BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXI
F
34
NAPOLI

XXI F 34

ANGELI
A GAMBILIONIBVS
DE ARETIO,
I. C. CLARISSIMI,
IN QVATVOR INSTITVTIONVM
Iuſtiniani Libros Commentaria.

Ex vetuſtiſſimis exemplaribus repræſentata, & accurata diligentia & ſtudio ab omnibus erroribus nuper caſtigata.

Adiecto Indice, eoque in hac omnium poſtrema editione præ cæteris aucto; in quo & materias etiam, ac cuiuſque rei notabilis argumentum, ſuo loco (vt omnia primo obtuitu inueniri poſſint) diſpoſuimus.

Acceſſerunt excellentiſſimorum I. C. D. Antonij Caij, ac D. Franciſci Purpurati, eruditiſſimæ adnotationes, ac eiuſdem Caij, ſubtiliſſimus Subſtitutionum Tract.

NAPOLI

VENETIIS, M D LXXXV.

Apud Andream Muſchium.

Petri Franciſci Paſſerini Conſiliarij
à Latere Sereniſs. Ducis P. & P.

Rubrica Prooemij. Fol. 4.

Prooemium. Imperatoriam. 5
Quorum. 6
Cumque hoc. fol. eadem
Igitur. 7
Quas ex omnibus. 7
Summa. 7

De Iuſtitia, & iure.

Rubrica. 7
Iuſtitia. 8
Iuriſprudentia. ead.
His igitur. ead.
Iuris præcepta. ead.
Huius ſtudii. 9

De Iure naturali.

Ius naturale. 9
Ius autem ciuile. 10
Sed ius quidem ciuile. 14
Ius autem gentium. ead.
Conſtat autem. 15
Plebiſcitum. 16
Senatuſconſultum. ead.
Sed & quod principi. ead.
Prætorum quoque. 17
Reſponſa. ead.
Ex non ſcripto. ead.
Sed naturalia. 19
Omnes autem ius. ead.

De Iure perſonarum.

Summa. 20
Et libertas. ead.
Seruitus. 21
Serui autem. ead.
Iu ſeruorum. ead.

De Ingenuis.

Ingenuus. 21
Sed & ſi quis. ead.
Cum autem. 22

De Libertinis.

Libertini. 22
Multis. ead.
Serui. 23
Libertinorum. ead.

Qui. ex cau. manu. non lic.

Non tamen. 23
Licet autem. ead.
Idemque iuris eſt. 24
In fraudem ead.
Eadem lege. ead.
Semel. 25
Cum ergo. ead.

De Lege Fuſia. Can. tollen.

Lege. 25

De iis, qui ſunt ſui, vel alie. iur.

Sequitur. 26
In poteſtate. ead.
Sed & maior. ead.

De Patria poteſtate.

In poteſtate. 27
Ius autem. ead.
Qui igitur. 28

De Nuptiis.

Iuſtas. 28
Ergo non omnes. 28
Inter eas. 29
Fratris. ead.
Eius vero. ead.
Duorum autem. ead.
Affinitatis. 30
Socrum. ead.
Mariti. ead.
Si uxor. ead.
Illud. ead.
Si aduerſus. 31
Aliquando. 32

De Adoptionibus.

Non ſolum. 32
Adoptio. 33
Sed hodie. ead.
Cum autem. ead.
Minorem. 34
Feminæ. ead.
Illud proprium. ead.
Apud Catonem. ead.

Quibus mo. ius pa. po. ſoluitur.

Videamus. 35
Cum autem. ead.
Filiusfamilias. 36
Si ab hoſtibus. ead.
Præterea. 37
Sed & ſi pater. ead.
Illud autem. 38

De Tutelis.

Tranſeamus. 38
Tutores. ead.
Permiſſum. ead.
Cum autem. 39
Sed ſi emancipato. ead.

Qui teſta. tute. da. poſſ.

Dari autem. 39
Seruus autem. 40
Furioſus. ead.
Ad certum tempus. ead.
Si quis filiabus. 41

De Legiti. agnato. tute.

Quibus autem. 41
Quod autem. 42
Sed agnationis. ead.

De Capit. diminutio.

Eſt autem. 42
Maxima. 43
Minor. ead.
Minima ead.
Seruus. ead.
Quibus autem. 44
Quod autem. ead.
Cum autem. ead.

De Legit. patr. tutela.

Ex eadem lege. 44

De Legit. paren. tutela.

Exemplo. 45

De Fiducia tutela.

Eſt & alia. 45

De Atiliano tutore.

Si cui. 46
Sed & ſi in teſtamento. ead.
Ab hoſtibus. 46
Sed & his legibus. ead
Sed hoc iure. ead
Impuberes. 47

De Aucto. tutorum.

Auctoritas. 47
Neque tamen. 48
Tutor. ead.
Si inter tutorem. 49

Quib. mo. tute. finitur.

Pupilli. 49
Item finitur. ead.
Simili modo. 50
Deſinunt. ead.

De Curatoribus.

Maſculi. 50
Furioſi. ead.
Interdum. 51
Quod ſi tutor. ead.

De Satiſd. tutorum.

Ne tamen. 52
Sed ſi ea teſtamento. ead.
Sciendum. 53

De Excuſa. tutorum.

Excuſantur. 53
Item diuus. 54
Item qui reipublicæ. ead.
Et qui poteſtatem. ead.
Item propter litem. ead.
Item tria onera. ead.
Sed & propter. 55
Item propter aduerſam. ead.
Similiter. ead.
Item ſi propter inimicitias. ead.
Non eſſe autem. ead.
Inimicitiæ. 56
Item maior. ead.
Item Romæ. ead.
Qui autem. ead.
Qui autem excuſare. ead.
Datus autem. 57
Qui tutelam. ead.
Idem reſcripſerunt. ead.
Si quis autem. 57

De Suſpec. tutoribus.

Sciendum. 57
Conſequens. 58
Suſpectus autem eſt. ead.
Suſpectus autem remotus. 59
Si quis autem. ead.
Si quis tutor. ead.
Sed ſi quis. ead.
Nouiſſime. 60

De Rerum diuiſione.

Superiore. 60
Et quidem. 61
Flumina. ead.
Riparum quoque. ead.
Littorum quoque. ead.
Vniuerſitas. 62
Nullius. ead.
Sacræ res. ead.
Religioſum. ead.
Sanctę quoque res. 63
Singulorum. ead.
Feræ igitur. ead.
Illud quæſitum. 64
Apud quoque. ead.
Pauonum quoque. ead.

Gallinarum. ead.
Item ea quæ. ead.
Item lapilli. ead.
Preterea quod per. 65
Inſula. ead.
Quod ſi naturali. ead.
Cum ex aliena. ead.
Quod ſi partim. 66
Si tamen alienam. ead.
Si duorum materię. ead.
Quod ſi frumentum. ead.
Com in ſuo. ead.
Et ex diuerſo. 67
Certè illud ead.
Si Titius. 67
Qua ratione. 68
Literæ quoque. ead.
Si quis a non domino. ead.
Is verò ad quem. 69
In pecudum. ead.
Theſauros. ead.
Per traditionem. ead.
Venditæ. 70
Interdum. ead.
Item ſi quis merces. ead.
Hoc amplius. ead.
Alia ſanè. ead.

De Rob. corporali. & incorporali.

Quædam. 71

De Serui. ruſt. pręd.

Ruſticorum. 71
Prędiorum. ead.
Inter ruſticorum. ead.
Si quis velit. ead.

De Vſufructu.

Vſusfructus. 72
Vſusfructus a proprietate. ead.
Conſtituitur. 73
Finitur. ead.

De Vſu. & habitatione.

Iiſdem. 74
Item ſi quis. ead.
Item is ad quem. ead.
Sed ſi cui habitatio. ead.

De Vſucapionibus &c.

Iure ciuili. 75
Sed aliquando. 76
Furtiuæ. ead.
Sed tamen id. ead.
Quod autem. 77
Aliquando. ead.
Res fiſci. ead.
Nouiſſimè. 78
Diuina. ead.
Edicto. ead.

De donationibus:

Eſt & aliud. 78
Aliæ autem. 79
Eſt & aliud genus inter. 80
Erat olim. ead.

Quib. alie. licèt, vel non.

Accidit. 80
Contra autem. 81
Nunc admonendi. ead.
At ex contrario. 82

Per quas perſon. nob. acquiritur.

Acquiritur. 82

Igitur. ead.
Huc quoque. 83
Item vobis. ead.
De iis autem. ead.
Idem placet. 84
Ex iis. ead.

De Teſtamentis ordinandis.

Teſtamentum. 84
Poſſunt autem. 85
Teſtes autem. ead.
Sed cum aliquis. 86
Pater, nec non is qui. ead.
Sed neque hęres. 87
Legatarius. ead.
Nihil autem. 88
Sed hæc quidem. ead.

De Militari teſtamento.

Supradicta. 88
Illis autem. ead.
Plane. 89
Quoniam. ead.
Sed hactenus. ead.
Sed & ſi quis. ead.
Sciendum. 90

Quibus non eſt permiſſ. fa. teſta.

Non tamen. 90
Præterea teſtamentum. 91
Item prodigus. ead.
Item ſurdus, & mutus. ead.
Cæcus autem. 92
Eius qui. ead.

De Exhæreda. liber.

Non tamen. 93
Poſthumi. ead.
Poſthumorum. 94
Emancipatos. ead.
Adoptiui. 95
Sed hæc quidem. ead.
Sed ſi in expeditione. ead.
Mater. 96

De Hæredi. inſtituendis.

Hæredes. 96
Eſt tamen caſus. ead.
Seruus autem. ead.
Alienus. ead.
Alienus quoque. 97
Seruus etiam. ead.
Seruus autem plurium. ead.
Ex vnum. ead.
Hæreditas. ead.
Si plures. 98
Videamus ead.
Hęres. ead.
Impoſſibilis. 99
Si plures. 100
Si quos. ead.

De Vulgari ſubſtitu.

Poteſt. 106
Et plures. 108
Et ſi ex diſparibus. ead.
Sed ſi inſtituto. 109
Si ſeruum. ead.

De Pupill. ſubſtitu.

Liberis. 110
Qua ratione. 111
Igitur in pupillari. 112
Sin autem quis. ead.
Non ſolum. ead.
Liberis autem. 113

Vel ſingulis. ead.
Subſtituitur. 114
Maſculo. ead.
Extraneo. ead.

Quib. mo. teſta. infirmentur.

Teſtamentum. 116
Poſteriore. ead.
Sed & ſi quis priore. ead.
Alio quoque. 117
Non tamen. ead.
Ex eo autem. ead.
Eadem oratione. 118

De Inoff. teſtam.

Quia. 119
Tum autem. ead.
Si tutor. 120
Igitur quartam. ead.

De Hæred. qualit. & differ.

Hęredes. 120
Qui autem. ead.
Cæteri. 121
In extraneis. ead.
Extraneis autem. 122
Item extraneus. ead.

De Legatis.

Poſt hęc. 123
Legatum itaque. ead.
Non ſolum autem. 124
Sed & ſi rem obligatam. 125
Si res aliena legata. ead.
Ea quoque res. ead.
Si eadem res. ead.
Si cui fundus. 126
Sed ſi rem legatarii. ead.
Si quis rem ſuam. ead.
Si rem ſuam. ead.
Si quis debitori. ead.
Sed ſi uxori. 127
Si res legata. ead.
Si quis ancillas. ead.
Si grex. ead.
Si peculium. 128
Peculium. ead.
Tam autem. ead.
Si generaliter. ead.
Optionis. 129
Legari. ead.
Incertis. ead.
Poſthumo quoque. ead.
Si quis in nomine. ead.
Huic proxima. 130
Longe. ead.
An ſeruo. ead.
Ante hæredis. ead.
Poſt mortem. ead.
Pœnę quoque. 131

De Ademptio. legato.

Ademptio. 131

De Lege Falcidia.

Supereſt ut. 131
Et cum quæſitum. 132
Quantitas. ead.
Cum autem. ead.

De Fideicommiſ. hęred. &c.

Nunc tranſeamus. 133
In primia. ead.
Reſtituta. ead.
Sed quia hæredes. ead.
Ergo ſi quidem. ead.

Sed

Sed quia. 134
Nihil autem. ead.
Si quis vna. ead.
Preterea. ead.
Et quia. 135

De Sing. re. per fideic. relict.

Poſt autem. 135
Poſt autem non. ead.
Libertas. ead.
Quę autem. ead.
Verba. ead.

De Codicillis.

Ante Auguſti 135
Nunc tantum. 136
Codicillis. ead.

De Hered. quæ ab inteſta.

Inteſtatus. 136
Inteſtatorum. 137
Ita demum. ead.
Sui autem. ead.
Interdum. 138
Cum filius. ead.
Cum autem. 139
Emancipati. ead.
At ſi qui. ead.
Minus ergo. 140
Eadem. ead.
Admonendi. ead.
Sed ea omnia. ead.
Item vetoſtas. 141

De Legit. agnato. ſucceſſio.

Si nemo. 141
Ceterùm. ead.
Si plures. ead.
Proximus. 142
Placebat. ead.
Ad legitimam. 143

De Sena. Conſul. Tertul.

Lex 12. tabularum. 143
Præferuntur. ead.
Sed nos conſtitutione. 145
Sed cum antea. ead.
Sed quemadmodum. ead.

De Senat. Conſul. Orſi.

Per contrarium. 145
Sciendum eſt. ead.
Nouiſſimè. 146
Si ex pluribus. ead.

De Succeſſio. cognato.

Poſt ſuos. 147
Eos etiam. ead.
Vulgò quæſitos. ead.
Hoc loco. ead.

De Gradibus cognationum.

Hoc loco. 148
Quarto gradu. ead.
Quinto gradu. 149
Hactenus. ead.

De Seruili cognatione.

Illud certum. 149
Repetitis. 150
Amotis. ead.

De Succeſſio. liber.

Nunc de libertorum. 150
Prodeſſe. ead.
Sed noſtra. ead.
Multis. 151
Sed hæc. ead.

De Aſſigna. liber.

Io ſumma. 151
Datur autem. ead.

De Bono. poſſeſſio.

Ius bonorum. 151
Quos autem. 152
Adhuc autem. ead.
Sed eas. 153
Cumque antea. ead.
Septima. ead.
Cum igitur. ead.
Si quis itaque. ead.
Io petenda. ead.

De Acquiſitio. per arroga.

Eſt & alterius. 154
Mortuo. ead.
Sed ex diuerſo. ead.

De Eo, cui lib. cau. bo. addic.

Acceſſit. 154
Hoc reſcripto. ead.
Siis, qui. 155

De Succeſſ. ſubla. &c.

Erant ante. 155

De Obligationibus.

Nunc transeamus. 155
Omnium autem. 156

Quib. mod. re contrahi. obli.

Re contrahitur. 156
Is quoque. 157
Item is cui. ead.
Præterea & his. 158
Creditor. ead.

De Verbo. obliga.

Verbis. 158
In hac re. 159
Omnis ſtipulatio. ead.
At ſi ita ſtipulans, 160
Sub conditione. ead.
Si quis ita ſtipuletur. 161
Ex conditionali. ead.
Loca. ead.
Conditiones. ead.
Non ſolum. ead.

De Duobus reis ſtipulan.

Et ſtipulandi. 162
Duo, pluresve. ead.
Ex huiuſmodi. 163
Ex duobus. ead.

De Stipulatio. ſeruo.

Seruus. 163
Siue autem. ead.
Sed cum factum. 164
Seruus communis. ead.
Quod ſeruus communis. ead.

De Diuiſio. ſtipulatio.

Stipulationum. 164

De Inutil. ſtipulat.

Omnis res. 165
Idem iuris eſt. 165
Si quis alium. ead.
Si quis alii. ead.
Quòd ſi quis. 166
Et verò, qui. ead.
Preterea. ead.
Item inutilis. ead.
Mutum. 167
Pupillus. ead.
Si impoſſibilis. ead.
Item verborum. 168
Poſt mortem. 169
Item ſi quis. ead.
Scriptum fuerit. ead.
Quotiens. ead.
Alteri. ead.
Sed & ſi quis ſtipuletur. 170
Verſa vice. ead.
Si de alia re. ead.
Quod turpi. ead.
Cum quis. 171
Qui hoc anno. ead.
Si fundum. ead.

De Fideiuſſoribus.

Pro eo. 172
In omnibus. 172
Fideiuſſor. ead.
Si plures. ead.
Fideiuſſores. 173
Si quid autem. 174
In ſtipulationibus. ead.

De Literarum oblig.

Olim ſcriptura. 175

De Obli. ex conſenſu.

Conſenſu. 176

De Emptio. & venditio.

Emptio. 176
Pretium autem. 177
Item pretium. ead.
Cum autem emptio. 178
Emptio. ead.
Loca ſacra. ead.

De Loca. & conductione.

Locatio. 179
Præterea. ead.
Adeo autem. ead.
Item quæritur. 180
Conductor. ead.
Qui pro vſu. ead.

De Societate.

Societatem. 181
De illa ſanè. ead.
Illud. 182
Manet. ead.
Soluitur. ead.
Socius. 183

De Mandato.

Mandatum. 183
Tua tantum gratia. ead.
Illud quoque. ead.
Is, qui. ead.
Rectè. 184
Mandatum. 185
Io ſumma. ead.

De Obligationibus, quæ ex quaſi contractu naſcuntur.

Poſt genera. 185
Igitur cum quis. ead.
Tutores. 186
Item ſi inter aliquos. ead.

Index Titulorum & Paragraphorum in hoc opere contentorum.

Hæres quoque. ead.
Item is, cui. 187
Ex quibuſdam. ead.

Per quas perſo. nob. oblig. acquiri.

Expoſitis. 187
Item per liberos. ead.
Communem. ead.

Quib. mod. tollit. oblig.

Tollitur. 187
Item per acceptilationem. 188
Prẹterea. ead.
Hoc amplius. 189

De Oblig. quæ ex delicto naſcuntur.

Cum ſit expoſitum. 190
Furtum eſt. ead.
Conceptum. ead.
Furtum autem. ead.
Sed ſi credat. 191
Interdum. ead.
Aliquando. ead.
Interdum furti. ead.
Ii, qui. 192
Furti autem actio. ead.
Item ſi fullo. ead.
Quæ de fullone. ead.
Sed is apud. ead.
In ſumma. ead.
Furti actio. 193

De vi bon. raptorum.

Qui vires. 193
Quia tamen. ead.
Sanè. 194

De lege Aquilia.

Damni. 194
Iniuria. ead.
Item ſi putator. ead.
Prẹterea ſi medicus. 195
Impetu. ead.
His autem. ead.
Illud. ead.
Liberum. ead.
Capite tertio. ead.
Cẹterùm. 196

De Iniurijs.

Generaliter. 196
Patitur. ead.
Seruis autem. ead.
Pẹna autem. 197
Sed & lex. ead.
Atrox. ead.
In ſumma. ead.
Non ſolum. 198
Hẹc actio. ead.

De oblig. quẹ ex quaſi delicto naſcun.

Si iudex. 198
Item is. 199
Si filiusfamilias. ead.
Item exercitor. ead.

De Actionibus.

Rubrica. 199
Supereſt. 200
Actio autem. ead.
Omnium autem actionum. 202
Equè ſi aga. 205
Sed iſtæ quidem. 207
Rurſus. 209
Item ſi quis in fraudem. 212
Item Seruiana. 214
In perſonam. 216
Actiones autem. 219
Item ſi quis. 221
Pœnales quoque. 222
Præiudiciales. 225
Sic itaque diſcretis. 227
Sequens illa. 228
Ex maleficiis. 230
Quædam actiones. 233
Omnes autem. 235
In duplum. 237
Tripli verò. 238
Quadrupli. 238
Actionum autem. 246
Fuerat. 257
In bonẹfidei. 263
Præterea. 266
Curare. 271
Si quis agens. 273
Huic autem. 275
Præterea. 276
Si minus. ead.
Sunt præterea. 281
Item ſi de dote. ead.
Propter. 282
Sed & ſi quis. ead.
Item ſi ſocius. ead.
Item ſi quis. 283
Compenſationes. ead.
Cum eo quoque. ead.

Quod cum eo, qui in alie. pot.

Quia tamen. 285
Si igitur. ead.
Introduxit. ead.
Præterea. 286
Cum autem. ead.
Cæterum. ead.
Illud in ſumma. 287

De Noxali. actioni.

Ex maleficiis. 287
Dominus noxali. ead.
Omnis autem. ead.
Si ſeruus. ead.
Sed veteres. ead.

Quadrupes paup. feciſſe dicatur.

Animalium. 288

De ijs, per quos age. poſ.

Nunc autem. 289

De Satiſdatio.

Satiſdationum. 289
Sed hodie. ead.

Si autem per procuratorem. 290
Si verò reus. 291

De perp. & temporali. actioni.

Huc loco. 291
Non autem omnes. ead.
Supereſt. 292

De Exceptionibus

Rubrica. 292
Sequitur. 300
Idem iuris. 308
Præterea. 317
Equè. 323
Item ſi. 326
Appellantur. 332
Præterea. 342
Eas verò exceptiones. 351

De Replicationibus.

Interdum. 351
Exceptiones. 352

De Interdictis.

Sequitur. 353
Summa. 354
Sequens diuiſio. 355
Retinendæ. ead.
Recuperandẹ. 356
Tertia diuiſio. 357
De ordine. ead.

De Pœna temere litigan.

Nunc admonendi. 357
Hæc autem omnia. 358
Ex quibuſdam. 359
Omnium autem. 360

De officio iudicis.

Supereſt, vt de officio. 360
Et ſi in rem. 361
Et ſi hẹreditas. 362
Si ad exhibendum. ead.
Si familiæ erciſcundæ. ead.
Si finium. ead.

De Publicis iudicijs.

Rubrica. 363
Publica. ead.
Publica, el 2. 364
Item lex Iulia de adulteriis. ead.
Item lex Cornelia. ead.
Alia deinde. ead.
Item lex Cornelia. ead.
Item lex Iulia de vi. ead.
Item lex Iulia peculatus. 365
Eſt & inter publica. ead.
Sunt preterea. ead.
In tex. ibi, lex Iulia repetund. ead.
In tex. de annona. ead.
In tex. de reſiduis. ead.
Tracta. Subſtitutionum D. Ant. Caii. 101

FINIS.

COMMENTARIA, SEV LECTVRA EXCELLENTISS. V.I.D. D. ANGELI ARETINI,

IN QVATVOR INSTITVTIONVM LIBROS, ex vetuſtiſſimis exemplaribus repræſentata.

CVM ERVDITIS, ET NOVIS ADDITIONIBVS D. Franciſci Purpurati, & D. Antonij Caij, fœlici auſpicatur exordio.

PROOEMIVM.

CVM præmium virtutis, Illuſtriſſime princeps honorem eſſe cõſtet: Isq; (vt præclarè ait Ariſto.) ciuilis vitę ferè finis exiſtimetur: oẽs quotcunq; his temporibus literarũ ſtudijs incumbunt, per ſe quẽquã ſumma ope niti decet, vt excellentium virtutũ tuarum, quib. nõ ſolùm ad teipſum, ſed ẽt vteris ad vniuerſos, inclytę laudes, honoresq; ſummi perpetuò durẽt. Verũ cũ de te q̃ ornatè dicere non ualerem, qđ in nullo dicẽdi gñe laboraui, ſed qcquid ocij, & tpis, domeſticis, ciuilibusq; negotijs mihi ſupeṙfuit, id oẽ in iure ciuili legendo atq; interpretando abſumpſerim. Viſum eſt tandẽ, cum nonnullos commentarios, quãtum ingenij mei paruitas pſtare potuit, in ciuiliũ Inſtitutionũ volumine edidiſſem, vt eas laborũ meorũ vigilias tuo nomini inſcriberẽ. Quod quidem vt ego facerẽ, & illę, quas mõ cõmemoraui, virtutes tuæ ſedulò admonebant; & tua q̃dã in meipſum ampliſſima beneficia nouiſſimè coegerunt. Nam, vt cætera omittã, cũ bonarũ artium præclarũ diſciplinarũ primũ gymnaſiũ in hãc tuã fęlicẽ, & inclytã vrbẽ reuocaſſes, nõ fama nr̃a, q̃ tenuis admodũ, & exigua eſt, ſed tua potius probitate, ac ẽt erga ſtudioſos hoĩs ſingulari beneuolẽtia motus, quanto ſtudio, & diligentia effeceris, vt huc cõducerer, & ego apertè intellexi, & cæteri oẽs facilè pſpicere potuerunt. Quare mecũ hoc ipſe cogitans, ꝙ a tanto, taliq; Principe, in quo lumen oẽ probitatis, virtutisq; relucet, ad legendi offm̃ fuerim accerſitus, ingratus eſſe viderer, ſi nõ aliquo mõ animus in te meus. i. Angeli Aretini fides in Illuſtriſſ. Eſtenſem domum, atq; incredibilis in te obſeruantia & deuotio innoteſceret. Putaui igit̃, ſi qua in re iã a puero verſatus eſſem, & in ea potiſſimũ aliqd elaboraſſem, id ſolũ mihi reliquũ eſſe, quo meũ in te animũ aperirẽ. Nõ. n. copiis vllis aut facultatib. oñdere potuiſſem, nec vnq̃ vt iſta te digna eſſe arbitrarer, adduci poſſem, cũ tua ſanè virtus ad altiora ſp contenderit euolare, hoc. ſ. illud erat, vt oĩs mea opera in tuũ nomẽ deferret: qđ non ineptũ factũ videri dẽt. Nã, quemadmodũ tu primus extitiſti, qui his tpib. in Ferraria florentiſſima Vrbe, primum lr̃arũ gymnaſiũ iam pridem intermiſſum, rurſus inſtituiſti, ſic noſtrum opus prima legũ cunabula explicans, tibi deuotũ eſſe oportet; ac ẽt vt ex auctoritate tuã q̃dã illi non mediocris accedat auctoritas, qua ab his qui fortaſſe labori meo eidẽ refragari voluerĩt, penitus tueat̃. Vale.

SVMMARIVM.

1 *Bonum nullũ põt ędificari, vbi Chriſtianę fidei deficit fundamentũ.*
2 *Inſtrumentũ carens inuocatione D.N.* IESV CHRISTI, *an valeat.*
3 *Omiſſio annorum Chriſti vitiat inſtrumentum. & nu 5.*
4 *Notarius conficiens inſtrumentum inter Iudęum, & Chriſtianum, vel inter duos Iudæos, an poſſit nomen Ieſu Chriſti inuocare.*
6 *Imperator poſt triplicem coronationem propriè dicitur.*
7 *Priuilegia conceſſa ab Imperatore ante coronationem valent.*
8 *Imperator ſemper Imperium augere debet.*
9 *Genitiuus in propria eius ſignificatione qualiter accipi debeat. Communis vſus loquendi habet locum etiam in pęnalibus.*
10 *Epiſtola quatenus fidem faciant. & nu. 11.*
12 *Rubricę, an poſſint, vt textus ad deciſionem cauſarum allegari.*
13 *Rubrica prohibiti iur. etiam conſenſu partium & iuramento renunciari non poteſt.*
14 *Rubricæ, an & quomodo ſint continuandę.*

In nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti.

¶Iſta Rub. diuidit̃ in 4. partes. ¶Primò ponit̃ inuocatio diuini numinis per q̃ Deus venerat̃. ibi, In noie Dñi. ¶Scđò ponit̃ deſcriptio Imperialis culminis ꝓprij & appellatiui, tanq̃ eã efficiẽs. ibi, Imperator Cęſar. ¶Tertiò ponit̃ cui pñs liber dirigat̃. ibi, Cupidæ legũ iuuẽtuti. ¶Quarto ponit̃ q̃dã particularis Rubrica ad nigrũ proximè ſequens. ibi, Incipit proœmiũ. ¶No. 1, ꝙ Iuſtinianus Imperator volens intendere ad huius libri cõpilationẽ pro Reip. tutione, ut C. de Iuſtin. Cod. confir. in prin. humanamq; fragilitatẽ perpendens, q̃ imbecillis eſt, ut C. de vete.
1 iu. enu. l. 2. in prin. ibi, humanæ vero imbecillitati, videnſq; † ꝙ nullũ bonũ põt ſuperędificari, vbi Chriſtianæ fidei deficit fundamentum, ut notat̃ C. de ſum. Tri. & fi. cath. ſup rub. nõ eſt cõfiſus de ſua potentia, vel ingenio, ſed oẽm ſuã ſpem referens ad ſummã ꝓuidentiã Trinitatis, vt C. de vet. iu. enu. l. 1. in prin. inuocauit eius nomẽ. ¶Ex quo no. ꝙ ſicut Imperator inuocat nomẽ
a dñi ᵃ nr̃i Ieſu Chr̃i, ita & nos facere dẽmus; cõcordantiæ ſunt in
2 gl. ¶† Quod inducit̃, ſi notarius i inſtr̃o omittit d. verba, In noie dñi nr̃i Ieſu Chr̃i. an valeat eius inſtr̃m? & Spe. in ti. de inſt. edi. §. 1. circa prin. & Io. Fab. & Io. de Plat. doc. ſolennes Bon. hic allegl. in Auct. vt ꝓpo. no. Impe. §. nos. n. in ver. authore, tenẽtes, ꝙ inſtr̃m non ualet, qđ limitant in arduis negotiis, ſecus in leuib. ut arg. in l. leuia. & ibi Bar. ff. de acc. ſed hoc non vr̃ dicere illa glo. immo vr̃ dicere, ꝙ ſi de conſuetudine eſt, ꝙ nomen Dñi apponatur in inſtr̃o, ſi nõ apponeretur, uitiaretur inſtr̃m. ¶Ex quo ſequitur, ꝙ cum hoc non reperiatur iure cautum, & maximè in requiſitis ad ſubſtantiã inſtr̃i, de quib. per gl. in l. gñali. C. de tab. lib. 10. Spec. in d. §. 1. ꝙ ſi d. inuocatio nominis Dñi Nr̃i Ieſu Chr̃i omittat̃, nõ vitiat̃ inſtr̃m, ſiue in arduis, ſiue in leuib. & hoc tenuit in effectu Bal. in rub. de no. C. cõ. ¶Vel clarius, aut quærit̃, an inuocatio D. N. Ieſu Chr̃i, vel magni Dei, ut puta, in noie Dñi, ſit facienda in prin. inſtr̃i, & dic ꝙ ſic, & vr̃ de ſubã inſtr̃i. tex. vr̃ coniuncta gl. in prin. in d. §. nos. n. in verbo, autho-
3 re. q̃ exponit. i. in noie dni. An q̃ritur † an anni incarnationis, vel natiuitatis, ſint de ſubã inſtr̃i, ita, ꝙ ſi non interant, inſtr̃m vitietur? & tunc loquit̃ reſiduũ d. gl. in verſ. ſed nunquid anni dominicę &c. ita ꝙ d. gl. in d. ver. non meretur allegari ad q. an notarius teneat̃ inuocare in inſtr̃o nomen dñi, ſed debet allegari iſte tex. iuncta gl. in prin. & ſic anni Dñi noſtri Ieſu Chriſti ponunt̃ loco annorũ Imperij Imperatoris regnãtis; ergo ſicut omiſſio annorum Imperij vitiat inſtr̃m, vt ibi, ita & omiſſio annorũ D.
b N. Ieſu Chriſti, ut eius ſubrogatũ ᵇ &c. ut l. ſi enim. §. qui iniuria
4 rum. ff. ſi quis cau. ¶† Secundò inducitur, an notarius qui cõficit inſtr̃m inter Iudęũ, & Chriſtianũ, vel inter duos Iudæos, poſſit inuocare nomen D. N. Ieſu Chriſti? hãc q. ponit Io. de Pla. &
c Bar. in rub. ᶜ ff. de no. ope. nun. vbi dicit, ꝙ ubi per notariũ inuocatur nomen dñi noſtri Ieſu Chriſti, etiam inter Iudæos, tale inſtrumentũ ſuſtinetur. ¶Notandum eſt, ꝙ Bar. dicit inſtr̃m ſu-ſtuie-

ADDITIONES.

a Ex Ang. hic & doc. in rub. de no. ope nunc. in Pand. in operib. noſtris, ab inuocatione diuini numinis incipiendum eſſe. 26. q. 5. c. non liceat & q. 7. c. non obſeruetis. Vnde & tabelliones inſtrumenta ſua ſic conficiunt. Receptior tamen ſententia eſt diuini nominis omiſſione non vitiari inſtrumentum. Bar. l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi iniuũ. in rep. ff. de eden. quia non reperitur iure cautum, vt id omnino fiat. gl. in l. iuriſgentium. §. ꝙ ferè. de pac. & l. generali. C. de tab. lib. 10. Nec obſtat ꝙ ſi nomẽ Imperatoris præponendum ſit, fortius diuinum. Auth. vt pręp. no. Impe. ver. authore Deo. Reſpondeo. diuinum ſemper tacitè intelligitur. Nam tum quid agitur, Deo authore agendum ſit. d. c. non liceat, quod Imperatorio nomine non ſic eſt. Item Imperatoris nominis expreſſio ideo requiritur, vt certius de tempore conſtare poſſit. Ant. Caius.
b Subrogatum. An, & quando ſubrogatum ſequatur naturam eius, in cuius locum ſubrogatur, habetur l. ꝙ debitori. vbi Dy. de do. cau. mor. in Pand. Cyn. & doc. in l. ſi creditori. de leg. 1. doc. in l. vni. C. de rei vxo. act. Bart. in l. 3. §. hæc actio. ſi quis te. lib. eſſe iuſ. fue. Iaſ. in § ſuerat. in t. no. inſt. de act.
c In Rubr. Adde eundem Bart. in procem. ff. ſuper rub. & ad materiam hanc, quæ ſint neceſſaria in inſtrumento publico, & quæ ſint de eius eſſentia, vide ampliſſimè per Fel. in c. 1. de fi. inſt. in 1. col. prope fi. ver. in gl. 3. in fi.

ſtinet,& idē Bar.in rub.in j.eonſt. Codic.dicit, ꝙ notarius bene
pōt dicere,in nōīe dñi nr̃i Ieſu Chiſti. non atteniō q̃ ſint ꝯhen-
tes.& in proę ff.in prin.dicit, ꝙ notarius pōt inuocare nomen
dñi nr̃i Ieſu Chriſti, & oalet inſtr̃m. Sed dñs meus do.Ioan. de
Imo.in rub.de no.ope.nun.dicit,ꝙ Bal.io proę.C.in prin.tenet
ꝯtriū, vbi dicit,ꝙ licē nomē dñi or̃i Ieſu Chriſti,non apponat,
nō tñ ꝓ hoc vitiat inſtr̃m,qm̄ nulla l.cauet,ꝙ talis inuocatio in
inſtr̃o fieri,& apponi dēat,ut patet in Auc.ut præpo. no.Imp ꝑ
toiū,& in d.l.gñali.C.de tab.lib.10 vbi apponunt ſubſtantialia
inſtr̃i.& tō hoc nō connumerat,igitur, eius omiſſio non uitiat
inſtr̃m.Propterea dñs meus dicit ꝙ ex his apparet, ꝙ potius de
cōſuetudine.q̃ de iure ſit introducta talis īuocatio,& iō ex hoc
capite inſtr̃a tolerani.arg.l.de quib.ff.de leg. & ſic dñs Imolēſis
vult,ꝙ ſolū de conſuetudine talia inſtr̃a, q̃ hñt d. inuocationē
dñi nr̃i Ieſu Chr̃i tolerent.ᵃ Sed iudicio meo,ſi rectè verba Bar.
pōderent,nō meret reprehēdi,nec a Bal.nec a dño meo,qm̄ nō
dicit,ꝙ talis inuocatio ſit de ſuba inſtr̃i,nec ꝙ eius omiſſio vi-
tiet inſtr̃m,ſed dicit in d.rub.de no.ope.nū. ꝙ licèt ponat inter
Hebræos,inſtr̃m tñ ſubſtentat.& in alijs locis ſupradictis dicit,
ꝙ bñ pōt dicere notarius,in nomine Dñi, & inſtr̃m ualet.quaſi
Bar.uelit dicere,ꝙ dubiū erat,ꝙ dicta inuocatio inter Hebræos
videbatur uitiare inſtr̃m;ſed non eſt verū,ut dicit Bar.nec ꝯtriū
ouli Bal.ſed ſolommodò dicit, ſi omittat a notario in quolibet
ꝯtractu dicta inuocatio non uitiat inſtr̃m,quia non eſt de ſubſtan-
tia,non aūt dicit,ꝙ ſi non apponatur,uitietur Et iſtā opi.Bar. vr̃
in effecto ſeq̃ Bal.& dñs meus do. Flo.de S.Petro,in proę.ff.oiū.
4 in princ.qui añt,† ꝙ nō eſt mirandū,ſi notarius Chriſtianus pōt
in inſtr̃o facere dictā inuocationē,licet cōficiat inſtr̃m inter Hę
breos,qm̄ iſta nō ſunt uerba partiū,ſed notarij Et talis inuula-
tio ſpectar ad ootariū. Nā talia uerba nō ſonāt in factū;nam ea
quæ in factū ſonant,ꝑtinent ad ꝯhētes,nō ad notariū. Iſta eſt do
ctrina Bar.& Dy i l.ſi librarius.ff.de re.in. & no.Bar.Ang.& alij
in l.ſciendū ff.de ver.ob.Sed ſi tu rectè pōderes verba Bar.idem
voluit,ga ſꝑ dicit,ꝙ notarius,& cōpilator pōt nomē dñi inuo-
care,nō habito reſpectu,q̃ ſint ꝯhētes. & pro hoc facit qđ not.
Inn.in c.& ſi Chriſtus.ex̃ de iureiu.ut refert Bart. in procœ.ff in
prin.ubi dōr,ꝙ ſi Iudæus iurat Chriſtiano per Chriſtum, & li-
cèt Iudæus ꝑ Chriſtū iurare non poſſit,cogit tñ tali ſtare iur̃o,
& ꝙ talis Chr̃ianus nō peccat rcipiēdo ab Hebręo tale iur̃m,er
go vr̃ ꝙ nō ſit ꝓhibita talis inuocatio a notario Chriſtiano, cū
nō ſit uetita Hebræos;nec ſi dicta inuocatio interueniat,vitiatur
actus Nec ob.l.Iudæos. C.de Iudæ.qm̄ ibi loquit,qñ crucem &
coronā ſpineā &c.q̃ in ſuis feſtiuitatib. prohibent aſſumere,qa
ibi nō eſt,nec eſſe pōt,niſi cōtēptus Chriſtianæ fidei;& cū nemi
ne ꝯhit,& oēs ſūt ibi Hebræi, & ille actus ab Hebræis celebrat;
ſed in q.nr̃ i notarius eſt Chriſtianus, igit &c. quinimmò plus
dico, ꝙ Bal.in procœ.C.& Io.de Imo in d rub. non bñ dicūt, ꝙ
inuocatio D.N.Ieſu Chriſti non ſit de ſubſtātia inſtr̃i,immo di-
co,ꝙ eſt,& reperit iure cautū,ut patet in d.§.nos.n.in d uerſic.
Deo authore,cō ſucta gl.vt ſ. dixi.Vñ dubitatio Bar.erat, ꝙ hoc
videret procedere inter Chriſtianos tm̄, tñ ꝯtriū determinat, &
bñ,quia inſpicit cōpilator,ut hic,& nō cuius uerba,uel facta re
5 ferat,ēt paganorum,ut hic,qđ noi ¶ † Reuoco itaq; in dubium,
an anni dominicæ incarnationis ſint neceſſariò apponēdi in in-
ſtrumēto,ita ꝙ ſint de ſubſtātia īſtr̃i, & ſic omiſſio vitiet inſtru
a mētūᵃ & vr̃ ꝙ nō,ut in Auct ut præpo.no.Impe.§.1.& §.nos.n.
ubi ponit forma inſtr̃i,& quę ſunt de eius ſubſtātia, & ponunt
tantummodò anni Imperatoris, nō D N Ieſu Chriſti, ſed tu di
cas ꝯtriū,ut eſt gl.ord.in d.§. nos.n.in uer.Deo authore.in uerſi.
ſed nunquid anni &c.quē tex.approbant oēs conſuetudines lo
corū,& ultra ea quæ ibi apponunt,uult qđ ēt apponatur id,qđ
eſt de cōſuetudine;ſed de cōſuetudine eſt,ꝙ anni dñi,apponan-
tur,ut dicit ibi gl.ergo illi ſunt apponēdi, & eorū omiſſione vi
tiat inſtr̃m, ut dicit ibi gl. & etiam poteſt dici, ꝙ omiſſio an-
norū D.N. Ieſu Chr̃i dēt uitiare, quia dicti anni ſuccedūt in lo
cū annorū Imperatoris,ergo eius naturā debēt ſapere.l.ſi eū §.
6 qui iniuriarū ff.ſi qs cau.¶ † Scđò principalr no.ibi,Imperator.
ꝙ propriè dr̃ Imperator poſt triplicē coronationē.de quibus ꝑ
7 gl.in cle.unica.§.porrò. in uer. veſtigijs,de iureiu. ¶ † Poſſet hic
dubitari, an priuilegia cōceſſa ab Imperatore añ eius corona-
tionē ualeāt;iſtā q.mouet gl.in l.bñ a Zenone.i fi.in ver.inſulas.
C.de quadri.pręſc.ubi tenet gl.ꝙ nō uālēt.& idē not.gl.in l.1.ff.
de of.ꝑfec.Aug.Sed Iac.de Rau.& Cy. in d.l.bene a Zenone. &
Iac.Bu.tenent,ꝙ immo ex ſola electione vr̃ data ptās cōcedēdi
priuilegia,& hoc vr̃ velle gl. ī Auc.de coll §.ad hęc ꝓhibemus.
ver.ante q̃. vbi dicit,ꝙ ꝑlatus electus,ex ipſa electione aliqđ ius
hēt,nec poſtea eligētes mutare ꝯſiliū pōt.de hoc tū vide Bar.&
doc.i l.abſenti.ff.de do.& in l.Publius.in prin.ff.de cōd.& dem.

& qđ ante coronationē valeat priuilegium conceſſum ab Im-
peratore,illud tenet Bar.in l.ſed & reprobari,in prin.ff.de exe-
cu.tu.& in extrau.ad reprimendum . in ver.reges. Iſtam q.latè
ponit Spec.& Io.And.in additione Spe.in ti de reſc.prę.§ iōne
aūt cauſæ,in ver.item ꝙ obtentū & ita tenet Ray.in l.priuato-
rū.C.de iur.om.iu.& no.Hoſt.& Io.An.in c.ſuꝑ quibuſdam.ex̃
ᵃ de ver.ſig.ᵃ vide gl.in cle.1 §.porrò. de iureiu.& Inn in c.vene-
rabilē de ele.& Bald.& Sal.in d l bene a Zenone. & iſta eſt cōis
8 opi.ᶜ ¶ † Tertiò no.ibi,Auguſtus.ᵇ coniuncta gl ꝙ Imperator de-
b bet eſſe huius propoſiti,ꝙ ſꝑ augeat imperiū.Ex quo vr̃ inferri,
ꝙ qñ non eſt huiuſmodi propoſiti de augendo Imperiū, ꝙ nō
poſſit dici Imperator,& illud inducitur ad illam q.ꝙđ non va-
let donatio facta per Conſtātinum Imperatorē Syluestro Papę,
& hoc diſputando tenuit gl in Auct quō oppor.epiſ.in prin.ſed
immo,ꝙ valeat dicta donatio tenet gl. in l.1 §.cū vrbem.verſi.
pertinere.ff de offi.pręfec.vrb.Sed tu dic,ꝙ illa gl.ponit tertiū,
hoc eſt,qualiter Conſtantinus auxit ſtatū eccleſię. faciendo di
ctā donationē.nō aūt ibi determinat, vtrū donatio valuerit. vel
non? vt gl.in c.ego Ludouicus.63.diſt.De qua qōne vide ꝑ Gul.
de Cu.Bar.& Bal.in procœmio.ff per But Bal. & Saly.in proę C.
& Spec.in tit.de reſcr.prę § fi.in ver.& ſunt ēt.in arg & ibi Ioā.
And.in addi.& per Inn.de poſtu.præla.c.bonæ & ibi doc.c.ve-
nerabilem de ele.& Io. And.in cle.1.de iureiu.quam q.proſeq-
tur plenè dñs meus do.Io.de Imo.in rub.ff de ver.ob.in verſ &
hoc facit ad illam qōnem vulgatam,&c.& communiter tenet,
ꝙ valuit dicta donatio,& ꝙ dicta donatio fcā, & celebrata fue
rit,& qđ ſequentes in imperio videant pati d.donationem, &
alienationē,vr̃ caſus in l.diui Cōſtātini.C.de nat lib.in prin.cō-
iuncta Auct.de non alie.aut permu in princ.vbi dr̃.ꝙ Conſtāti-
nus multū auxit ſtatum ſacerdotij ſufficiat remiſſio in hac quę-
9 ſtione.quia lōga eſſet diſceptatio,& periculoſa. ¶ † Quartò not.
ibi,dñi Iuſtiniani,ꝙ genitiuus aliqñ regit ex natura cāę efficiē-
tis,ut hæc;qñq; regit ex natura cāæ materialis,ut C.de nn.cōpo.
in prin.rub.qñq; regit ex natura poſſeſſionis. ut cū dr̃.fundus
coloni uel equus regatij.alle.gl.no.in l.2.§.1 ff de ori. iur.oñ na
ea natura eius,ꝙ eſt alterius.& ſic ſignificat dñium,ut l.2.§ 1 ff.
de reli.& ſump.fu.de quo eſt gl.ord.quæ dicit,ꝙ capitur ſm ſu
biectam materiā in l.quoties.la 1.ff de verbo. obl. ſed Bar.in d.
rub ff.de no.ope.nun.& in l.1.§.fi ff.de pœ.in effectu dicit,ꝙ li-
cèt in ſtatutis,maximè pęnalibus debeamus accipere ſm ꝓpriā
c ſignificationē uocabuli,& ſic ꝙ genitiuus ſignificat dñium.ᶜ ut
d.l.2.

ADDITIONES.

a Vitiet inſtr̃m. Adde gl.in §.item verborum.& ibi Arc Ĩ de inut ſtip. Purp.
a Admonendus eſt lector, ita nos reperiſſe in vetuſtiſſimis exemplaribus citatuor in c.ſuper quibuſdam.de priuileg. volebat Angelus citare c ſuper Spec. eo.tit.vbi rex de Imperatoribus loquitur, de quibus in c ſuper quibuſdam , de verb ſig.nullum verbum.
b Auguſtus. Adde quod tale nomen eſt impoſitum non ex eſſentiali natura, ſed ab eo quod rationabiliter debet eſſe innominatum. Panor.in c.1 de iud. Felv.in procœ Greg. Adde glo. vbi de actione apta præiudicare in § præiudiciales de actio Pu p.
c Genitiuus caſus vario modo accipi ſolet Quandoque enim cām efficientem deſignat, quandoque ad materiam, aliquando ad formam refertur, denotat & cām,vt vocant finalem l ſiliofa de cond & dem. ſignificat,& dominium pręcia l 1 § Pomp ad exhi. ſignificat & futurum,l ſi mora. ſol.mat indicat & poſſeſſionem l.1 §.ait prætor.Nau.cau ſtab l 2. §.In hac.ff vi bo rap vel ēt ou tam adminiſtrationem a. quto.V de ind.reperitur & iuriſdictionis ſeu ſœderationis ſenſu c.1 de poſt præl vbi gl.Quandoque & vſusfructus.l.1.§ nō ſolum.ff de aib.caſ A ex conſ 15.Vilo proceſſu.vol.2,Quandoq; aliter diuerſiſque modis accipitur,quos hic enumerare non eſt opus.Concludendum eſt tamen ex cōi doc.ſnia, genitiuum caſum proprie ad dñium referri i 1 §.1. de relig.l.1.§.1 de ſer.corrup.poſſeſſionem verò non,niſi impropriè ſignificare.Quæ tamen ſignificatio tunc ſumitur cum materia ſuadet, vel actus validitas.gl.in l.quoties.2.de verb.obl. Hincque inquit Bar.grammatici ſolent dicere genitiuum ex natura poſſeſſionis regi, intelligentes poſſeſſionem quandā ad aliam applicationem,qua rōne ēt nomina poſſeſſiua dicuntur.vnde conſequens eſſet propria ſignificatione genitiuum caſum non magis dominiū, quam poſſeſſionem ſignificare uel adminiſtrationē, vel quid ſimile, ſed ſemper ex ſubiecta materia interpretationem accipere, alioquin verba tabr. noſtræ non ſatis proprie cōcepta eſſent,quod haudquaquam credibile eſt.Hinc eſt, quod pleruunque genitiuus ad dominium tantum non refertur, ut cum lex,cuiuſquam ex bonis ſapi quicquam prohibet. d.l.2. §.in hac,ſecundo propter dictionis illius ex bonis, veriſimile eſt ēt ad ſolam poſſeſſionem genitiuum referri poſſe.l bonorum.de uer.ſig.ſicut & quando lex cuſtodiā adhiberi vult.d l 1.nau.cau.vel ei dicit ſe in. cuſtere ad quem res pertinet. l.offi. § ſi locus.& §.non ſolum.de reli.& ſump.fun.verba .n.generalia ſunt, idem in interpretationis interdictorum credendum eſt, in quib.ad altiorem dominij indaginem non attenditur.l 1.§ non ſolum ff.de arb.cæſ. Qua ratione & lex Cornelia,de domo alterius mentionem faciens , ēt de conducta intelligitur. pro in vtroque caſu eſt iniuria.l.lex Cornelia § domū de iniur.Fel d.c.quia. V.huc pertinet,& ꝙ genitiuus ēt ad bonæ fidei poſſeſſorem refertur, qui Publicianam habet & uero domino æquiparatur.l.ſeruus de leg.3.l.magis §.1. de reb.eorum. l.quoties.§.1. de nota, æquiparatio.n.leges vetera hoc inducit,niſi tamen iam conſtet quis ſit verus dominus,tunc quia ille poſſeſſor nihil eſt,ꝙ de poſſeſſore quęramus,cum amplius eius non interſit.d.l.2.de religi.d.l.1.§.2.de ſer.cor.Quod alibi docet Bar.l.1.§.domuſ.ad Syllanianum.

d.l.2.§.3.ff.de relig & ſump fu.coniuncta l.non aliter. ff.de leg.
3. tñ ꝑ ꝑ cõem vſum loquendi, accipitur, ēt largè, vt ſignificet
poſſeſſionē & detentationē, vt l.1. in prin.& §.ait prætor. cū §.
ſeq ff.nau.cau.ſtabu.& ꝙ talis ſit cõis vſus loquendi, optimè fa
cit ſm eū gl.in d.l.2 §.1.de orig.iur. Sed do.Io.de Imo.in d.rub.
dicit qđ Bar.eſt ſibi ꝯ̃rius in procemio C.vbi cõcludit, ꝙ ſi ſta-
tutū dicit, ꝙ ſi quis dederit damnū in re alterius, non intelligi
tur alterius ex natura cāæ efficientis, vel poſſeſſionis, ſed ex na-
tura alterius, vt ſignificet dñiū; facit, ꝙ no.Bar.in fin.in l.ſi fur.
ff.de vuſufr.ſed ea cõi vſu loquendi ſm ſubiectā materiā veriſi
catur dictū ſtatutū ēt in poſſeſſione, vñ põt dici res alterius, hoc
eſt poſſidẽtis tm̃.Ex quo infert, ꝙ fundus dr̃ coloni, & equus re-
gatii, & iõ quidā boni Grammatici dicebant, ꝙ regebatur geni-
tiuus ea natura poſſeſſionis, & ꝙ verificet tm̃ in dñio dictū ſta-
a tutū * pœnale, tenet ibi dñs meus, do.Io.Sed ꝓ Deo aduertamus
ad verba Bar.& iudicio meo, non eſt Bar.ſibimet ꝯ̃rius. nā in ꝑ-
dictis ambobus locis dicit, ꝙ in ſtatutis genitiuus dẽt accipi in
ꝓpria ſignificatione, & ꝑ ꝯñs, vt ſignificet, & verificet in dñio
tm̃ ñ ea cõi vſu loquendi verificat ēt in poſſeſſione, & ſic non
eſt Bar. ſibi ꝯ̃rius, licèt ex verbis ſuis magis ponat ꝓ cõſtanti in
d.rub.ff.de no.ope.nun.ꝙ ad cõem vſum loquendi habeat ſe ad
eſſe. ꝗ faciat in d.ꝓœmio C. & ꝑ ꝯñs non iuſtè allegatur ꝑ dñm
meū, ꝙ ſibi Bar.ꝯ̃rietur. Comprobātur, nā licèt in d.rub.magis,
vt dicit, ponat ꝓ conſtanti ineſſe cõem vſum loquēdi, tñ in om-
ni caſu dicti cõis vſus loquendi, cū ſit facti, vt dicimus, de con-
ſuetudine, ꝗ cū facti ſit, debet articulari & ꝓbari, vt l.de quib.ff.
de legi.& ibi Bar.& no.Bal.in d.l.ſ.§ qđ obſeruari.C.de iur.cal.
dictus cõmunis vſus debet articulari & ꝓbari, nec ſtatur aſſer-
tioni dicentis cõem vſum loquendi adeſſe, vt no.eleganter Bar.
in l.Labeo.ff.de ſub.leg. & tūc cū ꝓbatus fuerit cõis vſus loquē
di, & nõ añ habebit locū, & verificabitur in ſtatutis ēt pœnalib.
vt no.Bar.in l.librorū.§.ꝙ tñ Caſſius.ff.de leg.3.& in d.l.Labeo.
niſi in dictis ſtatutis expreſſè caueatur, vt verificētur ex verbis
proprijs, & propria ſignificatione verborū, & non aliter, tunc
talis cõmunis vſus loquendi, cū ſit ex impropria ſignificatione
vocabuli, & ex figura verborū, nõ verificatur in dictis ſtatutis,
& maximè pœnalib.vt dicit Bar.in d.l.Labeo.& Sal.in l.cū anti
quorib.C.de iur.deli.ver.ex hoc vr̃ decidi quæſt.in fi.Sed do.Ioā.
de Imo.in d.rub.dicit, ꝙ immo in ſtatutis pœnalib.ſtricta, & ꝓ
pria debet fieri interpretatio, ut l.cõſtitutionib.ff.ad munic.Nec
ſm eum obſt.gl.in d.l.2. §.1.de orig.iu.qm̃ ſm eum, ponderan-
da eſt illa gl.quæ vult, ꝙ ēt genitiuus verificetur in detentatio-
ne tm̃, & ponit exēplum de colono, vt l.q vniuerſas. §.qđ ꝑ co
lonū.ff.de acq.poſ. & ꝑ conſequens eſſet abſurdū dicere, ꝙ ha-
beret locū ēt in detentione in ſtatutis, maximè pœnalib.Sed ſal
ua pace ſua, Bar.non debuit reprehendi Primò, vt dixi, licèt po
nat cõmunē vſum loquendi ineſſe, tñ dictæ aſſertioni, vt ego di
xi, nõ ſtatur, niſi probetur, quo vſu probato, & non ante, habe-
bit locū in ſtatutis, ēt pœnalib.Nec eſt abſurdum dicere, ꝙ tale
ſtatutū verificetur in poſſeſſore, & detentore tm̃, & ſic verificet
in oĩ eo, q prætendit aliquod intereſſe, licèt non habeat domi-
nium, vt dicimus in furto, qđ eſt contrectatio rei alienæ inuito
dño, vt l.1.cū ibi no.ff.de fur. & tñ verificatur dictus genitiuus,
rei alienæ, in detentore, cõmodatario, & omni qui prætēdit in-
tereſſe, vt l.manifeſtiſſimi.in prin.& qđ ibi not. C.de furt.& ꝓ
hoc poteſt adduci l.1.in prin.§.ait prætor.& §.parui.ff.nau.cau.
ſtabu.cõiuncta l.ideē ait.§.ſi.eo.ti.vbi eſt actio pœnalis, & tñ geni
tiuus verificatur, in poſſeſſore, & ēt in non dño, & ēt caſus quē
alleg.Bar.in l.2.in prin. & §.in hac.ff.vi bo.rap.vbi eſt materia
pœnalis, & tñ genitiuus, & ſic verbum, alterius, verificatur ēt
in poſſeſſore, & ēt in non dño. Quandoq; tñ genitiuus ſignifi-
cat cauſam finalē, vt l.aliquis. C.de iu.delib.& not.Bal.in l.ſi qs
ad declinandam. C.de epi.& cle.§.1.in ver.ſed q d ſi teſtator nõ
copulatiuè.Et aliquando nudā detentionē tm̃, vt eſt caſus con-
iuncta gl.in l.ſi.ver.fuerunt. C.de edi.diui Adri.tollen. & ſic ca-
pietur genitiuus, prout conuenit materiæ ꝓpoſitæ, vt no.Bar.in
ſimili de ꝓnominibus, meū, & tuum.in l. Quintus.§.argento.ff.
de aur.& arg.leg.& ꝓ hoc eſt gl.in d.l.quoties. de ver.ob.cõiun-
cta l.quicquid aſtringendæ.de ver.ob.vbi loquimur in ſtipulatio
ne, quæ eſt ſtricti iuris, & tñ genitiuus verificatur ſm ſubiectam
materiā, ita do.meus Raph.Cu.in d rub.ff.de no.ope.nūc.ꝗ oĩa
no.& ita vult Bar.i d.rub.ff.de noui ope.nū.& alle.l.quoties idē
ſermo. cū ibi no.ff.de re iud.facit in ſimili glo.in l.eas cauſas.ff.
de cond. & dem.Et ꝙ communis vſus loquendi habeat locū in
ſtatutis ēt pœnalib.not.Bar.in d.l.librorum.§.quod tamen Caſ-
ſius.& in d.l.Labeo.igitur &c. ¶ Vnum tamen not.ꝙ licèt com-
muniter gl.in d.l.2.§.1.ff.de ori.iur.allegeẽ, ꝙ genitiuus aliquan
do ſignificet cauſam poſſeſſionis, vel detentionis, tamē, ſi rectè
conſideretur, illa glo.hoc non dicit, nec eſt ibi aliqs caſus geni-
tiui, ſed uerba illius glo. ſunt hæc, videlicet. No.arg pro hoc qđ
dicūt ruſtici coloni, campus iſte meus eſt, &c.ergo illa gl.nõ di-
cit de genitiuo, ſed de nominatiuo, licèt ſic allegetur. Item d.l.2.
§ 1.de relig non uidetur probare, quia in prin.dicit, qui mortuū
in locum alienū, &c. & ſic non eſt genitiuus, ſed nomen alienū,
quod ſignificat dominiū, vt l.Quintus. §.argento. de au.& argē.
lega. Igitur non eſt mirum, ſi poſtea dicat, in locum alterius, qđ
ſignificat dominium, licèt aliter allegetur. Vel poſſumus ſic cõ-
cludere, ꝙ aut verus dominus cõparet, & vult agere cõtra dam
num danē, & ipſe prælertor, aut nõ curat, & ipſe detentor præ
tēdit intereſſe, quia dominus tenet, & ipſe pro ſuo intereſſe age
re poterit, aliàs, ſi ſua nõ intereſt, nõ aget ex dicto ſtatuto pœna
li, & iſta probantē in d.l.manifeſtiſſimi §.1.& 2.C.de fur.coniun
10 cta l.ſi fur.& qđ ibi no.Bar.ff.de vſuſr.¶ 1 No.quintò ibi, cupidæ
legum iuuētuti. ꝙ ad hoc vt quis poſſit ꝓficere in hac ſcientia,
oportet, ꝙ duo concurrant, nempe, ꝙ ſit iuuenis, & auidus, ſiue
cupidus ſtudij.Pro hoc facit huius procœ §.ſumma itaq; ope.&
alacri ſtudio. Ex quo ſequitur, ꝙ non ſufficit alterum.l.cohære-
des.§.pen.ff.de vulg.& pup.& l. ſi hæredi plures. ff.de condi.in-
ſti.vnde licèt eēt iuuenis, & ſtuderet pigrè, uel negligenter, non
ueniret ad perfectionem, arg. l.pupillus. ff.de his quę in fraud.
credito.& ſi ſtuderet feruidè, & eſſet ſenex, non poſſet proficere-
re, quia in iuuentute eſt ingenij perſpicatiā, ut l.pręcipuum. ff.
de ædili.edic.facit quod not.glo.in l.Gallus. in fi. ff. de liber. &
poſthum. Vnde uerſus:

Si quis forte uelit Iuriſconſultus haberi,
Continuet ſtudium, uelit a quocunque doceri.
Inuigilet ſemper, nec uincat eum tortura laboris.
Fortior inſurgat cunctis recentior horis.

11 ¶ 1 Sextò no.ex dictis verbis coniuncta glo. ſecundum Ioan. de
Plat.modum mittendarum epiſtolarum, uidelicet, ꝙ quis ſe ſub
ſcribat, & ſuum ſignum, ſiue ſigillū apponat, licèt ſit ſcripta per
alium, ut l.ad teſtium.§.ſi quis.de teſta. Comprobo hęc, quoniā
ſubſcriptio trahit ad ſe totum actum, & totam primęuam ſcri-
pturam, vt no.Bar.in l.ſi teſtamētum.ff.de teſta. facit l.iubemus.
C.de teſta.& quod not.Barto.in l.diuus § item ſenatus.ff.de fal-
ſis.& not.Bald.in auct.ſi quis in aliquo.C.de edend. & no. An-
ge.& Ioan.de Imo.qui dicunt, quòd hoc eſt uerum, quando re
uiſa ſit ſcriptura, & ſic ſcienter ſe ſubſcribat, ut l. fin.C.plus va-
le.quod agi.ita dicūt in l. ſi ita ſtipulatus fuero.§.Chryſogonus.
ff de uerbo.oblig.Adde, ut hic refert Ioan.Fab. quòd per illā ru
bri.quidam aduocatus caſſauit quoddam inſtrumentum procu
ræ, quia non erat ibi nomen Iudicis autoritantis, ſed tantū pen
debat ſigillum, quoniā nomen ſubſcribentis, & authorantis de-
bet inſeri.faciunt not.in Specu.de procu. §.ratione autē formę.
in princip.& per Arch.in c.quamuis.de procura.in 6. Dicit ta-
men Ioan.Fab.quòd ſi quis habeat literas, in quibus conſtituens
loquatur, & dicat in fine, ꝙ dictas literas fecit tali ſigno ad ſui
inſtantiam ſigillari, non uidetur cur fidem non faciant, licèt iu-
dex apponens ſigillum loquatur; quia ſi proprium ſigillū appo
ſuiſſet, ualeret, ut l.ſi procuratorem abſentē.ff.de procura.ergo
multofortius ſi fecit apponi auctenticum. Quod autē dicit Ioā.
Fab. quòd etiam ſi haberent ſigillum propriū, & priuatum, di-
ctæ literæ facerent fidem, intellige, ſi approbatę fuerunt literæ
ab aduerſario, aliàs ſecus, vt l.prima § ſed ne. C.de la.li.toll.ita
12 dicit Barto.in d.l. ſi procuratorem abſentem. ¶ 1 Vtrum autem
literis officialium, uel priuatarum perſonarum ſigillatis, vel
non, dabitur fides, uide Barto. in d.l. ſi procuratorem. & Gul.
& Iacob.But.Bald.& Saly. in l.ſi qua per calumniā. C.de epiſc.
& cleri.& Pet.de Ancha.in cap.1.de ꝓcurat. in clemen. & Ioan.
de Imo.in l.publicanus.ff.de pub.Verùm quia ego non ſum di-
cturus aliquid ſuper glo.ideo earū recitationem omittam, quia
nõ adderem eis aliquod ſubſtantiale. ¶ Quæro, an hæc auctorica,

&.

ADDITIO.

a Dictum ſtatutum ſit allegandum, & probandum, circa hunc articulum ego in l. omnes populi. poſt ſcrib. ſic diſtinxi, quòd aut quis eſt Auenionēſ, & Auenionæ uult uti. l. municipali Auenio. nam eo caſu ſufficit ſtatutum allegare, quòd millias ſi ſit in uolumine ſtatutorum, uel in tabula pro ar... ſtis. l. prima.§. nam ſi quidem ita pronuntiauerit, ad Turp. facit gloſſ. in l.2 in uerſicu.ignorauis, de confeſ.in Pan.dum uult iuris poſitioni non eſſe reſpondendum. l.in omni parte.ff.de iur. & fac.ignoran. l.ornamentorum. de aur. & argen.leg. in Pan. ſecus ſi uellet Auenionæ uti alterius oppidi ſtatuto, quoniam illud eſt allegandum & probandum, cum ſit facti, ea licet. extra de conſt.lib.6. & dic, ut ample dixi, poſt Bar. & alios in d.l.omnes populi. Anto.Caius.

13 & aliæ poſſint vt tex. allegari?[a] Iſtā q̄ōnem format Spec. & Io.
a And. in ti. de alle. & diſpu. §. fi. in fi. & Bar. & Sal. in l. j. ff. ſi cer. pet.
& latè Io. de Imo. in rub. ff. de ver. ob. vbi concludit, q̄ ſi eſt in
ea oratio perfecta, ut in tit. qđ quiſque iur. & ſimilib. tunc poſ-
ſunt ut tex. allegari, aliàs aūt nō poſſunt allegari p̄ deciſione iu
ris, ſed tñ ex eis pōt ſumi quadrupliciter argum̄. Primo arguēdo
de ordine rubricarū, ut facit glo. in rub. ff. de eo per quem factū
erit. & no. gl. Inſt. de act. §. pœnales. ver. itē aduerſus. ¶ Secundò,
arguēdo pro qualitate poteſtatis eius, de cuius officio ſup rub.
tractat, ut no. gl. c. tibi qui. uer. certo. de reſc. in 6. & c. j. de offic.
deleg. eo. lib. ¶ Tertiò pro elicienda ueriori lectura, qñ lex ha-
bet plures lecturas. facit l. Impatores. & q̄ ibi no. de i diē adiec.
¶ Quartò poteſt argui pro declarando, & interpretando nigrū,
vt no. gl. in l. j. in gl. 3. cōiuncta rub. C. ne lic. ter. prou. Aduerte ta-
men, q̄ licèt tex. ſit generalior rubro, non tamen reſtringit̄ a ru
bro, ut no. gl. i Auc. de inceſt. nup. in prin. ¶ Quid econtra, ſi in
rub. plus hr̄ q̄ i nigro? ut patet C. de teli. & ſump. fun. & in rub.
C. de reb. cred. & de iureiu. & no. gl. j. de iuſt. & iur. in rubri. &
eſt tex. j. de pat pot. in prin. iuncto ti. de nup. vbi in toto titu. de
nup. non diffiniunt̄ nuptiæ, ſed in ti. de pat. pot. & facit gl. in ru
bri. C. ne fideiuſ. dot. den. i fi. rub. & de hoc eſt ēt gl. j. de obl. q̄
ex delic. naſc. in prin. dic q̄ hoc ēt ſentit d. gl. i Auc. de inceſ. nup.
in prin. ver. illicitas. videlicet, q̄ ſi eſt oratio pfecta, ut aliter cō-
ſtet de mente, pōt ſtare dictæ rub. aliàs ſecus, quinimmo ēt ſi nō
reperiatur nigrū, vr̄ q̄ rub. ex ſe diſponat, vt vult glo. in l. j. ff. ſi
b q̄s teſta lib. eſſe iuſſ. fuerit. ¶ Et aduerte, q̄ quoties rub.[b] eſt ne-
gatiuè concepta. i. prohibitiua, non pōt ēt conſenſu partiū eius
diſpoſitioni, & eū iure renuntiari, ut no. gl. in rub. & ibi Bart. &
doc. C. ne fideiuſ. dot. den. & facit qđ not. Bart. & alii in l. nemo
pōt. de leg. j. & in l. Gallus. in prin ff. de lib. & poſth. Et ēt aduer-
te, q̄ aliqñ rub. prouidet in vno, & nigrū in alio, tñ non diuerſi
ficatiuè, ut no. gl. in d. rub. ne fideiuſ. dot. den. in fi. Addas iā p̄d-
ctis glo. notabilē in proœm. Seati, in verbo, titulis. quę breuiter
ita dicit, videlicet, rubricas eſſe authenticas. qđ intellige de rub.
legum, & decretalium, non autē decreti, ut hr̄ 3. q. 9 chartæ Se
14 cundò dicit gl. aliàs rub. eſſe de tex. qđ intellige, ut ſ. dixi. ¶ † Vl
timò quęritur, an rub. ſint de neceſſitate una ad aliā continuan
dæ? & communiter dr̄, q̄ vna lex non ſit continuanda ad aliā,
vt no. gl. & doc. in l. Gallus. in prin. ff. de lib. & poſth. iā unus titu
lus, & vna rub. ad aliam eſt neceſſario continuanda, vt per tex.
in l. 2. ff. de ſta. ho. ibi, & his proximos, atque cōiunctos applicā-
tes titulos. quod eſt uerū, niſi ſit caput totius vnius compilatio-
nis, vel caput unius libri particularis, ut eſt gl. ſingularis in rub.
ff. de cond. fur. ¶ Quod tñ intelligas verū; niſi liber, qui ſequit̄,
ſit de eadem materia, ut primus. quia licèt ſit principium libri,
c tamen etiam ſit continuatio[c] unius libri ad aliū. & unius rubr.
ad aliam, & unius tituli ad alium, ut gl. in rub. ff. de ae. emp. quia
ibi eſt caput libri, & tamen continuat ad pręcedentia, & eſt tex.
j. de obl. quæ ex deli. naſ. vbi continuat illum quartum librum
a lib. 3. dic, ut ibi dicam, & ad idē, infra de re. diu. in prin. & ibi
dicā, & in l. j. ff. de rei vend. in princ. & in prin. rubr. & in l. 1. in
prin. & ibi dixi ff. ad Treb. Sed do. meus Ioan. de Imo. in rub. ff.
de app. dicit, q̄ ēt quādo nō eſt caput alicuius libri particularis,
poteſt fieri continuatio a remotis, dūmodò materia quæ eſt in
medio, non ſit difformis, immo depēdēs a prima, ut eſt caſus in
l. 1. in prin. ff. ſi tab. teſta. nul. exta. ubi iuriſconſultus cōtinuat ſe a
ti. de bon. poſ. ſecundū tab. & tamen multi ſunt titu. in medio.
Sed hoc toleratur, ſecundū eum, quoniam materia quæ eſt in
medio, eſt dependens a materia de qua in ti. de bon. poſ. ſecūdū
tab. igitur &c. & pro hoc alleg. glo. de act. emp. in prin. ubi con-
tinuat illā rub. a ti. de obl. tamen multi tituli ſunt in medio. Dic
etiā ut no. gl. in ti. de ob. & ibi dicam. Sed do. meus Raph. Cu. in
rub. de noui oper. nūc. tenet, q̄ aliquo modo aliqua rub. nō eſt
neceſſario continuanda, ueruntamē eſt, q̄ materiæ cōiunctę de
bent ſubordinari, vt dicit d. l. 2. de ſtat. ho. & facit l. cū delanio-
nis. §. aſinam. ff. de fund. inſtr. & inſtr. leg. ibi, ac deinceps in infi-
nitum. primis quibuſque proximè copulata procedant, & iſto
modo propriè loquitur d. l. 2. unde eum ex alia l. docto. nō mo-
ueantur, & illa lex non probet, ut dixi, igitur &c. ut l. illam. C.
de colla. Et pro opin. Rapha. facit text. licèt non allegetur. infra
de lega. in princip. vbi dicit tex. quòd illa rubri. uidetur extra
propoſitam materiam, quaſi uelit dicere, quòd tit. debent po-
ni ſub congruis materijs, & materię debent eſſe adinuicem cō-
formes: non autem eſt neceſſarium, quòd una rub. continuetur
ad aliam. Dic etiam, ut infra dicam, & dicam de actio. in prin-
cip. rub. Item pro Raph. ego ſum ſolitus allegare text. infra per
quas perſo. nobis acqui. §. fina. ſi rectè ponderetur, ibi opportu
nius in inferiori loco inſeremus.

ADDITIONES.

a Allegari. Et an ſolam ſufficiat alle. vel etiam generaliter abſq; expreſſione cer
ta legis, q̄ lex vel ius ita vult, vide Spe. de diſpu. & alle. §. Porro. ver. in ſum-
ma gl. in l. 3. C. ſi ex fal. inſt. gl. in §. pœnales ver. item aduerſus. Inſti. de act.
Et ſi contradicat nigro cui ſtandum ſit, Iac. But in proœ. Decretalium. §. ſanè.
Alex. in. in rub. ff. de offi. eius cui mandat. eſt iuri. & in l. 1. ff. ſi cer. pet. Pau.
de Ca. cōſi. 81. inc. præſens caſus. vol. 1. Io. de Imo. in rub. de ver. ob. col. 4. Sal.
& Lud. Rom. in d. l. 1. ff. ſi cer. pet.
b Rub. An ex rub. notariorum colligatur aliqua fides. vide Iaſ. inf. in rub. de act.
Purpu.
c Continuatio. No. bonā limitationē ad gl. rub. ff. de cond. fur. Secundo limita
in ſtio. paſſionali procedere, ſecus in vol. Ale. in rub. ff. ſo. ma. licèt Ang. hic
contra ſentiat. Adde Chriſtof. Porc. infra de tu. in rub. Purpu.

S V M M A R I V M.

1 *Princeps, & Imperator idem ſunt.*
2 *Principatus quid propriè dicatur.*
3 *Imperator propter leges religioſus efficitur.*
4 *Miles & Doctor æquiparantur.*
5 *Doctor an ſit militi præferendus.*
6 *Leges an tempore belli ſeruari debeant.*
7 *Iudex cauſarum criminalium etiam de ciuilibus iudicat.*
8 *Calumniator quibus puniatur pœnis.*

Imperatoriam. Diuiditur in tres partes principales to
tum hoc proœmium, vſq; ad fin. licèt
Ioan. de Plat. diuidat in quinque. nam primò ponitur in quibus
debet verſari Imperator. Secundò, ponit qualiter Iuſtinianus il
lud adimpleuit. Tertiò, nos ad ſtudium exhortatur, oſtendendo
fructus, qui ſequuntur ex aſſiduo ſtudio. 2. ibi, in §. quorū. tertia
ibi, ſumma itaq;. Iterū prima diuiditur in duas partes, quia pri-
mò ponit dictū, ſecundò ponit tres caſus. ſecunda ibi, vt utrun-
a que.[a] Et hoc intendit, q̄ pro ſuſtētatione, & gubernatione reip.
duo ſunt neceſſaria, videlicet, leges, & arma ¶ Quęro qđ eſt ma
gis neceſſariū, arma, an leges? & Io. Fab. & Io. de Plat. hic dicūt,
q̄ leges, vt p̄batur Eccl. c. 1. vbi dr̄, q̄ melius eſt ſapientia. q̄ ar-
ma bellica. ¶ No. coniuncta gl. q̄ opportunum eſt Imperatorē
vacare & legib. & armis. ¶ No. ibi, & bellorū. q̄ ad Principem
ſpectat, & t̄pe fœlicis pacis, & tempore turbinū, & ſic guerræ,
1 poſſe ſcire gubernare ſuos ſubiectos. ¶ † No. ibi, & princeps Ro
manus q̄ Princeps, & Imperator idem ſunt. ¶ An autē hoc no-
mē Princeps, ꝯueniat inferiori ab Imperatore? de hoc eſt gl. or.
in cle. 1. in ver. reg. de bap q̄ vult, q̄ licèt latè ſumpto vocabu-
lo, q̄libet Principis loco, vel populi, poſſet dici Princeps, iuxta
2 illud: Nō maledices Principi populi tui &c. † tñ propriè Princi
patus dr̄ q̄dam dignitas æquiparanda regiæ dignitati. Sed Io. de
Imo. in rub ff. de ver. ob. in ver. 7. no. q̄ Impator intelligit Prin-
cipatū eſſe dignitatē, poſt regiā dignitatē in ponendā, vt no. in
ca. fundamēta. §. proinde. in ver. Principes de ele. in 6. ſed ſi ſim
pliciter proferatur, & ſine alio adiuncto, in dubio debet intelli-
gi de Imperatore, vt hic, ſicut dicimus de poeta, vt j. de iur. nat.
§. ius aūt ciuile. ¶ No. ibi, iniquitates. q̄ calumniatoris in quitas
3 eſt expellenda & prrimenda. ¶ † No. ibi, iuris religioſiſſimus. q̄
Imperator p̄ p̄ leges, dr̄ effici religioſus. concor. tex. in l. vnū ex
familia § fi. in fi. ff. de leg. 2. ſed notandi ſunt hi tex. q2 nō ſim-
pliciter appellāt ipſum religioſiſſimū, ſed cū adiūcto, iuris reli
gioſiſſimum, & ſic illi tex. nō propriè p̄bant, q̄ Imperator dica
tur religioſiſſimus ¶ Vltimò no. q̄ illud, qđ eſt p̄priè armorū,
attribuit legib. & qđ eſt propriè legū, attribuit armis, vt deē in-
telligi, q̄ vnū ſine altero eſſe nō pōt. facit l. q reſtituere, in prin.
4 ff. de rei ven. l. 2 §. deinde exactis. ff. de ori. iur. † q̄ & leges & ar-
ma fraternizent, facit l. aduocati. C. de aduoca. diuer. iudic. &
qđ no gl. in l. miles. in prin. ff. de re iud. & p̄ cōſequens, miles &
doctor æquiparant̄, vt no. gl. in d. l. miles. in prin. in verbo, pōt.
5 ¶ † Quæro, quæ ſit dr̄ia inter militem & doctorē, & quis eorum
b præferendus ſit, an miles, vel doctor?[b] & nulli dubium, qđ do-
ctoratus eſt dignitas, vt vr̄ text. & ibi Bar. & Bal. & Saly. hoc te-
nent in prima conſtitutione C. §. ideoque. ibi, Theophilum vi-
rum clariſſimum. facit c. quantò. extra de mag. ēt ſi ſit artium
c doctor,[c] quoniam doctor artium dicit̄ habere aliquam dignita
tem, vt no. glo. & Bart. in l. lege Iul. in verſi. oratores. ad leg. Iul.
de vi.

ADDITIONES.

a Vt vtrumq;. Hoc principium vſq; ad §. quorum. h. d. in ſumma. Arma & le-
ges decent Principem, vt armis hoſtes. II. calumniantes compeſcat inde &
religioſiſſimum & triumphatoris nomen nanciſcitur. Summarium vero, ſeu
epitome nihil aliud eſt, quàm breuis enucleatio eorum quæ in tex. haben-
tur. Ant. Caius.
b Doctor. Militi doctor præfertur. de quo per dominum Alcia. latè in l. Centu-
rio. in 1. 2. 3. & 4. col. de vul. & pup. ſubſt. aliquid etiam in l. cum quid. ff. ſi
cer. pet. Purpur.
c Artium doctor. Dum iſte dicit, q̄ doctor artium habet dignitatem, tu quæ-
re quis præferatur, an doctor iurium, an artium? & dic q̄ iurium, ſecundum
Fel. in c. clerici. de iud. & in rub. de maio. & obe. in 2. col. & Roma. conſi. 531.
Purpur.

de vi publ. Et breuiter ego credo, q olim, & hodie, ſi doctor eſt
actu legens, & legerit per 20. annos in ſtudio gñali, ẽt extra Ro
mã, uel vrbem Conſtantinopolitanã, quia talis doctor fruitᷓ di
gnitate vicariatus Principis, & eſt comes, & dux, ut eſt tex. & ibi
gl. in verb. ex uicaria. & Bal. in l. 1. C. de profeſ. qui in urbe Con-
ſtãtino. & c. lib. 12. & tũc nõ dubito, quin talis doctor in quacũ-
que ſciẽtia ſit doctor, & quãcunq; ſcientiã in dicto ſtudio gñali
legerit per dictũ tps, ſit preferendus militi, ut patet in d. l. 1. ibi,
grammaticos. & ibi, ſophiſtas. & ibi, iuriſperitos. Et clarum eſt,
q non reperitur iure cautum, q ẽt olim milites ſint dignitate vi
cariatus Principis, vt comites, & duces, igitur talis doctor oĩnò
erat olim ẽt militib. præferendus, hodie autem nulli dubium,
q talis doctor, qui tanto tpe legit, præferendus ſit cuicunq; mi-
liti. Si aũt ſit doctor, & non legat, vel non legerit per 20. annos,
tñ ſcientia præcellit, credo, ſalua ſp meliori determinatione, q
olim procederent a pari, ut d. l. aduocati. & d. l. miles. cum gl. ho
die uerò credo, q doctor ſit præferẽdus, quia doctor præcellẽs
vocatur anteceſſor Imperatoris, ut eſt tex. ĩ. eod. §. cũq; hoc. &
qm̃ hodie milites non gaudent priuilegijs militũ, ut no. Cyn. in
l. 1. C. de iur. & fac. ignorãtia. intantum q Bar. in l. filiusfa. §. vete
rani. ff. de proc. dicit, q cũ hodie milites nõ habitent in caſtris,
ſed per plateas, & vicos diſcurrãt tota die, q poſſunt eſſe procu
ratores, nec tales milites hodierni hñt illas ſex qualitates, de
qbus p gl. ord. in l. pen. ff. ex quib. cauſ. maio. & in Auc. de mãda.
Prin. §. ſi. ergo non mirũ, ſi uerè doctor, in quo inueniuntur oĩa
de quibus in tex. & ibi Bart. in l. magiſtros. C. de profeſ. & med.
lib. 10. & plenè per Pet. de Anc. in cle. 2. ex de magi. ſit preferen-
dus, & maximè, cum ẽt pupillus poſſit eſſe miles, ut l. ſin. C. de
teſt. mil. & ſic in corpore, quod caret ſenſu, & diſcretione, cadit
militia. vt l. pupillus. & ibi Bar. ff. acqui. hęred. & ignorat qcqd
uidet, ut in l. 1. in fi. C. de ſal. mo. & hoc tenet hic Io. Fa. Nã lex di
a cit, q milites[a] debent eſſe executores pręceptorũ ſapientum, &
per ɔ̃ſ lex dicit, noſtros milites eſſe oportet defenſores, non
dominos, ut C. de cap. l. ab hoſtib. in fi. dicit tñ hodie ɔ̃uũ eſſe,
& conuerſum, qm̃ milites imprudentes dominantur, & ſapien-
tes obſequuntur, & multi opprimuntur, iuxta id, quod ſcribi-
tur Prouer. 28. Dux indigens prudentia, multos opprimet per
calumniam. de hoc ẽt dicam ĩ. de teſt. mil. §. fi. & dic, ut ibi. &
omnino videas quæ dicam ĩ. de excuſ. tuto. §. item maior. & qđ
6 no. Bal. & Sal. in d. l. 1. C. de iur. & fac. igno. ¶ † Gl. in uerſi. guber-
nari. in fi. præſupponere vr̃ iſta glo. q tempore belli non ſeruan
tur leges, neq; iuſtitia, ſed hoc vr̃ falſum, & ɔ̃ iſtum text. in prin.
& ɔ̃ gl. in uer. decoratã. Et quia horum duorum, uidelicet, ar-
morum, atq; legũ, alter alterius auxilio ſemper indiget, ut in 2.
conſt. C. in prin. quæ non diſtinguit inter tpa pacis, uel belli.
Prętereà uidemus, q tpe pacis quotidie armis reſpublicæ gu-
bernantur, nam puniuntur delicta, ut in toto ti. ff. & C. de pęn.
facit l. cũ vir. C. de adul. vbi tex. dicit, iubemus inſurgere leges,
armari iura gladio ultore. Itẽ tpe calamitatis belli utimur iu-
ribus, ut in toto ti. ff. & C. de capt. & ff. de re mil. unde Io. Fab. ſal
uando gl. dicit, q tpe belli non ſeruanť iura. l. de facto. ſanctius
tñ eſſet, q iuſtitia illo tpe fieret, q̃ alio tpe. nã, ut legitur in uita
beati Gregorij, quidam tyrãnus fuit ſaluatus, & de inferno ex-
tractus, qui uadens ad bellum, fecit iuſtitiam de quodam Prin-
cipe, qui occiderat filium cuiuſdam pauperis uiduę. dicit tñ, q
tempore belli non debet rigor ſeruari omninò, ut extra de tran
ſac. c. fi. & ibi no. 21. diſtin. c. ſciens. in fi. Sed tu potes aliter ſalua
re gl. uidelicet, quia gl. habuit reſpectũ ad id, qđ frequentius, &
principalius fit: nã tẽpore calamitatis belli magis arma, q̃ iura
exercẽtur, & tpe fęlici pacis magis iura, q̃ arma ſunt in vſu: igi
tur ad ea, quæ frequentius fiunt, iura adaptantur, l. nam ad ea. ff.
7 de legi. ¶ † In gl. in ver. tramites. ibi, qui ẽt puniunt in crimina-
lib. puniunt & in ciuilib. iſta gl. ſentit, q iudex maleficiorũ poſ-
ſit ẽt de cauſa ciuili cognoſcere, quod eſt ɔ̃ tatum. l. ſolemus. §.
latrunculator. ff. de iudic. & quod ibi no. quoniam etiam ex iu-
riſdictione prorogata nõ poſſet de cauſa merè ciuili cognoſce
re, ut l. teſtamenta oĩa. & ibi Bal. & doc. C. de teſt. Sed ſalua glo.
q ẽt ſi habuit iuſtum intellectum, & debet intelligi, q iudex ma
leficiorum cognoſcens de cauſa criminali poteſt incidenter co
b gnoſcere de ciuili acceſſoria,[b] vt de expẽſis factis in uiatico, vt
dicit hic gl. facit qđ no. Bar. in l. fi. C. de fructib. & lit. expen. Itẽ
põt ẽt condemnari fur ad reſtitutionem rerum ablatarũ, cum
ipſum criminaliter ad furcas cõdemnauerit, ut no. Bar. per illũ
tex. cũ gl. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. & declarat Bar.
in l. 1. in prin. ad Turp. ¶ In eadẽ gl. in fin. gl. approbat vltimã, &
põt eſſe ratio, quia licèt eo ipſo, q quis commiſit delictum, lex
ipſo iure imponat pœnam condignã delicto, ut l. 1. §. 1. & ibi gl.
Bar. ff. ad Turp. tñ lex pœnas non exequitur, ſed iudex, ut l. 2.

§. poſt originẽ. ff. de orig. iuris. & iſto reſpectu iſta ultima poteſt
dici verior, licèt omnes expoſitiones gl. ſint bonæ. ¶ In gl. calũ-
niantium. in fi. dic, quod de his habetur per glo. Bar. & Bal. in l.
8 athletas. §. calũniator. ff. de his, q no. infa. † calũniator ĩ crimina-
lib. ordinariis, punitur ſimilitudine ſupplicii, in extraordinariis
punitur motu iudicis, ut l. fi. & ibi glo. & doc. C. de tranſac. &
no. gl. & Bar. in l. 3. in prin. ff. ad ſenatuſconſul. Turp. de his ta-
men latius dicam ſuo congruo loco, infra de public. iudic. &
dixi latè in quodã meo tractatu maleficiorum in uerſi. Ad que-
relam magiſtri Caij. dic, ut ibi. Angel.

ADDITIONES.

a Milites. Miles dicitur qui armatæ militiæ deditus eſt pro ſuorum Princi-
pis, uel reipublicę tuitione, & defenſione, toto titu. de milit. teſta. C. & in
Pand. Militum autem tria ſunt genera; quidam gaudentes, uulgo hereu num
cupatij quidã creati, qui & deaurati dicũtur, qui alto ſupercilio incidẽtes ſola
cauda aures glorĩãtur. & iſti priuilegijs militarib. non gaudẽt; quidã caligati,
gregarii, pedites, & equo militãtes, & hi priuilegiis gaudent militaribus qui
pro ſuo Principe, ſiaue republica mortem obire parati ſunt, ut hoc anno ſeſ-
qui milleſimo, quadrageſimo quarto, & a feſto Paſchæ apud Cerizolam in
montium radicibus, & in Campania apud Sanctum Nazarium, ubi tot ſtre-
nui milites uitam cæſis uniuerſæ intrauerunt, ut latiſſimè ſcripſi in l. præ-
cib. de impu. & aliis ſubſtit. C. Et quatenus Ang. hic diſputat quis ſit præfe
rendus. ſ. incedendo, ſedendo, loquendo, & deinceps. doctor an miles. Con
cludo, quod in actib. bellicis miles, in ciuilibus doctor, ſed in actib. promi
ſcuis, doctor eſt militi præferendus, ut concluſi poſt Ale. & alios in l. Centu
rio. net. ſed quis debeat. nu. 18. de uulga. & pup. in Pand. per tex. no. in l. in ci-
uilib. de offi. mic. C. Ant. Caius.
b De ciuili acceſſoria. Dic ita etiam econuerſo, iudex, qui tantum cognoſcit de
ciuili cauſa, poterit de criminali cognoſcere incidenter, & acceſſorie, tex. eſt
in l. nullum. de teſtibus. C. & ad iſtud bene facit tex. in l. cui neceſſitas. de lib.
cau. ff. ibi, dum dicit tex. de calumnia eius.

S V M M A R I V M.

1 *Commendatio in ore proprio quando licita ſit.*
2 *Leges, & arma requirunt vigilantiam, & prudentiam.*
3 *Dictio, iterùm, quid ſignificet.*
4 *Statutum, quod dicens ſe iniuſtè condemnatum, poſſit petere iterum*
reuideri, intelligitur bis.
5 *Proteſtationes quando fienda ſint.*
Notorium, an probatione indigeat.
6 *Promulgare, & componere, qualiter differant.*
7 *Inſtitutionum liber fuit compilatus ante Codicem.*

a Quorum.[a] Diuiditur in duas partes. Primò dicit, q Impe
rator perfectè ſe habuit circa arma, & circa le-
ges. Secundò, hoc ſuum dictũ probat ab effectu. Secunda ibi, &
bellicos quidẽ. Item ſecunda ſubdiuiditur. Nam 1 exemplificat
qualiter ſe habuit circa arma, ſecundò, circa iura. ſecunda ibi,
oẽs verò populi, & hoc ſit loco ſummæ. ¶ No. q Imperator hic
ſe cõmendat. ¶ No. q qñ quis tenetur ad aliquid faciendũ, tenetᷓ
illud facere cum ſummis vigiliis, & cũ ſumma diligentia, ſiue
prudẽtia. ¶ No. q argumentum ab effectu in iure noſtro eſt vali
b dum.[b] ¶ No. ibi annuẽte Deo. Non nobis domine, nõ nobis, ſed
nomini tuo da gloriam. ¶ No. ibi, promulgatis, q̃ compoſitis. cõ
iun. gl. q eſt dĩa inter promulgare, & cõponere, vt dicã in glo.
¶ No. q oẽs populi reguntur legib. aut cõpoſitis, aut promulga
tis ab Imperatorib. aut populo Romano, quia vtrũ ſit verũ, po
nit hic Io. Fab. ego dicam cũ gl. ĩ. de pat. pot. §. ſi. ¶ Not. q illud,
qđ eſt confuſum, debet emendari, & clarè poni. ¶ In gl. quorum
1 vtranq;. in fi. ¶ † An aũt licita ſit laus in ore proprio,[c] ſic diſtin-
c gue, q quædã eſt cõmẽdatio neceſſaria, quædã vtilis, quædã vo
luntaria. Neceſſaria eſt permiſſa, vt patet in l. fi. C. de his, qui ve-
ńia impe. & l. vnicuiq;. C. de prox. ſac. ſacri. lib. 12. Vtilis ſimili-
ter eſt permiſſa, & pone exemplũ in l. ſolẽt § ſi in aliq̃. ff. de of-
fic. Proconſ. & Leg. 31. di. c. tenere debet. & ibi gl. Voluntaria ve
ro commẽdatio, qñ eſt notoria, permittitur, vt hic, & C. de no.
Co. comp. in prin. ſi aũt nõ eſt notoria, tũc modica cõmendatio
eſt permiſſa, non aũt magna iuxta illud, Nec te collandes. ita di
cit Iaco. de Bel. in Auc. de hæred. & Falc. in princ. & Io. de Plat.
2 hic. ¶ † In gl. 2. & 3. in fi. Tu dic, q tã leges, q̃ arma, & tõ, reqrũt
vigiliã, & prudentiã. Et q tpe belli requirat vigilia, probat ff. de
re mil. l. q excubias. in prin. eo. tit. l. officiũ. §. fi. & eſt caſus. C. de
off. Præfe. Præt. Aph. l. 2. §. in Sardinia. & §. quãtos aũt. Et q circa
leges requiratur vigilia, & prudentia, probatur de Inſti. C. cõfir-
mando. §. ad iſtum. ibi, oĩa quæ eis mãdauimus cũ ſedula, & p-
uigili

ADDITIONES.

a Quorum. Hic Iuſt. Vitam bellicam, & legalem perfeciſſe oſtendit, prouin-
cias amiſſas recuperando, & Barbaros deuincendo legib. & auctoritate, Codi-
cem, & Pandectas ad certum vitæ exitum seducendo. Ant. Cu.
b Validum. Argumentum ab effectu eorum quæ ſimul requiruntur, eſt val-
de notab. l. vnde. § pe. ff. de lit. actuq; priua. Imo. in ca. ex parte. de priua. Bal.
in l. conuenticulam. C. de epiſ. & cle.
c Proprio, Vide gl. in c. tenere. in ver. ſanctus ſum. 31. diſt. Purpu.

uigili induſtria,moderataq; digeſtione.& l.ſi qñ.i prin.C.de of-
fic.teſt.& j. eo §.fin. ¶In gl.iá Aphr.in fi.dic,& ſunt ſeptem,vt
C.de offi.Præfe.Præt.Aphr.l.j. §.Deo itaq; auxilianre. ¶In gl.in
3 ver.prouinciæ.in fi.coniuncto tex.ibi,iterũ. ¶†No.q dictio,ite-
rũ,ſignificat bis.facit l.boues. §.hoc ſermone.ff.de verb.ſig.& l.
fideicommiſſa.§.ſi quis decem. & qđ ibi Bar.ff.de leg.3.In con-
trarium,q ſignificet,quoties opus erit no.gl.in l.oratione.ff.de
ſer.& in l.ueluti.§ hęc vox.ff.de eden.quicquid dicat gl.in l.uni-
ca.C.ne lic.in una eademq; cau. Sed ſolue hoc ſecundũ Cyn.&
Bal.in d.§.hęc uox. Aut dictio,iterũ, ponitur a l.& ponitur pro
ſępe,ut d.§.hæc vox.aut ponit̃ ab hoie, & ponit̃ p duab. vicib.
ut d.§.ſi quis decẽ.& hic,vel ſic,aut ex reiteratione actus infert̃
parti nouum grauamen,& tunc accipit̃ pro bis, ut d.§.ſi qs 10.
aut non infertur nouũ grauamen,& tunc accipitur pro ſępius,
ſiue a l.ſiue ab homine proferat̃, ut d.§.hæc vox.facit l.ſicut. in
prin.quib.mod.vſusf.amit.¶Sed ego credo,q de pprio ſignifica
to ſignificet bis,ut hic.& d.§ ſi quis 10. & qđ ibi gl.& Bart.im-
4 propriè uerò pluries,ut d.§.hęc vox.¶†Quod facit,ſi ſtaturo ca
ueatur, q dicens ſe iniuſtè condemnatũ poſſit petere iterũ re-
uideri, nã cum ſtatuta debeãt propriè intelligi,ut l.j §.is qui na
uẽ.de exer.intelligit̃ bis,& nõ ſæpius. facit l.fi.§.fi.ff.de bon.aut.
5 iu.poſ.cogita. ¶†In gl.proteſtaui.& pteſtationes fiunt qñ noto
a riũ eſt ipſo facto,nec pbatione indiget,ᵃ ut ff.qui ſat.cog.l.ſi ue
rò.§.j.cũ ibi not. ſed licèt notorium releuet ab onere probandi,
non tñ releuat ab onere pponendi,ut no.gl.in cle.appellanti.de
app. nec releuat ab onere pbandi ad minus notoriũ eſſe, ut no.
gl.in l.ea quidẽ.in fi.C.de accuſ.facit l.ſi adulterium cum inceſt.
§.idẽ Pollioni.ibi, ſi error alleget̃,& ibi no.ff.de adul. ¶Et ſcias,
q Io.Fab.ponit hic materiã notorij, ſed quia vr̃ mihi nõ multũ
congruè,iõ non dicã hic,ſed remittã de hoc ad Can.in c.vr̃a.de
coha.cle.& mulie.& in Spe.de noto.crim.§.iã de notoriis uer.te
ſtes.& § j.ver.ſed quær. & 2.q.1. c.de manifeſt.& ibi gl.& plenè
Sal.in d.l.ea quidẽ.& facit l.emptorem.in prin.ff.de actio.empr.
& no.gl.& ibi doc.in l.ciues.C.de app.& Bal.in l.cum fratrẽ.C.
de his,quib.vt indig.& Bar.ĩ l.ab accuſatore.§.denũtiationes.ff.
ad Turp.& facit qđ no.gl.magna in c.j.de of.del.in 6. & qđ not.
gl.in l.tutor.C.de peri.tut.¶In gl.promulgatis. & ĩ gl.cõpoſitis.
in fi.no.ex tex.coniunctis his gl.differentiã inter promulgare,&
cõponere.Nã promulgare,eſt de nouo inuenire,ſed compone-
re,eſt iã inuenta in melius formare,unde in cõponendo ſocius,
in promulgando ſolus,quod no.ſecundũ Io.Fa.& Io.de Pla.pro
ſtatutis,q̃ debent propriè,& ſtrictè intelligi,ut l.j.§.is,qui nauẽ.
ff.de exerci. Et ex iſto tex. cum gl. vr̃ reprobari communis opi-
nio dicentium , q actio eſt de iure ciuili, vt l.2. §.deinde ex his.
ff.de orig.iur. quia compoſita,id eſt prius inuenta fuit a iure gẽ
tium,& reformata a iure ciuili, vt vr̃ caſus, & ibi no.in l.rerum
amotarũ.in fi.ff.rer.amot.de quo dicã latè j. de actio.in princi.
dic, vt ibi plene p doc.& maximè Sal.in l.ex hoc iure. ff.de iu-
ſti.& iur.¶In gl.adimpleuimus.in fi.no.qđ iſte liber fuit cõpoſi
tus ante compilationẽ Codicis,quem nõ habemus,de hoc ẽt eſt
caſus in l.meminimus.in prin.C.de leg.hær. vbi text.facit men-
6 tionẽ de hoc libr.facit l.1.C.de vete.iur.enu.qđ no.†q si aduer
ſarent̃ adinuicem,deberet magis ſtari legi C. tanquã vltimæ, quã
huic libro,niſi in illis legibus,de quib.hic fieret mentio &c.

ADDITIO.

a Probatione indiget.Adde q notorium debet ad minus proponi.Alexan.in 1.
vol.conſi.123.

SVMMARIVM.

1 *Vicem plurium perſonarum quis ſubire poteſt , quando officia non ſunt repugnantia.*
2 *Poteſtas non debet credere depoſitioni medici,an vulnus ſit mortale, niſi peritiſſimus ſit.*
3 *Doctor ſcientia præcellens,appellatur Imperatoris antecesſor, & ideo eſt militi præferendus.*
4 *Bonus, vel malus,quis ex unico actu non poteſt iudicari.*
5 *Opus facere dicitur is,cuius auctoritate componitur.*
6 *Scriptores, qui allegari poſſunt ad cauſarum deciſionum , & quibus credendum eſt.*

Cumq́ue hoc. Iſte §.diuiditur in duas partes.Primò po
nit qualiter mandauit fieri hunc librum.
Secundò ponit cauſas,per quas.2.ibi,vt liceat &c.& hoc ſit lo-
1 co ſummæ.¶†No.ibi,magiſtro, & exquæſtori, qđ qs põt fungi
vice pluriũ perſonarũ,vbi officia nõ ſunt repugnantia,aliàs ſe-
cus,vt l.ille a quo.§.tempeſtiuũ. ff.ad Treb. de quo dicendũ eſt,
vt plenè no. Bar.& Bal.in l.ſi conſul.ff.de adop. & hic p Ioã.de
Plat.qui recitat dicta Bar.¶No.quòd quando aliquid committi
tur faciendum alicui , debet committi illi, qui ſit peritus in eo,
quod faciendum eſt,& debet eſſe peritus totius artis, nõ partis
a tñ,& q ſit fidelis.¶†Ex quo põt inferri ad queſtionẽ,dicit ſtatu
tum,q Poteſtas habeat conſiliũ medicorum, an uulnus ſit mor
tale,necne,nã iſte tex.eſt argumentũ, q Poteſtas nõ debeat cre
dere,nec ſtare illi medico,qui eſt chirurgicus tñ, ſed oportet,
q ſit peritus totius artis,ſiue ſciẽtiæ medicinæ,ut hic,ibi,quorũ
oium ſolertiã.coniuncta gl.pro hoc facit infra eod.§.fi.ibi,toto
3 legitimo opere perfecto.¶†No.ibi,antecesſoribusᵃ noſtris.q do
a ctor ſcientiæ præcellens appellat̃ antecesſor Imperatoris,& ſic
facit ad id,qđ dixi in principio,an doctor,vel miles ſit pręferẽ-
dus?¶No.ẽt coniuncta gl.ibi, vel ęta:e, q ſp in ciuitate noſtra
veneranda eſt ſenectus,ut l.ſemper.ff.de iure immu.¶Not.q il-
le,cui aliquid reipub.committitur,debet eſſe ſolers,ſcientia ple
nus,& fidelis.Et iſta argumentis,& experiẽtia cõprobãtur, qm̃
experientia eſt optima rerũ magiſtra.¶Not.ibi,ex multis argu-
4 mẽtis,q ex†unico actu aliquis non põt iudicari bonus, uel ma
lus;de quo tñ p Dy.in c.ſemel malus.de reg.iur.lib.6.& p Bar.
in l.ſi cui.§.1.ff.de accu.& in l.ſi prius.ff.de noui ope.nun.Quod
facit ad illã q q ex unico actu mercandi non dicat̃ quis merca-
tor,& vr̃ eſſe gl.in uerſi.oẽs.& in l.1.in prin.ff.de trib.& hoc de-
5 terminat Bar.in l.legatis ſeruis.in prin.in pe.q.de le.3.ff.¶†No.
ibi,auctoritate noſtra. q ille dr̃ opus cõponere,& facere,cuius
auctoritate cõponitur.Quod facit,ſi conſiliũ generale cõmittit
aliquid aliquib.electis,& deputatis,& cõmisſio fiat in ſpecie, ut
hic,quia illud,qđ fecerũt illi ciues electi,vr̃ feciſſe totũ cõſiliũ.
facit qđ no.Bar.in l.abſenti.circa fi.ff.de dona.& in l.ambitioſa.
ff.de decre. ab or.facien. facit l.2 §.poſteà ne diutius.ff.de orig.
iur. ¶Not.q in iſto libro ſunt cunabula,ſiue principia legũ, &
fundamenta, unde ſine notitia huius libri non poſſunt faciliter
ſciri pincipia, & termini iuris.¶ No.ibi, nõ antiquis fabulis.qđ
nõ eſt licitum allegare autores,ſed tãtummodò leges.Sed ɔ̃ hoc
facit l.ſeptimo menſe.ff.de ſtatu homi.& l.intantũ.§ fi.ff. de rer.
diui.quod ɔ̃rium ibi Bal.ſoluit,ſed tu dic plenius,& latius,vt p
Bar.in l.1.in uerſi.ueniamus ad tertiã partem.ff ſi cer.pet.ubi di
6 cit,†qđ quædã ſunt ſcripta,ſiue auctoritates approbatę ab Im-
peratore,uel ſummo Pontifice,& iſtę probant,& cõcludũt ne-
ceſſariò,ut d.l.1.& l.leges.C.de legi.& iſta ſcripta approbata po
nunt̃ 16.diſtin.per totũ.¶Quædã ſunt ſcripta,nec per Principẽ,
nec per Papã approbata, & iſta ſunt duplicis generis. Quædam
ſunt ſcripta enunciatiuè,ut libri Ariſto Chronica, & ſimilia;&
in iſtis,ſi a noſtris antiqs creditũ uidemus, & nos debemus cre-
dere,ſicut alijs ſcripturis,vt rx̃ de proba.c.corã.& ff.de proba.l.
cenſus. & qđ ibi not. Quædam ſunt ſcripturę, quæ procedunt
diſponendo,& determinando,nõ enunciando,& in his eſt aduer
tendũ,quid obſeruent ſtudia.Quędam enim ſcripturæ authenti
cæ reputant̃,ut dicta Ariſto Hyppocratis,& ſimilia, quę ut ſcri
pturę authenticæ in ſtudijs obſeruant̃,& tali ſcripturę eſt ſtan-
dũ,ut d.l.ſeptimo menſe.& ff de ſol.l.ſi pater. niſi reprobentur
per rationem,& iſtę dicuntur magiſtrales probationes, non tñ
neceſſarię.ut d.l.1.C.de legib.& iſtis nõ ſtandũ,ſi ɔ̃rium uideat̃.
¶Not.ibi aures , q̃ animæ. Quod illud per leges debet introdu-
ci,quod ſit utile animæ, & auditui , & ſic corpori,cũ oporteat
primo animas,deinde linguas fieri eruditas,ut ĩ procemio ff.§ſa.
pe.¶Not.ibi,& initium vobis, & finis &c. q licèt alię ſcientiæ
ſint infinitę,licèt leuisſimę ſint, tñ hęc ſcientia legalis habet mi
rabilem finem,ut hic,& eſt text.in proœ ff.in fi.§ quibus ibi, ſi
bene ſeſe.¶In gl.exquæſtori.ibi,per mũdum &c.hi diuerſis no-
minibus nuncupabantur in iure, quia ſuſceptores , & opinato-
res uocant̃.C.de ſuſcep. & arca.l.misſi opinatores. lib.10. ¶ In
ea.gl.in fi.dic,q ſumitur alio modo in Auc.de quęſto.Item alio
modo, uidelicet pro Cancellario , ut l.fi.& ibi not.ff.de diuer.
reſc.Et aduerte ſm Io.Fab. q omnes iſtę expoſitiones recidunt
in unam,quia extra adminiſtrationem quis retinet dignitatẽ,ue
C.vt dign.ord.ſer.l.2.lib.12.¶In gl.necnon.in fi.no.q duæ nega
tiones faciunt vnã affirmationẽ,& tres nõ,& ſic in numero di-
ſpari negant,ut l.1.C.de ſer.fug.¶Circa qđ cõclude,q aut con-
ſtat de mente loquentis,ſiue diſponentis, & tunc intelliguntur
duę negationes negare,uel affirmare, ſm intẽtionem proferen
tis,ut no.in c.& ſi Chriſtus.extra,de iureiu.& pro hoc facit qđ
not.Cyn.& doct.in l.q ſe patris.C.unde liberi.ubi ſaluat reſpõ-
ſionem ad libellum factum,quando dicit, nego me tuum debi-
torem non eſſe,quia dicta uerba exponuntur,id eſt,negãdo di-
co

ADDITIO.

a Antecesſoribus.Adde de huius nominis ſignificatione Alciatum,libro diſpũ
ctionum 3.ca.13.dicentem , Iuſtin. tempeſtate in vſum fuiſſe appellatoſque
tali nomine, qui iura profiterentur . quamuis & in ea dubitatione fuerit
alias,an potius aſſeſſores uocandi eſſent,quam aceſſores.Sunt alii qui ſciam
præcellunt, appellandi antecesſores Imperatoris ex vi , vel deriuatione eius
nominis , vide in gl. hic in verbo,antecesſoribus eo,quæ bene ad hoc facit.

eo me non eſſe tutũ debitorem, & ſic ſit expoſitio, ideſt inter-
pretatio ad utilitatem proferentis, quoniã cõſtat de ſua mente,
qui uoluit negare libellũ. facit l. ſi quis intentione ambigua. &
quod ibi no.gl.Bar.& Ange.ff.de iudi. Aut de mente nõ conſtat,
ſed eſt dubium,& tunc ſi apponunẽ duæ negationes ad diuerſa,
& tũc vtraq; negatiua negat de per ſe,vt in §.ſi uerò. in Auc.de
his,q ingre.ad appel.& l.j.& qđ ibi no.C.de ſer. fug.l.1.§.ſinan
tẽ.ff.de hære.inſt. ¶In glo.illuſtribus anteceſſoribus. No.ex iſta,
& ea gl.in l.q indignus.ff.de ſenato.ꝙ quinque ſunt gradus,ſiue
ordines magiſtratuũ, & in quo gradu quiſq; ſit,patet ex ordine
titulorum,aliàs officiorum, in veteri exemp.ff.& C.Nã incipit,
ſuperilluſtris,vſq; ad ti.de of. Præfec.Præt. vt eſt Princeps,Papa,
& Patricius. Deinde ſunt Illuſtres,vt Senator,Præfectus p̃torio
orientis,& ſic uſq; ad ti.de offi.Præfec.Vrb.Tertii ſunt Spectabi
les,vt magiſtri militum,præfectus uigilũ.& ſic vſq; ad ti.de offi.
a Præſi.Quarti ſunt clariſſimi,ut præſides prouinciarũ,ᵃ vt in tit.
de offi.Præſi.uſq; ad titulũ de offi.magiſtra.mi.Quinti ſunt infi-
mi,ut magiſtratus municipales,& locorũ,& defenſores ciuita-
tis, vt in Auc.de defen.ciu.per totũ. C. de offic. magiſtr.mi.per
totũ.¶In ea.gl.in fi.no. ꝙ omnes quatuor primi gradus dignita
tis habent merũ,& mixtum imperium; ſed defenſores ciuitatis,
& magiſtratus municipales nõ habent de iure mixtũ imperiũ,
de quo latè p Bar.ff.de iuſti.& iur. l.oẽs populi, in 3. char.uer.
quartò quæro.& eſt tex.in l.ea,§.in princ. ff.ad municip. ¶Et ex
his infertur,ꝙ defenſores ciuitatũ, & magiſtratus municipalis,
cum non habeant iuriſdictionẽ,ut l.imperium,in fi.ff.de iuriſd.
om.iudic.& ibi no.p gl.Bar.Bal.Ang.& doc.& in d.l.ea,quæ.li-
cèt habeant ordinariã poteſtatẽ,vt ibi no.& in Spec. de of.ord.
§.conſtituit.tamen cũ non habeant merum imperium, non ha-
bent gladii animaduerſionem in corpus facinoroſorũ hominũ,
quia illud eſt meri imperii, ut d.l.imperium. nec ẽt mẽbri mu-
tilationẽ,quæ æquiparantur,& dicitur pœna capitalis,vt Auct.
de colla.§.ad hæc prohibemus.& no.gl.in l.2.C.de offic.eius,q
vic.al.ger.licèt contrariũ ſeruetur cõmuniter de facto, quia,ut
videmus,Poteſtates,& rectores ciuitatum ingerunt pœnã ſan-
guinis.Quod autẽ ex conceſſione Federici Imperatoris aliquib.
ciuitatibus Lombardiæ proceſſit, aut qa aliqui vſurpauerunt ſi
bi merũ,& mixtum imperium contra Principem, ut no. glo.in
Auct.de defen.ciu.§.nulla.in gl.magna.in fi.facit qđ no.gl. Cy,
& doc.in l.fi.C.de præſc.long.temp.& Bar.in l.hoſtes.ff.de cap.
& Bar.& doc.in l.ſi publicanus.§.fi.ff.de publi.iudi. & in l.1.in
fin.& Bart.& domi. Ioan.de Imo.ff.de aqua plu.arc.facit l.1.&
quod ibi ſcripſi.ff.de dam.infec.Angel.

A D D I T I O.

a Præſides prouinciarum. Qui ſint magiſtratus municipales,qui defenſores,ac duum viri, clare enucleat Alciatus diſpunctionum.lib.3.capitu.5.Ant. Ca.

S V M M A R I V M.

1 *Faciens per alium,an per ſeipſum facere videatur, ita quod in ſtatutis pœnalibus comprehendatur.*
2 *Leges, & ſtatuta an per non vſum, aut contrariam conſuetudinem tollantur.& nu.3.5.& 6.*
4 *Conſuetudo,quæ ſuſtulit legem,l.ſuperueniente contraria tollitur.*

Igitur. Diuiditur in duas partes.Primò ponitur qualiter mã
dat diuidi hunc librum in quatuor libros.Secũdo po
nit,quid cõtinetur in his quatuor libris.Secunda ibi,in quibus.
Item prima ſubdiuiditur in duas partes. Nã prius ponit dictũ.
Secundò eius cãm. Secunda ibi, vt ſint. & hoc ſit loco ſummæ.
1 ¶No.ꝙ id,qđ quis facit per alium,ᵃ vř facere per ſeipſum.nam
Imperator fecit fieri digeſta per 15.viros, & tñ dicit confeci-
mus.concor.l.ita aũt §.geſſiſſe. de admi.tuto. & in capi.qui per
a alium.de re.iur.in 6. ¶†An aũt propriè dicatur per ſeipſumᵇ fa-
b cere,qui per alium facit,ita ꝙ comprehendatur in ſtatutis, ma-
ximè pœnalibus,quę debent propriè verificari, iuxta l.3.§.hęc
verba.ff.de neg.ge.no.ſing. Bar. in l.ſed & ſi vnius.§.ſi ſeruus.ff.
de iniuri. & in l.3.§.ſi procurator.ff.quod quiſq; iuris. & in l.ſi
quis ſeruum.§.Prætor au.ff.de acqui.hęr. & Bal. & Sal.latę in l.
non eo minus.C.de accu.in ver.quęro quintò.& Bal.in ca.ſi qs
deceſſerit.ſi de feu.fue.contro. inter do.& vaſ. & in l.Gallus.§.
qđ ſi is.& Imol. in d.l.Gallus.§.& qđ ſi tñ.ff.de libe. & poſthu.
& Sal.in l.nõ dubiũ.in princip.C.de leg. de quo dicam infra de
mand.aut in tit.de publi.iud. vbi melius cadent dicere. Tamen
dic,vt latè ſcripſi in meo tract.malefic.in gl. Sẽproniũ mãdato-
rẽ.in ver.14.quęritur vtrum hic.die,vt ibi. ¶No.ibi, per deſue-
2 tudinem.leges tolli per deſuetudinẽ.†Et ſic no.leges, vel ſtatu-
ta tolli per non vſum,de quo infra dicam cũ glo.Sed immo iſte

tex.licèt iſto modo allegetur,probat contrarium,quia hic dř,ꝙ
c per deſuetudinemᶜ inumbratum eſt,ab imperiali remedio illu-
minatum. nam hic nõ dř, ꝙ ſit ſublatum,ſed dř, ꝙ inumbratũ,
poſtea illuminatum eſt, quaſi dicat,vigebat,ſed non habebat lu
cem,vt ipſe Imperator lumen addidit,ergo non probat,ꝙ eſſet
ſublatum,immo probat,ꝙ adhuc dictum ius erat in rerum na-
tura,vigebat,ſimile dicimus in l.ſi.& ibi Cyn. C.de iure do.im-
pe.¶In gl.eaſdem Inſtitutiones.ibi,vel propriè dic,hæc verior,
d quia iſte liber nõ eſt de iure ſtorum.ᵈ ſed ea conſtitutionib.Im-
peratoris confectus eſt,vt patet ſupra §.proœmio.¶In ea.glo.in
e fi.ᵉ No.gl.ad id,ad quod eſt vtilis diuiſio,ſiue partitio legum.§.
f operis,& cuilibet orationis.¶In gl.ibi,elementa.ᶠ in fi.no.bene
3 totam hanc gl.quæ naturaliter loquitur,& philoſophicè.¶†In
gl.deſuetudinem.in fi. Ea iſta gl.no.tria. Primò legem tolli per
deſuetudinem,de quo ſtatim dicam.Secundò nota,legẽ tolli p
contrariam cõſuetudinem, & hoc eſt verum,quia conſuetudo
eſt lex,licèt non ſcripta,vt § ex non ſcripto, infra de iure natu.
gentium,& ciui.igitur ſicut vna lex tollitur contraria lege,vt l.
ſed & poſteriores. ff.de leg.& in 1.conſti.C.§.quibus.ita ẽt con
4 traria conſuetudine,vt l.de quib.cũ materia ff.de legib.¶†Not.
tertiò,ꝙ conſuetudo,quæ ſuſtulit legem,ex lege ſuperueniente
contraria tollitur, vt l.3.§.diuus.& ibi gl. & Bar. ff.de ſepul.vi.
5 ¶†Nunc redeo ad primum, videlicet an per non vſumᵍ tollat
g lex,vel ſtatutum?Et hæc gl.in ſui prin.ſentit, ꝙ ſic. Idem voluit
gl.2.in l.de quibus. ff.de leg.& no.gl.ſecundum Bal.in l.rem nõ
nouam.§.patroni. C.de iud. & alle.in Auc.de hære. & Fal.§ 1.
ibi,ſed quoniam ita poſitas leges iam neglectas,venimus repa-
rare. Item gl.in fi.allega.hic d.l.rem non nouam,in princi.ibi,
fuit contenta. coniuncta gl.quæ dicit, infra deſiit in vſu eſſe. Et
pro iſta parte adducitur in 1. Conſt.C. §.quibus. ibi, ab illis,ẽt
quæ in deſuetudinem abierũt, vt C.de ve.iu.enu.l.1. §.ſed & ſi
quæ.ibi,iam per deſuetudinẽ abierant alio modo.& facit l.1.in
prin.C.de cadu.tol.ibi, p deſuetudinẽ emendata, & abolita. &
facit ĵ.de obli.quæ ex del.naſ.§.ſed hæ actiones.ibi,in deſuetudi
nẽ abierunt.ĵ.de teſt.in prin.ibi,in deſuetudinẽ abierũt.Et vř ca
ſus in Auc.quib.mod.natu.effi.ſui.§.vlt.propè finem ti.ibi, quo
niã & non vtendo perempta eſt.Et hanc quæſt.ponit Cyn.in d.
l.rem nõ nouam.§.patroni.& in d.l.ſi.C.de iure do.impe.& in
l.2.C.quæ ſit long conſuet.qui alle.pro iſta opin.gl.talem ratio
nem,ſeruitutes perduntur p nõ vſum.ff.quemad.ſer.amit.l.ſi lo
cus.& l.ſi partẽ.ſed ſeruitus eſt ius,ut ff.de ſer.vrb.præd.l.j.& ff.
de iuſti.& iur.l.ius pluribus.§.altero. ſic p non vſum amittũtur
leges.Sed in partẽ aduerſam allegatur l.iter.ff.quemadm.ſerui.
amit. vbi dicitur, ꝙ nunquam per non uſum eundi ad ſepul-
chrũ amittitur ſeruitus.& pro hoc induco ff.de uia publ.l.uiã.
vbi habetur, ꝙ per non vſum viæ nõ admittitur facultas eun-
di per viam.Et ibi dicit gloſſ.etiã per centum annos.Et pro hoc
dicto Cy.uidetur eſſe caſus in d.l.fina.C.de iure dot.impe.Nam
Imperator corrigit ibi,quod erat vſitatum non a tẽpore tanto,
cuius contrarii initium nõ exiſtit,ſi corrigit, ergo ualebat,ut ff.
de iniuſt.rup.teſt.l.nam & ſi ſub conditione.§ rumpendo.Præte
reà dicit ipſe, quòd duplex eſt conſuetudo, quædã dicitur con-
ſuetudo,quædam contraria conſuetudo.Contraria conſuetudo
eſt,quando actus,ex quibus conſuetudo reſultat,ſunt contra iu
ris diſpoſitionem,ut eſt,quãdo ius præcipit,cõſuetudo excuſat.
Itẽ quando lex permittit, conſuetudo vetat, & illud, quod a l.
prohibetur,conſuetudo permittit.Et ponit exemplũ:Lex defert
hæreditatẽ communiter inter filios, ut l.j.ff.fam.erc.modò ſi po
pulus iſte ſit vſus actu contrario, vt quia maior natu totũ hẽat,
vt ſit in Anglia, tunc conſuetudo tollit legẽ communem con-
trariam. Et eſt etiam exemplum in l.altius.C.de ſeruit. & aqua.
qa lex permittit cuilibet in ſuo ædificare vſq; ad cęlum,tamen
in quibuſdam ciuitatib. contrariũ inducitur,ut l.j.C.de ædi.pri.

Si

A D D I T I O N E S.

a Per alium.Adde Iaſ.in §.r. col.fi.infra de actio,
b Per ſeipſum. De iſto brocardo,faciens per alium, an & quando dicatur propriè,vel impropriè per ſe facere,uide Bald in l.3. C.de ſer.fug.per Barto.in l.tranſigere.C.de tranſ.uide Flo.& Alex.in addi. & Bar.in l. item ſi obſtetrix.ff. ad l.Aquil.
c Per deſuetudinem. No.hic,& in ſeq.col.an lex tollatur per non uſum,aut contrariam conſuetudinem.Ad quæ adde eundem Ang.infra de liberti.§.libertinorum.in uer.no.ibi in deſuetudinem abiit.Puteus.
d Digeſtorum.Cur digeſta duplici.ff.citamus,& quid ſit paragraphus. not.Alciatus diſpunctionum.lib.3.c.16.Ant.Caius.
e Hanc gl.exclamat ſing.Barb.in rep.proœ.cle.col.4.Anto.Caius.
f Elementa.Cur hic liber appelletur liber elementorum Reſpondeo, ad inſtar elementorum; Vt enim elementa in primis traduntur pueris, ſic hic liber leges profiteri uolentib.ſecundum Azo.hic in ſumma.Ant.Caius.
g Per non uſum. An lex tollatur deſuetudine, uide Bar.in proœ. ff. §. antea.

Si verò ille nõ vſus populi non habet implicitè vſum cõtrariũ
diſpoſitioni legis in ſubſtantia, nec in forma, vt qa non accidit
caſus, vel accidit, tñ non ſunt vſi.l.pro.tali caſu, non tñ fecerũt
contrariũ, tunc non corrigitur. Item lex dicit, ꝙ hermaphrodi-
tus debet iudicari ſm ſexum, cui magis incaleſcit, vt l.quærit.ff.
de ſtat.hom.modo pone, ꝙ mille annis talis non fuerit vſus, &
ſic homines non ſunt vſi illa l. nunquid ꝑ non vſum erit ꝯtriũ il
li legi inductum? & certè nõ, quia ſi hoc eſſet, mille leges infor-
tiati eſſent correctæ, quia non euenit caſus earũ, qđ nõ eſt dicẽ-
dum. Vel pone, ꝙ caſus accidit, tñ populus non eſt vſus ꝑ l.tali
vſu, v.g.ſæpe domus minatæ ſunt ruinã in aliqua ciuitate, nunq̃
tñ in ciuitate illa fuit petita cautio de dã.infec.nec p̃ſtita, cer-
6 tè nõ ꝑ hoc ſublatæ ſunt leges, quæ hoc ſtatuunt.¶ † Et quib.bre-
uiter Cyn.cõcludit, ꝙ lex, ſiue ſtatutũ nunq̃ ſolummodò tollit
ꝑ non vſum, ſiue per deſuetudinem, niſi in non vſu, vel deſuetu
dine ſit implicitus vſus ꝯtrius. ꝑ hoc vr̃ gl. j.de iu.na.gen.& ciui.
§.pe.ſuper ver.tacitè. & gl.quæ eſt in d.l.de quib. ff.de leg.in fi.l.
vult, q ad omnes leges, quæ videntur contrariũ dicere, ſubintel
a ligat, ꝙ loquuntur, qñ ꝑ contrariam conſuetudinem[a] in deſue-
tudinem abierũt.qđ vr̃ probare tex j.de iniu. §.pœna.vbi dici-
tur, qđ antiquitus puniebatur quis in membro pro membro. &
ſubdit text.ꝙ poſtea permittebãt Prætores his, qui iniuriã paſſi
ſunt, æſtimare iniuriam, vt iudex tanti cõdemnet, quãti iniuriã
paſſus æſtimarit, vel minoris, prout ei, ſ.iudici viſum fuerit.po-
ſtea ſubdit, ꝙ illa pœna, qua puniebatur quis ad membrum pro
membro, in deſuetudinẽ abiit: & tñ videtur, ꝙ text.dicit, ꝙ Præ-
tores permiſerunt, vt paſſus iniuriam ipſam poſſit æſtimare, vt
iudex tanti condemnet, & ſic non fuit ibi ſola deſuetudo, ſed cõ
traria conſuetudo; & ſic non obſtant ꝯtria. De hac tñ q̃ne vide
Iaco.de Bel.in Auth.de hær.& ſal.in prin.Ang.j.de iur nat.gen.
& ci.§.ex non ſcripto.in rep.in ver. quæro vlterius vtrum ꝑ nõ
vſum. Reliqua autem, quæ ſpectant ad materiam cõſuetudinis,
dicam j.titu.2.§.ex nõ ſcripto.licèt Io. de Pla hic aliqua ponat.

ADDITIO.

a Contrariam conſuetudinem. Pro qua adde text.in l.1.ff.de interro.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum in arduis non ſufficit, niſi mãdans poſtea approbet man datum*

Quas ex omnibus. In hoc §. Imperator attribuit ro-
a bur huic libro Inſtitutionum.[a] &
hoc ſit loco ſummæ. ¶No.ꝙ Imperator approbat id, quod prius
fieri iuſſerat. nã in §.cumq; h.d. ꝙ ſpecialiter mandauit Tribu-
niano, & aliis, ꝙ facerent hunc librum, nunc autẽ cum ſit perfe
ctus, illũ approbat. Ex quo poteſt notari, ꝙ procurator, de quo
dominus non promiſit de rato, nõ dicit habere ſufficiens man-
datũ. Contrarium no.Spe.de proc.§.ſ.in ver.item opp. contra
l.abſentẽ.ff.de proc dic, vt ibi, & in l.ſi defunctus.in princ. & ibi
1 doc.eo.ti.¶† Induci tur iſte tex.ſecundũ Iac.de Belui.ꝙ in arduis
non ſufficit mandatũ, niſi ille, qui mandat, poſtea approbet mã-
datum, & quod poſtea per mandatum factũ eſt, ratum habeat.
alleg.ff.de rit.nup.l.generali.Sed ſecundũ Ioã.Fab.hic illa l.hoc
non probat, quia ibi non eſt mandatũ, ꝙ matrimonium contra
heret, ſed ꝙ quæreret maritũ. vnde ſi expreſsè mãdaſſet, ualeret
vtrique ſine aliqua ratificatione, vt eſt hodie expreſſum in c.ſi.
extra de proc.in 6. Nec hic §.facit ad propoſitum, quia hic non
dicitur, ꝙ non valuiſſet, ſi mandatum non fuiſſet, ſed hic ſolum
modò mandatum fuit, ꝙ facerent opus, & poſtea approbare-
tur.ſic ff.de fideiuſſ. l.ſi ſtipulatus es opus. ff.loca.l.opus.& l.ma-
ritus. ¶Not. ibi, quotidianarum rerum. & ideo aduerte, ꝙ ea,
quæ quotidie uerſantur, & utilia ſunt, magis debent attendi, ut
dicit tex.ff.de lib.leg.l.legauit.in prin Ang.

ADDITIO.

a Libro Inſtitutionum. Hic §. oſtendit ex quibus fuerit liber Inſtitutionum
editus, & per quos, ſecundo ibi, cum per tres, rationem premittit. Tertio
ibi, & legit mus.tribuit authoritatem deciſion.in hoc Inſtit. lib. contentis.
Et ibi, cum prudentes, dictio. cum.ponitur pro quia.l.ſi arbitrio.qui ſat.cog.
in Pand. & c. ſ.§.ſi extra de iud. lib 6. & notant repetendo l. vnicam. ſuper
tex.de lex.que pro eo, quòd intereſt C ibi, & plenißimum noſtrarum, & to
bus, hoc eſt authoritatum, q.d tantam fidem faciunt leges Inſti. ſeu §. ſicus
leges C.& Pan.in cauſis decidendis.

SVMMARIVM.

1 *Factum & animus facientis conſideratur.*
2 *Legale ſtudium requirit ſummã opẽ & ſolertiã, ac corporis laborẽ.*
3 *Studens ſolicitè debet commodum ſperare.*
4 *Perfectum non dicitur cum aliquid ſupereſt agendum.*
5 *Dictio, per, perfectionem ſignificat.*
6 *Reſpublica adminiſtratio iure peritis, & non aliis, eſt committenda.*

Summa. Hic Imperator exhortatur iuuenes ad ſtudium,
& fructum pollicetur, docens, alacriter, & volun
tariè, ac ſolicitè ius ciuile eſſe addiſcendum. & hoc ſit loco ſum-
1 mæ.¶ † No.qđ cõſiderari debet factũ, & animus facientis. vnde
illud, Quicquid agant homines, intẽtio iudicat omnes, vt l.is, q
cũ telo. C.de ſicar. ¶No.ibi, ſumma itaq; ope. ꝙ Imperator non
requirit in ſtudio mediocrem operationẽ, & laborẽ, ſed requi-
2 rit ſummam. Et ſic no. † ꝙ ſumma ope, & ſolertia, ac corporis
labore ſtudere debeat, qui vult venire ad perfectionem. Vnde
ſolet dici: Nocte, dieq; leges, ſi vis addiſcere leges. Facit qđ di-
xi ſupra eod.in rubr.in §.no.ibi, & alacri ſtudio.coniuncta gl.
qđ affectio ad opus, videlicet, qñ quis delectatur in opere, & in
ſtudendo, dat cauſam perficiendi illud. ¶ Not.ibi, eruditos oſtẽ-
dite.coniuncta gl.ibi, vel ſic moribus informati ſitis. ꝙ actu ſtu
a dens debet eſſe morigeratus, [a]quoniam in maleuolam animam
non introibit ſapientia; quinimmo primo animam, deinde lin-
3 guam oportet fieri eruditã, vt in procœmio ſtorum.§.pe. ¶ † No.
ibi, ſpes foueat. qđ ille, qui ſtudet ſollicitè, & benè, debet vero-
ſimiliter ſperare conſequi fructum ſui laboris, quoniam certan
ti ſperanda eſt corona, & nullum malum impunitum, & nullũ
bonum irremuneratum. Et vulgo dicitur, Dat Galenus opes, &
ſanctio Iuſtiniana. Ex aliis paleas, ex iſtis collige grana. Cum le
ges neminem in paupertate viuere, neque in anxietate mori ꝑ-
mittant, vt dicit text. in Authentico, de hæred.& Fal.§.ſi.in fin.
4 ¶ † No.ibi, toto opere perfecto. qđ nihil dicitur perfectum, cum
aliquid ſupereſt agendum, vt l.cum Syllanianum. C.de his, qui
bus, vt indi.¶No.ẽt, ꝙ niſi omnes libros legerit, & perfectè ſtu
duerit, non debet conſequi præmium, & ſic q incipit in princi-
pio iuuẽtutis viriliter ſtudere, & qui perfecerit vſq; in fi.& ſu-
5 ſtinuerit pondus diei, & æſtus, hic erit perfectus. † Nã dictio ꝑ,
ſignificat perfectionẽ rei.l.Vrbana.§.pernoctare.ff.de ver.ſigni-
6 ficat. ¶ † No.ibi, rempublicã vobis gubernãdam ꝙ iuris peritis,
& nõ aliis eſt reſpubli. committenda gubernari. vnde abutunt
illi, qui ponunt regimina ciuitatum in manibus mechanicorũ,
vel etiam medicorum, vt hic, & videtur atteſtari Imperator a
contrario ſenſu, quia ſi viri ſunt periti, mandat, & pollicetur cõ
mitti, ergo aliis videtur negare, vt l.cum Prætor.in princip ff.
de iudi. & meritò, quia imperitiam iuris, & ſic regiminis ha-
bent, igitur &c.

ADDITIO.

a Morigeratus. Adde quod Pau.de Ca in proœ C.dicit, ꝙ male morigeratus nõ
debet doctorari, quia quodammodo infamis.

De iuſtitia & iure.

SVMMARIVM.

1 *Ius, quot, & ex quibus conſtet.*
2 *Iuris materia quæ ſit.*
3 *Iuris, & ſcientiæ iuris differentia.*
4 *Artis principalis quæ ſint.*
5 *Ius non aſſumit ſibi naturam pro materia.*

CIrca iſtam rubr. ad intelligentiam huius tituli, &
totius iuris ciuilis, ne illotis manibus acce-
damus, iuxta monitionem nobis factam per iuriſ-
conſul.in l.1.ff.de orig.iuris. vt habeamus aliquam
notitiam iuris, & eius materiæ, ponam verba
Azo. in procœmio ſuæ ſummæ, quæ verba Gui. de Cun. &
poſtea Bald. in rubri. ff. eod. declarauerunt. Nam cum dicit
1 Azo, quod ius noſtrum conſiſtit † ex triplici materia, vide-
licet generali, communi, & propria, intellexit generalem ma-
teriam, id eſt primam materiam. Et hæc prima materia eſt tri-
plex, ſcilicet, materia intrinſeca, & rationalis, vt ius, & iuſtitia;
& extrinſeca, & occaſionalis, vt contumacia, id eſt dolus, & cul
pa. Itẽ indifferens materia, id eſt hominũ negotia, quæ ambo di-
ſponuntur, nõ quia bona, & mala, ſed eo quia ſic eſt volũtas, vt
contractus, & ſimilia. Et eſt ſciendum ſm Bal.ibi, ꝙ ius, & iuſti-
tia de materia diſponentes, de cuius virtute intrinſeca, & for-
ma latenti in ſeipſa egreditur forma patens, in formale iuris no
ſtri præceptũ, pertinẽt ad virtutem legis, quæ eſt imperare. Sed
negotia ſunt materia diſpoſita, & pertinẽt ad virtutẽ legis per-
miſſiuã, & formæ taxatiuã, ſiue præſiuã, ſed duo vltima ꝑtinent
ad materiã poſtremã, & ad virtutes illas, quæ ſunt vetare, & pu
nire, vñ talis materia eſt paſſiua ſimpliciter, & de eius materia
nõ egredit forma, i.lex formata, ſed naſcitur lex ex ꝯtria cã legis
ex bono, & æquo. Et ſic eſt reperire triplicẽ diuiſionẽ huius mẽ-
bri, videlicet materiã gñalem approbatã, reprobatã, & neutrã,

inſpecta

5 inſpecta ſimplicitate naturali ipſius materiæ.† Concludit ergo
ex prędictis, φ bonũ, & malũ, & volũtas hoĩum, ideſt quodda
neutrũ, ſunt materia generalis ſciẽ huius. nam ſi non eſſet ius &
iuſtitia, de medio nõ tollerenẽ vitia. Itẽ ſi nõ eſſent actus hoĩum
ſcia noſtra non eſſet. facit tẽx in procemio Dec. Rex pacificus. &
ſi non eſſet lignũ ſcientiæ boni, & mali, ſcientia nr̃a non eſſet,
qm̃ pp tranſgreſſores facta eſt lex. Et not. qđ Azo intellexit pro
cõi materia materiã, nõ ita in nube dictã, ſicut dr̃ materia gñalis,
ideſt rudẽ æquitatẽ in ſe approbatam; & illud, qđ pro lege
ſeruaẽ æquitas rudis, dr̃ æquitas aſſumpta ex puris naturalibus
cui artificiũ iunctũ nõ eſt non mutãdo. vt C. de teſt. l. hac conſul
tiſſima. §. ex imperfecto. & C. de cõfir. tu. l. fi. C. de fur. l. fi. Ius ap
probatũ, dr̃ ius ſub rõne boni publici ſtatutũ, ẽt abſtracti, ideſt
remoti ab æquitate naturali. l. 1. ff. de vſuca. Id qđ pro l. ſeruaẽ,
eſt ꝯtus, & teſtm̃, vt in Auc. de nup. §. diſponat. C. de pac. l. legẽ.
Itẽ eſt cõſuetudo, vbi deficit lex ſcripta, nã ſciẽtia nr̃a, ideſt lex
nr̃a ex duob. cõſtat, ſcilicet ex iure ſcripto, & nõ ſcripto; vt infra
de iure nat. §. ex nõ ſcripto. & de his tractat cõiter ſcientia nr̃a.
Et no. qđ aliud eſt ius, aliud ſcientia iuris, nã ius dicit eſſentiam
legis, ſed ſciẽtiã denotat habitũ hoĩs, & referẽ ad ĩtellectũ nr̃m,
q plerunq; eſt tanq̃ oculus noctuæ ad lucẽ diei, vt dicit Ariſtoteles
2. Metaph. Ars ergo nr̃a eſt de prędictis manifeſta ſanctio,
vel doctrina, ſeu diſciplina. ff. de exe. tu. l. ſed & reprobari. Aliq
3 † tñ intellexerũt, φ materia ipſa eſt ius enucleatum, qđ in trib.
compilationibus eſt ſituatũ. nam iſta eſt materia purgata, & digeſta;
vnde ſicut cib. digeſtus immediate eſt cã naturalis nutritionis,
ſic iura purgata ſunt immediate materia, ex qua hæc ſciẽtia
dr̃, vt hic ſm Azo. Et no. quod Azo aliter aſſumpſit ius in materia
generali, q̃ in materia cõi. nam in materia generali accipit
ius, ideſt hoĩs meritum, cui ꝯdictoriẽ opponitur hoĩs demeritũ,
ideſt error, & contumacia, vt ff. e. ti. l. iuſtitia. ſed in materia cõi,
aſſumpſit ius, prout eſt iuſtitia pura, adiunctio legumlatorũ miniſterio,
& artificio, & ſtatutis, prout aſſumiẽ. ff. eo. l. 1. §. nam, vt
eleganter. ¶No. ergo, φ vna forma ſpecialis põt eſſe ex triplici
materia ſubordinata, ſicut panis eſt ex farina, frumento, & paſta,
materiæ verò diſcrepantes nõ põt accipere vnã formã indiuidualẽ.
¶Itẽ no. φ vna forma põt eſſe materia alterius formæ,
vñ forma ligni ẽ materia capſę, & forma ſubſtãtialis, ſiue originalis
materiæ iuncta eſt, ſicut materia formæ ſecũdæ formę accidentalis,
quia materia eſt alicuius formę ſuſceptiuum; & ideo
ſaluatur dñs Azo, φ nõ dixit, φ ius approbatũ ſit materia iuris,
cũ approbatio dicaẽ forma, quę ex cõfirmatione, ſiue cõcluſione,
ſiue fine cõſiſtit; vt ff. ad l. Fal. l. his, q quadringẽta. §. quædam.
Et certũ eſt, φ forma nõ eſt ꝓprij ſubiecti materia, quia hoc implicaret
ꝯdictionẽ; ſed dixit, φ ius cõprobatũ eſt materia artis
noſtrę, & cã eſſendi. Et eſt aduertendũ, quia ſ. dixi, φ id, qđ in
ſe eſt forma, põt in alio eſſe materia, & conſiderari ut materia
4 pura; vt ff. de leg. 3. l. quęſitum. §. illud fortaſſe. ¶† Et not. φ in oĩ
arte, & in omni diſciplina duo ſunt principalia, ſcilicet natura,
& uoluntas. Natura. n. regitur regula cœleſti. vt l. 1. §. ius naturale.
ff. e. Voluntas aũt libera eſt, tñ lex eam temperat, ut nõ declinet
ad prauum; & ſic liberum arbitriũ limitatur ad bonum,
& ęquũ. Cum enim omnia fecerit Deus ad bonum finem, & liberum
arbitriũ, & optimum finem dederit, ſi quidẽ ſeruet conſtitutionis
finem, bene eſt, aliàs punitur, vel infringitur. Item in
ſinu rationis cõſtringitur, ut C. de cuſt. reo. l. ſi quis in ea. Et no.
φ oĩs ars aſſumit ſibi naturam pro materia, ſicut lanificus lanã.
Sic legiſta aſſumit ſibi pro materia facta hominum. Facta. n.
5 ſuã materiam habent, ipſa ordinat, & ipſa interpretatur. Et † ſic
ius noſtrũ eſt fundatũ ſuper accidentalibus, ideſt ſuper caſibus
emergentibus, ex quib. oritur bonũ, & æquum, & ex illo bono,
& æquo oritur ius ſcriptũ, nã iura ex factis nata ſunt. ut ff. ad l.
Aquil. l. ſi ex plagis. §. in cliuo. Itẽ bonum, & æquum reperitur
ẽs factis hominũ, ideſt in factis materiæ generalis, ut in educatione
liberorũ; & ideo bonũ, & æquũ, vel iuſtitia, & ius ei cohærens.
i. virtus, ac uigor iuſtitiæ in ſeipſa eſt generalis materia
huius artis. ita Bal. intellexit Azonem. Cõis verò materia nõ ver
ſaẽ in factis naturæ, ſed in factis hoĩum, & in bono, & æquo, qđ
oriẽ inde; & ſic quicquid eſt de materia cõi, eſt de materia gñali,
ſed nõ conuertiẽ. Sed propriẽ materia uerſaẽ in factis legũ, &
deciſionib. legũ, quę ſunt ꝓpriẽ materia artis, ideſt ſciẽ nr̃æ, tã
ſpeculatiuæ, q̃ practicę. Et ſic intelligendo ſm Bal. ſeruatur opinio
Azo. licẽt alij aliter dicant. De quo dicendũ eſt, ut plenẽ per
Bal. in rub. ff. eo. ¶In gl. huius rubricę, ibi, mater iuris. dic, ut l. 1.
in prin. & qđ ibi no. gl. & doc. ff. eod. tit. & in Auc. ut omnes obe
diãt iudici. in prin. ibi, quæ iura nobis. ¶In gl. in verbo, iure. ibi,
de delicto. dic, hęc gl. facit ad id, quod dixi ſupra in rub. procemij.
Et facit quod not. glo. in Auc. de inceſtis nuptijs. in princip.
Et pro iſta gl. facit, quia ſic vidimus in nuptiis quæ non diffiniũtur
j. in tit. de nup. ſed diffiniuntur j. in ti. de patria poteſtate. &
ſic rubrica aliquando eſt generalior ipſo tex.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia nunquam claudit gremium ad ſe redeunti.*
2 *Iuſtitia quatenus eſt accipi enda. & nu 3.*
4 *Arbiter, in quem eſt compromiſſum de iuſtitia, & iure, & æquitate, quid facere poteſt.*

Iuſtitia. ¶Totus iſte tit. diuidiẽ in quinq; partes principales.
Primò, ponit diffinitionem iuſtitiæ. Scđò, diffinitionẽ
iuris prudentiæ. Tertiò, qualiter debeat addiſci legalis
ſcientia. Quartò, ponit ꝑcepta iuris. vltimò diuiſionẽ, ſeu diffinitionem
iuris. 2. ibi, iuris prudentia. 3. ibi, his itaque. 4. ibi, iuris
ꝑcepta. ibi, huius ſtudij. ¶Verùm, qa ponitur hic diffinitio iuſtitiæ,
non proprium capit ſummarium. In tex. ibi voluntas, i. intẽtio.
& dic, φ iſta iuſtitia eſt actus natus ad reddendũ oĩb. ſuum.
1 ¶† In gl. 1. ibi, in primo ſeculo. dic ideo eſt, quia eccleſia nunquã
claudit gremium ad eam redeunti, vt in epiſtola inter claras. in
fi. C. de ſumma Trin. & fid. cath. ſed dic, φ non eſt veriſimile, φ
Imperator voluit hic diffinire iuſtitiam diuinam. ¶In ea gl. ibi,
vel dic ſm Io. φ de fragili hominis iuſtitia loquitur. hęc vera.
¶In ea. gl. ibi, abutũtur. dic tu ſm Io. Fab. hic, & Bal. in l. iuſtitia.
2 ff. eo. & Io. de Platea hic. φ (vt dixi) loquitur † de iuſtitia, prout
eſt in homine, & illa verba, conſtans, & perpetua, intelligũtur
de conſtantia, & perpetuitate, quæ poſſunt cadere in homine,
& ideo illa verba, conſtans, & perpetua, ponuntur a parte ſubiecti,
non autem a parte prędicati, vt dicatur ſic: Iuſtitia, quæ
eſt conſtans, & perpetua voluntas, eſt ius ſuũ vnicuiq; tribuẽs.
pro hoc facit l. ſi venditor. ff. de ędili. edic. & in Auct. qũo opor
tet Epiſ. §. ordinandus. Et qđ ſequiẽ, vnicuiq; tribuens, intellige,
φ diſtribuit pro generib. ſingulorum, nõ pro ſingulis generum,
hoc eſt gñaliter tribuit ius vnicuiq;, ſ. Deo, ſibi, & proximo, nõ
aũt ſingulis hominibus totius mundi particulariter, ſm Iac. de
Are. ¶In ea gl. in prin. col. 5. videlicet, Iuſtitia eſt virtus ꝑcipua
aliarum dña, per quam reguntur oĩa, & ſine qua factum eſt nihil.
3 vel dic † ſm Dy. & Bal. in d. l. Iuſtitia. ff. eo. φ hic diffiniẽ iuſtitia,
prout eſt virtus in ſe, non aũt prout eſt in homine, nã ipſa
iuſtitia in ſe, vbicunque ſit, eſt conſtans, ꝑpetua, & immortalis
ſapientia, &c. & hoc ſm Bal. ibi, prout eſt in animo ſubiecto, i.
in animo virorum cõſtantium, & perfectorum, talis. n. habitus
non moritur, ſicut anima eſt immortalis, atq; ꝑpetua. ¶Ex quo
ſequiẽ, prout dixi, φ iſte tex. loquitur ẽt in iuſtitia creaturę. nã
4 anima eſt quid diutnũ, & immortale. ¶† Et illud inducit Bal. ibi,
ad qõnẽ. Cõpromiſſum eſt in Titiũ de iuſtitia, & iure, veritate,
quid põt facere arbiter? Concludit ibi Bal. φ pp d. verba gñalia
non vr̃ eſſe a iure receſſum. arg. l. ſi qñ. C. de inoff. teſt. & iõ talis
arbiter dẽt ſeruare ius cõe, & municipale; cũ. n. pactũ ſit ſeruandum,
ergo & ſtatutum, & conſuetudo, cũ habeant inſtar cõuentionis,
ut ff. de pact. l. non impoſſibile. dic, ut ibi latius per eum.

SVMMARIVM.

1 *Magiſtratus quis ſit.*
2 *Iuſtitia an ſit ſummum bonum.*
3 *Summum bonum variè accipitur.*

Iuriſprudentia. ¶Hic ſcribiẽ quid ſit Iuriſprudentia.
¶No. φ Iuriſprudentia non tñ hẽt notitiam
humanarum rerum, ſed ẽt diuinarum. ¶No. φ Iuriſprudẽtia
eſt ſcia iuſti, atq; iniuſti, ita φ cognoſcere id qđ eſt iuſtũ,
& id qđ eſt iniuſtum, eſt ſcĩs iuris ciuilis. ¶In glo. 1. ibi, uirtutis
1 executiuum. hoc non puto uerum, quia immo † magiſtratus eſt
ille, qui exequitur ius. vt l. 2. §. poſt originem. ff. de ori. iur. & Iuriſprudentia
eſt ſcia illius iuris. Poſſumus tñ dicere, φ ius redactum
in corpore iuris ſit demonſtratiuũ iuſtitiæ. ¶In ea gl. ibi,
eſt ſummũ bonũ. quidam conatur reprehendere gl. hoc mõ, uidelicet,
φ iuſtitia non eſt ſummum bonũ, ſed fœlicitas, quæ fęlicitas
eſt ex cõgregatione omniũ bonorũ ſtatus perfectus. Sed
quatuor ſunt bona, ſ. Iuſtitia, Prudentia, Temperantia, & Fortitudo,
ſed fęlicitas hẽt oĩa iſta, vnde ipſa eſt ſummũ bonũ, & nõ
Iuſtitia; ſed qđ eſt ſummũ bonũ, non hẽt ſ. ſe maius bonũ &c.
ergo gl. falſa. Item ex alio; nam Iuriſprudentia eſt ſcia iuris noſtri,
ius vero eſt leges, quas habemus; ſed maius bonum eſt hr̃e
ſcientiam, q̃ habere totum corpus iuris in arca, & ita manifeſtum
eſt φ Iuriſprudentia eſt maius bonum, quã ius, igitur &c.
2 Sed poteſt ſaluari gl. ſm Iac. de Aret. ad quod ſciendum eſt, φ
ſum-

ſummũ bonũ,& infinitũ põt ſumi æquiuocè,uno mõ,vt ſumať
ipſum ius penès bonitaté, alio modo, ut ſumať penès proprie-
taté,& poſterioritatem,& ſic penès ordiné. primò modo ſumé
do,rectè reprobať gl.ſecundò modo ſoluatur. ſm hunc modũ
dẽt intelligi;nam Iuſtitia eſt primò in ordine, ius ſecundò,Iu-
riſprudentia tertiò, ſicut abſtractũ eſt ante concretum, ius eſt
prius quàm Iuriſprudentia,ſicut ſcibile eſt ante ſcientiam; igiť
iſta ſe habent in plus, & minus ſm ordiné prioritatis & poſte-
rioritatis,& ſic Iuſtitia eſt ſummũ bonũ,ius mediũ, Iuriſprudé
tia infimum,i.ultimũ. qđ probať,quia prima pars rei dř ſũma,
ſiue ſummitas,& ultima pars rei dř infimitas,& ſic gl.noſtra re
manet uera ſm Iac.de Are.Vel poſſet dici, ꝙ ẽt reſpiciẽdo ma-
ius,& minus in bonitate,gl. bene dicat, ꝙ iuſtitia participat cũ
oĩb.ſpdictis uirtutib.ut in Auc.ut om.obe.iudi.prouin. in princ.
ergo ubi eſt iuſtitia,eſt ſęlicitas,quia hẽt ſtatũ pfctũ ex cõgre-
gatione oĩum prædictarũ uirtutũ,cũ quib.iuſtitia participat.iu
ſtus ergo eſt fœlix,q̃a prudens,temperatus,& fortis,ſm Cyn.

S V M M A R I V M.

1 *Via plana,& facili qui uti poteſt, per aliam ire non debet.*
2 *Dominus ciuitatis non tenetur ad emendam damni ſpoliato in via inuſitata.*
3 *Via qualiter ſit menſuranda.*
4 *Itinerans vnam diem quietis pro qualibet ſeptimana habere debet.*
5 *Reſpondens poſitionibus negando ſe habuiſſe pecuniã. & ſi apparue-rit habuiſſe,quod expendit in negotijs actoris,reſpondiſſe non dici-tur. & pro confeſſo habetur,ſtante ſtatuto,quod non reſpondens ſim-pliciter pro confeſſo habeatur.*
6 *Reſpondere ſimpliciter quis dicatur.*
7 *Inconſtantia an ſit admittenda.*
8 *Promittens habere ratum quidquid per procuratorem factum fue-rit,ſi in inſtrumento dicatur aliquid aliud continens taxationem, non videtur legitimè ratificare.*

His igitur. Primò leuia, deinde difficiliora ſunt docen-
da,ne ſcholares,aut ſtudium deſerant,aut cũ
magno labore diffidenter, aut tardius perducantur.h.d.¶No.
qđ id vř traditum, vel cognitum generaliter, quod per diffini-
tioné traditum, vel cognitũ eſt,vt hic. ¶No.ꝙ ſcĩa debet tradi
prius de facilibus,ſcđò de difficilibus.¶No.ꝙ rudis aĩus,& in-
firmus nõ debet multitudine,& varietate rerũ onerari.¶No.ꝙ
non debemus eſſe cã,ꝙ iuuenes ſint ſcientię deſertores, immo
1 debemus eos hortari,ut in ſciẽtia perſeuerent.¶†No.ꝙ ille,qui
põt ire per viã planã,& facilem, non debet ire per difficilem,
Quod facit ꝯ muliones,nuntios,& barcharolos, qñ nõ debent
relinquere viã uſitatã pp inuſitatam. ut l.rẽ nõ nouã.C.de iud.
niſi uia inuſitata ſit magis tuta, ut l.ſi.§.ſinautem. verſ. cum aũt
gemini.C.de iure deli.nec ẽt debet ire p viã tortuoſam,qñ p re
ctã ire põt ſecurè,ut l.nõ ſolũ.§.1.ff.de eac.tut. & l.2.C.de cur.
pu.li.12.& ibi p Bar.ſimiliter nõ debet ire quis per uiã lubricã,
vel ſaxoſam, cũ põt ire per aliã longè melioré.l.qua actione.§.
1.ff.ad leg.Aquil.nec ẽt debet ire per viã ſuſpectã, vt l.eos.§.ſi.
& ibi no.ff.de ſal.& vide Bart. in l.1.in ſi.ff.ſi quis cau.¶Ex qbus
ſequiť, ꝙ ſi quis vadat p viã prohibitã (ut ſ.dř) eſſet in culpa.
ita dicit Ang.in l.Impe.in prin.ff.de app.& facit qđ not.Ang.&
2 Imo.in l.continuus.§.cũ ita.ff.de ver.ob. ¶†Et ex his inferř,ꝙ ſi
aliquis dñs promittit tenere viam,vel ſtratã ſecuram,& aliquis
iuerit per viã inuſitatã,& fuerit ſpoliatus, ille dñs non tenetur
3 ad emendã, vt not.Bar.in l.1.ff.de his,qui deie.uel effu. Vnũ†i.ã
no. qualiter via debeat cõmenſurari,vel à porta ciuitatis, uel à
continentibus ędificijs,uel per rectũ,uel per indirectũ, uel per
4 terrã,uel per aerem,ut no.in d.l.1.in ſi.ff.ſi quis cau.¶†Not.tñ,
& tene menti,ꝙ in longa itineratione ſp intelligitur,vt quis ha
beat vnam diẽ in qualibet ſeptimana pro quiete; vt eſt gl.ſin.in
c.cupiẽtes,in prin. ſuper verbo,cõmodè.de elec.in 6. & hoc ẽt
innuit Imo.in d.l.cõtinuus.§.cũ ita.¶No.tex.ibi,ac ſimplici.qđ
5 facit,ſi ſtatuto caueatur, ꝙ reus debeat rñdere † poſitionibus [a]
a ſimpliciter affirmãdo,uel negãdo,alias habeať pro cõfeſſo;mo-
do ſi quis rñdet, nego me habuiſſe pecuniã,& ſi appareat,dico
me expendiſſe in negotijs ſuis.dicit Bart.ꝙ iſte hř pro confeſſo
in tali rñſione,quia eſt illa ſimplex rñſio, quæ fit ſine aliqua re-
plica,& confertur in vnum caſum tñ, ſed qñ cõfertur in duos
caſus,non eſt rñſio ſimplex,ſed duplex;ita dicit Bart. per illum
tex.in l.1.in prin.ff.de vulg.& pup.in l.1.§.ſi quis ſimpliciter.ff.
de verb.obli.& uide Bal.in l.1.in prin.ff.de ędil.edi. & l.1.C.ut
quæ deſ.aduo.par.& id ſequitur Io.de Im.Sed Raph.Cu.in d.§.
ſi quis ſimpliciter,in d.l.1.de vulg.& pu.dicit,ꝙ iſta opi.Bar.vẽ
dura,cũ reus pure negauerit;& illa adiectio,& ſi appareat &c.
non debet nocere.ar.C.de teſt.l.teſtĩu. ſecus ſi rñderit alternati
uè, vel præmiſſa conditione. facit c.is qui.de elect.in 6.Dic iñ
ibi Raph.ꝙ ex dicto Bar.limitatur aliud dictũ ipſius Bar.qđ po
ſuit in l.de ætate.§.nihil.de interro.act.ut illud procedat,vbi nõ
eſt ſtatutum,iñ dicit,ꝙ in qõne facti dictũ Bar.in d.§.nihil.fuit
intellectum,niſi appareat in pręteritũ exactus,ſecus ſi referat ſe
ad futurũ,quia ſ.ponens non releuareť ab onere probandi,quæ
fuit ratio poſitionis.per cle.ſępe.de verb.ſign. & no.in l.2.§.qđ
obſeruari. per gl.§.doc.C.de iura.calom.Et intellige iſtũ tex.de
bona ſimplicitate,quę eſt ꝯria fraudi,de qua infra de fideicom.
hęr.§.ſed quia.non de mala ſimplicitate, de qua loquiť l.ſi ſer-
uus.ff.qđ ui aut clam.ſm Iac.de Are. Tu uerò dicas plenius, ut
ego ẽt no.in d.l.1.& in §. ſi qs ſimpliciter. uidelicet,ꝙ Bal.in l.
6 1.C.de edil.ædic.tenet,ꝙ licẽt†quis in rñſione adijciat id,quod
eſt de natura rei, de qua ſit interrogatio, dř ſimpliciter rñdere.
ut interrogatus,an emit,rñdit, qđ emit.ſ.pro decem; quia ſi nõ
poſſem hoc declarare, poſitio eſſet captioſa, ut l.ſi dno.§.ſi qs
iurauerit.ff.de iureiu.ac ẽt iudex põt admittere rñſionem qua-
lificatam cã euitandi calomniã ponentis,ut in eo.ti.l.iuſiuran-
dũ,& ad pecunias.§.ſi de qualitate.& ibi Bar.& ideo licẽt ſtatu
tũ dicat,ꝙ debeat rñdere ſimpliciter accuſationi, põt tñ rñdẽs
dicere,ꝙ fecit ad ſui defenſionem, ne interrogatio, quæ inclu-
dit inuoluũ,uel dolum,ſit captioſa rñdenti ſimpliciter;poteſt tñ
iudex cogere,ut ſpecificet modũ defenſionis,ut no.in ſimili In-
no.in c.licet cãm.extra de proba.Aut ergo eſt adiectio rñſionis
ſm naturam rei, de qua agitur;uel eſt, ne quis incidat in calũ-
niam, & tunc admittitur,& dř ſimpliciter rñdere, ut dicit Bal.
Aut non eſt ſm naturam rei neceſſaria, & tunc aut pręcedit ne
gatio pura, & tunc non dř ſimpliciter rñderi; ita intelligitur
opi.Bar.aliàs ſecus,ſm Rap. Aduertas tñ ꝙ Bal.in l.1.C.de cõ-
feſ.dicit,ꝙ iudex ex officio ſuo põt cogere reum,ut ſimpliciter
rñdeat,ſm Hoſt.in c.1.de cõfeſ.in 6.licẽt alter rñdendo reſpon-
ſio ualeat,ut l.ſi quidem.C.de exce.unde reus poterat ſimplici-
ter dicere;nego narrata,prout narrať, & poſtea in exceptioni-
bus dicere, & docere, ꝙ fecit ad ſui defenſioné, & iſtud ſequiť
Lud.in d.§.ſi qs ſimpliciter.quę oĩa no. ¶ In gl.aduertit.in prin.
7 ibi,nota ꝯ inconſtantiã,ſi quęrať.†an inconſtãtia admittať;dic,
aut eſt in vltimis voluntatibus,aut inter viuos. Primo caſu ad-
mittitur,ut l.ſi quis teſtĩn.in prin.ff.de leg.3.& l.4.ff.quemadm.
teſta.aper.Scđo caſu,aut in ꝯctibus innominatis, & admittitur
inconſtantia,iuxta l.ſi pecuniam. & qđ ibi gl.& doc.ff.de cõdi.
ob cauſam.Aut in contractibus noĩatis,& tunc aut circa idem,
aut circa diuerſa. Primo caſu,ſi actus eſt nullus, admittitur in-
conſtantia, ut infrà quib. alie. licet. in prin. aliàs ſecus,ut hic.
Secundo caſu,aut erant eonnexa, & non admittitur variatio,
ut l.in cauſę.& qđ ibi not.ff.de procuratorib. alias ſecùs, ut l.ſi
ſterilis.§.ſi.ff.de act.empt.de quo dicendum,vt plenè per Dynũ
8 in cap.qđ ſemel placuit,de reg.iur.in 6. ¶†Et prædicta inducun
tur in atg adqõnem, ſi in inſtrumento procuratoris contineа-
tur, promitto me habere ratum quicquid per procuratorem fa
ctum fuerit, & dicatur aliquid aliud continens taxationem, ꝙ
non videtur legitima ratificatio, quia aut in totum debet ap-
probare,aut in totum reprobare.facit quod no.gl.in clem.1.de
procu.& ita dicit Bar.in l.quę omnia.in ſi.ff.de procu.

A D D I T I O.

Poſitionibus. Et facit pro regie ordinatione regis Franciſci huiuſce nominis
a primi.c.38.ordinationibus promulgatis e Villiers cotem retinet, vbi præci-
pitur eſſe categorice reſpondendum, hoc eſt ſimpliciter.Ant.Caius.

S V M M A R I V M.

1 *Mulier quando dicatur honeſtè viuere.*
2 *Offendere aliquẽ nõ licet,niſi ad ſui, vel ſuorũ bonorum defenſioné.*
3 *Offendere ſe ipſum quis poſſit impunè.*
4 *Peruertere ſe an rectè quis permittere poſſit.*
5 *Iuuare offenſum an quis teneatur.*

Iuris præcepta. ¶No.ibi honeſtè viuere. iuncta gl.ꝙ ſi
quis reliquit aliqd alicui mulieri, do-
1 nec honeſtè viuat,ꝙ dř honeſtè† viuere, qñ uiuit ſm mores lo
a ci, q̃a verba teſtõris ſunt ſ audiẽda ſm cõſuetudiné regionis, [a]
b vt l.cũ de lanionis.§.aſinã.ff.de fun.inſtr. Sinaũt dicatur, [b] lego
donec

A D D I T I O N E S.

a Regionis. Hanc diſt.approbant Cor.Pau.de Caſt.Iaſ.& communiter doct.l.ſi.
col.pe.& ſi.de ind.uid.tol & l.mulier §.cum proponeretur.ad Treb.reprobã-
do Bar.ibi contrarium tenentem.& pluries conſultus ſic reſpondit.A.C.
b Sinautem dicatur. Quod mulier non perdit tale legatum, tenent Pan.in c.
clericorum.de vit.& honeſt.cle.& Old.conſ.164.Purpur.

donec caſtè vixerit:dic,aut iſta verba proferunt à marito,vel a
filijs,qui lædunt per tranſitum ad ſecunda vota , vt in Auct.de
nup.§ qa vero.& intelligunt donec alteri nō nupſerit, vel cor-
pus ſuū corruperit,vt no.in l.fi.& ibi doc.C.de indi.vid.tol.aut
iſta verba proferuntur a patre, matre, uel alijs coniunctis mu-
lieris,ſiue ēt proferunt à penitus extraneo,& mulier nō perdit
relictū,licèt conuolet ad ſecūdas nuptias,vt l.mulier.§.cū pro-
poneret. & qđ ibi Ang. & Imol.& Lud. & ibi ſcripſi.ff.ad Tre-
bel.ſecus ſi corpus ſuū corruperit.Quod dixi ipſam nō perdere
relictū tradendo ſe nuptui,forte eſt verum,ſi nubat ſibi pari,ſe
cus ſi tali,q̄ eſſet dedecori agnationi ſuę, & illi qui relictū reli-
a quit.arg.l.3.§.ſi emancipatus.ff.de contratab.¶†Not.ibi, alteriū
non lædere,qđ nō eſt licitum aliquē offendere.qđ intellige,niſi
ad ſui deſenſionē,vel ſuorum bonorum, iuxta materiā.l.j.cum
gl. & ibi Cy Bal.& Sal.C.vnde vi.& l.vt vim.ff.eo. & gl.Bar.&
Bal.in l.ſcīam.§.qui cū aliter.& ibi Flo.ff.ad l.Aqui.de quo vide
quæ latè & ordinatè ſcripſi in meo trac. maleſi.in gl. in verbo,
3 & dictus Titius ſe defendendo dic vt ibi.¶†An aūt q̄s poſsit ſe-
ipſum impune offendere:hic vr̄ caſus à ɔ̄rio ſenſu,q̄ ſic: ſed nō
eſt verum,quia nemo eſt dn̄s mēbrorum ſuorum,vt l.liber ho-
mo.ff ad l.Aquil.In quo conclude , aut quis ſe vulnerauit, vel
mortē ſibi cōſciuit,impatientia doloris,aut tædio vitę,aut mor
bo,aut pudore,aut furore,& iſtis caſibus non punit,vt l.2.ff.de
his qui ſibi mor.con.ci.aut hoc ſecit metu criminis, & tūc, qa
voluit ſe occidere,& nō perfecit, capite punit.l.omne delictū.
§.qui ſe.tum concor.ibi alleg.in gl.ff.de re mil. & facit l.2.cū gl.
4 & ibi doc. C.q teſt.ſa.pol.¶†Sed tunc quæro,licèt quis nō poſ-
ſit ſe offendere,an poſsit alteri remittere* percuſsionē?Dic, aut
poſt illatā ſibi iniuriam,& poteſt ipſam tūc tacitè, & expreſsè
remittere ad ſui ꝑiudiciū, iuxta gl § fi.infra de iniu. & l.ſi tibi.
§.j.ff.de pac.non quo ad prȩiudiciū reipu.& fiſci, vt gl. no.in l.
2.ff.ad Syll. Bar.in l.j.in princip.ff.de iniur.aut antequā offenſio
fiat,& tunc,an quis poſsit permittere ſe percuti?conclude, qn̄-
que quis patitur inferri in corpus ſuum id, qđ de iure pati non
poteſt,vtputa aliqd per qđ corpus ſuum ſcindatur,vel os fran-
gatur,hoc.n.ſi ſibimet faceret,puniretur, vt l.ſi §.ſi q̄s aūt.ff. de
bo.eo.qui mor.ſi.conſci. eodem modo nō poteſt alijs permitte
re,quia nemo eſt dn̄s membrorum ſuorum, vt d l.liber homo.
facit qđ no.gl.& Bar.in l.interdum.§. qui furē.ff. de furt.Qn̄q̄;
quis permittit alteri,quod ſibimet inferre liceret, vt q̄ det ſibi
alapa,vel aliquid, ꝑꝑ quòd corpus non frangatur, & tunc po-
teſt alteri concedere,vt d.l.j §.vſque adeo.ff.de iniur.& ibi,hoc
no.Bar.facit qđ no.Bar.in l.ſed ſi vnius.§.Prętor ait.ff.eod.ti.de
iniu. & ego dixi in meo trac. maleſi. in gl.in uerſic.ɔ̄ voluntatē
5 d.Titij.dic ergo, vt ibi dixi. ¶†In glo.mag.ibi,ſed ēt adiuuet.iſta
a gl.præſtat arg.an quis teneatur * adiuuare aliquē qui offendit?
pro hoc vr̄ tex.in l.culpa caret.ff. de reg.iu. vbi dr̄, q̄ culpa ca-
ret,q ſcit,& prohibere non poteſt,ergo à cōtrario ſenſu,ſi ſcit,
& poteſt prohibere,non caret culpa.illam quęſt. ponit gl.in d.
l.culpa caret.& dicit, q̄ de iure cano.teneor iuuare verbis, in-
terponendo me honeſto modo,vt 2.q.7.c.negligere.ſed ſm̄ le-
ges noſtras regulariter non teneor adiuuare, vt l.mecum.§.ſed
licèt vim.& ibi Bald.ff. quòd me.cau. idem Bart. & Bal.in l. vt
vim.ff.de inſti.& iur. quod eſſet verum, niſi eſſet filius vel ſer-
uus, qui offendit, quos poſſumus prohibere.arg.l.2. in prin.&
quod ibi no. Bart.ff.de nox.de quo dixi in meo tracta.maleſi.in
gl.in uerſic. & d. Titius ſe defendendo. in uer.quarto cum lici-
tum ſit cuilibet.¶In ea. glo.fin.dic,quòd ſimiles gl.ſunt in l. iu-
ſtitia.§.j.ff.eod.& dic,ut ibi etiam per docto.

ADDITIONES.

a Naturaliter.in vet exempl.
a An quis teneatur.De iſto vide Bald.in l.raptores.C. de epiſc.& cler.& in l.1.
C.vnde vi.& per Flo.in l.ſcientiam.§.qui cum aliter.ff.ad l.Aquil.

SVMMARIVM.

1 *Iuris publici priuatique differentia.*
2 *Sacerdos eſt perſona publica, & alteri ſtipulari poteſt de eo, quod*
ſpectat ad ipſum.
3 *Magiſtratus poteſt ſtipulari alteri de his, quæ coram eius tribunali*
aguntur.

a Huius ſtudij. * Diuiditur in quatuor partes, ſicut ſunt
4.dicta.¶No.q̄ ius ciuile (ꝑut eſt genus)
diuiditur in duas ſpeciales partes .ſ. publicum & priuatum .
¶No q̄ illud eſt publicū,quod continet publicum bonum prin
cipaliter,& per prius. Illud verò eſt priuatum ius,quod conti-
1 net priuatum bonum principaliter,& per prius.¶†No.differen
tiam inter publicum ius, & priuatum:nam publicū eſt illud; q̄
in qualibet ſui parte affert publicam vtilitatem. Illud eſt pri-
uatū,qđ priuatā utilitatē concernit,ēt in omni particulari ca-
ſu.¶In gl.rei Romanæ in fi habes, q̄ ius publicum conſiſtit in
b ſacris,Sacerdotib⁹,b & magiſtratibus. †Ex quo no.q̄ ſacerdos
2 eſt pſona publica,tn̄ non pōt alteri ſtipulari,niſi de eo qđ ſpe-
ctat ad ipſum, vt vſuras reſtitui, vt no.Io.And.in c.q̄q̄ de vſu.
in 6.non aūt aliud ꝑ alio ſtipulari poteſt, cum non ſit de per-
ſonis numeratis in §. ſi quis alij. j̃. de inut.ſtip. ita Guil. Bar.&
Bal.in l.1.§.huius ſtudij ff.eo.¶Ex quo ēt ſequitur, q̄ non tātū
notarius publicus pōt pro alijs ſtipulari, vt l.his verbis.& l.nō
3 alter.ff.de adop.† ſed ēt magiſtratus de his q̄ coram eius tribu
nali aguntur,vt l.eum pro quo.ff.de in ius voc.l.1.§.exigere.ff.
de mag.conue.& ibi Ray. & Io.de Are. & iſtum text. vide de-
claratum per Bar.& Bald.in l.1 §.huius ſtudij.ff.eo.&c.

ADDITIONES.

a Huius ſtudij . Quid ſit ſtudium,unde dicatur, quando ſit incipiendum le-
ges profiteri,& utrum liceat diebus feſtis ſtudere , aduocati & ſcripſi in l.1.
§.huius ſtudij.de iuſt.& iur.in Pand.Aur.Cai.
b Sacerdotibus. Adde q̄ Iuriſconſ.ſacerdotes nuncupantur,cum leges quæ ſa-
cratiſſimæ ſunt condant.l.leges.C.de leg.& ad inſtar ſacerdotum , qui uni-
cuique ius ſuum tribuunt, pœnitentiam dando ita & ipſi iudicando. gl. in
l.1.ff.de iuſ.& iur & in l.iuſtitia.eo.ti.Pet.Macciol.de Maph.Ver.Iur.Doct.

De iure naturali, gentium, & ciuili.

SVMMARIVM.

1 *Ius naturale multis modis accipitur.& nu.2.*
2 *Hominis natura quotuplex ſit.*
3 *Matrimonium an alter coniugum inuito ſeparari poſſit.*
4 *Matrimonij ortus,cōiunctio,cōtractus, & forma,cōſiderari debent.*
5 *Matrimonium an poſſit per ſtatutum prohiberi.*
6 *Contractus dotis eſt de iure gentium,contractus arrharum ad nup-*
tias eſt de iure ciuili.
7 *Coniunctio cur,queue iure ſit inducta.*
8 *Liberorum educatio,an ſit de iure naturali vel ciuili.*
9 *Pater de iure canonico poteſt alimentare filium ſpurium , & ei pro*
alimentis relinquere.
10 *Ius canonicum vbique eſt ſeruandum,etiam in terris Imperij.quo-*
ties de peccato tractatur.
11 *Pater non tantùm filium, ſed filij vxorem, & eorum filios alere te-*
netur,niſi ipſe filius ſit artifex, vel ingratus.
12 *Mater an teneatur alere filium.*
13 *Filius parentes alere tenetur.*
14 *Frater diues cogitur alere fratrem,& ſororem pauperem.*

IVs naturale. Totus iſte tit. diuiditur in quinq;
part. Primò , ponit de iure natu-
rali. Scđò,de iure gent.& ciui. Tertiò, ponit vnam
diuiſionē iuris ciuilis. Quartò, rediens ad ius ciuile
& naturale,ponit unā differentiā inter ipſa iura. Vltimò ponit
circa quæ verſat̄ ius ciuile. Scđa ibi, ius aūt ciuile. Tertia ibi,
conſtat aūt. Quarta ibi,ſed naturalia.Quinta ibi,oē aūt.Et hoc
principiū ēt diuidit̄ in tres partes. Primò, ponit diffinitionē iu
ris naturalis.Scđò,declarat illā. Tertiò,ꝓbat ꝑ effectum.Secū-
da ibi,nam ius.Tertia ibi, hinc deſcēdit,&c.¶Et h.d.in ſumma.
Maſculi & fœminæ cōiunctio, nē procreatio liberorū & edu-
catio ſunt de iure naturali,qa iſta ſūt ꝓpria oīum generū ani-
a maliū.h.d.¶Not. q̄ mr̄imoniū deſcēdit a iure naturali.* ¶No.
q̄ ius naturale nō tm̄ eſt cōmune hoīb. ſed ēt poſt ꝓpriū vni-
cuiq; animali irrationabili.¶No.q̄ animalia irrationabilia di-
cunt̄ habere peritiā iuris naturalis.i.inſtinctus naturæ.¶No.q̄
1 licita cōiūctio maris,& fęminæ,appellat̄ mr̄imoniū.¶†In gl.1.
ibi,qn̄q; ꝑ inſtinctu naturæ.Et hic no.gl.q̄ ius naturale ſumit̄
multis modis.Idem no.gl.ff.eo.l.1.§.ius naturale.& in l.ex hoc
b iure.Tu aūt dicas,q̄ hoc verbū,natura,b capitur multis modis.
2 †Aliquando dr̄ natura.i.Deus,qui naſci facit, & creat, ut d.l.1.
§.ius naturale. ſm̄ vnam lec. Aliquando dr̄ natura , q̄libet res
nata,vel creata,vt l.cum ad præſens. cum l.ſeq. ff.ſi cert. petat.
Aliquan-

ADDITIONES.

a Naturali.Adde q̄ licèt matrimonium deſcendat a iur nat.eſt tamen de iu-
re diuino.Gen.c.1.& Matth.19.& eſt magnum Sacramentum.ad Ephe.c.5.
Petr. Mac.
b Natura. Dicitur natura rei poteſtas ſeu proprietas,ut homo ſua natura redi
re dicitur.ſecundo dicitur res aliter commenſurabilis, ſe compenſabilis,ut
in contractu emptionis,res pretio commēſuratur . tertio natura capitur pro
quolibet indiuiduo.puta homine,equo,uel aſino.& ut not.in l.natiua.ſuper
Ver.quantitatem,per recentiores Bituriceuſes.Aut.Caius.

Aliquando dr̃ quoddã ius naturale inſitũ reb. vt hic, & d. §. ius
naturale. ſm aliã lec. & de dam. infec. l. fluminũ. §. vitium. & ff.
ad Mac. l. j. Aliqñ, natura accipit̃ ꝓ ſolito curſu rei, vt l. j. §. ſciẽ-
dum. cir. med. ff. de acq. plu. ar. Aliqñ natura accipit̃ ꝓ ſolito cur
ſu cãrum, vt C. de prob. l. actor. Aliqñ natura dr̃. i. cõplexio, vel
diſpoſitio q̃dã, ſiue cõſuetudo, vt ff. de ædi. edi. l. j. §. ſed ſciendũ.
Aliqñ natura dr̃ ꝓpria ſignificatio nominis, vel ipſius vocabuli
impoſitio, vel vocabulũ quod naſci dr̃, cũ inuenit̃. argu. l. 4. ff.
de ꝟſcri. verb. Aliqñ dr̃ natura, patria poteſtas, vt ff. de fur. l. nec
cũ filio. iſta ſunt verba Richar. de Sal. in d. l. cum ad pñs. qđ no.
¶ In ea. gl. ibi l. Moſaica, vel Euangelio continet̃ dic. i. ius diui-
nũ. Et aduertas, ꝙ iſta gl. (inquantũ loquitur de l. Moſaica) cõ
ſiderat hoĩem eſſe creatũ in duab. naturis. In una qua participa
tur cũ diuinis, vñ ius naturale, qđ cadit in hoĩe (ſm iſtam natu
rã) eſt ius diuinũ. In alia verò participat cũ cæteris animalib. vt
ſenſu, motu, & inſtinctu, ꝓut iſto reſpectu cadit ius in hoĩe, dr̃
ius naturale, ibi, & ꝙ natura &c. ita dicit Cy. in d. §. ius naturale.
¶ Ex qb. Cy. ibi infert, ꝙ ſi uolumus diffinire ius naturale, ꝓut
conuenit animalib. diffinitur ſic. Ius naturale eſt q̃dam vis ani-
mę ſenſibilis in eius productione a natura inſita, ad faciendum
ꝓut libuerit. Prout verò cõgruit hoĩ ius. Ius naturale eſt q̃dã vis
animæ, id eſt, quædã rõ humanæ creaturę, a natura inſita ad fa-
ciendum bonũ, & ad cauendum a ꝯtio, quæ ſoli conuenit hoĩ.
¶ In gl. coniunctio. in fi. dic, ꝙ vna iñ dña, qa ſi ſecuta eſt copu
la carnalis, impoſſibilis eſt ſeperatio, ſecus ſi nõ ſit ſecuta, licèt
ꝑfectũ ſit mr̃imonium conſenſu, vt c. ex pub. de conuer. coniu.
3 † quia tunc alter coniugũ põt ad religionẽ tranſire altero inui-
to, de quo latè per Bal. in l. Deo nobis, in prin. C. de epiſc. & cle.
4 ¶ † In gl. appellamus. in fi. adde bonum tex. 12. q. 1. oĩs ætas. dic
tñ, ꝙ in mr̃imonio ſunt quatuor cõſiderãda. Primò, ipſius prin
cipiũ, nam iſtud matrimonium fuit inſtitutũ à Deo in Paradi-
ſo delitiarum, vt dicit hic glo. in ver. hinc. videlicet, per illa ver
ba: Domus ſibi ſociam, & per illa uerba: Hoc os de oſſib. meis,
& caro de carne mea. Gen. 2. extra de diuor. c. gaudemus. Et ita
debet intelligi, qđ dicunt Cano. & Inn. de ſpon. c. iuuenis. Scđò
ipſa coniunctio maris, & fœminæ, & iſta eſt de iure naturali, ut
hic. Tertiò ipſe ꝯtus matrimonij, qui conſenſu ꝑficitur. c. iuu,
extra de ſpon. & illo mõ põt appellari mr̃imonium de iure gẽ-
tiũ, ſicut alij ꝯtus qui conſenſu perficiũtur. ff. eo. l. ex hoc iure.
Quartò forma ꝯhendi. & iſto reſpectu põt appellari de iure ci-
uili. vt l. nuptias. ff. de reg. iur. & ita põt ĩtelligi gl. hic. & in l. ius
ciuile. ff. e. Illud in effectu voluit Bald. in d. §. ius naturale. dic ut
5 ibi per eũ. ¶ † Quæro, an ꝑ ſtatutũ poſſit prohiberi mr̃imoniũ?
vr̃ ꝙ ſic, quia eſt de iure ciuili. Vel dic, quia lex ẽt hoc facit, ut l.
qđ ait. ff. de diuor. In ꝯrium facit, quia matrimonium eſt res ſpi
ritualis, igitur non poteſt prohiberi per ſtatutũ laicorũ. hoc te-
net Io. And. in nou. in c. ſtatutũ. de hær. in 6. Sed Bald. in d. §. ius
naturale. dicit, ꝙ per ſtatutũ põt ꝓhiberi ꝑ publicã utilitatẽ,
vel æquitatẽ, quia tenet ſtatutũ, reſpectu pœnę, ut C. de interd.
mat. l. ſi tutor. Tu dicas, ꝙ hoc voluit Bart. in l. edicimus. C. de
muril eg. lib. 12. ubi vult per illũ tex. ꝙ põt ſtatui ꝙ mulier non
nubat hominib. alterius territorij ſub pœna. quod not. Bal. &
6 Cy. & vidi de facto in Burgo S. Sepulch. ¶ † Quæro, an ꝯtus do
tis ſit de iure gentium, vel ciuili? Et dic ꝙ eſt de iure gentium,
vt l. eas. ff. de capi. dimi. ſed ꝯtus arrharum ad nuptias, eſt de iu
re ciuil. l. fi. C. de ſpon. Et no. bene ex iſta gl. dum dicit a quibus
7 nuptijs ſit abſtinẽdũ, † ꝙ nulla cõiũctio ẽt reprobata eſt de iure
naturali, qa natura eſt prona ad malũ, & ad cõcupiſcẽtiã, ut in
Auct. de reſ. & ea q̃ part. §. 5. ita dicit gl. in d. §. ius naturale. ex
quo ſequitur, ꝙ de iure naturali nullus coitus eſt damnabilis,
8 vt in Auct. quib. mod. na. eff. ſui. §. natura ſiquidẽ. ¶ † In gl. edu-
catio, in fi. dic, ſi nos loquimur reſpectu inſtinctus naturæ, edu-
catio eſt de iure naturæ. ſed ſi eo reſpectu, quia pr̃ cogit̃ ad alẽ-
dũ liberos, tũc eſt de iure ciuili, ut no. gl. in d. ius naturale. & in
l. ſi qs a liberis. in prin. & §. 1. ff. de lib. agn. & ſic ubi hẽt ẽt filios
naturales, tñ pr̃ cogit̃ alere, licèt nõ ſpurios, de iu. ciui. ut auct.
ex cõplexu. C. de ince. nup. & ibi no. Bar. qa de iu. ciu. nõ debẽt
notari filij, ut in Auc. quib. mo. na. eff. ſui. §. fi. & d. auc. ex cõple
9 xu. ſed ſecus de iu. can. † qa pt alimẽtari ſpurius, & põt ei relin-
qui ꝓ alimẽtis, ut c. cũ haberet, de eo q̃ du. in ma. quã pol. per
adul. & ꝯñr ſpurijs põt relinqui res, q̃ ſuccedat loco alimento-
rũ, ut l. ſancimus. C. de nup. ita eleganter dicit Bar. in d. auct. ex
cõplexu. & l. fi. ff. de his qui. ut indi. & in l. Mæuius. §. duob. cir-
ca med. ff. de le. 2. & Bal. in l. eam quã. C. de fidei. quod intelligit
d. lo. de Imo. in l. Lucius §. in teſt. ff. de leg. 1. procedere in terris
eccleſiæ, ſed nõ in terris Imperij, ut no. in c. 2. de arb. in 6. ¶ Sed
aduerte, cũ occurreret caſus de facto apud Regiũ, ego primò,
& poſteà alij ampliſſimi doctores ꝯſuluimus ꝯriũ, qa gl. i d. c.
cum haberet, ſentit ꝯrium, & ꝯrium ibi capſiſè determinãt d. Ant.
de Bu. & do. Franc. Zab. Car. Flo. & eſt rõ, qa ꝑſtantur alimenta
filio, q̃ negari non põt, qđ naturaliter non ſit filius, & ſic de iu-
re naturali, vt hic, & l. 1. §. 1. ff. de iuſt. & iuſt. & negare alimẽta
eſt necare, vt l. necare. ff de lib. agn. ſed necare aliquẽ, eſt pecca
10 re mortaliter, facit l. 1. C. de ſica. † ſed quoties tractat̃ de pecca-
to, ius canonicũ eſt ſeruãdum vbiq;, ẽt in terris imperij. c. 1. de
nou. ope. nun. ẽt no. doc. i l. priuilegia. C. de ſacroſ. eccl. & facit
qđ elegãter no. Cy. & Sal. in l. q̃ ꝯ. C. de ince. nu. facit gl. Inſt. de
11 gra. §. fi. & ff. de gra. l. iuriſc. ¶ † Et aduertẽdum eſt, qđ nõ tm̃ pr̃
tenet̃ alere filiũ, ſed & nurũ, & ſic vxorẽ filij, & eorũ filios, vt l.
ſi filio §. 1. ff. ſam. erc. Qđ intellige, niſi filius ſit artifex, & ſit ta-
lis qđ poſſit ſibi alimẽta parare, vt no. gl. i d. l. ſi qs a liberis. §. ſi
filiusf. & qđ no. gl. in l. ſi maritus. in fi. ff. ſo. ma. Itẽ hoc eſt verũ,
niſi fili[9] eẽt ingratus ꝯ pr̃em, qa ex his cauſis ex qb. põt exhẽda
ri, põt alimenta denegari, vt in d. l. ſi qs a liberis §. idẽ Iul. cũ gl.
12 ¶ † An aũt mr̃ teneat̃ alere filiũ, [a] dic, ꝙ intra tres annos ſuę ęta
a tis tenet̃ alere, ẽt ſi fuerit proteſtata ſe alimenta repetituram, vt
no. gl. in l. alimenta. C. de neg. geſt. facit l. nec filius. C. de pa. po.
niſi mr̃ non poſſet lactare, vel niſi non conueniret ſuæ nobilita
ti lactare filium, qa non dẽt ſuis expenſis q̃rere nutricem filio,
ſi filius põt de ſuo lactari, vt no. Bar. in trac. ali. in 6. q. Sin aũt fi-
lius ſit maior triẽnio, & ſũc filiũ paupetẽ, ẽt naturalẽ, mr̃ diues
b tenetur alere, & ẽt vulgò q̃ſitum, non aũt ſpuriũ, [b] d. l. ſi qs a li
13 beris. §. ergo & matrẽ. & ꝯ filius cogitur alere † patrẽ, & ma-
trẽ, naturali rõne. i. iure gẽtiũ, quo adſtringimur, vt benefaciẽti
bñfaciamus, vt no. Bar. in d. l. ſi qs a liberis. §. ſi vel parens. ff. de
lib. agno. ẽt ſi pr̃ eſt infidelis, vt no. gl. 30. d. c. ſi q̃ filij. vel ſi pr̃ ſit
bãnitus, vt l. mutus. §. manente. ff. de iu. dot. nã licèt ſit cõſeptor
c iuris, tñ pr̃ eſt, [c] qa iura ſanguinis non poſſunt deleri, vt dicit
14 tex. in Auth. de ſucceſ. nup. §. ſi verò contigerit. † Et frater diues
cogit̃ alere fratrẽ & ſororẽ pauperes, vt gl. vlt. l. q̃ filiũ. cum ſi.
ff. vbi pup. edu. de Cętera dic plenius ꝑ Bal. in d. §. ius naturale,

ADDITIONES.

a Alere filium. Adde, ꝙ mater hæretica, & idem ſi Iudæa ſit, tenetur alere fi-
lium effectum Chriſtianum l. cognouimus. de hær. gl. & Bal. in l. neque ma-
ter. de iu. do. & etiam dotare, vt ibi. & ratio eſt, quia baptiſmus non diſſol-
uit filiationem, nec filios facit deſinere eſſe naturales. c. deinde. cum ibi no.
25. diſt. & no. conſ. 533. ext. Carolus a Gaudioſo. Ant. Caius.
b Spurium. Cum non mereatur nomen filij. auth. ex complexu. de inceſt. nup.
C. ꝙ militat de iure ciui. ſecus autem de iure can. c. cum haberet. in fi. de eo,
qui duxit quàm polluit per adulterium. extra. Ant. Caius.
c Pater eſt. Quid ſi filius habeat patrem egentem, & patrem filium, & ipſe nõ
poſſit vtrique ſubuenire, cui potius teneatur ſuffragari, vtrum patri, an verò
filio, & quid è conuerſo. hanc q. decidunt Cyn. & Alb. de Roſa. in l. 2. de pa.
qui fi. diſ. & Porcius, ac Iaſ. hic. Ant. Caius.

SVMMARIVM.

1 *Relatiuum, quis, vel qui, quando reſtringat, vel demonſtret.*
2 *Patria, an magis parendum ſit, quàm parentibus, vel econtra.*
3 *Populus quis poſſit ſtatuta facere.*
4 *Mercatorum ſtatuta non ſunt, niſi inter ipſos ſeruanda.*
5 *Iudices, an, & qui poſſint ſtatuta condere.*
6 *Magiſtri Grammaticæ inter ſuos diſcipulos poſſunt facere ſtatuta pœnalia, & correctoria malorum morum, non autem imponere poſſunt pœnam pecuniariam.*
7 *Pœnam legis Iuliæ maieſtatis incurrunt, ſcienter contra eius aucto ritatem condentes ſtatuta, cauſa occupandæ iuriſdictionis.*
8 *Statuta quomodo fiant.*
9 *Statuta ſuper quibus fieri poſſint. & nu. 15.*
10 *Ciuitas recognoſcens ſuperiorem, non poteſt ſtatuere, quod a ſententijs ſuorum officialium non poſſit appellari.*
11 *Statutum idem cum iure communi diſponens, an cenſeatur ius commune, vel ius municipale.*
12 *Statuti addentis quis ſit effectus.*
13 *Statutum addens iuri communi, an eo ſublato intelligitur ſublatum, & ſtatutum.*
14 *Conditio ex ſtatuto non oritur, ſed ex lege, ſi ſtatuto caueatur, quòd qui alteri donauerit aliquam rem, teneatur præciſè illam tradere.*
15 *Statuta an liceat facere ſuper his, quæ ab alijs ſtatutis ciuitatis ſunt diſpoſita.*
16 *Statuta a quo tempore ligent.*
17 *Statuta ut ligent, an ſint publicanda.*
18 *Actionis ſtatutaria tempora, quæ ſint.*
19 *Statuta an trahantur ad præterita.*
20 *Appellari poteſt a ſtatuto condito in odium ſpecialis perſonæ.*
21 *Appellatio non admittitur ab iniquitate ſtatuti generalis.*
22 *Interpretatio varijs modis accipitur.*
23 *Statuta an recipiant interpretationem.*
24 *Statutum quod interficiens aliquem quacunque de cauſa, capite puniatur, an patiatur reſtrictionem.*
25 *Teſtãdi facultas cõceſſa ſurdo, militi, et pagano libere, ad pias cauſ. intelligitur*

intelligitur mere militari, & put eſt aliàs in tali caſu permiſſum.
26 *Verba legis generalis diſponentis id quod, prima, non ſunt reſtringen da, vt verba ſecūdę legis, vel ſecūdi priuilegij, aliquid operentur.*
27 *Intellectus ad l. pe. § ſi ff de rita nup.*
28 *Statuta declarari poſſunt.*
29 *Statuta an recipiant interpretationem extenſiuam.*
30 *Lex, vel ſtatutum loquens in vno caſu, an extendatur ad aliam per identitatem rationis.*
31 *Statutum in caſu in quo patitur interpretationem extenſiuam, an extendatur ad caſum, qui eſt idem ſecundum iuris fictionem, & non ſecundum iuris veritatem.*
32 *Scholares an veniant appellatione ciuium originariorum, ſtante ſtatuto, quod ſcholares habeantur pro ciuibus originarijs.*
33 *Statutum an recipiat interpretationem extenſiuā a cōtrario ſenſu.*
34 *Dictio, tanquam, eſt nota impropríetatis.*
35 *Statutum prolatum in vna perſona, an extendatur ad aliam.*
36 *Stat. loquēs per tēpus pręſens, uel pręteritū, an trahatur ad futurū.*
37 *Statutum dicens, quod non poſſit gloſſari, qualiter intelligatur.*
38 *Statutum ſi ſit praciſum, ab homine interpretari non debet.*
39 *Statutum diſponens, quod verba ſtatuti debeant ad literam intelligi, intelligitur vulgariter.*
40 *Remediū qđ intētari dēat, ad cōſequēdū id qđ in ſtatuto cōtinetur.*
41 *Statuta an ſint producenda.*
42 *Statutum correctum, an & quando poſſit allegari.*
43 *Statuti particula, an poſſit in parte produci, vel totum ſtatutum ſit producendum, & nu ſeq.*
44 *Præſumptio eſt pro tabellione, & perſona publica.*
45 *Statutum in dubio, an debet trahi illicitum.*
46 *Fœmina excluſa a ſtatuto, neptis non admittitur.*
47 *Nepos quando filiam excludat.*

Ius autem ciuile eſt, quod vnaqueq; ciuitas ſibi cōſtituit. Ius gen eſt, quod cōe appellat. h. d. Vel ſic, cuilibet populo iuriſdictionē hn̄ti pmittitur ius propriū ſtatuere, quod ius ciuile vocat. Illud verò, quod ab oī gente ęqualiter cuſtodit, ius gentium appellat. h. d. ¶ Et diuidit in tres partes. Primò, ponit dictū bimēbre. Scđo, ponit exēplum primi mēbri. Tertiò, ponit exēplū ſecūdi mēbri. ſcđa ibi, nā quod. tertia ibi, quod verò. ¶ No. q̄ oēs populi pñt ſibi ex pmiſſione iuris cōis facere ſtatuta, & vbi deficit ſtatutum, hēt locum ius cōe. Concor. l. Antiochen-
1 ſium. ff. de priu. cred. ¶ † No. ibi, q legib. quod relatiuum qs vel qui, ponitur hic reſtrictiuè. Ex quo no. qđ ſunt aliqui populi, q non reguntur morib. nec legib. de quo dicā j. de in. pſo. §. ſi. No. ibi, vocamiq; ius ciuile. qđ ſtatuta cōprehēduntur appellatione iuris ciuilis. ¶ No. in ver. qđ verò, ius gentiū eſſe fundatū in rōne naturali. ¶ No. qđ illud qđ eſt cōe, & obſeruatur apud oēs hoīes, id vocat ius gentiū. ¶ No. qđ populus Rom. & ſic quilibet populus, partim vtitur iure ꝓprio ſuę ciuitatis, & partim vtit iure cōi oīum gentiū. ¶ No. qđ oēs po. vtunt legib. ſcriptis, & morib. & ſic cōſuetudine. l. 3. in prin. ff. de vulg. & pup. & ſic iure nō ſcripto, vt j. eo. ti. §. ex nō ſcripto. ¶ In gl. ibi, morib. ī ſi. no. ex gl. duo. q̄ relatiuū qs, vel q, adiunctū gñalitati ſuæ, nō re
2 ſtringitur genus, in quo conclude.[a] Aut qualitas, q̄ p relatiuum adijcit, cōpetit naturaliter cuilibet de gñe, & ponit declaratiuè, vt hic, cum ſi. Aut naturaliter nō cōpetit cuilibet de gñe, & tunc, aut relatiuū ponit ſine copula, & tunc ponit reſtrictiuè. Aut ponit cū copula, & tūc ponit augmētatiuè, vt ff. de leg. 3. l. ea tñ adiectio. ita dicit Bar. in d. l. oēs po. ff. eo. & in l. cunctos po. ī prin. C. de ſum. Tri. & ſi. Cath. Cū ergo, hic p relatiuū adijciat gñalitati qualitas, q̄ gñalr ineſt de iure ciuili ſpēi, meritò nō ponit reſtrictiuè, habita relatione ad ius, ſed habita relatione ad factū poſſet poni p modū reſtrictiuū, qđ eſt notanter dictū; qa qñ relatiuū refert qualitatē gñis ſub ꝓprio eē, nunq̄ reſtringit, vt d. l. ea tñ adiectio. vt ibi Bar. ita dicit Bal. ī d. l. cūctos pop. ī prin. Vel dicas pleuī', aut relatiuū, qs vel q, ſe qtur ſpēm, aut genus. Primo caſu, aut adijcit iuxta verbū de futuro, & denotat ꝯdōnē, aut iuxta verbū de pñti, vel p̄terito, & denotat demonſtrationē, vt l. Stichū q meus erit. ff. de leg. 1. & qđ ibi no. & l. nup. ff. de leg. 3. Aut adijcit poſt genus, & tunc nō reſtringit ipſum genus. aut ſine copula, & tunc ſubiecta materia patit reſtrictionē, & tunc reſtringit, vt d. l. ea tñ adiectio. de leg. & l. legaui Titio. Aut ſubiecta materia nō patit reſtrictionē, & tūc ponit demonſtratiue, vt hic, & tunc ſm iſtum intelēm, dēt iſta litera legi cum ſubauditione, vt dicamus oēs ppl̄i, q. ſ. oēs, & ſic principium non ꝯ̈dixit fini. ¶ In gl. ius ciuile. in ſi. no. iſtā gl.
2 magiſtrā quot modis accipit ius ciuile. ¶ † In glo. vtimur. in ſi. ibi, & pñę, cui ſit magis parēdum, an pñę, an parētib. & dic, q̄ cōi pñę, videlicet, Romanę magis dēt obediri, qa nō pōt mādare illicita, vt l. poſtliminiū §. filius. ff. de capt. ſi aūt loqmur ī alia pñā. ſ. in alia ciuitate priuata, vt in patria mea. ſ. in ciuitate Aretij, & tunc ſi vnus mandat licitū, alter illicitū, tūc dēt magis parere ei, q mandat licitum. Si aūt vterq; licitum mādat, & tūc, aut patens aliquid attentauit ꝯ̈ rempu. & ſibi nō eſt parendū, immo pōt p filium imponè offendi, vt l. minimè. ff. de reli. Aut nō attentauit aliqnid ꝯ̈ remp. tūc, aut ſunt in pari neceſſitate, & eſt aduertendū, aut neceſſitas parentū pōt differri, & differt, & p̄fertur pñā poteſtas, & neceſſitas, vt l. veluti. ff. eo. Aut non pōt neceſſitas parentū differri, ſicut non pōt neceſſitas patriæ, & p̄fert ēt patria, vt d. l. veluti. Aut vnus mandat licitè, & alter illicitè, & illi q mādat licitè, eſt parendum. aut neuter mādat licitè, & nulli eſt parēdū, vt l. liber hō. cū ibi no. maximè p d. Flo. ff. ad l. Aqui. ¶ In ea. gl. ibi, ꝯ̈ violentiā reſiſtamus. ¶ An aūt liceat ſe defendere, aliàs j. dicā, & qa Bar. in rep. l. oēs pop. ff. de iuſ. & iu. & Bald. ponūt materiam ſtatutorū p̄fectè, ego tm̄ di-
3 cta ipſorū p concluſiones hic ponā. ¶ † Quis populus poſſit facere ſtatuta? Cōclude, q̄ nullus populus, & nulla vniuerſitas, q̄ non hēat iuriſdictionem, ut ſunt villæ, & caſtra, q̄ ſimpliciter ſubſunt alicui ciuitati, vel collegiū, vt collegiū pelliparıorū; & tūc, aut ad cauſarū deciſionē uniuerſaliter, & nō pōt facere, q̄ eſt verū, ſine authoritate ſuperioris, vt l. ſi q̄ extraordinariū. C. de legatio. lib. 10. Aut ad adminiſtrationē rerū ipſius populi, & pōt. l. ſi. C. de teſt. q̄ ſtatuta ligant ipſoſmet de collegio, vt l. ſi. cū glo. C. de iu. om. iu. & l. 2. in ſi. cum ibi no. C. de cōſt. pec. q̄ eſt verū, dūmō nō ſtatuāt aliqđ iniquū, vel alteri p̄iudiciale, ut q̄ filius teneat ꝓ pr̄e, niſi filius q̄ſtum ferat à patre, vt de edē. l. p̄ior. §. 2. Vel niſi ſit filius mercator, vt patet, qa inter ſe cōſentire vñr. Vel niſi ſint approbata a ſuperiore, qa tūc ipſe ſuperior
b dr̄ ſtatuiſſe,[b] vt l. 1. §. oīa. n. C. de ne iu. enu. līē non pōt ſtatuere, q̄ certæ pſonæ poſſint exercere mercātiā, & nō aliæ, vel q̄ mercātiā quā vnus vēdidit, alius nō poſſit emere, ſm no. p Bar. in l.
4 ſi. de coll. illi. ¶ † Quarto, an ſtatuta mercatorū ſint ſeruanda? gl. in d. l. 2. C. de cōſt. pe. ſimpl̄r dicit, q̄ nō. qđ eſt verum circa ordinationē ꝓceſſus, vt l. 3. in ſi. ff. de teſti. ſed quò ad cāæ deciſionē, vt ſi eorum ſtatuta dicāt, q̄ agatur ex nudo pacto, vel credatur eorum ſcripturis priuatis, vel q̄ ꝓcedat de bono & ęquo,
c reiectis apicib. iuris,[c] vt dicit Bar. in l. ſi fideiuſſor. § q̄dam. & l. Quintus. ff. mād. & Bal. in l. ſi. ꝓ ea. C. eo. ti. tum ſeruatur ſtatutū in oī foro. l. ſi fundus. ff. de euic. ēt in curia ep̄ali. & ita intelligit gl. in l. ex ea. ff. de poſtu. & hoc verum, ſi vterq; eſt mercator. ſ. q cōuenit, & q conuenit a mercatore corā Prāte, nā aliàs nō ob-
d ſeruabunt ſtatuta mercatorū in p̄iudiciū aliorū,[d] & ita pt ēt intelligi d. gl. in l. 2. C. de conſt. pe. ſm Sal. ibi, q̄ no. Aut populus hēt iuriſdōnē oēm, & tū aut cōceſſā à Principe, aut p̄ſcriptā, vt no. gl. in Auct. de defen. ciu. §. iuſiurādū, cū gl. & tūc totus ppl̄s, nō aūt una pars, puta vnū quarteriū, pōt facere ſtatuta, ut hic, nō expectata alia ſuperioris authoritate. Aut populus hēt iuriſ-
e dictionē limitatā:[e] & in his, in quib. hēt iuriſdōnē, pōt facere, in
5 alijs non. ita dicit Bar. in l. oēs po. in uerſ. 1. q̄ro. ¶ † Quarto, nun
f qd iudices[f] poſſint facere ſtatuta? dic, q̄ ſi ſint de maiorib. magiſtratib. ut de Senatorib. Prefectis p̄torio, vel Legatis Apoſt. Sedis, & pñt ſtatuta cōdere, vt l. nō ambigit. ff. de legi. Aut ſunt iudices non tñ cū tāta dignitate, & tūc aut hñt dignitatē ꝑpetuā, vt Comites, Marchiones, & Epiſcopi, & ſimiles pſonæ, & pñt facere ſtatuta, ut c. 2. de ma. & obe. Idem uoluit Ange. in l. uectig. C. no. vect. impo. nō po. in 3. q. in verb. Idem dico de Legatis Sedis Apoſtolicæ, quod dixi de epiſcopis, q̄ pñt facere ſtatuta. Bal. hic diſtinguit, q̄ aut faciunt ſtatuta ſuper caſu omiſſo a iure cōi, aut ſuper caſu determinato a iure cōi. Primò caſu

ADDITIONES.

a *In quo conclude.* Circa relatiuū qs, vel qui, duæ ſunt cōcluſiones. Prima, relatiuum, quis, uel qui, iunctum qualitati cuilibet ſub genere antecedenti contento conuenienti, declarat l. omnes pop. de iuſt. & iur. 10 Pand. vbi, qui, iungitur verbo, reguntur, q̄ populis olb. conuenit. Secunda concluſio, relatiuum hmōi annexum qualitati cuilibet ſub gñe antecedenti contento nō conuenienti, reſtringit l. ea tñ adiectio. de leg. 3. quæ concluſio militat ēt ſi relatiuū ſingularis ſit numeri. l. hæres meus. § vxori. de leg. 3. Hinc dicit Bar. in l. cum filio. 10 ſi. de leg. 2. & Crotus 10 d. l. oēs populi. col. 3. q̄ vendēs vineā, & pędiū, quod eſt ſcoſtib. plenū, vindemiam quoque, ac fructus vendere dicitur, arg. d. § vxori. & copioſius ſcripſi in d. l. oēs populi. Ant. Cairn.
b *Statuiſſe.* Ideo dixit Ro. conſi. 116. q̄ abſq; ſuperiori auctori. tolli nō poſſunt.
c *Apicibus iuris.* Adde q̄ vbi proceditur de bono & æquo, non eſt admittenda exceptio excuſſionis. quia illa dicitur de apicibus iuris. vt voluit Roma. conſi. 410. & dicit Bart. in d. § quædam. & in l. Quintus. ſequitur Roma. in conſi. 193. & Abb. in conſi 60. lib. 2.
d *Aliorū.* Adde quod nec ſcripta mercatoris extra negotiationē facit fidē, nec ſimiliter confecta antequam eſſet mercator, vt voluit Rom. conſi. 204. & ſeq.
e *Limitatam.* Adde Abb. in c. quod clericis. de foro compet.
f *Iudices.* Adde Ped. conſi. 190. & an Legatus de latere poſſit ſtatuta condere. vide Rom. conſi. 57. Abb. conſi 76. 10. de Ana. conſi. 93. & ibi an poſſit concedere repræſalias, & quando Epiſcopus poſſit contra ius ſtatuere. vide Roma. conſi. 225. & 451. & vide quod voluit Bart. conſil. 147. Capitaneus patrimonij. & Abb. conſi. 81. 2. lib.

ſu valeat, ſi ſit bonũ ſtatutũ, & honeſtã hẽat materiam, nã ſtatu
ta debent hr̃e iuſtitiam matẽ. l. iuſtitia. ff. eo. & ſ. eo. in prin. Se-
cundo caſu, aut venit ad limitandũ & roborãdũ ius cõe, ſed cũ
adiectione pœnæ, & tunc valet. c. vt aſarum. ſ. ſtatuto de cõſti.
in 6. Aut venit ad derogandũ, & infringendũ ius cõe, & tũc nõ
valet duplici rõne. ſ. ſtatuentis, quia eſt inferior magiſtratus, &
rõne ſtatuti, qa non eſt bonum, nec iuſtũ, ex quo eſt iuri cõi ꝯ-
riũ, ar. l. qđ non rõne. ff. de legi. niſi fortè fiat ex euidenti, & ne-
ceſſaria cã, ut ar. l. ſi hoĩem. ff. man. & adde qđ no. in c. ſi. de app.
in 6. in nou. & qđ no. Bar. in l. acta. ſ. 1. ff. de re iudi. Aut iudices
hñt iuriſdõnem tpalẽ, ut rectores terrarũ, & conuocato Con-
cilio ciuitatis. pñt ſtatuta facere, vt l. 1. ſ. 1. ff. qđ cu. vni. Ipſi ve-
rò ſoli non pñt facere, vt l. programa. C. commi. vel epiſ. ſed be
ne pñt facere legẽ pro toto ſuo tpe ſpectantẽ ad exigentiam fa
ctorum, ut ꝙ nullus portet arma, vt l. ſi. C. de of. præf. vig. Sed &
6 magiſtri Grammaticę, † inter ſuos ſcholares pñt facere ſtatuta
pœnalia, & correctoria malorũ morũ. ar. gl. in l. liberto. ff. de ob-
ſe. lib. non aũt poſſunt imponere pœnã pecuniariã, cũ ob mo-
res non dẽat fieri receptio pecuniæ. arg. l. vnicæ. ſ. taceat. C. de
rei vxo. ac. Sed aduerte, ꝙ oẽs quos dixi poſſe facere ſtatuta, eſt
verum, niſi ſint excõicati, vel interdicti, vel banniti ea imperio,
vt eẍ, de immu. eccl. c. aduerſus. ſ. quia uerò. Et tene mẽti, ꝙ illi,
qui non poſſunt facere ſtatuta, & ſcienter faciunt cã occupan-
dæ iuriſdõnis, incidunt in pœnã legis Iulię maie. vt l. 3. in ſi. ff.
7 ad l. Iul. maie. ¶ † Quæro, quõ fiunt ſtatuta? Dic, ꝙ dñi, uel iudi-
ces maiores pñt facere proprio motu. vt in l. 3. C. de leg. ſed in
factis a populo, eadẽ ſolennitas requirit̃ ſicut in alijs eorum ge
ſtis, videlicet, ꝙ more ſolito populus conuocet̃. ut no. gl. in l. ſ.
C. de dẽcu. li. 10. & ꝙ ſimul coadunetur, nec ſufficit conſenſus
ſeparatus, ut l. maiorem. ff. de pac. & in c. in Geneſi. eẍ de elect.
8 † Et ꝙ adſint duæ partes[a] ad minus, uel plus, & ꝙ facta ꝓpoſita
a in d. concilio, id qđ a maiore parte duarũ partiũ fuerit obtẽtũ,
* ſiue uerbis, uel per tacitum conſenſum nutu, uel fabis,* ut arg.
l. ſeruo inuito. ſ. ſi pupillo. ff. ad Treb. illud valet & tenet, ut l. nul
li. cũ gl. ff. ꝙ cu. uni. dũmodò illa pars conſiliariorũ, q̃ non fuit
pñs, non ſit expulſa de ciuitate per inuidiã, quia tunc licẽt ſtatu
ta facta a pñtib. ſeruarentur inter eos, non tñ in ꝑiudiciũ expul
ſorũ, ne pñtes glorient̃ de ſua malignitate, ut l. itaqꝫ fullo. ff.
9 de fur. ¶ † Quæro, ſuper quib. pñt fieri ſtatuta? dic, ꝙ ſuper eo, ꝙ
nullo iure diſpoſitum eſt, ſi fiat, ualet ſtatutum, ut l. de quib. ff.
de legib. Siñaũt eſt diſpoſitum a iure rõi; & tunc, aut ius ciuile
hẽt clãm derogatoriam, & non põt ſtatui ꝯrium, ut in Auct. na
uigia. C. de fur. & auct. oẽs peregrini. C. commu. de ſucc. Item ſi
eſſent de reſeruatis principi, ẽt non ualet, ut ſuper limitatione
ſuperiorũ, & ſuper uenia ętatis, arrogatione, & ſi. ut no. in c. a.
de nia. & obe. & in l. 1. & 2. C. de iu. aur. annul. aliás ualent ſtatu
ta, dũmodo non ſint ꝯ bonos mores, ut no. in rub. C. de decr. de
* cu. lib. 10. qa lex dẽt eſſe ſancta, & honeſta. l. 3. ff. de leg.* quia ſic
b poſſet fieri per pactum,[b] ut dicit Bar. in d. l. oẽs pop. & l. non im
poſſibile. ff. de pac. & gl. & Bar. in l. neqꝫ ea ꝑtorio. ff. de reg. iur.
Bar. in l. Titio centum. ſ. Titio relicta. ff. de cond. & dem. & in d.
10 rub. de decr. dec. lib. 10. ¶ † Ex quo infertur, ꝙ ſi ciuitas recogno
ſcat ſuperiorem, tunc non põt ſtatuere, ꝙ a ſententiis ſuorũ of-
c ficialium non poſſit appellari,[c] qa tolleret ius ſuperioris, aliàs
poſſet illud ſtatuere, ut l. 2. ſ. exactis. ff. de ori. iu. iuncta l. 1. ſ. 1. ff.
qs & a quo app. ut no. Bar. in d. l. oẽs po. & idẽ no. Bar. in l. ſi. ff.
de acq. plu. arc. in prin. & Bal. in l. ſi. ſ. ſi. C. de temp. app. Ang. &
Imo. in l. 1. ſ. ſi qs in appellat. ff. de ap. & idẽ Bal. in l. 1. ſ. ſ. a qb.
11 t appellare non licẽt. & Sal. in l. ſi. C. de ſen. ¶ † Quæro circa hoc,
an ſtatutũ diſponens id ꝙ ius cõe, cenſeat̃ ius cõe, uel ius muni-
cipale, & iſtã q. format gl. in c. 1. de cõſt. in 6. & ꝑ multas rõnes cõ
cludit ſimpl̃r, ꝙ eſt ius cõe, ſed Io. de Lig. in c. 1. de teſt. ꝑ mul-
tas rõnes tenet ꝯriũ, & maximè, qa d. ſtatutũ loquit̃ indiſtinctè,
igit̃ indiſtinctè dẽt intelligi, ut l. 1. ſ. gñaliter aũt. ff. de leg. præſt.
Scđo, qa ſublata una ſeruitute, alia non tollit̃, ut ff. de ſer. ur. ꝑd.
l. ſeruitus. & multas alias rõnes allegat. Sed ꝯ ipſum vr̃ facere,
qđ no. Bar. in l. ſi. C. in qui. cau. in inte. reſt. non eſt neceſſ. & in l.
ẽt. ſ. 1. ff. de mi. ubi vr̃ uelle, ꝙ lex gñal̃r loquens cõprehendit
ẽt diſpõnẽ ſtatutariã, qua de re Bar. in l. 1. in prin. ff. ad l. Falc. vr̃
uelle concordare opi. nã vr̃ concludere, ꝙ cenſeat̃ ius cõe quò
ad effectũ reuocationis, de quo loquit̃ illa gl. in c. 1. de cõſti. ſed
quò ad alios effectus nõ cenſet̃ ſimpl̃r ius cõe, qa ſaltem addit
uinculũ, uel ꝓbõnẽ ſtatuto, ꝑ l. quoties ff. de ac. & ob. Sed d. Pe.
de Anch. in d. c. 1. de conſt. ſimpl̃r tranſit cũ gl. illa dicẽs, ꝙ licet
ſint diuerſæ authoritatis, tñ diſpoſitiũ ꝑ illã, q̃ ẽ inferioris autho
* ritatis,* vel eſt ſuperfluũ, uel ſolũ operatur hoc qđ ius cõe* arg.
* c. q̃q̃. 23. diſt. & ſic non inducit̃ uinculum, qđ ſit attendẽdum.
Do. aũt Ant. de But. in d. c. 1. de teſt. & ĩ d. c. 1. de cõſt. dicit primò

attendendũ, an ſtatutũ diſponẽs, quod ius cõe, cenſeat̃ aliquo
mõ addere iuri cõi. Scđò, poſito ꝙ addat, an ſublato iure cõi,
12 intelligat̃ ſublatũ ſtatutũ. ¶ † Circa primũ dicit, ꝙ ſi fuit factũ
ſtatutũ in caſu dubio, vbi erãt opi. diuerſæ, operat̃. qa interꝑta
tur ius ipſum, vt cle. ſtatutũ. de ele. ſi verò emanauit in caſu cer
to, operat̃ ꝓductionẽ actionũ, ſi materia ſit apta, aliàs operat̃
confirmationẽ. arg. l. de quib. cũ ibi no. ff. de leg. ¶ Circa ſm di-
13 cit concludendũ, † ꝙ ſi ſtatutũ reguletur diuerſa rõne, vel vti-
litate, tunc non intelligit̃ ſublatũ, & ſic intellige opi Io. de Lig.
ſecus ſi pręcisè reguleł ab eadẽ rõne. & vtilitate, ita ꝙ finis bo
ni publici particularis loci ſit idẽ, cũ fine aliorũ locorũ, & hoc
caſu ꝓcedat opi. gl. Sed Io. de Imo. in d. l. 1. ff. ad l. Falc. ſic diſtin-
guit, aut ſtatutũ emanauit ante legem, & tũc ſine dubio iniecit
vinculum, ꝙ non tollet̃, licet poſteà ſuꝑueniat ius cõe, arg. eo-
rum q̃ hñr in ſ. ecõtrario. Inſti. de leg. Si aũt ꝑcedat lex, tũc aut
ſequit̃ ſtatutũ, ꝙ ſit ab illo, q legẽ cõdere nõ põt, vt vr̃ in ſtatu-
to Epi, & aliorũ Prelatorũ, q nõ pñt ꝯ ius cõe ſtatuere, vt no. in
c. ſi. de off. arb. & in c. ſi. de hær. in 6. vbi bona gl. Et tũc Vr̃, ꝙ
nõ adiiciat vinculũ, vt l. ſi creditori. ff. de leg. j. Aut emanauit ſta
tutũ ab illo q poſſet tollere legẽ ſitã in loco ſuo, puta a populo
cõditã, vt d. l. oẽs po. & tũc ſi conſtat de dicto ſtatuto, eſt ſeruã
dum. nã ea quo põt legẽ tollere, abſqꝫ dubio debet poſſe nouũ
vinculũ adiicere, ſi velit. Facit quod habet̃ in l. poſthumus. ſ. ſi
paganus. ff. de iniu. teſ. ſed vbi dubitat̃, tũc aduerte, qa hic non
vr̃ propriè cadere illud quod no. Bar. in d. l. omnes pop. circa
ſi. & ĩ. dicam in illa q. qualiter ſtatuta in iudicium deducantur.
vbi tractatur, quod remedium oriatur ex ſtatuto. Nam illa vi-
dẽtur procedere, qñ ſtatutũ, vel conſuetudo emanat ſuꝑ eo, ſu
per quo nõ eſt prouiſũ de iure cõmuni. Eodẽ modo vr̃ intelli-
gendum, qđ tetigit d. Ant. de But. vnde vr̃, ꝙ hoc caſu in dubio
mens videatur potius confirmare, ꝙ eſt aliàs inductũ de iure
cõi, q̃ de nouo inducere. & ꝑ hoc bñ facit d. l. j. ff. ad l. Fal. cum
gl. dũ exponit̃. i. dictũ cõfirmauit. Et facit ꝑ hoc, quod no. Cy.
in l. 2. C. q̃ ſit long. conſuet. in illa q. qualiter conſuetudo in iu-
dicium deducat̃, ꝙ in dubio mens ſit non inducere nouã actio
14 nẽ. † Et pro hoc infert, ꝙ ſi ſtatuto cauet̃ ꝙ qui alteri donaue-
rit aliquã rẽ, teneat̃ ꝑcisẽ illã tradere, ꝙ nõ orit̃ conditio ex
ſtatuto, ſed potius ex lege. l. ſi quis argentum. C. de dona & ex-
ponitur ſtatuimus. i. ſtatutũ confirmamus. Et licẽt tunc non vi-
deatur produci noua actio, poſſet tñ eſſe dubiũ, an ꝑꝑ confir-
mationẽ adijciat̃ vinculum. Et fortè non vr̃ eẽ de mẽte, niſi vt
quodãmodo innouet aliàs ſtatutũ, & illud rememoret, ea quo
prima ꝓuiſio de ſe erat ſufficiẽs, arg. no. ꝑ gl. ĩ d. l. 1. ff. ad l. Falc.
in ver. dedit. & qđ tãgit Cyn. in d. l. 2. q̃ ſit lon. conſuetu. in q. 3.
Dicit tñ, ꝙ hoc hẽret ꝑ magis dubio, q̃ ꝑcedẽs, & hoc ꝑſuppo-
ſito, dicit, ꝙ vr̃ dicendũ circa reuocationẽ, ꝙ eo caſu, quo dixi
ſ. pro ſtatutis iniungi vinculũ, quo caſu non intelligitur ſubla-
tũ ſtatutum, ſublato iure cõi, niſi de eo fiat mentio, ꝑ d. c. 1. &
ſic intelligitur opi. Io. de Lig. Sed vbi dixi, nõ iniungi vinculũ,
tũc in hoc intelligit̃ eẽ ſublatũ ſtatutũ, & ideo ꝓcedit illa gl. in
quantũ loquitur de ſtatuto Epi, & aliorũ ꝑlatorũ, ſi fuerit editũ
15 poſt ius cõe, ſecus ſi ante, ꝑ ea q̃ ſuperius ſunt dicta. ¶ † Redeo
nũc ad id qđ ĩceperã, videlicet ſuꝑ quo pñt fieri ſtatuta. & dic,
ꝙ ſi fieret ſtatutũ ſuꝑ eo, qđ eſt de iure nat. vel gẽtiũ, ꝙ nõ va-
leat ſtatutũ, tollẽdo in totũ dictũ ius gẽtiũ, vel naturale, ſe ipſũ
limitãdo, ſic vt l. ius ciu. ff. e. & ꝙ ibi no. ſi aũt fiat ſtatu. ſuꝑ eo,
qđ eſt de iu. diu. tũc dic, ꝙ aut ea q̃ ſunt de iu. diu. ſunt merè ſpi
d ritualia, & ſuꝑ his nõ valet ſtatutũ,[d] ẽt ſi eẽt in fauorẽ eccle-
ſię, & hoc iõ eſt, ꝑꝑ defectũ ꝑtãtis cõdẽtis ſtatutũ, vt c. eccleſię
S. Mar. & ꝙ ibi no. eẍ de cõſt. Aut ſũt tpalia, & tũc aut de iu. di-
e ui. nõ eſt ſimpliciter ſtatutũ, vt in illo ꝑcepto, Nõ occides,[e] &c.
&

ADDITIONES.

a Duæ partes. Adde quid ſi ſunt citati, & nolunt venire. Pet. de Anch. in c. ca-
nonum ſtat. de conſt. & abſentes ſint vocandi, vide latius per cano. in c. cum
omnes, de conſt. & vide Cald. conſi. 1. de conſti.
* Licet fabis legatur, rectius tamen ſignis legas.
* In vet. exemp. additur & 4. quæ non probant, ſed eſt potius tex. in l. 2. ff. de
legib. & in ſ. erit autem. 4. diſt.
b Per pactum. Adde Bar. in l. ſi. nu. 6. C. de pac. Purpu.
c Appellari. Adde quod conſuluit Rom. conſi. 202.
* Poteſtatis in vet. exempl.
* Quia facit magis timeri. in vet. exempl.
d Statutum. Adde an valeat ſtatutum laicorum ſuper iuramento. d. Card. cõſ.
92. Ang. conſi. 160. Bal. conſi. 176. li. 2. Pau. de Caſt. cõſi. 166. & 161. Pet. de An
cha. conſi. 207. & 331. Fed. de Sen. conſi. 172. Ro. cõſi 1: . Cald. cõſt. 15. & ſen.
de conſt. Ale. conſi. 109. 1. lib. & 25. 3. lib. & an valeat ſtatutũ impeditiuũ ma
trimonij, vide Abb. conſi. 21. & populus poteſt ſtatuere, ꝙ in contractibus ce-
lebrandis cum eccleſia ſeruetur certa forma, vt voluit Ro. conſi. 166.
e Occides. Adde ꝙ valet ſtatu. permittẽs bãnitũ impune offendi, vt tenet Ioã.
And. in add. ad ſpe. in rub. de cõſt. vbi allegat B. Tho. & tex. diui Hier. & idẽ
tenet Bal. conſi. 138. Pau. de Caſt. conſi. 34. & conſi. 194. & Bal. conſi. 81. lib. 5.

& tũc ſup eo pôt ſtatui per populũ, vt in l.1.& 2. C.qñ lic. ſe ſi-
ne iud. vin. Si naũt de iure diuino eſſet ſimpliciter ſtatutũ,& tũc
aut cã legis excludit peccatũ,vt patet in materia teſtamentorũ,
& tũc valet ſtatutũ; aliás ſi non excluderet pc̃tm̃, nõ valeret,
vt l.non dubiũ in fi.C.de legi.& l. pactũ.C.de colla. & l.vnica.
§.ſed cum lex.C. de rei vx act.iũcto c.2.de pac.in 6.& c.cũ con
tingat.ex. de iureiu.¶ Si naũt quęrit, an liceat facere ſtatuta ſup
his,q̃ ab alijs ſtatutis ciuitatis ſunt diſpoſita; & tũc aduerte. Ali-
qñ ſtatutũ eſt ſimplex,aliqñ derogatoriũ ſecundi,aliqñ eſt iurō
firmatũ,aliqñ ſunt duo ſtatuta ꝯ̃ria in eodẽ vol.ſtatutorũ. Pri-
mo caſu,aut ſtatutũ eſt ſimplex,aut tranſit in vim ꝯ̃ctus.Primo
caſu pôt tolli per aliud ſtatutum. vt j.e.§.ea verò.Scd̃o caſu ſe-
a cus,[a] vt l.quod ſemel.ff de decr.ab ord.faci.cũ gl.ita dicit Bar.
in d.l.oẽs pop.& in l.Cæſar.& ibi Ange ff.de pub. Et no.doc.in
l.donationes.de do.inter vi.& vx.& Cy.& Bal.in l.humanũ. C.
de legi.Secundo caſu principali,qñ eſt derogatorium ſecundi,
b & tunc reqrit ſpecialis[b] reuocatio primi,aliás non tolleret pri
mum derogatorium.vt l.ſi tibi.§.in legatis.ff. de leg.j.qm̃ prima
proteſtatio declarat in ſecundo ſtatuto voluntatẽ non adeſſe.l.
at ſi quis.§.pleriq;.ff.de relig.qđ eſt verum,niſi in ſecundo dica
tur,Non obſtante quocunq; alio ſtatuto ꝯ̃riũ diſponente,vt ſen
tit Bar.in extr.ad reprimen.in ver.non obſtãte.& Cy.in l.huma
nũ.& ibi Bal.C. de legi.& Bar.in l.ſi quis in prin.teſti.ff.de le.3.
Si verò primũ ſtatutum eſt ſpeciale. vt q́ cuſtodes conuiciniæ
teneantur emendare damnũ,ſm verò ſtatutum eſt gñale,q́ oẽs
de ciuitate teneantur,tunc primum limitatur,& ſuppletur per
vltimũ,quia intelligitur per oẽs cuſtodes totius ciuitatis, non
añ illius côuiciniæ,ita dicit Guil.& Bar.in l.ſed & poſteriores.
ff.de legi.Si verò ſunt plura ſtatuta diſponẽtia de eadẽ re, & po
ſtea fiat vltimũ ſtatutum derogatorium,debẽt inſpici verba,an
ſint derogatoria diſpoſitionis, & oĩa ſtatuta intelligunt eſſe ſu-
blata:an ſint derogatoria rei,& tunc ſolummodo res intelligit
ſublata, & ſtatuta remanebũt, ita dicit Bar.in l.3.§.ſi Titio.el 2.
ff.de adi.leg.Tertio caſu,qñ eſt ſtatutũ iuratũ.& tunc, aut in ſe-
cundo ſtatuto requirit auctoritas ſuperioris,& nõ pôt,quia il-
le q debet interponere auctoritatẽ,non vult eſſe auctor piurij.
arg.auc.ſacramenta puberũ.C.ſi aduer.ven.aut non requirit ſu
perioris auctoritas,& pôt per ſm ſtatutũ reuocari,licèt reuocã
tes ſint periuri,qa veniunt ꝯ̃ eorũ iuſm,vt extra de ſpõ.duo.c.j.
c in fi.Quarto caſu, qñ ſunt duo ſtatuta ꝯ̃ria,[c] & tunc vltimũ in
ordine,tollit primũ, vt l.2.& ibi Cyn.de teſ.tute.niſi poſſint ali
qua diſtinctione rôcordari,argu.no.in §.quib.in j.conſti.Codi.
16 ¶ † Vltimò prin.eſt vidẽdum, a quo tpe ſtatuta ligent.& dic, q́
habentes notitiam ſtatuti ſtatim ligant, vt l.fin.& q́ ibi no.ff.de
decr.ab ord.fac.Si verò loquimur de ignorantib.ſtatutũ,& tũc
aut ſunt ſtatuta præiudiciũ afferentia,vel afferentia ſolũ cômo
dum.Primo caſu, eſt dr̃ia inter leges côes,q̃ ligãt poſt duos mẽ
ſes, & ſtatuta,quæ ligãt intra tp̃s arbitrio iudicis decernẽdũ, vt
poſſit côprehẽdi, vtrum fuerit ille in ſupina ignorãtia, vel nõ,
vt no.in c.aut animarũ.de côſt.in 6.Si verò afferat vtilitatẽ,ſta
tim operat effectũ ſuũ,ut l.pe.in fi.C.de decu.li.10.ita dicit Bar
to.in d.l.oẽs po. & adde q́ no.Bar.in l.j.C.de cad.tol.ubi dicit,
q́ ſufficit probare per teſtes ſtatutũ fuiſſe publicatum,argu.no.
17 in l.ea quidẽ.C.de accuſ.¶ † Et eſt aduertendũ, q́ illud q́ côiter
dr̃,q́ ad robur ſtatu reqritur publicatio,eſt verũ in ſtatuto vni-
uerſali,ſecus ſi eſſet ſtatutũ in fauorẽ alicuius particularis pſo-
næ;rõ,quia publicatio nõ fit ad aliud,niſi vt ſtatutũ vniuerſali-
ter obſeruet,q̃ rõ ceſſat i ſtatuto facto in fauorẽ ſingularis pſo
nę Ita Cy.& Bal.in l.leges vt generales.C.de legi.Et eſt mẽti te
nẽdũ,q́ ſi ſtatuta ſunt condita a populo,dicuntur ius ciuile,&
municipale,vt hic.& orit ex eis actio ciuilis,& ſic perpetuò da
18 bit.Si vero eſſet ſtatutũ conditũ a iudicib.vel dñis hñtib.ptãtẽ
legis côdendę, & maximè pęnalia, tũc ſunt annalia eorũ reme
dia.facit l.j.cũ ibi plenè no.per gl.Bal.Sal.& doc.C. de poſtu.&
Inſt.de perpe.& temp.act.in prin. & idẽ no.Bar.in l.fi.ff.de pœ.
Si verò eſt conditũ ab antianis tm̃, tũc diſtingue,aut fecerũt ex
authoritate eis côceſſa a toto populo, & dr̃ conditũ à populo,
& erit ppetua actio , vt l.2.§.pe.C.de vet.iur. enuc.Aut fecerũt
ſtatuta eorũ proprio officio, & hñr ac ſi eſſent facta a Præſide,
vel a dño, & ſic eſt ius prætoriũ, & durat eorũ remediũ anno,
vt no. Bar. Ang. Raph.& Imo.in l.ſtipulationũ.in prin.ff.de ver.
ob.& pro hoc ego adduco bonũ ſimile de eo qđ not.Bar.in l.j.
in fi.ff.de bo.poſ.& qđ no.Bal.in rub.C.qui admit.ad bo.poſ.vi
delicet,q́ ex remedio ſuccedẽdi facto a Marchionib.& aliis do
19 minis, oritur ius ptorium,qđ finitur anno.¶ † Circa iſtam par-
d tem,q̃o,an ſtatuta trahant ad prætèrita,[d] cum de eſſe legis eſt
determinare futura? & côclude, q́ aliqñ expreſſe dr̃, q́ trahaẽ
ad prætèrita, aliqñ q́ trahatur ad futura , aliqñ de hoc nihil dr̃.

Primo caſu dic, q́ ad prętèrita deciſa per ſñiam, vel ſolutionẽ,
vel ſimi.porrigit confirmando, non aũt infirmando, vel aliter
diſponendo,ẽt ſi expreſsè caueat, vt C.de tran.l.cũs.& facit l.fi.
& qđ ibi no. maximè p Bal.plenè. C.ſen.reſc. non poſ. Si verò
nondũ ſunt deciſa,ſed pẽdẽtia,& tunc,ſiue pendeant p appłõ-
nẽ,ad ea ſtatutũ non porrigit, vt in Auct. vt cum de app.cog.in
in prin.colla.7.ſiue ẽt in cã principali.vt in auc.in med.lit.non
ſie.ſac.ſor.§. illud. licèt leges (ſi hoc ageret) poſſent corrigi, vt
no. Bar.& Bal.in l.ſancimus nemini.C.de ſa.ſan.eccl.Scd̃o caſu,
qñ expreſsè dr̃,q́ ad futura trahat, & ad illa ſola trahat,vt l.le-
ges.C.de legi.Tertio caſu,qñ nihil dr̃,& tunc ſic declarãdo por
rigit ẽt ad pterita, vt in Auc.de filijs ante inſtr.do.na.§.1. ſi an-
nullãdo,& tunc ſi cã annullationis ſuberat de pterito,porrigit
ad pterita,ut in Auc.de alie.& emph.§.oĩa igit.Aut p legẽ nouã
introducit annullatio,& non porrigit ad pterita,vt C.de teſt.l.
iubemus.in fi.Si verò confirmando,aut inducendo, ſeu ſtatuen
do de nouo,& tunc non ptinet ad litis ordinationẽ,& tũc tale
ſtatutũ hẽt locũ in oĩb. futuris litib. q̃uis ſit ſup pteritis nego-
tijs, vt l.2.in prin.C. de iu.cal.Si verò fiat ad litis deciſionem,&
tunc aut in delictis,aut in ꝯ̃ctib.ſi in delictis,& tunc,ſi ſtatutum
facit aliquẽ actũ eſſe delictũ, q prius non erat, non porrigit ad
iã ſacta ẽt pterita,vt d.l.iubemus.in fi.C.de teſt.Si verò ſup de-
lictis nuiat aliqđ ſtatuit,& tunc aut p ſtatutũ imponit pœnæ
delinquenti,aut iã impoſita mitigat.Primo caſu,aut ſtatutũ cô
tinet pęnã condecentẽ delicto,& inſpicit tp̃s delicti. Aut conti
net pœnã grauiorem, & non trahit ad prętèrita,vt l.pe.C.ſi ex
nox.nau.aga.Si verò iã impoſita mitigat,& tunc porrigit ẽt ad
p erita, vt l.t.in fi.ff.de pœ. In ꝯ̃ctib.aũt,aut ſtatutũ inducit for
mã,& tunc ad actũ iã cęptũ,licèt nondũ pfectũ,non porrigit,
vt C.de fi.inſtr.l.ꝯ̃ctus. & idẽ ſi ſit pfectus rõne formæ,ſed pen-
det rõne effectus, vt l.iubemus in fi.C.de teſt.Aut inducit defen
ſionẽ,& tunc ſi exceptio cauſat tpe ꝯ̃ctæ obłõnis,ſtatutũ talem
exceptionẽ ad ꝯ̃ctus pteritos nõ extendit, vt in Auc. de duo re.
§.fi.Si verò exceptio datur ex aliquo facto poſt ꝯ̃ctã obłõnẽ,&
tunc ſi pdictũ factũ contingit poſt conditũ ſtatutũ,porrigit ex-
ceptio ẽt ad pteritam obłõnem, vt l fi.C.de vſur. Aut ſtatutum
tollit exceptionẽ ; & tunc , aut incipit exceptio côpetere ante
ſtatutũ,& non tollit,ſi verò poſt ſtatutũ , & tunc tollit ipſa ex-
ceptio, vt l.fiſcus.ff.de iu fiſ.Tu adde bonã glo.an ſtatutũ traha-
tur ad prætèrita,in verbo,decreto,in c.licèt canon.de elec.in 6.
Adde tñ ad materiã,qđ no.Io.And.ex de iud.c.diſpendioſam.in
cle.in gl.in ver. pendentes.& qđ no.Iac.de Bel.in Auct.vt cum
de app cog.in prin.colla.8.vbi tenet, q́ non trahatur ad cãs, in
20 quib.eſt concluſum & allegationib.renunciatum. ¶ † Vnum tñ
notandum eſt , quod ſi ſtatutum eſt factum in odium alicuius
ſpecialis perſonæ,ſiue ſpecialiter,ſiue gñaliter, quod ab iniqui
e tate talis ſtatuti pôt appellari,[e] vt l.1 §.ſolent.ff.qñ app.ſit. † ab
21 iniquitate verò ſtatuti gñalis, nõ pôt appellari, vt l.2.§.exacti.
ff.de orig.iur.ita dicit Bar.in d.l.oẽs pop.& idẽ voluit in l.fin.ff.
de ap.reci. ¶ Sexto principaliter quæro,an ſtatuta recipiant in-
f terpretationẽ?[f] ¶ Et eſt primo ſciẽdũ, qđ interpretatio ſumitur
22 in iure plurib.modis.† Aliqñ pro correctione, aliqñ pro dero-
gatione ſiue arctatione, aliqñ pro verborũ declaratione, aliqñ
pro extenſione ad nouũ caſum.de quo eſt gl.ord. in l.1.§.q opera.ff.ad
Tert.& in l.1.ff.de ori.iu. & no.Bar.& Bal.in d.l.omnes
pop.Bal.in l.Gallus.§.ſi qs.ff.de lib.& poſth. & ego addo in ma
teria interpretationis gl.meliorẽ de corpore iuris in c ꝯ̃ eũ. de
reg.iur.in 6.Primo caſu, aut priuatus vult facere correctionem
a ſe-

ADDITIONES.

a Secus. Adde an immunitas conceſſa per ſtatutũ poſſit reuocari. Ab.conſ.42.
1.lib.Pau.de Caſt.conſ.275.Pet.de Anch.conſi.2 & conſ.167.Ro.conſi.262.

b Specialis. Adde q́ ſublato ſtatuto, cenſetur ſublata reformatio facta circa il-
lud,ut voluit Bald.in l.1.C. de lat.liber. tollen. & an ſtatutum generale tol-
lat ſpeciale,uide Bal.conſi.165.4.lib.

c Contraria. Adde Bal.conſi.65.5.lib.

d Prætèrita. Adde Pau.de Caſt.conſi 21.& conſi.291.Cal conſi.1. de conſ. Alex.
conſi.7.& 139.1.lib.Abb.conſi.106.2.lib. & an trahatur ad futura, uide An-
ge.conſi.65.& ſeq.

e Appellari. Adde Ang.conſi.170.& Alex.conſi.109.2.lib.

f Interpretationem. Eſt aũt interpretatio obſcuri uerbi, uel ſenſus expoſitio.
l.1.§ ſi in fi.ibi,interpretam.de uer.obl.in Pan. quod latè enucleat Bal in l.
ſi quis fil. C. de lib.præt. q́ militat propriè & naturaliter ſumpto uocabulo.
Hiero.Cag.in l.1.de ori.iu.in Pan. Ex quo infertur,q́ deputati ad ſtatuta in-
terpretanda ſolum,poſſunt declarare.Alb.de Roſ.& Cagn in d.l.1 de ori.iur.
ſemitur procedere, niſi ſubiectum materiæ ſuadeat. l.ſi uno anno. de loc. &
conduct.Nec inconueniit,cum uocabula propriè,& impropriè capi poſſint.l.
2.de off proconſ. Hinc aliquando correctionem ſignificat. l.2.§ qui operas.
ubi gl.& Bar no.in l.ad Tert.aliqñ detractionem. l.uerbis legis duodecim ta
bularum.iuncta l. derogatur.de ver.ſig. aliquando additionem , aliquando
interpretationem. Prætiſſas ſignificationes omnes amplectitur ſm Bar.in d.
l.omnes pop.ver.6.prin.Et ibi poſt eũ, vt ſuprà concluſi, notaui. Ant.Caius.

a ſemetipſo, & non pōt, ſed ille qui condidit ſtatutū ſic. vt l. j. &
23 ſi. C. de leg. Secundò † caſu videlicet, an recipient interpretatio
a nē reſtrictiuā, ᵃ & in hoc inuenio multas varietates, nā Bar. in l.
1. §. nūciatio. ff. de oper. no. nun. dicit, aūt gn̄alis locutio refert
ad futurū tp̄s; & tūc, aut illa continet noui actus conceſsionem,
aut conceſsi extenſionem. ¶ Primo caſu recipit reſtrictionē de
habilitate, vt l. vt gradatim. §. & ſi l. ff. de mun. & hon. Scd̄o ca-
ſu non, vt d. §. nunciatio. ſed Bar. de Sal. in l. 2. C. de nox. repre-
hendit iſtā doctrinā, per l. proſpexit. ff. qui & à quib. quia eſt de
caſu aliàs a iure non conceſſo, & tn̄ non patitur reſtrictionem.
Idem eſt in priuilegio nouiter inducto ex Senatuſc. qđ nō erat
aliàs a iure conceſſum, & tn̄ non patitur reſtrictionem, vt l. ſi qs
in graui. §. vtrum. ff. ad Syll. & etiā alleg ꝯ Bar. l. ſi qn̄. C. de inof.
teſ. vbi eſt conceſsio actus aliàs a iure permiſsi, & tn̄ patitur re
ſtrictionē, igiẗ &c. ſed j. dicam ſtatim. Verū quia iſta diſtinctio
viſa eſt ēt Bar. minus perfecta, iō idē Bar. in l. adigere. § quāuis.
de iure pa. ſt. ſic dicit. Qn̄q; (niſi lex per rōnem reſtringereẗ) quis
puniretur ꝯ mentē legis, & tunc reſtringiẗ, vt d. § q̄uis. Qn̄que
quis non puniretur, ſed admitteret lucrū, & tunc non reſtringi-
tur, niſi per aliā legē, vt d. l. proſpexit. Qn̄q; (niſi reſtrictio legis
fiat) quis lucrareẗ indebitè, & tūc reſtringiẗ, vt d. l. vt gradatim.
§. & ſi l. Sed & tertiò idem Bar. in d. l. oēs po. aliter loquitur, vi-
delicet, aut quis vult legem reſtringere, ne damnū patiatur, aut
ne a lucro qs indebitè priuetur, aut ne ad lucrū indebitè admit
taẗ. Primo caſu fit reſtrictio, vt d. §. q̄uis. Secundo caſu ſi nō pri
uatur lucro, niſi fiat reſtrictio, nō reſtringiẗ, vt d. l. proſpexit. fal
ſit in l. pe. §. j. ff. de ritu nup. Tertio caſu fit reſtrictio p d. l. vt gra-
datim. §. & ſi l. Fallit, ſm eū rōne publicæ vtilitatis. vt d. l. ſi quis
in graui. §. vtrum. & hāc doctrinam ſecuti ſunt multi Mod. ſed
Sal. in d. l. 2. de nox. reprehendit ipſam. Primò, quia lex non eſt
reſtringenda, qn̄ ex reſtrictione legis induceteẗ abſurdū. Quòd
dicit eſſe contingens, ſm opi. Bar. Secundò, quia lex proſpexit,
nō iō intelligitur gn̄aliter, q̄ ſeruus priuetur vtilitate, & ſic lu-
cro, vel non, ſed quia eſt ſcripta. Itē, quia reſtrictio debet ſumi
a caſu fallentię, & eius rōne. Sed quidā doctor ſolennis do. Ant.
de Roſel. conciuis meus, in rep. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolu. mat.
dicit opi. Bar. ſibi ex alio diſplicere. Nā lex gn̄aliter loquens, nō
reſtringitur, ēt vbi tractatur, vt quis ad lucrum admittaẗ indebi
tè, vt probatur in l. j. ff. de teſ. mil. cōiuncta l. iure militari. eo. tit.
Nā conceſsio gn̄alis facta militib. nō reſtringitur ad habiles, ſed
muti, & ſurdi comprehenduẗ. hoc probatur manifeſtius in l.
neq;. §. j. e. ti. vbi gn̄alis facultas teſtādi conceſſa militib. extēdiẗ,
vt ēt deportati poſsint inſtitui, nec patiẗ in hoc reſtrictionem,
ne ipſi deportati ad lucrū indebitè admittantur. Itē hæc doctri-
na vr̄ ꝯ. l. ſi qn̄. C. de inof. teſ. Nam licentia ibi conceſſa teſtandi
liberè, intelligiẗ, dummō filium nō prętereat. Sed hæc reſtrictio
ſm doctrinam Bar. non deberet fieri, qm̄ ſm eum lex non re-
ſtringitur, ne quis priuetur lucro indebitè, ſed in hæreditate pa
terna filius ēt certat de lucro, vt not. in l. 1. & 2. p gl. Bar. & Bal.
C. de iu. & fac. ig. & cui eſt conceſſa facultas teſtandi liberè, de-
bet poſſe teſtari, ēt prætereundo liberos, quos ēt ſe ſcit habere,
pater in milite. l. ſicut. & l. ſi cùm vel in vtero. C. de teſt. mili. Itē
hæc doctrina vr̄ ꝯ. d. §. nuntiatio. vbi gn̄alis locutio non reſtrin
gitur. Quapp D. Bar. de Sal. in d. l. 2. ſuam poſuit diſtinctionē,
quod aut in l. eſt rō ſcripta, & tunc ſm illam fit reſtrictio. d. l.
adigere. §. quāuis. Nā dictum debet limitari ſm eius rōnē, vt l.
hæc actio. ff. de cal. Aut non habet rōnem ſcriptam in ipſa, vel
in alia, & tunc aut eſt de eo, quod non eſt aliàs a iure diſpoſitū,
& tunc fruſtra tractamus de eius reſtrictione, cū ius non diſpo
nat: & iſto caſu lex gn̄aliter intelligēda eſt, vt d. l. proſpexit. q̄ q̄
ſit fortis, & fortius, ſi ceſſat aſperitas, vt d. §. nūciatio. Aut diſpoſi
tio legis eſt de eo, qđ eſt aliàs a iure diſpoſitū, & tunc, aut reſtri
ctio fieri nō pōt, ſalua rōne recti ſermonis, & nō reſtringiẗ, qa
ex verbis apparet, qđ ſtatuentes uoluerunt ſe ampliare, ut l. j. ff.
de teſ. mil. & l. milites. C. e. ti. Aut reſtrictio pōt fieri, & tunc in
odioſis, & pęnalib. fit reſtrictio, ut l. Ceſar. ff. de pub. & d. l. 2. C.
de noxa. In fauorabilib. uerò, ſi ſunt in forma beneficij, nō fit re
ſtrictio, ut d. §. uerū, aliàs ſic, ut l. 1. & qđ ibi no. C. de ſac. ſan. ec-
24 cl. ¶ † Et prædicta inducit ad multas q. Si ſtatutū dicit, ᵇ qđ inter
b ficiēs aliquē, quacunq; rōne, uel cā, capite puniaẗ. certè non pa
tieẗ reſtrictionē, ſi ad ſui defenſionē, uel ſi culpa leui, licet non
dolo, & ego pro Sal. allego, qa in dubio debet ſtatutū taliter in-
telligi, ut ſp addat aliqd iuri cōi. ut no. Bar. in l. 3. §. ſi rē. ff. de le.
3. & in l. 4. §. prætor ait, in uer. q̄ro qd ſi ſtatutū dicat, q̄ citet. ff.
de dam. infe. & in l. nō ſolum. ff. de rei uen. Sed cum dictū ſtatu-
tum loquaẗ per generalia, niſi gn̄aliter intelligeretur, ēt ſi quis
occidat ad ſui defenſionem, non adderet iuri cōi, ergo nō debet
reſtringi, ſed generaliter dēt intelligi oī caſu, ut addat iuri cō-
muni, &c. Sed hanc diſtinctionē Sal. d. dn̄s Ant. dicit in pluribus
falſam. Nam dum dicit, q̄ ſi in l. apparet de rōne ſcripta, q̄ illa
ceſſante, ceſſat diſpō, vr̄ ꝯ tex. in d. l. proſpexit. vbi in principio
ſit mentio cāę condendæ legis, & cā condendæ legis, & rō, idē
ſunt, vt d. l. adigere. §. q̄uis Ex quo d. Fran. de Alb. de Are. doctor
ſolennis reprehendit Cyn. in l. 2. C. quæ ſit long. conſue. & per
ꝯñs Sal. dum vult intelligere, q̄ in l. proſpexit, non appareat de
rōne, qm̄ ibi in prin. apparet cā prohibitionis, & ſic de ratione
legis. & ideo dicebat Iac. de Are. vt refert Bal. in l. non dubium.
C. de legi. q̄ illa lex carebat intellectu, & ſpiritu. ſed Bal. ibi rn̄-
det, q̄ licèt conſtet de ratione, tn̄ non fit reſtrictio, quia in ceſſa
tione rōnis, lex reſtringitur in generib. ſingulorum, non in ſin-
gulis generum. Nam dato, q̄ in aliquo caſu ſingulariſsimo ceſſa
ret legis rō, non tn̄ pp hoc lex deberet reſtringi, qm̄ ſufficit, q̄
ſit rōnabilis in ſuo gn̄e. Sed hoc diſplicet præfato do. Ant. ea rō-
ne, quia nō reſtringitur ea caſu ſingulariſsimo, quo ceſſaret, ita
nec ea alio ſimili, & non eſſet dare rōnem, quare magis in vno
caſu fieret reſtrictio, q̄ in alio, ſicut dicimus de indefinita legis,
quæ ęquipollet vl̄i, ēt in odioſis, cùm non poſsit verificari ma-
gis in vno, q̄ in alio, vt l. ſi plurib. ff. de lega. 2. & d. l. oēs popu.
Stat ergo caſus in d. l. proſpexit. q̄ lex non reſtringitur per rōnē
ſcriptam in ea. ad idem vr̄ tex. in cle. 1. de elec. iuncta gl. in verſ.
homines. vbi diſpares regulæ & habitus, non debent in eodem
monaſterio ſociari. Et ideo prælatus alterius religionis, non
debet eligi in prælatum diuerſę religionis. Quòd procedit, ēt ſi
eligatur in prælatum monialium, & tn̄ in eis ceſſat ratio, quia
licèt ſint prælati monialium, eis tn̄ non ſocientur. Item, cū ſub-
dit diſtinctionem, q̄ ſi diſpoſitio eſt de eo, quod non eſt a iure
diſpoſitum, q̄ non fiat reſtrictio, vr̄ non eſſe verum, quia euitan
dæ ſunt abſurditates, ut dicit Sal. ꝯ Bar. poſſe fieri per reſtrictio-
nem, per l. quamuis. ff. de in ius vocan. Tertiò dum dicit, diſpoſi
tio eius, quod eſſet aliàs diſpoſitum, non reſtringitur, ſi non po-
teſt fieri ſalua ratione recti ſermonis, vr̄ ꝯ l. ſi quādo. C. de inoff.
teſt. vbi verbum, liberè, reſtringitur ad regulas iuris communis,
& tamen deberet interpretari abſolutè, ut l. 1. ff. de teſta. mil. cō-
iuncta l. milites. C. eod. tit. Item dum Sal. ſubdit, quod occidens
ad ſui defenſionem, debet mori, D. Ant. prædictus nō credit hoc
uerum, qm̄ per talia uerba intelligit remiſſas iuris ciuilis ſolen-
nitates, non iuris naturalis, vel gentium, vt d. l. neque. §. 1. de te-
ſtam. mil. Sed defenſio eſt de iure naturali, ut l. defenſionis facul
tas. C. de iu. fiſ. lib. 10. igitur &c. Pręterea, multi ſunt caſus, in q-
bus non fit reſtrictio, ut j. dicam. Quapropter d. Ant. in hac ma-
teria ſic concludit, q̄ aut uerba legis generaliter ſunt adiecta
verbo pręteriti, uel præſentis tp̄is, & ipſum determinant; & tūc
recipiunt in dubio reſtrictionem ad alios caſus, quibus compe-
tit, vel conuenit ipſa diſpoſitio legis, vt l. inter omnes. ff. qui ſat.
cog. & l. ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. Et in hoc ſal
uantur teſtes, qui dicunt, oēs ſic dicebant, ut intelligātur de his,
qui loquebantur de materia. Et hoc fuit de mēte Bar. in d. §. nun
ciatio. Aut determinat verbum futuri tp̄is, prout eſt mos legis,
quæ futuris, & non pręteritis dat formam negotiis, & tunc aut
legem generaliter loquētem uolumus reſtringere per alias, aut
interpretationem ipſius legis latæ, quaſi ſic lata non fuerit legis
intentio, uel cā euitandæ abſurditatis. l. ſcire oportet. §. aliud. de
excu. tu. uel cā euitandæ iniquitatis. l. benignus. ff. de legib. uel ex
cōi vſu loquendi, quem dicas potius attendendum, quā ſermo-
nem. ut l. librorum. §. q̄ tamen Caſsius. ff. de lega. 3. uel per om-
nes modos, ex quibus coniecturamus teſtatoris mentem, vt l. ſi
ſeruus plurium. §. fin. ff. de leg. 1. Primo caſu, quando uis per aliā
legem reſtringere, & tūc, aut ipſa lex, quæ quęritur reſtringi in
aliquo, diſponit expreſsè ꝯrium primò diſpoſitum, aut diſpo-
nit idem quod ipſum primum ius, ſed vtroque caſu ſunt etiam
alia verba, quę generaliter ſumpta in alijs vltra expreſsis ꝯ ius,
prorogationem importarent, niſi reſtringerentur. Primo caſu,
aut apparet id, in quo diſponit ꝯ ius primò ſcriptum, aut dubi-
tatur quantum ampliatiuè debeat intelligi ipſa reſtrictio; ſiuē
correctio, ſi apparet expreſsè, in quo corrigit, uel diſponit, &
tunc licèt in alio non patiaẗ reſtrictionē, ut l. his quæ ꝯ rationē.
ff. de leg. In cæteris verba generaliter patientur reſtrictionem,
ſecundum

ADDITIONES.

a Reſtrictiuam. Adde an ſtatuta recipiant interpretationem reſtrictiuam, Bal. conſi. 265. 4. lib. Alex. conſi. 36. j. lib. Cal. conſ. 6. de conſti. Angel. conſi. 133. vbi dicit ſtatuta recipere interpretationem reſtrictiuam, & extenſiuam, ex ratione ipſorum ſtatutorum.

b Dicit. Adde intellectum talis ſtatuti, vide Pau. de Caſt. & ibi add. ad Bart. in l. & ſi ſeuerior. C. ex qui. cau. mai. Purp.

ſecundum diſpoſitionẽ antiqui iuris, ēt ſi illæ verba gñalia in
ſuo ſignificato, in dubio aliud importarẽt, vt ē tex. C.cõmn.de
ſuc. auth. omnes peregrini, nã ſit ibi expreſsè derogatio ꝯ cõſue
tudinem prohibentem peregrinos teſtari, eis ꝑmittẽdo ꝙ teſtẽ
a tur liberè, ꝙ verbũ, liberè, reſtringitur ſecundũ ius cõe,[a] vt ibi,
& in d.l.ſi qñ.C.de inoſ.teſ. ſm unũ intellectũ, prout ibi intel-
ligiẽ conceſſa facultas teſtandi inhabili, aliàs de iure, nam licèt
concedat liberè, intelligitur tñ ſm ius cõe. Et hoc fieri dẽt, ne
priuilegium, vel noua prouiſio deroget in plurib.ꝯ iura, ꝑ hoc
eſt, q̃a leges priores declarant poſteriores, & ecõtrà.l.ſed & po
ſteriores.ff.de legi. Quod tñ eſt limitandũ, niſi priuilegium, vel
diſpoſitio ſit aliter interpretãda, ratione ꝑſonę, vel ſubiectę ma
25 teriæ, vt ſi † concediẽ facultas teſtandi ſurdo, militi, & pagano,
liberè, ad pias cauſas: nã tunc intelligiẽ more militari, vel ꝓut
eſt aliàs in tali caſu permiſſum.tex.eſt in l.ſed ſi q̃s filio. §. & ſi
quis ſuit.ff.de inoſ.teſt.facit l.1.cõiũcta l.iure militari.ff.de teſt.
mil. & hęc ſunt verba Dy.in oĩb. in reg. quæ a iure.de reg.iu.in
6. Sed ſi dubitatur, quantũ corrigat, quia nõ apparet ex verbis
tũc expreſſis, tũc quatenus rõ, vel mens legis patitur, cũ verbis ēt
impropriatis, tantã prorogatione verba etiã patiantur contra
ius aliud ſcriptũ.pro hoc facit quod no. Nico. Matha. ſecundũ
Cy.in d. l.2.C.quæ ſit long. conſuet. & glo.in cle.1.de decimis,
in Ver.gregibus. Sed vbi ceſſaret mens legis, ibi pateretur oẽm
reſtrictionẽ, vt comprehendat ēt id, quod eſt minimũ, & vt eſt
magis poſsibile, vt ſaluũ remaneat ius cõe.pro hoc facit c.Ro-
dul.de reſcr. & quod hr̃ in c.cum dilectus. de conſue. & ibi gl.
ita intelligitur auth.ex cã. C.de lib.præt. & auth.ex teſtamẽto.
26 C.de coll. ¶ † Scd̃o caſu principali, qñ lex ſecunda diſponit id,
quod prima; & tunc, aut verba generalia patiuntur reſtrictio-
nẽ ſm ius cõe, aut ſm ius naturale, vel gentiũ, aut ſecundũ ipſa
verba, nec implicent ꝯdictionẽ, aut ne tertius lædatur. Primo
caſu dic, ꝙ verba legis gñalis q̃ diſponit idẽ quod prima, non
ſunt reſtringenda, vt verba ſecundę legis, vel ſecũdi priuilegij
aliq̃d operenẽ, vt l.ẽ:.§.1.ff.de bo.lib. & l.1. in fi.ff.ad muni.l.1.
in fi.ff.de teſt.mil. vbi facultas teſtãdi conceſſa militib. qui erãt
aliàs incapaces, nõ reſtringiẽ ad habiles de iure cõi.l.iure mili-
tari.ff.eo.ti.ad hoc facit d.l.1.§.itẽ nuntiatio.ff.de no.ope.nũc.
& l.1.§.quodlibet.ff.ad Tert. & l.ſi quis in graui.§.vtrũ.ad Syll.
& hęc ſunt de mente Dy.in d.regula, quę a iure. Aut reſtrictio
q̃rit fieri de iu.nat. vel gentiũ, & ſm illud ſit reſtrictio d.l.neq;.
§.ſeruos. & §.deportato. & ſimiliter ſit reſtrictio ex verbis ip-
ſius conſtitutionis, ne implicent in ſe ꝯdictionem, vt ſi lex cõ-
cedat alicui diſtribuendi facultatẽ de bonis ſuis, reſtringitur,
vt non cõprehendat furioſos, vel infantes, q̃a non hñt diſcre-
tionem, vt l.is cui lege.ff.de teſt. & hoc eſt de mente Bar. in l.2.
C.de ſacroſan.eccle.facit l.apud antiquos. in fi. C.de furt. & l.
hos accuſare.§.oĩb.ff.de accu. & l.fi.C.de teſt.mil. Idẽ ſi quæriẽ
fieri reſtrictio, ne ius tertij lędatur, vt l.1.§. ſi q̃s a principe. cũ
gl.ff.ne quid in loc.pub. & l.nec auus. C.de eman.lib. pro hoc
dicto facit d.l.ſi quãdo.ſm aliũ intellectũ. ¶ Si verò q̃rit, an poſ
ſit fieri reſtrictio, nõ ꝑ aliã legẽ, ſed fortè rõne ceſſationis rõ-
nis, vel cã euitandę abſurditatis, vel ex alijs cauſis, de quib. dixi
ſ. in ſcd̃o caſu principali; & tũc, ſi rõ ipſa eſt expſta in ipſa l. vel
in alia; tũc, ſi in caſu ad quẽ uis omnino legẽ reſtringere, ceſſat ip-
ſius legis rõ, & tũc ſit reſtrictio d.l. adigere. §.quãuis. nã dictũ
dẽt limitari ſm eius rõnẽ.l.hæc actio.ff.de calũ.qm̃ licèt offen-
dere verba legis, vt deſeruiant mẽti.l.nõ dubiũ. C.de legi. & ibi
gl.in ver.amplexus.facit l.quãuis.ff.de in ius voc. & l.pr̃ Seue-
rinã.§.cõditionũ.ff.de cond. & dem. & l.triticũ. de verb.oblig.
* l.quicquid aſtringẽdę.de verb.obl. ff.de ſerui. l.ſi cũ.* qui tex.
hoc probant. & rõ, quia lex, & rõ legis idẽ ſunt, l.cũ mulier.cũ
ibi no. maximè ꝑ Bal.ff.ſol.ma.l.cũ tale.§.falſam. ff.de cond. &
27 dem. Dy.in reg.fi.ff.de reg.iur.in 6. & † ita põt intelligi d.l.pe.
§.fi.ff.de ritu nup. Si verò rõ legis ſcriptę nõ ceſſat totaliter, ſed
hẽt ſe ſub regula cõprehenſa, vel eius rõne, ꝑ plus & minus, &
tũc licèt plerũq; ceſſet legis rõ, a verbis tamẽ nõ eſt recedẽdũ;
ita põt intelligi d.l.ꝑſpexit. vbi nõ ceſſat in totũ legis rõ in ſer
uis abſentib. qm̃ in eis poterat hẽri aliqualis ꝓbatio, ſaltẽ indi
catina. Similiter in d.cle.1.nã licèt ceſſet rõ ſocietatis, tamẽ ad-
huc rõne diſparitatis habitus, & regulę, ſupererat aliqualis rõ.
Vbi verò de rõne legis non cõſtat ex ſcriptura, ſed eſt rõ inter-
pretata, tũc ſi ipſa rõ eſt certa, ita ꝙ ipſa vnica reddi poſsit, li-
cèt ipſa ſit tacita, põt argui ex ea, tanq̃ a cã finali, ac ſi eẽt ſcri-
pta.ff.de re mil.l.milites agrũ. & tũc dr̃ certa, quãdo alia reddi
non põt.l.noĩatim.ff.de lib. & poſth.ibi, ſi modò vnicus ſit, &c.
& tunc quidẽ, ceſſante iſta ratione, ſuccedunt ſ. dicta q̃ dixi de
ratione expreſſa, & hoc videtur de mente Bal. & Sal.in l.maxi
mũ vitiũ.C.de lib.præt. & facit quod no. Bal.in auth.ingreſſi,
in ∫.oppo. C.de ſac.ſan.eccl. & ideo, quæ dicta ſunt in legib.ha-
bent locũ in conſuetudine nõ ſcripta. Si verò ratio legis eſt du
bia, vel plures reddi pñt, tunc a uerbis legis non eſt recedendũ
in dubio, ut l.1.§.is q̃ nauem.ff.de exerc. & hoc fuit de mẽte gl.
in d.l.non dubiũ.in verbo, amplexus. Nõ.n.licèt reſtringere le
gem ex ęquitate non ſcripta, ꝯ verba in l.ſcripta, ex doctrina
magiſtrali.l.1.C.de legi. Quod facit ad infinitas q. Pone, ſtatuto
cauet, bãnitos impunè poſſe occidi. Aliud ſtatutũ dicit, q̃cunq;
b occiderit bãnitos, quacunq; ratione, vel cauſa, capite puniat.[b]
Certè intelligiẽ ſm ius commune, niſi fecerit culpa banniti, vel
niſi ad ſui defenſionem, vel niſi cũ filia cũ inuenerit adulteran
tem. Cum.n.ſecundum ſtatutum, quod uetat eos occidi, eſſet
expreſsè contra primũ, in cęteris verba generalia patientur re-
ſtrictionem, ꝑ d.auth.omnes peregrini.ſecus ſi ſtatutum ſimpli
citer dictaret, ꝙ q̃ occiderit aliquẽ alias prohibitũ occidi, qua
cunque ratione, capite puniat.certè non haberent locũ diſtin-
ctiones ꝑdictę, ſed quolibet caſu decapitaretẽ; reciperet tñ di-
ſtinctione de iure naturali, vel gentiũ, vñ non decapitaretẽ, ſi fe
ciſſet ad ſui defenſionẽ. Pro hoc facit l.j.cõiuncta l.neque.ff.de
teſta.mil. & quod in eis no. Idem facit ad q. ſtatutum dicit, qui-
cũque intrauit caſtrum, hẽat talẽ fundum, ꝙ forenſis intrãs in-
habilis ad acquiſitionẽ fundorũ ex forma ſtatuti, hunc tñ cõſe
quitur, qm̃ hoc eſt bñficiũ principis, quod non patiẽ reſtrictionẽ,
ſed ampliationem, vt l.fi.de conſt.prin. & d.l.ſi quis in graui.§.
28 vtrum. ff.ad Syll. quod no. ¶ † Redeo nunc ad uerba Bar. videli
cet, in tertio caſu prin. an ſtatuta recipiãt interꝑtationẽ declara
c tiuã,[c] ſiue expoſitiuam, & dicendũ eſt, ꝙ ſic, dũmodò dicta de
claratio, ſiue expoſitio ſit iuri cõmuni, ut extra, de conſue.c.cũ
dilectus. niſi ſint ita obſcura, ꝙ nõ poſſit haberi cõgrua expoſi-
tio, tunc recurreretẽ ad populũ, ut interpretetur ſuum ſtatutũ,
d vt no.in l.leges.§.j.C.de legib. & q̃ ſit cõgrua[d] expoſitio, uide ꝑ
Bar.in l.omnes popu.ff.de iuſt. & iu. & ibi ꝑ Bal.in ver.nũc ali-
q̃d uideamus de intellectu ſtatutorũ. An in ſtatutis debeamus
* ſequi intellectum literalẽ, * vel intellectũ ciuilem, dic vt ibi ꝑ
29 eos. ¶ † Quartò caſu princ.an ſtatuta recipiant interpretatio-
nẽ extenſiuam.cõclude, aut quęriẽ, an ſtatuta recipiãt interpre
e tationẽ extẽſiuã[e] actiuè, hoc eſt, utrũ ſe extẽdãt ad caſus in ſta-
tuto cõprehenſos. Aut paſſiuè, hoc eſt, utrum leges ſe extendãt
ad ſtatuta. Primo caſu, aut q̃rit de caſib.ſine q̃b. diſpoſita ꝑ ſta-
tutũ non pñt cõmodè ſortiri effectũ, & ad illos extẽdiẽ ſtatutũ,
vt l.ſi ſtipulatus fuero ꝑ te. & ibi Bar. Ang. & Imo. ff. de verb.
obl. Aut quæriẽ de alijs caſib. in quib. eſt eadẽ rõ, & tũc aut ca-
ſus illi ꝑ ius cõe non ſunt deciſi, & ad illos extẽdiẽ, vt l.de qui-
bus.ff.de legib. & ita dẽt intelligi.l.nõ pñt.eo.tit. Aut ſunt deciſi
ꝑ ius cõe, & tunc ad illos ſtatutũ non extendiẽ, ſed relinquitur
diſpõni iuris cõis, vt l. ſi verò.§.de viro.ſol.mat. Scd̃o caſu, qñ
paſsiuè, & tunc indiſtinctè dicit Bar. ꝙ ſic, exemplũ. Per ſtatutũ
eſt introductũ aliquod munus ꝑſonale, certè oẽs leges, quę de
munerib.ꝑſonalib.ſubeundis loquuntur, ad illud extendũtur,
vt l.1.§.1.ff.de mun. & hono. & ibi Bar. & eſt aliud exemplũ in
l.1.§.lex Falc. & ibi Bar ff.ad l.Falc. & idẽ ēt no. Bar. in l.ſi quis
ſeruo.in fi.C.de fur. Sed Bal. in d.l.oẽs populi.in ver.itẽ no.ꝙ il
lud ius, quod trahit aliud ad ſe, dẽt recipere paſsiuam, &c.dicit
ꝙ ius cõe nõ influit ĩ ipſo ſtatuto, ſed ipſi rei ſtatutę: ſtatutũ.n.
in ſe a ſtatuto hñ trahiẽ ad ius cõe, & hoc dicit, ꝙ nõ eſt inter-
pretatio extenſiua (ſalua reuerẽtia Bar.dñi ſui) ſed eſt interꝑta
tio effectiua ex ꝓprio intellectu vocabuli, nã illud verbũ, mu-
nus ꝑſonale, vel ſtatutũ &c.ſic ꝑſupponit. Eſt ergo ꝓprior ſen-
ſus. dr̃ aũt ꝓprior ſẽſus.i.ſuus ſẽſus.i.nõ ꝯ rõnẽ.i.nõ abhorrẽs a
diffinitione, vel diſtinctione, quẽ intelligẽtia ſubiecti claudit, ſed
etiam

ADDITIONES.

a Ius commune. Adde ꝙ peregrini poſſunt teſtari, ſi moriantur in peregrina-
tione cum duobus teſtibus, voluit Pau. de Caſt poſt Ang. in auth.omnes pe-
reg. & ꝙ ſtatutum recipiat interpretationem de habilitate, voluit Bal.conſi.
491.2.lib. ubi dicit, ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ nullus poſsit allegare nullitatem iu-
dicij, ꝙ minor allegare poterit, quia inhabilis.
* L.ſi cui in vet.exempl.
b Puniatur. Adde dictum ſtatutum non habet locum in mandante. Iaſ.in l.2.
§.quod ſi in patris.ff.ſol.mat. Pet. Macciol.de Maph. I.V.D.
c Declaratiuam. Adde Bal.in l.fi.C.per quas perſo.nob. acqui, & omnis Inter-
pretatio debet habere æquitatem, ut eſt tex. in l his C. de cond. & demon.
Bal.in locum allegat.ad fi.C.de vſur. & in Auct.ad hęc, eo.ti.
d Congrua. Adde quod cum ſtatutum interpretatur ſecundum ius commu-
ne, ſecũdum illud debet intelligi, quod limitat Bal. in l. maximum vitium,
C.de lib.pręt.in 6.col.in fin. ſtatutum veniret ad correctionẽ iur. cõmunis.
Item non debet intelligi ſecundum ius commune in eo quod iur commu
ne diſponit extraordinariè, videlicet per fictionem, vt voluit idem Bald.in l.
meminimus.C.de legi.hęc.quod dic, vt ibi per eum.
* Naturalem in vet.exemp.
e Extenſiuam. Adde an ſtatutes recipiant interpretationem extenſiuam, Pau.
de Caſt.conſi.336.Cald.conſi.2a.de conſt.Alex.conſi.39.lib.3.

etiam rõis vſus loquẽdi, & intelligẽdi, dr̃ proprius intellectus
.i.ipſius noīs propria paſsio, vt ff. de leg.3 .l.librorũ. §.quod tñ
Caſsius.& l.Labeo.& ibi latè Bar.ff.de ſupp.leg.Ex qb.cõcludit
Bal. ꝙ nõ eſt dubiũ, ꝙ ius cõe recipit interpretationẽ paſsiuã a
ſtatuto, & conſuetudine poſteriori, vt ff.de leg. l.minimè. & l.ſi
de interpretatione. Sed an cõ̃ ſtatutũ recipiat. i. patiatur inter-
pretationẽ largiendã ſibi a iure cõi? Et concludit, ꝙ aut eſt cer-
tiſsima mens ſtatuti, & qualitas mentis, & tunc pręcisè dẽt ſta-
ri dicto ſtatuto. Aut qualitas ipſius ſtatuti non eſt certa, & tunc
recurre ad granum ſalis. i.ad ius cõe, ne marceſcat. Ver.gr.dicit
ſtatutũ: Quicunq; occiderit, occidatur. intelligo. l.ſi dolo, nõ ſi
caſu fortuito, vt l.benignius.ff.de legib.coniuncta l.3.ff.de Sica.
non.n.ſunt verba ſtatuti ſic intelligenda iudaicè, qa prauus in-
tellectus non recipitur in ſtatutis, arg.l.2.C.de leg.quod no.qa
ſi bene ponderas Bar.non cõ̃dicit in deciſione, ſed in proprieta-
te verborũ, ita ꝙ Bar.ſm Bal.non propriè loquitur, ſed tñ ſem-
31 per in cõi allegantur verba Bart. ¶† An aũt lex, vel ſtatutũ lo-
quẽs in vno caſu, extendantur ad aliũ per identitatẽ rõnis? In
hoc Bar.in l.ſi conſtante.in prin.ibi, nonò quæro, &c.ff.ſo.mat.
concludit, ꝙ ſic. Aut lex eſt prolata ſimpliciter, aut in ea ſunt
verba taxatiua. Primo caſu, aut per extẽſionẽ induceretur cor-
rectio, & tunc non põt fieri extenſio, vt auth.quas actiones.C.
de ſacroſan.eccl. Aut ꝑ talẽ extenſionẽ induceretur legũ decla
ratio, ſiue inſtructio, & tunc fieri põt, vt d.l.ſi conſtante. Secun-
do caſu, quãdo in eo ſunt verba taxatiua, & tũc, aut ꝑ aliã legẽ
apparet de extenſione, & tunc fit extenſio, vt l.ob æs. cum glo.
C.de præd.mino.l.ſerui noīe.& ibi Bar.ff.de vſuca. aut per aliã
legẽ non apparet extenſio, & tunc, aut lex eſt prolata in actu fa
uorabili, & pio, & fiet extenſio, vt l.illud.C.de ſacroſan.eccl.cũ
gl. aut in caſu odioſo, & tũc ſecus, vt l.2.C.de pa.qui fi.diſt. Sed
ego reperio, ꝙ quidã doctor ſolennis d.Matth. de Matheſil. de
Bon.fecit vnũ tractatum, in quo diſtinguit quatuor caſus. Nam
qdã ſunt iura correctoria iuriũ veterũ. Quædã ſunt limitatiua,
& non pęnalia. Quædã ſunt pęnalia. Quædã ſunt quæ non ſunt
nec pęnalia, nec corrigũt, nec limitant, ſed prouident in caſib.
ab alijs iurib.non præuiſis. Primo caſu, cõiter concluditur, ꝙ
iſta non poſſunt extendi per identitatem, nec ẽt per maioritatẽ
rationis, vt no.in auth.quas actiones.C.de ſacroſan.eccle.& eſt
tex.in l.ſi furioſi.C.de nup. ¶Hoc primo fallit, quãdo ratio de-
cidendi finalis eſt expreſſa in tex. quia vbicunq; hẽt locum di-
cta ratio, hẽt etiã locum dictæ legis correctoriæ diſpoſitio. Nec
dr̃ extenſio, quia hoc apparet ex mente legis comprehenſa ſub
verbis generalibus, vt probatur in Auth.de his qui per hi. obl.
ſe hab.res mi.§.1.cõiũcta gl.& in l.1.in prin.& ibi Bar. ff.de le-
gi.tu.& qđ no.gl.in l.liberorũ. ver.his ꝑmiſsis reducamus, &c.
ff. de ver.ſig. ¶Scđò fallit in extẽſione paſsiua, nã vbi ius anti-
quũ ponit vnã regulã, iſta regula trahitur ẽt ad iura noua cor-
rectoria iuriũ veterũ, vt l.1.§.t. & ibi Bar.ad l.Falci.facit quod
no.Bar.in l.prętor ait.§.eritq; differẽtia. ff.vi bon.rap. ¶Tertiò
fallit, quando duo a lege veteri ſunt æquiparata, nã tunc ius no
uum correctoriũ loquens in vno caſu, intelligitur ẽt loqui in
alio, vt l.ſi.C.de iuriſd.om.iud.l.Marcellus.§.1.& quod ibi Bar.
ff.ad Treb.& doc.in l.quod verò.ff.de legi.& quod no.gl. Bart.
& doc.in l.ſi qs ſeruo.ff.de fur.& in c.a multis.de ęta.& qualit.
a in 6. Eſt tamẽ aduertendũ, ꝙ quãdo duo ſunt adæquata [a] in ali-
quib.ſed nõ ꝑ oĩa, quo ad effectũ circa materiã illã, de qua agi
tur, tunc ius nouũ correctoriũ de vno, non hẽt locũ in alio, vt
patet in l.ſi.coniuncta auth.quas actiones.C.de ſacroſan.eccle.
& pro hoc facit tex.in c. t.ne cler.vel mo.in 6. ¶Scđo caſu prin
cipali, quãdo ſunt iura limitatiua, & non pęnalia; & in hoc cõ-
clude, ꝙ vbi iura correctoria extenduntur, tunc ẽt extendũtur
iſta iura limitantia, & ſic oĩa iura quæ concedunt priuilegium
minorib.ea quib.limitantur, extendũtur ẽt ad eccleſiã, ꝑꝑ re-
gulã quã habemus, quæ dicit, ꝙ eccleſia fungitur vice minoris.
l.orphanotrophos.C.de epiſc.& cle.cũ ſi. Si verò loquimur in
alijs caſibus in quib.iura correctoria non poſſunt extendi, con
clude, ꝙ aut quæritur, an iura limitantia poſsint extendi ꝑ ma
ioritate rõnis, & dicendũ eſt, ꝙ ſic, ẽt ſi ſint odioſa, arg. l.non
debet cui quod.ff.de reg.iur.& c.cui licèt.eo.tit.in 6. Aut quæri
tur, an poſsit extendi per eandẽ rationẽ ſiue extenſionẽ, quæ
fit de ſimilib.ad ſimilia? & tunc aut iura limitãtia, ſiue exorbitã
tia, ſunt introducta principaliter fauore certarũ perſonarũ, &
non debẽt extendi ad alias perſonas, arg.l.t.ff.de conſti.Prin.&
pro hoc facit qđ no.Bar.in l.t.in fi.ff.de iu.& fac.ign. Aut ſunt
introducta principaliter fauore certæ cauſæ honeſtæ, & fauora
bilis, non aũt fauore certarũ ꝑſonarum principaliter, vtputa,
quia ſunt introducta fauore relictorũ pro anima, & tũc debent
extendi ꝑ eandẽ rõnem, vt no.glo.in l.illud. C.de ſacroſan.ec-
cle. facit qđ no.Bar.in l. ꝓximè.ff.de his quæ in teſta. delen. &
in l.ſi vnus.C.de teſta.& qđ no. Bar.in l.j.ff.de vſuc. Quãdoque
ſunt introducta propter aliquã cauſam rationabilem, quæ ſua-
det alia iura generalia limitari, & tũc alia iura pñt, & debent
extendi ꝑ identitatem rationis, arg.gl.& quod ibi no.Bar.in l.ſi
conſtante.in prin.ff.ſo.ma. Aliquando ꝑmittunt aliquid ẽt cru
dele, ꝑꝑ neceſsitatem arduam, vt tex.in l.2.C.de pat.qui fil. di-
ſtra. & tunc nõ debẽt extendi per eãdem rationem, vt l. qđ ve-
rò.ff.de leg. & hoc intellige verũ, ſiue ſit appoſita dictio taxati-
ua, ſiue nõ, licèt gl. videat dicere contrarium, in l.quæ propter
neceſſitatẽ.ff.de reg.iu.& Bar.in d.l.ſi cõſtante. Sed contrarium
ſentit & melius, in l.ſi verò.§.de viro.eo.ti. Quandoq; iura limi-
tatiua ſunt voluntaria, ita ꝙ non poſſunt extendi, vt d.l.ſi verò.
§.de viro.& cle. dudũ.de ſepul.& ꝓ hoc quod no. Bar. in l.hæc
cõditio. la piccola.ff.de cond.& dem.in l.ſuus quoq;.circa fi.de
b hær.inſt. ¶ Tertio caſu principali, qñ ſunt iura pœnalia, [b] & in
hoc conclude, ꝙ in omnib.caſib.in quib. extẽdunt correctoria
iura, multò magis pœnalia, qa minus ſunt odioſa. In alijs verò
caſib.diſtingue, ꝙ aut quærit, an poſſit fieri extẽſio ꝑꝑ maiori-
c tatem [c] rationis, & dicendum eſt, ꝙ ſic, ẽt ſi ius imponat pœnã
ipſo iure, arg.l.nec in ea.§.ius occidendi. ff.de adul.& l.relega-
torum.§.interdicto.cum §. ſeq. ff. de inter. & rele.& hoc videt
ibi de mente Bar.& gl.& Bal.in l.nõ pñt.ff.de legi. Aut quærit,
an poſſit fieri extenſio per eãdem rationem, vel de ſimilibus ad
ſimilia, & tunc aut iura imponunt pœnam ipſo iure, & tunc di
cunt eſſe exorbitãtia, & odioſa multis, quoniã regulariter pę
na eſt ꝑ ſententiam iudicis imponenda, & ideo non extendit,
vt ẽ tex.clarus in c.1.ne cle.vel mona.in 6.& in c.ſtatutũ.de re
ſcri.eo.lib. ¶Fallit hoc, vbi prouiſio legis efficeret quodammo
do eluſoria, niſi fieret extenſio verborum eius ꝑ eandem rõnẽ
ad caſum comprehẽſum ſub verbis legis, ſaltem ꝑ largum ſigni
ficatum, qa tunc talis extenſio tolleratur, ne legi fiat magna pla
ga, id eſt, ne uideat eluſoria, & ꝑ uitium teneat, arg.c.ſi ciuitas,
de ſen.excom.in 6.ibi, ne vilipendi valeat, arg. C.de legibus.l.
nõ dubium.ibi, ne pœnas inſertas. attenta rõne, quã ponit tex.
in c.ſi poſtq̃.de elec.§.t.coniuncta gl.in c.quanquam.de vſur.
in 6.quã gl. communiter tenent doc.vbi vult, qđ illa diſpoſitio
pœnalis teſtamenti extendatur ad codicillos, & donationes
d cauſa mortis. [d] Aut iura imponũt pęnam, quæ uenit ꝑ ſentẽtiã
iudicis infligenda, vt eſt regulariter, & tunc aut eſt odioſa, quia
irrationabilis, vt putà, quod alius pro alio puniatur, & tunc nõ
debent extendi, ut l.quiſquis.C.ad l.Iul.maieſt. & ibi no. idem
ſi eſſet odioſa, quia imponeret nimis magnam pœnam, attẽta
qualitate facti, arg.l.quod ucrò. cum ll.ſeq.ff.de legibus. & qđ
ibi no.Bar.& Dy.in l.1.ff.de verb.ſig.& Cyn. & doct. in l.qui-
cunque.C.de ſer.fug. Aut eſt pœna rationabilis, & tunc, aut im
ponitur pro delicto affirmatiuo, quod committitur principa-
liter in faciendo aliquid illicitum, & tunc debet extendi per
eandem rationem, vel per argumẽtum de ſimilibus ad ſimilia,
vt l.ſi quis id quod.§.1.ff.de iur.om.iud.& gl.in l.ſi quia in tan-
tam.C.unde ui. quæ extẽdit illam legem ad iura incorporalia.
Quandoq; pęna imponitur pro delicto negatiuo, quod princi
paliter cõmittitur omittẽdo, vtputà, in non ſoluendo, vel non
petendo veniã, &c. & tunc non dẽt fieri extẽſio, vt eſt glo.ſing.
j.de act.§.itẽ miſta.& §.pęnales. in ver. in eum. & in ver.cũ id
non impetraſſet. nec mirũ, quia leuiora ſunt delicta, quæ fiunt
omittendo, q̃ quæ fiunt faciendo illicitè, vt l.t. §.impubes.&
ibi no.ff.ad Sylla.& l.1.& 2.C.ſi aduerſus delic.& quod ibi doc.
Ex quo ſequit, quod lex quę imponit pęnã quinquaginta au-
reorũ omittenti petere veniam agendi contra patrem, vel pa-
tronũ, non debet extendi ad generum, qui fecit citari ſocerum
ſine venia: fateor tñ, ꝙ talis gener deliquit, & põt puniri pęna
extraordinaria, arg.l.gñaliter.& qđ ibi no.glo.ff.de in ius voc.
¶Quarto principaliter caſu, qñ ſunt iura nõ pęnalia, nec corre
ctoria, ſiue exorbitantia, ſed quę ꝓuident in caſib.nouis nõ ꝑ-
miſsis ab alijs iurib.& in hoc dicendũ eſt, ꝙ poteſt fieri extẽſio
pro identitate rõnis, vel de ſimilib.ad ſimilia, arg.l.a Titio.ff.de
verb.obl. & ibi Io.de Imo. Et eſt aduertendũ ſm præfatũ dñm
Matthæum,

ADDITIONES.

a Adæquata. Adde latè Fel.in primo decret.in 10.col.
b Pœnalia. Adde an in pœnalibus licita ſit extenſio, Card.conſi.60.And.Sic.
conſi.34.& 42.2.lib.& an ſtatuta pęnalia extendantur de uno ad alium, vi-
de Rom.conſi.430.
c Maioritatem. Vide Rom.conſi.464.
d Cauſa mortis. Adde ꝙ diſpoſitio c.quamquam.de vſuris, non habeat locum
in donatione cauſa mortis, ita tenet Bal.conſi.166. vbi refert collegium no-
ſtrum Mediolanen.ita aliàs conſuluiſſe.

Matthæû, ꝙ præualet ad identitatem rationis, vel de ſimilibus ad ſimilia. arg. à contrario ſenſu, quod poteſt colligi ex aliqua l. noua. Nam licèt dicta argumenta ſint approbata à iure cómuni, in dubio debet eligi benignior intellectus. l. benignus. ff. de legib. Sed benignius & rónabilius eſt dicere, qđ procedaẽ extendendo per rationes de ſimilibus ad ſimilia, argu. l. nã vt ait. & l. ideo quia. ff. de leg. q̃ dicere, ꝙ valeat argu. à contrario ſenſu, quia reſultaret abſonus intellectus, arg. l. 2. C. de condi. inſer. & q̃ econtrà, dicere aliquid per argumentum à contrario ſenſu, & decidere aliud hic, & aliud ibi, iſta ſunt in effectu dicta præfati Domini Matth. in d. ſuo tract. quæ omnia, tam in ordine, q̃ in ſubſtantia, & effectu, ſentit poſtea dñs meus Do. Io. de Imo. in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſol. mat. licèt de dicto Dom. Matth. nullam faciat mentionem. ¶ In materia tñ derogatoria, ſiue limitatiua, ego reperio etiam do. Lud. de Vrbe in ſua reperi. auth. ſimiliter. C. ad l. Falc. in 10. char. qui aliter concludit, videlicet, ꝙ aut lex derogatoria loquens ſimpliciter continet caſum fauorabilem, & tunc pro identitate rationis ad alium caſum extenditur. probatur ex l. Senatus. & l. libertos. §. Senatus. ff de ritu nup. vbi lex ponens caſum ſpecialẽ prohibentem per tutorem vel filiũ eius contrahi poſſe matrimonium cũ pupilla, fauore ipſius pupillę, extẽditur ad hæredem extraneum, & nepotem ipſius tutoris; & hoc ex eo, quia in his eſt eadem ratio, quæ in tutore; ratio aũt ponitur in d. §. Senatus. Probaẽ ſecundò per l. 2. §. ſi mater. verſi. quod ſi. ff. ad Tert. vbi prouiſio, ſi mater non petijt tutorẽ, extenditur fauore filij, ẽt ſi mater non petat actorem, vel curatorem, & hoc propter idẽtitatem rationis. ¶ Tertiò adducit glo. & Bar. in l. ſi conſtante. in prin. ff. ſol. mat. quę extendiẽ ad ſocerum, qui recipit dotem, & vergit ad inopiam. ¶ Quartò adducit gl. in d. l. 1. C. de his qui ante aper. tab. ¶ Quintò gl. in d. l. quę propter neceſſitatem. ff. de reg. iur. ¶ Sextò gl. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. ¶ Septimò gl. in l. 1. C. de iur. & fac. ign. & in l. milites. ff. de re iud. ¶ Octauò alleg. text. not. in l. 1. C. per quas perſo. nob. acqui. & auct. res quę. C. comm. de leg. ¶ Quam regulã limitat primò, niſi facta extenſione exceptionis cõtinentis caſum fauorabilem & pium redundaret in damnũ alterius caſus ſimiliter fauorabilis, & pij, quoniam tunc nõ fieret extẽſio. hoc vult rectè intelligẽdo gl. ord. Io. And. in c. quę a iure. de reg. iur. in 6. & in c. conſtitutionẽ. de reg. eo. li. & eſt ratio, quia pietas ꝯ pietatis extenſionem non vtitur priuilegio, vt §. ſed hoc de præſenti. in Auct. de ſan. epiſ. ¶ Secundò fallit, niſi extenſio facta redundaret

[a] per indirectum in odium reipublicæ,[a] quia tunc an caſus ſpecialis & fauorabilis ex idẽtitate rationis extendatur ad aliũ caſum, facit tres regulas. ¶ Prima regula eſt, qđ ſic, vbi quæriẽ de extenſione fienda de reſtricta ſignificatione ad latam, & iſte eſt caſus no. in d. l. Senatus. ff. de ri. nup. vbi cõſtitutio prohibẽs matrimoniũ inter pupillam, & tutorem, fauore pupillæ, extendiẽ ẽt ad nepotem, & filios tutoris, & ſic per indirectum tendens ad damnum reipublicæ, quia cum reſtringat libertatẽ matrimonij, nõ contingeret ita opulentas ciuitates liberis repleri, quod Reip. intereſt. vt l. 1. ff. ſol. mat. ¶ Secunda regula eſt quod ſic, vbi extenſio fieret per identitatem rationis ad perſonam quæ reputatur eadẽ cum illa, de qua loquiẽ prohibitio. Iſte eſt caſus nota. in d. l. Libertus. §. Senatus. vbi extendiẽ illa prohibitio ad hęredem ẽt extraneum, ex eo, quia fingitur eadem perſona. ¶ Tertia regula, ꝙ vbi ſumus extra prædictos caſus, nũquam fiet pro idẽtitate rationis extenſio. caſus eſt no. & ſing. in l. fi. C. de inter. mat. vbi conſtitutio prohibitiua in tutore, non extenditur ad procuratorem, licèt perſona ſit par. Aut conſtitutio ipſa derogatiua & fauorabilis nõ loqtur ſimpliciter, ſed cõtinet in ſe dictionem taxatiuã, & tunc pro identitate rationis non extendiẽ ad caſum ſimilẽ, vt eſt gl. ſing. in d. l. 2. C. de pa. qui ſi. diſtr. ¶ Fallit, niſi eſſemus in caſu de extenſione faciẽda de lege loquẽte in ſpeciali caſu, in vno loco pio, in quo cõcurrit pia cauſa, ad aliũ locum, cum eadẽ qualitate pium, quia tũc extenſio fiet ex paritate rationis, vt eſt gl. ord. in l. illud. C. de ſac. ſan. eccl. ¶ Eſt ẽt ſm membrũ principale, qđ qñ cõſtitutio derogatoria cõtinet in ſe odium priuatum, & tunc facit duas regulas. ¶ Prima, qđ conſtitutio derogatoria odioſa, odio priuato cõtinens in ſe q̇d priuatiuũ bonorũ, pro identitate rõnis extendiẽ ad aliũ caſum, maximè de ſtricta ſigñatione vocabuli ad latã, iſte caſus eſt in l. ſed Iulian. §. mutui. ff. ad Mace. & l. filiũ habeo. eo. ti. Aut ꝯtinet odiũ priuat ſitẽ & priuatiuũ ſtatus pſonę viuentis, & tũc cõſtitutio illa pro identitate rationis nõ patiẽ extenſionem. iſte eſt caſus ſingu. in l. pater. cum l. ſeq. ff. de adol. quẽ gl. alle. de ſenten. excõ. in 6. c. mulieres. ¶ Eſt & ſm principale. ſ. qđ qñ conſtitutio derogatoria cõtinet odium non mere priuatũ, ſed per indirectũ publicũ; & tũc per identitatẽ rationis nõ fiet extẽſio, vt de hoc eſt

tex. ſing. in l. Iul. § hoc capite. ff. de ritu nup. qui inducitur ſimiliẽ modo, quo inducitur d. l. Senatus. eo. ti. Sed nemo admiretur, ꝙ pſatos doctores recitauerim, & poſuerim verba ipſorum, quaſi ad contextũ, q̇a ſunt doct. Mod. & ab oĩb. non hñr eorũ ſcripta: & ẽt quia loquunẽ per cõcluſiones, & materia iſta eſt multum intricata, & non bene demonſtrabilis. Verũ, q̇a aliàs ẽt ego aliquas gl. in hac materia vidi, vtrũ fiat extenſio, vel non, vltra ea q̃ dicta ſunt p pdictos doc. alleg. qualdã gl. quę gl. ab oĩb. approbanẽ: iõ eas hic ſubijciam, vt ſtudioſus lector poſsit diſcernere, q̇d determinandũ. Nã gl. in l. emancipata. C. qui admi. ad bono. poſ. extendit. l. 1. C. de his qui ante aper. tab. q̃ eſt fauorabilis, & loquitur de ſucceſsione iuris ciuilis, ad modũ ſuccedendi de iure Prætorio, licèt ibi gl. in d. l. 1. extendat in emancipato, & ab inteſtato, vel ex teſtõ, & allegaẽ ibi rõ, quia eſt ratio expreſſa in l. & ſic cña eſt, ꝙ quoties eſt rõ expreſſa in l. põt fieri extenſio p identitatem rõnis. ¶ Scđò, qđ fiat ẽt extenſio, eſt gl. in c. auditor. in verb. Romana. extra de reſcrip. in clemen. ¶ Tertiò, eſt glo. in cle. 2. in ver. lineum. de vi. & hone. cler. vbi tex. prohibet portare biretum lineum, & eſt pœnalis, & tñ gl. extendit ẽt ad biretũ ſericum, & dicit, ꝙ iõ ſit, quia eſt eadem vel maior rõ, & ſic qñ ſequeretur abſurdũ ſi: extenſio. ¶ Quartò, eſt gl. in c. ſciant cuncti. in ver. alios. de elec. in 6. vbi illa conſtõ pœnalis loquens de elec. extendiẽ ẽ: ad pñtantem pſonum eccleſiaſticum, & nõ laicum, quia eſt fauore eccleſiæ. ¶ Quintò, eſt gl. in c. ex eo. de elec. in 6. vbi illa conſtõ extenditur ad electionẽ ẽt inferiorum epõ, & rõ extenſionis eſt ſm glo. ibi, quia eſt expreſſa ratio gñalis in dicta conſtitutione. ¶ Sextò eſt gl. in c. poſt q̃. de elec. in 6. in verbo, mente. vbi quamuis conſtitutio ſit pœnalis, tñ id qđ eſt de mente legis ineſt, nec dẽ extendi, quia inerat in mente, vt dicit ibi gl. in verbo, mente. ¶ Ex quo no. ꝙ id quod eſt ex mẽte legis, dẽ propriè ineſſe ẽt verbis. ar. l. cum mulier. ff. ſol. matr. cum ibi no. per doc. ¶ Septimò eſt gl. in verbo, Italię. in c. 1. de temp. ord. in 6. vbi gl. extendit illam conſtõnem, licèt pœnalem, quæ loquitur in epĩs Italię, ad epõs Vltramontanos, quia dicit ꝙ eſt eadẽ ratio. ¶ Octauò eſt glo. in auct. ſacra puber. C. ſi aduer. ven. quæ extendit illam conſtõnem licèt pœnalem exorbitantem, ẽt ad quaſi ꝯctũ, & ad ꝯctus nõ veros, pp periculum animæ. ¶ Nonò de hoc eſt gl. in l. fęminæ. C. de ſec. nupt. quæ loquitur in matre, & eſt exorbitans, tñ gl. in fi. extendit ad patrẽ. ¶ Decimò, de hoc eſt gl. in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maie. in verbo vſuras. quę extẽdit illam conſtõnem odioſam, & pœnalem, quę loquitur in patre, vt hẽat locum ẽt in matre. ¶ Vndecimò, de hoc etiam eſt glo. in Auct. de reſt. & ea quę parit. §. vnum. in gl. profectò. quæ extẽdit illam conſtõnem, licèt ſit pœnalis, ex identitate, vel maioritate rõnis. ¶ Duodecimò, de hoc eſt gl. in l. ſi quis filium. in prin. ff. de acq. hær. cõiuncta l. ſi pr̃. vbi gl. extendit dictam l. quæ loquiẽ in caſu ſingulari, & exorbitanti in ſeruo, & extendiẽ, ad filiumfa. ¶ Tertiodecimò, vide bonũ tex. in l. 1. C. de interdic. vbi Imperator extẽdit edictũ prætoris de arborib. pendentib. in domo, vel in fundo alieno, qñ immittũt radices in domo aliena. ¶ In ꝯtriũ, ꝙ non fiat extenſio, reperio aliquas gloſſas. Nam primò eſt gl. in cle. 1. de ſup. neg. præla. in ver. negligentiam. Nam illa gl. vult ꝙ diſpoſitio illius decretalis, quæ vult ſuppleri negligentiã prælati, non ſit extendenda, qñ prælatus eſt priuatus pp delictum. ¶ Secundò, eſt gl. in cle. 2. de vi. & ho. cler. in gl. 2. & gl. 3. & gl. in ver. macellariorum. quæ glo. oẽs volunt, ꝙ cum illa conſtitutio inducat vnum de nouo, ꝙ non ſit extendenda ad alium caſum pp identitatẽ rationis, & ibi vide Pet. de Anch. ¶ Tertiò de hoc eſt gl. in eo. ti. in cle. 2. in ver. inſulam, quę gl. vult ꝙ illa conſtitutio pęnalis loquens in ſacerdote, non habeat locum in diacono. ¶ Quartò de hoc eſt gl. in c. licèt canon. de elec. in 6. in ver. licèt parochialis, quæ gl. vult, ꝙ cum illa conſtitutio loquatur, ꝙ qui non ſit maior 25. ann. nõ poſsit eſſe ad regimen parochialis eccleſiæ, dicit, ꝙ non dẽt trahi ad regimen aliarum dignitatum,

[b] vel ẽt ad regimen parochialis eccleſiæ collegiatæ,[b] vti ibi p gl. ¶ Quintò, de hoc eſt gl. in c. 1. de re. iur. in 6. ver. iudicio. quę gl. vult, ꝙ diſpoſitio illius decre. quæ loquitur in iudice, non hẽat locum, nec extendatur ad arbitrum etiam compromiſſarium ad inſtar iudiciorum redactum, ut l. 1. ff. de arbit. ¶ Sextò, de hoc eſt gl. in §. mater. in Auct. de nup. quę vult, ꝙ diſpoſitio illius §. mater. quæ donauit aliquid filio tranſiens ad ſecunda vota, non põt illam donationem reuocare pp ingratitudinem, nõ extendatur

ADDITIONES.

a Reipublicæ. Adde ſecundum Roma. conſi. 105. quòd ſtatuta extendantur fauore Reipub. perinde acſi eſſent fauorabilia.

b Collegiatæ. Nam ideo ibi non extenditur, quia non eſt eadem ratio, quia tunc cura eſt apud omnes. ut Roma. conſi. 325.

datur ẽt ad patrem donantem filio,& qui poſtea tranſiuit ad ſe
cunda uota.¶ Septimò,pro hoc eſt gl.in Auct. nullũ cred.agric.
tenere illius ier.&c.circa princ. in ver.aridis. vbi gl.vult, ꝙ di-
ſpoſitio illius Auct.quæ loquitur in fructib.aridis,non extenda
tur ad fructus liquidos. ¶Octauò,de hoc eſt ẽt gl. d. Auct.nullũ
cred. agr.in uer.in oẽs.ubi vult ꝙ diſpoſitio illius Auct.in acceſ
ſionibus,& vſuris non extendatur ad alium caſum ſimilẽ. ¶ No
nò,de hoc eſt gl.in Auct.de reſt.& ea quæ parit.§.ſi.in ver.legi-
timas,quæ vult ꝙ diſpoſitio pœnalis illius Auct.non extendat̃
ad matrem,cum ibi de ea nõ inueniatur expreſſum. ¶Decimò,
de hoc eſt gl.in l.fi.§.1.C.de bo. quę libe. in uer.recuſante filio.
ibi,item an idẽ in ſeruo. quæ vult,ꝙ licet à l.ueteri,filius & ſer-
uus ęquiparentur,ut no.gl.in l.ſi quis ſeruo.C.de fur.tñ diſpoſi
tio.d.l.fi.§.1. quę loquit̃ in filio,& patre,non extendit̃ ad ſeruũ
& dñm.¶ Vndecimò,eſt gl.in Auct. de reſt.§. ſi verò & ipſam.in
gl.in verbo,dare,quæ vult,ꝙ illa conſtitutio ad caſum ſimilem
non extendatur,qñ dos ſolut.matr.deſinat eſſe dos.¶ Duodeci-
mò , idem & melius vult gl.in d.ti.§.ſi verò & in captiuorum.
in gl.in ver.excipimus.quæ vult, ꝙ licèt pro captiuorum redẽ
ptione, ſubiectum reſtitutioni minui poſſit,non tñ minui poſ-
ſit pro ſimili cauſa. Ex quibus gl. (ſi rectè ponderentur) vr̃ do-
ctrina doctorum, & in pœnalibus & exorbitantibus confundi,
nec poſſe in d.materia dari certã doctrinã, niſi prout reperitur
31 decisum , ita debeat ſtari.cogita.¶† Quæro an ſtatutum in caſu
in quo patitur interpretationẽ extenſiuam,extendat̃ ad caſum,
a qui eſt idem ſm iuris fictionem,ª & non ſm veritatẽ?Bar.in d.l.
omnes popu.concludit ꝙ non,per caſum.l.3.§. hæc verba.ff.de
neg.geſt. & ibi ẽt hoc vult Bar. & idem dixit in l.hæres quoque.
ff.de acqui.hær. & potiſſimè qñ eſt pęnale.nam ſtatutum pęnã
imponens mulierib. portãtes perlas, intelligitur de veris per-
lis , ita dicit Bar.in l.j.§.j ff.de fonte. ſed Bal. in l.Gallus.§.qđ ſi
idem.ff.de libe. & poſthu. dicit , ꝙ hoc dictum Bar.eſt ↄ̃ d.§.ꝙ
ſi idem.Nam ſtatutum,eſt inuentio Galli, & quanq̃ exorbitet a
l.cõi legis. 12. tab. vt in §. poſthumo. infrà de leg.tñ per inter-
pretationem trahitur ad caſum,qui eſt idem per fictionem , &
hoc eſt pp publicam vtilitatem. ita dicit Scæuola. Non ob.d.§.
hæc verba.quia ibi fictio inducebat identitatem , & ſimilitudi-
nem quãdam,ſed d.§.qđ ſi idẽ.loquitur in caſu qui eſt idem per
fictionem,& non per ſimile.Sed dñs meus do.Ioã.de Imo.in d.
l.Gallus.§.& quid ſi tantũ.Vbi ẽt Bar.dixit cõcludi,ꝙ aut loqui
mur in diſpoſitione iuris cõis , aut in diſpõne ſtatutaria , aut in
diſpoſitione hominis. Primo caſu, ſtatutum in caſu vero trahit̃
ad caſum fictum, qñ eſt eadem ratio, etiam ſi materia ſit exor-
bitans.vr̃ probari in d.§.& quid ſi tantum. & §. ſi.coniuncto eo
quod habetur in d.l.Gallus.in prin.& pro hoc facit qđ habetur
in l.j.§.j.ff. ad l. Falc. vbi omnino ẽt uideas dictũ D. Ioan. Nec
obſt.d.§.hæc verba.quia potius facit pro.nam licèt caſus fictus
ex vi verborũ non cõprehendatur ſub uero,tñ ex mente & in-
terpretatione cõprehendit̃ , qñ eſt eadem ratio.¶Scđò caſu, qñ
ſtatutum eſt exorbitans à iure cõi;& tunc vr̃ ꝙ non fiat exten-
ſio ad caſum fictũ,ut l.pręcipimus.in fi. & ibi Bar.C.de appe.&
ita intelligitur d. Bar.in d.l.oẽs pop.cũ ſi.Aut præter ius,uel ſm
ius,& tunc trahitur ad caſum fictũ,in quo eſt eadẽ ratio,ut uo-
luit Io.And.in ſimili in conſuetudine.in ca.fi. de cõſue.in 6.Et
pro hoc facit , quia tunc ẽt habet locum argm̃ a ↄ̃rio ſenſu, &
procedi poteſt ex mẽte, & ẽt de ſimilibus ad ſimilia,ut not. Bar.
in d.l.omnes pop. & infrà dicam. Tertio caſu concludit, ꝙ aut
loquimur in reſcriptis, & tunc reſcriptũ in caſu uero nõ trahi-
tur ad caſum fictum , vt eſt caſus in c.ſuſceptũ.de reſcript.in 6.
Aut q̃rimus in alia diſpoſitione hominis, & tũc ſi de caſu ficto
reſultat præcisè idẽ effectus,qui eſt uerè ad id de quo quæritur,
& tũc trahitur ad caſum fictum,ut d.§.& quid ſi tm̃.cũ §.ſequ.
& l.Deo nobis. C.de epi.& cle. aliàs ſecus.ut l.fi.C. de his q uę.
æta.impe.nam impetratio ueniæ non facit per oia haberi, per-
inde ac ſi eſſet legitimę ætatis, unde non põt alienare immobi-
lia ſine decreto,ut ibi,facit l.ex ea.§ j.cũ ibi not.ff.de uerb.obli.
Sed idẽ d. Io.in d.l.j.§.j.ad le.Falc.addit alios duos caſus,uideli-
cet,ꝙ ſi loquimur in teſtamentis,uel in ↄ̃ctibus hominum, tũc
vr̃ ꝙ diſpoſitum in caſu uero non trahitur ad caſum fictum, ni
ſi haberet omnino eundem effectum,per no.in d.l.ex ea parte.
§.j.uel niſi conſtaret de mente conſtituentis, teſtantis,uel ↄ̃hen-
tis,ꝙ haberetur reſpectus etiam ad caſum fictũ,ut d.§.lex Falc.
Aut loquimur in priuilegijs, & idem ꝙ non trahatur ad caſum
fictum, ut c.ſuſceptum. de reſcrip. in 6.ſecus ſi priuilegium re-
ſpiceret caſum fictum, ut quia concedebat, ꝙ habeatur perin-
de,ac ſi intereſſet beneficijs & diuinis: nam q intereſt diuinis ,
habet diſtributiones quotidianas : ita habebit uirtute talis pri-
2 uilegij,ut in cap.j.de cleri.nõ reſiden. cũ ibi not.¶ †Et prędicta

inducuntur per doct.ad q.ſtatuto cauetur,ꝙ ſcholares habean
b tur pro ciuibus originarijs, ᵇ an appellatione ciuiũ originario
rum comprehendantur ſcholares?& vr̃ ꝙ non,vt hr̃ per glo.in
l.mercis.ff.de verbor.ſignific.& facit d.§. hæc verba.& in l.1.in
princ.ff.de ſuis & legi.& quod ibi no. Bar. Sed idem Bart.in l.ſi
is qui pro emptore.ff.de vſuca.in verſ.quærendum eſt, utrũ iſta
fictio fingat ſuper his quæ aliàs ſunt iuris & facti. &c.ibi pone
ergo ſtatuti ciuitas &c.& in l.ſi maritus ſit in magiſtratu §.1.ff.
de adult.& Bal.in d.l.oẽs populi.in uer.ſed pone,ſtatuto cauet̃,
ꝙ nullus poſſit de prioribus eſſe &c.concludunt,ꝙ aut ſtatutũ
facit ſcholarem ciuem quò ad quędam,& dr̃ eſſe ciuis ꝑ fictio
nem . Vnde non comprehenditur in ſtatuto loquente de origi-
nario ciue.vt d.l.merces. Aut ſtatutum ſimpliciter loquitur ꝙ
habeat̃ pro ciue,& quia uerbum, Habere,denotat fictionẽ , ut
no.Bar. in d.l. ſi is qui pro emptore. in uer.tertiò ↄ̃ illud oppo-
nitur,tu dicis,ꝙ vbi eſt æquitas,fingitur &c.& tunc idem.ut in
ſupradicto §.hæc uerba. Aut ſtatutum dicit, ꝙ in omnib.& per
omnia habeatur pro ciue. & iſto caſu appellatione ciuis origi-
narij comprehenditur ſcholaris , ut l.quidam cum filium.ff. de
verb.oblig.& quod ibi no.& facit ff.de excu. tut.l.cum ex ora-
tione.Nec ob. d.l.mercis. quia illud eſt in propria ſignificatio-
ne,ſed in caſu noſtro, ſtatutũ vltra procedit, quia non tm̃ aſſi-
milat,ſed ſtatuit eandem eſſe cenſuram, ut d.l.maritus.§.j.& d.
§.hæc uerba. quod eſt no. ¶ Ad unum tñ aduerte, ꝙ ſi ſtatutum
diceret,quod ſcholares tractentur ut ciues , intelligitur in his,
quæ ſunt in priuilegium ciuium,non autem in his, quæ ſunt ad
c grauamen,ᶜ ut l.in honorib.ff.de uacatio.mu. & quod no.Bart.
in l.1.ff.de mun.& hono.Bal.& Raph. & Imo.no.in l.ſi ex toto.
33 in prin.ff.de leg.1.¶†Quæro an ſtatutum recipiat interpretatio
nem extenſiuam a ↄ̃rio ſenſu?& Bar.in d.l.oẽs popu.concludit
ſm Iac.But. Aut caſus qui uenit à ↄ̃rio ſenſu erat aliàs deciſus ,
& tunc per ↄ̃rium ſenſum non deciditur,ſed tanquam omiſſus
remanet ſub diſpoſitione iuris cõis, ut ff.ſol.mat. l.ſi cũ dotem.
in prin.aut non erat aliàs deciſus, & tunc argm̃ ꝙ ſumitur à ↄ̃-
rio ſenſu,eſt magis ex mente,ſiue interpretatione,quàm ex uer
d bis,ut l.pecu.ibi,tanquam ᵈſub ↄ̃ria conditione.ff.ſi cer.peta. &
34 ſic nota dictionem, † Tanquam , quę eſt nota improprietatis .
Pro hoc facit l.apud antiquos. C.de fur.in glo.in uer.coniectu-
ram.& idem uoluit in l. ſi quis ex argentarijs. §. ex hoc edicto.
ff.de eden.& in l.iuriſgentium.§. quinimmo.ff. de pact.ſed Bal.
in l.conuenticulam.C.de epiſ.& cler.tenet ꝙ non. Immo locũ
e habere argm̃ à ↄ̃rio ſenſu, ᵉ vr̃ eſſe tex. legis uel ſtatuti, ut l.qui
teſt.§. mulier.ff.de teſt. & ff.quibus ex cau.in poſ.ea.l.in poſſeſ-
ſione.§.j.& pro hoc alleg. quia ẽt in pactis à ↄ̃rio ſenſu aſſumi
tur, ar.l.inter ſocerum. §.cum inter.ff.de pact.do.ergo idem in
ſtatuto, qđ eſt quædam conuentio ciuium, ut no.in rubr.C.de
decr.dec.lib. 10. Sed idem Bald.in l.omnes popu. dicit, ꝙ aut
ex tali argumento à contrario ſenſu reſultat aliqua abſurditas,
uel legum correctio ; & tunc non debet ſumi argumentum à
contrario ſenſu , & pro hoc adduco gl.ſi.in c.cupientes.§. ꝙ ſi
per uiginti.de elect.in 6.ubi gl.uult ꝙ per contrariũ uel ſubau-
ditum,uel ſubintellectum,uel tacitum ſenſum,nunquam indu-
catur legum correctio. Pro quo ego adduco tex.in l.fi.§. filijs
autem.C.de bo.quæ libe.coniuncta l.pen.& fi.C.qui teſta.face.
poſſ.Aut nõ inducitur aliqua abſurditas,uel correctio iuris;&
tunc etiam in ſtatutis poteſt ſumi argumentum à ↄ̃rio ſenſu.d.
§.cum inter.de pa.do.& hoc mihi placet, licèt idem Bal. in d.l.
antiquos.uideat ſimpliciter tenere opin. Iaco.Butr.& per cõſe-
35 quens ẽt Bar.¶†Quæro an ſtatutum prolatum in una perſona
f extendatur ad aliam? ᶠ & Bar.in l.oẽs populi. dicit,ꝙ ſtatutũ lo
quens per nomina propria,ad alias perſonas nõ extenditur, ut
c.qđ alicui.de re.iur.in 6.& l.1.in fi.ff. de conſtitu. prin.& illud
idem no.Bar.in l.iura non in ſingulas. ff.de legib.& qđ not.Cy,
& Bal.in l.quicunque.C.de ſer.fugit.ſed contrarium vr̃ ſentire
Bar.

ADDITIONES.

a Fictionem . Adde Alex.in l.ſi conſtante.ff. ſol.mat.Cæd.conſi.60. & Angel. conſi.72.& Roma.conſi.405.

b Originarijs. Adde Roma.conſi.62. ubi multas concor.alleg.

c Grauamen. Adde ꝙ hoc uenit notabiliter limitandũ. niſi grauamina eſſent iniuncta a principe,ut uoluit Rom.conſ.206.allegat Pet. & Bal.in l.quod fa uore.C.de legi.& tex.ſingularem,in l.ex oratione.ff.de excuſ.tuto.

d Ibi,tanquam.Ad idem Bar.in l.1.in fi.prin.verſ nota dictionem,Tanquam, de offi.eius cui man.eſt iuriſ.in Pan.& gl.in c.ſolitæ. in uer.tanquam.extra de ma.& obe & ꝙ ſit nota improprietatis & ſimilitudinis, no.Alex.conſ. 30. eod.Redemptoris noſtri.vtaſi.mem.vol.4.Ant.Caius.

e Contrario ſenſu. Adde qñ locum habeat argumentum a contrario ſenſu. Pa. de Caſt.conſi.336.& 354.& Rom.conſi.12.115. & 348.& 397 & 399.

f Aliam. Adde Bald.in l.ſi dominus.ff.de his, qui ſunt ſui uel alien.iu. & in prima conſi.C. 4.quibus. & in l.1. 6.magiſtratui.ff. quod quiſq; iur.Pau.de Caſt. conſi.440.Old.conſi. 150.Alex.conſi.81.2.lib.

Bar.in l.1. & 2.§.& ſi quidem.ff.ad Tert.vbi dicit,ꝙ ſtatutum lo
quẽs de prãte,hẽt locum in capitaneo,ſi capitaneus circa idem
habebat iuriſdictionem eandem,quam habet poteſtas. Sed põt
dici, ꝙ aut ſtatutum loquitur per nomina propria, & tunc ſit
verum d.Bar.in d l.omnes pop. Aut ſtatutum conſiderauit iuriſ
dictionem,ſeu effectũ:& tunc licèt loquatur per nomina vnius
officij,tñ quicunq; officialis ſit, qui habeat eãdem iuriſdictio-
nem, comprehenditur:& ita intelligatur d.Bar.in §.& ſi quidẽ.
36 ¶†Quæro,an ſtatutum loquens per ipſa pñs, vel præteritũ, tra-
hatur ad futurum.dic ſm Bar.in d.l.oẽs pop.aut ſtatutum con-
tinet delictorum indulgentiam, vt quicunq; eſt,vel fuit ex ban
a nitus cancelletur ſoluendo decem,& nõ porrigitur ad futura.[a]
vt l.2.C.de gen.abo.ſi verò continet aliam diſpoſitionẽ,vt quia
dicit,quicunque eſt,vel fuit obligatus per inſtrm poſsit capi;&
tunc ẽt hẽt locum in eo,qui eſt poſt ſtatutum obligatus, quia
ſtatutum ſp loquitur,pro hoc eſt tex.cum gl.& ibi Bar.in l.1.ff.
de cond.ex leg.& idem voluit Bart.in l.cum lex.ff.de legibus.
37 ¶†Quæro,in ſi.vol.ſtatutorum cõtinet,ꝙ nullum ſtatutum re-
b cipiat interpretationem, vel ꝙ non poſsit gloſſari[b]&c.quò in-
telligitur? & Bar.in d.l.oẽs pop. dicit ꝙ modicũ operatur tale
ſtatutũ,quia tantummodo friuola interpretatio,vel gl. vr̃ reie-
cta,vt l.1.§.ſi. & l.2.§.pe.C. de ve.iu. enu. ſicut dicimus de cl̃a,
appellatione remota ; quia intelligitur de friuola,vt c.paſtora-
lis.§.1.ex̃ de app.& Bal.in d.l.oẽs pop. addit rõnem, quia tale
ſtatutum debet intelligi, ꝙ non poſsit gloſſari,videlicet gloſsis
hominis,hoc eſt,ꝙ homo ea ſe non faciat:ſed non de gloſsis le
gis,vt C.de adu.l.quamuis.& ſic Bal.ſequitur opin.Bar. quę vr̃
æqua.& idẽ voluit Imo.in l.Cæſar.ff. de pub.facit c.ex parte.de
off.dele.Sed idem Bal.in Auct.ſi qua mulier.in ſi.C.de ſacroſan.
eccl.dicit,ꝙ de hoc eſt tex.in ſimili.in c.cxiui.§. cæterũ.de ver-
bor.ſig.in cle.vbi B.Franc. prohibet rẽm ſuam gloſſari, quem
tea.Papa exponens,dicit.1.ꝙ ſit probata, & ſic fideliter expona
tur,ne intellectus illius in aliquo diſcordetur ad aliud,quã ipſa
litera ſonat:quæ verba ſm Bal.ibi ſunt aurea,& vulia, ſi expo-
nantur ad literam, & ſuper d.litera non fiant glo.niſi fortè per
quas verbi ſenſus,ſiue constructio quaſi grammaticaliter ad li-
teram,vel intelligibilius exponatur.Sed quod ſ.diai ſm Barto.
verius puto,pro quo facit, quod ipſe Bal. no.in l.ſi quis filium.
C.de lib.præte.in verſic.ſcias tñ. vbi dicit, ꝙ ſi ſtatutũ remouet
interpretationem,intelligitur de extrinſeca,quę põt circunſcri
bi, non aũt de intrinſeca,vt l.de his.ff. de condit.& demonſtra.
38 ¶†Quæro,quid ſi dicatur,ꝙ tale ſtatutũ ſit pręciſum[c].i.ꝙ præ-
c ciſè obſeruetur.Bal.in d.l.omnes pop.dicit ꝙ non debet ab ho-
mine interpretari,ſed a l.ſic:qm̃ verbum, præciſum,recipit de-
terminationem.ff.de verb.obli.l.ſtipulatus ſum Damã.& ibi gl.
Bar.& Ang.& dr̃ præciſum ſm determinationes.i. antecedens,
quaſi ſit dictum,ꝙ illud ſtatutũ præcedat oĩa alia quæ alter di-
ſponerent, ſm Bal.ſed idem Bal.in l.2.C.de exec.rei iudi.e apo-
nit dicta verba hoc modo, videlicet, ꝙ adeo ſit ſtatutum ius,i.
firmatũ, vt nullo modo poſsit ab eo recedi, arg.gl.in l.placuit.
39 C.de iudi.ſed qđ dixi primo p l.ſtipl̃s, credo verius. ¶†Quid
d ſi in ſtatuto dicatur,ꝙ verba ſtatuti debeant ad literam[d] intelli
gi, dic ꝙ intelligitur, prout vulgò exponitur. vt l.Labeo.& ibi
Bar.ff.de ſup.leg. & qđ not.Cy.in l.ſi.in ſi.C. de compen.& per
Bar. in l.ſtipulano iſta §. hæc quoq;.ff.de verb. oblig.ita dicit
40 Bal.in d.l.oẽs pop. ¶†Septimò principaliter quęritur,qđ reme
dium intentari debet ad conſequen.id,qđ in ſtatuto cõtinetur?
reſpondet Bar. in d.l. oẽs populi.in ſi. ꝙ aut ſtatutum producit
ius agendi,aut ius excipiendi.Primo caſu criminaliter nõ ori-
tur actio, ſed accuſatio ex illo ſtatuto , vt ĩ.de pub.iud.in prin.
Si verò ciuiliter;& tũc ſi pro ſtatutis eſt inducta certa actio, &
illã intentamus. Aut nõ , & tunc aut eſt ſtatutum interpretans
aliquam legem cõmunem;& tunc agitur actione,quæ habet lo
cum de iure cõi,ar.Auct.de fil.ante dot.inſtr.nat.§.1. Aut ſtatu-
tum de nouo inducit,& diſponit aliquid formiter,& tunc non
ex ſtatuto,ſed ex illo iure formato agetr̃:vt puta, ſi inducit ſuc-
ceſsionẽ, agetur petitione hęre. vt dicimus de iuro, vt l.ſi duo.
§.ſi quis iurauerit.ff.de iureiu.& hoc ẽt no.ibi Bar.Aut informi
ter,& tunc agetur condictione ex dicto ſtatuto,vt l.1.ff.de cõd.
ex l.Secundo caſu principali, qñ producit exceptionem, & tũc
aut elidit ius actoris ipſo iure, & non eſt neceſſe , ꝙ petatur re-
ſcindi , ſed ſufficit quandocunque ſtatutum oſtendere. Si verò
tribuit ius excipiendi,tũc debet proponi intra ſua tempora,iux
ta materiam l.peremptorias. C. ſent.reſcin. non poſ.facit quot
not.in l.vbi pactum. & quod ibi gl.Bar.& doct.C. de tranſa.&
gl.& Bart.in l.ſi vnus.§.pact.ff.de pact. Bar.& doct.in l.eum qui
41 ita.§.q ita.ff.de ver.obl.¶†Quæro,an ſtatuta debeant produci?
& in d.l.omnes populi.in ſi. concludit Bart.quòd aut litigatur
in alia ciuitate,& ſunt pducenda, vt in c.1.de conſti.in 6.& no.
gl.in l.2.C.ſi contra ius vel vtili.pub. Si in eadẽ, & tũc aut ſunt
ſtatuta publicè no.in volu.ſtatu.inſerta, & nõ eſt neceſſe pdu-
ci, vt l.3 §.nam ſi quidem ita pnunciauerit.verſi.ſin autem.ff.ad
Turp.ſed ſatis eſt ꝙ allegentur,intantũ ꝙ eſt neceſſe , ꝙ ſtatutũ
allegetur, aliàs niſi allegetur,non releuat,vt no. Bar.in l.1.C.vt
quæ deſunt aduoc.part.iud.ſup.Aut non ſunt ita nota,nec inſec
ta in vol.ſtatu.vt ſunt reformationes;& tũc debent produci,qa
quis poſſet eas probabiliter ignorare.Et idem in ſimili vult Bar
to.in l.cũ prolatis. ff.de re iud. & idem voluit Fulg. & Pau.de
Caſt.in l.2.§.ſed qa veremur.C.de iur.cal. Et eſt aduertendũ,ꝙ
ẽt ſi eſſet ſtatutum,et eſſet valde antiquum, et inuſitatum,ꝙ ẽt
iſto caſu poſſet pbabiliter ignorari,vt no. Pet.de Anc.in clem.
1.de ceb.eccl.non alie.& tunc debet etiã produci . Sed id quod
dixi de reformatione,ꝙ debet produci, fortè eſt verum,niſi eſ-
ſet in communi & frequenti obſeruantia , & cõiter ſcitur , &
cenſet, ac ſi eſſet inſerta in volu.ſtatu.arg.no. p Bar.in ſi.in d.l.
cum platis.ꝙ not.ſed de hoc dic vt latiſsimè dixi in l.ſi expreſ-
42 ſim.circa prin.ff.de ap. ¶†Quæro,quia ſæpe contingit ꝙ pcu-
ratores allegãt ſtatutũ correctũ,vel limitatũ, an poſsint? dicit
Bart.in d.l.oẽs populi. in ſi. ꝙ ad deciſionem caſuum qui poſt
correctionẽ emerſerint,nõ licet; immo allegans incidit in fal-
ſum,vt l.vnica.§.hęc igit. C.de no.cod.cõd. & vide oĩno Bar.
in l.ſi.ff.de fal. Si verò vult allegare ad deciſionẽ cauſarũ de p-
terito.ſ.tpe,quo dictũ ſtatutum correctum vigebat, & põt al-
legari,vt in Auth.vt cũ,de app.cog.circa prin. Si verò allegat
in argm̃;& tunc ſi quidẽ eſt inſertum in vol.ſtatutorum,& po
teſt fieri,vt in c.authoritate.de pręb.in 6. Aut nõ eſt in volumi
ne ſtatu.inſertũ,& tunc nõ licèt ex eis aſſumere aliqđ argm̃,vt
e C.de lat.lib.tol.l.1.poſt prin.immo allegãs ĩcidit in falſum,[e] vt
43 § falſi.C.de iuſt.co.cõfir.¶†Vltimò Bar.in d.l.oẽs pop.q̃rit,qñ
in alia ciuitate producit ſtatutũ huius ciuitatis, an ſufficiat p-
f ducere partem?[f] & dicit ꝙ non, vt l inciuile. & ibi ẽt no Bar.
ff.de leg.& idẽ no.in rub.ff.de no.ope.nunc. Si aũt producitur
vnũ ſtatutum ſub vna rubr.manu publici notarij,in dubio præ
ſumitur totum productum,niſi probetur ꝯrium,vt l.cũ de leg.
ff.de prob.ita dicit Bar.in d.rub.ff de no.ope.nũc.qđ dño meo
Io.de Imo.non placet. qm̃ oĩs probatio dẽt eſſe neceſſariò cõ-
cludens, vt l.non ob hoc.C.vnde legit. Nec ob.d.l.cum de leg.
quæ loquitur in hærede conuento,ſecus ergo in actore,vel ibi
eſt pp ſolennitatẽ inuentarij. Sed dicas tu, ꝙ dictũ Bar.eſt ve-
rũ, nec meretur reprehendi , qm̃ qñ notarius aſſumit aliquod
ſtatutũ, vel deciſionẽ,niſi aſſumat aliquã dictionem,quę ſigni-
ficet deciſionẽ, vt dicit Bar.in d.rub.v.puta,&c.& ſic de ſimili-
bus,& tũc vide atteſtari dictũ ſtatutũ hẽri pro pfecto, & abſo
luto,arg l.ꝯtus.C.de fide inſtr. facit qđ elegãter no. Bar.in l.ſi
44 is q teſtm̃.ff.de teſt.¶†Et qa p tabellione,& pſona publica p̃ſu
mit, vt l.ſi qs decurio. C.de fal.& ẽt in dubio pro eius ſcriptu-
ra,ꝙ hẽat ſuas ſolennitates p̃ſumit, vt l.ſciendum. & quod ibi
Bar.& Ang.de verb.obli. vt eidẽ ſtetur, donec probetur ꝯriũ,
vt l.cum precib.C.de prob.nec do.Io. bene rñdet ad l. cum de
lege. quia ibi coniuncta gl. loquitur tam in actore,quã in reo.
Et eſt aduertendũ,ꝙ id quod diai,ꝙ totũ ſtatutum dẽt produ-
ci,intelligo verum,ſm dñm meum do.Flo.in d.l.inciuile.ſi to-
tum dictum ſtatutum loquatur in eadem materia, aliàs autẽ ſi
de diuerſa materia loqueretur, non eſt neceſſe ꝙ producatur,
niſi illa pars , quæ facit ad caſum de quo quęritur: & de hoc
ego adduco gl.in d.l.inciuile. ibi, ſi totum de eadẽ materia lo-
quatr̃.pro quo facit l.argentarius §.edi. ff.de eden.& qđ ibi no.
Bar.Plus ẽt vult Bar.in d.rub. ꝙ nõ tm̃ totum ſtatutum dẽt edi
& produci, ſed ẽt ſi eſt facta aliqua additio, arg. d l.inciuile. q
continuantur ad aliam , aliàs producens ſtatutum ſine additio
ne,vel limitatione,& ſciemer,vel ſcire præſumens,vt quia eſt
ciuis,vt no.in l.ſi publicanus.ff.de pub.& no plenè Bar.in l.qđ
g Nerua.ff.depoſi.incidit in falſum,[g] vt d.l.ſi.ff.de fal. Nam cla
rum

ADDITIONES.

a Futura. Adde Bal.& Imo.in l.cum tale.§.pe.de condi.& demonſt.Bal.in l.le-
ges.la e.C.de leg.& Ang.conſi.66.
b Gloſſari. Adde quid operentur prædicta verba contra Bal & Ang.hic Pet.de
Anchar.conſi 101.Pau.de Caſt.conſi.346. Bal.conſi.41.4.lib.& quid ſi ſtatu-
tum dicat, quòd ſit rudit er intelligendum.uide Card.conſi.9.
c Præciſum.Adde Abb.in c.2.de reſcri.& Pau.de Caſt.in l.1.ff.ſi cert pet.
d Ad literam. Adde ꝙ tunc tale ſtatutum non recipit interpretationem ex-
tenſiuam,ut uoluit Bal.in l.non dubium.C.de pet.qui fil.diſtr.
e Falſum. Adde Bar.in l.ſi.ff.de fal. Fel.in cap.canonum ſtatuta. in 2.car.de
conſtitutio.
f Partem.Adde Alex.in d.rub.de noui oper.nunc.
g Incidit in falſum. Idem eſt in eo qui legem,aut ſtatutum correctum alleg.
l.ſi.& ibi Bar.ff.de falſi.Ang.in §.in perſonam.in 1.no.ĩ.de actio.Purpur.

rum eſt, ꝙ vltimo verbo ſtatuti eſt ſtandum, vt l. incinile. ita di
cit Bal. in d. l. oēs populi. quinimmo vna pars ſtatuti declarat
ꝑ aliā, vt eſt tex. in l. verū. ff. de pet. hær. vt dicit Bal. in l. ſi ſeruus
plurīū. §. fi. ff. de leg. 1. Adde, ꝙ in dubio verba ſtatuti debent in
a telligi, ac ſi prolata eſſent a Iureperitis; [a] non aūt ac ſi prolata
eſſent ab idiotis, vt no. Bal. in c. 1. de ſuc. feu. & facit quod no.
45 Bar. in l. ſtipulatio iſta. §. hęc quoque. de verb. obl. ¶ † Adde etiā
ꝙ in dubio ſtatutum non dēt trahi, nec intelligi in illicitum,
nec in abſurdum, niſi exprimatur, vt l. ſi quis ſub cōditione. &
46 ibi Bar. ff. de condi. inſti. ¶ † Quęritur, ſtatuto [b] cauetur, ꝙ ſtan-
b te filio maſculo, non ſuccedat filia fęmina; [c] an neptis ea filio
c excludat a filio maſculo? & vī ꝙ non, ꝑ tex. in l. ſi verò. §. de vi-
ro. ff. ſol. matri. quoniam ſtatutum loquitur de filio, & non de
nepte, igitur &c. ad idem l. ſed & milites. §. 1. libertum. in ratio-
ne ſui. ff. de excu. tut. ¶ In contrarium videtur, quia non debet
eſſe melioris conditionis neptis, ꝗ filia in cuius locū neptis ſuc
cedit, argu. l. 3. C. de bo. ma. & hanc partē tenet Cyn. in l. 2. C. ꝗ
ſit lon. conſue. & in l. de quibus. ff. de legib. & ita dicit tenere
Old. & reſpondet ad d. § de viro. qa verba ibi nō poterant ada
ptari ad caſum, de quo quærit, ſm latam ſignificationem; ſed
nomen filiæ bene pōt adaptari ad neptem, ſecundum latam ſi-
gnificationē, vt l. liberorum. §. 1. ff. de verb. ſig. Et hoc dictū pla
cet Bal. in d. §. de viro. ſed ſecūdum eum vera ratio eſt, qa ſtatu
d tum [d] duo facit. Nā includit filium quò ad vniuerſalē ſucceſſio
nem, & excludit filiam, et ſic ex capite incluſionis filius venit,
quod caput ſufficit, vt ceſſent verba capitis excluſiui, arg. l. ꝙ
in rerum. §. ſi poſt. ff. de leg. 1. ¶ Et ꝑ hoc infert, ꝙ ſi filius dece-
dat, relicto nepote, non excludit filiā, vel neptem ex ea; qa ne-
pos non includit in verbis prouiſionis ſtatutariæ, allegat l. illā.
C. de col. et ſic ſecundū eū, punctus quæſtionis nō ſtat in larga
ſignificatione, ſed in ſubtiliori ratione. ſed d. Io. in d. §. de viro.
comprobat d. Bal. inquantum dicit neptem ex filia fęmina ex-
cludi ꝑ maſculum; ſed inquantū dicit nepotē ex filio maſcu-
lo, non excludere filiam fœminā, vel neptē ex ea uirtute ſtatu
ti. Iac. But. diſputādo, et Iac. de Are. et Bar. in d. l. liberorum. in
uet. his ꝑmiſſis redeamus ad uerſic. ſeq. tenent ꝯriū, illa potiſſi-
ma ratione; quia nepos aſſumit ſibi perſonam patris, argu. ĩ. de
hær. q̃ ab inte. §. cū filius. Vnde ꝓ concordia dicit, ꝙ aut in ſta-
tuto exprimitur ratio, aut non exprimitur. Si exprimitur, con
ſidera qualis ſit. Nā ſi dicit, volētes fauere filiis maſculis primi
gradus, Statuimus etc. tūc nepos ex filio non excludet filiā. arg.
l. iubemus. C. ad Treb. ſi verò dicat; Volentes ꝙ bona remaneāt
in agnatis maſculis, et tunc ꝓcedat opin. Iac. But. et Iac. Aret. et
Bar. ex quo eſt expreſſa ratio, ex qua colligit mens diſponētis,
arg. l. 1. C. q̃ ſit lon. cōſue. Et ſub lata ſignificatione vocabuli, ap
pellatione filij continet nepos. Sin autē nulla ratio eſt expreſſa,
tunc cùm ſtatutū ſit valde ꝑiudiciale, et correctorium iuris cō
munis, et ſumus in dubio, an voluerit fauere filijs primi gra-
dus, an verò agnationi. In dubio videt reſtringēdū, vt quanto-
minus fieri pōt, lædat ius cōmune, facit quod habet in c. dile-
ctus. de cōſue. et ſic videt, ꝙ nepos ex filia nō excludat filiā ne
ptem ex ea, arg. l. ſed et milites. §. 1. et d. l. iubemus. Et ſic pōt in
telligi opi. Bal. Sed tn addas, & primò, ꝙ dictum ſtatutum dicit
continere duo capita, vnum incluſiuum maſculorū, aliud ex-
cluſiuum fœminarum. de quo ꝑ Bar. in l. ſeruo legato. §. ſed cū
teſtator. ff. de legat. 1. & in l. cū emācipati. §. ſi duo fratres. ff. de
col. bo. & in l. 2. §. fi. & in l. fi. ff. ad Tert. ¶ Secūdo addas, ꝙ im-
mo ſtante dicto ſtatuto ſimpliciter, in quo nulla ratio inſerat,
ꝙ dictum ſtatutū in dubio habeat tacitā rationē innatam & in
ſitā, videlicet fauore agnationis, vt conſeruet domus & fami-
lia, & ſic fauore publico, vt l. 1. §. pe. ff. de vēd. inſp. & no. Iac. de
Aret. & Cyn. in l. publica. C. de adul. Et quoties vnica ratio pōt
colligi, ēt tacitè, tūc ex tali tacita ratione pōt argui & fieri ex-
tenſio, ita dicit Bal. & Sal. in l. fi. C. de lib. ꝑte. ¶ Tertiò addas, qđ
Bal. ponit iſtā q. in l. 1. C. de ſum. Tri. & fide cath. ver. ſubſequē-
ter q̃rit. dicit ſtatutum. & in l. venia. C. de in ius vocan. vbi di-
cit in effectu, ꝙ dictū ſtatutum poteſt ꝓ parte eē fauorabile, et
per conſequens eſt extendendum, et pro parte odioſum, et ſic
reſtringendum. Fauorabile dr̃ ex parte excludentium. Quinim
mo idē Bald. in l. certum. C. vnde legi. dicit, ꝙ dictum ſtatutum
47 eſt bonū et æquum. ¶ Ex quo ſequit, ꝙ ſtāte ſtatuto, ꝙ † nepos
ex filio excludat filiam et neptem ex ea, vt d. l. liberorū, et l. Lu
cius. la 2. ff. de hære. inſtit. quia ex parte mulierum, quæ exclu-
duntur, dicitur odioſum; tunc ſi ſtatutum dicat, Filia non ſucce
dat, ſuccedet nepos ex filio, q. repræſētat patrem, qui ſuccede-
bat; neptis autem ex filia non ſuccederet, qa repręſentat perſo-
nam quæ excludebatur; quia non debet plus concedi nepti, q̃
filię, quia ratio ſtatuti hoc non patit, vt d. l. 3. C. de bon. mat. Et
ita intelligitur opi. Iac. & Cy. in d. l. 2. quę ſit lon. cōſuet. & idē
credo verius. Nec facio differentias, quas facit dñs meus; quia
intelligendo dictā q. ad ſanā mentem, iſte eſt verus intellectus
dicti ſtatuti. & pro ꝑfectione dicti ſtatuti, vide quod no. Bar. in
l. 1. §. pe. ff. de contratab. & Bal. & Sal. in l. ſi quis filiū. in fi. prin.
C. de inoffi. teſt. & Bal. in l. defunctus. C. de leg. hær. & Bal. in l. j.
C. de ſecun. nup. & facit quod no. Bar. in d. l. 1. C. de ſum. Trinit.
in 6. q. princ. & ibi Bal. & Sal. in d. l. maximum vitium. & Bar. in
d. l. liberorum. & circa materiam ſtatuti addas, quod dicam in-
fra eo. §. conſtat autem. & in §. ſenatuſconſultum.

ADDITIONES.

a Iureperitis. Adde ꝙ contrarium tenet Roma. conſi. 4. vbi vult ꝙ verbum, Ine teſtatus, intelligatur ſm communem vſum loquendi, non ſecundum ꝙ intelligerent Iurepetiti, & idem voluit Card. conſi. 145. & Rom. conſi. 22.

b Statuto. Adde Io. And. in addit. ad Spec. in rub. de ſucceſſ. ab inteſt.

c Filia fœmina. Adde ꝙ ſtatutum loquens de filia, extenditur ad neptem. Ange. infra de nupt. §. fratres. pro quo omnino vide Decium conſi. 8. Purpur.

d Statutum. Simile ſtatu. habetur in prouincia prouinciæ Narbonen. ꝙ ad tollendum diſputationem prouidet, etiam in caſu præſentis quæſtionis, vt maſculi excludant etiam neptes, ex altero filio, & virum tale ſtatutum extendatur ad bona extra territorium ſtatuentis exiſtentia, tangit Cald. conſi. 34. tit. de teſt. & Alex. conſi. 44. videtur prima facie. volumi. 5. & Bar. in l. cunctos populos, verſi. ſed an poſſet. C. de ſumma Trin. & Franc. Curt. iunior conſi. 9. circa præmiſſa. volu. 1. & Iaſ. conſi. 80. viſa facti. volu. 3. & ample Lud. Gomeſius conſi. 44. in Chriſti nomine. Ant. Caius.

SVMMARIVM.

1 *Ius in dubio, de quo iure intelligatur.*
2 *Legatum factum eccleſia ſimpliciter, cui eccleſia debeatur.*
3 *Cauſa ſimpliciter commiſſa officiali, intelligitur commiſſa principaliori.*

Sed ius quidem ciuile. ¶ Ius ciuile appellat ab illo populo, qui ipſum cōdidit, & appellatio iuris ſimpliciter, intelligit de Romano. h. d. ¶ No. ꝙ clara locutio eſt commendabilis. ¶ No. coniuncta gl. in ver. Solonis, ꝙ noſtrū dicimus, qđ nō cōfecimus, ſed cōfirmamus. No. ꝙ quoties ſit mentio iuris ciuilis, & aliud non dicatur, in-
1 telligitur in dubio, de iure ciuili Romanorum. † No. ꝙ in dubio
a intelligatur de iure cōi, & nobiliori, [a] & principaliori. facit in
ſimili. l. 1. ff. ſi ager vecti. & l. 1. §. biduum. ff. quan. app. ſit. Quod
ſm Io. Fab. facit, ꝙ ſi fiat legatum eccleſiæ, quod quidem licet,
2 vt l. 1. C. de ſacroſan. eccl. ꝙ licet quidam dicant, † ꝙ intelligit
de proximiori eccleſia teſtatori, vt in Auth. de eccle. tit. §. 1. &
l. quæ conditio. §. 1. & ꝙ ibi no ff. de cond. & demon. tamen di-
cit, ꝙ intelligit de principali eccleſia illius ciuitatis, vel dięce-
b ſis. [b] Item ſm eundem facit, † ꝙ ſi cauſa cōmittatur ſimpliciter
3 officiali, ꝙ intelligat cōmiſſa principaliori, vt extra de reſcri.
c. & ſi principalis. in ele. ¶ No. ꝙ ēt ſtatutum huius ciuitatis Bo
noniæ dr̃ proprie ius ciuile, vt hic eſt caſus apertus. Sed aduer
te, ꝙ non dicitur ius ciuile ſimpliciter, ſed cum iſta adiectione,
videlicet, Bononiæ, vt hic vult glo. in ver. Solonis.

ADDITIONES.

a Nobiliori. Adde an appellatione iuris veniat ius commune. Rom. Bal. conſil. 290. lib. 5.

b Diœceſis. Adde, quòd intelligatur de parochiali teſtatoris, voluit Abb. conſil. 98. lib. 2.

SVMMARIVM.

1 *Ius gentium quibus ſit commune, & cur factum fuit.*
2 *Bellum quando ortum habuit.*
3 *Bellorum quot genera ſint, & quando bellum ſit permiſſum.*
4 *Bello capta, an fiant capientium, & an duci belli ſint aſſignanda.*
5 *Factum ad defenſam, quando ſit impunibile.*
6 *Defenſio ſui qualiter probari poſſit.*
7 *Conſtitutus in diſcrimine vitæ quis dicatur.*
8 *Inſultatus qui defendendo ſe, modum exceſſit, in offendendo aggreſſorem, de exceſſu tantummodo tenetur.*
9 *Minantem an occidere liceat.*
10 *Extraneo an aggreſſum iuuare liceat.*
11 *Obligationis quæ ſit origo, ac etiam actionis.*
12 *Obligatio ex delicto, vel quaſi naſcitur.*
13 *Ius gentium duplex eſſe dicitur.*

Ius autem gentium. Primò, ponitur vnum dictum. Secundò, ponitur ratio quare ius gētium fuit inuentum. Tertiò, ponitur effectus, ſiue ponunt inuentiones iuris gentium. ſecūa ibi, nam vſus. tertia ibi, bella.
1 ¶ † Et h. d. Ius gentium in omnibus hominibus eſt commune, &
ab omnibus gētibus fuit factum, vſu, & neceſſitatibus exigēti-
bus, ex quo bella licita oriunt, & captiuitates, ſeruitutes, & cō-
tractus,

tractus, quibuſdam exceptis. h. d. ¶No.ꝙ ius gentium eſt com-
mune omnibus hominibus, hoc eſt verum in eo iure, quod ipſe
Deus prodidit cũ humano genere, ut differat à iure ciuili, hoc
probatur ĩ.de re.di. §. ſingulorum. ¶No.ꝙ leges, & ſtatuta dẽnt
2 fieri vſu, & humanis neceſsitatibus exigentibus. ¶†No.ꝙ bella
licita, & captiuitates, ſunt de iure gentium inuentæ. ¶No.ꝙ bel
la & captiuitates & c. ſunt ɔ̃ria iuri naturali, & ſic ius gentium
derogat iuri naturali in aliquo. ¶No.ꝙ defenſio eſt de iure na-
turali. ¶No.ꝙ de iure naturali omnes liberi naſcebantur, & ſic
nota, ꝙ de iure naturali omnes homines natiuitate ſunt pares,
& ita etiam ſunt pares in morte. ¶No.ꝙ contractus fuerunt ad-
inuenti de iure gentium, & aliqui à iure ciuili. ¶ in gl. in verbo,
bella ibi, hoſtes. dic ꝙ licẽ Guil. & Pet. in d.l. ex hoc iure. limi-
tent iſtam gl. Bar. tamen ibi ſimpliciter tenet eam. Dic vt ibi per
eum in prin. Sed aliqui alij impugnant gl. quoniam ante domi-
nium alicuius Imperatoris, vel populi Romani, fuit ius gẽtiũ,
quia ab humano genere productum eſt, ut hic. & ĩ. de rer. diui.
§. ſingulorum. & bella licita prius ad defenſionem mei, & tui,
& Reipublicæ cuiuslibet regni fuerũt introducta. pro hoc facit
10. col. hic finiẽ lex, deinde conſue. regni incipi. c. domino guer
ram. Item fuit bellum ẽt ante gentes, quia factum à S. Michaele
Archangelo in Paradiſo, quando uicit Luciferum. Vnde Sal. in
repe. d.l. ex hoc iure. circa prio. dicit, ꝙ iſti dicunt uerum, & ẽt
gl. & ꝙ quilibet conſiderauit uaria tpa. nam tpe, quo ius gẽtiũ
per ſe uigebat, opinio illorum procedebat, ſed poſtquam ius ci
uile Romanorum ſuperuenit, ius gentium approbauit & qua-
lificauit, & dixit, quid ſit bellum licitum, & quid illicitum. ut l.
3 hoſtes. ff. de cap. Vnde cõcludit quoddam eſſe bellũ priuatum,
quoddam publicum. Priuatũ eſt, quod inducitur à priuato, &
ad utilitatem priuatam. Et tunc ſi ɔ̃. uel prẽter auctoritatem le-
gis facit, illicitum eſt: ſi legis ſcriptẽ auctoritate, licitum eſt, cũ
pro re ſua vel defendenda, uel recuperanda facit, & cum mo-
deramine inculpatæ tutelẽ, ut l. 1. cum ibi plenè no. C. unde vi.
& ĩ. dicam. & in tali bello non habent locum iura de captiuis
loquentia. Quoddam eſt publicum bellum, & hoc ſubdiuidiẽ,
quia quoddam dr̃ ideo publicũ, quia a perſona publica intro-
ductum pro exercitio ſuẽ iuriſdictionis, & in caſibus de iure p-
miſsis, & hoc eſt ẽt permiſſum, vt C. de his qui lat. occul. l. 2. de
rei vend. l. q reſtituere. & ff. ne vis fiat ei. l. ſi quis miſſum. & pro
tali bello, titulus de capt. & ſimiles, non habent locum, vt d.l. 2.
Quoddã eſt publicum, quia a publica perſona introductũ rõne
publicæ vtilitatis vniuerſalis Romanorũ Imperij. Et iſtud eſt,
qđ olim popu. Rom. hodie Princeps indicit, & iſtud eſt propriè
bellum publicũ, in quo locum habet titulus, & materia captiuo
rum, vt d.l. hoſtes. & immobilia efficiunẽ Principis indicentis,
vt l. ſi captiuus §. fi. ff. de capti. mobilia capientiũ, vt l. ſi quis in
4 bello. eo. tit. † Veruntamen aſsignari debent duci, vt diſtributio
eorum fiat inter milites ſm merita, vt C. de do. l. pen. §. ſimili ẽt
modo. qui tex. eſt ſing. de iure ciuili. ſed in decretis habes ſimilẽ
23. q. 5. c. dicat aliquis. & ibi gl. & intellige de mobilibus alijs, q̃
illa, quæ virtute militum recuperanẽ, quia illa reſtitui debent
prioribus dominis. vt l. ab hoſtibus. C. de cap. quæ cordi teneas
ɔ̃ ſtipendiarios noſtros. iſta ẽt ſunt verba Bart. in l. naturaliter.
§. fi. ff. de acq. rer. do. & in l. ſi quid in bello. de cap. licẽt Sal. de
eo non faciat mentionẽ. Et ex hoc habes, qđ ciuitates ſuperio-
* rem habentes, ſine ſuo * ſuperiore bellũ inducere nõ poſſunt. vt
l. hoſtes. & l. ſi quis ingenuum. §. in ciuilibus. ff. de cap. & C. vt
vſus armo. inſcio prin. interdi. ſit. lib. 11. per totũ. niſi pro rei ſuẽ
5 defenſione, vt in quolibet priuato ſ. dixi. ¶† In ead. glo. in fi. tria
affirmatiuè, & vnũ negatiuè requiruntur ad hoc, vt quis ſe poſ
ſit excuſare. Affirmatiuè, primo requiriẽ ordo actuum ſ. ꝙ prẽ-
cedat offenſa vel iuſtus timor offenſæ, vt l. ſi ex plagis. §. taberna
rius. ff. ad leg. Aq. & glo. & Bar. in l. 1. cum ibi not. C. vnde vi. &
& l. 1. & 2. C. de ſica. ¶ Secundò requiritur temporis opportuni
tas, ſcilicet ꝙ fiat incontinenti, antequã quis diuertat ad diuer-
ſos actus, vt l. ſciam. §. qui cũm aliter. ff. ad leg. Aquil. & no. in l.
3. §. eum igitur. ff. de vi & vi arma. Quantũm verò ad defenſio-
nem corporis, dr̃ fieri incontinenti ante conſummatã iniuriã,
vt d.l. 2. & 3. C. de ſica. vel in eadem rixa. i. durãte rixa antequã
primus percuſſor recedat de loco, ut d. §. tabernarius. vel adhuc
flagrante primo crimine, arg. ff. de adul. l. qđ ait. la 1. §. 1. quod
tamen intellige, ut ĩ. dicam. ¶ Tertiò requiritur, defenſionis ad
offenſam debita proportio, nõ ex parte effectuum, ſed ex parte
inſtrumentorum. ſ. vt ſi offenſio fiat cum armis, quamuis eſſet
maioris detrimenti illud quod ſit offenſum, q̃ ſit offenſa rece-
pta, ut l. 2. & 3. C. de ſicar. ¶ Quartum, qđ requiriẽ ab negatiuè,
eſt quòd non detur tanta diſparitas cõditionis perſonarum, ut
ſit ueriſimile iniuriam non debuiſſe timeri. & hoc quartum re-
fertur ad iniuriam paratam, non ad inchoatam, vt l. nõ eſt ueriſi
mile. ff. qđ me. cau. & in l. 1. C. unde ui. Et hæc quatuor faciunt,
ut defenſa ſit impunibilis, quantumcunque non probeẽ per de-
fendẽtẽ, ꝙ aliter non potuiſſet euadere, quia ſufficit ꝙ conſtet,
ꝙ defendens non potuiſſet ſine diſcrimine aliàs euadere. Nam
in dubio, eo ipſo ꝙ ſit incõtinenti & cum debita proportione
inſtrumentorum, intelligitur factum ad defenſam cum mode-
a ramine * inculpatẽ tutelæ, niſi conſtet contrarium, ut d. §. taber-
narius. cum gl. ſua. Ratio eſt, quia cùm illud qđ incõtinenti ſit,
poſsit fieri cauſa defenſionis propriæ, & etiã cauſa uindictæ, in
dubio debet præſumi potius factũ licitè, uidelicet, ad repellen-
dum offendentem, q̃ illicitè, uidelicet ad uindicandum offen-
ſam, ut ar. l. meritò. ff. pro ſoc. & Bar. in l. gerit, circa med. ff. de
acq. hær. ita conſulit quidã doct. d. Fran. de Alber. de Aret. q̃ oĩa
ſunt not. digna. Sed aduertendũ eſt, ꝙ licẽt multum laboraue-
rit gl. in d.l. 1. C. unde ui. quomodo intelligaẽ illud, Cum mode-
ramine inculpatæ tutelæ, tñ Bar. ibi, & in l. furem. ff. de ſica. di-
cit, ꝙ dr̃ inculpata tutela, qñ aliter ſe defendere non poteſt, ut
eſt tex. in d. l. ſcientiam. §. qui cũ aliter. & in dictis locis Bar. in-
telligit, ſi aliter ſe defendere non poteſt ſine periculo rerum, ſi-
ue perſonæ. Secundò, non debet pati ꝙ damnificeẽ in aliquo, ſi
damnum eſſet irreparabile, aliàs ſecus, ut d.l. furẽ. ¶ Ex quo in-
fert, ꝙ ſi non poſſum effugere, quin me percutias, niſi te interfi
ciam, poſſum licitè te interficere, quia cũ quælibet iniuria pſo-
nalis ſit maior quauis reali; ut in d.l. in ſeruorũ. ff. de pœ. & per
realẽ irrecuperabilem poſſem te interficere, ut d.l. furem. ergo
fortius per perſonalẽ. facit gl. de reſti. ſpo. c. olim. el 1. ad fi. gl. ſi.
6 & ex̃, de homi. c. ſignificaſti. de quo omnino ibi videas. ¶† Quo
modo aũt probari poſsit, ꝙ fecerit ad ſui defenſionẽ, de hoc eſt
gl. ord. in cle. 1. de homi. in gl. pe. & ibi Pet. de Anch. quæ gl. uel
le vr̃, ꝙ neceſſe eſt, qđ articuleẽ, & pbeẽ, ꝙ iſte erat arctatus &
angulatus, ita ꝙ aliter nec aufugere, nec clamare, nec ſe iuuare
poterat, nec per circũſtantias occurrẽtes debebit hoc probare,
quia in foro contentioſo, hoc ſibi aſſerẽti non crediẽ; ſed aliud
ẽt articulare, & probare debet, uidelicet, ꝙ nõ potuit cũ ſuo ho
nore, & ſaluatione perſonæ euadere inſultũ, aliàs imputaretur
ei, cur nõ euitaſſet, ut euitaret maius malũ. ut ff. ad leg. Aqui l.
7 quemadmodũ §. ſi nauis alteram. ¶† Ex quo infertur, ꝙ ẽt debet
articulare, ꝙ per illã aggreſſuram fuit in periculo vitæ cõſtitu
tus. tunc. n. vr̃ ei ſtatim licere aggreſſorẽ occidere, ut l. his q ag-
greſſorẽ. C. de ſica. & ibi not. & idẽ Bar. in d.l. ſcientiã. §. qui cũ
aliter, dicit, ꝙ facias articulos ad probandum defenſionem cau
tè, quia non ſufficit dicere, ꝙ Titius fuit aggreſſus te, unde tu
percuſsiſti eũ, ſed dicas ꝙ aliter te tueri non poteras, nec ab eo
euadere, niſi eum ui repelleres; quod eſt notandum. ¶ Tene iñ
menti, ꝙ præſumitur quis in diſcrimine vitæ conſtitutus, eo ip
ſo ꝙ terror infertur cum armis, ita ſentit no. gl. in l. 5. ff. ad leg.
Aquil. & Bar. ibi in princ. dicit, not. ꝙ eo ipſo, quod probo, ꝙ
aliquis ueniebat contra me cũ cultello, & ego occido eum, ſta-
tim probata eſt mea defenſio, ut ibi eſt caſus cum glo. facit d.l. ſi
ex plagis §. tabernarius, ubi ẽt Bar. dicit, qñcunq; ego percutio
te, antequam tu percutias me, dum es in actu percutiendi, tunc
in dubio uideor facere ad defenſam, & hoc modo põt intelligi
ibi gl. Qñque quis eſt iam percuſſus, & tũc non eſt ſibi licitũ re
percutere incontinenti, quia hæc eſſet vindicta, quia offenſa iã
percepta euadi nõ poteſt, niſi fortè percuſſus faceret, ut euade-
ret alias pcuſsiones, quas aggreſſor facere intẽdebat de nouo.
Si uerò nõ apparet quẽ pculsio prẽceſſerit, dic ut no. doct. in d.
l. 1. C. unde ui. & hoc caſu põt intelligi ꝙ prẽſumaẽ culpa in eo,
qui prouocauit, facit l. 1. §. cũ arietes. ff. ſi quadr. paup. fec. dic. &
uide Sal. in l. 2. C. de ſica. in tantum, ꝙ dicit Inno. in c. ſi uerò. de
ſent. ex com. ꝙ ſufficit probare, ꝙ probabiliter dubitari poterat
de offenſione, ut defendens excuſetur. arg. d. §. qui cum aliter. &
l. ſed & ſi quẽcunq; in prin. ff. ad leg. Aquil. Et prẽdicta ſunt ve-
ra, niſi ſit miles inſultatus a ruſtico, uel robuſtus a debili, ita ꝙ
ſine dedecore non poterat aufugere. ſi miles occidat illum ru-
ſticum, non tenetur, quaſi nõ uideatur aliter ſe potuiſſe tueri.
arg. ff. de cond. inſti. l. filius. & ibi Dy. & Bar. & Cyn. in d.l. 1. C.
vnde

ADDITIONES.

* Inſcio, in vet. exempl.

a Moderamine. Adde qualiter quid dicatur fieri cum moderamine inculpa-
tæ tutelẽ, & an quis teneatur fugere, & qualiter teſtes debeant deponere, ꝙ
occiſor aliter ſuum aggreſſorem euadere non poterat, uide pulchre Bal. con
ſil. 21. libro quarto. & quando quis excedit modum in uindicando, qualiter
puniri debeat, vide Pau. de Caſt. conſil. 192. cum duobus ſequen. & an teſtes
deponentes de credulitate ad defenſionem admittantur, uide Bart. in con-
ſilio incipien. Vannutius, & an domeſtici admittantur, uide Ioan. de An.
conſilio 59.

8 vnde vi.¶†Vnum addas, ꝙ ſi inſultatus in defendendo ſe modũ
excellerit in offendendo aggreſſorẽ, tenetur tãtummodo de il-
lo exceſſu, & nõ de tota pcuſsione, vt eſt caſus ſingu. in l. ſi adul
terium cum inceſtu. §. Imperatores. ff. de adul. qđ eſt verum, qñ
exceſſus prædictus eſt punibilis, vt dicit gl. in d. c. olim. ita dicit
9 Bald. in l. 1. C. vnde vi. ¶†Quid ſi quis minatus eſt mihi, in poſ-
ſum eum licitè offendere? Bar. in d. l. metum. C. quod me. cau. di
cit, ꝙ ſi ille erat homo conſuetus minas ſuas executioni manda
re, ꝙ eſt iuſtus timor, aliàs non: facit, quod not. Bart. in l. de pu-
pillo. §. ſi quis ipſi Prætori. ff. de no. ope. nunc. Sed Bal. in l. 1. C.
vnde vi. dicit, ꝙ immo verbis eſt reſiſtendum, & non ferro, niſi
ille expectaret ſocios, & mora eſſet periculum allatura. arg. l. 1.
& 2. C. qñ lic. ſe ſine iudi. vin. ¶ Sed ego credo, ꝙ indiſtinctè ſit
vera opi. Bar. quia ſi minabatur mihi, & erat potens, & aliàs cõ
ſuetus percutere, veriſimiliter timere poteram, quod illud idẽ
mihi feciſſet. arg. l. non eſt veriſimile. ff. quod me cau. igitur me-
tu mortis euitandæ illud vr̃ feciſſe. arg. l. ſed & quemcunque. in
princ. ff. ad leg. Aquil. ¶ Addas ẽt, ꝙ talis defenſio non tantum
a vnicuique[a] de iure gentium, ſed etiam de iure naturali permit-
titur. vt l. 1. §. cũ arietes. ff. ſi quadr. paupe fec. dic. & l. vt vim. ff.
10 eod. Etiam vnuſquiſque † extraneus poteſt alium adiuuare, &
defendere, maximè qñ ſibi ab alio qui inſultatus eſt, mandatur,
vel acclamat adiutoriũ &c. quia ſi pro tutela rerum mearum
poſſum conuocare amicos, vt l. 3. §. cum igitur. ff. de vi & vi
arma. ergo multò fortius pro perſona. vt arg. l. ſancimus. C. de
ſac. ſan eccl. ita dicit Bar. in d. l. vt uim. qđ not. & melius vide in
meo tract. maleſi. in verſi. q Titius ſe defendendo. ¶ In gl. in ini-
11 tio. ibi, ſed non oĩs obligatio &c. nota † ꝙ regulariter omnis
obligatio eſt de iure gentium. Ex quo Vltramontani dicunt, ꝙ
ẽt actio de iure gentium, quia ſi obligatio quæ eſt mater, eſt de
iure gentium, ergo & actio quæ eſt eius filia, vt l. licet. §. ea obli-
gatio. ff. de procur. & quia ſi ius gentium adinuenit obligatio-
nes, ergo & actiones ex eis, aliàs fruſtra eſſet reperire obligatio
nes. argu. l. 2. §. poſt originẽ. ff. de ori. iu. Sed gl. in d. l. ex hoc iu-
re. tenet ꝯtrium, per l. 2. §. deinde ex his. & §. omnium. ff. de orig.
iur. quam gl. communiter Citramontani tenent, & quam ſequi
tur Sali. in d. l. ex hoc iure. & pro gl. alleg. tex. in l. in commoda-
to. §. ſicut autem. ibi, ciuileſq; actiones. ff. commo. & ĩ. de ac. §.
ſed iſte. vbi text. dicit, ꝙ ea legitimis cauſis deſcendunt, & eod.
titu. § in perſonam. vbi dr̃, ꝙ Prętor eas ex ſua iuriſdictione in-
uenit, ſed iuriſdictio prętoris eſt de iure ciuili, vt ff. eod. l. ius ci-
uile. ergo &c. vt ioſta, de perpet. & tempo. actio. §. 1. in princ. in
quibus omnibus ponitur iſta dictio, ea, quæ cauſam proximã
denotat, & immediatam. vt l. eo tẽpore. in fin. ff. de pecul. Et hoc
confirmat Ricar. de Sali. ratione, quia ſi ſolùm de iure gentiũ eſ
ſent inuentæ, ſequeretur, ꝙ ſolùm naturalis obligatio quã ius
gentium introduxit, produceret actionem, qđ eſt falſum. ff. de
pact. l. iuris gentium. §. ſed cum nulla. ff. de ſolu. l. is cuius. § Fla-
uius. licẽ actus debet attribui ei qui in illo agit potentius. l. quic-
quid. §. cũ partes. ff de acq. rer. do. ſed ius ciuile eſt illud qđ for-
tius operat in productione actionis, ergo debet ei attribui, qđ
ius ciuile plus operetur, patet; quia formã dedit actionibus cir
ca earum nominationem, propoſitionẽ, formulam, vel forma-
lem propoſitionem, ſed formæ dat eſſe rei, & conſeruat eã in eſ
ſe ſuo, vt l. Seia. de au. & arg. leg. & in hac formali, & nominali
cõpoſitione ſolũ operat̃ ius ciuile, ut d. §. deinde. ergo reſpectu
nominis & formæ, iuri ciuili, debent attribui actiones ¶ Simili-
ter reſpectu cauſę efficientis; nã ius ciuile, mediãte Iurecõſulto
eas facit, vt d §. deinde. vel mediãtibus principibus, ut C. de ꝑ-
ſcr. lon. tẽp. l. ſi. verſi. ideo. ſed reſpectu cauſæ materialis põt di-
ci, ꝙ vtroque iure ſunt inuentæ; quia ex naturali obligatione,
q̃ eſt de iure gentium, & ea ciuili ſimul cõiunctis ſint cautę, cũ
neutrum per ſe eſſet efficax actionẽ producere, vt l. iuris gentiũ.
§. ſed cũ nulla. ff. de pact. Patet igitur, ꝙ ius ciuile potentius agit
in earũ productione, ergo ei meritò debẽt attribui, vt gl. dicit.
Verum quia antiquæ erat quędam denunciatio, per quã Pręſi-
* des* uel magiſtratus compellebãt aliquid dari uel fieri. ut ĩ. de
actionib. § appellamus. per hunc modũ dicebant fieri actionẽ
de iure gentiũ. l. rerum. ff. re. amo. ¶ Cõcludit igitur Sali. qđ in-
uentio proſequendi qđ ſibi debetur, fuit de iure gentium, alias
aũt ꝯctus fuiſſent fruſtratorij, ſed modi proſequẽdi quibus uti-
mur, & earum nomina, propoſitiones, & ẽt formę, ſunt de iure
ciuili; nõ. n. prius erat ꝑpriæ nominata actio ea empto, vel lo-
cato, & ſic de cęteris. & per hoc patet rõſio ad obiecta. & ad le-
qđ ĩ. dicã, de act. in prin. ¶ In ea. gl. in fi. no ꝙ obligatio ex deli-
15 cto, vel quaſi, nõ eſt de iure gẽtiũ, ſed de iure ciuili. ¶†Scđò no.
ꝙ ex delicto, vel quaſi, naſcit̃ obligatio. Sed quo ad primũ doct.
non fatentur quo ad obligationem ex maleficio; quia dicũt, ꝙ
immo eſt de iure gentium, vt l. 1. ff. de fur. ita dicit Bar. & alij, in
l. ex hoc iure. ſed Sal ibi in fi. dicit, ꝙ punitio delictorũ fuit in-
uentæ de iure gẽtium, ſed nominationes, & ſpecificationes de-
lictorum, & pęnæ in ſpecie, ſunt de iure ciuili inuentæ, & limi-
tatę. Sed de oblĩonib. deſcendentib. ex eis, eſt maius dubiũ: nam
quidam dñt, ꝙ ex eis non eſt dare naturalem oblĩonem, q̃a con
ſenſus ſufficit, ex quo naturalis orit̃, ſed ſolum ciuilẽ dicũt eſſe
obligationẽ; & ita defendunt quidam gl. Sed Sal. dicit naturalẽ
ex conſenſu oriri, quia delinquendo voluit ſe ad pęnam delicti
obligari, vt ff. de iu. fiſc. l. Imperatores. & in Auct. de non alie. §.
quia verò leonis, eſt a. coll. a. benè facit l. 1. §. beſtias. cũ ibi no.
ff. de poſtula. Sed quaſi maleficia fuerũt a iure ciuili inuentæ, q̃a
ex facto alieno punit̃ quis, licẽt mediante culpa, & ẽt oblĩones
deſcendentes ex eis dñr de iure ciuili. ſed ex dicta culpa deſcen
dit aliqua naturalis, ſicut qñ ex proprio facto, & dolo obligat̃.
ſed obligationes deſcendentes ex quaſi ꝯtractibus ſunt de iure ci
uili, vt l. apud Iulianum. §. ſi. ff. ex qui. cau. ma. coniuncta l. 1. cũ
gl. ff. de acq. re. do. excepto, qñ indebitum repetitur, quia eſt de
13 iure gentium, vt l. indebiti. ff. de cõdi. indeb. ¶†Vltimò no. ꝙ eſt
duplex ius gentium; quoddam eſt quod fuit eo ipſo ꝙ gentes
cœperunt eſſe, naturali rõne inductum, abſq; alia cõſtitutione
gentium, vt fidem ſeruare. & iſto tali iure, quod hẽt concomi-
tantiam cum iure naturali, ſtatutum eſt ſm ius gentium, q̃a na-
turali rõne oẽs liberi naſcebantur, vt dicit hic tex. Quoddã eſt
ius gentium, quo oẽs gentes vtuntur, quod ſibi gentes conſti-
tuerunt, non ſm rõnem naturalem, ſed quodam modo ꝯ, vt bel
la, captiuitates, ſeruitutes, & diſtinctiones dominiorum, & de
hoc loquimur hic. & iſto iure ſtatus ſeruorũ eſt annichilatus, &
ſeparatus ab alijs, & nihil propriũ ſibi acquirere poſſunt. vt ff.
de acq. rer. do. l. acquirũt. cætera dic vt per Bar. Bal. & Sali. in d. l.
ex hoc iure gentiũ. ff. de iuſt. & iu. & dicam ĩ. de obli. in princ.

ADDITIONES.

a *Vnicuique. Adde hoc verum, niſi ſit perſona, quæ poſſit impunè offendi, quia tunc ſi ſe defendendo committat maleficium, punitur. Similiter perſonæ ponentes ſe defenſioni talis perſonę impunè offenduntur, vt voluit Paul. de Caſt. in conſi. 194. & vide Bal. in conſi. 205. lib. 2.*

* *Pontifices, in vet. exempl.*

SVMMARIVM.

1 *Statutum qualiter condi debeat.*
2 *Statuti forma non poteſt niſi expreſsè derogari.*
3 *Statutum a populo conditum valet, licèt non appareat quòd fuerit facta propoſitio in populo, vel quis ille fuerit qui propoſuit.*
4 *Scriptura an ſit neceſſaria de eſſe, & ſubſtantia legis.*
5 *Statutum non continens publicam vtilitatem, ſed ſpecialem fauorem vel gratiam, an valeat.*
6 *Statutum in odium alicuius conditum, quatenus teneat.*

Conſtat autem. Diuiditur iſte §. in tres partes. Primò
ponit dictum bimembre. Secundò po
nit exemplum primi membri. Tertiò exempla ſecundi mẽbri.
ſecunda ibi, ſcriptũ. tertia ibi, in §. ex non ſcripto. Item ſecunda
ſubdiuiditur in duas partes primò ponit, quid eſt ius ſcriptũ,
ſecundo ponit exempla. ſecunda ibi, lex Et h. d. Ius ſcriptũ con- *
ſiſtit in ſex partibus hic nominatis. h. d. cum quo concordat ſe-
1 cunda diſtinctio. §. lex eſt. ¶†No. in §. lex eſt. practicam conden-
di ſtatutum, videlicet, ꝙ fiat propoſitio coram populo, per eũ 2
qui habet officium proponendi. & iſte modus eſt ſeruandus, &
forma. quod ſm Bal. in l. 1. ff. eod. præſtat argumentum. Statuto
Peruſij cauetur, ꝙ omnis propoſitio fiat per priorem priorum,
& aliter non valeat, modo adunãtia congregata, populus vult
vnum, quod prior non vult proponere, quia eſt pœnale, vel
quia iurauit. modo quidam alius propoſuit, & populus ſtatuit,
an valeat? & videtur ꝙ ſic, ex quo habuit conſenſum populi. vt
l. obſeruare. C. de decur. lib. 10. & ibi Bar. qui allegat. l. de quib.
ff. de legib. & l. ſi quod. C. de legibus. lib. 10. In contrarium vide
tur tex. iſte, quia non eſt ſeruata forma. Sed dicunt, concilium
a eſt tale, † ꝙ poſſet dictæ formę derogare, & valet ſtatutum. qđ
intelligo uerum, ſi expreſſæ dictę formæ derogauit, alias non,
vt argum. l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de legat. 3. & hoc
idem tenet Bald. in d. l. omnes populi. ff. de iuſt. & iu. circa finẽ.
3 ¶† Quęro, reperitur, quòd populus aliquid ſtatuit, & tamen
non apparet quod fuerit facta propoſitio in populo, vel quis
fuerit ille qui propoſuit, an tale ſtatutum valeat? & Bald. in
l. vniuerſis. in fin. C. de precibus Impera. offerẽd. & in l. 2. C.
de decur. libro 10. per illum tex. tenet, quòd valeat. quod eſt
notandum.

a notandum.* ¶†Quæro an ſcriptura ſit neceſſaria de eſſe & ſub-
4 ſtantia legis? & gl. in l. 1. C. de legi. & in l. de qb. ff. eo. tit. ſentit ꝙ
ſic. facit j. eo §. ex non ſcripto. & illud tenet Pet. in l. humanū.
C. de leg. & Sal. dicit ibi, ꝙ hæc eſt cōis opi. ſed Bal. dicit ibi, ꝙ
quidam dñt ꝯrium, videlicet, ꝙ ſcriptura non requirat̃ de ſub-
ſtantia & eſſe formæ, ſed de eſſe obſeruantiæ. ſicut dicimus in
ſimili, quia ꝯctus conditionalis prius hēt eſſe, quam obligatio.
Ita in legib. ſola voluntas principis, vel ſtatuentis verbis expreſ
a ſa, eſt lex; ſcriptura verò* requiritur ad legis obſeruantiam, &
obligationem ſubditorum. pro hoc l. 1. §. 1. ff. de conſti. prin. non
enim dicit, ſcriptum eſt, ſed dicit, placet. ad idem 25. q. 2. c. in-
ſtitutionis. de hoc per Io. And. in c. nemo pōt. de reg. iur. in Mer
5 cur. & mihi vr̃, ꝙ iſta vltima ſit verior de iure. ¶†Quærit Bal. in
l. 1. ff. de leg. an de ſubſtantia ſtatuti ſit, ꝙ ſit factum ob publicā
vtilitatem, ita ꝙ ſi reſpiciat ſpecialem fauorem, vel gratiam ali
cuius non valeat? & ibi concludit, ꝙ immo valeat, licèt nō con
tineat publicam, ſed ſpecialem vtilitatem, vt l. 1. ff. de conſtitu.
6 prin. & l. neque delictum. C. de decu. lib. 10. ¶†Quid ſi eſt factū
ſtatutum, ſiue lex ſpecialiter in odium alicuius perſonæ? Bar. in
l. omnes pop. ff. eo. verſi. vltimò quæro, & in l. Antiochenſium.
de pri. cre. & in l. venditor. §. ſi conſtat. ff. commu. præd. l. ſi. ff. de
app. & in l. toties. §. 1. ff. de polli. in his oībus locis dicit, ꝙ facié
do legem vlem pōt fieri, per d. § ſi conſtat. ſed per ſtatutum ſpe
ciale, fieri non pōt, per dicta iura. Sed Bal. in l. 1. ff. de legi. dicit,
ꝙ aut fit ꝓꝓ odium rōnabile, vt quia ꝓꝓ enorme delictū, & va-
let, vt l. amiſsione. §. qui deficiunt. ff. de cap. dimin. ſecus ſi odiū
eſſet irrationabile. vt d. l. toties. §. 1. l. priuatus. ff. qui & a quib. Tu
cōiungas opi. Bar. & Bal. & diſtingues per te, & hēbis veritatē,
videlicet, ꝗa per legē, vel ſtatutū vl̃e, per odiū ēt irrationabile
fieri pōt: ſi aūt per ſtatutū particulare, & tunc ēt idē, qñ eſt odiū
rōnabile, aliàs ſecus. Ita intelligant̃ ꝓdicta, vt ſaluentur opi. ſu-
prædictæ, & plenè materiā ſtatutorū vide vt ſcripſi s. eod. §. 1.

A D D I T I O N E S.

a Notandum. Adde pro hoc quod uoluit Rom. in conſi. 152. ꝙ ſi Communitas conceſſit priuilegium immunitatis alicui, quòd præſumitur ſolennitas interueniſſe.

* In uet. exempl. loco, uerò, legitur non, quæ lectio magis placet, tum ex mente Bal. tum ex ijs, quæ ſequuntur.

S V M M A R I V M.

1 *Statuta laicorum non ligant clericos.*
2 *Argumentari de genere ad ſpeciem vel econtra, an & quādo liceat.*
3 *Succedere qui non poteſt vt cognatus, nec vt agnatus admittitur.*

Plebiſcitum. Cum eſſet in ciuitate Rom. lex 12. tab. &
ius ciuile, euenit, vt plebs cum patribus in
diſcordiam perueniret, & reduxit ſe in montem Auentinū, in
quo plures leges condidit, mox, reuocata illa plebe l. Hortenſia
ſtatutum fuit, ꝙ plebiſcita pro l. obſeruarentur; & ita dicit tex.
in l. 2. §. deinde cum eſſet. ff. de ori. iu. h. d. ¶ Not. 1. ꝙ ſicut lex eſt,
ꝙ populus ſenatorio magiſtratu interrogāte ſtatuit, ita plebi-
ſcitum eſt, ꝙ plebs, plebeo magiſtratu interrogante conſtitue-
bat. Not. ꝙ aliud eſt plebs, aliud populus. Not. quòd populus
a eſt genus, & plebs ᵃ eſt ſpecies eius, ſiue pars. ¶ Not. ꝙ appella-
tione populi, cōprehenduntur omnes nobiles, & plebei. ¶ Not.
ꝙ appellatione plebis, tantummodo vulgus, ſine nobilibus
1 continetur, & ſm Iac. de Are. eſt iſte tex. arg ꝙ per † ſtatutum
laicorum, vel conſuetudinem non ligantur clerici, quia ſi per
ſtatutum plebeorum non ligabatur populus, niſi conſenſiſſet
poſtea ex l. Hortēſia. quāto minus debet ligari clericus ſtatutis
laicorum, cū ſit valde nobilior. vt l. presbyterorū C. de epi. &
2 cle. & de hoc vide in c. quæ in eccleſiarū. extra de conſti. ¶† Ad-
das, an liceat arguere de genere ad ſpeciei, & dic, ꝙ affirmati-
uè non pōt argui, vt animal eſt, ergo eſt homo, quia ad poſitio
nem generis, non ſequitur poſitio ſpeciei, ſed eꝯ ſic, vt no. Bar.
in l. 2. §. doli mali. ff. vi bon. rapt. & in l. iuriſgentiū. §. ſed ſi frau-
dandi. ff. de pact. ſed negatiuè a genere ad ſpeciem eſt bona cō-
ſequentia, vt non eſt animal, ergo non eſt homo, quia à quo re
mouetur genus, & remouetur quęlibet eius ſpecies. gl. eſt in l.
cauſas vel lites. C. de tranſa. Sed eꝯ, ad poſitionem ſpeciei, ſe-
quitur poſitio generis, & ſic à ſpecie ad genus affirmatiuè po-
teſt argui, ſed ad remotionē ſpeciei, nō ſequit̃ remotio generis,
& ſic negatiuè de ſpecie ad ſuū genus, non eſt licita cōſequen-
3 tia, vt l. duobus. §. ſi qs iurauerit. & ibi Bar. ff. de iureiu. ¶† Ex his
patet ſm Ioan. de Pla. ꝙ qui non admittitur ad ſuccedendum
vt cognatus, non admittitur vt agnatus, ſiue vt conſanguineus,
ſumendo cognationem, prout eſt genus, vt not. in l. ſi. ff. de ſuis
& legit. ¶ Et qualiter ſumatur genus, & qualiter ſpecies, vi. le
gl. & ibi doct. in l. legato generaliter. ff. de lega. 1. Et no. gl. in l. 2.
ſi cer. pet. in princ. &c.

A D D I T I O.

a Et plebs. Vr̃ ꝙ populus a plebe non differat, ut genus a ſpecie, quia poſita ſpecie ponitur genus, v. g. homo eſt, ergo animal eſt, & tñ non rectè infertur, plebs eſt, ergo populus, quoniam tex. hic repugnat ſecundum Fulg. & Iaſ. in l. mutuum damus. § creditum. ff. de reb. cre. in Pan. & ibi ſcripſi, ſed Franciſ. Cur. iunior, dicit ibi eſſe fallaciam, nec eſſe ſic argumentandum. plebs eſt, ergo populus; quia ſic argomentando diceremus ꝙ ſpecies eſſet idem ꝙ genus, quod eſt abſurdum. Sed ſic eſt arg. Ioan. eſt de plebe, ergo de populo, tunc enim procedit argumentum. Vel dic, ꝙ apud iurecoſultos, qñ unum eſt altero generalius, illud generalius hẽ locum generis, aliud aũt locum ſpeciei, in l. quæſitum. § fin & ibi no. Bar. de fund. inſt. in Pand. Vel tertio poſſem us reſpondere, ꝙ poſita ſpecie, ponitur genus, tanquam prædicatum & repræſentatum in illa ſpecie, non autem tanquam repræſentet omnes ſpecies in illo genere contentas: nam poſito homine ponitur animal. ſ. rationale, ſed non irrationale, ita poſita plebe ponitur & populus, ſed non omnes ſpecies contentæ ſub populo. & ſic non obſtat contrarium ſupra formatum, & ut intelligas genus & ſpecies melius quàm alibi reperiatur, ſcripſi in l. mutuum damus. § mutui datio. uer. concludo genus. de reb. cre. in Pand. ubi concluſi genus conſiderari quintuplicitet. Primo dicitur maximè genus generaliſſimũ, quod ſupra ſe non habet de quo prædicetur, ſeu loquatur, ut ſubſtãtia. & res. Secundo dicitur genus ſubalternum, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, ut animal, aliud rationale, & aliud irrationale. Tertiò genus interius, quod logici ſpeciem appellant. Quartò genus dicitur unum eorum quod conſiſtit in pondere, numero, uel menſura, ut d. § mutui. Quinto genus dicitur quantitas, ſeu quota bonorum pro indiuiſo poſſeſſa, uel debita. Bar. in l. Mæuius. § duobus, in princ. de leg. 2. in Pand. Item ſpecies capitur trifariam, dialecticè, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, ut homo, alios Ant. alius Io. & dicitur genus interius. ſecundo ſpecies dicitur id, quod uno ſpiritu, unoue ſtructura continetur, dialecticè indiuiduum appellata, ut equus, domus. Tertio dicitur ſpecies corpus demonſtratũ, ſecundum Bal. in d. § mutui datio. uerſic. oppono quod gentes, puta hoc frumentum, talis fundus. Ant. Cal.

S V M M A R I V M.

1 *Vniuerſitas an poſſit delinquere, & an ex eius dolo agi poſſit.*
2 *Ciuitates & decuriones an poſſint reſtituere famã.*
3 *Minoribus, ætatis veniam, ſeu liberam adminiſtrationem, nulla ciuitas concedere poteſt.*
4 *Spurius non poteſt per ſtatutum legitimari, nec effici ſucceſſibilis.*
5 *Ordo quis ſeruandus ſit in condendis ſtatutis.*

Senatuſconſultum. ¶ Not. ꝙ Senatus habet poteſta-
tem legis condendę. vt l. non am
bigitur. ff. de legi. nam poterat etiam reſtituere famam, & pote-
rat ēt id, ꝙ poterat ipſe Princeps, & quod erat de reſeruatis ipſi
principi. vt l. 1. §. de qua re. & ibi not. gl. Bar. & doct. ff. de poſt.
1 ¶† Not. ibi, vt difficile eſſet, ꝙ difficile eſt conuenire in vnum,
vniuerſitatem maximè magnam, vt hic, & l. 1. ff. de libe. vni. &
ſic non videtur, ꝙ vniuerſitas poſsit delinquere, nec ex dolo
vniuerſitatis poſsit agi; quia per eam dolus committi non pōt,
vt l. ſed ex dolo. §. 1. ff. de dolo. Sed tñ dicendum eſt, ꝙ licet cum
difficultate poſsit conueniri in vnum, & in eandem ſententiam
trahi, vt l. item ſi vnus. §. principaliter. ff. de arbi. tamen poteſt
cōueniri cum difficultate, & ſimiliter delinquere, vt dicit gl. in
d. l. ſed ex dolo. §. 1. ¶ Quęro cùm hodie conſilium generale po
puli, ſiue decuriones ſuccedant loco Senatorum, vt not. in rub.
C. quæ ſit lon. conſue. an ſicut olim ſenatores poterāt reſtituere
2 ad famā, & alia quę erāt reſeruata ſoli principi, ita† hodie ciui-
tates, decuriones, & populi poſsint reſtituere ad famā, & etiam
aliquem reſtituere iuri genituræ? Bal. in l. infamē. in fi. ff. de pub.
iud. tenet ꝙ ſic, qñ eſt ciuitas quæ non recognoſcit ſuperiorem,
quia quò ad ſe, eſt loco principis, iuxta not. in l. hoſtes. ff. de ca-
pti. Sed idem Bar. in d. l. 1. §. de qua re. ff. de poſtu. dicit, illud eſt
verum, qñ eſſet infamia irrogata virtute alicuius ſtatuti, tunc
per aliud ſtatutum cōtrarium poteſt tolli, aliàs innuit, ꝙ ſi quis
eſſet infamis de iure cōi, ꝙ non poſsit per ciuitatem famæ reſti
tui. & ibi ēt dicit de Regibus, Principibus, & alijs dominis, qui
aut recognoſcunt Imperatorē pro ſuperiore, aut non recogno
ſcunt: & illud vltimum vr̃ verius, & ita vr̃ tenere Io. de Imo. in
d. l. infamem. Sed Bal. & in l. generali. C. de ſen. paſ. dicit, ꝙ licèt
ciuitas nō poſsit aliquem reſtituere ad famā (facit qđ not. Inn.
in c. cùm te. extra de re iud.) ſi talis reſtitutus per ſuam ciuita-
tem, cōſequitur & recuperat honores illius municipij, qui de-
feruntur per ſuam legem: quia quantum ad iura ſuę ciuitatis,
debet haberi pro reſtituto, non obſtante ꝙ infamis repellat̃ de
iure poſitiuo, cui poteſt derogari per ſtatutũ. vt l. vt gradatim.
3 §. ſed ſi lege. ff. de mu. & ho. ¶† Quæro, an ciuitates poſsint con-
cedere minoribus liberam adminiſtrationem rerum ſuarū, & ꝑ
cōſequēs, an poſsint concedere veniā ætatis? & vr̃ ꝙ non, ꝗa eſt
de reſeruatis principi. vt l. ſi. C. de his q̃ ve. æta. impe. & hoc vult
Bar.

Bar.in d.l.non ambigit̃.& ſic per ſtatutum hoc fieri nõ poteſt,
vt no.Bar.in l.oẽs pop.circa prin.ff.de iuſt.& iu. ſed idem Bar.
in l.3.in princ.ff.de min.diſtinguit,aut eſt ciuitas quæ non reco
gnoſcit ſuperiorem,& tunc põt dictam adminiſtrationẽ conce
dere,& per cõſequens cõcedere veniam ætatis,quia in ſuo ter-
ritorio hr̃ loco principis. vt d.l.hoſtes. facit pro eo gl.in l.fi.C.
de pręſcr.lon.temp. & ibi Cy. aliàs aũt ſi recognoſcit ſuperio-
rẽ,non poſſet illud concedere.Sed ego oĩ caſu teneo, ꝙ nullus
populus,quamuis non recognoſcat de facto ſuperiorem, quia
deliquit reclamando ꝯ principem, nullo modo poſsit veniam
ætatis,ſiue liberam bonorum adminiſtrationem minoribus cõ
cedere, quia hoc eſt de reſeruatis principi, vt dictum eſt, aliàs
aũt ſequeretur abſurdum , de quo per Bart. in d.l.non ambigi-
tur. videlicet, ꝙ quælibet ciuitas poſſet conſtituere Imperato-
rem, & auferre,quæ princeps ſibi reſeruauit,qđ eſt valde abſur
4 dum,ut in c.2.ex̃ de maio.& obe.¶†Ex prædictis ẽt patet,ꝙ ſta
tutũ ciuitatis,& ſic populi.vt l.oẽs pop.ff.de iuſt.& iu.ſiue cõ-
ſiliarij qui repræſentant decuriones, vt no.gl.in rub.C. de dec.
& l.2.eo.tit.li.10. non põt ſpurios legitimare, quia ordo decu-
rionum hoc facere non põt.vt l.1.& 2.& ibi Iac.But.& Cyn.&
alij doct.C.de iur.au.an.nec ẽt põt facere ſucceſsibilem ſpuriũ.
vt l.3.& ibi Bar.Bal.Ang.& alij ff. de teſt. qm̃ iſta ſunt de reſer-
5 uatis principi,ita dicit Bar.in d.l.non ambigitur. ¶†Quæro, qs
ordo ſit ſeruandus, qñ populus,vel decuriones, ſiue conſiliarij
volunt facere ſtatutum? dic, ꝙ dẽt cõuocari more ſolito, tuba,
cornu,vel campana.ut dicit Bar.in l.2.C. de decu.li.10.& in lo
co publico & conſueto, & ibi facta propoſitione a præſide,cõ-
ſiliarij coadunati in maiori parte debent ſimul ꝓſtare voces,&
non ſufficeret,ſi quilibet eorũ ſeparatim,& ſeparatis horis, &
ſeparatis locis, pręſtaret conſenſum,quia qđ cõe eſt ut vniuer-
ſis,dẽt ſimul comprobari,aliàs autem ſi eſt cõe vt ſingulis, ſuffi
cit conſenſus ſeparatus.l.per fundum.& ibi dñs meus d.Flor.ff.
de ſer.ruſti.præd.Et quod maior pars dictorum conſiliariorum
de p̃ntibus determinauerit, ſtabit,& habebitur pro lege & ſta-
tuto,dũmõ oẽs conſiliarij uocentur,vt in dicta congregatione
ad minus duæ partes oĩum congregent̃. vt l.nulli. & l.planè. &
ibi gl.& doc.ff. qđ cuiuſq; vni.no. & l.qđ maior.& ibi Dyn. &
Bar.ff.de adm.tut.& de hoc vide Bal.in d.l.non ambigitur.

SVMMARIVM.

1 *Imperatoris epiſtola quot ſignis cognoſcitur, vt pro lege obſeruetur.*
2 *Priuilegium perſonale in quibus caſibus egrediatur perſonam, & ad aliam transferatur.*
3 *Imperatoris diſpoſitio quando pro lege habeatur.*
4 *Clauſula, ſi preces veritate nitantur, ſemper ineſt in reſponſionibus Principum.*
5 *Populus Romanus an poſſit hodie legem condere.*
6 *Imperium a populo Romano reuocari non poteſt.*
7 *Imperatoria ſententia qua faciant ius.*
8 *Pœna aliquando propter ſeruitia facta Reipublicæ uel principi minuitur.*

Sed & quod principi. Iſte §. diuiditur in quatuor
partes.Nam primò ponit di
ctum.Secundò eius rationem.Tertiò ponit illationem. Quartò
dictũ modificat,& declarat.Scđa.ibi,cũ lege.Tertia ibi,quocũ-
que. Quarta,ibi,planè.Et h.d. Cõſtitutiones principũ obtinent
vim legis ẽt gñalis,ſi ſint gñales,vel ſpeciales, ſi emanãt ob me
ritũ, vel odiũ ſingularis perſonæ.h.d. ¶No. ꝙ poſt trãſlationẽ
Imperij in principẽ,licitũ fuit Imperatori cõdere leges gñales.
¶No.ꝙ conſtõ principis,& epiſtola ſeruant̃ pro lege.¶No.ibi,
1 quodcunq; igit̃,cõiuncta gl.in ver.cõſtat,ꝙ quatuor ſignis † co
gnoſcitur an epiſtola ab Imperatore ſit facta, vt obſeruet̃ pro
lege generali.Primò,ſi in ea dicat̃, hac edictali lege.Scđò, ſi di-
catur hac generali lege.Tertiò ſi miſſa ad ſenatũ.Quartò, ſi mã
detur in ea,qđ in ſimilibus caſibus ab oĩbus obſeruari debeat.
2 l.leges vt generales.C.de legi.¶†No.in ver.planè.ꝙ priuilegiũ
a perſonale [a] nõ egredit̃ ꝑſonã, ut hic, & ff.de conſti.prin.l.1.&
ibi Bar.& gl.in l.Neratius.ff.de reg.iur.& Bar.in l.Gallus.§.nũc
de lege.ff.de lib.& poſth.¶Fallit primò , ſi priuilegiũ eſt cõceſ-
ſum ꝑꝑ naturalẽ & ſuficiẽtẽ rõnem,ut in beneficio reſtõnis in
integ.cõceſſo minori ꝑꝑ lęſionẽ,qđ trãſit ad hæredes.ut l.inter
dũ.ff.de min.¶Scđò fallit in priuilegio cõceſſo marito,ne cõue
niatur niſi inquantũ facere põt,qđ tranſit ad hęredẽ,i.cõem fi-
liũ eiuſdẽ matrimonij.l.ẽt.in prin.& ibi doc.ff.ſol.ma.¶Tertiò
fallit in priuilegio pręlationis dotis conceſſo mulieri,qđ trãſit
ad hr̃dẽ,i.filiũ mulieris eiuſdẽ matrimonij. ut l.aſsiduis §.exce
ptis.C.q pot.in pign.hab.¶Quartò fallit, qñ de hæredib.in plu-
rali eſt facta mẽtio,qa tunc ẽt tranſit ad hæredem hæredis. vt l.
ſciẽdũ.ff.de ver.ſig. ſed ſi de hęrede in ſingulari ſit facta mẽtio,
quia tunc nõ tranſit niſi ad primũ hęredẽ,ſi eſt talis res,quæ de
ſui natura nõ trãſit ad hr̃dis hr̃dẽ,vt l.antiquitas.C.de vſufruct.
¶Quintò fallit, ſi priuilegiũ cõcedit̃ ciuitati, vel loco, quia ſꝑ
eſt idẽ locus, licèt perſonæ renouent̃, vt l.proponebatur.ff.de
iud.¶Sextò fallit, ſi conceditur poſteris, quia tranſit ad ſucceſ-
ſores,nõ tñ ea ſęminis,vt l.1.in fin.& ibi not.ff.de iur.immuni.
¶Septimò fallit , ſi priuilegiũ cõceditur rei,quia ad quoſcunq;
tranſit res,trãſit & priuilegiũ, vt l.3.in fi.ff.de cẽſibus.& no.gl.
in l.ſordidorũ. C.de exc.mu.lib.10.& iſta ſunt oĩa de mẽte Bar.
in d.l.1.ff.de cõſti.prin.Et vide Bar. & Ang.& Imo.in l.qa tale.
ff.ſol.mat.¶Et vtrũ priuilegiũ,ſiue conceſsio in dubio intelliga
b tur eſſe reale, vel perſonale, [b] vide qđ no.Bar.in l.pe.ff.de ſer.
leg.& Ang.Raph.Cum.& Imo.in l. apud Iulianũ §.ſi qs. & ibi
dixi.ff.de leg.1.& vide Dy. in c.priuilegiũ ꝑſonale.de reg.iu.in
3 6.¶In gl.t.in fi.no.†ꝙ diſpoſitio Imperatoris hr̃ pro lege,qñ eſt
huius propoſiti condendi legẽ cõem.qđ intelligit Bal.in d.l.t.
ff.de conſt.prin.ſuper poſsibili & honeſto;nã impoſsibile prin-
ceps nõ põt.Illud aũt dr̃ impoſsibile, cuius ꝯriũ eſt neceſſariũ.
facit pro eo, qđ no.doct.in l.1.in fi.C.de his quæ pęnę no.¶Eſt
aũt ſm Bal.ius neceſſarium,ius diuinum,item ius naturale,vel
gentium.¶An aũt princeps poſsit ꝯ prædicta iura præſcribere,
dic vt dicit Bar.in l.ſimili de ſtatutis in l.oẽs pop. circa prin.ff.
de iuſt.& iu.& in l.1.ff.de conſt.prin.& no.gl.Cyn.Bar.& Bal.&
alij in l.fi.C.de conſtit.princ.facit qđ not.Bar. in proœ. Digeſt.
4 ¶Addas † ꝙ non præſumitur placere principi,niſi iuſtum,& ve
rũ ſit, & ideo clauſula,ſi preces veritate nitãtur, ſꝑ ineſt reſpõ
* ſionibus [*] principum,vt l.2.& l.fi.C.ſi ꝯ ius vel vtil.pub.in tm̃,
ꝙ ſi princeps excedit iuſtitiam partis , nunquam præſumitur
velle excedere,niſi in modico,vt l.quoties.cum ibi no.per glo.
& doct.C.de precib. Impe.offe.An aũt, ſi reſcribatur ꝯ ius ciui
le,requirat̃ clauſula,nõ obſtante tali lege, vel non,no.in d.l.fi.
C.ſi ꝯ ius vel vti.pub.& Bar.in l. ſi qs in principio teſtamẽti.ff.
de leg.3.& Bar.in extrauag.ad reprimen.in verbo,nõ obſtante.
5 ¶In gl.in uerbo,contulerit.in fi. Primam opi.†ꝙ populus Ro-
c manus non poſsit legem hodie condere,[c] tenet Io.& gl.in l.nõ
ambigitur.ff de leg.& illam tenent Cy. & Bal.in l.fi.C.de legib.
ſed Guiliel.& Bar.in d.l.non ambigitur.ff.de leg.dicunt,ꝙ legẽ
uniuerſalem facere non poteſt,ſed Senatuſcõſultum facere po-
teſt,ut hic,quia facit auctoritate principis.vt l.2.§.2.C.de vete.
iur.enucl.Sed Io.Fab.tenet,ꝙ immo d.l.non ambigitur. non eſt
correcta,qm̃ illa non fuit facta ab Vlpiano,qui fuit tp̃e Alexan
dri Seueri Imperatoris, qui cœpit regnare poſt annos Domini
noſtri Ieſu Chriſti 225.ſm chronicam,quo tp̃e,& ante,ſine du
bio erant Imperatores, & tranſlatum fuit Imperium in Princi-
pem,igitur &c.niſi uelis dicere, ꝙ Senatus et pręfectus ꝑtorio,
per legis formam,ut C.de offic.præfect.præto.Orientis Illyrici
l.2. poſſunt leges condere , auctoritate poſtea eis conceſſa per
principem.¶Secundò no.ea gl. ꝙ populus Romanus tranſtulit
6 Imperium oẽ in principẽ.¶†Quæro,an illud poſsit reuocare? [d]
d Iac.But.dicit,ꝙ ſic.quia tranſtulit per legem regiam,ergo con-
traria lege tollere poteſt,ut l.ſi quis in principio teſtam.de leg.
3.ut refert Bal.in d.l.fi.C.de legib. Guil.in d.l.non ambigitur.te
net idẽ , quia primus Imperator nõ potuit quærere ſucceſſori.
e nam creatio Imperatoris [e] non eſt ex ſucceſsione, ſed ex electio
ne.Nam iſte non eſt de caſib. ꝙ quæratur per alterum,iuxta no.
ĩ §.alteri.Inſti.de inuti.ſtip.& ibi hoc vr̃ ſequi Bar.;ſed hæc opi.
ſm Sali.in d.l.fi.C.de leg.olim poterat ſuſtentari,hodie aũt non
toleratur , cũ electio Imperat. ſpectet hodie ad principes Ale-
manię,& ius priuandi ipſum ſpectat ad Papam.non tñ ſm Bal.
in d.l.fin.ex omni cauſa, ſed ſolum ex cauſa ita notoria, ex qua
turbatur uniuerſus ſtatus Chriſtianorum, uel eccleſiæ.ut ex̃ de
rè iudi.c.ad apoſtolicę.in 6.& facit quod no.gl.in uer.depoſuit.
in c.alius.15.q.6.Ex quo ſequitur,ꝙ cum populus Romanus de
ipſo Imperio, & poteſtate Imperatoris nõ habeat ſe impedire,
videtur, ꝙ nec legem generalem poſſet popolus condere , nec
reuocare Imperium,& iſtam opi. ſequitur Bal in d.l.fi.quæ eſt
cõis.¶In gl.in uerbo,epiſtolam.& in uer.decreuit & in ver.vel
edicto.

ADDITIONES.

a Perſonale. Vide l.cum patronus.& ibi Bar.ff.de leg.2. Dyn. in reg. priuilegium.de regul.iuris in 6.
b Perſonale.Adde Pet.de Anch.in conſi.310.
* Reſcriptionibus.in vetuſt.exemp.
c Condere.Adde quòd idem tenet Ludo.Rom.in conſi.218.
d Reuocare.Adde an Ianuenſes, & alij qui eligunt ſibi Ducem poſsint illum reuocare. Bald.conſi 451.lib.4.
e Imperatoris.Adde ad quos ſpectet electio Imperatoris, & qualiter eligatur ſ Cardin.in conſi.pen.

7 edicto.in fi. conclude ſm Io.Fab. Aut princeps† interloquitur,
aut diffinit.Primo caſu eius interlocutio nõ facit ius, vt l.a. &
ibi no.per gl.& doc.C.de legib.& no.in l.1.eo.ti.qđ eſt uerum,
niſi in corpore iuris ſit redacta,vt l.fi.C. de nouo C.cõpo.l.me
tũ.§.ſed qđ ꝑtor.ff.qđ met.cau.Et idẽ ſi Princeps ad ſupplicatio
a nẽ vel cõſultationẽ cuiuſcũq; rñdeat,ᵃ uel reſcribat. Nã nõ fa-
cit ius,niſi in illa cã,niſi ẽt illa talis reſpõſio eſſet in corpore iu
ris clauſa.vt no.gl.in l.nemo.C.de ſent.Secũdo caſu qñ diffinit,
& tũc aut pñtibus partibus, & tũc ſi ſm ius, nõ facit ius nouũ,
ſed qđ eſt declarat.ff.de acqui.re.dom.l.adeò.§.cũ quis. Sed ſi ꝯ
ius,tunc dic,vt in l.ſi vindicari.C.de pœnis.ff. dẽ arbi.l.Celſus.
& in Auct.de iudi.§.omnis aũt.colla.6.Si ꝑter ius,tũc facit ius,
vt hic,& l.fi.C.de legi.& eſt rõ ſm Bal.quia qñ ſit parte ꝑſente,
fit cum magna cauſæ cognitione,vel deliberatione,& maximè
in curia Principis,vbi eſt magna copia peritorum. vt l.omniũ.
C.de teſt.Si verò pronunciet partibus abſentibus non facit ius,
b quia magis ex contumacia ᵇ vr̃ lata ſnĩa, quam ꝙ ita ius dicta-
uerit.arg.l.qui repudiaonis.§.cum contra.ff.de inof.teſt.in fi. &
8 facit l.ſi ideo.in prin.& ibi Bar.ff.de euic.¶† In gl.ob meritũ. &
in gl.nõ irrogauit.in fi.no.ex tex. cõiunctis his gl. ꝙ eſt iuſta cã
mouendi,uel remittẽdi alicui pœnam ꝑꝑ multa ſeruitia,quæ
contulit Principi,vel reipublicæ.Et econtrà, eſt iuſta cã augmẽ
* tandi pœnam alicui,vt multis graſſantibus * locus ſit exemplo.
vt hic,& l.aut facta.§.fi.& ibi Bar.ff.de pœnis.¶ In gl.nõ tranſ-
greditur.ibi,ff.qđ quiſque iu.l.3. dic, qđ vtilius eſt, ꝙ conceſ-
ſio Principis fiat motu proprio, potius quàm ad poſtulationẽ
partis.vt ibi,& c.ſi motu proprio.de præb.in 6.¶ In eadem glo.
in fi.an priuilegium vni conceſſum,extendatur ad alium,ſupra
dixi.& vide Bar.in d.l.1.ff.de conſtit.Princ.

ADDITIONES.

a Reſpondeat. Adde ꝙ Rom.in conſi. 320. tenet. ꝙ ſi Princeps reſcribit ad declarationem legis,uel ordinationis ad inſtantiam unius, quod facit ius quò ad omnes.

b Contumacia.Adde,ꝙ illud quod dicitur, ꝙ ſententia lata contra abſentem, præſumitur potius lata propter contumaciam, quàm propter malã cauſam, quod illud procedit,niſi iura eſſent producta & liquida iudici. vt voluit Ro. conſi.329.ubi etiam uide,quando dicatur liquidum iudici.

* Creſcentibus in aliquo exemp.ſed non rectè.

SVMMARIVM.

1 *Ius prætorium quod ſit.*
2 *Redhibitioni quæ ſint neceſſaria.*
3 *Actio ædilitia in quibus locum habeat.*
4 *Redhibitio habet locum etiam uitio expreſſo.*
5 *Prætores qui hodie ſint,& qui defenſores ciuitatis.nu.6.*
7 *Prætores non poſſunt leges facere.*
8 *Prætores non legem,ſed ſtatuta condunt.*

Prætorum. ¶Edicta Prætorum,quæ ab autorib.ius honorarium appellant,habẽt vim legis.h.d.¶No.
1 ꝙ licet Prætoribus legem condere. ¶No.ꝙ ius† prętorium,ſiue
honorarium eſt illud, qđ prætores introduxerũt ad adiuuãdũ
ius ciuile,vt in bon. poſſ. licet eſſet petitio hæreditatis, vel ad
corrigendum,vt in ſucceſſione emancipati,vel ſupplendi iuris
ciuilis gratia,vt in actione furti manifeſti,vt l.ius aũt.§.ius præ
toriũ.ff.de iuſt. & iu. & ibi no.¶No.ꝙ edicta ædiliũ curulium.i.
magiſtratuum, qui præerãt vẽditionibus & permutationibus,
animalium vitioſorum,ut ff.de ædil.edic.l.1.ſunt pars iuris præ
torij Et iſti prætores introduxerũt actionẽ redhibitoriam, quæ
durat ſex mẽſibus,vt poſſent redhiberi hinc inde oĩa.ut l.cũ ſex
mẽſes.ff.de ædil.edict.de quo uide latè per Bal.in l. ſi prædium.
C.de ædil.act.¶Et ſic no.qđ ille,qui vult redhibere equum, uel
a bouẽ morboſum,quẽ emit,neceſſe eſt,† vt primò offerat oẽ id,
quod fructus,& lucri,& commoditatis cauſa interim ex equo,
boueq; ꝓceperit,aliàs autem non põt in dicta redhibitione ob
tinere, vt l.ædiles ẽt.§.fi. & ibi no.ff.de ædil.edic. & ẽt ſi emptor
aliquid ſoluerit pro medicinis,vel alio modo, poteſt a vẽdito-
re ẽt recuperare.ut eſt caſus in l.1.§.ſi quid autẽ. poſt ff.de ædil.
edic.& ẽt introduxerunt actionem,Quanto minoris,hoc eſt,ꝑ
quãtominus ego emiſſem,uel cõmuniter emptum fuiſſet,ſi ſci-
3 retur illud uitium.vt l.ſciendum.§.fi.ff.de ædil.edic. ¶ †Et quod
dixi,ꝙ tales actiones habent locum in boue, equo,& alijs ani-
malibus ẽt irrationalibus morboſis, ſiue uitioſis; & ſic in ſcla-
uis,ſeruis,& mancipijs.vt l.5.§.1.ff.de ædil.edict. Habent ẽt lo-
cum ſaltem vtiliter,in libris vitioſis, & in alijs rebus mobilib.
uitioſis,uitijs latentibus,vt poſſint redhiberi,vel agi,Quãto mi
noris,vt eſt tex.& ibi,gl.ord.in d.l.1.§.1. de quo dic cũ gl.s. de
ſuſpe.tut.§.fi.dic ut ibi.¶ Circa iſtã materiam no. perpetuò uuũ
ꝯ iſtos maledictos mãgones, & cuaones, nam qñ venditor ſcit
4 vitium equi,puta,†quia hẽt ſteueliam,& licèt dicat, ego uẽdo
tibi pro cœco,caprimorbo,qui habet ſteueliam, bulſum, & ꝓ
oĩ defectu,quod in illa uerba nõ reuelant venditorem, immo
tenet,quia ſub illo inuolucro verborum,emptorem decipit de
illo morbo latenti,ſecus ſi eſſet manifeſtus, ut eſt tex.valde no.
in l.ea quæ.§.fi.ff.de contrah.emp.qđ no.Bal.in l.1.in princ.C.
de ædi.act.in uerſi.quæro quid ſi emptor non eſſet admonitus,
& idẽ ſi veroſimiliter potuit videre,cognoſcere, & ſcire, quia
ſi nõ perpẽdit,licet uẽditor ſciret,ſibi dẽt imputari. vt no.gl.in
d.l.1.C.de ædi.act.& Bal.ibi,in verſi.q̃ro, quid ſi uẽditor ſciuit.
5 ¶†Quæro,q ſint hodie Prętores? dico, ꝙ ſunt præſides Prouin
ciarum,vt ponamus in Poteſtate ciuitatis Florentiæ, qui ſub ſe
hẽt oẽs alios officiales totius territorij eius,& ſubiectionis. De
6 fenſores aũt ciuitatis † hodie ſunt Vicarius,Poteſtates, & Capi
tanei aliarũ ciuitatum,q̃ recognoſcũt ſuperiores. vt in Auct.de
7 defen.ciui.in §.audien.cum gl.¶†Quæro,an Prætores,ſiue Præ-
ſides Prouinciarum, ſiue Poteſtates, & alij officiales terrarum
poſſint facere leges? Dic, ꝙ poſt trãſlationem Imperij in Prin
cipẽ nõ poſſunt prætores ẽt populi Romani legẽ vniuerſalẽ fa
cere,quia non põt populus Romanus, vt dixi ſ.prox.§.nec eius
prætores.¶ Sed an poſſint facere ſtatuta particularia,q̃ ligẽt tã-
tummodo ſubditos ſuos,& quãto tꝑe durent? dicit Bar.in l.oẽs
populi.ff.de iuſt.& iu.& glo.& doc.in l.1.C.de poſt.& Bar.in l.
fi.ff.de pe.& ego dixi in §.1.ſuprà en.dic vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Iudex contra opinionem Iuriſconſulti iudicare non poteſt.*
2 *Sententia quid ſit.*
3 *Leges,an & a quibus poſſint interpretari.*
4 *Verba,do tibi licentiam legendi,& interpretandi,&c.collata in doctoratu,quid operantur.*
5 *Opinio quæ ſit tenenda,cum plures ſuper eodem reperiuntur.*
6 *Doctores a quibus ſunt creandi.*

Reſponſa. Reſponſa prudentum, ſunt reſpõſa, ideſt opi. Iuriſcõſultorum,habebãtq; a Principe aucto-
ritatẽ legis condendæ.h.d.¶ No.ꝙ non licet ius interpretari, vt
eius interpretatio habeatur pro lege, niſi a Cęſare ei ꝑmiſſum
1 ſit.¶†Not.ꝙ iudex non põt iudicare ꝯ opin.vnius Iuriſconſul-
ti,& per conſequens, ſicut ſi iudex ferat ſnĩam contra conſtitu
a tiones Principum, & ꝯ.l.12.tab.ſnĩa ſua ipſo iure eſt nulla,ᵃ ẽt
ſi non appelletur.vt l.1.ff.quæ ſenten.ſine appel. reſcin.Ita etiã,
qñ eſt lata contra opin.Iuriſconſulti, vt hic, ſecus ſi ꝯtra opin.
cuiuſcunque alterius doctoris,etiam Bart.qm̃ legibus, & non
exemplis ſiue opi.magiſtralibus iudicandum eſt.vt l.nemo.cũ
2 ibi no.per glo.& doc.C.de ſentent.¶ † In gl.1.in fi.no gl.quid
ſit ſententia.facit l.1.cũ ibi not.per glo.& doct.ff.de teſta. Vel
dic, ꝙ ſnĩa eſt quę finem controuerſiæ pronunciatione iudicis
tribuit, quod vel condemnatione, vel abſolutione contingit.
ita not. Azo in ſum.C.quõ & quando iud.§.eſt autem ſnĩa.Vel
ſententia eſt iudicialis diffinitio controuerſiæ finem imponẽs,
condemnationem vel abſolutionem continens.vt not.Spec.in
tit.de ſenten.§.1.quæ diffinitio eſt eadem cũ illa Azo.de quo
3 dic,vt dixi in rubr.ff.de re iudi.¶†Quæro, nunquid noſtris tꝑi
bus licitum ſit leges interpretari, vt ab eorum interpretatione
accedere non liceat?& gloſſ.vr̃ velle,quòd ſic,in l.non puto.ff.
de iure fiſci Sed dic contra,per iſtum text.qui dicit,ꝙ hoc erat
antiquitus, ita ꝙ nõ eſt hodie. Item eis erat permiſſum ab Im-
peratore, vt Iuriſconſulti interpretarentur,quod hodie docto-
rib.non committitur a Cęſare, igitur &c.Nam doctoris ſenten
tia probabilis eſt, & non neceſſaria,vt tenet glo.in l.ſi de inter
pretatione.ff.de legi.& clarius in l.1.C. de leg. ſed tñ iudex ſm
Ioan.Fab.bene facit, qui opi.eorum ſequitur, ſi ſunt conſonæ
rõni.ff.ſi ſer.ven.l.ſi qu.§.1.& de vulg. & pupilla.l.in ſubſtitu-
4 tione.§.fin.† Sed tunc quæro,quid ergo operant̃ illa verba col-
lata in doctoratu,ſcilicet: Do tibi licentiam legendi, interpre-
tandi &c.quæ verba ſunt ſumpta ex l.1. C.de profeſſ. qui in vr.
Conſtan.lib.12.Reſpondeo ſm Io.de Pla.ꝙ operantur, vt poſ-
ſit prædicta publicè facere, quòd aliàs non liceret eis, vt d.l.1.
& C.de ſtud.lib.l.1.lib.12.¶ In glo.in ver.opin.in fin.not. quid
eſt

ADDITIO.

a Nulla. Adde quod etiam ſententia lata contra extrauagantem certũ eſt nulla ipſo iure, ſicut ſi eſſet lata contra legem.ut uoluit Rom. in conſi.340.

eſt opi. & adde gl. & ꝙ ibi Bat. & Bal. in l. extraneũ. §. fi. ff. de ac-
5 qui. hæt. ¶ † Quartò qñ [a] ſunt plures opi. quę eſt tenenda? Dic, ꝙ
a illa, q̃ meliori & ſubtiliori nitiť rõne, vt no. gl. in l. qui filiũ. §. Sa
binus. ff. ad Treb. & in c. capellanus. extra, de fer. & ꝑ Bar. in l.
bona fides. ff. depoſiti. vt no. gl. 50. di. c. nemo ex eo, ſm Io. de Pl.
ſed illa gl. in §. Sabinus. hoc nõ dicit, nec ad hoc allegať, ſed alle
gatur, ꝙ qñ gl. ponit plures opi. & nullã approbat expreſsè, vř
in dubio adhærere. Et ita dicimus de dictis Inn. quia niſi expreſ
sè appareat, quã opi. ipſe approbat, ſtabimus vltimę ſuę opi. Et
hoc expreſsè tenet Bal. in auct. ea teſtõ. C. de col. & Hoſt. in c. 1.
extra de priui. ita dicit Io. de Imo. in d. §. Sabinus. ¶ Quærit hic
Io. Fab. cũ Imperator creat doctorẽ, vt hic, ibi, a Cæſare. & l. 2.
6 §. Pius diuus. ff. de ori. iur. qũo † ergo creãtur doctores auctorita
te apoſtolica, cũ ſcia ciuilis ſit, nec ad eccleſiã ꝑtinet, vt eat. ne
cle. vel mo. c. ſuper ſpecula. C. de teſt. l. conſult. & C. de epi. & cle.
l. res ſcripta. & ibi Bal. Itẽ qũo doctores creãt doctores, vt arg.
ff. de re mil. l. neminem. vel qũo ordo ciuitatis creare põt, cum
ſit de reſeruatis Principi. vt C. de profeſ. & medi. l. magiſtros.
Reſpondet ipſe, ꝙ decretalis noua, quę eſt extra de magi. in cle.
1. & 2. debuiſſet hoc declarare, & ſic dimittit eã inſolutã. Sed tu
dic, ꝙ doctorũ collegium põt creare doctores ex priuilegio cõ
ceſſo a Cæſare, vt eſt hic, & Bononiæ a Theodoſio Imperatore.
Facit ꝙ no. Bar. de ciuitate mea Aretij, quæ (vt dicit Bar. in l. 1.
ff. de nundi.) perdidit priuilegium doctorãdi, quia ſtetit per de-
cem annos, quibus aliquis nõ fuit doctoratus, & ſic vult, ꝙ au
ctoritate, & conceſſione principis poſſit collegium creare do-
ctores, aliàs nõ, & ſic ipſe princeps creat, cuius auctoritate hoc
ſit, vt l. 2. §. 2. C. de ve. iu. enu.

ADDITIO.

a Quæro quando. De iſto quãdo eſt conflictus opi. quæ ſit tenẽda. vide Corſ. in ſuis ſing. in uerſi.
Adde ꝙ Alex. in conſi. 81. in 5. lib. dicit, ꝙ ſi illa opinio eſt ſalubris animę & pro matrimonio, & pia cauſa, ſtantur illi opi. etiam ſingulari, ut uoluit And. Sicu. conſi. 3. lib. 2. & ut opi. ſolius excellentis Doctoris poteſt allegari, ut idẽ uoluit conſi. 6. & opi. eſt quam ius non communiter excuſat.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitas ſola conſuetudine, & iure non ſcripto regi poteſt.*
2 *Scriptura an ſit de eſſe, & ſubſtantia conſuetudinis.*
3 *Conſuetudo an differat a ſtatuto.*
4 *Conſuetudo quid ſit.*
5 *Conſuetudo quotuplex eſt.*
6 *Stylus quid ſit, & in quo differat a conſuetudine.*
7 *Iudex poteſt a ſeipſo ſe informare, an ita ſtylus ſit, & an ita fuerit obſeruatum.*
8 *Præſcriptio an à conſuetudine differat.*
9 *Conſuetudo quanto tempore inducatur.*
10 *Tempus inducendæ conſuetudinis, quando incipiat currere.*
11 *Conſuetudo bino actu intra decennium inducitur.*
12 *Conſuetudo an dicatur, ſi ſuper eodem negotio eſt bis iudicatum.*
13 *Actus iudiciarius an requiratur ad inducendam conſuetudinem.*
14 *Conſuetudo ex actibus etiam nullis inducitur.*
15 *Conſuetudo ex conditionalibus actibus introducitur.*
16 *Conſuetudo ex actibus minus ſolennibus inducitur.*
17 *Conſuetudo an introducatur ex actibus arbitrarijs.*
18 *Conſuetudo an inducatur ex non actibus.*
19 *Iudex pluries iudicando contra legem, inducit conſuetudinem.*
20 *Conſuetudo an induci poſſit ſine contradictione.*
21 *Conſuetudo an per unicum actum conſuetudini contrarium interrumpatur.*
22 *Sententia contra conſuetudinem lata, an ipſam conſuetudinem interrumpat.*
23 *Conſuetudo an per vnam partem populi induci poſſit.*
24 *Concilium an repræſentet totum populum.*
25 *Conſuetudo qualiter in iudicium deducatur.*
26 *Conſuetudo an in libello neceſſariò allegari debeat.*
27 *Conſuetudo an neceſsè probari debeat.*
28 *Teſtes quot requirantur ad probandam conſuetudinem.*
29 *Conſuetudo qualiter probetur.*
30 *Conſuetudo an liget abſentes.*
31 *Conſuetudo an liget forenſes.*
32 *Conſuetudo an liget infantes, & furioſos.*
33 *Fœmina conſuetudinem inducere non poſſunt.*
34 *Conſuetudo mala an ſit præſcriptibilis.*
35 *Conſuetudinum contrariarum quæ ſit attendenda & nu. 36.*
36 *Statutum ciuitatis in ſuburbijs, & toto territorio, ac caſtris ſeruandum eſt.*
37 *Conſuetudo an de vno caſu ad alium extendatur.*
38 *Conſuetudo ius priuati tollere non poteſt.*
39 *Solitum & conſuetum in quo differant in deductione capitulorum.*

Ex non ſcripto. Ius non ſcriptum eſt quod vſus com
probauit, & legis hẽt vigorẽ. h. d., vel
ſic. Conſuetudo moribus vtẽtiũ cõprobata ꝓ lege ſeruatur. Et
ius ſcriptũ habuit oriũ a ciuitate Athenienſium; Ius aũt conſue
tudinariũ a ciuitate Lacedęmoniorũ. h. d. ¶ No. quod vſus diu-
tius cõſenſus cõprobatus, & ſic a ſcientibus inductus, & obſer-
uatus, hẽt legis poteſtatẽ. ¶ Ex quo no. ꝙ ad inducendã cõſuetu
dinẽ requiritur vſus longus, & ſcientia, cũ cõſenſu vtentium.
¶ No. ꝙ noſtrũ ius ciuile ex duob. ꝯſtat, videlicet, partim ex iu-
re ſcripto, qđ vocatur lex, de quo dixi. s. §. lex eſt, vſque huc: &
partim ex iure non ſcripto, qđ vocatur ius conſuetudinarium.
¶ No. ibi, nã origo, & principium noſtri iuris ciuilis fuit habitũ
ex vtraq; parte, videlicet, ex iure non ſcripto, & ex iure ſcripto
a Græcis, vt patet hic, & ff. de orig. iur. l. 2. §. 1. in gl. in ver. cõſti-
1 tui. ¶ † No. ibi memoriæ mandarent, ꝙ vna ciuitas põt regi ſine
ſtatutis ſcriptis, & ſic ſola ꝯſuetudine, & iure nõ ſcripto, & hęc
vim legis ex conceſſione data populis. vt l. oẽs populi. ff. de iuſ.
& iure, q̃a eſt data poteſtas, vt poſſint ſibi ius municipale cõde
re, ẽt ꝯ ius cõe: ergo eſt data poteſtas, vt tñ regantur conſuetu
2 dine, q̃ ẽt põt iuri cõi derogare. ¶ † No. ibi, ſcripta. ꝙ ad eſſe le
gis vel ſtatuti vř neceſſaria ſcriptura. facit qđ dixi in §. conſtat
aũt. s. eod. ſed de eſſe & ſubſtantia conſuetudinis nõ eſt neceſſa-
ria ſcriptura, immo memoria. ſed Bald. in l. de quib. ff. de legi. in
ver. quæro nunqd de eſſe conſuetudinis, dicit, ꝙ aut quęritur đ
conſuetudine inducenda, & in eius inductione nõ requiritur
ſcriptura; nam nõ differt a ſtatuto, ſi adſit tacitus conſenſus po
puli, & ita intelligiť hic. Circa tñ eius obſeruantiam, & vt me-
lius poſſit menti haberi, põ: redigi in ſcriptis, & nihilominus
dicetur conſuetudo, vt dicimus de vſib. feu. facit l. ꝯctus. C. de fi
de inſtru. tex. eſt in l. immo. ff. de legib. ibi, non fuit neceſſe, qua-
ſi dicat, poſſet, ſi qs vellet. & idẽ no. Barto. & Bal. in l. 2. in prin.
3 ff. de vulg. & pup. & Cy. in l. 2. C. quæ ſit lon. conſu. ¶ † Ex quo
Bar. in d. l. de qbus. in fi. infert, ꝙ ſi quis formaret libellũ ſuper
conſuetudine, & re vera, non erat cõſuetudo, ſed ſtatutũ, ꝙ nõ
valet tanq̃ propoſuerit ineptam actionẽ, & ſic cadit a cã, vt l.
1. §. 1. ff. ſi men. fal. mo. dixe. facit l. Bebius Marcellus. ff. de pac.
do. & no. Cy. in l. 2. in 3. q. cohærẽtẽ primæ. C. quæ ſit lon. conſ.
& ſic ille, cui cõpetit directũ dominium, & ſic directa rei ven
dicatio, ſi agat publiciana, in qua probet de directo dñio, ſuccũ
bẽt, vt eſt glo. ſingu. & ibi Bal. & Ang. in l. 1. ff. de publ. & ſeqviť
Saly. in repe. d. l. de quib. in uer. 3. quæro, in quo differt ſtatutũ,
ubi addit, ꝙ in alijs differt conſuetudo a ſtatuto. Primò, quia ſta
tutum eſt lex, ut s. eo. in prin. ſed conſuetudo non eſt lex, ſed le-
gẽ imitať, ut hic. Secũdò in cã productiua, quia ſtatutũ produ-
citť ab expreſſo conſenſu populi, & conſuetudo a tacito, ut hic.
Tertiò, quia ſtatutũ non requirit illã diuturnitatẽ tꝑis, ut cõſue
tudo. vt l. de quib. in fi. cũ l. ſeq. ff. de legib. ¶ Quoniã hic tractaẽ
materia cõſuetudinis, iuſtũ mihi uiſum eſt, ſm doctrinã Iuriſ-
conſulti. in l. 1. ff. ſi cer. pe. ꝙ anteq̃ ad materiã, ſiue interpreta-
tionẽ huius conſuetudinis perueniamus, pauca de ſignificatio-
4 ne & diffinitione huius cõſuetudinis videamus. ¶ † Quæro ergo
a primò, quid ſit cõſuetudo? [a] & Bar. in d. l. de quib. in ver. expe-
dit us de ꝑtijs. dicit, ꝙ conſuetudo eſt ius nõ ſcriptũ morib. &
uſib. populi, vel maioris partis ipſius, rectè initiatũ, & cõtinua-
tũ, & introductũ, habẽs uim legis, & ibi oĩa uerba dictæ diffini-
tionis ipſæ cõprobat. Sed Azo in ſumma, q̃ ſit longa cõſuetudo,
dicit, ꝙ cõſuetudo eſt ius quoddã nõ ſcriptum, morib. conſtitu
tum. vt d. l. de quib. Cõſuetudo eſt ius non ſcriptũ inductũ a po
pulo, vel a maiori parte initiatum, vel perſeueratum. Sed Sal. in
d. l. de quib. in uerſi. 2. quæro, qũo cõſuetudo (de qua hic loqui-
tur) diffinitur. dicit, ꝙ opi. Bar. fuit opi. Iac. de Are. & ꝙ licet ſit
planior ſua diffinitio, tñ illa Azo. eſt in uſu frequẽtior, & nõ mi
nus bona, q̃ illa Bar. quia cum hic tractemus de conſuetudinis
diffinitione, ideo de ipſa loquimur, prout ex ſuis partib. cõſtat
& in eſſe perfecto, ut l. 1. poſt princ. C. de Iuſti. Cod. confir. An-
ge. uerò in repe. pręſentis §. in prin. quęſt. in uer. quęro ergo pri
mò quid ſit. recitat opi. Iac. & eam ſimpliciter ſequitur, iõ cõi-
5 ter teneť, licet nullã mẽtionem faciat de Bar. ¶ † Quæro, quotu-
plex eſt cõſuetudo? dic ſm Sali. in d. l. de qb. in quarto ꝗſtio, ꝙ
eſt

ADDITIO.

a Conſuetudo. De multiplici diffinitione conſuetudinis, ſeu de q̃ plurib. diffinitionibus tractat Barb. in ru. ext. de conſue. vbi uet. ego autem varijs fundamentis nititur ſaluare Azo diffinitio mihi autem placet diffinitio Gratiani, de qua in canone, conſuetudo, 1. diſtin. dicitur autem conſuetudo (ſecũdum Gratia.) quod in communi vſu eſt. uel (ſecundum Azo in ſumma) dicitur cõſuetudo, quaſi communis aſſuetudo, vel dicitur a con ſuo, cõſuis, quaſi mores coniuti, hoc eſt ſimul ligati, inducunt conſuetudinem. Io. An. in c. fi. extra de conſue. Et Iaſ. in l. de quib. & ibi prius ſcrib. no. Ant. Cai.

eſt triplex. Nam aliqñ ſonat in merum factum, ea quo nullum
ius reſultat, & iſta eſt qdã aſtueſactio. ita intell. gñ l. vel vniuer
ſorum. ff. de pig. act. cũ ſi. & iſta aſſueſactio non tñ hominibus,
ſed et brutis competit, vt j. de re. di. §. apum. Aliqñ cõſuetudo q
ſonat in facto, ſonat et in iure, & mores, & vſus, & conſuetudo
idẽ ſunt, vt dicimus de poſſeſſione q eſt facti, & iuris, vt no. in l.
1. in prin. ff. de acq. poſſ. Aliqñ cõſuetudo cõſonat in ius tñ, &
eſt nomẽ iuris, qđ deſcendit ea tacito cõſenſu populi, & iſtud
dr̃ ius nõ ſcriptũ, vt hic. & in d. l. de quib. ibi, morib. conſtitutũ.
6 iſtud et ſequit̃ Ang. in hoc §. in prin. ¶ † Quæro, qd de ſtylo an,
& in quo differat à cõſuetudine. Pet. & Cy. in l. 2. C. q ſit lõ. con
ſue. dñt, q de hoc ſtylo non hr̃ in iure, vnde dicũt, q ſtylus eſt
ius non ſcriptũ, ab vnius iudicis volũtate ſæpius ſtylatum, & in
hoc differt a conſuetudine, quia illa tacita volũtate, & vſu plu-
rĩũ inducit̃, quia populi vel maioris partis eiuſdẽ, & iſtud ſe-
quit̃ hic Ang. in verſ. deinde qro, quia in iure nr̃o. Sed Sal. in d.
l. de quib. in ver. ſed 4. quæro, in quo differt ſtylus. dicit, qđ non
credit, q pura * volũtas vnius teſtatoris induceret ſtylũ neceſſa
riò ſeruãdum, niſi vel eſſet de maioribus, ptãtem ſic inducendi
habẽtibus, vel ſi volũtate populi, vel æquiualentis ille ſtylus eſ-
ſet confirmatus, quãtumcunq; plurium vſus eſſet corrobora-
tus. Vnde Bar. dicit, q eſt dr̃ia, vt inter genus, & ſpeciem; nam
cõſuetudo ex actis iudiciarijs, vel extra colligit̃, licèt mediante
cõſenſu populi, ſed ſtylus ex actis iudiciarijs duntaxat. vt ff. de
rei vẽ. l. ſi poſſeſſor. in fi. de prob. l. circa. in fi. de ſtat. lib. l. Labeo.
in prin. & de var. & extraor. cog. l. 1. §. in honorarijs. Sed Sal. di-
cit, q illæ leges dicũt morem iudiciorum ſeruandum eſſe, ſed
de ſtylo nihil dicũt, nec qd ſit ſtylus declarãt, nec et probant, q
ea actu iudiciorum tñ ſtylus dicat̃, maximè cũ quotidie dica-
mus, ſtylus Cãcellariæ eſt talis. vnde dicit, q modicã dr̃iam vi-
det, niſi q ſtylus propriè concernit ordinem & ſeriẽ rei. vt pro
bat̃ in l. ſi qñ. C. de bo. vac. lib. 10. & in l. 1. C. de ſac. ſan. eccl. Nã
ibi ſtylus pro ordinata diſpõne aſſumitur, licèt ibi de actu depé
dente ex volũtate vnius tñ Ea his patet, q non tñ ordinem iu
diciarium, ſed extraordinarium cõcernit, & talis ſtylus nõ tñ
ex tacito, ſed expreſſo conſenſu procedere poteſt; non tñ reda-
cto in ſcriptis, quia tum eſſet ſtatutum, vt ſ. dixi, ſed cõſuetudo
eſt ſemper ea tacito conſenſu. vt d. l. de quib. facit ad prædicta l.
7 ſi pacto quo pœnã. ibi, more iudiciorum. C. de pac. ¶ † Vnum ad-
do, q quoties iudex aliquid facit, & aliqs allegat, ſic aliàs fuiſ
a ſe obſeruatũ, & talẽ fore ſtylũ, põt iudex à ſeipſo interrogare a
tabelliones, & alios circũſtantes, qui veriſimiliter ſcire pñt, an
ita ſit ſtylus, & an ita fuerit obſeruatum. ita elegãter no. Bal. in
l. lege Iulia. ff. de teſt. & Bal. in l. 1. C. vt quæ deſ. aduo. &c. &
b ita practicaui, dũ aſſidebam. b quod no. ¶ † Ang. hic, in ver. mo-
8 do reſtat videre de pſcriptione. quærit, an pſcriptio differat a
conſuetudine canonica, & refert Cano. in c. ſi. ext. de cõſue. di-
cẽtes, q conſuetudo non valet niſi ſit laudabilis, & pſcripta, &
ſic vr̃, q in cõſuetudine inſit pſcriptio, ſed certè ſm Pe. Cy. &
Ang. ibi, cõſuetudo non pſcribitur, quia id qđ præſcribit̃, opor-
tet q ſit ius diſpoſitum non diſponẽs; vnde dicit lex, q ſi longiſ
ſimo tpe irem per uiã publicam, non pſcribo. vt ff. de via pub. l.
viam publicam. Et eſt rõ, quia hoc non eſt ius diſpoſitum, ſed
qdam facultas eundi, ſic & de conſuetudine ita eſt. Vnde nõ eſt
bonum arg. vbi requirit̃ diuturnitas tpis, ibi eſt pſcriptio, vt in
exemplo pdicto, & præcipuè cum diuturnitas tpis in ea non p-
ſcriptionem, ſed tacitum conſenſum populi inducat. ¶ Ex quo
c ſequit̃, q eſt dr̃ia c inter conſuetudinem & præſcriptionẽ, quia
præſcriptio procedit ex conſenſu pſcribentis, & eius, ꝯ quem
pſcribitur, ſed conſuetudo reſultat ex communi aſtueſactione
totius populi, vel maioris partis, vt ſ. dixi in diffinitione. Vnde
his p introductione modò viſis, conſiderans venio ad gl. cum
9 quibus examinabo materiam conſuetudinis. ¶ † Capio gl. a. ibi,
q 10. annis ſit robuſta. No. q cõſuetudo inducitur ex curſu 10.
ann. & iſtam opi. ſecutus eſt Bar. in d. l. de quib. & ibi Sal. in ver.
quarto 7. q hic dr̃ inueterata &c. reprobata opi. Azo. qui dicit,
q 10. annis inter præſentes, & 20. inter abſentes. qm̃ ciuitas ſem
per eſt præſens. vt l. proponebatur. ff. de iud. & reprobata opi. il-
lorum, qui dicebãt, q inducebatur tanto tpe cuius initij memo
ria non exiſtit in ꝯtrium. vt l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua
quot. & æſti. qm̃ (vt dicit Sal. ibi) mores populi fortè non habẽt
cauſam diſcontinuam poſtea in nouo caſu emergenti, tñ hoc
ſuppoſito, tacitus conſenſus populi, ex quo immediatè inducit̃
conſuetudo, ſemper eſt continuus, & pſeuerans, ex quo non ap
paret de ꝯrio. vt ff. de vſufr. l. nonnunq. §. ſi oẽs. & ff. de acq. poſ.
l. ſi qui. & iſta etiam ſequit̃ Bal. in d. l. de quib. in verſi. quæro er
go quãtum tempus requiratur. & alle. Inn. in c. quid p nouale.
de verb. ſign. & dicit, q talis opi. illorum non probat̃ lege, quia
non curamus de negligentia, ſed de conſenſu, & in actib. inter-
pellatis ſufficiũt 10. ann. ff. de vſur. l. cũ de in rem uer. Dicit tñ,
qđ quidam Cano. dicũt, q aut conſuetudo eſt pter legẽ, & in-
ducit̃ 10. annis, vt dictum eſt, aut ꝯ legem, & tunc 40. ann. quia
irrõnabilis cẽſet̃, eò ipſo q eſt ꝯ ius, & ideo requirit̃ tps lõgiſſi
mum, qa irrationabilia difficilius pſcribuntur. vt l. cum notiſſi-
mi. & l. ſi quis emptionis. C. de præſcr. 30. ann. ¶ Concludit tñ,
q aut conſuetudo inducit̃ ſup reb. eccleſiaſticis alienandis, pu
ta ſup infeudatione, vel libellatione, & tunc ſunt neceſſarij 40.
anni, nec ante dr̃ conſueta infeudari, vel emphyteuticari. ar. ex-
tra de feu. cap. 2. de præſcr. c. de quarta. aut ſuper factis & actib.
d aliaũ ſi pſonarũ, & tunc inducit̃ 10. annis. vt dicit gl. quod not. d
¶ Quærit Bal. in d. l. de quib. in verſi. 5. quæro, qñ incipit iſtud tẽ
10 pus, a quo actu † vel tpe incipiant currere iſti 10. anni, an ab
actuum pluralitate, an a primo actu a quo conſuetudo cœpit
exordiũ? Et quidam dicunt, q verum & eſſentiale principium
conſuetudinis eſt ab vno actu. Nam tũc pſumit̃ populus ſcire,
q conſentiat, & conſenſus eſt principium conſuetudinis. Alij
dicũt, q ab actu publico, & notorio, incipit conſenſus, & p ꝯñs
incipit naſci conſuetudo. Nã actuũ pluralitas eſt, ſi efficit vnus
actus in populo diuulgatus in principio decẽnij. & iſtud dicit
Bal. qđ eſt verũ, vt no. in l. cũ de conſuetudine. ff. de legi. qđ no.
¶ In ea. gl. ibi, rñdeo nõ. ſed opus eſt bis ad minus ſm eã iudica-
11 ri. ¶ † No. ex gl. q ad inducẽdam e conſuetudinem, requirit̃, &
e ſufficit binus actus. idẽ tenet gl. in d. l. de quib. & in l. diuturna.
ff. de leg. & in rub. C. q ſit lon. conſue. q immò unicus actus ſuf
ficiat, & ſic de eſſe cõſuetudinis non eſt frequẽtia actuũ, ſed po
ſtea volẽdo pbare cõſuetudinẽ, opus eſt poſtea allegare volun
tatẽ tacitã populi ex frequẽtia actuũ, quia in incertis, nõ certis,
locus eſt coniecturis. Sed iſta opi. reprehendit̃ a doc. qm̃ cõſue
tudo, et quò ad nomẽ, vt verificet̃, requirit ſimultatẽ, qa dictio,
cũ, requirit ſimultatem. vt l. 1. §. 1. ff. de pac. Sed in uno actu nõ
inducit̃ ſimultas; igit̃ &c. Vnde Guil. & poſtea Bar. in d. l. de q-
bus. in ver. qro quot actus ſufficiãt. ſoluũt gl. q actus aliqñ ſunt
ita notorij populo f, q ſufficiũt duo, ſecus ſi nõ eſſent ita noto-
rij, ut ſi fieret pons inter vnã domũ & aliã in loco nõ publico,
nec cõuerſabili, qm̃ ea q palã fiũt, dñr frequẽter fieri. ut ff. de ri
tu nup. l. palã. & et gl. tenet Iac. de Are. alleg. l. cũ aliquis. §. cum
alijs. C. de cura. fur. & in Auct. qũo opor. epi. §. igit̃ oriũdus. ver.
dũ ex frequẽti lect. & de defen. ciui. §. ſi. & ff. de teſt. l. 3. §. ſi. licet
Iac. tenuerit, q immò tres actus ſunt neceſſarij. Nã ad inducen-
dã frequẽtiã, requirunt̃ tres. vt l. an in totũ. C. de ædi. pri. & l. ſi.
C. q ſit lõ. conſ. ſed binus actus nõ inducit frequẽtiã. vt l. nam ad
ea. & l. ex his. ff. de legib. Nec ob. l. 3. C. de epi. aud. quã glo. alleg.
qa loquit̃ de quadã aſſueſactione, nõ aũt de conſuetudine. Sed
Sal. dãnat iſtã opi. Iac. But. quia d. l. nã ad ea. loquit̃ in alia mate
ria, videlicet in ꝯdenda lege de his, q pter, vel ꝯ naturã euentũt.
Sed idẽ Sal. in d. l. de quib. in ver. 5. qro, quot actus requirãtur.
dicit, q Mart. Syl. & poſt eum Hoſt. vt refert Archi. in c. 1. de cõ-
ſti. in 6. dicũt, qđ quia hoc eſt indeterminatum a iure, relinquit̃
iudicis arbitrio. alleg. l. mora. in prin. ff. de vſur. & l. 1. in fi. ff. de
iur. delib. & iſta opi. vr̃ ſm Sal. congrua ratione, tñ quia aliter
non vr̃ congruè poſſe dici, cũ non ſemper binus actus ſic tran
ſeat in notitiam populi, qđ tacitus eius conſenſus poſſit colli-
gi; quia fortè actus illi nõ fuerũt manifeſti, nec ita ponderoſi,
f q veriſimiliter potuerũt in notitiam populi f tranſire, nec eſſe,
quia ut patet ex legib. ſ. alle. frequentia actuũ quãdoque exigit
alium actum ultra binum interuenire, quãdoque vr̃ conſentire
vt binus actus ſufficiat, & ſic ex trãſitu in notitiã maiorem, &
in minorem, maior pluralitas actuum exigatur, & ſic concor-
dabũtur illæ leges. Et iſta opi. mihi placet, quia etiã eam ſentit
Guil. & Bar. quando ponũt exempla de duobus pſonibus factis,
aut

ADDITIONES.

* Pluriſicata, in uet. exemp.
a Interrogare. Ang. in trac. mal. in uerbo, necnon ad querelam. colũ. 13. uer. & aduertas cano. in c. ad hæc. de ſent. exc. Alex. in l. 1. col. 1. circa med. C. ut quæ de aduo. in l. 4. §. condemnatus. ff. de dam. infe. uer. fallit. Purpur.
b Aſſidebam Adde quod And. Sicu. conſi. 46. lib. 2. dicit, q iudex non ſeruans conſuetudinem ſui palatij. debet puniri.
c Differentia. Adde quæ ſit differentia inter conſuetudinem, & præſcriptionẽ, do. Cat. in conſi. 62. & Ial. conſi. 475.
d Quod no. Adde Inn. in c. nulli. de reb. eccl. non alie. Io. de Imo in c. 1. de his quæ ſi à prælat. & Bal in auct. hoc ius porrectum. C. de ſacroſ. eccl. Cal. conſi. 4. de conſue. Fede. conſi. 37. & an conſuetudo honorabilis eccleſiæ poſſit tolli per Capitulum ſolum, uel Epiſcopum ſolum, vide Abb. conſil. 67. lib. 2. do. Cat. conſi. 108.
e Ad inducendam. Quot autem actus conſuetudinem inducant, cum non ſit deciſum lege, committitur iudicis arbitrio. l. 1. in prin. de iure delib. & not. poſt Doct. in l. de quibus. verſi. 4. quod actus. in Pande.
f Populi. Adde Abb. conſi. 75. infrà proximè allegando.

ant in loco conuerſabili, vel non.& vide Bal.in l.de quibus.in
12 verſi.circa primũ quæro nunqd de vno facto.¶ † Quæro qd ſi intra 10.ann.puta, intra bienniũ, vel trienniũ, eſt bis iudicatũ in eodẽ negotio, uel ſimili in ſpecie, nõ intelligo ĩ ſimili numero, an dicaᷤ ꝯſuetudo ſufficienter inducta, ita ꝙ iudex ſm illã teneatur iudicare? Sal.in d.l.de quibus.in verſ.quæro octauo, ſi ꝯſuetudo inueterata.arguit, ꝙ nõ, qa non eſt diuturna ꝯſuetudo, nec longa, vt vr̃ exigere l. diuturna.ff.de legi. In ꝯ̈rium facit, qđ not.gl.in ver.inueterata.in d.l.de quib. in ver.ſed qualiter, vbi dicit, ꝙ ſufficit bis iudicatũ in illo tpe, & ſic non exigit decenniũ tranſiuiſſe poſt actum binũ ſnĩarum, ſed tm̃ intra decenniũ binum actum interueniſſe.& idẽ voluit glo.in d.l. diuturna.in verbo, diuturna. ver. & inducitur.ſed vr̃ inclinare, ꝙ curſus decennij ſit neceſſarius, vt ſupra dixi in alia quæſtione. Sed Sal.dicit, ꝙ interdũ conſuetudo eſt de caſu non deciſo, & curſus tpis nõ eſt neceſſarius, quia eſt ſtatim habilis, & efficax ad decidendũ in ſimilibus caſibus, nec ſubeſt cã ꝓp̃ q̃ debeamus aliquo mõ ſuſpicari, ꝙ populus in eodẽ conſenſu voluerit ꝑſeuerare, cum nihil ꝯ̈rium ſibi repugnans inueniat, & q̃ ſe valida non recipiunt robur ex curſu tpis, vt ff.de adop.l.qui liberatus.& no.in l.poſt mortẽ.eod.tit.aut conſuetudo eſt de caſu lege deciſo, & ꝯ̈ deciſionem illã eſt inducta ꝯſuetudo, & tũc
a curſus [a] decennij ſit neceſſarius, intra quẽ non apparet populũ ꝯ̈riũ voluiſſe, & ſic, in illa tacita voluntate ex pluralitate ſnĩarum vel actuũ cauſata perſeuerare veriſimile eſt, & facilè ſciẽs eũ oppoſitum velle poſſe ſe mutare, & ab illa ſua tali volũtate recedere:& ſic aliàs in actu minus legitimo requiritur curſus tpis, vt d.l.poſt mortem.cũ ibi no.& maximè, qñ per actũ minus legitimũ & perfectum tollaᷤ perfectum & legitimũ, vt C. de teſt.l.ſancimus.& eſt tex.in caſu noſtro.¶ Et ꝓdicta ſunt vera niſi ille binus actus, uel trinus fuerit eodẽ die, qm̃ ea quæ fiunt de proximo, licèt plura ſint, tñ præſumuntur eſſe idẽ, vt no.in l. conuenerit.ff.de pig.act. Præterea ſicut populus potuiſſet errare circa vnũ actum, ita potuiſſet errare, qñ plures actus eodem die fuiſſent facti, vt l.antiq;.& l.mulier. C.ad Velleia.ſm Guil. & Bar.in d.l.de quibus.in verſicul.quæro quid ſi eadem die.
13 ¶ † Scđò principaliter no.gl.dũ dicit bis iudicari.qđ ad inducendam conſuetudinẽ requiritur actus iudiciarius, [b] facit l.cũ
b de ꝯſuetudine.ff.de legi.Sed Bart.ĩ d.l.de quibus.in ver.ſed nũquid ad introducendũ, determinat, ꝙ ſufficiat actus extraiudicialis ad ſubſtantiã cõſuetudinis, ſed actus iudiciarius requiritur, vt facilius ꝓbari poſſit tacitus conſenſus populi.Sed Salic. in d.l.de quibus.in ver.quæro tunc ſextò, quales actus, ꝯcludit, ꝙ ſi quæraᷤ de conſuetudine cõcernente iudicialia, tũc actus illi debent eſſe iudiciales, & concernentes ordinẽ iudicij, ſi de ꝯſuetudine ordinatiua, vel conſtructiua quæratur, vel cõcernat deciſionẽ litis, tunc procedant gloſſ.ſin aũt quæratur de conſuetudine cõcernẽte negotiũ, & alia extraiudicialia, tunc ſufficiũt actus extraiudiciales.& idem not.gloſſ.& Bartol.in l.in ſtipulationibus.ff.de regu.iur.Cyn.& Bald.in l.2.C.quæ ſit long.cõſue.& hoc ſeqtᷤ hic Ang.in ver.vltimò quærit vtrum ad indu
14 cẽdũ &c.& iſta eſt veritas, & ita cõiter practicatur.¶ † Quæro, an ex actibus ipſo iure nullis inducaᷤ conſuetudo, vt puta, ex proceſſu inordinato? & Bal.in d.l.de quibus.in verſic.ſed q̃ro, an ex actibus ipſo iure.concludit, ꝙ ſic, quia ad hoc, ꝙ conſuetudo inducatur, non requiriᷤ actuum valentia.nam ẽt per actũ nullum voluntas comprobatur, vt l.ſi.& ibi Barto.ff.de re.co. quinimmo dicit, ꝙ fortè eſt de neceſſitate, ꝙ cõſuetudo inducatur ex actibus nullis, quia ſi eſſent per ſe validi, nõ præſcriberetur conſuetudo, qa habitis præſentibus in verò, ceſſat præſcriptio. l.ſequitur.§.lana.ff.de vſuca.ſicut dicimus in teſtamẽto minus ſolenni, ꝙ oritur obligatio naturalis, & monſtratur voluntas teſtantis, vt no.in l.cũ quis.C.de iur.& fac.ignor.Tu dic, ꝙ immo ex actibus veris, & ẽt nullis inducitur cõſuetudo, qa cõſuetudo inducitur, qñ apparet de tacito cõſenſu populi, ſed ita põt apparere ex veris, ſicut ex nullis, igiᷤ, &c.& induciᷤ præſcriptio, non quò ad illos actus veros, ſed ad futuros ueros, vel
15 nullos.igitur &c.¶ Quæro † an actibus conditionalibus inducatur conſuetudo? Bald.in d.l de quibus.in verſicul.vlterius q̃ritur, an ex actibus conditionalibus.dicit, ꝙ ſic, quia eſt ibi cõſenſus, licèt pendeat, ſicut dicimus in oblatione conditionali.
16 vt in §.ex conditionali.infrà de inut.ſtip.¶ † Quæro, an ex actibus minus ſolennibus approbatis in iudicio, vt puta, ꝙ ſteᷤ in inſtrumẽto ẽt ſi non habet nomen principis, inducatur cõſuetudo? & Bald.in d.l.de quibus.in verſi.item quæritur, an ex cõtractibus minus ſolennibus &c.determinat, ꝙ ſic, qm̃ de iure nr̃o nõ valet inſtrumentũ nõ appoſito noĩe Cõſulis; & tñ põt ꝑ cõſuetudinẽ induci, ꝙ non apponatur, vt eſt gl ord.in Auct.
17 vt p̃po.no.Impe.in §.nos.n.in ver.autore.¶ Quæro, † an actibus arbitratoris [c] inducaᷤ conſuetudo? & Bald.in d.l.de quibus.
c ver.10.quæro, an ex actibus arbitratoris inducaᷤ ꝯſuetudo.ꝯcludit, qđ aut talis conſuetudo reſpicit arbitralẽ poteſtatẽ, vt ĩ mõ procedẽdi ſummariè, & tunc inducitur cõſuetudo, tm̃ mõ corã arbitris, vt l.2.in ſi.C.de conſti.pec.aut reſpicit facti narrationẽ & naturã, & tunc ẽt corã iudicibus, & ſic vbiq; valet, vt ſi ſæpius eſt pronunciatum per arbitros, ꝙ primogenitus ſuccedat, nã induciᷤ ꝯſuetudo vbiq; conſeruanda, qm̃ cõſenſus firmat ſnĩam latã a prorſus priuatis.vt l.2.cũ ibi not.C.com.utri.
18 ind.¶ † Quærit Bal.in d.l.de quibus.in verſ.mõ quæro.an ex nõ
d actib.inducatur ꝯſuetudo, vt puta, vaſalli, [d] nunquã iurauerũt fidelitatẽ Comiti:& vr̃ dicere, aut conſuetudo negatiua põt p̃ſcribi, & tunc ex illis actibus põt induci, aliàs nõ.l.2.C.de ſerui.& aqua.vt puta, ſi eſt conſuetudo, ꝙ non interponanᷤ decreta.vt ff.de leg.l.diuturna.Itẽ ꝙ nõ liceat in mari piſcari, vt l. ſi quiſquã.ff.de di.temp.præ.Itẽ eo ipſo, ꝙ omittiᷤ forma ĩ actibꝰ hoĩnũ longo tpe, vt præſcribi ꝯ̈ formam, vt l.Tribunus.ff.de re
19 mili.¶ † Quæro, an ſi iudex iudicauit pluries ꝯ̈ legẽ, & præterijt decenniũ, an inducaᷤ conſuetudo? & Bar.in d.l.de quib.in verſi.q̃ro qd ſi iudex iudicauit pluries &c.dicit, ꝙ ſic, quia licèt ex ſnĩa nulla, vt l.1.§.cõſtõnes.ff.q̃ ſen.ſine ap.reſc.nõ inducaᷤ cõſuetudo, tñ induciᷤ ex actu in quo cõprehẽdiᷤ tacitus ꝯſenſus popu.vt d.l.de quib.agiᷤ &c.& de hoc vide ꝑ Sal.in d.l.de qb. in ver.10.q̃ro an ex ꝯſenſu erroneo.& plenius ꝑ eũd.ea.l.1.1a.
20 ꝯ̈rio.¶ † Quæro, an ſine aliqua ꝯdictione poſſit induci ꝯſuetudo? & Sal.in d.l.de quib.in ver.quæro 9.an ſine aliqua ꝯ̈dictione poſſit, &c.determinat, ꝙ ſic.Et eſt rõ, qa vſus & voluntas maioris partis populi ꝑiudicat minori diſſentienti.vt ff.ad muni.l.qđ maior.igiᷤ fruſtra de eorũ ꝯ̈dictione tractamus, cũ nullũ poſſit ꝓducere effectũ.ut ff.ad Velle.l.aliqñ.& de hoc vr̃ eſſe caſus in Auct.de defen.ciui.§.ſi.ibi, nulloq; reluctãte &c.& hẽt ita cõis opi.ſm eũ Sed Ang.hic, in ver.itẽ q̃ro, vtrũ poſſit induci ꝯſuetudo abſq; ꝯ̈dictione &c.dicit qđ, aut q̃riᷤ, nũquid ꝑ hoc, ꝙ aliqui vſi ſunt aliquo actu ſine ꝯ̈dictione inducaᷤ ꝯſuetudo, quãtũ ad hoc, vt alij ſimiles ĩ caſu ſimili poſſint eodẽ iure vti alijs inuitis, & ſic actiue.& dicit, ꝙ ꝯſuetudo induciᷤ, qa lex ſine ꝯ̈dictione inducitur, vt patet in diffinitione legis. vt ſ.eo.§.lex eſt.ergo & in ꝯſuetudine, q̃ nõ differt niſi vt tacitũ, & expreſsũ. Aut q̃riᷤ, an ꝯſuetudo inducaᷤ ex tali vſu, quãtũ ad hoc, vt qs cõpellaᷤ vti tali actu ſi noluerit, & ſic paſsiuè, & tũc cõpellit, niſi ꝯ̈dictio interueniat, & ei fuerit obtẽperatũ:nã tũc a tpe ꝯ̈dictionis ꝑſcribiᷤ ꝯ̈ obtẽperãtẽ. Et ita dẽt ĩtelligi.l.diuturna.cũ l.ſeq.ff.de leg.v.g.ruſticus macinauit ad molẽdinũ meũ ꝑ 10 annos ꝯtinuos, nunqd ꝑ talẽ vſum macinãdi poteró ipſum cõpellere vt in futurũ macinet? certè non. Sed pone, ꝙ elapſis certis annis, dũ nõ volebat macinare ad molẽdinũ meũ, ſed ad aliud, ego ꝯ̈dixi, & tm̃ operatus ſum, ꝙ ipſe macinauit ad meũ molẽdinũ, ex tali ꝯ̈tu ꝯ̈dictionis incipit ꝑſcriptio ꝯ̈ eũ, qa ſi a tpe factæ ꝯ̈dictionis macinauit vſq; ad tm̃ tps, ꝙ ꝑſcriptio poſſit induci, tũc in futurũ ſp cõpelliᷤ macinare, & facit qđ no.doct.in
21 l.2.C.de ſer.& aqua.qđ eſt valde not.¶ † Quæro, an vnico actu
e ꝯ̈rio [e] cõſuetudini interrumpaᷤ cõſuetudo? & Bal.in d.l.de quibus. in ver.3.quæro, an vnus actus ꝯ̈rius.dicit, aut ꝯſuetudo iã erat præſcripta, & tunc nihil operaᷤ actus ꝯ̈rius.facit ff.de ſol.l.
cum

ADDITIONES.

a Curſus. Decenniũ ſuffici ad conſuetudinẽ inducendã ſcribẽt.uoto cõi.in d. l.de quib.ubi notaui.ver.11.decenniũ, ꝙ procedit de iure ciuili. ſed de iure Pontificio, conſuetudo dẽt eſſe rõnabilis & legitime præſcripta.c.cum eſſet. ext.de teſti.uel legitime præſcripta.l.ſpacio 40.annu.ſuff. quas actiones de ſacroſ.eccl.& Pan.no.in c.ſi.ext.de conſue.quod intelligo procedere, quãdo cõſuetudo eſſet contra canones, quia prohibitum eſt perſonis eccleſiaſticis qđ facere contra canones.c.ꝙ ſuper his.extra de ma.& obe.& quæ ſit ratio diuerſitatis inter ius ciuile, & Pontificium, ponit Pan.in d.c.ſi.uer.& puto. ext.de conſue.& dixi in d.l.de quibus.uer.12.A.C.

b Iudiciarius. Adde aduertẽdũ inquantũ Ang.cõcludit, ꝙ in actib.iudicialib. ad inducendã conſuetudinẽ requiratur actus iudiciarius, ꝙ expreſſe ꝯ̈riũ tenet Abb.conſi.33.inci.in q̃one uertẽte inter do.Brigidã.li.2.quis nõ pẽdet a facto iudicis inducere conſuetudinem, ſed a tacito conſenſu populi.

c Arbitratoris. Adde quod Iaſ.in l.de quib.tenet cõſuetudinem induci per ſententiam arbitratorum; quia conſuetudo non requirit actus iudiciales. ut ſupra concluſum fuit ex mente Abb.conſi.73.

d Vaſalli. Adde an ualeat cõſuetudo, ꝙ feminæ ſuccedãt in feudiſ, & ꝙ de bonis feudalib.uaſallus poſſit teſtari.Iaſ.in l.de quib.uer.3.quæro cur. inquantum dicit ibi, quod vaſallus ẽt pro anima de bonis feu. teſtari non poteſt.

e Actu cõtrario. Cõſuetudini tacito cõſenſu populi, & decennio firmatæ, uno uel duob.contrarijs actib.non occurritur, tex.glo.Bar.& Phi Dec.in l.nemo alieno ꝓpalis.de re.iur.l.ſi.ubi Bar.no.de ſer.& aqua.quod Dec.in d.§.ſpa lis.trifarium limitat.& dixi in d.l.de quib. ver.12.actuum uarietas cõſuetudinem cauſari impedit.gl.& Bar.in l.ſemper in ſtipulationi.in calce.de re. iu.ſed actuum diuerſitas ſecus.l.quæſitum.§.item ſi quis eodem inſtrumento.ibi gl.de fun.inſtr.& fuſius dixi in d.l.de quibus.uer.19.Ant.Caius.

cu n quis pro eo. Aut non pſcripta, * & tūc eſt interrupta, ſi ta-
lis actus eſt publicus & notorius, vt no. de reg. iu. l. nemo. §. t pa-
lis & ſic actuum difformitas reddit conſuetudinē impręſcripti
bilē, quia varia rerum obſeruantia non dr̄ conſuetudo, vt l. Se-
ię. de ann. leg. & iſtud ēt in effectu voluit Sal. in d. l. de quib. ver.
quæro 29. quid ſit, qñ iudicatum fuit contra conſuetudinē &c.
22 ¶ † Quæro, an requiratur, q̄ ſnīæ latæ fuerint executioni demā-
datæ? & Sal. in d. l. de quibus. in ver. quæro 11. quia ſ. dixi, q̄ ex
pluralitate &c. dicit quod, aut executio non eſt facta victorum
negligentia, aut victorum impotentia. Primo caſu, ius conſue-
tudinis iam inductæ non pōt tolli, qđ patet. primò, quia negli-
gentia partis non vtentis, non hēt obeſſe alijs, vt l. 3. in princ. ff.
quod quiſque iu. Secūdò, quia non deficit ex hoc conſenſus po
puli ex certa ſcientia patientis ſic decidi, qui eſt immediata cau
ſa inducendæ conſuetudinis. d. l. de quibus. Tertiò, quia lex non
plus exigit, q̄ quod res iudicata ſic pluries fuerit. patet ff. de le.
l. nam Imperator. ¶ Secundo caſu, qñ pp impotentiam, & tunc
aut hæc impotentia cauſat̄ a facti, aut iuris reſiſtentia. Si a facti
reſiſtentia, & idem, quia illa ius non tollit, nec cōſenſum popu
li deficere facit, qui cauſat conſuetudinem, vt hic. Si a iuris reſi-
ſtentia, & tūc aut ideo ius executioni reſiſtit, quia ſnīa nulla
fuit, & tūc conſuetudo nulla inducta fuit, quia ex eo qđ nullū
eſt, iuris effectus aliquis reſultare non pōt. C. de leg. l. non du-
bium. Aut ius non reſiſtit, quia p appellationem reſciſſa fuit. &
idem l. 1. in fi. ff. ad Turp. Aut ideo reſiſtit, quia beneficio ſpecia
liatia fortè reſciſſa fuit. vt C. ſi aduer. rem iud. per totū. & tunc
licēt quòad minorem tollatur ſnīa, & eius effectus, nō tñ quò
ad alios. vt C. ſi vnus ex pluri. l. 2. in fi. tūc conſenſus populi de-
23 ficit, qui conſuetudinē inducit. ¶ † Quæro an per vnā partē po
a puli induci poſſit conſuetudo? Gul. & Bar. in d. l. de quibus. in
verſi. dr̄ hic quod requiritur tacitus &c. tenent, q̄ ſic. arg. no. in
l. ſi quis filio. §. fi. & ibi Bar. ff. de leg. 1. ubi pars ciuitatis poteſt
facere ſtatuta. facit q̄ dixi ſuper eo. §. plebiſcita. ergo & conſue
tudinem inducere. dic vt no. Bar. in l. omnes pop. ff. de iuſ. & iu.
& ego dixi ſ. §. 1. Vel plenius dic ſm Sali. in d. l. de quib. in vlt. q.
vbi dicit, q̄ quamdiu pars populi ſit unita cum ſuo toto, nō fa-
cit per ſe populum. arg. ff. de offi. aſſe. l. ſi in eadem. & no. p Bar.
C. de Metrop. l. 2. lib. 11. Et quia omnis ciuitas unum populum
facit. & repręſentat. vt ff. quod cuiuſq; vni. l. ſicut. §. 1. ergo pars
non facit populum, nec ēt collegium, niſi quatenus ſibi ea pri-
uilegio concedatur. vt ff. quod cuiuſq; uni. no. & ſic nec ſtatu-
tum, nec conſuetudinem ſpecialem poſſunt ſibi inducere, vel
facere, & maximè deciſoria litis concernentem: cùm & aucto-
ritate ſuperioris hoc non faciant. l. nulli. & qđ ibi no. ff quod
cuiuſq; vniuer. & hoc ſuadet rō, ne ſciſma inducatur in populo
& regno. ar. in ti. de prohi. alie. feu. per Fede. c. Imperialis. §. præ-
rea Non obſt. §. plebiſcita. quia magis facit pro, q̄ contra, quia
illa plebiſcita facta a parte populi non valuiſſent, niſi expreſsè
fuiſſent poſtea p populum approbata. Non ob. l. quę de tota. ff.
de rei uend. quia hic non eſt eadem rō in parte, ſicut in toto. ar.
l. ſi quis a filio. §. ſi quis plures. de leg. 1. & §. ſi patri. & quod in
eis no. Bar. & doct. ¶ Quæro an ſufficiat probari, q̄ in notitiam
Conc ‖ generalis, vel maioris partis populi deuenit? Et Sali. in
d. l. de quibus. in verſi. iuxta prædicta quæro, & decimoſeptimò
an ſufficiat &c. alleg glo. in rub. C. quæ ſit lon. conſue. q̄ tenet,
24 quod concilium † repręſentat totum populum ‖ quod dictum
tene cordi, quia non eſt verum, q̄ ſemper repręſentet totū po-
pulum. niſi hoc diſponeret̄ a iure ciuili, vel municipali, immo
facta à Concilio non intelligūtur facta à populo. ff. de decre. ab
ord. fac. l. ambitioſa. & probatur ff. quod vi aut clam. l. prohibe-
re. §. non tm̄. uerſi. planè. Item qñ repręſentat, intelligit quando
Concilium eſt congregatum more ſolito, aliàs aūt ſi in notitiā
ſingulariter ſingulorum de Concilio transfert, non credit ſuffi
cere, quia per iſtum modum nō repręſentat populum; qđ n. au
diunt & intelligunt, vt ſinguli intelligūt, & non vt collegium,
vel concilium. pro hoc facit quod no. ff. de rerum diui. l. in tan-
25 tum §. vniuerſitatis. igitur &c. ¶ † Quæro, qualiter conſuetudo
b in iudicium deducatur? [b] & Bar. in d. l. de quib. in verſi. 10. quę-
ro qualiter conſuetudo in iudicium proponatur, &c. & ibi Sa-
li. in verſi. quæro duodecimò qualiter conſuetudo deducatur,
concludunt, q̄ poteſt proponi multis modis. Primò, per modū
exceptionis, argu. no. in l. pacifci. ff. de pac. Item per modum re-
plicationis, qñ contra exceptionem replicatur de conſuetudi-
ne. Item officio iudicis, qñ inducit reſtitutionem. vt l. ſi minor.
* §. fi. ff. de mino. Item per viam actionis, & tunc in ciuili * inſpi-
cias, aut ſuper contractu formiter, & agis ex contractu, allega-
ta tñ in libello conſuetudine, aut informiter, & agit̄ condictio-
ne ex conſuetudine. vt l. ſi duo. §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiu. ſi
aūt criminaliter, inducit̄ accuſatio. vt ĩ. de publ. iud. in princ. &
hoc in effectu ēt vult Ange. hic in verſic. deinde principaliter
26 quæro, qualiter. ¶ † Quęro, an ſit neceſſe, quòd conſuetudo in li
bello debeat allegari? Salicet. in d. l. de quibus. in verſi. nunc ter-
tiodecimò quæro qualiter conſuetudo neceſſaria &c. dicit ſm
Iac. de Are. q̄ eſt notoria, q̄ nō eſt neceſſe allegari, vt l. 1. in fin.
& l. emptorem. in prin. de act. emp. & l. ea quidem. & quod ibi
no. C. de accu. & ēt quia non eſt neceſſe exprimi actionem, ut l.
edita. cum ibi no. C. de edē. qđ eſt verum, ſi in illo loco agatur,
ubi dr̄ eſſe conſuetudo, ſecus ſi eſt in alio loco, quia in alio lo-
co non pōt dici notoria, ſi aūt non ſit notoria debet allegari, cū
ſit quid facti. quod eſt verum, ſm Bar. ſi conſuetudo eſt ꝯ legē,
quia niſi tūc allegetur, reus non pōt deliberare, an cedat, vel cō
tendat, cum aduerſarij intētio ſit fundata in iure. Ideo conſuetu
do eſt in libello allegāda. vt l. 1. ff. de eden. Vel dic, q̄ cōſuetudo
ſit cā petēdi, & concludēdi in libello, ideo in eo net allegari, vt
ex eo ſequat̄ concluſio, q̄ de iure cōi non ſequitur, ſed potius
improbatur. Sed Ang. hic, in ver. demum q̄ritur, cum intendit̄,
ſm Cy. determinat, q̄ nunq̄ expediat fieri mentionē de conſue
tudine in libello: nam conſuetudo non eſt mediū immediatū
ad concluſionem, q̄ ſit in libello, ſed medium immediatum ip-
ſius concluſionis eſt factum, qđ in libello deducit̄, & ſup quo
conſuetudo fundatur diſpoſitiuè. Sed conſtat, q̄ in libello ſuffi
cit proponere medium immediatum concluſionis, omiſſo me-
dio mediato, ipſius; vt eſt uidere in libello rei vēdicationis, in
quo proponit̄ rem ſpectare ad actorem iure dñij, qđ eſt mediū
immediatum rei vendi. nec expedit proponere titulum ipſius
dominij, l. emptionis, & permutationis, licēt aliud poſtea in p
bationibus expediat in iudicio deduci, ſi ipſum dñium neget̄.
ergo ſic erit in cōſuetudine, quę eſt medium immediatū iuris,
qđ ex eo deducitur, ſm Cy. qđ eſt ſubtile. & no. in pract. Intan-
tum, q̄ dicta conſuetudo eſt articulanda, & probanda. vt ĩ. di-
cam. & pars debet ca. de conſue. rñdere, per verbū, credit, vel
non credit. vt dicit Bar. in d. l. de quib. in ver. quæro tñ, utrū con
ſuetudo ſit ius. & Bal. in d. l. 2. §. ſed q̄ obſeruari. C. de iur. cal. li-
cēt poſitioni de iure qui rñdere non teneatur. vt l. ornamēto-
rū. & ibi Bar. ff. de au. & ar. le. quia ius eſt notiſſimū, & certum.
27 ¶ † Quæro, an neceſſe ſit, q̄ conſuetudo probetur? [c] Bar. in d. l.
c de quib. verſi. quæro nunquid conſuetudo ſit ius. dicit, q̄ ſic. vt
l. 2. C. quæ ſit lon. conſue. Nec dicatur ius eſt notiſſimum p ſe.
vt l. latæ. & l. cedere. §. iam. ff. de uerb. ſign. quia dicit, illud verū
in iure ſcripto, in iure non ſcripto non, q̄a ſæpe in eo ēt peritiſ
ſimi errant. & hoc ſequitur hic Ang. in verſi. quæro, nū quid ex-
pediat conſuetudinem probari. Sed Sal. in d. l. de quib. in ver. 14.
quæro, an ſit neceſſe, q̄ conſuetudo probet̄, dicit, Pet. tenere, q̄
non debet probari, ſed de ea allegata iudex informabit, q̄a de
iure ſcripto ſe informat in camera libros inſpiciendo. qđ dictū
dicit poſſe tollerari in conſuetudine notoria, ar. eius q̄ no. glo.
in l. 1. C. ſi aduer. lib. In non notoria dēt probari, quia eſt incer-
ta, q̄ conſiſtit in facto. arg. no. in c. 1. de conſti. in 6. per tex. in l. 1.
C. quæ ſit lon. conſue. ibi, pbatis his. & ibi, cā cognita. ergo par-
te citata, & plena pbatione pcedente. vt l. in cauſæ. la 1. §. cā co
gnita. ff. de min. Non ob. rō Pet. q̄a loquit̄ in iure ſcripto, qđ eſt
28 clarū, & certū. ut no. gl. in l. fi. C. de leg. † ¶ Quæro, quot teſtes re
quirant̄ ad probādum conſuetudinem. Sali. in d. l. de quibus. in
uer. q̄ro tūc. 15. quot teſtes. dicit, qđ duo ſufficiūt. ut l. ubi nume
29 rus. ff. de teſti. ¶ Quæro, qūo † & qualiter pbetur? [d] & Sal. in d. l.
d de quib. in uer. quæro tunc. 16. qualiter & qūo. alle. gl. in l. cū de
conſuetudine. ff. de legi. & in rub. C q̄ ſit lon. conſ. quæ dat plu-
res modos, & inter alios, q̄ ſi qs conſuetudinē allegauit, aduer
ſarius ꝯdixit, iudex verò conſuetudinē eſſe approbauit & pnū-
ciauit, & tūc hoc pbando ſufficit. ſed Ia. & Bal. hoc impugnāt,
q̄a iſta declaratio, alijs non pjudicat. Sed Mar. de Fa. & Mar. Syl.
defendūt gl. & Gui. de Cu. ſed Sal. concludit attēdenda eſſe ver
ba gl. uidelicet, q̄ gl. non loquitur, q̄ fuerit ſemel tantum iudi-
catum conſuetudinem eſſe, ſed addit, q̄ & alijs multis vicib. ſic
obtinuit. vñ dicit, q̄ ſi pluries fuit iudicatū, q̄ gl. vult, q̄ proba-
tis

ADDITIONES.

* Falsò quibuſdam exemp. præſcribenda.
a Vnam partem. Adde Inno. in c. 1. de conſti. Ang. in l. de quibus. ff. de legib. & Bal. in l. 3. C. quæ ſit lon. conſue.
b Deducatur. Adde Bar. in l. 2. C. quæ ſit lō. cōſue. & in l. 2 C. de cōdi. ex le. Bal. in l. ex placito. de rer. perm. & q̄ intētat cōſuetudinē, intētat petitoriū. & poſ ſeſſorium. c. cum eccleſia & ibi per Bern. ext. de cauſa poſſ. & prop.
* In uet. exemp. incipias.
c Probetur. Adde Abb. in conſ. 26. & l. 3. ubi dicitur, quòd difficillimum eſt probare conſuetudinem.
d Probetur. Adde Bal. in conſ. 219. Alex. cōſ. 215. lib. 2. & in conſi. 25. Old. conſ. 243. Ange. conſi. 16.

tis actibus illarũ pronunciationum, ſit probata conſuetudo,&
h.d. verũ probato,ꝙ in notitiã populi nõ reclamantis deductæ
fuerint. Scdò modo probatur, quia perpetuo ſic eſt obtentum
ſine ꝯdictione, vt no.gl.ff.de legib.l.ſi de interpretatione.& iſte
modus concernit maximè actus extraordinarios. Sed vnũ no.
a ꝙ teſtis [a] interrogatus de iſta cõi obſeruantia,debet in redditio-
ne cauſæ tale quid dicere,quod concludat ad hanc obſeruatio-
nẽ factã in diuerſis & pluribus actibus, & caſibus,ꝙ frequenta
tio caſuũ probetur. Itẽ,ꝙ populo,vel maiori parte populi ſciẽ
te & patiente,& tpe decennij curſo,alias non eſt ꝓbata conſue
tudo,niſi omnia prædicta copulatiuè deducantur,& ꝓbẽtur,&
per teſtes atteſtentur.quod not.quia quantũ ſit hoc difficile,&
benè cõprehendes in practica.Quæro , an teſtis debeat rñdere,
quibus præſentibus?tñ ſec Pet.in l.2.C.quę ſit lõ.con.& Sali.in
d.l.de quibus.in verſ.ſed nunc dubitaſ an ſit neceſſe.ꝙ non dẽt
dicere oẽs, ſed debet dicere pluralitates ſententiarũ, ea quibus
iudex poterit cõiecturari,& pſumere, an uenerit in notitiã ma
ioris partis populi, necne, vt l.s.C.quæ ſit lon.conſ.facit l.non
oẽs.§.a barbaris.ff.de re mi.Sed Ang.hic in uer.ſed quæro , qũo
ipſa cõſuetudo probatur,finaliter idẽ tenendo cõcludit, ꝙ pars
uolẽs probare cõſuetudinẽ,debet offerre ſe ꝓbaturã tria, videli
cet,vſum populi,frequentiã,cũ diuturnitate illius actus, cõſen
ſum.Nam ex his tribus reſultat ꝯſenſus, qui eſt cã mediata con
ſuetudinis.& ponendo practicã in hac probatione,qũo debent
deponere teſtes?dicent,ꝙ uiderunt vn in hac ciuitate,ꝙ primo
genitus totã hæreditatẽ habuit , & ꝙ uiderũt ſemel iudicari ꝑ-
ſentibus centũ hoibus.Itẽ, ꝙ viderũt alia vice hoc iudicari præ
ſentibus ducentibus hoĩbus, nã tunc iudex uidebit ſi iſti trecen
ti homines faciant maiorẽ partẽ populi,deinde ſucceſsiuè q̃ret
iudex à teſtibus,quantũ tps eſt, ꝙ uiderunt prædicta.Et ſi depo
nerent de decennio, tunc probata erit conſuetudo,quia ꝓbata
ſunt tria expedientia ad conſuetudinẽ, ut patet ꝑ pdicta, & illã
dicit Ang.fore ueritatẽ reiectis alijs opin.¶ Quærit hic Ang. in
verſ.ſed pone, ꝙ duo teſtes deponerent ſe uidiſſe ſic actũ pſen-
tibus talibus,vel pſentibus centũ; alij duo teſtes deponunt ſe vi
diſſe prę ſentibus tot hoibus,qui oẽs ſimul uniti faciunt maiorẽ
partẽ ipſius populi,nun quid ca hoc ſit probata conſuetudo? &
doc.dicunt,ꝙ ſic, per gl.ſingu.in ſimili.in l.ob carmen.§.pen.ff.
de teſti.Vide igiẽ tu lector in practica, quantũ ſit difficilẽ ꝓba-
re conſuetudinẽ,maximè in populo uniuerſo, vt eſt Bononiæ,
quia(vt dixi)opus eſt, vt probetur, ꝙ uniuerſaliter tranſiuit in
notitiã maioris partis populi , alias non eſt probata cõſuetudo.
vnde cũ hoc ſit quaſi impoſsibile, qa maior pars populi Bono
niæ, Florentię, vel Ferrariæ non uadit in palatiũ , qñ ſententiæ
proferuntur.& ſic , ne uideatur tali modo impoſsibilis proba-
tio conſuetudinis,ne anguſtetur materia probationũ, vt l.quo-
niam.C.de hæret.crederem,ꝙ licet tpe quo ſententiæ feruntur
computatis omnibus vicibus,maior pars populi non fuerit prę
ſens,ſi tñ lata ſententia poſtea in plateis, locis publicis,& i Cõ
cilio generali hoc dicatur,& ſic per ſpatium tpis deuenit in no
titiam populi, vel maioris partis, tali caſu iſta probando,pro-
bata eſt conſuetudo, quia non requiritur ſententia certo tpe,
nec collegialiter, quia non eſt quid commune,vt uniuerſis,igiẽ
&c.facit l.per fundum.ff.de ſerui.ruſtic.prædio.l.ſi.ff. commu-
30 nia pręd.& not.in l.quod maior.ad mu.Cogita.¶ Quæro,† an
conſuetudo liget abſentes? & Bal.in d.l.de quibus.in verſi.3.q̃-
riẽ an cõſuetudo liget &c.dicit,ꝙ ſic.arg.not.in l.ſi. ff.de decre.
ab or.fa.Nã in præſentibus reſidet ius cõdendę legis,ergo & cõ
ſuetudinis inducendę.facit qđ habetur in Auct.de ali.& emph.
31 §.in prędictis. ¶ †Quæro an liget forenſes? Bal.in d.l.de qbus.ĩ
verſi.3.q̃ro an conſuetudo &c.concludit , aut cõſuetudo eſt ꝑ-
miſsiua,& extendit virtutem ſuam ad oẽs, qua vtendo conſue
tudine conſentiunt in ipſa, vt l. 1.C.de emancip.lib.aut eſt con-
ſuetudo compulſiua,vel ꝓhibitiua,uel pęnalis, & tunc refert;
nam ſi quæriẽ,utrum immediatè liget, dic, ꝙ non,aut mediãte
aliquo facto,vel delicto intra territoriũ commiſſo.& tũc liget,
quia conſentire vr qui deliquit.in Auct.de non alien.§.quia ve
32 rò verìſimile.¶†Quæro,an conſuetudo liget infantes [b] & furio
b ſos?& Bal.in d.l.de quibus.in verſi.2. quæritur , an conſuetudo
liget.dicit,ꝙ non,quia non conſentiunt,nec tenent conſentire.
cum ergo ad eos non porrigatur conſenſus , non porrigitur ẽt
ad id,quod ex conſenſu ſequitur, quia a quo remouemus cãm
vel originem rei,remouemus & ipſam rem,vt no.in l.2.ff.de iu
riſd.om.iud.ſed Sal.in d.l.de quibus.in uerſi.quæro.19. an con-
ſuetudo liget,alleg.glo.in l.2.C.q̃ ſit lon.conſue.q̃ tenet ꝯtrium,
ꝙ immo ligantur ad inſtar legis ſcriptæ,quæ eos ligat , vt l.di-
uus.ff.de offi.pſi.& l.pen.in ſi.ff.de parric. & tñ non ineſt cõſen
ſus eorum,quia ſenſu carent.vt ff.loc.l.qui ad certum.ſed in cõ
ſuetudine ſufficit,ꝙ ſit inducta a maiore parte habilium. facit
ff.ad munici.l.qđ maior.& habiles ſunt,qui conſenſum habent
& prudentiam.vt l.1.ff.de legi.ea conſcoſu.n. prudentiũ indu-
citur.vt d.l.de quib.& l.quod non ratione. eo.ti. & dicit ꝙ hæc
eſt communis opin.ſed licèt ligentur conſuetudine,tñ ꝑꝑ hoc
non tollitur eis beneficium reſtitutionis competens ꝑꝑ mino-
rem ætatem,ſm Guil.vt puta,ſi ſtatuto,vel conſuetudine dica-
tur,ꝙ deceptus vltra dimidiã iuſti pretij non poſsit reſcindere
vẽditionem,vel petere pretium ſuppleri,tñ minores nõ prohi-
bent petere reſtitutionem in integrum. arg.l.vt gradatim.§.ſed
33 ſi lege.ff.de mune.& hon.¶† Quæro,an fęminę poſsint cõſue-
tudinem ꝑ eorum vſum? & Bar.ꝑ illum tex. in l.1.ff.de legi.te-
net,ꝙ non,quia condere leges,ſiue ſtatuta, & inducere conſue
tudinẽ iudicantur à pari . vt d.l.de quib.ergo ſicut nõ põt con-
dere leges,eo modo vſus earum non põt conſuetudinem indu
34 cere,ut d.l.1.¶†Quæro,an mala conſuetudo pſcribatur?& cla-
rum eſt,ꝙ non pſcribitur decem,uel 20.annis. vt in Auc. vt nul
li iud.§.1. ſed an præſcribatur ſpatio 30.ann. Quædam gl.vr di-
cere,ꝙ ſic,in l.prædiorum.C.de agri.& cenſi.li.11.ſed Bal.in ti.
qual.olim feu.po.alien.c.1.in prin.dicit ſm Pet. ꝙ conſuetudo
a iure reprobata,nunq̃ præſcribitur,quia ꝯ auctoritatẽ ſuperio
ris non præſcribitur vt auct.nauigia. C.de fur.intantum, ꝙ illi-
cita conſuetudo ꝗuis iurata nunq̃ præſcribitur, etiam tãto tpe
cuius initij memoria non exiſtat in ꝯtrium,vt eſt caſus in c.1.de
conſue.in 6.quod no. ideò aut conſuetudo eſt ꝯ ſtatuentẽ , aut
contra rem ſtatutam à principe,vel ſuperiore. Primo caſu non
valet, nec pſcribi põt,ſicut pactũ ipſo iure nullum tpe non con
ualeſcit. Secundo caſu pſcribitur ſpatio 30.ann.vt d.glo. Sed ſi
conſuetudo loquitur de caſibus deciſis,ſufficiũt 10. vel 20.an-
35 ni.vt d.l.de quib.quod no. ¶†Quæro,qñ reperiunt conſuetudi
nes contrariæ,quia alia uiget in foro rei,& alia in foro actoris,
quæ eſt attendenda? dic,ꝙ illa quæ eſt in foro rei . vt eſt gl. 12.
q.3.c.illud.qđ non eſt mirum,quia debet attendi ſtatutũ fori,in
quo iudicium agitur quò ad ordinem procedendi.vt no.in l. 2.
36 C.quẽad.teſt.aper. ¶†Quæro,ſi in ciuitate eſt vna conſuetudo,
in ſuburbijs alia,an in factis in ſuburbijs ſit ſeruanda conſuetu-
do ſuburbiorum? dicas ꝙ non,ſed conſuetudo ciuitatũ eſt ſer-
uanda,vt l.Titius §.qui Romæ.& ibi Bar.ff.de excu.tuto.& pro
hoc facit,quod dicimus de ſtatuto ciuitatis, qđ non tm̃ in ſub-
urbijs,ſed in toto territorio & caſtris eſt ſeruandum, vt l.ex ea.
37 cũ gl.& ibi Bar.& doc.ff.de poſtu. ¶ †Quæro,cum in legib. fiat
c extenſio [c] de uno caſu ad alium.ut l.non põt.ff.de legib.& in ſta
tutis, vt plenè dixi ſ.eo.§.1.an trahatur conſuetudo de vno ca-
ſu ad alium? dicunt doc.ꝙ non extenditur ad caſum nõ expreſ
38 ſum.vt l.1.§.Iulianus.& ibi no.ff.de iti.act.priua. ¶†Quęro,an
ex conſuetudine poſsit induci,ꝙ ex ea auferatur de iure vnius,
& detur alteri? dic ꝙ non, niſi ex cauſa , quia ẽt princeps non
poſſet ſine cã auferre ius alterius. vt l. Lucius.ff. de euic. & l.itẽ
ſi verberatũ.§.1.ff.de rei uen.& no.plenè Bar. in proœ.ff.in gl.
1.doc.in l.ſi.ff.de his,qui ſunt ſui uel alie.iu. & facit l.uenditor.
39 §.ſi conſtat.C.cõia pdiorũ. & ibi dñs meus de Flor. ¶ † Vnũ tñ
cordi teneas in practica, ꝙ aliud eſt deducere in capitulis , vi-
delicet,ita fieri ſolitum eſt,quia tũc ſufficit probari factum eſſe
ſemel tm̃.& aliud eſt deducere, ſic eſt conſuetum fieri,quia tũc
requiriẽ pluralitas actuum,aliàs autem ſuccumbet, iſte eſt tex.
gl.& Bar.in l.Mela.§. t.ff.de alim.& cib.leg.quod no.& nunquã
exeat mentem tuam, quia non ponas , ſic eſt conſuetum fieri ,
ſed ſemper vtaris his uerbis,ita eſt ſolitum,&c.

ADDITIONES.

a Teſtis.Adde an teſtes ſingulares probent conſuetudinem. Alexan.conſi.169.
b Infantes.Conſuetudo,quæ rem afficit,ligat minores.l. ſine hærede.§ Lucius.
vbi Bar.notat de admin.tut.in Pan.& an, & quando conſuetudo liget mino
res,diffuſiua tractauit Bar.in l.conſuetudinis.verſ.32.quæro an, quæ ſit lon.
conſue.C.& notaui in d.l.de quibus.ver.concludo primo.Ant.Caius.
c Extenſio.Adde,an conſuetudo extendatur de una perſona ad aliam, de uno
caſu ad aliũ,propter identitatem rõnis. Pan.de Ca.conſi.161.& 314.Bal.cõſi.
7.lib.2.Alex.conſi.68.lib.2.Old. conſi.227. & an conſuetudo mala excuſet a
culpa,vide Pe.de Anch.conſi.50.Old.conſi.9 & eundem Anch.conſ.125.ubi
ponit,an ſi conſuetudine puerorum ludentium ad bataiolas , ut vulgariter
dicitur,aliquis occidatur,ſit occidens excuſatus a pęna.& Lud.Ro.conſi.166.
ubi dicit,quòd propter conſuetudinem periurandi quis abſoluitur propter
periurium,ſcilicet a pœna temporali.

SVMMARIVM.

1 *Ius naturale quando mutetur.*
2 *Ius naturale immutabile qualiter accipiendum .*
3 *Repræſalijs conceſſis contra Ferrarienſes , an comprehendatur Fer-
rarienſis,qui non moratur in terra originis naturalis.*

Sed

Sed naturalia. Ius naturale eſt immutabile, ſed ius ſta-
tutarium mutatur quandoq; per aliud
ius, qñque per ɔ̃riam conſuetudinem.h.d.¶Not.ꝙ ius naturale,
vel gentiū non pōt mutari, & ad hoc allegaẽ.¶ Not.ꝙ ius ciuile
pōt ɔ̃rio iure tolli ¶ No.ꝙ ius ciuile expreſſo conſenſu, & ẽt ta
cito pōt tolli.¶Not.ꝙ nihil eſt tam naturale, quod eo vinculo,
quo ligatum eſt, non diſſoluatur. ¶ No.ꝙ eadẽ poteſtas requiri
tur in diſſoluendo, quæ requiritur in inducendo.¶No.ꝙ ius na
turale vr̃ eſſe conſtitutum quadam prouidentia diuina.¶ In gl.
1 in fi. dic, ꝙ quælibet lectura eſt vera. nam ius naturale, & iuſ.
gentium eſt immutabile, per ius ciuile, & facit l.nam magiſtra-
tus.ff.de arb.¶In ea.gl. ibi bonū, & æquum. Iſta gl. voluit dicere,
ꝙ ius (inquantū in ſe eſt virtus) non mutatur, quia ſemper vni-
formiter viget, vt dixi de iuſtitia. ſupra ti. 1. in prin. q̃a eſt ſemꝑ
conſtans, & perpetua voluntas, ſed inquantū deſcendit in men-
tes hominū, tunc corrumpitur, & deſinit eſſe ibi ius naturale.i.
illa virtus naturalis. Et ita dicit Dy. de iuſtitia.¶ In e.ibi.§.qđ eſt
ɔ̃, ſed hæc reſponſio inquantum reſpicit d.§.quod aute, meſt cō
tra l. iura ſanguinis.ff.de re.iu.¶In ea. ibi, ſed ius ſuccedendi. dic
hęc vera.¶In ea gl. in fi. alibi verò, gl. dicit, ꝙ licèt ius naturale
1 in ſuo gñe ſit immutabile, vt hic, tamen quãdoq; in aliquibus
eius ſpeciebus mutatur, vt in ɔ̃rijs, & hoc no. gl. in l. manumiſ-
ſiones.ff.eo. & in l. ius ciuile. in 1. reſponſione, quę facit ad hūc.
§ Vel dic, ꝙ non pōt deſtrui, ſed modificari, declarari, & ex ꝓ-
uiſione adiuuari, ſicut videmus i mr̃imonio, qđ eſt de iure na-
turali. ſuprà eo. in prin. & tñ modificatur ex cauſis, & impediẽ,
& minuitur per ius ciuile, & canonicū, vt patet. C. & ff. de nup.
per totum. & idẽ de iure diuino, ꝙ licèt tolli non poſsit per le-
gem inferiorẽ, tamen in caſibus ſingularibus modificatur, & de
claratur, & alteratur prouiſionib. extra de cōuer. cō. c. uerum. &
deſp. impu. c. cõmiſſum. Vel dic, ꝙ ius naturale nō mutatur per
conſtitutiones humanas, qñ conſtitutiones faciunt perinde ha-
beri, ac ſi eſſet mutatum, vt patet in ſimili.ff.de vſufr. ea. re. quæ
vſu. cō. l. 2. ſm Io. Fab. hic, facit, quod no. Bar. in l. oẽs popu. cir-
ca princ.ff.de iuſt. & iu. & dixi ſup eo.§.1.¶ In gl. in verſ. tacita.
in fi. no. & ſigna gl. ꝙ lex, ſtatutū, vel conſuetudo non tolliẽ ta-
cito conſenſu populi tm̃, ſed requiritur ad hoc ut tollatur, ɔ̃ria
ɔſuetudo, vel ɔ̃ria lex Dic de hoc, vt dixi s̃. in proœm.§.igitur
2 poſt.¶Ea §. iſto cū gl. t. no. ꝙ ius naturale eſt immutabile, quod
intelligiẽ in ſui gñalitate, ſed in ſui ſpecie, & in certis caſibus ali
ter obſeruatur, ut in ſeruitute, emãcipatione, & vſuca. & hoc ex
preſsè tenet gl. in c. à nobis. extrà de dec. Irẽ ea quæ ſunt de ne-
ceſsitate naturæ, nō mutaẽ, vt hic, ſed ea quæ ſunt ea ꝓſumptio-
ne naturæ, vt ꝙ leo præſumatur ferus, & homo mãſuetus, mu-
tari poſſunt, vt l. 1. §. beſtias. de poſt. & ibi Bar. & per Dy. in reg.
ſemel malus, de regu. iu. li. 6. & dicã infra de re. di. §. pauonum.
& in his, quę ſunt de præſumptione naturæ, q̃ mutari poſſunt,
3 magis inſpicitur accidens, q̃ natura.¶ † Et iſta inducuntur ad q.
conceſſæ iuri repręſaliæ ɔ̃ Ferrarien. non poterit capi Ferrariẽ
ſis. qui nō moratur in terra originis naturalis, ſed ea accidenti
mutauit domicilium, niſi Ferrariæ ſubiret onera per ſe vel per
patrem, vel aliàs ipſe ibi habitaret, de quo tamen latius ꝑ Bar-
to. in tract. ſuo repręſaliarum. in 6. q. princip. & in d.§. beſtias.

S V M M A R I V M.

1 *Ius ciuile qualiter pertineat ad perſonas, res, vel actiones.*
2 *Donans res, an videatur donare iura, & actiones.*
3 *Statutum puniens receptantem bannitum, an comprehendat illum, qui errando receptauit.*
4 *Dignior ſemper eſt præferendus.*
Dignior quis dicatur.
5 *Donans oẽs res ſuas, an videatur donare nomina debitorū ſuorum.*
6 *Donans omnes poſſeſſiones ſuas, an mobilia donaſſe videatur.*
7 *Donans quidquid habet in domo, an videatur donaſſe frumentum, merces venales, vel frumentum venale.*
8 *Homines nunquid rerum appellatione contineantur.*
9 *Dictio mea, in vniuerſali diſpoſitione, non reſtringitur ad vniuerſale diſpoſitum.*
10 *Donans quidquid habet in bonis, ſi habet vſumfructum formalem, an eius commoditatem donaſſe videatur.*

Omne autem ius. ¶No ꝙ ius ciuile eſt tripartitū, q̃a
ad perſonas, res, & iura pertinet.
¶No.ꝙ dignior eſt ꝑferendus.¶ No.ꝙ fruſtra inueſtigatur de ef
fectu, niſi prius noſcatur illud, ad cuius inſtantiã dictus effectus
ꝓcreatur.¶No.ꝙ ꝑꝑ perſonas omnia conſtituta ſunt, ſicut pro
pter hominẽ Deus oia creauit. ¶Quæro qualiter ius ciuile per
tineat ad iſta tria dic, ꝙ glo in l. 1. ff. de ſtat. ho. dicit, quòd perti
1 net ad perſonas, ſcilicet qualiter ꝑſonæ acquirant, alienent, cō-
ſeruent, & amittant, ad res qualiter alienentur, acquiranẽ, con-
ſeruentur, & amittantur. Ad actiones, qualiter nobis competãt,
2 & qualiter eas proponere debeamus.† Et facit iſte tex. ſi quis do
nat Titio res, an videatur donaſſe iura, & actiones? & videtur
ꝙ nō, per iſtū tex. ſed in cōtrariū eſt gl. no. in l. 1. ff. de ſta. ho. quæ
vult, ꝙ appellatione rei gñalis, cōprehẽdantur ẽt iura, & actio-
nes. facit l. 1. ff. ſi cer. pet. & hoc vult Bar. & Guil. in d. l. 1. ff. de ſta.
tu ho. ſecus ſi diceret res ſuas, & ſic, ſuus, ſua, ſuū, & meū, deno-
tant dominiū, vt l. ſeruos. ff. de leg. 3. ꝙ nō pōt cōtineri in actio-
nibus, quia actiones non ſunt meæ, vt l. rei. in princ. ff. de leg. 3.
3 ¶ Itẽ facit, ꝙ ſi quis errãdo in perſona, † receptauerit bannitum
contra prohibitionẽ ſtatuti, an incidat in pęnã? & facit ꝙ non,
quia patū eſt noſcere ſtatutū, qđ ita punit, ſi ꝑ. ona, cuius cauſa
tale ſtatutū factū eſt, ignorauerit factum. & ita tenet Cy. Bal. &
alii in l. quicūq;. C. de ſer. fug. & Bar. in l. 1. ff. de recepta. Et ſtatu
tū illud patietur interpretationẽ de receptante ſciẽter, ne quis
pęnã indebitẽ ſuſtineat. facit quod no. Bar. in l. 1. §. nunciatio.
4 ff. de no. ope. nunc. & dixi s̃. in §. 1. ¶ † In gl. fi. in fi. facit lex, ꝙ ſi
eſt vna res cōis inter plures, nō pōt ſtare niſi penès vnum, ꝙ di-
a gniori [a] concedẽda eſt. Itẽ facit qđ teſtib. pluribus deponentib.
in pari numero, digniores ſunt proponendi, vt l. ob carmẽ. §. 1.
de teſti. ¶ Itẽ facit ꝙ in capitulis, collegiis, & aliis vniuerſitati-
bus, ſemꝑ dignior eſt ꝑferendus. Et aliqñ diciẽ dignior, ꝑꝑ anti-
b quitatẽ [b] ſi primò fuit adeptus dignitatẽ, In c. iuxta no. ꝑ Inn. in
c. 1. de maior. & obed. no. Bar. in l. 1. vbi videas. ff. de albo ſcribẽ.
Aliqñ dicit dignior. q magis virtuoſus eſt, vt eſt tex. In Auth. de
mona. §. pe. ¶ Et etiã facit, ſtatuto cauetur, ꝙ minor non poſsit
cōtrahere ſine cōſenſu propinquorū, & hẽt plures propinquos
eodẽ gradu, & cōtradicunt, ſtatur dignioribus. & vide do. meū
5 do. Flo. in d. l. 1. ff. de fi. inſtr. † Si aūt dono tibi oẽs res meas, nun
quid videat donare nomina debitorum meorū? & vr̃ quod ſic,
vt l. ſi legatus. §. 1. ff. ad Treb. In ɔ̃rium facit, quia illud eſt meū,
quod vẽdicare poſſum. l. Quintus. §. argẽto. ff. de au. & ar. le. ſed
actio realis non poteſt vendicari, vt Inſti. de act. §. igitur. &c. &
hoc uerius. ſecus ſi dixiſſet, res ad me pertinentes, quia verbum
res, eſt verbum gñale, & ẽt pertinere, ut l. 1. ff. ſi cer. pe. Idem ſi
dico, dono oĩa bona quę habeo, nã hr̃e dicimur ẽt, qñ actionẽ
habemus. ut l. actionem. ff. de re. iur. ſecus ſi dicatur, dono quic-
quid habeo Peruſii: nã locus non circunſcribit iſtas actiones. ff.
6 de le. 2. l. Caius. in prin.¶ † Quæro, ſi dixi, dono oẽs poſſeſſiones
meas, an mobilia, vt libri, vel ſe mouentia, ut equi, & boues cō-
tineantur? dic, ꝙ nō, ex cōi uſu loquendi. ut l. fin. C. de compen.
7 per Cy. † Sed ſi dixi, dono quicquid habeo in domo, an ueniat
frumentū, merces uenales, uel frumentum uenale? & vr̃ ꝙ nō,
ſicut non uenit in legato, ut ff. de uſufru. leg. l. generali. §. uxori.
niſi aliud frumentum ibi non ſit. ut l. fundus qui locutus. ff. de
fun. inſtru. & inſtr. leg. ¶ In ɔ̃rium facit. ff. de pig. l. cum tabernã.
de uer. obl. l. quicquid aſtringẽdæ. in 3. reſp. & hoc uerum, dum-
modo exiſtentia ibi ſint ipſius teſtatoris, q̃a uerbo generali ſo-
c lum ius ſuum donare vr̃. [c] vt C. de leg. l. vxor patrui. † Sed nun-
8 quid [d] nomine rerum meorum cōtineantur homines mei? & vr̃
d ꝙ nō, quia perſonarum ius eſt diſtinctum a iure rerum, ut hic.
In ɔ̃rium uidetur, de leg. 2. l. oĩa. §. eum ita. quod eſt verum, niſi
ſint ſanguine coniuncti; nã in generali ſermone, non ꝑſumitur
quis loqui ɔ̃ illos de ſuo ſanguine. arg. l. obligatione. de pign.
9 ¶ Vnum tamen no. ꝙ in uniuerſali diſpoſitione dictio, Mea, † nō
reſtringitur ad uniuerſale diſpoſitum. Ex quo ſequiẽ, ꝙ ſi dico,
gregem meum, ẽt alia capita includuntur, quæ ſunt de numero
gregis. ff. de rei ven. l. Marcellus. ſed in generali diſpoſitione re-
ſtringunẽ, ut dono oẽs ſeruos meos, ut ff. de leg. 3. l. ſeruos ſuos.
ſed qñ rei certæ apponitur dictio iſta, ponitur magis demōſtra-
tiuè, & aſſertiuè, q̃ in modum limitationis, ut cum dico; dono
tibi Stichum ſeruum meum. hęc adiectio non minuit contra-
ctum, uel legatum certæ rei. l. Stichum qui meus erit. ff. de leg. 1.
niſi

ADDITIONES.

a Digniori. Quod qui eſt in digniori loco dẽat uotū ſuū dare, ſcripſit Matthæus de Afflictis in deci. ſuis Neapoli. deci. 1. ver. fuit dictum. nu. 7. & ſi contendatur inter duas mulieres nobiles de præceſſu, quæ illarū dẽat præcedere in eccleſia, uel alibi, notauit Io. Fab. ĩ. de bo. poſ. ꝓ cum quæ autem. Ant. Co.

b Antiquitatem. Antiquioribus magis creditur. gl. in ver. nouū. & Bart. in l. eū qui. de reb. cre. in Pand & ibi multa pulchra notaui. & pro præmiſſis facit, qđ voluit Ang. in l. ſeniorum. C. qui teſt. fac. poſſ. dicens, ꝙ plus ualet umbra ſenis quam enſis iuuenis, ad idem Fel. in c. ſi qui teſtiū, extra de teſti. addit Ang. in l. 1. §. pueritiam. de poſt. in Pand. ꝙ aduocatus iuuenis eſt ſicut coſultor. præmiſſa intellige in cæteris data paritate, aliàs ſecus.

c Videtur. Hoc non uidetur poſſe ꝓcedere in donatione cã mortis quæ legato comparatur, ſm Dy. in l. Sticus qui meus erit. ff. de leg. 1. quam ibi ſequuntur Doc. & Ro. conſ. 229. vnde ſicut in legato non ueniunt venalia, ſimiliter nec in donatione cau ſa mor. & ꝙ donans inſtrumẽtũ videatur donaſſe ius quod in eo habet, uoluit idem Ro. in conſ. 52.

d Sed nunquid. Tu adde Bal. in l. 1. ff. de ſtatu hom. & ad illud ultra eum alleg. bonum tex. in l. donantem. C. de uſuc. pro dona.

niſi ponatur in uim conditionis, qnia cōditio ſemper reſtriogit
10 diſpoſitionē, vt ibi patet.¶ †Qnid ſi dico, dono quicqd habeo i
bonis, & habeo vſumfructum formalem, an uidear donare cō-
modiatē eius? & vr̄ q nō, vt l.1.ff.de vſufru.leg. qnia illud qđ
non eſt aptum eſſe de proprietate, vt vſnfruct. formalis, non di-
citur propriè in bonis noſtris, licèt nec præcisè ſit extra bona,
vt d.l. vxor patrui. Iſta omnia habetis per Gnil. & Bar. & latius
per Bal. in l.1.ff.de ſtat.homi. quæ omnia not.

De iure perſonarum.

SVMMARIVM.

1 *Dictio, omnis, in ſingulari numero prolata, diſtributiuè ponitur.*
2 *Pluralitas quando in ſingularitates reſoluatur, & quando ſingularitas in pluralitates.*
3 *Subſtitutus pluribus, an vno moriēte, an verò oībus ſit admittēdus.*
4 *Emphyteuſis eccleſiæ, ſi eſt duobus conceſſa, an vno moriente eius portio alteri accreſcat.*
5 *Statutum loquens in ſingulari verificatur in plurali in delictis, & econtra.*
6 *Adſcriptitius & cenſitus ſunt homines liberi.*
7 *Adſcriptitius quis dicatur, & quis cenſitus num. 8.*
9 *Monachus an poſſit eſſe teſtis.*

SVmma. Totus iſte tit. diuidiť in ſex partes. Nam
primò ponit diuiſiones perſonarum. Se-
cundò diffinitionem libertatis. ſecunda ibi, & liber-
tas. In tertia diffinitionem ſeruitutis. Tertia ibi, ſerui
tus. Quartò, quare dicanť ſerui. quarta ibi, ſerui autē. Quintò,
quot modis quis efficiatur ſeruus. quinta ibi, ſerui aūt. Sextò po-
nit differentiā inter ſeruos, & liberos. ſexta ibi, in ſeruorū. ¶ In
glo.1.in fin. No. q nulla diuiſio pōt eſſe breuior, q̄ bimembris,
vt l. in ſumma. in princ. ff. de cōdi. indeb. & l. qđ ſi Epheſi. ff. de
eo qđ cer. loc. ¶ In gloſſ. 2. ibi, de verb. ſign. l. nō eſt. No. ex tex.
1 coniuncta gl. † qđ dictio, oīs, in ſingulari numero plata ponitur
diſtributiuè, vt no. gl. ff. de iur. fiſ. l. Moſchis. in prin. Et tm̄ eſt di-
cere, oīs homo, aut eſt liber, aut ſeruus, quantū eſt dicere, qui-
libet homo, aut eſt liber, aut ſeruus. natura. n. diſtributionis eſt
attribuere actū verbi cuilibet inſolidum, vt no. maximè p Bal.
in l. hoc articulo. ff. de hære. inſti. facit l. ſi pluribus. in prin. cum
glo. ff. de leg. 2. ſed in plurali eſt vniuerſaliter collectiua. ¶ In ea.
2 glo. in fin. not. † q plurale reſoluitur in ſingularitates. qđ eſt ve-
rum ſm Ioā. Fab. vbi manere nō pōt in ſignificatione propria,
qā ſequereť iniquum vel inconueniens, aliàs reſoluitur. Itē ſin
gulare in plurale reſoluitur, qā eſt collectiuū, qā vſus paruas,
vel cōnexitas hoc inducit. ff. de leg. 3. l. ſi cui lana. alias non, vt
ff. de verbo. obl. l. ſi ſeruus. Vel dic ſm Bar. in l. falſa. §. ſi. ff. de cō-
di. & demon. Qñque vna pluralitas reſpicit plures & diuerſos
effectus, & tūc in ſuas ſingularitates reſoluitur, vt d. l. falſa. §. fin.
qñque reſpicit vnū cōem effectum, & tunc non reſoluitur, vt l.
q̄uis. C. de impu. & ali. ſub. quia ibi erat ſubſtitutio facta pluri-
bus vulgariter, & ſic reſpectu vnius hęreditatis, & ſic non reſol
uitur in plures ſingularitates, ſm Iac. But. Sed Bal. in d. l. falſa. §.
fina. limitat, q pluralitas reſoluitur in ſingularitates, niſi plura-
litas ſit de ſubſtātia rei, qa tunc nō diuidiť in ſingularitates. vt l.
vbi numerus. ff. de teſti. & not. in l. vnde. §. hoc aūt à ſuperiore.
3 ff. de itin. actuq; priua. ¶ Et iſta inducūtur, † ſi ſubſtitutio eſt facta
pluribus a teſtatore, an ēt vno moriēte, in parte illius admittať
ſubſtitutus, an demū oībus morientibus, & ꝯcludit Bar. in l. hæ-
redes. §. cū ita. ff. ad Treb. q ſi ſubſtitutio eſt facta cū adiectione
nominis collectiui, vt inſtituo talē, & talē, & ſi oēs, vel ambo,
vel vterq; nō eſſent hæredes, ſubſtituo Titium; tunc, ſm ꝓpriā
ſignificationē vocabuli excluditur ſubſtitutus, niſi in perſonā
oīum extiterit conditio. ſed ſm præſumptam voluntatē defun-
cti, admittitur ſubſtitutus, niſi ſuperſit aliquis de liberis teſtato
ris, qui ex ꝓſumpta volūtate defuncti ſubſtitutū excludat. vt d.
§. cū ita. Sin aūt ſubſtitutio ſit facta ſimpliciter, ſine adiectione
nominis collectiui, tunc in vulgari ſubſtitutione, vt cū dixit in-
ſtituo Titium, & Seiū, & ſi non erunt hæredes, ſubſtituo talem,
tunc ſubſtitutus non admittiť, niſi in vtriuſq; ꝑſona extitat cō-
ditio. ſecus aūt in fideicōmiſſaria & pupillari, niſi ex natura re-
licti, vel volūtate defuncti aliud ꝓſumatur. Et rōnē dīuæ dic, vt
ibi p Bar. & in l. ſi. C. de impu. & ali. ſub. facit l. quāuis. eo. titu. l.
Lucius. §. Caio. ff. ad Treb. & ibi Bar. ſm Io. de Pla. Sed tu aduer-
te, q Ang. & Imo. dicūt in d. §. cū ita. q id qđ dixit Bart. in ſub-
ſti. vulg. p l. quāuis. non eſt verum, quia eſt ꝯ caſum. l. quidā te-
ſtamēto. ff. de vulg. & pup. in rōne illius literæ, quia altero ibi re
pudiante, ſubſtitutus admittereť, niſi tranſgreſſus fuerit vltra aſ
ſem teſtator diſponendo. ¶ Scđò addas, qđ Bar. in d. l. qdā teſtō.
dixerat. & in d. l. hæredes. §. cū ita fideicō q altero decedēte, ad-
mittitur ſubſtitutus, per l. Lucius. §. Caio. intelligit verū, niſi te-
ſtōr dixerit, q volebat totā hæreditatē ad fideicommiſſariū ꝑ-
uenire, quia tunc requiriť mors oīum inſtitutorū. p d. l. quidā
teſtamento. & hoc ēt ſequiť hic Bal. Sed Angel. tenet ꝯrium per
l. ſi. §. filio. ff. de le. 2. vbi teſtator voluit ad fideicōmiſſarium vni
uerſum pertinere, & tñ nō ſpectatur mors oīum, dū dr̄ ibi, qc-
quid nobis legaui. & dic, vt ibi per Ang. Raph. & Imo. q in eſſe
ētn tenēt opi. Ang. Tu dic, vt ibi ſcripſi. & in d. l. hæredes mei. §.
cū ita. vbi ſcripſi. & latè dixi quadā diſput. mea, q̄ incipit, Areti-
nus Bononię fundū poſſidēs &c. in 3. dubio. ¶ Inducitur ēt iſte
tex. ad q. Titius, & eius uxor ſimul donauerunt ſua bona poſt
mortē ſuam Caio, vno moriente, debet Caius habere partē il-
4 lius, ſm Iac. de Aret. & Io. de Fa. alle. d. l. Lucius. §. Caio. ¶ † Facit
ēt iſte tex. q ſi eccleſia cōceſſit duobus fratribus emphyteuſim,
tali pacto, q poſt mortē eorū decedentium ſine liberis reuerta
tur ad eccleſiā, quid ſi vnus moriatur, an eius portio reuertatur
ad eccleſiā? Et Spec. in ti. de loca. §. nunc aliqua. uer. 69. ſm Io. đ
Pla tenet, q vno decedente non reuertař ad eccleſiā, ſed accre-
ſcit ſocio. Sed Bar. in l. ſi mihi, & Titio. ff. de ver. obl. tenet ꝯriū ſ
qa poſt ius quæſitū non eſt locus iuri accreſcendi, vt in c. 1. de
duo. frat. de no. be. inue. & in l. 1. §. 1. cū glo. ff. de vſufru. accre. đ
5 quo ēt per Cy. Bal. & Sal. in l. 1. C. qñ non pet. part. ¶ † Quid in
delictis, an ſtatutū loquēs in plurali verificetur in ſingulari? dic,
q ſic, vt no. Bar. in l. 2. §. homines. ff. vi bo. rap. & eꝯ, loquens in
ſingulari verificatur in plurali, ne delicta remaneāt impunita,
l. 1. §. 1. ff. q falſ. tu. auto. & facit glo. 1. infra de obli. quę ex quaſi
ꝯ. §. igiť cum quis. ver. negotiorum geſtori. & in l. 3. §. negotia,
ff. de neg. geſt. & ibi Bar. ſm Io. de Pla. ¶ In glo. aut ſerui. ibi, ſtatu
lib. dic, q ibi, in d. l. ſtatuliber medio tpe. in prin. eſt caſus, q ſta-
6 tuliber eſt ſeruus. ¶ In ea. gl. ibi. l. quemadmodū. No. ea gl. † q ad
ſcriptitius, & cenſitus ſunt homines liberi, idē no. gl. in l. 3. ff. de
ſtat. ho. & in l. oēdiuuus. & l. quemadmodū. C. de agr. & cenſi.
lib. 11. & in l. 3. C. in qui cau. col. in verſ. alienare, &c. libr. 11. &
ita cōiter tenet Bar. in l. 3. ff. de ſta. ho. ¶ Pro cuius declaratione
7 q̄ro, quis dicatur adſcriptitius? reſpōdeo, † qui ſe adſcribit terræ
confitendo ſe adſcriptitium, & totaliter ibi velle morari, & ꝑ
cōſequens nolle inde diſcedere. Quod eſt verum, ſi aliqđ aliud
adminiculum huic cōfeſſioni, & ſcripturæ accedat, vt quia ſic
ſe facit deſcribi in lib. cenſuum, vel actis iudicijs, vt habetur in
l. cū ſcimus. C. de agri. & cenſ. lib. 11. Itē adſcriptitius pręſtat do
mino incertam annuā penſionē, vt no. in rub. quib. caul. col. do.
8 ac. pot. l. 2. Et cenſitus † eſt, qui certam annuā penſionem domi-
no ſoluit, vt ibi no. & in ipſius cōſtitutione ſcripturæ exigiť, vt
no. in d. l. 2. in rub. Adde, q quadruplex eſt gñs colonorū, vt no.
gl. de agr. & cen. lib. 11. ſopra rub. ¶ In ea. gl. ibi, liberi ſunt Not.
q monachus, & canonicus regularis ē liber homo. Idē dicit gl.
in ꝓuetio. & no. gl. in l. cū hęredes. §. 1. ff. de acq poſſ. licèt ſit ꝑ ꝑ
monachationē exemptus a patria poteſtate, & ſit in poteſtate
abbatis, vt no. gl. in l. ſi eum ex cā. §. pen. ff. de mi. & p conſequēs
9 non habeat velle, vel nolle, vt 12. q. 2. c. nō dicatis. ¶ † In ea. glo.
ibi. §. cogitandū. vtrū poſſit monachus eſſe teſtis. Vide plenè no.
per gl. & Ang. in d. §. cogitandū. & in Auth. de teſtib. §. ſi verò di
catis. & in Spec. de teſti. §. 1. ver. itē excipitur q eſt monachus. &
vide Bar. in l. in tm̄. §. uniuerſitatis. ff. de re. diui. & Flo. in l. ido-
nei. ff. de teſti. ¶ Aduertas tñ, q monachus debet iurare cū licen-
tia ſui ſuperioris, aliàs aūt non ualeret eius depoſitio, quia a-
liàs iurare non poſſit, vt in c. 1. de iur. cal. in fi. vbi tñ glo. dicit,
q ſi ꝯſiat, non ꝓptea uitiatur iudicium, vt in c. ex parte. extra de
poſtul. vbi gl. dicit, q ſine licentia ſuperioris non admittatur, ēt
ſi eſſet coniuncta perſona &c. dic, vt ibi per doct.

SVMMARIVM.

1 *Libertas quotuplex ſit.*
2 *Libertas quomodo diffinitur.*

Et libertas. Hic ponitur diffinitio ſiue deſcriptio liberta
tis. ¶ Et eſt notan. ſm Bal. in l. libertas. ff. de ſta.
1 ho. † q triplex eſt libertas, videlicet intentionis, vt liberi arbi-
trij uoluntas. Secunda operis. Tertia ſtatus. & de hac tertia liber
tate ponitur hic, & eā ſic deſcribit. Eſt aūt libertas plurimum
poſſe in his, quæ decet poſſe. ¶ Et no. q cum libertas ſit de iure
naturali, quo pręſumitur quis liber, niſi ꝯriū probetur, ſecundū
Bald. ibi. quod intelligo, niſi quis ſit actualiter in quaſi poſſe-
ſſione ſeruitutis, quia tunc ſibi proclamanti in libertatem in
cumbit onus probandi. vt l. ſtatuliber à cæteris. §. final. & qđ ibi
no. ff. de ſtat. lib. & l. circa. ff. de ꝓba. Tu verò de hoc aliter dicas,
ut colligiť ex doctrina Barto. in l. ſi prius. ff. de no. oper. nuncia.
in

in ver.3. verò ꝯ iſtud opponitur,qn̄ aliquis.cum ver.ſeq. dic vt
ibi ſingulariter.¶In gl. 1.ibi,j̄.de lib.§.1.ſed, vt j̄. dicit glo. hæc
opi.ſibi non placet.& poteſt eſſe rō,quia Imperator in hoc de-
rogat iuri naturali. quia licèt de iure naturali oēs liberi naſcan
tur,vt ff.de iuſt.& iu.l.manumiſsiones. tn̄ hodie ſerui fiunt, &
naſcuntur,vt j̄.eo.§. ſerui autem. ſi ergo derogauit Imperator
iuri naturali in hoc,ergo nō eſt veriſimile, q̄ diſſinıat illā liber
tatem,quam remouit.Nam abſurdum eſt ipſa origine rei ſubla
ta imaginē eius derelinqui,vt C.de la.li.tol.l.1.in prin.& qd ibi
no. gl.nec in ſeruis pōt eſſe aliqua libertas, quia duæ ꝯrietates
non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto,eodem tpe, ut l. hęc
uerba.§.iſe aut ille.ff.de ver. ſig. igitur libertas aliqua non pōt
eſſe in ſeruo,quia in eo eſt ſeruitus, quæ eſt ꝯria libertati, vt j̄.
prox.ergo non eſt uerum,q̄ diffiniatur libertas, quæ eſt in ſer-
uo,quia ibi nulla libertas eſt. Item non placet mihi,qd̄ Gof.di-
cit,vi.i.de facto.quia ipſe vult dicere, q̄ ſi de facto impedior,
impedit̄ libertas mea.ſed hoc nō eſt verum:nam ſi de facto im-
pedior facere teſtm̄,ſi alias habeam teſtamenti factionem, non
ppea dr̄ libertas mea impedita in teſtando, vt probatur ff. de
iur.co.l.conficiuntur.C.de cod.l.fi.Ex quo ſequitur, q̄ ēt ſecū-
da opi.gl.non eſt vera, quæ etiam exponit de ui.i.de facto.Item
quia poſſunt eſſe duæ libertates,vna quæ eſt in ſeruo, inſpecto
iure naturali,ſed hoc ſ.re probant: alia quæ eſt in libero. Ideo
2 gl.dicit,† q̄ diffinitur ſolūmodo libertas,prout libertas eſt,q.d.
quilibet eſt liber, niſi fiat ſeruus, ni.i. iuregentium,aut iure ci-
uili.Nec ob.ſi dicatur iura naturalia ſunt immutabilia,& tamē
mutantur ſecundum hoc,qūia de iuregentium liber efficit̄ ſer-
uus,& etiam de iure ciuili,igitur &c.reſpondeo, q̄ ſunt immu
tabilia in ſuo genere,non in ſpecie, vt no.glo.in l.manumiſsio-
nes.in ver.naſcerentur.ff.de iuſt.& iu.uel dic,vt no.in §.ſed na-
turalia.ſupra ti.1.& ibi dicit.

SVMMARIVM.

1 *Seruitutis ortus,& uis.*

Seruitus. Hic ponitur diffinitio, ſiue deſcriptio ſeruitutis.
1 ¶†No. q̄ de iuregentium fuit introducta ſerui-
tus.¶No.q̄ ſeruitus eſt ꝯ ius naturale, & naturam. ¶ No.q̄ pp
ſeruitutem quis ſubijcitur alieno dominio.¶In tex.ibi,conſtitu
tio.i.conſtitutionis effectus.ſed ob.j̄.eo.§.ſerui autem. Sed dic,
q̄ prima inuentio fuit de iuregentium, vt hic. ſed ius ciuile po-
ſteā addidit,& in multis prouidit, & declarat,ut no.§.ſed natu-
ralia,ſ.ti.1.¶ In tex. ibi, contra naturam. quia oēs debemus pa-
a res eſſe,[a] quia ab eodem parente progeniti ſumus; & ēt quo ad
Deum non eſt differentia inter ſeruos, & liberos, ut In Auct.de
mon.§.hinc nobis.extra de conin.ſer.c.1.ſecundum Io. Fab.

ADDITIO.

a Pares eſſe. Paritas debet eſſe in amicitia,quia diſpares mores, diſparis ſtudia ſequuntur,quorum diſſimilitudo amicitiam diſſoluit, ut inquit Cicero de amicitia, & requiſita amicitiæ ponit gl.in l.latæ culpæ.de uer.ſig. in Pan.Paritas etiam debet eſſe in matrimonijs,ſm Alex.conſi.209.exordiente, Ponderato.vol.6.quæ quidem paritas ſm eum conſideratur ratione nobilitatis,potentiæ diuitiarum, honoris,ac proſapiæ,hic ſi ruſticus nobilem accipiat,ſemper eum ruſticum uocitabit,& contemnet,quia nobilitas ruſticitatem odio proſequitur,& econuerſo. Io.a Selua in tracta. de benefi.in 3. par.q. 7.ponit Bal.in l.per adoptionem.de adop.in Pand.Ant.Caius.

SVMMARIVM.

1 *Tabellio ſtipulando pro alio,qualiter debeat verba concipere.*
2 *Tabellio qui ſtipulatus fuit nomine alterius,& ille non vult ſibi acquiri,an poſſit per ſe exigere.*
3 *Quæri an alteri poſſit per notarium.*
4 *Iudex quatenus concernit eius officium pro alio ſtipulari.*
5 *Seruus tabellio eſſe non poteſt.*
6 *Partus in quib. patrem,& in quibus matrem ſequatur.*
7 *Capti ab hoſtibus,an efficiantur ſerui,vel occidi poſſint.*
8 *Capti inter Chriſtianos,an ſerui efficiantur.*
9 *Banniti noſtri temporis an impunè occidi poſſint.*
10 *Minor contrahens cum magna ſolēnitate,non præſumitur læſus, nec reſtituitur.*
11 *Liber homo venditus ad precium participādum,an poſſit ab aliquo vindicari,& nu. 12.*

Serui autem. Serui appellati ſunt a ſeruando, mancipia
verò,quia manu capiunt̄,ēt ſi liber homo
ſe uendat ad precium participandum, de iure ciuili fit ſeruus.
h.d.cum §. ſeq.¶No.ibi,ac per hoc ſeruare, q̄ licèt arguere ab
alluſione,ſiue deriuatione uocabuli.qd̄ an & qn̄ licitum ſit,vi-
de qd̄ no.Bar.in rub.ff.ſo.mat.& in l.2.§.appellata.ff. ſi cer. pet.
dicam j̄.de teſt.ord.in prin.¶No.ibi,ſolet,q̄ verbum ſolet, im-
portat neceſſitatem;de quo dic, ut no. maximè per Bal. & Sal.
in l.1.C.qn̄o & qn̄ iud.¶No.ibi,fiunt.q̄ aliqui ſerui,ſemp ſerui
fuerunt,quia nati ſunt ſerui.Aliqui ex accidenti fiunt, vel quia
capiunt̄,& ſic ꝯ eorum voluntatem, vel quia ſua ſpōte inierūt
ſeruitutē vēdendo ſe. ¶ No. q̄ homo liber pōt ſibi ꝑiudicare in
ſeruitute & pati ſe eſſe ſeruum.¶In glo.in ver. ſeruare.ibi.l.non
a aliter.†Quæro qualiter tabellio ſtipulādo ꝑ alio dēat verba cō
cipere?Rñdet Bar.in l.nec ei.§.fi.ff.de adop. & ibi Bal. q̄ dēt cō
cipere verba diſpoſitiua,ſiue obligatiua in ꝑſonā ſui, & execu
tiua in ꝑſonam alterius, vt j̄.l.non.n.aliter.ff.de adop.& ibi hoc
vult Bar.& Bal.facit l.q̄cunq; gerimus.ff.de act.& ob. & l.cū q.
2 §.pe.ff.de conſt.pec.¶†Quæro,ſi tabellio fuit ſtipulatus noīe al
terius,& ille nō vult ſibi acquiri,an tabellio poſſit exigere per
ſe?Bar.ibidē dicit, q̄ cū tabellio ſit nudus miniſter,nihil dēt pe
nès ſe remanere.ar.ff.de le.2.l.ſi quis Titio.cū gl.& ibi Bar.ꝑte-
rea non hēt uoluntatē ſibi q̄rendi,nec ꝯhentes cum eo.igit̄ &c.
3 ¶†Quæro,an ꝑ notarium indiſtinctè poſſit q̄ri?dic,q̄ clarū eſt,
q̄ in iudicio pōt,& in ꝑtorijs ſtipulationib. q̄rere,ut l.1.§.exige
re.ff.de ma.conue.& l.3.ff.rem pu.ſal. fo. ſecus in extraiudicia-
lib.oīno,quia nulla l.cauet̄, q̄ ꝑ notarium q̄ratur ſine ceſſione
in extraiudicialib. & iō debemus ſtare regulæ, q̄ ſit neceſſaria
ceſſio,vt no.Inn.de con.conu. c. dudum. & abſq; ceſſione agi
non pōt,ut l.poſſeſſio.§.& ſi poſſeſſio.& qd̄ ibi no.ff. de acqui.
poſſ.qd̄ eſt verum.l.q̄ ceſſio requirat̄,ſi ſupereſt notarius, qui
poſſit cedere, aliàs ſi eſt abſens, vel impedit̄, tūc ſine ceſſione
trāsfert̄ utilis.ar.l.2.in fi.l.ſeq.ff.de inſt. Item qd̄ dixi ꝑ notariū
in extraiudicialib.non q̄rit̄,eſt verum,niſi fiat inſtrm̄ guarenti-
giatum,quia cum hoc fiat ꝑ modum iuriſdōnis uolūtariæ, ſic
qnēadmodū in iudicio,ergo ſine ceſſione q̄ritur; Ita dicit Bar.
in d.§.& ſi poſſeſſ.& Bal.in d.l. nec ei §.fi. ff. de adop. Idē ſi fiat
cōfeſſio tabellioni,ut iudici,qa eſt actus fori,ut no.Cy. in l.uni
ca.C.de confeſſ.Item ſi inſtrm̄ hēt executionē paratā ex forma
ſtatuti,ſicut ſnīa illa fictè trāſit in rēm iudicatā.facit qd̄ no.Cyn.
in l.certū.C.ſi certū pet.& qd̄ no.in l.hæredi.§. 1.ff.de le.1. & prędicta
ſunt uera,qn̄ notarius pōt ꝑ alio ſtipulari,ſiue ſit ꝯtus iuris ci
uilis,ſiue iuris gentium,licèt tabellio habeat auctoritatē a iure
4 ciuili,ut no.Guil.Bar.& Bal.in d.l.nec ei.§.fi. unum addas, † q̄
quilibet officialis publicus,& ſic iudex,nō ſolū notarius quate
nus concernit eius officium, pōt pro alio ſtipulari. ut l.Caius.
5 ff.de uſur.facit l.cū qui.ff.de in ius uo.& c.q̄q̄.de uſu. in 6. ¶†In
ea gl.in fi.no.q̄ ſeruus nō pōt eſſe tabellio, licèt notariatus nō
a ſit dignitas,[a] ſed onus,& grauedo,qa oportet q̄ nib. de ſuo ro-
gatu ſeruiat.ut no.gl.in l.fi.C.qui mil.non poſſ.lib.12. niſi ſit no
tarius, & cācellarius principis,uel magni dñi,ut l.1.C. de man.
6 prin.& l.laudabile. C.de of.di.iu.¶†In gl.in uer.ex ancillis.in fi.
no.q̄ licèt quò ad dignitatē, & nobilitatē partus ſequat̄ pr̄em,
& non mr̄em,q̄ eſt rō,qa mr̄,& ſic uxor, quò ad nobilitatē ſe-
quit̄ maritū,ut l.mulierē.C.de dig.lib.12.ergo & eius filij,q ſūt
acceſſorij.Ex quo ſequit̄,q̄ quis nō pōt dici nobilis ſi habuit pa
trē plebeiū,licet mr̄ ſua fuerit nobilis, tn̄ dictus partus quò ad
libertatē ſequit̄ mr̄em, & nō pr̄em.ut l. partus.C. de rei uen. Et
eſt rō ſm doc.& maximè Bal.in l.fi.C.de ſer.fug. qa hoc intro-
ductū eſt fauore partus,quia condō mr̄is potuit partui ꝑficere
trib.tpib.ſ.tpe cōceptionis,tpe natiuitatis,& medio tpe,ut l.&
ſeruorū.§.ingenui.de ſta. ho. quia ſi aliquo de dictis tpibus mr̄
reperiat̄ eſſe libera,licèt alijs tpibus ſerua,partus liber eſt.ſed ſi
ſequeret̄ condōnem pr̄is non prodeſſet partui, niſi tpe conce-
ptionis;quia illo tpe pr̄ eſt cā efficiens, tn̄ de cætero nihil hēt,
7 igitur &c.¶†In gl.ca captiuitate.in fi.no. q̄ eo ipſo q̄ quis eſt
captus ab hoſtibus,efficit̄ ſeruus.Et gl.ſ.eo.in uer.ſeruare,dicit
ſeruum a ſeruādo,quia ſeruari,& non occidi dēt,& nō a ſeruiē
do.Et iſte tex.ꝑſtat argm̄, utrū captiui capti tpe guerrę poſſint
occidi? & facit iſte tex.q̄ nō,poſtq̄ capti ſunt. & hoc vult uer-
bū,iubet,qd̄ eſt in tex.quia qd̄ principi placuit, legis hēt uigo-
rem,ut §.ſed & qd̄ principi.ſ.ti.1.& hoc dicerem, ſi guerra eſt
licita,quod qn̄ ſit,no.gl.& Bar.in l.hoſtes.ff. de capt. & ego di-
xi ſ.ti.1.in prin. Inrantū q̄ ſi Papa,uel Imperator ꝯ ſe rebellan
tes indixerint bellum,quod cum ſit licitum, capti efficiūtur ſer
ui,& in totū habet locū ius poſtliminij.ut no.ſing. Bar. & doc.
in l.qui a latronib.ff.de teſt.q̄d nunq̄ exeat mentem ſuam, qn̄
Papa ꝯ Bononiam,uel alias ſuas terras bellum indicit. Et tunc
aut

ADDITIO.

a Dignitas. Adde q̄ ſit dignitas,tenet Inn.in c.cū P. Tabellio.extra de fi. inſtr. & ſequitur Iaſ.in l.Barbarius, de off.præt. Sed q̄ in mo non ſit dignitas, ſed vile officium,quia libertus poteſt eſſe notarius, tenet Oldra. latè conſi.85.& An. conſi.283.ubi dicit,q̄ ſpurius bonæ uitæ poteſt eſſe notarius & q̄ ſit uile officium,uoluit Bar.conſi.77.quæritur an notarius.vbi dicit verba, quæ dicit Ang.q̄ eſt dignitas, cum eſt notarius alicuius magni domini.& per hoc poſſunt concordari opi.

aut capti ſunt inducti in caſtris, vel in fortilitijs nr̃is, vel amico
rum nr̃orum, & túc non licet occidere: quia túc ſunt effecti no
ſtri, vt ff. de cap. l. poſtliminij. in prin. & iō debēt ſeruari, vt hic,
facit l. 1. in fi. cū l ſeq. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. Aut capti
nondū ſunt inducti in p̄ſidia nr̃a, vel nr̃orum amicorum, & túc
licèt eos occidere, quia adhuc ſunt hoſtes. vt d. l. poſtliminij, in
prin. ſed hoſtes licèt occidere. vt l. minimè. ff. de reli. & ſump.
fu. igi &c. & qa multa poſſent interim occurrere, qđ aut ipſi
fugerēt, vel nobis poſſent obeſſe. ar. in l. laqueū. ff. de acq. re. do.
8 ¶ † Quæro, an hodie capti efficiantˀ ſerui? Bar. in l. hoſtes. in fi. ff.
de capt. dicit, q̃ ſi ſunt duæ ciuitates q̄ nō recognoſcūt ſuperio-
rē, q̄ inferāt ſibi inuicē bellū, q̃ de iure capti deberēt effici ſer-
ui. Sed de antiqua cōſuetudine hodie inter Chriſtianos hoc nō
ſeruatˀ, quò ad p̄ſonam, quia non pñt vēdi, nec pñt dici ſerui, li
cèt quò ad res iura communia ſeruentˀ: q̄ conſuetudo eſt ſeruā-
da. vt d. l. poſtliminij. qđ eſt notandum, quia ſemel vidi in pra-
9 ctica. ¶ † Quæro de bānito nr̃i tp̄is, qui hr̄ p̄ hoſte ciuitatis, eo-
ipſo q̃ indicit ſibi bellū, q̃ poſſit impunè occidi, vt l. amisſio-
ne. § q deficiūt. ff. de cap. dim. qđ ſi eſt captus liceat occidi. Re-
ſpon. ſi eſt captus a familia officiali, non pōt occidi, qa effectus
ſeruus eſt, iō dēt conſeruari, vt hic, ſed anteq̄ capiatˀ pōt occidi.
ita dicit Iac. de Are. & Bar. in l. 3. §. fi. ff. de ſic. vbi videas. & in l.
in laqueū. ff. de acq. re. do. Sed qñ captus eſt a priuato, vel nōdū
captus eſt, ſed vadit ad iudicem, & qñ eſt ante conſpectū iudi-
cis, vel anteq̄ ad iudicem peruenerit, eſt tñ in motu eūdi, ad iu-
dicē, an poſſit occidi. Iſtas q̄ōnes poſuit Bal. in l. libertas. ff. de
ſta. ho. de quo ego ſcripſi in meo trac. maleſi. in ver. fama publi
ca p̄cedent. dic, vt ibi. ¶ In gl. maior 20. annis. &c. ibi, ingenuus
qs eſſe dicatˀ. l. 2. No. quot requirantˀ ad hoc, vt liber homo poſ-
ſit ſe vēdere. Idē no. gl. in l. & ſeruorū. in prin. ff. de ſta. ho. ¶ In
10 ea gl. ibi, quia non eſt mutanda tanta ſolēnitas. No. gl. † qñ ꝯhitˀ
cum minore cum magna ſolēnitate, vt quia interuenerūt ad cō
a ſentiendum amici, & coniuncti minoris, ᵃ & fortè ēt iudex, q̃
minor non p̄ſumitˀ læſus, & ſic non reſtituendus, vt no. in l. trā-
ſactionem q̄ dominij. C. de tranſac. & facit l. interpoſitas. & qđ
ibi no. eo. ti. & qđ eleganter no. Bar. de filio contrahente cum
patre. in l. frater a fratre. ff. de condi. indeb. in ver. 3. quæro quid
11 in ꝯtu emptionis. ¶ † In ea gl. in fi. hoc eſt verum ſi parens, con
iunctus, vxor, vel affinis fuerint ſcientes tp̄e quo liber homo
venditus fuit, túc eorum ſciētia ita eis præiudicat, q̃ oō pñt vē
dicare, quia dictæ vēditioni vr̃r conſenſiſſe, ſecus aūt ſi fuerint
ignorātes, qa eorum intereſt illum non eſſe ſeruū: unde p̄ eorū
proprio intereſſe ēt ꝯ uoluntatem dicti uenditoris poſſunt age
re, & reduci facere ipſum in priſtinam libertatem, arg. d. l. 1. 2.
12 & 3. ff. de li. cau. ¶ † Credo tñ, q̃ ſicut p̄onus reſtituit precium,
qñ vult vendicare libertum venditum, vt l. 2. ſi liber inge. eſſe
di. ita eodem modo pater, vel affinis, ne emptor ſit in damno,
qui emit cum tanta ſolēnitate ignoranter, alias eſſet deceptus
authoritate legis, contra l. Gracchus. C. de adul. & qđ precium
ſolutum ſibi reſtituatur, & primò offerri debet, facit l. emptorē.
§. ſicubi. & l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. & in illa materia,
vt liber ſeruus efficiatur, ſunt hi verſus.

Annis viginti iuuenem, qui venditur eſſe.
Et pretio iuuenem quo venit participare.
Rurſus eum ſeruum, cui venditur eſſe putare.
Et propriam ſcire, qui venit conditionem.

ADDITIO.

ᵃ Minoris Adde ut minor qui contraxit cum conſenſu propinquorum, ſi fuit læſus, poſſit petere reſtitutionem in integrum, & etiam ſi fuerit iudicis authoritas. Pet. de Anch. conſi. 168. & 82.

SVMMARIVM.

1 *Dictio, multum, in quos verificetur. Et quid de verbo, pluribus, & de uerbo, plurimis.*

In ſeruorum. Inter ſeruos non eſt dr̃ia, vt vnus ſit ma-
gis ſeruus, q̄ alter, inter liberos dr̃iæ ſunt
multæ. h. d. ¶ In gl. 1. ibi, nā quidam ſunt. No. gl. q̄ dicit, q̃ aliqui.
ſerui ſunt in dignitate. Sed ꝯ, quia ſeruus nullā dignitatē habe-
re pōt, ut l. gñali. C. de tab. lib. 11. igiˀ &c. unde dū gl. dicit, q̄dā
ſunt in dignitate. dic, in meliori ſtatu, & opinione, nō aūt in di
gnitate propriè, & ſic non ob. ꝯrium. ita ſoluit gl. ff. de vſufr. l. ſi
1 quid. §. 1. ¶ In gl. multæ. ibi, appellata non dno tm̄ &c. ¶ † No. q̃
hoc nomē, multū, verificatˀ in trib. facit gl. in l. 2. §. obiicitˀ. ff. ad
Ter. & gl. in auc. defuncto. in ver. p̄ximis. C. ad Ter. vbi gl. dicit,
q̃ illa reg. ſi vinco vincentem te &c. fallit in multis caſib. Et tñ
poſteà non numerat niſi duos caſus tantū. & ſic vult, quod ve-
rificetur in duob. vt hic in tex. j. de re. diui. §. ſingulorum. Nam
ibi dr̃, quod multis modis quæritur nobis dominiū, & tñ duos
modos tantum numerat. Sed poſſet reſpōderi, quodlibet dicto-
rū membrorū ſubdiſtinguitur, licèt Bar. in l. 1. §. ſed ſcriptum.
ff. ad Sylla. dicat, q̃ verificatur in duob. uel tribus, ut in tex. illo
quod no. Tu dic, q̃ poteſt verificari in quadraginta, vel in ma-
iori multitudine, ut eſt tex. in c. latores. de cle. excō. de quo dic,
vt dixi in trac. meo maleſi. in uer. pluribus, & plurib. Quid de
a ver. plurimis? ᵃ dicunt doc. q̃ requirit ad minus numerū trium,
vt l. continuus. §. item qui inſulam. ff. de uerb. ob. Quid de uerbo
pluribus? dic quod ad minus requirit duos: ſi autem dicatur ge
minate, vt puta pluribus, & pluribus, tunc requiruntur ad mi-
nus quatuor, vt no. Bar. in l. ſi gemina. in fi. ff. de arb. ſur. cæ. quæ
omnia perpetuò, &c.

ADDITIO.

ᵃ Verbo plurimis. De dictione plurium, vide glo. in Auct. de trien. & ſemiſſ. §. & quod ſine in gl. 1. Purpur.

De ingenuis.

SVMMARIVM.

1 *Natus ex ſeruis quando ſit liber.*

INgenuus. In hoc prin. Imperator declarat mē-
bra diuiſionis propoſitæ in ſi. p̄cedē
tis ti. Quia liberorū hoīum, & perſonarū quidā ſunt
ingenui, vt hic dr̃, & quidā libertini, de quib. j. ti. p̄x.
Et totus hic ti. diuidit in tres par. Et primò ponit, quis dicatˀ in-
genuus. Et eſt, qñ tam pr̄, q̄ mater ſemper liberos habuit. Secun
dò, qñ mater aliquo tp̄e fuit ancilla, aliquo tp̄e libera. Tertiò,
quamdiu ingenuitas conſeruetur. ſecunda ibi, ſed ſi quis. tertia
ibi, cum aūt. ¶ Et hoc dicit in ſumma hoc principiū. Qui naſcitˀ
liber, dicitur eſſe ingenuus. ¶ No. quod natus ex libertinis tantū
1 eſt ingenuus. Adde tamen caſum no. q̃ † natus ex duob. ſeruis
eſt liber, quādo uētri eſt relicta fideicommiſſaria libertas, ut eſt
caſus ſing. in l. cum inter. C. de fideic. lib. ſecūdum Io. Fab. ¶ No.
quòd ille dicitur ingenuus qui ſtatim, vt natus eſt, liber eſt.

SVMMARIVM.

1 *Infortunium parentum non nocet filijs.*
2 *Partus in quibus patrem, & in quibus matrem ſequatur.*
3 *Filius legitimatus an quo ad originem, honores, & dignitates, ſequatur patris conditionem.*

Sed & ſi quis. Iſte §. diuiditur in 4. partes. Primò, qñ na-
tus ex matre tm̄ libera, eſt ingenuus. Secū
dò, qñ ſufficit matrem fuiſſe liberam tp̄e partus. Tertiò, qñ ſuf-
ficit, q̃ libera conceperit. Quartò, qñ ſufficit, q̃ medio tp̄e fue-
rit libera. Secunda ibi, ſufficit. Tertia ibi, & contrà. Quarta ibi,
ex his. Et hoc dicit. Sufficit matrem fuiſſe liberam, vel tp̄e cōce
ptionis, vel medio tp̄e, uel tp̄e partus, ad hoc vt natus ſit inge-
nuus. No. qđ licèt pater ſit ſeruus, tñ ſi mater eſt libera, eſt inge
nuus. Ratio eſt, quia partus ſequitˀ ventrem quò ad ſtatum, ut l.
partus. C. de rei uen. ¶ No. q̃ vulgò conceptus dr̃ ille, q̄ patrem
incertum habet, & ſic qui non pōt demonſtrare patrem. ¶ No.
q̃ in partu ſunt tria tp̄a conſideranda, videlicet, tp̄s conceptio-
nis, tp̄s quo in uentre portatˀ, & tp̄s quo naſcitur. l. ſi alienum. §.
in extraneis. ff. de hære. inſti. & tunc illud tempus inſpicitˀ in ma
3 tre, quod vtilius ſit partui, ad hoc, vt ingenuus naſcatur. † No. q̃
2 infortunium ſiue miſeria, & calamitas parentum non debet no
cere filijs. An autem delictum, & pęna parentum afficiat filios?
vide in l. 2. C. de lib. & eor. li. & ibi doct. & in l. quiſquis. & ibi
gl. Cy. Bal. Sal. & Ang. C. ad leg. Iul. maie. & Bar. in l. 3. ff. de in-
ter. & rele. & habet. in l. emācipatum. ff. de Senat. dic, ut in dictis
a iurib. ¶ † In gl. nihilominus. ibi, de rei ven. l. partum. dic, q̃ hoc
eſt verum, quò ad cōditionem libertatis, vel ſeruitutis, ſed quo
ad originem, & honores ſemper ſequitˀ patrem, ut ff. de ſta. ho.
l. cum legitimè. & quod ibi no. ff. ad mun. l. 1. dummodò fuerit
de legitimo matrimonio procreatus. ut ff. de ſta. ho. l. lex natu-
ræ. & facit C. de decu. l. 2. §. in filijs. lib. 12. Caueas tamē, qa hoc
non obtinet in filio coloni, vel inquilini, ſed in filio adſcripti-
tij, ut no. gl. in l. cum ſatis. §. fi. & l. fi. C. de agri. & cenſi. lib. 2. ſm
Io. Fa. dic, ut dixi ſ. ti. 1. §. pen. & adde rōnem quā ponit Cy. in
d. l. partum. quare partus ſequitur ventrem, quia quò ad liber-

tatem

tatem leges inſpexerunt, qđ certius eſt, ſed mat.r ſp eſt certa,
3 ideo eius conditio inſpicit. facit l. 4. ff. de in ius uoc. ¶†Quid de
a filio legitimo,* an quò ad originem, & quo ad honores, & quò
ad dignitatem ſequat̃ conditionẽ patris, qui fecit ipſum legiti-
mari? & Bal. in l. cũ legitimè. ff. de ſta. ho. dicit, ꝙ ſic, qa legitima
a tio facit ipſum haberi in oĩbus ꝓ legitimo* quo ad ius originis,
& quò ad munera, & officia ciuilia, ut no. gl. ex̃ de elec. c. inno-
tuit. & glo. in l. lex naturæ. ff. de ſta. ho. Nec ob. l. aſſumptio. ff. ad
muni. quia debet intelligi de origine propria paterna, vel auita,
nõ aũt materna. ¶ Extra gl. ꝯ̃ iſtum tex. opponit̃. Iſte tex. dicit, ꝙ
ſufficit, ꝙ ipe partus ma er ſit libera, licèt vel ancilla concepe-
rit. Sed ꝯ̃. ff. de ſta. ho. l. Paulus. Sed rñdeo, ꝙ ibi loquit̃ de legiti-
matione, q̃ nõ eſt ita fauorabilis, ſicut libertas, igit̃ &c. quod no.

ADDITIONES.

a Nonnullis exempl. legitimato.
a Pro legitimo. Adde ꝙ legitimatus adeò habetur pro legitimo, ꝙ ſi ſit legiti-
matus prius teſtamentum patris, ita rumpit, ſicut poſthumus, qui naſceretur
ſuus patri, ſecundum Abb. conſ. 87. in 1. lib. Pet. de Anch. in conſ. 292. Lud.
Rom. conſ. 34. Pau. de Caſt. conſ. 221.

SVMMARIVM.

1 *De facto fieri aliquid non ſufficit, ut iuris effectus ſequatur.*
2 *Natiuitas filij, an & quando probatur per ſcripturam patris.*
3 *Appellans a ſententia nulla, non uidetur eam confirmare.*
4 *Treuga an ſine diffidatione eſſe poſſit.*
5 *Abſolutionem ab excommunicatione petens, an uideatur fateri ſe
excommunicatum.*

Cum autem. Ingenuo, qui in ſtatu ſeruili degebat de fa
cto, manumiſſio facta non nocet. h. d. qđ
no. ¶ In gl. manumiſſum. ibi, de facto. No tex. cũ gl. ꝙ manumiſ-
ſus de facto non efficitur libertinus, quia non erat iuſta, & vera
1 ſeruitus; ſed remanet ingenuus. ¶ Ex† quo no. ꝙ non ſufficit ali
quid fieri de facto, ut ſequat̃ effectus iuris, uidelicet, quantũ ad
ſtatũ, & conditionem hominis commutabilem. Similiter, idem
in pœna conuentionali non ſufficit fieri de facto, qñ aduerſa-
rius non incommodatur: ut ſi vẽdo tibi ſeruum, cum pacto ne
manumittas, ſi manumittis de facto, non incidis in pœnã, ut l. ea
quidem. C. ſi man. ita fue. alie. ſecus ſi aduerſarius incõmodat̃,
a quia ſufficit tunc fieri de facto,* vt exemplũ in l. ubi pactum. C.
de tranſ. & ibi omnino uide Bar. Itẽ quãtum ad actionẽ quęrẽ-
dam ſufficit fieri de facto, exẽplum in l. mulier. §. 1. ff. de cõd. in-
ſti. Item quo ad pœnam euitandam ſufficit de facto fieri, vt exẽ
plum in l. quidam cum filium. ff. de ver. ob. & de his vide Bar. in
l. continuus § cum quis. de ver. ob. & hæc præſtant argũ. ꝙ non
ſufficit probare aliquem geſſiſſe ſe pro notario, & plura inſtru-
b mẽta feciſſe, niſi probetur* ꝙ fuerit tabellio creatus. de quo ꝑ
Bal. in l. Heren. ff. de dec. & no. Inn. c. 1. & in c. cũ P. tab. de fi. inſt.
& Spec. in ti. de inſti. edi. §. reſtat. uer. illud. & uer. qđ ſi is. Sed idẽ
Bar. & alij doc. in l. Barba. ff. de of. præto. tenẽt ꝯ̃rium, & melius
per tex. in Auct. de tabe. §. ſi uerò ꝓtor. in ver. ipſis tñ documen-
tis, &c. ſecundum Io. de Pla. ¶ In gl. in uer. natalib. ibi, niſi ꝯ̃dice
retur. ſed quod determinat gl. non vr̃ uerum, cum tales ſcriptu
ræ non probent plenè, maximè inter alias perſonas, ut no. ff. de
exc. tu. l. 2. §. ætas. & facit quod no. C. de cõtrah. & commit. ſtip.
l. optimã. ſed unà cum alijs adminiculis ꝓbat, ut C. de lib. cã. l.
nec omiſſa & l. neq; natales. & ꝙ ibi gl. & doc. C. de prob. ſm
Iac. de Are. & Io. Fab. Sed iſta gl. dicit uerũ, & eſt ſingularis, ut
dicit Bal. in d. l. neq; natales. dũ dicit, ꝓconizatæ. Quia aduertẽ
2 dũ eſt, ꝙ† tant ſcriptura patris de natiuitate filij ſit ſibimet, in li-
bro ſuo, & tũc loquitur. d. l. neq; natales. & quod ſ. dixit Iac. ꝙ
nõ facit plenam fidem, ſed facit indicium, ut uult Bal. in rub. C.
de fi. inſtr. in uer. ſed dubitat̃ a quo, uel a quib. Aut tales ſcriptu-
ræ, & natalitia ſunt ꝓconizatæ, & publicatæ omnibus, & tunc
poſteà ipſe facit ſibi fidem, etiam quò ad alias perſonas, & oĩ tem
pore. & ita intelligatur iſta glo. ſi. quæ non eſt alibi, & an, & cui
ſcripturę, aſſertioni, ſiue profeſſioni partus credat̃, uide plenè ꝑ
3 Nic. de Mat. & Bal. in d. l. neq; natales. ¶† Inducitur iſte tex. ſi qs
appellauerit a ſententia nulla, & ſic de facto, nõ uideatur iſtam
c confirmare.* dic in hoc, ꝙ nõ eſt tex. & ibi per Bar. in l. ſi expreſ
ſim. & ibi latè dixi. ff. de ap. & gl. eſt ibi. Bar. Bal. & Ang. in l. 1. cir
4 ca fi. ff de feri. Itẽ facit iſte tex. cum gl. ꝙ† faciẽdo treugã, nõ ꝓſu
mat̃ diffidatio, niſi præceſſiſſent inimicitiæ, ſecundũ Io. de Are.
ſed ipſe tenet ꝯ̃rium, quia cum treuga non poſſit eſſe ſine diffi-
datione, tacitè uideret̃ diffidatio poſt ipſ lapſum, ut l. Iulianus
ſcribit. ff. de repu. ſed Dy ꝯ̃, per l. cum tale. §. ſi. ff. de cond. & de-
mõ. & ibi no. Sed Io. Fab. hic dicit, ꝙ opi. Iac. eſt uerior, qa treu-
gæ non ſemper fiunt ad tollendam guerrã, ſed ſępe ne incipiat.

5 ¶ Itẽ † facit, ſi quis petat abſolutionem ab excommunicatione,
ꝙ uideretur confiteri ſe excommunicatũ, hoc tenet Inno. de ot-
co. c. cum dilectus. §. licèt. & Spe. in ti. de prob. §. fi. ſed gl. in c. ue-
rabilem. de elec. tenet ꝯ̃rium. in uer. poſtulauit, & ibi Hoſt. pro
quib. facit d. l. Iulianus. & facit d. l. 2. ff. de iu aureorum anulorũ.
Sed dic ſm Io. Fab. ꝙ aut petit abſolutionem purè, & ſimplici-
ter, & ſit uera opi. d. gl. Si uerò conditionaliter, ut ſi in aliquo ſit
ligatus: tunc procedat opi. Inn. & pro iſta diſtinctione facit qđ
no. Dy. in ſimili de re. iu. c. nullus. in 6. Sed adde tu, quod no. Bar.
in l. decem. ff. de uer. obl. circa fi. Iſtam diſtinctionem ad literam
ponit, & alleg. Ino. in c. per tuas. extra de ſen. excom. Adducit in
ſimili. Si qs petat remiſſionẽ nũciationis, vel reſciſſionẽ ꝯ̃tus,
quatenus de facto proceſſit, ut l. ex empto. §. is q una. ff. de act.
emp. & no. uide Ang. Imo. & Raph. Cuma. in d. l. 10. & ibi dixi.

ADDITIONES.

a De facto. An ſufficiat de facto fieri. vide Lud. Ro. in conſ. 94.
b Probetur. Adde, an ex eo ꝙ quia plura inſtrumenta cõfecerit, præſumatur no
tarius, latiſſimè ſat. in l. Barbarius. ff. de offi. præt. & ultra ipſum, vide Bald. in
conſ. 219 & 130 in 1. lib. Pet. de Anch. conſ. 214. ubi etiam dicit, ꝙ notarius
non exercens officium per 10. annos, perdat illam quaſi poſſeſſionem exercẽ-
di notariatum. & uide Ang. conſ. 140. & conſil. 287. Fulg. in conſ. 151. in c.
egreg. mil.
c Confirmare. Vide Io. de Ana. in conſ. 8. & 10. pro quo facit quod uoluit d.
Ale. de Imo. l. 1. ff. de ſerui. ubi eſt elegans gl. quam omnino uideas.

De Libertinis.

SVMMARIVM.

1 *Dictio, iuxta, qualiter ponatur.*
2 *Legitimatio quam vim habeat.*
3 *Manumiſſi & legitimati qualis ſit ſtatus.*
4 *Dare, verbum, quomodo accipiatur.*
5 *Habere, verbum, quid importet.*
6 *Manus idem importat, quod dominium.*
7 *Locatio non transfert dominium, niſi ad longũ tẽpus in fraudẽ fiat.*
8 *Maior numerus quando minorem determinet.*

Libertini. Totus iſte ti. diuiditur in 5. par. Primò,
ponitur q ſint libertini. Secũdò, qđ ſit
manumiſſio. Tertiò, quot modis ſerui manumittant̃.
Quartò, ꝙ ſerui inuiti pñt manumitti. Quintò, quali
ter de iure antiquo ſtatus libertinorũ erat tripartitus, & corre-
ctiones ſtatus libertinorum. ſecunda ibi, manumiſſio. tertia ibi,
multis. quarta ibi, ſerui uerò. ultima ibi, licèt. ¶ Et primò not ꝙ
hic ponit̃ ſecũda pars diuiſionis poſitę ĩ tex. ſ. ti. 2 §. fi. & eſt iſta
continuatio huius rub. ¶ No. q dicant̃ libertini. ¶ No. ꝙ ille, q in
veritate erat ſeruus, poſteà manumiſſus, dr̃ libertinus, ſecus ſi
verè nõ erat ſeruus, nec erat in uera ſeruitute, ut ſ. ti. 1. ĩ fi. ¶ No.
quid eſt manumiſſio, quia eſt datio libertatis, & eſt de iure gen-
a tium. ¶ No. ꝙ habitus* facit cognoſcere priuationem, & econ-
tra, & ꝙ nihil poteſt eſſe prius in priuatione, q̃ in habitu. ¶ Not.
ꝙ quicquid eſt cauſa cauſæ, debet eſſe cauſa cauſati, ſm Iac. Bu.
¶ No. ꝙ manus ponitur pro dño. ¶ Not. ꝙ manumittere, eſt da-
re libertatẽ; quod qualiter intelligatur, uidebitis in glo. ¶ No. ꝙ
ſeruus dr̃ eſſe in manu & poteſtate, ſiue dominio dñi. ¶ Not. ꝙ
per manumiſſionem quis liberatur a ſubiectione, & dominio
dñi ſui. ¶ No. ꝙ de iure naturali oẽs liberi naſcebantur. ¶ No. ꝙ
de iure gen. fuit ſeruitus introducta, ut ſ. ti. 2 §. 2. ¶ No. ꝙ ubi nõ
reperitur vulnus, non eſt opus medela. ¶ No. ibi, ſecundum eſt, ꝙ
quæ de nouo emergũt, nouo indigent auxilio. facit l. ſi ab arbi-
1 trio. §. fi. ff. qui ſat. cog. ¶† In gl. ex iuſta, in fin. adde quia hoc ver
bum, iuſta, aliqñ exponitur. i. ſolennis, ut l. 1. ff. de reſta. coniun-
cta gl. & ĩ. de hær. q̃ ab inte. in princ. Item iuſta. i. legitima, & a
iure permiſſa, & probata, ut dicit gl. in d. l. 1. ff. de teſt. Itẽ dr̃ iu-
ſta. i. perfecta ut qñ dr̃, iuſta ætas. i. perfectæ ętas, ut l. cum filio §.
fi. ff. de leg. 3. ita dicit Bar. in d. l. 1. de teſ. ¶ In gl. datio. ibi. §. cũ qs.
in fi. ſic in ſimili expulſio nubium non facit ſerenum, ſed dete-
git, ſm hoc, idẽ debemus in ſpurio dicere, ꝙ nullus ſit adeò ſpu-
rius, quin ei nõ inſit naturalis legitimitas, nõ factus, ſed natus. i.
non de nouo factus, ſed detectus. Sic Imperator legitimãdo re
2 mouet nubem, ſiue rubiginem, quæ dicebat̃ ſpurietas, ergo ta-
lis legitimatio habet uim ubiq; locorum, quia qđ naturale eſt,
ſuas radices extendit ubique, ut ff. de iuſt. & iu. l. omnes po. in fi.

ſecundum

ADDITIO.

a Habitus. No. quòd habitus. priuatio præſupponit habitum. pro iſto eſt text. in
c. ad diſſoluendũ. de deſp. imp. extra, tex in l. 10. de uerb. ob. in l. manumiſſio-
nibus. ff. de iuſt. & iu. & per Pan. in c. paſto. § quoniam. de aſſct. in 3. col.

ſm Bal.in l.manumiſsiones.ff.de iuſ.& iu.¶ In eod.gl.ibi.§.ſic
itaq;. no. q manumiſsio eſt vera datio libertatis nouæ. Ex quo
ſequitur, q primũ iuſgennum correctum funditus per ſm iuſ-
gentium allegari non põt, vt l. 1.in prin.C.de lati.lib.tol.Idẽ er-
go dicimus in legitimatione, vnde legitimatus non eſt legitimè
natus, vt extra de elec ca.innotuit.Item apparet ex dñia nomi-
nis,& effectus,vt l.2.C.de iu.au.an Sed ꝓ pręcedente opinione
facit,quia ſeruo dñs eſt naturaliter obligatus, inſpecta naturali
libertate, vt ff.de cond.ind.l.ſi id quod.ergo naturalis natus nõ
eſt in totũ annihilatus.Et facit ff.de accu.l.hos accuſare.§.oĩb.
ibi, nã communis &c.ſed ibidem Bar.concludit, q põt dici, q
3 manumiſsi, & legitimati ſtatus, eſt ſtatus mixtus † ea natura,&
accidenti, non aũt eſt purus ſtatus naturalis, vt no.ff.de excuſ.
tu.l.cùm ea rõne.& ff.ſi li.inge.eſſe di.l.2.nã ſeruitus ſtatũ ho-
minis annihilauerat.ff.de cõd.& demonſt.l.intercidit.ergo idẽ
ſtatus numero nunquã reſuſcitatur, vt ff.de mino.l.ſi ea cã.§.
Pompo.ait.(aliàs incipit Pap.)& ff.de ſta.ho.l.homo liber.Nam
& nos qui ſumus regenerati ꝑ baptiſmũ,non ſumus in illa pu-
ritate,in qua creatus fuit Adã.¶In ea.glo.in fi.dic ſm Bald.in d.
a l.manumiſsiones.quod verbum,dare[a] ponitur dupliciter.†Vno
4 mõ,pro conferre,alio mõ pro transferre,ſi accipitur primo mõ,
quis dat,quod non habet,nã epiſcopus dat beneficia,cũ ea non
habeat in proprietate,nec poſſeſsione,ſed ſufficit,quod habeat
ius conferendi.Secundò, nemo cõcedit, quod non habet in po
teſtate, vel proprietate, & ſic non ob ꝯrium formatum in glo.
5 Vel dic, q ibi,habere,dr̃ dupliciter, † vno mõ quò ad libertatẽ
arbitrij, & hoc mõ nemo dat,ſi dare non põt.Alio mõ, quò ad
ius formale ipſius rei, & tũc nõ valet argumentatio.Nã ſi emo
a malæ fidei poſſeſſore, acquiro interdũ cõditionem pręſcribẽ
di,quam ipſe non habet,qui vendidit.nec mirũ, quia actus cõ-
ſiderat̃ magis penès immediatam perſonam, q̃ penès remotã,
quia qđ eſt magis influit, de ſua qualitate,in patiente, i.ſub pa-
tiente ſubiecto, vt no.ff.re.amo.l.ſi mulier.pro quo facit,q cre-
ditor non dñs, vendẽdo pignus, transfert dominiũ,qđ non ha-
bebat, vt ĩ q.alie.lic.vel non.§.2.& qđ ibi no.¶In gl.poteſtate.
6 in fi.ea iſta gl.coniuncto tex.no.†qđ manus ponit̃ ꝓ dñio,& ſic
non dr̃ caret manus,qui non caret de dñio meo.¶ Quod facit,ſi
venditur, vel donatur aliquid alicui, cũ hoc, q non careat eius
manus, q ille emptor, vel donator, qui locat, non dr̃ facere ꝯ
7 promiſsionẽ ſuam,quia locatio † non transfert dñium, vt l.non
ſolet.ff.luc.niſi talem locationem ad lungum tp̃s in fraudem fe
ciſſet, ar.no.in l.codicillis.ff.de inſtituto.ff.de leg.2.¶In gl.tria
8 gñã.in fi.no regulã,†quod quoties maior numerus determinat
minorẽ,ſemper ineſt ei,ſed qñ non determinat,ſi ſunt ſeparatę
ſummæ, & tunc non ineſt ei, vt ff.de rei ven.l.quędam mulier.
Et iõ ſi datum eſt prioribꝰ arbitrium cum quinq; adiunctis, ipſi
connumeratur in numero adiunctorum, per l.is qui ducenta.
§.1.ff.de reb.dub.ẽt quia nemo poteſt adiungi ſibiipſi, ſm Bal.
¶Idẽ facit, ſi mutuaſti mihi duas corbes frumẽti, promitto re-
ſtituere tres,non debeo reſtituere quinq;,ſed tm̃ tres, qa nume-
rus p̃cedens.ſ.duarum corbium frumenti (quas debeo tibi reſti
tuere) intelligitur repetitus in promiſsione trium corbium, vt
hic.& l.2.in fi.ff.de cond.inſt.& vide gl.in l.quoties.ff.de verb.
obl.Et quia hic tractatur de manumiſsione, eius formã inſtru-
menti vide in Spe.in ti.de ſer.non nr̃.in prin.

ADDITIO.

a Verbum dare.Quod dare ſignificet dominium transferre, eſt tex in l.vbi au
tem non.§.ſi.ff.de uer.ob.& in l.clauſibus.ff.de contrah.emp.& uend.differt-
que a verbo,donare. nam donatio procedit ex mera liber.l.1.in prin.de duo.
in Pand Ant.Cat.

SVMMARIVM.

1 *Contractus qui,& quæ iudicia fieri poſſunt in eccleſia.*
2 *Citatio an in eccleſia fieri poſſit.*
3 *Tutores & curatores dari in eccleſia poſſunt.*
4 *Iuramentum an parti,vel teſti deferri poſſit in eccleſia.*
5 *Teſtes poſſunt in eccleſia examinari.*
6 *Arbitramentum in eccleſia latum,an valeat.*
7 *Proteſtatio an fieri poſſit in eccleſia.*
8 *Manumiſsio per epiſtolam,& nuncium fieri põt,ſecus per ꝓcuratorẽ.*
9 *Nuntij,& procuratoris differentia.*

Multis. ¶Multis modis poteſt fieri manumiſsio, de qb.hic
a dr̃, h.d.¶No.[a] q in eccle.poteſt fieri manumiſsio.
& eſt ratio, quia eſt actus pius, ideo põt in eccl.celebrari, vt ĩ.
1 dicã.¶Quęro ergo,an in eccle.poſsint talia celebrari?Dic,† aut
loquimur de contractib.aut de iudiciis.Primo caſu,aut ille qui
ꝯhit in eccl.non põt ſecurè exire eccl.& valet ꝯtus, vt l.pñti.§.
cũ aũt.C.de his q ad eccl.con.Aut põt exire ſecurè, & tũc, aut
eſt contractus, qui reſpicit pietatẽ, & poteſt fieri in eccle.ut in
Auct.qui mo.na.eff.leg.§.quicunq;.& hic.Si verò ſunt alij ꝯtra
ctus non reſpicientes pietatẽ,ut emptio, locatio, & ſimiles, iſti
nõ debẽt fieri in ecc.& ſi quis facit, peccat mortaliter, tñ facti
ꝯctus ualent, ut eſt gl.in c.decet.extra de immu.eccl.in 6.Si ve-
rò quæritur de iudicijs, & tunc iudicia eccleſiaſtica poſſunt in
b eccleſijs[b] exerceri, vt d.c.decet.Iudicia verò ſecularia non oĩ-
nò,quia quædam ſunt q̃ pertinẽt ad iuriſdictionem volũtariã,
& iſta poſſunt in eccleſijs celebrari.l.1.& 2.C.de his q in eccle.
ma.Quędã concernunt iuriſdictionẽ contentioſam, & iſtc ſm
Bar.& Bal.in l.nemo.C.de ſac.ſan.eccl.non poſſunt celebrari.
& facta ſunt ipſo iure nulla,alle.d.c.decet.Sed(iudicio meo) de
bet diſtingui. Aut fuit iudicatũ per eccleſiaſticam perſonã ſup
reb.profanis & ſecularib.& valet ſnĩa, aut per merè laicos, &
non valet.ita propriè vr̃ loqui d.cap.decet.& ita vult Bal.in d.
c l.nemo.in fi. Ex quo Bal.ibi infert, q ruſtici poſſunt ſyndicũ[c]
ſuũ facere, & creare in eccleſia, quia ex tali creatione ſyndici
oritur actio mandati,ergo eſt ꝯctus,ergo licèt celebrari nõ de-
2 buit,tñ celebratus valet, vt dictum eſt.¶†Quęro,an citatio poſ
ſit fieri in eccleſia?Bald.in d.l.nemo.tenet, quod ſic, uerbo im.
ſed non põt capi in eccleſia, vt l.2.& ibi no.C.de his qui ad ec-
d cle.con.¶An aũt, & qñ quis in eccleſia poſsit capi,[d] vide quæ
ſcripſi in meo trac.male.in gl.i ver.fama publica.& in gl.i ver.
in ſcalis S.Petronii.Nec ob.q citatio ſit de ꝓceſſu, & ſic uideat̃
actus iudiciarius quatenus concernit iudicẽ,ſed quatenus con-
cernit nunciũ eſt q̃dam executio facti,vnde iſte actus nuncii ꝓ
priè non eſt de ꝓceſſu iudicii, ita debet intelligi infra de pę.iẽ.
3 lit.§.fi.¶†Quæro,an tutor,uel curator poſsit dari ĩ eccleſia?dic,
q ſic,quia eſt actus cõcernens pietatẽ, vt ff.de tute.l.qui hẽt.§.
4 quoties.& facit l.2.ff.de fer.¶† Quæro de iuramento partis,vel
teſtis,an poſsit fieri in eccleſia &? Bart.in d.l.nemo.dicit, q di-
ſceptatio,vtrũ ſit iurandum necne, non põt fieri in eccleſia,ſed
poſtq̃ ſit declaratũ ſuper iuramento recipiendo, tunc põt expli
cari in eccleſia, quia receptio teſtis non dr̃ actus contentioſus.
Sed Bal.in d.l.nemo.dicit,q de iuramẽto partis eſt tex.C.de re.
cre.l.gñaliter.§.in omnib.ubi dr̃, q iuratur ſuper altari.ſed de
iuramẽto teſtis dicit ſe dubitare, quia debet iurare corã iudice
ſedente pro tribunali:niſi dicamus, q ideo valet iuramentum,
qa iurm̃ eſt res ſpiritualis in ſe, & ideo põt fieri in eccleſia.ar.p̃
5 dictarũ ll.¶†Quæro, vtrũ examinatio teſtiũ poſsit fieri in eccle
ſia?& Bar.& Bald.in d.l.nemo. dicunt q ſic.quia examinatio te
ſtis trahitur retro a die iuramenti.facit, qđ no.Bar.Bal.Ang.Ra
ph.Cuma.& Imo.in d.l.damni.§.Sabini.ff.de dam.infec.q dicũt
qđ id,q dicit Bart.de die,eſt verũ.pro hoc facit,qđ habet̃ ĩ cle.
1.de of.del.Dicit tñ, ſi id qđ dicit Bart.de loco,eſſet verum, qđ
eſſet multũ notabile,q ſi accuſaretur teſtis de falſo, deberet ap
poni locus iuramẽti ſui,& nõ eſſet neceſſe, q apponeret̃ locus
depoſitionis,ex quo ad locũ iuramẽti trahitur depoſitio, & qa
teſtis delictũ, eſt propriè periuriũ, vnde ſufficit ponere locum
periurii.Et licèt Bal hoc nõ affirmet,tñ eſt verum dictũ Bar.fa-
cit qđ no.Bar.Ang.& alii in d.l.dãni.§.Sabini.ff.de dam.infec.
& Bart.in l.nõ ſolum.§.ex mandato.ff.de iniur.in eo, qđ dicit,
6 an locus mãdati, uel delicti,debeat ĩ inquiſitione apponi.¶†Quæ
ro, an ualeat arbitramentũ latum in eccleſia? dic, q aut quærit̃
de arbitro,qui eſt, & ꝓcedit ad ſimilitudinẽ iudicis, & non va-
let, vt dicit Io.And.in d.c.decet.Aut in arbitratore qui eſt ad ſi-
militudinẽ contractus,ut in Auctẽn. vt diff iu.§.1.& tunc valet.
7 ¶†Quæro,an ꝓteſtatio poſsit fieri in eccl.& Bald.in d.l.nemo.ĩ
fi.dicit q ſic, vt in Auct.ſi quis ei.C.de adul.¶ Quod aũt modis,
& ex qbus cauſis fiat,& fieri poſsit manumiſsio, vide hic text.
& vide caſus oĩum legũ allegatarum in glo.¶ Not.text.ibi, aut
8 per†epiſtolã.q manumiſsio põt fieri per epiſtolam, & per ꝯñs
per nunciũ,qa q̃cunq; per epiſtolã expediri põt, & ꝑ nuncium
põt, vt l.1.in fi.ff.de ꝯhen.emp.& ibi gl.ſed nõ põt fieri manu-
miſsio per ꝓcuratorem, vt l.nec mulier.C.man.vin.Et eſt rõ,qa
ille q actualiter manumittit, oportet, q ſit dñs.vt l.ſi pr̃ eod.ti.
9 ſed ꝓcurator nõ eſt dñs,igitur &c.Et iõ †differentiæ inter nun
ciũ, & ꝓcuratorẽ eſt, quia procurator fundat actum in perſo-
nam ſui, vt l.quæcunq;.ff.de act.& oblig.ſed nuncius in perſo-
nam

ADDITIONES.

a No.Corroborando hæc dicta per Ange.adde quæ dixit Io.And in c.cum ec-
cleſia.de immu.eccl.& ibi Abb.in fi.
b In eccleſijs.Adde not.in cap cum epiſcopus.de of.ord.in 6.& quod voluit
Bal.in conſi.284.in 2.lib.vbi ponit, quæ poſſunt expediri in camera iudicis,
& an iudex eccleſiaſticus poſsit in camera ius reddere.
c Syndicum.Adde q idem conſuluit Bal.conſi.413.4.lib.ubi dicit, q omnia il
le quæ ſunt uoluntariæ iuriſdictionis, & quæ cauſæ cognitionem non requi
runt,valent ſi fiant in eccle.
d Capi.Adde an quis poſſit capi in eccleſia.Old.conſi.254.& Lud.Ro.conſi.
228.& 234.

nam domini, vt l. quod autẽ. §. 1. ff. de cõſt. pec. Sicut nec filiatio
ſpũalis, neq; compaternitas per procuratorem fieri põt, vt no.
Bal. in l. Gallus. §. forſitã. ff. de lib. & poſth. & vide circa hoc Bal.
in l. 1. §. ne autẽ. C. de cad. tol. ſed bene poteſt fieri per nunciũ, fa
cit qđ no. gl. Bar. in l. excuſare. ff. de excu. tut. idem in arrogatio-
ne, vel adoptione, ut l. neq; abſens. & l. poſt mortẽ. §. fi. ff. de ado.
Nec emãcipatio, ut l. iubemus. C. de eman. lib. vnde in his reme
dium eſt, quod fiant per ſimplicem nuncium, vt ſ. dictum eſt.

S V M M A R I V M.

1 *Actus uoluntariæ iuriſdictionis poſſunt per iudicem non ſedentẽ pro tribunali expediri, ſecus ſi ſint contentioſa.*
2 *Seruus inuitus donari poteſt ciuitati Romanæ.*

Serui. ¶Serui poſſunt à dominis manumitti quolibet tpe,
vbiq;, ẽt inuiti. h. d. ¶No. ꝙ manumiſſio eſt uoluntariæ
iuriſdictionis. ¶No. ꝙ deambulando põt fieri manumiſſio:
1 & ſic, quia eſt actus † uoluntariæ iuriſdictionis non requirit ad
ſui eſſentiam, ꝙ iudex ſedeat pro tribunali, ſecus ſi ſit cõtentio-
ſa, ut l. a procedente. C. de dila. & uide gl. no. in l. uoluit. §. 1. ff. de
interr. act. & qđ noluit ibi dom. Fl. ¶In gl. ſemper. ibi, qñcũque.
Ex iſta gl. coniuncta cum tex. no. ꝙ illud aduerbium, quãdocun
que, non requirit de neceſſitate continuationem tpis: ſed dictio
ſemper, ſic. ut l. Caio. §. Imperator. ff. ut leg. nom. ca. ¶Quod fa-
cit, ſi teſtis dicat, ꝙ uidit Titium, quandocunq;, poſſidere talem
2 fundum, uel dicat, ꝙ vidit Titium, ſemper ᵃ poſſidere talem fun
dũ, de quo uide quod no. Bar. Ang. & alij poſt gl. in l. 1. ff. ſo. ma.
& ibi ſcripſi. & facit qđ no. Bar. in l. ſi quis ita legauerit. ff. de cõ-
2 di. & dem. ¶In ea. gl. in fi. dic, † ꝙ ſeruus inuitus poſſet donari ci
tati Romæ propter publicã utilitatẽ, ut eſt tex. j. de hær. qua. &
dif. §. 1. & no. gl. in l. pe. in ver. bonum ac æquũ. ff. de inſt. & iure.
b ¶In gl. in tranſitu. ᵇ ibi, ideſt dum vadit: & ſic quocunq; loco,
dũmodò honeſto, ut l. non diſtinguemus. §. ſi arbiter. ff. de arbit.
& per ꝯñs non requirit cauſæ cognitionẽ, ideo de plano, & iu-
dice non ſedente pro tribunali, expediri poteſt, ut in ſimili in l.
nec quicq̃. §. ubi decretũ. ff. de of. procon. & leg. ¶In ea. ibi, §. 1. a.
tu dic clarius, ꝙ ibi erat minor, qui uolebat manumittere, qui
nõ poteſt ſine cauſæ cognitione, ut ibi: & cauſa non dicitur co-
gnoſci, nec cognita, niſi fiat iudice ſedente pro tribunali, ut d. §.
ubi decretum. vbi vide Bar. igitur &c.

A D D I T I O N E S.

a Semper. Adde ꝙ teſtis dicens, uidi Titium ſemper poſſidere, nõ dicit falſum, licèt ſit aliquod interuallum: & idem, ſi dicat, ſine intermiſſione, ſm Arch. 31. di. c. lacotan. ver. ſine intermiſſione. & ibi de uerbo. aſſiduè. Et idem ſi dicat, nõ præterijt dies quin talis poſſederit. 31. di. c. tenere. in ver. præterijt. 82. diſt. in c. propoſuiſti. Et idem ſi dicatur nunquam talis fuit ſine reſidentia. ut de conſecr. diſt. 1. ubi h. d. in. Idem ſi dicat indeſinenter poſſedit. ſecundum glo. 36. diſt. ſi quis vult. & idem ſi dicat, omni tempore. 85. diſt. in princip. & per Arch. 7. q. 1. peruenit. & de conſecr. diſt. 3. omni tempore. & prædicta omnia originaliter, uide per Ro. conſi. 363. ubi per ea uoluit, ꝙ quis tanquã periurus non poſſit puniri de falſo, ſi iurauerit continue ſteuiſſe in ciuitate, & in modico fuerit abſens cum animo reuertendi.
b In gl. in tranſitu. Hanc gl. reputat ſing. Iaſ. hic in addi. ad Chriſtoph. ad hoc ꝙ ea quæ poſſunt exerceri, & fieri ſine iudice, facta coram eo (etiam ex iudicio) valent, & tenent. idem Iaſ. eam dicit ſing. l. 3. C. de edi. diui Adria. tol. Gl. iſta facit pro deci. gl. magnæ in fi. in l. vinum. ff. ſi cer.

S V M M A R I V M.

1 *Libertas una eademq; eſt.*
2 *Serui tempore mortis, & funeris domini per hæredes de nigro ueſtiti, cum velamine ſtantes circa funus, ſtatim liberi efficiuntur.*

Libertinorum. ¶Iſte §. diuiditur in ſex partes. Primò,
ponit qualiter ſtatus libertinorum erat
tripartitus olim. Secundò, qualiter redactus eſt ad unum, cum
correctione facta per eũ. Tertiò, id quod generaliter dixerat ſpe
cificat in Dedititijs, qui fuerũt expulſi. Quartò, de Latinis. Quin
tò, qualiter omnes libertos reduxit ad vnũ ius. Sextò, ꝙ alijs ẽt
modis ſerui efficiuntur liberti. Secunda ibi, ſed dedititiorũ. Ter-
tia ibi, dedititios. Quarta ibi, Latinos. Quinta ibi, libertos. Sexta
ibi, multis additis. ¶Et h. d. Status libertinorum olim tripartitus,
per Imperiales conſtitutiones redactus eſt in unum, vt in ini-
tio urbis erat, & oẽs pariter efficiuntur ciues Romani, & ea-
dem libertate funguntur. h. d. ¶No. ibi, in deſuetudinem abiit. ꝙ
facit iſte tex. ad id quod dixi ſupra in proœ. §. igitur. videlicet,
ꝙ per non uſum tollatur lex, uel ſtatutum. ſed dic, ut ibi dixi.
¶No. ibi, non frequentebatur. quia non frequentatione ſtatutorũ,
& caſus ſtatuti, non tollitur ſtatutum: qđ patet, quia hic poſteà
per conſtitutiones Imperiales tolliť, ergo ſubſiſtebat. ¶No. ibi,
1 quia & a primis † vrbis. ꝙ ab vrbe cõdita, eadẽ & vnica & ſim
plex oĩb. libertas erat, tam in manumittentibus, q̃ in manumiſ-
ſis; & in libertate nulla eſt dña, ſed inter eos eſt dña nominis,
qa vnus vocať ingenuus, & alter libertinus. ¶No. ibi, quo circa
nos &c. ꝙ ſublato eo, q̃ principaliter in diſpoſitione vertiť, in-
telligiť ſublatũ oẽ id, qđ dependet ab eodẽ, & quod ſequitur ob
id. arg. l. 1. 2. & 3. ff. de pe. leg. ¶Not. ibi, efficiebantur ciues Ro-
mani. qđ facit, qñ ciuitas facit aliquem ciuem, ꝙ verè ciuis ſit,
de quo tñ plenè dic, vt dixi ſ. de iu. natu. gen. & ci. §. 1. qa in pri
uilegiis q̃ ciuitas illa haberet a Papa, vel Imperatore, vel alio
ſuperiore, non intelligitur effici ciuis, vt not. Barto. in l. ſi mari-
tus. §. l. Iul. ff. de adul. ¶In gl. in ver. numero, ibi, moriebantur. fa
cit l. 1. §. illud. C. de Lat. lib. toll. & facit ſm Ioã. Fab. ꝯ illos q̃ ſe
faciunt milites, vel fratres minores in mortis articulo. ff. de mil.
teſt. l. fin. & ff. de vſufr. & quemadm. quis viat. l. Titio cum mo-
rietur. ¶In glo. ſit libertinus. in fi. no. ad quid teneatur patronus
liberto ſuo, & an hæredi ſuo, vel extraneo, & ad quid teneatur
libertus, vide text. cũ glo. & ibi doc. in l. venia C. de in ius voc.
Aduertas tñ, ꝙ id qđ gl. dicit hic, ꝙ hodie oĩa iſta tolluntur, nõ
eſt verũ, niſi renunciet patronus iuri patronus, vt no. gl. & doc.
in l. fin. C. de bon. lib. ¶In gl. altercationes. in fi. dic, ꝙ non vř va
lere talis impoſitio libertatis. ff. de teſ. milit. ſi. ¶In gl. diſcrimine.
ibi, immo ẽt ventre. tu allega caſum in ſpecie in l. cũ inter. C. de
2 fideic. liber. ¶In glo. additis. ibi, funus † præceſſerunt. not. caſum
mirabilẽ, ꝙ ſi tpe mortis, & funeris dñi, hæredes veſtiant de ni-
gro, & cũ velamine ſchlauam, & faciant, ꝙ iſta ſtet circa funus
ſic veſtita, & velata, ꝙ ſtatim libera facta eſt, vt eſt tex. in l. 1. §.
a ſed ſeruus. ᵃ in fin. C. de La. lib. toll. qđ no. & caueas ne tibi hoc
contingat, q̃a pderes dñium ruę ſchlauę de iure. ¶In ea. gl. in fi.
no. multos modos quib. ſerui efficiuntur liberi. Addas, ꝙ eſt ẽt
alius caſus. C. de ma. teſt. l. ſi hæreditatis. in Auct. de mon. §. 1. &
in Auct. de nup. §. ſi verò ab initio. ¶Vltimò, qui eſſent Dediti-
tii, videas per Bal. plenè in l. 1. C. de La. li. tol. vbi videas, qñ vna
ciuitas ſubmittit ſibi p uim aliã, an efficiantur ſerui, an poſſint
victos interficere. & an poſſint dare ſe, & concedere vincenti
cũ pactis, & an illa pacta ſint ſeruãda, necne. & ẽt, an bellãtes, ſi
ue p bellũ, ſiue p duellũ poſſint paciſci, & eorũ pacta adinuicẽ
ſint ſeruãda; & an & qñ duellũ ſit permiſſum. oĩa iſta videas p
Bal. ibi, & quia non eſt ad utilitatẽ noſtræ materiæ, omitto. & q̃
ſint Latini liberi, vide per Bal. in l. 1. in prin. C. de La. lib. tollen.
ſufficit remiſſio, quoniam non eſt de pane lucrando.

A D D I T I O.

a §. ſed ſeruus. Eſt in §. ſed & qui domini. & ille caſus eſt ualde ſin.

Quibus ex cauſis manumit. non licet.

S V M M A R I V M.

1 *Actus etiam pius, contra legem non valet.*
2 *Contractus contra legẽ, vel ſtatutũ tenet in cõtrahentis præiudiciũ.*

NOn tamen. ¶Iſte tĩ. diuidiť in octo partes. Pri-
mò, qualiter qs inter viuos in frau-
dem creditorum ſeruum proprium manumittere
non põt. Scđò, qualiter in vltima volũtate, cũ liber
tate hæredẽ inſtituit. Tertiò qualiter in vltima voluntate inſti-
tuit ſimpliciter. ᵃ Quartò, qualiter præſumatur, ꝙ manumittat
in fraudẽ creditorum. Quintò, qualiter minor 20. ann. ꝓhibeť
manumittere, niſi certis ex cauſis. Sextò, q̃ ſint cauſę iuſtæ. Septi
mò, an cã ſemel approbata poſſit improbari. Octauò, ſi quis at
tigerit 18. annum põt in teſtõ manumittere. ſecunda ibi. §. licet
aũt. tertia ibi, in §. ideoq;. quarta ibi, in fraudem. quinta ibi, in §.
eadẽ l. ſexta ibi, iuſtè aũt. ſeptima ibi, in §. ſemel. octaua ibi, in §.
cũ ergo. ¶Et hoc dicit principium. In fraudem creditorũ inter
uiuos, ſeruus manumitti non põt. h. d. ¶No. ꝙ cuilibet dño lici-
tũ eſt bona fide manumittere ſeruũ ſuũ. ¶No ꝙ in fraude alio-
rũ, & maximè habẽtiũ cãm oneroſam, non tenet manumiſſio,
Et ſic actus ẽt pius in damnũ aliorũ nõ valet, & ſic non põt of-
ferre, ſiue eleemoſynã quis facere de alieno. ¶Not. ꝙ actus ẽt
pius, celebratus in fraudẽ alterius ipſo iure non tenet, vt patet
1 ibi, nihil agit. ¶† Not. ꝙ qñ lex reſiſtit a principio, facit ꝙ actus
ẽt pius cõtra legem, & eius præcepta factus, non valet, vt patet
ibi, impedit &c. facit l. ſi non ſortem. in prin. cum ibi no. & cum
ſi. ff. de cond. inde. ¶In glo. nihil agit. in fi. ſed ſecundum Io. de
Pla. obſtat. ff. de contrah. emp. l. ſi ſciens. in fi. Sol. dic, ꝙ ſecus eſt
in libertate, quàm in aliis, quoniam difficile eſt, quòd conceſſa
remoueatur, vt j. eod. §. ſemel. & ff. de min. l. cum ex cauſa. ideò
facilius

A D D I T I O.

a In ver. exempl. ſimpliciter ſine expreſſione libertatis.

2 facilius ex fraude eſt ipſo iure nulla.¶†Et iſte tex.cõiũcta gl.ſa
cit in arg.ſi qs fecerit ↄ̃ctum ↄ̃ legem, vel ſtatutum in fraudem
cõis, vel alterius priuati, obligatur ipſe fraudator, vt ſic teneat
a ↄ̃ctus in ſui præiudicium,ª licet non teneat ipſe ↄ̃ctus in p̃iudi-
cium alterius, ſm Io.de Pla. & ſm eum ita põt limitari.l.nõ du
bium.C.de legi.Sed tu dic, quod de hoc eſt gl.ord.& ibi Bar.in
l. & eleganter.in prin.ff.de dol.& eſt gl.in l.a diuo Pio.ff.de ri.
nup.& gl.i l.ſi dolo.C.de reſc.vẽ.de quo vide Bal.in l ſi.C.plus
val.quod agi.Nã aduertendũ eſt,ꝙ faciẽs actũ,ſiue ↄ̃ctũ ẽt nul-
b lũ,patiaẽ pœnãᵇ legis,vt no.gl.& ibi doc.in l.2.C.de epiſ.aud.Et
vẽ tex.in l.ſi qs in graui.§.patrui.ff ad Syll.facit ꝙ no.doc.in l.
nõ dubiũ.C.de legi.& ꝙ no.Bar.i l.ptor ait.§.1.ff.ď no.ope.nũ.

ADDITIONES.

a Præiudicium.Adde ꝙ voluit Pet.de Anch.conſi.140.
b Pœnam.Adde an annullatio actus ſit pœna.Pau.de Caſt.in d.l.2.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriam cadaueri inferens,actione iniuriarum tenetur.*
2 *Defuncto varijs modis iniuria infertur.*
3 *Paupertas quando proſit,vel noceat.*
4 *Pauper vel diues quis dicatur.*
5 *Paupertas aut diuitia,qualiter probentur.*
6 *Dictio,vel,varijs modis accipitur.*

Licet autem. ¶Diuiditur in quatuor par. Primò ponit,
vnũ dictum. Secundò, illud reſtringit.Ter
tiò,ponit rõnẽ primi dicti modificati.Quartò,rõnẽ tõnis.Secũ
da ibi,ſi mõ.tertia ibi, valde.quarta ibi, ne iniuria.¶ Et.h.d.dñs
qui ſoluendo non eſt,põt vnũ ex ſeruis ſuis liberum,& hr̃dem
relinquere, dummõ ex eodem teſtõ alius nemo ſit hæres.¶No.
ex iſto §.cõiuncto prin.ꝙ aliqua ſunt permiſſa in vltima volũ-
tate, q̃ non ſunt permiſſa inter viuos.¶Not.ꝙ ſeruus inſtitutus
a dño, efficiẽ hr̃s neceſſarius.¶ Not.ꝙ in ſubſidiũ p̃mittiẽ dño
pauperi (ſi alius ſibi nõ erit hr̃s) hr̃e ſeruũ liberũ,& hr̃dẽ,ẽt in
dãnũ creditorũ.¶No.ꝙ paria ſunt,aliquẽ nõ eſſe ſcriptũ hr̃dẽ,
aut ſi ſcriptus eſt aliqs, tñ hr̃s nõ exiſtat,aut qa nõ vult, aut qa
nõ põt.¶No.ibi, egẽtes &c.ꝙ p̃deſt paupertas,& pauperi fauẽ
dũ eſt.¶No.ꝙ ſeruus inſtitutus a dño paupere,teneẽ ſatiſfacere
creditorib.hæreditariis.¶ No.ꝙ ſi nõ ſatiſfacit, creditores põt
bona hæreditaria diſtrahere, noĩe tñ ſerui heredis,vt patet ibi,
ſerui noĩe vẽdant.¶Ex quo no.ꝙ qs põt vẽdere rem alienã, au
thoritate legis,dummõ noĩe dñi vẽdat.No.ibi, ne iniuria.ꝙ in
iuria & dedecus eſt defunctos nõ hr̃e heredes, q̃ repræſentãt p
1 ſonas eorũ.vt hic.& l.& qa.ff.de inter.act.¶†Ex quo not.ꝙ non
a tm̃ viuus,ſed nec ẽt mortuus,ª debeat affici verecundia, ſiue in
b iuria inferri,aliàs inferens iniuriã cadaueri,ᵇ teneẽ iniuriarum,
vt l.1.§.1.verſi.& ſi fortè.ff.de iniu.& l.oſſa.ff.de reli.& ſum.fu
2 ne.¶Sic † ẽt dr̃ defuncti inferri iniuria ex trãſitu uxoris ad ſcd̃a
c vota,vt in Aue.de nup.§.ſoluto.col.4.ſicut ẽtᶜ aliter dr̃ defun-
cto inferri iniuria, ſi tpe ſuæ uitæ aliqs cõcubuerit cũ eius uxo
re,ẽt ipſo ignorãte.ita ẽt,ſi quis cõcubuerit cũ eius uxore poſt
d mortẽ ſuam uxore exiſtente vidua,ᵈ vt eſt gl.ordinaria in l.ſi-
deicõ.C.de fideic.& l.ſororẽ.C.de his quib.vt indi.& vtrobiq;
p doct.& no.Bar.in l.1.ff.de his quib.vt indi.facit qď no.Bar.i
l.licitatio.§.qď illicitæ.ff.de publ.& ꝙ ibi p doc.¶In glo.ſeruũ.
in ſi.Cõclude in hoc ſm gl.& doc.& Sal.in l.1.C.de ne.ſer.hęr.
inſt.Aut ille ſeruus eſt ſolus, & de p ſe inſtitutus.Et tũc,aut eſt
ſpecialiter obligatus alicui creditori,& tũc aut offert dare cre-
ditoribus pretiũ ſuimet,& tunc cõſequetur libertatẽ, & hr̃dita
tẽ,vt ff.de hęr.inſt.l.pignori.aut nõ offert p̃tiũ,& tũc nõ ↄ̃ſeque
tur libertatẽ,vt d.l.1.C.ď ne.ſer.hæ.inſti.Aut nõ eſt ſpecialiter
obligatus,ſed gñaliter, & tunc põt effici liber, ut l.ab eo.C.de
ſeru.pig.da.ma.Aut aliquo mõ nõ erat hypothecatus, & tũc ſi
ↄ̃ſtat ď ordine,ſp uocaẽ primo nominatus, & ordo dẽt attẽdi.
ff.de hæ.inſt.l.q nõ ſoluẽdo.Si autẽ nõ apparet qs prior,vt qa i-
ſtituit oẽs ſeruos ſuos,& tunc ſi ſunt diuerſorũ p̃tiorũ, ille qui
eſt vilioris p̃tii,erit liber.vt l.q ſoluẽdo.ff.de hær.inſt.& ff.q &
a qb.l.ſi qs integras.Si autẽ eiuſdẽ pretii ſunt,tũc rõne incertitu
dinis nullius erit liber & hr̃s.l.q ſoluẽdo nõ erat duos.ff.de hæ-
re.inſt.¶ In gl.egẽtes.in ſi.Et p ſolutione ↄ̃triorũ in gl.cũ q̃riẽ,
an paupertas proſit, vel noceat,ſic plenè diſtingue. Aut q̃riẽ
3 de ſide,aut de onere, aut de donatione,aut de remiſſione.†Pri
mo caſu magis diuiti,q̃ pauperi crediẽ,vt in Auct.de teſtib.§.ſã
cimus.In hoc tñ dñt Iac.& Pet.ꝙ inſpiciẽdũ eſt,qualiter diues
acqſiuit diuitias,qa ſi acqſiuit p vſurariã prauitatẽ, minus cre
diẽ ſibi,qa aĩam dedit diabolo pp diuitias.l.ſi cui.§.1.ff ď acc.&
ibi Bar.& qa cũ deceperit ſe & aĩam ſuã,magis credẽdũ eſt, ꝙ
alios decipiat,vt ar.no.p Bar.& Ang.in l.filio p̃terito.in ſi.ff.de
iniu.teſt.Scd̃o caſu,maius onus deferẽ diuiti,q̃ pauperi,fauore
reip. qa magis eſt ſibi cautũ,ut l.ad ſubeũda.C.de dec.li.10.Ter
tiò caſu, p̃deſt paupertas, vt l.ſi qs ad declinãdã.ff.ſi.C.de epi.
& cle. Quartò caſu, diſtingue,aut q̃riẽ de remiſſione pœnæ, &
tũc,ſi qdẽ de remiſſione pœnæ corporalis, & paupertas nocet,
vt l.Pędius.ff.de incẽ.rui.& nau.& C.de ſum.Tri.& ſi.cath.l.ne-
mo.Si vero de remiſſione pœnæ pecuniariæ, & tũc aut eſt pœna
ordinaria,& nocet,qã ꝙ nõ p̃t ſoluere in ęre,luat in corpore.ut
ff.de pę.l.1.§.gñaliter.C.de ſer.fug.l.qcũq;. Aut eſt pœna extra-
ordinaria,& ſic mulcta, & tũc paupertas p̃deſt,ut l.illicitas.§.
ſi.ff.de of.p̃ſi.& ibi uide oĩno Bar.Aut q̃riẽ de remiſſione ſatiſda
tionis,& tũc ſubdiſtinguit Iac.aut cogiẽ qs p̃ſtare eã,& tũc no-
cet ſibi paupertas,ut l.ſciẽdũ.in prin.ff.qui ſat.cog.aut nõ cogi-
tur,& tũc nõ p̃deſt,ut l.cum non facilè.& qď ibi not.gl.ff.ſi cui
plusq̃ p l.Fal.Sed iſtud nõ placet Pet. qa ſatiſdatio remittiẽ pp
impoſſibilitatẽ,ſiue ſit diues,ſiue ſit pauper,ut ibi. & C.de epiſ.
& cle.Aue.gñaliter.& l.2.ff.qui ſat.cog. Aut q̃riẽ de remiſſione
tutelæ,& tũc aut uult ſe excuſare pp p̃priã paupertatẽ, & hoc
p̃deſt,ut j.de excu.tu.§.ſed & pp paupertatẽ Aut vult ſe excuſa
re pp alienã,& nõ p̃deſt,ut l.Spadone.§.ſi.ff.de exc.tu.Aut q̃riẽ
de remiſſione appellationis, & tũc paupertas prodeſt,vt l.ſi p̃-
curator.§.ſi ignorãtes.ff.mãd.& ff.qñ ap.ſit.l.1.§.ſi.Sed Pe.dicit,
ꝙ truffa eſt dicere,ꝙ paupertas p̃ſit,qa paupertas nunq̃ p̃deſt,
ſed in qbuſdã caſib.potius pauperi fauet,q̃ diuiti,ſed ab hoc p̃-
deſſe,liberet nos Deus.& iſta ſunt uerba Cy.in d.l.ſi qs ad decli
4 nãdã.§.ſi.¶†Quæro,qs dicaẽ pauper,uel diues? Dic ſm qualita-
tẽ p̃ſonarũ,arbitrio iudicis,ita dicit gl.in auc.p̃terea.& ibi doc.
C.vñ vir & uxor.& Bal.in d.l.ſi qs ad declinandã. in prin.C.de
epi.& cle.& eſt gl.& ibi Aug.in Aue.de hęr.& Fal.§.hinc nobis.
5 ¶†Qualiter autẽ paupertas,aut diuitiæ p̃bẽntẽ. no. latiſſimè Bar.
in l.ſi cõſtãte.§.ſi.in prin.ff.ſo.ma.vbi videas modũ deducẽdi,&
practicãdi.Sed unũ adde,ꝙ melius p̃baẽ p vicinos,q̃ per alios,
qa vicinus melius p̃ſumiẽ ſcire facta uicini,q̃ alius. ar.no.p gl.
& doc.in l.ſi verò.§.1.ff.q ſat.cog.& no.Ang. in d.§.hinc nobis.
¶ An autẽ iſtã qualitatẽ paupertatis,vel diuitiarũ teneaẽ qs p̃ba-
re?vide Bar.in d.l.ſi uerò.§.1.ſufficit remiſſio.¶ In gl.ſuper ver.
6 vel.†No. ꝙ dictio,vel,poniẽ pro ſaltẽ. ſed ut plenius videas de
ſignificato huius dictionis, veh dic, ꝙ qñq; poniẽ pro, &,ut ff.
ad l.Aquil.l.qua actione.§.ſi.& ibi no.& ſumiẽ tũc cõiunctiuè.
Qñq; poniẽ declaratiuè pro.i. & hoc,qñ poniẽ inter genus, &
ſpeciẽ,ut C.de prob.l.inſtrã.& C.de excu.mu.l.1. in ſi.lib.10.ff.
ad leg.Aquil.l.2.cuius eſt rõ, qa cũ diſiunctiua cõiunctio nõ ha
beat diſiũgere ↄ̃ria,uel diuerſa,ut ff.de ver.ſig.l.hęc verba.poſi-
ta inter genus,& ſpeciẽ, nõ põt ſtare p̃priè,quia expreſſio ſpe
ciei non facit diuerſum numerũ exiſtentiæ a ſuo genere, ut in
exẽplo poſito.ff.ſi quadr.pau.fe.di.l.pe.cũ ſemp inſit in eo, &
inficit illud,& cõtinuaẽ ab alio, ut ff.de reg.iu. in l.ſp. & ff. de
leg.3.l.quid earũ.§.interẽptũ.& ſic oportet, ꝙ ſtet declaratiuè,
vel reſtrictiuè.Qñq; ponitur implicatiuè pro,ẽt,ut qñ inter di-
ſpoſitionem abſoluta, & caſum, in cuius ↄ̃rio euidentior eſt
diſpoſitionis identitas, q̃ in expreſſo, vt in Auct.de nup §.per
occaſionem. Qñq; diminutiuè pro ſaltẽ,vt hic, & C.de athle.
l.1.lib.x.& ĩ.de inge.§.his duob. Qñq; tẽporaliter p̃,qñ, ut ff.de
aq.plu.ar.l.3.§.Iulianus.Qñq; negatiuè pro, non, ut C.qui mu.
excu. bi qui poſt imple.mili.l.1. in ſi.li.x. Poteſt etiam aſſumi
interrogatiuè pro,an,qñq; propriè,ut ff.de uerb.ſig. l. hæc uer-
ba.& nõ eſt mirũ,qa generaliter una dictio põt ſumi p alia ſm
ſubiectã materiã,ut l.eas cãs.& ibi gl.ff de cõd.& dem.& de iſta
dictione,uel, uide Bar.in l.ĩ.iter.in §.officiũ.ff.de aqua plu.arc.

ADDITIONES.

a Mortuus.Cadauer utrum poſſit dari medicis.Bar.in l.ſi.ff.de cada.punitorũ.
reliquit cogitandum:tamen uide plures hic Auenione tradi cadauera homi
num utriuſque ſexus in hoſpitali defunctorum, medicis & chirurgis anoto-
miæ facienda gratia.Item cadauer in aliena ſepultura humatũ iniuſſo epiſco
po exhumari non poteſt.l.oſſa.& ibi no.de reli.& ſum.fu.in Pan.& ita tẽpõ
di antiquis Calceolarijs Cibolenæ,qui volebant exhumari facere pro anoto-
mia facienda cadauera iuniorum Calceolariorum in eorũ ſepulturis huma
torum.Ant.Ca.
b Cadaueri.Adde qua pœna puniatur inferens iniuriam cadaueri.Ro.cõſi.125.
ubi reſpondet qua pœna ſit plectenda mater quæ corpus filij ſpoliauit, & ibi
habes contra illud quod alibi voluit d.Ale.ꝙ diſpoſitio. ſi aliud quoque capi
tulum.non extenditur ad cauſas ſimiles expreſſis.
c Sicut etiam.Ex dictis hic per Ang.infero,ꝙ eaſdẽ pœnas, quas patitur vidua
tranſiens ad ſecundas nuptias intra annũ luctus,eaſdẽ pati debet ſi luxurio-
ſe,& incõtinenter uiuat, quia ratio prohibitiua nuptiarum intra tale tẽpus
fortiorem ſibi habet locum,quando eſt impudica,& incontinens:ne plus in
ſe habeat luxuria,quam caſtitas,& pro iſto alle.tex.in Aue.de teſt. & ex qua
par.in 55.menſe poſt mor.uiri.col.3.in §.ſi.& ibi gl. ſuper. uer.perfecto. quod
eſt ualde no.in ſui.a.par.& eum deduxi in contingentia facti, non eſt diu.
d Vidua. Adde ꝙ adeo uidua luxurioſè uiuens iniuriatur marito, ꝙ repellẽ-
tur a repetitione dotis,vt conſuluit Pau.de Caſt.conſi.152.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Antecedenti conceſſo, conceditur & conſequens.*
2 *Princeps cõmittens iuriſdictionẽ incapaci, videtur ipſum habilitare.*
3 *Epiſcopus conferens beneficium indigno, an videatur diſpenſare.*

Idemq; iuris eſt. ¶Diuidiť in tres partes. Primo ampliat.§.pcedentem. Secundò illam
ampliationẽ extendit. Tertiò rõnem ſubdit.ſecunda ibi,ſed noſtra.tertia ibi,cũ non ſit.¶Et h.d.Seruus ſimpliciter a dño inſtitutus, intelligitur ẽt a dominica poteſtate liberatus.h.d.¶ No. ibi,ſed gñaliter.generalem regulam,ꝙ eò ipſo, ꝙ ſeruus a domino,ſiue diuite,ſiue paupere fuerit ſimpliciter inſtitutus,ẽt ſine expreſsione libertatis, tñ ineſt datio libertatis. ¶No.ibi,humanitatis.ꝙ benignè,& ex humanitate,& non de ſubtilitate iuris iſtud procedit, ꝙ ſimpliciter inſtituendo videatur ẽt data libertas.¶No.ver.cũ non ſit.ꝙ in dubio nemo vř elegiſſe viã im-
a pugnatiuã [a] ſuæ voluntatis.facit l.3.& ꝙ ibi no.Bar.ff.de teſta. mil.¶No.ꝙ id ꝙ eſt veroſimile,debet attẽdi, & indicari.¶ Not. ꝙ in dubio magis mens,quàm verba eſt attendenda.¶Not.etiã
1 † ꝙ quoties conceditur aliquid,illud videtur eſſe conceſſum ſine quo prima conceſsio nõ valet, pro hoc ff.de iuriſd.om.iud. l.2.& ff.de re iud.l.quidam.& l.ad rem.ff.de proc.& l.idem Vl-
2 pian.ff.de excu.tut.Et pro hoc videť poſſe dici, † ꝙ ſi princeps committit aliquam iuriſdictionem incapaci, ſciẽs dictam inca-
b pacitatem,ꝙ videtur ipſum habilitare. [b] hoc tenet Inn.extra đ priui.cap.cum olim.& Io.And.extra de reſc.c.& ſi principalis, in cle.Et vide Bar.Ang.Raph.& Imo.ĩ d.l.quidam.ff.de re iud.
3 ¶†Et etiam facit, ꝙ ſi epiſcopus conferat beneficium illi, cum quo poterat diſpenſare, vř illud feciſſe,extra de fil.presby.c.veniens,de cle.con.c.diuerſis.quod eſt verum, ſi appareat per aliquas coniecturas de animo conferentis,ꝙ diſpenſare vellet,vt
c quia ante factus fuit ſermo de diſpẽſando, aliàs ſecus,[c] ſm Spe. in ti.de diſpen.§ qualiter. ver.quib.& ver.dicunt.¶ Caueas tñ, ꝙ nunquam vř diſpenſatum cum indigno,niſi expreſsè fiat diſpenſatio, vt no.Spec.in ti.de ſen.§. vt autem.uer.poſtremò.& ver.ſeq.vbi vide plures modos tacitæ diſpenſationis.

ADDITIONES.

a Impugnatiuam. Adde quod ideo concludunt doc.maximè Io.And.in add. ad Spe.in ti.de p § Pau.de Ca. conſi.390.Rom.conſi.70. ꝙ ſi teſtator legat vſumfructum omnium bonorum ſuorum uxori, & poſt eius mortem aliquem inſtituat hæredem, ꝙ tamen vxor habebit vſumfructum. licèt legata non debeantur,niſi hæreditate adita, & hæreditas adiri non poteſt,niſi poſt mortem vxoris; tamen quia non eſt veriſimile, ꝙ teſtator elegerit uiam ad impugnandam voluntatem ſuam,præfati Doc.determinant, ut ſupra.
b Habilitare. Adde an hoc ſit ſimpliciter uerum Ro.conſi.216.& 307.
c Alias ſecus. Adde de hoc vt latiſſime per Old.conſi.325.cum quatuor, uel quinque ſequentib.ubi ponit an Papa conferendo beneficium minori exiſtenti coram ſe,videatur diſpenſare.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio facta in fraudem, varijs modis probatur.*
2 *Libertas data in fraudem creditorum, quomodo probetur.*
3 *Differentia inter libertatem directam, & fideicommiſſariam.*
4 *Patrimonij ſui vires, an quis in dubio ſcire præſumatur. & nu 6.*
5 *Falcidia quomodo per teſtatorem tolli poſſit.*
7 *Conſilium quando faciat quem teneri.*
8 *Limitatio ad l.2.C.de reſcin.uen.*
9 *§.præſentis conciliatio.*

In fraudem. ¶Diuidiť in tres partes.Primò, qualiter pſumatur manumiſsio in fraudẽ. Secundò,
qñ pp fraudem impeditur manumiſsio, ſiue libertas, cũ rõne. Tertiò,ex rõne infert.Secunda ibi,præualuiſſet, tertia ibi,itaq;. Et hoc dicit.Paria ſunt(quò ad præſumptionem fraudis)quem manumitti ab eo, qui ſcit ſe nõ eſſe ſoluendo creditoribus, vel ab eo qui ſcit, ꝙ pp manumiſsionem efficietur non ſoluendo. h.d.Vel ſic.Conſilium,& euentus impediunt manumiſsionem directã,fideicommiſſariam autem euentus tñ.h.d.gloſ.¶No.ꝙ ſiue a principio,ſiue ex poſtfacto quis deſinat eſſe ſoluendo,nõ põt in fraudem creditorum manumittere.¶ No.ꝙ non ſufficit creditores in effectu damnificari,niſi animus,& intentio damnificandi, & fraudandi interueniant.No.ꝙ animus,& intentio hominis diſtinguit factum in fraudem,vel non.arg.l.1.ff.de ſic. ¶No. ꝙ ſepe cõtingit,ꝙ quis plus credit habere in bonis,q̃ habeat.¶Et ſic not.ꝙ qs põt veroſimiliter ignorare vires ſui patrimonij,& dř iuſta ignorantia.de quo dicam cum gl.in ver.ſæ
1 pe.¶†In glo.in fraudẽ,in ſi.Multis nãq; modis quis pſumiť alienare in fraudem. Primo,ſi oĩa ſua bona alienauit, ut l.omnes.§. Lucius.ff.quæ in fra.cred. vel taliter alienauit, vel diſſipauit mobilia,ꝙ reperiri non poſſunt,ut eo.ti.l.ſi.§.ſi. vel alienauit maio
a rem partem [a] ſuorũ bonorum,vt l.propter litem.ff.de excu.tut. no.gl.ſing. in l.nomen.§.1. ff. de leg.3. vel etiam ſi alienauit ſua melioramenta,licèt non alienauerit omnia ſua bona, nec maiorẽ partẽ ſuorum,vt l.ſumma cum ratione.ff.de pec. ita elegãter dicit Ang. in l.1.C.quæ in frau.cred. vel ẽt ſi ſuos libros rõnum abraſit,d.l.ſumma cũ ratione. Secundo ſi alienauit in cõiunctã perſonam,ut l.data.C.de don.cũ cauſa, ex qua pſumatur fraus: vtputà propinquiori, vel uiliori pretio, qm̃ ſola cõſanguinitas non ſufficit,vt l.pe.C.de bo.dam.Tertiò,ſi poſt alienationem ni
b hilominus alienans reperiatur poſſidere, [b] ut l.ſicut.§.ſuperuacuum.ff.quib.mod. pign.vel hypo.ſolu. Quarto,ſi alienatio eſt facta clam, ut l.ſi. ff.de ritu nup. l.non exiſtimo.ff.de admin.tut.
c Quintò, ſi de proximo ſequatur delictum, [c] vel fuga alienãtis,ut l.ſi uẽtri.§.in bonis.ff.de de priu.cred.Sextò,ſi alienatio eſt facta ſub conditione, ſi cõtingat bona ſua publicari, vel per creditores auferri,ut l.ſi.ff.de ſtip.ſer.& ibi no.per gl.& Bar. & uide plenius iſta per Bar.in l.poſt ꝯtractum.ff.de don.& ibi Ang.& Imo.& Cy.in l.ſi quis poſthac.C.de bo.dam.¶In gl.in verſi.ſoluẽdo.in
2 ſi.probať namq;,† ꝙ fecerit in fraudem creditorũ,per modum, & coniecturas,de quib.ŝ.& ꝙ ipſe ſciebat ſe habere creditores,
d probatur,ſi erat ex facto ſuo,& non de longinquo, [d] quia nõ eſſet tollerabilis ignorãtia in facto ſuo, vt l.ſi.cum materia.ff.pro ſuo.de quo vide tea.& Bar.in l.ſi quis cum haberet.ff. q̃ in frau. crc.¶In gl.in ver.impediri.ibi,& eſt rõ.dic,ꝙ gl.in l.ꝯria, dicit,
3 ꝙ rõ dřæ eſt, quia † libertates directæ æquiparantur libertatib. quæ dantur inter viuos,ſed in illis requiruntur illa duo.ſ.conſiliũ,& euentus,ut in noſtro §.ergo &c.& dicit ibi gl.ratio eſt,qa directæ libertates competunt ſtatim ab adita hęreditate ſine aliquo facto hęredis, fideicommiſſariæ uerò præſtãtur ab hærede, ſed hæredes non tenentur eas præſtare ultra uires hæreditarias, ut C.ad l.Falc.l.ſucceſſores.& ff.ad Treb.l.1.§ pen.Sed aduertas, ꝙ prima ratio gl.non placet,quia ita eſt volũtas defuncti fideicommiſſaria libertas,ſicut directa,ſed quælibet uoluntas defuncti,digna iñ eſt lex,ut in Auct.de nup.§.diſponat. igitur &c. Secunda rõ ſatis placet,ſed plus placet ultima,per d.l.ſucceſſores. ¶In gl.ſæpe.in ſi.dic ad ꝯrium,d.l.quiſquis.ꝙ ibi loquitur in ꝯtractu inter uiuos, hic in ultima voluntate. ¶ Vt ergo uideamus
4 utrũ quis in dubio pręſumať ſcire vires ſui patrimonij,necne, ponit Cy.& Sal.in d.l.quiſquis.& Cy.Bart.& Bal.in auct.ſed cũ teſtator. C.ad leg.Falc.unde concludě ſecundum Bar. ibi,ꝙ aut loquimur in actu morientis, & regulariter teſtator pręſumitur ignorare vires ſui patrimonij,ut hic, & in Auct. de hære. & fal. §.ſi uerò.uerſi.finaliť.Aut in actu uiuentium,& tunc,aut iſte habet bona, quæ ad eum de nouo peruenerunt, & præſumiť ignorantia,ut C.de hære.uel act.ven.l.qui nondum. Aut peruenerũt ab antiquo,& tunc aut erant bona immobilia,et pręſumitur ſcire,ut d.l.quiſquis.C.de reſcin. vend. aut erant mobilia, et tunc ſiquidem erant præſentia, præſumitur ſcire, ſi in abſentia præſumitur ignorare,ut l.in fraudem.ff.qui, et à quibus. Aduertas tñ, ꝙ dixi in actu morientium,ꝙ pſumatur ignorare,intelligas niſi ea aliqua alia qualitate aliud præſumať,vtputà, ſi vetuit detrahi ſalcidiam,qa tunc ex hoc pſumiť ſciens,in d.auct.ſed cum te
5 ſtator.cũ gl. ¶†Tñ de conſilio eſt, ut in teſtõ ſp apponantur iſta uerba,qñ teſtator vult vetare ſalcidiam, videlicet, ſciens vires
6 ſui patrimonij,et nõ ignorans.¶†Vnum tñ no.ꝙ in ciuitatibus, in quibus ſit cataſtrũ, ut ſit in ciuitate mea Aretij, in qua debet quilibet aſsignare omnia ſua bona mobilia,& immobilia, & iura,& pro his quotidie collectas ſoluere, tunc de his bonis pſumitur ſcientia.non .n. eſſet tollerabilis ignorantia in facto proprio, quod factum reducitur ſępe ad memoriam, quia ſæpe & ſępius ſoluimus collectas. Vel poteſt dici, ꝙ hic loquimur in rei ueritate, ꝙ ſæpe in ueritate homines errant de ſuo patrimonio.ſed anih.ſed cum teſtator,loquitur de pręſumptione.uel poteſt dici,quod hic tex.loquitur de tali præſumptione,ad quã neceſſariò ſequebatur ineſſe dolum,ideo illa præſumptio nõ cõiecturatur.Nam qui dolũ dicit &c. vt l.quuues.§.qui dolum.ff.de prob.

ADDITIONES.

a Partem. Adde Bal.in conſi.320.in 3.lib. & an dolosè verſans cum creditoribus poſſit cedere bonis,vide Pau.de Caſt.conſi 46.
b Poſſidere. Adde quando alienatio ſit in coniunctum.vel alienans remanet in poſſeſſione cum conſtitutione precarij,præſumatur ſimulata,& fraudulenta, Rom.conſi.246.
c Delictum. Adde Bar.in l.poſt contractum.& quæ ibi poſui.ff. de donat.
d Longinquo. Adde quod in re magni ponderis non præſumitur ignorantia etiam de longinquo.ut voluit Rom.conſi.481.

prob.Sed dicta auct.en. ſed cũ teſtator,loquitur de tali præſum-
ptione,ex qua neceſſario non ineſt,nec infertur dolus, & ita te
7 net Iac.But.ibi.¶ † In gl.conſi.in fi.Not.ꝙ[a] ex conſilio[b] quis te
a neť.quod eſt verum,qñ perſuaſio, ſiue conſilium fit circa illud
b quod cadit in delictum.ſi verò perſuaſio, ſiue conſilium fieret
circa illud, quod in delictũ non cadit, tunc adhibetur dicta di-
ſtinctio,an ſecerit dolo,vel nõ: & aliàs erat facturus, necne,vt
l.ſi cũ ſciret.ff.de dolo, & in d.l.2.in fi.ff.manda.& l.ſi remune-
randi.§.ſi tibi.ff.eo.ti.¶ Aduerte tñ, ꝙ ad hoc, vt quis teneať ex
conſilio,opus eſt,vt articuletur,ꝙ Titius dictum maleficium ſi
ne dicto conſilio non commiſiſſet, alias aũt ſi oĩnò erat, aliàs
facturus, tunc nemo ea conſilio tenetur, vt l.1.§.incidit.ff. ad
Turpill.ita dicit Bar.eleganter,in l.non ſolùm.§.ſi ea mandato.
ff.de iniuriis.& ego dixi in mro tract.maleſi. in verſi.Sempro-
8 niũ mandatorẽ.in fi.¶ Et prædicta faciunt ad materiã, l.2.† C.de
c reſcind. vendi.q̃ non habet locũ,ſi quis ſciens[c] valorem ſuæ rei
pro modico pretio diſtraxerit, & qñ dicať ſciens, vel ignotás,
vide in l.ſi quis cum aliter. & ibi Bar.ff.de verbo.obl.& patet
9 per ſupra dicta.¶ Extra gl.opponitur † ꝯ̃ iſtum tex.vbi dixit, ꝙ
in vltima voluntate in libertatib.directis requiritur conſilium,
& euentus,ſecus in fideicommiſſarijs. Sed ꝯ̃.de l.ſi autem.ver.
* non paruit.* ff.de inof.teſ.Sol.ſecundum Io.Fab.directę pereũt,
quia non poſſunt deberi, niſi ex teſtõ, quod ruptum eſt; ſed fi-
deicommiſſariæ poſſunt ẽt ab inteſtato deberi,vt C.de fideic.l.
eam quam.ff.de lega.3.l.1.in fin.& ideo ſi directæ ibi remane-
rent,ſequeretur abſurdum, non ſic in fideicommiſſarijs.hic au
tem alia ratio reformat pactum,vt hic notatur.

ADDITIONES.

a No.ꝙ.An quis teneatur ex conſi.vide Pan.in c.nuper.no.7. de ſen.excom.
b Conſilio.Adde an quis teneatur de conſilio, Bar.conſi.165.Ange.conſi.25. vbi ponit qualiter teneatur ille,qui dixit,dicenti, volo omnino occidere Titium,vade & quod vis facere,cito fac,aliter res non bene ſuccedet.
c Sciens.Idem tenet Rom.in conſi.475.
* Falsò in omnibus exemplarib.citatur ver.non paruit, aut pariunt, aut parui,omnibus collatis.

SVMMARIVM.

1 *Manumittens tenetur probare, in manumiſſione requiſita interueniſſe.*
2 *Minor 20.ann.an manumittere poſſit,& nu 4.*
3 *Statutum dicens, ſi quis dixerit ſe damnum paſſum &c.intelligitur ſi dixerit, vel allegauerit, & probauerit.*
5 *Manumiſſio an ſit voluntaria iuriſdictionis.*
6 *Iudicis declarationi ſtandum eſt, quæ ſit iuſta cauſa manumiſſionis,& ſuſpitionis.*
7 *Minor 25.annis an poſſit eſſe in iudicio procurator? & dic quòd non,excepto filio.*

Eadem lege. ¶ Iſte §.cũ §.ſeq.diuidiť in tres partes.Pri-
mò, ponit qualiter minor 20.ann.nõ pôt
manumittere, niſi ex cã.Scđò,ponit q̃ ſint cãæ iuſtę.Tertiò, li-
mitat vnam prædictarum cauſarũ.ſecunda ibi, iuſte.tertia ibi,
& qui.Et hoc dicit.Minor viginti annis non pôt manumittere,
niſi apud Conſiliũ, vel vindicta,iuſta cã fuerit approbata,& q̃
ſunt iuſtæ cauſę approbatæ, hic habes.¶ No.reg.negatiuã in mi
norib.ꝙ non permittiť eis manumiſſio, niſi in certo mõ, & cer
1 ta forma.¶ Ex quo ſequiť, ꝙ † ſibi manumiſſori incumbit onus
ꝓbãdi qualiter requiſita in manumiſſione interuenerunt, qa
illud eſt fundamentũ ſuæ intentionis, ſiue agat, ſiue cõueniať.
argu.l.in illa ſtipulatione ſi calendis.& ibi Bar.ff. de ver.ob.
2 ¶ † No.ꝙ minor viginti annis pôt ſub certis iudicibus, & certa
forma manumittere,& ꝑ ꝯſequens ſuæ manumiſſioni dať cer-
ta forma, q̃ forma oĩnò eſt ſeruãda; alias aũt ſi ſeruata nõ fuiſ-
ſet in forma ſpecifica,licet in effectu fuiſſet obſeruata,tñ manu
miſſio,(licet ſit actus pius,& fauorabilis)nõ valeret, ut eſt tex.
no.& ibi Bar.& Ang.in l.q Romæ.§.Flauius.ff.de ver.ob.¶ No.
ibi,approbata fuerit.ꝙ nõ ſufficit allegare iuſtã cãm, niſi com-
a probeť.[a] facit qđ dr̃ de cã exhęredationis inſerta a teſtatore,vt
in auct.ex cã.C.de lib.ꝑt.vel exhęr.¶ Qđ facit, ſi ſtatutũ dicit,ſi
3 qs dixerit ſe damnũ † paſſum &c.quia intelligiť ſi dixerit, vel al
legauerit, ſupple, & ꝓbauerit, vt eſt tex.cũ gl.& ibi do.meus
do.Flo.in rub.ff.ſi qua.pau.fe.di.& no.in l.ſi prius.ff. đ no.ope.
nũc.¶ No.hic in tex.cãs iuſtas approbatas a iure ꝓ manumittẽ-
do.ſed hoc intelligas ſanè,qa vult,ꝙ ipſe minor habeat aliũ ſer
uum manumittendũ,alias manumiſſio nõ teneret,ẽt ex his cau
ſis,vt eſt text.in l.collactaneus.ff.de manu.vind.¶ No.ꝙ natura
lis ꝯiunctio ſanguinis eſt iuſta cã manumittẽdi.facit l.ſi ſeruus
pluriũ.§.1.ff.đ lega.1.¶ Not.ꝙ pędagogus,& ſic magiř,et nutrix,
& alumnus ęquiparãtur alijs ꝯiunctis ſãguine.Nã aduertas, ꝙ
alũnus dr̃ eſſe đ familia, vt eſt text.ſing.in l.ſancimus.C.đ nup.

¶ No.ꝙ procuratoris,vel actoris,ſiue factoris habẽdi gratia,qs
poteſt ſeruum,licèt inhabilis ſit,manumittere.¶ No.ꝙ procura
tor poteſt eſſe minor uiginti annis,dummodò ſit maior 17.qđ
qualiter intelligatur,ĩ.dicam cum gl.¶ In gl.minori.in fi.No.ꝙ
ad hoc,vt quis ſit habilis ad teſtandum,ultima dies cœpta hř ꝓ
4 completa.¶ † Et vtrum minor poſſit manumittere,plenè diſtin-
guas,aut loquimur de infante,aut maiore infante.ſi de infante,
dic ꝙ non poteſt manumittere,etiam cùm authoritate tutoris,
ut no.gl.ff.de ma.vind.l.pe.Si de maiore infante, & minore 14.
in maſculo,& 12.in fęmina, dic,aut interuenit tutoris authori
tas,& decretũ iudicis, & cauſæ cognitio, & pôt manumittere.
l.1.& pe.ff.de manu.vin.aliàs non,ut ibidem. Aut loquimur de
adulto,& tũc ſi vult manumittere cũ cauſę cognitione,& apud
conſiliũ,& pôt,probata cã,ut hic.& l.ſeruus cõis. & l.ſi minor.
la ſecũda.ff.de manu.uin. Aut vult manumittere ſine cauſæ co-
gnitione:& tũc,aut in vltima uolũtate,aut inter uiuos.Si in vl-
tima volũtate, aut loquimur ſm primæuã iuris prudentiã.i.ſm
ius Digeſtorum,aut loquimur ſm mediam iuris prudentiã,aut
ſm ius auctenticorum.Si ſm ius Digeſtorũ,non pôt minor 20.
ann.manumittere.l.nec militi.ff.de manu. teſt. Si ſm mediã iu-
ris prudentiam,aut loquimur de maiore 17. ann.aut minore. ſi
in maiore pôt manumittere,ſi in minore,non pôt. vt ĩ.eo.§.cũ
ergo.Si verò loquimur de iure auctenticorum, tũc quicũq; po
teſt teſtari,pôt manumittere in teſtõ,vt in Auct. ut ſpon.larg.§.
1.ſi verò vult manumittere ſine cauſæ cognitione inter uiuos,
tũc minor 20.ann.non pôt, vt hic. Sed licèt minor non poſſit
manumittere,niſi ſm diſtinctionẽ prædictam, poteſt tñ manu-
miſſioni ſerui in quo habet vſumfructũ conſentire. vt ff.de ma
num.vind.l.ſi minor ſit annis.Item pôt conſentire,vt manumit
tatur ſeruus ſibi iure pignoris obligatus.vt C.eo.ti.l. ſi pater.§.
fi.qđ no.Ex quo nota,qđ nõ ſunt paria alienare, vel alienatio-
b ni cõſentire.[b] ¶ Vltimò no.ea gl. ꝙ dies cœpta hř pro comple-
ta.de quo dic,vt plenè no.gl.& doc.in l.3.§.minorem.ff. de mi-
nor.¶ In glo.apud cõſilium.ibi,l.pen.§ fi. dic hæc vera.¶ In ea.
ibi,vel dic apud eos.dic,hæc ſecunda non vř vera,quia iſte tex.
dum dicit,vindicta.ſi ea ponatur.i.apud prætorem, vt no.gl.in
§.multis.ĩ.ti. 1. & ſi conſilium ea poneretur.i.magiſtratus, idẽ
in effectu eſſet.& ſic iſte tex.eſſet ſuperfluus, vnde tene primã.
¶ In eadem ibi,de uoluntaria.dic,qđ in caſu huius §.hoc nõ eſt
5 verum.Nam † licet regulariter probabilis manumiſſio ſit de uo
luntaria iuriſdictione, vt dicit gl.tamen in caſu huius §. quãdo
minor manumittit,cum requiratur plena cauſæ cognitio, & iu
ſta (vt hic) non poteſt dici uoluntaria iuriſdictio,ſed magis con
tentioſa.arg.no ĩ.ti.1.§.ſi libertinorum. & l.nec quicquã.§.vbi
decretum.ff.de offic.Proconſu.& lega.& l.in cauſæ.la prima.§.
cauſa autem cognita.ff.de minorib.& l.3.§.ſi cauſa cognita. &
6 ibi gl.& Bar.ff.de bon.poſſ.& doc.in l.1.C.quorum bon. ¶ † In
glo.patrem.in fi nõ.ex tex.cum glo.ꝙ oportet, ꝙ cauſa manu-
miſſionis ſit iuſta,& legitima,de cuius iuſtitia relinquitur arbi
trio iudicis;quia quando dubitatur de probatione cauſæ,ſtatur
declarationi iudicis.ut l.etiam.circa prin.ff.de manumiſſ.vind.
quam legem inducimus,quod ſtatur declarationi iudicis,quã-
do aliquis allegatur ſuſpectus,an ſit iuſta cauſa ſuſpicionis. fa-
ciunt no.in l.apertiſſimi.C.de iudicijs.¶ In gl.niſi iuſta cauſa,in
fi.No.ea tex.coniuncta gl. ꝙ licet matrimonia debeant eſſe li-
bera.vt l.2.C.de inuti.ſtipu.& l.Titia.in princ.ff. de uerb.obl.&
quod ibi glo.& Bar. & doc. in l.fi. & ibi no.C. de ſpon.Tamen
quando dominus vult ancillam manumittere cauſa contrahen
di matrimonium cum ea,cogitur iurare,ꝙ intra ſex menſes ip
7 ſam in uxorem ducet,vt hic in glo.præcedenti.¶ † In gl.18.ann.
in fi.fallit in filio mi.qui quamuis ſit minor 25.annis, tamen ad
defendendum patrem admittitur in iudicio.vt l.exigẽdi. & ibi
gl.& doc.maximè Bal.C.de procu. nec iſto caſu quando admit
titur,vt minor, iuuabitur in integrum reſti. vt ibi no. ꝙ minor
uigintiquinque annis, excepto filio, non poſſit eſſe procurator
c in iudicio,[c] eſt hodie caſus in cap.qui generaliter.io fi.extra de
proc.in 6.& de huiuſmodi ætatibus, vide plenam glo.in l.1.§.
pueritiam.ff.de poſtu.

ADDITIONES.

a Niſi comprobetur.Adde Bar.in 1.uol.conſi.antep.in prin.Fel.in c.ſi clericus. in 1.col.extra de ſo.comp.Iaſ.in l.ſi priuſquam.ff.de no.ope.nun.Purp.
b Conſentire.Adde pro hoc,ꝙ dicitur de prælato qui non poteſt rem eccleſiæ alienare ſine ſolemnitate, tamen poteſt legatum factum eccleſiæ repudiare, ut uoluit Fede.conſi.15.Lud.Rom.conſi.18.& Pe.de Anch.conſi.155.
c In iudicio.Adde ꝙ minor 25.poteſt eſſe in iudicio, dummodo ſit releuatus a principali.l.1.C.de ſatiſdando,aut ipſe renũciet beneficio min.ætа. in aſſumptione mandati.auct.ſacramenta.C.ſi aduer.uend.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Manumiſſio ſerui ex falſa cauſa facta an nulla ſit.*
2 *Acta per iudicem ex falſa cauſa reuocantur.*
3 *Decretum iudicis emanatum ex falſa cauſa, an ſit ipſo iure nullũ, & numero 5.*
4 *Sententia ex cauſa falſa lata, funditus eſt nulla.*

Semel, ¶Semel approbatum, ſiue iuſtũ, ſiue iniuſtũ ſit, non
pôt reprobari. h. d. ¶No. qđ ſemel placuit, amplius
1 diſplicere non pôt. ¶ †In gl. ſiue falſa, in fine, ſed opponitur, ſm
Io. Fab. qđ libertas ſit ipſo iure nulla, ut C. ſi ex ſal. alleg. l. 1. &
2. ff. de minorib. l. uerũ. §. ex facto. ff. de tranſa. l. cum hi. §. ſi ꝓtor.
gl. in d. l. 1. uerum dicit, ꝙ hic non loquitur de falſa cã, ſed de in-
iuſta, quam dicit non impedire actum, quominus valeat cõtra
minorem, ſed falſa cauſa impediret, ut in contrario, & ibi no.
& C. de præd. min. l. ſi præſes. Sed in l. tutores. C. ſi ex ſal. alleg.
vr̃ ꝯrium, quia ẽt iniuſta cã impedit, ſiue reddũ inullum qđ agi
tur, & hoc vr̃ uerius. ¶Extra opponitur, & vr̃, ꝙ inter iniuſtam
cauſam, & falſam, non ſit dr̃ia, vt ff. de reb. eo. qui ſub tut. l. ma-
gis puto. §. ſi eis. & §. manet. qui loquuntur de falſa, & iniuſta,
& per conſequens, non nr̃, ꝙ aliquo caſu locus ſit huic §. ſed re
2 ſpondetur, ꝙ hic §. intelliguntur de cauſa falſa. i. iniuſta. ¶ †Qua
de re, ut plenè ſcias, an acta per iudicem reuocẽtur ex falſa cã,
& iniuſta, diſtingue, aut quia quæritur in prohibitis per legem
cum cauſa tñ expreſſa, aut in aliis. Primò caſu, aut lex aliqđ ꝓ-
• hibet, & diſpoſitionem * committit iudici abſq; limitatione, &
tunc ualet quod iudex facit, ſiue cã ſit uera, ſiue falſa, ut hic. Cõ
cordat lex Eliaſentia quæ prohibet minorem manumittere ſi-
ne cauſa, & illam cauſam cõmittit iudicis arbitrio, ut ff. de ma-
numiſ. uind. l. etiam. §. 1. Et idcirco quicquid agit iudex, tenet,
ut hic. unde licèt iuriſconſulti legem Eliamſentiam declaran-
tes, aliqua miſcuerint declarando, ut l. ſi quis. §. ſi minor. cum l.
ſeq. ff. eo. u.: ſi nunquam arbitrium iudicis ad illam eſt reſtrictũ,
ut d. l. etiam. §. 1. & ideo ualet, dum tamen minor eſſet conſen-
tiens, ut hic, ſecus ſi ſit abſens, uel nullus legitimus adminiſtra-
tor adſit pro eo, ut d. l. uerum. §. ex facto. Et hoc, niſi eſſet error
expreſſus in declaratione iudicis, uel cauſa eſſet impoſſibilis,
conſiderata qualitate & materia, ut ff. de manumiſ. uind. l. colle
ctaneus. §. ſi. & l. alumnos. in ſi. ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. Se-
iæ. Aut lex inhibet, & cauſam ſpecificat & limitat, ex qua cauſa
poteſt tantum diſpenſari, & tunc ex alia non pôt, & ita nõ ſubſi
ſtente, non ualet qđ agitur in alienatione ꝑdij minoris, q̃ prohi
bet, ſed ex cã æris alieni tm̃ permittitur, ut l. 1. §. ſi es. ff. de reb.
eo. Vnde non ualet, ſi iſta non ſubſiſtit, ut d. §. ſi es. & §. manet.
Idem ubi certa forma datur per legem ſuper modo diſpenſan-
di, uel diſponendi, quia ſi non ſeruatur, non ualet qđ agit̃, ſed
ipſa ſeruata tenet ipſo iure, quamuis cã non ſit uera, uel iuſta,
ſic intelligas. ff. de trãſ. l. cum hi. §. ſi ꝓtor. & quod ibi no. iuncto
§. vult ergo ea. l. & C. de ſac. ſan. eccl. auct. hos iure porrectũ. Cõ-
cedo tñ, ꝙ poteſt reſcindi, ut ĩ dicam. Aut quæritur in alijs nõ
prohibitis per legem, & tunc dicas. Aut quærit̃ in his in quibus
requirit̃ certa, & ſubſtantialis ſolẽnitas, & tunc ſi de ſubſtãtia-
libus aliquid deficit, uel falſum ſit, non ualet, quod agitur. ut C.
de fid. inſtr. & iure haſtæ fiſ. l. 2. C. de reſcin. uen. l. ſi quis. Aut in
aliis, & tunc, in his q̃ fiunt, & de ſui natura poſſunt fieri parte
abſente, & non certificata, & tũc non ualet ipſo iure in ꝑiudi-
cium minoris, ut l. 1. & 2. Si ex falſis alleg. C. & d. l. uerum. §. ex
facto. Aut in his, q̃ fiunt parte uocata, & tunc tenet de iure cõi,
niſi ſit expreſſus error in ſn̄ia, uel decreto, vt l. 1. §. 1. ff. q̃ ſen. ſi-
ne appell. reſcin. niſi appareat error ex actis, uel alias notoriè:
extra de re iud. c. cum Bertol. & clem. paſtoralis. eo. ti. quib. caſi
bus eſt nullum ipſo iure, qđ agitur, ꝑꝑ errorẽ & falſam cauſã,
ſic intelligitur C. de adul. l. ſi qui. Adde qđ no. gl. Bar. & doc. in
• l. ſi is ad quem. ff. de acqui. hær. & quod ibi br̃. & Bar. Bal. & An-
ge. in l. ſi prætor. §. 1. ff. de iud. & qđ plenè no. Ang. & do. Io. in l.
qui Romæ. §. duo fratres. de uer. ob. & idẽ do. Io. in d. l. diuus. ff.
de re iud. & ꝙ ibi ſcripſi, & etiam ſcripſi in l. ſi expreſſim. ff. de
app. dic, ut in dictis iuribus. & quod no. gl. & plenè Bal. in l. qui-
teſtamento. in prin. ff. de excuſ. tuto. & in l. ex diuerſo. §. ſi. & ibi
3 Bal. & do. Io. & ibi ſcripſi. ff. ſolu. mat. ¶ †Secundò principaliter
no. ex gl. iuncta cum tex. ꝙ decretum iudicis interpoſitũ ex cã
non iuſta, ſed tamen approbata, uel etiam ex falſa cauſa, tenet,
& non pôt retractari, & eſt uerum ſi falſa cauſa fuit allegata, &
approbata ſine obreptione, & dolo aduerſarij, uel iudicis. ut l.
iuſta. §. 1. ff. de manu. uindi. & in præſentia partis, & nõ in abſen
tia, ut l. 1. C. ſi ex falſis alle. Sed ſi decretum fuit obreptitium,
tunc eſt ipſo iure nullum, vt l. cũ verò. §. ſubuentum. ff. de fidei-
com. libert. ſiue obreptio veniat ex cã actoris aſſerentis ſubeſſe
debitum, quod non ſuberat, vt l. 1. §. hęc verba. & ibi vide Bart.
ff. ne uis fiat ei. ſiue ex cauſa rei, qui dicebat̃ latitare, cùm non la
titaret. l. Fulcinius. §. ſi quis bona. ff. ex qb. cau. in poſ. ſiue ex cã
iudicis obreptionẽ ſcientis. arg. a ꝯtrio ſenſu in l. ſi fortè. ff. de of-
fi. præſid. & l. quæſitum. & quod ibi nota. ff. de re iudi. ſiue ex cã
facti, ut quia detur tutor habenti tutorem, quaſi non hẽat, vt l. ſi
tutor petitus. ff. de tutor. & cura. datis ab his. ſiue in perſona mi
noris, vt qa fuit tutor datus, vt minori, cũ eſſet maior, vt l. Seiæ
egreſſæ. ff. de tutor. da. ab his. ſiue in cauſa iuris, vt qa iudex pro
nuntiauit minorem 14. ann. potuiſſe teſtari, ut l. 2. C. qñ prouo.
non eſt neceſ. & l. ſi teſtamẽto. & ibi oĩnò uide glo. & latè Bal.
ff. de excuſ. tuto. Fallit ſi obreptio ſit adhibita in qualitate perſo
næ tutoris, vt quia offerebatur idoneus, cum non eſſet. l. tres tu
tores. ff. de admi. tut. ¶ Itẽ fallit ſi interuenit error ſupportabilis,
qa datus fuit nouus tutor, cùm teſtamẽtarius deberet ꝯfirmari.
l. ſi vt ꝓponis. C. de cõfir. tut. ¶ Itẽ fallit, ſi fuit obreptio, ſiue er-
ror ex re, vel ex facto tertii, vt quia fuit immiſſio tanquã in reb.
debitoris ab eo poſſeſſis, & iſta ſint bona alterius; nã tunc tenet
decretum, licèt ſit ſuper re aliena. l. iuſtè poſſidet. ff. de acquir.
poſ. Vnũ addas pro cõcluſione, ꝙ decretũ iudicis emanatum ex
falſa cã, ſiue in decreto fuerit expreſſa, ſiue non, ſemper ipſo iu
a re * nullũ. ¶ † In ſn̄ia autem iudicis eſt differentia, quia ſi falſa
4 cauſa exprimitur, funditus eſt nulla, vt l. ſi ex teſtamento. & ibi
gl. & Bar. latè. ff. de excuſ. tu. vel ſaltem in effectu, & hoc verius,
vt l. ſi is ad quem. cũ gl. ff. de acqui. hær. & ibi Bar. Bald. & Ange.
Aut cã falſa in ſn̄ia non exprimitur, & tunc ſententia valet. &
ita no. Bar. in l. Seiæ. ff. de tuto. & cur. da. ab his. & in l. 3. §. impu-
beri. ff. ad Carbonia. & in l. is cui. in fi. de ver. obliga. de quo latè
per Ang. & Imo. in l. qui Romæ §. duo fratres. ff. de verbo. obli.
& in l. diuus. ff. de re iud. & ibi dixi, & etiam ſcripſi in d. l. ſi ex-
5 preſſim. ff. de appel. circa principium. ¶ † Aduertas tamẽ ad vnũ
ſingulariter, quòd id quod dicitur, quòd decretum ex falſa cau
ſa interpoſitum, eſt ipſo iure nullum, eſt uerum in pręiudicium
alterius, ſed in præiudicium impetrantis ualet, vt l. 1. § penul. &
ibi Rapha. ff. de ſeparatio. bono. & pro hoc facit quod dicimus,
quando dolus dedit cauſam contractui, quod tamen valet in ꝑ
iudicium doloſi, ut no. gl. in l. & eleganter. in prin. ff. de dolo. &
in l. a diuo Pio. ff. de ri. nupt.

ADDITIONES.

• Diſpenſationem. In ueter. exemp. & rectius.
• Ipſo iure. Adde Ro. conſi. 27. & 67. Ang. conſi. 193. Bal. conſi. 176. 5. lib.]

SVMMARIVM.

1 *Doctor quis in 17. ann. effici poteſt.*
2 *Statutum in ultima uoluntate an extendatur ad diſpoſitionem inter uiuos.*
3 *Minoris alicuius aduocatus, qui per imprudentiam cauſam amiſit, an teneatur.*
4 *Aduocatus qui per imprudentiam cauſam perdit, tenetur ad damna parti.*

Cum ergo. ¶Minor viginti annis, ſi tetigit 18. annũ, po-
teſt in teſtamento ſeruis libertatem relinque
re iure iſto, ſecus ſi non tetigerit. hoc dicit. Diuidit̃ in 4. partes,
quia primò ponit unum dictum. Secundò, ꝓ id adducit plures
rõnes. Tertiò pro eo adducit alias rationes. Quartò ad concor-
diam reducit, mediam eligens viam, & rõnem annectit. Secun-
da ibi, quod non erat. Tertia ibi, ſed cùm. Quarta ibi, idem nos.
¶Not. ibi, legata. quòd maior 14. annis poteſt hęredẽ inſtituere,
& legata relinquere. ut hic. Sed appellatione legatorum conti-
nentur dationes libertatis. vt l. cũ in ſubſtitutione. ff. de legat. 3.
ergo ẽt libertatem relinquere poſſe debet. ¶No. in verſicu. quod
non erat. quod cui conceditur id quod eſt maius, videtur con-
ceſſum id, quòd eſt minus, ut in ca. cui licèt. de regul. iur. in 6.
¶No. ẽt, ꝙ cui conceditur adminiſtratio omnium bonorum, &
diſpoſitio, fortius debet intelligi, quòd conceſſa ſit adminiſtra-
tio particularis aliquorum bonorum. ¶ Not. in verſicu. ſed cũ.
ꝙ libertas eſt inæſtimabilis. ¶ Not. ibi, mediã. quòd uia media
eſt amplectenda, quoniam medium tenuere beati. ¶ No. quòd
tpe iſtarum legum, etiam in teſtamento minor 18. ann. hoc eſt,
qui nondum attigerat 18. annum, manumittere non poterat,
hodie autem in 14. ann. quo tempore de alijs ſuis bonis teſta-

ri poteſt, vt in Auc. vt ſpõ. largi. §. 1. dixi ſ. §. ea. ¶ No. ibi, ꝓ alijs
poſtulare. ꝙ quis põt aduocare, & allegare pro alijs in ætate ēt
17. ann. No. ꝙ qui põt poſtulare pro alijs, multò fortius põt po
1 ſtulare pro ſe. ¶ † No. ꝙ in 17. ann. põt qs eſſe doctor[a] facit l. 1. §.
2 pueritiam. ff. de poſtu. & qđ ibi no. gl. & doc. ¶ In gl. ſed cum li-
bertas. ibi. l. Neſennius. & in fi. gl. in ver. mediam. Dic, ꝙ aut eſt
maior ꝓſumptio pro vna parte, q̃ pro alia, & tũc non eligit me
dia via, vt l. Neſen. ff. de neg. ge. & qđ ibi no. glo. ꝯ ſniam ruſtici
in fi. Secus qñ non eſſet maior ꝓſumptio pro vna parte, q̃ pro
alia. ita no. in lege. ſed & fi. l. §. adeò. ff. de pe. hęr. ¶ In gl. impleue
rit. in fi. Not. ex iſta gl. ꝙ a ꝯctu ad vltimas voluntates, & ecõ, li-
cita ſit argumentatio, vt l. ſi ſeruum filij §. eum qui. ff. de le. 1. cũ
ibi no. per doc. & per eandem rõnem videatur, ꝙ ſi põt in teſtõ
quis manumittere, & poſſit inter viuos. tñ gl. illud ꝙ eſt ſtatu-
2 tum † in vltima voluntate, non extendit ad diſpoſitionem inter
viuos; & hoc quia tractatur de correctione legis Eliæ ſentiæ.
Ex quo no. ꝙ lex corrigens loquens in vno caſu, non extẽditur
ad alium ſimilem, vel ſimilem rõnem habentem. vt dixi ſ. de iu
3 re nat. gen. & ciui. §. 1. ¶ In gl. poſtulare. in fi. vnde † non tenet, ſi
per imprudentiam cauſam amiſit, vt no. ff. de poſtu. l. 1. §. pueri-
tiã. Et hãc rõnem reddit gl. quare non poteſt eſſe ꝓcurator ad
iudicia, & tñ poteſt eſſe aduocatus, quia ſi eſſet procurator, te-
neret mãdati, & aduocatus non tenet mãdati. Sed hęc rõ gl. nõ
eſt bona, quia procurator ad negotia tenetur mãdati, & tñ põt
eſſe æta. 17. ann. vt ſ. eo. §. ead. Tu dic ſm doc. & Io. Fab. hic, ꝙ in
iudicio requiritur, ꝙ partes ſint legitimæ ætatis, qualis minor an-
no. 25. non eſt. C. qui legi. perſo. ha. ſtan. in iudi. per totũ. ſed ad-
uocatus non eſt pars, ſiue perſona neceſſaria ad iudiciũ fundã-
4 dum, igitur, &c. ¶ † Quęrit hic Io. Fab. an aduocatus teneatur ad
damna parti, ſi per imprudentiam cauſam perdit, ſicut teneret
iudex, vt l. fi. & ibi gl. & Bar. ff. de var. & extraor. cog. & ff. de iu-
di. l. ſi filius. & ibi Bar. & ſicut medicus, vt l. illicitas. §. ſicuti. ff.
de off. præſ. & ff. ad l. Aqui. l. qua actione. §. fi. cum l. ſeq. & ff. loc.
l. impuberes. §. locator. & dic, ꝙ ſic, maximè, ſi dolum cõmiſit,
quo caſu poteſt etiam criminaliter accuſari, vt C. de aduoc. di-
uer. iu. l. 1. & extra, de iniu. c. fi. Et hoc tenet Spe. in ti. de aduo. §.
fi. ver. quid ſi per imprudentiam. & hoc credo verum, quia eo
ipſo, ꝙ profitetur ſe aduocatum, & artem exercet, videtur ſe
aſſerere peritum, igitur ſua imperitia adſcribitur dolo, fraudi,
& deceptioni, vt l. 2. & quod ibi no. ff. quod quiſq; iu. igitur te-
netur de dolo, & fraude, vt d. l. 1. C. de aduo. diuer. iud.

ADDITIO.

a Doctor. Dicemus ergo per contrarium ſenſum, ꝙ minor 17. anno. non poteſt
doctorari. Tamen Fran. de Zab. in proœm. clem. dicit iure non reperiri cautũ
quæ ætas requiratur. Vide Alex. ad Bar. in d. §. pueritiam. Adde quod adultus
decem & octo ann. doctor fieri poteſt.

De lege Fuſia Canina tollenda.

SVMMARIVM.

1 *Arguere a contractibus, ad vltimas voluntates, & econtra, quando liceat, & num 4.*
2 *Iudex pronuntians ſecundum tenorem conſilij conſultoris, qui conſu luit aliquem condemnandum, an condemnare videatur.*
3 *Statutum in contractib. quod eſt magis fauorabile, quàm ſtatutum in vltimis voluntatibus, debet porrigi ad vltimas voluntates.*
4 *Facere quis poteſt in alieno quod ſibi prodeſt, & domino non nocet.*
5 *Facere quis non poteſt in ſuo, quod alteri nocet, & ſibi non prodeſt.*
6 *Facere quis compellitur quod alteri prodeſt, & ſibi non nocet.*

LEge. Diuidit in tres partes. Primò, facit mentionẽ
legis Fuſiæ Caninæ. Secundò, eã corrigit. Ter-
tiò, aliã rõnem aſſignat. Secũda ibi, quãquam. Tertia
ibi, cum ſatis. Et hoc dicit. Poteſt quis in teſtõ oĩbus
ſeruis ſuis libertatem dare, ceſſantib. oĩbus alijs impedimentis,
ſicut inter viuos, non obſtante ſtatuto legis Fuſiæ Caninæ. h. d.
¶ No. ꝙ lex, ſiue ſtatutum impeditiuum libertatis, dr̃ quodãmo
dò inualidum. ¶ No. ꝙ lex, ſiue ſtatutum, non dẽt eſſe cã impe-
ditiua libertatis. ¶ No. ꝙ non dẽt magis concedi in alienatione
bonorum ſuorũ alicui in actu inter viuos, q̃ in actu vltimæ uo-
1 luntatis. ¶ † No. ibi, niſi aliam. qđ licita eſt argumẽtatio de ꝯctib.
ad vltimas voluntates, qñ eſt eadem rõ in vtroq;, aliàs ſecus, vt
hic, faciunt no. in l. fi. C. de leg. ¶ No. ibi, tollendam eſſe. & facit
2 ſi † conſultor dicat, Titiũ condemnamus, & iudex pronũtiet in
oĩbus ſm formam conſilij, ꝙ vr̃ condemnatus. & ita vult Cy.
Bal. & Ang. in l. 1. C. ſi aduer. lib. Sed Bar. ibi ꝯ. & idẽ in l. ſi fun-
dus. ff. de reſcin. ven. Sed rñ communiter tenetur, qđ vr̃ cõdem-
a natus,[a] quia mẽs conſultoris, & mens iudicis fuit condemnare
Titium, igitur vr̃ condemnatus, quia mens eſt attendenda, vt l.
cũ virũ. C. de fideic. ita dicit Io. de Imo. in l. 1. §. 2. ff. de verb. ob.
Tu dic, vt ibi dixi, & iſtam ſniam voluit Bar. rectè intuenti. in d.
l. ſi fundus. ff. de reſc. ven. & dixi in d. l. 3. §. 2. & in l. 4. §. ait ꝓtor.
3 ff. de re iud. dic, vt ibi. ¶ † In gl. adimere. in fi. & ſic no. ꝙ ſtatutũ
in ꝯctibus, ſi eſt magis fauorabile, q̃ ſtatutum in ultimis uolũta
tib. tunc debet porrigi ad ultimas uoluntates, ſed Bal. in l. 1. C.
eo. dixit hoc eſſe ideo, quia lex ultrà procedit, alias non liceret
* per locũ ab extra. i. a ſimilibus * legibus derogare, ſed tale argu
mentum ualet, qñ poſt legem. Et in caſu omiſſo cõclude, ꝙ aut
loquimur in permiſſis, & tũc arguitur de ꝯctibus ad ultimas vo
lũtates affirmatiuè, ut hic. Aut in ꝓhibitis fauore priuatæ utili-
tatis, tũc prohibita una, non prohibetur alia ſpecies, vt l. placet.
ff. de le. 3. in prin. Aut loquimur in cõceſſione priuilegij, & idẽ,
vt ff. de ver. ſig. l. verba geſſerũt. Aut loquimur in adhibẽda ſolẽ
nitate, & idẽ, vt l. vbi numerus. ff. de teſti. coniuncta l. 3. in prin.
ſaluo ſtatuto municipali, qđ nõ recipit interpretationem extra
caſus ſuos. ¶ An aũt ſit licita argumentatio de contractu ad ulti
b mas uoluntates, & econtra?[b] Conclude ſm Dy. & Ray. & Im.
in l. ſeruum filij §. eum qui chirographum. ff. de leg. 1. videlicet,
ꝙ aut conſtat, ꝙ eſt eadem ratio in vtroq;, & tũc licita eſt argu
mẽtatio de uno ad aliud; aut conſtat qđ eſt maior ratio in ulti-
ma uoluntate, q̃ in contractu, & tunc licitum eſt arguere de cõ
tractu ad ultimas uoluntates affirmatiuè, ut l. fi. C. de legi. Econ
tra non eſt licita argumentatio affirmatiuè, cùm de maiori ad
minus affirmatiuè non arguatur, ut no gl. in c. cum in cunctis.
de elec. in l. 1. & 2. ff. de interd. & relig. ſed negatiuè ſic, ut l. obli
gationum ferè. §. placet. ff. de act. & obli. Aut conſtat, ꝙ eſt ma-
ior rõ in contractu, q̃ in ultima uoluntate, & tunc de ipſa ulti-
ma uoluntate ad contractum argui poteſt affirmatiuè, ſed non
negatiuè, ut l. pactum inter hæredem. ff. de pact. Interdũ eſt du-
bium in quo uigeat maior rõ, & tunc in dubio dic, ꝙ ꝓſumitur
maior ratio in ultimis uoluntatibus, cum in eis fiat plenior in-
terpretatio, vt l. in teſtamentis. ff. de reg. iu. tunc qualiter poſſet
argui, patet ex prædictis. Vnum tamẽ no. ꝙ aliquo reſpectu dr̃,
ꝙ eſt maior ratio in contractu, q̃ in vltima uoluntate, quia ni-
titur uolũtate duorum l. 1. in prin. cum ibi no. ff. de pact. Ex quo
ſequitur, ꝙ in his, quæ ueniunt ex contractu noſtro, dicimur
habere plus iuris, & firmitatis, vt arg. no. in l. filius. ff. de uer. ob.
& ibi Barto. igitur &c. ¶ Iſte tex. cum glo. facit contra inuidos,
qui non debent ſuſtineri. ¶ Ex quo concludas quatuor regulas
4 ſm Io. Fab. † Prima, ꝙ poſſum facere in tuo te inuito quod mi-
hi prodeſt, & te non lędit, ut hic. & ff. de aqua plu. arc. l. 1. §. fin.
ſecus ſi læderet. C. de ſer. & aqua. l. aquam. & ff. ſi ſer. ven. l. & ſi
5 fortè. in prin. & l. ſicut. §. pen. Secunda, † ꝙ quis non põt facere[c]
c in ſuo, quod alteri nocet, & ſibi non prodeſt, immo tenetur de
dolo, ſi animo nocendi faciat, ut ff. de aqua plu. arc. l. 1. §. deni-
que. & no. de dam. infec. l. Proculus. non tamen poteſt agi iniu-
riarum. ff. de iniur. l. ſi quis de honoribus. Tertia, ꝙ quis non po
teſt facere in ſuo, quod alteri noceat, & ſibi non prodeſt, ēt ad
utilitatem tertij, ut ff. de leg. præſtan. l. uirilis. §. ſed ſi adiecit. &
hoc ſi faciat animo nocendi illi alii, & cauſa inuidiæ. ſi aũt prin
cipaliter, vt gratificet alij, videtur ꝙ poſſit. ff. de iure do. l. cum
in fundo. §. diuortio. in fi. etenim animus facit illicitum quod
eſſet alias licitum, ut extra de exceſſ. præla. clemen. prima, & ibi
6 no. ff. de regu. iur. l. locupletari. & ibi no. † Quarta, ꝙ quis com
pellitur facere quòd alteri prodeſt, & ſibi non nocet, dummo-
dò contractus præceſſerit, ex & quo poſſit agi ad hoc. ff. de eui-
ctio. l. in creditore. ff. de aqua plu. arcen. l. ſecũda. §. item Varus.
¶ Sed aduertendum, quia in dubio non videtur quis facere ani-
mo nocendi, nec dolo, qui utitur iure ſuo. ff. de regul. iur. l. non
videtur. & ei incumbit onus probandi qui dicit. ff. de prob. l. ei
qui. & l. quoties. §. qui dolum. & ita uidetur tenere glo. in l. flu-
minum. §. fin. ff. de dam. infe. Eſt de hoc tamen dicendum, ut per
glo. & Bar. & alios, in d. l. Proculus. & in l. 1. denique. ff. de aqua
plu. arcen.

ADDITIONES.

a Condemnatus. Adde pulchrè Ang. conſ. 49. ubi etiam quid ſi nõ apertè iudex
protulerit in ſententia dicta verba, abſoluo, vel condemno, prout in conſil.
continetur.
* Et ſic legibus, in uet. exempl.
b Contra. Adde vt per Alex. & Flo. in d. §. cum qui. Rom. conſi. 72. & conſi. 186.
c Facere. Adde an liceat ædificare ad æmulationem alterius. Dec. & Cagn. in re
gu. nullus uidetur. ff. de reg. iu.

De his qui ſunt ſui, vel alieni iuris.

SVMMARIVM.

1 *Contrariorum quando ſit eadem diſpoſitio, & nu.5.& 5.*
3 *Teſtis qui eſt ſuorum verborum neſcius non probat.*
4 *Teſtes publicati ſicut non poſſunt recipi ſuper eiſdem capitulis, ita nec ſuper directo contrarijs.*

SEquitur. Totus iſte ti. diuidiť i 5.partes. Primò,
ponit dũo gñã perſonarũ. Secundò, qui
ſunt in ptãte dñorũ, & quo iure fuit introductũ eorũ
dñiũ. Tertiò, ponit nouũ ſtatutũ reſtringens ptãtem
circa mortẽ, & puniẽs ꝯfacientẽ. Quartò, aliã reſtrictionẽ ptã-
tis, ẽt circa nõ occidẽdo. Quintò, ponit verba nouę ꝯſtitutionis.
Secunda ibi, in poteſtate. tertia ibi, ſed hoc tpe. quarta ibi, ſed &
maior. quinta ibi, cuius reſcripti. Et principaliter h.d. in ſumma.
Cognito vno de ꝯrijs, cognoſcitur & reliquum. h.d. ¶ Et diuidiť
hoc principium. Primò ponit vnam diuiſionem pſonarum bi-
membrem. Secundò, ẽm ſubdiuiditur, membrũ. Tertiò dicit ſe
velle tractare de ſecundo membro ſubdiuiſionis. ſecunda ibi,
rurſus. tertia ibi, videamus. quarta ibi, ac prius. ¶ Not. ꝙ ſunt q̃-
dã perſonę, quę ĩ nullius iure ſine poteſtate ſunt, vel dominio.
¶ No. quod aliquę ſunt pſonæ, quę ſunt ſubiectę poteſtati alie-
næ. ¶ No. quod parentes maſculi habent liberos eorũ in poteſta
te. ¶ No. qđ domini habent ſeruos proprios ſub dño eorum. &
per conſequens, eſt aliud habere aliũ ſub poteſtate, & aliud ſub
a dominio. ¶ No. ꝙ contrariorum[a] eadem eſt diſciplina. ¶ In gl. 1.
b & ibi, & quoſdam liberos. ſ. filiofa. ¶ No. ꝙ licitum[b] eſt bis idem
repetere, vt aliquid addať, vel retrahatur, nec diciť ſuperfluũ.
& ita intelligitur. ſ. quib. in t. cõſt. cod. ¶ In ea. ibi, nã eſt de iure
ciui. ſed iſta gl. ẽm Bar. in l. 1. in prin. ff. eo. poſſet reprehendi, qa
vť, ꝙ hæc diſtinctio partim ſit de iure naturali, partim de iure
ciui. ſ. ꝙ quis ſit ſui iuris, vel alieni, & ſit liber, vnde non vť glo.
bene loqui. ſed Bar. ibi ſaluat glo. ꝙ ẽt pars, ꝙ quis ſit ſui iuris,
ẽt de iu. ciui. quia patria poteſtas de iure ciui. vt l. nam ciuium.
ff. eo. & non ſequitur. ꝙ licèt filius ſit in poteſtate, ꝙ non ſit li-
ber, immo eſt liber. Vel dic ẽm Io. Fab. ꝙ hæc gloſſ. pôt tolerari
ſumpto largo modo iure ciuili, prout ſumitur ſexto mõ. ff. de
iuſ. & iu. l. ius aũt ciuile. ĩ. de iu. na. §. 1. ſed in veritate, de iure gẽ
tiũ eſt, cùm hic tractetur de poteſtate, quã in ſeruos habemus,
vt ſupra de iu. perſ. §. ſeruitus. ¶ In gloſſ. quędam alieno. ibi ſunt
in pendenti. & in fi. d. gl. dic, vt no. & ibi dicã in d. §. ſi ab hoſtib.
Nam captus ab hoſtibus dť ſeruus, ſed ſi reuertatur, iure poſt-
liminij dť eſſe liber. & iſto reſpectu ſtatus eius vť fuiſſe in pen-
dẽti. Ita dicit Bar. in d. l. 1. ff. eo. & vide Cyn. in l. fina. & ibi Bart.
1 & Bald. C. de ſent. paſ. ſed ego dicã in d. §. ſi ab hoſtib. ¶ † In gl. ſi-
mul, in fin. vide quod no. per Dy. extra de reg. iu. ca. qui ſentit.
c in 6. alibi verò dicit, ꝙ cõtrariorum eadẽ eſt diſpoſitio,[c] vt l. 1.
ff. ſo. ma. & C. de ſol. l. pe. & de fruc. & lit. expẽ. l. fi. Alibi dicit, ꝙ
ꝯriorum ꝯria eſt diſpoſitio, vt l. ſi. §. fin. ff. de leg. 3. Alibi vero di
2 citur, quod ꝯriorum ꝯtraria eſt rõ, vt ff. de calũ. l. fi. ¶ † Ad quorũ
ꝯriorum ſolutionem, dic, aut quæriť, quantum ad diſciplinam,
& eius cognitionem, & tunc eſt vera regula huius tex. Aut quæ
ritur quantum ad iuris diſpoſitionem, & tunc dicit Dy. in d. l. 1.
ff. ſo. ma. aut eſt eadẽ rõ ꝯriorum, & tunc eſt eadem diſpoſitio,
vt d. l. 1. & l. inquiſitio. C. de ſol. Aut non eſt eadẽ rõ, & tunc non
eſt eadẽ diſpoſitio, ſed ꝯria, vt l. fi. ff. de calũ. & l. fi. §. fi. ff. de leg. 3.
quæ oĩa no. Et ex iſto tex. Bal. in l. 1. in prin. ff. eo. infert, ꝙ q co-
gnoſcit vnum ꝯriorum, cognoſcit & reliquum, & qui neſcit p-
3 bare vnum, neſcit probare reliquũ. ¶ † Ex quo infert, ꝙ ſi teſtis
interrogatus (qui dicit fuiſſe de nocte) qualiter eſt facta dies, di-
cat neſcio, nõ pôt probare, ꝙ fuerit noctis tpe. & idem ſi dicat
teſtis, ꝙ Titius eſt malæ famæ, & interrogatus, quid intelligit p
bonam famam, dicit, ignoro. non pbat. Adde quod iſte tex. pro-
4 cedit qñ ſunt directò contraria. ¶ † Et per hoc dicimus, ꝙ ſi ſunt
teſtes publicati, ſicut non poſſunt amplius recipi ſuper eiſdem
d capitulis, ita nec ſuper directò ꝯrijs,[d] qa vno cognito, &c. ut in
cle. teſtib. de teſt. & in Auct. de teſt. §. quia verò. ſecus qñ nõ ſunt
directò ꝯria, ſed per indirectum. facit extra de teſtib. c. ex teno-
5 re. & c. licet cãni. extra de prob. † Item ꝙ hic dť, intellige reſpe-
ctu cognitionis, ſed reſpectu effectus, non eſt eadem diſciplina,
immo cõtrarius effectus, cùm de vno prædicet, & diſponat af-
firmatiuè, & de altero negatiuè. ff. de accuſa. l. qui accuſare. Si-
militer reſpectu poſitionis contrariatur, quia poſitio vnius eſt
excluſio alterius, vt dictũ eſt, vt l. hæc verba. §. ille aut ille. ff. de
ver. ſig. & hoc niſi de vtroque diſponatur (falſò in quibuſdam
exempla. addiť, aut dicitur) a iure affirmatiuè, vel negatiuè, ut
eſt, cùm dicitur, ꝙ vbi damnum eſt, ibi & lucrũ collocari de-
bet, & econtrà, vt infrà de contrah. emptio. §. cum autem &c.

ADDITIONES.

a Contrarium No. ꝙ contrariorum. De iſto Brocardo, vide per Lud. Rom. Aret. Alex. Soc. & Iaſ. in rub. ff. de acq. poſſ.
b Licitum. Ad idem gl. in §. ius autem gentium omni humano. in ver. ius. ſupra, de iu. nat. gen. & ciui. Ant. Cai.
c Diſpoſitio. Cõtraria dñť ea, inter quæ nulla eſt ſimilitudo, ẽm Bal. in l. 1. in ver. vt aũt materia. C. de fur. quorũ finis cõtrarius eſt. & incompatibilia. Bal. in l. 1. ver. nono opp. ſi ſer. expor. C. ac illa quæ cõtrarios habẽt effectus. alias diuerſa non ẽt contraria ſunt. Guil. Du. in Spe. de proprie. §. 2. in calce. Ant. Cai.
d Contrarijs. Dic tamen, quòd iudex abſente parte potuit interrogare, ut tenet Ro. conſ. 479.

SVMMARIVM.

1 *Acquiſitu per ſeruum ex illicito quæſtu, an quærantur domino.*
2 *Vſura acquiſita per filiũ ex pecunia patris, an ipſi patri quærantur.*
3 *Filius qui uſuras ex pecunia patris acquiſiuit, an poſt patris mortẽ illas fratribus communicet.*
4 *Confirmans generaliter ſtatuta, licita tantum confirmare uidetur.*
5 *Dominus ſi dicat ſeruo, vado ad pontem, & ſi obuiaueris libero, liber eſto. & alius ſimiliter dicat ſeruo, uade ad pontem, & ſi obuiaueris ſeruo, liber eſto, & inuicem ſe obuient, an ambo ſint liberi.*
6 *Dominicę poteſtatis effectus multiplex.*
7 *Bannitus poſt pacem factum, licitè poteſt offendi non obſtante pace, vigore ſtatuti.*
8 *Faciens pacem cum bannito, poteſt illum impunè offendere.*
9 *Clericum in facinore deprehenſum occidens, an incidat in canonem latę ſententię.*
10 *Moderatu ſæuitia quibus competat.*
11 *Pater filium incarcerare poteſt.*

IN poteſtate. ¶ Diuidiť in tres partes. Primò ponit, q ſint
in dñorũ ptãte. Secũdò, vñ dicta ptãs deſcẽ
dit. Tertiò, duos eius effectus. Secũda ibi, ſi q dẽ. Tertia ibi, & ꝙ
olim poterãt ſerui a dñis impunè occidi. h.d. ¶ No. ꝙ dñium in
ſeruos fuit introductũ a iure gẽt. ¶ No. ꝙ de iure gẽtiũ in volun
tate dñi ẽ, & uitæ parcere, & necẽ ſeruo tribuere. facit (ſicut di-
ximus) in pñe ex l. 12. tab. in l. in ſuis. ff. de li. & poſth. ¶ No. ꝙ qc
qd p ſeruũ acquiriť, dño acquiriť, ſicut dicimus ẽt in filio, vt l.
1. ff. ſi qs a pa. fue. manu. ¶ No. ꝙ hodie nõ licet ſine cã in ſeruos
pprios ſęuire. ¶ No. ꝙ ita puniť dñs occidẽs ſeruũ pprium ſine
cã, ſicut ſi ſeruũ alienũ interfeciſſet, & ſic l. Corn. de ſica. teneť.
¶ No. ibi, ſub Imperio nřo ſunt. ꝙ ẽt Imperator nõ fecit leges,
niſi p ſubditis ſuis, q̃uominus dẽt facere poſſe qlibet alius ſtatu
tũ, qđ liget fureñſes, de quo tñ dic, vt p Cy. Bar. & Bal. in l. 1. C. đ
ſum. Tri. & fi. cath. ¶ In gl. ptãtẽ eſſe. in fi. dic, vt dicã ĩ. eo. in ver.
1 cognita. † In gl. acqrit. ibi nõ teneť reddere &c. Ange. & Imo. in
d. l. ꝙ ſeruus. vñr tenere hãc gl. ꝙ dño, & pñi fiet acqſitio, ẽt ex
illicito q̃ſtu; & iõ pť & filius, dñs, & ſeruus tenent ad reſtõnẽ.
Sed (vt refert hic Io. Fab.) Pet. tenet, ꝙ ſi iniuſtè acqrit, nõ acqui
rit dño ignorãti, ſed ſciẽti ſic, vt patet ĩ d. l. qđ ſeruus. & aſſignat
rõnẽ, qđ hoc iõ ẽ, qa qcqd acqrit ſeruus, vť acqrere de volũta-
te dñi, qui in dubio nõ vť accõmodare ſuã volũtatẽ ad illicita,
vt l. ſi pcurator. ff. de ꝯd. inde. Sed ipſe dicit, qđ hoc nõ vť ſuffi-
ciẽs, qa ẽt inuito acqriť, vt ff. de ver. ob. l. ſeruus uetãte. Prçterea
ꝯ ipſũ vť. ff. de lit. l. ſi ſeruus. & gl. expſſa vť ꝯria huic in d. l. qđ
ſeruus. in ver. nõ poſſides. ff. de ac. poſ. vbi tenet, ꝙ nihil acqriť.
ſed ꝯ illã gl. & p iſta gl. vť caſus in l. ſi de eo. in prin. ff. de ac. poſ.
Sed ſoluit, ꝙ poſſeſſio nõ q̃riť ex maleficio dño ignoranti, ſed
ſciẽti, vt d. l. qđ ſeruus. Nõ ob. ꝯria. l. ſi de eo. qa ibi dñs ſciebat
dñium, nõ aũt q̃riť ex iniuſta cã, ubi titulus aptus eſt ad acqren
dũ dñiũ, nec ẽ aliqd qđ ipediat, vt d. l. ꝙ ſeruus. & ff. de li. cau. l.
immo. & ẽ rõ in poſſeſſione, qa opus eſt aío, vt ff. de acq. poſ. l.
a quẽadmodũ. & ita has gl. potes cõcordare.[a] ¶ † Et pdicta inducũ
2 tur ad illã q. an ſi filius ex pecunia pñs habuit vſuras, an vſuræ
acqrant pñi de quo p gl. & doc. in l. cũ oportet. in prin. C. đ bo.
q̃ lib. Sed p ſuprad. vť, ꝙ oĩno fiat pñi acqſitio, cũ tractet de ac-
quiſitione dñij, licèt pť teneať poſtea, & ẽt filius reſtituere, vt c.
3 debitores. de iur. iur. ¶ † Itẽ facit ſi filius lucratus fuit dictas vſu-
b ras, an teneať poſt mortem pẽis fratrib. cõicare?[b] & hoc ponit
Bar. in d. l. qđ ſeruus. & ĩ d. l. cũ oportet. in pri. vbi tenet, qđ nõ.
Sed p ſupradicta vť, ꝙ ſic, qa ſi acquiriť pñi, ergo eſt cõe fratri-
bus. l. 1. C. ſi cer. pe. Sed Bal. in d. l. cũ oportet. arguit pro, & ꝯ; &
finaliter bonũ uerbũ dicit, ꝙ uidelicet, virtus cõſiſtit in mõ pra
cticandi, qm̃ ſi pater, vel fratres petunt illud lucrũ tanquã vſu-
ras, vel ex uſuris q̃ſitum, quia allegant ꝙ de turpitudine volũt
lucrum

ADDITIONES.

a Concordare. Adde ꝙ d. Alex. in d. l. quòd ſeruus. dicit quòd uerum putat opi. ꝙ differentia ſit inter poſſeſſionem. & dominium acquiſitum iniuſtè per ſeruum, ut poſſeſſionem amittere poſſit, dominium non.
b Communicare. Adde quicquid hic dicat Ang. ꝙ Io. And. in add. Spe. de iud. §. ſequitur. ver. quid ſi alter, tenet, ꝙ non venit communicandum, quia reſtitui debet, & idem tenet Ang. in conſi. 60. & 207.

Iuerũ participare, non ſunt audiendi, nec a fratre auocabunt, vt
l. ſiue hæreditaria. ff. de neg. geſt. & l. aliàs. & qđ ibi no. Bart. ff.
de in litẽ iur. Aut ſimpliciter petunt, vt acquiſitũ per filiũ, vel
fratrem, ex pecunia paterna conferatur, & communicetur, &
tũc obtinebunt, & vindicabunt a filio, vel ſeruo, ut d. l. eũ opor
tet. qđ no. quia filius nõ poterit dicere, ꝙ acquiſiuerit ex vſuris,
quia allegaret turpitudinẽ ſuam. & illud voluit Raph. in d. l. qđ
4 ſeruus. ff. de acq. poſ. qđ no. ¶ † Et prædicta inducit Bar. & Bald. ĩ
l. 1. in prin. ff. eo. ꝙ confirmans gñaliter ſtatuta, intelligitur ꝯfir-
a mare tantummodò licita, & non illicita.[a] Facit c. 1. de iureiu. in
6. & eſt caſus, & ibi no. ẽ: hoc Bal. ĩ l. vnica. C. de monopoliis. qđ
5 no. ¶ † In ea. gl. ibi, & ſic, hæc oppoſitio eſt de puncto. illa gloſ.
facit ad illam vulgatam qõnem de qua per Bar. & doc. in l. Are
thuſa. ff. de ſta. ho. & per Bar. Ang. Raph & Imo. in l. ſi poſt mor-
tem. in princ. ff. de lega. 1. videlicet, ſi vnus dñs dixit ſeruo ſuo,
vade ſuper pontem, & ſi obuiaueris libero, liber eſto. Alius
dñs dixit ſeruo ſuo, vade ſup põtẽ, & ſi obuiaueris ſeruo, liber
eſto. iſti duo ſe inuicẽ obuiauerunt, q̃ritur quis eorũ ſit liber: &
cõcludit Bart. ꝙ quædam concurrunt in puncto ſucceſſiuè,
hoc eſt deficiẽte vno, incipit aliud, & de his iudicamus de vno
per prius, de altero per poſterius. ita no. in d. l. Arethuſa. q̃ſique
duo concurrunt in pũcto pariter, & nõ ſucceſſiuè, & q̃nq; ad
validationẽ actus, de quo loquimur, non eſt neceſſe, ꝙ vnũ præ
cedat aliud, ſed ſufficit, ꝙ vnũ non ſequatur aliud; & tunc iudi
catur pariter de vtroq;, ut d. l. ſi poſt mortẽ. Si verò eſt neceſſe,
ꝙ vnũ pręcedat aliud, tunc ſi illa duo concurrunt ſimiliter, tũc
ille actus viciatur, vt l. ſi fuerit. ff. de reb. dub. licèt q̃nq; præſu-
matur vnũ præceſſiſſe. ſ. quod eſt fauorabilius. d. l. ſi fuerit. in fi.
& l. cũ qui. §. 2. ff. de reb. dub. Nũc ad ꝓpoſitũ, ille cui dictũ fuit,
ſi obuiaueris ſeruo, eſto liber, liber erit, quia in actu cũ obuia-
uit ille, alter erat ſeruus. Sed ille cui dictum fuit, ſi obuiaueris
libero, non erit liber, quia in puncto quo obuiauit, ſeruo obuia
uit, licèt ſucceſſiuè ſtatim factus ſit liber. Et hoc ẽt tenet Bal. in
d. l. Arethuſa. & alle. quia quod eſt prius in eſſe, eſt prius in tpe.
Ex quo ſequit̃, ꝙ ille, cui impoſitũ eſt, ſi obuiaueris ſeruo, erit
liber, quia ſeruitus eſt ſtatus præambulus, pro quo alleg. ff. de
6 donatio. inter vir. & vxo. l. cũ hic ſtatus. §. ſi ambo. ¶ † In gloſſ. ac
quirit̃. quę incipit. No. effectus dominicæ poteſtatis, adde quar-
tum, quia teſtamẽtũ facere non põt ſeruus, vt l. qui teſtamento.
§. ſeruus. ff. de teſ. Itẽ quintũ, quia non põt eſſe teſtis, vt l. qm̃. C.
de teſti. Itẽ ſextũ, quia non põt eſſe arbiter, vt l. pacui. §. 1. ff. de
arb. Itẽ ſeptimũ. quia nõ põt eſſe iudex, ut ff. de iud. l. cũ prætor.
Itẽ octauum, quia m̃rimoniũ ſoluitur iure ciuili pro ſeruitute,
vt in Auct. de nup. §. ſed & captiuitatis. ¶ In gl. cognita. ibi, l. ma-
rito. §. 1. No. ꝙ licèt domino non ſi licitum occidere ſeruũ, tñ in
telligit̃, dummodò ſeruus non mereatur. ¶ Et iſtud inducitur ꝑ
Bart. in d. l. qui ſeruum. ff. de ver. ob. & in d. l. quid ergo §. 1. ff. de
7 leg. 1. ad qõnem: feci pacẽ tecũ, † & promiſi te nõ offendere, de-
mum fuiſti bãnitus, offendi te, an dicar tibi rupiſſe pacẽ? & dicit
Bar. ꝙ non, qa illud qđ promiſi non offendere, intelligit̃ niſi le
b ge ꝑmittente,[b] te non offendã, vt l. q̃ro. §. inter locatorẽ. ff. loc.
idem determinat Bar. in ſua diſp. q̃ incipit, Lucanæ ciuitatis ſta
tuto cauet̃. & in l. 1. §. non fuit. ff. de dolo. & in l. elegãter. §. & ſi
8 res. ff. de pig. act. ¶ † Quinimmo Bar. in d. ſua diſpu. plus dicit, ꝙ
ẽt ſi poſtq̃ aliqs eſt bãnitus, fiat pax cũ eo, & promittat̃ non of
fendere, tñ vr̃ impunè poſſe occidi, nã tali ſtatuto (qđ fuit in-
ductũ ob publicam vtilitatem, & in odium bãnitorũ) non põt
renunciari, per no. in l. ius publicum. ff. de pact. & ita refert etiã
Imo. in d. l. qui ſeruum. pro quo facit d. l. minimè. ff. de rel. & l.
quidam. ff. de pę. & ibi Bar. dic, vt plenius ſcripſi, in d. l. qui ſer-
9 uum. qđ eſt no. ¶ † Item hoc inducit Bal. in d. l. quid ergo. §. 2. ꝙ
c occidens clericum[c] in lauore depręhẽſum, non incidit in cano
nem latæ ſniæ. de quo in c. ſi quis ſuadente. 17. q. 4 Nam tũc nul
la iniuria vr̃ inferri eccleſiæ, ex quo clericus merebat̃, qui prin
cipaliter eam eſt paſſus. facit l. non ſolum. §. quanq̃ ff. de iniur.
dic, vt ꝑ Imo. in d. l. quid ergo. ¶ In ea. gl. ibi, ut C. de emen. ſer. l.
d 1. No. ꝙ moderata ſæuitia[d] † eſt permiſſa dominis, eſt ẽt ꝑmiſſa
10 vſufructuario, cui tñ nõ licèt ſeruum cicatricib. deformare, vt
l. locũ. §. ex eo. ff. de uſufr. ſic ẽt eſt permiſſa marito in ſeruos do
tales, licèt ſit uitium naturale. l. ſi conſtãte. §. ſi maritus. ff. ſo. ma.
ſic ẽt eſt permiſſa magiſtro in diſcipulos. l. ſed & ſi quẽcunq;. §.
ſi. ff. ad l. Aqui. ſic ẽt patri in filios, & propinquo in ꝓpinquos,
dũmodo nõ excedat modum, ut l. 1. C. de emẽ. propin. & ibi gl.
11 ¶ † Et eſt bene no.[e] ꝙ pater poteſt facere incarcerari filiũ inobe
e dientem, ſm̃ arbitrium, & voluntatem ſuam, vt l. ſi filius. C. de
pa. poteſta. ſic ẽt ea cauſa marito licitum eſt caſtigare vxorem,
vt in Auc. vt lic. matri & auiæ. §. ſi quis aũt propriam uxorẽ ſic
eſt permiſſum abbati monachum, vt no. in gl. in c. poteſt q̃s. de
reg. iu. in 6. ¶ In ea. gl. ibi, licèt Pla. dixerit ꝯ̃rium, ſed ego puto
opi. Io. eſſe verã, non tm̃ per leges allegatas per Io. ſed ẽt per
leges allegatas per Pla. nã l. 1. ff. eo. ti. dicit, ꝙ nullis hominibus
licet ſ. modũ, & ſine cauſa legib. cognita in ſeruos ſuos ſæuire,
ergo intra modum licitum eſt, a ꝯ̃rio ſenſu, & idem dicitur hic.
Præterea hoc vr̃ probari. ff. eo. l. 2. ibi, ſed dominorum intereſt,
ne auxiliũ ꝯ̃ ſæuitiam, uel famem, vel intollerabilem iniuriã de
negetur. ergo a ꝯ̃rio, ſi iniuria eſt tollerabilis, quia leuis, denega
retur auxilium. Pręterea, ſicut ſeruus non debet puniri ꝑ leui
iniuria facta dño, ſine cã, ita e ꝯ̃, dñs non dẽt puniri pro leui in-
iuria ſine cã facta ſeruo, ne melioris cõditionis ſit ſeruus, q̃ dñs.
l. reſpiciendũ. §. furta. ff. de pęn. & l. ſerui & filii. ff. de fur. facit ad
pręcdicta. l. 1. §. ſciendũ. ff. de ædi. edic. vbi vulnuſculũ modicum
non curatur. ergo ẽt leuis offenſa ſine cã nõ debet attẽdi, ſicut
ẽt nõ attendit̃, nec dño actio datur pro leui iniuria facta ſeruo
ſuo, ut infra de iniur. §. ſeruus. comprobatur ſic, de iure antiquo
licitũ erat dñis occidere ſeruos ſine cã, ut hic: ſi ergo licebat oc
cidere, ergo & verberare, & aliter iniuriari, & contumeliis af-
ficere, vt no. Bal. in rep. l. in ſuis. ff. de lib. & poſth. Et qa, cui li-
cèt, qđ eſt plus, licèt utique, quod eſt minus, vt de regu. iu. c. cui
licet. in 6. & l. nã ad ea. §. qui occidere. ff. de adul. & ibi Bart. Sed
ius antiquũ ſolummodò correctũ eſt in occiſione, vt hic patet
in ver. nã ea cõſtitutione. itẽ ꝯ̃ ſæuitiam, vel famem, vel intolle-
rabilem iniuriam, ut j. eo. §. ſed & dominorũ. ergo in aliis leui-
bus, ius antiquũ (quod nullam cauſam requirebat) remanet in-
correctum, ut arg. l. præcipimus. in fi. C. de appel.

ADDITIONES.

a Illicita. Adde Rom. conſ. 218. Bal. conſ. 315. in 2. lib.
b Permittente. Adde Bal. conſ. 31 in 2. uol.
c Clericum. Quid de uerberante clericum in habitu laicali, quem credebat lai
cum Aug. in l. item apud Labeonem. §. ſi quis virgines. per illum tex. de iniu.
in Pan. dicit, ꝙ non incidit in ca. ſi quis ſuadente. ad idem Dy. in l. gerit. de
acqui. hæ. in Pan, quod procedit, niſi ſciuiſſet illum eſſe clericum, nunc. n. te
netur, ar. l. ſi fructus. & l. qui victum ff. ad l. Aqui. in Pan. Si uerberauerit laicũ
ſub habitu clericali, etiam non tenetur. ar. l. ſi ff. de crim. expi. hæ. unde co
gnoſcens monialem neſciens eam monialem, non punitur de ſtupro monia
lis. gl. in c. 1. & ibi Bal. no. quib. mo. feu. amit. colla. 10. Ant. Cai.
d Sæuitia. Adde ꝙ caſtigatio dominis ſit permiſſa, & qualiter puniantur ſi mo
dum excedant. Alex. conſ. 75. lib. 2.
e Et eſt bene no. Subiungo hic, quòd pater poteſt ex cauſa maledicere filium,
ſicut & benedicere, nam magnus effectus uiſus eſt plerunque ex una maledi
ctione, uel benedictione paterna, maxime in filiis Patriarcharum. Pan. in c. li
cet, in prin. de voto &c.

SVMMARIVM.

1 *Vendere ex cauſa quis cogitur.*
2 *Seruus qui ad eccleſiam confugit, an & qualiter poſſit a domino vindicari.*
3 *Scriptura faciens alterius ſcripturæ mentionem, totum illius teno-
rem continere debet, ut fidem faciat, & probet.*

Sed & maior Diuidit̃ ĩ quinq; part. Primò, ponit dictũ
in gñe. Scđò, illud exẽplificat, & rõnem
reddit. Tertiò, ponit verba reſcripti, de quo fit mẽtio. ĩ prin. §. 4.
cõcludit. Quintò minat̃ officiali nõ obſeruãti legẽ iſtã. ſcđa ibi,
nã ꝯſultus. tertia ibi, cuius reſcripti. quarta ibi, deniq;. quinta
ibi, q Sabinus. Et h. d. Nimia dominorũ aſperitas coercet̃. Itẽ of-
ficialis fraudans legẽ punit̃. h. d. ¶ No. ꝙ nimia ſeueritas dñorũ
in ſeruos coercet̃, ergo a ꝯ̃rio ſenſu nõ nimia ꝑmiſſa eſt. de quo
dic, ut dixi, ſ. §. proa. ¶ No. ꝙ ad ædẽ ſacrã cõfugiens, & ſic ad ec
1 cleſiã, eſt ſecurus. de quo dicã j. in gl. ¶ † No. ibi cogant̃ &c. ꝙ li
cèt q̃s nõ cogat̃ vendere, vel emere, ut l. nec emere. C. de iur. de-
li. ex cã tñ cogit̃ quis uẽdere, ſicut ea cã cogit̃ q̃s emãcipare, ut
no. in l. ſi lenones. C. de epiſ. aud. ¶ No. in uer. expedit. n. ꝙ reipu.
intereſt, ne q̃s malè utat̃ re ſua, & ſic illud ꝙ dr̃, ꝙ q̃libet in re
ſua eſt moderator, & arbiter, vt l. in re mandata. C. mã. intelligi
tur, dũmõ nõ abutat̃. ¶ No. in ver. nec cuiq̃. ꝙ non dẽt tolli, nec
lędi ius ſuũ alicui. facit l. ius noſtrũ. ff. de reg. iu. ¶ No. in ver. ſi q-
dẽ. ꝙ nr̃a intereſt, ne nobis malè operãtib. auxiliũ delinquendi
ꝑſtet. ¶ No. ibi, iuſtè deprecãtib. ꝙ iuſtè deprecantib nõ eſt dene
gãdus aſſenſus. ¶ No. ibi, cognoſce de querelis ꝙ iudex põt co-
gnoſcere, q̃n ſeruus querelat̃, vel ꝯquerit̃ de dño. ¶ No. ĩ uerſic.
2 ſi. ꝙ ille, q facit fraudẽ legi, debet ſeuerius caſtigari. ¶ † In gl. ad
ædẽ ſacrã. in fin. ſed vr̃ obſtare. l. ſi ſeruus. C. de his q ad eccle. cõ
fu. vbi dat̃ facultas dño propria authoritate auellendi. Item uĩ
obſt. ff. de eo. ti. l. ſi. & hoc quidem. vbi dr̃, quòd debet reddi do-
mino. Super hoc dicatis, ſecũdum Io. Fab. ꝙ ſi ſeruus fugiat ad
eccleſiam cum armis, habet locum. d. l. ſi ſeruus. & extra de im
mu. eccle. c. inter. in fin. Si ſine armis, tunc ſi propter ſæuitiam
dñi, & eius ſerui delicto non præcedente, habet locum qđ hic
dr̃. Si verò propter ipſum delictum, dubitans correctionem
domini

domini ſui, & tunc habet locum.d.§.& hoc quidē.& d.ca.inter
& hoc.vbi dñi reſpoſcit cū.Si vero ꝓꝓ timorē iudicis, ꝓꝓ gra-
uiorem criminis punitionē, q̄ dño nō pertinet, vt hic, & l.1.C.
de emen.ſer. tunc eccleſia eū tueri dēt ſicut liberū.Si qs verò li-
ber poſteaq̄ deliquerit, fugiat ad eccleſiam, an poſſit de d.eccle
a ſia eximi [a] ? vide gl.& ibi doc.in l.a.C.de his qui ad eccle.cōfu.
& ego dixi latè in meo trac.male. in gl.ſuper uer.fama publica
præcedente.in ver.4.q̄ro, an vbilibet licitū ſit, &c.& in gl.ſuper
verbo, in ſcalis S.Petronij.dic, vt ibi.¶ Vnū tñ no.ꝙ id ꝙ dr̄ de
eccleſis, idē intelligas de cœmeterio, vt 16.q.4.c.ſi qs cōtumax.
¶ In gl.malè vtatur.in ſi.ſolue, ꝙ licèt quia nō teneat de culpo-
ſa adminiſtratione, tñ tenet de ſæuitia, & dolo commiſſo in cor
pus animalis rōnalis, vt no. Bar.in ꝯrio.¶ In gl.Martianū.in ſi.
no.ea tex.ꝯiuncta gl.ꝙ allegans reformationē, uel ſtatutū, dēt
producere eius verba, de quo tñ dixi ſ.de iur.nat.§.1.& Bart.i
rub.ff.de no.ope.nun.& in l.oēs pp.in ſi.ff.de iuſt.& iu.¶ Sed ad
3 uertas ad cautelā, ꝙ cùm in vna ſcriptura † ſit mentio alterius
ſcripturę, debet totus tenor illius ſcripturæ, de qua ſit mentio,
b inſeri, vt probet, ad hoc, vt nō teneatur originale producere, [b]
vt hic.& in c. abbate ſanè. ibi, capitulum apparet inſertum.ex
de verbo.ſig.de quo p Bar.in l.tutor q repertoriū.in princ.ff.de
admi.tu.& l.chirographis eo.ti.aliàs nō ꝓbaret, niſi ꝓduceretur
originale, vt i auct.ſi qs i aliquo documēto.& ibi do.C.de edē.

ADDITIONES.

a Eximi.Adde Old.conſi.154.& Rom.conſi.227.
b Producere.Vide Rom.conſi.305.

De patria poteſtate.

¶Iſta rub.continuat ad præcedentia hoc modo, viſo ſupra titu.
proxi.de his qui ſunt in poteſtate dominorum, ſubiungit Impe
rator, de his, qui ſunt in poteſtate parentum, vt promiſerat ſu-
pra ti.1.§.1.

SVMMARIVM.

1 *Spurius non eſt in poteſtate parentum.*
2 *Matrimonium quare magis dicatur a matre, quàm à patre.*
3 *Matrimonium an ex coniunctione tantum corporum contrahatur, li*
cèt verba non præcedant.
4 *Matrimonium an & a quibus ſignis contrahi poſſit.*
5 *Traductio ad domum an ſit neceſſaria ad matrimonium.*
6 *Matrimonium conſummatum dicitur quando interuenit copula, &*
non poteſt diſſolui.
7 *Matrimonium an præſumatur eſſe inter ſimul cohabitantes, & car-*
naliter adhærentes, ſi non appareant verba præceſſiſſe.
8 *Matrimonium ex quibus cauſis ſoluatur.*
9 *Vxor an forum viri ſequatur.*
10 *Vxor efficitur ciuis illius ciuitatis, cuius eſt maritus.*
11 *Mulier copulata marito an deſinat eſſe ciuis ciuitatis, a qua orta eſt.*
12 *Comitatenſis nupta ciui, an efficiatur ciuis, & quid econtra.*
13 *Vidua an ſit de foro viri.*
14 *Sponſa quæ mutat forum.*
15 *Concubinatus an ſit de iure permiſſus.*

IN poteſtate. Totus iſte ti.diuidit̃ ĩ 4.partes.Primò, ponit unū dictū in gñe, q ſint
liberi in nr̃a poteſtate.Secundò, diffinitionē nuptia-
rū, uel mr̃imonij.Tertiò, qui habent filios in poteſta
te.Quartò, ea p̃dictis infert ſpecificando qđ primò dixerat.Se-
cunda ibi, nuptiæ.Tertia ibi, ius aũt.Quarta ibi, qui igit̃.Et quia
breuis eſt, & ponit plures caſus, non ſumatur.¶ Not.ibi, liberi
noſtri.ꝙ oēs deſcēdentes ſunt in poteſtate aſcendētiū.Not.ibi,
ex iuſtis nuptijs.ꝙ ad hoc ut aliquis ſit in poteſtate alterius, ne
1 ceſſe eſt, vt ſit ꝓcreatus ex iuſtis nuptiis cōtractis.¶ † Ex quo ſe-
quit̃, ꝙ ſpurius, aut naturalis tm̃, cùm nō ſit natus ex iuſtis nu-
ptiis ꝯctis, vel natus, ſi nuptiæ celebratæ ſunt, & tñ nō ſint iuſtæ
vel legitimę, ꝙ non eſt in poteſtate parentū.facit l.auunculo. ff.
de cōd.ſine cauſa.¶ No.in ver.nuptiæ aũt.diffinitionem nuptia-
rū, ſiue matrimonij.¶ Opponit̃ ꝯ hoc principium, cātra gl.q̃a
hic dr̃, ꝙ ſunt in poteſtate illorū qui eos procreauerũt: ꝯ, quia
immo auorū, vt l.ſic eueniet.ff.de adul.& ĩ.§.q igit̃.cū ſi.Solu.
tex.nr̃ dicit, liberi nr̃i, ſubaudi, i.nr̃orū parentū, ſiue patrumſa.
ita dicit gl.ĩ.quib.mod. ius pat.po.ſol.§.hi verò, in verbo pr̃e.
Scđò opponit̃, ĩ.quib.mod.ius pat.pot.ſol.p totū, vbi nō eſt ve
rū dicere, ꝙ filius ēt ꝓcreatus ex iuſtis nuptiis, ſit ĩ poteſtate pa
rētum, vt hic.Fallit in multis caſibus qui ibi ponunt̃, dicā ergò
ibi.¶Tertiò opponit̃, ꝙ ēt procreatus ex non legitimis nuptijs,
immo ex dānato coitu ſit in poteſtate parētū, ut no.gl.in Auct.
quib.mo.nat.effi.ſui, ſuper rub.& ĩ.ti.1.§.ſi.& ibi dicā.Sol.ibi lo
quit̃ in legitimato, nā licèt ſi natus ex nō veris nuptijs, ſi tñ po-
ſtea fuerit ritè legitimatus, per oĩa habetur, ut legitimè natus,
igit̃ eſt in poteſtate parentū: ſecus aũt, ſi nō eſſet legitimatus, vt
ſupra dixi.¶ In gl.nuptialis.ibi, q̃a velatę incedere debē:.No.
ergo, ꝙ mulieres debent ire capite velato, & facit ſemicopera,
vt eſt text. 33.q.5.c.hæc imago.qđ tēporib.noſtris nō obſeruāt
a mulieres.¶ In ca.ibi, vt mater fiat.No.[a] ꝙ † mr̃imoniū potius de
2 nominat̃ a mr̃e, q̄ a patre, q̃a non dr̃ patrimoniū.& eſt rō, quia
mr̃ maiora ſubſtinet, q̄ pater, nam ante partū grauida exiſtens,
eſt oneroſa, in partu doloroſa, & poſt partū laborioſa.i.in edu
catione, vt in c.ex literis.extra, de conuer.in fid.facit l.ſi.C.qui
3 po.in pig.hab.cir.med.¶ † In gl.coniunctio.ibi, nō corporū tm̃.
No.ex iſta glo.ꝙ ad hoc ut ſit mr̃imoniū, requirit̃ ꝙ ſit duplex
coniunctio, vna animorū, alia corporū.Sed ꝯrium habetur in l.
cui fuerit.ff.de cond.& dem.& in l.nuptias.ff.de regu.iur.vbi ha
bet̃, ꝙ nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit, & illud eſt
verius, per illos tex.& ſimiles.hoc ēt probat̃.27.q.2.in ſumma
ibi, dū dicit: Fuit.n.inter eos conſenſus, qui eſt cauſa efficiens
matrimonij.Sed hæc gl.pōt ſaluari, nā requiritur ēt coniunctio
corporum, i.deſideriū cōiungendi corpora, nā mulier ideo nu-
bit, vt mater fiat, vt dicit alia gl.ſed mater effici non pōt, niſi
cū viro coiungatur corporaliter, ideò debet eſſe illius propoſi-
ti, vt coniungatur ēt corporaliter, licèt qñq; non fiat, facit qđ
no.gl.ſupra de iuſt.& iur.in princ.¶ Quæritur a Ioan.Fab.hic, q
dā adoleſcentes in via ſibi obuiantes adinuicem ſibi cōplacen-
b tes in cōſenſum matrimonij mutuum cōcurrunt, nullis verbis [b]
ſuper hoc cōcurrēntibus, an ſit matrimoniū? & per prædicta uı̃,
ꝙ ſic, quia eſt animorum cōiunctio, ſed ſm eum, multa eſſent
matrimonia, & pauca legitima, vñ dicit, ꝙ eſt opus verbis, &
coniunctio animorum non ſufficit, ēt ſi de ea per cōfeſſionem
c utriuſq; conſtaret, [c] vt extra de ſponſal.c.tuæ & ibi de hoc per
gl.in ver.verba.& Inn.Aduertas tñ ꝙ gl.in l.pe.C.de fideiuſ.di
cit, ꝙ ſi quis deprehenditur cum aliqua, & iurat ſeipſam deſpō
d ſaſſe, ꝙ pro veritate accipitur, [d] & vı̃ cōtra ſupradicta.Sed dic,
ꝙ ibi fuit ēt copula carnalis, non tm̃ coniunctio amicorū, dic
4 vt ibi per Bald.¶ † Sed ad ſigna ſufficiant? dicit ꝙ ſic, nam inter
duos mutos, vel alterum tm̃, valet mr̃imonium per ſigna, ut ex
tra, de ſponſalib.ca.cum apud.qm̃ mutus pōt matrimoniū ꝯhe
re, vt l.mutus.ff.de ri.nup.¶ Quomodò aũt apparet, & compre-
hendatur conſenſus muti, vide Bart.ſingulariter, & Ang.& ibi
Bal.in l.mutum.ff.de acqui.hær.in valentib.aũt loq, neceſſaria
ſunt verba.ut no.gl.& Inn.in d.c.tuæ. Et de iure noſtro eſt gl.in
l.cū notiſſimi, in princ.C.de præſc.30.vel 40.anno. Qñq; tñ ſit
mr̃imonium coniunctione corporum tm̃, dummodò præceſſe
rint verba ſponſaliorum, vt capitulo venient, de eo, qui dux io
5 matrim.quā pol.per adul.¶ † Quæro, an ſit neceſſaria traductio
ad domum? & vı̃ quod nō.vt d.l.cui fuerit. & in l.ea quę.ff.ad
munic.& eſt bonus tex.in Auct.de nup.§.diſponat.& §.moria-
tur.Quod eſt verū, ſi aliter conſtat de matrimonio, ſin aũt non
conſtat aliter, tunc traductio ad domum facit præſumi mr̃imo-
nium, vt d.l.ea quæ.ff.de ri.nup.& l.denique.ita dicit Bar.Ang.
& Imo.in d.l.cui fuerit.& p̃dicta ſunt uera, quò ad ſubſtantiam
e matrimonij.Sed quid ſi tractetur de lucro dotis, [e] vt putà, ſtatu-
to cauetur, ꝙ muliere decedēte in mr̃imonio vir lucretur dimi
diam partem dotis, an lucrabitur, ſi fuit matrimonium p verba
de præſenti, nondum tñ mulier fuit traducta ad domū viri: iſtā
quæſt.monit Barto.in l.nihil.ff. rer.amota.& ibi tenet quod ſic.
allega.ff.de donat.inter vir.& vxo.& l.cum hic ſtatus.§ ſi mari-
tus.Et iſtam ſniam ſecutus fuit Bald.in l.Deo nobis.C.de epiſc.
& cler.in verſi.ſed iuxta hoc opponitur. & i l quòd fa is.C.de
bon.quæ liber.& Anto.de But.in ca.1.extra de ſponſ.Sed Saly.
tenet contrarium, per multas rationes, in l.cum text.C.de do-
natio. ante nupt. dic. de hac quæſtione, ut in dictis locis.
Tu

ADDITIONES.

a No.Adde ꝙ licèt matrimonium a matre denominetur, tamē filius ſequitur familiam, & agnationem patris, vnde filius eſt denominandus a patre, non a matre.l.aſſump.§.ſi.ff.ad muni.per Pan.in ca.2. de conuer.in ſi.vide quod no.in c. Ray.de teſ.
b Verbis.Vide Cal.conſi.5.de ſponſali.an neceſſaria ſint uerba ad demonſtrandum mutuum conſenſum.
c Conſtaret.Adde an ſtetur aſſertioni coniugum pro matrimonio, uel contra. Ro.conſi.407.& an ſententia lata contra maritum, uel coniugem pro matrimonio quæ tranſiuit in rem iudicatam, faciat illum uel illam haberi pro tali, uide per eundem.conſi.467.
d Accipitur.Dic latius per And.Sicu.conſi.6.in 2.lib.
e Lucro dotis.Adde late Abb.conſi.1.lib.1.

6 Tu de hac qõne vide latius qđ ſcripſi ĵ.de act.§.fuerat. ¶ † Ad-
das tñ ſupradictis, ꝙ mrimonium ꝑpriè dr̃ conſummatum, qñ
interuenit copula, vnde poſteà non põt diſſolui, ét p Romanũ
Pontificẽ. An aũt añ poſſit diſſolui, hr̃ p Bal. in d.l.Deo nobis.
in prin.& plenius p can.in c.ex publico.de conuer. coniug. vbi
ẽt patet, ꝙ poſſet diſſolui túc p ingreſſum religionis, ét ſi fiat al
tero cóiuge inuito, ex quo fit ante copulã, ét ſine vlla Papę licé
tia, qa ipſo iure habere licẽtiam intelligit. vide Imo.in d.l.cui
fuerit. ¶ Quid aũt ſi duo diu ſimul habitãt, nec apparẽt nerba
7 aliqua mrimonij inter eos ꝑceſſiſſe, † ſibi tñ carnaliter adhæſe-
runt? & gl. vr̃ ſentire, ꝙ ſit matrimonium de iure ciuili, licèt ſe-
a cus ſit de iure canonico,[a] vt no.in l.in concubinatu.ff.de cócu.
ſed ſm Io.Fab.ſatis ẽt poteſt dici, ꝙ ẽt de iure ciuili non ſit ma
trimonium, ſed ꝙ ſic detinẽs poſſit compelli cum ea nubere, vt
ibi patet, qđ iuſtum & ęquum eſt, etiam hodie, extra de adul.c.
1.& 2.de iure autem canonico, an túc ꝓſumatur mrimonium,
vide in c.illud, extra de præſump.ita Bar. in d.l.in concubinatu.
¶ In ea.gl.in fi.iſta glo.ſubintrat materiam Theologię, de qua di
cendum eſt, vt p tex.glo.& doc.in c.debitum. & ibi Ant. de Bu.
8 extra de big. ¶ † In gl.indiuiduam.ibi, matri & auię.§.quia verò.
Et aduertas, quia licèt de iure canonico matrimonium nõ poſ-
ſit diſſolui, quia, quos Deus coniunxit, homo nõ ſeparet, ut no.
gl.in l.diuor.in prin.ff.de neg ge. fit tñ etiã de iure canonico ſe
paratio, ex paucis tñ cauſis, de quib.per Compoſt. & alios in c.
quanto. & c. gaudemus.de diuor.& aliquando fit quò ad tho-
rum, vt c.ti.c.ex literis.& de adul.in c.intelleximus. dic, vt ibi,
quia propter adulterium fit ſeparatio thori, non autem matri-
monij, pp alias cauſas hic enumeratas. Sed vbi teneret mrimo-
nium in caſib.his verſib.enumeratis, non tamẽ fit ſeparatio tho
ri, ſed declaratur matrimonium non tenere, & nullum, ut no.
gl.in l.re.amo.quidem.ff.rer.amot.& ibi Bar.tamen de iure ciui
li multis cauſis impeditur, & contractum dirimitur; de quibus
habetur in l.conſenſu.& ibi no.per gl.& doc.C. de repu. & ha-
bet̃ plenè per gl. in §.ſunt aliæ.ĵ.ti.prox.& ibi dicã. ¶ Quæ qui-
dem cauſæ his verſib.comprehenduntur, videlicet.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſit affinis, vel ſi coire nequibis,
Hæc copulanda vetant, connubia facta retractant.

¶ Proſequor in d.l.ibi.C.de iudęis.l.ne quis Chriſtianã.dic non
eſſe permiſtum mulierem alterius religionis, vel ſectæ, uel le-
gis, in cõiugem accipere, ét ſub cõditione, ſi fiat Chriſtiana. 29.
q.1.c.fi.Sed ubi alter cõuertit̃ ad fidem, & alter remanet infide-
lis, túc dic, vt in d.c.quãto. & c.gaudemus.extra de diu. & 28.q.
9 1.p totũ. ¶ † In ea.gl.ibi, ad mun.l.fi.§.2.dic, ꝙ uxor ſequit̃[b] fo-
b rũ uiri, ut in foro uiri ſit cõuenienda, ſm qđ hr̃ in tex. per gl.&
p doc.in l.cum quędam puella.ff.de iur.om.iud. Itẽ quò ad hoc
c ut in foro uiri ſubeat onera[c] realia, & ꝑſonalia, & non in loco
ſuæ originis, niſi pro poſſeſſionib. quas in loco originis hẽt, ut
no.gl.in d.l.fi §. 2. Item quò ad lucrum dotis inſpicit̃ forũ uiri,
10 & nõ mulieris, ut l.exigere.& ibi Bar.& Ang.ff.de iud. ¶ † Quæ-
ro an uxor, nõ dico ſequatur, uel nõ ſequatur forum uiri, ſed di
d co, an efficiat̃ ciuis illius ciuitatis,[d] cuius eſt maritus? & gl.in l.
ciues.C.de incol.lib.10.dicit, ꝙ ſic; & idem in l.originem.C. de
muni.& orig.lib.10.& ibi Bar. & hoc tenet Bar. d.l. fi.§.2.licèt
11 tex.ibi appellet illã incolã, ſed impropriè. ¶ † Quæro, an deſinat
eſſe ciuis illius ciuitatis, ex qua nata eſt? & Bar.in d.l.fi.§.2. con-
cludit, ꝙ quò ad q̃dam deſinit eſſe ciuis, ut putà, quo ad oĩa il-
la, p quę ꝑſona mulieris poſſit trahi, & ſeparari a ſeruitiis uiri,
& ideo non poteſt trahi ad munera, honores, uel iudicia. vt d.l.cũ
q̃dã puella.& C.de mun.& in quo loco mul.l.2.lib.10.& dic, vt
ibi latè p Bar.de materia munerum.quò autem ad alia, non mu
12 tat originẽ propriam, ut l.aſſumptio.ff.ad munic. ¶ † Quęro, an
comitatenſis nupta ciui, efficiat̃ ciuis? Item quęro, an ſi ciuis nu
bat comitatẽſi efficiatur comitatẽſis? dic ꝙ non, ut eſt caſus in
l.ne diutius.& l.meminimus.& ibi Bar.C.de agri. & cẽſi. & no.
13 Bar.in d.l.fi.§.2. ¶ † Quid in uidua, an ſit de foro uiri? dic, ꝙ idẽ
ꝙ eſt in uxore, dũ eſt in actu uiduali. ut l.filij.§.uidua.& ibi Bar.
14 ff.ad muni.& in d.l.fi.§.2. ¶ Quid de ſpõſa? dic, † ꝙ ſi p uerba de
futuro, nõ mutat forum, ſecus ſi p uerba de præſenti, ut l. ea q̃.
& ibi gl.ff.ad munic.& p Bar.in d.l.fi.§.2. ¶ In ea.gl.ibi, ſecus in
cócubina.quod intellige pp amaſiam, quæ non mutat domici-
lium, nec efficitur de foro amaſij pp hoc, ſed ex alio poſſet effi
ci de foro ſuo, ſi trãſtulit ibi maiorem partem fortunarum ſua-
rum, uel ſuam ſedem ibi collocauit, ut no. Bar.in d.l.fi.§.2. ¶ In
ea.gl.ibi.in cócubinatu. in fi. dic, dummodo unũ de quatuor, q̃
15 habent̃ in l.1.eo.ti.† interueniat, ut ibi no.gl. & Bar.in l.fi.eo.ti.
Hodie aũt de iure canonico, nullo modo eſt permiſtum, quia
quælibet ſimplex fornicatio, eſt peccatũ mortale, ut cap.ad no-
ſtram.extra de hęr.in cle. & 32.q.4. c.oẽs.& ca.nemo.& dic ut
plenè per Bar. in d.l.in concubinatu. Et quæ etiã de iure noſtro
dicatur propriè concubina, vide Bar.in l.fi.ff.de concub.

ADDITIONES.

a Canonico. Idẽ tenet Bar.in differentijs ſuis inter ius cano.& ciu. Vide pract. Pap.in forma libel.quo uxor agit ad dotem. in uerſi. matrimonium, ubi oĩa contenta in uer.contraſcriptis declarantur copioſius & diſtinctius. adde quæ infra de nupt.notantur. in §.illud. Bar.Roia.

b Vxor ſequitur. Sed nunquid uxor teneatur ſequi viri quocunque vadat. Bar. in l.Mœuia.§.vxor.de ann. leg.in Pand. & Bar.in l.pe.de ope.lib. C.cõcludunt ꝙ ſic.facit tex.in canone, unaquęq;.103.q.2.ubi dr̃.ꝙ unaquæque mulier ſequitur virum ſuum, ſiue in uita, ſiue in morte. & ibi gl.intelligit etiam procedere quo ad virum vagum, putà hiſtrionem. quod procedit, ſi ſciebat a principio, alias ſecus, ut ibi no. & in locis præcitatis. Sed quid ſi ubi fecerit pactum vxori, ꝙ ſemper morabitur in domo ipſius mulieris, aut parentum ſuorũ certi loci, an ualeat tale pactum? Steph. Auſt. in ſuis addit. ad deciſ.capel. Thol. 87.concludit, ꝙ ſic, alio non apparente impedimento. Ant.Cai.

c Onera. Adda an mulier ratione mutationis fori teneatur ad onera originalia, late Pau.de Caſt.conſi.195.

d Ciuitatis. Adda & ampliã ut per Iaſ. in l.cum quędã puella.ff.de iur. om.iu.

S V M M A R I V M.

1 *Filius non poteſt patrem ſine venia in ius vocare.*
2 *Vocari in ius ſine venia, qui non poſſint.*
3 *Conſenſus ſpecialis in quibuſcunque cauſis, & iudicijs requiritur, & non generalis.*
Conſenſus præſtitus in principali cauſa, an neceſſariò præſtari debeat in executione.
4 *Filius an & in quib.cauſis poſſit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris.*
5 *Filius in quibus obligetur.*
6 *Patria poteſtas quid operetur.*
7 *Rex Franciæ an ſit ſub Imperio Romano.*

Ius autem. Ius aũt quod pr̃i in liberos cõpetit, ſolummõ
cõpetit ad patres ciues Romanos.h.d. ¶ Not.ꝙ
parẽtes habẽt in filios ius pa.poteſtatis. ¶ No.ꝙ ius pat.po.ſolũ-
modò ptinet ad ciues Rom. ¶ No.ꝙ aliqui ſunt ſub Imperio Ro
ma. ut dicã cum gl. ¶ In gl.ius aũt.ibi, de patri.qui fil.diſ.l.2.Dic,
ꝙ ille caſus non extendit̃, qa odioſus, & taxatiuus: vnde ob aliã
cãm, q̃ famis nõ põt vendere, uel obligare filiũ, ut ibi no glo. &
1 Bar.in l.ſi cõſtante.in prin.in 9.q.ff.ſol.mat. ¶ † In ea.gl.ibi, de in
ius uoc.l.fi. Dic, ſiue ſit ẽt filius emancipatus, non tm̃ in ptãte,
nõ põt ſine uenia patrẽ in ius uocare, ut d.l.fi.pp reliquas ꝑce-
dẽtes pa.ptãtis, quinimmo ét ſi eſſet miles, nõ põt pr̃em (ét in ca
ſtrẽſib.) in ius ſine venia vocare, ut eſt gl.ſing.in l.cogi.§.ſi pr̃.ff.
ad Treb.Sed ꝯ iſtã gl.opponit̃, ꝙ uocare in ius ſine venia, nõ ſit
beneficiũ pat.poteſtatis: qđ patet in d.l.fi.2.& 3.rñ.qa emãcipa
tus q nõ eſt in ptãte non uocat ſine uenia, & mr̃, q̃ non hẽt filiũ
in ptãte, ut §.fęminæ.ĵ.de ado.nõ uocat̃ ſine uenia.& idẽ in pr̃e
naturali, vt l.quia mr̃.& qđ ibi not. & maximè p Bal.ff.de in ius
2 uoc.tinim̃, ꝙ nullus, cui debet̃ reuerẽtia, ut ſocer, & ſocrus, li-
cèt non habeãt in ptãte, tñ in ius vocari ſine venia non poſſent,
durãte affinitate, ut l.gñaliter.& qđ ibi no.ff.de in ius voc.ſecus
affinitate diſſoluta morte, ut eſt gl. ſing. in l.ſed hoc ita.ff. de re
iu.Sed ſalua gl.ꝙ filius in ptãte nullo mõ (ét venia petita, & ob
tẽta) vocat patrẽ in iudicio, niſi in his caſib. q hñr in l.lis nulla.
ff.de iud.ſed alij filij, & inferiores, q nõ ſunt in ptãte, pñt in ius
uocare parẽtes, & ſuperiores dummõ petãt, & obtineãt veniã,
& ita loquant̃ ꝯria.de quo vide, q̃ plenè ſcripſi ĵ. de ac.§.pęna-
les. ¶ In ea.ibi.ff.de iud.l.lis nulla.dic, fallit in caſib. no. per gl.&
doc.ibi.in Spe.de actore.§.1.ver.itẽ qđ eſt filiusf.& Rofr.ĩ libel.
ſuis in ti.ſi qs aliquẽ in iud.tẽ.voc.&c. ¶ In ea.ibi, p quas perſo.
nob.acqui.§.1.dic, ut no.in d.§.1.& ibi dicã.& no.p gl.& doc.in
l.cũ oportet.C.de bo.q̃ lib.in prin.& ĩ l.placet.p gl.& doc.ff.de
acq.hæ.& ego dixi ŝ.ti.1.§.2. ¶ In ea.gl.ibi.l.fi.§.1.dic, de hoc eſt
tex.clarus in l.1.in fi.C.de an.exce.dic plenè ut no.gl.& doc.in
l.fi.§.neceſſitatẽ.C.de bo.q̃ li. ¶ Ad unũ tñ aduertas, ꝙ non ſuffi-
3 cit † cõſenſus gñalis, ſiue vniuerſalis, in qbuſcũq; cauſis, uel indi
cijs, ſed requirit̃ ſpecialis, ut ar.l.ſi qs mihi bona.§.iuſtum.& qđ
ibi no.ff.de acq.hęr.Sed ſi fuerit cõſenſus præſtitus in principali
a cã, nõ eſt neceſſe, ꝙ ꝑſtet̃ poſteà in executione, qa ꝑſtitus[a] prin-
cipali.

ADDITIO.

a Quia præſtitus. Et ſic unicus conſenſus ſufficit pro tota cauſa.& ita tenuerunt Bar.& Bal. in l.non ſolum.§.neceſſitate. de bo. quæ lib. Spe.in titu. de act.ver.ſed nunquid. videre poteris multa ad materiam hic tradita per Ang-

cipali,ſufficit in acceſſoriis,& executione cauſæ principalis. vt
no.gl.ſing.in l.3.§.ſed verũ.in 2.ſo.ff.de mino.& ibi no. Bal. Nec
ſufficit ratihabitio pr̃is poſteá ſequẽs,vt no.glo.in d.§.ſed verũ.
Et eſt rõ ẽm Bar.ibi,q̃a iudicium peccaret in ſubſtãtia, igit̃ &c.
4 Et p̃dicta ſunt vera,† qñ filius de per ſe agit, vel conuenitur, ſed
ſi ſimul cum pr̃e,vel in eodem inſtr̃o dicat̃, Titius pr̃, & Seius,
eius filius vendũt &c.licèt non dicat̃ conſenſu pr̃is, tñ conſen-
ſus p̃ſumitur,& valet actus: ita no.Dy.& Bar.in l. cum pater.§.
libertis.in fi. ff.de leg.2.& Ang.& Imo.in l.is,qui hæres.§.fi.ff.de
a acq.hær.Et prædicta [a] p̃cedunt in ciuili cã,ſed in criminali, ſi fi
liusfa.accuſet,ſiue accuſet̃, ſiue inquiratur, põt eſſe in iudicio
ſine cõſenſu patris,dummodò (ſi ſit minor) habeat curatorem.
l.clarum. C.de auct. præſt. Ita determinat Bar.in l. inter liberos.
§.1.& in l. filiusfa.ff. de adul. & in l.fi.§.1. & ibi Ange. Raph. &
Imo.ff.de verb.obl.& Bal.plenius, in l.ſi longius.ff.de iud. Et in
oĩb.& ſingulis caſibus,in quib.pr̃i non acquirit̃ vſusfructus,q̃a
tũc eum non ſit eius legitimus adminiſtrator, vt no.in l.1.C.de
bo.mat.& Auct.excipitur.& l.cum oportet.C. de bo.quę lib.in
b prin.non eſt neceſſe,vt conſenſum patris [b] in iudicio habeat;vt
eſt tex.& ibi dñc.in l.ñ.§.ſinaũt in unum.C. de bon q̃ lib. Et no.
Bar.in d.l.fi.§.1.ff.de ver.ob.de quib. oĩbus videq̃ plenè ſcripſi
j̃.de act.§.in perſonam.¶In ea.gl.ibi,ſextò quia eo inuito. vt j̃.
per quas perſ.no.acqui.l.1.dic melius facit l.1.C.de bo.ma.¶In
5 ea.gl.ibi j̃.de inu.ſtip.§.item inutilis.dic,iſtud? eſt verum p̃ter q̃
in caſtrenſi,vel quaſi,quia in illis,oĩ t̃pe (etiam antiquo) cade-
bat obligatio inter eos,vt ibi no.Hodie aũt ex cã aduentitia, ét
ciuilis & naturalis obligatio naſcitur, vt no.gl.in l. ſi quis p̃ eo.
§.1.ff.de fideiuſ.& dic,ut ibi per Bar.& plenè per gl.& Bar.in l.
frater a fratre.ff.de cond inde.¶ In ead. ibi, & p̃iudiciali actio-
ne.dic,vt j̃.de act.§.præiudiciales. ¶ In ea.ibi, non interdictum
niſi in caſu.Et quæ eſt ratio dr̃iæ,ut no.Bar.in d.l.3 §. hoc aũt.ff.
de lib.exhib.dic,vt ibi.¶In ea.gl.in fi.dic idem no. gl. in l.1.§.1.
ff.de rei uen.& dic,vt ibi per gl.& doc.Sed mihi vr̃r addẽdi alii
6 † effectus patriæ p̃tãtis, quia patria poteſtas operatur circa ca-
ſum.l.ſi inſanii.C.de iur.delib.ibi,mortuo filio infante, hærede
ab alio inſtituto,& non adita hæreditate,pater occupat dictam
hæreditatem iure patriæ poteſtatis.ut ibi no.per Bar. & Imo.in
l.ventre.ff.de acq.hær. ¶Item operat̃, q̃ filiusfa.non obligat̃ ex
mutuo,vel voto,ſine conſenſu patris, vt l.1. & per totum.ff. ad
Mace.& l.ſi quis rem.§.voto.ff.de pollici.¶Item operatur,q̃ fi-
liusfa.non poteſt teſtari,vel codicillari ét conſentiente pr̃e, ut
l.pe.& fi.C.qui teſt.fa.poſ.in l.conficiũtur.§.codicilli.ff. de iure
cod.Item quia filiusfa. non poteſt donare ét cauſa mortis, ſine
conſenſu pr̃is,vt l.tam is.§.1.& ibi gl. & Bar.ff.de do. cau. mor.
¶Item p̃ p̃ patriam poteſtatem,poteſt pr̃ corripere,& caſtigare
filium,ut l.1.C.de emen.propin.& l.ſi filius.C.de pa.pote.¶ Itẽ
operat̃,q̃ de iure ciuili filiusfa. nõ poteſt ꝯhere matrimonium
ſine conſenſu pr̃is, vt j̃.ti.1.in prin.& ibi dicam. ¶Item operat̃,
q̃ ſi filiusfa.non poteſt habere tutorẽ,niſi in caſu.l.fi.C. de ſent.
7 paſ.de quo ibi per Cy.Bar.& Bal.¶† In gl. Romanorũ. in fi.iſta
c gl.allegatur,q̃ Rex Franciæ [c] non eſt ſub Imperio Romano.ſed
ꝯrium patet expreſsè s̃.in rub.ibi,Franciis.[*] quia intelligitur de
Frãcia. Item de hoc eſt gl.ord.in ꝯrium, & melior, in ti. de pac.
iu.fir.l.hac edictali.in prin.in ver.puniatur.63.diſt.c.Adrian. Et
eſt gl.in c.per uenerab.extra de ele.circa prin. De hoc eſt dicen
dũ,ut per doc.in l.1.C.de ſum.Tri.& fi.cath. & in l. deprecatio.
ff.ad leg.Rhod.de iact.& Bar.in 1.conſt.Digeſt.& in c.per uene
rabi.qui fi.ſint leg.& no.Spe.in ti.de app.§.nunc uidendum.cir-
ca prin.& uide qđ no.Ang.& Imo. in l.Imperatores.ff. de app.
& ego latius dixi in l.1.in prin.ff.a qui.app.licèt.dic ut ibi.

ADDITIONES.

a Et prædicta. Ad iſtud uide Lud.Ro.in ſing.fol.11.ſing.318.Ang.in §.actiones autem.infra de act.in 6.col.

b Conſenſum patris. Et quando filiusfam. poſſit ſtare in iudicio ſine conſenſu patris.addo eundem Ang.inſta de act.§.actionum.col.pe. & fi.ver.quæro an filiusfa.no.14.& pulchre declarat Steph.,Auſtrerius in deci. capellæ Toloſanæ.q.175.& diſtinguit Gui. Pa.in deci.Delphi.q.54.adde Bal.conſi.193. & conſi.492.lib 3.& Guil.Du.in Spe.de actore.§.1.uer.ſed & filiusfa. Anto.Cai.

c Rex Franciæ. Quod autem Sereniſſimus Rex Franciæ non recognoſcat ſuperiorem, firmauit Phil.Dec.conſi.85.diuino implorato.uerſi. prout eſt in Rege Francorum.ua.4.uol.1.conſi.271.diuino implorato. uerſi.nam rex in regno.uol 2.ad idem Bal.in l.exemplo.de prob.& in auct.hoc amplius.C.de fideic. nec habet minorem auctoritatem in ſuo regno quam Imperator, cum ſit Imperator in regno ſuo,ſecundum eundem.ibi. quod probat Deci. in d.conſil.271.& conſi.309.& ideo poteſt reſtituere aduerſus infamiam,& præſcriptionem.Steph.Bertran.conſi.194.uiſa petitione.conſi.6.uerſi.qui refert Bal.nu.14.uolu.7. eminet enim tanquam Stella matutina in medio nebula meridionalis ſuper omnes reges,ſecundum Bal.in c.1.§.fi.de prohi.feu. alien.per Fed.Ant.Caius.

[*] In Pand.Flo.Franciis legitur, & Græco quidem uerbo.

SVMMARIVM.

1 *Spurius an ſit nominandus filius,& ſit alendus a patre;& an ſit de familia,& caſata domus.*

Qui igitur. Pater hẽt filium ex legitimo mr̃imonio natũ
in p̃tãte,& auus nepotẽ ex filio,non aũt ex fi
lia.h.d.¶No.q̃ nepos ex filio,nõ eſt in p̃tãte ſui pr̃is,ſed aui pr̃-
ni,q̃a cũ filius ſit ipſemet in p̃tãte aliena,non põt habere in po-
teſtate aliũ,vt l.ſic eueniet.ff.de adul. ¶No.q̃ nepos ex filia ſeq-
tur alienã familiã,& nõ eſt de agnatione aui mr̃ni,ſed pr̃ni.¶In
gl.vxore.ibi.& j̃.ti.1.§.fi.dic,de vxore.l.legitima, idẽ tñ ſi eſt il-
legitima,ſi vterq; ignoret cãm impedimẽti, vt C. de nup.l.q̃q̃.
¶Quid aũt ſi alter ꝯiugũ eſt ignorãs,& gl ibi dicit, q̃ ſi ignoran
tia eſt legitima, p̃ ꝯñs pr̃ ignorãs haberet in p̃tãte,vt j̃.ti.1.§.ſũt
& alię.p̃ quo.ff.q̃ ad lib.p̃cla.nõ licèt.l.ſi non ſciẽti.& facit ff.ſo
lu.ma.l.ſi ignorãs.Sed canoniſtæ dñt vtrũq; legitimũ, vt no.In-
no.extra,qui fi.ſint leg.c.fi.& eo.ti.c.ex tenore. & Spec.in ti. de
ſucc.ab int.ver.ſed pone.dic,vt p̃ doc.in d.l.quanq̃. Illud aũt q̃
gl.dicit de filio naturali,dic,vt p̃ doc.& gl.& ibi dicã j̃. ti.1.§.fi.
1 ¶† In ea.glo.in fi.rõ eſt,q̃a nõ eſt ſpurius nominãdus filius, im-
mo nec a pr̃e(de iu.ci.)alẽdus,vt in auct.ex cõplexu. & ibi Bar.
& doc. C.de inceſ.nup.nec eſt de familia,vel caſata,vel agnatio
ne, vel cippo domus,vt latè no. Ang.& Imo.in l.ex facto.§.ſi qs
rogatus.ff.ad Treb.¶Ex quo ſequit̃, q̃ ſi pręmium daret̃ ex ſta-
tuto(vt fuit in patria mea in ciuitate Aretij) q̃ q̃cũq; capiet ali
quem de Petramala,habeat cẽtum, q̃ fuerũt & adhuc ſunt ma-
a ximi nobiles, q̃ ſi caperet baſtardum [a] nõ deberet habere præ-
miũ,ita dicit Bar.in l.item in poteſtate.ff.de his qui ſunt ſui, vel
alie.iu.& in l.fi.C.de ver.ſig.& ibi Bal.Ang.& Sal.quod no.

ADDITIO.

a Baſtardum. Spurius hoc caſu dicitur natus ex damnato coitu, puta ex incoeſto & uxorata,ex monacho & moniali,vel ex monacho & ſoluta, ut latè notaui in arbore ſubſtitutionum quam feci.in ca.de pupillari ſubſtitutione. Spurio tamen relictum a patre factum pro alimentis, uel pro dote,eſt ualidum. c.cum habet.in fi.& ibi Pa. & Scrib.notant.de eo qui dux in mat. quam polluit per adulterium.extra.& ideo Bar.in l.ſi. de his quib.ut indi. Pau dicit eſſe cautelam,q̃ quando pater vult aliquid relinquere ſpurio, q̃ dicat ſe relinquere pro alimentis,q̃ probat Pau de Caſt.conſ.5. quicquid dicatur. uer.ſuper hoc volu.1.q̃ intelligunt procedere quandiu uixerit, nam ceſſante cauſa, debet ceſſare effectus.addo q̃ licèt miles non poſſit aliquid dare focariæ.l.2. de do.inter ui.& ux.nec etiam presbyter poteſt donare, fallit tamen quãdo donatur pro alimentis.Pe.de Anch.conſi.245.dubium facit. ſi tamẽ donatio excederet alimenta,non valeret in exceſſu, arg.no. in l. ſi donationem.C.de coll.& firmat Guil.Bened.in c.Ray.in verſ.& uxorẽ nomine Adelaſiam. & ſa cimus quæ conſuluit Steph.Bert.conſi.205.ſi eſt verum. uol.2.Ant.Cai.

De nuptijs.

¶Cõtinuat̃ rub.extra gl.q̃a viſum ẽ de pr̃ia p̃tãte, q̃ ſine nuptiis
eſſe nõ põt,vt s̃.ti.1.in prin.ſequit̃ videre de ipſis nuptiis, ita cõ
tinuat gl.j̃.e.§.ſi aduerſus.& quia s̃.ti.1.dictũ eſt, q̃d ſit mr̃imo
niũ,ſiue nuptiæ,in hoc titulo non dicet̃ p̃ p̃ ſuperfluitatẽ euitã-
dã,ſed tantũmodo dicet̃,qualiter ꝯhat̃, & inter quos ꝯhit̃ mr̃i-
moniũ.¶Vel continua ſic. Dictũ eſt s̃.ti.prox.in prin. q̃ in p̃tãte
noſtra ſunt liberi nr̃i,quos ex iuſtis nuptiis procreauimus;ideo
hic ſubiungitur,inter quos dictæ iuſtæ nuptiæ contrahuntur.

SVMMARIVM.

1 *Nuptiæ quando tollant ſeruitutem.*
2 *Ius canonicum in quibus ſit ſeruandum.*
3 *Tempus ſponſaliorum eſt uniforme in maſculo & fœmina, & non tempus matrimonij,& quare.*
4 *Filia & filius non emancipatus in contrahendo matrimonio patris conſenſum habere debent:filius verò emancipatus poteſt nuptias cõtrahere ſine conſenſu patris.*
5 *Filiafamilias nubens ſine conſenſu patris,poteſt patrem cogere, vt ei dotem condignam conſignet.*
6 *Filius patri contrahenti pro eo matrimonium conſentire videtur.*
7 *Filiusfamilias an poſſit ſtare in iudicio,abſque conſenſu curatoris patris furioſi.*
8 *Matrimonium contrahere ita honeſtum eſt,ſicut intrare religionẽ.*

Iuſtas. Iſte ti.diuiditur in 8.par.In prima ponit, q̃ põt ꝯhe-
re mr̃imonium,& quaſi ſubiiciendo q̃õnẽ de filio,
& filia furioſi.Secũda ibi,ergo non oẽs. vbi ponit gñaliter,eſſe
quaſdã perſonas inter quas non põt eſſe mr̃imonium,& ſpecia
liter dicit,q̃ inter aſcẽdentes,& deſcẽdentes non põt fieri mr̃i-
monium,ét ſi per adoptionẽ ſint coniũcti, ét finita adoptione.
Tertia ibi,inter eas quoq.ubi ponit inter quas p̃ſonas ex colla-
teralib.ét coniũctis per adoptionem,põt fieri,& non fieri mr̃i-
monium. Quarta ibi,affinitatis. vbi ponit inter quas p̃ſonas nõ
põt fieri matrimonium,rõne affinitatis. Quinta ibi,illud certũ.
ubi ponit qualiter matrimonium prohibet̃ rõne ſeruilis cogna
tionis. Sexta ibi, ſunt & aliæ. ubi ponit generaliter quaſdã eſſe

aliàs perſonas,inter quas non pôt conſtitui mr̃imoniũ.Septima
annullat matrimonia ꝯtra ꝯ iuris precepta , & quicquid ſecutũ
eſt exinde,& punit ꝯfacientes.Octaua ibi,aliqñ.ubi ponit de fi-
lijs naturalib.& qũo poſſint legitimari.Item prima pars princi
palis diuiditur in quatuor partes. Nã primò ponit q ſint illi,q
ꝯhunt iuſtas nuptias.Secunda ibi,maſculi.ponit cuius ętatis ad
minus debent eſſe ꝯhentes matrimoniũ,non diſtinguẽdo filioſa
milias,a patribusfamilias.Tertia ibi,dũ tñ. dicit,ꝙ ſi filiusfami-
lias contrahit matrimoniũ,debet eius pater conſentire. Quartà
ibi,vnde quæſitũ.ponit qualiter filius,& filia furioſi debent con
trahere matrimoniũ ¶ Et h.d.liberi homines ſiue patresfa.ſiue fi-
lijfa. (cũ conſenſu tñ pr̃is) poſſunt inter ſe iuſtas nuptias ꝯhere,
non faciendo tñ ꝯ leges,q̃ ſunt inferius deſcriptæ. Itẽ filij furioſi
pñt cum conſenſu curatoris matrimonium ꝯhere , & cum dote
ſm quantitatem pr̃imonij patris.h.d. ¶No.ibi,ciues Romani.ꝙ
de iure ciuili non pôt eſſe matrimonium, niſi inter liberos . qd
de iure canonico? dicam cum gl. ¶No.quod non oĩs conſenſus
coniunctus cum coitu facit nuptias, ſed opus eſt, ut talis coitus
nõ ſit reprobatus a l. ¶No.ꝙ impuberes non poſſunt ꝯhere ma
trimonium. ¶No.ꝙ ad hoc vt fœmina poſſit ꝯhere matrimo-
nium,opus eſt ut ſit viripotens. ¶No.ꝙ de iure ciuili filiusf.vel
filiafa.non pôt ꝯhere matrimonium ſine conſenſu patris , vel
ſine iuſſu pr̃is.¶No.ꝙ filiusfa.vel filia furioſi, pôt ſine conſenſu
pr̃is matrimonium ꝯhere.¶No.ibi ad exemplum filię,ꝙ ſtatutũ
in filia furioſi,extenditur ad maſculum filium. ¶ In gl.ciues.ibi,
ſed aliud de iu.can.dic,ut in c.1.de côiu.ſer.& ibi not.Sed aduer
te,ꝙ hoc non dẽt eſſe in præiudicium dñi,quia debita, & côſue
ta ſeruitia debet ei exhibere,ut ibi no.Sed qd ſi eodẽ tpe,& ma-
ritus,& dñs mandant? Rñdeo, ꝙ ſi maritus exigit debitũ carnis
prius debet ſeruire marito , ut ibi dicit gl. quia in mora modici
tpis nõ eſt præiudicium,niſi requireretur pro auxilio perſonæ,
ut l.ſi quis in graui.§.cum omnes.ff. ad Syll.¶Quid,ſi dñs vellet
vendere ſeruam ſuam mercatori,qui eã deducat longe, & ſic ſe
paret a marito?dic,ꝙ nõ pôt,ut no.gl.Inn.& Io.And.in d.c.1.qa
vinculum ſacramentale eſt fortius,q̃ temporale.Et pdicta pce-
1 dunt † qñ dñs fuit ignorãs,ꝙ ſeruus ſuus, vel ſerua ſua côtraxe-
rit matrimonium, quia tunc, ſi ſerua mea pariet, ẽt ex dicto ma
trimonio,& ex uiro libero,tamen partus erit ſeruus meus,quia
partus ſequitur côditionem matris, vt l.partum.C.de rei vend.
de quo vide plenè Bar.in l.itẽ in poteſtate.ff. de his qui ſunt ſui
vel alie.iur.ſi autẽ dñs fuit ſciens, & paſſus fuit ꝯhere matrimo-
nium cum libera perſona,perdit dominium in ſeruo, vel ſerua,
vt eſt caſus,& ibi no.in auct.ad hoc.C.de la.lib.toll.¶ Itẽ prædi-
cta ſunt vera,qñ vterq; coniugum ſcit côditionẽ alterius.Si aũt
alter coniugum erraret in conditione perſonæ ſeparareť matri-
monium.de coniug.ſer.c.licèt.el 2.& ſi.quod eſt verum, ſi côdi-
tio errãtis fieret deterior, ut qa crederet liberũ,cũ eſſet ſeruus,
ut ar.extra de conuer.coniug.c.ex parte.ſecus fortè ſm Io.Fab.
ſi liber ꝯheret cũ adſcriptitia, quia illa eſſet libera.ut no.ĩ.de iu
re perſo.in ptin.¶ In ea.gl.ibi,ꝙ pręualet.dic,hoc tenent doc.in
d.c.1.de coniu.ſer.ſed Cy. in l.cũ ancillis.C.de inceſ.nup. dicit,
ꝙ id, quod hr̃ in d. c.1. ſeruatur quò ad ordines , lex aũt noſtra
ſeruatur quò ad ſucceſſiones.ſed gl.côiter tenetur,licèt dictum
Cy.ſit ſatis bonum. ¶ In eã.gl.in ſi.no. ex gl.ꝙ in ſpiritualib. ſer-
2 uat ius canonicũ , † quia mr̃imoniũ eſt vnum de ſacramentis
eccleſię,& in his q̃ concernunt peccatum,ſeruať ius canonicũ
ẽt in foro ſęculari , vt no.in c.ſi.extra de præſc. & in c.1.de no.
ope.nunc.& in c.2.de arb.p gl.in 6. quò ad ſucceſſiones ſeruať
ius ciuile, vt no.gl.ĩ.de grad.§.hactenus. & plenius.ff.de grad.l.
iuriſconſultus.§.item liberi.ego dicam in d.§.hactenus. ¶in gl.
viripotentes.ibi, in ſponſalib.ſed q̃ rõ eſt, ꝙ in ſponſalib.ipſa eſt
vniforme,& in maſculo, & fęmina, & nõ in mr̃imonio? Rñdẽt
qdã , ꝙ ſponſalia fiunt p côſenſũ,& ita pôt vnus,ſicut alter cô-
3 ſentire,quod nõ placet Io.Fab. † qa ẽt mr̃imoniũ fit p conſen-
ſum. vt l.nuptias.ff.de reg.iu.tñ dicit,ꝙ licet nuptiæ ꝯhantur cô
ſenſu,tñ qa fiunt ad effectum coniunctionis corporũ , requiri-
tur,ꝙ ille côſenſus fiat inter perſonas q̃ ſunt habiles ad ꝯhẽdũ,
q̃ ratio ceſſat in ſponſalibus.¶ In ea.gl.ibi.l.continuus.§.cũ ita.
dic hęc vera,qa eſt caſus in c.puberes.& in ca.continebatur.ex
tra de deſpon. impub.& vr̃ caſus in l.ſi vxor.§.ſi.ff.de adult. ibi
.n.fuit coitus,& nõ cômittitur adulterium,quaſi in nupta. ¶In
ea.ibi.l.inter liberas.§.1.ſed iſta lex non dicit,ſed probatur tãtũ
ratione.lex.n. prohibet fieri matrimoniũ cum minore 12.ann.
vt hic.& ultrà procedit.ĩ.eo.§.ſi aduerſus. annullando actũ,er-
go debet puniri ꝯfaciens,ut ff.de pęn.l.ſanctio legũ. cũ ſi. ¶ In
ea.gl.in h.dic, de hoc eſt caſus in c.1.de deſpon. imp.in 6. ¶ In
4 gloſſ.in poteſtate.in fin.tu dic melius aut † loquimur in filia fœ-
mina, & tunc ſiue ſit in poteſtate,ſiue emancipata , ſiue vidua,
ſiue non, dẽt habere conſenſum pr̃is de neceſſitate,nõ tñ ex cô
ſilio,ut l.in côiunctione.& l.viduæ. C. de nup. aut loquimur in
filio maſculo,& tũc ſi eſt in ptãte dẽt iuſſus pr̃is pcedere,ut hic
ſi autẽ eſt emancipatus,pôt nuptias ꝯhere ſine côſenſu pr̃is, ita
intelliguntur dicta verba.l.3.§.ſi emancipatus.ff.de ꝯtrab.¶ In gl.
debẽt ibi.l.Pan.rñdit.dic,ſed ſecus eſt de iure cano.ut ibi not.&
extra,qui mat.ac.poſ.c.vr̃.¶In ea.gl.ibi,ꝯ dicat. dic,hoc eſt verũ
ſi ſciuit,& non alias.ut d.l.Pan.rñdit.& l.ſi, vt proponis.C.eo.
5 tit.¶ † In gl.ſm datũ.ibi, non in filiofa.intelligitur, dic, ꝙ immo
in filiof.idẽ.quia de iure canonico conſenſus illorũ tñmodo q
ꝯhunt matrimonia,requiritur, vt 27.q.2.c.ſufficiat. & extra, de
a deſpon.impu.c.ex literis.intm ᵃ ꝙ licèt filiafa. nubat ſine côſen
ſu pr̃is,pôt tñ cogere prẽm, ut ei dotẽ condignã côſignet,ut no.
6 32.q.2.hoc ſanctum.¶ † Si aũt pr̃ ꝯbat ſponſalia, ſeu matrimoniũ
noĩe filij, filius vr̃ tacitè côſentire,cum ſcit, niſi expreſſe ꝯdicat.
vt d.c.1.de deſpon.impu.in antiq.eo.ti.c.1.in 6.¶ In ea.gl.ibi.l.ſi
7 furioſi.in ſi.& no.ꝙ lex q̃ dicit, ꝙ † in filio requiriť côſenſus pa
tris,intelligiť,ſi eſt habilis ad pſtãdũ,ſecus ſi eſt furioſus. & idẽ ĩ
iuſſu de adeunda hr̃ditate,ut l.qui ſeruũ.& l.cũ hęres inſtitutus.
ff.de acq.hęr.quod facit ſm Bar.in d.l.furioſi.ꝙ filius furioſi poſ
ſit eſſe in iudicio de per ſe,licèt non hẽat côſenſum patris,quia
illũ habere nõ pôt facit l.ſi longius.§.1.ff.de iud.& quod ibi no.
qm̃ patri non q̃ritur uſusfructus.alias requiriť côſenſus curato-
ris patris,ut l.ſi cũ dotẽ.§.ſoluturũ.ff.ſol. mat. & l.filio.ff.de ſol.
& ſi ſtatutũ requirit côſenſum patris,vel in muliere agnatorũ,
& habeat furioſum,ꝙ ex auctoritate iudicis poterit ꝯhere.facit
l.ſi infanti.C.de iu.del.& l.bonorũ.C.q admit.ad bon. poſ. facit
8 l.cũ hæres.ff.de acq.hęr.¶ † In ea. gl.ibi,quia honeſta res eſt.Not.
gl.ꝙ ita honeſtũ eſt,& iuſtũ ꝯhere matrimoniũ, ſicut intrare re
ligionẽ;& facit quod hr̃ in c.per uenerab.extra,qui fil.ſint legit.
& in Auct.niſi rogati.ad Treb.& in Auct.de ſan.epiſ.§.& hoc de
præſenti.& in c.in pręſentia.extra de renunt.& gl.ſing.in l.ſi ita
q̃s.§.ea.l.ff.de ver.ob.facit quod hr̃ per Ang.& doc.in l.Marcel-
b lus.§.cum proponereť.ff.ad Treb. Ex quo no. ꝙ matrimoniũ,ᵇ
ſpirituale,& matrimonium carnale æquiparantur.

ADDITIONES.

a Intantum. Vide Pan.in ſuis conſi.in conſi.12.in 1.& 2.conſi.eundem.in c.1.
de deſpon.impu.& in c.accedens.de proc. per Ange. in l.obligamur.ff.de act.
& oblig.

b Matrimonium. Probat tex.in cap.auaritiæ cæcitas.& ibidem no.extra de elec.
lib.6.Fuit n.inſtitutum matrimonium a Deo.Gen.2.c.circa fi.& no.gl.in Auct.
de nup.in prin.in ver.amplion.coll 4.Hinc Prou.19.Domus & diuitiæ dantur
a parentib.a Domino aũt propriè vxor prudens. Et Eccl.c.7. Noli diſcedere a
muliere ſenſata,& bona quam ſortitus es in timore Domini. gratia.n.verecũ
diæ illius ſuper aurum.Et Eccl.25.c. In trib. placitum eſt ſpiritui meo , quæ
ſunt probata coram Deo & hominib.concordia fratrum,amor proximorum,
& uir & uxor ſibi bene conſentientes. Dr̃ aũt matrimonium quaſi matris ani-
mam,hoc officium,quia onerosa ante partum,doloroſa in partu,& laborioſa
poſt partum.c.2.extra de conſ.& aff. Fuitq; inſtitutũ per hæc uerba: Creſcite,
& multiplicamini,& replete terram,ſecundum gl in c.ſi.extra de ſtig.& ma
le.Matrimonium habet ſubſtantiam & formã.ſubſtantia matrimonij eſt con
ſenſus,forma uerò ſunt verba ad conſenſum exprimendum deputata.c.ſi in-
ter.de ſpon.duo. Ideo matrimonium bonum eſt, & ſine peccato exercetur,
quod Dei præcepto perficitur.no.in c.deinde.in ſi.26.diſ. Ant.Ga.

SVMMARIVM.

1 *Adoptio emancipatione tollitur.*
2 *Adoptatus finita adoptione poteſt in uxorem ducere matrem patris adoptantis, & ſimiliter ſororem adoptiuam.*

Ergo non omnes. Diuidiť in 5 par. Primò ponit unũ
dictũ.Scđò reddit rõnẽ dicti. Tertiò
ſuũ dictũ ſpecificat.Quartò ponit qd reſultet ꝯhendo cũ aliqua
de phibitis hic.Quintò extendit ad filias adoptiuas. Secũda ibi,
nã quorundam.Tertia ibi,inter eas. Quarta ibi,& ſi tales. Quin
ta ibi,& hæc adeò.Et h.d.Mr̃imoniũ nõ pôt ꝯhi inter aſcẽdẽtes,
& deſcẽdentes,uſq; in infinitũ,ẽt ſi p adoptionẽ ſit ꝯtracta parẽte-
la,& ẽt adoptione finita p emãcipationẽ. ¶No. regulã, ꝙ inter
aſcẽdẽtes,& deſcẽdẽtes p lineã rectã in infinitũ,& ſic ultra deci
mũ gradũ ſunt nuptiæ phibitę.¶No.ꝙ coitus inter aſcẽdentes,
1 & deſcẽdentes vocať inceſtuoſus,& nefarius. ¶ † No.ꝙ adoptio
tolliť emãcipatione,qa vterq; eſt actus ciuilis,& nil eſt tã natu
rale &c.ut l.nihil eſt tã naturale.ff.de re.iu. ¶ No. ꝙ q̃uis filiatio
ſit finita emãcipatione, tñ durat adhuc prohibitio, ut nõ poſſit
olim filiã hr̃e in uxorẽ.¶ In gl. in infinitũ.in ſi.no.gl.in eo,qđ di
cit de Adã. facit l.nuptię côſiſtere.ff de ri.nup. & pdicta proce-
dũt,ſiue ſint aſcẽdẽtes, & deſcẽdẽtes ex legitimo mr̃imonio,ſi-
ue nõ,ut l.& nihil.ff.de ri.nup.¶ In gl.idẽ iuris.in ſi. Et idẽ eſt ſm
Pet.qa licèt filiatio ſit finita p emãcipationẽ,tñ prohibeť hone-
ſtatis cã, quia in copulandis nuptijs ſp inſpicitur honeſtas.ut l.
2 ſemper.ff.de ritu nup. ¶ † Aduertas tamen, ꝙ adoptatus, finita
adoptione

adoptione per emancipationẽ, poteſt ducere in uaorem matrẽ
patris adopiãtis, ut l.adoptiuus.ff.de ritu nup.& ſimiliter cũ ſo
rore adoptiua,finita adoptione, poteſt contrahi matrimonium
ſecundum Ioan.de Pla.ut infra §.proximo.

S V M M A R I V M.

1 *Nuptiæ inter collaterales adoptione finita celebrari poſſunt.*
2 *Agnatorum qui, & quouſque uetiti ſint contrahere matrimonium.*
3 *Filius illegitimus poteſt filiam adoptatam ducere in uxorem.*
4 *Adoptiui an poſſint inter ſe nubere.*

Inter eas. ¶ Diuidi͂ in quatuor partes. Primò, ponit dictum in genere, in trãſuerſalibus. Secũdò, illud
ſpecificat in trãſuerſalibus coniunctis ꝑ ſanguinem. Tertiò, de
coniunctis per adoptionẽ. Quartò, infert ea prædictis unum ca
ſum. Secũda ibi ſanè. Tertia ibi, ſed & ſi. Quarta ibi, & ideo. h.d.
Inter fratrẽ & ſororẽ prohibitum eſt matrimoniũ, ẽt ſi ꝑ adop-
tionẽ coniuncti ſint, quod habet locũ, adoptione durante tan-
tum. & emancipatus a patre, pôt copulari cum alteri adoptiuo
a ſuo patre. h.d. ¶ Not. ibi, ſed non tanta. ꝙ maior eſt parentela
per lineam directam, q̃ ex tranſuerſo. ¶ No. ꝙ inter fratrem &
1 ſororem ſunt prohibitæ nuptiæ. ¶ † No. in uerſi. cum uerò. ꝙ li-
cèt inter aſcendentes & deſcendentes non poſſint nuptię cele-
brari, licèt adoptio ſit finita. ut ſup. §. 1. tñ inter collaterales ſic,
nec ualet ſtipulatio ſuper hoc interpoſita, ẽt ſi nõ ſit perpetua
ipſa cauſa prohibitionis, dummodo ſit prohibitio tꝑe ſtipula-
tionis, ut l. ſi ſtipuler. §. 1. ff. de uer. obl. ¶ Not. in uerſi. & ideo. ca
ſum, in quo quis pôt habere nuptam filiam ſuã ciuilẽ filio ſuo
naturali. & idem cõ. ¶ No. ꝙ coniunctio legalis, finitur emanci-
patione. ¶ No. ꝙ finita cã impedimenti, ẽt impedimentum tolli
tur. ¶ No ibi, debere ante filium emancipare. Dr c ſm Io. de Pla.
ꝙ ſi non emanciparet, cum inueniret matrimonium ꝯtum in-
ter fratrem, & ſororem, quod eſt prohibitum, tam de iure ciui-
li, quàm de iure canonico, ut in c. 1. de cog. leg. & c. non decet.
de conſan. & affin. ¶ In gl. ſed non tanta. ibi, ſed ſm leges uſque
ad quartũ gradum. de hoc intelligo, ut no. gl. infra eo. §. itẽ ma-
2 terterã. ¶ † In gl. ſuper uer magnam. & adde gl. ff. de ritu nup. l. ꝑ
adoptionem § fi. dic tñ, ꝙ hodie vr̃ idem ſm Can. facta tamen
computatione graduum, prout ſibi cõputant, quia cum ſit re-
ſtricta ꝓhibitio uſq; ad quartum gradũ inter cognatos ueros,
vr̃ à fortiori rõne, ꝙ inter adoptiuos, ut ext. de conſan. & affi.
c. non debet. ſm Io. Fa. Adde caſum not. ĩ l. ſororem proneptis.
ff. de ritu nup. ¶ In gl. filiam. in fi. dic, ꝙ ille § fi. parum facit, ſed
melius facit. C. de leg. tu. l. 4. ſed illa ẽt nõ multũ facit, quia ibi
loquit̃ in tutela. Vnde non vr̃ in cęteris differentia emancipa-
tionis, ſicut conſueuit notari in auct. ea cauſa. C. de libe. præte.
unde vr̃ dici ꝙ conſilium remaneat; ſed fortius obſtat, cũ hodie
adoptiuus non trãſit in poteſtate patris adoptantis, ut §. ſed bo-
die. infra ti. 1. Sed quidã dicũt, ꝙ illud obtinet in filio arrogato,
in adoptiuo non, ut in l ꝯria. filius. n. arrogatus ſemper tranſit,
ut C. de adopt. l. cum in adoptiuis. §. 1. & hoc tenet Inno. ext. de
cog. leg. c. 1. ſed Hoſt. in ſum. §. fi. & Spec. §. 1. uerſi. ueruntñ. te-
nent ꝙ hęc prohibitio ourat in ti. de cogn. leg. pro quib. facit,
ꝙ decretalis eſt magis noua, quam lex, quę in adoptiuis prohi-
bet, de quo dic, ut per Io. And. in d. c. 1. Cy. ibi Anton. de Butr.
3 ¶ † Aduertas tñ, ꝙ filius non legitimus cũ non ſit in poteſtate, ut
infra eo. §. fi. poſſet copulari filiæ adoptatæ, licet non filiæ ſpiri-
4 tuali, ut no gl. in d. c. 1. ¶ † An aũt adoptiui poſſint inter ſe ꝯhere
matrimonium? & glo. in d. cap. 1. tenet ꝙ ſic, cum non reperiat̃
prohibitum, ꝙ intellige de adoptiuis, qui non tranſeunt in po-
teſtatem, ut no. gl. in l. ſi qua. §. fi. ff. de ritu nupt. ſecundùm Io.
de Pla. facit d. l. in adoptiuis. quod placet.

S V M M A R I V M.

1 *Prohibitum in filia, intelligitur prohibitum in nepte.*
2 *Differentia inter adoptiuos & naturales.*

Fratris. Diuiditur in tres partes. Primò ponit dictum. ſecũ
do illud extendit. tertio rationem reddit. Secunda
ibi, ſed nec. tertia ibi, cuius. n. Et. h. d. filiã, uel neptẽ fratris, uel ſo
roris ſuę, nõ pôt quis ducere in uxorem. Not. ibi, quamuis quar
to gradu ſit. qđ de iure ciuili erat licitum ꝯhere matrimonium
ẽt inter coniunctos quarto gradu de iure ciuili. vt hic, & infra
eo. §. duorum. coniuncto § quinto gradu. infrà de gradi. De iure
autem canonico ſecus eſt, ſed tamen aliter gradum accipiunt
Cano. de quo plenè per glo. & doct. in c. non debet. extra de cõ-
1 ſan. & affin. ¶ † No. ibi, cuius enim filiam. regulam, quod prohi-
bitum eſt in filia, prohibitum eſſe intelligitur in nepte, & ꝑ cõ-
a ſequens,[a] ſtatutum loquens de filia[b], ẽt in caſu exorbitãti habet
b locum in nepte. facit l. filium habeo. ff. ad Mace. de quo ꝑ gl. ĩ. q.
mo. iu. fi. §. pe. & per Bal. plenè in l. liberorum. ff. de verb. ſign. &
Arch. 17. q. 4. c. ſi quis ſuadẽte. tenet ꝯ Bar. de quo dixi ſ. de iur.
nat. §. 1. Sed licèt non poſſim ducere neptem illius, cuius filiam
ducere non poſſum, non tñ extendetur ad proneptem, quia pro
neptem ducere poſſum. vt l. ſororis proneptem. ff. de ritu nup.
quia lex eſt no. quia non reperitur eſſe correcta ẽt de iure cano
nico. ¶ In gl. fi. 10 fi. dic, idem vr̃ notare gl. in § duorum. ĩ. eo. ſed
Io. Fab. damnat iſtas gl. quia immo non eſt dr̃ia, immo idem eſt
in vtroque, quoniam lex æquiparat, & ꝙ dixit de vno, intelle-
xit de alio, vt patet ſup. eo. §. inter eas. vſq; huc. vbi ponitur ſimi
litudo & dr̃ia, & tñ iſta non ponitur. Vnde concludit, ꝙ quãuis
de iure ciui. in quarto gradu ſint licitæ nuptiæ, vt ſ. dixi. hoc tñ
fallit in adoptiuo, & naturali filio, vel filia, quæ nullam ex trãſ-
uerſalibus inferioribus ex ſtipite eorum deſcendentib. poſſunt
ducere, vt hoc §. nec hoc reperitur correctum, & hoc vr̃ tenere
Hoſt. in ſum. de aff. & conſan. §. vſque ad quartum. ver. ſed ſi ali
quis. & ver. ſed nunquid. Nec ob. c. fi. ext. de conſan. & affi. quia
loquitur, quãdo vnus deſcendit ex tranſuerſali linea reſpectu
ſtipis, & ad hunc caſum reſtringe rõnem hic, q̃ ſequitur, cuius
enim &c. Et ſic intellige. ff. de ritu nup. l. per adoptionem. §. fi. &
d. l. ſororis. eo. ti. & voluit gl. ĩ. eo. §. item materteram. In gl. ma-
gna, non tamen declarat conuenientias inter adoptiuos, & na-
turales. ſed Io. de Pla. tenet gl. ꝙ etiam in hoc ſit differentia inter
2 filios † naturales, & adoptiuos, quia per adoptionem contrahi-
tur vinculum inter eos tantum, qui ſunt vel tranſierunt in pote
ſtate patris adoptantis, ideo non impeditur matrimonium con
trahi, vt hic in verſ. eius verò. & hoc teneo argu. no. in §. ergo.
& §. inter eas. ſupra eodem.

ADDITIONES.

a Et per conſequens. Vtrum appellatione filiorum veniat nepos in materia fa
uorabili. vide Pau. de Ca. conſi. 165.
b De filia. An ſtatutũ loquẽs de filia, hẽat locũ in nepte. vide Rom. conſ. 129.

S V M M A R I V M.

2 *Adoptio facit coniunctionem legalem tantummodo inter illum qui adoptat, & adoptatum.*

Eius verò. ¶ Filiam ſororis adoptiuæ, poteſt quis ducere
in vxorem. h.d. ¶ No. ꝙ adoptio ſolummodo
2 agnoſcitur adoptanti. ¶ † No. ꝙ adoptio facit coniunctionem le
galem tãtummodo inter illum, qui adoptat, & adoptatum, dic
plenè, vt per gl. in l. ſi quam. §. fi. ff. de ritu nup. ¶ In gl. iure ciuili.
ibi infra eo. §. illud, hoc intelligas, quãdo quis arrogatur, vt ibi
habetur. & in l. 2 §. fi. ff. de adop.

S V M M A R I V M.

1 *Iudæi noſtros ritus, & leges noſtras ſeruare tenentur.*
2 *Matrimonium de iure canonico in quarto gradu prohibetur:*
3 *Gradus qualiter dignoſcantur & computentur.*
4 *Intellectus ad §. noſtrum & nu. 5.*
5 *Dictio item, quid importet.*
6 *Adoptio quos attinere faciat.*
7 *Auunculus, vel matertera an per adoptionem fiat.*
8 *Statutum excludens materteram ſtante patruo, non excludit per exi
ſtentiam patrui magni.*

Duorum autem. Filii duorum fratrum vel ſororum
poſſunt ſimul ꝯhere matrimonium
inter ſe, non aũt nepos cum amita ẽt adoptiua, vel matertera
ẽt magna. h.d. Et diuiditur in tres partes. Primò, ponit de duob.
conſobrinis. Secũdò, de amita. Tertiò, de matertera. Secũda ibi,
item amita. Tertia ibi, item nec materterã. ¶ No. ꝙ de iure ciuili
ẽt inter exiſtẽtes in quarto gradu pôt ꝯhi matrimonium, vt hic.
& C. eo. l. in celebrãdis. ¶ No. ibi, quia parẽtum loco &c. ꝙ non
pôt in vxorem duci illa quæ hr̃ loco parentum, quamuis ſit ado
ptiua. ¶ In gl. duorum. ibi, ſed ſecus de iure cano. & ſic ſm Cy. in
d. l. in celebrandis. Iſte § habet locum de iure fori, non aũt de iu
re poli. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ licèt Iudæi obſeruent hunc §. tamẽ
1 eorum filii nati ex tali matrimonio non ſunt legitimi, quia † Iu
2 dæi debent ſeruare noſtros ritus, & leges noſtras[a], vt l. Iudæo-
rum. C. de Iud. ſed iſta lex eſt correcta in nobis, ita etiam de-
bet eſſe in Iudæis, ita dicit Cyn. in d. l. in celebrandis. & ibi Bal.

¶ In

ADDITIO.

a Leges noſtras. Adde, qđ Iudæi dẽant ſeruare leges noſtras. Cal. cõſ. 30. de teſt.

2 ¶In ea.gl.in fi.dico,ꝙ prima cõiter tenet¶Ex quo no. † ꝙ de iu
re cano.in quarto gradu fit ꝓhibitio,ut c.pe.de conſan.& affin.
licèt alio modo cõputent gradũ, ut no.doct.in l.fina.C.de ſuc.
edi. Vt tñ tu legiſta habeas clarè, ponam hic gl.Bernar.in cap.
3 pen.de cõſan.& aff.qui dicit,ꝙ ſi uis ſcire† quoto gradu aliquę
perſonæ diuerſarum linearũ ſibi attineant,recurre ad commu-
nem parentẽ,ſiue ſtipitem, a quo deſcenderunt,& deſcende æ-
qualiter cõputando per ambas lineas quouſque aliqua earũ oc
currerit ei,ambo ſimul occurrunt, erũt in eodẽ gradu,primo,
ſecundo,tertio, & quarto.Et iſtę perſonæ (quæ æqualiter deſcẽ-
dunt)nõ dicunt diſtare gradu, ſed potius ſunt in gradu æquali,
& ſi ſunt intra quartum gradum, non poſſunt matrimonialiter
iũgi,ſed ſi una prius occurrat q̃ altera,deſcende per lineam al-
terius uſque ad aliã,& ſemper poſt illum gradum, ĩ quo occur
rit prima perſona,adijcitur gradus pro numero pſonarũ.Et ſic
habetis,in quoto gradu, una perſona diſtat ab alia,& iſtæ pſo-
næ non dicuntur eſſe in gradu,ſed diſtant in gradu,ſicut pſonæ
de quibus in d.c.fin.dr.cũ una diſtet quarto gradu, alia quinto
a cõi parente, quod planum eſt videre quoto gradu remotior
perſona diſtat a communi parente, tantum diſtat a quolibet
alio deſcendente per aliã lineã.v.g.cõmunis pater fuit Petrus,
eius filij fuerunt Martinus & Berta,qui ſunt in primo gradu,de
Martino deſcendit Ioãnes,de Berta, ea alia parte natus fuit Ber
toldus,qui Ioannes & Bertoldus ſunt in ſecundo gradu æquali
ter deſcendentes a Petro.de Ioanne natus eſt Stephanus,de Ber
toldo natus eſt Albertus,qui ſunt in tertio gradu, æqualiter de-
ſcendentes a Petro,tertio gradu.de Stephano nata eſt Lucia, de
Alberto natus eſt Titius, qui eſt ĩ quarto gradu cũ Lucia æqua
liter deſcendentes a Petro.de Titio natus eſt Seius, qui diſtat a
Petro quinto gradu, & ſic iã exiuit conſanguinitatem Petri.di-
ſtat ergo Seius a Petro quinto gradu, eodẽ quinto gradu diſtat
a quolibet deſcendenti per aliã lineã.& ſic diſtat quinto gradu
a Martino,Ioanne,Stephano, & Lucia. Et ideo cũ dicta Lucia,
& dictus Seius, & cũ qualibet alia perſona alterius lineæ dicti
Petri ↄhere poſſet, ut ibi.& in c.tua nos.& ibi Anton.de Butr.
extrà de cõſan.& affin.in antiquis.de quibus gradi.dicam infra
de grad.§.1.& ibi ponã figurã iuris ciuilis, & iuris canonici.in
4 gradi.¶In gl.ibi,materterã.in fi. Dic,iſte §.† eſt difficilis ꝑꝑ glo.
ſed ut habeamus intellectũ, ſciendũ eſt, ꝙ iſte §. continuatur
cũ §.ſanè.ſupra eod.ubi prohibetur quis ↄhere matrimoniũ cũ
ſorore,ſiue vtrinque cõiuncta,ſiue ex latere tãtum,& ſiue ſit ↄ-
iuncta mihi naturaliter, ſiue ciuiliter tantũ, dummodo ſit con-
iuncta ciuiliter tantũ per adoptionem,durat adoptio.& ſic pro
hibetur quis ibi ↄhere matrimoniũ cum coniuncta in ſecundo
gradu de iure ciuili. Hic uerò in iſto §.prohibetur quis ↄhere
matrimoniũ cum amita,ſiue ſit legitima & naturalis,ſiue ſit le
gitima tãtum,hæc eſt adoptata per auum meum paternũ. Item
prohibetur quis contrahere matrimonium cum matertera.qđ
gl.iſta intelligit de iure naturali, & legitima, tantum,nõ de ea,
quæ eſt ſolummodo legitima.quod an ſit uerum infra patebit,
& ſic prohibet.§.iſte ↄhi matrimonium cum coniunctis in ter-
tio gradu.Poſtea tranſit ad prohibendũ contrahi matrimoniũ
cum coniunctis in quarto gradu.ibi, qua rõne quantumcunq;.
§.in § duorum aũt.permittit contrahi matrimonium cũ coniũ
cto in quarto gradu.Sed rõ quare magis prohibetur quis cõtra
here matrimoniũ cum amita magna, & cũ matertera magna,
licèt ſint in quarto gradu cõiunctę,eſt,quia loco parentũ ſunt.
Sed iſta glo.dicit no.cautè,quia non repetit adoptiuã,quia ma
tertera, uel auunculus non ſit adoptione, quaſi uelit dicere gl.
amita,& patruus benè fiunt per adoptionẽ, ſed non auunculus
& matertera,quia tex.noſter dicit: Itẽ amitam licet adoptiuã,
& poſtea dum dicit:Itẽ materterã,non repetit idẽ adoptiuam.
5 Sed ego credo,ꝙ tex.debeat intelligi† ꝙ intelligat repetijſſe,li
cet adoptiuã.Probatur quicunque per dictionẽ, item, adijcitur
noua oratio, non perfecta, ſed quæ eſt defectiua ea parte ſup-
poſiti,uel appoſiti,uel ex parte uerbi,tunc id,in quo deficit,ſup
pletur ex præcedentibus,ut in hoc dicto.Item inducit repetitio
nẽ illius, qđ deficit cum oĩbus qualitatibus, quas habet illud
qđ ponitur in præcedenti oratione, ut l.1.§.1.& ibi Bart.ff.de
public.& in l.in repetẽdis.& ibi Barto.ff.de leg.3.& ſic intelli-
gendo debet intelligi in tex.noſtro repetitũ, poſt illud verbũ,
itẽ materterã,licèt adoptiuã.Sed tunc debet formari ↄrium.de
§.eius verò,ſup.eo.& d.l.ſi qua uaor.§.fin.ff.de ritu nup.ubi dr̃,
ꝙ auunculus nemo ſit per adoptionẽ, ſed hic dr̃ ſm iſtum in-
tellectum, ꝙ matertera ſit per adoptionem. Similiter dr̃ in l.ꝑ
adoptionem.§.fi.ff.de rit.nup.quæ eſt matris ſoror, auunculus
vero eſt matris frater. Vnde ſicut poteſt fieri per adoptionẽ ma
tertera,debet poſſe fieri auunculus per identitatem rationis, ut
l.illud. ff.ad leg. Aquil. Sed quomodocunque intelligamus, ſi-
ue prout gl.videlicet,ꝙ hic non intelligatur facta repetitio,ui-
delicet adoptiuã, ſiue intelligat̃ facta repetitio, vt dixi,oportet
nos ſoluere ↄrietatẽ, quę eſt inter l.ſi qua.§.fi.quæ dicit, ꝙ per
adoptionẽ nemo ſit auunculus.ut l.per adoptionẽ.in fi.ubi di-
cit,ꝙ matertera magna põt eſſe coniuncta per adoptionẽ, & ꝑ
ↄſequens,ſi intelligamus iſtum tex.ſm gl.tunc obſt.d.l.per ado-
ptionẽ.in fi.Si aũt intelligatur, vt dixi, tunc obſt.d.l.ſi qua.§.fi.
Ad ſolutionẽ dictorum ↄtriorum dicit gl: dr̃ia eſt in modo.Nã
ſi adopto aliquem in nepotẽ,quaſi eſſet natus ea filia mea,uel ſi
6 adopto aliquem in pronepotẽ quaſi natũ ea filio † filiæ meæ,ꝙ
poſtum,ut infrà ti.1.§.licet.& ego habeo alium filium,& aliam
filiam,ꝙ iſte filius meus erit illi nepoti adoptato, quaſi ea filia
auunculus, ut ſupra eo.§.eius verò.& d.l.ſi qua.§.fi.& illi pro-
nepoti auunculus magnus, & ita intelligat̃ d.l.per adoptionẽ.
in fi.& ſimiliter filia mea erit illi nepoti adoptato matertera,et
ꝓnepoti matertera magna, & tunc ẽt habet locũ.d.l.per ado-
ptionẽ.§.fi.Sed ſi habeo filiam legitimã & naturalẽ, & ex ea fi-
lios,& adopto quandã in filiam,iſta filia adoptata non erit ma
tertera nepotũ, quos habeo ea filia legitima & naturali, vt d.l.ſi
qua.§.fi.ratiò diuerſitatis dictorũ caſuum eſt, quia primo caſu
filij legitimi & naturales adoptantis conſequuntur commodũ,
quia ipſi(tanquã maiores) poſſunt pręcipere illi adoptato ĩ ne
potẽ ea filio,vel pronepotem ex filio filię, tãquã minori.¶Hęc
rõ põt probari hoc modo:Matertera & auũculus,item patruus
& amita habentur loco parentũ, ut in §.iſto. ſed paria ſunt eſſe
partem, vel loco parentis haberi, ut ff.de ſuis & legit.in verſi.
planè.& probatur.ff.de orig.iur.l.2.§.deinde cũ eſſent. ſed pa-
rentes poſſunt pręcipere filiis & deſcendentibus, ut ff.de iuſt.
& iur.l.vt uim.ſed eẽ, iſti minores adoptati non imperant ma-
ioribus.Itẽ ſequit̃ alia ratio. nã cum pater adoptat aliquẽ in ne
potẽ uel pronepotẽ ex filia, filij legitimi & naturales adoptati
ſunt ſupra adoptatũ,qđ ęquum eſt, ſed adoptando quandã in fi
liã,nepotes mei ex uera filia, ſubeſſent adoptatæ filiæ, qđ eſſet
iniquũ,intelligẽdo,ꝙ ſubeſſent,quò ad reuerẽtiã.Ego aũt pu-
to aliter dicendum, & ſic fateor, ꝙ eſt differentia in modo arro
gandi.nã ſi arrogo quandam in filiam meam, & habeo aliam fi
liam, & alium filiũ, & ex eo filio habeo nepotem, & ex alia aliũ
nepotem,iſta arrogata eſt amita nepotis mei ex filio, quia arro
gatus fit cognatus oĩbus illis, quibus agnaſcitur.l.qui in ado-
ptionẽ.in prin.ff.de adopt.ſed non agnaſcitur niſi illis, qui tunc
agnati arrogatoris,ut d.l.q in adoptionẽ.verſ.& ideo.ſed agna-
ti arrogatoris ſunt illi,qui cũ eo coniunguntur per lineã maſcu
linã,non ergo filia mea arrogata agnata eſt effecta nepotis mei
ex filia,& per ↄſequens amita.i.ſoror patris dicti nepotis mei,
ſed non eſt effecta matertera nepotis mei ea filia, quia nepos
meus ex filia coniunctus eſt mihi per lineam fœmininã, vnde
nõ eſt mihi agnatus,ſed eſt cognatus.ut infra de legitima agna.
tu.poſt princi.iũ.ergo filia arrogata a me non agnaſcitur nepo
ti ea altera mea filia,& per conſequens non ei eſt matertera,ſi-
cut ſi arrogo quendam in filium, uxor mea non eſt ei loco ma-
tris,nec mr̃ mea eſt ei loco auię.ut d.l.qui in adoptionẽ. Quo-
7 modo dicemus ergo,ꝙ poſſit fieri† auunculus,uel matertera ꝑ
adoptionẽ? oportet nos dicere prout dicit gl.videlicet, ꝙ ego
qui habeo duos filios legitimos, & naturales, arrogo quendã
in nepotẽ,quaſi natũ ea quadam filia mortua, huic arrogato in
nepotẽ erit filius meus auunculus, & filia mea matertera,quia
arrogatus efficitur mihi agnatus, ergo & filiis & filiabus meis,
ſic filius eſt ei auunculus, & filia eſt ei matertera, & iſto modo
adoptio non imitatur naturã, quia aliquis filius natus ex filia
mea, non eſt in poteſtate, ut ſupra titu.1.§.fina.& in caſu iſto
ſic.ita dicit gloſſ.hic,& in d.l.ſi qua.§.final.qđ eſt notandũ.Sed
ibi gloſſ.ponit ẽt aliud exemplũ: nã dicit, ꝙ ſi habeo nepotem
ea filia legitima & naturali, & illum nepotem adopto in nepo
tẽ,quaſi ex filio meo natum, poſtea adopto aliquam in filiam,
uel aliquẽ in filiũ, certè iſta filia adoptata erit matertera illius
adoptati in nepotẽ, quaſi ea filio, & filius meus adoptatus erit
illi nepoti adoptiuo auũculus. Et hoc exemplũ plus placet, q̃a
ꝙ qs poſſet aliquẽ adoptare ĩ nepotẽ ea filia,nõ eſt iure cautũ,
ſed vr̃ iũ in ↄriũ, infra ti.1.§.fęminæ.ubi dr̃,ꝙ fęminę nõ ado-
ptant,q̃a nõ hẽnt filios naturales in poteſtate.Similiter hic non
põt qs aliquẽ adoptare in nepotẽ ea filia, quia filium naturalẽ
& legitimũ filiæ ſuę nõ hẽt in poteſtate, vt ſupra tit.1.§.final.er
go in nepotẽ ex filia adoptari non põt.ut d.§.fœminę.Nec ob.
d.§.licet. infrà titu.proxi. quia ibi nõ dr̃, ꝙ quis poſſit adopta-
re in nepotem, vel pronepotem loco filiæ,ſed loco filij, nec ẽt
obſtat, quòd appellatione filiorum ẽt filiæ contineant̃.ut ff.de
leg.3.l.ſi ita ſcriptũ.in prin.quia fateor, ubi eſt eadem ratio in
fœmi-

ſęmina quæ in maſculo.ut §.uidiſtis. ergo nec idē ius. vt l.adige
re.§.quamuis.ff.de iurep.¶ In gl.magna, ibi,de ſuc.edi.l.1.No.ꝙ
aliud eſt matertera ſimpliciter,& aliud eſt matertera magna,&
1 idē in patruo. Vnde facit, ꝙ ſi per ſtatutum† excludit̃ matertera
a ſtāte patruo,non excluditur per exiſtentiam patrui magni ᵃ, qa
ſm Iac. Bur.eſt quædā impropriatio, uel ſm Bal.& Angel.in d.
l.1.C.de ſuc.edi.uerba ſtatuti maximè exorbitātis & priuilegij,
ᵃ & dilationis ᵃ debent intelligi per prius, & non per poſterius.ut
l.qui liberis.§.hęc uerba.ff.de vulg.& pup.ſed patruus magnus
eſt per poſterius; & patruus ſimpliciter eſt per prius,igit̃ &c.&
idē dicit Bal.in d.l.1.de ſtatuto loquente de nepote, qđ nō extē
dit̃ ad pronepotē.facit l.ſororis pronepotē.ff.de ritu nupt.Pro
quo ego adduco gl.in l.Gallus.§.inſtituens.ff.de lib.& poſthu.
Sed Barto.ibi tenet ꝯtrium, ꝙ immo ex proprio ſignificato cō-
prehendit̃ pronepos. & idē vult Bar.per illum tex.in l.cui eo-
rū.§.affinitates.ff.de pollu.vbi appellatione auiæ, cōprehendit̃
ex proprio ſignificato proauia,quod no.& ita tenerem.& dicit
Ang.in d.l.1.ꝙ ſtatutum loquens de fratre,non habet locum in
b fratre patrueleᵇ; ſed hoc eſt d.Bar.licèt de eo nō faciat métio-
nem, in l.Lucius.§.quęſitū.ff.de leg.3.qm̃ illi non appellantur
ſimpliciter fratres, ſine aliqua adiectione, vt puta,quia dicunt̃
fratres patrueles, vt §.quarto gradu.inf.de gradi.¶ In ea.gl.ibi,
ſic no.cautè.Not.ex tex.& gl.ꝙ ſicut linea directa diuiditur in
tres,quia vna aſcendentiū,ſecunda deſcendentium,tertia colla
teralium.ita etiam ex tranſuerſo collateralium,diuiditur in ſu-
periorem,inferiorem,& tranſuerſalem, quod no.

ADDITIONES.

a Magni. Adde Bal.conſi.18.lib.5.
ᵃ In uet.exemp.legitur tunc.
ᵃ Dilectionis legitur in vet.exempl.
b Patruele. Adde latè Alex.conſi.77.li.2. & ibi ēt an appellatione ſororis veniat amita,& an ſtante ſtatuto,ꝙ ſoror teneatur relinquere tertiam partem dotis fratribus,illud habeat locum ſi non extant fratres ſed ſorores, uide Alex.con ſi.102.li.3.& an ſtante ſtatuto,ꝙ frater excludat ſororem, an filius fratris excludat eam. Bal. conſi.30.li.3.& an ſtante ſtatuto,ꝙ ſtantib.fratribus patrue lib. fęmina non ſuccedat,ſi extant ſorores patrueles,an illæ ſuccedent, uide Bal.conſi.422.li.4.

SVMMARIVM.

1 *Rationum una ceſſante, diſpoſitio non ceſſat.*
2 *Vxores duas nemo eodem tempore habere poteſt.*
3 *Affinitas contrahitur etiam per inceſtuoſum coitum, quò ad matrimonium prohibendum.*
4 *Affinitas quid ſit.*
5 *Affinitas, an propriè dicatur inter ſponſos.*
6 *Remedium quando vnum excludat aliud.*
7 *Matrimonium affinitas, vſque ad quartum gradum prohibet.*
8 *Conſanguinei viri, non poſſunt dici affines conſanguineis uxoris.*

Affinitatis. Diuiditur in 7.partes.Nā primò ponit quan-
dam prohibitionē in genere.Secūdò, illā ꝓ-
hibitionē exemplificat in nuru,& priuigna.Tertiò,rōnem pro-
hibitionis factæ de nuru & priuigna aſsignat.Quartò, dictā ꝓ-
hibitionē de nuru factā modificat.Quintò, rōnē dictæ modifi-
cationis aſsignat.Sextò, modificat ꝓhibitionē circa priuignā.
Septimò,rōnē dictæ modificationis aſsignat.ſecūda pars inci-
pit ibi,ecce.tertia ibi, qa vtręq;.quarta ibi, ꝙ ita.quinta ibi, qa
eadē.ſexta ibi, itē ſi.ſeptima ibi, qa duas.Et h.d.Nō pōt auus ꝯ-
here mr̃imoniū cum nuru uel priuigna, pñti, vel p̃terita.h.d.
¶ No.ꝙ priuigna,& nurus, ſunt loco filiæ, qa ſocer & ſocrus
ſunt loco parentis.ff.ſo.ma.l.qa.¶ Not.in uer.ꝙ ita.ſ.ꝙ lex in du
bio intelligit̃ facta de caſu dubio, & nō de caſu certo. ꝯcordat
ff.de Carb.edict.l.ꝙ Labeo.¶ No.& ad hoc ſemper allegatur, ꝙ
1 ubi diſpoſitio hēt† duas cāſ finales,ſi una illarū ceſſat,alia rema
nēte,nō ceſſat diſpoſitio: & ꝑ ꝯſequēs allegatur, ꝙ ſufficit unā
de pluribus cauſis adeſſe.cōcordat l.ſi uētri.§.in bonis.ff.de pri.
cre.& uide glo.in l.ſi qs ad exhibēdū.ff.de exce.rei iu.¶ No. ꝙ
non tantū rōne ꝯſanguinitatis,agnationis, & cognationis, ſiue
cōiunctionis legalis, ꝓhibet̃ mr̃imoniū, ſed ēt rōne affinitatis.
a ¶ No.ꝙ una non pōt eſſe nupta duobus.¶ No.† ꝙ vnus eodē tpe
non pōt habere duos uxores, alias autē puniretur pęna ſtupri,
nō dico adulterii,licèt aliquos errare uideam, ut l.eū qui duas.
& qđ ibi no.gl.& doct.C.de adul.ego dixi in meo tractatu ma
leſi.in verbo,Che hai adulterato la mia dōna.¶ In gl.affinitatis
3 ibi.& §.ſciendum eſt.not.diffinitionem affinitatis.¶† In ea.ibi,
quia ſine nuptiis non pōt ꝯhi. dic, ꝯtrium apparet per Azo. &
no.gl.in d.l.non facilè.§.affines. alleg.l.nihil intereſt.ff.de ritu
nupt.nā quò ad matrimonium prohibendum, ēt per inceſtuo
ſum coitum ꝯhitur affinitas,ut d.l.nihil.quod puto verum.¶ In
ea.glo.ibi, ſm canones &c.dic, ut in c.diſceptationem,de eo q
cog.conſan.vxo.ſuæ.Et ſic vides ſm ꝙ ſtatim dixi,ꝙ nō eſt dr̃ia
inter ius ciuile,& ius canonicum,quia ēt de iure ciuili per ince
ſtum ꝯhitur affinitas, vt eſt caſus in l.adoptiuus.§.ſeruiles.uer.
idē tñ.ff.eo.ex eo ſequitur, ꝙ affinitas ſm canones ſic diffinit̃:
4 Affinitas† eſt quędam perſonarum proximitas, proueniens ex
coitu.ita no. Ioan.An.in tit.de ſpon.& matri.in 4.parte.in uer.
5 ſi ſit affinis.¶† In ea.gl.in fi.dic, ꝙ idē no.glo.i d.§.affinitatis.&
in l.nō ideo minus.C.de hęre.inſti.& in l.affinitatis.C.cōia de
ſuc.& inter ſponſos non dr̃ propriè affinitas. vt no.glo.in l.qđ
ſeruus.ff. de cōd. ob cau.ſicut dr̃ in d.l.nō ideo minus.per doct.
a ꝙ vnus nō eſt numerusᵃ, ſed eſt principium numeri. Aduertas
tñ, ꝙ licet vxor non propriè dicatur affinis, tunc dr̃ proxima
perſona, & ſic coniuncta, ut vr̃ caſus,ſm dñm meum d.Flo.in
l.cū alienā.C.de legib.ibi, niſi proximę perſonę &c.Sed mihi
ille tex.probat ꝯtrium per dictionem, uel vxori, quæ ſequitur,
quaſi ponat uxorē diuerſam a proxima ꝑſona.l.1.§.proximus.
ff.unde cog. Aduertas tñ, ꝙ licèt non ſit affinis, tñ ſi appellet̃
affinis, non uitiat̃ diſpoſitio, ut d.l.non ideo minus.¶ In gl.nu-
pta eſt.in fi.dic, ut per Bal.in d.l.quidā.ff.de eden.& Bar.& per
Angel.qui in oībus ſequit̃ Bar.in l.in prouinciali.§.1.ff.de no.
ope.nunc.& per Inn.de pręſcr.c.ex trāſmiſſa.vbi Bar.facit tria
6 mēbra.Primū,an† unū remediū ordinariū excludat aliud ordi-
nariū.de quo remittit ſe ad ca.nullus pluribus.de reg.iur.in 6.
& ibi ꝑ Dyn.& adde gl.in l.qđ in hærede.§ eligere.ff.de tribut.
de quo ēt not.ꝑ gl.Bar.Cy.& Sal.Ang.& Bald.in l.1.C.de fur.
& gl.in ca.q duas.de elec.in 6.Secundò tangit,qñ ambo ſunt ex
traordinaria,an unū per aliud excludat̃.de quo ēt i l.qui bona.
§.ſi quis opus.per gl.ff.de dam.infect.& C.ad leg.Aquil.l.de pe
coribus.Tertiò,qñ unū eſt ordinariū,aliud extraordioarium.de
quo plenè dicit,in d.l.in prouinciali.§.1.de quo aliqd per gloſ.
in l.fi.C.ſi aduer.rē iud.& in l.in cauſæ.la 2.in prin.ff.de mino.
& l.1.§.per hanc.ff.de rei uen.& per Inno.in d.c.ex tranſmiſſa.
& per Ioā.Fab.hic,ego aūt ſum contentus ſimplici remiſsione,
quia longa eſſet diſtinctio.Sed unū non omittā,in eo quod Bar
tol.dicit,ꝙ qñ eſt remedium ordinarium, non excludit extraor
dinariū,qñ directò nō tendit ad idem.facit quod etiam no.Bar.
ibi,& in l.1.§.1.eo.ti.de no.ope.nun.quia Raph.Cu.in d.l.in ꝓ-
uinciali.§.1.tenet ꝯtrium per legem, inde Neratius.§.2 ff.ad leg.
Aqui.Nam ibi remediū ordinarium, videlicet legis Aquiliæ,ex
cludit extraordinariū, ꝙ conditio habeatur pro completa, &
hoc eſt remediū extraordinariū, ut l.2.C.de inſtit.& ſubſt.ſub
condi.fac.dic, ut dixi in d.l.in ꝓuinciali.§.1.& ibi Raph.& Lu-
7 do.¶ Vltimò,adde,ꝙ ſicut† prohibetur mr̃imonium rōne con-
ſanguinitatis uſque ad quartum gradum incluſiuè,ita prohibe-
tur rōne affinitatis, quæ contrahitur per carnalem copulam,
uſque ad quartum gradum, in primo genere tantum,ut capitu.
non debet.de conſan.& affi.& ibi gl.Vnde ſicut frater & ſoror
ꝯhunt primum gradum cōſanguinitatis, & filius fratris,& filia
ſororis contrahunt ſm, & nepos fratris & neptis ſororis con-
trahunt tertium gradū, pronepos fratris & proneptis ſororis
contrahunt quartum gradum,ita uiri & uxores ſupradictarum
perſonarum contrahunt primum,ſecundum,tertium, & quar-
tum gradum affinitatis. Non poteſt ergo unus frater ꝯhere cū
relicta,uel cum uxore quōdam fratris,quæ eſt in primo gradu,
nec cū relicta filij fratris, quæ eſt in ſecundo gradu,nec cū reli-
cta nepotis fratris,q̄ eſt in tertio gradu,nec cū relicta pronepo-
tis fratris,q̄ eſt in quarto gradu. Et ecōuersò, nō pōt ſoror ꝯhe-
re cū relicto a marito quondā ſuæ uxoris mortuæ,nec cum reli
cto filiæ ſororis,nec cū relicto nepotis ſororis,vt d.c.nō dēt, &
8 ibi gl.¶† Aduerte tñ, ꝙ cōſanguinei uiri nō poſſunt dici affines
conſanguineis uxoris,nec econtrà; ſed ꝯhitur affinitas inter ip
ſos cōſanguineos uiri,& ipſam mulierē, & inter cōſanguineos
vxoris,& ipſum virum ſolum, vt in c.ſuper his. & ibi Anto.de
Bu.de conſan.& affi.Hinc eſt,ꝙ ſi cōtraho cum matre alicuius,
filius,vel frater, vel alius conſanguineus meus poterit cōtrahe
re cum filia,vel ſorore vxoris meæ,vt d.c.ſuper his. & hic in §.
mariti.infra eo.& ibi eſt glo.ord.de hoc.

ADDITIO.

a Numerus. Adde Glo.Bar.& Alex.in l.1.§.ſi quis ante.ff.de acquir. poſſ. & ibi an ualeat locatio facta uno nummo.Cy.in l.maritus.C.de procu. Bal.in rub. C.de iure emph.& in l.ſi uſusfructus,de iure do.Ang.in §.quia verò in Auct. de non alie.Et licèt uxor non dicatur propriè affinis,tamen ſtante ſtatuto,ꝙ inter affines fiat compromiſſum.ſi ſit lis inter virum,& uxorem,cogentur cō promittere; vt voluit Alex.in l.non ideo.C.de hære.inſti.referens Cy.ita uel-le,& Bal.in l.affinitatis.C.commu.de ſucceſſ.

SVM-

S V M M A R I V M.

1 *Prohibitio ex affinitate durat etiam affinitate finita.*
2 *Statutum, quòd inter affines fiat compromiſſum, intelligitur durante affinitate.*
3 *Affinitas quando duret, & quando finiatur.*

Socrum. Diuiditur in quatuor, quia primò ponit vnũ dictum prohibitiuum cũ rõne. Secũdò, illud modificat. Tertiò, modificatiõ declarat circa nouercã, cũ rõne. Quartò, declarat circa ſocerũ, cũ rõne. ſecũda ibi, qđ & ipſum. tertia ibi, alioqui. quarta ibi, item ſi. ¶ Et h.d. Cum ſocru, vel nouerca pſente, vel pterita, matrimonium ꝯhi non poteſt. ¶ No. ibi, quia matris, ꝙ ſocrus, & nouerca hñr loco matris. ¶ No. ꝙ oẽs illæ perſonæ quæ habentur loco matris, non pñt in matrimonium
1 duci. ¶ No. ibi, diſſoluta &c. † ꝙ prohibitio ex affinitate durat, ẽt affinitate finita, ſed hoc fit honeſtatis cã, aliás autem finita affinitate, q̃ eſt cã priuilegij, finitur priuilegium, vt l. cui eorũ. §. 1. & ibi Bar. ff. de poſtu. & ibi dicit Bar. ꝙ iſte tex. tãtummodo procedit quò ad prohibitionẽ mr̃imonij, non aũt quò ad alia.
2 † Vnde ſi ſtatuto cauet, [a] ꝙ inter affines fiat compromiſſum, in
a telligit durãte affinitate, non aũt ea finita, vt ibi. & ꝓ hoc eſt gl. ſing. in l. ſed hoc ita. ff. de re iu. vbi licèt ſocer non poſſit in ius vocari ſine venia, vt l. gñaliter. ff. de in ius vo. hẽt locũ ipſa affinitate durãte, nõ aũt ea finita. qđ no. ¶ No. ꝙ qñ qs hẽt prohibitionẽ, vel auxiliũ de iure cõi, nõ eſt neceſſe recurrere ad ſpãle, vt s. § proa ¶ In gl. affinitate, in fi. dic, ſed hoc vr̃ contra caſum. l. nõ facilè. §. pe. ff. de grad. & l. cui eorũ. §. affinitatis. ff. de poſtul.
3 Solu. ibi loquit in affinitate, q̃ ꝯhitur adoptione, † igitur finita adoptione, finit ipſa affinitas, vt s. eo. §. ſanè. hic de affinitate, q̃ ꝯhitur mr̃imonio, q̃ ẽt durat ſolu. mat. quia mr̃imonium eſt de iure naturali, & ciuili, vt s. diai, de iure naturali, in prin. Et ꝙ affinitas ꝯcta pp mr̃imoniũ ſemp duret, eſt caſus. 35. q. 10. c. fraternitatis. Sed in ꝯriũ facit 3. q. 7. c. infames. §. affinitates. Vnde gl. in d. §. affinitatis. dicit ꝙ affinitas durat, quò ad impediendũ mr̃imoniũ, vt ibi, non quò ad alios effectus. & iſtã ſolutionẽ vr̃ ſequi Bar. in d. l. cui eorũ. ſed in d. c. fraternitatis. gl. ſoluit ar̃r, vt delicet ꝙ d. §. affinitatis. ſolũ locũ habeat ſm leges. ſed d. c. fraternitatis. hẽr locũ ſm legem Dei. Vel dic, dicit gl. quò ad veritatẽ affinitas durat, vt d. c. fraternitatis. quò verò ad edictũ đ poſtulãdo nõ durat, vt d. §. affinitatis. & d. l. cui eorũ. §. affinitatis.

A D D I T I O.

a Statuto cauetus. Adde Paul. de Caſt. conſ. 67. vbi conſuluit, ꝙ ſtante ſtatuto, quod inter affines & conſanguineos fiat compromiſſum, non habet locum inter ſocerum, & nurum videam.

S V M M A R I V M.

1 *Conſanguinei viri ſunt affines vxoris tantùm, & econtra.*
2 *Fiſcus a quibus excludatur.*

Mariti. ¶ No. ꝙ filius ex alia vxore, põt ꝯhere mr̃imonium cum filia vxoris meæ. Concor. l. Tit. 2. & qđ ibi no. ff. de ver. obl. ¶ In gl. poſtea. ibi, viro. n. cognati. ¶ No. ꝙ habemus gl. ord. de eo qđ hr̃ in c. pe. & c. ſup his. ext. de cõſan. & aff. & diai plenè s. eo. §. affinitatis. dic, vt ibi, videlicet, ꝙ cõſangui-
1 nei uiri ſunt † affines uxoris tantum, & econtrà, non aũt ſunt affines coniunctorum vxoris. quod no. ¶ In ead. glo. in fi. no. ſing.
2 gl. ꝙ fiſcus † non tantum excluditur per vxorem, ſi non ſunt aſcendentes, vel deſcendentes viri, ſed etiam per affines, ſiue cõiunctos vxoris, quod non eſt alibi. Sed Io. Fab. non placet, quia hoc non reperitur iure cautum, vt auct. præterea. C. vnde vir & uxor. quæ loquitur tantum in muliere, non autem in coniunctis ſuis, igitur &c. facit l. ſi uerò. §. de uiro. ff. ſolu. mat. licèt Io. de Pla. dicat, & teneat iſtam gl. & malè, quia dicit contra no. in d. l. 1. & in d. auct. præterea. C. unde uir & uxor.

S V M M A R I V M.

1 *Honeſtum in matrimonijs conſiderari oportet.*
2 *Honeſtas publica dutur quadrupliciter.*
3 *Sponſalia nulla, dirimunt ſponſalia vel matrimonia futura cũ conſanguineo illius, qui primo ſponſalia contraxit.*
4 *Affinitas non contrahitur per ſponſalia ſola, ſed per matrimonium.*

Sed ſi vxor. Publica honeſtas impedit ꝯhere mr̃imoniũ cum filia quondam uxoris ſuſcepta ex alio viro, poſt diuortium primi mariti. Item impedit patrem ꝯhere cum ſponſa filij, & econtrà. h.d. ¶ No. ꝙ filia poſt diuortium ab uxore mea quęſita ex alio viro, non eſt priuigna mihi. ¶ No. ꝙ ſponſa pr̃is mei non eſt mihi nouerca. ¶ No. ꝙ filij mei ſponſa,
a non eſt mihi nurus. ¶ No. ꝙ publica [a] honeſtas eſt ſeruãda. nam
1 in † mr̃imonijs non tantum qđ liceat de ſcripto iure, ſed qđ honeſtum eſt, conſiderari oportet. vt l. ſemp in coniũctionib. ff. de ri. nup. ¶ No. ibi, rectius, ꝙ iſte tex. innuit, ꝙ nõ dirimit mr̃imoniũ iam ꝯctum; quod hodie falſum eſt, ꝯbitur. n. honeſtatis publicæ iuſtitia, q̃ dirimit, extra de ſpon. c. ſponſam. & c. ad audiẽtiam. de deſpon. impu. c. acceſsit. & vide Hoſt. in c. 1. de ſpon. in 6. ¶ In gl. non eſt priuigna. ibi, rõne honeſtatis. Anto. de Bu. in c. pe. extra de conſan. & aff. dicit, ꝙ ſi quæritur, an impedimentũ
2 publicæ honeſtatis ſit ſublatum, qđ debes ſcire, ꝙ eſt dare † publicã honeſtatem quadrupliciter. Vno modo, qñ adeſt affinitas, & hoc eſt ad impedimentum publicę honeſtatis, concurrẽs cũ affinitate, quia turpe eſt ꝯhere cum affine. & de hoc loquitur c. diſcretionem. extra de ſpon. duorum. ¶ Ex quo in illo caſu dicit gl. in d. c. pen. ꝙ ſublata affinitate tollit impedimentũ & publicæ honeſtatis, quia publica honeſtas habet pedes ſuper radice affinitatis. facit C. de nup. l. pe. in fi. ¶ Eſt alia honeſtas, q̃ erat, vt ſoboles ex ſecũda coniuge, vel viro ſuſcepta, non poſſit iungi conſanguineis primi viri, vel cõiugis, qua prohibitione ſublata, tollit ẽt publica honeſtas. ¶ Eſt & tertia publica honeſtas, q̃ ſurgit ex ſponſalibus de futuro, & quo caſu affinitas olim ꝯcta, & ſecuta copula, impediebat mr̃imonium, eo caſu ſponſalia ex publica honeſtate impediebãt & dirimebãt mr̃imoniũ; & hoc hodie eſt ſublatum, vt dicit glo. in d. c. pen. quia impedimẽtum publicæ honeſtatis oĩno ſequitur ad inſtar impedimẽti affinitatis, vt vbi impediebat in mr̃imonio cum copula, ibi impediret in ſpõſalibus de futuro. per qđ patet, cũ hodie ſit reſtricta affinitas ad quartum gradum, ad primum genus, ſic erit reſtricta hæc publica honeſtas. ¶ Quędam eſt publica honeſtas, q̃ inſurgit ex ꝯctu matrimonij de facto, impediente ætate, pſona exiſtente inhabili ad matrimonium, habili tñ ad ſponſalia, de quo vide in c. fi. de deſpon. impu. ¶ Quædã eſt publica honeſtas, quæ inſurgit ex ꝯctu matrimonij, vel ſponſaliorum cũ inhabili ad ſponſalia de futuro, ex defectu copulæ, de quo extra de ſpon. c. veniens. ſm intellectum D. Ant. de Butr. Et idem per oĩa in iſta, vt in proxima, quia ſequuntur limites conſanguinitatis
3 & affinitatis. ¶ † Vnũ addas, ꝙ ſi quis cõtraxerit ſponſalia etiam de futuro pura, licèt nulla de facto, quia religioſus, vel affinis, tñ oritur iuſtitia publicæ honeſtatis ad impediendum, & dirimendum ſequentia ſponſalia, vel matrimonia, cum aliquo cõſanguineo illius, qui primò ſponſalia contraxerit. Iſte eſt text. no. in c. vnico. de deſpon. impub. in 6. qđ not. quia vidi de facto
4 Bononię. ¶ † In glo. nurum. ibi, & tamen licèt nulla affinitas ſit. no. quòd per ſponſalia ſola non contrahitur affinitas, ſed tantummodò per matrimoniũ. Idem no. gl. in l. ꝙ Seruius. ff. de cõdic. ob cau. Facit quod habetur in ſimili, in l. 2. ff. de priui. credi.

A D D I T I O.

a No. ꝙ publica. Adde ad hæc ſm S. Th. li. 4. ſent. in materia de matrimonio. d. q. 1 ꝙ iuſtitia publicæ honeſtatis, eſt proximitas perſonarum ex ſponſalibus prouenſens, robur trahens ab eccleſiæ inſtitutione, pp eius honeſtatẽ. Et probatur iſtud in c. iuuenis. de ſpon. extra, ibi, propter honeſtatem eccleſiæ.

S V M M A R I V M.

1 *Iura conſanguinitatis tolli non poſſunt.*
2 *Plures concubinas eodem tempore habens, an ſit infamis.*
3 *Tutor & curator poſſunt matrimonium cõtrahere cum adulta ſua.*
4 *Libertus põt patronã in magna dignitate poſitã in uxorem ducere.*
5 *Filij duorum compatrum an poſſint matrimonio copulari.*
6 *Matrimonium cognatione ſpirituali vetatur.*
7 *Cõpaternitas, an cõtrahatur, ſi quis te ignorãte, filiũ tuum de ſacro fonte leuauit. ſed cum ad tui notitiam deuenit, tibi diſplicuit.*
8 *Compaternitas, an poſſit contrahi per procuratorem, vel ſindicum, aut nuncium.*
9 *Matrimonia & ſponſalia, requirunt actum, & verba cohęrẽtia perſonæ, quæ poſſunt per alium explicari.*
10 *Patrinus ad quid obligetur pro puero per ipſum tanto in baptiſmo.*
11 *Clericus in non ſacris conſtitutus, non prohibetur uxorem ducere.*
12 *Matrimonium quæ impediant.*

Illud. Non ſolum conſanguinitas, & affinitas impedit liberos inuicẽ cõtrahere, ſed etiã manumiſſos. h.d. ¶ Not. ꝙ non tantum coniunctio conſanguinitatis & affinitatis inter ciues Romanos impedit matrimonium, ſed etiam inter ſeruos durante ſeruitute, uel etiam poſt manumiſsionem. Et aduerte, quòd iſte §. multò fortius obtinet de iure canonic. vt in capitul. primo, de coniug. ſer. cum inter ſeruos conſtet matrimoniũ de iure cano. vt dixi ſupra eod. in prin. ¶ In gl. cognationis,

ibi,

1 ibi,hoc aſt iure ſanguinis. ¶†No.ꝙ iura conſanguinitatis, [a] &
a ſic iura naturalia nõ poſſunt tolli ẽt pacto, vel renũciatione,ut
l.ius agnstionis.ff.de pact. Et ẽt no.ꝙ ea q̃ ſunt de iure naturali,
ita ſunt cõia ſeruis,ſicut nobis liberis. facit s̄.de iure perso.§.1.
¶In ea.gl.in fi.dic,hoc ꝓcedit de iure ciui.vt l.cũ ancillis.C.de
nup.& ibi no.ſecus de iure cano. quod in matrimonio ꝓualet,
2 vt d.c.1.de coniu.ſeru. ¶†In gl. enumerat.ibi, ſextò rõne mr̃i-
monij,ſicut quis non poteſt eodem tpe habere duas uxores,ut
d.l.cũ qui.C.de adul.ita nec duas ſpõſas, ut l.1. in fi.ff.de inſam.
Ita nec ẽt duas concubinas,vt in Auct.quib mod.nat.effi.ſui.§.
pe.& fi.Sed aduertas,ꝙ licèt ſit prohibitum,ẽt de iure ciuili,ha
bere plures concubinas,ut filij non dicantur naturales, & quò
ad alios effectus,de quo per gl.Dy.& Bar.in l.fi.ff.de concub.tñ
habens plures concubinas eodem tpe,non eſt infamis,ſicut ha-
b bens plures uxores [b] vt d.l.eum qui. & ſic ẽt eſt infamis habens
plures ſpõſas,vt d.l.1.§.fi.ff.de infa.& ibi Bar.¶In ea.gl.ibi,ſeptĩ
mò per ſenatuſconſultum.hodie eſt correctũ de iure cano.quia
3 hodie † tutor & curator poſſunt matrimonium ꝯhere cũ adul-
ta ſua,vt tenet Gof.& Io.An.vt refert Cyn.in l.fi.C.de interdic.
c ma.& iſtud eſt tenendũ,[c] licèt Cyn.ibi dicat,ꝙ ius canonicum
eſt ſeruandum,quò ad ordines ſacros,ſed ego dico,ꝙ in matri-
monijs ius canonicũ ꝓualet iuri ciuili,ut dixi s̄.in prin. ¶In ea.
ibi,ꝙ eſt hodie correctũ.ut in Auct.ut liber.dece.aure. nõ indi-
4 ge.annu.col.6. An aũt ſit ẽt immutatum, † ꝙ libertus maſculus
poſſit accipere patronam ẽt in magna poteſtate poſitã, gl. in d.
l.Papin. dubitat.in gl.in d.auct.ut libe.dec.sur. tenet expreſsè,
ꝙ ſic. ¶In ea.gl.ibi.C. ſi qua præd. po.l.1.dic,ꝙ iſti tres,videli-
cet,ſeptimus,octauus,& nonus modus,non reperiũtur de iure
cano.& ideo dicimus eos ſuperfluos.& ſic tenẽt doc.iuris cano
nici,& Hoſt.in ſum.de matr.§.qualiter impediatur. & q fil.ſint
legit.§.qualiter.in fi.verſi.ſed no. cũ ſeq. ¶In ea.gl.ibi,de ſacro
5 fonte leuauit.dic,† ſic .n. prohibet matrimoniũ inter leuatam,
& leuantem ſcienter ꝯtractum,vt c.2. de cogn.ſpirit. ſic etiam in-
ter filios duorũ compatrum,ꝑ quos vel quorũ alterũ deuentũ
eſt ad cõpaternitatẽ, ſed vbi per neutrum ipſorum deuentũ eſt
ad cõpaternitatem,tunc ꝯhere pñt,ſiue ante, ſiue poſt cõpater-
nitatem nati fuerint,niſi cõſuetudo aliter diſponat,ut in c.ſi. de
cog.ſpir.Item leuans põt habere in uxorẽ ſororẽ leuati. vt 3.q.
3.c.ſi.in tantum ꝙ glo.in c.1.de cog.ſpir.in 6.ver.ꝯctu. dicit, ꝙ
non põt eſſe matrimonium inter patrẽ & filiũ ſpũalem ſui filij
6 carnalis,quia licèt cognatio † ſpũalis de patre in filiũ deſcẽdat,
tñ cum cautum non ſit,& edictũ de matrimonij ꝯhendi ſit pro-
hibitoriũ, vt ext.de ſpon.e.cum apud.non attendit.qđ no.Ita ẽt
tenet Ant.de But.in d.c.1.ſed Io.Fab.hic latius dicit,ꝙ mr̃imo-
niũ prohibet inter baptizatũ,& baptizantẽ,& patrinũ, & mr̃i-
nam,& eorũ liberos. Item inter baptizantem, & parentes ba-
ptizati.Item inter uirum, & uxorem ſuſcipiẽtis ante carnaliter
cognitam. prædicti autem ſolummodo vñr prohibiti, alij non
uidentur prohiberi. & ideò oẽs alij compatrini ante, uel poſt
geniti poſſunt coniungi,quamuis olim de hoc fuerit dubitatũ.
& ꝙ compater poteſt coniungi filiæ filioli, vel commater filio
filioli,licèt ſecus in cognatione legali, ut no s̄.eod.§.fratris. &
eſt rõ,quia ſpiritualia nõ acquirunt per alium, ſicut tẽporalia,
& cognatio legalis,temporalis eſt.& hanc rõnem reddit Hoſt.
in ſum.in tit.de cogn.ſpi.§. quis ſit effectus.ver.& ideo no.cum
verſi.ſeq.& ibi ſatis de hac materia. & in c.1.& in c. Martinus.
de cog.ſpir.& in c.1.eo. ti.in 6 Et eſt mirũ ſm Io.Fab. quia nõ
reperit coniunctio ꝓhibita inter uirum & uxorẽ ſuſcipientes,
& ipſum baptizatũ; & tñ vr̃ tanta vel maior rõ,ſicut de paren-
tibus baptizati; & idẽ dicas tu.tñ eſt ſciendũ, ꝙ uxor non eſt af
finis,ſed eſt plus quã affinis, cũ ſit principium affinitatis, ut di-
7 xi ſup.eo.§.affinitatis.¶†Quęrit,quid ſi quis te ignorante, leua
uit filium tuũ de ſacro fonte,ſed cũ ad tui notitiã deuenit,diſpli
cuit tibi, nunquid ꝯhitur compaternitas? vr̃, ꝙ non, vt ext. de
baptiſmo.c.maiores. Sed q̃d ſi aliqua mulier filium uxoris tuæ,
quẽ ab alio viro ſuſceperat,de ſacro fonte leuauit,dñt doct.ſm
d Io.Fab.ꝙ nõ prohiberis [d] illam in uxorem ducere.ut no. Hoſt.
in d.§.quis ſit effectus.in verſi. quid ſi aliqua.vel econtrà,ſi vir
8 aliquem filium tuum de ſacro fonte leuauit . ¶ † Quæro hic de
e q̃ſtione [e] quotidie occurrenti,uidelicet, an cõpaternitas vel fi-
liatio ſpũalis poſſit ꝯhi per procuratorem? & Bar.in l.Gallus.§.
forſan.ff.de lib.& poſth.tenet,ꝙ non, qm̃ ad illam ꝯhendam re
quiritur pręſentia perſonę,& tactũ cohęrens perſonæ explicã-
dum eſt per ipſam perſonam , igitur nõ põt per procuratorem
explicari, ut l.poſt mortem. §.fin.ff.de adop.nam debet tenere
compater puerũ proprijs manibus ſuper fonte,& ipſum leuare
de fonte,& pro ipſo reſpondere.30.q.1.c.de his.& c.omnes. &
hoc etiam tangit Io.An.in Mercu.in cap. poteſt quis. de reg.iu.
in 6.& plus ibi dicit,ꝙ ille erit verus cõpater, q tenet, & leuat 3
in ipſo baptiſmo,licèt ꝓcuratorio noĩe alterius faciat, qꝛ ſæpe
extra id qđ agit,tacitè inſurgit obligatio,vt l.ſi is qui.§.ſi liber.
ff.commo.& ſic conſtituẽs procuratorẽ non erit uerus compa-
ter,licèt de facto ſeruet oppoſitũ , vt dicit Raph. in d.§ forſan.
Et ꝑ hoc patet,ꝙ ſindicus conſtitutus ab vniuerſitate, vt teneat
aliquem in baptiſmo noĩe uniuerſitatis, ꝙ tenẽs,& ſic ſindicus
erit cõpater,& non uniuerſitas;qꝛ ꝑꝑ verũ factũ requirit vera
ꝑſona: & hoc tenet Fed.de Sen.in ſuo opere, cõſ.115.videlicet,
ꝙ ꝑ procuratorem, vel ſindicum compaternitas nõ poſſit ꝯhi;
dixit tñ,ꝙ nec ipſe ꝓcurator,uel ſindicus erit cõpater.Sed Ioã.
de Imo.in d.§.forſan.tenet,ꝙ immo ipſe procurator, vel ſindi-
cus,erit compater per ſupradicta,& qꝛ non eſt abſonũ, ꝙ ꝓcu
rator in actu voluntario noĩe proprio obligetur, vt l.procura-
tor q pro euictione.ff.de procu.Ang.autem in d.§.forſan.dicit,
ꝙ licet ſm doct.compaternitas non poſſit ꝯhi per procurato-
rẽ,poteſt tñ contrahi per nuntium,quia ille,q facit per nuntiũ,
dr̃ quodammodo verè per ſeipſum facere.l.qui aũt.§.1.ff.de cõ
ſti.pecu.& no.glo.ſuper ver. potes.in l.multum.C.ſi quis alter.
vel ſibi.& facit quod hr̃ in l.ſi pater.ff de manumiſ. vin.Sed hoc
non placet do.Io.de Imo.quia rõnes hoc caſu prohibitiuæ pa-
riter concludũt ẽt in nuntio. Nec poteſt cadere dr̃ia inter ꝓcu-
ratorem,& nuntium, attentis actu & uerbis , q̃ in baptiſmo in-
terueniunt.Nec obſt.d.l.ſi pater.quia in alio caſu loquit , & rõ
d.l.ponitur ꝑ gl.in l.nec mulierem.ff.de manu.vind. Et iſtud de
ſubtilitate iuris credo verius: tñ de facto ſeruatur ꝯtrium , quia
9 communis obſeruãtia põt defenſari per c.ſi.de procu.in 6.† qꝛ
matrimonium & ſponſalia requirunt actum & verba cohęrẽ-
tia ꝑſonæ,& tñ poſſunt per alium explicari,vt eſt gl.ſing.in l.ni
hil.C.de procu.quæ dicit,ꝙ in actib.perſonę cohærentibus, qñ
explicãtur per alium,debent omnia verba dirigi in perſonam
dñi.Vnde ẽt compaternitas vr̃ poſſe ſic contrahi,ꝙ verba in ꝑ-
ſonam dñi fundentur,videlicet, Titius conſtituens me nuntiũ ,
dicit,ꝙ credit in Deum,& ꝙ credit in Spiritum Sanctum, & ꝙ
10 vult baptizari.cogita tamẽ. Vnum tamẽ addas,ꝙ ille, † qui te-
net puerum in baptiſmo,obligatur apud Deum pro eo,& eſt ꝓ
eo quaſi fideiuſſor,& tenetur eum inſtruere in fide ſaltẽ in ora
tione Dominica,& in Simbolo,vt de conſec.diſt.4.c. in baptiſ-
mate & c.vos ante omnia.Ex quo do.Io.de Imo.dicit,ꝙ tutius
eſt abſtinere a mr̃imonio,quod aliàs prohibetur per cognatio-
nem ſpiritualem.iuxta d.c.1.& 2.de cog.ſpi.¶ In eadem gl.ibi,
licet de ipſa commatre iure noſtro cautum nõ reperiatur. dic,
ſed de iure canon.eſt tex.30.q.1 in cap.de eo, quod interrogaſtis.
11 ¶In eadem gl.ibi.§.ſi uxor.dic,vt ibi dixi.¶†In eadem gl.ibi,in
ſacris ordinibus conſtitutus.no.in ſacris ordinibus . nam cleri-
cus in non ſacris non ꝓhibetur accipere uxorem, vt no. glo.in
Auct.ſed neq;.C.de epi.& cle.& in c.1. de mr̃imonio contract.
ꝯ interdict.eccl.ſed perdit clericale priuilegium,vt in auctẽ. de
monac.§.ſi quis autem monaſticam. niſi quò ad duo , videlicet
ad c.ſi quis ſuadente.18.q.4.& quò ad forum,quia neq; in foro
ſeculari,neq; in ciuili,neq; in criminali conueniri põt , dũmo-
do tria concurrãt,ꝙ non ſit bigamus, & ꝙ deferat tonſurã, itẽ
veſtes,alia aũt dicta duo priuilegia perdit , vt eſt tex. in c.1. de
cle. coniu.in 6.¶ In ea.gl.ibi,monialibus. licèt non ſint in ſacris
ordinibus conſtitutæ . dic, & non fecerint profeſsionem tacitè
vel expreſsè,vt in cap.ut lex continentiæ.27.quæſt.1. & de iſto
12.& 13.caſu dic,vt habetur in c.1.extra de vo.& vo.redem.in
6.In eadem gl.in fi.dic.Iſte modus hodie eſt prohibitus per ius
12 canonicum,vt in cap.1.extra de rap.¶†Addas tu alios modos,
videlicet,propter furorem & dementiam,quia de nouo impe-
diunt matrimonium contrahi,licèt iam contractum non diri-
mant,vt l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui uel alie.iu. & l.ora
tione.§.fina.ff.eodem,facit C. de epiſcop. aud.l. tam demens.
¶Item

ADDITIONES.

a Conſanguinitatis. Adde tamen,ꝙ ſtante ſtatuto ꝙ aliquis habeatur in omnibus & per omnia tanquam extraneus ab aliqua cognatione , quod talis non poterit cogi ad compromittendum, ſtante alio ſtatuto, quòd inter coniunctos fiat compromiſſum, ut conſuluit Ro. conſi.36.
b Vxores. An ſtãte ſtatuto,quòd ducens duas uxores capite puniatur, & alio ſtatuto , quòd elapſo quinquennio poteſtas non poſſit inquirere de delicto , ſi aliquis duxit duas uxores,& plus quinquennio cum ambab. cohabitauerit, poterit cognoſcere,vide Pet.de Anch. conſi.3.
c Tenendum. Idem tenet Ang.conſi 95.quem vide.
d Prohiberis. Vide Prępoſi. Alex in rub.de cogn.ſpiri.& in c. Martinus.e.ti. ubi enumerantur 20.caſus.in quib.cognatio ſpũalis impedit,& dirimit matri.
e Quæro hic de quæſt. Si de hac queſtione uis uidere ad ſaturitatem remiſſiuè, uideas Prępoſi.in c.ueniens.de cog.ſpi.uer. ſequitur modo.2.ibi & Bened. de Va.in ad.ad eum.

a ¶Item error [a] perſonę, vel condõnis ſeruilis. vt extra, de cõiug.
ſer. c. propoſuit. ¶ Itẽ votum nõ ſolẽne impedit matrimonium
contrahi, licèt iam ꝯ̃ctum non dirimat, ſed ſolẽne iã ꝯ̃ctum diri
mit, & impedit, vt de vo. & vo. redem. c. 1. in 6. ¶ Itẽ crimẽ ꝯ̃hen
dum impedit, contractum non dirimit, ut extra de eo qui dux.
in ma. quam pol. ꝑ adulterium. c. ſi. & c. ſuper hoc. & c. ſignifica
ſti. de conuer. inſi. c. laudabilem. & de diuor. c. gaudemus. ¶ Item
in caſibus qui ſequunẽ, crimen contrahendum impedit, ſed nõ
b dirimit iam contractum. extra de eo qui cogn. conſan. ux. ſuæ. [b]
c per totum. ¶ Item raptus [c] alterius vxoris. 27. q. 3. c. ſtatutum.
Item ſi interficiat uxorem propriam, extra de diuor. c. 1. ¶ Itẽ ſi
propriã ſobolẽ de ſacro fonte leuauit 30. q. 1. de eo autẽ. ¶ Item
ſi interficiat pręsbyterum. extra de pęn. & remiſſ. c. 2. in ſi. ¶ Itẽ
ſi pęnitet ſolẽniter ſecundùm quoſdam. 33. q. 2. c. de his. ¶ Item
d qui recipit monialem in [d] coniugem. 27. q. 1. hi igitur. ¶ Item di
ſparitas cultus, vt no. ſ̄. de patr. pot. in prin. ¶ Item violẽtia, dũ-
e modo interueniat metus, q̃ cadit in conſtantem virũ: [e] nec con-
ſenſus tacitus vel expreſſus ſecutus fuerit. vt extr. de ſpon. c. ve-
niens. el 2. & c. de muliere. ¶ Item honeſtas publicæ iuſtitiæ, vt
de ſpon. c. ſponſam. ¶ Item defectus conſenſus, ut extr. de ſpon.
c. dilectus. ¶ Item impotentia actus coeũdi. extra de frigi. & ma
leſi. c. fraternitatis. & per totum. ¶ Item impediunt faciendum,
ſed factum non dirimunt, votum eccleſiæ, & tempus feriatũ, vt
extra de mat. cõtract. contra interdict. eccle. per totum. ¶ Item
an conſuetudo poſſit impedire matrimonium, dic, vt habetur
in c. ſi. extra de ſpon. duorum. & de conſang. & affi. c. fratris. do
cog. ſpi. c. ſuper eo. ſecundùm Io. Fab. dic, vt ibi per Ant. de But.
¶Vnde verſus qui comprehendunt caſus glo.

Aetas, conditio, numerus, monachatus, & ordo.
Adeptio, nobilitas ſanguinis, tutela poteſtas,
Fons ſacer, affinitas, raptus repugnat honeſtas,
Irrita quæ faciunt connubia legibus hæc ſunt.

ADDITIONES.

a Error. Vide Pet. de Anch. conſi. 239. cum ſeq.
b Vxoris ſuæ. Qua pęna ſit plectendus, qui ſæpius unam ex ſororib. cognouit, & poſtea cum alia ſorore publicæ contraxit. vide Pe. de Anch conſi. 402.
c Raptus An matrimonium poſſit eſſe inter raptam & raptorem, uide Andr. Sicul. in conſi. 72.
d Monialem. Vide Io. de Ana. conſi. 91.
e Conſtantem uirum. Latè per Alex. conſi. 21. & ult. & conſi. 47. in 4. uol.

SVMMARIVM.

1 *Spurij non ſunt in poteſtate patris, nec ei ab inteſtato ſuccedunt, nec illis poteſt pater pupillariter ſubſtituere, nec etiam tutorem dare.*
2 *Nati ex illegitimo matrimonio ignoranter contracto, an ſint ſpurij.*
3 *Dos data pro matrimonio cõtracto contra legitimas ſanctiones, cum non ſit matrimonium, cui reſtitui debeat, aut qua actione peti.*
4 *Coitus quando ſit punibilis.*
5 *Nuptiæ inceſtæ, infamant contrahentes, & illas approbãtes, & defendentes, & patrocinium præſtantes.*
6 *Fructus dotis putatiuæ, an a uiro lucrentur.*

Si aduerſus. Iſte §. cum §. ſeq. diuidiẽ in ſex partes. Pri-
mò, ponit dictum ſuũ annullans. Secundò,
infert. Tertiò, rõnem aſſignat. Quartò, infert aliũ effectum, quò
ad nomen. Quintò, infert aliũ effectũ quò ad exactionẽ dotis,
& donationis ꝑꝑ nuptias. Sextò, addit aliás pęnas. ſecũda pars
incipit ibi, itaq;. tertia ibi, nã nec. quarta ibi, ſolent. quinta ibi,
ſequiẽ ergo. ſexta ibi, in §. ſeq. & h. d. Contrahens matrimoniũ
de facto contra mandata legum, non efficitur vir uel uxor, nec
matrimonium appellaẽ, quo matrimonio diſſoluto, non eſt lo
cus exactioni dotis vel donationi ꝑꝑ nuptias, & alias pęnas pa
titur. h. d. cum §. ſeq. vel ſic. Qui ſcienter matrimonium ꝯ̃hunt
contra mandata legum, non valet quod agunt: nec ex dicto illi-
cito coitu aliquis effectus veri matrimonij reſultat, aliasq; pę-
nas legitimas patiuntur. h. d. cum §. ſeq. ¶ No. q̃ ꝯ̃hendo matri-
monium de facto, & contra leges, non dr̃ matrimoniũ, nec uir
nec vxor. ¶ Et ſic no. faciendo contra præceptum legis, non ſo-
lum actus non ſortiẽ effectum de iure, ẽt quò ad effectum, ſed
nec etiam quò ad nomen, facit quod hr̃ in l. non dubium. C. de
legib. ¶ No. q̃ ubi non eſt matrimonium, non eſt dos. ¶ No. q̃ na
ti ex interdicto matrimonio, non ſunt in ptãte patris. ¶ No. q̃
nati ex interdicto mr̃imonio appellãtur ſpurij, licèt in veritate
habeant patrem certum, & determinatum, tñ iuris diſpoſitio-
ne dicunẽ habere patrem incertũ, & aſſimilanẽ vulgò quęſitis.
¶No. q̃ diſſoluto tali matrimonio de facto ꝯ̃cto a ſcientibus,
non eſt locus exactioni dotis, vel donationi propter nuptias.
1 ¶In glo. ad poteſtatem. in ſi. dic, q̃ ideò quia non ſunt in pote-
ſtate patris, non ſuccedunt ſibi ab inteſt. vt auc. ex complexu.
& in corpore iuris. C. de inceſt. nup. nec ẽt põt pater eis pupilla
riter ſubſtituere, vt l. 2. in prin. & ibi gl. & Bar. ff. de uulg. & pu
pil. ſubſt. nec dare tutorẽ, ẽt ſi confirmetur, ſed naturalibus tñ
licèt non poſſit dari per patrẽ, põt tñ per iudicẽ confirmari, ua
no. gl. in l. 1. ff. de teſt. tut. ¶ Et an ſpurij, vel baſtardi ſecundũ gl.
ff. de cõcu. in rub. dicãtur de domo vel familia, no. Bar. Bal. Sal.
a & Ang. in l. ſi. C. de ver. ſig. ¶ Et an dicantur de caſata, [a] vel de
nobilibus, vel de gẽte, vel de agnatione, vide plenè per Ang. de
Imo. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Treb. & ego alias dicã
infrà, ubi congruentius cadet. ¶ In glo. vulg. in ſi. ibi, vel illicitũ.
dic, vt monachum, vel qui ex inceſtu eũ habuit. ita dicit gl. in d.
l. vulgò. quod intellige verum, ſi uterque & maſculus & fœmi-
na ſciuerunt, quia tunc filij ſunt ſpurij, nec nominãdi ſunt filij,
b ut in auct. ex complexu C. de inceſt. nup. ſi aũt uterq; [b] ignora-
2 uit, † vel alter eorum tñ, ſunt filii legitimi, ſecundũ ius canoni-
cũ. vt no. eleganter gl. in l. qui cõtra. C. de inceſt. nup. & hr̃ in c.
2. in ſi. qui fil. ſint legit. quod eſt not. dignũ, uidelicet, q̃ ſufficit,
q̃ unus ex eis ignorauerit. pro quo facit ff. de liber. cau. l. ex duo
bus. ſm Iac. de Are. & iſtud eſt notabiliſſimum. Pone, Berta ac-
cepit in uirum unum Anglicum ſacerdotẽ, qui incedebat vt lai
cus; uel econtrá, Titius accepit quandã monialẽ de Francia hic
Bononiæ in uxorem, vel qui habebat vnã vxorem, accipit hic
aliã, certè filii ſunt in ptãte, & legitimi, & ſuccedunt ei parenti
ſciẽti, ut c. ex tenore. qui fil. ſint legit. Ex quo ſequiẽ & aliud, qđ
cum ignorantia præſumatur, vt l. verius. ff. de prob. q̃ qui vult
dicere tales filios ſpurios, debet probare. quod no. ita dicit Bal.
in d. l. qui cõtra. ¶ In gl. ſeqntẽ. in ſi. No. q̃ ubi nõ eſt mr̃imoniũ,
nõ eſt dos, quia dos ſine matrimonio ſtare non põt, licèt ꝯ̃ ſic,
uidelicet, quia matrimoniũ põt ſtare ſine dote, vt d. l. ſi. ſ̄. de do.
3 ante nup ¶ † In gl. exactioni. in ſi. dic gl in d. l. ſi. de cõd. ſine cau.
ponit tres opi. Vna, q̃ indiſtinctè poſſit repeti, ẽt a ſciẽte per d.
l. ſi. ſm Pla. Alia, q̃ ſiue ſciat ius, vel factũ. nõ poteſt repetere, vt
l. ſi ignoras. C. ſol. mat. Sed iſta eſt cõtra. l. ſi. Vnde tertia eſt opi.
gl. q̃ diſtinguatur, aut ſciuit ius & factũ, & tunc indiſtinctè nõ
repetit, ut d. l. ſi ignoran. Aut ſciuit factũ, ſed ignorauit ius, &
tunc matrimonio ſecuto non repetit, ut hic, ſecus ſi nõ eſt ſecu-
tum, ut d. l. ſi. & hoc cõiter tenetur per doct. in l. qui contra. C.
de inceſt. nup. Sed Bar. in d. l. ſi. ſoluit opi. Plac. nam qñ ꝯ̃huntur
ſponſalia, & dos datur, nec mulier tñ nubit ſua ſpontè, q̃a non
vult, tunc repetit condictione ſine cauſa, vt ſi fuit ſciens ius uel
factũ. Iſte eſt caſus in d. l. ſi. ibi, fortaſſis &c. Si verò ignoraret,
tunc nullus dr̃ eſſe in delicto, uel turpitudine, & per ꝯ̃ñs argũ.
Iuriſcon. non procederet. dic ut ibi plenius per Bar. & iſta pro-
cedunt quò ad pęnam dotis, vel donationis, ſed quò ad pœnã
corporalem aduerte, quia Bar. in l. ſi adulteriũ cum inceſtu. ff.
de adult. in prin. in verſi. opponitur, de l. qui contra. ſic conclu
dit: quod in hac materia ſunt tres gl. una eſt in d. l. ſi adulteriũ.
alia eſt in d. l. qui contra. alia eſt in Auctẽn. de inceſt. nup. §. 1.
4 †Sed dic plenius ſecundùm eum, q̃ quando ſit coitus ſine colo-
re matrimonii, tũc talis coitus indiſtinctè punitur, & punietur
ſm id, quod erat in veritate, non ſecundum id quod putabat:
nam ſi erat conſanguinea, punietur de inceſtu, ſi nupta, punie-
tur de adulterio, qm̃ a principio dabat operã rei illicitæ, & erat
in dolo, vt arg. ff. de fur. l. vulgaris. §. ſi quis. qñque talis coitus
ſit ſub colore matrimonii, & in hoc eſt aduertendũ, aut quęri-
tur, an puniaẽ l. Iulia de adulterio, de ſtupro, & de inceſtu. aut
q̃ritur an puniaẽ ex conſtitutionibus, quæ puniũt ꝯ̃hentes ince-
ſtas nuptias. Primo caſu, aut ſciuerunt ius & factum, & puniun
tur, d. l. ſi adulterium. quia puniũtur de ſtupro, & de adulterio;
aut ignorauerunt vtrunque, & ſunt excuſati, vt l. qui cõtra. aut
ignorauerunt factum, ſed ſciebant ius, & tũc idẽ, quia excuſan-
tur, vt d. l. qui contra. & d. l. ſi adulterium. ibi, errore &c. aut ecõ
tra ſciebant factum, & ignorabãt ius, & iſto caſu ſi quidẽ eſt mu
c lier, excuſaẽ, ut d. l. ſi adulterium. ibi, in ver. ꝯ̃ñr mulier, [c] & uer.
fratres. Si uerò erat maſculus, & tunc aut erat minor, & excu-
ſaẽ. d. ver. fratres. aut erat maior, tunc aut ſtatim cum cognouit
eã, pęnituit, q̃ pœnitentia oſtenditur per diuortium, vel ſuppli
cationem, & tunc ei parciẽ, ſi eſt mulier, ut ibi in uer. Imperato
tes.

ADDITIONES.

a Caſata. Vide Ang. conſi. 30.
b Si aũt vterq;. Ad iſtud de effectu ignorãtiæ adduco vnã egregiã doctrinã Bar. poſitam in l. eũ qui. alias, Paulus reſdit. ff. de ſta. ho. ubi dicit diſpẽſationẽ cõceſſam per Papã ſuper mr̃imonio illegitimè ꝯ̃cto inter gradus prohibitos, nõ extendi ad filios natos vel cõceptos añ diſpenſationẽ, ſi ſcientes cõiuges ꝯ̃xerunt mr̃imo. ſecus ſi ignoranter. ita tenuit Bal. in l. ex libera. C. de ſuis & le.
c Mulier. Dic, q̃ mulier, ruſticus, miles, cõtrahentes mr̃imonium etiã in gradu iuris prohibito, non excuſantur per ignorãtiã iuris, ut uoluit Rom. cõſ. 406,

res.ant ſtatim non pœnituit,& tūc punitur,ſed mitius q̄ maſcu-
lus,ut ibi in ver.nonnunquā.aut dubitaē,vtrū ſciuerit,vel igno
rauerit,& tunc aut matrimonium eſt ꝯtractum clam,& p̄ſumitur
ſcientia,vt l.fi.ff.de rit.nup. aut fit palam, & præſumitur igno-
rantia,ut d.l.fi.ff.de ri.nup. quæ maximè præſumitur in mino-
re, & muliere, & in eo quē ſtatim pœnitet, miſſo repudio, uel
ſupplicatione porrecta.Si aūt q̄ritur,an puniatur alijs conſtitu
tionibus,quæ puniunt inceſtas nuptias? & in hoc eſt vnū aduer
tendum, quia vna eſt pœna q̄ matrimonium non tenet, & iſta
pœna indiſtinctè habet locū,nec excuſatur ignorantia, vel æta
te,ut l.2.C.de interd. mat.alia pœna eſt,per quā a lucro repellit̄,
& in hac diſtinguitur,aut fuit ſciens,& habet locū illa pœna,aut
fuit ignorans, & tunc aut fuit ignorantia iuſta, & tunc à pœna
excuſatur,aut ignorantia fuit iniuſta,& tūc non excuſat̄,ut d.l.
qui cōtra.Ex quo ſequit̄,q̄ ſi errauerit in iure,cū ſit ignorantia
iniuſta,tñ tenetur pœne illius.l.qui contra. Tertia eſt pœna, per
quam punitur in perſona,& in bonis,& illa non habet locum,
niſi tales nuptias ꝯxerit doloſè,& ſcienter,& ideò quæcunque
ignorātia ab illa pœna excuſaret:ita loquit̄ tex.in Auct.de inceſ.
nup.§.1.& quod ibi gl.col.5.¶ In gl.continetur, in fi.hoc intelli
gas,ut ſ.proxi. Et addas ſm Io.Fab. q̄ ꝯtrahentes inceſtas nuptias
5 ſiunt infames, & ita approbantes, & defendentes vel patroci-
nium præſtantes.vt 3.q.4.c.conſanguineorum.& ipſo iure ſunt
excōicati,vt in cle.1.de conſan. & affi.quod eſt uerū in illis ſex
6 caſibus,ſecus in alijs,ut ibi no.¶ † Quæro quid de fructib.dotis
putatiuæ,an vir lucretur?gl.in l.ſi ante.ff.ſol.mat.dicit,q̄ nō de
rigore,ſed de æquitate ſic. ſed gl.in c.1. de do. inter vir. & uxo.
uidetur velle, q̄ uir lucretur eos,quādiu durauerit mr̄imonium.
Io.Fab.dicit aut tenuit matrimonium,ſed ſoluitur aliquo acci
dēti,& tūc lucratur,ut ff.ſol.mat.l.dotis.§.fructus.aut nō tenuit
ullo tpe,& tūc ſi uir fuit bonæfidei,& mulier malæfidei,& tunc
lucratur,ut l.inſulā.§.fructus.ff.ſol.mat. & l.2.ff. qđ fal. tut. aut
vterq; malæfidei,vel uterque bonæ,& nō lucrat̄, ut d.l.ſi ante.
ſm Azo.q tenet,q̄ immo de æquitate lucratur. Sed Bar.& doc.
ibi,et Bal.Ang.et Raph.& Imo.dīt,q̄ uir lucrat̄, ſi fœmina erat
maior,ſecus aūt ſi minor,qa non poſſet expreſſè dare in dotē,
& per ꝯñs pderet fructus,vt l.ſiue gñali.ff.de iu.dot.ſine decre-
to,ut l.lex q̄ tutores. C.de adm. tu. ergo & multò minus tacitè,
vt l.q ad certū.ff.loc.et dic ut ibi p Io. de Imo.Raph. & doc.&
ibi ego ſcripſi,et ēt dic,ut dicā j̄ de act.§.fuerat. et vide l.ſi tum
dotē.§.fi.ff.ſol.ma. & uide optimū tex. in l.pe.§.1.ff. de ſuſp.tut.

S V M M A R I V M.

1 *Legitimationi per ſubſequens matrimonium quę ſint neceſſarię.*
2 *Filius per patrem oblatus curię,an efficiatur legitimus,& patri ſuc cedat.*
3 *Filius offerens ſe curię an legitimetur.*
4 *Auus offerēdo nepotem ex filio naturali,ipſum ſibi legitimat.*
5 *Legitimatus quantum de hæreditate patris habere debeat.*
6 *Inſtrumentū dotalia, an & quando ſint neceſſaria ad probandū matrimonium,& legitimandos filios.& nu.13.*
7 *Dotis conſtitutio utrum requiratur ad matrimonij probationem.*
8 *Filij conſenſus an requiratur,ut per ſubſequens matrimonium legitimetur.*
9 *Statutum loquens de filijs legitimis tantum,an habeat locum in legitimatis per ſubſequens matrimonium.*
10 *Natus ex muliere,cum qua tempore conceptionis nō poterat eſſe matrimonium,tamen tempore ſui partus ſuperuenit habilitas, an per matrimonium ſubſequens legitimetur.*
11 *Filij concubina an legitimentur per deſponſationem parentum factā in mortis articulo.& nu.12.*

Aliquando. Filius naturalis tantum,curiæ datus,patriæ
ſubijcitur poteſtati. item ex legitima cōcu-
bina geniti, ſi ipſa poſtea nubat patri dictorū filiorū,et exin-
de fiant dotalia inſtrumenta,in patris ſui ptāte rediguntur.h.d.
¶ No. q̄ filius naturalis non eſt in ptāte patris, vt ſupra de pat.
pot.§.fi.¶ No.q̄ p dationē curiæ, quis efficit̄ legitimus,& in po
teſtate. ¶ No.q̄ multi ſunt modi legitimādi, & text.ponit duos,
videlicet,per oblationem curiæ,& p ſubſequentia mr̄imonia.
1 ¶ No.q̄ ad hoc ut † p ſubſequēs mr̄imoniū filij legitimi effician
tur, plura ſunt neceſſaria. Primò,qđ procreatus fuerit filius ex
libera muliere.et no. uerbū,procreatus, qđ nō ſufficeret,q̄ tpe
partus mater eſſet libera,niſi ēt tpe conceptionis libera fuiſſet.
qđ eſt ꝯ illos qui imprægnant ſeruas, & poſtea liberant eas, &
demum ꝯtrahunt cū eis matrimoniū.Nā per iſtum tex.non vr̄,qđ
talis filius conceptus in ſeruitute efficiat̄ legitimus, et in ptāte.
de quo tñ j̄.dicā. ¶ Scđò ēt requiritur,q̄ cum tali muliere libe-
ra nō eſſet prohibitū matrimoniū, ſm prohibitiones habitas in
§.illud.cū §.ſeq.ſ.eo.¶ Tertiò requirit̄, q̄ pater ad illā mulierē
liberā habeat conſuetudinē,& ēt requirit̄ indubitatus affectus,
ſicut in vxore, cuius affectus p̄ſumptus inducit̄ per cohabitatio
nē,aliàs niſi ſimul cohabitent,non dr̄ propriè ꝯcubina, vt dicit
gl.no.& ibi Dy.& Bar.in l.fi.ff.de concu.ibi ergò filij qui haben
tur ex muliere ēt libera,& cū qua poſſet ꝯtrahi mr̄imoniū, non re
tenta ſecū in domo, vel in familia, nō legitimant̄ per ſubſequēs
matrimoniū, ita elegāter dicit Bar.in d.l.fi.quod no.¶ Quartò
requirit̄, q̄ de tali mr̄imonio fiat ſcriptura, & inſtrm̄ publicū,
de quo dicā in gl.in ver.inſtr̄is.¶ In gl.curię.in fi.adde glo.infra
de hære.quę ab inte.§.1.in ver.curij.q̄ vult,q̄ ſiue pr̄ viuus tra
2 dat filiū ſuum curiæ,ſiue ēt in teſtō relinquat q̄ tradat̄, † ſtatim
efficit̄ legitimus, & ſuccedit patri.dic vt ibi.Et idē intelligas, ſi
mulier nubat curiali, quia pp hoc legitimatur, vt l.3.C.de na-
tu.lib.ſed oportet ēt,quod talis oblatio curiæ, etiā procedat de
voluntate filij, vt in Auct. quib.mo.na.effic.ſui.§.gñaliter. Sed
hic quæro,an ſic legitimati ſuccedāt?dic, q̄ patri ex teſtō,& ab
inteſtato,ita tñ ut non habeant plus quā veri legitimi,ut in Au
then.qui.mo.na.effi.ſui.§.& qm̄.& tñ non ſuccedunt agnatis pa
3 rentū,nec ſibi adinuicē,ut eo.tit.§.filiū.¶ † Quid ſi filius ſe curię
offerat?dic, q̄ legitimus fit dummò,non ſuperſit legitima pro-
les, vt eo.ti.§.primus itaq; modus.& §.ſi quis igit̄ ex qualibet.
Aduertas tñ,q̄ hæc forma legitimandi per curię oblationem,ſo
lis naturalibus ꝯuenit, ut d.§.primus. Alij aūt ſunt oī beneficio
indigni,vt in Auct.qui.mo.na.effi.leg.§.fi.coll.8.& hoc ēt,ſi ſint
nati ex illuſtri patre,& ancilla matre, vt pbatur in §.ſi quis igi-
tur fuerit.& in d.§.ſi quis igit̄ ex qualibet.in d.Auct.qui.mo.na.
effi.ſui.& hoc ſiue eſſent alij legitimi, ſiue non,vt d.§.ſi quis igi
tur.& pōt offerri unus,vel plures,put libet patri, ut d.§ prim⁹.
4 Vnū tñ teneas menti,q̄ † auus offerendo nepotē ex filio natura-
li,ipſum ſibi legitimat,ēt filio nō exiſtente, vel non oblato: ca-
ſus eſt in d.§.ſi quis igit̄ ex qualibet.vbi eſt caſus notabilis,q̄ ta
a lis oblatio & legitimatio pōt fieri p procuratorem,* vt not.Bar
tol.in l.poſt mortē.§.fi.ff.de adop.& in l.Gallus.§.forſan.& ibi
doct.ff.de lib. & poſth.& in l.excuſare.ff.de excu.tut.facit l.pen.
C.de adopt.& qđ ibi doct.¶ Quæro, quantum habebit de hære-
5 ditate patris talis † legitimatus?dic,q̄ non habet, niſi tm̄,quan-
tum confert pr̄ legitimis.vt in Auct.quib.mod.nat.effi.ſui.§.&
qm̄ variè.¶ Vltimo,circa prædicta tene menti,q̄ tales oblati cu
riæ,dr̄ fictè,& nō vere legitimi.& ſic no.p ſtatutis, vt eſt tex.
in l.3.C.de natu.libe.¶ In gl.īterdictū.io fi.Adde,q̄ ēt alia ſunt
neceſſaria, videlicet, q̄ nec erat talis concubina coniuncta co-
gnatione,uel affinitate,vt ff de concub.l.1.§.ſi qua.& etiā ſunt
alia neceſſaria ad hoc, vt propriè dicat̄ concubina,et q̄ nati ex
ea legitiment̄ per ſubſequens mr̄imonium,vt dixi ſ.Et no.gl.&
Bar.in d.l.pe.ff.de cōcub.¶ In gl.inſtr̄is.ibi.l.nuptias.No.ex gl.q̄
de eſſe huiuſmodi mr̄imonij,non requirit̄,q̄ cōficiatur inſtrm̄,
ſed ad hunc finē ut filij ante nati legitiment̄, ſic, vt hic dicit gl.
in verſi.ſed filij primogeniti &c. Dic,idē tenet gl.in auct.de in-
ceſt.nup.§.dubitatū.infra,de hær.quæ ab inte.§.1.& in auct.ma
ximis.C.de nupt.Et q̄ ad hoc , vt filij legitimenē, requirant̄ in-
6 ſtr̄a,† pbat tex.hic,& in Auct.qui.mo.na.effi.ſui.§.gñaliter.in fi.
& §.ſi verò ſolūmodo.& in d.§.cogitandum.& in l.nuper.& l.
cū quis.C.de nat.libe.ſed cōiter tenetur ꝯtrarium de iure ciuili, q̄
immo requirant̄ inſtr̄a ēt ad eſſe dicti matrimonij cū concubi-
na,vt dicimus in ſimili,ad euitandas fraudes quæ fiebant in p-
bationibus mr̄imonij: & per conſequens in legitimatione ius ī
troduxit, q̄ illuſtres, & eis ſuperiores deberent ꝯtrahere cū dote,
ac dotabilibus inſtr̄is, alias mr̄imoniū nō pbat̄.Alij verò humi
* liores * cū ſcriptura trium teſtiū, & alteri humiles nō cōtrahe-
bant.vt in Auct.qui.mo.na.effi.leg.§.illud quoque.& in Auctē.
vt lic.ma.& auię §.qa verò lex.aliàs aūt erat defectus in eſſen-
tia mr̄imonij,vt probat tex.in Auct.qui.mo.na.effi.leg.in fin.&
idē erat, qñ ꝯtrahebatur cū liberta, vt vult expreſsè tex.in Auc.vt
lib.de cætero.§.ſi q̄s aūt libertā.hoc ēt vult tex.in l.Imperialis.
ver.dū tñ.C.de nup.Ita ergo dicam in iſto mr̄imonio ꝯtracto cū
ea,quę ſtetit in ſchemate concubinæ,vt non valeat,nec probe-
tur,niſi productis inſtr̄is dotalibus, vel nuptialibus,quibus pro
betur affectus concubinalis,transfuſus in maritalē,p quo facit
d.l.nuper.& d.l.cū quis.Prędicta procedūt de iure ciuili,ſed de
iure cano.non habet̄ iſta diſtinctio pſonarum , vel contrahen-
di cū inſtrumentis,quò ad eſſe ipſius matrimonij,ſed ſufficit ad
eē mr̄imonij nō ꝯtrahi clandeſtinē, vt ext.de clan.deſpō.c.cū inhi
bitio.

ADDITIONES.

a Procuratorem.Adde an legitimatio poſſit fieri per procuratorem. Bal. conſi.131.lib.1.And.Sicu conſi.35.in 3.volu.
* Habiliores,in vet.exempl.

biſio.ſed eſt dicendum tale mr̃imonium, ẽt ſine inſtr̃is, valere,
cũ diſponat ſuper materia ſibi ſubiecta, & verſet̃ periculũ aĩæ.
Itẽ dñt doc.in c.tanta.qui fil.ſint legi. Si ergò derogat̃ in cã cau
ſante,videlicet,ꝙ ſit mr̃imoniũ ſine inſtr̃is, ergo & in cauſato,
videlicet,in legitimatione.arg.d.c.tanta.pro hoc facit, quia ẽt
in materia correctoria facta derogatione in principali,ſit & in
eo qđ uenit in eius cõſequentiã, vt no.gl.& Bar.in l.i.ff.de legi.
tut.¶ Ex quo ſequit̃,ꝙ cum in mr̃imonijs ius canonicũ p̃ualeat,
vt no.gl.infrà de gradi.§.fi.neceſſariò ſequit̃, ꝙ ẽt in terris Im-
perii erit mr̃imoniũ contractum cũ concubina, ẽt ſine inſtr̃is
7 dotalibus,& filij nati erũt legitimi.quod eſt no.¶ † Quæro,cum
de iure ciuili requirantur inſtr̃a dotalia, an ẽt requiratur dotis
conſtitutio:& vr̃ ꝙ ſic,vt in Auct.qui. mo.na. eff.ſui.§.ſi qs igi-
tur dotalia.itẽ in rubro & nigro de fil.ante do.inſtr.na.ibi dotiũ
celebratarum &c.& hic in tex.ibi, dotalibus inſtr̃is.& hãc pra-
cticã modicæ dandæ dotis ponit gl.in l.Imperialis.C.de nupt.
ſed poſſet dici ɔ̃rium per text.in d.l.nuper.& in d.l.cũ quis.dũ
dicunt, inſtr̃a nuptialia.& hoc probat tex.in Auct.vt lib.de cæ-
tero.§.ſi quis aũt. verſ.& ſi cui.& hoc ſentit gl.in auct.ſed nouo.
C.de nup.& pro hoc facit d.l.Imperialis.ibi, dũmó ſine ſcriptis
8 &c.¶ † Quæro ad hoc vt filius legitimetur ꝑ ſubſequẽs mr̃imo-
niũ, an ſit neceſſarius ɔ̃ſenſus filij?Et Salic.in quadã diſpu.quæ
incipit,Mediolanenſis quidam,in ſecundo dubio,in tertio arti-
culo,tenet ꝙ ſic, per tex.in Auct.quib.mod.na.eff.leg.§. ſi quis
ergo non habens.Sed quidã tenent ɔ̃rium,per tex.in Auctẽ.qb,
mod.nat.eff.ſui.§.gñaliter.& hoc tenet Guil.de Cu.ff.de legib.
l.benignius.& ibi per Bal.& hoc tenet Iac.de Bel.in d.§.gñali-
ter.quod eſt notã.¶ Et aduertas, ꝙ ſufficit talẽ conſenſum præ-
ſtari per filiũ, vel ẽt ratum haberi, ẽt poſt mortẽ parentũ, vt d.
§.generaliter.ita dicit Ang.in ſua diſpu.quæ incipit,Nobilis qui
dam.Non obſt.l.bonorum.ff. rem ra. hab.quia reſpõdeo vt ibi
per Bar.ꝙ non habet locum, qñ defectus eſt ex parte gerentis,
• ſed in caſu noſtro pater,& mater,quærunt legitimare• filium ꝑ
matrimoniũ ſubſequens,ergo talis defectus nõ impedit ratiba-
9 bitionem.¶ † Quæro,an ſtante ſtatuto, loquente de filijs legiti-
a mis tm̃, habeat ẽt locum in iſtis legitimatis ᵃ ꝑ ſubſequens ma-
trimoniũ?dic, ꝙ aut ſtatutum emanauit præter, vel ɔ̃ ius com-
mune.Primo caſu, ſi filius talis comprehenderetur, ſtatutum
exorbitans reſtringeret̃, & reuerteret̃ ad ius cõmune, & tunc
talis filius indubitanter cõprehendit̃ ẽt ſi verba ſtatuti loquant̃
de legitimè nato: licẽt.n.impropriare verba ſtatuti,ſalua ſnĩa,
ut quantum poſſibile ſit, ſaluum remaneat ius cõmune, vt ext.
de conſue.c.cũ dilectus.& ideò ſi ſtatutũ diceret, legitimè na-
tos tm̃, ad probandũ admitti; tunc talis filius cõprehẽderetur,
licẽt ſm̃ fictionem, ſit legitimè natus, qa per hoc reuertitur ad
ius cõe.Si aũt non reuertit̃ ad ius cõe; & tunc, ſi ſtatutũ loquit̃
in legitimè nato,tunc talis filius legitimatus non comprehendi
tur.Ex quo ſequitur, ꝙ ſi ſtatutũ excludit fœminas, filijs legiti-
mè natis exiſtentibus, tunc talis filius non excluderet fœminas,
quia ſm̃ fictionẽ ſunt legitimè nati, & verba debent ſumi uerè,
& nõ fictè in ſtatutis, vt l.3.§.hęc verba.ff.de neg.geſt.ſecus ſi ſta
tutũ non ſe referat ad natiuitatem,ſed de filijs legitimis loquat̃,
quia tunc talis filius cõprehendit̃,cum ſit verè legitimus.Si aũt
ſtatutũ diſponat id, quod ius cõe, & tunc qñ loquit̃ de legiti-
mis,clarum eſt, ꝙ cõprehendit, ſi aũt de legitimè natis,& tũc
eſt dubium, & vr̃ comprehendi, vt ca.innotuit.extra de elect.
10 quod no.¶ † Quæro, habui rem cũ muliere, cum qua tp̃e con-
ceptionis non poterat ɔ̃hi matrimonium, poſtea verò,tp̃e par
tus ſuperuenit habilitas, an talis legitimetur ꝑ ſubſequens ma-
trimoniũ? hic vr̃ tex.ꝙ non, quia requirit tp̃s conceptionis,&
partus,ut dixi ſ.Sed Ioan.And.Hoſt.& Ant.de But.in d.c.tanta.
tenent ɔ̃rium.& pro hoc in ſimili.ſ.de ingenuis.§.ſufficit.& ꝑ
hoc c.quod nobis.qui fil.ſint leg.ſm̃ unum intellectum.& pro
hoc facit d.l.nuper. in fi.C.de nat.libe.& auct.qui.mo.nat.eff.
leg.§.ſi quis igit̃ dotalia. vbi vult inſpici tp̃s natiuitatis, & non
conceptionis. Tamen quidã doctor ſolennis, dominus Anto.de
Roſel.de Arctio, tenet ɔ̃rium, quia hoc vr̃ ɔ̃ caſum expreſſum
in l.Paulus.aliás eſt, l.rñdit eum qui.ff.de ſta.hom.& hoc vr̃ ſe-
qui Io. And.in ſum.de ſponſ.& mat.in fi.videlicet,ꝙ ẽt tp̃e cõ-
ceptionis requiratur habilitas.& vr̃ caſus in d.c.tanta. coniũcto
principio,cum 2.reſpon.Nam ibi primò loquitur de genito,nõ
extante vxore,ſecus ea extante,vt in 2.reſpon.igitur &c.& præ
terea, vt dixi, hic vr̃ caſus, ſed tñ a cõi ſententia in iudicando
b non eſt diſcedendũ, licẽt iſta ultima ſit uerior de iure.ᵇ ¶ † Quæ
11 ro,an deſponſatio facta in mortis articulo de concubina, legi
timet filios? hanc quæſtionem diſputat Ricar.Malum. vt refert
Cyn.in l.nuper.C.de natu.liber.& Ioan.And.ponit in Mercur.ſ
reg.ſine culpa.de regu.iur.in 6.& primò, ꝙ non ualeat, facit
quod no.ᶜ Io. And. de frig. & malę. ca. ergo. Nam ſicut puer qui
non poteſt debitũ reddere,eſt incapax ad matrimoniũ ɔ̃hendũ,
ita & aliter impediti ſunt inhabiles.ſed certè in ultimo articulo
vitæ laborans ad ipſum reddendum eſt inhabilis, ergo de ipſo
c ɔ̃ctu matrimonij, eſt inhabilis. Sed ɔ̃rium ᶜ tenet idem Io. And.
in Merc.de reg.ſine culpa.& idẽ tenet Bal.in l.1.C. de priui.do.
& dic ut ibi per Ang.& per Bal.in l.nuper.C. de nat.lib. Dic,ut
in d.Mercu.per Io.And.& per do.Ant.de Roſel.latiſſimè in ſuo
tract.legitimationũ,in cauſa matrimoniali. in ver.vlterius quæ
12 ro,habuit quis legitimè concubinam.¶ † Quæro,ſuſcepi ex filijs
ex cõcubina,accepi uxorem q̃ morit̃,an ſubſequens matrimo-
nium cum cõcubina legitimet dictos filios natos ex cõcubina?
Ricar.Malum.diſputauit quod ſic,ut refert Bart.in l.cũ mihi de
cẽ.§.fi.ff.de ſol.& no.Bal.in l.penul.§.ſi uxor.ff.ſol.matr. & Io.
13 And.in d.Mercu.ſine culpa. ¶ † Pone,quod Titius habebat Ber-
tam in concubinam, accepit eam in uxorem,non interueniẽte
inſtr̃o,& ex ea habebat filium naturalem,poſt hoc matrimoniũ
genuit alium filium, & inteſtatus deceſſit, quæro, qualiter iſti
filij ſuccedant? reſpondit Bal.in l.neque ſine nuptiis. in fi.C. de
nup.quod primogenitus non ſuccedit,quia naturalis tãtũ, ſed
ſecundo genitus,quia legitimus & naturalis; nam præceſſit ma
trimoniũ quod tenuit in ſua ſubſtantia.ꝙ no.Sed tu dic in hoc,
ut dixi ſuprà,dum poſui,an hoc ſit uerum,ꝙ requirãtur inſtru-
menta dotalia,ut ſubſequentia matrimonia legitiment filios.

ADDITIONES.

• Habiles,in vet.exempl.
• Gerunt legitimè,in duobus vet.exempl.
a Legitimatus. An legitimatus excludat fœminam ſicut legitimus, uide Io.de Ana.conſi. 27.
b De iure. Adde,quòd Præpoſi.Alexandi.tenet primam,non obſt. l.Paulus. ſecundum eũ,quia ibi conceptus habetur pro nato quò ad eius commodum, ſed caſu iſto eſſet incommodum,ergo &c.
• In omnibus quotquot uiderim exemplaribus citatur,c.ergo,cuius initij nul lum extat in toto tit.de frig.voluit igitur citare c.pe.Tu vide.c.2.eo.
c Sed contrarium.Adde Bal.in conſi.215.lib.4.& conſi.367.

De adoptionibus.

¶ Continua ſic Rubricã. Dictum eſt ſupra, qualiter filij noſtri ſunt in noſtra ptãte, hic autem ponitur,qualiter alieni filij effi- ciãtur noſtræ poteſtatis.Vel ſic. Dictum eſt ſupra de nuptiis,ex quibus acquiruntur filij legitimi & naturales, ſubſequebatur videre de adoptionibus,ex quibus acquiruntur filij legitimi.

SVMMARIVM.

1 *Naturalium genera quot ſint.*

NOn ſolum. ¶ Iſte tit.diuiditur in nouem partes.
Primò,ponit,ꝙ adoptiui ſunt in po
teſtate adoptantis.Scđò,qualiter fit adoptio,& arro
gatio. Tertiò, primum dictum limitat & declarat.
Quartò,ponit de impubere qui ſe ad arrogandũ dedit.Quintò,
qđ adoptans debet, ſaltem adoptatum p̃cedere,18. ann. Sextò,
qñ aliquis ut nepos, vel pronepos adoptatur. Septimò,in qui-
bus adoptatus ęquiparatur naturali.Octauò,in quib.cõueniũt,
& in quibus non,adoptio & arrogatio.Nonò,ꝙ ſerui adoptati
a dñis ſunt liberi.ſecunda ibi,adoptio.tertia ibi,ſed hodie.quar
ta ibi,cum autẽ.quinta ibi,minorem.ſexta ibi,licet autem.ſepti
ma ibi,in plurimis.octaua ibi,illud. nona ibi,apud Catonẽ.¶ Et
h.d.Liberi adoptiui ſunt in poteſtate noſtra,ſicut naturales.¶ In
1 gl.1.ibi,naturales tantum.dic,ꝙ in naturalibus † liberis reperi
tur diſtinctio.quidã enim ſunt naturales,ut nati ex ſoluto & ſo
luta.alij manzeres,ut nati ex ſcorto.alij ſpurij,ut nati ex profeſ
ſo & profeſſa.alij nati ex adulterio.dic plenè ut ex̃,de renun.ca
pi.niſi cũ pridem.§.perſonæ.ubi gl.in uerſi.manzeres.ſecũdum
Io.Fab.¶ In ead.in fi.dic,ꝙ etiam alij modi ſunt legitimandi,ut
§.fi.ſupra tit.1.dic ut ibi,& adde quod etiam per iudicis pronũ
ciationem,ut ff.de lib.agno.l.1.§.fin.¶ Quid autem ſit adoptio,
dicam ſtatim in §.ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Adoptari non poſſunt qui ſunt ſui iuris ſine principis auctoritate.*
2 *Adoptio quid ſit.*
3 *Arrogationis diffinitio.*
4 *Arrogatio poteſt per principem delegari. Et facta corã delegato principis habentur, ac ſi eſſent facta coram ipſo principe.& nu.6.*
5 *Imperio uacante,an Imperij electores illam habeant iuriſdictionem, quam Imperator habebat.*
6 *Cauſa adoptionis an poſſit delegari.*

Ado-

Adoptio. Diuidiť iſte §.in tres partes. Primò ponit dictũ
in genere bimẽbre. Scđò exemplicat, & ponit
exemplum primi membri. Tertiò, exemplum ſecundi membri.
ſecunda ibi, Imperatoris.tertia ibi, imperio.¶ Et h.d. Authorita-
te principali arrogãtur qui ſui iuris ſunt, ſed magiſtratus impe
1 rio, qui ſunt ſub poteſtate alterius.h.d. ¶† No.ꝙ illi qui ſunt ſui
iuris, non poſſunt adoptari ſine authoritate principis, & ſic eſt
de reſeruatis princip. facit in ſimili l.1.§.de qua re.ff.de poſtul.
¶No.ibi, quæ ſpecies. quod unũ genus aſſumit nomẽ generis, &
& unius ſpeciei ſuæ. ¶No.ꝙ facilius adoptatur, qui eſt in pote-
ſtate aliena, q̃ qui eſt ſui iuris, quia cum authoritate cuiuſlibet
iudicis inferioris, at ille qui eſt ſui iuris, cum authoritate ſolius
Imperatoris, & ſic præſumitur difficilius, ut l.apud Iulianum.§.
fi.ff.de leg.1.¶ In glo.adoptio.in fi. Tu verò diffinias adoptionẽ
2 in genere ſic.† Adoptio eſt [a] actus legitimus per quẽ fit tranſitus
a de poteſtate unius in alterius poteſtatẽ, naturali uinculo cõcur
rente, penè naturam imitans, quo non concurrente, non fit trã-
3 ſitus poteſtatis, ſed ſola ſucceſſio ab inteſtato deferť. ¶† Et arro-
gatio eſt actus legitimus, ꝑ quã homo ſui iuris principis autho
ritate, in alterius ingrediť poteſtatẽ, penè naturam imitans, &
ꝙ ita diffiniatur adoptio in genere, & arrogatio in ſpecie, plenè
tractat Cy.in l.1.ff.eod.¶ In gl.arrogatio.ibi, interrogať. aduer-
tas, ꝙ gl.in l.5.in prin.in ver.generalis.ff.eo.inducit hoc in arg.
b ꝙ ſponſus eſt prius interrogandus, [b] q̃ ſponſa. quod non eſt mi
rum ſm Bal.ibi, quia uir eſt dignior. & ideò prius interrogan-
dus, vel dic ſm Mar.Sil.& Bar.in d.l.2. ꝙ nõ eſt vis, quis primò
interrogetur, quia non eſt ordo ſubſtãtialis, vt l.nec enim.ff.de
ſolut. ſed hoc fuit in aliquibus partibus introductum ꝑꝑ vere-
cundiam mulierum. ¶ In gl.reſcripto.ibi, & l.arrogationes, no.
4 ꝙ licèt arrogatio † ſit de reſeruatis principi, poteſt tñ per prin-
cipem delegari, et facta coram delegato principis habetur, ac ſi
eſſent facta corã ipſo principe, quia in omnibus in illo actu de-
legatus repręſentat delegantem, vt l.1. in fi. & l.fi.ff.de offi.eius
cui man.eſt iuriſd.adeò opus eſt, ꝙ ſpecialiter demandetur, aliás
in generali commiſſione non veniret, ꝙ poſſit præſtare arroga
5 tioni authoritatem, ut no.Bal.in l.pe.§.fin.C.eo. ¶† In gl.ibi, ſed
quid ſi Imperator non eſt. No.ꝙ vacante Imperio Electores Im
perij non habent illam iuriſdictionem, vel Imperium, quod ha
bebat Imperator, ſicut Papatu vacante, cętus Cardinalium nul
lam habet iuriſdictionem, niſi in certis caſibus, ut hr̃ extra de
elec.c.vbi maius periculum, in 6.de elec. cle.2. ſed hodie vr̃ qđ
Papa poſſit vacante Imperio quicquid Imperator poſſet, cũ cõ
firmetur & coronetur ab eo, ut extra de re iud.cle. paſtoralis.§.
vt igitur. & de ſo.comp.c.licèt ex ſuſcepto. & ideo vr̃, ꝙ a Papa
poſſit impetrari, ꝙ arrogari liceat, etiam in terris Imperij, vt
patet per prædicta, ſaltem Imperio vacante. In terris aũt patri-
monij eccleſiæ vr̃ clarum, ꝙ cum Papa ſit dñs in temporalibus
6 & ſpũalib. ꝙ ab eo poſſit impetrari. ¶† In gl. magiſtratus, in fin.
c Sed an cã adoptionis poſſit delegari? [c] et ur̃ ꝙ nõ, q̃a quę deſi-
derant cauſę cognitionẽ, & decreti interpoſitionẽ, delegari nõ
poſſunt, ut l.oĩa quęcunque.ff.de reg.iu. ſed dic, ꝙ ſi a Principe
delegať, fieri põt, ut dicit Inp.in gl.reſcripto. q̃a princeps ẽt me-
rũ & mixtum Imperiũ cõmittere põt, vt l.& quia.& l.ſeq.ff.de
iur.om.iud. Idẽ ſi ab ordinario ad uniuerſitatẽ cauſarũ.ff. de off.
procon.l.ſolent.ẽt ſi fiat delegatio a quocunq; ordinario, quia
adoptio cõpetit iure magiſtratus, ut hic dr̃. põt igitur delegari,
ut l.1.ff.de offi.eius cui man.eſt iu.& l.Imperiũ.in fi.ff.de iu.om.
iud.nec eſt verum, ꝙ in adoptione requiratur decretum, ſed ſuf
ficit ꝙ apud acta fiat, ut l.fin.C.eod.ſecundùm Ioan.Fab.

A D D I T I O N E S.

a Adoptio. De adoptione uide per Pa.in rub.de co.leg.per eundem in cap.Ro-
dulphus, in gl.1.de reſcr.& ea quæ no.in c.unico.de cog.leg.extra.

b Interrogandus. Toloſæ verò prius interrogatur mulier, quam vir, propter mu
lierum inceſtãtiam, ne ſi uir diceret ſe velle illam in uxorem, & mulier recu
ſaret, cederet in uiri dedecus, vt ſic quãter vidi dum ibi iura publicè interpre
tabar. Ant.Catus.

c Delegari. Adde Iaſ.in l.ſi arrogator.ff.de adoptionl.

S V M M A R I V M.

1 *Adoptiuus pater eſt venerandus.*
2 *Adoptiuus an patri, & auo ſuccedat.*
3 *Nepos ab auo originem, & naturalia trahit.*

Sed hodie. ¶ Diuiditur in duas partes. Primò ponit quan
do pater dat filium in adoptionem extraneo.
Secundò, quãdo dat auo materno, uel paterno.ſecunda ibi, ſi ve
rò pater.¶ Et h.d. Si filiusfa.detur in adoptionem extraneo, non
tranſit hodie in eius poteſtatẽ, ſecus ſi detur auo, vel alteri aſcẽ-
denti. ¶No. ꝙ hodie per adoptionem in extraneo non ſoluitur
patria poteſtas patris naturalis. Et no.ibi, ne quicquã.ꝙ qñ quis
datur in adoptionẽ extraneæ ꝑſonæ, nil tranſit ad patrem adop
tantem, nec ſubijcitur poteſtati ſuæ, & per conſequens nullus
effectuum qui numerantur per glo.ſupra de pat.pot.§.ius autẽ.
eſt in iſto patre adoptante, ſed remanet in poteſtate patris natu
ralis. & hoc vult expreſsè glo.ſuper uer.peculiũ, in l.adoptiuũ,
in princip.ff.de ius uoc.& probatur infra de hære.quæ ab inteſt.
§.ſed ea oĩa.ubi eſt dictio taxatiua, tantummodò, & dictio, pe-
nitus, & ẽt hoc probatur. Sed Cyn.& dom.Fran.Alb.de Are.do
ctor ſolennis in d.l.adoptiuum.tenent opin. Placen.videlicet,
1 † ꝙ debeat patri adoptiuo reuerentiam, ꝑꝑ ſucceſſionem quæ
ei reſeruatur in bonis adoptantis.& pro hoc facit, qđ no.in l.
gñali. eod.titu.ff.de in ius uoc.¶ Not.ibi, licèt ab inteſtato, ꝙ li-
cèt nihil habeant cõmune parentelæ inter ſe, pater adoptãs ex-
traneus, & filius, tñ filio adoptato reſeruatur ius ſuccedendi ab
inteſtato, quod eſt not.¶ Not.in uerſicu.ſi verò, ꝙ duo vincula [a]
a ſunt fortiora, quàm unum. ¶ Not. ꝙ in eadem perſona poſſunt
concurrere iura naturalia, & ciuilia.¶ Not. ꝙ datus in adoptio-
nẽ auo, incontinenti tranſit in poteſtatem adoptantis, & efficiť
de eius familia, & deſinit eſſe in poteſtate patris naturalis, intã-
2 tum † ꝙ ei ab inteſtato non ſuccedit, nec ſibi aliqđ acquirit, ſed
adoptãti, vt eſt text.in l.penul.§.ſi verò pater naturalis.C.eod.
titu.quod eſt verum, niſi adoptans emanciparet eũ, tũc.n.reuer
titur ad patrem naturalem, & in eius poteſtatem, & ei ſuccedit,
ut d.§.uerſicu.ſed hoc manere, ſi aũt auus emanciparet eũ poſt
mortem patris naturalis, vr̃ ꝙ filius perdat vtriuſq; ſucceſſio-
nem. Sed glo.in d.§.ſinaũt pater.in uerſicul.reuerti.mouet iſtã
q.& reſpondet, ꝙ filius inuitus, non põt emancipari, unde ſibi
imputet, ſi conſentit. Vel dicit gl.non eſt ueroſimile, ꝙ auus ue-
[*] lit nepotem, & tunc [*] filium tanto beneficio priuare, igitur &c.
Tu dic, ꝙ licèt eſſet emancipatus, tñ remanet uinculum natura
le, quia auus ei ab inteſtato ſuccederet, quia hodie eſt ſublata
differentia ſexus, & emancipationis & patrię poteſtatis, vt in
Auct.de hę.quæ ab inte.§.nullã.¶ In glo.tributa, in fi.addas, qđ
b intantum [b] reſeruatur adoptato ius ſuccedendi ab inteſt.qđ cõ
currit cũ filiis legitimis, & naturalibus patris, ẽt extranei adop-
tantis, ut l.ſi te.C.de ſuis & leg.ꝑꝑ hoc tñ nõ priuatur, quo ẽt
patri naturali ſuccedat, ut l.ſi.C.eod.ut.ſed licèt ab inteſtato ei
ſuccedat, tñ pater adoptans extraneum, faciendo teſtamẽtũ (ſi
nihil ei relinquit) ualet teſtamentum, quia non cogitur ei aliqđ
relinquere, ut eſt caſus in pen.§.ſed ne articulum.C.eo.¶ In gl.
iura.in fi.dic idẽ no.gl.in l.penul.C.eod.in §.ſi uerò pater natu-
3 ralis. in uerſic.naturalia.ea † quo nepos dicitur trahere originẽ
ab auo. in ab eo trahit naturalia.i.naturalia, quia ab eo naſcitur
mediante filio, uel filia, & pro hoc facit tex.in Auctẽ.de hæ.quę
ab inteſt.§.1.ſed non ſic de tranſuerſalibus, etiam ſuperioribus,
ut a patruo &c. quod not.

A D D I T I O N E S.

a Duo uincula. Adde tex.in auct.itaque, commu.de ſucceſ.C.quod militat re-
gulariter. Ant. Ca.

[*] Et nunc in vet.exempl.

b Addas, quod intantũ. Et de iſto, an adoptiuus ſuccedat ab inteſtato patri a-
doptiuo, vide Spe.in ti.de teſt.§.ſequitur uidere.uer. hodie etiam nu.24.

S V M M A R I V M.

1 *Modi & conditionis differentia.*
2 *Dictio præter, an includat vel excludat.*
3 *Cauſa propter quas impubes arrogari poſſit, coram quo iudice ſint examinandæ.*
4 *Cauſa quæ in arrogatione examinari debeant.*
5 *Arrogatio an valeat ſi de omnibus cauſis non inquiritur.*
6 *Tabellio ſtipulando pro alio, qualiter debeat verba concipere. Stipulari quilibet poteſt pro pauperibus, loco pio, & cauſa pia.*
7 *Notarius tenetur ſcire iura.*
8 *Notarius tenetur ad petitionẽ partis eſſe rogatus, non tamen cogitur gratis facere, immo poteſt mercedem de rogatu poſtulare, & petere quod instrumentum releuetur.*
9 *Notarius quando ſtipulatus eſt, vt notarius, & non ſunt adiecta verba, vt publica perſona, an alicui acquiratur.*
10 *Actio qua acquiratur per ſtipulationem factam per notarium.*
11 *Tabellionatus officium an ſit dignitas.*
12 *Subſtitutio pupillaris per arrogationem euaneſcit.*
13 *Stipulatio quibus caſibus fingatur.*
14 *Quarta debita filio arrogato a patre arrogante, an hodie ſit aucta ſicut quarta, quæ debetur filio naturali, & legitimo.*
15 *Arrogato emancipato quæ ſint reſtituenda.*
16 *Actione qua agatur ad quartam debitam per patrem arrogantem filio arrogato.*
17 *Quarta prędicta quando inſpiciatur.*

Cum autem. Impuberes ſui iuris, nō pñt, niſi per reſcri
ptum principis, & cum cauſę cognitione
a arrogari, & debet arrogator[a] cauere de bonis arrogati reſtituē
dis, ſi intra pubertatē deceſſerit, & ēt quartam partem ſuorum
bonorū tenetur ei relinquere. h.d. Et diuiditur in quinq; partes.
Primò, ꝙ arrogatio fiat cā cognita. Secundò, ꝙ ſit iuſta cā. Ter
tiò ponit modum ſub quo fiat. Quartò, ꝙ non pōt arrogator ip
ſum emancipare ſine cā. Quintò, ꝙ quartā partem bonorū ſuo
rum eidem, ſiue in vltima voluntate, ſiue inter uiuos relinquat.
Secunda ibi, & eaquiritur. tertia ibi, & cū. quarta ibi, itē non ali
ter. quinta ibi, ſed & ſi. ¶ No. ꝙ licèt aliàs arrogatio fiat ſimplici
ter ex reſcripto principis, cognita uoluntate arrogantis, & ar-
rogati, ut ſ. §. proxi. tñ qñ ſit de impubere, requirit̄ cognitio cau
ſę. No. ꝙ in cauſę cognitione, ſolum agitur, utrū ſit utile & ho-
neſtū pro pupillo, nō habito reſpectu verū ſit utile, uel dāna-
ſum ipſi patri arroganti. ¶ No. ꝙ arrogatio impuberis fieri non
pōt, niſi arrogator caueat de reſtituēdo bona impuberis defun
b cti, uenientibus ab inteſtato ipſi impuberi. ¶ No. ꝙ tabellio[b] di
cit̄ pſona publica, & dr̄ ſeruus reipu. ¶ No. ꝙ arrogator nō pōt
impuberem arrogatum emācipare, ſine cauſę cognitione, ſed
ſi ſine cā emancipauerit, cogitur quartam partem ſuorum bo-
norum ultra ꝓpria bona ipſius impuberis ei relinquere. ¶ Not.
ꝙ licèt filius legitimus & naturalis poſſet ſine cauſa tpe iſtarū
legū exhęredari, ut l. inter cętera. ff. de lib. & poſth. & in Auctē.
ut cū de app. cog. §. aliud quoque. tamē impubes arrogatus, ſi-
ne cā non pōt exheredari, & tali exhæredato cogitur quartā re
linquere, ultra bona propria ipſius impuberis, uel poſteà per
eū acquiſita. ¶ No. quod impubes arrogatus, quicquid acquirit,
patri arrogatori acquirit. ¶ No. ibi, quibuſdā ꝯditionib. eapone
1 .i. modis, quia hæc ꝓpriè non eſt cōditio, ſed † modus, ut patet ꝑ
ſequentia. nā cōditio ſit ꝑ, ſi, ut l. qui promiſit. ff. de conditio. in-
de. modus ſit ꝑ, ut, ut l. 1. & ibi not. & in rub. C. de his q̄ ſub mo.
& no. plenè Bar. in l. 1. & l. qbus diebus. §. ſi. de cōdi. & demon.
2 no. gl. in rub eod. ti. ¶ † No. ibi, ꝓter bona, ꝙ dictio, præter, inclu
dit, ſed an dictio, pręter, includat, dic, aut ſequitur propoſitio-
nē affirmatiuam, aut negatiuam: ſi ſequitur propoſitionē affir-
matiuam, & tunc, aut comprehendit aliquid, qđ non continet̄
in ſubſequenti ꝓpoſitione, & tunc includit, ut hic: aut cōtinet̄,
& tunc excludit, ut l. nā ꝙ liquidę. ff. de pœ. leg. ſi verò ſequitur
propoſitionē negatiuam, & tunc includit, ut l. actione. C. de trā
ſact. & ibi Cy. de quo per Bart. in d. l. nam ꝙ liquidę, & in l. 1. ff.
de pig. act. l. Seia. §. uxori. ff. de an. le. & in l. Cęſar. ff. de publica. et
3 in l. ſi qs eū. §. qui iniuriarū. ff. ſi quis cau. ¶ † In gl. reſcriptū. in ſi.
not. ꝙ qs debet arrogari principis reſcripto, ſed cauſę ꝑꝑ quas
impubes poſſit arrogari, poſſunt examinari corā iudice delega
to a principe, ut l. 2. C. eod. uel ēt poſſunt examinari corā iudi-
ce ordinario ipſius impuberis, qui dēt arrogari, ut no. Cy. in l.
4 nec ei. §. 1. ff. eo. ti. In gl. in uer. cā cognita, in ſi. Quęrit̄ † autē in
cauſæ cognitione, in primis, an arrogator ſit minor ſexaginta
annis, uel nō, & an tunc ſit ſanus, uel infirmus, ut ff. eo. l. ſi pr̄. §.
in arrogationibus. Secundò, utrū uxor ſit ſterilis, uel nō, ut d. §.
in arrogationibus. Tertiò, utrū fuerit perſona cōiuncta, necne,
ut ibi dicit glo. Quartò, utrū unū, uel plures uelit arrogare, ut
d. §. in arrogationibus. Quintò, an ſit arrogandus alienus liber-
tus, necne, ut ibi. Sextò, an minor natu uelit arrogare maiorem,
cū adoptio imitet̄ naturā, ut ibi. & infra eo. §. minorē. Septimò,
ad uolens arrogare ſit, uel fuerit tutor, uel curator arrogari de
bonis, niſi fortè ſancta affectione ductus eſſet, ut d. l. nec ei. in
prin. Octauò, an arrogatus moueatur aliqua iuſta cauſa, uel ſan
cta ad arrogandū, necne, ut hic, & d. l. nec ei. §. itē inquirendum.
Nonò, an uolens arrogare ſit ad hoc motus naturali cognatio-
ne, uel ſantiſſima affectione, uel nō, ut d. l. nec ei. §. eorum. Deci
mò q̄ritur, q̄ ſit facultas arrogantis, & arrogati, ut d. l. nec ei §.
& primū. qñq; tñ, licèt arrogator ſit pauper, ꝑmittit̄ arrogatio,
uidelicet, ſi uitæ eius ſobrietas clara ſit, uel affectio eius honeſta
& cognita, ut d. l. nec ei. § ſi. Vndecimò, inquirit̄ cuius uitæ ſit,
qui vult arrogare, ut d. §. & primū. ver. deinde. Duodecimò inq
rit̄, an arrogare uolens habeat filios legitimos & naturales, nec
ne, ut d. l. nec ei. §. ꝓterea. Tertiodecimò in caſu in quo ꝑmitta-
tur arrogatio impuberis, debet caueri ſeruo publico, ut hic, &
5 d. l. nec ei. §. ſi. cū l. ſeq. ¶ † Quęro, ſi de oībus illis cauſis nō inqri
tur, an ualeat arrogatio: vr̄ primo ꝙ ſic, ut arg. l. ſenatoris filiū.
ff. de ſena. & ff. de uē. inſpi c. l. 1. §. ſi. ꝯ uī, ꝙ non ualeat. ff. de trā
ſac. l. cū bi. §. ſi prętor. cū ſi. & hanc partem tenet gl. in d. l. nec ei.
Nec obſt. iura alle. in ꝯtium, quia illa loquuntur, qñ omittunt̄
leues ſolennitates, quarum omiſſio non uitiat, ſed omiſſio eo-
rū quę ſunt de ſubſtantia bene uitiaret actū. facit quod no. per
gl. & doct. in l. prolatā. C. de ſen. & interlo. om. iu. & per Bar. in
l. 2. §. ſi prius. ff. de vulg. & pup. & hoc ēt tenet Bar. in d. l. nec ei.
§. eorū. ¶ Quid ſi unus iudex quęſiuit de prædictis cauſis, nō tñ
bene pronūtiauit, an hoc dictū ualeat? de hoc eſt gl. no. in d. l. cū
hi. §. ſi pręſor. ff. de trāſact. quæ tenet, ꝙ talis actus ualeat, qđ eſt
no. ¶ In gl. pſonæ, in ſi. qđ intellige ut no. Hoſt. & Inn. in c. dudū,
6 de cōuer. coniu. ¶ † Quęro, qñ tabellio[c] ſtipulatur pro alio quō
c debeat uerba concipere? dic, ꝙ debeat dicere, promittis mihi re
cipienti pro alio & c. ut d. l. nec ei. §. ſi. cū l. ſeq. & ibi Bar. facit l.
quęcunq; gerimus. ff. de act. & obl. et no. plenè Bar. in l. 2. §. ſi. ff.
rē pu. ſal. ſo. Et aduertas, ꝙ licèt priuata perſona non poſſit pro
alio directè ſtipulari, ut l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de uer. obli.
tñ pro pauperibus, & loco pio, & cauſa pia, quilibet ēt directò
pōt ſtipulari, ut eſt gl. ſing. 1. q. 7. c. quoties cordis oculis, qđ no.
& dic, ꝙ in oībus cauſis tabellio pōt ꝓ alio ſtipulari, ut no. gl.
in §. ſi alteri. inſt. de inuti. ſtip. ēt ſi ſit ea ꝯctu iuriſgentium, licèt
eius ptās ſit de iure ciuili, ut no. Bar. in d. l. nec ei. §. ſi. uer. quęro
nūquid tabellio. Si aūt pro quo tabellio fuit ſtipulatus nō vult
ſibi quęri, nec ſibi, nec tabellioni quęrit̄, quia tabellio nō fuit
ſtipulatus hac intentione, ut ſibi quęreret, ut no. Bar. in d. l. nec
7 ei. §. ſi. ¶ † Quęro, an notarius debeat ſcire iura? gl. in l. gñali. C. de
tabul. lib. 10. dicit, ꝙ ſic, ut ſciat cognoſcere vires ꝯctus, & con-
8 tractus licitos, ab illicitis. ¶ † No. tñ, ꝙ licèt teneat̄ ad petitionē
partis eſſe rogatus, non tñ cogitur gratis facere, immo pōt mer
cedē de rogatu poſtulare, ut l. ſi. circa med. §. notarijs. C. de prin.
* agen. in re. lib. 12. ſed ad redigendū* inſtrumētum in publicam
formā, non pōt cogere partē officio iud. ſed fortè utili, ex loca
to ſic. ita dicit Bar. in l. argentarius, in prin. ff. de eden. & in l. 1. §.
ludi. ff. de ua. & extraor. cog. Sed Sal. ibi tenet, ꝙ immo de iure
poterit petere, ꝙ inſtrumentū releuetur, ſi labor ſuus nō remu
neret̄. Secundò ꝓbatur ꝑ auct. hoc ius porrectū. C. de ſacroſ. ec-
cle. ꝑ locū a ſpeciali, & pro hoc vr̄ caſus in Auctē. de tab. circa
9 med. ibi, ne quęſtus eorū minuat. ¶ † Quęro, ſi notarius eſt ſtipu
latus ut notarius, non aūt ſunt adiecta illa uerba, ut publica ꝑ-
ſona utrū alicui acquirat? Reſpondeo, ꝙ tñ acquirit̄ oībus quo
rū intereſt, ut l. cū poſt. §. pe. ff. de admi. tut. ita dicit Bar. in d. l. 2.
10 in ſi. ff. rē pup. ſal. ſo. ¶ † Quęro, quę actio acquirat̄ ꝑ ſtipulatio
nē factā per notariū? Rñdeo vtilis, ēt ſine ceſſione ut l. his uer-
bis. & ibi Bar. ff. eo. & eſt tex. et ibi Bar. in l. 2. ff. rē pup. ſal. ſo. &
eſt ſciendū, ꝙ non tm̄ notarius pōt pro alio ſtipulari, ſed quili-
bet officialis pōt pro alio ſtipulari in concernentibus eius offi-
ciū, ut in Auct. ut ſine prohi. ma. deb. ſeu cred. §. quia uerò. et ibi
11 no. et hr̄ in l. eū pro quo. ff. de in ius uoc. ¶ † Quæro, an tabellio
d natus officiū ſit dignitas?[d] dico ꝙ nō, immo dr̄ munus, ut no. gl.
in l. ſi. C. qui n mil. poſſunt, uel no poſ. li. 12. niſi ſit notarius Prin
cipis, uel magni dñi, ut Leonardus Are. uel Carolus ēt Aret. Cā
cellarii magnificorū dñorū de Florentia, ut l. t. cū ſi. C. de mād.
prin. & l. laudabile. C. de aduo. diuer. iu. ita dicit Bar. in l. ea. §. 1.
ff. ad leg. Iul. repe. ¶ In gl. uēturi. ibi, infrà, de pu. ſub. §. 1. dic ſecus,
ergo ſi facta eſſet fideicommiſſaria, uel uulgaris ſubſtitutio, uel
legata, uel libertas in ſubſtitutionibus relicta ſunt, qm̄ conſtitu-
tio diui Pij nō ſubuenit, niſi in directa pupillari, & caſu quo im
pubes moriat̄ in arrogatione, ut ff. eo. l. hoc aūt. qm̄ aliàs nō eſt
12 periculū, qm̄ per dationē † in arrogationē pupillaris ſubſtitu-
e tio euaneſcit,[e] quæ eſt quoddā teſtamentū ipſius pupilli, ut l. pa
tris & filii. ff. de vulg. & pupil. & ꝙ euaneſcat, eſt caſus in d. l.
nec ei. §. earū. & ideo fuit ſubueniendum, ut factum tertij præiu
dicet, ſed ſecus in quibuſuis alijs ſubſtitutionibus a patre factis,
quia non euaneſcunt, cū competant ea teſtamēto patris, quod
nō euaneſcit ꝑ arrogationem filii, ideo petūtur ab arrogatore,
tanquā debitum arrogati, ut ff. de pec. l. in arrogatorem. & l. 1.
C. de bon. auct. iu. poſſ. unde tantummodo ſubueniendū fuit pu
pillari ſubſtitutioni, & contentis in ea, & etiam uenientibus ab
inteſta-

ADDITIONES.

a Arrogator. Qualiter filius arrogatus ſuccedat patri cum alijs filiis, ſtante ſtatuto excluſiuo fœminarum per exiſtentiam filiorum legitimorum & naturalium, an arrogatus filius excludat ſicut legitimus & naturalis, vide Ioan. de Ana. conſ. 27.

b Not. ꝙ tabellio. Adde, qñ tabellionatus officium eſt uile, & quare tabellio ſic dicatur, & de diuerſis nominibus notarij. uide Abb. poſt aliàs c. quoniam contra. de prob. & per notata ab Ang. hic, adde bene facere text. in l. 2. in ſi. ff. rem pup. ſal. ſo. tex. in c. 2. de vſu. l. cri. Tabellio multis nominibus appellatur primò perſona publica, ut hic, quia publicū gerit officium. 2. ſeruus publicus, quia ſeruit publicè ſuum exercendo officium, firmarius, notarius, tabularius, ſcriba. Pa. in c. quoniam cōtra falſam, col. 2. uer. no. ibi publica. uu. 3. extra de proba. Aot. Ca.

c Tabellio. Adde Bar. in conſ. inci. Gellius fuit confeſſus. & quæ actio quæratur per notarium, uide Rom. conſ. 76.

* Eleuandum, in uet. exempl.

d Dignitas. Adde, quòd non ſit dignitas, immo uile officium, ut tenent Old. conſ. 75. & Ang. conſ. 283

e Euaneſcit. Adde Iaſ. poſt Bar. in uete. l. ſi arrogata. ff. eo. ti.

inteſtato impuberi decedenti.¶Quęro, quid ſi pr̃ arrogator pri
mò moriať,poſtea pupillus?dic, ꝙ ceſſat rõ huius §.quia pr̃ nõ
occupat iure peculij,& tñ pupillares tabulæ nõ euaneſcũt, ſed
conualeſcunt, ut arg.ĩ.ꝗb.mo.teſt.infir.§.non tantũ.ff.de le.3.l.
3.§.1.Nec obſt.ff.de ſec.tab.l.qui liberis.§.planè. quia ibi loquiť
in his qui nouã uoluntatẽ & conſenſum habere poſſunt,ſm Io.
Fab.¶ In ea.gl.ibi.C.de rei uxo.l.unica.no.duos caſus, in quib.
a fingitur ſtipulatio[a]†Et tertius ut ex curſu tẽporis fingatur ſtipu
13 latio,ut l.cũ de in rem uerſo.cum ibi no.per gl.& Bar. ff.de uſu
ris.Quartus caſus eſt,qñ perſona priuilegiata, quia ex ꝑſentia
& patientia alterius fingiť ſibi ſtipulatio facta, vt l. cũ oſtendi-
mus.in fi.ff.de fide.tut.& in l.ſi finita.§.elegãter.& ibi gl.& Bar.
ff.de dã.infe.ita dicit Bar.in l.1.in prin.ff.de ver. obl. & ibi vide
Ang. Raph.& Imo.& Lud.de quo dixi ĩ.de act.§. fuerat. circa
prin.¶In gl.in ver. cã cognita. ibi ſm quoſdã &c. dic hęc vera,
quã ſequiť gl.Sal.& alij in l.a.C eo.¶In ea.gl. in fi.no.ex glo. ꝙ
ex his cauſis,quib.filius põt exhæredari ꝑ pr̃em, ẽt inuitus põt
emãcipari.¶In gl.bonorũ,in fi.in qua quarta, & aliis bonis ꝓ-
uẽtis ab arrogatore põt arrogator ſubſtituere,vt l. ſi arrogator.
14 ff.eo.& dic vt ibi plenè ꝑ gl. Bar.& Saly.in repe.ſua.†Aduertas
tñ,ꝙ iſta quarta q̃ debetur hodie impuberi arrogato, nõ eſt ho
die aucta,ſicut eſt aucta illa q̃ debetur filiis naturalibus & legi-
timis,vt no.gl.in Auct.de trien.& ſemiſ.§ hoc obſeruandum,in
ver.oĩbus.licẽt Pet.tenuerit ↄ̃trium,in auct.nouiſsima. C.de in-
15 offi.teſt.¶In gl.fi.ibi.l.ſi filiæ.§. 1. Tu uerò dicas, † ꝙ aut ipſum
emãcipauit cũ cã,& tunc debet ſtatim reſtituere oĩa bona dicti
impuberis,ẽt q̃ ꝑpe arrogationis tradidit,& ea q̃ ſibi poſteà ob-
uenerunt,exceptis fructib.perceptis, & ſic uſufructu uſque ad
tp̃s emancipationis,q̃a poſtea in effectu finiť,& quartã bonorũ
arrogatoris ipſe impubes perdit, vt l.fi.ff.ſi quid in fran.pa.Sin-
autem eſt ſine cã emancipatus,& tunc ſtatim oĩa debẽt impube
ri reſtitui,& quartam nõ perdit,ſed expectabitur mors natura-
lis ipſius arrogatoris,& tũc debebitur,vt eſt caſus in l.1.§. ſi im
puberi.ff.de col.bo.q̃ loquitur,qñ ſine cã fuit emãcipatus, & ꝑ
ↄ̃ñs ſi prius præmoriatur filius,q̃ arrogator,niſi ꝙ dicta quarta
16 tranſmittitur ad hæredem ſuum, vt d.§ ſi impuberi. ¶ †Quæro
qua actione agetur ad iſtam quartam? dic, ꝙ ſibi fuit relicta in
teſtamento arrogatoris,& agit actione ex teſtamento: aut non
fuit ſibi relicta,& agit ex conſtitutione diui Pij, ita dicit gl.in d.
§.ſi impuberi,in verſic.debetur,& Bar. in d.l.ſi arrogator.ff.eo.
17 Extra quæro,† quando inſpicitur iſta quarta? dic,quòd tempo
re mortis arrogatoris de omnibus ſuis bonis, vt d.l.fi.ff. ſi quid
in frau.pat.facit l.etiam.§.1.ff.de bo.lib.

ADDITIO.

a Stipulatio. Adde an ſtipulatio ficta habeat eadẽ priuilegia, quæ vera. Roma. cõſ.147.& uide quod notabiliter uoluit idẽ Ro.cõſ.212.per d.l.cũ oſtẽdimus.

SVMMARIVM.

1 *Lex ſuper impoſſibili,quod in genere poteſt eſſe poſſibile, licèt non in ſpecie finget.*
2 *Pubertas plena quando dicatur.*
3 *Fictio duplex an poſſit in uno ſubiecto concurrere.*
4 *Citatio fieri debet ad quemlibet actum,quando de alicuius præiudicio tractatur.*
5 *Pubertas in maſculo in 14.ann.intelligitur,in fœmina in 12.*
6 *Citari ille tantum debet cuius principaliter intereſt in actu uoluntario,etiam extraiudiciali,non illi qui ſecundariò poſſunt lædi.*
7 *Actus quando requirit alicuius conſenſum,qui citari debeant.*
8 *Vaſalli an ſint citandi,cum eſt contentio inter duos Barones de iure ſubiectionis.*
9 *Sacerdos an poſſit aliquem in filium adoptare.*
10 *Caſtratus adoptare nequit,nec poteſt filium poſthumum inſtituere, neque matrimonium contrahere, quod ſecus eſt in ſpadone.*

Minorem. Adoptans debet ꝓcedere adoptatum in tp̃e,
ſaltem 18.ann.hoc primo. Et carens filio põt
alium adoptare in locum nepotis,vel pronepotis, h.d.ſecũdò.
Item põt quis filium alienum in nepotem ſuum, & nepotẽ alie
num in filium ſuum adoptare.hoc tertiò.& qñ quis adoptat ali
quem,vt nepotem ex filio ſuo legitimo, & naturali,vel legiti-
mo tm̃,debet interuenire cõſenſus filij,ſed econtrà,qñ auus dat
in adoptionem nepotem ſuum ex filio.hoc quartò. Itẽ qñ ado-
ptatus tranſit in poteſtatem adoptantis, non põt dari alteri in
adoptionem.hoc quintò. Item ſpadones poſſunt adoptare, ſed
caſtrati non.hoc dixit vſq; ad §.fœminę. ¶ No. ibi, imitať.ꝙ ars
imitatur naturam quantum põt,videlicet, vt quod nõ põt fieri
per naturam,nec regulariter ẽt per artem, quia ſatis eſt, q̃d ſit
1 †poſsibile in ſuo gñe,non dico in ſua ſpecie,vel indiuiduo, ad
hoc vt fictio fingat,vt no.elegãter Bar.in l.eãdem, in prin. ff.de
duo.reis,& in l.ſi is q̃ pro emptore,in princ.ff.de vſucap. ¶No.
2 ꝙ hic dr̃,ꝙ plena pubertas † eſt,q̃ eſt 18.ann. ſed tu de hoc dic,
vt hic in gl.& doct.in l.ſi arrogator.§.fi.ff.eo. ¶ No. ibi,quẽ hẽt
3 iam adoptatum.†ꝙ quis põt facere fictionem fictionis; nam fi-
ctio eſt,ꝙ filius alienus ꝑ adoptionẽ dicať meus,& tñ ẽt põt fie
ri, vt alius mihi dicať nepos,ẽt ꝑ adoptionem : & ſic per fictio-
nem ex iſto filio adoptato,& ſic ficto.quod vr̃ ↄ̃ no.in l.1. C.de
dot pro.Sed dic,ꝙ iſta fictio duplex nõ concurrit in vno corpo
re,ſiue in vno ſubiecto,ſed in duobus,ꝙ fieri põt, vt hic,de quo
4 tñ latè ꝑ Bar.in d.l.ſi is qui pro emptore,in prin.in vlt.q.¶†No.
ibi,conſentire debeat.ꝙ ſemper ille de cuius ꝓiudicio tractať,
eſt requirendus,aliàs actus ẽt per principem celebratus illo nõ
a citato,[a] vel requiſito nõ nocet,vt l.nam ita diuus. ff.de adop. &
ibi gl.Bar.& Bal.¶No.ibi agnaſcatur,ꝙ nullus põt alteri inuito
ſuus hæres agnaſci.¶No.in verſi.ſed ecõtrà, ꝙ auus põt dare ne
potẽ in adoptionem,quem hẽt in ptãte, ẽt filio patreq; quò ad
nepotem nõ cõſentiente.¶No.in ver.in plurimis, ꝙ multis caſi
bus æquiparanť filij tm̃ legitimi filijs legitimis & naturalibus.
¶No.in ver.& ideò,ꝙ ſi auus ẽt maternus adoptauerit nepotẽ,
ſiue arrogauerit,põt poſtea eũ ipſum alteri in adoptionẽ dare.
¶No.in ver.ſed & illud,ꝙ quibus datur omnino impoſsibilitas
generãdi ab ipſa natura,nõ poteſt ꝑ eos fieri adoptio, ſecus aũt
ſi nõ ex natura,ſed ex arte & myſterio. ¶ Ex quo not.ꝙ fortius
ꝓhibetur impoſsibilitas de natura q̃ de facto, & fortior eſt ad
probibendum natura,q̃ ars.¶ In gl.18.ann. in fi. de hoc dic, ut
5 de pa.tenen.& eius ui.circa prin.& teneas,†ꝙ quoties ſit men-
tio de pubertate,in dubio intelligiť de maſculo 14. ann. in fœmi
na in 12.vt in l.Mela.ff.de ali.& cib.leg.& ibi gl.& Bar.& ĩ. ꝗb.
mod.tu.fi.in fi.prin.¶In gl.conſentire,ibi.ff.de adop. & etiam.l.
6 cũ adop.no.ꝙ in actu ẽt volũtario & extraiudiciali ſolũ eſt†ci-
tandus ille,cuius principaliter intereſt, nõ aũt illi qui ſecunda-
riò poſſunt lædi,facit l.1.§.pe.& ꝙ ibi no. ff.de ven. inſpi. quod
dicit Bar.in l.in diem addicto.ff.de aqua plu.arc.eſſe verũ. Non
obſt.d.l.in diem.quia ibi in actu,qui volũtariè celebrať, vt ven-
ditio, & ſic in actu volũtario, tũc etiam inquirendus eſt is, ad
quem tãdem res debet deuenire, vt ibi, ſecus in actu iudiciali,
& neceſſariò,vt l.filiusfa.§.vlt.reſp.& l. nihil.§.1.ff.de leg.1. de
hoc ẽt vide Bar.in d.§.diui.in 3.col.& ibi Io. de Imo. & vide ẽt
Bar.& Imo.in d.l.cum filius, in prin.ff.de verb. obl. Sed hoc nõ
placet d.Io.de Imo.in d.l.in diem.quia l.1.§.pen. de vẽ.inſpi.lo
quitur in actu extraiudiciali,& tñ ſufficit notificari principali,
vnde cõcludit ꝙ aliqñ loquimur in actu,in quo ſufficit denun-
tiatio, & tunc ſufficit,ꝙ fiat proximiori, vt d. §. pe. & per hoc
infert,ſimiliter in actu iudiciali,in quo ſufficit requirere partẽ,
7 ſufficit citare proximiorem. Aliqñ † requiritur cõſenſus,& tũc
ad hoc vt actus habeat perpetuam ſubſtãtiam,nedũ exigitur cõ
ſenſus proximioris,ſed ẽt vlterioris,ad quem res põt reuerti, vt
d.l.in diem.& pro hoc alleg.gl.ordi.in l.pen.vnoquoque. & ibi
d.Io. & ibi dixi.ff.de re iud. & iſtud plus placet,licet opi. Bar.ſer
uetur in practica.Sed d.Raph.in d.l.in diẽ. dicit ꝙ pro determi-
natione Bar.faciũt no.in l.ſi procuratorio. in §.1.ff. de app. & l. ſi
ſuperatus.ff.de p g.quod dicit ſore vtile & ↄ̃ opi.Barto. in l.de-
cem.ff.de verb.obli.vbi vult ꝙ ſit citãdus fideiuſſor, vel pigno-
rum poſſeſſor,quãdo agitur cõtra principalem. facit quod no.
Bar.& alij in l.ſtipulatio.§. & habet.ff.de ope. no. nũ. Et ad ꝓdi-
cta,bene facit quod hr̃ per gl.& doct.in auct.ſi oẽs.C.ſi vt ſe ab
hære.abſti.¶Et prædicta faciunt ſm Io.Fab. hic ad quæſtionem,
8 †ꝙ ſi eſt cõtentio inter duos Barones de iure ſubiectionis, non
quid ſint citãdi vaſalli.Et cõcludit, ꝙ aut agitur iudicis officio,
tũc quãuis in dubio dñt vocari:ſecus ſi in iure actionis.alle.no.
in c.humilis,de ma.& obe.& ibi per doc.cõcludit ixmẽ,ꝙ licèt
illi nõ ſint citãdi,& ꝙ actus valeat,nõ tamẽ adueniẽte eorũ iu-
re ſibi fit præiudicium,quia nõ fuerũt citati, vt l.peto.§.fi. & l.
9 cum ita.§.de fideic.ff.de leg.2.& hoc ẽt credo verum.¶ In glo.
ſed non poſſunt,in fi. An autem ſacerdos poſsit aliquem in filiũ
adoptare? iſtã q.format Guil.de Cu.& Cy.in l.ab ea parte.ff.de
prob.& aliqui Mod.ponũt in l.& qui vxores.ff.eo.& ibi cõclu-
dũt,ꝙ religioſus, qui non hẽt proprium, non põt aliquẽ ado-
ptare,quia cum ipſe ſit in ptãte Abbatis, non poteſt aliũ habere
in ptãte,vt l.ſic eueniet.ff.de adul.Si verò non ſit religioſus,vel
ſi eſt,& habet proprium,& ſic non ſit in ptãte alterius, tũc po-
teſt adoptare, dũmodò adoptet aliquem de parẽtela ſua, quia
ſecun-

ADDITIO.

a Citato.Adde niſi in reſcripto ſit clauſula,ex certa ſcientia, quia tunc non requiritur citatio,ut notab.uoluit Rom.conſ.369.

o ſm naturam poteſt ſacerdos generare, ut hic. ¶†Et aduerte, ꝙ
caſtratus non põt adoptare, quia nunquã fuit poſsibile ipſum
generare. Item non põt filiũ poſthumũ inſtituere, l. ſed eſt q̃ſitũ.
§. 1. ff. de li. & poſth. Itẽ nõ põt mrĩmoniũ ꝯhere, l. ſi ſeruo §. ſi ipſa
doni. ff. de iu. do. ſecus ãt eſt i ſpadone, & cui uirilia ſũt amputa
ta, & maximè ſi retinet vnũ, ut no. gl. ĩ l. ſed eſt q̃ſitũ. §. 1. ſ. alleg.

S V M M A R I V M.

1 *Patriæ poteſtatis ius cur in matre ceſſet.*
2 *Mulier an poſſit per adoptionem habere filium. & num. 4.*
3 *Mulier an poſſit filium ſuum baſtardum legitimare.*

Fœminæ. Fœmina nõ põt adoptare, niſi eidẽ pp amiſſos
liberos ex principis indulgentia concedat. h. d.
a ¶No. ꝙ fœmina [a] non habet filios in ptãte, ſicut hẽt pater. ¶†Ex
1 quo vr̃, ꝙ effectus patriæ poteſtatis, quæ enumerantur ſup. de
pat. pot. §. ius aũt. non hñt locum in matre. & non eſt mirum, qa
in multis conditio fęminarũ eſt deterior, vt in l. in multis. & ibi
gl. & doc. ff. de ſta. ho. a multis nanq; repellitur mulier, in quib.
2 admittitur vir, vt no. gl. in l. 2. ff. de reg. iur. ¶†No. ibi, ex indulgẽ
tia, ꝙ fœmina non põt adoptare, vel arrogare ex reſcripto ha-
bẽtis authoritatem a principe, & ſic Comitis Palatinij ſed opus
eſt reſcripto principis ſpeciali, vide l. mulierem. & ꝙ ibi no. C.
eo. ſicut olim non poterat eſſe tutrix filiorum, niſi id a principe
ſpecialiter poſtularet, ut l. fi. ff. de tutel. facit in ſimili, l. ſi quis in
prin. teſtamenti. ff. de leg. 3. & quod no. Sal. in l. ſancimus. C. de
teſt. de clauſula ſpecialiter & expreſsè nominatim derogato-
3 ria. †& eodem modo non poteſt filium ſuum naturalem, vel ba
ſtardum legitimare, & talis legitimatus ẽt ex ſpeciali reſcripto
principis, nõ tranſit in ptãtem matris, ut no. Bar. in l. ſi ſuſpecta.
§. t. ff. de inoff. teſt. qm̃ reſcripta principis ſunt ciuili modo intel
ligenda, & taliter ꝙ q̃ minus fieri poteſt, lędant ius commune,
ut l. ea ſacto. ff. de vulg. & pup. & l. ſi quando. in prin. C. de inoff.
teſt. ¶No. ꝙ id qđ cõſiſtit in pectore ſolius principis, quis nõ dr̃
poſſe, qa quodã modo teputat̃ impoſsibile, ut l. apud Iul. §. fi. cõ
ibi no. ff. de leg. 1. ¶In gl. amiſſorũ, in fi. de hoc eſt caſus. & ibi gl.
4 in l. mulierem. C. eo. ¶†Quæro, vtrũ hodie poſsit adoptare mu-
lier? & vr̃ ꝙ ſic, quia in adoptione facta ab extraneo non cura-
tur, ꝙ tranſeat in poteſtatẽ adoptantis, quia non tranſit, ut l. pe.
C. eo. & § ſed hodie. ſ. eo. ergo ceſſat cã, quare ꝓhibetur mulier
adoptare, ergo dẽt ceſſare prohibitio, ſed dico ꝯriũ per iſtũ §. q
ea ordine ſequitur poſt §. ſed hodie. & nõ reperit̃ correctũ: igit
qđ non mutatur, quare ſtare prohibet̃, ut l. ſancimus. C. de teſta.
b cum legum correctio [b] ſit euitanda ut l. 1. C. de inoffi. do.

A D D I T I O N E S.

a Fœmina. Vel dic. ꝙ ideo non poſſunt adoptare, quia ars imitatur naturam. §. minorem. ſupra eo. ſed mulier licet poſſit per naturam concipere, non tamẽ poteſt generare, quia ad virum pertinet; ideo non poterit ſibi filios generare per artem. quod probat Iaſ. hic. Ant. Ca.
b Legũ correctio. Adde tẽx in c. cum expediat, extra de elect. lib. 6. Ant. Ca.

S V M M A R I V M.

1 *Subijciens ſe alicui principi, an etiam ſua dedicaſſe dicatur.*
2 *Exceptio impoſſibilis an vitiet actum principalem.*
3 *Exceptio ad actum ab eo qui illam allegat, probari debet.*

Illud proprium. ¶Arrogatus ex principis reſcripto
tranſit in ptãtem arrogãtis, cũ omni-
bus ſuis filijs & rebus. h. d. ¶No. ꝙ ex ſola arrogatione patris nõ
tm̃ ipſe, ſed ẽt eius filij trãſeunt in poteſtatẽ alterius cum oĩbus
eius filijs & rebus. ¶No. ꝙ non tm̃ filius legitimus & naturalis
ex arrogatione patris tranſit in poteſtatem arrogantis, ſed etiã
filius legitimus tantum, vt putà ex adoptione filius factus. ¶No.
a ibi, proprium, [a] ſm Io. de Plat. quòd illud dr̃ proprium, quod
non cõicatur alteri, & dicunt tabelliones in inſtrumentis, dedit,
vendidit, &c. iure proprio, &c. vt excludant ius alienum & etiã
cõe. Vide tamen, l. 2. §. in propria. cum ibi no. & ibi ſcripſi. ff. qñ
app. ſit. ¶In gl. & diuus. ibi, unde Auguſtus. No. ꝙ licitũ eſt per-
quirere vias indirectas, vt poſsit ad optatũ finẽ peruenire, dũ-
modo non fiat fraudulenter, ut l. at qui natura. §. eum me abſen-
te. ff. de neg. geſt. & l. cũ pr̃. §. Titio. ff. de leg. 2. quia uoluntas, &
propoſitum diſtinguunt maleficia, ut l. 1. C. de ſicar. ¶Et inducit̃
3 ille tex. & l. ſi paterfa. in prin. ff. eo. ꝙ† illi infideles duces, q ſub-
miſerunt ſe iure belli Regi Vngarię, ꝙ non tm̃ ſe ſubmiſerunt,
ſed ẽt terras & uaſallos ſuos, quia ſeruiente capite eſt neceſſe
ſeruire omnia eius mẽbra, ut l. qui liberis. §. teſtamento. ff. de ſec.
tab. ita dicit Bal. in l. ſi pater. in princi. Tu aduertas in ſimili, qñ
aliquis dedicat ſe, an ẽt ſua dedicaſſe dicat̃, vt no. in auct. ingreſ
ſi. C. de ſacroſ. eccl. ¶Quæro, an iſte arrogatus, poſsit ſibi aliquid
proprium reſeruare? Et gl. in d. l. ſi paterfa. in prin. dicit ꝙ non.
a Ex quo no. ꝙ† exceptio impoſsibilis non vitiat factum principa
le, ſed potius ipſa exceptio pro nulla hr̃. Et eſt aduertendũ, ſm
Bal. in d. l. ſi pater. in prin. ꝙ eſt dr̃ia inter impoſsibilem adiectio
nẽ, & impoſsibilẽ exceptionem: nam adiectio fit ad augmẽtũ,
& ſi non põt augere, non tñ minuit, & non vitiat principale, ut
l. rũ precario. ff. de precar. & l. ſi peculiũ. §. 1. ff. de pe. leg. ſed ex-
ceptio fit ad minuẽdũ, igitur &c. ¶Et eſt notãdũ, ꝙ aut exceptio
eſt ꝯ officium actus .i. vim atque poteſtatẽ actus, aut ꝯ ſubſtan-
tiã actus. Primo caſu, ſi eſt ꝯ officium .i. vim atq; ptãtem actus,
non uitiat actum, ut l. quidã decedens, in prin. ff. de admi. tut. Se-
cundo caſu, qñ eſt ꝯ ſubſtantiam actus, refert, aut excipitur de
actu iã formato, & non ualet exceptio, aut in ipſa formatione
actus ꝑmiſcet̃ illa ꝯrietas & repugnãtia, & tũc actus nõ valet, vt
ff. de uſu & habi. l. per ſeruũ §. 1. & ꝑ gl. ibi. ¶Fallit in eo qui in-
gredit̃ religionẽ, fauore religionis, ut in Auct. ingreſsi. C. de ſa-
b croſ. ecc. ¶An ãt monachus [b] poſsit ſibi aliquid reſeruare, diſtin
guit Sal. in d. auct. ingreſsi, ꝙ aut reſeruatio fit in ipſo ingreſſu,
aut ex interuallo, uel ante ingreſſum, de quo eſt dicendũ, ut ibi
ꝑ eũ, & ꝑ Bar. Cy. Bal. & alios doc. & per Can. in c. fi. ex̃ de cõd.
app. & ꝑ d. Io. in l. ſi filio. ff. de don. Nõ obſt. gl. in d. l. ſi pater. qa
in illa gl. reſeruatio non erat ꝯ ſubſtantiã arrogationis, ſed con
tra eius officiũ, ſiue effectũ: nã arrogati ſtatui nõ repugnat ha-
bere propriũ, & ideo non eſt ꝯ ſubſtantiã eius. Et hæc vera, ubi
non poſſumus utrunque ſaluare, alias oĩa ſaluãda ſunt, ut d. l. 2.
C. de iure emph. ẽt trahẽdo actũ in ꝓpriã naturã, ut l. ubi ita do
nat. ff. de don. & qđ nõ põt ualere ꝓpriè, valeat impropriè, ut
l. & ꝑmo. in prin. cũ gl. ff. ſa. erc. Aduertas ad unũ, & addas, uide
3 licet, ꝙ ille qui allegat † exceptionẽ ad actũ, debet illã probare,
c & claré [c] & apertè, alias debet ſuccũbere, ut eſt tex. & ibi Bal. &
Ang. ff. de leg. ĩ l. Titiæ textores. in prin. & nõ eſt mirũ, qa in du
d bio eſt adhęrẽdũ regulæ, ut Bono. [d] Carotio, ut in l. oĩs diffini-
tio. cũ gl. ff. de reg. iur. tu de hoc dic ut no. Bar. Ang. & Lud. & dñi
mei, & ibi dixi in l. nõ ſolũ. §. ſed ut probari. ff. de oper. no. nũc.
& per Bar. & Sal. in l. matrem. C. de prob. quia inſpicitur utrum
ſimus in actu ex quo delictum præſumatur, vel non. dic ut ibi.

A D D I T I O N E S.

a No. ibi, proprium. Hoc verbum proprium quomodo ſumatur, uide Abb. conſi. 92. infra 2. col. & in c. ſuper. de teſt.
b Monachus. Adde latè And. Sic. in conſi. 8. lib. 1. Bal. conſi. 216. lib. 2.
c Clare. Adde qñ excep. ut inepta poſsit reijci. Old. conſi. 206. & quid de genera li exceptione, an ille dicat̃ obſcura ita ꝙ ſit tenuenda, uide Bart. in l. 1. ff. de excep. & ibi Ang. dicentem ꝙ exceptio ſolis non releuat qñ pars opponit, aliàs ſecus, vt dr̃ de libello in l. fi. C. de anna. exce. in gl. magna. qđ dicit Bald. in d. l. Titiæ textores. eſſe utile ꝯ practicam aduocatorum, qui dñt, oppono oẽs exceptiones mihi competentes; quia nihil releuat talis opp. & quid operetur ſpecificatio aliqui. exceptionibus clauſula. & omnes alias exceptiones mihi competentes, vide Bal. in l. ſcire. §. ſufficit. ff. de excuſ. tut.
d Bono Carotium erat currus, quo utebantur Bono. dũ bellũ gerebant, ſuper cuius frontẽ ponebant vexillum. & milites curui inhærebant, ne a b hoſtib. vulnerarent̃, & illi miſites in tuto. eſſent, ſic & regulæ inhærentes. Ant. Ca.

S V M M A R I V M.

1 *Seruus effici poteſt alterius per adoptionem.*
2 *Filius an nominatione fiat.*
3 *Verba blanda & adulatoria in iudicio uel teſtamentis emiſſa. diſpo ſitionem inducunt fauore libertatis.*
4 *Pater vocãdo filium ſuum naturalẽ filiũ. videtur ipſum legitimare.*
5 *Quaſi poſſeſſio filiationis an faciat eum filium, qui non eſt.*
6 *Confeſsio facta in iudicio an præiudicet, & diſpoſitionem inducat.*
7 *Confeſsio extraiudicialis quando obſit.*
8 *Iuramentum facit ualere actum omnĩ meliori modo quo poteſt.*
9 *Teſtator ſi aliquem inſtituat tanquam fratrem vel filium, qui non eſt, an ualeat inſtitutio.*

Apud Catonem, Seruus a dño adoptatus vel in iudi-
cio ut filius nominatus, efficit̃ liber
1 homo. h. d. ¶†No. ꝙ non tm̃ liber homo, ſed ẽt ſeruus põt effici
alterius ꝑ adoptionem, & ſic per ius ciuile, quod eſt uerum, ſi a
dño proprio adoptetur, non aũt ſi ab extraneo, ut in glo. ¶No.
ꝙ eo ipſo ꝙ dñs nominat ſeruum proprium apud acta vt filiũ,
ꝙ ſola nominatio facta in actis eſt ſufficiens ad ipſum ſeruum
liberum efficiendum. ¶No. ꝙ licèt dominus apud acta nominat
ſeruum propriũ filiũ, ꝙ licet proſit quò ad libertatẽ, nõ tñ facit
eũ filiũ legitimũ, & ſic adoptiuũ ipſius dñi, & ꝑ ꝯñs qs facilius
2 efficit̃ liber, q̃ adoptet̃. ¶†No. ẽt, ꝙ ſi nõ ualet, vt filius qñ nomi
nauit eum filiũ, tamen ualet libertas. & ſic ſi non ualet qđ ago,
ut ago, valeat vt valere põt: qđ eſt verũ, qñ peccat̃ in materia:
ſecus,

ſecus, ſi peccaẽ in forma, vt l. ſi tã anguſti. ff. de ſeru. & l. ſi unus.
§. pe. ff. de pact. de quo latè p do. Flo. & Io. de Imo. & Lud. in l. 1.
§. ſi qs ita. ff. de ver. obl. & per Bal. in l. non codicillum. C. de teſt.
3 ¶ † No. quòd verba blãda & adulatoria ꝓlata in iudicio diſpoſi-
tionem inducũt fauore libertatis. idem ſi proferanẽ in teſtamẽ-
tis, qñ teſtator ſeruo ſuo dicit, Hæres meus rẽ tibi gratã faciet,
vt l. Pau. ff. de fideic. lib. de quo per Bar. in l. ex hac ſcriptura. cir-
ca medium, & in fi. ff. de don. & per doct. in l. ex his verbis. C. de
4 teſt. mili. ¶ † No. arg. in fi. φ ſi pr̃ habens filium naturalem tm̃, ip
ſum vocat filium, vel apud acta, vel in teſtõ, vr̃ ipſum legitima-
re, vt eſt caſus ſingularis in Auct. Iiẽ fine. & Auct. ſi qs liberos,
& in corpore, cũ ibi no. per gl. & doc. C. de natu. libe. ¶ Not. φ
5 † quaſi poſſeſſio filiationis [a] nõ facit eum filium, qui nõ eſt, vt
a hic, & l. iubemus. C. de libe. cau. & l. nõ nudis. & l. nõ epiſtolis.
& ibi Bar. C. de prob. facit tñ ſm gl. & Bar. in d. l. non nudis. ali-
qualem ꝓſumptionem, donec probatur ↄ̃rium, vt l. fi. ff. de pro-
ba. de quo per Bar. in d. l. ex hac ſcriptura, & in l. 3. §. ſi ſeruus. &
ibi Imo. ff. de acqui. poſſ. ¶ An autem quaſi poſſeſſio iuris trãſfe
rat onus probãdi in alium, vide Bar. in l. ſi prius. & doc. ff. de no.
ope. nun. & Bal & Lud. latè, & ibi ſcripſi, in l. Titia. ff. ſol. mat. &
facit l. circa. & ibi gl. & Flo. ff. de prob. & l. qui liberis. §. fi. ff. de
fideic. lib. & uide in l. 2. §. 1. & ibi Bar. ff. de lib. agno. & Bal. & Sa
6 lyce. in d. l. non nudis. ¶ † In glo. fin. ibi, aliud ſi extra iudicium,
b no. gl. [b] φ confeſſio facta in iudicio præiudicat, & diſpoſitionẽ
inducit; quod eſt verum, qñ fit in forma iudicij, vt no. gl. in d. l.
iubemus. & in l. 3 §. ſi cauſa cognita. ff. de bon. poſſ. & in l. 1. C.
7 quorum bon. † ſecus ſi fieret extra iudicium, [c] vel corã tabellio-
c ne, non tñ de commiſſione iudicis, vt no. gl. in d. l. iubemus. &
no. gl. in l. hac conſultiſſima. § fi. C. de teſt. & ibi docto. & facit
gl. in l. ictus fuſtium. ff. de infa. & in l. capit. 5. ff. de adu. aliàs ſi de
commiſſione iudicis valeret facta coram notario, vt l. apud elo
quentiſſimum. C. de fide inſtru. & l. eos. §. ſuper his. vbi no. C. de
appell. ¶ An autem confeſſio facta in iudicio inducat actionẽ,
vide Bar. in l. triticum. & ibi doct. ff. de ver. obl. & Flo. in l. quin-
quaginta. ff. de prob. ¶ In ea. glo. ibi. §. ſimili modo. De hoc Bro-
cardo, ſi nõ valet quod ago, vt ago, valeat vt valere põt, dic vt
ſuprà in remiſſionib. no. Et aduertas, qa ꝑdicta procedũt, qñ nõ
8 interuenit iurm̃, quia iurm̃ † eſt tantæ potentiæ, φ facit actum
ualere omni meliori modo quo poteſt, vt l. cum pater. §. filius
matrem. ff. de leg. 2. ſiue ſint verba diſpoſitiua, ſiue enunciatiua,
vt in auct. quod obtinet. C. de proba ſiue ſint prolata verſus ſer
uum, ſiue non. de quo iurõ prolato in verbis enuntiatiuis, (vide
eleganter Bal. in d. l ex hac ſcriptura. in ver. opp. & vr̃ φ iſta ver
ba &c. ¶ In ea gl. in fi. dic, φ ibi conſtabat de mente teſtantis, qa
teſtator volebat tantum teſtari, non ẽt codicillari, immo ſi non
valet vt teſtm̃, non valet ẽt vt codicillus. ¶ Quæro, teſtator inſti
tuit Titium, vel eidem legauit ſub hac forma, videlicet, Titium
9 filium, vel fratrem meum hæredem inſtituo † ſi non reperiaẽ, φ
ſit filius vel frater, an hæreditatem capiat? dic φ aut talia verba
ſunt prolata a teſtatore ſciente, & non vitiatur inſtitutio, vt l.
nemo. §. 1. cum ibi no. ff. de hære. inſti. Aut a teſtatore errante, &
tunc vitiaẽ, vt l. ſi pr̃. & l. nec apud. & quod ibi traditur per glo.
& doct. C. de hær. inſti. nam illa demonſtratio conſanguinitatis
ꝓſumitur eſſe cã fi. vt l. quoties, in prin. ff. de hær. inſti. vnde ſi il
la vitiatur, vitiatur & diſpoſitio, ut no. gl. in d. l. nemo. §. 1. & ple
nè p Bar. in l. demonſtrati. in prin. ff. de cond. & demõ. in ver. ve
nio ad tertiam particulam. In dubio aũt præſumitur teſtatorẽ
illud ſcire, poſtq̃ illum nominauit filium vel fratrem, quia non
præſumitur dicere, niſi φ mente cogitauerit, & probatur, φ ip-
ſe ſciuerit ipſum filium vel fratrem, ſi fama erat in ciuitate, vel
vicinia, quòd erat filius vel frater. facit glo. in l. tutor. C. de peri.
tut. ita dicit Bar. in d. l. nemo. §. 1. & ibi Ang. & Mod.

ADDITIONES.

a Filiationis. Adde ut per Bal. conſi. 380. 1. li. & conſi 15. 2. li. & conſi. 159. 3. li.
b Not. gl. φ confeſſio facta in iudicio ẽt ſine cauſa, valet, quia in iudicio quaſi contrahitur. in l. 3. ff. de pecu. vide gl. & Pan. in c. fi. de confeſſ. extra.
c Extra iudicium. Quid operetur confeſſio extraiud. vide Ro. conſi. 7.

Quibus mod. ius pat. pot. ſolui.

SVMMARIVM.

1 *Impetrans primã vacaturã, ſi interim recipiat uxorem, quę tempore vacationis ſit mortua, an primam vacaturam obtinere debeat.*
2 *Statutum quod mortuo patre ſine filijs in poteſtate, dominus ciuitatis ei ſuccedat, non habet locum in patre decedente cum filio epiſcopo, vel in alia dignitate conſtituto, qui propter dignitatem, paternam poteſtatem exiuit.*

VIdeamus. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in ſex par
tes. Primò, qualiter diſſoluatur patria
ptãs morte naturali. Secundò, qualiter morte ciuili
ea delicto ſuperueniẽte. Tertiò, qualiter pp dignita
tem a filio acqſitã. Quartò, qualiter pp captiuitaẽ pr̃is, vel filij.
Quintò, qualiter emãcipatione. Sextò, qualiter per dationẽ in
adoptionẽ auo paterno, uel materno. Secunda ibi, cũ aũt. Ter-
tia ibi, filiusfa. Quarta ibi, ſi ab hoſtibus. Quinta ibi, ꝑterea. Sex-
ta ibi, ſed & ſi pater. Item hoc principiũ ſubdiuidiẽ in quatuor.
quia primò ponit de quo eſt tractaturus. Secũdò, qualiter aliàs
ſupra dixit de ſeruis. Tertiò, qualiter filij liberenẽ a patria ptãte
gñaliter reſpondendo. Quartò dictã reſponſionẽ diuidit. Secũ-
da ibi, & quidã. Tertia ibi, hi uerò. Quarta ibi, ſed hoc. ¶ Hoc di-
cit in ſumma. Per mortẽ naturalẽ patris filius efficitur ſui iuris,
& idẽ in nepote per mortẽ aui, niſi ſuperſit filius in cuius ptãtẽ
recidat. ¶ No. in prin. φ uiſo uno de ↄ̃rijs, neceſſariò eſt uiden-
dũ de alio. ¶ No. φ eo ipſo φ pater, in cuius poteſtate eſt filius,
moriẽ, ſtatim filius efficitur ſui iuris. ¶ No. φ nepos nõ eſt ĩ po-
teſtate ſui patris, ſed aui paterni, quia cùm filius ſit in poteſtate
alterius, non põt aliũ habere in poteſtate, ut l. ſic eueniet. ff. de
adult. ¶ Not. φ patre meo mortuo, nõ ſolùm efficior mei iuris,
& liberor a patria poteſtate, ſed ẽt aliũ, videlicet filiũ meũ, quẽ
primò nõ erat in poteſtate mea, redigo in poteſtatẽ meã. ¶ No.
φ nepos tranſit de ptãte vnius, ſ. aui, in ptãtem alterius. ſ. filij
eiuſdẽq; patris ipſo iure ſine aliquo facto hoĩs. ſ. pp mortẽ aui.
¶ Not. φ ad hoc ut nepos recidat in ptãtem ſui patris, oportet
φ pr̃ ſit ſui iuris, & nõ in ptãte aui, aliàs ſecus, ut hic in gl. ¶ No.
φ tunc demũ nepos per mortem aui ſortitur liberationẽ a pa-
tria ptãte, qñ filius non eſt in medio, uel ſi exiuit eius patris ptã
tẽ. ¶ In gl. in poteſtate, in fi. dic φ gl. in d. l. ſi pater filiũ. aſsignat
duas rões, & ſecunda ſm Barto. ibi nõ vr̃ bona, quia eſt ↄ̃. l. 1.
in fin. ff. de ſuis & legi. vnde dicit Bar. tene primã rõnẽ quę fun-
1 datur per l qui liberatus eſt. ff. de adop. ¶ † Et prædicta ſunt arg.
ſm Io. de Pla. ſi ille, q impetrauerit primã vacaturã, interim ac
ceperit uxorem, tñ tpe vacaturæ ſit mortua, φ tñ poterit obti-
nere primã vacaturã Adde qđ not. in c. gratiæ. de reſcri. in cle.
¶ In gl. ſui iuris, in fi. Iac. Pet. Io. Fab. & Io. de Pla. inducũt in ar.
pone ſtatuto cauetur, φ ſi quis deceſſerit ſine filiis in poteſtate,
2 φ dominus ciuitatis ei ſuccedat. † Pone, φ aliquis deceſsit cum
filio epiſcopo, uel in alia dignitate cõſtituto, qui pp dictam di-
gnitatem exiuit patriam poteſtatem, an dñs ciuitatis admittaẽ,
tanq̃ nõ habeat filios in poteſtate? & dicunt, φ non, quia filius
exiuit in ſui fauorem, ergo non debet in eius odium retorqueri
ad excludendum eum a bonis paternis, facit C. de epi. & cle. au
then. epiſcopali dignitas (alias incipit, Epiſcopalis credo.)

SVMMARIVM.

1 *Dictio, perinde, quid importet.*
2 *Intellectus ad l. 1. § hi quibus. ff. de leg. 3.*
3 *Senatus æquiparatur Principi.*
4 *Præſes prouinciæ quàm auctoritatem habeat.*
5 *Mors ciuilis an æquiparetur morti naturali.*
6 *Mortis appellatione in dubio intelligitur de naturali.*
7 *Grauatus de reſtituendo bona poſt mortem, intelligitur de morte naturali, & non ciuili.*
8 *Ciuitates non recognoſcentes ſuperiorem, an poſſint ea quæ ſunt de reſeruatis principi.*
9 *Gratia principis quod quis rebanniatur, an ei reſtituat bona iam in alium tranſlata & alienata.*
10 *Reſuſcitatus an recuperet uxorem & bona.*
11 *Probatio cui incumbat, quando alicui relegato dicitur non ſeruaſſe confinia, & ipſe dicit quod ſic.*
12 *Licentiam reuertendi relegato ſolus princeps concedit, vel ciuitas locum principis tenens.*
13 *Banniti noſtri temporis an æquiparentur deportatio.*
14 *Bannitus an iura communia perdat.*
15 *Exceptio bãni an obſtet ceſſionario agẽti ex cã onéroſa uel lucratiua.*
16 *Bannire qui poſſint.*
17 *Seruus pœna quis efficiatur.*
18 *Damnati ad mortem an teſtari poſſint.*

Cum autem. Deportatione pr̃is, vel filij diſſoluitur vin
culum patriæ ptãtis, quod ex reſtitutione
principis recuperatur. Relegatio autem non tollit patriã pote-
ſtatem, ſed ſeruitus pœnæ ſic. h. d. & diuidiẽ in quinque partes.
Primò, de deportatione patris. Secundò, de deportatione filij.
Tertiò, de indulgentia principis. Quartò, de relegatis. Quin-
tò, de ſeruis pœnę. Secunda ibi, pari ratione. Tertia ibi, ſed
ſi ex indulgentia. Quarta ibi, relegati. Quinta ibi, pœnę autem.

¶No. ꝙ aliqñ & eſt tale delictũ ꝑꝑ quod quis deportatur in in-
ſulã.¶ No.ꝙ deportatus in inſulam perdit ciuitatem, & ſic deſi
nit eſſe ciuis Ro.& perdit ea,q̃ ſunt iuris ciuilis.¶ No.ibi perin-
1 de eſt,ꝙ † dictio, perinde,[a] importat ſimilitudinẽ, ſed intellige,
a ꝙ non per oĩa,& maximè in pęnalib. videlicet, ꝙ ſi ſtatuto ca-
ueť, ſi qs fugerit a manu familię ptãtis, ꝙ puniať perinde ac ſi
inuẽtus fuiſſet cũ armis. & ſtatutum dicit, ꝙ duplicentur pęnæ
de nocte,utrum iſtæ pęnæ duplicabũtur fugiẽti de nocte? Iſtam
q.format Bar.in l.1.ff de receptato.& facit ꝙ no.Bar.in l.ſacrile
gij.ff.ad leg Iul.pe.dic,ut ibi, uide tex.& Ang.in l.ſi finita.§.ſi iã
ruerint.ff.de dam.inf. quia cõiter teneť,ꝙ nõ importat oĩmodã
b ſimilitudinẽ,[b] & maximè in pęnalib.vt no.Bar.in d.l.ſacrilegij.
¶No.ibi mortuo. ꝙ mors ciuilis ęquiparatur naturali, de quo
dicam cum glo.¶ No.ꝙ ẽt deportatione, & ſic delicto filij non
tantum delicto patris ſoluitur ius pat.pot.& non eſt mirum,qa
cũ filius deſinat eſſe ciuis Ro. ergo deſinit pat.po. vt ſ. de nup.
in prin.¶ No.ꝙ patria ptãs,& ſic quæ iuris ciuilis eſt, ut l.nã ci
uium.ff.de his qui ſunt ſui uel alie.iu.non tm̃ ex beneficio in in-
teg.reſt.ſed ẽt ex indulgentia principis recuperat priſtinũ ſtatũ,
ꝙ qualiter intelligatur, dicam cum gl.¶ No.ꝙ relegatio patris
vel filij non eſt potens ad tollendum patriam poteſtatem.¶ No.
quòd ſeruitus pęnæ tollit patriam poteſtatem.¶ No.ꝙ cõdẽna-
tus in metallum, & ẽt damnatus beſtijs, dr̃ effectus ſeruus pœ-
næ.¶ In gl.in ver.deportatũ.ibi,& ab eo q uice eius iudicat.cre-
do ꝙ uoluerit gl.dicere ſm legem quã allegat, videlicet, ab eo,
qui uicem præfecti (non dico Imperatoris) mandato principis
2 cognoſcit.Ita dicit ad literã tex.in l.1.§.hi quib. † ad ſi.ff.de leg.
3.Nã nulli dubiũ eſſet, ꝙ ille q uicẽ principis ex ſuo mãdato ge
reret,& ſic eſſet ordinarius eius vel delegatus, ꝙ poſſit depor-
tare,igiť &c.Et aduertas,ꝙ non intelligas,ꝙ uice gerens p̃fecti
ꝑtorio, & ſic eius vicarius vel eius delegatus poſſet deportare,
quia cũ ſit cã mixti Imperij, nõ poſſet delegari,ut l.1.ff.de offi.
eius cui man.eſt iuriſd.ſed intelligas(vt dicit d.§.hi quib.)uide-
licet,ꝙ gerat vicẽ præfecti, & ſit eius uicarius nõ ex delegatio-
ne vel cõmiſſione p̃fecti prætorio,ſed ex cõmiſſione,vel man-
dato principis,vt puta,ipſo p̃fecto prætorio mortuo, quia tunc
talis uicegerens põt oĩa, q̃ poterat præfectus ꝑtorio in animad-
uerſione in corpus,ut eſt tex.cum gl.in l.4.C.de offi.eius qui ui.
alr.ge.ita dicit elegãter Bar.in d.§. hi quibus.& idẽ in uicerecto
re uniuerſitatis ſcholariũ,ut no.Bar.in l.filius.ff.de leg.ſed aliter
dicit Bar.in l.1.ff.de offi.eius cui man. eſt iuriſ. & uide Bar.in l.
ſolẽt.ff.de off.procon.& leg.de quo plenius dixi infra de excep.
3 in rub.dic ut ibi.¶ In ea.gl.ibi.ff.a quib.appel.nõ lic.l.1.§.1.† No.
ſenatum æquiparari principi, ut d.l.1.§.1. videlicet, ꝙ ab eo(ũ
ſententijs non appelletur.Idem ẽt ęquiparetur in l.ꝙ principis.
ff.de aqua plu. arc. & idẽ in l.quominus. & ibi no.ff.de flum. &
etiã in l.1.§.de qua re.& ibi no.ff.de poſtul.& quòd notatur per
4 gl.& doc.in l.nõ ambigitur.ff.de leg.¶ In ea.ibi.l.ſi quis.§.eius.
ſed quæ eſt ratio,ꝙ pręſes ꝓuincię, qui põt id, quod eſt maius
q̃ deportare,uidelicet, damnare ad mortem & in metallum,ut
l.illicitas.§.qui uniuerſas.ff.de offi.pręſi. non põt deportare, ut
l.inter pęnas.ff.de interr.& releg.Reſpondet gl.in d.l.illicitas.§.
q uniuerſas.ff.de offi.pręſi. & ubiq; dicit, quòd hoc ſolũ eſt ꝑꝑ
defectum inſulæ. Nam ſi pręſes prouinciæ habeat inſulã in ſua
prouincia,põt deportare,ſicut põt ad mortẽ condemnare, vt l.
relegatorum,in prin.ff. de interd. & releg. & iſtam opin.ſequi-
tur Dy.& Bar.licet multas & uarias opi. Bal. in d.l.relegatorũ.
recitauerit,dic ut ibi per eum.¶ Tu dic,quòd hæc opi.Bar.q̃ etiã
eſt cõis,eſt directò ꝯ̃ d.l.relegatorũ.§.1. ibi, ſic tñ, ut ſi quidem
inſulam ſub ſe habeãt.vbi pręſes in ſua prouincia aliqñ põt ha-
bere inſulã,& tñ non hẽt ius deportandi, ut ibi. Et ꝙ pręſidi ſit
interdictũ ius deportandi,vult tex.in l.inter pęnas.ff. de interd.
& rele.ibi,ꝙ pręſid.prouinciarũ &c.& in l.2.ff.de pę.ibi, pręſi-
dẽ deportare non poſſe &c.& in l.1.§ hi qui.ff.de leg.3. ibi, qui
eſt deportatus a pręſidib.&c.& in l.ſi quis filio.§.eius qui.de in-
iuſt.teſt.Nec obſt.d.l.relegatorũ,in prin. quia ibi loquiť in rele-
gato in inſulam,quia illud põt facere,ſi inſulam hẽat,ſed depor
tare nõ poterit,ẽt ſi inſulã habeat, qa ei non eſt a principe per-
miſſum, ut permittiť alijs, ut d.l.1.§.hi qui. de quo latius ſcripſi
in prin.ff.qñ app.ſit, dic ut ibi.¶ In gl. in uer. ſi mortuo, in ſi. ut
5 dixi, † ꝙ mors ciuilis[c] æquiparať morti naturali, & conclude
c ſm Pet.& Cy.in l.Deo nobis.C.de epiſ.& cle.& Dy.ĩ l.ex facto.
§.ex facto.ff.ad Treb.videlicet,ꝙ aut mors ciuilis infert in cãm
de qua agiť,ut d.l.Deo nobis interebat in mr̃imonio diſſoluẽ-
do,& tũc æquiparatur naturali,quia cũ inferat in cã,ergo & in
effectu. ſi aũt mors ciuilis non infert in cauſam, puta deporta-
tio non infert in fideicom.nec habet quicquam cõmune cũ eo,
hoc caſu nõ ęquiparatur naturali. ut d.§.ex facto. ita dicit Bal.
in d.l.Deo nobis,in prin. vel dic aliter, ꝙ mors ciuilis æquipa-
rať naturali in his,in quibus mors ciuilis repreſentat eũdẽ effe
ctum quem naturalis,ut in his,quę ſunt iuris,ut d.l.1.§ pe.ff.de
cõtratab. ſed in his in quibus non repręſentat eundẽ effectũ, vt
in his quæ ſunt facti,non æquiparatur tũc, vt l.cũ pr̃.§.hęredita
tem.ff.de leg.2.& d.§.ex facto.& hoc ſentit Bar.in d.l.ex ea par-
te.§.inſulã.de ver.obl. de quo ibi aliquid ꝑ d.Io.de Imo. & per
6 eundẽ,& ꝑ Ang.latè in l.1.ff.de teſta.¶ † Vnum tñ not.[d] ꝙ appel
d latione mortis in dubio, intelligiť de naturali, nec ſufficit ciui-
lis mors,niſi in caſib.in iure expreſſis,ut eſt gl.no.in c.ſuſceptũ,
7 de reſcr. in 6.& in c.placuit. 16.q.1.ꝙ no. ¶ † Et p̃dicta faciũt ad
q.ſi quis eſt grauatus de reſtituẽdo bona poſt mortẽ,ꝙ non ſuf-
ficit,ꝙ ſit mortuus ciuiliter,ad hoc vt ſit locus fideicõmiſſo,ſed
expectatur mors naturalis; ſiue ſit mortuus ciuiliter, qa eſt in-
greſſus religionem,ſiue per deportationem. iſte eſt caſus, & ibi
Bar.in l.Statius.§.Cornelio Fœlici.ff.de iur.fiſci. ita ẽt no.Bart.ĩ
d.l.ex facto.§.ex facto.ff.ad Treb.in prin.& idem in d.l.cum pr̃.
§.hęreditatem.ff de leg.2.& idẽ doc.ibi, & idem voluit Ang. &
do.Io.& dic vt ibi,in d.l.1.ff.de teſt.& idẽ uoluit Bal.ĩ d.l.Deo
nobis,in prin quod no.¶ In gl.in ver.pari.in ſi. dic, ꝙ ibi nõ eſt
eadẽ rõ,ſed diuerſa.Sed magis ob.C.de interd. ma. l. curatorẽ.
& l.ſi.C.de pręua. Quidã dicũt,ꝙ ubi prohibitio uel permiſſio
eſt odioſa,non obtinet regula,ut in ꝯ̃rio: aliàs ſic,ut hic. & in l.
illud.ff.ad l. Aquil. ſed in hoc obſt.l.3.§. illud. 1.reſp.ff.de inof.
teſt.Tene regulã,& dic,ꝙ in dictis legib.nõ eſt eadẽ rõ,per oĩa,
quia in d.l.ſi. eſt rõ,quia quis eſt promptior ad vendendum, ut
pretiũ habeat,q̃ ad donandum,cum ex donatione nihil ſibi ad-
ſit,& in d.l.curatorẽ.Eſt alia ratio,quia non eſt veriſimile, ꝙ fi-
lia trahat filiũ ad uoluntatẽ pr̃is,ſicut uir uxorẽ, q̃ & in omnib.
uiro obſecundat,ſm Io.Fab. de quo tñ dic, ut per Bal.in d.l.cu-
8 ratorẽ. ¶ † In gl. principis,in ſi.no. nullũ poſſe diſponere de his,
q̃ reſeruantur principi,niſi ſenatus,quia cũ æquiparetur princi
pi,vt dixi ſup.meritò &c.& idem põt dici de Regib. qui non re
cognoſcũt ſuperiorẽ,quod dicimus de principe, & ita intellige
ꝙ no.Inno.in c.cum te.extra,de re iud. & facit gl. & ꝙ ibi dixi
ſ.de pa.pot.§.ſi.ꝙ tñ intellige, vt dicam infra ſtatim. ¶ Quid de
ciuitatibus quę non recognoſcũt ſuperiorem,an poſſit ea quæ
ſunt de reſeruatis principi, ut indulgere, & reſtituere deporta-
tũ,& ſamam & ſimilia? vr̃ ꝙ ſic,quia cũ ciuitates multæ,& ma-
ximè in Tuſcia, vſurpauerint ſibi merũ & mixtũ Imperiũ a pa-
ce Conſtantię citra,ut no.gl. in Auct. de defen.ci.§.iuſiurandũ,
in uer.iuriſd.in ſi. & ibi no.& ibi Bar. & in l.hoſtes. ff.de cap. &
poſtli.reuer.q̃libet ciuitas dr̃ eſſe principis, & haberi loco prin
cipis in territorio ſuo,ut no.gl.& ibi Cy.& doc.in l.ſi.in ſi.C.de
pręſcr.long.temp. & illã partẽ eſt ſecutus Bar. in l.infamẽ. in ſi.
ff.de pub.iud.ſed Bar.ĩ d.l.1.§.de qua re.& in l.3.§ actor.ff.de re
e iud.vr̃ uelle indiſtinctè,ꝙ nullus populus,[e] nec aliquis Rex poſ
ſit aliquid de reſeruatis principi, quoniam licèt de facto non
ſubſint Imperio Romano, tñ de iure ſubſunt, igitur, non poſ-
ſunt apponere manum ad id quod eſt extra eorũ iuriſdictionẽ,
ut l.cũ unus.§.ſi.ff.de bo.auc.iu. poſſ. & illud ſequiť Io.de Imo.
in d.l infamẽ.qđ no.dic ẽt ut ibi per eũ, quod de collegio Car-
dinaliũ &c.¶ In glo.in ver. ſtatim, in ſi.no. bonam glo.quia eſt
dr̃ia,utrum ſuperior vtatur uerbo,reſtituo,uel indulgeo,ſinaũt
nõ ſunt dicta uerba,ſed dixit poſſumus decreti gratiam facere,
vel dixit ſuperior,rebanimus talẽ &c.in dubio intelligitur ac
ſi dixiſſet reſtituimus talẽ &c.Iſte eſt tex.cũ glo. & hoc ibi vult
Bar.in l.1.§.ſi.ĩ prin.ff.de qñ.& ĩ l.ſi.C.de ſen.paſ.& ibi Bar.Bal.
& Sal.ꝙ no. quia oĩ plurimum hodie dicamus, rebãnimus talẽ
9 &c.quia importat,ꝙ ſit in integ.reſt.¶ † Quæro,cum ẽt ad bona
porrigatur dicta reſtitutio, an porrigatur ad bona iam in alteriũ
f tranſlata[f] & alienata? & breuiter dicas ꝙ non: quia reſtitutio
principis non trahitur retro contra ius quæſitum alteri, ut eſt
gl.ord.& h.d.Bart.& Bald.Angel.Raph.& Imo.in l.Gallus.§. &
quid ſi tm̃.ff.de lib.& poſth.in uer. emancipatus ſit.in ſi.& hanc
etiam

ADDITIONES.

a Perinde. Hæc dictio an importet omnimodam ſimilitudinem, vidẽdum eſt, ut per Bar.in l.1.de recep.& in l.ſacrilegij.prima ad leg.Iul.pecu. in Pan. & ibidem Alex.adnotauit copioſius,ſed remiſſiue. Ant.Caius.

b Similitudinem. Vide Bar.in trac.ad repræſẽ.in ver.perinde.& Ro.de dictione ſicut late.conſi.329.

c Ciuilis. Adde an mors ciuilis æquiparetur naturali Pet.de Anch.conſ.396.& Oldra.conſi.284.

d Vnum tamen nota. Deciſio ꝙ appellatione mortis in dubio, intelligitur de naturali, non autem de ciuili.alle.tex.in l.ex ea parte.§.in inſulam.ff.de ver. obl.& ibi per Mod.& per eoſdem in l.ſi cum dotem.ff.ſol.ma.vide Panor.in c.Vintonienſis.extra de elect.

e Populus. Adde ꝙ idem dicit in §.ſenatus. ſupra de iure natu. ſed doctrinam Bar.ſequitur Alex.conſi.104.2.lib.& ibi vide plene.

f Tranſlata. Vide Alex.conſi.109 3.lib.

etiam ſententiam noluit Bar. & Bal. in d. l. fi. C. de ſent. paſ. & ꝑ
hoc eſt tea. ualde no. in c. quãuis. eatra de reſc. in 6. & ibi eſt gl.
plena, quod no. ¶ Et pro hoc ẽt facit, qđ dicimus de filio, qui nõ
obſtãte ſua repudiatione admittitur intra tres annos ad bona
patris, quia intelligit, dummodò nõ ſint in alium tranſlata, vt l.
fi. C. de repu. hę. & quod ibi no. per doct. & ꝓdicta procedũt in
30 reſtitutione hominis. † Idem & fortius in reſtitutione diuina, vt
miraculosè in Lazaro reſuſcitato, qui oĩa recuperauit, vt not.
gl. & doct. in l. ea his. ff. de legi ſed Lazarus nõ recuperaret vxo
rẽ, niſi denuò cõtraheret mrĩmoniũ, quia morte fuit ſolu. mat.
ut l. cum duæ. in fi. ff. de cap. ¶ In gl. relegati. ibi, Itẽ hic bona re-
tinet. dic hoc verũ eſt, ſi ad tp̃s eſt relegatus, ſi aũt eſt relegatus
in perpetuum, põt ſibi per ſnĩam adimi pars bonorũ, vt l. rele-
gati. in fi. & in l. relegatorum. §. ad tp̃s. ff. de inter. & releg. ¶ In
ea gl. ibi, ſed hęc drĩa. dic, ꝙ ẽt eſt alia drĩa, q̃a relegatus ad tp̃s,
qui nõ ſeruat cõfinia, punit ſm diſtinctionẽ l. aut damnũ. §. qſ-
quis, & ſm l. relegati. ff. de pę quia ipa duplicabunt, relegati ve
rò in perpetuum deportant, ſi non obediunt, deportati verò q
nõ obediunt, capite puniũtur, vt d. l. relegati. ¶ Circa hoc quæ-
31 ro, † ſi dico alicui relegato, ſiue cõfinato (loquẽdo more moder
no) ꝙ ipſe nõ ſeruauit cõfinia, ipſe dicit ꝙ ſic, cui incõbit onus
improbandi? Bar. in d. l. relegati, de pę. dicit, ꝙ illi incũbit onus
probãdi, qui allegat ſe obſeruaſſe, vel illum nõ obſeruaſſe cõfi-
nia pro fundamẽto ſuæ intẽtionis, vel in agẽdo, ſiue in excipiẽ-
do, vt dicimus in ætate minoris, ut l. ſi minorẽ. C. de in integ. re-
32 ſti. mi. cũ ſi. ¶ Et aduertas, ꝙ cõfinato in loco quis nõ põt dare li
centiam recedẽdi, vel alibi ſe trãſferendi, niſi Princeps, vel ho-
die ciuitates q̃ tenẽt locum Principis, nõ aũt præſes prouincię
qui ipſum relegauit, ut d. l. relegati. & ibi Bar. ¶ In ea. ibi. l. ſed ſi
alia. & ideo cũ deportatus remaneat liber ẽt de iure ciuili, non
ſoluit mrĩmonium, niſi vxor vel ipſe uoluntatẽ mutauerit, ut l.
1. C. de repu. Et ẽt ſequitur aliud, ꝙ cũ deportatus remaneat li-
ber, ꝙ põt acquirere ex oĩ ꝯtractu iuris gentiũ, & ſup illis actioni-
bus intẽtare, vt l. ſi tibi mandauero. §. is cuius. ff. mand. & qđ ibi
33 no. ¶ † In ea. ibi, ſed bãnitos nrĩ tp̃is. No. gl. ſingularẽ, cui banni-
tus noſtri tp̃is æquiparet. Adde gl. no. in l. ad cognitionem. in fi.
ff. ex qui. cau. in poſ. ea. & hãc gl. ſequitur Spe. in ti. de fi. inſtr. §.
compẽdioſè. in ver. quid de bãnitis. Sed Iaco. de Are. & Fede. de
Se. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Treb. & ibi Bar. & Bal. in l. amiſ-
ſione. § qui deficiũt. ff. de cap. dimi. & Bar. in l. 1. C. de hær. inſti.
& Bar. in ſua diſpu. Lucanæ ciuitatis ſtatuto cauet. cõcludit in
effectu, ꝙ nõ æquiparant deportatis, quia nõ perdũt iura cõia,
a ſed ſolum iura municipalia [a] ſuæ ciuitatis, ẽt ſi ſit bãnitus cum
publicatione bonorum, vt in dict. loc. per Bar. & hoc ſequitur
34 Ang. in d. §. ex facto. de quo per Bal. in d. l. 1. C. de hæ. inſt. ¶ † Sed
ibi in d. l. 1. Saly. dicit, ꝙ bannitus etiam perdit iura communia,
reſpectu ciuitatis, de qua eſt bãnitus. Nam certum eſt, ꝙ ſtatu-
tum municipale loci põt ẽt derogare iuri cõi, in loco, l. oẽs po-
puli. ff. de iuſt. & iu. cum ſua materia: ergo qua rõne ipſe bãni-
tus, qui eſt effectus hoſtis ciuitatis, perdit ius municipale ciuita
tis, eadem rõne perdere dẽt ius commune, quò ad illã ciuitatẽ,
ex quo ciuitas illa hẽt ptãtem ſuper vtroq; iure. & diſpoſitio
ſtatutaria ẽt vniformiter reſpicit utrũque ius: & ſic indiſtinctè
dẽt intellig. ¶ Ex hoc ſequitur, quòd nedum ſi ex iure ſpeciali
ſtatutario deferat ſucceſſio, excluditur bannitus ab illa exce-
ptione, ſi vult maſculum ab inteſtato ꝑferri fęminæ, immo ẽt ſi
ſibi ſit delata hæreditas de iure cõi, vt quia fortè fuit inſtitutus
in teſtõ valido de iure cõi, per aliquem de ciuitate, tñ ꝑꝑ ban-
num excluditur penitus, tanq̃ incapax, ſecus ſi in alio loco in-
ſtituat, vel uocet ad ſucceſſionem de iuri cõi, quia quò ad alia
loca non perdit ius cõe. arg. l. extra territoriũ. ff. de iuriſd. omn.
iu. & iſto caſu ꝓcedit opi. Iac. & Bar. & hoc qñ eſt talis bãnitus,
cuius bona uenitẽt publicanda, & ſi quidem caperet, deberet
ſtatim mori, & interim põt impunè occidi, nã talis propriè cen
ſet hoſtis ipſius ciuitatis, & uit tunc ciuitas eidem indixiſſe bel-
lum. facit d. l. amiſſione. §. qui deficiunt. Secus ſi bona nõ eſſent
publicata, quia tunc nõ perdit oĩno oĩa iura, ex quo retinet bo
na, vnde tũc non vr̃ perdere ius municipale concernẽs bona.
¶ Item ſecus, ſi interim nõ poſſit impunè occidi, quia tũc ex to-
to non vr̃ hoſtis, & quia tũc ſnĩa vr̃ conditionalis, & eius effe-
ctus ſuſpendi in euentum cõditionis, ut l. cedere diẽ. ff. de uer. ſi
gnifi. & multò fortius ſi nõ dicat, ꝙ poſſit decapitari, ſi capiat:
& idem ſi bona non ſunt publicata, & hoc ſequitur Io. de Imo.
in d. §. ex facto. Tu autem cum caſus occurret, non recedas a cõ
muni opi. Bar. & aliorum in iudicando, & conſulendo, quia fa
ceres litem tuam, ut dicit Iac. But. in l. 1. C. qui pro ſua iuriſd. li-
cẽt in ueritate credam, quòd de ſubtilitate iuris ſit uerior opi.
35 Saly. quam ſequitur Io. de Imo. in d. §. ex facto. ¶ † Quæro, licet
bannitus non poſſit agere de iure contra aliquem in ſua ciuita
te, an ille, cui iura ceſſit poſſit agere? dic ꝙ ſi ceſſio eſt facta ex
b ca cã oneroſa põt, nec ceſſionario obſtat exceptio [b] bãni, ſecus
ſi ex cã lucratiua, ut l. 2. in prin. ff. de don. & l. Neſennius. in prin.
ff. de re iud. & l. apud Celſum. §. de auctoris. ff. de do. exce. & ibi
Bar. & l. doli. ff. de noua. & ibi Dy. & Bar. & ſimiliter cõuentus
põt ſe defendere, & excipere, & appellare, ut l. ſeruos. & ibi
Bar. ff. de accu. & no. Bar. in l. de pupillo. §. pe. & ibi Ang. & Im.
ff. de no. ope. nun. & uide q̃ ibi ſcripſi. & Bar. in l. nõ cogendum.
§. fi. ff. de procu. & uide c. pia. extra de excep. in 6. et c. intelleximus.
de iud. et quod ibi no. & dixi infra de exce. in princ. dic ut
36 ibi. ¶ † In ea. gl. in fi. dic Iac. de Are. dicit, ꝙ immo relegatio non
eſt de mero Imperio, quia contra abſentem põt fieri. l. abſentẽ.
§. 1. ff. de pę. ſed Bar. in l. Imperium. ff. de iuriſd. om. iud. tenet, ꝙ
immo ſit meri Imperij, non tñ maioris, ſed parui, iõ põt fieri in
abſentem, quod non eſt in alijs maioribus, & capitalib. pęnis, in
quibus abſens non damnatur, ſed bona annotant. ut d. l. abſen-
tem. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ quilibet iudex, ẽt defenſor ciuitatis,
& ſic habens iuriſdictionem tantum põt bãnire & relegare, &
conſuetudo ita ſeruat. ſed dic, quod licẽt conſuetudo ita ſit, tñ
de iure hoc facere non põt defenſor ciuitatis, uel iudex muni-
cipalis, ut uoluit Bar. in l. illicitas. §. qui uniuerſas. ff. de offi. pręſ.
37 ſi. ¶ † In gl. in uer. pęne. in fi. intellige quod dicit gl. hic, ut no. gl.
in auct. ſed hodie. C. de don. inter ui. & uxo. quia hodie corrigit
ſi damnatus remaneat uiuus, ut quia ſit deportatus, ut hic: ſecus
c ſi in condemnato [c] fiat executio mortis naturalis, quia tunc re-
manet ſeruus pęnę, ſm Dy. & omnes, ut no. Bar. in l. eius. §. ſi cui
aqua. ff. de teſt. & per Bar. in l. qui ultimo. ff. de pęn. ¶ Aduertas
tñ, ꝙ illud quod dixi, ꝙ efficitur ſeruus pęnę, habet locum, ſi
ſententia capitalis fuerit lata in præſentes, licẽt ẽt executio cor
poralis non fuerit ſortita effectum, quia fortè fuerit ereptus de
manibus familię poteſtatis, quia tunc eorum teſtamenta nõ ua
lent, & hoc qñ fuit condemnatus ab eo, qui habebat poteſtatẽ
condemnandi, & cognoſcendi de illo delicto, ſecus aũt ſi ſnĩa
fuerit lata etiam capitalis in abſentem, vt puta, quia fuerat ban-
nitus, quia tunc non irritatur eius teſtamentum, nec efficitur in
teſtabilis, ita eleganter dicit Bar. in d. l. qui vltimo. in prin. et idẽ
38 uoluit in d. l. cũctos populos. C. de ſum. Tri. & fi. cat. ¶ † Et quod
d dixi, ꝙ hodie, damnati ad mortem non poſſunt teſtari, [d] intelli-
ge niſi in malè ablatis reſtituendis, in quibus licẽt non teneat
ut teſtamentum, ualet tamen vt quædam vltima voluntas: &
no. Ioan. And. in Nouel. in cap. quanquam, de uſur. in 6. Item e-
tiam hoc eſt uerum, niſi appellauerit a ſententia capitali, de
quo tamen dic, ut in l. ſi quis filio. §. irritum. & §. hi qui. ff. de in-
iu. teſt. & quòd ibi per gl. Bar. Bal. & Ang. & dic, ut latè ſcripſi,
in l. non tantum. ff. de appell. ¶ In glo. in uer. metallum. in fi. de
his pęnis, & an procedant, nec ne, dic, ut per Inno. in cap. qua-
liter & quando. de accu.

ADDITIONES.

a Municipalia. Vide latè Pau. de Caſt. conſi. 27. in prima electione, & Petr. de Anch. conſi. 289
b Exceptio. Vide pulchrè Pet. de Anch. conſi. 245.
c Condemnato. An damnatus ad mortem poſſit teſtari. vide Bal. conſ. 380.
d Teſtari. Ad idem Bar. in l. qui in carcerẽ. col. fi. in fi. de eo quod me. cã. in Pan. quod procedit, ẽt quò ad pias cauſas. Io. And. in anno. Guil. Du. in Spe. in ti. de inſtr. edi. §. compendioſa. in additione, quid de donato. quod probat Pau. de Caſt. conſi. 329. primum quæſitum habet. uol. 2. Ant. Ca.

SVMMARIVM.

1 *Tempus præſentationis literarum an attẽdatur, uel tẽpus electionis.*
2 *Milites noſtri temporis, an gaudeant priuilegijs militaribus.*
3 *Epiſcopatus & monachatus liberant a patria poteſtate.*
4 *Dignitas an conferatur ex ſola electione, uel acceptatione, uel admi niſtratione.*

Filiusfamilias. Iſte §. diuidit in quatuor partes. Primò, ponit dictũ ingñe. Secũdò, reddit rõnẽ. Tertiò, excipit à dicto. Quartò, aſſignat rõnem, ſecunda ibi, mi litia. tertia ibi, ex cõſtitutione. quarta ibi, quis enim. Et h. d. De iure iſto, nulla dignitas liberat quenquam à patria ptãte, niſi di gnitas patritiatus. ¶ No. quòd licẽt filiusfam. fuerit miles, uel ſe- nator, uel conſul, & ſic habuerit magnam dignitatẽ, tamen nõ liberabit a nexu patriæ poteſtatis tempore harum legum, quæ dignitas dicitur ſumma dignitas. ¶ No. quòd dignitas patritia- tus eò ipſo, quòd alicui filiofa. collata eſt, ſtatim, etiam ſine ad- miniſtratione, liberat eum a patria poteſtate. ¶ No. quòd etiam in filiofamil. cadit dignitas patritiatus. ¶ No. quòd patritia- tus dicitur eſſe ſumma dignitas. ¶ No. quòd per emancipationem

quis liberat̃ a pat. ptãte, de quo in §. præterea. ĩ. epd. ¶ No. ꝙ pa-
tritij dñr patres Imperatorum. ¶ No. quòd id ꝙ concedit̃ priua-
to in filium proprium, non dẽt poſſe denegari Imperatori in fi
lium alienum quò ad vinculum ciuile diſſoluendum. ¶ No. ibi,
Imperialibus codicillis. dignitatem ꝑ lr̃as, ſiue codicillos cõfer
ri, ſic econtra, qñ eſt aliquis a dignitate degradandus, ſunt ei co
dicilli auferendi. C. de digni. l. iudices. lib. 12. & quod ibi no.
1 ¶ † No. ꝙ hic attendit̃ tp̃s p̃ſentationis literarum, vel tp̃s electio
nis. facit l. abſenti. & quod ibi Bar. ff. de don. qñq; tñ attenditur tp̃s
datæ literarum, de quo dic, vt in c. dilectus filius. §. clericus, de
præb. & in c. audita. extra de reſt. ſpo. & de reſcrip. c. ſi eo tp̃e. in
6. & per Bal. & Io. de Imo. in l. ſi quis filio. §. eius. ff. de iniuſt. te-
ſta. & in cle. ſi. de reſcrip. ¶ In gl. 1. ibi. §. ſi diximus. dic quòd ſex
requiruntur, vt quis ſit verè miles. de quib. ibi per Bar. & ꝑ glo.
2 in l. penul. ff. ex quibus cau. ma. dic ut ibi. ¶ † Quæro, an milites [a]
a noſtri tp̃is gaudeant priuilegijs militantibus? dic, quòd non, [b]
b vt no. Cy. in l. 1. C. de iu. & fact. ignor. cum. n. nõ habeant illas
ſex qualitates, quæ requiruntur in militibus, & cum quotidie
diſcurrant per plateas, & non ſtent in exercitio militari, ergo
nõ debent gaudere dicto beneficio, vt arg. l. ſcriniarios. cum ibi
no. C. de teſt. mil. ita dicit Bar. in l. filiusfa. §. veterani. ff. de proc.
¶ In gl. non liberet, in fi. adde vltra dictas 12. dignitates, duas a-
3 lias dignitates, † quæ liberãt a patria ptãte, vt eſt epiſcopalis di-
gnitas in filiofa. vt in auct. epiſcopalis dignitas. C. de epi. & cle.
Item etiam monachatio, quia per ingreſſum monaſterij quis li
beratur a patria ptãte, cum efficiatur ſub obedientia & ptãte
Abbatis, vt no. gl. in l. ſi ea cauſa. §. pen. ff. de min. & no. Specu. in
ti. de ſta. mo. verſi. 12. quæritur. & hoc tenet Bal. in d. §. penul. &
Bal. in d. l. Deo nobis. §. hoc etiam. C. de epiſc. & cle. & Iaco. de
Dei. in Auct. de mo. in prin. ſed ſimplex ſacerdotium nõ liberat
quenquam a patria poteſtate, vt auct. preſbyteros. C. de epiſco.
& cle. quia eſt verum in poſtea quæſitis, quòd poteſt teſtari, vt
de quaſi caſtrenſi, & vt etiam non poſsit percuti. vt no. Inno. in
c. indecorum. de æta. & quali. nam filiusfa. clericus ſi eſt maior
14. ann. admittitur in beneficialibus in agendo & defendendo
ſine voluntate & conſenſu patris, ſi autem eſt minor cũ aucto-
ritate curatoris dandi ab epõ, de quibus haberetur in c. ſi annũ
14. de iud. in 6. Aduertas tñ, quòd licèt aliqua de dictis dignita-
tibus finiatur, quòd tamen filius non regreditur in poteſtatem pa
tris, vt in Auct. conſti. quæ de dig. §. generaliter. ¶ In gl. patritia-
tus. in fi. qui autem ſint hi patritij? dic, ꝙ videretur, ꝙ ſint ſenato-
res, caſus eſt coniuncta gl. in l. ſi. ff. de ſenato. & potiſsimè con-
iuncta gl. rub. ff. de ſenato. quæ dicit, ꝙ dignitas ſenatoris eſt di-
gniſsima, igitur &c. ¶ In gl. illicò, in fi. an aũt dignitas conferat̃
4 ex ſola electione, vel acceptatione, vel adminiſtratione? † Con-
clude, ꝙ quædam eſt electio, quæ eſt neceſſaria ex parte eligen
tis, & electi, quia inuitus cogitur quis eligere, & electionem ac
ceptare, vt ſi detur quis tutor, vel ad officia publica neceſſaria.
& hoc caſu quęritur ius ex ſola electione, etiam abſenti, & igno
ranti, vt l. illud. ff. de tut. & cur. da. ab his. Quædam eſt electio ne
ceſſaria ex parte eligentium, quia deputantur aliqui, vt eligant
Poteſtatem Bono. tales electores eligũt ex neceſsitate, & ita ca-
nonici eligunt Epiſcopum, tñ non eſt neceſsitas ex parte electi:
& licèt talis electio facta per iſtos non poſſit per eos reuocari,
vt in c. publicato, de elec. & in c. ſi tibi abſenti, de præb. lib. 6. tñ
c nullum ius quæritur electo ante acceptationem, [c] vt d. c. ſi tibi ab-
ſenti. de præb. in 6. Quædam eſt electio per uiam facultatis, ut a
populo, vel a dño, & iſta eſt reuocabilis, re integra, vt ar. in l. 2.
§. ſi quis donauerit. de don. & ſic antequam acceptetur non dr̃
d ius quæſitum, [d] facit l. Publius, in prin. ff. de cond. & demõ. & qđ
no. glo. in l. priuatorum. C. de iuriſd. om. iudi. ita in effectu dicit
Bar. in l. abſenti. ff. de dona. Pet. de Anch. in clem. 1. de iureiu. &
per conſequẽs hoc eſt ſpeciale in dignitate collata a Principe,
vt ex ſola electione ius quæratur, in hoc vt liberetur à patria
poteſtate, ſicut eſt ſpeciale in Imperatore, vt ſola ſua electio ſi-
ne coronatione ſibi concedat auctoritatem concedendi priui-
legia, vt legitimatione, & alia, vt no. gl. & Doc. in l. bene a Zeno
ne. C. de quadrieñ. præſcr. & no. Bar. in l. ſed & reprobari. in prin.
ff. de excu. tu. adde l. 2. & l. meminiſſe. ff. de offi. procon. & leg.
& quod in eis not.

ADDITIONES.

a *Quæro an milites.* De hac vide Spe. in ti. de proc. § 1. uer. Item quid eſt miles. & Io. And in c. cum deſideres. de ſen. exc. Pan. in c. in noſtra. de procu. & uide gl. in l. pe. ff. ex quib. cau. ma. quæ ponit ſex neceſſaria in milite.
b Quod non. Contrarium tenet Roma. conſil. 306. & uide Franciſcum Aret. conſi. 13.
c Acceptationem. Vide Rom. conſi. 216.
d Ius quæſitum. Vide Pe. de Anch. conſi. 319.

SVMMARIVM.

1 *Poſtliminium quid operetur.*
2 *Fictio poſtliminij quid ſit, & quid fictio legis Corneliæ.*
3 *Arguere licet ab etymologia vocabuli.*
4 *Iura poſtliminij an in omnibus locum habeant.*
5 *Capta ab hoſtibus an efficiantur capientium.*
6 *Alienatio facta per filium vel eius teſtamentum, quatenus ualeat poſt patris captiuitatem vel deportationem.*

Si ab hoſtibus. ¶ Si pater vel filius capit̃ ab hoſtib. pen
det ius patrię ptãtis ꝑꝑ ius poſtliminij.
h. d. vſque ad §. p̃terea. Diuidit̃ in tres partes principales. Primò
loquit̃, qñ pater fuit captus. Secundò, qñ filius. Tertiò, declarat
quid ſit poſtliminium. ſecunda ibi, ipſe quoque. tertia ibi, dictũ
eſt. ¶ No. ibi ſeruus hoſtium, ꝙ ciuis Ro. captus ab hoſtib. popu
li Rom. iuxta l. hoſtes. ff. de cap. & poſtli. re. & quod ibi no. Bar.
efficit̃ ſeruus hoſtium. ¶ No. ibi, pendet. ꝙ ius pat. poteſtatis põt
1 ſtare in pendenti. ¶ No. ibi, ꝑ omnia, ꝙ fictio poſtliminij † reſti-
tuit aliquem in priſtinum ſtatum in oĩbus, & per omnia, ac ſi
captus nunq̃ fuiſſet. Quod eſt verum in his quæ ſunt iuris, non
autem in his q̃ facti ſunt, & cum iactura aliena, vt ꝙ intelligat̃
ſemper poſſediſſe, & intelligatur præſcripſiſſe in damnum alte
rius, vt l. ſciendum, cum l. ſeq. ff. ex qui. cau. in poſſ. ea. & l. ſi is q.
2 pro empt. & ibi glo. & latè Bar. ff. de vſuca. ¶ † No. ibi, ſemper in
ciuitate fuiſſe, ꝙ fictio poſtliminij eſt, quia fingit captũ ſemper
in ciuitate fuiſſe, & fictio legis Corneliæ fingit mortuũ prima
hora captiuitatis, vt l. lex Cornel. ff. de vulg. & pup. ¶ No. ibi, di
3 ctum eſt autem. ꝙ † licitum eſt arguere ab etymologia vocabu
li. facit l. 1. & ibi Bar. ff. de acq. poſſ. & in rub. ff. ſol. mat. & l. 1. ff.
de teſt. per Bar. in l. 1. §. appellata. ff. ſi cer. peta. & ego dicã infrà
de tẽ. ord. in prin. ¶ No. ꝙ ille, qui fuit perfectè captus, licèt po-
ſtea fuerit recuperatus, tamen dr̃ rediſſe fictione poſtliminij.
4 ¶ † In glo. 1. in fi. dic idem ſi Imperator bellum induxit, vel ſibi
inducitur, quia Imperator ſucceſsit in oĩbus in locũ populi Ro.
vt l. 1. ff. de con. prin. & idẽ ſi Papa bellum indixerit, tũc ẽt capti
efficiuntur ſerui, ut no. Bar. & ibi Ang. in l. qui a latronibus. §. 1.
ff. de teſt. & Bar. in d. l. hoſtes. & idem ſi aliqui populi rebellaren
tur ↄ̃ officiales Principis, vel Papæ, quia nolunt obedire Papę, vel
Principi, vt in auct. qui ſint rebel. & ibi Bar. & Bal. & in d. l. ho-
ſtes, in ver. circa ꝑdicta quæro. Si aũt vnus dñs particularis, vel
vna ciuitas ↄ̃ aliam liberam, vt Floren. & Venet. ſibi induxerit
bellum, dic, ꝙ oĩa iura poſtliminij hñt locum, excepto ꝙ capti
non efficiunt̃ ſerui hoſtium, vt no. Bar. in d. l. hoſtes. in fi. & hoc
ex cõſuetudine, q̃ cõiter fuit obſeruata, & obſeruari dẽt, vt l.
5 poſtliminium. ff. de capt. ¶ † Quæro, an capta [a] ab hoſtib. efficiã
a tur capientium? dic, ꝙ aut eſt qđ immobile, & non efficitur ca-
b pientium, [b] immo q̃ritur reipub. vel dño, qui conduxit milites,
vt l. ſi captiuus. §. 1. ff. de cap. ſi bona illa immobilia erãt hoſtiũ
primordialiter. ſi autem primum fuiſſent alicuius noſtrum, &
poſteà reacquirerentur, redeunt ad antiquos dominos, vt ibi.
Idem in beſtijs, & alijs rebus mobilibus, quæ primò fuerũt no-
ſtræ, quia recuperatæ per noſtros ſtipendiarios debent reſtitui an
tiquis dominis, vt l. ſicut liber. & l. ab hoſtib. C. de cap. & ibi vi-
de Bal. q. hoc dicit, ſi autem qđ mobile capitur ab hoſtibus, &
qđ primò erat hoſtium, tunc ẽt non efficit̃ capientium, ſed dẽt
poni in cõi, & aſsignari duci belli. vt 23. q. 5. c. dicat aliqs. ita di
cit Bar. in l. naturale. §. ſi. ff. de acq. re. do. & diſtribuunt̃ inter mi
lites ſm̃ merita, & ſic ponunt̃ ad botinum. ita dicit Bar. in l. ſi
qđ bello. in princ. ff. de capt. de quo dixi ſ. de iur. na. §. 2. ¶ In glo.
10 ver. pendet. in fi. an autem quò ad teſtm̃, uel ↄ̃ctus filij dicat̃
pendere patria ptãs, ſi interim filius contrahat, vel teſtetur, vel
antequam pr̃ redeat, haberetur ſui iuris, tex. & gl. & doc. in l. ſi.
C. de ſen. paſ. In quo conclude, ꝙ in peculio caſtrenſi, vel qua-
ſi, nulli dubium eſt, cum habeatur loco patrisfa. ẽt patre extãte
in ciuitate. vt l. 2. ff. ad Maced. Aut in aduentitijs, & diſtingue,
6 † aut ſunt obuenta poſt captiuitatem patris, vel deportationẽ,
& tunc teſtm̃ vel ↄ̃ctus filij non reuocat̃, quia nõ tractatur de
perditione capti, vel deportati reſtitui, ſed de non acquiſitio-
ne, vt d. l. ſciendum. ſi verò ſunt acquiſita ante captiuitatẽ vel
deportationem patris, & tunc ſi non ſunt in alium tranſlata pa
ter recuperat. ſi aũt ſunt in alium tranſlata, & tunc aut iure hæ-
reditario, & pater illa non recuperat, quia non vñr alienata, quia
vñr remanſiſſe in ea cã in qua primò erant, cũ ſecundus hæres
ſuc-

ADDITIONES.

a Capta. Vide Inn. in c. ſicut. el 2. de iureiu. per Bal. in c. 1. de mil. uaſſ. qui con tu. eſt in uſi. feu. ſuper uer. depredare.
b Capientium. Vide late Calde. conſi. 1. de treuga & pace.

ſucceſſerit in locũ primi. ſi aũt erãt alienata alio titulo, tunc reuerſus pater recuperat alia bona, quia fictio, vel reſtitutio non porrigitur ad alienata, ut no. gl. in l. Gallus. §. & quid ſi tantũ. ff. de libe. & poſt. & ita in effectu dicit Bar. in d. l. ſi. C. de ſniam paſſis. in uer. quæro, quid ſi filius &c. ¶ In gl. uictis hoſtib. in fin. no. tres caſus, aut quis capitur in bello, & recuperatur in pace, aut capitur in pace, & recuperatur in bello. quid ſit in his caſib. in quib. ẽt habet locũ poſtliminiũ, habet̃ in l. in bello. ff. de capti.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitiones ficta, & ſimulata à legibus reprobantur.*
2 *Forma actus correcta, remanet effectus.*
3 *Iuriſdictio quælibet an ſit prorogabilis.*
4 *Emancipatio iudicis præſentiam requirit, & coram quocunque iudice fieri poteſt.*
5 *Emancipationis forma.*
6 *Pater emancipando filium an cogatur ei dare legitimam.*
7 *Mater an ſimul cum patre ſuccedat ad bona filij.*
8 *Pater an poſſit emancipare filium ad vnum tantum actum, & arguit pro & contra.*

Præterea. Per emãcipationem tollitur ius patriæ poteſtatis, quæ emancipatio hodie poteſt fieri coram quolibet magiſtratu, & de bonis emancipati debetur patri legitima, & tutela, ſi emancipatus eſt pupillus, & habens filium, & ex eo nepotẽ in poteſtate, poteſt unum ex eis, vel ambos emancipare. h. d. Diuiditur in ſex partes. Primò, qualiter ꝑ emãcipationẽ liberatur filius a pa. po. Secundò, qualiter fiebat emãcipatio de iure antiquo. Tertiò, qualiter fiat hodie. Quartò, ꝙ pr̃ hẽt legitimam in bonis emancipati, ſicut patronus in bonis liberti. Quintò, ꝙ pr̃ eſt legitimus tutor filii impuberis emãcipati. Sextò, ꝙ nepotẽ pôt emancipare, retento filio in poteſtate, & ecõtrà. Secunda ibi, ſed emancipatio. tertia ibi, nr̃a. quarta ibi, & tunc. quinta ibi, & poſteà. ſexta ibi, admonẽdi. ¶ No. ꝙ emãcipatio eſt cauſa definendæ, uel finiendę patrię poteſtatis. ¶ No. ꝙ emancipatio, cùm ſit actus voluntatius, poteſt celebrari coram quocunq; magiſtratu, ẽt paruo. ¶ Not. ibi, manu ſua. modũ emãcipationis, ut dicã cũ gl. ¶ No. ꝙ eoipſo, ꝙ pater emancipat filiũ, nõ tñ pater cogitur aliquid filio cõcedere in ꝑmiũ emancipationis, ſed patri debetur pars in bonis filii tã in acquiſitis, q̄ in acqrendis, ut hic in gl. ꝯ cõem opi. vulgarium. ¶ No. ꝙ idẽ ius habet in bonis emancipati, quod habet patronus in bonis ſerui manumiſſi. & ſic not. ꝙ pater, & patronus ęquiparãtur, differũt tñ, ut hic in gl. ¶. No. ibi, ſi impubes, ꝙ impubes pôt emancipari, facit l. pe. in ſi. C. de eman. qđ facit, ꝙ infans ſpurius pôt legitimari, ut ibi no. doc. ¶ No. ꝙ filio emancipato pater efficit legitimus tutor. ¶ No. ibi, ꝑ imaginarias, ꝙ id qđ pôt fieri recta
a via,[a] non debet cõcedi per circuitũ, quia circuitus eſt euitandus: & ubi pôt habere locũ veritas, nõ eſt opus recurrere ad fi-
1 ctionẽ. ¶ † No. ꝙ leges reprobant cõtractus, & diſpoſitiones fictas, & ſimulatas, ut hic, & l. emptor. & ibi Bar. ff. de aqua plu. arc. & l. 3. ibi Bar. & Bal. C. de poſt. & toto ti. plus vale. qđ agi. ẽt ſi ſit iuramento firmatus, ut l. 3. cũ gl. & ibi Bal. & Sal. eo. titu. & qñ dicatur contractus fictus, & qua fictione, & qũo fictio cõtractus deducatur, agendo, vel excipiẽdo, ſꝑ debet in ſpecie deduci, & nõ ſufficit dicere in genere, ille ꝯtus eſt fictus, & ſimulatus. eleganter ita dicit Bar. in ſuo conſi. quod inc. Pet. Nicolæ. & ex multis pſumitur fictus, & ſimulatus ꝯtus, ut not. Bar. in l. poſt ꝯtum. ff. de dona. ¶ Qualiter aũt teſtes debent probare, & deducere fictionem, & ſimulationem, no. Iac. But. Bar. & Bal. in l. pacta nouiſſima. C. de pac. & ſufficiat in his remiſſio, qa non eſt ꝓpriè materia noſtra, de quib. tñ latiſſimè tractaui. ĩ. de ex-
2 ce. in prin. dic, ut ibi. ¶ † In gl. imaginarias. in fin. no. ꝙ licèt ſit correcta forma actus, nõ tñ eſt correctus effectus actus: nã licèt ſit correcta forma emancipandi, ex qua emancipatione filius dicebat̃ pati capitis diminutionem, nõ tñ hoc correctum eſt, ꝙ filius non dicat̃ capite minutus, de quo uide qđ no. Io. de Imo. in l. a. §. ſi. de don. & in l. tam is. §. j. ff. de don. cau. mor. & per Cy. & Bal. in l. generaliter. C. de epiſ. & cle. ¶ In gl. reſcripto. in fi. dic, tõ eſt, quia fruſtrà precib. imploraṫ, quod datur a iure &c. ut l. j. ff. ad municip. & quia princeps eſt ſolutus legibus, ut l. di-
b gna vox.[b] C. de legib. ¶ In gl. uel magiſtratus. in fin. not. ꝙ non
3 tantùm in iuriſdictione ꝯtentioſa pôt fieri ꝓrogatio ex ꝯſenſu partiũ in iudicẽ nõ ſuum, ut l. ſi cõuenerit. ff. de iur. om. iud. & l. 2. per totã legẽ. ff. de iud. & ibi Bar. & l. ſi qui ex cõſenſu. & ibi Cy. Bal. & Sal. C. de epiſc. aud. ẽt ꝓprio iudice nõ requiſito, ſed ẽt in iuriſdictione voluntaria. de iure aũt canonico clericus nõ pôt inuito, uel irrequiſito epiſcopo ſuo iuriſdictionẽ alterius epiſcopi ꝓrogare. ut in c. j. de ſo. cõpe. & qđ ibi no. de quo latè per Bar. Ang. & Imo. & ibi ſcripſi in l. j. §. & poſt operis. ff.
4 de noui ope. nunc. † Et aduertas, ꝙ talis emancipatio pôt fieri
c corã quocunq; iudice ẽt minimo,[c] dummodò habeat aliquam iuriſdictionẽ, ẽt ſi nõ ſit in prouincia ſua, ut l. emancipati. §. j. ff. de adop. & nõ tantùm pôt fieri coram altero, ſed ẽt ſi pater habeat aliquã iuriſdictionẽ pôt apud ſe filium emancipare, ut l. ſi conſul. & quod ibi no. Bar. & Bal. ff. de adop. & l. 3. ff. de offi pſi. & non eſt minus. Emancipatio ad hoc, ut valeat, debet ẽt fieri apud iudicẽ, quia eſt ita in adoptione, ut l. 1. C. de adop. & quia eſt actus legitimus, ut l. actus legitimi. ff. de regu. iu. & quia eſt pr̃ia poteſtas ineſtimabilis, ut l. filiusf. § ſm vulgarem ff. de leg. 1. ergo ſicut ad ſimilitudinem immenſæ donationes requiritur pñtia iudicis inſinuantis, ut l. illud. cum ibi no. per Bal. & Saly. C. de ſacroſ. eccl. ita in emancipatione, ut dicit Bal. in d. §. ſm vulgarem. & nõ requiritur in ea cauſæ cognitio, qñ ſit inter uolentes, alias ſecus, ut no. gl. §. ſi. ĩ. eo. nec tũc qñ ſit ſine cã, reqritur ſcriptura, aliàs ſecus, ut l. emancipatione. & ibi Sal. & doct. C. de fide inſtru. ¶ In gl. intrent. in ſi. dic, ꝙ cũ ſit actus voluntarię iuriſdictionis pôt in itinere expediri, ut l. voluit. §. j. & ibi gl.
5 ff. de interr. act. ¶ † In gl. in uer. manu. in ſi. ibi, ꝑ manũ relaxare. dic, ꝙ ita cõmuniter obſeruatur, videlicet, ꝙ pr̃ capit filium ꝑ manũ, & ipſum retinet, & poſteà iudex interrogat patrẽ, utrũ velit ipſum emãcipare, & ipſe reſpondet, ꝙ ſic, demũ iudex interrogat filium, an uelit emancipari, & ſi reſpondet, ꝙ ſic; tunc iubet, & dicit pr̃i, ut manũ filii relaxet, ut hic. Nec huic cõmuni obſeruantię obſtat. l. pe. C. eo. vbi pôt fieri inter abſentes &c. qa reſpondeo, aut pôt pr̃ capere, & relaxare, & tunc manũ capiat, & relaxet, ut hic. Aut non eſt poſſibile, quia ſit inter abſentes, & tũc nõ eſt neceſſe, ꝙ capiat eũ manu: ita loquitur hic gl. & d. l. pe. Sicut dicimus in ſimili, ꝙ uerba ſunt neceſſaria ĩ matrimonio inter valentes loqui, alias non ſunt neceſſaria, ſed ſufficit cõſenſus, ut no. gl. ſing. in l. cũ notiſſimi, in princ. C. de pręſcri. 30. ann. & ita loquitur alia opi. hic, & tene menti. d. l. pe. ꝙ eo. ꝙ emancipatio non videret̃ poſſe fieri per procuratorẽ, ſed tantũ in pſentia ꝓprię perſonæ, ut patet ibi circa mediũ, ibi, ꝑcibus, & a ſemetipſo oblatis &c. Et ita Bart. in l. poſt mortem. §. j. ff. de adopt. qđ eſt notandũ. De quo tñ latius per Bar. Ang. & Imo. in ſimili, in l. Gallus. §. forſitã. ff. de lib. et poſt hu. dic, ut ibi, et dixi. ſ. de nupt. §. affinitatis. et §. ſi ſocrus. ¶ In glo. magna. ibi, nõ utique. de hoc dic, ut plenè no. Bar. in l. non utique. et in l. poſt ꝯ-
6 ctum. in ſi. ff. de dona. ¶ † In ea. ibi, ſemper ꝑmiũ habent emancipationis. No. ꝙ pr̃i eſt dandum ꝑmium in emancipatione, et nõ filio, in tñ, ꝙ pr̃ non cogitur dare, nec aſſignare filio emancipato legitimã, ut no. Bar. ff. de lib. agno. l. ſi. quia viuo pr̃e nullũ ius ẽt in ſpecie cõpetit filio ẽt in legitima, ut l. j. §. ſi impuberi. ff. de col. bo. et no. gl. et Bar. in l. poſt emãcipationẽ. ff. de li. leg. facit qđ no. in l. is pôt. ff. de acq. hær. de quo dixi ĩ. de act. §. in ꝑſonã. et in §. itẽ ſi qđ in fraudẽ. licèt ſit ꝯſuetũ eẽ, qa qñ pr̃ emãcipat filiũ, ſemꝑ aliqd in ꝑmiũ emancipationis ſibi donat, ut l.
d ut liberis. C. de col. in ſi. et talis donatio nõ cõputat̃[d] filio in legitimã, niſi pater hoc dicat expreſſe. ut l. ſi qñ. §. gñaliter. C. de inoffic. teſt. tñ debet poſteà fratribus cõferre. ut d. l. ut liberis. de quo ꝑ Bar. latè in l. pater filium. ff. de col. bo. et l. ſi emãcipati. et ibi gl. Bar. Cy. Bal. et alij. C. de col. et ſic, ut dixi, pater inuitus nõ cogitur dare aliquid, quia perdit patriam poteſtatẽ, et filius dicitur acquirere, quia efficitur ſui iuris, ut no. Bar. ĩ l. cũ oportet. § pe. C. de bo. q̃ lib. Et aduertas, ꝙ eo ipſo ꝙ pater emãcipat filiũ, tunc bona aduentitia, quæ tunc filius habebat, trãſeunt in filiũ, ẽt quò ad uſufructũ, excepta certa parte, videlicet, dimidia ipſius vſusfructus, q̃ reſeruatur patri emancipanti. ut ex text. in l. cũ oportet. §. pe. et ibi gl. & doc. C. de bo. quæ lib. ¶ In ſi. gl. magnæ, dic ſimilẽ gl. haberi ĩ l. 1. circa princ. ff. ſi quis a pa. fue. ma.
7 † Quærunt hic Io. Pet. & Io. Fab. an iſte tex. qui patrem tñ admittit ab bona filii, ſit hodie correctus, ut cũ eo ẽt mr̃ admittat̃, ut in auct. de hær. q̃ ab inte. §. ꝯñs. de quo per gloſſ. clarius d. l. j. ff. ſi qs a pa. fue. ma. ubi Azo tenet, quod ſit correctus. Hug. ꝯtra ibi, et illud hoc tenent doc. & Barto. in d. l. 1. qa licèt hic ceſſet vna

ADDITIONES.

a Recta uia. Circuitus eſt euitandus, l. dominus. & ibi no. Bar. de cond. inde. l. cum fundus §. ſeruum tuum. de reb. cred. in Pand. & in cle. auditor. & ibi ſcriben. notant extra de reſcript. quòd facit l. ſi Titius promiſerit mihi ſe obligare ad ſoluendum decem hinc ad menſem, poteſt lapſo menſe cogi ſoluere. Alexan. & Scrib. in d. l. cum fundus. §. ſeruum tuum. & ibi dicam. Anto. Cai.
b Digna uox. De hoc eſt tex. etiam in l. ex imperfecto. C. de teſt tex. in § ſi. Inſt. quibus mo. te. infir.
c Minimò. Vide late Ang. conſi. 44. & ibi, an emancipatio poſſit fieri per procuratorem.
d Computatur. Vide Old. conſi. 138.

vna rõ, q̃ ponit̃ in d.l.1.non t̃n ceſſat alia, videlicet, ꝙ pr̃ natura
lis eſt, & debet ſuccedere filio, ordine turbato, vt l.nam & ſi pa-
rẽtib.ff. de inof.teſt.facit §.affinitatis.ĩ de nup.Sed Io.Fab.dicit,
ꝙ eſt aduertendũ, q̃a certũ eſt, ꝙ de iure antiquo pr̃ excludebat
mr̃em, vt l.2.C.ad Tert.& clarũ eſt ſm doc.q̃n tractatur de ſuc-
ceſsione ex teſtõ.& §.conſequens.loquitur, q̃n ab inteſtato, ut
ſolet notari in auct. ex cã.C.de lib.pręte. & ideo iſte §. non erat
correctus. ſed ipſe Io.tenet ꝯ̃rium, q̃a immo pr̃, & mater ęqui-
parantur, q̃n filius fecit teſtm̃, ut in Auc.vt cum de ap. cog.§. &
hoc quidem.& ſi concludit, ꝙ non obſtantib.deſcendentib. pr̃,
& mater ad ſucceſsionem filij admittuntur pariter, licet in di-
uerſis vijs, ut d.§.conſequens.quia ſi filius exhęredauit, vel præ
teriit matrem, hẽt querelam.C.de inof.teſt.l.cum filium. Si aũt
pr̃ exhæredatur, hẽt querelam, ſi pręteneatur dicit nullum. vt d.
auct. ut cum de ap.cog.§. & hoc quidem. Vel dic, ꝙ immo mr̃
poteſt ẽt dicere nullum, ſi præteneatur, per eundem.§.quia ęqui
parat patrem, & matrem. Et prædicta intelligo vera, ſi fuerint
præteriti ſine cã, ſi aũt ex cauſa, quia teſtm̃ eſt aliquod, non poſ-
ſunt dicere nullum, ſed pr̃ exhęredatus per querelam, pręteri-
tus per contratab.mater aũt, quia ſua pręteritio hr̃ pro exhęre-
datione, ut ĩ.de exhę.li.§. mr̃ agit querela ſemper, ita vult Bar.
in d.l.1.ff.ſi quis a pa.fue.ma.& glo.Bar.& doct.in d.auct. ex cã.
8 ¶ †Quęro, an pr̃ poſsit emancipare filium ad unũ actum tm̃? &
Bar.in l.1.§.hoc aũt ſenatus.ff.ad Trebel.arguit primò ꝙ ſic, per
illum tex. in ver. filii. in ꝯ̃rium adducit l.quæſitum.ff. de adop.
& non decidit, ſed Bal.in l.ſenium, circa fi.C.de teſt. tenet ꝙ nõ
poteſt, quia patria poteſtas eſt indiuiſibilis, nec poteſt quis eſſe
in duplici ſtatu ꝯ̃rio, ut l.1.§.1.C.de la.lib.tol.Sed ꝙ poſsit fieri,
tu poſſes adducere tex.in l.ſi ab eo.C. de leg. hęre. & in l. com-
muniũ.C.de nat.li.& in auct.qui.mo.na.effi.ſui.§.filiũ, col.7.&
pro hoc, quia emancipatio poteſt recipere conditionem, vt q̃n
emãcipat cõtracta fiducia, vt ĩ.de leg.agna. ſuc.§.fi.Item emã-
cipatio fit ab homine, & non a lege, vt hic, vnde hõ debet poſſe
ſuæ diſpoſitioni cõdõnem, vel modum apponere.C.de his quæ
8 ſub mo.per totum, ſed ꝙ nõ poſsit fieri, ª tenet Io.de Imo.in d.
§.hoc aũt ſenatus. quia hoc nõ poſſet fieri, niſi per fictionẽ, vt
facit lex quando permittit filio teſtari in caſtrenſi peculio, l.a.
ff.ad Mace.& no.Bar.in l.ſi is qui pro empore.4.q.principali.ff.
de vſucap. ſed homo non põt inducere fictionem, ut no. idem
Bar.in d.l.ſi is qui pro emptore. in 1.q.igitur &c. Nec obſtat d.
§.fi.quia hodie ſp̃ intelligitur emancipare contracta fiducia, ut
ibi.facit ff.de adop.l.ſi tibi. Nec obſt. ꝙ emancipatio non fiat a
lege, quia quãuis fiat ab homine, fit & fieri debet uniuerſaliter,
& non quò ad certum actum, licet poſsit fieri cum reſeruatio-
ne iuris ſuccedendi, ut d.§.fi.& ideo cum ſit actus legitimus, ut
l.actus legitimi.ff.de reg.iu. non recipit diem, nec cõditionem,
vt ibi. & ſic non recipit metas rerum, temporum, vel actionũ.
arg.l.miles ita.§.ꝙ dr̃.ff.de teſta.mil.& l.qui certarum.ff.de teſt.
tute.Et tu iſtam partem teneas, pro qua poteſt adduci l.duob.ff.
de lib.cau.& l.fi. C.commu.de ma. ęquiparando emancipatio-
nem libertatis, & manumiſsionis, ut facit tex. in l.1.ff. ſi quis a
parente manumiſſus fuerit.

ADDITIO.

a Poſſit fieri. Alex.in d.§.hoc autem ſenatus.dicit, ꝙ communis opinio eſt con-
tra Bar.& ibi etiam uide, an legitimari quis poſſit, ut tantum ſuccedat in cer
ta parte.

SVMMARIVM.

1 *Adoptio requirit ſcripturam, & coram iudice fieri debet.*
2 *Scriptura deperdita qualiter probatio fiat.*
3 *Tacens quando conſentire dicatur.*

Sed & ſi pater. Si filiusfa.adoptatur ab aliquo ſuo aſcẽ
dente tranſit in poteſtatem adoptantis,
1 & deſinit eſſe in poteſtate patris naturalis.h.d.¶ No.ibi, actis in-
teruenientib. ꝙ in adoptione requiritur ſcriptura, & ꝙ fiat apud
acta, ſiue corã iudice, & ſic eſt unus de caſib.in quibus de ſubſtã
tia actus requiritur ſcriptura, & ſunt plures alij caſus, de quib.ꝑ
gl.in c.1.de cẽſi.in 6.Sufficit t̃n ꝙ ſcriptura facta fuerit in veri-
tate a principio, & licẽt poſtea fuerit deperdita, t̃n ꝑ teſtes te-
nor talis ſcripturæ poterit ꝓbari, vt no.gl.in l.2.C. de emãc. lib.
facit glo.in l.ſi ptor.§.Marcellus.ff.de iud.in verſi.approbatũ, in
fi.& gl.in l.nullũ.C.de hæret.& Bal.in l.2.C.de eden.& plenè ꝑ
Can. & Inn.in ca. q̃m ꝯ̃ falſam.ix̃ de prob.Si aũt neq; a princi-
pio, neq; ex poſtfacto interuenerit ſcriptura, an ualeat emãcipa
tio? vr̃ ꝙ ſic, ut l.poſt mortẽ.ff.de adop.ubi fit mentio de teſtib.
nõ aũt de ſcriptura.ſed Guil.& Cy.in l.emancipatione.C.de fi-
de inſtru.tenẽt ꝯ̃rium per d.l.emancipatione. quos ibi ſequitur
Bal.& alleg.l.2.C de magi.conue.& hoc ẽt ſequitur Barto.ibi;
& dicit ꝙ tria dicunt ꝓbari, videlicet rem eſſe geſtã, emancipa-
tionem, & ſcripturã inde confectam, & iſta duo qualiter probã
tur, ſatis liquet: tertiò, debet ꝓbari ſcripturam nõ reperiri, vt d.
l.emancipatione. & l.teſtium.in fi.C.de teſt.quod vltimũ pro-
batur per iuramentũ, vt l.fina.C.de fide inſtrumẽ.cum ibi not.
2 ¶ † Aduerte tamen, qualiter probetur q̃n ſcriptura eſt deperdi-
ta, quia q̃nque probatur ſimpliciter ſcripturã eſſe deperditam,
& nihil probatur de tenore ſcripturæ, vel veritate eorum q̃ cõ-
tinetur in inſtrumento, & tunc talis probatio nil releuat, niſi ꝓ
betur inſtrumentum deperditũ dolo aduerſarii, ut C.de ꝓb.l.ſi
de poſſeſsione.quod t̃n eſt intelligendum, ut no.Bar.in l.1.§.1.
ff.de iure fiſci.Q̃nque probatur inſtrumentorum amiſsio, & te
nor inſtr̃i: de ueritate aũt eius, quod ibi continetur, nihil proba
tur, & tunc ẽt talis probatio non facit plenam fidem, ſicut nec
exemplũ inſtr̃i, ut ĩ Auct.ſi quis in aliquo documẽto.C.de edẽ.
facit t̃n ſemiplenã probationẽ, ut deueniatur ad delationẽ iur̃i,
ita dicit gl. no.in l.ſicut.C.de fide inſtr.quod ibi Bar.intelligit
uerum, niſi illi q̃ deponerent de tenore inſtrumẽti, erant hoĩes
valde experti, & magni aduocati, doctores, vel nobiles notarii,
ut eſt tex.in c.cũ olim.& ibi Ant.de But.& doc.extra de priui.
q̃nque aũt probatur inſtrumentorum amiſsio, & de tenore ip-
ſorum, & de ueritate eorũ, quę ibi cõtinebãtur, & tunc ſufficit,
& facit plenam fidẽ, perinde ac ſi inſtrumentum produceretur
in caſibus, in quibus ſcriptura requirit̃, vt d.l.teſtium.in fin.&
d.l.emancipatione.qđ no.& uide quod not.Bar.in Auct.ſi q̃s in
aliquo.C.de eden.& qđ no.Bal.& ibi tex.in c.1.§.j.q̃d fit inue-
ſtitura.¶ No.ibi, & non ꝯ̃dicente, ꝙ pñtia & taciturnitas hñr ꝓ
conſenſu.¶ No.ꝙ idem filius eodẽ actu deſinit eſſe in poteſtate
unius, & tranſit in poteſtatẽ alterius, & omnib.uiuentibus.¶ In
a gl.nõ cõtradicente ª in fi.dic de hoc articulo ſm Bar.in l.quæ
3 dotis.ff.ſol.mat.uerſic.quid de ſciente pñte.vbi concludit † prę
mittendo primò, ꝙ propriè loquendo tacere, eſt quoddam me-
b dium ᵇ inter cõſentire, & diſentire: quia qui tacet, non verè cõ-
ſentit, nec uerè negat, ut ĩ c.is qui tacet.de regu.iur.in 6.& ibi
Dy.vnde ſi ſumus in tali caſu, in quo nõ requirat̃ nec ſcientia,
nec ignorãtia, nulli applicatur, ut l.j.§.ſciendũ.ff.de trib.ſi uerò
eſt neceſſe, ꝙ applicetur alicui extremorũ; & tunc q̃nque quia
tacet per contumaciã, & p̃ſumitur cõſentire, uel negare, proue
eſt ſibi magis p̃iudiciale, ut l.de ętate.§.q̃ tacuit.ff.de interroga.
act.q̃nq; tacet, & nõ per contumaciã: & tunc, & quãdoq; actus
qui geritur, eſt actus uniformis, ut ꝯ̃ctus, uel quaſi, & tũc, q̃nq;
ille actus q̃ geritur, reſpicit merũ fauorem, q̃nq; reſpicit merũ
p̃iudicium circa ius reale, q̃nq; reſpicit merũ pręiudiciũ circa
actionẽ perſonalẽ, q̃nq; reſpicit merum p̃iudicium tertii, cu-
ius bona ad me pręſentẽ, & tacẽtẽ ptinẽt cura, & ſolicitudine.
Primo caſu p̃ſumitur conſentire, ut eſt tex.in l.ſi uero nõ remu
nerãdi.§.ſi paſſus.& l.qui patitur.ff.mã da.Secundo caſu, quan-
do reſpicit merum p̃iudicium circa ius reale, tunc aut circa ius
meũ, quod habeo in re tertij, ut ꝙ uendatur res mihi obligata,
& de hoc dicendũ eſt, ut in tex.ſingula.& ibi Bar.& Bald.in l.fi.
C.de remiſ.pi.ſi aũt circa ius meri dominii, uel uſufructus. &
tũc gl.diſtinguit, aut erat talis actus, per quẽ non poterã impe-
dire ꝯ̃dicẽdo, & tũc p̃ſumor conſentire, ut l. Caius.ff.de pig.ac.
fallit rõne cõiunctionis, quia p̃ſumitur tunc quis cõſentire.uc
l.ſi ſeruus.ff.de donat.inter uir.& uxo. quod t̃n intellige, niſi ſit
talis cõiunctio, quæ habeat in ſe reuerentiã, quia tunc faceret
p̃ſumi diſſenſum, ut l.j.ff.quæ onerandæ.ff.quar.rer.act.non da.
Sed aduertas ſm Io.de Pla.quia hoc vr̃ expreſſe ꝯ̃ tex.iſtũ, quia
hic eſt filius, & tñ tacẽdo dr̃ conſentire patri, niſi dicas ꝙ non
eſt ei pręiudicium, q̃a loco patrię poteſtatis patris naturalis, a
qua liberatur, acquirit aliũ patrẽ ciuilẽ, igitur &c.ſi uerò cõtra
dicẽdo poterat impedire, tunc tacens cõſentire pręſumitur, ut
l.ſi de iuſſor.§.pater.ff.de pig.Tertio caſu, q̃n eſt circa ius perſo-
nale, & tunc in dubio tacens nõ vr̃ conſentire, ut l.filiusfam.§.
inuitus.ff.de procu.& ibi uide glo. in uerſ. nõ probat̃.& Barto.
¶ Fallit

ADDITIONES.

a Non contradicente. An tacens pro conſentiente habeatur, uide Inno.in c.In
Geneſi.de elec.legitur.& no.in l.qui patitur.ff.mand.Abb. in cap. nonne, de
præſump.& in c.pervenit.in fi.de emp.& uend.& facit quod no.Abb.in c.1.
in 2.col.de his quæ fiunt à maio.par.cap.
b Medium.Et propter hoc Pe.de Ancha.conſil.225. dicit malè locutum fuiſſe
gl.in cle.quamdiu.de app.quæ vult, quòd ſi iudex tacet cũ petuntur Apoſto-
li, quòd habeatur pro negare, quia dicit hoc non eſſe præſumendũ, ſed quòd
potius uelit deliberare quid facere debeat. Et an tacens videatur conſenti-
re, uide in l.quæ dotis.per nouiſſimos.

¶Fallit hoc fauore pupillorũ, vt l.filius. ff.de tut. Quarto caſu,
qñ reſpicit p̄iudicium tertij, cuius bona reſpiciũt te cura, & ſo-
licitudine, & tunc non p̄ſumitur quis tacens conſentire, vt l.1.
in fi.cum l.ſeq.ff.de auto.tut.& ibi no. & adde quod no. Bar.in
l.in adoptionib.ff.de adop. ¶ Adde tñ, & tene mẽti, & ſemper in
actu iudiciali, qñ aliquis actus fit, te præſente, ꝙ illico dicas te
contradicere; aliàs autem videris conſentire, ita dicit elegãter
Bar.in l.1 C.de rela. Et quando tranſactio, vel alius contractus
celebratur inter duos de re mea, & ego ſum præſens, vt aduoca
tus, vel alio modo, an mihi præiudicet, habetur per gl.& doc.in
c.ex literis, extra de tranſact.

S V M M A R I V M.

1 *Filius legitimus. & naturalis, vel naturalis tantum, non poteſt com*
pellere patrem ad ipſum emancipandum.
2 *Filius ſenatoris dicitur, qui fuit conceptus ante remotionem patris*
a ſenatu.
3 *Filius an poſſit inuitus emancipari. & nu.4.*
5 *Filius emancipatus an poſſit propter ingratitudinem a patre in pote*
ſtatem reuocari.

Illud autem. ¶Conceptus ante emancipationem, vel da
tionem in arrogationẽ patris remanet in
p̄tāte aui, ſecus ſi poſt concipiat, & pater nõ cogit̃ inuitus emã-
cipare filium, niſi ex cã.h.d.cum gl. Iſte §. diuiditur in tres par-
tes. Primò, dicit de filijs ante emancipationem p̄ris cõceptis. Se
cundò de cõceptis poſteà. Tertiò, ꝙ filius nõ pōt cogere p̄rem
ad emancipandum eum. ſecunda ibi, ſed ſi poſt. tertia ibi, & qui-
dem neque. ¶No.ad hoc, vt cognoſcamus in cuius ptāte qs ſit,
inſpicimus tp̄s cõceptionis, facit s̃.de libe.§.1. ¶No. quòd filius
filij emãcipati natus, & cõceptus poſt emãcipationẽ ſui patris,
1 nõ eſt in ptāte aui. ¶ † No. quòd filius legitimus, & naturalis, vel
naturalis tm̃, non pōt compellere patrem ad ipſum emãcipan-
dum, & ſic emãcipatio ſicut legitimatio dẽt fieri patre, & filio
volente, vt in Auct.quib.mo.natu. effic. ſui.§.& gñaliter, quod
eſt verum, niſi filius ſit infamis, quia tunc emancipari, & legiti-
a mari pōt abſq; ſuo cõſenſu,ᵃ vt no. tex. & ibi h.d. Bar.in l.pen.
C.de eman.lib. ¶In gl.ca filio, in fi.no. ꝙ ad hoc vt ſint in pote-
ſtate aui, ꝙ ſufficit ꝙ ante emancipationem filij naturalis, vel
ciuilis tm̃, ſint concepti, aliàs autem poſteà concepti nõ ſunt
in ptāte, ſicut nõ ſuccedunt ei ab inteſtato, vt proximiori, ſi ip-
ſe conceptus eſt poſt mortem: ſecus ſi eſt cõceptus in uita, licet
nondum natus, eſt bonus tex.in l.verum eſt.ff.de ſec. tab. & in
2 l.item p̄tor.& ibi Bar. ff. de ſuis & leg. & hæc diſtinctio † habet
locum ẽt quantum ad dignitates. vnde dr̃ filius ſenatoris, q ſuit
conceptus ante remotionem patris a ſenatu, vt l. emancipatus.
ff.de ſena.& idem, ꝙ non dr̃ filius ſacerdotis conceptus ante ſa
cerdotium, vt no.gl.in l.Imperialis. C.de nup. de quo per Bar.
in l.ſi ſenator. C.de dig.lib.12.& idẽ de filijs conceptis ante de-
portationem, vel poſt, uel ante bannimentum patris, vel poſt,
3 vt l.ex facto.§.ex facto. & ibi no. p Bar.& Ang. ff.ad Treb. ¶ † In
gl.in ver. pęne.in fi.no.gl. ꝙ filius inuitus non emancipat̃. idem
no.gl.in ver.iniuriam.in l.nec auus.C.de emanc.lib. & in auct.
quib.mo.na.effi.ſui.§ gñaliter.& in l.fi.C.de ſpect.& ſceni.& le
no.lib.11. ſed Dy.& Bar.in l.quidam cum filium.ff.de verb.obl.
tenent ꝯrium, videlicet, ꝙ ſicut filius pōt cogere patrem ad ip-
ſum emancipandum ea cã, & in caſib.hic poſitis in gl.ita econ-
trà pater pōt cogere filium ad conſentiendum emancipationi
de eo faciendæ ex cã, quia eſt eadem rõ ꝯriorum, & hoc ẽt ſe-
quit̃ Ang.& Imo.in l.verum.ff.de ver.obl.vbi dicit Ang. ꝙ ſi ca
ueat̃ ſtatuto, ꝙ pr̃ teneatur ſoluere condemnationem pro filio
in ptāte delinquente ipſi, ſi filius ſit vitioſus, ne pr̃ remaneat in
aliquo damno de delicto filij. pōt cogere filium ad conſentien-
4 dum emãcipationi de eo faciẽdæ. ¶ † Ego autem aliter puto di-
cendum, videlicet, quòd ſint duo articuli. Vnus eſt, an filius poſ
ſit cogi conſentire emãcipationi de eo faciẽdæ, & in qbus caſi-
bus pr̃ cogatur eum emãcipare. Secũdus eſt, an filius poſſit co-
gi cõſentire emãcipationi de eo faciendæ, in caſibus, q ſunt ecõ
uersò, videlicet qñ filius cogit patrem peccare, & qñ filius ac-
cipit legatum ſibi factum ſub cõditione, vel modo, vt cõſentiat
emancipationi, & qñ filius afficit crudeliter p̄rem, & qñ filius
adoptatus eſt pauper, vel prauæ cõditionis, & pr̃ adoptiuus di-
ues, & bonæ cõditionis. Primò caſu, qñ q̄rimus, an filius cogit̃
conſentire emancipationi de eo faciẽdæ, qa pr̃ cogat eum pec-
care, vel qñ ſeuerè, & crudeliter eum tractat, vel qñ pr̃ adopti-
uus eſt pauper, vel prauæ conditionis, vel prauorum morũ, &
filius adoptatus eſt diues, & bonæ conditionis, vel quando pa-
ter accepit legatum, vt filium emanciparet: vr̃ dicendum, quòd
qñ pater cogit peccare filiũ, ꝙ filius cogitur cõſentire emãcipa
tioni, de eo faciendæ, quia excuſaretur ẽt in illicitis, ſi pareret
patri, in cuius eſt poteſtate, in quibus non excuſaretur ſi nõ eſ-
ſet in eius poteſtate, ut l. filius. ff.de fal.in prin. ergò ut tollatur
filio uotũ peccandi, cogitur conſentire dictæ emãcipationi de
eo faciendæ, iuxta uotũ legis, ut l.2.& 3.ff.de liber.cauſa.& ui-
detur poſſe cogi officio iudicis nobiliſqm̃ intereſt præſidis pur-
gare prouinciam malis hominibus, & delictis, ut l.congruit.ff.
de offic.pręſid.ſed tñ ꝯrium credo uerius, per tex.in l.lenones.
C.de ſpecta.ibi, liceat filiabus, & ancillis verbum enim, liceat,
eſt permiſſiuum, non neceſſariũ, ut in Auctẽn.ut li.mat.& auię.
in rub.& nigro, & no.glo.in l.ẽt.§.j.in a.ſec.ff.de mino.& hoc
idẽ uoluit tex.& gl.no.ĩ d.l.fin. C.de ſpecu. lib.11. vbi dicit tex.
& ancillis, & filiabus ſi uelint &c.non ergo coguntur: & idẽ pu
to, qñ pater cogitur emancipare filium, in caſu quo ꝯ pietatem
afficiebat, quia beneficium, non confertur in inuitum, & idem
dico in tertio caſu, qñ pater pauper, & prauorum morum ar-
rogauit minorem diuitem, de quo vr̃ caſus in ratione ſui in l.ſi
iudex circumuento.ff.de min. Et idem ẽr per eaſdem rationes
in alio caſu, qñ legatur patri, ut emancipet filium: nam tunc ẽt
filius non cogitur conſentire, & tñ pater debet habere legatũ,
ut l.1.C.de his quę ſub mo.& iſtis caſibus propriè loquitur gl.
in d.§.generaliter.in Auct.quibus mo.na.effi.ſui. Secundò vero
caſu principali, quo quæritur, an filius cogatur conſentire emã
cipationi de eo faciendæ in caſibus econtra, videlicet qñ pater
vult eum emancipare, quia filius nimium afficit eum, vel cogit
peccare, uel relinquitur filio ſi emancipetur, uel qñ filius eſt
pauper & malus, & arrogatus a diuite & bono: dic ꝙ quando
relinquitur filio, ut permittat ſe emãcipari, & accepit ipſe le-
gatum, cogitur poſtea conſentire emãcipationi de eo faciendę,
ut l.ſi cui.ff.de cond.& demõ.ut uoluntas teſtantis nõ fruſtret̃.
In alijs aũt tribus caſibus non cogitur filius conſentire, quia pa
ter pōt, & per ſe, & per iudicem exercere patriam poteſtatem,
ut l.3.C.de pa.po.& l.1.C.de emen.propin. unde non eſt recur-
rendum ad remedium coactionis extraordinarium, ut l.in pro-
uinciali.§.1.ff.de no.ope.nuncia.& ibi Barto. ¶ Adde tñ, ꝙ in
omnibus caſibus, in quibus pōt quis exhęredari, & meretur, ex
eiſdem pōt inuitus cogi emancipari, quia iſta duo æquiparan-
tur, ut l.quidã cum filium.ff.de ver.ob.& ita no.ibi docto.nec
iſto caſu ſuccedit patri ab inteſtato, ut l.fin.ff.ſi quis a pa.fuer.
5 ma.& §.cũ aũt.ſupra de adop. ¶ † Item adde ſm̃ Ioan.de Pla. ꝙ
filius emancipatus derelinquens patrem in paupertate, uel in-
ualetudine laborantem, pōt in poteſtatem reuocari, ac ẽt exhæ
redari, ut l.alimenta. & l.necare.& ibi Barto.de liber.agno.& l.
filia. C.de pat.pot.hoc tenet ẽt Cyn.in l.prima.C.de ingra.li.&
hoc quando fuit emancipatus a patre, ſin autem ab auo, non po
terit poſt mortẽ aui reuocari a patre in poteſtatem propter in-
gratitudinem, ut ar.l.ſi quis hac lege.in princip.& §.1.ff.qui &
a qui.& per Barto.in l.qui libertos.ff. de adop. facit l.licẽt.C.de
reuoc.do.& l.fi.eodem titu.& uidetur probari in l.prima.C.de
ingra.lib.

A D D I T I O.

a Conſenſu. Idem tenet Rom.conſi.194.& And.Sicu.conſi.54.lib.1.

De Tutelis.

S V M M A R I V M.

1 *Filius familias an poſſit habere tutorem vel curatorem.*
2 *Sententia in ſeruitute reali lata in perſonam domini prædij valet.*
3 *Filio famili.minori in iudicio, an ſufficiat auctoritas patris, uel de*
beat dari curator.
4 *Limitatio ad l.ſi §.neceſſitatem.C de bonis quę liberis.*
5 *Tutor aliquando datur nolens.*
6 *Tutor quam poteſtatem habeat.*
7 *Verba, in capite libero, quomodo accipiantur.*

TRanſeamus. ¶Iſte ti.diuiditur in quattuor par-
tes. Primò, ſubdiuiditur primum
membrum perſonarum poſitum s̃.in ti.de his q ſunt
ſui, uel alie. iu. Secundò diffinit, quid ſit tutela. Ter-
tio, q ſunt tutores, et unde dicant̃. Quartò, qui ſunt ubi, qui poſ
ſunt tutores ex teſtamẽto dare, et qui dari. ſecunda ibi, eſt autẽ.
tertia ibi, tutor. quarta ibi, permiſſum. ¶ Not. ꝙ cognito uno de
cõtrarijs, cognoſcitur et reliquum ¶ No. triplicem ſpeciẽ per-
ſonarũ, quæ ſunt ſui iuris, quia quędam ſunt in tutela, quędam
in

in cura aliena, q̃dam nec in tutela, nec in cura aliena. ¶ No. diffi
nitionẽ tutelæ, quia eſt uis in capite libero. ¶ Ex quo no. ꝙ cum
a nis diffinitio[a] debeat conuerti cum ſuo diffinito, ut l. 1. §. dolũ,
& ibi no. ff. de dolo. ꝙ ſi quis eſt in poteſtate aliena, non pôt ha-
bere tutorem. Ex qua diffinitione no. ſm Bal. in l. 1. ff. eo. videli-
cet, cãm formalem, dum dicit, uis atq; poteſtas, cauſam materia
lem, dum dicit, ad tuendum, cãm efficientem, dum dicit, iure ci
uili, & cãm finalem, dum dicit, inuenia. ¶ Not. ibi, ad tuendũ eũ.
ꝙ tutor datur principaliter perſonæ, licèt in conſequentiã reb.
ut l. in copulandis. C. de nuptiis. ¶ No. ibi, pp etatẽ, &c. ꝙ ad hoc
ut ſit tutela, oportet, ꝙ ſit defectus ętatis, uidelicet, ꝙ ſit in pu-
pillari ętate, alias autem ſi alium defectũ pateret, & non defe-
ctum ętatis, non daretur tutor, ſed curator. ¶ No. ibi, iure ciui-
li, ꝙ datio tutelæ eſt de iure ciuili, non aũt naturali, uel gentiũ.
1 ¶ † In gl. nõ ſunt ibi, filiusfa. ergo non pôt habere tutorem, uel
curatorẽ. Iſtud eſt verum, qñ eſt in tali caſu, quo patri aliquid
vſu fr. nomine quęritur, quia cũ pater ſit legitimus adminiſtra-
tor, non eſt opus, ꝙ detur alius defenſor, tutor, ſiue curator, qa
nullus amor uincit paternum, ut l. ſi. §. 1. & ibi no. C. de cur. fu.
ſecus ſi patri nihil quæritur, qa cũ non ſit eius legitimus admi-
niſtrator, datur nõ dico filio, ſed bonis curator, non dico tutor.
l. fin. § ſin aũt in ſecunda. C. de bo. quę lib. & ibi no. ¶ Aduertas
tñ, ꝙ iſto caſu licet iudex dixerit, dò Titium curatorem Seiæ fi-
liofa. Caij, in talib. bonis, ꝙ datio nõ uitiatur, ſicut dicimus in
2 ſimili, † ꝙ ſententia in ſeruitute reali debet dari prędio, ut l. qui
aliena. §. ſi. ff. de neg geſt. & tñ ſi ferat̃ in perſonam domini p̃dij,
ualet. ut no. Bar. in l. ſi prius ff. de no. ope. nunc. ita dicit Bar. in d.
§. ſin aũt in ſecunda. allegat l. 2. in prin. ff. ſi ſer. uend. & pro hoc
facit ẽt quod no. Bar. in l. 1. ff. de neg. geſt. ubi uult, ꝙ non uitia-
tur tutela, ẽt ſi iudex dicat, Titium proximiorum agnatum tuto
rem do. qa intelligitur. i. datũ a l. declaro, & p hoc ẽt facit regu-
la, quia uerba libelli improprianturs, ut ſaluetur libellus. ut l. ſed
& ſi poſſeſſori. §. 1. ibi no. ff. de iureiu. & no. Bar. elegãter, in l. ſi
olei. C. loc. & ẽt uerba iudicis in ſñia ſua, quia intelliguntur, &
b improprientur ſm ſubiectam materiam, ut no. gl.[b] in l. & puto.
3 §. 1. ff. fam. etc. ¶ † Ex his infertur ad practicam, ꝙ quãdo filiusf.
minor eſt in iudicio, an ſufficiat auctoritas patris, uel debeat da
ri curator? & dicendum eſt, ꝙ aut eſt ſuper re, in qua pôt patri
aliquid quęri, uel habere uſumfructum, & ſufficit tunc patris
auctoritas. ſed ſi eſſet conuentus ſuper re, quę non pertinet ad
patrẽ, ut in actione perſonali, uel criminali: tunc patris autho-
ritas non ſufficit, ſed daretur curator, ut l. 1. C. de bo. ma. & in
l. ſi §. ubi aũt in unum. C. de bo. quæ lib. ita dicit Bart. in l. ſi. §. t.
c ff. de uerb. ob. qđ no. quia ſemper in criminalib.[c] uel ẽt in actio
ne ciuili pſonali tñ, qñ filiusfa. agit, uel ꝯuenit̃, nõ requirit̃ cõ
ſenſus, uel auctoritas pr̃is, quia pr̃i nihil pôt q̃ri, vt no. Bar. in l.
inter libertas. §. 1. in l. filiusf. ff. de adul. ¶ Ex quib. no. maximam
4 limitationẽ ad l. ſi. † §. neceſſitatẽ. C. de bo. quę lib. ubi dr̃, ꝙ ut
ſtare poſſit filius in iudicio, requiritur pr̃is ꝯſenſus, qa illud eſt
verũ in ciuili tñ, ſecus in criminali. Itẽ illud eſt verũ in realib.
actionib. nõ in pſonalib. qñ filius cõuenitur, & ſic ubi de vſufru
ctu pr̃s nõ tractat̃, qđ no. de intellectu tñ d. §. neceſſitatẽ, uide q̃
plenè dixi j. de act. §. in pſonã. ¶ In gl. ptãs. in prin. ibi, uiolenta
ptãs. dic idẽ uoluit gl. i l. 1. i 1. gl. ff. eo. Sed Bar. ibi hoc reprẽhẽdit.
primò, qñ duo ſubſtãtiua copulant̃, unũ reſoluit̃ in adiectiuum
alterius, ut l. 1 ff. de pac. & no. gl. in l. q̃ extrinſecus. ff. de uer. obl.
¶ In ea glo. ibi. C. de decur. l. nullus, lib. 10. ſed Bar. i d. l. 1. i prin.
5 ff. eo. reprehendit d. gl. qa, † qñque tutor datur uolens, nõ inui-
tus, ut ff. eo. l. in eos. & hoc hodie apparet in matre, & auia, q̃
uolentes, & nõ inuitæ ſunt tutrices, ut in auct. matri & auiæ. C.
qñ mul. tu. of. fun poſ. ſed ſm Raph. in d. l. 1. gl. cõſiderauit, dat̃
.i. pôt dari. & hoc erat uerũ regulariter iure antiquo, in quo qñ
6 que ẽt uolẽs accipiebat tutelam ¶. † In ea. gl. in ſi q. d. gl. ſm Bar.
in d. l. 1. ꝙ non ſolum tutor habet poteſtatẽ, ſed ẽt executionem
ipſius poteſtatis, quia quidam tñ habent poteſtatem, non exe-
cutionem, ut l. a diuo Pio. in prin. ff. de re iud. cũ ibi no. Quidã
habent executionẽ tantum non ẽt poteſtatem, de quo in l. inter
tutores. C. de adminiſtra. tu. ſed Bar. in d. l. 1. reprehendit hãc ex
poſitionẽ, dicens, ꝙ ſm hoc non eſſet tutor, ſi hãc poteſtatem
non haberet, quia diffinitio debet conuerti cum ſuo diffinito,
ut d. l. 1. §. 1. ff. de dolo. Sed hoc eſt falſum per l. legitimos. ff. de
leg. tu. & l. ſi nemo. ff. de teſt. tu. & in toto ti. de tuto. & cur. da. ab
his. quia ſunt tutores, non aũt habent poteſtatẽ adminiſtrãdi,
d niſi confecto inuentario,[d] ut l. ſi. C. arbi. tu. & eo. modo anteq̃
ſatiſdet, non pôt adminiſtrare, & tñ tutor eſt; quod patet, quia
ubi imminet neceſſitas, pôt illud facere, ẽt ante inuentariũ, uel
ſatiſdationis pſtationẽ, ut l. tutor q repertoriũ. ff. de admin. tut.
ſed ſecũdũ Raph. in d. l. 1. gl. cõſiderauit, ꝙ eſt uis, atq; poteſtas
aptitudine, ſicut in ſimili, vt l. inuitò. §. ſi ſub cõditione. ff. eo. nã
ſi datur tutor ſub cõditione, ſi ſatiſdederit, cõditio intelligitur
quò ad executionẽ, nec actum ſuſpẽdit, vt ibi, ita erit hic. Qua-
re Bar. exponit, vis atq; poteſtas. i. virens poteſtas. Vnde dicit,
qñq; vis accipitur, pro actu, q infertur ab vna perſona in aliã,
vt violentia; qñq; ſumitur vis pro habitu perſonæ, & tũc deſcẽ
dit à uiren vires, vt illud, omnis noſtra vis &c. vt hr̃ in Sallu-
ſtin. Et aduerte, ꝙ illud quod gl. dicit violenta poteſtas, ex alio
nõ placet Raph. quia verbum violenta, ſm gl. aſcribitur potius
danti tutorem, quam tutori, non tamen eſt de ſubſtantia tuto-
ris, quoniam reſpicit ipſum actum dandi. ¶ In gl. libero. ibi, ſu-
7 pra eo. in prin. dic ſm hoc, illa verba, in capite libero, † intelli-
guntur paſsiuè, ſed dicit Bar. tunc melius dixiſſet iuriſconſul-
tus, in caput liberum. arg. l. in eum. ff. eo. & ff. de offi. præſi. l. 3. Ra
pha. ibi dicit, quòd ſatis poſſet ſtare, melius ergo intelligis acti-
uè in ipſo tutore, vt infra, qui da. tu poſſ. §. 1. quia tutor debet
eſſe liber. ¶ In gl. data. ibi, permiſſa a teſtatore, vel dic, data per-
ſonæ, permiſſa ſecundariò rebus, & ſic tutela quandoque datur
a lege, vt l. legitimos. per totum. ff. de leg. tut. quandoque datur
a teſtatore permiſſione legis, vt l. 1. & per totum ti. ff. de teſt. tu.
quandoque a iudice lege permittente, ut ff. de tuto. & cu. da. ab
his. per totum.

ADDITIONES.

a Diffinitio Debetque conſtare ex genere, & differentia, ſecũdum Philoſophũ,
& probat Bar. in l. 1. in prin. col. 1. Pand. A. C.
b No. gl. illam gl. fin. reputauit Bal. in c. ſi. de tranſla. epiſ. Ang. etiam in §. 1. in
fra de ac. ad hoc quòd ſententiæ uerba aliquando improprientur.
c Criminalib. Idem tenet Pet. de Anch. conſi. 72. ubi etiam dicit, ꝙ ſi filiusfami
lias pro condemnatione facta eius abſentia tanquam contumacem in caſu
in quo patri non quæritur, quòd poteſt eſſe in iudicio ſine eius conſenſu.
d Confecto inuentario. Dic, quod tutor poteſt omnia facere ante confectionem
inuentarij, quæ præcedunt inuentarium, ut uoluit Rom. conſi. 106.

SVMMARIVM.

1 Tutor quid iurare habeat.

Tutores. ¶ Ille eſt tutor, in quẽ cadit diffinitio tutelę. h. d.
¶ No. ibi, nomẽ accipiũt, qa propria deriuatio
vocabuli ſumit̃ ex diffinitione, ſeu alluſione vocabuli, ſi cõcor-
dãt, aliàs ſumit̃, & pualet ex diffinitione, ut no. Bar. in l. 1. in prin
1 ci. ff. de teſt & dicam j. de teſt. ord. in prin. ¶ † No. ibi, quaſi de-
fenſores, ꝙ tutor eſt defenſor pupilli, & ideo debet iurare, ꝙ nõ
relinquet pupillum indefenſum, vt l. ſi. §. defenſionem. C. de ad-
mi. tu. & ibi Bar. & doc. aliàs non tenet tutela, vt ibi no.

SVMMARIVM.

1 Cauſis duabus concurrentibus, una naturali, & alia accidẽtali, quę prævaleat.
2 Curator ſi detur adulto, vt prodigo, vel furioſo, an valeat datio.
3 Tutor datus a patre quando indigeat confirmatione & nu. 6.
4 Tutor an dari poſſit ab inteſtato, vel in codicillis tantummodo condi tis, vel epiſtola.
5 Tutor teſtamentarius per teſtatorem caſſatus, an poſſit vt legitimus tutor admitti.
7 Pater vel auus habens filium vel nepotem in poteſtate, poteſt tuto-rem relinquere in teſtamento filio, etiam ſi ei nihil relinquat.
8 Curator filio puberi non eſt dandus a patre.
9 Militis priuilegium non debet taliter lato intelligi, quod lædat ius al terius.

Permiſſum. ¶ Pater pôt filio ſuo pupillo tutorẽ dare in
teſtõ, item etiam nepoti ex filio, dummodo
non ſit in poteſtatem ſui patris recaſurus. h. d. Et diuiditur iſte
§. in tres partes. Primò ponit dictum in gñe. Secundò illud mo-
dificat. Tertiò modificationem exemplificat. ſecunda ibi, nepo-
tibus. tertia ibi, itaq;. ¶ No. ibi, parentibus &c. & ibi liberis, qa
loquitur indefinitè, quòd qlibet aſcẽdens q habet aliquẽ deſcẽ
dẽtem in ptãte, vt attauus nepotem, vt l. 4 §. patẽtes. ff. de in ius
uo. coniuncta l. liberorum. ff. de verb. ſig. poteſt tutorẽ dare eiſ-
dẽ. ¶ No. quòd ad hoc ut ualeat datio tutelæ teſtamẽtarię, opor-
tet, quòd plura copulatiuè concurrant, videlicet, quòd aſcen-
dens ſit qui det tutorem deſcendenti. Secundò quòd deſcendẽs
ſit impubes. Tertiò quòd in eius ptãte. Quartò quòd pp mortẽ
talis aſcendentis impubes non ſit recaſurus in alienam poteſta
tem. Quintò quòd talis datio tutelę fiat in teſtamento, quòd ita
intellige, vt in gl. & ibi dicam. ¶ Ex quibus ſequitur, cum fœmi-
næ non habeant filios in poteſtate, vt § fœminæ, ſupra de adop.
quòd

a ꝙ non poſſunt ᵃ dare tutorẽ in teſtõ filiis ſuis, ut l. 2. ff. de cõfir.
tut. ¶ In gl. 1. ibi, ut potè digniore &c. No. ꝙ dignus eſt ꝑferen-
dũ minus digno. facit l. fi. & ꝙ ibi no. ff. de fi. iſtr. & ibi uide Flo.
¶ In gl. impuperib. ibi inuitus &c. Hoc intelligas, ut habetur in
1 l. 3. in prin. ff. de tute. videlicet, ꝙ quoties† concurrunt naturalis
cã, & cã accidẽtalis, pręualet naturalis accidẽtali, & ſm natu-
ralitatem dẽt ꝓuideri, unde pupillo muto uel furioſo non da-
bitur curator, ut furioſo, ſed tutor, ut pupillo, ut ibi. In hoc tñ
cõclude ſm Bart. ibi, qñq; cã naturalis, & accidentalis ſunt in-
uicẽ repugnantes, tunc ꝑualet accidentalis, cũ natura altereſ, ut
l. 1. §. beſtias. ff. de poſth. qñq; cã naturalis, & accidentalis non re
pugnant, ſed repugnãt effectus earũ, ꝗ pôt quis eſſe pupillus
& furioſus, & non habere tutorẽ, ut pupillus, & curatorẽ ut fu-
rioſus, & ꝑualet cã naturalis. d. l. 3. qñq; cã naturalis, & acciden
talis pñt ſimul cõcurrere, & ẽt effectus earũ ſe cõpatiuntur, &
tũc una nõ ꝑualet alteri, ut l. cũ pr. ff. de iur. do. & idẽ Bal. in l. 1.
C. de cur. fur. Ex quo ſeqniſ, ꝙ ſi eſt adultus prodigus, cui pôt
dari curator ut minori, & curator ut ꝓdigo, dabiſ ſibi curator
ut minori, ita dicit Barto. in d. l. 4. in prin. & Bal. in d. l. 1. C. de
cur. fur. dicit, ꝙ ſi iſte adultus eſt furioſus, qđ recepit curatorẽ,
ut adultus, & nõ ut furioſus. Ex quo ſequiſ, ꝙ non habebit legi-
timũ curatorẽ, ſed tantummodo datiuũ, licẽt regulariter furio-
ſus ſit ſub circa legitimorum, ut no. j. de cura. §. furioſi. & C. de
epiſcopa. aud. l. de creationibus. unde dationẽ curæ facit ętas, &
nõ furor. unde non erit curator poſt ętatẽ ꝑfectam, licẽt duret
furor, qđ no. itẽ diuerſa eſt authoritas curatoris adulti, & cura-
toris furioſi, ut patet ex coniunctione duarũ legũ. ſ. de admi. tu.
l. cũ q̃dã. & l. ſi §. ſi autẽ in furore. C. de cur. fur. Et ꝑdicta inducũ
tur per Bar. & Raph. in d. l. 3. in prin. ff. eo. pone, dicit ſtatutũ, ꝙ
de cauſis pupillorũ debeat talis iudex cognoſcere. Aliud ſtatu-
tũ dicit, ꝙ de ꝑſonis miſerabilib. cognoſcat alius iudex. Pone,
unus pupillus eſt miſerabilis ꝑſona, dic, iudex pupillorũ cogno
ſcet. ¶ Quęro, qd ſi deſ curator adulto, ut ꝓdigo, uel ut furioſo,
an ualeat datio? Bar. poſt Ia. & Dyn. in l. Seiæ. ff. de tut. & cur. da.
2 ab his. in effectu dicit, ꝙ qñq; daſ curator rõne ætatis, & tunc ſi
in hoc eſt erratũ, datio eſt nulla ipſo iure, ut d. l. Seiæ. qñq; daſ
curator ut ꝓdigo, tũc licẽt in hoc ſit erratũ, tñ ualet decretũ, &
pro hoc eſt gl. in l. Labeo. ff. de vſuca. rõ eſt, q̃a declaratio ætatis
ſit a natura. declaratio ꝓdigalitatis, ſpectat ad iudicem. unde ſi
cut ẽt habere pro ueritate, ex quo iudex ita declarauit, facit qđ
no. Bar. & doc. in l. licẽt. C. de proc. & in l. 1. §. idẽ Pap. ff. qđ fal.
tu. au. & idẽ no. in l. 2. C. qñ prouo. nõ eſt nec. Sed Bal. in d. l. Seię.
dicit, ꝙ immo ẽt eſt alia rõ, q̃a licẽt ætas nõ ꝑtineat ad iudicẽ,
tñ bene ꝑtinet ad ipſum ꝓnunciatio, & declaratio ætatis, ut ff.
de mi. l. de ætate. & ibi latè Barto. & iõ dicit, ꝙ rõ eſt, quia ætas
tractu tp̃is expirat, dato ꝙ tutela cõſiſteret in momento imme-
diatè ſequenti, & ſic eſſet ridiculoſum. ſed in his, quæ nõ expi-
rant tractu tp̃is, ſicut ꝓdigalitas, tunc decretũ non eſſet ridicu
loſum, quia tunc tamdiu durat cura, quãdiu declaraſ ꝯtriũ, ut l.
1. ff. de cur. fu. & ideo ualet, ſi nõ eſſet expreſſus error, ſm Cy.
ibi. Et adde quod no. Bal. in d. l. 1. C. de cur. fur. ubi Bal. ẽt dicit
utroq; caſu ætatis, & ꝓdigalitatis tenere decretũ, rõne dubii, ut
no. ff. de pe. hær. l. ẽt ſi putauit. dũmodo ſit ꝓceſſum cã cognita,
ſecus ſi ex abrupto. ut l. 2. C. qñ prouo. nõ eſt nec. & ita dicit, ꝙ
b eſt cõis opin. aduocatorũ ᵇ ¶ In gl. in poteſtate, in fi. adde l. natu-
ralis, in prin. & §. 1. ff. de confir. tu. & omnino ibi uide qđ dicit
3 Bar. qui in effectu concludit, †ꝙ aut tutor daſ a p̄re filio legiti-
mo, & naturali in ꝑtãte, aut filio legitimo tñ, aut naturali tñ.
Primo caſu, ſi in voluntate ſolẽni, nõ indiget cõfirmatione, ſed
ipſo iure ualet, ut l. 1. in princi. ff. eo. ſi in teſtõ minus ſolẽni, &
tunc, aut eſt nullum, rõne ꝑteritionis, & ualet datio, ut in Au-
thẽn. ut cũ de ap. co. §. aliud. Aut ẽ nullũ rõne ſolẽnitatis, & tũc,
aut eſt datus tutor unus ex liberis, & ualet ipſo iure ſine aliqua
cõfirmatione, ut l. hac cõſultiſſima. §. ex imperfecto. & ibi no.
maximè per Bal. C. de teſta. Aut eſt datus extraneus, & tunc in-
diget ꝯfirmatione, ut l. qui a patre. & ibi Bart. ff. de cõfir. tu qđ
intellige ſm diſtinctionẽ. l. in ꝯfirmãdo. cũ l. ſeq. ff. de cõfir. tut.
videlicet, ſi teſtator decedat incõtinẽti, uel ex interuallo. Secũ-
do caſu principali, qñ pater dat tutorem filio legitimo tñ, aut
adoptatus tranſiuit in poteſtatẽ adoptãtis, uel non. & primo ca
ſu ualet ipſo iure, ſecũdo nõ, iuxta diſtinctionẽ l. pe. C. de adop.
¶ Tertio caſu principali, qñ dat tutorẽ filio naturali tñ, ut pu-
ta, filio emãcipato, tũc ꝯfirmaſ ſine inq̃ſitione, ut l. 1. & qđ ibi
no. ff. de cõfir. tu. Qñq; daſ filio naturali nato ex ꝯcubina, & tũc
diſtinguiſ, aut eũ nõ inſtituit, & tũc cõfirmaſ ſine inq̃ſitione, ut
d. l. naturali, in princi. aut eũ inſtituit, & tũc ſi hẽt alia bona, &
tũc ꝯfirmaſ, ſed in bonis datis a teſtatore cõfirmaſ ſine inq̃ſitio
ne, ut l. fin. & ꝙ ibi no. C. de confir. tu. ſi uerò daſ ſpurio, nullo
mõ daſ, nec cõfirmatur, ut no. in l. 1. ff. de cõfir. tu. &c. ¶ In gl. in
teſtõ, in fi. dic, uel in non cõfirmato expreſſè, ut j. de codicil. §.
pe. & qđ ibi no. facit qđ no. gl. in l. 3. ff. de teſt. tu. dũmodò teſtm̃
ſit factũ, ut no. gl. in d. l. 3. ſecus ſi non eſſet factũ teſtm̃, ut ibi no.
4 gl. & Cy. & alii doc. in l. 2. C. de teſt. tu. ¶ † Quęrit Dy utrũ ab in
c teſtato, & ſic, uel in codicillis ᶜ tantũmodo cõditis, uel epiſtola,
iuxta l. fi. in fi. C. de codicil. poſſit tutor dari? & dic, ꝙ nõ, ut l. ſę
pe. ff. de uerb. ſig. quia ſm Bal. in d. l. 2. C. de teſt. tut. vr̃ implicare
ꝯdictionẽ, ꝙ ſit tutor teſtamentarius & ab inteſt. tñ Cy. in d. l. 2.
& ibi Bal. & gl. in l. hac cõſultiſſima §. ex imperfecto. C. de te-
ſta. dicũt ꝙ oĩno eſt confirmandus, q̃a caſus eſt ſm Bal. ęquipa-
rãdo epiſtolã codicillis, ut l. 2. C. de confir. tu & ibi hoc no. Cy.
& cõfirmatur ſine inq̃ſitione. niſi noua cã ſuꝑueniat, ut eſt tex.
5 & ibi Bar. in l. p̄rem. §. cũ a p̄re. ff. de teſt. tu. ¶ † Quid ſi datus eſt
Titius tutor in teſtõ, poſteà per teſtatorẽ caſſatus, an poſſit po-
d ſteà ut legitimus tutor admitti. ᵈ Bar. in l. miles. §. ſexaginta. ff. de
adul. ſm Dy. primo arguit, ꝙ ſic, per illũ §. in ꝯtrium arguit per
l. ſcire oportet. §. 2. ff. de excuſa. tu. & l. 1. §. hęc exceptio. ff. qua.
re. act. nõ da. hoc ſequitur Dy. Quod Bar. dicit procedere, ſi iõ
teſtator illã particulã caſſauit, uolens decedere inteſtatus quò
ad illã particulã, alias ſecus, ut l. cancellauerat. ff. de his quę in
6 teſt. del. in dubio aũt colligiſ, ut ibi no. ¶ † Quid ſi pater ᵉ dedit
e tutorem filio in uoluntate minus ſolẽni, ᶠ dic ꝙ licet uõ teneat
f ipſo iure datio, tñ oĩno eſt ꝯfirmãdus à iudice, ut d. l. 2. C. de cõ-
fir. tu. & ibi Bar. & Cyn. & ẽt no. Bal. in d. §. ex impfecto. & no.
Bar. i l. 3. ff. de ꝯfir. tu. Intellige tñ ꝑdicta ſanè, ſi teſtm̃ eſt minus
ſolẽne uitio ꝑteritionis, uel exhęredationis, nã ipſo iure tenet
datio auctoritate legis, quę ꝯfirmat tutelã, ut in Auc. ut cum de
ap. cog. §. aliud. & no. in auct. ex cauſa. C. de lib. prę. ſi aũt eſſet
nullũ rõne defectus numeri teſtiũ, tunc aut eſt datus tutor ex-
traneus, & ꝓcedũt quę dicta ſunt. ſi aũt eſt datus unus ex filiis
fratrib. ſuis, tunc ſine cõfirmatione eſt tutor, q̃a quò ad filios ta
7 le teſtamẽtũ ualet, ut d. §. ex impfecto. & ibi Bald. ¶ † Aduertas,
ꝙ p̄r uel auus habens filiũ uel nepotẽ in poteſtate, pôt tutorẽ
relinquere in teſtõ filio, ẽt ſi nihil ei relinquat, ut q̃a eũ exhære
dat, ut l. pe. ff. de teſ. tu. & eſt gl. in l. gñali. ff. de confir. tu. & eſt rõ,
q̃a eſt ꝓuiſio filii, ſicut qñ pupillariter filio exhęredato ſubſti-
8 tuit, ut j. de pup. ſubſti. §. nõ ſolum. ¶ † In gl. inter tutores, in fin.
no. ꝙ p̄r non pôt prouidere filiis ſuis puberibus de curatore, &
ſic non pôt eſſe curator teſtamentarius, ſed eſt datiuus. ut infra
de cur. in ꝑin. Et eſt ratio ſm doc. in l. pen. C. de teſta. tu. quia tu
tor datur inuito, ſed curator non, pręterquã ad lites, ut infra de
cura. §. itẽ inuiti. Vel ſecundò, quia tutor datur rõne patriæ po-
teſtatis, ut ff. de admin. tu. l. impuberi. ſed patria poteſtas eſt cir-
ca perſonã principaliter, & tutela eſt poteſtas in capite libero,
ut ſupra eo. in princi. Sed curator datur bonis, circa q̃ principa
liter nõ uerſatur patria poteſtas, ſm Cyn. in d. l. pen. uel ſecun-
dũ Bald. ibi, quia puberes poſſunt ſibi prouidere in petendo cu
ratores, ut l. 1. C. qui pe. tu. ergo non pôt ſibi prouideri per pa-
trẽ, ut ar. l. ex facto. in princip. ff. de uulg. & pup. & eſt rõ, q̃a nõ
datur curator, niſi petenti, ut l. qui habet. §. pupil. ff. de tu. ¶ Et ꝑ
dicta procedunt impubere ſanę mentis, ſed ſi eſſet furioſus, uel
g demens, poſſet in teſtamento ᵍ per patrem ꝓuideri de curato-
re, ut l. de creationibus. cũ ſimi. C. de epi. au. ita Bart. in l. 1. ff. de
confir. tu. ¶ Aduertas tñ, ꝙ ſi in teſtamento datur curator, tamẽ
confirmari debet a iudice, ut dicit tex. infra de cur. in princ.
9 ¶ † In glo. itaque filius. in fin. no. ꝙ priuilegium militis non de-
bet taliter latè intelligi, ꝙ lędat ius alterius, ut l. cum filius. con
iuncta l. 1. & ꝙ ibi no. Bar. ff. de teſta. mil. ¶ In glo. tutorem. ibi,
nepotes &c. uic nati & concepti ante emancipationem, ut ff. de
cur. fur. l. furioſo puberi.

ADDITIONES.

a Non poſſunt. Adde in, ꝙ mater faciens filium vniuerſalem hæredem, pôt illi
dare tutorem. & debet confirmari, non aũt ſi tantum legitimã relinquat. de
primo eſt tex. in l. mater. C. de teſt. tu. & in l. 1. C. de confir. tuto. de ſecundo eſt
tex. ſingu. in l. peto. §. in rem. ff. de leg. 2. ſecundum Ro. conſi. 182.
b Aduocatorum. Alex. in l. in cui bonis. ff. de verb. ob. uidetur tenere opi. con-
trariam, ut ibi per eum. pro qua facit quod uoluit Pet. de Anch. conſ. 315.
ubi dicit, ꝙ quando iudex non poteſt facere actum niſi diſpenſatiue, opor-
tet, ꝙ faciat ex certa ſcientia. & ibi concludit, ꝙ non ualet datio curatoris
facta adulto, qui erat etiam mentecaptus, tamen Bart. ſequitur Pau. de Caſt.
conſi. 275.
c Codicillis. Vide Old. conſi. 138.
d Admitti. Bal. in conſi. 176. in 1. lib. dicit, ꝙ miratur de Bar. qui hoc reuoca-
uerit in dubium, quia ſi uellet teſtator auferre legitimam tutelam matri,
prout loquitur Bar. loco hic allegato, ꝙ non poſſet, niſi ipſe de tutore ex
preſſe prouidiſſet, quia mater hoc habet a lege, non a teſtatore.
e Quid ſi pater. Adde Bar. in l. 1. §. ſi. circa medium. uer. alii uerò. & ibi dom.
Alex. ff. de uul. & pup. ſubſt. & in l. iure. §. ſi. ff. de teſt. tut.
f Solemni. Vide no. in Auct. ex cauſa. hic alleg.
g Teſtamento. Adde etiam ꝙ illi in teſtamento poteſt dari curator, qui po
teſt legitimam habere, ſecundum Bal. in l. curatorem. C. de neg. geſt.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Poſthumis ut tutor dari poſſit, quid concurrere habeat.*
2 *Capiens lupam prægnantem unum præmium habere debet.*
3 *Poſthumus pro nato habetur, quando de eius commoda tractatur.*
4 *Curator datur ventri.*

Cum autem. ¶Pr̃ põt dare tutorẽ poſthumo, qui ſi na-
tus eſſet, eſſet in poteſtate ſua.h.d.¶Not.ꝙ
poſthumus hr̃ ꝓ nato.de quo hic in gl.& ibi dicã.¶Not.ꝙ non
tm̃ iã natis, ſed ẽt poſthumis tutor dari põt. ¶No.ꝙ poſthumis
alienis, & ſic illis qui ſi nati fuiſſent uiuo teſtãte, nõ fuiſſent in
eius poteſtate, nõ põt dari in teſtõ tutor, ſicut poſthumus alie-
nus nõ poterat inſtitui, ut l. Gallus.§.ille caſus. & qđ ibi Bar.&
doc.& Rapha.notant.ff.de lib.& poſthu.¶ No.in uerſi.ſi mõ.ꝙ
3 ad hoc ut † poſthumus per patrẽ poſsit dari tutor in teſtamẽto,
duo oportet ꝙ concurrant. Primò, ꝙ ſi nati eſſent uiuo pr̃e, eſſe
cti fuiſſent in ptãte pr̃is, & ſui hr̃des, & ſic obtineret primũ gra
dũ, ut l.poſthumorũ.ff.de iniu.teſt.& non eſt mirũ, qa nõ eſſet
obtenturus primũ gradũ, ſi eſſet recaſurus in poteſtatẽ alienã,
ergò eidẽ non poſſet de tutore ꝓuideri, ut l.1.ff.de teſ.tu.¶ In
glo.impuberibus.ibi, l.qđ dicimus.idẽ no.gl.in l.in falcidia pla
cuit. ff.ad l.Falci.Inducitur iſte tex.ad q.per Guil.de Cu.Bar.&
Bald.in l.q in utero.ff.de ſta.ho.ꝙ ſi ſtatuto cauetur, ut eſt Flor.
2 tut q cęperit lupũ, habeat decẽ ꝓ quolibet, ſi quis cęperit unã
lupã ꝑgnantẽ duobus lupatinis, quot decẽ dẽt habere? & deter
minat, ꝙ unica decẽ tm̃, quia ibi lupatini non hñr pro natis ad
cõmodũ capiẽtis.prętereà in uno corpore ſunt plures animæ,
& labor unicus fuit in capiẽdo, ergo unicũ ꝓmiũ tm̃ debeť, ut l.
Seio, in prin.ff.de an.le.¶ Querit Bal.qd ſi cępi mr̃em cũ lupati
nis iã natis, & dicit unũ ꝓmiũ deberi, ut ar.l.ſed addes §.ſi quis
mulierẽ.ff loca.nã qui ex lacte nutriť, adhuc in uentre vr̃.¶ Fa-
cit ẽt ad q.quidã Are.fecit teſtm̃, & dixit, ſi Titius deceſſerit ſine
filiis ex ſe legitimè natis, inſtituo eccleſiã ſancti Antonii hęre-
3 dẽ, modò Titius deceſſit uxore ꝑgnante q̃ poſteã peperit, quęrĩ
qd iuris? rñdeo, ꝙ nõ hr̃ dictus poſthumus pro nato tp̃e quo pr̃
deceſſit, quia nõ agiť de cõmmodo ventris, qa nihil eſt ſibi re-
lictũ, cũ uerba ſint negatiua, ut l.ea facto.ff.de hær.inſt.& no.in
l.Lucius, in ſi per glo.& doc.eo.ti.& iõ cũ nõ agať de cõmodo
partus, dẽt inſpici uerius, & ueritas verborũ, & eſt clarũ, ꝙ verè
nõ erat natus tp̃e mortis pr̃is, ergo admittiť eccleſia ſancti An-
a tonii.ita dicit Bal.ª in d.l.qui in utero.¶ Tertiò, facit ſm̃ Ioã.de
Pla.hic, ꝙ cũ iſta fictio, ꝙ habeať pro nato importet oĩnò effe-
ctũ cũ ueritate, ꝙ ſi ſtatutũ dicat, ꝙ quicunq; forẽſis, q fuerit ꝯ
b hoſtes, habeať ꝓ ciue, ꝙ iſtud intelligiť quo ad eorũ cõmodũ,[b]
ut hic in glo.alleg.no.per Bar.in l.ſi is q pro emptore.ff.de vſu
cap.in uerſi.pone ergo ſtatuit ciuitas, ꝙ nullus &c.dir, ut ibi, de
quo latius per Bar.in l.ſi maritus.§.Iulia.ff.ad leg.Iul.de adul.&
in l.5.ff.de ſuis & leg.& Bal.in l.oẽs populi.ff.de iuſ.& iure, &
ego dixi latius.ẽ.de iure perſo.§.1.& uide Bar.in l.in urbe.ff.de
ſtatu hom.& qđ dicit hic Io. de Pla.fuit de mẽte Bar.in l.1.&
ibi Ang.Bal.Raph.& Imo.ff.de leg.1.¶ Aduertas tñ, ꝙ ꝑ ꝑ dictũ
ſtatut priuilegiũ non intelligiť eſſe derogatũ priuilegiis, q̃ dan
tur forenſibus, ut no.Bal.Ang.& Imo.in l.talẽ.§.ſi quis ita.ff.de
hær.inſt.& ꝓ hoc adduco qđ hr̃ in l.falſa.§.1.de cõd.& dem.&
ibi Bar.& doc.¶ In ead.gl.in ſi.dic, & eſt rõ quia ẽt tractať de cõ
modo uentris, quia perempta matre, periret & partus, ſm̃ Bar.
in d.l.qui in utero.facit l.prægnantis. & qđ ibi no.per Bar.&
alios.ff.de pę.¶ In gl.in uerſic.fuerit, in fin.dic, de hoc ut dixi ẽ.
eo.§.proat.¶ Vltimò, ſm̃ Io.de Pla.aduertas, ꝙ licẽt detur tutor
4 ei, qui eſt in uentre, nõ tñ datur tutor uentri, ſed curator, ut no.
glo.in rub.ff.de tu.cuius curatoris officium finitur nato poſthu
mo, ut l.prima.§.iandiu.ff.de uentre in poſſeſ.mitten. Et quomo
do conueniatur, dic ut ibi.

ADDITIONES.

a Dicit Bal.Tu uide quod no.ſoluit d.Car.conſi. 60.
b Commodum. Adde tu ꝙ etiam incommoda ab initio ciuilitati annexa, pa
tiatur ciuis ex priuilegio.probat Rom.conſi. 216.

SVMMARIVM.

1 *Tutor in teſtamento datus, & confirmatus, an ſit datiuus, vel teſta-mentarius.*
2 *Tutor confirmatus an præferatur legitimo.*
3 *Geſta a tutore dato confirmando, an valeant.*
4 *Tutor ſi petit ſe confirmari, & iudex negligit, poteſt adminiſtrare.*
5 *Iudex quid facere debet antequam decernat tutelam tutori confir-mato per inquiſitionem.*

Sed ſi emancipato. ¶Datio tutoris filio emãcipato
impuberi nullius eſt momẽti, ni
ſi ꝑ ꝓſidẽ confirmareť.h.d.¶ No.ibi, oĩnò, ꝙ ſi tutor dať a pr̃e fi
lio naturali, & legitimo emãcipato, ꝙ oĩno eſt cõfirmandus, &
ſic imponiť neceſsitas, ut l.ſi cũ exceptione.§.quatenus.ff.de eo
ꝙ met.cau.& eſt ꝯfirmãdus ſine inquiſitione, uel alia inueſtiga-
tione utrũ ſit idoneus necne.¶ In gl.ꝯfirmãdus, in ſi.duo ſunt
uidenda.primò an tutor cõfirmatus, ſit datiuus, an teſtamenta-
1 rius.ſecundò, an talis tutor confirmatus ꝓferať legitimo? † Quò
ad primũ, Dyn.& Bar.in l.1.ff.de confir.tu.dicũt, ꝙ eſt datiuus,
2 tñ ſapit naturã teſtamẽtarii in hoc, quia nõ ſatiſdat,ª ut in l.ſi.
eo.ti.& hoc probať in l.3.ff.de confir.tu.ubi ęquiparat tutorẽ
cõfirmatũ ei, q datus eſt in teſtõ: ſi ſimile, ergo nõ eſt idẽ, ut l.
2 qđ Nerua.ff.depo.¶ † Quò ad ſm̃, utrũ talis tutor cõfirmatus ꝓ-
ferať legitimo, gl.hic vr̃ tenere, ꝙ legitimus ꝓferať, facit qđ tã-
git glo.in l.neq;.C.de cõfir.tu.Sed Mat.Sil.tenet, ꝙ talis ꝯfirma
tus ꝓferať legitimo, ꝓbat ex ordine titulorũ, quia primò eſt titu
lus de confir.tu.quã de le.tu.igiť &c.Idẽ probat hic, ubi dr̃, ꝙ
oĩnò eſt confirmãdus, & hoc cõiter teneť, ut dicit Bar.in d.l.1.
& latè per Bal.in d.l.neq;.Sed aduertas, ꝙ licet ꝓferat legitimo,
admittit tñ datiuũ ſecum, ut l.ſi ut ꝓponis.C.de confir.tu.iõ eſt
ſm̃ Bar.in d.l.1.quia ipſe uerè datus eſt, iõ ſecum aliũ ſibi ſimi-
lẽ admittit.¶ In gl.inquiſitione, ibi.l.uideamus.dic, ꝙ licẽt mr̃
ibi hẽat affectionẽ ad filiũ ſicut pr̃, tñ conſiliũ matris eſt magis
fragile, q̃ pr̃num, ut no.glo.in l.1.C.de confir.tu.iõ magis pr̃i q̃
matri conceditť, ꝙ tutorẽ filio dare poſſit.¶ Quęro, an antequã
3 † confirmetur iſte tutor, poſſit iudex de alio ꝓuidere, & geſta
interim ꝑ dictũ tutorẽ datum ualeant? dic, ꝙ ſic, ut eſt tex.& ibi
no.in l.ſi ut proponis.C.de confir.tu.& hoc ꝓprio motu iudi-
cis, non ad petitionẽ alicuius partis, quia tunc tacendo de dicto
tutore dato a patre, licẽt non legitimè eſt obreptum iudici, iõ
nõ ualerent, ut no.ibi Bar.& Bal.& aduertas, ꝙ ẽt dictus iudex
poſſet poſteã dicto tutori dato adiungere dictum alium tutorẽ
4 confirmandũ. iſte eſt caſus ibi ſm̃ Bal.¶ † Quid ſi petit ſe confir
mari, & iudex negligit eũ cõfirmare, an põt adminiſtrare? dicit
Bar.in l.qui a pr̃e, in ſi.ff.de confir.tu.ꝙ decretiſtæ in rectorib.
eccleſiarum dicunt, ꝙ ſic, in c.1.de ſup.ne.prę͂la.& ibi per Inn.
5 † Quid debet facere iudex, antequam decernat tutelã confirma
to per inquiſitionẽ? dic, ꝙ debet prius pronunciare ipſum ido-
neum, alias non ualeret actus, quod bene no.in practica. Iſte eſt
tex.& ibi Bar.in l.tutores, in ſi.ff.de confir.tu.&c.

ADDITIO.

a Satiſdat. Adde Bar.in l.2.C.de confir.tu.& in rub.ff.de eo per quem fac. erit.
Pet.de Anch.in cle.2.de teſt. Alex.conſi.141.

Qui teſt. tut. dari poſſunt.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfa. põt eſſe tutor, & põt tanquã tutor patrem in ius ſine venia vocare, & in cauſis tutelaribus eſſe in iudicio ſine conſenſu patris.*
2 *Error quando vitiet tutelam.*
3 *Mutus vel ſurdus tutor dari non poteſt, licèt poſſit eſſe procurator.*
4 *Mutus vel ſurdus an poſſit dari curator.*
5 *Conſenſus qui obliget patrem pro filio.*
6 *Præſentia patris ſine contradictione quando habeatur pro conſenſu.*
7 *Pater an teneatur inſolidum, vel de peculio, pro tutela geſta à filio.*
8 *Paterfa. quando videatur agnoſcere tutelam filio ſuo delatam.*
9 *Pater ſimul cũ filio agens in eodẽ inſtrumẽto, filio cõſentire videtur.*
10 *Seruus an tutor dari poſſit, & nu. 11.*
12 *Seruus an habeat teſtamenti factionem.*

DAri autem. Totus iſte ti. diuidiť in quinq; par
tes. Primò, q poſſunt tutores dari.
Secundò, quõ ſeruus alienus põt in teſtõ tutor dari.
Tertiò, qñ furioſus uel minor tutor dať. Quartò, qñ
ad certũ tp̃s, uel ſub ꝯditione, uel certę rei dať. Quintò, qñ filiis,
uel filiab.dať, quibus datus uideatur. Secunda ibi, ſeruus aũt.ter
tia ibi, furioſus. quarta ibi, ad certũ tp̃s. quinta ibi, ſi quis filia-
bus. Et hoc principiũ ſubdiuiditur in quatuor partes. Primò, ꝙ
paterf.& filiusfa.põt tutor dari. Secũdò, qñ ſeruus ꝓprius datur
cũ libertate. Tertiò, qñ ſeruus ꝓprius dať ſine libertate. Quartò,
quãdo credebať liber. Et h.d. Paterfa.& filiusfa.& ſeruus ꝓprius
ẽt ſine expreſſione libertatis dari põt in teſtamento tutor, dum
1 modò non ignoranter detur, ut liber.¶ † No.ꝙ filiusfa.põt fun-
gi munere tutelæ. Et eſt rõ, quia in his q̃ ſunt publici iuris, non
curatur patria ptãs, ut l.iã quod §.fin.ff.ad Treb. Ex quo ſequiť
ꝙ filiusfa.

ꝙ filiusſa.tutor pt prem in ius ſine venia vocare, vt l.q̃ſitum.ff.
de in ius vo.ꝙ pôt eſſe in iudicio ſine cõſenſu pris, vt no. glo.&
Bar.in l.fi.§.neceſſitatẽ.C.de bo.q̃ lib. ¶No. ꝙ ſeruus ꝓprius cũ
libertate poteſt dari tutor.¶No.ꝙ eo ipſo, ꝙ dñs ſeruũ propriũ
dat tutorẽ filijs ſuis, licèt nõ exprimat libertatẽ, tñ eũ liberũ ac
tutorẽ relinquere vr̃, ſicut qñ ipſum hęredẽ inſtituit, qa aliter
tutor, vel hæres eſſe nõ pôt, niſi ſit liber, vt l.pe.C.de ne.ſer.hæ.
2 inſt.¶†No.in ver.planè, ꝙ error in qualitate, vel ꝯdõne pſonæ
tutoris, vitiat ipsã dationẽ, ẽt ſi ſit error in re ꝓpria nouiter ob
uẽta, in qua eſt tolerabilis ignorãtia, vt in gl. & an error impe-
diat ꝯ̃ctum, vel dñij tranſlationem, vel alterius iuris, vel actus,
3 vide latè p Bar.in l.1.ff.de offi.procu.Cæſ.¶†In gl.1.in fi.dic, &
eſt rõ, ut ibi: ac ẽt, qa tutor dẽt ſuam auctoritatem interponere
loquẽdo, vt l.ẽt, & ibi gl.& Bar.ff.de au.tu.& clarum eſt, ꝙ mu
tus non pôt loqui, nec ſurdus audire, igit̃ &c. vt l. diſcretis.C.q
teſt.fa.poſ.ſed mutus, vel ſurdus bene pôt dari procurator ad
4 negotia, vt l.mutus, in fi.prin.ff.de ꝓcu. ¶†Sed an poſſit dari cu
rator? vr̃ ꝙ ſic, qa curator dat bonis, vt no.ĩ.eo.§.certè. Sed cũ
curator habeat agere in iudicio, & cãs defendere, ſatis vr̃, ꝙ nõ
poſſit; immo vr̃ inhibitio eſſe, & in tutore, & curatore, vt C.qui
da.tu. poſ.in rub.vbi pariſicant̃, facit l.luminib.eo.ti.ſm Io.Fab.
¶In gl.filiusf.in fi.de hoc dic plenius, vt per gl.in l.2.in princ.ff.
ad mu.& plenius p Bar.in l.ſi cũ dotem.§.trãſgrediamur. ff.ſol.
5 ma.vbi concludit, qñq; pr̃ cogit̃ conſentire, non tñ, ſeſe obliga
re, & tũc conſenſus eũ non obligat, vt l.non ſolũ.§. neceſſitatẽ.
C.de bo.q̃ lib.qñq; pôt conſentire, & ſe obligare: tunc ſimplici-
ter cõſenſus eũ obligat, vt no.in d.§.neceſſitatẽ. qñq; nõ pôt co
gi cõſentire, nec ſe obligare, tũc ſimplex conſenſus eũ non obli
gat, niſi de peculio.l.Lucius Titius.& ibi Bar.ff.de admin. tu. &
no.in l.1.§.1.ff.qđ iuſſu. Sed in l.filius.ff.de tu.ſic dicit, ꝙ quod-
dam eſt munus publicum auctoritate, & vtilitate, & tũc pñtia
6 †pris ſine ꝯ̃dictione hr̃ pro cõſenſu, vt l.2.ff.ad muni.quoddam
eſt munus publicum auctoritate, ſed nõ vtilitate, vt tutela, &
tũc ſi pr̃ expreſſe cõſentit, tenet̃ d.l.ſi filius. ſecus ſi tacet, & hoc
verum, ſi tutela eſt datiua.Si verò teſtamẽtaria, tũc (ẽt ſi expreſ-
sè conſentiret) non teneret̃ niſi de peculio, vt l.Lucius Titius.ff.
de admi.tu.Et rõ drię eſt, vt dicit Bar.in d.l. Lucius.quia in tute-
la in qua requirit̃ ſatiſdatio, pôt pr̃ cogi filio cõſentire, & p eo
ſe obligare, vt l.ſi quis inter tres.§.ſi qs creabit̃.ff.de excu.tu. cũ
ergo poſſit cogi, meritò conſenſus hr̃ pro ꝓmiſſione, q̃ rõ ceſ-
7 ſat in tutore teſtamentario.¶†Tu verò dicas, cum quęrit̃, an pr̃
teneat̃ inſolidum, vel de peculio, ꝓ tutela geſta a filio, aut eſt tu
* tela teſtamẽtaria, aut datiua. Primò caſu, ſi pr̃ ignorauit* tutelã,
ſiue non tenet̃ ſolum de peculio, vel de in rem verſo, vt d.l. Lu-
cius. Secundò caſu, qñ eſt tutela datiua, aut filius erat factus de-
curio de conſenſu pris, & tunc pr̃ tenet̃ inſolidum, ſiue ignora
* uerit* tutelam filii, ſiue nõ, vt l.1.C. qđ cũ eo. Aut filius nõ erat
decurio, vel ſi erat, fuit creatus ꝯ̃ volũtatem pris, & tũc pr̃ nõ
tenet̃ inſolidum, ſed de peculio, vt d.l.1. Hoc verum, ſi pr̃ non
agnouerit tutelam, ſed ſi agnouit, tũc tenet̃ inſolidum, vt d.l.ſi-
liusſa.ſed ſi expreſsè ꝯ̃diceret pr̃ noiationi factæ de filio, tũc in
nihilo teneret̃, vt l.1.C.de filiisſ.& quẽad.pa.pro his tene.li.to.
8 ¶Quæro† pro declaratione ꝓdictorũ, qñ prſa. videat̃ agnoſcere
tutelam delatam filio ſuo? dic, ſi conſentit filio gerẽti tutelã, vel
ipſe pr̃ geſſit, ſiue quoquo mõ attigit tutelã, ut qa ſcripſit filio,
* ut diligenter tutelã gereret, cũ ſciat periculũ ad nos* pertinere,
non tñ vr̃ agnoſcere monendo filium, ut diligenter agat tute-
lam nõ adijciendo alia uerba, q̃ agnitionẽ habeant demõſtrare,
9 & iſta ꝓbantur in d.l.ſi filiusſa. ¶†Ad unũ aduertas,* ꝙ ſi in eo
a dẽ inſtr̃o eſt pr̃, & filius deſcriptus, licèt non dicat̃, ꝙ filius illud
facit cũ conſenſu pris, tñ pr̃ vr̃ cõſentire filio, ut no. Dy.& Bar.
in l.cũ pr̃.§.libertus, in fi.ff.de leg.2.& no.Ang.& Imo.in l.is q
hęres.§.fi.ff.de acq.hę.& hoc pp pñtiã pris, & quia patit̃ ſe de-
ſcribi una cũ filio in eodẽ inſtr̃o, & pôt ẽt dici, ꝙ ſit fauor pu-
pilli, ut l.cũ oſtendimus.§.fi.& qđ ibi gl.in uer.iure legitimo, &
10 Bar.ff.de fideiuſ.tu.¶†In gl.teſtamẽto.in fi.dic, ꝙ ubi ſeruus ſit
datus a iudice, & adminiſtret, dñs ſerui tenetur utili actione tu-
telæ de peculio, ut ff.de eo per quem fa.erit.l.1.§.proinde.ita di
cit Saly.in d.l.in ſeruili. Et rõ, quare non pôt dari a iudi.eſt, quia
præſes non poteſt dare libertatẽ.l.fi.ff.de nat.reſt. pôt tñ ſeruus
ſine libertate dari procurator ad negotia, vt l. ſeruum quoque,
in prin.ff.de procu.¶In gl.directam.ibi, hic ſuum ſciebat &c.cõ
clude in hoc ſecundum Io.de Are. & Bar. in l. ſi hæreditas.§.fi.
ff.de teſt.tu.aut teſtator credidit eum libertum, & non valet, vt
ff.eo.ti.l.ſi quis tutorem.& ĩ.eo.§. planè. aut ſcit eum ſeruum,
11 & tũc,† aut eſt proprius, aut alienus, ſi proprius, aut prouidet
de eius libertate, & ſtatur eius prouiſioni, vt eo.tit.l.qui tutelã.
§.pe.ſm ueram opi. aut non prouidet, ſed ſimplr̃ dedit tutorẽ,

& tunc liber erit directò? vt C.de ne.ſer.hę. inſt.l. cũ quidã, ut
hic.aut ignorat propriũ, & vr̃ data fideicõ.libertas, arg.huius §.
aut erat alienus, & tũc aut fuit datus tutor, cũ liber erit, ꝙ tunc
erit tutor, vt d.l.ſi hr̃ditas.§ fi.1.reſp.aut fuit datus purè, & tũc
fideicommiſſaria libertas vr̃ ei data, & erit redimendus, & ma-
1 a numittẽdus. vt d.l.fi.2.reſp.¶In ea.gl.in fi. dic ſm Io. Fab.† qđ
immo ſeruus hẽt teſtamẽti factionem, cum adiicitur libertas,
vt ff.de le.1.l.ſi ſeruus legatus. & l.pe.C.de nec. ſer.hæ.inſt. ¶In
gl.datus.ibi, quiſquis. an aũt quis pſumatur ſcire vires ſui prĩ-
monij, & qđ eſt ſui patrimonii, vide q̃ plenè ſcripſi ĩ. qui manu
mi.nõ poſ.§.in fraudem.¶In ea.gl.in fi.ꝯ̃ hoc vr̃, quia agẽdo nõ
habet cauſam iuſtam ignorantiæ, etiam qui in alterius ius ſuc-
cedit, vt l.qui in alterius.ff.de regu.iu.ſed clarum eſt, ꝙ teſtator
agit dãdo tutorem, igitur &c.ſed reſpondet Io.Fab. ꝙ iſtud ob-
tinet, quando agitur in iudicio, non ſic in actibus extraiudicia-
libus.ff.pro ſo.l.fi.& facit, l.2.cum ibi no.C.de iur.emp.

ADDITIONES.

* Agnouerit. in uet.exempl.
* Agnouerit. in uet.exempl.
* Ita in omnib.exempl.legitur, quod probo, ſi modò, ſcias, legas, ut ſint uerba patris ſcribentis.
a Aduertas. Adde & ꝙ ſi in inſtr̃o dicatur, patre præſente & cõſentiente, ꝙ pro pter hoc non dicitur ſe obligare, vt no.dicit Bar.in d.l.Lucius. & pro.d.Ang. facit ꝙ uoluit Pau.de Caſt.conſi.275.ꝙ ſi ille ad quem cura legitima pertinu bat fideiuſſit pro tutore datiuo, quòd uidetur conſentire illi dationi.

SVMMARIVM.

1 *Pater an poſſit inſtituere ſpurium, vel aliquid ei relinquere.*
2 *Promouens inhabilem ad dignitatem, videtur cum eo diſpenſare.*
3 *Intellectus l.actus.ff.de reg.iur.*

Seruus autem. ¶Alienus ſeruus ſub condõne libertatis
futuræ tutor in teſtõ creari pôt, ꝓprius
aũt ſub conditione ꝓdicta, tutor inutiliter dat̃.h.d.No.ꝙ ſeruus
alienus non dat̃ ſimpliciter tutor. ¶ No. ꝙ tutor inhabilis tpe
dationis poteſt dari, cũ habilis erit, facit l.in tps.ff. de hær. inſti.
1 Quod facit ſm Ang. Bal.& Imo.ibi, ꝙ licèt † ſpurius non poſſit
inſtitui a patre purè, neq; ei aliquid relinqui, neq; inter viuos,
neq; in vltima volun. neq; directò relinquẽdo d.ſpurio, neq; p
medias perſonas, vt l.2.cũ no.per gl.Bar.& Bal.C.de nat. lib. &
no.Bar.in auct.ex amplexu.C.de ince.nup.& latè p eũdem in l.
fi.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iu. tñ p patrem relinqui pt dicto
filio ſpurio hac conditione, cũ capax erit, vel cum legitimatus
erit, vt ibi.& hic, qđ eſt no.¶No ꝙ ſeruus proprius non pôt da
ri tutor ſub dicta conditione, cum liber erit, cũ dictus teſtator
poſſit ſeruo ſtatim libertatẽ relinquere.¶No.ꝙ requiritur, ꝙ li
bertas ꝓcedat tutelã, & ſic tutela repetiat pſonam habilẽ, & iõ
ſm Io.de Pla.in his caſib. oportet intellectum iuris ſemper ꝓce
dere, requirẽtem, habilem perſonę, ĩ.ti.1.in prin.ibi, in capite li
bero.vnde ex iniũctione tutelę facta ſeruo proprio, inſurgit ex
tacita legis diſpoſitione directa libertas, q̃ eſt habilitas ad tute
2 lã.¶†Ex quo infert, ꝙ promouens aliquem inhabilẽ ad aliquã
a dignitatẽ, vel miniſterium, vr̃ cum eo diſpenſare, * & eum ha-
bilitare.vt l.quidam conſulebat.ff.de re iu.& eſt tex. in l.idẽ Vl-
pia.ff.de excu.tu.de quo latè per Inn.in c.veniens, de fil. pręsb.
de quo latè per do.meum Io.de Imo.& Ang.in d.l.quidam con
ſulebant.& per Bar.in l.2.C.ſi ſer.aut lib.ad decu.aſpir. li.10.&
per gl.no.in c.ſtatutum.in prin. in ver. literarum. de reſcr.in 6.
& per Pe.de Anch.in c.1.de præbẽ.in 6. Et concludit ſm Bar.in
d.l.2. videlicet, ꝙ qñ eſt defectus in perſona electi, & deputati,
ſuper quo defectu eligens poterat diſpenſare, præſumimus di-
ſpenſare ſi ſciat, vt l.quidam conſulebant. & no.C.de nup.l.im-
perialis.& ibi vide doc.ſi verò diſpẽſare non poterat, vitiat̃ ele
ctio, vt d.l.2.¶In gl.no.modo ibi.l.ſed ſibi.ſed dic, ꝙ hoc nõ eſt
verum, immo inutilis adiectio ibi vitiat̃, vt ibi hr̃. ex quo ſequi
tur, ꝙ erit tutor, per d.l.ſed ſibi.in verſic. vtrum, & ſic ſecunda
opi.erit vera.¶In ea.glo.ibi, quia ſic non eſſet drĩa.dic licèt Pla-
cen.mereatur reprehendi, tamen ratio glo.reprehenſiua nõ pla
cet mihi per l.ſi hæreditas.in §.fi.ff.de teſt.tu.ibi, quid enim in-
tereſt, ſuum ſeruum an alienum tutorem ſcripſerit &c.cum pu
pilli fauore, & publicæ vtilitatis aſſumpta ſit libertas in perſo-
na eius, qui ſcriptus eſt tutor.Sed opi.Pla.non eſt bona, quia eſt
contra

ADDITIO.

a Diſpenſare. Vide pulchrè Rom.conſi.246.& 307. latè in conſi. Oldra. à conſi. 325.uſque ad 332.

contra iſtum tex. qui dicit, ꝙ ſeruus proprius inutiliter daẽ tu-
tor, cũ liber erit. Præterea intelligendo hũc tex. prout intelligit
Pla. nullum dubium haberet, quia pendente ꝯditione non eſſet
tutor, vt ff. de contrah. emp. l. hæc venditio, igitur &c. facit l. La-
3 beo. ff. de Car. ¶ In ea. gl. in fi. dic, ꝙ illa l. actus hẽt locũ, qñ daẽ
tutor a iudice, non qñ a teſtatore, quia teſtamentaria tutela be-
ne recipit diem & conditionem, q̃uis non datiua, vt ſ. proxi. §.
& no. j. eo. §. certè. ff. co. l. tutor datus. & l. ſi quis ſub cõditione.
ff. de teſt. tute. ſed ſm Io. Fab. ſalua gl. ꝙ actus legitimi non reci-
piunt diem vel conditionem prohibitiuam; ſed iſta conditio eſt
prohibitiua in odium domini, qui ſibi potuit ſtatim prouidere
dando libertatem: quod facere non potuit, quãdo dat alienum
ſeruum tut. ideo valet tutoris datio ſecundum doc.

S V M M A R I V M.

1 *Inhabilis datus tutor, intelligitur cum habilis erit.*
2 *Furioſo an poſſit beneficium conferri.*
3 *Electio an in tempus conferri poſſit.*
4 *Pater minor 25. ann. poteſt in teſtamento filijs ſuis dare tutorem.*

Furioſus. ¶ Tutor creatus, qui eſt inhabilis rõne alicuius
accidentis annexi, tp̃ale impedimentum pſtan-
tis, eo ceſſante, tutor efficaciter erit. h. d. ¶ No. quòd licèt furio-
ſus ſit datus tutor in teſtõ, non tñ ipſo iure & funditus vitiaẽ tu-
telæ datio. ¶ No. ꝙ minor 25. ann. põt dari in teſtõ tutor, ſed nõ
adminiſtrabit, donec fuerit legitimæ ętatis. ¶ No. ꝙ qñ inhabilis
daẽ tutor, intelligitur cũ habilis erit. ¶ In glo. 1. ibi, furioſus. hoc
1 vr̃ mirabile, ſm Io. Fab. q̃a in inſtitutionib. & legatis eẽt ſecus,
ſi inſtitutus vel legatarius eſſet inhabilis, vel incapax tp̃e mor-
tis, vt j. de hære. qnali. & diffe. §. in extraneis. Sed reſponde, ꝙ tu
tor daẽ ad prouiſionẽ alterius nõ ſui: & iõ eius inhabilitas non
impedit, quin valeat vt valere põt; ſed illi ad ſui commodum re
cipiunt, vt ff. ad Treb. l. cogi. §. hi qui. ¶ Iſte tex. facit, ꝙ ſi furioſus
conſtituaẽ procurator, valet ꝯſtitutio, & poteſt exequi furore
2 ceſſante; & ita põt intelligi l. 2. ff. de ꝓc. ¶ Et ẽt vr̃, ꝙ † furioſo poſ
ſit conferri beneficiũ, cũ ñedũ prouideaẽ perſonæ ſuæ, ſed ẽt ec
cleſiæ, & ſic ad vtilitatẽ alterius, ſed hoc nõ placet Io. Fab. cum
collatio non poſſit eſſe in pẽdenti, vt extra de elec. c. 2. in 6. ¶ Et
aduertas, ꝙ iſte §. non ꝓcederet ſi furioſus, vel minor daretur a
iudice, ẽt ſub cõdõne, vt diceẽ j §. prox. & interim donec iſte
eſt tutor datus a iudice, nõ venit legitimus, vt l. ſi q̃s ſub condi-
tione. ff. de teſt. tu. & ſic interim dabiẽ tutor a iudice ſub tacita
conditione, q̃ de ſe intelligiẽ, ſed ſub expreſſa nõ poſſet, dicit gl.
in l. muto. § ſub conditione. ff. de tut. & j. de excu. tu. §. ſed ſi te-
ſtamẽto. qđ tñ intelligit, vt no. Bar. in l. furioſus. ff. de tu. ¶ No. ẽt
ex iſto §. ſm Io. de Pla. ꝙ non inſpiciẽ tp̃s quo actus geritur, ſed
3 tp̃s quò effectus conſumatur. ¶ † Quod inducit ad cõditionem,
ſi ſtatutum dicat, ꝙ quicunq; fuerit in aliquo officio, nõ poſſit
habere officium hinc ad tres annos, ꝙ ſi ante finitos tres annos
eligatur ad officium inchoandum poſt tres annos, ꝙ ualet ele-
4 ctio, argu. huius tex. & l. quęro. §. Lucius. ff. de teſt. in. ¶ † Quæro
an paterfa. minor 25. ann. poſſit in teſtamento filijs ſuis tutorẽ
dare? dic ꝙ ſic, ut eſt tex. in l. 3. §. quamuis. ff. de admi. tu. ita di-
cit Bar. in l. quæro. §. Lucius. ff. de teſta. tuto.

S V M M A R I V M.

1 *Tutor poteſt dari a teſtatore puro, & ſub conditione; à iudice autem non poteſt dari ſub conditione. nu. 2.*
3 *Tutor an ad vnam rem tantum dari poſſit.*
4 *Tutor datus ad vnum articulum non cogitur conficere inuentariũ.*

Ad certum tempus. Hoc dicit in ſumma. Ad certũ
tp̃s, uel ex certo tp̃e, vel ſub cõ-
ditione, & ante hæredis inſtitutionẽ tutor dari põt, ſecus aũt ad
rẽ certã, uel cãm. h. d. ¶ No. ꝙ tutor debet dari uniuerſitati bo-
norũ, & nõ particularitati. ¶ No. ꝙ tutor principaliter daẽ ꝑſo-
næ, & nõ rebus, concor. l. in copulandis. C. de nup. ¶ In glo. poſ-
ſe dari, in fin. dic, & eſt rõ differentiæ ſm Io. Fab. quia actus iudi
ciarius non põt ſtare in ſuſpenſo, ut l. quemadmodum. ff. de iu-
dic. Sed Bart. in l. muto. §. ſub conditione. ff. de tut. damnat hoc ꝑ
1 l. j. §. biduũ. ff. qñ ap. ſit. Vnde dic, ꝙ rõ eſt, quia † qñ teſtator dat
tutorem ſub conditione, & ſic non plenè prouidet filio, ſucce-
dit prouiſio iudicis, qui ſupplet defectum teſtatoris, & dat tu-
torem datiuum; & ſic nullo tempore reperitur pupillus ſine tu
tore; ſed qñ iudex dat ſub conditione, non eſſet aliquis, qui ſup
plere poſſet iſtum defectum, & damnoſum eſſet pupillo; igitur
&c. ita dicit Cyn. in rub. C. de teſt. tut. & Bar. in l. muto. §. 1. ff. de
2 tuto. ¶ † Aduertas ꝙ illud qđ dicitur, nõ poteſt dare tutorẽ ſub
cõditione, eſt uerũ, expreſſa, ſed ſub tacita, ſic, ut l. furioſus. ff. de
tut. ita dicit Barto. in d. l. muto. §. 1. Et tene menti ad intellectũ il
lius §. ſub cõditione. quia ibi illa uerba nõ faciunt conditionẽ,
quę tutoris dationem ſuſpendat; ſed bene faciunt cõditionẽ, q̃
ſuſpendit adminiſtrationẽ, ut talis expreſſio facta a iudice intel
ligatur facta ſm ꝙ tacitè inerat; aliás tutoris datio uitiareẽ, ut
ibi patet, ita dicit Bar. in l. 1. circa prin. ff. de cõdi. & dem. in uer.
inſtatur ergo ꝯ prædicta, quod no. ¶ In gl. certę cauſę, in fin. ſi
3 quis † aũt daret ſimpliciter tutorem, poſteà prohiberet admini-
ſtrare certas res, bene valeret, ar. l. plenũ. §. 1. ff. de uſu & hab. ar.
l. ꝓ ſeruũ. §. 1. ff. eo. ti. ſed cuidã uniuerſitati, putà bonis Italicis,
vel bonis ſitis in territorio Aretij, licèt de ſtricto iure nõ teneat
datio, vt l. ex facto. la grande. ff. de hære. inſt. tñ de conſuetudine
admittitur, & hoc eſt quod dicit Iuriſconſultus: & hoc iure vti-
mur, in d. l. ſi tñ. & ſic ex vſu magis comprobaẽ, q̃ ſcripta rõne.
Et dicit Iaco. ꝙ ſi teſtator daret tutorem rebus, quæ ſunt in tali
villa, ꝙ non valeret datio: ſecus in rebus, quæ ſunt in vna pro-
uincia, ſm dictam rationem, & hodie ſi daret tutorem rebus, q̃
ſunt in tali ciuitate, cum habeat hodie quælibet ciuitas ſuũ ter-
ritorium, hr̃ in ſuo territorio loco principis, vt l. ſi. in ſi. cũ glo.
& ibi Cy. C. de præſc. lon. temp. & ſic ſi territoria ſunt diſtincta,
talis datio valet: ita no. Bar. in l. certarum. ff. de teſta. tu. & facit
optimè tex. & quod ibi no. in l. quæro. ff. de ſol. curator autẽ ad
vnam litem, & ad vnam rem dari poteſt, vt l. qui habet. §. ſi. ff. de
tute. & l. 1. C. de in lit. dan. tut. Et ratio dr̃iæ eſt, quia curator daẽ
principaliter rebus, vt in l. copulandis. C. de nup. & tutor prin-
cipaliter perſonæ. ¶ Adde tñ, ꝙ aliqñ tutor datur ad vnam rem
tantum, vt ad adeundam hæreditatem, vt l. cum in vna. §. 1. ff. de
appel. & ibi gl. & doct. licèt ibi Ange. teneat, ꝙ debeat dari ſim-
pliciter, quando expedit pupillo adiri hæreditatem: ſecus ſi da
retur expreſsè ad dictum actum adeundæ hęreditatis, quia non
valeret, vt d. l. certarum. ꝙ tamen in d. l. cum in vna. & Raph. &
Imo. reprobant, quia immo ſpecialiter poteſt dari ad adeũdam
hæreditatem, vt ibi. Et eſt ratio, quia tutelæ datio non eſt confir
mata, niſi adeatur hæreditas, vt l. ſi nemo. ff. de teſta. tut. unde vt
tutor datus in teſtamento confirmetur, poteſt dari tutor ad illũ
actum, vt adeatur hæreditas, & ſic vt tutela data in teſtamento
confirmetur, vt infra de Attil. tut. in princip. & l. ſi nemo. & ibi
4 Bar. ff. de teſt. tut. ¶ † Et talis tutor datus ad unum articulum tan
a tum, non cogitur conficere inuentarium, [a] ſicut nec tenet confi
cere curator ad lites, tantum, vt no. in l. de creationibus. C. de
epiſ. aud. ita dicit Bar. in l. hæreditas, in prin. ff. de teſt. tu. & Imo.
in d. l. cũ in vna. §. 1. ¶ Si aũt pupillus habet vnam rem tm̃, in iu
riſdictio vnius iudicis, ille iudex poteſt tali pupillo tutorẽ dare,
de quo j. de Attil. tut. §. ſed hoc iure. & in §. datus. infra de excu.
tu. ¶ Quando autem pupillus eſſet ſub vno iudice, & haberet bo
b na in territorio alterius [b] iudicis, quis dabit tutorem, vide l. pu
pillo, cum ibi no. plenè per Bar. ff. de tu. & cura. da. ab his.

ADDITIONES.

a Inuentarium. Adde Spe. in ti. de actore §. 1. ver. impuberes. & Bal. conſil. 11. lib. 1.

b Alterius. Adde ut per Rom. conſi. 350. vbi ponit quando non datus eſt executor in teſtamento, & teſtator habebat bona in diuerſis prouincijs, quis debet exequi, cum teſtator bona diſtribuenda reliquerit.

S V M M A R I V M.

1 *Maſculinum an & in quibus caſibus comprębendat fęmininum.*
2 *Fęmininum an comprehendat maſculinum.*
3 *Poſthumus an veniat appellatione filij.*
4 *Nepos an appellatione filij contineatur.*
5 *Veritas loquendi per nomen, filios, vel liberos, an attendatur in idiota, ſicut in literato.*
6 *Verba notarij intelligenda ſunt ſecundum iuris interpretationem.*
7 *Dicta teſtium quando non poſſunt redigi in latinum, conſilium eſt quod vulgariter ſcribi debeant.*

Si quis filiabus. ¶ Appellatione filij, poſthumi primi
gradus continentur. Appellatio verò
liberorum nepotes, neptes, & cæteros deſcendentes amplectiẽ,
& appellatione poſthumorũ, tàm poſthumi primi gradus, q̃ vl
terioris continentur. hoc dicit. ¶ No. quòd appellatio filij com-
prehendit tàm natum, quàm naſciturum. ¶ No. quòd pinguior
eſt appellatio liberorum, quàm filiorum. ¶ No. quòd appella-
tione filij non continẽ nepos, ſed appellatione liberorum ſic.
¶ No.

¶No. ꝙ appellatione natorum comprehendunt̃ ẽt non nati, qñ
de eorum fauore tractat̃, de quo dic, vt dixi ſ. ti. 1. ſ. cũ autem.
1 ¶ †In gl qa filij. ibi, & l. ſeruis legatis. in hoc articulo[a] an maſcu-
a linũ contineat fœmininũ,[b] diſtingue, ꝙ aut maſculinum[c] pro-
b fertur à l. communi, aut a ſtatutis, aut a teſtatore, aut contrahẽ-
c tibus, aut a iudice, aut a ſuperiore, in reſcriptis, aut priuilegijs.
Primo caſu, ſi materia eſt indifferẽs, maſculinũ comprehendit
fœmininum; fallit qñ diuerſitas rationis aliud perſuaderet, vt l. ſi-
cut. in prin. & ſ. ſi. ff. de ope. lib. Secundo fallit, qñ ageretur de
odio irrationabili, vt l. patri. & ibi Bar. ff. de adul. & l. quiſquis.
C. ad l. Iul. maieſt. aliàs verò cõprehendit, ſiue agat̃ de fauore,
ſiue de odio, ẽt ſi per verba proprij nominis proferatur per id
qđ habetur in ſ. quib. in 2. conſt. C. vbi autem materia eſt indif
ferens, & tũc non comprehenderet. vt l. 1. ff. de leg. iu. coniũcta
l. fœminę. ff. de re. iu. ¶ Secundo caſu principali, aut ſtatutum eſt
ſecũdum, aut præter ius. & tunc eſt dicendum prout ſtatuit̃ de
iure communi, cũ eadem ſit ratio, ar. l. omnes pop. cũ ſua mate
ria. ff. de iuſt. & iu. & no. Bar. in l. quicquid adſtringẽdę in ſi. prin
ci. ff. de ver. ob. Si autem ſi ꝯ ius cõmune, tũc licet fuerint opi.
potes concludere ſecundũ do. meũ Io. de Imo. in l. ſi ita ſit ſcri
ptum. in prin. ff. de leg. 2. videlicet, ꝙ aut prolatũ eſt ꝑ verba ſin
gularitatẽ importantia, non ꝑ terminum appellatiuum, ſiue cõ
munem, & non cõprehendit fœmininũ. per l. ſi quis Titio. cum
gl. ff. de teſt. tu. ſed ſi eſt ꝓlatum ꝑ appellatiuũ maſculinum, tũc
non comprehendit fœmininũ, qa tale ſtatutũ, ex quo eſt ꝯ ius
cõe, ſtrictè eſt intelligendum: & tunc nõ comprehendit fœmini
num ex proprio ſignificato, ſed ex interpretatione, vt not. Bar.
in d. l. quicqd aſtringendæ ff. de ver. ob. iõ tũc non cõprehendit
fœmininum, vt ibi voluit Dy. & bene, licèt Cy. contra, & nõ be
ne, in l. quicunque. C. de ſer. fu. & Arch. 16. q. 4. in c. ſi quis ſua-
dente. Si aũt ſit prolatũ ꝑ ſignũ, ſi qs; tunc ſi adiciat̃ ſibi nomen
appellatiuum maſculinũ, vt ſi qs equus, tunc non comprehen-
deret, eadem rõne: ſed ſi daret̃ terminis communis, puta homo,
tũc ſm̃ Bar. comprehenderet, qa homo ea ꝓpria ſignificatione
comprehẽdit vtrunq; ſexum, l. hominis appellatione. ff. de ver.
ſig. Sed ſecundum do. Io. illud verum, qñ ſimpliciter profert̃
nomẽ hõ, vt ibi; ſecus vr̃, qñ profert̃ cũ adiectiuo maſculino,
qa tunc adiectiuũ determinatũ ad ſexum maſculinũ vr̃ trahe-
re terminum cõmunem ſequentem ad ſexũ maſculinum, cum
indeterminatum trahit̃ ad ſpecificũ, & ſecundum illud declare
tur. l. Titia. ſ. Lucius. ff. de leg. 2. cum ibi no. Idem vr̃ dicendũ ſi
ſimpliciter dicat, ſi qs, ꝑ l. 1. ff. de ver. ſig. vnde ſecundum Bar. ẽt
tunc ſubintelligit̃ terminus cõmunis. Sed ſecundum do. Io. nõ
cõprehẽdit ex ꝓpria ſignificatione fœmininũ, immo tunc po
tius ea interpretatione, ꝑ l. 1. ſ. de co. ff. de proc. & ſequit̃ Bald.
in l. ſi qs in tantam C. vnde vi. Vel dicit do. Io. ꝙ poteſt dici qñ
ſimpliciter proferi verbum, ſi qa, in ſtatutis ẽt exorbitãtib. a iu
re communi comprehendit fœmininum, ſi eſt eadẽ ratio ſicut
in iure communi comprehenderet̃: non ex eo, qa comprehẽ-
dat ex proprio ſignificato, ſed ea vi regulę antiquæ naturæ, in
d. l. 1. ff. de ver. ſig. argu. no. in l. ſi qs ſeruo. C. de fur. & hoc mo-
do poteſt ſaluari opi. Bar. ¶ Nec ob. d. l. 1. inquãtũ dicit cõprehẽ
dit, & ſic videt̃ velle, ꝙ ex proprio ſignificato comprehendat,
qđ intelligo ex interpretatione, ꝑ id qđ habet̃ in l. liberorum.
eo. ti. ff. de ver. ſig. & d. ſ. de eo. & l. 1. ſ. 1. ff. de conſt. pecu. & ſimi
lis reſponſio dat̃ ꝑ Bar. in d. l. liberorum. ad l. ſenatus. ff. de ri.
nup. ¶ Tertio caſu principali, qñ profertur a teſtatore, tunc ſi
tractatur de fauore comprehendit, ſecus ſi de odio, vt no. gl. in
d. l. ſi ita ſcriptum. Quod limita, niſi proferatur per nomẽ pro-
priũ, quia tunc non cõprehenditur fœmininũ in materia fauo-
rabili, vt voluit gl. in d. l. ſi quis Titio. ¶ Quarto principali caſu,
qñ a ꝯhentibus profertur: & Bar. in d. l. 1. vr̃ idẽ velle, quod qñ
profertur a teſtatore: Secus, & ꝯrium tenent Guid. de Suza. &
Archi. poſt eum in d. c. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. per l. veterib. cũ
materia. ff de pac. & ꝙ aliud ſit in teſtamentis, in quibus ſit ple-
nior interpretatio per l. in teſtamentis. ff. de re. iu. Et per hoc vr̃,
ꝙ ſi recipio emphyteuſim pro me, & filiis meis, non compre-
hendantur fœminæ, ea quo non eſt expreſſum, quod no. & ſe-
quitur Ioã. de Imo. ¶ Quinto caſu principali, qñ ꝓfertur a iu-
dice, conclude, ꝙ aut profertur ſententiando, & quia ſententia
eſt ſtricti iuris, vt l. 1. C. ſi plur. vna ſent. tunc non comprehen-
dit. Facit quod no. Cy. in l. libertinũ. C. de interd. ma. ſi aũt ꝓfe-
ratur ſtatuendo, & tunc ſi eſt ſecundum ius cõe, vel præter iua,
vr̃, ꝙ comprehendat, ſi eſt eadem ratio, quo caſu poteſt ſtatue-
re; quod quando ſit, no. Bar. in d. l. oẽs populi. in illa q. qui poſ-
ſunt facere ſtatuta. Ideo ſi faciat ſtatutum, ꝙ nullus vadat de
nocte ſubrãta pœna, includitur etiam mulier, vt no. ꝑ Cy. Bal.
& Sal. in d. l. quicunque. Si autẽ eſſe cõtra ius, videtur non va-
lere, per l. formam. aliàs incipit, normam. C. de offi. præfe. prę-
to. ſi quo tamen caſu valeret, videtur idem dicendum quod ſu
pra dixi, quando profertur a ſtatuto. ¶ Sexto principali caſu,
quando profertur a ſuperiore in reſcriptis; tunc ſi per nomen
proprium, non comprehenderet fœminam, quia non trahere-
tur ad aliam perſonam, vt extra de reſcri. c. Rodulphus. cũ no.
in d. l. ſi quis Titio. Secus ſi proferatur in nomine appellatiuo;
ideo ſi conceditur reſcriptum contra Titiũ, & quoſdam alios,
comprehenduntur etiam fœminæ, per dictam clauſulam, de
qua in c. ſedes. extra de reſcri. ¶ Vltimo caſu principali, licèt Ar
chid. dicat, ꝙ comprehendatur, per l. ſi. ff. de conſtit. princ. non
tamen vr̃ bene dicere, ſm̃ Imol. per l. 1. in ſi. de iure immun. &
per l. Spadonem. ſ. liberti. ff. de excuſ. tut. Non obſtat d. l. ſi. quia
non loquitur in priuilegijs, quæ ſunt contra ius, ſed in benefi-
a cijs, vt ibi no. per Io. And. in c. olim tibi. de verb. ſig. ¶ †An autẽ
econtra, fœmininum comprehendat maſculinum. conclude ꝙ
non, vt d. l. ſi ita ſcriptum. Fallit, quando profertur a iure cõmu
ni in materia indifferenti, vbi ſit eadem ratio; quia tunc cõpre-
hendit, non vi conceptionis, ſed vi identitatis rationis. Iſta ſunt
in effectu verba dicti do. Io. in d. l. ſi ita ſcriptum. & de iſta ma-
teria vide Cyn. Bal. Ang. & Sal. in d. l. quicunq;. & Bar. in l. 1. in
prin. ff de pecu. & in d. l. 1. ff. de verb. ſig. ꝑ Bal. & Io. de Imo. in
l. Gallus. in prin. de lib. & poſth. & per gl. ord. in c. generali. de
elect. in 6. & ꝑ Buttig. in d. l. ſi quia in tantã. C. vnde vi. & etiã
ibi ꝑ Bar. & doct. & Iac. But. in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. om.
3 iud. & ꝑ Archid. in d. c. ſi quis ſuadente. ¶ †In ea. glo. in ſi. in hoc
aũt, an appellatione filij cõprehẽdatur poſthumus? dic, ꝙ ſigni
ficatio vocabuli extenditur ad poſthumũ, vt l. nomen filiorũ.
de verb. ſig. dũmodo mens teſtõris extendatur, vt hic, & l. q ſi-
liab. ff. de leg. 1 ¶ Sed ſi dubitet̃, an teſtõr de poſthumo ſenſerit;
dic, qñq; certũ eſt teſtatorẽ ſenſiſſe de poſthumo, & tũc admit-
titur ſine dubio, vt l. virum. in prin. ff. de reb. dub. Quãdoq; eſt
certũ teſtatorem nõ ſenſiſſe de poſthumo, vt quia putabat vxo
rẽ ſterilem, & tunc nõ admittitur poſthumus, nec in tutela, nec
in legato, vt l. ſi quis ita. ſ pe. ff. de teſta. tu. Qñq; eſt dubium, &
tunc in tutela interpretatur ius in dubio, ꝙ teſtator voluerit
prouidere poſthumo, vt d. l. ſi quis filiabus. & hic. ſed in legatis
non ita de facili interpretatur. ratio, quia ſi cogitaſſet ſe plures
filios habuiſſe, non feciſſet tot legata, vt l. pe. in ſi. ff. de iure co-
dic. quę iõ ceſſat in tutela. Ideo in legatis oportet apparere ali
quas coniecturas. Prima, ſi de poſthumo fecit mentionẽ in ali-
qua parte teſtamẽti, vt d. l. qui filiab. vel alias cõiecturas. de q-
bus ꝑ Bar. plenè in d. l. qui filiabus. in prin. ff. de leg. 1. quod mi-
hi placet. Sed Io. de Imo. ibi videtur cauillare, vbi videas ꝑ eũ.
In gl. appellantur, in ſi. No. ex glo ꝙ ex communi vſu loquen-
4 di, † & ea conſuetudine, appellatione filij non comprehenditur
d nepos,[d] ſed ex propria ſignificatione. Et ſic no. ꝙ ꝯ proprium
ſignificatum verbi põt eſſe cõis vſus loquendi, & conſuetudo.
de quo latè per Bar. in l. Labeo. ff. de ſupp. leg. & in l. liberorum.
ſ. quod tamẽ Caſſio. ff. de leg 3. An autem appellatione filij cõ
tineatur nepos? vide quod no. Bar. in l. liberorum. ff. de verb. ſig.
& in l. alimenta. in princ. ff. de alim. & cib. leg. & Bal. in c. 1. ſ. 1.
qui ſeu. da poſ. & Bal. in l. quod verò. ff. de legi. & Bald. in l. Lu-
cius. ff. de hær. inſti. & Bal. in l. ſin. C. de lib. præte. vel exhære. &
& Bar. Bal. Ang. Raph. & Imo. in l. Gallus. ſ. inſtituens. ff. de lib.
& poſt. ubi Imo. ex omnibus ſic cõcludit, ꝙ aut appellatio filij
profertur a teſtatore, aut a iure communi, aut a ſtatuto. Primo
caſu, ſi profertur diſponendo circa filium de præſenti, tunc nõ
comprehenditur nepos, ut l. quod ſi nepotes. ff. de reſt. iu. in ra-
tione ſui, quæ generaliter procedit. Pro hoc facit iſta gl. quia ex
cõi vſu loquendi, & conſuetudine aliter appellatur filius, ali-
ter nepos. Et pro hoc glo. in d. l. Gallus. ſ. quidam rectè. quia ſu-
peruacuè quidam induxiſſent inſtitui nepotem, ſi inſtitutio ſim
pliciter facta de filio comprehendiſſet ẽt nepotem. Nec obſt. l.
Lucius.

ADDITIONES.

a In hoc articulo. De iſto, an maſculinum comprehendat fœmininum, uide
tex. & ibi Præpo. in c. cum apud. de ſponſa. extra, & ibi plures remiſſiones
per Benedi de Vadis ad dictum Præpo. ubi ſupra.
b Fœmininum. Adde, quando maſculinum concipiat fœmininum, Rom. con-
ſil. 93. & 148. Alex latè conſi. 60. & conſi. 80 & conſi. 135.
c Maſculinum. An ſemper in omni materie contineat fœmininum, ultra mul-
tas extenſiones, uide 13. limitationes quas ponit do. Iaſ. de May. in l. ſi quis
id quod. in prin. ff. de iuriſd. omn. iud. in uer. ex iſtis. uſque ad altum uerſic.
ex iſtis. Bartho. ab Horat.
Adde in propoſito conſilium Pau. de Caſt. ualde notab. 427. in noua editio-
ne conſiliorum. ſub nume. 2. in 2. lib. Idem Bartho. ab Horatio.
d Nepos. An appellatione filij contineatur nepos, uide Alex. cõſi. 9 & conſi. 62.
Oldr. conſi. 269. Roma. conſi. 458. & quid ſi dicatur abſque filijs ex ſe natis,
an tunc ueniant nepotes ex filia, per eundem conſi. 148.

Lucius.la ſ.ff.de hęr. inſt. per quã Bar.in d.liberorum.tenet cõ
trarium. Primò, ga ibi ideo appellatione filiorum cõtinent ne-
potes,& cæteri, ne alias extraneus inſtitutus præferaẽ agnatio-
ni defuncti,quod in dubio non eſt credendum, cõtra l.cũ auus.
ff.de cõd.& dem. ſecũdum Bal.in d.§.inſtituens. Vel ſecũdò po
teſt dici,ꝙ ibi diſpoſitio nõ fuit facta de prçſẽti de filio,ſed col-
lata in quendam futurum euẽtum,in quẽ ueroſimiliter erat du
biũ an extarent liberi primi gradus,an uerò nepotes,uel inferio
res.& ideo ueroſimile eſt,ꝙ tũc latè intellexerit uerbũ, filiorũ,
præſertim cùm par affectio veroſimiliter preſumaẽ fuiſſe teſta
toris erga nepotes,ſi illi ſupereſſent filiis præmortuis, q̃ rõ ceſ-
ſat qñdo diſpoſito fit de prçſenti extante filio, pariter & nepo
te,ſecus ſi tunc tantũmodo extaret nepos,& non filius,ga tunc
appellatio filij ẽt de prçſenti , comprehẽdit nepotem, vt res po
tius ualeat,q̃ pereat,ut l.quoties. ff.de reb.dub. & ne videaẽ te-
ſtatorẽ ſine effectu dicta verba protuliſſe, ut l. ſi qñ.ff. de leg.1.
ſm Bal.in d.§.inſtituens. Secundo caſu principali,qñ ꝓfertur a
lege cõi, videtur,ꝙ comprehendatur nepos, ſi eadem ſit ratio,
ut l.filium habeo.ff.ad Mac.niſi ſit de caſib. particularibus poſi
tis per Bar.in d.l.liberorum. Tertio caſu principali,qñ profert
a ſtatuto ; dic, ſi ſtatutum non eſt exorbitans a iure communi ,
vr̃ comprehendi nepos , ſi eſt eadem ratio cum ſtatutũ recipiat
interpretationem a iure communi,vt d.l.omnes pop.ſi verò eſt
exorbitans, vr̃ idem, ſi rõ ſtatuti eſt uniformis, ẽt ad nepotem,
aliàs ſecus . facit quod no. in l.ſi uerò. §.de uiro. ff.ſol.ma. ¶ Tu
adde,ꝙ illud qđ dr̃, ꝙ appellatione filij non comprehendit ne
pos, eſt verũ, niſi ſit talis nepos,quem auus ſolitus eſt tractare,
& nominare filiũ,ut no.Bar.per illũ tex.in l.alimẽta.ff.de alim.
5 & cib.lega.¶ † Adde ẽt,ꝙ iſta dr̃ia,an dicantur filij, vel liberi nõ
cadit in idiotam.ita dicit glo.in l.ſi quis filiab.ff. de teſt.tu. quaſi
velit dicere dicta gl.ꝙ iſta dicendi veritas eſt in ſermone litera
li,non in vulgari locutione ; & ideo nõ cadit in idiotã, q neſcit
niſi vulgare,& ꝓ hoc facit tex.& qđ ibi no.Bar.in ſimili.de ver
bo,emere.& verbo,comparare.in l.ſi quid eatũ in prin.ff.de le.
3.facit qđ no.gl.& doc.in l.quoties. C.fa.erc.ubi gl.dicit, ꝙ nõ
oẽs ſciunt dicere,inſtituo &c. ¶ Aduertas tñ ſm Bar. in l.ſi quis
6 filiabus.ff.de teſt.tu. quam legis ſimul cum d.l.ſi nepotes. † ꝙ ſi
a in teſtamento idiotæ [a] in ſcriptis per notarium redacto , repe-
riantur dicta verba,filiorum vel liberorum, ꝙ deberent intelli
* gi ſecundum propriam ſignificationem,* nam præſumẽdũ eſt,
ꝙ notarij in ſcribendo apponant verba importantia uoluntatẽ
teſtatoris, & ſic verba notarij intelligenda ſunt ſm iuris inter-
pretationẽ,ut no.gl.& doc.in l.1.C.de uſur.& no.doc.in l.ſciẽ-
7 dum.ff.de uer.ob.† & ſecundùm Bar.in d.l.ſi quis filiab. iſta poſ
ſunt eſſe utilia ad multa, quando dicta teſtium deponentium in
vulgari rediguntur in ſcriptis.Conſilium tamen eſt,ꝙ illa quæ
propriè in latinum redigi non poſſunt , ſcribantur in vulgari ,
ſecundùm ꝙ prolata ſunt.arg.l.1.in fi.ff.de excu.tu.

ADDITIO.

a Idiotæ. Facit ꝙ voluit Rom.conſ.178.ꝙ verbum,lego,prolatum ab idiota im
portat hæredis inſtitutionem.
* Interpretationem legum,in uet.exempl.

De legitima agnatorum tutela.

SVMMARIVM.

1 *Tutor teſtamentarius præfertur tutori legitimo.*
2 *Agnati quibus,& cur, præferuntur.*
3 *Agnati qui dicantur, & qui cognati.*
4 *Tutela legitima quotuplex ſit.*
5 *Tutela omnis legitima dicitur.*
6 *Tutor legitimus, ut tutelam adminiſtrare poſſit, quæ requiruntur.*
7 *Decreti tutelaris quæ ſit forma.*
8 *Decretum tutelare interpoſitũ per iudicem unius territorij,an por-
rigat effectum ſuum ad res ſitas in territorio alieno.*
9 *Citari qui debeant antequam decretum & licentiam adminiſtran
di tutelam interponatur.*
10 *Tutor ſolennis ad quid teneatur.*
11 *Agnatus an quis ſit vel cognatus, quomodo cognoſcatur.*
12 *Familia aliquando pro agnatione ponitur.*

QVibus autem. ¶Totus iſte ti. diuiditur in qua
tuor partes. Primò,ponit qua-
liter lex 12.tab.dat agnatos in tutores pupillis,defi-
cientibus tutorib. teſtamentarijs. Secundò, qui ſunt
agnati,& qui non ſunt. Tertiò,qualiter intelligantur illa uerba
poſita hic in principio, videlicet, quib. aũt in teſtamento tutor
non ſit. Quartò, qualiter ius agnationis perimitur.ſecunda ibi,
ſunt aũt.tertia ibi, ꝙ aũt. quarta ibi,ſed agnationis. Et h. d. hoc
principium . Pupillis non habentib. tutorem teſtamentarium,
lex 12.tab.dat agnatos in tutores legitimos, dummodo ſint ma-
res,& maiores 25.ann.& ſanæ mentis. ¶Et ſubdiuidẽ hoc prin-
cipium in tres partes,quia primò dicit qualiter deficiente tute-
la teſtamentaria uocantur legitimi. ſecundò, qui ſunt legitimi.
1 tertiò,qui cognati.2.ibi,ſunt autem.3.ibi,at qui.¶ † No.ꝙ tutor
teſtamentarius præfertur tutori legitimo , & ẽt matri, ut no.in
auct. matri, & auiæ. C.qñ mul. tu. offi. fun. po. quia legitimus
uocatur a lege in ſubſidium & in defectum prouiſionis non fa
ctæ per teſtatorem.¶No.ꝙ agnati ſunt tutores ex l.12.tab.¶No.
ꝙ tutores agnati uocantur legitimi.¶No.ꝙ nomen agnationis
eſt nomen generis,& ſpeciei,nam ut adoptio, ponitur pro ſuo
genere,& pro ſpecie cognationis,ad differẽtiam agnationis.fa-
cit l.2.ff.de adop.¶No.ꝙ illi qui ſunt coniuncti per lineam pa-
ternam,& maſculinam, uocantur agnati. ¶No. ꝙ filij duorum
fratrum, & filij filiorum dicuntur ex linea virili, & paterna, &
per ꝯñs agnati. ¶Not. ꝙ illi qui coniunguntur fœmineo ſexu,
non dicuntur agnati,ſed cognati.¶No.in verſi.ſunt autẽ agnati
coniuncti.infra,de legit.agna.ſucc.in princ. & in §.cæterum. ꝙ
ꝓꝑ iſta facta,ſunt communiter ſtatuta per Italiam diſponentia,
quòd in ſucceſſione,agnati maſculi prçferantur cognatis,& eſt
communis ſtatutorum conſideratio,quæ ẽtiam fuit lex 12.tab.
a & mediæ iuris prudentiæ,& prætorũ, quæ † iura ſimpliciter ꝓ-
tulerunt agnatos cognatis. d.§. cçterũ.& l.1.in prin.ff.ſi tab.tex.
nul.exta.ratio eſt,quia per agnatos maſculos familiarum digni
tas conſeruatur,ut l.1.§.pe.ff.de ven.inſpic.ſecũdùm Io. de Pla.
hic.facit quod Cy. & Ioan. no. in l.pen.C.de adul. & quod no.
Bart.in l.liberorum.ff.de verb.ſig.& Bal.in l.maximum uitium.
C.de lib.præt.& ibi Sal. ¶No. ibi,naturali iure. ꝙ non tantum
agnati, ſed ẽt cognati ſunt coniuncti iure naturali , & ſic habet
locum in eos.l.iura ſanguinis.ff.de reg.iur.& l.ius agnationis.ff.
3 de pactis. ¶ † No.ibi,itaque amitæ tuæ.cõiuncta gl. ꝙ amita tua,
& ſic ſoror patris tui,licèt ſit fœmina,tamen eſt agnata tibi, ga
vinculum communis coniunctionis eſt auus tuus,pater q amì-
tæ, qui maſculus eſt , & ſic eſtis coniuncti virili ſexu . ſed filius
amitæ tuæ eſt tibi cognatus,& non agnatus,& eodem modo tu
es illi cognatus,& non agnatus; ratio, quia non ſequitur fami-
liam tuam aui paterni,& materni,quò ad eum,ſed ſequitur fa-
miliam ſui patris, vt ſupra de pa.po.§.fin. Addas tamen, ꝙ filij
ſororis cõſanguineæ, vel uterinç hodie ſunt trãſlati ad ius agna
tionis,ut eſt tex.in l.lege 12.tab. & l.meminimus.C.de leg hær.
infra de leg.agna.ſuc.§. hoc etiam addendum. & in §.cçterum.
a & ibi dicam impropriè [a] tamen agnati dicuntur , ut patet ibi,
tanquam ad nati. & ibi ad ſimilitudinem agnatorum , quç om-
nia denotant improprietatem,ut no.in gl. in l.ſi me in uacuam.
ff.de acquiren.poſ. & ideo non haberent locum in ſtatutis lo-
quentibus de agnatis excludentibus cognatos , ita ibi Iac. Bur.
Bal. & Sal. ¶ In gl.l.12.tab.ibi, verbis & ſententia. ad euidentiã
& intelligentiam huius ti. & ſequentium , præmitte ſecundum
Cy.Bal.& Sal.in l.frater.C.eod .ti.& Bar.in l.3.§ fin.ff.eo. uide-
4 licet,ꝙ quadruplex eſt legitima tutela. † Nam quædam eſt tute
la legitima ex uerbis,& mente l.12. tab. ut eſt illa quæ defertur
b inter aliquos agnatos ex uerbis legis [b] 12.tab.& de iſta loquitur
iſte ti. & ff. & C.eodem tit. Quædam eſt legitima, quæ defertur
ex mente eiuſdem legis,& non nominatim ex verbis, & iſta eſt
patronorum tutela,qui lex 12.tab.patronos uocauit ad ſucceſ-
ſionem libertorum, ſed nihil dixit de tutela . Sed iuriſconſulti
ſunt interpretati,ꝙ ſicut illos agnatos, quos vocabat ad tutelã,
uocabat propter emolumẽtũ ſucceſſionis,ita de mẽte eius fue-
rit ſtatutum,cum uocauerit patronos ad ſucceſſionẽ liberti, vo
luiſſe,ut ẽt onus tutelæ debeant ſubire,ideo in perſonas eorum
tutela eſt legitima ex interpretata mente l.12.tabu. ut patet. ff.
eod. l.3. in princip. & infra de leg. pa. tu. in princip. Quædam
eſt legitima iſti proxima , ſed non procedit ex interpretatio-
ne , ſed potius extenſione. & iſta eſt illa quæ defertur parentib.
nam lex 12.tab.patrem non uocabat ad ſucceſſionem filij emã
cipati,& ſic nec ad tutelam. Poſtea per Senatuſconſultum Tert.
pater ad ſucceſſionẽ fuit uocatus,ideo legumlatores ad ſimili-
tudinem

ADDITIONES.

a Impropriè. Adde Rom conſ.12.
b Verbis legis. Verba legis 12.Tab.hæc ſunt,quib. teſtamento tutor datus non
eſt,agnati tutores legitimi ſunto , eos a nemine dati, ſed a l.effici. Vlpianus
ait l.5.ff.de legi.tut.non quidem ſpecialiter,uel nominatim, ſed per conſe-
quentias hæreditatum.l.3.ff.eo.

tudinem legis 12.tab.vocauerunt eos ad onus tutelæ,q̃ uocatur
legitima, tũ q̃a ea l. uocantur. tũ ex extenſione tutelæ legitimæ
legis 12 tab. & de iſta videbitis ĩ.de leg.pa.tu. & ff. eo.l.1.& 2.
Quædã eſt tutela,q̃ non defert rõne ſucceſſionis, ſed pp quãdã
cõnexitatem,quam ſe a habet,vt ꝙ frater ſit tutor fratris emanci-
pati.Nam antequã eſſet diſpoſitum,vt ad eius ſucceſſionẽ voca
ret,iſta tutela fuit eis delata, & uocata fuit fiduciaria ea utrinſ-
que parte,licèt gl.dicat ꝯtrium in d.l.frater.& de iſta hr̃ ĩ.de fid.
tu. poſtea aũt ſacta eſt lex, per quam inuicem uocantur ad ſuc-
ceſsionem,vt primitus de iure prętorio.& tũc dubium fuit, an
tutela illa vocaret deinceps fiduciaria , vel quomodo. oĩã gl.in
l.1.& l.pe.ff eo.tenet,ꝙ nõ deferaſ de iure ꝑtorio, q̃a nõ reperi
tur iure cautũ,ſed ꝯtrũ tenet gl. in l.1.C.eo.& primas glo.tenet
Bar.in dictis iurib.ſed Sal.in l.1.C.eo.tenet,ꝙ dicit gl.ibi, & di-
cit,ꝙ de mente gñali legis 12.tab. oẽs qui ab aliquo iure legiti-
mo ad ſucceſſionẽ vocanſ,vt d.l.1.ĩ prin.ff.eo.& loſt.de leg.pa.
tu.fuit tñ mẽs eius,ꝙ ſi cognatos ad ſucceſſionẽ vocaſſet,eodẽ
modo ad tutelã uocaſſet,& hoc volũt ꝑdicta iura, vt ꝓbatur in
l.nec lucrũ.C.de cur.fu.Sed ſi q̃s uocaſ de iure ꝑtorio,ita ꝙ nul
lo mõ per aliquã ſpeciẽ iuris ciuilis,ſed ꝑtorij tñ, tunc Sal.du-
bitat,an in illius perſona tutela debeat dici legitima, q̃a nec ip-
ſe eſt legitimus ſucceſſor.iõ dicit,quod aliud eſt quærere, an ad
tutelã uocet,& vr̃,ꝙ ſic,ex mente & interpretatione. vt d.l.pe.
& aliud eſt q̃rere,an tutela legitima dicaſ,an ꝑtoria dici debeat
ex mente ꝑtoris ꝑcedentis.& vr̃ ꝙ prætoria,vt gl.in d.l.1.& pe.
ff.eo. Vel dic,ꝙ prætor uocat ad illã tutelam , quam plura iura
vocabant legitimam,& iſto reſpectu legitima dicaſ, & tunc ſic
verior gl.in l.1.C.e. hodie verò tutela ꝑdicta dr̃ legitima, ut in
5 auct.ſicut hæreditas.C.eo.ti.¶Ex quo ſequiſ,ꝙ † oĩs tutela,quæ
iure ſucceſſionis defertur,põt dici legitima ea mente generalis
legis 12.tab.& ar.ſumpto in d.l.nec lucrum.C.de cu ſu.licèt im
mediatè alio iure ſint legitimæ.ita dicit Sal.in d.l.1. & frater.C.
eo.licèt Bar.aliter dicat in l.1.& l.3.§.fi.& l.pe.ff.eo.¶In ea.glo.
6 ibi,l.legitimos.dic,ꝙ licèt lex ſaciat agnatũ, & hodie ẽt †cogna
tum legitimũ tutorem,tñ non poteſt adminiſtrare,niſi admini-
ſtratio, ſeu adminiſtrandi licentia per iudicem decernatur, qui
iudex dictam adminiſtrationẽ nõ decernet, niſi accipiat res pu
pillares cũ decreto ipſius iudicis,& ſic adminiſtratio decerniſ,
ut l.3.§.fi.ff.de adm.tu.& pro hoc facit l.cui eorum.in prin.ff.de
poſtu.& iſtud habet locũ in omni genere tutorum, vt d.l.3.§.fi.
Secundò,ꝙ conficiatur inuentarium,vt l.tutor qui repertoriũ.
ff.de adm.tu. Quod tñ fallit in tutore teſtamentario, ſi hoc eidẽ
teſtãtor remiſerit expreſsè, vt l.fi.C.arb.tu.vel teſtator ipſe decre
uerit adminiſtrationem, videlicet,ut propria auctoritate poſſit
adminiſtrare, ut d.l.cui eorum. ¶ Quæro, quæ eſt forma huius
7 decreti ? reſpondeo, † ꝙ iudex decernat ſibi adminiſtrationem
tutelæ,ſeu licentiã adminiſtrãdi, vt d.l.legitimos.§.in legitimis.
cum glo.qđ no.in practica.non.n.eſt neceſſe,ꝙ tutori maximè
teſtamentario,vel legitimo dicat iudex,tutorẽ do,vel cõſtituo,
ſed ſimpliciter decerno adminiſtrationẽ tutelæ. facit tex. cũ gl.
8 in l.fi.§.fi.C.arb.tu.¶†Quæro,ſi tale decretum ſit interpoſitũ ab
ipſo iudice Bono. an porrigat effectũ ſuum ad res ſitas in terri-
torio Aretij. Sol. dic,ꝙ ſic,vt l.magis puto.§.aliud.ff.de reb.eo.
niſi eſſet ꝯdictor, tũc non ſufficit licentia iudicis,ſed debet ſcri-
bi iudici Aretino,ut mittatur in poſſeſſionem dictarum rerum
pupilli,vt l. cum vnus. §.fin.ff.de bo. auct. iud. poſſ. vide plenè
9 Bar.in l.pupillo.ff.de tu.& cur.da. ab his. ¶†Quæro an antequã
decretũ iſtud,& licentia adminiſtrandi interponaſ,ſint citandi
alij qui ſunt,vel eſſe poſſunt tutores?cõclude,ꝙ aut iã ſunt tuto
res alij conſtituti legitimi,vel datiui,& q̃a hoc fit cã cognita, &
ſunt citandi,ut d.l.3.§.fi.ff.de adm.tu.& d.§.in legitimis.ſi autẽ
non ſunt tutores,ſed eſſe poſſunt, & tunc nõ ſunt citãdi, q̃a nõ
læduntur,ut ar.C.de confir.tu.l.ſi ut proponis.& iſtud decretũ iu
dicis,licèt gl.ponat primum,tñ debet eſſe ultimũ,& poſtquam
tutor illa fecerit (de quibus ſtatim) interponi dẽt,& nõ primò.
10 ¶†Secundò principaliter, quinimmo primò ẽt requiriſ,ꝙ tu-
tor cõficiat inuentariũ de bonis pupilli, vt l.fi.C.arb.tu.& ritè,
& rectè,de quo inuẽtario dicã ĩ.de Attil.tu.§.fi.dic vt ibi. ¶Ter
tiò principaliter requiritur , ꝙ iuret ſe utilia facere, & inutilia
ꝑtermittere, vt §.fi.Auct.de his qui ſe obli.phi.ha. res mi. & ex-
preſsè ẽt ꝓmittat defenſionem pupilli, videlicet, ipſum indefen
a ſum [a] nõ relinquere, vt eſt caſus ſing.in l.fi.§. defenſionẽ.[b] C.de
b adm.tu.& ibi doc.qđ tene menti, q̃a ſi iſta uerba non ſunt in tu
tela,funditus non ualet,nec ſufficit fieri in effectu,quia hoc ſpe
cialiter,& expreſsè requiritur a lege.ut ibi dr̃,ita dicit Bart. ad
intellectũ illius §. defenſionem.in l.prætor ait.§.1. ff.de nou.op.
nun.caueas ergo ne erres,q̃a ego dũ cœpi practicare,in hoc er
raui,& annullata fuit tutela. Quartò principaliter requiriſ, ꝙ
ſatiſdet cum fideiuſſore rem pupilli ſaluã fore, ꝙ eſt verum in
tutore datiuo, vt l.tutores.& ibi Bar.ff.de confir,tu.& etiã legi-
timo,vt d.l.legitimos.in prin. Teſtamentarius aũt an,& quãdo
ſatiſdet,hr̃ ĩ.de ſatiſd.tu.in prin.& ibi dicam. Vltimò ſcias,ꝙ li-
cèt prędicta omnia regulariter requirantur , tñ in his quæ ſunt
tempore peritura, vel concernũt meram utilitatem pupilli, va
lerent geſta per tutorem, ẽt ſi prędicta non interuenerint, vt l.
fin.C.de tu.qui ſat.non ded. & optimus text.in l. quidam dece-
dens.§.vſqueadeò.ff.de admi.tu.Et oo.oĩa in iſta practica , quæ
11 ſũt de mente gl.& Bar.in d.l.legitimos.in prin. ¶†In gl.in ver-
ſic.amitæ.in fi.no. & tene menti,q̃a ad cognoſcendũ, vtrũ aliq̃s
ſit agnatus, vel cognatus, nõ inſpicitur, vtrũ eò ipſo,ꝙ ſit ma-
ſculus,ſit agnatus,ut hic.in tex.& eò ipſo q̃ ſit fęmina,ꝙ ſit co
gnata,vt hic in gl.quinimmo temp inſpicitur principium cõiũ
ctionis, ſicut dicimus in ſimili, de numeratione gradũ, ut not.
in l.j. C.de ſuc.edi.quia ſi illud quo cõiungunſ, immediate fuit
maſculinũ,ſunt agnati inter ſe,alias ſunt cognati,ut l.fina.C.de
12 leg. hære. cõiũcto ti.C.ad Orfi.in prin .¶†In gl.in verſ.familia.
in fi.no. ꝙ aliq̃n familię nomen ponit pro agnatione.facit , an
baſtardus dicatur de familia.i. de tali agnatione. quæ q̃ſtio fuit
ſemel in perſonã domini Lucij de nobilibus, de Petra mala, de
Aretio,ut refert Bald.in l. fi. C.de uerb.ſig.de quo eſt dicendũ,
ut ibi p eum,& p Sal. Ange. Bart.& ibi p doc.Bar.in l.tutelas.ff.
de cap.dim.& in l.ꝓnũtiatio. §.familiæ. ff.de uerb.ſig.& in l.ex
facto.§.ex facto.ff.ad Treb.& ibi latè p Ang.& Imo.dic, ut ibi.

ADDITIONES.

a Indefenſum.Adde idem eſſe in curatore,ſecundum Alex.conſi.129. 2.lib. & quindecim neceſſaria tutori, antequam adminiſtret, vide per Ro.conſi.425.
b §.defenſionem.Eſt in §.omnem,quem tex pauci aduertunt,ex quo corruũt, vt dicit ibi Bar. multæ tutelæ. tamen contra Bar.tenet ibi Bal.& in l.legitimos.ff.de legi.tu.quem ſequi videtur Corſ.in ſing.in verbo,tu. ſed adhæreamus opi.Bar.quam tenent Mo.prout refert Alex.conſi.129. 1.lib. opi. Bar.ſequitur Ange. in §.tutores. ſupra de tu. idem Ange. in §.actionum. infra de act.vide Matheſil.in ſuis ſing.fol.18.ſing.108.

SVMMARIVM.

1 *Inteſtatus partim quis cenſeatur.*
2 *Tutore teſtamentario deficiente,an ſit locus legitimo,uel datiuo.*
3 *Tutore datiuo deſiciente,an tutela perueniat ad legitimum.*

Quod autem. ¶Inteſtatus quò ad tutelã dr̃ , ẽt q̃ facto
teſtõ deceſsit,in quo nõ diſponit de tute
la, uel cuius diſpoſitio quò ad tutelã effectũ ſortiri non potuit.
h.d.¶No. ꝙ limitata cã,limitatũ parit effectũ. facit l.ꝙ dictũ.ff.
1 de pac.¶†No.ꝙ reſpectu certę diſpoſitionis non factę, põt dici
q̃s inteſtatus, ſi de eo in teſtõ nõ diſpoſuit, licèt teſtm̃ ſolẽne fe
cerit, & fuerit teſtatus, & ſic qui fecit teſtm̃ ſolẽne quò ad q̃d
& nõ ſimpliciter, poteſt dici inteſtatus, et quò ad q̃d teſtatus,
et de iſto inteſtato,uel teſtato,uide q̃ ſcripſi ĩ.de hęr.quę abin-
te.deſe.in prin.¶No.ꝙ paria ſũt nõ reliquiſſe tutorẽ,uel reliq̃ſ-
ſe in teſtõ,et uiuo teſtatore deceſſerit.Et circa iſtũ §.tria ſunt ui
denda.Primò, q̃n teſtamentarius deſijt, an ſit locus legitimo ,
uel datiuo. Scđò,ſi deſinit unus legitimus,an ſit locus ſequenti
legitimo,uel datiuo.Tertiò,q̃n datiuus deſinit,an ſit locus legi-
2 timo,uel alij datiuo.¶†Et quò ad primũ conclude,aut tutor te-
ſtamentarius nunquã fuit, ſed eſt eius ſpes, et tũc eſt locus da-
tiuo,ut ĩ.de Atti.in prin.aut fuit,et deſinit,et tũc aut iudice hoc
principaliter agẽte,et locus eſt datiuo.l.ſi quis ſub cõd.a reſpõ.
ff.de teſt.tu.aut deſinit ea cauſa naturali, uel ciuili,iudice prin-
cipaliter hoc nõ agente; et tũc aut deſinit in pſona unius, aliis
remanentibus,et locus eſt datiuo,ut d.l.ſi q̃s ſub conditione.in
fi.aut nullus remãſit de teſtamentariis,et tũc aut nulla ſpes eſt,
ꝙ reaſſumantur, quia mortui, et tunc ſuccedit legitimus, ut d.l.ſi
q̃s ſub cond.uer.ꝙ ſi tutor.aut ſupereſt aliqua,et tũc aut ſuper-
eſt ſpes de iure cõmuni,ut in capto ab hoſtib. & locus eſt dati-
uo,ut l.1.§.ſi apud hoſtes.ff. e.aut ſupereſt de iure ſpeciali ſpes ,
ut in deportato per in int.reſt.et tũc ſuccedit legitimus, et ceſ-
ſat datiuus, q̃a illa ſpes nõ attenditur,ut d.l.ſi quis ſub cõditio-
ne.et facit l.3.nõ tantum.ff.eo.Secundo caſu principali,q̃n fuit
unus legitimus, et deſinit eſſe. conclude eodem modo,quo di-
ſtinxi ſ.in teſtamentario,uidelicet, quando legitimus tutor nõ
fuit,ſed eius ſpes ſupereſt.i. primi legitimi, q̃ alios præcedit, et
tũc non eſt locus ſequenti legitimo,ſed datiuo,ut l.non ſolum.
§.ſi libertus.et ibi no.ff.de exc.tu. Q̃nq̃,fuit ſed deſijt,et tũc aut
facto iudicis principaliter hoc agẽtis, et non eſt locus ſequenti
legitimo,ſed datiuo,ut l.3.§. quęri poteſt.ff.eod.aut deſijt cauſa

naturalis, vel ciuilis, iudice hoc nō agēte, & tunc ſupereſt aliqs
legitimus eiuſdē gradus, & nō eſt locus ſequenti legitimo, ſed
datiuo, vt d.l.3. §.ſi altus.ff.eo.aut oēs legitimi eiuſdem gradus
defecerūt eſſe, & tunc, aut nō ſupereſt ſpes, q reaſſumāt, & ſuc-
cedit ſequēs legitimus, vt d.l.3.§.ſed ſi.aut ſupereſt ſpes, & tūc
aut de iure cōi, vt in capto ab hoſtib. & tūc nō ſuccedit legiti-
mus, ſed locus eſt datiuo, vt d.l.3.§.ſi apud hoſtes.aut ſupereſt
ſpes de iure ſpāli, vt in deportato, & ſuccedit ſequēs legitimus,
nec eſt locus datiuo, vt ff.eo.l.3.§.pe. Tertio caſu principali, qñ
datiuus deſijt eſſe. & gl.in d.l.ſi quis ſub cōd.dicit, q perueniat
3 ad legitimū, ſi eſt, alias peruenit ad datiuum. ¶†Et aduertas ſcḋm
Bar.qa ī hoc paſſu tex.deficiūt, & gl. multū breuiter loquitur.di-
cit.n.q ſi deficit datiuus, peruenitur ad legitimū. & ſic præſup-
ponit, q habuerit datiuū, qui poterat habere legitimū. Viden-
dū eſt ergo, ſcḋm Bar. qūo potuit hoc eſſe. & ipſe rñdet primò, q
legitimus non erat adhuc idoneus, & tunc glo. procedit clarè,
nā adueniente legitimo, ceſſat datiuus, vt l.ſi tutor Reipub.§.1.
ff.de tu.& ra.di. Itē poſſet eſſe, q datiuus fuit datus tutor ei, qui
poterat hēre legitimū in caſu d.l.ſi qs ſub cōditione.ſ.pp ſpem
teſtamentariā, tūc ēt gl. procedit, quia deficiente datiuo, perue-
nit ad legitimū quod eſt intelligendū, ſi tūc, qñ datiuus deficit,
ſpes teſtamētaria defecerat, alias ſi ſupereſſet, ſicut a principio
impediuit legitimū, & tunc ita impediet. Itē pōt eſſe, q deuen-
tum fuit ad datiuū in locū recuſati, vel remoti, & tūc ſi datiuus
deſijt eſſe morte naturali, vel ciuili, peruenitur ad ſequentē le-
gitimū, quod eſt notan. Et id quod dr̄ aliquo remoto, vel excu-
ſato peruenitur ad datiuū, intellige. i. pro prima vice; ſecus ſi
poſtea ille datiuus naturaliter eſſe deſierit, vt dicit glo. in d.l.ſi
quis ſub conditione. quæ oēs dictos caſus comprehēdit, & hoc
probatur in ſimili in c.licet.§.pt ęlenti.de preb.in 6.quæ omnia
tene menti perpetuò, quia ſub breuitate multa deciduntur.

S V M M A R I V M.

1 *Ius ciuile per aliud ius ciuile tollitur.*
2 *Agnati, an præferantur cognatis in hæreditatibus agnatorum, & tutelis.*
3 *Agnatione ſublata cognatio durat.*
4 *Cognatio non tollitur minima capitis diminutione.*
5 *Tutela, an tollatur propter minimam capitis diminutionem.*
6 *Iura naturalia non poſſunt in totum tolli per ius ciuile, ſed poſſunt modificari.*
7 *Tutela ſuſcepta, an tolli poſſit.*
8 *Agnatio, an amittatur capitis diminutione, & ſupra nu.4.*

Sed agnationis. ¶Quæ fortiori vinculo ſunt ligata,
difficilius diſſoluūtur, & capitis dimi
1 nūtione agnatio tollit̄.h.d. ¶†No.q ius ciuile eſt potēs tolli p
aliud ius ciuile ꝯrium. & ſic no.q nihil eſt tā naturale, &c. vt l.
nihil tā naturale.ff.de reg.iur. & p ꝯñs ius municipale cū ſit ius
cōe in illa ciuitate, eſt potens ad tollendū aliud ius cōe, vt l.oēs
populi. & quod ibi Bar.latè.ff.de iuſt.& iu.¶No.q ius ciuile, &
2 ſic inferius nō pōt tollere ius naturale, & ſic ſuperius.¶† In gl.1.
ibi, in hæreditatib. & tutelis cognati.ſed ꝯrium tenet gl.in l.1.in
prin.ff.eo.& ibi Bar.& Bal.in d.l.pe.eo.tit.ſed tu dic, vt ſ̄.dixi in
prin.ſed hodie cū pariter admittātur cognati ad hęreditates ſi-
cut agnati, & qa ſublata eſt dr̄ia agnationis, & cognationis, vt
Auth.de hęre.ab inteſta.§.nullam verò.coll.9.ita ēt pariter ad-
mittentur ad omnes tutelæ.ita dicit glo.in l.1.in prin. ff.eo.quod
nō eſt verū in ciuitatib. in qbus p ſtatuta eſt derogatū iuri cōi,
vt q agnati præferātur cognatis in ſucceſsione, quia tunc eodē
modo preferūtur in tutela p rōnē.l.1. ff.eo.ita ibi no. dicit Bar.
3 & dixi ſ̄.eo.in prin.¶In ea.gl.ibi,§.admonēdi. †No.q qui deſi-
nit eē agnatus, remanet tñ cognatus, & ſic nō ita faciliter pdit̄
id, qḋ capit̄ a gn̄e, q̄ id quod prouenit a ſpecie. Et intellige hęc,
qñ deſierūt habere ius, aliter q̄ p repudiationē, q ſi p repudia-
tionē non admittuntur vt cognati, ſi repudiauerūt ſimpliciter,
& ſciēter.ff.de acq.hær.l.illud.& l.in plures.ſecus ſi ſpecificè re
pudiēt alterū ius.ff.vnde leg.l.2.facit quod hr̄ p Bar.& Doct.in
l.nec is.§.1.ff.de acq.hęr.& in l.ſi eum. C.de iure delib.& ibi gl.
4 & doct.¶† In ea.gl.ibi, l.tutelas.No.q licèt minima capitis dimi
nutione tollat̄ agnatio, qḋ eſt nomē iuris ciuilis, nō tñ tollit̄ co
gnatio, qḋ eſt nomē naturæ, quia tm̄ ius naturale tollit̄ p maxi
mā capitis diminutionē, vt ī.tit.1.§.quod aūt.& ibi videbitis.&
iſta ſunt utilia ad id qḋ no.Bar.in d.l.tutelas. videlicet, q ſemp
verba ſtatuti, vel diſpōnis inſpiciātur. Aut p verba iuris ciuilis,
a vel naturalis loquant̄,[a] vt puta, ſi ſtatuto dicat̄, q filius, vel pr̄,
vel mr̄, vel ſoror &c.tūc nō attēdimus diſpōnē iuris ciuilis, vt
intelligat̄ de filio lgītimo, & naturali, ſed attēdimus ſolā naturali
tatē, vt ſic cōprehēdat̄ ēt fili⁹ naturalis, & ſpurius, & ēt ſeruus,

vt d.l.tutelas.quia naturaliter ſunt filij, vt l.Lucius.§.fi.ff.de leg.
2.l.gn̄aliter.§.cum aūt.& qḋ ibi no.per doc.C.de inſt. & ſubſti.
ſub condi. fac. licèt de iure ciuili ſpurius non appelletur filius,
vt in auc.ex cōpleau.C.de ince.nup.& ibi no.p gl.& doc.& ſer
uus pro nihilo reputet̄, ut l.qḋ attinet.ff.de reg.iu. & no.Bar.in
l.1.& l.hos accuſare.§.oībus.ff.de acc. & de iſtis vide l.ex facto.
5 §.1.& ibi Ang. Bar.& Imo.latè.ff.ad Treb. Et aduertas, q † licèt
dicat̄ hic, qḋ pp minimā capitis diminutionē tollitur tutela, q̄
deferebat̄ ex lege 12.tab.nō tñ tollitur illa, q̄ ex alijs legib.nouis
poſt illam legē emanatis defert̄, nec ēt tollit̄ tutela teſtamenta-
ria, ut d.l.tutelas. ¶In ea.gl.ibi, niſi in duob.caſib. dic hæc gl.re-
fert ſe ad ius nouū, de quo in d.l.4.C.eo.ſed de iure antiquo tol
6 lebat̄, ut no.in d.l.4.¶In gl.fi.ibi.§ ſed naturalia.dic, q † iura na
turalia nō pñt tolli in totum per ius ciuile, ſed poſſunt modifi-
cari, vt no.Bar.in l.oēs pop. ff.de iuſt.& iu. & ego dixi ſ̄.de iure
nat.§.1.& §.pe.¶In ea.gl.ibi, trib.modis.de hoc plenè dixi ſ̄.eo.
in prin.dic, vt ibi. ¶In ea.gl.ibi, l.fideiuſſor.1.reſp.dic ſcḋm Ioan.
Fab.hic, qḋ hæc gl.eſt uera in hæreditate, ſecus in tutela, iſta.n.
perijt iā adempta capitis diminutione, vt ī.quib.mo.tut.fi.§.mi
nima.ibi, dum dicit perijt.ergo erat, cū aliter perire non poſſet,
vt ff.de iniu.teſt.l.nam & ſi.§.1.& eſt rō differentiæ, quia hære-
ditatis aditio unico tpe, & momento expēditur, ut l.Paulus.ff.
de acq.hær. ideo ex quo pfectionē habuit ex ſuperuenientī actu
tolli non debet.ff.de ver.ob.l.pluribus.§.1.& ibi latè Bar.nō ſic in
tutela, q̄ unico actu nō pficit̄, immo ſicut hodie agit̄, ita & cras,
& ſunt actus ſucceſſiui, & multa impediunt q̄renda &c. ut l.pa-
tre furioſo.ff.de his, qui ſunt ſui vel alie.iur. ſcḋm Iac. & Pet. qḋ
placet Io.Fab.& allegat̄ pro eis l.legitimos. in fi.eo. ſed in ꝯriū
7 alleg.quia tutela † ſemel, & ab initio acquiritur, ſicut & hęredi-
tas, & ideo ſuperuenientes excuſationes non proſunt, nec ēt tol
lunt, niſi in caſib. vt l.2.& l.tutor.§.fi.ff.de exc.tu.& no.plenè in
l.verū.§.ex facto.ff.de min.p gl.præterea. aliqñ hęreditas acqui
rit̄ per ſucceſſiuos actus, vt l.ſi filius.C.de pe. hę. & ideo ſcḋm cū
poſſet dici, q citius perdat̄ tutela, qa minus dannoſum perdēti
eſt, cū ſit onus, q̄ hæreditas q̄ cōiter eſt lucroſa. Sed ego tenerē
opi.Iac.& Pet. qa licèt a principio tutela ſit acquiſita inſolidū,
tñ non eſt actus momentaneus, ideo nō habet locū in ea regula.
d.l.ex plurib.§.1.ut dicimus in uſufructu, & qa hēt tractū quoti
dianū, nec momento explicatur, non habet locum d.regula. vt
no.ī d.l.plurib.§.1.& ibi Bar.Ang.Raph.Cu.& Imo.& no.gl.&
8 doc.in l.corruptionē.C.de vſufr. ¶†In ea.gl.ibi.§. ex his.dic ſcḋm
Io.Fab. q ille §. non tollit dr̄iam, niſi quò ad delationē tu.ab ini
tio, ſed quò ad amiſſionē nō loquit̄, uñ cū hoc nō inueniat̄ cor
rectū, ſtandū eſt iuri antiquo, videlicet, q agnatio ēt hodie amit
tat̄ capitis diminutione per iſtum §.& d.l.tutelas. & vr̄ no.in d.
l.legitimos.ff.eo.tñ tene ꝯriū, qa cū ab initio nō deſinat inchoa
ri, ſequitur, q ut rectè inchoata, non deſinat illa de cā. ut C. de
cōfir.tu.l.ſi ut proponis.& hanc opi.tenet Dy.¶Quærit Io.ſi ſta
tuto in tutela & hrḋitate pferunt̄ agnati, an amittant̄ capitis dī
minutione? & vr̄ ſic, cū ſit eadē rō, ſed l.tutelas.ff.de capi. dimi.
facit in ꝯriū, non.n.l.12.tab.deferunt̄, ſed virtute ſtatuti, & ideò
eſt iudicandū quaſi ex alia lege noua deferantur, cum ſi delatæ
eſſent, non amittantur, ut ibi, quod eſt no.de cap.dimi.

A D D I T I O.

a Loquitur. Optimè facit quod voluit Pet.de Anch.conſi.187.q ſtante ſtatuto q inter conſanguineos, & aſcendētes, & deſcendentes, & collaterales in quo cunque gradu coniunctos vſque ad fratres, & filios fratrum. poteſtas faciat fieri compromiſſum, & naturalis comprehēdetur, de qua materia, vide Pau. de Caſt.conſi.68.& latius conſi.183.

De capitis diminutione.

¶Iſte titulus venit ad declarationem.§.quod autem. ſupra titu.
prox.alias ineptè eſſet hic poſitus.

S V M M A R I V M.

1 *Capitis diminutio quotuplex ſit, & cuius ſit effectus.*
2 *Priuatus officio ancianatus ob demerita, an poſſit eſſe de collegio.*
3 *Mors quando, ſit nutu Dei.*

Eſt autem. Totus iſte tit.diuidit̄ in quinq; partes.
Primò, ponit̄, qd ſit capitis diminutio,
& quotuplex. Scḋò, de maxima capitis diminutio-
ne. Tertiò, de media. Quartò, de minima. Quintò, re-
mouet certa dubia. 2.ibi, maxima. 3.ibi, minor. 4.ibi, minima. 5.
ibi, qb.aūt. Et hęc diuiſio ſufficit, licèt alij aliter diuidāt. Et hoc
principiū nō ſūmat̄, qa breue, & qa ponit diffinitionē.¶No.diſ
finitionē capitis diminutionis ꝯiūcta gl.qm̄ capitis diminutio ē
prioris

2 prioris ſtatus commutatio, facto hoīs interueniēte. ¶ † No. ꝙ tri
plex ē capitis diminutio. & ſicut eſt triplex, ita eſt apta ad faciē
dū ꝑdere tria priuilegia, & bona noſtra, ꝗ habemus, videlicet,
libertatē, ciuitatē, & familiā, qđ dic, vt in gl. in verbo, ſtatus. ¶ In
gl. 1. ibi, & duo vltima ꝑdit. No. ex gl. ꝙ qui ꝑdit id qđ ē maius,
perdit & id qđ eſt minus. qđ facit ad q̄ōnem: ꝗdam ꝑꝑ demeri
ta ſua eſt priuatus officio ancianatus, an poſſit eſſe de collegio,
qđ eſt minus, & inferius officium ab ancianatu? & vr̄ ꝙ non, uc
hic. & l. fi. ff. eo. In ꝯ̄rium facit ff. de interd. & releg. l. relegatorū.
a §. pōt. † vbi cui interdicit maius officiū, nō vr̄ interdictum mi-
nus, ſed cui interdictū eſt id, qđ eſt minus, vr̄ interdictum id, ꝙ
eſt maius, & ſic eſt directo ꝯ̄ illā gl. & ꝑ hoc facit l. ꝗ indignus.
ff. de ſena. & iſtud vltimū eſt tenēdum. Non obſt. iſta gl. videli-
cet, ꝙ ad ꝑditionem maioris ſequit ꝑditio minoris, quia ineſt
ſub iſto maiori, nā ad hoc vt ꝗs ſit in maximo ſtatu, oportet eū
eſſe liberū, & habere ciuitatem, & familiam, vt d. l. fi. ff. eo. igit
ꝑ quādam conſequētiam ꝑditio maioris includit de neceſſita-
te ꝑditionem minoris, qđ maior ineſt, non aūt id qđ non eſt, vt
l. ꝯ̄ria. & ſic non ob. iſta gl. ¶ In ea gl. in fi. dic, immo iſta opi. Pla.
non eſt tenenda, quia non probat lege, vt l. illam. C. de coll. ¶ In
gl. commutatio, ibi, conuertit cum ſuo diffinito. dic, ꝙ fieri dēt.
3 vt l. 1. §. 1. ff. de dolo. ¶ In ea gl. in fi. no. ex gl. ꝙ † ſiue ſit mors na-
turalis, ſiue mors hominis violenta, & ſic facto hominis, tn̄ dr̄
fieri nutu Dei. ſed ſm̄ Io. Fab. intelligas gl. ſic, ꝙ quemlibet mo
riturū certū eſt Dei diſpoſitione, vt l. nam & ſi cū moriar. ff. de
cond. inde. & l. 1. ff. de condi. & dem. & in Auct. de hęr. & fal. §.
ex his. non aūt intelligas, ꝙ diſpoſitione fati vnuſquiſq; ſit di-
ſpoſitus, qn̄. & quō moriat, quāuis quidā phantaſtici & mente
capti hoc affirmare voluerint, dicētes, ꝙ fatum & conſtellatio
hoc ēt facere debeat, quos elegāter reprehēdit Greg. in Homil.
ſuper Euang. Matt. quod legitur in die Epiphaniæ Domini. qđ
patet 26. q. 4. c. igitur genus diuinationis. & q. 5. c. illud. & patet
a in oratione poetica, dum dixit, Sapiens dominabit[a] aſtris &c.
& multum latè, & ſingulariter per Boetium in 4. de cōſolatio-
ne, ubi tractat mirabiliter de libero arbi. &c.

ADDITIO.

a Sapiens dominabitur. Sapiens in bono ad Rom. 15. qui nunquam inanis eſt, ſed ſemper habet in ſe cumulum prudentiæ, & ſapientiæ. Guil. Dur. in Spec. de aduoc. 4. iam nunc. uer. commendet. dicitur autem ſapiens, etiam qui habet plenum animi iudicium, licèt non ſit iuriſconſultus. l. diem proferre. in calce. de recep. ar. & ex quibus colligatur, & quomodo præſumatur ſapiens, no. Bar. in l. 2. de teſt. in Pan. Ant. Cai.

SVMMARIVM.

1 *Seruus pœna qui efficiatur.*
2 *Libertus ex qua cauſa in ſeruitutem redigi poſſit.*
3 *Sententia reuocationis in ſeruitutem nocet non tantum liberto, ſed etiam nocet filijs poſtea natis, & poſtea conceptis.*
4 *Libertus propter ingratitudinem in ſeruitutem redactus, ſine ſcientia principis non poteſt manumitti.*

Maxima. ¶ Qui perdit ciuitatē & libertatē patit maximā
capitis diminutionē. h. d. ¶ No. ꝙ qui efficiunt
ſerui pęnę ꝑꝑ atrocitatē ſniē, dr̄ pati maximā capitis dimi-
nutionē. ¶ No. ꝙ libertus ꝑꝑ ingratitudinē ſuā, verſus patronū
condemnatus, dr̄ pati maximā capitis diminutionē. ¶ No. ꝙ li-
ber homo ꝗ efficit ſeruus alterius hoīs, ꝗa uendit ſe ad pretiū
participādū, dr̄ pati maximam capitis diminutionē. ¶ No. ꝙ ho
mo liber, & ſic ciuis Rom. p̄t ſpontè ꝑdere libertatē, & ciuita-
tem Rom. vēdendo ſe, vel patiēdo ſe vendi ad pretiū participā
dū. ¶ In gl. atrocitate. in fi. dic, ſed ꝯ̄rium no. gl. i auc. ſed hodie.
C. de do. inter uir. & vx. unde doc. ibi & Bar. in l. ꝗ ultimo. ff. de
2 pœ. dicūt, ꝙ aut † dānatus dēt oīno ꝑdere vitā, ꝗa dēt decapita-
ri, & tūc ēt hodie efficit talis dānatus ſeruus pęnę, quia teſtm̄
iā factum irritatur, & efficitur inteſtabilis, ut l. ſi filio exhereda
to. §. irritum. ff. de iniuſt. teſt. aut non dēt naturaliter ex dicta cō
demnatione mori, & tūc iura ſunt correcta, vt dicit hic gl. dixi
etiam ſ̄. quib. mo. ius pa. pot. ſol. §. pen. ¶ Aduertas tamē, ſm̄ Io.
Fab. ꝙ ꝗuis iſti, quorum non ſit executio mortis naturalis, reti
neāt libertatem, nec hac capitis diminutione minuantur, tn̄ di-
cit eos amittere ciuitatem, cum hoc non reperiatur correctū,
& ideo media capitis diminutione dn̄r minui. ¶ In glo. libertis.
ibi, vel ꝙ eſt verius dic, hoc cōiter tenetur in d. l. 2. C. de lib. &
eo. lib. ¶ In ea gl. ibi, & ēt leuem. & ibi, de lib. cau. l. ſolo. no. ꝙ ꝑ
a leui † cā in omittendo, non redigit in ſeruitutem, ſed pro leui
in committēdo bene redigit in ſeruitutem. ſed ꝯ̄ hoc vr̄, ꝗa pro
leui offenſa non vr̄ redigi in ſeruitutem, ſed aliàs caſtigari, vt l.
4. C. de oble. liber. vnde dic, ꝙ eſt in electione patroni, an velit
caſtigare, an in ſeruitutem redigere. Secundò, hāc gl. intellige,
in eo ꝗ ſpontè manumiſit, ſecus ſi coactus, quia tūc nō redigit
in ſeruitutē, ſed aliàs caſtigabitur, vt l. mater. C. de ope. li. & ibi
no. & de lib. & eo. lib. l. 1. & de iure pa. l. 1. ¶ In ea gl. ibi, necare.
dicit ēt hoc caſu pōt peti, ꝗ puniatur pœna extraordinaria, ut
l. 1. §. pęna. ff. de lib. agno. & no. Bar. in d. l. necare. ¶ Et aduertas,
3 ꝙ talis ſnīa reuocationis † in ſeruitutem, non tm̄ nocet liberto,
ſed ēt nocet filijs poſtea natis, & poſtea cōceptis, non aūt prius
natis, vt d. l. 2. C. de lib. & eo. lib. & ibi no. gl. & gl. ibi inducit ue
a ad q̄ōnem de feu. An delictū p̄ris noceat filijs in feudo,[a] de quo
dic, ut ibi dicit Cy. Bal. & Sal. & no. in l. emācipatus. ff. de adop.
& no. Bar. plenè in l. 2. ff. de interdi. & releg. de quo ēt ꝑ Bal. in
c. 1. §. 1. de ſuc. feu. & in c. 1. ſi uaſal. feu. priue. cui detur. & in Spe.
4 de feu. §. nūc dicamus. uer. ſed ꝗritur. † Et tene mēte, ꝙ licèt uni-
cuiq; liberū ſit ſeruum proprium manumittere, dummodo ſit
legitimæ ætatis. ut ſ̄. qui. ma. non li. §. ea. tn̄ iſte libertus redactus
in ſeruitutē ꝑꝑ eius ingratitudinem, non poterit amplius ma-
numitti ſine ſciētia principis, ut d. l. 2. de lib. & eo. li. qđ reputat
impoſſibile, ut l. apud Iulianū §. fi. cū ibi no. ff. de leg. 1. quā l. 2.
C. de lib. & eo. lib. induxerūt Bar. & doc. in l. 1. §. & poſt operis. ff.
de ope. no. nun. ſi Titius fuit bannitus per iudicem ad mei inſtā-
tiā, an ego ſolus poſſum eum rebannire? & dic, ut ibi per Bar. &
doc. & ego ſcripſi in l. 2. ff. de re iud. dic, ut ibi hr̄, & ibi dixi, et
no. ¶ In eo. in fi. ꝗ autē ſint iuſtæ cauſæ reuocādi quē in ſeruitu-
tē, no. plenè gl. in l. fi. de lib. & eo. lib. ¶ In gl. paſſi ſunt, in fi. dic,
vt ibi habetur. & ibi dixi, & no. in l. in ſeruorum. ff. de ſta. ho.

ADDITIO.

a In feudo. Adde tex. in c. ſi uaſal. culpam. de conſue. feu. & Ale. conſi. 23. uolu. 2. Bar. & Alex. in l. 4. ff. de interd. & releg. Cy. Bar. & Bal. in l. 2. ff. de lib. & eorum lib. A. C.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus an æquiparetur deportato, & an poſſit eſſe arbiter, & arbitrator, & an teſtari poſſit.*
2 *Inſtrumentum confectum a tabellione excommunicato, an valeat.*
3 *Excommunicationis exceptio quando opponi poſſit.*
4 *Excommunicatio quotaplex ſit, & quam vim habeat.*
5 *Seruus pœnę an ſit incapax alimentorum.*

Minor. ¶ Per deportationē, vel aquę, uel ignis interdictio-
a nem,[a] cōtingit media capitis diminutio. h. d. ¶ No.
ibi, interdictū ſuit uel ei. qđ alia eſt pœna interdicere aqua, &
igni, & aliud eſt aliquē deportare. ꝗa hic ponit dictio, vel, & ſic
diuerſitatē ſignificat; de quo tn̄ dic, ut in gl. ¶ No. ꝙ deportatus
retinet libertatē. ¶ No. ꝙ deportatus dr̄ pati mediā capitis dimi
nutionē. ¶ No. ꝙ eſt ꝗdā pęna interdicere alicui aqua, & igni.
¶ In gl. interdictū. ibi, ad l. Iu. rep. l. 3. No. ex l. 3. ꝙ deportatus, &
ſic bānitus nr̄i ꝑis, ꝗ æquiparat deportato, ut no. gl. in §. relega
tis. ſ̄. qb. mo. ius pa. po. ſol. & dic, ut ibi dixi. ꝑdit oīa priſtina iu-
ra, & ſic nō poterit eſſe arbiter, ut no. ibi Bal. de quo ſtatim ı̄. di
cā. ¶ In ea. ibi, ſed inſtar excōicatorum, dic ſimilis gl. eſt in c. pa-
ſtoralis. extra de appel. & dic, vt ibi ꝑ doc. & facit l. 3. C. de apo-
ſta. de quo latiſſimè ꝑ Ang. in ſua diſpu. ꝗ incipit, duo adinuicē
1 litigātes. ¶ † Ex quib. gl. no. ꝙ excommunicatus ęquiparatur de-
portato, & ſic ſicut deportatus qui ꝑ deportationē nō ꝑdit ius
eligendi, ut l. cum p̄r. §. hæreditatem. ff. de leg. 2. & in l. ex facto.
§. ſi ꝗs rogatus. el 2. ff. ad Treb. & ꝑ ꝯn̄s poteſt eſſe arbiter, ita ēt
excōicatus qui æquiparat deportato, ut hic. & ita dicit Bar. in
d. §. hæreditatē. & in d. §. ſi quis rogatus. & in l. ſi quis arbitratu.
ff. de uer. ob. ꝙ poterit eſſe arbitrator. Sed Ang. in d. §. ſi quis ro
gatus. dicit, ꝙ excommunicatus ex crimine hæreſis, ſi durat ꝑ
annum, non pōt eſſe arbitrator, ſed ante ſic, ꝑ auct. credentes.
C. de hær. ſed ſi ex alia cā ſit excommunicatus ante annum, &
poſt poterit eſſe arbitrator, cum arbitramentum ſit ꝗdam trāſa
ctio. auct. ſi verò contigerit. C. de iud. ſed excōicato permittit
ꝯ̄hẽre, ut c. ſi verè. & ibi ꝑ Inn. de ſent. exc. ſed Io. And. in regu-
la, dolo facit, de reg. iu. lib. 6. dicit ꝯ̄rium, per c. ad probandum.
de re iu. in antiquis. ꝗa ſi non ualet ſnīa iudicis delegati excō-
cati, ita etiam arbitratoris. ut c. uno delegatorum. de offi. deleg.
Sed Ioan. de Imo. in d. §. ſi quis rogatus, dicit dictum Ioan. And.
ſine dubio procedere in arbitro, quia excommunicatus arbi-
ter eſſe non poteſt, ut no. glo. & doct. in l. pauli. ff. de arb. ſed in
arbi-

ADDITIO.

a Interdictionem. Adde ꝙ excōicatio priuat conſortio hominū ſicut fœtidū cadauer, & hr̄ excommunicatio loco interdictionis aquæ, & ignis & diabolus utitur excommunicato ſicut ruſticus ſuo aſino, & ſuo iumento, unde per Iaſ. notab. & eleganter in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. nu. 1. ff. de lib. & poſth. & Phil. Dec. conſi. 245. col. 3. & col. fi. & per totum conſi. Bartho. ad Hoſtatis.

arbitratore ſic:q̃a ſm Spe.in ti.de arb.§.ſi.ver. ſed nunquid ami
cabilis.& Bar.in l.ſi de meis § recepiſſe. & l.ſi feriatis.de arb.po
teſt arbitramentū ferre in die feriata in honorē Dei, quia eſt q̃-
dā trāſactio.vt in Auct.ſi verò contigerit.C.de iud.q̃ tali die fer
ri pōt, vt l.ſi. C.de fer.Secus in arbitro,ut l.ſi feriatis.ff.de fer. Et
hæc concordia mihi placet.dic vt ibi p Inn. ſed ſi æquiparatur
excōicatus deportato;& deportatus nō pōt teſtari.vt l.quidam
ſunt ſerui. ff.de pœ.ergo idē in excōicato. ita tenet gl. & Archi.
in c.pia.de exce.in 6 & in c.decernimus.de ſen.exc.ſed Io. And.
ibi,hoc dicit,verū,niſi ſit excōicatus p hæreſi,vel vſuris;& hęc
2 eſt cōis opi.vt no.Bal.in l.ſi.C.ſi a non cōpe. iud.¶ † An inſtrm
a confectum a tabellione excōicato [a] valeat? & gl.in d.c.decerni-
mus.dicit,aut eſt notoriè excōicatus,& non ualet: Secus ſi oc-
cultè,vel manifeſtè,ſed pbari non pōt. ēt excōicatus nō pōt eē
pcurator,vt c.poſt ceſſionē.extra de prob.dic ut ibi. nec ēt pōt
eſſe iudex ſi eſt notoriè excōicatus:alias ſecus, vt c.ad proban-
dū de re iu. nec ēt pōt eſſe de maiorib.regentib. ciuitatē. vt c.1.
3 de exce.¶† Quęro qn̄ pōt opponi exceptio excōicationis?dic q
in quacūq; parte iudicij,& ēt poſt ſniam ēt i executione,& nō
tm̄ ſemel,ſed ēt bis opponi pō: in eadē inſtātia, ab eo q̄ primò
oppoſuit & non pbauit,& debet pbari intra octo dies; aliàs iu
dex pcedit in cā.ſed licèt nō opponat, ſi iudex ſciat publicè eū
excōicatū,debet ipſum repellere;& iſta hn̄r in c.exceptione.de
4 exce.¶† Imò attēde ſm Io. de Pla.q cum duplex ſit excōica-
tio;maior q̃ ſeparat a ſacris,& a cōione fideliū, & q̃ imponit p
cōtumacia,uel crimine,tàm ab hoīe,q̃ à cano. & minor, q̃ ſepa
rat à ſacri participatione, vt in eo q̄ ſciēter participat cū excōi
cato,vt d.gl.in c.cſtitutionē.de ſen.excom.in 6 & c.ſeq.eo.ti.&
ibi gl.quis poſſit abſoluere ab his excōicationib.qđ opponens
b dēt exprimere ſpeciem [b] excōicationis;q̃a maior excōicatio ex
cludit ab agēdo;minor aūt non,ut dicit gl.in d.c.conſtitutionē.
aliàs aūt in dubio intelligitur de maiori excōicatione, vt d.c.ſi
quē.Pro quo adde,qđ no.Bar.in ſimili in ſuo conſi 65.inci.Pet.
Nicolæ.de quo ĵ.de exce. in prin. qn̄ opponit̃ de ſimulatione,
q̃a cū ſint plures ſpecies, debet exprimi quā ſpeciē ſimulatio-
nis allegat.¶ In gl.in verbo,inſula ibi,§.pe.dic vt ibi no.& ibi di
5 xi.¶ Aduertas tn̄,q licet ſeruus† pęnę ſit penitus incapax cōmo
di iuris ciuilis,vel iuriſgentium, non tm̄ ad commodū ſui, ſed
ēt ad commodum fiſci. vt l.3.ff. de his q̃ pro non ſcriptis habē.
& l.ſi quis mihi bona.§.1. & ibi no.ff.de acq.hære. ſunt tn̄ capa
ces de his,q̃ ſunt de iure naturali.& per conſequens, ſunt capa
ces alimentorū,vt l.ſeruos ad cuſtodiā.& ibi Bar.ff.de ali. & ci.
leg.& l.legatis.vt ibi no.per glo.& doc.ff.eo.ti. In prædictis ali-
mentis,& ēt oc caſione dictorū alimentorum habent tales inca
c paces actionem, [c] licèt actio ſit de iure ciuili, vt eſt tex. cū gl.in
l.ſi victum.& ibi Bar.Raph.Cuma.& Imo. & Ange.ff. de re iu.
Sed deportatus cū remanſerit liber,eſt capax eorum, quæ ſunt
iuriſgentium,& ſic omnium contractuum iuriſgētium, & pro
eis habet actionem, vt eſt caſus ſing.& ibi glo.& doc.in l.ſi tibi.
§.is cui.ff.mand. Quid in bannitis noſtri temporis? dic ut dixi
ſupra quibus mod.ius pat pote.ſol.§.relegati.

ADDITIONES.

a Excommunicato.Vide Fed.de Sen.conſi.64.& 147. & ibi vide, an exceptio excommunicationis poſſit ſæpius opponi.
b Speciem.Adde Rom.conſi.290.
c Actionem.Adde Fed.de Sen.conſi.42.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus, vel infamis, aut bannitus, non eſt excommunicandus, vel infamandus, ſeu banniendus.*
2 *Filiusfamilias quatenus obligetur & condemnetur. & nu.3.*
4 *Stante ſtatuto, q contra inſtrumentum guarentigiatum non poſſit ab aliquo opponi aliqua exceptio, an poſſit opponi a filiofamilias, quod non condemnetur niſi inquantum facere poteſt.*
5 *Lex ſublata una ratione, correcta non intelligitur.*

Minima. ¶ Per emancipationē, vel arrogationē cōtingit
minima capitis diminutio.h.d. ¶ No.q ille q̄ re
tinet & libertatē,& ciuitatē,non dr̃ pati maximā,vel mediā ca
pitis diminutionē. ¶ No. qn̄ q̄s mutat ſtatū de pr̃ia ptāte in ſui
iuris,vel eſt ſui iuris,& redigitur in pr̃iam ptātem,dr̃ pati capi
tis diminutionē,licet minimā. ¶ No.in ver. ſeruus, q priuatio
pſupponit habitū,concordat l.decē.ff.de ver.ob. ¶ No.q q̄ non
habet ſtatum,dr̃ ipſum perdere,vel poſſe perdere,& ſic facit,q
1 † ille qui eſt ſemel excōicatus, vel ſemel infamis, quia pdit ſe-
mel famā & ſtatū ciuilē,vt l.cognitionū.§.1.ff.de va. & extraor.
cog.nō poſſit amplius excōicari, vl̃ infamari: vel ſemel bānitus
nō poſſit amplius bāniri.Sed de hoc dic, vt no.gl.in l.2.C.vt in
tra cer.tē.p gl.& per Bar.in l.de pupillo §. ſi in pluri b.ff.de no.
ope nū.& ibi Ang.Raph.Cu.& Imo.& ibi ſcripſi.¶ No.ēt q ſer
ui ſtatus de iure ciuili eſt penitus annihilatus.¶ No.ī verſi.q̄bus
aūt.q remotus a dignitate, vel officio, non dr̃ capite minutus.
2 ¶ No.q remotus a ſenatu, non dr̃ capite minui.¶ † In gl.vel ꝯ.
ibi, emancipatus dicatur minui.debes ſcire, q ſm rigorem iu-
ris ciuilis,filiusfa.ꝯhens obligat̃ inſolidū ex oī ꝯctu,pterquā ex
mutuo, & uoto, vt l.tam ex ꝯctib.ff.de iud.& ibi no.& cū effe-
ctu pōt ꝯueniri,vt l.3.§.ſed verū.ff.de min.& qđ ibi plenè not.
intm̄,q ſi non ſolueret, poterat incarcerari niſi ceſſiſſet bonis.
ut l.cū filius.C.qui bon.ced.poſ.& ibi Cy.Bar.Bald.& Sal.Pro
pter cām aūt emācipationis, vel a patria ptāte aliter liberatus,
pp ſtatus mutationem,vr̃ quodāmodo nouus homo, & ab illa
obligatione de iuris rigore liberatur.ſed uidens prętor ꝯhentē
cū filio eſſe deceptum, pp iſtam capitis diminutionē, reſtituit
ꝯ filium vtilem actionem, & hoc fuit per titulum.ff.de capi.di
mi.poſtea ptor conſiderauit, q multū grauauerat filiū reſtituē
do ꝯ cū actionē,ſuum edictū limitauit, ut illa utilis reſtituta in
ſex caſib. qui ponūtur in d.ti.& maximè in l.2.ff.q cū eo.nō det̃
actio inſolidum,ſed inquātum facere poteſt,vt d.l.2.& 3.& ui-
de Bar.in rub.C.qđ cum eo.¶ Quod tn̄ priuilegiū cū ſit pſona-
le.l.quia tale.ff.ſo.ma.cū ibi no. non tranſit ad hæredes,vt l.4.§.
quā quā.ff.qđ cū eo.perdit tn̄ dictum beneficiū,ſi mendaciū di-
3 xerit,ut d.l.4.§.1.¶† Et aduertas, q licèt filius habeat dictū bene
ficiū,tn̄ actor pōt petere filiū pdictum inſolidum condēnari,&
ēt poteſt petere,q condēnetur inquātum facere pōt, & vtroq;
modo procedit libellus.vt eſt tex.in l.pe.ff.qđ cū eo.& tene mē
ti,q licet fuerit inſolidū condēnatus,quia non oppoſuit de tali
beneficio,tn̄ ēt in executione opponere poteſt. vt l.Neſennius.
§.ſi.& ibi no. per Bar.ff.de re iud. & l.ex diuerſo.§ ſi & ibi per
4 Bar.& doc.ff.ſolu.ma.† Si aūt in ſtatuto dicat̃,q ꝯ inſtr̃m guarē
tigiatum non poſſit ab aliquo opponi aliqua exceptio, an poſ-
ſit opponi q conueniat̃,inquantum facere poteſt? Aduertas ad
verba ſtatuti;quia ſi dicit,q non poſſit opponi ꝯ inſtr̃m,tūc ta
lem exceptionem opponere poteſt, quia non opponitur ꝯ in-
ſtrumentū,vel ſniam,ſed in executione,vt dixi. Si uō aūt dicat ſta
tut̃,q ꝯ executionem inſtr̄i,vel ſniæ, non poſſit aliqua exce-
ptio opponi;& tūc iſtam opponi non pōt,q̃a verum eſt dicere,
q opponitur ꝯ executionem, ita dicit Bar. in l. ſi filius.ff. quod
a cum eo.qđ eſt no. [a] ¶† In ea.gl.in ſi.no. & tene menti ex gl. iſta
5 notabili, q ſi lex antiqua habet plures rōnes prohibitiuas, &
una corrigatur alia ratione remanente, tn̄ non intelligitur cor
recta.l. & facit.§. affinitatis, & quod ibi dixi, ſupra de nup. &
quod no.gl.in l.ſi quis ad exhibendum.ff.de excep. rei iud.& fa
cit l.3.§.planè.ff.de itin.actuque pri.& in Auct. de reſtitu. & ea
quæ par.§.quàobrem.colla.9.& quod no.do.meus Io. de Imo.
in l.tam is.§.1.ff.de dona.cau.mor.dic,vt ibi.

ADDITIO.

a No.Adde ut per Pet.de Anch.conſi.6.

SVMMARIVM.

1 *Priuatio an & quando præſupponat habitum.*
2 *Excommunicatum an ſe fateatur, abſolutionem ab excommunicatione allegans.*
3 *Mutuum an conſiteri videatur, qui ſolviſſe reſpondit.*
4 *Exceptio ſimpliciter indiſtinctè, an intentionem aduerſarij videatur conſiteri.*
5 *Accuſatio contra ſeruum qualiter formari debeat.*
6 *Pœna deportationis an cadat in ſeruum.*
7 *Seruorum pœna quæ eſſe debeat.*

Seruus. ¶ Nemo pōt dici pdere,qđ non hēt.h d.Vel ſic: Ne
2 mo mutuat,qđ non hēt.Vel ſic.Priuatio [a] pſuppo-
nit habitū.h.d. Cōcor.l.x.ff.de uer.ob. In quo cōclude ſm Io.d
1 Imo.ī d.l.x.ex dictis Bar.& Ang.q̃a aut † priuatio pſupponit̃ p
ꝯſtāti,q ſit vera,& tūc neceſſario ſeq̄t poſitio habitus, ut d l.x.
Qn̄q; ponit̃ p ꝯſtāti,q ſit falſa:& tūc nō ſeq̄t poſitio habitus,p
no.in l.cū de indebito.ī prio.ff.de prob. Qn̄q; ponit̃ ſimpl̃r pri-
uatio,nec aliter ꝯſtat,an ſit vera vel falſa: & q̃rit̃,an videat̃ poſi
tus hētus?& tūc cōclude,aut ponit̃ priuatio a iuriſcōſulto,cui⁹
ē loqui pprie,& non pprie;tūc vr̃ poni habitus, vt d.l.x.Qn̄q;
ponitur a parte,& tunc qn̄q; ſit ſup eo,qđ pars habet ex ſua vo
luntate potētiam priuandi & inducendi, exemplum in vltima
volun-

ADDITIO.

a Priuatio.De iſto vide Pan.in c. ad diſſoluendū, per illū tex.de deſpon.impu. & in l.manumiſſiones.ff.de iuſt.& iu.Pan.in c.paſtoralis.§.quoniam. de rel.

voluntate, ꝑ no.in l.ſi tibi.§.in legatis.coniunctæ gl.ff.de legat.
t.tunc præſumitur habitus, vt ibi.Qn̄q; non pēdet ex ſola uo-
luntate partis habitus, ſiue potētia priuādi,& inducēdi,tūc ſm
Bart.ad eius præiudicium ſequitur poſitio habitus duob.con-
currentib.Primò,qn̄ agitur de tali re,ꝙ ponens poſſet prætendi
care ſibi per confeſſionē:ſecundò, ꝙ aduerſarius conſentiat,ēt
in priuatione,& ſic illā fateaŕ,aliàs non ſequiŕ poſitio habitus
ad ꝑiudiciū ponentis priuationē,excepto caſu Auct.ſi dicatur.
C.de teſti.¶ An aūt de priuatione poſſit quis redire ad habitū?
2 dic ut dicā j.eo.§.aūt.¶ Et per prædicta ēr dŕ,an ille ꝙ † quē ex-
cipiŕ de excōmunicatione, ſi replicet de abſolutione,uideaŕ fa
teri habitū excōicationis ad eius ꝑiudiciū, ita ꝙ niſi doceat de
abſolutione excōicationis repellatur?in quo dic ſm Ang.in d.
l.decem.ſi quæritur, an ex illa tacita confeſſione habitus poſſit
condemnari, quia negat in effectu intentionem agentis,& ha-
bitū de pñ,licet uidebitur illum in ꝑteritū fateri,ꝙ niſi habi-
tus aliter probeŕ,non poterit ex hoc condemnari per cap.exce
ptionē obiiciens.de re.iu.in 6.cū ibi no.ſed fortè poterit repel
li a teſtimonio,& ab agendo per talē confeſſionem habitus,ut
d.Auct.ſi dicatur.de quo tñ plenius ꝑ Barto.Ang.& Imo.in d.l.
3 10.¶†Quid aūt ſi ab aliquo petantur decē mutuata, & ipſe rñ-
a det ſe ſoluiſſe, an uideat cōfiteri * mutuum.gl.in l.non utique.
ff.de exce.vŕ dicere.Aut opponiŕ cōditionaliter hoc modo: Di
co me nō eſſe debitorē; tñ ſi aliter apparet,dico me ſoluiſſe.&
nō uŕ cōfiteri.Secus ſi opponeret ſimpliciter. Facit ad idē qđ
not.gl.in l.exceptionē.C.de prob.plenius in l.ſi qdē.C.de exc.
et iſtud ſequiŕ Dy.in d.c.exceptionē obiiciens.de re.iu.in 6.Sed
Io.And.ibi tenet ꝯrium,& cano.in c.cū venerabilis.extra de ex
ce.ſed Bar.in d.l.nō utiq;.cōcor.opi.quia qn̄ quis obiicit exce-
ptionē, & actor cōfiteŕ dictam excep.ut quia replicādo actor
dicit,Confiteor te ſoluiſſe,ſed tunc erā minor, iō nō poterā ſo
lutionē recipere,& tunc uŕ reus fateri,arg.l.qm̄.ff.de infa.ſed ſi
actor nō confiteŕ,qđ reus ponit, tunc excipiens non uŕ confi-
teri,ut dicunt Canoniſtę,ut l.cū de indebito,in prin.ff.de ꝓb.et
hoc dic, ut ꝑ Bar.Ang.& Imo.in d.l.decē.& ꝑ Flo. in d.l.cū de
4 indebito.in prin.¶†Sed tu aduertas, ꝙ immo ſimpliciter exci-
piēs,indiſtinctè uŕ confiteri intentionē aduerſarii, & niſi ꝓbet
ſolutionē ſuam, uŕ ꝙ debeat condēnari, vt uŕ caſus in l.50.ff.đ
ꝓba.ibi, ſed nimirū ꝓbationes quædā a reo exiguntur.nā ſi cre
ditum petatur,ille reſpondeat ſolutā eſſe pecuniā, ipſe hoc ꝓ-
bare cogēdus eſt &c.ſed pro opi.cōi facit qđ no.doc.& nemo
* pōt niſi * expoſitione per eū negata.b ita dicit Bar.in d.l.nō uti-
b que.& in l.poſt legatū.in princ.ubi eleganter loquiŕ.ff.de his
quib.ut ind.& in l.naturaliter.§.nihil cōe.ff.de acq.poſ.in verſ.
tertia lec.eſt.& facit qđ no.Ant.de Bu.in ſimili in c.gratū.de of
fic.deleg.Sed tu de iſta quæſtione uide q̇ latè ſcripſi.j.de excep.
in rub.¶ In gl.c.ibi,ꝙ aliās eſſet in libero capite.dic ut in l.hos
accuſare.§.oīb.ff.de accuſ.ubi hŕ,ꝙ decapiteŕ, & pōt accuſari,
ut quilibet liber homo,ſed non pōt accuſari de tali crimine,ex
quo certa quota bonorū ueniat publicāda, quia ſeruus non dŕ
habere bona, ut d.§.oīb.facit l.ſeruot.& qđ ibi Sal.latè not.C.
5 ad l.Iul.de ui. † Et tō eſt inſpicienda concluſio accuſationis, q̄a
ſi dico,Quare peto ipſum puniri in tertia parte bonorū,non ꝓ-
cludens ipſum puniri ſimpliciter, intelligitur de pęna corpora
li; ita dicit Bar.in d.§.oīb.uer.2.opponitur hic.& ſequiŕ Bal.
in ſimili in l.edita.C.de eden.in uer.6.principaliter quæriŕ. pę-
6 na aūt deportationis,†ut perdat libertatē,& ciuitatē,non cadit
in ſeruum, quia eā non hēt,ut hic,ſed ut ꝑdat ſpem poſſe con-
ſequi libertatē, & cōſequēdę ciuitatis, bene cadit in ſeruū. ut
l.5.ff.q & a qb.& l.2.& ibi doc.C.de ſepul.uio.Pęna aūt pecu-
niaria ſimpliciter,puta cētū florenorū, cadit in ſeruū,quia pōt
haberi pecunia conniuentib.oculis domini, uel alius pōt ſol-
uere pro eo,ut l.4.ff.de manu.& idem in monacho,ut in Spe.đ
reo.§.1.uerſicu. ſed an monachus.ita dicit Bar.in d.§.omnib.&
7 latè Sal.in l.2.C.de accu.l.ſi criminis.C.ad l.Iul.de ui.Et†aduer
tas, ꝙ ſi pęna ordinata a lege, uel ſtatuto,non cadit in ſeruum,
ne delicta remaneāt impunita, & ut non ſint melioris cōditio-
nis,q̄ liberi,pęna alteratur officio iudicis in corpus , ut l.2.C.
c ut intra cer.tēp.& not.ꝑ gl.Bar.& doc.in d.§.oībus. c in ſi.facit
l.pe.& ſi.ff.de in ius uoc.dicam j.de act.§.pęnales.facit l.quid
ergo.§.pœna grauior.et quod ibi latè Bar.Bal.gl. et doc.ff.de in
fam.et C.eo.tit.l.et ſi ſeuerior.et ibi Bar.et gl.et doc.

ADDITIONES.

a Confiteri.Vide Abb.in c.cum uenerabilis.extra de excep.& Lu.Ro.conſ.77.
* In aet.exempl.exceptione.
b Negata.Vide Pet.de Anch.conſi.209.Ang.conſi.152. & Alex.in apoſt.in d.
l.poſt legatum.
c §.omnibus.Vide Bar.in l.1.ff.ſi fa.fur.feciſſ.dicatur.

SVMMARIVM.

1 *Tabellionatus officium an ſit dignitas.*
2 *Notarius infamis quę exercere ualeat.*
3 *Infamis an ad teſtimonium admittatur.*
4 *Tabellio effectus doctor, decurio, uel prętor, an poſſit inſtrumenta cō-ficere.*
5 *Tabellio effectus monachus, nō poſſit officium tabellionatus exercere.*

Quibus autem. ¶Remotus a dignitate non perdit ſta-
tum,h.d. vel ſic.Qui non turpiter a di-
gnitate remouetur,non dŕ capite minui.h.d.¶ In gl.non cōſtat.
a ibi,ſi fuit ꝑꝑ turpitudinem.facit iſte tex. a cū iſta gl.ꝙ notarius
infamis non poſſit conficere inſtŕm. In quo aduertas primò,ꝙ
1 †tabellionatus officium non eſt dignitas,ſed munus,vt l.fin. in
prin.cum gl.C.qui mili.non poſ.ſed poſitus ad ſcribendū geſta
principis eſt in dignitate,ut eſt tex.in l.1.C.de man.prin.& in l.
2 laudabile.C.de aduo.di.iud.¶† Ex quo ſequiŕ, ꝙ notarius infa-
b mis b nō pōt exercere officiū,qđ in ſe habet dignitatē, ut l.2.C.
de dig.lib.12.vel quod haberet aliquod officiū iniunctū de pu-
blico,vt ꝙ eſſet notarius,& tabellio ad tabulam,ſeu banchū po
teſtatis,& ſimilia,ut no.in l.2.§.miles.ff.de infa.ſed ſi partib.uo
lētib.aſſumatur, vt conficiat publicum inſtŕm, quia dŕ eſſe mu
nus,& maxime qn̄ eſt in quaſi poſſeſſione tabellionatus,ut arg.
l.Barbarius.ff.de of.præt.& tunc pōt.ita dicit Bar.in l.eadem.§.
1.ff.ad l.Iul.rep.de quo latius per Bal.in l.2.ff.de ſena.& ꝑ Bal.
in l.4.§.videamus.ff.de ſuſpe.tu.& uide Bar.in l.ex militari.ff.de
teſt.mi.& Cyn.in l.militib.C.de teſt.Bal.in l.quoties.§.ſed quia
tātūdē.ff.de hær.inſt.& ꝑ Imo.in ea.l.quoties.§.ſed cùm primū.
3 & Bar.in l.ſi quis ex argentariis.§.1.ff.de eden.¶†In ea.gl.ibi,te
c ſtimoniū dicere.an infamis non tm̄ infamia c iuris, ſed ēt facti,
poſſit eſſe teſtis.gl.eſt i d.l.2.ff.de ſena.& ibi Iac.Cy.Bar.Bal.gl.
Cy.Iac.Bu.& alij doc.in l.1.C.de ſum.Tri.& fi.cat.in quo con-
cludę,ꝙ in cā criminali nō pōt eſſe teſtis, q̄a ꝓbationes debent
eſſe multū claræ, & prolatæ a ꝑſona ab oī exceptione remota,
& digna,ut l.fi.C.de prob. Aut in ciuili, & tūc aut in cā ſpūali,
& nō pōt.Ita intelligaŕ ca.teſtimoniū.extra de teſt.niſi in ſubſi-
diū,& cum tormētis, ut in Auc. de teſt.§.ignoti.col.7. In cā ci-
uili nō repellitur,ut in gl.in l.1.C.de ſum.Tri.& fi.cath.licèt mi
nus ei credaŕ,ut no.in l.3.§.duæ aūt ſunt cauſæ.ff.ad Car. infa-
mia infamia iuris clarū eſt, ꝙ repellitur, vt l.mulier.ff.de teſta.
4 niſi in ſubſidium,ut d.§.ignoti.¶†Eſt aūt iſte tex.in argm̄ ſm Io.
Fab.ꝙ ſi tabellio efficiatur doctor,decurio,vel prętor,ꝙ tñ pōt
conficere inſtŕm,& ualet,ut l.ſi quis decurio.C.de fal.& C.de
decur.l.ſi qs decurio.& l.maior.C.de dig.lib.12.tñ non compel
5 litur conficere inſtŕm,ut l.vniuerſas.C.de tab.lib.10.†Adde,ꝙ
ſecus eſt ſi efficeretur monachus,vel alius religioſus,quia non
d poteſt amplius exercere officium tabellionatus, d ut ca.ut offi-
cium.de hęr.in 6 ita no.Bar.& doc.in l.ſeruus.ff.de teſta.

ADDITIONES.

a Facit iſte tex.Notarius infamis an poſſit conficere inſtrumentum.de hoc per
Pan.in c.ſicut.ne cleri.uel mona.extra.
b Notarius infamis.Si notarius ſit de falſo cōdemnatus, & officio notarius pri
uatus,non poteſt inſtrumentum recipere,& receptum nō ualet. In ca.nihil.
extra,de elec.& Bal.in l.iubemus.C.de proba.Sed quid ſi ſit de falſo cōdem-
natus,& expreſsè non ſit officio priuatus, utrum poſſit inſtrumentum recipe
re.Bar.in l.ſi ideo.de euic.in Pand.concludit,ꝙ ſic.contrarium tamen ibidē
no.vt patet in addi.ad Bar.late Ant.Ca.
c Infamia.Vide Rom.conſi.90.vbi dicit,ꝙ opponens teſti infamiam,uel periu
rium,debet ſpecificè opponere, alias nihil agit.
d Tabellio.Tamen ſi conficiat,valent.vt tenet Rom.conſi.28.

SVMMARIVM.

1 *Lex per aliam legem limitatur, & declaratur.*
2 *Ius ſanguinis nō tollitur, ſed ius & effectus reſultans ex dicto iure.*
3 *Seruus an dicatur habere cognationem.*
4 *Reſtitutus recuperat bona & uxorem.*

Quod autem. Minima capitis diminutio non tollit ius
cognationis; ſecus in maxima,vel media.
1 h.d.¶†No.coniuncta gl.1.ꝙ iſte tex. venit ad declarandum qđ
dictum fuit ſ.tit.1.§ ſi. ex quo ſequitur, ꝙ ſæpenumero una lex
limitat,& declarat alterā,ſiue ſit poſterior (vt hic) ſiue anterior,
aliquando declarat leges nouas & ſeq. vt l.non & poſteriores.
ff.de leg.& ꝙ ibi no.& facit qđ no. glo.in Auct.oſteratur.C.de
lit.conte.coniuncta l.ſciendum.in prin.ff. qui ſat.cogan.¶ No.
quod maxima capitis diminutione tolliŕ cognatio.¶ No.ꝙ
ſi quis effectus fuerit ſeruus, ſtatim cognationem perdit, nec
illam recuperat, licet poſtea fuerit manumiſſus, & per con-
ſequens agnatio ſemel deperdita propter impedimētum, licet
illud remoueatur, tñ non recuperatur cognatio.¶ No. ꝙ per

deportationem perditur ius cognationis,& ſic non tm̃ per ma-
ximã capitis diminutioné,ſed ẽt per mediã. ¶No.ꝙ a priuatio-
ne ad habitũ impoſſibile eſt redire,vt hic. & l.liber hõ ff.de ſta.
ho.niſi priuatio fuerit de facto,ut §.1.ſ.de inge. vel niſi primus
ſtatus non fuerit oĩno extinctus, ſed velatus, vt litus maris pp
ędificiũ occupãtis,ædificio diſſoluto,litus reddit in publicũ,vt
l.in tm̃.ff.de re.diui. ¶An aũt priuatio ꝓſupponat habitum, dic
vt dictũ eſt ſ.eo.§.ſeruus. ¶In gl.cognationis. ibi,l.iura ſangui-
2 nis.dic ut l.ius aũt agnationis.ff.de pac.& dic ut ibi p gl.¶†No.
ex iſta gl.& legib. ꝓdictis,ꝙ neq; pacto,neq; delicto ius quod
procedit ea ſanguine,& natura,põt tolli, ſed tolli poteſt ius &
effectus reſultãs ea dicto iure ſanguinis.¶In gl.manumiſſis.ibi,
l.ſi cognatis. dic,immo ibi,ſi fuerit reſtitutus, tunc oĩa recupe-
rat,vt ibi Bar.& doc ¶An aũt ſeruus dicaẽ habere cognatioẽ,
3 licèt ſit de iure naturali,dic,vt j̃.de ſer.cor.in prin.¶†Sed an di-
caẽ hr̃e patrẽ,vel matrem.dic,ꝙ iſta noĩa poſſunt capi duplici-
ter: uno mõ,ꝙ ſint ſignificatiua cognationis,q̃ eſt de iure geo.&
iſto mõ nõ cadũt in ſeruũ,q̃a nõ hẽt ius cognationis, vt j̃ de ſer.
co.in prin. Alio mõ accipiunẽ,vt ſint ſignificatiua naturę,vt pr̃
dicaẽ genitor,filius genitus,& iſto mõ cadit in ſeruũ,ut l.hos ac
4 cuſare.§.oĩbus.& ibi h.d. Bar ff.de acc. ¶†In ea.gl.in ſi dic,q̃dã
hãc approbãt p Auct.ut liberti de cętero.ĩ prin.gl. in rene aliã,
vt no.ff.vñ cogna.l.is q.nã reſtitutus recuperat bona & vxoré,
ut no.in l.ſeruus.ff.de act.& ob.plenè.25.q.2.c. dicẽtt,dic vt ibi.

SVMMARIVM.

5 *Tutor datus ſtatim tenetur adminiſtrare, aliàs interim de neglectis tenetur,nec debet expectare quod requiratur.*
2 *Vocatio legis uocat ordine ſucceſſiuo.*
3 *Tutela ab hereditate regulatur.*
4 *Correctio facta ex uno ex æquiparatis, intelligitur etiã facta in alio, quoties duo a lege ueteri æquiparantur.*

Cum autem. ¶Tutela deferẽ proximiori in gradu, & ſi
plures ſunt de eodem gradu, defertur ad
oẽs.h.d. ¶No. ꝙ ſicut de hæreditatib. priori in gradu deferẽ hæ
reditas,ita in tutela.q̃ ad ſimilitudiné ſucceſſionis priori in gra
du,primò deferẽ. ¶No.ꝙ tutela legitima põt pariter ad plures
deferri, vnus tñ adminiſtrat,de quo oẽs cõcordãr,vel ſi diſcor-
dant,cogũtur p iudicẽ concordare,cũ tractẽ de commodo ter
tij,videlicet pupilli,vt l.3.§.fi.& ibi no.ff.de adm.tut.& eligitur
idonior ſub peculio aliorum, & ſuper tacita hypotheca bono
a rũ,vt in auct.ſicut.C.de leg.tu.¶†Addas tñ ꝙ ſtatim cũ a l.tute-
la deferẽ legitimo,ſtatim eſt obligatus ad petẽdũ decerni admi
niſtrationẽ,& adminiſtrare, aliàs teneẽ ẽt de neglectis interim,
nec debet expectare ꝙ requiraẽ, vt l.ſi ſororis. C.qui da.tu. poſ.
a ¶†No. ẽt ꝙ uocatio legis, uocat ordine ſucceſſiuo. qđ facit ſm
Io.de Pla.ꝙ ſi pr̃ accipit emphiteuſim pro ſe,& filijs ſuis,& ne-
potib. intelligiẽ ordine ſucceſſiuo, primò pro ſe, ſecundò pro
filijs,tertiò,p nepotib.Dictu,ꝙ in his in quib.cadit affectio or-
a dinata,ꝓcediẽ ordine ſucceſſiuo, [a] vt no.gl. & doc.in l.Gallus.
in prin.ff.de lib.& poſth.facit §.fi.in l.cũ pater.ff.de leg.2 & l.hę
redes.§ fi.ff.ad Treb.& no. Bar. & Imo. in l.qđ dr̃.ff.de uer.obl.
& Bar.in l.ut iuſiurandi.§.1.ff.de ope.lib. ¶In gl.in gradu.in fi.
no.ex iſta gl.ꝙ quoties aliquid corrigiẽ,vr̃ ẽt correctũ oẽ depẽ
3 dens ab eo,& oẽ id quod ab eo habet cauſam.Nam†datio tute-
læ legitimæ habuit exordium ab hæreditate, vt l.2. ff.de leg.tu.
igitur &c. ſimilis gl. eſt ibi,vbi Bar.dicit illud fore uerũ, niſi in
ciuitatib.in quib.uigẽt ſtatuta,ꝙ agnati ꝓferant cognatis in hę-
reditatibus,quia tunc etiam præferuntur in tutelis,vt hic dicit.
4 ¶Quod facit ꝙ quoties duo a lege veteri†æquiparanẽ,ſi poſtea
b reperiatur correctio facta in uno, intelligitur ẽt facta in alio, [b]
vt l.ſi quis ſerun. C.de fur.& quod ibi per Bar.dic,ut ibi p doc.
de quo vide quæ ſcripſi ſ.de iure nat.§ 1.

ADDITIONES.

a Succeſſiuo.Vide Rom.conſi.22.
b Alio.Vide Rom.conſi.110.& 129.& 120.

De legitima patronorum tutela.

SVMMARIVM.

1 *Tutela à l.defertur ſecundum naturam ſucceſſionum.*
2 *Dicitur ex l.quid eſſe,quod eſt ex mente legis.*
3 *Expreſſum & determinatum à l.dicitur,quod imaginatũ eſt, fuiſſe intentionis condentis legem.*
4 *Dictio,eadem,qualiter accipiatur.*
5 *Verba uel mens legis ſit magis ſeruanda.*
6 *Recedi in quibus caſibus poſſit a uerbis legis vel ſtatuti.*
7 *Ratio eadem vbi dicitur, an idem ius ſit.*
8 *Fœmina tutrix eſſe nequit,niſi ſit mater,vel auia.*
9 *Proauia an tutrix eſſe poſſit.*
10 *Mater ꝙ ꝓferatur tutoribus legitimis Itutela,qualiter accipiẽdũ.*
11 *Mater & auia curatrices eſſe poſſunt,& præferuntur, vt in tutela.*
12 *Tutor an dari debeat quando mater tranſiuit ad ſecunda vota.*
13 *Auia præfertur tutori petito.*
14 *Mater inhoneſte viuens deſinit eſſe tutrix.*

Ex eadem lege. ¶Ex mente legis 12.tab.deferẽ
patronis tutela libertorũ,et re
gulariter vbi eſt cõmodũ hęreditatis ad illum vadit
onus tutelæ.h.d.totus iſte ti.& diuidiẽ in ſex partes.
Primò, qualiter tutela libertorum patronis deferatur.Scđò, ꝙ
vocaẽ ẽt legitima,à l.12.tab.ꝓueniens.Tertiò, illud per rõnem
probat.Quartò,confirmat per exemplũ. Quintò,exemplũ pro
bat per rõnem.Sextò,rõnem declarat Secunda ibi,q̃ & ipſa.ter
tia ibi,eo.n.quarta ibi, cũ & agnatos.quinta ibi,quia plerunq;.
a ſeata ibi, ideo ¶†No.ꝙ ẽt ea l.12.tab.tutela libertorũ defertur
patronis & liberis eorũ, intellige tñ ordine ſucceſſiuo, vt pri-
mò patrono,poſtea eius filiis,vt dixi ſ ti.j.in fi.per gl.& docto.
in l.Gallus.§.quidã rectè.ff.de li.& poſth.in gl.in verſi.puniaẽ.
a & facit text.in l.tutela.§ ſi duo.ver.ſed ſi oẽs.ff.de leg.tu.¶†No.
ibi, non caueaẽ,quod id dr̃ eſſe ex l.quod eſt ex mẽte legis.l.no
minis & rei.§. verbũ ex leg.ff.de ver.ſig.& ẽ gl. & ibi Bar.& do
cto.in l.ꝓtor.§.1.& ibi dixi.ff.đ ope.no.nũc.facit l. cum mulier.
3 & qđ ibi no.ff.ſo.ma.¶†No.ibi, crediderũt veteres, ꝙ illud in-
telligiẽ expreſſum, & determinatũ à l quod imaginatũ eſt fuiſ-
ſe intentionis condentis legem,& de hoc gl.fi.in l.tale pactũ.§.
fi.ff.de pac.& ibi doc.¶No.ꝙ ad illũ ſpectat onus tutelę,ad quẽ
deferẽ à l.hęreditas,nã ibi debet eſſe onus, vbi põt eſſe emolu-
mentum.¶No ꝙ fœmina non põt eſſe tutrix, licèt ſeruũ manu-
miſerit.¶No.& ad hoc allegaẽ, ꝙ licèt deficiant verba legis,ſi
tñ uiget rõ legis, per interpretationé iuriſc.extenſio fit ad caſũ
ſimilem rõné habentem,quia tunc propriè non diciẽ extenſio,
4 ut eſt gl.in c.1.de temp.ord.in 6.¶† In gl.1.in fin.no.ꝙ dictio,
eadẽ,facit relationé ſimplicem,& non ſpecificam, licèt regula
riter ꝯ, ut no.in l.cùm hi.§.vni.ff.de tranſ.& no.Bar.in l.Iulia-
nus.ff.de hęre.inſt.de quo j̃. de duob.reis.§.2. & facit ad id qđ
no.Barto.& do.meus & ibi ſcripſi in l.ſi cui.§.1.ff.de leg.1.qñ
rñdens inq̃ſitioni dixit, Cõfiteor me cognouiſſe dictã Bertam,
no videatur ꝯfiteri,ꝙ erat vxor Titii,vt dicebat inq̃ſitio,dic,vt
ibi.¶In gl.ad patronos.in fi. intellige gl.p l.quam alleg. q̃a qñ-
que libertas repræſentatur per l.& tñ eſt tutor qui manumitte
re debuit,vt patet in d.l.1.§.ſed ſi hac. vnde glo.procedit, qñ li
bertas repręſentatur per legem.& ſic quo caſu eſt tutor filius
teſtatoris.ff.de fideicom.liber.l.ſi filius.§.& erit.¶ In gloſſ.legi-
tima.ibi,non ex verbis. dic,vt dixi ſupra de leg.agn.tu.in prin.
5 ¶†Cũ quęritur,an verba,vel mens legis ſint magis ſeruãda.cõ
clude,ꝙ aut verba & mens omnino diſcordant, & neutrũ ſer-
uatur,vt l.ſi quis in fundi voca.ff.de leg.1.aut verba & mens cõ
cordant, & utrunq; ſeruatur, vt d.l.nominis & rei.§.verbũ ex
leg.ff.de verb.ſig.aut verba & mens ſe habent ſm plus & mi-
nus,& hoc caſu ſi verba poſſunt trahi ad mẽtem,ẽt per impro-
prium intellectum trahuntur, ſi agatur de fauore; ſecus ſi agaẽ
de odio, vt patet ex coniunctione duarum legum, vt ff.de libe.
& poſt hu.l.cum quidam.& l placet.ſi aũt non poſſent trahi ad
mentẽ, & tunc verbis ſtandũ eſt.l.non aliter.ff.de leg.3.ita vult
Bal.in l.non dubiũ.C.de leg Sed tu conclude ſm Sal.ibidem,&
Ianus,qñ mens,vel verba ſint ſeruanda,diſtingue, aut mens oĩ
no eſt dubia, & a verbis non eſt recedendum, vt d.l. nõ aliter.
& l.proſpexit.ff.qui & a quib.aut mens eſt certa, & tunc aut oĩ
nò verbis repugnat, ita ꝙ propriè, uel impropriè cõuenire nõ
põt,& tunc ſi verba ſint prolata ab homine,neutrũ ſeruatur,vt
d.l.ſi quis in fundi voca.ff.de le.1.& eſt rõ, quia nõ dixit, quod
mente non cogitauit,ut l.Labeo.in fi.ff.de ſup.lega.nec ẽt ꝙ co
gitauit, quia non creditur erraſſe in verbis ſic diſtantibus, ſed
potius pęnituiſſe,& truffatoriè talia verba protuliſſe.Si aũt ſũt
verba ꝓlata a l.tunc ſi mens eſt alibi ſcripta,illa pręualet, aliàs
ꝓualent verba.vt no.gl.in d.l.non dubium.Aut mens certa om-
nino cũ verbis concordat,& tunc vtrunq; ſeruatur, vt l.leges.
C.de legi.& l.ſanctio.in fin.ff.de pę.aut mens diuerſificat, ita ꝙ
non repugnat,q̃a ſe hñt in plus vel minus,& mentẽ ſeruamus,
ſi verba ſint ab homine ꝓlata, vt l. Labeo.ff.de ſuppel.leg.ſi à l.
tunc,ſi mens in minus ſe habet, illa ſeruatur, & maximè in ſta-
tutis,vt l.2.C.de noxa.ſi in plus mens ſe habet,& tunc idẽ,ſi ali
bi ſit ſcripta, vt in gl.in d.l.non dubiũ.& idem, ſi nõ ſit ſcripta,
dommõ non habeat rationem euidentẽ, de qua cõſtat in gloſſ.
l.ꝯtra legem.ff.de legi.& in l.adigere.§.quamuis.ff.de iure pa-

¶Et

6 ¶†Et attende, ꝙ in multis caſibus licitum eſt recedere a uerbis
legis, vel ſtatuti. Primò ꝓꝑ iniquitatē inſurgentē, vt eſſet, qñ ꝑ
verba legis ſimpliciter ſumpta minus diſtās haberet maiorē di
lationem, q̄ magis diſtās, nam quoties ex verbis legis ſimplici-
ter intellectis ꝑfert̃ iniquū æquo, recedimus a verbis, & ſtamus
menti, & rōni legis, vt ff. de excu. tu. l. ſcire oportet. §. aliud. ibi,
verba legis habent intellectum. Secūdò, ꝓꝑ legis rōnē repugnā
tem, vt eſt rō legis permittentis viro accuſare vxorē de adulte-
rio, q̄ rō repugnat, qñ vir fuit leno vxoris. l. cum mulier. ff. ſolu.
ma. Tertiò, ꝓꝑ cōem vſum loquendi propriè ſign. verborū re-
pugnantem. vt l. librorum. § qđ in Caſſius. & ibi gl. & Bar. ff. de
leg. 3. & facit l. 1. cum ibi no. ꝑ Bar. ff. de iuis & legi. de quo ple
nè per Bar. in d. l. Labeo. ff. de ſup. leg. quinimmo verba debent
impropriari, qñque vt mēs ſeruet̃. vt no. gl. ſing. in l. & puto. §.
1. in ver. nō cōmunicari. ff. fam. erc. & plus dicūt doc. & maximè
Cy. Bal. & Sal. in d. l. non dubium. ꝙ ꝑ rōnem ēt non ſcriptam,
pōt recedi a verbis legis, dummodò illa rō ſit naturalis. vt d. l.
ſcire oportet. §. ſufficit. nam ſi non ſit rō expreſſa, ꝓſumit̃ ꝙ le-
giſlator ſit motus ea rōne, qua motus fuiſſet uir diſcretus, & ſic
ſapiēs, ſi interrogatus fuiſſet, ut dicit glo. in l. tale pactum. §. fi. ff.
de pac. & facit qđ no. Bal. & Sal. in l. fi. C. de lib. prete. uel exhæ.
¶ In ea. gl. ibi, aut cauſas dic fortè, qa non diligebat pupillū. vt
ff. de tut. & cu. da. ab his. l. ſi impuberi. vel quia ſe ingerebat. vt
ff. de tut. l. eos. & ff. de ſal l. uxori. §. 1. ¶ In gl. in ver. iuſſerit. in fi.
7 dic, vt in d. l. illud. ff. ad l. Aqui. plenè ꝑ Flor. ubi † concludit ſic:
an vbi dicat̃ eſſe eadem rō, ſit idem ius, videlicet, aut tractat̃ de
fauore tm̃, & tūc ubi eſt eadem rō, eſt idem ius. vt l. a Titio. ff. de
ver. obl. & hoc etiam ſi in l. eſſent appoſita verba taxatiua, ut l.
ob æs. C. de prǣd. min. cum gl. aut tractat̃ de odio tm̃. i. ubi odiū
tm̃ ſequeret̃, & tūc ſi in l. ſunt appoſita verba taxationē inducē
tia, vel ſimilia, tūc nō debet eſſe idem ius, etiam vbi eſſet eadē
æquitas. vt l. 2. cum gl. C. de pa. qui fil. diſtra. & l. fi. C. de ꝓd. cu.
ſine decre. nō alie. lib. 10 Si verò nō ſunt ibi illa verba taxatiua,
tūc ſi eſt eadem rō æquitatis, & per oīa ſimilis, tunc debet eſſe
idē ius. vt C. ad Mac. l. pe. ff. eo. ti. l. filium. & l. 2. §. exercitū. ff. de
infa. & ibi no. ſi verò nō per oīa eſt eadem rō æquitatis, tūc nō
dēt eſſe idem ius, vt ff. de leg. l. qđ verò. cū ſi. aut tractat̃ de odio
& fauore ſimul, & tunc, aut lex ꝓcedit ꝓhibitiuè, aut permiſſi-
uè, ſi procedit prohibitiuè, tūc ſi inter prohibita uerſat̃ odium
immediatè, & fauor mediatè. nō dēt eſſe idem ius, licèt poſſet
eſſe eadem rō, ut patet in l. fi. C. de interd. ma. Si verò ecōtra eſt,
ꝙ fauor ſit immediatè, & odium mediatè, & tunc ſi participat
in odio plusq̄ in fauore, non dēt eſſe idem ius. ar. ff. de li. & po-
ſthu. l. cū quidā. ſi econtra plus participat in fauore, dēt eſſe idē
ius. vt d. l. Titio. cum ſi. Si verò ꝓcedit permiſſiuè, dic ꝙ ſemper
vbi eſt eadem æquitas, dēt eſſe idem ius. vt d. l. illud. cū concor.
ibi alle. ¶ In gl. quia plerunq; in fi. In illa regula cōclude, ꝙ illa
regula obtinet, qñ circa commodum, & incommodū eſt eadē
rō. & par perſonæ ſuſcipientis habilitas. vt ff. de peric. & cō. rei
vē. l. ſerui emptor, aliàs nō obtinet, ut hic. uel ſi eueniat ex diuer
ſis cauſis. & tūc nō obtinet regula. l. ſi is cui. §. q̄ſitum. ff. comm.
& de hoc ꝑ Dy. in regula, qui ſentit commodum, de regu. iu. in
8 6. dic, vt ibi latius ꝑ eum. ¶ † In gl. fi. ibi. ff. de leg. tu. l. 1. §. 1. no. ꝙ
fœmina ſi non erat mater vel auia, nec olim, nec hodie pōt eſſe
tutrix. vt in l. fœminæ. ff. de tute. hodie aūt ſi eſt mater, vel auia
pōt eſſe tutrix. vt in auct. mat. & auię. C. qñ mul. off. tut. & hęc
tutela eis deferi a l. nec eſt opus, vt hoc impetrēt amplius a prin
cipe. & nō tm̃ mater, ſed ēt auia præferunt̃ (ſi volunt tutelam)
oībus legitimis & datiuis, ſed non teſtamentarijs, dūmodo re-
nunciēt ſecundis nup & legum auxilio. d. Auth. mater & auia,
& ēt ſine iurō, etiam ſi aliqua ex eis ſit debitrix, vel creditrix, ēt
in magna quantitate pupilli, & tñ poſſunt eſſe tutrices. iſta hīr
in rea. & gl. & Bar. & doc. in d. auct. matri & auiæ. & ꝑ Bar. ff. de
9 teſt. tu. l. ſi quis ſub conditione. ver. expedita eſt gl. ¶ † Quærit ibi
Bar. quid in proauia? & dicit idē. vt ar. l. cui eorum. §. 1. ff. de po-
ſtu. & l. generi appellatione. ff. de verb. ſig. Sed Ang. in l. Gallus.
§ idem credendum eſt. de lib. & poſthu. tenet ꝯrium, quia auct.
matri & auiæ, eſt correctoria, ideo debet proprijs uerbis intel-
ligi. vt l. conſtitutionib. ff. ad municip. & l. 3. §. & hęc uerba. ff. de
neg. gc. & patet in d. § idē credendum. quia in prouiſione Galli
non comprehēdebatur pronepos, niſi fuiſſet interpretatio Scæ
uolæ. ꝑterea per rea. in corpore vnde ſumitur d. auct. matri &
auiæ. quia dr̃ matri & auiæ ſolis, &c. non autem eſſent ſolæ, ſi
a admitteret̃ ēt proauia. & credo ꝙ opi. Ange. de iure ſit verior,[a]
quia verba legis ſemper intelliguntur per prius, & non per po
ſterius. vt l. 1. C. de ſucce. edi. & ibi Bal. & Ange. & facit qđ no.
Bar. de ſtatuto loquente de fratre, quia non hēt locum in fratre
patruele. no. Bar. ff. de le. 3. l. Lucius. §. q̄ſitum. ſed fortè in practi-

ca durum eſſet obtinere ꝯ opi. Bar. qđ dr̃ de matre, hēt locum,
ēt ſi ſit naturalis tm̃, ſiue ēt filius ſit ſpurius, niſi ſit illuſtris, &
ſic an ſuccedāt ſibi adinuicem. vt l. ſi qua illuſtris, cū ibi no. C.
ad Orfi. Si concurrit pr̃ & mater, ſi pater eſt legitimus ꝓfert̃ ma
tri, ſi naturalis tm̃, pręfertur mater patri, quia tex. in corpore,
10 qui dicit, † mr̃em legitimis præferendam, intelligit a latere, nō
autem in linea aſcendenti, & auus maternus pręfert̃ auię ma-
ternæ, & paternus paternæ, quia nupta, & auus paternus ꝓfert̃
auię maternæ, & auus maternus ꝓfertur auię paternę, ut dixi,
quia d. tex. vult dictas mulieres ꝓferri legitimis ex latere, nō au
tē aſcēdentibus. Et licèt gl. in d. auct. mr̃i & auię. dicat auum ꝓ-
ferri mr̃i, non eſt verum, quia ipſi vocant̃ ad tutelam, vt ad hę-
reditatem, ſed ad hęreditatem mater ꝓfert̃ auo. vt no. glo. Iaco.
11 Bu. & doc. in Auct. defuncto. C. ad Tert. igit̃ &c. † Et ꝓdicta ha-
bent locum ēt in cura, quia mater & auia curatrices eſſe pñt,
& ꝓferuntur, vt in tutela. vt no. gl. in d. auct. mr̃i & auiæ. & ut
dixi, ſi eſt nupta, vel tranſit ad ſecunda uota, ſtatim perdit tute-
lā ꝓdictam, ſi aūt uadit ad iudicem, & dicit ſe uelle tranſire ad
ſecunda uota, deſinit ſtatim eſſe tutrix, ēt anteq̄ trāſeat, quia ſta
tim cum hēt animum nubendi, incipit in ea eſſe ſuſpicio, ita de
terminat Bal. in auct. ꝓdicta mr̃i & auię. in uer. quęro, qđ ſi mr̃.
& in auct. ſacra. eo. ti. 10 uer. quęro, an ſtatim, & in l. ſi q̃s ſub cō
ditione. ff. de teſt. tut. in uer. quæro, an ſtatim cum uadit &c. &
Bal. in l. oēm. C. ad Tert. ver. ounquid. & Bald. in l. precib. C. de
12 impu. & alijs ſubſti. in 8. col. ¶ † Quęro, qñ mr̃ tranſiuit ad ſecū
da uota, & tutela finit̃, an tutor dari debeat? dic, ꝙ in arbitrio
iudicis eſt dare quē vult, vel petitū a mr̃e, vt no. gl. in d. auct. ſa-
cra. vel alium, ut no. Bar. in d. l. ſi quis ſub condōne. in ver. q̃ro,
13 dicit ꝙ qñ mater. quod eſt verum, † niſi auia eſſet in medio,
quia tunc auia ꝓfertur petito a matre, & alijs datiuis uel legiti
mis. vt no. in d. l. ſi quis ſub conditione. in uerſic. quęro, quid ſi
14 mater tranſiuit ad ſecūda uota. ¶ † Quid ſi mater[b] viuit inhone
b ſtè, an deſinat eſſe tutrix? videtur ꝙ ſic, quia in matre luxurio-
sè uiuente ſtatutę ſunt omnes pœnę, quę ſtatutę ſunt in tran-
ſeuntibus ad ſecunda uota, ut eleganter no. Bar. in l. his ſolis. &
ibi uide Bal. Ang. & Sal. C. de reuo. don. de quo dicam infrà de
act. §. actionum autem. in materia tutelę. & dic vt ibi.

ADDITIONES.

a Verior. Adde quod Alex. in l. Gallus §. inſtituens. ff. de lib. & poſth. tenet opi. Bar. non ob. ꝙ in correctorijs non fiat extenſio, quia illud non procedit cum agitur de extenſione paſſiua fienda regula procedente a l. antiqua, ut ibi dicit tuno, ſed ex regula iuris antiqui, appellatione nepotis venit pronepos, ut in d. §. affinitatis. eo. modo appellatione auiæ ueniat proauia, an autem appel latione fratris ueniat patruelis, vide Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de ſucce. ab inteſt. & Alex. conſ. 97.

b Si mater. De iſto eſt gl. no. in auct. ſacra. C. qñ mul. tut. off. fun. quam ibi ſeq. Bar. Ad iſtud facit quod uoluit Ang. in §. licet autem in ult. no. ſup. ex qui. cau. ma. non ſi. Vltra addo. benefacere quod uoluit Abb. in c. uxoratus, de cō uer. coniu. adduco quod uoluit Pet. de Ancb. in c. petiſtis. de priui.

De legitima parentum tutela.

SVMMARIVM.

1 *Tutela filiorum emancipatorum, quæ parentibus defertur, an dicatur legitima.*
2 *Statutum in vno æquiparatorum locum habet in alio.*
3 *Impubes an emancipari poſſit.*
4 *Pater ſuccedit filio emancipato, & filius emancipatus patri.*
5 *Exemplum an & quando fidem faciat, & probat. & nu. 6. & 7.*

EXemplo. ¶ Ex extenſione iuriſconſultorum,
emancipans eſt legitimans tutor fi-
lio emancipato. h. d. Et diuiditur in tres partes. Pri
mò, ꝙ tutela quę defert̃ emancipatori, eſt ſimilis
illi, q̄ defertur patrono. Secundò, ꝙ ēt iſta eſt legi
tima. Tertiò, exemplificat. Secunda ibi, quę & ipſa. Tertia ibi, nā
ſi quis. ¶ No. ꝙ pater emancipans ęquiparatur patrono manu-
mittenti. vt hic. & l. 1. in prin. & ibi plenè no. in quibus differāt,
& in quib. non. ff. ſi quis a pa. fue. ma ¶ No. ibi, exemplo patro-
1 norū, ꝙ cum dicat, ꝙ tutela † patronorum non ſit ex uer. legis.
12. tab. ſed ex mēte, vt s. ti. 1. in prin. & ibi dictum eſt. & iſta pa
rentum tutela dicatur ad ſimilitudinē illius, neceſſariò ſequit̃,
ꝙ iſta parentū tutela nō eſt ex uerbis, nec ex mēte, qa qđ eſt ſi-
mile, & ad ſimilitudinē, ſiue ad exēplum, cōceditur, nō dr̃ eſſe
idem. vt l. qđ Nerua. ff. depoſ. & l. ad ſimilitudinem. C. de epi. et
cle. et per ꝯñs iſta dicetur ex interpretatione Iuriſcon. ut dicit
2 gl. ex identitate rōnis. ¶ † No. ꝙ quoties duo a l. ueteri ęquipa-
rātur, poſteà ſtatutū nouū in vno de ęq̄paratis, intelligitur ſta-

tutum

2 tutū in reliquo,[a] ut l.ſi quis ſeruo.cū gl.& Cyn.Bart.& doct.C.
de fur.& no.gl.in l.ꝙ vero ꝯ.ff.de legi.nam parens emancipās
filium æquiparatur patrono manumittenti ſeruum, vt d.l.1.ff.
ſi quis a pa.fue.ma.ergo ſi in patrono dr̄ legitima tut.in liberū
& manumiſſ.vt ſup.tit.1.ita ēt in patre eman.fil.¶Not.ꝙ pr̄ pōt
emāc.fil.& auus nepotē,& ſic ille qui hēt in poteſtate,pōt emā
3 cipare.¶† No.ꝙ impubes pōt emācipari.quod intellige, ſi eſt
maior infante,ut eius conſenſus requiratur,ſin aūt ſit infans,&
ſine eius conſenſu pōt eman.quia non valeret præſtare conſen-
ſum,ēt ſi uellet, vt eſt caſus ſing.in l.pen.C.de adop.& ibi vide
Barto.qui dicit, ꝙ baſtardus infans poſſit legitimari.dic vt ibi.
4 ¶In gl.in fi.ex eo ſequitur, ꝙ cū per legem pater ſuccedat† filio
emāci.& ſine aliquo pacto, ut d.§.fina.& ibi dicā.facit l.1.§.ſi
vel parens.quod ibi no.ff.ſi quis a pa.fue.ma.& cꝰ filius eman.
patri,ad ſimilitudinē ſuorum ēt de iure.C.vt l.meminimus.C.
vnde libe.nō ſolū de iure Auctẽ.in quib.eſt ſublata differētia
emācipationis & patriæ poteſtatis.vt §.nullā verò.in Auct.de
hære.ab inteſ.¶Et ſicut patri defertur hęreditas filii, ita ēt ad ſi
militudinem patroni deferatur onus tutelæ, vt hic.¶Iſte tex.ꝗ
dicit eaemplū patronū,inducitur,ꝙ nō tm̄ ex originali pōt ſu-
b mi eaemplū,[b] ſed ēt pōt ſumi ea exemplo.Sed ꝯ vr̄ per l.ſanci-
mus.& ibi gl.cum ſi.de diue.reſ.omninò videas Bar.ſed dic ꝙ
5 exemplū† probat ꝯ eum qui ipſum dedit, vt l.in fraude.§.neq;.
& ibi Bar.ff.de iu.fil.& contra eū qui producit ipſum, vt l.2.C.
de erro.aduo.& per hoc ſis cautus, qñ datur tibi exemplū cu-
iuſdam inſtrumenti in iudicio, ꝙ notarius dicat,hoc eſt eaem-
plum cuiuſdam inſtrumenti producti per Titium, cuius copia
ſemper fidē faciat ꝯ eū; ita dicit Bar.in Auct.ſi quis in alio ali-
quo.C.de eden.in prin.Vnum addas, ꝙ & ſi eaemplū produ-
catur, & dicat ſe originale perdidiſſe,& probet caſum,tūc exē
plū faceret ſemiplenam probationē, & ſic poſſet iuramentum
deferri.gl.eſt no.in l.ſicut iniquū.C.de ſi.inſtr.& ibi oīnò vide
Bar.quā gl.ſequit̄ Bar.in l.admonendi.ff.de iurein.& ad hoc ut
eaemplū faciat fidem, opus eſt,vt ſit publicatū cum auctorita-
c te iudicis,partibus citatis[c] aliàs nō facit fidē,ut l.nā ita diuus.&
ibi Guil.de Cu.& Bal.ff.de adopt.facit l.publicati.C.de teſta.&
tale eaemplū publi.parte cita.facit fidem ex ſe,nec eſt opus, vt
producat̄ originale,vt l.ſi.C.de re iudic.niſi quis diceret,& le-
gitimè,ſm̄ ꝙ ius requirit,ſe velle redarguere de falſo,tunc dēt
originale produci, uel probari ꝙ ſit deperditū ſaltem ꝑ iuſm.
ut l.ſi.C.de ſi.inſtr.& ibi uide Bar.& doct.facit quod no. ꝑ doc.
in d.l.publicati.& ſic in tali publicatione requiritur iudicis mā
datum,videlicet ꝙ notarius publicans,trāſcribens ſic dicat; Le
cto dicto inſtrō originali cum eius eaemplo ſimul cum ſupra-
dictis duob.no & iudice, & uiſo in omnibus concor.mandato
dicti iudicis publicani,&c.ita dicit Bal.in Auctẽ.ſi quis in ali-
quo.C.de eden.uerſi.ſed hic quæritur unum. quod no. qa uidi
multos errare,q dicūt uiſo & auſculiato vnà cū dictis notarijs,
& omittūt iudicē,quia male faciūt, immo debēt ēt atteſtari de
auſcultatione iudicis,qui niſi ēt ipſe auſcultaret, & cognoſce-
ret,& uideret cōcordare eū originali, non poſſet interponere
ſuam authoritatē,ut no.Bar.in ſimili in l.hæc aūt.§.1.ff.quib.ex
6 cau.in poſſ.ea.per tex.in l.quæro.ff.de eo qui pro tut.¶† Cū er-
go quæritur, an inſtrō ſumpto ſtet̄, ſic diſtingue: aut illud eſt
priuatum,& non creditur ei,vt l.procurator.C.de eden.aut eſt
publicum,& tunc, aut eſt exemplum tm̄, in quo eſt originale
tranſumptum,aut eſt publicum inſtrm̄ & originale,& facit mē
tionem de alio originali.Si quidem eſt ſimplex exemplū;& tūc
aut eſt uolūtate partium ſcriptum, vt putà, ſi ueniant debitor
& creditor, & conſentiāt ꝙ auctenticum eaempletur, et tunc
tale eaemplum habet uigorem authentici, & fides ei adhibet̄,
quod non licet reprobare,quod ſemel approbauit,ut l.genera-
liter.C.de non nu.pe.Vbi autem de uolūtate nō utriuſque par-
tis,ſed vnius tm̄ exemplatur authenticum, & ſi illa eaemplatio
ſit ſine authoritate iudicis competentis, non præſtatur ei fides,
vt d.Auct.ſi quis in aliquo. aut authoritate iudicis fuit eaēpla-
rū parte citata,& facit fidē,ſecus ſi pars nō fuiſſet citata,ut l.nā
ita diuus.ff.de adop.Si verò unū originale facit mentionem de
alio originali,tūc aut fuit factū vtrūque inter eoſdem,aut inter
alios.Si inter eoſdem,ut quia emptor promittit pretium ꝑ em
ptione iamdudū facta,non obſtāte confeſſione pretij in primo
inſtrumēto facta;tūc ſtatur inſtrumento, licet non producatur
primū,vt C.de contrahen.ſtip.l.1.& d.l.gñaliter.& C.de do.in-
ter ui.& vxor.l.ea quę.Si verò inter alios ſuerūt cōfecta inſtru
menta,ut qa dr̄ in inſtrumento;Titius procurator talis, vt con
d tinetur in inſtrumento, fuit confeſſus &c.tunc non probat,[d] ut
d.Auct.ſi quis in aliquo.ſed ſi ille habet ratum, cuius tanꝗ pro
curator īteruenit,ꝓbat,ut l.optimam.cū ibi not.ꝑ glo.et doct.
C.de ꝯhen.& com.ſtip.facit ꝫ.de uer ſig c.abbate.ita dicūt doc.
7 & Bal.in d.l.ſi quis in aliquo.¶† Et ꝑdicta procedūt, niſi ſit eaē-
platū manu einſdē notarij, qui fuit rogatus, quia tunc quodli-
bet ſuum eaemplum dr̄ eſſe originale; & probat vt l.ſi quis ex
argent.§.prohibet.& ibi Bar.ff.de eden. Si aūt eſſet aliquid du-
bium de iſto eaēplo, recurratur ad protocollum,ſiue matricē,
ſiue originale notarij,quod penes ipſum notariū præſumit̄ re
māſiſſe,& dicto protocollo ſtabitur,ita dicit Bart.in §.ꝓhibet.
& in l.Sēpronius Proculo.ff.de leg.2.& in l.1.§.ſi quis duobus.
ff.de bo.poſ.ſm̄ tab.Ac ēt pręḋicta ſunt vera, niſi difficilè ſit ꝓ
ducere originale ꝑꝑ timorem amiſſionis, vel quia eſt in loco
de quo eatrahi non pōt, vt putà in archiuo publico, quia tunc
dēt adhiberi eius notitia per ꝑſonas peritas, vt in c.accepimus.
cū ibi no.de fid.inſtr.uel niſi notarius atteſtet̄ de alio inſtrumē
to,ꝑ hęc verba,dicendo,uidelicet, Vt patet publico inſtrumen
e to manu talis notarij,a me uiſo & lecto,[e] ſine aliquo vitio,can
cellatione,uel ratura,iuxta l.ſi.C.de edi.diui.Adr.toll.ita Spec.
in titu.de inſtr.edit.§.reſtat.verſi.pen. vel niſi ſit diſpoſitio lega
lis faciens mentionē de alia,quæ ex ſe diſponit,licèt illa alia nō
repertatur, ita dicit Bar.in l.admonendi.ff.de iureiu.quod no.

ADDITIONES.

a Inteliquo.Adde Rom conſi.120.& 180.
b Exēplū.Adde qñ fidē faciat.Ro.cōſ.105.& ꝙ exēplatio ſama non iudicis au
ctori.non probet.uoluit Rom.conſi.203.& uide quòd uoluit Anch. conſi.40.
c Partib.citatis.Adde Bar.in l.chyrographis.ff.de admi.tut.Fel. in c.ſi.extra de
ſi.inſtr.& in c.Albee.te. Bar.& alios.in l.2.C.de teſt.Purp.
d Nō probat.Tu dic.ꝙ probat cōtra ipſum producentē, ut uoluit Ro. conſi.64.
e Lecto.Intellige inter eaſdē perſonas ꝯhentes nō quò ad illos,ut tenēt Albe.
Ang.& Pau.de Ca.in d.Auc.ſi quis in aliquo,quos ibi refert,& ſequitur Ale.

De fiduciaria tutela.

SVMMARIVM.

1 *Frater an ſit fiduciarius, vel legitimus tutor.*

HIC tractatur de tutela,quæ nō deferebatur ex uerbis
& mente legis 12.tab.nec ex mente tantū, nec ex idē
titate rōnis,quia lex 12.tab.nullo modo uocabat fra
trem ad ſucceſſionem fratris eman.nec econtra, ſed
1 ſolum ꝑꝑ charitatem† ſanguinis uocabat ad tutelam,quia mul
tum confidebat de fratre,ideo uocabatur fiduciarius, vt hic. &
ff.de le.tu.l.4.Sed hodie frater uocatur ad ſucceſſionem fratris,
ut l.meminimus.C.de leg.hær. ergo & ad tutelam. & dr̄ tutela
legitima,ut l.aduerſus. C.de excep. & l.frater.C. de legi. tut. in
prin.& uide quæ dixi ſuprà de legi.agna.tu.in prin.Ang.

SVMMARIVM.

1 *Curator quibus detur a lege.*
2 *Frater an ſit legitimus, vel fiduciarius tutor, & nu.3.*
4 *Aetas perfecta quę dicatur.*
5 *Minor non poteſt eſſe tutor, nec executor vltimarum voluntatum, nec procurator ad iudicia.*
6 *Minor an poſſit eſſe iudex & arbiter.*
7 *Minor an de ancianis, vel alio regimine ciuitatis eſſe poſſit.*
8 *Proximior ſi propter ætatem a tutela repellitur, an admittatur ſequens in gradu.*

ESt & alia. Defuncto patre vel auo legitimo tuto
re impuberis emācipati,alius liber vi-
rilis ſexus, & maior 25. ann. erit fiduciarius tutor,
non legitimus, ſecus in filio patroni, qui erit le-
gitimus liberti, vt patronus. Hoc dicit totus titul. & diuidi-
tur in quinque partes. Primò, ponit dictum. Secundò, illud
eaēplificat.Tertiò,ponit diuerſum in filio patroni. Quartò,di-
uerſitatem rationum aſſignat.Quintò,ponit alium dictū.Secū-
da ibi,nam ſi.Tertia ibi,at qui.Quarta ibi,quoniam.Quinta ibi,
ita tamen.¶No.ꝙ eo ipſo,ꝙ parens emancipat filium impube
rem,ſtatim eſt ei legitimus tutor. ¶No.ꝙ mortuo auo emanci-
pāte nepotē impuberem,& qui erat legitimus tutor, ſtatim pr̄
eſt filio tutor nō legitimus,ſed fiduciarius.& idē in fratre.¶No.
ꝙ mortuo patrono legitimo tutore,etiam eius liberi ſunt tuto
res legitimi liberto.¶No.ꝙ mortuo patre communi, vnus fra-
ter minor non incidit in ꝑtātem alterius fratris maioris. ¶ No.
ꝙ mortuo dño,idem ius qḋ habebat in ſeruum, trāſit in filios.
¶No.regulam,ꝙ nullus pōt eſſe tutor legitimus teſtamētarius, 8
vel datiuus, ſiue fiduciarius, niſi ſit maior 25. ann. & rō ponit̄
in tex.in l.ſi.C.de leg.tut.quod tamen intellige, vt hr̄ in §. fu-
1 rioſus.ꝫ.qui da.tu.poſſ.¶† In glo.impuberes. in ſi.dic hanc ulti-
mam partē tenet gl.in d.l.amiciſſimos.§.Lucius.gl.tenet,ꝙ cu-
rator

rator non ſit legitimus, in l. ventri.ff de tu.& cu.da.ab his.& eã
ſequit ibi Dy.& Bar.& oẽs docto.& Bar.in l.de creationib. C.
de epi.aud.& ad Auct.de his qui ſe pe hi.hab.oblig.res mino.§.
1.rñdet,ꝙ ibi accipitur curator pro tutore.Vel dic,ꝙ ibi loquitur
extenſiuè de curatorib.hic propriè.& prædicta probantur,
videlicet,ꝙ curator non ſit legitimus,in d.§ Lucius.vbi fuit da
tus, vt patet eo.ti.in l.ſed & milites.§.ſinaũt. Veruntamẽ eſt, ꝙ
pater dẽr dari curator,ſi non habet excuſationem, vt §.Lucius.
Nec prędictis ob.Auct.presbyteros.C.de epiſ.et cle.& ꝙ ibi dr̃
de curatore, reſtringe ad caſus proximos, quibus ſunt legi.Sed
furioſo & prodigo dantur à l.vt ĩ.de cura.§.furioſi.& põt eſſe
rõ, qa ſunt magis miſerabiles perſonę; & ideo pupillo daẽ tu-
tor in teſtamento, ſed non curator,quia non eſt ita miſerabilis
pſona,ſed furioſus, & prodigus æquiparantur pupillo,vt l.Ful
cinius.§.adeò.in ſi.quib.ex cau.in poſ.ea. igitur,&c. ¶ In gl.ſi li-
berti.in ſi.dic vt plenè dici ĩ. in gl.ſuper verb.ſororis. Et caue,
ꝙ hæc glo.in ver.idẽ puto,loquitur qñ auus emãcipauit & ex-
tabant filij & nepotes, & ſic ſatis plana eſt.¶ In gl.ſororis.in ſi.
no.ex gloſ.ꝙ frater dr̃ legitimus tutor fratri per interpretatio-
nẽ.Sed illa gl.ſm Pet.& Iac.vr̃ ꝯ mentẽ huius literæ in ver.atq.
quæ apertè vr̃ dicere, ꝙ frater nõ eſt legitimus tutor fratris, et
ex mente legis.& in hoc differt a patrono & filio patroni, vt
2 euidenter patet ea litera Vnde dicas † ꝙ frater emancipatus eſt
fiduciarius tutor fratris ſui emãcipati, vel in poteſtate ꝯſtituti,
& nullo mõ legitimus.Sed ſi per mortem patris fratres, vel eo-
rũ alter efficeretur ſui iuris, tunc eſſet legitimus, ſic intelligaẽ.
l.aduerſus.hic in gl.alleg.quæ uocat ipſum legitimũ.ff.ad Velle
ia.l.tutor.C.de leg.tut.l.ſi. Et eſt rõ , quia qñ per emancipationẽ
eximiẽ a patria poteſtate,vel eorũ alter, tunc capite minuitur
emancipatione , & perdit ius agnationis.ff.de cap.dimi.l tute-
las, & eſt incognitus per legẽ 12.tab.& ſic de iure ciuili quãtũ
ad ſucceſſionẽ.Sed per prætorẽ vocatur.l.per bo.poſ.vnde co
gna.vt ĩ.de leg.agn.ſuc.§ ſi.& ideo cum nulla.l.ciuili vocenẽ
ad ſucceſſionẽ, nec ergo ad tutelam. Sed quia conditores legũ
maiorẽ confidentiam habuerũt de ipſo pp propinquitatem, q̃
de alio,vocauerunt fratrem ad tutelã(quamuis emancipatum)
& vocant eũ fiduciarium. De iſto verbo, fiduciarius , mẽtionẽ
facit l.Seius Saturninus.ff.ad Treb.Sed vbi per mortẽ patris eſſi
citur ſui iuris,tunc non capite minuitur.ff.ad Mace.l.ſi filius.§.
fin.nec deſinit eſſe agnatus,ideo eſt legitimus tutor,& põt dici
ꝙ ex verbis & mente legis vocetur,arg.ff.de leg.tut.l.1.& ita i-
telligaẽ.l.3.eo.ti.§ ſi.cum l.ſeq.De patre aũt non põt ita dici in
caſu quo emancipauit , quia ille vocatur de iure ciuili ad ſuc-
ceſſionẽ.ff.ad Ter.l.2.§.obijcitur.ſed frater emancipatus oĩ nõ
erat incognitus de iure ciuili, ideo nullo mõ potuit legitimus
3 vocari, vt prędixi.ita dicit Cy.in l.ſi.C.de leg.tu.¶ † An aũt ſit
legitimus hodie.gl.pcedens dixit, ꝙ ſic,ex interpretatione.Sed
Bart.in d.l.3 §.ſi.ff.de legi.tu.in ſi.dicit, ꝙ cum hodie frater vo-
ceẽ ad ſucceſſionẽ fratris emancipati, & cõ.vt l.lex 12.tab.& l.
meminimus.C.de legi.hær.põt dici tutor legitimus, nõ ea l.12.
tab.quæ(vt dixi) non vocat fratrẽ emancipatũ ad hæreditatem
fratris,ſed ea l.noua, coniuncta cũ rõne legis 12.tab.& iſto re-
ſpectu illa tutela in d.l.ſi.C.de legi.tu.dr̃ legitima, quæ hic fidu
ciaria appellatur , quia illo tpe erat introducta ſucceſſio inter
eos.facit qđ no gl.ĩ.in ver.atqui.¶ In gl.atqui.in ſi.hoc intelli-
ge,vt dixi ſup.in gl.in ver.ſorores.& pro hoc facit.l.filiusf.ff.ad
l.Fal.& ff.vnde lib.l.2.§.penul.¶ In gl.ſi perfectę.in ſi.no. ꝙ eò
4 ipſo,ꝙ dr̃ de † perfecta ætate, intelligitur.ſ.de 25.ann.Adde ſm
do.idẽ ſi dicatur cum ſuæ ætatis erit,vel iuſtæ ætatis erit,vel ma
turæ ætatis fuerit, vel adoleuerit,vel eum puberi adijciunẽ hæc
verba , cũ in ſuam tutelam peruenerit,quia in dubio intelligiẽ
de ætate 25.ann.ut l.cũ filio.ff.de leg.3.& idẽ ſi adijciatur, cum
res ſuas adminiſtrare poterit.vt d.l.ſin.ff.de condi. & demonſt.
& ibi vide doc.& Imo.Quæ aũt dicatur legitima ætas, vide ple
5 nè p gl.& Bal.in vſi.feu.in c.1.đ pac.iur. fir.in prin.¶ † Et aduer
tas,ꝙ ſicut minor non põt eſſe tutor, ita non põ: eſſe executor
vltimarum voluntatum;quia hęc duo æquiparantur,vt no.gl.
in ti.ff.de tu.& ibi doc.& idem no.gl.in l.vxori.§.1.ff.ad l.Fal.đ
quo p Bar.in l.qui duos.ff.de reb.dub.in prin.& p hoc ext.de
teſt.c.ſi.in 6.& idẽ in pcuratore ad iudicia , ut l.minor.ff.de p-
cu.ſecus ad negotia, vt no.in §.eadẽ.& ibi dixi ſup.q manu.non
6 poſ.¶ † An aũt[a] poſſit eſſe iudex? dic aut eſt maior 20.ann.min.
a 25.& põt eſſe iudex ordinarius , vt l.eũ l.ff.de arb.& dari dele-
gatus põt,ẽt ab inferiore a principe,& ẽt intercedẽte partiũ cõ
ſenſu.maior verò 18.ſed minor 20.non põt dari iudex, niſi deẽ
a principe,vel niſi deẽ ab inferiore de partiũ voluñtate. Si verò
eſt minor 18 & maior 14 ẽt de partium voluntate dari nõ põt
iudex ab inferiore a principe,ſed a principe ſic, vt ẽ tex. de oĩ-
bus hic in c.cũ 20.extra de offi.iud.deleg.licet gl.Bar.Ang. doc.
& Legiſtæ aliter dicant in l.quidam conſulebant.ff.de re iud.ita
dicit ibi Raph.Cu.& Imo.arbiter aũt eſſe põt minor 25.ann.dũ-
modò ſit maior 20.Et aduertas,ꝙ ſi facilitate ſuæ ętatis malẽ iu
dex vel arbiter iudicauerit,reſtituẽ in integrũ,vt eſt tex.in l.cũ
l.ff.de arbi.Aduocatus aũt eſſe põt,dũmodò ſit maior 17.ann.ut
7 eſt tex.in l.1.§.pueritiã.& ibi vide gl.& doc.ff.de poſt ¶ † An aũt
minor 25.ann.poſſit eſſe de antianis, vel de alio regimine ciui-
tatis,ita ꝙ habeat iuriſdictionẽ cũ adminiſtratione rerum ciui-
tatis? dic,ꝙ non,ut l.ſpurij.§.minores.ff.de decu. Et pro intelle-
ctu illius legis, vide Bar.in d.l.quidã cõſulebant.in prin. & vide
oĩnõ gl.in l.cum prętor.§.1.ff.de iud.& ibi doc.¶ In gl.in verb.
præcepit.in ſi.an ſi proximior pp minorem ætatem repellatur,
admittatur ſequens in gradu, vr̃ ꝙ ſic, vt l.ſi.ff.de legi.tuto.ſed ꝯ
vr̃.ff.de teſt.tut. l.idem ſiet. ſed dic ſm Io.Fab.ſi eſt ſpes alterum
8 fieri perfectæ † ętatis antequam alter ad legitimam ætatem per-
uenerit,tunc ſuccedit datiuus,& nõ legitimus, aliàs admitteretẽ
ipſe legitimus,& ſic intelligitur.ff.de exc.tut.l.non ſolum.§.ſi li-
bertus . ubi de hoc. ſed dictus datiuus deſinit eſſe adulto legiti-
mo facto perfectæ ętatis,& ſic impedimento ceſſante, ut arg.ff.
de tut.& ratio diſt.l.ſi tutor.§.1.& quod ibi no.in Spec. de tu.§.
1.ver.antepe.Et aduertas ad vnũ,ꝙ licet minor tutor eſſe nõ poſ
ſit,tñ in teſtõ filijs ſuis ẽt minor dare aliũ tutorẽ põt, ut eſt tex.
in l.3.§.quãuis.ff de admi.tu.no.Bar.in l.quęro.§.ſi.ff.de teſt.tu.

ADDITIO.

a An autem.Vide gl.optimam,& magiſtram ad iſta,& ibi Pa. in c.cum viceſimum.de offi.& po.iu dele.extra, in antiquis.

De Attiliano tutore.

¶ Vſque nunc fuit tractatum de teſtamentaria tutela,& de legitima,ſequebatur videre de datiua,de qua hic tractat. Verùm,qa datus ex inquiſitione debet pręferri dato ſine inquiſitione,ideo poſt illos titulos,ponit iſtum.

SVMMARIVM.

1 *Ius correctum an ſit allegabile.*

2 *Tutela teſtamẽtaria vel legitima,pcedit datiuã,in tãtũ qđ nõ ualet datio facta p iudicẽ tutore teſtamẽtario uel legitimo nõ excuſato.*

SI cui. ¶ Totus iſte ti.diuidiẽ in 4.par. Primò,ponit
ius antiquũ circa dationem tutoris.Secũdo,
ponit ius nouũ.Tertiò,ius nouiſſimũ.Quartò ponit
nouũ caſum,videlicet,ꝙ naturali iure conuenit im-
puberes eſſe ſub tutoribus,& ꝙ finita tutela tenenẽ ad rõnẽ red
dendam.ſecunda ibi,ſed hoc iure. tertia ibi,nos aũt. quarta ibi,
impuberes. Itẽ prima ſubdiuiditur in aliàs quatuor partes. pri-
mò,ex quib.ll.tutor dabaẽ deficiẽte oĩ tutore teſtamẽtario, uel
legitimo, & à quib.dabaẽ. ſecundò, qñ teſtamentario dato ſub
condõne,vel in diẽ,vel purè,tutor deẽ. tertiò,ꝙ ſi teſtamenta-
rius tutor ſit captus ab hoſtibus.quartò,qũo iſtæ leges ab uſu re
ceſſerunt,& cauſam pp quam.ſecunda ibi,ſed & ſi tertia ibi,ab
hoſtibus.quarta ibi,ſed ex his.Et hoc dicit vſque ad §.ſed & ſi in
teſtõ.deficiente teſtamẽtario, uel legitimo tutore olim datiuus
dabaẽ ex l. Attilia,per prætorẽ cum tribunis in ciuitate, in pro-
uincijs per pſides ex l.Iulia,& Titia. ¶ No.ꝙ ẽt de iure antiquiſ
ſimo nunquàm ad datiuũ in vrbe, vel extra deueniebaẽ, donec
a aliquis alius tutor teſtamẽtarius vel legitimus ſupererat.[a] ¶ No.
ꝙ licitum eſt recitare ius antiquum & correctum,ut ponat cor
1 rectionem. ¶ † An autem liceat allegare ius correctum ?[b] dic ꝙ
b ad hoc ut ea ratione ſua in ſimili decidaẽ,põt allegari, ut no.gl.
in l.1.circa prin.C.de lat.lib.tol. An poſſit allegari ad deciſionẽ
cauſę? & an allegans incidat in falſum ? vide plenè per Bart.
in l.ſin.de fal.& l.omnes pop.in ſi.ff.de iuſt.& iur.¶ In gl.1.in ſi.
die,

ADDITIONES.

a Supererat.Sed quis tunc præferatur,uide Ang.conſi.91.

b Ius correctũ.Allegans leges correct.pęnam falſi incurret.l.unica. §.hũc igitur. C.de luſt.C.conſi.ubi Bal.& Pan.no.in l.tanta circa nos.§.has itaque leges. de uet.iure enu.C & l.ſi.ad l.Cor.de fal.in Pan Gl.in c.nouit.in ver.quicũq. & ibi Pa.no.col 8.extra de iu.Bar.in l.ſi ff.ad l.Cor.de fal.& in l 1.in prin de conſun.cũ eman.quod probant But.Imo.Pan.Barb.Fel.& Phi.Dec.in c.cano num ſtatuta.extra de conſt.quod procedit, niſi legem correctã allegaret ad di cendũ cauſas, ut prædicto §.duo igitur.in auct.de nup.coll.4 Secundò proce-dit,niſi allegaret legẽ derogatã nam in parte altera põt allegari, cũ in dubio non præſumatur correctio,tex.& gl.in §.ſi.in ver.niſi.in auc.de non alie.aut permu.reb.Tertiò,niſi allegaret legis correctæ rationem,quæ cum dicto ſepa rata ſit.Phil.Dec.in c.ſi.ext.de conſt. Quartò, niſi allegans haberet poteſtatem legis condendæ.& authoritatem,ext.de conceſ.præb.li.5. & no.poſt Bar.in 7. q prin.l.oẽs pop.nu.359.de iuſt.& iu.in Pand.Ant.Ca.

dic, ꝙ primum probatur. ff. de teſt. l. ſi tutor. §. 1. & ſm ꝑbaꝛ eo.
ti. in l. ſi quis ſub conditione. ¶ Et aduertas, ꝙ adeò teſtmẽtaria
2 & legitima præcedunt datiuam, † ꝙ non valet datio per iudicẽ
facta, teſtamentario tutore, vel legitimo non excuſato, vt d. l. ſi
ſororis. Vnde bene caueant legitimi, ꝙ periculũ adminiſtratio-
nis ad eos ꝑtinet, ex quo pupillus tutore indiget, vt patet in d. l.
ſi ſororis. & eſt hoc no. quia non omnis ad hoc aduertit, nec ꝓ-
uidet periculo qđ ei imminet ex negligentia adminiſtrandi, vel
ſe excuſandi. Et prædicta non habẽt locum in matre, & auia, q̄a
illæ non ſunt tutrices, niſi ipſe velint & requirant, ut in auct. vt
lice. ma. & auię. C. q̃n mu. tu. offi. fun. po. & ideo dicit gl. ꝙ ualet
datiua tutela antequam mater vel auia requirant tutelã. vt C.
de cõfi. tu. l. 2. & in d. Auct. ma. & auiæ. ſed ipſis requirentib. deſi
nit datiuus. & ſic intelligiꝛ. ff. de tut. & cu. da. ab his. l. ſi tutor pe-
titus. §. 1. ibi gl. tenet ꝯ̃riũ, ſm Io. Fab. Sed Bar. in d. l. ſi tutor pe-
titus. in ver. venio ad quæſtionem. gl. poſt multas opin. recitatas
dicit, ꝙ ſi de matre in petitione tutoris non fiat mentio, tutelæ
datio eſt ipſo iure nulla, quia erratur in cauſa, vt d. l. ſi tutor pe-
titus. ideo. n. peruenit ad datiuũ, quia mater non vult. Idẽ ideo
alius admittitur ad petendũ, quia mater non petijt, debet ergo
exprimi iudici, ut eſt tex. in l. ꝙ dicitur. C. qui dar. tu. poſ.

S V M M A R I V M.

1 *Suitas quid operetur.*
2 *Minores per quos hęreditatem adeunt.*

Sed & ſi in teſtamento. ¶ Quoties ſpes eſt teſtamẽ
tarij tutoris, & pendet, da-
tiuus habet locũ, qui tutor eſt, quouſq; teſtamentarij ceſſet im-
pedimentũ. h. d. ¶ No. ꝙ tutor & ſub conditione, & ſub die cer-
to dari põt, cõcor. ſup. qui. da. tu. poſ. §. ad certũ. & ibi dixi. ¶ No.
ꝙ tutela teſtamentaria nunquam confirmaꝛ, niſi adita fuerit hę
reditas. ¶ No. ꝙ tutor datiuus daꝛ in ſubſidium impedimenti tu
toris teſtamẽtarij, & ceſſante impedimẽto deſinit eſſe tutor. ¶ In
gl. poterat. in fi. dic hoc uerum in his trib. caſib. ſed nõ per l. Atti
lianã, vel Titiã, quia illæ ſublatæ ſunt. vt ĩ. eo. §. ſed ex his. ſed p
d. l. ſi quis ſub conditione. & ibi Bar. ¶ In gl. nemo. ibi, de teſt. tu.
l. ſi nemo. dic ẽt ſi adeat vnus ex hæredibus inſtitutis in certa re,
alijs uniuerſaliter inſtitutis nõ adeũtibus, ut l. 1. §. ſi ex fundo. ff.
de hær. inſt. & no. Bar. in d. l. ſi nemo. in fi. ¶ In gl. exiſtebat. in fin.
q̃ñ inſtitutus eſt filius pupillus tm̃, quid erit, gl. ponit hic unum
remediũ, ſed in d. l. ſi nemo. ponit plura remedia, & ibi Dyn. ſed
Bar. ibi, & in l. ſi filius qui patri. ff. de uul. & pup. & ibi Bar. Ang.
Raph. & Imo. & Bald. in l. in ſuis. ff. de li. & poſth. dñt, ꝙ ſuitas
1 † operatur confirmationẽ teſtĩ. & per ꝯñs tutelæ dationẽ, quia
tutelæ datio cedit in ſui fauorẽ, vt l. neceſſarijs. & ibi Bar. ff. de
acq. hær. & d. l. ſi filius qui patri. ſed ſi ſuitas eſſet impedita da-
tione ſubſtituti vulgaris, vel cohæredis extranei, ſm communẽ
ſnĩam, de quo per gl. & doc. in l. ſi filius hæres. de lib. & poſth. de
quo tñ aliter dicit Raph. & ibi latè ſcripſi in l. ſi filius qui patri.
ff. de vulg. & pup. & ẽt ſcripſi. ff. ad Treb. l. apud Iulia. §. 1. dic ut
ibi. tunc dabitur tutor Attilianus, qui authorabiꝛ dictæ aditioni
hæreditatis, & tunc cõfirmabiꝛ teſtm̃ aditione, ut l. eam quam.
C. de fideic. & intelligiꝛ cõfirmata tutela, ut d. l. ſi nemo. Vel dic,
2 ꝙ pupillus adeat † cum authoritate iudicis ſentientis dictũ pu-
pillum non habere tutorem, uolẽtis ſupplere defectum tutoris
nondum cõfirmati, vt l. bonorum. & quod ibi no. C. qui admit.
ad bo. poſ. & l. ſi infanti. in fi. C. de in. deli. Vel dic ſm Dy. in d. l.
ſi nemo. & Bal. in d. l. in ſuis. ꝙ detur tutor Attilianus ſiue dati-
uus ad adeũdam hęreditatem, qua adita cum authoritate dicti
tutoris Attiliani, vel ſi eſt infans pupillus, ipſe tutor Attilianus
adeat, vt l. potuit. & l. ſi infanti. C. de iu. deli. ſtatim deſinit eſſe
tutor & teſtamentarius locum habebit: & ita cõiter obſeruatur
a ubiq; locorũ. & iſta opi. eſt tutior, [a] licèt opi. Bar. de iure ſit ve-
ra, de quo per Bar. ẽt in l. ſi hęreditas. ff. de teſt. tu. & per Cy. in l.
2. C. de teſta. tu. de quo dixi in d. l. ſi filius q patri. dic, ut ibi. ¶ In
gl. cõditio. in fi. dic vt no. Bar. plenè in l. ſi ſub condõne. ff. de teſ.
tu. & dictum fuit ſ. qui. da. tu. po. §. ad certũ. & uide Cy. in rub.
C. de teſt. tu. & Bar. omninò in l. mutò. §. ſub cõditione. ff. de tu.
& uide quę ſcripſi ſuprà de leg. agna. tu. §. quod autem.

A D D I T I O.

a Tutior. Vide Ioan. in addi. Spec. in ti. de tu. circa prin.

S V M M A R I V M.

1 *Officialis an teneatur de geſtis per ſubſtitutum.*

Ab hoſtibus. Impedimento ſuperueniente tutori teſta
mentario, qđ tamen ſperatur tolli de iu-
re cõi, daꝛ interim tutor a iudice, qui deſinit eſſe tutor impedi
1 mento teſtamentarij ceſſante. h. d. ¶ In gl. poſtli. in fi. no. † ꝙ re-
ctor, ſiue officialis non tenetur de geſtis per ſubſtitutum loco
ipſius ad tempus impediti, facit c. 1. de offi. vi. in 6. & l. 2. cum
glo. C. de offi. eius q vi. al. ge. Et quid poſsit iſte ſubſtitutus, vel
vicegerens, vide quæ ſcripſi infrà de excu. tu.

S V M M A R I V M.

1 *Tutor datus ex inquiſitione. an ſatiſdare cogatur.*
2 *Tutor prędictus antequã decernatur tutela, dẽt idoneus ꝓnũtiari.*

Sed & his legibus. In l. Attilia. & l. Titia. non cauebaꝛ
de ſatiſdõne tutoris, vel cautione
tutoris, iõ ex eis deſierũt tutores dari. h. d. ¶ No. ibi, deſierũt da-
ri. ꝙ lex ꝑ nõ vſum tolliꝛ, de quo latiſsimè dixi ſ. in ꝓœ. §. igiẽ
poſt. dic ut ibi. ¶ No. ibi, ex inquiſitione, ꝙ q̃ñ daꝛ tutor, opus ẽ
inueſtigatione, & de pluribus inquirere, & ſic fieri cũ cauſæ co
gnitione. ¶ No. ibi, rẽ pupilli. ꝙ per tutorẽ cauendũ eſt rem pu
pilli ſaluã fore. ¶ No. ꝙ tutor datus põt cogi ad acceptandũ tu-
telã, & adminiſtrãdũ. ¶ In gl. ex inquiſitione. in fi. dic, melius fa-
cit. ff. de tu. & cur. da. ab his. l. ſcire. §. cũ reliquis. & de ſuſpe. tu. l.
1 ſuſpectus. ¶ † An aũt tutor datus ex inquiſitione, ſatiſdare coga
tur, eſt gl. ordinaria in Auct. de his qui pet. ſe hab. obl. res mino.
§. fina. per quã gl. Cy. in rub. C. de tu. & cu. qui ſa. nõ ded. ſic di-
ſtinguit: Aut tutor datur ſine inquiſitione: & elatum eſt, ꝙ ſa-
tiſdat, vt no. infra de ſatiſd. tu. in prin. Aut eſt datus cũ inquiſi-
tione: & tunc a minori iudice, aut a maiori. Si a minore iudice
detur tutor, ẽt cum inquiſitione, & tunc ſatiſdat, vt infrà eo. ti.
§. penul. Si a maiore, & tunc non ſatiſdat, vt infrà de ſatiſd. tu. §.
1. Et rõ eſt, q̄a tutor datus a maiori iudice, maiore nititur autho
ritate, vt ff. de edẽ. l. ſi quis ex argentarijs. §. 1. & hnc tenet Dyn.
& Bart. in l. tutores a patruo. ff. de confir. tu. & Bar. in l. ſi nemo.
2 §. 1. ff. de teſt. tu. ¶ † Aduertas tñ diligenter, ꝙ tutor datus ex in-
quiſitione, antequam ſibi decernatur tutela, debet pronunciari
eſſe idoneus. iſte text. & ibi Bar. in d. l. tutores. quod no.

S V M M A R I V M.

1 *Prefectus vrbis an habeat cognitionem ciuilium.*
2 *Iudex qui dare debeat tutorem pupillo habenti bona & domicilium in diuerſis prouinciis.*
3 *Tutor qualiter dari debeat pupillo origine Aretino. & Bononienſi ratione domicilij, cuius bona ſunt ſita Mutinæ.*
4 *Tutor, qui potior ſit, ex plurib. tutorib. datis a diuerſis iudicibus.*
5 *Tutor ille tantum dari poteſt, qui iuriſdictioni dantis ſubeſt.*
6 *Sacerdos an poſsit dari tutor a iudice laico.*
7 *Pupilli quo ſint reducendi.*
8 *Ius dandi tutorẽ cõpetit ijs, quibus ſpecialiter a principe mãdatur.*
9 *Iudex eccleſiaſticus an poſsit dare tutorem.*
10 *Tutores dati pupillis coram quibus iudicibus teneantur iurare & uenire.*
11 *Facultates paruę & magnę quę dicantur.*

Sed hoc iure. De iure nouo Romę pręfectus, & p̃tor,
in prouincijs pręſes, vel magiſtratus eius
iuſſu, ſi facultates pupilli non ſunt magnæ, dant tutores. hodie
verò ſi ſuæ facultates ſint vſq; ad quingentos ſolidos, a quocũ-
que magiſtratu, ẽt ſine iuſsione, pręſtita tñ cautione rem pupil
li ſaluam fore, quæ periculo recipientium, non iudicũ eſt. hoc
d. ¶ Not. ꝙ ille põt dare curatorẽ adulto, q põt dare tutorẽ pu-
pillis. ¶ Not. ꝙ tutor vel curator debet dari a iudice cõpetenti,
aliàs nõ valet, licèt ſit res fauorabilis. ¶ No. ꝙ epiſcopus vnà cũ
iudice ſeculari, dat tutorẽ ſecularibus. ¶ No. in fi. & ſingulariter
tene menti, vnà cũ gl. ꝙ notarius q fuit rogatus de tutela, & re
cipit fideiuſſores, tenetur ſi fideiuſſores non ſunt idonei, vnde
dicti notarij ſint bene cauti, & aduertãt quos in fideiuſſores re-
cipiant. ¶ In gl. pręfectus. in fi. ſed q̃uo p̃fectus, ſi hẽt cognitio-
nem tm̃ in criminibus, põt ſe intromittere de ciuilibus, vt l. ſo-
1 lemnis. §. latrunculator. ff. de iudic. Vnde dic, ꝙ non eſt verũ † ꝙ
pręfectus vrbis habeat cognitionẽ in criminalibus tm̃; immo
ẽt in ciuilibus, vt l. 1. §. quoties. & §. cura carnis. & l. 3. ff. de off.
pręf. ur. & ſufficit dare ſubſtantiã, vt no. gl. quę reputatur ſing. 1.
q. 1. c. ſicut vrgeri. in ver. ſic & ego. ſed eſt gl. in ſimili in l. 2. cre-
2 ditor. ff. de no. ope. nun. ¶ † In glo. crearent. ibi, l. diuus. No. ꝙ rõ
ne domicilij pupilli põt ſibi ab illo iudice dari tutor. dic dũmõ
ẽt ibi habeat facultates, vt no. gl. & doc. in l. 1. C. ubi pe. tu. & fa
cit qđ no. glo. in l. hæres abſens. §. 1. ff. de iudi. & no. Bart. ff. đ tu.
& ra. diſtr. l. 1. in verſicu. oo. ẽt ꝙ pupillus, vbi fortius dicit, vide
licet,

licèt, q pupillus, licet non habeat diſcretionem, tñ pôt conſti-
tuere domicilĩũ in loco ad hoc vt poſsit habere tut. vt vult etiã
Azo in ſum. C.qui pe.tu.qđ ſingulariter no. q ſi tu es in aliquo
loco in quo pupillus non ſortiť forum, & vult alicui litẽ moue
re, q facias q dictus pupillus pro illo actu, vt poſsit a dicto iu-
dice dari ſibi tutor, cõſtituat ibi domicilĩũ. & ita feci Bononiæ
practicari in quodã Hebręo. Sed hoc nõ placet Sal. in l. 1. C. vbi
pe.tu. dic vt ibi per eum, quia de iure credo opin. Saly. fore ve-
riorẽ. licèt opin. Bar. pp eius authoritatem ſeruaretur in pract.
& ẽt ſemel hoc Ferrarię practicari feci. Si autẽ pupillus ꝯuenia
tur, ille iudex, corã quo conuenitur, licet nõ ſit habilis aliàs ad
dãdum dicto pupillo tutorẽ, pôt tutorẽ dare, vt eſt caſus ſing.
& ibi Bar. & doct. in l. fin. §. 1. C. de admi. tu. & no. Bar. in d.l. 1.
ff. de tu. & cu. da. ab his. in ver. venio ad fm nor. Si autẽ pupillus
ſit clericus, debet tutor dari a iudice eccleſiaſtico, non aũt ſecu
3 lari, ita dicit Bar. in d.l. 1. in d. ver. venio, ad fm not. ¶ † Sed q̃ro
pupillus eſt origine Are. & Bonon. rõne domicilij, & bona ſua
ſunt ſita Mutinæ, qualiter dabiť tutor illis bonis? Cy. & Dy. in l.
2. C. ubi pe.tu. dicũt, q immo iudex originis, vel domicilij pôt
dare tutorem, cuius adminiſtratio porrigitur ad oĩa bona, vt l.
magis puto. §. illud. ff. de reb. eo. pro qbus Bart. in l. pupillo. ff. đ
cur. da. ab his. allegat caſum in l. pp litem. §. licèt. ff. de excuſ. tu.
vbi pôt dari ad totum patrimonium, licèt poſsit ſe excuſare de
bonis q̃ ſunt in alia prouincia, ergo ſi habet ſe excuſare tenuit
datio, igitur &c. Non aũt iudex bonorum dabit tutorem, quia
tutor datur perſonæ, q̃ non habet ſubditam, & non reb. ¶ Tene
a menti, q dictus iudex bonorum pôt dare, non dico tutorem,[a]
ſed curatorem dictis bonis, quia curator principaliter dať bo-
nis, & nõ perſonæ, vt l. in copulãdis. C. de nup. ita dicit Bart. in
d.l. pupillo. & doc. & Sal. in d.l. 1. C. ubi pe.tu. qui allc. ẽt tex. in
4 l. 2. C. de excu. tu. ¶ † Quæro, iudex originis dať tutorẽ vnũ, iu-
dex domicilij dat aliũ, quis iſtorum erit tutor? dicit Dy. q præ-
ualet datio illius, q primò dedit, arg. l. ſi quis poſteaq̃. ff. đ iudi.
ſi aũt nõ apparet, pręualet datio iudicis originis. vt ar. ff. ad mu
ni. l. libertus. §. pręſcriptio. io ſi. facit gl. in l. ciues. C. de inco. lib.
10. ſed Cy. in l. 2. C. vbi pe.tu. in fi. determinat ꝯrium, quia ſi tu
tor dať pupillo habenti bona alibi, q in illis bonis pôt ſe excu
ſare tutor, vt l. teſtamẽto. C. de excu. tu. & s̃. dixi, ergo cũ tutor
datus rõne perſonæ, ſe excuſat pp bona ſita alibi, & tũc neceſ-
ſe eſt q in illis bonis detur alius tutor per iudicẽ loci vbi bona
ſunt. Sed mihi magis placet opi. Dy. per rõnes ſuas. nec eſt verũ
q dicit Cy. q per iudicẽ bonorũ detur alius tutor, immò, quia
non habet perſonam pupilli ſubditam, nõ tutorem, ſed curato
rem bonis dare debet, & pôt, vt ſupradictum eſt, igitur &c. ¶ Et
5 ẽt ex iſta gl. no. ad hoc vt teneat tutelæ datio, non tm̃ opus eſt
ut pupillus ſit ſubditus iudici danti, ſed ẽt ipſe tutor qui dať, vt
6 d.l. 1. ff. de tu. & cu. da. ab his. & d.l. diuus. ¶ † Quid aũt ſi a iudi-
ce laico dať ſacerdos in tutorẽ, an ualeat? & credo, q ſic, vt s̃ an
ſten. pręsbyteri. C. de epi. & cle. nã iudex ſęcularis eſt iudex cõ
petens cuiuſcunq; clerici petentis tutelã, vel aliud corã eo. vt
11. q. 1. c. experientię. ext. de fo. cõp. c. ſi clericus. & c. cũ ſit. & q
b ꝑſes, ſiue iudex ſęcularis poſsit pſbyterum[b] tutorem dare, vť ꝓ
bati in l. neq;. C. qui da. tu. vel cur. poſſ. dummõ clericus ibi ha-
beat domicilium. nam ad hoc vt quis non poſsit dari tutor, re-
quiruntur duo copulatiuè, videlicet, q aliunde ſit, & q ibi nõ
hẽat domicilĩũ, vt d.l. neq;. & leges quę dicũt q non pôt dari
tutor alterius ꝓuincię, ſuppleri debent, niſi ibi habeat domici-
liũ, vt argu. l. nõ eſt nouum. ff. de leg. ¶ In ea. glo. in fi. ſed ad quẽ
locũ reduceretur, gl. non dicit, ſed tex. vť exprimere in d.l. 1. C.
7 vbi pe.tu. quia reducendi ſunt † pupilli vbi ſortiantur forũ ori-
gine, vel domicilio. ſed dic plenius vt colligitur ex s̃. dictus, q
aut iudex originis dat, aut iudex domicilij, aut ſimul cõcurrũt,
aut iudex bonorũ dat tutorẽ vel curatorẽ, dic ut s̃. ¶ In gl. inſ-
ſu. ibi, l. ius dandi. vt hic dř, vel dic, q iſta poſſunt eẽ vera in ip-
ſo delegato a præſide, ſeu à vicario conſtituto a pręſide, vt l. 1. §.
8 1. ff. de off. eius cui man. eſt iuriſ. ſed ille cui mandatur † a princi
pe, vt vicẽ pręſidis gerat, pręſide mortuo, vel aliter abſente, ha
bet merũ & mixtũ imperiũ, ẽt quo ad executionẽ, vt hic, & l. 1.
§. deportatus ff. de leg. 3. ita dicit Bar. in l. 1. ff. de tu. & cur. da. ab
his. de quo vide gl. in l. 2. C. de off. eius qui vicẽ alte. & latè ſcri
pſi, infrã de exce. in rub. ¶ Et idẽ in iudicibus chartularijs habẽ-
tib. authoritatẽ a Principe, vel a Comite Palatino, cui princeps
cõceſsit. vt no. gl. & Bart. in d.l. 1. facit qđ no. in l. 5. in fin. C. ubi
& apud quẽ. & qđ no. gl. & doc. in l. 1. ff. de iud. ¶ Et illud qđ ſit
hodie, quia a iudicibus ciuitatũ dantur tutores, procedit nõ ſo
lum ſm conſuetudinem, vt l. 1. C. de man. li. ſecundùm Pet. ſed
etiam procedit de iure, ut hic. & d.l. 3. de tut. & cur. da. ab his. ita
dicit Barto. in l. 1. eo. ti. & ſic dari poteſt tutor ab illo qui habet

c miſtum,[c] verum imperium. itẽ illi, quibus ſpecialiter demãda-
9 tur a principe vel a l. vt patet ꝑ prędicta. ¶ † Quero, an iudex ec
cleſiaſticus poſsit dare tutorem. Vť q non. arg. l. conſulta diua-
lia. C. de teſt. pôt dici ſm Io. Fab. q pupillo clerico dabit tuto-
rem, quia tutor dať principaliter perſonæ, vt s̃. qui da. tut. poſſ.
§. certę. ſed pupillus clericus eſt ſub Epiſcopo, igitur &c. & ẽt
vť datus bonis, quia veniunt in conſequentiã, vt l. non ſolũ. §.
licet. ff. de excu. tu. & l. teſtamento. C. eo. ti. ¶ Et aduerte, quia nõ
vť q epiſcopus poſsit dare tutorem de ſęcularibus clerico pu
pillo, cũ non ſit de ſua iuriſdictione, vt hic. & C. de epi. & cleri.
Auct. ſtatuimus. dabit ergo pręsbyteros, & monachos, & eos
coget de iure can. 86. diſt. peruenit. licèt de iure ciuili ſecus, vt
C. de epiſ. & cler. Auct. pręsbyteros. & ſi tales nõ reperiret, vť,
q poſsit nominare ſęculares, quos iudex ſæcularis ad eius re-
quiſitionẽ coget, vt ff. de tu. & cur. da. ab his. l. diuus. laico verò
vť qđ nõ poſsit dare per iura prędicta, niſi in defectũ ſæcularis
iudicis, quo caſu deuoluitur iuriſdictio ad eccleſiaſticũ iudicẽ,
vt de ſo. cõp. c. ex tenore. & c. licèt. in antiquis. & ibi Ant. de Bu.
& hoc in terris in quibus nõ obtinet tẽporalẽ iuriſdictionẽ; in
illis enĩ pôt in dubio in caſibus ciuilibus tutorẽ dare, vt extra
de ap. c. ſi duob. ¶ Iudex aũt ſæcularis an poſsit dare vel cogere
10 clericũ, dic vt dixi ſup. ¶ † Quid de teſtamẽtariis, uel legitimis,
qui debent iurare & venire corã iudice, vt in Auc. vt hi q ſe ꝓ-
hi. hab. obl. res mi. §. 1. Dic, q corã iudice qui eos dare deberet,
ſi nõ eſſent teſtamẽto dati, vel legitimi, vt argu. d.l. conſulta. &
11 gl. iſta. ¶ In ea. gl. in fi. ego aũt credo q magnę & paruę † facul-
tates dicant ſm conſuetudinẽ regionis, & ſm cõem vulgarem
opi. & ſm qualitatem perſonarũ; & ſic arbitrio iudicis multũ
conſiderant, vt no. glo. & doct. in Auct. præterea. C. vnde vir &
uxor. & facit qđ plenè no. Bar. in l. ſi conſtante, in princ. ff. ſol.
ma. & quod no. glo. & doc. in l. vbi adhuc. C. de iur. do. vel fortè
glo. eſt uera per illum tex. quia hic nominatim taxatur. ¶ In gl.
periculo. in fi. de quo per gl. j. de ſatiſ. tu. §. pe. & per gloſ. in l.
Aemilius. §. 1. ff. de admi. tu. & l. 1. §. neq;. de magi. conue. Et ſi de
præſenti ſunt fideiuſſores non ſoluendo, præſumitur q ẽt tpe
quo fuerunt accepti, non fuerint ſoluendo, vnde illi qui eos ac-
cepit, incumbit onus probandi, vt l. non eſt neceſſe. ff. de ꝓba.

ADDITIONES.

a Tutorem. Ro. contra tenet conſ. 250. q immo iudex ubi ſunt bona dabit tu-
torem, & ibi cõcludit q ſi teſtãt reliquit bona diſtribuẽda in paupes nemi-
ne dato executore, q diſtributio ſpectat ad illos in quarũ dioceſi ſunt bona.
b Præsbyterum. Qđ clericus poſſit eſſe tutor laic. tenet Bal. in l. legitimos. § ſi.
de le. tut. Bal. in conſi. 263. 1. lib. ſic e contrà, vt in d. conſ. Do. tñ de Ro. decil. e.
contra allegant, q non uidetur poſſe procedere cum tutela ſit ius in capite
libero, tamen remittunt ſe ad Bal. in Auct. præsbyteri.
c Miſtum Vide Old. conſi. 59.

SVMMARIVM.

1 *Tutor quot, quibuſque actionibus teneatur.*
2 *Tutor an teneatur conficere librum rationum.*
3 *Libro rationis tutorum an ſit præſtanda fides.*
4 *Tutor qua actione cogi pôt ad reddendam rõnem adminiſtrationis.*
5 *Iuratur in litem contra tutorem non reddentem rationem.*
6 *Libellus qualiter formetur contra tutorem, ut rationem reddat.*

Impuberes. ¶ Aequum eſt, vt regať impubes qui neſcit
ſe regere, & finita tutela nõ tutelę reddi de-
bet. h.d. ¶ No. q tutela eſt fundata de iure naturali, vt qui non
eſt ſufficiens per ſe, per alium regatur. ¶ No. q dignum eſt q tu
tor reddat rõnem ſuæ adminiſtrationis. ¶ No. q tutor actione
tutelę prius conueniri nõ pôt, niſi poſt pubertatẽ. ¶ In gl. poſt
pubertatem. ibi, non naſcitur actio tutelæ. idẽ no. gl. in l. niſi fi-
nita. & ubique. ff. de tu. & ra. diſtr. ſed Dy. & Bar. ibi in l. tutor q
tutelã. ff. de admi. tut. tenent, q licèt durante tutela non poſsit
agi ꝯ tutorem, tñ negari non pôt q nata non ſit actio, ut hic hř
¶ An aũt, & qñ, & quibus caſib. tutor, durante tutela, cõueniri
poſsit actione tutelæ, vide tex. & ibi doct. in l. 2. C. de admi. tu.
& Bar. in l. ſi tutor. §. ſi. ff. de tu. & ra. diſtr. ¶ In gl. iudicio, in fin.
qñ aũt habeat locum actio tutelæ, & qñ furti, Dyn. & Bar. in
1 rub. ff. de tu. & ra. diſt. ſic diſtinguũt. nam aliqñ ꝯtrectat † tutor ut
tutor, & rõne adminiſtrationis ad ſe pertinentis; & hoc cõſtat,
qñque conſtat, q contractat mala fide, & tanq̃ extraneus, qñ-
que dubitať qua mente ꝯtrectet. In primo caſu teneť ſolũmodo
actione tutelæ, non de rationibus diſtr. nec furti. & iõ tenetur
actione tutelæ, in qua venit tantummõ damnũ cõmiſſum do-
lo, vel lata culpa, & leui ipſius tutoris, vt C. ar. tu. l. quicqd. et ff.
de reg. iu. l. ꝯtractus. & in hoc caſu actione furti nõ teneť, q2 dať ꝓ
vero dolo tm̃, vt ff. de fur. l. in furti. §. rõne. ſed i primo caſu nõ
eſt

eſt dolus,nec culpa,ſed bona fides,vnde nõ teneť de rõ.diſtr.qa
in ea requirĩ dolus preſũptus,vel ẽt perfidia. ſed hic conſtat de
bona fide,i 2.caſu,vbi fecit mala fide,& tanq̃ extraneus, & tũc
teneť tribus actionibus. teneť.o. actione tutelę, ratione malę
admin. q̃s venit culpa, vt dixi. item teneť actione de ra. diſtra.
quæ competit ꝓpter præſumptũ dolum. item actione furti quę
competit ꝓpter verum dolum, vt d.l.furti. In tertio caſu quãdo
dubitatur, tũc dať propria actio de ratio.diſtr. cum neſciamus
vtrum fecerit tanq̃ tutor, vel tanq̃ extraneus, lex præſumit ꝙ
per perfidiam contraxit. Et ſic ꝓpter iſtam preſumptã perfidiã
dať actio de rõ.diſtr. Furti autem actio nõ competit,qa iſta exi
git verũ dolũ,& iſte eſt pręſumptus,& in hoc caſu reperiť dr̃ia
inter furem extraneum, & tutorẽ. Nam fur extraneus magis
puniť,q̃ tutor,ꝓpter velamẽtum adminiſtrationis; facit ad hoc
2 l.tres tutores.§.j.ff de admi.tu.¶ †Quero,an tutor teneat cõfice-
a re librum rationum,[a] in quo ponat omnes intratas, & oẽs ex-
penſas ipſius pupilli, & adminiſtrationis? dic,ꝙ ſic,vt eſt caſus
3 in l.j.§.officio.& ibi gl. & Bar.ff.de tu.& ra. diſtr. ¶ †Quæro,an
b credať tali libro[b] tutoris? Dic ꝙ in paruis quãtitatibus cũ iura-
mẽto tutoris crediť; ſed non in magnis.facit l.fina.§.in cõputa-
tione.cum gl.C.de iu.delib.& facit ꝙ no.Pe. Cy.Bal.& Sal.in l.
id ꝙ pauperibus. C.de epiſ. & cler.& ꝙ no. Bar.in d.§. officio.
Verũtamen,ſi in aliquibus partibus magnis dictus liber cõpro-
batur ſcriptis publicis,vel priuatis libris mercatorũ: tũc in om
nibus ẽt magnis quantitatibus pro dicto libro præſumitur, do-
nec probeť contrarium, ut arg.no. per Inno. in.c.fraternitatis.
extr.de hære. & q̃d no.Bar. & doc.in l.ſi ex falſis.C.de tranſ. &
ita uidi ſemel in ciuitate mea Are. obtineri in cauſa Petri Viuę
4 cãpſoris &c.q̃d no.¶ †Quęro,quo remedio,vel qua actione po
teſt cogi tutor ad reddẽdã rationẽ adminiſtrationis? Et eſt gl.in
d.§.officio.vbi Bar.clarius ſic concludit ſecundũ Dy. aliqñ rõ-
nes petũtur exhiberi ſecũdariò,vel incidẽter,gratia alicuius iu
dicij inchoati;& tũc ſi præceſſerit ꝯ̃ctus, cuius occaſione confe
ctæ ſũt rationes,tũc poteſt habere locũ officiũ iudicis,ꝙ hẽt lo
cum ubi ẽt actio ordinaria locum haberet, cum non imploreť
principaliter,ſed incidenter, vt ff.de rei ueo.l.nõ ſolũ. Aut petũ
tur rõnes exhiberi principaliter,tũc aut ex illo ꝯ̃ctu vel quaſi,
ex quo petunť edi rationes ꝓgrediť aliqua actio ordinaria, tũc
agiť illa actione,vt d.§.officio. quæ deſcẽdit ex illo ꝯ̃ctu, vt l.q̃
dam.in prin.& ꝙ ibi gl.ff.de eden.aut nõ proceſsit cõtractus &
tũc implorať officium iudicis, & non exhibitis rõnibus cogiť
ad intereſſe actione in factũ, & per officiũ iudicis poterit fieri
cõdemnatio ad intereſſe,vt l.ſi quis ex argentarijs.§.ex hoc edi
cto.ff.de eden.ex quolibet.n. edicto oritur actio in factũ. Inſti-
5 tu.de inter.§.fina.¶ †Quæro,qñ petiť a tutore,ꝙ edat rationes,
& reliqua conſignet,& ipſe nõ facit,an poſsit contra ipſum iu
c rari in litem:[c] tu habes gl.ſing.in d.§. officio.ꝙ ſic,quę gl.plura
dicit, videlicet, ꝙ ꝯ̃ tutorem nõ edentẽ rõnem nõ reſtituẽtem
librum rationum,non conficientẽ inuentarium,iuratur in litẽ,
vt l.tutor q̃ repertorium.ff.de admi.tu.facit l.dolo.& l. ſi ꝓcu-
rator.§.dolo. ff. man.& hoc ſequitur Ray.p l.j.cum ſua glo. ff.
de in li.iur.& Iac.de Are.& Bar.in d.§.officio. Quinimmo for-
tius dico,ꝙ tutor vel curator,q̃ ſũt obligati reddere rõnẽ,ſi nõ
reſtituunt,pñt ẽt ut falſarij cõdemnari,vt eſt tex.& ibi Bar. in l.
6 j.§. tutores.ff. de fal. ¶ †Qualiter formať libellus contra tutorẽ,
d ꝙ reddat rationẽ?[d] Dic ꝙ narratur qualiter fuit tutor,& quali-
ter geſsit tutelam. Quare peto dictũ tutorẽ condemnari ad red
dẽdũ mihi rõnem, & reliqua cõſignandũ, & reſtituendum. fa-
cit optimus & ſing.tex.in l.cũ ſeruus.ff.de condit.& dem.& ibi
Ang.Bar. Dy.Raph.& Imo. dicit Bar.in l.j.ff. de eden. & Spec.
in tit.de iudi.§ generalia.verſi.quid ſi quis.de quo dicam infrà,
de act.§.actionum autem.in materia tutelę.dic vt ibi.

ADDITIONES.

a Rationum. Vide Lud.Ro.conſi.413.& conſi.415.Pet.de Anch.conſi.308.
b Libro tutoris. Addo ſufficere in modicis, & magnis taliter qualiter probare cum teſtes de omnibus haberi nequeant. Ant. Bal.conſi 418 in 6.dub.vol.2. In quibus adminiſtrandis iuramento ſtandum eſt, ſecundum perſonæ qualitatis veriſimilitudinem, & iudicis motum. l.ſi quis pro redemptione. C.de do & conſuluit Soc.conſi.213.col.2.ver.quæ deciſio volum.2.conſuluit.conſil.89.incip.Nobilis Bar.Nauarinus ortu,& habitatione Auenicus, ver.circa tertium diffic.nu.9.Ant.C.
c In litem. Vide Pet.de Anch.in conſi.317.
d Rationem. Sed an tutor conuentus pro admin. poſsit ſe tueri ex eo,quòd fuit abſolutus a proſecutione tutelæ, vide Ro.conſi.235.

De authoritate tutorum.

¶Supra dictũ eſt qualiter tutores creantur; hic ponitur quãdo
creati ſunt,qualiter ſe gerere debeãt,& authoritatẽ pſtare,&c.

SVMMARIVM.

1 *Auctoritas tutorum valet in contractibus,ex quibus pupillus poteſt vtilitatem reportare,aliàs non.*
2 *Promiſſio pupilli ſine tutore facta, eſt ipſo iure nulla.*
3 *Eccleſia,& pupillus,an æquiparentur.*
4 *Pupillus,an & quando dicatur factus locupletior.& nu.6.*
5 *Probatio cui incumbat,an pupillus ſit factus locupletior.*
7 *Pupillus,an & quando ſine tutoris auctoritate obligetur.*

AVthoritas. Totus iſte tit.diuiditur in tres partes
ptin.Primò,ponit in quibus caſibus
eſt neceſſaria authoritas tutoris,et in quibus nõ. Se-
cundò,quando iſta authoritas debeat impartiri. Ter
tiò,remouet quoddam dubium. Secunda ibi,tutor autem. Ter-
tia ibi,ſi inter tutorem. Itẽ 1.pars vſq; ad §.neq; tamen.ſubdiui
ditur in quatuor. Primò,ponit dictũ bimembre. Secũdò,exem-
plificat quodlibet ex dictis membris. Tertiò, rationẽ annectit.
Quartò,infert,et illationem clarificat p exempla. Scd̃a ibi, et
ecce. Tertia ibi,nanq;. Quarta ibi, vnde in his. Et hoc dicit. Vbi
pupillus alij obligatur, vel minuitur patrimoniũ ſuũ,eſt neceſ
ſaria tutoris authoritas.¶ No.ꝙ aliqñ authoritas tutoris eſt ne-
ceſſaria,aliqñ eſt ad abundantem cautelã. ¶ No.ꝙ pupillus põt
aliũ ſibi obligare,ẽt ſine tutoris authoritate,& valet obligatio.
¶ No. ꝙ pupillus nõ põt modo aliquo alteri ſe obligare ſine au
thoritate tutoris. ¶ No.ꝙ pupillo ꝑmiſſum eſt facere ſuã cõdi-
tionẽ meliorẽ,nõ deteriorem, ſine tutoris authoritate. ¶ No.ꝙ
cum tutoris authoritate pupillus põt dari damnum. ¶ No.ꝙ in
caſibus in q̃bus hincinde mutuę obligationes naſcũtur, ſi ꝯ̃ha-
tur cum pupillo ſine tutoris authoritate,contractus claudicat,
& pupillus nõ obligať,licèt aliũ ſibi obligatũ faciat. ¶ In gl.ꝑ-
1 mittant.ibi,ff.de pac.l.contra iuris. † intellige,ꝙ valet authori-
tas in contractibus, ex quibus põt vtilitatem reportare; aliàs
a non;qa ẽt cũ authoritate tutoris donare non põt.[a] C.de admi.
a tu.l non niſi.ſm Iac.& Pet. ¶ †Quæro extra gl.qñ pupillus pro-
mittit alteri ſine authoritate tutoris, an ſit tutus ipſo iure, vel
ope exceptionis? De hoc eſt glo.in d.l.contra iuris in prin.ff.de
pac. quæ tenet ꝙ ipſo iure non tenet ipſa obligatio ope repli-
cationis. idem no.in l.iuſiurandum,quod ex conuentione.§.1.
ff.de iureiur.& hoc ſequitur Bar.in d.l.contra iuris.pro quo vr̃
caſus in l.non dubium. C.de legi. vbi non tm̃ ſunt inutilia, ſed
ẽt habentur pro infectis.& eſt caſus in l.2.C.de auth.tu.¶ In ea.
glo.ibi,l.de die.vide l.iuriſg.§.quinimmo.& ibi Bar.& Bal.ff.de
pac.& eo.tit.l.ſi vnus.§.pactus.ver.quod in ſpecie. & no.in l.1.
3 per gl.& doct.ff.ſol.matr. ¶ †In ea.gl.in fi.dic, idem dicit glo.in
eccleſia.d.l.cum hi.§.quid ergo.ff.de tranſ. & pro glo. facit l.fi.
C.ex quib.cau.ma.l.ſi ut proponis.C.de rei vend.& glo.in ver.
negocio publico.in l.Imperatores. ff.de re iud. vbi pupillus,&
eccleſia æquiparantur.facit c.1.de reſti.in integ.in 6.Sed ꝯ̃trium
tenet gl.in l.ſi fundus.i prin.in ver.monete.ff.de reb.eor. & iſtã
vltimã tenet Bar.in d.§.quid ergo. Et ratio eſt,quia licèt facere
conditionem ſuã meliorem,ſi tamen valeret venditio rei ſteri-
lis eccleſię,putẽ obligata remaneret eccleſia;ideò nullo modo
valet; ſed ideo hic valet, quia nullo modo reſpectu pupilli ꝯ̃-
ctus venditionis valet:igiť cũ non obligetur,meritò in ſui vti-
litatẽ valet ꝯ̃ctus. ¶ In glo.obligatur. ibi,ꝯ̃ctus claudicat quan-
doque. An & qñ ꝯ̃ctus põt claudicare, vide plenè Cy.in l.1.C.ſi
ſeruus extero. ¶ In ead.glo.ibi,§.proſpeximus.dic quod hoc eſt
ſpeciale fauore pupilli, & ꝑ ꝯñs ius cõe eſt in ꝯ̃rium, vt ibi.&
4 C.de reſcin.uend.l.ratas. ¶ †In ea.gl.ibi,niſi locupletior ſit,quã
do aũt pupillus dicatur factus locupletior,de hoc eſt gl.in l.in-
debiti.ff.de condi.indeb. in prin. quæ dicit, ꝙ dr̃ locupletior,ſi
expendit, ſi tamen tantundem de ſuo erat erogaturus, vt l. ſed
5 et ſi.l.§.ꝙ autem.ff.de pet.her. idem vult gl.in l.fi.C.pro emp. Et
aliter dicit gl.in d.l.3.in prin. ff.com.& ibi Bar. Et ex dictis Cy.
in l.fi.C.de in integ.reſt.mil. Bar.in l.1.§.fi. ff.cõmo. & ſecundũ
dictã gl. cõcludit, ꝙ pupillus dr̃ locupletior ſi hẽt rem de qua
quæritur,puta pretiũ receptũ ex vẽditione, vel ex dicto pretio
emit aliam rẽ quã hẽt,vel emit aliã quã de ſuo emiſſet neceſſa-
riò, licèt dicta res empta perierit,tñ dr̃ locupletior. Q̃d eſt ue-
rum, ſi emit authoritate tutoris, & ſic ꝯ̃ctus tenuit; & iſto caſu
nullo modo minor reſtituiť,ut l.verum.§. item non reſtituiť.&
§.ſeq. de mi.& q̃d ibi no.& nõ reputať locupletior, quãtũcũq;
ſeruus pereat. Si verò ꝯ̃ctus nõ tenuit ipſo iure,tũc aut ẽ emit rẽ
ſibi neceſſariã,& iſto caſu,licèt res pereat,nõ reſtituiť, vt l.ſi pu
pillo.ff.de ſol. Aut emit rẽ vtilem, ſed nõ neceſſariã;& tunc aut
res empta extat,aut nõ. Primò caſu dr̃ locupletior. Scd̃ò nõ, vt
C.ſi

ADDITIO.

a Non poteſt. Quando pupillus poſsit donare. Vide Ro.conſi.199.

C.ſi aduer.ſo.l.1.ff.de do.exce.l.apud Celſum. §.ſi quis pupillo.
5 & vide omninò Bar.in l.3.ff.de noua. ¶ †Quarto modo,cui in-
cumbit onus ꝓbãdi, an pupillus ſit factus locupletior, vel nõ?
Cyn.in d.l.ſi.dicit ſic. Aut contractus non tenet ipſo iure,& tũc
probat aduerſarius,aut tenet,& tunc agit minor petendo reſti-
tutionẽ,& tũc dẽt ſe probare minorẽ, & læſum, vt l.nã poſteà.
§. ſi minor. & ibi gl.& Bar.ff.de iureiur.vel ſe non eſſe locuple-
tiorem, ꝙ probat eo ipſo, ꝙ probat pecuniam inutiliter fore
conſumptam. Aut conuenitur,quia minor eſt in poſſeſſione,&
tunc aduerſarius debet probare minorem fore locupletiorem,
vt ꝙ pecunia ſit conuerſa in vtilitatem minoris,vt ff.de admin.
tut.l.ſi fine.§.interpoſito. Si autem mala fide conſumpſit,quod
ad eum pupillum peruenit,& gl.in d.l.indebiti.in prin.dicit,ꝙ
tenetur actione furti, quod eſt verum, ſi eſt proximus puber-
tati,vt ff.de fur. l.impuberem. Alibi dicit gl.ꝙ immo conueni-
tur,acſi locupletior factus eſſet,ita dicit in l.3. §.pupillus. & in
l.3.in prin.ff.commo.& in l.1.§.an in pupillum.ff.depoſi.& hoc
credo verius, arg. l.pe. ff.de pen. Et ad hoc vt minor poſſit lo-
cupletior factus conueniri,ſatis eſt,ꝙ minor ſit locupletior tẽ-
pore lit.conteſt.& iſtud ſatis eſt probari, vt eſt tex. & ibi gl.&
6 Bar.in d.l.pupillo.¶ Quid ſi pupillus nec meliorem,nec dete-
riorem ſuam conditionem facit? Bar.in l.3.ff.de noua.poſt glo.
varias,& Dyn.ſic dicit: Aut quæritur de pupillo conueniendo,
& exigendo,& tunc requiritur, ꝙ verè ſit locupletior: aliàs, ſi
quid ab eo exigeretur,efficeretur pauperior,vt no.in l.nonare.
• ff.de noua. Aut quæritur, an ſit locupletior quò ad illum; • &
tunc ſufficit,quòd non ſit pauperior, vt no.glo.in l.3. ff.de no.
7 ¶†Quæro,ᵃ an,& quãdo pupillus ſine tutoris authoritate obli
a getur? Bar.ex dictis glo.in l.1.ff.de no.ſic concludit. Aut pupil-
lus eſt infans,& non obligatur ciuiliter,vel naturaliter,etiamſi
ad eum aliquid peruenerit,vt no.gl.in d.l.1.quod eſt verum,vt
non teneatur actione ex eo contractu,ſed cõdictione ſine cau-
ſa,vel ad exhibendum,vt l.3.ff commo.& quod ibi no.& idem
b de proximo infantiæ,ᵇ vt infrà de inuti.ſtipul. §.ſed quod dixi-
mus.& ibi no.ſi verò eſt major infante,& proximus pubertati,
tũc ſi ꝓmittit ſuo tutori, nec ciuiliter, nec naturaliter obligat̃,
ut l.pupillus.ff.de auth.tu.qđ intellige,niſi ſit locupletior,ut ibi.
Aut promittit alij ſine tutoris authoritate,& tũc obligatur na-
turaliter tãtũ,ut d.l.j. ff.de noua. Quod eſt uerũ indiſtinctè niſi
ſit locupletior, ſiue habeat tutorem,ſiue non.ff.de iniu.l.fin. &
ſi eſſet locupletior obligaret̃ ẽt ciuiliter, ut dixi ſuprà. ſi autẽ
promiſit eũ tutoris authoritate, tunc obligatur ciuiliter & na-
turaliter;ꝙ eſt uerum,niſi promiſſio facta ſit de re,quæ nõ po-
teſt alienari, quia tunc nec ciuiliter, nec naturaliter obligatur
ſine decreto, ut l. ſi ad reſoluendam. & quod ibi per glo. &
doct. & l.ſi quidem ſine decreto.C.de pręd.mino.

ADDITIONES.

• Ad illud in vet.exempl.
a Quæro.Vide Bar. in l.cum lex.ff.de fideiuſ. per Bal. in l.non dubium. C de
leg.in 8.col.
b Infantiæ. Quando dicatur proximus infantiæ, & quando pubertati, vide
Cyn.in c.continebatur,de deſpon,impub.& dicta Bar.in d.l.1.ſequitur An-
ge.in l.properandum.§.ſi quidem. C.de iud. Limita tamen, vt per Bald. &
Rom.in l.excipiuntur.per illum tex.ad Sylla.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus, an poſſit hæreditatem adire ſine tutoris authoritate, & num.8.& 11.*
2 *Minor, vel mulier non valens contrahere, ſine præſentia propinquorum,ex forma ſtatuti,an poſſit adire hæreditatem.*
3 *Hæreditas,& bonorum poſſeſſio, quatenus differant.*
4 *Iudex,in quibus caſibus tutorum defectus ſupplere poteſt.*
5 *Iudex,an tutoris defectus ſupplere poſſit, cum infans poſtulat bon. poſſeſſ.*
6 *Pupillus poteſt habere curatorem.*
7 *Tutor dari poteſt pupillo ad adeundam tantum hæreditatem.*
9 *Iudicium agitatum cum minore,an valeat,& nu.10.*
10 *Diſpoſitio l.non eo minus.C.de procu an locum habeat in infante.*
11 *Tutor ſolus, an poſſit ſine pupillo adire hæreditatem, vel bonorum poſſeſſ agnoſcere.*
12 *Tutor ſolus non poteſt hæreditatem delatam infanti, vel bon.poſſeſ. delatam pupillo,vel reſtitutionem hæreditatis repudiare.*

Neque tamen. Pupillus non põt hæreditatem adire de
iure ciuili uel pretorio, uel Senatuſcõ-
ſulto Treb.ſine tutoris authoritate,ẽt ſi ſit lucroſa.h.d. ¶No.ꝙ
pupillus poteſt adire hæreditatẽ cũ authoritate tutoris,de quo
i l.potuit. C.de iu.delibe.¶No.ꝙ nõ tãtũ de iure ciuili pupillus
non poteſt adire hęreditatem ſibi delatam, ſed ẽt nec de iure
pretorio, licet agnitio bono.poſſeſſ.fieri debeat coram præto-
re,ut l.penul.& ſi. C.q admi.ad bo.poſſ.& ſic iudex ſupplere ui
debatur defectum cõſenſus, vt l.bon.eo.ti.¶No.ꝙ hęres inſtitu
tus non poteſt hæreditatem reſtituere pupillo,ẽt lucroſam, ſi-
ne tutoris authoritate, facit l. ſeruo inuito. §. ſi pupillo. ff. ad
Treb.¶No.ꝙ hęreditas continet commodũ,& incommodum;
qa hęreditas nihil aliud eſt,quàm vniuerſum ius defuncti,ut l.
nihil aliud.ff.de uer.ſig.& ſic hæreditas ẽt lucroſa,cõtinet actio
nes,& actiuè,& paſſiuè,ut l.hæreditatis.ff.man. & l.j. C. ſi cer.
pe. ¶No.ꝙ hęres adeundo hæreditatẽ obligat̃,& dr̃ quaſi con-
trahere cũ legatarijs, & creditoribus,ut l.apud. §. ſi.cũ l.ſeq.ff.
1 qb.ex cauſ.in poſ.eat.¶† In gl. t. 2.& 3.dic hoc verũ in hr̃ditate
omninò matris,nõ fratris,vel aui materni,vel alterius q nõ ha-
bet in poteſtate pupillum,q dicunt̃ extranei,ut in l.vnica.C.de
rei vxor.actio. Sin aũt hæreditate illius, q habet pupillũ in po-
teſtate, vt pater, vel auus paternus,& pupillus obtinet primũ
gradũ ſuitatis, ita ꝙ eſſet de ſuis hæredibus, vt l.poſthumorũ.
ff.de inutil. teſt.& §.ſui. infra de hęr.qua.& differen. tũc ẽt ſine
tutoris authoritate ſtatim lex facit pupillum hęredẽ, ut eſt ca-
ſus,& ibi Bar. in l.more.ff. de acq.hære.in princip.Et hoc intel-
ligatur,qñ tractatur de commodo pupilli; ſecus quò ad inten-
tionẽ creditorũ fundandã;qa oportet ꝙ doceant,ꝙ ſe legitimè
in hæreditate paterna immiſcuerint.vt not.Bar. in l.neceſſariis.
2 ff.de acquiren.hære. †ꝙ facit,ſi ſtatuto cauet̃,ꝙ minor, vel mu
lier non poſſit contrahere ſine præſentia propinquorũ, ꝙ ſine
dicta præſentia poterunt adire hr̃ditatem extraneorũ; qa adire
hr̃ditatẽ nõ eſt propriè cõtrahere, ſed quaſi; & ſtatutũ requirit
ꝯtractum propriè, ita dicit Bar.in d.l. apud. §.ſi. ff.quib. ex cau.in
poſſ.ea.Si autẽ ſtatuto dicat̃,ꝙ minor, vel mulier non poſſit ſe
obligare ſine p̃ſentia ꝓpinquorũ, qa adire hr̃ditatẽ eſt ſe obli-
gare,vt hic.& l.omnem.ff.de iudic. neceſſariò ſequitur, ꝙ ſine
dicta pręſentia mulier, uel minor hęreditatẽ extraneorũ adi-
a re nõ põt,ᵃ ita dicit Bar.in l.mutum.§.j. & ibi Ang.& Raph. &
Imo.ff.de acqui.hę. & in d.l.more. in prin.licèt ibi alleget prò,
& cõtrà. Quod eſt verũ in hæreditate extraneorũ.Sed in hr̃dita
te paterna,vel aui paterni,in cuius poteſtate ſunt, dic qđ põt eſ
ſe hęredes,quò ad eorũ cõmodũ (vt dictũ eſt) & ſine dicta ſo-
lennitate ſtatuti,ut eſt tex.in d.l.more. qđ eſt no.dic vt ibi.& in
d.l.mutũ.§.j.eo.ti.¶ In ea.gl.in ſi.diffinitionẽ hæreditatis, & de-
ſcriptionẽ quã ponit hęc gl.vide p Bar.in rubr. ff.de.acq.hęr.io
prin.& quo iure eſt introducta hr̃ditas.& tertiò qualiter acqui
rat̃,vide p Bar.in d.rub.¶ In gl.neque bon. poſſ. ibi,l.3.§.bono-
rũ.ſed glo.vr̃ uelle. ꝙ in effectu nõ differt bonorũ poſſeſſio ab
hęreditate. Dic ut ibi,ſed Bar.ibi reprehendẽdo gl.dicit ꝙ bon.
3 †poſſeſſio differt ab hęreditate,qa hęreditas ẽ ſucceſſio in vni-
uerſum ius,vt d.l.nihil.& ſuprà gl.præceden.ſed bonorũ poſſeſ
ſio eſt ius ſuccedendi. Item hæreditas adit̃ ſolo animo,& bono
rũ poſſeſſio eſt ius perſequendi,hoc eſt,ꝙ opus eſt,vt vadat ad
iudicẽ,& ibi petat.Sed (iudicio meo) in effectu non differunt,
licèt differãt actu; qa p vtranq; conſequitur cõmoda,& incõ-
moda hęred. licèt p aditionẽ hæreditatis ſit hęres directò, per
bo.poſſ. vtiliter, & in effectu,vt j.de bon.poſſ.§.quos aũt.& ibi
4 fortè dicam.¶ In ea gl.in ſi.no.duos caſus,in quibus †iudex ſup
plet defectum tutoris,in quaſi ꝯtractibus. Itẽ & tertiò in ꝯtractu,vt
l.profectitia.§. 1.ff.de iur.do. Item quartò in reſtitutione ex Se-
natuſcon.Treb.vt l. reſtituta.§.ſi.cum l.ſeq. & ibi no. ff.ad Tre-
bel.Itẽ quintò in l.3 §.munic.in ſi. ff.de bon.poſſ. & facit quod
habetur in l.tam dementis. C.de epiſ.aud.& in c.ſi.de iud.in 6.
& qđ no.Guil.de Cu.& doc.in l.ſi.§.neceſſitatẽ. C.de bon.quæ
lib.& l.ait prætor.§.ꝑmittitur. ff.de min.& j.qui.ali.li.vel nor.
§.admonendi.Et hoc quod iudex poſſit ſupplere defectũ admi
niſtrationis, hẽt locũ in iuriſdictione voluntaria, quia ibi non
requiritur certa diſtinctio pſonarũ pro forma,ſecus in iuriſdi-
ctione contentioſa, vt l.clarũ. C. de auth. præſtan. & hr̃ in l.ſi
curatorẽ hñs.C.de in integ.reſti.mino. Et prædicta procedunt,
qñ iudex hoc facit ex certa ſcientia, vt patet in d. l. bonorum.
ibi,ſciens &c.ꝙ tutorem non habet.Nam faciẽdo ex certa ſciẽ
tia,vr̃ eum de defectu diſpenſaſſe, vt l.quidam conſulebant. ff.
de re iud.cum ibi no.p Ang.& Imo.latè.Et hoc tabellio ſcribat
in actis,ꝙ iudex ſciens pupillum carere tutore,ex certa ſciẽtia
volens ſupplere eius defectum, aliàs crederetur nõ diſpẽſaſſe,
ſed ex temeritate feciſſe,quod non prodeſt,vt no.Inno.in c.ve-
niens.extra de fil.p̃sbyt. Itẽ hoc eſt verũ,ꝙ ſupplet iudex defe-
ctum

ADDITIO.

a Non poteſt. Intellige ſi hæreditas eſt implicata legatarijs, vel creditoribus,
ſed cum hæreditas eſſet lucroſa; & non reſultaret ex aditione aliquod in-
commodum minori vel mulieri,tunc quia ceſſat ratio ſtatuti, poterunt adi-
re non ſeruata ſolennitate ſtatuti,ut conſuluit Ang.conſi.ult.

ctum tutoris, in caſu, in quo tutor ſolus ſufficeret in actu; ſi aũt
requirebatur & tutor, & iudex, non poſſit ſupplere. vt l. fi. C. ſi
ꝑ pub.pen. Si aũt tutorẽ habeat, ſed eſt impeditus; dic, aut im-
pedimentum eſt longum, & iudex ſupplet; aut eſt breue, & tũc
aut res eſt tẽpe peritura, & tunc idem, ut l. t. in fi. ff. de fer. aut res
non eſt tempore peritura, & tunc debet expectari, vt arg. l. fi. ff.
5 de adm. rerum ad ciui. perti. & ibi Bar. ¶ †Quid ſi eſt infans qui
a poſtulat [a] bon. poſſ. an iudex poſſit ſupplere? Bald. & Sal. in d. l.
bonorum. dicunt, ꝙ non, quia infans hoc non poſſet poſtulare,
cõtra d. l. bonorum. ibi, poſtulauit. Item quia defectus eſt in iure
naturali, ꝯ qđ non cadit diſpenſatio, vt notat Inno. in c. ſciſcita-
tus, de reſcr. in antiquis. ¶ In gl. ex fideicommiſſo. ibi. §. ſed quia.
dic hoc verum, qñ eſt minor infante, aliàs aũt reſtitutio fieri po
teſt ſoli tutori, vt l. reſtituta. §. t. & ibi no. ff. ad Treb. ¶ In gl. tu-
toris. ibi, qui tutelam non gerit &c. dic, nec gerere poterat, quia
nõdũ fuit a iudice decreta adminiſtratio, iux. l. legitimos. & ibi
Bar. ff. de leg. tu. in princ. aliàs aũt licèt non gereret actualiter, ſi
tñ gerere poſſet, quia eſſet ẽt ſibi decreta adminiſtratio, tunc ẽt
poſſet ab eo emi, de quo per gl. & Bar. in l. 4. ff. eo. ¶ In ea. gl. ibi,
6 nunquid curator pupilli. no. ex gl. † ꝙ pupillus poteſt habere cu
ratorem; quod eſt uerum, qñ haberet tutorem impeditum, vt l.
curator. cum gl. ff. de tu. & cur. da. ab his. vel idem, ẽt ſi nullũ ha-
beret tutorem, vt ibi no. gl facit l. curatorem. eo. tit. Et talis cura
tor datus pupillo, qui caret tutore, poteſt oĩa, exceptis his quæ
iuris ſolennitatem deſiderant, vt l. curatorem. ff. eo. & intelligi-
tur requirere ſolennitatem iuris in oĩ actu, ea quo pupillus poſ
ſet obligari, vel alienare poſſet. põt ergo talis curator interim
adminiſtrare, regere, & gubernare, & fructus recolligere, & ſi-
milia, quæ facti ſunt, non aũt quæ iuris. ita dicit Bar. d. l. curato.
7 quod no. in practica. ¶ † In ea. gl. in fi. dic, ꝙ tunc tutor ẽt ad illũ
actum tantum. ſ. ad adeundam hæreditatem dari poteſt, vt not.
Bar. in d. l. cum in una. §. t. ibi Ang. & Imo. & Bar. in l. hęreditas.
§. 1. ff. de teſ. tu. & dixi ſ. ti. t. §. 1. & in d. l. cum in una. ¶ In glo. ne
vllum. ibi, minor 25. ann. & iſtam rõnem ſeqnit̃ Bar. in l. potuit.
C. de in. delib. ſed Bal. ibi & in l. ꝙ fauore. C. de leg. dicit ꝙ eſt ſo
lennitas, licèt extrinſeca, ꝙ cum tutore adeat; ergo non põt tali
ſolennitati renuntiare, q̃a per ſe cauſam aditionis non intelli-
b git, [b] vt l. pupillus. ff. de acq. hær. ¶ †Quid aũt ſi hæreditas ſit opu
8 lenta. iu a. gl ſing. in l. ſi quis mihi bona. §. ſi ſeruus. ff. de acq. hær.
& ſic de hæreditate, quæ affert opes ſine incommodo? Dic, ꝙ at
tenta rõne gl. & Bar. dictus pupillus ſine tutore poſſet adire, tñ,
attenta ratione Bal. non poſſet, quia caret diſcretione, & intelli
gentia adeundi. & quia talis ſolennitas, ꝙ tutor interueniat, ha-
bet locum ẽt in iſto caſu, vt d. l. ꝙ fauore. igitur &c. & iſtam par
tem puto veram. de hac tñ quæſtione, vide latè per Saly. in l. qđ
9 fauore. ¶ †In ea. gl. in fi. an aũt iudicium agitatum cum minore
valeat. Dic, aut tutor, vel curator interuenit ab initio, & in cãæ
proceſſu. Aut ab initio, ſed nõ in cauſæ ꝓceſſu. Aut nec in cauſę
ꝓceſſu, nec ab initio. Primo caſu valet, ſed nõ reſtituitur læſus,
ut l. cum minores. 2. reſpon. C. ſi aduer. rem iud. Secũdo caſu nõ
valet, ut d. l. cũ & minores. 1. reſpo. Tertio caſu, qñ tutor a prin-
cipio interuenit, & eſt conteſtatus litẽ, ſi quidem interuenit po-
ſtea, donec negotium eſt liquidatum, non aũt voluit intereſſe
ſnīæ legitimè tñ citatus, tunc ualet ſnĩa, ut d. l. cũ & minores. &
no. gl. C. de adult. l. quamuis. Si uerò uoluit poſtea intereſſe in
diffinitione negotij, tunc non valet diffinitiua ꝯ minorem, ſed
bene ualet interlocutoria, ut no. gl. & ibi doct. in l. 1. C. qui legi.
perſo. & eſſet recurrendum ad no. in l. 3. C. de proc. & ita intelli
go gl. in l. præſes. C. quomo. & quando iud. Si uerò tutor inter-
fuit ab initio, poſteà non; nec fuit citatus, ſed interfuit minor
cum alio curatore, tunc iudicium valet, vt d. l. cum & minores,
in fi. ita Bar. in l. contra pupillum. ff. de re iudic. & in d. l. cum &
minores. Si autem minor eſt in iudicio ſolus ſine alio admini-
ſtratore, tunc ſententia ꝯ eum lata funditus eſt nulla, ſed pro eo
valet, ut eſt tex. cum gl. in l. acta. §. fi. ff. de re iudic. Et idem ſi fuit
in iudicio cum non legitimo adminiſtratore; quia tunc diffini
tiua in ſui fauorem valet, in ſui damnum nõ, ut l. nõ eo minus.
C. de proc. & quod ibi per doct. ſiue ſit maior pupillo, ut ibi, ſi-
ue ſit pupillus, vt eſt gl. ord. in l. neque. in fi. C. de proc. ¶ An aũt
illa lex, non eo minus. habeat locum in infante? Dn. Raph. in l.
c furioſo. ff. de re iud. tenet ꝙ non, Ego tenui ibi ꝙ ſic, [c] quia † in-
10 fans poteſt citari, vt l. 1. §. ſufficit. ff. de adm. tu. & quod ibi not.
gl. & Bar. ergo poteſt eſſe iudicium cũ eo, & pati primũ decre-
tum, maximè ſi citatur, iuxta tex. & gl. no. in l. hoc aũt. in princ.
ff. ex quib. cau. in poſ. ea. quod ſi poteſt eſſe iudicium cum eo,
ergo ſentẽtia in ſui fauorem lata debet ualere. dic, ut dixi in d. l.
furioſo. Si verò fuerit interlocutoria, etiam ꝯ minorem indefen
d ſum [d] valeret, ut no. in l. 1. C. qui. leg. perſo. & facit l. ſi minor. ff.
de bon. autho. iud. poſſ. ẽt ſi ſit pupillus, dummodò talis inter-
locutoria non afferat magnum ꝑiudicium, & ſint citati amici,
& cognati, & ẽt alij uolentes defendere, etiam per proclama
generale; alias non ualeret ẽt primum decretum contra pupil
lum, vt eſt tex. cũ glo. ſingu. & ibi Bar. in d. l. hoc aũt. §. j. ff. quib.
11 ex cau. in poſ. ea. ¶ In gl. fi. in fi. no. † ꝙ pupillus ſolus nõ põt adi
re hęreditatẽ. Dic vt ſ. dictũ eſt; & eſt ratio, quia nõ hẽt diſcre-
tionem, nec cognoſcit cauſas acquirendę hæreditatis, ꝙ requi-
rit̃, vt l. pupillus. & ibi doct. ff. de acq. hęre. debet ergo pupillus
cũ authoritate tutoris adire, vt ibi. & ſic additio debet fundari ĩ
ꝑſonam ſuã tutoris auctoritate. Quod eſt uerum, ſi eſt maior
infante; ſi aũt eſſet infans, tunc ſolus tutor debet adire, & adi-
tio in ꝑſonã ſuam tutorio nomine fundat̃, vt d. l. potuit. & l. ſi
infanti. C. de iur. delib. Et idẽ in bonorum poſſ. q̃a pupillus cũ
authoritate tutoris agnoſcere debet, vt hic, quãdo eſt maior in
e fante; alias aũt ſi eſſet infans: immo ẽt ſi eſſet maior infante [e]
bo. poſ. tutor ſolus agnoſcere põt, vt l. tutor. & ibi gl. & Bar. ff. de
12 bo. poſ. & not. doc. in d. l. potuit. † tñ ſolus tutor non põt hære-
ditatem delatã infanti, vel bon. poſſ. delatã pupillo, vel reſtitu-
tionẽ hęreditatis repudiare, vt not. in d. l. tutor. & in l. potuit. C.
de iure delib. q̃a repudiare eſt alienare, vt plenè no. Bar. in l. ſi
q̃s delegauerit. ff. de noua. & in d. l. tutor. & not. Bar. in d. l. 2. C. ſi
aduer. ſo. & eſt clarũ, ꝙ tutor ſolus nõ põt alienare immobilia,
vt l. lex quę tutores. C. de admin. tut. igit̃ nec iuri cõpetenti ad
quid immobile põt ipſe renuntiare. Et an, & quando pupillus,
vel adultus repudiare hęreditatẽ ſibi delatã poſſit, & q̃uo, vide
tex. & gl. Bar. et doc. & ibi dixi, in l. impuberibus. ff. de acq. hęre.

ADDITIONES.

a Poſtulat. Dic ut per Alex. in d. l. bonorum. tam in hæreditate, quàm in bonorum poſſeſſ.
b Non intelligit. Addo Rom. in conſi. 268. & ibi, an ſi tutor repudiat ſine pupil. ualeat repudiatio, & pupillo noceat præſcriptio, & qualiter poſſit repetere fructus.
c Quod ſic. Contrarium tenet Alex. in d. l. non eo minus.
d Indefenſum. Vide Rom. conſi. 454. & Abb. conſi. 49.
e Infante. Dic ꝙ non ſolum per tutorem, ſed per quemcunque poteſt coram iudice bo. poſſ. peti nomine infantis, & tranſmittitur ad hæredes, per tex. in l. pe. ff. de bo. poſſ ꝙ dicunt doc. in l. infantis. C. qui admitti. fore utile ſi infans eſſet in articulo mortis ad tranſmittendam bo. poſſ.

SVMMARIVM.

1 *Actus geſtus cum pupillo ratihabitione tutoris non firmatur.*
2 *Auctoritas tutoris non poteſt per epiſtolam interponi.*
3 *Tutoris auctoritas, qualiter, & quibus uerbis interponi debeat.*
4 *Tutor, an compellatur authorare.*
5 *Tempus modicum, quod, dicatur.*
6 *Conſenſus, quando requiritur certo, & determinato tempore, ſequens ratihabitio nihil operatur.*
7 *Conſenſus tutoris requiſitus in venditione rei pupilli, an poſſit interponi, & ualeat per epiſtolam miſſam præſente ipſi pupillo, emptori, cui poſtea emptor ipſe conſentit.*

Tutor autem. Tutor præſens debet authoritatem inter
ponere, aliàs non valet. h. d. ¶ No. ibi, in
ipſo negotio, ꝙ authoritas dẽt interuenire in ipſo negotio, vi-
delicet, dũ negotiũ celebratur. ¶ No. ibi, ꝓdeſſe exiſtimauerit.
ꝙ tutor nõ dẽt authoritatem interponere negotio, quod videt
pupillo fore nociuũ, aliàs diceretur ſpoliator pupilli, vt l. qui
1 fundũ. §. ſi tutor. ff. de vſuc. ¶ †No. ibi, poſt tẽpus verò. ꝙ autho-
ritas interpoſita, finito negotio, non valet, & ſic non confirmat̃
a actus geſtus cum pupillo ratihabitione, [a] vt hic, & l. ſi quis mi-
hi bona. §. iuſſum. & quod ibi glo. Bart. & doct. de acq. hæred.
2 ¶ †No. ibi, per epiſtolã. iuncto tex. ibi, præſens &c. ꝙ tutor de-
bet per ſemetipſum & verè, interponere authoritatem, nõ aũt
per organum mediũ nuntij vel epiſtolam; quia ꝑ prędicta quis
dr̃ actum gerere fictè, & non immediatè, nõ per ſe, ſed mediãte
organo nuntij, vel epiſtolæ, vt l. quod autem. in fi. ff. de conſtit.
pec. & l. conſenſu. ff. de actio. & obliga. & quod ibi no. & l. 1. in
fin. & quod ibi no. ff. de contrahen. emptio. & l. multum. & ibi
3 Cyn. C. ſi quis alte. vel ſibi. ¶ †In glo. prima, in fi. dic, ꝙ iſta au-
thoritas debet interponi verbis expreſſis, & ſpecificatis, nec
b ſufficit, ꝙ tutor ſit præſens, & taceat, [b] vt tenet glo. & Bart. in
d. l. etiam. ff. eod. & l. vbi non voce. ff. de reg. iur. & Dyn. in regu
la, qui tacet. de reg. iur. in 6. alias niſi requireretur loquela, mu-
tus poſſet eſſe tutor; quod non eſt verum, vt l. 1. §. fi. ff. de tut. Et
illud

ADDITIONES.

a Ratihabitione. Vide pulchre Rom. conſil. 54. quando ratihab. minoris contractus ualideatur.
b Taceat. An tacens habeatur pro conſentiente, uide Abb. conſi. 40.

iſtud idẽ tenet Bar. Ang. & Imo. in l. gerit. in fi. ff. de acq. hęredit.
ſicut dicimus in ſimili ſtipulatione, vbi requirunt de ſubſtãtia
verba, vt l. j. in prin. ff. de ver. oblig. cũ ibi no. Et aduerte, & tene
menti in practica, ſm Inno. in c. conſuetudinis. de cõſuet. q̀ au-
thoritas tutoris, debet eſſe formaliter, prout verba ſonãt, vide-
licet; Ego ſum author huic negotio. vel, Id authoritate mea cõ-
probo. nõ aũt ſufficit q̀ dicat, Et ita cõſentio, vel cõſenſum p̄-
ſto, vel ſimilia. Et hoc ſequit̃ Ang. in d. §. iuſſum. in l. ſi quis mihi
bona. ff. de acquir. hęred. qđ no. in practica. Et ita ſeruatur pp
eorum authoritates, licèt ibi Imo. teneat ꝯtriũ per l. 3. cum glo.
ff. eo. vbi vr̃ ſufficere, q̀ tutor cõſentiat actui: ergo ſufficit cõſen
ſus &c. & iſtud credo verius de iure, arg. l. præſes. C. de ſent. cõ-
4 iũcta l. in ſumma. & in eis no. ff. de re iud. ¶ † In gl. exiſtimauerit.
ibi, aliàs nõ cõpellitur. An aũt tutor cõpellatur authorare? dic,
aut quęritur an tutor in genere cogat̃ adminiſtrare, & cogit̃, vt
l. j. ff. de admi. tut. An autem cogatur authorare in certo actu. Et
tũc, aut in iudicijs, & cogitur, vt l. fi. in prin. C. de admi. tut. Aut
ex̃ iudicium, & tunc, aut eſt certum, q̀ ſi non authoretur, pupil
lus damnificabit̃, & tunc ẽt cogitur, vt arg. d. l. fi. in princ. & l.
tutor qui repertoriũ. §. ſi quis poſt depoſitionẽ. ff. de admi. tuto.
Aut non eſt certũ, & non cogit̃, vt l. ſi tut. ff. eo. ſm Dy. in d. l. j. in
prin. ff. de adminiſt. tut. & Cy. in d. l. fi. in princ. & Bar. in d. l. ſi tu
5 tor. ¶ † In gl. poſt ip̃s. ibi, nõ modicũ. intellige modicũ ante, vel
incontinenti poſt, nõ interueniẽte actu ꝯtrio in medio, vt l. con
tinuus. in prin. ff. de ver. ob. Itẽ hoc verum in authoritate; cõſen
a ſus aũt põt interuenire, poſtea,[a] ſed iuſſus debet omnino prçcede-
re, & põt prçcedere ex lõgo interuallo, vt ibi hr̃. & ibi Bar. in d.
l. ſi qs mihi bona. §. iuſſum. ff. de acq. hær. & in l. ſi autẽ plures. &
ibi Ang. Raph. & Imo. ff. de aqua plu. arc. & Bal. in tit. de feud. ſi
6 ne cul. nõ amit. c. 2. ¶ † In gl. p epiſtolam. ibi, de obl. ea conſenſu.
§. fi. & c. Et eſt ratio, quia qñ conſenſus requiritur certo & deter
minato tp̃e, ſequens ratihabitio nihil operatur, vt hic, & l. obli
gari. § tutor. & ibi Bar. ff eo. de quo in l. bonorũ. & ibi Bar. ff. tẽ
7 ra. ha. ¶ † Quęro, qđ ſi pręſẽte pupillo mittit tutor Titio epiſto-
lam, in qua dicit ſibi vendere rẽ pupilli, & authoratur dictæ vẽ
ditioni, & poſteà Titius cõſentit, an valeat? Hugo gloſſator, quẽ
ſequit̃ gl. in d. l. obligari. § tutor. dicit nõ valere. Ratio, quia cũ
Titius conſentit, fit ꝯtus, vt ff. communia prædio. l. fina. & ſic
authoritas remota eſt a ꝯtu, & eſt ante, cum debeat eſſe perfe
cto negotio. vt d. § iuſtum. Secus, ſi tutore & pupillo præſentib.
Titius mittat epiſtolam, qualiter emit rem pupilli pro decẽ, &
tutor recepta dicta epiſtola, vel nuntio præſente, pupillo cõſen
a tiat, & authoratur, & tunc credo ꝯtrium[a] valere; quia tutor in-
terponit authoritatem ſuam in negotio, præſente pupillo. ¶ Et
prædicta ſunt vera, qñ pupillus contrahit per ſe, & tutorem; ſe
cus ſi per alium, & qui pupillo poteſt acquirere, vt per ſeruum
pupilli. vt l. ſi per epiſtolam. ff. de acquirẽ. hære. ¶ Et aduertas, q̀
nõ poteſt præſtare authoritatem ad ſui vtilitatẽ principaliter,
ſed ſi io quandã conſequentiam cederet ad ſui vtilitatem, dum-
modo principaliter cederet ad vtilitatẽ alterius, valeret autho-
ritas, de quo habetur in tex. & gloſ. & Bar. in l. j. ff. eo. poteſt tñ
ipſe tutor ſibi ſoluere qđ ſibi debet̃, & huic poteſt præſtare au-
thoritatẽ, ſicut cogitur ſoluere qđ debet, vt l. quoties. § ſi quid
autem. ff. de adminiſ. tu. ẽt ſi ſit quid immobile, quod ſibi debe-
tur, poteſt ſine alia authoritate, & ſic ſine iudice, vel alio cõtuto
b re, ſibi ſoluere, & tradere,[b] vt eſt caſus no. in l. fiſtulas. § j. ff. de
ꝯhen. emp. Et ille tex. ponit ſingularem practicã, qualiter tutor
rem immobilem pupilli poteſt ſibi tradere; & vide Bar. q decla
rat illum tex. in l. 2. in fi. ff. de ſtip. ſeruo. & ibi Ang. & do. Rapha.
& do. Io. de Imo. & Bar. in l. j. § fuit quæſitum. ff. ad Treb. & Bal.
in l. patruus. C. cõia vtr. iud. quod no. ¶ An autem, & qñ cõſen-
ſus, authoritas, voluntas, ratihabitio, iuſſus, vel mandatum de-
beãt interuenire, vel ante negotiũ, vel in ipſo negotio, vel poſt;
vide Bar. Ange. & doct. in d. § iuſſum. & Bar. & doct. in d. l. ſi
autẽ plures. ff. de aqua plu. arcen. per Dyn. in c. quod omnes. de
reg. iur. in 6. & per gl. & Inn. & doct. in c. cũ acceſſiſſent. de cõ-
ſti. in antiquis. & per Bald. in c. 2. de feu. ſine cul. non amit.

ADDITIONES.

a Poſtea. Vide Rom. conſi. 50.
a Licèt ita in omnibus exempl. legatur, contractum rectius legas.
b Et tradere. Vide An. conſi. 95.

SVMMARIVM.

1 *Tutor, curator, vel procurator, an durante officio poſſint conueniri. & nume 2.*
3 *Debitor vel creditor pupilli an poſſit dari tutor.*
4 *Intellectus ad Authent. minoris debitor. C. qui teſtam. tuto. vel curato. da. poſſ.*

Si inter tutorem. Tutor non põt authorare pupillo
cum eo litiganti, ſed dandus eſt cu-
rator, cuius officium finitur, finita lite. h. d. ¶ No. q̀ põt eſſe lis
inter tutorem & eius pupillum. ¶ No. q̀ nemo põt eſſe author
a in cã propria.[a] ¶ No. q̀ curator dandus eſt pupillo hñti tutorẽ,
cum quo tutore eſt iudicium futurum. ¶ No. q̀ curator datus li
ti, finita lite, definit eſſe curator; quia finita cã, finitur effectus,
& limitata cã, limitatum parit effectum. ¶ In gl. 1. ibi, ſed procu
rator. dic, vt hic dr̃. Cõclude plenè, aut quærimus in curatore,
1 aut in tutore, aut in procuratore, † an durante offõ poſsit cõue-
niri. Et dic ſi in curatore, & tunc, aut in vero, aut in eo qui gerit
curatorio noie, & ſic in putatiuo. Primo caſu, valet in vero cu-
ratore furioſi, vel mentecapti, & ſtatim põt agi pro adminiſtra
tione totali, vt ff. de tu. & ra. diſt. l. niſi. § cum furioſi. & ibi ponit̃
rõ. Si verò de curatore adulti, & tũc aut de alia actione, q̃ de ea
q̃ cõpetit pro adminiſtratione, & põt agi, ſiue ſit realis actio, ſi-
ue ſit pſonalis, ſiue hẽat cãm vetuſtiorẽ ipſa cura, ſiue nõ, vt ff.
de admi. tut. l. cum curatore. & ibi vide plenè p Bar. & hoc ſm
tres primas opi. in gl. poſitas. Aut loquimur de actione, quæ cõ-
perit ea adminiſtratione, ut de utili actione neg. geſt. tunc, aut
agit̃ de totali adminiſtratione, & nõ põt. l. aduerſus. C. de admi.
tu. & l. rõnes. C. eo. ti. aut pro aliqua particulari adminiſtratio-
ne, & tunc põt, ut ff. de tu. & ra. diſtr. l. cũ curatore, ſm quartam
lec. & ff. rẽ pu. ſal. fo. l. nõ quaſi. § hęc ſtiplo. & cuius authoritate
agat̃ j. dicã. Secũdo caſu, videlicet in putatiuo. i. in eo qui gerit
ſe pro procuratore, & non eſt: Dic q̀ ſtatim agit̃, ẽt pro admini
ſtratione totali, ut ff. rẽ pu. ſal. fo. l. non quaſi. § illud. & de ꝯtrio
2 iudi. tu. l. 1. § ſi i toto. ¶ † In ſcđo verò caſu principali, videlicet,
in tutore: Dic, aut in tutore putatiuo, & dic q̀ ſtatim põt agi, vt
ſ̃. in curatore putatiuo dixi. In tutore uero, dic, aut quæritur de
alia actione, q̃ de ea q̃ ea adminiſtratione cõpetit, & tunc ſi illa
hẽt cãm vetuſtiorẽ tutela, & tunc agi põt. ut l. ſi plures. ff. de te-
ſta. tu. Si verò non hẽt cãm uetuſtiorem tutela, tunc licèt cõpe-
tat, tñ intentari non põt, ut ff. de tu. ra. di. l. ſi tutor reipublicę §.
fi. & l. ſeq. & in hoc differt a curatore, ut no. in d. l. cũ curatore.
ff. de admi. tu. Et fortè rõ eſt, quia tutoris ptãs eſt maior, qa prin
cipaliter eſt in perſonã. Aut quærit̃ de ea, q̃ cõpetit ea geſtione,
& tunc ſiue pro utili geſtione, ſiue pro una ipẽ vult agere, & nõ
põt. & eſt rõ, qa actio tutelæ non eſt nata, niſi finita tutela, vt d.
l. niſi, in prin. & in d. l. ſi tutor reipublicæ § fi. cũ l. ſeq. & ẽt ſi na
ta eſſet non daret̃, vt ibi, & l. ſeq. & in hoc ẽt differt a curatore.
¶ Sed qa dubitari põt in p̃dictis, cuius authoritate agat̃, qñ agi
põt: Dic, q̀ ſi plures ſunt tutores, unius authoritate agit̃ ꝯ aliũ.
l. ſi plures. ff. de teſt. tu. ſed ubi eſt unus tñ, tunc ad hãc litẽ cura-
tor dabit̃, ut hic. Tertio caſu principali, uidelicet, in ꝓcuratore
an agi poſsit: Dic, q̀ gl. ſunt ꝯtriæ. nã i d l. cũ curatore. ff. de adm.
tut. in prin. gl. tenet, q̀ agi põt ẽt procuratore durante, ſed in l. q
ꝓprio. § fi. ff. de proc. gl. diſtinguit, ut in tutore. Sed primã opi.
tenet Iac. Butr. & Bar. Iſta ſunt verba Sal. in d. l. aduerſus. vbi ẽt
videas. Cy. ¶ In ea gl. ibi, vt in p̃dicta Auct. diximus. dic, q̀ licet
gl. d. Auct. minoris debitor. & in corpore vnde ſumit̃, teneat, q̀
habet locũ, ẽt in tutore teſtamentario,[a] & Cy. ibi vnũ dixerit. &
Guil. de Cu. in d. l. cũ in eo. ff. de pac. tñ Old. quem ſequitur Bar.
in d. Auct. minoris. ſic dicit, aut teſtator q dedit talẽ tutorẽ, ſcie
bat ipſum eſſe creditorem, vel debitorem, & tũc põt eſſe tutor,
quia eius fides eſt electa per teſtatorẽ, probat̃ in l. tres tutores.
§ fi. ff. de admi. tu. Si verò teſtator ignoret ipſum eſſe debitorẽ,
vel creditorẽ, tunc ſit vera opi. gl. qa nõ põt videri approbaſſe
fidẽ eius quẽ talẽ eſſe ignorabat. arg. l. mater. ff. de inof. teſt. ¶ Ex
quo infert Bar. q̀ ſi aliqs eſt creditor ea teſtõ, in quo eſt datus
b tutor, puta qa eſt ſibi relictũ, q̀ ppeà non ꝓhibet̃[b] a tutela, vel
a cura. & hoc ſequit̃ ibi Sal. Cy. in d. Auct. minoris. tenet q̀ d.
c Auct. in tutore teſtamentario[c] nõ hẽat locũ, & p ꝯñs ille §. locũ
hẽt in tutore teſtamẽtario, maximè ſi eius pater ſciebat tutorẽ
eſſe debitorẽ, vel creditorẽ. Et hãc opi. tenet Bal. in d. l. cõ in eo.
& in l. pr̃ filiũ ff. de proc. & dic q̀ ſic cõiter obſeruat̃. Sed in d.
Auc. minore, diſtinguit Bal. aut tutor teſtamẽtarius eget confir-
matione, & tũc illa Auct. minoris habet locũ in eo: Aut nõ eget
confirmatione, & tunc ſecus. Spec. aũt in tit. de tuto. § gñaliter.
verſicul. itẽ q̀ tutor. ſe nõ firmat. Ego aũt teneo cõem opi. ſ. an
ſciebat teſtõr, vel non. ¶ In eadẽ gl. in fin. dic contrarium deter-
minar

ADDITIONES.

a Propris. Adde bonum tex. in l. 1. § fuit quæſitum ff. ad Treb. Parp.
b Non prohibetur. Sed an idẽ ſi non ſuſcipiat prince legato vel fideicõmiſſo, vide de Ro. conſ. 207. & 235. ſi aũt ſiat legatũ cõiuncto & ei qui tutor relinquitur, an præſumatur factũ ut tutori, vel ut coniuncto, vide Bal. conſ. 256. 4. lib.
c Teſtamentario. Sed an legitimus non manifeſtans creditum ante adminiſt. amittat creditum Rom. conſi. 102. tenet quòd ſic.

3 minat gl. in d. Auct. †minoris. videlicet, ꝙ ē: in eo qui eſt credi-
tor, vel debitor in actione reali, habeat locū illa Auct. ut patet
ibi, aut res minoris. Ex quo colligitur, ꝙ qñ eſt contentio ſup
iure reali inter tutorem & pupillum, ꝙ hēat locum dicta Auc.
& ibi Bar. dicit, ꝙ ita cōiter teneť. & ibi hoc tenet Cy. & Bart.
in l. 3. §. ſi pupillus. in t. opi. ff. de tu. Sed Bal. in d. Auct. minoris.
tenet iſtam gl. quia actio quæ eſt merè realis, non reſpicit debi
tum, vel creditū, vt l. 1. ff. ſi cer. pe. Item, quia verba dictæ Auct.
minoris. ſunt ſtrictè intelligenda, quia veniunt ad correctionē
iuris antiqui. ſed legum correctio eſt euitāda, ēt vbi eſt eadem
rō, vt Auct. quas actiones. C. de ſac. ſanct. eccl. ſm Iac. Butr. Sed
Sal. in d. auct. minoris. in ver. nunc ad gl. reuertens, tenet ꝯriam
& cōem opin. per tex. d. Auctē. ibi, aut qui res minoris tenet. &
ab iſta cōi opi. non eſt recedendum. Et ad obiectiones Bal. pōt
rñderi, ꝙ nō ſit extenſio, immo ibi eſt text. apertus, vt ſtatim di-
xi. Præterea in corpore eſt expreſſa ratio, videlicet, ne poſsit cau
tiones pupilli fraudare, quæ ratio ibi locū habet in actione rea
li ſicut in perſonali: ergo ēt in materia correctoria ſit extenſio,
vt no. gl. in l. 3. C. de his qui ante aper. tab. ¶ Et prædicta ſunt vera
in magna quantitate, vel re: ſed pro parua non prohibetur eſſe
tutor, ita dicit gl. & oēs doc. in d. Auc. minoris, & dr̄ magna, vel
parua arbitrio iudicis, ita dicit gl. in corpore, & ſequitur Bar. in
d. Auct. minoris, in verſ. ſed q̄ro quæ dicať quantitas parua &c.
& ibi oēs doct. ¶ An aūt d. Auct. minoris. quæ loquitur in cura
tore, hēat locū in tutore? aliàs diſputaui, & ſub me rñdit Bon.
d. Fran. de Michaele, de Accoltis de Are. nunc doct. excellentiſ-
ſimus. Et ibi arguimus multū ad vtranq; partē: tñ a cōi opi. non
recedas. Et aliqđ ego dicā j. de act. §. actionū aūt. in materia tute
laria, ver. & ēt ille q eſt debitor & creditor. dic vt ibi latè dixi.

Quibus mod. tut. finitur.

Vidiſtis ingreſſum tutoris vſque ad titulum ſupra proximū: & ibi ponitur progreſſus; nunc reſtat de fine. qui. mo. tu. fini. ſicut eſt in operibus naturæ ingreſſus, progreſſus, & finis.

S V M M A R I V M.

1 *Annus quando dicatur completus, vt tutela finiatur.*
2 *Tutela in quo ætatis anno finitur.*
3 *Iudex an ſecundùm probata, an vero ſecundùm conſcientiam iudicare debeat.*

PVpilli. Totus iſte ti. diuidiť in 7. par. Nam primò
ponitur qualiter pubertate tutela finiať,
& quæ ſit pubertas. Scđò, qualiter arrogatione, vel
deportatione, vel ſeruitute pupilli, vel tpis finitio-
ne. Tertiò, qualiter morte pupilli, vel tutoris. Quartò capitis
diminutione tutoris. Quintò, ēt minima capitis dimi. pupilli.
Sextò, ꝑꝑ aduentum tpis, vel conditionis. Septimò, ꝑꝑ reuoca
tionem factam de tutore. Secunda ibi, item finitur. Tertia ibi,
ſimili modo. Quarta ibi, ſed & capitis. Quinta ibi, ſed pupilli.
Sexta, ibi, ꝑter. Septima ibi, deſinūt. Item prima pars ſubdiuidiť
in tres. nam primò ponit qualiter tutela finiať pubertate. Scđò,
qualiter pubertas accipiať de iure antiquo. Tertiò qualiter de
iure nouo. Scđa ibi, pubertatem. Tertia ibi, noſtra aūt. ¶ Et h. d.
tutela finiť pubertate pupilli, quæ in maſculo eſt ſtatim cōple-
to 14. ann. in fœmina 12. ¶ No. ꝙ ſtatim cū pubertas euenit, finiť
tutela. ¶ No. ibi, liberantur. ꝙ pupillus dr̄ eſſe obligatus, & alli-
gatus, & ſubditus tutelæ, & ea finita, dr̄ liberari, vt ſ. de in. in
prin. ¶ No. ibi, ex habitu corporis. ꝙ ex aſpectu corporis pōt in
hominib. iudicari. de quo in l. minor 25. ann. adito præſid. ff. de
mi. & latè per Bar. in l. de æta. eod. ti. ¶ No. ibi, caſtitati. ꝙ hone-
a ſtas eſt ſeruanda, a & honeſtati eſt deferendum. ¶ No. ibi, hoc in
maſculis extendere. ꝙ ſtatutum in fœmina, non hēt locum in
mare, niſi per extenſionem, de quo in l. ſi ita ſcriptum. in prin.
ff. de leg. 2. & ibi per doct. & Imol. & dixi ſ. qui da. tu. poſ. §. fin.
¶ No. ibi, ſancta conſtitutione. ꝙ lex dēt eſſe ſanctio ſancta &
honeſta, vt l. lex. ff. de leg. 4. diſt. c. erit aūt lex. ¶ No. ibi, annum
completum, ꝙ non ſufficit annus 14. inceptus, vt hēatur pro
completo, ad finiendū tutelam, immo opus eſt vt totus 14. an.
ſit completus. ¶ An aūt, & qñ annus vel tempus requiratur cō-
1 pletum, vide latè Bar. in l. ſi cui ff. de leg. 2. & dr̄ cōpletus †annus
vbicūque aliquid retigiť de vltima die, quia hic tractať de fauo
re, aliàs computať tps de momento ad momētū, vt l. 3. §. Seio. &
2 ibi gl. & doc. ff. de mi. ¶ † Not. ibi, illicò, ꝙ adueniēte ꝑfectione
14. anni in maſculo, & ipſo iure, & ſine hoīs facto finiť tutela.
facit qđ plenè no. Bar. in l. Imperator. ff. de iu. fiſ. & qđ not. gl. in
l. in criminali. & ibi doct. C. de iur. om. iudic. ¶ No. ibi, benè po-
ſitam &c. ꝙ antiquitati bene ordinatę & cōpoſitæ eſt deferēdū,
quia ſp in ciuitate noſtra fuit veneranda ſenectus, vt l. ſemper.
ff. de iu. immu. ¶ No. ibi, viri potentes eſſe credanť. ꝙ eo ipſo ꝙ
fœmina eſt 12. ann. ius præſumit, ꝙ eſt viri potens. ¶ No. ꝙ eo
ipſo ꝙ aliquis maſculus & fœmina eſt iuris ꝑſumptione aptus
natus ad gñandū, ſtatim deſinit eſſe ſub tutela alterius. ¶ In gl. 1. i
fi. dic ſm Bar. in l. illicitas. in §. veritas. ff. de off. Præſi. & ſm Cy.
3 in l. 1. C. vt quæ deſ. aduo. par. iud. ſup. aut †id quod iudex hēt in
conſcientiā, eſt notum ſibi vt iudici, aut tanq̄ priuatæ perſonæ.
Primo caſu, ſm conſcientiā ſuam iudicabit informatus ex actis
corā eo. & ita pōt intelligi in legib. alle. ſed ſi ſicut priuatę ꝑſo-
b næ, eſt ſibi notum, tunc non pōt iudicare ſm conſcientiā, b ſed
ſm probationes ſibi factas, & de hoc no. in c. 1. de of. or. vbi iu-
dex, ſi iudicat ſm legē, non peccat, licèt ꝯriū cognoſcat. In no-
torijs aūt ēt ſi nō cōſtat ſibi vt iudici, ſed vt priuatæ ꝑſonæ, pōt
iudicare, qa in notorijs non requiriť ordo iuris, vt l. 1. C. vbi, &
apud quos. & ita ſentit Bal. i l. 1. C. vt quæ deſ. aduo. In alijs aūt,
ſi conſtat ſibi ut priuatæ perſonæ, dēt committere cām alteri, &
ſe exonerare, ne ſibi ædificet ad gehēnam; & hr̄ plenè in c. 1. de
off. ord. in antiquis. Sed hoc ibi reprobat Ant. Butr. quia ēt eſſet
cā huius mali. 86. diſt. c. facientis. Qua de re, do. Ant. ibi ſic con-
cludit, aut ex probabilib. coniecturis cōſcientiam deponere nō
pōt, tunc illa ſeqni pōt, licèt erroneam. de Symo. c. per tuas. ſi il-
lam deponere pōt, deponat, & ſequať allegata & probata, &
fortius, ſi hēat eam temere informatā dēt eam deponere. 3. q. 7.
iudicet. de renun. in pñtia. Qñq; verò iudex hēt indubitatā con
ſcientiā in oppoſitū eius qđ eſt probatū, & non diſtinguo inter
cās ciuiles, uel criminales, tunc ſi habeat iuſtam conſcientiam ꝯ
reum, ſi actor, uel accuſator non probauit, dēt abſoluere, & nō
condemnare, quia non ſeqniť, actor vel accuſator dicit, ergo iu
dex dēt ipſum condemnare, niſi cōſtet iudici per probationes
legitimas, uel niſi ſit notoriū, ut 2. q. 1. Deus oṗs. ſic pōt intelli-
gi. 3. q. 7. iudicet. dic tñ ꝙ non ꝓnunciabit reum non deliquiſſe,
vel non eſſe uerū qđ actor dicit, ne faciat ꝯ conſciam, ſed ipſū
abſoluet, & actori ſilentiū imponet, ſm Io. Cal. Sed hęc ſnīa nō
ſatisfacit, qa illa ſnīa abſolutoria, actori ꝑiudicabit in alia inſtā
tia, & ſic faciť ꝯ conſciam. Melius erit ergo, ſi confidit de proba
tione, reum abſoluere ab obſeruatione iudicij. Si verò hr̄et in-
dubitatā conſcientiam pro reo ꝯ actorē, & tunc non condēna-
bit ipſum, ne ꝯ conſciam operetur, aliàs infringeret ueritatem,
ꝯ illud c. iudicet. qa nec poſſet rectè ꝯ talē ueritatē informare
conſciam ſuam, ex̄ de reſt. ſpo. c. lr̄as. nec eſt conſilium ꝙ alteri
cōmittat (ut ſ. dixi) ſed uel falſas probationes repellat, uel ſuꝑ-
ſedeat, ſi eſt ueriſimile, ꝙ ex illis actis nulla fiat condēnatio, uc
ff. de pęni. l. abſentē. Si uerò eſt ueriſimilis ꝑſumptio de ꝯrio, cō
ſulo, ꝙ potius abſoluat, quia hoc eſt minus malū. 13. di. c. 1. & 2.
quāquā. n. iudicare dēat de eo qđ ſcit, ut iudex, tū ſcire non pōt
ut iudex. qa non ſcit, ut hō. Qualitas. n. hæc iudicis, non pōt hr̄e
ſciam de aliquo, niſi ꝑ ſubiectū & organū hoīs. hō aūt hēt con
ſcientiā informatā, & ſciam in oppoſitū, ergo ut iudex hēt ꝓba
tū ꝯ ueritatem. Et hæc procedunt iudicando, ſed exequendo ſe-
cus, qñ ſnīa eſt aliqua, ut c. paſto. de off. dele. qđ eſt uerū in ciui
li, ſecus in criminali, ut ibi no. Non ob. d. l. illicitas. §. ueritas. qa
ueritas non uitiať errorib. geſtorū, ſi de eis conſtat ueris proba
tionibus, ut ibi. quę oīa no. De quo tñ uide, quæ latius ſcripſi j.
de act. §. ſi minus. in uerſ. in ea. gl. no. ſm cōſcientiam, dic ut ibi.
¶ In gl. ſi. in ſi. ſic ergo pubertas ex annis colligitur, quod eſt ue-
rum, quò ad tutelam, non ſic quò ad matrimonium, ut ſupra
dixi de nup. in prin. & no. extra de ſpon. impu. c. puberes.

ADDITIONES.

a Seruanda. Honeſtas eſt quæ ſua vi trahit, & ad dignitatem allicit, dicta quaſi ſtatus honoris cōſeruans ab honeſto honeſtas. Item honeſtas eſt compoſitio, uel apparatus diuitiarum. ut eccleſ. 11. c. paupertas & honeſtas a Deo ſunt, quæ probat Arch. in canone, erit aūt lex 4. diſt. Honeſtas proprie in uoluntate, modeſtia in conuerſatione conſiſtit. 77. diſt. can. monachus nouitius. & no. quædam alia de honeſtate Lucas à penna in l. retractare. col. 1. ver. differt autem honeſtas, ne fiſcus rem quam vendidit. lib. 10. codi. Ant. Ca.

b Conſcientiam. Vide gl. & notaui in l. bonorum. C. qui admi. & in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect.

S V M M A R I V M.

1 *Pupillus delinquens qualiter damnatur.*
2 *Pubertati proximus quis dicatur.*
3 *Tutela pupilli captiuitate finitur.*
4 *Pupillus propter ingratitudinem exhæredari poteſt.*
5 *Donatio factā religioſis, vel pupillo, an ex ingratitudine reuocari poſſit*
6 *Feudum Epiſcopo vel Abbati poteſt concedi.*
7 *Prælatus priuandus feudo, ſucceſſori ſuo non nocet.*
8 *Pupillus an amittat feudum propter felloniam a ſe commiſſam.*

Item

Item finitur. ¶Arrogatione, deportatione, ſeruitute, vel in euētū cōditionis finiť tutela. h.d. ¶No. ꝙ
pupillus pōt in ſeruitutē redigi. ¶No. ꝙ tutor pōt in teſtamen-
to dari ſub conditione, qua deficiente, deficit tutela. ¶No ꝙ pu
pillus poteſt arrogari ex arrogatione, quia fit tranſitus in po-
teſtatem arrogatoris, ſtatim finitur tutela, quia non eſſet tutela
1 amplius, in capite libero. ¶†No. ꝙ pupillus poteſt deportari. &
ſic no. ꝙ pupillus poteſt committere tale delictum, propter
quod mereatur deportari. Item etiam poteſt in metallum dam
nari. ꝙ intellige, ſi eſt proximus pubertati, vt no. in l. ſi arroga-
tor. ff. de adopt. & ex l. excipiuntur. ff. ad Syll. nam omne deli-
ctum cadit etiam in pupillū, dummodo (vt dixi) ſit proximus
pubertati, præter adulterium, vt l. auxilium. §. in delictis. & ꝙ
ibi no. ff. de minoribus. licèt in eo bene poſſit cadere ſtuprum,
2 vt l. ſtuprum. ff. de adulter. Et dicitur proximus † pubertati in
maſculo poſt decimum annum cum dimidio, in fęmina poſt
nonum cum dimidia, a paritate rationis, ita dicit glo. in l. pu-
pillus. & l. 1. ff. de reg. iur. Si autem eſſet infans, vel proximus
infantiæ, quia non præſumitur doli capax, non tenetur ex de-
3 licto, vt l. infans. ff. ad l. Corneliam. de ſicar. cū ſimilibus. ¶†No.
ꝙ ſi pupillus eſt captus ab hoſtibus, ſtatim finitur tutela, & ſta-
tim dabitur curator bonis captiui, vt no. in d. l. ſi arrogator. fa-
cit tex. & quod ibi gl. in l. curatores. C. de captiuis. & l. ab hoſti-
bus. in princ. ff. ex quib. cauſ. maior. Si autem ſit captus ab ho-
ſtibus tutor, non finitur tutela, ſed interim datur Attilianus tu-
4 tor, vt ſuprà de Attiliano tutore. §. ab hoſtibus. ¶†In gl. redigať.
in fi. no. ꝙ pupillus poteſt committere ingratitudinem contra
5 donatorem, & poteſt reuocari donatio: nā † ſicut pupillus nō
pōt alienare, ſic nec religioſi, & tamen propter ingratitudinem
pōt perdere donatum, vt hic. & facit. C. de ſacroſan. eccle. l. iu-
bemus nullam. In cōtrarium facit l. meminerint. C. vnde vi. &
quod ibi no. Spec. mouet hoc; & vř tenere ꝙ non reuocetur. in
tit. de do. in verſ. quid ſi aliquis baro. Sed Ioā. Fab. tenet contra-
a rium, ſi totum collegiū deliquit, vel prælatus,ª vt in tit. de cap.
6 Corra. c. 1. 10 §. fi. colla. 10. & infra de dona. §. ſciendū. †Et tu be
ne no. d. §. fi. vbi patet manifeſtè. ꝙ Epiſcopus vel Abbas pōt eē
capax feudi, & pōt ſibi concedi feudum. quod no. pro intelle-
ctu. c. clericus. ſi de feu. fue. controuer. inter do. & vaſallum. &
7 etiam no. ſing. illum §. fin. ꝙ licèt prælatus veniat † priuandus
feudo, non tamen nocet ſucceſſori ſuo; quia eo mortuo, ſucceſ
8 ſori reuertitur feudum quod no. †Secundò inducitur iſte tex. ꝙ
pupillus poteſt amittere feudum propter feloniam a ſe cōmiſ-
ſam. In contrarium facit de prohib. feud. alie. per Fed. Imperia-
lem. §. præterea. Sed reſpondeo, ꝙ ibi deliquit in non faciendo;
nos autem loquimur in faciendo, inter quæ eſt differentia, vt
C. de libe. & eo. liber. l. 2. cum ibi no. ſm Io. Fab. & facit l. s. con-
iuncta l. 2. C. ſi aduer. delict. & quod ibi no. per Bar. & alios.

A D D I T I O.

a Prælatus Tu dic quòd Rom. conſi. 384. tenet quod taliter reuocatur donatio, quòd prælatus viuens nihil habeat. & vide Io. And. in addit. Spec. in tit. de don. 4. 1. ver. quid ſi baro. ubi ponit de barone, qui ædificauit monaſterium, & dotauit, & deinde Abbas, & monachi inierunt amicitiam cum inimicis baronis, quid ſ. endum.

S V M M A R I V M.

1 *Tutela morte pupilli, vel tutoris finitur.*
2 *Tutela tutoris, banno extinguitur.*
3 *Filiusfamilias, an poſſit eſſe legitimus tutor.*
4 *Tutor effectus monachus, vel epiſcopus, an deſinat eſſe tutor.*

Simili modo. Morte naturali pupilli, vel tutoris, item capitis diminutione tutoris, maxima,
vel media, vel ēt minima, pupilli, omnis tutela finitur, minima
1 autem tutoris, ſolùm legitima finitur. h.d. ¶†No. ibi, morte. ꝙ
morte vel pupilli, vel tutoris, finiť tutela: qa mors oīa ſoluit, in
Auth. de nup. §. deinceps. ſicut ſoluitur compromiſſum morte
alterius litigatorum. l. diē ꝓferre. §. 1. vel morte arbitri, vt l. non
diſtinguemus. in prin. ff. de arbi. ¶No. in ver. ſed & capitis. & ꝙ
mors ciuilis ęquiparať naturali. Nā ſicut morte naturali ſoluiť
tutela, & ita & morte ciuili. ¶No. ibi, omnis tutela, ꝙ ēt morte
ciuili tutoris oīs tutela teſtamentaria, legitima, & datiua, tol-
litur. ¶No ꝙ minima capitis diminutio contingens in ꝑſonam
pupilli, eſt potentior ad extinguendū omnem tutelā, quam ſit
illa quæ contingit in ꝑſonam tutoris. ¶No. in ver. præterea, ꝙ
tutor in teſtamento pōt dari ad certum tempus, ſicut pōt dari
ſub conditione, vt ſup. eo. in §. ſed ſi vſque. de quo dic, vt ſup. q.
da. tut. pol. §. ad certum. ¶In gl. ciuitas. in fi. no. ex gl. coniuncto
2 tex. † ꝙ ſi tutor banniatur, tutela finitur, & ſic deſinit eſſe tu-
tor. quod eſt verum, ſi etiam, & dummodò bona omnia banni-
ti publicentur. ita dicit Bar. in l. tutores. ff. de adm. tu. & eſt tex.
in l. ſi tutor. § fi. ff. de tut. & ra. diſtrah. facit l. ſi qs tutor. ff. de tut.
& qđ no. gl. infra de cura. §. interdum. ¶In gl. omnis. in fi. dic, ꝙ
immo iſta cauda gl. eſt falſa, qa naturalia ſunt immutabilia, vt
ſ. de iure natu. §. pe. Præterea capitis diminutio eſt de iure ciui-
li, ut ſupra, de leg. agna. tu. §. fi. igitur non pōt tollere iura natu
ralia. Non ob. §. ꝙ autem. quia ibi tollitur ius ſuccedendi, qđ
eſt de iure ciuili, vt l. 1. 2. & 3. ff. de pet. hęred. non aūt iura ſan-
guinis, ut ibi no. & ſic rō gl. non eſt bona. ¶In gl. ſi ſe in adoptio
3 nem. in fi. dic ſm Io. Fab. hoc † non vř poſſe ſtare, nec in primo,
nec in ſecundo dicto; quia filius, uiuente patre, non poteſt eſſe
legitimus tutor. ſed ſi pater ſit impeditus tali impedimento, ꝙ
non ſic faciliter tolli debeat, tunc curator ꝓximior ſuccedat in
iure tutelæ, ut l. 3. §. pe. ff. de legi. tu. & ēt quaſi per totam legē.
Item non procedit in eo, quod dicitur, niſi in caſu, cum conſtat
ꝙ talem ſeruum filius manumittere non poſſet. C. de bon. quæ
lib. l. fi. §. filius aūt. Præterea ſi glo. intendit dicere in hac exce-
ptione, ꝙ in caſu, in quo talem ſeruū manumiſerit, perdatur tu
tela per emancipationē, falſum eſt, ꝙ quamuis perdatur illa, q̃
iure agnationis pertineret, quia deſineret eſſe agnatus, non tñ
iſta quæ iure patronatus, quia in illis nō inſpicitur agnatio, ſed
ſolum ius patronatus, & non competit ex verbis, ſed ex men-
4 te legis, vt ſ. de legi. pa. tu. igitur &c. ¶†Quid ſi tutor efficiatur
monachus, vel Epiſcopus, an finiatur tutela? vř ꝙ deſinat ad in-
ſtar illius q ſeruit fiſco, uel reipu. vt ī. de excuſa. tut. § 1. & hoc
de iure ciuili. Auct. presbyteros. C. de epi. & cler. de quo io. Spe.
in ti. de tu. §. generaliter. ver. ſed pone. ¶In gl. legitima. in fi. dic,
ꝙ hodie hoc non procedit, quia ita cognatis, ſicut agnatis de-
fertur tutela, ut no. gl. ſ. de leg. agna. tu. § ſed cum iſte. licet capi
te minutus remaneat cognatus, ut ibi habetur; ergo tutela po-
teſt deferri. facit l. 1. cum gl. & quod ibi Bar. ff. de legi. tuto.

S V M M A R I V M.

1 *Tutor an, & quando poſſit durante tutela ab illa ſe exonerare.*
2 *Curator dari poteſt ex cauſis, habenti tutorem.*

Deſinunt. Qui remouentur a tutela pp ſuſpicionem, vel qui in perpetuum excuſant, tutores eſſe deſi-
nunt. h.d. ¶No. ꝙ qui vt ſuſpectus remouet, deſinit eſſe tutor.
1 ¶†No. ꝙ ille q iuſta cauſa ſe ab onere tutelæ excuſat, deſinit eſ
ſe tutor. ¶In gl. 1. ibi. §. ex facto. & ibi vide glo. ſingularem, quæ
ponit ſex caſus, in quibus tutor a tutela poteſt ſe exonerare, ēt
durante tutela. Aduertas tñ, ꝙ quamuis tutela finiatur ꝑ dictis
ſex modis; tñ tutores non liberantur periculo tutelæ, niſi petāt
curatores, vel admoneāt, & inſtent, ꝙ adultus factus petat, ut
C. qui pet. tu. l. admone. ff. de admin. tut. l. ita autem. § fi. cum l. a
tutoribus. §. 1. & l. tu. qui poſt. quod no. & tene mēti perpetuò,
& ſis bene cautus, ꝙ quamprimum tu tutor finem imponis tu-
telæ, ꝙ ſis ſolicitus in petendo curatores; aliàs non liberaris, ſi
quid interim periret; & quando tutor excuſatur perpetuò, vt
in dictis ſex caſibus, datur alius tutor, vt l. ſi poſt ſuſceptam.
ff. de excuſat. tut. ¶In ea. glo. in fi. dic, & interim datur curator,
vt infrà de excuſat. tut. §. item reipublicæ. ¶In glo. fi. ibi, quan-
do tutor vel curator eſſe deſinit. l. 1. In multis enim caſibus da-
tur curator habenti tutorem, vt infrà tit. 1. §. interdum. dic vt
ibi. & l. potuit. & l. propter. C. in quib. cau. tut. vel cur. ha. & l.
ſolet. & ibi latè Bar. ff. de tut. & l. curatorem. ff. de tut. & cur. da.
2 ab his. & conclude ſecundum Bar. in d. l. ſolet. Quandoque †tu-
tor eſt abſens, & in locum abſentis eſt datus tutor; & tunc iſte
tutor eſt principaliter, & de per ſe, & ideo primo mortuo,
durat tutor, vt l. quæſitum. ff. de tuto. & ibi Bart. Quandoque
pupillo datur curator, & tunc, aut tutor eſt præſens, & non im-
peditur, & tunc curator dari non poteſt, vt l. curatorem. ff. de
tuto. & cura. da. ab his. Sed ſi eſſet abſens, vel ꝑſens, & impedi-
tus, tunc poteſt dare ei curator. & iſtud officium finitur finita
neceſſitate, vel ēt finita tutela, quia non datur principaliter pp
ſe, ſed ad ſupplementum defectus alterius. ita dicit hęc gl. in d.
l. ſolet. in uerſ. quam curator. & hoc ibi probatur. Quandòque
datur curator impuberi nullum tutorem habenti, & non datur
vt ſuppleat defectum alicuius tutoris determinati, & tunc du-
rat curator toto tempore pupillaris ętatis, ut d. l. curatorem.
de tuto. & curat. da. ab his. ¶Et iſta faciunt, quando datur coad-
a iutor ª epiſcopo, quātum durat officium ſuum. de quo in cap.
1. de cler. ægro. in 6. & per Bar. & alios in d. l. ſolet.

A D D I T I O.

a Coadiutor Quam autem poteſtatem habent, vide Old. conſi. 44.

De curatoribus.

¶ Continua. Finita tutela de qua ſupra tit. 1. pupilli indigent cu
ratoribus: & ideo poſt finitam tutelam ponitur hic titulus de
curatoribus.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ut curatorem dare poſſit, oportet, vt merum & mixtum imperium habeat.*
2 *Aetatis venia quibus, & a quibus concedatur.*
3 *Statutum, quòd minores habeant liberam adminiſtrationem rerum ſuarum, non valet.*
4 *Statutum legitimans ſpurios ad ſuccedendum, non tenet.*
5 *Curator an poſſit dari per iudicem delegatum.*
6 *Curator cui tantum detur.*
7 *Curator an detur inuitus.*
8 *Iudex an curatorem dare poſſit nemine petente.*
9 *Abſens non poteſt dari in curatorem.*
10 *Curator datus liti, an teneatur conficere inuentarium.*

MAſculi Totus iſte tit. diuiditur in tres partes prin
cipales. Primò, ponit de curatoribus datis
puberibus. Secundò, de datis illis qui laborant ali
quo morbo vel vitio. Tertiò, de curatoribus datis
pupillis. Secunda, ibi furioſi. Tertia ibi, interdum. Itē prima ſub
diuiditur in tres. Primò, qualiter puberibus danť curatores. Se
cūdò, a quibus danť. Tertiò, an inuitus quis cogať curatorē ac
cipere. Secunda ibi, dātur. Tertia ibi, itē inuiti. Et h. d. Curatores
dātur adultis vſq; ad 25. ann. cōpletum, & ab illis magiſtratib.
a quib. tutores, non aūt teſtō dātur. datı tñ confirmātur; inuito
aūt curator nō datur, niſi ad litē. ¶ No. q̧ tm̄ eſt dicere, Talis fœ
mina eſt viripotēs, quātū eſt dicere, eſt pubes. ¶ No. q̧ licèt fœ
mina incipiat citius pubeſcere q̄ maſculus, ut ſ. ti. 1. in princ. tñ
eodē tpe durat cura, & finitur in fœmina, ſicut in mare. ¶ No.
q̧ maſculus & fœmina minores, ſunt in cura aliena vſq; ad 25.
ann. completū. ¶ No. rationem decidendi, qa licèt ſit pubes, tñ
1 hmōi ætas negotia ſua tueri nō poteſt. ¶ † No. q̧ ſicut iudex qui
dŕ habere poteſtatem dādi tutorem, opus eſt q̧ habeat merum
& mixtū Imperiū, vel ſpecialiter eidem ſit demandatū. l. muto.
§. tutoris datio. ff. de tu. cū ibi no per gl. & Bar. & in l. 1. de iuriſ
dic. om. iu. & alia requiruntur, de quibus in l. 1. & ibi no. p Bar.
ff. de tu. & cu. da. ab his, & p Cy C. vbi pe. tu. ita ēt opus eſt in iu
dice, qui uult dare curatorem. ¶ No. q̧ licèt tutor poſſit dari in
teſtō, & oībus alijs præferatur, tñ curator in teſtō dari nō pōt;
datus tñ, licèt nulliter à iudice eſt omninò confirmandus, ſe
quendo iudicium paternum, & formā talis confirmationis, vi
de in Spe. de cur. §. cum aūt. verſi. q̧ aūt. facit l. 2. C. de confir.
tu. cū ibi no. & cū multis ſimilib. Ex quo no. q̧ ſicut pater filio
pupillo de ſubſtitutione pupillari prouidere pōt nō puberi, vt
l. 2. in prin. & ibi latè Bar. ff. de vulg. & pup. ita in datione admi
niſtrationis pōt pupillo prouidere de tutore, ſed nō adulto de
curatore. ¶ No. q̧ curator, licèt non poſſit dari in teſtō, tñ datus
a iudice faciliter confirmatur, pp uotum & fidem teſtatoris, ut
d. l. 3. C. de confir. tu. ¶ No. q̧ licèt pupillus poſſit inuitus cogi
ad accipiendum tutorem, tñ adultus non. ¶ No. q̧ in iudicio qs
cogitur accipere idoneum adminiſtratorem ad hoc, vt iudiciū
ſortiatur effectum, quod nō valeret cum minore tm̄ l. acta. §. fi.
ff. de re iud. & ibi Bar. ¶ No. q̧ licèt tutor nō poſſit dari ad certū
a caſum, vt l. certarum. ff. de teſt. tu. tamē curator ſic, vt hic. ¶ † In
gl. 1. in fi. no. q̧ niſi ſit maior 20. ann. vel 18. in fœmina, q̧ non
poteſt impetrare veniam ætatis, licèt cōtrarium ſentiat gl. ſup.
de auth. tu. in §. neq;. verſi. & nullum. quod facit, q̧ cum uenia
ætatis concedatur tantummodò per Principē, q̧ per ciuitates,
vel alios inferiores a Principe non pōt concedi minoribus ad
miniſtratio rerum ſuarum, ita dicit ſing. Bar. in l. 3. in prin. ff. de
3 mino. ¶ † Quod eſt valde no. videlicet, q̧ non valet ſtatutū quo
cauetur, q̧ maior 20. ann. & minor 25. habeat adminiſtrationē
rerū ſuarū. quod eſt, ſm Bar. ibi, verū, niſi ſit talis ciuitas, vel do
minus, qui non recognoſcat ſuperiorē, quia tunc hŕ loco Prin
cipis, vt l. fi. cum gl. C. de præſcr. lon. temp. Sed hoc vltimū non
credo verū, qa cōceſſio veniæ ætatis eſt de reſeruatis Principi,
vt l. 1. C. de his q̄ ve. æta. impe. ergo inferior hoc facere nō pōt,
a quinimmo nec Senatus,[a] vt voluit Iac. & Bar. eleganter in l. nō
ambigitur. ff. de leg. & tamen Senatus in multis æquiparať Prin
cipi, vt l. 1. §. de qua re. ff. de poſtul. & l. 3. §. planè. ff. quod vi aut
clā. ¶ Ex quo ſequitur, q̧ non tenet ſtatutum concedens q̧ mi
nor 25. ann. habeat liberam rerum ſuarū adminiſtrationem, &
q̧ maior 20. ann. habeatur in contrahen. pro maiori 25. ann.
ita dicit Bar. in d. l. non ambigitur. ¶ Ex quo ēt ibi infert, q̧ non
4 ualet ſtatutū † legitimās ſpurios[b] vel habilitans ad ſuccedēdū,
b cū ſit de reſeruatis Principi. ita etiam dicit Bar. in d. l. non ambi
git. & de hoc dic ut no. Bar. & doct. in l. 3. ff. de reſt. et Bal. in l. 2.
de iur. au. ann. et ibi Iac. Butr. et Sal. faciūt ad prædicta q̄ no. Io.
de Imo. in l. infamē. in fi. ff. de pub. iudi. ¶ In gl. magiſtratibus in
fi. dic de hoc plenè p Azo. ī ſumma. C. qui da. tu. vel cui poſſ. §.
ſin autē ſciendum. et per Bar. ibi, & ſuprà dixi not. ¶ Aduertas
tamen, q̧ curator nō pōt dari per iudicē delegatū, vt no. Inno.
5 in c. petitio. de proc. in antiquis. quod intelligo † fore verū, niſi
moueať lis adulto coram delegato; quia tunc in illa lite curato
rē dare poterit adulto, vt arg. l. fi. §. 1. et ibi Bar. et doct. C. de ad
mi. tut. In beneficialibus autē indiſtinctè curator dari per dele
gatū pōt, ut in c. ſi annū quartumdecimū. de iud. in 6. et pbať,
quia pōt in integrū reſtituere, qñ reſtitutio in integrū uenit co
rā delegato incidēter, vt l. fi. C. vbi, et apud quos ergo pōt in cā
corā eo uertēte dare curatorem; qa alias iudex inhabilis dat, vt
d. l. fin. §. 1. et ibi Bar. ff. de admi. tu. ¶ In gl. prioris. in fi. dic, h. d. gl.
6 ne obſtet. l. 1. C. ubi pet. tut. ¶ † In gl. in lite. ibi, tūc enim cogitur.
no. q̧ adultus cogiť in litem accipere curatorē; quod eſt uerū,
ſi cōueniť; alias autem ſi agat, non cogiť accipere curatorē,
ſi nō vult, ita dicit gl. et Bar. i d. l. 3. §. ſi pupillus. in verſi. opponi
tur et uidet. ff. de tu. ¶ Sed minor, quare etiam agendo, nō cogiť
ad inſtantiā aduerſarij accipere curatorē legitimū, cū adultus
ſine curatore non habeat legitimā perſonam ſtandi in iudicio,
niſi in certis caſibus, de q̄bus per gl. ſup. de auth. iu. §. neq;. verſ.
nullum. potiſſimè, qa ſi mīa p minorē ſerreť indefenſum, non
valeret, ſed in ſui fauorem ſic, vt l. nō ideo minus. & qđ ibi no.
C. de proc. Vnde dicerē, q̧ omni caſu in iudicio ſtare nō poſſit
ſine curatore. facit l. clarū. C. de auth. pſt. igiť ſem p ēt inuitus co
7 giť accipere curatorē, ſiue agat, ſiue cōueniat. ¶ † Quid ecōtrà,
an curator deť inuitus, uel uolēs. dic, q̧ regulariter volēs conſti
tuit, vt d. §. ſi pupillus. ſed ex cā pōt cogi, vt diximus ī curatore
8 bonis dādo, vt l. 2. §. ſiē q̄rit. ff. de cur. bo. dan. ¶ Quæro, an iudex
ex ſuo officio, nemine petente, poſſit dare curatorē? dic, q̧ pro
digo & furioſo ſic, ſed nō alijs, vt no. gl. i l. hęc aūt. ff. q̄ ex cau.
i poſ. ea. & ibi omninò uide Bar. & uide Bar. ī l. 2. ff. de cura. bo.
9 dān. ¶ † Quæro, an abſens dari poſſit in curatorem? dic, q̧ nō,
quia in abſentem nō pōt ſeruari forma data a lege, de qua ī d.
§. ſi pupillus. igiť non valet, vt l. eū hi. §. ſi prætor. ff. de trāſac. ex
quo no. ī practica, quādo dať curator ad lites, quod ſcribi ſem
per facias, q̧ talis curator pręſens datus fuit tali adulto pręſen
ti & petenti ſibi curatorē dari. ita dicit Bart. in d. §. ſi pupillus.
10 in ver. q̄ro, ſi datus eſt. ¶ † Quęro, an curator datus liti deat cō
ficere inuentariū? dic q̧ de conſuetudine non facit inuentariū,
vt no. gl. in l. de creationibus. & ibi doc. C. de epiſc. aud. l. actor.
ff. rem ra. hab. & ibi Bar. & Bar. in l. tutor q̄ repertoriū. ff. de ad
miniſt. tut. in princ. ſed debet ſatiſdare rē pupilli ſaluā fore, vt
no. glo. & Bar. in l. & ſi aū ſpecies. ff. rem pu. ſal. fo. & etiam cre
do, quòd debeat ſatiſdare, vtilia facere, & inutilia prætermit
tere, & dictum adultum indefenſum non relinquere, ad ſimi
litudinem tutoris, vt l. fi. §. defenſionem. C. de admin. tut. & no.
Bar. in l. legitimos. in fi. princ. ff. de leg. tut. quòd no.

ADDITIONES.

a Nec Senatus. Contra facit: nam reſtituere famæ eſt de reſeruatis Principi. & tñ ſenatores qui ſunt ad inſtar Principis, & collegium, & cœtus Cardinalium reſtituunt famam, vt voluit Ro. cōſ. 498. ergo idem vř in concedente veniā ætatis, non obſtante q̧ derogaretur ſupremę ptāti. qa in quo Senatores dicuntur pars corporis Principis, vt dicit Ro. in d. conſ. ipſe princeps facere vř. quia oīa noſtra facimus, quibus noſtram impartimur auctoritatē, dicit Imperator, & vide Sp. ye. in l. 2. C. de ijs qui ven. æta. & q̧ ciuitas habens verum & mixtum imperium non recognoſcens ſuperiorem, poſſit exercere reſeruata Principi, tenet Abb. conſ. 104. in 2. lib.

b Spurios. Sed maior ratio, quia nutrit ſi cū peccati, adeo q̧ nec Imperator poſſet ſtatuere q̧ ſpurij ſuccederēt. vt determinat Fed. ſuper ſtatuto Perul ſic dictante eius, conſ. 275. & idem Bal. conſi. 217. 1. lib. Pau. de Caſtr. conſi. 227. & Ro. conſi. 101.

SVMMARIVM.

1 *Prodigus furioſo æquiparatur.*
2 *Curator legitimus videtur.*
3 *Cauſa quæ ſunt ſpectanda in tutoribus vel curatoribus dandis.*
4 *Furioſus & mentecaptus quis dicatur, & quomodo furor probatur.*
5 *Furioſus & prodigus qualiter differant.*
6 *Prodigus quis dicatur.*

Furioſi. Furioſis & prodigis, licèt maioribus, danť a lege cu
ratores agnati illis deficiētib. a iudice dādus e cura
tor. mētecaptis, & alijs q̄ morbo ppetuò laborāt curator a iudi
1 ce dādus ē. h. d. ¶ † No. q̧ pdigus æqparať furioſo. facit l. Furioſi[b].

in §.adeò. in ſi ff.quib.ex cau. in poſ.ea.& l.ſi curatorem hñs.C.
de in integ reſt.mi. & l.is cui bonis. & ibi Bar.ff. de ver. oblig.
¶Not.ꝙ furioſi & prodigi cura,eſt legitima, qa ea l. 12.tab.ſunt
in cura agnatorũ,quibus eorũ hæredıtas deferẽ,vt arg.l.j.cũ ibi
no.ff.de legit.tut. & ĩ.de legi.agna. in prin.¶ No.in ver. ſed ſo-
lent.coniuncta gl.ꝙ furioſo & prodigo nunquã eſt locus cura-
toris datiui, niſi in ſubſidium , deficientibus agnatis.¶No.ꝙ li-
cèt furioſo & prodigo ſit cura legitima,tñ alijs perpetuo mor-
bo impeditis, vt mente captis,& alijs,eſt cura datiua,qđ not.&
tene menti in practica , qa vidi aliquos errare. & hoc vult hic
gl.¶ No.ꝙ iura ſubueniunt illis,qui rebus ſuis ſupereſſe nõ poſ-
ſunt.¶No.regulam,ꝙ oĩ illi (licèt maiori).qui reb.ſuis ſupereſ-
ſe non põt,datur curator.¶ In gl.furioſi.in fin.no.glo.& idẽ no.
ſupra de fidu.tu.in prin. & idem no.gl. in l.nẽtri.§. curatorẽ.ff.
de tu.& cu.da.ab his.in § j.& in l. ſed & milites.§. iam aũt.ff.de
excu.tu.& hoc tenet Dy.io gl.amiciſſimos.l. Lucius.ff.de excu.
tu.reprobata ẽt gl.ibi. & hoc ẽt tenet Cy. in l.de creationibus.
2 C.de epiſ.audien. Sed Bal.& Ioan.de Plat.hic tenent,ꝙ oĩs† qui
laborat mentis vitio,ita ꝙ curatorem ex mentis defectu ſibi pe
tere non poteſt,dř habere curatorem legitimum,per tex.quem
dixi ſingu.in Aucten. vt hi qui oblig. ſe habere perbib. res mi-
nu.§.& hæc dicimus. colum.6. Sed ego teneo primam opinio.
gl.& Cy.per iura eorũ. Nec obſt.tex.in rub.in Auc. vt hi qui ſe
obli.perhi.hab.res mi,nec tex.in nigro.in §.j.& in d.§.& hęc di-
cimus.qa loquunẽ in curatore furioſi & prodigi.& hoc vř vel-
le tex. in l.j.in fin.de cura.fur.licèt in d.§.& hæc dicimus.videaẽ
hoc extendere ad mentecaptos. Sed poteſt dici ꝙ illa extenſio
quæ fit de iure nouiſſimo,in alijs nõ extẽdiẽ,vt euiteẽ legũ cor
rectio.Vel expone,ideſt, introducũt leges, vt prouideaẽ de cu-
ratore,tñ diuerſis modis prouideẽ per legem,vt hic.nã quibuſ-
dã prouideẽ ipſo iure , aliàs ꝑ ꝑtorẽ , & hoc legis diſpoſitione ,
vt mentecaptis. vt ĩ.§.j.& hoc colligiẽ per aduerſatiuã,ſed,quę
ſequitur, quæ bene aduerſatur. ¶ In gloſ.curator. ibi.l.q habet ,
3 & pro intelligentia, aduertas † ꝙ pupillus tutorem, & adultus
curatorem habet,inſpecta cauſa naturali,ideſt, inſpecta ætate ,
quæ eſt ſm naturam,furioſus verò & prodigus habent curato-
rem,inſpecta cauſa accidentali,quia pręter naturam eſt,ꝙ quis
ſit prodigus & furioſus,& ideo nõ præſumitur, vt no. C.de co-
di.l.nec codicillos.quãdiu igitur durat naturalis cauſa,inſpici-
mus eam ſolam, ſed ea finita inſpicimus eãm accidentalem, &
effectus eſt iſte:primò in forma dationis curatoris , qa adultus
furioſus recipit curatorem vt adultus, non vt furioſus, vt d.l.q
habet.hinc ſequitur,ꝙ non habet legitimum curatorem,ſed da
tiuum, licèt furioſus ſit ſub cura legitimorum , vt hic . Item ini-
tiũ curæ facit ętas,& non furor:vnde non erit curator poſt æta
tem perfectã,licet duret furor, nec deſinit eſſe ante ætatẽ, licèt
non duret furor.Item diuerſa eſt authoritas curatoris adulti,&
curatoris furioſi, vt patet ex coniunctione duarum legum , vt
C.de admin.tu.l.cum quidam. & l.fina.§. in furore.C. de cura.
fur.ita dicit elegãter Bal.in l.j.C. de cur.fur. ad intellectum d.l.
4 qui habet.qđ noi.¶† Quęro,quis dicatur furioſus,& menteca-
ptus?dic ꝙ ille dř furioſus,qui actum furoris, & non quietę mẽ
tis exercet.Quomodo aũt probetur furor? dic,probatur ex acti
bus & geſtis,quem eſſe furioſum, vt l.quidam in ſuo.in prin.&
ibi Bar.ff.de condi.inſti.& l.is qui.& ibi Bar.ff.de tu.& cu.da.ab
his.& inter cæteros actus videtur eſſe quando proijcit lapides,
& verberat alios, vt no.gl.& Ludo.Ang. & Imo.in l.ſi cũ dotẽ.
§.ſi maritus.ff.ſolu.matrimo facit l.5. cum ibi no.C. de Iudæis.
& l.ob quæ vitia.ff.de edi.ædi.& qualiter probetur, vide glo.io
capitu. ſi.de ſucceſ.ab inteſt. & Bar.in l.2. de bon.poſſeſ.fu. vel
infan.dela. & Bald. in l.furioſum.C. qui teſta.face.poſſ.qđ no.
5 ¶† Et no.ꝙ licèt furioſus & prodigus hic æquiparentur,eſt ta-
men differentia,qa eò ipſo ꝙ furioſus eſt,ſtatim ipſo iure agna
tus,eſt ſibi curator:Sed prodigo,primò opus eſt, ꝙ fiat interdi-
ctio bonorum, vt not.in l.1.ff.de cur.fur.de quo tamen latè per
6 Bar. in l.is cui.ff.de verbo.obli.de hoc vide ibi per doc.¶† Quæ
ro , quis dicatur prodigus ? & dic ꝙ ille dicitur prodigus , qui
non habet tempus vel modum,ſiue finem expenſarum, vt l.1.§.
3.ff.de cur.fur.ſed ſubaudi inhoneſtarum , & indecentiũ, vt no.
Bar.io d.l. is cui bonis. vbi videas materiam prodigi , per Bar.
latè. ¶An antequam ſibi fuerit interdicta adminiſtratio a iudi-
ce, ſi tamen manifeſtè conſtat de prodigalitate , valeat contra-
ctus cum eo factus ? & an ſi iuret in contractu , tale iuramen-
tum conualidet contractum cum dicto prodigo? & multa alia
in dicta materia, vide ibi per Bartn.& domi.Ludoui.& ibi ſcri-
pſi in l.is qui bonis.ff.de verbo.oblig.ſufficit remiſſio, quia non
eſt propriè materia noſtra.

SVMMARIVM.

1 *Curator quando dandus ſit.*
2 *Excuſatio quę remoueat a cura.*
3 *Furioſis quis detur curator.*
4 *Tutela per bannum finitur.*
5 *L.2.C.de teſta.tut.intellectus.*

Interdum. Si tutor pupilli nõ eſt idoneus, vel ſi ad tẽpus
excuſatur,datur pupillo ẽt curator.h.d.¶Not.
ibi, interdum accipiunt.ꝙ regula eſt, ꝙ pupillo non datur cu-
rator,fallit in certis caſibus, vt hic. ¶No.ꝙ qñ tutor legitimus,
eſt ſufficiẽs,nõ alius tutor daẽ.ſed curator. ¶No regulã ꝙ hñti
tutorẽ non daẽ alius tutor , ſed hñti tutorẽ põt dari curator.&
ratio huius poniẽ ꝑ gl. in l.pe.C. in quib.cau.tu. uel cu.ha. & ĩ.
dicam. ¶No.ꝙ non tñ ſi tutor legitimus non ſit,legitimus daẽ
1 † curator , vt hic in prin.ſed ẽt ſi tutor teſtãrius,vel datiuus,nõ
ſit ſufficiẽs ad adminiſtrationẽ,& ſi non benè adminiſtrat,non
tñ per fraudem,ꝙ ſolitum eſt adiungi curatorẽ. & pro hoc fa-
cit c. 1.& qđ ibi no.de cle.ægro. in 6. ſicut habenti tutorẽ poteſt
ꝑ teſtatorem ordinari adminiſtrator bonorum , vt eſt caſus in
2 l.in fideicommiſſi.§.cũ Polidius.ff.de vſur.¶†No.ꝙ ſi tutor tpa
lem habeat excuſationem,nõ remouetur,nec alius tutor dabiẽ,
ſed curator.ſi ergo perpetuã excuſationẽ habet , datur alius tu-
tor,& finito tpali impedimento, finietur cura, quæ etiam fini-
tur caſu quo finiatur tutela, vt no.ſup.ti. 1.in fi.¶Quid aũt face-
re põt iſte curator datus in ſubſidiũ tutore impedito? vide Bar.
3 in l.ſolet.ff. de tu. & dixi ſup.tit. 1.§.fi.¶† In gl.dari non poteſt.
ibi.ff.de tu.l.pen.dic, hoc verum de perpetuo furioſo. ſecus in
illo qui cõſueuit habere dilucida interualla. vt ff. de excu.tut.l.
non ſolum.§.pen. & no.eod.tit.l.poſt ſuſceptam Sed an qñ ha-
bet dilucida interualla, curator furioſi deſinant adueniente ſana
mẽte?dic ꝙ nõ, vt eſt tex.in l.pen. C. de cur.fur.interim aũt ſtã-
te ſanitate non põt adminiſtrare curator,licèt curator ſit.& eſt
vtile,qa ſi adueniẽte furore eſſet noua cura, poſſet de nouo ex
cuſari,qđ fieri non poterit, ſi eſt eadem cura.de quo per Bal.in
4 l.pen.C.de cura.fur.¶ †In eadẽ,ibi.l.ſi quis tutor.dic vt ibi in gl.
Et aduertas,ꝙ cum bannitus æquipareẽ trãsfugæ, vt.no. Bar.in
l.amiſſione.§. qui deficiunt.ff.de capit.dimi. ꝙ ſicut transfuga
deſinit eſſe tutor,ita etiam bannitus.de quo dixi ſupra tit. 1.§.fi.
¶ In ea.gl.ibi,in eadem plenitudine admittere non põt.dic pro
ratione glo.facit illa regula uulgata,ꝙ non poſſunt habere poſ
ſeſſionem uel dñium duo inſolidum. l.ſi ut certo.§. ſi duob.ue-
hiculum.ff.commoda.& adde ſimilem rationem gl. hic, quam
etiam alleg.gloſ.l.licet.C.in quib.cau.tu.hab.¶ In ead.gl.fin.no.
glo.magiſtram quæ plenè ponit caſus,in quibus pupillo haben
5 ti tutorem,tutor datur.Sed ꝯ finem huius gl.facit† l.2.C.de teſt.
tut.ibi,ſimul non datur,& tamen uterque adminiſtrat.Sed dic,
ꝙ ibi ſimul dicuntur dari habito reſpectu ad tempus mortis ,
quo uterque tutor confirmatur. ¶Quid,ſi primus non fuit ue-
rus tutor , quia non fuit iure datus?uidetur ꝙ prius debeat re-
moueri antequam alius detur,ad inſtar electionis,quæ non po
teſt fieri niſi priore caſſata, extra de elec.conſiderauimus.& ca.
auditis.Sed contrarium vř expreſſe. C. de confir.tut.l.ſi propo-
nis.cogita.¶In gl.curatores.ibi,rñdeo ſic.de hoc dic, ut ꝑ Bart.
in l.ſolet.ff. de tut.& dixi ĩ.ti. 1.in fi. ¶ In gl.ea.in fi.dic, pro hoc
facit.ff. de auth.tu.l.curatorem. hoc tamen non debet fieri , niſi
cum cauſa, vt ff.de tut.& cu.da.ab his.l.curator.

SVMMARIVM.

1 *Actor datur pupillo ex cauſis , quæ in datione exprimi debent . & nume.4.*
2 *Tutor ex qua inimicitia remoueri debet.*
3 *Iniuria facta vni ex fratribus,an alijs fratribus facta eſſe dicatur.*
5 *Actor tutoris an teneatur cauere de rato.*
6 *Actor pupilli quomodo caueat ratum habiturum.*
7 *Bona actoris conſtitui à tutore, an ſint tacitè obligata pupillo.*
8 *Actor pupilli an teneatur ad confectionem inuentarij.*
9 *Oeconomus eccleſiæ a quo dēt cõſtitui, & an debeat eccleſiaſticus eē.*
10 *Decretum an in conſtitutione œconomi requiratur.*
11 *Superioris auctoritas an requiratur in conſtõne ſyndici vniuerſitatis.*
12 *Syndicus vniuerſitatis conſtitutus decreto ſuperioris. & procurator conſtitutus a pupillo cum auctoritate tutoris, reuocantur ſine ſuperioris decreto. & procurator a ſolo tutore.*
13 *Mandatum factum per tutorem & pupillum, vel per tutorem cũ pupillo, an & quando per mortem tutoris, vel pupilli reuocetur.*
14 *Mandatum, an & quando morte prælati finiatur.*
15 *Mandatum an præſumatur interueniſſe in conſtitutione actoris per vniuerſitatem.*

16 Syndicus qualiter creatur. & nu.17.
18 Syndicus poteſt per vniuerſitatem in eccleſia creari.
19 Syndicus quomodo poſſit vniuerſitatem obligare & nu.20.
21 Syndicus habens mandatum ab vniuerſitate, quando æquiparetur tutori, & quando procuratori.

Quod ſi tutor. Si pupillus ſit infans, vel abſens, & tu-
tor infirmitate, vel alia neceſſitate im-
pediatur, poteſt actor pupillo conſtitui.h.d. Not. ꝙ infirmitas
tutoris eſt ſufficiẽs cauſa, ea qua actor pupillo cõſtituať.¶ Not.
1 ꝙ † neceſſitas tutoris, eſt cauſa dandi actorem pupillo, & ſic vi
detur, ꝙ quoties tutor creat actorem, ꝙ debet exprimere cãm,
vel quia infirmus, vel aliter impeditus, aliàs ſine cauſæ inſertio
ne non videť ꝙ valeat conſtitutio, vt hic. qđ not. in practica, qa
ſæpe & ſæpius occurrit in mulieribus tutricibus, qñ conſtituũt
actorẽ, ꝙ exprimant cauſas, videlicet, quia ipſę mulieres non
pñt intereſſe quotidie in palatijs, & litigijs, iõ cõſtituunt talẽ a-
ctorẽ, & idẽ ẽt ad negotia, vt exprimať cã, qđ no.¶ No. ꝙ actor
debet cõſtitui a iudice, & eius decreto, periculo tutoris.¶ In gl.
aduerſa. ibi, valetudini. i. bonæ: alias aũt dic. ꝙ valetudo eſt in-
2 firmitas, vt l. s. §. ſi quis iudicio. cũ §. ſeq. ff. ſi qs cau.¶ † In gl. ne-
ceſſitate. ibi, l. filius. § ſi ſed aduertas, quia ẽt ibidẽ dř de inimi-
citis capitalibus. Sed illo caſu, ſi inimicitiæ capitales eſſent inter
tutorẽ & pupillũ, tutor in totũ deberet remoueri, nõ aũt peri-
culo ſuo actorẽ cõſtituere, vt hic dř, & eſt caſus in l. tutor. ff. de
ſup. tut. Qđ intellige, vt ibi, de inimicitia habita cũ patre pupil-
li, vel cũ pupillo, ſin aũt eſſet inimicus fratri pupilli, vel alteri
de ſua agnatione, dicit ibi gl. ꝙ nõ remouetur. Sed Dy. ibi ꝯ. per
l. humanitatis. C. de ſuſp. tut. quia iniuria facta non tantũ fratri
meo, ſed ẽt alicui de agnatione, dř mihi facta, vt l. ſea Corne. in
prin. cũ glo. & ibi Bar. ff. de iniur. tenet, ꝙ eſt in arbitrio iudicis,
ſm conſuetudinẽ regionis: quia ſm aliquã regionẽ inimicitia
vnius, nõ eſt cũ alio fratre, vt eſt Venetijs, ſed in Tuſcia ſecus.
3 † Ego aũt tenerẽ indiſtinctè, ꝙ ſi tutor eſt inimicus capitalis fra
tris pupilli, ꝙ oĩno ſit remouẽdus, qa poſito, ꝙ ſm cõſuetudi-
nẽ regionis inimicus fratris mei, nõ ſit inimicus mihi, tñ nega-
ri nõ põt, quin iniuria facta fratri meo, nõ dicať facta mihi, &
me ad iracũdiã nõ promoueat, vt in c. j §. j. qui. mo. ſeu. ami. dic
vt ibi ꝑ Bal. & facit qđ no. Bar. Ange. & Imo. in l. ſi ita ſtipula-
tus. §. Chryſo. in fin. ff. de uer. ob. & qđ no. Bar. in l. licitatio. §.
qđ illicitè. ſa 6. ff. de pub. & in l. j ff. de his qui. vt indi. & Bal. in
a d. c. j. § ſimiľr. qui. mo feud. amit.¶ Quis aũt dicať inimicus,* vi-
de Bar. in l. 3. §. ſi. ff. de adi. le.¶ Et q̃ dicanť inimicitiæ capitales,
vide ẽt ibi Bar. & gl. in l. licẽt. ff. de arbi. & in Auct. de teſtib §. ſi
4 verò aliter odioſus. col. 7.¶ In ead. gloſ. ibi, † quęcunq; alia ſit iu
ſta. no. ꝙ ad hoc vt aliqs cõſtituat actorẽ, reqriť ꝙ aliqua quæ-
uis cã iuſta adſit, & ſine cã fieri nõ põt, ſed Dyn. in d. l. decreto.
ꝑ illã legem tenet, ꝙ ſine aliqua cã poſſit ẽt actor fieri, ſed ille
tex. innuit ꝯriũ, ꝙ cã aliqua reqrať. facit iſte tex. & l. ſolet. in ſi.
ff. de tu. Sed Bar. in d. l. decreto. dicit, ꝙ cõiter teneť, ꝙ ex volũta
te poſſit cõſtitui actor. pro quo. C. de procu. l. neq; cõſulitius iõ
eſſe dicit, ꝙ ſꝑ apponať aliqua cã, quantuncunq; gñalis, & dicit
ꝙ ẽt ꝑꝑ impedimẽtũ rei familiaris ꝓpriæ, põt agere ꝑ actorẽ,
arg. l. Thais. §. j. ff. de fideic. li. Sed idẽ Bar. in l. actor. ff. rẽ ra. ha. in
ver. ſcđo quęro vtrũ, &c. eſt ſibi ꝯrius, & tenet ꝙ de neceſſitate
requirať cauſæ inſertio in cõſtõne actoris, ſaltẽ volũtaria & ꝓ-
babilis, vt in muliere ꝑꝑ honeſtatẽ & ſimi. vt d. l. decreto. & hic.
& qđ no. in l. curatorẽ. C. q da. tu. poſ. & hoc (vt dixi) puto ve-
rius. nã hic actor decreto prætoris cõſtituiť. ſed prætor neminẽ
ſine cã audit, vt l. cũ hi. §. ſi prætor. ff. de tranſ. igiť &c.¶ In glo.
abſit. in ſi. dic. iſta duo. q̃ hic in tex. ponunť, videlicet, ꝙ ſit abſẽs
& infans, exiguť, vt ea neceſſitate actor cõſtituať, ſin aũt pupil
lus eſt pñs, vel maior infante, & tunc ex voluntate cõſtitui põt
aliqua cã, ſaltẽ volũtaria, dũmodò iuſta vel honeſta allegeť, vt
dixi in d. l. decreto. & ſic hic nõ põt colligi argumẽtũ a ꝯrio ſen
ſu. Et aduertas, ꝙ eſt duplex practica, & vtraq; bona, vel ꝙ tu-
tor cõſtituat actorẽ decreto prætoris, vt vř ꝓbari in d. l. actor.
ff. rẽ ra. ha. & in l. ſolet. ff. de tut. vel ꝙ ipſe iudex det actorem ad
petitionẽ tutoris, periculo tutoris: vt hic. ita dicit gl. & Bar. in l.
neq; C. de procu. & ibi, hoc tenet ẽt Bal. & Bar. ẽt in d. l. actor.
5 qđ no.¶ Quæro, † an actor tutoris cogať cauere de rato? Old. vt
refert Bar. in d. l. actor. in ver. hoc præmiſſo. dicit, ꝙ cũ in cõſti-
tutione actoris requirať decretũ iudicis, vt hic. & decretũ non
interponiť ſine cã allegata, & poſſet eſſe ſubreptitia, ergo de-
cretũ nullũ, vt l. cũ verò. §. ſubuẽtũ. ff. de fideic. liber. ergo man-
datũ annullaretur, igiť in dubio cauet de rato, ſed ſi cõſtaret ve
rẽ de mãdato, nõ caueret de rato. arg. l. j. cũ ibi no. C. de procu.
6 & hoc tenet Bar. in d. l. actor.¶ † Quæro, quo cauet ratũ habitu-
rũ dic, ſiue cõſtituať a iudice, clarũ eſt, ꝙ debet cauere ẽt pupil
lũ ratũ habiturũ, vt no. gl. in d. l. actor. ſiue ẽt ipſe tutor conſti-
tuat, qa põt eſſe, ꝙ mãdatũ tutoris non eſt ſufficiens, ergo eodẽ
modo peccaret mãdatũ actoris, igiť eſt neceſſe, & vtilius, ꝙ ca-
ueat & tutorẽ & pupillum ratũ habituros. & ſi tutor vult ipſũ
ab onere cautionis releuare, opus eſt, ꝙ dicat ſe & pupillũ ratũ
habituros, quicquid ꝑ actorẽ factũ fuerit, vt dicit Bar. in d. l. a-
ctor. in ver. quæro, de quo cauet &c. facit, ꝙ eleganter no. Bar.
in ſimili de procuratore ſubſtituto, quo debet cauere quem ra-
tum habiturum, de quo eleganter per Bar. in l. 3. §. j. ff. de cu. bo.
7 dan. dic vt ibi.¶ † An bona actoris ſint pupillo tacitẽ obligata?
dic, aut conſtituiť a tutore, & ſic eius cõtẽplatione gerit actor,
& nõ pupilli, ideo tutori, & nõ pupillo ſunt obligata, vt in l. j.
C. de autho. tu. vel cur. Aut conſtituiť a iudice, & ſic gerit cõtẽ-
platione pupilli, & tũ pupillo ſũt tacitẽ eius bona obligata, ita
8 dicit Bar. in d. l. actor. † An actor pupilli teneatur ad confectio-
nẽ inuentarij? & Spec. in ti. de actore ad vniuer. circa ſi. tenet, ꝙ
ſic, ſed Bar. in l. tutor qui repertoriũ, in prin. tenet contrarium,
quia gerit periculo tutoris, vt hic, & ſufficit, ꝙ tutor inuenta-
riũ fecerit, igitur &c.¶ In glo. velut. ibi, l. in oẽm. dic ſm Io. Fab.
hoc non eſt verum, quia alius eſt adiutor, ſiue actor, & alius eſt
curator. adiutor ſiue actor, conſtituitur decreto iudicis, vt hic,
ſed curator a iudice, vt ſupra eo. in princ. ff. de tu. l. ſolet. & dic
9 vt ibi no.¶ † In gl. ea. ibi. § & hoc proculdubio. dic ſm Ioã Fab.
verum, in rebus temporalibus epiſcopatos, in rebus aũt Capi-
tuli, tunc Capitulum cum conſenſu Epi, ſi res ſunt diſtinctæ, in
his caſibus ſimul Epiſcopus & capitulũ, vt no. in Specul. in ti. de
ſyndico. §. j. ver. item ꝙ non eſt conſtitutus. Et aduertat ꝙ debet
conſtitui de illis qui ſunt in eccleſia, vt C. de epiſc. & cler. l. in
eccleſiis. ad inſtar ſyndici. ff. quod cuiuſ. vni. l. planè. & ibi not.
faciũt no. in auct. quibuſcũque. & l. iubemus. C. de epiſ. & cler.
10 & ꝙ no. in l. j. ff. de cura. bo. dan.¶ † An requiratur decretũ in
cõſtitutione œconomi, eſt gl. q̃ dicit, ꝙ ſic, extra de in. caſũ. cap.
cũ cauſam, in antiq ſed Inno. & alij docto. ibi, & in c. ſi. de pro-
11 cu. tenent ꝯrium.¶ † In ead glo. ibi. §. defenſores. in conſti. dicti
ſyndici nõ requiritur decretũ ſuperioris, ſed ſufficit ipſa cõſti-
tutio, & ordinatio decurionũ, vt l. itẽ eorum. §. decuriones. ff.
ꝙ cuiuſ. vniuer. & hoc tenet Barto. in d. l. actor. in ver. venio ad
12 actorem. & in l. nulli. ff. quod cuiuſq; vniuer. no.¶ † Sin aũt crea
tus eſt ſyndicus cum authoritate ſuperioris, an vniuerſitas ſola
poterit ipſũ reuocare, & idẽ ſi ꝓcurator eſt cõſtitutus a pupil-
lo, authoritate tutoris, an tutor ſol⁹ poterit ipſũ reuocare? dic,
ꝙ ſic, vt l. ſi epiſtolam. & ibi no. Bar. ff. de acq. hære. & hoc tenet
Aret. in d. l. actor. in verſ. ſed iuxta prædicta, & in l. neque. C. de
procu. & pro hoc eſt tex. & ibi Pet. de Anch. in c. ſi. de proc. Sed
Bal. in d. l. neq; tenet, ꝙ tutor ſolus poſſit reuocare, qñ ipſe ſo-
lus poſſet procuratorem cõſtituere, tunc licẽt ſit creatus ab eo
& à pupillo, tñ ipſe ſolus poſſet reuocare. dic, vt ibi per eum.
13 † Sed* ſi aduertas, qñque mandatum eſt factum per tutorem &
pupillum, qñq; per tutorem cum pupillo, an morte tutoris, ta-
libus caſib. finiatur? & Bar. in d. l. ſi per epiſtolam. concludit ꝙ
ſic, quia mandatum principaliter fundatur in perſonã tutoris,
b vel ſaltem in vtroq; igitur morte ſolius tutoris, expirat.[b] Si aũt
pupillus eſt ille, qui dat mandatum cum authoritate tutoris, &
tunc Bar. ibi non clarè decidit, tñ tali caſu vř inclinare, ꝙ non
ſit reuocatũ, qa actus principaliter fundatur in ꝑſonã pupilli, q
viuit, igitur non vř reuocatũ morte tutoris. Si aũt quæritur ſi
tutor viuit, an ipſe ſolus poſſit reuocare? & Bar. in d. l. neq; di-
cit, ꝙ ſic, ſi erat talis actus, q poterat per ſolũ tutorẽ geri, aliàs
ſecus, vt no. Inn. in c. pñti. de teſti. & qđ no. Inno. in c. bonæ. de
14 poſtu. præla.¶ † Et eodem modo vř dicendum, qñ Prælatus &
Capitulum, vel Prælatus cũ Capitulo dat mandatum, & tunc
finitur morte Prælati. ſecus ſi daret mãdatũ Capitulum, cũ au-
thoritate Prælati. Sed in hoc vltimo aduertas, quia gl. in cle. fin.
de proc. aliter dicit, videlicet, ꝙ licẽt mandatum ſit factum per
Prælatũ & Capitulum, vel per Prælatum cũ Capitulo, vel Præ-
latũ cum conſenſu Capituli, non tñ finitur morte Prælati, ſi eſt
factum in cã, quæ cõiter ſpectat ad Prælatũ, & Capitulũ, vel ad
Capitulum tm̃, ſed tunc expirat morte Prælati, qñ cã ſpectat ad
Capitulũ tm̃, ẽt ſi res non eſſet integra, vt eſt ſingulariter expreſ-
ſum

ADDITIONES.

a Inimicus. Inimicus qui non eſt amicus, & priuatus, eſt hoſtis publicus, & ante litẽ motã, poſt occultans rem meã mihi inimicus eſt. c. itẽ cũ quis. extr. de teſt. ſpo. qui habitat cũ inimicis meis. c. repellantur. extra de accu. & qui contra me teſtificatur, c. meminimus. eo. ti. Item qui alium ſalutare recuſat, præmittat inimicus. c. cum ſuper. extra. de off. deleg. & multis alijs modis dicitur inimicus, de quibus per Lucam a Penna. in l. 1. C. de ijs qui ſe de. co-lum. 3. vet. & no hoc lib. 10. C. Ant. Ca.
* In vete. exempl. ſed tu.
b Expirat. Vide Alex. in d. l. neque.

ſum in d.cle.ſi qđ ıene mẽti.dic vt ibi per Pet.de Ancha.& per
Bar.in l.actor.ff.ré ra.ha.& Fed.de Sen.in cõſil:jſ ſuis, cõſ.260.
15 ¶ † Quæro,caſu quo decretũ ſuperioris requiraĩ,an prçſuma-
a tur ᵃ interueniſſe in ipſo actore?& Bar.in d.l.actor.tenet ꝙ ſic.
pro quo vr̃ caſus,extra de his,quæ fiũt a Præl.ſine cõſen.Cap.c.
cũ noſciĩ.vbi hr̃,ꝙ ea,quę facit Prçlatus,præſumiĩ facere cum
cõſenſu Ca.ſm gl.& Inn.ibi.vel aliter,cum vniuerſitas nõ poſ-
ſit coadunari ſine cõſenſu & mãdato ſuperioris,vt l.a.C.de de-
cu.li.10. Vnde ſi apparet vniuerſitatẽ eſſe coadunatã ad hoc de
b voluntate ᵇ ſuperioris,poſſet dici,ꝙ decretum prçſumatur,im-
mo ipſam coadunare ad hoc; & hoc permittere, eſt ipſum de-
16 cretũ,vt l.ſolet.ff.de tut.qđ eſt valde no. ¶ † Creatur aũt ſyndi
cus ab adunantia generali, vel ẽt a conſilio deputato,ſine gñа
li coadunãtia, vt l.procuratores.& ibi Bar.& in l.2.C.de decu.
li.10. dummodò dictum conſilium ſit coadunatum ſm ſuam
conſuetudinem tuba,vel cornu,vel cãpana,vel edicto,vel nun
tio.& de hoc in ſyndicatu opus eſt,vt fiat mẽtio,aliter nõ vale-
ret ſyndicatus,vt eſt caſus in l.actuarios.C.de nu.& actua.li.12.
17 & vide gl.in l.ita tñ.in prin.ff.ad Treb.¶ † Et aduertas,in tabel
lio,ꝙ non eſt neceſſe, ꝙ in ſyndicatu apponas illam clauſulã,
dantes plenam & liberam adminiſtrationem, quia ẽt ſine dicta
clauſula valet ſyndicatus,& intelligiĩ illa clauſula ineſſe,vt eſt
caſus in l.præſes.C.de tranſa. & ibi Bart.& Bal. & debet ẽt ſpe-
cificari, ad cuius mandatũ fuit dicta vniuerſitas coadunata,qa
ad mandatũ ſuperioris vel rectoris: & ſi nõ eſt ſuperior,tũc mã
dato antiquioris in dicto collegio vniuerſitas cõuocari debet,
vt l.1.& ibi Bar.ff. de albo ſcri.& ſi vniuerſitas eſt parua, opus
eſt ẽt ꝙ oẽs ẽt electores in ſyndicatu ſpecificenĩ,aliàs ſufficit,ꝙ
dicatur talis vniuerſitas legitimè & in ſufficiẽti numero cõgre
gata,in qua cõgregatione cõuenerũt duæ partes,& vltra, totã
dictã vniuerſitatem repræſentantes &c.Ita dicit Bart.in l.3.ff.de
18 albo ſcri.† Et quis ſit vniuerſitas laicorũ, tñ põt coadunari &
creari ſyndicus in eccleſia,quia eſt cõtractus qui poteſt in eccle
19 ſia celebrari,ita dicit Bal.in l.2.C.de ſac.ſan.eccl.¶ † Aduertas
tñ ꝙ licet ex dicto mãdato poſsit obligare dictus ſyndicus prę-
dictã vniuerſitatẽ, nõ tñ põt ſingulares pſonas de dicta vniuer
ſitate obligare,niſi in ſpecie dicatur illud, de quo ſingulariter
Bar.in l.4.§.actor.in fi.ff.de re iudi.& in l.ſicut.ff.qđ cuiuſq; vni
uer.& l.3.C.ne fil.pro pat.& in l.ẽt.C.de excep.rei iudi.Aduer-
tas tñ ſm Bar.in d.§. actor. in fi. qa debet cõſiderari a quo fuit
creatus dictus ſyndicus,qa ſi fuit factus a toto cõſilio, vel adu-
nãtia, quæ poſsit facere legẽ, tũc tale inſtr̃m ſyndicatus hr̃ pro
lege,ſicut & alij cõtractus,qui fiũt ab eo qui habet ptãtẽ cõdẽ-
di legẽ.l.Cæſar.ff. de publ. & iõ promiſsio facta tali caſu a tali
ſindico valeret,ſicut lex,aliàs ſecus.& iõ aduertẽdũ eſt,qualiter
ſunt verba cõpoſita.nã ſi dixit, obligo vniuerſitatẽ,& hoĩes,&
perſonas ſingulares, tũc ſingulares perſonæ poterũt cõueniri,
ſed nõ inſolidũ, ſed quilibet in virilẽ,vt l.reos.§. cum in tabu-
lis.ff.de duo. re. & iõ cautius eſt, ꝙ dicat & ſingulares pſonas,
& quãlibet earũ inſolidũ ſed ſi dixit, bona vniuerſitatis, & ſin-
gularũ pſonarũ,tũc ſua bona ſunt inſolidũ obligata,vt l.aliena.
§.3.ff.de pig.act.ita dicit Bar.in d.§.actor.in fi. Sed ego ſum ſoli-
20 tus dicere ꝙ ille tex.nõ probat opin.Bar.nã tex formaliter † ſic
dicit,ſi plurib.ſimul res vna pignori deĩ,ęqualis oium cã eſt,&
ſic ibi erãt res vnius debitoris pariter, & ſimul plurib.credito-
rib.hypothecatæ;& cui dubiũ, ꝙ cõditio dictorũ creditorũ ſi-
mul & pariter, & eodẽ tpe recipiẽdo pignus,ꝙ conditio eorũ
in pignore ſit æqualis,ſed in caſu nr̃o eſt ſyndicus,qui res plu-
rium debitorũ vni creditori obligat, ꝙ oĩa bona inſolidũ ha-
beat obligata,nõ dicit ille tex.vt dixi in d.§.actor.tñ quia ſcribẽ
21 tes ibi tranſeunt cũ Bar.ſeruat ſua opi.in practica.¶ † Vnũ no.ꝙ
aut ſyndicus habet mãdatũ ab vniuerſitate, & erit legitimus ad
miniſtrator, & æquiparaĩ tutori, vt l.munerũ.in prin.& §.de-
fenſores quoq;.ff.de mun. & hon.aut habet mãdatũ ab his qui
regũt rẽpu. qđ fieri põt, vt no.gloſ.in d.l.ita tñ.in prin. & tunc
æquiparaĩ procuratori,vt l.itẽ eorũ.§.ſi actor.ff.ꝙ cuiuſq; vni-
uer.ita dicit gl.& Bar.i l.iuſiurãdũ ad pecunias.§.defenſor.ff.de
iureiu. vbi vide.¶ Quę aũt vniuerſitas poſsit ſyndicũ creare,vi
de Cy.& Bal.in d.l.neq;.C.de proc.& vide ibi p eos.In ea.gl.in
fi.Ex iſta gl.tota no.differẽtias in nominibus multorũ admini-
ſtratorũ,ſed hodie non ſit dr̃ia in noĩe,qa actor põt dici ſyndi-
cus,& ſyndicus põt dici pcurator,& ẽ҃,vt eſt caſus, & ibi no,
in ca.petino. de proc.in antiqs, & no.Bar.in d.l.neq;.C.de pc.

ADDITIONES.

a Præſumatur Vide Alex.conſi.[illegible].4.li.& ibi vide ꝙ inter ſolennitates requiſitas neceſſe eſt,quòd exprimantur nomina conſiliariorum in ſyndicatu.
b In vet.exempl.mandato.

De ſatiſdatione tutorum.

¶ Continuatur iſta rub.per gl primam in nigro.dic ut in ea.

SVMMARIVM.

1 *Tutores teſtamẽtarij & datiui ex inquiſitione excuſantur a ſatiſdatione,non autem legitimi.*
2 *Tutor a matre datus in teſtamento, an ſit cum inquiſitione confirmandus.*
3 *Intellectus ad l.cum verò.§.ſubuentum.verſi hoc ſenatus.ff.de fideicom.liberta.*
4 *Tutor quæ promittere, & quę ſeruare tenetur.*
5 *Clauſula vna ſola appoſita in inſtrumento tutelæ per verbu generalia,an vim aliarum habeat.*
6 *Satiſdatio tutoris,qui ſatiſdare non tenetur,an valeat.*

NE tamen. ¶ Totus iſte tit. diuiditur in tres par.
principales. Nã primò ponit,qui tu-
tores teneanĩ ſatiſdare,& qui non. Secundò, ꝙ illi
non teneñĩ ſatiſdare, ſi ſatiſdant, pferunĩ conſocijs
in adminiſtratione. Tertiò.ꝗ officiales teneantur de ſatiſdatio
ne nõ exacta, vel nõ idonea. a.ibi,ſed & ſi.3.ibi, ſm. Itẽ prima
ſubdiuidiĩ in duas part. nã primò ponit regulã. Secundò duas
fallentias.Secunda ibi,ſed hoc. Et h.d.tutores, & curatores te-
nenĩ ſatiſdare, niſi fuerit teſtamẽtarij, vel datiui ex inquiſitio-
ne.¶ No.dr̃iam inter diminuere & conſumere, quia conſume-
re eſt in totũ,& diminuere pro parte.qđ no. pro proprio ſigni
ficato verborũ. ¶ No. ꝙ pupillis & adultis ſubueniĩ p ſatiſda-
tionẽ ꝰ tutores, vel curatores eorũ, ne ipſos dannificare poſ-
ſint, & ſic p ſatiſdationẽ dr̃ eſſe cautũ periculo tutoris & indẽ
nitati pupillorũ & adultorũ.¶ No.ibi,perpetuum. cõiuncta gl.
ꝗ multis modis capiĩ verbum,perpetuũ. de quo per gl.in l.1.
ff.pro ſoc.in verſi. dũ viuũt. ¶ No.exceptionẽ a regula,ꝙ licet
1 † regulariter omnis tutor & curator teneaĩ ſatiſdare,tñ hoc fal
lit in tutore teſtamẽtario,ꝗ ſatiſdare non cogiĩ, & ſic tutor te-
ſtamentarius releuaĩ ab onere ſatiſdandi. rõ eſt, quia cũ ſemel
ſit approbatus pro idoneo & ſufficienti a teſtatore,& ſic ab il-
lo,qui tutorẽ in teſtõ dare põt,nõ eſt amplius, vt ſuſpectus co-
gendus ſatiſdare. ¶ No. ꝙ ẽt tutores dati ex inquiſitione, & ſic
ex cauſæ cognitione a iudice nõ ſatiſdãt,qa ſemel ſunt in iudi.
2 cio approbati pro idoneis & ſufficiẽtibus. ¶ † In gl.approbata.
ibi,ſecus in dato a matre,vt ff.de confir.tu. l.1.dic videlicet, ꝙ
debet tutor datus a matre ex inquiſitione cõfirmari. Nõ tñ in-
telligas, ꝙ datus a matre ſatiſdet, quia immo non tenentur ſa-
tiſdare,ut eſt tex.no. in d.l.1. An aũt tutor datus a mr̃e in teſtõ
debeat ſp confirmari cum inquiſitione,uel nõ,debet diſtingui:
aut filius fuit ab ea inſtitutus, aut non, aut fuit datus a maiori
magiſtratu, aut non, ut dixi ſuprà de Attil. tut. §.ſed hoc iure.
¶ In ea.gl.ibi,ſed quare ſecus.no. ꝙ cõſiliũ patris,& ſic maſcu-
li,eſt firmum,& bonum,& matris,& ſic fœminæ eſt conſilium
debile.¶ In gl.idonei.ibi,probatio in ꝯtriũ. pro gl. facit §.ſemel.
ſupra ex quib.cau.manu.non li.ſed in ꝯtriũ facit ff.de fidei.lib.l.
3 cum uerò. §.ſubuentum † ver. hoc ſenatus. ubi dr̃, ꝙ ſi iudex p
obreptionem pronuntiauit cõpetere fidete libertat. ei,cui non
cõpetebat, ꝙ ſnĩa eſt nulla, facit l.1.C.ſi ex ſal.alleg. facit l. qui
teſtõ. cum gl.& ibi latè Bal.ff.de excu. tu. & quod latè ſcripſi in
l.ſi expreſſim.circa princ.ff.de app. Poteſt dici,ꝙ ſi appareat ꝙ
non ſint idonei, ꝙ datio non tenet, ſaltẽ quo ad piudicium pu-
pillorum.ſed ſi nunc de præſenti non appareat,ſed appareat po
ſtrà,qñ debet rõ reddi adminiſtrationis,tunc putò uerũ dicere
gl.quod teneatur ille,qui dedit,ſi non dedit, vt debuit.Idẽ pu-
to,ſi ille,qui dedit tutores non fuit vſus in dando cautelis debi-
tis a iure requiſitis,& traditis, de quibus fit mẽtio ſupra de Att.
tu.§.ſed ex his legibus. ¶ In ea.gl.ibi,tenebitur. immo ꝰ ꝙ non
teneatur,quia non debet quis puniri ſeruando legis pcepta. ar.
C.de adul.l.Gracchus.& de hoc eſt caſus.ff.de magi.conue.l.qđ
ad hæredem.& in l.1.§.ſi magiſtratus.eod.tit. Nec prædictis ob.
infrà eo.ſciendum, quia ibi non dicitur, ꝙ accipiendo ſatiſda-
tionem inquiſierit,ſed ꝙ malos acceperit. ¶ In ea.gl.ibi.§.ſi ue-
rò non talis.ſed aduertas, ꝙ illa lex uult, ꝙ ſi iudex reperit cu-
ratorem ſufficientem,tunc nõ ſatiſdat.ſed quomodo põt ipſum
reperire,uel non reperire,niſi inquirat;certè nullo modo,quia
non poteſt vaticinari, & ſic non eſt dr̃ia, & per ꝯñs ſimili mo-
do proceditur in curatore dato furioſo, quo in curatore dato
adulto,vt d.l.fin.§.ſi quidem parens. C.de cur.fur.in fi.& ſic fa-
cit, ꝙ ſi non reperiatur idoneus, ſatiſdet. l. ſed & reprobari. in
prin.ff.de excu.tu.ad §.ſemel reſpondeo,ꝙ ibi eſt fauor liberta-
tis; ita dicit gl.in d.l.ſed & reprobari. ¶ In ea.glo.ibi,in Auct. vt
4 hi qui obligatas ſe habere perhi.res mi.§.fi.dic, ꝙ † etiam debet

promittere cum ſatiſdatione pupillũ indefenſum non relinque
re. Item facere inuentarium. Item recipere adminiſtrationẽ per
decretum iudicis, ut l. ſi §. pen. & ibi no. C. de adm. tut. ſaluo, ꝙ
in tutore teſtamentario, qui habuit licentiá a teſtatore expreſſè
adminiſtrandi ſua authoritate, ut no. Bar. in l. legitimos. in prin.
5 ff. de legi. tut. facit l. Titia cum teſtõ. §. Lucius. ff. de le. 2. & dixi ſ.
de legi. agna. tute. in prin. ¶ †Quæro, quid ſi iſtę clauſulæ nõ ſint
ita appoſitæ ſpecifice in inſtrõ tutelę, ſed per quædã generalia
verba, vel eſt appoſita vna, quæ põt virtualiter oẽs comprehen
dere, vtputa, vtilia facere, & inutilia prętermittere, & omnia q̃
ad eius ſpectant officium exercere, & facere, an ſufficiat? quidã
a tenent ꝙ ſic, quia ſenſum non verba [a] ſpectare debemus. l. 3. §.
conditio. ff. de adi. leg. quia quicquid rei ſatis demonſtratæ adij-
citur, fruſtrà fit, ut l. 1. in fi. ff. de do. præle. item ſolennitas cuius
effectus eſt leuis, non eſt reputata ſubſtantialis, vt l. 1. §. fin. ff. de
ven. inſpi. & ibi Bar. igitur de forma verborum nõ eſt curandũ.
Sed tñ in ꝯrium eſt veritas, quia a forma data non eſt recedẽdũ.
l. quod conſtitutum. ff. de teſt. mil. nec eſt dicendũ, ꝙ huiuſmodi
ſolennitas ſit leuis, immò eſt magnæ authoritatis, vt ꝓbat tex.
in l. ſtipulationes. ff. de uer. obl. Præterea ſtipulatio prætoria nõ
poteſt immutari, ut l. in conuentionalibus. ff. de uer. obl. & hoc
tenet Bar. in l. prætor ait. §. 1. ff. de no. oper. nunt. & facit qđ hr̃
in l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de ver. obl. & in l. cũ bi. §. ſi prætor.
ff. de tranſa. & quod no. Bar. in l. 2. §. prius. ff. de vulg. & pup. &
qđ elegãter no. Bal. & d. meus Io. de Imo. in l. 1. ff. de lib. & poſth.
& maximè hoc eſt verum, quia l. fin. §. defenſionem. C. de adm.
tu. requirit verbis ſpecialiter exprimi, vt patet ibi, cum alijs ſo
lennibus verbis. coniuncto tex. ibi, & hoc ſpecialiter expreſſe-
b rit [b] &c. Ita elegãter dicit Bar. in d. l. prætor ait. §. 1. & ibi ſcripſi.
ff. de no. ope. nun. & facit qđ no. Bar. in l. 1. ff. de vul. & pup. ¶ In
6 ea. gl. in fi. de hoc p Cy. & doc. in rub. C. de tut. & cu. &c. ¶ †Quę
ro, quid ſi tutor, qui nõ tenebatur ſatiſdare, ſatiſdedit, an teneat
ſatiſdatio? Dic, aut fuit data ſatiſdatio per errorem, & nõ tenet,
aut ex certa ſciẽtia, & tenet, ut l. ſed & ſi quis. §. ſi. cum ibi no. p
gl. Iac. But. & Bar. ff. ſi quis cautionibus. & no. in l. Græcè. §. a tu-
tore. ff. de fideiuſſ.

ADDITIONES.

a Non verba. No. de verbis quæ communiter apponuntur in tutelis, de qui-
bus etiam uide eundem Ang. 7. in §. 1. in ſi. de leg. agn. tu. Purp.
b Expreſſerit. Vide Alex. conſi. 129. 2. lib.

SVMMARIVM.

1 *Factum a parte plurium collegarum, quando factum ab omnibus di
catur, & alijs præiudicet.*
2 *Tutela geſtor a quo eligi debeat.*
3 *Iudex eligit conſultorem, & format punctum partibus diſcordanti-
bus in eligendo, & formando punctũ, & poteſt conſultoribus electis
de partium voluntate diuerſa conſulentibus vnum conſilium acce
ptare, & aliud repudiare.*
4 *Iudicio ſortis, an & quando ſtandum ſit.*
5 *Tutores plures utrum ſimul agere poſſint.*
6 *Pupillus habens plures tutores, quem primo cõuenire debet & nu. 7.*
8 *Ordinis beneficium an locum habeat inter plures tutores ſeu curato
res quando conueniuntur.*
9 *Beneficium diuiſionis quando habeat locum inter plures tutores uel
curatores.*
10 *Ceſſionis beneficiũ quãdo inter plures tutores ſeu curatores obtineat.*
11 *Beneficiũ vtilis actionis quando inter plures tutores locum habeat.*

Sed ſi ex teſtamento. Si fuerint tutores ex teſtõ da
ti plures, vel ex inquiſitione,
poteſt unus offerre ſatiſdationem, & ſolus adminiſtrare, niſi ẽt
alias uoluerit ſatiſdare. Si aũt nullus ſatiſdat, ille ſolus gerit, quẽ
teſtator elegerit, vel maior pars eorum, & ſi diſcordant, cogen
tur a iudice concordare. h. d. Et diuiditur in quatuor partes. Pri
mò, ꝙ contutor tenetur cotutori ſatiſdare, ut in adminiſtratio
ne præferatur. Secundò, quid fiet, ſi nullus ex contutoribus uult
ſatiſdationẽ offerre de indẽnitate. Tertiò, qđ agẽdũ ſit, cũ tuto-
res diſcordant in eligendo. Quartò, extẽdit ad datiuos dictũ in
teſtamentarijs. 2. ibi, ꝙ ſi nemo. 3. ibi, ſi aũt. 4. ibi, idẽ & in plu-
rib. ¶ No. ꝙ poſſunt eſſe plures tutores, ſiue teſtamẽtarij, ſiue da
tiui. ¶ No. ꝙ ille qui uult in adminiſtrãdo ꝑferri alijs cõtutorib.
debet ſatiſdare eis de indẽnitate pupilli. ¶ No. ꝙ ille q uult ſolus
adminiſtrare, nõ põt ſatiſdationẽ offerre, ſed dẽt dare electionẽ
ꝯtutori, ꝙ aut ipſe ſolus gerat, & ſatiſdet de indẽnitate pupilli,
aut indẽnitatis ſatiſdationẽ recipiat, & ꝑmittat ꝯtutori admini
ſtrare. ¶ No. ꝙ licèt ſint plures ꝯtutores, tñ unus ꝑt agere, & alij
nõ gerũt. ¶ No. ꝙ teſtõr licèt poſſit facere plures tutores, vni tñ
poſſet dare adminiſtrationẽ, & ille ſolus adminiſtrabit. ¶ No. ꝙ
tutores inter ſe poſſunt cauere, quis eorũ adminiſtrare debeat.
¶ No. ꝙ quãdo plures diſcordant circa cõmodũ tertij, cogunẽ
per iudicẽ cõcordare. ¶ In gl. 1. ibi, ꝓſequitur de teſtamentario,
dic immo ꝓſequitur de duobus, videlicet, de teſtamentario, &
de datiuo tutore, vſq; ad ver. ꝙ ſi nemo. ꝙ patet qa uſq; ad illũ
ver. Imperator. facit mẽtionẽ de tutorib. & curatoribus, indefi
nitè, non reſtringendo ſe ad teſtamentarios. Vnde ꝑſumiẽ rñ-
ſũ ad l. de qua facta eſt interrogatio, vt ff. de interr. actio. l. ſi de-
fenſor. §. qui interrogatus. in ver. ꝙ ſi nemo. loquitur tãtum de
teſtamẽtario vſque ad ver. idẽ et in pluribus. et ibi loquiẽ de da
tiuis. ¶ In gl. adſcriptum. ibi, & l. vel in partes. qđ ſi unus vult di
uidere, cũ alij nolint adminiſtrare, tunc fiet diuiſio, cæteris inui
tis p officiũ iud. ar. ff. fa. erc. l. et puto. et ff. cõi diui. l. cõi diuidun
do. §. ſi duo. ¶ Et ꝑdicta ſunt uera, qñ nullus offert ſatiſdationẽ,
alias haberet locũ iſte tex. ita Bar. in l. ſi plures. §. ſi. ff. de admin.
tu. Si aũt ſũt plures executores, ꝙ facit maior pars, valet. et idẽ
ſi vnus eſt mortuus, vel abſẽs, uel alter impeditus, uel nõ uult
exequi, tũc alij poſſunt in ſolidũ gerere, ut i c. religioſus. de teſt.
in 6. facit ꝙ no. Bal. in l. 3. in prin. ff. de adm. tut. ¶ In ea. gl. i ſi. dic
in l. p fundũ. debent ibi cõſentire, vt ſinguli, hic autẽ vt vniuer
1 ſi. in quo conclude, ꝙ †quędã ſunt cõia plurib. vt uniuerſis, et tũc
ꝙ facit maior pars, oẽs facere uidenẽ, ut l. qđ maior. ff. ad muni
ci. qđ eſt uerũ quãtũ ad ꝑiudiciũ uniuerſitatis, ſed quo ad ꝑiudi
ciũ facientiũ, vel nõ faciẽtiũ, ſecus eſt, ut l. 1. in prin. ff. de mag.
cõ. Itẽ hoc eſt uerũ, qñ facit ad utilitatẽ cõem ipſius uniuerſita-
tis, ſecus ſi faceret aliqd ad utilitatẽ ſingulorũ, qa tũc oẽs de-
bẽt cõſentire, ita dicit Bar. in d. l. ꝙ maior. et Iun. in c. cũ oẽs. ex
de cõſti. ¶ Quędã uerò ſunt cõia pluribus, ut ſing. et tũc ꝙ fa-
cit maior pars nõ ꝑiudicat alijs: ita loquiẽ d. l. fundũ. qđ eſt ue-
rum ꝑterq̃ in liberãdo, vt l. ſi plures. et l. maiorẽ. ff. de pact. et in
cã impediente ceſſionẽ bonorũ, ut l. ſi. C. q bon. ced. poſ. Item
hoc eſt uerũ, vbi vult uti ad uſum deſtinatũ. vt l. in tm̃. §. in cõe.
ff. de re. diui. et ẽt niſi in pluribus adminiſtratorib. bonorum pu
pilli, ut d. l. 3. in ſi. ff. de admi. tu. vel bonorũ abſentis, uel fugiẽ-
tis, vt ff. de cur. bo. dã. l. 2. i prin. et l. ſi. C. de bo. auth. iudi. poſſ. et
niſi fauore dirimẽdarũ litiũ, ut l. duo ex tribus. ff. de re iudi. di-
cit Bar. in d. l. qđ maior. ¶ Et aduertas, ꝙ qñ ſunt cõia, vt uniuer
ſis, ſufficit, ꝙ oẽs ſint uocati cornu, tuba, uel cãpana, vel alio ſo
no more ſolito, et ꝙ duę partes ſint ꝑſẽtes, et tũc ẽt ſi vnus plus
ſit, dr̃ obiẽtũ, et oĩbus ꝑiudicatur, ut l. nulli. et ꝙ ibi gl. et Bar. ff.
qđ cuiuſq; uni. no. et i l. 2. et ibi gl. et Bar. C. de decu. lib. 10. dũ-
mõ iudiciũ eorũ fuerit habitũ collegialiter, ſecus ſi maior pars
hoc faciat, poſtcà alij ratificẽt vel cõſentiant, qa nõ ualet actus
cũ peccet in ſui forma, vt in c. in Geo. ext. de elec. ¶ In gl. partes
a ſuas. ibi, ſe et officiales ſuos. dic in cogẽdo †tutores ꝯſentire in
vnũ, et ſi tutores ſunt ꝑtinaces in eligẽdo, tunc ꝑtor eligit vnũ,
p quẽ adminiſtratio geraẽ, vel niſi uellẽt ipſi tutores oẽs gerere
p ſe, vel vellẽt diuidere ipſius tutelæ adminiſtrationem, vt pro
baẽ. ff. de adm. tu. l. 3. §. ꝑtor. igiẽ &c. §. ſi. cũ l. ſeq. et hoc ſenſit gl.
3 ff. de bo. auth. iud. poſ. l. in uẽditione. §. ſi. ¶ †Qđ facit, qñ partes
diſcordant in eligẽdo cõſultorẽ, vel informando punctũ, ſup
quo debẽt habere conſiliũ ſapiẽtis, ꝙ iudex punctũ formabit,
& cõſultorẽ eliget ex officio, cui ſtabit. ita dicit Bar. i d. l. i vẽdi-
tione. §. ſi. & i l. 2. & ibi Raph. & Bal. C. de rel. & Bar. in l. iuſiurã
dũ, & ad pecunias. §. ſi de qualitate. ff. de iureiu. & ẽt põt iudex,
qñ ſunt duo cõſultores electi de partiũ voluntate diuerſa cõſu
lẽtes, acceptare vnũ ꝯſiliũ, & aliud refutare. ita dicit ſin. Bar. in
4 l. duo iudices. i ſi. ff. de re iu. & dic ut ibi p Raph. & Im. ¶ †In ea.
gl. in ſi. cõclude i hoc, ſm Imo. doc. & Sal. i d. l. ſi. in prin. C. cõia
de leg. ꝙ aut dubiũ oriẽ ſup facto, et tũc ſorte non dirimiẽ, ſed
ꝓbari dẽt, aliàs tutor ſuccũbit, ut l. actor. C. de ꝓb. et qđ ibi do
cto. et de hoc eſt gl. ſing. in l. 1. C. vti poſ. ꝙ nunq̃ recurriẽ ad ſor
tẽ, qñ eſt dubiũ ſup facto, et eſt rõ, ne fortè ius cõpeteret illi, q
nõ hrẽt. arg. l. ſi qs a filio. §. 1. ff. de leg. 1. Aut dubiũ oriẽ ſup iu-
re, et tũc aut lex illã dubitationẽ vel incertitudinẽ declarat, et
tũc illã ſerua, ut ff. de pac. l. maiorẽ. et l. ſi plures. aut lex nõ decla
rat. et tũc aut iſti diſcordãt i ꝑiudiciũ tertij, et tũc ad ſortẽ nõ
recurriẽ, ut hic. et d. l. ſi plures. ſed iudex ipſos cõpellet ad con-
cordiã, et aliqñ ꝑciſe, putà, diffiniẽdo, et ſtatuendo iter eos, qs ſit
potior, vt hic. aliqñ nõ ꝑciſè, ſed cauſatiuè, ſi uolũt audiri, & ſic
p denegationẽ iuriſdõnis, ut l. hmõi. §. ſi. et ibi Bar. ff. de le. 1. et
Im. ibi, aut diſcordãt i ꝑiudiciũ ſui tm̃, et tũc ad ſortẽ recurriẽ,
ut d. l. ſi. i prio. C. cõia de le. aut hoc nõ petũt, et tũc ſe impediũt,
vt ff. de uſufru. l. quoties. Qđ eſt uerũ ſm Raph. in d. l. hmõi. §. ſi.
niſi qñ timereẽ deueniri ad arma, qa tũc iudex cogit eos cõcor
dare, ut ar. l. ęqſſimũ. ff. de vſufr. Scđò, hoc eſt uerũ, niſi res eſſet
diuiſibilis, a

diuiſibilis, quia tūc vno petēte debet diuidi, qa concedit̃ vtile
tōi diuidondo,& index diuidit, vt eſt tex.ſingu. in l. Lucio.ff.de
aqua quoti. & æſti. qđ no. quia vltimū vidi de facto iſto anno.
5 ¶ † Quæro, ſi ſunt plures tutores,& oēs volūt agere, an ſint au-
diendi? Bar.in d.l.decreto §.duob.ff.de admi.tu.dicit, ꝙ nō, reo
petēte & inſtante vnū ex tutoribus eligi, ne plures aduerſarios
6 diſtinguamur.l.iam rū §.ſi tū.& ibi Bar.ff.de iud.ſol.¶ † Vltimò,
qa hic tractat̃ de diuidēda tutela, & qñ vnus gerit, & alii non:
& qñ ēt non eſt diuiſa tutela. Quæro, qñ pupillus habet plures
tutores, quem primò debeat conuenire? in quo conclude, ꝙ ca
ſu quo non ſit tutela diuiſa, tunc electionē habet adoleſcens,
quem eorum conueniat, vt eſt tex. in l. 2. C. de diui.tute. vt ibi
in litera, quem eorum conueniat &c.qđ eſt verum ſiue omnes
geſſerint, ſiue nullus, vt ibi not.gl. qa ſunt in pari culpa: ſi au-
tē vnus tantum geſsit,& alius nō, facta diuiſione, tunc glo. ibi
dicit, ꝙ de geſtis primò conuenitur gerens,& eo non exiſten-
te ſoluēdo, magiſtratus & poſtea tutor, q non geſsit. De negle
ctis autem, omnes pariter tenētur, qa in illis quilibet eſt in cul-
pa patri. Quod eſt verū ſecundū Saly.ibi, ſi neglecta ſunt peni-
tus ſeparata a geſtis, aliás ſi geſta & neglecta ſunt cōnexa, pars
geſtorū,& inchoatorū geri cēſetur, ideo de his gerēs prius cō-
uenit̃, vt l. tres tuto. §.item in eo.ff. de admi.tu.¶ Et attende, ꝙ
prædicta ſunt vera in ſimplici omiſsione cōtutoris, ſed in caſu
quo nō gerēs cōmiſerit, vel mandauerit adminiſtrationē cōtu
tori gerenti, tūc qa cōmittens, vel mandans dr̃ ꝑ illum gerere,
ut l.ita tū.§.geſsiſſe. ff. de admi.tu. ꝑinde tenet̃, ac ſi ꝑ ſe geſsiſ-
ſet, & non habebit tunc beneficiū ordinis, ſed adultus poterit
quē volet conuenire, reſeruato tū conuento beneficio diuiſio-
nis. Et qđ ſ. dixi, qđ non gerens couenit̃ poſt magiſtratū, dicit
gl.in l. 1. vſqueadeò.ff.de tute. & ra.diſt.in ſi. ꝙ fallit, niſi qñ de-
buit facere alium ſuſpectum, vel tardè fecerit, vel colluſerit. Se
cundò tenet̃, ſi non exegerit a cōtutore, rem pup.ſal.fo.cū vi-
dit ipſum effici non ſoluendo, & hoc tenēt doc.& Sal.in d.l.ſ.
iſta rōne, qa ſi vbi eſt diuiſa adminiſtratio a iudice, his caſib.te-
net̃ & ante magiſtratū conuenit̃, fortius debet conueniri poſſe
in eiſdem caſib.ante magiſtratum, qñ nulla eſt facta diuiſio, ꝑꝑ
commune periculum.d.l.ſ.¶ Secūdo principali caſu, qñ tutela
7 eſt diuiſa, regula † eſt, ꝙ vnus nō tenet̃ facto alterius cōtutoris,
qñ diuiſio eſt facta a teſtatore, vel a iudice. Fallit in trib. caſib.
q habeot̃ in d.l.2.& duo alii caſus ibi ponunt̃ in gl.dic vt ibi. Si
autē ſit facta diuiſio inter ipſos tutores ꝑ ipſoſmet tutores, &
tūc eſt in electione adoleſcentis, quē velit primò conuenire, &
ſic ēt de non adminiſtratis a ſe, ut eſt tex.in d.l.2.dic, vt ibi, ꝑ gl.
& doc. & ēt de omnib.his eſt plena glo.j.prox.§.dic, vt ibi, qua-
ſi idem. & latius dicit Sal. & ibi vide gl. Cy. & doc.in l.1.C. de
tranſ.& ibi Bar.& Bal.in l.1.§.nunc tractemus.& §.vſqueadeò.
8 ff.de tut.& ra.diſtr.¶ Et vnū no.† ꝙ tutor & curator habent qua
tuor beneficia, videlicet, primò, beneficiū ordinis. Secundò, be
neficium diuiſionis. Tertiò, beneficium ceſsionis. Quartò, be-
neficiū vtilis actionis. de quib. beneficiis ſeriatim, vide Bar.in
d.l.1.C.de trāſac. & de beneficio ordinis, dic, ut ſ.diai. & vide
gl.Cy.& Vltramonta.in d.l.1.C.de tranſ.& ibi Bar.ver. de quo
libet videam⁹.& ibi Sal.latè in ver.redeo ad gl.& opponit̃ &c.
9 non dico ulterius, qa ſatis patent ꝑ ea, q̃ ſ. dixi.¶ † Quo autē ad
beneficiū diuiſionis, Hugo.& gl.in d.l.1.C.de trāſ.& ibi Bar. in
verſi.ſed uideamus nūc de beneficio diuiſionis.dicūt, aut cōue-
nit̃ ea cōmuni dolo uel culpa,& habet beneficiū diuiſionis, ut
l.ſi plures.ff.de admi.tut.ſi autē aliqs conuenit̃ ea ꝓprio dolo,
uel ꝓpria culpa, tūc nō habet dictū beneficiū diuiſionis, ut l. 1.
& 2.C.ſi tu.nō geſ.& qđ ibi ꝑ gl.& omnes doc.et iſta eſt cōmu
nis ſententia, ut ibi uult Bar.Bal.Ang. & Sal.licèt Azo tenuerit
cōtrariū. Sed attende, qa Sal.ibi, pro opin.Azo. alleg.caſum in l.
magiſtratus.ff. de magi.conue. ubi alter inſolidū cōuenit̃, licèt
teneat̃ ex cōmuni dolo. ſed reſpōdēdo dicas aliud in magiſtra-
tibus.ac.l.Lucius.§.1. in ſi.ff.de admi. tu.et gl.ibi repugnare ur̃.
uel niſi dicas, ꝙ electio in magiſtratib.doloſis competit pupil-
lo, ut ibi dicit litera, ſed poſtea illi electio dat̃, q habet benefi-
ciū diuiſionis, vt l.ſi plures.ff.de admi.tu. Cogita, qa in ueritate
10 hoc nō ur̃ de mente d.l.magiſtratus.¶ † Capio aliud beneficiū,
uidelicet, ceſsionis actionū, in quo ſm Bar. in d. l.1. cōis opi.
eſt, ꝙ aut cōuenit̃ ex cōi dolo, et nō habet bñficiū ceſsionis, aut
ex cōi culpa, et habet. ar.l.ſi plures. ff.de admi. tu.¶ Et aduertas
ſm doc. Bar.et Bal. ꝙ interdū ceſsio ipſa ſit in totū, interdū ceſ-
ſio ſit ꝓ parte, interdū in nihilo. In totū ſit, qñ plures tutores ſi
mul geſſerūt, ſed unus bene, et alter malè, qa ſi cōueniat̃, q ſide
liter geſsit,& ſoluit, in totū ſit ei ceſsio, qa ex aliena culpa ꝯue
nit̃. Pro parte uerò ſit ceſsio, qñ ex cōi culpa cōuenit̃. nā ſicut
in culpa participauerūt, ita ēt participant in dāno. Vbi verò ex
propria culpa conuenit̃, in nullo ſit ſibi ceſsio, qa nullam cām,
uel rōnem cedendi habet ꝯ̃ aliū nō culpoſum. ita habent̃ in l. 1.
C.de duob.re.et ibi plenè ꝑ doc.et habet̃ in l.Modeſtinus. et ibi
plenè ꝑ Bar.ff.de ſol. ¶ Sed quæ eſt rō, ꝙ beneſitium diuiſionis
competit, et nō ceſsionis doloſis, refert Iaco. Bu. et doc.in d.l.1.
et ibi Sal. ꝙ beneficiū diuiſionis eſt mera defenſio, et excuſatio-
nem trahit ſecum excipiendo, ſed beneficium quod cōpetit cā
ceſsionis, tendit ad alium impugnandū, et actionē quærendū.
Sed conſtat, ꝙ lex magis fauet in defenſionib. q̃ in actionib. ut
ff.de in ius uocā.l.libertus, igit̃ &c.at ēt qa ſi beneficiū diuiſio-
nis nō cōcederet̃ contutori doloſi, delictū remaneret impuni-
11 tum, contra l.ita uulneratus.ff.ad l.Aqui. ¶ † Vltimò eſt uiden-
dū de beneficio utilis actionis, et in hoc cōtlude, ꝙ ubi, et qua
tenus debeat fieri ceſsio, ſi hoc fuit omiſſum, lex ſupplet utilem
actionē dādo, ut l.1.§.nunc tractemus. ff.de tute.et ratio.diſtra.

S V M M A R I V M.

1 *Magiſtratus municipalis an poſſit quem cogere captis pignoribus.*
2 *Inobedientes non poſſunt in plus, nec aliter a magiſtratib. mulctari quam expreſſum ſit in iure.*
3 *Mulctari nemo poteſt, niſi ſit ad hoc ſpecialiter citatus.*
4 *Pœnam impoſitam in præcepto, iudex poteſt augere, uel minuere ex cauſa.*

Sciendum. Qui tenetur recipere ſatiſdationem a tutore,
ſi non recipit, uel minus idoneā, tenet̃ ſubſi-
diaria actione, quæ ēt trāſit contra heredes, et poteſt tutor, uel
curator cogi ſatiſdare, ēt captis pignoribus. h.d. Et diuidit̃ in
quatuor partes. Primò, ꝙ officialis cōuenit̃ ſubſidiaria actio-
ne. Secundò, qñ, et in quibus caſibus teneat̃. Tertiò, ad hæredes
extendit. Quartò, ponit nouum caſum, uidelicet, ꝙ tutor cogit̃
ſatiſdare. Secunda ibi, ſubſidiaria. Tertia ibi, q̃ quidem. Quarta
ibi, quib.conſtitutionibus.¶ Not. ꝙ tutor, et curator, et quilibet
alius adminiſtrator ex adminiſtratione remanet obligatus.
¶ No. ꝙ non tm̃ tenet̃ pupillis tutores, qui geſſerunt, ſed ēt ma-
giſtratus qui recipit ſatiſdationem rem pupilli ſaluam fore; et
talis officialis tenet̃ in ſubſidiū, dicto tutore non exiſtente ſol-
uendo.¶ Not. paria eſſe, non exigere ſatiſd. uel minus idoneā,
facit l. quoties.ff.qui ſatiſd.cog.¶ No. ꝙ actio ſubſidiaria qua te
net̃ magiſtratus, eſt trāſitoria ad hæredes.¶ No. ꝙ illud qđ uul-
gò dici ſolet, ꝙ quis pōt cogi a iudice, intelligit̃ qđ poſsit cogi
captis pignorib.et mulcta indicta, ut hic. ¶ In gl.in uerbo, ſubſi
diaria.no. ſing.iſtam glo.et ſimilem gl.habes ff.de tut. et ra. di-
ſtr.l.1. §.planè.uer.uſqueadeò.et in l.2. C.de admi.tu. et dic ut
1 plenè dixi ſ.ꝓxi.§.¶ † In gl.coerceant. i ſi.ſed aduertas, qa d.l.3.
§.2.ff.de dam.inſe. q̃ gl.alleg.ꝓ concordanti, uult contrarium,
uidelicet, ꝙ magiſtratus municipalis non poſsit quem cogere
cauere captis pignorib. igit &c. Vnde reſpondeo, ꝙ ibi loqtur
de magiſtratu municipali, cui illud cōpetit iure delegationis,
vnde cū nō poſsit mittere in poſſeſsionē, vt ibi,& ſic tm̃ actori
non poteſt ibi cogere captis pignorib. nā magiſtratibus muni
cipalibus ēt modica coertio in corpus competit, vt l.magiſtra-
tibus.ff. de iur.om.iud.¶ Et aduertas, qđ qlibet magiſtratus non
2 † poteſt in plus, nec aliter mulctare inobediētes, q̃ expreſſū in
iure ſit, vt l.ſi.C.de mo. mulct.uidelicet, ꝙ ꝓ omni delicto, vel
ꝓ omni inobedientia poteſt ter mulctare, & nō plus; vt puta,
magiſtratus iubet Titio, ꝙ reſpōdeat poſitionib. pōt ꝑꝑ inobe-
diētiā in nō reſpōdendo poſitionib.tantūmodo ter, & nō plus
mulctare: ſed ſi ob aliud fuerit inobediēs, ēt ꝓ illa alia diuerſa
inobedientia, poteſt ter mulctare: ita elegāter dicunt docto. &
ibi Bar.ad intellectū d.l.ſi.in l.nunq̃ plura.circa princ.ff.de pri-
ua.deli.dic, vt ibi ꝑ Bar. Sis tñ cautus tu iudex, ꝙ quāuis man-
daueris alicui, qđ aliquid faciat ſub pœna, uel mulcta, iuxta l.
vnicam.in prin. & §.ſi. cū ibi no.ff.ſi quis ius dic.non obtemp.
3 quamuis † ille fuerit inobediēs,& nō paruerit mandatis tuis, nō
a potes illicò imponere pœnā, niſi prius ipſū citaueris [a] ad dicē
dum,& contradicendū, quare non debeat mulctari, vel ad vi-
dēdū ſibi pęnam talē imponi uirtute talis pręcepti ſpreti, &c.
ut l.2.§.1.ff. ſi qs in ius uoc. nō ierit. & ita dicit Bar.in l.unica.
4 in prin. ff.ſi qs ius di.non obtē. ¶ Et no.bene, & tene mēti, ꝙ li
cèt iudex in pręcepto cōminatus fuerit alicui certā & determi
natā pęnā, ſi tñ ille fuerit cōtumax, et pręceptū ſpreuerit, iu-
dex nō cogit̃ illā quantitatem taxatā,& comminationē pœnæ
ſequi,

A D D I T I O.

a Citaueris. Limita tamen vt per Nouiſſi.in d.l.1.& per Inno.quē ſequuntur nouiſſimi in l.ſi finita. §.Iul.ff.de dam.infec.& de intellectu l.cos.C.de mo. mulctan.vide Old.conſi.15.

ſr qui, immo pôt augere & minuere ex cā, pro libito voluntatis,
vt l. interlocutio. & l. programma. C. cōmi. vel epiſt. & no. Bar.
in d. l. vnica. in prin. ff. ſi quis in ius dic. non obtem. facit l. quid
ergo. §. pœna grauior. cum ſua materia. ff. de his qui no. infam.

De excuſationibus tutor.

¶ Gloſ. j ſupra in nigro continuat tub. ad præcedentia, ſed ip
ſam continuat nimis a remotis: ideo dic de huiuſmodi conti-
nuationibus, vt dixi ſupra in rub. proœmij huius operis.

SVMMARIVM.

1 *Pater non poteſt contra filios vti beneficio, quod propter eos habet, & num. 2. 3. & 4.*
5 *Spurius non legitimatus non prodeſt, nec in numero filiorum computatur, nec nominandus eſt filius. & nu. 6. & 7.*
8 *Equi in acie letaliter vulnerati, quomodo emendentur.*
9 *Filius ingreſſus religionem an proſit patri.*
10 *Captus ab hoſtibus præſumitur viuere, & patri prodeſt.*
11 *Ingreſſus religionem beati Franciſci pro mortuo habetur.*

EXcuſantur. Totus iſte ti. diuiditur in ſexdecim
partes. Primò, ponit qualiter quis
excuſetur à tute. propter numerum liberorum.
2. ibi, item diuus. qualiter excuſetur, qui impedi-
tur negotijs fiſcalibus, & Reipub. 3. ibi, & qui poteſtatē. quali-
ter quis excuſatur pp ptātem, & iuriſd. 4. ibi, item pp. qualiter
excuſetur pp litem præcedentē cum pupillo, vel adulto. 5. ibi,
itē. 3. qualiter pp numerū tutelarum. 6. ibi, ſed pp. qualiter ex-
cuſetur pp paupertatem. 7. ibi, item pp aduerſam. qualiter quis
excuſetur pp infirmitatem. 8. ibi, ſimiliter eum. qualiter quis
excuſetur impetitia lr̄arū 9. ibi, itē ſi pp inimicitias. qualiter qs
excuſetur pp inimicitias. 10. ibi, item is qui. qualiter quis excu
ſetur pp controuerſiam ſtatus. 11. ibi, item maior. qualiter quis
excuſetur pp ætatē 12. ibi, itē & in milite. qualiter quis excuſet̄
pp militiam. 13. ibi, itē Romæ. qualiter excuſetur pp exercitiū
artiū liberalium. 14. ibi, quo aūt. intra quantum tp̄s pôt quis ſe
excuſare. 15. ibi, qui tutelā. qualiter quis excuſetur a cā pupilli,
vel vxoris ſuę. 16. ibi, quis autem declarat ꝙ falſa excuſatio nō
pdeſt. ¶ Et prima pars. h. d. Tres liberi Romæ, & quatuor in Ita-
lia, & quinq; in prouincijs præſtant excuſationē a tutela, vel cu
ra. adoptiui verò non computantur, nepotes verò in locū filij
vocantur, nec liberi mortui cōputantur, niſi pro Repub. deceſ-
ſerint. h. d. Et diuidit in quinq; partes. Nā primò ponit, ꝙ plures
& variæ cauſæ ſunt, quib. quis a tutela vel cura excuſatur. Scd̄ò
ponit, qualiter quis pp liberos excuſatur. Tertiò, quot liberi ha
bent excuſare, ſeu pp quos liberos quis excuſetur a tutela vel
cura. Quartò, fortificat dictum ſuum per ſimile, rōnē annecten-
do. Quintò declarat, qui liberi ſunt illi, qui præſtant excuſatio-
nē. 2. ibi, plerūq;. 3. ibi, ſi. n. tres. 4. ibi, exēplo. 5. ibi, ſed adoptiui.
¶ No. ibi, emancipati. ꝙ filius licèt emancipatus præſtat excuſa
tionem a munere publico tutelæ, vel alio, ſicut filius in ptāte.
¶ No. ꝙ liberi præſtāt excuſationē a tutela vel cura. ¶ No. ꝙ eiſ-
dē modis excuſat quis a cura, quibus excuſat̄ a tutela. ¶ No. ibi,
munus publicū eſt, ꝙ tutela eſt munus publicū, & ſic grauedo.
¶ No. ibi, ſed adoptiui. ꝙ filius legitimus tm̄ non prodeſt ad ex-
cuſationē a munere publico. ¶ No. ibi, in adoptione. ꝙ filius le-
gitimus & naturalis datus in adoptionē alteri, licèt patri ado-
ptiuo non proſit, quò ad excuſationē a munere publico, pdeſt
tn̄ ad excuſationē patri naturali. ¶ No. in verb. itē nepotes, ꝙ ne
pos ſuccedit in locū filij. ¶ No. ꝙ in numero filiorū ad excuſa-
tionē præſtandā a munere publico, prodeſt nepos ex filio, non
aūt ex filia, quia nepos ex filio ſequitur familiā aui paterni, non
aūt nepos ex filia, vt ſ̄ de pa. po. §. fi. Sed aduertas, ꝙ ſi dicti ne-
potes eſſent decē, computantur pro vno, quia repreſentāt per-
ſonā vnius filij mortui, ita dicit gl. j̄. in ver. nepotes. ¶ No. in ver.
filij. ꝙ filius viuus, & non quos habuit, & mortui ſunt, prodeſt
ad excuſationē. ¶ No. ibi, in Italia quatuor, in ꝓuincijs quinq;.
ꝙ Italia non continetur appellatione prouinciarū, & eſt rō, qa
eſt domina prouinciarū, vt no. gl. in l. oēs. C. ſine cen. vel reli. &
gl. in auct. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. quia ꝓuincię
pſtabant tributa, & erāt ſub dn̄is, & regib. ciuitates verò Italiæ,
ſunt vt plurimū liberæ. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ vbi eſt eadē ratio,
appellatione prouinciarū continet̄, vt eſt tex. ſm Io. de Pla. in l.
abeſſe. ff. ex qui. cau. ma. cū gl. pro quo facit l. 2. C. de qui. mu. vel
præſt. nō lic. ſe excu. li. 10. ¶ No. ibi, pro repub. ceciderunt, ꝙ ille
qui morit̄ ꝓ Repub. dr̄ per gloriā viuere, & per ꝯn̄s virtuoſus,
licèt mortuus ſit, dr̄ viuere: vnde ſtudeas vt peritus & virtuoſus
1 efficiaris. vn̄ Boetius ait: Iā vos ſecd̄a mors manet. ¶ 1 In gl. libe
ros. ibi, amiciſsimos. §. fi. dic iſtā primā approbat ibi Ia. de Are.
a qa bn̄ficiū [a] qd̄ pr̄ hēt pp filios et emācipatos, nō dēt poſſe vti
ꝯ ipſos filios. facit l. ſi iudex circūuento. ff. de min. & qd̄ ibi no.
& qd̄ no. Bar. in l. ſi poſt mortē. §. fi. de ꝯtab. & l. petendæ. & ibi
doc. C. de tēp. in inte. reſt. pet. ¶ In ea. gl. in fi. dic, iſtā vltimā ap-
probat Dy. in d. l. ſi poſt mortē. §. fi. qui vult, ꝙ pr̄ poſsit ſe excu
ſare. ſed Bar. ibi īclinat in primā opi. & illa vr̄ verior, ꝗ ſ̄. dicta.
¶ In gl. Romæ. in fi. hoc eſt verū, quia Romæ, ſecus ſi dixiſſet in
vrbe, vel in vrbibus, quia vrbs muris cingit̄, vt l. vrbis. ff. de ver.
ſig. & no. in d. §. cū vrbē. ¶ Quid aūt contineat̄ appellatione vr-
bis & ciuitatis, quid appellatione patriæ, quid cōtineat̄ ſi ſimul
apponunt̄, & qd contineat̄, ſi dicatur, Aretiū, Florentia, vel Bo-
nonia, vide Bar. latè ī d. l. vrbis. ff. de ver. ſig. qd̄ facit ſi cui relin-
quitur, qd̄ hēt teſtātor in ciuitate Aretij, vel in pr̄ia, & quid conti-
neatur, & veniat in legato, vide l. nā qd̄ liquidæ. ff. de pe. leg. in
§. 1. & ibi tex gl. & Bar. ¶ In gl. in prouincijs. in fi. dic, ꝙ cū illud
ſit exorbitās, nō eſt extendēdū, vt l. ſi verò. §. de viro. ff. ſo. ma. &
no. ex illa gl. ꝙ attēdit̄ cā priuilegij cōceſsi. Vnde facit, ſi ciuitas
iſta Bononię cōcederet alicui ius ciuiū, debemus inſpicere cām
cōceſsionis, & ad illā referre priuilegiū, vt in hac gl. facit l. cā-
a cellauerat. & ibi Bar. ff. de his q̄ in teſt. del. ¶ 2 In gl. numerū. ibi,
l. 1. li. 10. No. ꝙ nu. 5. liberorū non p̄ſtat excuſationē a munere
pr̄imoniali, ſed a pſonali ſic, vt C. de his qui nu. lib. l. fi. lib. 10. Si
aūt ſunt 12. liberi inter mares & fęminas, filios, & nepotes ex fi
lijs, vt hic, in ptāte, vel emancipati, an p̄ſtant excuſationē a mu-
nere pr̄imoniali, ſunt gl. ꝯriæ. nā gl. in l. ſi qs decurio, la 2. C. de
dec. li. 10. tenet ꝙ ſic, videlicet, ꝙ 12. liberi ſufficiāt. Sed gl. in l. j.
C. q̄ nu. libe. li. 10. dicit ꝙ a pr̄imonialib. qs nō excuſat̄, niſi hēat
16. liberos. alleg. ff. de iu. immu. l. ſp. §. de magiſtratu. ſed Bar. in
d. l. ſp. §. j. dicit ꝙ nu. 12. vel 16. excuſat a patrimonialib. & pſo-
nalib. &c. ¶ Ex quo infert, ꝙ non tenet̄ ſoluere collectas, vt ibi,
& d. l. ſi quis decurio. qd̄ eſt ſingulariter no. quia Bar. tenet gl. in
d. l. ſi quis decurio. videlicet, ꝙ ēt 12. tantūmodo ſufficiāt, & ita
ēt ſentit gl. in d. l. ſp. §. j. in ver. 16. in fi. vbi dicit, ꝙ ēt in patrimo-
nialib. primis duob. caſib. per eam recitatis, videlicet, qn̄ 12. vel
16. liberos hēt, p̄ſtatur excuſatio. ſed Bal. in d. l. ſi quis decurio.
dicit, ꝙ aut eſt decurio, & ſufficiunt 12 liberi, vt d. l. ſi qs decu-
rio: aut non eſt decurio, & tunc requirunt̄ 16. vt d. l. ſp. §. 1. quia
officium decurionatus ſupplet nu. 4. liberorū, & allegat d. gl. in
l. 1. C. de his qui nu. libe. li. 10. & dicit, ꝙ iſta eſt veritas, licèt gl.
aliter ſentiat in d. l. ſi quis decurio. & in d. l. ſp. §. j. iſte paſſus eſt
dubius pp authoritates, tn̄ in practica, (qa benignior eſt ſentē-
tia, quę liberat munerib. facit l. interpretatione. ff. de pę.) credo
obſeruari gl. & Bar. videlicet, ꝙ nu. 12. liberorū ſufficeret a vaca
tione munerū ēt pr̄imonialiū. qd̄ not. perpetuò, quia vidi de fa
cto Florētiæ & Bononiæ allegari, & hoc atteſtari, in perſonam
dn̄i ſer Pet. de Graſsis. d. Iac. de Bolo. & d. Federici de S Vincen
b tin de Bononia, me exiſtēte conſultore. & ita obtinuerūt [b] decre
tū ¶ In gl. munus. ibi, ſ̄. de his qui ſunt ſui, vel alie. iu. §. fi. Quot
aūt modis dicat̄ publicū, vide latè per Bar. & doc. in l. j. ff. ſol.
mat. vbi dicit, ꝙ publica & priuata vtilitas pôt quatuor modis
3 capi q̄dā † eſt vtilitas publica, quæ affert ſuā vtilitatē in cōi, &
particulari, vt l. j §. huius ſtudij. ff. de iuſt. & iu. quædā affert ſuā
vtilitatē in cōi, ſed nō in particulari, vt qd̄ habet camera fiſca-
lis. vt l. vlt. C. de priui. fiſci. Tertia eſt vtilitas priuata principali-
ter, ſed publica dr̄, quia reſpectu vniuerſi publica eſt, vt qa mu
lieres ſint dotatæ. vt l. j. ff. ſo. ma. Quartò ēt dr̄ publica, quæ eſt
principaliter priuata, ſed iō dr̄ publica, qa affert vtilitatē reſpe-
ctu vniuerſi, ſed in particulari affert ſuā vtilitatē ſeparatim, ita
ꝙ vni, & nō alteri, vt ꝙ oēs ſint locupletes, qa Reipub. intereſt.
vt Inſt. de his q̄ ſunt ſui vel alie. in. § pe. ita dicit Bar. in d. l j. vel
ēt dicas, ꝙ aliud eſt publicū authoritate, & vtilitate, vt munus
magiſtratus &c. aliud eſt munus authoritate publicū, ſed vtili-
tate priuatū, vt eſt in tutore ad vtilitatē pupilli, vt hic, qd̄ no.
4 ¶ 4 In ea. gl. ibi, fauore pupillorū & adulto. no. illū rex. in §. q̄ ac-
cepit. ex quo infert Dy. & Bar. ꝙ generalis immunitas Titio cō
ceſſa, non prodeſt ei ad munus publicum, authoritate & vtilita
te perſonali. item nec ad realia ordinaria, ſed extraordinaria, ꝙ
no. ¶ In gl. non proſunt. in fi. dic tu, ut dictum fuit in d. § hodie.
& hr̄ plenè in l. pe. C. de adop. ¶ Sic in feudo filij adoptiui non
hn̄r, vt filij, quia nō ſuccedunt in eo, ut in c. 1. §. adoptiuus. ſi de
feu.

ADDITIONES.

a Quia beneficium. Quia beneficium fauore alicuius conceſſum, non debet in eius odium retorqueri. l. non minus. C. de proc. Pan. in c. fi. de vita & honeſt. cler. Lud. Rom. conſi. 2 36. Puteus.

b Obtinuerunt. Sed quid ſi aliquis ex illis duodecim filijs moriatur, an priuilegium vel immunitas ceſſet. vide Bal. conſi. 102. 3. lib.

feu.ſue.contro. inter do.& agn.vaſ. & facit l.fideicõ.ff.de cõdi. & dem.& l.ſi quis ita.§.j.ff.de leg.2.& qđ no.ibi Dyn.& Bar.& Ang & Mod.quod ẽt facit, ſi baſtardus eſt legitimatus, an ꝓſit? de quo tñ per Dyn.& Bart.in d.l.ſi quis ita.§ j. ff.de lega.2.nam
5 †ſpurio non legitimato clarũ eſt,ꝙ nõ prodeſt,nec in numero liberorum cõputatur, vt l.3.§.legitimos.ff.eo. & no. C.de his q nu.lib.l.3.lib.10.q̃ nõ ſunt nominandi filij.auct.ex compleau. cum ibi no.per Cy.Bart.& doc.C. de inceſt.nup & in corpore
6 vnde ſumitur.¶†In gl.defuncti.in fi.dic,& eſt ratio,quia venter qñ merè tractatur de commodo alieno ſeparato & ſegregato a cõmodo ventris, non hr̃ pro nato,vt l.qui in vtero.ff.de ſta.ho. ¶In gl.in acie.in fi.q.d ſi ex aciem moriãtur, dic,ꝙ nõ proſunt,
7 vt l.bello amiſsi.ff.e.¶†Quid ſi fuerint vulnerati in acie,ſed poſtea domi mortui ſint,an proſint. Iu.Fab.dicit, ꝙ nõ.ar.ff.de incen.rui.& naufr.l.ſi quis ex incendio. facit l.eũ actum. & ꝙ ibi Bar.& doc.ff.de neg.geſt. & l.nõ ſolũ. §.ſciendũ.ver.ſed vt probari.& ꝙ ibi Ang.& Bar.& Mod.ff.de no.ope.nunc.ſed ɔ̃riũ eſt verum.vt l.huic ſcripturæ.& l.ita vulneratus.ff.ad leg.Aquil.& qđ ibi per do.meũ d.Flo.& no.Bar.ſing.in l.ꝙ ait lex ff.de adul. de quo vide quę ſcripſi in tract.maleſi.in gl.in verſ.platea cõis.
8 ¶†Et ſic facit ſi ſtatutum[a] eſt, ꝙ ſtipendiarijs emendari debeant equi mortui in acie,ꝙ ſi ęquus lataliter vulneratus ſit in acie,licẽt poſtea ex vulnere domi moriatur,debeat emendari.Sed Io. de Pla.ſm Dy.latè in l.bello amiſsi.ff eo.ti.tenet ɔ̃rium,quia ꝙ dictum eſt ſ. per l.huic ſcripturę.cũ ſimi. procedit de iure cõi, verum , quia ſtatuta non recipiunt interpretationem .põt dici, ꝙ dicti equi non debent emendari , quia non eſt de propria ſignifi. vocabuli.ſed Huber.de Bo. vt ibi refert Bar. tenuit id, qđ dixi ſ.ſm Io.de Pla.ꝑ ſupradicta iura. Nec ob.iſte tex.quia hic tractaĩ de priuilegio , ſed in alijs prædictis legib. agitur de iure cõi,quod fortius eſt,q̃ ſpeciale priuilegium,& iõ magis attenditur,vt in Auct.de non alie.§.quia verò veriſimile.Sed iſta rñſio non placet Bar. in d.l.bello. quia idem inueniur in qõne p̃dicta,quia non dẽt emẽdari equus de iure cõi, ſed ex forma ſtatuti,igiĩ &c.& alle.Rayn.qui idẽ tenet:& iſtud cõiter obſerua-
9 tur.¶†In gl per gloriã.ibi.§ in colluctatione.q.d ſi filius ingreſſus eſt religionẽ,an proſit patri?vẽ,ꝙ non,quia eſt mortuus mũdo,vt l.Deo nobis.C.de epi & cle.& ex̃ aciẽ principis,igiĩ &c. Sed ɔ̃riũ tenet Io.de Pla quia ſi in acie principis mortui ꝓſunt, multò magis illi , qui dñr mortui pro ſeruitio Dei.pro quo fa-
10 cit gl.in l.miles.ff.de re iu.in prin. ¶†In ea.gl.ibi.l.1.§.1.in fi.ff. de ɔ̃tab.dic,vt ibi plenè per Bar.nam ſecus vr̃,ſi quis filius eſſet captus ab hoſtib.nam ille viuit,& præſumitur viuere,licẽt non ſit capax. vt l.1.§.ſi ea trib.ff. de ɔ̃ta. quia eſt ſpes poſtliminij.ita dicit Bar. in d.l.1.§.ſi ex trib.ff.de ɔ̃tab. & idem dicerem,nõ tñ ſi ingreſſus fuerit religionẽ, puta B.Benedicti,ſed ẽt ſi fuerit in-
11 greſſus religionem beati Franciſci,qui in omnib.tam in cõi,q̃ in particulari eſt penitus incapax,& hr̃ penitus pro mortuo, vt voluit Bar.in d.§.pe.de quo latè per do.meum do.Ioã.de Imo. In l.1.ff.de teſt.per Bal.& Sal.in l.Deo nobis. in prin.C. de epiſ. & cler.facit l.ea ea parte. cũ ibi no.per Bar. & doc.de ver.obli. & qđ plenè no.per Bar.& doc.in l.Gallus. in § & quid ſi tm̃.ff. de li.& poſth.q̃ ſaltem mortui ſunt in bello & acie Dei, vt dixi,igitur &c. vt arg.gl.in d.l.miles.in prin.& qđ ibi dixi.ff.de re iud.facit qđ no. Bar.in d.l.proximè.ff. de his quę in teſta. delen.

A D D I T I O.

[a] In vete.exempl.conuentum eſt.

S V M M A R I V M.

1 *Factores a tutela ſunt immunes.*

Item diuus. Procurator fiſci excuſaĩ a tutela.h.d.¶No.ꝙ ille qui hẽt officium de publico , dum ducat dictum officium,hẽt excuſationem a tutela, & ſic ab officio publico,authoritate, ſed vtilitate priuato. ¶No. ꝙ impedimento finito,finitur immunitas.¶No.ex iſto §. ꝙ vtilitas fiſci,& ſic publica authoritate & vtilitate p̃fertur vtilitati priuatæ,licẽt non authoritate publicæ, de quo latè ꝑ Bar.in l.1.ff.ſol.mat. ¶In gl. ſemeſtrib.ibi,ſtudio.dic,pro hoc facit ſ.in proœ.in prin. & ibi dixi.¶In gl.adminiſtran. dic idẽ, ſi adminiſtrant alia bona principis,licet non fiſcalia. vt l.adminiſtrãtes.in prin.ff.eo.facit l.bene a Zenone.C.de quadr.præſc. & l.apud Iul.§.ſi.ff.de leg.1. &
1 ſic no.†ꝙ iſti factores poſſeſsionũ & beſtiarũ illuſtriſsimi principis do.Marchionis Eſtenſis, ſunt immunes a tutela. qđ no. & dic, ꝙ nõ tm̃ a tutela deferẽda,ſed ẽt a delata tꝑe decretæ adminiſtrationis rerũ fiſcaliũ excuſanĩ, vt no.tea. & ibi Bar. ĩ d.l.adminiſtrãtes.ſed a tutela icęptã tã,licẽt poſtea fiat adminiſtrator principis,vel rei fiſci non excuſaĩ, vt no.ff.eo.l.ꝑ magratũ.& d.l.adminiſtrantes. 2.reſp. Et idẽ ſi habet aliud offm̃ publicũ,ut quia ſit iudex duodecim ſapientum Ferrariæ,vel ſit aſſeſſor,uel abſens Reip.cauſa. vt d.l. adminiſtrantes.quia excuſatur a tutelis nouis, ut j.proa.§.& ſic ẽt a publicis muneribus excuſaturꝫ vt ff.de vac.mun.l.his oneribus.in fi.& ff. de iur. immun.l.ſemper.§.negotiatores.& dic ut ibi in gl.in ver.annonę.

S V M M A R I V M.

1 *Abſentaturus a ciuitate de proximo, an habeat vacationẽ a tutela.*
2 *Beneficium excuſationis a tutela conceſſum abſenti cauſa Reipublicæ non datur niſi petenti.*
3 *Ambaſiator Reipublicæ excuſatur a muneribus publicis , & idẽ eſt de proximo ituro, & de eius ſocijs, & miniſtris.*

Item qui Reipub. Abſens cã Reipu. a tutela,vel cura noua in totum excuſaĩ,ab antiqua aũt durante abſentia.h.d. ¶No.impedimentum Reipu.pręſtare vacationem a munere de nouo , non aũt a iã cœpto finiendo. ¶No.ꝙ qñ tutor abeſt Reipub. cã,qđ datur curator. ¶Not.ibi, onus tutelę.quod tute.eſt onus,de quo dixi ſupra in prin.¶No. ꝙ immunitas a tutelis eſt de nouo aduenientib. non aũt de iã ad
1 uentis. ¶ † In gl.abſunt. in fi. no ꝙ paria ſunt abeſſe cauſa Reipub.vel eſſe de proximo abſentaturus,q̃ paria ſunt eſſe, vel de proximo ſperari omnino eſſe, vt l.pe. & qđ ibi no.Bar.& Bal. ff.de teſt.mil.ſecus ſi non eſſet de proximo abſentaturus,ſed lõgo tꝑe ſtaret in ciuitate, quia interim non haberet vacationẽ a tutela antequã recedat,vel prępararet ſe ad recedendũ.ff.ex q. cau.ma.l.q mittũtur.§.ſimiliter.ff.de legationib.l.legato. Quod facit,an licentiatus qui eſt ad ſui libitum cingendus, & docto-
randus, gaudeat beneficio doctorum.[a] de quo vide Bar.Bal.& Ang in d.l.pe.Sed Bal.in l.1.ff.ſo.ma.tenet, ꝙ nõ,niſi ita fauorẽ priuilegium eſt cõceſſum licentiato,tñ dic vt ibi per eũ, in ver. q.d ſi filius nõ eſt doctor.¶In gl.excuſantur.in fi.no.gl.q̃ enumerat ipſis vacationis illius,qui militauit.quam tene menti.¶In gl.
2 excuſantur. in fi.no. ꝙ tale† beneficium excuſationis non daĩ ipſo iure abſenti cã Reipu ſed ita demũ cõcedit,ſi uult & petit, & nõ ſufficit hoc,niſi ẽi ꝓuiderit idẽnitati pupilli de alio adminiſtratore,ſicut dicimus in tutore, quia finita tutela, nõ liberatur,niſi petat prouideri de curatore, ut dixi ſ. qui.mo. tu.fini.§.
3 1.& facit l.1.ff.qui.pe.tu.¶†Inducitur iſte tex.per Io.de Pla ꝙ a munerib.publicis excuſanĩ ambaſiatores ꝓ Repub.Et idẽ ſi eſt de proximo iturus, & iam p̃parat ſe adeũdũ, ut l. ſi ab hoſtib.§. ſi.ff.ex quib.cau.ma.facit tex.cum gl.in l. ſi pecuniam.in prin.ff. de cond.ob.cau. Et eodẽ mõ excuſantur eorũ ſocij,& miniſtri, nã priuilegiũ alicui cõceſſum,intelligiĩ ẽt eſſe ꝑmiſſum,& conceſſum eius ſocijs,comitib. & miniſtris,intra numerũ tñ ſibi cõceſſum, ut ff.eo.l.adminiſtrantes.§.1. qđ ſimiliter notãdum eſt.

A D D I T I O.

[a] Doctorum. Licentiati duntaxat,gaudent priuilegijs,quib.& doc. potiuntur, quia & ipſi docent & militant pro Repu. & in fauorabilibus habentur pro doct. ſecundum Bald.in l.1.col.pe.ff.ſo.ma & hanc opi. exclamat communem Alex.in l.mulier.§.nunc dubitandum.ff.ad Trebel. quod procedit quo ad priuilegia ratione exercitij conceſſa,hinc uidemus in curijs, æque licentiatum admitti,quemad & doc.ſecus quò ad priuilegia rõne dignitatis doctorib.conceſſa,ut probant recentiores.Auct.in l.Centurio.col.6.ſed dubium eſt.nu.12.de uulg.& pup.in Pand.licẽt licentiati in utroque iure præcedant licentiatum in altero tamen, non præcedant doc.in iure Cæſareo,aut Pontificio, quia habentes plures gradus quorum nullus per ſe ſufficiat ad præcedẽdum alium, non præcedet virtute omnium ipſorum. Nico. Boerius in tract. de auct.magni Concilij in uer.de hoc uerum.nu.96.ſed ibi. nu.98. quod ſi quis primo loco fuerit effectus licentiatus,& ſucceſſu temporis doc. fuerit effectus, præcedet doc.effectum medio tempore. reprehendendo Iaſ. in l.moſtb.§ prius in altera lectione.de uulg.in Pand. Aut.Cai.

S V M M A R I V M.

1 *Abſentia cauſa Reipub. an præſtet vacationem a tutela iã ſuſcepta.*
2 *Officiales publici an habeant immunitatem a gabellis.*

Et qui poteſtatem. Habens publicã poteſtatẽ,a tutela noua habet excuſationẽ, ſed non a iam ſuſcepta.h.d.No.ꝙ officium cũ adminiſtratione publicum authoritate, & vtilitate præſtat excuſationem a munere inferiori, videlicet,a tutela,munere publico,authoritate,ſed vtilitate.¶No.ꝙ multa impediuntur committenda,quæ iam cõmiſſa non impediũtur,facit l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur. ¶No.ibi,deferere.ꝙ ẽt ea munere publico ſuperuenienti quis non põt ſe eximere ab onere tutelę iam inchoatæ.
1 ¶ †No. ẽt ꝙ licẽt abſentia cauſa Reipub. præſtet vacationem a tutela iã ſuſcepta durante abſentia, & ſic durante occupatione circa rem publicam,ut ſupra proxi.§.,tñ poteſtas nõ pręſtat aliquo tempore vacationem a tutela iam ſuſcepta, & ſic plus vacationem

cationẽ p̃ſtat abſentia cã Reipub. q̃ poteſtas, ſiue magiſtratus pręſens. Et eſt rõ, q͞a p abſentiam magis impeditur, nec aliquo modo p ſe reb. pupilli ſupereſſe poteſt, ſecus qñ haberet ſimpliciter magiſtratum ſine abſentia, q͞a poſſet videre, & intelligere facta pupilli. qđ eſt verum ſi poteſtas, ſiue magiſtratus non impediret, quin ẽt gerere poſſet, aliàs haberet ẽt aliã ſucepta tutela vacationem, vt l. tutelæ. C. de vaca. mu. li. 10 Et hoc clarũ, qñ poteſtas ſiue magiſtratus eſt ad tp̃s, ſi nãt ppetuò, vel ad bñplacitũ, qđ iudicat ppetuum, tunc in totũ ẽt a ſuſcepta excuſať, vt l. iuriſperitos. ff. de excu. tu. in prin. & in locũ talis tutoris tũc habentis magiſtratũ alius dabiť. ar. l. pe. §. fi. & ibi Bar. ff. de vac. mu. & facit l. ſi longius. §. 3. ff. de iud. & qđ ibi no. Bar. ¶ In gl. poteſtatẽ. ibi, l. adminiſtrãtes. melius facit l. athletę. §. gentiũ.
a ff. eo. vbi Bat. diſputat, † an officialis publicus, vel antiani, & alij habeãt vacationẽ, & immunitatẽ a gabellis, & cõcludit, q͞ a collectis ordinarijs nemo habet immunitatẽ, ſed ab extraordinarijs ſic. qđ no. dic ut ibi. & hic ſm Io. Fab. in maiorib. magiſtratibus, & magnatum ciuitatum, ſecus in aliquo municipio, vt d. l. athletę. §. remittiť. ¶ Itẽ p̃dicta vera sũt, qñ talis magiſtratus eſt cũ adminiſtratione, vt l. non tm̃. §. ſanè. ff. eod. ſecus ſi eſſet ſine adminiſtratione, ut l. Spadonẽ. §. ſcire. ff. e. In gl. fi. ibi. ſ. §. pa. dixi, ideo ibi eſt aliud, vt dixi ſupra in tex. & vide no. in l. propter magiſtratus. in fine. ff. eod.

S V M M A R I V M.

1 *Mater non excuſatur a tutela propter litem ſua dotis quam habet cum pupillo.*
2 *Queſtio magna dicitur, qua eſt vnius hereditatis.*
3 *Accuſatio maioris partis bonorum an cauſet inimicitiã capitalem.*

Item propter litem. Propter litẽ, quã quis hẽt cum pupillo, nemo excuſať a tutela
1 niſi ſit oĩum, vel maioris partis bonorũ. h. d. ¶ † No. q͞ põt eſſe iudicium, & lis inter tutorẽ, & pupillũ, ẽt durãte tutela, & p ɔñs, licèt mr̃ ſit tutrix filij, & eius tutelã gerere cępit, tñ poterit petere interim dotes ſuas, & erit lis cũ pupillo ſuo, & tñ remanet tutrix, ſed interim dictę liti dabiť curator, ut dixi ſ. de proc. §. 1. No. q͞ pp magnã litẽ ẽt in ciuilib. finiť tutela, q͞a qñ eſt lis de oĩbus bonis, vel maiori parte, hr̃ ac ſi eſſet pœna aliqua cor
a poralis,[a] vt l. pp litem. ff. eo. & ibi Bat. ¶ No q͞ qñ qõ eſt unius
2 hæreditatis, & ſic de aliquo uniuerſali, dr̃ eſſe magna † qõ, qđ intelligerẽ non de parua hr̃ditate, ſecus ſi eſſet de hr̃ditate cuiuſdã pauperculi. arg. huius tex. in prin. ¶ In gl. 1. ibi, creditorẽ. dic ut in l. pp litẽ. in prin. & ibi Bar. ff. eo. & bñ facit qđ no. Bar.
3 in l. athletæ. § dat remiſſionẽ. ff. eo. ti. vbi dr̃, q͞ accuſaret † aliquẽ de aliquo crimine, ex quo tertia pars bonorũ veniret publicanda, licèt nõ oĩa bona, dr̃ capitalis inimicitia. alleg. gl. in §. fi. nero odioſus. in Auc. de teſtib. qđ facit, q͞ ſicut qñ aliquis alienat oĩa bona ſua, p̃ſumiť eo ipſo feciſſe in fraudẽ creditorum, ut l. oẽs. §. Lucius. ff. quæ in frau. cred. ita ẽt ſi alienat maiorẽ partẽ bonorum, ita eſt gl. ord. in l. nomẽ. §. 1. ff. de le. 3. & idem ſi alienaret melioramenta, facit auct. niſi. C. de ſol. vt uoluit Ang. in d. l. oẽs. §. Lucius. & dixi ĩ. de act. §. item ſi quis in frau. dic ut ibi. ¶ In ea gl. in fi. dic, de hoc ut no. gl. & doc. in auct. minoris debitor. C. qui da. tu. poſ. ſed ego dixi ſ. de auct. tu. §. fin. dic, ut ibi. & dixi ĩ. de act. §. actionum autem. in quęſt. incip. quęro, qui poſſunt. ibi, & ille. qui eſt debitor.

A D D I T I O.

a Corporalis. Vide Alex. conſi. 99. vbi ponit an teſtis repellatur propter inimicitiam præſumptam occaſione litis omnium bonorum, vel maioris partis.

S V M M A R I V M.

1 *Tutela tres, an a quarta quem excuſatum faciant.*
2 *Tutela onus impoſitum vni de domo, alios ab alia tutela excuſat.*
3 *Patris allibratio quando proſit filio.*
4 *Frater qui ſuſtinet onera realia habitans in communi cum alijs fratribus, an proſit alijs.*
5 *Tutela dua an excuſent a tertia & nu 7.*
6 *Teſtis vnus cum fama, an aliquando probet.*

Item tria onera. ¶ Tres tutelæ oneroſæ diuerſorũ pr̃imoniorũ non affectatę, tandiu præſtant uacationẽ, quandiu durant. h. d. ¶ No. ibi, non affectatæ. qđ
a facit,[a] q͞ ille q procurat ire p ambaſiatore, vel pro Republica, non dr̃ abeſſe cã Reipu. nec habet uacationem ab alijs onerib. ẽt perſonalib. facit l. q. dat opera. ff. ex qui. cau ¶ Not. q͞ numerus tutelarũ non cõputať a perſonis pupillorum, ſed a pr̃imonijs. ¶ No. q͞ tutor plurĩũ pupillorum fratrũ, dr̃ habere vnicã tutelã tm̃. ¶ In gl. onera. ibi, vel leuiſſimè. vt hic, dic vt l. Spado
1 nẽ. §. fi. ff. eo. & dic vt ibi ¶ † In ea. gl. ibi. l. ſi is. in fi. no. illũ caſum ſm Bar. ibi, quẽ dicit eſſe valde ſingulariſſimũ, q͞ aliqñ p̃eſt vnica tutela tm̃, quæ per oĩa æquipollet trib. & tantã vacationẽ p̃ſtat, ſicut tres oneroſæ tutelæ, quẽ tex. alleg. & Bal. in auct. ſed nouo iure. C. de ſer. fug. ad ſtatutũ, qđ requirit tria furta, vt fur ſuſpendi poſſit, q͞a aliqñ vnũ furtũ magnũ, æquipollet trib.
b paruis, quod eſt ſingulare,[b] dic vt ibi per eum, & qñ, & qñ dicatur vnum furtum, vel plura, vide tex. & Bart. in l. eum qui. §. idem rñdit. ff. de fur. & vide quæ ſcripſi in meo tract. maleſi. in ver. & veſtẽ cęleſtem abſtulit &c. ¶ In ea gl. ibi. l. uxori. §. 1. no. gl. ad id quod dixi ſ. in tex. de procurante officia, vel prece, vel p̃tio, vel alia interceſſione, quia ſibi nõ patrocinať, nec præſtat excuſationẽ, quin ad aliud officium publicum inuitus promoueri poſſit, facit l. ſi quenquam. C. de epi. & cle. ¶ In ea. gl. ibi, in
2 domo vna eſſe ſufficit. no. q͞ † qñ vnus de vna domo, & familia ſuſtinet onus tutelę, vel aliud, q͞ omnes de illa familia ſuſtinere dñr, vt l. dicimus. §. fi. & ibi hoc no. Bar. ff. eo. quod eſt verũ, quò
3 ad munera realia. † Ex quo ſequitur, q͞ ſi ſtatuto cauetur, q͞ non allibratus non audiať. q͞ ſi pater eſt allibratus, licèt nõ filius, q͞ libra patris prodeſt filio, quod eſt verum, ſi eſt filius in p̃tãte, ſecus ſi eſt filius emancipatus, quia non dr̃ eſſe eadẽ perſona cum patre. de quo eſt gl. ord. in l. 2. C. qui ęta. li. 10. & no. Bar. in l. fin.
4 C. de impu. & alijs ſubſt. ¶ † Et idem qñ sũt plures fratres in cõi habitãtes, & ſocij, ſi vnus ſuſtinet onera realia, prodeſt confratri, vt d. l. dicimus. §. fi. ſed prædicta non procedunt in onere p̃ſonali, q͞a tunc vnuſquiſq; p ſe ęſtimať. & idem ſi imponiť rõne perſonę, quia tunc libra, vel æſtimũ patris nõ prodeſt filio, vt l. licet. C. de decu. lib. 10. & ſic dẽt inſpici, an æſtimum imponatur p libra, vel ſolido, uel pro capite. facit qđ no. Bar. & alij
5 doc. in l. 4. §. actor. ff. de re iud. facit l. oẽs. C. de ope. pub. ¶ † In ea. gl. in fi. quęro ſm Io. de Pla. ſi ſunt duo filij & duæ tutelæ, an excuſent a tertia. dic q͞ non, q͞r duę imperfectæ excuſationes diuerſi generis non faciunt unam plenã & perfectam, ut l. 1. C. q num. tu. ſecus ſi ſunt eiuſdem gñis, ut duę tutelæ & duæ curę. & ibi dicit gl. per l. excuſanť. §. amplius. ff. eo. ¶ Et intellige, q͞ duo
c diuerſi gñis non faciunt unam plenam,[c] niſi cum alijs inditijs, ut no. gl. in d. l. excuſanť. §. amplius. Sed ɔ̃ hoc facit qđ dicimus,
6 q͞ unus teſtis, & fama † aliqñ probat, licèt ſint diuerſi generis. ut no. Bar. in l. admonendi. ff. de iureiu. & non tm̃ in ciuili, ut ibi; & eſt tex. cum gl. in c. fi. de ſuc. ab inte. & notant doct. in l. bone fidei. C. de iureiu ſed ẽt in criminali, ut no. Bar. in l. 1. §. itẽ Cornelio. ff. de qõ. qđ eſt uerum in leuib. criminib. in grauib. aũt nõ
d eſſet uerum, quia fama[d] in talib. nõ facit ſemiplenam probationem, ut no. ẽt Bar. in d. §. item Cornelio. in fi. ſed remittit ad l. de minore. §. tormẽta. ff. de qõ. ubi uult Bar. q͞ fama in criminalib. non facit ſemiplenam probationem, & q͞ fama cum uno teſte in criminalib. non faciat plenam probationem ſine alijs adminiculis, uoluit Hoſt. & Ant. de But. in c. 1. & c. præterea. extra de teſti. & facit qđ no. Bal. in l. ſi quis ex argentarijs. §. 1. ff. de eden. qđ dicit Hoſt. & Ant. de But. in d. loco fore uerũ, in delictis manifeſtis, ſed in delictis q̃ cõmittunť occultè, ſufficeret fama cũ vno teſte, oĩ exceptione maiore, qđ eſt notã. ſed Sal. in d. l. 1. C. qui num. tu. dicit, q͞ ibi quælibet ſpẽs de per ſe eſt imperfecta, ſed in caſu de teſte, unaquæq; ſpẽs de per ſe eſt perfecta. itẽ in teſtimonio oẽs ſpecies tendunt ad unum totũ, ſed in tutela eſt diuerſum, igitur &c. ¶ Et (ut oĩa habeas) diſtingue, cũ quęritur,
7 an † tria onera tutelarũ p̃ſtent uacationem ab alijs, uel non. aut quęrimus de onerib. tutelarũ exigui patrimonij, aut magni patrimonij. primo caſu, non p̃ſtant vacationem, ut d. l. Spadonem. §. fi. ſecundo caſu, aut oẽs, uel altera de dictis tutelis, eſt oneraria, & tunc non pręſtat uacationem, ut d. l. Spadonem. §. ciuitatis. Idẽ puto ſi illa quæ de nouo ſuperuenit, ſit honoraria, nam tunc primæ tres p̃ſtant uacationẽ, ut l. non tm̃. in prin. ff. eo. aut nulla eſt honoraria, & tunc aut ſunt tutelæ affectatę, aut non, ſi ſunt affectatę, non p̃ſtant uacationem, ut d. l. Spadonẽ. §. fi. ſi uerò nõ ſunt affectatæ, aut altera de dictis trib. tutelis, uel oẽs ſunt modico tp̃e duraturæ; puta, ſex menſibus uel minus, & ẽt illa quę de nouo conferri uult, & tunc non p̃ſtant uacationẽ, ut d. l. non tm̃. in prin. aut oẽs dictæ tres tutelæ ſunt ulteriori tp̃e duraturæ, & tũc aut tres tutelę ſunt eiuſdem patrimonij, uel duorum

A D D I T I O N E S.

a Quod facit. Ad iſtud de iſtis ambaſiatorib. procu. ſcrib. ſibi ambaſiatã, ſi aliquis caſus eis acciderit per viã mittẽtes, an cogũtur reficere dãna dic eis imputeť ex quo procurauerunt. ita concludit Bar. in l. inter cẽs. § non omnis. ff man.
b Singulare. Pau. de Caſt. ibi refert Fulg. tenere cõtrariũ, & cũ ipſo tranſire vñ quia delictũ magis dicitur aggrauari ex frequentia, quã ex magnitudine.
c Plenam. Vide Rom. conſi. 7 & conſi. 91.
d Fama. Vide Rom. alleg. conſi. 7. & Alex. conſi. 61. & 83. 3. lib.

rũ pt̃imoniorũ tm̃, aut pluriũ. ſi vnius, aut duorũ pt̃imoniorũ, non pſtãt vacationẽ. ſi pluriũ, & ſic trium, ſic, vt illo §. dummodo ſint plura onera ad excuſationem eiuſdẽ generis, vt l. excuſanẽ §. amplius. ff. e. ſecus ſi diuerſi generis, vt l. j C. q nu. tut. ſi verò eſt vna tutela tantũ valde onerofa, quę ęquipollet trib. & iſta ſola præſtat vacationem, vt d. l. ſi 15. §. fi. ff. eo.

S V M M A R I V M.

1 *Pauper an excuſetur à tutela. & nu. 4.*
2 *Pauper quis dicatur.*
3 *Paupertas qualiter probetur.*
5 *Tutori an debeantur expenſa, & ſalarium à pupillo. & nu. 6.*

Sed & propter ¶Qui probant ſe eſſe ita pauperes, q tutelæ, vel curę ſupereſſe non poſsint, excuſanẽ ab eis. h. d. ¶No. ibi, poſſe docere, q allegãti ſe pauperẽ,
a & inſufficientẽ, incumbit onus probandi,[a] quia præſumit quilibet habilis. ¶No. q paupertas præſtat vacationẽ à munere pu-
1 blico. ¶† In gl. j. ibi. ff. e. l. paupertas dic qđ hoc non eſt verũ. Primò, quia hoc non probat. l. S. đò quia onus tutelæ, vel curæ eſt perſonale, non reale. vt ff. de mun. & hon. l. j § æquè perſonale. qđ munus non iniungit alicui reſpectu pt̃imonii, ſed perſonę, vt ff. de mu. & ho. l. curator. §. inopes. ¶ In e. gl. ibi. l. nõnulli. ſic hęc expoſitio eſt bona, quia (vt dix.) onus tut. dr̃ perſonale, quã nõ iniũgitur reſpectu patrimonii. ¶ In e gl. ibi, in agro tota die.
2 dic, & hæc tenet, ea qua no. q ille propriè dr̃ pauper,[b] quem
b oportet oĩ die laborare cũ perſona, vt dictũ pro ſe & filiis ſuis quærat, & per cõſequens cũ ſibi victũ quęrere habeat, non eſt condignũ, q aliena negotia adminiſtrare cogat. facit l. pręſens. C. de ſerui. Nec huic determinationi obſtat, q tutela ſit onus pſonale, vt d. §. inopes. quia dico, q ille §. inopes. debet intelligi, qñ non eſt tãta inopia in tutore, quin ẽt ipſe poſsit gerere facta pupilli, & ẽt ſua, & quã ſufficit geſtioni ſuę, & ẽt pupilli, ſed qñ nõ põt ſupeſſe, niſi factis ſuis pp maximã paupertatẽ, tũc habet locũ, q hic dr̃, q paupertas eũ excuſat. facit d. l. præſẽs. ac ẽt quã officiũ ſuum nemini debet eſſe damnoſum, vt l. ſi qs ex ſignato-
3 ribus. ff. ſi qs omiſ. cau. teſt. ¶ † Quærit qualiter probetur paupertas? dic q primò per illũ probãda eſt, qui paupertatem allegat. ad ſui fundamentũ, ſiue ſit negatiuum, ſiue ſit affirmatiuum, vt argumento notatorũ per Bar. in l. in illa ſtipulatione. ff. de verb. ob. & ibi habere, & per doc. in l. ſi verò §. qui pro rei. ff. qui ſa. cog. ¶ Secũdò eſſet videndum, qualiter probetur paupertas, cũ ſit priuatiua, & ſic negatiua. dic vt per gl. & doc. in l. vbi adhuc. C. de iure dot. & plene per Bar. in l. ſi cõſtante. in prin. ff. ſo. mat. & gl. dicit relinqui arbitrio iudicis, ſm qualitatem perſonarũ, vt no. glo. in auc. præterea. C. vnde vir & vxo. & ibi doc. & facit l. illicitas §. ſicut. ff. de of. præſi. & pro hoc qđ no. gl. in l. prędiis. §. Vrbana. ff. de lega. 3. & in l. cũ duob. §. idẽ reſpõdet. ff. pro ſocio. Et aduertas ſm Ioã. Fa. q d. §. inopes. loquitur in munere, qđ in mero officio, & obſequio perſonæ conſiſtit, qđ de tutore non poteſt dici. Vnde concludit, q pauper non poteſt dari, & ſi
4 † datus ſit, poteſt ſe excuſare, vt hic: nõ. n. eſſet rõnabile, q vnus pauper eſſet tutor, vel magiſtratus, q toto die hẽt agere de magiſtratu: magna. n. eſſet imparitas, ſi vnus pauper retineret locũ vnius baronis. Et p hoc facit ff. de mune. & hono. l. reſcripto. in prin. C. de cur. fur. l. fi. §. ſi verò. ſuper hoc debet iudex arbitrari, ſi rñ ſit datus, & ſe excuſauerit, no debet remoueri, ſi alias ſit fidelis. ff. de ſuſpec. tut. l. ſuſpectus. & j. ti. 5. §. fi. Sed aduertas, q nõ eſt permittẽdũ, q ſolus adminiſtret, vt l. 1. C. de pericu. tu. dic vt
5 ibi. † Et facit iſte tex. qđ tutor non debet alimẽta habere à pupillo, quia ſi deberent ſibi alimenta, non eſſet iuſta excuſatio illa, quia oĩ die oportet eſſe in agro pro victu quærendo, cum à pupillo haberet, & hoc tacet Bar. in d. l. athletæ. §. tut. ff. e. qđ eſt verum ſi ſtat, & adminiſtrat in eodẽ loco, quo moratur, ſecus ſi oportet tutorẽ aliò proficiſci adminiſtrando, quia tũc ſumptus itineris, & equi, & victus ſm qualitatem perſonæ, & quantitatem pt̃imonii pupilli deberent fieri, & reſtitui, vt l. 1. §. ſi pupillus. ff. de tu. & ra. diſtrahẽ. ita dicit Bar. in l. a tut. §. fi. ff. de admi.
6 tut. qđ no. ¶ † Secũdò præſtat argumentum, q tutori nõ debetur ſalarium à pupillo, quia ſi deberetur ſibi ſalariũ, ex illo poſſet ali, vnde pp carentiã victus non poſſet ſe excuſare, & illud eſt verum regulariter, vt l. in eos. ff. de tu. & idem Bar. in l. a tutoribus. §. fi. ff. de admi. tu. Poteſt tñ ex iuſta cauſa à iudice ſtatui ſalariũ tutori, vt d. l. in eos. & in l. a tutoribus. §. fi. ff. de admi. tu. & vtrobique per Bart. poteſt etiam conſtitui ſalarium: ex cauſa à contutoribus ſuis, vt d. l. 1. §. ſi pupillus. ff. de tu. & ra. diſtra. & no. Bar. in d. l. in eos, in fi. quæ omnia no. quia quotidiana ſunt.

A D D I T I O N E S.

a Probandi. Sed an pauperes quorum induſtria eſt neceſſaria ad alimenta & eorum victum debeant contribuere ad onus impoſitæ collectæ. vel an alij diuites teneantur pro talibus, vide per D. Iaſ. in l. auus. ibi, & no. diligenter. ff. de pact.

b Dictus pauper. Quis dicatur pauper. dic q relinquitur arbi. pſius iudicis, ſecundum Bar. & alios ſcrib. in l. ſi conſtante. ff. ſol. mat. & ſecundum Ioan. And. & alios in c. ſignifi. de c. ff. dele. & ibi per do. Ant. But. uide gl. 2. q. 1 prohibentur. ad hæc uide. l. nonnulli. ff. de accu. Alex. in 3. uol. conſi 15. Pet. in c. ſi quis. in a. col. extra de teſtib. & de materia pauperum, vide in §. 1. ſupra quod ex c. a. col. Puſpu.

S V M M A R I V M.

1 *Infirmitas an excuſet à munere publico. & nu. 4.*
2 *Caſus qui à tutela excuſent.*
3 *Infirmitas familiæ etiam parentum, non præſtat excuſationem à muneribus filio.*

Item propter aduerſam. ¶ Infirmitas excuſationem pręſtat a tutela, vel
1 cura h. d. ¶ † No. q non oĩs infirmitas præſtat excuſationem a munere publico, ſed illa, quæ eſt impedimento, vt ẽt reb. ſuis ſupereſſe non poſsit, pro hoc eſt bonus tex. & qđ ibi notat de citatione & ſen. pro la. facta ꝯ infirmum. in l. quæſitum. vbi per
2 gl. Bar. & doc. ſcilẽ oĩs. ff. de re iu. ¶ † In gl. 1. in fi. dic, q defectus viſus, & ſic cęcitas, auditus ſermonis, ac intellectus, egeſtas, ac ppetua inualetudo excuſationẽ tribuit impedito a tutela, ſm Ray. & Bar. in l. poſt ſuſceptum. ff. eo. in prin. conclude, q morbus perpetuus præſtat vacationem, & excuſationem perpetuã, ſed ꝑuis præſtat ad tps a tutela iam ſuſcepta, & interim dabit curator, ut l. non ſolum. §. ſi quis ita rogatus. ff. eo. & l. ſeq. & q morb. præſtet vacationem, intelligit glo. in l. 1. C. qui mor. ipſo iure. & ſic ẽt uolens non poſſet admitti. ut l. luminib. C. qui da. tur. dũmodo utroq; lumine caret, ſecus ſi altero tm̃. ut l. ſi atri. C. de excu. tu. & no. gl. in d. l. 1. C. qui morb. ſed ſuſceptã primò non perdit ipſo iure pp morbũ ſuperuenientẽ, ut ff. de authori. tut. l. ſi tutor. põt tñ ſe excuſare. ff. eo. l. poſt ſuſceptã. & de tut. l. q̃plura. ubi uide. & hoc eſt uerum, licet gl. in l. 1 §. furioſo. ff. de tute. dicat, q morbus ſuperueniens remouet a tutela, qđ eſt ꝯ dicta iura, ſm Salic. d. l. 1. C. qui morbo. Sed vſũ no. q morbus podagrę non pſtat vacationem a munere publico, niſi talis ſit, q reb. ſuis ſupereſſe non poſsit, tunc cã cognita iudex cõcedit excuſationem podagroſo, ut eſt tex. & ibi notatur in l. fi. C. qui
3 morb. lib. 10. Et pdicta ſunt uera in infirmitate propria. ¶ † Sed infirmitas familiæ, ẽt parentum, non præſtat excuſationẽ a mu-
4 nerib. filio, ut l. fi. C. qui mor. li. 10. ¶ † Addas, q ẽt dicimus in iudice, aut eſt impedimentum leue, & breui tpe duratiuũ, & tũc non remouetur, aliàs ſecus, ut eſt tex. & ibi Bar. in l. pe. §. 1 ff. de vac. mu. & facit l. ſi longius §. 5. ff. de iud. & ibi Bar.

S V M M A R I V M.

1 *Illiterati an à munere publico excuſentur.*
2 *Ignarus litterarum an poſsit eſſe delegatus.*

Similiter. ¶ Homo ſimplex & ignarus lr̃arum hẽt a tutela excuſationem. h. d. ¶ No. q ignorantia lr̃arũ excuſat a munere publico. ¶ No. q quamuis ſit ſufficiens, & diligens ad adminiſtrandum negotia, tñ ſi neſcit legere, & ſcribere, vr̃ a munere publico excuſari, vt innuit iſte tex. ſed ꝯtrium
1 † vult gl. iſta. & eſt tex. in d. l. athletę §. pe. & fi. ff. eo. Qđ facit, q nobiles, & alii negotiorum, ac rerum experti, licet ſint ignari
a lr̃arũ,[a] põt eſſe rectores terrarũ, & hr̃e adminiſtrationem officiorũ. ut eſt tex. in l. certi iuris. cũ ibi no. per gl. & doc. C. de iud. & per conſilium eorũ aſſeſſorũ poterunt ferre ſñias. vt ibi no. ¶ In gl. 1. in fi. dic qđ in actib. in quib. requiritur ſcientia lr̃arũ, illiteratus eſſe non põt, ut puta non põt eſſe aduocatus, ut l. 2. C. de poſtul. nec põt eſſe iudex. vt in c. fi. de ſen. & re iudi. in 6. in aliis aũt, ut eſt tutela, & q ſi ptãs ciuitatis Ferrariæ, in qb. req-
2 rit in magna induſtria adminiſtrandi, eſſe põt, ut hic. ¶ † Quæro an ignarus lr̃arũ poſsit eſſe delegatus? conclude, aut quærit cui laudabiliter & cõſultè delegari debeat, & dico q perito, & nõ imperito cã delegari dẽt, vt in Auct. de iudic § j p rõnẽ ibi poſitam. aut quæritur, ſi ꝯ factũ ſit, an teneat, & tunc diſtingue. aut in vrbe,

A D D I T I O.

a Literatum. No. q illiteratus dicitur ille qui neſcit legere. imperitus literarum ille, qui ſolum ſcit legere, & ſcribere, ſecundum Bar in auct. ſed nouo iure. C. ſi cer. pet. & an illiteratus poſſit eſſe iudex, uide Spec. in tit. de iure deleg §. excipitur. uer item q eſt illiteratus. An illiteratus poſſit ſñiam legere per alium, uide Spe. in ti. de ſent §. ſequitur. in 1. conſi Arch. 1. q. 3. ſummopere. & no. quod dixit D. Ant. de But. in c. eundum. de arb. q licet iudex non teneatur ſequi conſilium ſapientis, tamen iudex illiteratus illud ſequi tenetur.

in urbe, & delegatio dēt fieri perito, aliàs nō tenet. d. §. 1. ¶ Fal-
a lit in principe, ex certa ſciā, delegante uni imperito, [a] & ſic de
ſciā principis, et de imperitia delegati dēt ꝑ reſcriptū appare-
re. ar. l. quidā conſulebant. ff. de re iud. Aut ex̄ urbē. & tunc aut
imperitus hēt cārū, & negotiorū experiētiā, & tenet delegatio.
ar. d. l. certi iuris. & qđ ibi no. gl. & c. ſciſcitatus. de reſer. dūmo-
dò delegans ei ut perito in iure non delegauerit. ar. l. ſi ꝑ erro-
rem. ff. de iur. om. iud. aut non hēt cauſarum experientiā, et tūc
non tenet delegatio, niſi ſit facta à Principe ex certa ſcientia, ut
d. l. quidam conſulebant. ita dicit Sal. in d. l. certi iuris. quod no.

ADDITIO.

a Imperito. Vide Anch. in c. ſi. de re. iu. li. 6. & an Papa poſſit diſpenſare cum epiſcopo illiterato. Vide Fel. in c. ſi quando. in pen. col. de reſcr. & an imperitia iudicis eum excuſet quin faciat litem ſuam, uide Alex. conſi. 65.

SVMMARIVM.

1 *Inimicitiæ vndecunq; ortæ præſtant vacationem a tutela, & nu. 2.*
3 *Inimicus patri præſumitur inimicus & filijs, & alijs de familia, & agnatione ſua.*
4 *Inimicitia a quibus excuſet.*
5 *Executorium, qui facere promiſit, cogitur facere.*
6 *Notario aſſerenti de rogatu ſibi facto, ſtandum eſt.*

Item ſi propter inimicitias. ¶ Datus tutor in teſtō, pp inimici-
tias, excuſationem habet. qui verò promittit adminiſtrare, ex-
cuſationē perdit. h. d. ¶ Not. ꝙ ſi datur tutor in deſpectū, vt illa-
quearetur, habet excuſationē. ¶ No. ꝙ ille qui promiſit teſtato-
ri adminiſtrare, eò ipſo, ꝙ promiſit, perdit excuſationē, qa fides
ēt hoſti ſeruanda eſt, vt l. j. ff. de dolo. ¶ In gl. j. ibi, vt dictū eſt, vt
hic, dic, & hoc ꝑſumit, niſi recōciliatio interuenerit, vt l. athle-
tæ. §. dat remiſſionem. ff. eod. & hoc obtinet ſm oc. qn̄ eſt gra-
uis, ſecus ſi eſt leuis, vt ff. de alimē. le. l. 3. §. ſi. cum l. ſeq. & qđ ibi
1 no. Bar. & no. gl. in l. licèt. ff. de arbi. ¶ † In ea. gl. ibi, qn̄ interuenit
poſt teſtm̄, dic hoc, ſi ſit grauis, vt ſ. dixi. & dic, ꝙ iſta gl. eſt indu
bitanter vera, qn̄ venit oſtenſa ex parte tutoris dati, quia dans
remiſiſſe vr̄, ſecus ſi ex parte teſtatoris, vt d. §. dat remiſſionem.
Sed gl. vr̄ ſentire idē, ex quacunq; parte veniat inimicitia, qa eò
ꝙ tutor datus ſe excuſat, non vr̄ recipere reconciliationē, nec
fortè deponere aīum iratū. prima tn̄ ſm Io. Fab. eſt magis ami-
ca literæ illius §. tn̄ tene ſecundam per l. 3. §. ſuſpectus. ff. de ſu-
ſpe. tu. ¶ In ea. gl. in ſi. & qđ hic dr̄ de capitali inimicitia, intel-
2 lige, ſi ſit grauis per d. l. 3. §. ſi. qđ ibi Bar. & aduertas, ꝙ † iſte §.
totus loquitur in tutore teſtamentario, in datiuo dic vt j. e. §. itē
ꝑꝑ. & dic vt ibi. Et quamuis ſoleat diſtingui, ex cuius culpa ꝓ-
uenit inimicitia. vt l. pe. in prin. & qđ ibi Bar. & doc. ff. ſo. mat. &
l. ſi merces. §. culpæ. ff. loc. & qđ no. ibi Bar. Bal. & Sal. hic tn̄ non
diſtinguit, quia ſi ex parte creati tutoris ſit culpa, eſt magis ſu-
ſpectus, vnde dato, ꝙ ſe non excuſaret, non tn̄ deberet admitti,
tanquam ſuſpectus, vt d. l. 3. §. ſuſpectus. ¶ Et prædicta ſunt vera,
qn̄ tractatur de repellendo aliquem à iure cōmuni, vt hic: quia
inimicitiæ capitales requiruntur, ſecus ſi tractaretur de priuan-
do aliquem à præmio, vel à lucro, quia tunc ſufficit qualiſcūq;
odioſitas, vt l. in teſtō. ff. de ma. te. niſi probetur pax, & reconci-
liatio, quæ poteſt fieri ēt tacitè in teſtō, relinquendo ipſum tu-
torem in teſtō, vel executorem, vt ſ. §. dat remiſſionem. quę re-
conciliatio ſit, & probatur multipliciter, iuxta gl. j. de inu. §. ſi.
3 & per ſubſequentia merita, vt l. in ipſius. C. fam. erc. ¶ † Vnū no.
a ſm Io. de Pla. ꝙ qui eſt inimicus [a] alicuius, præſumitur ēt filio-
rum, & aliorum de familia & agnatione ſua, vt l. j. C. ſi rec. pro-
uin. & l. 1. 2. & 3. ff. de li. cau. & l. lex Cornelia. in princ. & ꝙ ibi
Bar. ff. de iniur. & qui facit ligā cū inimicis meis præſumit mi-
hi inimicus, vt l. liberi. C. de inof. teſt. ſed ibi Sal. & Bar. in l. lex
Cornelia. ff. de iniur. intelligit & bene hoc procedere ſm cōſue
4 tu. regionis, quia iſta ſunt vera in Tuſcia, ſed non Venetijs. ¶ † Vl
timo aduertas ſm Io. de Pla. ꝙ inimicitia excuſat arbitrū à lau-
b dando, [b] vt l. licèt. ff. de arb. Item excuſat iudicem à iudicando,
& ne quis cogatur ire corā iudice inimico. l. ſi pariter. ff. de libe.
cau. & procuratorē à proſequendo. l. vel exilio. ff. de proc. & le-
gatarium excludit à legato, licèt non excuſet hæredem à teſtō,
niſi aliunde appareat reuocatio teſtamenti, vt l. hæreditas. C. de
his qui. vt indi. & l. ex parte. ff. de adi. leg. & ibi gl. Itē repellit te
c ſtē à teſtimonio, vt l. 3. & ibi gl. in ver. inimicus. [c] ff. de teſtib. Itē
donatarium ingratum à donatione. vt l. ſi. C. de reuo. do. & vide
opti. gl. in l. fideicom. C. de fideicom. & l. ſororē. C. de his qui. vt
indi. & qđ no. Bar. in l. j. ff. de his qui. vt indi. & in l. licitatio. §. ꝙ
illicitæ. ff. de pub. Quæ aūt dicatur inimicitia capitalis, & quę di
cat̄ inimicitia grauiſſima, no. Bar. in l. 3. §. ſi. ff. de adi. leg. ¶ Quali
ter aūt inimicitia probet̄, vide Bar. & Sal. in l. liberi. C. de inof.
teſt. & ad euidētiam vide omninò Bar. in l. cū talib. §. 1. ff. de his
qui. vt indi. & Ang. Bal. Raph & Imo. in l. filio quē pater. ff. de le
5 ga. 1. ¶ † In gl. promiſerat. in ſi. facit ꝙ ſi qs promiſit facere exe-
cutoriā, cogit̄ facere. de quo Cyn. & Bal. in d. l. id ꝙ pauperib.
C. de epiſ. & cle. & no. gl. in l. maioris. §. 1. ff. de fal. & hoc not. Bal.
ibi in l. ex ſnīa. ff. de teſt. tu. ¶ Et tene menti perpetuò id, qđ no.
6 Bar. in d. l. ex ſnīa. de teſt. tu. qđ non eſt † prohibitū notario ſcri-
bere, ꝙ ipſe ſit rogatus de aliqua commiſſione ſibi facta à iudi
ce, vt puta eſt rogatus, qualiter iudex permiſit ſibi vt recipiat
iur̄m talis teſtis abſentis, vel eſt rogatus qualiter iudex cōmiſit
ſibi examinationē teſtium, & ſic aliqđ onus reſpiciens officiū
ſuum. ſed Bal. in l. iuriſiurādi. C. de teſti. & in l. iudices. in ſi. C. de
fide inſtru. tenet ꝯtrium, quia non poteſt eſſe teſtis in facto, &
commiſſione ſua. ſed Ange. in repetitione l. ſciēdū. ff. de verbo.
obli. tenet opi. Bar. & vide etiam Bal. in l. ſi conſul. ff. de adop. &
de iſta q. vide Io. And. in c. cū qd. de reg. iu. in 6. & ꝑ Io. de Imo.
in l. quidā conſulebant. ff. de re iud. & in l. ex conſenſu. in § ſi. in
ver. item adde his quæ dixi ſupra, non credi nuncio. & ibi dixi.
ff. de appel. & communiter tenetur opi. Bar. & quotidie obſer-
uatur in palatijs. facit l. 2. cum ibi no. per Bar. Ang. & dominos
meos. ff. de ſtipu. ſer. quod no.

ADDITIONES.

a Inimicus. Adde Fel. in c. repellantur. in prin. extra de accuſ. & in preę decr. Ale. in 6. vol. conſi. 99. eundem Are. in § ſi. ſupra de cur. circa princ. Purp.
b Laudando. Vide Rom. conſi. 459. ubi ponit, an ſuperuenientem inimicitiā inter duas ciuitates, infringantur priuilegia mutuo conceſſa, & an facta pace reintegrentur.
c Inimicus. Vide Ale. conſi. 33. 3 lib. An autem inimicus reconciliatus poſſit eſſe teſtis? dic. ꝙ poteſt, niſi nona ſit reconciliatio, ut uoluit Rom. conſi. 186.

SVMMARIVM.

1 *Tutor dari poteſt alienigena, qui non eſt de iuriſdictione dantis.*
2 *Index an poſſit dare tutorem de alia ciuitate, quàm ſit pupillus.*
3 *Teſtes an debeant cognoſcere contrahentes.*

Non eſſe autem. ¶ Ex eo ꝙ quis non cognoſcit patrē
pupilli, non excuſatur à tutela. h. d.
¶ No. ꝙ etiam ignotus pōt dari tutor. ¶ In gl. 1. in ſi. iſta gl. facit
1 ad q. Quidam extraneus datur tutor in ciuitate † Bononiæ vni
pupillo, & ille qui datur nullum hic habet domicilium, verum
poſſit dari? & gl. in l. neq;. C. qui da. tu. poſ. dicit, ꝙ non pōt dari
per iudicem, ſed per teſtatorem ſic, ſed Cy. ibi intelligit illam
glo. ſi ille qui datur tutor, non conſentit, aliàs ſic. Sed iſte tex.
cum 1. glo. facit, ꝙ immo valet datio ex eo, quia dicit, ꝙ poteſt
ſe excuſare, excuſatio. n. non competit illi, qui non poteſt eſſe,
vt j. eo. §. minores. facit ad hoc gl. in l. ſi. in ſi. ff. eo Sal i d. l. neq;.
ſingulariter tenet gl. ibi, videlicet, ꝙ alienigena a teſtatore pōt
dari, ſed nō à iudice. & eſt ratio, quia iudex datur reſpectu ſuæ
iuriſdic. ideo ir̄ in ſubditos ſibi, ſed teſtator nullam hēt iuriſ-
dictionem, ideo ita alienigenam, ſicut ciuem ſuum dare poteſt.
Tu dic, ꝙ ſicut pupillus poteſt ſibi domicilium conſtituere co-
ram iudice non ſuo, vt poſſit ſibi dari tutor, ita tutor alienige-
na, qui non eſt iuriſdictionis dantis, poteſt dari tutor indubitā
ter, ſi domicilium in loco ſibi conſtituerit. arg. no. per Bar. in l.
2 1. ff. de tut. & cur. da. ab his. ¶ † Quæro, an iudex poſſit dare tu-
torē de alia ciuitate, quā ſit pupillus? dic ꝙ non, ſed non repertis
idoneis ibi, tunc de alia ciuitate ſub ꝓuincia Præſidi ſuppoſita
dare pōt, ſed non ex̄ prouinciam, vt d. l. neq;. & ibi Sal. licet gl.
ibi, in d. l. 1. dicat ꝯtriū. ¶ Quærit ibi Sal. Pone ꝙ iudex dedit ſibi
non ſubditum, & ille geſſit ſponiè, & ſic ſcienter, dicit gl. in d.
l. neque. ꝙ tenetur actione negociorum geſto. quod eſt verum,
ſm Sal. ibi, ſi aliter decreto non conſentit, ſi autem decreto con
ſenſiſſet, tunc iuriſdictionem iudicis in ſe protogaſſet, vt ff. de
iuriſ. om. iud. l. eſt receptum. & ideo tenet datio, & teneretur a-
ctio tutelę, & ita no. in l. diuus. ff. de tut. & cur. da. ab his. qđ no.
3 ¶ † Et facit iſte tex. ꝙ non eſt neceſſe, ꝙ teſtis cognoſcat ꝯhētes.
ſed ꝯtrium tenet glo. in l. ſi. §. ſi autem dubius. C. de iure delibe.
dic vt ibi per do. ſed dic, ſi teſtis deponit de facto ꝯhentis, debet
eum cognoſcere, aliàs non. vt no gl. & ibi vide dominū meum
Flo. in l. 3. §. 2. ff. de teſti. & per Inn. extra de teſti. c. inquiſitionis.
& c. cum cauſam. vide gl. & Bal. in l. ſi §. 2. C. de iure delibe.

SVMMARIVM.

1 *Inimicitia capitalis quę dicatur.*
2 *Teſtis inimicus culpa eius qui illum ſibi inimicauit, non repellitur a teſtimonio.*

Inimi-

Inimicitiæ. ¶Inimicitiæ capitales ſi reconciliatio non ſit ſecuta, p̄ſtant vacationē a tutela, vel qui
paſtus fuit controuerſiam ſtatus a patre pupilli, hēt vacationē.
h.d.No.ibi,ſi capitales.ꝙ nō oīs inimicitia præſtat vacationem
a munere publico.¶No.ꝙ ille,cui ſtatus cōtrouerſia mota fuit,
nō cogitur fauere filijs eius,qui mouit ſibi cōtrouerſiā.¶In gl.j.
ibi,ſi capitalis.dic vt in auc.ſi qs.§.ſi verò.& qđ ibi no.C.de te-
1 ſti.Quæ aūt dicatur inimicitia†capitalis,[a] vide oīnò Bar.in l.3.
2 & ſi.ff.de adi.leg.quia intelligiꝭ,ſi qs interfecerit cōſanguineū,
vel affinē,vt l.lex Cornelia.ff.de iniur.& idē ſi non occidit,ſed
de capitali crimine accuſauit, vt l.q eū maior.de bo.lib.& idē
ſi nō accuſauit,ſed minatus eſt ſe interſectur ū,vt no.gl.3.in l.li
cet.ff.de arb.facit l.poſt legatum.§. ſunt qui putāt.ff.de his q.vt
indig.¶In ea.gl.ibi,ſm Azo. dic ar.C. qñ lic.ſe ſine iudi.vin.l.j.
& l.ſaccularij.§.ſunt quidā. ff.de extraor.cri.¶In ea.gl.in ſi.dic,
vt dictum fuit ſ.eo.§.item pp inimicitias,quia oīa quę ibi ſcri-
pſi, hic poſſunt repeti, & congruentius. & eſt differentia inter
illum §.& illum,quia hic loquitur de inimicitijs ꝯctis cum pa-
tre pupilli tm̄,ibi de alijs. Item ibi loquitur de teſtamētario.hic
de legitimo,vel datiuo, vt dicit hic gl.¶In gl.itē a pupillorū.in
ſi.ibi.§.amplius.intellige gl. vt ibi,habere,videlicet,ꝙ nō per ca
lumniā,ſiue calūnioſe,& ſtudioſè, fictitieq; mouit quęſtionē,
vt excuſetur a tutela.Quod facit ſi aliquis mouit aliquā accuſa-
tionē ſtudioſè,vt dicatur inimicus, vt pp hoc euitet tutelā, ꝙ
a pp hoc non excuſatur.Quod†præſtat argumentum in teſte,qñ
aliquis accuſat ſtudioſè,& percutit eū alapa,vt tanq̄ ſibi ſit ini
micus excludaꝭ a teſtimonio ꝯ ſe, nō tñ pp hoc repellitur a te-
b ſtificādo.[b] ita dicit Bal.in l.alle.in d.§.amplius.& no.Cy.& doc.
in ſuc.ſi quis productus.C.de teſti.& ibi Bal.& Sal.& ꝓ hoc fa
cit quod no.Bar.in l.j.§.cum quis.ff.de quęſt.& ea.l.j.§ item nu
mero. & §. ſi ſeruus. & pro hoc facit quod habet in ſimili per
Bar.in l.cum tabulis.§.ſi.ff. de his quæ in teſt. delen.& l.j.C.eo.
ti.quod no.Bal.& Sal.in l.liberi.C.de inoſ.teſt.&c.

ADDITIONES.

a Capitalis. Vide Bal.conſi.439.1.lib.
b Teſtificando. Vide Io.And. in c.ſi.de teſtib.

SVMMARIVM.

1 *Minor adminiſtrans læſus reſtituitur.*
2 *Septuagenarius iudex eſſe non cogitur.*
3 *Aetas,nec numerus excuſat a muneribus patrimonialibus, vel mi-
ſtis cum onere.*
4 *Minores ab excubijs non excuſantur.*
5 *Milites hodierni an a tutela excuſantur, & an alijs ſuis iuribus
vtantur.*
6 *Omnis electus & promotus epiſcopus, & monachi,an poſſint cogi ad
tutelam.*

Item maior. ¶Maior 70. ann. a tutela ſe excuſat, minor
25.volens nō admittitur,idem in milite mi
litante.h.d.¶No. ꝙ antiqtas prę̄ſtat vacationē a munere publi-
co.¶No.ꝙ interdictū eſt minori 25.ann.aſpirare ad munus pu-
blicum.¶Not.ꝙ qñ nominatio non tenet,non eſt opus excuſa-
tione.¶Not.ꝙ incongruum eſt illi,qui non eſt idoneus,& ſuffi
ciens in adminiſtratione ſuorū bonorum,cōcedere adminiſtra
1 tionē aliorum.¶†Nu.ꝙ de iuris præſumptione, minor nō præ-
ſumitur eſſe ſufficiens in adminiſtratione bonorū,& iō ſi admi
niſtrat,& lædatur ēt facilitate ſuæ ętatis,licet eſſet dolus aduer
ſarij,reſtituꝭ, vt l.ſi.& ibi gl.& doc.C. de in int.reſtit.mino.l.nā
poſteā.§.ſi minor.& ibi per Bar.ff.de iureiu.¶No.ꝙ q eſt ſub gu
bernatione,& protectione,& defenſione aliena,nō pōt,nec de
bet aliū ſub protectione ſua habere,vt hic, & l.ſic eueniet.ff.de
adul.¶Not.ꝙ miles armatæ militiæ militans nullo modo ēt vo-
lens,poteſt admitti ad tutelā,quia armis debet vacare.¶In glo.
2 70.ibi.§.minorem,qñ autem requiratur annus completus,[a] vel
ſufficiat cœptus,vel qñ tempus requiratur de momēto ad mo-
mentum,dic vt ibi per gl.& Bar.& doc.¶In ea.gl.ibi.l.ſi.lib.10.
3 dic ſm Io.Fab.† cū iudicare ſit munus perſonale , ꝙ maior 70,
an.non poteſt compelli iudicare , nec ꝙ ſit iudex.facit l.mune-
rum.§.iudicandi.ff.de mun. & ho. quia maior labor eſt in iudi-
ce,q plura habet agere,& in plures,q̄ in tutore,ſm Iac.de Are.
& Pe.idem videtur in aſſeſſore,vt l.2.C.de proxi.ſac.ſcri.lib.12.
& idem in iudice delegato, vt C.de aduoc.di.iudic.l.ſancimus.
la j.ſed in teſte eſt ſecus , quia maior fides adhibetur ſenibus , q̄
iuuenib.vt l.cum quid.ff.ſi cer.pet.& ibi not.per Sal.facit quod
3 no.in l.inuiti.ff.de teſt.dic vt in d.l.cum quid.¶†In ea.gl.fin.dic
a munerib.aūt p̄rimonialib.vel mixtis cum onere,nec ætas nec
numerꝰ excuſat, vt ff.de vac.mu.l.2.§.numerus.& ibi gl.¶In gl.
ſiant.in ſi.ſed ab alijs munerib.pſonalib.in quib.non cadit cōſi-
4 lium magis,vel diſcretio, †vt facere cuſtodias ſup muris Bono
nię tpe guerrę,uel ꝓ ciuitatē facere excubias, non excuſaꝭ mi-
nor,dummodò ſit adultus , dummodò nō ſint ſcholares q in ci
uitatib.proprijs nō grauanꝭ cuſtodijs , vel aliis munerib. pſona
lib.niſi eſſent maiores 25.anno. quaſi Imperator exiſtimet, ꝙ
amplius nō addiſcēt,iſte eſt tex. & ibi Bar.in l.1.C.q ætā.vel ꝓ-
feſſio.ſe excuſant.lib.10. ¶In gl.& in milite.ibi,in militis exiſtē
te. ex quo no.ꝙ cum milites noſtri temporis non ſtent in exer-
citio militari, ꝙ non gaudēt dicto priuilegio, immo inuiti pñt
dari tutores. de quo per Cy. in l.1.C.de iur.& fac.igno. & per
Bar.in l.filiusfa.§.veterani.ff.de procur.dicit tñ Sal.in d.l.1.ꝙ ſi
5 rō,& cā q̄ eſt in concedendis priuilegijs veris militibus, vt † ꝙ
vacent armis circa protectionē reipub. vt d.l.pe. reperiatur in
b militib.noſtri tpis,[b] tunc gaudebūt priuilegio antiquorū mili-
tum;& ſic potius conſideratur rō,& cā priuilegij, q̄ creationis
modus,aliàs nō gaudebunt. Sed priuilegiū ne poſſint torqueri
militib.conceſſum,vt l.milites.C.de quæſt.cōpetit ēt militibus
noſtris tpis , qs illud rōne dignitatis, & nobilitatis conceſſum
eſt, vt ibi patet Bal.in l.1.C.q bo.ced.poſ.dicit,ꝙ licèt noſtri mi
lites habeant inſignia veteris obſeruantiæ,tñ habēt inſignia no
uæ obſeruantiæ,quæ loco veteris ſuccedit,ut in c.tranſlato. de
cōſt.in antiquis. & iō non pñt carcerari ꝓ debito,iō non indi-
gent beneficio ceſsionis.dic vt ibi per eum,& adde quæ dixi ſu
pra in proœ.in prin.& ꝙ dicā j.de teſt.mil.§.ſi. ¶In ea.glo.in ſi.
dic,& vide ſimilem gl.in l.pe.ff.ex qui.cau.ma.No.ergo,ꝙ mi-
lites militantes hñt vacationē a munere publico,immo volētes
non admittuntur. Sed remiſſi a militia, an & qñ a quib.habeāt
vacationem, vel non, hꝭ in l.ſed & milites. ff.eo. dic vt ibi no.
6 gl.& doc. ¶†In gl.volens,in ſi.dic ꝙ Iac.de Are.& Pet. dicunt,
ꝙ hoc nulla lege probatur , quod dꝭ de quarto gradu . in d. §.
presbyteros. ſed pōt probari per auth.licentiam. C.de epiſc.&
cler. hodie verò immutatum eſt de iure cano. quia omnis ele-
ctus,& promotus epiſcopus,& monachi,poſſunt ſuſcipere tu-
telā ex cā pietatis.86.diſt.c.perueniet.16.q.1.c.generaliter.non
tamē coguntꝭ,niſi pro miſerabilib.perſo. qñ alius tutor non in-
uenitur.d.c.peruenit.& ſic dēt intelligi. 21.q.3.Cyprianus. ſed
Io.de Pla.dicit,ꝙ ſicut ſucceſsio procedit hodie vſq; ad 10.gra-
dū, vt no.gl.in Auth.de hęr.quę ab inteſt.§.ſi verò neq; fratres,
ꝙ etiā vſq; ad dictū gradū procedit tutela,quia tutela datur il-
li,q ſuccedere poteſt. vt l.1.§.1.ff.de teſt.tut. quod credo verū.

ADDITIONES.

a Completus.Vide Inn.in clem.hi qui.de ætate,& qualit.
b Noſtri temporis. Quòd milites huius temporis gaudeant priuilegiis anti-
quorum tenuit Rom.conſi.456.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitates quæ ſint propter ſtudium muneribus uacantes.*
2 *Priuilegio ut quis gaudeat, oportet quod ſit in matricula de-
ſcriptus.*
3 *Doctores iuris,quibus priuilegijs gaudeant.*
4 *Doctor multa ſcientia habet vacationem a tutela.*

Item Romæ. ¶Docentes Grāmaticā, vel Rethoricā,vel
Medicinā,vel Romæ,vel in pr̄ia ſua , inter
numerū deputatū excuſanꝭ a tutela.h.d. ¶ No. ꝙ iſti docentes
artē triuialē, hñt vacationē a munere publico pſonali. ¶In glo.
ibi,itē ſi in pr̄ia ſua,vt hic ſubiicit. No.ꝙ nō hñt vacationē,qui
legūt alibi,quā Romę,vel in pr̄ia ꝓpria,qa nō eſt in oī loco cō
ceſſum legi leges publicè,vt dicaꝭ ſtudiū vniuerſale,& priuile-
giatū,ſed in aliquib.ciuitatib.tm̄, vt ē tex. & ibi gl.in ꝓę.ſſorū.
5 §.hoc aūt.inter quas eſt ciuitas †Bononię,ciuitas Papię,ciuitas
Peruſij,de quo ēt p gl.in l.ſed & reprobari. §.1. ff.de excuſ.tut.
& in rub.C.de ſtudi.lib.vrb.Ro.l.11.& in l.ſi.in prin. C.de teſt.
Sūt ēt aliquę ciuitates, q̄ hñt, vel ex priuilegio ſpāli, vt ciuitas
a Senarū,& Ferrarię,vel ex antiqua[a] ſciētia,& patientia princi-
pis,ita dicit Bar.in l.ſed & reprobari.§.Grāmatici.ff.eo.Quędā
ēt ciuitates erant,q̄ hñt ex priuilegio ſtudiū, vt eſt amena ciui-
tas mea Aretij,vbi ēt fuit laudabile ſtudiū, vt clarè patet in ꝓę-
mio operis Goffr.quod opus ibi actu legēs perfecit, & tñ p nō
vſum per 10.annos,perdidit tale priuilegiū doctorandi,ēt ſtu-
diū generale habēdi,& exercēdi, ita dicit de dicta ciuitate mea
Aretij Bar. in d.l.1. ff.de nundi. & qđ dicaꝭ ſtudiū generale no.
Pet.

ADDITIO.

a Ex antiqua. Vt ciuitas etiam mea Mediol.quæ ex antiqua conſuetudine ha
bet ſtudium generale, ideo conſuluit Bal. conſi.26. 2.lib.ꝙ reſcriptum non
dicitur ſubreptitium , licet quis dixerit ſe ſtudere in iure ciuili , & tamen
non ſtuduerit Bononiæ,vel Peru.vel Mediolani.

Pet.de Anc.ī cle.dudum. ī prin.de ſepul.dic,vt ibi.¶In ea.gl.ibi,
l.ſi duas.§.ſi.dic,& ꝙ ſint deſcripti in matricula.ut ibi patet, nā
2 ad hoc vt † qs gaudeat priuilegio artis,oportet,& ꝙ ſit ī matri
a cula ᵃ deſcriptus,& ꝙ ſit in oumero conceſſorũ,& artem bñ &
b ſolicitè exerceat, ᵇ vt l.ſcrinarios . & ꝙ ibi doc.Bal.& Sal.C.de
teſ.mil.dic,ut ibi ꝑ eos.& habeť in l.ſub prætextu.C.de ſacroſ.
3 ecc.¶†In ea.gl.ibi,l.iuriſperitos.no.ꝙ legum doctores vñr dete
rioris cõditionis,q̃ Grammatici,vel Medici, q̃a etiam legentes
in patria,nõ habent vacationẽ a tutela, quam habent Grāmati
ci in patria docentes. Dic,ꝙ ratio eſt,q̃a legum doctor ꝑſumi-
tur melius ſcire gerere tutelá, q̃ Grammatici,vel Medici,& ſic
fauore pupilli fuit introductũ. ſed licèt a tutela nõ habeant va
cationem (vt ſ.diai) tamen gaudent decem priuilegiis, q̃a ex-
cuſantur tam a munerib.perſonalib. q̃ ēt realib. & ēt patrimo-
nialib. vt l.medicos.& ibi gl. C.de profeſ. & medi.lib.10. Secũ-
dò,q̃a inuitus ad iudiciũ trahi, vel exhiberi nõ dēt , ēt in caſu,
quo aliàs poſſet trahi, vt d.l.medicos. Tertiò , q̃a hēt iuriſd.in-
ter ſcholares ſuos ſaltē nõ clericos, & nolētes.in auc.habita.&
ibi no.C. ne fil.ꝑ pat.& in proœ. ſſorum.§.ſi. Quartò , q̃a cum
q̃d ꝑ præſidē ſcribiť,nõ frater, ſed pater vocãdus eſt, alias pœ-
nā arbitrariā incurrit, vt C.de offi. diuer.iud.l.2. Quintò, ꝙ ei
ingredienti curiā principis, non debet denegari ingreſſus , ſed
admitti debet,ēt ad ſecreta iudicia,vt C.de offi.di.iud.l.fin.§.1.
Sextò, q̃a eius teſtimonio ſolius crediť ſup peritia diſcipuli.C.
de aduo.diue.iud.l.nemini.& ēt ſup uita & morib.1 a.q.3.c.ſi.&
ibi no. Septimò,q̃a vehiculis põt uti in vrbe,in qua eſt Impera
tor,vbi aliás non poſſet. C.de vehi.l.1. lib.12. Octauò, quia ex
quo per 20. annos legit in ſtudijs generalibus, vt eſt Bononiæ,
& Papiæ, & habeat aliquas alias qualitates, de quibus in d.l.1.
eſt vicarius imperij, & ęquiparatur comiti, & duci. C.de pro-
fe.quæ in vrbe Conſtanti.l.1.lib.12. & vide Bar. & glo.de quo
etiam diai in l.ſtipulatio. §.ſiue autem. ff.de no.ope.nunc. No-
nò,quia contra ludos venios exercentes eſt executor, vt no. in
procem.ſſorum.§.illud. Decimò,quia eius interpretatio eſt ꝓ-
babilis,& ei ſtatur, niſi inquantum iuri obuiaret, ut in clem.1.
extra de poſtula.prælat. & C.de legi.l.1. Iſta ſunt verba Pet.de
Ancha.in cle.2.de magi.&c. ſed Bar. in d.l.medicos.dicit,ꝙ ad
hoc vt gaudeat dictis priuilegijs, de q̃b.ſup.opus eſt, vt ſit actu
legēs,quod credo verũ,nc nib.doctorib. operā literis nõ ꝑſtan
4 tib.dicta priuilegia intelligantur eſſe conceſſa. ¶†In ea.glo.ibi,
multũ diſciplinati. no.ꝙ doc.multæ ſciẽ, quãuis non legant in
pr̃ia propria, tñ hñt vacationē a tutela, q̃a vt dicit ibi Bal.vbi-
cunque legant,ſunt decus,& ſplendor patriæ ſuæ.Et quomodo
debet examinari doctor,& per quod, & quomodo debeat ap-
probari,vide l.1.§.aduocatos.cum gl. ff.de var.& extraor.cog.

ADDITIONES.

a Matricula. Adde Pan.in c.1.in ſi.extra de iud. Bal.in procem ff. vide Bert.in l.legatis ff.de leg.5.Alex in l.matriculam.C.de agen.in re.lib.12.Pnip.

b Solicitè exerceat. Ex iſto no.quòd matriculatus in aliqua arte,non exercens artem,non debet gaudere priuilegio illius artis, nn.etiam in l. petitionem. C.de aduo.diuer.in l.ſemper. ff.de iur.immun. vide Bal. in authen.habita. C.ne fil.pro pat.in 5.col.

SVMMARIVM.

1 *Proponens unam exceptionem ex pluribus ſibi competentibus cum proteſtatione, ſaluis ſibi alijs, an arctetur ad illam tantum probandum.*
2 *Dilatione data alicui, vt aliquid faciat, quando facere debeat.*
3 *Tutor ſciens ſe nominatum, ad quid teneatur, ut a tutela liberetur, & num 4*
4 *Tutori excuſando, an tempus currat.*
5 *Tutori, qui propoſuit plures excuſationes, & non probauit, niſi unã, an ſufficiat.*

Qui autem. ¶Proponens vnam excuſationē , & non ꝓ-
bans,põt intra ſtatuta tpa aliam proponere
& ꝓbare.h.d.¶No.ꝙ q̃ hēt plures excuſationes,& plures exce-
1 ptiones, nõ cogiť eas ſimul ꝓponere. ¶†No.ꝙ habēs plures ex
ceptiones,& vnā proponens, & nitēs illā ꝓbare, non vr̃ tacitè
arctari ad illam tm̃ defenſionē,ſiue exceptionē, neq; alijs renũ
tiare.Cautela tñ eſt,ꝙ proteſtetur ſaluis ſibi alijs excep. vt c.pa
ſtoralis.extra de exc.& in c.q̃m ꝯ.de proba.& no.Bar.in l.ſcire
oportet.§.ſcire.ff.de excu.tu.& no.Bal.& Ang.in l.Titiæ textο-
2 res ff.de leg.1.de quo vide quæ latè dicā in rub.j.de exc.¶†No.
ꝙ q̃n alicui dať aliqua dilatio, vt intra certũ tp̃s aliquid faciat,
ſufficit ꝙ intra tp̃s,vel in principio,vel in medio,vel in fine fa-
ciat, ſecus ſi ſtatuereť tp̃s , in quo cõpareat, vt tali die, q̃a illo-
met die,& nõ intra tp̃s dēt cõparere, vt l.2.& ibi Bar.C.de tēp.
app.Sed ī caſu hu9 l.q̃n ītra tp̃s facit,dēt pars citari.de quo latè
ꝑ Bar.& Ang.& Io.Imo.ī l.q̃ añ calē.ff.d̃ ver.ob.de quo vide q̃
ſcribo j.de act.§.ſi minus.vbi pono materiā dilationũ.¶In gl.j.
ibi,ꝑ litē.§.j. & ꝓ euidētia huius §.ſcire debes,ꝙ ex quò tutor
3 ſcit ſe noīatũ, † dēt venire ad iudiciũ intra quinquaginta dies ,
& excuſationes,ſi quas habet, ꝓponere, aliás non auditur.ff.de
excu.tu.l.ſcire.§.10.& intra quatuor menſes ꝓſequi, vt j.§.pro
xi.& iudex debet ad ſe vocare pupillos, & alios,q̃ eos defende
re volunt,& dare curatorem ad hoc,vel per ſe audire,ut l.1.C.
de tēp.app.& ꝙ ibi gl.& doc.¶Extra gl.oppo.& vr̃ ſm Io.Fab.
4 ꝙ quinquaginta dies nõ currãt,ex quo proſequitur alterā † ex-
cuſationē,vt C. de inof. teſt. l.ꝯ maiores. ſed rñdeo, ꝙ vbi tp̃s
ꝑfixũ eſt ad aliquid faciendũ, ſi plura ſunt remedia, q̃ quis põt
ſimul proponere, & proſequi ſimul, tũc tp̃s non currit,ut ibi,
niſi ſcienter,& calũniosè ꝓſequať primò ius,quod nõ compe-
tebat ſibi,quia tunc currit,vt l.cũ quidā.ff.de bon.poſ.& ſi ꝑ ca-
lũniosè petere vr̃,ex quo ſuccũbit.ff.de admi.tu.l.tutor vel cu-
rator. niſi aliás de bona fide appareat,arg.ff.eo.l.qui teſtamēto.
§.ſi. Sed quid ſi primo caſu ignorauit ſibi ius competere, vr̃ ꝙ
debeat admitti,non obſtante lapſu temporis.ff.de pæt.hęr. l.Lu
cius. & ita vr̃ , ꝙ hoc caſu debeat admitti poſt quinquaginta
dies,vt no.in ſimili.C.de excep.l.pręſcriptiones.& extra de ex
cep. ca. paſtoralis. ſed hoc non vr̃ verum in caſu huius §. quia
fortè de nouo eſſet accuſatio nata,poſt lapſum tp̃is non poſſet
proponi,& hoc totum fauore pupilli,aliás deberet admitti,ſi-
5 ue tp̃s eſſet præfixum a l.ſiue ab homine. ¶†Quid autem ſi plu-
res excuſationes propoſuit,& unam tm̃ probauit? dic ꝙ ſuffi-
cit,ſi proteſtatus eſt, ꝙ ſe non arctauit ad probandum, niſi ne-
ceſſaria, de quo in c. licet cauſam, extra de prob. & plenè per
gl.in l.circa.ff.de prob.& plenè per Bar.& Imo.in l.diuus. ff.de
re iud. Vel ēt fortè poſſes dicere, quamuis non appoſuerit di-
ctam clauſulam,quia non poteſt dici reus, ꝙ ſufficit, ſi proba-
uerit unam cauſam excuſationis, arg.no.in l.circa.ff.de proba.
& facit l.3.ff.de appel.& quod ibi per gl.& doc.& ibi ſcripſi.&
facit gl.& ibi Bar.in l.ſi qs ad exhib. ff.de excep.rei iud.cogni.

SVMMARIVM.

1 *Tempus utile, quando currere incipiat.*
2 *Tutores quod tempus habeant ad peragendum cauſas excuſationis a tutela, & ad finem perducant.*
3 *Receptans bannitum quem publicè bannitum ſciebat, an poſſit ſe de ignorantia excuſare.*
4 *Excuſatio tutoris, an ſit in ſcriptis proponenda.*

Qui autem excuſare. Conſtitutus intra centeſimũ
lapidē hēt quinquaginta dies
ad proponendum excuſationes a die ſcientiæ. Cõſtitutus verò
vltra,habet unam diętam pro quolibet 20. miliari , & 30. dũ-
modo non ſint pauciores quinquaginta.h.d. ¶No.ꝙ a nomina
tione a munere publico non appellatur.¶No.ꝙ nominatus ad
munus publicum habet facultatem ſe excuſandi,dummodò in
tra quinquaginta dies proponat excuſationem.¶No.ꝙ tp̃s ꝑfi-
1 xum ad excuſandum eſt continuũ. ¶†No.ibi,ex quo cognoue-
rit.ꝙ tp̃s licèt ſit cõtinuum ā l.vel ab homine,alicui ſtatutum,
currere incipit a die ſcientiæ , & ſic a principio , & ſic quò ad
quid dr̃ eſſe tp̃s utile,vt a die ſcientiæ incipiat,& quo adᶜ proſe
cutionem dr̃ eſſe continuum. facit q̃d hr̃ , & quod ibi ſcripſi ,
& ibi gl.in l.2.§.dies.ff.quando ap.ſit.Quod facit ad id ꝙ dr̃,ꝙ
ſi dantur 10. dies ad appellandum a die latę ſniæ , ſupple , &
2 ſcientię,ᵃ vt hic.ita ēt dicit gl.in auc.hodie.C.de app & optimè
facit gl.in c.concertationi.extra de app in 6.Qualis debeat eſſe
talis ſciētia?dic ut ibi,& diai in §.dies. ¶No. ibi, qualeſcunque
fuerint dati.ꝙ omnis tutor,& teſtamentarius, & legitimus, &
datiuus põt ſe excuſare.¶No.ꝙ dietæ computant a 20. milia-
ri.cõcor.l.1.ff.ſi quis cau.& quod ibi no.¶No.ibi,amplius 30.
ꝙ non tm̃ datur tp̃s, quo poſſit ad locum veroſimiliter perue-
niri,ſed ēt longius tp̃s datur, vt poſſit aduocatos, ꝓcuratores,
& alia concedere,& præparare. ¶No. ex ſi. ꝙ inductum ad di-
minutionem non debet producere augmentum. facit l. legata
inutiliter.ff.de le.1.& ꝙ ibi per Bar.& doc.¶In gl.appellãt.ibi,
§.ſi quis tutor. ille §.ſoluit cõtrarium, & quare magis appellatur a
munere publico authoritate & utilitate, quám a tutela, ponit
Cy.Bal.Sal.& alij in l.hi qui ad ciuilia C.de appel.ſed Bar.in d.
§.ſi quis tutor.dicit,ꝙ ideo a nominatione a publico authorita
te,& vtilitate appellať,vt citius finiatur,& per pñs citius cõſu
lať reipub.vbi uertitur maius periculũ,facit q̃d no.gl.in l.1.in
fi. C.de temp.app.tu ēt dic,vt etiam ſcripſi in d. §.ſi quis tutor.
¶In gl.

ADDITIO.

a Scientiæ.Adde Ang.conſi.301.

a ¶In gl.intra qnquaginta dies.ibi,l.qnquaginta.dic,q †qnatuor
menſes habent, vt peragant cām excuſationis.i.ut perficiāt, &
ad finem pducant,& niſi proſequentes ꝯdicāt, aut facto aduec
ſatij ſint impediti.vt ibi,ſm Rayn.& Bar.& vide ibi Bar. de vir
tute huius verbi,peragant. ¶In glo.cognouerit,in fin.not.q in
dubio præſumitur ignorantia,vnde qui vult dicere de ſciētia,
a debet illud probare;niſi publicè[a] ſciebatur, vel in ꝯta vbi ver
ſat̃ tutor,vt hic gl.& ſimilis eſt gl.in d.l.ſi tutor.C. de peric. tu.
Et vtrum ſcientia, vel ignorantia præſumat̃? vide ſingulariter
Bar.in l.q Romæ.§.duo fratres.in verſ.3.qro,an ſit verū,q fra-
3 tres &c.ff.de ver.ob.& in l.is poteſt.ff.de aeq.hær.†Quod facit,
ſi quis receptauerit bannitū, quē publicè bannitum ſciebat, q
receptans non pōt ſe excuſare,q ignorabat l.1.& ibi gl.& Bar.
ff.de recep.vide q̄ ſcripſi in trac.meo maleſi.in gl.& veſtem cœ
leſtē abſtulit.In gl.excuſare, ibi in ſcriptis per libellum. No. q
licèt libellus ſit dandus in ſcriptis,ut Auct.offeratur.& Auct.li-
bellum.C.de lit.cont. de quo dici in §.dupli.j̃. de act. tñ exce-
4 ptio ſatis eſt, q verbo † coram iudice ſedente pro tribunali p-
ponatur,& per notarium actorū in ſcriptis redigatur. per illū
§.oportet.quod no.& ita vult ibi Bar.de quo vide quod ſcripſi
j̃.de exce.& vide Bar. in l.1.ff.de excep. & idem in propoſitio-
ne excuſationis,licet ſit per modū libelli, oportet q in ſcriptis
redigatur,vt ibi. Quod intellige verum,niſi a principio appa-
reat ꝯdictor, & petat in ſcriptis fieri,tūc licèt tale iudicium ſit
ſummarium,& parui præiudicij,tñ debet talis qualis petitio in
ſcriptis fieri, vt no.Cy.& doc.in l.ſi.C.de edic.di. Adr.tol.& no.
in cle.ſępe,de ver.ſig.& no.Bar.in trac.ad reprimendū.in verſi.
ſine figura iudicij.dic vt ibi. ¶In gl. 10.millium. in ſi.dic ut no.
gl. Bar.Bal.Ang. in d.l. 1.ff.ſi qs caut. & quomodò computetur
via,& quæ via ſit tenenda,ibi ponit Bart.Ang. & Io.de Imo.in
l.continuus.§.cum ita.ff.de verb.ob. Ego dixi ſ̃.de iuſt. & iu.§.
2.dic ut ibi,& uide Bar.in l.1.C.de cur.pub.lib.10.

A D D I T I O.

a Publicè. Vide Rom.conſi.59.& q no.uoluit conſi.481.

S V M M A R I V M.

1 *Tutor ſimpliciter datus, an intelligatur datus vniuerſo patrimonio.*

Datus autem. ¶Tutor ſimpliciter datus vr̃ datus ad to-
tum pr̃imoniū ſecundariò, vbicunq; ſit
ſitum.h.d.¶De hoc plenè per Bar.in l.de pupillo.ff.de tut.& cu
ra.da.ab his.& per Cy.& doc.in l.1.C.ubi tu.uel cu.pet.& ego
plenè dixi ſ̃.quib.mod.tut.§.ad certū.& ſ̃.qui.da.tu.po.§.certę.
1 Et conclude, q in tutore † dato in teſtō non vr̃ dubium, q da-
tus vr̃ ad totum patrimoniū,vt l.nō ſolum.§.& qui teſta.ff.eo.
& ibi omninò uide Bar.in hac materia. ſed de dato a iudice eſt
dubium,q gl. in d.§.& qui teſt. dicit,q nō tenet datio quò ad
res, quæ nō ſunt in territorio dantis,vt ar.l.extra territo.ff. de
iur.om.iu.& l.cū unus.§.ſi.ff.de bo.auth.iu. poſ. & in l.2. C.eo.
vbi omninò vide Sal.in ꝯtrium vr̃ caſus in l.magis puto.§.illud.
ff.de reb.eo.& in hoc reſidet Dy.& Cy. & Bar. in pdictis locis,
dicaris, vt ſ̃.remiſſiones dedi, & iſtud teneas,quia ſatis eſt,q iu
dex ille habeat perſonam tutoris ſubiectam,& ita perſonā pu-
pilli,licèt non oīa ſua bona,q principaliter datur perſonæ, ut
l.in copulandis. C. de nup. & q uenit ſecundariò, & in conſe-
quentiā non attendit̃, ut l.ſi qs nec cām. §.1.ff.ſi cer.pe. facit c.
acceſſorium.de re.iu.lib.6.& vide Sal.in d.l,1.vbi pe.tu. in 2.q.

S V M M A R I V M.

1 *Curator eſſe non cogitur quis illius, cuius fuit tutor.*
2 *Intellectus l.ſi libertus.§.pe.& § nequaquam ff.de excuſ.tut.*

Qui tutelam. ¶Qui tutelam alicuius geſſit, nō cogitur
poſtea eiuſdem pupilli eſſe curator. h. d.
1 ¶†No.q qui fuit tutor cuiuſdam pupilli,inuitus nō compellit̃
eſſe curator,ſed uolens admittitur;& ſic no.q tutor eiuſdē pu-
pilli poſteà facti adulti,pōt(ſi vult)poſtea eſſe curator.¶No.q
curator non datur inuitus a teſtatore in teſtō.¶No.q ſufficit,ſi
cui vel in paucis amici laboribus conſulatur.¶In gl.non cogē-
dum.in ſi.ſed contra hanc gl. opp.de l.libertus.§.pe. & §.nequa
2 quam.ff.eo.ti.† vbi dicitur,q libertis non eſt ablata excuſatio.
dic,aut iſte libertus fuit per patronum liberatus ſponte,& tūc
habet locum d.l.libertus.ff.eo. Et ſoluit gl. aut fuit liberatus ra-
tione fideicommiſſi,vel quia fuit emptus propria pecunia, &
tunc poteſt ſe excuſare,ita loquitur contrarium.

S V M M A R I V M.

1 *Vxor quot patrimonia habeat, & an illorum maritus ſit legitimus adminiſtrator.*
2 *Maritus an poſſit uxori ſuæ eſſe curator. vel procurator. et nu.3. et 4.*
3 *Differentia inter procuratorem & tutorem.*
4 *Vitricus poteſt eſſe tutor, vel curator priuignæ ſuæ, & ſocer curator nurus ſuæ.*
5 *Abſens & ignorans an poſſit dari curator.*

Idem reſcripſerunt. Maritus ēt ſi ſe immiſcuerit in
cura uxoris ſuæ, hēt excuſatio-
nem.h.d.¶No.q maritus non poteſt eſſe curator vxoris ſuę,&
multò minus tutor, quia non poteſt tūc eſſe uxor, ac ēt poſtea
interdictum eſt tutori pupillam ſuam olim in uxorem aſſume
re.Not.q ille qui habet excuſationem a munere publico, & ip
ſum aſſumit, non allegata excuſatione, excuſationum benefi-
cium perdit. quod no. ¶In gl.maritum.in ſi. no. q ſtatutum in
vxore habet locum in ſponſa, & eꝯ facit quod no.in l.2. §.ſi.ff.
de pri.cre.& l.lege Iul.ff.de fun.dot. & quod ego dicā j̃.de act.
§.fuerat.¶In gl.curatorē.ibi,l.maritus. dic,q triplex pr̃imoniū
1 (vt ſic loquar)hēt vxor.†Primò dotē, & in his maritus eſt dñs,
& diſponit,& agit,& conuenitur vt dñs, ut l.doce ancillam.C.
de rei ven.quod no.Secundò bona paraphernalia,q̄ mulier vl-
tra dotē habet,& dat marito,ut l.ſi ego.§.1.ff.de iu.do. & in his
maritus eſt legitimus adminiſtrator,& ſine aliquo vxoris māda
to agere,& cōueniri pōt, vt l.ſi.C.de pac.cōuen. & qđ ibi p gl.
& doc.Tertiò habet bona, vltra dotem,q̄ ſibi reſeruat,& nō cō-
cedit marito, & in his maritus nō eſt legitimus adminiſtrator,
ſed opus eſt,ut ab vxore procurator cōſtituat̃.& iſte eſt pprius
caſus in l.maritus.C.de proc.facit l.ſi.in prin.cū ibi no.p Bar.ff.
ad l.Fal.vel in his, vt cōiuncta perſona,cauendo tñ de rato noīe
vxoris agere pōt,ut l.3.§.1.ff.iud.ſol.q̄ no.ita dicit Iac.But.in d.
2 l.maritus.& uide Bart.Cy.Bal.& Sal.in d.l.maritus. ¶†Quæro,
vtrū maritus,licèt nō poſſit eſſe curator gñalis,ut hic,an poſſit
eſſe ſpecialis ad unā cām ītū?& Spe.in ti.de cura.§.ut aūt.in ver.
nunquid uir.tenet q ſic.& uide Bar.in l.1.in ſi.ff.eo. & in l.ma-
ritus. C.de proc. Sed Sal.tenet contrarium,quia eadem ratio eſt
in ſpeciali, ſicut in gñali, ideo non debet admitti, ut l. illud. ff.
ad l. Aquil. & ſic tm̃ imminet periculū in particulari,quantū in
vniuerſali.& hoc tenet Iac.& Bal.qđ approbat Sal.per d.l.mari
tus.C.qui da.tut.pol. q̄ loquitur indiſtinctè; tñ quia ēt curator
ad litē per eam poteſt reuocari,quia ab ea nō eſt datus,ſecus eſt
in procuratore,tū quia etiam lis,ad quam curator eſt datus,po
teſt eſſe magni præiudicij,tùm ēt quia de datione procuratoris
cauet̃ l. ſed nō de curatore, & uxori nō expedit, vt maritus ad
eius litem curator det̃,cum poſſit eſſe procurator p eius con
ſtitutionem, & iſta opi. vr̃ meliſſi de iure procedere,licèt fortè
opi.Bar. pp eius auhtoritatē obſeruaret̃ in practica. ¶In gl.ex-
cuſare.ibi,omnia ſibi remitterent.ſed hęc rō reprobat̃, q eadē
rō poſſet locum habere in procuratore, & tñ pōt eſſe procura
tor.vñ Bar.in d.l.1.§.ſi.ff.eo.poſt aliquas alias rōnes reprobatas
3 dicit,q rō eſt,† q a reuocatio pcuratoris pendet ex mero, & li-
bero arbitrio ipſius domini, vt j̃.mand.§.item mandatum. ſed
tutoris, vel curatoris officiū nō finit̃,niſi certis modis.vt ſ̃.qui.
mod.tu.ſi.p totū.igit̃ &c.& licèt aliqñ tutor, vel curator reuo
cet̃,reuocat̃ cū infamia, vt j̃.ti.1.§.ſuſpectus. & ſic ſcandalum
orireť in mr̃imonio, qđ eſſe nō debet.ar. l.2.C.ne ſi. do.den.iſta
ſunt verba Old.licèt Ray.ibi approbet in d.l.maritus. qđ not.
4 ¶†In ea.gl. ibi, p totū ti.dic,q licet maritus non poſſit eſſe tu-
tor,vel curator ſponſæ,vel vxoris ſuæ,ut hic,ēt ſi vxor ſit mē
te capta, vt l. virū.ff.de cu.fu. debet tñ petere alium poni loco
ſui.vt l.ampliſſimi.s.rñ.C.eo.tñ vitricus pōt eſſe tutor,vel cu-
rator priuignę ſuę, ut C. de ꝯ. ind.tu.l.fin.itē ſocer pōt eſſe cu-
rator nurus ſuę,ut l.licet. C.de excu.tu.& l.cū pponas.C.de in
* terd.ma.vtilius tñ eſt vt ponat[*] alium loco ſui,ne labē infamiæ
5 incurrat, vt d.l.licèt. ¶†In ea.glo.ibi,ignorans.no. q abſens &
ignorās pōt dari curator.Sed ꝯ,q a curator non pōt dare,niſi p̄-
ſens,ut l.3.§. ſi pupillus. ff.de tu. Sol. q ibi loquit̃ in curatore,
q datur pupillo ad litem, ſecus in curatore qui datur impube-
ri,q eſt munus publicum, quod datur inuito ſecundū Dy.pro
hoc ff.de cur.bo.dan.l.2.Itē ſi datur inuitus, ergo & ignorans,
ut l.q. pōt.ff. de reg.iu.& hoc tenet Bar.in l.illud.ff.de tu.& cur.
da.ab his.& hoc tenet gl.in l.3.in prin.ff.de.cur. bo.dan. facit ſ̃.
de ſatiſd.tu.§.pe.¶In gl.in ſi.dic niſi in caſib.no.per gl & doc.in
d.l.s. & facit quod no.gl.in l.verum ex facto.ff.de min.

A D D I T I O.

* Petat, in uet.exempl.

SVMMARIVM.

1 *Decretum ex falſa cauſa eſt nullum.*
2 *Sententia lata ex falſis allegationibus contra pupillum nulla eſt.*
3 *Sententia gratioſa contra maiorem per pecuniam lata, an valeat.*
4 *L. 50 ff de excuſ. tut. & § ſemel ſupra, ex quib. cau. manu. non lic. intellectus. & nu. 5.*
5 *Sententia contra ius nulla eſt.*

a Si quis autem. [a] ¶ Falſis excuſationib. excuſatus, nõ eſt liberatus. h.d. ¶ Not. q ei, qui per falſitatẽ obtinuit aliquid, nõ patrocinatur ſnia. ¶ No. q ſnia lata p falſas excuſationes, vel aliter, eſt ipſo iure nulla. ¶ No. ibi, onere tutelæ. q tutela eſt onus. ¶ In gl. 1. in fi. dic, vt p Bar. in l. quid ſit falſum. ff. de fal. & ibi gl. quia plurib. modis propriè & impropriè capitur falſum, dic ómo vt ibi p Bar. ¶ In glo. onere. ibi. C. ſi ex fal. alleg p totũ ti. nunquid aũt minor ſit tutus ipſo iure aduerſus d. ſniam latam pro tutore ex falſis allegationib. an ſit opus reſtõne in integ. gl. & Bar. in l. diuus. ff. de re iud. dñr, q ẽt ſine reſtitutione fauore pupilli aduerſus dictã ſniam conſeruat illæſus, dic vt ibi p eos. & ibi vide plenè Io. de Imo. & vide Bart. in l. qui agnatis. ff. de excep. Sed ſi tu bene aduertas ad l. 1. C. ſi ex
x fal. alleg. loquiẽ ibi propriè in decreto iudicis, & nõ in ſnia, vt ibi patet: & ſi iniuſtũ decretũ, &c. & ſi non eſt mirũ, ſi eſt ipſo iure nullũ, latũ ea falſis allegationib. tã ꝯ abſentẽ, q̃ ꝯ pñtem. facit l. Seiæ egreſſę. eum ibi no. per Bar. ff. de tuto. & cu. da. ab his. ita dicit Raph. Cu. in d. l. diuus. dic, vt ibi ſcripſi, ſed latius ſcripſi in l. ſi expreſſim. in prin. ff. de app. dic oĩno, vt ibi dixi. ¶ In ea. gl.
b ibi. C. ſi ex fal. alleg. l. 1. no. ſing. q ſnia [b] lata per falſas allegatio-
a nes, ſiue ꝯ pñtem, ſiue ꝯ abſentem, ſiue ꝯ defenſum, ſiue ꝯ indefenſum pupillum, eſt ipſo iure nulla, licèt alias lata ꝯ maiorem diſtinguatur, an ſit lata ex falſis allegationib. factis ſcienter, vel ignoranter, an ꝯ pñtem, vel ꝯ abſentem, quia ꝯ pñtem, & ſcienter factis, valet ſnia, licèt veniat reſcindenda reſtõnis ope, aliàs eſt ipſo iure nulla, vt l. ſi ptor. §. Marcellus. ff. de iudi. dic, ut ibi per gl. Bar. & Ang. & latè Io. de Imo. in l. diuus ff. de re iud. & vide qđ ibi ſcripſi, & ibi latius ſcripſi in d. l. ſi expſſim. circa prin. quia ſuptadicta nõ ſunt oĩno vera, vt ſ. dixi, quia d. l. 1. & totus tit. C. ſi ex falſ. alle. loquitur in decreto iudicis, vt dixi, igitur nõ vr̃, q ſit dr̃ia inter maiorem & minorem in ſnia. De intellectu d. §. Marcellus. vide latè Ang. & Imo. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. obl. facit quod hr̃ in l. 2. & fi. & ibi Bal. C. ſi ex fal.
3 inſt. ¶ † Et aduertas, q ſi ꝯ maiorem ſnia gratioſa feratur per pecuniam, eſt ipſo iure nulla, vt l. venales. C. qñ prouo. non eſt ne. & quod ibi gl. & doc. no. ſi autem ſorde vel gratia ꝯ maiorem, valet ipſo iure, licèt veniat reſcindenda, vt l. ſeruo inuito. §. ſi prætor. ff. ad Treb. & ibi gl. Bar. Ang. & Imo. omnino vide gloſ. Bar. Bald. Ang. & Raph. & Imo. in l. ſi is ad quem. ff. de acq. poſſ. & vide bonum tex. cum gl. & ibi omninò Bald. in l. qui teſtõ. ff. eo. vbi tractatur, qñ in ſnia inſeritur cã quæ eſt falſa, an ſnia ſit ipſo iure nulla vel non ¶ Sed aduertas, q gl. in l. 1. C. ſi ex fal. alleg. idem tenet in verbo, non competentib. in l. 2. eo. ti. vbi format hanc qõ. In ꝯrium facit l. quinquaginta. in princ. ff. eo. & ſ.
4 ex qui. cau. ma. non li. §. ſemel. nam in d. l. quinquaginta. † in fin. dr̃, q ſi ille, qui venit ad proponendum cauſas excuſationis intra 50. dies, & iudex lapſus in computo pronunciauit eum nõ admittendum, & acquieuit ſniæ, nec appellauit, q ſnia valet. Item in d. §. ſemel. dr̃, q cã quæro pro iuſta eſt habita, ſiue ſit iuſta, ſiue iniuſta, pro iuſta debet haberi. Gl. in l. 2. C. ſi ex fal. alle. rñdet ad d. l. 50. in fin. q illa lex loquitur, qñ ꝯ maiorem fertur ſnia, hic qñ ꝯ minorem, & hoc eſt fauore minoris ætatis. Sed ad
5 d. §. ſemel. quo reſpondemus: puto † q ad ambas leges poſſumus reſpondere, q omninò non valeat hęc ſnia in qua continetur, q ille tutor eſt abſolutus pp aliquam cãm, quæ eſt iuſta, vt qa non eſt de cauſis iuſtis poſitis in hoc ti. & ff. & C. eo. tit. ideo poteſt dici ſnia lata ꝯ ius legis, ideo ſententia eſt ipſo iure nulla, vt l. 1. §. item cum cõtra ſacras. ff. quę ſen. ſi. app. reſcin. & quod dr̃ ibi, q iudex iudicauit ꝯ tutorem, qui volebat ſe excuſare a tutela, q liberorum numerus, vel annorum, non præſtat excuſationem, q non valet ſnia. eodem modo debet eſſe per ꝯrium, ſi iudex dicit ſniam per tutorem, ex cã non iuſta, quia ꝯriorum eadem eſt diſciplina. Nec obſt. §. ſemel. quia (vt ibi dixi) cauſæ pp quas poteſt procedi ad aliquem manumittendum, nõ ſunt omnes in iure poſitæ, ſed quędam gratia exempli, vt hic & ff. & C. eo. cum ti. ſeq. vſq; ad ti. de cur. fur. vbi ſint poſitę omnes cauſæ, per quas quis põt ſe excuſare ab hoc munere, nec reperio legẽ dicentem, q arbitrio iudicis committatur, ideo hic non eſt ꝓnũciatũ ꝯ ius legis, iõ nõ ualet, ut d. §. itẽ cũ ꝯ ſacras. ¶ Sed ſi vultis ſcire, an ſnia iniuſtè lata ꝯ quẽcũq; teneat necne, videte plenè Cy. Guil. de Cu. Bar. & Bal. ĩ l. pe. ff. de inſti. & iu. & Cy. & doc. ĩ l. ſi ea falſis. ĩ 3. opp. C. de trãſ. & ĩ l. 3. C. de cõdi. inde. & Cy. & doc. in l. ignorare. C. de teſt. mil. ¶ In ea. gl. ĩ fi. q̃ro. qũo de falſitate agaẽ, dic q quatuor modis, ut no. p gl. Cy. & oẽs doc. in l. ſi ea falſis. C. de trant. & no. gl. ĩ l. querelã. C. de fal. & no. gl. & alii in l. diuus. ff. de re ind. & vide Cy. & Bart. in l. fi. C. ex ſi fal. inſtr. & uide Cy. plenius in l. fi. C. de fi. inſt. & do. Io. de Imo. in l. diuus. ff. de re iud. & ibi aliquid dixi in l. ſi expreſſim. ff. de ap.

ADDITIONES.

a Si quis autem. De iſtis trib. generib. bonorum multum no. & ſatis cumulatè tractauit Matth. ab Aff. in deciſ. ſuis Neap. dec. 44. incipienti, De trib. mihi occurrit eſſe dubitandum. & utrum, & quando bonorum paraphernalium, vel extra dotem fructus, maritus & eius hæredes teneantur reſtituere, optimè ibi diſcutit poſt Bar. & doc. in l. pe. ad l. fal. vbi Bar. egregie diſtinguit, cuius diſtinctio communiter recipitur, vt fatetur ipſe ab Affiſtis vbi ſupra uer. tamen diſt. Bar. & q ſint genera bonorum uxoris ſ. dotalia, paraphernalia & extra dotem, & an, & quando maritus faciat fructus ſuos necne, conſuluit Steph. Ber. conſi. 235. incipiente. Adeò plenè col. 1. & 2. nu. 3. 4. & 5. uol. 1. ptimorum conſiliorum. Ant. Cat.

b Sententia. Diſtingue tamen magiſtralius, aut fuit lata talis ſententia contra minorem indefenſum, uel ẽt contra defenſum, & eſt ipſo iure nulla, privilegio minoris ætatis, ut in to ti. C. ſi ex fal. alle. aut fuit lata contra minorem per dolum aduerſarii, aut ſine dolo. Primo caſu ſubdiſtingue, aut eſt lata contra abſentem, & eſt nulla ipſo iure l. ſi prætor. § Marcel. ff. de iud. aut eſt lata contra præſentem, uel eſt lata ſine dolo aduerſarii, & tunc eſt aliqua. ſed ope reſtitutionis venit reſcindenda, ut habetur & no. p Bar. in l. diuus ff. de re iud. & per alios, C. ſi ex fal. inſtr. l. 2. & per to. & in l. quæ agnatis. ff de exce. & in l. ſi ex fal. C. de tranſa. faciunt no. in c. licet. extra de prob. per Mod. in l. admonendi. ff. de iureiu. per Pract. Pap. in for. libel. quo agit, ut ſententia reſcindatur. in uer. fuiſſe. Bar. ab Horatio.

De ſuſpectis tutoribus.

SVMMARIVM.

1 *Accuſans in cauſa ſuſpecti tutoris an teneatur ſe inſcribere.*
2 *Libellus an dari debeat in accuſatione ſuſpecti.*
3 *Inquiſitio in cauſa ſuſpecti tutoris quomodo formanda.*
4 *Pœna ex cauſa poteſt a iudice commutari.*
5 *Accuſator poteſt in eadem ſententia condemnari de calumnia, in qua tutor abſoluitur.*
6 *Iudex qui in ſententia abſolutoria tutoris, non condemnauit accuſatorem de calumnia, an poſſit ex nouo proceſſu condemnare.*
7 *Delegatus an cognoſcat de ſuſpecto tutore.*
8 *Tutor ſuſpectus quando ſit remouendus, vel ei ſit dandus curator.*
9 *Remotus a tutela, an efficiatur infamis.*

SCiendum. ¶ Totus iſte ti. diuidiẽ prin. in quinq; partes. Primò, vnde habuit exordiũ crimen ſuſpecti. Scdò, q pñt de ſuſpecto cognoſcere. Tertiò, q pñt fieri ſuſpecti. Quartò, q pñt accuſare tutore de ſuſpecto. Quintò, quib. cauſis qs ſit ſuſpectus, & ſi accuſaẽ de ſuſpecto, qd ſeqtur. Scda ibi, datũ. Tertia ibi, oſtendimus. Quarta ibi. ꝯñs. Quinta ibi, ſuſpectus eſt aſit. ¶ Et h.d. Crimẽ ſuſpecti deſcẽdit ex l. 12. tab. & pręror Romę & pſes in ꝓuincia de eo cognoſcit, & quilibet tutor põt de ſuſpecto accuſari, & ẽt patronus, dũmõ ei fama cõſeruet, ſecus in aliis. h.d. vſq; ad §. conſequens. ¶ No. q ſuſpecti tutoris crimẽ deſcendit ex l. 12. tab. ¶ No. q maiorib. magiſtratib. cõceſſũ eſt cognoſcere de ſuſpecto tutore. ¶ No. q qlibet tutor cuiuſcunq; gñis ſit, & ſic ẽt teſtamentarius, cuius fides eſt a teſtatore approbata, & datus ex inqſitione, cuius fides a iudice approbata eſt, vt hr̃ ſ. de ſat. tut. in princ. tñ ut ſuſpectus accuſari põt. ¶ No. q nõ tm̃ alius, ſed ẽt patronus põt vt ſuſpectus accuſari. ¶ No. q licèt patronus accuſet vt ſuſpectus, tñ nõ debet taliter agi, vt infamia notet, facit l. nõ dẽt. ff. de dolo. ¶ In gl. 1. in fi. vult gl. dicere crimẽ ſuſpecti. i. ſuſpicio ꝓpter crimẽ qđ cõmittit tutor vel curator. ¶ In gl. ex l. ibi, reſpondeo. põt dici q ſic. Cy. & Bal. in l. q crimẽ. C. q acc. nõ poſ. tenẽt illã gl. ſed Bar. in l. 1. §. 1 ff. eo. in fi.
1 dicit, aut accuſat † ciuiliter, & non ſe inſcribit, aut criminaliter agiẽ, & tũc, aut vt remoneat, & puniaẽ, & tũc debet ſe inſcribere, aut vt remoneaẽ tm̃, & nõ debet accuſator ſe inſcribere, q̃a eſt cauſa ciuilis. & h.d. doc. cõiter tenere. Nec ob. dicit hic gloſ. de pœna infamiæ, q̃a p hoc nõ eſt locus inſcriptioni, alias ſequereẽ, q in qualibet actione ciuili famoſa deberet ſe inſcribere, qđ nõ reperiẽ iure cautũ. de hoc p Cyn. & alios doc. in l. fin.
2 C. eod. ¶ † Quæro, an in accuſatione ſuſpecti debeat dari libellus? reſpõdet Cy. in d. l. fi. q ſic, ſi p viã accuſationis ordinariè ꝓcedaẽ, ſi autẽ p officium iudicis, aut a parte imploratur, & idẽ, vt no. per Cyn. in l. fin. C. de edic. di. Adri. toll. aut non imploratur,

ploratur, qnãuis fortè excitetur, & ſic per viam inquiſitionis,
& tunc libellus non eſt neceſſarius, vt l. 3. §. pręterea. ff. eo. tit. &
3 ita ẽt tenet Sal. in d. l. fi. C. eo. ¶ † Quæro ẽt an in inquiſitione ſit
crimen circunſtantiandũ, & deſignandũ de ſuſpecto, vt fieri dẽt
in accuſatione? gl. in d. l. 1. §. t. ff. eo. tenet ꝙ non, veritas eſt ibi,
ſm Bar. aut iudex inquirit ſolùm ad remouendum tutorem de
tutela, & tunc non eſt neceſſe ꝙ inquiſitio contineat crimẽ de-
terminatũ & deſignatũ, ſufficit.n. ꝙ iudex dicat, hæc eſt quædã
inquiſitio, quã facit talis iudex ad videndum vtrum tutor bene
adminiſtrauerit, & ſi inuenerit eũ doloſè, vel culpabiliter geſ-
ſiſſe, tunc intendit eũ remouere; & iſto modo dẽt intelligi Inn.
in c. fi. de purg. can. in antiquis, & tex. ibi, ſed ſi inquirit ad pu-
niendum eum, tunc cum inquiſitio ſuccedat in locum accuſa-
tionis, dẽt continere crimen extenſum, & certum, ſicut accuſa-
tio, ſolũ hoc minus ibi, quia non eſt neceſſaria ſolennitas inſcri
ptionis. ita tenet Iac. Bu. j. de actio. in princ. & Bar. in l. libello-
rum. ff. de accu. & in d. l. 1. §. 1. ff. eo ¶ In ea gl. ibi, rñdeo infamia,
4 vt j. eo. §. ſuſpectus. tu dic, ꝙ immo † iudex qñq; ex cã poterit cõ
mutare dictam pœnam, fortè, ſi ille accuſator eſt infamis, vel
ex alia legitima cã, vt l. 2. cum gl. & ibi doct. C. vt in [illegible] certum
tẽps. & l. hodie. ff. de pęn. & vř caſus in ſimili, in l. fi. [illegible]de in ius
voc. & in l. t. in fi. cum ibi no. per gl. & Bar. ff. de pœ. & no. doc.
5 in auc. ſed nouo iure. & in l. quicunq;. C. de ſer. fug. ¶ † Quæro,
ſi accuſator deficit in probatione, an in eadem ſnĩa, qua tutor
abſoluitur, poſsit accuſator damnari de calumnia? dic ꝙ ſic, ut
eſt caſus, & ibi Bar. in l. Athletas. ff de fal. & in l. 1. C. de calum.
& ibi per oẽs doc. & ibi idem tenent Cy. & alij, ſed in eo, quod
ſtatim dicit, ꝙ in accuſatore poteſt alterari pœna, quõ poterit
hoc fieri in eodem proceſſu quo tutor abſoluitur, cum ſnĩa de-
beat eſſe conformis libello, vt l. fi. C. de fidcic. liber. ſed ex ſub-
ſcriptione tenetur eandem pœnam ſubire, vt no. ff. de exce. l. li-
bellorum. & l qui crimen. per glo. & Bar. Qũo ergo poterit illa
pęna alterari, cum debeat eſſe ſimilis, Cy. in d. l. quicunq;. dicit,
ꝙ iudex procedit a ſimili, facit l. non poſſunt. ff. de leg. dic vt ibi
per Cy. tñ Bal. in l. quid ergo §. pœna grauior. ff. de his qui no.
infa. in ſecunda opp. tenet idem cũ gl. ꝙ hoc ſit mirabile. ſ. ſpe-
ciale, ꝑꝑ naturam iudicij criminalis, quia iudex habet arbitriũ
commutandi, vt dicit, & per ꝯñs dicit hoc procedere ex arbi-
6 trio iudicis, non vi libelli, quod no. ¶ † Quæro, pone, ꝙ iudex in
ſnĩa abſolutoria facta de tutore non cõdemnauit accuſatorem
de calumnia, vtrum poſsit ex nouo proceſſu condemnari? iſtã
q. format Cy. in d. l. 1. C. de calum. & l. qui non probaſſe. eo. tit.
ſed Bar. in l. 1. in princ. ff. ad Tur. in ver. venio ad ſecundã partẽ.
dicit, ꝙ tripliciter põt de calumnia cognoſci, & maximè ꝑ iu-
dicem, officio iud. nobili, poſt abſolutoriam factam de reo. per
d. l. 1. in prin. ff ad Turp. probat rõne, quia cum hoc delictum ſit
commiſſum coram eo, ergo de eo põt inquirere, ut l. nullũ. C.
de teſti. & cõtra tenetur. & uide bonum tex. & gl. magiſtram
in l. athletas. §. pe. ff. de ijs qui no. infa. & Bal. ibi, qui ſequit̃ opi.
Bar. licèt in l. t. C. de calum. aliter dicat, & malè. vide ẽt ibi latè
Sal. & uide quæ dixi in trac. meo maleſi. in glo. in verſi. necnon
ad querelam Titij. dic ut ibi, & talis inſtantia durabit tm̃ quan
tum durabat inſtantia ſuper primo crimine. ita dicit Bar. in d. l.
1. licèt gl. ibi ſentiat ꝯtium. Nec eſt bona ꝯñtia, non probat ac-
cuſator, ergo eſt calũniator. licèt gl. ibi dicat, ſm aliquos, ꝯtriũ.
Sed Bar. ibi in ver. vlterius procedo, & quæro, dicit, ꝙ licèt ſit
præſumptio iuris, non tñ eſt iuris, & de iure, & ſic põt admitti
probatio in ꝯtriũ, per illum tex. qui dicit, ꝙ põt eſſe, ꝙ oſtendet
errorẽ iuſtum, & iuſtus error eſſe põt publica fama, vt l. miles.
§. mulier. ff. de adul. vel ſi eſt dictũ a perſonis fide dignis, vt not.
gl. in l. ſi Titio fundũ. ff. de cond. & demõ. Et iõ aduertas, ꝙ tu iu
dex antequã cõdemnes de calũnia, debes dare parti terminum
ad faciendũ ſuper hoc ſuã excuſationẽ. ¶ In gl. dele. ibi. l. ſolet.
no. ex gl. ꝙ duo poſſunt cognoſcere, & punire, ſiue remouere,
alij nec cognoſcere, nec remouere, & idẽ no. in l. 1. §. 1. ff. eo. ſed
in d. l. ſolet. dic. ꝙ alij duo poſſunt cognoſcere, ſed nõ remoue-
re, & licèt in iſta q. qs iudex poſsit hoc facere, ſint multæ & va-
rię opi. vt refert Cy. in l. fi. C. eo. & Bar. in l. t. §. damnus. ff. eo. de
ſuſpe. tut. tñ Bar. ibi, et plenius in l. 1. §. ſuſpecti. ff. ad Tur. ſic cõ-
7 cludit vna cũ Mar. Syl. ꝙ ſciẽdũ eſt, † ꝙ accuſatio ſuſpecti ſit ad
duplicẽ finẽ, qñq; ſit ad remouẽdũ tutorẽ, qñq; ſit ad puniẽdũ.
Accuſatio quę ſit ad remouẽdũ, bene põt demãdari, quò ad co-
gnitionẽ, vt l. cognitio, in prin. ff. de offi. eius cui man. eſt iur. Re
motio autẽ eſt duplex, vna quę ſit à l. eò ipſo ꝙ poſtulat̃ ſuſpe-
ctus, vt l. ꝙ ſi fortè. §. t. et ibi Bar. ff. de ſol. et illã remotionẽ ẽt
poſſet iudex delegatus declarare, qa lex ipſam facit. Sed credo
ꝙ Bar. loquat̃ impropriè, quia nõ eſt illa remotio, ſed eſt ſuſpẽ
ſio ab adminiſtratione, et interim dat̃ curator, vt no. in l. eũ quẽ.
C. eod. & ẽt intelligas Bar. ꝙ interdicitur adminiſtratio tutori,
qui veniret remouẽdus, ſecus ſi non veniret remouẽdus: vt n[illegible]
extra de offi. dele. ca. venerabili, vt no. Bar. in d. l. ꝙ ſi fortè § 1.
& in l. ſi tutor. ff. eo. proſequor cum Bar. Alia eſt remotio, quæ
ſit per ſnĩam, & illa non põt fieri a delegato, niſi ſit delegatus
proconſulis vel Prætoris, vt l. 1. §. q̃ aũt. ff. eo. Adde tu, vel ut de-
legatus Principis, & eſt loco ordinarij., vt l. a iudice. C. de iud.
immo ẽ. ordinariũ. vt c. ſignificãti ib. de of. deleg. in antiq;. Qñq;
ſit accuſatio ad puniẽdũ, & de iſta accuſatione ſolus præſes ꝓ-
uinciæ cognoſcit, caſus eſt in d. l. 1. §. ſuſpecti. ff. ad Turp. nec de
hoc põt cognoſcere delegatus a proconſule, vel prætore, qm̃
nec ipſe prętor de hoc cognoſcit, ſed ad pręfectũ, vel præſidem
remittitur, vt l. 1. §. fi. cũ l. ſeq. ff. eo. & iſta oĩa ad literam ſequit̃
Sal. in d. l. fi. C. eo. ¶ In gl. dicendum, in fi. dic tu ſm Bar. in d. l. ſi
8 tutor, aut patronus, vel alius legitimus eſt remouẽdus † ꝑꝑ cul-
pam, & poteſt remoueri, vt l. 1. §. oſtendimus. ff. eo. ſi verò ꝑꝑ
dolum, tunc eſt in arbitrio iudicis, quia ſi quidem reperit dolũ
& fraudem eſſe commiſſam in magna re, debet eũ remouere,
ſi verò eſt modicus dolus, vel in modica re, tunc debet ei cura-
tor adiungi, vt d. l. ſi tutor. & l. 3. §. ſi tutor quia alimenta. ff. eod.
& ꝙ ſit in arbitrio iudicis, habetur in l. 3 §. ſi tutor inimicus. ff.
eo. & iõ qñ formatur libellus ſuper accuſatione ſuſpecti ꝯ ali-
quẽ tutorẽ cõſanguineũ, vel patronũ, ſi quidem velit eũ redar-
guere de culpa, vel negligentia, debet ſecurè concludere, ꝙ pe-
tit eũ remoueri. Si verò tali tutori dolũ impingeret, puto proce
dere, ſi ſic concludat, peto eũ remoueri, vel curatorem adiũgi,
ſm ꝙ iudici videbitur, ita dicit Bar. in d. l. ſi tutor. quæ not. in
9 practica. ¶ † In gl. parcẽdum, in fi. dic, ꝙ nec in libello exprime-
tur, aliàs licèt non exprimeretur in ſnĩa, erit infamis, quia ſen-
tentia debet eſſe conformis libello, & ad libellum refertur in
dubio, vt l. vt fundus. ff. communi diui. & l. ait prætor. §. 1. ff. de
re iudi. vel dic ꝙ parcetur, quia prætor non permittit liberto
proponere famoſam accuſationẽ, vt l. ſed ſi hac. §. ait prætor ff.
de in ius voc. & l. non debet. ff. de dolo. vel dic, quòd verbis
temperatis agitur contra patronum, & bonæ fidei ſit mentio,
videlicet, ꝙ bona fides non patitur ꝙ ex geſtione talis patroni
mei ego libertus remaneã in damno, ideo non infamatur: aliàs
niſi verbis temperatis contra patronum, vel patrem ageretur,
ẽt actione in factum ex delicto infamaretur, quod eſſe non de-
bet, ita ſing. dicit Bar. in practica, in l. infamem. in ver. his expe-
ditis. ff. de pu. iud. facit ẽt quod no. Bar. in l. nõ debet ff. de dolo.

SVMMARIVM.

1 *Accuſatio de ſuſpecto tutore an ſit pub'ica vel priuata.*
Iudicium publicum quot modis dicatur.
2 *Mulieres de ſuſpecto accuſantes an teneantur ſe inſcribere.*
3 *Cõſiliũ alterius quod quis tenetur requirere, quãdo ſequi teneatur.*
4 *Pupillus an proprium tutorem de ſuſpecto accuſare poſſit.*
5 *Statuto diſponente quod mulier vel minor non poſſit contrahere ſine conſenſu propinquorum, an nolentib. propinquis conſentire, poſſit cum aſſenſu iudicis contrahere.*

Conſequens. ¶ Quilibet admittitur ad accuſandũ tuto-
rem de ſuſpecto, etiã mulier, ſi ex pietate
pupilli mouetur, aliàs ſecus. Itẽ impuberes non poſſunt, ſed pu
beres ſic. h. d. ¶ No. ibi, quaſi publicũ. ꝙ crimen ſuſpecti tutoris,
non eſt propriè publicum. ¶ No. ꝙ fauore pupillorum ẽt perſo
nę aliàs inhabiles ad accuſandũ, vt mulier, admittuntur ad ac-
cuſandũ de ſuſpecto. ¶ No. ꝙ mater, auia, & ſoror, quę ſunt pu-
pillo multũ coniunctæ, poſſunt de ſuſpecto accuſare, quia lex
pręſumit, ꝙ ex charitate, & affectione pupilli motæ accuſant.
¶ No. ꝙ mulier extranea nõ admittit̃ ad accuſandũ, niſi ſumma
pietate & charitate mota accuſauẽrit. ¶ No. ꝙ pupillus non põt
accuſationẽ facere, ẽt de re propria, q̃a non põt tutorẽ ꝓpriũ,
ẽt de ſuſpecto accuſare. ¶ No. ꝙ adultus põt crimẽ ſuſpecti i cu-
ratorẽ impingere, dummodo faciat cum conſilio ſuorum ꝓpin
quorũ. ¶ No. ꝙ ſicut tutor põt accuſari de ſuſpecto, ita ẽt cura-
tor. ¶ In gl. 1. in fi. ſed Bar. in l. 1. in ver. quæro vtrũ accuſatio tuto
ris ſuſpecti &c. ff. de pub. iudic. tenet ꝙ non ſit crimen publicũ,
quia in nullo text. reperitur, ꝙ ſit publicũ: igitur &c. facit l. 3. &
ibi Bar. ff. de pręua. vnde concludit, ꝙ iudicium dř publicum
1 † tribus modis, vno modo largiſsimè, vt omne iudiciũ, quod ſit
ad vindictã, ſiue vtilitatẽ publicã, dicatur publicum, vt l. quod
ſenatus, in fi. ff. de iniur. Alio modo largè, qñ quilibet de popu-
lo poteſt accuſare, & ita accipiatur hic, & d. l. quod ſenatus, in
fi. Ex quo no. regulã in omni iudicio, ꝙ nõ reſpicit offenſam cer
tę perſonę principaliter, poteſt quilibet de populo accuſare.

Eaemplum.dicit ſtatutum, ſi quis iniurauerit per corpus Chriſti,
vel blaſphemauerit Deũ,vel Sanctos,puniatur i certũ;certè illud
non reſpicit offenſam certæ pſonæ principaliter,ſed malos mo
res;igitur cuilibet de populo pmittitur accuſatio,non tñ dãna-
tus tali delicto efficitur infamis, ſicut damnatus de alio & vero
publico crimine.Tertiò modo, accipitur publicum iudiciũ ſtri
ctè,& ita accipit̃ in d.l.3.ff.de præua.& in d.l.1. & per totum.ff.
de pub.iud.vbi quilibet habilis admittitur ad accuſandũ,& dã-
natus efficit̃ infamis, vt l.infamem.ff.de pub.iud.& l.1.ff.de iis q
no.infa. Nec obſtat ſi dicat̃, q ẽi dãnatus de ſuſpecto, aliqñ eſt
infamis;qa rñdeo,q licèt ſit infamis,nõ tñ ea dicto edicto pto-
ris poſito in l.1.ff.de iis qui no.infa.igitur &c.ſed Ang.& Imol.
in d.l.2.ff.de pub.iud. vñr tenere cum gl.q ſit crimen publicum
p iſtum tex.ſiue agatur, vt remoueat̃,ſiue vt puniat̃, p l.1.§.ſu-
ſpectus.ff.eo.& per eandẽ l.§.pñs.coniuncto §.fi. Sed tu ſequen
do opi.Bar. rñdeas, q licèt quò ad qd poſsit dici publicũ, ut ẽt
dicit Bar.nõ tñ eſt bona pñtia.Oẽs admittunt̃ ad accuſandum,
ergo eſt publicũ quo ad oẽs effectus,de quib.in ti.ff.de pub.iud.
ita dicit Imo.& bene,& tenet opi.Bar.quam opi.Bar.tenet etiã
Sal.in l.pietatis.C.eo.¶ In gl.procedunt,ibi.l.fœminis.¶Not.q
non inſpicit̃, virum mr̃, auia, vel vxor ſint pudicæ,vel non , ut
admittant̃ ad accuſandũ de ſuſpecto tutore,vel non.¶In ea.gl.
no. bonam gl. q allegat bonas rõnes , quare magis mr̃ admitt̃
ad accuſandũ pro filio,q̃ ad iurandũ in litem,de multiplici aũt
iuro,vide Bar.in l.actiones.ff.de in lit.iuran.& dicam ĩ.ti.de ac.
§ pterea quaſdam. Et in viro iſta gl.non meretur vllo modo ſi-
gnari.aduertas tñ, ne te decipiat , ipſam intelligas vt no. in l.in
2 actionib.in ver.ea magna cã.ff.de in lit.iur.¶† In glo.egrediens,
in fi.ſed an hæc mulier extnea debeat ſe inſcribere? de mr̃e,auia,
& ſorore clarum eſt,q non,vt l.qui de crimine.C.qui accuſ.nõ
poſ.ſed in iſta vr̃,q ſic,ut no.in d.l. q de crimine. & hoc cõiter
tenet̃ per Legiſtas,ſed ſm Io.Fab.Cano.tenent õriũ,vt Hoſti.
in ſum.de acc.§.quis poſsit accuſare.& vide Spe. de acc. ver.itẽ
q eſt mulier. vbi plures enumerant̃ caſus in quib.mulier admit
tit.Facit ff.ad l.Iul.maie.l.fi.& l.in qõnib.& ff.de accuſat.l.a. &
l.mulierem. & 2.q.1.c.prohibentur.§.mulierem. dic vt ibi.¶In
gl.neceſſariorum.in fi.no.q quoties aliquid dẽt fieri cũ conſen
ſu,vel conſilio alicuius,ea diſpoſitione legali,q non ſufficit il-
lud requiri,ſed requirit̃ ẽt q illud obſeruet̃, & ſequat̃;ita dicit
Bar.in l.impub.in prin.ff.eo. An aũt qñ aliquis dẽt aliquid face
re cum conſilio alicuius, vt tota die fit , quia teſtator relinquit
vxorem tutricem,cum hoc, q oĩa faciat cum conſilio Titii,an
teneat̃ non tm̃ requirere,ſed ẽt ſequi conſilium Titii;qa mate-
ria eſt utilis,& quotidiana,cõclude, q aut dicat̃, q dẽat facere
a tutria cum conſilio ſimpliciter,aut cum conſi.[a] & conſenſu,vel
3 cum conſi. & uoluntate,& ſimilia.† Primo caſu non dẽt reqri,
& non dẽt ſequi, aut dẽt requiri iuxta l.quidã decedẽs.§.1.ff.de
admi.tu.& tunc,aut iſta adiectio cũ conſilio,eſt facta ei,qui nõ
habet plenum intellectũ, aut illi qui habet plenum, & ſanũ in-
tellectũ.Primo caſu omninò debet ſeq, ita intelligat̃ d.l.impu-
beribus.& hic.Secũdo caſu,& tunc aut ille q debet præbere cõ-
ſilium eſt particeps officij,& tenetur ſequi conſilium,vt l.Titiũ
aut Mæuium,in fi.prin.ff.de admi.tu.& ibi vide Bar. cõiuncta l.
conſi.ff.de cur.fur.aut nõ eſt particeps officij,& tunc ſufficit,q
requiratur,nec tenetur ſequi conſiliũ,vt extra de arbi.cap.cum
olim.& ff.mand.l.a.in fi.& d.l.ſi quis decedens.Scd'o caſu prin.
qñ dr̃,cum conſilio & conſenſu, vel ſi.& tunc aut ille qui vult
conſulere,non põt eſſe particeps officij, & nõ tenetur ſeq ẽt ſi
ſit dictum expreſsè,ne quid vna via &c. vt argum.l.oratio.ff.de
deſpon.& arg.d.l.quidã decedens §.j.aut põt eſſe particeps offi
cij,& tunc aut iſta adiectio fuit facta ab hoĩe,qui habet poteſta-
tẽ à l.& non tenetur ſequi cõſiliũ , vt d.l.Titiũ aut Mæuium. vbi
dixit teſtator,& ſi aliter fiat,q̃ fic; & tñ ſi non eſt particeps offi-
cij, non tenet̃ ſequi cõſiliũ; ad qđ facit l.j.in prin.& l.a.in fi.vbi
pup.edu.deb. vbi non ſolùm a conſilio extranei, ſed ẽt a conſi-
lio teſtatoris receditur.Aut adijcit̃ à l.& tũc debet requiri,& ſe
qui,quia talis cõditio appoſita ſeruatur,vt l.ſi pupillus.§.cõdò.
ff.de teſta. Iſta ſunt notabilia verba Bart. in l.1.§.ſi plures.ff. de
exer.in ver.expeditis oppo.vide Bar.& Bal.in l.ex illo.C.de ap-
pel.& Ange.& do.Io.in l.1.§.quæſitũ.ff.de app.dic ẽt, vt ibi latè
b dixi qñ ea forma ſtatuti iudex debet ferre ſnĩa ſm conſilium [b]
4 ſapiẽtis,& ſimiles q.¶†Vltimò aduertas, q licèt pupill' doli ca
pax cũ authoritate ſui tutoris poſsit de morte patris,vel de alio
publico crimine accuſare,non tñ poteſt accuſare propriũ tuto
rem de ſuſpecto.Et ratio credo q ſit, quia niſi finita tutela non
5 agitur õ tutorem, vt l.niſi finita.ff.de tut.& ra.diſt.¶† Et iſte tex.
ibi ,ea conſilio neceſſariorum &c.facit ad ſtatuta cõiter per Ita
liam, q mulier , vel minor non poſsit ſe obligare ſine conſen-
ſu propinquorum;q tale ſtatutum valet.Quid ſi dicti cõiuncti
c non volunt conſentire,ſed õdicant,[c] tunc officiũ iudicis erit,&
ad ipſum ſpectat examinare cauſas cõtradictionis, & ſi viderit
eas iuſtas,ſequi debet.alias nõ,vt no.Bar.& Bal.& Ang.& Lu-
do. & dñi mei in l.ſi cum dotẽ §.eo autem 1 pe.ff.ſol.mat.Quid
d ſi dicti coniuncti non ſunt præſentes,ſed abſentes,[d] & multũ lõ
gè,dic vt hr̃ in ſimili tex.coniuncta gl.in c.1.ver.conſilio.extra,
ne ſede vacã.in 6.no.Bal.domini mei,in l.turpia. §.j.ff. de leg.2.

ADDITIONES.

a Cum conſi. Vide Ang.conſi 92.
b Conſilium. Vide Ang.conſi.76 & 188.
c Contradicant. Vide Abb.conſi.65.2.lib.
d Abſentes. Bal.conſi.444.lib.3. conſuluit ſuper ſtatuto Papiæ, quo cauetur, q mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu uiri,q ſi uir ſit abſens,& neſcitur ubi ſit,q poteſt contrahere ſine eius conſenſu.

SVMMARIVM.

1 *Tutor vel curator iuſſus à iudice adminiſtrare, an ante ſuſceptam adminiſtrationem poſſit vt ſuſpectus remoueri.*
2 *Remotio tutoris quando facilior ſit.*

Suſpectus autem eſt. ¶Qui non adminiſtrat bona
fide,licèt aliàs ſit ſoluẽdo,põt
vt ſuſpectus remoueri, & iuſſus a iudice adminiſtrare antequã
adminiſtret,põt vt ſuſpectus remoueri.h.d.¶No.q licèt aliqs ſit
ſoluẽdo,põt tñ vt ſuſpectus remoueri,& ſic diuitiæ nõ excuſãt
aliquẽ ab actione adminiſtrationis malæ. ¶No.q in tutore ma
gis reqrit̃ fidelitas adminiſtrationis,q̃ diuitię.No.q ẽt ille qui
nõdũ aliqd geſsit,põt, vt ſuſpectus remoueri.¶ In gl.remoueri.
ibi.l.hæ.n.ĩ fi.q huic ẽt õdicit.Iſta ſo.eſt õ.l.2.C.eo. & ibi gl.hoc
cõiter rephẽdit.¶ In e.ibi,ſed ea ſnĩa ſic,vt hic dr̃.hãc ſequit̃ gl.
& Dy.in l.2.C.eo.¶In ea.gl.in fi Bar.in d.l.hę.n.dicit,q tutor q
1 nihil geſsit, aut fecit† cõtumaciter, & iuſſus a ptore adminiſtra
re,non põt remoueri,vt d.l.2 C.eo.aut non contumaciter,tũc
aut ſcienter,& doloſè,& tũc põt remoueri,ut ſuſpectus, vt d.l.
2.aliàs ſecus, vt d.l.hæ.n.in fi.Ex quo dat cautelã , q iõ cogitur
quis adminiſtrare per iudicem, vt facilius ſi malè gerat, poſsit
remoueri,vt l.1.in fi.ff.de admi.tu.de quo p Cy.in d.l.2. in qua
Saly.poſt omnes cõcludit, aut tutor, vel curator datus ignorat
ſe datũ,& tunc nulla culpa poteſt ei imputari;ſupple tu,ſi non
fuit in culpa illud neſcire,iuxta gl.in l.ſi tutor.C. de pericu.tu.
aut ſcit ſe datũ.& tũc.qa ceſſat facere id ad qđ tenetur,in dolo
pręſumitur, vt ff.mã.l.dolus.Sed an ex tali dolo pręſumpto ve-
niat remouendus;diſtingue,aut nondũ cęperat gerere,aut iam
cęperat.ſi non cœperat, aut non fuit citatus , & non remoue-
tur,ſed gerere cogitur,vt ff.de admi.tu. l.quidã §.fi.& l.ſeq. aut
ipſe erat citatus,ut contumax,& tunc vt ſuſpectus remouet̃, vt
l.3.C.eo.& ff.eod.l.impuberib.in fi.& idẽ ſi dolo vel fraude, vt
d.l.2.Si verò iam cœperat adminiſtrare, & tunc pp pigritiam
poteſt remoueri, & ſic nedum propter dolum , ſed etiam pro-
pter culpam leuem poteſt remoueri , vt d.l.3.§.fi.ff.eo. quæ ſic
2 debet intelligi,vt no.Dyn.in l.1.ff.de admi.tu.nam† facilior eſt
remotio poſt cęptam adminiſtra.leges.n. volunt tutorem com
pelli ad adminiſtrandũ,& ideò tunc eſt facilior,quia tunc ma-
gis deliquit,ex quo inchoauit, vt l.cum actum.ff. de neg.geſt.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa an ſit in ſententia exprimenda.*
2 *Sententia quę poteſt ſe habere ad maiorem pœnam,& ad minorem, & ad infamiam,& non infamiam, in dubio intelligitur in minori pœna,& non diffamatoria.*
3 *Tutor ex qua culpa teneatur.*
4 *Lata culpa vtrum æquiparetur dolo,& nu.5.*
6 *Infamia facti repellit a dignitate,& a querela inofficioſi.*
7 *Mulier an de iuris ignorantia teneatur.*
8 *Ignorantia iuris an ſit lata culpa.*
9 *Infamis a principio an poſſit dari vel eſſe tutor.*
10 *Cognitio de ſuſpecto ad quem iudicem pertineat.*
11 *Tutor damnatus de ſuſpecto an ſit infamis.*

Suſpectus autem remotus. ¶Remotus pp dolũ
eſt infamis,pp culpã
non.h.d.¶Not.q dolus, & nõ culpa,infamat.¶ Not.q qñ dr̃,q
talis eſt infamis,intelligit̃ ſi deliquit ex dolo,nõ ſi ex culpa.¶ In
gl.1.in fi.ſupple tu.& de dolo continebat̃ in libello, aliàs ſi nõ
in libello,ſed in ſnĩa tantummodo, non valeret ſententia,quia
ſententia non eſſet conformis libello , vt l.vt fundus.ff. com-
1 muni di.Cy.C.eo.l.fin.in 3.quæſt.¶†Not.etiam ex gl.n.q cauſa
eſt in

a eſt in ſnia [a] reddenda, de quo ēt per gl. in l. 2. §. ignominię. ff. de
ijs qui no. infa. & p gl. & per doc. in l. q Romæ. §. duo fratres. &
ibi per Ang. & Imo. latè. ff. de uerb. obl. & uide in materia bo.
tex. cū gl. & ibi latè Bar. in l. q teſtō. ff. de exe. tu. quia (ut ibi hr̄)
bonus & cautus iudex nō exprimit cām in ſua ſnia, ne, ſi cā eſ-
ſet falſa, ſnia in totū redderet̄ falſa, qđ eſſet uerū qñ eſſet unica
rō tm̄, ſed ſi eſſent plures, & una eſſet falſa, & alia uera, teneret
b ſnia, [b] ut eſt tex. cum gl. in l. ſi quis ad excipiendum. ff. de exec.
rei ind. addas quot no. gl. Bar. Bal. & doc. in l. ſi is ad quem. ff. de
acq. hęr. ¶ In gl. ſamoſus. ibi, §. oſtēdimus in patrono. dic ut ſ. e.
dixi in prin. ¶ In ea. gl. ibi, accuſatus fuit ob dolū. no. ea gl. q in
dubio ſnia refert̄ ad libellū, de quo vide tex. & ibi Bar. & alios
in l. ait pretor §. j. ff. de re iu. de quo vide qđ ſcripſi j. de ac. §. cu-
rare. & ff. quę ſen. ſine app. reſcin. l. j §. j. & ibi dixi. facit qđ not.
Bar. & Cy. in l. j. C. de er. cal. ¶ In ea gl. in fi. no. fin. gl. quę ſp alle-
2 garur, † q ſnia quæ poteſt ſe habere ad maiorem pęnā, & ad mi
norem, & ad infamiam, & non infamiam, in dubio intelligitur
in minori pœna, & non diffamatoria. & dic, ſimilis gl. eſt in l.
hæ. n. in prin. ff. eo. & omninò vide Bar. q declarat prędicta. facit
l. præſes. & l. interpretatione. ff. de pœ. & l. ſp in ſtipulationibus.
3 ff. de reg. iu. ¶ † In gl. ob culpam. ibi, ēt leuiſſimā, no. quia gl. ſen-
tit, q tutor tenetur de leuiſſima culpa. facit C. man. l. a procura
tore. & qđ ibi no. ſed q non teneat̄ de leuiſſima, ſentit gl. in l. j.
§. pe. ff. eo. & iſtud vr̄ uerius, ut l. quicquid. C. arb. tut. vbi tenet̄
de lata & leui tm̄, non leuiſſima. fallit in duobus caſibus, q ha
bentur in l. tutor qui repertoriū. §. cōpetit. ff. de admini. tuto. vbi
tm̄ de lata quis tenetur. & hoc iō, q officiū tutoris aſſumitur ex
neceſſitate, iō nō tenetur de leuiſſima, facit l. poſt legatū §. ad-
uocatos. ff. de his q. ut indi. ita dicit Bar. in l. q Nerua. ff. depoſi.
in uer. quæro, qd veniat in actione tutelæ. Non obſtat d. l. à pcu
ratore. quia nō loquitur in negotiorū geſtore neceſſario, vt eſt
tutor, ſed in voluntario, igitur &c. facit qđ no. gl. in l. procura-
tor, q pro euictione. ff. de proc. ¶ In ea. gl. ibi, his. n. caſib. lata cul
pa dolo non cōparatur, no. ea gl. q regulariter lata culpa ęqui-
parat̄ dolo. tu dic ſm Bar. in l. j. §. j. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſſ. fue.
4 & d. l. q Nerua. ff. depoſi. in ver. quæro, † vtrum lata culpa ęqpa
retur dolo? & dic aut loquimur in actionib. deſcendentib. ex ɔ̄-
ctu, uel quaſi, & lata culpa æquiparatur dolo, vt d. l. q Nerua.
aut in deſcendentib. ex delicto, & tunc aut quæritur quò ad pę
nam corporalem, & lata culpa nō æquiparat̄ dolo, vt l. 3. §. j. &
in l. ff. de Sica. aut quò ad pœnam pecuniariā, & tunc aut lex, ſi-
ue ſtatutum requirit expreſsè dolū, aut ſimpliciter loquitur. Pri
mo caſu nō ęquiparatur dolo, vt l. j. §. ſi qs ideò. ff. ne vis fi. ei. &
oīno uide ſing. gl. in materia in l. magna negligentia. ff. de uerb.
ſig. Secundo caſu, æquiparatur dolo, vt d. l. j. § non aūt. ff. ſi quis
teſta. lib. eſſe iuſſ. ¶ In ea. gl. ibi, quia de dolo intelligitur. immo
ſm Bar. in d. §. ſi fraus. uidelicet, q ibi intelligitur, q ęquipara-
tur lata culpa dolo quò ad remouendū tutorem, non aūt quò
5 ad infamādū; dic ut ibi. ¶ † In ea. gl. in fin. uide q Azo ſe remitut
ad no. p ſe in fi. gl. ſeq. ubi diſtinguit, an quò ad infamiā irrogā
dam lata culpa æquiparet̄ dolo, q aut loquimur de infamia, q̄
infertur ex ſnia, & tunc lata culpa nō æquiparatur dolo, aut de
infamia quæ infertur ipſo facto, & tunc dolo æquiparat̄, ut ff.
de iis qui no. infa. l. liberorum. §. notant̄. & pōt eſſe rō ſm Bart.
in d. l. qđ Nerua. in d. verſ. itē qro, in fi. quia in illis caſib. in qbus
infamatur ipſo facto, lex tm̄ abhorret illa facta, q factū magis
no. q̄ conſilium, ut l. palam. §. pe. ff. de ritu nup. & iſtā opi. Bart.
6 ibi approbat. ¶ † In gl. in ver. æquè. ibi, fit tamē infamis de facto.
dic q infamia facti parit duplicē effectum, quia repellit a digni
c tate [c] & a quærela inofficioſi, vt no. gl. l. j. circa prin. ff. de iis q no.
7 infa. dic ut ibi p doc. & no. gl. & doc. in l. nullā. C. de infa. ¶ † In
ea. gl. ibi, in mulierib. no. ex gl. q rła eſt, q mulier non tenet̄ de
d iuris ignorantia, [d] tu dic q immo regula eſt in ɔ̄riū, qui ita fę-
mina, ſicut maſculus dēt ſcire iura, nec pōt allegare iuris igno-
rātiā, vt eſt tex. ſing. in l. ſi. C. de iure & fac. igno. fallit in multis
8 caſib. ibi. no. per gl. & doc. dic ut ibi. ¶ † In ea. gl. ibi, ergo ſi quis
ignorat, eſt in lata culpa. dic ſm Io. Fab. q ſm hoc omnes de
mundo ſunt in lata culpa, quia nullus omnia ſcit, ſaltem ex im
prouiſo. immo dico tibi, bene etiam & maturè prouiſus, vt do-
cet experientia, ac etiam, quia iura tantummodo pręſumūt de
Imperatore, q habeat omnia iura, & non de alio, ut l. omniū.
C. de teſt. igitur &c. & tn̄ licèt ius non præſumat Imperatorē
errare in iure, ut d. l. omniū. de facto tamen errat, & errare pōt.
vt no. gl. in l. 3. in fin. ff. de ſup. leg. vnde ſm eum, doctor. intelli-
gunt, q hoc quod dicit gl. intelligat̄ de iurib. uulgarib. et com-
munibus, et quę frequenter ſunt in facto; ſecus ergo ſm eum de
materia manumiſſionum, et ſimilium, quod not. ad intellectū
dictæ regulæ, q oēs debent ſcire iura. ¶ In ea. gl. in fi. ita cōiter

9 tenetur, ut dixi in gl. pręcedenti. ¶ † Quæro, quia hic dr̄, q in ali-
quo caſu dānatus efficit̄ infamis, an qui eſt a princ. infamis poſ
ſit dari, vel eſſe tutor? gl. & Bar. in l. Athletæ. in prin. ff. de excu.
tut. tenet, q ſic, ad ſimilitudinē pcuratoris, ut j. de exce. §. ſi. qđ
no. quod tamē tu intelligas, vt ibi dicam. & prædicta loquunt̄,
ſi incidit in infamiā, ſed an ſi a principio ſit infamis, poſſit dari
vel eſſe legitimus tutor? gl. & Bar. in l. cui eorum. in princ. ff. de
10 poſtu. dicunt q ſic, qđ no. ¶ † Quæro, an cognitio de ſuſpecto
ſpectet ad iudicē cauſarū ciuilium vel criminalium? dicit Bal. ī
l. j. C. ſi tut. nō geſ. q de facto uidit agitari corā iudice cauſarū
ciuilium, prętertim cū agitur de culpa tutoris, vel negligentia,
vt hic, non de dolo. qđ eſt uerum, vbi principaliter format̄ li-
bellus de ſuſpecto: ſin autē uitium ſuſpitionis venit incidēter in
alio iudicio iam moto, tunc cauſa ſuſpicionis eſt agitanda corā
illo iudice, corā quo principaliter cā mouebatur, ēt ſi non eſ-
ſet realiter iudex ſe ſuſpicione tutoris, vt l. quoties. cū ibi no. p
glo. & omnes doc. C. de iud. vbi uidetur caſus, & in l. eū qui res
11 agit hæredum. C. de procur. ¶ † Quęro, an dānatus in iudicio de
ſuſpecto per officium iudicis, & ſic p inquiſitionē ſit infamis?
gl. in l. 3. §. præterea. ff. eo dicit q non; quam ſequit̄ ibi damna-
tus, dicit, aut eſt aliquis damnatus, & punit̄ tali coerctione, quę
infamat, & erit infamis, vt l. ictus fuſtium. ff. de is q no. infa. ſi ve
rò eſt tm̄ damnatus, & non punitur, & tūc quandoq; permittit̄
inquiſitio per ſe, & tanq̄ ſeparata a iudicio publico, vt l. nul-
lum. C. de reli. q aures iudicis offendit, & non efficit̄ infamis.
rō, q nō eſt damnatus iudicio publico; ſi verò inquiſitio ſucce
dit directò in locum accuſationis publici iudicis, tūc dānatus
eſt infamis, ut l. athletas. §. calumniator. cū gl. ff. de ijs qui no. in-
fa. Nō ob. gl. ɔ̄ria, quia debet intelligi ſm dictam diſt. de quo tn̄
vide gl. & Ang. & Imo. in d. l. infamē. & per Bal. in l. 1. C. de ca-
lum. & plenè per Sal. in l. ea quidē. C. de accu. ver. vlterius quę-
ro an dānatus p inquiſitionē &c. dic ut ibi. de quo dixi in trac.
meo maleſi. in gl. in uer. hæc eſt quædam inquiſitio. dic ut ibi.

ADDITIONES.

a In ſententia. Cauſa regulariter in ſententia non venit neceſſariò exponenda. c. ſicut extra de re iud. ne ſi cauſa falſa exprimatur, reddatur ſententia nulla, vt no. in d. c. ſicut. & vtrum expreſſio falſæ cauſæ vitiet ſententiam. Fel. in d. c. ſicut. col. 10. uer. falſa cauſa, nu. 19. de re iu. extra concludit, q expreſſio falſæ cauſæ non uitiat ſententiam regulariter, niſi per remedium appellationis. quod limitat ibidem ſeptem modis. & de falſa cā quando exprimitur aliqđ a ueritate remotum, quod eſt funditus falſum, vel ſimulatum, ſecūdum Bal. in l. 1. col. 3. de cond. inde. C. probat idem Fel. in d. c. ſicut. nu. 19. qui eſt. col. 8. uer. regulariter, nu. 10. inquit. q regulariter cauſa non eſt exponenda, & regulam limitat. 12. modis, ut ibi per eum. & quid in laudo, decidit Anch. cōſi. 3. uer. error ergo. nu. 5. not. an exponenda ſit cauſa in ſententia, necne, teſtis Io. a Neuizanis in ſua ſylua nuptiali. char. 125. col. 2. verſi. quia nec cauſa debet exponi in ſententia. Ant. Cat.

b Sententia. Idem tenet Bar. conſi. 122. 2. lib. alleg. Inno. in cap. in præſentia. de renuncia.

c Dignitate. Vide Rom. conſi. 297.

d Ignorantia. Vide. Ro. 506.

S V M M A R I V M.

1 *Tutori excuſato de ſuſpecto an ſit interdicta adminiſtratio.*
2 *Tutori ſuſpecto a quo tempore ſit adminiſtratio interdicenda.*
3 *Prælato poſtulato ſuſpecto. an interdicatur adminiſtratio, vel ei detur adiunctus.*
4 *Cognitio ſuſpecti tutoris an morte extinguatur.*

Si quis autem. ¶ Pendente accuſatione de ſuſpecto, interdicitur accuſato adminiſtratio, qui ſi
deceſſerit, extinguitur accuſatio. h. d. ¶ Not. ibi, quò ad cognitio
finiatur. q talis interdictio adminiſtrationis ex eo q poſtulat̄
ſuſpectus, non eſt perpetua, ſed ad tps, durante lite. ¶ No q mor
1 te accuſati extinguit̄ accuſatio criminis. ¶ † In tex. ibi, interdici-
tur. dic, licet iſte tex. & l. eū q. C. eo. videatur innuere de inter-
dictione facienda a iudice, tn̄ vr̄ q ipſo iure interdictio facta
eſſe intelligatur, ut ff. de ſol. l. qđ ſi fortè. §. ſunt quidam. & facit
quod no. Innoc. de accu. in c. olim. in antiquis, quia iſte tex. de-
bet intelligi, qđ iudex innuebat, q de facto tutor ſe immiſce-
2 bat geſtioni. ita no. Bar. in d. l. eum q. ¶ In text. ibi † poſtulatur. a
quo tempore intelligat̄ interdicta adminiſtratio. dic ſm Ang.
in l. q ſi fortè. §. 1. ff. de ſol. q p litis cont. & nō ante, & ſic ante
lit. conteſta. poteſt et ſolui. & ita dicit q fuit obtentū de facto
Peruſij, p dictum ſingul. Azo. in ſum. de ſuſpe. tut. pro quo facit
ibi ſm Io. de Imo. q loquitur text. per verbum, poſtulatur. &
clarum eſt quod ante lit. cont. non dr̄ poſtulare, ſed poſtulare
velle, ut l. amplius non peti. ff. rem ra. ha. ¶ In glo. 1. in fin. not. &
ſigna gl. ſm Barto. in d. l. q ſi fortè. §. 1. vbi dicit, q iſta gloſſ.

eſt ꝯ text. in c. venerabili. extra de of. dele. in antiquis, vbi dicit
3 ꝙ † adiungiẽ ſibi alius, cũ quo adminiſtrat; rõ, qa p̃latus pp ſu-
ſpitionẽ ẽt probatã nõ remoueẽ, ſed alius ſibi adiungitur, vt in
ca. licet Hely. eatra de ſimo. & interim nõ debet adminiſtratio
interdici. ſed in eo quod dicit Bart. ꝙ ẽt pp ſuſpitionem ꝓbatã
prę̃latus non remouetur, ſed alius ſibi adiungitur, reprehendiẽ
ꝑ Imo. ibi, quia hoc eſt ꝯ. d. c. licet Hely. & ibi Imo. per gl. & Io.
And. in d. c. venerabili. & 3. q. 2. c. quia ea. Et ſi dicatur, ꝙ prela-
tus æquiparatur tutori, vt l. orphanotrophos. C. de epi. & cle.
ſtatim nõ intelligitur ſibi interdicta adminiſtratio. Reſpondeo
a ſm Imo. & Io. And. in dictis iurib. ꝙ plus iuris * hẽt prę̃latus, q̃
tutor; qa prę̃latus facit fructus adminiſtrationis ſuos, vt ꝑ Imo.
in d. l. ꝙ ſi fortè. §. 1. & per Sal. in d. l. eum qui. C. eo. facit gl. eatra
de offi. or. c. pñũ. in 6. ꝑ gl. & quod no. Bar. in l. 1. ff. de procu. &
qđ no. Bal. in l. 1. §. ſolet. & ibi gl. ff. de offi. prę̃fe. vr. ¶ In gl. extin
guitur. ibi, vt ab ea remoueaẽ. dic aliàs aũt ſi agereẽ, tũc ẽt puni
4 reẽ, & tũc † licèt mortuus fuerit, remanet tñ inſtantia pp pę̃nã,
vt l. nõ utiq;. ff. de rei ven. ita dicit Dy. & Bar. in d. l. poſt finitã.
in prin. ff. eo. Sed tu aduertas, qa ſi agebaẽ criminaliter, vt pſo-
naliter puniteẽ, nõ eſſet verum dictũ Bart. immo morte oẽ cri
mẽ, & pę̃na corporalis extinguiẽ, ſed ſi agereẽ, vt puniteẽ pecu
niariter, & ſic ad intereſſe, vel pœnã, q̃ ſit applicanda pupillo,
tũc verũ dicat Bart. qa pp cõmodũ pecuniariũ ꝯ defũcti hẽdes
datur, vt l. fi. C. ſi reus, uel accu. mor. fue. cũ fuerit lis con. vel ha
bita pro conteſta. a ꝯ defunctum, ut l. 1. ff. de priua. deli. & ibi
Bar. latè de quo dicam ĩ. de perpe. & temp. act. §. 2. dic vt ibi.

ADDITIO.

a Plus iuris. Facit ꝙ voluit Bal. in l. pe. ff de eo, qui pro tu. vbi dicit ꝙ in præla to eſt reperire quaſi poſſeſſionem, non in tutore, quia non reperitur, ꝙ tutor lucretur aliquos fructus, ꝙ eſſet ſi habeat quaſi poſſeſſionem. & hoc dicit eſſe ſubtile.

SVMMARIVM.

1 *Pupillo qualiter alimenta conſtituantur.*
2 *Ordo remotionis propter contumaciam tutoris quis ſit.*
3 *Pupillus de bonis proprijs, & non tutoris alimentari debet.*
4 *Pupillus pauper, cui tutor alimenta præſtitit, an teneatur ea reſtituere, ſi an pinguiorem fortunam peruenit.*

Si quis tutor. ¶Si tutor latitat ne pupillo ꝑ iudicẽ decernantur alimenta, pupillo in poſſeſſionem
bonorũ miſſo, & dato curatore, vt ſuſpectus remoueẽ. h. d. ¶ No.
ꝙ pupillo debent alimẽta decerni, & cõſtitui ꝑ iudicẽ ſm quali
tatẽ perſonę, & quãtitatẽ patrimonii. ¶ No. ꝙ ſi tutor eſt cã im-
peditiua, ne pupillo per iudicem alimẽta decernanẽ, ꝙ ipſe pati
tur in bonis ſuis primũ decretũ, & ẽt vt ſuſpectus hẽ. ¶ Not. ꝙ
oĩa q̃ ſeruando ſeruari non pñt, niſi ꝑ retentionẽ efficiãtur de-
teriora, debent alienari. ¶ No. ꝙ ad alienandũ bona, q̃ nõ ſeruan
tur, daẽ curator, qñ tutor eſt ſuſpectus. ¶ Not. ꝙ eò ipſo ꝙ tutor
nõ ſolũ denegat alimenta, ſed ẽt eſt cõtumax, ne ꝑ iudicem decer
a nãtur pupillo, dẽ eſſe ſuſpectus, & vt ſuſpectus põt remoueri.*
¶ In gl. decernantur, in fi. dic ut in l. ius alimentorum. ff. ubi pup.
edu. deb. Aduertat tñ iudex, ꝙ ibi eſt tex. ſin. quia dẽt cõſtituere
1 † alimenta tã moderatè, vt non vniuerſum reditũ p̃rimonij in
alimenta decernat, ſed ꝑ ſic, ut aliquid ex reditu ſuperſit. quod
ſingulariter tene menti in practica, & ibi vide Bar. ¶ In gl. in poſ
ſeſſionẽ, in fi. aduertas, ꝙ ordo remotionis pp contumaciã tu-
2 toris erit, qa iudex inquiret, an ipſe tutor latitet, quo † cõſtito, eũ
remouebit; erit ergo neceſſaria noua citatio poſt primã citatio-
nẽ, ſm Iac. de Are. ꝑ quo facit qđ no. ſin. Bart. in l. 1. in prin. ff. ſi
quis ius dicen. nõ obtem. ſed Bar. in l. impuberib. §. fi. ff. eo. dicit,
ꝙ etiã in primis citationib. põt iudex comminari, ꝙ ſi non com
pareat, ipſum remouebit tãquã ſuſpectũ; & tunc, quia ad hoc
vẽ eſſe citatus, non requiritur noua citatio. arg. l. ad peremptorium,
cũ l. ſeq. ff. de iud. facit de iſta comminatione qđ no. Bar. in
l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & etiã gl. & Bar. in l. Impe-
rator. C. de cohor. lib. 12. & eſt gl. extra de reſcr. c. cãm q̃ in anti-
quis. & ibi Inn. & Io. And. qđ no. ¶ In gl. eius in fin. dic, ꝙ iſta ſe-
cunda ſol. non eſt bona; qa bona ſua pupillus poſſidet, ut l. 1. §.
adipiſcimur. in ver. ſed pupillus. ff. de acq. poſ. & etiã, qa ſi mit-
tereẽ pupillus in poſſeſſionem ſuorũ bon. non eſſet pœna con-
tumacię tutoris caſtigata, tñ hic vult punire, igitur &c. ¶ In gl.
3 mittatur. ibi, nõ quia allegat &c. No. † ꝙ pupillus non debet ali
mentari de bonis tutoris, ſed de bonis proprijs, & eò ipſo ꝙ
pupillus ſtat cum tutore, poteſt ab eo repetere ſumptus, quia
non præſumitur vixiſſe vento, vt lupus, ut l. fin. C. de ali. pup.
præ. ¶ Quid autem ſi pupillus eſt pauper, & non habet unde
4 expenſas ſibi faciat, † & tutor alimentauit eum, & poſteà pupil
lus efficiẽ ſoluendo, an teneaẽ tutori dicta alimenta reſtituere?
& vẽ, ꝙ non, quia expenſæ debẽt fieri ſecundum quantitatem
patrimonij, vt d. l. ius alimentorum. tñ ꝯrium tenet Bart. in d. l.
ius alimentorum. §. 1. in fi. per l. 3. ff. de contra. iud. tu. quod no.
qa in dubio non vẽ feciſſe animo donandi, licèt nihil dicat, vel
non fuerit proteſtatus, & ẽt põt repetere expenſas, quas tutor
fecit litigando cum pupillo, vel alio modo, quando allegatus
fuit ſuſpectus, vt no. Bar. ĩ l. 1. § ſi pupillus. ff. de tut. & rat. diſtr.

ADDITIO.

a In vet. exemp. reuocari.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio facta coram iudice incompetenti, an præiudicat ipſi confitenti.*
2 *Remiſſio delinquentis, an & quando fieri debeat.*

Sed ſi quis præſens. ¶Tutor præſens qui per mendacium denegat alimenta pupillo
poſſe decerni, remittitur ad præfectũ puniendus. Idem in eo q
ꝑ pecuniam tutelam acquiſiuit, & idem in liberto qui malè ad
miniſtrat. h. d. ¶ No. ꝙ tutor qui mentitur de facultatib. pupilli,
traditur prę̃fecto puniendus. ¶ No. ꝙ tutor non põt puniri, niſi
ꝑ prę̃fectum vrbis, & ſic iudex incompetens remittit delinquẽ
tem ad iudicem competentem, vt puniatur. ¶ No. ꝙ tutela non
dẽt redimi data pecunia, & ſic ꝑ ſimoniã. Sin autẽ tutori detur
pecunia, vt ipſe ſit tutor, tunc erit tutor, & tñ pecunia condici-
tur condictione ob turpem cauſam. no. glo. in l. eos. ff. de tutel.
¶ No. ꝙ acquirens tutelam per ſimoniam, traditur prę̃fecto pu
niendus. ¶ No. ibi, ſi fraudulenter, ꝙ in liberto eò ipſo ꝙ durã-
te tutela ꝓbatur ꝙ fraudẽ cõmittit, tradiẽ puniendus. ¶ No. ibi,
probeẽ, ꝙ aliqui allegant iſtum tex. ꝙ vbi de delinquente ſit re
miſſio ad aliũ iudicem, ꝙ nunquã iudex ad quem ſit remiſſio,
ipſum caſtigare dẽt ex proceſſu facto ꝑ primũ iudicem, niſi ſi-
bi ẽt conſtet de delicto. Sed hoc, hic non probatur ſubtiliter in
tuẽti, quia probatum fuit hic antequã remittatur ad prę̃fectũ.
ſed dictum eſt verum, quia eſt caſus, & ibi Bart. in l. diuus. ff. de
cuſt. re. in verſ. & ideo. ¶ In gl. mendacium in fi. no. ꝙ tutor nõ
cogitur alere de ſuo pupillum, licet non habeat vnde alatur, ve
dixi ſ. § proxi. ¶ In gl. remittendum. in fi. de hoc dic vt hẽ in tex.
& gl. in d. §. tutor. ¶ In gl. remittitur, in fi. ſimilis gl. eſt in d. §. ſo-
let. quas gl. no. ꝯ doct. practicantes ſcholares, & ipſos allicien-
tes, & pecunia, & prece, & oĩ modo, quia pñt per eorũ rectorẽ
puniri. ¶ In glo. remittitur, in fi. no. ꝙ libertus qui fraudulenter
gerit facta pupilli patroni, põt vt ingratus in ſeruitutem reuo-
cari, quod eſt grauiſſima pœna, vt l. 2. C. de lib. & eor. lib. dic
vt ibi, quia non poterit iterum manumitti, ſine ſcient a princi-
1 pis, vt ibi. ¶ † An autem confeſſio * facta coram iudice incom-
a petenti præiudicet ipſi confitenti? dicas ꝙ ſic, in hoc, quia co-
gitur illam confeſſionem manutenere, & in ea perſeuerare co
ram iudice competenti, vt c. at ſi clerici. & quod ibi no. doct.
de iudic. Et id quod dicitur de remiſſione, dic quòd habetur ꝑ
glo. & doct. in l. 1. & in auth. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi
opor. quod no. Bar. in l. ſi cui. ff. de accuſa. quia habet locum in
criminalibus, non in ciuilibus, vt no. glo. in l. 1 ff. ſi quis in ius
2 voc. non ier. Ac etiam aduertas, ꝙ id quod dicitur, quòd † re-
mitti dẽt in criminali, intelligitur, niſi ille iudex qui cę̃pit ma-
lefactorẽ, cognouerit de delicto, tũc non cogitur remittere: ita
no Bal. in l. executorem. C. de execu. rei iud. allegat gl. in l. rele
gatorũ. §. interdicere. ff. de interdi. & relega. Sed aduertas, qa li-
cet eius dictũ placeat, ꝑ l. ſi quis poſteaquã. ff. de iud. & facit qđ
no. Bar. in l. diuus. ff. de cuſt. & exhi. reo. & qđ no. Bar. & Bal. &
doct. in l. eos. §. 2. C. de app. tamen illa glo. in §. interdicere. non
probat id ad quod allegatur. nam dicit not. ꝙ accuſatur quis
in prouincia, vbi habet incolatum, licèt alibi deliquerit; nil au
tem dicitur de remiſſione, igitur &c. Et non eſt mirum, quòd
vbi

ADDITIO.

a Confeſſio. Dum quæritur, an cõfitens coram iudice incõpetenti. poſt remiſſionẽ de ſe cõfitẽti factam iudici cõpetenti, teneatur in dicta cõfeſſione perſeuerare. Aufretius in deciſionib. Capellæ Toloſanæ. q. 425. in gl. diſtinguẽdo dicit, ꝙ ſi quidem ad confitendum fuerit inuitatus, non tenebitur perſeuerare. ſi vero voluntariè confeſſus fuerit, ſecus. addendo ꝙ ſecundo caſu facit indicium ad torturam; quia volenti & conſentienti non fit iniuria, & tunc poteſt procedere illa opi. quæ habet ꝙ confeſſio coram iudice incompetenti facta, facit inditium ad torturam. & hunc articulum ſuſius examinauit Nic. Boerius in ſuis deciſ. aureis. q. 90. col. 2. nu. 3. & 4. vbi infertur multa vtilia ad hoc propoſitum. Ant. Cauis.

vbi habet incolatum, poſsit puniri, licèt alibi deliquerit, vbi habetur in l.j. & 2. & auct. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. & p Bar. in l. ſi ſepulchri. ff. de ſepul. vio. & de materia, vtrū delinquens ſit remittendus, vel ne, vide per Bald. plenè in d. l. executorem. in ver. quæro, modò certū eſt, ꝙ executio ſit &c. Sed tu bene aduertas, quia iſta non habent locum in caſu noſtro, cùm iſte qui remittit, ſit iudex incompetens, non eſt poſsibile, ꝙ quamuis de delicto cognouerit, ꝙ poſsit ipſum tutorem retinere, quia non poſſe condemnare; quia ſententia fertur a iudice incompetenti, vt C. ſi a nō compe. iud. per totum: igitur &c.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax non dicitur, non accedens ad locum ſibi non tutum.*
2 *Redhibitio an locum habeat ſi liber emitur, & traditur, pretiumq; ſoluitur, & poſtea mendoſus vel vitioſus reperitur.*
3 *Emptor an teneatur ad ſolutionem pretij pro re, quam comperit eſſe alienam.*
4 *Satiſdatio cū fideiuſſore in quibus caſibus pro vēditione requiratur.*
5 *Emptori qualiter per iudicem ſuccurratur, contra fraudem venditoris litem facere, mouentis.*
6 *Venditor an cogi poſsit ad liberandum rem venditam, repertam alteri obligatam, antequam recipiat pretium.*

Nouiſſime. ¶Qui fraudulenter tutelam gerit, licèt ſatiſdationem de indemnitate offerat, tamen vt ſuſpectus remouetur. item mali mores, & non paupertas ſola faciunt tutorem ſuſpectum. h. d. ¶Not. ꝙ non eſt confidendum de fragili cautione, quando tractatur de magno præiudicio. facit l. cum ita. §. j. ff. ad Treb. cum ibi no. Quod præſtat ar. ꝙ quis non debet accedere, nec, non accedendo, dicitur contumax,
1 † quando locus non eſt ſibi tutus, etiam ſi ſibi fiat ſaluus conductus, vt eſt tex. in cap. accedens, extra, vt lite non cont. in antiquis. & facit ꝙ habetur in auc. de man. prin. §. neque autem homicidis, & ꝙ not. in l. is qui reus. & quod ibi no. gl. Bar. Ange. & Io. de Imo. ff. de pub. iud. & quod not. Bar. & doc. in l. de ętate, & in l. ſed & ſi alio. ff. ad Treb. ¶No. ꝙ ſatiſdatio præſtita per tutorem, non mutat naturam & mores ſuos malos. ¶No. ꝙ maiorem facultatem delinquendi præſtat ſatiſdatio præſtita, quàm ea non præſtita. ¶No. ꝙ mali mores faciunt tutorem ſuſpectū. Not. ꝙ paupertas non arguit vitium in homine. ¶Not. ꝙ pauper poteſt eſſe fidelis, & diligens. Not ꝙ pauper, ſi ſit fidelis, & diligēs, non eſt a tutela remouendus, ita ꝙ boni mores, & ſumma diligentia ſuppleant diuitias. ¶In gl. præſtat, ibi, ſi emi librū, & antequam ſoluam, pretium, comperiam alienum. Not. omnia iſta verba gl. vt in fi. gl. concludam videlicet, ꝙ emi librum, & ſic emptio fuit perfecta, vt ī. de contrahen. emp. in princip. & liber fuit traditus, ſed antequam emptor ſolueret pretium in totum, vel etiam in parte iam pretio ſoluto, in parte non, reperio librum alienum, facit l. ſi poſt perfectam. & quod ibi per gl. Cy. Bar. Bal. & Saly. C. de euic. & ī. dicam. & bene aduertas, ꝙ licet iſtam gl. communiter allegatur de libro, ꝙ antequam ſolueret pretium mouebatur lis. & quod h d. gloſ. hic. ſed dicitur, ꝙ habuit notitiam ꝙ erat liber alienus. ¶In ea. gl. ibi, vel vitio-
a ſum oo. ꝙ dicit gl. vitioſum. ¶Quæro, an ſi liber ematur,[a] & tra
2 datur, & pretium ſoluatur, & poſteà reperiatur mendoſus † vel vitioſus, an habeat locum redhibitio, vel quanto minoris, ego ſum ſolitus dicere, ꝙ ſic per tex. cū gl. fin. l. j. in prin. in ver. quæ mobiles. ff. de ędil. edi. quę gl. ponit in prin. exemplum in libris, nec id quod poſtea in d. gl. ſequitur eſt verum. vel uerius, dic corrigi, ꝙ dixerat de libris mendoſis, ꝙ redhibitio de libris nō poſsit etiam habere locum, quia finaliter ibi tenet, ſaltem de utili redhibitoria &c. quod ſingulariter tene menti, quia quotidianum eſt. & adde quæ ſcripſi s̄. de iur. nat. gen. & ci. §. prætorum. & dicam ī. de act. §. in duplū. dic vt ibi in materia redhibitorię. ¶In ea glo. in fi. in hac queſtione, ſi emi librum, & antequam ſoluam pretium reperiam eſſe alienum, an cogar ſoluere pretium? gl. hic videtur tenere, ꝙ non, etiam ſi offeratur fideiuſsio; quia non debeo me ſubmittere fragili cautioni. Sed aduertas, ꝙ licèt iſta gl. non reprobetur, tamē eſt falſa in duob.
3 Primò, † in eo quod dixit, ſi comperiam fore alienum, ꝙ non cogar ſoluere pretium, quia hoc non eſt verum, nec hoc ſufficit ad retardandum ſolutionem pretij, immo requiritur, ꝙ fuerit lis mota, & tunc dicitur moueri lis in limine contractus. i. poſt venditionem perfectam, & rem traditam, nondum tamen pretio ſoluto, vt eſt caſus in l. ſi poſt perfectam. C. de euic. licèt Bal. ibi aliter exponat, in limine contractus, & malè. Sed antequam moueatur quæſtio poſsit retardari pretij ſolutio, non dicitur ibi, niſi ſaluando gl. dicas, ꝙ quando hoc eſt manifeſtum, & notorium, & communiter ita dicitur, & creditur, tunc non cogitur ſoluere pretium, donec iſta fuerint clarificata, facit l. emptorem. in prin. cum ibi no. per gl. ff. de act. emp. Secundò videtur malè dicere gl. in eo, quod innuit, ꝙ quamuis ſit mota lis ſuper libro vendito, ꝙ non poſsit cogi emptor ad pretium etiam dato ſibi fideiuſſore per venditorem. Sed iſtud eſt falſum, vt d. l. ſi poſt perfectam, & eſt caſus in l. ſi. ff. de reſc. ven. & l. pe. ff. de peri. & com. re. vend. quoniam licèt ſuper libro empto ante pretij ſolutionem moueatur lis & quæſtio, tamen ſi venditor offert fideiuſſorem idoneum de euictione, cogitur emptor ad pretij ſolutionem, vt dictis iuribus, quod no. perpetuò. Nam licèt venditor non cogatur poſt venditionem perfectam præſtare fideiuſſorem emptori, quia a principio de fideiuſſore ſibi præſtando non cauit, ſed ſufficit ꝙ caueat de euictione, nuda cautione, vt l. emptor. ff. de euic. tamen ſi antequā ſoluat pretium, moueatur lis, non cogitur illud ſoluere, & ſi partem ſoluit, non cogitur reſiduum præſtare, niſi præſtita fideiuſsione. Et aduertas, & tene menti, ꝙ non tantum cogitur pręſtare fideiuſſorem pro euictione illius, qui iam mouit litem, ſed etiam generaliter pro omnibus, & pro omni euictione, vt eſt caſus in l. ſi. §. ſi. ff. de reſcin. ven. licèt glo. de hoc dubitauerit in l. pe. ff. de peri. & com. rei ven. & in d. l. ſi poſt perfectam, & Bar. in l. j. §. ſtipulatio duplæ. ff. de præſt. ſtip. vbi enumerat
4 quinque caſus, in quibus quis tenetur dare fideiuſſores † in contractu emptionis. Primus eſt, ſi hoc actum eſt. Secundus, ſi imminet euictio in limine contractus, vt d. l. ſi poſt perfectam. Tertius, quando pater vendit bona aduentitia filij, vt l. j. in fin. C. de bo. ma. Quartus, ſi eſt conſuetudo vt det fideiuſſores; de quo ego allego propriè caſum in l. ſi de pignore. §. fina. cum gl. ff. de pig. act. Quintus, ſi ſit venditio, & per reſcriptum principis cōfirmatur, vt eſt caſus l. vniuerſa. C. de prec. Imper. offe. aliàs non cogitur dare fideiuſſorem, vt d. l. emptori. ff. de euic. quem quintum caſum no. perpetuò tu Bono. quia Bononiæ qñ venditur res minoris per reſcriptū principis, ꝙ ſi ſimpliciter emo a maiore, & poſtea ſuperueniat reſcriptū principis, ſine ſuperioris, ꝙ emptor non cogitur dare pretium, niſi cum fideiuſſore caueatur de euictione. ¶Quęrit Bar. in hac materia, quia ſecun-
b dum hoc ſunt factę multæ malitiæ, nā ſupponit[b] emptor quendam, qui mouit ſibi litem, vt poſsit habere fideiuſſorem de euictione. quid enim tunc fiet, quādo venditor videt hoc fieri malitioſè ab emptore. & licet Bar. in d. l. 1. §. ſtipulatio duplæ, in fi. non determinat, & dicat, cras dicam tibi. tamen in d. l. ſi poſt
5 perfectam. in fin. dicit, † ꝙ compellitur emptor iurare, ꝙ per calumniam non fecit ſibi moueri litem, & eo modo compellitur iurare ille qui litem mouit, vt arg. l. 1. C. de po. quod no. Et plus credo, ꝙ reperta poſtea fraude, & colluſione poteſt extra ordinem puniri, vt l. 1. ff. de col. deteg. coniuncta l. 1. ff. de crim. ſtel. & quod ibi Bart. ¶Quæro, quid ſi reperiatur res vendita
6 obligata alteri, † non dico ꝙ ſit aliena, an venditor poſsit cogi ad liberādum dictam rem antequam pretium poſsit recipere? Et clarum eſt, ꝙ antequam res ſit tradita emptori, quod poteſt agi, vt l. ex prædijs. C. de euic. & idem ſi fuerit tradita, vt l. creditor. §. ſi prędium. ff. de act. emp. quod intelligas, ꝙ agat ex empto, ut res liberetur, & libera ab alia obligatione tradatur, ut l. creditor. §. ſi prædium. ff. de act. emp. & d. l. ex prędiis. non autem ꝙ agat, vel agere poſsit de euictione, vt l. qui res. C. de euictio. ita dicit gl. Bal. & Sal. in d. l. ex prædiis. quod no. perpetuò, quia vidi de facto Ferrariæ. ¶In gl. fi. ibi, hic autem ſatiſdedit. dic, & ſic paupertas non principaliter, ſed ſecundariò facit quem ſuſpectum. facit l. 2. ff. de mag. com. ſed id loquitur cum ſatiſdedit, & ſic non eſt ſuſpectus ſolùm propter paupertatem, vt l. ſi creditores. ff. de priui. cred. & ita etiam dicit ibi glo. quæ eſt ſimilis huic. ¶In ea. gl. in fi. dic, vt diximus in d. §. interdum, & optimè dicit gl. quod no.

A D D I T I O N E S.

a Liber ematur. Vendens librum vitioſum, ſeu defectuoſum poteſt cogi illum redhibere. & pretium emptori reſtituere infra ſex men. actione redhibitoria, ſaltem vtili ſecundum Arch. hic, & glo. Odof. Ang. & Bald. in l. 1. in princ. de ædil. edi. in Pan. licèt Sal. ibi videatur firmare oppoſitum. addo idē eſſe cenſendum in mercatore vendente pannos ſericos apparentes bonos, ut tenentur reſtituere pretium, & pannum reſtituere, ſecundum Bal. in ver. ex lectura antiqua. Ant. Caius.

b Supponit. Adde ut per Io. And. in add. Spe. in ti. de emp. & ven. §. j. ver. l. autem in addi. quæ incipit, facile ergo erit. & vide etiam in §. ſi. in j. addi.

Finis Libri primi Inſtit.

DE RERVM DIVISIONE.[a]

RVBRICA.

¶ In fi.gl.rub.dic vt in ea, quæ bene loquitur. & ſic hic loquit de ſecunda parte principali ipſius iuris ciuilis, quia loquit de reb. facit ſ.de iure perſo.§.fi.ac etiam dic ꝙ nigrum cõtinuat ſe. Ex quo no.ꝙ non eſt neceſſe continuare rubricam ad prox.ti.præcedentem, & maximè quando ſumus in principio libri, vt not. gl.in rub.ff.de cond.fut. ſed ſatis eſt, ꝙ materiæ ſint congruẽter poſitę;& ita propriè loquitur l.2.ff. de ſtatu hom.de quo plenè dixi in rubri.procœmij huius libri,& dicam ĩ.de act. in rub.

ADDITIO.

a Adde,ꝙ rei verbum generale eſt l.bene.in calce.de reb.cred.in Pan.quippe, quia illius appellatione,venit pecunia numerata, l.rei appellatio. ff.de verb. ſig.item ſpecies, ſeu indiuiduum, puta equus, vel aſinus, & deinceps l.omnis.§.fi.de leg.lib.2.item factum,puta,ꝙ domus ædificetur, foſſa fodiatur,& liber ſcribatur,& latius ſcripſi in d.l.bene eſt.in ver.gl.rei.nu.93. ubi infero ad ſtatutum, dicens, pro qualibet re eſſe ſoluendum vectigal, pro qua quis fuerit tractatus in cauſam, ut etiam conuentus pro ædificio faciendo cõprehendatur,quod eſt notandum. Ant.Caius.

SVMMARIVM.

1 *Ciuis an poſſit eſſe teſtis pro ſua vniuerſitate, vel vnus de collegio, aut vnus monachus pro ſuo monaſterio.*
2 *Derelicta an ſint in patrimonio noſtro.*
3 *Seruitutes,an ſint in bonis noſtris, et an cenſeantur per ſe ſubſiſtere.*
4 *Actio communi diuidundo ob qua detur.*
5 *Publicum quot modis accipitur.*
6 *Vtilitas publica vel priuata, quomodo accipiatur.*

SVperiore. ¶ Iſte tit.diuiditur princip. in duas partes. Primò,continuat iſtum librum præcedentem. Secundò,incipit tractatũ.2.ibi, modo videamus. Item illa 2. ſubdiuiditur principaliter in duas partes. Nã primò ponit de reb.cõib. iure naturali: uẽ de publicis,& de his,quæ ſunt vniuerſitatis, & de his quæ in nullius bonis ſunt,& oĩa iſta per exempla clarificat. Scđò ponit qualiter res acquirantur de iure gentium, & efficiãtur priuatorum. ſecunda ibi,ſingulorum aũt. Et illa ſecunda ſubdiuiditur loco ſuo. Item prima ſubdiuiditur in quatuor. Nã primò ponit exẽpla de cõib.Secundò,de publicis.Tertiò,de his quæ ſunt vniuerſitatis.Quartò,de his quę nullius ſunt.ſecũda ibi, flumina.tertia ibi,vniuerſitatis.quarta ibi,nullius aũt,& quælibet iſtarum poſteà ſubdiuiditur.& quia principium huius tit.ponit continuationem,& diſtinctiones,ió non ſumatur. ¶ No.ibi,modo videamus. ꝙ dixi ſ.in rub. ¶ No.ꝙ aliquę ſunt res,quæ ſunt in noſtro patrimonio, & aliquę ſunt quæ nõ ſunt in noſtro patrimonio. ¶ No.ꝙ aliquæ ſunt,quę eò ipſo ꝙ ſiunt,ẽt a iure naturali,ſtatim qñ fiunt, ſunt cõia. ¶ No.ꝙ quædam ſunt publica, quædam priuata. ¶ No.ꝙ dĩa eſt inter rẽpub. & rem vniuerſitatis. ¶ No. ꝙ quędã ſunt res,q̃ in nullius bonis ſunt. ¶ No. ꝙ id qđ eſt vniuerſitatis non eſt ſingulorum;& ecõ,ea quæ ſunt ſingulorũ,non ſunt vniuerſitatis. & facit l.in tm̃.§.vniuerſitatis.ff.eo. qđ facit,
1 an ciuis† poſſit eſſe teſtis pro ſua ciuitate,uel vnus de collegio,
vel vnus monachus pro ſuo monaſterio, & gl.ponit in d.§.vniuerſitatis. in ver.reſcripſerunt. & in l.ſed ſi hac.§.qui manumittitur.ff.de in ius voc.& in auct.de mona.§.cogitandũ. col.5.& in d.locis per do.& Cy.& doc.in l.in oĩb. alias in l.parentes.in fi.C.de teſtib.& per Inno.& Can.in c.cũ nuntius. & c.cum nuper.de teſti.per d.Flo.in l.idonei.ff.de teſtib. & concludit Guil. & Bar.in d.§.qui manumittitur. ꝙ aut cã recipit commodũ ſingularum perſonarũ de vniuerſitate, vel collegio, vt qñ eſſet de nemore quæſtio, ad quod quilibet põt ire ad incidendũ ligna, vel de paſcuis ad q̃ quilibet de uniuerſitate põt ire ad paſcuandũ,& tũc perſonæ de vniuerſitate non ſunt idonei teſtes. & idẽ ſi reſpiceret cõmodũ monachorũ, vt ſi eis ſit aliquid relictũ, ſi aũt non reſpiceret,cõmodũ ſingulorũ,ſed in cõi,vt in molendinis Bononię, qa licèt ſint cõis,tñ quilibet pro molitura ſoluit. Vel ſi eſſet qõ, quia pro fabrica eccleſię aliquid eſſet relictum, tunc quilibet de vniuerſitate,vel quilibet monachus põt eſſe teſtis.Et p̄dicta procedunt, ꝙ aliqñ illi de collegio admittuntur pro collegio,qñ nõ p̄ſt uerifimiliter hẽi alij teſtes, alias aũt illi ſunt adhibendi teſtes,& non illi de collegio, qa negari non p̄t, ꝙ nõ habeant affectionem ad ſuum collegium, vt l.conſentio.

circa medium.C.de reſpu.ita dicit Guil.in d.§.vniuerſitatis. & idem voluit in l.admonendi.ff.de iureiur.vide quæ dicam ĩ.eo. §.ſingulorũ. ¶ In gl.patrimonio.in fi.& in gl.in verſ.vel ex̃,in fi. Sed mirandum eſt, quare gl.hic dicat aptitudine, qa res habita
2 pro derelicto† eſt in patrimonio occupãtiũ.ſ.aptitudine,& res ſacrę non ſunt aptæ eſſe in patrimonio noſtro,nec religioſę,licèt ſit date caſum,ꝙ ſunt in patrimonio,vt qñ capiuntur ab hoſtibus, vt ff.de reli.l.cũ loca.quia ſi res habita pro derelicto non eſt tunc in noſtro patrimonio, eſt tñ ex̃ patrimonium noſtrũ; vel in bonis noſtris ad quę habemus actionem, vel exceptionẽ; vt l.rem in bonis.ff.de acq.re.do. ſed pro re habita pro delicto, nullam habemus actionem, vel excep. immo cõceditur primo occupanti,vt l.1.ff.pro dereli.nec occupanti pro dicta re datur actio,uel exceptio,niſi cum realiter occupauerit, ut ĩ.eo.§.pe. & d.l.1.ff.pro dereli.unde licèt res habita pro dereli. non conueniat primo mẽbro diſtinctionis,quia non eſt in patrimonio, conuenit ſecundò, quia eſt ex̃ patrimonium. Item res ſacrę,& religioſæ,ſunt verè ex̃ patrimonium, ut ĩ.eo.§.nullius. & ideo Azo in ſumma huius ut.dicit ſolummodò,quædam res ſunt in noſtro patrimonio,quædam ex̃, nec dicit, ut gl.aptitudine eſſe vel non eſſe. Præterea ꝯ gl.eſt d.l.cum loca.vbi dr̃,ꝙ deſinunt eſſe religioſa,vel ſacra,ergo eſt date modum, ꝙ res ſacræ ſunt aptę poſſe eſſe in patrimonio noſtro,ut ẽt eſt caſus in l.inter ſtipulantẽ.§.ſacram.ff.de uer.oblig.Præterea locus deſinit eſſe ſacer,cum reliquiæ remouent ex reſcripto principis,vt ff.de reli. l.cum in diuerſis.in fi.vt ibi per Flo. Præterea cõcedit alienatio rerum ſacrarum religioſarũ in caſib.no.ĩ.eo.§.nullius.in verſi. excepta cã. ergo res ſacræ ſunt aptę eſſe in noſtro patrimonio, quia licèt dicta bona vẽdere pro redemptione captiuorum, vt d.uer.excepta,& aliis cauſis, vt 12.q.2.aurum eccleſia hẽt,& in auct.hoc ius porrectum,& l.ſancimus.cum ibi no.C.de ſacroſ. eccl.igitũr &c.Et circa res ſacras dic vt dicam ĩ.eo.§. res ſacræ. & circa religioſas,dic vt dicam ĩ.eo.§.religioſum. ¶ In gl.ſunt. ibi,de acq.re.do.l.rem in bonis.dic vt ibi plenè per gl.quæ facit plura membra. ¶ In ea.gl.in fi.dic ſm Io.Fab.ꝙ glo. vult dicere,
3 ꝙ ſeruitutes non poſſunt† cenſeri tanquam per ſe ſactæ, & hoc fieri in tali ſeruitute quæ formata non eſt,quia quamuis fundũ habeas,in quo poſſis alii conſtituere ſeruitutem, non tñ habes ſeruitutem formalem, nec ius ſeruitutis formatum, quod ſit in bonis,uel ex̃ bona: vt dicimus in ſimili de vſufructu, quia licèt dñs habeat facultatem cõſtituendi vſumfructum formalẽ alteri, tñ ipſe non hẽt vſumfructum formalem, ſed cauſalem, vt l. vſufructu.cum ibi no.ff.ſol.mat. quia res ſua nemini ſeruit per modum ſeruitutis,ut in l.in re cõi.ff. de ſer. vr.præd.vel dic, ꝙ ẽt põt intelligi in ſeruitute formali reali,quia per ſe non cenſetur,cùm nõ poſſit transferri, vel acquiri ſine ipſa,multò minus p̄ſonales,vñ per ſe ſeruitutes non cenſent,cũ nõ poſſint ſtare, niſi cũ re vel p̄ſona cuius ſunt.ff.de vſuca.l.ſi aliena.§.hoc iure. ff.de ꝯh.emp.l.aquæductus. & l.liberto.§.fi.cũ ibi no.p Bart. & docto.ff. de nego.geſt. Aduertas tñ ſm eundem ꝙ l.j.ff. de vſufruc.leg. loquitur de vſu & vſufructu alterius ſeruitutis legatę, vel ẽt addas gl.& quod ibi Bar.in d.l.j.ff.de vſufr.leg. dic vt ibi per gl.& Bar.qui dicit, ꝙ ideo non põt eſſe ſeruitus ſeruitutis, qa ſeruitus eſt qualitas, vt l.ſeruitutes.ff.de ſeruit.ruſt. p̄dio.& qualitas nõ poteſt eſſe alterius qualitatis, quia qualitas nõ põt ſtare ſine aliqua ſubſtantia,& ſubiecto,vt l.eius q in prouincia. ff.ſi cer.pet.igit &c.dic vt ibi per Bar. ¶ In gl.cõia ſunt, in fi.dic
4 rõ eſt, quia illud iudiciũ competit† pro illis reb.in quib.ſumus dñi, vt l.per hoc iudicium.ff.commu.diui.ſed in iſtis ſolũ vſum habemus,& non ſumus dñi,vt infra §.j.ergo &c.Sed aduertas, quia ẽt vr̃ ꝙ iudicium cõi diuidũdo, ẽt detur pro his quæ cõia ſunt vſu tm̃,vt l.item quãuis.§.j.ff.cõi diui.igit vr̃ qđ ẽt pro iſto vſu detur.Sed fortè poſſet d.l.itẽ quamuis.reſponderi,ꝙ ibi loquatur,qñ vſus eſt cõis,vt ſingulorum,nõ vt publicus, vel vniuerſitatis.& pro hoc facit qđ no.gl.j.§.j.in ver.cõia.ſ.eo.ti. co-
5 gita. ¶ † In gl.quædam publica,in fin.dic tu ꝙ publicum accipitur multis modis,vno modo pro eo qđ affert ſuam vtilitatem, vel authoritatem omnibus in publico, vt l.j.§. ius publicum.ff. de inſt.& iur.alio modo accipitur.i.Imperij, alio modo publicum.i.ciuitas Romę,vt l.eum qui vectigal, & ibi gl.ff. de verb. ſignifi.alio mõ publicũ dr̃ cuiuſlibet ciuitatis, & municipij, vt ff.de publi.l.ſed hi.§.j.& ita ſumi ẽ in d.l.fi. C.de ſacroſan. eccle. iſta ſunt verba Bar.in d.l.fi. Addas tñ, ꝙ id quod conceditur ciuitati in priuilegiũ, vt d.l.fi.intelligitur ẽt concedi in caſtris & villis, vide gl.Bar.& doc.in l.ſi finita.§.ſi de vectigali.ff.de dam.
6 infec.alio modo accipitur publica vtilitas vel priuata;nã† quędam eſt publica vtilitas, quæ ſuam vtilitatem affert in cõi, & in quolibet particulari,qđ ꝯſiſtit in ſacris ſacerdotibus, & magiſtra-

giſtratibus: nã ſicut vnus poteſt intrare in eccleſiã, & orare, ita
alius: nam ſicut vnus defenditur a magiſtratu, ſic & alius, vt l. 1.
§. huius ſtudij. ff. de iuſt. & iure. ſcđò eſt quædã publica vtilitas
quæ ſuam vtilitatem affert in communi, & non in particulari,
vt qđ hẽt camera fiſcalis, vt l. vlt. C. de priui. fiſci. tertio eſt quę
dã vtilitas priuata principaliter, põt tñ publica dici, q̃a reſpe-
ctu vniuerſi. vtilis eſt, q̃a affert vtilitatẽ reſpectu vniuerſi. & eſt
apta afferri in quolibet particulari, vt ꝙ mulieres ſint dotatæ;
nam nubendo viro, pariunt filios qui fortè erunt magiſtratus,
puta, Papa, vel Imperator, & ſic eſt apta afferre vtilitatem ſuã
in qualibet re particulari, & de hac vtilitate loquitur l. 1. ff. ſol.
mat. quarto modo aſſumitur publica vtilitas illa quę eſt princi
paliter priuata, ſed ideo dicitur publica, quia affert ſuam vtili-
tatem ſeparatim cuilibet per ſe, ita ꝙ vni & non alteri, nec eſt
apta afferre in quolibet particulari vniuerſaliter. Exẽplum, ꝙ
homines ſunt diuites, ſimpliciter loquendo ſine adiectione ali
cuius cauſæ, quia hoc reipublicę intereſt. ſupra de his qui ſuot
ſui vel alieni iur. § pe. & illa eſt propriè priuata vtilitas, ita di-
cit Bar. in l. 1. ff. ſolu. mat. quod ita no. ¶ In gl. nullius, in fi. dic vt
per Cy. & Bal. in l. 1. ff. eo. de quo dicam infra eod. §. nullius.

S V M M A R I V M.

1 *Rerum dominia quibus competant.*
2 *Piſcari in mare. & in flumine publico, ac in quolibet diuerticulo eius, quilibet poteſt, niſi alius ſit in quaſi poſſeſſione illius iuris.*
3 *Veneti. & Ianuenſes ſibi partem maris ex longa præſcriptione acquiſierunt.*
4 *Villa quid ſignificet.*
5 *Aedificatum in mari vel eius littore, an efficiatur ædificantis.*
6 *Iudex quis ſit, cõtractus in mari celebrati, vel delicti ibidẽ cõmiſſi.*

Et quidem. Hęc quę ſcribuntur hic, ſunt cõia oïum, &
ideo ad littus maris accedi põt, dummodò
abſtineatur a villis & locis ibi poſitis. h. d. Et diuiditur in qua-
tuor partes. Primò, ponit dictum. Scđò, ex dicto infert. Tertiò,
illationem reſtringit. Quartò, rationem reſtrictionis aſsignat.
ſcđa ibi, nemo. tertia ibi, dum tamen. quarta ibi, quia non ſunt.
¶ No. ꝙ a natura ſunt cõi oïum aer, aqua, mare, & littora ma-
ris. ¶ No. ꝙ quilibet põt ſtare in littore maris. ¶ No. ꝙ licèt lit-
tus ſit cõe oïum, tñ ædificia ibi poſita ſunt priuatorum ædificã
tium. ¶ No. in prin. ibi, naturali iure. coniuncto fi. ibi, iure gen.
ꝙ id quod primo loco appellauit ius naturale, appellat in fi.
ius gen. & hoc vult gl. 1. hic. ¶ In gl. naturali iure. in fi. nã rerum
1 † dñia quędã ſunt Dei, vt eccleſia, quædam oïum aïantium, vt
mare, quædã oïum hoïum de mundo, vt flumina nauigabilia,
quædã fiſci, quædã ciuitatũ particulariũ, vt theatra, ſtadia, pla-
teę, quędã ſingulorũ, vt agri, & domus, quædã nullius, vt gem
mę & lapilli maris. ita dicit Bal. in rub. ff. de re. diui. in princ. Et
aduertas ſm Io. Fab. ꝙ aliter põt dici quã dicat gl. videlicet, ꝙ
cũ oïa eſſent de iure naturali cõia, & poſteã ius gen. dñia repe-
rit in alijs rebus, q̃ in quib. nihil immutauit, quędã primęuo iu
re naturali remanent, & hęc remanẽt cõia, vt ĩ. eo. §. ferę, & vi
de 8. diſt. c. quo iure. aliàs nõ eẽt dñia inter cõe & publicũ. ¶ In
glo. cõia. vbi ſm Pla. dic vt dixi ſ. in princ. in glo. in verbo, cõia
ſunt. ¶ In glo. ꝓfluens, in fi. dic hęc eſt multũ extranea expõ, q̃a
2 ipſa aqua quę currit eſt elementũ. ¶ † In gl. & mare, in fi. vnuſq́ſ
que põt in mari & flumine publico piſcari, & ĩ quolibet diuer
ticulo eius, nec põt ꝓhiberi ab aliquo priuato, ẽt ſi ibi ille alius
ꝑ longũ tp̃s eẽt ſolitus piſcari, vt l. fi. & ibi gl. & Bar. ff. de vſuc.
niſi ille eſſet in quaſi poſſeſsione illius iuris, videlicet, ꝙ ſolus
poſſet ibi piſcari, vt l. ſi quiſquam. & quod ibi glo. & Bart. ff. de
diuer. & temp. præſcr. tunc. n. poſſet me volentem piſcari pro-
hibere, & agere ꝯ me interdicto, vti poſsid. vel actione iniuria-
rũ, vt eſt tex. no. in l. iniuriarũ. §. ſi qs me ꝓhibuerit. ff. de iniur.
Sin aũt non eſſet in quaſi poſſeſsione dicti iuris, tunc ẽt in diuer
ticulo, quod eſt ante domum ſuã, me piſcari nõ põt prohibere,
vt ẽt eſt caſus in d. §. ſi quis me. quod no. Et quę dixi in mari, ha
bẽt locum in flumine publico, vt dictis iuribus, ſecus in ſtagno
ꝓprio, vt d. §. ſi qs me. in fi. ¶ Et adde, ꝙ licèt hic dicaẽ, ꝙ mare
eſt cõe naturali iure, tamen Veneti & Ianuẽſes longiſsima præ
3 ſcriptione ſibi acquiſierunt, & appropriauerunt partem † ma-
ris, vt no. Bar. in d. §. ſi qs me. & Bal. in rub. ff. eo. in verſ. hic ergo
quęrit. alleg. d. l. ſi quiſquã. Et ꝑ hoc infert, ꝙ poſſent imponere
gabellas, & paſſus nouos, ẽt tranſeuntibus per eorũ mare, cum
mercib. derogatum eſt. n. iure cõi ꝑ ꝯrium vſum, alleg. ff. loc.
l. colonus. §. nauẽ. adde ꝙ dicã ĩ. eo. proxi. §. in glo. omnib. in fi.
¶ In gl. & pro hoc. in fi. dic ſm Io. Fab. ꝙ glo. non nouit naturã
maris occidẽtalis, qđ in plenilunio tp̃e ęquinoctij tantũ cre-
ſcit, ꝙ aliqñ cooperit prata & ripam, vnde non eſſet dicendũ,
ꝙ illud ſit cõe, vt ff. de flum. l. 1. §. ripæ. vnde tene rõnem quæ eſt
4 in prin. gl. & non in fi. & adde ĩ. eo. §. eſt aũt littus. ¶ † In glo. vil-
lis, in fi. no. quæ dicatur villa. tu ẽt dic, ꝙ villa eſt, q̃ eſt ex̃ mœ-
nia ciuitatis, nec cingit̃ vallo, vel muro, vel alio ſteccato, vel
munimine, & quę nullam hẽt iuriſdictionẽ, vt no. Bar. in extra-
uag. qui ſint rebelles. c. qm̃ nuꝑ. in gl. ſuper ver. Lombardiæ, fa-
cit l. 1. C. ne ruſti. ad vil. vel aliud opus. lib. 10. & no. in l. ſi hęres
iuſſus. §. vicis. ff. de leg. 1. per Bar. Ang. & alios in l. 1. §. ſine autẽ.
ff. de ope. no. nun. & ibi doc. & Raph. & d. Ioan. dę Imol. & vide
5 Bal. in rub. ff. eo. in verſ. ſed quæro. vbi incipit, villa. ¶ † In gl. iu-
ris gen. in fi. dic, ꝙ ædificatum in mari, vel in littore maris, effi-
citur ædificantis, dummodò ædificatum fuerit iuſtè, vel ex de-
creto prætoris, alias aũt per quemlibet põt prohiberi, ſi incom
modat publicus vſus, vt eſt caſus in l. quamuis. ff. de acq. re. do.
& de intellectu illius l. vide Bar. in l. quominus. ff. de flu. in ver.
6. quæro &c. dummodò iure publico, & non iure priuato pro-
hibeat, vt l. 1. §. pe. & ibi no. ff. de no. ope. nun. ¶ Quæro, ſi ꝯ̃ctus
eſt celebratus in mari, vel delictum commiſſum, quis erit iu-
6 dex? dic † ꝙ illa ciuitas quæ hẽt merum & mixtum imperium,
quæ dicetur eſſe propinquior illi loco vbi ꝯ̃ctus, vel delictũ fit,
erit iudex, vt l. vnica. C. de claſſi. & ibi no. Bart. lib. 11. & ſentit
Bar. in l. Cæſar. ff. de pub. & no. Io. And. in c. vbi periculum. de
elec. in 6. ſi aũt ęqualiter diſtat a duabus ciuitatibus, æqualiter
vtraq; erit iudex, & q̃libet põt cognoſcere, vt l. arbor. in princ.
& §. de veſtibulo. ff. cõi diui. & ibi Bal. & Flo. & ſic erit locus ꝑ-
uẽtioni, vt l. ſi quis poſteaquã. ff. de iud. & Bar. in l. iuriſperitos.
§. cũ ortuodis. ff. de excuſ. tut. & ꝑuenitſe dr̃, q̃ capturã perſona-
lẽ delinquẽtis fecerit in mari, vt no. Io. And. in c. 1. de ob. ad rat.
& vide Ang. in l. ſanè ſi in mari. ff. de iniu. ſm Io. de Plat. facit l.
1. & qđ ibi Bar. ff. de pœ. & qđ no. in l. impuberi. ff. de rep. viol.
& qđ no. in l. vbi cœptũ. ff. de iud. & qđ no. Bar. & doct. in l. q̃-
uis. ff. de dam. infec. vide Bal. in l. officiales. C. de epiſc. & cle. &
Bal. in addi. ad Spec. in tit. de cita. §. ſequitur. verſi. ſed pone.

S V M M A R I V M.

1 *Foſſata quorum ſint.*
2 *Ius piſcandi an ſit pręſcriptibile.*
3 *Differentia inter præſcriptionem & conſuetudinem.*
4 *Dominium maris vel fluminis publici pręſcribitur tanto tempore cuius initij memoria non eſt in contrarium, principe ſciente, & non contradicente.*
5 *Veneti & Ianuenſes qualiter gulphum maris præſcripſere.*

Flumina. ¶ Flumina & portus ſunt publica, & littus maris
dr̃ quantò plus extendi põt. h. d. ¶ No. ꝙ oïa flu-
mina ꝑpetua, vt Tyberis, & Arnus, quę duo flumina in territo
rio ciuitatis meæ Aretij exordiũ paruulũ ex vno principio, po-
ſteã ꝑ vnũ montẽ diuiſionẽ habuerunt, & Ticinus & Padus, qui
Ticinus trãſit iuxta muros inclytæ ciuitatis Papiæ, & Padus iux
ta portã inclytę & mag. ciuitatis Ferrariæ ſunt cõia. ¶ No. ꝙ cẽs
portus maris, vel fluminũ, ſunt cões. ¶ No. ꝙ in quolibet flumi-
mine vel portu, vel parte fluminis, vnicuiq; de mundo licitum
eſt piſcari, nec põt prohiberi, ꝙ tñ intellige, vt dixi ſ. § proxi.
¶ No. ꝙ dicaẽ littus maris, q̃a dr̃ quanto plus ac magis materia
littoris, ſe extendit. ¶ In gl. flumina aũt cõia, in fi. dic, ibi glo. &
doct. ponunt exemplũ, vt puta, Rapo, & Meloncellũ, quæ ſunt
1 duo flumina, non ꝑpetua Bononiæ. ¶ † De foſſatis aũt agrorũ,
quę hoïes pro cultura agrorũ faciunt, non eſt mirũ ſi ſunt pri-
uata, quia ſunt pars fundi, & ꝑ ꝯñs fundo vendito dñt menſu-
rari foſſata ſicut ipſe fundus, vt l. ꝓdia. §. ita legatũ. & ibi Bar. ff.
de fun. inſtru. ſecus in via, vt ibi dicit Bar. ita ẽt dicit Bal. in rub.
ff. eo. in uer. de ripa aliquid videamus, vbi ẽt dicit de ripa flu. li-
cet ſit illorũ, qui ꝓdia hñt vicina, vt dicã ĩ. eo. §. riparũ. & vide
Bal. in rub. C. de ꝯhen. emp. & in l. riparũ. ff. eo. & Bal. & Sal. in l.
littora. ff. de ꝯhen. empt. vbi Bal. dicit quę ſunt foſſata, & dic vt
dicam ĩ. eo. §. riparum. Si aũt eſt flumen non pub. ſed priua. non
dat ius alluuionis: nam cum ad ſimilitudinem priuati hominis
redigaẽ, ius accreſc. non hẽt, ſed flumina publica inſtar cenſito-
rum qui hñt publicum oñ. rediguntẽ, vt l. ergo. §. pe. ff. de acqui.
re. do. ita dicit Bal. in d. l. nemo. & in rub. ff. eo. in ver. ſed hic q̃-
ritur, an priuatus torrens &c. quod no. ¶ In gl. oïb. in fi. dic, hãc
vltimam Io. tenet Bar. in d. l. quiſquam, & in d. l. fi. dic, vt dixi ſ.
eo. §. 1. ¶ In gl. in verſi. oïbus, & hoc vr̃ ſequi Bal. in rub. ff. eo. in
ver. hic ergo quęritur. cum verſ. ſeq. ſed ſm Iac. & Per. ut refert
hic Ioan. Fab. ſm hoc nihil faceret præſcriptio, quod tñ ponde-
rat dictus tex. facit l. quod in littore. ff. de acquir. rer. do. tñ ipſe
dicit, ꝙ talia iura nunquam poſſunt præſcribi, vt d. l. fi. licèt de
2 conſuetudine † poſsint acquiri. vnde ſi pluribus annis vnus ſo-
lus piſcatus fuerit, & alios prohibuerit, ſciente populo, & non
prohi-

prohibente,vel non ꝯdicẽte,vr̃ ꝙ poſsit ſibi ius ex tacito cõſen
ſu populi acquiri.ſic intelligit.ff.de iniu. l.iniuriarũ.& d.l.ſi qa
me.cũ l.ſeq. vr̃ expreſſum.ff.ꝙ vi aut clam.l.3.§.2.ver. hoc ita
verum.¶Vnde aliud eſt conſuetudo, & aliud ꝓſcriptio, qđ di-
ctũ ſatis placet.& ꝓ hoc facit qđ no. Bal.in d.verſ. ſed hic quæ
3 rit.q dicit,ꝙ eſt drĩa, an aliqs hẽt ea ꝓſcriptione † aliqđ ius vel
ex cõſuetudine?qa præſcriptionis ius eſt vnius,qđ ab eo aufer
tur,alteri applicat̃,ſed cũ applicat̃ alteri,ita ꝙ alicui nõ aufer-
tur,tunc illa ꝓpriè dr̃ conſuetudo.ſed in caſu nr̃o, applicat̃ ex
conſuetudine ꝓhibenti,licet aliquid ꝓpriũ alicui non auferat̃,
ergo non dr̃ ꝓſcriptio,nec ꝓſcriptione inducitur, ut d.l.ſi.ff.de
vſuc.ſed cõſuetudine patiẽte populo,qđ no.¶†Quæro,licet ꝓ-
4 ſcriptio 30.ann.non hẽat ius in iſtis rebus publicis,vt mari, vel
fluminis publici,qđ eſt populi Romani,vel principis,ut l.litto
ra.ff.ne qd in loco pub. & d.l.ſi.ff.de vſuc. an ꝓſcribatur tanto
tpe,cuius initij memoria non exiſtit in ꝯriũ, principe ſciẽte,&
non ꝯdicente?dic ſm Io. de Pla.ꝙ ſic, vt l.vſum aquæ. coniũcta
5 l.diligenter,cũ ſua gl.C.de aquæd.lib.11.¶Ex quo † ſequit̃, ꝙ
Veneti & Ianuẽſes ꝓſcripſerunt gulphũ maris, tpe cuius initij
memoria non exiſtit, principe ſciente & patiente, de quo dicit
ſup.in prin.pro hoc facit l.hoc iure.§. ductus aquæ. ff. de aqua
quo.& æſt.& l.2.§.pe.ĩ ſi.& ibi gl.& Bar.Bal.& Ang.ff.de aqua
plu.arc.& l.ſi arbiter.ff.de prob.& qđ no.Inn.in c.veniẽs, & c.
quid per nouale, ex̃ de ver.ſig. & ibi Ant. de But. & doc. & qđ
no.Bar.& doc.in l.ſi publicanus.§.2.ff. de publ. ¶In gl.hyber-
nus,in fin. hoc intellige ſanè ſm cõem & quotidianum vſum
maris,& in hyeme vel in æſtate,quando plus protenditur, non
tñ intelligas in mari Oceano in plenilunio tẽpore æquinoctij,
vt dicit ſ.§.1. in gl.in uerbo, & mare. An autem in flumine pu-
blico licitum ſit habere,vel conſtitui molendina,vel cancere,
vel retinere aquam de flumine, & multas alias quotidianas q.
vide latè per Bar.in repe.l.quominus.ff.de flumi.per Bal.ff.eo.
l.littorum,& ꝑ doc.in l.aquã.C.de ſer. ſufficit remiſsio, qa eſt
materia longa, & non propriè ad propoſitum noſtrum.

S V M M A R I V M.

1 *Ripa,an ſint menſuranda cum prædio vendito.*
2 *Vendito prædio menſurari debent ſepes, & terra illa vbi ſunt ſepes.*
3 *Foſſata quæ ſunt extra ſepes, iuxta ſepes, & viam publicam, an ſint menſuranda in venditione prędij.*
4 *Vulneratus an dicatur in re ſua, qui in foſſa fundi ſui vulneratus fuit.*
5 *Vſuarius cur ſit præferendus.*

Riparum quoq;. ¶Vſus riparum publicus eſt, ꝓprie-
tas verò illarum eſt quorum ꝓdijs
adhęrent.h.d. ¶No.ꝙ iure gẽ.vnuſquiſq; de mundo hẽt vſum,
& põt vti ripis cuiuslibet publici fluminis.¶No.ꝙ vſus cuiuſli
bet fluminis publici,eſt cõis oĩbus hominibus de mũdo, et nul
lus homo põt prohiberi ſtare in flumine publico, & in eius ri-
pis & piſcari,& nauigare ꝓ libito uoluntatis. ¶Not.ꝙ licet ri-
pa quò ad ꝓprietatẽ, ſit illorum q habent prędia propè flumẽ,
& per conſequẽs arbores ibi natę ſint ẽt illorum dominorum
(qa arbor cedit ſolo) tñ etiam dictarum arborũ vſus eſt com-
munis omnibus de mundo.¶No.ꝙ nõ tantũ poteſt dici,ꝙ cui-
libet licet nauem arboribus riparum alligare, ſed etiã põt dici,
ꝙ quilibet põt in dictis arboribus onus imponere, ſeu appẽde
re. ¶Quæro, q̃ eſt ratio quare ipſa flumina ſint publica?vt ſ.§.
proxi.& ripę eorum ſint ſingularũ ꝑſonarum. reſpondet Bal.
in rub.ff.eo.in ver.ſed dubitat̃ cum appẽdices ſequantur &c.ꝙ
diuerſa rõ eſt ĩ ipſa ripa ab ipſo flumine, nã ripę hominum cul
tura & arte recipiũt incremẽtũ,flumina in ipſa fluunt,& ripa-
rum incõmoda ꝑtinent ad uicinos, ſi vi fluminis ripę latiores
fiant, ergo ſecundũ naturã iuſtum eſt vt commoda ſequantur
eoſdem, recõpenſant.n.natura & lex.Item nõ intereſt reipu.ꝙ
ripę ſint publicę,ſicut & ipſa flumina.¶Et ex his infert,ꝙ malũ
factũ in ripa,nõ dr̃ factũ in flumine,nec econtrà, vt l.1.§.i flu-
mine,ff.de flum.¶In gl.adhęrent,in fi.in tãtũ ꝙ,vt dicit d.l.ma-
ritus,in fi.ipſa quoq; via eſt illius fundi vicini, qđ intelligit ibi
gl.magna,non quò ad ꝓprietatẽ,vt eſt ripa, ſed quò ad cõmo-
dum ſic.ſed nõ eſt dubiũ,ſi vẽdo prędium, ꝙ videor vendere ri
pam fluminis. Sed quæritur, an iſto caſu debeant ẽt menſurari
ipſę ripę vnà cũ fundo vendito?licet Hubertus de Bobio dixerit
a ꝙ ſic,†per l.id quod.ff.de peri.& comm.rei ven. tñ Nicol.Ma.
Cy.Bar.& Bal.in d.l.riparum.ff.eo.dicunt, ꝙ q̃dã ripæ non ve-
niunt menſurandę niſi ſit dictũ, ſicut diximus in limitibus fun-
di, qui cohęrent vijs publicis, vt d.l.id qđ.§.1. ratio eſt,qa præ-
dicta non vendunt̃,ſed potius rei venditæ accedunt. quod pa-
tet,quia ꝑ ſe vendi nõ poſſunt, cum.n.riparũ vſus ſit cõis de iu

re gentium,apparet ꝙ proprietas ſola per ſe eſſet inutilis, cum
ſp duret uſus alterius, vt ff.de uſufr.l.3.§.ne tñ.per ſe non cẽſen
tur,ſed alteri accedunt,& hoc vult dicere tex. in d.l.id qđ.§.1.
a ¶†Quæro,an vendito prædio debeant menſurari ſepes & terra
illa,vbi ſunt ſepes?dic ꝙ ſic ſm Bal.ibi,quia veniunt in vendi-
3 tione.¶†Quid de foſſatis q̃ ſunt extra ſepes,iuxta ſepes & uiam
publicã?dic ꝙ non menſurant̃,licet ſeruiãt fundo, ſecus ſi ſint
in terra fundi,& ita loquit̃ l. prędia.§. ita legatũ.ff.de fun.inſtr.
& ibi Bar.dictæ aũt foſſæ exteriores, ſunt illorum quorũ ꝓdijs
adhærent. Nec ẽt pñt dici, viæ, quia ꝑ eas nemo vadit, ut l.2.§.
ait ꝓtor.ff.ne qd in loc.pub.putant tñ doc.in d.l. riparũ,ꝙ uſus
earũ ſit cõis,ſicut viarũ uſus,vnde quilibet põt aĩalia ſua ibi du
cere ad bibẽdũ de illo torrente, nec põt prohiberi a dño illius
4 fundi,quæ no.qa ſunt quotidiana.¶†Et illa faciunt ſm Bal.ibi,
qa ſi ſtatutũ dicit,ꝙ ſi quis vulnerauerit aliquẽ in re ſua,an vul
neratus in tali foſſa dicat̃ vulneratus in re ſua? vr̃ ꝙ ſic,quia ſua
eſt ꝓprietas.In ꝯriũ,qa nõ eſt plenè ſua, quod dicit eſſe verius,
qa illa foſſa nõ cenſet̃ ꝑ ſe,vt arg. l. quẽadmodũ. C.de agric.&
cenſ.lib.11. ſic facit, ſi ſtatutũ dicat ꝙ offendens aliquẽ in uia
q̃ vadit ad talẽ locũ, ꝙ non includit̃ offenſa facta in d.§. foſſa,
qa nõ eſt via, vt dicit.¶Extra gl.hic dr̃,ꝙ ꝓprietas eſt illorũ &c.
ꝯ,quia talis ꝓprietas inutilis eſt, cũ uſus ſit cõis, ut l.3.§. ne tñ.
ff.de vſufr. reſpondet Bal. in d.l.riparũ, in fi. ꝙ hic loquitur de
certo vſu, videlicet ſiccãdi retia,& onus in eis imponẽdi,ſed ſi
in eis ſunt arbores fructiferæ, proprietas non eſt inutilis, quia
fructus ꝓprietarij ſunt,ſm Ia. de Are.& Cy.tu dic ꝙ ẽt põt ꝓ-
prietarius incidere arbores, qñ cõcurrunt cũ uſufr. ut dicã in
gl.ſeq.¶ In gl.eorundẽ,in fi.dic, ꝙ gl. procedit & eius quæſtio,
qñ ſimul concurrunt,aliàs aũt melior eſt conditio occupantis,
vt ff.e.l.in tantũ,in prin.& ne quid in loco pub.l.2.§.interdictũ.
& iõ vide qđ ibi no.per gl.in ſimili. Et adde ad gl. rationẽ quã
5 ponit d.l.riparũ. videlicet,ꝙ iõ † præfert̃ vſuarius,qui vult ſic-
care,quia publicam vtilitatẽ ꝓtendit,alius verò priuatã, arg.in
auth.de non alie.§. qa verò.& iſtud cõiter tenet̃, & ꝓ hoc facit
gl.in l.2.C.de ſtud.li. Ro.lib.11. & ꝙ no.gl.Bar.Bal.Ang.& alij
in l.1.in fi.ff.ſol.mat. videlicet, an doctor vel faber in domo ꝓ-
a fertur,* quia occupans ꝓfertur, cæteris paribus præfertur do-
ctor propter pub. vti.quæ præfertur,vt d.l.1.ff.ſol.mat.

A D D I T I O.

a Præfertur.Doctor vel ſcholaris,vel licentiatus,an,& quando poſſit expelle-
re fabrum malleantem prope domum ſuam,no.Bar.in l.1.col.fi. ſol.matri.
quemadmodum doc pe & ibi d Iaſ.& latè recentiores Aue. col.24. & 25.&
26.& tandem ex dictis ſcribentium ibi,& in l.vnica.de profeſ.in vrbe Con
ſtant.lib.12. concludunt, quòd faber malleans prope domum doctoris actu
legentis, vel aduocati, vel propè domum licentiati etiam aduocantis, vel
legentis,item ſcholaſtici actu ſtudentis.poteſt cogi quatenus ceſſet mallea-
re,ne illos, vel aliquem ipſorum interrumpat. ita accidit hoc anno in perſo-
na egregij viri d.Io.Gui.medici Aue.vetantia Michaelem Tulliam vtenſem
miniſterijs ad conficiendum pannos ſericeos propter ſtrepitum inde pro-
uenientem, vt uidi. Ant.Caius.

S V M M A R I V M.

a *Publicum,& commune,an & qualiter differant.*
a *Communia omnibus,quæ ſint.*
3 *Teſtamentum factum in portu Saracenorum, an dicatur factum in terris eorum.*

Littorum quoque. ¶Vſus littorum eſt publicus de
iure gen.ſed proprietas eorũ nul
lius eſt ſicut maris.h.d. ¶No.ꝙ ẽt vſus littorum de iure gen. eſt
cõis oĩb.hoib.de mundo, & ſic ita Saracenis & Hebræis, ſicut
nobilis Chriſticolis. ¶No.ꝙ in littore maris Saracenorũ vni-
cuiq; Chriſtiano liberũ eſt arbitrium caſam imponere.¶No.ꝙ
licet proprietas riparũ fluminũ,ſit illorũ qui habent fundos vi
cinos,tñ proprietas littorum maris eſt nullius. ¶No. ꝙ eiuſdẽ
iuris eſt in oĩbus,& ꝑ oĩa, & quo ad proprietatem, & quo ad
vſus littus maris,ſicut & ipſum mare. ¶No.ꝙ terra vel arena,
quæ ſubiacet mari in nullius bonis eſt.¶No.ꝙ illud ꝙ eſt om-
nium,dr̃ eſſe nullius. ſicut dicimus,ꝙ ille qui hẽt patrẽ cõem,
non dr̃ hẽre patrẽ.l.vulgò.ff.de ſtatu ho. ¶In gl.publicus. in fi.
dic Iac.de Are.& Pet.vt refert Cy.in l.quædam. ff.eo.approbãt
opi.Pla.& tamẽ prius pro euidentia ſciendum eſt ſm eos, quæ
1 ſit drĩa inter publicum & cõe,& dicunt, ꝙ † cõe eſt oĩbus ani-
mantibus ẽt brutis,vt ſ.eo.§.& quidem.vnde cũ ibi dicat,om
niũ,dẽt ẽt intelligi eſſe animalium.Sed publicũ dr̃,ꝙ eſt in vſu
oĩum hoĩum.l.tm.vnde publicum dr̃,quaſi populicum,& ap-
pellatione populi non continentur aĩalia. Item cõia maioris
ſunt cõiatis oĩb.aĩantibus,vt aer,& mare,& aquę de cęlo de-
fluentes,quę omnibus patent, flumina non tm̃ patent. Et hoc

viſo,

viſo,dicunt,ꝙ opi.Pla.eſt verior.Pla.dicit ꝙ ipſum mare eſt cō
mune,nec eſt in alicuius dñio, niſi Dei,& illa flumina oībus ſe
offerunt,& ita eſt quodlibet publicū,& quodlibet cōe, non ſic
eſt de vſibus,quia quidā ſunt qui congruunt hoībus tm̄,vt naui
gare & piſcari, quæ non cōgruūt oībus animantib.alij ſunt,qui
conueniunt,oīb.vt bibere & tranſnatare, & primus vſus eſt de
iure gen.q̄a ſolis hoībus applicat̄.Et ita intelligit̄ iſte §. ꝙ alius
eſt publicus,& alius eſt cōis & publicus, ſed quia mare, aer, &
aqua ꝓfluēs,magis applicat̄ oībus in cōi,q̄ flumina,idcircò fue
runt appoſita ſub noīe cōis, & alia ſub noīe publici. Itē dñt, ꝙ
viæ nō ſunt vnius populi publicè, ſed oīum, ſicut flumina. vñ
tm̄ hēt ius vnus de Anglia in via q̄ eſt hic Bononiæ ad ius eun
di,ſicut vnus de iſtis partib.Sed Io.Fab.non placet hæc opi.q̄a
ea quo tea.diuidit cōe,& publicū,oportet ꝙ ſint ſeparatę dñię,
alias eēt fruſtratoria diuiſio,vt hic no. Vnde dic, ꝙ aer,mare, &
a aqua profluens,& litus maris ſunt cōia,†iure naturali,q̄a nun
quā in alicuius dñio fuerunt,ſed ſunt relicta ſuo iure primęuo,
quo oia erant cōia.ſed flumen,portus &c.ſunt publica,q̄a ſunt
populi quò ad dñiū, & per ius gentiū, quo fuerunt dñia acqſi
ta,& adinuenta,& appropriata,& in dñio repoſita. & hoc vo
luit dicere hic § & fuit expreſſum.ff. de acq.re.do.l.ꝙ in littore.
& inf.eo.§.ferè.Iſta tñ publica differunt ab alijs, quæ ſunt ciui
tatū & vniuerſitatū, q̄a iſta ſunt totius populi de mūdo , & illa
nō,ſed tm̄ illius vniuerſitatis, vel ciuitatis, quæ vice vnius po
puli funguntur,non populi vniuerſalis,vt l.mortuo.ff.de fideiuſſ.
¶Ex quo ſequit̄,ꝙ ratio doct.nō vr̄ bona, q̄a mare nō eſt magis
in vſu oium animantiū,q̄ ſint flumina,ꝙ patet,q̄a beſtię terrę
nō vtunt̄ mari,& tñ piſces & beſtiæ terræ vtuntur fluminib.vñ
q̄a mare eſt incōprehenſibile ſicut aer,igit̄ nō fuit in bonis po
puli applicatū,ſed Dei tm̄,non ſic in fluminib.ſed vſus maris,&
litorū eſt de iure gen.quo fuerunt dñia diſtincta, & ſic quādiu
q̄s ædificauerit,& ædificatū habuerit,& ꝙ in eo cęperit ſuum
erit:vnde is vſus eſt de iure gen.ex quo reſultat meū, & tuū,ex
quo repta ſūt dñia, & ius acqrēdi ſibi,vt ſ̄. de iure nat.gē. & ci.
§.ex hoc iure.& hoc vult dicere iſte § nec. ꝯ dicit.§.& hoc qdē.
q̄a de re ipſa loquit̄,ſed iſte §.de vſu rei. & iſta opi.gl.cōiter ap
3 probat̄.¶†Et iſta,ſm Bal.in rub.ff.eo. in ver.ſed q̄rit̄, an potius
maris &c.inducuntur,cū mare, & littora maris, & portus ſunt
cōia , an teſtm̄ factū in portu Saracenorū , dicat̄ factū in terris
Saracenorum? & determinatum fuit, ꝙ nō, quia portus eſt pu
blicus, & ideo ita Chriſtianorum,ſicut Saracenorum,nam hoc
eſt introductū de iure gen.¶In gl.nullius.in fi.dic,intellige quo
ad proprietatem,quo autē ad vſum,eſt omnium, vt infra.§.ſeq.

S V M M A R I V M.

1 *Vniuerſitatis quę ſint.*
2 *Teſtes in cauſa vniuerſitatis vel collegij , an illi de vniuerſitate vel collegio eſſe poſſint.*
3 *Ciuitates omnes & villę poſſunt habere proprium in communi , & burſam communem.*

Vniuerſitas. ¶Ea quæ merè vniuerſitatis ſunt , ſingulos
nō cōcernunt.h.d.¶No.ꝙ ea quę ſunt vni
uerſitatis,non ſunt ſingulorum de vniuerſitate. ¶No.ꝙ palatiū
dominorū Ancianorum,& platea,non ſunt cōes,licèt ſint cōis
Bononię,non tñ ſunt alicuius particularis perſonę Bonon.¶In
1 gl.j.i fi.vt dicā j̄.in gl.fi.¶†In gl.fi.in fi.dic, quędā ſunt vniuerſi
a tatis, [a] quò ad honorem & commodū , vt molendina coīs Bo
noniæ, de quibus loquit̄ gl.in l.ſed & Celſus.ff. de ꝯhen.empt.
quia borſæ cōitatis applicant̄ reditus & prouentus eorum , vt
eſt lacus Peruſinus,vt no.ff.de vſufr.l.vſufructuariū ſi viuarijs.
quædā ſunt vniuerſitatis quò ad nomē & honores,tñ in his bur
ſa vniuerſitatis nihil ꝑcipit,ſed ſinguli hoīes illius loci, vt ſunt
quædā nemora in quibus ligna & paſculationes fiunt , ꝑ hoīes
illius villę vel vniuerſitatis,vt no.gl.in l.ſicut.ff.qđ cuiuſq; vni.
2 †Et dñia eſt,q̄a ſi lis vertitur de rebus vniuerſitatis, authoritate
b & vtilitate, tunc ſingulares hoīes villæ poſſunt teſtificari.[b] niſi
fortè cā eſſet criminalis,& multū ardua,in qua minus credit te
ſtibus domeſticis,vt ex̄ de accu.c.repellantur. Si verò lis vertit̄
de rebus vniuerſitatis authoritate,ſed priuata ſingulorū vtilita
te,tunc nō poſſunt teſtificari,q̄a re ipſa ſunt partes, vt l.oībus.
C.de teſti.& ſic ille qui eſt pars,non pōt eſſe teſtis.Nec ob.§.le
gatarijs.infrà de teſta. q̄a ibi non erat quæſtio de legato, ſed de
inſtitutione,& ſnia non mādat̄ executioni ſup legato, & iō ibi
legatarius non poteſt dici pars iudicij.iſta ſunt verba Bal.in ru
bri.ff.eo.in ver.nunc de quinto mēbro,videlicet,de reb.vniuer
ſitatis,ſed ſunt iſta uerba Guil.de Cu. & Bar.de quibus Bal.non
facit mentionem,in l.in tātū.§.vniuerſitatis.ff.eo.vbi gl.Bart.&
Sal.in l.ſed ſi hac.§.qui manumittit̄.ff.de in ius voc.& vide gl.&
ibi do.meū d.Flo.in l.idonei.ff.de teſti.¶ Vnū addas,ꝙ ſi eſt tale
q̄d ꝙ non pōt probari niſi ꝑ illos de collegio, vt eſt electio quę
fit in ſecretò,ꝑ illos de collegio ꝓbabit̄,ita dicit Guil.de Cu. &
Bar.in d.§.vniuerſitatis.& idē ſi eſt tale factū de quo veriſimili
ter non ſunt, nec hr̄i conſueuerunt alij teſtes, ita dicit Bar.in l.
admonēdi.ff.de iureiu.& vide Spe.in ti.de teſt.§.1.ver.q̄d in cā
vniuerſitatis.¶Aduertas,q̄a gl.illa dicit,dummodò neceſſitatis
cā facta.dic ſm Io.Fab.ibidē,& ſi ſine neceſſitate, nā cēs ciuita
3 tes,&†villæ pñt hr̄e proprium in cōi , & burſam cōem de iure.
ff.ad Treb.l.oīb.ff. de leg.1.l.ciuitatibus. & l.ſi quis a ſeruo.§.fi.
l.ſi hæres.§.1.quinimmo ſm Inn. maiorē pñt conſtituere q̄ eos
iudicet,vt no.in c.cū ab eccleſia,de offi.deleg.in antiquis.dum
modò confirmet̄ per ſuperiorē, ſi ciuitas recognoſcit ſuperio
rē,vt no.in auct.de deſenſo.ci.§.1. vide quæ dixi ſ̄.eo.in prin.ti.

A D D I T I O N E S.

a Vniuerſitatis.De uniuerſitate addo,ꝙ qñ non eſt ſoluendo,pōt ſingulis imponi collecta.Ita voluit Abb.in c.cum oēs.in 3.col.de conſti.alle.glo. in l.1.§.ꝙ cuiuſque vni.no.uide eundem Panor.in c.cum dilecta,de elec.ſup gl.fi.
b Teſtificari.Vide Rom.conſi.7.& 308. & Alex.latè conſi.44.

S V M M A R I V M.

1 *Cōmunia in nullius ſunt bonis , & qualiter differunt cōia a ſacris.*
2 *Poſſeſſio non præſumitur, niſi vſus probetur.*
3 *Beneficia eccleſiaſtica an præſumantur vacantia.*
4 *Gemmarum dominium cuius ſit.*
5 *Pecunia inuenta,cuius dominus ignoratur ,cui ſit danda.*

Nullius. ¶Iſta pars vſq; ad §.ſingulorū.diuidit̄ in quatuor
partes. Primò,ponit quæ dicant̄ in nullius bonis.
Scđò,ponit exemplum de reb.ſacris.Tertiò,de religioſis.Quar
tò,de ſanctis reb. ſecunda ibi, ſacra ſunt. tertia ibi, religioſum.
quarta ibi,ſanctę quoq;. & quamlibet partem legam de per ſe.
¶Et hæc opi.prima pars.h.d.Ea quæ ſunt diuini iuris in nullius
bonis ſunt.h.d.¶No.ꝙ id qđ eſt diuini iuris, nō dr̄ eſſe in bonis
1 alicuius ꝑſonæ. ¶†In gl.ibi,ſingulis.ideo dic ſm Io.Fab.ꝙ cōia
in nullius bonis ſunt.ff.de acq.rer.do.l.3.§.ferrę.tñ differūt cōia
a religioſis & ſacris, quia ſacra ſunt in vſu & ſeruitio Dei, cōia
ſunt in vſu & ſeruitio hominū. Item cōia efficiuntur occupan
tiū,ſacra nullius. Adde ꝙ multis modis res dr̄ in nullius bonis
eſſe,de quib.per gl.in l.1.in prin.ff.eo.& ibi doc.& in §.feræ.ſ̄.e.
¶Quęro,an in dubio præſumatur res alicuius?ridec ſic,ſi pro
2 phana res eſt, vt l.fi.C.vnde vi.ſed†poſſeſſio nunquam pręſumi
tur,niſi probet̄ vſus, vt ff.de ver.ſig.l.qō.& ita dicit Bal.in l.1.in
prin.ff.eo.& in hoc pōt eſſe rō, quia poſſeſſio eſt facti, vt l.3. in
prin.coniuncta l.2.in prin.& quod ibi no.ff.de acq poſſ.vbi fa
ctum requirit̄,ergo nō ꝑſumit̄, ut l.deniq;.ff. ex quib.cau.maio.
3 & l.cum hæredes.in prin.ff.de acq.poſſ. ¶†Quæro,an beneficia
eccleſiaſtica pręſumantur vacantia?& Bal.d.l.1.in prin.dicit ꝙ
ſic,niſi appareāt eſſe collata,vel inſtituta alicui, vt in c.1.de reg.
iur.in 6. vel niſi quis ſit in poſſeſſione:nam titulum beneficij ne
a mo cogitur oſtēdere,[a] niſi ſuperiori, vt no.in d.c.1.Adde tu no.
4 in l.cogi.ꝑ gl.& doc.C.de peti.hær. ¶†Quid de gemmis & lapi
dibus?ridet Bal.in d.l.1.in prin. ꝙ diſtingui debēt loca vbi in
ueniuntur:nā ſi in littore maris,præſumuntur nullius eſſe,ſecus
ſi in agro alieno,ſed pecunia ſemper præſumitur aliena, niſi ſit
5 theſaurus, vt j̄.eod. §.theſauros. ¶†Quid ſi in quodam nemore
inueni ſacculum pecuniæ,vel anulum pretioſum,& cuius ſit di
ligenter perquiſiui , & reperire non potui , quid debeo facere,
nunquid poſſum mihi retinere , & ſic pręſumatur habitus pro
derelicto, vr̄ quod nō, vt j̄.eo.§.fi.ꝯ vr̄,ſi nemo eſt qui aduocet,
ergo iuſtè poſſideo, vt arg.l.1.in fi.ff. vti poſſid. tñ determinat
ibi Bal.ꝙ cum non ſit meum,ꝙ debeam conſignare ep̄o loci, vt
b det & diſtribuat inter pauperes,[b] vt arg.in auct.omnes peregri
ni.C.communia.de ſuc. ¶Quęrit Bal.etiam in d.l.1.quid ſi quis
reperiatur in poſſeſſione feudi, an pręſumatur illud habere de
iure?& quia longum eſt,ſufficit remiſſio,dic ut ibi per eum,cu
ius rei occaſione Bald.multa ibi de materia feudorum poſuit,
licèt in extraneo loco,ut ſemper ſui moris fuit.dic ut ibi plenè
per eum, quia non ſumus in feudis,quę omnia no.& ſi iſta repo
ries, videas ſi effectus fuit bonęfidei poſſeſſor vel nō, & vtrum
effecta fuerit res occupantis & inuentoris,necne, &c.

A D D I T I O N E S.

a Oſtendere.Vide Pet. de Anch.conſi.59.
b Pauperes.Idem debet fieri de liguamine,uel aliis re.impetu fluminis dimiſſis in agris alicuius,cum non appareat dominus, ſecundum Fel.conſ.102.

S V M-

SVMMARIVM.

1 *Sacerdotij & Imperij concurſus, eiuſque rei effectus.*
2 *Locus ſacer non dicitur, niſi per Pontificem ſacretur.*
3 *Res eccleſiæ non conſecratæ in cuius dominio ſint.*
4 *Bona eccleſiæ quæ poſſint alienari.*
5 *Res eccleſiæ à quo alienari, & vendicari poſſint. & nu. 6. & 7.*
7 *Abbas maior poteſt agere pro rebus capellarum ſibi ſubiectarum.*
8 *Dedicatio quot modis fiat, vt dominium tranſeat.*
9 *Sacrilegium quot modis committatur.*
10 *Eccleſia diruta, & poſtea reparata, an durent priuilegia.*
11 *Calix confractus, licet poſtea reficiatur, deſinit eſſe ſacer, & profanus efficitur.*

Sacræ res ſunt. ¶Res ſacræ ſunt, quæ ritè per Pôtifices
Deo dedicatę ſunt, ſeu quæ ad diuinú
miniſterium deputanẽ, quæ non pñt niſi pro captiuitate homi-
num alienari. h. d. ¶No. ꝙ oportet ꝙ duo concurrant ad hoc vt
res ſacra dicaẽ, videlicet, ꝙ per Pôtifices ſit conſecrata, & rite
.i. ſolenniter. ¶No. ꝙ illa quæ ſunt Deo dedicata, ritè dñr ſacra.
¶No. ꝙ res ſacræ ẽt p cõſtitutiones Imperiales, prohibenẽ alie
nari, ac ẽt pignori dari. ¶No. quod redemptio captiuorum eſt
ita fauorabilis, qđ ẽt res donatę, ſacræ ẽt miniſterio Dei ritè de
dicatæ, pñt pro dicta redemptione alienari. Ex quo ſequitur, ꝙ
ita fauorabilis eſt, & vř magis, cã redemptionis captiuorum, ſi
cur ſi res donata eccleſiæ ſit in miniſterio Dei. ¶No. qđ nemo
priuatus pôt ſibi ſacrum conſtituere, quia non hẽt ptãtem, neq;
authoritatem. ¶No. ꝙ locus in quo ędificata eſt eccleſia, etiam
diruta eccleſia, remanet ſacer. Ex quo ſequitur, ꝙ indulgẽtiæ &
a priuilegia conceſſa eccleſię, ẽt diruta eccleſia durant.[a] ¶In gl. 1.
in fi. dic hanc vltimam, vult gl. in d. l. ſacra. §. 1. pro qua facit tex.
in l. fi. vt in poſ. leg. ¶Ex quibus vř inferri, ꝙ olim Imperatores
1 erant ſacerdotes. vnde a prin. vř ꝙ ſacerdotium, † & Imperium
per poſterius. Signum huius eſt, quia primò vngebanẽ, ſecundò
regebant populum, poſtea añt Chriſtus diuiſit ſpirituale, & tẽ-
porale, non abdicando, ſed ſolùm quò ad adminiſtrationẽ. Vn-
de dicunt eccleſiaſtici viri, quod vterque gladius fundatur in
Papa, ſed exercitiũ gladij temporalis cõmittitur Imperatori, &
ꝙ non eſt Imperator ante commiſſionẽ. quã opin. dicunt, ꝙ q-
libet Chriſtianus debet tenere, quia nõ reperiẽ, ꝙ Chriſtus ab-
ſtulerit Petro gladiũ tpalem, quem ante habebat ſumus ſacer-
dos, ſed prohibuit ei adminiſtrationem, & hoc patet, quia non
ſimpliciter dixit, conuerte gladiũ in uaginã, ſed adiecit tuũ, qđ
eſt dominij ſignificatiuum, reſpectu Petri. ac ẽt non dixit, proij-
ce, quaſi non eſſet ſuũ, ſed dixit conuerte, quaſi retineat p ſe in
habitu, ſed exercitiũ non uoluit ꝙ haberet. ¶Et aduertas, ꝙ per
prędicta vř qđ Imperator conſecretur, vt extra de elec. c. uene
rab. in antiquis, de iureiur. c. Romani in cle. & ſic vř ꝙ poſſit cõ
ſecrare, ſm primã expoſitionẽ gl. ſed dic ſm Io. Fab. ꝙ impro-
priè ſumitur conſecratio, ut no. in d. c. uenerab. & per Hoſt. cũ
dicit, ꝙ hodie certum eſt, ꝙ ad Imperatorẽ non pertinet ſe de ta
libus intromittere, ut extra de deci. c. tua. & no. Hoſ. in c. qđ ſit.
2 extra de rel. unde dicit tenendum, ꝙ † hodie nullus locus dř ſa-
cer, niſi per Pontificem conſecretur, ut patet hic, & extra de cõ
ſec. diſt. 1. c. nemo, in auct. ut nul. fab. ora. do. in rubro & nigro,
de mona §. illud. & de eccl. titulis. §. ſi qs oratorij domũ. ſed ex
quo fundaẽ cũ authoritate & uoluntate epiſcopi, ſtatim effici-
tur ſacer, ſiue religioſus, de conſe. diſtin. 1. c. vnicuiq;. & 18. q. 2.
c. quidã. Itẽ ẽt capellæ, quæ in domibus fiunt, ut ibi patet. In ec-
cleſia cathedrali eſt neceſſaria authoritas Papæ. ut ex̃ de ſede ua
can. c. 1. xenodochia & hoſpitalia unuſquiſque facere pôt, ſiue
b ædificare ſine authoritate epi, ſed non diceẽ locus ſacer[b] vel re-
3 ligioſus, ut extra de rer. p mu. c. ad hoc. & c. mancipiũ. ¶ † Sed qd
de rebus eccleſię quæ non ſunt conſecratę? Inno. vř uelle, ꝙ ſint
in dominio uniuerſalis eccleſiæ, & eius capitis, quod eſt Chri-
ſtus. ut no. extra de cau. poſſ. & propr. c. cũ inper. ſed Io. Fab. vř
velle, ꝙ quælibet eccleſia habeat dñium rerum ſibi aſſignata-
rum, ut eſt caſus in d. c. cum dilectus. uerſ. uerum. ibi cum dicit,
proprietatem. extra de ord. cog. vř expreſſum de re iu. c. abba-
te ſanè. & de reb. eccl. c. 1. & 2. in 6. & in antiq. de teſt. ca. requiſi-
ſti. & apparet, ꝙ eccleſia ꝯ eccleſiã pręſcribitur, ut c. illud. ex̃ de
præſcrip. Itẽ eccleſia Romana habet aliud tempus pro ſuis re-
bus proprijs. C. de ſacroſan. eccl. auct. ſi qua mulier. & hoc in il
lis eccleſiis religioſis quę pñt habere ppriũ in cõi, ſecus in alijs
quæ non poſſunt, ut fratres minores, quia Papa eſt dñs bono-
rum quæ ad tales ueniant quò ad proprietatẽ, ut extra de uerb.
ſign. c. exiui. §. denique. Item eccleſia poſſidet, extra de elect. c.
querelam. quamuis ſit uiduata rectore, ſecus in uniuerſitate, ut
no. ff. quod cuiuſque uni. l. ſicut. §. ſi. ¶In gloſſ. dedicata ſunt, in
4 fi. dic ſm Io. Fab. ꝙ quędam ſunt deputata † ſeruitio Dei imme-
diatè, vt calices, cruces, ornamenta altarium, vt dicit hic gl. &
de illis vř loqui hic: quædam non, ſed ad ſeruitutem ſeruientiũ
Deo, ut fundus & ſimilia, & de illis vř loqui in auct. de alie. &
emphy. §. hoc ẽt ſuper his, colla. 9. & inter iſta vř fieri dřa, quia
prima non poſſunt alienari niſi cã pietatis, redemptionis ca-
ptiuorum, vel alẽdorũ pauperũ tpe famis, ut hic in gl. ſed alia
pñt pp utilitatẽ eccleſiæ, uel æquitatẽ, ut C. de ſacroſan. eccleſ.
5 auct. hoc ius porrectũ. ¶ † In gl. conſtitutione. in fin. quæro, quis
pôt iſtas res eccleſiæ alienare, & iniſta ex cã reuocare, vel vendi
6 care? dic ꝙ eps, vt d. l. ſancimus. ¶ † Quęro, an non tm̃ eccleſię ca
thedralis, ſed ẽt ſi eſſent cuiuſlibet alterius eccleſiæ, eps poſſit
vendicare? dic ꝙ ſic, vt arg. in auct. de ali. & emph. §. & qm̃ co-
7 gnouimus. col. 9. vt no. glo. & Bar. in d. l. ſancimus. qđ no. ¶ † Ex
quo no. ſm Bart. ꝙ eps pôt agere pro rebus eccleſiæ ſibi ſubie-
ctæ. Idem dicendum ſm eum, de Abbate maiore, qui pôt agere
c pro rebus illarum capellarum.[c] Aduertendum tñ eſt, ꝙ ſi con-
curri rector illius eccleſiæ, & ſuperior, præfertur ille rector il
lius eccleſię cuius principaliter intereſt, arg. l. 2. §. fi. cum ibi no.
ff. ad l. Iul. dẽt tñ eps, qñ agit pro aliqua eccleſia uel capella, age
re nomine illius capellæ, & non ſuo nomine, ad ſimilitudinem
coniunctæ perſonę, ut argu. no. in l. ſed & hæ. ff. de procur. ſm
Bar. in d. l. ſancimus. ¶In gl. excepta. in fi. dic vt dixi ſuper gl. in
verbo, Pontifices. ¶In gl. profanam. in fi. dic, ꝙ tribus modis fit
8 † dedicatio, uidelicet corde, & iſta nihil quò ad forum iudicia-
le. item ore, & tunc aut eſt pollicitatio nuda, & tunc nõ tranſit
dñium, ut l. illud. C. de ſacroſan. eccl. aut eſt promiſſio tranſiẽs
in ꝯctum, & tunc transfertur dñium, vt C. de ſacroſan. eccl. l. fi.
aut eſt dedicatio opere, & tunc non eſt dubium, ꝙ transfertur
dñium & poſſeſſionem, extra de conſue. c. ex parte. tñ facit ip-
ſa perſona priuata ſacrum, ut hic dicit Bal. & in l. ſi nondum. C.
9 de furtis. ¶Quæro quot modis dř † committi ſacrilegium? rñdet
Bal. in d. l. ſi nondum. ꝙ tribus modis. primò rõne perſonæ, vt
qñ quis verberat clericum, vt 17. q. 4. ſi quis ſuadente. ſecundò
qñ quis peccat cum moniali. 17. q. 1. impudicas. tertiò modo ra
tione rei, & hoc pluribus modis, vt qñ ſacrum de ſacro. ſecũdò
qñ ſacrum de non ſacro. tertiò qñ aufertur non ſacrum de ſa-
cro, vide quod no. de foro compet. c. cooqueſtus. & de immu.
eccl. c. ſi. per Inno. ita dicit Bald. ¶Et ſubdit, ꝙ ſi ſtatuto munici-
pali fiat mentio de ſacrilegio, ꝙ intelligitur ſtrictè ſm ius ciui-
le, quia a iure ciuili hẽt authoritatem, & cum eo confirmatur,
vt l. 2. C. de noxa. ſed ſi eſſet conſtitutio epiſcopalis, tunc intel-
ligitur ſm ius canonicum a quo dependet. & hæc ſequitur etiã
ibi Sal. quod no. ¶In gl. remanet. in fi. quid autem ſi eccleſia eſt
10 diruta, & poſtea † reparata, an durent priuilegia indulgentiarũ?
& iſte tex. facit ꝙ ſic. quod eſt uerum, ſi de facto ſit diruta, uel
paulatim ut reficeretur. iuxta l. inter ſtipulantem. § ſacram. ff.
de uerb. oblig. ſin autem de iure fuerit diruta, tunc etiã deſinunt
priuilegia competere: ita dicit Innocen. in c. cum ex iniuncto.
de nou. oper. nunc. in antiquis, & Flor. in l. ſeruitutes. §. ſubla-
11 tum. de ſerui. urb præd. † & prędicta non habent locum in ca-
lice confracto, quia licet poſtea reficiatur, deſinit eſſe ſacer, &
efficitur profanus. ut in auct. præterea. C. de ſacroſan. eccl. & ra
tio ibi ponitur ſecundum Io. de Pla. dic ut ibi.

ADDITIONES.

a Durant. Limita ſecundum Imo. In c. cum ex iniuncto, de ope. no nunc. uerum niſi authoritate ſuperioris eſſet diruta ſine ſpe reſtaurationis.
b Sacer. Vide Fede. conſi. 230 Rom. conſi. 335. & 409.
c Capellarum. Vide Canoniſt. in cle. 2. de relec.

SVMMARIVM.

1 *Socius inuito ſocio an poſſit mortuum in communi fundo ſepelire.*
2 *Locum religioſum quæ faciant & nu. 3 & 4.*
3 *Sepulchra in quibus locis fieri poſſint.*

Religioſum. ¶Sepeliendo mortuum in locũ ſuum, quis
eum religioſum facit. Item ſocius inuito
a ſocio, locum[a] religioſum facere non poteſt, ſepulchrũ uerò ſic,
proprietarius autem inuito uſufructuario non poteſt, & ſi con
cediẽ alicui mortuũ inferre, locus efficitur religioſus, ẽt ſi dñm
poſtea pœniteat. h. d. ¶No. ex iſto §. cõiũcto §. pc. præc. ꝙ licèt
priuatus nõ poſſit facere rẽ ſacrã, ẽt rem propriã & ſuã, tñ pôt
rem

ADDITIO.

a Communem, in antiq. exempl.

rem ꝓpriā religioſam facere ꝓpria authoritate: ex quo infert,
ꝙ facilius ſit religioſum, ꝙ̄ ſacrum.¶No. ꝙ id qđ cōmune eſt,
non pōt dici meum.& vide qđ plenè habet, & ibi Bar.& doct.
a in l.ſerui electione. § fi.ff.de leg.1.¶No.ꝙ ſocius [a] non † poteſt
1 uti re cōi ad uſum nō deſtinatū, inuito ſocio,facit l.Sabinus.cū
ibi no.ff.cōi diui. & ſic nō pōt mortuum ſepelire in fundo cōi,
inuito ſocio.quod eſt verum,qñ vellet ibi extraneum ſepelire.
ſecus ſi unus ex dñis ibi ſepeliatur, quia tunc id fieri poteſt, &
ſi alibi haberet,vbi ſepeliri poſſet,ut eſt tex.cū gl.qui hoc limi
tat in l.ſi plures.& in l.ſunt perſonæ.ff.de reli.¶No. ꝙ ſi ſepul-
chrū eſt cōe pluribus,tunc inuito ſocio, ſocius poteſt mortuū
inferre,& eſt ratio,quia ad hoc eſt deſtinatum,facit l.ſi ædes.ff.
cōi diui.cū ibi no.¶No.ꝙ proprietarius non pōt aliquid face-
re,quod ſit ꝑiudiciale ipſi uſufructuario,facit qđ hř,& ibi dixi
ſ.eo.§.ripa ū.¶No.ꝙ concedens mortuū inferri in locū ſuum,
non pōt poſteà vetare,& ſic nō poteſt pœnitere,& ſic ꝙ ſemel
placuit &c.de quo plenè ꝑ Dyn.in regula, qđ ſemel,de reg.iu.
a in 6.¶In gl.religioſum,in fi.duo ergo † requiruntur,ut locus ef
ficiatur religioſus,videlicet,ꝙ ibi mortuus inferatur, & a dño
rei,uel quaſi dño illius loci. Vnde ſi qs inferat mortuū in alie-
num locum purū,ꝯ eum dño,& non vſufructuario, vel habēti
ius in re datur actio in factum,ut mortuū remoueat,nec tñ per
illam mortui rationem locus efficitur religioſus, niſi dño ꝑſtet
pretium loci,vt eſt caſus in l.2.§.1. coniūcta l.is qui.ff.de relig.
Sin autem mortuum quis inferat in ſepulchrum alienū ſciēter,
tenetur ciuiliter,vel criminaliter,& pecuniaria, aut corporali
pœna,de ſepul.uiol. vt l.2.§.ꝑior.ff.de relig.& l.1. & l.q ſepul-
3 chra. & ibi doc.C.de ſepul.viol.¶†Quæro,an hodie fiat religio
ſus locus iſto modo de iure cano.Inn.extra de ſepul. in c.abolē
dæ.& ibi doc.tenent,ꝙ non,quia requiritur authoritas epiſco-
pi ad hoc,ut efficiatur religioſus,vt c.pe.& c.fi. extra de conſe.
eccle. vel alta. dicit tñ Io.Fab. ꝙ ſi iſto modo factus fuerit reli-
gioſus,ſm noſtras leges,ꝙ talis locus vendi aut pignorari non
poterit,cū iura ciuilia non reperiantur correcta quo ad hoc,ut
l.3.C.quæ res pig.obli.non poſſ. de quo iñ vide gl. & quod ibi
doc.in d.c.abolendæ. ¶In gl.mortuum.ibi,totum &c. aduertas
tñ,ꝙ non totus fundus efficitur religioſus,licet enim dominus
in proprio fundo mortuum inferat, ſed tm̄ quantū corpus hu-
matū eſt,ut eſt tex.in l.2. §.vt autē Celſus.ff.de rel. ¶In ead.gl.
in fi.no.& ſigna gl. qđ tamen intellige verum, ſi pars anterior
non ſupereſt,vt d.l.cū diuerſis,rōne incertitudinis,vt arg.l.duo
ſunt Titij. ff. de teſt. tut. aut alias ſecus fauore religionis, vt l.
ſunt ꝑſonæ, in fi.ff.de reli. ita dicit Rich.& Sal.& Bar. in d.l.cū
in diuerſis. aliàs aūt ſi pars anterior apparet, illa pars erit reli-
gioſa verſus ꝙ̄ eſt pars anterior, tāꝙ̄ nobilior, ar.no.in l.ꝙ con-
claue.ff.de dam.inf.¶In gl.inuitis.in fi.dic,ꝙ ibi vti volebat re,
& ſic ſepultura ad vſum deſtinatū, ideo id facere poteſt inuito
ſocio,aliàs ſecus,vt l.ſi ędes.& ibi no.& no.in d.l.Sabinus.ff.cōi
diui.de quo vide latè ꝑ Dy.ī regula,in re cōi,in 6.¶In gl.ꝓprie-
tariū. in fi.dic, hoc uerū,ſi alibi tā opportunè teſtatorem ſepe-
lire nō poſſet, aliàs aūt ſi ęquè cōmodè alibi poſſit ſepelire, tūc
in loco vſufructuario, ēt teſtatorem qui legauit vſumfructum
inferri nō pōt,vt d.l.2.§.vſumfruct. ¶Quid econtrà, ſi vſufru-
ctuarius mortuum inferat?dic ꝙ datur proprietario actio in fa
ctū,vt d.l.2.§.ſed fructuarius.¶In gl.conſentſente,in fin.dic, ꝙ
Iac.de Are.reprobat hanc gl ꝑ l.qui ſatum.de don. & idem Pet.
in l.ſi cum mihi. ff.de dolo. ſed ſecūdū Io. Fab.uidetur ꝙ iſta li-
tera ſit directò ꝯ eos.Sed ſaluando eos dicas, ꝙ opus ratum nō
habuit,cum iam eſſet illatus mortuus. & iſto modo loquit̃ iſte
§.ſecus eſt ſi poſt conceſsionem, & ante illationem prohibuiſ-
ſet,& ſic ſaluatur opi.eorū,& glo.reprobatur, ſed hodie poteſt
ſuſtineri gl.ꝑ ea quę no.in d.l.ſi cum mihi.& fortè melius,quia
ſola voluntas obligat in his,quæ religionē rāgunt, vt ff.de polli.
4 l.ſi quis rem. ¶†Quid ſi quis fecerit eccleſiā in fundo alieno,in-
ſcio dño, an efficiat locus ſacer? iſte §.facit ꝙ non.& facit l.fin.
C.de his quę a non dño.ſed Cano.dicunt ꝯ.arg. ex̃ de præben.c.
cum ſm Apoſtolū. & no.Hoſt. in ſum.de eccle.ędi.§.1.verſ.pe.
24.q.6.c.comperimus.ſicut ēt ſi ego infero mortuum in locum
tuum,te ſciente,& patiente,ſtatim efficit̃ religioſus,ut l.2.C.de
relig. ibi, inuito vel ignorāte &c. ergo a ꝯrio ſciente & patien-
te,locus religioſus efficitur,& ratio generalis eſt,qa quādo ſcis
aliquid ꝯ te fieri,& pateris cū poſſes contradicere,videris con-
5 ſenſiſſe, ut l.quę dotis. & ibi latè Bar.ff.ſol.mat. ¶†Et aduertas,
ꝙ iſta ſepulchra pōt fieri in locis priuatis, etiam alienis,(vt di-
xi) ſed in loco publ.fieri non pñt, vt l.oſſa.§. ſed in locū publi-
cum. ff. de relig. nec ēt pōt fieri in uia publica monumentū, vt
eſt tex.in l.2.ff.de dolo,& via publ.& iō dicit ibi Ang.qđ quod-
dā monumētū quod eſt in via propè ſanctum Barbatianum de
Bononia,ibi fieri non potuit:quod no.quia hoc Ferrarię habui
de facto: ſi quis aūt violauerit ſepulchrum alienum, incidit in
pœnā de qua in l.qui ſepulchra.C.de ſepul.viol.cum ſimilib.

ADDITIO.

a No.ꝙ ſocius. Socius tunc re communi inuito ſocio uti poteſt, puta ſyluam eſſe cedendam,& deinceps,gl.in l.arbor.§.nauis.in uerbo,nauigetur, de uſufruc.in Pan.Ant.Caius.

SVMMARIVM.

1 *Tranſcendenti muros ciuitatis quæ pœna ſit.*
2 *Muris ciuitatis adiecta deſtrui debent.*
3 *Muri ciuitatis an poſſint ſine licentia refici.*
4 *Apponenti ſcalas ad feneſtras, ſeu ad domum alienam, cauſa ibi intrandi, quæ ſit imponenda pœna.*

Sanctæ quoque res. Res ſanctæ ſunt portæ, & muri
ciuitatum, quaſi pęna legali fir-
matæ. ¶ Item leges pœnales propriè vocantur ſanctiones h d.
¶No.ꝙ muri, & portę ciuitatū ſunt diuini iuris,licet quodāmo
do,& ſic non propriè,ſed impropriè.¶No. quæ dicantur eſſe in
bonis nullius. ¶No.ꝙ tentantes aliquid ꝯ muros,vel portas ci-
uitatis,vel ꝯ eos delinquentes,tenentur pœna capitis. ¶Not.ꝙ
leges pœnales propriè vocantur ſanctiones.¶No ꝙ licitum eſt
1 arguere ab etymologia vocabuli.¶†In gl.muri.in fi.dic gl.in d.
l.omnes.tenent primam opin.iu dic, aut violat muros ciuitatis
Romanæ,& punitur capite,l.ſi ff.e.aut alterius ciuitatis,vel ca-
ſtri, & tunc ex̃ ordinem ponitur arbitrio iudicis, vt l.s.in fi.ff.
ne quid in loco publ.fiat,ſm Gui.& Bar.in d §.muros.¶In glo.
a deliquerint,in fi.no ꝙ nemini licet rumpere muros ciuitatis, [a]
2 vel aliquid ibi appodiare, † vel ſuperimponere, ꝙ eſt ꝯ ruſti-
cos q appodiant poroſellos, & ligna ad muros caſtrorum,& ſi
fecerint propria authoritate,debent puniri,& opus dirui,vt C.
de ædi.pu. l.ædificia. & d.§.murus. ꝙ poſſet procedere ſm Ioā.
Fab.ſi opus noceat publico vſui,alias non diruitur,ſed imponi
tur ſalarium,niſi prohibitus ædificet,vt eſt bonus caſus in l.2 §.
3 ſi quis a Principe. & l.fi.ff.ne quid in loco publ. ¶Sed†an ſit lici
tū reficere ſine licentia? dic ꝙ non,vt d.§.muros.ſed fortè emē-
dare, vel ſarcire licet,vt ff.ne quid in loco pub.l.1.in fi.& eſt bo
nus tex.ff.eo.l.2.§.ſi quis nemine. & l.fi. vel dic ꝙ licet ex cā le-
gitima,vt ff.de loc.pub.fru.l.fi. ſm Io.Fab. ego credo ꝙ in mu-
ris ciuitatum nullo modo ſit licitum aliquid fieri, etiam reficiē
do,vt d.§.muros.& l.fi.ff.eod.ſecus in alijs locis pub. quia tunc
poſſunt refici, & ita intelligantur iura per eum allega. ¶Quæ
4 † pęna eſt apponenti ſcālas ad feneſtras, vel ad domum alienā,
cā ibi intrandi? dic quod ſi hoc fecit cā violandæ caſtitatis, eſt
pęna mortis,vt C.de epiſc.& cler.l.ſi quis non dicam rapere.ſe
cus ſi mulier nō ſit caſta,ſed meretrix,vt l.certum.alias incipit,
verum, ff. de fur. punietur tñ ex̃ ordinem crimine iniuriarum,
vt ff.de iniu.l.lex Cor.in prin. hoc ergo crimen rř eſt extraor-
dinarium, ideo punitur pęna arbitraria, vt l.fin. C.de pri.deli.
& l.fi.ff.de iniu.& poſſet eſſe ita atrox iniuria, vt ēt mors veni-
ret imponēda,ut arg.C.ad l.Iul.de vi.l.qm̄ multa.nā arbitriū a
lege datū in maleficijs, pōt ſe ēr vſq; ad mortē extendere, ſi ſit
factum multum graue,ut ar.gl.in §.penul.j.de iniur.& ibi dicā.
iſta ſunt uerba Bal.in l.fi.ff.eo.quod no.quia quotidianum.

ADDITIO.

a Muros ciuitatis. Muros perforare, uel obſtruere non licet,& contrauentores tenentur.l.Iul. pec. hic licèt conſules poſſint illos conſtruere,ſecus tamen in priuato, de quo Guid.Papa.ſin d.57.in ſuis fin. & Nic.Boerij in ſuis deciſio. 232.col.fi.nu.3.in 2.par.& uiolator murorū urbis Romæ capitali pęna, aliorum uero pęna arbitraria. Bar.& doc.in l.fi.ff.de rer.diu. fodiēs iuxta mœnia, ut cadant punitur pœna l.2.de rer.diui. Bald. & Alex. in l. pergit. de ſepul. uiol.C.Antonius Caius.

SVMMARIVM.

1 *Res de iure ciuili qualiter nobis acquirantur.*
2 *Natura qualiter accipiatur.*
3 *Ius gentium an differat a iure naturali primæuo.*

Singulorum. ¶ Iſta eſt ſecunda pars principalis huius
ti.quæ diuiditur in quinque partes prin-
cipales. Primò,qualiter acquirunt̃ nobis res,quæ in nullius bo-
nis ſunt. Secundò,qualiter acquiruntur ea quæ ſunt alterius ex
facto noſtro ex permixtione vel ex fabricatione.Tertiò,qñ vſu
fructuarius uel bonæfidei poſſeſſor facit fructus ſuos, & quid
contineatur appellatione fructuū. Quarto,ponit vnum caſum
exceptiuum a prima parte, videlicet,ꝙ ea ꝗ ſunt in nullius bo-
nis,

nis,non tñ in totum efficiunť occupantis.Quintò, qñ per tradi
tionem vel non in perſonam certam vel incertam dñiũ transfe
ratur. ſecunda ibi,ſi quis.in §.cum ex aliena materia.tertia ibi,
ſi quis aũt a dño.quarta ibi, in §.theſauros. quinta ibi,in §.per
traditionẽ.Et hoc dicit iſte §. in ſumma. Res noſtræ efficiuntur
aut iure naturali,aut iure ciuili, & a vetuſtiori inchoandũ eſt,
h.d.¶No.ibi,multis modis, & tñ poſteà ponit duo exẽpla, ſiue
duos modos. Ex quo no.ꝙ appellatio multorũ,verificať ĩ duo,
de quo gl.& ibi dixi s̃.de iu.plo.§.fi.in ver.muliẹ,&c.pluralis,
de reg.iur.in 6.¶No.ꝙ ius naturale appellatur ius gentiũ.¶No.
ꝙ ſicut de iure naturali,ſiue gentiũ,aliqua acquiruntur nobis,
ita ẽt de iure ciuili introductum eſt aliquid acquiri.¶Not.ꝙ
antiquius eſt nobilius ꝗ nouũ,de quo in l.fi.ff.de fi.inſtr.& l.cũ
quid.ff.ſi cer.pet.& ego dixi ſupra eo.in titu.de iu.na.§.fi.No.ꝙ
rerũ natura produxit ius naturale,vnà ſimul cũ ipſo genere hu
mano, eò ipſo ꝙ ipſum genus humanum produxit.¶No.ꝙ ius
ciuile habuit exordium, non a principio mundi, ſed cum pri-
mũ ciuitates cœperunt condi,& magiſtratus creari, & leges,&
ordinamenta deſcribi incœperunt, & ſic ipe iuriſgen.nã ius gẽ
tium adinuenit, ꝙ ciuitates conderentur, vt l.ex hoc iure.ff.de
inſt.& iure.¶In gl.1.in fi.dic,iſta gl. vř approbare vltimam opi.
ibi poſitam in gl.ſed illa non vř vera, vt in §.1. in verſic. quod
verò.ſup.de iur.natu.¶In gl.iure ciuili,in fi.qa gl.nihil allegat,
1 tu allega pro gl.ꝙ de iure ciuili acquiruntur nobis res vſucapio-
ne,vt toto tit.infrà de vſuca.Itẽ arrogatione, vt ff.de adopr.l.ſi
paret,in prin.& infrà ti.de acq.per arro.fact.Itẽ deportatione,
dic,vt hic,& l.fi.C.de bon.dam.& auc.bona damnatorũ. ibi po
ſita.Itẽ ſucceſsione,de quo dic.vt l.1.2.& 3.ff.de pet.hęre.addo
tex.cum gl.in l.1.ff.de acqui.rer.do.Itẽ monachatione,dic vt C.
de ſacroſanct.eccl. auct.ſi qua mulier.& auct.ingreſsi.& alibi
dicit acquiruntur nobis res de iure ciuili, pſniam,ut dicit gl.in l.
ex hoc iure.in ver.dñio,in fi.ff.de iuſt.& iure.dic vt ibi per Bar.
& in l.Iul.verum debitorem.ff.de condi.inde. & l.Pomponius
iuſſu.ff.de acq.poſſ.& no.gl.& ibi dicã infra de nſſi.iud.§.fin.&
2 no.Cy.Bal.& Sal.in l.1.C.cõmu.vtriuſque iud.¶†In gl.natura,
in fi.dic,ꝙ iſtud verbũ,natura,multipliciter ponitur, pro nati-
uitate,vt ff.de ædi edic.l.qui clauũ.§.ſi quis natura.quandoque
natura idem eſt ꝙ Deus, qui naſci fecit & creauit, vt ff.de iuſt.
& iur.l.1.§.ius naturale.Itẽ natura.i.ꝗlibet res nata,vel creata,
l.reſpiciendum. & ibi no.ff.ſi cer.pe.Itẽ natura.i. quædã vis na-
turaliter inſita rebus.l.fluminũ.§.vitium.ff.de dam.infec.Itẽ na
tura.i.conſuetudo vt l.1.ff.ad Maced.Itẽ natura.i.ſolitus rei cur
ſus,vt l.1.§.ſciẽdum.ff.de aqua plu.arc.Itẽ natura, ideſt comple
xio & diſpoſitio quædam,vt l.1.§.ſed ſciendũ.ff.de ędil.edi.Itẽ
natura,ideſt ſignificatio nominis vel vocabuli,vel ipſius impo
ſitio,quod naſci dř cum imponitur,vt l.4.ff.de pręſcr.verb.Itẽ
a natura,ideſt patria poteſtas.ᵃ vt no.ff.de ſur.l.ne cũ filio.de quo
vide latè per Richar.de Salic.& Bar.in l.cũ ad præſen.ff.ſi cert.
3 pet.¶†In gl.prodidit,in fi.dic ſecundum Io.Fab.ſecundum hoc
nihil diſtat iuſgentium a iure naturali primæuo, & tamen tex.
contradicit in c.ius autem,in decretis.1.diſt.in.ff.de iuſt.& iure.
l.1.§.ius gentium.tamen dicit, quòd radicabile principium iu-
riſgen.ſimul cum natura humana proceſsit,videlicet,ratio na-
turalis, quæ apud omnes homines idem conſtituit, ſed ſecun-
dum ius gen.proceſsit poſtea populo multiplicato, vt patet s̃
de iu.nat.gen.& ciui.§.ius autem gentium.Ang.

ADDITIO.

a Patria poteſtas. Adde quæ adnotaui ad Ang. ſupra de iure natu.gen.& ci-
uil.in prin.Antonius Caius.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis authoritate licet perquirere in domo aliena rem furto ſub-
tractam.*
2 *Inſtantia quanto tempore duret, quando inter duos eſt contentio de
ancianatu.& quòd durat duobus menſibus.*
3 *Capta venando in alieno fundo cuius ſint.*
4 *Piſcari an permiſſum ſit in fundo alieno.*
5 *Relaxatus non dicitur is,qui dimittitur ire per modicum ſpatium,
& immediatè capitur.*
6 *Relatio nuntij citantis ad domum qualiter fieri debeat.*
7 *Venator ingreſſus in fundo alieno, domino non prohibente, an poſſit
poſtea expelli.*

Feræ igitur. ¶Feræ beſtiæ, volucres,et piſces fiunt occu
pantis, ſiue quis cœperit in ſuo fundo, ſiue
in alieno,ſed dominus fundi poteſt ingredientẽ prohibere, vbi
autem animal captũ fugerit, ſtatim reuertitur ad priſtinum ſta
tum.h.d.¶No.qđ non oĩs beſtia efficitur occupantis,ſed opor-
tet ꝙ ſit fera beſtia.¶No.ibi,oĩa animalia, ꝙ appellatione ani-
malium continentur ẽt piſces & volucres.¶No.eo ipſo ꝙ fera
beſtia,vel auis,vel piſcis capitur incontinenti de iure gentiũ fit
occupantis.¶No.ꝙ id quod eſt in nullius bonis, id ẽt naturali
ratione occupanti conceditur.¶No.ẽt,ꝙ in fundo alieno,nedũ
in proprio quis põt aucupari,& uenari, ſuppletur, dummodo
fundo non inferat damnum, vt l.quoſdam. C.de metal.lib.12.
¶No.ibi,ſi is prohibuerit. ꝙ ita dñs fundi poteſt prohibere au-
cupantem & uenatorem in ſuo,ſi,& inquantũ antequã ingre-
diatur,ꝓhibuerit,ſed poſtquam ingreſſus eſt,vř quod non poſ-
ſit prohibere.de quo dicam in glo.¶No.ꝙ animal captum in-
tantum durat capientis, quatenus remanet ſub ſua cuſtodia.
¶No.ꝙ quàmprimũ euaneſcit cuſtodia primi capiẽtis, ſtatim
remanet in ſua antiqua libertate,& ſecundo occupanti cõcedi-
tur.¶No.ꝙ animal dř euaſiſſe de cuſtodia tua,qñ euanuit ab ocu
lis occupantis, vel licèt ſit in aſpectu tuo, & ſic ſubiectum ocu-
lis tuis,tñ ꝙ ſequaris ipſum,eſt difficile,iõ tunc deſinit eſſe tuũ.
¶In glo.ſimul atque,in fin.& ſigna gl. magiſtram, quæ ſunt illæ
res quæ in nullius bonis ſunt,ꝗ occupanti conceduntur,& quę
non.habes ſimilem gl.in l.1. in princ.in verſi. nullius.ff.eodem.
1 ¶†In gl.planè venandi.ibi,de ſer.fu.l.2. dic idem, ſi mihi fuerit
ablata aliqua res,& ſuſpicor ꝙ ſit penès aliũ,vel penès hębreũ,
vel creditorem, poteſt iudex ea ſuo officio concedere licentiã
inquirendi in domo illius, ita dicit Bald. ibi per d.l.2.dic ut ibi
plenè per eum & per Sal.quod not.¶In ead.glo.ibi,de glã.leg.l.
2 1.dic,dummodò faciat intra triduum, vt ibi dicit.¶†Qđ facit
ad ſing.q.quando eſt cõtentio inter duos de ancianatu,ꝙ durat
duobus menſibus, quanto tempore duret in hoc inſtantia.dic,
quòd cauſa debet expediri ita citò, quòd dictũ tempus non in-
cipiat tranſire, ne dilatio ſit cauſa ꝓꝑ quam pereat res de qua
contenditur, dic ut ibi ſingulariter per Barto.¶In ead.glo.in fi.
qua autem actione agam contra iſtũ impedientem,ibi not.& ẽt
credo ꝙ poſſum agere iniuriarum, ar.l.iniuriarum.§.ſi qs pro-
3 hibuerit.ff.de iniu.¶†In gl.ingrediatur, in fi.dic contrarium te-
net gl.in l.3.ff.de acq.re.do. & in l.diuus.ff.de ſeruit.ruſti.pđ.&
illę gl. tenentur communiter, quia ſolus ingreſſus eſt prohibi-
tus & non captura.ſed Flo.in d.l.diuus. pro concordia dicit, ꝙ
glo.contrariæ intelliguntur in captus ante prohibitionẽ.iſta gl.
poſt prohibitionem,tu dic hoc non tutum, qa priuata prohibi
tio non impedit tranſlationẽ dominij, vt C.de condic.ob cau.l.
ea lege.Vnde dicit, ſecundũ alios, ꝙ ſi fructus fundi non conſi-
ſtebãt in venatione, tunc ſi quis ibi venať domino prohibente,
non facit ſuum id quod capit:ita intelligiť iſta gl.ſi verò nõ cõ-
ſiſtebãt in uenatione,tũc ſecus,vt hac gl.& iſtam uidetur appro
bare ꝑ l.venationẽ.ff.de vſur.& de vſufr.l.vſufructuariũ. vbi de
4 venari,& aucupari,nihil dicunt de piſcari.† vnde in fundo alie
no nõ vř permitti piſcari,ar.l.cũ prætor.ff.de iud.qđ intellige,
ſi ibi eſſet piſcaria facta a dño, vt ff.de vſufr.l.vſufructuarium.
§.ſi viuarijs.ſecus ſi fundus eſſet inũdatus a flumine,& ibi aqua
fluens eſſet, & piſces apportaſſet,qa tunc credo,ꝙ poſſet piſca
ri,ſicut aucupari.ar.l.3.§.item Labeo.ff.de acq.poſſ.& qa eſt ea-
dem ratio,igiť idem ius,&c.vt l.iſtud.ff.ad l.Aqui.¶In glo.natu
ralem libertatem,in fi.no.quando quis dicať reſtitutus priſtinæ
libertati.quod facit,ſi qs captus in eccleſia vel alibi non ritè,&
5 poſteà pronuntiať relaxandus † & reponendus priſtinæ liberta
ti,ꝙ ſi qs dimittit eũ ire parũ,& poſteà cęperit eũ, nõ vř iuri ſa
tisfeciſſe, qa vř data ſibi libertas talis, ꝙ difficilis ſit eius ꝓſecu-
tio,ut hic, & l.naturaliter.ff.de acq.rer.do. & facit l.q neque.§.
ſolutũ.ff.de ver.ſign.ita Bar.eleganter in l.1.§.oĩa igiť.ff.de acq.
6 rer.do.quod no.¶In gl.ꝓſecutio,in fi.iſtũ tex.& d.§.Nerua.al-
a lego,ꝙ cautela eſt in practica,qñ nũtius refertᵃ ſe citaſſe ad do-
mum, iuxta no.plene ꝑ Bar.in l.4.§.prętor ait.ff.de dam.infec.
ꝙ nuntius referat ſe diligenter ꝑquiſiuiſſe in locis publicis, &
in qbus Titius ſolitus eſt conuerſari,& ipſo non reperto,citauit
eum ad domum ſolitę habitationis, tunc eſt clarum ꝙ citatio
facta ad domum valet,qa videtur facta in ſubſidium,facit l.1.in
7 prin.ff.de uen.inſ.¶†Quęro,an poſtquã ſum in fundo alieno cã
aucupandi,domino nõ prohibẽte,poſſim poſteà expelli? & qui
dam dicunt ꝙ ſic, per l.ſeruus.C.qđ cum eo. ſed contrariũ ui-
deř in iſto tex.a contrario ſenſu,& ita ſentit gl.parua, quod no.
¶No.

ADDITIO.

a Nuntius refert. Hanc practicam tradidit Bar.in d.l.4.§.ait prętor.verſic.ſed qđ
dẽ nuntius.ff.de dam.inſe.Adijcit Bar.in l.ſi uſu.in fi.ver.eſt conſilium,quod
nuntius.nu.1.de leg.2.& in l.1.ff.de li.a.no.& in l.3.q.1.C.de duobus reis,in
Pan.art.nono.Eſt tamen aduertendum, ꝙ hodie non creditur nuntio citan-
ti,in regno Franciæ, niſi citationem fecerit coram teſtibus, & ſuas diligen-
tias in ſcripturam redegerit,ut habetur in ordinationibus Regis Franciæ da-
tis à uillers cotem retunet. Ant.Ca.

¶ No.ob.econtrariũ de.l.quemadmodũ.§.j.ff.ad leg.Aqui.quia
ibi nullo iure poſſum habere appẽſum vel ædificatũ in alieno,
hic autẽ cauſa venandi,iure meo alienum,ut hic,igitur poſt in
greſſum domino ſciente & patiente,non poſſum prohiberi.

S V M M A R I V M.

1 *Bannitus captus & in manibus familiæ impunè occidi non poteſt.*
2 *Euentus an,& quando ſit ſpectandus.*

a Illud quæſitum.ᵃ Licèt fera ſylueſtris ab aliquo vulneretur, ita vt ueriſimiliter poſſit ca
pi,tamen non efficitꝛ vulnerantis, niſi eam cęperit.h.d.¶ In gl.r.
in fin.gl.in d.l naturaliter.§.illud dicit qđ de conſuetudine ap-
probatur opi.Trebatij, q̄ Bar. ibi inducit ad quæſtionem,incæ-
pi facere molendinum.alius perfecit ante me,quærit an poſſim
prohibere?ſecundũ rationem iuriſcon. & Imperatores hic non
poſſum ꝓhibere, & iſtud debet teneri. ¶ In glo. ſed poſteriorẽ.
iſte tex. & in l.in laqueum, allegaꝛ ibi ꝑ Dy.Iar.& Bar.ad quæ-
1 ſtionẽ,ſi bannitus eſt captus in manibus familiæ, an poſſit im-
punè occidi?& determinant ꝙ nõ,quia poſtq̄ hoſtis eſt captus,
debet ſeruari,ut l.& ſeruorum. ff.de ſtat.ho.igitur &c.Item ho-
mines poſiti in carceribus non poſſunt occidi , ut l.fi.ff.de cuſt.
& exhib. reo.igitur &c.iſtam quęſtionẽ ponit etiã Bar.in l.3.§.
fi.ff.ad l.Corne.de ſica. & Bal.in l. libertas. in fi.ff.de ſtat. ho. &
Cy.& Imo.in l.pupillus.§.j.ff.de cond.& demõ. dixi in tractatu
meo maleficiorũ in ver.fama publica.¶ In glo.capias.in fi.reſp.
ideo nõ inſpicit,q̄a non erat poſſibile, ſecundũ naturam, quia
nihil erat in peculio, & de hoc Brocardo,an inſpiciatur qđ eue
nire põt, vide per Bald.in l.ſi idem cum eo.§.fina.ff.de iuriſdic.
om.iud.& ꝑ Barto.in l.inter ſtipulantem.§. ſacram.ff.de uerbo.
oblig.in quo concludo ſecundũ Ioan.de Are.aut loquimur quò
ad condemnationem faciendã,aut quantum ad cautionem prę
2 ſtandã , aut quantum ad ipſam impediendam. † Primò caſu re-
fert, aut loquimur de futuro euẽtu inſpiciendo , & nõ inſpicitꝛ.
vt l.non quẽadmodum.ff. de iudic.aut de non inſpecto in con-
demnationem deducendo , & tunc inſpicitur l.ſi qs domum.§.
1.ff.loc.ſecundo caſu quãtũ ad cautionem præſtandam, inſpici
tur quod euenire põt,ut l.in omnibus.ff.de iud.tertio caſu,ſcili-
cet quò ad rem impediendã . aut illud poſſibile eſt improbabi-
le,& non inſpicitꝛ.l.eo tempore.ff.de pęn. aut eſt probabile , &
tũc refert, aut de facili cõtingere põt, & inſpicitur,vt d.l.ſi idẽ.
in fin. aut non poteſt contingere de facili,& tunc aut non inter
uenit delictum, & conſideratur, vt ff. qui & à quib. l.Iulianus.
aut interuenit delictum,& tunc contra eum,qui deliquit con-
ſideratur,vt ff de nego.geſt.l.diuortio.& ibi no.ſi autem non-
dum deliquit, non conſideraꝛ, vt ff.de in lit.iur.l.1.Et prędicta
procedunt, vbi agimus de conſiderando eo, quod euenire po-
teſt, in eo qđ de iure eſt, ſed quò ad merum factum , putà quò
ad poſitionem,non inſpicitur quod euenire poteſt,vt ff.qui ſa-
tiſdat.cog.l.ſciendum.ſecundum Iacob.de Aret.& Cyn.& Bal.
in d.l.ſi idem.in fin.quod not.

A D D I T I O.

a Illud quæſitum. Adde ornatũ huius §.in quod pulchrè per illum determi-
nat Alex.in l.diuor.§.ſi vir.quem leg.cum §. ſi fundum.col.j.ſol.ma.Purpu.

S V M M A R I V M.

1 *Ingreſſus fundum an poſſit detineri,vt det quod in eo cepit.*
2 *Fera an ſit venatoris illum proſequentis.& an poſſit dominus vena*
torem prohibere, ne eam in fundo ſuo proſequatur.

Apum quoq;. Apes quę in nullius bonis ſunt occupanti conceduntur, & earum fructus , ſicut
& aues, licèt in aliena arbore capiantꝛ, dominus tamen a prin-
cipio ingredi prohibere poteſt, & examen earũ tuũ eſt, donec
difficilis non eſt perſecutio.h.d.¶ No. ꝙ apes quæ ſunt in arbo
re tua,non ſunt tuę,ſicut non ſunt tuę volucres quę in arbore
tua nidũ fecerũt.¶No.qđ ad hoc, vt aues vel apes efficiantꝛ tuę,
nõ ſufficit qđ ſint in arbore tua,& ibi incipiant facere mel,vel
nidũ,ſed opus eſt,ꝙ ꝑ te includantꝛ i aliquo vaſe,vnde ꝑ inclu-
ſionem efficiuntꝛ tuę. ¶ No. ꝙ cuilibet licitũ eſt accipere fauũ,
quem apes fecerunt, & in aliena arbore. ¶ No.ibi, ſi quos effe-
cerint,ꝙ relatio debet fieri ad id , ꝙ principaliter dꝛ in oratio-
ne.concor.l.fina.§.Titia.de lib.leg.¶ No.ibi,re integra.quòd hic
videtur caſus de eo quod dixi ſupra eod. §. ferę igitur. videli-
cet , quod ſi à principio non eſt quis prohibitus ingredi fundũ
alienum , non poteſt poſteà prohiberi aucupari vel venari.
1 ¶ In gloſſ. præuideris. in fi. iſta glo. intelligitur, † quòd ſi prius
eſt prohibitus ingredi, ꝙ poſſit retinere, malè loquitur, cum nõ
poſſit eſſe iudex in cauſa propria, immo incidit dñs fundi in pę
nam.l. ſi quis in tantam.C. vnde vi. item eſſet contra gl.in l.di-
nus.ff.de ſer. ruſti.prædio. ideo intelligas gl.iſtã ſiue fuerit pro-
hibitus ingredi,ſiue non,facit d.auctẽ.vt oul.iudic.§.ſi quis au
tem.Sed tunc quæro , quo ergò ſubuenitur domino fundi ? dic
actione iniuriarum , vt l.iniuriarum.§ fi.ff.de iniur.¶ In gl.exa-
a men.in fi.quæro,quid ſi perſecutio † ſit facilis,non tñ eſt in con-
ſpectu , quia fortè intrauit foramen vel domum alienam.vide-
tur ꝙ adhuc ſit tuum,quia poteſt dici, ꝙ adhuc eſt ſub cuſtodia
tua.facit l.3.§.Nerua.ff.de acquir.poſ.Sed quæritur,an dñs poſ-
ſit te prohibere hoc caſu,ne intres domum? videtur quod ſic,vt
hic in ver.planè.ſed ſm Io.Fab. verius videtur contra. nam ex
quo tua res eſt , videtur ꝙ eam proſequi poſſis. vt ff. ad exhib.
l.theſauros.& dixi ſupra eo.§.feræ.Quinimmo potes agere rei
vendicatione contra detinentem , quia dominus remanet.ff.de
rei vẽ.l.idem Pomponius ſcribit ſi frumentum.§. de arbore. &
contraria loquuntur,quando proſequebaꝛ quod ſuum nõ erat.

S V M M A R I V M.

1 *Naturalium genera quæ ſint,& quę mutabilia.*
2 *Repraſalijs non ſubeſt.qui diu in loco habitauit.*
3 *Scholaris qui diu ſtetit abſens amittit priuilegium.*
4 *Animal dimittens locum quo conſueuit ire, & redire . an poſſit per*
alium apprehendi, & fiat capientis.
5 *Ruſticus conſuetus in tali die dare par caponum,an poſſit compel-*
li ad pręſtandum illos.
6 *Animus per exteriora probatur.*

Pauonum. Animalia quæ naturaliter ſunt fera, ſed ꝑ accidens manſueta, tandiu ſunt noſtra , quãdiu
retinent conſuetudinem eundi & redeundi.h.d.¶ Nor. ꝙ de ſui
natura pauones & colũbæ ſunt ſylueſtres.¶ No.ibi, ex cõſuetu-
dine.ꝙ ẽt in animalibus,poteſt dici ineſſe conſuetudo quędam.
¶ Not. ꝙ etiam ceruorum natura eſt ſylueſtris.¶ No.ꝙ quidam
cerui ex conſuetudine habent naturam eundi in ſyluas , & re-
deundi domum.¶ Not.ꝙ animus animalis bruti comprehendi-
tur ex conſuetudine ſua, quod no.¶ Not. ꝙ ſicut animus homi-
nis,& ſic animalis rationabilis comprobatur per extrinſeca,ita
etiam animalis bruti & ratione carentis.facit l. reprehendẽda.
C.de inſti. & ſubſti. ſub condi. fa.¶ Not. ꝙ magis conſideratur
natura accidentalis , q̄ natura originalis.facit quod no.gl. Bar.
1 & doct.in l.1.§.beſtias.ff.de poſtu. vbi Bar.concludit , † ꝙ quæ-
dã ſunt naturalia propriè,& iſta ſunt immutabilia, vt in § pen.
ſup.de iure natu.gen. & ciui. quædam verò non ſunt naturalia
de neceſſitate,ſed ex præſumptione naturę,vt ꝙ leo habeat na
turam ferocem,& ꝙ homo ſit manſuetus & bonus,& iſta ex ac
cidentia poſſunt mutari,vt d.§.beſtias. & iſta ſunt attendẽda.&
facit quod no. Dyn.in capit.ſemel malus.de regu.iur.in 6.& vi-
de omninò Bar.in l.naturaliter.§.apum. ff.de acquirend.rer.do.
q idẽ dicit in effectu,ſed per alia verba.¶ Quòd facit ad quęſtio
nẽ ſm Cyn.Bar.& Bal.in d.§.beſtias.quidem de Aretio qui diu
2 ſtetit in ciuitate iſta,an † poſſit capi pro repræſalijsᵃ contra Are
a tinos conceſſis ? & videtur ꝙ non, quia conſuetudo magis eſt
inſpicienda,q̄ natura ſeu origo,vt hic.de quo per Iaco.de Are.
in l.prouinciales.ff.de ver.ſignifi.& per Bar.in tract.ſuo repræ-
3 ſaliarum.in 7.q. princip.¶ † Facit etiam iſte tex. ſi ſtatuto caue-
tur,ꝙ ſcholaris nõ ſoluat gabellam,ſi ſcholaris recedat, & diu
ſteterit abſens,& poſteà hac tranſiens,ꝙ non gaudeat dicto be-
b neficio ſtatuti.ᵇ ita dicit Bar.in d.§.apum quoque.facit l.ſcrinia
rios.& quod ibi doc. C. de teſt. mi.¶ In gl.talis.in fi.no. & ſigna
iſtam gl.quæ ſummat hunc tex.¶ In gl.deſierunt.in fin.quia hic
4 dꝛ , ꝙ quando perdunt conſuetudinem † redeundi &c.quęro,
quomodo poteſt hoc comprehendi? reſpondet Io.de Plat. ꝙ ſi-
cut conſuetudo inducitur ex duplici actu, vt l.3 .C. de epiſ.aud.
ita vꝛ , ꝙ ſi iſta animalia non reuertuntur duobus diebus , vel
duabus horis conſuetis, ꝙ depoſuerint animum & conſuetudi
nem reuertendi , & poſſunt apprehendi per alium , ſed hoc vꝛ
periculoſum,ꝙ ita citò dominus priuetꝛ ceruo ſuo.Vnde Ioan.
Fab. dicit quòd ſi non redijt , viſo domino vel alijs familiari-
bus, ad quos redigere ſolebat, quòd videtur depoſuiſſe animũ
redeundi.quod tamẽ limitat verum, niſi per dies aliquot hinc-
inde vagaretur , ſed non aberraret in ſyluis,argumen. l.quis ſit
5 fugitiuus.§.illud.ff.de ædi.edi. & iſtud credo verius.¶ † Item fa-
cit iſte text.ſi quis ruſticus eſt conſuetus omni anno in feſto Pa-
trbatis

A D D I T I O N E S.

a Repræſalijs. Vide Alex.in rub.ff.ſol.mat.
b Statuti. Vide Bar.conſi.130.

ſchatis darẽ mihi vnum par caponum, ꝙ talis conſuetudo indu
cit obligationem, ita ꝙ poſſum poſtea eum compellere ad præ
ſtandum dictos capones. de quo eſt gl. in l. ſolet. in fi. ff. de offic.
procon. & leg. & vide tex. & ibi Bar. plenè. & Flor. ff. de vſu. l. cũ
de in rem verſo. & tex. ibi Cy. Bar. & Ang. in repe. l. ſi certis an-
nis. C. de pac. & no. Io. de Imo. in l. i. in fin. ff. de aqua plu. arcen.
6 Item facit, ꝙ per exteriora † probetur animus redeundi. de quo
per Bar. in l gerit. ff. de acq. hær. Item qñ datur res alicui venden
da, qua actione agatur, comprehenditur ex exterioribus, vt l. ſi
gratuitam. §. ſi margaritas. ff. de præſc. verb. & an fuerit furioſus
vel non, vt l. is qui. §. i. ff. de tut. & cur. da. ab his. & ibi Bar. & ſic
de ſingulis. de quo etiã per Bar. in l. 2. ff. de bo. poſ. ſu. infan. mu.
fur. ce. compe. & no. Bal. in l. furioſum. C. qui teſt. face. poſ.

S V M M A R I V M.

1 *Furtum committitur ex rei alienæ contrectatione.*
2 *Furti actione in modico datur, non autem actio de dolo.*
3 *Modica quando ſint in conſideratione.*

* Gallinarum. Gallinæ & anſeres* tui ſunt, etiam ſi cõſpe
ctum tuũ effugerint, & qui eas accipit ani
mo lucrandi, furtum committit. h. d. ¶ Not. quòd gallinarum
duplex eſt ſpecies. nam vna eſt manſueta & domeſtica, vt quib.
in domibus utimur, alia verò fera eſt & ſylueſtris, quæ ſtat in
ſyluis, & in campagneis, & idem de anſerib. ¶ No. ibi, turbati, ꝙ
ẽt gallina & anſer põt dici turbati, non tñ homo tõnalis. ¶ No.
ꝙ licet quocunque ẽt à longè, & quarum perſecutio ſit diffici-
lis, & ex conſpectum tuum gallina tua vadit, remanet tñ tua.
¶ No. ibi, lucrandi animo. ꝙ furtum non committitur, niſi in-
teruenìat animus lucrandi. ¶ No. ꝙ etiam in vna gallina, poteſt
committi furtum. & ſic ẽt in re paruæ æſtimationis, de quo in
1 glo. ¶ † No. ibi, retinet. ꝙ ex ſola retentione gallinæ meæ, & ſic
eò ipſo quod includitur, furtum committitur. & ſic dr̃ gallinã
meam contrectaſſe, quia ſine contrectatione furtum non com
mittitur, vt §. furtum. j. de obligat. quę ex del. & pro hoc facit
quod no. Bar. in l. qui ea mẽte. ff. de fur. in prin. vbi dicit, ꝙ ſi gal
linę meæ peruenerunt in domum ſcholarium, & ipſas recluſe-
runt animo comedendi, poſteà ducti pœnitẽtia eas dimiſerint,
ꝙ non tenentur furti. quod no. ¶ In gl. lucrandi. ibi, aut facta. §.
2 ſi. dic idem no. glo. in l. ſi oleum. ff. de do. ſed Io. Fab. dicit, † quod
iſta ratio non eſt bona, quia furtum non fit ſine dolo, vt j. de
oblig. quę ex deli. §. i. & dolus committitur potius, quam fur-
tum. pp quod dicit, ꝙ actio de dolo eſt odioſa. & ideo reſtrin-
genda, ut no. ff. de acq. rer. do. l. naturaliter. §. pen. ſed certè etiã
actio furti eſt odioſa, cum infamet, vt l. non poteſt. ff. de fur. Sed
poteſt dici ſecundum eum, ꝙ furtum improbius eſt, quã dolus
ſimplex, ideo magis puniendum, vt d. l. aut facta. §. ſi. Vel dic, ꝙ
actio de dolo, datur pro infringendo ea, quæ conſenſus partiũ
firmauerat, & ideo non datur pro modico. ff. de in integ. reſtit.
3 l. ſcio. ff. de ꝯhen. empt. l. res bona. ¶ In ea. gl. in ſi. an aũt de modi
cis ſit curandum? conclude, aut agitur de iure cõi, & tũc de mi-
nimis curatur, vt l. i. §. illud. ff. de coniug. cum emancip. lib. fal-
lit in l. in rebus. §. poſſuot. ff. commo. & alijs legib. hic in gl. alle.
& ratio ſpecialitatis in eis patet. Si verò de iure ſpeciali contra
ius cõe, tunc pro modica læſione non curatur, nec receditur à
iure cõi, ut d. l. ſcio. & eadem poteſt eſſe ratio de dolo, quia ibi
quędam ſpecies reſtitutionis verſatur, vt ff. de eo. l. i. in princ. &
ita dicit Bar. in l. proprietarius. ff. de dam. infec. quod no.

A D D I T I O.

* Domeſtici net. exempl.

S V M M A R I V M.

1 *Capta ab hoſtibus an, & quando fiant capientium.*
2 *Bello indicto inter ciuitatem, & ciuitatem, an dicantur inuicem ho
ſtes, & in eis ius poſtliminij locum habeat.*
3 *Capti in bello Papæ vel Imperatoris ſtatim efficiuntur ſerui, & ha
bent locum iura poſtliminij.*

Item ea quæ. Etiam ſi hominem liberũ ex hoſtibus cœ-
perimus, de iure gentium noſter ſit, qui, ſi
exierit poteſtatẽ noſtram, recuperat antiquam libertatem. h. d.
¶ No. qđ id qđ capitur ex hoſtibus ſtatim, id eſt illico, noſtrũ ſit:
quod intellige ſm l. poſtliminium. in princip. ff. de cap. & poſt-
limi. reuer. & l. ſi quis pro redemptione. §. i. C. de dona. ¶ Not.
ꝙ ille qui captus eſt, recuperat antiquam libertatem, ſi euaſe-
rit noſtrã poteſtatem, & ad ſuos redierit, nec ſufficit alterũ, vt
hic. ¶ In glo. j. in fin. & p̃dicta intelligas in bellis licitis, vt l. ho-
1 ſtes. & ibi Bar. ff. de cap. Item † intellige de rebus mobilibus ca-
ptis in bello, ut illæ efficiantur capientis. Sed tñ iſtę res mobi-
les victis hoſtib. debẽt aſſignari duci belli, vt ponat eas ad buti-
2 num, & diſtribuat* inter milites, ſecundũ merita cuiuſcunq;,
vt l. ſi qs pro redemptione. §. ſimili. C. de do. & per Bartol. in l. ſi
quis in bello. ff. de capt. res autem immobiles hoſtium, efficiunẽ
fiſci. l. ſi captiuus. §. expulſis. ff. de cap. ¶ Itẽ intellige hic de rebus
hoſtium captis, vt efficianẽ capiẽtis, ſed res noſtrę captæ ab ho
ſtibus recuperatę fictione poſtliminij, eis quorũ primò erãt, re
ſtituendę ſunt, ſiue ſint immobiles, ut d. §. expulſis. ſiue mobi-
les, vt l. 2. ff. de cap. Fallit ĩ armis ablatis ab hoſtibus, q̃ qs vitupe
roſè dicitur pdere; ideo victis hoſtibus, ſibi non reſtituuntur, vt
d. l. 2. ſecundũ Ioan. de Plat. Et idẽ in effectu Ioan. Fab. hic. ſed
tu vide Bar. in l. naturaliter. §. fin. ff. de acquiren. rer. domi. & in
l. ſi qs in bello. ff de cap. & Raph. in l. i. in princ. ff. de acqui. poſſ.
2 ¶ † Quæro, quid ſi eſt guerra inter duas ciuitates liberas, vt inter
Florentiam, & Senas, an iſti dicantur hoſtes taliter, ꝙ iura ca-
ptiuitatis, & poſtliminij locũ habeant, ſicut quando eſt conten
tio inter populũ Romanum, & Saracenum? dic, quãdoque eſt
contẽtio inter aliquas ciuitates, q̃ ſunt ſub vno domino, et tũc
non habent locũ iura captiuitatis et poſtliminij, vt ff. de cap. l. ſi
qs ingenuam. in fin. Quandoque eſt contentio inter duas ciuita
tes, quę ſuperiorẽ non recognoſcunt, vt in dictis ciuitatibus Flo
rentię & Senarum. Et ut omnis tollatur dubitatio, pone qđ quę
libet iſtarum ſit hoſtis imperij, certè de iure gẽtiũ antiquo mo-
ribus introducto debet eẽ ius captiuitatis, & poſtliminij. ut l.
poſtliminij. in princip. & l. hoſtes. ff. de cap. & d. l. ſi qs ingenuã.
in fin. Sed ſecundũ mores moderni temporis ex conſuetudine
antiquitus obſeruata inter Chriſtianos, quãtũ ad perſonas ho-
ſtium nõ ſeruamus iura captiuitatis, & poſtliminij, nõ enim ca
ptiui venduntur, nec habentur vt ſerui, ſed bene cõſeruamus iu-
ra prędicta quantũ ad res, cui conſuetudini eſt ſtandum, ut d. l.
poſtliminij. ff. de capt. Iſta uerba ſunt uerba Bar. in d. l. hoſtes. in
3 fi. quòd no. † Si autẽ per Papam vel Imperatorem inferatur bel
lum, quia pręſumitur bellum licitum, tunc capti efficiunt ſer-
ui, & habent locũ iura poſtliminij, ut no. Bar. & doct. l. qui à la-
tronibus. in prin. ff. de teſt. quod tamẽ intellige, vt ſtatim dixi, ꝙ.
etiam iſto caſu ſeruatur conſuetudo, cui ſtandum eſt.

A D D I T I O.

* Diſtribuat. Hodie non obſeruatur, vt experimento patet, cum remaneant ca-
pienti, nec ſit aliqua diſtributio. A. C.

S V M M A R I V M.

1 *Dictio, item, varijs modis accipitur.*
2 *Apprehenſio quando in acquiſitione ſit neceſſaria.*

Item lapilli. Lapilli & alia quæ in littore maris inueniũ-
tur, itẽ nati ex aĩalibus noſtris, noſtra ſunt.
h. d. ¶ No. quòd gẽmę & lapides pretioſi ita demum fiunt inuen
toris, ſi in littore maris inueniuntur, ſecus autem ſi in agro alio
no, de quo dixi ſ. eo. §. ferę. ¶ No. ꝙ de iure naturali, ea q̃ ſunt in
littore maris, & per conſequens in nullius bonis ſunt, efficiun-
tur inuentoris. ¶ No. ꝙ ſicut fructus nati in fundo noſtro efficiũ
tur noſtri, vt l. fructus. & l. non ſolùm. §. i. ff. de rei vend. ita etiã
1 fœtus animaliũ noſtrorum noſtri fiũt, de iure naturali. ¶ † In gl.
inuẽtoris. ibi, per aduerbium ſimilitudinis. Itẽ no. ꝙ dictio, itẽ,
eſt repetitiua precędentiũ qualitatũ, vel clauſularum appoſi
tarum in pręcedentibus. in quo cõclude, ꝙ quãdoq; per dictio
nem, itẽ, additur pręcedentibus noua oratio in ſe perfecta om-
ni perfectione, & tũc nõ inducit repetitionẽ, ſed cõtinuationẽ,
vt l. item apud Labeonem. in prin. ff. de iniu. Quandoq; p dictio
nem, item, additur oratio non pfecta, ſed defectiua ex parte ap
poſiti, vel ex parte verbi, & tũc illud in quo oratio deficit, ſup-
pleẽ ex pcedẽtibus, & in hoc inducit repetitio, ut l. j. in princ. &
ibi hoc no. Bar. ff. de publica. & adde qđ no. Bar. in l. in repeten
dis. ff. de leg. 3. ¶ In ea. gl. in fi. no. quę dicit de theſauro qui in-
uentori cõcedit. ſed Bar. in l. j. in prin. in 4. q. prin. ff. de acq. poſ.
tenet contrariũ, p l. 3. §. Neratius. eo. ri. & idem Cy. in l. licet. C.
2 de acq. poſ. vnde Bar. ibi concludit. Aut loquunt † de rebus va-
cantibus, & requirit apprehenſio, ut in iſto §. & in d. l. j. in prin.
ff. de acqui. poſ. Aut in rebus ab alio poſſeſſis, & tũc, aut non cõ
currit actus tradentis, & idem; qa apprehenſio requiritur, vt ff.
de acquir. poſſ. l. qđ meo. §. fin. Aut actus tradentis concurrit, &
tunc põt quæri per aſpectũ, & alios modos fictos, qui ponunẽ
in tex. in l. j. in fi. & per gl. in l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ.

S V M-

SVMMARIVM.

1 *Flumina actiones ſuas vi continua, & naturali agunt, ſicut & natura paulatim rebus addit, & detrahit.*
2 *Acceſſio an fiat domui, ſicut fundo per alluuionem.*
3 *Recuperatio an locum habeat in eo, quod alluuio abſtulit.*
4 *Torrens priuatus an poſſit addere, vel minuere.*
5 *Trabes & ligna per alluuionem non acquiruntur.*
6 *Diœceſes epiſcoporum quę ſunt limitatę, an habeant acceſſionem in limitibus.*
7 *Emphyteutici fundi augmentum per alluuionem factum cuius ſit.*
8 *Iudicio peritorum in arte ſua ſtandum eſt.*
9 *Alluuio an, & a quibus impediatur.*

Præterea quòd per. Per alluuionem fluminis.i.per lu
er ementum latens res nobis ac-
quiruntur, non autem per vim ipſius terram euellentis, niſi ra-
dices arbores emiſerint. h.d.¶No.ꝙ alluuio eſt acquiſitio de iu
re gentiũ, quia ius gentiũ adinuenit. ¶No. quid ſit alluuio, q̃a
eſt incrementum latẽs, qđ percipi vel videri non pôt. ¶No.ꝙ
impetus fluminis, nõ pôt partẽ tui fundi applicare alteri. ¶No.
ꝙ id, qđ vis fluminis abſtulit fundo tuo, ſi non es ſolicitus recu-
perare, & tanto tempore fuiſti negligens, ꝙ arbores ibi exiſten-
1 tes ẽt in fundo vicini radices immiſerint, tuũ eſſe deſinit. ¶ †In
gl. intelligere. ibi, quoquo momento tẽporis. dic ſm Bal. in rub.
ff. eo. in ver. nunc de rebus ſingulorum &c. ſicut & natura paula
tim rebus addit, & detrahit, vt ff. de iud. l. ꝓponebatur, ita & flu
mina, agunt. n. flumina actiones ſuas vi continua & naturali. ff.
de ſer. ruſti. pręd. l. foramen. & vicẽ iudicũ tenẽt. ff. de ac. re. do.
l. ergo. §. pe. ¶Quęris ibi Bal. an fiat acceſſio domui, ſicut fundo
per alluuionẽ? & vr ꝙ non, quia domus eſt limitata, vt l. fundi
2 nihil. ff. de act. emp. tñ determinat † contrarium, ꝙ quędã acce-
dũt dom ui, vt hortus & ſimilia. ff. de ſer. vrb. præd. l. Olympico.
ff. de leg. 3. l. pręd. §. qui domum. ita etiã alluuio prædiis vrbanis
3 fit, ſm Bar. in ſuo tracta. de allu. ¶ †Quęro, an recuperetur quod
alluuio abſtulit? dicit ibi Bal. ꝙ non, quia ſententia iurisgentiũ
eſt, quę confeſtim tranſit in rem iudicatam, nã ſi ſententia homi
nis irreuocabilis eſt, multo magis ſentẽtia legis inuiolabilis eſt,
qđ enim extinctum eſt, reſuſcitari non poteſt. l. qui res. §. areã.
4 ff. de ſol. ¶ †Quęro, an priuatus torrẽs poſſit addere & minuere
iura prædiorum, ſicut publicum flumen. Et dicit ibi Bal. ꝙ non,
quia cum ſit priuatum, non obtinet uicem cẽſoris, & ideo foſ-
ſata quę currunt per agros vicinorum non conferunt ius allu-
uionis. Ratio, quia lex tantũmodo loquitur de fluminibus pu-
blicis, ſm Bar. in d. tractatu. & eſt ratio, quia alueus dictorum
torrentium eſt priuatus, & ſuam naturam nõ mutat. Sed flumi-
nis publici alueus eſt publicus, & dum concedit, de priuato fa-
cit publicum, & dum reſtituit, de publico facit priuatũ. In tor-
rente autem ſi permanens non auſert, ergo recedẽs aliquid ali-
cui applicare non poteſt, quia non eſt hæc natura torrentis, ſed
fluminis publici, ne curſu ſuo mutato alueũ mutet, q̃a non eſt
vniformis ſtatus eius. ff. de ac. re. do. l. ergo. §. 1. & 2. ibi, nã & na-
5 tura. ¶ †Quęro, an trabes & ligna nobis ꝑ alluuionem acquirã-
tur? & dicit Bald. ꝙ non, quia non ſunt cum terra coniuncta, &
ideo ſuis dominis reddi debent, vt l. ſi quis nec cauſam. §. fi. ff. ſi
6 certum peta. ¶ †In ea. gl. in fi. dic ſm Ioã. Fab. hic, ꝙ alii reddunt
rationem, ne detur militibus occaſio occupandi alta bona, quia
ſatis ad hoc proni ſunt. ff. de pa. do. l. conuenire. & per illam l. in
agris. ff. de acquir. rer. do. vr, ꝙ diœceſes epiſcoporum quæ li-
mitatæ ſunt, non habeãt acceſſionem in ipſis limitibus, ſed nec
ꝑſcribi pñt. extra de paroch. & alie. par. c. ſuꝑ eo. Facit ẽt d. l. in
7 agris. ſi datus eſt fundus limitatus † in cenſum, vel emphyteu-
ſim, & ſi accedat per alluuionem, an incremẽtum pertineat ad
emphyteutam? Videtur, ꝙ nõ, ex quo fuit datus limitatus. Vide
tur tñ in hoc diſtinguendum, an fuerit incrementum latens vel
patens, vt ff. de vſufruct. l. item ſi fundi. §. huic vicinus. Vel poſ-
ſet dici, aut concedens in emphyteuſim hoc ſibi reſeruauit, aut
non, vt dicimus in feudo, vt in titu. qui ſucc. tene. cap. vnico. de
quo in ſimili. vide latè ꝑ Rapha. in l. Senatus. §. 1. ff. de leg. 1. ſed
gl. in l. 1. C. de iu. emph. vr indiſtinctè, ꝙ ſpectat ad emphyteu-
a tam.[a] dic, vt ibi per docto. in fundis autẽ tributariis eſt expreſ-
8 ſum, vt l. 1. C. de allu. dic, ut ibi. ¶ †In gl. longiore. ibi, per ruſti-
cos. no. ſingu. iſtam gloſſ. ꝙ vnumquodque decidendum debet
potius committi illi, qui habet plus peritię illius artis, quàm al
teri, licèt in omnibus aliis rebus ſit multò peritior. & ſic de
agricultura ſtandum erit ruſticis, & de imprægnatis, vel non,
& utrum ſit uirgo mulier, vel non, ſtare debes, tu iudex, iudi-
cio matronarum, & obſtetricum, ut l. 1. in princip. & ibi Bar. ff.
de libe. agnoſcen. & de morbo equi, uel ſanitate, ſtandũ erit Ma
reſcalis, & de re militari militib. ut l. ſemel. C. de re mili. lib. 12.
& ꝑ conſequens, ut ſemel me audiente dixit Rapha. Ful. Place.
de ludo Zarri ſtandũ eſt magis iudicio unius Barri, quàm iudi-
b cio unius boni docto.[b] & ita utrũ vulnus ſit mortale, necne, &
utrũ ſit remanſura cicatrix, ſtandũ eſt iudicio Medicorum plu-
rium, ſi copia poteſt haberi, aliàs unius tantùm. ita dicit ſingul.
Bar. per ſupradicta iuta in l. ſi in rixa. in fi. ff. de ſicar. & idem eſt
dicendum in ſimilib. de quo uide q̃ ſcripſi in meo tract. maleſi.
in gl. citatrix eſt remanſura. ¶ In gl. acquiſitæ. in fi. dic ſecundum
Ioan. Fab. quòd immo nec in factũ datur, ut d. l. hoc amplius. §.
ita demũ. ff. de dam. inſec. Nec obſt. §. de arbore. nec §. quicũque.
quia ibi loquitur quando fuit facta unio facto hominis, hic lo-
quitur quando fuit facto fluminis, & ideo cum quæritur de flu-
mine, hoc videt ſatis rationabile, & fuit opinio antiquorũ, ſed
opi. quę hic notat, fuit Azonis, quæ ſatis eſt ęqua. Et prædicta ꝓ
cedunt, quando terra aliena coaluit cũ mea, aliàs poſſet uendi-
cari, dummodò caueat, de dam. infect. vt l. hoc amplius. §. fin. ff.
de damn. infect. & non tantũ de futuro, ſed etiam de præterito
9 damno, & omnia tollã, ut ibi habetur. ¶ †Vltimò aduertas, ꝙ via
publica non impedit alluuionẽ, ut l. Martius (aliàs incipit, Atti-
lius) ff. de acqui. re. do. ſecus ĩ loco ſacto, eccleſia, uel cœmeterio,
exiſtẽte in medio, tũc ſi terra a flumine ſit relicta, occupanti cõ
cedit, arg. l. ſi prius. §. ſacra. ff. de aqua plu. arcen. & de ſer. l. ſerui
tutes. §. fi. Et ꝙ occupanti concedat, probatur. ff. de flu. l. j. §. pen.
Idẽ dicẽdum, ſi inter agrum meum & alluuionem ſit in medio
murus ciuitatis, vel caſtri, q̃a nullam opem in hac acquiſitione
afferre poſſet. Idem ſi eſſet in medio vallum vel ſteccatum pu-
blicum, quia loco muri funguntur, & uiolator capite punitur,
ut ff. eo. l. ſanctũ. in prin. & §. fi. & l. fi. eo. tit. ita dicit Bal. in rub. ff.
eo. uerſi. & no. ꝙ uia publica non impedit &c. quod no. Ang.

ADDITIONES.

a Emphyteutam. Vide gl. in l. de quibus. ff. de legi. Perpu.
b Boni doct. Et ſic ex iſtis habemus, ꝙ ſtandũ erit peritis in arte ſua. & ad iſtud accipe quaſdam allegationes Bar. in l. diuus. ff. de extraor. cri. & uide Bar. in l. ea. ff. de ſer. & in l. Gallus. in fi. prin. ff. de lib. & poſth.

SVMMARIVM.

1 *Inſula an occupanti concedatur. & nu. 3.*
2 *Occupare quando quis dicatur.*
3 *Acceſſiones cum re poſſidentur.*

Inſula. Inſula nata in mari efficit occupantis, ſecus ſi in flu-
mine, ſed eſt eorum, qui habent prędia uicina pro
modo latitudinis fundi, ſi eſt ĩ medio, aliàs eſt illius, cuius prę-
dio eſt uicinior, ſi uerò ex diuiſione fluminis unus fundus inclu
datur, remanet antiqui dñi, h.d. ¶Not. ꝙ rarò accidit, quòd ĩ ma
ri naſcatur inſula. ¶Not. ꝙ inſula nata in mari ante occupatio-
nẽ, in nullius bonis eſt. ¶ No. quòd inſula nata in flumine, nõ cõ
ceditur occupanti. ¶ In glo. inſula. ibi, l. inſula. dic, quòd inſula-
rũ alia eſt naturalis, ut Corſica & Sardinia, alia caſualis vel acci
dentalis, quæ in flumine ſæpę naſcit, in mari perrarò. Naturales
inſulæ non ſemꝑ ſunt Principũ in dñio patrimoniali, ſed in do-
minio iuriſdictionali, ut l. inſulæ. ff. de iud. & l. illicitas. §. qui uni
1 uerſas. ff. de of. Præſi. ¶ Quæro ergo, & † reuoco ĩ dubiũ, an inſula
occupanti concedatur? & dicendũ eſt, ꝙ aut loquimur quo ad
iuriſdictionem, & nõ cõcedit occupanti, cũ ſint imperii, ut l. de
cernimus. C. de ſac. ſan. eccl. aut quò ad priuatũ dñiũ & familia
re, tũc prius occupãti cõcedit, ut d. l. adeò. §. inſula. ff. eo. & hic.
2 ¶ †Quęro, qñ dicat quis occupare? dic, qui ſic incipit occupare,
qđ pôt cõſeruare & poſſidere, aliàs nõ dr occupaſſe, argu. ff. de
acq. re. do. l. in laqueũ. & ſ. eo. §. ferę. & ſi plures ſimul ꝓ occu-
pando debellant, uictor qui ſtetit ꝑ tres dies in poſſeſſione, dr
occupaſſe, arg. l. 3. §. cũ igitur. ff. de ui & ui ar. Et eſt argumentũ,
ꝙ ſi unus tenet eccleſiam, alter campanile, ſeu pinnaculũ, ꝙ eſt
fortilitiũ, ꝙ ille qui ingreſſus eſt eccleſiã, cũ de facili poſſit ex-
pelli, non dr adhuc adeptus corporalẽ poſſeſſionem beneficij.
ſi tñ ille eſt ita incaſtellatus, ꝙ euadere non poſſet, tunc eũ ipſe
non dicat tenere, ſed teneri, ut patet ex no. ff. de ui & ui ar. l. j. §.
pen. dicendũ eſt ipſum poſſeſſione priuatũ, & ſic eſt in poſſeſ-
3 ſione, & tñ nõ poſſidet. † Caſualis uerò inſula maris cõcedit oc
cupãti quò ad proprietatem, ſed quò ad iuriſdictionem eſt ſub
iuriſdictione illius, qui illud mare diſtinguit. Caſualis uerò inſu
la fluminis non conceditur occupanti, ſed unitur per legẽ uici-
nis, pro latitudine frontis cuiuslibet agri, qui aduerſus inſulam
reſpicit. ¶ Et eſt notandum, quòd ager habet frontẽ ad ſimilitu-
dinẽ hominis, ſicut. n. ſi unus homo ſe uolueret aduerſus inſulã,

& proſpiceret eam, frons hominis dirigitur in eã, ſic in agro illo eſt frons, quæ verſus inſulã eſt, & ibi intelligitur eſſe caput agri quantũ ad hoc officium. & ideò debet inſpici caput magis, quàm cęterę partes, arg. ff. de reli. l. cũ in diuerſis. Iſta ſunt uerba Bal. in d. rub. ff. e. in uer. nũc uideamus de alueo, ſed ante hoc præmitto de Inſula. facit qđ no. Bar. de capite plateę, in l. a. ff. de fur. ¶ In gl. media parte. in fi. quæriẗ Bal. in rub. ff. eo. in uerſic. ſed an fortè per unum pedẽ & c. ſi ego ſum magis proximus ꝑ unũ pedem inſulę, quàm tu, an totam inſulã habeam? & Labeo dicit, ꝙ non, ſed tantum plus habeo per unum pedem, quàm tu: eſt enim inſula quid diuiſibile, & poſita chorda debet menſurari, ut hic in gl. ¶ Quæro, an huiuſmodi acceſſiones concretas fun-
4 dis nr̃is, incipiamus ipſo iure poſſidere ſine alio corporis actu? Bar. in tracta. de allu. tenet in alluuione & alueo ꝙ ſic. nec eñ oportet ſingulos ceſpites terræ calcare, quoniã totum vnum integrale vno iure poſſeſſionis, & proprietatis cẽſendum eſt. ff. de acquir. poſſ. l. 3. in princ. ff. de vſuc. l. eum qui. ergo ſecus in inſula, quia dominium ipſo iure peruenit, ſed non poſſeſſio, cùm ſit locus diſtinctus ab agro per aquam, quę eſt in medio inter agrũ & inſulam. ita dicit Bal. in d. rub. in ver. ſed an iſtas acceſſiones.

SVMMARIVM.

1 *Fundus an, & quando inundatione amittatur.*
2 *Inundatione ceſſante, poſſeſſio reſtituitur.*

Quod ſi naturali. Alueus nouus efficitur publicus, ſicut ipſum flumen eſt publicum, vetus verò dominis fundorum propinquorum conceditur. Idẽ de nouo alueo, ſi flumẽ in antiquum redeat. item inundatio fluminis non mutat dominium fundi. h. d. ¶ No coniunctõ §. præced. quòd inſula & alueus derelictus ęquiparãtur, quia acquirũtur illis, qui habẽt prædia vicina. No. ibi prædia poſſident &c. quod ad hoc vt fiat dicta acquiſitio, nõ requiritur ꝙ ſint illi vicini domini, ſed ſatis eſt, vt fiat eis acquiſitio qui ꝑdia vicina poſſideãt. quod no. Idem habetur de inſula ſ. § præce. ibi, propè ripam ꝑdia poſſident. ¶ No. quòd ſi fundus meus verſus inſulam, vel alueũ derelictũ eſt amplior, licèt alia parte ſit arctiſſimus, & breuiſſimus, & fundus Titij ſit in totum econtrà, tamẽ mihi maior acquiſitio inſulę & aluei fiet, quàm Titio, ut patet ibi, quę latitudo. ¶ No. ꝙ licèt inundatio fluminis non auferat dominiũ fundi mei mihi, ut hic in fine, tñ qñ facit in fundo meo alueum, perdo dominium ipſius. ¶ In gl. incipit ibi. l. adeò. §. inſula. in fin. & & in gl. ibi, ſuper verſi. ſpeciem. ibi. §. ſi foſſa. in fi. dic, iſte § concordat, ſi benè inſpiciatur. ¶ In ea. glo. in fi. coniunge has glo. ſimul, & conclude ſm Bart. in d. ſuo tractat. quia in ſe omnis ſolutio eſt bona. Pro cuius concluſione diſtingue, aut flumen re-
1 ceſſit eum impetu, † & reſtituitur fundus primo domino, vt ff. de acquiren. rerũ domin. l. adeò. §. inſula. verſicu. aliud ſanè, ſm Bart. qui tñ verſi. hoc non dicit, ſed magis probatur in l. ergo. §. alluuio. ff. de quib. mod. uſusfru. amit. l. ſi ager. cum l. ſeq. & intellige de eo impetu, qui occupauit, ut probant. d. ll. Aut non receſſit in eo impetu, quo occupauit, & tunc aut apparet forma primi agri, & primo reſtituitur, ut ſupra in ſecunda ſo gl. ratio eſt, quia nõ deſinit eſſe ager, non mutata forma. & intellige, reſtituit de facto, quia de iure prioris dñi permanſit, vt in §. alia ſanè. infra eo. & no. ff. quibus modis vſusfru. amit. l. qui vſumfru. in princip. Aut forma non apparet, & tunc aut loquimur de rigore iuris, & non reſtituiẗ primo domino, ut d. l. adeò. §. inſula. verſi. ſi cuius tñ. & in ver. ꝙ ſi poſt aliquod. aut de æquitate, & tunc reſtituitur primo domino, ſm Azo in d. §. inſula. in ver. ſi cuius tamen &c. Quod intelligit Barto. niſi flumen fecerit ibi alueum per decem ann. inter præſentes, & 20. inter abſentes; tanto enim tempore quilibet præſcribit, ergo flumen eum habeat titulum de iure gentium. argumen. ff. de capt. l. in bello. §. ſi quis ſeruum. Et aduertas, ꝙ dr̃ de toto fundo, idem in parte, eadem ratione. Item dicit ibi Barto. ꝙ ſicut recuperat dominus fundum, ſeu partem eius, ita vr̃ ꝙ eadem æquitate habet ius acquiſitionis aluei, vel eius quod addetur per alluuionem. & iſta eſt mens literæ in d. §. inſula. verſi. ſi cuius. tamen, ſi benè inſpi-
a ciatur ſecundum Bar. ¶ In glo. remanere. in fin. no. ex ſi. glo. † ꝙ licèt inundatio aquæ abſtulerit poſſeſſionem, fundi tamẽ aqua recedente ſtatim poſſeſsio reſtituitur, ita etiam ſine noua apprehenſione poteſt dici eſſe in poſſeſſione. idem no. in d. l. 3. §. Labeo. ff. de acqui. poſ. vbi gl. etiã dicit, quod propter hoc, quia perditur poſſeſſio, uſucapio interrumpitur, facit l. naturaliter, ff. de uſuc. quod not. in practica ſecundum Ange. ibi. & in l. qui vniuerſas. §. 1. ff. de acquiren. poſ. eſt ualde not. nã qñ ago contra Titium rei vendicatione, vel publiciana, & ipſe opponit de pręſcriptione, ſi poſſum probare quòd aliquo tempore fundus inũdatus fuerit, ſtatim eſt interrupta vſucapio, & non poteſt ſe præſcriptione defendere. quod no. contrarium tamen ſentit gl. in l. 1. §. ad hoc. C. de anna. excep.

SVMMARIVM.

1 *Specificatum quod ad priſtinam naturam reduci poteſt, remanet antiqui domini. alias ſpecificantis efficitur. & nu. 2.*
3 *Pretioſum minus, cedit pretioſiori, & ignobilius nobiliori.*
4 *Statutum puniens portantem frumentum extra territorium, an comprehendat portantem farinam.*

Cum ex aliena. Specificans aliquam ſpeciem ex materia aliena, efficitur dominus eius ſi ipſa ſpecies ad priſtinam materiam non poſſit reduci. h. d. Et hęc eſt ſcđa pars principalis, a §. ſingulorum, vſq; in finẽ ti. vbi res alterius efficitur noſtra facto noſtro ꝑ ferruminationẽ, vel ſpecificationẽ, vel ſimilia. Et diuidiẗ in quinq; par. Primò ponit thema. Scđò q̃õnem. Tertiò per exempla declarat. Quartò ponit bimembrẽ reſponſionẽ. Quintò per exempla iñſionẽ declarat. Secũda ibi, quęri ſolet. tertia ibi, vt ecce. quarta ibi, & poſt multã. quinta ibi, vt ecce vas. ¶ No. ꝙ nobilior & potentior eſt forma q̃ materia, qa forma eſt, quę ꝑpè dat eſſe rei, vt l. Iul. §. quę ſnũ. ff. ad exhib. No. ibi, media ſnĩa, ꝙ media ſnĩa eſt, quę partim capit ab vna, partẽ ab alia opi. & eas ad cõcordiã reducit, & eſt
a amplectẽda, qa mediũ tenuere beati, noli declinare ª a dextris, nec à ſiniſtris, tu iudex vel conſultor, alias, vę animę tuę. ¶ No. ꝙ materia cedit materiato, qñ non eſt reducibilis ad ſuã formã antiquã. ¶ No. ꝙ non tm̃ alluuione res alterius efficitur nr̃a, ſed ẽt ſpecificatione. ¶ No. ꝙ ſpecificans efficitur dñs de iure gẽtiũ, & ꝑ conſequẽs acquiſitionẽ per ſpecificationem adinuenit ius gentiũ, & per conſequens fuit ante ius ciuile. ¶ No. ꝙ ſi res ſpe-
1 cificata ſpõt reduci aliquo modo ad priſtinam naturã, remanet dñi antiqui. rõ, qa ſine illa materia impoſſibile fuerat res ſpecificari, & ita vult opi. Sab. in l. adeò. § cũ quis. ff. de acq. re. do. ſed ſi nõ põt reduci, tũc efficiẗ ſpecificãtis. & eſt rõ, qa in iſta forma in qua nũc eſt, nunq̃ fuit alicuius, & quaſi in nullius bonis: ergo ille ſpecificans pręfert quaſi potior, ita vult opi. Neruę in d. §. cũ quis. ¶ In gl. facta, in fi. ſed hoc intellige verũ ſecundũ Ioã. Fab. ſi ita incœperat, ꝙ amplius nõ põt reduci ad priſtinã natu-
2 rã, licet nõ cõpleuerit. vel ſic ſm eundem. iſta gl. nõ ſ benedicit, quia ille tex. reqriẗ perfectionẽ, ergo non ſufficit inceptio, arg. l. ædificia. § pfeciſſe. & l. vrbana familia. § pernoctare. ff. de ver. ſig. & l. is qui quadringenta. §. q̃dã. ff. ad l. Fal. & ꝙ de ſpecificatione pfecta hic loquaẗ, probaẗ in l. librorũ. §. chartis. ff. de le. 3. ¶ In gl. ab aliquo. ibi. l. ſi duo. dic vt ibi no. gl. & addas ꝙ pro gl. facit l. ſi ſponſus. §. 1. ff. de don. inter vir. & vxo. ſed Iac. & Pet. te-
3 nent ꝯtrium, † quia immo dẽt inſpici, qđ eſt pretioſius, ut minus pretioſum cedat pretioſiori, vel ignobilius nobiliori, & ſic de ſingulis, vt l. qđ q̃. §. ſi. ff. e. vñ ſaluaẗ gl. qñ oĩa ſunt paria. đ quo dic ꝑ gl. in d. l. quicqđ. ¶ In ea. gl. in fi. intellige ꝑ oĩ. ſm ꝑcedẽtia, ꝙ heat bonã fidẽ, credẽs rẽ eſſe ſuã, alias aũt eſſet in totũ antiqui dñi, vt l. de eo. §. ſi qs ex. ff. ad exhi. ¶ In gl. fecit. i ſi. dic, ꝙ media via eſt eligenda, qđ eſt verũ, qñ non magis põt ius adaptari ad vnã partẽ, quã ad aliã, vt hic. alias diceret diuiſio ruſticana, vt d. l. Neſen. in fi. cũ gl. In gl. vel ſpicas. ibi, pro pueris. ſed dic ꝙ non eſt credendũ, ꝙ ſacratiſſimus Imperator gratia puerorum malè loqueretur, ur no. gl. ſ. eo. in prin. u. nec l. obſonum ſuba. facit, qa ibi dr̃ ꝙ ſi doceo aliquẽ facere ſtipulationem, & dico, dicas, promitto, & ipſe rñdeat promitto, ꝙ non eſt ſtipulatio, ex qua poſſim eũ conuenire. ¶ In ea gl. ibi per iſtam corrigi, ſm Iacob. Fab. attenta rõne Iuriſcon. in ꝯtrium dicit, qđ nõ eſt verũ, immo ꝙ iſta tractatur ſm illam. & non eſt mirũ, ꝙ lex noua reguleẗ ſm antiquã, ar. l. ſciendũ. cũ gl. in prin. ff. qui ſat. cog. coniuncta auc. offeratur. C. de li. cõt. Nec ob. ille tex. qa hic Imperator poſuit exẽpli grã, vt oñderet q́ ſpẽs nõ põt reduci ad priſtinã materiã, nõ aũt vt vellet, qa idẽ eſſet ius in oĩb. ſi ita intelligaẗ opi. Pla. benè dixit. ¶ In e. gl. ibi, ſi ratum habuit. intellegas gl. quando nomine domi-

ADDITIO.

a Noli declinare. Adde Exodi. c. 23. non ſequaris turbam, ad faciendũ malum, neque in iudicio plurimorum acquieſces ſententię, ut a uero deuies. Pauperi quoque non miſereberis in iudicio. viduis enim, pupillis, & orphanis ita defenſores ſumus, ne aliis iniuſtitiam faciamus. c. ex tenore. ext. de fo. cõpe. & Deutero. c. 1. audite illos, & ꝙ iuſtum eſt, iudicate, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus. nulla erit diſtinctio perſonarum. ita paruum audietis ut magnum, nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt. Ant. Ca.

domini ſpecificauit,aliàs ſi nõ fuiſſet ſpecificata nomine domi-
ni,non poſſet habere ratum,cum ſit factum in ſui fauorem,vt l.
ſi pupilli.§.ſi ego.ff.de neg.geſt. ¶In ea. gl ibi. §.item quemcun
que. vtrum aũt teneatur in factum , vel vtili rei vendicatione.
4 dic,vt ibi per gl. ¶†In ea.gl.in fi.no. & ſigna totam iſtam gl.In-
ducitur ēi iſte tex.ad ſtatutum,quod prohibet portare frumen-
tum ex territorium, ſub pęna , ꝙ portans farinã non incidit in
pęnam,cum farina non ſit reducibilis ad primam materiam,&
ſimiliter ſi ſtatutum punit portãtes ſpicas, non habet locum in
portante frumentum.l.quæſitum.§.illud fortaſſe.ff.de leg.3.Sed
Bar.ibi determinat contrarium , ꝙ apppellatione frumenti cõ-
tinetur farina,donec ſit deducta ad effectum finalem , ad quem
eſt inuenta , videlicet , donec fiat panis.alleg.ff.de leg.3.l.ſi cui
lana.ſed vt refert hic Ioã. de Pla.Gand. in ſuo opere in tit.de re
vetita. & Alb. de Ro. in 2.parte ſtatutorum, tenent primã par-
tem.ſed ego tenerem opi.Bar. quia ſtatutum fuit introductum,
ne portaretur pinguedo,& abundantia extra territoriũ,ſed pa-
riter portant, immo magis per farinam , quàm per frumentũ,
igitur &c. & maximè cum faciliter poſſet fraus committi mo-
lẽdo frumentum,ꝯ l.non dubiũ.C.de leg.& etiam quia ſi de fa-
rina ſtatuentes fuiſſent interrogati , ita dixiſſent ſicut de fru-
mento,igitur &c. & facit l.tale pactum.§.ſi.cum glo.ff.de pact.

S V M M A R I V M.

1 *Specificans partim ex ſua , partim ex aliena materia , ſibi ſpeciem quærit.& num.2.*

Quod ſi partim. Si qs ex materia partim ſua, & par-
tim aliena ſpeciem fecerit aliquam,
2 efficitur in totum dñs eius.h.d.¶†No.ꝙ ſicut ſpecificans ex ma
teria in totum aliena efficitur in totum dñs,ita & ſi partim , ex
aliena,partim ex propria,quia eadẽ eſt ratio partis quò ad par-
tem, quæ eſt de toto quò ad totũ , vt l.quæ de tota.ff.de rei ven.
¶Not.ibi, dubitandum non eſt , ꝙ ſi de quominus vr̃ ineſſe, &
ineſt , ergo & de quo magis,vt in auct. multò magis.C.de ſacr.
ſan.eccleſ.¶In gl.dominium.in fi.dicit Io.Fab.ꝙ hoc non eſt ve
rum,quia ſecundum hoc iſte §.nihil adderet præcedenti, quod
2 non eſt credendum.† Præterea hic duo interuenerunt.ſ.ſpecifi-
catio & pars materiæ , vnde fortiora ſunt duo vincula , quàm
vnum,ex quo dixit tex.iſtũ fore indiſtinctè intelligendũ,ꝙ ſiue
habuit malam fidem ,ſiue bonam , efficitur dominus ſpecifi-
cans,& ſic addit ad §.præcedentem.ſed ego ſtarem cum glo. &
ſatis addit iſte §.præced.quia hic ponitur alius caſus,videlicet,
quando non in totum materia erit aliena.

S V M M A R I V M.

1 *Fur quibus actionibus teneatur.*
2 *Furtum an per intertextionem rei alienę , rei ſua, committatur. & numero 4.*
3 *Sartor præſumitur furatus pannum ſibi traditum, ſi totus non reperitur poſitus in veſte.*
5 *Rei vendicatio an detur contra furem re extincta .*

Si tamen alienam. Aliena purpura intexta veſtimẽ-
to meo,cedit veſtimento,ille aũt
qui dominus fuit,habet actionem ꝯ furem.h.d. ¶No. ꝙ quan-
doq; quod eſt pretioſius, cedit viliori.Facit l.ſi in emptione.in
prin.cum ibi no.per glo. & doc.ff.de contrah.emp. ¶Not.ꝙ nõ
infert,vtrum acceſſio ſit vilior, vel pretioſior principali.Et per
ꝯñs licèt familiaris ſit nobilius & melius veſtitus quam domi-
nus,tamen dñs debet magis honorari , quia purè familiaris eſt
acceſſorius. ¶No.quod animus intertexentis inſpiciendus eſt ,
& ipſe qui regulat prædicta.nam ſi appoſuit purpuram,vt eſſet
acceſſoria,locũ habet iſte §.aliàs ſecus, vt hic in glo.¶No.quod
ſicut per confuſionem dominium rei alienę nobis acquirit, ita
etiam acceſſionis iure,vt hic.¶No.ꝙ quantumcunque dominiũ
ſit tranſlatum in furem, tamen dñs habet actionem ad repeten-
1 dum.¶Not.† ibi,furti actionem. ꝙ contra furem poteſt agi cõ-
dictione furtiua, & ſic proſequi rem, & etiam actione furti , &
ſic ad pœnam,& vna intentata, altera non perimitur tanquam
ex diuerſo fonte orientes, & ad diuerſa competentes,vt l. ſi pro
fure.§.1.ff.de condic.fur. Not.ibi,ſiue ipſe eſt. vbi videtur caſus
coniuncto princip. quòd quis rei ſuæ committit furtum,nã per
2 † intertextionem quis effectus fuit dominus, & tñ furtum com
mittit , & ꝯ eum agitur furti. quod videtur contra diffinitionẽ
furti , vt infra de oblig.quæ ex deli. naſ.§.furti. Sed reſponde ,
quòd furtum commiſit eò ipſo , quòd accepit & contrecta-
uit , etiam antequam intertexiſſet , vnde actio ſemel nata non
poteſt extingui facto debitoris, quia ſecundum hoc eſſet in po-
teſtate ſua, vtrum debeatur, & remaneret obligatus , quod lex
3 non patitur. vt l.2.ff.de eo ꝙ cer.loc.in princip. ¶†Not.ibi, ſiue
ipſe eſt,qui veſtimentum fecit.ꝙ ſi totus pannus traditus ſarto-
ri non eſt poſitus in ueſte,ꝙ præſumitur,quòd ipſe furatus fue-
rit mihi.quod no.quia ſartores faciunt ſępenumero contra hãc
legem.¶Not.quod omnis condictio degenerat ꝯ furem. ¶Not.
ea ſi.gl. quòd fur & malęfidei poſſeſſor ęquiparantur. ¶In glo.
pretioſior.ibi.l.ſi in empt.dic quòd ille tex.inducitur ibi per Bar
tol.quòd ſi permutaui codicem meum,cũ digeſto tuo,hoc acto
quòd deberes mihi dare etiã 20.ducatos, an ſit emptio vel per-
mutatio?& dicit quòd inſpici debet,quod principaliter agitur,
vt hic etiam probatur.facit l. 1.§.quòd ſi rem.ff.depo.¶In ea.gl.
in fin.dic ſecundum doctores, quòd neutrum poſſidetur com-
4 muniter, ſed quodlibet de ꝑ ſe ſic, vt no.in d.§.quid ergo. ¶†In
gloſſ.ſurripuit.in fin.dic vnde eò ipſo quòd intertexuit ſciens ,
furtum committit. C.quod cum eo.l.ſi liberam.C.de fur.l.
alienam. ¶Extra gl.opponitur de.l.item ſi verberatum.§.ſi.cum
l.ſequen.ff.de rei vend. datur re extincta. Reſpondent Iaco. &
5 Pet.quòd rei† vendicatio cõtra furem datur, etiam re extincta ,
cum ſemper ſit in mora.ſed hoc eſt contra text. vbi contra fu-
rem denegatur rei vendicatio. Vnde Fab. dicit quòd ibi loqui-
tur,quando lis erat mota,hic non.vel dic quòd ibi non dicitur,
quòd detur rei vendicatio pro re extincta , licèt cum defuncto
reperiatur durare actio , ſed condictio furtiua durat prout ex
tunc, vt ff.de condicti o.fur.l.in re furtiua.

S V M M A R I V M.

1 *Dominium plerunque ſine traditione quęritur .*
2 *Differentia inter confuſionem & commixtionem.*
3 *Confuſa ab vtroque domino peti poſſunt.*
4 *Libellus incertus admittitur, quoties quis eſt incertus quantam partem petit facto aduerſarij , vel caſu.*
5 *Sententia incerta plerunque valet.*

Si duorum materiæ. Si materiæ eiuſdem generis ,
vel diuerſi , confundantur ex
voluntate dominorum,efficiuntur communes inter eos; & idẽ
ſi caſu fuiſſent confuſæ.aliàs ſecus.hoc dicit.Et diuiditur princi
paliter in duas partes.Primò quando voluntate dominorũ.Se-
cundò , quando caſu ſunt confuſę. ſecunda ibi , ſed ſi fortuitò.
Item prima ſubdiuiditur. Primò, quando eiuſdem generis ma-
teriæ confunduntur. Secundò quando diuerſi generis. ſecunda
ibi,ſed ſi diuerſę. ¶Not. ꝙ ex ſola confuſione de voluntate do-
minorum transfertur dominium de vno in alterũ, & econtrà.
1 †Et ſic videtur caſus hic,quòd ſine traditione dominium tranſ-
feratur contra l.traditionibus. C.de pact.Sol.hic eſt quædam ſo
cietas,& ſpeciale eſt in ſocietate, vt non ſit traditio neceſſaria ,
immo ſtatim abſque traditione, & voluntate domini transfer-
tur dominium in ſocium.l.3.in princip.ff.pro ſo.Pręterea eò ip
ſo,quòd commiſcet,videtur pro medietate transferre dominiũ
2 in ſocium.facit l.1.in princip. ff.eodem titu. ¶†Not. differentiã
inter confuſionem,& commixtionem.nam confuſio dicitur,ꝙ
ſeparari non poteſt,ſed commixtio ꝙ poteſt ſeparari, vt no.gl.
in l.idem Pomponius ſcribit,ſi frumentum.§.ſi.ff. de rei vendic.
quod no.pro ſtatutis , vbi verba debent concipi & accipi pro-
priè, vt l.3.§.hæc verba.ff.de nego.geſt.¶Not.caſum fortuitum ,
& voluntatem dominorum ęquiparari quò ad vnionem indu-
cendam. quod intellige verum in confuſione , non autem in
commixtione: & per conſequens hic non venit caſus fortuitus,
ſed quia difficilis eſt ſeparatio,ideo non communicatur. ¶In gl.
in verbo, dominorum. in fin.hoc intellige bona fide & ſuo no-
mine, vt vidiſtis in §.cum ex aliena. ſupra eod.per glo.& ibi di-
3 xit. ¶† Aduertas , quòd hoc caſu , quando eſt facta confuſio in-
ſeparabilis de voluntate dominorum , vel etiam caſu , vt cum
meum argentum & tuum eſt redactum in maſſam , vnuſquiſ-
que noſtrum agit pro rata ponderis , quod in maſſa habemus ,
habita ratione pretioſioris argenti , licèt tempore actionis ſit
incertum ,dummodò poſteà in proceſſu de pondere ſpecifi-
cetur. vt l.Marcellus.§.Pomponius.l.quo quidem. & l.ſequen.
4 ff.de rei vendicat. ¶† Ex quo no.in practica , quòd quoties quis
eſt incertus quantam partem petit facto aduerſarij , vel caſu ,
quòd admittitur libellus incertus , dummodò poſteà in pro-
ceſſu qualificetur, ſecundum Ioan.de Pl.tu adde tex.& ibi Bart.
in l.1.§.1.ff.quo.leg.& c.cõſtitutus. & ibi Inn. extra de in integ.
5 reſtitu.in antiquis. ¶†Adde etiam , quòd ego credo, quòd licèt
per proceſſum primæ cauſæ,non ſit quantitas declarata, tamen

procedit iudicium,& ſnia fertur, uidelicet;Reſtituas illã quan-
titatem argenti,quam Titius habet in illa maſſa conflata per te,
dummodò poſtea in executione fiat declaratio quantitatis, &
partis,vt l.1.§.ſi quis argentum.in ver.iuranti.ff.depo.& ibi gl.
Bar.& doc.& l.1.& ibi doc.& Bar.C.de ſent.quæ ſine cer.quãt.
& Bar.in l.1.in fi.ff.de leg.2.& ibi doc.&c.

S V M M A R I V M.

1 *Dominium an ex ſola commixtione transferatur.*
2 *Frumentum unius commixtum cum frumento alterius,an & quando dicatur commune.*
3 *Alleganti rei ſuæ melioritatem probatio incumbit.*
4 *Confuſio quid ſit.*

Quod ſi frumentum. Si ſpecies duorum domino-
rum de eorum voluntare cõ
miſceantur,efficiuntur communes, ſecus ſi ſine eorum volun-
tate.h.d. ¶No.ꝙ in commixtione non operatur caſus fortuitus
id,quod operatur voluntas dominorum,licet ſecus ſit in con-
fuſione, vt s.§.prox.Et ſic vides, ꝙ commixtio differt a confu
ſione,ut hic in gl.& dixi s.§.præce.¶ No.ꝙ commiſcere,eſt pro-
priam ſubſtantiam retinere. ¶No.ibi,retineatur.ꝙ poſſeſſio pa
rit aduerſario rei uendi.facit l.1.C.de ali.iud.mu.cau.fa. ¶Not.
ꝙ officium iudicis deſeruit actioni rei vendi. quod verſať circa
quantitatem cuiuſlibet frumenti & qualitatis, non aũt circa ſin
gula grana,quia impoſſibile eſſet,alias ẽt circa hoc verſareť,vt
eſt videre in grege.¶ In gl.in uerſ.permixta.in fi.dic,& ratio ſpe
1 cialitatis eſt,quia cum in pecuniæ numerara† nõ cadat affectio,
l.nummis.ff.de in lit.iur.ſequitur,ꝙ cum mea non interſit hẽre
magis iſtos decem ducatos,quam illos alios , ſtatim ex cõmix-
tione ſola transfertur dñium, ſed recipiens tenetur poſtea con-
dictione ſine cã ad reſtituendum tantũdem, ſed in frumento &
aliis cadit bonitas, vt l.cum quid.ff.ſi cer.pe.ergo & affectio,igi
tur &c.¶ In gl.in verſi.competit.ibi,& ſic probabit,qui ſuũ di-
cit eſſe melius.dic ꝙ hæc gl.eſt difficilis ſm Iac.& Pet. Vñ vult
2 dicere ſm eos,ꝙ principium † huius verſ.ſed ſi ab alterutro,lo
quitur , quando frumentum duorum ſine uoluntate eorũ mix-
tum fuit,& impoſſibilis eſt eorum ſeparatio,quia tunc eſt cõe,
& agitur communi diuidundo, non rei vendicatione,cum im-
poſſibilis ſit ſeparatio pro qualitate,ſeu quantitate. Sed ver.ar-
bitrio,loquitur quando eſt poſſibilis ſeparatio, & agitur rei vẽ
dicatione, & exponitur litera quale.i.quod, & hoc vult dicere
gloſ.uſque ad uer.arbi.& in ſeq.verſi. Vel dic ſecundum eos,ꝙ
ibi intendit ponere alium intellectum , ut ambo uer. loquãtur
qñ poſſibilis eſt ſeparatio, & agitur communi diuidundo, quia
æſtimabitur,quale ſit frumentum, & quantũ;& tunc,quale,ſtat
propriè.ſed ſm eos hęc litera non patitur has lecturas, cum di-
cat agi in rem.Quare dicunt,ꝙ ambo uer.loquuntur,qñ frumẽ
tum fuit mixtum ſine voluntate dominorum, & eſt impoſſibi-
lis ſeparatio;nam æſtimabitur & agetur in rem quantũ,& qua-
le fuit,an groſſus,& albus,& cuilibet reſtituentur grana ſua,&
iſte eſt caſus planus ſm eos , & iſte eſt verus intellectus, uideli-
cet,ꝙ agitur rei uendicatione ; & poſtea iudicis officium circa
iſtam actionem vertitur circa qualitatem uel quantitatem limi
3 tatam,uel nõ.¶ † No.ẽt ex gl.ꝙ alleganti[a] melioritatẽ ſui frumẽ
a ti incumbit onus probandi,& non eſt mirum,quia cum ſit fun
damentũ ſuæ intentionis,dẽt illud probare,ut no.Bar.in l.in il-
la ſtipulatione,ſi calendis.ff.de uer.obl.¶ In ea.gl.in fi.dic ſecun
dum Io. de Pla. ꝙ interdum unum uerbum ponitur pro altero,
ut d.l.idem Pompo.ſcribit,ſi frumentum.2.reſpon. ff.de rei vẽ.
4 Sed propriè † confuſio eſt,ubi ſit tranſitus in aliam ſubſtantiam,
& naturam,ſed vbi ſubſtantia non mutatur, eſt commixtio, li-
cèt ubi ſeparatio eſt impoſſibilis,habeat uim confuſionis,ut qñ
frumenta ſimul commiſcentur quæ diſcerni non poſſunt, aut
etiam aues,piſces , & alia animalia quadrupedia vniformia, ut
l.uſufructuarium.§.ſi uſuariis.ff.de vſufr.ita dicit Ang.in d.l.idẽ
Pompo.ſcribit,ſi frumentum.§.ſi plumbum.

A D D I T I O.

a Quod alleganti.Ita etiam dicimus quod alleganti caſum incũbit onus probandi illum caſum,gl.eſt no.in §.fi.inſti.qui.mo.re contrah.obl.

S V M M A R I V M.

1 *Domini duo poſſunt eiuſdem eſſe rei.*
2 *Caſus in quo rei vendicatio non datur domino.*
3 *Poſſeſſor bonæfidei quandoque pœnaliter punitur.*
4 *Tigni appellatione , quid contineatur.*
5 *Tignum alienum iniunctum habens, volens illud reddere, vt euitet pœnam, an ſit audiendus.*
6 *Aedificans in littore maris facit ſolum ſuum , diruto verò ædificio ſolum priſtinum ſtatum recuperat .*
7 *Actio de tigno iniuncto, an detur in duplũ contra habentẽ ędificatũ.*
8 *Actiones quæ ſe inuicem tollant.*
9 *Poſſeſſor malæfidei põt ex cauſa eſſe potior, quàm bonæfidei poſſeſſor.*
10 *Tignum alienum qui non iniunxit,ſed habet iniunctum, an ad aliquod teneatur.*

Cum in ſuo. Aedificium cedit ſolo , ſed materia ex qua
ędificium fit, remanet antiqui domini , eã
tñ repetere non põt,quandiu ędificium durat,quo durante nõ
datur rei vendicatio.h.d. ¶Not. quod non tm̃ aliis ſupradictis
modis,ſed ẽt ex ædificato efficitur quis dominus ædificij ¶No.
regulam , ꝙ ædificatum & ſuperimpoſitum cedit ſolo. ¶Not.
1 mirabile,ꝙ † licet ædificãs efficiatur dominus totius ædificij, tñ
ille qui erat dominus materię , nõ deſinit eẽ dominus.Et ſic no.
ꝙ poteſt eſſe dominus in vniuerſo,alius in particulari, ſicut di-
cimus in ſacratiſſimo Imperatore, & particularibus dominis,
vt no.in l.deprecatio.ff.ad leg. Rho. de iac.& l.benè a Zenone.
C.de quad.pſcri. & per hoc reſpõdeo ad l.ſi vt certo.§.ſi duob.
vehiculum.ff.commo. quia hic ſunt duo dñi inſolidum, diuer-
ſis tñ reſpectibus. facit qđ no.in d.§.ſi duobus vehiculũ. & l.3.
§.econtrariò.ff.de acq. poſ. facit l.eum qui ędes.ff.de vſuca. vel
dic,ꝙ ædificans eſt dominus in effectu,& dñs olim materiæ eſt
dñs ſine effectu,& ſic vnus vtiliter, alius inutiliter , ut dicimus
2 in ſimili in l.1.ff.ſi ager uecti. uel emphy.pe.¶ † Not.caſum,quo
rei uendicatio non datur domino.nam licèt dñs materię dñs re
manſerit,tñ non haberet rei vendic.quia vt dixi, eſt dñs ſine ef-
fectu.Et paria ſunt non eſſe dñm,uel eſſe ſine effectu,ar.ff.de do
lo.l.nã is.¶ No.ꝙ actio de tigno iniuncto eſt legitima, videlicet,
inuenta a l.12.tab.& per cõſequẽs eſt ciuilis.¶ No.ꝙ actio de ti-
gno iniũcto,licèt ſit ciuilis,eſt tñ pęnalis.Et ſic no.ꝙ actio ciui-
lis eſt aliqñ pęnalis,ſicut prætoria,ut d.§.pęnales.infra de actio.
& ibi dicam. ¶Not.ẽt caſum , in quo bonæfidei poſſeſſor pęna
liter punitur , & ſic vř contra caſum.l.ſi poſſeſſor.§ bonæfidei.
3 ff.de peti hære.vbi bonæfidei † poſſeſſor non tenetur,niſi inquã-
tum eſt factus locupletior, ſed reſpondetur, ꝙ ideo hic tenetur
ad duplum , quoniam aliud eſt inductum pro eo , videlicet, ꝙ
ille ſit dñs materiæ, tamen ad materiam nõ poteſt ædificantem
conuenire: & ſic in alio grauatur,vt ad duplum teneatur, vt l.
4 eum qui.ff.de iniu. ¶ † No. regulam, ꝙ appellatione tigni,om-
nis materiã ex qua ædificatur , continetur , & per conſequens
calx,& cęmenta,lapides,ligna, & ſimilia.¶ No.rõnẽ,quare non
agitur ad materiam repetendã;uidelicet,ne ædificia deſtruanť ,
& per conſequens ne ciuitas deformetur,& ſic eſt publica utili
tas,ut l.cætera.ff.de leg.1.& l.Senatus.ff.de ꝯhen. emp. ergo per
pactũ priuatorũ non poteſt tolli.Ex quo ẽt ſequitur, ꝙ ſi ędifi-
5 cans † vellet tignum iniunctũ reddere,& deſtruere ędificium,&
pp publicum aſpectũ non audiretur,licèt uelit euitare pęnã,&
ſic tractet de damno euitando,quia publica utilitas præferť pri
uatæ.ar.no.plenè per Bar in l.1.ff.ſol.mat.facit d.l.cętera.§.fi.cũ
l.ſeq. ¶No. ꝙ dirupto ędificio , dñs materię pro tigno agit rei
uẽdi.& per ꝯñs ceſſante rõne cauſę impeditiuę, ceſſat impedi-
mentum.¶ No.ꝙ in actione pęnali de tigno iniuncto ad duplũ,
contineť ſimplũ,concordat.ff.ꝙ me.cau.l.ſi cum exceptione.§.
ſed ſi homo. ¶In gl.ædificauit.ibi.l.in tm̃.dic ſm Ioann. Fab. ꝙ
ibi non ædificauit,nec in alieno, ſed in cõi omnium. ſed regula
6 loquitur,qñ ædificať in ſuo uel alieno.Tu dic,ꝙ † littora maris
quò ad proprietatem in nullius bonis ſunt, ſed ſunt cõia. vnde
ędificãdo occupauit,& per ꝯñs facit ſolũ ſuũ,& cedit ædificio,
ſed diruto ędificio,ſolum recuperat priſtinũ ſtatum,ut d.l.1.tm̃
ſicut dicimus de libero homine , qui in nullius bonis eſt, & in
capto ab hoſtibus,& poſteà reuerſo, ut ſupra eo.§.ſed ſi ab ho-
7 ſtibus.¶ In gl.ad exhi.ibi.§.tignũ.dic, ut ibi plenè no.gl.¶ † In gl.
in uerbo, de tigno.ibi.l.competit.§.fi.Quæro , an ille qui habet
ædificatũ,teneatur a duplum. gl.in illo.§.tignum.dicit, ꝙ non,
per legem.de eo.ff.de donat.inter vir.& vxo.quam gl.ibi ſequiť
Bal.& Bar.quod intelligo verum,quando erat bonæfidei ædifi-
cans,aliàs ſecus,ut arg. ff.de aqua plu.arcen.l.ſi is cum quo.& l.
empto.& aduertas in eo quod gl.dicit,ꝙ uno ſoluente,alter li-
beratur.dic, qđ eſt uerum,ſi ſoluat duplum, ſed ſi ſoluat ſimplũ ,
alter poſſet cõuenire, argum.l.itẽ Mela.§.ſi plures. & qđ ibi no.
& ibi uide Flo.ff.ad l.Aquil. ¶ In ea.glo.in fin.dic ꝙ gl.in d.§.ti-
gnum.dicit,ꝙ una actio quatenus concurrit,tollit aliam actio-
8 nem.Sed Petrus † ꝯ,ut ibi dicit Bald.quia tunc actiones pęnales
inuicem ſe tollunt, quatenus concurrunt, quando habent ſe,ut
genus & ſpecies , ſecus ſi quælibet actio ſit pœnalis , & ha-
beant ſe ut excedentia & exceſſa, ut C.de ſepul.uio.l.qui ſepul-
chra.

chra.& ibi Cy.Bal.& Sal.ſed in l.1.ff.de tigno iniūcto.ſubſtinet
gl.quia dicit, ꝙ actio furti eſt generalis,de tigno iniūcto eſt ſpe-
cialis pro furto tigni,ergo gl.vera.& iſtud ſequit ibi Bal.de quo
vide latè Dy.Bar.Bal,Ang.& Imo.in l.1.§.unde quærit.ff.de pu
blicanis.& per gl. plenè in l.item ait.§.fi.ff.de nau.cau.ſta. ¶In
gl.fi.in fi.dic,ꝙ iſta gl.vr̃ tenuere vnum,quod eſt abſurdum,vi-
9 delicet, ꝙ † ſit melioris conditionis malæfidei poſſeſſor, q̃ bo-
næfidei poſſeſſor, ꝯ l.ſi ſeruus.ff.quod vi aut clam. Nam vt in
gl.bonæfidei poſſeſſor non pōt preſcribere, malęfidei verò ſic.
Sed reſponde,ꝙ hoc procedit ex duabus aliis regulis.Na qñ eſt
bonæfidei ædificans,non pōt agi ꝯ eum ad tignū,vt hic, igiť nō
currit preſcriptio,nec præſcribit.Secunda regula eſt,ꝙ preſcri-
ptio longiſsimi temporis magis æſtimatur ex negligentia non
petētis,ut l.fi.in fi.C.de edic.di.Adr.tol.¶Ex quo ſequitur,ꝙ qñ
mala fide ædificatur,non eſt iſtud quod cauſet occupationem,
ſed negligentia non petentis tignum, qđ petere pōt; quod non
poteſt contingere in eo, qui non poteſt agere contra ædifican-
tem bona fide, igitur non cauſatur præſcriptio.l.1.in fi.C.de
anna.excep.& not.Cyn.& Bal.plenè in l.1.C.de prec.Impe.of-
10 fe.¶†Extra gl.quæro, quid ſi quis non iniunxit tignum alienū,
ſed habet iniunctum.& gl.in l.in rem actio.§.tignum.ff.de rei
uen.dicit,ꝙ nō tenetur,ſi bona fide fiat.quam gl.Bar.ibi,& mul
tùm notant,& inducunt ꝯ illos,qui accuſant operantes in alie-
na domo,vel fundo conductos ab alio,quòd excuſantur,ut nō
teneantur, quod benè notant in practica.& ita ibi Ang.no.qđ
eſt uerum, ſi fuit ignorans, ſi aūt fuit ſciens rem fore alienam,
tenetur,ut not.Sal.in l.non ideo minus.C.de accu.& no.Ange.
& Imo.& Ludo.in l.de pupillo.§.ſi fortè.ff.de no.ope.nun.

S V M M A R I V M.

1 *Aedificans quando ſibi,& quando alijs acquirat.*
2 *Aedificans in ſolo alieno ex ſua materia, an donare videatur.*
3 *Emphyteuta,vel alius habens ius in re, vel cauſam a domino, ali-
quid in ea re ſcienter ædificans,an illud repetat.*

Ex diuerſo. Qui in alterius ſolo de ſuis cęmentis ſciēter
ædificat,perdit dominium,& dñs ædificij ef
ficitur ille,qui eſt dñs ſoli.h.d.¶No.ꝙ eò ipſo,ꝙ quis ſuā mate-
riam imponit in ſolo alieno, vr̃ alienare materiam ſuam,& per
conſequens tali alienatione videretur perdere dominiū.¶No.
ꝙ ædificans in ſolo alieno ſcienter, vr̃ donare:ex quo ſequitur,
ꝙ etiam diruto ædificio non pōt dominium cęmentorum ven-
dicare,qđ vr̃ ex dicta tacita donatione & alienatione perdidiſ-
ſe.¶In gl.non poſſit.in fi.no.& ſigna gl.ſed Cy.in d.l.2.C.de rei
vendi.reaſſumit dicta quatuor mēbra,& plenius dicit. aliqñ.n.
qs facit de ſuo in ſuo; aliqñ de alieno in alieno;aliqñ de alieno
1 in ſuo; aliqñ de ſuo in alieno. Vbi de ſuo†in ſuo facit, totū ſuū
eſt,vbi de alieno,vt ædificans in ſolo Titij de materia Sēpronij,
iſto caſu licet ſolo cedat,tñ agi pōt ad exhibēdū,& vendicabit,
niſi ex depoſitione appareret deformitas ciuitatis ſm Pet.ff.de
rei ven.l.in rē §.item quæcunque. maximè,cum alteri per alie-
nū &c.ut ff.de reg.iur.l.non dēt.Tertio caſu,ubi de alieno in ſuo
facit,tūc cedit ſolo materia, tñ ſi tolli pōt ſine deformitate ciui
tatis, pōt agi rei uē.ut d.l.in rē.§.fi.ff.de tigno iniun.l.1.Quarto
caſu qñ de ſuo in alieno, refert, an bona fide ſp, aut mala fide
ſp,aut a principio fuit bonęfidei poſſeſſor,ſed ex poſtfacto ma
læfidei,vt no.ff.de rei vendic.l.ſi in area. tñ iſto caſu qñ fuit ſem
2 per malęfidei,† aduertendum eſt,dixit Io.ꝙ donare vr̃,& ideo
non repetit.ſed Mar.dicit,ꝙ immo repetit, niſi probeť qđ fece-
rit animo donandi.gl.tenet opi.Io.ſed Cy.dicit ꝙ Mar.dicit ve-
rum.nam aliquis pōt in alieno ædificare ſcienter,& non animo
donandi. pone ꝙ in fundo commodato vel locato mala fide ſe
ci,quia non dñi cogitatione, vt C.de fur.l.cum apud.tñ ſic ædi-
fico, vt plenioré vſum habeam,tunc repetere poſſum, ſic intel-
ligitur d.l.2.in fi.C.de rei ven.ſed vbi ſiue cā poſsideam,non re
petam,quia tunc uideor donare. Et ideo in hoc mēbru,qñ ędifi
cat mala fide;diſtingueť, aut habuit aliquam cām poſsidēdi, aut
non habuit. ſi non habuit,tunc non repetit, ut hic.& d.l.2.in fi.
ſi cām habuit,& tunc a dño repetit,niſi appareat, ꝙ animo do-
nandi fecerit,vt ff.de don.l.ſi cum aurum.& dic vt no.Bal.in d.
l.2.Tu dicas aliter & latius, ut poſuit Bart.in l.in fundo.ff.de rei
3 vendi.& dicam plenè.ī.§.proxi. † Ex hoc deciditur, ꝙ emphy-
teuta,vel alius habens ius in re, vel cām a dño, vt commodata-
rius, vel inquilinus,ſiue colonus, ſi aliquid ædificet, eā ſcienter
in re aliena,tñ repetit,ut patet per pdicta.& no.Cy.Bal.& Saly.
in d.l.2.C.de rei ven.& plenè Raph.in l.Senatus.§.1.ff.de leg.1.
& ibi Bal.Ang.& Imo.& Bal.in l.fi.§.fi.C.commu.de leg.& eſt

text.& ibi Bald.in c.1.§.ſi vaſallus.in ti.hic finitur lex, deinde
incipiunt conſue.regni.vide tñ Bar.in l.1.§.quod aūt.ff.de ſupſ.
qui videtur velle ꝯrium, ſed ſm primas authoritates aliàs con-
ſuluit Io.de Imo.& do.Io.de Ana.& ego Mantuæ.

S V M M A R I V M.

1 *Intellectus ad l.hæreditas.§.1.ff.de peti.hære.*
2 *Expenſę quę,& per quos deducantur.& nu.3.& 4.*
5 *Officium iudicis,& exceptio deductionis expenſarū, an ante vel poſt
ſententiam opponi poſſit.*
6 *Dominus vt excuſetur a reſtitutione expenſarum in re factarum,
requiritur ipſum eſſe pauperem.*
7 *Expenſarum genera,quot ſint.*
8 *Sumptus facti in re aliena, an ſint reſtituendi, & quo iure ſint
repetendi.*

Certè illud. ¶Poſsidens alienum fundū in quo bona fide
ędificauit,pōt expēſas ædificij ope exceptio
nis retinere.h.d. ¶No.ꝙ quis multa conſequitur per retentio-
nem & exceptionem,quę non conſequeretur per actionem,
facit l.ſi in area.ff.de condi.inde.& quod ibi no.& l.ꝙ exceptio
nem.§.ſi pars.eo.ti.¶No.ꝙ per retentionem ædificans bona fi-
de in alieno ſolo, non tñ pretium ſoę materię, ſed & mercedē
fabrorum pōt conſequi. ¶No ꝙ ędificans in ſolo alieno ſcien-
ter,nil pōt conſequi ēt per retentionem, quia vr̃ donare, quod
intellige, vt dixi ſ.§.pręceden. ¶In gl.bona fide.in fi.dic de hoc
vt plenè dixi ſ.§.præceden. ¶In gl.ædificauit.dum allegat.l.hæ-
reditas.eo.ti.dic,ꝙ ideo datur actio impendenti, quia hæres po
1 terat†cogi impendere authoritate Principis vel Pontificis,ideo
quia factum eſt negotium ſuum,ad quod faciendū poterat co-
gi,datur ꝯ eum actio,vt ibi. hic verò cū ſimilibus, loquitur, qñ
fecit ſumptus in area alterius, quos ſumptus dñs areæ non pōt
cogi facere,& ſic non obſt.illa l.& opin.Io.item dum allegatur
l.fi.ff.ſi pars hære.pet.voluit allegare.ff.de peti.hæredi.l.fi.& ſic
fuit hoc vitio ſcriptoris.¶Itē ad l.2.& l.domum.C.de rei vend.
dic ꝙ non obſt.quia l.domum.loquitur quando refecit neceſſa-
rias impenſas,hic qñ de nouo fecit. nec ob.l.2.quia ibi non erāt
cęmenta conſtruentis. ¶Redeo nunc ad declarandum membra
gl.& materiæ. vnde in eadē gl.ibi.ff.fam. erciſ.l.fundus. dic ſm
Bar.in l.in fundo.ff.de rei ven.Reſpondeo, in hoc eſt dr̃ia, quia
bonæ fidei poſſeſſor deducit, ſiue fructus eſſent recollecti, ſiue
non.l.ſiue a patre.in fi.l.cum l.ſeq.ff.de peti.hære.ſed malæfidei
poſſeſſor non deducit,ſi fructus non extent, vt infra dicam.¶In
ea.gl.ibi,aut cā rei ſeruandæ, &c. quia glo.nec hic,nec alibi dat
perfectam doctrinam,idem ſm Bart.in d.l.in fundo. quęro pri-
2 mò†quas expenſas deducit bonęfidei poſſeſſor.circa quod dic,
bonæfidei poſſeſſor indiſtinctè deducit expenſas neceſſarias, vt
hic.ꝙ apparet quia etiam malæfidei poſſeſſor deducit, vt l.do-
mum.C.de rei vendi. etiam ſi ſit perempta res,in qua bona fide
impendit,vt l.planè.ff.de petit.hæredit.Aduertas tñ,ꝙ hoc nō
fit per rei vendi.ſed alio modo ſibi ſuccurritur,ēt quaſi per reten
tionem rei.vt ibi.Si verò loquimur de expenſis vtilibus,& tunc
eſt aduertendum, quia quando per iſtas expenſas adijcitur rei
aliquid per applumbationem, vt per paratam materiam, vt qñ
in ſolo domus ædificatur, vt hic.quo caſu diſtingue: aut domi-
nus illas expenſas erat facturus,& admittitur, qui eas deducere
pōt,quatenus eſt res effecta locupletior, vt d.l.in fundo.2.reſpō
ſo. Aut non erat facturus, & tunc aut erat venditurus dictam
rem, vt d.l.in fundo.in fin. aut non erat facturus nec venditu-
rus; & tunc aut dominus ſoli erat diues, qui poterat dictas ex-
penſas reddere ſine eius graui detrimento, & idē,vt d.l.in fun-
do.in princ.ibi,finge pauperiorem a cōtrario ſenſu,vt ibi in gl.
in verbo,pretioſior.ſi verò erat pauperior,& tunc non cogitur
iſtas expenſas reddere, ſed poſſeſſori permittitur auferre cum
determinatione dictę l.in fundo.Dixit tamen Bar.ꝙ in iſto caſu
ſi fuiſſet domino denuntiatum ſm formam legis. Aut ſi ante.
ff.de rei vendic. ꝙ cogitur reſtituere expēſas. Item in omnibus
3 caſibus,quibus dixi † poſſeſſorem bonęfidei expenſas poſſe de-
deducere,intellige,vt in petitione hæreditatis, ſiue res extent,
ſiue non,vt d.l.planè. ſed in rei vendicatione ita demum, ſi res
extent,quia poſſeſſori ſolùm retētio conceditur,vt dixi.& pro-
batur per caſum l.utique.ff.de rei vendic. quandoque per ta-
lem expenſam adijcitur rei aliquid per germinationem,hoc eſt
per naturam;exemplum,pone,ꝙ tu plantaſti arborem, quæ cū
radices egent, vnitur terræ per eandem naturam, ſcilicet per
humorem terræ. Item ſi in fundo poſſeſſor impoſuit fimum

& ſimilia, ex quibus impinguatur terra, in quib. caſibus nõ habet locũ diſtinctio dictæ legis. In fundo, quia nullo caſu permittitur deductio, ut ea. l. in fundo. ff. de rei vend. Sed eſt adhibẽda diſtinctio, quã poſui in ſeruo, quem quis docuit artificium, quod ſeparari non põt, vt ff. eo. l. ſi naũt §. ſed & ſi puerum. ſicut aũt per artificium nobilitatur intellectus, ita hic ea quæ uniunt per germinationem, nobilitant; & ideò tales expenſas poſſeſſor nõ deducit, niſi ipſe eſſet rem diſtracturus. uel ſi petitor eſſet diues; ut dicit dict. lea, ſi naũt. §. ſi. cum l. ſeq. Vbi aũt dici expenſas nõ deduci, intelligas, niſi poſſeſſor perceperit fructus, ad quos reſtituendos tenetur. tunc enim expenſas cõpenſat cũ fructibus, vt l. cæterũ. ff. de rei uen. qđ no. ¶ Videamus nũc de expenſis uoluptarijs. dic breuiter, aut erat aliàs facturus, uel erat diſtracturus;
4 ſi erat alias facturus, † tunc expenſæ uoluptariæ dñr expenſæ utiles, & habet locũ diſtinctio d. l. in fundo. ſi uerò nõ erat alias facturus, vel diſtracturus, tũc remanẽt neceſſariæ, & ſola abraſio permittitur, ut l. pro uoluptuarijs. cũ l. ſequẽ. & l. uoluptariæ. ff. de impenſis in reb. dot. fact. & prædicta procedũt in bonæfidei poſſeſſore. in malæfidei verò dic, aut malæfidei impẽdit neceſſariò, ſiue in faciendo, ſiue in reficiendo, & deducit expenſas, vt d. l. domũ. rõ, quia ſibi imputaret, ſi nõ faceret. facit l. hæres furioſi. ff. de pet. hære. ſi uerò vtiles, dic ſm vltramontanos, & Cy. ut dixi ſup. §. prece. uel dic & melius ſm Bar. in d. l. in fundo. aut malæfidei poſſeſſor facit expenſas incipiendo aliquid ædificare de nouo, & tunc vr donare, vt hic; ex quo ſequit, quod ſi eẽt perſona, quæ donare non poſſit aliquo impedimento, tũc poſſet repetere, ut no. ff. de don. inter vir. & uxo. l. filio. in ſi. qđ no. pro minorib. & mulieribus, & alijs qui de iure, aut de forma ſtatutorũ nõ poſſent donare ſine certa ſolennitate. Si verò nõ inchoauit ædificiũ de nouo, ſed antiquũ ampliauit, tunc permittit ſibi deductio, ut d. l. domũ. ratio dcæ inter inchoationẽ de nouo, & perfectionẽ antiqui, probatur. ff. de neg. geſt. l. ſiue hæreditaria. Prædictas aũt impenſas nullo modo deducit malæfidei poſſeſſor, re perempta, vt d. l. planè. & eo caſu quo deducit, quo iure deducat expenſas, hr per Bar. in d. l. planè ſi verò facit expenſas voluptuarias, gl. hic diſtinguit, quod aliud eſt in rei vendicatione, & aliud in petitione hæreditatis; dic vt in gl. Quãdoque aliquis eſt bonæfidei poſſeſſor in principio, ſed malæfidei ex poſtfacto. & tũc dic, vt in l. Iul. ff. de rei vend. ſi aũt a principio fuit malæfidei poſſeſſor, poſteà cœpit eſſe bonæfidei, Bar. non decidit, ſed credo quod attendit tps, quo ædificauit, vt patet per prædicta. Quid ſi erat malæfidei non reſpectu noui domini, ſed illius quẽ dominum putabat, vr quod habeat ut bonæfidei, vt argu. l. item ſi uerbe-
5 ratum. ſm unã lect. ff. de rei uen. ¶ † Vidimus, quod aliqñ competit officium iudicis, aliquãdo exceptio. Deducamus in practicam, quãdo iſta competunt. & dic ſm Bar. in d. l. in fundo. in ſi. quod poſſet opponi ante ſententiam, vt ibi in ver. deducto. Item ẽt poſt ſententiam, quia talis exceptio non impugnat ſniam. l. ex diuer-
6 ſo. §. ſi. ff. ſol. mat. ¶ † Vltimò aduertas in practica, quod ad hoc vt dominus excuſetur a reſtitutione expenſarum, non ſufficit articulate, & probare ipſum tm̃ eſſe pauperem, immo requiritur ipſum eſſe pauperem, ita quod quaſi oĩa cogeretur vendere, vt d. l. in fundo. ibi, ſinge pauperiorem. qđ perpetuo no. verum, quia Sal. in l. domum. C. de rei ven. poſt materiã examinatã circa ſi. facit
7 optimã concluſionẽ. ideò eã recitabo. ¶ † Et præmittendũ eſt, ut dicit tex. in l. 1. ff. de imp. in reb. dot. fac. qđ impenſarũ vel ſumptuũ alij ſunt neceſſarij, alij vtiles, alij voluptuarij. Neceſſarij ſunt, quib. non factis res eſt peritura; vtiles ſunt, quib. factis res efficitur melior; voluptarij ſunt, quibus factis res efficitur delectabilior. l. impenſæ. ff. de ver. ſignifi. Secundò præmitto, quod aliquæ impenſæ fiunt ad perpetuam rei vtilitatem, aliquæ gratia fructuum tm̃. Igitur cum quæritur, an ſumptus facti in re alie-
8 na veniant reſtituendi, & quo iure † ſunt repetendi. dic aut facti ſunt in re propria, ſpe tñ alteri reſtituenda, vt eſt in re dotali, & de hoc in ti. de impen. in re. do. fa. itẽ in re legata ſub cõditione interim alienata, ſi emptor impendit, vide l. emptor. & ibi gl. ff. de rei ven. aut ſunt facti in re penitus aliena, & tunc aut impendens habet animũ donandi, aut repetendi, aut dubitatur. Primò
* caſu aut loquimur iure petitionis* nec tollit. ff. de acquirend. rec. do. l. adeò. §. ex diuerſo. ff. de rel. & ſumpt. fu. l. at ſi quis. §. interdũ. cũ ſeq. Secundo caſu, aut impendit contra voluntatẽ dñi, & tunc non repetit, vt l. ſi. C. de neg. geſt. aut impendit cum dñi voluntate, & tunc repetit excipiendo, & ẽt mandati agendo, ſi voluntas fuit talis, quæ inducit mandatum, vt C. de neg. geſt. l. qui pupillo. aut impendit contra domini voluntatem, & tunc ẽt repetit, ſed actione neg. geſt. vt d. l. qui pupillo. uel actione alia ex dicto contractu præambulo reſultante, ut infrà patebit. Tertio caſu, qñ dubitatur, quo animo impendit, & tũc, aut impendẽs habebat cauſam a domino, & repetit eas actione ex cõtractu, ut l. in reb. §. poſſunt. ff. commo. Aut nõ habebat cauſam a dño, & tunc aut impendit in re aliena, quam non poſſidet, & non vr donare, vt probat d. l. adeò. § ex diuerſo. & hic. & ideo cõſilium eſt vt proteſtetur, vt ſupra dixi, vel aliquid aliud faciat, pp quod de animo repetendi appareat, vt l. Neſen. ff. de neg. geſt. Aut impendit in re a ſe poſſeſſa, & tunc aut gratia fructuum percipiẽdorum, & tunc repetit ſiue bona fide, ſiue mala fecerit, vt ff. fa. erciſ. l. ſi fundus. arg. d. l. ſi a patre. §. ſi. ff. de pe. hær. Aut impendit in perpetuam rei vtilitatẽ, & tunc aut impenſa eſt neceſſaria, aut vtilis, aut voluptuaria. Si neceſſaria, & tunc ſi fuit bonæfidei tpe quo ſumptum fecerit, illud ſibi reſeruat iure retẽtionis, & ope exceptionis doli. ff. de do. excep. l. Paulus. & ita põt loqui d. l. ſi in area. ff. de condi. ind. Si autem eo tẽpore quo impendit, eſt malæfidei, tunc iure retentionis iudicis officiũ implorando, vt d. l. domũ, non per modum excipiendi. Si uerò impenſa fuerit vtilis tm̃, aut bona fide impendit, & tunc ſiue in reficiendo, ſiue de nouo faciendo, ope exceptionis recuperat impẽſas, vt d. l. Pau. iudex tñ modũ expenſarũ ſtatuere debet, vt l. in fundo. ff. de rei ven. aut mala fide impendit, & tũc tollit ſine læſione prioris ſtatus, vt d. l. domũ. ſi tolli poſſit, aliàs ſibi imputet, vt d. l. 1. ff. de impen. pro voluptuarijs aũt, & vbi tolli poſſent, põt dñs, ne tollatur, ei offerre tm̃, quãtum valerent abraſæ, vt d. l. in fundo. ſi verò impenſa fuerit voluptuaria, & tunc malæfidei poſſeſſor illã perdit. d. l. domum. ſed bona fide eam tollit, ſi põt, alias non, niſi factæ ſint in re venali, quia tunc vtiles reputãtur. l. qđ ſi. ff. de impen. in reb. dota. ideò tunc dicendum eſt, vt de vtilibus dixi. Vbi verò dixi eum teneri ope exceptionis doli, vel iudicis officio, ſi quis perceperit de fructibus pro rata, hincinde fit cõpenſatio, ſiue habeat titulũ lucratiuũ, vt ff. de rei ven. l. ſumptus. ſiue habeat onerosum, vt d. l. emptor, in prin. & qđ ibi no. gl. & hoc, qñ tpe impenſæ factæ res erat aliena, non impendentis, vt ibi no. Nunc eſt expedita iſta intricata materia, tam per doctrinam & regulas ſm Bar. quàm etiam per modum ſummulæ, ſm Saly.

ADDITIO.

* In quibuſdam exempl. in repetitis.

SVMMARIVM.

1 *Arbor quæ radices in ſolo alieno emiſit, cuius ſit.*
2 *Radices arboris agri alieni an quis poſſit in agro ſuo ſine iudice incidere.*

Si Titius. Inſertum, vel plantatũ eſt illius, cuius ſolum eſt vbi inſerit, ſi ibi radices egerit. Idẽ ſi in duobus ſolis, quia eſt commune. h. d. ¶ No. quod ſicut ædificiũ cedit ſolo. vt ſup. eo. § prox. ita ẽt planta cedit ſolo, nec inſpicitur cuius ſit, & in quo ſolo plantatur. No quod nõ ex ſola plantatione, ſed ex iniectione radicum plantæ dñium acquirit. ¶ No. quod arbor cedit radicib. ita quod illius eſt arbor, in cuius fundo radices emiſſæ ſunt. ¶ In gl. in ver. commutar. ibi, nos aũt nõ damus. dic, quod hæc opi. non placet, quia iſtorũ opi. reprobat. ibi in tex. qđ patet, quia ſi reprobata eſſet eorum rñſio, ille §. eſſet imperfectus, quia nulla reſponſio eſſet in eo, contra l. pe. C. ad Syll. ¶ In ea. gl. in ſi. dic, hæc vltima cõmuniter tenet. ¶ In glo. dicimus. ibi, hic corrigit. dic, hoc nõ tenetur, quia legum correctio eſt euitanda. ¶ In ea. gl. in ſin. dic, nec hoc placet, quia continet diuinationem contra l. nemo. C. de
1 malefi. & ma. vnde gl. in contraria, quæ dicit † quod arbor eſt illius in cuius ſolo originem traxit, licet in alieno ſolo ſint radices, debet intelligi, quod nõ ſint arbores in totũ illius, in cuius ſolo ſunt radices, hic verò dicit, quod eſt pro parte illius, in cuius ſolo ſunt radices, nec hoc placet, quia in l. contrar. dicit tex. quod arbor eſt illius, in cuius ſolo habuit principium. vñ gl. dat ibi alias ſol. videlicet, quod licèt arbor aleretur ex fundo vicini, tñ radices non occupant fundum vicini, ſed erant iuxtà fundum per latitudinem, hic verò radices erãt in fundo vicini, & hanc approbat Bart. in l. contraria. vel dicit ibi gl. quod hic arbor nõ poterat viuere ex radicibus, quæ erant in ſolo, vnde habuit originẽ; in contrario verò ſic, igitur arbor eſt illius, in cuius ſolo habuit originẽ, hic illius, vbi radices, &
2 hanc ibi approbat Bar. ¶ † Quæro, an poſſum propria authoritate incidere radices, quas arbor tua immiſit in fundo meo? dic quod non, ſine authoritate iudicis, ut d. l. ſi plures. §. pe. ff. de ar. ſur. cæ. niſi primò denunciem tibi vt tollas, quo facto ſi eris negligens, poſſum non tantum quod pendet in meo, ſed etiam & ſtipitem incidere, & exportare ligna, vt l. 1. & ibi Bar. ff. de arb. cæd.

SVMMARIVM.

1 *Sata, ratave ſolo cedunt.*

Qua

Qua ratione. Quicquid in alieno fundo ſeminatur, ſolo
cedit. Seminãs autẽ bona fide poteſt ſe ex
ceptione tueri, vt reddantur ei impenſę. h.d. ¶No. ꝙ ædificare,
plantare, & ſeminare in fundo alieno, æquiparãtur. ¶No. ꝙ fa-
ciẽs aliquid in alieno fundo, ſi ab eo petaẽ, habet expenſas doli
exceptione. ¶In gl. diximus. in ſi. no. & tene mẽti illã gl. q̃ poluit
bonã q̃õnem, & bene ſoluit: & intellige totũ iſtũ tex. qñ bona fi
1 de hoc factum eſt, alias aũt dic, vt plenè ſ. eo. §. certè illud. †Et ẽt
aduertas, ꝙ non ſolũ ſata facto huis cedũt ſolo, ſed ẽt nata ꝑ ſe,
natura cooperãte, vt no. gl. in d. l. adeò. §. ſi. ff. de acq. re. do. Ang.

S V M M A R I V M.

1 *Scriptor an poſſit retinere quinternum quouſque de ſuo labore ſatiſ-
fiat.*
2 *Scriptura an cedat charta.*
3 *Pictura in tabula an tabula cedat. & nu. 4. & 5.*

Literæ quoq;. Scriptura ẽt aurea accedit chartæ vel mẽ-
branæ. Scribens aũt bonafide nõ tenetur
ſcripturam reddere, niſi refectis expẽſis. i. valore ſcripturæ. h.d.
primò, ſed tabula cedit picturæ. ſed ſi dominus poſſideat pictu
ram, tunc pictor teneẽ pretiũ tabulę ſoluere. h.d. cum §. ſeq. quã
uis ſcriptura ſit pulchra & pretioſiſſima, tñ non tm̃ membra-
nis & ſic chartis pecudineis, ſed ẽt chartis & ſic bõbicinis ce-
dunt. ¶No. ꝙ eò ipſo, qđ quis in chartis meis impreſſit literas,
aut ẽ. faciendo bonafide, ſtatim ẽt literarum efficior dominus.
¶No. in §. ſeq. ridiculum eſſe, ſi res pretioſior ſit acceſſio viliſſi
mę: qđ intellige, vt ſup. eo. §. ſi tñ alienam. ¶No. ꝙ poſſidẽti vel
tabulam alienam, vel picturã alienã, datur exceptio, ſi non offe
ratur ſibi pretium, aut picturæ, aut tabulæ. ¶No. ꝙ ꝯ ſurripientẽ
1 tabulã alienã, daẽ dño furti actio. ¶†In gl. in ver. bona. ibi reddi
to libro. ſi aũt ſit ſcriptor ad mercedẽ, & ſibi de ſuo labore non
ſatisfiat, põt retinere quinternos, vt no. gl. in l. ſi non ſortẽ. §. ſi
centũ. & ibi Bar. & Bal. ff. de cond. ind. & Cy. & doct. in l. ſi. C.
2 cõmo. ¶In ea gl. ſi. dic, †ꝙ iſta vltima opi. Accu. teneẽ, q̃a tex. eſt
hic, dũ dicit, ſed aureæ ſint. quia ſcriptura quãuis ſit multò plus
ꝓtioſior, q̃ charta, tñ cedit chartæ. & iſtud tenet Bar. in l. qua ra-
tione. §. literæ. ff. de acq. re. do. licẽt gl. ibi, & in l. in rẽ. §. ſi id. ff. de
3 rei vend. dixerit contrariũ. ¶In gl. in ver. tabulã. in ſi. † dic idem
no. gl. in d. l. qua rõne. §. literæ. & dic ꝙ ille §. pe. ĩ. de teſta. non
ob. q̃a quò ad aliud æquiparaẽ marmor chartæ, & q̃libet mate-
ria in qua põt ſcribi, facit l. 1. in prin. & qđ ibi Bar. no. ff. de bo.
poſ. ſm tab. Quidã tñ dñt, ꝙ inſpiciẽ qđ eſt pretioſius, & trahit
ad ſe, qđ eſt vilius. qđ ꝓbaẽ hic, dũ dicit, viliſſimæ tabulæ. facit
ſup. eo. §. ſi q̃s ex aliena. Sed tñ ego credo, ꝙ aut pictura ſit in ali
quo muro alieno, & ſic in re immobili, & tũc pictura cedit pa-
rieti. & ita intelligiẽ gl. in d. l. qua ratione. §. literę. aut pictura ſit
in aliquo marmoreo lapide & mobili, & tũc ꝑ iſtũ tex. crederẽ,
4 ꝙ marmor cederet picturæ. ¶†In gl. cedere. in ſi. iſta vltima te-
neẽ. & idẽ vult gl. in l. ꝯria. in 3. lec. quã ſequiẽ Bar. in d. §. literę.
videlicet, ꝙ tã in ſcriptura, quã̃ pictura inſpiciẽ, qđ eſt pretio
ſius, & hęc opinio placet, primò ꝑ tex. in d. §. ſi id qđ. ibi, ꝑꝑ pre
tiũ picturæ. & ibi, in oĩbus igitur caſibus mea res ꝑ ꝓualentiã
alienã rẽ trahit ad ſe. ſcđò, ꝑ rõnẽ q̃ hic ponitur, videlicet, ridi-
colũ eſt. n. picturam Appellis, vel Parrhaſij in acceſſionẽ viliſſi
mæ tabulæ accedere. rõ. n. legis reſtringiẽ legẽ, q̃a rõ eſt ſtrictior
lege, vt l. cũ pr. §. dulciſſimis. ff. de leg. 2. Sed hæc rõ eſt ſtrictior
dicto, videlicet, q̃a ſit rõ, qñ tabula eſt viliſſima, & pictura nobi
liſſima. In cõtrariò verò erat totũ econtra, videlicet, qñ tabula
erat ꝓtioſa, vt putã, aurea, uel argẽtea pictura nõ pretioſa, & ſic
6 nõ obſt. cõtrariũ. ¶†In ea gl. in ſi. dic ſm Ray. quẽ ſequiẽ Bar. in
d. §. literæ. videlicet, ꝙ cum tabula poſſit reduci ad priſtinã for
mã, vr̃, ꝙ nõ debet cedẽ ſpecificanti, vt ſ. eo. §. cũ ea aliena. quę
eſt ergo rõ? & dicit ꝙ rõ eſt, quã ponit tex. q̃a nõ occupaẽ tota
charta ꝑ ſcripturã, idõ ſcriptura cedit chartæ, tanq̃ minor pars,
& hoc ẽt erat hodie. ſecus in pictura, q̃ occupat totã tabulã, idõ
trahit ad ſe tabulã. ita ẽt no. Bar. in d. l. 1. §. ſi in rẽ. & §. ſed & id
qđ. ¶Et ꝓdicta inducũtur ꝑ Bar. in §. literæ. aliquis petit vnũ li-
brum, & deduxit & probauit ꝙ ipſum ſcribi fecit, nõ tñ dedu-
xit, nec ꝓbauit, qđ charta fuiſſet ſua, ꝙ non ſufficit ſibi, nec de
bet obtinere, quia ſcriptura cedit chartæ, ꝙ not. & idem voluit
Old. & Bal. in d. §. ſed & id qđ, & ita ẽt vult clarè Io. Fab. in ſi.

S V M M A R I V M.

1 *Dominia de iure ciuili quibus modis acquirantur.*
2 *Bonafides an & quando in poſſidente requiratur.*
3 *Fructuum genera quod ſint.*
4 *Poſſeſſor bonafidei quos fructus lucretur, & quos teneatur reſtitue-
re, & quo iure.*
5 *Quid de malæfidei poſſeſſore. & qua actione teneatur.*
6 *Poſſeſſor qui aliquo tempore fuit malæfidei, & aliquo tempore bonę-
fidei, quos fructus ſuos faciat.*
7 *Libellus quomodo formetur in fructibus.*

Si quis a non domino. Bonæfidei poſſeſſor facit
fructus ſuos, nec eos conſũ
ptos cogiẽ reſtituere, ſecus ſi fuerit malæfidei. h.d. ¶No. ꝙ acci-
piẽs fundũ alienũ bona fide ex cã habili ad tranſlationẽ dñij, ef
ficiẽ dñs fructuũ ꝓ cultura & cura fundi. ¶No. ibi, agere nõ põt.
ꝙ dño fundi nõ cõpetit actio ꝯ bonęfidei poſſeſſorẽ ꝓ fructib.
cõſumptis, ſed tantũmodo pro extãtibus. Vnde ſi peteret fundũ
pro fructibus perceptis in nouẽ ann. & citra, & ſic pro conſum
ptis, talis libellus quò ad fructus conſumptos nõ ꝓcederet. ¶In
gl. 1. ibi, quid ſit. §. ult. dic hoc uerũ in alijs ꝯtractibus, præterquã in
emptionibus, quia in illis requiriẽ, qđ duobus tẽporibus hẽat
bonã fidem, uidelicet, tꝑe ꝯtractus, & tꝑe traditionis, ut eſt tex. in
1 l. 2. ff. ꝓ emp. & q̃ ſit ratio differẽtię, ibi no. ¶†In gl. iux. ibi, ad ti.
de re iud. dic, ꝙ plures ſunt modi acquirendi dñiũ de iure ciui-
li, ut puta uſucapione, ut l. traditionibus. C. de pac. Itẽ hæredita
tis aditione, ut l. cũ hr̃des. ff. de acq. poſ. in prin. Itẽ teſtõ, ut in le
gatis, ut l. 1. & 2. C. commu. de leg. facit l. 1. cũ gl. ff. de acqui. re.
do. Itẽ ingreſſu monaſterij, ut in Auct. ingreſſi. C. de ſac. ſan. ec-
cle. Itẽ monachatione, ut in Auc. ſi qua mulier. C. eo. tit. Item ar
rogatione, ut infr. de acq. per arro. in prin. Itẽ multis alijs legũ
diſpoſitionibus. & de hoc ponunẽ multa exempla in l. ſi. C. de ſa.
ſanc. eccl. & in l. ſi q̃s in tantã. C. unde ui. & l. meminerint. eo. tit.
Iſta ſunt uerba Bar. in l. in rẽ actio. in prin. ff. de rei uend. ¶In ea.
gl. in ſi. no. ſingu. gl. ꝙ etiã poſſidens ſine tit. põt eẽ in bonafide
dic idẽ no. gl. in l. ſi quis emptionis ti. in prin. in uer. tenuit. C. de
2 pręſcr. 30. ann. in quo conclude, ꝙ bonafides † præſumiẽ, ſi præ
cedat tit. uerus uel putatiuus, ẽt ex errore iniuſto, ut l. igiẽ. §. pe.
ff. de li. cau. fortius dico, ꝙ bona fides præſumiẽ in quolibet poſ
ſidẽte, niſi alius poſſeſſor antiquior appareat, & tunc ille poſſet
facere illã allegationem, ꝙ ad te non ſpectat, ut d. l. fin. C. unde
vi. quò ad aliũ verò, bona fide, & licitè tenere uideor, ius enim
eõe mihi nõ ꝯdicit. facit c. 1. de præſcrip. in 6. ita dicit Bar. in l.
Celſus. ff. de uſucap. in ver. req̃riẽ ẽt bona fides. & no. Bar. in d. l.
ſi. C. unde ui. & Bar. in l. 1. §. 1. ff. de itin. act. pri. & Bal. in l. cũ q. d
ff. ſi cer. pet. & gl. 1. C. vbi cau. ſta. & Ang. & dñs meus ĩ l. ſuꝑ lon
gi. C. de præſcri. long. temp. plus dixit Bar. in d. l. ſi. C. unde ui. ꝙ
etiam lapſus 30. ann. facit præſumi retro quẽ fuiſſe bonæfidei.
de quo dic, ut ibi ꝑ Bal. Ange. & Sal. Sed aliter dicit Io. de Imo.
in c. ſi. de præſc. circa prin. in ver. ulterius redeo ad gl. & q̃ro eũ
illa, ubi dicit, ꝙ Bar. in multis errauit, & primò in eo, ubi dicit,
ꝙ ubi q̃s nõ habet titulũ, præſumitur bona fides, quia hoc uideẽ
cõtrà d. l. ſi. C. unde ui. eo enim ipſo ꝙ apparet rem eſſe alienã,
& per ipſum poſſeſſorem occupatam, licẽt non appareat de an
tiquiori poſſeſſore, quia fortè poſſeſſor tunc erat ui expulſus,
tamen ſtat rõ illius literæ, q̃a debuit ſcire, ea quo res non erat
ſua, ꝙ eã nõ licebat occupare, & ꝑ hoc occupator fuit in mala
fide. Nec ob. d. gl. in d. l. ſi quis emptionis. & hic, q̃a non dicit id
ad quod Bar. alle. uidelicet, ꝙ bona fides præſumaẽ in nõ haben
te titulum, ſed bene dicit, ꝙ poſſibile eſt, ꝙ licẽt non habeat titu
lũ, habeat tñ bona fidem, ꝙ põt eſſe ea eo, q̃a ea aliquibus circũ
ſtãtijs crederet ſe habere de iure. facit quod no. Bar. ĩ d. l. Celſus.
Item ẽt non ur̃ uerum, ꝙ quis non poſſit allegare de antiquiori
poſſeſſione tertij, quia immo debet poſſe allegare ea eo, q̃a ex
illa ſequiẽ excluſio iuris agentis ea toto, iuxta no. in l. 2. ff. de re
iud. & ibi plenè Bar. et per doc. & ibi plenè & latẽ Sal. in l. cũ ſer
uum. C. de ſer. fug. Nam allegando illã & probando, ſequitur ꝙ
eſt malæfidei poſſeſſor, alio modo, nõ per d. l. ſi. C. vnde vi. & ex
hoc ẽt ſequitur, ꝙ non potuit præſcribere longo tẽpore, & per
conſequens non poteſt agere ille, qui dr̃ præſcripſiſſe. Item nec
ẽt videtur verum dictum Bar. in d. l. fina. C. unde vi. inquantum
dicit, quòd finitis 30. ann. præſumitur bona fides, vt l. ſi quis em
ptionis. C. de præſcript. 30. annor. Itẽm etiam nõ obſt. quod no.
Innocen. in d. c. 2. vbi dicit, ꝙ ex longi temporis præſcriptione,
præſumitur bona fides, quia ſecundum do. Ioan. illud non vide
rur verum, ex quo a principio fuit malæfidei, per d. l. fin. nec cau
ſa extrinſeca ſuperuenit, ex qua potuerit mutari opi. argumen.
l. cum nemo. C. de acq. poſſ. Nec obſt. l. 3. §. ſi ſeruus. ff. de acquiſ
ren. poſſ. quia tex. ibi vult, ꝙ ſi bona fide per ſpatium lõgi tem-
poris quis ſteterit in poſſeſſione libertatis, tãquam homo liber,
præſcribitur libertas, licẽt eſſet ſeruus. facit l. 1. & 2. C. de præſcr.
long. tempo. quę pro liberta. non autem debet intelligi, quòd a
principio non fuerit bonæfidei, & quòd ea ſolo curſu tempo-
ris pręſumatur bonæfidei, quia attendi debet origo, non autem

cauſa ſupueniens.l.clã poſſidere ff.de acq.poſſ. Ex his ſm dom.
Io.videt,ꝙ uerior ſit opi. Iaco.de Aret.& Cy.iſtud mihi placet.
3 ¶†In gl.fructus.in fi. no.ex gl. quos fructus bonæfidei poſſeſſor
facit ſuos,& quos teneatur reſtituere,& qua actione. In iſta ĩn
materia examinanda pmittendũ eſt, ꝙ fructuũ alii induſtriales
ſunt,alii naturales. Naturales ſunt,in qbus plus natura operaꝛ,
ꝗ induſtria,vt poma,& ſimilia. Induſtriales verò ſunt, in qbus
plus operatur induſtria,ꝗ natura, ut ſegetes & oliua.l.ſi eius.ff.
de rei ven.& hæc eſt prima diuiſio fructuum. Alia diuiſio eſt,ꝙ
fructuũ alii ſunt pendentes, & illi fructus pars rei eſſe cenſent,
& eadem uendicatione uendicantur , ut ff.de rei uendic.l. fru-
ctus pendentes. Alij non ſunt pendentes,& iſti ſubdiuiduntꝛ,qa
alii percepti,alii pcipiendi, & qui percipi potuerunt ex re, uel
eius occaſione,ſed non ſunt pcepti,ſed potius neglecti,uel pro-
neglectis habiti. Item perceptorum quidam ſunt conſumpti,&
quidam extant.Et iſtorũ perceptorum & extantium,aliqui ſunt
in horreis recondi. Alia eſt diuiſio poſſeſſorum , quia aliqui
continuò malæfidei , aliqui aliquo tẽpore bonęfidei, & aliquo
malęfidei.Item aliqui cum titulo,aliqui ſine titulo.¶His pręmiſ
4 ſis,quæro primò, † poſſeſſor bonęfidei quos fructus lucreꝛ, &
quos fructus tenetur reſtituere , & quo iure? & dic ꝙ pendẽtes
non eſt dubium,ꝙ rei uendicatione reſtituit,quia etiã & ipſam
rem reſtituere teneꝛ,ut d.l.fructus pendentes.de perceptis uerò
a dic,aut ſunt naturales, aut induſtriales. [a] Primò caſu ſi natura-
les,tũc qa bonæfidei poſſeſſor ẽt cum titulo,illos non lucratur,
ut ff.de uſur.l.fructus.ſequitur ꝙ ſi illi extent, illos rei uend.re-
ſtituere teneꝛ. Si uerò ſunt conſumpti ,tunc ſi ex conſumptione
factus eſt locupletior,qa uel pretium habet, uel tantũdẽ de ſuo
fuiſſet erogaturus,tunc enim condictione ſine cauſa ad id, qđ
eſt locupletior,teneꝛ, ut l.ſi me & Titium.ff.ſi cert.pet. ubi autẽ
nó fuit factus locupletior,tũc qa nec dolo,nec culpa deſiit poſ-
ſidere non tenetur. Si autẽ ſunt induſtriales , & tunc aut poſſi-
det titu.& tũc indubitanter bonæfidei poſſeſſor facit illos ſuos,
cum a ſolo ſunt ſeparati, ut hic.ſed ſi ſine titu.poſſidet, tũc ma-
gis poteſt dubitari, tñ ſecundum glo.& communiter doc.idem
eſt, qđ in pręcedenti, per d.l.qui ſcit.§.in alieno. in fin.ff.de rei
uend.l.ſi eius.& eſt gl.hic. & in d.l.ſi qs emptionis tit.in princi.
ſecundũ doc. ut ſupra dixi.& licèt bonæfi.poſſeſſor ſuos faciat,
tñ officio iudicis ſi extent,illos reſtituere teneꝛ,ut l.certũ. 2.rñ.
C.de rei ven.non rei uendicatione,qa ſui ſunt, & ita dẽt ſupple
ri ad l.certũ.Sed unum attende & not.ꝙ illud qđ dixi de officio
iudicis,habet locum, niſi ſit ei præſcriptum vel uſucaptum, ita
no.gl.in l.ſequiꝛ.§.fructus.ff.de uſuc.& ibi Bar.& hoc ĩ extanti-
bus,cõſumptos uerò lucraꝛ,niſi in duob.caſibus, quos habes.ff.
de rei uendi.l.emptor.& l.ſumptus.& pdicta pcedũt ĩ ſimplici
bonæfidei poſſeſſore, ĩ vſufructuario verò dic eũ lucrari pcep-
5 tos. ¶†Quæro,qd de malęfidei poſſeſſore ẽt a prin.dic,aut qriꝛ
de naturalibus;& dic,ut in pcedẽti,eo addito, ꝙ de cõſumptis
teneꝛ, ẽt ſi nõ ſit locupletior, qa malęfidei & ſic in culpa deſiit
poſſidere,ergo &c.ut l.ſi culpa.ff.de rei uen.aut qriꝛ de ĩduſtria
libus,& tũc dic aut qriꝛ de pceptis, aut de pcipiẽdis,aut extant,
aut conſũpti ſunt. ſi extãt,tũc ſi malęfidei,nõ facit fructus illos
ſuos,ſed ppria rei ven pro illis teneꝛ,ut l.certũ.in prin.ſ. alle.ſi
uerò conſumpti ſunt,tũc fuerunt opin.qa dixerunt qdã, ꝙ ſi cũ
tit.poſſidebat de conſumptis non teneaꝛ, ut no gl.in d.l. certũ.
alij dñt,ꝙ immo utroq; caſu teneaꝛ.& idẽ no.glo.& ibi Bar.in
l.& ex diuerſo.in prin.ff.de rei ven.& ita cõiter teneꝛ.qa utroq;
caſu ſubeſt malafides, quæ hoc operatur, ut hic in fi.cum ſi.quę
loquiꝛ indiſtinctè.Sed qua actione tũc teneaꝛ.dic,ꝙ cõdictione
ſine cã,ut l.malafide. C. de condi. ex l.& ẽt aliis actionibus, de
quib. p gl.ĩ d.l.malafide. ſed de pcipiẽdis nõ, ut ff.de rei uen.l.
ſi nauis.§.fi.& ĩ.de offi.iud.§.itẽ illorũ, an autẽ intelligaꝛ de p-
cipiendis a poſſeſſore,uel a dño, notant oẽs doc. in l.domũ. C.
de rei uen.& plenè Io.de Imo.ĩ l.apud Iul.§.2.ff.de leg.1. an aũt
titulus excuſet a pcipiẽdis. dic,ſi eſt malęfidei poſſeſſor,qđ nõ.
6 l.ſi fundũ.& ibi gl.Cy.Bar.Bal.& Sal.C.de rei vẽ. ¶†Quæro, qđ
de eo q aliquo tpe fuerit malæfid.& aliquo tpe fuerit bonæfid.
& loquor de fructib. induſtrialibus, de naturalibus aũt dic, ut
ſ.dixi. Sed de induſtrialib.dic aut fuit a prin. bonęfidei, & po-
ſtea malæfidei, aut ecõ. Primo caſu de fructib. pceptis ante ſup-
uenientiã malęfidei, dic ut ſ.in bonęfid.poſſeſſore dixi.¶De pcep
tis poſteà, dic aut illã bonã fidẽ habuit cũ titulo, tũc malafides
ſupueniens uerè,qa ſciam habuit rei alienæ,uel interpretatiuè
p lit. cõte. & nõ impedit quominus fructus poſteà pceptos fa-
ciat ſuos, vt ff.de vſur.l.q ſcit.§.bonęfi.illos tñ iudicis officio,eui-
ctione teneꝛ reſtituere, ut C.eo.ti.l.euictis.& d.l.certũ.ĩ fi.& ita
debet intelligi.l.bonæfidei.§.in ɔtriũ.ff.de aequi.rer.do.& no.gl.ĩ
d.§.bonæfi.ĩ ult.ſol.quã cõiter ſequunꝛ doc.& intellige,ꝙ reſti-
tuere teneꝛ poſteà perceptos tã extãtes,ꝗ cõſumptos,p d.l.cer-
tũ.ibi,vniuerſos.aut bonã fidẽ quã a principio habuit ſine ti.tũc
licèt iſte caſus nõ pbeꝛ clarè p tex.tñ vꝛ diſtinguendũ.Aut ma-
lafides ſuperuenit verè ex ſcia rei alienę , & tũc vꝛ ꝙ ab aliquo
tẽpore in antea non faciat fructus ſuos, p anteriori ſecus. ideo
pro anteriori tpe dic, vt ſup.dixi in bonæfidei poſſeſſore,& pro
ſequẽti dic, vt dixi in malæfidei. Sed vbi malæfidei efficereꝛ per
lit.cõteſ. tunc an ſuos faciat,eſt dubiũ pp titulũ,quẽ nõ habuit.
vñ vꝛ ꝙ ſuos nõ faciat, vt ſtatim in pcedenti dixi. In ɔtriũ facit,
qa non debuit ius ſuũ indiſcuſſum dimittere, & hæc lit. cõteſt.
non facit verè habere ſciam rei alienæ; vñ non debet eſſe tantæ
potentiæ, quãtæ eſt ſcia rei alienæ, ar.l.prout quiſq;.ff.de ſo.in
quicquid ſit, teneꝛ eos reſtituere, vt d.l.certũ.in fi. Scđo vero ca
ſu, qñ eõ a principio fuit malæfidei,poſteà verò bonæfid. dic p
tpe,quo fuit malafid.vt dixi ſup.in malęfi.poſ. & pro alio tpe,
quo fuit in bonafide,dic,vt dictũ eſt in bonęfid.poſſ.ar.l.quę de
tota.§. 1.ff.de rei ven.& iſta ſunt verba Sal.in d.l.certũ.& ibi vi
deas Dy. & Do. ¶ Et qa vidimus theoricã huius materię, videa
7 mus practicã huius materiæ.Et primò quæro, †quõ formabiꝛ li
bellus in fructibus. Reſpon.ſi qdẽ fructus ſunt percepti ante lit.
cõteſta.debeo declarare quantitatẽ fructuũ, vt l.ſi in rẽ.ff.de rei
ven.& in actione. ff.de fur.facit ꝙ no.Cy. in l.cũ ppria.C.ſi qs
alte.vel ſi. Scđò põt peti, ꝙ reus condemneꝛ ad fructus ſi extãt,
vel ad eorũ æſtimationẽ , vt l.hæres furioſi.in fi. ff. de pet.hære.
coniũcta l.in fideic.§.fi.ff.de vſu. & p hoc eſt gl. & ibi Bar. Bal.
Ang.& Mod.in l.diuortio.§.ob donationes.ff.ſol.mat.& prædi-
cta ſunt vera,qñ dubiũ eſt,an fructus extent,vel nõ. Si autẽ cla
rũ eſſet,ꝙ eſſent cõſumpti,vt ſunt poma,quæ faciliter cõſumũ-
tur,vt l.is cui.§.quæri.ff.ut in poſ.leg. tũc ſimpliciter peti debe-
rẽt,& cõdẽnari ad æſtimationẽ, vt l.vſusfructus mihi.ff.de vſuf.
leg.vel ẽt ex longinquitate temporum, & ſic vltra tres annos,
quia trib.annis pręſumiꝛ corrumpi,vt no.in l.1. C.ſi aduer.vſu.
& l.ſed & ſi l.§.ſcire. & ibi Bar. ff.de peti.hære.& facit l.ſequiꝛ.
§.fructus.cũ gl.ff.de vſur.habeas ſemper menti,ꝙ concludas ad
æſtimationem fructuũ ſimpliciter. ¶Vnum tñ circa hoc no.per
petuò in practica , ꝙ qñ fructus ſunt conſumpti, & ſic tenetur
quis ad æſtimationem fructuum , ꝙ non poteſt peti æſtimatio
quantiplurimi, & ſic ceſſat materia.l.vinũ.ff.ſi cer.pet. ſed om-
ni tpe debetur dicta quantitas ęſtimationis,nec aliquo tempo-
re creſcit,vt eſt gl.ord.& ibi eſt caſus.& doc.in d.§.ob donatio-
nes.qđ no.De fructibus verò qui percipiunꝛ lite pendente, nõ
eſt neceſſe ꝙ in libello exprimatur certa quantitas,quam actor
ignorat, vnde debebit ſic dicere. Dico, ꝙ Titius poſſidet talem
rem,quę ſpectat ad me iure dominii,vel quaſi, & eam poſſedit
tribus annis,& dicto tempore ex poſſeſſione prædicta ſuſcepit
decem corbes frumenti,quare,peto per vos & officium veſtrũ
declarari ad me ſpectare talem rẽ, ipſumq; cogi & compelli ad
reſtituendũ dictam rẽ cũ tot fructibus, videlicet, cũ 10. corbib.
frumenti perceptis ſi extant, aliàs ad eorũ æſtimationẽ, & ẽt cũ
fructib.percipiendis vſq; ad ſñtam, & eum prędicta veſtra ſñia
cõdemnari,ut l.& ex diuerſo.§.1.& ibi Bar.ff.de rei ven.Si au-
tẽ velles petere fructus,qui percepi potuerunt, põt petere fru-
ctus , quos tu potuiſſes colligere , vel quos poſſeſſor colligere
potuiſſet,ut patet ex no.p Bar.in d.l.& ex diuerſo.in prin.aduer
tas tñ ad vnũ,ꝙ pro fructibus qui percipi potuerũt lite pẽdẽte,
poteſt dicere iudex. Condemno eũ ad reſtitutionẽ fructuũ,eo-
rum declaratione nobis reſeruata.facit l.terminato.cũ ibi not.
C.de fru.& li.expen. & ſic põt declarare poſt multa tẽpora, vt
ibi Circa iſtas formas vide Bal.Raph.& Imo.in l.ſi marito.§.fi.
ff.ſolu.mat. & vide Ang. & Imo.in l.ſi cũ homo.ff.de re iu. & p
Bal.Ang.& Imo.in l.ſi filius.§.1.ff.de ver.obl. & Cy. in l.certũ.
in fi. C.de rei vend. & in l.cum propria. C. ſi quis alte.vel ſi.de
quo dicam infra de act.§.actionum autem.in 2. par.prin.illius
§.dic vt ibi.¶In glo.in fi.no.bene glo.iſtam & ipſam ſigna.

ADDITIO.

a Induſtriales. Fructus q dicãtur induſtriales vel naturales,& quãdo poſſeſſor bonæfidei faciat eos ſuos.vide gl.& ibi Abb.in c.grauis.de reſt.ſpo.in 2.col.

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius quos fructus faciat ſuos,& quos bonæfidei poſſeſſor. & num.2.*
3 *Fœnum an inter fructus induſtriales computetur.*
4 *Colonus an faciat fructus ſuos, & ſi per alium auferantur, an habeat actionem.*
5 *Verba improprientur vt ſaluetur libellus.*
6 *Colonus ſictabilis an poſſit accuſare auferentes de poſſeſſione, quam tenet ad aſſictum fructus, vigore ſtatuti punientis derobantem rem alienam.*

Is verò ad quem. ¶Fructuarius nõ facit fructus ſuos, niſi ſint à ſolo ſeparati, vel à ſe, vel p
alium eius noĩe, ideo non recollectos nõ tranſmittit ad heredes
ſuos, & idem in colono. h.d. ¶No. ꝙ vſufructuarius nõ efficitur
dñs fructuũ, licèt colat, ſeminet, & cultiuet, niſi perceperit eos.
¶Not. caſum quotidianum, ꝙ licèt vſufructuarius coluerit fru-
ctus, & ipſis maturis, antequã colligant̃ moriat̃, non tranſmittit
ad heredes ſuos dictos fructus, immo dicit fructus ſpectãt ad ꝓ-
prietariũ, qđ no. ¶Not. ꝙ ad hoc vt colonus faciat fructus ſuos,
opus eſt, ꝙ ipſe percipiat, uel alius noĩe ſuo. de quo tñ colono
3 intelligatur, dicã infra in gl. ¶†In gl. in ver. ipſe. in fi. no. gl. ꝙ eſt
differentia inter vſufructuarium. & bonæfidei poſſeſſorẽ, quia
in vſufructuario requirit̃, ꝙ fiat ſeparatio fructuum à ſolo, per
ſe, vel per aliũ eius nomine, ſed in bonæfidei poſſeſſore ſufficit,
ꝙ quocunque ſeparati ſint à ſolo, vt l. ſi vſufructuarius meſſem.
ff. quib. mo. uſuſ. amit. Ex quo ſequit̃, ꝙ ſi oliua, vel aliud cecide
rit in terrã caſu, & non facto hominis, non efficitur vſufructua-
rij, vt eſt tex. in ver. ſed & verũ. ibi, de oliua per ſe cecidit. quod
perpetuò tene menti. hoc tñ intelleait ibi Bal. verum, niſi poſteà
vſufructuarius moueat dictos fructus caſu decidentes in terra
de loco ad locũ, uel recondat in horreum, quia tunc efficiuntur
ſui, ut ff. de vſuſ. leg. l. ſi fur deceſſerit, ſed in bonæfidei poſſeſſo-
re, qui poſſidet dñi cogitatione, ut l. apud antiquos. C. de fur. ſuf
ficit ſeparatio à quocunque, ẽt non nomine bonæfidei poſſeſſo
ris, vel ẽt caſu, & iſte eſt verus intellectus, ſm eum, & ſm Cy.
in l. certũ. C. de rei ven. & tangitur per Guil. in l. licet. C. de acq.
5 poſ. vbi videas. ¶†Quæro, quæ ratio eſt in uſufructuario. ꝙ niſi
nomine ſuo ſint ſeparati, non faciat fructus ſuos? Reſpondet
ibi Bald. quia vſufructuarius adminiculum facti deſignat. l. 1. in
prin. ff. qñ vſufr. leg. ced. Item quia vſufructuarius habet ſolum
naturalem poſſeſſionem, quæ nõ potens eſt ex ſe ſine alio admi
niculo ad fructuum acquiſitionẽ, requiritur ergo quoddã ad-
miniculũ acquiſitionis poſſeſſionis fructuũ, p ſeparationẽ eius
3 noĩe factũ ¶†Et no. bene d. l. ſi vſufructuarius. ibi fœno ceſo &c.
a ꝙ ibi vr̃ caſus, ꝙ fœnum° computetur inter fructus induſtriales.
qđ patet. primò, quia ibi ponit̃ inter oẽs fructus induſtriales. ſe-
cundò, quia ſi eſſet naturalis bonæfidei poſſeſſor effectus, non
faceret ſuum, quia cũ fructus extant, non facit ſuos. ut dixi ſ̃ §.
præce. ¶In gl. percepit. ibi l. ſi vſufructuarius. ſed iſtud qđ dicit
de re cõditione in horreo, reprobat̃ per Bal. in d. l. ſi vſufructua-
rius. quia immo ſufficit, ꝙ ſeparati ſint à terra, licèt non ſit fru-
mentũ trituratũ, dummodò aut per ſe, aut per alium eius nomi
ne, ſed quod dicit de reponendo in horreo, poſſet habere locũ
4 in fructib. qui caſu, & nõ facto hoĩs cadunt, vt ſupra dixi. ¶†In
gl. de colono. in fin. qui aũt colonus facit fructus ſuos, & ſi per
alium auferantur, an habeat actionem? Conclude ſm Bar. in l. ſi
apes. §. 1. ff. de fur. videlicet, ꝙ colonorũ plures ſunt ſpecies. qui-
dam nanq; cõducunt ad non modicũ tp̃s, & iſti ſine dubio fa-
ciunt fructus ſuos, quia habẽt vtile dñium, vt l. 1. §. qđ aũt. & ibi
Bar. ff. de ſuperfi. quod vtile dñium eſt potens ad cauſandũ ac-
quiſitionem fructuum, vt no. gl. & doc. de emphyteuſi & ſimi.
in l. 3. §. econtrariò. ff. de acqui. poſ. & ſi ab aliquo tales fructus
auferant̃, tales coloni hñt actionẽ furti. & furtiuam cõdictio-
nẽ, qa dñi ſunt, vt d. l. ſi apes. § 1. & d. l. 1. ff. de cond. fur. Quidã ve
rò conducunt ad modicum tp̃s, & iſti qñq; colunt nũmis, qñq;
dant penſionem in alia materia, vt tñ frumentum, vinum, vel
oleum, non inſpecto eo qđ percipitur ex fundo. Qñq; eſt colo-
nus partiarius, & inter iſtos eſt differẽtia, quia primus facit fru-
ctus ſuos ſtatim, cũ ſeparati ſunt, & agit locati ꝯ quemcunque.
Secundus agit ꝑſcriptis verbis, quaſi ex ꝯtractu innominato, & de
vtroq; eſt caſus ſing. in l. 1. §. ſi quis ſeruũ. ff. depo. & in l. natura-
lis. §. 2. ff. de præſcrip. verb. licèt aliqñ appelletur locatio, ſed im
propriè, vt l. ſi olei. cum ibi no. per Bart. C. lo. Tertius colonus
agit pro fructib. pro ſocio. vt l. ſi merces. §. vis maior. ff. lo. & qđ
ibi Bar. item duo primi nullo modo faciunt fructus ſuos, niſi ab
eis vel ab alio eorũ noĩe ſint percepti, vt l. ſi ſeruus. §. locaui. &
ibi Bar. ff. de fur. & ideo ſi fructus ſurripiant̃, non habent condi
ctionẽ furtiuã, quia non efficiuntur dñi, vt l. 1. ff. de cõd. fur. ſed
habent actionẽ furti, quia eorũ intereſt, & ſi non fuiſſent p aliũ
exportati, ipſe collegiſſet & feciſſet ſuos, vt d. l. ſi apes. §. 1. Ter-
tius colonus eodẽ modo differt à præcedenti, quia nõ hẽt actio
nem furti, niſi pro parte ſua, quia pro illa dimidia tñ ſua inte-
reſt, alij verò coloni habent actionem furti inſolidum, ita dicit
Bar. in d. l. ſi apes. §. 1. ¶Deducamus iã in practicam, qñ quis cõ-
duxit ad 10. corbes frumenti, ꝙ nõ debet in libello concludi in
actione ex locato, quia vt ſupra dixi, nõ eſt locatio, ſed in actio-
ne præſcriptis uerbis. vt d. §. ſi quis ſeruũ. ¶Aduertas tamen, ꝙ ſi
5 in locatione cõcluderes, ſuſtineretur in dubio, quaſi ſi impro-
priantur illa verba, dum dicit locauit, vt libellus ſuſtentetur, ẽt
verbum prolatum in iudicio debet intelligi in fauorem profe-
rentis, vt l. ſi quis intentione ambigua. ff. de iud. ita ſin. dicit Bar.
in d. l. ſi olei. qđ bene no. ¶Secundò no. ꝙ ille qui conducit num
mis, vel ad certam ſpeciem fructuum, non habito reſpectu ad
id, quod in fundo colligitur, ꝙ tñ, vt dixi, non efficitur dñs fru-
6 ctuum, niſi fuerint eius nomine percepti, vt d. § locaui. ¶†Quid
ſi ſtatuto caueatur, ꝙ derobans rem alienam &c. puniat̃ certa
pœna, dic, ꝙ tales coloni non poſſunt iſtum accuſare, qui abſtu
lit tales fructus, ita dicit fin. Bar. in l. ſi fur. in prin. ff. de vſufruct.
alle. d. l. ſi apes. in §. 1. & d. §. locaui. & l. cum in plures. §. in meſ-
ſem. ff. loc. dic, vt ibi, qđ no. quia quotidianum eſt. Quid in ꝑla-
to, vel rectore eccleſiæ, qui moritur tp̃e, quo fructus ſunt ma-
turi, ſed nondum recollecti, dic vt no. gl. & doc. in c. præſenti.
de offi. leg. in 6. Quid dicendum de penſionib. in mortuo vſufr.
inſpiciatur tp̃s locationis, vel tp̃s quo dẽt fieri ſol. licet nõdum
tp̃s locationis ſit finitum, vel tempus locationis finitẽ? dic vt l.
defuncta. ff. de vſuſ. & ibi videas gl. & leges, quas ibi alle.

ADDITIO.

a Fœnum. Bar. vero in l. & ex diuerſo. col. 2. ver. in quibuſdam fateor. nu. 2. de rei vendic. in Pand. dicit eſſe ſtandum iudicis arbit. qui habebit arbitrari ſecundum qualitatem locorum.

SVMMARIVM.

1 *Vſumfructum vineæ habens, debet numero tot vites poſtea proprietario reſtituere, & tot arbores, quas ipſe a principio recepit.*
2 *Abigeus quis dicatur, & qualiter eo crimine teneatur.*
3 *Vſufructuarius an teneatur ſubmittere pecudes in locum demortuorum, & inutilium.*

In pecudum. Fœtus, lac, pilus, & lana ſunt in fructu pe-
cudum. Partus verò ancillæ non dr̃ in fru-
ctu, & ideo non pertinet ad vſufructuarium ancillæ, dẽt tñ vſu-
fructuarius de fœtib. ſummittere in locũ demortuorũ, & ſimili
ter arbores & vites in locum demortuarũ. h. d. cũ §. ſeq. ¶No. ꝙ
oĩs fœtus cuiuſlibet animalis irrationabilis eſt in fructu, & ſic
pertinet ad vſufructuarium, vel bonæfidei poſſeſſorem, prout
dixi ſ̃. in duob. prox. §. ¶No. ꝙ Deus oẽs fructus cuiuſcunq; rei
hominum cã præparauit. ¶No. ꝙ hñs vſumfructum pecorum ſi
moriantur, non tenet̃ ſummittere in locum demortuarum, niſi
de illomet grege aliquæ naſcantur. de quo in gl. hic in ver. ex fœ
1 tu. † No. ꝙ ille qui hẽt vſumfructũ vineæ, dẽt numero tot vites
poſtea proprietario reſtituere, & tot arbores, quot a principio
ipſe recipit. quod eſt no. dignum. ¶No. ꝙ vſufructuarius dẽt re-
ctè colere. ¶No. ꝙ vſufr. dẽt vti re, ut bonus vir vteret̃. ¶In glo.
2 ſed gregis. ibi. l. oues. no. ibi quis dicatur† abigeus, quia ſi totum
gregem abſtulit, dr̃ abigeus, vt d. l. oues. ff. de abige. Si aũt vnum
animal, & ſæpius id fecerit, idem dicendum, & tenetur de dicto
crimine, vt d. l. oues. aut non ſæpius, & tunc, aut ſurripuit de ani
malib. groſſis, vt equum vel bouẽ, vt d. l. oues. aut de paruis, &
non tenet̃ dicto crimine. l. 1 §. ſed & qui porcum. ff de abige. ꝙ
no. ad ſtatutũ, quod in damnis datis, imponit̃ talem pœnã in
animalib. groſſis, ꝙ porcus eſt de groſſis. ita dicit Bar. ¶Aduer-
tas ẽt ꝙ gl. hic dicit de ouib. & porcis, ꝙ faciunt gregem, nihil
dicit de equis, ſed gl. in d. l. oues. dicit, ꝙ quatuor vel quinq; fa-
ciunt equitium. quod eſt valde no. ſm Bar. ibi. ¶In gl. ex fœtu.
in fi. dic. i. opi. cõiter tenet̃. d. l. plerunque. §. ſi ſerui. ff. de iu. dot.
3 & facit l. fœtus. in fi. ff. de vſufr. & aduertas, † ꝙ non tñ in loco
demortuorum, alia dẽt ſubmittere, ſed & loco inutilium, vt eſt
tex. in l. vel inutilium. ff. de vſufr. Et ẽt notandũ eſt, ꝙ nõ ſtatim
eo ipſo, ꝙ vna pecus ẽ mortua vel debilitata, ſtatim aliena ſub-
rogat̃, ſed tunc demũ, cũ per vſufructuariũ ſubmiſſa ſit, & non
ante. vnde ſi interim pecus moritur, non ad proprietarium, ſed
ad vſumfructuarium ſpectat damnũ, vt eſt tex. in l. quid ergo. ff.
de vſufr. & quod dixi, loco deficientium ſubmittere dẽt, hẽt lo-
cum, qñ gregis, vel armenti vſuſ. legatus eſt. cæterũ ſi ſingulorũ
capitũ legatus fuerit vſusfructus, ſubmittere nõ dẽt, nec cogit̃,
vt ẽ tex. no. in d. l. qđ ergo. in ver. ſed dr̃. & ibi vide Raph. Fulg.

SVMMARIVM.

1 *Arte magica vel incantatione vti non poteſt.*
2 *Theſaurus, an a domino fundi, vel ab inuentore probari debeat.*
3 *Theſaurus inuentus ab emphyteuta in fundo emphyteutico cuius ſit.*
4 *Theſaurus per dominum directum inuentus in fundo emphyteutico, an ſit ipſius domini.*
5 *Theſaurus inuentus in fundo præſcripto, an dimidia debeatur domino, an præſcribenti.*

6 *Vſu-*

6 *Vſufructuarius fundi inueniens in eo theſaurum, an dicatur inue-niſſe in ſuo.*
7 *Inueniens theſaurum in fundo ſibi hypothecato, in ſuo inueniſſe non dicitur.*
8 *Maritus an theſaurum inuentum in fundo dotali pro ſe retineat.*
9 *Theſauri inuenti in loco ſacro, vel religioſo medietas an ſit eccleſiæ.*
10 *Pecunia repoſita, in re empta inuenta per emptorem, an ſpectet ad re-condentem, vel ipſum emptorem.*
11 *Inuentus delinquere an incidat in pœnam ſtatuti, licèt non appre-hendatur.*

Theſauros. ¶Theſaurus, vel io ſuo, vel in religioſo, vel in ſacro loco innentus, efficitur inuentoris, in alieno verò caſualiter inuentus, ſolū pro dimidia efficiẽ dñs innentor, & dñs ſoli pro alia dimidia. h. d. ¶No. ꝙ de iure natu-rali theſaurus in ſuo loco inuentus per dñm, efficiẽ ſuus. ¶No. ꝙ non data opera, ſed caſu theſaurus inuentus in religioſa, vel ſacra re, efficitur in totum inuentoris, ſecus ſi data opera id fe-cit. ¶No. ẽt ꝙ in alieoo non pōt data opera perquiri theſaurus,
3 ſed in ſuo data opera poſſet. ¶†No. ẽt, ꝙ non pōt quis vti arte magica, vel incantatione, vt l. 1. C. de theſau. li. 10. ¶No. ꝙ licèt quis inuenerit theſaurū in re ſacra, efficiaẽ in totū dñs, vt s̄. ſi tñ inuenerit in loco publico, efficitur dñs pro dimidia tm̄. ¶No. ꝙ aliud eſt eſſe aliquid publicū, & aliud fiſcale, & aliud ciuitatis.
2 ¶In gl. in ver. theſanros. in fi. quid autem ſi quis† eatraacrit pecu niam de fundo tuo, vbi erat abſcondita, tu petis medietatẽ, di-cens eſſe theſaurum, ille negat, cui incumbit onus probandi? vr̄ ꝙ agenti ea en, quia reus hẽt poſſeſsionem pecuniæ, vt j̄. de in-terd. §. commodum, pōt dici ẽm Io. Fab. ꝙ agẽti incumbat onus probandi, ꝙ non eatet memoria, & probabit per modū, qui hr̄ in l. ſi arbiter. ff. de prob. quo probato, reo incumbit onus pro-bandi, ꝙ illam pecuniam depoluit ibi, vel aliud, & id qđ extet
3 memoria, vt l. ab ea parte. ff. de ꝓba. ¶†In gl. ĩ ſuo. licet Pla. aliud dixerit in his, ſed Plac. malè dixit, quia iſte qui hẽt vtile dõium, hẽt ẽt vtilem actionem in rem, & ad dictum fundum petendū, vt l. 1. in fi. ſi ager vectig. vel emph. pe. ſi hẽt actionẽ, & vendica-tionem, ergo dr̄ fundus eſſe ſuus, vt ff. de aur. & arg. leg. l. Quin-tus. la 2. §. argentum. & §. cui legatum eſt aurum. ff. de rei vendi. l. ſolum. §. meum. coniuncta l. in rem. eo. tit. & ꝙ emphyteuta di
4 catur dñs, eſt tex. in l. poſſeſſores. in fi. C. de fun. pa. li. 11. ¶†Quę ro, quid ſi directus dñs inuenit in fundo emphyteutico theſau-rum? vr̄ ꝙ hñs vtile poſſit dimidiū petere, vt dicit. l. 1. ff. ſi ager vectig. vel emphy. pe. Item quid ſi ambo agant ꝯ̃ tertiū, quis prę feretur? dic ꝙ vtilis dñs, vt l. io cauſæ. in fi. & ibi Bar. ff. de proc.
5 Quid† ſi quis pręſcripſit fundū, in quo reperitur theſaurus, cui datur dimidia, ao dño, an p̄ſcribenti? dic ꝙ ſi p̄ſcriptio fuit facta ſine ti. & ſic per 30. ann. & dñs fundi poſsidet pecuniā, & p̄ſcri-bens illam petere non pōt, ſicut ooo poſſet petere fuodū ſi ca-deret à poſſeſſione, vt l. ſi quis emptionis titulo. §. pe. & fi. C. de præſcr. 30. ann. ſin aūt p̄ſcripſit bona fide, & cum ti. tunc theſau-rus pertinet ad præſcribentẽ cū hẽat actionẽ ad fundum. vt ibi
6 no. †Quid ſi ille qui hẽt vſumfructum in fundo, inuenerit in eo theſaurum, vtrum dicaẽ inueniſſe io ſuo? dic ꝙ non, vt ff. de acq.
7 re. do. l. ſi is qui in alieno. § ꝙ ſi ſeruus. ¶† Quid ſi quis io fundo ſibi hypothecato, an dicaẽ inueniſſe in ſuo? dic ꝙ oon, vt d. l. is qui io alieno. §. fi. facit ff. de leg. 3. l. ſeruos ſuos. §. eos verò. & ibi
8 no. & ita tenet gl. in l. 1. C. de theſ. li. 10. ¶†Quid ſi maritus inue-nit theſaurū in fundo dotali? gl. in d. l. 1. C. de theſ. dicit, ꝙ nō dr̄ inueniſſe in ſuo, ꝑ l. diuortio. §. ſi fundum. ff. ſo. mat. Io ꝯ̃triū fa-cit tex. io l. ſi ſeruus dotalis. ff. eo. ti. & l. doce. C. de rei ven. Qua-propter gl. in d. §. ſi fundū. dicit, ꝙ maritus dr̄ inueniſſe in ſuo, quò ad hoc, vt durante matrimonio poſsit retinere, ſoluto antẽ matri. dẽt reſtituere vxori ꝑ ſuas rōnes. & gl. iſtę ſic ſaluant, q a gl. in d. l. 1. de theſ. q̃ dicit, ꝙ non dr̄ inueniſſe in ſuo, ſupplet, qm̃ teneẽ reſtituere ſol. ma. vt in gl. ĩ d. §. ſi fundū. & ita dicit ibi Bar. ¶Io e. gl. ibi, quid ſi mercenarius. dic ꝙ idẽ no. in l. à tutore. ff. de rei ven. qđ intellige verū, niſi ad hoc fodiẽdū fuiſſet cōductus: oā quicq̃d tunc inuenit, teneẽ inſolidū dño reſtituere, vt l. qui ꝓ prio. §. proc. vt io cætęris. ff. de proc. ¶In ea. gl. ibi, creditor in pignore. dic ꝙ non eſt verū, vt dixi s̄. in verſi. quid ſi quis io fun
9 do ſibi hypothecato. ¶†In glo. religioſo. ibi, hęc corrigitur. dic ꝙ legū correctio eſt euitanda. ¶Io ead. gl. ibi, ꝙ p̄ualet, dic, hoc eſt totum eꝯ̃ à princ. & ſic vult, ꝙ licèt iſta lea ſit ooua, & illa antiqua, ꝙ illa corrigit iſtam. qđ non eſt dicendū, ꝙ Imperator hic feciſſet determinationẽ de l. correcta, ꝯ̃ l. 1. in prin. C. de lat. lib. tol. vnde r̃nden, ꝙ lex ꝯ̃tria loquitur ẽm rigorẽ iuris, hic ẽm æquitatẽ ſcriptā quæ præualet, ut l. placuit. C. de iud. Et aduer-tas ad fi. d. gl. ꝙ cū hodie, ẽt ſine Principe, talia ſint ſubiecta ec-cleſiæ, vt in Auct. qūo opor. Epiſcopos. in prin. vr̄ neceſſario ꝙ medietas theſauri inuẽti io loco ſacro vel religioſo, ſit eccleſiæ, cogita tu. ¶In gl. domino. in fin. no. quod remedium habet dñs fundi pro pecunia petenda. & idẽ no. gl. in d. l. 1. C. de theſ. lib. 10.
10 vnum tene cordi, ꝙ ſi ſi recondis pecuniā in muro, & poſteà vẽ dis domū, ꝙ illa pecunia in muro recondita non eſt emptoris, ſed reconditoris, & poſteà vendentis domū, nec vendita domo intelligitur alienata dicta pecunia, vt eſt caſus ſing. ẽm Barto. & Bal. in d. l. à tutore. ff. de rei ven. quod no. quia iſto anno babuſ
11 de facto. ¶†Induciẽ ille tex. ad illā q. ſi ſtatuto caueẽ, ꝙ inuẽtus de nocte, vel inuentus ludere ad ludū zarri, ſoluat io. qñ dicaẽ inuentus, an ſufficiat ꝙ reperiatur, licèt nō capiatur? & Bart. & Bal. in l. ſi Barſatorem. C. de fideiuſ. per illum text. tenet, ꝙ nō dr̄ inuentus, niſi ẽt capiatur. & idem no. Bar. in l. 1. in prin. in verſi. 4. prin. quęro qualiter acquiraẽ poſſeſsio. ff. de acq. poſ. ſed Ang. & Io. de Imo. in l. 3. §. Nerattus. eo. ti. dicunt, ꝙ immo inuenius delinquere, licèt non apprehendaẽ, incidit in pœnam ſtatuti, quia couuictus de delicto, dr̄ apprehenſus. vt l. 1. C. de rapt. vir. cū ſi. dic vt ibi per Ang. & Io. Raph. de quo vide quæ latè ſcripſi in tractatu meo malefic. in gl. io ver. d. And. armatus, dic vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Dominium an ſine traditione transferatur. & nu. 4.*
2 *Traditionum quot genera ſint.*
3 *Poſſeſſio & dominium quib. modis acquiratur.*

Per traditionem. ¶Omnis res per traditionẽ factā à dño ex cā habili, pōt alteri acquiri, ẽt ſi ſint prędita ſtipẽdiaria & tributaria. h. d. ¶No. ꝙ in re ſua q-libet eſt moderator & arbiter. concor. l. in re mādata. C. manda. ¶Not. ꝙ conueniens eſt, ꝙ dñs poſsit de re ſua in aliū transferre dñiū, quia in re ſua quilibet eſt moderator, & arbiter. d. l. in re mandata. C. man. ¶No. ꝙ res corporalis pōt tradi, nō aūt incor-poralis, vt l. ſi ſeruus. §. corporalis. ff. de acq. re. do. ¶No. ꝙ inter p̄ dia Prouincialis, & Italica, nulla eſt dr̄ia in hoc, ſed in alijs. vide tea. cū gl. in l. a. C. ſine cen. vel reli. & quod ibi no. Bal. & Salyce. ¶No. ꝙ cā donationis, & ſic cā liberalitatis, & cā dotis eſt apta nata ad transferendum dñium. ¶In gl. acquiruntur. in ſi dic ẽm Io. Fab. hoc verum, vbi tradens & accipiens in cā conueniunt, & tñ ſi tradẽs credat cām ſubeſſe, & accipiens ſcit cām nō ſubeſ ſe, committit furtū, ſi res tradita mobilis ſit. ff. de fur. l. falſus. §. t. & l. ſi iuſſus. §. diſſentiat. idem ſi præceſſerat vera cā, ſed reputaẽ nulla, vt l. cū in corpus. ff. de acq. re. do. l. ſi aūt plures cauſę prę-ceſſerunt, obtinet ꝙ hr̄ in l. 1. ff. de ſol. ſi cauſa nulla præcedat, dic, ꝙ an vellet ex illa eā trāſferre, ita ꝙ ex nulla alia, an ex alia nihilominus transferat? dic, vt l. ſi ego. & ibi Bar. & doc. not. ff. ſi cer. pe. ¶In gl. voluntatẽ. in fi. de illo aūt cui bonis eſt interdictū, ao poſsit alienare? hanc materiā vide plenè per tex. & Bar. ibi la
1 tè in l. is cui bonis. de ver. ob. †In gl. alienatur. in fi. no gl. quę di-cit per traditionem, & ſic ſine traditione non transfertur dñiū, vt l. nunquā nuda. ff. de acq. re. dom. & l. traditionibus. cum glo. C. de pact. & intelligas traditionẽ veram, vt hic, vel fictam, vt j̄. eo. §. interdum. facit l. quædā mulier. ff. de rei vend. vnde oor. ꝙ
2 traditio † qñque eſt vera, vt qñ interuenit actus corporalis, vt hic. alia eſt traditio per actū fictum iuris ciuilis, vt ff. de acq. poſ.
3 l. qđ meo. vt conſtitutum, vt ibi in prin. ¶† Sed tu aduertas, quia Bar. in l. ab emptione. ff. de pac. voluit, ꝙ immo per conſtitutum acquiraẽ vera poſſeſsio, & dic vt ibi per eum. qñ que fit per pre-carij conſtitutionẽ, vt ff. de acqui. poſ. l. interdū. qñque per pre-carij conceſsionẽ. vt ff. de pac. l. ab emptiooe. qñque per clauiū traditionem, vt l. clauib. ff. de contrahen. emp. qñque per inſtrī conſignationem, vt l. 1. C. de don. qñque per vſusfructus forma-lis retentionem. vt l. quiſquis. C. de do. qñque per patientiam præcedentem ꝯ̃ctum, vt l. 2. cum gl. C. de acq. poſ. & l. quædam mulier. ff. de rei ven. qñ que per celebratiooem vnius actus, qui aliū occultat, vt ff. de do. inter vir. & vxo. l. 3. §. ſciendū. qñq; per appoſitiooẽ cuſtodis, vt l. quarundam. ff. de acq. poſ. & vide bo-oā gl. in l. 3. io prin. ff. de acq. poſ. iſta ſunt verba Bal. in d. l. tradi-tionib. in prin. Et ẽt addas, ꝙ ẽt transfertur poſſeſsio & dñiū, ſi inſtrm̄ ꝯ̃ctus ſit, & celebraẽ in fundo, vel domo uendita, ut l. ꝓ-dia. & ibi Iac. & Bar. ff. de acq. poſſ. & adde gl. j̄. eo. §. interdū. & idẽ ſi dat in emphyteuſim, uel retineat ſibi pignus, ut l. 1. §. 1. ff. de reb. eod. Item ẽt in pacto legis commiſſoriæ, & adiectionis in diem, ut l. commiſſoriæ. C. de pac. inter empt. Itẽ ea donat. cauſ. mor. vt no. d. l. traditioob. C. de pac. Itẽ in ſocietate omniū bo-oorum, vt l. 3. ff. pro ſoc. itẽ in caſu l. ſi ego. §. dotis. ff. de iur. don Itẽ in caſu c. ſicut. de pręb. io 6. & ibi Arch. item in l. 1. C. de iur. dot. itẽ in l. 1. C. de do. quæ ſub modo fiūt. Item in l. C. de pac. in-ter emp. & uen. in c. inter dilectos. ex̄ de fid. inſtrn. Et aduertas,

ꝙ ultra

ꝙ vltra traditionem factam à dño ex cã habili, requiritur, ꝙ re
cipiens impleat ꝑctum ex parte ſua, vt vel ꝙ ſoluat pretiũ, vel
ꝙ fides habeatur de pretio, vel aliter impleatur ꝑctum, vt not.
gl. & doc. in d. l. traditionib. facit l. ex placito. C. de re. permu ſa-
cit l. Iulianus §. offerri. ff de ac. emp. & l. ædiles. §. fi. cum gl. ff. de
ędi edic. ¶ In gl. corporales. in fi. dic, ꝙ licèt res incorporales nõ
tradantur, tñ patiẽtia hr̃ pro traditione, vt l. quoties. ff. de ſerui.
4 ¶ † In gl. fi. in fi. dic ꝙ quo ad tranſlationem poſſeſſionis, requi-
ritur, ꝙ poſſeſſio ſit vacua, vt d. l. cum res. C. de fi. inſtr. & quod
ibi no. gl. & oẽs doc. & qñ dicatur vacua, vide bonum tex. & ibi
Bar. in l. 2. §. 1. cum l. ſeq. ff de act. emp. ad id, qñ aliquis obligat
ſe ad vacuam poſſeſſionem fundi tradendam. quo aũt ad tranſ-
ferendum dñium non requiritur quod poſſeſſio ſit vacua, quia
transfertur dominium, licet aliquando non transferatur poſſeſ
ſio, vt l. ſi fundum. ff. de ſund. do. In certis verò caſib. etiam ſine
aliqua traditione transfertur dominium, vt in caſu. l. fi. & quod
ibi no. C. de ſacroſ. eccl. Ex vltima verò voluntate clarum eſt, ꝙ
ſine traditione transfertur dominium, vt l. ſi eius. ff. de rei ven.
l. 1. & 2. C. comm. de leg. quia transfertur recta via, vt l. à Titio.
a ff. de fur. & idem ex legis poteſtate, aliquando dominium[a] tranſ
fertur ſine poſſeſſione, vt l. commiſſa. ff. de pub. cum ſimi.

ADDITIO.

a Dominium. Limita tamen, vt ſufficiat ad Publicianam. Ang in §. ſed iſtæ. col
6. verſi. requiritur nono & ibi poſuit 78. arg. de act. Et ita etiam limitat. 2. vt
det cauſam vſucapiendi, quia à pari procedunt. Leum qui. in prin ff. de pub.
licet videatur obſtare l. clauib. ff. de contrah. emp. ſed Ang. reſpondet in d. §.
ſed iſtæ. col. 1. Puip.

SVMMARIVM.

1 *Venditor qui rem tradidit emptori ſimpliciter, an uideatur habuiſ
ſe fidem de pretio, & dominium transferat. & nu. 2.*
3 *Procurator an, & quando poſſit habere fidem de pretio.*
4 *Executor vltimarum voluntatum an poſſit vendere habendo fidem
de pretio*
5 *Confeſſio tutoris, vel curatoris de recepto an pupillo, uel adulto præ-
iudicet.*

Venditæ. Dñium rei venditę non tranſit in emptorem ẽt
ſi res tradaẽ, niſi pretiũ ſit ſolutũ, vel aliter ſatiſ-
factũ, aut habita fides ſit de pretio. h. d. ¶ No. ꝙ iſte §. limitat ꝑce
dentem, quia non ex venditione, ſic & traditione ſecuta tranſ-
fertur dñium, niſi ẽt emptor adimpleat ꝑctum ex parte ſua, vt
ibi dixi. ¶ No. ꝙ paria ſunt ſoluere pretium, vel aliter ſatisface-
re. ¶ No. ꝙ dando fideiuſſorem, vel promiſſorẽ, vel pignus, non
dr̃ quis ſoluere, ſed ſatisfacere, & ſic eſt dr̃ia inter ſoluere, & ſa
tisfacere. facit l. promiſſor. §. fi. ff. de conſti. pecu. ¶ No. ꝙ paria
ſunt aliquid fieri per dñm, vel eius mandato. ¶ No. ꝙ põt hẽri
fides de pretio per vẽditorẽ. ¶ No. ꝙ ille cui libera adminiſtra-
tio conceſſa eſt, põt vendere, & dñium transferre. ¶ In gl. res. in
fi. intelligas ſanè, ꝙ tñ non eſt propriè pignus, quia cum ſit dñs
ante traditionem, & ſatisfactionẽ, ergo non hẽr pignus rei ſuę,
vt l. neque pignus. ff. de reg. iu. emptor tñ non põt agere, niſi pre
1 tium offerat. vt d. §. offerri. & ibi Bar. & patet in gl. ſeq. ¶ † In gl.
emptoris. ibi, l. cõmiſſoria. dic illa lex non facit, quia pactũ legis
commiſſorię fingit ꝑctum non fuiſſe factũ, vt d. l. cõmiſſ. l. 1. Itẽ,
quia dando diem ſolutioni vr̃ hẽre fidem de pretio, & ſic tranſ-
latum eſt dñium, & ideo datur rei vendicatio, vt hic. & hoc ex-
preſſum eſt. C. de pact. inter emp. l. qui ea. & l. 1. C. de ac. emp. ẽt
ſi dicaẽ, confido de te vſq; ad 10. dies, abinde antea non habẽdo
fidem de pretio, vt eſt gl. ord. & ibi Bal. Cy. & Sal. C. de rei ven.
in l. inciuile. qđ perpetuò no. ¶ In ea. gl. ibi, vr̃ ſequi fidem Vl-
a tramon. vt refert Cy. in d. l. inciuile, dñt hoc verum. † qñ ſuæ ꝓ-
miſſioni ſtetit, vt probatur hic. nam dr̃ primò, ꝙ dñium non ꝑt
trãſferri, niſi ꝑtio ſoluto, vel pro eo pignore, vel fideiuſſore da
to, dũ igitur hic ſequitur, niſi fidem emptoris ſecutus ſit, dẽt in-
telligi aliter, q̃ ſ. dixerit, & ſic per eius nudã promiſſionem de
ſoluendo, vt l. ii. §. ſi legatarius. ff. quorũ leg. ſed Guil. de Cun. vt
refert Sal. in d. l. inciuile. dicit, ſi certum eſt, ꝙ habuit fidem, vel
per ipſ, vel per vnam horam, ſtamus certo, ut ſ̃ dixi ex glo. In
dubio verò ſi dilatio eſt data, creditur illum promiſiſſe de ſol-
uẽdo in termino, ſi aũt dilatio non eſt data, dic, aut q̃ tradidit,
ꝓmiſit rẽ exportari, nec nuntiũ ſuũ miſit cũ re, & tunc vr̃ fidem
emptoris ſecutus, aut non ꝓmiſit rem exportari, vel nuntiũ ſuũ
miſit cum re, & tunc fidẽ eius non vr̃ ſequi, ẽt ſi ille fraudulẽter
portauerit, ut l. ſi quaſi. ff. de pig. ac. & ita verificeẽ hic gl. d. l. in-
3 ciuile. & hoc ſequiẽ ibi Sal. qđ placet. ¶ † In gl. emptoris. in fi. ſed
ibi loquiẽ in ꝓcuratore, vnde ſi q̃rẽ, an procurator poſſit hẽre
fidẽ de ꝑtio, & ſic vẽdere ad credentiã? Bar. in l. à diuo Pio §. ſed
ſi emptor. ff. de re iud. ſic concludit, aut eſt ꝓcurator fiſci, vel mi
noris, vel eccleſię, & nõ põt vẽdere niſi pro pñti pecunia. vt d.
l. ſi procu. cũ gl. ff. de iure fiſci. & ibi Bar. & eſt rõ in his. q2 non
poſſunt vendere, niſi ex cã, vt creditorib. ſatisfiat, vt l. magis pu-
to. §. ne paſſim. ff. de reb. eo. & l. ciuitas. ff. ſi cer. pe. & auct. hoc
ius porrectũ. C. de ſacroſ. eccl idẽ eſt in procuratore Cęſaris, q2
non poteſt vendere, niſi pro pręſenti pecunia, vt l. cũ vẽdente.
C. vbi cau. fiſc. aut loquimur in alio procuratore, & tũc aut eſt
ſpecialis, & tunc aut habet mandatũ limitatũ ad vendendũ ꝓ x.
& non poteſt habere fidẽ de pretio, quia minus diceretẽ vẽdidiſ
ſe, vt l. ꝙ ſi in diẽ. ff. de in diem addic. in fi. igitur &c. Si verò hẽt
mandatũ limitatum, tunc aut eſt limitatum rõne cauſę. videli-
cet, vt ſatisfaciat creditorib. & tunc ſi habendo fidẽ de ꝑtio illa
cã non adimpletur, non põt habere fidẽ de ꝑtio, vt d. § ſed ſi em
ptor. aut mandatũ non eſt limitatũ, ſed ſimplex, & tunc regula-
riter põt habere fidem de ꝑtio, vt d. l. qui fundum. §. procurator.
ff. pro emp. ſi verò eſſet procurator gñalis, põt habere fidẽ de ꝑ
tio, vt l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de ver. ob. & ibi Bar. & l.
cuicũq. §. ſi ei quẽ. ff. de inſti. ſm Bar. in d. § ſi emptor. Sed Sal. in
d. l. inciuile. dicit, ꝙ licèt iſta verba videanẽ colorata, non tñ ſa-
piũt. primò, quia rõ Bar. procederet, qñ ad ſoluendũ daret dila-
tionem, ꝑꝑ cuius interuſuriũ haberet minus pretium, quia non
haberet locum, qñ pro illo pretio à dño determinato, ſimplici
ter vendidiſſet, & rẽ tradidiſſet, & ipſe recipiẽs ad domũ porta-
uit de eius voluntate, promittens ſtatim redire cũ ꝑtio, & ſolue
re, & poſteà nihil fecit, quo caſu dñs trãſtuliſſet dñium, vt ſ̃. in
gl. & in gl. in d. l. inciuile. Similiter ẽt rõ Bar. non habet locum
vbi vẽdidiſſet pretio maiori ſibi limitato, & dilationẽ dediſſet,
cuius interuſuriũ non exceſſiſſet illud plus, quo rẽ vendidiſſet;
nec ẽt vr̃ bona ratio de cauſa adiecta, quia inter generalẽ pro-
curatorẽ, & ſpecialẽ, vr̃ magna diuerſitas, nam generalis non te
netur ſtatim pretiũ portare rerum venditarum ad dñium, im-
mo apud ſe tenere, & inueſtire poteſt, vt l. cuicunq; . §. ſi ei quẽ.
ff. de inſti. ſpecialis verò, ſic. Ideo in mandato ſuo vr̃ ineſſe con-
dõ, vt pro pręſenti pecunia vendat, & fidẽ de ea non habeat. ex
quo ſequiẽ opi. Guil. & Cy. & Vltramont. qui ſimpliciter dicũt,
ꝓcuratorẽ ſpecialẽ non poſſe habere fidẽ de pretio, vt d. § ſed
ſi emptor q̃ opinio eſt verior ſm Sal. & iſtud mihi placet, tñ põt
limitari ſecundum Raph. in d §. ſi emptor. niſi in regione eſſet
conſuetudo vendendi ad credentiã, vel ẽt ſm genus mercantia-
rũ, q2 tunc procurator conſtitutus ad vendendum põt habere
fidẽ de pretio, ut l. ſi de pignore. §. fi. cum gloſſ. ff de pig. ac. & l. ſi
prius. § fi. & qđ ibi no. Bar. ff. de aqua plu. ar. & l. fi. cum ibi not.
C. de fideiuſ. Et idẽ dicas tu, ſi eſſet conſuetudo patriſſa. facere
credentiã, ut l. vel uniuerſorum. ff. de pig. ac. quia tunc procura-
tor eius põt rem uendere ad credentiam. Idẽ crederem, ſi ille ꝓ
curator erat ſolitus eſſe procurator alterius, & ſemper uende-
re ad credentiã, & dominus ſcit cõditionem ſuam, & tamẽ de-
dit mandatũ de uendendo, nam tunc clarè uidetur approbaſſe
conditionẽ procuratoris, igitur poterit uendere ad credentiã,
& transferre dominium, ut arg. l. cũ mandato. in prin. ff. de man.
& eſt ẽt conſiderandũ, ꝙ quandoque procurator habet fidẽ de
ꝑtio, puta ſi uẽdaẽ fide, quia intelligiẽ, ni ſoluat inter tres dies,
uel quatuor, tunc dicendũ eſt, ſi ille non ſoluat, procuratorem
fore excuſatũ, arg. l. ſi fundus. ff. de cond. & dem. ¶ Quid in exe-
4 cutore ultimarũ uoluntatũ cui data eſt † poteſtas alienandi, an
poſſet uendere habẽdo fidẽ de ꝑtio? & Bar. in d. §. ſed ſi emptor.
tenet, ꝙ non, ſiue ſit conſtitutus ad pias cauſas, ꝑ tex. in d. l. ſi ꝓ-
curator. ff de iure fiſc. ſiue etiàm ad non pias cauſas, quia cũ ſit
conſtitutus ad ſatisfaciendũ legatis, & ſic pro cauſa certa, ergo
non põt, ut d. §. ſed ſi emptor. ſed ſm Ioan. de Imo. in d. §. ſed ſi
emptor. contrariũ tenuit Bar. i l. alio. ff. de alt. & ci. leg. in verſic.
quęro utrũ ẽt executor &c. ſed ipſe d. Ioan. de Imo. in d. §. ſed ſi
emptor. concordat opin. aut habuit fidẽ de pretio intra tẽpus,
ꝙ daẽ ſibi ad exequendum, ut puta intra annum in non piis le-
gatis, & intra ſex mẽſes in piis, ut no. in auc. hoc amplius. C. de
fidei c. & tunc intra dictum tpſ põt habere fi. de prætio, ita intel
a ligaẽ Bar. in d. § ſed ſi emptor. Tu verò dicas,[a] ꝙ immo Bar. non
eſt ſibi ꝯrius, q2 aut executor habet liberam poteſtatẽ alienan-
di, & tunc ad ſimilitudinẽ procuratoris gñalis, põt habere fidẽ
de pretio, ut d. l. cuicunq;. §. ſi ei quem. & ita ꝓpriè loquiẽ Bart.
in d. l. ſi eius uerba bene conſideranẽ. Aut non hẽt liberã ptãtẽ,
& tunc non põt habere fidem de pretio. & ita intelligaẽ Bar. in
d. §. ſed ſi emptor. ¶ Quęro, an ꝓcurator poſſet cõfiteri ꝑtiũ? dic
ut ꝑ Bar. in d §. ſed ſi emptor. in fin. & in l. 2. §. fin. & ibi doct. ff.
ſi cer.

ADDITIO.

a Dicas. Et dicat etiam, ꝙ opin Bar. ſequitur Pet. de Anch. conſi. 44. & Bald.
conſi. 153. 4. lib. ubi limitat, ꝙ non ſtatur confeſſioni, niſi quo ad præiudi-
cium ipſius confitentis.

ſi cer.pet.& Imo.in d.§.ſed ſi emptor.Ang.& Imo.in l.ſi nõ debitorem.ff.de noua.dic ut ibi plenè.¶ In gl.ñ.in fi.dic plenè ꝑ Bar. in l.procurator cui libera.ff.de proc.& qñ, & qũo dicatur libera conceſſa,vide ibi Bar.

5 ¶† Vnũ tñ no.ꝙ confeſſio tutoris, vel

a curatoris de recepto,ª & ſic extra iudicium non ꝑiudicat pupillo vel adulto,l.certum.§.ſed an & ipſos.ff.de confeſ.ſecus ſi cõfiteatur in iudicio, ut ibi no.Bar.& ita debet intelligi tex.& gl. in l.Lucius.§.tutelę.ff.de admi.tu.& ibi Bar.& uide Bar.& doc. in l.ſi ſtipulatus.§.Chriſogonus.ff.de verb.ob.

A D D I T I O.

a De recep.Vide quod uoluit Pau.de Caſt.conſi.1.col.vlt. in prima editione.

S V M M A R I V M.

1 *Poſſeſſionis cauſa mutari poteſt.*

2 *Traditio an,& quando neceſſaria ſit ad traditionem dominij.*

Interdum. ¶Ex vẽditione rei, quam prius cõmodauerat, transferẽ dñium in commodatariũ ſine noua

1 traditione.h.d.¶Not. †ꝙ quis põt cãm ſuæ poſſeſſionis mutare de alia in aliã, de iuſta ẽt in iniuſtã de quo ꝑ gl.& doc.in l.rẽ.ff. de acq.poſ.& in l.3.§.ſi rem.ff.eo.ti.& in l. non ſolũm.§.ꝙ vulgò.ff.de vſuc. ¶ No. ꝙ ad hoc ut ex traditione acquiraẽ dñium, opus eſt,ut tacitè,vel expreſsè ea cã habita inter partes res tradaẽ,facit l.eũ q.§.fi.ff.de pub.¶In gl.nuda.in fi.no.& ſigna gl.&

2 vide,q̃ ſcripſi ſ.eo.§.ꝑ traditionẽ. ¶In gl. tuã eſſe.ibi in l.a.†dic ſm Bar.in l.certi cõdictio.§.ſi ff.ſi cer.pe. qñq; qs nõ habet dñi voluntatẽ ad incipiendũ poſſidere,& tunc nõ ſufficit ſibi nuda volũtas ſine traditione, vt l.3.§.ſi rẽ.ff.de acq.poſ. ſed qñ habet dñi volũtatẽ,tũc ſufficit ꝙ ipſe detineat,licèt res nõ ſit in cõſpectu,vt d.l.certi condictio.§.ſi. & hic.ita ẽt no. Dy.extra de reg. iu.in regula,poſſeſſor. in 6.& intelligaẽ d.l. cum q.cũ l.ſeq.ff.de publ. qñq; nullo mõ quis detinet,uel poſſidet, & tunc requiriẽ traditio vera, vel ficta,ut C.de prob.l.cũ res. ¶ In ea.gl.in fi.dic, & alia requiruntur,de quibus dixi ſupra eo.in §.per traditionẽ.

S V M M A R I V M.

1 *Clauium traditio quid importet.& nu.2.*

Item ſi quis merces. Per traditionem clauiũ uẽ traditum dñium merciũ uenditarũ. h.d.¶No.ꝙ quis tradendo id qđ claudit continens, uẽ trãsferre dñium cõtenti. ¶In gl.proprietatem.ibi,ꝑꝑ præſentem uiſionẽ. dic ꝙ uiſio nihil uẽ operari,quia non uidentur merces recluſæ,

1 quarum dñiũ quæritur.†ſed traditio clauium ª ſimpliciter ope

a ratur facta ĩ præſentia horrei, quia claues reputanẽ pars rei, immo ipſam repſentant ad inſtar inſtri. C.de do.l.j.ſm Io.Fab. qd autẽ importet traditio clauium, inſpicias ſemꝑ cauſam ꝑpter quam ſit,nã ſi pręceſſit cauſa habilis ad transferendum dñium

2 †tunc in dubio uideẽ traditæ,ut dñium transferaẽ, ut l.clauib. ff.de contrahen.emp.l.dotis fructus.§.fi.cũ l.ſeq.ff.de iu.do. Aut non præceſſit talis cã, & uidentur traditæ cauſa cuſtodiæ, ut eſt tex.& ibi Bar.in l.cũ pater.§.pater plurib.ff.de leg.2.& idẽ not. Pet.de Anc.ĩ cle.j.§.ſanè.de hęret.¶In ea gl.in fi.no.gl.de traditione equi.ſed iſtud parum dubitationis habet, quia equi aliter commodè tradi non poſſunt,niſi ꝑ frænum, vel capiſtrum &c.

A D D I T I O.

a Clauium. Vide Old.conſi.160. ubi quid ſi traditio clauium fiat ultroneè.

S V M M A R I V M.

1 *Donatio collata in perſonam incertam ualet.*

2 *Derelinquens qui poſſeſſionem amittat.*

Hoc amplius. Miſſilia & alia habita pro derelicto fiũt occupantis.h.d. ¶†Not. ꝙ ualet donatio

1 collata in perſonã incertam,licèt legatum incertæ perſonæ factum non ualeat,ut §.incertis. j̃.de leg.¶Not.ꝙ eò ipſo, qđ qs accipit rem habitam ab alio pro derelicto,ſtatim efficitur dominus.¶No.ꝙ eò ipſo,ꝙ dominus uult rẽ ſuam habere pro derelicto,ſtatim ꝑdit eius dominium.¶In gl.incertam.in fi.dic magis obſt.§.incertis.j̃.de leg.ſed dic,ꝙ ibi non põt certificari, hic autẽ ſic,ex poſtfacto. vel ibi non ualet, ut actio oriatur, ſicut nec hic, ſed bene ualet, ut dominiũ transferatur, & ſi hæres uellet dare,poteſt dare cui uelit,de quo vide tex.& ibi Bar.latè in l.quidam.ff.de reb.dub.& ego dicam in d.§.incertis.

2 ¶†In gl.deſiit.in fi.dic,aut ſtat in poſſeſſione,& habet animum habendi pro derelicto, & non perdit dominium, ut l.ſi quis vi.§.differentia. ff. de acq.poſ.aut exijt de poſſeſſione, & tunc etiam perdit dominium,& habetur pro derelicto.& ita tenet gl. ſecundum vnam opi.in d.§.differentia.quam ibi ſequitur Bar.& doc.

S V M M A R I V M.

1 *Res quando præſumatur habita pro derelicta. & nu.2.*

3 *Inueniens rem aliquam,non reperto eius domino ad quid teneatur.*

4 *Inuentor rei an præmium inuentionis petere poſſit.*

Alia ſanè. Proiecta in mare tẽpe tempeſtatis, vel cadentia de curru alicuius,nõ fiunt occupãtis.h.d.¶No. ꝙ licitum eſt aliqñ proijcere in mare merces cã alleuiandæ nauis,nec ꝑꝑ hoc dr̃ habere animum habẽdi pro derelicto. ¶No. ꝙ quis qñq; vult pati vnum malum,& unum damnum,ut euitet maius. ¶Not.ꝙ quis vult ſpontè pati damnum in bonis, vt euitet periculum perſonale. ¶Not. ꝙ non tñ in ipſa iactatione & proiectione in mari,non licet alicui aliquod proiectũ auferre,ſed nec ẽt ſi ex fluctib.maris aliquid fuerit deiectum de naui, immo auferens tenetur furti.¶No. ꝙ ſiue dominis ſcientib ſiue dñis ignorantibus aliquid ceciderit in terram, non licet alicui

1 auferre animo lucrandi. ¶†In gl.furtum.ibi,librum apertũ.no. gl.ad præſumendum animum utrum habuerit pro derelicto,ſecus ſi proijciat inuolutum pannis cereis. & eſt ſimilis gl.in d.§.

2 ſi iactum. in ver.plerunq;. & Bar. ¶†Circa iſtum §.aduertas, ꝙ qñq; res aliena iacet in publico,abſq; cuſtodia proiecta caſu, vt hic in fi.qñq; iacet proiecta ſponte, vt s̃.§.pro ai. qñq; proiecta voluntate coacta,vt hic in prin.ita dicit Bar. in l.falſus.§.qui alienũ.ff.de fur.

3 ¶†Quęro,quid ſi quis accepit non animo lucrãdi, ſed reſtituendi,nonne teneẽ furti?vt hic. Circa qđ aduertas, q̃d ſi non repetitur cui reddat,an poſſit licitè retinere eam? Rñ.ibi Bar.ſi putat eam habitã pro derelicto,ꝙ ſupra patet, tunc p̃t licitè retinere eã,& vſucapere ti.pro derelicto.ſed ſi hoc non putauit,dẽt ea dare pauperib. ꝑ aĩa illius cuius fuit, vt in auc.oẽs peregrini.C.commu.de ſuc.& ſic dẽt facere proteſtationem,& libellum in publico apponere,& notificare,ꝙ eſt paratus reſtituere dictam rem dño, qui tñ poſtea dẽt dare ſigna & demonſtrationes,vt l.1.ff.de ſer.fug.Sed Io.Fab.hic dicit,ꝙ ſi nullus cõpareat qui petat rem,tunc aut eſt pauper qui inuenit, & põt retinere pro ſe. aut diues, & dẽt dare pauperibus pro anima veri dñi.alle.Hoſt.in ſum.in ti.de pœ.§.pęna.ver.quis inuenerit.14. q.5.ſi quid inueniſti.& hoc placet. facit l.ſi tibi mandauero.§.ſi cui.ff.man.

4 ¶†Quęro, an dñs debeat dare dicto inuentori ꝑmiũ inuentionis?& Bar.in d.§.qui alienum.dicit,aut res eſt iã inuenta,& non dẽt ꝑmium dari,vt ibi.aut non eſt reperta,ſed volt ꝑquirere pro re,& tunc licitum eſt præmium accipere.ar.l.4.§.ſi tibi ob iudicium.ff.de cõd.ob tur.cau.& quod ibi no.gl.& doc.

De rebus corporalib. & incorporalibus.

In gl.rub.in fi.quia iſta gl.diuerſimodè, & corruptè hr̃, dic ſm Io.Fab.ꝙ effectus eſt,ꝙ quidam habẽt rub.de reb.incorpo.tm̃, & vult dicere ꝙ hæc rub.ſic bene maneat,quia in hoc tit.& ſeq. tractatur de corporalib.vſq; ad ti.de vſucap.ſi verò habeatur de corporalib.& incorporalibus, non tm̃ eſt gñalis ad tres titulos ſeq.ſed generalior eſt ad oẽs titulos ſeq.vſq; ad finem,quia non tm̃ in trib.proximis ti.tractatur de reb.incor.ſed ẽt in multis alijs, vt in materijs hæreditatum, obligationum,& actionum, & ẽt tractatur de corpo.vt patet in titulis huius compilationis.

S V M M A R I V M.

1 *Incorporalia an tradi poſſint.*

2 *Incorporalia an præſcribantur.*

3 *Vniuerſitas corporum an vendicari poſſit.*

4 *Iuriſdictio,an præſcribatur,& poſſit vendicari.*

5 *Iura directa ſunt inſeparabilia.*

6 *Incorporalia quare dicuntur iura.*

7 *Verba libelli ad ſanum intellectum adaptari debent, vt ſaluetur libellus.*

QVidam. Totus iſte ti.diuidiẽ in quinq; partes. Primò,ponit vnã diuiſionẽ rerũ.Scđò,diffinit res corporales,& per exempla demonſtrat. Tertiò,diffinit res corpora. & ẽt per exẽpla demõſtrat. Quartò,rñdet cuidã tacitæ obiectioni.Quintò,ꝑdicta extendit. Scđa ibi,corporales hæ ſunt. Tertia ibi,incorp.aũt. Quarta ibi,

nec ad rem. Quinta ibi,eorum numero. Et hoc dicit in ſumma.
Corporalia tangi pñt de ſui natura, incorporalia uerò non, li-
cèt in eis contineanẽ corporalia,ſiue ſunt ſeruitutes reales, ſiue
pſonales.h.d.totus ti. ¶ No.diffinitionẽ corporaliũ & incorpo.
quia corporalia dicunẽ ea, quæ de ſui propria natura tãgi poſ-
ſunt,non ex accidenti,ſecus in incorporalib. ¶ No.ꝙ ea q̃ conſi
ſtunt in iure,dicunẽ incorporalia, & ſic ius eſt quid incorpora-
le. ¶ No.ꝙ hęreditas,licèt cõtinear plura corporalia,tñ dicit qd
incorporale, quia hæreditas eſt uniuerſum ius, quod habuit
defunctus tpe mortis.l.nihil aliud.ff.de ver.ſig.& idẽ in ſimilib.
¶ In gl.in uer.incorporales. ibi, nõ ꝓpriè tradi poſſunt.quia nõ
poſſunt tangi,ſed quaſi tradunẽ patientia domini.vnde ſi patior
te uti ſeruitute, uideor tibi ſeruitutem tradidiſſe, ut l. quoties.
1 ff.de ſer. Aduertas tñ in practica,ꝙ ego ita ſacerẽ,ꝙ in princi.
inducerem uicinum in ſundo meo,ut per fundũ iret, poſteà ui
deor ſeruitutem tradidiſſe,ita conſtituimus uſumfructũ,ut in l.
3.§.dare.ff.de uſuſr.qđ no.facit glo. & quod no.doc.in l. 2.§.j.ff.
2 de uerb.ob. ¶ † In ea.gl.ibi.ff.de uſuc.l.uſucapio.dic, ꝙ incorpo-
ralia p ſe regulariter non uſucapiunẽ, ſed aliquando cum cor-
poralib.ut l.ſi aliena.§.hoc iure.ff.de vſuca. & ſeruitutes quædã
ſunt quæ habent cauſam continuã, quędã diſcontinuam, ut l.
ſeruitutes.la grande.ff.de ſer.& ibi latè d. meus Flo. & q habẽt
cauſam cõtinuam longo tẽpore præſcribunẽ, ſi quis fuerit eis
vſus iure ſeruitutis,ut l.j.§.j. & ibi Bar.ff.de iti.actuq; pri.& ſcië
te aduerſario, aliàs non poſſet induci patientia, qđ not.licèt in
aliis præſcriptionib.non requiraẽ ſcientia, ut l.ſi. C.præſcr.lõ.
tẽ.In habentib.verò cãm diſcontinuam non pręſcribiẽ, niſi tan
to tẽpore,cuius initii non exiſtat memoria.d.l.ſeruitutes.& ita
ibi no.p Bar.& doc.in l.j.& 2.C.de ſer.& aqua.& Barto.in l.j.in
3 ſi.ff.de aqua plu.arc. ¶ † In ea.gl.ibi.l.uendicatio.no.ꝙ uniuerſi-
tas corporũ tantùm,ut greges,poſſunt uendicari,ut l.j.in ſi.cũ l.
ſeq.ff.de rei uend.ſed uniuerſitas corporum iuris, ut eſt hẽditas,
ut hic,& peculium,ut d.l.uendicatio.& dós,ut l.quod dicitur.ff.
de impen.in re.dot.fac. nõ poſſunt rei uendicatione uendicari,
ſed peti põt, & debent alia actione, & pet.hæred. uel ex teſta-
mento,vel alia ſimili cõpetenti, ita dicit Bart.in d.l.uendicatio.
4 † Et eodem modo nec pręſcribitur, nec etiam uendicaẽ iuriſdi.
quæ eſt quid incorporale, ut l.imperiũ. ff.de iuriſ.om.iudic.niſi
adhæreat caſtro, q̃ primum pręſcriptũ eſt caſtrum, præſcribiẽ
ẽt iuriſdictio,ut no. Bar.p illum tex.in d.l.ſi in aliena.§.hoc iu
re.ff.de uſucap.& ibi uide plenè p Ang. An incorporalia pręſcri
banẽ?de quo per Iaco.But.j.de act.§.æquè. & ibi aliquid dici.&
ibi p Bar.in l.ſequitur.§ ſi uiam.ff.de uſucap.& uide 16.q.4.uo-
lumus.& 18.diſt.c.quia ſunt. p Arch.& per gl.de priu.c.accedẽ
tib.& per Bart.in l.j.ff.de iti.actuq; priu.p Flo.in d.l.ſeruitutes.
5 In ea.gl.ibi,ꝓ ſuc.l.2.& 3.gl.uoluit dicere † ꝙ iura directò nullo
modo poſſunt ſeparari à nobis etiam p ceſſionẽ, facit l.j. C.de
actio.& ob.& l.q illipendia.& ibi Bar.C.de procu. l. qs ergo.ff.
de pecu.ſicut character impreſſus in anima, ut per gl.in d.l.2.
6 ¶ † In ſi.gl. & ſi uelles ſcire,quare incorporalia dicunt iuris* ſiue
* in iure conſiſtere, ſcire debes, ſecundũ In.Fab. ꝙ legum latores
poſuerunt eſſe in iure,illa q̃ uideri nõ poſſunt,nec tangi corpo-
raliter,ſed conſiſtunt, & habentur per animi notitiã, & ex ani-
mo,ut uidemus in materia poſſeſſionum,nã poſſeſſio dr̃ ius,q̃a
in ſolo aĩo cõſiſtit,ut no.in l.j.in prin. p gl.& doc. ff.de acq.poſ.
unde cũ hæc incorporalia uideri nõ poſſint,nec tangi,ſed ĩ ſola
animi uoluntate & cogitatione ſunt, & p ſolam animi cogita-
tionẽ conſiſtunt, iõ meritò iura uocantur,quia per ius ſubſtan-
tiantur,creanẽ,& noĩantur. Et per hoc põt dici,ꝙ licèt alia iura
non poſſideantur,ut hic in gl.tñ quaſi poſſidenẽ ciuiliter tantũ,
nec ẽt poſſunt poſſideri quaſi naturaliter, ẽt quãdo de facto uti
mur; nam conſiſtunt in iure.& qđ non põt corporaliter cõſiſte
re in iure, cũ ſit incorporale,& propter hoc dantur interdicta,
ut l.qnoues.ff.de ſer.l.3.§.unde ui.ff.de ui & ui ar.l.j.ĩ prin.ff.uti
poſſid. & per hoc dicitur in practica, ſi quis in libello dicat, ꝙ
eſt in quaſi poſſeſſione utendi,& fruendi,licèt nõ dicat, ꝙ ſit in
7 quaſi poſſeſſione talis iuris,tamẽ procedit libellus,quia † uerba
debent adaptari ad ſanum intellectũ, ut libellus ſaluetur, ut l.
ſed & ſi poſſeſſori §.itẽ ſi iurauero.& ibi Iac.But.& Bar.ff.de iu
reiu.& ita tenet Inn.extra de elec.c.querelam. ¶ In gl.ſi.ibi,ani-
a ma[a] hominis. dic ꝙ licèt ſit incorporalis anima hominis,tamẽ
patitur ab igne,& eſt in loco,tamen locum non occupat,nec lo
co circunſcribitur,ſecundum theologos.

ADDITIONES.

* In uet.exemp.iura,& rectius.

a Anima. Anima eſt principium quo uiuimus, ſentimus, intelligimus, & nutrimus. Ariſt. lib. 2. de anima a nemos, ꝙ Græcè eſt uentus, eo,quod ſemper ſit in motu proprio, & corpora moueat, quæ licèt una ſit, tamen pro affectionum diuerſitate, diuerſis nuncupatur nominib. pt.ſpiritus (vt ſupra) quos cõtemplamur,ſenſus,quo ſentimus,animus,quo ſapimus,mẽs,qua intelligimus, ratio,qua decernimus,& iudicamus,voluntas,qua conſentimus. memoria,qua recordamur,vita, qua vegetamus, ſecundum Arch.in c.Moyſes.32.q.2.nu.4.Ant.Caius.

De ſerui. ruſt. & vrb. præd.

¶ Dici ſupra de reb.incorporalib.in genere, ſequitur videre in
ſpecie,& ideo à ſeruitutibus initium facit,quæ ſunt incorpora-
les,vt ſupra ti.1.in fin.

SVMMARIVM.

1 *Seruorum miniſterium quale ſit.*
2 *Tranſitus alicui conceſſus,ciuiliter intelligitur.*
3 *Conceſſio alicui facta ſub iſta forma,concedo tibi viam in iſto angulo & anguſto loco,an valeat.*
4 *Seruitus qualibet ad ſit indiuidua.*
5 *Seruitus realis tranſit ad quemcunq; tranſit res,cui ſeruitus debet.*
6 *Seruitus prædialis a quo conſtitui poſſit.*

RVſticorum. Totus iſte ti.diuiditur in quinque
partes. Primò,ponit de ſeruitutib.
ruſt.præd.Scđò,de ſeruitutib. vrb.prædio.Tertiò,re-
dit ad ſeruitutes ruſticorũ. Quartò,ponit quare ap-
pellanẽ ſeruitutes p̃diorum.Quintò,ponit qualiter dictæ ſerui-
tutes conſtituantur.2.ibi, in §. p̃diorum.3.ibi, in §.ruſticorum.
4.ibi,iõ autẽ.5.ibi.§.ſi quis velit. Et hoc dicit in ſumma.Qui ha
bet ſeruitutẽ itineris,põt ipſe ſolus ire, non aũt iumentum, uel
vehiculũ ducere,ſecus ſi habeat ſeruitutẽ actus,& ſeruitus viæ
continet in ſe iter,& actũ,& aquæ ducendę ſeruitus cõtinet, vt
poſſit aqua p ſundũ vicini duci. ¶ No.hic q̃ ſunt ſeruitutes prę
diorũ ruſti.adde alias ſeruitutes, vt dicit tex. in l.1.§.in p̃dus.ff.
de ſer.ruſt.pręd.& j.eo.§.inter ruſticorũ. ¶ No.hic diffinitiones,
itineris,actus,viæ,& aquęductus. ¶ In gl.iura.ibi.j.ti.1.& 2.dic,
1 ꝙ ẽt eſt quarta ſpecies ſeruitutis perſonalis, vt † miniſteriũ ſer-
uorũ,ut no.plenè gl.in l.ſi qs binas.ff.de vſuſr. quia morte ſerui
extinguũtur.qđ nõ eſt in aliis ſeruitutib.realib.q̃a ſunt ꝑpetuę,
& debenẽ a re rei,vt l.1.ff.de ſer.ita tenet Dy.in §.ęquè j.de act.
& Bar.in rub.C.de vſuſr.ſed Pet.Cy.Bal.& Sal.tenent,ꝙ non ſit
aliqua ſeruitus,ſed obligatio perſonalis in perſonã dñi,nõ.n.eſt
ſeruitus realis,quia illa debeẽ a re rei, ut hic in gl. nõ pſonalis,
quia illa debetur a re pſonæ,ut in gl.ſed potius cõſiſtit in facto,
vt l.1.ff.de ope.ſer. vñ ꝯ impedientẽ non datur confeſſoria,ſed
agitur actione iniuriarũ, vt arg.l.qui pendentẽ.ff.de act.emp.&
hanc partẽ ẽt vr̃ tenere gl. in d.l.ſi quis binas.dic vt dicam in §.
æquè. ¶ In ea.gl.in ſi.dic quædam eſt ſeruitus,id eſt,conditio ap-
poſita alicui,quę dr̃ ſpecies ſeruitutis ꝑpetuæ, ut in ſclauis, vt
dicit gl.in l.puto.ff.qđ met.cau. & no.& ſigna hanc gl. ¶ In gl.
iumentum.in ſi.dic, ut in rub.& in l.1.ff.de via publi.& iti.pub.
¶ In gl.iter habet.in ſi.dic ut hr̃ in d.l.1.ff.de adi. leg.& ibi Bart.
¶ In gl.continet.ibi.l.qui ſella.§.1.dic dummodò prædicta ciui
liter faciat & utatur,vt l.ſi cui.ff.de ſer. & dũmodò nõ offendat
2 fructus fundi ſeruientis. ¶ † Quod inducit ibi Bal.ad q.ſi cõcediẽ
alicui Capitaneo tranſitus comitatũ Bononiæ, ꝙ intelligiẽ dũ-
modò nõ deuaſtet fructus,ut ibi.ac ẽt do.Flo. in d.l.ſi cui.dicit,
ꝙ intelligitur ut trãſitũ faciat ciuiliter, hoc eſt per loca minus
Comitatui nociua,ut d.l.ſi cui. quia vnus cui dictus trãſitus cõ
ceſſus fuit,inciuiliter ſe geſſit, iõ fuit interfectus.quod noĩ. ¶ Et
aduertas,ꝙ oĩs ſeruitus realis, & pſonalis,dr̃ indiuidua, exce-
pto vſuſr.ut l.1. §.itẽ ſi vſusfructus.ff.ad leg.Fal. & quę ſit rõ,&
quomodo intelligatur,vide quæ dicã j.ti.1.in prin.ſm Bar.in l.
ſtipulationes nõ diuidũtur.ff.de ver.ob.& iõ aliquid de materia
3 ſeruitutũ, vna cũ Bar.ſcripſi,dic ut ibi. ¶ † In ea.gl.in ſi.ſinaũt cõ
cedatur alicui ſub iſta forma, cõcedo tibi uiã in iſto angulo,&
anguſto loco,an valeat?dic ꝙ ſic,quia licet nõ valeat ut via,va-
let tñ vt actus,vel iter,vt l.ſi tã anguſti.cum ibi not. ff. de ſer.&
4 ſcias,ꝙ oĩs ſeruitus † dr̃ indiuidua,excepto vſuſr.ut l.1.§.ſi vſuſ-
fructus.ff.ad l. Fal.rõ iuncta l.ſtipulationes non diuidũtur. ff.de
verbo.ob.& l.viæ.ff.de ſer.& dr̃ indiuidua omni reſpectu. nã ꝓ
parte promitti non põt,nec ꝓ parte præſtatur,ut l. pro parte.ff.
de ſer.nec inter hæredes habentis ſeruitutẽ, vel debentis præſta-
5 re.ſeruitutẽ diuiditur.l.2.§.ea his.ff.de ver. ob. † Scđò aduertas,
ꝙ totus iſte ti. tractat de ſerui.realib.i.quæ debẽtur à re rei, ut l.
liberto.§.ſi.ff.de neg.geſt.& ideo tranſeũt ad quẽcunque tranſit
res cui ſeruitus debetur,& cui ſeruitus eſt impoſita, vt l.via cõ-
ſtitui.§.ſi fundus.& §.quicũq.ff.de ſer.ruſt.prædio.& in l.ꝓuin
ciali.C.de ſer.& hoc, qñ ſeruitus eſt iam conſtituta, ſecus ſi eſ-
ſet promiſſa tñ & nõ conſtituta,quia talis promiſſio nõ tranſit
in

in ſingularem ſucceſſorem, vt l.ſi ſub vna.§ 1.ff.de ver.ob.& qđ
6 ibi no.gl.Bar.& doc.¶†Tertiò ſciendum eſt, ꝙ ad hoc vt conſti-
tuatur ſeruitus prædialis, oportet, ꝙ conſtituens ſit dominus
fundi ſeruientis inſolidum, & acquirens ſit dominus fundi do-
minantis etiam inſolidum, vt l.1.cum ibi no. ff.commu præd.
Cætera dic, vt dicam infra de ac.§ ęquè. & dic vt no. Bar.& di-
xi in l.ſtipulationes non diuiduntur.in prin.ff.de ver.ob.

S V M M A R I V M.

1 *Seruitutes urbanæ quæ ſint.*
2 *Seruitus poteſt imponi, ne quis domum ſuam altius tollat.*
3 *In præſcribenda libertate a ſeruitute urbana, quæ requirantur.*
4 *Differentia inter ſeruitutem ruſticam, & urbanam.*

Prædiorum. Seruitutes quæ ędificiis debentur, licèt in
villa conſtitutis, dicuntur ſeruitutes vrban.
præd.h.d. ¶No.ibi, quę ędificiis inhęret, &.ſic ineſt ædificio, &
ſic dr̃ eſſe quędã qualitas quæ eſt in prędio ſeruiẽte, vt hic, & l.
via conſtitui.§.ſi fundus.ff.de ſerui.ruſt.pręd. ¶No.ibi, in villa,
ꝙ nõ locus, ſed qualitas diſcernit fundũ vrbanũ á ruſtico, vt l.
1 locus.& l.fundum.ff.de verb.ſig.& hic in gl.¶†No.ꝙ ſeruitutes
vrb præ.poſſunt eſſe, vt quis ſimpliciter patiatur tignũ immit-
ti.Itẽ vt faciat, ut l.eum deberè colomnã.ff.de ſer.vrb.pręd. Itẽ
vt nõ faciat, videlicet, vt nõ tollat domũ ſuã altius, ne luminib.
2 meis officiat. ¶†No. ꝙ ſeruitus põt imponi alicui, ne ſubleuet
domũ ſuã.nã ſi dicta ſeruitus non eſt impoſita, quamuis areola
mea ſteterit depreſſa ꝑ mille annos, tñ non prohibeor alleuare,
& obſcurare lumina tua, vt l.q luminib.cũ glo. ff.de ſerui.vrba.
3 pręd. & l.altius.& ibi gl.& doc.C.de ſeru.& aqua. ¶†In gl.non
recipiat.in fi.no. ꝙ in pręſcribẽda libertate a ſeruitute vrbana,
ꝙ requirit̃ factũ præſcribentis, videlicet, ꝙ obturet foramina,
& ꝑ cõſequẽs requirit̃ bona fides, vt no.gl.in l.ſi.ff.quemadmo.
ſer.amit.& ibi uide Flo.ſecus in præſcribenda libertate a ſerui-
tute ruſtica, vt l.ſequẽt §.ſi qs viam. & ibi Bar.ff.de vſuc.& vide
tex.cũ gl.in l.hæc aũt iura.& ibi doc.ff.de ſer.vr.præd. ¶Quid ſi
quędã foramina obturãtur, & quędam nõ, an in totũ, vel in par
te, vel in nihilo acquiſiuit libertatem? Dic ꝙ in nihilo, vt no.gl.
4 in d.l.hęc autem iura. †Et ratio differentiæ inter ſeruitutem ru-
ſticam & vrbanam eſt, qa vrbanæ ſeruitutes ſunt nobiliores, &
magis intereſt rei publicæ, ꝙ conſeruent̃, quàm ſeruitutes ruſti
cæ. & illã, vt minus malã, ſequitur Bar. in d.l.hæc autem iura.
ꝓ qua do.Flo.ibi adducit arg.d.l.ſi is.§.fin. & quod ibi no.ff.de
pigu.¶In glo.ſi.in fi.dic idem no.gl.in d.l.ſi arborum.§.interdũ.

S V M M A R I V M.

1 *Seruitus ſine ſubiecto ſtare non poteſt.*
2 *Seruitus quando ſit tranſmiſſibilis ad hæredem.*
3 *Socius an poſſit ſeruitutẽ in fundo cõmuni acquirere vel concedere.*
4 *Socius cui promiſſa eſt ſeruitus in fundo communi, an poſſit promiſ-
ſorem per pactum liberare.*
5 *Libellus & ſententia quomodo in ſeruitute reali formari debeant.*

Inter ruſticorum. In ſeruitutib. ruſtici prædii, etiam
computantur hic deſcriptæ, & om
nes ſupradictæ dicuntur ſeruitutes prędiorum, qa ſine prędiis
eſſe non poſſunt.h.d.cum §.ſeq.¶No.ꝙ poſſe ducere pecora ad
aquæ hauſtũ, põt eſſe ſeruitus prędialis, & ruſtici prędii. ¶No.
ꝙ poſſe coquere calcẽ, & poſſe fodere arenã in tuo fundo, põt
1 eſſe ſeruitus prædialis, & ruſtici prædii. ¶†No.ꝙ cũ ſeruitus ſit
qualitas (vt dixi ſupra in prin.) ꝙ qualitas, & ſic ſeruitus nõ põt
ſtare ſine ſubiecto, videlicet, prædio, ar.l.eius qui in prouincia.
§.1.ff ſi cer.pet.¶No.regulã, ꝙ nemo, niſi dominus, põt ſeruitu-
tẽ acquirere; & nemo, niſi dominus fundi ſeruiẽtis, põt ſeruitu-
tẽ debere.¶No.ꝙ ſeruitus debetur fundo.¶In gl.1.in fi.dic qua
tenus eſt neceſſariũ ꝓ utilitate fundi mei, ut l.ergo.§.Neratius.
ff.de ſer.ruſt.pręd.¶In gl.pecoris.ibi.l.pecoris. Not.per d.l.pe-
2 coris.ꝙ põt eſſe ſeruitus ẽt prędialis, †& tñ eũ perſona fingitur,
nec tranſit ad hæredem, & hoc eſt verũ, qñ expreſsè hoc actum
eſt, vel qñ contẽplatione certè perſonæ fuerit impoſita, vt l.pr̃
filię.ff.de ſerui.leg. Nec dr̃ iſtud pactũ eſſe ꝯ naturam ſeruitutis
realis.ita no.ẽt d.Azo in d.l.pecoris. & in l.ut pomũ. in prin.&
ibi vide Flo.ff.de ſer.& in d.l.Mela.§.fi.& ibi Bar. & hoc eſt ve-
rũ, qñ relinquit̃ illi qui habet prędiũ uicinũ, & ꝓ qualitate præ
dii vicini, ſed ſi non haberet ibi prædiũ, dubiũ eſt virũ ſit ſeruitus, vel ſi eſt ſeruitus, an competat confeſſoria, & negatoria? vt
l.2.§.1. ff.ſi ſer.ven. ꝙ competit contra quemcunq; poſſeſſorẽ,
ſed ſi non eſſet ſeruitus, poſſum tñ agere ꝯ illũ qui conceſſit, &
nõ contra aliũ.& Pet.in d.l.Mela.& in d.l. vt pomum.tenet qđ
ſit ſeruitus, & ita Vltramõ.vt refert Cy.in rub.C.de vſufr.ſed gl.
& Bar.in d.l.Mela.§.fi.& Flo.in d.l.ut pomum. tenent cõtrariũ,
ꝙ immo ſit quoddam pactum, nec poteſt agi niſi ꝯ cõcedentẽ,
ut l.Caius.ff.de ann.leg.& l.fi.§.fi. ff.de contrah. emp. & ꝓ hoc
facit gl.iſta i fi.& gl.in d.l.ut pomũ.i prin.& facit bonus tex.&
ibi hoc ẽt ſentit gl.in l.Lucius.ff.de ſer.ruſt.præd. ¶In gl.nec qſ-
quã.in fi.dic, cũ iſto tex.concor.l.j.ff.cõia præd. & aduertas, qđ
3 oportet, †ꝙ ille q uult acquirere ſeruitutẽ ꝑdio, uel ꝯcedere, ſit
dominus inſolidum, ut d. l. j.ſinaũt ꝓ parte vnus eſt dñs, nõ põt
ſeruitutẽ fundo communi acquirere, nec libertatẽ, ut d.l.ſi unus
ex ſociis.i prin.de ſer.ruſt.præd. nec ẽt promittere ſeruitutẽ, ut
l.ſi unus ex ſociis. eod.ti.licèt ſi unus promittit ſeruitutẽ de fun
do communi, ſibi ꝑiudicauerit, nec ſuã conceſſionem reuocare
põt, ſi poſtea ẽt alii ſimilem conceſſionẽ ſingulariter faciant, ut
l.per fundũ.eo.ti.& dic in prędictis, ut in dictis.iurib.plenè hr̃ ꝑ
glo.Bar.& Flo. Sed aduertas, qđ id quod dixi, ꝙ unus ex ſociis
non poteſt ſeruitutẽ fundo communi acquirere, eſt uerum, ſti-
pulatione, uel conuentione, ſed ꝑſcriptione ſic, ut eſt caſus ſing.
ſm lec.approbatã in l.ſed ſi inter.ff.de ſerui.urb.pręd. Ac etiam
ſciendũ eſt, quod licèt non poſſit per unum ex ſociis quęri ſer-
uitus, tñ ꝑ unum ex ſociis poteſt ſeruitus fundo cõi cõſeruari,
ut l.aqua. ff.quẽad.ſer. amit. ac ẽt per unum tm̃ ex ſociis põt pe
ti, ut per iudicẽ declaretur ſeruitutẽ deberi cõi fundo, ut l.lo-
ci.§.ſi fundus.ff.ſi ſer.uend.& l.q in aliena.§.fi. ff.de neg.geſt.ſe-
cus ſi unus ex ſociis ageret pro ſeruitute conſtituenda, qa ſentẽ
tia pro eo lata nõ prodeſſet ſociis.ita uult Bar. in d.§. ſi fundus.
4 †Sed aduertas, qđ ſi plurib.ſociis eſt promiſſa ſeruitus, qđ unus
põt per pactũ promiſſorem liberare, & nocet ſociis, ſed ipſe li-
berans tenet̃ ſuis ſociis, ut hr̃ in l.hæredes.§.an ea.cum §.ſeq.ff.
5 fam.erc.& hoc uult Flo. in d.l.vię. in fi. ff.de ſer. ¶†Et facit iſte
tex.ad formã liberandi, & ſententiandi in ſeruitute ꝑdiali, uide-
licet, qđ petat̃, ꝙ ſnĩa feratur, & declaret̃, & ꝓnunciet̃ ꝑdiũ ui-
cini ſeruire, uel ꝑdio meo debere ſeruitutẽ &c. ut l. q in aliena.
§ fi.& ibi.h.d. Bar.ff.de neg.geſt.ubi ẽt dicit, ꝙ ſi dñs ꝑdii domi-
nãtis peteret ꝓnunciari ſibi cõpetere ius eundi, & ducẽdi aquã,
& ſimilia, procederet libellus, ut l.2.in prin.ff.ſi ſer.uend. Et illa
uerba, peto ꝓnũtiari mihi ius cõpetere &c. intelligas.ſ.ad utili-
tatẽ ꝑdii, & ſic ꝑdio ur̃ dari ſnĩa.& hoc ſentit ibi gl.in princi.&
idẽ uoluit Bar.in l.ſi prius. ff.de noui operis nũciatione. in uer.
contra hoc opp.ego uerò dixi in d.l.2.in princ. ff. ſi ſerui.uend.

S V M M A R I V M.

1 *Seruitus impoſita hęredi ne altius domum extollat, an uideatur
etiam impoſita cuilibet alio ſucceſſori.*
2 *Promiſſio de non faciẽdo feneſtram in tali loco, an ſit ſeruitus, uel obli
gatio perſonalis. & tranſeat in ſingularem ſucceſſorem. & nu.3.*
4 *Seruitus an & quomodo ſit præſcriptibilis.*
5 *Seruitus quanto tempore præſcribatur.*
6 *Seruitus realis non poteſt conſtitui ad tempus, neque ex tempore, nec
ſub conditione, nec etiam ad certam diem, uel conditionem.*

Si quis uelit. ¶Per omnem contractum, & etiam per ul-
timam uoluntatem põt ſeruitus conſtitui.
h.d.¶No.ibi, uicino aliquod ius.qđ facit ad id quod ſtatim dixi,
§.prox.uidelicet, ꝙ tenet libellus & ſententia, qñ peto declara
1 ri mihi ius eundi competere &c. ¶†No.ꝙ grauando hæredẽ, ꝙ
altius domũ non extollat, eſt impoſita ſeruitus, & tale ius acqui
ritur uicino cuius intereſt.facit l.& ſi æquũ.cũ ibi no.ff.de leg.j.
Sed quęro, an ꝑ hoc uideatur non tantum primus hęres graua-
tus, ſed etiam quilibet alius ſucceſſor, etiam ſingularis, & uidet̃
2 ꝙ tantũ unus hęres, & non ſingularis ſucceſſor, quia uidet̃ ° eſ-
ſe perſonalis iſta ſeruitus.ſ.ꝓhibitio, ne altius tollat, igit̃ &c. ut
l.fi.§.j.ff.de contrah.emp. In contrariũ facit l.fi. & quod ibi Bar.
& doc.& ibi dixi.ff.de noui ope.nũc. & i l.3.§ opus. & ibi gl.&
Bar.ff.de alie.iud.mu.cau.fac. quid dicẽdum? dic ut ſtatim dicã,
2 †quia iſta faciunt ad illam uulgarem quæſtionem; promitto in
iſto loco non facere feneſtram, an ſit ſeruitus, uel obligatio ꝑſo
nalis? quia ſi eſt ſeruitus conſtituta, ad quẽcunque uadit ille lo-
cus tranſit cũ hoc onere, quòd ibi non poteſt facere feneſtram.
ſi uerò eẽt obligatio ꝑſonalis, nõ ligaret ſingulares ſucceſſores,
niſi alienaret ꝯ ri. de aliena. iud.mut. cau.fac. ut eſt tex. in d. §.
opus.Et in iſta quæſtione uaria ſcribunt ꝑ gl.& doc.ut no.gl.&
Bar.in d.§.opus.& Bar. & Ange.& dñi mei, & Ludo.de Vrbe.in
d.l.ſi.

A D D I T I O.

Quia uidetur. De iſtis ſeruitutib. uide diffinitionem per Barto. in l.j. ff.de
ſeru.& ad materiam adde quæ no.in §.æquè.infra de act.

d.l.ſi.ff de noui ope.nunc.& Lud.in l.ſtipulationes nō diuiduuẽ.
in princ.& ibi dixi.ff de verbo.obliga.& Ange.& domi.Ioan.in
l.fluminũ.§.adijcitẽ.ff.de dam.infe.& Bart.& doc.in l.ſi ſub vna.
§.1.ff.de verbo.oblig.& Vltramon.& Bal.& Sal.in l.ea quæ.in fi.
C.de cōdi.ob cau.& Specu.de emp.& vendit.§.1.ver.ſed pone.
Pet.& Ioan.And.in addi.Specu.de iudi.§.gñalia.in 1.additione,
poſt uerſi.q̃ ſi duo.In qua dubitatione, ex dictis oĩum conclu-
3 das.Aut ſimpl'r Titius promittit non ædificare, uel non † face-
re feneſtrã, nec aliquid aliud dr̃, nec colligitur tacitè; & tunc
non eſt dubium,q̃ eſt perſonale,& non egreditur perſonam.&
ita intelligatur l.fin.ff.de ꝯhen.emp. & facit l.non ſolùm § ſine
iure.ff.de noui ope.nuncia. Aliquando fit promisſio imperſo-
naliter,ut putà, promitto q̃ illo loco non ædificabitur, & tunc
clarum eſt, q̃ dr̃ realis conceſsio, & tranſit ad ſingularem ſuc-
ceſſorem,vt l.de pupillo.§.meminiſſe.& §.ſi plures. & §.ſi for-
tè.& d.l.ſi.ff.de no.ope.nuncia.& quod in eis no.per gl.& doc.
Aliquando fit perſonaliter,ſed adijcitur cauſa, puta,promittis
tu nō ædificare altius,ne luminibus domus meę officiatur, uel
promittis non facere feneſtrã,ne proſpici posſit in domũ meã,
tunc licèt a principio videatur perſonalis,& perſonaliter cōce
pta, tñ dr̃ ſeruitus realis conſtituta propter cauſam adiectam ,
ne luminibus officiatur &c.ut eſt tex.in l.uous.ff.de ſeruitu.ru-
* ſtic.prędio.* & hoc uult Spec.in d.tit. de empt.& uend.§.1.uer
ſicu.ſed pone.& ēt uult Bart.in d.§ opus.& ſequitur Bal.& Sal.
in d.l.ea quæ.& facit l.uia.§.ſi fundum. ff.de ſer. ruſtic. prædio.
quod vr̃ uerum , etiam ſi ipſi ſtipulanti ꝯ ipſum promiſſorem ,
& tantummodo ſtipulatio pœnalis appoſita ſit,ut eſt caſus val
de notabilis in l.cum fundo.ff.de ſer.ruſt. prædio. & hoc eſt te-
nendum, quia eſt cōis opi. à qua non licèt reſilere, ut l.1.C.de
pœna iud.qui malè iud.ſm Bar.ibi.licèt Ang.& dominus meus
Ioan.in d.l.fluminum.§.adijcitur.dicant,q̃ licèt adijciatur cau-
ſa,ne luminibus officiatur,tamen erit perſonalis,& non realis,
vnde ipſe emptor poterit ædificare,niſi adijciantur alia verba ,
uidelicet , uolentes ſibi ſeruitutem imponere. quod eſt notan-
dum,& fortè de iure uerius. ſed prima opi. obſeruatur in pra-
ctica,quæ omnia tene menti ſingulariter. ¶In gl.ędes ſuas.in fi.
dic facit l.altius.C.eo.& l.qui luminibus.ff.de ſeruit.vrba.pręd.
cum gl. & ſic eſt ſeruitus impoſita, ergo non poteſt ꝯ debitam
ſeruitutem ædificare;& dicitur impoſita, ut hic quando cōuen-
tione partium,uel teſtamento relicta ſit,& idem ſi ſeruitus eſſet
4 præſcripta.¶†Sed quæro,quando dicatur præſcribi,& quomo-
do? Breuiter reſpondeo,q̃ aut eſt ſeruitus negatiua,ut puta,ne
altius tollat &c.& tunc quis nunquã dicitur in quaſi poſſesſio-
ne ſeruitutis, niſi à die prohibitionis. unde eo ipſo q̃ tu uis al-
tius tollere , ſi ego prohibeo,& tu pateris , ſtatim ſum in quaſi
poſſesſione ſeruitutis prædictæ; & tunc incipio uſucapere, ante
aũt dictam prohibitionem ſi tenes tuã areolam depreſſam per
mille annos,nō poſſum dici eſſe in quaſi poſſesſione. ut d.l.qui
luminibus.cum gl. In ſeruitutibus uerò affirmatiuis,ut ire,age-
re,licere, tignum immittere &c.tunc dicor eſſe in quaſi poſſeſ-
ſione , ſi triginta diebus uſus ſum tali iure ſeruitutis , vt l.1.in
prin.& §.1.& per totum.ff.de iti. actuq; pri. & quod plenè no.
5 Bart.in d.§.primò.¶†Quæro ergo, qñ ſum in quaſi poſſeſsione
ſeruitutis,quanto tempore pręſcribam? Et diſtingue,aut eſt ſer
uitus quæ habet cauſam continuam, videlicet , in qua non re-
quiritur factum hominis continuò,ut tigni immittendi, & ſtil-
licidij recipiẽdi,& ſic de ſingulis,& præſcribuntur,ſicut & res
corporales,ut l.1.& ibi doct.C.eodẽ.& l.ſi.C.de præſcri. long.
temp. Aut habet eãm diſcontinuam,uidelicet, quia requirit̃ fa-
ctum hominis,ut aquam ducere, ire, agere, & tunc præſcribit̃
tanto tp̃e,cuius initij memoria non ſit in contrarium, ut l.hoc
iure.§.ductus aquę.ff.de aqua plu.arc. & iſta habentur in l.ſer-
uitutes,ſa grande,& ibi gl.Bar.& docto.& latè d.meus Flo.ff.de
ſer.& docto.in l.1.& 2.C.eod.de quo etiam dicam infra de act.
§.æquè.¶Qui autem actus requirantur in præſcribenda liberta
te contra ſeruitutem conſtitutam , & qui in ſeruitute præſcri-
benda,uide l.hęc autem iura.& ibi glo.& docto.ff.de ſerui.urb.
pręd.& docto. in d.l.2. C. eodem. Flo. in d.l.ſeruitutes . & per
conſequens ibi not.quomodò uſucapio uel pręſcriptio ſeruitu
6 tis interumpatur. ¶†Vltimò habeas ſp ante oculos l.4.ff.de ſer.
uidelicet, q̃ ſeruitus realis non poteſt conſtitui ad tempus,ne-
que ex tp̃e,nec ſub conditione, nec etiam ad certam diem, uel
conditionem, quę omnia qualiter intelligantur, dic ut ibi per
gloſſ.Barto. & docto.ubi etiam uideas , maximè per Barto. an
idem ſit in uſufructu.

ADDITIO.

* In vet.exempl.citatur l.Lucius.ff.eo.atque probat.

De vſufructu.

¶Viſum eſt ſupra de ſeruitutibus realibus , ſequebatur videre
de perſonalibus,ideò ſequitur iſta rub.de vſufr. qui eſt ſeruitus
perſonalis,vt l.1.ff.de ſer. quia plures ſunt ſpecies ſeruitutis, vt
no.gl.ſupra tit.1. in prin.

SVMMARIVM.

1 *Superficiarius, vel vaſallus,aut emphyteuta,an ſeruitutẽ habeant.*
2 *Vſusfructus duplex eſt, formalis & cauſalis .*
3 *Vſusfructus in re communi eſſe non poteſt.*
4 *Creditor non poteſt re pignorata uti, aliàs furtum committit.*
5 *Cautio an ſit de ſubſtantia vſusfructus.*
6 *Vſufructuarius an faciat fructus ſuos antequam præſtet cautio-
nem de vtendo fruendo arbitrio boni viri .*
7 *Et quid ſi non poteſt vſufructuarius dictam cautionem præſtare.*
8 *Cautio de vtendo, fruendo arbitrio boni viri , per vſufructuarium
præſtanda,a quo remitti poſſit.*
9 *Teſtator heredem grauare poteſt, ut talem licet pauperem , pro fide-
iuſſore, ab vſufructuario accipiat.*
10 *Vſufructuarius procurator eſt in rem proprietarij,& ſi non colit fun
dum,poteſt per proprietarium cogi ad colendum.*

VSusfructus. ¶Totus iſte ti.diuiditur in quatuor
partes. Primò,ponit diffinitionem
vſusfructus. Scd̃ò, qualiter conſtituatur. Tertiò,ſup
quib.reb. Quartò,qũo finiat̃. 2.ibi,vſusfructus.3.ibi,
conſtituitur.4.ibi,finitur,& h. d.in ſumma. Qualitas non p̃t eſſe
ſine ſubiecto, & ad remotionẽ ſubiecti ſequit̃ remotio qualita
tis,ſeu accidentis.h.d.¶No.ex iſto tex.diffinitionẽ vſusfructus .
¶No.q̃ vſusfructus eſt ius. ¶No.q̃ licèt ſit ius , tñ eſt in aliquo
corpore. ¶In gl.eſt ius.ibi,& qui aliàs vtile dñium hẽt.dic,tales
1 enim hñt maius ius,q̃ vſufructuarij,quia † hñt iura realia,& p-
petua,q̃ ad hæredes tranſmittuntur.ff.ar.fur.cęſa. l.cedere.§.fio.
in fi.& ff.de vſur.l.qui ſcit.§ porrò.ſm Io.Fab.tu verò no.ex gl.
q̃ ſuperficiarius non dr̃ hẽre ſeruitutem,& idem in vaſallo,qui
hẽt ius in re, videlicet,vtile dñium, & ēt emphyteuta, vt l.1.&
2.ff.ſi ager vec.Sed q̃ ſuperficiarius dicat̃ hẽre ſeruitutẽ,vr̃ ſen
tire gl.in l.qui bona.in prin.ff.de dam.infect.pro quo dñs meus
Rapha.alle.ibi tex.ſing.in l.ſi tibi.§.ſi.ff.de leg.1. Licèt ſi qs ſubti
liter inſpexerit,posſit ille rñdere, q̃ liberat̃ ab illa ſeruitute, qa
quo ad ipſum dñm ſoli,dr̃ ſeruitus,hoc eſt onus gerẽdi,ſed nos
loquimur reſpectu ſuperficiarii,an dicatur hẽre ſeruitutem,&
clarum eſt,cum habeat utile dñium, & res ſua nemini ſeruit, vt
2 uoluit Bar.in d.l.qui bona.cogita.¶†In ea.gl.in fi.& in magiſtra
liter ſolet dici eſſe duplicem vſumfructum,cãlem.ſ.& formalẽ.
cauſalem, qui hẽt fundi proprietatem, vel quaſi.formalem qui
hẽt vſumfructum a proprietate ſeparatum,ut legib.alleg.in gl.
& facit.ff.ſol.mat.l.vſufructu.& quod ibi no.¶In gl.alienis.ibi,
3 l.1.ſi frui.in prin.dic,q̃ † non tm̃ in re propria inſolidum nō eſt
vſusfructus,ſed nec in cōi,& ſic ſua pro parte, ut eſt tex. in d.l.
in re cōi.ff.de ſer. vr.præd.¶In ea.gl.in fi.dic,q̃ licèt in reb.quæ
vſu conſumunt̃ , non ſit propriè vſusfructus , tñ impropriè dr̃
uſusfructus,& conſtituit̃,ut l.2.§ ſenatus.ff.de uſufr.ea.re.q̃ uſu
4 conſu.& j̄.eo.§.conſtituit̃.dic tñ ut ibi dicet̃.¶†In gl.utendi.in
fi.no.q̃ creditor dr̃ eſſe nudus cuſtos,ſiue conſeruator,uel ꝓcu
rator in pignore,nec pōt re pignorata uti, alias cōmitteret fur
tum,ut §.furtum.alle.in gl.quia ēt in uſu pōt committi furtum,
ut l.1.ff.de fur. ¶In glo.ſubſtantia.ibi, nam & ſine ea uſusfructus
eſt.dic,idem tenet gl.in l.1.ff.eo.ſed Guil.de Cu.ut refert Bal.in
5 l.1.C.eo.& Iac.But.ut refert ibi Bar.& Sal.dicunt.†Aut q̃rit̃,an
cautio ſit de ſubſtantia uſusfructus,habendo reſpectum ad eas
res,quæ vſu non conſumunt̃ , & dicendũ eſt, q̃ non,nam & in
multis caſib.conſiſtit uſusfructus ſine aliqua cautione, ut no.in
glo.& l.uſusfructus.C.eo.& ita intelligat̃ opi.gl. ſi uerò hẽmus
reſpectũ ad eas res,quæ uſu cōſumuntur,& tunc cautio dr̃ eſſe
de ſubſtantia,ut l.hoc ſenatuſconſultũ.§.1.ff.de uſufru.ea.re.quę
uſu conſu.de hoc vr̃ caſus j̄.eo.§.conſtituitur. in fi.ibi, ſed per
cautionem quaſi uſumfructum conſtituit,qđ no.¶Ex his ſequit̃
in practica,q̃ licèt uſufructuarius utat̃,& fruatur fundo,& do-
mo teſtatoris nondum præſtita cautione,q̃ pp̃ hoc non deſinit
facere fructus ſuos,ſecus ſi utatur pecunia,& ueſtib non præſti
ta dicta cautione,qa ex pecunia & alijs mobilibus,nō facit fru-
ctus ſuos,ut patet per pędicta,qđ perpetuò no.quia ſæpe con-
6 tingit.¶†Quero,cũ cautio non ſit de ſubſtantia uſusfructus, an
uſufructuarius faciat fructus ſuos anteq̃ pręſtet dictã cautionẽ;
quia clarũ eſt, q̃ debet cauere de utendo,fruendo, arbitrio bo-
ni uiri.& gl.ſunt uariç in l.uxori.ff.de uſufr.leg.illã quęſtionem

formant

formant Cy.& Bal.qui tenent ꝯ Bar.in l.1.C.eo.de uſufru.& idẽ d.Bar.in l.ſi homo.ff.de uſucap. & in d.l.uxori. concludit, quãq; enim vſufructuarius nõ percepit fructus,ſed proprietarius,vel alius;& tunc uſufructuario nõ debent reſtitui ante præſtitã cautionem fructus percepti, ut d.l.uxori. quãque percipiuntur ab ipſo vſufructuario,& tunc aut hæredibus,vel proprietario ſciẽtibus,& patientibus, & tunc facit fructus ſuos, vt eſt caſus in l. hac edictali.§.ſinaũt utraque.& ibi Bal.C.de ſecun.nup. ſi verò ignorãt,& per ꝯñs non poteſt dici,ꝙ tacitè conſenſerint,& ſic, ꝙ patiantur, & tunc non facit fructus ſuos. & ita intelligit d.l.
a uxori.ᵃSed Sal.poſt Old.Cy.& Bal.in d.l.1.C.eo.diſtinguit.Aut quæritur de fructibus perceptis ab alio,& tunc non facit ſuos, tñ præſtita legitima ſatiſdatione,uel oblata,& non recepta abſque legitima cã ei aſsignata à proprietario, debet ei dari licentia,vt eis fruatur.de alijs rebus verò cũ pro eis, & pro alijs reb. ſatiſdederit,vt d.l.vxori.& ſi tertius fuit qui percepit, proprietarij tñ fiunt,vt l.ſi fur.ff.de vſuſruc.ideo proprietarius cõuẽtus cedendo actionem liberatur,conueniri autem non põt,niſi primò oblata ſatiſdatione, ut l. Iulianus.§.offerri.ff.de act.emptio. & ita intelligit l.ſed & ſi poſſeſſori.§.itẽ ſi iurauero. cũ ſimi.ff. de iureiur.Aut quæritur de perceptis à ſe ipſo,& tũc aut cautio iam erat petita,& tũc non facit ſuos,ut eius mora nõ ſit abſque pęna.facit C.de ſecund.nup.l.hac edictali.§.his illud.aut cautio nõ fuit petita,& tunc aut percepit ſciente,& patiente dño, vel proprietario, & ſic diſsimulante cautionẽ petere, & tunc facit fructus ſuos.imputet.n.ſibi quia cautionẽ non petijt, ut d.§.his illud, & pondera, ꝙ ille teat. ẽt loquitur in ſciẽte ſe teneri ad cautionẽ pręſtandam,per verbum, diſsimulauerat. Itẽ pondera,ꝙ ibi eſt caſus, ꝙ poſsidens non tenetur cautionem offerre. Aut fructus percepit proprietario ignorante, & tunc; aut poſſeſsionem habeat ſine vitio, & tunc dic,ꝙ ẽt facit fructus ſuos ꝑ bonã fidem,vt argum.ff.quibus mod.uſuſruct.amit.l.ſi vſufructuarius meſſem.ad fin.Aut erat apud eũ cum uitio,quia ſua auctoritate iuit ad occupandum, ſiue ad apprehendendum, & tunc non facit ſuos,ut ar.ff.quor.leg.l.prima.§.qđ autem. quia licèt titulũ habeat,bonã fidem tñ non habuit,nec iuſtam poſſeſsionem.Quæro,† quid ſi non poteſt uſufructuarius pręſtare dictam cautionem?gl.in l.4.C.eodem.ponit plures opi.dic,vt ibi, per Cyn.& Bartol.Bal.& Salyc. finaliter Bar.ibi concordando opin.Guil.& Pet.ſic concludit,aut eſt clarum,ꝙ nõ poteſt pręſtare fideiuſſorem,& tunc aut perſona vſufructuarij eſt ſuſpecta, tunc ſm Guil. res debet ſequeſtrari ſm formam.l.poſtquã. §.Imperator.ff.ut le.no. caue.coniuncta l.ſi fideiuſſor.§.fina.ff. qui ſatiſda.cogan.Sed in hoc credo,ꝙ ſit aduertendum,an eſſet res mobilis,uel quæ poſſet deuaſtari.& procedit iſta opin.alias ſecus,vt no.in d.l.ſi fideiuſſor.§ fina.aut perſona non eſt ſuſpecta,ſed fidelis,licèt pauper, ut ſupra de ſuſpe.tutor.§.ſi.& tunc ſtabitur iuratoriæ ſuæ cautioni,ita intelligit opin.Petr.per auc. cui relictum.C.de ind.vidu.tollen. ¶†Quæro, quis põt dictam cautionem de utendo arbitrio boni uiri remittere?dic, ꝙ teſtator remittere non põt, primo, quia inuitaretur uſufructuarius ad delinquendũ,ut l.conuenire.ff.de pact.dot.ſecundò, quia illa cautio non eſt introducta in ſui fauorẽ, ſed hæredum, igitur remittere non põt ipſe, ut no. in l.prima.per glo.& doct.C.eo. immo põt,ut colligitur ea d.l.ſi.& not.glo. in l.tutores.in verbo,publicorum.C.de adminiſtrat.tuto. & ita Bar.ibi,& malè, ſicut teſtator non poteſt tutori remittere confectionem inuentarij,ut l.ſi.C.arbit.tut.& ſicut teſtator non poteſt remittere tutori redditionẽ rationis cum reliquorum pręſtatione,quia iſta concernunt fauorẽ pupilli, ut l.ſi ſeruus vetitus.ff.de legat.primo.& l.ſi quis rationes. & l. Aurelius.§.Caius.& ibi Barto.ff.de libe.leg.ſed cũ reſpiciat utilitatem hæredis, ut ibi not.& not.in l.ſcire.C.ut in poſ.leg.neceſſariò ſequitur, ꝙ hęres poteſt remittere renũtiando iuri ſuo,ut l.pen. C.de pact.& not. gl.infra eo. §.conſtituitur.in verſicu.ſenatus.dic, vt ibi. † Poteſt tñ teſtator grauare hæredẽ,vt accipiat Titium,licet pauperem,pro fideiuſſore,ab vſufructuario,ut l.tribus.ff.de vſufru.ea.re.quæ uſus cõſu.ſm Bald.& Sal.in d.l.prima C.eod.quod not. quia per indirectum,vr teſtatorem poſſe dictam cautionẽ remittere. Sinaũt inter viuos ſit uſusfr.conſtitutus, quod poteſt, ut j.eo.§ 1.Poteſt per conſtituentem remitti cautio, cum concernat fauorẽ ſuum,vt l.pen.C.de pac.ſm Guil.& omnes docto. in l.prima. C.eo.¶In gl.quo ſublato,id eſt, corpore.in fin.dic, vt dicam j.
10 eo.§.hoc amplius. Addas, ꝙ † uſufructuarius dr̃ eſſe procurator in rẽ ſuam ipſius proprietarij,ut l.1.ff.quemad.uſusfr.amit. & l.3.§.ſi.ff.de no.ope.nunc.& ſi non cuſtodit fundũ, nec colit ipſum,bene põt per proprietarium cogi ad colẽdum,vt eſt tex. in l. ſi fundum. in princip. verſic. nam & Celſus. in Liter. ff.eodem. licèt poſſet alteri fundum locare, ut l. arborib. §. uſufructuarius.ff.de vſuſr.Ang.

ADDITIO.

a Vxori. Hanc opi.Barto.ſecuti fuerunt d.Pet. & Bald. fratres,conſi.157.ſuper primo puncto. 2.lib. an autem ſi uſufructuarius non præſtitit cautionem & mortuus fuerit,hæredes poſſint petere fructus perceptos, uide Pau. de Caſt. quod non,conſi.240.

SVMMARIVM.

1 *Teſtator ſi prædia pluribus relinquit, & poſtea uxori uſumfructum omn. bonor. omnes in uſufructu concurrunt.*
2 *Operæ an poſſint in perpetuum locari.*
3 *Seruire per ſubſtitutum an, & quando quis poſſit. & nu.4.*
4 *Induſtria perſonæ,an in dubio electa intelligatur.*
5 *Seruire quoties quis poteſt per ſemetipſum,nõ poteſt per ſubſtitutum ſeruire. niſi ſubſtituat filium,qui eiuſdem peritiæ ſit.*

Vſusfructus. Vſusfructus põt conſtitui tam inter uiuos, q̃ in vlt. vol. & ne proprietas perpetuò ſit inutilis,certis modis finit.h.d.¶No.ꝙ aliud eſt ꝓprietas,& aliud vſufr. vt hic.& l.permiſceri.ff.de acq.poſ.ibi, ꝙ nihil habent cõmune,ut ibi,facit l.naturaliter.§.nihil cõmune. eo.ti.¶No.ꝙ legando alicui vſumfr. remanet penès hæredẽ nuda proprietas. ¶No. ꝙ hæres põt eſſe uſufructuarius, legatarius, & proprietarius. ¶No.ꝙ legãdo alicui fundũ deducto uſufructu,ꝙ iſte uſuf. tranſit ad hæredẽ teſtãtis.¶No.ꝙ nõ tñ põt quis legare uni fundum plenum, uel uſumfructum plenum, ſed ẽt põt uni fundũ, & alij uſumfr. legare. ¶No.ꝙ incõueniens eſſet,ꝙ ꝓprietas ſẽp remaneret inutilis.¶No.ꝙ proprietas dicit̃ inutilis,qñ ex ea nõ percipit̃ commoditas. ¶No.ꝙ uſusfr.finitur certis modis,ut ĩ §. finitur j.eo.quo finito redit ad proprietatẽ. ¶In glo.deducto.in fi.dic,ut in l.ſi alii.ff.de vſuſr.leg. & per iſtã gl.dixit ſing.Bald.in l.Sempronio.in prin. ff.de uſuſr.leg.& idẽ uoluit Bar.in l.quæſi-
1 tũ.§.pen.ff.de ſon.inſtr.in uer.ulterius habeo.ibi, † ſi uerò legat̃ totũ genus, ꝙ ſi teſtator legat aliqua prædia plurib.& deinde legauit vſumfr.omnium bo.vxori, ꝙ etiã vxor cõcurrit in uſufructu cũ illis legatarijs,in dictis ꝑdijs legatis. ſed Bal. in l.quoties. in fin. C.fam.erc. uidetur tenere contrarium, quia l.ſi alii.cũ ſi. loquitur,quando utrunque legatũ erat ſpeciale,ſed in q.prædicta,uxori erat legatus uniuerſalis uſusfr.& ideo nedũ ſpecie(ut dicit Bar.) derogat generi, ſed etiam indiuiduũ derogat generi,
a ut l.quęſitũ.§.ſi alii.ff.de fund.inſtr.& certè opi Bal.eſt æquior,ᵃ quia legando fundum Titio in ſpecie, vr̃ velle, ꝙ ipſe hẽat plenum fundum, & uxor hẽat vſumſr. in alijs bonis, cum vſusfr. vxoris in alijs bonis poſsit ſaluari, & verificari. non eſt ſic, qñ idẽ fundus legatur Titio,& vſusfr.dicti fundi Seio,igitur &c. & idem ſi vni legatur totus fundus, & alteri pars ſubſtãtialis, tũc, quia vſusfr. eſt pars ſubſtantialis fundi, in vſufructu dicti fundi cõcurrunt. Ex quo Bar.in d.l.ſi alii.infert,ſi teſtator legat vni domum, alteri legat partẽ aliquam ſubſtantialem domus, qua detracta,nomen domus non remaneret,ꝙ in illa parte legata vni, ambo legatarii debent cõcurrere.quod no. ¶In gl.itẽ legare.in fi.dic,ꝙ prius proprietarius inducit vſufructuariũ in fundo,nõ tamen ꝑ hoc eſt liberatus, quia licèt iſto modo ſit conſtitutus, & traditus vſusfr. vt d.l.3.§ date.ff.eo.tamẽ nõ eſt liberatus, vt no. l.plurib.§.& ſi placeat.ff.de verb.obli.& in l.corruptionẽ. C.de vſuſr.quia cũ vſufr.hẽat cãm non momentaneã,ſed ſucceſsiuam, neceſſariò ſequitur, ꝙ ẽt proprietarius eſt obligatus ad patiendum eum vti,vt l.quoties.ff.de ſer.igitur &c.facit l.2.in prin.cũ
2 ibi no ꝑ gl.& doc.ff.de verb.obl.†In gl.accedente. in fi.no.gl.ꝙ quis põt locare operas ſuas in perpetuum.idẽ no.gl. in l.3.§.j.ff. eo.& in l.antiquitas.C.eo.No.iſtas gl.quæ cõiter tenentur,licèt aliter dicat gl.in d.l.poſt certi. C.de lib.cau.nã quãuis induſtria ſua eẽt electa,tñ cum ſit obligatus ad factum ex cõuẽtione,ſoluendo intereſſe liberatur,vt no. Bar. in l.ſtipulationes nõ diuid.
3 in prin.in 6.q.ad fi.ff.de verb.obl.& oẽs doc.in d.l.antiqtas.¶Secũdò no.ex gl. ꝙ qñ nõ eſt electa induſtria ꝑſonæ,ſemꝑ dẽt poſſe ꝑ ſubſtitutũ ſeruire,facit quod no.in d.l.nemo.ff.de duob.re. & Bar.& Moderniores in l.cõtinuus.§.ſi ab eo. ff.de verb.oblig.
4 ¶†Quęro ergo,qñ aliqs ꝓmittit aliquod factũ,an in dubio ĩtelligat̃ fuiſſe electa iduſtria ꝑſonę,dic,ꝙ ſic,niſi ex qualitate facti vel ꝑſonarũ aliud ꝓſumat̃. ita no.gl. Bar.& dñi mei ĩ l.inter artifices.ff.de ſol. ¶Fallit primò ſm Bar. ĩ d.§.ſi ab eo.rõne dignitatis ſupueniẽtis, vt l.nullᵘˢ.C.de dec.li.x.dic tñ vt ibi no.ꝑ gl.& Bar.

¶Secundò

ADDITIO.

a Aequior. Vide Bal.conſi.185.& melius conſi.189.3.lib.

¶Secundò fallit ratione neceſſitatis, putà rõne infirmitatis, vt l.
1.C.de prin.agen.in re.li.12 q eſt verum, ſm do. Io. in d.§.ſi ab
eo.ſi ſit vera neceſſitas, & non ſimulata, vt d.l.1.facit d.l.fi.C.de
prox.ſacr.ſcri.li.12.Itẽ dicta neceſſitas ita demũ excuſat, qñ ſub
ſtitutus non in totũ ſubrogatur in locũ ſubſtituentis, ſed nomi-
ne ipſius hoc facit, ſecus ſi velit ſubſtituere in locũ ipſius, ut d.l.
fi. ¶Tertiò fallit, ſm do.Io.ratione religionis, vt l.quiſquis.cum
ibi no.per Bal.& Sal.C.de epi.& cle. ¶Quartò ſm Ang.in d.l.ſi
abeſſe. aduertas, q ubi dr quẽ p ſubſtitutũ poſſe ſeruire, ſp ſub-
ſtitutus debet eſſe approbatus per iudicẽ, alias non dẽt admitti,
vt l.ſi quis ea corpo.C. de muril. lib. 11. facit l.arbitro.& l.ſi ab
arbitro. ff.qui ſat.cog. ¶ Quintò ſm Ang.aduertas, q ille q pōt
ſeruire p ſubſtitutũ, debet ſeruire ſuo periculo, licèt ſubſtitutus
eſſet approbatus, vt l.nullus. C.de dec.li.10 & p hoc eſt text.cũ
gl.in d.l.ad ſimilitudinem. C.de epiſ.& cle. ¶Sextò aduertas, q
ad hoc vt quis poſſit vt ſubſtitutus, admitti oportet, q ſubſtitu-
tus ſit talis, qui per ſe potuiſſet admitti ad id, ad qđ ſubſtituiẽ, &
vt idoneus deputari, ut l.parabolani. vbi eſt caſus fin. C.de epiſ.
& cle. An autem ſubſtitutus gaudeat illo priuilegio, & immuni
tate, qua gaudet ille q eũ ſubſtituit, vel priuilegiis illius, ĩ cuius
locũ ſubſtituit, & cuius vices gerit, vide gl.in l.1. C.de of.eius
qui vic.alt.ger.& Bar.in l.ſolent. ff.de of.procõſ. & in l.1.ff.de
off.eius cui man.eſt iuriſ.& in l.filius.ff.de lega.de quo dic, vt di
5 xi in rub.ĩ.de exce.vbi plenè dixi. ¶†Vnũ tñ tene menti, q quo
tieſcũq; quis pōt p ſemetipſum ſeruire, nũquã admittitur, vt p
ſubſtitutum ſeruiat, niſi ſubſtituat filium, qui ſit eiuſdem peri-
tiæ, vt l.4. §.legatio.ff.de leg. p quo multùm facit l.ſi quis ea ar-
gẽtarius.§.1.& qđ ibi Bar.de notario & filio notarii. ff.de eden.

S V M M A R I V M.

1 *Pecunia an ſit de rebus quæ ſeruando ſeruari non poſſunt.*
2 *Filiusfamilias an poſſit aduentitia alienare.*
3 *Res quæ ſeruando ſeruari non poſſunt.*
4 *Vſusfructus an conſtitui poſſit in rebus quæ ſeruari non poſſunt.*
5 *Vſufructu relicto commodum, & incommodum rei videtur teſtator voluiſſe ad vſufructuarium pertinere.*
6 *Cautionis vſufructuariæ quis ſit effectus.*
7 *Cautio quomodo ab uxore relicta vſufructuaria omnium bonorum præſtanda ſit.*
8 *Vſufructuarius omnium bo. an teneatur ad debita hæreditaria.*
9 *Vſufructuarius tenetur ſoluere collectas pro tempore, quo durat vſusfructus.*

Conſtituitur. ¶Vſusfr.propriè conſtituitur in omnibus
reb.quæ vſu non conſumuntur, in his au-
tem quæ vſu conſumuntur, impropriè cõſtituiẽ, ſi tñ relinquiẽ,
& ſit pecunia, dñium eius in legatariũ transfertur, ſi caueat de
ſoluendo tãtundẽ, & in aliis reb. ſoluere æſtimationẽ.h.d.¶No.
q ẽt in ſeruis, & animalib.propriè conſtituiẽ vſusfr. ¶ No.q in
rebus mobilib.conſtituiẽ propriè vſusfr.ſed non in reb.quæ uſu
cõſumuntur, q: in illis nõ cõpetit diffinitio vſusfr. q eſt ius vtẽ
di fruendi ſalua rerum ſubſtãtia, ut ſ. in prin.¶No.q in reb. quę
vſu conſumuntur, neque naturali, neque ciuili iure conſiſtit p-
priè vſusfr.& eſt rō, vt ſtatim dixi.¶Not.q ſerui & iumenta di-
cunẽ de reb.quæ vſu non conſumunẽ, & de his quę ſeruãdo ſer-
1 uari poſſunt.de quo in l.lex q tutores.C.de admi.tu. ¶†No ibi,
a pecunia numerata [a] &c. q hic eſt caſus, q pecunia eſt de reb.q
b ſeruando ſeruari nõ poſſunt, [b] vt hic eſt gl.in l.1.§.quæſitũ. ff.ad
Treb.& eſt caſus in l.Iul.ff de peti.hęred.ibi, quę ſeruari nõ pōt.
& facit l.igiẽ.ff.de iu.delib.Et eſt rō ſm Bar.in d.§.quęſitũ. quia
ſeruando non affert utilitatem ſm eum vſum ad quẽ eſt deſtina
ta, vel ſecundum Ang.& Imo.ibi, pp facilem conſumptionem,
videlicet, pp immiationem, ut l.ſi alieni.ff.de ſo. ¶Aduertas tñ,
2 q licèt dicamus de rebus quæ ſeruari nõ poſſunt, tamen †filius
fam. qui ẽt hodie poteſt alienare res aduentitii peculii, quę nõ
poſſunt ſeruando ſeruari, & quæ ſeruari poſſunt nõ poteſt alie
nare, ut l.fi.§.filius autem. C.de bo.quæ lib.tamen pecuniam ad
uentitii peculii alienare non poteſt, vt eſt tex.cum gl.& ibi do.
3 meus Pau.de Caſt.in l.ſi filiusfam.ff.ſi cert.peta.quod no. †Pro-
priè autem ea dicuntur eſſe de reb. quæ ſeruando ſeruari non
poſſunt, quæ per triẽnium corrumpuntur, vt ſunt fructus, vt eſt
gl.no in l.1.C.ſi aduer.viuca.& iō dicimus, q triennio fructus
præſcribũtur, vt no.gl. Bar.& doc.in l.ſequiẽ.§.fructus. de vſuc.
dic, vt ibi eleganter p Bar. ¶No.ibi, vtilitatis cauſa, q licet de ri
4 gore iuris †nõ poſſit cõſtitui vſusfructus in reb.quæ nõ poſſunt
ſeruari, quia de pecunia transferẽ dominium, ut de vino, oleo,
& frumento, vt l.ſi tibi vini.ff.de vſufr. earũ rerum q uſu conſu
muntur tñ iõ de uſufructu eſt facta mentio, quia poſt mortẽ le-
gatarii eſt reſtituenda, ut eſt bonus tex. eo.ti. l.fi.de benignitate
tñ introductũ ẽ, ut canno loco proprietatis habeaẽ.¶No.q licèt
vſusfructus pecunię legetur, tñ ipſius pecunię vſusfructus, &
proprietas legata eſſe dicitur. No q ſi legatur vſusfructus rerũ,
quæ uſu conſumũtur, debent dictæ res ęſtimari, & tanta ęſtima
tio reſtitui.¶No.in fi.quod cautio in his, quæ uſu conſumuntur
eſt de ſubſtantia vſusfructus, de quo dixi ſ.co.in prin.¶ In gl.ve
ſtimenta.in fi.dic, qđ in d.§ & ſi veſtimẽtorum. vr notari, q im
mo conſiſtat ẽt ibi uſusfr. & per conſequẽs q debet de eis fieri
ęſtimatio, vt hic dr. In gl.in ver.in fundo.dic, dummodo aliquã
utilitatẽ, vel commoditatem percipiat vſufructuarius, vt d.l.ſta
5 tuę.in prin.aliàs aũt nõ eſſet vſusfr. quia cũ relinquitur† vſusfr.
(ut ex ipſo nomine patet) commodũ & emolumẽtum rei vr te
ſtator voluiſſe ad vſufructuariũ pertinere; cũ aũt legatur pro-
prietas, non attenditur aliud, niſi q dominiũ tranſeat in legata-
riũ.ita no.gl.in l.ſed ſi quid inædificauerit.§. & ſi veſtimentorũ.
ff.eo.¶In gl.permutatione.in fi.q gl.dicit, de cõmixtione, intel-
lige bona fide facta, aliàs ſi millies commiſceantur, nõ trãsfer
tur dñium, vt l.de co.§.ſi quis.ff.ad exhiben. & l.cogaſti.§ fi.ff.
ſi cer.pet.& no. Bar.in d.l.ſi alieni.¶In gl.ſatiſdatur.in fi.no.iſtã
gl.& fi.gl.habes in l.1. C.eo.& in l.ſcire.C.ut in poſ.leg. & vtro
biq; per doc. & dixi ſ.e.in prin. ¶In gl.ęſtimatæ, in fi.no.illã l.ſi
6 tibi, q cautio† vſufructuaria debet eſſe, q aut eiuſdẽ qualitatis
res quæ vſu conſumunẽ reſtituantur, aut æſtimãtis reb.certę pe
cuniæ nomine cauendum eſt &c. & ſic alternatiuè loquitur, vñ
ſufficit alterum. Ex quo patet, q inuentariũ vſufructuarij valet,
& tenet, ſi deſignat res, & alia per ſigna, & notas, in quo ſtatu
ſint, licèt non ponat earũ ęſtimationẽ. & ad idẽ vr text. in l.1.§.
7 cauere.ff.vſuf.quemad.ca.qđ no.quia ſemel uidi de facto.¶†Ex
quo no.qñ relinquitur vxori, vel alteri uſusfru. omnium bon.
(vt fieri ſolet) quomodo ipſa mulier debeat cauere, & ad quid
teneatur reſtituere, ſi reperiantur uinum, frumentum, veſtes, &
maſſaritiæ, & pecudes, & pecunia in hęreditate, quia p pecunia
pecuniã debet reſtituere, in pecudib.idem pecus.facit.l.vetus.ff.
de uſuſru.in frumento, & ueſtib. debet reſtituere idẽ in genere
ſuo, & eiuſdem qualitatis, & bonitatis, vt l.cũ quid.ff.ſi cer.pet.
vel reſtituere ipſis rebus conſumptis æſtimationem, ſm quam
æſtimationẽ dictæ res ęſtimatæ fuerunt, & quantum volebant
8 tpe antedicti vſusfr.conceſſi.quod no. ¶†Quęro, ſi relinquitur
vſusfr. omnium bono.alicui, an teneatur ad debita hæredita-
c ria? dic q ſic, [c] vt l.fi.& ibi Barto.ff.de vſuſru.leg.& not.Bar.in
l.2.§.fi.ff.de leg.2.& no. Bald.in l.1.C.de vſufruc.ſed in contra-
rium vr text.in l.fin.§.vbi autem. cum § ſeq.C.de bon. quæ lib.
niſi dicas, quod ibi loquitur in vſufru. qui ex legis diſpoſitione
patri competit, nos loquimur qñ ex diſpoſitione hominis, & ita
aliàs vidi in practica, licet do. Matth.de Matthæ. in ſuo quinto
ſing.teneat contrariũ. Sed licèt vſufructuarius uniuerſalis hære-
d ditatis teneatur ad credita, [d] non tamen teneẽ ad præſtanda lega
9 ta, ut d.l. fina. & ibi Barto. dic, ut ibi per eum. ¶ † Quis tenetur
e ſoluere collectas? dic quòd uſufructuarius [e] pro tẽpore quo du
rat uſusfru.ut l. quæro.& ibi Barto. ff.de vſufru.leg.& not.in l.ſi
pendentes.§.ſi quid cloacarii.ff.eodem. & facit quod habetur in
l.apud Iulianum.§.hæres.ff.de lega.primo.& in l.neque.ff.de im
pen.in rebus dot.fac. ſi autem damnum fiat in fructib. pendenti
bus, non habet actionem pro damno dato, ſed proprietarius, ut
eſt tex.ſing.in l.ſi fur.ff.eo.

ADDITIONES.

a Pecunia numerata. Ad iſtud uide no.per Pan.in c.nulli. in 2. col.de reb. ec-
cle.non alien.per Io.de Ana.in c.licet Hely.in 2.col.de ſimo.

b Non poſſunt. No.tamen q licèt pecunia ſit de rebus, quæ ſeruando ſeruari
non poſſunt, q tamen pecunia depoſita ad emptionem prædiorum ſine de-
cre.iud.alienari nõ pōt, ut eſt tex.no.in l.3.§.uſuras.ff.de contra.tut.act.Item
nec pecunia depoſita ad lucrum honeſtum abſque decreto alienari pōt, quia
eſt in reditu annuo. qui annui reditus inter immobilia computantur, ut in
clemen.exiui.§.cum circ annui reditus de verb.ſignific.& l.iubemus.§.ſane.
C. de ſacroſanct. eccle. & quòd pecunia ex qua reditus percipitur, non poſ-
ſit ſine decreto alienari, allegatur tex.in l.1.§.nec vſufr.& §.ſi lapidicinæ.
ff.de reb.eo. & hæc ſunt verba Lud.Roma. in conſil.122. incip. in hac cauſa
mihi commiſſa.

c Quod ſic. Dic tñ, ut per Pau de Ca.conſ. 388.inci.in cauſa quæ vertitur. Bon.

d Ad credita. Vſufructuarius omnium bon. tenetur ſoluere legata omnia facta
per teſtatorem, ſi reditus ſint ſufficientes, arg.tex.in l. fi. §.ſin aũt ea aliorum.
uer.ſin aũt legata.de bo.quæ li.C & ita innuunt ibi Bal. & Sal.& expreſſe fir-
mant Ful.Pau & Phi.Cor.ibidem.& hanc opi. exclamat cõmunem Ste.Bert.
conſi.376 incipiente. Suppoſito pro ueriſſimo. per totum uolu. 2. ſed idem
Bert.conſi.162.emor. Ex themate col.2.& 3. uidetur reſtringere dictum §. ſin
autem. ut ſolum procedat in terminis ſuis, & ſic in patre uſufruc. aduen-
titiorum.& in eo.conſi.examinat, utrum uſufructuarius omnium bon.tenea-
tur ſoluere æs alienum, funeris impenſam, reparationem rerum hęreditaria-
rum, ac facere inuentarium.no'.3.nouiſſimorum.Ant.Cat.

e Vſusfr. Dic tamẽ, q ſi eſſet tale onus q uſusfr. ſine donatio uel legatum ad nihi
lum reduceretur, q uſufructuarius non tenetur, ut uoluit Ro.conſi.240.

SVMMARIVM.

1 *Vſusfructus an, & quando morte finiatur.*
2 *Actio pro vſufructu, an cedi poſſit.*
3 *Vſusfructus ſpecies an inuicem ſint conuertibiles.*
4 *Ius decimãdi laico concedi non põt, ſed ſic cõmoditas ex eo reſultãs.*
5 *Actio perſonalis pro vſufructu competens quando finiatur.*
6 *Promittens vſumfructum ad quid tenetur.*
7 *Impenſa pro domo vſufructuaria reficienda, vel reparanda, an ſpectet ad vſufructuarium, vel proprietarium.*
8 *Ius accreſcendi, an locum habeat, poſtquam ius eſt ab vſufructuario quæſitum.*
9 *Dies legati vſufructus ab adita hæreditate cedit.*
10 *Gabella an ſit ſoluenda de vſufructu conſolidato cum proprietate, ſtante ſtatuto quòd de cauſis lucratiuis gabella ſoluatur.*
11 *Vſusfructus mutatione rei finitur.*

Finitur. Vſusfructus finiř modis hic deſcriptis.h.d.¶ No.ꝙ
vſusfr.eſt ſeruitus perſonalis,vt no.gl.š.ti.1.i prin.
1 & uidebitur hic.j.ti.s.in Prin.¶ †Et ideo cũ perſona vſufructua
rii finitur,niſi filiusfa.uel ſeruus eſſet uſufructuarius, quia tunc
licet moriaĩ filiusfa.uel ſeruus,uel ſtatũ mutet,tñ remanet uſuſ
fructus penès pr̃em,uel dñm. Et cõ,ſi pr̃ moriaĩ,uel mediã,uel
maximã capitis diminutionẽ paſſus fuerit,uſuſ.remanet penès
filiũ a quo habuit originẽ,ut eſt caſus mirabilis in l.ſi.C.eo.dic,
ubi per Bar.& doc.& quæ ſit rõ illius tex.uide per Io.de Imo.
in l.ſi filio.ff.de cond.& demon.nec tranſit ad hæredem, ut l.qa
tale.ff.ſol.mat.Et no.plenè Bar.in l.pe.ff. de ſerui.leg.& in l.ſti-
pulatio iſta.§.ſi quis ita.ff.de ver.ob. niſi expreſsè agaĩ, ꝙ tran-
ſeat ad hæredes,quo caſu tranſit ad primũ hęredẽ,& nõ ad om-
nes.doc.in l.antiquitas.C.eo.& caſu quo trãſeat ad hęredẽ, nõ
eſt idẽ uſusfru.in indiuiduo, ſed alius, ut d.§.ſi qs.ita dic, vt ibi
p gl.Bar.& doc.¶ Not. ꝙ minima capitis diminutio nõ eſt apta
nata ad finiendũ vſumfru.¶ No.ꝙ per nõ vſum tpe ſtatuto pdiř
uſusfru.¶ No.ꝙ per ceſſionẽ iuris vſuſ.factam per vſufructua-
rium proprietario , perditur vſusfr. ¶ No.cũ uſusfr. ſit ſeruitus
perſonalis, non poteſt extraneo cedi , vel cedendo nihil valet.
No.ꝙ eo ipſo,ꝙ vſufructuario aduenit proprietas, quia cõſo-
lidaĩ cũ vſufructu,finitur vſusfr.¶ No.ꝙ uſuſ.domus extinguiř
ſi forma non teneaĩ,quia ſit deſtructa,licèt remaneat in potiori
parte.¶ No.ꝙ qñ domus deſtituiĩ ẽt in area, & ſic in parte ſub-
ſtantiali,nõ durat uſusfructus,ſed in totũ extinguiĩ.¶ Not.ꝙ eo
ipſo ꝙ finitur uſusfru.ſtatim proprietarius incipit habere in re
plenam proprietatẽ.¶ In gl.1.ibi.l.ſi uſusfru.dic,idem no.gl.ibi,
2 ſed Bar.ibi dãnat gl.†quia ſicut uſusfr.nõ põt cedi, ita nec actio
p uſufr.ut l.corruptionẽ.C.eo.ti. nec põt legari ipſo iure, vt d.
l.ſi uſusfr.quia alius eſt uſuſ.in perſona delegantis,alius in pſo
na eius cui facta eſt delegatio. ut l.ſtipulatio iſta §.ſi qs ita.ff.de
ver.ob.tñ pp cõſenſum debitoris,& creditoris liberaĩ, vt d.l.ſi
vſusfr.ope exceptionis.ſed ceſſio nullo mõ valet,qa nõ cõſen-
tit debitor,& ideo ſi exigereĩ ab eo cui facta eſt ceſſio,cogereĩ
ſoluere inuitus, aliud p alio.¶ In ea.gl.in ſi.tu dic, ꝙ immo ibi
non fuit ceſſus vſuſ.ſed commoditas utendi, ita dř ibi,& ita ẽt
no.Bar.in d.l.ſi vſuſ.¶ Ex omnib.his no.ſcm Bal. in l. vſuſ.ff.ſo.
3 ma.quia vſusfr.†formalis interdũ tranſit in alium,quò ad com-
moditatẽ vtẽdi,ut d.l.ſi uſuſ.t.rñ.& d.l.neceſſario.§.ſi.interdũ
uſuſ.formalis trãſit in cauſalẽ.d.l.uſusfr.in verſ. cum haberet.
interdũ cõ,vſusfr.cauſalis trã ſit in formalem. ut d.l.uſusfr. ver.
ꝙ ſi fundi.formalis aũt in formalẽ tranſire nõ põt; quia eſt inſe
parabilis à pſona,in qua radicaĩ,hoc eſt pp ipſius uſuſ.naturã,
4 qđ no.¶†Quæro,an laico poſſit cedi cõmoditas decimarũ:ac
ẽt an uaſallus poſſit fundũ feudalẽ locare alteri ad modicũ,uel
magnũ tps?vide per Io.Fab.hic, & p Bal.in d.l.vſusfr.qui dñe,
ꝙ ius decimãdi nõ põt cõcedi laico,ſed cõmoditas ex eo reſul-
5 tans ſic.vt ar.d.l.ſi vſuſ.¶†In gl.per modum.ibi, ſed per exce-
ptionẽ dicto tpe tolliĩ.dic, ꝙ iſta procedunt in uſuſ. relicto in
vl.voluntate,qa in eo concurrit actio pſonalis cũ reali,quantũ
eſt reſpectu originis,ut l.1.& 2.C.cõ. de leg.iſta ẽt procedũt in
vſufr.promiſſo inter viuos anteqũ conſtituaĩ;& ſcm hoc erit mi-
rabile,ꝙ actio perſonales ſingiĩ lõgo tpe,ẽt uſufr.nõdũ cõſtitu
to.& ita vř gl gñaliter intelligere.d.l.corruptionẽ.Itẽ procedũt
ẽt in uſuſ.iã cõſtituto, nec tolliĩ actio pſonalis ſolutione vſuſ.
6 Nã ille qui promittit†vſumſ.teneĩ ad factũ,hoc eſt,ad patiẽtiã,
qa nunq̃ tradit perfectè,licèt.n.patiaĩ re uti & frui hodie,cras
forte nõ patieĩ,& iõ actio pſonalis adhuc durat,quia vnà cum
vſuſ.extingiř,ita dicit gl.& Bar.in d.l.corruptionẽ.& gl.& Bar.
in l.plurib.§.ſi.ff.de uer.ob.& licèt Vltramon.in d.l.corruptio-
nẽ.teneãt cõ gl.ſi ibi Bar.Bal.& Sal.tenẽt, & dñt, ꝙ iſta eſt cõis
opi.quã ẽt ſequiĩ Bal.& Ang.in l.a.§.1.ff.de ver.ob.¶ In ea.glo.
in ſi.dic,ꝙ iſta gl.i prin.ſentit,ꝙ ſi vſufructuarius nõ vtaĩ re,vt
bonus paterſ.ꝙ ex hoc ſolo nõ perdit vſumfructũ,ſed aget lege
Aquil.vel cautione interpoſita.ff.de vſufr.l.ſi cuius.*§.de præte-
ritis.& in l.æquisſimum. §.1.cũ l.ſeq.& ſeq.& š. de re.di. §.ſed ſi
gregis.& ff.de vſu & hab.l.diuus.§.ſi.& idẽ vř de vaſallo & em
phyteuta.& vide extra de re iud.c.ad Apoſtolicę.i 6. qđ ẽ verũ
de emphyteuta priuati,ſecus de emphyteuta eccleſiæ,ut Auct.
q rẽ.C.de ſac.ſan.ecc.& qđ ibi p glo.Bar.Bal.& Sal.& doc.¶ In
gl.cedẽdo.i ſi.dic,ꝙ illa parũ valet,& parũ facit.ſed ff.e.l.vſuſ.
benè facit.& uide plenius.ff.eo.l.arboribus.§.1.¶ In glo.cõſum-
ptæ.in ſi. No.ſing.d.l.ſi cui inſulę.quę limitat multa iura,& iſtũ
tex.in l.repeti.§.rei mutatione.ff.qui.mo. vſuſ.amit.quia proce
dũt,qñ in totũ domus ſunt exuſtę, ſecus ſi aliqua pars remãſit,
7 quia p illã partẽ uſusfructus ẽt in toto ſolo remanet.¶†Aduer-
tas tñ iſto caſu,qñ domus vſufructuaria indiget refectione, vel
reparatione, & impenſa ſit magna, ſpectat ad pprietariũ.ſi ve-
rò eſt parua.ſpectat ad vſufructuarium,ut l.hactenus.ff.eo.& l.
cũ ad quẽ.cũ ibi no.p Bal. & Sal.C.eo.quæ aũt impenſa dicatur
magna, vel parua,eſt in arbitrio iudicis, vt no.gl.in d.l.vſusfru
ctus.§.ſi.cũ l.ſeq.Sed an vſufructuarius debeat primò expẽdere
magnã impẽſam,& poſtea repetere a proprietario?dic,ꝙ non.
Nã ad hoc vſufructuarius ſolũ habet curã , & ſolicitudinẽ rei,
ut procurator in rẽ dñi,*iuxta l.1.in ſi.ff.vſuſ.quemad.ca.& l.1.
§.ſi.cũ ibi no.ff.de no.ope.nun.ſed procurator ad opus facien-
dũ põt agere,ut pecunia ſibi deĩ ante opus factũ,ut ff.man.l.ſi
verò nõ remunerãdi.§.ſi.cũ l.ſeq.Ex his patet qualiter ĩtelligaĩ
d.l.hactenus.ꝗ dicit dñm nõ cogi reficere.ſ.quò ad onus pſona
le,ſed quò ad expẽſas ſic,aliàs proprietate priuabiĩ,vt l.quãuis.
& l.ſi pprietarius.ff.de dã.inſe. & ibi Bar.ita dicit ſing.Bar.in l.
cotẽ.§.qui maximos.circa ſi.in ver.ſcđo eſt uidẽdũ.ff.de pub.&
ita cõ,ſi uſufructuarius nõ imponit in reficiẽdo operas,& ea pẽ
ſas,qñ ſunt paruę, priuatur vſufr. vt l.hoc amplius. §.ſi.cũ l.ſeq.
ff.de dã.inſe.¶ In gl.nec areę.in ſi.dic,ꝙ ibi i creditore,q certat
de dãno euitãdo,hic in vſufructuario,q certat de lucro.ſed cer
tè & uſufructuarius põt cõſtitui ti.oneroſo,ut l.vſusfr.ff.ſo.ma.
iõ nõ vř hoc verũ. licèt gl.& Bar.innuãt in l.ſi ita.§.ſi.ff.de leg.j.
& iõ dic ſcm Io.Fab ꝙ obligatio pignoris cõcernit rẽ principa-
liter.ff.de pign.l.& q̃ oõdũ.§.ꝙ dř.& iõ idẽ cõſtituitur,qđ in ſer
uitute reali,ſed vſusfr.cõcernit pſonã,iõ aliud ibi,quã hic,vt ff.
de ſer.vrb.pđ.l.ſeruitutes.§.ſublatũ.& ibi Flo.& vř no.in l.ſi gre
ge.§.grea.ff.de leg.j.¶ Quęro,qd ſi legaĩ,vel pmittiř vſusfructus
uni᷒ domus,q̃ i totũ deuaſtaĩ,& poſtea reficiaĩ p teſtõrę, vel ei᷒
hrđẽ,an domus refectę dẽaĩ vſusfructus?uide tex.i l.ſi grege.§.ſi.
& l.ſeruũ filii. §.ſi areæ.& l.ſi ita.§.ſi. & ibi gl.& Bar.ff.de le.j.&
l.ſi corpus.§.ſi. ff.de leg.3.dic ut ibi. ¶ In gl.ſi.ibi, excepta. dic ꝙ
tũc nõ redit ad pprietatẽ.ſ.in totũ,ſed benè redit p illa parte,p
qua tpe debito nõ eſt uſus,ut ibi.& facit l.placet. ff.q.mo.uſufr.
8 amit.¶†In ea.gl.in ſi.no.ꝙ licèt poſt ius iã quæſitum,non ſit am
plius locus iuri accreſcendi,ut l.unica.C.qñ nõ pet.par.& ibi p
gl.& per oẽs doc.& l.poſt aditã.C.de impu. & aliis ſubſt.& l.1.
§.ſinaũt ad deficientis.C.de cad.tol.tñ in uſufr.eſt ſecus,qa etiã
poſtq̃ ius eſt in uſufructuariis q̃ſitũ, eſt locus iuri accreſcẽdi,ut
l.j.§.j.& §.pe.& ibi bona gl.ff.de vſuſ.accre.& eſt rõ dñæ, ut ibi
9 no.¶†Vnũ addas,qđ licèt dies legatorũ regulariter cedat a mor
te teſtantis,ut l.1.§.1.C.de ca. tol.tñ dies legati vſusfr. cedit tm̃
ab adita hęreditate,qa eſt ius perſonale, ut l.unica.§.in nouiſſi-
mo.C.de cad.tol.addas ẽt qđ his caſib.quib.uſusfructus redit ad
proprietatẽ,ꝙ pprietarius dř illũ habere ex cã lucratiua, ut eſt
10 tex.& ibi Bar.in l.nõ quocunq; mõ.§.fundũ.ff.de le.1.¶†Quod
not.p ſtatutis,& aliis dicentib.ꝙ gabella debeat ſolui de cauſa
lucratiuis.ſed Bar.in l.1.ff.de iu.do.p illum tex.dicit,ꝙ qñ uſuſ-
fructus redit ad pprietatẽ,non dř fieri noua acquiſitio,ſed ipſa
res in ſe augmentaĩ,unde eſſent ponderanda uerba ſtatuti,qa ſi
diceret,ſi quis de nouo aliquid acquirat,ſoluat gabellã,tunc ta
li caſu de uſufructu conſolidato cũ proprietate non ſolueĩ.Aut
ſtatutũ dicit,đ oi cã,uel cõtractu lucratiuo ſoluaĩ tm̃ p gabella,tũc
de uſufructu qui redit ad proprietatẽ,ſolueĩ,quia nõ ex onero
ſo cõtractu,ſed ex cã lucratiua proprietarius cõſequiĩ, igiř &c.¶ No.
11 ex iſto tex.ꝙ plurib.modis finiĩ uſusfructus,& finiř ẽt qñ mu-
tatur forma rei.ff.eo.l.q uſumfructũ areæ in prin. qđ no. qa qñ
vxor,uel alius hẽt vſumſ.ꝙ nõ põt unã domũculã mutare, & fa
cere domũ amplã,& ſic ſi mutat in nouã formã,ẽt ĩ melius,per
dit uſumfructũ,ut eſt ibi caſus, & l. vſufructuarius nouũ ſecto-
rium.

ADDITIONES.

* Aliàs eſt ſub l.ſi uſusfructus.quæ aliàs eſt 4. ſub dicta l.ſi cuius. in Pandec. Florentinis, & emendationibus.

* Suam.in uet.exempl.

rium.ff.de vſufr. quod ſingu.tene menti,quia multi vſufructua-
rij poſſunt errare. Quinimmo etiam ſi quoddã ædificium eſſet
inchoatum per defunctum,non poteſt vſufructuarius, etiam ſi
eo indigeret, perficere, alias perficiendo cadit a iure ſuo,vt eſt
caſus ſing.in l. vſufructuarius nouum tectorium.ff de vſuſr.

De vſu & habitatione.

¶Supra tractatur de vna ſeruitute perſonali, videlicet, de vſu-
fructu.hic tractatur de alijs.

S V M M A R I V M.

1 *Vſus dicitur indiuiduus, vſusfructus verò diuiduus. & nu.2.*
3 *Seruitutes indiuiduæ ſunt.*
4 *Vſuarius an ius ſuum vendere poſſit.*
5 *Vſuario quid permiſſum ſit.*
6 *Seruitutes quæ locari poſſunt.*

Iiſdem ¶Totus iſte ti.in 3.par.diuidit̃. Primò,po-
nit de vſu.Scdò,ponit de ſeruitute habita
tionis.Tertiò,facit quoddã preambulũ, tranſiens ad
alias materias. Scda ibi, ſed ſi cui. Tertia ibi, hæ de
ſeruitutibus. ¶Et h.d.in ſumma, iiſdẽ modis conſtituit̃, & finit̃
vſus,ſicut & vſusfructus, & rẽr qui hẽt vſum, non põt in fundo
morari, ſi eſt moleſtus dño & laborantib. in eo.Itẽ non põt vſũ
vendere vel locare.h d. ¶No. vſum æquiparari vſufr.in forma-
tione & deſinentia, quia eodem modo conſtituitur, & deſinit.
facit §.finitur.ſup.tit.1.& qđ ibi dixi. ¶No. ꝙ minoris iuris &
a ſeruitutis eſt vſus,q̃ vſusfr. ¶No.ꝙ ille' qui hẽt vſum, non põt
ex fundo aliquid pcipere, niſi id ꝙ eſt ſibi de fructib.neceſſariũ
ad victum quotidianũ.¶No.ꝙ vſuarius põt morari in fundo,in
quo hẽt vſum tñ,dummodo ſua mora non ſit moleſta dño,vel
operantib. in fundo. ¶No.ꝙ licẽt vſufructuarius poſsit ius ſuũ
vendere & locare, vel alteri gratis cõcedere, qđ tñ intellige,vt
dixi ſ.tit.1. §.ſi. tñ vſuarius p̃dicta nullo modo facere põt. ¶In
gl.ſolet ibi.ff.ad l.Fal.l.1.§.ſi vſusfructus.Vides ergo,ꝙ vſusfru-
ctus eſt ſeruitus diuiſibilis,ſed ſeruitus vſus eſt ſeruitus indiuiſi
bilis. Quæ eſt ergo rõ dr̃ſ, cum quęlibet earũ dicatur ſeruitus
perſonalis.vt hic.reſp.Bar.in l.ſtipulationes non diuiduntur.in
1 prin.4.q.prin.ff.de ver.obl.†ꝙ vſus dr̃ oĩnò indiuiduus, qa hẽt
oĩmodam ſimilitudinẽ cum cæteris ſeruitutib. realib.Nam illæ
debentur a re alteri rei,& reſpicitur ad neceſsitatẽ prędij domi
nantis,vt ff.de ſer.ruſt.prę.l.ergo.ita ſeruitus vſus debet a re p-
ſonæ habito reſpectu ad neceſsitatẽ perſonę.Nec ergo ipſa pſo
na,cui debetur,põt pro parte vti reſpectu perſonæ, nec põt vti
pro parte reſpectu rei pro indiuiſo,quin tota re vtatur:vñ ſicut
alię ſeruitutes dñr indiuiduæ,ut d.l.ſtipulationes non diuidun-
tur.quò ad conſtõnem, & quò ad diſtributionẽ inter hæredes,
& quò ad ſolutionẽ.Nam pro parte ſolutũ non affert cõmodi-
tatẽ reſpectu partis,q̃ faceret ſolutũ in toto reſpectu totius.Nã
ſi homo comederet dimidiũ tñ eius qđ hẽt neceſſe comedere,
citò moreretur,ergo vſus dẽr iudicari ſeruitus indiuidua. facit
l.in executione.§.pro parte.e.ti.Vſusfructus verò non hẽt ſimi-
litudinẽ cũ alijs ſeruitutib. realibus,nam licẽt ſit ius debitũ a re
pſonæ,hẽt tñ ſimilitudinem cum dñio,immo dñium eſt, vt l.4.
ff.de vſufru.¶Verum aũt vſusfructus dicatur pars dominij?vide
bonam gl.in l.rectẽ.ff.de verb.ſign.Et ideo ſicut põt acquiri do-
2 minium certẽ partis pro† indiuiſo,etiam poteſt acquiri vſusfru
ctus: & ideo vſusfructus eſt diuiduus quo ad conſtitutionem,vt
d.l.1 §.item vſusfructus. & quo ad diſtributionem inter hẽdes.
& quo ad ſolutionem, vt l.1.ff.de vſufr.dic latius per Bar.in d.l.
ſtipulationes non diuiduntur. in prin. ¶Quid autem ſit uſus, &
quõ diffiniatur?no.gl.ff.eod.l.1. & dicam j.§.proxi. ¶In eadem
gl.in ſi.dic,ꝙ intellectus illius l. variatur. ibi,in gl. Sed tu dic, ꝙ
3 in vnaquaque ſeruitute prædiali ſunt † quatuor conſideranda,
videlicet, fundus ſeruiens,item fundus dominans, item inſtr̃m
in quo quis vtitur ſeruitute,item tempus.Si conſideras ſundum
ſeruientem,nõ poteſt quis ducere aquam,vel ire pro parte pro
indiuiſo alicuius fundi.Item de prædio dominante, non poteſt
quis ad eum ire, vel aquam ducere pro parte certa pro indiui-
ſo,& iſto reſpectu dñr indiuiduæ. Aut conſideratur inſtrumen-
tum cum quo quis vtitur ſeruitute, & iſtud vt plurimum repe-
ritur indiuiduum,quia ſi ſcinditur, vel vtitur pro parte,nullus
eſt vſus.Exemplum in ſeruitute itineris & actus, na inſtr̃m quo
quis vtitur ſeruitute eſt homo,vel iumentũ. ſi ergo diuidas tale
inſtr̃m in parte pro indiuiſo,non põt vna pars hominis,vel iu-
menti ire, quin vadat ẽt alia.ſed ſi pro diuiſo diuidit̃, nullus eſt
eius vſus,vt l.1.ff.de verb.oblig.& tunc ẽt reſpectu inſtr̃i dicunt̃
indiuiduæ.Quandoq; tñ tale inſtr̃m reperitur diuiduũ, vt in ſer
uitute aquæductus, nanq; ipſa aqua bñ poteſt diuidi ipſum aũt
ius ſeruitutis,pp alios effectus ſ.poſitos,eſt omninò indiuiduũ.
Aut conſideras tp̃s,& tũc omnis ſeruitus,vel cõmoditas põt di-
uidi, ut l.viæ.ff.de ſer. & ibi Flo.ipſæ tñ ſeruitutes remanent in-
diuiduæ pp alios effectus.diuiſio ergo aquæ, vel alterius inſtru-
mẽti,vel tp̃is,non eſt diuidere ſeruitutẽ, ſed eſt modificare,ſeu
ei modũ adiicere, vt l.4.ff.de ſer.& uide ibi Bar.& Bald.& Flo.
Iſta ſunt uerba Bar.in d.l.ſtipulationes non diuidunt̃.in prin.in
2.cõtrario.¶In gl.minus.in ſi.no.ꝙ dicit glo.de vſu ſyluæ.& li-
cẽt iſte intellectus glo.uiolet multũ illã l.tñ idẽ ẽt not.in d.l.di-
uus.quẽ intellectũ ſequit̃ hic Io.Fab.aliter nõ põt cõmodẽ dici.
& facit tex. in rõne ſui.ibi,nihil habituri eſſent i eo legato,qa ẽ
4 vniuerſaliter negatiuũ, nam ſi eſſet † ſylua propinqua,cõmodi
tas eſſet in percipiendo ligna pro neceſsitate ſuę perſonæ,ſi aũt
eſſet a longẽ,expenſæ carrigii & vecturæ plus eſſent,q̃ valerent
ligna pro neceſsitate ſuæ perſonæ,ergo in recompenſatione di-
ctorũ ſumptuũ debet poſſe de lignis vẽdere,vt ibi dr̃,& fortẽ i-
telligit̃,ꝙ licẽt uendere tm̃,quod recompenſet ſumptus vectu-
rę lignorũ pro ſua neceſsitate,& non plus, qa uſuarius dẽt tm̃
habere quantũ ſibi de neceſsitate ſufficit, & nõ plus, qđ not. Et
attenta iſta ratione, rectẽ idẽ poſſet dici de uino, & frumento,
& aliis,qñ eſſent a lõgẽ,ꝙ liceat tm̃ uẽdere,qđ ſufficiat ad ſum
ptus pro cõductione ad ipſum vſuariũ,ar. l. adigere. § quãuis.
ff.de iure pat. cogi.¶In gl.quotidianũ. in ſi.no.& ſigna iſtam q.
gl.qa eſt valde no. Sed poſſet inſtari, & uideri, an poſſit diſtin-
gui,vt diximus in duab.cauſis lucratiuis,vt l.Mæuius.§.duob.ff.
de le.2. & ibi latẽ Bar.& diſtingue,an primò fuerit conſecutus
rẽ,& ſic panem,vinũ,& alia neceſſaria, an primò æſtimationẽ,
cogita.¶In gl.utatur.in ſi.nã ſi pprietarius vult fortẽ, qa fun-
dus eſt amplus, & plus fructuũ affert, q̃ ſit de neceſsitate dicto
vſuario,põt ipſe penẽs ſe fundum retinere,& colere,& fructus
5 colligere,qđ patet,ut†hic eſt caſus,qa uſuario permittitur,ꝙ in
fundo morari poſsit,dummdo non ſit moleſtus operantib. de-
bet intelligi,qñ ad petitionẽ pprietarii operant̃, qa ſi operant̃
ad ſui petitionẽ,poſſet ẽt eos remouere,ſecus in uſufructuario,
quia ipſe retinet fundũ,& p ſe colit, vt l.itẽ ſi fundũ.ff.de vſu-
fru.¶In gl.impedimento.in ſi.dic,vt hr̃ in tex.& in gl.in l.diuus.
§.1.ff.eo.Eſt.n.dr̃ia inter domũ, & fundũ, ut ibi no. ¶In gl.oĩa.
6 in ſi.no.ex gl.†ꝙ q habet ſeruitutẽ realẽ,nõ põt eam locare,ſed
habens ſeruitutem perſonalem, ut uſumfructũ ſic, quia põt lo-
care,& aliter alienare.qđ intellige verum,ꝙ põt uendere,alie-
nare,& locare &c.i.commoditatẽ ſuam, non aut ipſum ius ſer-
uitutis, ut l.neceſſariò.§ ſi.ff.de pe.& cõ.rei ven.ſecus i ſimplici
uſuario, qa ẽt ipſam commoditatem uendere,aut locare nõ po
teſt. Primò,qa eſt merẽ pſonalis, ergo eſt inſeparabilis a perſo-
na.Secundò,qa ſi uſuarius uenderet,fortẽ p oſſet poſteã mori fa
me,ar.l.cũ hi.in prin.& per totam l.ff.de tranſ.non pñt ergo ſer
uitutes reales alienari.& eſt ratio,ſecundũ Io.Fab. quia ſeruitu
tes p̃diales debent̃ a re rei, iõ cñ ſine re eſſe nõ poſſint, ut ff.cõ.
prędi.l.j.ergo locari non pñt p ſe,ſed cũ ipſa re bene poſſunt lo-
cari, cũ rẽ ſequantur.ff.de ſer.ruſt. præ.l.uia.§.ſi fundus.ſic dici-
mus de adſcriptiis glebæ, quia ſine gleba non poſſunt alienari,
eum gleba verò ſic,ut l.ſi quis inquilinos.in prin ff.de leg.j &c.

A D D I T I O.

a No.ꝙ ille. No.Bar.aliud ſubtile in l.5.§.Cato.6.q. & ampliat in l.ſtipulatio-
nes non.ff de uer.ob.Purp.

S V M M A R I V M.

1 *Vſus quid ſit.*
2 *Mulier habens vſum ædium, non ſolum cum primo marito, ſed etiam quoties tranſierit ad ſecunda nota, poteſt eis uti.*
3 *Teſtator ſi legauit habitationem vnicuiq; filiarum, cum vidua erit, an ſi tunc temporis una eſt vidua, comprehendatur illa.*
4 *Socius an poſſit in domo communi inuito ſocio ducere ganeas, & ſocium inhoneſtum.*
5 *Statuta interpretationem extenſiuam recipiunt, quando aliàs non poſſunt ſortiri effectum.*
6 *Sententia lata contra principalem, exequitur contra fideiuſſorem de iudicato ſoluendo, ſine nouo proceſſu.*
7 *Saluus conductus conceſſus principali, extenditur ad fideiuſſ.*

Item ſi quis. ¶Habens uſum domus,poteſt in ea habitare
cum marito,& vxore, & familia, & hoſpi-
tem recipere, ſed tale ius non poteſt alteri cedere, hoc dicit.
¶Not. quòd ius uſus non poteſt in alium cedi. ¶Not.quòd ha-
bens uſum domus, poteſt etiam hoſpitem recipere, & ſic ami-
cum, etiam ſi recipiat penſionem, dummodo unà cum hoſpi-

te,& non ſeparatim,dictā domū inhabitet, vt l.cæterū, in prin.
ff.eo.No.ꝙ habens vſum domus, non tm̄ ipſe ſolus pōt inhabi-
tare,ſed ēt cum perſonis,ſine quibus ſtare non licèt, vt vxor cū
marito, & econtra,& cum tota eorum familia facit l.ſi ſtipula
tus fuero. ff.de ver.ob.¶ In glo.1.in ſi.quæro,uidimus ſ̄.ti.1.in
prin.diffinitionē vſusfructus,nunc ergo videamus qd eſt uſus,
1 & gl.in l.1.ff.eo.dicit. Vſus † eſt ius vtēdi reb.alienis,ſalua rerū
ſubſtantia.Ex qua diffinitione gl.infert, ꝙ uſus nō poteſt ꝓpriè
conſiſtere in reb.quæ ſolo uſu conſumunť, ſicut nec conſiſtit ꝓ
priè vſusfructus, quia cōſumendo,& utendo non ſaluareť rerū
2 ſubſtantia,ut no.ſ̄.ti.1.§.conſtituit.¶† In gl.cū marito.ibi.§.mu-
lier. no.ꝙ qñ habitatio relinquitur mulieri, poteſt mulier ſecū
ducere maritū , & non tm̄ primum, ſed ēt quoties tranſierit ad
ſecunda uota,licèt aliàs ſi dicatur, lego cum nupſerit,intelliga
tur de primis nuptiis poſt teſtm̄,ut l.ſi ita legatum.ff.de cond.&
demon. dic tñ ut ibi ꝑ Bar.& Io.de Imo.& per Bar.in l.hoc ar-
ticulo quiſquis.cū ſi.ff.de hæ.inſt.& dixi in l.cū ſtipulamur.ff.de
3 ver.ob.†Quod præſtat arg.ſi teſtator legat habitationē unicuiqꝫ
a filiarū,cū uidua erit, * ꝙ ſi tunc tpis una eſt uidua,an cōprehen
dať illa?Et Bar.quē nec Bal.nec Ang. reprobat,tenet ꝙ nō,quia
uerbum erit,habet tractū in futurū.ita dicit Bar. in l.hoc atticu
lo quiſquis.in prin.ff.de hær.inſt. ſed do.Io.de Imo.ibi, & in d.
l.ſi ita legatū.tenet ɔ̄riū,ſi illa quæ erat uidua tpe teſtamenti, ēt
ſit vidua tpe mortis,quia ēt in illa uerificantur illa uerba.ſ.quę
vidua erit.facit l. verbū erit.ff.de ver.ſig.ſed de hoc vř glo.in ſi.
in cle.1.de conceſ.præb.ſecus dicit ipſe,ſi teſtator dixerit,ſi nup
ſerit,vel ſi nupta erit,vel ſi uiduabiť,qa cū teſtator ſciat de pñti
eam eſſe uiduam,intelligit de noua viduitate,& nō de illa,quā
ſciebat.Iſtā opi.ſequiť Pan.de Ca.in l.cū ſtipulamur. ff.de verb.
ob.ſed licè: credā de iure opi.Imo.& Pau.fore ueriorē,in pra-
ctica tñ uidi opi.Bar.obſeruari,cum Bal.& Ang.ſentiant cū eo.
¶ In ea.gl.ibi omnes recipiet.dic ut ſocrū,& nurum, & ſimilꝫs.
ut d.l.cæterum.in ſi.cū l.ſeq. ¶ In ea.gl.in ſi. & eſt ratio, ut dicit
gl.in ver.vſum.in l.nō aliter.ff.eo.quaſi teſtator hoc uideať pro
4 hibuiſſe,ne inhoneſtum ducat.quod no.†Et hoc induciť ibi per
gl.in ar. ꝙ ſcholaris ſocius non poteſt in domo cōi ducere ga-
b neas,b id eſt meretrices,ſecus ſi duceret ſociū honeſtū,quia a cō
ductore.& ſic a ſocio,non pōt prohiberi in domū ducere ami-
cū honeſtū, quia aliàs cōmodè inhabitari non pōt.ita dicit Bal.
5 in.l.ſi ſtipulatus fuero.ff.de ver.ob.qđ no.tu ſcholaris. ¶ †Et in-
duciť iſte tex.in arg.ꝙ ſtatuta licèt ſint ſtricti iuris, tñ recipiunt
interpretationē extenſiuā,qñ aliàs nō poſſunt ſortiri effectum,
& ita dicit Bal.& doc.& ꝑ tex.in l.ſi ſtipulatus fuero.ff.de verb.
6 ob.qđ no. †Sicut dicimus in ſnīa, licèt ſit ſtricti iuris, ut l.j.C.ſi
plur.una ſen.ꝙ lata ɔ̄ principalē,mandať executioni ɔ̄ fideiuſſo
rē de iudicato ſoluēdo ſine nouo ꝓceſſu, licèt in ſnīa fideiuſſor
7 nominatus nō ſit,ut l.j.& ibi Bar.ff.iud.ſol. †Scđo facit,ſi cōce-
diť ſaluus cōductus principali, an extendať ad fideiuſſorē?qa ſi
non extēderet non eſſet ꝓficuus reo in effectu. de quo per Cy.
ī l.2.C.de ꝓc.impe.offe.& ꝑ Bar.& doc. ī l.cū filius.§.j ff.de uer.
ob.De his plenius ſcripſi in d.l.ſi ſtipulatus fuero ꝑ te. dic,ut ibi.

ADDITIONES.

a Erit.Sed an tunc requiratur perpetuitas,uide Pan.de Ca.in conſi.147.
b Ducere ganeas. Scholaris inuito ſocio meretricem in camera communi ha-
bere non poteſt.gl.j.in l.non aliter.de uſu & hab. in Pau. facit tex. in c.j.de
coh.cle.& mul.extra & probat Io.Fran.de S.Naz.a Ripa cognominatus,in ſuo
trac.de peſt.in ul.parte exordienti, Denanio itaque Deo propitio,uer.ſed an
ſimul. num.7. fol.30. col.1, eo quia honeſtas eſt unum de præceptis iuſtitiæ,
ſecundum Philip. Dec.in l.ſemper in contractib.de reg.iur.in Pand. Locator
tamen domus non poterit expellere ſcholarem a domo, licet ibidem habeat
meretricem,eo, quia ſcholares admodum affectant mulieres natura ſua.Bal.
in l.deſiderium.C depoſ. Sunt.n.luxurioſi , ideo debuiſſet locator præcogi-
tare, & ꝙ non poſſint propterea expelli,firmat Bolog.in Aut.habit.col.antep.
ne fil.pro pat.C.& Ang in §.pe.quomodo op.col.j.in Auſt.Ant.Ca.

SVMMARIVM.

1 *Vſuarius unius bouis, an poſſit illum coniungere cum boue uicini ut alternis diebus utatur.*

Item is ad quem. ¶Qui habet uſum ſerui , ipſe tm̄ uti
pōt,& idē in iumentis,ſed ſi pecoris
vſum habet , ſolum utetur ad impinguandū agrum.h.d. ¶No.ꝙ
licèt habitatio domus uni cōceſſa,intelligať ēt omnibus de ſua
familia cōceſſa,ut ſ̄.§.prox.tñ uſus ſerui cōceſſus, uni debeť tm̄
cōceſſio. ¶No.ꝙ uſus ſerui nullo modo pōt concedi,& ſic non
egrediť perſonam. ¶ No.quòd quādo quis habet uſum eq, non
pōt alteri cōmodare, vel alteri cedere dictum uſum.¶ No.ꝙ ha
bens uſum pecoris non pōt uti lacte,vel agnis, ſed tantūmodo
eis uti poteſt ad ſtercorandū agrum ſuum. ¶ In gl.j.ibi,aut loca
re non pōt. dic,nec alteri concedere ad utendū, ut d.l.plenum.

1 §.ſi. Quod induciť ad qōnē. † mihi legatus eſt uſus unius bouis,
vt hic in uer.iumento.an poſſum, ſi non habeā aliū bouem,con
iungere cū boue vicini, ut alternis dieb. vtamur, iuxta l.ſi rem.
§.1.ff.de præſc.verbis?Et vř qđ non,per d.iura.In contrariū for
tè pōt dici , ꝙ ſi vſuarius non hēat commoditatē emendi alium
bouem,ꝙ tunc pōt facere, aliter nullam commoditatē d.bouis
haberet vſuarius.arg.gl.ſ̄.eo.in prin. & ibi dixi.& in l.diuus .in
prin.ff.eo.¶ In gl.latè.in ſi.dic,quod gl.in d.§.ſed & ſi pecoris.te
net opi.hic relatā, licèt hic nullam approbet , quæ cōiter tene-
tur,arg.ſ̄.eo.in prin.de pomis,olerib.lignis, & ſtramentis.

SVMMARIVM.

1 *Habitatio relicta an poſſit ab vſuario locari.*
2 *Habitatio. vel poſſeſſio relicta in gaudimētū, an tranſeat ad heredē.*
3 *Relictum habitationis non finitur per non vſum, vel per capitis diminutionem.*

Sed ſi cui habitatio. ¶Habitatio eſt ius diſtinctum
ab vſufructu & vſu,& iō eā ha
bens,locare pōt.h.d.¶No.ꝙ habitatio eſt ius ſeparatum,& de ꝑ
ſe,ab vſufructu & vſu.& ſic qui hēt habitationē,non hēt vſum
fructū,nec vſum.¶No.ꝙ ille cui conceſſa eſt habitatio,pōt non
ſolū ipſe habitare cū familia, vt ſ̄.§.ꝓxi,ſed ēt pōt alteri locare,
ēt ſeparatim a ſe,& ſic differt ab vſu, vt ſ̄.§.1.& l.cæterum.ff.e.
1 Ex quo†no.ꝙ habitatio partē capit ab vſufructu, quia pōt alteri
locari,ut l.arborib.§.fructuarius.ff.de vſufr.& cū vſu conuenit,
qa pōt recipere eas ꝑſonas,quas pōt vſuarius,vt ff.e.l.ſi habitatio.
in prin.& iō dicit ibi tex.idē penè eſſe legatū vſus, & habitatio-
nis,ex quo dř quoddā participiū. Ex quo ēt inferť, ꝙ habitatio
relicta non tranſit ad heredē, vt d.l.ſi habitatio. §.ad hřdē.ff.eo.
2 ¶†Qđ Bal.ibi inducit ad q. Alicui relicta eſt habitatio talis do-
mus,vel talis poſſeſſio in gaudimentū,an tranſeat ad heredē?vř
ꝙ nō,vt d.§.ad hřdē.tñ Bal.ibi determinat ɔ̄riū, qa iſtud verbū,
in gaudimentū,eſt modus inſertus in fauorē legatarij,& iō non
reſtringit legatū,vt ff.de adi.leg.l.libertis quos.& ibi Bar. Non
ob.d.l.ſi habitatio.§.1.qa ibi non fuit factum per modū modi,
ſed ꝑ modū limitationis,& cāæ finalis,igiť &c. Quod no. quia
quotidie dř per teſtatores,relinquo fundum Titio in gaudimen
tum,ꝙ tale legatum,& talis cōmoditas tranſit ad heredē,qđ in-
telligas verū,ſi dicat,in gaudimentū, ſecus ſi dicat, vt ipſo gau-
deat,vel ut ipſo gaudere poſſit,qa tunc eſſet relictū mortale,&
tunc non tranſiret ad hřdem,vt dicit Bal.ſed in hoc dubito, qa
ſm cōem vſum loquēdi,ſiue dicat, vt gaudeat,ſiue dicat in gau
dimentū,cōiter intelligitur,ut ipſe commoditatē fruendi hēat,
non aūt,ꝙ proprietas ſit relicta,igiť in effectu vř relictus vſusf.
a qui cum perſona extinguiť.ſ̄.ti.1. finitur.cogita.a ¶†Tertiò ad-
3 uertas,ꝙ relictū habitationis non finitur per non vſum, vel per
capitis diminutionē, vt d.§.ad hæredem.& ſic penitus differt ab
vſufructu.& vſu.vt d.§.finiť.& pōt eſſe ratio,quia pōt alteri lo
cari.quod non contingit ſaltem in vſu,ut habetur ſ̄.eo. in prin.

ADDITIO.

a Cogita.Dicit Ro.in conſi.229.in ſi.ꝙ hæc uerba ad uſum uel utendum tem-
porali donationi adiecta, ius plene proprietatis tribuunt non ſimplicis vſus,
vel vſusfr.& dicit eſſe caſum in l.donationes in concubinam.§. ſpecies.ff.de
don.cæterum idem dicit eſſe ſi dicta uerba fuerint legato adiecta,& fideicō-
miſſo uniuſcuiuſque rei.per l.cum hi.§.ſi uni.ſecundum uerum intellectum.ff.de tranſa.
alia iura allegata,vide ibidem.

De vſuc. & long. temp. præſcr.

¶Hæc rub.continuatur per Imperatorem ad præcedentia,vt vi
diſtis ſ̄.tit.prox.in ſi.dic,ut ibi,gl.rub.dic,ut in gl.

SVMMARIVM.

1 *Bonafides an ſemper præſumatur in acquirente.*
2 *Vſus pro titulo habetur in iuribus incorporalibus.*
3 *Bonafides in contractibus quo tempore exigitur,& nu.4.*
5 *Malafides medio tempore ſuperueniens an interrumpat vſucapionē.*
6 *Dubitatio an res fuerit tradentis, vel non ſuperueniens poſt bonam fidem,an vſucapionem interrumpat.*
7 *Vſucapione completa, ſi mala fides & ſcientia rei alienæ, ſuperueniet,an res vſucapta reſtitui debeat.*
8 *Bonafides in quibus ab initio ſufficiat.*
9 *Inhabilitas rei,uſucapionem interrumpit.*
10 *Defectus tituli ſuperueniens, an interrumpat vſucapionem.*
11 *Præſcriptioni quatenus renunciari poſſit.& nu.13.*
12 *Renunciari an poſſit ſtatuto diſponenti,quòd debito præſcribatur per decem annos.*
14 *Statutum quod creditor non petens debitum intra 30. ann. cadat a iure ſuo,an valeat.*

15 Con-

15 *Continuatio poſſeſſionis qualiter probatur.*
16 *Prouinciæ appellatione quid continentur in materia præſcriptionis.*
17 *Abſentes qui in præſcriptionibus accipiantur.*
18 *Præſcribens utrunque dominium quærit.*

IVre ciuili. ¶Totus iſte ti.diuidit in nonẽ partes.
Nã ponit primò, ꝙ ad vſucapionẽ re
quirit bona fides, & iuſtus titulus, & ſpatiũ tpis. Se-
cundò, ꝙ licèt pdicta interueniant, non tñ ꝓcedit
vſucapio pp naturã, vel vitiũ rei. Tertiò, rediens ad primã re-
gulã, ponit qualiter in re aliena mobili poſſet tradẽs habere bo
nã fidẽ. Quartò, ꝙ in reb. immobilib. nõ uitio poſſeſſis, mala fi-
des authoris nõ nocet ſucceſſori. Quintò, ponit caſum, i quo res
furtiua pōt vſucapi. Sextò, an res fiſci poſſit vſucapi. Septimò,
qualis debeat eſſe res vel titulus. Octauò, an poſſeſſio authoris
ꝓſit ſucceſſori. Nonò, quãto tpe res aliena alienata a fiſco, vel
donata ab Imperatore vſucapiat. Scđa ibi, ſed aliqñ. Tertia ibi,
ſed tñ id. Quarta ibi, ꝙ aũt. Quinta ibi, aliqñ. Sexta ibi, res fiſci.
Septima ibi, nouiſſimè. Octaua ibi, diutina. Nona ibi, edicto. Itẽ
prima ſubdiuidit. Nã primo ponit ius antiquũ. Scđo corrigit. 2.
ibi, & eũ. ¶Et h.d. in ſumma. hodie res mobilis triennio cũ titu-
lo, & bona fide vſucapit. res verò immobilis 10. annis inter p-
ſentes, & iter abſentes 20. ann. vbiq; locorũ. ¶No. ꝙ uſucapio eſt
introducta de iure ciuili, & eſt acquiſitio de iure ciuili, ut s. tit.
j. in fi. & eſt introducta de iure publico, ut l. j. ff. eo. ¶No. ꝙ ad
vſucapionẽ parãdã requirit titulus, & bona fides in accipiente.
¶No. ꝙ vſucapio fuit introducta ne dñia rerũ eſſent in incerto.
¶No. ꝙ nõ debet admitti, ut ita faciliter & breui tpe dñi rebus
ſuis priuent. ¶No. ꝙ beneficiũ principis debet eſſe vniuerſale,
nõ aũt locale. ¶No. regulã, ꝙ qlibet res mobilis vſucapit trien-
nio. ¶No. ꝙ dicat tẽpus longũ, qd dicit p 10. an. iter pſentes, &
p 20. inter abſentes. ¶No. ꝙ pſcriptio rei immobilis fit ſpatio 10.
ann. inter pſentes, & 20 inter abſentes. ¶No. ibi, iuſta cã poſſeſ-
ſionis. qa ſine poſſeſſione nõ ꝓcedit vſucapio, ut l. ſine poſſeſ-
ſione. ff. de vſuc. & nõ tm̃ requirit poſſeſſio, ſed oportet, ꝙ ſit iu
ſta, & nõ uitioſa. & p ꝯñs nõ oĩs poſſeſſio ſufficit ad vſucapio-
nẽ, qđ no. facit l. iuſtè poſſidet. & l. Pomp. §. cũ qs. & §. ex facto.
cũ ſim. ff. de acq. poſſ. ¶No. ibi, dñium rerũ &c. ꝙ pſcriptione 10.
1 vel 20. an qrit dñium, qđ tñ intellige ut i gl. i ver. dñiũ. ¶†In gl.
qui bona. ibi, l. verius. dic, idem no. gl. in l. ſuper longi temporis.
C. de præſc. lon. tem. & ibi uide Ang. & Bal. & Flor. in l. emptor.
eo. ti. C. de præſc. longi temp. 10. vel 20. an. in l. pe. C. de euict. &
no. plenè Bar. in l. Celſus. ff. eo. & gl. & Bart. in l. cum quærebat.
C. unde ui. & qa hoc dependet a conſcientia præſcribentis, ſtabi
tur iuramẽto ſuo, ut no. gl. in §. ſunt & aliæ. & §. ſed & iſtę. j. de
ac. dic, ut ibi dixi. de quo ẽt dixi s. de re. diu. §. ſi quis a non do-
mino. dic, ẽt ut ibi. & dic, ſecundum Io. Fab. ꝙ hoc eſt verũ, ſm
Canoniſ. ſi habeat titulum, aliàs non. ex de in inte. reſt. c. cũ ve-
niſſent. p Inn. de præſc. c. uigilanti. & idem ſi non habet titulum,
dummodò utatur iure communi. extra de priui. cũ perſonæ. de
pſc. c. j. in 6. & hoc in reb. corporalib. Incorporalib. verò uř qđ
nõ præſcribatur, ſed ꝙ oporteat probari bonã fidem, ut ff. de iti.
2 act. pri. l. j. §. 2. & ibi Bar. dicit, ꝙ † non ſufficit ꝓbare vſum, q ha-
beat ꝓ titulo i iurib. incorporalib. l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſerui.
uen. niſi probetur aliquid pp qđ motus fuerit ad credendũ ſi-
bi deberi ſeruitutẽ, ut l. j. §. ſed ſi iure. ff. de aqua quo. & æſti. quo
probato, alteri parti incumbit onus probandi, qđ fuerit uſus vi,
aut clã, vel precario. l. 5. in princ. & §. j. ff. de iti. act. pri. de quo in
3 §. æquè. j. de act. & ibi dicã. ¶†In ea glo. ibi, in aliis contractib. in
tẽpore traditionis. dic, ꝙ ſpeciale eſt in contractu emptionis, &
venditionis, vbi duob. temporibus exigit bona fides propter fre
quentiã dicti cõtractus, ut no. in l. 2. ff. de vſuca. pro empto. ¶In
ea. gl. ibi, nec nocet poſterior ſcientia &c. dic, hoc uerũ de iure
4 ciuili, ut l. j. C. de uſuc. transfor. ſecus † de iure canonico, qa om-
ni tpe exigitur bona fides, ut e. ſi. & ibi no. de præſcr. & in regu-
5 la, poſſeſſor malæfidei. de reg. iur. i 6. †¶Quid ſi a principio ha-
buit bonã fidem, medio verò tempore malam, poſteà etiam ſu-
pueniat bona fides, an de iure canonico ſufficiat? & Inn. in d. ca.
ſi. dicit, ꝙ ſic, qa illa mala fides medio tempore ſuperueniẽs, cũ
in ea non perſeuerauerit, non nocet, qđ ſequitur Bar. in l. natu-
6 raliter. ff. de vſufr. in uer. item ad unum &c. ¶†Quid ſi poſt bonã
fidẽ incipit dubitare, utrum res fuerit tradentis, vel nõ, an inter-
rumpat uſuca. & Inn. in d. c. ſi. nř uelle, ꝙ nõ, quia uerum eſt di-
cere, ꝙ licèt dubitet, non tñ ſuperuenit mala fides, quod vř re-
quiri in d. c. ſi. ita dicit Bar. in d. l. naturaliter. in uer. quæro, utrũ
ſupueniens defectus bonæfidei &c. ſed Ant. de But. in d. c. fin. di-
cit, ꝙ licèt opi. Inn. & Bar. poſſit defenſari a d. c. malę fidei poſ
ſeſſor. qa dubius, verum eſt dicere, ꝙ nõ eſt malæfidei, qa inter
bonam & malam fidem eſt dare mediũ, ut no. in l. 1. C. de acq.
poſ. & in l. 3. §. pe. ff. de acq. poſ. tñ non poteſt defendi a d. c. ſi. dũ
dicit, ꝙ abſq; bona fide, nulla procedit uſucapio, ſiue pręſcri-
ptio, & ſic vř requirere bonã fidem, non aũt ſimpliciter, ꝙ ſit
malæfidei. ſed do. Io. de Imo. in d. l. naturaliter. in ver. uẽ adde
dictis Bar. inquantũ &c. dicit, ꝙ in d. c. ſi. nõ dř continuò requi
ri bonam fidẽ, & iõ a principio ſufficit, ꝙ ſit bonę fidei, ex quo
ea poſtfacto non efficit malæfidei, & ſic in dubio in hoc caſu
nõ vř correctum ius ciuile, & pręſertim cum neceſſariò nõ in-
cludat peccatum, ea quo verè nõ habet conſcientiã rei alienę,
qđ no. quia pp authoritatẽ opi. Inn. Bar. & Io. de Imo. ſeruaret
in practica, licèt in dubio ſnĩa ꝓ ſaluanda conſcientia & ſic ꝓ
7 aĩa, ſit amplectanda & ſerẽda, ut c. iuuenis. extra de ſpõſ. † Quid
ſi poſt completã, & perfectã uſucapionẽ, uel pſcriptionem, ſu-
pueniat mala fides, & ſcia rei alienę? dic, ꝙ q pręſcribit, poteſt
ẽt de iu. cano. rẽ retinere, ẽt ſine peccato, vt no. extra, de pręſc.
c. uigilanti. & p gl. & p Inn. de iu. pa. c. paſto. in antiquis. ¶Et ad
uertas ꝙ de iure can. (cui ſtãdũ eſt in materia peccati, ut no. gl.
in §. pe. j. de gra. & ff. de gra. l. iuriſconſultus. § j) requirit omni
tẽpore, vſq; ad momentũ perfectę pręſcriptionis, bona fides,
ut d. c. ſi. de pręſc. ¶In ca. glo. ibi, ſecus in petitione hęredita. in
telligas gl. quo ad hoc ut cõpetat petitio hęreditatis, quaſi non
ſit titulus. ſed non ſecus, ſi ad uſucapionẽ, & pręſcriptionẽ, qa
hæreditas nõ præſcribit, ſed res ſingularis, & illo ca in pręſcri-
bitur actio in 30. ann. ut C. de pe. hęr. l. hęreditatis petitio. C. in
q. cau. ceſ. lon. temp. pręſc. l. hæreditatis. in qua pſcriptione nõ
8 requirit ꝙ nõ ſit mala fides ẽt ab initio. †Sed in caſibus, in qb.
dat hæreditatis petitio contra titulo poſſidentes, dicit Ioan.
Fab. ꝙ ſufficit bona fides ab initio, quo ad præſcriptionẽ, vel
qñ res eſt, ꝓ modico diſtracta, vel emptor nõ cõparet, vel emit
a fiſco, tunc. n. idem iudicabit de hæreditatis petitione, ſicut in
aliis actionibus realibus. i. vt tollatur 10. ann. ut l. ſi. §. ſi. & ibi
9 gl. & doc. C. de edi. di. Adr. tol. ¶†In gl. dñs nõ erat. requirit er-
gò in præſcriptione habilitas rei, ita ꝙ ſi ſit res quæ nõ põt uſu
capi, nõ currit præſcriptio, ut eſt res ſacra, uel furtiua, ut j. eo.
§. furtiuæ. ſi autẽ a principio res erat ꝓphana, & habilis ad pręſ
ſcribendũ, & poſteà efficiatur ſacra, vel furtiua, interrumpitur
vſucapio, vt l. pe. ff. de do. & l. q vniuerſas. ff. de acq. poſ. & not.
10 Bar. in d. l. naturaliter. in ver. quæro an defectus rei. ¶†In glo. alia,
in fi. No. ꝙ ẽt requiritur tituli habilitas, nã ille titulus requirit
in præſcriptione, qui eſſet ſufficiens ad trãsferendũ dominiũ,
& ille transfert uſucapiendi conditionẽ, ut l. clauibus. ff. de cõ-
trahen. emp. cõiuncta l. 1. 2. 3. & 4. ff. de publ. Si aũt defectus ti.
ſuperueniat, an interrumpatur uſucapio? & Bar. in d. l. natura-
liter. in ver. quæro ergo, &c. concludit, ſi extinguat titulus, iñ
dominiũ ipſo iure in alium non transfertur, & nõ interrumpit
vſucapio, ut l. ſi hominem. ff. de uſuca. ſi aũt dominiũ ipſo iure
transfertur, & tunc in præiudicium illius, in quẽ transfert do
miniũ, interrumpitur præſcriptio, ut l. quæſitũ. ff. de acq. re. do.
in præiudicium alterius non interrumpitur, qđ patet, quia dat
acceſſio, ut l. Pomponius. §. ſed & legatatio. ff. de acq. poſſ. ſed
Ang. & Imo. in d. l. naturaliter, circa prin. concludunt, ꝙ qñ qs
deſinit habere titulũ, e a eo, quia debet res reuerti ad ſuũ autho
rem, vel quia habens titulũ, rẽ transfert ad ſucceſſorem, & tũc
uſucapio nõ interrumpitur. immo ſucceſſor finito ti. uſucapit
ad cõmodũ autoris, & econtrà, ut d. l. ſi hominem. & d. l. Pomp.
§. cum quis. ſecus eſſet ſi ad autorem, vel ſucceſſorem nõ debe-
rent transferri, ut l. pe. ff. pro dona. ¶In gl. ne rerum dominia. in
ſi. dic, ꝙ iſtæ rationes, q̃ fuerunt introductæ, proceſſerunt pro-
11 pter bonum publicum, ut dicit tex. in l. 1. ff. de vſuc. ¶†Quod ſa
a cit, ꝙ per pactũ non poteſt renunciari præſcriptioni, [a] qa cùm
ſit introducta pro bono publico, ergo non poteſt pacto priua-
torũ tolli, ut l. ius publicũ. ff. de pa. Vnde Butrig. in l. 1. ff. eo. di-
cit, ꝙ præſcriptioni 10. anno. nõ põt renũtiari, qa p indirectũ
præſcribens haberet malã fidẽ. ¶Item pręſcriptio 30. ann. cum
ſit introducta merè principaliter in odiũ nõ petẽtis, ut d. l. ſi. &
ibi no. C. de edi. di. Adr. toll. ergo non poteſt renuntiari, ut ar. l.
tametſi. ff. ad Maced. ſi autem eſſet pręſcriptio introducta me-
rè in fauorẽ pręſcribentis, tunc illi poteſt renuntiari, ut l. qđ ſi
12 nolit. §. ſi qs ita. ff. de ędi. edic. ¶†Ex quo infertur, ꝙ ſi ſtatuto di
cat, ꝙ ſi creditor q ſteterit p 10. ann. ꝙ nõ petierit ſibi debitũ,
b ꝙ nõ audiatur, [b] ꝙ tali ſtatuto & pręſcriptioni non poteſt renũ
tiari,

ADDITIONES.

a Præſcriptioni. Ro. conſi. 202. dicit quod præſcriptioni iam completæ renun-
tiari poteſt, non futurę.
b Audiatur. Quod tale ſtatutum non valeat tenet Pet. de Anch. conſi. 264. &
Rom. conſi. 202.

tiari, quia fuit introductũ in odium non petentis. ita dicit Bar.
in d.l.1. ff.eo.& uide Bar. Bal.& Imo.in l.nemo poteſt.ff.de le.
13 1.¶†Sed ꝙ poſsit renuntiari præſcriptioni in omni caſu, tenet
Dyn.in d.l.nemo poteſt.vbi dicit, ꝙ poteſt ꝑ pactũ præſcriptio
interrũpi.l.cũ notiſsimi. C.de præſcrip.30.ann.ergo multò ma
gis põt impediri pacto ne incipiat.ff de vſucap.l.acceptã.& l.ſi
a ſe.& l.patre furioſo.ff.de his q ſunt ſui uel alie. iur. ſed hanc
opi. Dyn. in præſcriptionibus fauorabilibus, aut in mistis, aut
ſui natura currentibus tenent Bal.& Ang.in d.l.nemo põt. ꝑ l.
qđ ſi nolit.ff.de ædil.edic.§.ſi qs ita.in ver.ſin autẽ & tẽpore.&
ꝓ hoc facit gl.in Auct.quas actiones. C.de ſac.ſan.eccl. vbi põt
cõcedi eccleſiæ, ꝙ nõ curat certi temporis præſcriptio, non aũt
poteſt concedi, ꝙ in perpetuũ non currat, vt l.2.cum glo. ff.de
concuſ.& l.1.& l.ſi mulier.§.1.ff.qđ met.cau. vbi dr̃, ꝙ geſtum
metu prætor nullo tempore ratum habet, tñ non includitur tẽ
pus longiſsimum.l.ſicut.& l.omnes.C.de præſcrip.30.anno.&
ideo opi.Bar. procedit, qñ præſcriptio odio creditoris induci-
tur. Nec ob.ꝙ præſcriptio introducta eſt ea bono publico, qa
illud bonum fuit inuentum principaliter in fauorem priuato-
rum, non ipſius reipub.ideo poteſt renuntiari, vt l.pactũ. cum
gl.ff.de pſc. Sed do.Io.in d.l.nemo. damnat iſtam rationem, q s
ex quo ꝑꝑ utilitatem publicam dr̃ introducta, licèt principali
ter, reſpiciat utilitatem priuatorum, & ſecundariò reipub.non
vr̃ poſſe renuntiari, ut patet in Falcidia iure iſto, vt l. quod de
bonis.§.1.ff.ad leg.Fal. Secundò, patet in tempore inſtantiæ, ut
l.properandum.in princ.C.de iud.Tertiò, patet in pacto, de do
te, vlteriori die reddẽda, vt l.Attilicious.ff.de pac.dotal.de quo
latè per Bar.in l.1.ff.ſol.mat. Sed tu aduertas, qa ſupradicta nõ
eſt opi.Bald.& Ang.originaliter, ſed fuit (vt dixi) originaliter
opin.Bar.in d.l.prima.ff.e.& iſta eſt cõmunis opin.nã licèt præ
ſcriptio nõ poſsit renuntiari, tñ poteſt renuntiari exceptioni
talis præſcriptionis quæſitæ.& hoc uoluit ſentire Bar.in l.cum
notiſsimi.§.ſed & ſi qs.C.de præſc.30.ann. & ꝓ hoc facit l.em-
ptor.C.de præſc.longi temp. vbi tacitè renuntiaſ, ſi non oppo-
14 naſ ante ſententiã.¶†Aduertas tñ, ꝙ tale ſtatutũ vr̃ ꝙ non va-
leat, videlicet, qñ dr̃, ꝙ ſi creditor non petierit debitũ intra 30.
an.cadat a iure ſuo, qa ꝑ ſtatutũ non vr̃ tolli poſſe ius alterius;
ſecus, ſi dicat, ꝙ non audiatur poſt 10.anno. quia tunc licèt ꝑ
iudicem ſæcularem non audiatur, audietur tñ per eccleſiaſticũ,
ut no.Bar.in l.omnes pop. ff.de iuſt.& iu.& facit quod no.Bar.
in l.ſequitur.§.ſi uiam.circa ſi.ff.eo.allegat cap.noui. cũ ibi no.
de iudic.ꝑ Inno.Io.And.& doc.& no.Bar.in extrauag.ad repre
hendum.in ver.& ꝑ denũtiationẽ.dic ut ibi. Secus ſi ſtatutum
dicat, ꝙ elapſis 10.annis contractus præſumitur fictus, & ſimu
latus, qm̃ tunc ſtatutum diſponit ſuper materia, ſuper qua di-
ſponere põt, uidelicet, ſuper præſumptione, ut in cap. afferte.de
præſump.& l.unica.§.accedat.C.de rei vxo.ac. & etiam ſup fi-
ctione, ut l.poſtliminiũ.& l.retro.ff.de ca.& poſtli.re.& no.Bar.
in l.ſi is q ꝓ emptore.ff.eo.Sed tu aduertas in primo ſtatuto, ui-
delicet, quando in eo dicit, ꝙ cadat a iure ſuo, quia immo vr̃, ꝙ
valeat, qa ſtatutum & lex ex cauſa poſſunt tollere ius unius, &
dari alteri, ut l.Lucius.ff.de euic.& no.Bar.in proœ.ff.i prin.alle
gat ſing.tex.in l.ſi priuatus.ff.qui & a q.& l.uenditor.§.ſi cõſtat.
ff.com.præ.& ibi Flo.& Bar.in l.toties.§.1.ff.de pollic.& l.An-
tiochenſium.ff.de pri.cre. & in d.l.omnes pop.ff.de iuſt.& iur.
Nec ẽt ſecundò placet, qđ Bar.dicit, ꝙ valet ſtatutũ, qñ ſtatuit,
ꝙ cõtractus habeatur fictus, & ſimulatus, qs ſm Rayn. in rep.
d.l.omnes pop.concederetur per unã viam, quod ꝑ aliã dene-
garet, nã faciliter poſſet fieri frans legi, qa ſtatutũ ita fingat, igiẽ
&c.facit l.cũ fraus.ff.de legib.& non dubium.C.de legi.¶ Vnũ
tñ tene menti perpetuò ſecundum Bar. in d.l.nemo poteſt. ui-
delicet, ꝙ remediũ eſt, ꝙ interim nõ currat aliqua præſcriptio.
iſto modo uidelicet, quod licèt 10.vel 30.ann. obligatio vel ex
ſtatuto, vel iure cõi finiatur, vel impediatur, vel ob.eace.iuata
tex.no.l.obligationum ferè.§.placet.ff.de ac.& obl.tñ finito di
cto tempore, dicta obligatio conſenſu partium renaſcitur, &
reuiuiſcit, ut l.ſicut in annos.ff.qui.mo. vſusfru.amit.qđ nun-
quã excat mentem tuam. ¶In gl.mobiles.in fi.dic, bene facit l.
in ſeruorum. C. in qui.cau.ceſ.lon. temp.præſcri.& qđ ibi no.
15 ¶†In gl. ꝑ triennium.ibi, l.nunquam.§.1. qualiter aũt probaſ
continuatio poſſeſsionis.dic, ꝙ Cy.& doc.in l.pe.C.de præſcr.
long.tẽp.& Bar.in l.Celſus.ff.de uſuc.dicũt, ꝙ ius preſumit cõ-
a tinuationẽ poſſeſsionis,[a] qa qui ſemel poſsidet, cũ de ſuo com-
modo tractet, ſi ſe aſſerit poſsidere, ſemper præſumiſ poſside-
re, niſi contrariũ ꝓbeſ, ut l.ſiue poſsideris. C.de ꝓb. de quo tñ
dic, vt latè ſcripſi infra de act.§.ſic itaque.in ver.2.aduertas ad
gl.quæ dicit. Vnde in practica ſatis eſt, ꝙ ꝓbet ſe poſsidere iã
ſunt 10.an.&; dicat, ꝙ dicto tꝑe, & citra, ſemper poſſedit, præſu
miſ ita eſſe, unde q vult dicere, ꝙ nõ fuit cõtinuata poſſeſsio,
debet probare, qđ no.& tene menti. Quæro ergo, quomodo de-
bet ꝓbari iſta cõtinuatio poſſeſsionis? dic, ꝙ præſcribens debet
articulare, ꝙ a tali anno, & menſe, & citra per 10.ann.& ultra
poſſedit, finito tali tempore, ita ꝙ includat tempus ante iudiciũ
inchoatũ, aliàs interrupta eſſet præſcriptio, ut in capit.ueniens.
ex̃ de vſu.& c.licet cauſam.de prob.& ibi Io.And.vel articulet,
ꝙ poſſedit a 10.annis & citra, & per ipſum tempus, vel poſſedit
ꝑ 10.ann.ſpatium proximè præteritorũ, quia dictio, ꝑ, ſignificat
perfectionem temporis, ut l.vrbana prædia.§.pernoctare.ff.de
uer.ſig.aliàs autem licèt teſtes deponerent, ꝙ uiderunt eũ poſſi
dere ꝑ 10.ann.& non conſtaret, qui ſint illi 10.ann.non proba-
rent, qa poſſet eſſe, ꝙ unus intellexerit de unico tẽpore 10.ann.
& alius de aliis 10.ann. Itẽ poſſet eſſe, ꝙ intellexerit de illis, q
tempore depoſitionis eſſent finiti, igiẽ non probarent, quia eſt
probatio dubia. c. in præſentia. ex̃ de prob. ita dicit Bart.in d.l.
Celſus.¶In ea.gl.in fin.conclude, ꝙ quædã eſt præſcriptio merè
fauorabilis, vt vſucapio triennii in reb.mobilib.& ſe mouenti
bus, ut ſ.gl.prox.& qđ ibi dixi, q̃ cauſatur titulo, & bona fide, &
iuſta poſſeſsione præſcribẽtis, ut hic. Quædã eſt ꝑſcriptio mix-
ta, ut eſt præſcriptio.10.vel 20.ann. q̃ cauſaſ partim fauore, vi-
delicet, titulo, & bona fide, & iuſta poſſeſsione ꝑſcribẽtis, & ſic
partim odio, ſ.negligentia non petentis. Quædã eſt præſcriptio
merè odioſa, quæ tantũ cauſatur ea negligentia nõ petentis, ut
ꝑſcriptio 30.vel.40.ann.vt l.ſi.i fi.& ibi no. C.de edic.diui Adr.
tol.& no.Dy.in reg.2.de reg.iu.in 6.& Bar.in d.l.naturaliter.cir
ca princ. ¶In gl.longum tẽpus.ibi.§.nõ autem.quãdo dicaſ lon
gum tempus ſm diuerſas materias. uide glo.& doc.in l.j. C. de
fidei.& regulariter diffinitur officio iudicis, ut l.ſi finita.§.nõ au
tẽ.& ibi gl.& Bar.ff.de dam.infec. ¶In gl.præſentes, in fi.quæro,
16 quid in hac materia†cõtineaſ appellatione ꝓuinciæ, ut cogno
ſcamus, quando dicaſ inter præſentes, & quando inter abſentes.
Cy.& alii in d.l.ſi.C.de præſc.long.temp. dicit ſecundũ commu
nẽ vulgi opi.ut Lombardia, Tuſcia, Romãdiola &c. vt l.annicu
lus.ff.de uerb.ſig. ſed Sal.in d.l.ſi.dicit, ꝙ i iſta materia ꝑſcriptio
nis, ſi clericus poſsideat rem alienã, quã aſſerit ſe præſcripſiſſe,
ꝙ totus Archiepiſcopatus in quo degit, dr̃ ſua ꝓuincia, v.g.po-
ne, ꝙ clericus poſsideat in Bononia rem immobilẽ alicuius Mu
tinenſis, certè dicenſ ambo in eadẽ prouincia, quia ſub epiſco-
patu Rauẽnenſi, ſub quo ambæ prædictæ ciuitates ſubſunt, licèt
ſecundũ vulgus, Mutina ſit in Lombardia, & Bononia in pro-
uincia Romandiolæ. Et eſt ratio, quia i curia Archiepiſcopi ille
clericus põt conueniri, ut l.omnes qui vbiq;.C.de epiſ.& cle.&
ſic in eadẽ prouincia ſunt ambo, & coram eodẽ iudice poſſunt
ambo præſcriptionẽ interrumpere, & hoc uidetur conſideraſſe
d.l.ſi.Et ideo ſi clericus Rheginus poſsidet rẽ immobilem alicu
ius Parmen.licèt ciuitates ſint cõuicinæ, & ſecundum vulgus in
eadem prouincia, qa in Lombardia, quia tamen nõ ſunt ſub eo-
dẽ Archiepiſcopatu, quia ciuitas Rhegii eſt ſub Rauen.& Par-
ma ſub Mediol. eſt dicendũ quò ad noſtram materiam, ꝙ am-
bo nõ degunt ſub eadem prouincia, qa ſunt ſub diuerſis Archie
piſcopatibus, & quia clericus conueniendus non eſt ſub cõmu-
ni Præſide. Et idem diceretur, ſi laicus rẽ laici poſsideret, nã tũc
ſi poſſeſſor degat ſub eodem Præſide laico, ſub quo degit, & do
minus rei, in eadem prouincia dicẽtur ambo habere domiciliũ,
& eſſe inter præſentes, ſecus ſi non ſub cõmuni Preſide. v.g.Mu
tina ciuitas eſt de prouincia Lombardiæ, & idẽ in ciuitate Rhe
* gii[*] ſupponamus, ꝙ nõ regantur ſub eodẽ Præſide, ut ſit hodie,
quia ſub domino Marchione Ferrar.ſed diuerſo Præſide. ideo ſi
Mutinenſis poſsideat rem aliquã immobilem alicuius de Rhe-
gio, & ibi domiciliũ habentis, non dicitur eſſe inter præſentes,
quia non ſunt ſub communi Præſide. Non obſt.quòd ſunt in eo
dem Archiepiſcopatu, quia in laicis hoc non conſideratur, &
hanc rationẽ & differentiam preſentit glo.in d.l.ſi.quæ dicit, ꝙ
quælibet ciuitas habet ſua regimina, ideò de qualibet ciuitate
iudicandum eſt hodie, ut olim de qualibet prouincia. Quod
dicit Salyc.procedere inter laicos præſidem prouinciæ nõ reco
gnoſcentes. Sed inter clericum & clericum, & laicum dominũ,
& clericum poſſeſſorẽ, nihil eſt immutatũ, quæ omnia not.facit
in Auct.de hæret.& ſal.§.ſi.qđ no.extra de elec.c.corã dilecto.
†Et

ADDITIONES.

a Poſſeſſionis. Continuatio poſſeſſionis an præſumatur de præterito, ad præ-ſens. ex dictis Bar.l.Celſus. de vſuc.in Pand. colligitur ꝙ ſic. Nam qui ſemel poſſedit, cum de ſuo commodo tractatur, ſi ſe aſſerit poſſidere, ſemper præſumitur poſſediſſe, & poſſidere, & dicens contrarium tenetur probare. Bar.in l.ſiue poſsidetis.C.de prob.quod declarat & limitat Franc.Balb.in repet.d.l.Celſus.in 4.par.in uer.3.conclu.nu.6.7.& 8.ut ibi per eum. Ant.Cal.

* Vetus exemplum habet Aretij, ſed male, quia Aretium eſt in Tuſcia, non autem in Lombardia.

17 †Et aduertas, prout voluit d.l.fi.& ibi Bald.ꝙ abſentiã indici
mus,aliàs iudicamus a domicilio,nõ aũt a perſona habitãtis.
¶Ex quo infertur,ꝙ ſi hęres,contra quẽ pręſcribit,habitet in
prouincia pręſcribentis, ſi tñ domiciliũ non in prouincia pręſcribentis habeat, ſed habet in alia prouincia diſtincta,& ſepa
rata,non præſcribitur ꝯ eum,tanquã ꝯ pręſentem,ſpatio decẽ
ann.qa in hoc articulo,& præſentes, & abſentes cõſideramus,
ſm indemnitatẽ, & diſtantiã domicilij vtriuſque,vt d.l.fin.ex
quo infert,ꝙ tali abſenti ſic conſiderato nũquã ex abſentia tã
quam læſo conceditẽ reſtitutio? ita intelligatur d.l.fi.Alia abſen
tia cõſideratur rõne perſonæ,vt ſi ponas vtrũq; eſſe eiuſdẽ do-
micilii, vel ẽt diuerſorũ, tñ pp talẽ abſentiam factam a domi-
cilio p alterum ipſorũ ex iuſta cã, petitur ꝯ quem ſcriptũ eſt
in int reſt.& tunc reſtitutio habet locum, & de hac abſentia lo
quitẽ l.2.& l.fi ab hoſtib.ff.ex quib.cau.ma.& de iſta reſtitutio-
ne vide fin. Bar.in l.1.§. ſi qs aũt pp.ff.de itin. actuq; priua.&
Ang.& Sal.in d.l.fi.& gl.ſing.in l. ſicut. ff.quemad.ſer.amit.&
18 not.Spe.in ti.de pręſc.§.fi.ver.pone colonus.¶ †In gl.dominia
rerũ, in fi. No. bene illã gl. quę dicit,ꝙ p vſucaptionẽ quæritẽ
a dominiũ directũ,ª ſed p pręſcriptionẽ decem,vel viginti ann.
quęritur vtile dominium,& in pręſcriptione 30.vel 40.anno.
ſi habuit bonã fidem,& non alias,ut no.gl.& Cy.& Bar.& alii
in auc.niſi tricennalis.C.de bo.ma.& Dy.in reg.2.de reg.iu.in
6.& Bar.in l.3.ff.de vſuc.& l.1. in fi.ff.de aqua plu.arc. per illũ
tex. de quo vide latiſſimè Sal.in l.traditionib.C.de pac.Et ꝙ p
pręſcriptionẽ quęratẽ utile dominiũ,voluit ẽt Ray.in d.aut.ni-
ſi tricennalis,& alleg.p caſu l.ſi duo. §.Iulianus. ff.de iureiur.
ſed ille non eſt ſuus tex. ſed ipſum alleg.gl.hic,& iſta doctrina
communiter tenetur, licèt Bal.in d.auc.niſi tricennalis. dicat,
Aut qs pręſcribit rem meam me ſciente, & patiente,& tunc p
dictam præſcriptionẽ acquirat directũ dominium,qa vr̃ habe
re cõſenſum meum qui ſum dñs directæ rei, & ita intelligatur
opin.Mar.Aut præſcribit me ignorante, & acquirit vtile:& ita
intelligatẽ opi.Bal.& iſta cõſideratio ſatis placet.Sed prima eſt
cõmunis opi.de quo plenè per Io.And.in reg.poſſeſſor.de reg.
jur.in 6.in 4.art.& ibi Pet.de Anch.de quo ẽt dixi in l. ſi finita.
§.Iul.ff.de dam.infe.¶In gl.fi.in fi.dic, vt dicam in §.error.j.eo.

A D D I T I O.

a Dominium directum. Et ꝙ vſucapione dominium directum acquiratur. Sed inducend o vltra Ange hic hoc probatur,appella.enim dominij venit directum.l.1.& 2. ſi ager vect.vel emphy.pe. ff & vſucapio nihil aliud eſt quam acquiſitio dominii per continuationem poſſeſſionis temporis. & l. diffini.ita diffinit Iuriſconſ.in l.3.de vſuc.ff. uide glo.in ca.ius quiritum. 1.diſt. idem vult tex.in l.traditionibus,C.de pac.ſic ſi vſucapio ſit dominii acquiſitio, ergo directi.

S V M M A R I V M.

1 *Adſcriptitius liber pręſcribitur.*
2 *Ciuilis tantum poſſeſſio impedit vſucapionem.*
3 *Poſſeſſiones ciuilis multiplex effectus.*
4 *Ciuilis poſſeſſio an perdi poſſit in ſeruo fugitiuo.*

Sed aliquando. ¶Homo liber, res ſacra vel religioſa,&
ſeruus fugitiuus nõ poteſt vſucapi.h.d.
¶No.ꝙ aliqñ titulus,& bona fides, & poſſeſſio patrocinanẽ ad
vſucap.qñ res phibita eſt vſucapi.¶No.ibi,tempore vllo.cõiun
cta gl.ꝙ illa verba important pluralitatem diuerſorũ temporũ.
¶No.ꝙ ſeruus fugitiuus ẽt cum ti.& bona fide,non põt vſuc.fa
1 cit l.j.cum materia.C.de ſer.fug. ¶No.ꝙ liber † hõ licèt retinea
tur bona fide,vt ſeruitus,etiam per 40.ann. tñ nõ pręſcribitur,
ut hic.& l.fin.C.de præſc.long.temp.q̃ pro lib.datur, niſi ſit ad-
ſcriptitius, q licèt ſit homo liber,tñ qa eſt adſcripsius glebę, po
teſt unà cũ fundo pręſcribi,ut l.cum ſatis.§.eſt autem.C.de agri.
& cenſi.lib.11.¶In gl.ſacra.in fi.dic ſecundũ Io. Fab. hęc nõ uẽ
bona fallentia,quia ſi definit eſſe ſacra, nihil tamen agit de pręſcriptione rei ſacrę.Et aduertas,ꝙ id qđ dicitur de re ſacra, intel
ligitur de tali re ſacra,quę in nullius bonis,vel dominio eccleſię
præſcribi poteſt, in auct.quas actiones, cum ibi no.C.de ſacroſ.
eccl.licèt p 40.ann.pręſcribatur,& uide no.ff.de mor.infe.aliàs
de relig.l.loca.¶In gl.fugitiuũ,ibi.l.j.dic, & eſt rõ,ut ibi, videli-
cet, ne fuga ſeruorũ dominis ſuis ex quacũque cã poſſit eſſe dã
2 noſa.¶ †In ea.gl.ibi,non currit pręſcriptio poſſidẽti.No.& tene
menti, ꝙ ad impediendum vſucapionem ſufficit etiam, ꝙ qs ci
uiliter tantum poſſideat,qm̃ alius(quamuis titulum,& bonã fi-
dẽ, & poſſeſſionẽ naturalẽ habeat) non tamen pręſcribit con-
tra dñm, q ẽi ciuiliter tantummodò poſſidet.facit l.clam poſſi-
dere.§.q ad nundinas. & no.in l.j.in prin.ff.de acq.poſ.coniun-
cto eo qđ no.per glo. & doc.in l.3.§. ex contractu.ff. acq.poſ.
& in l.1.C.de ſer.fug.& l.qui fundũ.§.ſeruus.ff.de vſuca.p emp.
3 Quãdoq; † ſola ciuilis poſſeſſio eſt apta ad vſucapionẽ parãdã,
vt d.l.q fundum.in prin. & ibi gl.& Bar. ergo multò fortius dẽt
potens eſſe ad uſucapionem contra ſe impediendã,argu.l.patre
furioſo.ff.de his q ſunt ſui vel alie.iur.ac etiã ciuilis poſſeſſio eſt
apta nata ad acquiſitionẽ fructuum, vt no.gl. Dy.Bar.& doc.in
d.l.3.§.ex contrario.ff.de acqui.poſ.& uidetur text. in l.qui ſcit.
§.alieno.ff.de vſur. ¶Tertiò q̃ habet ciuilẽ, poteſt intentare, vel
uti poſſidetis,ne turbetur ab eo qui habet naturalẽ,vel etiã po-
teſt agere interdicto,vnde vi, vel interdicto,ꝙ ui,aut clã, vel p̃-
cario,a dicto poſſeſſore ciuiliter,ut no.gl.& Bar.& doc.i d.l.clã
poſſidere.§.fi.i ũ l.ſeq.ff.de acq.poſ.¶Quartò,ꝙ habẽs ciuilẽ po
teſt conueniri,& agere rei vend.ut no.gl.in d.l.clã. §.fi. cũ l.ſeq.
& gl. Bar.& doc.in l.Pomponius.§.ſi is qui precario, eo.tit.con
4 iuncta l.officiũ.ff.de rei uen. ¶†In ea.gl.in fin. no.duos caſus,in
quib.perditẽ ciuilis poſſeſſio in ſeruo fugitiuo, uidelicet, quãdo
ab alio occupatẽ ſeruus,& quando diu fleuit. Adde quod dicit gl.
in l.ſi is qui.§.ſi ſeruus.ff.eo.dic, ꝙ iſte ſecundus caſus non pce-
dit,quatuor concurrentib.videlicet, quando gerit ſe p libero,
item ſi diu ſe geſſit pro libero , itẽ bona fide, item ꝙ paratus ſit
ſubire iudicium liberale.Sed gl.in l. ꝙ autem.ff.de lib.cau.videẽ
velle ſecundum unam ſolutionem. Aut geſſit ſe p libero bona
fide, & tunc ſtatim dñs eſt priuatus poſſeſſione, ſecus ſi mala fi
de,quia tunc bene requirit,ꝙ diu moratus fuerit.Et hoc ſequi-
tur Inn.in c.de ſeruorũ, extra de ſer.non ord. Sed prima opi.eſt
verior,videlicet, ꝙ ſiue bona fide, ſiue mala fide, ſeruus ſe pro
libero gerat, nunquam dominus perdat poſſeſſionem,niſi poſt
10.ann. quia tunc elapſis decem ann.præſumitur , & inducitur
a obliuio,ª & ideo cauſatur ex tunc,ꝙ deſinit poſſidere,ut no.gl.
& docto.in l.j. C.de ſer.fug.& in l.ſi id quod.in prin. ff. de acq.
poſ.& in §. ꝙ autem. j. eo. & ibi dicam. Et iſtam opi. ſequitur
Bar.& Ioã.de Imo.in l.j.§.per ſeruum.ff.de acq. poſ. facit quod
habetur in l.3 §.ſi ſeruus quem.eo.tit.&c.

A D D I T I O.

a Obliuio.Idem Ang.in § ſic itaque,col.3.j.de actio. Purpura.

S V M M A R I V M.

1 *Furtiua res an vſucapi poſſit.*
2 *Res vt afficiatur vitio realis uiolentia, quid concurrere debeat.*
3 *Vitium reale, vel perſonale,quid ſit.*
4 *Vitia an & qua nocеant ſucceſſoribus,& quibus.*
5 *Excipi an de uitio auctoris poſſit cõtra ſucceſſorem in iudicio agenteẽ.*
6 *Auct. malæfidei C.de pręſc.long.temp.intellectus & limitatio.*

Furtiuæ. ¶Res furtiua,vel ui expulſiua poſſeſſa,non poteſt
vſucapi, vel præſcribi , ẽt per bonæfidei poſſeſſo-
rem,& emptorẽ.Et uendens rem alterius ſciẽter,committit fur
tum.h.d.¶No ꝙ nõ tantũ in libero homine & aliis rebus ſupra
proa §.cõtentis,cũ titulo,& bona fide,& longa poſſeſſione nõ
procedit uſucapio,ſed nec ẽt in re furtiua,vel ui ablata.¶Not.
ibi,inhibet , ꝙ lex prohibet rem furtiuã,vel ui ablatã uſucapi:
& ſic lex reſiſtit uſucapioni.¶Not.ꝙ licèt fur, vel raptor poſſi
deat,tñ dicuntur mala fide poſſidere,& cũ vitio.¶No.ꝙ emptor
bona fide,a fure,vel raptore, & ſic q habet authorẽ uitioſum,
non præſcribit.¶No. ꝙ eo ipſo,ꝙ quis rem alienã mobilẽ ſciẽ
ter vendit,cõmittit furtum, & per conſequens afficiẽ uitio fur
tiuitatis, vt no.gl.in l.uitia.C.de acq.poſ.& ideo efficiẽ inuſuca
pibilis.¶In gl.ꝙ vi.in fi.no.illã l.ſi ui vel metu,ꝙ dominus em-
ptor facta emptione de uoluntate domini,licèt coacta,tñ præ-
ſcribit.contra l.ſequiẽ.§.lana.ff.eod.Sed dic, ꝙ ẽt dominus præ
ſcribit iuri,quod ſibi deficit,ut ibi no.per gl. & doct. & ſic non
præſcribit domino, qa dominus eſt,ſed iuri, quod ſibi deficit.
1 ¶In gl.prædict.in fi.non tantum † ab emprore 30. ann.præſcri-
a bitur, ſed ẽt ab ipſo raptore, ut d.l.omnes.ª qđ verũ de iure ci-
uili, de iure verò canonico non præſcriberetur in æternũ, qa
eſt malæ fidei , ut c.fin.de præſcrip. ſed emptor ab eo q fuit bo-
næ fidei pręſcribit 30.ann. ut in auct.malæ fidei.C.de præſcrip.
long. tẽp. de intellectu illius auct.& de multiplici illius limita
tione, vide quæ plenè ſcripſi j.de act.§ ſed iſtæ, ver. quæro ab
extra,cũ §. vidimus. dic omnò ut ibi.& j.dicã in iſto §.in gl.cõ-
petunt.¶In gl. poſſunt, in fi.dic, ut plenè no. & ibi plenè dicã,
vbi melius cadit. ¶In gl.vi poſſeſſarũ.in fi.no.bene illũ §.ꝙ ad
2 hoc ut res afficiatur vitio † realis uiolentiæ,oportet vt duo cõ-
currant in uiolentum,videlicet,quòd expellat vi,& ipſe intret
poſſeſ-

A D D I T I O.

a Dicta l.omnes.Adde ea quæ no.in l.ſicut.eo.ti.& vide gl.in l.fi.C.vnde vi.& ea quæ no.in l.a.ff.quod met.cau.

poſſeſsionem: ſi aũt alius bona fide intret poſſeſsionẽ, licèt poſ-
ſeſſor fuerit, ab alio deiectus per violentiã, non afficitur res vi-
tio violẽtię. Et aduertas ibi, ꝙ dicto vitio violẽtiæ res afficitur,
ẽt ſi ille q̃ ſit expulſus, erat ẽt prædo, & violator, & nõ dñs rei,
quia rẽ & violentiam commiſſam in re, & non perſona cõſide
ramus, facit l.1.§.qui vi a me poſsidebat, cũ ibi no. in glo. & per
Bar.ff.de vi & vi ar. qđ no.¶ In gl. alia rõne, in fi. dic ad ɔ̃riũ, ꝙ
ſi ratio gñalis & ſpecialis a lege procedunt, tñ habet locũ iſte
tex. ſecus ſi gñalis a lege, & ſpecialis ab hoĩe, quia tunc agit per
ſpecialẽ, vt in ɔ̃rio.¶ In gl. vnde & in rebus. ibi, quę ex delicto
naſcuntur.§.1. dic, vt ibi dicam.¶ In gl. cõpetunt, ibi l. Pomp.§.
3 ſi. dic, ꝙ vitium † reale eſt furtũ; & vis expulſiua, & ablatiua vt
hic, non compulſiua, vt l.3.C. qđ met. cau. & l.1.C.eo. Item res
data præſidi, vt l.pe.ff. ad l. Iul. rep. quaſi reale eſt, vt qñ potius
fauore perſonę quã rei impedit vſucapio, vt in reb. pupilli, vt
ff. de acq. re. do. l. bonæ fidei, & in re fiſci, vt j. eo.§. res fiſci. Pre-
cariũ aũt dr̃ vitium perſonale, quia hẽt ſcientiam rei alienæ, iõ
non vſucapit, vt ff. de pub. l. quęcunq;.§.1. idẽ in clãdeſtina poſ-
ſeſsione. l. furtũ.§.ſi. cum l. ſeq. ff. eo. vitium autem litigioſi dr̃
quaſi reale, vt l.1.C. de præſc. lon. tẽp. vitia aũt perſonalia ſunt
dolus, mala fides, ſcia rei alienæ, ita dicit glo. & doc. in l. vitia. C.
de acq. poſ. & gl. Bar. Ang. & alij in l. Pomponius.§. cũ quis. ff. de
acq. poſ.¶ Quæro ergo, viſo quę ſunt realia, & quę ꝑſonalia vi-
tia, videamus an, & quę noceãt ſucceſſoribus, & quibus. Et dic,
4 ꝙ ſi eſt vitium † reale, ita ꝙ res ſit vitio affecta, tunc ẽt ſingula-
ri ſucceſſori nocet, vt hic. ſi verò ſit vitiũ perſonale, diſtingue,
an eſt ſucceſſor ſingularis, & tũc aut vult vti acceſsione ſui au-
thoris, & ei nocet, vt l. Pomponius.§.1. & §. ſi. ff. de acq. poſſ. aut
nõ vult vti tali adminiculo, ſed vult incipere vſucapionẽ a ſe,
& ẽt de iure antiquo, & nouo, & põt, vt l. an vitiũ. & qđ ibi not.
ff. de diuer. & temp. præſc. hodie non põt, vt C. eo. ti. auct. malæ
fidei. de cuius intellectu ſtatim dicã, aut eſt ſucceſſor vniuerſa-
lis, & tũc ſiue ſit de ſuis, vt l. in ſuis. ff. de lib. & poſth. ſiue extra-
neus, ei nocet, vt l. ſi. C. de vſuc. ꝓ hęr. maximè hodie, vt d. auct.
5 malę fidei.¶ † Quęro, an de vitio authoris poſsit excipi ɔ̃ ſucceſ
ſorẽ in iudicio agentem? dic, aut eſt vniuerſalis, & põt, quia eſt
eadem perſona cum defuncto, aut eſt ſingularis, & tunc, aut ha
bet cãm lucratiuã, vel quaſi, & nocet, aut oneroſam, & tunc ſi
vtitur adminiculo ſui authoris, ei nocet, aut non vtit̃ & tũc, aut
res reuerſa eſt ad doloſum, & nocet, & excipi põt, aut non eſt
ad eũ reuerſa, & non nocet, vt l. apud Celſum.§. de authori. &
§. ſi quis. & §. licẽtia. & ibi Bar. ff. de exce. doli. de quo ꝑ gl. in d.
l. vitia. & ibi Dy. & Bart. & doc. & Imo. in l. doli. ff. de noua. de
6 quo dic, vt dicã j. de exce. in prin.¶ † In ea gl. in fi. dic, ꝙ d. auc.
malę fidei. & §. rurſus. in Auc. vt ſponſ. lar. vnde ſumit̃, habet lo-
cũ in pręſcriptione, non aũt in vſucapione rerũ mobiliũ, & ſic
non eſt extendenda; ita cõiter dr̃ per Bart. in d. l. Pompo.§. cum
quis. ff. de acq. poſ. ſed Irnerius qui fecit d. auct. malę fidei, po-
ſuit ẽt de vſucapione, ꝙ ibi Saly ꝑ plures rationes probat. dic,
a vt ibi.¶ Secundò [a] loquitur, qñ uerus dñs rei pręſcribendæ eſt
ignorans, ergo non haberet locũ eo ſciente; dic, vt ibi per Bar.
b & Sal.¶ Tertiò [b] loquit̃ in primo emptore, qui emit a malę fidei
poſſeſſore. Non aũt loquitur de ſecundo emptore mediato, &
ſic illa auct. iſtam materiã præſcriptionis determinat, & nõ cor
rigit, ita dicit Bar. in d.§. cum quis. & doc. in d. auct. malęfidei.
¶ Quartò, illa auct. loquit̃ in pręſcriptione longi temp. ſed non
longiſsimi, ꝙ apparet qa ipſimet malæ fidei poſſeſſori nõ nocet
mala fides ſua ad ꝑſcriptionẽ longiſsimi tẽp.¶ Quintò, illa auc.
habet locũ in alienatione voluntaria, ſecus in neceſſaria, vt no.
in l. Põponius.§. ſi iuſſu. de acq. poſ.¶ Sextò, dicit Bar. in l. rem
q̃ nobis. ff. de acq. poſ. in ver. ſed volendo ſubſtinere gl. & Inno.
ꝙ ſicut ille qui hẽt cãm a malæ fidei poſſeſſore tñ, non præſcri
bit, ita nec habet publicianã, vt l. eum qui. in princ. ff. de pub. &
de hoc eſt gl. in d. l. eũ qui.§. prætor. & §. in hac, in fi. de publ. ſed
hoc eſt falſum, vt no. Bal. & Ang. in d. l. eũ qui.§. prætor. ff. de pu
bli. & no. Iac. & Cy. in d. auct. malæ fidei, & no Bal. in l. ancillæ.
C. de fur. & dic, vt dicam j. de actio.§. ſed iſtę, in verb. quæro ab
c eo̅ videamus.§.¶ Septimò, [c] Ang. in l. q̃ rẽ. ff. eo. dicit, ꝙ illa auc.
debet intelligi de habente cãm ab eo, qui habebat malã fidem a
principio poſſeſsionis; ſecus ſi poſtea ſuperueniſſet mala fides,
per gl. in l. itẽ ſi res, de alie. iu. mu. cã. Et eſt ratio, qa de iure no-
ſtro mala fides ſuperueniẽs nõ nocet ipſi malæ fidei poſſeſſori,
d multò minus alteri.¶ Octauò, [d] quęro, obligo tibi oĩa mea bo-
na, poſteà ſciẽter alieno fundũ, an emptor poterit præſcribere
ɔ̃ creditorem? & dicit Ange. quod ſic; quia illa auct. habet locũ
in præſcriptione dominij, non autem pignoris.¶ Nonò, nõ hẽt
locum quando tractatur ſolummodò de acquiſitione fructuũ,
quia ibi loquitur tãtũmodò de acquiſitione rei, ita not. doct. in
l. vitia. & ibi Flo. C. de acq. poſ.¶ Decimò, nõ habet locũ, vbi ad
pręſcriptionẽ ſufficit bona fides ſine titulo, vt in ſeruitutib. vt
l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſer. ven. ita vult Io. And. in c.1. de pręſcri.
in 6.¶ Vndecimò, non habet locũ in pręſcribẽre actionem, qa
in illo nõ loquit̃, ita dicit ibi Iac. & Cy.¶ Duodecimò, illa auct.
ſolummodo habet locum, qñ agitur de mala fide vera, & non
de ficta, & ideò vbi agitur de mala fide pręſumpta, contra veri
tatẽ nihil innouat, vide Bal. & Ang. & quod ibi habetur in d. l.
eum q.§. ait pretor. & §. i publiciana. ff. de publicia. quæ oĩa no.

ADDITIONES.

a Secundò. Adde Ang. has omnes limitationes repetentem, in §. ſed iſte, col. 2. infra de act. Purp.
b Tertiò. Adde Io. Fab. in §. quod autem, in fi. inſ. eo. Purp.
c Septimò. Adde Chriſto. in §. ſed aliquando. 2. col. in gl. longa. ſupra eo. vbi de aliis requiſitis. Purp.
d Octauò. Adde Io. Fab. in §. item Seruiana. conſi. 9. vbi Ang. & Iaſ. infra de ac. Purpur.

SVMMARIVM.

1 *Error iuris excuſat a furto.*
2 *Hæres an præſcribere poſſit a defuncto mala fide poſſeſſa.*
3 *Mala fides ciuitatis, vel collegij occupantis rem aliquam, purgatur mortuis his, qui ab initio fuerunt.*

Sed tamen id. ¶ Hæres alienando rem alienã inuentam
in hęreditate, non cõmittit furtum, & in
ea procedit vſucapio. Idẽ in fructuario ancillę alienante partũ
ipſius, quem ad ſe ſpectare putabat. h. d.¶ No. ꝙ error in facto,
qa putabat rẽ depoſitã penès defunctũ fore hęreditariã, excu-
ſat a furto, & ꝑ conſequens facit ꝙ res non afficiatur vitio fur
tiuitatis, & qđ accipiens eam ex quolibet contractu lucratiuo,
vel oneroſo, pro, vel nõ pro, vſucapit.¶ No. ꝙ alienãs rẽ alienã
1 bona fide poſſeſſam, non cõmittit furtum.¶ † No. in ver. itẽ ſi is
ad quem. qđ error iuris excuſat a furto, licèt error iuris nõ ſit
excuſabilis, immo punibilis, ut l. latæ. & l. lata. ff. de verb. ſig. Et
a eſt rõ [a] vt hic dr̃, qa furtũ ſine dolo non cõmittitur, & quęlibet
leuis excuſatio ẽt iniuſta excuſat a dolo, vt l.1. in fi. ff. de abig.
& l. plagij. la 2. cũ gl. C. de plagiar. & no. Bar. in l. iuſtè, in fi. ff. de
acq. poſ. & in l. pe. ff. de adul. & l.1.§.1. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe ius
ſue. & eſt tex. in l. igit̃.§.1. ff. de lib. cau. igitur &c.¶ No. ꝙ error
iuris in tradente nõ impedit uſucapionẽ in accipiente bona fi-
2 de.¶ † In gl. accipienti. ibi, ꝙ eſt falſum. & qđ hic tenet gl. forti-
fica per plures leges, & primò ꝑ l.1. & ꝑ gl. in l. nihil. C. de vſu-
ca. pro hęrede, qđ eſt uerũ de iure ciuili, ſecundum Dy. ſed con
trarium verũ eſt de æquitate canonica, vt no. Dy. in c. poſſeſſor
malæ fidei, in pen. q. extra de reg. iur. in 6. & Bar. in d. l. cũ hęres.
ff. de diuer. & temp. præſcr. dicit, ꝙ hæres poteſt præſcribere nõ
b obſtante mala fide [b] defuncti, ſi hæres velit inchoare pręſcriptio
nem in ꝑſonam ſui. Et etiam hoc ſequitur Bal. in l. eum q.§. in
hac. ff. de pub. & Io. de Imo. in l. ſequitur.§. ſi hęres. ff. eodem. &
Raph. in l. Pomponius.§ j. de acq. poſ. & ibi dixi.¶ Aduertas tñ,
ꝙ licèt hæres poſſit inchoare pręſcriptionẽ in perſonam ſuã,
& vſucapere, tamen tenet̃ exonerare conſcientiam defuncti,
& trahere

ADDITIONES.

a Et eſt ratio. Adde Ang. limitantem in §. pœnales. 2. col. in fi. j. de ac. & Ale. in auct. ſi quis in aliquo. col. 3. C. de eden. Iaſ. in l. ſi quis maior. j. col. C. de tran ſac. & in l. ſi quis id q. 2. no. ff. de iuriſd. om. iud. Purp.
b Mala fide. Communis opi. ſirmat contra Dyn. indiſtinctè, quod mala fides defuncti nocet hęredi, ſiue hæres uelit uti acceſſione defuncti, ſiue uelit præſcriptionem inchoari in perſona ſua, eò quia hæres eſt obligatus exonerare conſcientiam defuncti. c. ſi. extra de ſepul. Bot. Pan. & Fel. in ca. ſi diligenti. extra de for. comp. & in hanc ſententiam iuit Alex. conſi. 84. col. 2. uol. j. & ad idem conſi. 4. uidetur. col. ſi. & conſi. 29. uiſo puncto. col. 3. ac conſil. 213. uiſo. col. pe. li. 2. & Rom. conſi. 237. pro deciſ. & Pan. conſi. 9. mitor in præſenti. & hanc etiam exclamat communem Bal. de præſcr. in 2. parte tertiæ. ver. breuiter. nu. 22. & in ver ſed propterea. eo. nu. circa ſi. dicit ab hac opi. tanquam cõmuni, non eſſe recedendum in iudicando, & conſulendo, qui ibidem limitat hanc concluſionem non procedere in quatuor caſib. ibidem per eundem notatis, vbi dicit opi. Dy. & ſequacium procedere. Et ita intelligo Arc. hic, qui Dy. ſequitur, quod eſt no. ſed quid eſt mala fides? ad quod reſpondeo, ꝙ eſt conſcientia rei alienæ. in c. ſi uirgo. 34. q. j. & notauit Pan. in c. conſultationib. extra de iurepat. & Bald. in l. Celſus. in 3. parte. col. pen. nu. 21. Et eſt duplex vera, & propria, quando quis ſcit rem eſſe alienam. Et fictam, quando ex perſona ſui authoris quis præſumitur eſſe in mala fide. Bal. de præſc. in 2. parte tertiæ partis. verſic. tertio quæro. num. 1. probatur mala fides poſſeſſionis, ſi fuerit ſibi denuntiatum, item ſi coram teſtib. dixerit ſe ſcire rem alienam. 3. ſi fama erat in uicinia, & ipſe erat vicinus. Bar. in l. Celſus, verſi. ſed qualiter. no. 18. de vſucap. in Pan. & quò ad ultimum conſuluit Cae. conſi. 38. primo rationes. col. j. dicens, quòd fama & cõmunis opi. ſeu notorium malam fidem inducant, quod no. nam vicinus præſumitur ſcire facta vicini. c. quanto. extra, de præſump. quod declara, & limita per ſcrib. poſt Bar. in l. j. de reb. cred. in Pand. & ibi dixi. Ant. Ca.

& trahere animam ipſius defuncti de peccato, & ſic rem reſti-
tuere. ita dicit ſing. Ant. de But. in c. ſi diligenti, de præſcri. & Io.
de Imo. in c. ſi. in eo. tit. ¶ In ea gl. in ſi. dic plenius, qñ hēt locum
pro hærede, vt no. glo. pleuè in rub. ff. de vſucap. pro hæred. ¶ In
gl. item non committit, in ſi. dic tñ, ꝙ prodeſt error iuris ad præ
ſcribendum ipſi erranti, vt l. ꝯria. ſed alii ſic. & eſt ratio, quia res
nõ eſt furtiua, ergo vſucapibilis. ita dicit Bar. in l. poteſt plurib.
ff. eo. Ex quo infert, ꝙ in perſona hæredis, purgatur mala fides
3 defuncti. ¶ Sed quærit ibi Bar. quid † ſi ciuitas vel collegium oc
cupauit aliquam rem mala fide, quando hæc mala fides purga-
tur? Et rñd. ꝙ mortuis omnibus his, qui a principio ſciuerunt,
arg. dictæ l. põ:. & no. ex̃ de iure pa. cap. cura paſtoralis, q đ per-
petuò no. Et materiam erroris, iuris, vel facti, an impediat vſu-
capionem, vide tex. & gl. & Bar. in l. ſi uir. ff. pro don.

S V M M A R I V M.

1 *Poſſidens titulo & bona fide, poſſeſſione ſua priuari non debet.*
2 *Poſſeſſio quibus modis amittatur.*
3 *Res vacantis, an ſiat furtum.*

Quod autem. Malæfidei poſſeſſor transfert in bonæfi-
dei poſſeſſorem, rem non vi poſſeſſam,
cum vſucapiendi conditione. Item in rebus ſoli non committit
furtum, ſed illi qui poſſidet cum titulo & bona fide principali-
bus conſtõnibus ſubuenitur. h. d. No. ꝙ qñq; poſſeſsio fundi po
teſt eſſe vacans, vel ꝑꝑ abſentiam, vel ꝑꝑ negligentiam, vel ꝑꝑ
iniuriam dñi, vel etiam ſi ſine hærede deceſſerit. No. ꝙ quis põt
ingredi, etiam ſcienter, rem alienam, & tñ non efficitur vitioſa,
vt ſi eſt res vacans. ¶ No. ꝙ intrans poſſeſsionem mala fide, tñ ſi
ſine violentia, ut quia erat vacans transfert in accipientē vſu-
capiendi conditionem. ¶ No. ꝙ furtum non põt committi in re
1 bus ſoli. ¶ † No. ꝙ leges prohibent aliquem priuari ſua antiqua
poſſeſsione, quod intellige, qñ poſſedit titulo & bona fide, vt s̄.
eo. in prin. Item hoc verũ, ſi res erat vſucapibilis, vt s̄. eo. § ſed
aliqñ. item ꝙ non ſit res furtiua, vel vi abrepta, vt s̄. eo. §. furti-
uæ. ¶ In gl. vacãti, in ſi. adde l. 2. §. vacuam, cum l. ſeq. & quod ibi
no. ff. de act. emp. ¶ In gl. per abſentiam. ibi, dummodò longum
2 ſit. † No. gl. ad hoc enim vt perdatur poſſeſsio, requiritur, ꝙ ſue
rit negligens per tp̃s arbitrio iudicis, dummodò non ſit in iure,
& ſit longum, & obliuionem inducat. Sed gl. Cyn. & Vltramon.
in l. 1. C. de ſer. fug. dicunt ſimpliciter de decem ann. & idem gl.
in l. ſi id quod, in prin. ff. de acq. poſſ. dicit, ꝙ ſi neſcis te poſſide
re ex longinquitate tp̃is, ſed ea obliuione. Sed gl. in d. l. furtum.
§. 1. intelligit, ꝙ lõgum tp̃s dr̃, ſm ꝙ iudici videbitur, per quod
obliuio inducatur, non autem longum 10. vel 20. ann. & ſic vi-
des quam variè loquuntur gl. & uide gl. in l. cum quærebat. C.
vnde ui. & in l. licèt. C. de acq. poſſeſ. dicit, qñque ſcio naturalē
poſſeſsionem meam vacantem, occupatam per alium, ſi negli-
go per modicum tp̃s perdo ciuilem, quia videor ſuſpicari me
poſſe repelli, ar. l. quod meo, in ſi. ibi, ſciuero, & l. quamuis. ff. de
acquir. poſſ. facit l. 3. §. cum igitur, cum ibi no. ff. de vi & vi arm.
Si verò ignoro ab alieno occupatam, vel ſcio uacantem, tunc
aduerte, qñ quis negligit naturalem tanta negligentia, ꝙ quaſi
res perit ea hac negligentia, tunc perdit etiam ciuilem poſſeſ-
ſionem ex ſola negligentia. d. §. ſi fortè. Qñque non adhibet tan
tam negligentiam, ꝙ quaſi tota res perit, ſed ſolummodò non
uadit ad eandem, & tunc non perdit ciuilem, niſi ea curſu lõgi
tp̃is, e a quo obliuio inducitur, vt d. l. ſi id quod, cum gl. & hanc
opin. in hoc articulo ſequitur Ang. in d. §. ſi fortè. ſed Raph. totũ
reliquit arbitrio, uel religioni iudicantis, qui ea facti qualitate
debet dictam negligentiam conſiderare. arg. l. uoluntatis. C. de
fideic. De quibus coniecturis hr̃ in l. Fulcinius. §. quid ſit latita-
re. ff. qui. ea cau. in poſſ. ea. & in l. apud Celſum. ff. de do. eace. Et
hoc vr̃ tenere Inno. in cap. querelam. ex̃ de elec. & ibi per oẽs
poterit arbitrari lõgum, & etiam minus, nam abſurdum vr̃ ſm
eum cum in perdendo dominium ſufficit negligentia decē an.
vt l. ſi. C. de lon. temp. præſcrip. ꝙ tm̃ tempus in perdendo poſ-
ſeſsionem, quæ eſt utilis, requiratur, ut l. ſi rem aliquam. ff. de ac
quir. poſſeſ. & facilius perditur, ut l. ſi quis vi. §. differentia. eod.
titu. & ſic etiam decem anni ſufficiunt, quod placet ei Ioan. de
Imo. in d. §. ſi fortè. licèt etiam aliud addat, uidelicet, quod for-
tè non eſſet inconueniens, ſi arbitraretur quod per biennium
perdatur, quoniam tp̃e antiquo, dominium, quod eſt maius ꝑ-
debatur, vt ſupra eod. in princ. ac etiam quia tanto tempore in
tributariis, & dominium, & poſſeſsio perdebatur, ut l. q agros.
C. de omni agro deſer. lib. 11. igitur &c. et hoc magis placet mi-
hi, dic, ut ibi per Imo. ¶ In gl. longa poſſeſsione. ibi, præſumitur
hodie talis poſſeſſio uiolenta. Sed glo. in d. l. cum quærebatur.
dicit, quod hoc eſt uerum, quò ad pœnam inuaſoris, non ꝙ res
efficiatur uitioſa, & hoc ſequitur ibi Cyn. & cõiter docto. ſed
ibi Bar. dicit aliter ſaluando ambas glo. uide licet, cum etiã illa
3 lex æquiparet prouiſionem illius legis ad actionem furti. ¶ † An
autem res uacans efficiatur furtiua? leges volunt, ꝙ ſi res nun-
quam a domino fuit poſſeſſa, ut quia hæreditaria, tunc in ea nõ
committitur furtum, ut l. hæreditariæ rei. ff. de fur. ſi verò a dño
fuit poſſeſſa, licèt tp̃e cõtrectationis non poſſidebatur, tunc cõ
mittitur furtum, vt ſupra de rer. diui. §. ſi. & ibi di at. ita in pro-
poſito ſi res immobilis fuit occupata, quæ tamen antea fuerat
poſſeſſa per dominum, efficitur vitioſa vitio quaſi violentiæ,
& ita intelligatur d. l. cum quærebatur. & gl. hic, ſecus ſi a domi
no nunquam fuerit poſſeſſa, & ita intelligatur glo. ibi, qđ mul-
tum mihi placet. ¶ In ea gl. ibi, ab vtraque parte. dic, ut dixit gl.
& ibi dixi ſupra eod. §. furtiuæ, in ſi. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Res pignorata ſurrepta a domino, an vſucapi poſſit.*
2 *Res ſurrepta vſufructuario quando ſit præſcriptibilis.*
3 *Res bonæfidei emptori ſi eſt ſurrepta, quoad vſucapionem, neceſſe eſt, quod in poteſtatem domini reuertatur.*
4 *Res quandoque a domino iuſtè auferetur.*

Aliquando. ¶ Furtiua & vi poſſeſſa pñt vſucapi vitio
purgato. h. d. ¶ No. modum purgãdi vitium
a furtiuitatis, videlicet, ꝙ res reuertatur ad manus dñi.[a] No. ꝙ re
mota cã impeditiua, remouetur impedimentum, & eius effe-
ctus. ¶ In gl. domini, in ſi. dic, idem no. glo. in d. §. ſi rem. ſed ibi
Bar. dicit ꝯrium, quoniam quis non poteſt obligare rem alie-
nam. ff. de pigno. act. l. aliena res, in princ. Vnde dicit, aut quæri-
1 tur, an ſi res pignorata † ſurrepta a dño poſſit vſucapi i. ſit effe-
cta vſucapibilis reſpectu proprietatis, & dicit ꝙ ſic, qñ reuerſa
eſt in domini ptãtem, ut d. §. ſi rem pignori. aut quæritur, an ſit
effecta vſucapibilis reſpectu iuris, quod habet creditor in ea, &
dico, ꝙ non. ſed ego credo, ꝙ gl. ſit vera, quia res aliena poteſt
pignorari cũ voluntate domini. vt d. l. ſi aliena res. & huc vult
glo. in l. cùm ſit probatum. C. de vſucap. pro empt. & ibi glo. di-
ſtinguit, aut debitor rem alienam obligat de domini volunta-
te, aut ſuam rem. ſi alienam & ipſe debitor ſurripiat, quia diſtra
hit, tunc non poteſt vſucapi, niſi redeat in poteſtatem credito-
ris, ut l. ſi. ff. pro ſolu. ſin autem debitor obligauit rem propriã,
& ſurripiat eam, tunc committit furtum, & datur ꝯ eum actio
furti, tamen poteſt res vſucapi, vt ff. de fur. l. cum hæres. §. s. &
d. l. ſequitur. §. ſi rem. ſi autem extraneus ſurripiat rem creditori
a dño obligatam, tunc non uſucapitur, niſi in dñi poteſtatē re-
2 uertatur, vt d. l. cum ſit probatũ. ¶ Quid † ſi res ſurrepta eſt vſu-
fructuario? dic, ꝙ ad præſcribendum proprietatem, requiritur,
ꝙ redeat in ptãtem domini, quò ad præſcribendũ ius vſusfru-
ctus, requiritur, ꝙ redeat in poteſtatem vſufructuarij, vt l. inter
3 omnes. §. hæc actio. ff. de fur. ¶ † Quid ſi ſurrepta fuit bonæfidei
emptori? dic, ꝙ eſt neceſſe, ꝙ non in dictum emptorem, ſed in
domini poteſtatem redeat, vt eſt caſus ſm intellectum gl. in d.
l. cum ſit probatum. quod no. ita dicit Bart. in d. §. ſi rem. & ibi
gl. recolligit, ꝙ quandoque ſit furtum, & oritur actio furti, &
res efficitur furtiua, ut ſupra eod. §. furtiuæ. Quandoque ſit fur-
tum, & res efficitur furtiua, non tamen oritur actio furti, vt j.
de oblig. quæ ex deli. §. hi qui. quandoque res non efficitur fur-
tiua, & committitur furtum, & datur actio furti, ut d. §. ſi rem.
cui adde, ꝙ quandoque habet locum actio, non tñ ſit furtum,
nec res efficitur furtiua, ut l. ſi quis ſeruo. C. de fur. Qñque fur-
tum ſit, nõ tñ efficitur res furtiua, nec oritur actio furti, ſi filius
ſurripit rem aduẽtitii peculii, vt l. ſerui, & filii. ff. de fur. de quo
per Cyn. in d. l. 1. C. de ſer. fugiti. & per Bar. in d. §. ſi rem. ¶ In gl.
reuerſa. ibi. ff. de fur. l. quamuis. dic, ut ff. eo. l. ſequitur. §. tunc in
poteſtate domini &c. Et de iſta ficta reuerſione in poteſtate do
mini, vide gl. & doct. in l. ſi abducta. C. de fur. in ver. reuertatur.
¶ In ea gl. in fin. dic, ꝙ requiritur, ꝙ etiam ſit reuerſa tanquam
4 poſſeſſio ſuæ rei. Ex † quo ſequitur, ꝙ ſi dominus per vim ea in-
teruallo poſt furtum ei factum abſtuliſſet, ꝙ tunc poſſet ab eo
iuſtè auferri, per l. ſi quis in tantã. C. vnde vi. & ff. de vi & vi ar.
l. ſi quis a me. & ibi no. ſi dicam rem ei ſubtractam nõ emiſſe, vt
alienã, non põt tunc vſucapi, vt no. in d. §. nunc. dic, vt ibi &c.

A D D I T I O.

a Ad manus domini. Dic idem eſt ſi reuertatur in poteſtatem quaſi domini, putà tutoris, vel alterius adminiſtratoris, l. 4. § quod autem. ff. eo. tit.

S V M-

SVMMARIVM.

1 *Res & iura fiſci, an præſcribi poſſint.*
2 *Res ciuitatis, caſtrorum et villarum quanto tempore præſcribantur.*
3 *Res eccleſiaſticę quandiu pręſcribantur.*
4 *Vſus publicarum rerum nullo tempore pręſcribitur.*
5 *Vſucapio an currat in rebus pupilli.*
6 *Aduenticia bona quando ſint præſcriptibilia.*
7 *Dotalis fundus an præſcribatur.*

Res fiſci. ¶Res fiſci vſucapi nõ poſſunt, ante tñ q̃ fiſco de
nuntiatę fuerint, vſucapiunt.h.d. ¶No. fiſcũ ha-
bere priuilegium, ꝙ res ſua non vſucapiatur. ¶Not. ꝙ licèt res
debeat incorporari in fiſcum, tñ non habet priuilegium contra
præſcriptionem antequam res ſit fiſco denuntiata. ¶Not. ꝙ de
denuntiatione facta in fiſcum, tunc fiſcus incipit habere ius.
¶In glo. non poteſt. ibi, ne rei domi. vel temp. dic, ꝙ immo illa
eſt contraria. quia ibi dr̃, ꝙ nullo tempore. Sed reſponde, ꝙ ibi
ſpecialem caſum obtinet, vt ibi not. ¶In ead glo. ibi, de ſac. ſan.
eccl. l. fi. dic, vt ibi plenè per gl. & doct. & vide Dy. in reg. poſſeſ
ſor. de reg. iur. in 6. In ea. gl. ibi. ff. de via pub. l. viam. dic, vt ibi ꝑ
Cy. & doct. in l. 1. C. de quadr. pręſcr. vel latius ſm Bar. in l. quã-
uis. ff. eo. & in l. in omnibus. ff. de di. & tempo. præſcrip. aut quę-
1 ris de rebus Imperatoris, vel de rebus † in patrimonio fiſci in
corporatis, & præſcribuntur ſpatio 30. an. vt l. oẽs. C. de pręſcr.
30. ann. fallit in quatuor caſibus poſitis in l. fi. C. de ſacroſan. ec-
cleſ. & C. de fun. pa. l. penul. & l. fi. & ibi vide Bar. omninò, & de
iſto vide l. omnes. C. de pręſcrip. 30. ann. Aut loquimur de rebus
incorporandis in fiſcum. & tunc ſi ſunt delatæ in fiſcum ꝑꝑ ve-
ctigal non ſolutum, & ſufficit quadriẽnium, vt l. 2. C. de vect. &
cum aut ſunt delatæ ꝑꝑ aliquam cauſam, & tunc aut ſunt nun-
tiatę fiſco, & ſpatio quatuor annorũ pręſcribũtur, vt l. inter qua
tuor. ff. de di. & tem. præſcr. & l. 1. §. diuus. & ibi Bar. ff. de iure
fiſci. aut non ſunt nuntiatæ fiſco, & tunc ſi poſſidet cũ tit. & tũc
ſufficit 10. vel 20. ann. ſpatiũ, vt d. l. quamuis. ff. eo. aut poſſidet
ſine titulo, & tũc nõ ſufficit 10 vel 20. ann. ſpatiũ, vt d. l. in om-
nibus. Adde, ꝙ iuribus concernentibus ſtatum Imperij, vel ſu-
perioritatem, vel ẽt tributorum præſtationem, non currit præ-
ſcriptio tẽporis cuiuſcũque. vt C. de præſcrip. 20. vel 40. ann. l.
competit. & qđ ibi no. glo. & doct. exemplum de præſcrip. cap.
cum ex officij, & c. cum nõ liceat, niſi tanto tpe, cuius initij nõ
exiſtit memoria in contrarium, vt l. 1. §. fi. & ibi Bar. & Ange. &
Imo. ff. de aqua plu. arc. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua
quoti. & æſti. Et ꝙ non præſcribatur iuri non ſoluendi tributa,
vel etiam debita, canonem, vel cenſum de rebus fiſci, vel tem-
plorum, etiam ſi ſcriptum fuerit, ꝙ canonem non ſoluat, eſt ca
ſus no. in d. l. fi. & ibi Bar. C. de fun. pat. li. 11. ¶An autem iuri col
ligendi pedagia pręſcribatur ꝯ Imperiũ, & quomodo, & quan-
to tempore, vide Bar. in l. ſi publicanus. §. 1. & ibi Angel. & doct.
ff. de publ. & an iuriſdictio meri, & mixti Imperij præſcriban-
a tur,[a] & qño, dic, vt ibi per Bart. & doc. in d. l. 1. ff. de aqua pl. ar-
2 cen. ¶†Quid in rebus ciuitatis? dic, ꝙ regulariter requiruntur
centum anni ad præſcribendum, vt l. fi. C. de ſacroſ. ſ. n. eccle. ex-
ceptis ibi illis quatuor caſibus, & idẽ tenent doct. ibi in alijs ci-
b uitatibus, quam Romæ. Et idẽ eſt in rebus caſtrorũ,[b] & villarũ,
vt voluit Bar. in d. l. fi. ibi. Et ideo puto, ꝙ iſta lex habet locum,
& hoc ſequitur ibi Bal. quia reſp. & eccleſia ęquiparãtur, vt ibi.
& vide omnino gl. & Bar. in l. ſi finita. C. ex qui. cau. ma. licèt gl.
aliter dicat in l. ſi finita. §. ſi de vectig. ff. de dam. infect. & ibi Bar.
& Ang. & Imo. & ſic gl. & Bart. videntur ſibi ipſi ꝯtrariari. ſed Lu-
do. in d. §. ſi de vectig. vr̃ velle concordare has opi. Nam, aut lo
quimur in beneficialibus, & comprehenduntur caſtra, & gau-
dent beneficio ciuitatis, ita intelligit gl. in l. res publica. & di-
ctum Bar. in d. l. fi. Sed in hoc, ego dubito per id quod no. Bar. in
l. maritus. §. l. Iulia. ff. de adul. in fi. vbi vr̃ velle, ꝙ ea quæ con-
ceſſa ſunt in beneficium ciuitatis & ciuibus, non cõprehendãt
ciues ex priuilegio. So. dicit Lu. aut loquimur in priuilegijs, vel
exorbitantibus, & tunc cõceſſum ciuitati nõ extẽdit ad caſtrũ,
ita intelligatur glo. & Bar. in d. §. ſi de vectig. niſi villæ eſſent de
continentibus ædificijs, vt argu. l. cui pacto, cum gl. ff. de ſer. ex-
por. & ſic l. qui ex vico. ff. ad municip. intelligitur ſm Lud. in be
neficijs. Tu addas c. ſi ciuitas, de ſent. excom. in 6. & qđ ibi doc.
& gl. & Bar. & doct. in l. ex ea. ff. de poſtu. & quod eleganter vo
luit Bar. in d. l. ſi finita. §. hoc edicto. ff. de damn. inſec. in fi. & an
ſtatutum ciuitatis habeat locũ in caſtris, & villis ſibi ſubditis, vi
3 de Bar. in l. 2. ff. de vet. ſign. ¶†Quid in rebus eccleſiæ? conclude,
ꝙ in caſibus in quibus præſcribitur ꝯ priuatum ſpatio 10. uel
20. ann. contra eccleſiam præſcribitur 40. ſed ꝯ eccleſiam Ro.
præſcribitur ſpatio centum annorum, & non minus. quod eſt
verum in reb. immobilibus, ſed in rebus mobilibus, currit præ-
ſcriptio trium annorum, vt in priuatis, vt in d. l. fi. & auct. quas
act. ibi poſita. C. de ſacroſan. eccl. Et licèt ꝯ eccleſiam ad præſcri
bendum dominium rei immobilis requirantur 40. ann. tamen
ad excludendam publicianam competentẽ eccleſiæ pro re aliæ
na, quam bona fide emetat, ſufficit curſus tpis, qui ſufficeret ꝯ
priuatum, vt no. Bar. in d. §. ſi de vectigalibus, in ver. op. de l. ſi
ſponſus, & idem voluit Bald. in l. ſiue aũt. §. ſi duobus. ff. de pu-
blicia. Aduertas tñ, ꝙ ſi prælatus vendat rem eccleſiæ ꝯ iuris ſo-
lennitatem bonæ fidei emptori, certè toto tpe illius prælati non
incipiet emptor pręſcribere ꝯ eccleſiam, ſed incipiet tempore
ſucceſſoris, ut no. dicit Bar. in l. qui fundum. §. ſi tutor. in fi. ff. ꝑ
4 empt. ¶†In ea. gl. ibi, ut ff. de via pub. l. viam. in hoc conclude, ꝙ
vſui publicarum rerum nullo tpe præſcribitur, quia eſt quædã
facultas inducta gratia publicę vtilitatis, contra quam non pręſ
cribitur, etiam ſpatio centum ann. vt no. gl. in l. viam. ff. de via
5 publi. ¶†In ea. gl. ibi, item res pupilli. dic, ꝙ in rebus pupilli nõ
currit vſucapio, donec durat pupillaris ętas, vt d. l. bonæ fidei.
niſi vſucapio fuiſſet incæpta cum maiore, quia tunc continuat
ꝯ minorem, licèt poſſet reſtitui, non ex clauſula de minoribus,
ſed ex clauſula, ſi qua iuſta cã mihi eſſe videbitur. ita dicit Bar.
& Bal. in l. Aemilius. ff. de mino. & Bar. & Bal. & Sal. in l. 2. C. ſi
aduer. vend. pi. & no. Bar. & Ang. Raph. & Imo. in l. cum filius §.
in hac. ff. de verb. obl. qđ no. vt ſcias practicare, quia ſi intẽtares
reſtõnem ex tit. de mi. ſuccumberes, quia illud non cõpetit, niſi
cũ minore aliquid geſtum ſit, vt l. 1. ff. de mino. & facit d. l. Aemi
lius. & l. ẽt. §. 1. & ibi Bar. ff. de mino. Fallit in ꝑſcriptione longiſ
ſimi temporis, quæ licet inceperit ꝯ maiorem, dormit tamen
toto tpe pupillaris ętatis, ut l. ſicut. C. de præſcrip. 30. ann. Si au
tem pupillus non ſuam, ſed alienam rem venderet, tunc ꝑſtat
vſucapiendi conditionẽ, vt l. 2. §. ſi a pupillo. ff. pro empt. & dic,
ut ibi no. Bar. & omninò vide l. ſi. cum. ibi no. per gl. Cy. & Bar.
& omnes docto. C. in quib. cau. in integr. reſtitu. non eſt neceſſ.
6 ¶†In eadem glo. ibi, item res filij. in rebus aduentitijs filijfamil.
conclude, ꝙ nõ currit ꝑſcriptio, dum eſt in ptãte patris, vt hic,
in gl. ſed poſtquam eſt ſui iuris, tũc incipit currere præſcriptio
30. ann ꝯ filiũ, vt l. 1. in fin. C. de bon. mat. ſed ſi filius prius poſ-
ſet agere, vt quia pater remiſit vſumfructum, & ſic pater non
habet adminiſtrationẽ, tunc in talibus bonis currit præſcriptio
ꝯ filium, ſicut in caſtrenſibus, vel quaſi, ut l. rectè, in fi. ex quib.
cau. ma. Et ita aduertas, ꝙ licèt non poſſit præſcribi contra fi-
lium, dum eſt in patria poteſtate, tamen videtur poſſe ſcribi ꝯ
patris commoditatem in vſufruct. arg. not. in l. malè agitur. C.
de præſcrip. 30. an. ſecundum Io. de Pla. hic. ¶In ea. glo. ibi, item
res data pręſidi. dic, & eſt ratio, quia eſt uitium reale, ut no. glo.
7 in l. vitia. C. de acquir. poſ. ¶In ea. gl. ibi, item fundus † dotalis.
dic, ꝙ eſt verum, niſi vſucapio eſſet inchoata, antequã eſſet do
talis, vt l. ſi fundum. ff. de fund. dot. & aduertas, ꝙ talis alienatio
nis prohibitio eſt inducta in fauorem mulieris, ſed in pręiudi-
cium alienantis valet, ut l. cum vir. & ibi gl. & Bar. ff. eo. ¶In ea.
gl. in fi. no. iſtam gl. quę eſt magiſtralis, dic tamen, vt ſupra dixi.

ADDITIONES.

a Præſcribantur. An, & quando iura Principis præſcribantur, vel iura eccleſiæ, fœdere diſtinctionis determinauit Nic. Boer. in dec. ſuis aureis. q. 264. col. 17. nu. 19. & ſequentib. Item addo, ꝙ ius petendi ſupplementũ legitimæ. 30. ann. ſpatio præſcribitur, ſecundum Ang. in l. Papinianus. §. ſi conditioni. de inoffi. teſt. in Pau. ad idem Bal. conſi. 20. exordiente. Si pecunia. in fi. vol. 2. & Pau. de Caſt. conſi. 123. dubia de quib. vol. 1. hanc exclamat eſſe cõem. & hanc opin. approbat Bal. de pręſcr. in c. de quarta. 4 parte quartę partis prin. q. 23. & hãc dicit communiorem Nic. Boer. in deci. ſuis aureis, q. 300. exordiente, vtrum iuri agendi. ver. tamen alia nu. 3. par. 2. idem dicendum, quo ad ius petendi legitimam, vt non præſcribat minori tempore 30. an. Ang. in d. §. ſi conditioni. Bal. Sal. & Pau. de Caſt. in l. ſi quis filium, de inof. teſt. & vtrum ius legitimæ & Trebellianicæ tranſmittatur ad hæredes etiam extraneos, & qua forma ſit petenda legitima decidit Boer. in præfata q. 55. nu. 6. & 7. Ant. Calus.

b Caſtrorum. Intellige de caſtris repletis multitudine hominum, in quibus eadem eſt ratio, quæ in ciuitate, vt uoluit Rom. 423. ubi tenet, ꝙ reſtitutio in integ. ita concedatur talibus caſtris, ſicut ciuitatibus.

SVMMARIVM.

1 *Error quis dicatur iuſtus, quis iuſtiſſimus, & quis iniuſtus.*
2 *Pater ſi emit fundum, & decem ann. poſſedit, & poſtea deceſſit, & filius poſſedit etiam alijs decem ann. qui cecidit à poſſeſſione, & non poteſt inuenire inſtrumentum, vel teſtes per quos probetur titulus, qualiter ſuccurratur huic filio.*
3 *Titulus pro ſuo, qualiter intelligatur, & quot modis accipiatur.*
4 *Practica articulandi & probandi in titulo pro ſuo.*
5 *Titulus poſſeſſionis an mutari poſſit.*

No-

Nouiſsimè. ¶Res vitioſa non pôt vſucapi vel præſcibi.
Item iniuſtus error facti vſucapionem non
parit.h.d. ¶No.ꝙ regula, ꝙ res poſsit preſcribi, intelligitur dũ
modò non habeat vitiũ in ſe.¶No. ꝙ titulus putatiuus præſtat
vſucapionem. ¶ Not.ꝙ error facti non impedit vſucapionem.
¶No.in gl.vitium.in fin.not.& ſigna iſtam glo.quę ponit multa
vitia,tñ dic plenius ꝑ gl.& doct.in l.vitia.C.de acquirend. poſ.
& per glo. Bar.& Ange. Rapha. & Imo.in l.Pomponius.§.cum
quis.ff.de acqui.poſ.& ego dixi ſupra eo.§.furtiuę.¶ In gl.error.
1 ibi.ff.de vſuca.pro empto.l.2.in prin.pro declaratione gl.†quęro,
quis error dr̃ iuſtus, & quis iuſtiſsimus,& quis iniuſtus?dic
ꝙ error iniuſtus eſt in proprio facto, nulla aſſertione aduerſarij
ductus.exemplum putaui me emiſſe,cum nõ eſſet vetum, vt
l.quanquã.ff.ad Velle.Et idem in errore iuris,quia etiam eſt iniuſtus,
vt l.nunquam.ff.eo. Error autem ẽt iuſtus eſt in proprio
facto,ſed ductus perſuaſione aduerſarij mei,q̃a dixi , volo dare
librũ illum,quem promiſi,nõ recordor,ego accipio enm, licèt
in facto proprio errẽ,tñ eſt iuſtus error , vt l.3.ff.pro ſuo.error
iuſtiſsimus eſt in facto alieno,vt ſi ſeruus meus,vel procurator
dicat ſe emiſſe pro me,& mihi tradidit,vt l.qđ vulgò.ff.pro em
pto.Item pôt etiam cauſari ea euidentia rei, vt puta,quia cum
erat pupillus, putaĩ pubes, quia magnus.l.2.§.ſi à pupillo.vbi
Bar.ff.pro empto. Item ea publica fama, vel opinione vicinię.
2 vt l.cũ quidã §.ꝙ dr̃.ff.de acqui.hære.& hoc eſt vtile. ¶†Pone,
pr̃ tuus,vel auus,vel alij tui maiores dicebãt ſe emiſſe fundum,
vel erat fama publica ſe emiſſe ipſum fundũ,& poſſedit 10.an.
poſteà deceſsit, & tu eius filius poſſediſti alijs 10.ann. cecidiſti
a poſſeſsione, ſi non pôt inueniri inſtrumentum, vel teſtes per
quos probeĩ titulus,tunc cum poſſeſsio 10.ann.non ſufficiat ſine
titulo,item titulus.pro hærede nõ pôt allegari,quia non habet
locũ in ſuo,vt l.nihil.C.ꝓ herede.ſingulariter Bar. in l.Celſus.
ff.eo.ait, ꝙ conſuluit , vt allegaret aliquem iuſtum titulum
ad præſcribendum, & probaret aliquã de prædictis cauſis,& ſecuta
poſſeſsione 10.ann.ſufficit; ſed in ipſo defuncto,quia de facto
ſuo agitur,non eſſet iuſta cauſa.quod perpetuò not.Et ꝙ filius
non incępit poſsidere,ꝙ ſciuerit vel crediderit de dicto titulo
paterno, ſtabiĩ ſuo iuramento, vt j̃ de act.§.ſed iſtæ.& ibi
dixi.& iſtam opi.ſequitur Ang & Imo. in d.l.Celſus. & pro iſta
opi.Bar.facit ſingulare dictum Bart.& ibi Bal.in l.cum de in rẽ
verſo.ff.de vſur. & in l.ſi certis annis. per oẽs doct. C.de pac.&
gl.Bar.& alios in l.1.ff.de aqua plu.arc.per gl.& Flor.in l.ſeruitutes.
la grande.ff.de ſer.¶Vnum aliud volo,ꝙ non exeat men-
3 tem tuã in practica,†qđ titulus pro ſuo eſt triplex, & vno modo
accipitur pro genere omnium titulorũ,vt no.gl.in l.1.ff.pro
ſuo.& eſt vtile,ꝙ quilibet dñs,& etiam quilibet malæfidei poſſeſſor,
qui poſsidet vt dñs,conuertendo fructus in ſui vtilitatẽ,
poſsidet pro ſuo , & ſic aduocatus facit poſitionem , ꝙ Titius
a poſsidet pro ſuo,ª & tanquam ſuam ſpatio 10.ann. & probant
& aſsignant teſtes rationẽ, quia viderunt eum poſsidere vt dominum,
& fructus recolligere, ꝙ nõ eſt titulus probatus , vſucapionẽ
pariens,ſed eſt probatum,ꝙ non poſſedit pro alio,ſeu alterius
nomine,vt conductor, vel ſimiles,ita eleganter dicit Bar.
4 in l.1.in fi.ff.pro ſuo. ¶†Ea quo tu aduocate aſſumas cautelã , ꝙ
ſꝑ aſſumas tibi aliquã rõnem tituli in ſpecie, vt quia emit &c.
b & dicas,ꝙ virtute talis tituli^b emptionis poſſedit pro ſuo,& tãquam
ſuam,tunc probatis cõiecturis, de quibus dixi ſcd̃m Bar.in
d.l.Celſus.probando poſſeſsionẽ per 10.ann.obtinebis.qđ perpetuò
tene menti.de qua etiam ſcripſi.j̃. de actio.§.ſed iſtæ . in
ver.in ea.gl.ibi , aliàs.l.ſi quidem.§.hæc actio. dic ẽt vt ibi dixi.
¶In gl.error. in fi.no. ꝙ non licet mutare cãm poſſeſsionis. de
quo dic vt no.gl.magiſtra.in l.cum nemo.C.de acquir.poſ.¶In
hoc aduertas,ꝙ ad hoc,vt iuſta cauſa adueniẽte quis poſsit poſ
5 ſeſ.mutare,vt dicit gl.in d.l.cum nemo.illud nunquam†pôt habere
locũ,ſi prima poſſeſsio remanet,& ſic vt quis poſsit mutare,
opus eſt, vt realiter ipſam poſſeſsionem alteri tradat , & ſic
penitus abdicet a ſe , & ſic poſteà ex iuſta noua cauſa incipiat
poſsidere.ſed antequã tradat , & ſic antiqua poſſeſsione remanente
impoſsibile eſt ꝙ muteĩ,& qđ ea noua poſſeſsione poſsideat,
vt eſt tex. & ibi hoc no.Raph. in l.q bona.in fi.ff.de acqui.
poſ. & iſtud procedit, qñ q̃s verè poſsidebat primò. Sin aũt detinebat
ſolummodò,nõ eſt propriè mutatio poſſeſsionis de eo,
qđ non eſt poſſeſsio,ſed detentatio ad poſſeſsionem.Sed eſt nouæ
poſſeſsionis acquiſitio,& tunc ex iuſta cauſa id fieri pôt,ita
propriè loquitur.l.non ſolum.§.qđ vulgò.in fi. ff.eo.vbi loquitur
de colono, qui tñ detinet , & pro domino poſsidet, vt l.1.
C.com.de vſuca.ſi aliquo iuſto titulo acquirat,pôt,quia de noua
acquiſiuit poſſeſsionẽ propriè loquendo , quam non habebat,
ſed ex iniuſta cauſa non licèt.ita loquitur l.3.§.ſi rẽ. & §.illud.
ff.de ac.poſſeſ ¶Et prædicta ſemel deduxi in practica Bononiæ
in perſonam Bendaloti de Maceis, qui ut heres cuiuſdã ſui
patrui cum beneficio inuentarij fundum poſſedit, poſtea emergẽtibus
multis creditoribus feci,ꝙ dimiſit dictam poſſeſsionẽ ,
iuxta l.ſi quis vi.§.differẽtia.ff. de acq.poſſ.demum virtute ſubſtitutionis
factæ ex teſtõ auito,reaſſumpſit dictam poſſeſsionẽ,
& ſic dimiſſa prima poſſeſsione , & ex prima poſſedit eundem
fundum de nouo, & ex noua poſſeſsione, & ex noua cã,& creditores
non potuerunt aliquid cõtradicere, quod bene no.&c.

ADDITIONES.

a Pro ſuo. Adde quod titulus generalis pro ſuo , ſufficit, quò ad vſucapionem fructuum,vt tenet Rom. conſi.149.

b Tituli. Hinc eſt, ꝙ licet tempus immemoriale habeat vim priuilegij.l.hoc iure.§.ductus aquæ.de aqua quot.& æſti.quod ampliſſimè confirmauit.conſ.307.exordiente,Syndici loci Vachariarum.per totum illud cõſi.attamen quis debet ponere in facto ſe habere titulum , & pro illius iuſtificatione allegare vſum tanti temporis, cuius initij in cõtrarium non extat hominũ memoria, ſcd̃m Fel.in c.accedens.col.4.ext.de præſcr.ſic opiniones contrarias concordando.etiam conſuluit Franc.Cur.iunior,conſi.157. exordiente, Præſupponit in facto &c.col.4.& ſeq ver. ad vnum tamen puto.num.18. adde eundem Cur. conſi.177.exordiente,Sacratiſ.Trinitas.col.5. ver.probo illud iudicio meo.nu me.11.vbi concludit,ꝙ ad docendum ſe eſſe liberatum ,ſufficit dicere ſe habere titulum, & ad illud probandum, deducere tempus 10.ann. iuxta l.cum de in rem verſo.de vſur.in Pand. & in l.ſi certis annis.C. de pac.& hæc quotidiana ſunt,meritò notanda,iuxta l.legaui,de li.le.in Pan. Ant.Carus.

SVMMARIVM.

1 *Mala fides non nocet niſi ſingulari ſucceſſori in vſucapione.*
2 *Acceſſio an,& qualiter detur.*
3 *Poſſeſſio in dubio præſumitur continuata & probata a poſſeſſione auctoris octo annorum, & non duorum, vel trium.*

Diutina. ¶Poſſeſsio defuncti continuaĩ in hr̃dem,ẽt malæ
fidei.Mala fides verò defuncti,nocet hr̃di,itẽ tp̃s
venditoris coniungiĩ cum tp̃e emptoris.h.d. ¶No.ꝙ conſideramus
initiũ poſſeſsionis in ꝑſonã defuncti,quia ſi fuit vitioſa in
perſona ſui,erit ẽt vitioſa in ꝑſona hr̃dis, licèt hæres bonæfidei
fuerit,& cõ,ſi fuerit iuſta in ꝑſona defuncti, q̃a erat bonæfidei,
cenſetur ẽt iuſta in perſona hæredis,licèt ipſe fuerit malæfidei.
¶No.ꝙ hæres acceſsionẽ poſſeſsionis ſequiĩ ex ꝑſona defuncti.
¶No.ꝙ hęres vr̃is vitiorum,& culpę,& virtutũ defuncti,nocet
vr̃i ſuo acceſſori.¶No.ꝙ emptor & ſic ſucceſſor ſingularis, pôt
vti acceſsione poſſeſsionis ſui autoris, dũmodò quicunque qui
vult vti ſui autoris acceſsione , ſiue ſit ſingularis ſucceſſor, ſiue
vr̃s,vtaĩ cum vitijs, & magagnis ſuis. vt l.Pompo.§.cum quis.
ff.de acq.poſ. ¶No.ꝙ ad hoc vt hẽat locum preſcriptio,requiriĩ
poſſeſsio diuturna,& ſic diu,intelligitur de ſpatio 10 ann.vt
hic coniuncto tex.ſup.eo.in prin.dic,ut ibi.facit l.ſi cũ fideicommiſſa.
§.Ariſto.ff.qui & a quib. ¶In gl.ſciat.in fi.eat.gl.oppono,
ꝙ immo mala fides ſucceſſoris noceat ad vſucapi.complẽdam,
vt l.2.§.ſi eã rẽ.ff.de vſuca. pro empt. Rñdit gl.in l.1.circa fi.C.
1 de vſuca.transfor.ꝙ† ibi loquiĩ in ſingulari ſucceſſore, vt in legatario,
ꝙ eius mala fides nocet,& impedit vſucapionẽ cõpleri,
vt ibi,hic autẽ loquiĩ in vniuerſali ſucceſſore,qđ non nocet.
¶Et no.ꝙ hæreditas iacẽs,licèt non poſsideaĩ, ut l.1.§.Scęuola.
ff.ſi quis teſt.liber eſſe iuſ.fuer.tñ vſucapionẽ incęptã per defunctũ
pôt cõplere,licèt de nouo hæreditatem inchoare nõ poſsit,
vt l.cœptam.& qđ ibi no.ff.eo. ¶In gl.ea.in fi.no. & ſigna iſtam
gl.& de hmõi acceſsione poſſeſsionis,vide plenè in l.Pompo.§.
cũ quis.ff.de acq.poſſ.& per totam illam legẽ, & ego dixi s̃.eo.
2 §.furtiuę.& dic, vt ibi.¶†Conclude tñ latius,aut qui vult vti acceſsione
nullo modo poſsidet nec per ſe,nec per alium,& tunc
non hẽt acceſsionem,ut d.l.Pompo.§.ſed & legatario.aut poſsidet
in totũ per aliũ,& tunc hẽt acceſsionem, ſicut ſi poſsideret
ꝑ ſe.vt d.l.Pompo.§. ſi is qui præcario. & ibi no. aut poſsidet ꝑ
ſe,& tunc aut eius poſſeſsio eſt iniuſta, & nullam hẽt acceſsionẽ,
ut d.l.Pompo.§.præterea. niſi fortè ad præſcriptionẽ 30.an.
vt d.§.cum quis.aut eſt iuſta,& tũc aut vult vti acceſsione eius,
à quo cãm nõ habuit,& nõ p̃t, niſi cũ iudicis authoritate fuerit
facta reſtõ, vt d.l.Põpo.§.ſi liber. & §.ſi iuſſu.aut vult vti acceſſione
eius à quo cãm habuit,tũc aut primò medio tp̃e fuit poſſeſſa
per aliũ,& nõ pôt, vti ea.l.Pomponius.§.quæſitũ. fallit in
hęrede, vt d.§.ſed & legatario.aut fuit poſſeſsio cõtinua, & tũc
aut poſſeſsio autoris erat vitioſa, aut non primo caſu , aut quò
ad præſcriptionẽ 30.ann. aut quò ad alium. ſcd̃o caſu procedit
ſine dubio, vt per totã illã legẽ.Sed ea quæ poſſunt adaptari ad
præſc.30.ann.intellige de iure ciuili. ſcd̃m qđ malęfidei poſſeſſor
ẽt dicto tempore pręſcribit,ſecus de iure can. ſcd̃m qđ nullo modo
præſcribit malęfidei poſſeſſor, vt extra de præſcrip.cap.ſi.ita
dicit,

5 dicit Bar.in d.§.prætereà.quod no.¶†Quęro,ſi probetur poſſeſ. mei authoris octo ann.& mea duorum, vel trium, nec dicitur aliquid ſi ſit continuata, vel non.Reſpon.Bar.in d.§.prætereà,in fi.quòd in dubio præſumetur continuata, vt no.Barto.in l.Celſus.ff.eod. & ego dixi ſupra eo.in prin.dic,vt ibi,&c.Ang.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus quid ſit.*
2 *Diſpoſitio huius §.in quibus locum habeat.*
3 *Fiſcus quomodo & quando vendat de bonis ſui debitoris.& nu.4.*
5 *Subhaſtationi quę ſint neceſſaria.*

Edicto. ¶Emens à fiſco rem alienã,vt fiſci,ſtatim eſt ſecuturus,ſed datur dño regreſſus ꝯ fiſcũ quadriennio. idẽ in rebus habitis ab Imperatore,vel Auguſta.h.d.in ſumma. ¶Not.ꝙ quicunque per aliquem ꝯtum oneroſum, vel lucratiuũ aliquid a fiſco receperit,habet actionẽ,& exceptionẽ.¶No. ꝙ dñs rei alienatæ per fiſcũ,nõ põt modo aliquo actiones ſuas mouere ꝯ poſſeſſorem,ſed debet eas mouere ꝯ fiſcum alienantem,qđ eſt ſpeciale, aliàs ſr̃ actio in rem datur ꝯ poſſeſſorem, vt l.1.cũ ibi no. C.vbi rẽ act.¶Not.præſcriptionẽ quadriẽnij inductã,fauore fiſci,& eò ipſo non põt emptor a dñis rerum per ipſum fiſcum alienantẽ inquietari. ¶No.ꝙ ſiue cõpetat actio in rẽ,ſiue hypotheca,tñ oĩbus prędictis actionib.ꝯ fiſcũ pręſcribitur 4.an.¶Not.ꝙ ſtatuta in alienationibus factis per fiſcũ,extendunt ad alienata per Principẽ, vel Auguſtã,& ſic not.ꝙ fiſcus, Princeps,& Auguſta gaudent in præſcriptionibus eiuſdẽ priui-
1 legijs.¶†Et præmitte quid eſt fiſcus;quia dr̃ fiſcus,quaſi fixus,& firmus,quia ſp eſt ſoluendo, vt l.1.ff.de fund.do.itẽ fiſcus dr̃ imperialis, ſiue imperij camera,nõ dico patrimoniũ Imperatorũ, vt hic,& l.benè a Zenone.C.de quad.præſc.Nam & Imperator rõnem fiſcalẽ ſuã dicit, vt ff.de priui.fiſci.l.2. & 3.quicquid tñ ſpecialitatis hẽt fiſcus,id & Cęſaris, & Auguſtæ ratio ſolet habere, vt hic. & ff.de iur. fiſci.l.fiſcus.§.fi. quę fiſcalis ratio loco Romanæ ſucceſsit,vt l.1.ff.de conſti.Prin.ita dicit gl.in rubr.C. de iure fiſci.lib.10. ¶Scđò præmitte, ꝙ no.in l.2.C.de cõmu.re.alie.& qđ no.Azo.in ſumma illius tit. ¶Tertiò ꝓmitte, qđ not. gl.& doct.in l.fi.C.ſi aduer.fiſcũ.¶In gl.à fiſco.ibi,à procuratore imperiali.dic, ꝙ procurator fiſci nñiat, vt l.benè a Zenone.
2 § 1.C.de quad.pręſcr. ¶†In gl.emtt.ibi,C.ſi aduer.fiſc.l.fi.dic, ꝙ iſte §.non habet locum,vbi fiſcus ignorans,ius tertij alienat,ſecus ſi ſcit, vt no.in l.1.C.de ven.re.fiſca.cũ priua. cõmu.lib. 10. & hoc,niſi alienaret cum cã ſufficienti, & reipublicę euidenter vtili.vt ff.de euictio.l.Lucius.& ff.de rei ven.l.itẽ ſi verberatum. itẽ non obtinet,vbi Princeps habet aliqđ ius in re,quia tunc illud ſolũ vr̃ alienare, non ius tertij.ff.de leg.1.l.ſi domus.§.fi.Itẽ non obtinet in rebus,in quibus nõ cadit cõmerciũ, vt C.de lib. cau.l.non ideo. Et aduertas,ꝙ iſte §.eſt iniquus,& canones non obſeruant eum.16.q.3.c.placuit.ſm Io Fab.¶In ea glo.ibi fortè biẽnio.dic idem vr̃ uelle gl.in l.1.C.ſi propt public.pen.& vide ibi Cyn.& latè Bal.ſed tu cõclude ibi,ſm Sal.Aut debitor fiſca-
3 lis,eſt debitor certę quãtitatis,& nõ annuæ,aut †eſt debitor annuus.primo caſu,ſi debitũ eſt liquidũ, fiſcus ſolũ vendet de bonis debitoris,quantũ pro debito ſufficiat,ſtatim cũ trãſinit dies ſolutionis,qa cũ dies interpellauerit debitorẽ,põt iudex ei pręfigere tempus,qđ ei placuerit,intra qđ debeat ſoluiſſe, vt l.qui actuarij.C.de nu.& actu.lib.12.quo tranſacto,ſi nõ ſoluerit,põt detineri honeſtè,ſed non incarcerari, vt C.de exac.tribu.l.miſsi opinatores.lib.10.Vel ſi vult fiſcus,põt loco cuiuſdam decreti primi poſſeſsionẽ bonorũ debitoris apprehendere,& poſteà ei nouum terminũ ſtatuere ad ſoluendũ, quo elapſo ad venditionẽ per modũ ſubhaſtationis põt procedi, vt C.de reſcin.ven.l.ſi quis.& l.fi. C.ſi aduer.fiſc.Scđo caſu, qñ eſt debitor annuus, & tunc aut fiſcus ſolũ petit annui debiti ſolutionẽ, & idem, ꝙ in præcedenti.aut petit rei tranſlationẽ,ea qua,vel ꝑꝑ quã,annuũ debitũ debetur,& tunc aut quærit̃ in re locata,vel in emphyteuſim data,& ſic ꝑꝑ canonẽ nõ ſolutũ;& idẽ dic in fiſco,ꝙ in eccleſia.arg.l.fi.C.de ſac.ſan.eccleſ.ſin autem agrũ deſeruerit, aut domiciliũ dimittit per ſex menſes,ſi fuerit vocatus deſertor, & non venerit, vel ſi non fuerit vocatus deſertor, expectat̃ lapſus biẽnij,vt C.de om. agro deſer.l.q agros.& l.locorũ. in prin.eo.
4 tit.lib.11. ¶†Aut quærit̃, in re tributaria quam fiſcus ꝑꝑ tributũ nõ ſolutũ vult ſibi aduocare,& alteri cõcedere,& tũc arguẽdo de canone,ab emphyteuta nõ ſoluto,ad hunc canonẽ,nõ vr̃ ꝙ hẽat biẽniũ, vt hac gl.& in d.l.1.C.ſi propt.pu.pen.& illa eſt cõis,vt ibi dicit Sal. Sed aliq dñt,ꝙ à die quo fuit ceſſatũ,habet ſex mẽſes.vt no.in l.obſiſtere.C.de anno.& trib.li.10.& ibi Bar. ſequitur illam lecturam.ſed primam,& cõem approbat Saly.vt requiratur biennium, & eſt magis ęqua ꝑꝑ magnum pręiudicium quod generatur non ſoluenti,vt cadat a iure ſuo, vt dicimus in emphyteuta, & alijs,vt in auc.qui rem. C.de ſac.ſan.eccleſ.& l.fi.C.de iu.do.imp.cum fi. ¶In ea.gl.in fi.dic,qđ licèt gl.
5 hic dicat,ꝙ iſta ſria dñi interuenire, rñ in l.1.C.de exac.tri.lib. 10.& ibi Bar.dicit,ꝙ plura ſunt neceſſaria, videlicet,qđ debita ſit facta interpellatio coram Præſide,vt C.ſi prop.pu.pen.l.2.& 3.& ſic non ſufficit interpellatio extraiudicialis.Idem,in ſimili hr̃ in l.cum poſtulaſſem. in prin ff. de dam.infec.Item, ꝙ res q̃ venditur,ſtet publicè venalis ꝑ 20.dies,& ꝙ plus offerenti det, vt in auct.hoc ius porrectum.C.de ſac.ſan.eccl.Item ꝙ iuſto ꝓtio detur,vt C.de fid.inſtr. & iu.ha.fiſc.l.2. & C.de iure fiſ.l.minorem.& ff.de iur.fiſc.l.3.§.diui. Item, ꝙ procurator fiſci adſit venditioni,vt d.l.1.C.de fid.inſtr.& iur.haſtę fiſc.lib.10. & qualiter fiat ſubhaſtatio,& de eius effectu,vide omninò Bar.in l.licitatio.in prin.& ibi Ang.& Mod.ff.de publican. ¶In gl.ſtatim. ibi,alij.ꝙ hic corrigit.dic, licèt hoc videatur durũ, tñ a Io.Fab. tenetur,ꝙ iſta præſcriptio nõ erat olim cognita, vt ẽt certæ aliq̃ incognitæ erant,& hoc puto verius.¶In gl.quadriennium.in fi. quando autem,& qũo fiſcus vendit rem minoris,vide omnino in l.fi.C.ſi aduer.fiſ. & quod ibi no.gl.& quaſi omnes doc.&c.

De donationibus.

SVMMARIVM.

1 *Donatio quid ſit, & quæ ad eius validitatem requirantur.*
2 *Donatio cauſa mortis nudo pacto fieri poteſt.*
3 *Donatio cauſa mortis non eſt,niſi in ea mors exprimatur.*
4 *Subſtitui non poteſt in donatione cauſa mortis,ſine promiſſione ſubſtituto facienda.*
5 *Donatio cã mortis an æquiparetur vltimę voluntati, an contractui.*
6 *Dominium in donatione cauſa mortis transfertur ſine traditione.*

ESt & aliud. Totus iſte ti.diuiditur in quinq; partes. Primò, ponit cõtinuationem cũ diſtinctione bimembri. Secundò,de donatione mortis cã. Tertiò,de donatione inter viuos. Quartò,de donatione ꝑꝑ nup. Quintò,de vna alia acquiſitione de iure ciuili,quę eſt correcta.Secunda ibi, in §.mortis cã.3.ibi, in §. aliæ aũt.4.ibi,in §.eſt & aliud.5.ibi,in §.erat olim. ¶Et h.d. Donationis duplex eſt genus.ſ.cã mortis,& inter viuos.& cã mortis eſt, q̃ ꝑꝑ mortis ſuſpicionem, & trib.modis hic poſitis reuocat̃, & magis ſequitur naturam legatorũ,quia donans commodũ vult magis (excepto eo) eſſe in donatario,quam in hærede.h.d.¶No. ꝙ mors dr̃ eſſe cã donationis mortis cã introducẽdæ.¶No.ibi, humanitus.coniuncta gl.ꝙ donatio cã mortis tunc eſt,cũ mentio ſit de morte,alias aũt eſt inter viuos.dicam ĩ.cũ gl. ¶No.ꝙ ipſo iure reuocatur donatio cã mortis, ſi periculum ꝑꝑ quod donatio facta fuerit,annihiletur. ¶No.ꝙ in donatione cã mortis,licèt inſtet periculum, ꝑꝑ ꝙ facta fuerat, tñ eſt locus pniæ. ¶No. ꝙ in donatione cã mortis eſt neceſſe probari, ꝙ donatarius ſuperuixerit donanti,nam quamuis periculũ inſit, & ex illo periculo donans moriatur, niſi tunc ſuperſit donatarius, nõ valet donatio.¶No.ibi,per oĩa.coniuncta gl.& ibi dicã,ꝙ donatio cã mortis magis æquiparatur legato & vltimę voluntati, q̃ ꝯctui. ¶No. effectum donationis cã mortis, quia donans vult, (dum viuit) magis ipſe habere, q̃ cui donatum eſt. Et poſt eius mortem vult magis donatarium habere, q̃ hæredem propriũ, & ſic in re donata,magis diligit donatarium,q̃ proprium hære-
2 dem. ¶No.in fi.quòd licitum eſt allegare poetas.[a] Et ad euiden-
1 tiam totius titu.quæro † quid eſt donatio.dic,quòd donatio eſt quædã liberalitas,quę nullo iure debetur, vt ff.eo.l.donari.ff.de reg.iu.

ADDITIO.

a Allegare poetas.Adde tex.in l.legata.de ſup.le.in calce,vbi Iuriſconſ.citat Homerum.& in l.in tantum.in fi.in §.cenotaphium.de re.di.in Pand.vbi citatur Virg.lib.3.Aene & in §.quoties.ſup.de iur.na.gen.& ciui.vbi Imperator meminit de Homero,& Virgilio,& in §.item pretiũ circa med. inſti.de empto.& ven.Et an,& quando valeat argũ ab authoritate,clare no.Bar.in l.1.in ver. venimus ad tertiã partẽ.nu.19.vſq; ad nu.23.incluſiue de re.cre.in Pand. vbi Bar.qui ſequit̃ doc.diſtinguit quatuor mẽbra,dicen:,ꝙ aut quis argumẽtatur ab authoritate gñali,puta vel canone,& argũ probatur, aut ab hiſtorijs & cronicis a maioribus noſtris approbatis. & valet arg.l.1.de of.quæſ.in Pand.aut ab authoritatib. in ſcholis publicis approbatis, & procedit ar.l.7.mẽſe.de ſta.ho.l.antiqui,libero vẽtri.ſi pars hæred.pet.l. ſi pater.de ſo.l.2.de nun.in Pan.aut ab auctoritate doc.& eſt probabile,& non neceſſarium.gl.& ſori.in l.1.de leg.C.& in l.cũ de interpretatione.co.ii.in Pan.& ſi eſt doctor ſummæ authoritatis, vt Inn.d.de Rot.hinc eſt, ꝙ Rota aliquando notat, eo, quia legis condendæ authoritatẽ non hẽt,niſi opi.doc vt Bar. & ſimiliũ cõs coiter recepta,quæ nõ poſſet aliqua rõne perẽptoria ſubuerti. & de hoc plenius dixi poſt Bar.& doc.in d.l.1.nu.32.cum ſeq.ff.de reb.cre. Ant.Ga.

reg.iur.l.donari.Et (vt plenè videas) dic ſm Ioan.Fab.ꝙ ad hoc
vt donatio valeat,quinq; requirũt. Primò.ꝙ ſiat pura & mera li
beralitate,ſic ꝙ donãs donatario nõ ſit aſtrictus ad aliqd dãdũ,
vel faciendũ, vt l.1.l.hoc iure.ff.eo.Scdò,ꝙ non detur ob cãm,
vt C.eo.l.ſi.& l.1.§.1.& ibi Bar.ff.eo.Tertiò,ꝙ ſit libera, videli-
cet,ꝙ donans non ſit obligatus ad donandũ aliquo vinculo in-
ducẽte actionẽ,vel aliquo impediente repetitionẽ, quia ſi alias
eſſet,vinculũ,ꝙ actionẽ non induceret,vel repetitionem nõ in-
duceret,vt quia ſic intelligẽ erat obligatus ad antidora, vel cõ-
feſſus fuerit pecuniã recepiſſe.quã non receperat, & erat intra
bienniũ,nõ impediret,quin eſſet vera donatio, vt ff.eo.l.hoc iu
re.§ ſi qs ſeruo. Quartò, ꝙ ſit abſoluta ſine aliqua repetitione,
vt ff.e.l.ſenatus.§.mortis.Quintò,ꝙ ſiat inter viuos,dic,vt j.eo.
§.aliæ. ¶ In gl.1.ibi,ſed hodie ſit nudo pacto.dic ſi tu referas iſtã
gl.ad iſtũ tex gñaliter, cũ hic principaliter loquatur, ẽt de don.
a cã mot. hic eſt gl. † ꝙ ſicut donatio inter viuos ſit hodie nudo
a pacto,[a] ita ẽt cauſa mor.[b] alle.gl.in l.cũ pater.§.Mçuio.ff.de le.2.
b & in l.2.C.de iur.dot.& ita cõtter tenetur, videlicet, ꝙ d.l.ſi qs
argentũ.habeat ẽt locũ in do.cau. mor.ſed ꝯrium tenet Ioan.de
Imo.in l.cũ ex cã.ff.de re iud.dic, vt ibi per eũ.Tu verò ad hoc,
& de intellectibus pluribus.d.l.ſi quis argẽtũ.vide quæ latè ſcri
pſi.j.de act.§.in perſonã. in verb. addas tu ad intellectum.d.l.ſi
quis argẽtũ,&c.dic, vt ibi,ideo hic omitto, ne in pluribus locis
idẽ per idẽ repetã. ¶ In gl.non mortis,ibi continentur.nam ſub
donatione inter viuos multa continenẽ largo ſumpto vocabu-
lo,vt l.1.ff.eo.¶ In gl.mortis.quç incipit,[*] inſtantia. ibi.l.2.& 3.
3 dic vt hẽ in tex.d.l.2.quç ponit triplex genus do.cau.mor.¶ † In
gl.humanitus.in ſi.no.& ſigna gl.ad hoc, vt ſit donatio cã mor.
requirit.ꝙ ſiat mentiò mortis.idẽ no gl.Bart.Ange. & Raph.&
Imo.in d.l.Seia.§.ſi.& gl.& Bar.in l.Seia.ff.de dot. prçle.& Bart.
in l.quç dotis.ff.ſol.mat.aliàs aũt,licèt aliquis ſit in extremis cõ-
ſtitutus,ſi ſimpliciter donat,nec adijciẽ cã mor. intelligitur do-
natio inter viuos,vt eſt tex.ſin.in d.l.Seia.§.ſi.quod no.¶ In gl.fe
rè legatis.ibi.l.ſenatus.§.ſi.dic,vt ibi plenè per gl.in l.Stichũ,aut
Pamphilũ.§.1.ff.de ver.obl.& per Bar.in glo.& doc.in l.1. C.qñ
dies le.ce.¶ In ea.gl.ibi,,itẽ donatione obligatur donãs. dic, idẽ
no.gl.in l.legatum.ff.de leg.2.& in l.1.ff.de dona.cau.in ꝯriũ vẽ,
eo.tit.l.non vẽ perfecta.Sed Bar.in d.l.1.tenet ꝯrium, ſiue dona
tio ſiat olim ſtipulatione,ſiue pacto nudo hodie , (vt dixi) quo
donator obligatur donatario,licèt non irreuocabiliter , ſed qñ
traditione ſit,non obligatur donãs donatario, immo magis eꝯ,
vt l.Paulus.§.Marcellus.& ibi Bar.& Ioan.de Imo.eo.tit.¶ Qua
aũt actione petatur dona.cã mor.vide Bar.in d.l.1.& gl.& doc.
in l.1.C.de don.cau.mor.¶ In ea.gl.ibi,l.poſt legatũ.§.qui mor-
tis.hoc intelligas , vt dicit gl.in l.ẽt.ff.de inoſ.teſt. & plenè p Io.
de Imo.in l.ſi.ff.de do.cau.mor.¶ In ea.gl.ibi, l.vt hæredibus.vo
luit dicere iſta gl ꝙ in † donatione cauſa mor. non poteſt ſubſti-
4 tui ſine promiſſione ſubſtituto facienda. & hoc vẽ tenere in l.
1. C.eo.Sed dic,ꝙ hoc eſt verũ directè,ſed per fideicomm. fieri
poteſt , vt ff.de le.2.l.cum pater.§.eorũ. & ideo abſens põt ſub-
ſtitui per ſideic.ſm Dy.& ita intelligatur d.l.1.cũ ibi no.C.eod.
¶ In ea.ibi, cui non eſt permiſſum facere teſtamentũ.dic, vt ibi
dicã.¶ In ea.ibi.§.extraneis.dic hoc eſt falſum,& ibi ego dicam.
& no.ff.eo.l.in morte.& ff.de hære.inſti.l.ſi ſeruum.§.in exñeis.
¶ In ea.gl.in ſi.dic ſm Io.Fab.ꝙ hoc eſt verũ, immo daẽ ſaltẽ in
eo,qđ eſt vltra Fal.ſed in hoc differt,quia,Quorũ legatorũ,nõ
daẽ ad reuocandũ totã donationem cauſ.mort.ſed id tñ,qđ eſt
vltra.Et ita no.ff.quorũ leg.l.1.§.ſi qs mortis, uel dic ſm Iac.de
Are.& Bar.ibi,ꝙ ſi poſſeſſio eſt tradita per defunctũ non hẽt lo
cum , ſecus ſi per donatariũ occupetur,ut ibi.¶ † Adde,ſi quçriẽ
5 an donatio cau.mor. çquiparetur vltimæ voluntati, an ꝯctui ,
a dic ſm Bal.in l.2.ff.de leg.1.[a] aliàs.2.ꝙ donatio cau.mor.põt cõ
ſiderari,quò ad tria,videlicèt,quò ad ordinationẽ,quo ad cõfir
mationem,& quò ad effectũ.Quò aũt ad ordinationem,magis
æquiparatur ꝯctui,& ſic intelligitur gl.l.2.ff.de dot.præleg. Nã
intelligitur,ꝙ interueniat traditio, vel ſtipulatio, vel ẽt hodie
pactum nudum. ut ſup.dixi. in j.gl.adde ſm Io. de Imol. in d.l.
2.ꝙ ideo dẽ quo ad ordinationem,magis æquiparatur ꝯctui.nã
licet in donatione requirantur quinque teſtes , ut in qualibet
vltima nolũtate, ut C.de codi.l.ſi.& C.de do.cau.mor.l.ſi.tñ qa
ẽt in ꝯctibus interdum requiritur numerus quinque teſtiũ, vt l.
teſtiũ,ut C.de teſtib.& facit l.ſi.cũ auct.ibi poſita.C.ſi cert.peta.
Sed nulla eſt ultima nolũtas, quæ ad ſui perfectionem requirie
traditionẽ, ſtipulationẽ, uel pactũ, ideo nimirum ſi quò ad ſui
ordinationẽ çquiparetur magis ꝯctui,ꝙ ultimç noluntati.facie
l.inter mortis.ff.de do.cau.mor.Quò ad confirmationem,acce-
dit magis ꝯctui, quia nõ requirit aditio hçreditatis , licèt ſecus
in legatis , ut eſt glo.ordinaria in l.poſt legatum.§.pe.ff.de his
quib.ut indig. licet i ꝯriũ aliqualiter facere uideatur.l.ſina.ff.de
do.cau.mor.ſed dic vt plenè p Imo.facit gl.no.i l.filiæ. C.fa.er-
ciſ.Nec reuocatur per pœnitentiã,ſm Ang.ſi donator ſine hære
de deceſſeit, ut l.j. ff. de his qui ſine ma.qđ no. Quò aũt ad effe
ctum,accedit ultimç uoluntati,reſpectu rei uendicationis,ꝗ cõ-
petit utrobiq;.ut l.ſi mortis.ff.de do.cau.mot. Et quò ad ius ac-
creſcẽdi,ut l.j.i ſi.C.de cad.tol.cõiuncta l.ſi mihi & Titio. ff. de
uer.obl.ſed nõ quò ad hypothecã, qa in donatione non cõpe-
tit.¶ Sed an quò ad actionẽ ex teſtamẽto,vide Bar.in l.j.ff.de do.
cau.mot.glo.& doc.in l.j. C.eo. ¶ Et licèt prçdicta ſint ſecundũ
communem ſententiam , tñ mihi hoc dubium ſemp videẽ. quia
tex.hic, & in l.ſi.C.de don.cã mot.dicit, ꝙ licèt altercatio eſſet
inter intis cõditores, tñ placuit ſacratiſſimo Imperatori , ꝙ ul
timç voluntati æquipatenẽ: niſi ſaluãdo gl.Bal.& D.meũ D.Io.
dicas,ꝙ æquiparenẽ in ſupradictis,non tn alijs, cum non dicaẽ,
ꝙ çquiparenẽ in oĩbus.arg no.per Bar.in l.ſi maritus.[*]§.Iulia.ff.
de adul.& l.p oĩa.ff.de le.j.& §.ſed noſtra.infr.de leg.ſed magis
mihi placet qđ ſupra dixi , per d.l.ſina. quæ generaliter loquiẽ.
6 ¶ † Addas ẽt aliqua,circa donationem cauſa mor.quæ dixi infra,
qui teſt.face.poſſ.in prin.ac etiã addas ꝙ in don.cau. mot.trãſ-
fertur dominiũ ſine traditione,ut in legatis, ut eſt caſus ſing.&
ibi Bal.& doc.ff.de publ.l.vel mortis cauſa.quod no.

ADDITIONES.

a Nudo pacto.Vide Rom.conſi.186.
b Cauſa mor.Adde Rom conſi 513.
* Aliàs in quibuſdam exempl.incipit,uel donationes.

SVMMARIVM.

1 *Donatio an poſſit fieri ſine ſtipulatione.*
2 *Donator uendiorq; an de euictione teneantur.*
3 *L. ſi quis argentum § ſi.C.de don.limitatur.*
4 *Inſinuatio quid ſit, & quomodo fieri debeat.*
5 *Inſinuationis donationis renunciari non poteſt.*
6 *Donatio ſine inſinuatione,an iuramento conualidatur.*
7 *Debiti liberatio an inſinuationem requirat.*
8 *Teſtes an in actis iudiciarijs ſe ſubſcribere debeant.*
9 *Donatio facta ob remunerationem,uel ob cauſam iuſtam, an requi-
rat inſinuationem.*
10 *Donatio qualiter propter ingratitudinem reuocetur.*
11 *Hçres donantis an propter donatarij ingratitudinem poſſit donatio-
nem reuocare.*
12 *Hæres an poſſit uxorem defuncti accuſare de adulterio.*

Aliæ autem. Donatio inter uiuos, non çquiparatur lega
to , quæ ſolo cõſenſu hodie eſt perfecta in-
digetq; inſinuatione,ſi excedat quingentos ſolidos.Fallit in ali
quibus caſibus , nã ſi fuerit perfecta ex aliquibus cauſis poterit
reuocari.h.d.¶ No.ꝙ qñ ſit donatio ſimpliciter,nõ faciẽdo mẽ-
tionem de morte,dicitur donatio inter viuos, nec aliquo mo-
do çquiparatur legato. & ſic no. ꝙ donatio cã mor.æqparatur
i aliquibus legato.de quo ſup.eo.in prin.¶ No.ꝙ nõ faciliter &
paſſim donatio inter uiuos perfecta reuocatur. ¶ No.ꝙ dona-
tio & in ſcriptis, & ſine ſcriptis fieri põt,& ſic ſcriptura non eſt
de ſubſtantia donationis. ¶ Not. ꝙ ſicut venditor cogiẽ tradere
rẽ venditã,ita ẽt donator cogitur rem donatam prçſtare.¶ No.
a ꝙ donatio [a] excedens çſtimationem quingentorum aureorũ ,
non põt fieri ſine præſentia iudicis,& apud acta. ¶ No.ꝙ ſi do-
natarius fuerit ingratus, datur licentia donanti donationẽ ẽt p
b fectam reuocare.[b] ex quo ſequitur, ꝙ antequã reuocet, valet,
& tenet.facit in ſimili l.2. C.de iur.emphyt.& qđ ibi no. ¶ Not.
ꝙ non eſt iuſtum ab illo pati iniuriã,cui aliquis contulit benefi
cium,& munificentiam.¶ In gl.manifeſtauerit.ibi,uel donatio.
1 dic ſm Io.Fab. ut ſalues glo. † debent ſubintelligi aliqua verba
præſentis tpis,vt putà, promittis donare, & tu dicas promitto,
vel ſi dicam,dabis,vel donabis mihi decem,& tu dicas,dabo,&
vel donabo,nulli dubiũ eſt ꝙ valet, & eſt ſtipulatio, vt infra de
verb.

ADDITIONES.

a Donatio. Hodie verò , in illuſtriſſimo & inuictiſſimo regno Franciæ cautum
eſt non valere donationes cuiuſcunq; generis , ſi non fuerint inſinuatæ I cu-
rijs partium Contr.& rerum donatorum & præſen. donatoribus ac donata-
rijs,& quò ad factas abſentib.pariter vt hẽ i donõnib.regijs datis a villes con-
tẽ retinet.nu.135.& ſeq.ſed qñ ſit abſentib.ſufficit,ꝙ ſiat inſinuatio præſen-
tib.procuratorib.partium,ad id expreſſè conſtitutis. & ſic practicatur, ſed in
prouincia prouinciæ Narbonenſis cauetur arreſto curiæ ſupremæ dictç patriæ,
quod non teneant donationes , niſi factæ fuerint coram iudice donatoris,
& conſulibus,vel ſindicis domicilij donãtis prçſentibus,vel ſaltem vno con-
ſule vel ſyndico præſente,& hoc iure vtimur.An.Ca.
b Reuocare.Sed quid ſi eſt dictum in donatione,quòd prætextu ingratitudinis
non poſſit reuocari.vide Rom.conſi.26.

ver.oblig.in prin.nam ſunt verba æquipollentia præſentis tpis.
ná in interrogatione,dabis, perinde eſt, ac ſi dicerẽ, ꝓmittis ꝙ
dabis,vnde pręcedente interrogatione valet ſine dubio aliquo.
Sed ſi interrogatio nulla præceſsiſſet, tunc nõ vr̃ valere,cũ pa-
ctũ nõ fiat per verba de futuro,& ſic vr̃ ꝙ gl.poſsit ſaluari,quæ
alias eſſet ſibijpſi ꝯtia.¶ In gl.venditionis.ibi.ff.de act. empt.l.ſ.
dic vt ibi no.Bar.& latè in l.ſtipulationes non diuiduñ, in vlt.
char.ff.de verb.obl.& no.gl. & ibi dicam in §.pretiũ.j.de empt.
& ven.¶ In ea.gl.in fi.dic de hoc vt no.gl.& doct.in d.l.1.C.de
iu.do.& per gl.in l.2.in fi.C.de euict.& in l.Ariſto.in fi.ff.eo.&
2 ꝙ dicit gl.eſt cõis opi.†Sed aduerte ſm Barto.in d.l.Ariſto.§.fi.
ff.eo.ꝙ qñ incipit a promiſsione,clarũ eſt ſm oẽs,ꝙ tenetur de
euictione,ſed agit aliter q̃ in vẽditione;quã ibi agitur qñ res eui-
cta eſt tota,vel pars,& ſic noua eſt actio, quia tpe euictionis &
non prius oritur, vt C.de euic.l.3. & not.in eo.ti.l.empti actio.
ſecus in donatione,quia qui promiſit donare, promiſit dare,&
ſic dñium transferre,vt ff.de don.cau.mor.l.ſenatus.§.1.vnde ſi
non fecit rem accipientis perfectè,non fuit liberatus.& ſic agit
de euictione primæua actione,quaſi non dederit.ita ſentit gl.in
l.1.C.de iur.dot. & vr̃ tex.ff.de leg.3.l.qui cõcubinã.§.ſi hæres.
& ibi vide omnino Bar.qui hoc ẽt dicit in actione ex empto , &
pro legato.Et idem voluit Bar.in l.ſi domus §.de euictione.ff.de
leg.1.& in l.ſi rem meam.ff.de ſol. Et ꝙ tradendo liberatus ſit à
promiſsione, & in euictione non poſsit illa actione teneri, fa-
cit l.ab emptione.cum ibi no.per gl.Bart.& doc.ff.de pact.Et de
illis libellis , vide quæ plenè dixi inſ. de act.§.actionum autem.
in materia emptionis & venditionis in fi.in verſi. quo aũt for-
mabit libellus ex parte venditoris, cũ ſeq. dic vt ibi plenè dixi.
Et huius inueſtigationis effectus eſt magnus , pp formationẽ li-
belli,& vt inuentes actionẽ tibi cõpetentẽ, & ẽt poenas congruũ
medium concludendi.¶ Scđo pp pręſcriptionem,quia in vẽdi-
tione currit tempus à die venditionis, & non ante,quia nõ erat
nata , vt in d.l.ab emptione. In donatione aũt à die ꝯtus cele-
brati,licẽt pp ꝓbabilẽ ignorantiã daret reſtitutio,vt l.2.in fi.ff.
ex qui.cau.maio.¶Tertiò,quia in vẽditione nõ agit de euictio-
ne, niſi re euicta; ſed in donatione non eſt neceſſe expectare,ꝙ
euincat, vt ff.de ſo.l.ſi hominẽ. & eo.ti.l.cũ quis.§.qui hominẽ.
Sinaũt incæpiſſet donatio à traditione, & permiſſum fuiſſet de
euictione,ſine ſtipulatione,ẽt nudo pacto agi poterit,vt not.gl.
in d.l.2.C.de euic.qđ licet ibi reprobetur a Pet.& Cy.quia habi
ta relatione pacti ad ꝯtum non reſultat ꝯtus innominatus ,
quia traditio & pactũ apponitur pro accipiente , tñ hoc ſequi-
tur Bar.in d.l.Ariſt.§.fi.dic,vt ibi,quia actio nõ oritur ex illo ꝯ-
ctu innominato,ſed orit ex pacto,vt dicit tex.in l.10 bonæ fidei.
C.de pact. Dic tu,vt latè ſcripſi infra de act.§.actionũ autem.in
materia pronuntiationis.in ver.& aduertas ad id qđ gl.ſup. di-
3 xit.dic vt ibi.¶†In gl.neceſsitas.in fi.An autem illa l.ſi quis argẽ
tum.habeat locũ qñ factum venit in donationes,poſuit Bar.in l.
iuriſgen. in prin. & in §.ſed cũ nulla.ff.de pact.& tenet ꝙ nõ.&
idem no.in extrauag.ad reprimendã.in ver. nec eorum.ꝯ vr̃ gl.
ord. in l.permiſſi.ff.de præſcrip. ver. & in l.ſi eum.ff.de dol.&
idem vr̃ ſentire ipſe Bart. in l.qui ſaxum.ff.de don. Sed Ioan. de
Imo.in l.in ædib.§.ſ.ff.eo.cõcor.opi.videlicet, ꝙ ſi interueniat
merũ factum,vt quia promitto ire pro te Romam,ꝙ habeat lo-
cum opi.Bart. ſed vbi eſt factũ habens in ſe admixtam traditio-
nem,tũc ſit vera op.gl.vt eſt videre in d.l.qui ſaxũ.& d.l.permi-
ſiſti.& ẽt alijs duobus modis Bart.ibi limitat.d.l.ſi quis argentũ.
qđ an procedat,vide latè per Imo.in d.l.in ędibus.§. t.ſed latius
& melius dixi j.de act.§.in perſonam.in ver.addas tñ ad intel-
lectũ.d.l.ſi quis argentum.dic omnino vt ibi ſcripſi. ¶ In gl.inſi-
4 nuatione.ibi , publicatum perſonarum in actis. † ſũ dic,ꝙ inſi-
nuatio,eſt facere donationẽ i ſcriptis corã iudice, vt l.donatio.
in fi. & l.donationibus. & l.ſancimus.C.eo. & Azo in ſumma
huius tit.Ex quo ſeqnit,ꝙ talis inſinuatio põt fieri corã quocũ-
que iudice ẽt cui non ſubeſt donator,& ſic nõ eſt de iuriſdictio-
a ne dicti iudicis,ᵃ nec res donata,vt eſt caſus in l.data. in fi.& in
l.hac.C.eo. ¶ Ex hoc ẽt apparet ꝙ decretum iudicis non requiri
tur,ſed ſatis eſt ſua præſentia,vt l.oium.C.de teſta.ita dicit Bar.
in l.Modeſtinus.ff.eo.pro quo Bar.in l.illud.C.de ſac.ſan.eccl.al
legat tatum in fi.C.de prædi.curia.lib.11.licet in d.l.illud.Guil.
teneat ꝯtrium. pro quo eſt gl.in auct. vt non fiant pi.§.fi.ſed cõ-
muniter tenetur,qđ ſup.dixi,ſm Bar.Bal.& ita tu teneas per d.
l.ſi.qđ not. Aduertas tñ ad duo. primò , ꝙ ſi fiat donatio vltra
quingentos aureos ſine inſinuatione,& fiat extra iudiciũ, & ſi-
b ne actis,ꝙ põt donator poſteà ex interualloᵇ ipſam corã aliquo
iudice præſentare,& inſinuare corã eo, & in actis ſuis,& valet,
vt eſt tex.in l.ſi.§.pen.C.de don.ante nup.¶ Secundò,ꝙ ſi fiat in
gens donatio ſine pręſentia iudicis,quod non annullatur in to-
tũ,ſed tantummodò in eo,ꝙ dictam ſummam quingentorũ au-
5 reorũ excedit,vt eſt tex.in d.l.ſancimus.§.fi.C.eo.¶†Quęro, an
c talis inſinuationis ſolennitati poſſet renũtiariᶜ dic,ꝙ non,quia
inſinuatio eſt introducta ne fiãt fraudes,vt d.l.data.ergo nõ põt
renuntiari,vt in auct.vt ſine prohibi.matres.§.quia verò.ita dicit
Bar.in l.Modeſtinus.ff.eo.& Bar.& Sal.in d.l.illud.& Io.And.in
addi.Spec.in tit. de inſt.edi. ſiue de fide.inſtr.§.porrò.in vlti.ad-
dit.licẽt Guido de Suzaria tenuerit ꝯtrium in d.l.illud.& in l.pe.
C.eo.ſed cõem ſententiam Bar.tenuit Io.de Imo.in c.cum con-
tingat.de iureiu.in ver.circa quartũ, qñ ſit donatio ſine inſinua
tione.¶Quæro ,an ratione iuramẽti valeat donatio ſine inſinua
6 tione?& concludit Bal.in d.l. illud.ꝙ non,quia ad hoc† vt iur̃m
aliquid operetur,tria dẽt concurrere. Primò,ꝙ perſona ſit ha-
bilis,vel ꝑ iur̃m habilitata.Scđò,ꝙ ſit gñalis forma ſeruata.Ter
tiò,ꝙ res non ſit prohibita. vt l.ſi quis inquilinos.§.ſi.ff.de leg.2.
& ꝙ ibi no.Sed iſtæ donationes clãdeſtinę,nõ interuenientibus
actis,ſunt prohibitæ,vt d.l.donatio ſiue.C.de do.ergo iur̃o non
validant, meritò nec oritur naturalis obligatio, vt no.Cy.in l.
ſancimus.C.de ſacroſan.eccl.& Bart. in l.ſi quis pro eo.ff.de fi-
deiuſ.& de iſta quęſtione vide latè per Imo.in d.ca.cũ cõtingat.
ex̃ de iureiu.in 47.char. ver.ſup.alleg.& verſic.ſequen.qui inci-
pit, ſed dubiũ eſt quid iuris ſi interueniat iur̃m. qui alle.Io.An.
in d.§.porrò.in d.vlt.addi.qui tenet ꝯtrium, per ea quæ hñtur in
auct.ſacr̃a puberum. C.ſi aduer. ven. & qđ hr̃ in d.c.cum cõtin-
gat.de iureiu. Secundò, quia non habet perpetuam cãm prohi-
bitionis,vt in certis caſibus, valet ſine inſinuatione,vt hr̃ in d.l.
pe.C.eo.ti.ideo põt iur̃o firmari, vt l.nõ dubium.C.de leg. Sal.
aũt in d.l.penul.alle.pro opi.Bal.qđ dicit gl.in tit.de pace iura.
fir.§.itẽ ſacramen.in gl.3.ac ẽt,quia donare eſt perdere,& ſic eſt
euidens læſio.Et ideo vr̃ indiſeretum iur̃m,ergo non vr̃ obliga-
re,ar.no.in auct.quod eis.C.de ſecun.nupt.ac ẽt eadem facilita-
te inducitur ad iurandum, qua inductus fuit ad donationem fa
ciẽdam,vt l.doli.§.diuerſum.ff.de do. Et per iſtas & alias rõnes,
dicit queſtionẽ eſſe dubiã, & ſuper ea eſſe cogitandũ. Sed d.Io.
de Imo.in d.c.cũ contingat.in ver.ſed dubiũ eſt.quid iuris,ẽt di
cit,ꝙ poteſt teneri opi.Ioã.An.dummodò per metum vel dolũ
non ſit extortum iur̃m,quia tunc poſſet peti abſolutio, iuxta ea
quæ habẽtur in ca.ſi verò.de iureiurand. & rñdet ad rõnes Bal.
& Sal. quia quod dixit Bald.ꝙ res non ſit prohibita per l.ſi quis
inquilinos.rñdet,ꝙ nõ ſit prohibitæ de iure cano. ſecus ſi de iu-
re ciuili.vt voluit Io.And.poſt Hoſt.in c.quemadmodum.de iu-
reiu.Nec ob.gl.in d.§.item ſacramenta.quia illa gl.de iure cano.
non procedit, quia immo omnis ꝯtus nullus firmatur iur̃o, vt
in c.2.de pact.in 6.& d.c.cum contingat. Nec obſ. ꝙ eadem fa-
cilitate,quod non procedit,qñ interuenit iur̃m,& omnibus ra-
tionibus, dic vt ibi latiſsimè per eum, quia eſſet longum omnia
dicta ſua referre. Sed cum caſus mihi ſemel occureret,non vo-
lui pro aliqua ex dictis opi.conſulere , quia timeo iur̃m. & ſic
pro opi.Ioan. And. & pro alia parte , pro certo faciliter poſsit
quis fraudẽ legi facere,& tollere ſolẽnitatem inſinuationis,ſim
plici iur̃o,ꝙ videtur ꝯ mentẽ l.ſi quãdo.C.de inoffi.teſt.in prin.
7 cogita tu,vt dicit Sal.¶ †Quid ſi remitto Titio mille florenos,&
ſic eum libero,an indigeat inſinuatione.text.in l. Modeſtinus.ff.
eo.videtur dicere,ꝙ nõ.ſed gl.in l.ſi quis obligatus.ff.de re.iur.
tenet contrarium.Sed Bart.in d.l.Modeſtinus. diſtinguit aut de-
bitum eſt odioſum,vt vſurarum,vel pœnarum,& valet ſine in-
ſinuatione, vt d.l.Modeſtinus. aut eſt debitum ex pluribus cau-
ſis,& tot ſunt liberationes,quot ſunt cauſę debiti,ideo nõ indi-
get inſinuatione,ſi aliqua cauſarũ non aſcendat vltra quingen-
tos aureos, aut tota ſumma eſt eadem ex cauſa, & tunc indiget
inſinuatione iudicis,vt d.l.ſi quis obligatione.quod Bal.in d.l.il
lud.dicit eſſe verũ,ſi liberatio fiat ex cauſa donationis. dic tu ꝙ
ẽt ſimpliciter,quia ineſt cauſa donationis, vt l.Campanus.ff.de
oper.liber.ſecus ſi fiat ex alia cauſa, quia tunc clarum eſt,ꝙ nõ
indiget inſinuatione , & adde omnino qđ habet in l.tale pactũ.
in prin.ꝑ Bart. Bal.& Ang.ff.de pac. & ad iſtã materiã vide Bal.
8 in l.iuriſgentiũ.§.ꝙ ferè.ff.de pact.¶†In fi.gl.tu dic,ꝙ ſuperfluũ
eſt teſtes adhibere in actis iudiciarijs , & apud acta , vt teſtes ſe
ſubſcribant , tabellio tamen nomina eorum ſubſcribere debet,
vt in auc. de fide inſtr.§.ſed ſi inſtrumenta. ita dicit glo.in d.l.in
dona-

ADDITIONES.

a Iudicis. Adde,ꝙ die feriata fieri poteſt.& in domo,vt voluit Old.conſ.253.& ibi vide quid ſit inſinuatio.& Pau. de Caſt.conſi.309.

b Interuallo. Adde Rom.conſi.214.

c Renuntiari An inſinuationi poſsit renuntiari maximè cum iuramento, vide Old.conſi.175.Ang.conſi.76.& 98.Fed.conſi.283. Rom.conſi.26. Alex.conſil.85.2.lib.& conſi.125.5.lib.

donationibus.in ver. ſubnotatione.quod tene menti, quia vidi
9 aliquos minus bene allegantes iſtum tex. ¶†In gl. inuenit.in fi.
no.& ſigna gl.quæ enumerat caſus, in quibus nō eſt inſinuatio
neceſſaria. Adde, ꝙ idem ſi donatio fit ad remunerationem, &
a appareāt ſeruitia,[a] vt l.Aquilius.ff.eo.& ibi Bar.vel fiat ob cām
iuſtam,vt l.1.ff.eo.& ibi Bar.ſi autem dicatur ob ſeruitia, bene
ficia,& merita recepta,& aliter non probarentur,an tunc vale
b ret,[b] eſſet magis dubium,vt no.Bar.in l.per diuerſas.C.mand.&
l.ſi donatione.cum ibi no.C.de coll.& l.ſi foriè. & ibi Bar.ff.de
caſt.pec.dic vt d.iutib.hr̄ per gl.Bar.& doc.¶In gl.ex cauſis.ibi,
10 de reuo.do.l.fi. No.ſingulariter illū tex.quia requirit tria.†Pri-
mò,ꝙ probatio ingratitudinis fiat in iudicio.Scdō, ꝙ ſit plena,
dum dicit dilucidis. Tertiò,ꝙ fiat cā cognita, & ſic parte pręſen
te,dum dr̄ ibi,cognitio &c. & tale ius reuocandi beneficium ſi
donans non fuerit vſus,non trāſit ad eius hęredē,vt d.l.fi. & ibi
11 vide Bal.& Sal.ꝙ no. ¶†In ea.gl.in fi.dic idem no.gl.in d.l.fi.C.
de reuo.dona.dic vt ibi per doct. ꝙ tale beneficiū reuocādi pp
c ingratitudinem non tranſeat ad hæredes.[c] † no.in ſimili in l.rei
12 iudicatæ §.hæredi.ff. ſol.matrimo.& ibi Bar. & doc.de hærede
qui non.poteſt accuſare vxorem defuncti de adulterio,ſi defun
ctus ſciuit & non accuſauit.quod facit ſm gl.in d.l.fi.& ibi doc.
ꝙ ſi dn̄s nō reuocauit feudum vaſallo pp ingratitudinem,ꝙ hę-
res domini id facere non poterit.quod no.dic ut ibi &c.

ADDITIONES.

a Seruitia. Adde conſ.95.& ibi qualiter merita probentur.& vide eundem al-
leg.conſi.26.
b Valeret. Vide Alex. in d.l. donatione. & ibi an merita debeant eſſe æquiua-
lentia donationi.
c Hæredes. Legitima niſi ipſe donans inſtaſſet de reuocando.vt voluit Roma.
conſil.194.

SVMMARIVM.

1 *Vocatus Aretinus non comprehenditur in repreſalijs conceſſis contra Aretinos.*
2 *Mulier renuntiando iuri hypotheca, viro contrahente, an ſibi præiudicet, ſi vir non habeat alia bona.*
3 *Mulier cōſentiens obligationi viri, vel cum viro ſe obligans, vel ſe, aut rem ſuam pro viro obligans, an ſibi præiudicet.*
4 *Fundi dotalis uenditi per maritum & uxorem, pecunia, in quē ver ſa præſumatur.*
5 *Donatio ſponſalitia an & quando ſit repetibilis.*
6 *Dos quando, & a quibus conſtituatur.*

Eſt & aliud genus inter. Donatio ante nuptias, o-
lim ante matrimoniū fie
bat,hodie pōt fieri conſtante matrimonio, & ēt augeri, vt dos,
& ideo donatio pp nup.uocatur, vt nomen conueniat reb.h.d.
¶No.ꝙ ēt conſtante matrimonio,licitū eſt dotem augeri.¶No.
ꝙ ſicut licitū eſt conſtante matrimonio dotem augeri,ita licitū
eſt augeri donationē pp nup. quia æqualitas dēt eſſe inter eos.
¶No.ꝙ nomen dēt eſſe conforme, & aptum negotio,& reb. de
quib.quæritur.¶No.ꝙ donatio pp nu.adęquat dotib. ¶Not.ꝙ
dos non tm̄ conſtante matrimonio pōt augeri, ſed ēt de nouo
fieri,& concedi, & eodem modo in donatione pp nup. ¶In gl.
ꝯtria.in fi.dic,ꝙ argumentatio nominis pertinacib.relinquēda
1 eſt,vt d.l.a.in fi.†Ex quo ſequitur,ꝙ non eſt bona ꝯtria,aliquis
vocatur Aretinus, ergo eſt de Aretio, uel Bononienſis, ergo de
Bononia. Et ſic facit,ꝙ ſi repræſaliæ conceſſæ ſunt ꝯ illos de ci-
uitate Aretij, non comprehendunt illum qui vocatur Are.ſi nō
eſt oriundus de ciuitate Are.ita dicit gl.& Bar.in l.fin.in fi.ff.ad
muni.& in rub.ff.ſol.matr.vbi doct.de quo dicetur ĩ.de teſt.or.
in prin.¶ In gl.exequantur.& ſigna totam iſtam gl.quia eſt mul
2 tum no.ut no.Bal.in auc.ſiue a me.C.ad Velleia. ¶†In ea.ibi,ēt
a ea conſentiente. dic hoc uerū,niſi ſuperſunt tot alia bona[a] mari
ti,ex quibus poſſit cōſuli indemnitati mulieris,& hoc ſi binus,
& reiteratus conſenſus mulieris interueniat, non tunc,ſed poſt
biennium,vt in d.auth.ſiue à me.& in l.ſi mulier.C.ad Velle. &
ibi gl.Bal.Cyn.Sal.Iac.de Arc.& Barto.in l.Mæuia.§.fundus. &
Ang.Raph.& Imo.ff.ſo.mat.quod no.perpetuo,nec ſi prędictū
binū conſenſum præſtat,eſt neceſſe ꝙ renuntiet Velleiano.No.
ꝙ non excluditur mulier pp tacitam renunciationem, ſed pp
ſolennitatem actus repetit.ita dicit Bar.in d.auct.ſi mulier.in fi.
¶ In ea.ibi,viro redditus.ſol.ma.dic idem no.gl.in d.auct.ſiue à
me, ꝙ ſtatim ſol. matri. mulier deſinit eſſe dn̄a donationis pp
nup.ſed Nico.Ma.& Bal.ibi dicunt,ꝙ eſt verum,ſi dos ſoluatur
mulieri. Sed quandiu dos non ſoluitur, dn̄ium non reuertr̄ ad
virum:item ēt hypotheca pſeuerat.& eſt rō,quia non tm̄ pp lu
cra nuptialia datur donatio pp nup.ſed ēt pro maiori ſecurita
3 te dotis. C.de don.ante nup.l.fi.§.ſancimus.igr̄ &c.¶†Et aduer
te,ꝙ mulier cōſentiens obligationi viri, vel cū viro ſe obligās,
uel ſe,aut rē ſuā obligās pro uiro,ipſo iure ſibi non pręiudicat,
niſi quatenus probetur in rē ſuam verſum,vt eſt caſus no. & ibi
gl.Bar.Bal.Cy.& Sal.in aut.ſi qua mulier.C.ad Velle.& ibi Bal.
extendit illam diſpoſitionem, ꝙ habeat locū, vbi ēt mulier cō-
ſentiat patri viri ſui,ſiue filio ſuo, qui eſt in poteſtate uiri, ſiue
fratris ſui,qui ambo ſunt in poteſtate ſoceri, quia perinde non
tenet conſenſus, per d.auct. ac ſi viro cōſenſiſſet. qđ perpetuò
4 no. facit l.1.2.& 3.ff.de dona.inter uir.& uxo. ¶†Et aduertas q̃a
Bal.in d.auct.ſi qua,repręhendit Bart.in quodam ſuo conſi. qđ
incipit Domina T.nupſit Lot.uidelicet, ſi vir & vxor in inſtr̄o
aſſerunt ex venditione facta per eos, ꝙ pecunia peruenerit ad
eos,ꝙ ſm Bart.præſumitur perueniſſe ad vtrunq; pro dimidia.
ar.l.reos.§.cum in tabulis.ff.de duo.re.nā Bal.in d.auctēt. ſi qua
mulier.dicit, ꝙ immo tota perueniſſe præſumit̄ ad mariū,niſi
expreſsè & uerè probet̄,ꝙ realiter medietas peruenit in vtilita
tē mulieris.d.auc.ſi qua mulier.& iſtā opi. ſequitur Spec.in tit.
de lib.& ſol.§.ante oīa.in ver.ſed pone.& Io.de Imo.in c.cū cō
tingat.de iureiu.in 6.char.in uer. ſed iuxta prædicta cōtingit du
bitari,&c.Lud.de vrbe.in l.cū dotem.§.tranſgrediamur.ff.ſolut.
mat.& iſta opi.mihi placet.& ſm iſtam opi. illo anno conſului
apud Rhegium, ſi pater & filius in eodem inſtrumento confeſ-
ſi fuerint recepiſſe trecētos,putà,ſolutos pro dote uxōris filij,
ꝙ tota dicta pecunia præſumit̄ perueniſſe ad manus patris, cū
b ipſe erat mercator,cogita[b].¶ In fi.gl.in hoc cōclude,aliqñ † do-
5 natio ſponſalitia eſt facta ex mera liberalitate, hoc expreſſo,ꝙ
nullo caſu ad donantē reuertatur, ſiue interuenerit oſculum,ſi-
ue non,ſiue ſteterit per recipientē, ſiue per caſum,ut ff.de don.
l.1.in prin.& ita pt̄ intelligi hodie.l.ſi mater.C.de do.ante nup.
* Aliqñ donatio eſt ſimpliciter facta, nihil alio dicto,* tūc olim
p̄ſumebat̄ ex mera liberalitate facta,ut l.2.C.de don.ante nupt.
& eo.tit.l.ſi filiæ.& l.ſi ubi.nec ullo caſu reuocatur.hodie verò
pręſumit̄ ob cām futuri matrimonij, ut d.l.cū ueterū. eo.tit.&
ibi gl.& l.1.in fin.ff.eo.Quo caſu dic,aut matrimoniū nō fuit ſe-
cutū per caſum,& tūc dic, vt in l.ſi a ſponſo.C.de don ante nu.
aut quia ſtetit p alterū ex ꝯtrahentibus,& tunc aut per defectū do
nantis tm̄,tunc perdit donationē quam fecit,& ſi quid recepit,
reſtituit,vt d.l.cū ueterū uer.quid me.aut per factū donatarij,
& tūc reſtituit,qđ recepit.l.ea.ver.ſed ſi ſpōſa.Aut ſtetit p vtrū-
que,& tūc aut ſimul in eadē voluntate cōcurrūt,& tunc locus
eſt repetitioni.arg l.ſi diuerſa.C.de trāſa.& q̃a cā quæ recipiēti
nocet eſt potius cōſideranda,ut ff.de cōd. & demō.l.cū ita dat̄.
2.reſp.aut nō concurrūt in eadē uoluntate,ſed ſucceſſiuè, quia
modò ſtetit p unū,modò per aliū,& iſto caſu dixit Iac.de Arc.
ꝙ ultima mora nocet,ut ar.l.illud.ff.de peri. & cōmo.rei uend.
¶Sed Sal.in d.l.cū ueterū.dubitat,quia nō vr̄ morā poſſe purga
re.primū, quia ſtatim vr̄ executio facta à l.quę conceſſit dona-
tori rei uendicationē.ut d.l.cū ueterū.& hoc credo uerius,ar.l.
ſi is q.§.1.ff.de le.2.& no.Bar.Ang.& Imo.& latè ibi dixi, in l.ſi
inſulā.ff.de ver.obli.& p̄dicta ſunt uera, niſi interuenerit oſcu-
lū,quia licèt caſu mr̄imonium nō ſequatur, nō repetitur à ſpō-
ſo ſponſæ,niſi pro dimidia,oſculo verò nō interueniēte,repetit̄
in totū, collata verò donatio a ſponſa ſponſo indiſtinctè repe-
titur,ut eſt caſus,& ibi hr̄ in l.ſi à ſponſo.C.de do.ante nup.quę
6 omnia no.¶† Vltimò no.iſtū tex.ibi, quemad.dotes cōſtāte ma-
trimo.non ſolū augentur, ſed ēt fiunt &c. ꝙ dos conſtante ma-
trimonio,non tm̄ ante matrimonium pōt conſtitui,& ualet cō
ſtitutio dotis, & hoc probatur in auc.ſed iā neceſſe.C.de do.an
te nup.quinimmo non tm̄ per mulierē,ſed ēt per uirum,& non
ſolū pōt dos conſtitui per confeſſionem, ſed ēt realiter uir pōt
conſtituere dotē uxori,ut hic.& d.c.& ſi neceſſe. & c.nuper.&
ꝙ ibi Inno.in uer.dotē.de do.inter uir. & uxo. & hoc tenet ibi
· Io.And.ſed glo.ibi.& Ant.de But.& d.Car. & Abb.Sicu.& do.
meus Io.de Imo.tenent,ꝙ loquat̄ ibi, nō de dote cōſtituta mu-
lieri ex parte uiri,immò de don.pp nup.Nā nō eſt conſuetū, ꝙ
uir dotet uxorē,ſed tātummodò cōſtituat donationē pp nupt.
ut hic.Vnde illi tex.qui dicūt,ꝙ vir conſtituit dotē, intelligunē
in donat.pp nup.nā vir, niſi ſit ignobilis,& mulier nobiliſſima
i recōpēſatione nobilitatis mulieris,nō cōſtituit dotē uxori,ut
l.ſi volūtate.cū gl.C.de do promiſſio.& ibi no.p Bar.& doct.in
l.ſi diuortio.ff.de uer.obl.Vnde iſte tex.debet intelligi, qñ mu-
lier dedit dotē,& clarum eſt,qñ conſtat in rebus mobilibus.&
tunc præſumptio eſt,ꝙ ſit fictio,vñ debet plenè cōſtare,uñ illa
patiētia pceſſerit,ut auc.ſed iā neceſſe.C.de do.ante nupt. & ſi
verè cōſtet,tūc d.dotis cōſtitutio.& augmentū dotis.& ibi Ang.

ADDITIONES.

a Bona. Qualiter mulier ſibi præiudicet in hypotheca, vide Rom conſ.187.
b Cogita. Hæc fuit opi.Cy.in qua reſidere vr̄ d.Alex.in d.§.tranſgrediamur.
* Nihil in omnibus exempl.legitur,ſed nullo tectius legas.

SVM-

S V M M A R I V M.

1 *Vendere an quis compellatur.*
2 *Emere an quis cogatur inuitus.*
3 *Vendere pro quanto pretio quis compellitur.*
4 *Pretium rebus vendendis quis ſtatuere poſſit.*
5 *Vendere, vel emere, an quis prohiberi poſſit.*
6 *Promittens de re venali plus debito, vt alij carius emant, crimine ſtellionatus tenetur.*

Erat olim. Hodie ſi vnus ex dominis manomiſit ſeruum
cõem, ſeruus efficitur liber, & ſocius cõſerua
tur indemnis, dato ſibi pretio partis ſuæ. h.d. ¶ No. ꝙ ẽt in ꝯ̃ctu
inter uiuos erat locus iuri accreſcendi, de quo per Bar. in l. ſi mi
a bi & Titio. ff. de uerb. obl. ¶ Not. ꝙ nemo ex ſua ſeueritate [a] dẽt
lucrũ reportare, ſed ex humanitate. ¶ No. ꝙ pro libertate multa
ꝯ̃ cões regulas ſtatuta ſunt. ¶ No. ꝙ illa ſnĩa quæ fauet vnicuiq;,
& vnicuique conſeruat ius ſuum, eſt amplectenda. In gl. fin. in
1 ſi. ſed quæritur, †an quis compellatur vendere? cõclude, aut non
ſpectat ad uictũ, & tūc non compellitur uendere, ut l. inuitum.
C. de contrah. empt. fallit in caſibus ibi no. Item fallit, ob neceſ-
ſitatẽ reip. arg. l. vnicę. in fi. C. de cad. tol. Item fallit qñ aliter rẽ
cõſequi non põt, niſi deueniendo ad ęſtimationẽ. ff. de rer. amo.
l. non. n. Item fallit ea conſilio, non de neceſſitate, ut euitet gra-
uiora dãna. ff. finium reg. l. 1. §. ſi cõem. Aut quærĩ de rebus ſpe-
ctantibus ad uictũ, & tunc aut res eſt expoſita in foro venalis á
pluribus, á quibus res poſſet haberi, vnũ tñ uel duos uult coge-
re, vt ad eius curã ſpectet, & non põt. d. l. inuitum. aut oẽs in ge-
nere, vel alternis vicibus quotidie, habentes vult cogere & põt,
2 ut d. l. 1. ſm aliam ſolutionem. ¶ †Secundò quæro, an quis inui-
tus cogatur emere? & dic, ꝙ rẽr non cogitur quis emere, vt l.
nec emere. C. de in. delib. fallit in caſibus ibi no. Itẽ fallit pro fer
tilitate habenda, & cariſtiã euitãda, nam nullus põt ſe excuſare,
vt l. 1. C. de cano. largi. tit. lib. 10. ¶ Tertiò quæro, pro quãto pre-
3 tio cõpellĩ quis uendere? dic, pro †pretio iuſto, ut ff. ad leg. Iul.
de anno. l. ſi. & non viliori, vt l. non debere. ff. ad munici. nec ca-
riori ut d. l. 1. fallit in odiũ emptoris, ꝑꝑ eius delictum, & ad eius
venditionẽ coactã, nõ ſpontaneã, peruenĩ, ut l. non. n. ff. de rer.
amo. & iuſtum pretiũ eſt ſm determinationem ſuperioris, quæ
æſtimabit ſm fertilitatẽ, & cariſtiã, & qualitates rerũ, ut l. pre-
tia rerũ. ff. ad leg. Fal. & eſt text. in d. l. ſi. & in d. l. non debere. dũ
4 dicit, ꝙ annua exigit. ¶ †Quęro, ad cuius curã hoc ſpectat? rñd.
inter Iudæos hoc ſpectat ad epm loci, vt C. de iudic. l. nemo. in-
ter Chriſtianos hoc ſpectat ad curã pręfecti vrbis, vt l. 1. §. cura
5 carnis. & ibi uide Bar. ff. de offi. Præfe. vrb. ¶ †Quintò quęro, an
quis poſſit prohibere, uendere, uel emere? rñdeo ꝙ rẽr nemo
prohibeĩ emere, quia emptio eſt de ꝯ̃ctibus permiſſis, & de ge-
nere permiſſorũ, ſed ea eã põt prohiberi, ne ultra indigentiam
emat, & ne alijs res cariores reddat, uel incommoditatẽ haben-
di inducat. ut eſt caſus in d. l. 1. ibi, ne modũ mercandi excedat.
C. de epiſ. aud. cũ mercari ad Imperatorem referatur, vt l. nemo
martyres. C. de ſac. ſan. eccl. & ſic uides, ꝙ illi qui habent curam
fertilitatis, poſſint ſtatuere, vt nullus emat in foro vltra duo ſe-
ſtaria grani, vt ſic oẽs cõmodè habere poſſint. qđ not. Iſta ſunt
6 verba Sal. in d. l. 1. C. de epiſco. aud. ¶ †Vnũ adde ꝯ̃ iſtos, qui vul-
b gariter dicuntur encheriſare [b] frumentum, vel mercantias, ꝙ ſi
quis in forum uadat, & de frumento plus debito offerat, vt alij
plus pretio emant, vel promittit plus debito in detrimentũ al-
terius, committit crimen ſtellionatus, & de hoc ẽt eſt text. &
ibi hoc no. Bar. in l. 2. §. ſi quis. ff. de cri. ſtellio. qđ perpetuo not.

A D D I T I O N E S.

a Seueritate. Dolo ſuo quis non conſequitur commodum. l. ſi ab hoſtibus. §. fin. ſol. mat. l. itaque fullo. de fur. in Pan.
b Incantare, in vet. exempl.

Quibus alienare licet, vel non.

¶ Continua rub. uiſum eſt ſupra de alienatione facta per uſuca-
pionem, uel donationem, nunc dicit per quos alienatio poſſit
fieri, & per quos non.

S V M M A R I V M.

1 *Fundus dotalis æſtimatus an ſit alienabilis.*
2 *Sponſa an dotalem fundum poſſit alienare.*
3 *Res mobilis data in dotem, an alienabilis ſit.*
4 *Dotalia poſſunt alienari propter neceſſitatem famis.*
5 *Dotalia an permutari poſſint.*
6 *Dotalia an poſſint pignorari.*
7 *Alienata an, & quando ab alienante vendicari poſſint.*
8 *Heredi mulieris an competat beneficium quod ipſa habet pro rebus æſtimatis in dotem datis, rei vẽdicationis, ſolu. mat. & vt alijs creditoribus præferatur.*
9 *Alienatio fundi dotalis vxore conſentiente a marito facta, an ipſius vxoris iuramento firmetur.*

Ccidit. Totus iſte titul. diuiditur in tres par-
tes. Primo, qñ dñs non poteſt alienare
res ſuas. Scđò, ꝯ̃, qñ non dñs alienat. Tertiò, redit
ad primum caſum. 2. ibi, ꝯ̃ autem. 3. ibi, nunc ad-
monendi. vel diuide ſubtilius. Primò, quando prohibetur alie
natio ꝑꝑ rem, quæ eſt inalienabilis. Secundò, qñ permittitur
ex pactione, vel ꝑꝑ publicam vtilitatem. Tertiò, qñ prohibetur
ratione perſonę alienantis, vel ratione perſonæ in quã ſit alie-
natio, quia pupillus eſt. & h.d. principaliter. Maritus non poteſt
alienare, vel obligare prędium dotale, ẽt conſentiente muliere,
nõ ſolùm in Italia, ſed ẽt in prouincia. h.d. ¶ No. ꝙ licèt fundus
ſit datus in dotem, & ſic maritus ſit effectus dñs, vt l. doce. C. de
rei ven. tñ à l. prohibetur illum alienare. ¶ No. ꝙ lex vetat & re-
ſiſtit alienationi fundi dotalis. ¶ No. ẽt, ꝙ marito prohibitum eſt
per legem hypothecare fundum dotalem. ¶ No. ꝙ mulier non
tñ põt alienationi, ſed ẽt nec hypothecę factę per maritum in
fundo dotali conſentire. ¶ No. ꝙ prouidendum eſt, ne fragilitas
ſexus muliebris damnum afferat mulierib. ¶ In gl. 1. ibi, niſi æſti
matio fiat, vt ſciatur &c. ¶ Aduertas, ꝙ iſto caſu, qñ ſit æſtima-
1 tio fundi dotalis †non vt faciat emptionẽ, ſed vt remaneat fun-
dus dotalis, tñ ſi ſimpliciter aliqua æſtimatio facta non fuiſſet,
non poſſet alienari, ẽt conſentiente muliere, vt hic iſto caſu con
ſentiente mulieri alienari poterit, ut eſt tex. in l. ſi æſtimatis. ff.
ſol. mat. & hoc affirmant ibi Bar. Pe. & Cy. in l. ſi. C. de pac. do. ꝙ
bene no. dic, vt in dd. legibus per dictos doc. ¶ In ea. gl. ibi. & de
fun. do. l. 1. dic, ꝙ eo ipſo ꝙ fundus datus ſit in dotẽ æſtimatus,
in dubio ꝑ̃ſumitur, ꝙ datus fuerit tali ęſtimatione, ꝙ facit em-
ptionem inter vir. & vxo. ut eſt gl. no. in d. l. ſi inter virum. C. de
2 iur. do. & ibi doc. ¶ †In gl. prædium. ibi. l. 3. & 4. No. ſing. illas le-
ges, ꝙ lex Iulia de mulieribus maritatis ita vetat poſſe alienari
fundum dotalem á ſponſa, licèt nondum ſit vxor per verba de
pñti, ſicut vetat alienari fundum dotalem per vxorem, qđ not.
3 ¶ In ea. gl. in ſi. no. in gl. ꝙ †res mobilis non æſtimata data in do-
tem & ſi dotalis põt alienari. tu, licèt gl. & doct. ſint varij, tene
gl. no. & ibi doct. in auct. ſiue a me. C. ad Velle. & in corpore vñ
ſumitur, videlicet, ꝙ aut eſt talis res mobilis, quæ ſeruando ſer-
uari põt, ut ſeruus, & nõ põt alienari ſine illa ſolẽnitate, de qua
in d. auct. ſiue a me. ſi autẽ non poſſit ſeruari ſeruando, & tunc
ſine illa ſolennitate poteſt alienari, ita intelligatur iſta glo. & ſi.
vide Vltramon. & Cy. in d. l. vnica. §. ſed cum lex. C. de rei vxo.
act. & Bar. in l. 1. in uer. aliud priuilegium in ſecundo tpe. &c. ff.
ſol. mat. qđ no. & ibi vide Ang. & Imo. facit l. lex quę tutores. C.
de admi. tut. & l. ſequitur. §. fructus. & qđ ibi no. gl. & in l. 1. C. ſi
aduer. vſuc. in quib. hr̃, quæ res dicanĩ non poſſe ſeruando ſer-
uari, & quanto tpe ſeruari poſſunt iuris præſumptione. ¶ In gl.
prohibetur. ibi. C. de fun. do. l. ſi. ꝙ dic, aliqñ ẽt maritus põt pro-
uocare ad diuiſionem, ſi expediat mulieri, vt arg. l. ita conſtan-
te. & l. ſi. ff. de iur. do. ſicut dicimus de pupillo, & eccleſia, vt l.
iubemus. in prin. & ibi Bar. & docto. C. de ſacroſan. eccl. ¶ In ea.
4 gl. ibi. ff. de fun. do. l. 1. intellige, †de neceſſitate, de qua ibi, qñ ꝓ-
cedit ex dam. infec. & ſic ꝑꝑ vitium rei, vel de neceſſitate, & cũ
vniuerſitate, & ut ibi hr̃. vnde ꝑꝑ ſuam neceſſitatem non poſſet
vendere, niſi eſſet neceſſitas famis: nam tunc vr̃ ſatis tolerabile
ꝑꝑ ſuſtentationem ſui, & mulieris, & liberorum, ſi non habent
aliunde, ut C. de iu. do. l. vbi. coniuncta l. 1. 2. & 3. C. de pat. q. fil.
dil. ac ẽt licèt quis venderet omnia, non venirent bona dotalia,
quia hoc non eſt veroſimile quod maritus vellet. argu. l. obliga-
tione. ff. de pig. & l. ſpẽ. C. quæ res pigno. obliga. poſ. ſm Io. Fab.
5 facit qđ no. Bar. in l. codicillis. §. inſtitu. in fin. ff. de leg. 2. ¶ †In ea.
gl. in fin. dic, ꝙ ſiue fiat permutatio de re ad rem, ſiue de re ad
pecuniam, ſiue de pecunia ad rem, qđ ſit utilius vxori, valet, &
illud qđ accipiĩ, efficĩ dotale, & gaudet omnibus priuilegijs,
ſicut fundus dotalis primò datus, vt d. l. ſi. & in l. ita cõſtante. cũ
6 l. ſeq. ff. de iu. do. ¶ †In gl. alienare. ibi. C. de re. alie. nõ alie. l. ſi. No.
ex d. l. ſi. ꝙ prohibitus alienare, eſt prohibitus pignorare, quod
intellige verum de pignoratione particulari. ſed ſi pignoret
generaliter omnia bona ſua, non venit in pignore fundus dota
a lis, vel alius prohibitus [a] alienari, ut not. Barto. in l. codicillis. §.
inſti-

A D D I T I O.

a Prohibitus. Adde Rom. conſ. 266.

inſtituto.ff.de leg. 2.& l.rē legatā.ff.de adi.leg. ¶ In gl. ipſius. in
fi. Dic, aut res æſtimata dat in dotē, & vir eſt dn̄s rei, q̄a æſtima
tio facit emptionē, vt dixi, aut dat res inæſtimata, & tūc Mar.di
xit, ꝙ de iure ciuili maritus eſt dn̄s, de iure naturali, eſt mulier.
Sed gl.in l. vbi adhuc.C.de iur.do. hoc reprehendit, ꝑ multas le
ges, & iſta eſt cōis ſn̄ia, vt dicit Sal. in d. l. in reb. ꝙ maritus eſt
dn̄s. ¶ In gl.interdicta.ibi vendicat maritus. dic idē no.gl.in l.1.
7 §.& cū lex.C.de rei vxo.act. Et facit gl.no.in fi.qn̄ † qs alienat rē
eccleſiæ, nō ſeruata ſolēnitate, ꝙ ipſemet alienās & quilibet de
parochia, pōt vēdicare, vt dicit gl.no.in l.iubemus. §.ſanè. el 1.
C.de ſacroſ.ecc. Sed ꝯriū eſt qđ dicit hic gl.no. in l.cū vir.ff. de
vſuc.ſed primas gl.approbat Cy.in d.l.1.§.& cū lex, & Bar.in d.
l.cū vir.i ver.q̄ro, vtrū vir antequā ſuccedat &c. & iſta eſt cōis
opi.quā ēt ibi ſequit̃ Io.de Imo. & dicit eā eſſe verā, ēt ſi mari-
tus i ꝯtu alienationis iurauerit nō velle reuocare, q̄a talis alie
a natio, nō eſt prohibita in fauorē ſui, ſed tertij,[a] & ſic mulieris,
& reipublicæ intereſt, ne mulieres remaneāt indotatæ, & vt li-
beris hoībus ꝓcreādis poſſint vacare, vt l.1.ff.ſol.mar. & qđ ibi
Bar. & ꝓ hoc vr̃ caſus in c.cū ꝯtingat.ex̄ de iureiu. & in c.quā-
uis.de pac.in 6.dic, vt in d.l.cū vir.ꝑ Imo. vbi ēt q̄rit, an maritus
alienās fundū dotalē, teneat̃ de euict. dic, vt ibi plenè per eum.
¶ In ea.gl.ibi, ſed matrimonio diſſoluto. No.ſing.totā iſtā glo.q̄
eſt melior de corpore iuris, q̄a ꝯſtante matrimonio vir ēt alie-
nās reuocat, ēt ex ꝑſona ſua, cū ſit dn̄s fundi dotalis, vt l.doce.
C.de rei ven.ſed eo ſoluto, q̄a dn̄ium ipſo iure trāſit in mulie-
rem, ēt ꝓ rebus æſtimatis, vt l.in reb.C.de iure do. ipſa aget rei
ven.ut ibi.quinimmo ēt vno caſu mulier agit ꝯſtāte matrimo-
nio, vbi vir vergeret ad inopiā, vt l.vbi adhuc. & ibi gl. & doct.
8 C.de iure do. ¶ † Vnū tn̄ non tradas obliuioni, ꝙ id qđ dr̃ in d.l.
in reb. ꝙ ēt pro rebus æſtimatis habeat mulier rei vend.ſol.ma.
& ꝓferat̃ alijs creditorib. nō hēt locū dictū beneficiū in eius hę
rede, nec hæredi mulieris competit, vt elegāter no.Bar. in l.Ne
ſennius.§.pe.ff. de re iud. & idem voluit in l.ſi filioſa.ff.ſol.ma.
Sed vtrobiq; Raph.tenet ꝯriū, q̄a in d.l.in reb.dr̃, ꝙ mulier ſem
per fuit dn̄a, licèt ꝑ iuris ſubtilitatē, ꝯ videat̃, & ideo ēt hęredi
vēdicatio dat̃, de quo ēt ꝑ Raph.in l.2.ff.ſol.mat. Secūdò, q̄a li-
cèt mulier, & ēt eius hr̃s habeat rei vēdicationē, tn̄ talis rei vē-
dicatio ē de iure ſingulari, ac vēdicat tāquā ius habēs a marito,
meritò ergo habeat locū dictū bn̄ficiū, & ſubeſt eadē æq̄tas, ex
quo nō eſt de dote ſatisfactū. Sed in l.Neſennius.§.1.erat dona
tio ꝑfecta & ꝯueniebat̃ vt q̄libet poſſeſſor. Et hoc ēt ſequit̃ do.
Io.in d.l.Neſennius.§.1. & in d. l.ſi ꝯſtante.in fi. ubi etiā videas
Dy. & Bar. & doc.ff.ſol.ma.Sed idē do.Io.de Imo.in d.l.ſi filio.
tenet ꝯriū, q̄a mulier pōt agere, vt q̄libet dn̄a, ꝯ quēlibet poſſeſ
ſorē, ergo datur ei rei vēdicatio inſolidū, vt l.ſi maritus in id.ff.
ſol.ma. & iſtud mihi multū placet.dic, vt ibi dixi. ¶ In gl.nec cō
ſentiētibus in fi.Quæro ſi mulier ꝯſenſit alienationi fundi dota
9 lis, † & iurauit nō venire ꝯ, an ligeī dicto iur̃o? gl.in d.§. & cū
lex.dicit, ꝙ nō, facit l.nō dubiū.in fi. C.de leg.ſed ꝓdicta vident̃
procedere de iure ciuili, vt l.cū lex. & l.ſi quis ꝓ eo. & qđ ibi la
tè Bar.ff.de fideiuſſ facit l.ſi quis inquilinos.§.fi. & qđ ibi no. &
maximè ꝑ Ang. & Imo.ff.de leg. 1.ſecus tamē eſt de iure cano-
nico, cui ꝑꝑ euitationē peccati ſtādū eſt, vt in c.cū cōtingat. &
ibi latè doc. & maximè ꝑ Io.de Im.extra de iureiu. in antiquis.
¶ Vnū tn̄ tene cordi, quod bona cautela eſt quādo maritas filiā
tuam, ꝙ tu facias a filia tua in ſcriptis promittere tibi, & iurare
ꝙ nullo modo alienabit, nec alienāti fundū dotalē cum iur̃o,
vel ſine cōſentiet, quia ſi poſteà alienet, vel alienāti marito, vel
alteri conſentiet, & ſolenniter iuret nō reuocare, vel non ꝯue-
nire, tale ſm̄ iur̃m poſteà præſtitum t̄pe alienationis ꝯ pri-
b mum iur̃m præſtitum patri, non valet,[b] nec ligat, immo nō ob-
ſtante dicto ſecundo ſacro præſtito t̄pe alienationis, poteſt fun
dum dotalem ſoluto matrimonio, vel eo conſtante, quādo ma
ritus vergit ad inopiā, vt dictum eſt, reuocare, ut dicit gl.fin.in
c.licet mulieris.de iureiu.in 6.quod perpetuò no.Ang.

ADDITIONES.

a Tertij. Pro hoc ꝙ voluit Ro.conſi.370. ꝙ prælatus alienans bona eccleſiæ, &
iurans non contrauenire, ꝙ nihilominus poſſit contrauenire, ſi damnū præ-
lati non eſt ſeparabile a damno eccleſiæ.

b Non valet. Adde ꝙ idem tenet Spec.in tit.de emp. & ven.4. tertio loco. Sed
Bal.conſi.118. & 394. tertio dicit. quod non placet ſibi hoc, niſi aduerſarius
de iure eſſet exemptus.

SVMMARIVM.

1 *Pupilli res an, & quando poſſint alienari.*
2 *Res eccleſiæ illicitè a prælato alienata, prælato viuente non incipit currere præſcriptio.*
3 *Adminiſtrationem liberam habens an donare poſſit.*
4 *Libera quando conceſſa dicatur.*
5 *Nudum pactum de licentia conceſſa de vendendo pignore valet.*
6 *Denuntiationis tempus quando currat, & quæ interualla ſint inter denuntiationes.*
7 *Creditor quando pignus impetret.*
8 *Renunciari an poſſit beneficio de vendendo pignore.*
9 *Creditor vendens pignus an teneatur de euictione.*

Contra autem. Creditor licèt non ſit dn̄s poteſt tn̄ pi
gnus alienare ex pacto, vel ſine pacto,
ſeruata forma legis, h.d. ¶ No.caſum, vbi non dn̄s trāſfert dn̄iū.
¶ No. ꝙ eò ipſo, ꝙ debitor nō releuat pignus t̄pe debito, vr̃ da
re licētiā creditori vēdēdi pignus. No. ꝙ creditor nō eſt impe-
diēdus ius ſuū ꝓſequi. ¶ No. ꝙ dn̄s & debitor nō dēt temerè &
ex abrupto perdere dn̄ium rerū ſuarū. ¶ In gl.alienare. ibi j̄.de
offi.iud.§.fi.dic, vt ibi plenè ꝑ gl. & tex. & gl. Bar. & Ang.in l.Pō
ponius.§.ſi iuſſu.ff.de acq.poſ., & in l.ſunt & aliæ.§.fi.ff. de pub.
& latè ꝑ Bar.in l.ex hoc iure.ff.de iuſt. & iur. ver. q̄d aūt in abſo
lutoria, dic &c. Cy. & Bal. & Sal.in l.1.C.cōm.vtr.iud.ego dicā
in §.fi. j̄.de offi.iud.dic, vt ibi. ¶ In ea.ibi.§.alluuio.dic, vt ibi di-
xi ſ̄.de rer.diui.§.ꝑ alluuionē. ¶ In ea.ibi, ſupra de vſuc.§.fi.dic,
idē in fiſco, vt ibi patet, dic, vt ibi dixi. In ea.ibi, hoc ius porre-
ctū. Dic, hoc verū, qn̄ alienat in caſibus ibi ꝑmiſſis, & cū ſolēni
tate ibi requiſita. vide tex.ex̄, de reb.ecc.nō alie.in c.1. in 6. & c.
nulli.e.ti.in antiquis, & qđ ibi no.per gl. & do. & facit ꝙ no.Io.
de Imo.i l.qđ dr̃.ff.de ver.ob. & vide 12.q.2. c.ſine exceptione.
¶ In ea.ibi. §.q̄ tutelā.dic, qn̄ alienat in caſu permiſſo, vt quādo
1 † imminet æs alienū, & aliunde nō pōt cōmodè ſatisfieri q̄ per
vēditionē rerū pupilli, vt l.magis puto.§.ne paſſim.cū ibi no.ff.
de re.eo. tunc ſi res eſt immobilis, interueniat ēt decretū indi-
a cis,[a] vt l.lex quæ tutores.cū ibi no.C.de adm.tu.aliàs aūt ſi ſine
cā alienaret, cōmitteret furtū, & diceret̃ eſſe ꝓdo & non tutor.
2 † Et idē in prælato, q̄ ſine cā & iniuſtæ rē eccleſiæ alienat, vt eſt
ibi caſus, & ibi no. & hoc no.Bar. in l.qui fundū.§.tutor.ff. pro
emp.interī ꝙ ſm̄ Bart. ibi, quo ad illā rē ſic alienatā eccleſia dr̃
vacare. Ex quo ſequit̃, qđ toto t̄pe dicti rectoris, non currit ali
qua ꝓſcriptio ꝓ dicta re dictæ eccleſiæ, alle.gl. in c.2.de præſcr.
qđ eſt quotidianū. & hoc tenet ibi Io.de Imo. & ꝓ hoc alle.16.
q.4.c.ſi ſacerdotes. ¶ In ea.ibi.§.nihil aūt.dic, vt ibi dixi. ¶ Aduer
3 tas tn̄, qđ in ꝯceſſione † libere adminiſtrationis nō venit qđ poſ
ſit donare, vt no.gl.in l.ꝓcurator cū libera.ff.de proc. & eſt tex.
in l.ſi filiusfa.ff.de don.qđ eſt verū niſi ex cā, vt d.l.ſi filiusfa.in
ver.nōnunq̄. & qđ ibi Bar.quinimmo ēt ſi ꝯceſſum eſſet, ꝙ do
nare poſſet, itelligit̃ inter viuos, nō aūt cā mortis, vt eſt caſus
in d.l.ſi filiusfa.in ver.pen.nec ē[illegible]nt, qđ in dolo verſet̃, vt l.
4 creditor.§.Lucius.ff.man. ¶ † Et aduertas, ꝙ libera dr̃ cōcedi, nō
tm̄ qn̄ hoc exprimit̃, ſed ēt ſi dicatur, ꝙ habet plenā adminiſtra
tionē, ut eſt tex.cū gl.in l.ſi ꝓcurator.C.de proc. & idē ſi dicat̃
ꝙ poſſit facere quicquid poſſet ipſe dn̄s, vt l.creditor.§.Lucius.
& idē ſi dictū eſt in inſtr̃o mādati, ꝙ ꝓmiſit hr̃e ratū q̄cquid ꝑ
dictū procuratorē geſtū fuerit, vt l.1.ff.de offi.procu. Cæſar. &
b ibi Bar.qđ perpetuò tene menti,[b] quia quaſi in omni inſtr̃o po
nuntur iſta verba in procuratorio, quia dn̄s promittit habere
ratū quicquid &c.quia hoc vr̃ in prædictis dediſſe liberā admi
niſtrationē, iſta ſunt verba Bar. in effectu in d.l.ꝓcurator cui li
bera. ¶ In ea.gl.in fi.d.dic, hoc verū, ſi alienet rē peculiarē, i qua
habet liberā, ſecus ſi aliā rem vel dn̄icā, vt l. ſi ſeruus.C.qđ cū
eo. & no.bene, & ſigna totā iſtā gl. ¶ In gl. & certus, ibi vendere
5 pōt. No. † ꝙ nudū pactum de licentia ꝯceſſa de vendēdo pigno
re valet, & iſto caſu nō eſt neceſſaria aliqua alia denuntiatio fa
cienda per creditorē debitori de pignori releuando, ut no.in l.
ſi creditor.la 2.C.de diſtra.pig.qđ no.q̄a eſt limitatio eorū quę
habent̃ in l.ſi conuenerit.ff.de pig.act. ¶ In ea.gl.ibi, & tunc la-
6 pſo biennio.no.ꝙ † biennium nō currit à die pignorationis, ſed
à die denuntiationis factæ, vt eſt caſus in d.l.fi.§.1. & 2. ¶ In ea.
ibi, ter denuntiabit, dic, ꝙ gl. in l.ſi conuenerit.ff.de pig.act.di-
cit, quòd ꝑ tres dies, debet ſtare inter unā denūtiationē, & aliā,
facit, quod no.gl.in l.inter accuſationē.ff.de pub.iu.vel dic ſm̄
Iac.de Ra. & Sal.in d.l.fin. quòd illud loquitur in alia materia,
& ſic in caſu noſtro, cum non reperiatur iure cautum, ſtabitur
arbitrio iudicis, vt l.1.ff.de iu.deli.qđ credo verius, quia iudica
bit ſm̄ quantitatem debiti & impotentiā debitoris. Et prædicta
procedunt qū repetit emptorem, ſi aūt emptorem nō repetit,
debet per iudicem certum t̄ps præfigi debitori, vt pignus luat,
7 † quo trāſacto pōt creditor à principe impetrare, vt liceat ei pi
gnus

ADDITIONES.

a Iudicis. Poteſt tamen alienare ſine decreto, ſi teſtator dedit poteſtatem alie-
nandi, vt voluit Rom.conſi.270. & Ang.conſi.278.

b Tene menti. Adde Rom.conſi.94.

gnus iure dñij habere,quo facto debitor tñ ex abundanti habet
aliud bienniũ ad pignus luendum,dummodò pro oĩ dãno ere-
ditori cũ ſacramento ſuo manifeſtando ſatisfiat, quo tranſacto
irreuocabiliter ſibi creditor poſsidet.Si rñ min⁹ valeret pignus,
creditori reſeruaẽ actin in reſiduo,ſi naũt plus valeret, pro illo
a datur petitio debitori,& pôt creditor illud vẽdere,ᵃ & ſupfluũ
debitori ſoluere.Et no.ꝙ de ꝓtio ſtatur ſuo iuro,& vbi non ven
dit,ſed pro ſe retinet quãti,tunc valuerit in iudicis diſcretione
reſidet.iſta quaſi oĩa habẽtur in text.in d.l.fi.C.de iu.do. imp.&
8 ibi Sal.†Vnum tñ præ cæteris not.ꝙ huic beneficio,ꝙ creditor
poſsit vendere pignus,prout hic hr̃,non pôt renuntiari,& ſi de
dicto beneficio haberet mẽtio ſpecialis,vt dicit Bar.in d.l.ſi pue
nerit.Et eſt rõ,vt ibi dicit gl.quia eſſet ꝯ publicã vtilitatẽ,qa niſi
creditores pñt vendere pignus,non reperirent, qui vellent pe-
cuniã debitoribus indigẽtibus mutuare,ita dicit ibi gl. elegan-
ter,qđ no.Et ſupradicta procedunt,qñ poſſet vendere in pigno
re ꝯuentionali,in eo aũt,ꝙ in cauſam iudicati capiẽ, dic vt in l.
à diuo Pio.§.ſi pignora.& §.ſi poſt aditã.& §.ſed ſi emptor. & l.
debitorib.cũ ibi no.ff.de re iud.In pignore prætorio eſt in arbi-
trio iudicis,vt not.gl.in l.cum proponas.& ibi doc.C.de bo.au.
iu.poſſ.de quo per gl.& doc.in l.finita.§.ſi plures. cũ §. Iulian⁹.
ff.de dam.infec.& in §.Iulianus.vbi gl.& doc. ego concluſi,qđ
eſt in arbitrio iudicis aliqñ longum, aliqñ breue tempus mode
rando,iuxta no.per Iac.de Are.in d.l.ſi finita.§.1.nõ aũt ſtan m.
In dubio autẽ,bene faceret iudex expectare annũ, poſt primũ
decretum,vt voluit Inn.in c.dilecto.de verbo.ſigni.in antiquis.
9 ¶†Addas tñ ſcḋm Io.de Pla.ꝙ creditor vendẽs, nõ tenetur de eui
ctione,l.1.C.vt cre.euic.pig.nõ deb.ſufficit.n. qđ ſe creditorem
oñdat,& potiorem alijs,& rem obligatã habere, & ſic per ꝯñs
ius vẽdẽdi,vt in d.l.1.no.gl.& ꝙ cedat emptori pignoratitiã cõ
trariam,vt l.in creditorẽ.ff.de euic.&ideo tu emptor à vendito
re aduertas,qualiter emas,& quid debet continere inſtr̃m.

ADDITIO.

a Vendere.Qualiter domino ſuccumbitur cum pignus vẽditur per creditorem.
vide Rom.conſil.303.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus an & qua perdere poſſit.& nu.2.*
3 *Minor non habens curatorem quid alienare poſſit.*
4 *Adultus quæ & quomodo alienare poſſit.*
5 *Iuramentum in litem quod datur ex eo quod intereſt pupilli non eſt affectionis.ſed ad merum intereſſe.*
6 *Pupillus mutui contractum [illegible] inij.*

Nunc admonendi. Pupillus ſuam pecuniam ſine tu
toris auctoritate mutuando,non
facit accipientis,& ideo nummi extantes poſſunt vendicari,cõ
ſumpti condici,vel petere exhiberi,h.d. ¶Not.ꝙ pupilli , licèt
ſint domini rerum ſuarum , tñ eis interdicta eſt adminiſtratio
bonorum ſuorum.¶No.ibi,vllam rem,cum ſit vniuerſale nega
tiuum,ꝙ ẽt rem mobilẽ,& ẽt rem q̃ ſeruando ſeruari non pôt,
vt frumentũ,& ſimilia,vendere pupillus nõ pôt ſine tutore.qđ
ẽt manifeſtè probaẽ hic in pecunia,quia licèt ſit de rebus , q̃ ſer
uando ſeruari non poſſunt,vt no.gl.in l.1.§.quæſitũ.ff. ad Treb.
& dixi ſ̃.de vſufru.§.1.dic,vt ibi,tñ ꝑ pupillũ alienari non pôt,
qđ no.¶No.ꝙ ẽt alienatio fundari pôt ĩ pupillo,cũ auctoritate
tutoris,quod intelligo,qñ eſt maior infante,aliàs fundari debet
in ꝑſonã tutoris,vt ar.not.in l.potuit.& in l.ſi infanti.C.de iure
delib.¶No.ꝙ pupillus mutuando pecuniã ſine tutore,non obli
gat recipientem actione perſonali ex mutuo,& eſt rõ , quia cũ
mutuũ ſit de meo tuũ,vt l.2.§.appellata eſt aũt.ff.ſi cer.pe.& pu
pillus non poſsit pecuniæ transferre dñium,ergo neceſſariò ſe
quiẽ,ꝙ cũ non ſit mutuũ,ꝙ ex mutuo non oriẽ obligatio pſo-
nalis,licèt alio modo recipiens ſit obligatus, vt ſeqnẽ.¶ No.ꝙ
pecunia non pôt vẽdicari,vt aliæ res.¶No. ꝙ conſumptione &
cõmiſtione pecuniæ bona fide facta,recõciliaẽ mutuũ. ¶No.ꝙ
quis non pôt cõmiſcendo vel cõſumendo pecuniã alienã mala
fide & ſcienter reconcialiare dationẽ,& in ſe transferre dñium.
1 ¶In glo.1.ibi,quæ†animo retineẽ.Not.ꝙ ea q̃ ſunt meri facti,&
non ea q̃ ſunt iuris pupillus perdere poteſt.facit quod habetur
in l.conditionibus pupillus.ff.de condi.& dem.nã ea q̃ ſunt me
ri facti,ſine tutore facere pôt, vt hic,& l.quãuis.§.1.ff.đ ac.poſ.
& d.l.conditionibus pupillus,& quæ ſunt iuris et facti ſimul in
ſui fauorem,& non aliter poteſt, vt ſ̃.de aut.tu.in prin. nõ autẽ
2 q̃ ſunt meri iuris,vt hic.¶†In ea.ibi , licèt corporalem &c. hoc
intelligas verũ,ſi retineẽ corpore.vt l. clam poſsidere.§. qui ad
nundinas.ff.de acq.poſſ.ſecus ſi retineẽ animo tñ,qa tunc eadẽ
rõ eſſet,q̃ eſſet in ciuili,qa ꝑ pupillũ,q non pôt habere animũ
deſinendi poſsidere.facit l.ſi is qui aĩo. cũ ibi no.per gl.& doct.
ff.de acq.poſſ.& ſic pupillus ẽt ipſam naturalẽ perdere nõ poſ-
ſet,ſine tutore arg.l.3.§.vñ vi.ff.de vi & vi arma.& no.gl.& doc.
in l.j.in prin.ff.de acq.poſ. Tu verò conclude inhærendo texti-
bus,aut quæriẽ in perdenda poſſeſsione , & pupillus qui habet
intellectũ , pôt eã perdere,eo modo quo perderet eã maior,&
ſic ſine tutoris auctoritate,vt d.l.poſſeſsionum.aut alienãdo, &
tunc,aut loquimur in re propria,& nõ pôt alienãdo perdere ſi-
ne tutoris aucto. l.pupillus.ff.de acq.rer.do.quæcunq; res ſit,vt
hic.aut eſt res aliena,& ẽt eã alienando pôt perdere.iſte eſt ca-
3 ſus ĩ l.2.§.ſi à pupillo.& §.ſi à furioſo.ff.de vſuc.pro emp. ¶†In
ea.ibi,ſeruari nõ poſſet.dic ſcḋm Ioã.Fab.ꝙ iſta gl.ſentit,ꝙ pubes
nõ habens curatorẽ,non pôt alienare,niſi ea quæ ſeruando ſer-
uari nõ pñt.& tñ l.ſi curatorẽ ĩ gl.aliàs,innuit ꝯrium, licèt poſ
ſit vt læſus reſtitui.¶Vnde ꝯclude,ꝙ aut tractaẽ de rebus mobĩ
libus,aut immobilibus.Primo caſu oĩa mobilia pôt alienare,&
valet venditio ipſo iure,vt d.l.ſi curatorẽ.& ſi eſt læſus,pôt reſti
tui,niſi ſit res,quæ ſeruãdo ſeruari nõ pôt,qa nõ reſtituiẽ niſi ſic
graue dãnũ,ita pôt intelligi iſta gl.qñ dicit ẽt ſi dãnũ nõ eſt mo
dicũ,immo ẽt ſi vẽdidit iuſto pretio,& tñ ſua intereſt potius ha
bere,quã iuſtũ pretiũ reſtitueretẽ,quia reſtituere ẽt ſi tractaẽ de
lucro perdẽdo,vt l.& ſi ſine.in prin.ff.de mino.In ſcḋo caſu,vi-
delicet,in rebus immobilibus,nõ valet alienatio, vt C.de præd.
a min.l.nõ ſolũm.qđ eſt verũ,niſi iurauerit ᵃ in ꝯctu,quia tũc hr̃
pro maiore,vt auc.ſacramẽta.cũ ibi plenè no.per gl.& doc.C.ſi
aduer.ven.qđ ſatis placet,licèt in veritate d.l.ſi curatorem,indi
ſtinctè loquaẽ,& ſic indiſtinctè vr̃ intelligenda,ſiue in re mobi
li,ſiue in immobili quæ ſeruari poſsit,ꝙ poſsit alienari ꝑ pube-
rẽ,qui nõ habet curatorẽ,licèt poſsit reſtitui,ıſi ꝓcedens intelle
ctus Io.Fab.eſt no.Dic ẽt,ꝙ pupillus,& prodigus,& furioſus æ-
quiparanẽ,vt l.Fulcinius.§.adeò.ĩ fi.ff.qui.ex cau.in poſ.ea.facit
l.is cui bonis.ff.de verb.ob.& qđ ibi no.ergo adultus non habẽs
curatorẽ æquiparatur pupillo.¶Et aduertas , ꝙ res immobiles
4 nõ†pôt adultus alienare,etiam cum curatoris auctoritate , vt l.
lex quæ tutores.C.de admi.tu.ſed cum decreto iudicis ſic, & ex
iuſta cauſa,& nõ aliter.vt l.magis puto.§. nec paſsim.ff. de reb.
eo.& ſi bene ponderẽ ille text.§.nec paſsim.cum.§.ſeq.1 a. vel
plura copulatiuè requiruntẽ & interuenire debent,qñ tutor vel
pupillus cũ auct.tutoris alienat,q̃ ſi obſeruata non fuerint, nec
b interuenerint,venditio non valet,ᵇ vt ibi tex.in ſi.ibi,nullã eſſe
venditionẽ,nullũ eſſe decretũ,quod perpetuò nota, qa multo-
ties vidi errari.Et ẽt iſto caſu facta alienatione,cum tanta ſolẽ-
nitate,& cũ decreto iudicis,ſi tñ minor eſt læſus, pôt in integrũ
reſtitui,vt eſt caſus not.& ibi doct.in l.ſi quidẽ ſine decreto. C.
de præd.min.quod bene no.¶In gl.bona fide.in fi.dic, vt ibi.&
ff. de don.l.ſi vir.& ſic no.ꝙ error facti , & non iuris ꝓdeſt. dic
tñ ꝙ,quò ad fructus,& alios ꝯctus , ꝓterquã in vſucapionibus,
& hic error iuris vr̃ cauſare bonã fidẽ,hoc eſt nõ malam.de quo
dic,vt ſ̃.de vſuc.§.furtiuæ.¶In gl.condi.ibi.l.ſi a furioſo. cum l.
ſeq.tu dic,vt dicunt qdam in gl.ꝙ cũ ex numeratione facta per
pupillũ,non poſsit naſci cõditio ea mutuo,quia nõ poſſet mu-
tuũ conſiſtere,vt hic,nõ pôt poſteà ea conſumptione,qa nõ ha
bet iuſtum conſenſum recõciliãdi , ſed regulariter creditum in
genere ea æquitate condici pôt,vt l.ſi me & Titiũ.ff. ſi cert.pet.
Ex quo ſeqnẽ in practica,ꝙ agiẽ certa ꝯditione generali, vide-
licet,ꝯditione ſine cã,& hoc approbat Bar. de rigore iuris,in d.
l.ſi a furioſo.in ſi.quod no.qa ꝑ mediũ concludendi,cõprehen-
diẽ qua actione apta vel inepta agereẽ,vt no.Bar.in l.certi cõdi
5 tio.in prin.& in l.ſi me & Titiũ.ff.ſi cer.pet.¶† In gl.ad exhiben
dũ.ĩ ſi.no.bene verba gl.qa dicit,ꝙ iuraẽ ĩ litẽ, ea eo ꝙ intereſt
pupilli,eius pecuniã redditã eſſe &c.Et ſic nõ eſt iuramentũ in
litẽ affectionis,ſed daẽ ad merũ intereſſe,qa in nũmis nõ cadit
affectio.& iſte eſt ꝓpriè caſus.& ibi doc.& Bar.in d.l.nummis.
Vltimò

ADDITIONES.

a Iurauerit.De hoc an minor iurans nõ cõtrauenire rõne minoris ætatis exclu
datur à beneficio reſtõnis ĩ integrũ,vide Bar.in l.ſciẽdũ ff.de ver.obl. & I l.ſi
duo patroni.§.1.ff.de iureiur.ꝑ Bal.in c.2.in §.hæc aũt ſacra.de pa.iur.firmã.
per Pet.de Ancha.in c.1.extra de conſt.in 10.q. circa ſi. & in conſi. ſuis 78.
305.127.& 358.& in diſp.Iaci.Cum c.iucun.And.Sic.in conſi.81.in 2.par.in
5.col.& in conſi.53.in 2.par.in 5.col.Bartho.ab Horatio.
b Venditio nõ valet.Quod procedit,niſi cõtractus eſſet iuramento corrobora-
tus,tunc enim teneret alienatio,auc.ſacra pu.C.ſi adu.ven. c. ſi. c. quamuis
peccatũ.extra de pa.lib.6.quia iuramentũ fingit minorẽ maiorẽ glo.in l.2.C.
de reſc.ven.& in c.pen.de empt.& ven.extra ſal.& Iaſ.in d.auctẽ. ſacramẽta
pub.Ac fingit minorẽ eſſe ſine curatore. Bald.in c.1.§.itẽ ſacra.col.2. verſ.3.
quæro.de pac.te.col.10.& latè dixi in d.auc.ſacra.Et an & quando ſit minori
relaxandum iuramentum,& in inte.reſtit nedum minor copioſè cõſului cõſi.
321.Exordiente,nobilis quondam Raimundus à parietũ. per totũ illud con-
ſilium,ſecundum quod fuit iudicatum,& ſententia in rem iudicatam tranſ-
iuit,hoc anno domini.1544.A.G.

6 ¶†Vltimò no.ꝙ prædicta procedunt qñ pupillus mutuat,& ſic
nullo modo erat obligatus.Sinautē eſſet debitor alicuius,& ſol
ueret ſine tutore,& tunc,aut erat debitor ciuiliter, & naturali-
ter,& ſolutum non repetit,aut ciuiliter tm̃,& tunc extātes ven
dicabit.Si autem bona fide fuerint conſumptæ reconciliatur ſo-
lutio,& ipſe liberatur,nec poteſt reuocare,vt l.ꝙ ſi forte.§.fi.ff.
ve vſuc.Si autem erat debitor naturaliter tm̃,tunc perſona pu-
pillaris facit locum repetitioni,vt l.interdum.ff.de condi.inde.
& ibi gl.& Bar.de quo latè per glo.& doct.in l.1.C.ſi aduer.ſol.
dic,vt ibi,& per do.meum Pau.de Caſt.in d.l.interdum.

S V M M A R I V M.

1 *Soluens pupillo quando,& qualiter liberetur.& nu.2.& 4.*
3 *Pupillus quæ ſibi acquirat.*
5 *Priuilegium vni conceſſum an tranſeat in alium.*
6 *Beneficium reſtitutionis in integrum cedi poteſt,& tranſit ad hæredem extraneum.*
7 *Pupillus quando & quomodo ſolutum repetat.*

Et ex contrario. Si debitor ſoluat pupillo cum tutoris
& iudicis auctoritate, habet pleniſſi-
mā ſecuritatē,ſi verò ſoluat ſine iudice,& ſine tutore,liberatur
ope exceptionis,ſi pecunia eſt ſalua,vel pupillus factus fuit lo-
cupletior,aliter verò ſoluens non liberat̃ vllo modo.itē ipſe pu
pillus ſine auctoritate tutoris non pōt creditori ſoluere creditā
pecuniā,h.d.¶No.ꝙ quælibet res pōt tradi creditori pupilli, vt
ex traditione res pupilli efficiat̃.¶Not.ꝙ verus debitor pupilli
1 ſoluendo pupillo vero ſui creditori,non liberat̃.¶†No.ꝙ conſi
liū eſt.qñ debitor pupillaris vult ſoluere, ꝙ in iudicio debitor
proteſtet,ꝙ creditor ſuus eſt minor,& ꝙ ſibi ſoluēdo,ſi poſtea
pecunia nō eſſet ſalua,ꝙ ipſe ſoluens remaneret in dāno,ſi mi-
nor peteret reſtitutionē,qua proteſtatione facta,ſi iudex pronū
tiat pecuniā ſoluēdā pupillo,cū tutoris auctoritate, vel tutori,
tunc ſoluēs ꝯſequit̃ pleniſſimā liberationē, q̃a quicquid ſecutū
fuerit poſtea de illa pecunia nō cadit in dānū ſoluētis, nec mi-
nor pōt ĩ int.reſti.¶No.ꝙ ſolutione ꝑ debitorē facta pupillo ſi
ne iudicis mādato,licèt interueniat auctoritas tut.tñ ita demū
ſecutus erit,ſi pecunia ē ſalua,vł pupillus ē locupletior factus.
2 ¶No.ꝙ licèt pupillus habeat pecuniā ſaluā, vel ſit†factus locu-
pletior,ſi tñ nō fuit facta ſolutio de mādato iudicis, nō liberat̃
ſoluēs ipſo iure,ſed tñ habet exceptionē doli,& maximę vtilita
tis ē fuiſſe liberatū ipſo iure; q̃a tūc ēt ſi nō opponeret,tñ iudex
ex officio ſuo repelleret agentē ſine actione,ſecus ſi eſt obliga-
tus,licet habeat exceptionē,q̃s ſi ipſe nō opponat,iudex nō ſup
plet in facto,vt no.gl.in l.vbi pactū.C.de tranſac.& Bart.in l.eū
qui ita.§.qui ita.ff.de verb.ob.¶No.ꝙ ſi pupillus malè ꝯſumpſe
rit,& perdiderit pecuniā caſu, vel furto, deperdita eſt in dānū
ſoluentis,aliter q̃ hic conſulat̃.¶No.ꝙ caſus cōtingens in pecu
nia ſoluta,ſpectat ad ſoluentē,& nō recipientē.¶No.ꝙ ēt debi-
tū ſoluere & ſatisfacere,ē interdictū pupillo ſine tutoris aucto
3 ritate,nec pecunia ſoluta efficit̃ recipientis.¶†In gl.dari.in fi.di
cit.n.ex qualibet cā,ꝙ intellige verū,ſm̄ Io.Fab.ſi habet affectū,
ſeu ſenſum acquirēdi,aliàs opus eſſet,vt alius noīe pupilli reci
peret.vt no.C.de don.l.ſi quis in emācipatū.& in l.3.C.de acq.
poſſ.ſed licèt multi intellectus ſint in d.l.3.Quia aliqui volunt,
ꝙ ibi loquat̃ in iocalibus,in quib.pueri pñt habere affectionē,
vt volunt ibi Dy.& Cy.& cōiter doc.tñ mihi vr̃ inhęrendo tex.
ꝙ aut ē pupillus,& ꝑ ſe ſolū pōt acquirere poſſeſſionē,vt l.3.§.
1.ff.de acq.poſ.& l.quamuis.§.fi.ff.eo.ti.& oē aliud & dñiū, vt
hic,& obligationē, vt ſu.de auth.tu.in prin.aut eſt infans,& tūc
obligationē,quæ habet myſteriū iuris, vr̃.j.de obli.in princ.nō
pōt ꝑ ſe ſolū acquirere,vt l.ſeruū.ff.rē pup.ſal.fo.aut loquimur
in his,quæ facti ſunt,vt poſſeſſionē,& tunc,aut q̃rit̃ an ex ſe,&
ſua occupatione,ſiue traditione poſſeſſionis acquirat poſſeſſio
nē,& nō pōt ſine tutoris auctoritate,vt l.1.§.1.ff.de acq.poſ.aut
cū alienat traditione facta à dño, vel poſſeſſore,& tunc,aut lo-
quimur in poſſeſſione,& ſibi ex traditione acquirit̃.ita propriè
loquit̃ d.l.3.aut loquimur in dñio,& tūc ēt ex traditione facta
à dño,non acq̃rit̃,niſi ſeruo ſuo tradat̃,ita propriè loquit̃ d.l.ſi
quis in emācipatū.de do.cogi.¶In gl.liberabit̃.ibi, nec q̃cquā ſi
bi debebat̃ ſinaūt eſſet adiectus ſolutioni,ad cōmodum tñ ſuū,
non pōt pupillus ſolutionē recipere,ſine tutoris auctoritate,vt
at.l.ſi ſeruus dare decē ff.de ſo.iuncta l.ſi quis ſub condi.ff.ſi q̃s
omiſ.cā teſta.ita dicit Bar.in l.ſi ſtipulatus.ff.de ſo.¶In gl.ſi de-
4 bitorē.in fi.†No.ꝙ debitor pupillaris expēſionibus,vel reditib.
vel vſuris,ſoluendo tm̄modo tutori conſequit̃ pleniſſimā ſecu
ritatē,ēt ſine iudice,dūmodo nō ſit pēſio,vel vſura,niſi ꝑ duob.
annis,& oīb.collectis nō excedāt ſummā centū florenorū,vt d.
l.cōſtitutionē.& ibi in glo.Bar.& Sal.qđ no.perpetuò.Qñ vero
eſt penſionarius plurium annorū,& ſumma in vnū collecta ex
cedit quantitatē florenorū centū,ſoluendo tutori nō cōſequit̃
liberationē ſine iudice pleniſſimā,aliàs ſecus.qđ tene mētī.¶In
gl.ſniā,in fi.dic,vt dixi ibi ſuper tex.& no.bene,q̃a tñ à tali ſniā
appellat̃,& qūo,& quid importet talis appellatio,hr̃ per Bar.in
d.l.ait prætor.in prin.ff.de mino.¶In gl.ſine omni.ibi.C.de fru.
& li.expen.dic,ꝙ hoc vr̃ expreſſum.C.de proxi.ſac.ſcri.l.in ſa-
5 cris,propè fi.lib.12.nā†aut priuilegiū vni conceſſum reſpicit li-
tis ordinationē,ſiue proceſſum,& trāſit ad aduerſariū, vt d.l.fi.
aut reſpicit litis deciſionē,& tūc,aut verba reſcripti hoc ſonāt,
ꝙ ad alium tranſeat,& tunc,ad aliū tranſibit,vt l.1.& 2.C.ſi ad
uer.tranſa.Si verò verba hoc nō ſonant,& tūc, aut priuilegium
fuit conceſſum abſq; poſtulatione, & ad aliū nō trāſibit, vt l.3.
§.1.ff.ꝙ quiſq; iu.aut ad poſtulationē eius,& tūc,aut quæritur,
an tranſeat ad aliū in eadem cā,& non tranſit,vt d.l.3.§.1.aut in
alia cā,& tūc trāſibit ad aliū,& nō ad aduerſariū in alia cā,vt l.
3.§.pęna.ita dicit Bart.in d.l.fi.qđ no.¶In gl.permittat.in fi.dic,
ꝙ hæc gl.eſt vera in caſu nr̃o,& in alienatione rerum mobiliū,
ſed ĩ alienatione rerū immobilium,opus eſt vtroq;,videlicet,iu
dice,& tutore,ſiue curatore,& ſic intelligas,qđ hr̃ in l.2.C.de
fideiuſ.mi.& l.ſi quidē.C.de præd.mi.& in l.lex quæ tutores.C.
de admi.tu.cū ſi.¶In gl.ſecuritas,ibi.quia emptio ex voluntate.
dic,regulariter ſed aliqñ emptio fit ex neceſſitate.ff.de re.eo.l.
magis puto.§.ne paſſim.de quo dic,vt in d.§.ne paſſim. Vñ dic
tu,ꝙ rō eſt,quare in alienatione rerū immobiliū maior ſolenni
tas requirit̃,quia vertit̃ maius damnū,& ideo opꝰ eſt vtroq;, ſe
cus in caſu nr̃o,ideo &c.ſm̄ Io.Fab.¶In gl.locupletior.in fi.dic,
vt l.eum qui.eū ibi no.C.de vſuca.pro emp.& dixi ſ.¶In gl.dā
nabitur.in fi.dic,voluit gl.alle.l.filius.la 2.& intelligo ſuo noīe,
6 vel habēte cauſam ab eo†qm̄ beneficiū in integ.reſti.cedi pōt,
& trāſit ad hæredē extraneū,vt ff.de mino.l.ꝙ ſi minor.¶In gl.
ſoluerit.ibi.& l.ꝯſtitutione.de intellectu l.ſancimus.& l.cōſtitu
tione.C.de admi.tut.dixi ſ.eo.gl.in verſ.debitorē.¶In ea.gl.ibi,
ad Treb.l.ſancimus.§.1.vbi ponunt̃ tres caſus,dic,vt ibi in gl.&
per doc.¶In ea.gl.ĩ fi.no.& ſigna totā iſtā gl.magiſtrā,& ſimilē,
& pleniorē gl.habes in l.ait prætor.§.quid tñ.ff.de mi.& ibi Bar.
Bal.& doc.¶In gl.non pñt.ibi,cum nō ſint decepti.dic,vt ff.de
mino.l.verum.§.itē non reſtituit̃.et §.ex facto.cū ibi no.per gl.
¶In ea.gl.ibi.l.non oīs.§.fi.dic,hoc verū qñ ſoluit debitum ſine
tutore,ſinaūt mutuet pecuniā ſinē tutore,et tunc ēt cōſumptio
ne nō reconciliabit̃ mutuū,vt l.ſi a furioſo.ff.ſi cer.pet.et ita in
telligat̃ qđ dixi ſ.prox.§.1.ver.cōdici.¶In ea.gl.ibi.§.ſi legitimē.
7 dic.i.cū tutore.¶†In ea gl.in fi.dic,ꝙ immo vendicabit ſi extat,
ſi nō petat reſtitutionē ĩ integrū,et cōdicet ſm̄ gl.in l.interdū.
ff.de cōdit.inde.et not.in l.1.C.ſi aduer.ſol.Tu dic,ꝙ minor ſic
ſoluēs ſine aliqua reſtōne pt̃ ꝯdicere,vt elatè vult text.in d.l.in
terdū.int m̄ vt ibi elegāter dicit Bar.qñ maior vult repetere in-
debitū ꝑ cōditionē indebiti ſuū mediū cōcludēdi debet eſſe,q̃a
ignoranter ſoluit,aliàs niſi hoc cōcluderet, nō ꝓcederet libel-
lus in cōditione indebiti,quia vr̃ donare,et tñ qñ minor ſoluit,
ſatis eſt ꝙ dicat ſe minorē indebitè ſoluiſſe,q̃a ēt ſi nō dicat,ꝙ
ignorāter ſoluerit,in perſona ſua rōne minoris ætatis,facit me-
diū cōcludēdi in d.cōdōne indebiti,qđ ꝑpetuò no.in practica,
et ſigna totā iſtā gl.et vide q̃ no.in l.1.C.ſi adue.ſol.et gl.et doc.
et maximè Cy.et Sal.et vide quæ dixi in §.proxi.in fin.et qđ dr̃,
ꝙ pōt ſolui tutori,eſt verū,niſi alius poſitus fuerit in loco ſui,vt
l.ꝙ ſi forte.§.1.ff.de ſolu.dic vt ibi per gl.et Bart.et alios doct.

Per quas perſo.nobis acqui.

¶In gl.ru.in fin.dic,vt in ea.et adde,ꝙ etiam ſunt alij qui acqui
runtur alijs,vt religioſi ſuo monaſterio,vt extra de ſta.mo.c.cū
ad monaſterium,circa princ.et beneficiati ſuis beneficijs,vt C.
de epiſ.et cle.auc.licentiam etc.

S V M M A R I V M.

1 *Seruus quæ,& cui quærat,& nu.2.*
3 *Bona fides ſemper eſt neceſſaria in præſcribente.*
4 *Monachus ab aliquo monaſterio retentus cui quærat.*

ACquiritur. Totus iſte tit.diuiditur in tres partes
principaliter.Primò ponit ꝑ quos no
bis acq̃rat̃.Secūdò,illud exequit̃ ſigillatim,& ĩ ſpē.
Tertiò,facit præambulum tranſitus ad alios titulos,
& materias.2.ibi,igitur liberi.3.ibi,hactenus. Item ſecūda pars
principaliter ſubdiuiditur.Nam primò ponit de acquiſitione fa
cta per liberos,& per quos,& quid acquiratur. Secundò,qñ ꝑ
ſeruos noſtros,& per quos,& quid acquiritur.Tertiò, de acqui
ſitione per liberā perſonam,an poſſit acquiri,& quid.Secunda

ſbi,itē nobis.Tertia ibi,ex his.& h.d. in ſumma, Acquiritur no-
bis non ſolum per noſmetipſos ſed,ēt per perſonas hic deſcri-
ptas,h.d.¶No.ꝙ prima & principalis acquiſitio eſt per noſmet
ipſos.¶No.ꝙ paritate ſeruata ita nobis acquirere poſſumus, ꝑ
illos qui ſunt in noſtra poteſtate,ſicut per nos,quia quicquid ac
quirunt,nobis acquiritur,vt l.placet.ff.de acq hęre.¶Not.ꝙ nō
tm̄ per ſeruum proprietarium, ſed etiam per ſeruū vſufructua-
rium nobis vſufructus acquiritur,& non proprietario.¶No.ꝙ
liber hō poſſeſſus ignoranter, & ſic ab illo qui credidit ipſum
ſeruum fore,per eum nobis acquiritur.facit l.non iuſto.in prin.
ff.de vſuca.¶In gl.vſumfructū.ibi,ex re nr̄a acquiritur. Sed dic,
a ꝙ hoc vr̄ contra l.pe.ff.de ſtip.ſer.Sed ſoluet aut ſtipulatur mi-
hi ex re mea,& mihi quæritur,vt ĩ.in §.per eum quoq;. coniun
cta d.l.per ſeruū.aut ſtipulatur nō mihi vſufructuario,ſed pro-
prietario ex re mea,& tunc quæritur ſibi,ſed tenet mihi redde-
re per conditionem ſine cā,vt d.l.pe.facit ꝙ hr̄.& ibi doct. in l.
aditio.§.fi.& facit ēt primus §.ff. de acq. hær. qñ ſeruus vſufru-
ctuarius,vel vſuarius inſtituitur contēplatione mea,acquiritur
proprietario,licèt teneat mihi reddere &c. facit l. ſi quis mihi
a bona.§.1.in prin.eo.tit.dic,de hoc vt ibi.¶†In ea.gl.in fi. in dic,
ꝙ §.per eum quoq;. probat ꝙ ſeruus in quo habeo vſumfructū
quærit mihi ex duabus cauſis, videlicet,ex re mea , & opa mea.
Item dico,ꝙ ex operis ſerui,in quo habeo vſum, acquiro, vt l.
plenum.§.fi.ff.de vſu & hab.Sed dic,ꝙ iſta gl.bene dicit, ſi rectè
intelligatur.nam ibi dicit,ꝙ non acquirit nobis ex operis ſerui,
in quo habemus vſum,verum dicit ſi vſuarius locet opera ſer-
ui,nā tūc nō quærit vſuario,& ſic loquitur d.l.plenū.§. operas.
vbi dr̄ quemadmodum.n.poteſt alij operas cedere,cum ipſe vti
debeat.facit l.per ſeruum.in prin.eo.tit. Sed ſi volumus vti ope
ra ſerui,in quo habemus vſum in reb.noſtris,vel in reb. in quas
conduximus,tunc taliter operando,bene quærunt nobis, & ſic
loquitur d.l.plenū §.fi.& d.§.per eum quoq;.& ita no.in d.l.per
ſeruū.¶In gl.bona fide.dic,ꝙ de iure canonico cui ſtandum eſt,
3 determinatur ↄ̄rium,†quia omni tpe requiritur bona fides con
tinuata vſq; ad perfectionē pręſcriptionis.vt in c.fi.cū ibi no.ex
tra de præſc.& per Bar.& Ang.& d.Io.latè in l.naturaliter.ff. de
vſuca.& per d.Io.in d.c.fi.& dixi ſ.de vſuca.in prin. & de mate
ria huius gl.vide ff.de acq poſ.l.1.§.item acquirimus. & qđ ibi
4 no.glo.& doc.in l.liber homo.ff.de acqui.re.do. ¶ †Et prædicta
inducūtur,ſi vnus monachus vnius monaſterij retineat ab alio
a monaſterio a bona fide,credens eum eſſe monachū dicti mona
ſterij,an acquirat primo monaſterio,vel ſecundo,quia text. iſte
facit,ꝙ acquirat ſecundo bona fide poſſidenti,& nō primo,qa
monachus,& ſeruus æquiparant̄,vt no.Inn.in c.cū olim. cle.2.
extra de pri.& ita determinat ad literam Bar.in l.cum fundus.§.
ſeruū tuū.in fi.ff.ſi cer.pe.& hoc vult Ang. & Imo. tñ dicit Bar.
non facit mentionē in l.ſi quis mihi bona fide.§.1.de acqu. hær.

ADDITIO.

a Monaſterio.vide Pet.de Anch.conſi.325.& conſi.425.

SVMMARIVM.

1 *Peculium caſtrenſe quid ſit.*
2 *Peculium quaſi caſtrenſe quid dicatur.*
3 *Peculium profectitium quid appelletur.*
4 *Acquiſitum ex vſuris per filium patri non quęritur.*
5 *Vſuris quęſitū per filiū,an ſit poſt mortē patris fratribus cōferēdū.*
6 *Pater in quibus caſibus non habet vſumfructum in bonis filij. an habeat commoditatem.*
7 *Aduentitiorum proprietas an quęratur filio.*
8 *Filiusfamilias non cogitur conferre cum fratribus mortuo patre caſtrenſia,vel quaſi,veniens ad hæreditatem paternam communem, nec etiam aduentitium.*
9 *Aduentitium an ſit quod lucratur filiusfamilias ex vxore prędecedente in matrimonio, & veniat fratribus conferendum.*

Igitur. Olim quicquid acquirebant filijfa. acquirebant pa-
tri pleno iure,exceptis caſtrenſib.vel quaſi. hodie ve
rò profectitia quò ad plenum ius,aduentitia quò ad vſumfru-
ctum nudum.h.d.& diuiditur in tres partes. Nam primò ponit
ius antiquum.Secundò , rationem correctionis . Tertiò , ponit
ſuum ſtatutum.2.ibi,ꝙ quidem.3. ibi , ſancitum. ¶No. ꝙ olim
ita acquirebantur aduentitia parentib.ſicut profectitia.¶No.ꝙ
olim etiam caſtrenſia non quærebantur per filiumfa. patri, etiā
quo ad aliquid.¶Not.ꝙ per acquiſitionem per vnum ex filijs,
olim pater poterat pro libito voluntati diſponere, & ēt alij po
ſteà dare,& cōcedere:qđ tñ hodie immutatum eſt,immo labor
vnius nō debet applicari alteri, vt l.cū oportet.ĩ prin.C. de bo.
quæ lib.¶No.ꝙ ſemper in vnaquaq; diſpoſitione eſt ſeruandus
honor patri.Not.ꝙ in profectitijs caſtrenſib. vel quaſi, nihil eſt
hodie immutatum,ſed tñ modò quò ad proprietatē aduentitio
rum. ¶No. ꝙ profectitia ēt hodie pleno iure acquirunt̄ patrib.
aduentitia,quò ad vſumfructum tm̄.proprietatē aūt & dn̄ium
acquirit ſibi filius.¶Not.ꝙ luctuoſum & graue reputat̄,ſi id qđ
vnus ſuis laboribus & proſpera fortuna lucratus fuerit , alteri
non laboranti nec acquirenti concedi deberet.& maximè hoc
contingit inter fratres,vt dicit tex.in l.cū oportet.ĩ fi.prin.C.de
bo.quæ lib.¶In gl.1.in fi.dic,vt in l.1.ff.de ſta.ho.& l.fi.ff.de fid.
inſtru.& ſ.de iur.na.§.fi.qđ facit ad ea quæ ibi ſcripſi.dic,vt ibi.
a ¶In gl.caſtrenſib.a ibi nō acquiſiturus,aliàs dic,niſi militaret in
1 caſtris.Tu dic latius,†ꝙ caſtrenſe peculiū eſt quicquid à patre
vel à matre coniunctis,& amicis,filio eunti ad caſtra pro mili-
tando,mobile donatū eſt.Item quæ in caſtris per occaſionē mi-
litiæ acquiſiuit,in quo ēt eſt hæreditas ipſorū,qui inſtituerūt fi-
liumfa.qui nō aliàs noti eſſe potuerūt, quā occaſione militiæ,
licèt in ea quid immobile cōtineat̄.Item immobilia ex pecunia
militari empta,ita dicit ad literā text.C.de caſ.pe.l.1.lib.12.¶In
ea.gl.ibi,clerici aduocati. No.gl.qui dicant habere quaſi caſtrē
ſia,vt eſt caſus ſing.in l.fi.C.de inoffi.teſt.in ver.memorialibus.
coniuncta gl.¶In ea.ibi,de publico acquirunt.dic, idē hodie in
2 eo † qđ a priuatis perſonis pro ſtipēdio accipiunt,quia hoc ſuc
cedit loco eius,qđ de publico olim percipiebat̄,vt eſt gl. quā ſe
quit̄ Cy.& doc.ĩ l.fori.C.de aduo.diuer.iu.vbi ēt gl. dicit aliud
no.videlicet,de iudicibus cōis Bonoñ.Ex qua gl. Bart.ibi not.ꝙ
illud ꝙ aſſeſſores ex officijs lucrantur,dr̄ eſſe quaſi caſt.& vt in
quaſi caſtrenſi teſtari pñt,ſicut filiusfa.pōt,vt d.l.fi.C.de inoffi.
teſt.& facit l.velut. C.de aſſeſ.fortius vr̄ velle d.l.fi. ꝙ oēs q ha-
bent aliquā adminiſtrationē,& dignitatem ex publico, & ex ea
vel occaſione illius aliquid lucrant̄ ex ſolarijs publicis vel à pri
uatis perſonis ꝙ illud lucrum dicat̄ quaſi caſtrenſe.qđ no. per-
petuò pro his qui deputantur ſuper abundantia, vel ſunt de an-
tianis,& ex officio aliquid percipiunt,vt eſt Peruſij, quia id dr̄
3 eſſe quaſi caſtrenſe.¶†In gl.ex re.ibi, quocunq; modo quæſita.
gl.ſentit,ꝙ quæſitum ex pecunia patris per filiū,ſit profectitiū,
& elatè hoc determinat gl.in l.cū oportet.in prin. C.de bo.quæ
lib.in verbo,ex eius ſubſtātia.vnde ſi filius cū pecunia paterna
negotiatur & acquiſiuit,totum or̄ profectitium,& ſic in totum
acquirit̄ patri.Sed Bar.in d.l. cū oportet. in prin. dicit ꝙ immo
eſt conſiderandū lucrū,ꝙ attribueretur perſonæ.fortè dicit gl.
verū,ſi id qđ lucratur ſine aliquo ſuo onere,vel opera,ſed id ꝙ
attribueretur perſonæ ꝑꝑ induſtriā vel laborem,ur̄ aduentitiū,
& eſt filij.ita ēt dicit Bar.in l.1.§.nec caſtrēſe.ff.de col.bo.in ver.
& hoc tene menti.ad q̄onem,quā vidi de facto &c. facit l. 1. cū
materia.C.pro ſoc.& iſtud dr̄ verius eſſe, qđ ſequitur Iac. But.
Bal.& Sal.in d.l.cū oportet.& licèt ibi Bar.dicat,ꝙ lucrum diui
ditur,& cōiter ſit per mediū,hoc non tenetur a doc.immo pſo
na,& induſtria,& labor,& quātitas data cōſiderari debet,& ſic
eſt in pectore iudicis,& plus,& minus dare,& aſſignare pſonę
4 filij,& prædicta procedunt in lucris licitis. ¶† Sed quid ſi exer-
ceat vſuras filius,an patri acquirat̄?& dicunt doc.in l.ꝙ ſeruus.
ff.de acq.poſ.ꝙ non,quia non acquirit filius patri ex delicto. Ex
5 quo infert,ꝙ cum patri non quæratur,†ꝙ filius mortuo patre
non tenetur acquiſitum per vſuras fratribus conferre, quia ad-
uentitia non veniunt cōferēda, vt l.fi.C.de colla. ꝙ intelligas ve
rum,niſi fratres ſint cauti,& petant illam pecuniam lucratam
communicari,& non dicant quæſitam per vſurariā prauitatē.
Tu filius,qui lucratus es per vſuram,non potes dicere, non te-
neor communicare,quia acquiſiui per vſuras , quia detegeres
vituperium tuum,non detectū ab alio,quod nō licet,vt l.alias.
cum ibi not.maximè per Bart.ff.de iureiuran.ita eleganter dicit
Raph.in d.l.quod ſeruus.& iſto modo poteſt ſaluari gloſ.in d.l.
cum

ADDITIO.

a Caſtrenſib. Quid ſit peculiū,& vnde dicatur,quot modis capiat̄, et quotuplex ſit,enucleat Bar.l.ſub.de pecti.a.Io.Mōfer.ſ.1.ff o ſre.col.1.& ſe. de cōdi.ind. in Ri.vbi cōcludūt peculiū eſſe quadruplex,vt ibi p eos. Ego vero in l.filium quē habētē.ver.præmitto q d ſit peculiū.nu.6.cū ſeq.C.fa.erc.firmoui peculiū eſſe triplex.ſ.caſtrēſe,quaſi caſtrēſe.& paganicū.l.cū antiqs.in prin.de inoffi.teſt.C.caſtrēſe aūt peculiū ē,ꝙ filiofa.in militia de gētia pa rētib. vel cognatis donat̄,uel alias ſibi occaſione militiæ obuenit,alias nō obuētū.l. ſi forte.& l.caſtrēſe peculiū,ac l.hæreditate.ĩ pri.de caſt.pe.in Ri.Quaſi caſtrēſe. quod filiofa.adminiſtrationē ē peculio habēti ex offō obuenit,vel a Cęſare,aut Auguſta donatū doctori uel aduocato, aduocationis grā tribuētū,ex d. l. cū antiquis.§.1.l.cū multa. ut ſ de bo.lib.l.fori.& ibi Bar. de adu.diu.iud.C. in q b. filijſ.pro patrib.fam.habent ut poſſint de his teſtari,& ſub mutuo pecunias accipere,nec eorū teſtamēta pñt querelari.l.pe.& fi.q te.fa.poſ.C.l.2.ad Mac. l.1.§.nec caſtrēſe.de coll.in Ri.Paganicū ē duplex,aduētitiū & profectitiū. aduētitiū eſt quod filiofa.ſuis laboribus,induſtria uel fortuna obuenit eſt,l. cū oportet.in prin.C.de bo.quæ lib.& cōſului cōſ.187.Exordiēte Matthæ.ſolus. profectitiū ꝙ filiof.ex ſubſtantia uel bonis patris,uel cōtēplatione, uel facto patris obuenit,l.ſed ſi plures.§.in arrogato.ff. de uul. & copioſius dixi in d.l. filium quem.uo.quia non alibi ſic diſcuſſa reperies.Ant.Caius.

cum oportet. quæ voluit, ꝙ etiam ex vſuris patri quæratur. ¶ In
gl. vſumfructū. ibi, vel niſi ſuccedat filius cum patre. No. bene
iſtam gl. dic idem not. gl. in d. §. ſi verò tamē. & glo. in l. 4. & ibi
doct. C. de vſuf. quod not. quia ſemel habuit de facto in perſonā
vxoris do. Ioan. Anghleſi. de Bononia, quia pater vxoris ſucceſ
ſit filio vnà cum filia, volebat etiā in parte filiæ habere vſumfr.
contrarium tamen per prædicta determinatum fuit, quod not.
6 ¶ In ea. gl. in fi. ſigna totā iſtam gl. ex qua habes caſus, in quib.
hodie pater in aduentitijs non habet vſumfructum, vide tex. in
auc. excipitur. & gl. in auc. idem eſt, & ꝙ ibi doct. C. de bo. quæ
lib. Adde etiam caſum in auc. de ince. nup. §. 1. & C. de ſent. paſ
l. fi. & C. de iure dotium. l. vbi. & C. de fideicom. l. quamuis. & ff.
ad Trebel. l. Imperator. & etiam cum nuda proprietas filio lega-
tur. ff. de vſufr. l. ſi cui fundum. ſecundū Io. Fab. ¶ Sed tu aduer-
te, ꝙ licèt non acquiratur patri ius vſusfructus, quod eſt in caſi
bus ſpecificatis hic in gl. & in alijs ſuprà dictis, tñ pater ſemper
debet habere commoditatem illius iuris. & videtur eſſe tex. in
l. plenum. §. quanquam. & l. filiofa. in fi. ff. de vſu, & hab. vbi ſi fi-
lio relictus eſt vſus, & quod cohęret perſonę filij, & pro indigē
tia perſonæ filij tantummodò, pater habebit commoditatem, li
cèt illud ius non poſsit patri acquiri, quod ſi eſt verum, eſt ſin.
limitatio. ad no. hic, & i d. auc. excipitur. Vnde cautela eſſet, qñ
mater non vult, ꝙ patri filiorum aliquid quæratur, ꝙ expreſsè
prohibeatur, quod nec commoditas aliqua, nec vſusfr. quærat̃
patri, alias niſi etiam de commoditate expreſsè excipiat, pater
7 haberet commoditatem. ¶ † Et aduertas, ꝙ licèt dicatur, ꝙ in ad
uentitijs ſemper proprietas quæritur filiofa. illud eſt verū, niſi
quæratur ex ſtipulatione paterna, vt no. Bar. & dom. Io. in l. dñs
ſeruo. ff. de verb. ob. licèt gl. ſentiat contrarium. Secundò hoc eſt
verum, niſi fuerit ſtipulatus patri, & non ſibi, quia tunc acqrit
patri inſolidum, vt no. Dyn. & Bar. in l. quodcūq;. in princ. ff. de
ver. ob. ¶ Qñ autem donatur vel relinquitur monacho, cū hoc
ꝙ nihil quęrat̃ monaſterio iuris vel facti, vide Bar. Bal. & Imo.
in l. ſi alienum. ff. de hæ. inſti. in prin. & Bar. in l. pe. ff. de ſtip. ſer.
& gl. & Bar. & Imo. in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad treb. & Bar.
in ſua diſput. quæ incipit, Quidam donauit vel reliquit mona-
cho &c. quæ oīa bene not. ¶ In glo. proſpera. in fi c. dic ſimilis &
plenior gl. eſt in d. l. cum oportet. in prin. & hoc cōiter tenetur.
Nam vt dicit Bar. in d. l. cū oportet. nō eſt præſumptio delicti, ſi
præſumamus filium lucratum fuiſſe cum pecunia paterna, aliàs
non præſumeretur lucratus, vt l. Quintus. ff. de don. inter vir. &
vxo. & l. etiam. & ibi doc. C. eo. ti. & hoc cōiter tenetur, licèt Io.
Fab. hic ſentiat contrarium, & malè, quia in dubio non præſu-
mimus delictum, vt l. meritò. ff. ꝓ ſoc. ¶ In gl. procedit. in fi. Dic
plenior eſt gl. in d. l. cum oportet. in gl. in ver. peculijs. quā Bar.
ibi no. maximè in eo quod dicit de caſtrēſi, vel quaſi. ſed tu dic,
vt ſupra plenius dixi de his peculijs, vide latè per glo. & Bar. in
8 rub. ff. de pecu. & in l. frater à fratre. ff. de condi. ind. † Et aduer-
tas, ꝙ non tñ filiusfa. in caſtrenſi, vel quaſi, poteſt teſtari, ſed ēt
nō cogitur ea cōferre cum fratribus mortuo patre ſi veniat ad
hæreditatem paternam cōem. nec etiam cogitur cōferre hodie
aduentitium, vt eſt caſus in l. fi. & ibi doc. C. de col. & de his vi-
de latè per Bar. in d. §. ſed nec caſtrēſe. & per Bal. & Sal. in l. filiæ
9 licet. & l. certum. C. fam. erc. ¶ † Quid de eo, ꝙ lucratur filius ex
2 forma ſtatutorū,[a] vxore præcedente in matrimonio, an ſit pro-
fectiuum, an aduentitiū, & ſic debeat fratribus conferri, vel nō.
Bar. in l. 1. C. de bo. quæ li. tenet ſimpliciter, ꝙ eſt aduentitiū, nec
venit conferendum. Sed gl. in d. l. dotem. ff. de caſt. pe. diſtinguit,
aut vxor decedit viuo patre viri, & tunc erit cōicandum tale lu
crum. aut patre mortuo, & erit præcipuum ipſius filij. ita tenet
Cy. in l. 2. C. fa. erc. & Dy. in l. ſi cum dotem. §. trāſgrediamur. ff.
ſo. mat. & ibi Bar. Bal. Ang. Raph. & Imo. Sed Bar. in d. l. in dotē.
dicit, ꝙ verba ſtatuti ſunt cōſideranda. Nā aut ſunt in perſonā,
vtputa, vxore prædecedente vir lucretur partem dotis, & tunc
erit aduentitium, nec erit conferendum. Aut dicit ſtatutū, quī-
cunq; receperit dotem; lucretur eam, tūc pater qui recepit de-
bet lucrari, & diceret̃ profectitiū. Sed Bart. in ſuo trac. de duob.
fra. in verſ. 5. quæro quid ſi vxor filij eſt mortua &c. dicit, ꝙ cō
ſiderandum eſt, ꝙ ſi talia bona & lucra fiunt propter onera ma
trimonij, ꝙ tunc patri quæritur, videtur. n. lucrum profectum
ex re patris. Aut onera matrimonij ſuſtinet ipſe filius fortè de
ipſius lucro, & tunc ſit aduentitium, videtur. n. ex re ſiue operi-
bus filij proceſsiſſe. ſed ſi pro parte ſuſtineret pater, pro parte
filius, tale lucrum videretur profectitium & aduentitium pro
quota onerum, argu. l. ſed & ſi quis. §. 1. & §. ꝙ ſi ex re. ff. de ſtip.
ſer. Sed Bar. in ſuo trac. de duo. fra. in verſ. viſo autem qñ hi præ
ſumantur ſocij &c. ſimpliciter tenet, ſiue hoc veniat in vita pa-
tris, vel poſt eius mortem, ꝙ ſit aduentitium, & allega. not. per
doc. in l. 2. C. fa. erc. & ſic in effectu videtur ſequi opi. Bar. in l. 1.
C. de bon. quæ lib. & hoc etiam ſequitur Sal. in d. l. 2. & dicit ꝙ
ita communiter tenetur, quod ſemper dicatur aduētitium. Sed
b pro certo multùm mihi placet conſideratio[b] Bar. in d. ſuo trac.
de duo. fra. quem non allegant, nec poſſunt reſpondere ſuis cō-
ſiderationibus æquiſsimis, tu de iſta quæſtione vide quæ latè di
xi infra de act. §. fuerat. in ver. quæro de vna alia quæſtione quo
tidiana. moritur vxor. dic vt ibi plenè dixi &c.

ADDITIONES.

a Statutorum. Secundū ſtatuta aūt ciuitatum Caturcēſis, & Tholoſanæ, præmor
tua vxore in matrimonio ſine liberis, maritus ei ſuccedit in dote, q̄ lucratur
virtute ſtatuti ſeu cōſuetudinis. Guil. Bene. i c. Raynutius. de ſuc. ab int. i ver.
& vxorē, noīe Aleſiā. char. 131. co. 4. ver. ſm ſtatutū. nu. 781. extra de teſt. ibi
firmat, vxorē marito in dotalitio ſeu augmēto ſuccedere. qđ militat ēt ſi mo
mento matrimonium durauerit, per tex. in l. nō tñ. de leg. C. & ibi Bal. no. &
ibidem ſequuntur Ang. & Iaſ. ꝙ probat Benedictus. vbi ſupra. A.C.
b Conſideratio Bar. Hanc opi. etiam ſequitur Ro. conſi. 406. vbi refert plurales
opi. & huic adhæret.

SVMMARIVM.

1 *Pater emancipando filium an partem vſusfructus aduentitiorum filij perdat.*
2 *Emancipatus non eſt contra emancipationem in integrū reſtituēdus.*
3 *Exceptio filiationis an contra emancipationem opponi poſſit.*
4 *Emancipati ſuis non conferunt aduentitia, ſed fructus ex eis.*

Hoc quoque. Olim emancipans filium lucrabatur ter-
tiam partem bonorum aduentitiorum a
filio, hodie verò ſolam medietatem vſufructus pro præmio ha-
bet, h. d. ¶ No. ꝙ eſt honor filio emancipati, quia efficitur ſui iu-
ris. ¶ No. ibi, pro pretio quodammodo emancipationis, quia pa
ter emancipando filium debet præmiari, quia priuat ſe patria
poteſtate. & ſic eſt contra vulgares qui dicunt & interrogant,
quid dedit pater filio in præmium emācipationis. ¶ No. ibi, de-
creſcebat, ꝙ diminutis diuitijs, diminuitur & honor. Quod vi-
demus noſtris temporibus obſeruari, quia qñ homo efficitur
pauper, parum reputatur, vt ēt ait Iuuenalis in ſatyra 5. O num
mi, vobis hunc præſtat honorem, vos eſtis fratres &c. ¶ No. ꝙ li
cèt pater debeat habere integrum vſumfructum aduentitiorum
1 filij exiſtentis in poteſtate, † vt l. 1. C. de bon. ma. cum moueat &
ſuſtineat actiones, vt l. fi. §. vbi aūt. C. de bo. quæ lib. tamē i filio
emancipato, nō totum, ſed partem vſusfructus ſibi reſeruat. Et
ſic nota, ꝙ ſi pater perdat patriam ptātem per emancipationē,
ꝙ etiam perdit partem vſusfructus, & ſic qñ facto patris finit̃;
ſi autem ſine facto ſuo finiatur patria poteſtas, nō finitur vſuſ-
fructus, vt l. 2. C. de bon. ma. ita dicit Bart. in d. l. idē eſt. C. de bo.
quæ lib. ¶ In gl. acquiſitione. in fi. no. bene iſtā gl. ꝙ dictam dimi
diam oīum aduentitiorum pater emancipando filiū conſequit̃
etiā ſi expreſsè ſibi nō reſeruauerit, quia ſatis eſt, ꝙ expreſsè nō
repudiauerit, vt d. §. cum aūt. ¶ No. ibi, ſui iuris effectus eſt, ꝙ fi-
lius qui prius erat ſubiectus alteri per emancipationē, efficitur
2 ſui iuris, & liber. Ex quo ſequitur, ꝙ filius ēt minor † emancipa
tus non pōt ꝯ emancipationem & per ꝯñs contra libertatē con
ſecutā in integ. reſtitui, vt l. non oīa. & ibi Cy. ff. de mino. & no.
3 Bal. in d. §. cum aūt. ¶ † Quæro, an ꝯ emancipationē poſsit oppo-
ni exceptio filiationis? & Bal. in d. §. cū aūt. dicit, ꝙ ſic. alleg. ff. de
col. bo. l. 1. §. is quoq;. in fi. ¶ Quid aūt ſi filius emācipatus teneat̃
poſteà ꝯferre, ſuccedendo vnà cū ſuis vel ēt emancipatus? vide
l. emancipati. & ibi per gl. & doc. C. de col. vide Bar. in l. pater ſi
4 hum. ff. de col. do. vbi inter cætera † dicit, ꝙ licèt emancipatus
non teneatur conferre id, qđ ſi fuiſſet in ptāte, eſſet aduentitiū,
quia aduentitia nō cōferunt̃, tñ hodie fructus qui ex eo peculio
aduētitio ꝑcipiunt̃ debet ꝯferre, quia ſi remāſiſſet in ptāte dicti
fructus fuiſſent patris, igit̃ &c. ita ibi dicit Bar. in verſi. 3. quęro,
vtrū emācipati &c. qđ nota, quia ſemel habui de facto ꝯſulere.

SVMMARIVM.

1 *Legatum factum ſeruo pro alimentis debetur.*
2 *Fratribus minorib. & alijs religioſis an pro alimentis relinqui poſſit.*
3 *Relictum alicui religioſo cum pacto quod non quæratur monaſterio; an valeat.*
4 *Seruus an & quando cogi poſſit hæreditatem adire.*
5 *Iuſſus præcedere debet in hæreditatis aditione, fienda per filium vel ſeruum, in bonorum poſſeſſione vel reſtitutione ex trebelliano, ſuffi cit quod præcedat, vel ſequatur.*
6 *Actum ex toto nullum non validat ratihabitio.*
7 *Compromiſſum factum in abbatem an tranſeat ad ſucceſſorem.*
8 *Seruus poſſeſſionem iniuſtè quęſitam, & iniuſte poſſeſſam non acqui rit domino.*

9 *Acquiſitum per filium ex vſuris, non acquiritur patri, nec eſt fratribus conferendum.*
10 *Seruus an, & qua quærat.*

Item vobis. Seruus acquirit dño, & ignoranti; hæreditas verò non poteſt adiri ſine iuſſu domini, h. d. ¶ Not. ꝙ ſeruus ex traditione ſibi facta, vel ex ſtipulatione, vel ex quolibet contractu oneroſo vel lucratiuo, vel legato acquirit domino. ¶ Not. ꝙ ſeruus acquirit domino ſuo, & etiam mutuo, & ignoranti. ¶ No. quod ſeruus, qui eſt ſub dño alterius, nihil poteſt habere proprium. ¶ No. quod hæreditatis aditio facta per ſeruum inſtitutum nõ acquiritur domino, nec valet, niſi dñs iubeat ꝙ adeat. Et dictus iuſſus debet præcedere. vt l. ſi quis mihi bona. §. iuſtum. ff. de acqui. hære. & quod ibi no. ¶ No. ꝙ ſi ſeruus inſtituatur & adeat hæreditatẽ iuſſu domini, perinde agetur dominus pro hæreditatis dominio, acſi ipſe dñs per ſe fuiſſet inſtitutus. ¶ No. quod non tantum hæreditas, ſed legatum factum ſeruo, acquiritur domino. ¶ No. quod etiam poſſeſſio acquiritur ipſi domino per ſeruum. ¶ Not. quod id quod poſſidet ſeruus meus, ego dicor poſſidere. ¶ Not. quod per poſſeſſionem ſerui acquiritur domino vſucapio, & præſcriptio. ¶ In gloſ. inuitis. dic quod acquiſitio ipſo iure fit inuitis dominis, vt hic, ſed non incommutabiliter, immo ſi vult poſteà repudiare poteſt, quia beneficium non confertur in inuitum effectualiter, vt not. in l. inuito. ff. de reg. iur. ¶ In gl. ſumm. ibi, l. ſeruos. dic, vt dixit ibi Bart.
1 quod licèt ſerui ſint penitus incapaces, † tamen ſunt capaces legati alimentorum, facit l. is cui. eo. tit. quia nemo poteſt ſine comedere, viuere, & ſic eſt de neceſſitatibus naturæ. facit in ratione ſui. l. cum antiquitas. C. de teſtam. & idem dicimus in ſeruis pœnæ, vt in damnato in metallũ, vt not. Cyn. in l. 3. de his quæ
2 pro non ſcrip. habentur. ¶ † Et prædicta inducuntur, quod licèt fratres minores ſint incapaces, tamen poteſt eis relinqui in ca-
a ſu alimentorum * & pro neceſſarijs ſuis, de quo in clem. exiui de paradiſo. de verb. ſig. & Bar. in ſuo tract. minoricarum. Idem dicit Bar. in quolibet religioſo, quia ipſemet religioſus põt implorare officium iudicis, vt d. l. ſeruos. alij autẽ religioſi, quàm fratres ſancti Franciſci poſſunt conſtituere procuratorem, & tamen non poſſunt agere per ſe, vt l. ſeruum quoque. in prin. ff. de proc. & l. diuus. & ibi not. ff. qui pe. tuto. vel cura. vel forte religioſus cui eſt relictum, non poteſt petere, ſed monaſterium pro eo, vt l. filio. & ibi Bal. & Imo. ff. de condit. & demon. & c. in præſentia. & ibi Io. And. Inn. & Ant. de But. & doct. extra de renun. in antiquis, ſed ſi eſſet religioſus nõ aſtrictus alicui monaſterio, ſed obligatus religioni in genere, vel templo nondum conſtructo, tunc ipſe poteſt petere, vt d. l. ſeruos. Et quando poteſt eſſe monachus ſine monaſterio, vide eleganter Bar. & Bal. in l. pe. ff.
3 de ſtip. ſer. ¶ † Quid ſi relinquitur aliquid alicui religioſo cũ pacto, quod non quæratur monaſterio, an valeat? dic ꝙ ſic. Et intelligitur quod monachus teneat conniuentibus oculis abbatis, vt no. Bar. in auct. idem eſt. C. de bon. quæ lib. & gl. & ibi Bar. Ang. & domini mei in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Trebell. & not. Bar. Bal. & Ang. & domi. Ioan. in l. ſi alienum. ff. de hæredib. inſt. & Bal. in l. 1. C. de his quæ pę. no. in 7. q. & not. Pau. de Caſt. in d. §. tres hæredes. & ibi ſcripſi, vt dixi. Aut relinquitur ſeruo, aut monacho proprietas alicuius rei, cum hoc quod non quæratur monaſterio, & non valet legatum. l. ſi alienum. & quod ibi Bar. Ang. & domi. mei. ff. de hæredib. inſtit. Si verò non prohibetur proprietas acquiri monaſterio, ſed prohibetur controuerſia fieri legatario, tunc quis permittit monachum tenere de facto, voluntas teſtatoris eſt ſeruanda, arg. l. 4. ff. de man. & cap. inſinuante. extra qui cle. vel mo. & ita intelligatur quod dicit Bart. in d. auct. idem eſt. ¶ In ea. gl. in fi. ibi, & ex vrbanitate illud legatum debebitur, licèt de iuris neceſſitate non poſſit hæres arctari, ẽt officio iudicis ad præſtandum, tunc ſi non præſtat grauat opinionem ſuam, vt ibi no. glo. ¶ In gl. ſed ſi hæres. ibi. §. iuſſum. dic vt ibi per gloſſ. & docto. ¶ In ea. ibi. l. cum proponas. nam poteſt
4 permittere ſe excoriari antequam adeat, & ſi nõ † vult adire, in æternum non quęritur hæreditas domino, vt ibi habetur. Quod intellige, ſi ſeruus eſt inſtitutus ſua contemplatione, vel ſimpliciter, ſin autem contemplatione domini ſui, tunc ne damnũ afferat domino, cogitur per iudicem illam hęreditatẽ adire, vt not. per doct. in l. pe. C. de iu. del. & facit quod no. glo. & domi. Ioan. in d. l. ſi quis mihi bona. §. 1. & l. cum autem. §. ſi legatum. ff. de ædi. edic. & l. aditio. §. fi. ff. de acquir. hæred. facit l. quidam cum
5 filium. ff. de hæredib. inſtit. ¶ † In ea. ibi. ff. rem rat. habe. l. peoult. No. quod in hæreditatis aditione fienda per filium vel ſeruum requiritur iuſſum præcedere, in bono. poſſeſ. vel reſtitutione ex Trebel. ſatis eſt quod præcedat, vel ſequatur vt in gl. Quæ eſt ratio differentiæ? Dic, ꝙ aditio hæreditatis eſt magis ſolennis, cũ conſiſtat in ſolo animo, vt l. ſi auia. C. de iur. delib. ſecus in bonorum poſſ. quæ non acquiritur ſolo animo, ſed etiam hodie ſaltem requiritur quod agnoſcatur coram iudice. vt l. fi. C. qui admit. ad bon. poſ. poſſ. Et ſimiliter in reſtitutione ex Trebell. non ſufficit ſolus animus, ſed oportet quòd interueniat factum reſtituentis, ideo maior ſolennitas requiritur in additione hæreditatis, & hoc fuit de mente glo. in l. 1. C. qui admit. ad bo. poſſ. poſſunt. Vel etiam poteſt dici, quod ratio differentiæ eſt, quia in aditione hæreditatis requiritur animus illius, cui debet quæri. & ideo cum animus vnius, non ſit animus alterius, nõ poteſt quis adire hæreditatem nomine alterius. arg. l. Paulus. ff. de acquirẽ. hæredi. Et ſi ille alter poſteà haberet ratum, quæritur tunc ei hæreditas ex ratihabitione, quia tunc apparet, ꝙ voluit adire, non autem validaret actum præambulum, qui fuit ex toto nullus.
6 † nam actum ex toto nullum non validat ratihabitio, vt eleganter dicit Innoc. in c. cum conſuetudinis. extra de conſue & in c. prudentiam, de offic. deleg. in prin. ſecus in reſtitutione ex Trebelliano vel bono. poſſeſ. igitur &c. iſtas rationes ponit Ioan. de Imo. in d. l. ſeruo inuito, in princ. ff. de acquiren. hæred. Quæ placent, licèt Barto. alias rationes ibi aſſignet, quæ non placent. & ibi damnatur per domi. Ioan. & vide etiam Angel. & Bald. in gl. perinde. ibi. §. hęc verba. Not. quod licèt dominus ſit eadẽ perſona cum ſeruo, vt pater & filius, tamen ſi relinquitur ſub iſta forma, quiſquis mihi erit hæres, & ſic etiã non per nomina pro-
7 pria, intelligitur ille, qui nõ nominatim ſit vocatus. † Quod ibi Bart. inducit ad quęſtionem: factum eſt compromiſſum in abbatem ſancti Proculi, moritur Abbas, an tranſeat in ſucceſſorem? videtur ꝙ ſic, per c. quoniam abbas, extra de offic. deleg. tamen per dictum §. hæc verba. Barto. determinat contrarium, quia videtur electa induſtria illius abbatis, in quem fuit factum compromiſſum, igitur dic, vt ibi. de hac quæſtione vide quod no. gl. in l. & quia. in fin. ff. de iuriſdi. omni. iudic. & in l. tale pactum. &
8 vtrobiq; Bar. ff. de pac. ¶ † In glo. adepti. in fin. tu dic, ꝙ ſi ſeruus iniuſtè acquiſiuit poſſeſſionem, & iniuſtè poſſidet, ꝙ non acquirit domino, vt l. quod ſeruus. & quod ibi glo. & doct. ff. de acqu.
9 poſſ. Quod facit, † ꝙ illud quod filius lucratur ex vſuris, non acquiritur patri, licèt gl. ſentiat contrarium, & malè, in l. cũ oportet. in prin. C. de bon. quę lib. & ibi docto. nec tenetur conferre illud lucrum illicitum fratribus. hoc idem ſenſit ibi Bal. & Barthol. Maloſellus, ſed dominus Rapha. in d. l. quod ſeruus. tenet contrarium, quia pater & fratres petunt tanquàm acquiſitũ cũ pecunia patris, & ſi filius dicat, non debeo dare aliquam partem, quia exercui vſuras, non eſt audiendus, quia allegat turpitudinem ſuam ab alio non detectam, quod nõ licet, vt l. alias, cũ ibi plenè not. per Bartol. & de iureiuran. quod bene not. de quo
10 etiam dixi ſupra eodem §. igitur. ¶ † In glo. vſucapio. in fin. nam propter conceſſionem factam ſeruo in re peculiari, etiã domino ignoranti, dominiũ & vſucapiendi conditio quæritur, quia conſideratur, bonæ fides ſerui: ſed in dominicis, quia nullã conceſſionem ſeruus habet, non quærit dominium, nec vſucapiendi conditionem, niſi ſciente, quia fundatur in perſona domini, & ideo requiritur eius bona fides, ſed ignorans, nec bonam, nec malam fidem habet, vt no. gloſ. in l. 1. C. de acqui. poſſ. & de hoc eſt tex. in l. peregrè. §. quæſitum. & ibi gl. & Bar. ff. de acqui. poſſ. & in l. 1. §. item acquirimus. ff. de acquir. poſſ.

A D D I T I O.

a Alimentorum. Vide omnino quod conſuluit Abb. conſ. 63. 2. lib.

S V M M A R I V M.

1 *Seruus vſufructuarius cui quærat.*

De ijs autem. Seruus in quo habemus vſumfructũ acquirit nobis ex duabus cauſis, videlicet, ex re noſtra, & operibus ſuis: ex alijs verò cauſis, acquirit domino proprietatis, h. d. ¶ Not. ꝙ ſi ſeruus vſuſructuarius inſtituatur, vel fuerit ei legatum, vel donatũ, acquiritur proprietario. ¶ In gl. proprietas. ibi. ff. de vſufr. l. ſed & ſi quid. dic, vt dixi ſ. §. proximo. Et aduertas, quod eſt verum, quia poſſidebatur bona
1 fide per vſumfructuarium, vnde quoties † ſeruus tuus, vel liber homo à me bona fide poſſidetur, & inſtituitur contemplatione mei, mihi, tu dominus, vel liber, poſtea detectus, debes reſtituere illam hæreditatem, & ita intelligitur d. l. aditio. §. fi. ff. de acquir. hæredi. & d. l. ſi plures. §. arrogato. ff. de vulgar. & pupilla. ſecus ſi ſeruus tuus à te poſſeſſus inſtituatur mei contemplatione, quia non cogeris mihi reſtituere hæreditatẽ, vt eſt text. cum gl. in l. cum aũt. §. item legatum. ff. de ædi. edi. & hoc ſingulariter not.

no. ibi dñs meus do. Paul. de Caſt. quod tene menti ſing. pro limitatione eorũ, quæ dicta ſunt. s. §. proxi. in fi. & quod habetur in d. l. aditio. in fi. ff. de acq. hære. ¶ In ea. gl. in fi. Sin autẽ ſi inſtitutus contemplatione vſufructuarij, an ſufficiat eius iuſſus, vide l. ſi ſeruus dotalis. & quod ibi no. ſ. ſolu. ma. & d. l. ſi quis mihi bona. §. 1. & ibi gl. & doct. in d. l. aditio. §. fi.

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius nunquam præſcribit.*
2 *Ignorans an ſibi, vel alijs quærat.*
3 *Vſufructuarius an ciuiliter vel naturaliter poſſideat.*
4 *Verbum videtur, fictionem importat.*

Idem placet. Liber homo, & ſeruus alienus bona fide poſſeſſus, acquirit poſſeſſori ex re ipſius, & ex operibus ſuis. Ex alijs verò cauſis, liber homo acquirit ſibi, & ſeruus dño ſuo, & non tñ per prędictos acquirit nobis dñium, ſed ẽt poſſeſſio, h. d. ¶ No. quòd bonę fidei poſſ. & vſufr. quò acquiſitionẽ faciẽdã per ſeruũ alienũ ęquiparant. ¶ No. q extra has duas cauſas, liber homo acquirit ſibi, licèt nõ habeat aium ſibi acquirẽdi. ¶ No. q bonæ fidei poſſeſſor, põt vſucapere rẽ p ſeruũ alienũ, & ſic ſeruus alienus põt vſucap. de quo in l. 1. C. de ſer. fug. ¶ No. q ita acquirimus p ſeruũ vſucaptũ, ſicut per
1 ſeruũ, in quo ſemp habuimus dñium. ¶ † No. q vſufructuarius, ẽt ſi poſſideret p 40. annos, & vltra, nõ pſcriberet, qa recognoſcit dñm pprietatis, facit l. malè agit. C. de pręſcr. 30. ann. ¶ No. ibi, qa non poſſidet, q hic vr caſus, q vſufructuarius nõ poſſidet, dicã cũ gl. ¶ No. q habẽs notitiã rei alienę, & ſic ille qui à principio habet malã, & poſteà habuit bonã fidẽ põt vſucapere, vt l. 1. C. de vſuc. tran. ¶ † In gl. ſi liber. ibi, itẽ põt dici, q igna-
2 rus ᵃ q̃rit ſibi. dic. ſm Io. Fab. q hoc põt eſſe verũ in eo, in quo iuſſus nõ interuenit, qa tũc nõ vr ſibi velle acquirere in dubio. ff. de acqu. hære. l. q in aliena. §. 1. & põt diſtingui, aut adit coactus ſine neceſſitate, & nulli q̃rit, ſiue ſciat cõditionẽ ſuã, ſiue ignoret. ff. de acq. rer. do. l. liber hõ. prope fi. Fallit C. de iure delib. l. pe. Aut ſpõtaneus, & tũc, aut habuit aium ſibi q̃rendi, & ſibi q̃rit, aut dubitat de ſuo pposito, & tũc; aut iuſſus pceſſit, & tũc non vr habuiſſe aium ſibi quærendi, aut non, & vr habuiſſe, & hoc ſi ſciat conditionẽ ſuã. ¶ In ea. gl. in fi. no. & ſigna totam iſtã gl. integrã, quę ponit quot, & quę requirant ad hoc, vt liber homo bona fide poſſeſſus nobis acquirat, & ſimilẽ, & magis plenã habes gl. in l. liber hõ hæreditatẽ. ff. de acq. rer. do. ¶ In gl. nõ
3 poſſidet. in fi. dic. facit l. acquirit. in fi. ff. de acq. rer. do. ¶ † No. q vſufructuarius licèt non ciuiliter, tñ naturaliter poſſidet, & ita cõiter tenet in d. l. naturaliter. in princ. ff. de acq. poſ. pro hoc facit l. vti frui. in fi. prin. ff. ſi vſusfr. peta. Sed Raph. in d. l. naturaliter. dicit, qđ immo vſufructuarius nõ poſſidet ſibi, ſed proprietario, vñ inſpecta l. naturaliter. dr poſſidere, ſed p verò dño poſſidet, per l. 1. §. neq;. ff. de acq. poſ. coniũcta l. 1. C. cõia de vſu. & ibi gl. & Bal. & ẽt alle. pro hoc l. ſciẽdũ. §. 1. ff. qui ſatiſ. cog. l. cohęres. §. 1. ff. ad exhiben. & vr tex. in l. pe. ff. de acq. poſ. & de hoc eſt tex. apertus in l. 1. §. q aũt. ff. quo. leg. vbi tex. dicit, q vſusfructus, vel vſus non poſſidet, ſed magis tenet, & ſic eſt ibi dictio, ſed, aduerſatiua; & pro hoc ẽt vr caſus in l. certè. §. is qui. ff. de
4 preca. Nõ ob. d. l. naturaliter. † quia ibi eſt verbũ, vr, q deſignat fictionẽ, vt ibi ẽt dicit gl. ſm quoſdã. Nõ obſt. q habet interdictũ vñ vi, quia illud dat reſpectu ſui iuris, qa moleſtari dr, non aũt reſpectu eius, q dicat naturaliter poſſidere. Et iſta opi. ſemper mihi placuit, licèt prętedens. ſ. q vſufructuarius naturaliter poſſideat, ſit cõis. Et qui vellet tenere cõem opi. poſſit rñdere ad dictã l. 1. §. q ait prætor. q ibi nõ dr, vtrum vſufructuarius ipſe poſſideat, vel nõ licèt dicat, q vſufru. & vſus non poſſidet, quia hoc eſt verum, cũ ſit ius, vt ſupra de vſufru. in prin. & iura tanq̃ incorporalia non poſſident, vt l. ſeruus. §. incorporales. ff. de acq. re. do. & ſic faciliter põt rñderi alijs legibus allegatis per Raph. excepta d. l. certè. §. is qui. in fi. vbi æquiparant vſufructuarius, inquilinus, & colonus, ſed colonus licet dicat q poſſideat, poſſidet tñ pro domino, & ſic propriè detinet, vt l. 1. C. commu. de vſuc. ergo eodem modo licèt dicatur aliquando, q vſufructuarius poſſidet, tamen nõ propriè, ſed potius detinet, & ſic, nõ poſſidet pro ſe, vt hic in tex. ſed pro pprietario.

ADDITIO.

a Ignarus. Ignorantia triplex ſecundũ canones. ſ. bona, mala, & differens. cuius miſtæ in c. quàuis. 30. diſt. bona ignorantia eſt eorum qui dant occaſionem ad peccandum, & quæ in melius eſt ſcire. ignorantia mala eſt, quãdo ea quæ Dei ſunt ignorantur, quia qui ignorat ignorabitur. in canone qui ea. 38. diſt. ignorantia indifferens eſt in his in quib. nihil intereſt ad regnũ Dei, dicto canone, quàuis. uer. ſed licet. & in cano. in quibus. 22. quæſt. 2. Item ignorantia alia facti, alia iuris. Item ignorantia facti eſt triplex, alia ſimplex, alia probabilis, alia craſſa & ſupina. Item ignorantia iuris, alia eſt iuris naturalis, alia iuris diuini, alia iuris canonici & ciuilis. Lucas à Penna, in l. 3. colum. 2. uer. igno. de tabularijs libr. 10. codicis. Item ignorantia iuris regulariter neminem excuſat. glo. & ſcribentes in c. 2. extra de conſti. & toto ti. de iur. & fac. ign. quod limitat Felyn. quatuor modis in c. qñ. col. 2. uer. fallit primò. nu. 7. extra de ſimonia. Itẽ ignorantia probatur per iuramentum ſm gl. in c. præſumitur. extra de reg. iur. in 6. & in canone propoſuiſti. 82. diſt. q limitat etiam regulas. Fel. in c. 2. col. 6. uer. ſed omittendo. nu. 5. extra de conſti. & hanc regulam ibidem limitat 7. modis, ut ibi per eum, quæ no. A. C.

SVMMARIVM.

1 *Procurator an quærat domino poſſeſſionẽ vel dominiũ. & nu. 2. & 3.*
4 *Actiones an quærantur per procuratorem.*
5 *Statuto dictante quod per liberam perſonam nobis quæratur actio, an vtilis tantum, an etiam directa quæratur.*

Ex ijs itaque. Per extraneã perſonã nihil põt nobis acquiri, p procuratorẽ verò acquirit nobis poſſeſſio, & dñium, & vſucapio. h. d. ¶ Not. in principio, quòd cognito vno de ꝯ̃rijs, cognoſcit & reliquũ. ¶ No. q extranea pſona nõ põt nobis q̃rere. ¶ No. q libera pſona q̃ habet mãdatũ à nobis q̃rere põt. ¶ No. q ẽt nobis ignorãtibus q̃ritur per pcura-
a torẽ poſſeſſio. ¶ No. q ſi tradẽs eſt dñs, trãsfert dñium, ᵃ ſi nõ eſt dñs trãsfert vſucapiẽdi cõditionẽ. ¶ No. in §. hactenus, cõtinuationẽ rub. a ti. de re. diui. vſq; ad fi. huius li. ¶ No. q p hæreditatẽ p bono. poſſe. per aditionẽ cã libertatũ cõſeruandarũ, acquirit nobis vniuerſitas. ¶ No. q in hæreditatibus duplex cã eſt, videlicet, teſtati, & inteſtati. ¶ Vltimò no. iſtũ §. hactenus in pluribus partibus, vbi opportunius inferiori loco referemus, & ibi videbimus, atq; nũc &c. q materiæ ſunt cõgruẽter apponẽdæ, licèt nõ ſit, nec ẽt cõtinuatio rubricarũ, vt dixi s. in prin. procemij huius voluminis. ¶ In gl. acquirimus, in fi. videbitis ibi glo. plenã q põt pro alio ſtipulari. & ibi dicã, de quo latè per Bar. & doc. in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & §. ſi qs inſulã. ff. de ver. ob. ¶ In
1 gl. poſſeſſionẽ. in fi. cũ quærit, an poſſeſſio † vel dñium nobis acquirat per pcuratorẽ, dic, vt dixit gl. in l. q mihi donatũ. in fi. ff. de do. & ibi Bar. Ang. Raph. & Imo. vbi gl. cõcludit tres caſus, videlicet, aut tradẽs, & pcurator meus accipiẽs gerebat mihi acquirere, aut alter tñ, aut neuter. primo caſu, & ſcđo mihi q̃rit ſtatim, vt d. l. q mihi donatũ. & ff. de acq. rer. do. l. p ſeruũ. §. fi. & l. ſi pcuratore. Tertio caſu, qñ neuter tunc, non ſtatim, ſed tunc cũ mihi dño tradit res, vt ff. de acq. poſ. l. 1. § hæc q̃ de ſeruis. C. eo. ti. l. per pcuratorẽ. Aduertas qa quod dicit gl. 1. caſu, qñ vterq; & ſcđo caſu, qñ alter tñ gerit in animo, ſtatim quærit dño, & qa in primo caſu clarũ eſt, q gl. dicit verũ, qa dñium q̃rit dño, qa gerit naturaliter, & eſt acquiſitio naturalis, vt l. ea q̃ ciuiliter. ff. de acq. re. do. & ibi latè do. Chriſto. de Caſt. in ſua repe. Sin aũt dñium quæreret ciuiliter, vt ex pacto legis cõmiſſoriæ, vel adiectionis in diem, vel in alio pacto p procuratorẽ adiecto, transferret dñium in dñm. & de hoc eſt dubitatio in l. 1. C. per quas perſo. nob. acquir. & ſic dicit gl. ſequitur Bald. & Raph. in d. l. qui mihi donatũ. licèt alij doc. vt Bar. & Ang. contradicãt. Sed prima opi. eſt verior, quia etiam per actum ciuilẽ, & per procuratorẽ verè acquirit nobis dñium, & poſſeſſio, vt ex tex. in l. certè. §. ſi pcurator. ff. de preca. ita dicit ibi do. Io. & in l. infra. §. procuratorem. ff. de acqu. poſſ. Et iſtam opi. ſequit Ludo. Roma. & dicit q contra Bar. eſt caſus in c. accedens. extra de præben. vbi per inueſtituram, quæ eſt actus fictus, quęritur poſſeſſio, vt ibi voluit glo. vel licentia ingrediendi propria auctoritate. Non obſt. l. ea quæ naturaliter. ff. de acq. rerum do. quia dum dicit naturaliter, exponitur. i. quæ vt plurimũ naturaliter conſueuerunt acquiri: tamen etiã videtur actus fictus, vt d. c. ac-

ADDITIO.

a Dominium. Dominiũ quid ſit, ponit Bar. in l. ſi quis vi. § differentia. de acq. poſ. in Pan. & ibi doc. voto cõi, ſed quia illa definitio ſuperfluit, ideo ego in l. naturaliter. §. nihil commune. uerſi. inſuper dominium eſt. nu. 49. ff. de acq. poſ. ſic definiui, dominiũ eſt ius de re corporali perfectè diſponẽdi. Itẽ dominium conſideratur tripliciter, propriè, impropriè, & magis impropriè ut colligitur ex doctrina Bar. in d. § differentia. & dixi in d. §. nihil commune. uer. dominiũ tripliciter conſideratur. nu. 45. Itẽ dominium quoddã eſt directum, quoddã quaſi dominiũ, & quoddã utile. dominium directũ eſt, ut ſup. dixi. quaſi dominiũ eſt illud quod habet bonæfidei poſſeſſor poſt inceptã præſcriptionẽ, & ante cõpletã ex huius quaſi dominij rõne cõpetit publiciana, l. 1. de publ. in rẽ acti. in Pan. Et eſt duplex quaſi dominiũ directum. & quaſi dominiũ utile, directum quaſi dominiũ competit habenti rem aliquã pleno iure ab eo, quẽ putabat dominũ, qui tamẽ nõ erat, utile quaſi dominiũ cõpetit habenti rẽ in emphyteuſim ab eo, quẽ credebat dominum, qui nõ dominus erat, recentiores Auentotẽ. in rub. extra de cau. poſ. & proprieta. vtile dicunt dominium eſſe triplex, primum quod per Præſc. 10. uel 20. an. acquiritur, & directò aduerſatur. Secũdum eſt illud, q habet emphiteuta inferius, nuncupatum ſuperius, hoc eſt directum recognoſcẽs. Tertium vtile dominium ceſſionario actionis realis competens, directo ſimile illud non recognoſcens, nec illi aduerſans, iuxta l. ſ. de hæ. vel actio. uen. & no. in d. §. nihil commune. uer. quoddam eſt dominium directum, Ant. Co.

a d.c.accedẽs.& iſta opi.mihi placet.¶†Eſt etiam alia dubitatio,
quãdo traditio quæ fit procuratori,non eſt vera,ſed ficta,vt qa
vẽdo procuratori rem,quã habet apud eum, ficta eſt traditio,
vt §.interdum.ĩ.de rer.diui. An trãſferatur dñium in dñm?Bar.
dicit,ꝙ ſic,licet ſint duæ fictiones, vt ipſe no.in l.ſi is qui ꝑ em
ptore.circa fi.ff.de vſuca. ¶Secundo aduertas ad id qđ gl.2.lo-
co dixit.aut alter tñ geſſit, mihi quæri, quia hoc põt intelligi,
qñ agit ſolùm tradens, vt d.l.qui mihi donatũ.Sinaũt intelligat
de procuratore,tunc Bar.ibi tenet õrium,per l.abſentis.in fi.eo.
ti.Et eſt ratio clara,quia dñium non põt transferri, ſine volũta
te dñi, vt l.nec vtilem.ff.ex qui.cau.ma. vnde glo.põt ſaluari in
poſſeſſione,non in dño,quia non eſt tanu præiudicij.Et ꝑ hoc
3 infert ibi Raph.ꝙ vbi eſt voluntas ſolius tradentis,licet quæ-
ratur dñium,non tñ poſſeſſio, vt l.1.§. per procuratorem.ff.de
acqu.poſſ. quia dñium eſt idem, qđ erat apud dãtem,poſſeſſio
verò nõ deambulat,ſed moritur,& de nouo creatur, vt l.quod
meo.§.ſi furioſo.ff.de acq.poſſ.& l.ſi quis mihi.§.1. & d.l.quod
meo.in prin.ff.de acq. poſ. Vnde voluntas tradẽtis põt operari
ad transferendum dñium ſuum, ſed non ad transferendũ poſ-
ſeſſionem,quia ſemper inſpicitur voluntas accipientis,nec eſt
mirũ transferri dñium ſine poſſeſſione,quia idem eſt, vt l. ho-
mo liber.ff.de acqu.rer.do.Et ꝙ ſit differentia in poſſeſſionis &
dñij acquiſitione,præponderat aĩus quærentis,tu allega gl.in l.
1.§.per procuratorẽ. & tex.in l.1.§.hæc quæ de ſeruis.ff.de acq.
poſ.Intantùm qđ ibi ſcripſi,ꝙ poſſeſſio põt per quemliber no-
bis,ẽt ſine ratihabitione,acquiri, vt vr caſus non deſtruendo lĩ
teram in l.ſi me in vacuam.in fi.ff.de acq.poſſ.Non ob.l.cõis.§.
1.eod.tit.quia ibi tractatur de acquiſitione dñij,vel quaſi,quia
ibi procurator emerat,ergo aut dñium,ſi vẽditor erat dñs, aut
vſucapiendi cõditio,ſi non erat dñs, quæritur, vt l.clauibus.ff.
de contrah.emp.ergo non eſt mirum,ſi in acquirẽda vſucapiẽ-
di conditione requiratur ratihabitio, & ſic ſciẽtia dñi,vt no.in
l.1.C.de acquir.poſ.igitur ſecus in nuda poſſeſſione,vt in d.l.ſi
me in vacuã.cogita. Quomodò autem cognoſcam aĩum tradẽ
tis,vel accipientis,vide Bar.& alios doc.in d.l.qui mihi. Et præ
4 dicta procedunt in poſſeſſione,& dñio.†In actionibus autẽ,an
quæratur per procuratorẽ.dic,aut loquimur in iudicijs,& cla-
rum eſt qđ vtilis quæritur dño ſine ceſſione,vt l.in cauſæ.§. ſi.
ff.de procu.Ex quo ſequitur,ꝙ ex inſtrõ cõfeſſionato ſine gua-
rẽtitiæ ſcđm morem Tuſcorum, in quo notarius præcepit parti-
bus volentibus prædicta in eo inſtrõ obſeruari ex iuriſdictione
ſibi à ſtatuto cõceſſa,ꝙ vtilis quæritur dño, etiã ſine ceſſione,
vt d.l.in cauſæ.§.ſi.ita dicit Bar.in l.poſſeſſio.ff.de acq.poſ.& in
l.nõ fatetur.in fi.ff.de confeſſ.& in l.error.C.de iu. & facti ign.
& vide Bal.Sinaũt loquimur in ꝯtractibus,& tunc,aut eſt dñs præ
ſens qñ procurator cõtrahit, & tunc quæritur ſine ceſſione,vt
l.ſi procurator pñtis.& qđ ibi Bar.ff.de verb. obl. aut dñs eſt
abſens,& tũc, aut ſtipulatur rem meam, & acquiritur mihi vti
lis,vt l.pe. C.ad exhib. aut ꝯhit ſuꝑ re dñi , & idem, vt l. quod
procurator ex re.ff.de proc.& qđ ibi no.aut occaſione rei dñi
contrahit, & tunc, aut res eſt inſeparabilis à perſona, & ſic
quæ nõ põt cedi, vt ſi procurator meus eſt ſtipulatus vſumfru-
ctum noĩe meo , vel accepit vxorẽ procuratorio noĩe meo, &
tũc in his inſeparabilibus à perſona procuratoris , & vt nudus
magiſter,acquirit dño directo,vt eſt caſus in l.qui ita.§.1. & ibi
dixit Bar.ff.ad Treb.& eſt caſus in c.ſi.de procu. in 6. & eſt glo.
ord.in l.nihil. C.de proc.aut contrahit occaſione rei dñi, vel ſu
per re,quę eſt ſeparabilis à perſona,& tũc regulariter nõ quæ-
ritur vtilis dño ſine ceſſione,vt d.l. poſſeſſio.§. ſi poſſeſſio. qđ
eſt verũ,ſi eſſet pñs ꝓcurator,& poſſet cedere,alias aũt vtilis ꝑ
dñm,& ſine ceſſione intentari põt, vt d.l.1.in fi.ff.de inſt.& no.
gl.& doc.in l.damni infec.§.ſi.ff.de dam.infec. & vide Bar.in l.
5 1.ff.de pac.& ĩ l.ſtipulatio iſta.§.ſi ſtipuler.ff.de ver.ob.¶†Quid
autẽ, ſi ſtatuto dicatur, ꝙ per liberam perſonam nobis quæraĩ
actio,an vtilis tñ, an etiã directa quęratur? & Bar.in l.1.§.ſub-
lata.ff.ad Treb.dicit,aut ſtatutum permittit actiones quęſitas ꝑ
vnum trãſferri in alium,& tũc intelligitur de vtili, vt d.§. ſub-
lata.Aut diſponit,ꝙ ab initio nobis quęratur actio per aliũ, &
tũc quæratur directa,ut in toto iſto tit.ſed Bal.in l. quid ergo.
de his qui no.inf.& Ang.in d.§.ſublata.tenẽt, quod omni caſu
quæratur utilis tñ,ut in c.quanquam.de uſu.in 6. & pro hoc l.
quodcũq.§.1.ff.de uer. obl. ubi pater quærit utilem tñ filio, &
idem in iudice,ut l.eum pro quo.ff.de in ius uoc.& in notario,
ut l.his uerbis.ff.de ado.& l.1.ff.rem pupil.ſal.fo.& in procura-
tore.l.ſtipulatio iſta.in §.pen.ff.de uerb.obli.& ibi late Bar.nec
obſt.iſte ti.quia loquitur,qñ ille qui acquirit,erat ſubiectus po
teſtati alterius,ut no.gl.in d.c.quãquam.Sed tu aduertas ex eo,
quòd ſtatutũ permittit actionẽ quæri ſimpliciter,d[illegible]intelli

gi in potiori ſignificato,arg.l.1.§. biduũ.cum gl.ff. qñ appel.ſit.
& per ꝯñs debet intelligi de directa actione,& maximè,quia ꝑ
hoĩem hoc põt induci,qñ acquiritur per nũtium,vt l.qui autẽ.
§.ſi.ff.de conſti.pe.ergo & per ſtatutum, vt no.glo.in rubr.C.de
decur.lib.10.Non obſtãt iura alleg.per Ang. quia illa iura vlte-
rius procedũt declarando,ꝙ actio vtilis quęraĩ, aliàs aũt dire-
cta quærereĩ,vt l.certi condictio.§.ſi nũmos.ff.ſi cer. pet.coniũ
cta l.ſi abſentis.C.eo.ita dicit Bar.ſcđm Imo.in d.§.ſi nũmos.in fi.
Tu verò poſſes cõcordare opi. nã aut ſumus in caſu in quo de
iure cõi quæriĩ vtilis, vt in iudicijs ꝑ procuratorẽ, vt d.l.in cau
ſæ.§.ſi.ff.de procu.& tũc,vt ſtatutũ aliquid addat iuri cõi acqui
riĩ ẽt directa, vt arg.l.ſi qñ.ff.de lega.1. aut de iure cõi in illo ca
ſu non ſolet quæri nec vtilis,nec directa, vt regulariter per pro
curatorẽ ad negotia,vt l.poſſeſſio.§.poſſeſſio.ff. de acquir.poſ.
& tunc ſatis erit,ſi quæraĩ vtilis,& in hoc ſtatutum operaĩ,nec
ẽt debet extendi ad directam actionem , vt minus quam fieri
poteſt,lædat ius cõe, vt arg.cum dilectus, de conſuetu.ſicut di-
cimus de periculo, vt l.ſi quis nec cauſam.§.1.ff.ſi cer.pet.& de
æſtimatione rei facta,quia ſemper vnum addit ei,in quo de iu
re tenebatur, vt l.ſi vt certo.§.nunc videndum.in fi.cum glo.ff.
commo.& l.1.cum gl.ff.de æſtima.actio.& ibi Bar.

De teſtamentis ordinandis.

¶Iſta rub. & ſeq. continuantur ad precedentes per Imperato-
rem, vt ſupra tit.1.§.ſi.dic, vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Arguere an liceat ab etymologia vocabuli.*
2 *Perfectio teſtamentaria quintuplex ſit.*
3 *In teſtamento, ſi aliquis teſtis recedit, vel de neceſſitate naturæ, vel propter morbum ſuperuenientem ſibi, an antequam alius ſubrogetur, poſſit aliquid coram alijs fieri.*
4 *Teſtamentum an valeat, ſi teſtator interrogatus vtrum velit inſtituere talem hæredem, ipſe dicat, quod ſic.*
5 *Verbum, volo, ad interrogationem alterius prolatum, inducit diſpoſitionem.*
6 *Teſtamentum in quo teſtator dixit, inſtituo illum cuius nomen eſt deſcriptum in mea ſchedula, quam depoſui penes guardianum ſancti Franciſci, an valeat.*
7 *Teſtamentum balbutientis, prius ſoliti articulatè loqui, an validũ ſit.*
8 *Mutus licèt quoquo modo velit, poſſit teſtari, non tamẽ humeris, vel nutu poteſt hæredem inſtituere, ſed illum verbis exprimere debet.*
9 *Notarius non apponens ſolemnitates requiſitas in teſtamento, præſumitur quod falsò fecerit, & pœna falſi punitur.*

TEſtamentum. Totus iſte tit. diuiditur prin. in
tres partes. Nam primo ponit
ipſam deriuationem, ſiue etymologiã teſtamenti. Se
cundò de teſtamentis in ſcriptis, tam de iure veteri,
ꝙ de iure nouo. Tertiò, de teſtamẽto nuncupatiuo, 2.ibi, ſed ut
nihil.3.ibi, ſed hoc quidem. Item 2. pars principalis diuiditur.
Nam primò recitat ius antiquum, & multiplicem ordinationẽ
teſtamẽtorum, & eorum nomina, cum eorũ correctione. Secũ-
dò, de ſigillatione facienda per teſtes. Tertiò qui teſtes poſſunt
adhiberi, & qui repellantur a teſtamento. Quartò, ꝙ nõ refert
in qua materia teſtm̃ ſcribatur. Quintò, ponit vnum caſum, ꝙ
de vno teſtõ poſſunt fieri plures ſcripturæ, ſecunda ibi, poſſunt
aũt.3.ibi, teſtes autem.4.ibi nihil autem.5.ibi, ſed & vnum. Itẽ
hæc principaliter ſubdiuiditur in nouem partes. Primò, ponit
etymologiam vocabuli. Secundò, recitat duo genera teſtamen
torum, quę olim ſeruabantur. Tertiò recitat tertium genus te-
ſtamentorum, quod etiam iure ciuili fuit introductum. Quar-
tò ponit duo prima genera teſtamentorũ in deſuetudinẽ abijſ-
ſe. Quintò ponit, qualiter tertiũ genus partim deſijt per deſue-
tudinem. Sextò qualiter poſtea fiebant teſtamẽta, de iure præto
rio. Septimò, qualiter in cõfectione teſtamentorũ ius ciuile &
prætorium coniunctũ eſt, & ẽt conſtitutiones imperiales. Octa
uò, magis declarat, quid eſt de iure ciuili, quid prætorio, & qđ
de iure conſtitutionũ in formatione teſtĩ. Nono, qualiter ꝑ cõ-
ſtitutiones imperiales, additũ eſt, ꝙ teſtator ſcribat nomẽ hære
dis.2.ibi, ſed ut nihil.3.ibi, acceſſit.4.ibi, ſed illa.5.ibi, qđ verò.
6.ibi, poſteà verò. ſeptima ibi, ſed cum paulatim. octaua ibi, &
hoc. nona ibi, ſed his oĩb. Et h.d. in ſumma. Teſtamentum dr̃ te-
ſtatio mentis, & antiquitus erant plura genera teſtamẽtorum,
vnũ qđ in pace, aliud qđ in bello, aliud qđ ꝑ æs & librã, aliud
de iure prætorio, quæ receſſerunt ab vſu.h.d. ¶No.ꝙ licitũ eſt
arguere à deriuatione, ſeu etymologia vocabuli.de quo dicam
cum gl.1. ¶No.ꝙ etiã ius correctum põt allegari, vt videatur
in quo eſt correctum, & cauſa ꝑꝑ quam. ¶No.ꝙ tempus pacis

concedit

concedit otiũ, & qeté, & guerrę tẽpus, calamitates, & miſerias
vt l. 1. in prin. C. de cad. tol. ¶ No. ꝙ vtrunq; tẽpus, & bellorũ, &
pacis, eſt preuidendum, vt ſup. in procemio huius lib. in princ.
& ibi dixi. ¶ No. ibi, in deſuetudinem abierunt, quod lex, ſtatu-
tum, vel ordinamentum, per non vſum tollitur. de quo tamen
dic, vt latè dixi ſup. in procemio. §. igitur poſt. dic, vt ibi, & idẽ
no. ibi in tex. & hoc in vſu eſſe deſiit. ¶ No. ꝙ non ius ciuile, ſed
primò ius pretorium adinuenit numerum ſeptem teſtium in
teſtamento, quia ius ciuile quinque numero contentum erat.
¶ No. ꝙ ad hoc vt teſtes ponant ſigna ſua in teſtamento in ſcri-
ptis, non ius ciuile adinuenit, ſed de iure prætorio introductũ
eſt. Ex quo no. quòd teſtes in teſtamento in ſcriptis, debent ap-
ponere eorum ſigilla. Item no. ibi, ex vſu, ꝙ hic videtur proba-
ri, ꝙ prouiſio & ſtatutum nõ tollitur per deſuetudinem, ſed ex
contrario vſu, de quo dic, vt dixi in d. §. igitur poſt. ¶ Item no.
ibi, & in vnam conſonantiam, ꝙ proprium eſt leges legibus cõ
cordare, & iura diſcordãtia, & opiniones diſcordantes, in vnã
conſonantiam reducere, vt hic, & in l. vnica. C. de inoff. don. &
c. cum expediat. de elect. in 6. ¶ No. etiam ex hoc, ꝙ ex duobus
contrariis, fit optimum temperamẽtum. ¶ Item not. quod eodẽ
tempore teſtes debẽt adhiberi. ¶ Item not. ibi, adhibitis, ꝙ teſtes
in teſtamento debent eſſe rogati, vt l. heredes palam. §. ſi. & ibi
no. ff. eo. ¶ Item no. ꝙ teſtes, & teſtator in teſtamẽto in ſcriptis,
debent ſe ſubſcribere & ſigillare. ¶ Item no. ꝙ in teſtamento in
ſcriptis, nomen hæredis, aut per teſtatorem, aut per teſtes debet
ſubſcribi. ¶ No. in fi. ꝙ forma tradita a l. eſt obſeruanda, aliàs au
tem ſi non obſeruaretur (licèt teſtamentum ſit quid fauorabi-
le) non valeret, vt l. in teſtamentis. ff. de teg. tut. & l. nemo po-
teſt. ff. de leg. 1. & l. codicillis. §. fina. ff. de leg. 2. l. qui Romæ. §. Fla-
uius. ff. de verb. ob. & eſt tex. no. in l. libertate. ¶ In gl. 1. ibi, qua-
2 ſi argumentum. an † autem licitum ſit arguere ab etymologia
vocabuli? Bar. in rub. ff. ſolu. matr. dixit quod in hominibus pro
priis, nõ: vt ſi dicatur & nominetur quis Aretinus, non ſequit
quod ſit de ciuitate Aretij, vt l. ſi. §. pen. cum gl. ff. ad muni. Aut
quæritur de nominibus appellatiuis, & tunc, aut vocabulum
non habet diffinitionem, & tunc ab alluſione vocabuli ſumit
propria ſignificatio, & ab ea põt argui, vt l. 2. §. appellata. & ibi
Bar. ff. ſi cer. peta. & arg. l. ſigni. ff. de uerb. ſigni. Vbi autem repe-
ritur diffinitio, & tunc aut alluſio conuenit cum diffinitione,
& tunc idem, aut diſcreparet, & non eſt licitum arguere ab al-
luſione vocabuli, immo ſtamus eius diffinitioni, vt hic coniun-
cta l. 1. ff. eo. & ibi Bar. & idem voluit Bar. in l. omnes popu. ff. de
inſti. & iu. & in l. 1. in prin. ff. de acqui. poſſeſ. & ita communiter
tenetur. Sed dominus meus Raph. in d. l. 1. in prin. ff. de acquir.
poſſeſ. dicit, quod hoc ſibi non placet, nam conſiderandum eſt,
quod argumentum ab etymologia vocabuli, non poteſt ſumi
affirmatiuè, quia etymologia generalior eſt, vnde arguere de
genere ad ſpeciem, non valet argumẽtũ affirmatiuè, vt quod-
dam eſt animal, ergo eſt homo. Si autem quærimus, an valeat
negatiuè, & tunc, aut ſumitur ab eſſentia vocabuli, vt ſumi de-
bet, & tunc tenet, & valet, & ita intelligitur d. §. appellata. &
quia teſtamentum eſt teſtatio mentis, tolle ergo vbi non eſt te-
ſtatio mentis, ergo non eſt teſtamentum, & ſic negatiuè, vt hic,
a & l. 1. ff. eo. Aliquãdo etymologia ᵃ non procedit a principali eſſen
tia, ſed ab aliquo initio, vel euentu, & tũc nõ procedit argumẽ
tum, & ita patet in l. 1. ff. de acquir. poſſ. quia poſſeſſio eſt pedũ
poſitio, quia ita fuit ab initio, quia non retinet illud nomen. Itẽ
alibi ſumitur etymologia, vt Imperator ab imperando, & Rex
a regendo, quia Imperator eſſet, etiam ſi nõ imperaret: & Rex
eſſet etiam ſi non regat de præſenti. Sed Ludo. de Vrbe in d. l. 1.
in prin. ff. de acq. poſſ. dicit, ꝙ hoc non eſt verum, quia falſifica-
tur in d. l. 1. in princ. de acq. poſ. & §. ſi iuſſerim. & l. quod meo.
§. ſi venditorem. eo. ti. & l. clauibus. ff. de contrahen. emp. ſed ta-
mẽ propter hoc non eſt recedendum a doctrina Rapha. quia
in legib. alleg. per Lud. eſt ſpeciale, vt patet, quæ omnia bene no
ta, quia Raph. ſubtiliter loquitur. ¶ In ea gl. ibi ſm hoc, codicil-
li poſſunt teſtamentum dici, tamen nõ ſunt teſtamentum, vt l.
ſi. C. de cod. ¶ In ea gl. ibi, eſt tamen attendendum, Bart. in l. 1. in
prin. ff. eo. reprehendit glo. quia ſm iſtam glo. & quod no. gl. in
l. 1. ff. eod. Iuriſc. eſſet defectiuus, vnde exponit illud verbũ, in-
ſta in diffinitione appoſitũ, id eſt, perfecta, & ſic includit de ne-
ceſſitate inſtitutionem hæredis, & iſta expoſitio Bart. probatur
in l. cum filio. §. fin. cum ibi no. ff. de leg. 3. & iſtud communiter
a tenetur. † Adde ſm do. Bald. in d. l. 1. ff. de teſt. ꝙ quadruplex eſt
perfectio. Vna eſt in materia, vt ſit volũtas completa, & abſolu
ta, & perfectè nunciata. vt l. is qui. & ibi Bart. ff. eod. & facit qđ
not. glo. & Bartol. in l. fideicommiſſa. §. 1. ff. de legat. 3. Secunda
perfectio, eſt in forma ſubſtantiali, quę principaliter conſi-
ſtit in inſtitutione hæredis, alias teſtm̃ eſſet ſine capite, quod eſt
impoſſibile, vt infra de leg. §. ante hæredis. Tertia perfectio eſt
in ſolennitate, quæ appellatur diligentia, vt l. nemo põt. ff. de le.
2. in d. l. codicillis. §. ſi. ff. de leg. 2. Quarta eſt, quo ad cõfirmatio-
nẽ, & hæc eſt duplex. Prima eſt, quia teſtm̃ tranſit ad irreuocabi
litatem pp mortẽ teſtantis. Secunda eſt, qñ teſtm̃ tranſit in ſuũ
effectum, & non poteſt funditus reduci ad cauſam inteſtati, ni-
ſi in caſibus expreſſis a iure, & iſtud fit per aditionẽ hæreditta-
tis, ut l. ſi in alienum. §. in extraneis. ff. de hære. inſti. quæ omnia
nota. & expoſitionẽ diffinitionis omnium verborum vide per
Bar. in d. l. 1. ¶ In gl. ſed vt in ſi. dic. bonum eſt ſcire breuius iu-
ris veteris ſciam nõ onerosam, nõ prolixã, maximè, ſi per eius
ſcientiam introducimur ad perfectum modum ſciẽdi, vel vidẽ-
di ius nouum, quia fortè non eſt correctum, vt vſ in toto titulo
de coniungendis cum emancipatis liberis. quod ſm Io. Fab. fa-
cit ꝓ illos q nõ ſtudẽt, nec vident iura correcta, & tali reſpectu
licitũ eſt videre, & allegare ius correctũ, ad declarationem &
intellectũ iuris noui, non ad deciſionem, vt eſt caſus, & ibi glo.
in verb. imaginem. in l. 1. in prin. C. de la. lib. tol. & ad deciſionẽ,
allegans legem vel ſtatutũ correctum, incidit in falſum, de quo
vide Bar. & doc. in l. omnes popu. in ſi. ff. de iuſti. & iu. & l. ſi. de
falſ. ¶ In gl. quod calatis. in ſi. & de hmõi calendis, idibus, & no-
nis, vide tex. & glo. in l. cum biſextus. ff. de ver. ſig. & gl. in data. 6.
lib. & latè per Io. de Imo. in l. cum qui calendis. ff. de ver. ob. in
3 prin. ¶ † In gl. contextu. in ſi. quid ſi aliquis teſtis recedit, vel ne-
ceſſitate naturæ, vel propter morbum ſuperuenientem ſibi, an
antequam alius ſubrogetur, poſſit aliquid in teſtamento corã
aliis fieri? & gl. in d. l. cum antiquitas. in ver. in medio. in ſi. dicit,
ꝙ ſic, & hoc ſequitur ibi Saly. & maximè ubi ſalus periclitãtis
exigat celeritatem, ut ibi. licèt Rich. Malumb. doct. Cremon. te-
neat contrarium, quia eadem ratione ſubrogatus de omnibus
geſtis debet habere notitiam. Ego autem ex mente Raph. Fulg.
& Floria. in d. l. cum antiquitas. ita dicerem: aut quæritur an an-
tequam ſubrogentur aliquid poſſit geri, & tunc, aut imminet
neceſſitas, & periculum ortæ teſtatoris, & tunc fieri poterit, aut
non imminet periculũ, & nihil interim fieri poterit, donec alij
ſubrogentur, & tunc cum alij ſubrogati uenerint, oportet, quòd
interrogent alios, quid actum ſit, uſq; ad illam horam, & ſi to-
tum id factum fuerit in eorum præſentia, & tũc ſi præſentes re
ſpondeant, ꝙ ſic, non eſt opus ꝙ coram ſubrogatis renouetur,
qđ prius actum fuerit. ita intelligitur gl. in uer. ab eodem. & in
uer. ſciſcitati. ¶ In gl. teſtatoris. i. z. no. ꝙ ſi teſtator ſcit ſcribere,
opus eſt, ut nomen hæredis ſcribat manu ſua, aut ꝙ ipſe coram
teſtibus nominet, & teſtes illud nomen ſcribant, ut l. iubemus.
C. de teſt. & dicit gl. hic in uerb. tenorem. ¶ In gl. teſtiũ. in ſi. No.
iſtam gl. quid autem ſi notarius ſcribat nomen hęredis, & po-
4 ſtea legat coram teſtatore, & teſtibus totum tenorem teſta-
mẽti in ſcriptis, uel nuncupatiui, & interroget teſtatorem utrũ
uelit diſponere, ut ipſe notarius legit, & teſtator aliud uerbum
non effundat, niſi quòd dicat, quòd ſic, an tale teſtm̃ ualeat: ꝛc.
quod ſic. ut eſt glo. ordi. in l. iubemus. C. eo. ita communiter te-
nẽt doc. & hoc ſequitur Bar. in l. hęredes palam. in ſi. prin. ff. eo.
Sed aduertas, quia licèt Bar. & Bal. in d. l. iubemus. uelint quòd
hoc ſit uerum, ſi teſtator fuerit interrogatus a notario de teſta-
mento rogato, tñ Bar. in d. l. 1. §. ſi quis ita. ff. de uerb. obli. tenet
idem a quocunq; fuerit interrogatus, quod no. & pro hoc alle.
tex. & gl. in l. Pamphilum. §. propoſuoit. ff. de leg. 3. & Spe. in tit.
de teſtamentis. §. 1. uer. quid ſi. & ibi Ioan. Andr. in addi. Et hoc
ſine dubio procedit, quando iam uocati ſciuerit uoluntatem
teſtantis, & poſtea ſcripſit, et legit, et interrogauit teſtatorem,
an Titium hęredem inſtituat, quia tunc ſi ſimpliciter dicat qđ
ſic.

ADDITIO.

a Etymologia differt ab alluſione. Nam etymologia verbi veritatẽ deſignat per
eius deriuationẽ. l. 1. in prin. ff. de acq. poſſ. vbi dicta eſt a ſedib. l. mutuũ da-
mus. §. app. de reb. cred. in Pan. & ſ. quib. mod. cõtrahen. obl. in prin. vbi mu-
tuũ dicitur, qa ſit de meo tuũ. alluſio vero ad deriuationẽ verbi nõ reſpicit,
ſed ad ſimilitudinẽ vocis, vt poſſeſſio pedũ poſitio, argm̃ arguẽ inuẽtũ, & de-
inceps, & plerũq; iuriſc. etymologiã per ꝓpoſitionẽ a, vel ab. alluſionẽ vero p
dictionẽ quaſi, exprimũt ꝑ re. ẽtiores in d. l. 1. in prin. de acq. poſſ. & circa ar-
ticulũ principalẽ paucis cõcludo, argm̃ ab etymologia vocabuli negatiuè, nõ
& affirmatiuè procedere, qm̃ a genere ad ſpeciẽ affirmatiuè non valet argm̃,
non. n. recte infertur, eſt animal, ergo eſt hõ. qñ poteſt eſſe bos uel equus,
ſed negatiuè infertur, nõ eſt animal, ergo nõ eſt hõ. l. ſi quid. ꝛc. §. interim-
pitũ. de le. 3. in Pan. Limita dictã concluſionẽ procedere diffinitione, uel lege
aliqua nõ refragãte, alias diffinitioni, aut legis auctoritati ſtaremus. Bar. &
ſcribentes uoto cõi in l. 2. §. app. de reb. cre. in Pand. Scđo procedit, ſi deriua
ta & etymologia diſparis potentiæ aſſiſtentib. ubi ſũt eiusdẽ pares potẽtię pro
cederet argumentũ affirmatiuè. hinc dicimus, ſunt atteſtationes, ergo mẽtis
inſtructiones. l. l. notionẽ. §. inſtrumẽtorum. de uer. ſig. in Pãd. Tertio ꝓcedit,
niſi argu[illegible]aremur a re deriuata ad etymologiã, tunc ꝓcedere affirmatiuè,
ueluti eſt [illegible]uũ, ergo ſit de meo tuũ, & alias, prout latius ſcripſi in d. §. app.

ſic, vel volo, dr̃ reſpondiſſe, vt d. §. propoſitum. & l. hac conſul-
tiſsima. §. at eũm humana. C. qui teſt. fa. poſſ. & idem ſi prius nõ
dixerit teſtator tabellioni, vel alteri interroganti votum ſuum,
quia ſi interrogatus fuerit ab alio, an velit inſtituere Titium hæ-
redem, & reſpõdeat quod ſic, valet inſtitutio, vt l. qm̃ indignũ.
5 C. de teſta. †Et quia hoc verbum, volo, ad interrogationem alte-
rius inducit diſpoſitionem, vt no. gl. in l. in vendentis. C. de con-
trah. emp. & maximè, qñ verbum volo, eſt in actu, qui depẽdet
a voluntate vnius, vt d. l. qm̃. & maximè qñ ſolennitate adhibi-
ta prohibita proferatur, vt d. §. propoſitũ. & de verbo volo, vi-
de gl. Bar. & doc. in l. ſerui electione. in prin. ff. de leg. 1. & Bar. &
Bal. in l. 1. C. de ſum. Tri. & fi. Cath. de hac quæſtione vide Lud.
in d. l. 1. §. ſi quis ita. ff. de ver. ob. Et facit ad prędicta §. prçterea.
6 ℑ. de inuti. ſtip. & l. qui interrogatur. ff. de inter. act. ¶†Quid ſi te-
a ſtator[a] dixit, inſtituo illũ cuius nomen eſt deſcriptum in quã-
dam mea ſchedula, quam depoſui penès guardianum obſeruã-
tiæ Beati Franciſci, an valeat? & vr̃ quod nõ, per dictam l. iube-
mus. tñ Bar. per multas & bonas rationes in l. ſi ita ſcripſero. ff.
de condi. & dem. tenet contrarium, quem ibi Bal. & Ang. & do-
mini mei ſequuntur, quod no. ¶Quid ſi fiat teſtm̃ verbis, balbu-
7 tiendo teſtatore, † qui per prius erat ſolitus articulate loqui?
dic, quod teſtamentum non valet, quia vt dixit tex. in d. l. iube-
mus, qui non põt articulatè loqui mortuo ſimilis eſt, quod no-
ta ꝑpetuò. ¶Ex quo Bar. in d. l. iubemus. dicit, ꝙ ſemel de facto
fecit exceptiones ad impugnandum teſtm̃, quod erat factũ ab
eo, qui non poterat tunc tempore teſtamenti conditi articula-
tè loqui, licèt per prius ritè, & articulatè loqueretur: quib. duo-
bus probatis, non valet teſtamentũ, quod tene menti perpetuò.
Quod ego intelligerem verum qñ intantum eſſet balbutiens, ꝙ
quaſi non intelligeretur, alias ſecus, vt arg. glo. in l. mulier. ff. de
ver. obl. & prædicta ſunt vera, niſi qñ teſtatur inter liberos, quia
tunc ſufficit quibuſcunq; indicijs, vt l. ſi. C. fa. ercif. & l. hac con-
ſultiſsima. §. ex imperfecto. cum ibi not. per gl. & omnes doc. C.
de teſt. & etiam hoc verum, præterquam ab inteſtato, videlicet,
legatariis, & fideicõmiſſariis particularibus, quia eis (ẽt nutu)
põt relinqui, vt l. nutu, & ibi Bar. ff. de leg. 3. Et fortè idem, ſi te-
ſtamentum fiat ad pias cauſas, quia eſt ſimile, ſicut qñ inter li-
beros fit, vt no. Bal. in Auct. hoc inter liberos. C. eo. quod no. fa-
cit quod no. Bart. Bal. & Sal. in l. 1. C. de ſacroſ. eccl. & facit c. cũ
eſſes. & c. relatum. cum ibi no. extra de teſta. Et quod dixi de te-
ſtamẽto ad pias cauſas, & inter liberos, ꝙ valet, licèt balbutiet,
fortè nõ procederet, ſi nullo modo loqui poſſet, ſed ſi interro-
gatur, an Titium filium ſuum vellet inſtituere inſolidum, alijs
autem filijs relinquere legitimam tm̃, annuat capitè, ꝙ ſic, non
8 valebit, † vt dicimus de milite, cui licèt quoquomodo velit te-
ſtari, vt l. 1. C. de teſt. mil. nõ tñ humeris, vel nutu põt hæredem
inſtituere, ſed opus eſt, vt verbis exprimat, vt eſt gl. ord. in l. in
fraudem. in prin. in ver. nuda. ff. de teſta. mil. ergo idem in teſtõ
inter liberos. quod no. quia intellexi, ꝙ ita fuit de facto iudica-
9 tum. ¶†In gl. tenorem. ibi, falſi pœna. No. illã l. iubemus. ꝙ eò ip-
ſo, quod notarius omittit aliquid de ſolennitate, præſumptione
iuris, & de iure præſumitur, ꝙ fecerit falſo, & punitur pœna fal-
b ſi,[b] & non admittitur probatio in ꝯrium. & eſt ratio, quia eò ip-
ſo, ꝙ tabellio patitur ſe duci, & adhiberi ad teſtm̃ faciendum, ſe
vr̃ approbare, & dicere peritum. facit l. 2. cum ibi no. ff. qđ quiſ-
que iu. & culpa & vitium eſſet dicere, ſe nõ ſcire quæ requirun-
tur in teſtamentis cõficiendis, vt l. 2. §. Mutij auditoris. ff. de ori.
iu. ſed Bar. in l. ſi librarius. in ver. ſed ꝯ hoc facit. ff. de reg. iu. di-
cit, quod fortè hoc eſt ſpeciale in teſtamentis, in alijs non inci-
dit in falſum, ſi omittat ſolennitatem. vel dicit d. l. iubemus. lo-
quitur, qñ ſolennitas nõ fuit obſeruata, nec ſcripta in teſtamẽ-
to, ſed in d. l. ſi librarius. fuit obſeruata, licèt non ſcripta. qđ no.
& iſtum intellectum etiã ad d. l. iubemus. vult Ioan. de Imo. in l.
quoties. in prin. ff. de hæred. inſti. & vide per Bar. & Bal.

ADDITIONES.

a Si teſtator. Hinc Bar. & Soc. in l. ſi ita ſcripſero. col. 1. de condi. & de. voluit, ꝙ ſi teſtator grauauerit heredem dare illud quod continetur in ſchedula quã reliquit penes mineruũ Guardianũ, ſi recognoſcatur talis ſchedula ſaltẽ pcõparationem, hæres cogeretur relicta in dicta ſchedula adimplere, virtute tñ teſtamenti, ſm̃ ꝙ ſchedula illa intelligitur per illũ tex. & Bar. Ang. Sal. & Iaſ. in l. ſi. de fideic. C. & dixi in conſi. 74. honorabilis quondam. nu. 10. Ant. Caſ.

b Pœna falſi. Dic tamen de tali notario, ꝙ non prohibetur conficere inſtrumẽtum donec per ſniam fuerit cõdẽnatus, tenet Bal. in fen. in c. dele. l. cõtradi. in ꝗnter pares. in fi. Et an notarius infamis idẽ poſſit, dic, ꝙ vel infamia eſt notoria, vel occulta, primo caſu nõ ualet inſtrm̃. Secũdò, ſic, ut per eũdẽ Bal. in l cũctos populos. l 8. col. C. de ſũ. Tri. & fi. cath. per rõnes quas ibidẽ adducit.

SVMMARIVM.

1 *Signare anullo alieno an liceat.*
2 *Notarius an poſſit ſignare alieno ſigillo.*

Poſſunt autem. Oẽs teſtes põt vno anullo proprio, vel alieno ſignare. h. d. ¶†No. quod ẽt anul-
1 lo alieno licèt ſignare, ẽt ſi ſit anullus teſtatoris, vt l. teſtium. §. ſi
ab ipſo. ff. eo. & ibi doc. & hoc eſt intelligendum dummodò in
ſubſcriptione ſua proteſtetur, quia debet facere mentionem in
ſubſcriptione, quòd ſignauit anullo alieno. ita no. Spe. in tit. de
prob. §. videndum. verſ. & no. & eſt gl. ord. in c. inter dilectos.
ver. ſed eũm proprium. extra de fi. inſtr. quę tñ gl. vr̃ velle, ꝙ nõ
ſufficit ſigillare cum alieno anullo, in magnis negotiis. Et ad-
uertas, ꝙ licèt vnus teſtis poſsit ſignare cum anullo alterius,
tamen vnus non põt pro alio ſigillare, vt ar. l. pen. ff. eo. licèt ibi
2 propriè loquatur de ſubſcriptione. Item hoc † non procederet
in notario, qui ſuum ſigillum debet in inſtrumento apponere,
vt in Auct. de fi. inſtr. §. oportet. facit ℑ. de pub. iu. §. item l. Corn.
de fal. & quod ibi no. & de hmõi ſigillis, vide Gul. Cy. Bal. & Sa-
ly. in l. ſi qua per calumniã. C. de epiſ. & cle. & per Bar. in l. ſi pu-
blicanus. §. 1. ff. de pub. & in l. ſi procuratorem. ff. de procu. & ca-
no. in c. poſt ceſsionem. de proba. Et de literis iudicis, an nuncio
credatur ſine literis, vide Bar. in extrauag. ad repri. in ver. per li-
teras, & per Bal. in l. cõſentaneũ. & ibi gl. C. quo & qñ iu. & ibi
Bar. Bal. & Sal. quod aũt dixi de notario, dixit Bar. in l. ad teſtiũ.
§. ſi quis ex teſtib. ff. eo. & de hoc ſtandum eſt conſuetudini, vt
in Auct. vt præpo. no. Imper. in prin. &c. dic, vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Mulier an poſſit eſſe teſtis in teſtamentis, & quid in codicillis & donationibus cauſa mortis.*
2 *Mulier an admittatur ad teſtimonium in criminalibus cauſis.*
3 *Hermaphroditus an poſſit in teſtamento teſtis adhiberi.*
4 *Pupillus factus pubes quorum teſtis eſſe poſſit.*
5 *Cæcus poteſt teſtificari de eo, quod ſanus vidit.*
6 *Furioſus an in teſtamento teſtis adhiberi poſſit. & nu. 9.*
7 *Teſtis prohibitus eſſe in iudicijs, prohibetur & in teſtamento.*
8 *Arguere licèt de iudicijs ad vltimas voluntates negatiuè.*

Teſtes autem. In teſtamento poteſt eſſe teſtis quilibet, qui poteſt hęres inſtitui, exceptis hic enu-
meratis. h. d. ¶Not. regulam ꝙ inſpicimus habilitatem teſtium
in teſtamento adhibitorum, ſi ſint habiles ad hęredis inſtitutio-
a nem. ¶No. ꝙ in teſtamento mulier[a] non eſt idonea teſtis. ¶No.
quod impubes in teſtamento non poteſt teſtis adhiberi. ¶Not.
ꝙ ſeruus non eſt idoneus teſtis in teſtamento. ¶No. ꝙ laborans
perpetuò morbo non poteſt, vt teſtis in teſtamento adhiberi.
¶No. ꝙ ille cui bonis interdictum eſt, non eſt ſufficiens teſtis in
teſtamento. ¶No. aliam regulam, ꝙ ille qui non põt teſtari, nõ
1 poteſt eſſe teſtis adhibitus in teſtõ alieno. ¶†In gl. mulier. ibi. §.
mulier. dic, ꝙ mulier in teſtõ pagani regulariter non põt eſſe te-
ſtis, vt ibi, & hic, nec in ꝯctibus, ſed in teſtõ facto inter liberos,
in quib. non requiruntur teſtes pro ſolẽnitate, vel idem in teſta-
mento militis, vel idem ad pias cauſas, in omnibus mulier põt
eſſe teſtis, vt no. doc. in d. §. mulier. & facit quod no. ꝑ gl. & do-
cto. in Auc. hoc inter liberos. & Auct. quod ſine. C. eo. & hæc eſt
gl. ord. in l. ſi. in ſi. C. de cod. In codicillis autem & don. cã mor.
in vlti. volun. mulier poteſt eſſe teſtis, vt d. l. ſi. C. de cod. Ex quo
infertur, ꝙ cũ hodie vt plurimũ in teſtamentis apponatur clau-
ſula, ſi non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorũ, &c. ꝙ
ſi mulier adhibeatur in teſtem, ꝙ cum non ualeat, ut teſtm̃, ua-
2 lebit, ut codicillus, quod no. ¶†Mulier ẽt põt eſſe teſtis in cauſa
criminali de iure ciuili, ut l. ex eo. ff. de teſta. niſi in crimine pu-
blico, uel ubi uenit mẽbri abciſſio, in quo mulier non põt eſſe
teſtis, ſicut nõ põt accuſare. ff. de accu. l. qui accuſare. Sed de iu-
re canonico non põt eſſe teſtis in accuſatione criminali, ſed in
inquiſitione ſic, vt no. gl. in c. forus. de uer. ſig. ſm̃ Io. de Pla. hic,
ſed

ADDITIO.

a Mulier. Iaſ. & ſcribẽtes in l. ſi. col. fi. gl. in uer. colum. 17. & ſeq. & doc. cõiter cõcludunt, ꝙ mulieres in codicillis, & in oĩ aliã ultima uoluntate poſſunt eſſe teſtes, quod declarat procedere, ẽt in teſtamento inter liberos a patre cõdito. ad idem Iaſ. in l. hac conſultiſſima. in prin. col. 3. uer. tamen mulier. num. 12. C. de teſt. & ibidem ampliat procedere, etiam in teſtamento facto ad pias cauſas. Item ampliauit etiam procedere in teſtamento facto in terris eccleſiæ, ubi ſolum attenditur ius gentium, & ſcripta ſanctorum, & ibidem hanc firmat eſſe communem, de quo tamen per Can. in c. cum eſſes. extra de teſt. amplio iſtam concluſionem procedere, ut mulier poſſit eſſe teſtis in teſtamẽto militis, eo, quia ibi ſola diſpoſitio iuris gentium ſeruatur. S. Naan. in tract. de peſte. de priui. ult. uol. col. 3. uer. in teſtamento autem militis. nu. 24. ubi ampliat dictã concluſionem procedere, ut mulier poſſit eſſe teſtis tempore peſtis, in teſtamento ciuis, qui in ciuitate permanſit, vt labenti reipublicæ ſubueniret, ſicuti in teſtamento militis, ut ibi latius per eum. in cauſis autem ciuilibus mulier poſſit eſſe teſtis, ut late Iaſ. & doc. in d. l. ſi. de cond. ampliat gl. in c. forus. in uer. fœmina. de uerb. ſig. extra, ut procedat etiam in matrimonialibus cauſis, limitatur duobus modis per Iaſ. in d. l. ſi. Ant. Ca.

ſed iſta ſunt verba Flo.in d.l.ex eo.¶ In ea.gl.ibi, vt timore falſi-
ratis. dic propter fragilitatem ſexus. & no.in d.§.mulier. ꝑ doc.
3 ¶† In ea.gl.in fi.no.& ſigna iſtam gl.in eo. quod dicit de herma-
phrodito, quia in ciuitate mea ſemel vidi quendã, qui in virili
ſeau magis incaleſcebat, licèt fuerit frigidus in vtroq;,quia ille
4 potuiſſet in teſtamento teſtis adhiberi.¶ † In glo.impubes.ibi.§.
inſtrumentorum. No.gl. ꝙ licèt pupillus in iudicio non poteſt
adduci in teſtem,tñ ſi ſit pubes factus, pôt eſſe idoneus teſtis de
eo, qđ vidit in pupillari ætate, qñ aliquid intelligebat, vt quia
erãt proximus pubertati, vt l.excipitur.§.1.ff.ad Syll.& ſi.gl.eſt
in d.§.inſtrumentorum.& in l.3.§.lex Iul. ff.de teſti.& in l.ad te
ſtium.§.conditionem.ff.eo.& ibi Bar.& doc.in d.§.inſtrumẽto-
rum.ſed de eo quod vidit infans, vel proximus infantiæ,non te
ſtificatur : ita intelligatur gl.c.cum a nobis . extra de præſcri. &
de hoc 3.q.9.c.teſtes. & in Spe. de teſti.§. 1. de quo per Raph.in
d.l.ad teſtium.in prin. ¶ In ea.gl.in fi.ſed attenta rõne glo.vr̃ ꝙ
impubes proximus pubertati poſsit eſſe teſtis in teſtamento in-
ter liberos,& ad pias cauſas,& in teſtamento militis,quia in il-
lis teſtes non requiruntur ad ſubſtantiã actus , vt ſtatim dicã ĩ.
5 de muliere. cogita.¶ † Quid de cæco an poſsit eſſe teſtis de eo
quod vidit ſanus ? dic,ꝙ ſic,vt no.Bar. & doc.in d.l.ad teſtium.
in prin.& eſt gl.or.& ibi Ang. in Auc.de hær.ſal.§.ſi autem ab-
6 fuerint.in ver.vidiſſe.¶ †In glo.furioſus.in fi.dic,ꝙ ſi ſemp fuit
furioſus,& tempore quo fuit adhibitus,& tempore quo teſtifi-
catur,nulli dubium, ꝙ non valet . Et idem ſi tempore quo fuit
adhibitus, quia teſtis debet intelligere, quæ fiũt in teſtamento,
ſed furioſus non intelligit,igitur &c. facit l. cum antiquitas. C.
eo.& idem,ſi tempore quo fuit adhibitus erat ſanus,poſteà tẽ-
pore quo fuit examinatus,eſt furioſus,quia tale teſtm̃ non pôt
per talem teſtẽ probari,quia tempus examinationis in teſte in-
ſpicitur,vt l.1.cum materia. C.eo. debet ergo intelligi gl.ꝙ tpe
quo habebat dilucida interualla,& rectum ſenſum,fuit adhibi-
tus ad teſtm̃,& tali tempore fuit examinatus,aliàs non valeret,
ſi alio tẽpore fuiſſet adhibitus, vel examinatus, licèt poſteà ſu-
peruenıat in ſana mente. ¶ In gl.interdictum.in fi.& in gl.inte-
ſtabilem.in fi. No.regulam, quod ille qui prohibetur eſſe teſtis
7 in iudiciis † vel alio modo ſtare in iudiciis , vt hic , & d. §. ſed
nec furioſus.dic, vt ibi per Bar.prohibetur eſſe teſtis in teſtõ,vt
8 eſt tex.in d.l.qui teſtõ.§.ſed nec furioſus.in fin.quod not. †quia
licitum eſt arguere de iudiciis ad vltimas voluntates. de quo ꝑ
Bar.in l.centeſimis.ff.de verb.obl.quod eſt verum negatiuè,ſed
9 non affirmatiuè,vt l.qui teſtamẽto.§.mulier.ff.eo.¶ † Quæro,an
ſufficiat ad inualidãdũ aliquẽ actũ in teſtõ, vel inter viuos pro
bare, quod ante ipſum actũ fuit furioſus , ita ꝙ præſumatur ẽt
fuiſſe furioſus i pe quo fuit adhibitus ? gl. tenent quod ſic, ia c.
indicas.3.q.9.& idem voluit gl.in c.ſi.de ſucc.ab inte.dic,vt ibi
per doc.Sed ꝯtrũ voluit Barto.in l.2.ff.de bon.poſſ.fu. & infan.
dela.vbi vult, ꝙ ſit neceſſe probari furorem tempore actus ce-
lebrati.vnde do.lo.in d.§.ſed nec furioſus. concor.opin.ꝙ ſi ex
interuallo poſt dictum probatum furorem fiat actus ex inter-
uallo ꝙ procedit dictum Bar.ſecus, ſi incõtinenti,vel poſt mo-
dicum interuallum, & ita intelligatur d.gl.arg.l.ſi Titius.§.in
bonis.cum ibi no.per Bar. & doc.ff.de pri.cre.quod placet.

S V M M A R I V M.

1 *Error an faciat ius, vel pro veritate habeatur.*
2 *Teſtamentum qualiter probari poſſit.*
3 *Teſtis conditio an inſpiciatur tempore quo actus geritur, vel quo deponit, vt eum a teſtimonio repellas.*
4 *Tempus in examine teſtis an ſit inſpiciendum.*
5 *Forma articulandi vel excipiendi contra teſtem in probando ipſum quòd tempore confecti inſtrumenti non poterat eſſe teſtis.*
6 *Articulorum qui ſit admittendus.*
7 *§ præſentis intellectus.*

Sed cum aliquis. Seruus cõi opi.reputatus liber,poteſt
in teſtamento eſſe teſtis . h. d. ¶ Not.
quod ſufficit , ꝙ teſtis eo tẽpore quo adhibetur, cõiter habea-
tur pro libero , & ꝙ vſque ad illud tempus nemo quæſtionem
ſtatus ei mouerit.¶ No.quòd cõis error facit ius.¶ No.quòd ma
gis ſtat̃ in eo qđ eſt in opinione, quã in eo quod eſt in veritate.
1 ¶ † In gl.ſed cũ libertate.in fi.ſed cũ quærit̃ , an error faciat ius ,
vel habeatur pro veritate, ſic diſtingue, aut error eſt ſing.& nõ
facit ius,nec pro veritate habetur.l.ſi per errorem.ff.de iu.om.
iud. Aut eſt error cõis,& tunc,aut publica, aut cõis opi.ſuadet ,
& tũc id quod eſt de errore, vel opinione habetur pro veritate,
vt l.Barbari.ff.de off.prætо.& dic,vt in l.1.& 2.C.de teſt.dic,vt
ibi per doc.aut cõis,ſiue publica vtilitas, ſuadet ꝯtrium,& tunc,
non habet̃ pro veritate,vt l.quod non rõne.ff.de leg.& l.decer
nimus.C.de epi.& cle.aut cõis, vel publica vtilitas, non ſuadet
nec pro,nec ꝯ,& tunc,aut expedit erranti, de cuius præiudicio
quæritur , quod id quod fuit in errore , habeatur pro veritate ,
& habetur ꝓ veritate,vt l.ſi quis pater.ff.ad Mace.& l.Zenodo-
tus.C.eo.ti.aut expedit ei oppoſitũ,& tunc nõ habetur pro ve-
ritate,vt l.1.§.ſi.ff.qñ act.de pecu.eſt anna.ſm Iac.Butr.& refert
2 Bar.in d.l. Barb.¶ † In gl.ſignaretur.ibi, ff.de teſt.tut. l.ſi duo.ſed
certè ſm hoc iſte tex.& gl.paruã utilitatẽ dabunt nobis, q̃a pa-
rum prodeſſet ualere teſtm̃ in ſe ſi non poſſet probari, vnde gl.
C.eo.l.1.plenius. & ẽt hic dicit , quòd utilitas pôt eſſe, ſi de te-
ſtamento ſit facta publica ſcriptura,quia illa probabit,nec erit
neceſſaria productio teſtiũ,ut arg.l.cum precibus.C.de proba.
Secundò, ſi pars confitetur teſtm̃ ſic eſſe factum , ſed dicit non
ſolenne , quia dicit,quòd unus ex teſtibus effectus eſt ſeruus,&
tũc nõ eſt de neceſsitate,qđ de tenore teſtamẽti teſtes deponãt,
cum probetur per cõfeſsionẽ partis. Tertiò ſi teſtes deponãt in
iudicio antequam appareat defectus teſtis,nam teſtimoniũ red
ditum non uitiatur, licèt poſteà detegatur defectus teſtis. facit
quod no.in §.ſi quis uerò. in Auct.de teſt.& ita uult ultima glo.
3 Bal.& Imo.in l.ad teſtium. §.1. ff.eod.¶ †Sed dubium magnum
eſt,ſi expediat teſtes examinari in iudicio,an poterit ẽt teſtifica
ri,ſi effectus fuerit ſeruus tẽpore depoſitionis ? Et Azo.in ſum-
ma huius tit.dicit, aut teſtis non ſuo delicto habet aliquã condi
tionẽ quã habere reputabatur tẽpore, quo fuit ad teſtm̃ adhibi
tus,& tunc poterit examinari, & ualet ſua atteſtatio,ſiue ſit te-
ſtamentum in ſcriptis,ſiue nuncupatiuum , ita loquitur hic . &
in l.1. C.de teſta. Aut ſuo delicto mutat qualitatem , & tunc in-
ſpicitur tm̃ tẽpus depoſitionis, ut l.qm̃ liberi. C.de teſta. & iſtã
opi.ſequitur Bar.in d.l.1. C.eo. & in l.3.§.duæ cauſæ.ff.ad Car-
bo.ſed Iac.de Are.& Dy. quos ſequitur Bar.in d. l.ad teſtium.§.
a.ff.de teſta.dicunt,qñq; adhibetur teſtis ad ſolennitatem alicu
ius inſtrumenti, & tunc caſus ſuperueniens, quicunq; ſit in te-
ſte,nõ impedit ipſum teſtificari,& ſi eueniat ſuo delicto.ita in-
telligatur d.l.ad teſtium.§.1.ſecus ſi adhibeatur ſuper aliquo fa
cto ſibi noto,ad quod non fuit adhibitus ad ſolennitatẽ : ita lo-
quitur d.l.3.§.duæ cauſæ. quod facit ſm Bart.in d.l.ad teſtiũ.§.
a.quòd notarius cõdẽnatus de falſo, pôt tñ conficere inſtrã,de
quibus ante fuerat rogatus. non debet.n.delictum ſuum eis no-
cere,qui dictum notariũ ante adhibuerunt,quod no.Sed Bal.in
d.l.ad teſtiũ.§.1.& in d.l.1.C.eo.ponit aliam opi. Sal.autẽ in d.l.
1.dicit,quod quãcũq; opi.teneas,iniquũ ur̃,quòd uitiũ,uel de-
fectus ſuperueniẽs in teſte noceat ei , qui teſtẽ adhibuit, qui in
nullo peccat,cũ alteri per alterum non debeat iniqua conditio
afferri,ut l.non debet alteri.ff.de reg.iur. unde dicit ſic poſſe di-
ci.qñq; teſtis producitur in iudicio ad probandum id quod ui-
dit,& ad illud ſpecialiter uocatus, uel adhibitus non fuit,& cõ
ditio teſtis ſpectatur ſm tempus , quo in iudicio fuit inductus ,
ut C.de teſt.l.qm̃ liberi.qñq; inducitur ad probandũ actum,uel
geſtum,ad quod ſpecialiter inductus fuit,ut eſſet teſtis,& tunc,
aut actus geſtus requirit pro ſui eſſentia & ſolennitate intrinſe
ca conuocationem illam,ut eſt uidere,qñ de aliquo ꝯctu ſit in-
4 ſtrm̃ publicum,uel teſtm̃ in ſcriptis,uel ſine,& tunc,† ſm tẽpus
quo adhibetur conditio eius inſpicitur, nõ conſiderato tẽpore
quo producitur, licèt ſit detecta ſua cõditio,uel mutata ſuo de-
licto,ut d.l.ad teſtiũ.§.1.& ibi Bart. aut conuocatio illa nõ fuit
neceſſaria pro actus geſti ſolennitate intrinſeca,ſeu ſubſtantia-
li,ſed merè uoluntaria,& tunc,aut teſtes ſunt uocati ab uno tm̃
ex ꝯhentibus,& tunc non tẽpus quo adhibentur,ſed tẽpus fien
2 dæ probationis iudicio eſt conſiderãdum. aut ab utraque [a] par-
te teſtes fuerunt conuocati, & iſto caſu licèt ſit magis dubitan-
dũ,tñ ur̃ quòd tẽpore examinationis , una pars alteri obiicere
non poſsit,quòd ille non ſit hodie idoneus teſtis,ex quo illũ ap
probauit,ut ipſum reciperet tẽpore ꝯctus,nec uitiũ ei ſuperue
niẽs dẽt alteri nocere,ut d. l.non dẽt. & pro hoc facit quod no.
gl.in l.qm̃.C.de hæreticis.dicit tamen Saly.quòd iſta ſua opinio
nõ ſeruaret̃ in practica,ſed cõis, licèt in ueritate ſua opin.mihi
multũ placet.Sed tñ adhærendo cõi opinioni Iac.de Aret.Dyn.
& Bar.rũdeas ad rõnẽ prædictam Sal. uidelicet , quod mutatio
conditionis nõ debet nocere teſti , & ſubſtantiæ ſolennitati af-
fectiuæ teſtamenti , ſed nocet ipſi teſti in productione ad iudi-
ciũ,ſeipſum inhabilitãdo ad teſtimonium, & non teſtatori, uel
hæredi,ad probandũ per alios modos legitimos.Et ſi dicas,non
habeo alium modum:reſpondet Saly.ſibi imputet, qui cautius
non

A D D I T I O.

a Aut ab vtraque.Facit gl.1.4.& licet.in uer.ſupplicis. in Auct.de teſtib. Purg.

5 non prouidit,tales a principio adhibendo.¶†In gl.conſenſu in
fi.& per hoc dicit Bar.in d.l.ad teſtium.§.1.& in d.l.1.C.eod.ꝙ
non procedit articulus,vel exceptio,ſi dicat teſtm̃ non valere,
quia vnus ex teſtibus adhibitus, fuit ſeruus, ſed addere debet,
& ſic ẽt reputabatur,nã aliàs non cõcludit neceſſariò,vt hic,&
d.l.1.& idẽ dr̃ ecõtra ꝙ debes formare articulũ, ꝙ ipſe teſtĩ,nõ
dico ante, vel poſt communi æſtimatione habebatur, & repu-
tabatur pro libero, & idem in iudice ſi opponam ↄ̃ ſnĩam, qđ
iudex erat excõmunicatus, debet .n. in ſpecie opponere de ex-
communicatione,infamia,vel delicto ↄ̃ teſtem,vel iudicem,vt
d.c.præſertim.extra de teſt.lib.6.ſed Bal. in d.l.1.non tenet iſtã
opi.Bar.quam Bald.Raph.& Imo.in d.l.ad teſtium.§.1.tenent,
quia eò ipſo quòd fundo articulum meum,quod tunc erat ſer-
uus,probata eſt intentio mea,& ſi dicatur non concludit, quia
non ita cõiter habebatur;& ego replicabo,quòd ſatis eſt,quòd
articulus,& probatio,vel exceptio contineat regularẽ diſpoſi-
tionẽ,per id qđ no.in cle.ſi. extra de reſcr. & in l.oẽs.§.Lucius.
ff.quę in frau.cre.& qđ no.Bar.in l.2.ff.ſi quis in ius voc.nõ ie-
rit.& no.Inn. in c.2. extra de dil. Sed regulariter diſpoſitio eſt,
quòd ſeruus nõ pôt eſſe teſtis in teſtamento,vt ſ.§.pxi. ergo vr̃
quòd talis exceptio ſit apta in vim replicationis,& debet ꝑ par
tem aduerſam dici,quòd licèt fuerit ſeruus,tñ cõi opi.reputa-
batur liber,& ita intelligatr̃ hic, & d.l.1.& ita tenet ẽt Fran. de
6 Ramp. Tu verò plenius † debes ſcire, quia quidã articulus eſt,
qui de neceſſitate concludit,& de hoc non eſt dubiũ, quòd ad-
mittitr̃.Quidã eſt articulus qui cõcludit pſumptiuè,& tũc qñq;
inducit talẽ pręſumptionẽ,quæ transfert onus probãdi in alte-
rã partẽ,& tũc debet admitti,vt l.matrẽ. & l.ſiue poſſidetis.C.
de prob.& eſt caſus noſter. Qñq; inducũt talẽ pſumptionem,q
facit ſolennem probationẽ,& tunc idẽ,vt l. in bonęfidei. C.de
iureiu.Qñq; neutrũ iſtorũ facit, nec aliquã probationẽ coadiu
uat,& tunc nõ debet admitti,vt l.neq; natales.C.de prob.& ita
dicit ibi Bar.quod no.bene,& ad materiam adde,quod elegan
ter dicit Bar.in l.in hac ſtipulatione.ff.de dam.inſec. & ibi Ra-
pha.& vide Bar.in l.1.ff.ſi cer.pe.& in l.de tutela.C.de in integ.
reſt.& Bar.Bal.& Sal.in l.non hoc.C.vnde leg.& Bar.in l.Iul.ff.
de iureiu.de quo dicẽdum eſt,ut plenè dixi j.de actio.§. ſi quis
agens.ver.ex his infertur ẽt,quod articulus &c. Quæro,hic dr̃,
7 quod omnium conſenſu liberorũ † loco fuerat,quo hoc intel-
ligitur?& Bar.in d.l.ad teſtiũ.§.1.& in d.l.1.C.eo. dicit oium.i.
cognoſcẽtium eũ,ſufficit.n.maior pars, vt l.inter omnes.ff.qui
ſatiſ.cog.& l.quod maior.ff.ad mu. ſi nauiẽ in vicinia dubitare-
tur de ſuo ſtatu,non eſſet idoneus teſtis.l.cum quidam. §.quod
dr̃.ff.de acq.hær.& ita communiter tenetur. Sed dñs meus do.
Io.de Imo.in d.l.ad teſtium.§.1.hoc non tenet per iſtum tex.in
d.l.1.quia dicit omni &c.& verbis legis eſt ſtandum, vt l.1.§.is
qui nauem.ff.de exer. & ẽt ſi ab vno tm̃ eſſet mota quæſtio ſta-
tus,licèt oẽs alij habeant eũ pro libero, non eſt idoneus teſtis,
licèt quęſtio fuerit ſopita in fauorem ſerui,ut l.ingenuum.ff.de
ſta.ho. ſi autẽ quæſtionem ſtatus nemo mouerit, & nõ omnes,
ſed maior pars tenebat eũ pro libero, & aliqui (licèt pauci) ꝓ
ſeruo,dicit ꝙ non eſt idoneus teſtis , quia ſibi debet imputare,
qui talem in teſtẽ adhibuit, quia veroſimiliter non poterat du-
bitare,an eſſet liber,vel ſeruus,vnde in dubio tutior via erat eli
genda.& maximè credo iſtam opi. eſſe veriorem, ſi alium ido-
neum æquè bene,& faciliter poterat adhibere, quia erat in lo-
co,vbi erat copia hominum,vt l.ſcire oportet.§.ſi quis duas.&
quod ibi Bar.ff.de excu.tut. nec erat tempus peſtis, nec in rure.
facit quod habetur in l.de ætate.ff.ad Treb.& l.ſi.C.eo. pro hoc
facit ꝙ no.Bar.in d.l.ſi.

S V M M A R I V M.

1 *Frater emancipatus an poſſit eſſe teſtis in teſtamento fratris militis poſt miſſionem teſtantis.*
2 *Frater an ſit idoneus teſtis pro filio,vel econtra .*
3 *Mater an admittatur ad teſtimonium pro filio .*
4 *Frater an pro fratre ſit teſtis legitimus.*
5 *Inhabilitas teſtium opponi non poteſt, vbi teſtes non exiguntur.*
6 *Teſtes non exigi,qualiter ſit accipiendum .*
7 *Domeſticus an poſſit pro domeſtico teſtificari.*
8 *Dictũ teſtis domeſtici partim pro,et partim cõtra, an ſit admittẽdũ.*
9 *Familiares epiſcoporum , dominorum, & nobilium in eorum cauſis non repelluntur a teſtimonio.*
10 *Teſtis,qui tempore teſtificationis non eſt domeſticus,vel commenſalis,ſed primo fuit, an valeat depoſitio.*
11 *Sponſa an ſit idonea teſtis pro ſpõſo,& ecõtra.& qui concubina.*
12 *Amici in eadem domo non habitantes , an a teſtimõnio repellantur.*
13 *Subditus Regis,vel tyranni an in cauſa illius poſſit eſſe teſtis.*
14 *Tutor in cauſa pupilli an ad teſtimonium ſit admittendus.*
15 *Proxeneta an teſtis eſſe poſſit .*
16 *Aduocatus vel procurator an ad teſtimonium admittatur.*

Pater necnon is qui. Pôt in vno & eodem teſtõ eſſe
teſtis pater cum filiis,& fratrib.
in teſtamento extranei. h. d. ¶Not. ꝙ non eſt inconueniens ad
idem negotium capi plures teſtes de eadem familia.¶No.quòd
filiusfa. qui eſt in poteſtate patris ,dummodo ſit pubes, poteſt
eſſe teſtis in teſtamento alieno , ẽt vna cum patre, & fratribus
ſuis, ſed non poteſt eſſe teſtis in teſtõ patris ſui, in cuius eſt po-
teſtate.¶No.ꝙ filiusfa.teſtatur in caſtrenſi, & ſic licèt habeatur
vt paterfam. vt l.2.ff.ad Mace.tñ in ſuo teſtõ, nec eius pater,nec
alij ſui fratres, qui ſunt in eadẽ poteſtate pñt eſſe teſtes.¶No.ꝙ
ẽt in vltima voluntate , reprobatũ eſt domeſticũ teſtimonium.
1 ¶†Quæro , ſi miles teſtatur poſt miſſionẽ , & adhibeat fratrem
emancipatum in teſtõ, an valeat ? vr̃ hic,ꝙ ſic,a ↄ̃rio ſenſu,tñ
gl.quã ſequuntur doc.l.parẽtes.C.de teſti.tenet ↄ̃riũ, quia licèt
frater meus ſit emãcipatus,tñ affectionẽ habet ad me,quia iura
ſanguinis non pñt deleri,vt l.iura ſanguinis. ff.de reg.iu.¶In gl.
2 alieno.in fi.†Si quęratur an pater ſit idoneus teſtis pro filio,vel
eↄ̃,conclude,aut loquimur in teſtamentis, & tunc,qñ filius te-
ſtatur in caſtrenſi,aut ante miſſionẽ,vel poſt,dic, vt in gl.ſeq. &
ibi dicã rõnẽ.In aliis verò dic,ꝙ nec pater filio,nec filius patri,
a eſt idoneus teſtis.[a] Et hoc procedit ꝑꝑ vnitatẽ perſonarũ, quia
pr̃ & filius cẽſentr̃ vna & eadẽ ꝑſona, vt l.ſi. C.de impu. & aliis
ſubſt.Aut loquimur in aliis negotiis, & tunc, aut in negotio de
quo quæritur,acquiritr̃ aliquid patri,vel filio,& tunc nullus eſt
idoneus teſtis ꝓ alio,vt l.idoneus. ff.de teſti. & l.teſtis idoneus.
ff.eo.ſicut nec admittitur vnus contra aliũ, vt l.parentes.& qđ
ibi gl.& doc. C.de teſti. Aut in aliis negotiis q̃ non ſpectant ad
eos,vt quia pater eſt procurator,vel tutor alterius,tũc an filius
ſit idoneus teſtis, dicit Iac. de Are. aut ad patrẽ ſpectat aliquod
cõmodũ,& nõ pôt eſſe teſtis,vt d.l.parentes.aut nullũ cõmodũ
ſpectat ad patrẽ, & tunc pôt eſſe teſtis, vt l.qui teſtõ.§.quęcũq;.
ff.eo.Aut eↄ̃,an pater poſſit eſſe teſtis pro filio agẽte,vel procu
rator,vel tutor alterius. & dicit Iac. aut q̃ritur de facto filij , &
tunc ẽt pater nõ eſt idoneus teſtis pro filio.l.q̃ ſiũ.ff.de in ius vo
can. Aut nõ q̃ritur de facto filij,& tũc licèt cã agatr̃ ꝓ filiũ, pa-
ter tñ eſt idoneus teſtis iſto caſu pro filio, vt l.pr̃.ff.de teſti.& l.
ad teſtiũ,in prin.ff.e.Et ex his apparet dr̃ia inter pr̃em , & filiũ,
qa filius pôt eſſe teſtis ĩ cã quã pr̃ agit ꝓcuratorio noĩe alterius,
ſiue q̃rai de facto patris, ſiue nõ, dũmodo pr̃i nihil quæratr̃. ſed
pr̃ nõ pt̃ eſſe teſtis ẽt in cã quã filius gerit ꝓcuratorio vel tuto-
rio noĩe alterius, ſi tñ de facto filij q̃ratur , & ita debet intelligi
lectu.Io.in d.§.quæcunq;.& hoc ſequitr̃ ibi Bar.& eſt rõ,qa affe
ctio q̃ mouet filiũ,mouet & pr̃em,ſed nõ ↄ̃uerſ, vt ar.l.Iul.ff.ſi
quis omiſ.cã teſt.ſed Bal.in d.§.quęcunque.tenet ↄ̃riũ, qa iſtud
nõ eſt teſtificari pro filio,ſed eius dño, vt l.ad teſtiũ.§.1.ff.eo.&
j.§.prox.& l.legatarius.ff.de exc.tut. & ideo pôt pater produci
in teſtẽ indiſtinctè in cã quã filius, & dñs litis agit noĩe alieno,
ſm Raph.& hoc confirmat auctoritate Inn.dicentis,ꝙ licèt do
meſticus patris repellatr̃ a teſtimonio , ſecus tñ eſt in domeſti-
co teſte,quia licèt domeſticus teſtis patris repellatr̃,nõ tñ dome
ſticus teſtis,quia iſta prohibitio non eſt extẽdenda,vt c.nulli.de
off.dele.Sed ego concordãdo opi.credo,ꝙ qñ ageretr̃ de tali fa-
cto filij,ex quo teneretr̃,vel non tenetr̃ dño ad intereſſe,vt ſi tra-
ctatr̃ de ſua cõtumacia , ex qua dñs patitr̃ primũ decretũ, vt l.eũ
qui res agit. C.de proc.tunc ad probãdũ ꝙ nõ fuerit cõtumax ,
non credo ꝙ pr̃ ſit legitimus teſtis , quia in effectu teſtificatr̃ ad
vtilitatẽ filij.& iſto caſu credo opi. Bar.verã , vt ar.l.oĩbus.C.de
teſtib.aut eſt tale factũ filij, ex quo nõ ꝑtendit infamiã, vel dam
nũ pecuniariũ.iuxta l.planè.§.ſi. ff.de leg.1. tũc iſto caſu credo
pr̃em admittendũ,quia ꝓ dño, & non pro filio teſtificatr̃,& ita
3 intelligo opi. Bar.per iura ſua. ¶†Quid in matre?dic,idẽ ꝙ non
poſſit eſſe teſtis. vt no.in §. quæcunq;. & d.l.parentes. niſi in cã
ætati,vt l.ẽt.ff.de ꝓb.& niſi in teſtõ filij militis.vt dicã in gl.ſeq.
4 ¶†Quid in fratre,dicit Bar.in d.§. q̃cunq;.ꝙ volẽs admittitr̃, no-
lens non cogitr̃.all.gl.in d.l.parentes. fatetr̃ tñ,ꝙ ꝑꝑ fraternitatẽ
nõ faciat tantã fidẽ,ſicut extraneus. ſed Bal.in d.l.parẽtes.dicit,
b ꝙ ẽt in ciuilib.in cã ardua [b] non admittitr̃, ſicut non admittitur
in

A D D I T I O N E S.

a Teſtis.Pau.de Caſt.in §.quæcunque. tenet, ꝙ filius emancipatus poſſit eſſe teſtis in teſtamento patris,quia tex. dicit in poteſtate ad contraria reſponde, vt ibi per eum, qui ita dicit velle ibi Bal.

b Ardua.Idẽ ur̃ voluiſſe Ro.conſi.186.ubi tenet, ꝙ nepos pôt eſſe teſtis pro patruo in cã mili.Alex.tñ dicit, ꝙ frater pôt eſſe teſtis pro fratre ad defendendũ a pœna,maximè ſi eius dictum ſuppleatur per alios,ut eius conſi.212.3.lib.

a in cauſa criminali,[a] vt l.Iulian. ff.de teſti.alle.ſup. de excuſ.tut.
§.pp litem.& ibi dixi. & quod no.Bar.in l.propter litẽ.ff.de ex-
cu.tut.& idem dicit in aliis coniunctis vſq; ad quintũ gradum,
ſm ius ciuile.& alle.no.in l.lex Cor. in prin. ff.de iniu.facit l.1.
2.3.& 4.ff.de li.cau.quod bene no.¶ In gl.miſsionẽ.dic,& eſt rõ
ſm gl.in d.§.per ꝯtrium. quia ſine vllo teſte,vel ſine ſolennitate
numeri teſtium valet ante miſsionem.ergo ẽt in hmõi teſtamẽ-
5 tis.arg.l.vnicæ.§.1.C.de rei vxo.act. † Quod facit ſm Bal. ibi,ꝙ
in materia,vbi teſtes nõ exiguntur,non põt opponi de inhabili
b tate teſtium.[b] Sed aduerte in eo ꝙ gl. dicit, ꝙ teſtes non † exi-
6 guntur intellige,rogati,nec ad ſolennizandum actum,& qñ in
expeditione armorũ teſtatur,licèt requirantur duo teſtes ad ap
probandũ veritatem,vt d.l.diuus.& l.Lucius.ff.de teſt.mil.l.mi-
lites.C.eo.ti.quod facit,qñ pater teſtatur ad pias cauſas, vel in-
ter liberos,quod ſufficiant teſtis filij emãcipati,vel non,& aliàs
inhabiles, dummodò dicti teſtes nõ ſint hrẽdes inſtituti. vt j. §.
7 proa.¶† In gl.ea.re.ibi,l.fi.§.ſanè.& pondera iſtũ tex.quia loqui
c tur de domeſticis,[c] ea eo quia is pro quo teſtificantur eos con
tingit rõne domus ſuæ, vt C. de Senatuſc. Clau. l.1.ideo dome-
ſtici a conuerſatione domus dicti ſunt.& hoc dupliciter cõtin-
git, vno mõ, ꝙ is qui domui pręeſt, pro quo teſtificat aliquod
ius habet in eorum perſonis,vt in filio,ſeruia libertus,& adſcri-
ptitiis,vel ꝗ aliter habent famulari,& obedire,& in his quæ ad
dñm pertinent,vt ſunt familiares dapiferi,& fœmina viro,facit
l.id veſtimentũ.ff.de pecu. & hoc indubitanter eſt verũ,qñ is ꝗ
8 domui præeſt aliquẽ eorũ in teſtẽ producit.¶† Quid ſi quis con
tra præſidentẽ domus aliquem ex dictis domeſticis adducit in
teſtem? dicunt docto. in l.5. C. de teſtib. ꝙ põt attenta qualitate
perſonæ,ſi partim diceret pro domino, & partim ꝯ, nõ põt at-
teſtatio ſua acceptari pro parte,quin acceptetur in totum,facit
9 C. de teſtib.l.ſi quis ex teſtib.¶† Quid ſi inter eos nõ eſſet aliqua
qõ? dic,ꝙ iſtæ perſonæ ſunt idoneæ,quia non põt capi ſuſpicio,
vt l.non ſolum.§.5.& ibi Bar.ff.de ritu nup. Vnum no.ꝙ Inn.in
c.in literis.extra de teſtib. intelligit illud in familiarib. vilib. vt
ſunt famuli ſcholariũ,vel Baroarij, ſed familiares eꝑorum, do-
minorũ,vel nobilium (quia ſunt nobiles perſonæ) non repellũ-
d tur a teſtimonio.[d] ¶ † Quid ſi tpe teſtificationis non eſt dome-
10 ſticus,vel commenſalis,ſed primò fuit? dicit Nic.Matth.& Cy.
& doct.in d.l.2.ꝙ valet eius dictum, attento pñti ſtatu, vt l.3.§.
duæ cauſæ,& ibi Bar. ff.ad Carb.niſi fraus eſſet commiſſa in ex-
pellendo familiarem, vt poſſet teſtificari.arg.no.in l.peto.§.fra
tre.in fi.ff.de le.2. & vide Bal.& Sal.in d.l.2. & Bar.in l.1.§.item
11 numero.ff.de quæſt.¶† In ea.gl.ibi,item vxor marito.dic,idẽ in
ſponſo & ſponſa,quia affines ſunt, vt l.ꝙ Seruius.ff.de cond.ob
12 cau.idẽ in concubina, vt l.Maſurius.ff.de verb.ſign. ¶† Quid de
amicis,non habitantibus in domo eadem? licèt tex.in l.ſciendũ.
ff.de vſur.innuat,ꝙ ſit teſtis idoneus,tñ Pet. (quem ſequitur Sa-
ly.in l.eos.C.de teſtib.) dicit ꝙ eſt in arbitrio iudicis, qui debet
conſiderare,qualis,& quanta eſt eorum amicitia. ſed Bal. ibi p
d.l.ſciendũ. tenet, ꝙ ſola amicitia non ſit ſufficiens ad repellen
dum eũ,niſi aliud inſit,vt d.l.ſciẽdum. & iſtud credo verũ.facit
13 l.3.§.5. ff. de teſtib.¶† Quid in ſubdito regis, vel alicuius tyran-
ni,an in cauſa illius poſsit eſſe teſtis? dic, vt not.Bal. & Saly.in
d.l.eos. Et prædicta procedunt in teſtimoniis iudicialibus,ſecus
in inſtrumentariis, qm inſtrm per notarium conficitur, & licèt
apponantur in iſtis teſtamentis in teſtes, dicas ꝙ nihilominus
valent & tenent, quia ab vtraque parte dicuntur adhibiti, nec
e poſſunt reprobari.[e] l.ſi quis teſtibus.C.de teſtib.¶ Quid in ſoce-
ro? dic,vt habetur in l.teſtis idoneus. ff.de teſtib.& Bart.in d.l.ꝗ
teſtamẽto.§.fi.ff.eo.& in l.4.ff.de teſti.& l.2. & ibi doc. C.de te-
14 ſtib.¶† Quid de tutore in cã pupilli? dicit Bar.in d.l.qui teſtamẽ
to.in princ.ff.eo.ꝙ ſi conſtituatur actor a iudice põt tutor teſtis
eſſe in cauſa agitanda per actorem, ſecus ſi ipſe cõſtituat acto-
rem,iuxta §.fi.ſup.de cur. & ibi dixi. ſed Bal.dicit,ꝙ immo ſiue
a tutore,ſiue a iudice conſtituatur actor,ſemper cõſtituetur pe
riculo tutoris, vt d. §.fi.ideo tutor, quia videretur teſtificari in
facto proprio & ad ſui vtilitatem,ideo nõ valet. Cautela ergo
eſt,ꝙ faciat dare curatorem illi liti, & curator non cõſtituatur
periculo tutoris, & tunc põt eſſe teſtis. arg.l.qui habet.§.ſi pu-
pillus.ff.de tu.Et iſtud põt procedere (ſicut dicimus) de procu-
ratore,nõ in cauſa in qua procurat, vel ẽt fuit procurator,ſed
in alia, põt eſſe teſtis, & idè in aduocato, quia in alia cã in qua
non eſt aduocatus poteſt teſtificari,vt c.Ro.de teſtib.in 6.& no.
Bar.in l.deferre.§.ijdem decreuerunt. ff.de iur.fiſ.in fi.& Bal.&
doc.in l.omnibus.C.de teſtib.& vide gl.& Iac.Butr.& d.meum
Flor.in l.fi.ff.de teſtib. Sed ego credo,ꝙ nunquam aliquis tutor
pro ſuo pupillo (durante tutela) poſsit eſſe teſtis, ſiue cã fuerit
agitata per eum, ſiue per procuratorẽ datum liti,ſiue per acto-
rem per eum,ſiue per iudicem conſtitutum, quia verũ eſt dice-
re, ꝙ ſemper largo modo habet pupillum in poteſtate, ſiue iu-
riſdictione,quia tutela eſt vis, & poteſtas in pupillo,vt l.1.ff.de
tute. & habet loco dñi, vt l.qui fundũ. §.ſi tutor. ff.de vſuc.pro
emp.ergo cum in omni caſu iſta poteſtas vigeat, non eſt mirũ,
ſi non põt eſſe teſtis, ſicut dicimus in patre,per quencunq; cau
ſa filij agitetur,quia non põt eſſe teſtis, vt d.l.parentes.igit &c.
15 ¶† Quid de proaeneta? dicas,quòd nõ põt eſſe teſtis,niſi vtraq;
parte volente, vt §.pe.in Auct. de teſti. & immo ẽt altera inuita
ſi voluerit proaeneta teſtificari, põt volens, licet non cogatur
vtraq; parte volente,vt no.Cy. & Bal.& Sal.in d.l.omnib. & hr
in d.c.fi.de teſti.in 6.licèt Bar. aliter videatur ſentire in d.§.ijdẽ
16 decreuerũt. ¶† Quid in procuratore ad negotia, an ſit idoneus
teſtis? vide glo.in d.c.fi. & vide Bar.in d.§.ijdem decreuerunt.
& multa oo. per Saly. in d.l.oibus. & vide Flo.in d.l.fi. Et præ-
dicta procedunt, ꝙ aduocatus, vel procurator, non poteſt eſſe
teſtis pro eo,pro quo eſt aduocatus,vel procurator,ſed contra
eum poteſt, ẽt eo inuito eſſe teſtis, vt habetur in d. §.ijdem de-
creuerunt.& no.Inn.in c.inſuper. de teſtib.

ADDITIONES.

a Criminali. Quod immo frates admittatur in cauſa criminali eſt tex. & ibi Bal.ponderat in c.literas.de præſum. Purpu.
b Teſtium. Nec ubi non ſequitur libellus,nõ poteſt opponi de ineptitudine, ut uoluit gl.in l.ninum.ff.ſi cer.pet. & ſequitur Rom.conſi.454.
c Domeſticis. Vide Alex.conſi.5. ubi tenet, quòd domeſtici & affines admittuntur ad purgandum innocentiam accuſati.
d Teſtimonio. Adde Old.conſi.201.Ro.conſi.430.& ibi uide quid in teſte amico,ſollicitatore,& famulo.
e Poſſunt reprobari. Limita omnes caſus iſtos in quibus teſtes repelluntur,ſi pars opponat,aliter parte non opponente probarent.Alex.l.44.hoc autem iudicium,col.4.ff.de dam. infect. Purp.

SVMMARIVM.

1 *Pater pro filio, & filius pro patre,& frater pro fratre, an poſſit eſſe teſtis.*
2 *Monaſterio inſtituto. an monachi teſtes eſſe poſſint.*
3 *Teſtes an illi de vniuerſitate poſſint eſſe in cauſa vniuerſitatis.*

Sed neq; hæres. In teſtamento non põt eſſe teſtis hæ-
res ſcriptus in eo, nec pater, nec filius
in poteſtate, nec frater in eiuſdẽ patris poteſtate.h.d.¶ No.ꝙ pr
pro filio,& filius pro patre, & frater pro fratre,qui ſunt in ea-
dem poteſtate, prohibentur eſſe teſtes, de quo dixi ĩ. proxi.§.
¶ Not. ꝙ principale negotiũ teſtamenti ordinandi cã eſt inter
1 teſtatorem,& hæredem.¶† In glo.adhiberi.in fi.dic hoc verum
de iure antiquo,quo conſiderato, oĩa patri acquirebantur. Sed
cũ hodie in aduentitiis acquirat filius ſibi,quò ad proprietatẽ,
vt l.1.C.de bo.mat.an hodie iſte tex.procedat? vr ꝙ non,attenta
iſta rõne,ſed dic cõtra, quia regulariter pater pro filio,& filius
pro patre,& frater ꝓ fratre,prohibetur eſſe teſtis, vt l.parẽtes.
2 C.de teſtib.& dixi ĩ.§.proxi.¶† Ex his vr inferri,ꝙ ſi inſtituatur
monaſteriũ,ſui religioſi nõ pñt eſſe teſtes,tñ de iure canonico,
3 dic ꝯrium, vt in c.inſuper.extra de teſti. † & ſi inſtituatur villa,
vel caſtrũ, vel vniuerſitas,an illi de villa,vel vniuerſitate pote-
runt teſtificari,vide in l.idonei. cum gl. ff.de teſti. & vide bonã
gl.in c.ſuper prudentia.14.q.2. in ver.Stephani. & gl.in l.tantũ.
§.vniuerſitatis. vbi doc.ff.de rer.diu.gl. & doc.in l.ſed ſi hac.§.ꝗ
manumittitur.ff.de in ius voc.Et cõiter ſolet dici,aut ex tali ne-
gotio reſultat cõmodũ tam in cõi,quàm in particulari,& tunc
illi de vniuerſitate non pñt eſſe teſtes, quia teſtificarentur in cã
propria,pro particulari vtilitate,vt d.l.oibus. C.de teſtib.& ibi
doc. Aut reſultat tantummodo vtilitas in cõi, & non in particu
lari, vt putà pro Molendinis Bononiæ,quia eſt vtilitas in cõi,&
nõ in particulari,quia ita ſoluunt ciues pro molitura, ſicut fo-
renſes,& tunc illi de vniuerſitate pñt eſſe teſtes,quia quod eſt
vniuerſitatis,non eſt ſingulorum, vt d.§.vniuerſitatis &c.

SVMMARIVM.

1 *Legatarius an,& quando poſſit eſſe teſtis in teſtamento. & nu.5.*
2 *Fideicommiſſarius vniuerſalis an poſſit in teſtamento eſſe teſtis.*
3 *Executor vltimarum voluntatum an in teſtamento teſtis eſſe poſſit.*
4 *Fideiuſſor an teſtificari poſſit in cauſa ſui principalis.*

Legatarijs. Legatarius & fideic. ſingularis, poteſt eſſe te-
ſtis in teſtõ in quo eſt legatũ.h.d. ¶ Not.quòd
legatarius, & fideic.ſing. non ſunt iuris ſucceſſores, licèt quo-
dammodò & ſic, impropriè, legatarius in re legata, dicatur
hæres, vt eſt tex. ſing. in l. id tempus.in fin. ff.de vſucap.ſecus ſi
eſſent iuris ſucceſſores, quia haberentur pro hæredibus vni-
uerſalibus, vt l.1.§.ſi hæres. & l.reſtituta.in prin. & ibi not.ff.ad

Treb.

Treb. ¶No. ꝙ aliquis ad quem totale cõmodum, & principale non ſpectat (licèt in quandã conſequentia ſpectare dicatur) pôt eſſe teſtis. ¶No. ꝙ filius legatarij pôt eſſe teſtis in teſtamento. Et ꝙ hic dr̃ de legatarijs, habet locum ẽt in dictantib. teſtm̃, vt l. dictantibus. C. eo. licèt ſcribẽti teſtm̃, & ſic tabellioni relinqui nõ poſſit, vt l. 2. C. de his qui ſibi in teſt. adſcrib. & dic, vt in gl. in d. l. dictantibus. & ibi Cy. & Bal. & Ang. & Flo. intantum ꝙ adſcribens ſibi incidit in pœnã quaſi falſi, vt d. l. 2. de quo, dic, vt ibi dr̃ per Sal. ¶In gl. damus. in fi. no. plures ſolutiones gl. ad l. omnibus. C. de teſt. ſed aliter ibi gl. ſoluit. & dic, vt in d. l. omnibus.
1 quia legatarius† non adhibetur, vt dicat, an ſit ſibi legatum, vel non, ſed an teſtator fecerit tale teſtm̃, necne; quam ſolutionẽ tenet Bar. in l. qui teſta. in prin. ff. eo. alio modo ſoluit gl. ff. de teſt. in l. nullus. & alio modo in l. ſi ita. ff. de reb. dub. quas ſol. Bal. in d. l. qui teſta. damnat, & ponit vnam ſuã opi. videlicet, ꝙ eò ipſo ꝙ hęres vtitur adminiculo aduerſarij teſtificantis ad valorẽ teſtamẽti, ſtatim approbat perſonam legatarij. vnde meritò nõ pôt opponere de inhabilitate, quia tunc teſtm̃ eſt actus indiuiduus, & quia hæc eſt exceptio, quæ opponitur perſonæ, & non dicto, vt probatur. C. de teſt. l. ſi quis teſtibus. & ideo dicit, ꝙ legatarius eſt teſtis in teſtamento, quãtum ad plenam teſtificationem, & ſolennem voluntatem. Ange. in d. l. qui teſta. dicit, ꝙ ſi conſtat de ueritate per confeſſionem partium, tunc non redditur teſtm̃ inualidum ex defectu ſolẽnitatis, ſi legatarius fuit in eo teſtis. facit qđ no. in ſimili in l. 1. C. eod. Io. And. in c. inſuper, extra de teſta. dicit, ꝙ ſi in oẽm euentum eſt habiturus legatum, ẽt ſi teſtm̃ non valeat, fortè propter clauſulam codicillarẽ, tũc poteſt eſſe teſtis legatarius, & plena fides ei adhibetur. Sinautẽ ſit habiturus legatum, ſi demum teſtm̃ valeat, tũc ſi vltra numerum ſeptẽ teſtiũ, & idem. Aut eſt intra numerum, & tũc ẽt admittitur ad teſtificandũ, ſed minus ei creditur quã alteri teſti, propter affectionẽ, quã veriſimiliter habet ad cãm, & ita intelligit iſtum tex. arg. auc. ſi dicatur. C. de teſt. Et pro pleniori intelligentia, aduerte, quia qñq; agitur de teſtõ condito in ſcriptis, qñq; de teſtõ nuncupatiuo. Primo caſu illud cõiter fit in ſecreto, & tenor eius ignoratur a teſtibus, quia habẽt ſe ſubſcribere teſtõ clauſo, & ipſum ſigillare, vt l. hac conſultiſſima. C. eo. hoc caſu cũ quis propriè vocatur ad recognoſcẽdũ ſubſcriptionẽ, & ſigillum ſuum, iuxta l. 2. C. quemadm. teſt. aper. non pôt quis repelli tanquã legatarius, cum id ignoretur, vt & iſto caſu procedit clarè iſte tex. Secundo caſu, qñ quęritur de teſtõ nuncupatiuo, tunc ſi eſt confectum manu publici tabellionis, ẽt procedit iſte tex. quia videntur adhibiti teſtes in effectum, & ſolennitatem cum non ſit neceſſe in iudicio eius deponere, ſed ſatis ꝓbatur teſtm̃ per ipſam publicam ſcripturam. qñq; teſtm̃ nõ eſt ſcriptum manu publica, & tunc eſt nuncupatiuum, tunc ſi eſt qõ tm̃ de ſolennitate, quia partes fatentur teſtm̃ eſſe factum, & in ea forma qua dr̃, ſed dicunt teſtm̃ minus ſolenne, quia vnus ex teſtibus eſt legatarius, & tunc ẽt procedit iſte tex. vt ſup. dixi ſm̃ Ang. qñq; verò eſt quæſtio de ſolennitate, & voluntate, & ſic eſt neceſſe deponere in iudicio. & tunc conſidera, q̃a aut eſt qõ inter prætendentem ſe hæredẽ ex teſtõ, & venientẽ ab inteſtato. Aut eſt qõ inter hæredẽ ſcriptũ & vnum ex legatarijs, q̃ vult ꝓducere alium in teſtẽ, qui eſt ẽt ſimiliter legatarius. Aut eſt qõ inter hæredẽ, & unũ legatariũ, qui vult vna cũ alijs teſtibus teſtificari pro ſuo legato. Aut eſt qõ inter hęredem prętendẽtẽ ſe ab inteſta. & inter hr̃dẽ ſe prętendentẽ legatariũ in codicillis. Primo caſu ſi prætendens ſe hr̃dẽ articulat de tota forma teſtamenti, & ſic quomodò fuit hęres inſtitutus corã talibus teſtibus, & quomodo talia legata fuerunt relicta in dicto teſtamẽto corã eiſdẽ teſtibus, & tũc in eo caſu eſt dubitatio, an ille qui dr̃ legatarius in dicto teſtamento poſſit teſtificari pro hęrede. Et licèt æqua videatur opi. Io. And. tñ verior vr̃ opi. ꝙ poſſit teſtificari per ſupradicta. & hoc caſu vr̃, ꝙ ſi poſteà oriatur quæſtio inter hæredem, & legatariũ, ꝙ tunc hæres nõ ſit audiẽdus, ex quo ſemel approbauit teſtm̃ eſſe confectũ in dicta forma, & vſus eſt adminiculo legatarij, arg. eorum quæ dicit Bal. Sinautẽ articulauit hæres in iſta forma, ut quia dixit, ꝙ talis fecit teſtm̃ in quo inter cætera inſtituit eum hæredem coram talibus teſtibus, & tũc vr̃, ꝙ multò fortius procedat, ꝙ hoc dr̃ tam in caſu iſto, q̃ in præcedenti, quia nõ repellitur ꝓtẽdẽs ſe legatariũ, q̃a licèt aſſerat ſe legatarium, non apparet, ꝙ hęres hoc aſſeruerit, nec conſtat adhuc, & pôt eſſe, ꝙ fortè non probabit ſe legatarium. facit quod no. in d. l. oĩbus. Secundo caſu, vr̃ ꝙ poſſit eſſe teſtis pro alio, cui dr̃ legatarius, licèt ẽt ipſe dicatur legatarius, quia non deponit in cã propria, & ad hoc facit qđ no. hic. Tertiò caſu, qñ vult deponere pro ſuo legato, & tunc nõ pôt, & ita procedat ꝯ̃rium, de l. omnibus, q̃a teſtificaretur in cã propria, & ideo ſi eſſet teſtm̃ cõditum coram ſeptem teſtibus tm̃, quorum unus eſſet legatarius, & expediret probare ſuum legatum per teſtes, in quo fuit teſtm̃ nuncupatiuũ, de quo non eſſet confecta publica ſcriptura, nec hæres fuiſſet confeſſus formã teſtamenti, quòd hoc caſu nõ poſſit iſte legatarius probare ſuũ legatũ, ex quo dicit eſſe factũ corã ſeptẽ teſtibus. Vnde bona cautela eſt, qñ legatur aliquibus, uel alicui ex legatariis, quòd ultra dictũ numerũ legatariorum adhibeantur ſeptẽ alij teſtes nõ legatarij, & per prædicta apparet ẽt, quid dicẽdũ in quarto caſu. Et ex his apparet qualiter gloſſ. & d. doctorum, & in dicto caſu poſſunt ſaluari, & ẽt patet quid in practica, & theorica eſt tenẽdum. Iſta ſunt de mente Io. de Imo. in d. l. qui teſta. in prin. ff. eo. & vide eundem in l. a ſniã. §. 1. ff. de app. Ego ſummaui iſtũ tex.
2 in fideicõmiſſo ſingulari. ¶†Quid ergo in uniuerſali, an poteſt fideicommiſſarius uniuerſalis eſſe teſtis in teſtamẽto? dic quòd nõ, quia eſt iuris ſucceſſor, ut l. 1. §. 1. ff. ad Treb. & dixi ſup tex. & quia largo mõ fideic. uniuerſalis dr̃ inſtitutus. ff. de teſta. mili. l. quærebatur. & quia in effectu eſt hęres poſt reſtitutionẽ ſibi factam. ut l. facta. & l. reſtituta. ff. ad Trebel. l. 4. ff. quòd cũ eo. & l. ſi filius. ff. ſi quis omiſſ. cau. teſta. ſecundum Iac. de Are. & Bal.
3 in d. l. qui in teſtõ. ¶†Quid in executore ultimarum uoluntatum, an poſſit eſſe teſtis in teſtamento? dic, aut eſt merus & nudus executor nullũ commodũ ſentiens, & tunc poteſt eſſe. Sin autem aliquid eſt ſibi relictum, tunc diſtingue, ut in legatariis dixi. facit quod habetur in l. alio. per Bart. ff. de alim. & cib. leg. & in l. ſi Titio & mihi. §. 1. & ibi Bar. ff. de le. 2. & facit l. ea ſniã. ff. de teſt. tu. ita dicit Bal. in d. l. qui teſta. Et prędicta faciũt, ſi uolo aliquem probare uſurariũ, & probo per teſtes qui dicãt, ego ſcio quòd eſt uſurarius, quia mutuatus ſum ab eo decẽ ſub uſu-
a ra, & ita ẽi dicunt alij teſtes.[a] Et Old. dicit quòd ſunt idonei teſtes. Ang. diſputauit ꝯ̃riũ. Tu dic, quòd ſi proteſtatur qđ per hoc non uult, nec intendit conſequi aliquod commodum, dicitur idoneus teſtis, ut eleganter no. Bal. in d. l. dictantibus. C. de teſta. ubi ẽt uideas per eum, quòd quatuor modis dr̃ eſſe cã propria, ex qua repellit̃ quis a teſtificãdo, uidelicet, primo, rõne utilitatis
4 rei, iuris inſtantiæ, & iuris officij, de quo ibi per eũ ¶.† Inducuntur etiam prædicta, an fideiuſſor poſſit eſſe teſtis in cauſa ſui principalis. de quo in Spe. de teſt. §. ſupereſt. uer. ſed nunquid fideiuſſor. ubi ur̃ concludere, an ſit principalis ſoluendo, uel nõ, quia quando eſt ſoluendo, cauſa in effectu non ur̃ fideiuſſoris, cùm effectualiter ad eum nõ ſpectat commodum, uel incõmodũ, ut l. 1. §. in propria. ff. quãdo app. ſit. ſed Io. And. in addi. uerſ. & etiam maxime. & in uer. ſed nũquid fideiuſſor. tenet ꝯ̃rium, quem ſequitur Io. de Imo. & Ang. in l. ſi cui. §. fi. cum l. ſeq. ff. de leg. 1. per illum tex. quia intereſt potius fideiuſſoris non ſoluere, quàm ſolutum repetere, & ſic ueriſimiliter eſt ſuſpectus ratione proprij intereſſe, etiam ſi principalis ſit ſoluendo nunc, quia poterit ẽt effici poſteà non ſoluendo, & ſic fideiuſſor non poſſet ab eo repetere, facit l. 2. ff. de cõpen. quod placet. & iſtud tene menti, licèt Bar. in fideiuſſore, & in reo ſentiat ꝯ̃rium in l. ſi quis ita. ff. de reb. dub. & Cyn. in d. l. dictantib. Sed Bal. in d. l. ſi cui. §. fi. dicit quòd ſi principalis eſt ſoluendo, & fideiuſſor non renuntiauit beneficio ordinis, & excuſſionis, tunc poſſet eſſe teſtis, cùm nullũ dãnum uideatur poſſe ſequi fideiuſſorem, ex quo tutus eſt exceptione, ſecus ſi non renuntiaſſet. Sed in d. l. dictãtibus. dicit, quòd ſi fuit renuntiatum, quòd non pôt eſſe teſtis, ſecundum Dy. & Cy. aliàs ſecus. quod Bal. ibi dicit forè uerum, ſi fuit color quæſitus, quia creditor non uoluit eum recipere, ut fideiuſſorem, ſed ut principalem: certè tunc non habet beneficium excuſſionis, cum ſit uerè principalis, ut l. ſingularia. ff. ſi cert. peta. Et iſtud ibi recitat Salyce. & uidetur ſequi,
b tamen (ut dixi) uerior uidetur opi. Ioan. Andr.[b] per rationes ſupradictas &c.

ADDITIONES.

a Teſtes. Vide Alex. conſi. 72. 1. lib.
b Io. And. Pro quo facit quòd voluit Rom. conſi. 482. reprobato Spe. quòd cedens non poſſit eſſe teſtis proceſſionario, dato quòd illo ſuccumbente ad nihilum obligatus eſſet cedens, quia præſumitur habere affectionem.

SVMMARIVM.

1 *Litera antiquę in lapidibus & muro an fidem faciant.*
2 *Teſtamenta & alia inſtrumenta an poſſint in chartis raſis fieri.*
3 *Raſura vel cancellatio an noceat.*
4 *Exemplum an probet ſine originali.*
5 *Statuto diſponente quod de quolibet inſtrumento ſoluatur gabella, vna tantum gabella ſolui debet, ſi de eodem plures ſcripturæ fiant.*

Nihil

Nihil autem. Teſtm̃ poteſt in qualibet materia ſcribi,&
pôt etiã in pluribus codicillis ſcribi. h. d.
¶No.quòd in vna tabula,vel vno lapide, pôt teſtm̃ ſcribi.¶No.
a quòd ſtante vnitate [a] teſtaméti,poteſt teſtm̃ vnum, & idem di-
ſpoſitione pluribus chartis totum ſcribi , vnum tñ teſtm̃ dici
dẽt,ꝑꝑ eandẽ voluntatẽ.¶No.ergo quòd teſtm̃ eſt quid intelle-
b ctuale.¶No.ibi,ꝑꝑ alias innumerabiles cauſas [b] &c.quòd i mul
tis periculum eſt hmõi,nam dicit Apoſtolus;Periculum in ma-
ri,in terra,& in falſis fratribus &c.¶In glo.i.ibi.§.literæ dic,vt
1 ibi dicit.& prædicta præſtant argumẽtum,quòd literæ antiquæ
in lapidibus,vel muro,faciũt fidẽ.quod dicit Bar.in l.1, in prin.
ff.de bo. poſſ. ſm̃ tab. ſi ſunt factæ de voluntate partium, aliàs
ſecus,vt l.monumentorũ.cum gl. C.de relig.& no.Spe.in tit.de
probationib.§.nunc videdũ.ver.i.ſed idẽ Bar.in d.l.monumẽ
torum.quem ibi ſequitur Bal.habuit aliam cõſiderationẽ,vide-
licet,aut tales literæ antiquæ continent aliquam denũtiationẽ,
vel diſpoſitionem poſsibilem, & tunc probant. facit ff.cõmo.l.
in commodato.§.ergo ſi pupillares.aliàs ſecus, & ita intelligat
d.l.monumentorum . quia ibi continebatur aliquid, quod non
erat poſsibile fieri per illa verba : vt dicit ibi gl. Et ad prædicta
addas gl.in l.in teſtamento.la 1.ff.de condit. & demon. quæ no.
2 ¶†Adde,[c] quòd teſtm̃ etiam pôt fieri in chartis raſis, vt l.chartæ.
ff.de bo. poſſ. ſm̃ tabulas. vbi glo. dicit quòd quodlibet inſtrm̃
pôt ẽt ſcribi in chartis raſis,qđ dicit de conſuetudine nõ obſer-
uari, & ita ſequitur ibi Bar. Tu dic , quòd immo ẽt de iure alia
inſtrã ꝗ̃ teſtamenti non debent in chartis raſis fieri ꝑꝑ ſuſpi-
tionem falſitatis, quæ faciliter propter raſurã chartæ,poteſt cõ
3 mitti, vt in Auct.de tabu.§.illud. † An aũt raſura,[c] vel cancella-
c tio noceat ? dic, aut eſt in loco ſuſpecto, vt in aliquo legato,&
tũc nocet,vt l.ſi vnus. C.eo.niſi illa raſura eſſet bene correcta ,
& ita quòd oĩnò apparet de manu eiuſdẽ notarij , vt dicit gl.in
ver.prima figura.in l.ſi. C.de edic.diui Adr.tol. niſi notarius in
ſua publicatione dixerit, quod ſupra raſum,vel cancellatũ,vel
additum eſt,in tali linea, poſt tale verbum , & ante tale verbũ ,
mea propria manu feci,vt l.1.§.1.& ibi tex. & Bar.ff.de his quę
in teſt.delen.vel ſi dicta cancellatio, vel raſura mutatur,ſic de-
beret ſtare.Et hoc clarè colligitur ex præcedentibus,& ſequen-
4 tibus.arg.l.ſi ſeruus §.ſi. ff.de leg.1. ita Bar.in d.l.ſi. ¶†In glo. in
vnum.in ſi.No.ex glo. quòd exẽplũ non probat teſtm̃ ſine ori-
ginali.facit Auct.ſi quis in aliquo. C.de eden. hic autem omnia
ſunt originalia, quinimmo fortius vr̃ quod etiam ſi notarius,ꝗ
fuit rogatus de teſtamento,dicat , hoc eſt exemplum cuiuſdam
teſtaméti facti manu mei notarij infraſcripti, quòd tale inſtrm̃
nõ probat, nec ex eo pôt dari aliqua poſſeſsio,nec ex illa l.ſi.C.
de edic.di.Adr.tol.nec bon.poſſ. ſm̃ tab.ita dicit Bart.per illum
tex.in l.1.§.ſi in duobus. ff.de ſecun. tab. Prædicta dicit ibi Bart.
vera,niſi exẽplificatũ fuerit ex protocollis notarij mortui.quia
tũc habetur pro inſtrõ publico,& authentico,vt in c.cum P.ta-
bellio.extra de ſi.inſtr. & ibi Inn. & Ant. de But.& ita ſequitur
hic Io.de Pla.ſed tu dic,quòd ipſemet Bar. tenet ꝯ̃rium in l.ſi qs
ex argẽtariis.§.prætor ait.ff.de eden. vbi dicit, ꝙ ſi notarius di-
cat in inſtrumento,hoc eſt exemplum cuiuſdã inſtrumenti ſcri
pti manu mei notarij,quòd licèt exemplum ſit,tamen facit idẽ,
quia notarius qui hoc exemplificauit, eſt de hoc inſtructus , vt
de inſtrumentu ſuę profeſsionis,vt d.l.prætor ait.Præterea non
eſt maioris authoritatis originale , quam illud exemplum, igi-
tur.&c.Et hoc vult etiam Bal.in rub.C.de ſi.inſtru.& de hoc eſt
tex.cum gl.& ibi hoc no.Bal.in d. l.vnũ teſtm̃. ff.eo. vbi Bal.di-
cit pone, notarius dicit hoc eſt exemplũ ſumptum ex meo ori-
ginali,an probet?certè ſic,& intelligitur exẽplũ impropriè, &
exponitur, ideſt, exẽplar,vt ibi.& hoc ſequitur ibi Imo.& Ra-
pha.qui alle. ad hoc dictum Bart.in l.in fraudem. §.neq; inſtrã.
in prin.ff.de iu.ſiſ. vbi Bart. dicit, ꝙ exemplũ probat in plurib.
caſibus, Primò quãdo datur exemplum manu eiuſdem notarij,
qui ſcripſit authẽticum,qđ patet, quia eadem authoritate eiuſ-
dem notarij oritur,qua primũ,& originale,quòd bñ no.Secũ-
do caſu probat,qñ eſt ſolẽniter publicatum. de quo no.in l.pu
blicato.C.eo.& ibi doc.in Auct. ſi quis in aliquo.& ibi latè Bal.
C.de eden.& vide tex.cum gl.& ibi Flo.in l.2. ff.de ſi.inſtr.& in
c.ſi.extra de ſi.inſtr.& bene facit ad iſtum §. lex Sẽpronius Pro-
culo.ff.de leg.2.vbi Bar.no. dicit ꝙ quoties eſt differentia inter
originale,& copiatũ, vel exemplatum,ẽt manu eiuſdem nota-
rij,quòd ſtat originali,& protocollo.facit tex.in Auc.de tabellio.
§.pe. vbi eſt caſus quòd ſemper recurrit ad matricẽ . & ibi ad-
das circa prędicta bonum tex.et ibi Bar.in l.ſancimus. C.de di-
uer.reſc.et facit gl.et Barto.in l.fideic.§.cum eſſet.ff.de lega.3.et
Bar.in l.2.et ibi do.Ioan. ff.quemad.teſt.aper. quæ oĩa no. quia
5 multum limitant d.auct. ſi quis in aliquo.¶†Inducitur etiã iſte
tex.ꝙ ſi in ſtatuto cauetur,ꝙ de quolibet teſtamento,vel inſtru
mento ſoluatur certa gabella,ſi de eodem facto & de eadẽ vo-
luntate fiant plures ſcripturæ authenticę , non debet ſolui niſi
vna gabella,quia refert ſe ad teſtm̃,prout eſt ſnĩa voluntatis no
ſtræ. Si ſtatutum diceret, ꝙ notarius habeat Florenũ vnum pro
quolibet inſtrumento ſcripto a ſe, ꝙ ſi de eodem teſtamento fa
ceret mille copias , debet habere mille florenos , quia refert ſe
ad ipſum corpus ſcripturæ. Ita dicit Bart.in l.i. in ſi.ff.eo. Et ad
prædictã deciſionem, vide Bar.in l.libellorũ.§.ſed ſi aliud.in ſi.
ff.de accuſ.& plenè Sal.in l.ſi quis homicidij.C.de accu.in verſ.
iuxta ꝑ̃dicta,extra gl.quęro.vbi Bar.voluit ſm̃ Iac.de Aret.ꝙ ſi
ſtatutum dicat, ꝙ de qualibet accuſatione ſoluantur decem , ſi
accuſo Stichum de plurib.criminibus vno libello , an dicantur
tot accuſationes, quot ſunt crimina, vel dicatur una , quia fuit
vnus libellus ? de hoc dic vt ibi.

ADDITIONES.

a Vnitate.No.glo.in l.Sempron.procu.de leg.2. Purp.
b Cauſas.Adde tex.in l.1 .C.de his qui ante aper.tab. Purp.
c Raſura.De raſuris vide tex.in l.2.§.ſi.ff.quemadmo.teſt.ape.Purpu.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes in teſtamento militis an neceſſario rogati eſſe debeant.*
2 *Teſtibus duobus voluntas qualibet probatur.*
3 *Teſtes quot ſufficiant in militis teſtamento.*
4 *Statutum quod ſolennitas teſtamentaria minoretur , valet.*
5 *Solennitas teſtamentaria tempore peſtis relaxata videtur .*
6 *Notarius an in numero teſtium teſtamentariorum computari poſſit.*
7 *Teſtes teſtamentarij rogati & ſpecialiter adhibiti eſſe debent .*
8 *Teſtes an præſentes & rogati præſumantur in teſtamento , licèt non dicatur ad hoc .*
9 *Quid ſi dicitur talibus præſentibus, nec dicitur vocatis. nec rogatis.*
10 *Quid ſi dicitur adhibitis & vocatis,nec dicitur a quo.*
11 *Quid ſi dicitur præſentibus talibus,&c.*

Sed hęc quidem. Teſtm̃ fit ẽt ſine ſcriptis declarata
voluntate teſtantis coram ſeptem
teſtibus,& rogatis.h.d. ¶No. ꝙ teſtm̃ poteſt cõfici duobus mo-
dis,videlicet,in ſcriptis,& ſine ſcriptis.quod vocatur nuncupa
tiuũ,licèt in ſcriptis redigatur,vt no.in l.1.C.e.& teſtm̃ in ſcri-
ptis,hodie vt plurimum nõ eſt in vſu. ¶No.ꝙ in teſtõ requirũ-
tur ſeptẽ teſtes.Et ſic limitatur ius diuinum (quo dicitur) ꝙ in
ore duorum vel trium teſtiũ ſtat omne verbũ,vt in c. relatũ. &
in c.cum eſſes.de teſt.& in c.nouit. de iudi. Et ratio huius eſt,&
colligitur ex l.ſi.C.de fideic.de quo per Bar. in l.omnes pop.ff.
de iu.& iu.¶No.ibi,adhibitis &c.coniuncta gl.ꝙ teſtes in teſta-
mento oportet ꝙ ſint rogati a teſtatore,de quo dicã in gl.¶No.
ꝙ in teſtamento nũcupatiuo requiritur ꝙ tota voluntas teſta-
toris manifeſtetur teſtibus,ſecus in teſtamento in ſcriptis,vt vi
diſtis s̃.in prin.¶No. ꝙ teſtm̃ conditũ ſub dicta forma eſt perfe
ctiſsimum,ſolidum,& firmum.¶In gl. teſtibus.in prin.ibi,mili-
tis.No.quia gl.dicit,ꝙ qñ miles moritur in bello,& facit teſtm̃,
1 tunc nullus teſtis vocatus exigitur.¶†No.quia dr̃ vocatus,ideſt
nullus rogatus. Requirũtur tñ duo ad minus,per quos talis vo
lũtas probetur,vt l.Lucius.ff.de teſt.mil.licèt ſufficiat,ꝙ nõ ſint
rogati.In ea.gl.ibi in l.omnium. dic ꝙ hoc ideo contingit, quia nõ
pręſumitur,ꝙ Imperator,& maximus dñs,vt eſt dux Mediola-
nen.& Marchio.Ferra.incedat ſine multitudine,ideo vbi Impe
rator eſt teſtis,præſumitur ꝙ ibi etiam multi hoc viderũt, & au
dierũt qui ſunt ad latus principis, vt d.l.omnium. & ibi ꝑ doc.
¶In ea.ibi.§.ex imperfecto.& eſt ratio,quia quibuſcunque indi
2 ciis voluntas patris probetur,ſatis † eſt,vt in l.ſi.C.fam.ercil.&
indicium probatur ꝑ duos teſtes, vt dicit ibi gl.ſing. igitur duo
teſtes ſufficiunt,& ẽt ſi ſint mulieres, & non rogati,& qui aliàs
in teſtamento regulariter non ſunt idonei.vt no.in d.§.per doc.
3 ¶†In ea.ibi,l.Lucius.dic, quòd tũc,qñ miles nõ eſt in expeditio
ne belli,facit teſtm̃, licèt in caſtris ſit,opus eſt, vt adhibeat ſaltẽ
duos teſtes,dummodò ſint rogati,vt l.diuus. & ibi Bar.ff.de te-
ſta.mil.qñ verò miles teſtatur domi,opus eſt, vt ſeruet in teſta-
mento ius cõe;aliàs teſtm̃ nõ valet,vt no.gl. & doc.in l.milites.
4 C.de teſt.mil.& videbimus ĩ.tit. i. ¶†In ea.ibi l.ſi non ſpeciali.
¶No.quòd ualet ſtatutũ,quo ſolẽnitas teſtamentaria minorat.
Vnde ualet ſtatutum,uel cõſuetudo ciuitatis Senarũ,quo caue-
tur, quòd corã tribus teſtibus fiat teſtm̃, de quo per Bar.& doc.
in l. 1.C.de ſum.Tri.& ſi.cath.in uer.3. q̃ro qđ in teſtõ. pone,ꝙ
ſtatutũ &c.& uer.ſeq.dic ut ibi . ¶Vnũ tñ tene menti,ꝙ quãuis
ſtatuto ſit ſolennitas teſtamentaria ſublata , tñ non intelligitur
intantũ ſublata , quin ad minus ſint duo teſtes, quia de iure di-
uino

uino vel naturali iſti duo teſtes requiruntur, cui iuri diuino vel
naturali non vř eſſe derogatum, quantuncunq; latè per ſtatutū
vel conſuetudinē ſolennitas iuris in teſtamentis ſit remiſſa, vt
l. 1. & ibi Bar. ff. de teſta. mili. & facit quod no. Bart. in l. filiusfa-
5 mi. ff. de don. ¶ † In ea gl. in fi. ibi. §. ſi autem, dic tu, & idē ſi tem-
pore peſtis, quia in illo tempore ſolēnitas teſtamentaria vř eſſe
relaxata, vt no. Bar. in l. 1. ff. de bon. poſſ. ex teſta. mili. ꝑ illū tex.
ibi, in procinctu &c. Et hoc tenet Nic. Matth. & Bal. in l. fi. C. eo.
& ibi Salyc. vbi dicunt, ꝙ prædicta ſunt vera dummodò teſtes
(ſaltem quinq;) adfuerint, vt ibi. Et ad prædicta facit quod not.
Bar. in l. reculare. §. fi. cum l. ſeq. & ibi Ang. & Imo. ff. ad Trebel.
6 & ita anno præterito habui de facto. ¶ † In fi. gl. in quo numero
ſeptem teſtium poteſt computari perſona notarij ſcribentis, qñ
teſtm̄ probatur ꝑ depoſitionem teſtium, & ſic ſex teſtes & nota
rius iſto caſu ſufficiūt. Sinautem probaretur per ipſum inſtr̄m
ñotarij, tunc perſona tabellionis non debet in numero teſtium
computari, quia non pōt notarius fungi perſona ſcribētis, & au
thenticantis teſtm̄, & perſona teſtis, vt no. gl. & doc. in l. hac cō
ſultiſsima. C. qui teſta. fac. poſſ. & gl. Bar. & doc. in l. Domit. ff. e.
7 ¶ † In gl. adhibitus. in fi. no. ꝙ non ſufficit ſeptem teſtes in teſta-
mēto adhiberi, niſi fuerint rogati & certiorati, ad quid ſunt ad-
hibiti, nec ſufficit ſi fortuito in teſtō interfuerint, vt l. hæredes
palā. §. pe. ff. e. Ex quo Bar. in l. diuus. ff. de teſt. mili. dicit, ꝙ licèt
teſtes deponant ꝙ Titius inſtituit Seium, & non dicant ſeſe
adhibitos & rogatos ad hoc a teſtatore, vt d. §. pen. nihil ꝓbant.
vt d. l. diuus. quod tene menti, qñ habes probare teſtm̄ per te-
ſtes, vt ſis cautus in formando articulos, qui concludāt, ꝙ teſtes
fuerunt ad hoc adhibiti, & rogati. quod no. q͞a vidi quendā pe-
ritum aduocatum Peruſij (me aſsidente) errare, & propter hoc
8 perdere cauſam. ¶ † Quid ſi dicatur præſentibus talibus teſtibus
rogatis? nec dř ad hoc, an ſufficiat? dic ꝙ ſic. vt l. 2. §. oēs. ff. vi
9 bon. rapt. ita dicit Bar. in d. §. pen. ¶ † Quid ſi dicitur talibus præ-
ſentibus, nec dř vocatis, nec rogatis. Dy. dicit in d. §. pen. ꝙ non
valet, & ita ſequitur ibi Bar. per illum tex. quia eſt ſolennitas le
gis extrinſeca, quæ nō p̄ſumitur. & ita tenet Cy. in l. hac conſul-
tiſsima. in prin. C. eo. & idem Bar. ff. de ver. ob. l. ſciēdum. Bal. in
d. l. hac conſultiſsima. dicit ꝙ ſi teſtis ſe ſubſcripſit, ꝙ præſumi-
tur rogatus, vt dicimus in tabellione, arg. ff. de fid. in. l. cū oſten-
dimus. §. pen. & fi. & idem in hoc tenet Bart. in d. l. ſciendum, vt
dicit ibi Bal. idem ſi teſtis paſſus eſt ſe ſcribi per notarium pro
teſte, vt arg. l. Domitius. ff. eo. facit gl. in auct. de tab. §. nos verò.
Sinautem teſtes non ſint deſcripti nec ſubſcripti, tunc non præ
ſumitur ꝙ ſint rogati. vt arg. l. 1. C. de vſur. ¶ Ex quo no. ꝙ ſi in te
ſtamento, & in inſtr̄o reperitur p̄ſentibus teſtibus talibus, ꝙ
ſufficit, quod intelligo verum, ſi edoceri poteſt, ꝙ talis inſcri-
ptio teſtiū fuerit facta ipſis teſtibus volentibus, & ſcientibus, &
tacentibus, d. l. oſtendimus. §. fi. ff. de fid. in. aliàs ſecus, quia (vt vi
dimus ſæpe) notarius ponit teſtes, & iſtis teſtibus nō dicit quòd
ponat pro teſtibus, vt vidimus in examinib. priuatis vel publi-
cis doctorū in iure, vel in artibus, tunc non credo quòd dicanť
10 rogati. ¶ † Quid ſi dicatur adhibitis & vocatis, nec dicať a quo.
Dic, quòd præſumitur qđ ſint adhibiti ab illo, ad cuius petitio-
nem ſit actus, vt l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. ff. de ver. ob. ita di-
11 cit Bar. in d. l. ſciendum. & in l. 1. in prin. ff. de hær. inſti. ¶ † Quid
ſi dicatur præſentibus talibus &c. tunc, quia natura iſtorū ver-
borum eſt ampliatiua, vel roboratiua ex interpretatione hu-
iuſmodi breuiloquæ locutionis &c. præſumuntur teſtes rogati.
& ſic patet, argumento no. in l. Gallus. §. 1. ff. de lib. & poſthu. ita
dicit Bal. in d. l. hac conſultiſsima. in fi. prin. & de materia iſtorū
teſtium, vide Spe. in tit. de teſti. §. 1. ver. ſed quid in prædictis ca-
ſibus, & ver. quid ergo ſi dicatur. & in ti. de inſtr. edi. §. breuiter.
ver. & no. quòd taballio. & Bal. Imo. & Raph. in d. l. hæredes pa-
lam. §. fi. ff. de teſt. & Ant. de But. in c. 1. de fide inſtr. &c.

De teſtamento militis.

¶ In gl. rub. ibi, ex quibus cau. maio. l. fi. dic, vt ibi per gl. & doc.
vbi eſt gl. ordinaria, & eſt ſimilis gl. in Aucten. de man. prin. §. fi.
¶ Quæro, an miles ſit in dignitate? Et videť quòd ſic. C. qui mi.
non poſſ. l. 1. Sed gl. dicit ibi ꝯrium: dic, vt hic per Io. Fab. & di-
cam ĩ. in iſto tit. §. fi. et dixi plenè ſ. in proœ. in §. 1. diſputando
an milites præferantur doctoribus.

S V M M A R I V M.

1 *Iuris ignorantia in militibus tolleratur.*
2 *Teſtamentis ſolennitas quibus ſit remiſſa.*
3 *Miles pro libito teſtari poteſt.*

SVpradicta. Totus iſte tit. diuidiť principaliter
in 2. par. Primò ponit de militibus
teſtātib. in tentorio eorū, vel in peculio caſtrēſi, vel
acquiſito. Scđò de teſtō in quaſi caſtrēſi. 2. ibi, ſciēdū.
Itē prima ſubdiuidiť. Nā prima ponit cōtinuationē per modū
remotionis ſiue excep. cum poſitione noui ſtatuti. Secundò,
qualiter priuilegium conceſſum militibus, ꝙ poſſunt teſtari,
quomodo volunt, intelligatur. Tertiò ꝙ etiam miles mutus, &
generaliter defectiuus, poteſt teſtari. Quartò, qualiter poſt miſ-
ſionem teſtantur. Quintò, ꝙ mutatio ſtatus ipſius militis (dum-
modo interueniat noua voluntas) nō vitiat teſtamentum eius,
ſecūda ibi, planè. tertia ibi, quinimmo. quarta ibi, ſed hactenus.
quinta ibi, ſed & ſi quis. Et hoc dicit in ſumma. Miles in expedi-
tione pōt facere teſtm̄ iure militari, quomodo vult, extra expe-
ditionem verò, non habet priuilegium, niſi ꝙ filiusfam. ēt pōt
1 teſtari. h. d. ¶ † No. ibi imperitiam. ꝙ militibus non eſt dare no-
ſcere iura, facit l. fi. in prin. C. de iu. deli. & l. 1. cū ibi no. C. de iu.
& fac. ign. ¶ No. ꝙ non vitiatur teſtm̄ militis, licèt legitimū nu-
merum teſtium, & ſic ſeptem non adhibuerit, quia ſufficit, vt
2 duos adhibeat, vt dixi ſ. tit. 1. §. fi. ¶ † No. ꝙ nō tm̄ in teſtibus, ſed
ēt in aliis ſolennitatibus, ſolennitas teſtamētaria in paganis re-
quiſita vř eſſe remiſſa. ¶ No. ibi rectè. ꝙ miles teſtando qūo po-
3 teſt, rectè † teſtatur, quod eſt verum, qñ eſt in expeditione. de
quo in tex. & gl. in l. milites. C. eo. & dixi ſ. tit. 1. §. fi. ¶ No. quòd
ſiue teſtm̄ fiat in ſcriptis, vel interueniat ſcriptura, vel non, tñ
in milite valet. Dic idem in pagano. vt ſ. tit. 1. §. fi. ¶ In gl. 1. in fi.
no. iſtam gl. in aliis dic vt in gl. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Filiusfamilias poteſt in caſtrenſi & quaſi caſtrenſi teſtari.*
2 *Clericus legitimè citatus & commonitus a ſuo ſuperiore, vt ad ſuā præbēdā intra certū tp̄s reuertatur, nō accedēs, beneficio priuatur.*
3 *Cauſa in dubio impulſiua, & non finalis præſumitur.*
4 *Cauſa ceſſante in dubio non ceſſat effectus.*
5 *Teſtamentum filijfamilias in quo pater vel alius aſcendens eſt præteritus, an valeat.*
6 *Filiusfamilias miles quatenus ſit priuilegiatus.*

Illis autem. Miles teſtando extra expeditionē, debet te-
ſtari ſm̄ ius commune, & licèt filiusfa. ſit, te-
ſtari tñ pōt. h. d. ¶ No. quòd priuilegium teſtandi, qūo velint eſt
conceſſum militibus, dummodo ſint in expeditione, aliàs autē
non, vt hic. de quo dixi ſ. tit. 1. §. fi. & not. glo. in l. milites. C. eo.
1 ¶ † Not. quòd licèt filiusfa. non poſſit teſtari in aduentitijs. vt l.
pe. & fi. C. qui teſt. fac. poſ. tñ in caſtrenſi pōt, vt hic, & in qua-
2 ſi caſtrenſi, vt l. fi. C. de inoffi. teſt. & diceť ĩ. ti. 1. in prin. ¶ † In gl.
adiuuanť, ibi, præbenda. dic ſm̄ Io. Fab. & Io. de Pla. quòd ſi cle-
ricus legitimè citatus & cōmonitus a ſuo ſuperiore, quòd de-
beat reuerti ad ſuā præbendā intra tēpus conueniens ſibi aſſi-
gnatū, intra qđ veriſimile eſt, quòd venire habiliter pōt, ſi non
venerit, aliqua iuſta cā non ſubſiſtente, pōt beneficio priuari, vt
in c. inter quatuor. & c. fi. de cle. non reſi. & ꝑ gl. & doc. in c. qm̄
frequenter. §. porrò. vt lit. non conte. & nō valet cōſuetudo, vel
3 ſtatutū in ꝯriū, ſaltē in diſtributionibus, vt c. 1. eo. tit. in 6. ¶ † In
ea. gl. in fi. an aūt in dubio cā p̄ſumať impulſiua, nō finalis. dic,
qđ in dubio p̄ſumať impulſiua, nō finalis, ita dicit gl. ſing. in l. 2.
4 ff. de do. ¶ † Ex quo ſequiť, quòd in dubio ceſſante cā non ceſſet
effectus, quia (vt dixi) præſumiť impulſiua. Vnde qui vult dice-
re effectū ceſſare ex ceſſatione cauſæ, debet probare ipſam cām
fuiſſe finalē, de quo latè per Bar. Ang. Raph. & Imo. & per doc.
5 i l. generaliter. & ibi Bal. & Sal. C. de epiſ. & cle. ¶ † In gl. cōi. ibi.
C. de inof. teſt. l. fi. §. his. in hoc dic, quod hodie tale teſtm̄ factū
a filiofa. ſubiacet querelæ. de quo in d. §. in his. & licèt ſint glo.
variæ, tñ iſta eſt cōis opin. per tex. in Auct. vt cum de app. cog. §.
& hoc quidē, vbi loquiť in caſu, in quo miles pōt teſtari, & per
ꝯñs in caſu, in quo facit teſtm̄ in caſtrenſi. Et ſm̄ hoc conclude,
quòd aut př, vel alius aſcendens fuit a filio præteritus, aut exhæ
redatus, ſi fuit præteritus teſtm̄ eſt nullum, quo ad inſtitutionē.
vt d. auct. ex cauſa. C. de lib. præte. ſed prædicta videntur proce-
dere in quaſi caſtrenſi. Sed quid ſi filiusfa. eſt miles vt hic dř. &
Bar. in l. filio prætorio. ff. de iniuſt. rup. & irri. teſt. & in d. Auct.
ex cā. in ver. circa ſm̄. qñ q̃riť de aſcendentibus, p̄teritis, vel ex-
hæ̃datis, hoc expreſsè non tāgit, ſed tacitè vř idem ſentire, ſed d.
Fran. de Ramp. in d. l. filio p̄terito. dicit, quòd ſi talis p̄teritio ſit
facta a milite ſciēte, hř pro exhæ̃datione, ēt hodie, dicit tñ quòd
ſi cā nō eſt inſerta i p̄teritione, talis p̄teritio peccat in forma, &
ſic erit nulla, vt d. §. & hoc quidem. & ſic vř velle gl. in l. ſi cum
vel in vtero. C. eo. ſecus ſi fuerit facta cum cā, quia tunc hř pro
exhære-

exhęredatione ex priuilegio militis, qđ quãtũ ad hoc remanet incorrectũ, hoc tñ ſubiacebit querelæ, vt d.§. & hoc quidẽ. cũ indiſtinctè loquaẽ. & ita cõiter tenetur, & refert Io. de Imo. io d.l. filio præterito. in ver. quid autem eſt ſi teſtm̃ ſit conditũ per liberos. Dicit tñ, ꝙ non eſt ſine dubio, quia vr̃ ꝙ in illa diſpoſitione generali d.§. & hoc qdẽ. nõ deberet cõprehẽdi miles ex quo expreſsè nõ tolliẽ eius priuilegiũ, immo licet dicatur non obſtante quolibet priuilegio, intelligitur in corpore iuris non clauſo, & ſic clautum in corpore iuris nõ intelligitur ſublatũ, niſi expreſsè dicatur, ut no. gl. & doc. in auc. qua in prouincia. C. ubi de cri. agi opor. & in l. hr̃s abſens. in prin. ff. de iud. & hoc ſatis placet in iure, tñ a cõi opi. nõ eſt recedendum, qa priuile-
6 giũ † conceſſum militi filiofa. debet intelligi, dũmodo nõ tollaẽ ſus parentũ in legitima, & alijs. argu. l. cum filius, in fi. & qđ ibi no. ff. eo. facit in ſimili l. nec auus, cum ſi. C. de eman. libe.

S V M M A R I V M.

1 *Statuto diſponente ꝙ cõtra inſtrumẽtũ non opponatur, niſi talis exceptio, an poterit opponi antequàm conſtet inſtrumentum eſſe validũ.*
2 *Teſtes in teſtamento militis rogati eſſe debent.*
3 *Amicus teſtis eſſe poteſt in teſtamento.*
4 *Militis teſtamentum non valet, niſi probatum ſit.*
5 *Liberum arbitriũ alicui conceſſum, ſecundũ ius gentiũ intelligitur.*
6 *Miles noſtri temporis an gaudeant priuilegijs militaribus.*
7 *Teſtimonium de auditu, cortina, vel pariete intermedio an probet.*
8 *Verbum relinquo, quid importet.*

Planè. Licèt remittaẽ ſolennitas in re agendã, nõ tñ remittiẽ cõgrua probatio rei geſtæ, & licèt lex priuilegiet aliquod factũ, intelligitur, tñ inquãtũ de facto legitimè appareat & conſtet. h.d. ¶ No. ꝙ teſtamenta facta a milite quocũq; modo
2 valent. ¶ No. ꝙ † qñ priuilegiũ cõcediẽ alicui negotio, prius debet illud negotiũ eſſe in rerũ natura. qđ facit ſi ſtatutũ dicat, ꝙ ꝯ inſtr̃m guarẽtigię nõ opponaẽ, niſi talis exceptio, prius tñ debet ꝯſtare inſtr̃m eſſe, & eſſe validũ, & ſic vltra exceptiones p-miſſas a ſtatuto ꝑtopponi ꝙ non eſt inſtr̃m, vel qđ nõ eſt ritè, vel rectè factũ. vt l. 4. §. condẽnatũ. ff. de re iud. ita dicit Bar. in l. diuus. ff. eo. & in l. 1. §. t. ff. quod vi aut clam. vbi latè ꝑ gl. & Cy. & Sal. in l. ita nobis pudor. C. de adul. & ibi Bal. & ẽt Bal. in l. 1. C. de cõd. indeb. & Bar. Bal. & Ang. in l. planè. & in l. ſi. ff. de pet. hær. & latè ꝑ Imo. & ibi dixi in l. ſi. ff. qui app. non lic. & Pe. de Anch. in cle. 1. de ſequ. poſ. & fru. ¶ No. ꝙ ẽt paganus ſine aliqua ſcriptura põt facere teſtm̃. ¶ No. ibi, cõuocatis ad hoc amicis. ꝙ teſtis debet eſſe vocatus. ad hoc facit qđ dici ſ̃. ti. 1. §. ſi. dic, vt ibi
a dixi. ¶ † No. ẽt ꝙ miles debet facere teſtm̃ corã teſtibus rogatis, & ſic ẽt in teſtõ militis teſtes rogati requiruntẽ, de quo in d. l. di-
3 uus. & ibi Bar. dixit in d. §. ſi. & hic in gl. ¶ † Ternò no. ꝙ amicus põt eſſe teſtis. facit ad iſtũ text. l. Pamphilo. §. ꝓpoſitũ. ff. de le. 3. & qđ ibi no. & iſtud facit, an teſtis repellaẽ, quia amicus eſt, de quo dic, vt ſ̃. ti. 1. §. pater. ¶ No. ꝙ palàm, & corã teſtibus in teſtõ noncupatiuo, ẽt miles debet nomen hr̃dis & legatariorũ exprimere. ¶ No. ibi cęterũ ſi vt plerunq;. ꝙ non ſermonibus, ſed voluntati teſtantis ſtaẽ. ¶ No. ꝙ illius qui habet priuilegiũ ꝑcipuè intereſt ne ꝑ indirectum priuilegiũ ſuũ ſit nociuũ ſibi. ¶ In glo.
4 hominibus. ibi, l. milites. dic, ibi eſt ſimilis gl. Aduertas † tñ, quòd hoc debet intelligi, dũmodò aliquo modo conſtet de volũtate militis per duos teſtes, qui viderũt ipſum ſcribere ſanguine ſuper clypeo, aut in terra, & ſi comparatione literarum, vel alio modo, aliàs ſi nullo mõ cõſtaret de ſua voluntate, deficeret in probatione, vt arg. l. duo ſunt Titij. ff. de teſt. tut. & dic, vt dixi ſ̃. ti. s. §. ſi. ¶ Et ꝑdicta faciũt, quòd licèt in aliquo negotio ſit ſubla-
5 ta oĩs ſolennitas, vel data ampliſſima † poteſtas procedẽdi, vel liberum arbitrium cognoſcẽdi, ſemper intelligitur dummodò ſeruetẽ ius naturale, & gent. & ſic quòd de illo negotio cõſtet ꝑ duos teſtes. Nã illa verba, quòd ſit oĩs ſolẽnitas ſublata, intelligunẽ. ſ. iuris ciuilis, nõ aũt naturalis, vel gẽtiũ, ut diximus in milite, quiſ qũo velit põt teſtari, dummodò de ſua uoluntate conſtet per duos teſtes, ita dicit Bar. in l. 1. ff. eo. & in l. filiusfa. & ibi Imo. ff. de do. & Bar. in extrau. ad reprimẽ. in ver. ſine figura iudicij. de quo dic, vt plenè dixi j̃. de act. §. in bonę fidei. in verſ. 2. prin. eſt vidẽdũ. ver. antecedenti. & ver. ſeq. ¶ In gl. ſermonib. in ſi. Io. Fab. hic dicit, quòd ex aliquibus verbis nõ inducitẽ teſtm̃, niſi appareat ꝙ aĩo teſtãdi ꝑdicta verba ꝓtulit, vt hic, vnde qñ dicta verba alio nõ apparẽte proferuntẽ, nõ eſt teſtm̃, niſi in di-
6 ſcrimine vitę cõſtitue', vt l. Pãphilo. §. ꝓpoſitũ. ff. de le. 3. ¶ † Quę-
a ro an milites noſtri tꝑis gaudeãt priuilegijs militarib.ᵃ Cy. in l. 1. C. de iur. & fac. ign. dicit, ꝙ non, qa nec illa reqſita in militib. iuxta gl. in l. pe. ff. ex qui. ca. ma. inſunt in nr̃is militib. & idẽ uoluit ibi Sal. & idẽ Bar. in l. filiusfa. §. Veteranus. ff. de proc. & in l. militẽ. ff. de proc. Sed Bal. in l. in teſtõ. in ſi. C. eo. dicit ꝙ noſtri miles negotiantur, & ſunt magis prompti ad pompã, q̃ ad militiã, & ſic ſunt vt priuati, vt no. in l. eos. C. de offi. ma. mil. & iſtud eſt tenẽdũ, vt dixi. ff. de app. l. q. ſuſpectã. §. 1. licèt alij, (vt refert Bal. ibi) dicãt, ꝙ ex quo hñt ſuperioris authoritatẽ, & faciũt militarẽ ꝓfeſſionẽ ꝙ ſint verè milites, licèt eorũ militia nõ ſit priuilegiata, & io eorũ actibus debẽt uti iure cõi. Et prima opi. eſt cõis, & mihi placet, licèt alij dicant, ꝙ ẽt hodie dicanẽ milites, tñ aduertẽdũ eſt, ꝙ dñt, ꝙ eorũ militia nõ eſt hodie priuilegia-
7 ta, qđ no. ¶ † Iſte tex. ibi, admitti. inducitẽ, ꝙ ſatis eſt quòd teſtes audiãt teſtatorẽ, licèt cortina ſit in medio, vt no. gl. in l. 2. §. pen. ff. de aqua plu. arc. Sed ꝯriũ tenet ibi Bar. quia ꝑꝑ infirmitatẽ teſtator ſolet mutare vocẽ, qũo ergo teſtis hoc cognoſceret, an eſſet teſtator, vel nõ, nã poſſet decipi, & ita tenet ẽt Fran. Accur. & Cy. in l. ſi nõ ſpeciali. C. de teſt. & ſequitẽ Imo. in d. §. pen. & alle. tex. ſing. coniuncta gl. in c. præterea. de teſti. & ibi Imo. vbi hr̃, ꝙ teſtimonium de auditu proprio, pariete intermedio, non probat ſine alijs adminiculis. quod no. ꝑpetuo, qa loquitẽ tã in ꝯctibus, q̃ in ultimis voluntatibus, licèt cõiter doct. noſtri in dictis legib. teneant, ꝙ in ꝯctibus teſtimonia de auditu, cortina vel pariete intermedio, probẽt. qđ tenet ẽt Bal. in l. cõuẽticulã. C. de epiſ. & cle. in ver. modo pono. & alle. l. 1. §. occiſorũ ff. ad Sill. ſed magis placet qđ ſ̃. dixi per dictũ c. præterea, cũ ibi no. vt tollaẽ materia fraudis, vt ſemel fuit de facto Flo. No. ibi relin-
8 quere bona &c. ꝙ † verbũ, relinquo, importat inſtõnẽ hęredis, qñ non eſt alius hęres vniuerſalis, de quo per gl. in l. his verbis. in prin. ff. de hær. inſti. & in Auth. de hęre. & fal. §. & hęc quidẽ in ver. relicto, & ibi Ang. & Bar. & d. Inn. in d. l. his verbis. Dy. Bar. Ang. & domini mei, in l. cogi. §. generaliter. ff. ad Trebel.

A D D I T I O.

a Militaribus. Ro. conſi. 306. tenet ꝙ ſic, de quo per Alex. in l. Centurio. ff. de uulg. & pup.

S V M M A R I V M.

1 *Surdus & mutus quatenus teſtentur.*
2 *Voluntas declarata non eſt captatoria.*

Quinimmo. Miles licèt ſi mutus, vel ſurdus, tñ teſtaẽ, h.d. ¶ No. ꝙ priuilegiũ militis non tñ eſt circa ſolennitates teſtamẽtorũ, ſed ẽt in perſona ſua, quia licèt regulariter perſona pagani ſit inhabilis ad teſtandũ, tñ miles tactus teſtari pt. ¶ In gl. 1. ſiue a natura. no. ꝙ ſurdus & mutus (ẽtiã a natura) põt eſſe miles, & teſtari. qđ ẽm Io. Fa. vr̃ mirum, cum mutus & ſurdus ſimul a natura † nihil intelligit, nec ſciat qd eſt
1 facere teſtm̃, nec alia, nec intelligi põt, igitur &c. Vnde dicit ꝙ probari oportet, ꝙ eſſet talis qui ꝑ ſigna intelligere poſſet, & ꝙ talia facta eſſent, ꝑ q̃ appareret ipſum ſic voluiſſe teſtari &c vt ſ̃. proxi. §. qa fortè poſſet dici, quòd ſignis intelligat. Sed tu adde (ꝙ clarũ eſt) ꝙ ſignis põt cõprehẽdi animus ſuus, ꝑ notos & cõiũctos ipſius muti, & ſurdi, ſicut. n. per tales notos põt probari ex ſignis ipſius ſurdi & muti aditio hr̃ditatis, q̃ aditio hereditatis ſit ſolo animo, vt j̃. de hær. quali. & diff. §. ſi. & eodẽ modo põt ꝑ tales notos ex ſignis talis muti & ſurdi probari teſtĩ cõfectio, arg. no. per Bar. & doc. in l. mutũ. ff. de acq. hær. qđ no. Vel dic, vt dicetur j̃. qui teſt. fac. poſ. §. itẽ mutus. & nõ dicaẽ voluntas capiatoria, quia nõ ponitẽ in voluntate habentiũ notitiã
2 † de dicto muto, & de dictis eius ſignis, & voluntate, ſed poſteà eſt in poteſtate eorũ ꝑ iudicẽ declaratio voluntatis muti & ſurdi, & ſic ẽt non fuit dicta cõmiſſio facta per teſtatorẽ, ergo nullo mõ põt dici voluntas captatoria, quia q̃ interpretaẽ vel declarat mentẽ alterius, nihil diſponit. l. 1. in ſi. & qđ ibi Bar. ff. de verb. obl. facit l. ab executore. in princ. ff. de app. & quod ibi no. & l. hæredes palàm. §. 1. ff. de teſta.

S V M M A R I V M.

1 *Priuilegium conceſſum ſcholaribus, intelligitur dum ſunt in ſtudio, & ſtudent.*
2 *Tempus mortis, non conditionis inſtitutionis inſpicitur ad validitatem teſtamenti.*
3 *Filiusfamilias miles quatenus teſtetur.*
4 *Scholaris matriculatus per quinquennium abſens a ſtudio perdit priuilegium.*
5 *Stipendiarij recipientes pecuniam ab uno domino, & dantes fidem quòd volunt eſſe de ſua comitiua, quia poſteà fidem frangunt, efficiuntur inteſtabiles.*
6 *Teſtamenti factio, an poſſit per iudicem in ſententia capitali damnato reſeruari.*

7 *Teſtamẽtum factum ab illo, qui poſtea eſt per ſententiam capitalem corporaliter damnatus, & virtute dictæ ſentẽtię moritur, nõ valet.*
8 *Notario damnato de falſo, an poſſit reſeruari inſtrumenti confectio.*
9 *Notario de falſo cõdẽnato, inſtrumẽta prius confecta nõ irritãtur.*
10 *Teſtamentorum confectiones quot ſint.*

Sed hactenus. Miles poſt miſſionem, vel extra caſtra exiſtens debet iure communi facere te-
ſtamentũ. Sed ſi fecerit teſtm̃ in caſtris iure militari durat etiam
poſt miſſionem ſi moritur intra annum, licèt poſt annũ extire
1 rir cõditio inſtitutionis. h. d. ¶ † No. ꝙ priuilegium cõceſſum ali
cui militi durat, dum qualitatem militatem habet & exercet.
vnde priuilegium cõceſſum ſcholaribus, intelligitur ſi ſunt in
ſtudio & ſtudent, aliàs ſecus: vt l. ſcriniarios. & ibi docto. C. eo.
¶ No. ibi, extra caſtra. ꝙ ceſſante eã priuilegij, ceſſat priuilegiũ,
de quo dixi ſ. eo. §. 1. ¶ No. ꝙ licèt miles ſit, & militet i caſtris, ſi
tñ non facit teſtm̃ in caſtris, debet facere ſm̃ quod quilibet pa-
ganus facit. ¶ No. ꝙ teſtm̃ factum in caſtris iure militari, non tm̃
habet vires, ſi miles in caſtris moriatur qñq;, ſed ẽt ſi moriatur
intra annum extra caſtra, & poſt honeſtam, vel cauſariam miſ-
2 ſionem per annum. ¶ † No. ꝙ ad confirmationem teſtamenti in-
ſpicitur tempus mortis teſtantis, non aũt dies conditionis inſti-
tutionis. facit l. ſi alienũ. §. in extraneis. & quod ibi no. & ibi Io.
de Imo. ff. de hære. inſti. ¶ In gl. 1. ibi, perdere cum rediit. die, ad
hoc multum facit l. militari. ff. eo. vbi dr̃, ante cauſariam miſſio
nem &c. ergo præſupponit, ꝙ nõ poteſt. ¶ In ea. gl. in fi. dic Iac.
& Pet. tenent gl. & eſt, vera faciendo hic. §. quia in veritate, hic
3 † loquitur generaliter de quolibet milite, quod apparet ĩ eo ꝙ
ſubiecit poſt miſſionem, vbi non debet eſſe. §. ſed ver. Vnde hoc
eſt clarum, ꝙ filiusfam. miles teſtatur, ẽt veteranus iure cõi, vt
ſupra eo. §. proxi. ergo eodem modo de muto & ſurdo, vt ſupra
§. proxi. & licèt Io. Fab. ẽt dubitet de ſurdo & muto a natura,
quomodo põt facere teſtamentum iure cõi, maximè cùm nihil
intelligat, tu dic, vt dixi ſ. §. proxi. & adde ꝙ dicit Bar. i l. 1. in fi.
ff. de ver. ob. de illo muto, qui ad motum labiorum omnia intel
ligebat. ¶ In gl. miſſionem &c. ibi, vt ſi ante tempus ea neceſſita
4 te receſſit &c. Facit † vt dixi de ſcholare matriculato, qui receſ-
ſit de ſtudio, quanto tempore perdidiſſe dicatur priuilegium?
dic, ꝙ non inſpicitur animus redeundi vel non, vt dicunt quidã
per §. pauonum, & quod ibi dixi ſ. de rer. diui. ſed ſi ſteterit ab-
a ſens a ſtudio per quinquennium [a] tunc clarum eſt, ꝙ perdit pri
uilegium ſcholarium, vt eſt caſus in l. fi. circa med. C. de primi.
& in l. 3. C. de domeſt. lib. 12. no. doct. in l. ſcriniarios. C. eod. ¶ In
ea. gl. ibi ſin autem ignominioſa. & idem ſi fuit exauthoratus, ſi-
ue degradatus. de quo vide tex. & gl. & Bar. in l. 2. §. ignominię.
ff. de infa. quæ omnia ibi no. vide ad degradationem doctorum.
b Sin autẽ clericus degradetur, vide tex. in c. degradatio. [b] de pœ
nis. in 6 de quibus omnibus, vide quæ ſcripſi in meo tracta. ma-
5 leſi. in ver. che hai tradito la ſua patria &c. ¶ † In ea. gl. ibi, de fi-
de rupta. no. gl. ꝑ iſtos ſtipendiarios, quia accipiunt pecuniã ab
vno domino capitaneo, & dant fidem ꝙ volunt eſſe de ſua co-
mitiua, & poſtea fidem frangunt, ꝙ efficiuntur inteſtabiles. qđ
6 no. quia multum hodie poſſunt eſſe in vſu. ¶ † In ea. gl. in fi. not.
c ꝙ militi in ſententia poteſt per iudicem reſeruari [c] teſtamenti
factio, ergo a cõtrario ſenſu in pagano erit ſecus, quia per iudi-
cem non poteſt in ſnĩa capitali reſeruari teſtamẽti factio, quod
7 ſequitur Ang. & Io. de Imo. in d. l. ſi quis filio. §. irritum. † Qui-
nimmo fortius dico, quod teſtamẽtum ante factum ab illo qui
poſteà eſt corporaliter dãnatus per ſnĩam, & virtute dictæ ſen
tentiæ moritur, nullo modo valet, vt d. §. irritũ. quod perpetuò
no. maximè Bononiæ vt plurimi in cõi moriuntur, ꝙ teſtm̃ eo-
rum, quocunq; tẽpore factum, nõ valet. Facit gl. in Auct. ſed ho
die. C. de donat. inter vir. & vxor. ſed tñ Bononiæ aliter ſtatuto
prouidetur. Et prædicta ſunt vera, niſi appellauerit damnatus ꝑ
ſe vel alium, vt l. non tm̃. ff. de app. vel ſuperiori ſupplicauerit
de gratia cõſequenda, quia tunc ſi pendente dicta appellatione,
vel ſupplicatione teſtetur & moriatur, interim valebit eius te-
ſtamentum, vt d. l. ſi quis filio. §. eius qui. & §. hi autem. & vide
8 ibi doc. † Quod facit, an poſſit notario [d] damnato de falſo re-
d ſeruari inſtrumentorum confectio? Et dic, quod põt cauſa co-
gnita, vt l. diuus. ff. de fal. & quod ibi no. aliàs ſecus, vt no. doc.
9 in l. ex militari. C. eo. & Bar. in l. ex militari. ff. eo. † Sed ſiue reſer
uetur, ſiue non, inſtrumenta primò confecta prius non irritan
tur per ſuã dãnationẽ falſitatis poſteà ſecutã, vt no. gl. in Auct.
de tab. §. fi. & Bar. in l. ea. ff. ad l. Iul. repe. & in l. ad teſtiũ. §. 1. ff.
de teſt. & dixi ſ. ti. 1. §. ſed cum aliquis. ¶ In gl. valere. in fi. dic, &
pro hoc facit l. hæres qñq;. ff. de acq. hær. & quod ibi no. per gl.
& doc. & videbitis ĩ. de hær. inſt. §. hæres. & §. purè. ego aũt non
10 credo, ꝙ iſta expoſitio ſit neceſſaria, quia teſtm̃ † habet tres ꝑ-
fectiones. Vna qñ ſit, quia inſpicitur, an teſtator eſſet teſtabilis:
& iſta eſt reuocabilis vſq; ad mortem, vt l. 4. ff. de adim. leg. Alia
eſt per mortem, & tũc quò ad teſtatorem teſtm̃ habet ſuas per-
fectiones, quia non põt amplius mutari, ſed ꝑꝑ defectum hære
dis non adeuntis poterit non cõfirmari, vt l. eam quam. C. de fi-
deic. Tertia & ſumma perfectio eſt, qñ poſteà hæres adiuit, q̃a
irreuocabiliter confirmatur, vt l. omnium. C. de teſt. & c. cũ Mar
thæ. de celeb. miſſa. & no. in l. ſi quis inſtituatur. ff. de condit. in-
ſti. Vnde ad perfectionem teſtamenti (quantum eſt in perſonam
teſtantis) ſatis eſt quòd ipſe moriatur intra annum, & ita tex. eſt
clarus. hoc dicit.

ADDITIONES.

a Per quinquennium. Adde Bart. conſi. 123.
b Degradatio. Degradatio qualiter conueniat cum pœnis iure ciuili impoſitis, vide Petr. de Ancha. conſi. 156.
c Reſeruari. An fama poſſit per iudicem reſeruari in caſu, quo aliàs ſententia infamaret. vide Bar. conſi. 214 proponitur quòd Franciſcus.
d Notario. Inſtrumẽta cõfecta poſt cõdẽnationẽ notarij de falſo nõ valent, ſed cõfecta prius ſic. Bal. in l. in exercẽdis. C. de fi. inſtr. & in l. 2. col. 3. de execu. rei iu. C. & ſi eã cognita facultas illa cõficiẽdi, ſibi eſſet reſeruata, ſm̃ Ang. hic, & Bal. in l. depoſitũ. ff. depo. & in l. iubemus. §. ſane. de ſac. ſan. ecc. C. Bar. in l. ſi q̃s. in prin. §. fi. ff. de leg. 1. & Alex. in l. ſi quis §. cogent. de eden. in Pand. Ant. C.

SVMMARIVM.

1 *Pœna falſi punitur ferens inſignia doctoratus ante quam ſit doctor.*
2 *Licentiatus an, & quando pro doctore habeatur.*
3 *Addens aliquid & detrahens, in cæteris videtur approbare.*
4 *Reſigillans teſtamentum cancellatum, quando in dubio videatur fa cere cauſa renouandi.*
5 *Notarius qui cancellauit inſtrumentum, & poſteà dicit quod erro re fecit, inſtrumentum probat.*
6 *Priuilegia militum circa formam, & ſolennitatem teſtamentorum, quot ſint.*
7 *Priuilegia in militũ teſtamẽtis circa perſonã inſtituti vel legatarij.*
9 *Priuilegia militis circa ſubſtantiam diſpoſitionis.*
10 *Inhabiles in quibus ſit diſpenſatus.*

Sed & ſi quis. Teſtamentum factum ante militiam ſine ſolẽnitate valet, ſi poſt militiam apparet
de militis voluntate: & idem ſi miles poſt teſtamentum fuerit
capite minutus, hoc dicit. ¶ Not. quòd teſtamentum non iure
1 militari factum ante militiam non valet, † quia antequam quis
ſit doctor, non poteſt gaudere priuilegijs doctorum, nec ferre
inſignia doctoratus, vt birretum, annulum aureũ & gemmatũ,
& corrigiam deauratã, nec profiteri ſe doctorẽ, cũ nõ ſit, alias
incidit in falſum, vt l. eos §. fi. cũ gl. & ibi Bar. ff. de fal. & facit l.
1. C. nemi. lic. in frænis & equeſt. ſellis &c. lib. 11. & de veſtibus
holoſericis & auratis. l. 1. 2. & 3. eo. li. & clc. 2. de magi. cõiuncta
gl. in ver. inſignia. ¶ Vnde hodie malè faciunt ſcholares, ferre ea
quæ doctoribus aſſignantr̃, videlicet, annulũ & birretũ &c. me-
2 lius eſſet ꝙ irent capitè nudo. † Sin aũt eſſet licentiatus, vr̃ ꝙ ha-
beatr̃ pro doctore, q̃a eſt de proximo cingẽdus, & doctorãdus,
ergo habetr̃ pro cincto & doctore, vt l. pe. ff. eo. ſed Bal. ibi tenet
ꝯrĩũ, videlicet, ꝙ ſi ſtatutũ in cõmittẽdis cauſis requirat docto-
rẽ, nõ admittitur licentiatus. Sed idẽ Bal. in l. 1. ff. ſo. ma. in ver. q̃
a ro, qđ ſi filius nõ eſt doctor, ſed licẽtiatus, [a] dicit, ꝙ aut agitr̃ de
fauore, & habetr̃ pro doctore, vt d. l. pe. aut de odio, vt quia ep̃s
excõicat oẽs doctores, & non cõprehẽditur licentiatus: quia in
pœnalib. & odioſis voces ſunt ſtrictè interpretãdæ, vt l. quicq̃d
aſtringendæ. ff. de ver. ob. Ego indiſtinctè credo, ꝙ in aliqua di-
ſpoſitione fauorabili, ſiue odioſa nõ cõprehenditr̃ licẽtiatus ap-
pellatione doctoris, quia licẽtiato ſecunda requiritr̃ approbatio
publica, nec ſufficit prima priuata, vt l. magiſtros. C. de profeſſ.
& med. lib. 10. & ibi Bar. & clc. 2. de magi. licèt ſecus ſemel mecũ
3 aliàs fuerit diſpenſatum, dum aſſiderẽ. ¶ † No. ꝙ ille qui in teſtõ
aliquid detraxit, vel addit, cõfirmat illud in cæteris, vt hic, & eſt
caſus no. in l. tribunus. §. 1. ff. eo. & ſic addendo, vel detrahendo,
vel cancellando, dr̃ eſſe manifeſta voluntas cõfirmandi in reli-
quis: vt hic. ¶ No. ꝙ tale teſtm̃ valet, tanquam ex quaſi volun-
tate recenſita. ¶ No. ꝙ mutatio ſtatus de bono in melius, nõ tol-
lit teſtm̃ iure cõi factum, licèt non faciat valere iure priuilegij.
¶ No. ꝙ etiam in milite capitis diminutione, etiam minima, tol
litur teſtm̃, niſi noua voluntate recenſeatur. ¶ Not. ibi, quaſi ex
noua voluntate, ꝙ iſto caſu agitur ea confirmante, & non ex
confirmato. de quo in l. aſſe toto. ff. de hæredibus inſtituendis.
& l. inſtitutio talis. ff. de condi. inſtit. & in l. eos. in princi. & ibi
doctor. C. de appell. & ſupra de auth. tutorum. §. fin. & ibi dixi.
¶ † In

ADDITIO.

a Licentiatus. Quòd licentiatus nõ gaudeat priuilegio doct. tenet Ro. cõſ. 338.

4 ¶†In gl. valet. ibi. §. aſſo. dic, vt ibi dicam. Quæro, quid in dubio,
ſi quis reſigillat teſtm̃ cancellatum, an in dubio facit animo re-
nouandi? gl. eſt in l. fraudem. §. 1. ff. eo. ꝙ non, ſed magis ne læda-
tur. ſed ꝯ hoc vr̃ l. tribunus. §. 1. ff. eo. ſed Bart. in d. l. in fraudem.
§. 1. concludit, ꝙ duo ſunt actus aperiendi teſtm̃, incidendo ta-
bulas, non tñ incidendo linum, vel cãcellando, vel inducẽdo te
ſtamentum: tunc ex hoc actu præſumitur mutatio voluntatis, li
cèt poſteà reſigillet, non tñ vr̃ facere, vt approbet, ſed magis ne
lædatur, vt d. l. in fraudem. §. 1. ſed qñ ſimpliciter aperit, ſed non
induxit, vel cancellauit, & poſteà reſignando vr̃ magis aperuiſ-
ſe cã videndi, & ideo per ſigillum vr̃ confirmare, vt d. l. ſi. §. tri-
5 bunus. ¶†Et iſta faciunt ad q. notarius cancellauit inſtrm̃, & po
ſteà ſcripſit ꝙ illud errore cancellauit, certè ꝓbat, vt d. l. in frau
6 dem. §. 1. & ita ibi no. dicit Bar. ¶†Vltimò, quia priuilegia mili-
tum ſunt multa, videamus ea ſm̃ Bar. ĩ l. neq;. §. deportati. ff. eo.
Et dic, ꝙ in teſtamento quatuor ſunt priuilegia militum. Primò
eſt forma & ſolennitas teſtamentorum, & circa hoc vr̃ diſpẽſa
tum in nouem. Primò, in numero teſtium. Secundò, ꝙ non re-
quiruntur rogari, ſm̃ diſtinctionem quam dedi s̃. ti. 1. §. ſi. dic tñ,
vt no. Bar. in l. diuus. ff. eo. & dixi s̃. eo. §. 1. Tertiò, ꝙ non tenetur
filium inſtituere, vel exhæredare, dummodo faciat ex certa ſci-
entia, vt l. ſi cum vel in vtero. C. eo. & l. qui iure. ff. e. Quartò, q̃ a
agnatione ſui hæredis (quæ fit per legem Velleiam) non rumpi-
tur eius teſtm̃, licèt ſit præteritus, vt ff. eo. l. idem. Quintò, quia
poteſt directò inſtituere in codicillis, vt l. militis codicillis. in
prin. ff. eo. Sextò, quia facilius teſtm̃ confirmatur, vt hic, & in l.
in fraudem. §. 1. ff. eo. Septimò, quia ĩ ſubſtitutione pupillari, nõ
eſt neceſſe, vt ſibi faciat teſtm̃, vt l. miles ita. in ſi. ff. eo. Octauò,
quò ad confirmationem tabularum pupillarium non requirit
aditio, vt d. l. miles ita. in ſi. ſed hoc ſatis in præcedenti compre-
henditur, quia ſi non eſt neceſſe, ꝙ faciat ſibi teſtm̃, cui dubium
ꝙ non requiritur aditio, ex teſtamento paterno. Nonò, quia po
teſt decedere cum duobus teſtamentis, vt ff. eo. l. quærebatur.
Adde decimò, ꝙ ſi ſimpliciter faciat codicillos, poſſunt ſtare ꝑ
ſe, etiam ſi non referantur ad teſtm̃, vt l. conficiuntur. §. ſi miles.
7 & ibi Bar. ff. de iu. cod. ¶†Secundò principaliter eſt conſideran-
da perſona teſtantis, circa quam videtur diſpenſatum. Primò, in
condemnato de crimine capitali, vt l. ex militari. ff. eo. Secundò,
in dubitatione de ſtatu ſuo, vt d. l. ex militari. §. miles. Tertiò, in
muto & ſurdo, vt s̃. eo. §. quinimmo, & dic, vt ibi dixi. In eo ve-
rò qui eſt ſeruus hoſtium, vel pupillus, licèt miles, non videtur
8 diſpenſatum, vt ff. eo. l. facere. & l. ſi. C. eo. ¶†Tertiò eſt conſide-
randa perſona inſtituti, vel legatarij, & in hoc eſt aduertẽdum,
quandoque quis eſt impeditus de iure communi propter defe-
ctum iuris gentium, vt quia ſeruus eſt, & in hoc non videt di-
ſpenſatum cum milite, vt d. l. neq;. §. ſi ſeruum. Aut propter defe
ctum iuris ciuilis, & tunc ſi eſſet diſpenſatum tolleretur ius al-
terius, & non intelligitur diſpẽſatum, vt d. l. in fraudem. in prin.
aut non tollitur ius alterius, & tunc intelligitur diſpenſatum in
tribus. Primò, quia non poteſt inſtitui ille, qui aliàs non poteſt,
vt d. l. neq;. §. 1. Secundò, quia ſufficit ꝙ ſit capax tempore mor-
tis. d. l. neq;. §. 1. Tertiò, quia fauore militis conſtitutũ eſt, ꝙ non
poſſint relinquere mulieri, cũ qua turpiter vixit, vt l. miles ita.
§. mulier. & ibi Bar. ff. eo. nec etiam põt inter viuos donare, vt l.
affectionis. & ibi gl. & doct. ff. de dona. ſic ẽt non põt miles cœ-
leſtis militiæ, nec ẽt doctores, vt ibi no. doc. facit gl. in l. miles. in
prin. ff. de re iud. quod bene no. quia non põt miles, doctor, cle-
9 ricus donare vel relinquere fornicariæ ſuæ. ¶†Quartò prin. de-
bemus conſiderare ipſius diſpoſitionis ſubſtãtiam. Aut quis eſt
prohibitus diſponere, ne auferat ius alterius, & tunc hæc probi
bitio durat etiam in milite, vt ff. eo. l. cum filius. Aut non auſert
ius alterius, & tunc aut ideo eſt prohibita diſpoſitio, quia eſt ꝯ
bonos mores, & nõ diſpenſatur, vt l. ſi a milite. §. edictum. ff. eo.
10 †Aut alia ratione eſſet prohibita diſpoſitio in priuato, & tunc
videtur diſpenſatum in ſeptem. Primò, quia miles poteſt inſti-
tuere in re certa, & in alijs non, vt l. miles vnum. ff. eo. & de in-
tellectu illius l. vide latè per Imo. in l. 1. §. ſi ea fundo. ff. de hær.
inſti. Secundò poteſt pro parte teſtatus, & pro parte inteſt. dece
dere, vt l. miles ita. in prin. ff. eo. Tertiò, quia poteſt extraneo ſub
ſtituere pupillariter directò, vt l. milites ẽt his. ff. eo. & l. Centu-
rio. & ibi plenè Bar. ff. de vulg. & pup. ſubſti. Quartò, quia obli-
qua trahitur ad directam, vt d. l. neq;. §. ſi. cum ſeq. Quintò, quia
verba enunciatiua emiſſa propter aliud inducunt diſpoſitionẽ,
vt C. eo. l. ex his. & ibi per Cy. & doc. & Bar. in l. ex hoc. ff. de do
na. Sextò, quia emancipato ſubſtituit directò, vt ff. eo. l. miles. §.
exhæredato. ſed eſt idem cum tertio. Septimò, quia poteſt hære-
dem grauare vltra dodrantem, vt l. ſi certarum. §. fin. cum l. ſeq.
ff. eo. quæ omnia no.

S V M M A R I V M.

a *Filiusfamilias quatenus teſtetur. & nu. 4. & 5.*
2 *Inhabili conceſſa facultas teſtandi, ſecũdũ ius cõmune intelligitur.*
3 *Quaſi caſtrenſe fratribus non confertur, ſicut nec caſtrenſe.*
6 *Doctor an & quatenus militi ſit præferendus.*

Sciendum. Filiusfa. in quaſi caſtrenſi poteſt facere teſta-
mentũ ſm̃ ius cõe. h. d. ¶No. ꝙ peculiũ quaſi
caſtrenſe fuit inuentum ad exemplum & ſimilitudinem caſtren
a ſis peculij. ¶Not. ibi, in his tantummodò. † quòd duntaxat per-
mittitur filiofa. teſtari in caſtrẽſi vel quaſi. & per ꝯñs eſt caſus,
ꝙ in aduentitijs etiam in quibus patri vſusfructus nõ quæritur,
vt not. in auct. excipitur. C. de bo. quæ lib. tamen teſtari non po-
teſt. de quo dicam j. ti. 1. in prin. ¶No. ibi, ſed iure cõi, ꝙ quoties
2 alicui inhabili conceditur facultas † teſtandi, intelligitur dum-
modò ſm̃ ius commune teſtetur: ſecus ſi alicui habili ad teſtan-
dum concedatur priuilegium, ꝙ poſſit liberè teſtari, quia intel
ligitur, etiam non ſeruata forma iuris, vt priuilegium aliquid
operetur, vt l. ſi quando, in prin. & quod ibi glo. & doct. & ma-
3 ximè Bal. & Saly. C. de inoffic. teſtam. ¶†In gl. 1. ibi. §. ſed nec ca-
ſtrenſe. no. ꝙ ſicut caſtrenſe non confertur fratribus, ita nec qua
ſi caſtrenſe, dic, vt ibi latè per Bar. qui etiam ponit illam qõ. de
libris aſſignatis filio in ſtudio per patrem, an debeat fratribus
conferre. dic, vt ibi plenè. de quo etiam per Bald. & Sal. in l. fi-
4 lio. C. fam. erc. & in l. vt liberis. & ibi doct. C. de colla. ¶†In glo.
cõſtitutiones. in ſi. dic, vt no. in d. l. ſi fori. & ego dixi s̃. per quas
perſon. nob. acq. §. 1. Et ſic doctor vel notarius, vel ille qui vadit
per officia, licèt ſit filiusfa. poteſt in illis lucris teſtari etiam in-
uito patre, dummodo teſtetur ſm̃ ius cõmune, licèt ſi eſſet mi-
les, licèt filiusfam. poſſet de caſtrenſi etiam de iure mili. teſtari.
5 vt §. 1. s̃. eo. ¶†In gl. quibuſdam. in ſi. Omnes enim qui dignita-
te, vel officijs publicis lucrantur, licèt non ſint doctores vel no
tarij, poſſunt teſtari in illis lucris, licèt ſint filijfamilias, vt eſt ca
ſus notabilis in l. ſi. poſt principiũ. C. de inoffi. teſta. quod bene
no. ¶In gl. ſi. in ſi. dic, ꝙ hodie hoc non eſt verum, immo ſubia-
cet querelæ, ſm̃ communem ſniam, ſi parentes prætereat, vel
exhæredat ſine cauſa, vt § & hæc quidẽ. in Auct. vt cum de app.
6 cog. & dic, vt dixi s̃. eo. §. 1. ¶† Quæro, quis eſt præferendus, an
miles, vel legum doctor? refert hic Io. de Pla. ꝙ do. Sign. de Mo-
dio. diſputauit hanc q. concludens, quod in his quæ ſpectãt ad
officium doctorum & eius exercitium, doctor præfertur. & in
his quæ ſpectant ad officium militis, debet miles præcedere.
probatur in l. 1. C. de offi. vic. & c. cum ad verum. 96. diſt. vbi Im
perator præfertur Papæ, in his quæ ſunt Imperatori deputata,
vt in temporalibus, & Papa præfertur Imperator in ſpirituali-
bus. In actu verò communi, & indifferenti nõ magis appropria
to vni, quàm alteri, licèt hęc duo habeant concomitantiam ad
inuicem, vt vnum ſemper egeat adminiculo alterius, vt ſupra
in procœmio, in prin. & ibi dixi; tamen concludit, doctorem tan
quam nobiliorem præferendum. Et pro iſta parte poteſt addu-
ci, quod no. Ioan. Fab. ſupra in rubr. vbi alleg. gl. in l. ſi. C. qui mi
li. non poſſunt. ubi glo. dicit, ꝙ militia non eſt dignitas. pro qua
facit, quia damnatus de crimine publico & capitali, efficitur in
famis. ff. de publi. iud. l. infamem. & tamen miles condemnatus
tali crimine remanet miles, vt ff. de iniuſt. teſta. l. ſi quis filio. §. ir
ritum. & tamen ſi eſſet dignitas, amitteretur per infamiam, vt l.
neq; . C. de dign. lib. 12. Vnde etiam ſi ſit dignitas, nõ vr̃ bona: nã
legitur quod non eſt liber a laqueis diaboli, qui mundanæ mili
tiæ ſe inuoluit. de pœn. diſtinc. 6. c. contrarium. & c. falſitas. & ſi
hoc vnquam fuit, eſt temporibus noſtris, tot & tanta mala com
mittunt hodie ſtipendiarij (tu bene ſcis) & Tuſciæ regnum, &
Apuleiæ, & etiam Lombardia bene ſenſit, & quotidie ſentit, &
clarum eſt, ꝙ doctor eſt in dignitate, vt in prima conſtitutione
C. §. 1. & ibi doct. Bar. & Bal. & Saly. de hoc tamen latius dixi ſu
pra in procœ. in prin. dic, vt ibi, adde omnino quæ dixi ſupra de
exacuſ. tuto. §. item maior. & quod no. Bal. & Saly. in d. l. 2. C. de
iur. & fac. igno.

Quib. non eſt permiſſ. fac. teſta.

¶In gl. 1. ĩ nigro cõtinuare voluit iſtã ru. hoc modo, videlicet,
viſum eſt s̃. de ſolen. teſt. pp quod videbatur, ꝙ quicunq; obſer
uaret dictas ſolennitates, poſſet teſtari, quod tñ eſt falſum, ideo
de his qui nõ poſſunt teſtari, ſequitur videre. Vel ſic, viſum eſt
ſupra in ti. de teſt. ord. qualiter teſtamenta fiant, nunc ſequeba-
tur videre per quos fieri poſſunt, vnde videndo quæ perſonæ
teſtari non pñt, cõprehendit quæ perſonæ teſtari pñt. Vel ſic, vi
dimus de teſtamentis communibus. in ti. de teſt. ord. & de teſtõ

iure ſpeciali,in ti.ſ.prox.ſequebatur ergo iam videre de perſo-
nis,quæ teſtari pſſu,& quæ non. Ordo tñ vr̃ præpoſterus, quia
prius de perſonis,poſteà de teſtamentis,& eorum ordinatione
dicere debebat Imperator,vt l.ſi quæramus.ff.de teſt.

SVMMARIVM.

1 *Militia vel doctoratus a patria poteſtate non liberat.*
2 *Filiusfamilias,quicquid acquirit,acquirit patri.*
3 *Donatio cau.mor facta per filium de conſenſu patris, an vtriuſque mortem ad confirmationem exigat.*
4 *Teſtamentum filijfamilias in quo adeſt clauſula codicillaris,an per approbationem patris valeat,vt donatio cau. mor.*
5 *Donatio a filiofam facta ſine aſſenſu patris, an patre poſtea conſentiente teneat.*
6 *Donationem cauſa mortis factam a filio patre permittente,an pater ſolus poſſit reuocare.*
7 *Donatio cau.mor. facta abſenti per filiumfa.etiam patre conſentiente non valet,nec etiam valet vt codicillus.*
8 *Donatione cauſa mort reuocata,etiam fructus interim percepti veniunt reuocandi.*
9 *Filiusfam an patre conſentiente poſſit de aduentitijs teſtari.*
10 *Filiusfam.an poſſit patre permittente de aduentitijs ad pias cauſas teſtari.*
11 *Filiofam.militi, vel doctori decedenti ſine teſtamento.pater in omnibus bonis ſuccedit.*
12 *Filiusfa.in aduentitiis quibuſcunque habet hæredem.*
13 *Filiorum bonis publicatis peculia non publicantur.*
14 *Bonis paternis publicatis,peculium profectitium non publicatur.*
15 *Teſtamentum deficiens an ſit infirmabile.*

NOn tamen. ¶ Iſte tit.diuidiť iu vij part. qa enu-
meranť gradus ꝓlouarũ. Et primò,
pouit de filiofa.Secũdò,ponit de impubere. Tertiò,
ponit de furioſo.Quartò,pouit de prodigo.Quintò,
ponit de ſurdo & muio.Sextò,pouit de cæco.Septimò,ponit de
capto ab hoſtib.ij.ibi,prætereà.iij.ibi,itẽ furioſi.iiij.ibi,ꝓdigus.
v.ibi,itẽ ſi ſurdus & mutus.vj.ibi,eius q. Et. h.d. in ſumma. Qui
alieno iuri ſubiectus eſt,nõ pôt facere teſtm̃ ẽt pr̃e ꝯsẽtiẽte,niſi
de caſtr.pecul.vel quaſi,de quo teſtari pôt,ſiue ſit miles,ſiue ve
teranus,ẽt patre inuito.h.d.¶ No.ꝙ regula eſt affirmatiua,ꝙ q-
libet pôt facere teſtm̃,niſi expreſſe reperiatur prohibitus.¶ No.
ꝙ ſubditus alieuo iuri,nõ habet facultatẽ teſtandi. ¶ No.ꝙ etiã
patre permittẽte,nõ pôt filiusfa.teſtari,ẽt ſi poſteà factus ſui iu
1 ris deceſſerit,vt hic in ſi.¶ † No.ibi,in poteſtate parẽtũ ſuut.ꝙ fi
liusfa.licèt efficiatur miles,remanet tñ in poteſtate patris,ſic ẽt
ſcholaris licèt efficiať doctor, nã certę ſunt dignitates,quæ li-
berant a patria poteſtate,inter quas eſt militia, vel doctoratus:
vt habeť ſ̃.qui.mo.ius pa.pot.ſol.§.filiusfa & ibi dicit¶ No.ꝙ fi-
liofa.militi data eſt poteſtas teſtaudi de his tm̃ quæ in caſtris ac
quiſiuit,vel in quaſi caſtrẽſi habuit,& nõ iu alijs,& ſic pro par-
te,& incerto patrimonio teſtať.ſ.caſtrẽſi, vel quaſi caſtrẽſi,& in
certo nõ.facit l.1.cũ ſua materia.C.de teſt.mi.¶ No.ꝙ filijsfa.mi
litib. non tantum conceſſum eſt teſtari in caſtrenſi, ſed ẽt vete-
ranis factis.de quo in §.1.ſ̃.ti.1.¶ No. ꝙ quicunq; fuit hæres iu-
ſtitutus a filiofa.milite cap.hæreditatẽ.qđ intellige, vt dixi ſ̃.tit.
1.§.pe.& ſi.¶ No.ꝙ peculium caſtrenſe,vel quaſi,eſt propriè fi-
lij,& nihil cõe habet pr̃ in eo,nec aliqđ ius, nec creditores pa-
tris,qđ eſt verũ,niſi ſpe.l.ſeruũ filij.in prin.ff.de leg.1. licèt om-
nia alia peculia filiorũ ſint in bonis parentum.¶ Nor.ꝙ de iure
cõi patri cõpetit peculiũ caſtrẽſe filio ab inteſt.mortuo.¶ No.ꝙ
ſtãtibus filijs filij militis,vel ẽt ſtantibus fratrib. pater nõ occu-
pat peculiũ caſtrẽſe iure peculij.¶ No.ꝙ pater nõ habet facultatẽ adimendi peculiũ caſtrẽſe filiofa.¶ No.ꝙ peculiũ caſtrenſe fi
liusfa. miles habet præcipuũ,tã in vita patris, q̃ poſt mortẽ: qa
2 illud nõ cogiť cõferre cũ fratrib.¶ † No. ꝙ ad ſimilitudinẽ ſerui
qcquid acqrit filiusf.acquirit patri regulariter, vt l.1.ff.ſi quis a
pa.fue.ma.in prin.¶ No.ꝙ ẽt in quaſi caſtrenſi filiusfa. pôt teſta
ri.¶ In ſi.gl.1.dic,vt dixi ſ.in rub.¶ In gl.permiſerint, ibi, l. tã is.
3 in ſi. Aducrte ꝙ talis † donatio cã mortis facta ꝑ filium de con-
ſenſu patris,cõfirmatur morte tãtũmodo filij,nõ ẽt requirit ad
confirmationẽ mortẽ patris, vt l.3. C.de do.cau.mor.& ibi glo.
quod no.¶ in ea.gl.in ſi.dic idẽ no.gl.iu d.l. tam is. §. 1. ſed iſta
rõ non vr̃ bona,quia ẽt donat.cau.mor.eſt vlt. voluntas. vt l.ſi.
C.de do.cau.mor.& l.ſi. C.de cod.ſed Dy. & Bar.& Imo. cõiter
oẽs doc.iu d.l.tã is.dicunt,ꝙ licet do.cau.mor.ſit vltima volun-
tas,tñ accedit ꝯctui,vt no.gl.in l.2.ff.de do.præle.de quo latè di
cit gl.& ibi dicit ſ̃.de do.in prin.& ita ẽt no.gl.& doc. in l.ſeniũ.
C.qui teſta.fa.poſ.vbi aſſignant aliás rõnes. dic, vt ibi per doc.
Bar.& alios in d.l.qui in poteſtate.ff.de teſt.& d.l.tã is. ꝑ Bar.in
4 §.1.¶ † Quid ſi [a] pater approbat teſtm̃ filij, ĩ quo eſt clauſula co
a dicil.an ſaltẽ reſpectu dictæ clauſulę valeat?iſtã q.in effectu mo
uet Bar.in d.l.tã is.§.ſi.& vr̃ velle ꝙ nõ valeat, quia anteq̃ do-
uet,pôt interuenire patris cõſenſus. Tu dic ſm doc. & maximè
Sal.in d.l.ſenium.ꝙ nõ valet,quia ſpecialis & ſpecifica cõceſſio
requiriť ad hoc,vt filius donare poſſit cã mor.vt eſt tex.in l. fi-
liusfa.§.ſi.ff.de do.& ſpecificũ eſt,qđ ab oĩ gñalitate eſt exẽptũ,
vt l.ſed & ſi qs.§.q̃ſitũ.ff.ſi qs cau.facit l.ſi.§.defenſionẽ.C.đ ad
mi.tu.no.Bar.& gl.iu l.ꝓtor ait.§.ſi.ff.de no.ope.nuu.& no.Bar.
5 in l.1.in prin.ff.de vul.& pup.¶ † Quid ſi filius donat ſine patris
cõſenſu,poſteà pr̃ cõſentit,an valeat?gl.in d.l.ꝙ mortis.ff.đ do.
cã mor.tenet,ꝙ non valet,niſi poſt ꝯſenſum pr̃is appareat filiũ
in ĩ.volun.perſeueraſſe,& requiruntᷓ tũc quinq; teſtes ad ꝓban
dũ dictã ꝑſeuerantiã filij, vt d.l.j.§.filius.& ibi Bar.ff.de leg.3. li
cèt multis videať ꝯ̃riũ,quia actus a principio nõ valuit,vñ non
potuit poſteà ex ꝯſenſu patris cõualidari, vt no.Iun.in c.cũ con
ſuetudinis.extra de cõſue.niſi dicas,ꝙ ꝑſeuerantia filij hoc ope
6 rať.ita Imo.in d.l.tã is.in §.1.¶ † Quid ſi fecit don. cã mor. patre
permittente?an pater poſſit eã ſolus reuocare? & Bar. in l. a. ff.
de don.§.1.& ibi effectualiter tenet,ꝙ pater pôt reuocare, quia
pr̃ ꝑmittẽdo ꝙ filius donet,ipſe pater & non filius vr̃ donare.l.
in ædib.§.ſi filius.ff.de do.Vnde cautela eſt,ꝙ pr̃ donatario, vel
b notario vt publicè ꝑſonæ promittat nõ reuocare,[b] dic, vt ibi ꝑ
7 Bar.¶ † Quid ſi filiusf.patre cõſentiẽte donat? dic, ꝙ non valet,
qa in don.cau.mor.requiriť ꝙ fiat ꝑſenti, vel alteri recipiẽti ꝓ
eo.vt l.in cã mor.in prin.ff.de do. cã mor. Sed an valeat ſaltẽ vt
codicillus,vel fideic.dic,vt ꝑ Bar.in d.l.tã is.§.1.ꝙ in filio nullo
mõ valet,qa non pôt ẽt codicillari.ar.l.1.ff.de leg.2.Sed ĩ hoĩe
ſui iuris,alio iure valeret,qa túc peteret vt fideic.l... ĩ pri.ff.de
le.3.& in eis nõ refert cũ quo qs loquať, vt l. cũ pr̃. §. donatio-
nis.ff.de le.2.qđ no.qa ſæpe ꝯtingit,ꝙ fiunt donationes cã mor.
corã quinq; teſtib. vt l.ſi.C.de cod.& nõ ẽ ꝑſona donatarij præ-
ſens,ꝙ valet, vt q̃libet alia vltima voluntas, vt legatum, vel fi-
8 deic.quod tene menti.¶ † Quæro qñ reuocatur don.cau.mor.an
ẽt fructus interim percepti veniunt reuocandi?dic, ꝙ ſic, vt eſt
9 caſus in l.mortis cã.& ibi Bar.& ff.de do.cau.mor. ¶ † Quęro an
c iſte tex.procedat [c] ẽt in aduẽtitijs,in quib.patri nõ q̃rtir vſuf-
d fructus,ꝙ teſtari poſſit patre conſentiente. [d] idem no.gl. in l.1.
§.in filij ff.ad Treb.& dic,ꝙ non,quia tex.eſt in l. pe. & ibi doc.
coniuncta l.ſi.eo.ti.l.ſi.§.filius autem. C.de bon.quæ lib.cum ibi
10 no.¶ † Quid ad pias cauſas,an in talibus aduẽtitijs poſſit pater
ꝑmittere teſtari? Bar.in l.qui in poteſtate.ff.de teſt. tenet, ꝙ ſic,
per tex.in c.licet,de ſepult.in 6.& pro iſta parte facit, dum di-
cit,ꝙ pro anima,aliás nihil operaretur, ſi illud verbum indica
re,intelligeretur ex don.cã mort.vt ſentit ibi glo. quia non pro
anima donare pôt cã mor.patre permittente,vt dictum eſt. pro
hoc ẽt facit illud verbum,indicare,qđ eſt generale,& importat
quamlibet vltimã volun.ĩ hoc reſidet cõis opi.ibi,& in l.ſeniũ.
C.qui teſt.fa.poſ.per oẽs doc.In ꝯ̃rium adducit Ioã. de Imo. in
d.l.qui in poteſtate.quia non debet ſumi argumentum a cõtra-
rio in d.c.licet.qñ reſultat prauus intellectus,vt l.2. C. de con-
di.inſer.& maximè in correctorijs,quia qđ non mutatur &c. vt
l.ſancimus.C.de teſt.& quia a ꝯ̃rio non debet ſumi,arg. vt corri
gat,vt eſt gl.ſingu.in c.cupientes.§.ꝙ ſi per 20.de elect. in 6. ta-
men prima cõis eſt.¶ In gl.ſuperſt.tibus,in ſi.dic, ſi fratres ſup-
ſunt,admittitur pater cum fratribus vtrinq; cõiunctis pro viri-
li.vt in auc.defuncto.C.ad Ter.& hoc ſi peculium caſtrenſe de-
11 noluiť ad patrẽ, vt hæreditas, vt dicam ĩ.§.prox.¶ † In gl.cõi.ibi,
ff.de caſt.pec.l.a.dic idem in caſtrenſi,vel quaſi, quia ſi filiusfa.
miles,vel doctor,non fecit teſtamentum, pater occupabit oĩa
bona filij.ẽt ea quæ erant in caſtrenſi,vel quaſi caſtrẽſi peculio
12 a iure peculij, vt d.l.2. C.de caſt.pec. ¶ † In ea.gl.in ſi. dic de iure
auc.non eſt dubium hodie,ſed de iure codicis dubitatur,dic,ꝙ
ẽt de iure codicis in aduentitijs quibuſcunq; filius habet hære-
dẽ, vt l.quod ſanc.& ibi Bar.C.de bon.quæ lib.& l. quæcũque.
eo.tit.de quo per Bar.in d.l.2.& latè per eum & alios doct.in l.
poſt

ADDITIONES.

a Quid ſi.Cuſ.Senior cõſ.67.ſapiẽtes.co.7.Soc.cõſ.112.14.li.Cor.li.3. cõſ.137.
& lib.4.cõſ.237.viſo themate.Are.in l.qui in poteſtate.col.5.& pe.ff de teſt.
b Reuocare.Vide Per.de Anc.cõſ.75.vbi dicit, ꝙ dictũ Bar. & hæc cautela non
habet locũ ſi filius donat vxori cõſentiente patre. An aũt ſi quis habeat pa-
trem,& auum ſufficiat conſenſus aui in do.cau.mor,vide Rom.conſi. 401.
c Procedat.Soc.lib.1.conſi.212.multum abunde.1.lib.Alex.in l.ſi. C. qui teſta.
fac.poſſ.Purp.in l.2 §.quid ſi in patria.ff.ſo.mat.Purpu.
d Cõſentiẽte.De iſto vide ꝑ lectb.in l.ſeniũ.C.q teſt.fac.poſ.in l.ſi. hic alle.§.fi-
lius aũt.de bo.li.C.ꝑ Pau.de Ca.cõſ.ſuo.199.ꝗ Bar. in auc. in ſucceſſione. C.
de ſu.& leg.& ĩ l.q ĩ ptãte.& ibi ꝑ doc.ff.de teſt. ꝑ gl.Bar.& Alex.ibi in l.1.§.
hoc aũt.ff.ad Treb.& per Iaſ.de May.de hoc late in l.pe.C.qui teſt.fac.poſſ.

13 poſt dotem. ff. ſol. mat. in ver. 3. quæro de dote aduentitia. ¶ † In
gl. pecul. in fi. aduertas, q̃ ſi ex aliquo facto vel delicto filij bo
na ſua veniãt publicãda, tñ nõ publicant aliqua ſua peculia, nõ
profectitiũ, quia eſt patris, non caſtrenſe vel quaſi, nec ẽt aduẽ
titiũ, ut eſt caſus ſingularis in l. 3. cõiuncta gl. C. de bo. proſcrip.
14 ibi, nec caſtr. &c. † Sicut eõ, ſi bona paterna veniant publicãda,
ẽt pp debitum cũ fiſco cõtractum, nedum pp delictũ, ẽt peculium
profectitiũ, quod eſt penès filiũ non publicat, vt eſt caſus ſing.
& ibi Bar. in l. 3. §. ſed verũ. ff. de min. de quib. elegãter vide Bar.
& alios doc. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalib. ff. de dam. infec. q̃ no.
15 † In gl. deceſſerit. in fi. conclude, q̃ aliqñ teſtm̃ deficit ex perſo-
na teſtantis, qñq; deficit rõne ſolennitatis, qñq; deficit rõne hæ
redis ſcripti. Primo caſu, ſi quidẽ deficit rõne teſtantis, quia eſt
inteſtabilis, poſteà non recõualeſcit, ut hic, & in d. l. 2. §. 1. ff. de
leg. 3. Si verò non eſt inteſtabilis, ſed quia oneratus creditorib.
non põt inſtituere ſeruos, tunc ceſſante impedimento teſtantis
põt cõfirmari, vt. ff. de hære. inſtit. l. ei qui ſoluendo. Secũdò caſu
dic, q̃ quædã eſt ſolennitas, quę reſpicit fauorẽ publicum, quia
ſunt ibi ſeptẽ teſtes rogati, & ſimilia, tunc ſi deficit teſtm̃ ab ini
tio, non põt ex poſtfacto confirmari, ita no. ita l. non dubiũ. C.
de teſt. ſi vero ſolennitas reſpicit fauorem certæ perſonæ, vide-
licet, q̃ filius non prætereat, ſed ſit inſtitutus vel exhæredatus,
tũc põt cõfirmari, vt l. filio præterito. ff. de iniu. te. & id qđ dixi
in præcedenti caſu, ſolẽnitas deficit, qñ reſpicit fauorem publi
cũ. fallit in alimentis, quæ cõfirmant ſolo curſu triennij. vt l. 2.
C. de fideic. Item fallit in l. teſtamento. & vide ibi Bar. ff. de fidei
com. lib. Tertiò caſu non põt confirmari, quia in perſona hęre-
dis tria tempora inſpiciũtur, vt l. ſi alienum. §. in extraneis. ff. de
hær. inſt. ita dicit Bar. in d. l. 1. §. 1. ff. de leg. 3. quod no.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtamentum perfectum non irritatur propter furorẽ ſuperuenientẽ.*
2 *Dies cœpta quando pro completa habeatur.*
3 *Furioſus & mentecaptus an æquiparentur.*
4 *Teſtamentum quod cognoſci non poteſt, an ſit conditum tempore fu-
roris, vel dilucidis interuallis, an valeat.*
5 *Furor qualiter probetur.*

Præterea teſtamentum. ¶ Impubes non põt face-
re teſtm̃, nec ẽt furioſus,
nec factũ recõualeſcit, licèt efficiatur pubes vel ſanè mẽtis. h. d.
¶ No. q̃ ad hoc vt aliquis poſſit facere teſtm̃, requirit, q̃ habeat
perfectionẽ animi & intellectus, & ſic pp defectũ ſenſus non
põt teſtari. ¶ No. quare furioſus prohibet teſtari, quia caret mẽ
te. ¶ No. q̃ qñ teſtm̃ ab initio fuit nullũ ex defectu teſtãtis (licèt
perſona teſtãtis poſteà efficiatur habilis) tñ non cõualeſcit, qđ
ab initio non tenuit. vt s̃. prox. §. in fi. & ibi dixi. No. q̃ furioſus
qui habet dilucida interualla, ſi tpe quo furor ceſſat, teſtm̃ fece
1 rit, valet teſtm̃. & ſic no. q̃ teſtm̃ eſt quid indiuiſibile. ¶ † No. q̃
a teſtm̃ [a] perfectum non irritatur pp furorem in teſtãte ſuperue
nientẽ: Et ſic no. q̃ qñ res eſt perfecta & cõſummata, licèt deue
niat ad actum a quo incipere nõ poſſet, non vitiatur: de quo la
tè p Bar. i l. ſi pluribus. §. ſi placet. ff. de uer. ob. ¶ In gl. 1. ibi. l. qua
ætate. No. quòd ille, qui eſt in vltimo die ſuæ pubertatis põt fa-
cere teſtm̃. qđ no. q̃a habui hoc anno de facto. ¶ In ea. gl. s̃ fi. no.
iſtã gl. ſed pleniſſimã gl. vide in d. §. minorem. in quo cõclude,
2 † quòd aliqñ tps apponitur ad inchoationẽ beneficij, & tũc ſuf
ficit tetigiſſe vltimã diẽ, vt l. qua ætate. ff. eo. Aliqñ apponitur
ad excluſionẽ beneficij, & tunc cõputatur de momento ad mo
mẽtũ, ut d. §. minorẽ. & hoc qñ tps apponitur per legẽ, ſinaũt
per iudicẽ, dic, vt l. more Romano. ff. de fe. & in c. conſuluit. de
off. deleg. Siautem in cõtractibus, ſiue ad inchoandam, ſiue ad finiẽ
dam obligationẽ, ſp fit computatio de momento ad momẽtũ,
vt l. eũ qui calendis. ff. de ver. ob. Siautem datur dilatio vnius
menſis, die, aut datur per totum menſem Nouemb. & tunc tm̃
quantũ durat, & qđ ſupereſt de illo menſe Nouemb. habebit.
Sinaũt dicatur habeas terminum vnius mẽſis, finitur menſis in
alio mẽſe tota die, quota die inchoauit in mẽſe dati termini, vt
eſt gl. in c. quanto. de elect. in 6. & ego ſoleo allegare caſum in l.
lecta. in prin. ff. ſi cer. pet. & aduertas de anno biſſextili, quia illi
duo dies computantur pro vno. Sinaũt haberet dilationẽ die-
rum, illi duo dies pro duobus computabuntur, ita ſentit glo. &
ibi Bal. in d. §. minore. ¶ In gl. iudicium. in fi. no. & ſigna iſtam
glo. de ſignificatione huius verbi, iudicium. & adde omnino gl.
3 magiſtram in c. in iudicijs. de reg. iur. in 6. ¶ † In gl. carent. in fi.
dic, q̃ furioſus, & mente captus æquiparantur, vt s̃. de cur. §. itẽ
furioſi. & §. ſeq. intelligas tñ de tali mente capto, qui nõ intelli-
gat quid agit, nec habeat iudicium, ſecus eſſet, ſi intellectũ ha-
4 beret, vt dicimus in muto & ſurdo, vt d. l. diſcretis. C. eo. ¶ † In
gl. negotium. in fi. quid ſi non apparet quo tpe fecerit teſtm̃, an
fecerit in furore, vel dilucidis interuallis? reſpondet Bald. in l.
1. C. eo. aliàs in l. furioſum. C. eo. q̃ aut tempus teſtamenti erat
vicinum tempori furoris, aut erat eo tpe multũm remotum.
Primò caſu refert, aut qualitas ipſius diſpoſitionis arguit ma-
gis ad partẽ ſani conſilij. q̃ aliter, vt quia eſt cuiuſlibet ſanę mẽ
tis legitima diſpoſitio, & ordinatio teſti, ita quòd ex ipſius ſeriẽ
teſti dilucidẽ appareat, vt quia continet ibi inſtitutio neceſſa-
riarũ perſonarum, vel pro anima, & ſimilibus. & tunc ex ipſius
actus qualitate p̃ſumitur ſanæ mentis, vel non. l. Titia. in fi. ff. de
inoff. teſt. & ſi præmiſſa ſunt ea q̃ ſapiunt furorem, & ea quę nõ
ſapiunt, nihil valet, quia nõ fuit in toto actu ſine furore, vt hic.
Secũdo caſu dicit Bal. non p̃ſumo ſemel furioſum ſp fuiſſe, ma-
ximè ſi eſt probatum, quod medij tpis qualitas fuit furori con-
traria, ſm Old. Sed tu dic, q̃ iſta ſunt verba Bar. in l. 2. ff. de bon.
poſ. fur. & infan. dela. in fi. vbi dicit, q̃ immo debet probare ali
quo certo tempore, vel menſibus, ſic fuiſſe furioſum. all. ff. ad l.
Fal. l. pretia rerum. §. fi. facit gl. in c. fi. de ſucceſſ. ab inteſt. eſt aũt
difficile probare furorem: intantũm q̃ non creditur teſti ſine
redditione cauſæ, ẽt ſi de cã ſcientiæ non interroget, ut no. Inn.
in c. cum cauſam. extra de teſti. & no. Bar. in l. ſolam. C. eo. ti. &
ibi Bal. & doc. & idẽ ubicunque teſtes uolunt probare priuatio
nem ſenſus, vel intellectus in aliquo. C. de teſti. l. teſtium. in gl.
5 in verſi. ſic ergo. ver. qualiter enim. quæ omnia no. Probat † aũt
b furor [b] ex ſermonibus, vt l. is qui. §. 1. & ibi Bar. ff. de tut. & cur.
da. ab his. vel ſi percutit alios indebitẽ, vel ſi proijcit lapides, &
ſimilia, ut no. gl & Ang. in l. ſi cum dotẽ. §. ſi maritus. ff. ſol. mat.
facit l. 2. C. de iudæ. dixi ſupra qui da. tut. poſſ. §. furioſus. & ad-
de quod no. Bar. in l. initium. ff. de acq. hær.

A D D I T I O N E S.

a Teſtm̃. Amplia idem in contractu ex quo eſſet orta obligatio, licèt poſt im-
pleretur tempore furoris. ita Chriſto. ſ. qui. mo. re. contra. obl. §. 1.
b Furor. Vide dictum Philo. q̃ ſemel furioſus nunquam redit ad ſanitatem. Ia.
in l. is cui bonis. col. 4. de uerb. ob. Purpur.
Furor. Furioſus propriè ille eſt qui eſt cũ tabe euidentis furoris. Mentecа-
ptus verò ille eſt, cui mens & animi conſiliũ deficiunt, tñ nullum furorem
oſtendit. Bal. in l. ſi furioſi. C. de nup. & in l. humanitatis. col. 3. ver. uenio ad
quartũ no. de impu. & ali. ſubſt. C. Et probat Ale. conſ. 14. exord. Ad quęſitum
hĩ. col. 2. ver. nam furioſus. nu. 3. vol. 2. Probatur autẽ furor vbi probatur quẽ
habere ſermones furioſorũ. l. ob quæ vitia. ff. de ædi. edi. Secundo ſi conſan-
guinei pro furioſo illum haberent. Tertio qñ pater illum haberet pro furio-
ſo. Quartò ſi publicẽ & cõiter pro furioſo haberetur. Quintò, ſi viſus eſſet pa
nem vel lapidem more furioſorum proijcere. Itẽ ſi neſciret expumere conce
ptum mentis, ut latius Ale. notauit in d. conſ. præcitato. Et an, & qñ pœna le
gis Cor. de ſica. habeat locum ɔ̃ furioſum, & puniatur pęna mor. & quib. com
pareτur furioſus, enucleat doc. Hypp. a Marſi. in l. 1. in princ. r. 6. col. 3. uer. re-
deundo modo ad tex. nu. 46. & ſeq. ad l. Cor. de ſica. in Pand. Ant. Cs.

S V M M A R I V M.

1 *Prodigo quomodo adminiſtratio interdicatur.*
2 *Interdictum an videatur prodigo, ex ſola declaratione iudicis, quẽ
eſſe prodigum.*
3 *Notoriè prodigus cui non eſt interdicta adminiſtratio, an poſſit con-
trahere.*
4 *Interdictio, per dationem curatoris alicui facta tanquam prodigo,
qui non eſt, an adminiſtrationem impediat & nu. 5.*
5 *Impuberi quatenus curator detur.*
6 *Contractus prodigi an iuramento firmetur.*
7 *Cura prodigi quando finiatur.*

Item prodigus. ¶ Nõ valet teſtm̃ prodigi factũ poſt in-
terdictũ, ſed prius factũ ſic, h. d. ¶ Not.
q̃ ad hoc vt p̃digo ſit interdicta bonorũ ſuorũ adminiſtratio,
requiritur q̃ per iudicem realiter interdicat, & anteq̃ hoc fiat,
quicquid fecerit inter uiuos, & in ulti. volun. valet. ¶ In gl. 1. in fi.
No. q̃s ſit p̃digus, & talis prodigus eſt in cura agnatorũ, & ſic
ſub cura legitima, nec eſt opus, ut a iudice curator det, ſtãtibus
a agnatis, vt eſt teſt. & ibi no. & ibi dixi s̃. de cur. §. itẽ furioſi. qđ
no. p ea q̃ ĩ. dicã. ¶ In gl. interdicta ſunt. ibi, ſi dicas a iudice, pla
1 nũ eſt. † No. q̃ prodigo interdicit adminiſtratio per iudicẽ. Ad-
uertas tñ, q̃ non vr̃ ſufficere ſi iudex præmittat pręconiũ publi
cè per ciuitatẽ, q̃ nullus cõhat cũ Titio, q̃a per proclama nõ fit
cauſæ cognitio, vt C. com. vel epiſt. l. interlocutio. ſed in hoc re-
quirit cauſæ cognitio, vt l. obſeruare. ff. de cur. fur. igitur &c. &
hoc tenet Bal. in l. 1. ff. de cu. fur. & alleg. no. in l. nec quicquã §.
vbi decretũ. ff. de off. procon. & leg. ſed Io. de Imo. in l. is cui. ff.
de ver. ob. dicit q̃ ſi dictũ proclama eſt factum cũ cauſæ cogni-
tione, vt quia fuerint prius oẽs citati, qui poſteà cũ prodigo cõ-
xerũt, & ẽt citato prodigo, & re maturè cũ eo diſcuſſa, tũc tale
p̃clama ſufficeret. ar. l. pe. ff. de cu. fu. & iſtud tacitè voluit Bar.

2 quod no.¶† Quid ſi iudex declaret quē prodigum, nec interdi-
cit ei adminiſtrare, nec curatorē ei dat, dicit Bar. in d. l. is cui.
in prin. ꝙ nō ſufficit, quia aliud eſt prodigalitas, aliud eſt inter-
dictio adminiſtrationis, vel curatoris datio. putat tñ ibi Bart. ꝙ
dādo curatorē vt prodigo, licèt non interdicat bonis expreſſè,
tñ intelligitur ēt interdictum, vt l. Iul. ff. de cur. fur. Et iſtud etiā
tenent Bal. & Ang ſm Io. de Imo. in d. l. is cui. ego dico ꝙ immo
Bal. in d. l. 1. de cu. fur. in ver. ego dico ꝙ in notorio iuris &c. ꝑ
ſnīam tenet expreſſè ꝯrium, quia ſufficit ſnīa declaratoria, quia
vr̄ habere tacitam annexam prohibitionem, ſicut in ſimili vide-
mus, ꝙ ſnīa declaratoria, tacite eſt diſpoſitiua, vt ff. de arbi. l. qd
tñ. §. ſi arbiter. Preterea ſtatim qd̄ iudex ita pronunciauit, prodi
gus eſt ſub cura agnatorū, vt d. §. item furioſi. & dixi ſuper gl. j.
igitur &c. vnde tacitè eſt ei interdictū, & iſtud eſt veriſſimum,
licet Io. de Imo. in d. l. is cui. ſibi appropriauerit, ſed eſt dictum
3 Bal. vt dixi.¶ Quarto quid ſi quis eſt notoriè † prodigus, non tñ
per iudicem eſt ei interdicta adminiſtratio? & gl. in d. l. is cui. te
net ꝙ non ſufficit, pro quo facit iſte tex. a ꝯrio ſenſu, quia loq̄r
indiſtinctè, vt l. pe. ff. de cur. fur. & l. ſi quis cum ſciret. 1. rñ. ff. ꝑ
emp. Sed ꝯrium tenet gl. in l. is cui. ff. de teſt. & illam ſequuntur
Vltramon. quia notorium & ſnīa æquiparātur, vt l. emptorē. ff.
de act. emp. ſed per iudicē ſi eſt interdictum valet, igitur &c. ſed
Bar. tenet ꝯrium. alleg. l. Iul. ff. de cur. fur. ibi & ideo nō pōt ad-
miniſtrare, quia eſt ſibi interdictū, ergo anteq̄ ſit ſibi interdictū,
adminiſtrare poterit. Ad l. ſi quis cum ſciret. rńdet, aut ꝯhēs eū
prodigū, ſcit ꝙ vult cōſumere in malo vſu, & ludo perditorio,
& nō habet prodigū obligatum, aliàs ſic, vt ibi hr̄. & vide ēt ibi
Bar.¶ Et omiſſis dictis Io. de Imo. dic tu ꝑ Bal. in d. l. 1. ff. de cur.
fur. q. dicit opi. Vltram. forè verā in notorio prodigo, per ſnīam
declaratoriā iudicis, vt ſupra dixi, quia ſnīa inducit notorium,
vt c. tua. extra de coha. cle. & mul. In notorio verò facti ſubdi-
ſtinguit, aut ꝯ ait quis ſcienter cū illo prodigo conſumpturo in
ludo perditorio, vel ignoranter, vt ſtatim dixi ꝑ dictā l. ſi quis
4 cum ſciret. & hoc eſt tenendum.¶† Quarto, an dando curatorē
vni tanquam prodigo, & vlterius non dicatur, an videat̄ inter-
dicta adminiſtratio tanq̄ prodigo? & Bar. dicit ꝙ ſic, ꝑ d. l. Iul. &
l. ſi curatorē. C. de in integ. re. mi. ſed Bal. & Ang. in d. l. is cui bo
nis. tenent ꝯrium per no. per Inn. in c. grandi. in ſi. de ſup. ne gl.
prael. vbi dicit, ꝙ non debet dari curator, niſi prius interdictio
ꝓcedat, ſed Io. de Imo. ibi tenet opi. Bar. per d. l. Iul. quia dando
curatorem, vr̄ duo effectualiter feciſſe iudex, videlicet, interdi-
xiſſe bonis, & dediſſe curatorē, quia aliàs curatoris datio nullo
modo valeret, igitur &c.¶ In ea. gl. in ſi. dic, ꝙ hoc contingit ꝑꝑ
delictū, nam tūc debet ēt interuenire ſnīa declaratoria ad hoc,
vt teſtm̄ prius factū irritet̄, vt l. ſi quis filiū. §. irritū. ff. de iniuſt.
rup. & irr. teſt. An aūt intelligatur adminiſtratio interdicta, &
qñ, vide latè per Bar. in l. poſt ꝯtractum. ff. de do. & ibi Ang. & Cy.
5 & doc. in l. ſi quis poſt hac. C. de bon. dam.¶† In gl. ratum eſt. in
ſi. in hoc conclude, ꝙ aut curator datur impuberi tanquā pube
ri, & non valet datio, vt l. ſi tutor petitus. ff. de tut. & cura. da. ab
his. & ita intelligatur iſta gl. Aut datur tanquā prodigo qui non
eſt prodigus, & tenet datio, dummodò non ſit error expreſſus,
vt l. ēt ſi putauit. ff. de pet. hær. arg. l. 2. C. qñ prouo. non eſt nec.
Et eſt rō dr̄ię, quia eſſe pupillū declarat natura, ſed eſſe prodigū
ſpectat ad iudicē, & ideo vr̄ facere ius, quod iudex dicit vt l. 1.
§. Pomp. ff. quod fal. tu. aut. Et iſtā opi. ſecutus eſt Bal. in d. l. 1. de
cur. fur. ſed alia rōne, quia in ætate licèt valeret datio curatoris,
tñ quia ſequenti momēto finiret̄. Nā ſolo tractu tēporis illa da-
tio perdit vires, nō eſt ergo dicendū ꝙ valeat, quia de momēto
nō curat lex, vt l. ſi. in ſi. C. de bo. quæ lib. licèt nō eſt ita in prodi
go, quia nō ſolū tractu tp̄is decretū perdit vires ſuas, ſed ēt re-
quirit̄ ꝙ prodigus ad ſanā mentē ſit reuerſus, & hoc ſit certū.
Vnde in prodigo diſtinguit, aut ſnīa eſt lata ex cā minus legiti-
ma, & tunc ſnīa eſt ipſo iure nulla, vt l. qui teſtō, cum ibi no. ꝑ
gl. & ibi latè Bal. ff. de excu. tu. Aut ea cā minus vera, q̄ ſi vera eſ
ſet, eēt iuridica & legitima, & tūc refert, aut eſt lata ꝑ obreptio-
nē, & tūc nō valet decretū, vt d. l. ſi tutor. aut nō fuit obreptū ꝑ-
torij, ſed ipſe prætor errauit, credēdo ꝙ eſſet ꝓbata prodigali-
tas, tūc refert aut plenè cognouit de prodigalitate, & valet de-
cretū, vt ff. de cur. fur. l. obſeruare. aut nō plenè diſcuſſit, ſed ꝑ-
functoriè, & tūc nō valet decretū ꝑ eandē l. dixit tñ Bal. ꝙ quā
uis nō valeat decretū in ꝓcedēti caſu, tñ errore cōperto debet
retractari ꝑ ipſum iudicē, vel ſuum ſucceſſorē, vt l. q̄uis de reb.
cred. Ang aūt quē ſeq̄t Imo. in d. l. is cui bonis. indiſtinctè tenet
ꝙ tale decretū nullo modo valet, ꝑ d. l. ſi tutor petitus. & d. l. 2.
C. qñ prouoc. non eſt ne. In ſnīa verò bene diſtinguit̄, an error
fuerit expreſſus, an nō. & hoc credo verius, quia facilius qđcū-
que decretum iudicis infringit̄, quam ipſa ſnīa. Nam ſi eſt falſa

vel nulla cā, non valet aliquo modo. vt l. 1. §. hæc verba. & ibi.
Bar. ff. ne vis fiat ei. & l. 3. §. miſſum. & ibi Bar. ff. de Carbo. & d.
6 l. Seiæ. & ibi Bar. ff. de tu. & cur. da. ab his.¶† Quæro an ꝯtus ꝓ-
digi firmetur iuramēto? & Iac. de Are. & Bar. in d. l. is cui. tenēt,
ꝙ nō, quia iuramentū debet habere æquitatē, iuſtitiā, & diſcre-
tionē, ſed prodigus nō habet diſcretionē, vt l. 1. ff. de cur. fur. igi
tur nō valet, vt in auc. quod eis. & ibi no. C. de nup. quia lex in-
habilitat perſonam prodigi, immo quoties lex vel ſtatutū pro-
hibet aliquē ꝯhere, vel aliquid facere, ille. n. illud faciēdo, & ſu-
ꝑ hoc iurādo obligat̄. de quo latè ꝑ doc. in auc. ſacramēta pub.
C. ſi aduer. vē. & Bar. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ. & Bal. in l.
2. C. de cu. fu. dicit, aut ꝯhit & iurat cū authoritate ſui curato-
ris, & valet, aliàs aūt ſolus & cū iuramēto nō obligat̄. Et ita in-
telligatur opi. Bar. & iſtud mihi placet, non obſtāte eo qd̄ dixit
Io. de Imo. in d. l. is cui. ſm Bal. & Ang. quia nihil ad propoſitū.
7 ¶† Quæro, qñ cura prodigi finiet̄? & Bar. ſm Ia. tenet, aut eſt ma
nifeſtū ꝙ rediit ad ſanos mores, & tunc deſinit cura, aut nō eſt
certū, & tunc requirit̄ declaratio iudicis, vt l. 1. ff. de cur. fur. ſed
Pet. & Bal. ibi dicunt, ꝙ ēt ſi manifeſtū nō ſit, dummodo de hoc
probet̄, ꝙ redierit ad ſanos mores, vt dicimus de furioſo, ꝙ ha
bet dilucida interualla, valet ꝯtus, per d. l. 1. quia nō debemus
plus requirere, quā velit ille tex. & hoc credo verius, interim
aūt nō habebit effectum ꝯtus, donec fiat ꝓbatio, ꝙ redierit ad
ſanos mores, ꝑ illū qui dicit illū forè ſanæ menti, quia ꝑꝑ ſtatu
tū primum prodigalitatis præſumitur adhuc prodigus, &c.

SVMMARIVM.

1 *Mutus & ſurdus an, & quando poſſint condere teſtamentum.*

Item ſurdus & mutus. ¶ Mutus & ſurdus pñt certis caſibus cōdere teſtm̄, ſed nō
ſemp. h. d. Primò, & vitiū ſuperueniens poſt teſtm̄ perfectum,
nō nocet. h. d.¶ No. ꝙ qui audire poteſt, licèt cū difficultate, nō
impeditur facere teſtm̄.¶ No. ꝙ propriè mutus eſt, qui omnimo
do nō pōt loqui.¶ No. ꝙ aliqui ſunt, qui nō loquunt̄ ex natura,
a aliqui ex accidēti.¶ No. ꝙ mutitas vel ſurditas ^a non tollit teſtm̄
iā perfectū.¶ In gl. vt certis. in ſi. diſtingue, aut ſurdus, & mutus
a natura, & tūc, q̄a nō intelligit, qd̄ agit nō pōt teſtari, vt d. l. di-
ſcretis. fallit ſm aliquos, niſi ſit miles, vt ſ. de teſt. mil. ꝗ nimmo.
& ibi dixi. ſed Raph. Ful. in d. l. q in prīc. § ſurdus. vr̄ impoſſibi
le ꝙ mutus & ſurdus a natura poſſit teſtari. Vnde intelligit, ꝙ
1 miles, aut ſurdus ſolū, aut mut⁹ ſolū, † & mutus & ſurdus ſimul
ex accidēti, q neſcit literas, poſſit teſtari, q̄a cū habeat itellectū,
& pagan⁹ iſto caſu nō poſſit teſtari, niſi impetret a principe, vt
l. ſi mutus. ff. de teſt. ergo in priuilegiū conceſſum eſt dicto caſu
militi, vt teſtari valeat. & hoc puto verius. Nā paganus mut⁹, &
ſurdus a natura, neq; teſtari, neq; codicillari pt̄, neq; donationē
cā mor. facere pt̄, nec libertatē, neq; vindictā, nec alio mō pt̄ im
ponere, vt d. l. diſcretis. in prin. Si naūt alter morbus iñ ſit ſi lin-
guā habeat, licèt nō audiat oīa, vt q̄libet habilis, diſponet̄ tñ pt̄.
Si naūt aures apertas habeat, & linguā impeditā, tūc, aut ſcit lite
ras, & idē q̄a oīa ſcribere pōt, dūmodò nō ſint talia q̄ requirāt
vocē loquentē, & vt eſt authoritas tu. vt l. 2. ff. de aut. tu. & vt ē
ſtipulatio, vt l. 1. in prin. ff. de verb. ob. aut eſt ignarus literarū, &
tunc pōt a principe impetrare teſtamēti factionē, & teſtabitur
ſignis, vt ſtatim dicā, vt d. l. ſi mutus. Aut nihil impetrat, & de iu
re cōi non pōt teſtari, quia palā debet nomē hr̄dis exprimere,
vt l. hr̄des palā. in prin. ff. de teſt. & l. iubemus. C. eo. ti. ſed pōt co
dicillari, fideic. vel leg. nutu, vel alijs ſignis relinquere, vt l. nu-
tu. in prin. ff. de leg. 3. Et tō notarius ſic debet dicere, & ſcribere,
cū talis per accidēs loqui nō pōt, interrogatus cōſenſit humeris,
& annuit capite, vt dicit gl. ibi, & eſt gl. ordinaria in l. itē quia.
ff. de pac. de quo per Bar. in l. mutum ff. de acq. hær. quod no.

ADDITIO.

a Surdiens. Quid ſi aliq̄s propter infirmitatē nō pōt loqui, vel poſitus in extre-
mis loq nō pōt, vel habet linguā ita groſſā, ꝙ non intelligit, an poſſit teſtari,
dic ꝙ nō, ex quo non pōt exprimere nomē hr̄dis, tex. eſt in l. iubemus. C. de
teſt. ſed ſi articulate poſſet loq, licèt cū difficultate, talis teſtari pōt, dūmodo
habeat intellectū bonū, vt ē tex. in l. qm̄ indignū. C. eo. de teſt. ita loquit Ang.
& Imo. in l. in aduerſa. C. eod. titu. de teſt. Ita in ſimili dr̄ de ſurdaſtro, qui eſt
ille qui cū aliqua difficultate audit, ſm gl. ſingu. in l. ſi. ff. de ob. le. tu. & talis
pōt teſtari. l. diſcre. C. de teſt. vide per do Phil. de Franchis in exēplū in c. 1.
de teſt. in 6. in 4. col. ver. 4. prohibetur teſtari mutus & ſurdus. Bar. ab Hotat.

SVMMARIVM.

1 *Cæcitas qualiter probetur.*
2 *Teſtamenti faciendo per cæcum ſolemnitas.*
3 *Solēnitas requiſita in teſtamēto cæci, an ſit neceſſaria etiā in codicil-*
lis, vel donatione cauſa mortis, vel alia vltima volūtate, & nu. 4.

Cæcus

Cæcus autem. Cæcus cum ſolennitate cõi non põt fa
cere teſtm̃, ſed ſeruando quondam ſo-
1 lennitatem, ſpecialiter ad hoc aſsignatam, h.d. ¶ † In glo. cæcus.
in fi. qualiter aũt probetur, ꝙ Titius ſit cæcus, dic, ſi teſtes di-
cant, ꝙ viderunt eum habere oculos a capite euulſos, & omni-
nò clauſos. Si autem habeat claros, ſed habeat characteres, de-
bet dicere teſtis, ꝙ ſemꝑ vidit eũ ire cum duce, & qñ ſine duce
ambulabat, ꝑcutiebat ſæpe in muro, & ibat per loca aſpera, &
incõſueta ꝑ quę videns nõ iuiſſet, vt no. Bar. in l. 2. ff. de bo. poſ.
fur. vel inſan. dela. & põt oĩa facere, & eſſe teſtis de quo dixi ſu-
pra de teſt. ord. §. teſtes autem. ver. quid de cæco. ſed non põt eẽ
iudex, vel ꝓcurator, vel aduocatus, vel de nouo aliã dignitatẽ
cũ adminiſtratione habere, vt l. 1. §. cæcum ff. de poſt. dic vt ibi
2 no. ¶ In gl. per obſeruationẽ. in fi. No. † formam teſtamenti cęci,
& tene menti, quia vidi aliquos peritos errare, & vidi de facto
in ciuitate mea Aretij, in quodã Zanino de nobilibus de Crene
* glis * de Mediolano cæco ea accidenti, quia primo requirit̃ ꝙ
ſint ſeptem teſtes, & notarius ſi haberi põt, aliàs alter teſtis, &
ſic vnus loco notarij ad hoc ſpecialiter conuocet̃. Secundò re-
quirit̃ vt teſtib. omnibus & notario ibidem collectis, ante om-
nia cognoscet cæcus teſtator ad ſe prędictos oẽs ſeptẽ teſtes, &
notarium, quibus ꝯuocatis edoceat, & verbis manifeſtet, ꝙ ſine
ſcriptis vult teſtari. Tertiò vt in principio dicti teſtamẽti & an
te oĩa legata fiat inſtitutio hæredis, & hoc eſt ſpeciale in cæco,
licèt regulariter fiat, & fieri poſſit in hñtibus oculos, ne ſint de
terioris cõditionis quam cæci, vt in §. ante hæredis. in fi. ȷ̃. de le.
hoc tenet expreſsè Bar. in d. l. hac conſultiſsima. & hoc ibi tenet
Rich. Mal. doc. Crem & Cy. ſed Bal. ibi dicit, quòd ille tex. non
continet cãm formalẽ, ſed ſolitũ modũ teſtandi apud veteres,
qui ſemper ꝑponebant nomen hæredis, qui hodie corrigitur in
d. §. ante hæredis. & hodie, cum ẽt in ſi ponendo hr̃dis nomẽ di
catur caput teſtamenti, & in capite, vt l. pen. C. de inſti. & ſubſt.
& cum talis omiſſio, ſit omiſſio ſolennitatis paruæ, ideo nõ de
bet vitiare, vt dicimus de omiſſione ſigni crucis in inuentario,
vt l. fi. §. 1. C. de iure delib. idem dicit ſi in principio ẽt teſtamẽ
a ti cæci, ᵃ nomen hæredis non apponatur. Ego ꝑꝑ authoritatem
Bar. & aliorum, non recederem a ſua opi. & in practica illa ob
ſeruaret̃, & maximè cum iſte tex. ponat in cæco regulã negati-
uã, quòd non põt teſtari, niſi obſeruet dictã l. hac cõſultiſſima.
non aũt dicit, ꝙ obſeruet d. §. ante hæredis. ſed d. l. hac conſult.
hoc requirit̃, igitur, &c. qđ perpetuò no. quia in iſto anno vidi
vnũ teſtm̃ cæci Hebræi, in quo hæc ſolennitas deficiebat, & ma
lè. Deinde faciat legata, & fideicommiſſa, quib. peractis, notarij
manu oĩa iſta ſcribant̃ in præſentia teſt. um̃, poſteà dicti teſtes
ſe ſubſcribant, & ẽt tabellio, demum tam a teſtib. quam ẽt a ta-
bellione, vel ab aliquo alio teſte, qui loco tabellionis habet̃, ſi-
gilletur, ita ꝙ octo ſigilla requiruntur, & de his oĩbus oportet,
ꝙ notarius faciat in dicta ſcriptura mentionẽ, quibus peractis,
b teſtm̃ ᵇ habebit ſuas ſolẽnitates; aliàs non valet, vt ibi. ¶ † Quid
3 ſi vellit tãtummodò codicillari, vel donationẽ cauſa mort. vel
aliam vltimã volunta. facere, an requiratur eadẽ ſolennitas? Gl.
ibi ponit duas opi. 1. quòd ſic. & iſtã tenet ibi Butr. & Bal. ꝑ illũ
tex. Alia gl. eſt quòd quinq; ſufficiant, per l. fi. C. de cod. quia dicit
oẽs, & ſic nullum caſum excludit, & ſic in iſta vlt. opi. vr̃ reſide
re gl. & eã ſequitur Sal. vnde fortè ꝑꝑ authoritatem gl. iſta vlti
ma teneret̃, tñ veriorem credo primam de iure, per tex. illum,
qui dicit, ꝙ in eundẽ modũ erat obſeruanda &c. & ſemꝑ tu ꝑ-
pter opi. euitandas, ẽt in codicillis cęci, adhibeas ſeptẽ teſtes &
notariũ. ¶ In donatione aũt cau. mor. cũ ibi nihil de ea dicatur,
ꝙ non mutatur &c. ſic ſtabimus regulæ. l. fi. C. de do. cau. mort.
4 & l. fi. C. de cod. in fi. & ſic quinq; ſufficiunt. ¶ † Quid ſi cæcus
teſtat̃ inter liberos, an requirat̃ ſeptem teſtes, & tabellio? Mar-
ti. de Fa. dubitauit, tñ Bal. in d. l. hac conſult. dicit ꝙ in §. ex im-
perfecto, in l. hac conſult. C. de teſt. eſt ſpecialis diſpõ, & ſm̃ ius
naturale, & veritatẽ, vt l. cũ rõ. in prin. ff. de bo. dam. & l. hac cõ-
ſultiſ. eſt diſpõ ſpecialis, requirens tantã ſolẽnitatẽ, ne fraus cõ-
mittatur, & ꝑ ꝯñs fundatur ſuper fictione & rigore iuris, ergo
diſpoſitio quæ ſuꝑ veritate fundat̃, pręfertur, vt l. filio quẽ pa-
ter. ff. de lib. & poſth. idõ ſimpliciter ſtabimus d. §. ex imperfecto,
vt in patre etiam cæco teſtante inter liberos ſufficiat ſolenni-
tas. d. ex imperfecto. & iſtud ſequitur Saly. quòd no.

ADDITIONES.

* Conſaronerijs, in uet. exempl.
a Cæci. Eandem opi. tenuit in §. ante hæredis. ȷ̃. de leg. no. 1.
b Teſtm̃. Ang. hic docet modũ cõficiẽdi teſtm̃ cęci. Præter dictũ teſtamenti ſu-
ſius tradit Aegid. Bella. cõſ. 1. col. 24. uer. 3. quęritur de teſtõ cęci. quę practica
ſi in ꝓpoſito formã, l. hac conſult. C. qui teſt. fa. poſ. eſſe ſubſtantialẽ, & ꝙ illius
omiſſio uitiet teſtm̃, ut uidet̃ ſentire Bar. ibi, & firmauit Iaſ. Maỹ. cõſ. 82. exord.

Viſo teſtamento. col. 1. & 2. nu. 1. vol. 3. & ob id quondam Steph. Excelinus
Auenio. cæcus. 495. ſuum condidit teſtamentum præmiſſis ſigno Sanctæ Cru
cis, & noĩe hæredis ſuffultũ ſeptẽ teſtibus, & notario, ad id vocatis, & roga-
tis. ſubſcriptis cuiuſlibetq; ipſorũ ſigillo, arcæ ligneę, inſtar partis nucis, ſeu
caſtaneæ incluſo, pendente cordula filo rubeo, compoſita mẽbrana, in quibus
deſcriptum erat teſtamentum immiſſa ſeu infixa, dictique teſtes omnes ſe-
riatim deſcripſi erant hoc modo: ego Steph. Tex. doc. Auenio. teſtis ad præ-
miſſa vocatus & roga. præmiſſis omnibus & ſingu. vna cum notario, & teſti-
bus infraſcriptis interfui, & vt ſupra continetur fieri. vidi, & audiui, in quo-
rum fidem & teſtimonium me ſubſcripſi, & ſigillaui ſigillo meo in cordula
prima manus dextræ pendente poſito, cuius ſcutum itlum eſt. Et alij ſeptem
teſtes ſimiles egerunt, vt dictũ teſtamẽtũ palpãdo vidi & cognoui. quod eſt
no. puto tamen omiſſionẽ ſigillorũ non vitiare teſtamentum, cum ſit leuis
ſolemnitas. arg. no. per Bar. Alex. Pau. de Ca. & Iaſ. in l. ſcimus. §. fin uero.
de iu. delt. C. Et conſuluit Iaſ. conſ. 26. Omiſſis quibuſcunque. col. 2. uer. il-
lud etiam. uol. 1. quod procedit ſaltem hic Auenionæ, & alijs terris eccleſiæ,
& latè examinaui conſ. 216. exordiente, Claudia Faronia per totum. An. Ca.

SVMMARIVM.

1 *Captus ab hoſtibus an efficiatur inteſtabilis.*
2 *Impubes teſtari non poteſt, nec codicillari, neq; cauſa mortis donare.*
3 *Damnatus ad mortem an poſſit ad pias cauſas teſtari. & nu. 4.*
4 *Bannitus an poſſit facere teſtamentum.*
5 *Obſides qui teſtari poſſunt.*
6 *Damnatus crimine famoſo, licèt non ad mortem, non poteſt facere te ſtamentum.*
7 *Status dubius an ſit inteſtabilis.*
8 *Monachus an poſſit teſtamentum facere.*
9 *Canonici regulares, & alij regulares, an teſtabiles ſint.*
10 *Adſcriptitij, & cenſiti teſtamentum facere poſſunt.*
11 *Vaſallus habet teſtamenti factionem.*
12 *Excommunicatus an poſſit facere teſtamentum.*
13 *Infamis teſtamenti habet factionem.*
14 *Vſurarius an careat teſtamenti factione.*

Eius qui. ¶ Captus apud hoſtes teſtm̃ facere non pt̃, ſed
prius factũ, ſi ibi moriat̃, ex l. Corn. valet, ſi re
deat ex poſtliminio, h.d. ¶ No. ꝙ attendit̃ locus vbi ſit teſtm̃, ꝙ
ſi fiat apud hoſtes, licèt redeat, nõ valet, qa ꝯfectũ fuit tpe ſerui-
tutis. ¶ No. ꝙ teſtm̃ ante captiuitatẽ cõfectũ, ſemꝑ valet in oẽm
1 euẽtũ, ſiue redeat, ſiue nõ redeat. ¶ † No. ꝙ captus ab hoſtib. effi-
cit̃ inteſtabilis, ꝙ eſt verum, ſi capiat̃ a veris hoſtib. popu. Rom.
iuxta l. hoſtes. ff. de capt. ſecus ſi capiat̃ a latronib. vt l. qa latroni
bus. ff. de teſt. Et idẽ hodie ſi capiant̃ in guerris noſtris, qa nõ effi
ciunt̃ ſerui. iuxta. no. ꝑ Bar. in d. l. hoſtes. in fi. Ex quo ſequit̃ ꝙ
capti in bello indicto ꝑ Papã, vel ꝑ principẽ, ꝙ dubium nõ eſt,
quin efficiantur ſerui, vt d. l. hoſtes. ita dicit Bar. eleganter in d. l.
qui a latronibus, qđ perpetuò no. quando Papa indixit bellũ ꝯ
aliquã ciuitatẽ ſibi rebellẽ. iuxta extraua. q ſint rebelles. ꝙ capti
in dicto bello ſm̃ opi. Bar. ꝑdictã, efficiunt̃ ẽt hodie ſerui, & ꝑ-
dũt oĩa iura ciuilia. qđ bene no. qa Bar. eſt magnę authoritatis,
& maximè cũ alij doc. ſimpliciter trãſeãt, nec pro, nec ꝯ dicãt.
Sed credo ꝙ hoc hodie cõſuetudine in ꝯtrũ obſeruata, ſit dele-
tũ. arg. no. in §. igit̃. ȷ̃. in proœ. huius vol. & facit qđ habet̃, & ibi
Cy. in l. 2. C. de in. do. impe. ſicut dicit Bar. qñ duæ ciuitates libe
rę indicũt adinuicẽ ſibi bellũ, ꝙ licèt capti de ſubtilitate iuris ef
ficiant̃ ſerui, tñ de cõſuetudine nõ obſeruat̃. ita dicit Bar. in d. l.
hoſtes. in fi. ff. de cap. ita dicam in caſu iſto, igit̃ &c. ¶ In gl. ex l.
Corn. ibi. §. nõ tñ. dic, niſi poſteà fuerit in integrũ reſtitutus, &
ꝑſeuerauerit in d. 1. volũtate. de quo dicã ibi. ¶ In ea. gl. & ff. eo.
l. ſi filius. dic niſi in caſtrẽſi, vel quaſi in qbus filiusfa. teſtari põt,
2 vt dixi ȷ̃. e. in prin. ¶ † In ea. gl. ibi. itẽ impubes dic ꝙ impub. ne-
dũ nõ põt teſtari, ſed nec codicillari, qa regula eſt, ꝙ q nõ põt
teſtari, nõ põt codicillari, & fortè nõ põt donationẽ cã mor. fa-
cere, cùm negari nõ poſſit, ꝙ in multis ęquiparat̃ vlti. volun. vt
dr̃, & ibi dixi ȷ̃. de don. i prin. oportet ergo qđ maſculus 14. ann.
& fęmina 12. cõpletorũ, vel ſaltẽ ſint in vltima die dictorũ an-
norũ, vt eſt gl. & ibi dixi ſupra eo. §. impuberes. facit ſupra qbus
modis tutela finiat̃, in princ. ¶ In ea. gl. ibi §. cæcus. de his oĩbus
particulariter dixi ſupra in d. §. ¶ In ea. gl. ibi, ad mortem eiuſdẽ,
& ſic infamis, qui morit̃ ciuiliter, non poteſt teſtari. dic de hoc
vt ſtatim dicam. Si autem intelligeres de ingreſſo monaſteriũ,
& ſic de mortuo mundo ciuiliter, vt in auct. de mon. §. 1. dicam
etiam ſtatim qualiter intelligatur. ¶ In ead. glo. ibi eius qui. §. 1.
3 dic, ꝙ debet intelligi de damnato ad mortẽ, ᵃ de quo fit executi
a io capitalis. Sed an poſſit ad pias cauſas teſtari? no. Io. And.
in

ADDITIO.

a Damnato ad mortẽ. vide Pau. de Ca. cõſ. 186. & in l. eius. ff. de teſt. vbi refert
Bal. dicentẽ ibi. ꝙ auc. bona dãnatorũ, non habet locũ in his qui damnantur
per ſtatutum, ſed iure communi. & pro male ablatis dãnatus ad mor. teſtari
poteſt, quia dicitur potius alteri reſtituere quàm teſtari, ſecundũ Ro. cõſ. 163.

In cap.quanquam.de vſur.lib.6.in nouell. vbi dicit. ꝙ non pōt.
& Ang.in l.ſi quæramus.& ibi Imo.ff.de teſt.ſi autem ſuperue-
niret talis ſnīa hodie facit inteſtabilem, vt no.gl.in Auct.ſed ho
die. C.de do. inter vir.& vxo. ¶Quid de bannitis noſtri tempo-
4 ris?Bar.Iac.Bal.& oēs in d.l.eius qui.§.1.dicunt† ꝙ cum banni-
tus perdat tm̄ ea quæ ſunt ſuæ ciuitatis,& non iura cōia,ꝙ ſi te-
ſtatur ſm̄ formam iuris cōis valet, ſecus ſi ex priuilegio ſuæ ci-
uitatis, vt l.ſi non ſpecialis.C.de teſt.Sed Sal.in l.1.C.de hęr. in-
ſti.non tenet iſtam opi. immo dicit ꝙ ēt ea quæ iuris cōis ſunt,
perdit.de quo dixi in §.relegati.ſ.qui.mo.ius pa.po.ſol.& quod
ſ.dixi,ꝙ damnatus ad mortē(de quo eſt facto corporalis execu
tio)eſt inteſtabilis de quo dicit Bar.in l.3.C.qui teſt.fac.poſ. &
in l.3.C.ſi pen.ap.mors interue.& Iac.de Are.in l. bona damna
torum. C. de bo. dam. dic fore verum, ſi eſt de iure cōi damna-
tus,ſecus ſi ex forma ſtatutorū, quia tale bannū cū ſit interlocu
toria,quia lata parte abſente & ſic lite non conte. non pōt dici
diffinitiua,& non pōt facere quem inteſtabilē.ſed Bar.in l.infa
mem.ff.de pub.iud. vult ꝙ licet per ſtatuta alteretur ordo pro-
cedendi,non tm̄ minuitur, vel tollitur infamia,damno vel ſerui
tute,igitur omnino vr̄ ꝙ dictum Bal.nō ſit verum. Vnde poſſet
dici ſm̄ Raph.in d.l.eius qui.§.1. ꝙ aut de iure cōi eſt pœna ca-
pitalis,ſicut per ſtatuta,licet ordo varietur,& tunc ſit vera opi.
Bar.arg.l.1.ff. ad Turp.Aut de iure cōi, non eſt pœna capitalis,
vt in furto,vt in Auc.ſed nouo iure.C.de ſer. fug.ſed tm̄ per ſta
tuta,& tunc ſit vera opi.Bal.& licet iſta cōcordia placet, tamē
ſm̄ opi.Sal.in d.l.1.C.de hære.inſti. quando talis bannitus eſt ef
fectus hoſtis ciuitatis,per diſpoſitionē ſtatuti permiſſiuā a prin
cipe,vt l.oēs pop ff. de inſt. & iu. vr̄ ꝙ tale dictū & pęna ſtatu-
taria ſuccedat in locū iuris cōis, & per ꝯñs, in omnibus habet
vires,vt de iure cōi,vt l. ſi quis eum.§. qui iniuriarum.ff.ſi quis
ca. Et prædicta procedunt, qñ delictū eſt liquidū veris proba-
tionib.ſecus ſi per cōtumaciā ex forma ſtatutorū,vt contumax
habeatur pro cōfeſſo,& non eſt redactus in fortiā cōis.facit qđ
no.plenè Bal.in l.ſi quis filio.§.irritum.ff.de iniuſ.teſt. & Io.de
Imo.in d.l. is qui.§.1. ſed Raph ibi tenet ꝯ̄rium, qa per ſtatutū,
qs pt̄ fieri teſtabilis,& nō teſtabilis, vt no.Bar.in l.3.ff. de teſ.igi
tur iſte bānitus qñocunqꝫ poſteà veniēs in fortiā cōis,ēt per ſta
tutū ꝑ effici inteſtabilis. qđ maximè credo verū, ſi poſteà qñ
fuit captus,& venerit in furtiā cōis, recognouerit ſe fore illud
corpus,qđ cōmiſit tale delictū, ꝑꝑ qđ fuit bānitus, vt no. Bar.
Ang.& Io.de Imo.in l.inter ſtipulan ē.§.1.ff.de verb.ob.de quo
dixi plenè ī trac.meo malefi.ī l.Caiū Sēpronij.circa prin.qđ no.
5 ¶†In ea.gl.ibi.l.obſides.dic vt ibi gl.ꝓ pace tenēda. & licet Bal.
de hoc mireī,ſi pax eſt facta,& ꝓ ꝯñs deſierūt illi eſſe hoſtes pu
puli Romani, ꝙ obſides eis dati ſunt inteſtabiles, ſed ſalua ſm̄
Ang.qñ dant̄ hoſtes pro pace facta,nā illi cū qbus nullū eſt cō-
merciū,vel hoſpitiū licet hoſtiliter vnus nō debet currere ꝯ al-
terū,tñ cenſent̄ eſſe in numero hoſtiū,vt l.poſtliminiū.§. in pa-
ce.ff.de cap.Et aduertas,qa ex d.l.obſides.vr̄ poſſe dari,ꝙ eſt ve
rū a populo Rom. Sed an vna ciuitas vel vnus dn̄s poſſit dari
alteri,dicit gl in l.2.C.de pa.q fil.diſtr.ꝙ de iure nō.ſed de ꝯſue
tudine ſic.ſed vr̄ ēt ꝙ in iſto caſu poſſint de iure dari,vt c.ex re
ſcripto.de iureiu.& 23.q.3.pridē.ꝯclude, ꝙ ꝓ pace tenēda pn̄t
dari,vt no.gl.in d.§.pridē.in alijs vr̄ de iure non poſſe dare, ſed
de cōſuetudine ſic, vt dicit gl.in d.l.2.C. de pa.q fil.diſtr.& iſto
caſu nō cōſtituit̄ aliqđ ius obligationis in ipſis,velut in liberis
hominibus. facit l.liberi.ff. de ꝯ̄hen. emp.ſed cauſat̄ quoddam
ius retentionis,vt l.1.C.de obſe.pat.pręſt. & ſic nō deficiūt eſſe
liberi,& per ꝯñs pn̄t teſtari, & alia facere in effectu, ſm̄ Io. de
6 Imo.in d.l.obſides.¶In gl.ex l.no.†ꝙ dānatus crimine famoſo,
licèt nō ad mortē,nō pt̄ facere teſtm̄.facit l. infamem. & qđ ibi
no.Bar.ff.de pub.iu.ſed ego hodie hoc nō credo verū,qa opor-
tet ꝙ ex crimine moriat̄, vt no. gl.in d. Auct. ſed hodie.niſi di-
ceres ꝙ vt infamis non poſſit teſtari. ꝙ an ſit verum ſtatim di-
7 cā,&c.¶†In ea.gl.ibi l.de ſtatu. qđ eſt verum, qñ dubitat in ca-
ſu,quo efficeret̄ inteſtabilis,alias ſi dubitaret vtrum eſſet de ci-
uitate vel comitatu, tunc bene poſſet teſtari: ita dicit Bar.in d.
l.de ſtatu.& quod ibi dicit,eſt verum, niſi ſit certus de pn̄ti, de
ſtatu ſuo,licet de futuro,ꝙ nō traheret̄ retro,vt ibi eſt caſus. &
ibi Bal.in l.ſi qs filio.§.hi qui.ff.de iniu. ru.teſta.Sin autem trahe
ret̄ retro ille ſtatus dubius, tunc licet ſit certus de ſtatu ſuo de
ꝑ̄ſenti,nō pt̄ teſtari,vtputà in filio,cuius pater eſt captus ab ho
ſtib.nā de ꝑ̄ſenti eſt certus,& de ſtatu ſuo,qa ſui iuris eſt, & qa
dubitat in futurū,quia pōt redire, & tūc traheretur retro,& ite
8 rū non pōt teſtari, vt l.ſi pater,eo.ti. & ibi Imo.quod no. ¶† In
ea.gl.ibi.§.ſi qua mulier.& ſic iſti volunt ꝙ corrigatur,& ꝙ ho
die monachus poſſit teſtari,ſed glo.in auct.ſi qua mulier.C. de
ſac.ſan.ecc.vr̄ tenere ꝙ monachus nō poſſit teſtari,& idē tenet
in d.l.ſi q̄ramus.nō ob.d.auc.ſi qua mulier.quia ibi nō eſt teſtm̄
ſed diuiſio.Sed Azo & Pe.tenent ibi ꝙ ualet teſtm̄.Alb. de Roſ.
doc.Berg.in d.Auc.ſi qua mulier.dicit ꝙ monachus anteq̄ ſit ꝓ
feſſus tacitè vel expſſè pt̄ teſtari, vt ibi poſteà nō.ut d. Auct. de
mon.& auct.ingreſſi. C.de ſac.ſan.ecc.Bar.in d.auct. ſi qua mu-
lier non vr̄ ſe firmare,ſed uidet approbare ſupradictā diſt.dicit
.n.ꝙ ꝓpriè nō dr̄ quis ingreſſus ante profeſſionē,tñ q̄cquid ſit,
dicit ipſe,ꝙ illa diſpō,ſiue diuiſio,habet uim teſtī.Tu poſſes di-
cere,ꝙ monachus regulariter non pt̄ teſtari, vt in d.auct.ingreſ
ſi.ſed hoc fallit,qñ habet filios,& ita intelligatur. d.auct. ſi qua
mulier. vel dic ſm̄ Spe.in ti.de ſta.mon. ver. 53. vbi tenet, ꝙ illa
diuiſio q̄ facit pater inter liberos,per auct. ſi qua.non ſit teſtm̄.
& hoc fortè verius,ne corrigatur auct.ingreſſi. qa legū corre-
9 ctio eſt euitāda. ¶†Quæro quid de alijs canonicis regularib.an
pn̄t teſtari? Bar.ibi dicit,ꝙ idē ꝙ in monachis,ꝙ no. per d.auc.
ingreſſi.idē tenet Spe.in tit.de ſta.mon.ver.53.& ver.ſeq.& tan
git ēt in ti.de ſi.inſtr.§.compen.ver.2.ſi fuit monachus. ¶In ea.
gl.in ſi.dic vt in dictis iurib. no.in l.cum l.ff. de teſt. & no.bene
& ſigna totā illā gl & ſimilem habes in d.l.ſi q̄ramus,vbi Bar &
doc.examināt totā iſtam materiā per regulas. Ego pro clariori
intelligentia,in indiuiduo de vnoquoqꝫ ſeparatā dicere nolui,
10 dic vt ibi.¶†Et adde quid de aſcriptitio,vel cenſito,an poſſit te
ſtari,dic qđ ſic,inter ſuos de ſua familia,non inter alios.ita no.
gl.in l.2.C.in quib.caſib.colon.cenſi.lib.11.& hoc tenent Dyn.
11 Bar.ī d.l.ſi q̄ramus.¶†Quęro,qđ de hoīe alieno, vt vaſallo,dic
ꝙ ſic,vt no.Spe.in ti.de feudis §.qm̄.ver.19.vbi tenet,ꝙ poteſt
12 teſtari inter ſuos,dic,vt ibi.¶†Quid de excōicato? a Spe.ponit
a in d.§ cōpē.ver qđ de excōicato.Iac.de Bel.diſputat in auct.de
ſanc.epiſ.§.oīb.Io. And.poſuit in c.decernimus.de ſen.exc.in 6.
& ibi in gl.nō determinat,ſed in nouella qđ poſſit ꝓ hoc auc.
credentes.C.de hǽ.& ex̄ de hær.c.ſtatutum.§.credētes. vbi eſt
ſpeciale in hæretico,ergo alij pn̄t teſtari. dic vt per Io. Andr.in
13 d.loco.¶†Quid de infame? dic ꝙ ſic regulariter ut no.Bar.in d.
14 l.is cui.§.ſi.pro quo vr̄ caſus in l.1.& 2.C.de ſec.nu.¶†Quid de
vſurario manifeſto? dic ꝙ nō pōt teſtari ſine cautione,& ſolē-
nitate.c.q̄q̄.ex̄ de vſu.in 6.nec codicillari, vt ibi dicit glo.Quid
ſi fecit teſtm̄.1.& nō præſtitit cautionē,licet poſteà an valideī?
Vide Bar. Ang & Raph.& Imo.latè in l.filio præterito.ff.de in-
iu.teſta. ¶ De bannito noſtri temporis ſupradixi.dic,vt ibi.

ADDITIO.

a Excommunicato.Gl.in c.decernimus.de ſent.exco.in 6. cōcludit excōicatū non poſſe facere teſtamētū.ſed Io.And.ibi nouella tenuit oppoſitum.dicens excōicatum poſſe teſtari,& conſulit Pet. Petruc. conſ.73. exordiente,vetus querela.& cōſ.119.exordiente facti tale eſt.& probāt Bar.& Are.in l.ſi quæramus.de teſt.vbi Are.refert hanc opi.eſſe cōem,& pro ea vr̄ ten.in c.felicis. in prin.de pęn.lib.6.& in hanc ſniam iuit Stephanus Bertr.conſ.71. exordiē te,Chriſti nomine inuocato col.ſi.ver.ad quintū dico,nu. 14. & hanc opi. ēt inquit cōem dictus Bertran.conſ.217.exordiente, in re ſua, col.3. ver. præterea ēt,nu.11.vol.2.primorum cōſiliorum. dicens ulterius ibidem excommunicatum publice poſſe diſponere de bonis ſuis libere teſtando, donando, & diſponendo,& hanc opinionem exclamat cōem Fel.in c.ad probandum.col. 1.& ſeq.ver. de geſtis per excommunicatum.de re iud.extra.Ant.Ca.

De exhæredatione liberorum.

¶Iſta rub.continuatur per gl.primam,infra in nigro.dic,vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Præteritus quis dicatur.*
2 *Morte filij iam nati,qui erant præteritus,non confirmatur teſtamentum nullum.ſecus morte poſthumi præteriti.*
3 *Emancipato filio præterito teſtamentum eſt nullum.*
4 *§ & ſi hæc obſeruata in auct.vt cum de app cogn declaratur.*
5 *Teſtamentum in quo filius eſt præteritus,an ſit omni iure nullum.*
6 *Querela inofficioſi locum habet quando cauſa exhæredationis inſerta eſt in teſtamento,ſed non approbata per hæredem.*
7 *Teſtamento rupto per querelam inofficioſi, oīa legata conſeruantur.*
8 *Auct.ex cauſa.ita habet locū in præteritione paterna ſicut materna.*
9 *Cauſa ſi in præteritione filij inſeratur,neceſſe habet uenire,per cōtra tab. ſi autem non inſeratur cauſa,poteſt nullum dicere.*
10 *Teſtamento per præteritionem paternam rupto,legata debentur.*
11 *Exhęredatio rite facta, nō confirmatur pręteritione facta ratione alterius fratris.*
12 *Filius eman.& ſuus differunt in modo rumpendi teſtamētum, ſecus ab inteſtato.*
13 *Filio emancipato pręterito ſine cauſa,teſtamentum eſt ipſo iure nullum,ſi autem cum cauſa,filius ipſe remedia habet,quæ olim habebat per contratabulas.*
14 *Teſtamento deficiente ratione cauſę efficientis, legata non conſeruantur,nec aliquid debetur.*

15 Teſtamētū filij in caſtrēſi, vel quaſi, ſubiacet ꝗrelę vel cōtratabulas.
16 Pater pręteritus vel exheredatus ſine cauſa a filio, non dicit teſta mentum nullum, ſed habet querelam vel contratab.
17 Subſtitutio vulgaris non conſeruatur per auc. ex cauſa.
18 Subſtitutio pupillaris per auc. ex cauſa conſeruatur.
19 Legata petuntur conditione ex auc. ex cauſa, quando teſtamentum nullum eſt ratione pręteritionis, quando vero per querelam reſcinditur, petuntur ex teſtamento.
20 Clauſula codicil. appoſita, ſi ruptum ſit teſtamentum legata petuntur, aut conditione ex dicta auc. ex cauſa, aut ab inteſtato.
21 Inſtitutione conditionali rupta ſtatim legata debentur.
22 Teſtamentum natiuitate poſthumi ſtatim rumpitur.
23 Bonorum poſſeſſio quot caſib. ſit neceſſaria.

NOn tamen. ¶Totus iſte ti. diuidiť principaliter
in tres partes. Primò ponit quid iu-
ris erat de iure antiquo, circa exhæredationem libe-
rorum, & qua forma exhęredabantur. Secūdò qua-
liter hodie exhæredari debeāt. Tertiò aliqua dubia circa præ-
dicta ibi infert. 2. ibi, ſed hoc quidem vetuſtas. 3. ibi, ſed ſi in ex-
peditione. Item 1. ſubdiuiditur. Nam 1. ponit quandam conti-
nuationem ad præcedentia. Secundò, ponit qualiter exhæreda-
tionem fieri de iure antiquo ſufficiebat de liberis natis in ptāte,
& primum locum ſiue gradum obtinentibus. Tertiò de liberis
naſcituris, vel de natis non obtinentib. primum gra. Quartò, de
emancipatis. Quintò de liberis ciuilib. tantum, & de eorum ex-
hæredatione. 2. ibi, ſed qui filium. 3. ibi, poſthumi quoq;. 4. ibi,
emanci. 5. ibi, adoptiui. ¶Et h. d. in ſumma. Filius debet hæres
inſtitui, vel noīatim exhæredari, alias autem præteritus, dicit
teſtm̄ ipſo iure nullum, filio verò fa. vel alij vlterioris gradus li
beri, per virilem ſexum deſcendentes præteriti non rumpebāt
teſtm̄, ſed habebant ius accreſ. & poterant inter cæteros exhęre
dari. h. d. ¶No. ꝙ vltra ſolennitatē teſtamentorum, & aliorū de
quib. dixi ſ. in tit. præced. ad hoc vt teſtm̄ valeat, debet habēs li-
beros, aut eos inſtituere, aut noīatim exhæredare, vt l. inter cæ-
tera. ff. de lib. & poſth. & ꝗ ſit tō dicā infra eo. §. emancipatos.
1 ¶†Not. ꝙ ille dicitur præteritus, [a] de quo non eſt facta aliquā
a mentio, immo dic, ꝙ ille dř præteritus qui non eſt [b] aut inſtitu-
b tus, aut vt oportet, exhæredatus, vt infra de hære. quæ ab inteſt.
defe. §. ea ¶No. ꝙ qui pręteriit filiū, inutiliter teſtať, rō, quia ſo-
lennitas legis non obſeruata, & ēt quia cum filiusfa. ſit ēt dñs in
vita patris, niſi per exhęredationem priuetur dñio, cōtinuātur
dñium in filiū, vt l. in ſuis. ff. de lib. & poſth. ¶No. ꝙ teſtm̄ ꝙ nō
valuit ab initio ex poſtfacto non pōt recōualeſcere. ¶No. ꝙ li-
cet filius iā natus pteritus viuo patre moriať, & ſic cā impedi-
tiua ceſſauerit, tñ nullus pōt ex eo teſtō hæreditatem adire. qđ
eſt verū, niſi ſint inſtituti ī eo venietes ab inteſtato, vt l. poſthu-
mus, in ver. idē & circa. cū ibi no. ꝑ gl. & doc. ff. de lib. & poſth.
2 ¶†No. ibi, quia ſ. ab initio ꝙ teſtm̄, in quo filius iā natus eſt præ
teritus abſq; ipſa confirmatione eſt nullū, vnde non vř ꝙ poſ-
ſit poſteà aliquo modo cōfirmari, qđ ab initio fuit nullum, fa-
cit qđ no. Inn. in c. in cōſuetudinis, extra de cōſue. ſecus ſi præ-
teritus ſit poſthumus, & naſcatur, & poſteà ēt moriatur viuo te
ſtatore, quia poteſt bonorū poſſeſſio peti. vt d. l. poſthumus, in
prin. & ibi Bar. ¶No. ꝙ olim filiæ fœminæ, erant deterioris con
ditionis, quàm maſculi in inſtituendo, vel in exhęredādo. ¶No.
ꝙ ille dř noīatim exhæredatus, licèt nomen propriū nō dicať,
ſed tātūmodò filiū meū exhęredo, qñ filius meus vnicus erat;
& ſic noīatim fieri dř, ꝙ fit ſub genere ſubalterno. ¶In gl. in po
teſtate. in fi. dic, ꝙ ēt hodie eſt differētia inter emancipatū, & in
ptāte cōſtitutū. nā in ptāte cōſtitutus iam natus præteritus fun-
ditus teſtm̄ dicit nullum; ſed emācipato pterito ptor permittit
bo. poſ. ꝯtab. & ſic teſtm̄ valet, ſed impugnať per cōtrata. Dicas
3 tñ, ꝙ † ēt hodie de iure ciuili ſi emancipatus pteream, ſine cā,
dicit teſtm̄ nullū, ſicut in ptāte cōſtitutus, vt eſt gl. ſing. in §. ex-
hęredatus. in Authen. de hęr. & fal. & no. doc. in auc. ex cā. C. de
lib. pręte. ¶In gl. præteriit. in fi. No. quis dicať proprie pteritus ꝯ
cōem vulg. opi. & dixi ſ. in tea. ¶In gl. nemo. in fi. coniunge am
bas ſolutiones ſimul, ꝙ ibi filius pteritus ſuperuixerit patri, &
ab hęreditate patris abſtinuit, vel repudiando iuri dicendi nul-
lum ſm Ray. vel confirmando teſtm̄ expreſsè ſm aliquos doc.
vel ſm Raph. nihil auferēdo a fratribus, aduerſať ei qđ primò
dixerat, ſi partē, fratribus aduocauerit, tunc volūtas teſtāis (de
iure ptorio non dico) ſed de bono & ęquo tenebiť, & ſic poſſet
ēt eſſe de iure ciuili, quia ēt de iure ciuili eſt bonū & ęquū. vt
l. 1. in prin. ff. de iuſt. & iure. ita tenet ibi Ang. ī repeti. hic aūt an-
tequā př deceſſit, igiť, &c. In hoc aūt articulo dic, ꝙ Vltramon-
tani volunt, ꝙ per expreſſam approbationē cōualidetur, & nō
aliter. Bar. in d. l. filio pterito. vult, ꝙ per ſolū ſilētiū ēt anni in-
ducať tacita approbatio, vt l. ſi impubes. ff. de Carbo. Sed ꝯ hoc
vř Auc. vt cū de app. cog. §. & hęc qdē, vbi pterito filio, ſtatim
aperta eſt uia fratrib. habendi hęreditatē ab inteſtato uel ꝯtab.
ff. ſi tab. teſt. nul. ext. l. 1. §. fi. & l. pe. & fi. ff. de lib. & poſth. ergo p-
teritus hoc beneficiū fratrib. datū, ſua cōprobatione tacita vel
expſſa tollere nō potuit, vt l. ſi poſt mortē. §. fi. ff. de cōtratab. Vñ
finaliter Bar. in d. l. filio præterito. ver. oppo. inſti. de exhæ. lib. in
prin. dicit, ꝙ verū eſt approbationem filij nō poſſe facere pīu-
dicium fratrib. inſtitutis, videlicet, vt quo ad inſtitutionē teſta-
mētū conualideť, & quo minus poſſint venire per ꝯtab. vt d. §.
4 fi. vel ꝑ ius dicendi nullū, vt d. §. & ſi hęc obſeruata. † in Auc. ve
cum de ap. co. & ſic de valore inſtitutionis fratrum, nihil ibi dř,
ſed duntaxat de legatorum effectu, & hoc patet ex primo rñſo.
& ſic ēt debet intelligi ſua aduerſatiua rñſio, vt in pluribus ter-
minis recta ſit differētia, & vt cōgruat tacitę qōni, quę colligiť
ex prin. j. de inuti. ſtipu §. pręterea. & quia ſequentia ex pcedē-
tibus declaranť, vt l. ſi ſeruus plurium. §. fi. ff. de leg. 1. hoc ēt pa-
tet ex alio, quia inſtitutio fratrū, ſiue pręteritus partē aduocet,
ſiue nō, quatenus ab inteſtato habituri forent, conſeruareť per
l. ſi duo. in fi. & l. filiū. §. ſed ſi portio. ff. de leg. 1. Idē ēt cōſiderā-
dum, ꝙ ſi fratres inſtituti teſtī viā elegiſſent, diſtinctio d. l. filio,
non procederet, ſed nībus legata pręſtarētur, quāuis pręteritus
partē ſuā aduocaret. d. l. ſi duo. intelligiť ergo illa l. filio. cū fra-
tres inſtituti, vt legata euitarent, inteſtati viā elegerūt, cum per
ſm tab. venire poſſent pterito abſtinente, ęquitas dicat eos tene
ri. ita Raph. in repeti. l. ſi filius qui in ptāte. verſi. 2. ad idē opp. in
5 tit. ff. de lib. & poſth. ¶†Quęro, an teſtm̄ in quo filius eſt pteri-
tus ſit nullum oī iure, & vř ꝙ ſic, vt hic. ibi, q. a. l. ab initio. Et idē
in l. fi. ff. de iniu. rup. irritoq; teſt. vbi dř nullius eſt momenti. &
in eo. tit. l. qui vxorē ibi, continuò &c. In ꝯriū facit l. 2. C. de con
tratab. quia ſi daŕ contratab. ergo teſtm̄ eſt aliqđ, quia ſi penitus
nullum eſſet, nō poſſet rūpi, vt l. nā & ſi. §. 1. ff. de iniu. teſt. Qua-
propter doc. & gl. in d. l. 2. & in d. l. ſi filius. & in d. l. filio pterito.
ponūt plures opi. vt ibi per Io. de Imo. tñ Raph. in d. l. ſi filius
qui in ptāte. in repe. dicit, ꝙ immo penitus eſt nullū, vt dictum
eſt. Non obſt. ꝙ detur contratab. qm̄ ad hoc vt deť contrata. ſuf-
ficit extare tabulas tales ex quibus poſſet adiri hřditas, vel bon.
poſſ. ſm tab. peti. ſi vitium pręteritionis nō fuiſſet, tunc. n. remo
to dicto vitio, ſi de iure ciuili poſſibile fuiſſet adiri hřditate, vel
peti bon. poſſ. ſm tab. tunc datur ꝯtab. licèt illud vitiū pręteri-
tionis filij iam nati fuiſſet, iſta eſt glo. ord. in l. qđ vulgo. ff. de
contratab. qm̄ ꝑꝑ illud uitium pręteritionis, ſiue ſint emācipa-
ti, ſiue in ptāte retenti prętor motus eſt ad concedendum ꝯtab.
vt j. eo. §. emācipatos. & l. 1. §. 1. & l. nō putauit, in prin. & §. 1. ff.
de cōtratab. qđ bene no. quia iſta eſt veritas, licèt Io. de Imo. in
d. l. ſi filius. in ptāte ſibi appropriauerit, ſed nō eſt ſuū dictū; ſed
Raph. Fulg. Placen. An aūt d. l. filio pręterito. ſit correcta per d.
auc. ex cā, ponit gl. & latè Bart. & latius Ang. & Fran. de Rāpo.
in repe. ſua. & Io. de Imo. in d. l. filio. & Bar. & alij doc. in auc. ex
cā, vbi plura, & lōgè altercātur, ſed poſteà cōcluſiones nerę, &
quæ tenentur ex dictis gl. & do. eliciunť. Et prima cōcluſio eſt,
6 quòd † ꝗrela inofficioſi habet locū, qñ cā exhęredationis eſt in-
ſerta in teſtō, ſed non eſt probata per hęredē, vt eſt gl. in d. auc.
7 ex cā. † Secunda, ꝙ rupto teſtō per querelā inofficioſi, oīno le-
gata conſeruentur, per d. auc. ex cā. & ſic in totum corrigitur. l.
8 Papin. §. ſi ex cā. ff. de inoffi. teſt. † Tertia, ꝙ illa auc. ita hēt locū
in pręteritione paterna, ſicut in materna, ut patet ꝑ plura ver-
ba in d. auc. ut cum de app. cog. §. aliud, ubi appellat parentes in
plurali, in plurib. locis. Et de hoc nř gl. & ibi Bar. in l. 1. ff. de cō-
9 tratab. †Quarta, ꝙ ſi in pręteritione filij inferatur cā, neceſſe ha
bet uenire ꝑ contratab. ſin autē non inferatur cā, pōt dicere nul
lum, ſi vult, vt d. §. aliud. & l. maximum uitium. C. de libe. pręt.
10 † Quinta, ꝙ rupto teſtō per pręteritionem paternā, legata de-
bētur. & ſic. l. filio pręterito. & ſimiles, corriguntur, ut patet per
11 ſupradicta. Sexta, † quòd exhřdatio rite & rectè facta nō confir
12 matur pręteritione facta rōne alterius fratris. Septima, † quòd
filius emācipatus & ſuus, ēt hodie differunt in modo rumpēdi
teſtm̄, ſecus ab inteſtato, quia ſublata eſt differētia &c. ut no. gl.
13 & doc. in l. ſi emancipati. C. de col. † Octaua, ſi filius emancipa-
tus hodie prętereatur ſine cā, teſtm̄ eſt ipſo iure nullū, ſi aūt cū
cauſa,

ADDITIONES.

a Præteritus. Adde Io. Fab. in §. ſed hæc quidem col. fi. infra eo. Purpu.
b Qui nō eſt. Præterire eſt in teſtō nō inſtituere, nec exhæredare filiū vel filiā, aut deſcendentem aliquem, licet ſibi fuerit iure legati aliquid in teſtamēto relictum. §. aliud quoq; capitulum. in auc. ut cum de appel. colla. F. ideo teſtamentum præteritione rumpitur, l. inter cætera, cum duab. ſe. de lib. & poſthu. in Pand. nec poterit diſpoſitio ſuſtineri per clauſulam codicillarem, eo caſu, quo teſtator ēt illiteratus & hō rudis eſt, vt late firmauit Steph. Ber. conſ. 71. exordicente. Ex tenore proceſſus col. 2. verſ. prætereà. nu. 6. & 7. uol. 3. Ant. Ca.

eã, tunc habet remedia quæ habebat olim ꝑ cõtrata. ꝑ glo. in §.
14 exhæredatos. † Nona, vbi teſtm̃ deficit rõne cauſę eſſicientis.
legata non conſeruanť, nec aliquid debetur, vt puta ſi filius vel
15 alius inhabilis teſtat, vt ʒ. tit. 1. per totum. † Decima, ꝙ hodie
teſtm̃ filij in caſtrenſi, vel quaſi ſubiacet querelæ vel ɔ̃tab. vt d.
16 §. & hæc quidẽ. † Vndecima, ſi pr̃ prætereať vel exhæredetur ſi-
ne cã a filio, non dicit teſtm̃ nullum, ſed habet querelã, vel con
tratab. vt l. pr̃ filium. & ibi Bar. ff. de inoſ. teſt. & d. §. & hoc qui-
17 dem. † Duodecima, ꝙ ſubſtitutio vulgaris non conſeruatur per
18 d. anth. Bar. in l. 1. in fi. ff. de vulg. & pup. † Tertiadecima, ꝙ ſub-
ſtitutio pupillaris per d. auc. confirmať, vt no. Bar. in l. 2. in fi. in
19 prin. ff. de vulg. & pup. † Quartadecima, qñ teſtm̃ eſt nullum ra
tione ꝑteritionis, legata petũtur conditione ea d. auc. qñ verò ꝑ
querelã reſcinditur, petũtur ea teſtõ, qđ adhuc tenet. facit l. il-
20 lud. in prin. cũ ibi no. ff. de ɔ̃tab. † Quintadecima, ſi apponatur
clanſula codicillaris, & ſit ruptum teſtm̃, petũtur legata, aut cõ
diuone ex d. anth. aut ab inteſtato, vt l. ex ea. §. 1. ff. de teſta. & ibi
21 Bal. & Imo. † Decimaſexta, ꝙ rupta inſtitutione cõditionali, ſta
tim legata debẽtur, licèt repetita videãtur, tacitè ſub ɔ̃dõne in-
ſtitutionis, licèt legata ſint relicta a Titio noiatim, vt l. ſi is qui
in ꝑtãte. §. fi. vbi caſus ſin. ff. de leg. præſcr. ¶ In gl. cõſtiterit. in fi.
no. ex gl. primò, ꝙ poſthumo ꝑterito, teſtm̃ ipo iure valet. Scđò
22 no. † ꝙ ſtatim natiuitate poſthumi teſtm̃ rũpitur, vt l. 3. §. ea his.
& rumpendo, ſibi locũ facit. vt l. nã & ſi. §. rumpendo. ff. de iniu.
teſt. Tertiò no. ꝙ tale teſtm̃ licèt ſit ruptũ natiuitate poſthumi,
tñ ſi moriatur viuo teſtatore, reconualeſcit de iure prætо. & ꝑt
peti, & datur bo. poſſ. ſm tab. rõ, quia cã efficiens, videlicet, pr̃,
adhuc ſupereſt. Iſte eſt caſus ſm cõem ſententiã in d. l. poſthu-
mus. in prin. & ꝙ intelligatur, ꝙ ſit ruptũ de iure ciuili, ꝓbatur
ſm Raph. ibi per tex. in l. Gallus. §. ille caſus, ibi, nullo iure. ff. de
23 libe. & poſth. qđ intelligitur de iure ꝑtorio, vt ibi no. ¶ † Ex his
no. & quartò, ꝙ in d. l. poſthumus, ĩ prin. eſt vnus caſus, in quo
ẽt hodie eſt neceſſaria bo. poſſ. nec aliquo modo de iure ciuili
poſſet adiri. qđ eſt magni effectus, qa ſi ẽ de liberis intra annũ,
cognati intra centũ dies petere pñt. l. 1. §. 1. ff. quis or. in bo. poſſ.
ſed de iure ciuili haberet 30. annos ad adeundũ, vt d. l. licet cũ
materia. C. de iur. deli. Scđò, qa non ſolo aĩo acquiriť, ſed opus
eſt, vt corã ꝑtore agnoſcatur, ut l. fi. C. qui admit. ad bo. poſ. ſed
ſecus de iure ciuili. vt ʒ. de hæt. qual. & diſ. §. fi. & ibi dicã. & eſt
caſus ſcđs, ĩ quo ẽt eſt neceſſaria bo. poſ. vt in d. l. poſthumus. in
verſi. idẽ & circa. qñ iã natus filius ꝑteritus eſt in teſtõ, & in eo
ſunt inſtituti veniẽtes ab inteſtato, & filius viuo patre decedat,
nã clarum eſt, ꝙ ſtatim teſtm̃ ſuit nullum, ſed de iure prætorio
recõualeſcit, vt ibi. Tertius caſus eſt ĩ §. nõ tñ. ʒ. qui. mo. teſt. in-
fir. & ibi dicã. & in l. qui libe. §. teſtõ. ff. de ſec. tab. Quartus eſt in
l. 2. §. ſi ſub condi. ff. de ſec. tab. facit l. ſi quis inſtituatur, la grãde.
a ff. de hære. inſtit. Quintus [a] eſt, qñ filius ꝑteritus approbat teſtm̃
expreſsè, vt d. l. filio prẹterito. ſm intellectũ cõem, ut ibi ꝑ Bart.
Sextus, qñ filius præteritus tacuit ſcienter in iure dicendi nullũ
per annũ, tunc de iure prẹtorio tm̃ approbatur, vt d. l. impubes.
§. fi. & ibi gl. & Bar. ff. de Carb. edi. ſed illo caſu, ille filius ꝑteri-
tus põt aduocare bona aſcripto de iure ciuili, ꝑ l. ſuũ. C. de iur.
deli. & ſcriptus nõ tenetur reſtituere fructus quos ꝑcepit ex ne
gligentia nõ petẽtis, qa habet tit. inſtitutionis. faciunt no. in l. fi-
deicõmiſſariã. & l. mulier. §. alia cã. ff. ad Treb. Septimus caſus ẽ
in l. ſub condi. ff. de cõd. inſt. & l. reſtituta. §. ſi in dãda. ff. ad Treb.
Octauus caſus eſt in l. cũ hęres inſtituta furioſo. ff. ad Treb. No-
nus, qñ filius inſtitutus negat ſe hr̃dẽ de iure ciuili, tunc ſolũ de
iure prætorio põt agnoſcere, ut l. ſuũ. C. de iur. deli. facit qđ no.
b Bar. in ſimili. in l. nec is. §. 1. ff. de acq. hær. Decimus [b] ſi tacuit fi-
lius ſuus, vel alius inſtitutus ꝑ 30. ann. vt d. l. licet. C. de iu. deli.
vt qa impeditus fuit agnoſcere, ſiue adire, tũc vtilis & neceſſa-
ria ur̃ ſibi bo. poſſ. ut no. Bal. in l. 1. & ĩ rub. C. qui admit. ad bo.
poſ. Dy. in l. 2. in prin. ff. quis or. in bon. poſ. ſer. qđ tñ intellige, ſi
nõ eſt alius in eodẽ gradu, ut eſt caſus in l. 1. §. ſciendũ. ff. de inc.
c edi. Vndecimus [c] caſus eſt, ſi hr̃ditas deferatur infanti, pñt veni-
re amici & petere bo. poſſ. & tũc infans moriẽs trãſmittet dictã
bo. poſſ. ut no. gl. in l. tutor. ff. de bo. poſſ. qđ fieri nõ poſſet de iu
re ciuili, q hr̃ditas extranei nõ adita nõ trãſmittitur, ut l. vnica.
§. ĩ nouiſsimo. C. de ca. tol. Duodecimus eſt, ſi qs abſẽs eſt, & ua
gať ꝑ mũdũ, pñt amici petere bo. poſ. ꝓ abſente, quã abſens tũc
trãſmitteret moriẽs, ſi ꝑtor ſciẽter cognoſcẽs illũ abſentẽ decre
uerit bo. poſ. ꝓ dicto abſente, ut eſt caſus ĩ l. ſi ſeruus. ĩ prin. ff. de
bo. poſ. Tertiuſdecimus eſt, ſi qs eſt abſens & dubitat de uiribus
hr̃ditatis, põt cõſtituere procuratorẽ ad bo. poſ. peten. qua peti-
ta põt ꝓcurator ſe informare, utrũ hr̃ditas ſit ſoluẽdo, uel nõ.
arg. l. 3. §. acquirere. ff. de bo. poſ. qđ nõ poſſet de iure ciuili, ut l.
Paulus. ff. de acq. hæ. Quartuſdecimus ẽ, ſi ex aliquo ſtatuto uel
ordinamento alicuius Marchionis, vel dñi, ſucceſſio ꝑter ius
cõe deferať alicui, dẽt petere bo. poſ. nec aliter põt adire, ſicut
videmus in ꝓcuratore, vt l. 1. ff. de bo. poſ. ita ſingľr dicit Bar. in
d. l. 1. in fi. & vide Bald. & do. Io. in l. ea duob. in fi. ff. de vulg. &
pup. ꝙ ꝓcederet, niſi ille Marchio eſſet Vicarius Papę vel Impe
ratoris, vt ſunt Marchio Ferrariæ, & Marchio Mantuæ, vt dicit
Ang. & do. Io. in fi. in l. 5. in prin. ff. de ver. obl. Quintuſdecimus
eſt in caſu l. 3. C. de inoſ. teſt. qñ illa mr̃ eſt mortua ĩ puerperio.
facit qđ no. gl. in l. ſed cũ patrono. §. 1. ver. tuẽdarũ. ff. de bo. poſ.
dũ alleg. d. l. 3. Sextuſdecimus eſt, qñ tutor nõ põt adire hæredi
tatẽ de iure ciuili ꝓ pupillo, vt l. potuit. C. de iur. deli. ꝙ petat
bo. poſ. vt ibi no. & no. in l. tutor. ff. de bo. poſ. Septimuſdecimus
eſt in l. qui ſe patris. C. unde lib. Decimuſoctauus eſt, qñ filius
eſt inſtitutus, & hẽt ſubſtitutũ, & repudiat, qa oĩno remanet hę
res inſtitutus de iure ciuili, ſm verã opi. vt no. ꝑ modernos in
l. 3. C. de iur. deli. & Pau. de Ca. & Raph. in l. ſi filius hr̃s. ff. de lib.
& poſth. ergo filius occupat locũ de iure ciuili, ergo ſubſtitu-
tus eodẽ iure eſſe nõ põt hæres, vñ veniet ꝑ bo. poſ. ar. l. 2. §. er-
go &c. & ibi Bar. & doc. de vulg. & pup. Decimuſnonus eſt, qñ
minor eſt inſtitutus, & addit & poſteã repudiat, vt ff. de min. &
l. & ſi ſiue. §. ſed qđ Papin. qa ſubſtitutus veniet ꝑ bo. poſ. vt no.
Bar. in d. §. ergo. Vigeſimus caſus eſt in l. pr̃. §. fi. ff. de capt. & no.
gl. & doc. ĩ l. lex Cornelia. ff. de vul. & pup. Vigeſimuſprimus ca
ſus eſt, ſi hodie emãcipatus ꝑtereať cũ cã, qa tunc neceſſe eſt, vt
ẽt ꝑ ɔ̃tra. & ſic de iure ꝑtorio veniat, vt no. gl. ſing. ĩ §. exhæreda
to. in Auc. de hær. & Fal. ¶ Iſtos caſus iamdiu recollegi ea dictis
gl. & do. licèt qdã alter ſibi approprieť. & uide gl. & oẽs do. ĩ l.
certũ. C. vñ leg. & Bal. ĩ rub. C. q admit. ad bo. po. & Bar. & do. ĩ
l. poſthumus. & l. filio ꝑte. ff. de iniuſ. teſ. & Bar. in l. ſi impubes.
§. fi. ff. de Car. quos caſus ſingulariter no. & bene tene mẽti, qa
ſunt vtiles. ¶ In gl. infirmabit. in fi. ꝙ debebat aliqd ei legari, ne
videreť ꝑ obliuionẽ ꝑteriti, vt ĩ poſthumis ibi loqť ĩ iã natis,
nõ ẽ neceſſariũ. vt ibi. ¶ In gl. iter cęteros. & ĩ gl. noiatim. ĩ fi. dic
vt ibi gl. et addas qđ hr̃, & ibi no. ĩ l. 2. & l. Titius. ĩ ꝑti. ff. eo. &c.

ADDITIONES.

a Quintus. Adde Alex. in l. 2. C. de con. tab. Purp.
b Decimus. Adde Alex. in l. 2. C. qui admit. & ibi Iaſ. Purp.
c Vndecimus. Adde Alex. in l. qui infanti. C. qui admit. Purp.

SVMMARIVM.

1 *Nominatim dicitur teſtatorem prioris teſtamenti pœnituiſſe, cum re uocat omne aliud teſtamentum per eum factum.*
2 *Poſthumi indefinita inſtitutio an comprehendat filios adoptatos, an etiam, naturales tantum.*
3 *Exhęredatio ſimpliciter facta de poſthumis, an comprehẽdat poſthu mos ex futuro matrimonio.*
4 *Teſtator inſtituens ventrem uxoris ſuæ, quid comprahendat.*
5 *Poſthumus quis dicatur*
6 *Exhæredatio vel prẹteritio, niſi cum cauſa legitima fiat, non valet.*
7 *Intellectus ad l. ſi filius. §. 1 ff. de teſt. milita.*
8 *Abbortiuus an rumpat teſtamentum.*
9 *Semmatus viuẽs, et poſtea mortuus, an ꝓ nato habeať et teſtm̃ rũpat*

Poſthumi. ¶ Etiã poſthumi dñt inſtitui vel exhæredari, aliàs nato poſthumo rumpiť teſtm̃, ſed valet prius, & fęmina poſthuma olim inter cęteros poterat exhr̃dari cũ legato, maſculus verò poſthumus noiatim. h. d. ¶ No. ꝙ illa regula, ꝙ liberi vel iſtituẽdi, vel rite exhr̃dandi sũt, ut l. inter cę tera. ff. e. hẽt locũ ita in poſthumo, ſicut in iam nato. ¶ No. ꝙ licèt poſthumus ꝑtereať, teſtm̃ tñ valet. ¶ No. ꝙ agnatione poſthumi teſtm̃ rumpitur, & rũpendo ſibi locum facit, vt l. nam & ſi. §. rũpendo. ff. de iniuſt. teſt. ¶ No. ibi, totũ. ꝙ teſtm̃, quo ẽt ad le gata, natiuitate poſthumi rumpitur, ſed hodie conſeruantur le gata per d. auc. ea cauſa, licèt poſthumus ſit ꝑteritus, vt l. 1. & Sal. & doc. C. de poſth. hæt. inſti. & Bar. & doc. in auth. ex cã. C. de li. præ. & in l. filio ꝑterito. ff. de iniuſ. teſt. & ibi Raph. & Imo.
a ¶ Not. ꝙ abortiuus [a] non hr̃ pro nato. ¶ No. ꝙ licèt poſthumus naſcatur,

ADDITIO.

a Abortiuus. Vñ abortu uxoris teſtm̃ non rũpitur. l. uxoris abortu. de poſth. hær. inſti. C. comprobatur per tex. in l. qui mortui. ff. de uer. & ver. ſig. ubi qui mortui naſcuntur, neque procreati uidẽtur, neque nati. Idẽ puto dicendũ ſi quis natus fuerit ante ſeptimũ menſem. l. quod dicitur. de lib. & poſt. in Pan. Idẽ ſi octauo menſe naſcatur, qui ſecundũ naturã uiuere nõ pt. idque medicinæ authorib. receptiſſimũ eſt, ut probat Alcia. in d. l. qui mortui. Sunt. n. multæ cauſę quib. procreãtur abortui, putà ut uir gñare nõ poſſit, uel cã explẽdę libidinis, ut poſſit quis libidini uacare, uel quia eſſet ſibi uerecundia ſi grauida appareret, quia fortè monacha, uel nõ nupta, uel habebat maritũ abſentẽ lõga abſentia, uel ꝑꝑ paupertatẽ, ut euitẽt prolẽ, uel ꝑꝑ odiũ mariti, ut eſſet marito ingrata, uel ut marito ſuccederet ab inteſtato, uel ut mortẽ gereret ſubſtitutis. c. ſi aliqs. & ibi Panor. & Fel. no. extra de homic. l. Cicero. de pe. in Pã. & qua pęna faciẽs fieri abortũ puniatur. in d. c. ſi aliqs. notãt præfati ſcribentes per tex. ibi d. l. Cicero. & in l. ſi qs aliquid. §. q abortionis. de pe. in Pã. A. C.

naſcatur, ſi tñ non naſcitur viuus, non impediũtur ſcripti adire
hęreditatē ēt de iu. ciuili, ſecus ſi naſcatur & vocē emiſerit, li-
cet ſtatim moriatur, vt l. 3. C. de poſth. hær. inſt. ¶ No. in fi. ꝙ dr̃
noīatim exhęredari, ſi dicatur quicunq; mihi genitus fuerit ex-
hęres eſto, ſecus ſi dixiſſet in genere generaliſsimo, videlicet,
quicunq; de liberis mihi natus fuerit, exhęres eſto. iſte caſus eſt
1 in l. Titius. in prin. ff. eo. facit l. 2. eo. tit. † Quod facit qñ primum
teſtm̃ habet clauſulam derogatoriam, & ſm̃ teſtm̃ facit métio-
nem de primo, & dicit, reuoco omne aliud teſtm̃, & nõ eſt niſi
a vnũ, ꝙ intelligitur reuocatũ, & noīatim.[a] ita dicit Bar. in d. l. Ti
tius. & de quo p Bal. in l. humanũ. C. de leg. & in l. ſi qs. in prin.
teſt. ff. de leg. 3. Saly. in d. l. ſancimus. & ibi Cyn. C. de teſt. facit ēt
qñ quis dicatur habere mandatum ſpeciale. de quo per Bar. la-
2 tè in l. filiusf. ff. de do. ¶ † In gl. t. ibi. l. placet. Adde ſm̃ Raph. ibi,
ꝙ talis indefinita inſtitutio poſthumi comprehendit filios, etiã
poſteà adoptatos, qui appellant̃ poſthumi ciuiles, vt eſt tex. no.
& ibi no. in l. ſi quis poſthumos. eo. tit. ff. de lib. & poſthu. ſed an
cõprehendat naturalem tm̃, ita ꝙ naturalis ex cõcubina poſteà
natus, videatur inſtitutus? Bal. in d. l. placet. tenet, ꝙ non, ſiue te
ſtator eſſet vxoratus tp̃e teſtamenti, ſiue nõ. per d. l. placet. ibi,
ex quacunque vxore. q. d. ſecus ſi naſcatur ex aliqua, quæ nõ ſit
vxor. ſed Raph. ibi cõtra, per caſum. l. ex facto. §. ſi quis rogatus.
ff. ad Treb. coniuncta l. generaliter. §. cum aũt. in fin. C. de inſt. &
ſub. ſub cond. fac. & quod ibi no. Sal. Sed ego credo ꝙ eſſet con
ſiderãda qualitas teſtãtis, vt ſi ipſe ēt eſſet naturalis tm̃, vel eſſet
talis vitæ, ꝙ non eſſet dedecus habere naturalem, tunc ēt natu-
rales tm̃modò comprehendantur, aliàs ſecus. iuxta l. fi. ff. de iu-
3 re delib. & quod ibi Raph. & Angel. in d. §. ſi quis rogatus. ¶ † In
ea. gl. in fi. no. ex glo. ꝙ exhæredatio facta ſimpliciter de poſthu
b mis, non cõprehendit poſthumos ex futuro matrimonio.[b] ſed
contrarium vr̃ tenere gl. in d. l. placet. & licèt ibi doc. videãtur
tranſire cum illa gl. tñ (vt videris) eſt hic aperte gl. in contrariũ.
& gl. eſt vera, pro qua facit l. 2. ff. de lib. & poſthu. & l. cũ quidã.
eo. tit. Vltramon. dicunt ꝙ l. 3. §. pe. ff. de iniu. teſt. quam alleg. gl.
cõtraria, debet intelligi, quod indefinita poſthumi exhæredatio
3 comprehendat poſthumum natum, qñcũq; æquè primo, vt di-
cimus in inſtitutione hæredis, quia oẽs inſtituti videntur. In ex-
hęredatione ſolus primus vr̃ exhæredatus, & in hoc differt, a iã
natis, quia in poſthumis vr̃ veriſimiliter de primo ſentire, quæ
coniectura non cadit in iam nato, & ſic nõ fallit. l. boues. §. hoc
ſermone. ff. de verb. ſig. Eſt bene verum, ꝙ ex quacunq; naſcat̃,
comprehẽditur, quia ſm̃ Raph. qui tenet iſtam opi. par affectio
eſt, & non maior ad vnum poſthumum, q̃ ad alium. Ego autem
ad tollendum hanc dubitationem facto apponi, ꝙ inſtituit vel
exhæredauit oẽm & quẽcunq; poſthumum, iam ex pñti vxo-
re, q̃ ex qualibet alia vxore ſumta, tũc oẽs ſunt inſtituti, vel ex-
hæredati, dummodo cã inferatur. ar. l. 3. §. 1. ff. de iniu. teſt. & hic
4 in fi. ¶ † Quæro, quid ſi teſtator inſtituat vẽtrem vxoris ſuæ,[c] an
c cõprehendat tm̃ illum, qui de pñti erat in vtero vxoris, an alios
naſcituros, etiam ex eadem vxore, Reſpon. ibi Rapha. tm̃ com-
prehẽdi illum, qui in pñti natus erit, quia in iure venter appel-
latur, qñ mulier eſt prægnãs. vt in eo. tit. ff. de ven. in poſ. mit. &
l. ventre. ff. de acqui. hær. & ſic præſentem, & non futurum com
prehẽdit. & eſt ratio, quia licèt inſtitutio poſthumi, ad omnem
poſthumũ qui ſit in vtero, vel non referat̃, tñ in inſtitutione ſe-
cus, quia verba non patiuntur. ¶ In glo. omni. in fi. Io. de Pla. hic
dicit, intellige hoc de poſthumis deſcendentibus per virilē ſe-
xum. l. poſthumi. ff. de iniu. te. ſed deſcendentes per fœmininum
ſexum, & poſthumos, & iam natos, non eſt neceſſe exhæredari,
ſed eorum præteritio pro exhæredatione habetur, infra eo. §.
mater. Et ideo infert ꝙ quò ad validitatem teſtamenti nõ eſt ne
ceſſe, ꝙ tu exhæredes filium maſculũ filiæ tuæ mortuæ, ſed po-
tes eum præterire, dummodo iuſtam & legitimã cauſam exhæ-
redationis exprimas, vt no. in auc. licet. C. de lib. præ. & p Bart.
5 in l. filio præterito. ff. de iniu. te. ¶ † Quęro, quis eſt poſthumus?[d]
d dic, ꝙ plurib. modis dr̃, de quo per gl. & doc. in rub. C. de poſth.
hær. inſti. Sed propriè poſthumus dr̃, quaſi poſthumationem pa
ternam natus, & ſic poſt mortē patris natus, vt l. poſthumi per
virilē, & ibi Bar. in prin. ff. de iniuſt. rupt. irri. teſt. Ex quo ſequit̃
quod ſi in ſtatuto fiat mentio de poſthumis, intelligitur de iis q
naſcuntur poſt mortē patris, quia in ſtatuto verba propriè ac-
6 cipi debent, vt l. 3. hæc verba. ff. de neg. geſt. ¶ † In gl. rumpitur.
in fi. Not. quòd hodie nullo mõ valet exhæredatio, vel præteri-
e tio, niſi fiat cum cauſa legitima, vna de numeratis[e] in Auc. vt
cum de ap. co. §. aliud, & §. cæterum. cũ §. ſeq. & §. & hoc qui-
dem, quia teſtator debet exprimere cauſam, alias teſtm̃ pecca-
ret in ſui ſolennitate, quo facto neceſſe poſtea eſt, quòd hæres
probet dictã cãm ingratitudinis, aliàs aũt ſi non probaret, non

valebit teſtm̃, vt in auc. ex cã. cũ gl. C. de li. pręt. ¶ In gl. infirma-
7 tur. in fi. illa l. ſi filius. in princ. & §. 1. ponit † duos notabiles ca-
ſus, vnum, ſi filius miles teſtetur, & poſteà poſthumus ei naſcat̃
mortuo patre ſuo rumpitur teſtm̃, niſi poſteà in eadem volũta-
te perſeuerauerit, quia poſthumus natus, eſt in ſui poteſtate. ſin
autem viuo auo naſcatur, neque teſtm̃ patris, nec aui rũpitur,
non patris, quia non eſt in ſui poteſtate, non aui, quia præcedit
8 eum filius miles, igitur &c. quod no. ¶ † In gl. abortum. dic, niſi
ſecto ventre natus fuerit, quia tunc rumpitur teſtm̃, vt l. quod
f dicitur. ff. de lib. & poſth. & etiam ſi vocem non emiſerit,[f] ſed
habeat pulſum, licèt ſtatim in manib. obſtetricis mortuus fue-
rit, vt l. 3. C. de poſth. hær. inſti. dummodo non declinet ad mon
9 ſtrum, vt l. quæret aliquis. ff. de verb. ſig. ¶ † Quid ſi eſt ſeminatus
viuus, & poſteà antequam perfectè extrahatur, moritur, an ha-
beatur pro nato, ita quòd rumpat teſtm̃? dic, quòd non. & iſte
eſt caſus in d. l. 3. ibi, perfectè natus eſt &c. no. Bar. in l. quod dr̃.
ff. de libe. & poſth. & qua pœna puniatur faciens fieri abortũ,
habet̃ in c. ſicut. el 2. extra de homi. & in l. ſacrilegij. & ibi Bart.
ff. ad leg. Iul. pec. & de ſacri. & Guil. de Cun. in l. Cic. ff. de pœ. l.
pe. C. de ſica. & Bald. in d. l. quòd dr̃. ¶ In glo. inter cęteros. in fi.
dic vt dixi ſupra in gl. rumpitur &c.

ADDITIONES.

a Nominatim. Cõiter hoc reprehenditur, quia etiã ſi plura teſtamenta præceſ-
ſerint, non eſſet fienda mentio ſpecialis, quia verum eſt, ꝙ niſi vnum poteſt
eſſe validũ, vt per nouiſſimos in d. l. 2. quib. adde Pan. de Caſt. conſi. 4d t.
b Matrimonio. Vide Pan. de Caſt. in conſi. 78. inc. Caſus iſte frequenter accidit.
c Vxoris ſuæ. Vide Old. conſi. 222. quem ſequitur Io. And. in rub. de teſt. in add.
ad Spe. de ipſo non facta mentione. & Ang. conſi. 51.
d Poſthumus. Quot modis quis dicatur poſthumus, vide Alex. in rub. ff. de lib.
& poſth. & ibi an legitimatus poſt teſtamentum, qui dicitur poſthumus rum
pat teſtamentum, & uide in apoſti. ad Bart.
e Aliud. Et quæ ſunt cauſæ exhæredationis habetis ibidem caſus enumera-
tos, & de hoc uidete bonam gl. in c. Quintauallis. de iureiur.
f Emiſerit. Adde Bal. conſi. 207. & 215. 3. lib.

SVMMARIVM.

1 *Suus hæres quis dicatur.*
2 *Non conceptus tempore mortis eius, de cuius ſucceſſione agitur, an admittatur ab inteſtato ad eius ſucceſſionem ex perſona propria de iure ciuili, vel prætorio.*
3 *Tranſmiſſio quotuplex ſit, & cuius ſit effectus.*
4 *Galli cõſiliũ, ne nepos ex filio, præmortuo patre, rũpat aui teſtamẽtũ.*
5 *Legis Velleia explicita capita.*

Poſthumorum. ¶ Nepos ex filio moriente patre, viuo
auo ſuccedit in locum eius, ideo inſti-
tui uel exhæredari debet, ne aliter præteritus rumpat aui teſta-
mentum, qui modus eſt introductus à lege Velleia. h. d. ¶ Not.
quòd qui ſuccedunt in locum alterius, dicuntur quaſi poſthu-
mi, & ſic impropriè. ¶ No. quòd ſi quis habeat filium & nepotē
in ptãte, tñ filius obtinet tm̃ iura ſui hæredis, & ipſe tantum eſt
ſuus hæres, non nepos, licet ſit in ptãte, quia ad hoc ut quis ſit
1 ſuus hęres, † de quo videbitis infra de hære. qua. & dif. §. ſui ne-
ceſſe eſt, ut ſit in poteſtate, & obtineat primum gradum, uñ cũ
nepos obtineat ſm̃ gradum, quia filius eum præcedit, non põt
dici ſuus auo, uiuo patre ſuo, ut hic, & l. poſthumorũ. ff. de iniu.
teſt. Quod intellige eſſe uerũ, de nepote ex dicto filio uiuo. ſin
autem eſſet nepos ex alio filio præmortuo, & tunc uiuus filius,
& ēt nepos ſuccedit in locum ſui patris, ut d. §. cum filius. & ibi
dicam infra de hęr. quæ ab inte. defe. & dr̃ ēt eſſe ſuus hęres, ſi-
cut alius filius uiuus, & deberet inſtitui, uel rite exhęredari.
¶ No. quòd quam primũ filius exiit de poteſtate patris, uel per
mortē, uel alio mõ, tunc ſtatim nepos efficitur ſuus hęres auo.
¶ No. conſilium legis, quia debemus inſpicere quod euenire po
teſt, & prouidere oĩbus caſibus poſſibilibus euenire. Vnde, q2
poſſibile eſt, quòd filius moriatur, uel exeat de ptãte uiuo pr̃e,
ut l. nã & ſi parentibus. ff. de inoff. teſtam. ne nepos intrãdo iura
ſuitatis rumpat, ut præteritus ſuum teſtm̃, bonũ eſt, quòd inſti-
tuat dictũ nepotē, ſm̃ conſiliũ d. l. Velleię. ¶ No. ibi, ne non iure
faciat. quòd qui non inſtituit, uel rite exhæredat futurum ſuum
hęredem, non iure facit teſtm̃, & ſic ipſo iure non ualet. de quo
dixi ſupra eo. in prin. ¶ In glo. parentibus. in fi. dic, & eſt rõ, q2
præteritio matris hr̃ pro exhęredatione, ut §. mater. j. eo. & ibi
dicam. & in l. illud. §. ad teſtamenta. & ibi no. ff. de cõtratab. quo
caſu opus eſt querela, ut §. poſthumi. j. de inoff. teſt. ¶ In gl. uiuo
eo. ibi. l. ſi quis filio exhæredato. No. quòd ille demũ ab inteſta-
2 to † ſuccedit tanquã filius legitimus, uel cognatus, qui erat con
ceptus tp̃e mortis teſtantis, qđ eſt uerum, quòd nõ admittit̃ ēt
de iure prætorio, ut ibi eſt tex. in fi. prin. quia nunquam fuit ſibi
coniun-

cõiunctus talis, qui illo viuo non fuit aĩal, vt l. 1. §. proximior, cum ibi no. ff. vnde cog. & de hoc eſt bonus text. in l. verum eſt. ff. de ſec. tab. de quo dic, vt eleganter no. Bar. in l. item prætor. ff. de ſuis & leg. vbi ẽt limitat hoc verũ in ſucceſsione ab inteſtato, ſiue de iure ciuili, ſiue de iure prætorio, ſecus in aliis diſpoſitionibus, quia quãuis non ſit illo viuo conceptus, tñ cõprehenditur, vt eſt caſus no. in l. Paulus. §. pe. ff. de lib. quæ bene no. Se-
a cundò[a] aduerte qđ ſupra dixi, ꝙ ad legitimam ſucceſsionẽ venire non põt, eſt verũ ex perſona ſua, ſed ex perſona patris, vir-
b tute tranſmiſsionis[b] poſſet venire[c] per l. 1. ff. de his qui ante
c aper. tab. ita dicunt doc. in l. ſi quis filio. & Dy. in ſua magna diſtinctione, in l. Gallus. & voluit in l. ſi quis filium. ff. de inoff. teſt. licet glo. ibi velit ꝯrium, ſed reprehenditur. ¶ In iſta itaq; tranſmiſsione conclude ſm Raph. in d. l. ſi quis filio. in prin. Primò, ꝙ non conceptus tpe mortis eius, de cuius ſucceſsione agitur, nunquam admittitur ab inteſtato ad eius ſucceſsionẽ ex perſona propria de iure ciuili, vel prætorio, vt dictũ eſt. Si verò quæ-
3 ritur de tranſmiſsione, & tunc dicit, ꝙ † eſt triplex tranſmiſsio, quædam eſt, quæ fit de iure quæſito, quæ fit ordinariè ad quoſcunq;, & nõ curatur dicta diſtinctio, an ſit nati, vel cõcepti &c. vt eſt caſus de iſta tranſmiſsione in l. cum emãcipati. in prin. & ibi no. ff. de col. bo. Quædam eſt tranſmiſsio quæ fit de ſingulari iure, & non quæſito, vt in deſcendẽtibus, & hæc eſt duplex, vna eſt in l. vnica. C. de his qui ante aper. tab. & in hoc eſt cõis opi. ꝙ tranſmittat ẽt in non cõceptum, ꝑꝑ votum parentum in deſcendentes, ẽt non conceptos, vt l. cùm acutiſsimi. C. de fideic. Ex hoc apparet, ꝙ ſi nepos in d. l. vnica. hæreditatem matris repudiauerit, & vellet habere hęreditatẽ auitam, non poſſet, quia non eſt conceptus, aliàs ſi eſſet conceptus, poſſet habere ex ſucceſſorio edicto. l. q ſe patris. C. vnde libe. & ibi Cy. & Bal. & ꝑ hoc ſequitur, ꝙ ſi in d. l. vnica. eſſet exhæredatus filius, nepos nõ poſſet venire ad hæreditatem aui, nec ex perſona ſua, quia non conceptus, vt dixi, nõ ex perſona patris, quia exhæredatus. Vltimus caſus eſt in l. ſi quis filium. ff. de inoff. teſt. vbi inductũ eſt ſingulariter, ꝙ filius moriens ante aditam hæreditatẽ tranſmittit querelam in nepotẽ natum, vel conceptum tpe mortis aui. doc. dicunt idem, ſi non eſſet conceptus, per d. l. vnicã. & ita eſt cõis ſnia, a qua nõ licet recedere, licèt ſm Raph. illa l. ſit noua, & corrigat, & loquatur limitatiue in cõceptio, ideo non vr̃ extendenda, vt ibi dicit gl. quia poſteà l. ſancimus. §. ſi. C. eo. tit. vr̃ velle, ꝙ ad ſuam poſteritatem generaliter tranſmittatur querela. qđ eſt no. ¶ In ea gl. ibi, a vero poſthumo &c. dic, ꝙ hęc gl. vr̃ inferre, ꝙ ſi poſthumus naſcatur filio mortuo poſt mortẽ aui, ꝙ rumpit teſtm̃ aui. ſed ſm Io. Fab. hoc non eſt verum, vt ff. de iniu. teſta. l. ſi quis poſthumos. §. filium. & dic, vt ibi per Bald. & doc. Sed ſalua gl. in vero poſthumo teſtatoris, quia ille rumpit naſcendo poſt mortem, vt hic. ¶ In ea. gl. in fi. dic, ſed ibi non eſt quaſi poſthumus. ¶ In gl. ſimul. ibi. §. videndum. quia materia l. Gallus, per totã l. & §. nunc de lege Velleia. eſt valde difficilis, vt dicit ibi gl. fi. ego ideo tm̃ modò ponam vnam ſummulã Io. Fab. reliquis omiſsis, quia eſſet longior. §. Callimachus. Conſi-
4 lium itaq; † Galli iuriſcõſulti eſt, qñ filius inſtitutus habet vxorem prægnantem, ꝙ per auum inſtituatur, vel exhæredetur nepos naſcituros poſt mortem aui filio præmortuo, per hæc verba, ſi filius meus me viuo moriatur, tunc ſi quis mihi ex eo nepos neptisve erit poſt mortem meam intra decem mẽſes poſt mortem filij mei hæredes vel exhæredes ſunto. Verũ quia tale conſilium non ſufficiebat ad caſus qui contingere poterant, fa-
5 cta fuit lex Velleia. quæ † habet duo capita, & prouidet in quatuor caſibus. ¶ Primum caput prouidet in caſu quo poſthumus viuo auo naſcat̃ poſt factũ teſtm̃, & mortuo patre ſuo, de quo Gallus nihil dixerat, & hæc prouiſio habet duos caſus, videlicet qñ tpe teſtĩ filius eſt mortuus, ex eo vxore prægnante relicta, vel qñ erat viuus tpe teſtĩ, & poſt mortẽ ei naſcitur poſthumus in vita aui, in quibus caſib. l. Velleia conſuluit prouidendũ de inſtitutione, vel exhæredatione. ¶ Secũdum caput prouidet, qñ filius vel nepos viuebat tpe teſtĩ, & vxor eius eſt grauida, vñ poſsibile eſt ꝙ poſthumus naſcat̃ in vita. & iſte caſus tangit̃ hic in tex. ¶ Eſt ẽt & quartus caſus, qui non continetur, nec ſub vno, nec ſub alio, qñ filius viuit tpe teſtĩ, & vxor eius eſt ꝑgnans. Vnde poſsibile eſt, ꝙ poſthumus naſcat̃ in vita filij, nec continetur ſub primo capite, quia loquitur vbi pater erat mortuus tpe quo natus fuit poſthumus, nec ſub ſecũdo, quia loquit̃ qñ viuebant ambo tpe teſtamẽti, & hoc plenius repetitur in d. l. Gallus. ĩ prin. §. nũc de lege. & §. ſeq. vſq; ad fi. & no. ĩ §. fi. ¶ Ex iis habes conſilium, qũo debes prouidere tibi in his caſibus teſtando. Si aũt tales difficultates euitare velis, ponas clauſulam in teſtõ, oẽs natos & poſthumos qui mihi agnati, & ſui hęredes eſſe põt in tali poſſeſsione, uel in tali re hæredes inſtituo, ut §. cęterum. in Auth. ut cùm de ap. co. & l. Gallus. §. inſtituẽs. & iſto modo non eſt opus talibus prouiſionibus exquiſitis, & ceſſant oẽs prædictæ difficultates, quæ ſunt multi effectus. Sed aduertas, quia talis prouiſio nõ attineret quò ad ipſam exhæredationẽ, quæ noĩatim nõ fit, quæ fieri debet, ut hic. Sed dic, ꝙ hodie quò ad poſthumos hoc non ſufficit, quia exhæredari nõ põt, cùm nõ poſſunt cõmittere ingratitudinẽ,[*] & l. oĩmodo. & l. ſi quis in ſuo §. 1. C. de inoff. teſt. ſed quò ad exhęredationem quaſi poſthumorum, qui eſſent tpe teſtamẽti, poſſet dici, ꝙ in illis oportet noĩatim, & ex cã expreſſa facere mentionẽ. Idcircò oportet dicere, talẽ nepotem meum, uel talẽ pronepotem (ſi qñ fuerit meus) ex tali cã exhæredo, ita ꝙ eos nominet, ut §. nominatim. ſupra eo. alioquin rumpere poſſet teſtm̃, ſi pater. ſ. nepotis aut pronepotis reſpectiuè moriretur, uel de poteſtate exiret.

ADDITIONES.

a Secundo. Idem Io. Fab. Io. de Pla. in §. cum antẽ. infra de hære. quæ ab inteſt.
b Tranſmiſsionis. Trãſmiſſio cõſideratur tribus modis, nã prima eſt naturalis, ſic qñ natiuus ſplendor, ſeu nobilitas a progenitoribus ſeminatus in poſteros. l. nobiliores. de commer. & mercat. C. quæ nobilitas non tranſmittitur niſi ꝑ lineam legitimam. Hinc ſi mater nobilis luxurioſè uiueret, & dignitatis ſplẽdorem amitteret, ad ſuos non tranſmitteret. l. ſi qua illuſtris. ad Orſi. C. & l. Caſſius. de ſena. in Pan. l. imperialis. de nu. C. Secunda tranſmiſſio dr̃ conditionalis, & eſt quæ partium conuentione firmatur. l. ſi peccatum. de prob. in Pan. legal's, & ſic tertia eſt, quę iuris ciuilis authoritate fulcitur. Bal. in l. cum antiquioribus. col. 2. verſi. §. quæſo, de iure deli. C. Et legalis eſt triplex, prima quæ competit beneficio. l. cum antiquioribus. de iure delib. C. Secunda, quæ competit iure ſuitatis. l. apud hoſtes. de ſuis & leg. hære. C. Alia, & tertia quæ competit ratione ſanguinis. l. vnic. de his qui ante aper. ta. C. & ibi in uer. ne libentius ad electionem. nu. 13. cum ſeq. poſt Bened. in c. Raynu. in uer. mortuo ita teſtatore ſecundo ca. 432. nu. 103. & 106. cum ſeq. iuncto fol. 436. & 437. nu. 155. cum ſeq. 159. cum ſeq. extra de teſt. Ant. Caius.
c Venire. Vide Roma. conſi. 442.
* Cauſam ingratitudinis, in uet. exempl.

SVMMARIVM.

1 *Dominium in filios continuatur, & quare.*
2 *Filij emãcipati de iure prętorio inſtitui vel exhęredari debent, aliàs eis præteritis, bon. poſſ. contratab. competit.*
3 *Filio in poteſtate præterito, an competat contratabulas.*
4 *Teſtamentum filij in quo pater eſt præteritus, an valeat.*
5 *Inſtitutis vel exhæredatis non datur bonorũ poſſeſſio contratabulas.*
6 *Edicto commiſſo non contratab. alatur.*
7 *Inſtituto licèt non detur bonorum poſſeſſio contratabulas ex perſona ſua, habet tamen ex perſona præteriti.*
8 *Intellectus ad l. ſi duo. ff. ali. lega præſtandis.*
9 *Intellectus ad l. illud. § fi. ff. de contratab.*

Emancipatos. ¶ De iure prætorio filij emancipati debent inſtitui, uel exhęredari maſculi nominatim, fœminæ uerò qualitercunq;, alias datur eis bon. poſ. contratab. h. d. ¶ Not. ꝙ emancipatus non eſt cognitus ex lege 12. tab. & per ꝯñs non põt eſſe ſuus hęres, & ideo nõ eſt neceſſe eum inſtitui uel exhæredari, nam exhæredatio in ſuo fuit inuenta, & neceſſariò, qm̃ uotum parentum eſt acquirere filiis. l. ſcripto. ff. unde legi. & ideo ẽt in uita patris dñr quodammodo do-
1 mini, & in eis † continuari dñium, ut l. in ſuis. & quod ibi not. Bar. & Bal. ff. de lib. & poſth. Et ratio introductiua huius continuationis fuit, quia primò pater & filius in ꝑtãte cẽſentur eadẽ perſona, ut l. fin. C. de impube. & aliis ſubſtitutio. ideo de perſona patris dr̃ cõtinuari in perſonã filij. Secunda rõ fuit, qa lex 12. tab. adinuenit nouum præcipuum in fauorẽ patriæ ptãtis, ut uitæ & necis in filium pater ptãtem habeat, ut d. l. in ſuis. in fin. uoluit ergo aliud ꝙ̃ dictã patriam ptãtẽ, & pro ipſis filius inuenire, & alleuiare. ar. l. eum qui. in prin. ff. de iureiur. uidelicet, ut pr̃ ſiue uelit, ſiue nolit, oportet, quòd inſtituat filiũ ſaltẽ in legitimã, ſi uult teſtari lreitè, uel licèt inſtituat in minus, aget in ſupplementũ, ut l. oĩmodò. C. de inoff. teſt. & in Aue. ut cùm de ap. cog. §. hęc aũt. uerſi. cæterùm. uel ad impediendum dictam continuationem dñij nominatim exhr̃det, quia exhæredare eſt priuare dicta hæreditate, ut l. inter cætera. cum ibi no. ff. de libe. & poſth. olim ſine cã, hodie cum cã legitima, & poſteà per hęredẽ probata, ut aue. ex cã. cũ ibi no. per gl. & doc. C. de li. præ. & di-
2 xi ſ. §. proxi. ¶ † No. in uer. ſed ꝑtor oẽs, quòd ꝑtor fuit imitatus ius ciuile, nã ſicut ius ciuile præcepit ſuos hæredes inſtitui, uel noĩatim exhæredari, ut d. l. inter cætera. ita & eodem mõ emancipatos, qui ſunt ſui hæredes de iure prætorio, ut §. emancipati. infra de hære. quæ ab inte. mãdauit prætor inſtitui, uel noĩatim exhæredari. Et ſicut ius ciuile ſubiungit in d. l. inter cętera. & l. pe. & fi. ff. de lib. & poſth. quòd ſi ꝑdicta obſeruata non fuerint, teſtm̃ eſt ipſo iure nullũ, ut dixi ſupra in prin. facit l. 3. per totã l. ff. de iniu. teſt. ita prætor permittit talibus præteritis bon. poſſ. contratab. & h. d. text. ad literam. ¶ Ex quo ſingulariter not. pro intellectu,

intellectu, aliàs ꝓ fundamēto intellectus. l. 2. ff. de bo. poſſ. quū
3 contra teſtm̄ in quo filius in ptāte eſt præteritus, daē contrata.
quia qđ nullum eſt, nō pōt rumpi. In quo dubio oēs gl. & doc.
ſunt in variis opi. de quibus ibi, & in l. filius qui in ptāte. ff. de li.
& poſth. tñ ibi Io. de Imo. dicit, ꝙ prætor fecit ſuas conſtitutio-
nes, ꝙ ſi eſſet tale teſtm̄, ex quo poſſet adiri hęreditas de iure ci-
uili, vel peti bo. poſ. ſm tab. ſi filius, ſuus, vel emancipatus fue-
rit præteritus, datur contrata. quia ex eo teſtō, ex quo poſſet adi
ri, vel dari ſm tab. remoto vitio præteritionis, daē cōtrata. alleg.
gl. ſing. in l. qđ vulgò. ff. de contratab. ſed iſta non fuit ſua origi-
nalis opi. ſed fuit dñi mei Raph. in repe. d. l. filius. in verſic. 7. ad
idē oppo &c. Nullitas. n. quæ ex ꝓteritione cauſaē, cū ſit rō bo.
poſ. contrata. dādę, vt l. nō putauit. in prin. & in l. 1. in prin. & §.
1. de ꝯtab. non debet eſſe rō impediendę bo. poſſ. contratab. ar. l.
3. §. ſi emācipatus. il 1. ff. de cōtrata. ibi quò magis admittaē &c.
& ēt per iſtum tex. quia ſi bene pondereē, nō dicit prætor teſtm̄
fore nullum ꝓꝓ præteritionē, ſed dicit, ſi nō inſtituatur, vel rite
exhæredeē, ꝯtabulari teſtm̄ permittit, igitur remedium, qđ con
cedit prætor ꝓꝓ ꝓteritionem, & bo. poſſ. ꝯtab. illi cōpetit, & nō
dēt iſtā bo. poſ. præteritio excludere. Nec dicat aliquis, iſte text.
non facit, quia loquiē in emācipato præterito, quia (vt dixi) prę
tor ſecutus naturalē æquitatē eos emācipatos vt ſuos vocat, vt
§. emācipati. j. de hær. quæ ab inteſt. perinde ac ſi in ptāte perſen
tum tpe mortis teſtatoris fuiſſent, vt ibi hē, non tñ dictū bene-
ficium ꝯtra. denegauit filiis in ptāte, quia ēt illi ſunt naturaliter
filij, vt filij emancipati, licèt ēt ſuus pręteritus poſſit venire ab
inteſtato, tanꝗ teſtm̄ ſit nullum ipſo iure, vt l. is qui in ptāte. in
prin. cū ſimi. ibi no. ff. de leg. præ. qđ bene no. ¶ In gl. 1. in fi. dic,
nec aliquo modo ad hæreditatē patris ab inteſtato admittunē,
vt ibi. & dic, vt ibi dicā, nā habebaē pro extraneo, quia emanci-
patio tollebat patriā ptātem, vt ſupra qui. mo. ius pat. po. ſol. §.
præterea. & ibi dixi, & ideo deſinebat eſſe in familia, & ꝑ ꝯñs
in agnatione, vt l. pe. C. de eman. lib. & gl. hic in ver. ſui hæredes
igitur, vt extraneus reputabatur, ergo ab inteſtato nō ſuccede-
bat, ſed vt quilibet extraneus hæres inſtitutus a patre. vt l. vētre.
ff. de acq. hær. cū ſi. ¶ In gl. neceſſe. ibi, teſtm̄, dic, iam de iure ci-
uili, quia non erat cognitus, ꝗ ēt de iure prætorio, quia prætor
habet illas pro tabulis, ſi ſeptem ſignis teſtiū ſignatæ ſint, & dat
bo. poſſ. ſm tab. ex his, vt l. cum tabulę. ff. de bo. poſſ. ſm tab. nec
de vitio præteritionis curauit, vt ſupra dixi. ¶ In gl. ſui hæredes.
4 ibi, ad filios. dic, ꝙ hęc impugnatio non vr̄ bona, † quia filius nō
habet neceſſe patrem inſtituere, vel exhæredare, quò ad hoc vt
teſtamētū valeat, nā licèt pater prætereaē, teſtm̄ valet de ſe, li-
cèt poſſit rūpi per contrata. vt l. 3. ff. ſi quis a pa. fue. ma. ſm Iac.
& Pet. ſed gl. voluit fortè ſe referre ad noua iura, ſm quæ dicit
pater præteritus teſtm̄ filij nullum, vt in Authē. vt cùm de app.
cogn. §. & hæc quidē. de quo ego dixi ſupra qui teſt. fac. poſſ. in
5 prin. ¶ † In gl. exhæredati. ibi. §. non quæris. & eſt rō, quare inſti-
tutis vel exhęredatis non dat prætor bo. poſſ. nam inſtitutus ha
bet bo. poſſ. de iure pręto. aut adeat de iure ciuili, vt l. illud. §. fi.
cum l. ſeq. ff. de contratab. & in l. ſi duo. cum gl. ff. de lega. præſt.
& in toto tit. de bo. poſſ. ſm tab. & in l. licet. C. de iure delib. con
iuncta l. geri. ff. de ac. hęr. ſi autē eſt rite exhęredatus, habet (ſi eſt
in poteſtate) querelā de iure ciuili, vt l. 2. & 3. cum ſi. ff. de inoff.
teſt. & emancipatus cū quodā ſigno habito à prætore, vadit ad
ius ciuile, & eſt notus & familiaris dicti pręçtoris, & conceditur
ēt ei querela inofficioſi, vt l. Papin. in prin. & ibi gl. & doc. ff. de
inoff. teſt. ergo cùm habeat aliud remedium, ēt ſi ſit inſtitutus in
minima parte, meritò pręτor denegauit ei bon. poſſ. cōtratab. vt
d. l. nō putauit. §. fin. ſed pręteritis emancipatis conceſſit, quia
nullum aliud remedium habeant, igitur &c. vt d. l. illud. §. fi. cū
l. ſeq. ff. de contratab. & ibi ego latius dixi in quadā mea repe. il-
lius. ¶ Ad vnum aduertas, ꝙ exhęredatis in ęternum non datuē
6 contratab. licèt † commiſſum fuerit edictum per pręteritū, quia
exhęredatis non pōt committi edictū de ꝯtab. ſed inſtitutis ſic,
vt ſtatim dicā, de hoc eſt caſus no. in l. ſi poſt mortē. §. pen. ff. de
contrata. licèt dictis exhęredatis cōmitti poſſit edictū iuris di-
cendi nullū per aliū pręteritū, vt eſt caſus in l. ſi. ff. de lib. poſth.
& l. 1. in fi. ff. ſi tab. teſt. nul. extā. quę ſingulariter no. quia ſub bre
uibus verbis ſunt demōſtrata, & vtilia. ¶ In ea gl. ibi, alius com-
7 mittat eis edictum. No. ꝙ † aliqſi inſtitutus datur contratab. non
ꝓꝓ ſe, ſed propter pręteritū, ſiue ſit pręteritus emācipatus, ſiue
inſtitutus ſuus, vt d. l. non putauit. §. fi. ſiue emācipatus pręteri-
tus & emancipatus alter inſtitutus, vt l. nonnunquam. ff. de leg.
pręſt. ſiue ſuus ſit pręteritus & emācipatus inſtitutus. vt l. ſi duo.
ff. de leg. pręſt. ſiue ſit inſtitutus ſuus, vel emancipatus & neuter
ſit pręteritus, vt eſt caſus in d. l. illud. §. fi. cū l. ſeq. Statim & ipſo
iure cōmittitur edictum de cōtratab. inſtituto, vt inſtitutus be-
neficio pręteriti ex ſua perſona poſſit intentare contratabulas,
ēt ſi pręteritus nō intentet, nec intentare velit, vt no. gl. in l. poſt
mortem. §. fi. ff. de contratab. nec debet expectare, an pręteritus
velit intentare cōtratab. vel non, vt eſt caſus in d. l. nonnunquā.
vbi pręteritus repudiat cōtratab. & tñ inſtituto cōpetit cōmiſ-
ſo ipſo iure ſibi edicto per præteritum, licèt gl. notet ꝯrium, &
malè, in l. 3. §. ſi quis ex liberis. ff. de cōtratab. & ēt eſt caſus in d.
l. illud. §. fi. quia ibi nō expectatur poſthumus pręteritus. & iſta
eſt veritas, licèt Bar. in d. l. poſt mortē. §. fi. magis videaē adhęre
re gl. in d. §. ſi quis ex liberis. & malè, vt dixi in d. repetitione d.
8 l. illud. §. fi. ¶ † In ea glo. in fi. de intellectu illius, l. ſi duo. ff. de leg.
pręſt. Bart. multū variauit in d. l. ſi filius qui in ptāte. & in l. filio
pręterito. ff. de iniu. teſt. & in l. ſi duo. & in l. 2. §. expectādi. ff. de
bo. poſſ. ſm tab. Quę ſuę opi. ſunt directo ꝯ caſum d. l. filio pre-
terito. & ꝯ d. l. illud. §. fi. Pet. ponit aliā opi. in d. l. 2. C. de ꝯtratab.
Io. de Imo. in l. 2. ff. de iniu. teſt. dicit, ꝙ fortè ibi loquiē de teſta-
mentis aſcendentiū ex linea materna, ideo in d. l. ſi duo. in fi. nō
datur contrata. ſed ex alio iure illa portio reſeruatur, vt l. illud.
§. ad teſtamenta. ff. de cōtrata. ſed hęc diuinatio eſt, vnde Raph.
in d. repe. l. ſi filius qui in po. in verſic. 5. oppo. ad idem. ff. de leg.
pręſt. l. ſi duo. dicit, ꝙ in hac materia putat eandē fuiſſe mentem
Pet. & Bar. declarando in hunc modū, videlicet, ꝙ ibi inſtitutus
tantūdem erat habiturus ab inteſtato per contrata. ſi malit iudi
cium defuncti amplecti, ęquū fuit pręτorē eum tueri. vnde prę
toris remedio opus erat, quoties. n. iniquitas ſuggerit, ibi prę-
tor admittit. ff. de eo qđ cer. lo. l. quod ſi Epheſi. Si ergo pręτor
contrata. emancipato contulit, legata coniunctis ſeruat, quibꝰ tñ
nihil ab inteſtato, vel ꝯ teſtm̄ habituri forent, quātò fortius, (li-
cèt ſuus ibi ſit pręteritus) portionē emancipato reſeruauit, cū
ex hoc pacto non afficiaē iniuria, & voluntati defuncti pareatē
ſic intelligit Pet. ꝙ licèt non ex illo edicto propriè, tñ ex quadā
interpretatione pręτoris, ſiue maiori ęquitate dicta lex proceſſe-
rit, ideoq; fuerit in illo tit. ſituata, non tñ intelligendū eſt ꝓꝓ ꝙ
pręτor portionē reſeruet inſtituto. l. ſine editione, vel bon. poſſ.
ſm tab. foret. n. abſurdum, prius concedi venienti ex diſpoſitio-
ne & iure ſingulari qđ eſt inferius in auc. de non alie. §. quia ve
rò ſimile. ꝗ de iure cōi, nam & ſic duo ſpecialia concurrunt. cō
tra. l. 1. C. de do. promiſ. Portio igiē cōiunctis ex illo tit. reſeruaē
hęreditatē adeuntibus, vt ff. de leg. præſt. l. virilis. §. ſi adierit. q2
ꝓꝓ pręteritionē emancipati non impediunē adire, ſed bon. poſ.
ſm tab. petere. & i caſu l. ſi duo patroni. ſm tab. ſeruabiē, cū illa
ſit pręτoris ęquitas, nec ꝓpterea ēt diceē offendi, vt ſm tab. nō
concurrat, quia ſm ea iura cōtrata. dr̄ habere. & eo iure pręτor
eū defendit, ſicut ecōtra. eo. ti. l. nōnunquā. ad qđ facit l. 2. §. ſed
ſi ſub cōditione. in fi. ff. de bo. poſ. ſm tab. Et iſto mō ſaluaē opi.
9 Bar. † & ad l. illud. §. fi. tñ dicit Raph. ꝙ ibi ſm tab. non cōpetit de
iure cōi, nec per conſeruationē ex ęquitate prędicta, quia ante
natiuitatē poſthumi non recurrit ad ſubſidiariū remediū, cum
ordinarium poſſit habere locū. Aut ſm tab. ibi cōpetit iure cō-
muni. aut quia teſtm̄ ibi non valet, nec ſm tab. mero iure cōpe
tit, ſi. n. cōpeteret ſm tab. teſtm̄ teneret, & dato, ꝙ inſtitutus pe-
teret ꝯtab. oībus legata pręſtaret. ff. ſi quis omiſ. cā teſt. l. ſi filius.
ꝯ d. l. ſi duo. Tu aūt de intellectu d. l. illud. §. fi. dic, vt ibi dixi in
repetitione, vbi ad d. l. ſi duo. ēt dico, ꝙ ibi in fi. pōt intelligi, ꝙ
emancipatus non venit per contrata. ſed per ius dicendi nul-
lum. & ſic ab inteſtato, commiſſo ſibi edicto per filium in ptāto
pręteritum, ſm l. 1. in fi. ff. ſi tab. teſt. nullę extā. igitur ſi venit ab
inteſtato, omnibus pręſtat legata, vt eſt caſus. & ibi no. in l. ſi fi-
lius. lā. 2. ff. ſi quis omiſ. cau. teſt. facit l. 1. §. ſunt qui. eo. ti. Et dum
tex. in d. l. ſi duo. dicit, ꝙ quia fruiē plena volūtate teſtantis &c.
intelligo in effectu, quia qui ſuccedit ab inteſtato, fruitur plena
voluntate teſtantis ab inteſtato, quia tenetur ſoluere legata om
nibus, vt d. l. ſi filius. cogita. Et de intellectu d. l. ſi duo. vide ple-
nè in dicta mea repetitione d. l. illud. §. fi.

S V M M A R I V M.

1 *Filij naturales tantū emācipati, non admittūtur ad contratabulas.*

Adoptiui. ¶ Filius adoptiuus adoptione durante hē pro
extraneo quò ad patrem naturalē, & hēt idē
ius quod haberet filius legitimus & naturalis quò ad patrem
adoptiuum; ſed emancipatus a patre adoptiuo eſt extraneus,
quò ad eum, & habetur pro emancipato quò ad patrem natu-
1 ralem. h. d. ¶ No. † ꝙ legitimè adoptatus tantum iuris habet in
bonis adoptantis, quantum habet filius legitimus & naturalis
in bonis patris naturalis, & per ꝯñs ne dominium continuetur
debet nominatim priuari, & exhęredari. vt dixi ſ. §. proxi. ¶ No. ꝙ
cum adoptio ſit de iure ciuili, & vinculum ciuile inducatur
contrario

cõtrario iure ciuili tollitur, & ſic emãcipatione, intantũ ꝙ nullo iure, ẽt prætorio inter liberos adoptantis connumerat. ¶ No. ꝙ pater naturalis non habet neceſſe inſtituere vel exhæredare filium datum in adoptionem, qđ intellige, vt in l. pe. C. de ado. ¶ No. ꝙ finita adoptione, filius adoptatus nõ redit in ptãtem patris naturalis, quò ad vinculum ciuile, de quo ſemel ſe priuauit, dando filium in adoptionem, ſed redit ad eum, vt ſi eſſet filius emãcipatus ab eo. Ex quo ſequitur, ꝙ licèt de iure ciuili nõ habeat neceſſe eũ inſtituere vel exhæredare, tñ de iure prætorio ſic, vt alios filios emancipatos, vt ſupra dixi §. pro ai. aliàs teſtm̃ contratabulatur, vt ibi. ¶ In gl. iure ciuili. in fi. dic, vt hr̃. & dicã infra de hære. quę ab inteſt. defe. §. at hi. & §. minus. cum §. ſeq.
1 Ex quo no. ea iſto §. ꝙ licet prætor vocet emancipatos † ad contratab. vt ſupra §. proxi. tñ intelligitur de emãcipatis filiis, olim legitimis & naturalibus, non de naturalib. tantum, facit l. 1. §. & ſui iuris. ff. de contrata. & eſt ratio, quia licèt filius legitimus & naturalis emancipetur, tñ remanet æquitas naturalitatis, quæ nõ põt tolli, vt l. iura ſanguinis. ff. de re. iur. ſed legitimo tãtum emancipato nullum vinculum remaner, ergo non eſt aliquid ſuper quos prætor poſsit ſe fundare ad dãdũ bo. poſſ. cõtratab.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum quod maſculi excludant fęminas, & agnati cognatos familiarum fauore, valet.*
2 *Præteritio filij in poteſtate conſtituti ipſo iure annullat teſtamentũ.*
3 *Teſtamentum in quo cauſa exhæredationis non eſt inſerta, quando dicatur nullum.*

Sed hęc quidem. ¶ Circa inſtitutionem & exhęredationem liberorum nõ eſt hodie differentia in effectu, nec inter maſculos & fœminas & cœteros deſcendentes, poſthumos vel iam natos, ſuos, vel emancipatos. h. d. ¶ No. ꝙ non debet eſſe differentia inter maſculos & fœminas. ¶ No. ꝙ in procreatione hoīs, opus eſt maſculo & fęmina. ¶ No. ꝙ ẽt ex l. 12. tab. ita admittebaẽ ab inteſtato fęmina, ſicut maſculus. ¶ No. ibi, per virilem ſexum, ꝙ ẽt prætor qui fuit ple-
1 nus ęquitate, vt dixi ſ. in §. emancipatos. tñ ẽt faciebat † dr̃iam, vtrum eſſent deſcendentes per virilẽ ſexum, vel non, ideo ẽt hodie non mirenẽ mulieres, ſi cõiter per ſtatuta maſculi excludũt fœminas, & agnati cognatos. & ſic iſte tex. facit, ꝙ tale ſtatutũ valeat, quia vr̃ eſſe ordinatum fauore familiæ agnatorum conſeruãdæ, vt l. 1. §. pe. ff. de ven. inſpicien. ¶ No. ꝙ circa impugnationẽ teſtĩ par eſt conditio fęminarũ, quia ita fęminæ, ſicut maſculi, & ita emancipati, vt ſui, & ita poſthumi, ſicut iã nati, rumpunt teſtm̃. ¶ No. ꝙ faciliter res redit ad antiquã diſpoſitionem,
2 & ſtatum. ¶ † In gl. habeant. in fi. in his oĩb. conclude. Aut a patre, vel eius linea filius in ptãte fuit prætericus, & tunc funditus teſtm̃ eſt nullum, vt l. inter cætera, & l. fi. ff. de lib. & poſth. & põt dicere teſtm̃ nullũ, & põt ẽt petere cõtratab. vt l. maximum vitium. C. de libe. præ. & l. 1. C. de bon. poſ. ꝯtab. ſiue fuerit inſerta cã in præteritione, ſiue non, ſi verò fuerit exhæredatus, & rite, tunc oportet eum venire per querelã, vt l. non putauit. ff. de cõ-
3 tratab. in prm. † & ſi cã per hæredem oĩnò repellitur, vt in Auc. de hęr. & fal. §. exhæredatus. ſi verò cã non probatur, teſtm̃ reſcinditur quò ad inſtitutionem, vt d. auc. ex cã. Si verò cã exhæredationis non fuit inſerta, tunc põt dicere teſtm̃ nullum, vt in Auc. vt cum de ap. cogn. §. aliud. quia cauſę inſertio eſt de ſubſtantia, vt l. 1. ff. de teſta. ſed per querelã non poſſet venire, quia habet aliud remedium. vt §. pen. ĩ. de inof. teſt. & poſſet ẽt habere ꝯtab. quia licèt fuerit exhæredatus, non tñ ritè fuerit, vt l. nõ putauit. §. non quęuis. ff. de ꝯtab. Si verò filius erat emãcipatus, tũc aut fuit exhęredatus, & idẽ ꝙ in filio in ptãte, quia aut erat cũ cã, aut non, vt ſupra dixi. Si verò fuit pręteritus, & tũc ſi ſine cã, & idem ꝙ in filio in ptãte, quia aut põt dicere nullũ, aut per contratab. vt d. l. maximum vitium. Si cũ cã, & tunc eſt maxima dr̃ia, quia ille qui erat in poteſtate põt dicere nullum, & contratab. habere, vt d. l. maximum. ſed emãcipatus præteritus cũ cã, non põt venire niſi per ſua remedia, & ſic per contratab.
a vt eſt gl. ſing. in §. exhæredatos. in Auc. de hære. & fal. Secundo caſu principali qñ præteritio vel exhęredatio fit a matre, vel ab eius linea, tunc nulla eſt differentia inter præteritionem vel exhæredationem, cũ præteritio ſua habeatur pro exhæredatione, vt §. mater. & ibi dicã ĩ. eo. Aut ergo eſt pręteritus vel exhæredatus cum cã, & oportet venire per querelã, vt d. §. mater. Si verò fuit ſine cã, tunc dicit nullũ, quia (vt dixi) inſertio cauſæ eſt de ſubſtantia præteritionis, vel exhæredationis. Et prædicta habẽt locũ in filio iam nato. nã poſthumus vel infans non põt cauſam ingratitudinis cõmittere, vt l. ſi quis in ſuo. §. 1. C. de inof. teſta.

Iſta ſunt verba Bar. in d. auc. ex cã. in verſ. quæro ſecundò, quõ irriteẽ teſtm̃. & ibi Sal. in ver. quæro igitur in ſuo, an præteritus cum cã legitima &c. & cũ uer. ſeq. Nec prædictis ob. ſi dicaẽ, immo non debet eſſe dr̃ia inter emancipatum, & ſuũ, cum ſit ſublata dr̃ia, vt §. ſi uerò neq. uer. nullã uerò. in Auc. de hęr. quæ ab inteſt. ueni. col. 9. qa primò põt dici, ꝙ illud eſt uerũ ab inteſtato, ſecus cõdito teſtõ, ut ibi, & ita no. gl. in l. Gallus. §. & quid ſi tñ. & in d. auc. ex cã. & in l. emancipati. C. de colla. ¶ Verũ, quia quædã gl. tenet ꝯtrium, uidelicet, in l. 1. ff. de coniun. cũ emãcipa. lib. pro his declarandis pone caſum. Pater filiũ emancipatũ inſtituit, nepotẽ ex eo in ptãte retẽtum præteriit, an ualeat teſtm̃? Et gl. in d. §. & quid ſi tñ. uĩ uelle, ꝙ teſtm̃ ſit nullum. ſed ꝯtrium ibi tenet Bar. quia nulla eſt dr̃ia, ut d. uer. nullã. Item, quia ẽt de iure C. emãcipatus ſuccedit ad ſimilitudinem ſuorũ. l. meminimus. C. de leg. hęr. Si ergo quãtum ad ius ſuccedendi, non perdit ius ſuitatis, ergo nepos nõ hẽt ſuitatẽ, igiẽ &c. Rñ, quia ille non debet admitti ad rumpendum, uel dicendum nullũ qui nõ admitteretur ab inteſtato, uel teſtõ rupto, uel nullo penitus teſtamento condito, ut l. poſthumus. §. ſi quis ex his. ff. de inof. teſt. cum tunc non uideaẽ fieri iniuria nepoti, cũ non ſibi debeatur legitima, quia legitima eſt tertia pars iuris, qđ quis eſſet ab inteſtato habiturus, ſed dictus nepos nihil eſt ab inteſtato habiturus, propter exiſtentiam filij emancipati, ut l. cum quæritur. & auc. nouiſsima. C. de inoff. teſt. igitur &c. & ita tenet Bal. Ang. & Imo. in §. & quid ſi tantum ¶ Quod facit, an ſtante ſtatuto, ꝙ fęmina nõ ſuccedat ſtantibus maſculis uel agnatis, ſi fiat teſtamentum, ſit neceſſe quòd inſtituaẽ uel exhæredetur, cum ſit penitus ab inteſtato excluſa, & ſi prætereatur, teſtamentum ſit nullum, uel poſsit impugnari, de quo per Bal. Ang. Imo. & Raph. in d. §. & quid ſi tãtum. & Bal. Ang. & alios in d. l. ſi quis poſthumos. §. 1. eod. tit. & Bar. in l. 1. §. ſciendum. ff. de ſuis & leg. & l. fin. ff. ad Tertu. & Bar. in l. 2. & fi. C. de lib. præte. & ibi Sal. & quæ ſit differentia inter ſuum, & emancipatum, etiam hodie no. plenè Bal. & Ang. in d. §. & quid ſi tantum. & Ioan. de Pla. hic.

A D D I T I O.

a Gl. Adde gl. 1. §. cũ autẽ. & in §. emancipati. inſ. de hære. quæ ab inteſt. Parp.

S V M M A R I V M.

1 *Poſthumus quando non videatur exhæredatus a milite.*
2 *Teſtamentum militis in quo præteritionis & exhæredationis cauſa non eſt inſerta, an valeat.*

Sed ſi in expeditione. ¶ Præteritio militis in expeditione teſtantis, ſi ſcit ſe habere liberos pro exhæredatione hr̃. h. d. ¶ No. quòd ẽt in teſtõ militis nunquam ualet præteritio, niſi facta fuerit a milite ſciente. ¶ In gl. ignorans. in fi. dic, quòd Bald. in d. l. ſi cum uel inutero. uidetur uelle, quòd licèt uerba militis ſint ualde gñalia, apta
1 cõprehẽdere † oẽm exhæredationẽ, cuiuſcũq; filij, ẽt naſcituri, qđ tñ, ſi poſthumus naſcaẽ, de quo nullatenus miles cogitauit, nec cogitare potuit, quòd non hr̃ pro exhæredato iſte talis poſthumus, ſecus dicit in pagano. l. militis. §. miles. ff. de teſt. mil. Sed dubitãdũ eſt, quia uĩ hoc ꝯ d. l. ſi cũ uel in utero. & ibi dicit Flor. cogita ꝑꝑ authoritatẽ Bal. ¶ In gl. facta, in fi. dic, quòd iſta
2 gl. nõ eſt uera. immo † teſtm̃ militis, aut ſit in expeditione armorũ in caſtris, & tũc non tolliẽ oĩs ſolẽnitas teſtõrũ, iuxta gl. in l. milites. C. de teſt. mili. & tunc ſit uera iſta gl. quòd nõ eſt neceſſe quòd aliqua cã inſeraẽ, aut nõ eſt in actu belli, & tunc licèt ſua pręteritio habeaẽ ꝓ exhr̃datione, tñ dẽt cũ cauſæ inſertione præterire uel exhr̃dare, aliàs teſtm̃ nõ ualet, ſiue miles ſit filiuſfa. ſiue nõ, quia in auc. ut cum de ap. cog. §. aliud. & §. hæc quidem. loquiẽ gñaliter igiẽ &c. facit qđ dixi ſupra de teſt. mil. §. 1. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Præteritio materna pro exhæredatione habetur.*
2 *Præteritio quotuplex ſit, & quotuplex exhæredatio. nu. 3.*
4 *Teſtamentum in quo pater a filio eſt præteritus, an nullum ſit.*

Mater. Præteritio materna, uel per maternam lineam aſcẽdentium, hr̃ pro exhæredatione. h. d. ¶ No. quòd regula quæ datur in l. inter cętera. ff. de lib. & poſth. habet locum in parentibus ex latere patris, non in illis, qui ſunt ex latere ma-
1 tris, nec in ipſa matre. ¶ † No. quòd ad ualorem teſtĩ tñ operaẽ pręteritio matris, quantum exhęredatio patris, quia præteritio matris hr̃ pro exhæredatione, ut hic: hodie uerò oportet quòd faciat cũ cauſæ inſertione, alias teſtm̃ funditus eſt nullũ, ut no. gl. & doc. in l. filiã. C. de inof. teſt. ¶ No. quòd neq; de iure ciuili, neq;

neq; de iure prætorio, ſi mater, vel auus maternus non inſtituat filiū, vel nepotē, nō eſt neceſſe φ eū exhęredet. ¶No. φ prætor nō annullat teſtm̄, in quo filius eſt præteritus, ſed dat ɔ̄tab. vt ſupra eo. §. emancipatos. ¶No. φ præteritis a linea materna non datur ius dicendi nullum, neq; ɔ̄tabulandi, ſed datur q̄rela inofficioſi. ¶Et ad euidentiam & intellectū totius tituli, debes ſcire, φ ſicut eſt† triplex inſtitutio (vt dicā ſtatim ī tit. ſeq. in prin.) ita eſt triplex præteritio, & triplex exhæredatio. Nā triplex eſt præteritio, quędam propria quòd ad formā, & quo ad effectū. Et ſic diffinitur: Præteritio eſt ſilentiū circa inſtitutionis beneficium, vel exhæredationis odium. Vnde qñ pater, vt ita dicā, eſt neutri, nec fauorabilis, nec odioſus, tunc dr̄ præterire, & nō dr̄ teſtm̄ legitimè ordinari, in quo teſtator non fungit̄ officio ſuo, vt l. inter cætera. ff. de lib. & poſth. Quædā eſt p̄teritio propria, quò ad formā, ſed non quò ad effectum; & hæc eſt duplex. Nā q̄dā cauſat̄ ex iure priuilegiato, vnde præteritio militis formaliter eſt præteritio, ſed effectualiter eſt exhæredatio iure veteri, ſed iure nouo, non, vt no. ſ̄. proxi. §. Alia præteritio ꝓcedit a iure cōi, quæ eſt propriè p̄teritio quò ad omiſsionē, ſeu formam, ſed non quò ad effectum, immo hr̄ pro exhęredatione, vt in linea materna, vt hic. qd̄ hodie non eſt verum, φ habeatur ꝓ exhæredatione, niſi inſeratur cā, quare prætereat̄, vt no. in Auc. de hær. & fal. §. exhęredatos. ¶Similiter exhr̄datio eſt triplex, propria, impropria, & improprijſsima. Propria exhr̄datio eſt, qñ pater filium, qui eſt in p̄tāte, exhæredat mala mente, & diffinitur ſic: Exhæredatio eſt alicuius inuiti ab hæreditate, quæ ſibi debet̄ excluſio, vt l. ſi patronus. §. ſi quis nō mala mēte. ff. de bonis libe. Impropria exhæredatio eſt, qñ quis exhr̄dat bona mente, ex iuſta patris prouidētia, vt ff. de lib. & poſth. l. milites. & ff. de cura. furio. l. pe. Improprijſsima verò eſt, cū extraneus exhæredatur. Vnde ſi quis exhæredat fratrē, vel filium baſtardum, improprijſsima eſt exhæredatio, cū eis non debeat̄ legitima, vt ff. de verb. obl. l. quidā cum filium. & no. in l. 1. §. 1. de cōtratab. & appellatur extraneus, cui non debet̄ bonorū ſubſidiū. Iſta ſunt verba Bal. in l. Gallus. in fi. ff. de lib. & poſth. & facit qd̄ no. Bar. in l. filio p̄terito. circa prin. ff. de iniuſt. teſt. & in auc. ex cā. C. de lib. præt. ¶In gl. 1. in fi. q̄a ſupra in §. ſed hoc quidē. vidimus qñ aſcendens præterit, vel exhæredat deſcēdentes, nunc videamus econtra, qñ deſcendentes aſcendētem, vt ſi quæritur de matre, & eius linea, dic, φ præteriti vel exhæredati ſolum rumpūt per querelam, ſi cauſa eſt inſerta, aliàs autem teſtm̄ filij nullum diceretur, quia inſertio cauſæ hodie eſt de ſubſtantia, vt auth. ſed licet. C. de lib. pręte. ¶In patre verò & eius linea conclude, φ ſi

4 pater † eſt præteritus vel exhæredatus a filio in poteſtate, vel emancipato, ēt in caſtrenſi, vel quaſi, nō adiecta cauſa, teſtm̄ eſt nullū, ſed ſi eſſet adiecta cā, tunc ſi pater eſt exhæredatus, rūpit per querelā. Si verò eſt præteritus, & tūc, ſi eſt præteritus a filio in poteſtate ēt cum inſertione cauſæ, dicit nullum, ſed ſi a filio emancipato eſt præteritus cum cauſa, tunc pater rūpit per contratab. l. 1. ff. ſi q̄s a parē. fuer. manumiſ. ita no. Bart. in auc. ex cā. & ibi doc. C. de lib. præt. ¶In gl. edicto. ibi, fęminam. dic, φ verū eſt, quia prætor vult remouere obſtaculum emācipationis, vt illi qui pñt de iure ciuili dicere nullum, ſi non ſunt emancipati, illi, ſi ſint emancipati, veniunt per contrata. vt l. 3. §. ſi emācipatus. ff. de contratab. ſed fœmina non poteſt habere filium. i. hæredē ſuum, qui dicat, vel dicere poſsit nullum, ergo beneficium prætoris ad teſtamenta fœminarū nō porrigitur, ita dicit Bar. in d. §. ad teſtamēta. ¶In ea. gl. ibi, & aliis, an aūt fratrib. vel aliis collateralibus præteritis vel exhæredatis, detur occaſio impugnandi teſtamentum, dicam infra de inoff. teſt. §. ſoror.

a ## *De hæredibus inſtituendis.*[a]

ADDITIO.

a De hæredibus inſtituendis. Hoc eſt qui poſſunt hæredes inſtitui, & quæ circa hæredis inſtitutionem inſpici ſolent, nā & de conditionibus inſtitutionū breuiter hic perſtrictus eſt titulus, nec refert, ſiue dicamus de hæredib. inſtituendis, ſiue de hæredum inſtitutione, vt patet, quia in ff. dicitur, de lib. & poſthu. Inſti. de exhære. vbi ſuperius dicitur, de exhæred. libero. & infra dr̄ de ſatiſd. quæ demonſtrant eſſe, vel non eſſe faciēdū, ſiue per nomē verbale, ſiue per gerundiū, tub. inſcribatur, de quo tamen fuſius dicemus in rub. de eden. C. Eſt tamen aduertendum φ appellatione hæredum legitimorum, propriè ueniunt illi quib. ab inteſtato eſt delata hæreditas. l. 2. §. de illo. ubi gl. in uer. ad legitimam. pro ſoc. in Pan. & in l. illud. de acq. hær. & ita intelligitur titu. de leg. hæred. Et ideo ſi quis accepiſſet in emphyteuſim rem aliquam pro ſe & legitimis hæredibus, appellatio hæredum ſolum comprehendit uenientes ab inteſtato, qui propriè dicun† legitimi hæredes, ut notabiliter tradit Alex. conſi. 56. uiſo proceſſu cauſæ. col. 2. uol. 2. & Phil. Dec. conſi. 32. exordiente, & pro tenui facultate, col. 37. uerſi. & propriè loquendo. nu. 2. uol. 1. ubi tractat nunquid in feudis, appellatione hæredum legitimorum ueniant fœminæ, & quid in donationib. factis a principe, ut ibi latè per eum. Ant. Ca.

¶In gl. rub. in fi. dic, & continuatur hoc modo, vidimus ſup. de ordinatione teſtamen. in tit. de teſt. ord. verum, quia etiā cauſa efficiens fuit neceſſaria, ideo poſteà poſuit de perſonis teſtantium. vt in tit. de teſtamen. mili. & qui teſtari non poſſunt. in tit. quibus licet face. teſta. vel non. Verum quia in teſtamentis hæredes inſtituuntur, videndum eſt de his in hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutio quotuplex ſit.*
2 *Poſſeſsio hæredis an ſit eadem cum poſſeſſione defuncti.*
3 *Dominium an idem quod erat penes defunctū, numero, dicatur tranſlatum in hæredem.*
4 *Seruus communis ab vno ex ſocijs inſtitutus an liber fiat.*
5 *Seruus dotalis a marito hæres inſtitutus, an efficiatur liber hæres.*
6 *Inſtitutio ſerui alieni bona fide poſſeſſi ſine libertate facta, an valeat*

HÆredes. Totus iſte tit. diuiditur in ſeptē partes. Primò ponit regulā generalē, φ nō ſolū liberi, ſed ēt ſerui, & non tm̄ proprij, ſed ēt alieni poſſunt inſtitui hæredes. Secundò, declarat qualiter proprius ſeruus hæres pōt inſtitui, & quis dicat̄ ꝓprius ſeruus. Tertiò, q̄s dicat̄ alienus, & q̄uo pōt inſtitui. Quartò, φ non tm̄ vnus ſed ēt plures poſſunt hæredes inſtitui. Quintò, ponit diuiſionem portionū hæreditatis, & de effectu ipſius. Sextò, de inſtitutione ſub conditione. Septimò, φ ēt hęres ignotus teſtatori, pōt hæres inſtitui. Secunda ibi, proprios aūt. Tertia ibi, alienus. Quarta ibi, & vnum hoīem. Quinta ibi, hæreditas plerūq;. Sexta ibi, hæres & purè. Septima ibi, hi quos. Vel diuidas, vt diuidit hic gl. rubricæ. Et h. d. in ſumma. Liber homo, vel ſeruus proprius vel alienus pōt hæres inſtitui ſine mentione libertatis, & ēt ille intelligitur proprius, in quo quis habet nudā proprietatē. h. d. hoc principiū cum §. 1. † Ad euidentiā totius tituli præmitte φ triplex eſt inſtitutio. ſ. propria, cū aliquis inſtituitur in totum, vel in quota, vt ff. de hær. inſt. l. quoties. §. hęredi. Secunda inſtitutio dr̄ impropria, cùm filius inſtituit̄ in legitima, vel in eo qd̄ ad legitimā reducitur, nā licèt iſta ſit pars & quota, nō tn̄ dr̄ quota hæreditatis, ſed bonorū abſtracta ab oī ære alieno, vt no. C. de rei vend. l. cū a matre. & l. fi. §. in computatione. C. de iure deli. & φ legitima ſit bonorū quota, tenet Bar. in l. ex facto. circa med. ff. de hær. inſt. & idē tenet Bal. in d. l. cū à matre. de quo uide ſ. ea. gl. Ang. & do. Io. & ibi dixi in l. ita tn̄. §. ſi patronus. & ibi Pau. de Ca. ff. ad Treb. Tertia dr̄ inſtitutio improprijſsima, qñ inſtituto hr̄de vniuerſali, alius extraneus inſtituit̄ in re certa, quia talis inſtitutio nō eſt quota hęreditatis, nec bonorū, adeunte hęrede vniuerſali, ut ff. eo. l. ex facto. & l. quoties. C. eo. quæ no. Et addas quæ dixi de triplici p̄teritione, & triplici exhęredatione, ſup. tit. 1. §. fi. Iſta ſunt verba Bal. in l. Gallus. §. fi. ff. de lib. & poſth. ¶No. φ lex permittit inſtitui ita ſeruos ſicut liberos hoīes, ita qd̄ ſeruus eſt ita habilis ad inſtituēdū, ſicut ipſe liber. ¶No. φ ſeruus ēt alienus habet teſtī factionē paſsiuā. i. ab extraneo, pōt ēt hæres inſtitui. ¶No. quòd hodie in ſeruo proprio tenet inſtitutio, ēt ſine expreſsione dationis libertatis. ¶No. quòd ille ēt dr̄ ſeruus ꝓprius, in quo hr̄ nuda proprietas, quaſi prius à proprietate originē & deriuationem traxerit. ¶In gl. 1. ibi, de hæred. qualit. & differ. §. 1. dic. & ff. ad l. Aquil. l. ſi ē mela. §. legis Aquiliæ. & dic vt ibi per Flo. ¶In ea. gl. ibi, in dn̄iū defuncti. dic,

2 non ſic † in poſſeſſione, quia cū poſſeſsio ſit quid facti, & non tm̄ animus, ſed ēt corpus requiritur ad ipſam acquirendā, ut l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ. non quæritur hęredi, nec in hærede cōtinuari debet, niſi hæres apprehēdat, ut l. cū hæredes. in prin. ff. de acq. poſ. Sed ſtatim poſſeſsione apprehenſa, intelligitur ſemper fuiſſe continuata de defuncto in hæredem, ſi hæreditas fuit iacens, & à nemine occupata, uel interim poſſeſſa, ut l. Pomponius. §. cum quis. & ibi no. & §. ſed ſi legatario. & §. quęſitum. ff.

3 de acq. poſ. ¶† Quæro, an idem dn̄ium, quòd erat penes defunctū, numero, dicatur trāſlatū in hęredē. Pet. & Iac. dicunt quòd nō, q̄a mors oīa ſoluit, ſed fingitur idē, ſicut hæres fingitur eadem perſona cum defuncto. vt in Auc. de iureiu. a mor. pręſt. in prin. Sed Raph. in l. ſi quis vi. §. dn̄ia. ff. de acq. poſ. vr̄ tenere contrarium, quia idem dn̄ium quod eſt in tradente, eſt in capiēte, non ſic in poſſeſsione, quia ſtatim uolens perdere poſſeſsionē, & alteri dare, ſtatim perimitur ſua poſſeſsio, & noua renaſcit̄, de quo ēt in d. l. Pomponius. §. 1. ꝑ d. Io. & probatur in l. quod meo. in prin. eo. tit. Iura uerò perſonalia actiuè, & paſsiuè tranſeunt in hęredem pro rata, vt l. 1. C. ſi cer. pet. dummodò ſint talia, quæ tranſitoria ſint. Nam quædam ſunt, quæ non ſunt tranſitoria, ut infra de perpe. & tem. act. in prin. de quo per gl. in d. l. cū hæredes. in prin. ¶In gl. conſtitutione. in fi. de hoc dic ut no.

per

per gl. & ibi dixi ſup. per quas perſo. nob. acquir. §. itẽ nobis ac-
quiritur. vbi poſui, quid in religioſis, & alijs. ¶ In glo. per inno-
uationes. ibi, ſed rationem reddit. No. ꝙ ille dr̃ compilator, qui
licèt dictum non inuenerit, tñ reddit rationem. l. 2. poſt prin. ff.
de orig. iuris. ¶ In ea. ibi, liber eſſe videatur, dic ſm Iac. & Pet. ꝙ
primò fuit in legis neceſsitate deductũ, & poſteà abrogatũ, &
poſteà p Iuſtinianũ ad legis neceſsitatem redactũ, & per iura
ſeruatum. & dic vt dictum fuit ſup. qui. ex cau. manu. non lic. §.
idemq; iuris. ¶ In ea. gl. in fi. dic, ꝙ licet gl. hoc dicat dubitatiuè,
tñ in l. ſeruos. ff. eo. tenet, ꝙ hoc eſt hodie expeditum, per l. fi. C.
de neceſ. ſer. hær. inſti. ſinautem ipſum ſeruum inſtituat, & eum
non velle habere libertatẽ exprimat, dic, ꝙ nõ valet inſtitutio,
4 vt d. §. idemq; iuris. ¶ † In gl. proprius. in fi. Extra gl. quæro, vnus
ex ſocijs inſtituit ſeruum cõem, non facta mentione libertatis
inſolidum, an ſit liber & hæres? dic, ꝙ non, quia ratione partis,
quã alius ſocius habet in illo ſeruo, ſeruus cogitur ex iuſſu dñi
viui adire hæreditatem alterius dñi mortui, quia cum non eſſet
alius hæres inſtitutus teſtatori, & ipſe ſeruus inſtitutus hæres
eſſe non poſsit, cùm non ſit liber, accreſcit conſocio alia pars:
& ſic ad ipſum ſpectat mediãte ſeruo tota hæreditas, & per ○ñs
portio etiam quam defunctus habebat in ſeruo cõi. Si autem
ſeruus cõis fuiſſet inſtitutus in dimidia ſine libertate, & alius
eſſet datus cohæres, tunc vr̃ ꝙ ille ſeruus cõis remaneat pro di-
midia cohæredis, & pro alia ſui dñi antiqui. tñ quia ſeruus inſti-
tutus non poterat hęreditatem pro aliqua parte ſibi acquirere,
tunc illa dimidia dimidiæ, in qua ſeruus inſtitutus fuit, mero iu
re acquirebatur conſocio, & illa eſt potens ad ſe trahendũ aliã
dimidiam, & ſic accreſcit ſibi tota dimidia illa, & ſic iuſſu eius
aliã dimidiam ſeruus adire poterit. & hæc procedũt, qñ ſeruus
cõis eſt inſtitutus. Si autẽ ſeruo cõi ſiat legatũ, tũc ſi cum liber-
tate non tenebit datio libertatis, ſed accreſcit pars ſerui, quam
habebat teſtator parti conſocij, & ſi ẽt aliud erat legatum ſeruo
cõi, illud etiam ſpectabit ad ſociũ, ſic inſolidum habebit ſeruũ
cõem, & ſimiliter acquiritur ſibi legatum factum tali ſeruo cõi,
cui erat legata libertas, vt l. verum. §. ſi ſeruo cõi. ff. p ſocio. ſed
ſi fuerit legatum factum ſeruo cõi, nec erat legata libertas, tunc
ſeruus remanebit cõis, prout erat, & ſic hæredis teſtantis & ſo-
cij. ſed legatum totum ſpectat ad ſocium, vt d. l. verum. §. ſi ſer-
uo cõi. & ibi not. hodie verò ſi legatur libertas ſeruo cõi, cogi
hæres teſtatoris redimere eum, & ſoluere pretium pro eo, & ſic
conſequitur libertatem, vt l. 1. C. de ſeruo commu. manumiſ. ita
5 dicit Imo. in l. ſi ſub conditione. §. 1. ff. eo. ¶ † Quæro quid ſi ma-
ritus inſtituit ſeruum dotalem, & vr̃ ꝙ ſit liber & hæres, quia
ipſum manumittere põt in vita, & vltima volũtate. ff. de manu.
vind. l. ſeruum dotalem. Et in dubio vr̃ facere liberum, cùm ſit
dñs, dummodò ſit ſoluendo, vt C. de ſer. pig. dat. manu. l. 1. & ſic
corrigitur. ff. ſol. mat. l. dotalẽ ſeruum. Sed Bart. in l. 3. C. de iure
dot. dicit ꝙ licet valeat manumiſsio ſerui dotalis inter viuos,
nõ tñ valet in vltima voluntate, quia confertur in tempus, quo
nõ eſt dñs. facit l. in rebus. C. de iure dot. & ſic vult Bar. ꝙ dicta
lex ſit correcta per dictã l. in rebus. ſed hoc durum vr̃, quia legũ
correctio eſt euitãda. Vnde Raph. in l. ſi æſtimatis rebus. & l. do
talẽ ſeruũ. ff. ſol. mat. dicit, ꝙ immo maritus, & in vita & in mor
te poterit manumittere, vt d. l. 3. fauore libertatis. Non obſt. d. l.
in rebus. quia non habet locũ in rebus mobilibus, niſi in ſubſi-
6 dium, ceſſante æquitate illius legis, qđ credo verius. ¶ † Quid in
alieno ſeruo bona fide poſſeſſo, ſine libertate inſtituto? vr̃ ꝙ va
leat, quia hr̃ loco dñi, vt in l. apud antiquos. C. de fur. & vr̃ ca-
ſus ſm vnam lecturam in l. competit. ff. qui & a qui. ſm Io. Fab.

S V M M A R I V M.

1 *Seruus de adulterio cum domina commiſſo accuſatus, & pendente accuſatione ab ea manumiſſus & inſtitutus, obtenta abſolutoria an ſit liber, & hæres.*
2 *Seruus cum domina ſe commiſcens concremari debet, & ipſa capitalem ſententiam patitur.*

a Eſt tamen caſus. ¶ Seruus[a] accuſatus de crimine adul-
terij commiſsi cũ dña ſua, non poteſt
ante ſniãm manumitti, nec ab ea hęres inſtitui. h. d. ¶ No. ꝙ licèt
ſeruus debeat ſeruire & operari domino, non tamẽ debet ope-
ras carnales præſtare dñæ ſuæ, aliàs aũt acriter punitur, vt in gl.
vt eſt caſus in l. 1. C. de mulier. quæ ſer. proprijs ſe immiſ. dic, vt
ibi. ¶ No. caſum, in quo pp delictum dñs vetatur ſeruum, tã in-
ter viuos, quam in vltima voluntate manumittere, & ſeruus ef-
ficitur ẽt inhabilis ad libertatem conſequendam. ¶ Not. ꝙ pen-
dẽte iudicio criminali, nil debet innouari. ¶ In gl. poſtulata. ibi,
tñ ideo, bene poteſt manumittere. dic, ꝙ nõ eſt verum, quia ma-
numiſsio prohibetur immediatè intra ſexaginta dies qui cõpu
tantur a tpe diuortij, non accuſationis. & facit ff. qui & a quib.
l. proſpexit. §. fi. cum l. ſeq. & l. ſed ſi maritus. §. fi. ¶ In ea. gl. in fi.
dic vt per Cyn. in l. ſi quis poſt hac. C. de bo. proſcr. & plenius p
1 Bar. l. poſt contractum. ff. de do. ¶ † Quęro, ſi manumittatur pen
dente accuſatione, licèt tũc nõ teneat, an ſi poſteà obtineat ab-
ſolutoriã, valeat? vr̃ ꝙ ſic, aliàs eſſet facilis cautela & fraus: vn-
de tutium eſſet valere libertatem, & inſtitutionem hoc caſu. p
quo facit iſte tex. ibi, maculatum. q. d. ſecus ſi non fuerit macula
ta, licèt eſſet accuſata. ſed contrarium vr̃ not. in l. cum filius. §.
ſeruus. ff. de leg. 2. ſed vr̃ eſſe ſumma iniquitas, ſm Rapha. in l.
his verbis. §. 1. ff. eo. ¶ In gl. habeatur. in fi. de quo dic, vt per Dy.
in c. cum quid vna via prohibetur. de reg. iu. in 6. Et aduertas ꝙ
2 talis ſeruus, † commiſcens ſe cum dña & patrona, debet concre
mari, vt d. l. 1. C. de mulie. quæ ſer. proprijs ſe immiſ. & ſic adul-
terium, vel ſtuprum in ſeruo magis punitur, quam in libero. vt
l. quamuis. la 2. C. de adul. & ipſa mulier capitalem ſniam patit,
vt d. l. 1. & licèt ibi nõ declaretur qua pœna capitali, cũ ſit mul
tiplex, vt l. edicto. §. 1. ff. de bo. poſ. tñ dic, ꝙ patietur vltimũ ſup
pliciũ. quod patet in d. l. 1. quia ibi ſuccedunt ei venientes ab in-
teſtato, ergo naturaliter moritur, vt l. Statius. §. Cornelio. ff. de
iure fiſ. Sed ancilla ſe commiſcens cum domino ſuo, non patiẽ
pęnam, vt l. fi. C. cõmu. de natu. lib. auth. ꝙ ius locum. Et de tali
crimine, quilibet admittitur ad accuſandum, etiam ſeruus alie-
nus, vt habetur in d. l. 1. Quæ omnia not. pro noſtris maledictis
viduis, quæ ſe ſeruis proprijs commiſcent.

A D D I T I O.

a Seruus. No. ꝙ ſeruus de adulterio dominæ maculatus non poteſt ab eadem hæres inſtitui, aut manumitti. dubium erat in hoc. §. propterea, quia permittunt domino ſeruos proprios hæredes inſtituere, ſupra in prin. huius ti. verſ. proprios autem. ſed quia fraus & dolus nemini debent patrocinari. l. ab hoſtib. §. fin. ff. ſol. ma. l. ita quis ſullo. de furtis. in Pan. vt no. ſal. hic, & licèt pendente accuſatione ſuper adulterio, ſeruus non poſſit hæres inſtitui, ſecus iũ dicendum eſt in libertis hominibus ſeruientibus operam dantibus & locantibus, qui pendente accuſatione ſuper adulterio potuerunt hæredes inſtitui, ſecundum Viglium hic. Ant. Caius.

S V M M A R I V M.

1 *Vſusfructuarius an veniat dominij appellatione.*
2 *Vſusfructus quòd ſit pars dominij, quomodo intelligatur.*

Alienus. Seruus in quo quis habet vſumfructũ, dr̃ alienus,
& ideo inſtitutus cum libertate ab vſufructuario
non conſequitur libertatem ipſam. h. d. cum gl. ¶ In gl. in teſtõ.
ibi. l. in venditione. in prin. dic vt ff. ad Sylla. l. 1. §. domini. Et cõ-
1 clude quòd † appellatione domini continetur vſufructua. pro-
priè, quòd eſt verum, quia vſufructuarius eſt dominus vſufru-
ctus, ſed non eſt dñs rei. vnde appellatione dñi non continetur
vſufructuarius, ſed appellatione dñi largo modo ſumpti, bene
continetur, cum vſufructuarius ſit dñs vſufruc. vt no. in l. gene-
raliter. in prin. ff. de acq. poſſ. ita dicit Bar. in d. l. in vẽditione. Et
illud quod ſolet dici, ꝙ vſusfruc. eſt pars dñij, vt l. 4. ff. de vſufr.
2 intelligitur † illo modo, videlicet, quia vſusfru. eſt pars dñij, &
non eſt pars dñij, vtrunq; verum ſm dialecticos, eſt pars dñij le
galis, ſed non eſt pars dñij prædicatiua, ſiue ſubiectiua, vt poſita
ſpecie ſequaĩ genus, eſt homo, ergo aial: nam non ſequitur eſt
vſusfructus, ergo eſt dñium, uel eſt proprietas, ergo plenũ do-
miniũ, ſed eſt legalis, i. integralis, quia ſimul iuncta proprietas
& fructus, faciunt dñium plenum. Ita dicit ſingulariter gl. in l.
rectè dicimus. ff. de verb. ob. qđ perpetuò tene menti. quia Bart.
ibi dicit qđ gl. in l. qui vſumfructũ. ff. de ver. ob. & alibi neſciũt
quid dicere, niſi in d. l. rectè dicimus. ¶ In ea. ibi, cum adiicit. ff.
de manu. teſt. l. fi. & de vſufru. leg. l. Titio cũ morietur. ¶ In ea. gl.
in fi. dic, oportet tñ quòd adeat iuſſu domini. ff. de acq. hær. l. ſi
quis mihi. §. iuſſum. & facit l. pe. §. illo. C. de neceſ. ſer. hęre. inſti.

S V M M A R I V M.

1 *Seruus quando fiat hęres voluntarius, vel neceſſarius.*
2 *Legatum factũ ſeruo proprio, per eius alienationẽ non extinguitur.*

Seruus autem. Seruus a dño inſtitutus ſit liber & hęres
neceſſarius, niſi in vita teſtatoris fuerit
manumiſſus, aut ab eo alienatus. h. d. ¶ Not. quòd ſeruus hæres
inſtitutus a domino, velit, nolit, oportet quòd ſit hæres. ¶ Not.
quòd ad hoc vt ſeruus ſit hæres neceſſarius, oportet quòd copu
latiuè, & libertatẽ & hæreditatẽ pariter, & ſimul ex eodẽ teſtõ
conſequatur, nec ſufficit quòd ab eodẽ dño cõſequaĩ vtrũq;
videlicet, libertatem in vita, & hæreditatẽ in morte. ¶ No. quòd
qñ ſeruus a dño in vita conſequitur libertatem, põt poſtea ſua
ſponte

ſponte adire hæreditatẽ.¶No.ꝙ licèt dominus in teſtaméto ſuo
libertatẽ & hęreditatem relinquat ſeruo ſuo, tñ pôt mutare vo
luntatem ſuam, & ſic diſpoſitio, ẽt pia, pôt vſq; ad mortem mu-
tari.¶No.ꝙ licèt ſeruus inſtitutus, eum libertate alienetur, licèt
tollat ꝑ hoc libertas, nõ tñ tollitur hęredis inſtitutio.¶No.ꝙ
ſeruus inſtitutus à dño, ſi alienatur ꝑ dñm, acquirit hęreditatẽ
dñi nouo dño, & eius iuſſu debet adire.¶No.ꝙ dñs efficiť hęres
per ſeruum proprium, quia quicquid acquirit, acquirit domi-
no, vt l. placet. ff. de acq hęre.¶No.ꝙ qui alienat ſeruũ cui liber
tatẽ dederat, vr̃ dictam libertatẽ reuocare, quia aliàs nõ valeret
1 alienatio.¶†In gl. liber. ibi, l. ſi non lex. dic gl. io d. l. ſi nõ lex. §. ſi.
diſputat, quid in fideicõmiſſaria libertate, an ſit hæres neceſſa-
rius vel voluntarius. & Bar. ibi approbat primã opi. ꝙ ſit liber,
& hæres voluntarius, quia licèt in directa libertate ſit reperire
ꝙ ſit hęres neceſſarius, non tñ reperiť in fideicõ. aliàs ſi eſſet ne
ceſſarius hęres, nõ indigeret reſtitutione, ſed directò eẽt hęres,
qđ eſt falſum, quia & filius, & ſeruus indigent reſtitutione, vt l.
cũ filio. ff. de leg. 1. Sed Ang. ibi tenet ſecundã opi. gl. in qua gl. re
ſidet, ꝙ putat verum ſi hęres ſcriptus non velit eſſe hęres, ſi aũt
ſpõtè adeat ille ſufficit teſtatori, tunc ſeruus non cogiť accepta
re. Sed hoc vr̃ ꝯ illum §. 1. ibi, hęres ſcriptus non adibat ſpontè,
immo recuſabat adire, vt ſuſpectus, & tñ litera circa finẽ vr̃ ibi
velle, ꝙ ſeruus primò nominatus, ita demũ ſi habeat hęreditatẽ,
ſi velit reſtitui. Tu poſſes opi. concordare ſ̃m Raph. cuius ſuit
hæc opi. & poſteà Io. de Imo. ꝙ aut eſt vnus ſeruus fideicõmiſ-
ſarius, & tũc ſi hęres adit ſponte, ille vnicus ſeruus eſt neceſſa-
rius, ſ̃m Dyn. & Ang. facit l. facta. §. 1. ff. ad Treb. Si ſunt plures,
tũc primus nõ eſt neceſſarius, ſi cõſtat alios velle hęreditatem:
aliàs aũt ille primus eſſet neceſſarius, ꝑ identitatẽ rõnis. qđ no.
¶In ea gl. ibi, l. teſtõ. no. ſing. illã legẽ, q̃ multas leges limitat ſ̃m
Bar. & Ang. ibi, videlicet, ꝙ non ſufficit quẽ tꝑe mortis teſtãtis
eſſe ſeruũ teſtãtis, vt ſit neceſſarius hęres ipſi teſtanti, ante euen
tũ conditionis, vt hęreditatẽ & libertatẽ conſequať non ab ho
mine, ſed à lege, nã tunc neceſſarius hęres erit, ſecus aũt eſſet, ſi
poſt conditionis euentũ conſequeretur, vt l. 3. §. qui fideicom-
miſſum. ff. eo. quæ iſto modo, ſ̃m Ang. concordať.¶In ea gl. ibi,
ex parte. no. illã legẽ in prin. ꝙ datio cohęredis extranei nõ tol
lit neceſſitatẽ, licèt ſ̃m opi. eius tollat ſuitatẽ. de quo dicã j. de
vul. & pup. circa prin.¶In gl. neq; liber. ibi, l. ſeruo cũ libertate.
2 dic, ꝙ immo† nõ reuocať legatum factum ſeruo proprio, licèt
Tu alieneť, immo acquirit emptori legatũ, vt d. l. ſed in diẽ. §. ſi.
& in l. Iul. noſter. ff. de condi. & dem. ſ̃m Bar. in d. l. ſeruo.¶In gl.
alienauit. ibi, l. ſeruum meum. dic, rõ eſt, quia capacitas ſerui in-
ſpiciť ex capacitate domini, dicã infra eo. §. ſeruus plurĩũ &c.

SVMMARIVM.

1 *Iuſſus præcedere debet, auctoritas ſequi.*
2 *Iudicium in quo eſt filius, ſine conſenſu patris, non valet, quamuis pater ratificet.*
3 *Aditio coacta an valeat.*
4 *Monacho repudiante hæreditatem, adit monaſterium.*
5 *Monachus filio æquiparatur.*
6 *Monacho inſtituto mortuo ante aditam hęreditatem, an monaſteriũ poſſit adire.*
7 *Infans ad patrem hæreditatem tranſmittit.*

Alienus quoque. Seruus alienus hęres inſtitutus quę-
rit dño ſuo hęreditatem, ſi iuſſu ſuo
hęreditatem adihit, ſi verò fuit alteri alienatus, debet iuſſu noui
dñi adire, ſi verò antequam adeat, fuerit manumiſſus, pôt ſuo
arbitrio adire. h. d. ¶No.ꝙ non tm̃ ꝓprius, ſed ẽt alienus ſeruus
pôt inſtitui.¶No. ꝙ ſeruus inſtitutus non pôt adire hæreditatẽ,
niſi iuſſu domini. Not. ꝙ licèt ſeruus Titii ſit inſtitutus, non tñ
quæriť hæreditas Titio ſtatim, ſed tunc demũ cùm fuerit adita
hæreditas. Vnde ſi interim fuerit manumiſſus, ſibi acquirere po-
1 terit. In gl. iuſſu. ibi, §. iuſſum. no. ſ̃m gl. ꝙ iuſſus† dñi, & patris de
bet præcedere, nec ſufficit ꝙ ſequať ratihabitio poſt aditionem
factã ꝑ filiũ, vt ibi, de quo dic, vt ibi ꝑ Bar. qñ lex, vel ſtatutũ re
quirit iuſſum, vel authoritatẽ, vel conſenſum, vel volũtatẽ, an
debeant ſequi, vel debeant pręcedere, no. Bar. in l. ſi autem plu
res. ff. de aqua plu. arc. & ibi Ang. Imo. Pe. & Bal. in c. 2. de feu. ſi-
ne culpa nõ amit. & Innoc. & Io. An. in c. 1. de reb. eccl. nõ alie-
2 nã. in 6. ¶†Quod ſi filius eſt in iudicio ſine cõſenſu patris,
pr̃ poſteà ratificat, an valeat? gl. ibi tenet ꝙ ſic. qđ nõ eſt verũ,
quia iudiciũ peccat in ſui ſubſtantia, vt no. in l. ſi. §. neceſſitatẽ.
3 ꝑ gl. & doc. C. de bo. quæ lib.¶†In ea gl. in ſi. Quid ſi ſeruus fuit
a coactus [a] a dño, & vt coactus adiuit, an valeat aditio? dic ꝙ ſic,
in tñ ꝙ excluderet ẽt ſubſtitutũ vulgarẽ datum ſeruo inſtituto.
ut no. gl. & Bar. in d. l. cũ proponas. C. eo. In filio autem hodie in
ſtituto recuſante adire, locũ habere nõ pôt, quia pater adit iure
ſuo & totũ conſequeť, ẽt quo ad ꝓprietatẽ, ut l. j. §. ſi. C. de bo. q̃
4 lib. ¶†Quid in monacho inſtituto recuſante adire hęreditatẽ?
Bar. in d. l. cũ ꝓponas. & clarius in l. j. in uer. ſed quæro, qđ ſi eſt
inſtitutus monachus, & nõ uult adire. ff. de vul. & pup. tenet, ꝙ
iſto caſu magis monachus ęq̃parať filio, cũ ſit capax ſucceſſio-
nis, & inſtitui debet ut filius, q̃ eſt in mũdo, ut l. Deo nobis. C. de
epi. & cle. ideo monacho recuſante adire, monaſteriũ ex ꝑſona
propria adire pôt, ut d. l. ſi. §. j. ſed licet Ang. ibi teneat ꝯ̃riũ, quia
d. l. ſi. §. j. ponit caſum nouũ, & eſt correctorium, ideo nõ eſt ex-
tendendũ, tñ in d. l. j. Io. de Imo. & Raph. tenent opi. Bar. per no.
5 per Io. An. in c. in ꝓ̃ſentia. de proba. in antiquis. †No. ex illa ratio
ne Bar. quod monachus æquiparať filio, ex eo, quia monachus
b non habet neq; uelle, neq; nolle, [b] ſed oĩs eius uoluntas eſt in uo
luntate ſupioris, ut c. ſit religioſus. de ele. i 6. & 12. q. j. c. nolo. &
c. non dicatis. & iſtud tenet, licet. n. rõnẽ Bar. tu poſſes ẽt defen-
dere ab impugnatione Ang. q̃a cũ à lege ueteri monachus & fi-
lius æquiparenť, quod de nouo reperiatur ſtatutum in filio, in-
telligiť ẽt ſtatutum in monacho, licèt d. l. ſi. §. 2. ſit correctoria,
6 arg. gl. & ibi Bar. in l. ſi quis ſeruo. C. de fur.¶†Quid ſi monachus
decedat antequã adeat, an monaſterium poſſit adire? & Bart. in
d. l. j. in uer. ſed quæro, qđ ſi monachus uel filius uult, aut quæriť
de hæreditate aſcendẽtis monachi, & tũc tranſmittit ad mona-
ſteriũ tanquã in ſuam poſteritatẽ, ut l. j. C. de his qui ante aper.
ta. in rõne ſui, aliàs ſi eſt hæreditas extranei, ſicut filius nõ tranſ-
mittit in patrẽ, ut l. unica. §. in nouiſſimo. C. de cad. toll. eo. mo-
do nec monachus in monaſteriũ. Sed attenta ratione Io. And. ĩ
d. c. in præſentia. idẽ eſſet in hæreditate extranei, qm̃ nõ habeat
neq; uelle, neq; nolle. igitur adire pôt monaſtęriũ, & maximè at
tenta gl. ſingulari in c. ſtatutũ. 18. q. 2. ubi gl. ſingulariter vult, ꝙ
eò ipſo, ꝙ aliq̃s eſt effectus monachus, ſtatim ur̃ in monaſteriũ
concedere, & transferre, & cedere oĩa bona ſua, & iura, & etiã
facultates adeundi, & oẽm quãcunq; hæreditatẽ ẽt in poſterũ ſi
bi deferendã, ergo, ſi monaſterium habet iſtud, ergo ẽt ex perſo
na propria vnamquãq; hęreditatẽ adire poterit. & iſtã partẽ eſt
ſecutus Bal. ĩ quodã ſuo cõſilio qđ incipit, In Chriſti noĩe amẽ.
magna quęſtio eſt, ſi monachus, cui eſt delata hæreditas, q̃a di-
cit, ꝙ cũ monachus nõ habeat neq; uelle, neq; nolle, quod ęqui
parať infanti filio, ut ſupra. Sed clarum eſt, ꝙ ſi infans ẽt ab ex-
7 traneo fuerit inſtitutus, & decedat ĩ infantili ætate, †ꝙ trãſmittit
talẽ hæreditatẽ ad patrẽ, ut l. ſi infanti. C. de iur. delib. ergo eodẽ
modo monachus in monaſteriũ. & iſtã partẽ puto uerã, & ſ̃m
eã pluries cõſului, licèt doc. uariè loquanť, de quo ꝑ Bar. in l. is
poteſt. ff. de acq. hære. in ver. ſed oppo. ſi illud eſt aliquod ius, er-
go ſeruus &c. ubi tenet quòd non poteſt adire. & Bart. in l. ſi cũ
dicať. ff. de condi. fur. & uide Bal. & Ioan. de Imo. in l. filius fa. ff.
de condi. & dem. & Bal. Ang. & Imo. ĩ l. ſi quis mihi bona. § j. ff.
de acq. hær. & ꝑ Ang. latẽ & Ioan. de Imo. in l. ſi paterfa. & in l.
q̃ ſoluẽdo. ff. eo. & Bal. in l. ſi. §. 1. C. de bonis quæ libe. & Ange.
& Imo. in l. liber homo. ff. eod. & Bal. & Imo. in l. is qui hæres. §.
ſi. ff. de acquir. hęred. & Ioan. And. & canoni. in cap. in ꝓ̃ſentia,
extra

ADDITIONES.

a Coactus. ſupple ad Ang. nunquid monaſterium poſſit adire hæreditatem, & adeundo illam ſibi aquirere excluſo uulgariter ſubſtituto. hanc quæſtionem diſputauit Gul. Bene d. in c. Ray. de uulg. ſubſt. char. 410. col. 2. uer. 3. ex his datis. nu. 80. & col. 4. uer. ueniendo nunc ad qõnẽ. & ibi refert duas opi. contrarias. & tandem nu. 85. concludit, monaſterium adeundo hæreditatem per monachum repudiatam, ſibi poſſe acquirere. hanc qõnem mouit Steph. Bertra. conſi. 116. exordiente, quamuis per monachatum. col. j. & ſeq. uerſi. ſed ſi ponimus. nu. 4. uol. 3. ubi refert doc. contrarios, & tandem nihil firmauit S. Nazarius in l. 1. col. 25. uer. 5. dubitatur. nu. 150. de uul. & pup in Pan. refert duas opi. contrarias. Prima fuit Barto. dicentis, monacho repudiante monaſterium poſſe adire, & ſubſtitutum excludere, eò quia quando monachus inſtituitur, hæreditas immediate ſine facto monachi monaſterio acquiritur, ſecundum Inn. Io. An. Anto. Car. Panor. & cõiter doc. iuris cano. in c. in præſentia. extra de proba. & tunc nõ habet dubium, ſecundum eos. Alia fuit opin. per legiſtas, ſeu iur. ciu. ſcriptores cõiter recepta, ꝙ hæreditas deferatur monacho, & ex perſona monachi acquiritur monaſterio per l. Deo nobis. C. de epiſ. & cle. & tunc ſuboritur difficultas, cui æquiparetur monachus, an ſeruo, uel filiofa. Si quidem æquiparetur ſeruo ſubſtitutus excludit monaſterium, per tex. in l. cum proponas. de hære. inſt. C. & ꝙ comparetur ſeruo, probat tex. in l. ſin. C. de epiſ. & cler. Alij uerò dicunt, quòd æquiparatur filio, & hanc approbat Bar. & doc. cõiter in d. l. 1. & tandem cõcluditur, ꝙ monaſteriũ excludat ſubſtitutum, eo q̃a monachus religionẽ profitendo uelle, omnia bona ſua præſentia & futura tranſtulit in monaſteriũ. c. cũ monaſteriũ. extra de ſtatu mona. & in canone, uidua 20. q. j. in canone, non dicatis. 12. q. 2. Præterea monachus eſt unus de conuentu, & ſic pars monaſterij. i. ſicut qđ cuiuſq; uni. in Pan. quaſi monaſterium hęreditatẽ adeũdo uł & monachus adiuiſſe ꝑ monaſterium, ſiue procuratorem in rẽ ſuã. Bal. in l. bonorũ. ad ſi. C. qui admit. Nec obſt. monachi diſſenſus, cũ uelle tranſtulerit in monaſterium, & ſit pars monaſterij. & latius per dictum Sanctonazarium, ubi ſupra. Ant. Cauſ.

b Neq; nolle. Et ceniebat mortuus. Panor. in c. ſicut. el 2. de homicid.

extra de prob.& Bal.] l.Deo nobis.in prin.C.de epiſ.& cle.& la
tè ꝑ Bal.in d.l.j.C.q admit.ad bon.poſ.in ner.quo ad decimũ &
ultimum capitulũ de monacho &c. ¶No.& tene menti has re-
miſſiones,quia ſunt optimæ. ¶In gl.noui domini.ibi, ſed in le-
gato ſpectat &c.dic,ſi bene cogites,eſt idẽ in utroque,quia am-
bo cedunt,& acquirũtur à tempore ceſſionis. nam legatum ce-
dit a die mortis,& hæreditas ab adita hæreditate,igitur &c.ut l.
unica.§.j.coniuncto §.in nouiſſimo.C.de cadu.tol.

S V M M A R I V M.

1 *Inſtitui an poſſint,qui non ſunt in rerum natura.*
2 *Hæreditas quem & quando repræſentet.*
3 *Eccleſia carens rectore,an hæreditati iacenti æquiparetur.*

Seruus etiam. Seruus alienus pōt inſtitui ẽt poſt mortẽ
dñi ſui, & ẽt ſeruus hæreditarius uel eius,
q eſt in utero.h.d. ¶No.ꝙ ſeruus hæreditarius hæreditate iacen
te pōt hęres inſtitui.¶No.ꝙ hæreditas iacens nõ hæredis,ſed de
1 functi perſonã repræſentat.¶No.† ꝙ ſeruus uentris pōt hęres in
ſtitui;& ſic ille, qui nondum eſt in rerũ natura, ſed eſſe ſperaẽ.
ſic illi ẽt relinqui poteſt,ut l.ſi duob.in prin.ff.de le.j.Et cũ gñali
ter loquaẽ iſte tex.de quolibet poſthumo, uidetur ꝑ hoc limita
ri notata ĩ l.Gallus §.fi.ff.de lib. & poſthu ubi uetaẽ poſthumus
alienus hęres inſtitui,non tamen uetaẽ inſtitui ſeruus poſthumi
alieni,ut hic.& l.eius.& qđ ibi Bar.& Ang.dñi mei.ff.e. Et ꝑ p̄-
dicta dicit Bal.in l.non minus.ff.eo. ꝙ ſi relinquitur fratri, uel
monacho,nõ inſpicię incapacitas monachi,ſed ſui monaſterii,
& ideo ſi relinquitur uni fratri S.Franciſci, non capiet, q̃a ſuus
ordo & regula non eſt capax,niſi quò ad alimenta,dũmodò nõ
2 ſint annua,ᵃ ut cle.exiui de Paradiſo.de uer.ſig.& no.Bar.ĩ l.ſi ſer
uos.ff.de ali.& ciba.leg.& dixi ſup.ꝑ quas perſona nobis acqui.
§.item acquiritur uobis.¶In gl.factio.in fi.dic,& eſt rõ quã ſin-
gulariter hic ponit gl.in uerb.defuncti. Sed ob. l.nouatio.ff.de
no.& l.oĩs hæreditas.& l.oĩa ferè.ff.de regu.iur. & l.ſi mihi Ti-
2 tio.§.1.ff.de leg.2.in quib.dr̃,ꝙ hæreditas repræſentat † perſonã
hæredis;ſed ſimpliciter iacente hęreditate, & dũ eſt iacens re-
præſentat perſonã defuncti,ut hic.ſed ea adita, retro fingitur re
pręſentaſſe ꝑſonã hęredis,ut l.hæres qñq;.ff.de acq.hęr. & no.
j.eo.§.hæres. q̃ fictio nõ habet locũ,niſi pro ea parte ꝑ qua pōt
ſuccedere,ut d.l.ſi mihi & Titio.§.1.ita dicit ibi Bar. ¶Et aduer-
tas,ꝙ illud quod dixi, iacente hęreditate, repręſentat perſonã
defuncti, & acquiritur hæreditati;fallit in vſufructu quẽ ſeruus
hęreditarius acquirere non poteſt hæreditati neq; hæredi futu-
ro.quia vſusfructus nõ debetur hæreditati, quæ repręſentat ꝑ-
ſonam defuncti. Ratio,quia non debetur vſusfructus illo caſu
quo finiri debet,uidelicet,illo defuncto,vt l.ſi Titio,cum morie
tur.ff.de vſufr.leg. ita dicit Bart.in d.l.vſufructus.de ſtipu.ſer.
3 ¶† In gl.nondum.in fi.quęrit Bar.in l.non minus.ff.e.an eccleſia
carens rectore ęquiparetur hęreditati iacenti? & dicit,ꝙ non,
quia ſaltem omnes clerici eam poſſident. & alleg.Inno.in c.cũ
ſuper.extra,de cau.poſ.& proprie.& tu allega quod no.Bart.in
l.1.in fin.ff.de acquir.poſſ.& ibi Ang.& Mod.

A D D I T I O.

a Annua.Quando poſſit capere legata annua,uide Abb.conſi.63.2.lib.

S V M M A R I V M.

1 *Domini, aut ſerui capacitas quando ſit ſpectanda. & nu.2.*

Seruus autem plurium. Seruus plurium ab extra-
neo inſtitutus, acquirit
vnicuique pro parte dominica.h.d.¶No.ibi, teſtamenti factio
eſt,ꝙ capacitas vel incapacitas ſerui,inſpicię ex capacitate vel
incapacitate dñi ſui, de quo ſtatim infra dicam.¶Not.ꝙ ſeruus
pluriũ inſtitutus nõ acquirit oĩbus dñis,ſed iubentibus tm̃.¶In
gl.1.in fi.dic melius, vt dictum fuit ſup.eo.§.proprius.in illo ar
ticulo, an ex incapacitate ſerui inſpici debeat capacitas dñi.
1 Concludet ꝙ ſi non pōt legari mere ꝑꝑ conditionẽ,& tũc pro-
cedit iſta regula,aut non pōt legari miſta cõſideratione eius &
rei legatę.& tunc nõ procedit regula;quia legari poterit ſeruo
eius, ẽt reſpectu dñi ſui,vt l.ſi maximè.ff.de ſer.leg. & l.ſi debi-
tor.§.fi.ff.de leg.2.& dic,vt ibi per Bar.Sed aduerte,ꝙ primum
dictum non procedit indiſtinctè,ſed dic, aut legaẽ ſeruo cõtẽ-
platione dñi, & tunc inſpicitur perſona dñi.Et ratio eſt, quia ſi
ſeruus alienetur, oportet vt legatum dño reſtituatur, vt arg.l.
2 quidam cum filium.ff.eo.igitur capacitas ſua conſideraẽ.Si † ve
rò contemplatione ſui ipſe ſeruus inſtituatur,tunc non inſpicię
capacitas domini, ita pōt intelligi l.ſi ſeruus eius.ff.de acq.hær.
& ibi Bart. & latè Imo.in l.ſi deportati ſeruo.ff.de leg.3.& ibi
Bar.& rõ eſt,q̃a ſi miles ſeruus eſſet alienatus,non teneret dño
reſtituere,cùm non domini contemplatione eſſet inſtitutus.ita
dicit Bar.in d.l.ſi ſeruus eius. quod ſequitur Imo.in l.ſi mihi &
tibi.in § regula.ff.de leg.1.igię &c.licẽt Iac.& Bal.ibi aliter di-
cant. & p̄dicta procedunt in regula permiſſiua. quid in regula
negatiua? vt qđ non pōt relinqui dño, nõ poſſit relinqui ſeruo
eius,& vr̃ ꝙ ſic.per l.nec ſeruos.C.eo.ſed ꝯ vr̃.d.l.ſi deportati.
Vnde dic,ꝙ ſi non prohibeę legari, ſed ꝓhibetur effectus acci-
piẽdi,tũc bñ valet legatũ;quia ſeruus pōt manumitti,& manu-
miſſus ꝓ ſe capiet.¶Ex quo Bal.in d.§.regula.dicit,ꝙ ſicut ꝓhi-
beę legari altari S.Frãciſci,ita ẽt prohibeę eius miniſtro, qđ no.
Ex his poſſet decidi an, & qñ relinquię ſeruo deportati, & ho-
die relictũ ſeruo banniti noſtri tp̃is, an valeat, & qs capiet, an
ipſe ſeruus ꝓ ſe liber effectus,vel ꝓ bãnito,vel pro fiſco?de quo
in d.l.ſi deportati ſeruo. ꝑ Bar.& latiùs ꝑ Ang. & Imo.in d.l.ſi
ſeruus eiꝰ.& dicatis vt ibi,q̃a ꝑ p̄dicta ſatis apparet deciſio &c.

S V M M A R I V M.

1 *Inſtitutio omnium hominum de mundo, an valeat, & qui inſtitui poſſunt.nu.3.*
2 *Stipulatio vbique dari,qualiter accipienda.*

Et vnum. Quis poteſt vnum,& plures hęredes facere.h.d.
¶ In gl.1.in fi.no.gl.ſingularem ꝙ valet inſtitu-
1 tio facta ab vno teſtatore dicẽte:Ego inſtituo † omnes hoĩes mũ
di,quod teſtm̃ valet,quia habet ſua eſſentialia, vt hic in tex.ibi,
in infinitũ.& ẽt dicit gl.vtrum autem poſſit aditione confirma
ri,vel non.dicit gl.ꝙ nõ, licèt Pe.hic dicit,ꝙ nõ valet talis inſti
tutio,immo dicit eſſe quaſi deriſoriã,arg.l.cũ poſt.§ gener.ff.de
iur.dot.& pro hoc ẽt facit, quia hęres debet noĩatim ꝑ nomen
& agnomẽ exprimi,vt l.iubemus. C.de teſta.igię &c.Prætereà
incertę ꝑſonę legari nõ pōt,vt j.de leg.§.incertę q̃uo ergo pñt
inſtitui incerti niſi fauore pię cauſæ, quia tũc incerti (puta pau-
peres) pñt inſtitui? vt l.id ꝙ pauperib.& l.ſi quis ad declinandã.
C.de epiſ.& cle.in c.1.de teſt.in 6.ſed glo.dicit verum,ꝙ immo
teſtm̃ valet,vt hic in tex.ibi,in infinitũ &c.quãtũ ad incõueniẽs
de adeunda hęreditate,dic,ꝙ immo aliqui poterũt adire,& par
tes non adeuntiũ eis accreſcunt,vt l.liber homo.§.ſi Titius.ff.e.
ſm̃ Io.Fab.¶Tu adde ꝙ verũ eſt,ꝙ interim adiens habet partes
oẽs,ſed quoties alius adibit,& alius adibit,facient ſibi partes ꝑ
concurſum,& diminuetur de parte primi; arg.no.ꝑ gl.in l.2.ff.
ſi pars hęre.pet.& ꝑ gl.& doc.in l.planè.§.ſi coniunctim.ff.de le
ga.1.& ſic iſte tex.pōt ſaluari, & ẽt ꝙ ſtatim dixi de aditione fa
cienda ꝑ vnũ,vel ꝑ aliquos ꝑ id qđ diximus in ꝯtũ, qñ ꝓmiſ-
to ſoluere decẽ hic Florẽtię,Aretii,Ferrarię,& generaliter vbi-
2 que locorũ,† quia ꝑꝑ infinitatẽ locorum, vr̃,ꝙ nõ valeat, quia
ſi illa decẽ promiſſa diuidunẽ in oĩb.locis, quaſi nulla pars (ẽt
minima) tãgere poterit vnũquenq; locũ, vt l.2.§.ſi quis Epheſi.
ff.de eo ꝙ cer.loco.ne ergo dicta ſtipulatio dicatur inutilis, in-
telligitur,ꝙ quolibet loco videatur inſolidũ pecuniã promiſiſ-
ſe.facit tex.1.no.in l.Lucius Titius Sempronio.ff.depo.ita deter-
minat Bar.in d.§.ſi quis Epheſi. & in l.Titiũ aut Mæuiũ.in prin.
ff.de admin.tut.& in l.pe.C.de pac.de quo dic, vt latè dixi j.de
act.in §.prætereà quaſdam. in ver.itẽ in libello promiſi ſoluere
in ciuitate Aretii, &c.& in ver.ad hoc ergo vt poſſit ẽt aliis lo-
3 cis &c.Ita in caſu noſtro,ne dictũ teſtm̃ & inſtitutio poſſit vi-
tiari,ex nõ aditione,dicendũ eſt,ꝙ quicunque ẽt ſi vnus tm̃, de
oĩb.hoĩb. mundi inſtitutus adiens fuerit, ſtatim confirmatũ eſt
totũ teſtamentum, vt l.nemo.ff.de teſt.tu.l.apud Iulia.§.idẽ Iul.
ff.ad Treb.& interim adiens totũ habebit,ſed poſteà aliis adeũ-
tibus faciet primò adeunti partẽ, donec ſupererit aliquid hæ-
reditarium, aliàs ſi poſteà alii venirent, ſibi debet imputari, q̃a
nil amplius in hęreditate ſupereſt,quod poſſit eis aſſignari,arg.
l.pupillus.& quod ibi Bar.ff.quæ in frau.cred.No.iſta &c.

S V M M A R I V M.

1 *Partes qualiter peti debeant.*
2 *Pars quatenus accipiatur.*
3 *Pars partis petita quomodo intelligatur.*
4 *Decedere an quis poſſit partim teſtatus,& partim inteſtatus.*

Hæreditas. Hæreditas propriè diuiditur in duodecim vn
cias,ſiue partes, quarum quælibet ſuo pro-
prio nomine nuncupatur.Poteſt tamen diuidi in pauciores,vel
in plures, prout voluntas extiterit teſtatoris. hoc dicit.¶Not.
quòd tot vnciæ ſiue partes faciunt aſſem,& ſic totam hęredita-
tem cõſtituunt,quot teſtator voluerit,& ſic poteſt in plures &
pauciores ſi vult teſtator, quàm in duodecim partes diuidere
hęre-

hęreditatẽ.¶No.ꝙ licèt teſtator dicat, inſtituo te in ſemiſſem,
tamen alio nõ dato cohęrede vniuerſali,eſt hęres inſolidũ, vt l.
j.§ ſi ex fundo. & ibi latè Ang.& Imo.ff.eo.¶No.ꝙ nullus paga-
nus põt decedere ꝓ parte teſtatus,& ꝓ parte inteſtatus.¶No.ꝙ
ex priuilegio particulari milit.ſub.cõceſſum eſt, vt ſi velint, poſ-
ſint ꝓ parte decedere teſtati,& pro parte inteſtati. ¶No.ꝙ in te
ſtamento militis,ſola voluntas ſpectat̃,de quo ſup.de teſt.mil.§.
planè.& ibi dixi. ¶In gl.ſextanx.in ſi.no. & ſigna iſtam glo. ¶In
gl. totus.ibi, l. interdũ.§. j. ſis tñ cautus in libellis & ſententijs,
2 vt ſis † petiturus duas partes totius rei, ſi.n. peteres duas partes
ſimpliciter, in dubio intelligeret̃ duas partes de 12. ut hic, q̃a
quælibet res diuidit̃ iſto modo in 12. partes, vt l.cum quæſtio.
C.de legat.ita dicit Bar.in d.l.interdũ.ſed ibi Ang.hoc diſplicet,
quia appellatio portionis refert̃ ad dimidiam, vt l.nomen filia-
rũ §.portionis.ff. de ver. ſig. Sed Raph. & Imo.dicunt ꝙ Bar.ad
hoc poſſet ſaluari, quia Bar. impropriè loquit̃, cùm dicit duas
partes, ſecus ſi ſimpliciter dixiſſet peto partem; q̃a tũc intelligi
tur,de dimidia, vt d.§.portionis.ſed Raph.ibi alleg.contra Bar.
tex.in l.ſi ita.§.j.& l.q̃ non militabat.§.1.ff.eo.vbi appllatio par-
tis non uidet̃ referri ad vncias. Bar.in d.l.ſi ita.§.ſi.dicit,ꝙ regu
lariter ꝓcedit,ꝙ dictum eſt. Fallit, ſi quibuſdã, teſtator vſus eſt
appellatione partiũ,& ſic intelligit̃ diuerſimodè. Sed Raph.di-
cit ꝙ non habet rationem. ¶Aduertendum tñ eſt ſm Bar. in l.
a codicillis.in ſin.ff.de vſufr.leg.ꝙ iſta procedunt, qñ ſapponun-
tur partes ſub deſignatione numeri, ſed vbi dicit ꝑ modũ quo-
tæ,tunc clara eſt ſignificatio, vt ibi.,tandẽ Rap.tenet opi.Angel.
quia qñ exprimitur pars ſimpliciter, intelligit̃ dimidia: ſi verò
dicatur duæ partes, intelligunt̃ de tribus: ſi dicatur tres partes,
refertur ad quatuor: ſed ſi diceretur quatuor, debet intelligi de
12.& ita propriè loqtur d.l.ſi ita.§.1.& d.l. q̃ nõ militabat.§.1.
Et iſta eſt ueritas, licèt Imo.in d.l.interdum . ſimpliciter ſequat̃
3 opi.Bar.ibi.†Quid ſi petat̃ pars partis? dic ſm Bar.in l.1.C.qñ &
quib.quarta pars deb.li.10.ꝙ intelligat̃ de dimidia dimidiæ,ſm
Io.de Pla.Tu adde tex.gl.& Bar. & alios doc. in d.l.plures.ff.de
dam.infe. vbi in illa materia ſic dicit; aut adiectio partis refert̃
ad partem damni, & intelligitur de dimidia; aut ad dãnũ ſim-
pliciter, & intelligitur de toto; aut adiectio partis refertur ad
domum,& tunc aut ad domum ſimpliciter,& continet totã do
mum ſtipulantis, vt l.vxori.ff.de lega.3. aut ad partẽ domus, &
tunc aut ad partem ꝓ diuiſo, & cõtinet dimidiam dimidiæ, aut
ad partem pro indiuiſo, & idem tã reſpectu domus, q̃ reſpectu
rerum. & iſta colliguntur ea gl.in d.l. plures. ¶In ea.gl.ibi, idẽ
quoque præſumitur in milite &c. No. gl. qđ in dubio miles vi-
det̃ velle vti iure cõi, & ſic licèt in quota vel in re certa vnum
inſtituat,tamen habebit totam. & ꝓ hoc uidetur caſus in l. 3.C.
de teſta.mili. & ita cõmuniter tenet̃, & vide latè Bal.& Sal.in l.
j.C.de teſt.mil.Sed Io.de Imo.in l.j.§.ſi ex fundo.ff.de hær.inſti.
ſuper ſi.gl.tenet contrarium,ꝑ caſum.l.ſi miles vnũ ex fundo.ff.
de teſt.mil.ibi,creditur,quia exponit̃.i.præſumitur,& ſic in du-
bio,præſumit̃ in reſiduo inteſtatus deceſſiſſe. ¶Non ob.d.l.3.q̃a
aliquando mens & ſignificatũ verbi conuenire poſſunt,ꝙ intel
ligatur teſtatum fuiſſe de iure cõmuni,& tunc loquitur contra-
rium,q̃a ibi inſtituit vnum in vncia, alium in duabus: nam põt
intelligi de vncijs partium cõprehenſis in.12. vt hic. & poteſt in-
telligi de vncijs groſſis ita,ꝙ totam hęreditatem dicat̃ diuiſiſſe
in tribus vncijs, & tunc non eſt mirum ſi in totum dicat̃ teſta-
tus, vt ibi.facit tex.j.proxi.§ aut mens, & ſignificatũ verbi non
adaptatur ꝙ de iure communi videat̃ teſtatus,& tunc intelligi-
a tur teſtatus iure ſpeciali,[a] ita intelligit̃ d.l.ſi miles vnũ. & iſtud
credo de iure verius,licèt alia opi.ſit cõmunis, & tenenda.¶In
gl.decedere.ibi.l. cum duobus.dic ſm Io. Fab. qđ immo videt̃,
4 ꝙ nec ex poſtfacto quis paganus poſſit ꝓ † parte decedere inte
ſtatus.l.ſi ego.ff.de inoffi.teſt. vnde concludit, ꝙ nec ab initio,
nec ex poſtfacto, paganus põt decedere ꝓ parte inteſtatus, vt l.
ius noſtrũ.ff.de regu.iur.& hic quo ad hoc vt hæreditas, & iure
teſtamenti, & ab inteſta.debeatur. ſed bene põt teſtamentũ pro
parte rumpi, & pro parte tenere, iura tñ ſolida deferuntur iu-
re teſtamenti,ut patet ff.de inu.teſt.l.3.§.ſi.facit l.ſi pars.& l.cir
ca.ff.de inof.teſt. ¶In ea.gl.ibi.§.adeò.& §.ſeq.dic, ꝙ quãdo eſt
eadem ratio in parte reſpectu partis, q̃ eſt in toto reſpectu to-
tius,tũc eſt eadem rõ in parte quo ad partẽ,ſicut in toto quo ad
totũ,aliàs ſecus,ut ff.de pe.hære.l.ſed & ſi l.§.adeò. cùm ibi no.
¶In ea.glo.in ſi. dic, melius facit d.l. ius noſtrum. Quid autem
ſi teſtator dicat,inſtituo Titiũ in ſemiſſe,vt hic, & in reſiduo vo
lo decedere inteſtatus. dic,ꝙ immo totum habebit,nõ obſtante
prohibitione teſtantis,q̃a cauſa teſtati trahit ad ſe cauſam inte-
ſtati, vt l.hæreditas ex die.& l.pe. ff.eo.ſecundũ Io. Fab. & hoc
videt̃ ſequi Ang.in l.quoties.§.ſi duo.ff.eo.ſecus ſi inſtituiſſet in
re certa, & prohibuiſſet plus capere,q̃a locũ habebit. Sed Dy.
in l.1.§.ſi ex fundo.ff.eo.(vt ibi refert Imo. & in d.§.ſi duo. vbi
latè hoc diſputat)tenet ſimpliciter,ꝙ totum habebit inſtitutus,
vel in quota,vel in re certa. per l.ſi quis ita inſtitutus fuerit, ex-
b cepto fundo. ff. eod. Et iſta eſt veritas.[b] licèt Bar. in d.§.ſi duo.
dicat, qñ eſt vnicus inſtitutus in re certa,cũ ꝓhibitione ne plus
capiat, videtur teſtatorem illud feciſſe fauore venientium ab
inteſtato,facit l. Paulo Callimacho.§.1.ff.de leg.3. quia hoc nõ
eſt verum; non enim poteſt facere teſtator, ne leges habeant
locum in teſtamento, vt l.codicillis.§.ſi.ff.de lega.2.&c.

ADDITIONES.

a Speciali. Huic opi. aduerſatur quod voluit Bal.in l.precibus.in 9.opp.C. de imp. & alijs ſubſti. vbi vult,ꝙ miles præſumitur vſus iure communi,& non priuilegio militari fauore matris,ergo deficiente matre,præſumetur vti iure militari,l.ꝙ verò contra rationem iuris. de leg. & ſenatuſcon. in Prooe.ſed hoc non obſtante mihi placet opin.Ang. Nec obſt.dictum Bald.in d.l.precibus.col.7. verſi.non oppono. nu.26. dum vult,ꝙ fauore matris præſumatur vti iure communi, & non priuilegio militis, quoniam reſpondeo hoc non eſſe verum, quoniam regula eſt ꝙ pupillaris expreſſa comprehẽdat vulgarẽ præſumptam. l.ſi.& ibi no.de inſt.& ſubſti.C.vnde cùm in dubio miles præſumatur vti iure communi, ideo regula procedit in ſubſtitutione pupillari facta à milite,quemadmodum a pagano.A. C.

b Veritas. Adde Bal.conſi.21.5.lib.

SVMMARIVM.

1 *Poteſtas cui commiſſa eſt cauſa, & dominis Ancianis, an in iuriſdictione tantùm ſolus poſſit quantum omnes Anciani.*

2 *Papa ſi conferat beneficium quod vacare credebat per mortẽ, quòd ſi vacet per reſignationem, vel alio modo, valeat collatio.*

3 *Inſtitutis pluribus, qualiter partes fiant.*

Si plures. Qui plures vult hęredes inſtituere diſpariter,ne
ceſſitatem habet per partes hæreditatem diſtri-
buere,non ſi vult æqualiter eſſe hęredes,quibuſdam tñ inſtitu-
tis in partibus, q̃ ſine partibus inſtitutus eſt, habebit reliquum
hęreditatis,ſiue ſit vnus,ſiue plures,ſi verò totus as fuerit ꝑ te-
ſtatorẽ diſtributus,q̃ ſine parte inſtitutus eſt,habebit ſemiſſem
totius hęreditatis.h.d.¶No.ꝙ inſtitutio facta de pluribus ſim-
pliciter,intelligit̃ æquis partibus. ¶No. ꝙ ſi vnus eſt inſtitutus
in aliqua parte,& alius nõ facta mentione alicuius partis,intel
ligit̃ inſtitutus in illa parte, quæ deficit ad aſſem, ſiue ſit vnus,
ſiue ſint plures ſine parte inſtituti.¶No.ꝙ ſi vnus eſt inſtitutus
in tota hęreditate, & vnus ſiue plures ſine partiũ diſtributio-
ne,illi q̃ ſunt adſcripti ſine partibus habebunt dimidiã totius
hæreditatis,aliã dimidiã habebit inſtitutus in aſſe.¶No. ibi, ex
a ęquis partibus.facit iſte tex.ſi cõmittit̃ Prætori & dominis Ancia
nis,ꝙ in iuriſdictione tñ poterit Poteſtas ſolus,quantum om-
nes Anciani, ita determinari poteſt ex dictis Bar. in l.interdũ.
in princ.ff.eo.Sed ibi Rap. dicit fore ſuper hoc dubitandũ, per
no.ꝑ Bar.in l.hęredes. §. ſi.ff. ad Treb. vbi facit dñã inter ele-
ctionem,& delegationem.dic, vt ibi per Bar.Ang.& Imol.& ꝑ
Bar.& do.in l.ſi fundum ſub condit.§.his verbis.ff.de lega.1.&
facit l.non diſtinguemus. §.cùm in plures. de arb.¶In gl.hęres
ſit.ibi,ſi teſtator non ignorat.dic.ſ.aſſem non eſſe completum,
aliàs ſi diceret eſſe cõpletũ,vocaret̃ qui ſine parte eſt inſtitutus
in alium aſſem; nam ſemper ſequit̃ id ꝙ teſtator credebat,vt l.
a Titius.ff.de lib.& poſth. †facit,ſecundũ Ioan. Fab.ſi Papa cõfe-
rat beneficium ꝙ vacare credebat ꝑ mortẽ,ꝙ et ſi vacet per re
ſignationem vel alio modo, ꝙ valet collatio.ſed hoc falſum,ꝑ
3 c.ſuſceptum.de reſcri. in 6. ¶ † In glo.dimidia.in ſi.in materia
huius §.conclude,qñq; teſtator inſtituit duos vel plures ex di-
uerſis partib. quæ omnes partes non aſcendunt in aſſem, tũc
qđ ſupereſt vltra portiones aſſignatas inſtitutis proportionis
accreſcit aſſignatis, vt l.interdum.§.1.in 2.reſ.ff.eo. Quandoq;
vnum in totum, alium in parte tñ, & tunc conſtat qñq; ꝙ te-
ſtator voluit excedere aſſem; vt q̃a dicit, Inſtituo Titiũ in 12.
vncias,& Seium in alijs ſex vncijs, quia dicendo in alijs, appa-
ruit ꝙ voluit ponere in diuerſis à principio, & tũc Titius habe
bit duas de tribus partis, & Seius vnã,vt d.l.interdum. §.1.ver.
ſed ſi exceſſerit.aut non apparet ꝙ teſtator voluerit tranſcẽde-
re aſſem,q̃a non dicit in alijs,ſed ſimpliciter dicit, Titiũ in 12.
vncias,Seium in ſex vncias hęredes inſtituo,tunc vr̃ facta ſecũ
da inſtitutio, vt adimat a prima, & ſic vterque habebit dimi-
diã.Iſte eſt caſus proprius in l. cùm quęſtio.C.de leg.in princi.
Qñq; ecõtrariò primò inſtituit vnũ in parte, poſtea aliũ in to-
to,tũc nõ põt dici,ꝙ inſtituendo ſm, videat̃ adimere a primo,
q̃a totũ nõ põt adimi de parte.& per conſequens dicit Rap. in
d.l.interdum.§. 1.ꝙ teſtator videtur diuidere ſecundum, quod
concurrit vltra aſſem, vt ibi,& ita poteſt et colligi ex d.l. cùm

queſtio.C.de leg Quãdoq; inſtituit vnũ in toto, & alium in to
to,& tunc ęqualiter veniunt, vt ibi quandoq; inſtituit vnum in
toto,& alium ſine parte, vnum vel plures,& inſtitutus ſine par
te habebit dimidiam ,ille inſtitutus in aſſe aliam dimidiam, qñ-
que inſtituit vnum in parte, alios ſine parte qui ſunt ſine parte
habebunt reſiduum vſque ad aſſe, vt hic.

S V M M A R I V M.

1 *Repudiatum ab vno ex inſtitutis cui accreſcat.*
2 *Intellectus ad l triplici.ff.de verb.ſignif.*

Videamus. Pars hęreditatis per teſtatorem non diſtribu-
ta, accreſcit hæredibus pro portionibus hære
ditariis. Idem econtra, ſi teſtator plus diſtribuit, q̃ ſit in hęredi-
tate, tunc cuilibet hęredum decreſcit pro rata. h.d.primò. & ſi
plures vnciæ, q̃ duodecim ſint diſtributæ, & alius ſit inſtitutus
ſine parte, tranſit ad dupondiũ.h.d. ¶ No.ꝙ pars hęreditatis va
cans,& non diſtributa expreſsè, vř tacitè aſsignata, & ſcriptis
hæredib.diſtributa pro portionibus hęreditatis, ne pro illa par
te nõ diſtributa teſtator dicat̃ ꝓ parte inteſtatus. ¶ No.ꝙ teſta-
tor põt non tm̃ in 12.vncias diuidere hæreditatẽ ſuã, vt ſup.eo.
• § hęreditas, ſed & in 24. * & ſic põt ad dupondiũ tranſire, & ẽt
ad tripondium, vt hic: & ſic de ſingulis. ¶ No.ꝙ ſicut inſtituen
do vnũ in parte, habet tm̃ quantũ deficit ad aſſem, ita ſi quis eſt
inſtitutus in eo qđ deficit ad dopondiũ. ¶ In gl. idemq;. ibi, in
1 vacantẽ partẽ vocat̃. † Quid ſi vnus ex illis partibus inſtitutus
repudiat, an conſocio, vel omnibus accreſcat? vř ꝙ omnibus
hæredibus, vt l.idem ꝙ Sabinus.ff.eo.ſed in contrariũ vř ꝙ im-
mo conſocio inſtituto ẽt ſine parte, vt l. triplici. ff. de verb.ſi-
gni.& l.ſi ita qs hæredes.ff eo de quo per Bar.in d.l. idẽ qđ Sa-
binus.& ibi Ang. Bal Ray.& Raph.& latè per Imo.& finaliter
tenetur ibi opi.gl.ſm Ray.ꝙ non ſint coniuncti, neque re, ne-
que verbis, ſed coniuncti ſint tantùm coniũctione legalis, ideo
inter eos nõ eſt locus iuri accreſcẽdi, vt l.& Proculo.ff.de lega.
2 s.ſed ꝓ hoc nõ reſpondetur ad d.l.triplici. † Vnde dicit Rapha.
ꝙ ibi debet neceſſariò intelligi qñ erant coniuncti verbis,& ꝑ
conſequens re. Sed ob.d.l.ſi quis hęres.ſed licèt Imo.multa [illegible]
fundat, tu dic, ꝙ immo apparet ibi de mente teſtatoris, ꝙ non
voluit eos coniungere, ſed celeriter loqui, vt ibi dicit text.aper
tè, procedit ergo ille tex q̃a conſtat de mente teſtãtis, aliàs au-
tem in dubio loquit̃. d.l. item quod Sabinus. vide multas opin.
relatas ibi ꝑ Imol. ſed ego poſui veram, & communem opin.

A D D I T I O.

• Verus exempl.in 4.ſed rectius, le 24.legas ob verbum, dupondium.

S V M M A R I V M.

1 *Hæres quando conditione reiecta purus ſit.*
2 *Spurius an poſſit hæres ſub conditione, vel ad certũ tempus inſtitui.*
3 *L.in tempus ff de hære.inſtit intellectus.*
4 *Hęres an quis poſſit inſtitui cum ipſe teſtator morietur, vel cum ipſe*
inſtitutus morietur, aut cum morietur Seius.
5 *Vxor an poſſit inſtitui in uſufr. in vita & poſt eius mortem alius.*
6 *Eccleſia inſtituta poſt mortem alicuius, an ſtatim ſit hæres.*
7 *Inſtitutio facta de aliquo vſque ad paſcha, & nullo modo vlterius*
poſſit eſſe hæres, an valeat.

Hæres. Hæres põt inſtitui purè,& ſub conditione, non au-
tem ex certo tempore, vel ad certum tempus, ſi tñ
ſic inſtituatur valet inſtitutio tanquã pura, vitiata tali adiectio
ne.h.d. ¶ No.ꝙ hæres magis poteſt inſtitui ſub conditione q̃ ad
1 diem. ¶ † No.ꝙ ſi teſtator apponat diem ſub conditione, tñ tol-
litur de medio dies,& non in diem, vt voluit teſtator, ſed purè
erit hęres, q̃a nõ poteſt facere quin leges habeãt locum in ſuo
teſtamento, vt l. nemo poteſt ff.de leg.1. & eſt rõ dĩuæ, quare
magis ſub conditione poteſt inſtitui, quàm ad tempus, vel ex
tempore, q̃a primo caſu omni tẽpore reperitur teſtatus. Secũ-
do autem caſu, vř pro parte temporis inteſtatus, vt l.miles ita.
ff.de teſt.mi. ¶ In gl.1.ibi, cum ipſe capere poterit ex teſtamen-
2 to.& per hoc dicit Ang.in d.l.in tempus.in princ.ff.eo. † ꝙ eſt
cõſiliũ.ꝙ quis inſtituat ſpurium cũ capere poterit, & erit val-
de vtilis inſtitutio ſm eum, q̃a poterit ſe dari facere curatorem
hęreditati iacenti.ꝑ l.ſi qs inſtituatur ff.eo & ſic adminiſtrabit
bona vt ſimplex adminiſtrator, & poſtea faciat ſe legitimare.
Et iſtud tenuit ẽt Iaco.de Are.in d.l.ſi qs ita inſtituat̃. Sed Raph.
ibi cõtra. & Io.de Imo.q̃a talis datio curatoris de ſpurio, videt̃
facta in fraudem. lex nanque vult ꝙ ſpurius nõ poſſit ſe immi-
ſcere in bonis patris, ut l.1.2.& 3.C.de natu.lib.& iſto modo ſe
ꝑ indirectũ immiſcere, igitur &c. pro hoc facit qđ habet̃ in ſi-
mili in c.auaritiæ.de elec.in 6.ubi electus nondum confirmatus,
non põt adminiſtrare. An poterit dari economus, vel procura-
3 tor, vt adminiſtret, & dicitur ꝙ nõ. † Tu ẽt dic, ſm Rapha.in d.l.
in tempus.quod Bal.in l.eam quam. C.de fideicom.non putat
ſpurium tali caſu inſtitui poſſe, & ſic Bal. ibi videt̃ uelle, ꝙ d.l.
in tempus. procedat quando erat incapacitas ſolũ reſpectu hæ-
redis, ut in deportato, ſed quãdo eſſet incapacitas mixta cõſide
ratione teſtantis,& inſtituti, ut in ſpurio, tũc nõ ualet inſtitutio
ẽt collata in tempus capacitatis. Nam teſtator inhabilis non po-
teſt condere teſtamentum ſuum in caſu habilitatis, quo poterit
teſtari, per l.1 §.exigit ff.de contrah.& l.ſi minor.& quod ibi ha
betur. ff.de ter.eſpor. quia tempore teſtamenti requiritur om-
nis habilitas in perſona teſtantis.& iſtud eſt tenendũ, licèt in nõ
nullis teſtamentis videamus ſpurio interim dari curatorẽ, ſm
a opi.Iac.de Are.& Ang. ¶ An aũt' ſit aliquis modus relinquendi
ſpurio.uide Bar.in l.ſi.in s.col. ff.de his quibus ut indi.& Bal.in
b d.l.eam quam.& Bar.in auc.ex complexu.ᵇ C.de ince.nup. &
4 Flo.in l.q teſtamentũ.ff.de proba. ¶ † In ea.ibi, vel cũ ipſe morie
tur.tu dic tres caſus, aliquando dicit̃ ſic, inſtituo Titium cũ mo-
riar; & tunc eſt clarũ ꝙ valet, q̃a à tempore mortis meę, & nõ
primò erit, & eſſe poteſt hęres, ut l.2.§.ſi dubitetur. ff.quemad.
teſta.aper. Aliquando dico, inſtituo Titiũ cũ ipſe morietur, vel
ſi ipſe morietur,& tunc, q̃a iſte Titius eſt inſtitutus ſub cõditio
ne omninò extitura, q̃a quilibet homo natus de muliere morit̃,
vt l.nam & ſi cum moriar.ff.de condi. indeb. & ideo habet̃ pro
pura, ut l.ſi pupillus.§.1.ff.de noua. & ꝑ conſequens, ut inſtitu-
tus habeat aliquod commodũ de dicta hæreditate, talis condi-
tio reijcit̃ de medio,& ſtatim & purè hęres erit. Iſte eſt caſus ſe
cundũ vnum intellectum in l.extraneum.el 1.& ibi doc.& ma-
ximè Bal.& Sal.C.eo. aliquando dico, inſtituo Titiũ poſt mor-
tem Seij & tunc erit in conditionẽ inſtitutus, quia dictus Titius
poterit ꝑmori, deinde Seius, ut l.hęres meus.in prin. ff.de con-
5 di.& dem. ¶ † Et iſta faciunt ad illam vulgatã quęſtionem, lego,
vel relinquo vxori meę uſum fru.omniũ bonorũ, & poſt mor-
tem eius inſtituo fratrem meũ, an interim vxor habebit vſum-
fru. videtur ꝙ non, q̃a dies legati vſusfru. nõ cedit, niſi ab adita
hęreditate, ut l.1.§.in nouiſſimo. C.de cad.toll. licèt in caſu nřo
per fratrem non poteſt adiri hęreditas vxore viuente, igit̃ &c.
Iſtam q.format Bal. in d.l.id qđ pauperibus, in 14. q.C.de epiſ.
& cle. Bal.& Sal.in d.l.extraneũ.C.de hęr.inſti.Io.And. in Spec.
de pię.§.1. ver.porrò.& Bar.in l.ſi.ff.de vſufr.le. & Bal. & latius
Io.de Imo.ꝑ gl.ibi i l.filius a patre.ff.de lib.& poſth. & ibi Ang.
In hac quęſtione cõcludẽdo dic, ſecũdũ Io.de Imo. Aliquando
teſtator relinquit vxori vſumfructũ ſuorum bonorũ, & poſt
eius mortẽ inſtituit fratrem, aliqñ inſtituit vxorẽ in vſufru. &
poſt eius mortẽ alium inſtituit, aliquãdo vxorem in uita ſim-
pliciter,& poſt eius mortẽ inſtituit fratrẽ. Primo caſu, vř ꝙ ta-
le relictum uſufru. ſit nullũ, cùm hęreditas non poſſit adiri in
vita vxoris (vt dictum eſt) facit l.Titio cum morietur.ff.de vſuf.Et
ſibi imputet teſtator, q̃ tali modo relinquit.arg.l.Titius. ff.eo.&
hoc vult Io. An.in d.additione.i ver.porro uſufructarius.quẽ ſe
quit̃ Io. de Imo i d.l.filius Sed Bal. i d.l.id ꝙ pauperib. in 14 q.
in ſi. & Sal.i d.l.extraneũ. dicũt ꝙ licèt de rigore iuris nõ poſſit
confirmari tale legatũ, vel relictũ uſusfr.tñ quia res eſt vacans,
q̃a hęres inſtitutus poſt mortẽ vxoris nõ põt nec adire, nec poſ
ſidere, q̃a vxor ꝓpria authoritate capit vſumfr.arg.l.Titia.§.1.ff.
de leg.

A D D I T I O N E S.

a An autem. Adde ad iſtud, Bal.in l.ſi qua illuſtris.C.ad Orf & quod habetur in l.Paulus, aliàs eam. ff.de ſta.hom. Bal.in c.naturales ſi de feu.fue.contro.in ſi.in vſib.feu.

b Ex complexu. Addo ꝙ ſpurio, ſeu nato ex damnato coitu poteſt aliquid relin qui pro alimentis & dote, reſpecta diſpoſitione canonica.c.cum haberet.& ibi gl.Pan.& do notant.extra, de eo qui dux.in matri. quam pollu per adulterium,& no. B s Bal.& do.in auth.ex cõplexu.de incaſtis nup.C.quod procedit. vbi talis ſpurius nõ haberet vñ ſe alimentaret.ꝑ d.c.cũ haberet. & in pulchro caſu decidit Sta Ber.cõſ 206, eruditè, ſi eſt verũ, per totũ vol.3. In cũ primę vxoris egregij, quondã viri cũ Olmerij Rol.doct.doctiſſimi,& in facul tate cæſarea regentis, qui ſua humanitate inſignia doctoralia mihi contuliſ & regẽtiã lectionis, quã habeo in manib florẽtiſſimi collegij uniuerſitatis noſtrę renunciauit. Si tamen legatum eſſet exceſſiuum in modum alimentorum eſſet reducendum, ut alimenta non poſſent excedere.l. Lucius.de exercitoria ſia. Pande.quum ſã certis finib circũſcripta effectum producendum limitat & reſtringit.l.ſi is qui ſio. ff.de acq.poſſ.nec tranſijt ad hæredes ſpurij X.l.in l.eam quam col.10.ver.pone, dicit decretum.nu.41.& ibi Bar.Bal. & alij de fideicom.C.Aut.Caius.

de leg. 2. coniūcta l. non dubium. cū ibi no. C. de le. & maaimè
implotato offi. iud. vt volun. teſta. ſortiat̄ effectū, vt l. hęreditas.
in prin. ff. de pe. hæ. & in l. Quintus. ff. de ann. le. ego credo ꝙ de
ſubtilitate iuris, verior ſit opi. Io. An. ſed de ęquitate, vt potius
voluntas ſaluet̄, tene opi. Bal. & Sal. &c. cogita, q̄a eſt multùm
dubitabile. Scd̄o principali caſu q̄n vxor eſt inſtituta in vſuſr.
quæ cū ſit hęres, licèt in re certa, & alio dato cohęrede vniuer-
ſali, tñ poteſt propria authoritate ſuam rem, in qua eſt inſtitu-
ta capere, vt no. eleganter Bar. in l. ea facto. ff. eo. igitur pōt con
ſequi iſto caſu dictum vſumfruc. vt hęres. Tertio caſu principa
li, quādo vxor eſt inſtituta in vita ſimpliciter, & poſt eius mor
tē Titius. Dic, ꝙ aut ſumus certi de mente teſtātis, q̄d voluerit
importare ꝑ illa verba, in vita, & ſtabimus voluntati, vt l. in
cōditionibus. ff. de condi. & de m. Aut ſumus in dubio, & tūc vr̄
ꝙ teſtator voluerit, ꝙ ſimpliciter vxor ſit inſolidū hęres in vi-
ta, remoto vitio illius verbi, in vita, de medio, et poſt eius mor
tē tenet̄ reſtituere hæreditatē patri ꝑ fideciom. detracta Tre.
ita voluit Bal. in l. miles ita. ff. de teſt. mil. & Io. de Imo in d. l. fi-
lius à patre. & Bal. in d. l. miles ita. & in l. hęreditas ea die. ff. eo.
& in l. ſi ſeruus cōis. § fi. ff. de vul. & pup. vbi Bal. diuerſimodè
loq̄tur. tu dic, vt ſ. diai. Quartò caſu, q̄n inſtituit vxorē in vita
tm̄, & neminem poſt eius mortem inſtituit, dic, ꝙ ſublato vitio
temporis de medio, vxor purè, & ſimpliciter, & propetuo erit
hęres, vt hic. & l. hęreditas ea die. ff. eo. & ibi vide latè Ioan. de
Imo. in ver. q̄d ſi teſtator dixit, inſtituo vxorem meam in vita
6 ſua tantùm &c. †Quid ſi inſtituatur eccleſia poſt mortem Titii,
an ſtatim ſit hæres? Quidam dicunt, ꝙ ſic, quia ceſſat ratio. l. hę-
res meus. in princ. ff. de condit. & dem. quia non pōt mori eccle
ſia. ſed Bar. in d. l. hæreditas ex die. tenet contrarium, q̄a pręſum
ptio ē, ꝙ ꝑ 30. an. ecc. capite minuatur, vel extinguatur, ut l. hę
reditatum. verſi. deniq; ff. ad l. Falc. Sed ibi Bal. & Ang. damnat
Bar. & tenent primam partē, quia relictum eccleſiæ dicitur relī
ctum Deo immortali, & quia ēt deſtructo monaſterio, eccle-
ſiæ Romanæ debebitur, ut l. j. C. de quadri. præſcri. Sed ſecundū
Io. de Imo. pro Bar. pōt facere. l. cum pater. §. Tuſculanus. ff. de
leg. 3. & ꝙ ibi no. vbi ſi monaſterium deſtruatur antequā dies
legati cedat, extinguit̄ legatum. Et ſic uidetur ceſſare opi. Bal.
& Ang. licèt poſſet illa ſuſtentari in legato annuo, q̄a tūc debet
in aliam piam cauſam commutari, ſecundū Bar. in d. §. Tuſcula
nus. Tu dic latius ꝑ Imo. in d. l. hæreditas ex die. Sed Rapha. te-
net opi. Bal. & Ang. & illa eſt tenēda, ꝑ ea, q̄ no. Bal. in d. l. extra-
7 neum. & ibi ēt uide Sal. ¶†Quid ſi teſtator dicat inſtituo Titiū
vſq; ad paſcha, & nullo modo ulterius poſſit eſſe hæres. Bar. in
d. l. hæreditas ea die. ff. eo. dicit, ꝙ uitiabitur inſtitutio tāquā cō-
tinens repugnātiam. facit q̄d no. Bar. in l. quoties. §. ſi duo. ff. eo.
Sed Bal. & Ang. ibi, & in l. extraneum. C. eo. tenent contrarium,
q̄a cauſa teſtati cæteris partibus ſemꝑ eſt potētior & nobilior,
q̄ cauſa inteſtati, & ideo cauſam inteſtati trahit ad ſe. ſupra de
rer. diui. §. ſi quis ex aliena. ac ēt, quia ſicut hęredi vniuerſali nō
poteſt interdici ius accreſcēdi in re. ff. eo. l. ſi quis inſtituatur. ex
cepto fundo, ita etiam in tempore, ut l. miles ita. ff. de teſt. mi. &
hoc etiā tenet Bald. in d. l. extraneum. de quo latius ꝑ Imol. in
d. l. hęreditas ea die. in verſi. ulterius quæri poteſt. circa ꝑdicta,
vide Sal. in d. l. extraneum. quę omnia no.

S V M M A R I V M.

1 *Impoſſibilium conditionem quot genera ſint: & qui ſint earum effe-*
ctus, & nu. 5. 5. 6. & 7.
3 *Relictum in aliquam cauſam ꝑ iam vel honeſtam, qua impleri non po*
teſt, an in aliam cauſam conuerti poſſit, & quomodo, & cuius au-
ctoritate. & nume. 4.

Impoſſibilis. ¶Conditio impoſſibilis in ultimis nolun-
ta. nō vitiat. h. d. ¶No. ꝙ cōditio impoſſibi
lis adiecta in libertatibus, non uitiat. No. ꝙ in ultimis uolūtati-
bus directis, uel obliquis, & in libertatibus, conditio impoſſibi
lis perinde habet̄, ac ſi non fuiſſet ſcripta, vel nominata. ¶In gl.
2 magna. in fi. †No. & ſigna gl. meliorē de corpore iuris, quę enu
merat quatuor cōditiones impoſſibiles. Prima eſt impoſſibili-
tas de natura. Scd̄a eſt impoſſibilitas de iure. Tertia eſt impoſſi
bilitas, ideſt, imꝑplexitas. Quarta eſt impoſſibilitas de facto. De
vnaquaq; impoſſibilitate circa vnāquanq; diſpoſitionem ꝑ cō
cluſiones uideamus; q̄a mihi placet concluſio do. Io. de Imo. in
l. 1. ff. de condit. inſtit. eam referam. ¶Circa primā impoſſibilita
tē de natura cōclude, ꝙ aut eſt impoſſibilitas de natura in di-
ſpoſitione, aut in cōditione. Si in diſpoſitione, aut circa ſubſtan
tiā eius, de quo quęrit̄, & tunc uitiat, ſiue ſit ultima uoluntas,
vt l. ſi quis inquilinos. §. fi. & l. apud. §. fi. ff. de le. 1. & ſic intellige, ꝙ
aut vitiat ex eo toto, ſi in toto eſt impoſſibilis, ſed ſi pro parte
ſolū, pro parte vitiaret. per id, quod hr̄ in l. 1. C. de ſecū. nup. &
in l. ſi ſeruus cōis ff. de dona. inter vir. & vxo. ſiue ſit contractus,
vt l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de ver. obli. ſiue ſit confeſſio.
vt l. in confeſſionibus. ff. de interro. act. & l. Neratius §. fi. cū ibi
no. ff. ad l. Aqui. ſiue ſit ſnīa iudicis, vt l. fi. ff. quę ſen ſine app re-
ſcin. ſiue ſit lex, nam diſpoſitio legis debet eſſe poſſibilis, & ho-
ne. 4. di. erit aūt. Interdū verò impoſſibilitas non eſt circa ſub-
ſtantiam diſpoſitionis, ſed eſt circa aliquod accidens, ſeu circa
executionem, vel exactionem, puta, circa anguſtias tēporis, &
tunc aut talis impoſſibilitas verſatur in vltima volūtate, & vi-
tiat̄, & nō vitiat, vt l. ſi mihi, & tibi. §. ſi q̄s ſeruos. ff. de leg. 1. Aut
verſatur in ꝯ̄ctu, & tunc ſi eſt ꝯ̄ctus bonę fidei, & idem, quia vi-
tiatur, & non vitiat. l. inſulam. § fi. ff. de loc. ſi verò eſt ſtricti iu-
ris vitiat, niſi ꝯ̄ impoſſibilitatem fuerit ꝑ partes prouiſum. vt §.
loca. j. de ver. obl. & l. fi. § fi. ff de ver. obl. interdū verſatur talis
impoſſibilitas in iudicijs, & tunc ſi illa cōtingeret ex poſt facto,
nō eſt dubiū, ꝙ non vitiat, ſed excuſat donec durat. vt l. 2. §. ꝙ di
ximus. ff. ſi quis cau. Aut ab ipſo principio inerat, & tūc ſm̄ Bal.
& Ang. in l. j. ff. de condi. inſti. nō vitiat, q̄a cenſentur eſſe duo ꝑ-
cepta iudicis. arg. l. Celſus. ff. de recep. arbi. Et ſi iudex pręcepit
fieri aliq̄d intra certam diē, & impoſſibile ſit illud intra dictā
diem fieri, dūmodò aliàs id de ſe ſit poſſibile, tenebit pręceptū,
q̄m vr̄ duo præcepiſſe, aliq̄d fieri, & ad diē fieri. ſed Io. de Imo.
tenet in hoc ibi ꝯ̄, per no. in l. 2. & ibi Bar. ff. ſi q̄s in ius voc. non
ie. vbi ſi citatur quis ad diē feriatam, nō valet. Ego ſic dicerem,
aut in præcepto iudicis ex ſui expreſſione ineſt vitiū, quia citat
ad diē feriatam expreſſè, vel aliquid fieri in dicta die manifeſtè
apparet impoſſibile, vt puta, cū eſſes hic Ferrarię, iudex dicit,
hodie te præſentare debeas in vrbe corā ſenatore, & tunc ex ip
ſa expreſſione verborū ineſt vitium, & impoſſibilitas, & nullo
modo ligat, nec valet. aut impoſſibilitas non exprimit̄, vel vi-
tium, & tunc alia die habili debet cōparere, vt ar. no. per Bar. in
l. 2. ff. de temp. appel. Iſta concordia colligit̄ ex dictis Bar. in l. 2.
ff. ſi quis in ius voc. non ier. Secūdo verò caſu principali, q̄n im-
poſſibilitas naturæ apponitur per modum conditionis, con-
clude, ꝙ aut apponitur in ꝯ̄ctibus, aut in vltimis voluntatibus,
aut in iudicijs, aut in arbitrijs. Si in ꝯ̄ctibus, & tunc conditio im
poſſibilis vitiat ꝯ̄ctum, adeo ꝙ nulla oritur obligatio ad ipſum
perficiendum, ſed bene oritur quandoq; conditio ob cauſam
ad reſoluendū, vt patet in l. nō ſolùm ff. de act. & obli. & l. ſi mi-
litem. cū ibi no. C. de condi. ob cau. Fallit, q̄n talis conditio ap-
ponitur in ꝯ̄ctu matrimonij, quia tunc reijcitur ipſius matrimo
nij fauore, vt c. 1. & c. fin. de condi. app. Secundò fallit, q̄n appo
nit̄ in donatione cauſa mortis, q̄a illa ſapit quantū ad hoc natu
rā vltimæ voluntatis. l. quæ ſub conditione §. hoc edictum. ff. de
condi. inſtit. & hoc q̄n apponitur cōditio impoſſibilis. Si aūt eſt
neceſſaria, vt puta, ſi cœlū non tetigeris digito, tunc valet con-
tractus, ac ſi cōditio eſſet pura. l. impoſſibilis. ff. de verb. obl. fa-
cit l. ſi pupillus. §. ſub conditione. ff. de no. Quod intellige, q̄n ꝯ̄-
ctus incipit à præcedenti conditione, ſecus q̄n incipit a præce-
denti diſpoſitione impoſſibili, quia tunc non valet prouiſio fa-
cta ſub tali conditione neceſſaria addita in pœnā præcepti im-
poſſibilis non ſeruati, vt l. ſi homo mortuus. ff. de ver. ob. Si aūt
adijciat̄ impoſſibilis cōditio de natura in vltimis voluntatibus,
illa reijcit̄, & non vitiat diſpoſitionē, vt l. 1. ff. de condi. inſti. &
hoc facit. Si. n. eſſet conditio neceſſaria, clarū eſt, ꝙ valet diſpoſi
tio, q̄n incipit a pręcedenti die neceſſaria, ſecus ſi à præcedenti
præcepto impoſſibili adiecta conditione neceſſaria in pœnā ta
lis pręcepti non ſeruati, quia tunc non valet diſpoſitio, cū pęnā
non mereatur, q̄a non deliquit, vt l. 1. C. de his, quæ pœ. no. Si
verò adijciat̄ in iudicijs, vel in arbitrijs cōditio impoſſibilis, vr̄
ꝙ uitietur ſnīa, cum regula ſit ꝙ non debeat fieri ſub conditio-
ne, licèt dicatur, ꝙ ſi lata ſit ſub conditione, teneat, q̄n conditio
eſt poſſibilis, vt l. 5. §. biduum. ff. quan. app. ſit. & ſic patet, ꝙ q̄n
conditio eſt impoſſibilis, remanemus ſub regula, quod taliter
formari non debuit, & lata non valet, per l. non dubium. C. de
2 legi. ¶†Secunda principalis impoſſibilitas eſt de iure, circa quā
conclude, ꝙ ſi impoſſibilitas verſatur in diſpoſitione, vitiat il-
lam, ſiue ſit ꝯ̄ctus, ſiue vltima uoluntas. Et adde quę dixi ſup. in
pręceden. membr. facit l. generaliter. & l. plagij. ff. de uerb. obli.
ſi autem uerſatur in cōditione, & tunc aut uerſatur in ꝯ̄ctibus,
aut in ultimis uoluntatibus, aut in iudicijs, ſiue arbitrarijs. Si in
contractibus, uitiatur contractus, ut d. l. non ſolùm. & d. l. pla-
gij. & l. generaliter. fallit in matrimonio ipſius fauore, dummo
dò non ſit ꝯ̄ ſubſtantiam matrimonij, ut d. cap. 1. & fi. de condi.
appo. in antiquis. fallit ēt in dona. cauſa mor. cū in hoc accedat

vltimæ voluntati, vt ſup. dixi. Idē ſi ſit cōditio neceſſaria, ex eo,
quia cōtraria conditio ſit impoſsibilis de iure. nā tunc vitiatur
ꝯctus, vt eſt caſus in l. iuriſgētium. §. ſi ob maleficium. ff. de pac.
Et no. Bar. in d. l. non ſolum. & ideo ſi promitto tibi 10. ſi male-
ficium oon feceris, non valet promiſsio, vt habetur in d. §. ſi ob
maleficium. Idē, & multò fortius, ſi ꝯctus incipit á præcedenti
promiſsione turpi. arg. eorū, quæ ſup. dicta ſunt. Sinaūt impoſsi
bilis conditio de iure adijciatur vltimæ voluntati, conclude, ꝙ
rſr conditio vitiatur, & non vitiat, vt hic. Fallit primò, qñ con-
ditio non eſt propriè impoſsibilis, ex eo, quia lex ei non reſiſtit,
ſed potius ei nō aſsiſtit, vt eſt videre in conditione reddente di-
ſpoſitionem captatoriā: nam tunc talis conditio vitiat diſpoſitio
nem pp defectum formæ á iure traditæ. l. illa inſtitutio. ff. eo. qđ
a intellige, niſi in relictis ad pias cauſas,[a] vt no. in c. cum tibi. ex̄ de
teſta. & latè per Bar. in l. 1. C. de ſac. ſan. ecc. & Cy. in l. captato-
rias. C. de teſt. mili. & latè Imo. in l. captatorias. ff. eo. Fallit ſecū
dò, qñ pp adiectionem conditionis impoſsibilis teſtm̄ detegi-
tur peccare in forma ſubſtantiali, vt eſt videre, qñ filius in po-
teſtate inſtituitur ſub conditione impoſsibili, cùm forma ſit da
ta á iure, ꝙ nō poſsit inſtitui, niſi ſub poteſtatiua, vt l. ſuus quo-
que. ff. eo. vnde hoc caſu redditur teſtm̄ nullum, vt ibi. Tertiò fal
lit, qñ talis conditio poteſt impleri de facto, & in implemento
facti non verſatur turpitudo, quia tunc noo reijcitur talis con-
ditio, ſed debet tunc de facto impleri, vt l. Mæuius. & l. qui hære-
di. in prin. ff. de cond. & dem. & l. mulier. §. 1. ff. de condi. inſtit. ſe
cus eſſet, ſi eſſet turpe illā impleri de facto, quia tunc ēt reijce-
retur. Fallit quartò, qñ cōditio reſpicit aliquem honeſtum finē,
quia tunc non ſimpliciter reijcitur, ſed debet impleri in aliam
cām ſimilem, honeſtam tñ. vt l. legatum. ff. de vſufr. le. Et ibi latè
Bar. & Bal. in d. l. 1. ff. de cōdi. inſti. in verſi. & pro hoc ſi teſtator
3 relinquit &c. ¶ † In hoc arti. qñ relinquitur aliquid in aliquam
cām ptam, vel honeſtā, & fieri poteſt, an poſsit conuerti in aliā
b cām, & qūo, & cuius auctoritate.[b] Conclude ſm Ioan. de Imo.
in d. l. 1. ff. de condi. inſtit. videlicet, ꝙ interdum teſtator relin-
quit in cauſam, quæ de iure poteſt impleri in aliquem honeſtū
finem, interdum relinquit in cām, quæ de iure non poteſt im-
pleri. Primo caſu nō debet pecunia remanere penès hæredem,
ſed debet in aliquā cām honeſtam conuerti de auctoritate epi-
ſcopi, & cum cōſenſu hæredis, vt d. l. legatum. & c. nos quidē. &
quod ibi no. ex̄ de teſt. & ſufficit, ſi hæres nō habeat iuſtam cām
ꝯdicendi, vt ibi, & facit l. 2. §. voluntatem. ff. ſol. mat. Secundò
conclude, quod aut quantitas relicta non eſt ſufficiens ad per-
ficiendum id, quod voluit teſtator, & tunc dic idē, quod in præ
cedenti caſu, per ea, quæ habentur in d. c. nos quidem. & d. l. le-
gatū. & ibi Bar. & l. legatū. ff. de admi. rer. ad ci. pert. ſi verò quā-
titas prædicta erat ſufficiens pro perficiendo id, qđ teſtator iuſ-
ſerat fieri in piam cauſam, & tunc conclude, ꝙ iſr voluntas te-
ſtatoris formaliter ſeruanda eſt, nec poteſt fieri alteratio in aliā
cauſam ſine licentia Papæ, vt de elect. c. quia contingit. de relig.
do. adeò ꝙ non ſufficeret licentia legati, ēt de latere, nec epi, vt
ibi no. gl. Fallit primò, qñ non ex toto infringeretur volūtas te-
ſtantis, ſed ſolùm pro tpe non ſeruaref, & immineat alta neceſ-
ſitas eccleſiæ, cui aliter ſubueniri non poſſet. Nam tunc de au-
ctoritate epi poſſet ad tempus conuerti in illam neceſsitatē. fa-
cit quod no. Io. And. in c. ſi. de teſt. & pro hoc vr̄, ꝙ ſi teſtator re
linquit 20. annuatim pro anniuerſario faciēdo alicui eccleſię, q
indiget reparatione, nec ſit aliunde vnde poſsit reparari, ꝙ de
auctoritate epi poſsit dicta pecunia relicta pro anniuerſario
ad tps couerti in ipſam reparationem eccleſiæ. quod no. ¶ Scđò
fallit, ſi teſtator relinquit pecuniam pro faciendo opere nouo
in eccleſia, vbi ſunt multa talia opera, & ad ſufficiētiā, ſed indi-
geret reparatione, cui non poteſt aliter ſubueniri; nam tunc vr̄,
ꝙ auctoritate epi poſsit dicta pecunia conuerti in reparationē
antiquorum. arg. l. pe. quę in hoc eſt ſingularis cum ibi not. per
Bar. ff. de ope. publi. ¶ Et per hoc vr̄ dicendū, ꝙ ſi teſtator relin
quit certam pecuniam pro conſtituēdo capellam in aliqua ec-
cleſia, vbi ſunt multæ capellæ ſm ſufficientiā eccleſię, ſed egent
reparatione ipſæ capellæ, vel eccleſia, & non eſt aliunde vnde
poſsit ſubueniri, ꝙ tunc de auctoritate epi poſſet dicta pecunia
c conuerti[c] in dictam reparationem, qđ eſt ſing. no. debet tñ con-
uerti ibi in reparatione (pp memoriam defuncti conſeruan-
4 dā) quantitas pecuniæ expenſæ in reparatione, vt d. l. pen. ¶ † Et
per hoc etiam vr̄, ꝙ ſi teſtator iuſsit fieri monaſterium, vel no-
uā eccleſiam, vbi ſunt multæ eccleſiæ, quę indigerent reparatio
ne, & non eſt vnde poſsit ſubueniri, ꝙ tunc auctoritate epiſco-
pi poſsit conuerti dicta pecunia pro reparatione dictarum ec
cleſiarū antiquarum. arg. d. l. pe. & no. Io. And. & Inno. in d. c. ſi.
facit l. vnica. C. de capen. Ludo. lib. 11. de quibus vide ēt Ange.
in d. l. 1. ff. de condi. inſti. & Bar. in l. pater filiū. §. Tuſculanus. ff.
de leg. 3. & Pet. de Anch. in d. cle. 2. de rel. do. & Bar. in l. legatū.
in prin. ff. de admi. rer. ad ci. p. & Bar. in l. liberto. §. Lucius. ff. de
an. leg. & Bar. in trac. minoricarum. in q. quę incipit, p quē fier,
& qualiter iſta cōmutatio. & p Bal. in l. 1. C. de his quæ pę. no.
in ver. adde, ꝙ epiſcopus &c. quę omnia perpetuò tene menti,
5 quia valde quotidiana, & lucroſa ſunt. † Redeo nunc ad mate-
riā cōditionis impoſsibilis, & dicendū eſt, ꝙ dicta regula fallit.
Quintò, qñ teſtator putauit conditionem eſſe poſsibilem, nam
tūc nō valebit diſpoſitio, vt eſt caſus ſing. in l. ſeruo manumiſ-
ſo. ff. de condi. indebi. & ibi Bar. & doc. qđ intellige verum, niſi
talis conditio reſpiciat finem, q. dato, qđ ſit ſecundum vnū mo
dum impoſsibilis, p alium tñ modū æquiualētem eſt poſsibi-
lis, vt eſt caſus in l. huiuſmodi. §. ſi ita. & l. ab omnibus. §. 1. ff. de
leg. 1. ſinautem relinquaſ ſub conditione neceſſaria, eò ꝙ con-
traria ſit turpis, & cōſequenter impoſsibilis de iure, diſtingue,
vt ſup. Aut incœpit á conditione, & valet, & tūc in hoc differt
á contractu, vt patet p ſupradicta, aut a pœna turpi, & tūc nō
valet, vt l. 1. in ſi. ff. de his, quæ pœ. no. & infra de leg. §. ſi. & ibi
dicā. Sinautē adijciaſ talis cōditio impoſsibilis de iure in iudi-
cijs, vel arbitrijs, videſ, ꝙ omninò reddat ſententiā nullā, p id
qđ ſ. dixi in præcedenti membro, qñ conditio eſt impoſsibilis
6 de natura. † Tertia eſt impoſsibilitas, id eſt, perplexitas, circa
quam conclude, aut talis perplexitas non ſurgit ex verbis te-
ſtatoris immediatè, ſed extrinſecus habito reſpectu ad aliud,
putà, ad matrimoniū eius, & tunc non vitiat, ſed diſſoluiſ talis
pplexitas, prout melius fieri poterit cōſiderata volūtate teſtā-
tis, vt patet exemplū in l. q. quadringēta. ff. ad l. Falci. Aut con-
tingit ex verbis teſtātis, & tunc aut cadit inter res, quarum vna
eſt digna maiori fauore, quàm alia, & tunc non vitiaſ diſpoſi-
tio totaliter, nam faueſ ei, quæ eſt digna maiori fauore, & in il-
la valet diſpoſitio, vt l. ſi. §. 1. cum ibi no. ff. de vulg. & pupil. aut
verſaſ inter res dignas pari fauore, & tūc aut talis perplexitas
pōt diſſolui p tale implementū facti tēdens ad cōmodū implē
tis, & tūc non vitiat, ſed potius p tale implementū diſſoluitur,
vt l. ſi qs ita. ff. de condi. inſti. & facit qđ no. gl. & Bar. in l. ſi Ti-
tius. eo. tit. Aut non pōt diſſolui p tale implementū, q. dato,
ꝙ de facto impleretur conditio, tñ non tenderet implementū
ad commodum implentis, ſed alterius, & tunc non vitiatur ta-
7 lis diſpoſitio ratione perplexitatis, vt d. l. ſi Titius. † Quarta eſt
impoſsibilitas facti, quæ potius difficultas appellaſ, circa quā
conclude, ꝙ qñque talis impoſsibilitas eſt ſolùm reſpectu cer-
tæ perſonę, cui adijcitur, & non ſimpliciter reſpectu aliorū, &
tunc talis impoſsibilitas, ſiue potius difficultas vitiat diſpoſi-
tionem, ſi non impletur. l. cum hæres. §. 1. ff. de teſtam. lib. ſecus
ſi contingat ipſam impleri auxilio fortè amicorum, vel aliàs
quomodocunque. l. Arethuſa. ad fin. ff. de ſta. ho. & l. Stichū Ti-
tio. §. pen. ff. de ſta. lib. Interdū verò eſt difficultas, ſiue impoſsibi
litas, non tamen reſpectu pſonę legatarii, cui adijcitur dicta cō
ditio, ſed reſpectu omnium (ut eſt illa) ſi montem aureum dede
ris: nam dato, ꝙ de facto p congregationem omnium pecunia-
rum aurearum poſſet liquefiendo fieri mons aureus, tamē hoc
de facto nō facilè ſit, nec ēt eſſet de facto poſsibile alicui perſo-
næ,

ADDITIONES.

a Ad pias cauſas. Legatum pium dr̄, ſi fiat p virginibus maritandis. Bal. & Ale. in l. is cui. §. ſi mulier. de condi. & dem. Bal. in l. 1. col. 16. C. de ſac. ſan. eccle. & ibi Fran. Are. Scđò dr̄ pia cā, qñ relinquitur aliquid pro via, pōte, vel fonte reficiēdis. gl. & tex. in l. 1. §. ad municipiū. ad leg. Falc. Tertiò relictū viduis, pupillis, peregrinis, infirmis, ſenib. pauperib. ut tradit Cat. in cle. 1. q. 13. de teſta. extra. Quartò, ſi fiat patri, vel matri pauperib. Ioan. And. in adnota. ad Guil. Durādū de inſtr. edi. §. nūc verò aliqua. ver. 63. Quintò, ſi fiat pauperi p refectione domus ſuæ. l. ſi qs p redēptione. §. ſi. de do. C. Sextò, qñ relinquitur p ala. Septimò, ſi fiat eccleſiæ, monaſterio, vel pio loco, & deinceps, qđ eſt notādū, quia piæ cauſæ relictorum nō debet differri executio, licet differatur hæreditatis aditio, per tex. & ibi no. Bald. in l. nulli. ff. de epi. & cle. & idem dicendum eſt pendente confectione inuentarij. Alexan. conſi. 101. Viſa, & ponderatis. col. 1. ver. & ideo dicit Io. And. vol. 1. & Nic. Boerius cōſi. 42. col. ſi. nu. 8. in 1. parte ſuarum diuiſionum. A. C.

b Auctoritate. Vide Rom. conſi. 177.

c Conuerti. Quando relictum eccleſiæ ad certū uſum poſſit in alium vſum conuerti, & cuius auctoritate, no. Bar. in l. legatum. ff. de uſufru. lega. not. per Bal. in l. ſi quis ad declinandū. C. de epi. & cle. per Io. And. in c. fin. de teſt. & ibi dđ p Ant. de Bu. & Mod. p Inn. in c. ſignificatū. de pb. p Bal. in l. 2. C. de his quæ pœ. no. in vl. q. tex. eſt in cle. quia cōtingit, de religio. do. & an voluntas defuncti poſſit in alium uſum mutari ſine authoritate epiſcopi. no. per d. Abb. in c. nos quidem. de teſt. ēt pōt fieri ex cā rōnabili, ſed ſine cā non pōt niſi per Papam. Ita debet intelligi clem. q. contingit. de religio. do. ſed an ualeat legatū de conſtruēda domo, vel monaſterio, non adiecto certo loco, tangūt doct. in c. nos quidē. de teſt. & vr̄ ꝙ ualeat, allegatur tex. in l. ſi conditio. §. ſi. ff. de cond. & dem. & in l. teſtā. eo. ti. faciūt not. in l. 24. ſi quis inſulā. ff. de ver. obl. ff. de eo ꝙ cer. lo. l. 3. §. ſi quis inſulam. per Spe. in ti. de inſtru. edi. §. nunc verò, quid ſi teſtator. Bart. ab Horatio.

næ, tunc tali caſu videtur idem dicendum ſm gl. hic, ex quo talis conditio nõ impletur, q vitietur relictũ. Quam gl. no. limitat Ioan. de Imo. in d. l. 1. ff. de cõdi. inſti. fore veram, qñ teſtator cogitauit de monte aureo artificiali (vt dixi) ſi autem de mõte aureo naturali, quia hoc eſt impoſsibile de natura, tunc nõ vitiaret diſpoſitionem. ar. d. l. 1. ſm intellectum. & ſupra dixi. quæ omnia no. ſing. & perpetuò, & nõ dicas, q fuerim nimis prolixus, quia vides, q omnia iſta ſunt neceſſaria. ¶ In ead. gl. ibi infra de leg. §. ſi. de intellectu illius §. cum ſimilibus ibi dicam.

S V M M A R I V M.

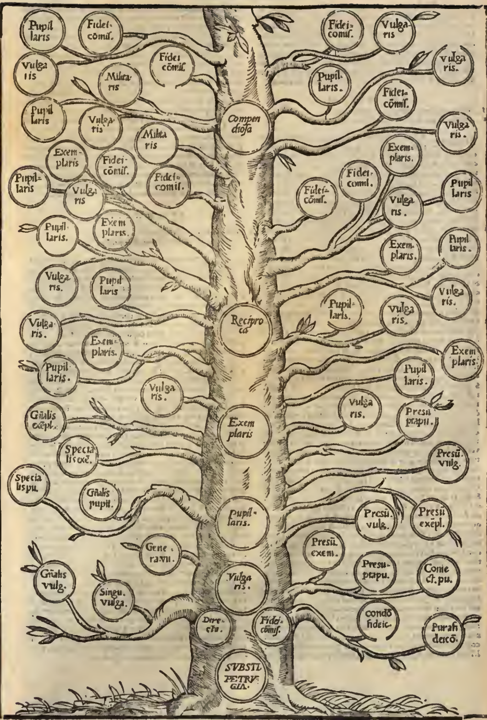
1 *Differentia inter inſtitutionem, & legatum.*
2 *Copula, & an, & quando iungat, aut ſeiungat.*

Si plures. Ad verificationem copulatiuæ requiritur implementum vtriuſq;. Ad verificationẽ vero alternatiuæ ſufficit verificatio alterius h. d. ¶ No. q dictio, &, eſt copulatiua. ¶ No. quòd dictio, aut, eſt ſeparatiua, ſiue diſiunctiua. ¶ No. ſummarium, cui cõcordat, l. ſi hæredi plures. ff. de cõd. inſti. ¶ In gl. 1. in fi. Ia. & Pe. mirantur de iſta gl. & neſciunt quo ſpiritu mota fuerit ad ſic reſtringendũ iſtum §. quia nulla lex dicit id, quod dicit gl. probatur, quia l. ſi plures inſtitutiones, non probat. & vide ibi glo. & Barto. Vnde intelligo iſtum §. vt intelligit Io. in gl. ſeq. & ibi dicam. ¶ In gl. ſeparatim. ibi, obtem
1 perari, hoc verum vr in legatis, †in inſtitutionib. videtur prior, quem inſtituit, vt d. l. ſi plures. & in hoc caſu eſt differentia inter inſtitutionem, & legatum, & in hoc poſſet verificari glo. præcedens, diſtinguendo, vtrum ſit poteſtatiua, vel miſta, vel caſualis, vt dicit gl. præcedens. ¶ In ea. gl. ibi ciuiliter, quia ipſa commodior, & plenior. vt ff. de cõdi. & dem. l. quod traditum. & l. leuiſsima. ¶ In ea. gl. ibi, q traditum. ſm Io. dic, & eſt ratio, quia per hoc æquiparantur legatis, cũ per manum hæredis dentur, vt C. qui manu. non po. l. ſi. & quia teſtator non ita liberaliter voluit ſubuenire fideicommiſſariis, ſicut directis, arg. l. cùm
2 quæſtio. C. de leg. ſm Io Fa. ¶ Extra gl op. quod etiã in copulatiua ſufficiat alterã impleri, vt l. 1. ff. de his, qui no. infa. l. 1. ff. ad l. Pompe. de pari. reſpondet Bar. in d. l. ſi hęredi plures, q qñque plures copulantur de ſe principaliter, & tunc ſufficit alterũ verificari, & ita loquitur illa lex. qñq; plures orationes copulantur reſpectiuè ad aliud, tunc exigitur concurſus. vt l. ea tñ adiectio. ff. de leg. 3. & idẽ no. Bar. in d. l. 1. in fin. ff. de infa. & in d. l. 1. §. initium. ff. de poſtu. Sed Rap. in d. l. ſi hæredi plures. ff. de cõd. inſti. dicit, q licèt determinatio Bar. ſit vera, tamẽ ad contraria non videtur bene reſpõſum, immo ibi plura copulantur reſpectu alterius diſpoſitionis, quia copulantur reſpectu infamiæ illius, qui publico iudicio damnatus eſt, & qui ludicrã artẽ, &c. & ideo melius reſpondetur, q immo nõ eſt copula, ſed oratio ſoluta: vnde poteſt reſolui in copulam diſiunctam. l. ſæpe. ff. de verb. ſig. ſed dato, q ibi eſſet copula, dicendum eſt, q hic loquitur, qñ plura copulãtur reſpectu eiuſdẽ ſpecialis diſpoſitionis, ſiue reſpectu certi, & determinati ſubiecti, in quo non reſpectu certi, & determinati ſubiecti, ſed ĩ genere, & quodãmodo vnicuiq; videtur referri, & iſte eſt caſus in d. l. ea tamen adiectio. & dic, vt ibi per Bar. & hoc voluit Ia. Bu. in quadã diſp. & Bart. in l. ſi is qui. §. vtrum. ff. de re. du. dic, vt ibi latè per eum. Sed tu dic ſm Iac. Bu. & latius Bar. in l. 1. in prin. ff. de in. & iu. quandoque copula ponitur inter incompatibilia, & tunc reſoluitur in diſiunctam, vt l. Titio fundum. ff. de vſufru. leg. & iſtud ad quid inducatur, & valeat, dic, vt ibi, licèt gl. dicat contrarium in auc. quod locum. C. ſi ſe. nu. mu. Quandoq; ponitur inter conſonantiam ſimul, & tunc, aut conſonant ſimul in vnum, vt quaſi inſit vnum alteri, & tũc ſublata copula de medio reſoluitur in adiectiuum illius, vt l. 2. ff. de pact. ibi placitus &c. ſi ſimul conſonãt in vnum, vt genus, & ſpecies, dic plenè per Dyn. in c. generi. de regu. iur. in 6. Quandoq; copula ponitur inter diuerſo, & tunc, aut inter duo ſubſtantiua non aliter verificata, & non requiritur concurſus copulatorum, vt ff. de leg. 1. l. huiuſmodi. §. ſi Titio. Quandoque cadit inter duo adiectiua, & tunc, aut reſpectu alicuius ſubſtantiui, aut non, primo caſu requiritur concurſus copulatorũ, vt ſi dicatur, Titius albus, & paruus, vt ff. de lega. 1. l. Titiæ textores. in princ. Quandoq; non copulat reſpectu certi ſubſtantiui, & tunc dic, vt dicam in ſequenti membro. Quãdoque copula cadit inter orationes, & tunc, aut reſpectu alicuius accidentis, aut non, primo caſu requiritur cõcurſus copulatorum, vt d. l. ſi hęredi plures. ſecundo non, vt l. 1. ff. de infa. quod no. & vide Petr. de Anch. in cle. quia plerunq;. de elec. Item op. de l. 2. ff. de condi. inſti. vbi duo copulãtur, & tamen reſoluitur in fin. ſo. Cy. & Bal. in d. l. ſi hæredi plures. dicunt, q quandoque plures conditiones apponuntur habita cõſideratione ſolum ad merum factum, & loquimur hic, aliqñ ad iuris effectum, & tũc recipit diuiſionem, vt l. contraria. & ibi vide Rap. vel aliter ſm Bal. q ille tex. loquitur, quando iſtæ conditiones reſpiciunt idẽ ſubiectũ ſpecificũ, ſecus in d. l. 2. quia duo ſubiecta reſpiciunt, ideo diuiſionem recipiunt. Adde tamen ſm Raph. in d. l. ſi hæredi plures. & Io. de Pla. hic, q iſta procedunt, quãdo affirmatiuè apponuntur, quando autem plures conditiones negatiuè apponuntur, & cõiũctim, perinde eſt, ac ſi diſiunctim fuiſſent poſitæ, vt l. is qui. §. cum ita. in fi. ff. de re. du. & dic rationem, vt ibi per Bar. & in ea. l. §. vtrum. addas etiam, q prædicta procedunt, quando diſiunctiua apponitur inter res, ſecus ſi apponatur inter perſonas honoratas, quia tunc reſolueretur in coniunctam, vt l. ſi. cum ibi no. per gl. & omnes doc. C. de verb. ſign. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Deportatus an poſſit inſtitui.*
2 *Intellectus ad l. ſi quis viduam. ff. de quæſtio.*

Si quos. Etiam penitus ignotus, & quem teſtator nunquã vidit, poteſt hæres inſtitui. h. d. ¶ No. quod non tantum notus, & amicus poteſt inſtitui, & quem quotidie vidit, ſed etiam ignotus, & quem nunquam vidit. ¶ No. q poſſum diligere, etiam illum, quem nunquam vidi, & per conſequens, omnis ignotus poteſt eligi, & eidem beneficium conferri, vt c. cum deputati. extra de iud. arg. tamen cõtra, extra de cle. pere.
1 c. tuę. & c. ſi. dic ſecundum Io. Fab. vt ibi. ¶ †In glo. peregrinos. ibi. C. eo. l. 1. No. glo. quòd deportatus non poteſt inſtitui, & præter conſequens inſtitutio de eo facta non valet, ſed dubium eſt, vtrum poſsit inſtitui, ſaltem quò ad commodum fiſci, licèt non quò ad ſui commodum, & maxima eſt alteratio inter gl. & doc. in l. 1. C. eo. Sed Sal. ibi tenet, q nullo modo, etiam ad commodum fiſci, poteſt inſtitui. alleg. inter alia, & vide ibi Ioã. de Imol. ff. de iniu. teſt. l. ſi miles iure. & facit d. l. 1. vbi dicitur, q habetur pro non ſcripto, ergo veniunt venientes ab inteſtato, facit l. ſi in metallum. ff. de his, quæ pro non ſcrip. Tertiò, quia deportatus perdit teſtamẽti factionẽ, quia perdit ea, quæ ſunt iuris ciuilis, vt d. l. quidam ſunt ſerui. ff. de pe. coniuncta l. 3. de teſt. Quarto, per hoc l. intercidit, a contrario ſenſu. ff. de condit. & dem. & hanc partem tenet glo. infra de leg. §. legati. ¶ In contrarium plura alleg. Sal. & maxime d. l. 2. quia ibi dicitur, quod capere poteſt, ſed ad ſui commodum, non autem dicitur, q nõ poſsit accipere, videlicet, pro fiſco. & aliud eſt capere, & aliud accipere, ut l. aliud eſt capere. ff. de uerb. ſign. Secundò alleg. l. ſi quis viduam. ff. de quæſtio. cõiuncta l. Claudius. ff. de his, qui ut ind. nam, ut patet in d. l. ſi quis uiduam. damnatus de adul. deportabatur, & tamẽ ſi inſtituebatur, ueniebat fiſcus, ut d. l. Claudius. igitur &c. Tertiò pro hoc facit l. ſi deportati ſeruo. ff. de le. 3. coniuncta l. ſi debitor. §. ſi. ff. de leg. 2. & hãc partem tenet glo. in d. l. 1. & ſentit in l. eam quã, in fi. glo. magnæ. C. de fideicom, & in l. 1. §. in nouiſsimo. C. de cad. tol. Primam partẽ tenẽt doc. & maximè Bar. in d. l. 1. & Cy. Ang. & Frãc. de Ramp. ibi. Sed licèt illa ſit communis opi. tamen Iac. But. & Sal. tenent ſecũdam partem. & Flor. per rationes ſupradictas, & aliàs latiſsimè per Saly. ibi. & iſtam partem dicit Io. de Imo. in l. ſi ſeruus eius. ff. de acqui. hære. q de iure eſt uerior. Tu tene primam communem, non ob. l. Claudius. quia ibi nõ dicitur damnatum de adulterio
2 fuiſſe deportatum, immo uidetur innuere cõtrarium, †nec ob. etiã l. ſi quis uidua, de quæſtioni. quia (ut ibi litera dicit expreſſe) erat duplex delictum. ſ. adulterij, & inceſtus. unde ſi in illo caſu imponeretur pœna deportationis, uidetur, q pro ſimplici adulterio nõ imponeretur pœna deportationis. arg. l. cum paſſam. §. præſcriptione. ff. de adulterus, igitur &c.

SVBSTI PETRV GIA.
Directa.
Fidei comiſ.
Vulgaris.
Pupillaris.
Exemplaris
Reciproca
Compendioſa
Militaris
Fidei comiſ.
Pupillaris
Vulgaris
Exemplaris.
Generaxum.
Singu. vulga.
Gñalis vulg.
Gñalis pupil.
Specialis pu.
Specialis exẽ.
Gñalis exẽpl.
Preſũ. exem.
Preſu pupil.
Preſũ. vulg.
Preſũ exẽpl.
Preſũ. vulg.
Preſu pupil.
Conie ct.pu.
condõ fideic.
Purafi deicõ.

Definitio ſubſtitutionis.

S V M M A R I V M.

1 *Subſtitutionis explicita definitio.*
2 *Hæreditatem capere quæ vetent.*

NOuo ordine. Vt perfectius, ac vtilius ſubſtitutionum arbore ſub præcedē
ti forma deſcripta, primam cellulam amplectendo
in tanto definitionū cōflictu, poſt terga latè metentiū ſpicas colligēdo, cōpendio quodā ſubſtitutionē definire ſic
placuit, Omnipotentis Dei implorato ſuffragio, Anno domini
milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo, & decimo ca-
1 lendas Nouēbris Auenione. Subſtitutio † eſt inſtitutio ſcđa con
ditionalis eorū, q in locum inſtitutorū deficientiū, vel exhære-
datorū ſupponunt. hęc bona eſt. Nā conſtat ex genere, & diffe-
rentijs, cumque ſuo conuertit definito, iuxta. l. 1. §. dolū. de do.
& per Bar. in l. 1. de teſta. in Pan. Explicemus definitionis verba,
dictio, inſtitutio, ponit vt genus conueniēs inſtitutionibus, & ſub
ſtitutionibus directis, & fideicōmiſſarijs, ſed tunc impropriè, vt
dicā j. loco ſuo, & cōſequenter prędicat de pluribus differētibus
ſpecie, & ſic de inſtitutione & ſubſtitutione, nec incōuenit,
q ēt veniat obliqua, cū hæc definitio ſit accidētaria. Secūda, vt
excludat primā hęredis inſtitutionē, quę ſit primo gradu. l. 1. in
prin. eo. ti. in Pan. Et, ſecunda, dicitur, ēt ſi fiat tertio, aut vlterio
ri gradu. d. l. 1. & l. quo gradu. eo. ti. in Pand. Nec obſt. q rōne pu
pilli dicatur prima inſtitutio, cum hic ponatur ſecunda reſpe-
ctu teſtatoris, qui prius debet hæredē inſtituere, quā pupillari
ter ſubſtituere d. l. 1. §. ſubſtituere. Nec obſt. militem poſſe nul-
la pcedēte inſtitutione pupillo ſubſtituere, qm definitio proce
dit de iure cōi, & regulari, obiectus ex priuilegio militis. l. 2. §.
miles. de vul. in Pan. ſm Are. & præceptorem in d. l. 1. col. 1. &
2. nec ēt ob. dictionē, ſecūda. dīam importare quo ad gradum.
Non ēt quo ad ſpeciem, qm procedere poſita ſola dicta dictio-
ne, ſecūda. de qua in definitione, ſecus ſi ſit iūcta cum dictione,
inſtitutio, quę ſimul genus faciunt. Conditionalis ideo dicit ſub-
ſtitutio, quia omnes directæ ſubſtitutiones ſunt conditionales.
l. cohæredi. §. cohęres. eo. ti. in Pand. Nec obſt. tex. in l. qui libe-
ris. in prin. eo. ti. qm loquitur in conditione extrinſeca ſm glo.
ibidem, quam probāt recentiores Auenion. in rub. eo. in Pand.
Nec ēt ob. inſtitutiones fieri ſub conditione, vt toto titu. de cō-
di. inſtit. in Pan. cum tales conditionales ſint ēt extrinſecę. Nec
ēt ob. inſtitutioni ineſſe cōditionē extrinſecam. l. 3. de leg. 3. qm
illud militat ex neceſſitate, illa verò cōditio ex teſtatoris volū-
tate ſm Bar. & ſcrib. in d. l. 3. Et per hoc tollitur ōnium de l. q re-
batur. §. ſi. de mili. teſta. in Pand. quia inſtitutio ſecunda, de qua
ibi non eſt cōditionalis, ſed ex tpe. In locum inſtitutorum dici
tur pp ſubſtitutiones excludendas, quæ fiunt in legatis, & mor
tis cā donationibus, tales enim ſubſtitutiones ponunt in locum
legatorū, vel donatariorū, nō ēt inſtitutorū. l. vt hæredibus. de
2 leg. 2. in Pan. deficientiū, hac rōne ponitur in definitione. † quia
hæreditas eſt pro non ſcripta, vt eſt, qñ relinquitur nō exiſten-
ti in rerū natura, vel incapacibus, vel quaſi caduca, qñ ante obi
tū teſtatoris hæres mortuus eſt, caduca, qñ mortuo teſtatore an
te aditā hęreditatē ſubſtitutus morit. toto ti. C. de cad. tol. Secū
dum præceptorem à Ripa in l. re coniuncti. ver. pls. præmitte.
de leg. 3. in Pan. vel quia expreſsè repudiant, quo caſu ēt cadu-
catur, d. l. vnic. §. de cadu. toll. §. cum igitur. ver. & cum triplici.
vel exhæredatorum, hoc ponitur propter pupillarem, quę fieri
poteſt pupillo exhæredato. l. 1. §. ſubſtituere. eo. ti. in Pand.

Diuiſio ſubſtitutionis.

S V M M A R I V M.

1 *Subſtitutionum genera quot ſint.*

2 SVbſtitutio autem. † In duas ſpecies diuidi
tur, in directā. ſ. & fidei
com. & ob id in arbore ſequunt duę cellulę, directa,
& fideicōmiſſaria, directa eſt, cuius verba ſubſtituto
cōcedūt hęditatē defūcto inſtituto, recta via capere abſq; aliqua
diminutione, vel detractione. c. ſi pr. cā de teſt. li. 6. & dicit i l. Cē
turio. j pri. ver. ſubſtōnum duę ſūt ſpēs. de fideic. dicā loco ſuo.

De vulgari ſubſtitutione.

S V M M A R I V M.

1 *Vulgaris ſubſtitutio cur ſic dicatur. & nu. 3.*
2 *Vulgaris ſubſtitutio aditione hæreditatis expirat.*
4 *Vulgaris ſubſtitutionis quæ ſit forma.*
5 *Vulgaris ſubſtitutio quibus verbis fiat.*
6 *Vulgaris ſubſtitutionis quot ſpecies ſunt.*
7 *Vulgaris ſubſtitutionis quot ſunt effectus. & nu. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. & 17.*
18 *Subſtitutio vulgaris qualiter finiatur.*
19 *Subſtitutio expreſſa quæ tuplex ſit.*
20 *Subſtitutio quot modis dicatur partim expreſſa, & partim tacita.*

DIxi in rubr. De impub. C. quot ſunt quinq; di-
rectæ ſubſtitutiones, ſaltē ratione
1 formæ. Quæro † igitur, quid eſt vulgaris ſubſtitutio.
reiecta definitione gloſſæ arboris ſuperflua, & non
decenti, vt patet ex dictis pceptoris in l. 1. & Lanceloti Politi
ibid. eo. ti. in Pan. reſpondeo, q eſt inſtitutio ſecūda directa eo-
rū, qui in locum inſtitutorū deficientiū ſupponūtur; inſtitutio
ponitur, vt dixi in definitione ſubſtitutionis, ſecunda, vt exclu-
dat primam, & licèt per ſe nō faciat ſpecie diſerte, ſed gradu. l.
quo gradu. eo. ti. in Pan. attamen iuncta cū dictione directa po
nitur vt ſpecies, qm prędicatur de pluribus differentibus nume
ro. i. de vulgari, pupillari, & deinceps directa, vt excludat obli-
quā, eorū inſtitutorum, vt excludat pupillarē, quæ fieri pōt ex-
hæredato. l. 1. §. ſubſtituere. eod. ti. in Pan. Deficientium; hoc eſt
non adeuntiū hæreditatē, vel quia non voluerunt, vel non po-
2 tuerunt. iuxta l. cū proponas. C. de hære. inſti. † Nā aditione hæ-
reditatis expirat vulgaris ſubſtitutio. l. poſt aditam. C. de impu.
vbi dicit plenè, quod non accidit alijs ſubſtitutionibus. dr autē
vulgaris directa iure cōi approbata verbis cōſuetis fieri ſolita.
3 † Dr aūt vulgaris, quia fit verbis vulgarib. hoc eſt directis, hinc
appellat directa. l. quidā cū filiū. & ibi glo. vulg. de hær. inſt. Idē
puto, ſi cōibus verbis fiat expreſſa, l. libertatis. circa ſi. de fideic.
lib. Cōis, hoc eſt nihil habens ſpecialitatis approbata. l. ſi ſeruus
nauem. de fur. l. edicto. §. extat. de iu. fiſ. Verbis vulgaribus, hoc
eſt cōſuetis fieri ſolita. l. vulgaris qſtio. de fur. a quolibet de vul
go, hoc eſt de populo. l. in ratione. §. qđ vulgò. ad leg. Fal. & ſit à
milite, pagano, parēte, extraneo, maſculo, vel fœmina, intelli-
go tñ a quolibet. i. idoneo, & capaci. tex. & gl. in l. inter omnes,
qui ſatiſ. cog. in Pand. l. quamuis. vbi gl. ſuper eodem §. de cōſti-
tuta. & Are. & Iac. inſt. de actionibus. Nec obſt. quod ēt pupilla
ris poſſit dici vulgaris, quia a quolibet (cum nomina debeant
eſſe rebus cōſona. §. eſt & aliud. inſt. de don.) & cuilibet de vul
go, hoc eſt de populo, hæredi inſtituto fieri poteſt. & licèt præ-
miſsè ſingulæ ſignificationes non probent ſeparatæ, ſimul tñ
iunctæ concludunt. Præceptor in d. l. 1. ver. videamus ergo. nu.
4 45. eo. tit. in Pan. ¶ † Tertiò quæro, quæ ſit forma vulgarē facien
di? Mod. in l. 1. §. hęrdis ſubſtitutio. eo. ti. in Pand. ſ. Lucius Titius
hæres eſto, & ſi Lucius Titius hæres nō erit mihi, tunc Seius hæ
res eſto. Idem, ſi dicatur, inſtituo te hæredem, & ſi tu hæres non
eris, ille hæres eſto. inſt. de vulg. ſubſt. quod probat gl. in c. Ray.
in ver. ſi abſq; liberis. ver. ſubſtitutio vulgaris. in rub. de teſt. ex-
tra. Idē, ſi dixerit teſtator, inſtituo Io. Caium hæredem, & ſi hæ
res nō erit mihi, ſubſtituo Albertum quondam. Nam aut facien
da eſt ſubſtitutio ſimpliciter, aut verba ſubſtitutionis ad teſta-
torem ſunt referenda. Guliel. Benedi. in d. c. Ray. de vulg. ſubſt.
Nā per vulgarem ſuccedit teſtatori, & in bonis ſuis. l. cohæ-
redi. §. cū filiæ. eo. ti. in Pan. Quod ſi referatur ad hæredē inſtitu
tū hoc modo, ſi hæres, nō erit, ei ſubſtituo Petrū quondā, an va-
leat talis ſubſtitutio? licèt Iaſ. in d. l. 1. concludat, q non, cùm ſit
contra formam dictæ ſubſtitutionis, attamen Albe. a Roſa. ibi-
dem firmat oppoſitum, & poſt eum Præceptor verſi. 8. dubita
tur per tex. in l. ſi. C. de hære. inſti. comprobatur, quia in pupil
lari, ſi teſtator dixerit, & ſi hæres erit, & in pupillari ętate deceſ
ſerit, mihi ſubſtituo Semproniū, valet ſubſtitutio. Et dictio, mi-
hi, pro non adiecta habetur, vt dicā infra in pupillari, ergo mul
tò fortius hic, quia ſi non haberetur dictio, ei, pro non adiecta,
omninò vitiaretur propoſitio, & in pupillari ſaltem valeret in
vim fideicommiſſi, quod probat Benedic. in d. c. Rayn. §. de vul
5 gari. verſ. ſed aduertatis quia Alber. ¶ † Quartò quæritur quibus
verbis fiat? Bar. & ſcriben. voce commun. in l. 1. verſi. vlterius
quæro quibus verbis. concludunt reſpectu hęredis inſtitui, cui
ſi, fieri, verbis negatiuis. reſpectu verò ſubſtituti fieri verbis ne
gatiuis. veruntamen, quia in cognoſcendo formam, & eſſen-
tiam vnius ſubſtitutionis ab altera, non videtur ſm extraneum
inſpiciendum eſſe, quoniam illud commune eſt omnibus ſub-
ſtitutionibus, meritò ſufficit, quòd vulgaris ſemper fiat verbis
negatiuis, aut expreſſis, putà, ſi hęres non erit, aut ſubaudités, vt
in reciproca, vel compēdioſa, aut a l. tacitè ſubintellectis, vt in
vulgari ſub pupillari comprehenſa. Adde, & q ſi teſtator dixe-
rit,

rit, Titium inſtituo, Mænium ſubſtituo, tunc erit formata vulga
ris Bar. Alex. & ſcriben. in l. Gallus. §. 1. de lib. & poſth. & recen-
tiores Auenion. in d l. 1. ver. 1. an p illa verba. eo. ti. in Pande. &
bene, vbi ſ. quia in dubio directa cenſenda eſt. c. ſi pater. §. ſi. de
teſt. lib. 6. Idem ſi dixerit, ſi hæres non erit, reſtituat hæreditatē
Alberto. Nam ea intentione teſtatoris verba impropriantur, &
trahuntur ad ſenſum directum. Idem recentiores poſt alios, in
d l. 1. & ſeq. ver. ſecundus caſus. nu. 113. addentes paulò poſt ēt
eſſe vulgarem, quando teſtator dixit, ſi Titius hæres non erit, re
ſtituo hęreditatem Titio, eò quia teſta or manu ſua conferi hæ
reditatem. Bal. in l. humanitatis. C. eod. & ſic directò transfert.
Bar. in l. Centurio. eo. ti. in Pan. putant & recentiores poſt Soc.
eſſa ēt vulgarem, ſi teſtator dixerit, ſi hæres nō erit, reſtituat Al-
berto, tūm illi verba, ſi hæres non erit ſint voluntatis, non etiā
6 neceſſitatis. ¶ † Quintò vulgaris quædam eſt ſimplex, & quædā
duplex. l. 1. § hęredis ſubſtitutio. eo. ti. in Pan. Rurſus ſimplex eſt
quadruplex. ſ. generalis, ſpecialis, ſingularis, & pſūpta. Gene-
ralis ꝙ fit verbis generalibus, vt pluribus inſtitutis, ſi dixerit te-
ſtator, eos inuicem ſubſtituo, vel quando fit ſubſtitutio cōpen-
dioſa, & hæc vocatur miſta, hoc eſt, partim expreſſa, & partim
tacita, de qua infra Specialis, ꝙ fit ſm aliquam ea formis in 3.
membro deſcriptis, quæ vocatur expreſſa, vt j. dicetur. Singula
ris, quæ aliquo caſu ſingulari fit, puta, ſi nō naſcatur. Pręſumpta
eſt illa, quæ comprehenditur ſub pupillari expreſſa. l. iam hoc
7 iure. eod. tit. in Pan. ¶ † Sextò, quot ſunt effectus dictæ ſubſtitu-
tionis. Bar. in d. l. 1. enumerat quinq; ego verò dico eſſe ſeptem.
Effectus primus eſt, quia in hoie libero illa verba, ſi hæres non
erit, habebant hunc ſenſum, ſi ipſe ad ſuū commodū hęres non
erit, vel aliū hæredē non fecerit, & econuerſò in hoie alieni iu
ris, ſi alium hæredem non fecerit, vel mutata cōditione ipſe nō
ſit hæres, in vtilitatem ſuam. l. ſi patetfa. Titium. de hære. inſti. in
Pan. l. cum proponas. C. de hære. inſti. & § ſi. de vulg. ſubſt. Inſti.
ꝙ non procedit, vbi teſtator inſtituiſſet ſeruum, quē liberū cre
debat: nam ſi ad illum, & eius vtilitatē voluiſſet ſuam perueni
re hæreditatem, tunc admitteretur ſubſtitutus ſerui, excluſo do
mino. d. l. cum proponas. Vbi autem non conſtaret teſtatorē vo
luiſſe ad inſtitutum, & in eius commodum ſuā venire hęredita
tem, diuidet in duas ſemiſſes hæreditas, quorum alter diuide-
tur inter inſtitutum, ſeu eius dñm, & ſubſtitutum. alter verò ēt
dabitur dño, ſm glo. & ſcrib. voto cōi, in d. §. ſi. inſti. de vulg. qđ
probant recētio. Auenion. in d. l. 1. eo. in Pan. ex eo, quia tēpore
conditi teſtamenti inſtitutus ſeruus erat, nec voluntas pręſumi
tur mutata. l. cum qui. de prob. in Pan. Præterea ita ēt eſt præſu-
mendum, ꝙ princeps hoc l pe iudicauerit in ſua cauſa, argu. l.
pręſes. C. de ſerui. & aqua. licēt ergo, quandiu ſit locus inſtitu-
tioni, non admittat ſubſtitutus. l. quandiu. 1. & vlt. de acq. hær.
in Pan. quod procedit ex teſtamento, non ēt ab inteſtato. l. 3. C.
eo. quandiu tñ inſtitutioni locus nō erit, admittet ſubſtitutus.
Ex præmiſſis infertur, ꝙ ſi inſtitutus diceret nolle adire hæredi
tatem, non admitteretur ſubſtitutus, quia ex his non inducitur
perfecta repudiatio. Quinimmo, ēt inſtituto apud hoſtes exiſtē
te non admittitur ſubſtitutus, quouſq; defierit ſpes reuertendi.
pariter ſi ſubſtitutus cōueniret tertiū, poterit tertius opponere
non apparere inſtitutum nolle adire. Præterea inſtituto de iure
ciuili repudiante quandiu erit locus aditioni de iure prætorio,
non admitteretur ſubſtitutus, & econuerſo. Bar. in l. ne quis. C.
de acq. hæ. quod probauit Præceptor in l. 1. ver. 4. eo. in Pan. Di-
ctaq; cōcluſio, per quam eſt locus ſubſtituto, non adita hęredi-
tate ampliatur procedere, ēt ſi repudiante inſtituto reſtit. in in-
teg. cōperat. l. quod ſi minor. §. Scęuola. de min. in Pan. Nec obſ.
l. intercidit. ff. de condi. & dem. in Pan. qm̄ militat conſiderato
affectu, qd deinde cauſari poteſt, ſiue ex nunc, prout & tunc, &
econuerſò. Regula autem noſtra militat rōne effectus ante reſti
tutionem cauſati. Præceptor vbi ſupra ver. vnde ampliat proce
dere. ēt vbi eſſemus in caſu l. ſi. de rep. hær. cum vulgaris tollat
ſuitatem, vt no. in l. ſi filius, qui patri. eo. ti. in Pan. ſm ſcrib. in d.
l. 1. eo. ti. in Pan. poſt Bal. Ang. Alex. & Iaſ. in d. l. ſi. de repu. hęre.
in Pand. Concludit inſuper Bar. in d. l. 1. ſi hęres deceſſerit ante
aditam hęreditatem, & ſit talis, qui ius deliberandi tranſmittat
ad hæredes, quòd ſubſtitutus excluditur, cum ex eius perſona
alius adeat. l. vnica. C. de his, qui ante aper. tab. quod probāt do
cto. in d. l. 1. & Guil. Benedic. in repe. c. Raynu. de teſta. in antiq.
Quot modis capiat tranſmiſſio dixi in l. vnica. C. de his, qui an
te aper. tab. Addo dictam concluſionem non procedere, vbi fi-
liusfa. hæreditatem ſibi delatam repudiaret: nam pater poſſet
illam adire, & excludere ſubſtitutum. Bar. & ſcri. voto commu
ni in d. l. 1. per tex. in l. cùm non ſolum. §. ſimiliq; modo. C. de
bo. quę lib. vbi gl. & ſcrib. not. Patris enim vſufr. aduentitiorum

bonorum filij intereſt filio hæreditatem acquiri. l. cum oportet
de bon. quæ lib. C. & §. 1. inſt. per quas perſo. nob. acqui. ſuntq;
pater, & filius eadem perſona. l ſi. C. de impub. & alijs ſubſtitu.
Quia illa verba, ſi hæres non erit, intelliguntur in vtilitatē ſuā,
vel ſi alium hæredem nō fecerit, vt ſup diximus. Quod militat,
niſi pſona ſubſtituta veriſimiliter eſſet magis dilecta, quàm pa
ter. l. ſi. C. de inſt. puta, quia erat filius teſtatoris. l. cum acutiſſi-
mi. C. de fideicom. l. cùm auus. ff. de cond. & demon. in Pand. &
ꝯriæ ſententiæ ſufficienter reſpōdent recen. in d. l. 1. eo. in Pan.
8 & d. c. Raynu. † pariter monacho repudiante monaſterium po
teſt adire, & excludit ſubſtitutum. Bar. & ſcrib. voto communi.
in d. l. 1. & Bened. in præfato c. Raynu. Sua. n. profeſſione ſe, &
ſua bona præſentia, & futura, ac velle, & nolle in monaſterium
tranſtulit. c. non dicatis. 12. q. 2. c. ſi religioſus. extra de elect. li. 6.
9 auct. ingreſſi. C. de ſac. ſan. ecc. † Monacho tamen mortuo hære
ditate non adita, nec repudiata in terris imperij ſubſtitutus vul
garis, & ſi excludat monaſterium, ſm Bar. & ſcrib. voto cōmu-
ni in d. l. 1. ſecus tñ in terris eccleſiæ. per d. in proxi. q. ſm Cor-
10 neum ſic diſtinguentem conſi. 172. vol. 3. † Filio verò defuncto
ante aditam, vel repudiatam hæreditatem admittitur vulgari-
ter ſubſtitutus patre defuncti hęredis excluſo. Bar. & ſcrib. com
muniter in d. l. 1. eo. in Pan, argumento a ſpeciali. l. ſi infanti. C.
11 de iure delib. † Puto tñ, ꝙ ſi indignus inſtituať, quòd fiſcus vul-
gariter ſubſtitutum excludet, Bar. in d. l. 1. & l. in ſeruitutem. §.
ei qui. de bo. lib. in Pand. Nec obſt. illa verba, ſi hæres non erit.
cùm fiſcum faciat hæredē, vt ſ. quod militat adita hæreditate,
per quam vulgaris expirat. l. poſt aditam. C. eo. & nō adita, vbi
ſolum ſit indignus, non etiam incapax, cū beneficio indigni fi-
ſco ſit ius quæſitū. Vbi verò ſit inſtitutus indignus, & incapax,
ſecus l. in metallum. ff. de iu. fiſ. Præceptor in d. l. 1. Puto etiā, ꝙ
ſi teſtator inſtituerit quempiam hæredē, & eidem ſubſtituerit
Mænium vulgariter, & nihilominus illum per fideicom. graua
uerit reſtituere hęreditatem Titio, ꝙ ſi hæres moriatur ante adi
tam hæreditatem, ꝙ ſit locus ſubſtitutioni vulgari. l. non iuſtā.
C. ad Treb. & idem ſi fideicom. defecerit, aliàs autem fideicom-
miſſarius vulgariter ſubſtitutū excludit. l. facta. §. Iulianus. vbi
Bar. & doc. ad Trebell. in Pand. quod probat Benedic. in d. §. de
vulgari. Nec hac in ſpecie per vulgarem fit hæres volūtarius,
cū alius ſit ſubſtitutus per fideicommiſſum, quod eſt notādum
ſecundum eundem ibi ſupra: propter clauſulam, quam nota-
rij ſolent in teſtamētis apponere, ſcilicet, vulgariter, pupillari-
12 ter, & per fideicommiſſum. ¶ † Secundus effectus eſt, quia data
inſtitutionis inualiditate, teſtamētū capit robur a vulgari ſub-
ſtitutione. l. 5. §. ſi. ff. de lib. & poſth. Bar. & ſcrib. communiter in
d. l. 1. eo. ti. in Pand. quod procedit de plano, vbi defectus proce
dit ratione inſtituti, quia non vult eſſe hæres. l. iam dubitari. ff.
de hæred. inſtit. ſiue ſit tempore excluſus. l. quandiu. ff. de acqu.
hær. ſiue ſit mortuus ante teſtamētum, vel teſtatore viuo. l. vni-
ca. §. & cum triplici. & §. pro ſecundo. de cadu. toll. C. l. Thais. §.
Spēdophorus. de fideicommiſſa. liber. in Pand. ſiue fuerit priua
tus deportatione, vel alia damnatione. l. Gallus. §. & quid ſi tan
tum. de lib. & poſthu. vel quia ſpurius erat. l. 2. de hær. inſtit. C.
Secundò etiam procedit, ſi procedat reſpectu inſtituentis, vbi
filius fuit in prima inſtitutione prçteritus, ſed in ſecunda exhæ
redatus, d. l. 3. §. ſi. Idem ſi prima inſtitutio patiatur aliquem de-
fectum, qui locum non habeat in ſecunda inſtitutione. l. ſi mi-
les. de iniu. rup. Si verò filius fuiſſet in teſtamento prçteritus, to
tum corruit teſtamētum, ēt quò ad vulgarem ſubſtitutionem,
quia prçteritus teſtm̄ rumpit, vt ſibi, non etiam alteri locum fa-
cit. l. nam, & ſi ſub conditione. §. rumpendo autem teſtamen-
tum. in prin. & in calce. & l. pen. de iniu. rup. in Pand. vt copioſè
tradit Bened. vbi ſ. Ampliať cōcluſio, vt etiam procedat in vul-
gari tacita comprehenſa ſub pupillari expreſſa ſm Bar. & ſcri.
voto cōmuni in d. l. 1. & ſeq. eo. ti. eo quia taciti, & expreſſi eſt
par uirtus. l. cū qd. de reb. cred. in Pan. Sicut ergo teſtamentum
ſumit vires a vulgari expreſſa, ita etiam a tacita. Nec ob. ꝙ vitia
to expreſſo vitietur tacitum. l. 1. §. qui habet. de ſeruj. ruſti. pręd.
in Pand. quoniam illud militat, vbi tacitum venit per modū ſe
quelæ, & partis ſubiectiuæ, ſecus ſi tacitum aliunde originē tra
hat, vt tacita vulgaris, quæ venit ex legis interpretatione men-
tē defuncti ſic coniecturantis, non etiā ex verborum natura, vel
vt pupillaris expreſsè ſequela. Præceptor in d. l. 1. ver. vñ reſpon
deas. Quod militat, etiam ſi pupillus viuo teſtatore patre mor-
tuus ſit, & ſic expirauit pupillaris, nihilominus durat vulgaris
tacita ſub pupillari expreſſa comprehenſa per rationem ſ. cita
tam, ſm gl. in l. lex Corn. & in l. pater capius. eo. ti. in Pan. quem
etiam probauit Benedic. in d. c. Raynu. §. de vulgari. quā firmat
eſſe communem Præceptor in d. l. 1. verſ. ſed adhuc dubitatur.
reproba-

reprobata diſtinctione Bar.ibi,dictaq; conclufio ẽt militat ven
tre inſtituto ſibi pupillariter ſubſtituto dato , & non dato.text.
& gl.in l.pe.de ventre inſp.in Pand.quam ẽt probãt ſcrib. voto
13 cõi in d.l.1.& Bened.in d.§.de vulgari. † Tertius effectus eſt,q̃a
ſub vulgari expreſſa continetur pupillaris præſumpta , quæ in
arbore tacita nuncupatur.l.quamuis.C. eo.eadem ratione, qua
& expreſſa pupillaris comprehendit vulgarem tacitam . l.iam
hoc iure.in prin.eo.ti.in Pand.Bar.& ſcrib. voto cõi in d.l.1. &
Bened.in d.c.Rayn.§. de vulgari.nu.103. quod militat ẽt matre
exiſtente in medio, licèt non operetur effectum ſuum p̃ eandẽ,
ſi velit pupilla ſuccedere,ſi tñ ante aditam filij hęreditatem de-
ceſſerit,vel ſi illam adire noluerit,ſuccedit ſubſtitutus per vul-
garem tacitam, quæ hoc caſu dubia appellatur , vt late Bened.
vbi ſ.& dicam in l.precibus.C.de impub.dictam concluſionem
ſcriben.limitant octo modis in d.l.1. qui reducuntur ad vnum,
ſ.qñ expreſsè,vel tacitè.contrarium voluit teſtator. d.l.quam-
uis.expreſsè, quãdo prouidit in forma pupillari. l.cùm ea filio.
§.filio impuberi.eo.ti.in Pan.vel ſi fuit ſic proteſtatus tacitè, qñ
ſubſtituit perſonis imparibus,Pręceptor in d.l.1.licèt Iaſ.& ma
14 lè ſenſerit oppoſitum in d.l.quamuis. in epitome.†Quartus ef-
fectus,quia per vulgarem expreſſam,& tacitã ſub pupillari ex-
preſſa comprehenſam ſuccedıtur teſtatori,& in bonis ſuis,non
ẽt pupillo.Inſti.de pupil.in prin.quod probant Bar.& ſcribẽ.vo
to cõi in d.l.1.& Benedic.in d.§.de vulgari. cum l.nulla cauea-
tur per eam ſuccedi pupillo.l.ſi verò negotium.§. de viro.ſolu.
15 ma.in l.prępuaricationis. de præua. in Pand. † Quintus effectus
eſt , quia vulgaris expreſſa excludit matrem in d.l.ſi.§.ſi. C.de
inſtit.& ibidem notatur, & probatur in c.ſi pater.in prin.ex̃ de
16 teſta.li.6.quod in ſpecie firmat Bened.in d.§.de vulgari. † Sex-
tus effectus eſt,quia ſubſtitutio vulga.facit de ſuo voluntarium
tex.ad verbum in l.iam dubitari.de hær. inſtitu.in Pandec.Bar.
in d.l.1.eo.tit.in Pandect. nam filius in ptãte patris conſtitutus
hæres inſtitutus ſtatim defuncto patre inuitus efficitur hæres
17 ſuus,& neceſſarius.§.ſi.j.de hære.qualit. & differ. ¶†Septimus
effectus eſt,quia vulgaris excludit ius accreſcendi. l.2.§.ſi duo.
de bon.poſ.ſm tab.in Pand.& l.vnica.§.pro ſecundo. C.de cad.
tollen.ſm Ang.& recentiores in d.l.1.eo.tit.in Pandect.& ratio
eſt, quia ius accreſcẽdi fuit introductum , ne teſtator decederet
partim teſtatus,& partim inteſtatus, quæ ratio ſtante ſubſtituto
18 volente adire locum non habet. † Septimò principaliter quæ-
ro,qualiter finiatur ſubſtitutio vulgaris? Reſpon.primò, etiam
extingui ſubſtituti repudiatione , quę repudiatio valet in vim
pacti de non ſuccedendo teſtatori,cum de hęreditate defuncti,
non etiam viuentis,agatur.l.1.cum ibi no.C.de pact.qđ probat
Bened.in præfato §.de vulgari. Secundò finitur aditione hęre-
ditatis. l.poſt aditam.C. eo. & non ſolùm primus excludit ſub-
ſtitutus,ſed omnes cuiuſq; gradus ſint. l.ſi in teſtõ.de hær.inſtit.
in Pandect.ſm Bar. in d.l.1.ibi limitaui quinque modis hoc ſm
19 membrũ non procedere. ¶†Octauò quæro,quotuplex ſit ſub-
ſtitutio expreſſa? Reſpondeo eſſe triplicem,generalem,ſpecia-
lem,& ſingularem. vt dixi ſ.in 5.q.prin.Nam expreſſum etiam
conſideratur tripliciter, vt dixit Bar. in d.l.1.quẽ ibi ſequuntur
ſcribentes voto communi.primò expreſſum dr̃,quod ſub gñа-
litate verborum comprehenditur. l.ſi. ſm communem intelle-
ctum.C quod cum eo qui in alie.poteſta.confirmatur,quia ille
tex.loquitur in contractibus, in quibus uerba latè capiuntur.c.
cum dilecti.extra de dona. ergo multo fortius in ſubſtitutioni-
bus,quę latiſsimam capiunt interpretationem, vt no. in l.Gal-
lus.§.& quid ſi tantùm.de libe.& poſthum.in Pandect.Secũdò
dicitur expreſſum,quod ſpecialiter exprimitur. d.l.ſi. ſecũdum
alterum intellectum, & probat tex.in clem.ſi.extra de offi.iudi.
ord. iunctis no. per Pan. in cap.ad aures. extra de reſcrip. Ter-
tiò dicitur expreſſum,quod verbis ſingularibus,& ſuo proprio
nomine exprimitur.l.quod in rerum.§.ſi.de lega.primo.in Pan
20 dect.¶Nonò quęro,quot modis dicatur ſubſtitutio†partim ex-
preſſa,& partim tacita? Bar.in d.l.1.reſpondet,q̃ dicitur dupli-
citer,ſcilicet quò ad caſus,& quò ad verba. Quò ad caſus,ſcili-
cet uoluntatis,& impotentiæ,ut colligitur ex l.cum proponas.
C.de hæredib.inſtitu. licèt illa uerba (ſi hęres non erit) ibidem
non ſint expreſſa,& faciunt dicta ſupra in 6.q.princ.ver.ſecun-
dus effectus eſt.Reſoluitur etiam in alium caſum, ſi alium hære
dem non fecerit.l.ſi paterfamiliás.de hæredib.inſtituen.in Pan-
dect.Quò ad verba verò,quia ſit verbis generalibus, & tũc ex-
preſſa dicitur, eſt tamen tacita verbis ſpecialibus , & ſingulari-
bus,quia non ſit ſecundum aliquam formam earum,de quibus
dixi ſupra in 3.q.princ. nec in aliquem ſingularem caſum , vt ſi
filius me viuo non naſcatur,ob id dicitur expreſſa,& tacita re-
ſpectiuè.Et hæc de vulgari.

De pupillari ſubſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Pupillaris ſubſtitutio quid ſit.*
2 *Pupillaris ſubſtitutio cur ſic denominata.*
3 *Pupillaris ſubſtitutio quo ſit iure inuenta.*
4 *Pupillaris ſubſtitutio ad quid fuit inuenta.*
5 *Pupillaris ſubſtitutionis qua ſit forma.*
6 *Pupillaris ſubſtitutio quibus verbis fiat.*
7 *Pupillaris ſubſtitutionis quot ſunt ſubſtantialia. & nume.12.13.14.15.& 16.*
8 *Filiorum quot ſpecies ſunt.*
9 *Filij ſpiritualеs qui ſint.*
10 *Pupillaris ſubſtitutio quibus fieri poſſit.*
11 *Mater an poſſit filio pupillariter ſubſtituere.*
17 *Pupillaris ſubſtitutio quotuplex ſit.*
18 *Pupillaris ſubſtitutionis quotuplex ſit effectus.*
19 *Pupillaris ſubſtitutio qualiter finiatur.*

QVæro primò. Quid eſt pupillaris ſubſtitutio?
dixi C.de impub.& alijs ſubſti.
1 in l.ſi teſtamento.in prin.poſt illius laudes,q̃†eſt di-
recta , quam pater in ſuo teſtamento filio impuberi
in poteſtate patria conſtituto fecit, vt pupillo , non etiam ſibi
ſuccedatur,ſi intra pubertatis, aut aliud tempus ab eo præfini-
tum pupillus deceſſerit. Et hæc diffinitio eſt accidentaria,cuius
verba ſic explico : Subſtitutio ponitur vt genus, nam pręedica-
tur de directa,& obliqua, vt dixi in diffinitione vulgaris, dire-
cta ad differentiam fideicommiſſarię , quæ obliqua eſt , quam
pater ad differentiam aliarum , quę extraneis , & emancipatis
fieri poſsũt,filio impuberi,ſecus puberi,vel extraneo,vt pupil-
lo, vt differat a vulgari , qua ſuccedıtur teſtatori , vt dixi loco
ſuo , ſi intra puberes, quia pubertate expirat , vt dicam j̃. loco
ſuo, pręfinitur intra tamen pubertatem , puta, ſi teſtator dixe-
rit : Petrus filius meus hæres eſto , & ſi intra decimum annum
ſuę ętatis deceſſerit, Ioannem Caium hæredem ſubſtituo. Cæ-
tera dic,ut amplè dixi in d.l.ſi teſtamento. vbi explicitè omnia
2 ſingulatim habentur.¶†Secundò dubitatur,cur ſic fuerit deno-
minata , Lancelotus reſpondet ex eo fuiſſe pupillarem nuncu-
patam,quia ſolis impuberibus, ſeu pupillis fieri poteſt.l.in pu-
3 pillari.& l.moribus.eo.in Pand. ¶†Tertiò quo iure fuerit inuen
ta?Reſpon.q̃ inuenta dicitur de iure conſuetudinario Lacedæ-
moniorum.l.moribus.vbi gl.Bart.& ſcrib. voto commu.eo.tit.
in Pan.ſed approbatione de iure ciuili. l.obuenire.de ver.ſigni.
4 in Pan.¶†Quartò quæro,ad quid fuit inuenta? Reſpon. vt pater
filio impuberi faceret teſtamentum, cũ eſſet in ea ętate,in qua
ſibi teſtamẽtum facere nequeat.l.qua ætate.de teſta. in Pand.cũ
in illa ætate neſciant ſibi conſulere,ideo recurritur ad paternũ
conſilium,qui pro viribus bene filio prouidere cupit:nullus.n.
5 affectus vincit paternũ.l.ſi.C.de cura.furio.vel alijs.¶†Quintò,
quæ ſit forma pupillarẽ faciendi ſubſtitutionẽ , reperio illam
eſſe duplicem.Quędam ſit gñaliter,quędam ſpecialiter,hoc eſt
nominatim.§. ſubſtituitur. Inſti.de pupillari ſubſtitutione.Ge-
neraliter enim ſit,qñ pluribus inſtitutis dicit teſtator, quiſquis
mihi hęres , filio meo impuberi hæres eſto.l. qui liberis.§. hæc
uerba.vbi ſcrib.no.eo.tit.in Pand. Dicta.n. verba ſunt gñalia,&
non ſpecificata,& ſoli hęredes noĩati in teſtõ proportionib.hę
reditarijs admittuntur.§.ſubſtituitur.Inſt.eo.Specialiter aũt ſit,
qñ nominatim , & ſpecificè verba ſunt prolata , quod accidit
duobus modis.Primò,qñ ſit cum vulgari.l.1.§.hæredis ſubſtitu
tio.eo.ti.in Pand.vbi forma ad verbum habetur.Secũdò, qñ ſit
abſq; vulgari.putà,filium Mæuium hæredem inſtituo, & ſi hæ-
res erit, & in pupillari ętate deceſſerit, Ioãnem Caium ſubſti-
tuo, vel Ioannes Caius hęres eſto.Inſti.de pupil.ſubſt.in princ.
Nec refert, q̃ illa verba,ſi hęres erit,habeant alium ẽt ſenſum ,
6 vel ſi hęres nõ erit,cũ illa ſit vulgaris tacita, vt j̃.dicã.¶†Sextò,
q̃bus verbis fiat?Reſp. Bart.in d.l.morib. fieri verbis priuatiuis
habita rõne illius,cui ſit.Eſt tñ pupillaris,ſi dicat, ſi filia deceſ-
ſerit antequã nupſerit , quia intelligitur, hoc eſt, antequam ſit
nubilis ætatis.l.qui habebat.eo.ti.in Pan. Idem ſi dictũ ſit,ſi de-
ceſſerit ante legitimã teſtandi ętatem, ſm Præceptorem in d.l.
morib.ver.4.quęrit. Similiter pupillaris erit,ſi dictũ ſit,ſubſti-
tuo Titiũ filio meo impuberi.Alex.in l.precib.ſ.eo.per l.iã hoc
iure.eo.in Pan. vbi ſub reciproca continetur pupillaris expreſſa ,
quod p̃bat Præceptor , vbi ſ.Cũ illa verba,ſi hęres erit,nõ ſint
ſubſtantialia,& neceſſaria.Bar.& doc. voto cõi in d.l.moribus.
ad idẽ Phil.Dec.in l.precib.C.eo.Nec ẽt illa,ſi in pupillari æta-
te

te deceſſerit, quantum ad formam faciendam, ſecus quantũ ad
modum conſeruandum. l.in pupillari.eo.ti. in Pand. Præceptor
in d.l.morib. Etiam idem cenſendum eſt, ſi dixerit teſtator, ſi fi-
lius meus in pupillari ætate deceſſerit ſine liberis, qm̃ illa ver-
ba, ſine liberis, non alterant ſignificatum verborũ, ſi in pupilla-
ri &c. Propterea impuberes poſſunt hr̃e liberos, vt no. in d.l. in
pupillari. p Iaſ. & ſcriben. Raph. Comen. conſi.125. incip. propo
nitur. quod probat Præceptor in d.l.moribus. nec dr̃ compen-
dioſa ſm̃ doc. cõiter in d.l. moribus. Nec etiam ſi fiat cũ duabus
dictionibus. ſ. ſi hæres erit, & in pupillari ætate deceſſerit, exigi-
tur copulatorum concurſus. Bar. & ſcriben. voto communi in
d.l.moribus. per tex. in l. ſi pupillus. de acqui. hæred. in Pandect.
7 ¶ †Septimò, quæro quot ſunt huiuſce ſubſtitutionis ſubſtantia-
lia, reſpon. octo, quorum tria reſpiciunt faciendi potentiã. ſ. ꝙ
de liberis impubes, & in ptãte patris, quartum, formam faciẽdi
. ſ. ꝙ pater teſtetur ſibi; cætera quatuor reſpiciunt modũ conſer
uandi, ſm̃ quem etiam exigitur, ꝙ moriatur in pupillari ætate.
Præceptor in d.l.moribus. verſi. s. quæritur. Et ad euidentiam j.
8 dicendorum præmitto filiorum eſſe ſeptem ſpecies. Primi nan-
que appellantur naturales, & legitimi, quos ex iuſtis nuptijs
procreamus. l. filium eum definimus. de his, qui ſunt ſui. in
Pandect. Secundi legitimi tñ. & hi ſunt in duplici ſpecie, quia
quidam vocantur arrogati, & tranſeunt in poteſtatẽ arrogãtis,
vt qñ paterſamilias dat ſe alteri in filium, qñ verò filijſfam. dan-
tur alteri in filios, tunc remanent in patris naturalis ptãte, niſi
dentur coniunctę perſonę. §. ſed hodie. Inſti. de adop. Etiã durã-
te tali filiatione nõ fient nuptiæ. c. vnico. ex̃ de cognatio. legali.
Tertij ſunt naturales tñ. & iſti ſunt in duplici ſpecie. ſ. propriè,
qui nati ſunt ex concubina domi retenta, l. Maſſurius. de ver-
bor. ſignifi. in Pand. & de iſtis loquitur ti. de natura. libe. C. & hi
ſunt ſucceſsibiles. auct. licet. eo. tit. de natura. lib. C. quidam ſunt
naturales ex concubina ex̃ domum retenta, vt alij, ex ſoluto tñ,
& ſoluta, & hi impropriè dr̃ naturales, vtpotè ea furtiuo ac-
ceſſu, vt j. concepti. Pan. poſt Io. And. in c. innotuit. & ſeq. ex̃ de
elect. Alij verò, & ſic quarti, ſunt mãzeres, vt ea ſcorto, ſiue me
retrice nati. Deut. 23. c. in princ. gl. & ſcrib. in c. niſi cum pridẽ.
§. vbi perſonæ. circa fi. ex̃ de renun. Quinti dr̃ ſpurij. Nam ſpu
rius græcè, notos, incerto patre natus, ab ſpurin ſeminare, qui
nihil à patre habet, niſi ſemen. Et hi ſunt in triplici ſpecie. Qui-
dam adulterini, vt nati ex adulterio, ea profeſſo, & profeſſa; q-
dam inceſtuoſi, vt nati ex collateralibus, vel affinibus. Nati ve-
rò ea aſcendentibus, & deſcendẽtibus ſunt nepharij. §. ergo nõ
oẽs. cum ibidem notatis. Inſtit. de nup. gl. rubricæ. C. de inceſt.
nup. & iure ciuili, nec filij ſunt naturales ẽt nominandi. auct. ex
complexu. eo. tit. de inceſt. nup. Alij, & ſic ſexti ſunt legitimati,
& iſti ẽt ſunt in multiplici ſpecie. Quidam. n. ſunt legitimati p
oblationem curiæ. Item per ſubſequens matrimoniũ. §. fi. inſti.
de nup. Item per reſcriptum Principis, putà, ſi pater Principi
preces offerat enunuando ſpeciem illegitimitatis, & princeps
admittat. §. ſed aliud. & §. ſi quia ergo. in Auct. quib. mo. na. effi.
9 leg. & latè Io. Fab. in §. fi. inſti. de nup. †Septimi ſunt filij ſpiritua
les, qui fiunt per baptiſmum, confirmationem, auricularẽ con-
feſsionem. toto tit. de cog. ſpi. & ex̃. Primò igitur requiritur, ꝙ
ille, cui fit ſubſtitutio, ſit de liberis. ſ. primi, vel vlterioris gra-
dus, & pñr filijs, nepotibus, pronepotibus, & deinceps. Nam li-
berorum appellatione veniunt oẽs deſcendentes, vt l. liberorũ.
de verb. & rerum ſig. in Pan. Et intellige liberis. ſ. naturalibus, &
legitimis, cum iſti ſint in ptãte patris. j. de pa. poteſt. in princ. &
vna, & eadem pſona eſſe cenſeantur. l. fi. C. eo. §. ei. de inu. ſtipu.
10 † ampliatur procedere in legitimis in ptãte arrogantis trãſeun
tibus, vel in adoptiuis à perſonis coniunctis adoptatis. §. 1. j. de
adop. l. cùm in adoptiuis filijs. C. de adop. quod procedit quò
ad bona peruenta ad arrogatum à teſtatore, vel eius occaſione.
l. ſi arrogator deceſſerit. de adop. l. ſi plures. §. in arrogato. de vul
gari. in Pand. Ampliaẽ ſecundò procedere ẽt in filijs legitimatis
ẽt à Principe, cũ à legitimis in nihilo differant. § illud. & §. nul-
la. in Auct. qui. mo. natu. effi. ſui. col. 6. ſiue legitimatis viuo pr̃e,
ſiue eo defuncto, cùm legitimatio retrotrahatur. l. ſi. de mino. ff.
Et poſthumis ẽt ſubſtituiẽ. §. non ſolum. j. de pupil. quia in ſui
commodum pro nato hr̃ l. qui in vtero. de ſtatu. homi. in Pand.
ſm̃ Bar. & ſcriben. voto cõi in d.l. moribus. & recentiores in c.
Ray. de cler. §. de pupillari. ex̃ de teſta. Naturalibus verò manze
ribus, vel ſpurijs ſecus, cùm non ſint in teſtantis ptãte. l. Lucius.
in princ. eo. in Pand. Et idem in adoptatis filijsfam. ab extraneo,
ac filiis ſpiritualibus per præmiſſa. Secundum requiſitum, ꝙ ſit
impubes, hoc eſt minor annis quatuordecim, vel duodecim re
ſpectiuè, vt d.l. morib. in princ. Nec põt incipere in pubertate,
cũ illa adueniente finiri dẽat. d. l. in pupillari. l. vſumfructũ, cũ
moriar. de uſufru. leg. in Pandect. Ampliaẽ procedere, etiam ſi
filijſa. teſtari prohibeatur ante uigeſimũquintum annum. Bart.
& ſcriben. cõi uoto in d.l. moribus. Et maximè ratione, ꝗa lex
noua antiquatur aliquid addens, uel detrahens, limitatur, & in-
terpretaẽ prout lex antiqua. l. ſi de inoſ. dona. C. l. inter locerũ.
§. cùm inter. de pac. dot. in Pandect. Præceptor in d.l. moribus.
uer. mihi utique placet. Limitaẽ non procedere, ubi ſtatutũ di-
ſponeret ætatẽ pupillarem durare uſque ad uigeſimũquintũ an
nũ. Nam eo caſu uſque ad illam ætatem poterit pater pupillari
ter ſubſtituere. arg. l. Mela. de alimen. & cib. leg. in Pan. Alexan.
& cõiter ſcriben. in d. l. moribus. eod. in Pandect. & Bened. in d.
c. Rayn. §. de pupilla. Potuit enim ſtatutum terminũ prorogare.
arg. Præceptor in d.l. moribus. Tertium requiſitum, ꝙ ſit in pa-
tria poteſtate. unde impuberibus emancipatis ſubſtitui nõ põt,
eò quia ſubſtitutio eſt de iure ciuili. d.l. morib. Sed lex ciuilis nõ
cognouit emancipatũ. § emancipati. infra de hęre. quę ab inte-
ſtato defer. ubi pro extraneo habeẽ emancipatus, ſed extraneo
non ſit ſubſtitutio. §. ex̃neo. infra de pupillari ſubſtitutione. Iaſ.
& ſcribẽ. in d.l. moribus. Nec obſtat ius emancipa. & patrię po-
teſta. hodie eſſe ſublatum. §. ſi quis igitur. in Aucten. de hæredi.
ab inteſta. veni. colla 9. quamuis procedit ab inteſtato, non etiã
ea teſtõ. Bar. in d.l. moribus. quod probat Bened. in d.c. Ray. §.
de pupillari. circa finem. his, nec aliis perſonis, in primo requi-
ſito ad id, nominatis etiam poteſt ſubſtitui. Ampliatur proce-
dere in Francigenis, qui filios in ptãte non habent. glo. cõmuni
voto recepta in §. 1. de patria poteſtate. Ampliatur, & quo ad
hæreticos, & ſciſmaticos. c. 2 § fi. ex̃ de hæret. lib. 6. Bal. in l. nam
11 ciuium. de his qui ſunt ſui. in Pandect. † Ampliatur, & tertiò in
matre, vt non poſſit pupillariter ſubſtituere. §. fœmininę j. de
adoptio. Niſi mater virtute ſtatuti, filios haberet in ptãte, nam
tunc poſſet pupillariter ſubſtituere mortuo marito. Alex. Soci.
& Præceptor in d. l. moribus Nam d.l. moribus. in princ. vtitur
relatiuo, quis: quod & ad fœminas porrigitur. l. ſi quis maior.
vbi Iaſ. & ſcrib. voto communi. C. de tranſactioni. Et intellige,
ꝙ ſit in patria poteſtate ſaltem tempore mortis teſtatoris. d.l.
moribus. §. ſed ſi extraneum. ſecundum Bar. & ſcriben. voto cõi
ibidem. Nec obſtat tex. in l. ſi alienum §. in extraneis. de hæred.
inſtit. in Pand. quoniam procedit quò ad capacitatem ſucceden
di, hic autem loquimur de capacitate teſtandi, & ſic an pupil-
lus poſsit per alium teſtari; talis igitur incapacitas, cùm proce-
dat conſideratione mixta teſtatoris, & pupilli, ſufficit habilitas
tpe mortis teſtatoris. Recen. in d.l. moribus Nec ẽt obſt. l. quod
ab initio. de reg. iu. in Pand. quoniam non militat, vbi curſus tẽ
poris aliud habet adiunctum, ut hac in ſpecie, ubi interuenit fa
ctum teſtatoris. ſ. arrogatio, non tunc conualeſcit. l. poſthumus.
& l. filio præterito. de iniu. rup. Alex. & recen. in d.l. moribus. in
Pan. Fran. Cur. in l. pcib. ver. 2. vulgaris expreſſa. Nec eſſe in ptã
te eſt de forma faciendi pupillarem, quia reſpicit ſolũ potentiã
faciendi. Soci. & recẽ. in d.l. moribus. poſt Sal. & l. teſtamẽto iu-
12 re. C. eod. ¶ †Quartũ requiſitũ, ꝙ morte teſtatoris ſui iuris effi-
ciatur. d.l. morib. in princ. uer. planè. meritò auus nepoti ex fi-
lio uiuo in poteſtate conſtituto ſubſtituere pupillariter non po
teſt, cùm ſit in filij poteſtate recaſurus. §. 1. uer. nã mortuo. qui-
bus modis ius pat. pote. ſolu. ſupra fieret. n. iniuria patris, in cu-
ius ptãtẽ nepos eſt recaſurus, qui deinde dicto nepoti poterit
pupillariter ſubſtituere. infra de pupill. in princip. quod proce
dit in pagano, non ẽt in milite, qui tali nepoti poteſt pupillari-
ter ſubſtit. & ſi in alterius ptãtem ſit recaſurus. l. cum filius. de
mili. teſta. in Pandec. ubi & ratio aſsignatur, & talis ſubſtitutio
procederet quò ad bona a teſtatore pupillo obuẽ a, ut no. in d.
13 l. moribus. per recen. per d. l. cùm filius ¶ †Quintũ requiſitum
eſt, ꝙ uiuo teſtatore ſui iuris non efficiaẽ. l. cohæredi. §. cum fi-
lio, uel nepoti. de uulg. in Pan. aliàs expiraret. qđ militat, ſi fue-
rit emancipatus. d. §. cũ filio. ac ſi coniunctæ perſonæ in filium
fuerit per adoptionem traditus, ita ꝙ tranſit in adoptantis fa-
miliã. d. §. ſi hodie. ſupra de adopt. quod procedit, ubi ceſſat ſpe
cies redeundi in poteſtatẽ, ubi uerò fictione poſtliminij adeſſet
ſpes, ſecus l. ſi pater captus. & l. lex Cornelia. eo. in Pandect. Itẽ
ẽt non procedit, ſi fauor dignitatis exemerit filiũ de patria po-
teſtate. aucten. ſed epiſcopalis. C. de epiſc. & cler. nam dignitas
nulli debet eſſe damnoſa. l. falſa demõſtratio. §. ſed & cui. de cõ-
14 ditioni. & demõſtratio. ¶ †Sextũ requiſitum, ꝙ pater ſibi priua
faciat teſtamentum, & deinde pupillariter ſubſtituat. d.l. mori-
bus. §. quiſquis aũt. iuncto §. prius. Pupillaris enim ſubſtitutio
eſt ſequela, & pars teſtamẽti paterni. §. liberis. infra de pupill.
qđ procedit, ut ſibi prius faciat teſtamẽtum, qñ diuerſis tempo-
ribus fiunt teſtm̃, & ſubſtitutio pupilla. d. §. prius. ſecus verò ſi
fiat uno contextu, tunc. n. non attendiẽ qđ prius, quidve poſte-
rius.

tius.l.quidã teſtamentõ de pecu.lega.& no.Bar. & ſcribẽ. voto
communi in d.§ prius.eo.tit.in Pan.limitatur procedere in pa-
gano,nõ ẽt in milite.d.l.morib.§.quiſquis.ver. niſi fortè miles.
Secundò limito dictam concluſionem procedere in teſtõ ſolẽ-
ni,& perfecto,qñ extranei ſubſtituuntur.l.hac conſultiſſima.§.
ex imperfecto. C.de teſt.ſecus verò in imperfecto. Si aũt liberi
fuerint ſubſtituti,tunc ſuſtinetur pupillaris ſubſtitutio.ſcriben.
voto communi in d.l.moribus.ut refert Pręceptor ibi, uerſi. ſ.
15 dubitatur, qui cõem vr̃ impugnare. ¶ †Septimum requiſitum
eſt.ꝙ teſtator illum, cui ſit ſubſtitutio,inſtituat,uel exhæredet.
d.l.moribus.§ ſed ſi eos patres præcedant,aliàs corrueret teſta
mentum.l.inter cætera. de lib.& poſth in Pan.Cum pupillaris
ſubſtitutio ueniat ut pars,& ſequela teſtamenti paterni § libe-
ris.de pup Quod militat quacunque mente filium exhæredaue
rit,ſiue bona,ſiue mala. Nam lex de patre uſq; adeò confidit,ut
non pręſumat eum facturum aliquid ꝯ honorem, & dignitatẽ
filii.l.pe.C.de cu.bo.dan.l.iſti quidem.in prin.de eo,quod met.
cau.in Pand Bar.& ſcriben.uoto communi d.l.morib. Declara
tur & ſecundò procedere,etiam ſi pater ſit turpis perſona fauo
re filii.Ang.& ſcrib.communiter in d.l.moribus.per tex.in l.pu
pillus.in calce.de acq.hęr.in Pan. Niſi patri adminiſtratio eſſet
interdicta.l.is cui.de teſta.vnde vſurarius manifeſtus ſubſtitue-
re non poteſt pupillariter.c.quanquam.extra de vſur.lib.6.De-
claratur,& tertiò procedere,etiam ſi teſtamentum rumpatur p
bon.poſ ꝯ tab.l.ea duxb.§.ſi.eo.tit.in Pand.ſecus ſi per querelã.
l.Papinian.§.ſed nec impuberis. de inof.teſt. Contratabulario
eſt remedium prætoris, qui non põt facere, ꝙ inſtitutus hæres
de iure ciuili deſinat eſſe hęres. §. quos. ĩ de bon.poſſ. ſecus in
quęrela,quæ ẽſt de iure ciuili. Item & quartò declaratur proce
dere etiam in pupillo proximo pubertati, & doli capace, qui
põt committere ingratitudinem, in alio verò non doli capace,
ſecus l.ſi quis in ſuo § legis C.de inof.teſt.Bar. & ſcriben.voto
communi in d.l.moribus gl.& ſcrib.in §.non ſolum.ĩ de pup.
Similiter & quintò declaratur procedere dicta cõcluſio eo ca-
ſu,quo teſtamentum rumpitur præteritione,aliàs ſecus,puta,ſi
auus filium emancipatum inſtitueret,& pręterito nepoti ea fi-
lio emancipato pupillariter ſubſtitueret.Nam legis ceſſat rõ.q̃
hẽt,ꝙ teſtamentum pręteritione annullatur.d.l.inter cętera.&
d.l.moribus.§. planè ergo & effectus. c. cum cã ceſſante.eĩ de
appella.nec exhæredatio reſpicit formam,ſed conſeruandi mo
dum.Bar.& recentiores in d.l.morib Bar.in l. Gallus §. & quid
ſit tñ.verſi.ad declarationem de lib.& poſth in Pande. Pariter
& ſexto declaratur procedere præterito teſtm̃ impugnante,ſe-
cus aũt ſi teſtm̃ approbauerit.Bar.& ſcrib.uoto cõi in d.l.mori
bus.l.poſthumis.& l.filio præterito de iniuſt.rup.in Pandec.Se-
ptimò declaratur procedere iure Pandectarum,& Codicis,nõ
ẽt de iure nouiſſimo Authenticorum,quo rupto teſtõ prætcri-
tione,vel exhæredatione,cæteræ firmæ manẽt Auct ex cã.C. de
lib.pręt.Bar. & ſcrib. communiter in l.1.circa finem,& recen-
tiores in d.l.moribus.eo.in Pandect.Ideo enim teſtm̃ rumpeba
tur,ne pręteritus ſua portione priuaretur,qua nõ priuatur pp
pupillaris ſubſtitutionis ſubſiſtentiam, ſub iñ iſta puillari non
comprehenditur vulgaris pręſumpta Præterea procedit,ſi pa-
ter ſcienter filium pręteriuit,ſecus ſi ignorauerit.Alex. & recen
tiores in d.l.moribus.Et hæc militãt pupillo inſtituto ,alio filio
pręterito.Bar. & ſcri.voto cõi in d.l. moribus. Idem eſt dicen-
dum,ſi pupillus præteritus fuerit d.Auct.ex cauſa.qua.n.ratio-
ne in ſpecie præcedẽti pupillaris ſubſtinetẽ, eadẽ ratione in hac
ſpecie ſuſtineri debet ſubſtitutio pupillaris facta filio pręterito,
pariter ſuſtinetẽ pupillaris ſubſtitutio facta filio exhęredato in-
gratitudine non probata,ſcrib.voto cõi in d.l.morib.p pręmiſ-
16 ſa.¶ †Octauum requiſitum eſt ꝙ ex dicto teſtõ hęreditas adea-
tur d.l.moribus.§.planè.& §.adeo autem.circa ſi.prin.Declara
tur procedere in eo, qui non poteſt ab inteſtato ſuccedere, ſe-
cus verò ſi ab inteſtato poteſt ſuccedere. Nã tunc, ſi omittatur
ex teſtõ,ſed adeatur ab inteſtato conſeruatur per edictum,ſi qs
omiſ.cauſa teſta.d.l.moribus.§ planè ſi omiſſa cã. Ampliatur,
& ſecundò procedere pp exiſtentiam ſui hęredis.l. paterfam.
in prin.de priuile.credit.in Pandect.Ampliatur,& tertiò proce-
dere adita hæreditate ex vulgari præſumpta ſub expreſſa pupil
lari cõprehenſa ex capite ſuitatis,ſi cohęredem non habeat, ſi
verò habeat cohęredem adeuntẽ,illarum eſt ea præſumpta vul
gari aditione cõfirmari.Bar.& ſcrib.in d.l.morib. quẽ ſequitur
Bened.in d.c.Ray §.de pupillari.Inſuper declaro dictam cõclu
ſionẽ procedere in pagano,non ẽt in milite,qui poteſt ẽt pupil
lo ſubſtituere pupillariter nullo ſibi teſtamento facto.l. miles
17 ita hæredem.§.ſi. de mil.teſt. in Pand.¶ †Octauò principaliter
quæritur,quotuplex ſit pupillaris.Reſpon.ꝙ duplex eſt,quædã
ſimplex,quædam duplex,quę eſt qñ teſtator ſic diſpoſuit,inſti-
tuo Petrum hęredem,& ſi hęres erit, vel ſi hęres non erit.ar.l.1.&
§.1.eo.ti.in Pan. Simplex eſt, quæ ſit ſine vulgaris expreſſione.
Et eſt triplex.ſ.gñalis,ſpecialis,& præſumpta. generalis eſt illa,
quæ continetur ſub reciproca,quæ dr̃ gñalis,quia ſub illo gene
rali verbo,eos inuicẽ ſubſtituo,continetur hoc eſt ſi hęres erit,
& in pupillari ætate deceſſerit,& aliter dr̃ partim expreſſa,par
tim tacita.Expreſſa verbis gñalibus,tacita verbis ſpecialibus,vt
dixi ſuperius,de vulgari.Et ſic dr̃ partim expreſſa,& partim ta-
cita quo ad verba:expreſſa dr̃,quæ ſit ſm̃ formã ſuperius tradi-
tã in v.q.prin.Præſumpta eſt illa, quæ continetẽ ſub vulgari ex-
preſſa.l.iam hoc iure.eo.ti. in Pan.¶ Nono principaliter quæri-
18 tur,†quotuplex ſit effectus pupillaris ſubſtitutionis. Bar.in d.l.
morib.enumerat quatuor, ſed Lancelotus Politus quatuorde-
cim.Primus effectus eſt,qa ſub pupillari expreſſa cõtinetẽ vulga
ris pręſumpta.l.iã hoc iure.in prin.& ibi gl no.& in ver.qđ ius
ad tertiũ quoq; genus.ff.de vul.& pup.& in ver.hoc itaq; caſu.
ar.a ſpeciali.Si.n.ſit ſpeciale,qñ fit imparibus, vt ſolum veniat
vulgaris,quæ conuenit vtriq;,ergo in ꝯtriũ eſt ius cõe, & com-
probatẽ rõne, qa vulgaris expreſſa cõprehendit pupillarẽ præ-
ſumptã.Si.o in dubio præſumatẽ voluiſſe ꝓuidere pupillo,mul-
tò fortius ſibi,& ſic ꝙ contineatur vulgaris,qua teſtatori ſucce
ditẽ,vt dixi ſuperius in effectibus ſubſtitutionis vulgaris,& hoc
probat ſcrib.voto cõi, licèt Politus ſolus ſit in ꝯtrã iudicio, vt
ibi p eũ.Hæc concluſio ampliatẽ procedere, ẽt pupillo viuo te-
ſtatore defuncto,vt dixi ſuperius in ſcđo effectu vulgaris.Dictã
cõcluſionẽ intelligo procedere in dubio, ſecus verò ſi teſtator
expreſsè,vel tacitè diſpoſuiſſet:expreſsè, qñ ꝓuidit in vtrunq;
caſum. l.cũ ea filio impuberi.e.ti.in Pan. vel qñ fuiſſet proteſta
tus, ꝙ p talẽ ſubſtitutionẽ nolebat quonis mõ ſubſtituere vul-
gariter. Tacitè, qñ ſubſtituiſſet imparibus perſonis l.quãuis C.
eo.& faciũt quæ dixi in tertio effectu vulgaris.¶ Declaro,& ſe-
cũdò procedere,qñ ſubſtitutio de iure cõi ſuſtinetẽ,ſecus ſi be
neficio,authen.ex cauſa.de lib præt.C.vt dixi ſuperius in requi-
to ſeptimo.¶ Tertiò declaro ꝓcedere,qñ ſit ſubſtitutio pupilla-
ris inſtituto,nõ aũt ſi fiat exhæredato,vel pręterito, ẽt alio pu-
pillo ſubſtituto.Raph.Ale. & Præceptor meus in d.l.morib.eò
qa per vulgarẽ, & tacitã ſubſtitutionẽ ſuccedẽ teſtatori, & in
bonis ſuis, vt dixi.l q habebat.eo.in Pan.¶ Quartò procedit,qñ
teſtm̃ & ſubſtitutio vno cõtextu factæ fuerũt, ſecus ſi ex inter-
uallo,prout fieri põt.l.ſi qs cũ § 1.eo.ti.in Pan.cũ teſtm̃ diuerſis
tpibus factũ nõ teneat.l. hęredes palã § ſi de teſta.in Pan.& tñ
ſi cõtinetẽ vulgaris ex interuallo, fieri teſtm̃ præſupponeremus
cũ p vulgarẽ teſtatori ſuccedatẽ Quintò procedit,qñ pſona ſub
ſtituta bonorũ patris capax eſſet,ſecus ſi incapax,vt ſuperius.l.
1.C.de hær.inſt.& l.ſi is,q ex bonis.ff.de vul.& pu.in Pã.& Ale.
& recẽtiores no.in d.l.moribus.¶ Sextò ꝓcedit de iure cõi,non
ẽt,vbi ſtatutũ mãdaret teſtamẽta exequi ad verbũ, tunc vulga-
ris pręſumpta locũ ſibi non vendicat, quia venit ea interpreta-
tione.Ale.& recentiores in d.l morib.Secundus effectus eſt qa
p eũ pupillo ſuccedit,infra,de pu.in prin.ver ſi vero.& in oib.
bonis ſuis vndecũq; ſibi obuẽtis.l.ſed ſi plures § ad ſubſtitutos.
eo.ti.in Pan.Ampliatẽ procedere, ẽt ſi ſubſtitutio facta fuiſſet in
certa re, nihilominus tñ ad oĩa pupilli bona porrigetẽ.l.cohære
dẽ.§.ſi.eo.in Pan.facit tex in l.1.§.ſi ex fundo. de hær.inſt.in Pã.
Quod ꝓcedit,ſi fiat p verba directa ciuilia.l. verbis ciuilib.eo.
in Pand.non ẽt ſi fiat per verba directa non ciuilia qa non ciui
lia obliquis cõparantur.l.s.C.comm.de leg.& facta verbis obli
quis ad vniuerſa nõ trahitẽ bona.l.cogi.in prin.ver. & gñaliter.
ad Treb.in Pan. & Alex. in d.l.moribus. concluſio procedit in
pagano,nõ ẽt in milite.d.§ ad ſubſtitutos.vbi ex militis volun-
tate ẽt ad certa bona tñ trahi poteſt ¶ Scđò procedit in filio na
turali,& legitimo, ſed in legitimo tñ ſolũ militat quo ad bona
ab arrogato,vel illius occaſione ſibi obuenta.l. ſi arrogator.de
adoptionib.in Pãd.& d.l.ſi plures.§.in arrogato.& tali legitimo
poteſt ſubſtitui, & ſi ſibi fuiſſet pupillariter ſubſtitutũ a patre
naturali cũ arrogatione, dicta ſubſtitutio ſibi a patre facta tum
patẽ ſola ſtipulatione remanente.l his verbis.de adopt.in Pand.
Politus in d.l.moribus. Vnde pater arrogator nõ obſtãte ſubſti
tutione per patrẽ naturalem facta arrogato poterit ſubſtituere
per præmiſſa.Tertiò procedit,vbi ſub pupillari expreſſa cõtine
tur vulgaris,ſecus vbi cõtineri non poteſt,qa ſubſtitutus bono
rũ paternorum eſt incapax.l. ſi is, qui bonis.eo.tit.in Pan.Ter-
tius effectus eſt, q pupillaris matiẽ,& oẽs ab inteſtato venien-
tes excludit.ſcrib.voto cõi in d.l.morib.quod militat ẽt quo ad
legitimam,& Treb.l.Pap.§.ſed nec impuberis.de inof.teſt.l Lu
cius.eo ti. in Pan.l.precibus.C. eo.c. ſi pater.i ĩ de teſt.lib 6. ne
pupillus partim teſtatus,& partim inteſtatus decedat.l.ius no-
ſtrum.

ſtrũ.de reg.iur.in Pan.Benedic.in c. Rayn.extra, de teſt.ẽt in fo.
conſcien.c.1.r x̃ de no.ope.nun. & eſt cõis. Præceptor in d.l.mo
rib. ẽt ſi mater pauper eſſet, & ſubſtitutus illam uellet alimen-
tare, aliàs ratione paupertatis deberetur legitima, vt ibi Præce
ptor latè, pariter procedit quò ad bona pupillo ex linea fœmi
nina obuenta. Bal.Imo. & ſcrib. voto commu.in l.ſed ſi plures.
§.ad ſubſtitutos.eo.in Pan.& Alex.in d.l.moribus.¶ Tertiò pro-
cedit, ſi fiat per verbũ directum ciuile, ut uerbũ, inſtituo, hæres
eſto.l. verbis ciuilibus.in Pan ¶ Quartò procedit, ſi ſubſtituat̃ ꝑ
verbum directum, nõ ciuile, vt verbum, moriatur.c. ſi pater. ex
de teſt.lib.6. ¶ Quintò procedit, ſi fiat per verbum cõc, vt ſub-
ſtituo. nun ẽt ſi fiat per uerbũ obliquum.l.cohæredi.§. cũ filiæ.
eo.tit.in Pan. Bened.in d.c.Rayn.§. de pupillari. tunc.n. legiti-
ma debet̃. ut dicam in d.l.precibus. & in materia fideicõmiſſa-
riæ ſubſtitutionis. ¶ Sextò declaro ꝓcedere in pupillari exp̃ſſa.
d.l.precib. ¶ Septimò procedit in pupillari ſubſtitutione exp̃ſſa
verbis generalibus, tacita uerbis ſpecialibus comprehẽſa in re-
ciproca, vel compendioſa, de quibus infra loco ſuo dicemus.
¶ Octauò procedit ẽt in pupillari coniectura, hoc eſt ſub vulga
ri contenta coniecturaliter probata, puta, his quæ teſtator ſeor
ſum a teſtò, & ante dixit, ſi filius meus moreretur, nollem eius
matrem obolum habere, nec filio ſuccedere. prĕfationes cau-
ſam finalem oſtendunt.l. quoties. in prin.de hæredib. inſti.l.ſi
quis in fundi vocabulo.de leg.1.l.Titia.§.idẽ reſpondet.de ver.
ob.l.ſemper in ſtipulationib.de reg.iur.in Pan. & etiam ex poſt
factis, quoniam poſtea facta prĕcedentia enucleant.l. ſi hære-
des palam.§. ſed & ſi notam.de teſt.in Pan. Et cum talis conie-
ctura ſit voluntatis declaratoria, poterit duorum teſtium pro-
bari teſtimonio.d.§. ſed & ſi notam. ſm̃ Bar. & ſcriben. in d.l.
morib. Altera elicitur coniectura ex perſona ſubſtituti, puta, ſi
frater pupilli ſit ipſi pupillo ſubſtitutus.l. cum acutiſſimi.C.ſi-
deicõ. inſpecta defuncti affectione, quæ in hac ſpecie prĕdomi-
natur, nõ attenta pupilli voluntate, Prĕceptor in d.l.moribus.
Idem etiam cenſendum eſt, vbi mater teſtatoris eſſet ſubſtituta,
quæ excluderet matrem pupilli ratione affectionis, quoniã (vt
dixi) teſtatoris affectio, & volũtas in hac ſpecie inſpicitur. Bar.
& ſcrib. voto communi in d.l. morib. ſecus autem in patruo ꝑ
pupillarem præſumptam vocato. Bar. & alij communiter in d.
l.moribus. Alia etiam elicitur cõiectura, quã cauſam piam ſub-
ſtituit. Ang.& Iaſ.in l precibus. C.eo. Recen. poſt alios voto cõi
d.l.precibus. cùm teſtator prĕſumatur animã ſuam vxori præ-
dilexiſſe.l. ſancimus. C. de ſacroſan.eccle.c. cùm infirmitas.de
pœn.& remiſ.extra & poteſt de alieno legitimè elargiri ex legis
cõcceſſione, & dicam in d.l.precibus. Limitatur dicta concluſio
non procedere in pupillari præſumpta, quã matrem non exclu
dit.l.ſi.C. de inſtit. Bar. & ſcribentes voto cõi in d.l. moribus.
Ampliantes hanc limitationem procedere etiam in patre, vbi
auus nepotem ex filio emancipato inſtituiſſet, quia amor, &
pietas æquales verſus parentes eſſe debent.l. furioſæ matris.de
cu.fur.in Pand.cum dicta pupillaris cum præſumptione, & ex-
tenſione legis fiat, quam non faceret quæ ꝯ ius non eſt, immo
ſm̃ ius.l. commodiſsimè. de liberis & poſthu. in Pand. Præce-
ptor in d.l.moribus. Idem cẽſent Bar.& ſcriben.ibi, in auia ma-
terna, & paterna.l.2.§.ſi mater. iuncto verſi. quid ſi nepotibus.
ad Tertul.l.iuſta.de verb.ſign.in Pand. Et idem dicit Præceptor
in d.l.moribus.in auia teſtatoris, ꝑ præmiſſa, & alia de quibus
ibi per eum. Fratrem tamen pupilli tacita pupillaris excludit,
Bar.& ſcriben.voto cõi.in d.l. moribus. Nam ſi teſtator illum
à ſua hæreditate excluſit ſibi ſm̃ votum patris debita.l. ſcripto.
vnde lib.multò fortius voluit illum priuare ſui filij hĕreditate.
Bar.& ſcriben.ibi. Quod procedit ſm̃ Alex.ibi, quã frater huiuſ-
modi fuerit exhĕredatus, non etiam ſi fuiſſet cum pupillo inſti-
tutus.l.ſi.C.de inſtitut. & ſubſtitutio. circa qđ Alex. & Præcep.
multa alia effuderunt, vt ibi per eos. Quartus effectus eſt, ꝙ pa
ter poteſt illos pupillos neceſſarios facere, quos poteſt & ſibi.l.
ſed ſi plures.§.quos.eodem, in Pand. ſm̃ Bart. Alex. & Iaſ.& d.l.
moribus.§.primo.colum.ſi.& Guliel. Benedic.in c. Raynutius.
§.de pupilla.de ſubſtitutio. verſi. quartus effectus. vbi latè Præ-
ceptor in d.l.moribus. vbi articulum bene enucleat. Cĕteros ef
19 fectus iam incidenter pro maiori parte tractaui. ¶ † Decimo, &
vltimò principaliter quæritur, qualiter finiatur pupillaris ſub-
ſtitutio? Bart.& ſcribent. voto cõi in l.pupillari. eodem tit. in
Pandect.duos principales caſus conſiderant. Primo ratione ini
tij, verbi gratia, quia deficit aliquod ex ſubſtantialibus ſupra in
ſeptima quæſtione principali expreſsis, quo caſu nõ tenet ſub-
ſtitutio.l.moribus.cum ibi no.eodem in Pandect. Secundò, quã
à principio valuit, ſed defecit ex poſtfacto, quod accidit qua-
drupliciter, ratione teſtantis, vel teſtamenti ſubſtituti, & eius,
cui facta eſt ſubſtitutio, ac ratione ſubſtitutionis. Primo ca-
ſu deficit teſtatoris deportatione.l.ſi qs filio.§.irritum. de iniu.
rup.& irri.teſta. Idem ſi aliud validum ediderat teſtamentum.l.
ſi quis eum. in calce. eod.in Pandect. Secundo caſu irritatur, ſi
ſubſtitutus omninò ſit incapax t̃pe mortis pupilli.l.2.C.de hæ-
redib.inſtituen.l.ſi is, qui ex bonis. eodem in Pandect. Tertio ca
ſu finitur ex perſona pupilli ſex modis. Primò illius pubertate.
l.in pup.eo.in Pandc. Secundo per eundem alterius ætatis a pa-
tre taxatę.l.ſi ita quis ſubſtituerit.eo.in Pandect. Tertio impube
ris arrogatione.l.nec ei permittitur.§.iis duntaxat. ver. cæterorũ.
in ſi.ff.de adopt.ſed ſtipulatione ſuccurrit̃.l.non aliter.de adop.
in Pandect. Quarto emancipatione pupilli. l.cohæredi. §.cum
filiæ.eod. in Pandect. Quintò ingreſſu religionis cum ſummi
Pontifices legitima diſpenſatione. Bar. Alex. Iaſ.& ſcribẽ. voto
communi in d.l.in pupillari.& Prĕceptor in d.l.moribus. quod
procedit, quando talis religio habet bona in communi, vt Cœ
leſtinorum Auenionis, & Carthuſiẽſium vallis Benedictionis,
ſecus Auenionis, non etiam ſi nec etiam in communi bona ha-
bere poſſint, ut obſeruantes, & religioſæ beatæ Claræ Auenio-
nis, tunc comparantur naturaliter defunctis. Imo. Alex. & Iaſ.
in d.l.in pupillari. Sextò filij natiuitate.argu.l.ex facto.in princ.
eo.in Pand.cùm ſit poſsibile tales liberos ſuſcipere, vt ij, quib.
malitia, & potentia ætatem ſupplent, c.puberes. extra de deſp.
imp.ſecundum præfatos ſcriben.in d.l.in pupillari. & recentio
res in d.l.moribus. confirmatur, quia filij natiuitate rumpitur
teſtm̃.l.1.cum ſeq. C.de poſth.hĕr.inſt. Præceptor in d.l.morib.

De exemplari ſubſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Exemplaris ſubſtitutio quid ſit.*
2 *Exemplaris ſubſtitutio vnde dicitur.*
3 *Exemplaris ſubſtitutio quo iure ſit introducta.*
4 *Exemplaris ſubſtitutionis quæ forma ſit.*
5 *Exemplaris ſubſtitutio quibus verbis fiat.*
6 *Exemplaris ſubſtitutio an ſit ſpecies ſubſtitutionis.*
7 *Exemplaris ſubſtitutionis ſubſtantialia quę ſint. & num.8.9.10.11.12.& 13.*
14 *Exemplaris ſubſtitutio quotuplex ſit.*
15 *Exemplaris ſubſtitutionis quot ſint effectus.*
16 *Exemplaris ſubſtitutio qualiter finiatur.*

TEmpeſtiuum eſt de exemplari ſubſtitutio-
ne diſſerere, circa quam plu-
ra ſunt examinanda: & primò quid ſit exemplaris
ſubſtitutio. doct. diuerſimodè reſpondent. Ego verò
1 puto ſic eſſe diffiniendam. † Exemplaris eſt ſecunda inſtitutio,
quam ex parentibus alter liberis pp defectum naturalem teſta-
ri impeditis facit, eiſdem perſonam ab inteſtato ſucceſsibilioré
prius ſubſtituendo, vt illis, non ẽt ſibi ſuccedatur, ſi ante reſipi-
ſcentiam deceſſerint, dr̃ directa, vt excludat fideicommiſſariã,
vnde codicillis reuocari non poteſt. Salyc.in l.humanitatis. de
impu.& alijs ſubſti.C. Ex parentibus alter] ideo dicitur, pp pu-
pillarem, quæ ſit a ſolo patre, non ẽt a matre.l.morib.in princ.
de vulga.in Pand. Liberis] ad differentiam vulgaris, quę ſit etiã
extraneis, vt dixi ſupra de vulg. Et intellige de liberis deſcendẽ
tibus.l.filijs, nepotibus, pronepotibus, & deinceps d.l.humani-
tatis.& l.liberorum.de verb.& rerum ſign.in Pand. Propter de-
fectum naturalem teſtari impeditis] vt mentecaptis, furioſis, &
prodigis, quibus bonis interdictum eſt phreneticis, & fatuis,
propterea teſtari prohibitis.l.ex facto.& ibi no. de vulg.in Pan
dect. Ponitur etiam in definitione impeditis, propter vulgaré,
quę cuilibet fieri poteſt, & pupillarem, quę liberis ſanæ mentis
fieri etiam poteſt perſonam ab inteſtato ſucceſsibiliorem prius
ſubſtituendo] quia primo proximiores ſunt ſubſtituendi, ſed
coniunctis deficientibus parentis.ſ.pater, & mater dictis liberis
extraneos ſubſtituere poteſt. d.l.humanitatis.cum ibidem no.
Vt illis, non etiam ſibi &c.] hæc verba ponuntur in definitione
ad differentiam vulgaris, qua teſtatori ſuccedítur.l.1.in prin.de
vulg. & pup.in Pande. Ante reſipiſcentiam deceſſerint] hoc eſt
antequam peruenerint ad ſanam mentem. & ponuntur hęc ver
ba ad differentiam pupillaris, quæ pubertate expirat. l. in pu-
pillari.de vulg.& pup.in Pande. Sed cum hæc definitio non ſit
eſſentialis, & ſubſtantialis, ideo eſt accidentaria; quam & de-
2 ſcriptionem appellamus. ¶ † Secundo quæritur, vnde dica-
tur? Recentiores in l.ex facto.in princ. reſpon. ſic fuiſſe bapti-
zatam, quia Imperatores pupillaris rationis ſimilitudine ad
exem-

exemplarem ſubſtitutionem introducendam moti fuerunt.l.hu
manitatis.ſ.allega. & §. qua ratione.j. de pupillari ſubſtitutio.
3 ¶†Tertiò princ.quæritur,quo iure fuit introducta exemplaris?
Bar.in l.ex facto. in t. oppoſi. concludit fuiſſe introductam ex
principis conſuetudine.d.l.ex facto. vel a Iuſtiniano.l.humani-
tatis.C.eo.ponderando verbum (indulgemus) quæ opinio cōi
voto recipitur,teſte Lancelotto Polito in ſubſtitutione exempl.
verſi.igitur circa tertium.quod intelligo,quantum ad introdu-
ctionem in legem perpetuam, cum prius non liceret exempla-
riter ſubſtituere ſine principis reſcripto. d.l.ex facto. in princ.
Nec ob.tex.ibi,nam & ſi furioſo filio ſubſtituiſſet.qm̄ ſubaudiē
dum eſt.l.ex reſcripto Principis, licèt ſuppletiones ſint quate-
nus fieri pōt euitandæ.Secundò procedit concluſio quò ad for-
mam ſubſtituendi exemplariter.Tertiò procedit quò ad qualita
tes ēt in eadem ſubſtitutione exemplari requiſitas. d.l.humani-
tatis.Licèt Politus,& Præceptor in d.l.ex facto.videantur oppo
4 ſitum ſentire. ¶†Quartò quæritur,quæ ſit forma faciendi exem
plarem ſubſtitutionem?crediderim eſſe hmōi,Titium hęredem
inſtituo, & ſi antequam reſipuerit,deceſſerit,Sempronium ſibi
ſubſtituo; hæc erit exemplaris expreſſa, vt colligitur ex d.l.hu-
manitatis.& §.ex qua ratione.j.de pup.ſubſtit. Nam de ſubſtan
tia huiuſce ſubſtitutionis exigitur, φ filius inſtituatur ſaltem in
legitima,vel re aliqua,vt no. in d.l.humanitatis.& ibi clarè hoc
verum eſſe oſtendi,& no.ēt in præfata l.ex facto.in prin.Et licet
illa verba,& ſi antequam reſipuerit. non ſint de forma neceſſa-
riò,tñ ſi non exprimantur,ſubintelliguntur,qa ſunt de mō ob-
5 ſeruandi.d.§.qua rōne. ¶†Quintò principaliter quæritur,quib.
verbis fiat?Reſpondeo,fieri verbis negatiuis, leu priuatiuis,ex-
preſſis,vel ſubauditis, vt dixi ſ.de vulg.in 4.q.prin. nec refert,
ſi fiat verbis affirmatiuis ratione ſubſtituti, cùm illud extremū
6 non ſemper inſpiciatur,ut dixi ibi. ¶†Sextò principaliter quę-
ritur,vtrum ſit hęc exemplaris ſpecies ſubſtitutionis per ſe?Bar.
in d.l.ex facto.in prin.in 1.q.in calce,concludit, φ ſic. qđ ibidē
Præceptor ver.3.quæro.comprobat.& φ ſit ſpecies ſeparata,&
per ſe,probatur ex iis,quæ diximus. C.de impu.in rub.vbi dire-
ctarum dixi eſſe quinq; ſpecies æquè principales. Secundò, qa
non eſt vulgaris,non pupillaris,non reciproca,non ēt compē-
dioſa,cum alia ſit illarū forma,& effectus,vt latè oſtendit Saly.
in l.humanitatis.ver.ad fin.C.eo.valet.n arg.a partib.ſufficien-
ter enumeratis. §.omniū.vbi Iaſ.j.de act.l.re coniuncti.vbi Pręe
7 ceptor.de lega.3.in Pand. ¶†Septimò principaliter quęrit,quæ
ſint huiuſce ſubſtitutionis ſubſtantialia? Sali.in d.l.humanitatis.
ver.nunc ad ſeptimam qōnem.dicit eſſe ſeptem. Primū, φ fiat
ab altero parētum,qđ procedit in vtroq;.ſ.patre, & matre,tex.
& ibi gl.1.in d.l.humanitatis.qđ probant Bar. & ſcribētes voto
cōi in d.l.ex facto.in prin.ver.3.quærit.ſed cū mater non p̄t pu-
pillariter ſubſtituere,Bar.ibi aſſignat tres rationes,quas deinde
impugnat fatendo reddi non poſſe rōnem, iuxta l. non omniū.
de legib.in Pand.Franciſchinus Cur. iunior in d.l.humanitatis.
ver.2.no.nu.2.firmat illas ſimul iunctas probare. Nam humani
tas monuit legiſlatorem ad ſtatuendum licere aſcendentibus pu
pillariter ſubſtituere,ideo omittitur rigor iuris ciuilis,& patrię
poteſtatis, quę in pupillo expediunt. Confirmatur, quia mor-
bus exiſtens in furioſo,vel mentecapto diutius pōt durare,non
iniuria hoc caſu pinguius erat prouidendū.arg.l.niſi finita.iun-
cta gl.de tute. & ratio.diſtra. in Pan. Poſtremò minus p̄iudicat
liberis per exemplarem,quàm per pupillarē,cum proximiores
ſint ſubſtituēdi,per d.l.humanitatis. Dixit tñ Bar.in d.l.ex facto.
ver.quæro vtrum.φ ſi mater conuolauerit ad ſecunda vota, φ
exemplariter ſubſtituere nequit, & ſi prius ſubſtituiſſet,expira-
ret,qđ voto cōi approbant, quod tñ recentiorib.ibi nō placuit,
cum exemplaris concernat fauorem liberorum.l.ex tribus. de
inoff.teſt.C.& probatur hæc vltima,quia licèt quò adſquid dica
tur teſtm̄ patris,tñ quò ad quædam dr̄ teſtm̄ filij.l.patris & filij.
de vulgar.in Pand. & probat Sanctonazarius in d.l.ex facto.in
princ. non recedo a communi, cum mater ſit inſpecta in caſu
præmiſſo. Et ſi ſubſtituiſſet ante conuolationem,& maximè vbi
vitricus filii eſſet ſubſtitutus,ut no.in d.l.ex facto.Si tamen pa-
ter,& mater ſubſtituerent exemplariter,vtraque valeret,in bo-
nis tamen ſubſtituentiū reſpectiuè.ſ.materna ſubſtitutio in bo-
nis matris,& paterna in bonis patris. l.ſi plures.§.in arrogato.
8 de vulg.in Pand.¶†Et ſi pater eſſet perſona uilis,& ſordida,ſm
doc.voto cōmuni in d.l.ex facto. & ibi Pręcep.ver.teneo ergo.
vbi firmat concluſionem procedere patria poteſtate non obſtā
9 te,ut ibi per eundem.¶†Secundò principaliter requiritur,φ il-
le,cui fit,ſit de liberis. d.l.humanitatis. & dixi ſ. in definitione.
ſed de quibus liberis intelligatur,nam ſ.de pup.ſubſt.ver.& ad
euidentiam.j.dicendorum.dixi,φ filiorum ſunt ſeptē ſpēs.Bar.
in d.l.ex facto.ver.ſed quæro de quibus liberis. quē ibi ſequunt
doc.concludit,φ pōt fieri liberis naturalibus & legitimis,ac le-
gitimis tm̄.d.l.humanitatis. de impub. C. & l.ſi arrogator. de a-
dop.in Pan.Sed ſcrib.quò ad naturales tm̄ dicūt procedere quò
ad matrē,quæ illis legitimam tenetur relinquere.l.ſi ſuſpecta.§.
1.de inoffi.teſta.in Pand.niſi mater eſſet illuſtris.auct.ſi qua illu-
ſtris.C.ad Orficia.ſecus quò ad patrem,qui ſolùm poteſt exem-
plariter ſubſtituere, quib. & legitima debetur. d.l.humanitatis.
& hoc frequētius recentiores in d.l.ex facto. ver. præſuppoſita
tñ. Et ex præmiſſis rectè infertur filium poſſe cum tribus teſta-
mētis decedere eo caſu,quo haberet patrē,& matrem natura-
les & legitimos,& patrem legitimum tm̄. & no. Alex. in d.l.ex
10 facto.in prin.ver.hæres erit.in Pand.¶†Tertiò requiritur,vt cui
fit,ſit mentecaptus,idē ſi furioſus,mutus,ſurdus,& prodigus,vt
dixi ſ.in diffinitione.quod probant Bar.Alex.Iaſ. Sanctonaz.&
cęteri ſcribentes.in d.l.ex facto.vbi Alex.ver. qđ cōprobat poſt
Imo.hanc firmat eſſe cōem,& frequentiorem. Ad idem, ſubſti-
tui poſſe frenetico,fatuo,& omnibus,qui pp defectum natura-
lem teſtari prohibentur, enucleando, vt latius dicunt doc.in d.
11 l.humanitatis.& ibi ſcripſi copioſius. ver.noto quintū.¶†Quar
tò principaliter requirit,φ ſubſtituens ſibi teſtamentum faciat,
qđ probat tex.in d.l.humanitatis.dum in ea dr̄,φ teſtator debet
relinquere legtimam filio,cui exemplariter ſubſtituit,iuncto §.
aliud quoq; capitulum.in Auct.vt cum de app.cogno.Præterea
exemplaris teſtamento ſubſtituentis accedit,ideo teſtamentum
eſt neceſſarium. Bart. & cōiter ſcrib.in d.l.ex facto. ver.6.quęri-
tur.Et licèt Bar.ibi,& Imo.in c.Ray.ver.circa ſextā. extra de te-
ſta. dicant concluſionem non procedere in milite, tñ Sancto-
nazar.in d.l.ex facto.in prin. ver.octaua differentia. firmat con-
12 cluſionem ēt habere locum in milite per pręmiſſa. ¶†Quintò
requirit, φ mentecaptum inſtituat ſaltem in re aliqua ratione
legitimę d.l.humanitatis.Nec refert,φ ibi tex.dicat in legitima,
qm̄ idem ſi in re aliqua, cum poſſit agere ad ſupplementum le-
gitimæ, vt l.omnimodò.C.de inoffi. teſta. ſm ſcrib. voce com-
13 muni.in d.l.humanitatis. & ibi dixi. ¶†Sextò requiritur,φ pro
ximiores gradatim ſubſtituantur.ſ.primò liberi,nepotes,furio-
ſi,& cæteri deſcendentes,demū fratres mentecapti, ſiue vtrinq;
coniuncti,ſiue conſanguinei,ſiue vterini,quibus deficien.extranei
ſubſtitui poſſunt,vt no.ſcriben. in præfata l.humanitatis. & la-
tius ibi hoc firmaui,ver. noto octauò, dictorum aūt fratrū, qui
ſint pręferendi.notatur in d.l.ex facto. ¶Septimò, φ fiat verbis
tali ſubſtitutioni aptis,& conuenientib. de quo dixi ſ.eo.ver.4.
14 prin.quærit.¶†Octauò principaliter quærit, quotuplex ſi exē-
plaris?Reſpondeo,φ eſt triplex.ſ.generalis,ſpecialis.& præſum
pta.Generalis eſt illa,quæ ſub reciproca continet, q̄ aliter par-
tim expreſſa dr̄, & partim tacita, vt illa, quę ſub compendio-
ſa continetur.Specialis,quę fit ſm formam exemplaris, de qua
ſ.in 4.princ.quęſt.Præſumpta eſt illa,quæ ſub vulgari expreſſa,
vel pupillari continetur,latius enucleaui,vt dixi ſ de pupillari.
15 in 9.q.prin. ¶†Nonò principaliter quæritur, quot ſint effectus
exēplaris? Rn̄deo inter cæteros eſſe tres. Primus quidē effectus
eſt,quia ſub expreſſa exemplari continet vulgaris tacita, ſi fiat
puberi,ſi verò fiat impuberi,continet pupillaris tacita.Bart.&
ſcrib.in d.l.ex facto.in prin. ver.quæro qualiter. argu.l.iam hoc
iure.de vul.in Pan.& l.quāuis.C.de impu.Secūdus effectus eſt,
quia ſubſtitutus exēplariter filio naturali, & legitimo ſuccedit
in oībus bonis furioſi vndecunque quęſitis.l.ſed ſi plures.§.ad
ſubſtitutos.de vul.& pup.in Pan.ſm Bar.& ſcriben.in d.l.ex fa-
cto.ver.ſecundus effectus.qđ procedit ēt,ſi ſubſtitutio fuiſſet in
vna re tm̄ facta.l.1.§.ſi ex fundo.de hær.inſt.in Pā.Itē procedit,
qn̄ ab altero parētū fuiſſet facta ſubſtitutio hmōi,ſecus aūt eſt,
vbi pater vnum ſubſtituiſſet,& mater alterum, quia tunc a pa-
tre ſubſtitutus paterna,& à matre materna; aduentitia verò,&
aliunde ipſi furioſo quęſita, quā à parentibus habebit ſubſtitu-
tus à patre,eo caſu,quo furioſus erat in poteſtate patris,aliàs di
cta aduenientia bona ſubſtitutorū vtriq; æqualiter acquirētur,
ſm Bar.& ſcriben.in d.l.ex facto.in prin. ver.reperio, φ Nico-
laus Mstarellus.de vulg.in Pan.Aut eſt ſubſtitutio facta filio ar
rogato, & trahitur ad bona arrogatoris ad arrogatū peruēta.l.
ſi arrogatur.de adoptio.in Pād.Tertius effectus eſt, quia quem-
admodum pupillaris expreſſa excludit matrem, ita ēt expreſſa
exemplaris, & in caſib.in quibus pupillaris coniecturata exclu
dit matrem,& in eiſdem caſibus eundem excluſionis producit
effectū,de quibus plenè dixi ſupra de pup.ſubſtit.in ver.8 p̄ce-
16 dit. ¶†Decimò principaliter quęrit, qualiter finiat? Reſpon-
deo, φ finitur per ſuperuenientiā ſanæ mentis.d.l.humanitatis.
Secūdò ſpirat per ſucceſſionem liberorū.l.ex facto. in princip.
de vulg.in Pand.Tertiò finiī defectu illius,cui facta eſt ſubſtitu-
tio,

tio,puta,ſi prodigus,cui fuit ſubſtitutum exemplariter, perpe-
traſſet aliquod delictum,aut q̃ fuiſſet depotiatus, vel furioſus,
durante dilucido interuallo,& aliàs, vt per Bar.in d.l.ex facto.
de vul.in Pãd. finitur. & aliis modis,de quib.dixi ſupra de pup.
ſubſt.ver.10.principaliter quæritur.

De reciproca ſubſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Reciproca ſeu breuiloqua ſubſtitutio quæ ſit.*
2 *Reciproca ſubſtitutio quare ſic nominata, & cur ſic breuiloqua.*
3 *Reciproca ſubſtitutio, an ſit ſubſtitutionum ſpecies per ſe, & propria.*
4 *Reciproca ſubſtitutio quotuplex ſit.*
5 *Reciproca ſubſtitutio quibus verbis fiat.*
6 *Reciproca ſubſtitutio quot ſubſtitutiones contineat. & nu.7.*
8 *Reciproca ſubſtitutio quando expiret.*
9 *Repudiatum ab vno ex inſtitutis,& inuicem ſubſtitutis,qui capiãt.*

VEniendo ad quartam directarum ſubſtitutio-
num cellulam, quę reciproca nuncu-
1 patur;† & in primis quæriẽ,quid ſit ſubſtitutio reci-
proca,ſeu breuiloqua? Reſpondeo,q̃ illa eſt, q̃ bre-
ui oratióne plures ſubſtitutiones æqualiter continens, alterum
in alterius defectum, vel obitum vocat, breui oratione,hoc eſt
breuibus verbis.non.n.breuiorib. fieri poteſt, quam hiſce; vos
inuicem ſubſtituo,vt clarius patebit.Infra plures] ad differentiã
vulgaris,pupillaris, & exemplaris, quæ ſemper non continent
plures, ſed hęc ſemper exigit ſubſtitutionum pluralitatẽ, vt ſal-
tem duas contineat ſubſtitutiones, vt ab hæredis inſtitutione
differat,in quam non cadit reciprocatio.Recentiores in c.Ray.
§.de reciproc.ſubſti.extra de teſt. Aequaliter] qm̃ inęqualitas re
ciprocationem impropriè operatur.l.1o teſtó. de mili. teſta. C.
Hinc,non tunc comprehenditur pupillaris, minusq; alię ſubſti
tutiones,qñ inæqualitas non tolleret eas, in cuiuſlibet perſona
æqualiter cadere. l.iam hoc iure.de vulg. in Pand.Alterum] vt
differat a vulgari,quia altero inſtitutorũ hęredũ teſtatore præ-
mortuo,vel poſt teſtatoris obitum, & mortem recuſante hęre-
2 ditariam portionem admittuntur alij cohæredes. ¶† Scđò quæ-
ritur,cur reciproca fuerit nominata? reſpondeo q̃ ſp eò, vnde
venit, iterum ſe recipiat, quæ mutuę, & alternæ ſubſtitutionis
natura eſt. Breuiloqua verò,quia breuibus verbis fit. Bar.& ſcri
ben.in l.Lucius.verſic.venio ad primam.de vulg.in Pand.l.iam
hoc iure. eo.tit.primum tamen receptius eſt, cùm alterum vul-
gari cõueniat, q̃ verbis breuibus, & ſimplicibus fit.Iaſ. & ſcrib.
3 in d.l.Lucius.¶† Tertiò quęritur, vtrum ſit ſubſtitutionum ſpe-
cies per ſe,& propria;& Bart.in d.l.Lucius. ver. ad euidentiam.
concludit,q̃ non,tamen contrarium videtur verius, & dico,q̃
eſt ſpecies ſeparata ab alijs, & per ſe. l.iam hoc iure. ibi, quod
ius ad tertium quodq; genus ſubſtitutionis tractum eſt.de vulg.
in Pand.Nam ab alijs differt nomine, forma, & eſſentia. Nomi-
ne patet,ad verbũ l.ſi idem.de codicil.C.Forma,quia reciproca
nuncupatur,& in ſeipſam reflectitur.Eſſentia,quia in hunc, vel
aliũ ſenſum trahi põt,vt eleganter Pręceptor in d.l.Lucius.ver.
primo igitur quæro. Nec refert, q̃ reſoluatur in aliquã aliarũ
ſubſtitutionum, cum reſolutio quò ad effectum, non poſſit fa-
cere,q̃ ea,quę diuerſa ſunt, eadem dicantur eſſentia.l.3.§.quod
autem.de acquiren. poſ.in Pandect. vbi poſſeſſio pro emptore,
donato,& pro ſuo,differunt ſpecie,ſeu membro, licet in eundẽ
reſoluatur effectum,quia omnes iuri inſiſtendi,& retinendi pa
riunt;vel dico eſſe propriã ſpeciem,& per ſe ratione formæ ab
4 alijs diuerſę.¶† Quartò quæriẽ, quotuplex ſit? Reſpondeo,q̃ ex
duplex,expreſſa,& coniecturata. Expreſſa, quæ fit iſtis verbis,
eos inuicem ſubſtituo.d.l.iam hoc iure. Coniecturata ſeu taci-
ta,quæ quibuſdam verbis a teſtatore prolatis, ſubauditur.l.Ti-
tius,& Seius.& l.quia tacita.de hæredi.inſtitu. & l.proponeba-
tur.de legat.2.quod probat Lancelotus Politus in ſuo ſubſtitu-
5 tionum tract.de reciproc.ſubſt. verſ.circa tertiã.¶† Quintò quę-
ritur quibus verbis fiat? Bart.in d.l.Lucius. verſi.2.principaliter
quæritur.dicit q̃ fit iſtis verbis, Vos inuicem ſubſtituo, per illã
l.Lucius.Secundò fit etiam iſtis verbis,Vter ve eorum viuet,hæ
res mihi eſto l.Titius.cũ l.ſequen.de hæredi. inſtitu. in Pandect.
Et propriè dicitur reciproca, quia huiuſmodi vulgarem reci-
procat, quod ſufficit. Sanctonaz. in d.l.Lucius. verſi.2.reſpon-
det.fit & alijs modis,de quibus per Barto.& ſcrib.in d.l.Lucius.
6 ¶† Sextò quæritur quot ſubſtitutiones contineat.Bart.in d.l.Lu-
cius. ver.3.principaliter quæro, de vulg.in Pãdect.cõcludit cõ-
tinere plures vel pauciores, ſecundum numerum liberorum.
Nam ſi quidem fit codicil. & duobus tantum ſolùm continet
duas fideicom.Bar.& ſcriben.voto communi in d.l.Lucius. ver.
quandoque continet duas.per tex. in l.Scæuola. ad Trebell. in
Pandect. Nec obſ. q̃ pater ſit priuilegiatus diſponendo inter li-
beros.l.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto. de teſta.C.quoniam
militat in caſibus, in quibus reperitur priuilegiatus, vt latè no.
Sanctonazarius in d.l.Lucius.verſi.3. concluſio. Aut fit in teſta-
mento,& tunc ſi quidem ſimpliciter,& ſi fiat duobus impuberi
bus exhæredatis, continet duas pupillares tm̃. §. non ſolum in-
fra de pupil. ſubſtit. Qui erant doli capaces, & commiſerunt ꝯ
patrem ingratitudinem;nam poterunt exhæredari,& nihilomi
nus eis pupillariter ſubſtitui, ut no.in d.l.moribus. in princip.
7 † Si vero inſtitutus in poteſtate conſtitutus,& ſanæ mentis fiat,
continet duas vulgares, & totidem pupillares.d.l.Lucius. 2.re-
ſpon.& l.iam hoc iure.de vulga.Aliquando ſex ſm̃ duas vulga-
res,duas pupillares, & duas fideicommiſſarias continet, quan-
do fit ita,& ſi deceſſerit in pupillari ętate,aut alias quandocun-
que,eos inuicem ſubſtituo, vulgares ſi non adeatur hæreditas,
& pupillares ſi adeatur, & in pupillari ętate alter ipſorum de-
ceſſerit, & duas fideicomm.ſi pubes effectus moriatur. Si verò
dicti impuberes non eſſent compotes mentis, quia menteca-
pti &c.tunc ſi fieret ſub iſtis verbis, Titiũ & Sempronium filios
meos hęredes inſtituo;& ſi in pupillari ętate,aut antequam re-
ſipuerint,aut aliàs quandocunque deceſſerint,cõtinet octo,duas
vulgares,duas pupillares, duas exẽplares,& ſi reſipuerunt poſt
pubertatem duas fideicommiſſarias, & ita notab.dicit Bart. vbi
s.Quod militat, vbi fit cum dictione,quandocũque, aliàs ſecus.
Nam tunc ſolùm continet ſex directas, non etiam fideicomm.
Addo q̃ etiam reciproca poteſt continere duas exemplares tm̃.
Faciamus q̃ duo filij Sempronij ſanæ mentis verberauiſſent pa
trem vſque ad mortem, vel bonis paternis magnam iacturam
intuliſſent, vel aliam cauſam ingratitudinis ex cauſis numera-
tis in §.aliud quoque capitulum.in Auct. vt cũ de appel. cogn.
coll.8.deinde fuiſſent effecti mentecapti aut furioſi, deinde in-
ſtituit Ioannem hęredem, dictos autem filios mentecaptos ex-
hęredauit,eiſdem exemplariter ſubſtituit,tunc tenet exhęreda-
tio,& valet ſubſtitutio,ita in propria ſpecie firmauit Guliel. Be
ne.in c.Rayn.de recipro. ſubſtitut.ver.pariter continere poteſt.
extra de teſtam.nec inconuenit, licet doc. frequentius firment
pro delicto ante dementiam vel furorem perpetrato corpora-
liter furioſum puniri non poſſe,tamen realiter puniri poteſt,ac
durãte furore exhæredari. vt ſupra.quod probat Iaſ.in d.l.ex fa
cto.verſi.adde inquantum Bar.de vulga.& num.ſequen. & ibi-
dem Sanctonaza.colum.15.& ſeq.vbi latè examinat, an & qñ
pro delicto ante furorem perpetrato poſſit furioſus puniri? &
latè Guil.Bened.in d.c.Ray.de exempl.ſubſtit.col. 9.ver.ex quo
habetis.extra de teſt. & propterea in arbore, & ſub recipro.ad-
didi duas alias cellulas continentes duas exemplares tantùm.
Nec obſtat q̃ exhæredato non poſſit exemplariter ſubſtitui, cũ
ſibi ſit ex teſtamento relinquenda legitima titulo inſtitutionis.
Quoniam illud militat inſpecto iure nouiſſimo authenticorũ,
quo legitima eſt relinquenda titulo hæreditario, ſecus aũt de
iure Codicis.Ius aũt nouiſſimum procedit, niſi ob ingratitudi-
nem exhæredaretur, quo caſu nulla debetur legitima.d.§.aliud
quoque capitulum. vt cum de appel. cognoſ.colla.8.Ergo non
inconuenit, q̃ exhæredato ſubſtituatur exemplariter, & maxi-
mè,quia vt dixi ſupra de exempla.exemplaris, quò ad quid,dr̃
filij teſtamentum, opin.tamen communis eſt, in oppoſitum, a
8 qua durum eſt recedere.¶† Septimò quęritur, quando expiret?
Reſpondeo,ſi quidem ſit vulgaris,per aditionem hæreditatis.l.
poſt aditam hæreditatem.C.de impub. Si pupillaris, pubertate
finitur.l.in pupillari.de vulg. in Pandect. Si exemplaris, modis
quibus dixi in pupillari. Si fideicommiſſoria, poterit expirare
defectu conditionis, vel ſi ſubſtitutus pręmoriatur. nã ſpecies
huiuſmodi non tranſmittuntur.l.is cui.de actio.& obligat.in Pan
9 dect.¶† Octauò quęritur,paterfamilias quatuor habebat filios,
duos ex prima vxore, & totidem ex ſecunda, quos hęredes in-
ſtituit,& eos inuicem ſubſtituit.deinde mortuo teſtatore & hæ
reditatis immiſtione facta a tribus,vnus dictorum liberorum,
portionem ſuam repudiauit;dubitatur,nunquid omnes vocen
tur per ſubſtitutionem ad portionem repudiantis? an verò ſo-
lum vtrinque coniunctus alijs excluſis? Barto. & ſcriben. voto
communi in d.l.Lucius. concludunt omnes vocari per vulga-
rem,eò quia per illã parti ſuccediẽ, qui ęquali amore eoẽs pro-
ſequutus eſt.l.ſi.comm. vtriuſque iudi.C.& idem eſt centendũ
in pupillari. Sanctonaza. poſt Are. & Iaſ. in d.l.Lucius. eadem
ratione.cætera videnda ſunt in d.l.Lucius.per Bar.& ſcribẽtes.

De compendioſa ſubſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Compendioſa ſubſtitutio quid ſit.*
2 *Compendioſa ſubſtitutio quare ſic appelletur.*
3 *Compendioſa ſubſtitutio utrum ſit propria ſpecies ſubſtitutionis.*
4 *Compendioſa ſubſtitutio in quo differat à reciproca.*
5 *Milites qui dicantur, & qui pagani in teſtamentaria materia.*
6 *Militum quot ſpecies ſint.*
7 *Verborum quot genera ſint.*
8 *Compendioſa ſubſtitutio quas ſubſtitutiones contineat.*
9 *Compendioſa ſubſtitutio quos effectus producat.*

REſtat. De compendioſa ſubſtitutione vidēdum,
1 circa quam primò quæro,† quid ſit cōpen
dioſa ſubſtitutio? Bar. in l. Cēturio, ver. ad primum
dico de vulg. & pup. in Pan. Reſpō. q ſubſtitutio cō-
pendioſa eſt, quæ ſub conditione mortis vel alia, multa cōple-
ctitur tpa. Et licet hæc diffinitio a multis impugnetur, vt oſten-
dit Lācelotus Galliaula ibi, tñ frequenter, & cōiter recipiṫ, con
ſtat. n. ex gñe & differentijs. Nam ſubſtitutio eſt genus, ſua natu
ra enuntiatur de pluribus differentibus ſpecie, cū quis rogatur,
ſeu interrogatur, quid nam illa ſit de directa, & obliqua, de vul
gari, & pupillari, exemplari, directa, & militari loquitur, & di-
xi in d. l. Centurio. verſi. Bar. deſcribit cōpendioſam ſub condi-
tione mortis, vt pupillaris, vel alia. ſ. conditione, putà, inſtituo
filium meum hæredem, & qñcūq; Titius Conſul factus fuerit,
ſubſtituo Caiū, tunc non continet pupillarem, & ſit ſub condi-
tione mortis, ut ſ. vt nīa æqualiter determinet, l. iā hoc iure. de
vulg. & pup. in Pand. Nec ob. l. cohæredi. §. cum filio. eo. tit. qm̄
illa eſt cōpendioſa quò ad figuram uerborū tm̄, ſecus quò ad ef
fectū, ſolū. n. vnū comprehendit tp̄s, tunc. n. dr̄ multa compre-
hendere tempora quorum uariatione, uariātur & ſubſtitutio-
nes, Galliaula & Sanctonazarius in d. l. Centurio. Non ēt ob. pu
pillarē ſubſtitutionem ēt multa cōprehendere tempora. ſ. duo-
decim annorum & quatuordecim non aditæ, & aditæ hęredita
tis, qm̄ iſtę ſubſtitutiones non uariant, vt ſ. Sed aditio vel repu
diatio uariationem operantur. Nec ēt obſtat reciprocā ſub cō-
pendio verborum, multa uaria comprehendere tpa, cum præ-
cipue obtinet perſonarū cōpendium, hæc aūt temporum. Nec
obſtat poſtremo, l. uerbis ciuilibus, eo. tit. de vulg. in Pand. qm̄
hæc diffinitio intelligitur aptitudine, Lancelotos & Sanctona-
zarius. in d. l. Cēturio. & ibi dixi in ver. quia vna determinatio.
2 Nec inconuenit, cum ſit diffinitio accidentaria. ¶ † Secundò q̄-
ritur quare appellata eſt compendioſa? Reſpondeo q dicta eſt
compendioſa ab Imperatoribus Diocletiano, & Maximiniano
in l. precibus. C. de impuber. & alijs ſubſtitut. quia ſub verborū
cōpendio multa comprehendit tempora. Bar. & ſcrib. voto cōi
in d. l. Centurio. & ibi dixi, verſi. 2. dr̄ compendioſa. & idem te
3 nui in d. l. precibus. poſt Bart. & ſcrib. ¶ † Tertiò quæritur, hæc
ſubſtitutio compendioſa, utrum ſit propria ſpecies ſubſtitutio-
nis, ſiue a milite, ſiue a pagano fiat? Rn̄deo (ut dixi ſupra circa
reciprocam) q eſt propriè ſpecies, quod intelligo procedere
rōne formæ: quò ad verò effectum eſt nomen adiectiuum, ſeu
quoddam cōtinens ſub ſe multas diuerſas ſpecies, pupillarem,
vulgarem, exemplarem, militarem, & fideicom. & ſic cū in ali-
quā p dictarū ſubſtitōnum reſoluaṫ, non eſt ꝓpria ſubſtitutionis
ſpecies. Galliaula in d. l. Centurio. verſi. nonò. ſm̄ quæſtionem
Bar. & ita ibi firmaui in verſi. 3. hæc ſubſtitutio compendioſa.
4 ¶ † Quartò quæriṫ, in quo differat a reciproca? Reſpondeo, q
reciproca fieri non pōt, niſi pluribus hinc inde fiat, nec pōt niſi
plures continere ſubſtitutiones, vt dixi ſ. in eadē. Cōpendioſa
verò, vni ſoli fieri pōt, quæ licet aptitudine ſe habeat ad plures
ſubſtitutionum ſpecies & qualitates, tñ habet qñque eſſe deter
minatum ad vnam ſpeciem, prout contingit caſus, aut verborū
interpretatio patiṫ, cum fiat interdū verbis directis, cōibus, &
5 obliquis, vt dicam ĩ. ¶ † Quintò p̄mitto duo eſſe hominū gene-
ra, quidā. n. milites, & quidam pagani appellanṫ. pagani quidē
in hac materia dn̄r oēs q milites non ſunt, l. 4. de militari teſt. in
Pand. Sed quæriṫ, quare dicanṫ pagani, cum inhabitent vrbes?
Dionyſius antiquitatum Romanarum lib. 4. reſpondet, vrbem
Romanā fuiſſe in quatuor tribubus partitā, quas pagos vocaue
runt, & illas inhabitantes paganos, & dixi in d. l. precibus, 10 3.
p̄uidētiali. milites uerò dicunṫ, qui armatæ militiæ dediti ſunt,
pro ſui dn̄i, Principis, vel Reipublicæ rōne, & defenſione. toto
6 tit. de mil. teſt. C. & in Pand. † Qui ſunt in triplici ſpecie, quidam
gaudentes, alter braui nuncupati. quidam creati, qui & deau-
rati dicunṫ, qui alto ſupercilio incidētes, ſola cauda aurea glo-
riantur, & iſta duo genera militum, militari non gaudent priui
legio, ſcrib. voto cōi in d. l. Centurio. cum pro ſuo domino, aut
principe, aut republica, non militant. Quidam & tertij ſunt mi
lites in numero ſtipendiatorum, ſeu ſalariatorum, tam caliga-
ti, gregarij pedites, q̄ equo militantes. Budæus in l. fi. de ſena. in
Pand. & iſtis priuilegia militum competūt, quia pro ſuo domi-
no, principe, vel republica, mortem obire parati ſunt, unde po
terunt teſtari in diſcrimine belli, quomodocunq; voluerint, &
potuerint, l. milites. de mili. teſta. C. in caſtris verò coram duo-
bus teſtibus vocatis & rogatis. l. diuus, de milit. teſt. in Pand. &
tūc rogitus eſt neceſſarius. gl. Bar. & doct. in d. l. diuus. & latè di
xi conſil. 267. viſo proceſſu. & conſi. 282. & in d. l. precibus. ubi
7 multa alia ad hoc propoſitum pertinentia ſcripſi. ¶ † Sextò pr̨
mitto, q quædam ſint uerba directa, q̄dam cōia, & quædā obli
qua. Directa ſunt, q ſua natura important illum, cui aliquid re-
linquitur, poſſe hęreditatem ſua auctoritate capere, quia alte-
rius miniſterium, & factum excludunt. Sāctonazarius d. l. Cen-
turio. & ibi dixi verſ. circa quintam principalem. Directa uerò
verba ſunt hæc, verbum, hæres eſto. glo. in verbo directo. in l.
Centurio. de vulg. & pup. in Pād. ad idem verbum, hæreditare,
licet ſit groſſum vulgare, Galliaula & Sanctonazar. in d. l. Centu
rio. Idem verbum dn̄s eſto. tex. & glo. in l. his verbis. in prin. de
hæred. inſti. in Pand. Directorum autem uerborum quædā ſunt
verba directa ciuilia, hoc eſt, de iure ciuili inuenta, vt præmen
tionata. Quędam directa non ciuilia, ideſt, de iure ciuili non
inuenta, ſed de iure gentiū, ut dn̄s, accipiat, moriaṫ, accreſcat.
Bar. & ſcrib. in d. l. Centurio. Verba obliqua ſunt, quę ſua natu-
ra important, q ille cui aliquid relinquiṫ, manu alterius bona
capiat, ēt cum diminutione legitimæ, & Trebellianicę, vel Tre
bellianicæ tm̄, vt verbum reſtituat, detur, & reddatur. Bart. &
ſcrib. voto cōi in d. l. Centurio. & ibi dixi in verſ. verba obliqua
ſunt. de vulg. in Pand. Verba cōia ſunt illa. q̄ ſui natura directā
fideicommiſſariam important ſubſtitutionem tpe ſuo, ante adi
tā vulgarem poſt & intra pupillarem ætatem, ſi fiat tpe pupil-
laris ſubſtitutionis, capaci pupillarem, & deinde fideicōmiſſa-
riā, qualia ſunt ſubſtituo, p̄ueniat, deueniat, pertineat, habeat,
remaneat, redeat, ſuccedat, reuertatur, deuoluatur. Bar. & ſcri-
bentes voto communi in d. l. Centurio. Ad idem verbum, relin
quo, quod probat Iaſ. in d. l. Centurio. verſic. circa quintum. &
dixi ēt ibi verſi. verba communia. & de præmiſſis etiam ſcripſi
8 in l. precibus. verſi. vbi quærit quæ ſint uerba directa. ¶ † Septi-
mò quæritur quas ſubſtitutiones contineat? Reſpondeo q aut
miles ſubſtituit verbis directis, aut verbis obliquis, aut verbis
communibus. Primo caſu ſi ſubſtituit verbis directis impuberi
in p̄tāte cōſtituto, nunquam obliquatur ēt fauore matris, & cō
tinebit tres ſubſtitutiones directas ante aditā hęreditatem vul-
garem, l. precibus. in prin. de impu. & alijs ſubſtit. C. poſt hære-
ditatis immiſtionem, factam pupillarem, l. Centurio in prin. de
vulg. & pup. in Pan. Poſt aūt pupillarem ætatē, militarem ſub-
ſtitutionem d. l. Centurio. 2. reſpon. Si verò fiat liberis menteca
ptis poſt pupillarē ætatē, continebit exemplarem, ut no. in d. l.
Centurio. & in d. l. precib. & Benedic. in c. Raynutius. de cōpen
dioſa ſubſt. verſi. nā cōpendioſa. extra de teſta. ¶ Iuxta hoc q̄riṫ,
q̄ utilitas ex his procedat? Reſpondeo inde ſequentes produci
9 effectus. † Primus quidem effectus eſt, qđ ſubſtitutus excludit
matrem & oēs uenientes ab inteſtato quantum ad bona teſtato-
ris, ſi hęres deceſſerit poſt pupillarē ætatē. per d. l. Centurio. 2.
reſpon. ſm̄ Bart. & ſcriben. in d. l. precibus. Nec obſt. d. l. preci-
bus. quoniam procedit, quando ſubſtitutio fuit facta per ver-
bum commune. concluſio autem noſtra per verba directa ciui
lia, & dixi in l. precibus. in uer. nam illo caſu. & per hęc nō ad-
uerſatur. l. Centurio. Secundò, vt excludat matrem, & venien
tes ab inteſtato, etiam quo ad legitimam, Falcidiam, & Tre-
bellianicam, & per ea quæ diximus ſuperius, ſiue veniat ſubſti-
tutus per pupillarem, ſiue per directam militarem, ſiue per exē
plarem, per c. ſi pater. in ratione eiuſdem. extra de teſt. lib. 6. &
q directa militaris porrigatur ad legitimam, firmauerunt Gal-
liaula & Sanctonazarius in d. l. Centurio. quos ibidē ſequutus
ſum. in ver. Lancelotus hic. Tertiò porrigitur etiam ad fructus
per filium collectos, & tpe mortis filij repertos, per d. l. Cen-
turio. & ibi Sanctonazarius, & doct. voto cōi firmant, & ita
ibidem concluſi, verſi. 7. ſuccedens. Quartò aliam capit utilita-
tem ſubſtitutus, vt quia hæreditatem auctoritate ſua poteſt ca-
pere. Quintò capit & aliam vtilitatem, ut iura ſepulchrorū &
patronatus eccleſiarum in ſubſtitutum directum tranſeāt. glo.
Bar. & ſcrib in d. l. precibus. & in d. l. Centurio. licet ſecus quo
ad fideicom. ſecundum Bar. & Alex. in l. quia proinde. ad ſena-

tuſcon.Treb.In Pand. Aut ſubſtitutio fit a milite per verbũ obli-
quum, & erit omni tempore obliqua.l. cohęredi. §. cùm filię.
de vulg.in Pand. & firmaui Bar.& ſcrib.voto cõmuni in d.l.Cẽ
turio.quod probaui ibidem,ver.tertia ſubſtitutio,& in l. preci-
bus,verſi.qñ tunc. Aut ſubſtitutio fit a milite per verbum com
mune, & tunc aut cõſtat teſtatorẽ directò voluiſſe ſubſtituere,
& dicendum eſt,vt in caſu pręcedenti, qñ fit verbis ciuilibus.
Aut ſumus in dubio,& tunc ſi quidẽ fiat impuberi in ptãte cõ-
ſtituto & ſanę mentis,& tunc amplectetur tres ſubſtitutiones
ante immiſtionem,ſeu aditionem hæreditatis, vulgarẽ poſt im-
miſtionem,& intra pupillarem ætatem amplectitur pupillarẽ,
poſt aũt pupillarem ætatẽ fideicommiſſariam,per d.l.precibus.
quæ ſm vnum intellectum , ita procedit. Si vero erat furioſus,
vel mentecaptus,ſubſtitutus ſuccedet p exemplarem ſubſtitu-
tionem,ſi ille,cui fuerit ſubſtitutus, moriatẽ antequam reſipue-
rit,& ita poſt ſcrib.firmaui in d.l.precibus.verſi.ſecus vero, vbi
eſſemus in dubio.Quid.n.ſi ſubſtitutio facta a pagano,hoc eſt a
non milite?Et tunc reſpondeo,ꝙ ſi quidem fuit facta verbis di-
rectis ciuilibus,ſemper ſit directa, & ante immiſtionẽ erit vul-
garis,& poſt & inter pupillarẽ ætatẽ,erit pupillaris,& p puber
tatẽ expirat,l.in pupillari.de vulg.in Pand.ſm Bar.in d.l.Centu
rio.& Galliaula ibidem.verſic.prima eſt concluſio.& in princ.
hanc ſirmat eſſe cõem,& eãdẽ firmat Galliaula ibi col.51.circa
medium.& Sanctonaz.ver.retenta igit cõmuni. Quæ ibidem p
eũ limitatur vndecim modis,& ibidẽ hæc opinio mihi placuit.
verſi.circa doctrinã Bar. Si verò compẽdioſa directa, ſit facta
filio puberi vel extraneo,omni tpe erit fideicõmiſſaria,ſm gl.
in l.verbis ciuilibus.de vulg in Pand.Et probant ibi doct Rayn.
Bar.Bal.Imo.& Paul.de Caſt Mar Silima.Gul.& Sal.ĩ d.l.preci-
bus.& hanc inquit communiorem Alex.in d.l.verbis ciuilibus.
ver.tñ tenendũ circa mediũ.Ampliatur ꝓcedere,& ſi facta fue-
rit impuberi in codicillis.vt dicit ſingulariter gl. in d. l. verbis.
hanc inquit cõem ibi Alex.verſi.in ead.glo.Aut paganus ſubſti-
tuit verbis directis,non ciuilibus poſt pupillarem ætatẽ,& erit
fideicommiſſaria,qm̃ hoc caſu idem iudicatur,prout de verbis
cõibus Galliaula in d.l.Centurio.verſi.ſecunda cõcluſio.quod
& ibidem mihi placuit.verſi.qñ verò fit. Aut ſubſtitutio ẽ facta
p verbum obliquum, & omni tẽpore erit fideicõmiſſaria,l. ille
a quo §.ſi teſtõ.ad Trebell.in Pan.hanc approbãt doct. voto cõ
muni.Galliaula in d.l.Centurio.ver.in ſecunda quæſt.3.q. prin.
& Sanctonazarius poſt princ.Et hanc ibidem firmaui,ver.circa
tertiam quæſt.& in d.l.precibus.verſi.tertiò concludo. vbi poſt
ſcrib.ampliaui concluſionẽ procedere , ẽt ſi facta ſit ſub forma
pupillaris ſubſtitutionis.per l.cohæredi.§.cum filiæ. de vulg.in
Pand. Adeò ꝙ ſi hæreditas non fuerit adita,non ſuſtinebitẽ ſubſti
tutio vi vulgaris,ſed omninò extinguetur.d.l.ille a quo.§. ſi de
teſtõ.quamuis Philip.Dec.ibi tenuerit oppoſitum, cuius funda
mento ſuſtulit Galliaula in d.l.Centurio. & ibi poſt eum etiam
ſic firmaui verſic.2.principaliter. Aut ſubſtitutio eſt facta p ver
bum commune,& tunc ſi quidem fiat impuberi in ptãte conſti
tuto,ante immiſtionem erit vulgaris,poſt verò & intra pupilla
rem ætatem pupillaris,poſt autẽ pupillarem ætatem fideicom-
miſſaria,cum verbum commune ſua natura & directam & fi-
deicommiſſariam ſubſtitutionẽ ſignificet,quod admittũt doct.
voto communi,Galliaula in d.l.Centurio. verſi. ſecunda eſt cõ
cluſio. & ibidem probaui. verſi.ſecunda ſubſtitutio cõpẽdioſa.
Sed quæritur,nunquid dicta concluſio procedat,quãdo fuit fa-
cta ſubſtitutio abſq; pupillaris ætatis mentione?circa quod poſt
ſcrib.in verſi.circa ſecũdam principalem difficultatẽ, recitaui
quatuor opiniones,& idem in l.precibus.in verſi.circa tertiam
quæſtionem, vbi poſt ſcriben. cõcluſi dictam concluſionẽ etiã
procedere in caſu præmiſſo,etiam ſi mater eſſet in medio,cùm
ſit pupillaris coniecturata,quæ matrem repellit,& probat text.
in ratione ſui,in c.ſi pater.extra de teſtam.lib.6. quã ampliaui,
vbi ſupra quinque modis procedere, & bifariam limitaui. Vbi
autem eſſet facta ſubſtitutio compendioſa filio impuberi,tunc
concluſio procedit ſine ſcripto,ſiue mater ſit in medio,ſiue nõ,
ſcribentes in d.l.Centurio. & latè ibi probaui in verſiculo ex
prima concluſione.Et de compendioſa ſubſtitutione hactenus,
cùm copioſiſſimè reliqua tractauerim in l.Cẽturio.& in l.pre-
cibus,ſupra allegatis.

De fideicommiſſaria ſubſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommiſſaria ſubſtitutio quid ſit.*
2 *Trebellianica quid & quanta ſit.*
3 *Fideicommiſſaria ſubſtitutio cur ſic eſt appellata.*
4 *Fideicommiſſaria ſubſtitutio an ſit propriè ſubſtitutio.*
5 *Fideicommiſſaria ſubſtitutio quotuplex ſit.*
6 *Fideicommiſſaria ſubſtitutio quibus verbis fiat.*
7 *Fideicommiſſaria ſubſtitutio quibus fieri poſſit.*
8 *Subſtituere per fideicommiſſum qui poſſint.*
9 *Fideicommiſſaria ſubſtitutio quot modis fiat.*
10 *Actiones quæ competant pro fideicommiſſo habendo.*
11 *Hęres non conficiens inuentarium an perdat trebellianicam.*
12 *Fideicommiſſarius an poſſeſſionẽ petitã per hæredẽ impedire poſſit.*
13 *Hęres an teneatur fideicommiſſario idoneam cautionem præſtare.*
14 *Fideicommiſſum quot modis extinguatur.*

PRO complemento arboris,& veniendo ad cellulã,
quæ vocatur fideicommiſſaria, aduertẽdũ eſt quod
ſubſtitutio diuiditur in directam, & fideicommiſſa-
riam,& ideo depinxi illas duas cellulas directa & fi
deicommiſſaria,poſt cellulam ſubſtitutio.quæ meritò in arbo-
re tanquam petrucia,& a qua cæteræ deſcendunt, primum ſitũ
5 ſeu locum occupat.& dixi ſupra ĩ cellula directa. ¶ †Primò igi
tur quæritur,quid ſit ſubſtitutio fideicommiſſaria?Reſpondeo,
ꝙ eſt illa cuius verba ſubſtitutum iubent hæreditatem ſub com
modi priuatione capere,& de manu grauari , cũ diminutione,
ſeu detractione Trebellianicæ tantum , vel legitimę & Trebel-
lianicę reſpectiuè,l.Paulus reſpondit. ad ſenatuſconſ. Trebell.
In Pand.in verbo licet,& ibi ſcribentes in ca.Raynaldus. extra
de teſt.Galliaula in l.Centurio,& ibi dixi de vulga. & pupil.in
Pand.quia ſi extraneus ſeu ille,cui de iure non debetur legiti-
ma,ſit hæres inſtitutus,& grauatus ſimpliciter,hoc eſt, abſque
2 aliqua prohibitione , poteſt Trebellianicam detrahere , † quæ
eſt quarta pars hæreditatis,quam grauatus alteri hæreditatem,
vel partem hæreditatis,vel legatum vniuerſale reſtituere bene
ficio ſenatuſconſulti Trebelliani detrahit,l.1. §. ſi hæres perce-
pto fundo.cum §.ſequ. ad ſenatuſconſultum Trebell. in Pand.
& §.ſcilicet quia inſtitutio.de fideicommiſſaria hæreditate , &
notaui conſil. 281.exordiente, Mermeius Faucenia. verſi. con-
cludo poſſe. Si vero ſit de filijs vel alijs obtinentibus primum
gradum in ſuitate compendioſę grauatus , & ſic ſub conditio-
ne,poteſt detrahere duas quartas,ſcilicet legitimam & Trebel-
lianicam. ca.Raynutius. & ca. Raynaldus. extra de teſtam. &
dixi conſil. 280. exordiente, Anton. Traſetus. verſic. quantum
verò ad ſecundum.Iaſ.& ſcriben. l. filium quem habentem. C.
fam.erciſc.& ibi dixi.Eſt tamen aduertendum, ꝙ ſi ſit filius vni
cus & grauatus,eius legitima aſcendet quatuor vncias ex duo
decim,& conſequenter tertiam partem totius hæreditatis.Tre-
bellianica vero duas vncias,& ſic detrahet medietatem hæredi
tatis , & in hac ſpecie loquitur glo. communiter recepta in d.
ca.Raynaldus.in verbo,licet,extra de teſt. Si verò ſunt plures,
putã quinque vel amplius,legitima omnium liberorum erit ſe
mis,ſeu medietas hæreditatis , & Trebellianica aſcendet ſeſqui
vnciam,hoc eſt,vnciam cum dimidia.§.1. in auct. de triente &
ſemiſſe.collat.3.& in auct.nouiſſima.C. de inoffic. teſtamento.
3 ¶ †Secundò quæritur,cur fuit appellata fideicommiſſaria ? Re-
ſpondeo,ꝙ ab hæredis fide a principio nullo iuris vinculo, ſed
tantum pudore eorum,qui grauati erant , fideicommiſſo tene-
bantur,infra de fideicommiſſaria hæred.in princ.Obliqua verò
quia non recta via ſubſtitutus bona teſtatoris capit, ſed de ma-
nu hæredis,vt patet in definitione ſeu deſcriptione ſupra tradi-
4 ta.¶ †Tertiò quæritur,nunquid ſubſtitutio fideicommiſſaria ſit
propriè ſubſtitutio?Alex. in rub.de vulg.& pup.in Pand.conclu
dit ꝙ ſic,eò quia talis ſubſtitutio fit per verbum, reſtituo,quod
eſt commune.Bar.& ſcriben.in l.Centurio.eo.tit. de vul. Con-
trariam opinionem tenuerunt recentiores Auenionenſes , &
cõiter ſcrib.in d.rub.de vul.Bal.Sal Paul.& ſcrib.in rub.de imp.
& alijs ſubſti.& Iaſ.in rub.de in ſti.& ſubſti.C.Nec obſtat quod
verbũ,reſtituo,ſit cõmune,eò quia reſpectu directę ſubſtitutio
nis extat ꝓpriè,& reſpectu fideicõmiſſariè impropriè. vt de ver
bo manumittere dicit gl.in l.2.per illum tex.de offi. procon.in
Pand.Ex quo inferẽ,ꝙ fideic.hoc eſt ſubſtitutus per fideicõ.im-
propriè dr̃ ſubſtitutus,nec propriè dr̃ inſtitutus.l. pater filium.
§.fi.& l.Lucius.§.fi.de leg.3.nec propriè dr̃ hæres,l. poſtulante.
verſi.loco hęredis,ad ſenatuſconſultum Trebellianum. & pro-
5 bauit Sanctonaza.in rub.de vulg.circa fi.in Pan. ¶ †Quartò quę
ritur,quotuplex ſit ſubſtitutio fideicõmiſſaria?gl.& Bar.in rub.
de vulg.in Pan.dicunt ꝙ eſt duplex,quod fatentur ibidem ẽt re
centiores Auenioñ.in verſi.3.quęro ſed alia rõne,quã gl.& Bar.
videlicet,ꝙ quędam ſit purę,& quędam ſub conditione,§. poſt
autem.Inſti.de fideicommiſſ.hęred.Et ex hoc differt fideicom-
miſſaria a directis,eò quia omnes directę ſunt conditionales.l.
cohę-

cohæredi.§.cùm filiæ,de vulg.& pup.ſubſtit.Et ideo ex cellula
fideicommiſſaria,producitur ramus continens duas cellulas.ſ.
6 pura,& conditionalis. ¶ † Quinto quæritur, quibus verbis fiat
fideicommiſſaria ſubſtitutio? Reſpõdeo ſubſtitutionem huiuſ-
modi fieri poſſe quibuſcunq; verbis importantibus fideicom.
debere hæreditatẽ de manu alterius capere,ſiue ſint verba pce-
ptiua,ſiue precatiua,qualia ſunt rogo,deprecor,peto,requiro,
volo,mando,iubeo,præcipio,fideicommitto,& alijs verbis o-
bliquis.de qbus dixi ſuperius,& no.Bar.in l.Centurio.in verſi.
Vt volo ꝙ talem hęredẽ facias.col.pen.de vulg.& pup.in Pan.
7 ¶ † Sextò quæritur,quibus fieri poſſit fideicommiſſaria ſubſtitu
tio? Reſpondeo, fieri poſſe omnibus hæreditatis capiendæ ca-
pacibus, hoc eſt habentibus factionem teſtamenti paſſiuã, ſiue
fuerint perſonæ ſingulares,ſiue communitates,ſiue collegia.Ex
quo infertur,quod hæreticis, apoſtatis, inceſtuoſis, collegijs illi-
citis dãnatis in metallum,& deportatis,& Synagogæ Iudęorũ,
per fideicõmiſſum relinqui non poſſit,ſm gl.notabilem,& ma
giſtram.in §.legari aũt.in verbo,teſtamenti factio.j. de leg. de-
8 clarando tñ & limittando, vt ibi per Ang.& ſcribentes.¶ † Septi
mò, quæritur, qui poſſint ſubſtituere per fideicommiſſum? Re-
ſpondeo, oẽs habentes factionem teſtamenti actiuam, vt patet
9 in toto ti.ad ſenatuſconſultum Trebellianum.in Pand. ¶ † Octa
uò,quot modis fieri poſſit ſubſtitutio fideicommiſſaria? Reſpõ
deo, pluribus.Ꝑ.in teſtõ & codicillis, donatione inter viuos, &
donatione cã mortis. In teſtõ qñ teſtator expreſsè grauauit hæ-
redem,vt alteri reſtitueret hęreditatem.§.in primis.j.de fideic.
hæreditate. Item ét extra teſtm̃ ſi teſtator codicillãdo grauauit
hęredem inſtitutum,alteri reſtituere hæreditatẽ.d.§.in primis.
Secundò ab inteſtato,pura, ſi quis fecerit teſtm̃ inualidũ & ap-
poſuerit clauſulam codicillarem, tũc venientes ab inteſtato cẽ
ſentur eſſe grauari per fideicommiſſum reſtituere hæreditatẽ,
vt notatur in auct.ex cã.per Bar.& doct.Hinc dicit ibi Bart.ſi
fuerit ruptum teſtm̃ præteritione vel agnatione liberorũ,quod
conſeruabit̃ fideicom. vniuerſale, & filij ſuccedentes ab inteſt.
tenebuntur reſtituere iuxta voluntatem teſtatoris. & ibi Alex.
annotando dicit hanc opinionem eſſe communem,pro qua cõ
ſuluit Stephanus Bertr.conſi.251.vol.2.& Philip.Dec.conſ.86.
vol.1.Et in contingentia facti in cã Hugueti Vachonis calceola
rij Auenionis,contra Stephanum, & Michaelem de Campis di
ctæ ciuitatis,in fauorem tñ eorundem de Campis obtinui. Põ
& legatarius grauari per fideicommiſſum, l. vt hæredibus, de
leg.2.in Pand.quia regulariter quem honoro,grauare poſſum,
l.ab eo.C.de fideicom.& conſului conſi.291.exordiente,Rena-
tus a Vrgono Pertuſienſis. verſi.meritò potuit dicta Alphanta.
Item & in donatione cauſa mortis,d.l.vt hęredibus,& l.vnica.
§.ſi.de cadu.tollen.l.2.de donationibus cauſa mortis.C.l.cùm pa
ter.§.eorum.de leg.2.& l cùm hi.§.idem erit.de tranſactionib.
in Pand.quod firmauit Guliel.Benedict.in cap.Raynutius.§.de
fideicõmiſſaria ſubſtitut.verſic.& ſicut poteſt quis.extra de te-
ſtamentis.Item fieri poteſt in donatione inter viuos,per tex.ſin
gularem in l.quoties.de donationibus quæ ſub modo.decleran
do tamen per Benedictum vbi ſ.& per dictam l.quoties. ita cõ
cluſit gl.1.in l.1.de donationibus cauſa mortis.C.ſcilicet quem
in donatione inter viuos grauari poſſe bona donata alteri reſti
tuere,& faciunt notata per Bar.& Alexan.in l.qui Romæ.§.Fla
uius.de verb.oblig.in Pandect.Nec obſt.gl.& ibi no.per Bar. in
l.ſi mulier.in princ.in verſic. ſi mortis.de leg.3.in Pande.quo-
niam mea concluſio procedit, quando grauamẽ fuit in eodem
contractu donationis.glo.autem & Bar.in d.l.ſi mulier.proce-
dunt quando in diuerſis contractibus,& vbi ius donatario iam
erat quæſitum, quod eſt notandum. Nam id quod noſtrum eſt
ſine facto noſtro a nobis auferri nõ poteſt.regula,ius noſtrum.
10 de reg.iur.in Pand. ¶ † Nonò quæritur,quæ actiones competãt
pro fideicommiſſo habendo? Reſpõdeo fideicommiſſario tres
actiones competere ex teſtamento,rei vẽdicationem,& hypo-
thecariam,l.1.& 2.communi de leg.C.eſt tñ aduertendum ſm
Guil.Benedict.in ca.Raynutius.§.de fideicommiſſaria ſubſtitu
tione. verſic.vnde vt ceſſet contrarietas, legata & fideicõmiſſa
poſſe exigi,altero de duobus modis,vno modo via ordinaria,
vnam ex dictis tribus actionibus intentando, & tunc oportet
producere libellum, & litem conteſt. iuxta auct. auferatur. de
lit.cõteſt.C.Alio modo poteſt agi via executiua.ſ.per viam mo
nitionis faciendæ hæredi, vel ꝑ viã præcepti, ꝙ legata ſoluere
habeat,& adimplere contenta in teſtamento, aduerſus quæ, ſi
hæres ſe opponat, & cauſas rationabiles alleget, quia opponit
de nullitate teſtamenti, vel legatorum, & deinceps audiri de-
bet, & talia præcepta fieri ſolent per iudices eccleſiaſticos vel
ſæculares,cum clauſula iuſtificatoria niſi cauſa,ſecundum Bar.
in d.l.de pupillo.§.meminiſſe,de nou.ope.nun.in Pand.& Ang.
Aret.in §.curare.infra de act.& ſi viſo teſtamento nihil eorum
quæ opponuntur iudici apparuerit,iudex poterit ſibi pręcipe
te ſub certa pœna pecuniaria, vt intra certum terminum con-
gruum contenta in teſtamento adimplere habeat. Hodie tamẽ
ad inſtantiam procuratorum animarum in curijs eccleſiaſticis
ad hoc deputatorum, quorum authoritate vltimæ voluntates,
& maximè piæ,exequi ſolent, fiunt talia præcepta. Quod bene
obſeruant notarij & tabelliones Auenionis.qui cũ primùm vo
lunt habere pecunias pro teſtamentis defunctorum, ſtatim fa-
ciunt citari hæredes defuncti teſtatoris, inſtante procuratore
animarum ad effectus pręmiſſos, & demũ exacto teſtõ & pro-
ducto,cogitur hæres pro quietatione obtinenda,tam pro ſigil-
lo quietationis, quàm pro labore notarij, & procuratoris ani-
marum ſoluere florenos quinque, & ſi hæreditas (quod eſt ab-
horrendum) eſſet modica. Quibus peractis ſi hæres adimplere
voluntatem defuncti per annum contumax fuerit,priuabit̃ hæ
reditate,& applicabitur ſubſtituto vel cohęredi. auct. hoc am-
plius,de fideicom. C.Talis tamẽ monitio hæredi debet fieri per
iudicem, quæ ſufficit vnica cum lapſu anni: qui quidem annus
incipit currere a die monitionis ſibi factæ.tex.& ibi glo.not. in
§.ſi quia autem non implens.in auct.de hær.& fal.& no.Bar. &
Sal.in d.auct.hoc amplius,de fideicom.C.quam concluſionem
ampliat Benedict.vbi ſ.& deinde ſex modis limitat,vt ibi ꝑ eũ.
Vbi deinde addit legata, & fideicom. particularia a fideicom-
11 miſſis vniuerſalibus differri octo modis. ¶ † Decimò quæritur,
nunquid hæres ſi nullum confecerit inuentarium, perdat Tre-
bellianicam? Phil. Dec.conſi.236.exordiente,non parua diffi-
cultas eſt,verſi.5.quæritur.diſputando articulum, varias,& di-
uerſas citat opiniones,& tandem col.5. circa medium conclu-
dit ob non confectionem inuentarij. hęredem perdere Trebel-
lianicam.ad idem conſi.480. exordiente, In caſu.verſi. ex qui-
bus omnibus,vol.3.& Steph.Bertr.conſi.128.exordien. Nõ pu-
to in fi. vol.3.Sed Alex.in l.Marcellus.in princ ad ſenatuſcõſul.
Treb.in Pand.& ſi referat varias opin. concludit hęredem non
perdere Trebellianicam propter inuentarium non confectum,
quod probat Iaſ.ibidem.Ad idem Iaſ.conſi.114.exordiente, Vi
ſa facti.verſ.circa ſi.n,vol.4 exclamans illam eſſe frequẽtiorem
& cõem.hanc opi.ét tenuit Signo.ab Homodeis cõſi.338.exor.
In qõne.ver. item primò.Ad idem Cor.in auct. ſed cũ teſtator.
col.5.verſi.ſed dubitatur.ad l.Fal.C. ad idem Io.ab Ana. conſil.
61.Viſis & ponderatis,ver.vltimò.Ad idem Bologn. conſilium
annumeraui adnotando.ver.2.princ.Ad idem Steph.Bertr. ſibi
contrarius conſ.250.exor.Ponitur in facto.verſic.venio ad ſin
quęſitum.vol.3.& hãc tanquã humaniorem,& (vt puto) verio
12 rem amplector,& conſuetudo approbat.¶ † Vndecimò quęrit̃,
vtrum fideicommiſſarius ſit legitimus cõtradictor,vt hęredem
petentem ſe mitti in poſſeſſionem per beneficium legis finalis
poſſit impedire? Reſpondeo,ꝙ non,per tex.& ibi notat Bar. in
l.filiam fratribus.ad ſenatuſconſ.Treb.in Pand.Ad idem Bar. &
Alex.in l.fi.de edic.diui Adr.toll.C. & ibi dixi in ver.fideicom-
miſſarius non poſſeſſione ſibi adepta. vbi probaui hanc opi. eſ-
ſe communiter receptam , quam & communem exclamat do-
minus Philip.Dec.conſi.134.exordiente,Excellentiſſimi docto
res.verſi.2.quia non obſtat circa medium,volum.1.& conſului
conſi.317.exordiente,Gaſpar a Brunellis ciuis Carpen.ver. tum
ét quod procedit etiam ſi fideicommiſſarius vellet ius ſuum in
promptu probare,cùm ante reſtitutionem nullum ius ſibi com
petat,l.facta.in prin.ad Treb. in Pand. & conſuluit Nico. Boer.
in deciſionibus ſuis q.156. exordiente , An fideicommiſſarij &
ſubſtituti.verſi.dic.1.in prima parte.vbi addit ꝙ & ſi fideicom-
miſſarius de conſenſu hæredis poſſideret hæreditatẽ, nihilomi
nus hæres poſſet petere ſe mitti in poſſeſſionẽ,ad effectũ detra-
hendi quartam Treb.per d. l.filiam fratribus. Si verò erat filius
ad effectũ detrahendi duas quartas.c.Rayn. & c.Raynal. extra
de teſt. Quinimmò poſſet facere inhiberi debitoribus hæredi-
tarijs,ne fideicõmiſſario aut ſubſtituto ſoluerent. l. hæres cùm
13 debuerat.ad Treb.in Pand.quod eſt notãdum.¶ † Duodecimò
quæritur,nunquid hæres grauatus per fideicom. teneat̃ præſta
re cautionẽ idoneam? Reſpondeo, ꝙ ſic inſtante ſubſtituto ſeu
fideicõmiſſario,per l.Archimedoram,vt lęg.no.ca C.& in ſpe-
cie ibidem ita firmant Bar. Alex.& conſuluit Steph. conſil. 96.
exord.Ponitur in caſu,verſi.& puto.vol.1. ad idem Bertr.conſ.
198.exordiente,Viſo caſu,per totum,vol.1.& conſuluit conſi.
311.exordien.Balthesar Graſſus Arelatanus.per totum dictum
conſi. vbi concluditur, ꝙ etiam non admittatur cum cautione
iuratoria.Quod procedit inſtãtibus ſubſtitutis, vel fideicõmiſ-
ſarijs, vt teneat̃ ſatiſdare eiſdẽ de ſibi reſtituendo hæreditatem,

aduenicnte caſu. ſecus autem ad inſtantiam debitorom, vt dixi
in d.conſi.111.poſt Iaſ.& doct.in l.1.verſi. ſecunda concluſio,
qui ſauſd.cog.in Pand. Nec obſtat tex.in l.iubemus.§. in ſupra-
dictis, ad ſenatuſcon.Trebel.qm̃ ſpeciale eſt in patre & filio gra
14 uatis, vt ibi. ¶ † Decimotertiò quęritur, quot modis extinguat
fideicommiſſum? Reſpondeo extingui ſubſtitutionem fideicõ-
miſſariam moriente fideicommiſſario, pendente conditione, ſi
ue loquamur de fideicõmiſſo vniuerſali, ſiue de particulari, l. ſi
in perſonam fideicom. l.vnica.§.ſinaũt ſub conditione, de cad.
toll.C.l.miles.§.1.& l.vnũ ex familia.§. rogo.de leg. 2.in Pand.
& conſuluit Steph.Bertr.conſi.272. exordiẽte. Ponitur in facto
dudum.verſi.ad ſm quæſitum, volu.3. Secundò extinguitur fi-
deicõmiſſaria ſubſtitutio pacto, l.1.& ibi dixi de pact.C. qnim-
mo ſi in contractu diuiſionis dicatur, ꝙ dicti hinc inde diuiden
tes ceſſerunt adinuicem omne ius, ꝙ habent, vel habere ſperãt
de & ſuper dictis bonis, ꝙ tunc cenſent renuntiaſſe fideicom-
miſſo, qñ non ſperant aliud ius q̃ fideicõmiſſi, ſm Bar.& cõiter
ſcriben.in l.qui Romæ.§.duo fratres.verſi.6.quærto.de ver. obl.
in Pandect. Ad idem Philip.Dec.conſi.287.exordiente. In ciui-
tate Placentiæ.verſi. ꝙ intra competitura, vol.2.dicens iſtis ver-
bis, cedens iura ſibi competentia & competitura tolli fideicom
miſſum. vt illa verba competitura aliquid operẽtur. Quodlibet
.n.verbum in contractibus poſitũ quantũcunq; minimum, de-
bet aliquid operari ſm Dec.in d.conſil.287. in fi. Quod proce-
dit, vbicunq; conſtaret diuidentes habuiſſe notitiam teſtamen-
ti tẽpore diuiſionis, ſm Bar.& ſcriben.in d. l. qui Romæ.§. duo
fratres.quos ſequitur Philip.Dec.conſil.267. exordiente. Non
exeidit a memoria verſi.ſed his. & latè dixi & conſului conſil.
194.exordiente, Petrus Gabriel Bellus.verſic. permiſſis tñ non
obſtantibus vſq; ad fi.dicti conſilij. Tales tñ renunciationes ge-
nerales tanquã captatorias; ſenatus & parlamenta regni Frãcię
q̃ ſtudent ęquitati, non ſolent recipere, immo illis non obſtan-
tibus declarare conſueuerunt fideicõmiſſa habere locum, & fi-
deicõmiſſarios eſſe exaudiendos. quod notandum eſt. Et ex his
Omnipotẽtis Dei implorato ſuffragio, huic tractatui impono
finem, hoc die Dominico, Sexto calendas Ianuarias. Anno ſeq
milleſimo quingenteſimo quadrageſimo qnto a Nat. Auenion.

De vulgari ſubſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutionum generu quot ſint.*
2 *Directa ſubſtitutio dicitur quando per manus ſuas accipit.*

IN glo.rub.ibi, quæ ſubſtitutiones dicuntur.dic.ff. ad
l.Falc.l.in ratione.§.quod uulgò.in fi.ff.eo.l.1.in fi.di-
citur ſubſtitutio ſecunda inſtitutio, et ſi ulteriori gra
du fiat, ut ſecundæ nuptiæ omnes dicuntur excepcis
1 primis, ut no.gl.in rub. C.de ſecun.nup.& in rub.ff.eo.¶ † Quæ-
ro, quot ſunt genera ſubſtitutionũ? & dic, ꝙ ſunt plura. Nam di
cit gl. in rub.ff.eo.ꝙ ſunt ſex, uidelicet uulgaris, de qua dicam
in pręſenti ti. Secũda pupillaris, de qua dr̃ j.ti.1.& maximè in
prin. Tertia, eſt exemplaris, de qua dicam j.eo.ti.§.qua ratione.
Quarta, eſt breuiloqua, ſiue reciproca, de qua dicam j.eo.ti. 1,
§.1. Quinta, eſt compendioſa, de qua dicam j.eo.§.fin. Sexta, eſt
fideicõmiſſaria, de qua dicam j. eo.ti.§. fi. Sed latius j. de fidei-
com.hær.per totum. Tu dic ſm doct.in rub.ff.eo. ꝙ principalis
diuiſio ſubſtitutionũ, eſt duplex. Vna directa, alia fideicõmiſſa-
2 ria. † Directa dicitur, qñ per manus ſuas accipit, & non per ma
nus alterius, ſecus in fideicom. facit glo.in l.eam quam. C.de fi-
deicom. Et tunc, directa diuiditur in alijs quinq; ſupra dictis,
a igitur &c. Et de his [a] ſubſtitutionibus, vide bonam glo. j.ti.1.§.
qua ratione, & gl.in c.Ray.extra de teſt.& ibi latiſſime per do
minum meum Io.de Imo.in c.Raynal.eo.tit.&c.

ADDITIO.

a Et de his. Quot ſunt ſubſtitutiones, & de natura, & diuerſitate earum. vide plenè per gl.& Abb.in c.Ray.de teſt.in antiquis.vbi vide etiam, quando ſubſtitutiones directæ obliquentur, & trahantur ad fideicommiſſum. Ad iſta vide Ioan.And.& doct. in c.ſi pater.de teſt.in 6.per Iaſ.& alios in l.precibus.de impub.& alijs ſubſtit.C.& in l.Centuſio.de vulg.& pup.ſubſtit.ff.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutio vel ſubſtitutio directa in ſolis teſtamentis fieri poteſt.*
2 *Intellectus ad l.Scęuola ff ad Treb.*
3 *Teſtamentũ quãdo valere nequeat vt teſtamentum, vel vt codicillus.*
4 *Subſtitutio directa quando obliquari queat.*
5 *Teſtator qui inſtituit vnum ſi nauis ex Aſia venerit, & alium ſi non venerit, an cenſeatur ambos inſtituiſſe, vel vnum inſtituiſſe, & alium ſubſtituiſſe.*
6 *Datio ſubſtituti vulgaris in ſeruo non tollit neceſſitatem, quamuis in filio tollat ſuitatem.*
7 *Subſtitutio vulgaris quare ſic dicatur.*
8 *Subſtitutio vulgaris quotuplex ſit.*
9 *Subſtitutio vulgaris quibus verbis fiat.*
10 *Inſtituto decedente ante aditam hereditatem, & transmittente ad hæredem ſuum ius delibrandi, an hæres hæredis præferatur in iure deliberandi, an ſubſtitutus.*
11 *Subſtitutus an præferatur vel fideicommiſſarius, quando qui hereditatem repudiauit, habebat fideicommiſſum vniuerſale, & etiam ſubſtitutum vulgarem.*
12 *Teſtamentum a ſecundo gradu ſubſtitutionis incipere poteſt.*
13 *Subſtitutio vulgaris tacita, an in pupillari expreſſa contineatur, & an contra matrem pupilli admittatur.*
14 *Subſtitutio vulgaris concepta, ſi hæres non erit, facta etiam filio, qualiter intelligatur.*
15 *Subſtitutus in vna parte an & quando trahatur ad totum.*
16 *Prælegata an veniant in ſubſtitutione vulgari.*
17 *Subſtitutio vulgaris an expiret, ſi inſtitutus nõ ſit, nec põt eſſe hæres de iure ciuili, ſed tantum de iure prætorio per bonorum poſſeſſionẽ.*
18 *Subſtitutio vulgaris etiam viuentibus ab inteſtato fieri poteſt.*
19 *Subſtitutio vulgaris locum habet, inſtituto mortuo viuo teſtatore.*
20 *Subſtituto vno ex pluribus inſtituti, an omnibus ſuccedere poſſit.*
21 *Subſtitutio vulgaris expreſſa in vno caſu, an tacite admittatur contra matrem.*
22 *Hæres inſtitutus ſi adiuit, ſed reſtitutus eſt vt abſtineat, an tunc vulgariter ſubſtitutus admittatur.*

POteſt. ¶ Totus iſte ti.diuidit in quatuor partes. Pri
mò, ponit ꝙ cuilibet liberũ eſt facere plura
litatem graduũ hęredũ. Scđò, ꝙ loco unius inſtituti,
poſſũt plurales ſubſtitui, & ecõtra. Tertiò, qñ partes
ſunt in inſtõne expreſsè, & non in ſubſtõne. Quarto, qñ ſeruus
alienus ut paterfamilias inſtituit. Secunda ibi, & plures. Tertia
ibi, & ſic ex diſparibus. Quarta ibi, ſeruum. Et hoc dicit in ſum-
ma. Poteſt quis plures gradus hæredum facere, & in ſubſidium
ſubſtituere ſeruum neceſſarium hæredem, h.d. ¶ No.ibi teſtõ, ꝙ
hæres ſcribiẽ in teſtõ. nam eò ipſo quòd ſubſtitutionem hære-
dom facit, manifeſtat uoluntatẽ ſuam, ꝙ teſtari & non codicil-
lari uoluit, l.oõ codicillũ. C.de teſt. ¶ No.ibi, ſi hęres nõ erit, & ẽ
formam cõceptionis uerborũ. in ſubſtitutione uulgari, de quo
p gl. j.ti.1.in §.qua ratione. ¶ No. ꝙ põt quis plures gradus ſub-
ſtitutorũ facere. ¶ No. ꝙ ad hoc, vt quis ſine hęrede nõ decedat,
cautela eſt, vt poſt plures gradus ſubſtitutorũ, ſubſtituat ſeruũ
proprium, qa velit, nolit, hæres erit, cum ſit hæres neceſſarius,
de quo j.de hær.qual.& differ.circa princ. ¶ Ego venio ad glo.
quibus ſuppletis, & expeditis, expediam materiã vulgaris ſub-
ſtitutionis, quã p ɔcluſiones expedrã ¶ Capiam gl.1.ibi l.hęredi
1 tatis &c. No. ex iſto tex. coniuncta gl. ꝙ † inſtitutio, vel ſubſtitu
tio directa, non põt fieri niſi in teſtamentis, nõ aũt in codicillis,
vel donatione cã mortis, ſed obliqua ſic, & ſic p fideicõmiſſariã
bene põt fieri in codicillis. Sinaũt fiat directa ſubſtitutio vel in-
ſtitutio in codicillis obliquat, l.Scæuola.ff. ad Treb. Et quod ibi
gl.& Bar.& Ang.p quæcunq; verba fiat talis ſubſtitutio, ẽt per
2 verba directa, vt patet in d.l.Scæuola. qa ibi dr̃, † ꝙ ex benigni
tate illa verba trahuntur ad fideic. quia ſi eſſent verba obliquã,
non de benignitate, ſed de ſubtilitate iuris importarent fideic.
ita dicit Bar.& doct.in l.verbis ciuilibus.ff.de vulg.& pup.licet
Iac.de Are.ibi ɔ̃, & malè. Aduertas tñ ad voũ, ꝙ talis ſubſtitutio
facta in codicillis, q obliquat, non plus durabit, q̃ duraret dire
cta, ſi iure directo poſſet valere, vt putà, ſi eſt uulgaris uſque ad
aditionẽ hęreditatis, ut l.poſt aditam. C.de impu.& alijs ſubſtit. 2
ſi pupillaris, & certum tẽpus fuit adiectum, putà, uſq; ad decẽ
annos, & ſic minus tẽpus pubertate, & illud non egredit, ut eſt
caſus in l.ſi ita qs ſubſtituerit.ff.de uul.& pu.ſinaũt ſimpliciter,
vel ẽt ultra tẽpus pubertatis, & tunc finiut pubertate, ut l.in pu
pillari.ff.eo. Et de pdictis uſ caſus in l.ſi fundũ p fideic.§. fin.ff.
3 de leg.1.iſta no.in d.l.Scęuola. ¶ In ea.gl.ibi, cũ † credidit codi-
cillari, Bar.in l.1.ff.de iure codi.dicit, ꝙ ſi pſtat ꝙ teſtator voluit
teſtari, ſed deficit aliqua ſolẽnitas, pp quã non poteſt valere vt
teſtm̃, ſed potuiſſet valere vt codicillus, certè nõ valet ẽt vt co-
dicillus, qa teſtator pppoſuerat teſtari, & nõ codicillari, vt dicit
iſta gl. qđ eſt verũ, niſi teſtator in teſtõ adijciat clauſulã codicil.
vt d.l.1. Sinaũt ɔſtat ꝙ teſtator voluit codicillari, tũc valet vt co
dicillus, & verba directa trahunt ad obliquã ſubſtitutionẽ, vt
d.l.Scęuola. Sinautẽ nõ conſtat de mente teſtantis, tunc ſi in illa
voluntate appoſuit inſtitutionem vel exhære. quæ directò non
poſſunt

poſſunt fieri, niſi in teſtamento, & tunc præſumitur, q volucrit
teſtari. Sin autem prædicta non apponantur, præſumitur q vo-
luit codicillari, vt l. illud. §. tractari. ff. de iure codi. not. per glo.
& doct. in l. non codicillum. C. de teſt. & hic Io. de Pla. tu adde
glo. no. valde, & magiſtram in d. l. verbis ciuilibus, quæ vult, q
ſubſtitutio quæ pôt valere iure directo, nô trahit ad obliquum:
ſecus, ſi non poſſet valere ex ipſo principio iure directo, vel p
defectum ſolemnitatis, vt quia facta in codicillis, vel propter
defectum conditionis perſonæ, cui fit extraneo, licet impuberi,
vel non exiſtenti in poteſtate, vel ſi fiat compendioſa per ver-
ba directa puberi a pagano. Nam in prædictis caſibus obliquaẽ
talis ſubſtitutio, licet fiat per verba directa, ex quo ab ipſo prin
cipio non poteſt valere iure directo: & multò fortius obliqua-
retur, ſi eſſet facta per verba communia, quæ no. ¶ Et aduertas,
quia per illud quod ſtatim dixi de codicillis, dicit Bald. valde
4 ſignanter, in d. l. verbis: q ſi in teſtamento † eſt appoſita clauſu-
la codicill. quia cùm poſt tempora pubertatis fiat digreſsio ad
voluntatem côdicillarem, ex quo tunc non poteſt valere iure
directo, & vi teſtaméti, obliquabitur poſt tépora pubertatis, &
valebit vt fideicommiſſaria, ſiue ſubſtitutio pupillaris ſit facta
per verba directa, ſiue per verba communia, dato quod ab ipſo
initio valuerit intra pupillarem ætatem iure directo. Intelligas
tamen, quando illa clauſula reſpicit futurum, vt ſi nô valet, vel
valebit. iuxta not. plenè per Bar. in l. 1. ff. de iure cod. & hoc ſe-
quitur etiam Ang. in d. l. verbis. quod ſm Io. de Imo. ibi perpe-
tuo tene menti, quia ſm hoc (attenta cômuni forma teſtamen-
torum, in qua ſemper côſueuit apponi d. clauſula codicillaris)
ceſſabunt opiniones arduæ quæ habẽt côpendioſe, de qua ha
beẽ in l. precibus. C. de impub. & alijs ſubſt. & l. Centurio. ff. eod.
& dicam j. tit. 1. §. fi. ¶ In gl. gradus, in fi. dic ſm Io. Fab. q eſt ve-
rum, vbi conſtat, quia dicit, ſi hæres non erit, ſit hæres Titius.
5 ¶ † Quid aũt eſt i dubio, verbi gratia, inſtitui Titium ſi nauis ex
Aſia venerit, & ſi non venerit, Seium, nunquid cẽſebunẽ inſtituti,
vel vnus inſtitutus, & alius ſubſtitutus, & eſt vtile hoc ſcire per
d. l. verbis. in ſecũdo caſu, & quod ibi no. Raph. quia ſi ſunt in-
ſtituti ambo habebunt ſm tab. alias tantum inſtitutus, vt l. 1. §.
ſi fuerit, & §. 2. l. ſi ſub conditione. ff. de ſecund. tab. Iac. & Pe. ſ.
in rub. dicunt attendendam mentem teſtantis. In dubio dicit
Ia. q videntur ambo inſtituti, vt l. Lucius. & l. Titius, & Seius.
ff. de hæred. inſt. niſi inſtituanẽ pr̃, & filius, p aſcẽdẽtẽ ſ. patrem
& auum reſpectiuè, & ſic intellige, q habeẽ in l. Gallus. §. 1. ff. de
lib. & poſth. ¶ In glo. nouiſsime, in fi. No. gl. q̃ ſemper allegatur,
6 q licet datio ſubſtituti vulgaris tollat † ſuitatem in filio, & fa-
cit ipſum voluntarium, vt habeẽ in l. ſi filius hæres. ff. de libe. &
poſth. & l. ſi filius qui patri. ff. eo. & dicã, alias tñ nô tollit neceſ
ſitatẽ in ſeruo, quia quãuis deẽ ſubſtitutus ſeruo, tñ omninò eſt
ſeruus neceſſarius hæres, velit nolit, vt hac glo. talis ergo ſubſti-
tutio vulgaris facta ſeruo in caſu impotentiæ, & non et volun-
tatis, intelligitur eſſe collata. facit lex j. C. de hære. inſti. & j. eo.
§. fi. quod bene no. ita dicit Bal. Raph. & Imo. in l. pe. ff. de vulg.
& pup. quod eſt verũ, niſi ſeruus ſibi ipſi ſubſtitutus fuerit, vt eſt
a gl. ſing. in l. ſed ſi plures, in fi. ff. eo. ¶ Nunc aggredior [a] materiã
vulgaris ſubſtitutionis, quam plenè Bar. & alij poſuerũt in l. 1.
in prin. ff. eo. Et primo diceẽ, quare dicaẽ vulgaris. Secundò, quo-
tuplex ſit. Tertiò, qualiter, & quibus verbis fiat. Quartò, quis ſit
effectus vulgaris ſubſtitutionis. Quintò, quæ impediant effectũ
7 vulgaris ſubſtitutionis. ¶ † Ad primũ redeo, quare dicit vulga-
ris? reſpondeo, quia a quolibet, & cuilibet fieri pôt, ſm Azo. ſ.
in rubr. & Bar. in l. 1. in prin. ff. eo. ſed ibi Io. de Imo. dicit, q ſub
ſtitutio vulgaris pôt ſic diffiniri. Vulgaris ſubſtitutio, eſt ſubſti-
tutio directa, quæ a quolibet, & cuilibet fieri pôt, nihil habens
ſpecialitatis. ¶ Circa ſm, quotuplex eſt ſubſtitutio vulgaris, di-
8 cit ibi Bar. in ver. 2. principaliter † quæro, quotuplex eſt &c. q
triplex ẽ, aliqua expreſſa, aliqua tacita, aliqua partim expreſſa,
& partim tacita. De prima expreſſa dicas, q pôt dici expreſſa ĩ
genere, vt l. ſi. cum ibi no. C. quod cum eo. quod no. Sed iſtud lo
cum habet, qñ lex non requirit ſpecialiter exprimi, quia tũc in
genere ſufficit. tex. eſt ſingularis in l. ſi. §. defenſionem. C. de ad-
min. tu. Et not. elegãter Bar. in l. prætor. §. 1. vbi ẽt videas gl. ff. de
no. ope. nun. & iſto modo, in genere breuiloqua, appellatur ex-
preſſa, vt l. Lucius, cum gl. ff. eo. Secundò, dr̃ expreſſa in ſpecie,
vt ſi hæres non erit, talem ſubſtituo, vt hic dr̃. Tertiò modo, dr̃
expreſſa ſingularis, vt cũ caſus ſingulariter exprimiẽ, vt ſi poſt-
humus nô naſceẽ, talem ſubſtituo, vt l. ſi. C. de teſt. & ſubſti. ſub
condi. fac. ¶ De tacita vulgari, dic prout côtinetur. ſ. in expreſſa
pupillari, vt l. iam hoc iure. ff. eo. ¶ De tertia, videlicet partim ta
cita, præmitte, q ſubſtitutio vulgaris côtinet duos caſus, videli
cet, ſi hæres eſſe noluerit, vel non poterit, vt l. 3. C. de hæred. in-
ſtit. dicas ergo, q talis ſubſtitutio eſt, quæ exprimiẽ in vno caſu,
tñ trahitur ad alium tacitum, vt l. Gallus. in princ. coniuncto §.
& quid ſi tñ. ff. de lib. & poſth. & l. ſi. ſm vnum intellectũ. C. de
9 inſtit. & ſubſtit. ſub cond. fac. ¶ † Circa tertium, videlicet, quibus
verbis fiat talis ſubſtitutio, dic, q omnis ſubſtitutio directa ha-
bet duo extrema. Vnum ex parte illius cui fit, & iſtud eſt nega-
tiuum effectu, ſiue priuatiuum, in tacita, vel expreſſa, vt in vul-
gari dicaẽ, ſi hæres non erit, vel in pupillari ſi intra pupillarem
ætatem decedat, & ſic priuatiuè, vt hic, & j. tit. 1. in prin. Aliud
ex parte illius, qui ſubſtituitur, & iſtud dr̃ affirmatiuè, ſiue ali-
quid in eſſe ponit, ita dicit Bar. in l. 1. ff. eo. verſic. vlterius quæro
quibus verbis. Et no. iſta, quia Bar. in l. ſi prius. ff. de no. ope. nun.
de hoc facit ſeſtum in formando, & cognoſcendo confeſſoriã,
& negatoriam, de quo ego latè ſcripſi j. de actio. §. æquè. dic vt
b ibi. ¶ Circa quartum de effectu ſubſtitutionis vulgaris, [b] dic q
multiplex eſt effectus. Primò in homine ſui iuris, & ſi hæres nô
erit, vel mutata conditione, alium hæredẽ non fecerit. In homi-
ne qui eſt alieni iuris, ſi hæres non erit, vel alium hæredem non
fecerit, vt l. ſi pater. ff. de hær. inſti. & l. 3. C. eo. tit. & j. eo §. fi. dic,
10 vt ibi dicam. ¶ † Circa quod quæro inſtitutus decedit ante adi-
tam hæreditatem, ſed tranſmittit ad hæredem ſuum hæredita-
tem, quia erat extraneus hæres, ſed ius deliberandi, quis præ-
feratur, an hæres hæredis in iure deliberandi, an ſubſtitutus?
Et Bar. in d. l. 1. in verſi. Item dubitatur, quid ſi inſtitutus deceſ-
ſit. dicit, q hæres hæredis, quia inſtitutus facit alium, videlicet
ſuum hæredem, hæredem primi teſtatoris ex dicto iure delibe-
randi. allegat caſum l. 1. C. de his q ante aper. tab. ibi, aliosq; &c.
ff. de acquir. hæred. l. ſi quis filium. ſecundo reſpon. & idem te-
net Bart. in l. cum antiquioribus. C. de iure deliberan. & Bart.
in l. 3. C. de hær. inſtit. & Bar. in l. ſi. § ſi. C. de bo. quæ lib. & in di
ctis omnibus locis vide Bal. & Sal. Sed Aug. in l. ſi pr̃. ff. de hære.
inſtit. & in d. l. 1. ff. eo. tenet ꝯtrium, quia non eſt verũ, q moriẽs
mutet côditionem, immo annullat, quia mors omnia ſoluit, vt
in §. deinceps. in auct. de nup. ideo non excludiẽ ſubſtitutus. Sed
Io. de Imo. damnat opi. Ang. quia ſi inſtitutus, voluntariè mutã
do conditionẽ, pôt priuare ſubſtitutum, vt d. l. ſi pr̃. et j. eo. §. fi.
ergo fortius exacta neceſſaria morte. Dixit in poſſe dictas opi.
concordari, videlicet, aut fuit facta ſubſtitutio expreſſe in caſu
voluntatis, et tunc, quia expirat morte et voluntatẽ nô declara
uit, non pôt ad hæredẽ tranſmittere ius deliberandi, tanquam
conditiô defecerit, vt l. ſi ita relictũ. §. illi ſi volet. ff. de leg. 1. aut
in caſu non potentiæ, et tunc, trãſmittit ad hæredẽ, et ita intelli-
gaẽ opinio Bar. Ego credo q indiſtinctè ſit vera opinio Bar. q̃a
ſiue dicaẽ, ſi hæres non erit, côprehẽdit vtrunq; caſum, vt d. l. 3.
C. de hæred. inſtituen. ſiue in vnum caſum tñ exprimaẽ, ambo
comprehenduntẽ, vt d. l. Gallus. §. et quid ſi tantùm. et ſupra dixi,
igitur etc. et vide etiam Bal. in l. 2. C. ad Orfic. et Ang. et Imo. in
d. l. ſi pater. Et pro opinio. Bart. ego adduco glo. ordinariam in
l. quãdiu. la prima, relata ad textum. et ibi Bal. et Imo. ff. de acq.
hæred. et idem in filio repudiante, quia pater poteſt pro ſe adi-
re, et excludit ſubſtitutum, de quo per Bart. in d. l. 3. C. de hære-
di. inſtituen. et ego dicam in §. fin. infra eo. Quid autem in mo-
nacho mortuo, vel non volente adire, et qui habet ſubſtitutũ,
an monaſterium excludet ſubſtitutum? dixi ſupra de hæredib.
11 inſtituen. §. alienus quoque. ¶ † Quæro, quid ſi ille, qui repudia-
uit, habebat fideicommiſſum vniuerſale, eſt etiam ſubſtitutum,
vulgarem? et Bart. in d. l. 1. verſic. item dubitatur, quid ſi ille,
qui repudiauit, concludit, aut fideicom. eſt repetitum, etiam
tacitè ab ipſo ſubſtituto vulgari, et præfertur fideicommiſſa-
rius,

ADDITIONES.

a Nunc aggredior. Hanc materiam vulga. ſubſtitutionis, vide amplè per Albe.
de Roſa. in tract. de vulg. & pup. & quæ ibi dixi.
b Vulgaris. Quæritur quãdo huic ſubſtitutioni ſit locus, dic, q tũc cũ hæres ſcri
ptus nô eſt hæres, vel q̃a nô vult, vel quia nô poteſt, vt in l. cum proponas. C.
de hære. inſtit. non poſſe autem intelligitur, vel per ſeipſum, vel per aliũ facto
eius, vt d. l. cum proponas, & in §. fi. j. eo. tit. vnde ſecundum Bart. ſi teſtator
vnũ ſolũ caſum in ſubſtitutione expreſſit: puta ſi hæres noluerit, tamen dic
q in eo includitur alius caſus, valet ſi hæres eſſe nô poterit, quod videẽ proba
ri in l. Gallus. § & quid ſi tantũ. ff. de lib. & poſth. nã paria ſunt nolle, & non
poſſe, vt l. mulier. ff. ad Treb. & l. 1. § vſus. ff. de pe. fallit in caſu l. Iulianus. ff.
ſi q̃s omiſ. cauſa teſt. Quid ſi teſtator filio ſuo duos ſubſtitutos dedit, unũ vul
gariter, & alterũ p fideicom. & inſtitutus repudiat hæreditatẽ, modo vulgariter
ſubſtitutus uult adire, ſubſtitutus autẽ per fideicom. uult côpellere hæredem
ſcriptum adire, & ſibi hæreditatem reſtituere, per l. cogi. cum ſimilibus. ff. ad
Treb. quæritur quis eorũ ſubſtitutorum ſit præferendus? uide Bart. in l. 1. ff.
eo. de uulg. & pup. ſubſt. & diſtingue, aut fuit fideic. a ſubſtituto repetitũ, &
tunc præfertẽ uulgariter ſubſtitutus fideic. l. ſi patroni. § fin. ff. ad Trebel. aut
nô fuit a ſubſtituto repetitũ, & tunc præfertur fideicom. vt l. nô iuſtam. C. ad
Treb. & l. facta. § Iulianus, & § recuſare. & § Titius. ff. ad Treb. Sed aduerte q
Im. ibi alleg. côtra Bar. & dicit q ſiue ſit repetitũ, ſiue non ſit repetitũ, præ-
fertur fideicom. ſed latius in l. ſi patroni. § fi. ff. ad Treb. Bart. ab Hor.

rius, vt l. ſi patroni. §. fi. cũ ibi no. ff. ad Treb. alias præfertur ſub-
ſtitutus vulgaris, vt l. non iuſtam. C. ad Treb. & iſta fuit opi. Pe.
& Cy. & iſtam ſequitur Ang. in d. l. 1. Sed Imo. ibi allegat cõtra
Bar. & tex. & gl. in ϕrium in l. facta. §. Iulianus. ff. ad Treb. quia il
le tex. eſt ſm lect. quam Bar. ibi ſequiť, & dicit; ꝙ eſt magis not.
ꝙ ſiue ſit repetitum, vel non, ſemper fideicom. præferi, & ibi vi
de latè Ang. & Imo. & per eũdem in l. ſi patroni. §. fi. ff. ad Treb.
12 ¶ † Quæro, an teſtm̃ poſsit incipere a ſecundo gradu ſubſtitu-
tionis? & dic ꝙ ſic, vt l. 3. §. fin. & ibi not. glo. & doct. ff. de lib. &
13 poſth. ¶ † Quæro an in pupillari expreſſa, cõtineatur tacita vul
garis? dic ꝙ ſic, vt l. iam hoc iure. ff. eo. Sed nunquid admittatur
ꝓ matrem pupilli? dic ꝙ ſic, quia per eam tacitam vulgarem, nõ
ſucceditur pupillo, ſed defuncto, vt no. gl. ſing. & ibi doc. & ma
ximè Bal. C. de inſti. & ſubſtit. ſub cõdi. factis, l. fi. quia mater pu
pilli nõ tractat de luctuoſa hæreditate filij, ſed mariti, vt ĵ. ti. 1.
in prin. & d. l. fi. Ex quo ſingulariter infertur, ꝙ nõ admitteretur
ꝓ matrem teſtatoris, cum hæreditate teſtantis, & ſic de hæredi.
luctuoſa ſui filij tractatur, vt ſing. no. Bar. in d. l. 1. ff. eo. verſi. q̃ro
14 vtrum tacita vulgaris. ¶ † In hac autẽ materia vulgaris. adde, ꝙ
ſubſtitutio vulg. concepta, ſi hæres non erit, facta ẽt filio, intelli
gitur. ſ. ex teſtõ, immo ſtatim facit locũ ſubſtituto, cũ repudiat
ex teſtõ expreſsè, vel ẽt tacitè, videlicet, cum adit ab inteſtato,
vt eſt caſus, & ibi Ang. & Imo. in l. filium emancipatũ. ff. de acq.
15 hær. ꝙ tene menti. ¶ † Secundò adde, ꝙ licet inſtitutus in re cer-
ta (alio non exiſtẽte hærede vniuerſali) trahiť ad totum, vt l. 1. §.
ſi ex fundo. ff. de hære. inſti. tñ ſubſtitutus in re certa, ꝑ verbum
commune nunquam trahitur ad totum, vt l. cogi. §. generaliter.
& ibi doct. & Imo. ff. ad Trebel. ſecus ſi eſſet ſubſtitutus in vna
quota, alio non exiſtente hærede, quia tũc bene poſſet trahi ad
vniuerſum, vt ibi Bar. & doct. in l. cohæredi. §. fi. ff. eo. & latè per
Bar. in l. Cẽturio. in verſic. vlterius quæro, ſi ſubſtitutio. ff. eo. &
Imo. & Ang. in l. 1. §. ſi ex fundo. ff. de hæred. inſtit. in 1. charta.
16 ¶ † Quęro Titius eſt ſubſtitutus, & eidem ſunt facta certa pręle-
gata. & ſi hæres non erit, Seius eſt ſubſtitutus, an ſubſtitutus vul
garis, veniat ẽt ad ipſa prælegata? dic quod non, vt l. miles. §. pro
parte. ff. de leg. 2. & l. Sextiliam. ff. de le. 3. & ibi Bar. & no. Bar. in
17 l. Marcellus. §. quod autem. ff. ad Treb. ¶ † Quæro, an ſubſtitutio
vulgaris expiret, ſi inſtitutus non ſit, nec poſsit eſſe hæres de iu-
re ciuili, ſed tantùm de iure prætorio per bonorum poſſeſsio-
nem? & Bar. in l. 2. ff. eo. & in l. in conditionibus. §. ſi patronus. ff.
de condi. & demon. per illũ tex. tenet ꝙ ſic, ſed ſm Io. de Imo. &
Raph. ibi, ille tex. nullo modo probat, quia ibi loquitur i patro-
no, qui nullo modo põt eſſe hæres, nec venire, niſi de iure præ-
torio, per cõtratab. eum eſſet præteritus, vt l. 1. & 2. C. de bono.
18 poſſ. contratab. & verum dicit. ¶ † Quæro, an ſubſtitutio vulga
ris poſsit ẽt fieri venientibus ab inteſtato? dic ꝙ ſic, vt l. ſi quis
ita hęres inſtituatur. §. legitimis. & ibi Bal. & Im. ff. de hęr. inſtit.
19 ¶ † Quæro, an ſit locus vulgari ſubſtitutioni, ſi inſtitutus moriať
viuo teſtatore? dic ꝙ ſic, vt eſt caſus, & ibi Bar. & gl. in l. ſi pater
filium. ff. de vulg. & pup. ¶ Quæro, inſtituo Titium & Seium, &
Titio Seium ſubſtituo, & Seio Caium. Seius primus ſubſtitutus
decedit, priuſquam Titius cohæres, ſiue ẽt poſtq̃ Titius deceſſe-
rat, vel ambobus repudiantibus. An Caius vltimo ſubſtitutus,
dicatur etiam eſſe ſubſtitutus Titio, & ſic vnamquãquo partem
habeat iure ſubſtitutionis, vel partem Seij ex ſubſtitutione, par-
tem Titij ex iure accreſcendi, & eſt vtilis inueſtigatio, propter
ᵃ legata, & alia onera. dic, vterque ᵃ vť ſubſtitutus, & iure ſubſti-
tutionis vnamquãq; partẽ capiet, vt l. hæred. in prin. & ibi Bar.
ff. de vulg. & pup. per caſum, l. ſi Titius. eo. tit. licet ibi Bart. aliter
20 dicat, & malè, quod not. ¶ † Quæro, dati ſunt plures inſtituti, &
coniuncti ſunt, & vni Caius eſt ſubſtitutus. Vnus ex inſtitutis
primò decedit, propter ꝙ pars partis dicti decedẽtis acquiritur
Caio, poſteà moritur Caius, an ſubſtitutus nõ tantùm veniat in
parte Caij, cui eſt ſubſtitutus, ſed etiam in parte illius alterius
inſtituti? Et dic ꝙ ſic, vt eſt caſus in l. eũm ex filio. §. fi. & ibi Io.
de Imo. ff. de vulg. & pupil. ratio eſt ſm Bal. ibi, quia ſubſtitutus
inſtituto, dicitur eſſe coniunctus alteri cohæredi, ſicut erat cõ-
iunctus ille inſtitutus, qui habet ſubſtitutum, quæ omnia not.
21 ¶ † Quærit Bart. in d. l. 1. in verſic. quintò quęro quid de vulgari
partim expreſſa, an vulgaris expreſſa i vno caſu tacitè admittať
contra matrem; & determinat ꝙ non, per l. fi. C. de inſt. & ſubſt.
& ibi etiam no. Bar. Sed Bal. in d. l. fi. in prin. & ibi Sal. in prin. re
probant intellectum Bar. quia immo non tractatur ibi de hære-
ditate teſtatoris, ſed pupilli, vt patet ibi, ad ſucceſsionem. & ibi,
ad luctuoſam. Nam hæreditas mariti non diceretur luctuoſa
vxori. Præterea ibi ſi tractaretur de hæreditate patris, non di-
ſputaretur vtrum poſthumus eſſet mortuus, vel non, ſed an re-
pudiauerit, vel non, vt l. in teſtamento. C. de impu. & alijs ſubſti

tut. Nec obſt. ꝙ dicit Bart. ꝙ non eſſet de caſu dubitabili, quia
erat prouiſum per l. precibus. C. de impub. quia hoc eſt falſum,
immo in d. l. fin. ponitur caſus ſing. quia fuit vulgaris in vno ca
ſu tantum, & tamen continet in ſe tacitam pupillarem, ſed ibi
non admittitur cõtra matrem, dic vt ibi per eos. vel etiam dic,
vt per do. meum Io. de Imo. in d. l. 1. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. vi
delicet; ꝙ in l. precibus. mater in aliquo non fuit inſtituta. Item
ibi, filius erat iam natus. Item fuit facta ibi ſubſtitutio vulgaris
generaliter. Sed in d. l. fi. mater fuit data cohæres. Itẽ filius erat
poſthumus. Item fuit facta ſubſtitutio in vno caſu tantum, ergo
differt in pluribus, vt d. l. precibus. Igitur non eſt mirum, ſi erat
dubitatio. Ideo Imperator ibi nouum caſum ſtatuit in fauorem
matris. Et de ratione dubitandi, & decidendi in d. l. fin. omnino
22 videas ibi Ang. qui bonam rationem aſsignat. † Quærit Bart. in
d. l. 1. in verſi. item dubitatur, quid ſi adiuit hæres, & poſteà per
in integrum reſtitutionem abſtinuit, cùm remanſerit hæres, an
ᵃ ſubſtitutus ᵃ admittatur de iure ciuili? & dicit ꝙ ſic, per l. 1. §.
ſi quis adita. ff. ad Ter. per totũ tit. ff. & C. ad Treb. Sed do. meus
Pau. de Ca. in repe. l. ſi filius hęres. in verſic. ſed circa prædicta
quæro de duobus incidenter, tenet contrarium per regulam l.
quod contra. §. vni duo. ff. de reg. iur. nam remanet hæres de iu-
re ciuili inſtitutus (vt dicit Bar.) ex l. 12. tab. Si ſubſtitutus etiam
admittitur de iure ciuili, ſimiliter fieret hæres eadem l. 12. tab.
quæ confirmat teſtamentarias ſucceſsiones, vt no. in l. Celſus.
in fi. ff. de leg. 2. quod eſſe non debet, vt d. §. vni duo. Nec obſt. ꝙ
allegat Bar. de hærede & fideicommiſſario, & ſic de Treb. quia
ibi non ſunt hæredes ex eadem parte iuris, ſed ex diuerſis, hęres
enim remanſit hęres ex l. 12. tab. nomine. fideicommiſſarius au
tem efficitur hæres, ex ſenatuſconſulto Treb. quod eſt ius ciui-
le, vtiliter, & in effectu, & eodem modo reſpondet ad d. §. ſi qs
adita, quia ibi primus ex ſenatuſconſulto Orficia. ſecundus ex
l. 12. tab. Sed ex eadem parte iuris, hoc non cõceditur, ne lex ad
mittẽdo ſm, fruſtra videať admiſiſſe primum. ff. de ſucc. edic. l.
fi. cum gl. ubi patet, quod etiam in ſucceſsione de iure præto-
rio, ſi ſemel fuit delata vni cum effectu, licet poſtea per reſtitu-
tionem abſtineat, non defertur ſequenti in gradu de iure præ-
torio. Ex quo ſequitur in caſu noſtro, ꝙ ſubſtitutus admittetur
tantum de iure pręrorio, & ſic intra tempora, vt l. 2. §. dies. & §.
largius. ff. quis or. in bo. poſs. ſer. & pro iſta parte, licet ipſe non
allegat, facit optimè tex. in l. 2. §. ergo etiam ſi minor. ff. eo. quod
no. & ibi vide Raph. qui allegat etiam l. pe. & l. fi. ff. de acq. hęr.
vbi datur vtilis actio, ergo neceſſariò ſequitur, ꝙ non eſt dire-
ctò hæres de iure ciuili, igitur &c.

ADDITIONES.

ᵃ Vterque, rectius ex mente Ant. Legis.

ᵃ Subſtitutus. Sed an iſte inſtitutus cuius ſubſtitutio reſtaurata eſt ꝑ talẽ ſubſti
tutionẽ admittatur de iure ciuili uel prætorio, ampla ẽ inter doctores diſpu
tatio. nã ultramõtani quorũ opinionẽ ſequiť Cy. in l. qui ſe patris C. unde li.
tenent ꝙ ſolũ admittantur de iure prætorio, ſicq. habebit ſolũ annũ ad bo.
poſſ. petẽdũ; ut probatur in l. 1. §. interdum. ff. de uulg. & pup. ſed Bart. ubi ſu-
pra tenet, quòd utroque iure, tã ciuili, q̃ prætorio admittatur ꝑ tex. in l. 1. §. ſi
quis adita. ff. ad Tertul. & ibi de hoc ꝑ eũ. & ꝑ cõſequẽs adire poterit uſque
ad triginta ann. facit l. fi. ff. de ſucc. edi. Sed Pau. de Caſt ut refert hic Ang. in
rep. l. ſi filius hæres; tenet cõtrariũ, quẽ ſequuntur alij quamplures, & uidetur
prima opi. ſubſtentabilior & uerior. in qua etiã hic reſidet Ang. noſter, ꝙ ad-
mittetur tantum de iure præt. & ſic infra tẽpora, ut in l. 1. §. dies. & §. largius.
quis ordo in poſſeſsione ſeruet. quod eſt multum diſputabilis. uide do. Io.
Pet. de Ferrari. in for. libelli quo agitur ex ſubſtitutione in uerſic. ſubſtituit.
ibi, inde quæritur poſte, quod ſacta additione, in 6. uol. Bartholo. ab Hora.

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutio breuiloqua, ſiue reciproca quare ſic vocetur.*
2 *Subſtitutio breuiloqua quibus verbis fiat.*
3 *Subſtitutionis breuiloqua qui ſint effectus, & nu. 11.*
4 *Subſtitutio breuiloqua an cõtineat ſubſtõnes expreſſas, vel tacitas.*
5 *Pater ſi vnum ex impuberibus inſtituit, & inuicẽ ſubſtituit emã-
cipauit, an in alio duret pupillaris ſubſtitutio.*
6 *Subſtitutio pupillaris an reconualeſcat, ſi teſtator eũ quẽ à principio
nõ habebat in poteſtate poſt inſtitutionẽ & ſubſtitutionẽ de eo ad-
inuicem cum vno filio ſuo impubere factam, adoptauit.*
7 *Teſtator habens tres filios, vnum puberem, & duos impuberes, ſi di-
cat, vos inuicem ſubſtituo, an in perſona illorum duorum impuberũ
ſubſtitutio ſit pupillaris.*
8 *Subſtitutio pupillaris an vltrà vulgarem cõtineatur in perſona im-
puberis, & exemplaris in perſona puberis mentecapti, ſi teſtator ha
bens duos filios in poteſtate, vnum impuberem, & alium puberem,
ſed mentecaptum eos inuicem ſubſtituit.*
9 *Teſtator ſi inſtituit maſculos vniuerſaliter, & fœminas in dotibus,
poſteaq; dixit, hæredes meos inuicem ſubſtituo, an talis ſubſtitutio
intelligatur quo ad filios tantum.*

Sub-

10 *Subſtitutio fideicommiſſaria an & quādo cōtineatur in breuiloqua.*
11 *Subſtitutio qua contineatur ſub his verbis, vos inuicē ſubſtituo, ſcilicet ſi hæres non erit, alter hæres eſto, & quandocunque vnus deceſſerit, re⁹ ita ut alteri.*
12 *Subſtitutus an poſſit venire per quam ſubſtitutionem vult, ſi communis ſubſtitutio hæc verba contineat, & eos inuicem ſubſtituo, vulgariter, pupillariter, & fideicommiſſariè.*
13 *Teſtator habēs duos filios ex prima vxore, & duos ex ſecunda, ſi eos inuicem ſubſtituat, & poſtea vnus repudiat, an alter frater vtrinque coniunctus ſolus admittatur.*

Et plures. ¶Poſſunt plures in locum vnius, & vnus in lo-
cum plurium, & ſinguli ſingulis, vel omnes in-
uicē ſubſtitui. h. d. ¶Not. ibi, vel inuicem &c. ꝙ propter hoc ſit
ſubſtitutio reciproca, ſiue preuiloqua. Cuius occaſione hic de
breuiloqua dicam, quia melius cadit, quam in aliqua parte
huius, vel ſequentis tit. ¶ Circa iſtam materiam reciprocæ,
ſiue breuiloquæ examinandam, tria ſunt videnda. Primò, quare
dicatur reciproca, ſiue breuiloqua. Secundò, principaliter, qui-
1 bus verbis ſit. Tertiò, quis ſit eius effectus. ¶† Venio ad primū,
& dicas, ꝙ vocatur reciproca, vt ff. eo. l. iam hoc iure. quaſi repe
tita, de vno. n. in alio repetitur, ſm Hug. dr̄ aūt breuiloqua, quia
breuibus verbis ſit, vt no. glo. in l. Lucius. & ibi Bart. ff. eo. & ibi
doct. qui dicunt, quod hoc nomen breuiloqua, ſiue iſta ſubſtitu
tio vulgaris &c. dicit tñ Bal. in d. l. iam hoc iure. ꝙ hoc pōt pro
bari ex tex l. cum ex teſtō. §. hæc verba. ff. de hære. inſti. ibi, vt be-
2 ne videatur. ¶† Secundò, quibus verbis fiat? reſpondeo per ver-
bum, vos inuicem ſubſtituo, vt hic, & d. l. Lucius. Item per iſta
verba, vterve eorum viuet, vt l. Titius & Seius. cum l. ſeq. ff. de
hæredi. inſtit. Item ſi dicat, ſi alter veſtrum decedat, volo bona
mea ad alterum deuenire, vel peruenire, l. ſi fundum ſub condi
tione. §. ſi cui. ff. de leg. 1. Sit ergo regula, ꝙ illa dr̄ breuiloqua
ſiue reciproca, qñ in vna conceptione verborum, plures hinc
3 inde ſubſtituuntur. ¶† Tertiò principaliter quæro de eius effe-
ctu. & dic, ꝙ qñque reciproca continet duas pupillares tātum,
vt qñ ſit duobus impuberibus exhæredatis, vt j. tit. 1. §. non ſo-
lum. Quandoq; continet duas fideicommiſſarias tantùm, vt qñ
fieret in codicillis, vt l. Scæuola. ff. ad Trebel. qñq; continet qua-
tuor, duas vulgares, & duas pupillares, vt qñ fieret duobus im-
puberibus inſtitutis ēt in poteſtate conſtitutis, vt d. l. iam hoc
iure. Quandoque continet ſex, vel etiam octo, vt ſi dico, filios
meos impuberes inſtituo, & eos inuicem ſubſtituo, ſi deceſ-
ſerint in pupillari ætate, vel in dementia, vel alias quomo-
docunque, inuicem ſubſtituo, nam tunc continet duas vul-
gares, duas pupillares, duas exemplares, & duas fideicommiſ-
ſaria, & ſic de ſingulis. Et prędicta procedunt, qñ ſubſtitutio
ſit duobus: ſi autem fieret pluribus, poſſent ſubſtitutiones in
4 infinitum multiplicari, vt patet ad ſenſum. ¶† Quæro, an talis
breuiloqua contineat ſubſtitutiones expreſſas, vel tacitas, quia
tacita pupillaris, non admittitur contra matrem, vt dicam j. tit.
1. in prin. dic, ꝙ continet ſubſtitutiones expreſſas verbis genera
libus, & ita intelligatur glo. in d. l. Lucius. & j. tit. 1. §. qua ratio-
ne. & ſic cum non ſit omnino tacita, excludit matrem, vt d. l. Lu
cius. & ita dicit Bar. in l. 1. ff. eo. & glo. & doct. in l. in teſtamēto.
C. de teſtam. milit. & in l. precibus. C. de impub. & alijs ſubſtit.
& glo. Bar. Bal. & alij doct. in l. Centurio. & in l. iam hoc iure. ff.
eo. Quare ad hoc, vt cōtineat ēt pupillarem, oportet ꝙ fiat per
ſonis paribus, vt duobus impuberibus, alias ſi alter eſſet impu-
bes, & alter pubes, non continet pupillarē, ēt in perſona impu-
beris, vt l. in teſtamento. & ibi doct. & maximè Bal. & Sal. C. de
teſtam. mil. & d. l. Lucius. Sed ſi ambo ſunt impuberes, ſed vnus
eſt 13. ann. & alter eſt anniculus, antequam primus ille 14. ann.
peruenerit ad pubertatem, & ſic ceſſat in perſona ſui pupilla-
ris, ceſſabit etiam in perſona anniculi. dic ſecundū doct. & Bar.
in d. l. Lucius. ꝙ non, cum inæqualitas ſuperueniens ex poſtfa-
cto, non vitiat. vt l. eadem. §. ſed ſi quis. ff. de duo. re. quod ſequi-
tur Sal. & alij in d. l. in teſtamento. per caſum d. l. Lucius. quia iu
riſconſultus conſiderauit a principio paritatem, licet ex poſtfa
cto deueniat, ꝙ vnus ſit pubes, & alter impubes, & Io. de Imo. in
d. l. Lucius. in verſic. circa quartum. inquantum tangit, ꝙ ſunt
duo impuberes &c. Idem tenet ibi Bal. & alle. quia conſiderari
debet, ꝙ cauſa huius ſubſtitutionis, eſt voluntas teſtatoris, &
hæc eſt prima, & principalis. Secunda, eſt æqualitas, ideo non
ceſſat ſecunda, ex quo non ceſſat prima, cum mens teſtatoris vi
deatur fuiſſe, ſi quis eorum impubes decedat, alter alteri ſucce-
dat, ideo non ceſſabit ſubſtitutio, & licet alleget in contrarium,
l. ſi tutor reipublicæ. circa prin. ff. de tu. & ra. diſtr. Tamen ſecun
dum Imo. poteſt dici ꝙ ibi fuit datus in locum tutoris abſen-
tis, & ſic vr̄ datus, durante abſentia. Sed in caſu noſtro, ex quo
vterq; erat impubes, vr̄ facta ſubſtitutio, ſi quis eorum impubes
deceſſerit, alter alteri ſuccedat, & ideo nō mirū, ſi durat ſubſti
5 tutio in perſona illius, qui remanet pupillus. ¶ † Quid ſi vnum
ex impuberibus inſtitutis, & inuicem ſubſtitutis, pater emanci-
paui, an in alio duret pupillaris ſubſtitutio? do. & Bart. in d. l.
Lucius. dicunt ꝙ non, quia vnius mutatio infert in alio, vt l. al-
teri, & quod ibi gl. ff. de adi. leg. quod tenet Sal. in d. l. in teſta-
mēto. quia teſtator fuerat cauſa effectiua huius mutationis, &
cui data eſt poteſtas mutandi, & declarandi voluntatem ſuā, fa
cto vel opere, igitur &c. licet Bal. teneat ibi cōtrarium, ꝙ immo
in perſona alterius durat, ēt ſi voluntariè teſtator vnum emāci
pauerit, arg. l. tribunus, §. ſi. ff. de teſt. mil. & quia fauor eſt illius
impuberis vt duret ſubſtitutio, cū ſibi teſtari non poſsit, vt di-
cam j. tit. 1. in prin. Non ob. ff. de adimen. lega. l. alteri, quia ibi a-
gitur de onere, non de mero fauore. Et licet opin. Bal. videatur
multū colorata, tñ quia a teſtatoris voluntate teſtm̄ pēdet, vt l.
in conditionibus. ff. de condi. & demon. de voluntate ſua videt̄
reuocare pupillarem, cum fecerit ex poſt facto inæqualitatē, &
iſtud ēt ſequit̄ Io. de Imol. in d. l. Lucius. ſed Ang. ibi ſequit̄ opi.
Bald. qm̄ non bene reſpondet ad leg. alteri. ff. de adi. leg. quia
ēt ibi eſſet fauor alterius cohæredis, ꝙ ſibi remaneret prælega-
tū, & tñ non remaneret propter reuocationē alterius ex eo, q̄a
reſpectiuè erat facta, ita in caſu noſtro, igitur &c. & hoc tenea-
6 tis. † Quid ſi eum quem a principio non habebat in poteſtate,
poſt inſtitutionē & ſubſtitutionē de eo adinuicem cū vno filio
ſuo impubere factā adoptauit, an recōualeſcat pupillaris? dicit
Bar. & oēs quod non, quia diſpoſitio ab initio inutilis non cōfir
matur ex poſtfacto, vt l. 1. §. 1. ff. de leg. 3. & hoc ſequit̄ Sal. in d.
l. ex teſtamento. quia adoptio nō fingit retro, vt l. qui iure mili-
tari, cū l. ſeq. ff. de teſta. milit. Non obſt. ſm Bar. l. 2. §. ſed & ſi ex-
traneum. ff. eo. quia ibi ab initio in eo fecit ſpecificā pupillarē,
licet aūt per verba, vos inuicē ſubſtituo, non eſt verbis ſpecifica
ta. Et de intellectu illius §. ſed & ſi extraneum. vide ibi glo. Bar.
Imo. & Raph. & Bar. in prædictos in l. Cēturio. ff. eo. tit. & Imo.
in d. l. Lucius. Quod inducit Ang. in d. l. Lucius. pone, ꝙ inſtituit
legitimum, & naturalem tm̄ impuberes, & eos inuicem ſubſti-
tuit, exprimendo vulgariter, & pupillariter, & per fideic. pone
ꝙ poſteā naturalis ſit legitimatus. dic ꝙ ↄfirmabit̄ pupillaris. q̄a
a principio a teſtatore fuit ſpecificata, vt d. §. ſed & ſi extraneū.
7 & hoc ſequit̄ ibi Imo. ¶ † Quid ſi teſtator habet tres filios, vnum
puberē, duos impuberes? & dicit vos inuicē ſubſtituo, an in per
ſona illorū duorū impuberū ſit pupillaris? Guil. & Ray. tenēt ꝙ
ſic, per l. cohæredi. §. qui diſcretas. ff. eo. ſed Bar. ꝯ pp immiſturā
illius tertij, l. 1. §. item q̄ritur. ff. de aqua plu. arc. Sed Bal. dicit ꝙ
opin. Bar. ſibi placet in terminis ſuis. Si autē ille tertius eſſet ab
inteſtato ſucceſſurus impuberi, tunc inter impuberes illos in-
telligit̄ pleniſsima ſubſtitutio, vt l. Paulo Callimacho. §. 1. ff. de
leg. 3. ſed Sal. in d. l. in teſtamento. indiſtinctè placet opi. Bart. q̄a
ī materia iſta nō cōſideraſ̄ an poſsit ab inteſtato ſuccedi, necne,
ſed tm̄ vnitas ſubſtitutionis, quia pariter oēs determinant, vt d.
l. in teſt. & l. quāuis. C. de impu. & alijs ſubſt. & d. l. iā hoc iure.
8 ¶ † Quid ſi teſtator habet duos filios in poteſtate, vnū impube-
rem, aliū puberem, ſed mentecaptū, & eos inuicem ſubſtituit,
an vltra vulgarem cōtineat̄ pupillaris in perſonā impuberis, &
exemplaris in perſonā puberis mentecapti? & Bar. tenet ꝙ nō,
quia multæ ſunt differentiæ inter pupillarē, & exemplarem, &
dicam j. tit. 1. §. qua ratione. & ſic non vniformiter determinat.
ſed Imo. in d. l. Lucius. limitat hoc fore verū, niſi appareat ꝙ te-
ſtator voluit illi furioſo, ēt poſt aditā hæreditatem ſubſtituere,
tunc ēt in perſona alterius contineatur pupillaris. ar. l. in teſta-
mento. cum ibi no. per glo. & doct. & Sal. plenè. C. de teſt. milit.
Quinimmo ēt ſi de mente non conſtet, dicit hoc verū, ſi furio-
ſus non habeat liberos, quia tunc exemplaris habet eoſdē effe-
ctus, quos pupillaris, vt no. in l. humanitatis C. de impu. & alijs
ſubſt. & ſic videat̄ teſtator voluiſſe, cū dictæ ſubſtitutiones ha-
beant eundem effectū ꝙ in perſona pupilli, ſit pupillaris, & in
pſona furioſi, ſit exēplaris, vt l. ex facto. ff. eo. Non ob. ꝙ ī multis
differant dictæ ſubſtitutiones, quia ſatis eſt, ꝙ cōueniant in ca-
ſu, de quo quæritur, vt in c. trāſlato. extra de conſti. & c. nō pōt.
in gl. de præb. in 6. quia vtraq; ſubſtitutio trahit̄ ad bona filij, vo
9 decunq; quæſita. ¶ † Quæro teſtator inſtituit maſculos vniuerſa
liter, fœminas in dotibus, & poſteā dixit, hæredes meos inuicē
ſubſtituo, intelligit̄ talis ſubſtitutio quò ad filios maſculos tm̄,
quia ipſi ſunt hæredes, & fęminę habent̄ loco legatariorū, vt l.
quoties. C. de hær. inſtit. ſm Bart. in d. l. Lucius. quod eſt verum,
niſi omnibus maſculis deficientibus, tūc fœminę ēt admittunt̄.
arg. l. cohæredi. §. qui diſcretas. ff. eo. & q̄a haberēt ius accreſcen
di, maſculis repudiantibus, vt d. l. quoties. ita dicit Ang. & Imo.

in d.l.Lucius.& hoc tenet ēt Bal.in d.l.in teſtō.per duas alias rationes.ſed Sal.ibi in fi.dicit,ꝙ ſi repudiātibus fratribus poſſent venire per vulgarem,tunc admittentur ēt ex pupillari,vt l.iam hoc iure.Sed ſi non ꝑ vulgarem,ſed ꝑ ius accreſcendi tm̄,vt dicit Bal.& Ang.tūc ſit verior opi.Bar.qui dicit,ꝙ tn̄ opi.Bal. eſt æquior.& ſm̄ ipſum erūt tres ſubſtitutiones,quod no. Et aduertas,ꝙ Ang.& Imo.in d.l. Lucius . dicunt , ꝙ ſi inſtituit teſtator vnum maſculum vniuerſaliter,fœminā verò in re certa,poſteà dicit,hæredes meos inuicem ſubſtituo,verificat̄ ēt in fœmina, quia aliter illa pluralitas,videlicet hæredes &c. non pōt verificari, vt l.ſi.& ibi Bar.ff.ad Treb.facit l.ea duobus.§.1.cum glo.ff.

10 eod.¶†Quæro,an in breuiloqua,videlicet,vos inuicem ſubſtituo, [a] contineat̄ fideicom. Bar.ponit in d.l.Lucius.circa fi.& ibi Ang.& Imo.& Sal.in d.l.in teſtō, in quo conclude.Nam aut ſubſtitutio reciproca fit in codic.& clarū eſt,ꝙ continet fideicom, vt l.Scæuola. & quod ibi no.ff.ad Treb.Aut fuit facta in teſtō,& tunc aut fuit dictum,eos inuicē ſubſtituo vulgariter,& ꝑ fideicōmiſſum(vt cōiter fieri ſolet)& tunc non habet dubium. Aut reciproca fit ſimpliciter,vt quia ſimpliciter dixit , eos inuicem ſubſtituo,vel ſi quis eorum hæres non erit, inuicem ſubſtituo, tunc quia iſto caſu ſolummodò caſus vulgaris exprimitur , & tunc non comprehendit̄ fideicom.ſed ſolum vulgaris (ſi facta fuerit perſonis impuberis)alias poterit continere ēt pupillarē, vt d.l.iam hoc iure.in verſi.ſed ſi alter.ibi vulgarem tātummodò,ꝑ hoc bene facit quod no.Bar.& gl.in l.Gallus.§.1.ff.de lib. & poſt.Aut appoſita eſt in ſubſtitutione cōditio denotans tractum tēporis,& alia quā ſubſtitutio vulgaris, puta,ſi dixerit,& ſi quis eorum deceſſerit ſine liberis,eos inuicē ſubſtituo, & tūc ſm̄ Ang.& Imo.in d.l.Lucius.cadit in compendioſam,q̄ tūc vr̄ reciprocè facta,& ipſa compendioſa ſui natura comprehendit vulgarem,adueniente caſu vulgaris.Item pupillarē, adueniēte caſu pupillaris.Item fideicom.poſt pupillarem ætatem,ea quo facta eſt ꝑ verbū cōmune, ſubſtituo,vt d.l.iā hoc iure.in prin. quod eſt aptum natū comprehendere ēt obliquam ſubſtitutionem,vt c.Ray.extra de teſta.cōiuncto c.ſi pater,de teſt.in 6.meritò comprehendit̄ ēt fideicom.Nec obſt.ſi dicat̄ potuit a prin. valere iure directo,& vulgariter,ergo nō obliquat̄,vt l.verbis, & quod ibi gl.& doct.ff.eo.quia illud procedit,qn̄ fit per verba directa ciuilia,vt ſit hæres,& ſimilia. ſecus ſi per verbū cōe, vt ſubſtituo,vel per verbum directum,non ciuile,vt d.c. Ray.cōiuncto d.c.ſi pater.& dicam ĩ.tit.1.§.ſi.pro hoc facit l.q plures. la prima.ff.eo.ibi,in oēm cām &c.dic vt ibi per gl.& do.& hoc vr̄ ſentire Bar.in d.l.Lucius,circa fi.ver.quæro,vtrū breuiloqua facta per hæc verba,vos inuicem ſubſtituo,cōprehendat fideicom.&c.in fin.ibi non obſt.quod dr̄ in materia cōpēdioſa,&c. Nam Bar.ibi dicit,ꝙ in compendioſa,ideo cōprehēdit̄ ēt fideicom.quia teſtator plura tempora cōprehendit,dicēdo,quādocunque deceſſerint,quod in reciproca nō facit,igit̄ &c.Ex quo ſequit̄ quod Bar.ſentit,ꝙ ſi reciproca aliquo modo poſſet comprehēdi,ꝙ teſtator plura tempora,& ſucceſsiuè comprehēdit, ꝙ comprehēderet̄ ēt fideicom.& hoc ad literā , ēt voluit Ang. in d.l.in teſtō.in fi.& voluit Sal.in l.2. C.de impu. & alijs ſubſt. vbi dicit,ꝙ in reciproca nō continet̄ fideicom. ſecus ſi teſtator dicat,qn̄cunque aliquis deceſſerit,vos inuicem ſubſtituo,& ſic vult,ꝙ qn̄ plura tempora cōprehendunt̄,quod intelligat̄ etiam fideicom.quod eſt qn̄ in pluribus dicat,ſi deceſſerint ſine liberis,eos inuicem ſubſtituo,quia impubes non pōt habere filios, ergo tempus ēt poſt pubertatem comprehendit̄, ſed Bar. in d.l. 2.C.de impub.& alijs ſubſti. vr̄ velle ꝯtrium,& dicit de facto ſic conſuluiſſe.nā certum eſt,ꝙ cuilibet extraneo,pōt poſt aditam

11 hæreditatem ſubſtitui,ꝑ fideicō.vt ĩ.tit.1.§.ſi.¶†Pone, teſtator ita dixit,vos inuicem ſubſtituo. ſ. ſi hæres non erit , alter hæres eſto,& qn̄cunq; vnus deceſſerit,reſtituat alteri.dicit Bar.ꝙ iſta verba,inuicem ſubſtituo,non cōtinent niſi directas tm̄.ſ.vulgarem,& pupillarem,niſi repugnaret diſparitas perſonarū, ad fideicom.non porrigitur,vt d.l.2.& d.l.iam hoc iure. §. 1. & l. q duos. & ibi Dy.ff.eo.quod dicit menti tenendum, quia ita cōſuluit,& Ang.dicit in d.l.2.ꝙ ibi eſt caſus rotundus,ꝙ ſubſtitutio reciproca fideicom.non continet,ſed vulgarem tm̄, qn̄ fit ꝑſonis quibus non pōt ſubſtitui,niſi vulgariter directò. & idem voluit Bal.in d.l.iam hoc iure.§.1.ff.eo.& licet ego viderim ſemel ꝯſulendo iudicare do.meum,do.Flo. ꝙ fideicō. non comprehēdit̄ ꝑ dictum Bar.in d.l.2.ēt qn̄ habet tēpus,& tractum in futurum,tn̄ ſemꝑ dubitaui,& crederē opi.primā Bar.Ang.& Imo. in d.l.Lucius.& Ang.in d.l.in teſtō. & Sal.in d.l.2.fore veriorē, per rōnes & iura ſua.Non obſt.dictum Bart.in d.l.2.quia verba ſua ſunt multùm ponderanda.Nam poſt verba,vos inuicē ſubſtituo &c.& ſic verbum cōmune,appoſuit verbum directū ciuile,videlicet, ſi alter hæres non erit, Seius hæres eſto. Cum ergo ſit verbum directum ciuile, & ſemel potuit valere iure directo in vulgari,nō pōt poſteà obligari,vt d.l. verbis.Nec ob. illa verba poſteà poſita,videlicet qn̄cunq; deceſſerit reſtituat hæreditatem alteri:quia dicta verba non pn̄t mutare , vel alterare qualitatem ſubſtitutionis directò iam factæ, cum dicta verba reſtituat &c.non ad ſubſtātiam ſubſtitutionis,ſed ad eius executionem ponant̄,facit in ſimili in l.quidam teſtō.in prin.ff. de leg.1. & l.ex his verbis.C.qn̄ di.le.ce.Et ſic intelligat̄ opi.Bar.in d.l.2. Aut ſubſtitutio reciproca eſt ſemper facta ꝑ verbum cōmune, nec eſt aliquod verbum directum & tacitè vel expreſsè cōprehendit plura tempora, vt ſi dicat qn̄cunq; deceſſerit &c. vel dicat,ſi quis ſine liberis deceſſerit,ſubſtituo adinuicem, quia tacitè includit tempus,ēt poſt pubertatem,quia tūc & nō ante pōt habere filios,vt l.precibus.cū glo.quam ſequit̄ Iac.& Bal.C.de impu.& alijs ſubſtit.q̄ glo.pōt ſaluari , qn̄ eſt facta ꝑ verbū cōmune,ſecus ſi per verbum directum, videlicet ſi deceſſerit ſine liberis,alter ſit hæres,quia tunc non cōprehendet fideicommiſſariam.vt c.ſi pater.de teſt.in 6.Ita ſentit Io.de Imo.in d.l. Centurio.in prin.pro ſolutione dictæ gl.& tunc fideicōmiſſum etiā comprehendat̄. & ita intelligat̄ prima opin.Bart.in d.l.Lucius. & ſequacium,& iſtam concordiam puto verā,q̄ no.quia quoti

12 diana ſunt.¶†Quid ſi cōmunis ſubſtitutio expreſsè apponat̄, quia dicat,& eos inuicem ſubſtituo,vulgariter,pupillariter,& fideicōmiſſariè?dic,ꝙ in electione ſubſtituti,eſt venire per quā ſubſtitutionem voluerit,ex directa vel fideicommiſſaria, vt eſt tex.& ibi Dy.& Bar.in l.recuſare.§.ſi Titius.ff.ad Treb. Et idem voluit Bar.in l.Cēturio.ff.eo. ver.4.principaliter quæro &c. ſed hoc non placet ibi Io.de Imol.quia credit , ꝙ teſtator voluerit potius facere plures ſubſtitutiones in diuerſis caſibus , videlicet,vulgarem in caſu ſuo,videlicet hæreditatis nō aditæ,& pupillarem in ſuo caſu, in quo ſit hæres , & in pupillari ætate decedat.arg.l.ꝙ conſtitutum.ff.de teſt.mil.& dicit ꝙ hoc vr̄ fuiſſe de mente Cy.in d.l.precibus.& idem dicit in d.§.Titius. Sed mihi placet opin.Bar.pone,poſt pubertatē nō adijt hæreditatem, immo vt ſuſpectam recuſat,clarum eſt,ꝙ pōt habere locū vulgaris,quia hæres non eſt ēt fideicom.quia pōt cogi adire periculo fideicommiſſarij,& reſtituere,vt l.quia poterat.ff.ad Treb.& tūc clarū eſt,ꝙ in electione ſubſtituti erit,aut ex vulgari ſubſtitutione tm̄,aut ēt ex fideicōmiſſaria,cogēdo, inſtitutum adire, hæreditatem cōſequi poterit,vt ar.d.§.Titius. & iſta eſt veritas, & iſta mihi placet.ſicut ſubſtitutus ex reciproca poſſet repudiare,& velle ſuccedere ex iure accreſcēdi,delato ex inſtitutione, vt l.nec is.§.1.ff.de acq.hær.ita dicit Ang.in d.l.in teſtō, in fine.

13 ¶†Quid ſi teſtator habet duos filios ex prima vxore , & duos ex ſecunda,& eos inuicē ſubſtituit,poſteà vnus repudiat, an alter frater vtrinq; coniunctus,ſolus admittatur?vr̄ ꝙ ſic, vt l.cohæredi.§.qui diſcretas. & quod ibi Bar.& doct.& §.qui patrē.ff. de vulg.& pup.& hoc tenet Dyn.ſed Bar.in d.l.Lucius. in fi.tenet ꝯtrium,quia inter iſtos non eſt aliqua coniunctio , niſi ſanguinis,ꝙ nō ꝓdeſt in reciproca, vt no. Bar. in d.l.Lucius. circa prin.igitur &c.ſed Bal.in d.l.iam hoc iure,in fi.tenet opin. Bar. quia per ius accreſcendi,pariter oēs veniunt,vt l. ſi totam.ff.de acq.hær.ergo eodem modo per iſtam ſubſtitutionem, quæ ſuccedit loco iuris accreſcendi,vt ff.de acq.hær.l.nec is.§.1.idē tenet Ang.in d.l.in teſtō. & aſsignat rōnē,quia in iſta inſtitutione inſpicit affectio,& intentio teſtantis, non illorū q ſubſtituunt̄, vel quibus fit ſubſtitutio,vt ff.eo.l.qui liberis.§.hæc verba. igit̄ cum teſtator tantā affectionem habeat ad filios primi matrimonij,ſicut ſecundi,& econtra,igitur pariter admittentur.

ADDITIO.

a Subſtituo. vn is q eſt reciprocè ſubſtitutus poſſit venire ad ſucceſſionē præmor tui vtroq; iure,tā accreſcēdi q̄ iure ſubſtōnis,gl.dicit ꝙ ſic in l.nec is.§.ſi hæres.ff.de acq.hær.& idē ſentit Bar.in l.re cōiūcti.ff.de leg.3.hoc idē determinat gl.in l.teſtamēto.C.de impu.& alijs ſubſtit.& ibi per Cyn. patet ergo ꝙ inter plures hæredes ante aditā hæreditatē,nō eſt locus iuri accreſcendi.facit l.ſi ex pluribus.ff.de ſuis & legit.hæred.& l.1.ff.de vſu.accreſcē.& ibi no. per gl. & in l.1.§.his ita.C.de cad.toll.& ibi per Dy.& pleniſſimè per Bart.in d.l.re coniuncti.pro cuius materiæ declaratione diſtingue,ꝙ aliquando ſunt plures hæredes cōiuncti vel diſiuncti in aliqua inſtitutione,vel ſubſtitutione directa,aliquādo ſunt plures legatarij,aliquādo plures cōtrahētes , & ſubdiſtingue in oībus iſtis articulis,vt plene examinat præc. Pap.in for.lib.in quo agitur ex ſubſtitutione in ver.breuiloce.ĩ 6.col.ibi poſteà quærit, an is q eſt.

SVMMARIVM.

1 *Subſtituti partim nominati per nomina propria , & partim per nomina appellatiua,qualiter veniant.*

2 *Subſtituti ſimul & ſemel vocati per nomina propria & appellatiua quomodo veniant.*

3 *Subſtitutione facta fratribus nomine appellatiuo, pro hæreditarijs portionibus ueniunt.*
4 *Subſtituti plures ſi ſimul nominati ſunt, & unus ſeparatim, qualiter diuiſio fiat.*
5 *Nominati per relatiuum, quiſquis, in ſubſtõibus qualiter ueniãt.*

Et ſi ex diſparibus. Inſtituti innicem ſubſtituti eaſdẽ
partes videntur habere in ſubſti-
tutione, quas in inſtitutione, niſi teſtator aliter diſponat. h. d.
¶Not. quòd in dubio ita vr̃ dilectus ipſe idem in inſtitutione,
ſicut eſt dilectus in ſubſtitutione, & econtra. ¶In gl. ex diſparib.
in fi. dic hoc verũ, ſi nominib. appellatiuis ſubſtituti ſunt, ſecus
2 ſi per nomina propria, [a] vt l. nonnunquam. & l. quoties. ff. ad
Treb. & ibi gl. & Bart. item hoc verum, niſi aliud appareat per
s coniecturas, vt ff. de reb. dub. l. vtrum. §. fi. †Quid ſi partem ſub-
ſtitutorum nominauit per nomina appellatiua, & partẽ per no
mina ꝓpria? dic, quòd noĩati per nomina appellatiua uocanſ
pro portione hęreditaria, & nominatus per nomen proprium,
uocatur in uirilem, ut no. in l. in teſtõ. ff. de fideicom. lib. ſm unã
2 opi. & Bar. in l. turpia. ff. de leg. 1. †Quid ſi ſimul & ſemel uocen-
tur per nomina propria, & appellatiua, quia dicit Titium Seiũ
& Martinũ hr̃des meos ſubſtituo? dic quòd debet inſpici quod
ꝓcedit iuxta l. ſi ſeruus cõis. ff. de ſtip. ſer. in dubio magis uidenſ
uocati in ſubſtitutione, ſicut in inſtitutione, ar. c. qm̃ abbas. de
off. deleg. & ita no. in l. ſiue. ff. de duo. re. ꝑ glo. Bar. Ang. & Imo.
& dic ut in glo. in d. l. quoties. & ibi Bart. & per conſequens per
nomina appellatiua, vt eſt caſus, & ibi doct. & Imo. in l. qui plu
3 res. ff. eo. †Quid ſi per nomen indifferens, vt putà, fratres meos
ſubſtituo? dic ꝙ magis æquiparatur nomini appellatiuo, & per
conſequens pro hæreditarijs partibus videnſ inuitati, vt eſt ca-
ſus ſing. & ibi Bar. Ang. & Imo. in l. Lucius. § Mæuia. ff. ad Treb.
& prædicta ſunt vera, niſi in aliquo grauamine eſſent vocati,
quia tunc admittunſ ea ſubſtitutione, prout in grauamine tenẽ
4 tur, vt d. l. quoties. Quid ſi ſint † plures ſimul nominati in ſub-
ſtitutione, & Titius ſeparatim, oẽs per nomina propria? dicas ꝙ
ille Titius ſeparatus habebit in ſubſtitutione dimidiam, oẽs illi
alij ẽt per nomina propria nominati, habebunt aliã dimidiam,
vt eſt caſus in l. qui liberis. §. fi. cum l. ſeq. & ibi doct. ff. eo. verũ
tamen illam dimidiã poſteà illi ſimul plures ẽt per propria no
mina nominati diuident inter ſe viriliter, ſecus ſi non per noĩa
propria ſimul eſſent noĩati, ſed per dictionem, quiſquis erit hæ
res &c. quia tunc illam dimidiã diuident inter ſe pro portione
hæreditaria, vt eſt caſus ſingularis in l. fi. C. de imp. & alijs ſubſt.
5 & ibi no. per doct. ¶†Quid aũt ſi dicaſ, quos mihi inſtitui ſub-
ſtituo? dic, ꝙ tm̃ importat relatiuũ, & nominatio per relatiuũ,
quantum per nomina appellatiua, & ſic veniunt pro hæredita-
rijs portionibus, vt no. gl. & Bart. in l. fine. ff. de duo. re. & vr̃ ca-
ſus ſm̃ Bar. in l. ſi pater filio. ff. eo. licet Bal. ibi dicat, ꝙ illud po-
teſt eſſe expreſſio legis, & non hominis, ſed Io. de Imo. ibi te-
net opin. Bart. & dicit ꝙ illud diuinare eſt igitur &c. facit quod
no. Barto. in l. turpia. §. fi. ff. de leg. 1. & ibi doct. & no. Raph. &
Imo. in l. hæredes nominatim. eo. tit. &c.

ADDITIO.

a Nomina propria. Adde de huiuſmodi nominibus proprijs Are. in ſi ſeruus. cõis. de ſtipu. ſeruor. Purpu.

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutus admittitur iure ſubſtitutionis, non iure accreſcendi.*
2 *Spes ſubſtitutionis vulgaris vel pupillaris, an & quando ſit tranſmiſſibilis.*

Sed ſi inſtituto. ¶Si inſtitutus fuerit cohæredi ſubſtitu
tus, & demum tertius inſtituto ſubſti-
tutus admittitur ad partes vtriuſque, neutro inſtitutorum adcũ
1 te, h. d. ¶No. ſummarium. ¶†Not. ibi, ad vtranq; partem ſubſti-
tutum admitti, ꝙ hic vr̃ caſus, ꝙ ſubſtitutus (etiã in parte cohæ-
redis) admittetur vt ſubſtitutus: & ſic iure ſubſtitutionis, & nõ
iure accreſcendi, vt hic. & eſt caſus in l. ſi Titius. ff. eod. de quo
dixi ſ. eo. in prin. ¶In glo. diſt. ibi, vſq; in fi. in d. l. de intellectu
2 d. §. fi. dicam ĩ. tit. 1. §. liberis aũt. ¶†In ea. gl. in fi. tu cõclude, ꝙ
aut loquimur in vulgari, & hẽt locum iſte tex. quia ſi vterque
repudiat, vel non põt eſſe hæres, non tm̃ partem ſecundi, ſed ẽt
primi, habet vt ſubſtitutus, vt hic, & d. l. Titius. Et hoc expreſſe
firmat Bar. in d. l. cohæredi. in princ. & in l. qui habebat. ff. eo. &
ibi Bal. Ang. & Raph. & Imo. licèt Bar. vna cum Dy. dixerit con
trarium, uidelicet, ꝙ habeat iure accreſcendi in primo, in ſecun
do iure ſubſtitutionis, ut d. l. ſi Titius. de quo dixi ſ. eod. in prin.
Et poteſt eſſe utile, quo iure admittatur propter grauamina, fa-
cit l. nec is. §. 1. ff. de acq. hær. Si autem loquatur in pupillari, &
tunc dic, ꝙ non tráſit ſpes ſubſtitutionis pupillaris ante ſubſtitu
tionem ſubſtituti, ita dicit glo. in d. l. qui habebat. quam ſequi-
tur Bar. licet Dy. ibi dicat, ꝙ non uidet rationem differẽtię, dic
ut ibi per Bart. &c.

SVMMARIVM.

1 *Verba ſi hæres non erit, in ſeruo, qualiter intelligantur. & num. 3.*
2 *Seruus creditus liber, an recte inſtitui poſſit: & quid econtra. nu. 4.*
5 *Error in qualitate perſonę, an vitiet inſtitutionem.*
6 *Filiusfamilias inſtitutus quid ſibi quarat, & quid patri.*
7 *Diſpoſitio huius §. an locum habeat ſi inſtitutus eſt monachus quẽ teſtator credebat ſui iuris, & laicum.*
8 *Subſtitutus an admittatur, vel pater, dominus, aut monaſterium, ſi teſtator ſciens Stichum eſſe ſeruum alienum. Caium filiumfamilias, aut Titium monachum, eos inſtituit, & dedit ſubſtitutum vulgariter, & inſtituti adire nolunt.*
9 *Hęres primo inſtituti an pręferatur ſubſtituto.*

Si ſeruum. ¶Si ſubſtitutio uulgaris facta fuerit ſeruo alie
no, quem teſtator liberũ putabat, ſubſtitutus
uenit ad partem hæreditatis, quãuis ſeruus adierit hæreditatẽ
iuſſu domini. h. d. ¶No. ꝙ quãuis ſeruus alienus ſit inſtitutus cõ
templatione ſui, tamẽ per dñm põt iuberi ꝙ adeat, & dño quę-
rat. ¶No. quòd ſine iuſſu nõ acquirit dño, de quo ſ. dixi de hęr.
inſtit. §. alienus quoque. ubi ẽt dixi quid in monacho non uolẽ-
1 te adire, uel mortuo antequam adeat, dic ut ibi dixi. ¶†No. quid
important illa uerba ſubſtitutionis uulgaris, ſi hæres non erit,
de quibus ſ. in princ. quia intelligitur, ſi hæres non erit, per ſe,
2 uel aliũ nõ fecerit hæredem, ut hic, & l. 3. C. de hær. inſti. ¶†No.
ꝙ dixi de ſeruo inſtituto, & ſubſtituto ſibi dato, quia illud pro-
cedit, qñ credebat eſſe liberum, & erat ſeruus alienus. Si autẽ
eſſet proprius teſtatoris, & liberũ credebat, tunc inſtitutio eſt
ipſo iure nulla, ut ff. de teſt. mil. l. neque. §. ſi ſeruum. Quod for-
te ẽt hodie procedit, nec ur̃ libertus, per l. pen. C. de ne. ſer. hær.
inſtit. quia teſtator ignorabat eum ſeruum, unde non ur̃ uelle fa
cere liberum, quem ignorabat ſeruũ, ſed ibi loquitur qñ ſciebat
eum ſeruum, tunc relinquendo eum hæredem, quia aliter hære
ditatem conſequi non põt, niſi ſit liber ex coniecturata mente
defuncti, quia præſumiſ, ꝙ defunctus uoluerit ẽt relinquere li-
bertatem. ¶No. caſum in quo admittiſ inſtitutus & ſubſtitutus
ſimul, ꝯ̃ regulam l. quandiu. ff. de acq. hær. ſed hoc contigit pro-
pter repugnantiam iuris & rõnis. ¶Et aduerte, quia de iſta ma-
teria non habemus niſi tres text. iſtũ uidelicet, & l. ſi pater. ff. de
hær. inſtit. & l. 3. C. de hære. inſti. ¶No. ibi, et ne cuius iuris, ꝙ qñ
inſtituitur liber homo, lex ſubintelligit, ꝙ ſibi acquiritur, ſi non
mutauit ſtatum; ſi autẽ mutauerit, ut quia dedit ſe ad arrogan-
dum, ut l. ſi adoptauero. ff. de preca. uel ingreſſus fuit religionẽ,
acquirit monaſterio, ut auct. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccl. ita di-
cit Bal. & Imo. in l. ſi pater. in prin. ff. e. quod no. per ea q̃ dixi in
d. §. alienus quoque. & uide Bar. in d. l. ſi adoptauero. & in l. eũ
hæredes. in prin. §. fi. ff. de acq. poſſ. ¶In gl. in partem. in fi. dic, ꝙ
ultima opi. gl. eſt uerior. & ita no. gl. & doct. in d. l. ſi pater. uide-
3 licet, ꝙ dñs ſerui habeat totũ aliũ ſemiſſem. ¶†In gl. qui acqui-
ſierit. in fi. no. & ſigna gl. q̃ bene loquiſ, tñ pro pleniori intelligẽ
tia dic ꝙ ſunt tres caſus. Nam aut teſtator ſciuit conditionem
inſtituti, aut errauit ĩ illa, aut dubitaſ, an ſciuerit, uel errauerit.
Primo caſu clarũ eſt, ꝙ ſi inſtitutus erat ſeruus, illa uerba, ſi hę-
res non erit, intelliguntur, ſi hæres non erit per ſe, ad ſuũ com-
modum factus liber, & ſic mutata conditione de ſeruitute in li-
bertatem, ante aditionẽ hæreditatis, uel ſi non facta dicta muta
tione, alium hęredem non fecerit. Si autẽ inſtitutus fuerit liber,
tunc intelliguntur dicta uerba, ſi hæres non erit. ſ. per ſe ad ſui
cõmodum, uel mutata conditione, aliũ hęredem nõ fecerit, ut
clare probatur in d. l. ſi paterfam. uerſi. atqui ſi eum. uſq; ad uer-
4 ſiculum igitur &c. Secundo caſu, qñ cõſtat teſtatorem † erraſſe
in conditione inſtituti. & tunc cõcludit Bal. & Imo. in d. l. ſi pa
terfa. ꝙ aut putauit eſſe ſeruum, qui erat liber, & tunc nõ habet
locũ iſte tex. ſed poterit inſtitutus adire, ex quo liber eſt & ex-
cludiſ ſubſtitutus. Et eſt rõ, quia cùm in dubio uideaſ inſtitu-
tionẽ factam fuiſſe, contemplatione inſtituti, ut dicit gl. in d. l. ſi
paterfa. in fi. ff. de hęr. inſtit. & ueroſimile eſt, ꝙ teſtator multò
fortius uoluit inſtitutum habere hæredem, & ſibi acquirere, &
multò fortius ſi liberum ſciuiſſet, arg. l. Barbarius. ff. de off. præ-
to. & bene facit l. liber homo. ff. de acq. re. do. & hoc ur̃ gl. tene-
re hic, & Bar. in d. l. ſi pater. Aut econtrà putauit teſtator eſſe li-
berum

berum inſtitutũ, q̃ re vera erat ſeruus, & tunc debet diſtingui, vt vult gl.in d.l.ſi pater. q̄ aut conſtat de mente teſtatoris, quid voluerit ſignificari ꝑ illa verba, ſi hæres non erit, & tunc ſtādū eſt voluntati teſtantis, facit l.3. C.de hære.inſti. Aut non eſt certũ quid ſenſerit ꝑ dicta verba, ſi hęres non erit, ſed dubitaŧ, & tunc hēt locũ quod hic dr̃, & in d.l.ſi pater.in ver. igiŧ, & verſi. ſeq. Tertiò caſu, qñ dubitaŧ, an teſtator errauerit in conditione inſtituti, vel nō, dic ſm Bal. & Imo. q̄ iſtud conſiſtit in animo teſtatoris, q̃ nō pōt probari, niſi eſt cōiecturis, vt d.l.dolum. C.de do.& no.gl. j̄. de actio. §. alienus. facit l. Labeo. §. idē Tubero. cũ ibi no.ff.de ſup.leg. In dubio aũt, non vr̃ erraſſe, quia in dubio non debet pſumi error, ꝑ no.in l.ſi adulteriũ cum inceſtu.§. idem Pollioni.ff.de adulte.& quod ibi ꝑ Bar. niſi ex circũſtātiis aliud inducaŧ. Vnde q̃ allegat errorē, dēt ꝓbare, ꝑ not.in l.2.ff. de confeſſ.ꝑ Bal.in l.error.& quod ibi gl.& doc. C.de iur.& fa.

5 igno.¶†Extra gl.oppo. quia error in qualitate pſonæ facit in totũ vitiare inſtitutionē, vt l.ſi pr̃. C.de hær.inſti. Et no.in l.nemo. §. 1.& ibi gl.Bar.& doct.ff.de hęre.inſtit.hic dr̃ ꝯtrium, ergo malè. Sed dic, q̄ ibi eſt circa qualitatē cōſanguinitatis, videlicet filiationis, vel fraternitatis, q̃ pręſumiŧ cā finalis, vt glo.in d.l.nemo.hic aũt, in alia qualitate ꝙ ꝯſanguinitatis, in qua diſtinguit, vt hic.facit quod no.glo.Bar.Ang.Raph. & Imo.in l.quoties.in prin.ff.de hære.inſti.& Bar.in l.demonſtratio.in prin. ff.de cōd.

6 & demon.in ver.venio ad tertiam particulā, &c. ¶†Quæro, an diſpoſitio huius legis habeat locum in filiofa. quem teſtator putauit ſui iuris.& patrēfamilias? dic, q̄ cũ olim quicquid q̃rebat filiusfa. quærebat patri, vt ſeruus dño, l.1. in prin.ff.ſi quis a paren.fue.ma.clarũ eſt, q̄ in filio habet locũ, vt eſt gl.ſingularis, & ibi Bar.in l.ſi qs filiũ.in princ. ff.de acq.hæred.& ibi Bar.& doc. ſed dicit Bal.ibi & Ang.& Bal.& Imo.in d.l.ſi pater.q̄ qñ filiusfa.adiit patre conſenuente, plenè acquirit ſibi proprietatē, quia teſtator ipſum inſtituendo voluit ſibi quæri, ſed reſpectu vſufr. qui patri acquiriŧ, vt l.1. C.de bo.mater. vel ēt ſi filius non vult adire, & pr̃ adeat, vt d.l.ſi.§.1.C.de bon.quæ lib. quia tunc patri non in totũ quæritur, ibi tale acquiſitũ debet diuidi inter patrē, & ſubſtitutũ, vt hic dr̃. quod no. Adde q̄ ēt diſpoſitio huius legis, q̄ inſtitutus & ſubſtitutus, aliqñ cōcurrant, habet ēt locum in vno alio caſu, videlicet, qñ pronus eſt hæres inſtitutus, & in aliqua re propria ipſius grauaŧ, nā habebit debitā portionem, vt inſtitutus, reſiduum ſubſtitutus habebit, ſi ipſe patronus non vult iudicium defuncti implere, vt eſt caſus ſingularis in l.ſi libertus patrono. ver.quid ergo.ff.de bo.lib.& ſic concurrunt inſtitutus & ſubſtitutus: ita dicit Bar.in l.1.in prin.ff.eo.in verſ. itē

7 quæro, an aliquo caſu inſtitutus &c.¶†Quid dicēdum, [a] ſi inſti-

a tuo vnũ qui in veritate eſt monachus, quem credebā ſui iuris, & laicum, an habeat locũ diſpoſitio huius §.& ego credo q̄ ſic, quia ſiue æquiparemus ſeruo, vt voluit Inno.in c.cũ olim. el 2. de priui.& Bar.in l.1.§.ſi vſusfru.& §.ſi. ff.de ſtip.ſer.ſiue æquipareŧ filiofa. vt no.Bar.Ang.& alij in l.1.ff.eo.& not.Ang.plenè & Imo.in d.l.ſi pater.neceſſariò ſequiŧ, q̄ ſubſtitutus debet habere quartam partem, & tres partes monaſterium, vt diximus in ſeruo & filio: & iſtud vr̃ verius. facit quod dixi ſ̃. in not. ſm Bal.¶Sed in ꝯtrium poſſet adduci, q̄ monaſteriũ totũ capiat, ſi teſtator voluit inſtitutum, totum cōſequi, ſi vult adire, excluſo ſubſtituto in totũ, vt ſ̃.eo.in prin. eodē mō & fortius, qñ acqri debet monaſterio, & ſic animæ ſuæ, quia anima eſt cũctis rebus præferenda, vt l.ſancimus.C.de ſacroſan.eccl.& anima ęquiparatur filiis, vt no.Bal.in auct.quod ſine. C.de teſta.& facit qđ no.hic gl.quia ſi ſciuiſſet eum monachum, æquè bene inſtituiſſet, tum propter merita inſtituti, vt l.nec adiecit.ff.pro ſoc.tum ēt, quia acquiri debet Deo, vt l.1. §.ad municipiũ. ff.ad l.Fal.& l.annua.§.a Titia.& ibi gl.ff.de annu.le.ar.l. Barbarius. ff.de offi. præt.& ſ̃.dixi in ſimili.& per conſequens, debet acquiri animæ

8 ſuæ, igiŧ &c.& fortè de iure iſta vltima eſt verior. ¶†Quæro, teſtator ſcit Stichum eſſe ſeruũ alienũ, & ſcit Caium eſſe filiũfa. & ſcit Titium eſſe monachum, & eos inſtituit, & dedit ſubſtitutum vulgarem, & inſtituti non volunt adire, an admittaŧ ſubſtitutus, vel pater, dñs, vel monaſterium? Et in ſeruo dic, q̄ admittitur ſubſtitutus, expulſo penitus dño ſerui, q̄a nō vult adire, & pōt nō parere dño, & ꝑmittere ſe potius excoriari, vt d. l.3. C. de hæred.inſtit. tñ dño nullũ ius quæriŧ, q̄ ex perſona ſua poſſit adire, vt eſt gl.ordinaria & ſingularis in l.ſi.§.1. in gl.in verſ.filio, in verſi.item an idem in ſeruo. C.de bo.quæ lib.& ibi doct. in l.3.C.de hære.inſti.& idem ſi ſeruus moriatur antequā adeat iuſſu dñi, vt l.inde Neratius.§.1. ff.ad leg.Aquil. In filio aũt dic, q̄ patet pōt ex ſui pſona, ſuo iure a legis poteſtate delato, adire per ſe, vt d.l.ſi.§.1. & in totum excludit ſubſtitutum, vt eſt glo. ordinaria in d.l.ſi.§.1. & in totum excludit ſubſtitutũ, vt eſt gl. ordinaria in d.l.ſi.in d.§.1.in verſi. filio, quam ſequitur Bart.& cōiter doc.in d.l.3.& in l.1. ff.e.vbi Imo.licet Ang.ibi, & in d.l. ſi pater.teneat ꝯtrium, ſed ibi Imo.damnat opin. Ang. In monacho aũt dic, q̄ monaſterium pt̄ adire iure ſuo, vt no.gl.18. q.1. c.ſtatutũ, & q̄a cũ monachus nō habeat neq; velle, neq; nolle, vt c.non dicatis.12.q.1.ęquiparaŧ filio, & filio infanti, q̃ nō habet neq; velle, neq; nolle, quia quicquid videt, ignorat, vt l.1.in ſi.C.de falſa moneta. ſed pōt iure patriæ ptātis pũi hæreditatem extranei delatam filio infanti pro ſe adire, & excludere ſubſtitutũ, vt l.ſi infanti.C.de iure delib. ita ēt monaſteriũ, & ēt cum ipſe monachus magis, & in pluribus ęquipareŧ filio q̄ ſeruo, q̄a debet a ſuis aſcendentibus, vel deſcēdentibus inſtitui, vel exhęredari, ut l.Deo nobis.§.hoc ēt.C.de epiſc.& cler. qđ non contingit in ſeruo, vt j̄.de ſer.cogna.in prin.igitur &c.de quo vide quę ſcripſi ſ̃.de hære.inſt.§.alienus quoque. ¶Quis aũt pferaŧ,

9 †an hęres primi inſtituti ex iure deliberandi, an ſubſtitutus vulgaris? Dic, q̄ hæres inſtituti, ut l.cum antiquioribus. C. de iure delib.& ibi Bal.& doc.& Bar.& doc.in d.l.3.& Ang.& Imo. in d.l.ſi pater.& hoc firmat Bar. q̄a ſatis facit aliñ hr̃dem ſuo miniſterio, trāſmittēdo ſuis hr̃dibus ius deliberādi, per d.l.cũ antiquioribus.& voluit Bar.& doc.in l.1.ff.eo. Et pdicta procedũt, qñ oēs hęredes primi inſtituti defuncti volũt adire hr̃ditatem primi defuncti ex iure deliberādi. Sin aũt vnus vult adire, & alter nō, an in parte repudiantis admittaŧ primus ſubſtitutus, an cohęres? & Bal.in l.ſi.in prin.ff.eo. tenet, q̄ in parte repudiata admittaŧ ſubſtitutus, q̃ habet expreſſam voluntatē teſtantis primi. Et ēt q̄a inter illos hr̃des primi inſtituti nulla eſt coniũctio, igr̃ ſubſtitutus in illa parte repudiata præferŧ. Et iſtā opin.dicit ibi Raph.fore ęquā, tñ nō probaŧ illa, l. ſi. quia ibi a principio, inſtitutio fuit in perſonā pluriũ. Sed in caſu noſtro a principio fuit in perſonā vnius, licet deueniat poſteā in perſonā pluriũ, igr̃ deberet poſteā in totũ verificari.& ſic in perſonis oium, q̄ oēs adirent, alias vr̃ ſubſtitutus admitti, vt l.cũ fundum.§.1.cōiuncta l.qui hæredi.ff.de condit.& demon. licet hoc ſit ſubtile, teneas opi.Bal.propter æquitatem, & ēt quia cohæres meus repudians non debet poſſe mihi in parte mea, & iure mihi quęſito nocere, vt l.ſi poſt mortem.§.ſi.& ibi Bar.ff.de cōtratab.&c.

ADDITIO.

a Quid dicendum. Legitima vt non procedat in monacho. Sed Ioan Fab. tenet contra hoc ſiue l. facit pro Fab. quod dicit Bar. in l.cũ hæredes.§.ſi.ff. de acq. poſſ. Adde Aquen.in l.1.col.2.ff.eo.Purpu.

De pupillari ſubſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Pupillaris ſubſtitutio qua ad eius eſſentiam requirat. & nu.2.*

3 *Conſuetudo in ſcriptis redacta an dicatur ius.*

4 *Pupillaris ſubſtitutio quibus liberis fieri poſſit.*

5 *Spurio quomodo a patre relinqui poſſit.*

6 *Pater non poteſt pupillariter ſubſtituere minor 25. ann. per ſtatutum teſtari prohibito.*

7 *Inſtitutus quo tempore in poteſtate inſtituentis eſſe debeat, vt ſubſtitutio pupillaris teneat.*

8 *Intellectus ad l.2.§.ſed ſi extraneum ff de vulg & pup.ſubſt.*

9 *Subſtitutio pup. ad eius eſſentiam requirit quod filius efficiatur ſui iuris per mortem patris, nec in alterius poteſtatem recidat.*

10 *Filio an poſſit ſubſtitui in legitima ſua per fideicommiſſum, non directo pupillariter.*

11 *Subſtitutio pupillaris facta filio præterito non valet.*

12 *Teſtamento rupto præteritione filij, an conſeruetur pupillaris ſubſtitutio.*

13 *Pupillaris ſubſtitutio ad eius validitatem requirit, vt ex teſtamento paterno adeatur hæreditas.*

14 *Pupillaris ſubſtitutio quotuplex ſit.*

15 *Teſtatore dicente ſi filius meus in pupillari ætate moriatur, Titius ſit mihi hæres, an admittatur etiam ad bona pupilli.*

16 *Subſtitutio facta pupillo, intra tempora pubertatis per verba mere obliqua, an trahatur ad directam.*

17 *Pupillaris expreſſa excludit matrem, ita quod mater nec legitimam aliquam in bonis filij conſequi poteſt.*

18 *Pupillaris tacita comprehenſa in expreſſa vulgari non admittitur contra matrem, nec eam excludit, nec contra patrem, nec contra auiã. & nu.19 quod fallit vt nu.20.*

19 *Pupillaris tacita non excludit fratrem pupilli.*

21 *Subſtitutus ſui fratris pupilli hæreditatē tranſmittit ad quoſcunque etiam hæredes extraneos.*

22 *Pupillaris ſubſtitutio quot modis corruat.*

23 *Mater ſi ſubſtituit filio ſuo pupillo pupillariter, vel frater fratri,*

aa

...ueniebatur ad ſubſtitutum ſi iam ...
24 *Matre repudiante hæred.ſuá filij impuberis, an ſubſtitutus vulgaris admittatur ex tacita pupillari, an venientes veniẽtes ab inteſtato.*

Liberis. Totum iſte tit. diuiditur in ſex partes. Primò ponit qualiter quis poſsit facere ſubſtitutionẽ pupillarẽ. Scdò, da exẽplari ſubſtitutione, cui fieri põt. Tertiò, redit ad pupillaris ſubſtitutionis materiam. Quartò, φ ẽt exhæredatis põt fieri illa ſubſtitutio. Quintò, circa pupillarẽ ſubſtitutionẽ aliquos caſus ponit, & potiſsimè vſq; ad quã quantitatem poſsit fieri. Sextò, φ maiori, vel puberi, vel extraneo, fieri nõ põt pupillaris. Secunda ibi, qua ratione. Tertia ibi, igitur. Quarta ibi, non ſolum. Quinta ibi, quæcunque. Sexta ibi, extraneo. ¶ Et hoc dicit in ſumma. Liberis impuberibus, & in poteſtate teſtatoris exiſtentibus, põt ſubſtitui, non ſolùm vulgariter, ſed ẽt pupillariter, per quã ſubſtitutionem ſubſtitutus efficit̃ hæres ipſius pupilli. h. d. ¶ No. φ non tñ vulgariter, ſed & pupillariter permittit̃ patri, liberis ſubſtituere.
1 ¶ † Not. φ ad hoc vt qs poſsit pupillariter ſubſtituere, requirit̃, vt ille cui fit ſubſtitutio, ſit de liberis. Secũdò, requiritur φ ſit in eius poteſtate. Vnde mater, q̃ non habet filios in ptãte, vt §. fœminæ. ĩ. de adopt. non põt filio ẽt impuberi pupillariter ſubſtituere, quinimmo nec pater, ſi filius ſuus non eſt in ptãte ſua; ſed aui, licet pater ẽt ſit miles, vt l. cum filius. ff. de teſt. mili. ¶ No. formã ſubſtitutionis vulgaris, videlicet, ſi hæres nõ erit, alius ſit hæres ei, vidiſtis ĩ. tit. t. in princ. ¶ No. ad hoc ſemper allegatur ibi, alius ei ſit hæres, & ibi, patri hæres erit, φ per pupil-
* larem * expreſſam, vel tacitam comprehenſam in pupillari ſuccedit̃ defuncto. ¶ No. in ver. veluti formam pupillaris ſubſtitutionis. ¶ Not. ibi, in ſuã tutelã, φ tñ eſt dicere ſi peruenerit in ſui tutelam, quãtum eſt dicere, ſi peruenerit ad pubertatẽ. ¶ No. φ adueniẽte pubertate, expirat pupillaris ſubſtitutio, quod eſt verũ, niſi teſtator eam fecerit breuiori tẽpore, vt intra decimũ annum ſuæ ætatis, vt hĩ l. ita quis. ff. eo. & habet̃ in l. in pupillari. eod. tit. ¶ No. ibi, ipſi filio ſit hæres, φ p pupillarem ſuccedit̃ pupillo in omnibus bonis vndecunq; quæſitis. ¶ No. φ cõſuetudo introducta fuit, vt pr̃ filio impuberi poſsit pupillariter ſubſtituere. ¶ No. φ pupillaris ſubſtitutio fuit introducta in fauorẽ filij, qui propter ætatem teſtari non põt, vt ĩ. qui teſt. face. poſſ. §.
2 1. & ibi dixi, patrẽ pro ipſo filio teſtari. ¶ In gl. 1. ĩ fi. tno. gl. quæ enumerat aliqua quæ ſunt neceſſaria ad hoc, vt fieri poſsit pupillaris ſubſtitut. & vide ẽt glo. in l. 2. in prin. ff. eo. & ſic ſunt ſex. adde ſeptimũ, φ ſibi pater faciat teſtm̃, vt l. 1. in fi. ff. eo. & l. 2. §. quiſquis. eod. titu. Octauò, φ patris adeat̃ hereditas, vt d. l. 2. §. adeò. & vide Bar. in d. l. 2. in prin. Tu dic, ſm̃ Raph. ibi, φ quædã exiguntur a principio, vt valeat pupillaris ſubſtitutio, quędam ex poſt facto, ne corruat. a princ. vt valeat, exigit̃ φ pr̃ ſibi faciat teſtm̃, vt per prius, vt d. §. quiſquis. & §. ſi prius. in l. 2. ff. eo. φ ſit validũ, & per conſequens, φ ille filius ſit inſtitutus, vel exhæredatus, cui ſubſtituitur, vel qđ alias teſtm̃ valeat, vt dicit Raph. ĩ l. 1. ff. eo. Itẽ requiritur φ ille cui fit, ſit de liberis, & ſit impubes, & in ptãte, vt hic in tex. & in gl. ea quo poſtfacto requiritur, φ ille cui ſubſtituitur p mortem, nõ reincidat in ptãtem alterius, vt hic ĩ gl. 1. in fi. & ſic φ efficiatur ſui iuris, morte teſtãtis, & ſic comprehendit̃ φ non exeat de ptãte in vita, nec reincidat in poteſtate alterius. Item, φ adeat̃ patris hæreditas. ¶ In gl. moribus. in fi. dic, φ gl. in l. 2. in prin. ff. e. exponit. i. iure Lacedæmoniorũ, vt ĩ. de iure naturali. §. ex non ſcripto. & ſic fuit a iure ciuili illius ciuitatis, ex non ſcripto introducta pupillaris ſubſtitutio.
3 Et licet talis conſuetudo hodie, per ius Romanorũ ſit † in ſcriptis redacta, dẽt tñ dici ius conſuetudinariũ, qm̃ ſcriptura eã nõ inducit, ſed quod prius erat, in ſcripturã redigit̃, vt per eã probet̃, ut l. eũ res. C. de proba. Idem in vſibus feudorum, licet ſint in ſcriptis redacti, vt no. Cy. ĩ l. 1. C. de le. & Bar. Bal. Ang. & Im. in d. l. 2. in prin. facit glo. in l. de quibus. ff. de leg. ſed Raph. ibi ꝓ φ immo debet dici ius ſcriptũ, nam licet quò ad Lacedæmones poſsit dici ius cõſuetudinariũ, tñ quo ad Romanos habuit originem a ſcriptura, quia fuerunt duodecim tabulæ delatæ. Si. n. hic Bononię fieret ſtatutũ de cõſuetudine ciuitatis Aretij, diceret̃ conſuetudo. Et hoc eſt verũ, & vtile ſcire, vtrũ ſit cõſuetudo vel ſtatutũ, quod ius ſcriptũ nõ eſt neceſſe neq; articulare, neq; probare, vt l. ornamẽtorũ. & ibi Bar. ff. de auro & arg. leg. ſecus in conſuetudine, q̃ facti eſt, vt no. Bart. in l. de quibus. ff. de leg. & doct. & Bar. in l. 2. §. quod obſeruari. C. de iur. cal. & dixi ĩ. de iure nat. §. ex non ſcripto. ¶ In gl. ætatis. in fi. ſed an ſufficiat tetigiſſe quartũdecimũ annũ, vel ſit neceſſe, φ ſit cõpletus? Dic, φ tũc expirat cũ pupillo põt per ſe facere teſtm̃, quod eſt in vltimo die dictorũ 14. ann. vt l. qua ætate. & ibi doct. ff. de teſt. & ita dicit Bar. in l. in pupillari. ff. eo. ¶ Et his principaliter expeditis, eſt vidẽdũ primò, quo iure fuit introducta pupillaris ſubſtitutio, quia olim conſuetudine, hodie quò ad nos põt dici ius ſcriptũ, vt ĩ. dixi. 2. principaliter vidimus, φ octo requirũtur in pupillari ſubſtitutione, q̃ octo breuiter examinemus, dixi nãq;
4 φ inter illa requirit̃, φ ſit de liberis. Quæro, † de quibus liberis? Dic, ſiue legitimis & naturalibus, vt hic; ſiue legitimis tm̃, vt l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff. eo. ſm̃ tñ §. ſed hodie. ĩ. de adopt. non aũt naturalibus tm̃, vt l. Lucius. ff. eo. niſi ẽt poſt mortẽ patris, p principem ſint legitimati, vt auct. item ſi quis. C. de natu. lib. quia nihil differũt a legitimis, ut auct. quib. mo. nat. effic. ſui. §. illud. & §. nulla. vt no. Bar. in l. 2. in prin. ff. eo. ver. item q̃ro, qđ ſi aliquis filius. & in l. Galbus. §. & quid ſi tñ. C. de lib. & poſthu.
5 in verſ. indueo ad q̃õnem talem, &c. ¶ † Ex quibus potes ſumere cautelã, qualiter pr̃ põt relinquere filio ſpurio, φ inſtituat eũ, ſi & in quantũ capere põt, vt l. in tẽpus. in prin. & ibi Bal. Ang. & vterq; dñs meus, de hære. inſti. & interim ipſum curatorẽ bonis relinquat, vt ibi per Raph. & probat̃ in l. ſi quis ita hæres inſtituat̃. la grande, cũ ibi no. p doc. & maximè Raph. ff. de hære. inſtit. Et φ exnũc, prout extunc dat ſibi ſpurio plenã & liberã licentiam, & facultatẽ φ poſsit petere, & facere ſe legitimare, ciuitatis, vel nõ ciuitatis, requiſitis vel non venientibus ab inteſtato, vt d. §. & qđ ſi tñ. & d. l. 1. ff. e. p Bar. & iſta eſt melior cautela, q̃. ea quam facit Bar. in l. fi. ff. de his quib. vt indig. quod non dic tamẽ tu, vt dixi ĩ. de hære. inſti. §. hæres. vbi dixi, φ talis datio cura-
6 toris vr̃ facta in fraudẽ legis &c. ¶ † Secũdò principaliter requirit̃, φ ſit impubes. Quid ſi p ſtatutũ minor 25. annis prohibeat̃ teſtari, an pr̃ põt pupillariter ſubſtituere? Dicit Bart. in d. l. 2. in prin. ff. eo. φ non, qa ipſe põt habere filios, quos filius pupillus
7 nõ põt. ¶ † Tertiò, requirit̃ φ ſit in ptãte. Quęro quo tẽpore, hoc requirit̃. Vr̃ quòd ſatis ſit tẽpore mortis, licèt non tpe teſtamẽti, ut d. l. 2. §. ſed & ſi extraneum. ff. eo. ſed dic, φ immo etiã tpe ſubſtitutionis, vt l. ſi alienũ. §. in extraneis. ff. de hære. inſtit. Non ob. d. §. ſed & ſi extraneũ. qa debes intelligere, φ tpe quo inſtituit extraneũ impuberem, & ſic tpe teſtamenti paterni, nõ erat in ptãte, poſt teſtm̃ adoptauit, & poſt adoptionẽ, ipſi ſubſtituit pupillariter, & ſic tpe ſubſtitutionis erat in ptãte. Et iſtũ intellectũ voluit ibi D. Fran. de Rampo. & Raph. q̃ mihi placet, qa (ut dixit Raph.) poſt teſtm̃ patris poſſet fieri pupillare, p interuallũ, vt no. in l. 2. §. prius. ff. e. Et dubiũ eſſe poterat ſm̃ Raph. qa cùm ſubſtitutio pendeat a teſtõ paterno, videbat̃ trahi ad teſtm̃, & ſic videbat̃ exigi ẽt habilitas tpe teſtamenti, tñ tex. uoluit determinare, ut ſufficiat eos eſſe in ptãte tpa ſubſtitutionis, licet non tpe teſti paterni. Simile hr̃ in l. 2. ff. de iur. cod. ubi põt in codicillis relinqui incapaci, tpe teſti, licet codicilli a teſtõ dependeant, & hoc eſt multum coloratum: licet Io. de Imo. in d. l. 2. ff. eo. in uer. in gl. in uer. præcedenti, &c. dicat, φ iſte intellectus haberet modicam dubitationẽ, & ideo tenet ibi opi. gl. & Bart.
8 Et ad ꝯtriũ põt rñderi, iungendo d. gl. & Bar. ſimul † φ ubi quæritur de capacitate, tunc debet inſpici in inſtitutionibus, & ſubſtitutionibus triplex tempus, ſiue ſint puræ, ſiue conditionales, ut l. ſi alienum. §. in extraneis. ff. de hære. inſti. licet Bal. aliter dixerit. Sed ubi quæritur de alia habilitate, tũc ſufficit φ adſit tps mortis, ſaltem ea quo a principio diſpoſitio non fuit ex toto nulla, & ita intelligatur d. l. 2. §. ſed & ſi extraneum. nam a principio ualuit ſaltẽ ſubſtitutio uulgaris, ut l. fi. C. de hære. inſtit. igitur &c. tu allega in ſimili, quod hr̃ in l. ubi ita donatur. ff. de do. cau. mor. coniuncto eo quod ibi no. per Bart. coniuncta l. cum precario. de pręca. qa cum hic ſaltẽ uulgaris tacita ualuit, ergo faciliter in ſimilẽ cãm, uidelicet, in ſubſtitutionẽ cõuerti, licet aliquid ſit appoſitũ ꝯ materiã ſubſtitutionis pupillaris, uidelicet, φ tpe teſti, & ſubſtitutionis, non erat in ptãte, arg. d. l. ubi ita donat. & ibi Bart. Sed tñ (ut dixi) magis placet opi. D. Fran. de Rampo. & Raph. licet Bar. in d. l. 2. in uer. q̃ro quo tpe dẽt eſſe in poteſtate, & ibi Ang. & Bar. idem in l. Centurio. ff. eo. tit. & in l. Lucius. eo. tit. uerſi. ſed quid econtrà, ſi ab initio lea teneat ꝯtrium,
9 igitur &c. ¶ † Quartò requirit̃, φ efficiatur filius ſui iuris p mortem patris, nec in alterius ptãtem reincidat, & ſic ſolo defectu ætatis non põt teſtari. Ex quo Bar. in l. in pupillari. ff. eo. dicit, φ ſi pupillus poſt mortẽ pr̃is efficiatur deportatus, uel alio modo
10 exierit ptãtẽ patris, φ annullat̃ pupillaris ſubſtitutio. ¶ † Quintò reqritur, φ pr̃ ſibi faciat teſtm̃, pone, φ non faciat teſtm̃, ſed codicillos, uel faciat teſtm̃ cũ clauſula codicillari corã quinq; teſtibus, tũc põt grauare uenientes ab inteſt. ut oĩa bona undecunque

ADDITIO.

* Ita in omnibus exemplaribus, ſed uulgarè rectius legas.

cunq; quæſita pupillo reſtituant Titio, vt eſt caſus ſingularis cũ
gl.in l.ſi fundum.per fideicõmiſſum. §.ſi.cũ l.ſeq.ff.de leg.1.vbi
Bar.& doc.& ꝑ hoc Bar.in l.1.in fi.in vlt.q.ff.eo.quærit,an filio
poſsit ſubſtitui in legitima ſua ꝑ fideicom.non dico directò pu
pillariter?Gl.dicit,ꝙ non. C.de inoff.teſt. l.qm̃ in prioribus.ſed
ↄ̈trum no.ibi Cy.in l.ea tribus.eo.tit.Bart.dicit an tale fideicõ.
iniungiẽ filio,& non valet,vt l.cohæredi.§.cum filiæ.ff.eod. Aut
iniungiẽ venientibus ab inteſt.ipſi pupillo, & valet,vt d.l.ſi fun
dum per fideicom.§.ſi.qđ eſt verũ, ſi moriaẽ pupillus in pupil-
lari ætate,& tunc de dicta legitima,in qua pupillus fuit inſtitu-
tus,ſui hæredes detrahent Treb. ſed ſi poſt pubertatẽ moriatur,
tunc ſtatim expirat talis ſubſtitutio, vt d. l.ſi fundum ꝑ fideicõ.
Ex quo Dy.& Bal.in d.l.1.in fi.ff.eo.dant conſiliũ,ꝑ ꝑ quod põt
fieri,ꝙ legitima filij non deducaẽ, ꝙ non grauẽ filius,vel vlti-
mus hæres filij , & ab eo incipiat fideicõ. tunc.n.ex ꝑſona filij;
non põt deduci legitima,qa non fuit grauatus: non ex perſona
ſua , qa ſibi nõ debeẽ legitima in bonis patris impuberis, quod
eſt ſubtile:& not.facit quod no. Bal.& Sal.in d.l.ex trib.& iſtud
eſt tenendũ, licet hoc non placeat Raph.in d.l.cohæredi.§.cum
filiæ.ff.eo.quia vẽ ↄ̈.l.qui fundum.§.qui filios.in fi.ff.ad leg.Fal.
vbi ſubſtitutus pupilli,& ẽt legitimus, non põt in plus grauari,
q̃ ipſe pupillus . præterea,relicta debent a ſubſtituto,tanquam
relicta a pupillo, vt l.in rõne.§.ꝙ vulgò.ff.ad leg.Falc.In dubio
aũt,qñ non apparet, quis fuerit grauatus,filius,vel ſuus legiti-
mus.Bar.in d.§.cum filiæ.dicit,ꝙ filius, ſed in l.qui duos.ff.eod:
vr̃ dicere,ꝙ immo eius legitimus, ꝑ l.codicillis: ff.de vſufr.leg.
Tu dic , ꝙ in dubio magis vr̃ grauatus filius , vt vr̃ caſus in d.l.
codicillis.& maximẽ , cum ibi imperſonaliter grauauerit,quia
dixit ꝙ res ꝑuenerit in rem publicam &c. & tñ ibi filius vr̃ gra
uatus.facit l.ſi ſic.§.1.& quod ibi latè Bart.ff.de leg.1.quod no,
11 ¶†Sextò requiriẽ, ꝙ impubes ſit inſtitutus vel exhæredatus,Ex
quo ſequiẽ,ꝙ ſi filio præterito fiat ſubſtitutio pupillaris,ꝙ non
valet,quia teſtm̃ paternum corruit,vt l.inter cætera.ff.de lib.&
poſthu. vbicunq; ergo teſtm̃ paternum valeret, tunc ẽt valeret
pupillaris ſubſtitutio facta ẽt filio præterito, vt ꝑ̃ntã,ſi approbat
teſtm̃,vt ff.de iniuſt.teſt.l.filio præterito. vel hodie in nepote in
ꝑ̃ãte retento ex filio emãcipato,vt no.Bar.& doct. in l.Gallus,
12 §. & quid ſi tñ.ff.de lib.& poſth. ¶†Quæro,an ſi teſtm̃ rumpaẽ
præteritione filij, conſeruetẽ pupillaris ſubſtitutio?gl.in l.1.§.fi.
ff.eo.ſentit ꝙ cõſeruetẽ ꝑ auc.ex cã. C.de lib.præte.quod ſequiẽ
Bar.& doc.ibi ꝑ l.q̃ plures liberos. §.ſi.ff.eo.quia pupillaris ſub
ſtitutio comprehendiẽ appellatione cæterorum , vt ibi,ſed ꝑ d.
auct.ex cã.cætera confirmanẽ,igitur &c. Sed Bal.ibi dubitat,qa
ſi cõfirmaẽ pupillaris,ergo remanet ẽt tacita vulgaris, vt l.iam
hoc iure.ff.e.ergo poterit ſuccedi directò , & quò ad inſtitutio-
nem dicto teſtatori, vt hic, igitur &c.dic tñ , ꝙ propter hoc in
conſulendo non eſt a prima opin.recedendum.de quo latè per
Imo.in d.l.filio præterito. & per oẽs docto.in d.auct.ex cã.Sed
opin.glo.& Bar.cõiter tenerent per d.l.qui plures liberos.& ꝑ l.
cog.§.qui compulſus. ff.ad Treb. licèt ad d.§.qui cõpulſus.poſ-
ſit reſponderi.ſed non põt (iudicio meo)bene reſponderi d.l.q
13 plures. †Septimò requiriẽ, ꝙ ex teſtõ paterno adeatur hæredi-
tas,ꝙ eſt verum, niſi filius eſſet ſuus hæres, & ſuitas non eſt im-
pedita ꝑ dationẽ hæredis extranei, vel ſubſtituti vulgaris,quia
tunc ſuitas operatur confirmationem pupillaris ſubſtitutionis,
vt l.ſi filius,qui patri. & ibi Bal.ff.de vulg.& pup.& habetur in
l.ſi filius hæres.ff.de lib.& poſth.& in l.apud Iulianum.§.idem
Iulianus.ff.ad Treb.& ego dicam ĩ.¶Secũdò principaliter quę-
14 ritur,quotuplex eſt ſubſtitutio†pupillaris?Et dic ſm̃ Bar.ꝙ du
plex,expreſſa,quæ ſit verbis ſpecificis,tacita,quæ ſit verbis taci
tis,vel a iure ſubintelligitur.facit l.iam hoc iure.in prin.ff.eo.&
dicit ĩ.tit.1.in princ. ¶Tertiò principaliter quæro,quibus verbis
15 fiat , dic vt ibi in tex.¶†Quæro,quid ſi teſtator dixit,& ſi filius
meus in pupillari ætate moriatur , Titius ſit mihi hęres, an ad-
mittatur etiam ad bona pupilli ? videtur,ꝙ non,per illã dictio-
nem mihi,q.d.& non pupillo.Dic contrarium,vt eſt gl.ordina-
ria,& ibi oẽs doct.in l.1.in princ.ff.de vulg.& pupill.& eſt tex.
rotundus, quia illud verbum,mihi,tollitur de medio,in l.ſi ita.
§.1.ff.de ſecun.tab.vbi Bar, dixit, ſi teſtator dicat,. ſi filius meus
in pupillari ętate decedat,bona mea deueniant in Titium,quod
tamen erit pupillaris, & illa verba bona mea, habentur pro nõ
16 adiectis, vt diximus ibi de dictione,mihi.qđ not. ¶†Quid ſi fiat
pupillo ſubſtitutio,intra tẽpora pubertatis, ꝑ verba mere obli-
qua,vt per verbum, reſtituat hæreditatẽ &c. an trahatur ad di-
rectam, & ſic ad bona pupilli? dic ꝙ non,vt eſt caſus in l.cohæ-
17 redi.§.quid ſi hæredẽ.ff.eo.& ibi Bar.& alij doc.¶†Quęro,quis
ſit effectus pupillaris? dic ꝙ expreſſa pupillaris excludit matrẽ,
vt l.Papinianus.§.ſed nec impub.ar. ff.de inoffic.teſt.intantum,
ꝙ nec legitimam aliquam in bonis filij conſequi mater poteſt ,
vt ibi no.Bar.& doc.& eſt tex.& ibi no.in c.ſi pater.de teſt.in 6.
quod no.quia quotidie interrogaberis, quod eſt verũ , ſiue fiat
ꝑ uerbum cõmune,vt eſt ſubſtituo,quod eſt verbum cõmune ,
vt l.iam hoc iure.§.1.ff.eo. & iſtud probãt in d.§.ſed nec impu-
beris. coniuncta d.gl.ſiue fiat per verbum directum, nõ ciuile,
vt ꝑ verbum moriatur vt d.c.ſi pater. & mel conſortijs ſi fiat ꝑ
verbum merè directum ciuile, vt eſt, hæres eſto, vel inſtituo, vt
l.uerbis ciuilibus.cum ibi no. ꝑ glo.& Bar.& doct.ff.eo.ſecus ſi
fieret per verbum merè obliquum, vt per uerbum,ſi filius dece
dat in pupillari ætate,bona mea deueniant in Titium, vel bona
pupilli deueniant in Titium,ut l.cohæredi.§.cum filiæ.ff.eod.&
18 facit l.precibus. in fi.C.eo. † Tacita autem pupillaris,compre-
henſa in expreſſa uulgari, nõ admittitur contra matrem, nec eã
excludit,ut no.gl.& doct.in l.precibus.circa prin. C.de impub.
& aliis ſubſtit.nec ẽt admittitur ↄ̈ patrem,quia eſt eadem ratio
in patre,ſicut in matre,nec ẽt auia,quia in ea eſt ẽt eadem rõ,ſi-
cut in matre,arg.l.2.§.ſi mater.coniuncto uerſic.ꝙ ſi nepotibus
19 ff. ad Treb.† Nec ẽt tacita pupillaris excludit fratrem pupilli
utrinq; coniuncti,uel ſaltem ex parte patris , ar.l.cum acutiſſi-
mi.C.de fideicom. ſm̃ Bar.in d.l.2. ff.eo. ſed in fratre tenet Iac.
But.contrarium in d.l.precibus. quia non eſt eadẽ rõ in fratre ,
ſicut in matre , quia cum matri debeatur legitima in bonis filij,
non ſic fratri in bonis fratris,& ideo cum non ſit eadẽ rõ in fra
tre,ſtatutum in matre non eſt extendendum ad fratrẽ,ut l.ſi.C.
de interdi.matri.quod ſequitur Imo. in d.l.2. ſed mihi multum
placet opi.Bar.ꝑ rõnem d.l.cum acutiſsimi. cui de facili nõ põt
reſponderi,ac ẽt , quia cum frater utrinque cõiunctus ſuccedat
cum patre,& matre pariter.ut in auc.defuncto.C.ad Tert.igiẽ,
cum non admittaẽ ↄ̈ patrẽ, nec contra matrẽ tacita pupillaris,
20 pari rõne non debet admitti ẽt contra fratrem . † Quòd tacita
pupillaris non excludat matrẽ, eſt uerum regulariter. Fallit in
quatuor caſibus ꝑ̃ſumptis ex uolũtatis teſtantis. Primò,ſi ante-
quam faciat teſtm̃,dixit,ſi filius meus morietur,nollem ꝙ uxor
mea haberet unum denarium, arg.l.quoties.§.1.ff.de hær.inſti.
l.cũ proponebaẽ.cum ibi no.per gl.ibi,& Bal.ff.de leg.2.& doc.
Bar.in l.ſi quis in fundi uocabulo.ff.de le.1. Secũdò,ſi relinquit
aliquid uxori a ſubſtituto pupilli , & iuſſit eam eſſe tacitam, &
contentam,ꝑ̃ſumitur enim; ꝙ teſtator uoluerit ſubſtitutũ pręę-
ferri matri,ut arg.l.peto.in princ.ff. de leg.2.& l.Paulo Callima
cho.§.1.ff.de leg.3. Idem ſi relinquit aliquid uxori , ſi uitam ui-
dualẽ ſeruauerit, quia ſicut uoluit eam priuari legato ꝑ trãſitũ
ad ſecunda uota , eodẽ modo præſumendum eſt,ꝙ uoluit a ta-
cita pupillari excludi ꝑ dictum tranſitum ad ſecunda uota.Nã
per tranſitum ad ſecunda uota, ſit iniuria filiis, ut in auct.de nõ
elig.ſecun.nup.§.Gregoria, & anima uiri triſtatur, ut in auc.de
nup.§.ſinaliẽ tutelã. Tertiò, ſi mater pupilli erat inimica patri ,
quia amicabaẽ cum uno ſcholari,ar.l.3.§.ſi.cum no.ꝑ Bar.ff.de
a adimen.leg.uel ẽt ſi poſt mortẽ[a] patris uoluit luxuriari cũ ſcho
lari,atg.no.in l.fideicommiſſum. C.de fideicom. & l.ſororẽ.C.
de his qui.ut indig.& l.1.& ibi Bar.ff.de his quibus, ut indig.Et
iſtud credo uerius , quia anima uiri triſtaẽ (ut dictum eſt) licet
in d.l.s.ff.eo.Io.de Imo.dicit, ꝙ immo auferetur, ut ab indigna.
Ego credo , ꝙ quia filio & aliis coniunctis iniuriatur propter
concubitum, ergo apud eos , uel ſubſtitutum , debet remanere
hęreditas.l.pe.C.de leg. Quarto caſu quando frater impuberis
filij teſtantis eſt uulgariter ſubſtitutus,quia mater ab eo exclu-
ditur,arg.l.cum acutiſsimi.C.de fideicõ. & iſtud credo uerius ,
b licet Io. de Imo.l.ibi ſentiat contrarium .[b] ¶Eſt ẽt alius effectus
pupillaris ſubſtitu. quia pater facit pupillo hæredem ſuum ne-
ceſſarium,ut faciat ſibi,ut l.ſed ſi plures.§.quos poſſum.ff.eo.&
21 & ibi Bar.Ex quo ſequitur mirabile,†ꝙ ſi frater pupilli eſt ſub
ſtitutus (cum ſibi ſit ſuus & neceſſarius hęres) hęreditatẽ fra-
tris pupilli(etiã non aditam)tranſmittit,ut hæres ſuus,ad quoſ-
cũque etiam extraneos hæredes.l.ex militari. §.ſi.ff.de teſt. mil.
ita dicit etiam Bart.in d.l.2. in fi.prin.& Raph.in ea.l.2.§.prius.
22 quod bene no.& Bar.in l.ſi plures.ff.eo.¶†Quæro,quot modis
corruat pupillaris ſubſtitutio ? dic, ꝙ pluribus modis. Primò ,
ſi teſtamentum paternum non ualet quomodocunque,quia pu
pillare corruit , ut l.s. §.adeò.ff.eo. Secundò,ex parte pupilli,ſi
aliquo modo præter defectum ætatis efficiatur inteſtabilis , fa-
cit l. ſi quæramus.ff.de teſt. Tertiò , ex perſona ſubſtituti, ut l.ſi
is ,

ADDITIONES.

a Poſt mortem.Adde eundem Ang.Aret. ſupra quibus ex cau. §.licet aũt. Purp.
b Adde vltra dictos quatuor caſus etiam alios caſus, quos ponit Pract. Papien.
in for. libelli,quo agitur ex ſubſtitut. in verſic. pupillariter. in 7.col. ibi poſt
hoc quæritur.

is, qui. ff. eo. vel quia non vult adire. Quartò, ex forma ſubſtitu-
tionis, vt l. ſi ita quis. ff. eo. vide gl. ſ. eo. §. liberis, & Bar. & Imol.
& Raph. in l. in pupillari, ff. eo. qui dicũt idem, ſi teſtm̃ paternũ
rumpatur per querelam, vt l. Papin. §. ſed nec impuberi. ff. de
inoffic. teſtam. Item expirat, ſi pupillus moriatur, vel emãcipet
antequam pater moriatur, vt hic, & l. cohæredi. §. cum filiæ. ff.
eo. & Bar. in d. l. in pupillari. magiſtraliter concludit, φ quãque
ſubſtitutio pupillaris deficit ex perſona teſtantis, quandoq; ex
perſona ſubſtituti, quandoque ex perſonæ pupilli. Addas alios
caſus ſm̃ Bar. in d. l. in pupillari. primò, qñ filius haberet filios
in pupillari ætate, quia malitia ſupplet ætatem, vt c. 3. de ſpon.
impu. Vltimus caſus eſt, qñ ingreſſus eſt religionem, quia ſi fuit
traditus a patre, non expirat, vt c. beneficium. de reg. iu. in 6. niſi
ex diſpenſatione Papæ fecerit profeſſionem, auct. ingreſſi. C. de
ſacroſan. eccl. dic tamẽ vt ibi Raph. ¶ Adde, φ etiam pupillaris
ſubſtitutio expirat, ſi filius (licet impubes) moriatur viuo pr̃e,
vt l. φ ſi filius. ff. de cap. & po. Bart. in l. vnica. §. pro ſecundo. C.
23 de cadu. toll. ¶ † Quæro, mater ſubſtituit filio ſuo pupillo pupil-
lariter, vel frater fratri, an trahatur ad fideicommiſſariam, quia
cum non habeant pupillum in poteſtate, non valuit pupillaris,
vt hic. & dic, φ glo. Bar. & communiter doct. tenent φ ſic, in l.
verbis. ff. eo. licet glo. dicat contrarium, infra eo. §. fin. & ibi tan-
24 gam. ¶ † Quæro, mater repudiat hæreditatem filij impuberis,
an ſubſtitutus vulgaris admittatur ex tacita pupillari, an verò
veniant venientes ab inteſtato? & Bar. in l. Centurio. in prin. ff.
eo. dicit φ ſubſtitutus admittitur, quoniam tacita fuit in rerum
natura, licet contra matrem nõ admittatur, vt no. gl. in l. preci
bus. C. de impub. & aliis ſubſt. ſi ergo mater, vel repudiatione,
vel morte, vel alio modo excluditur, admittitur ſubſtitutus, ar.
l. 2. §. ſed ſi fuit, & §. ſeq. ff. ad Tert. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Differentiã inter exemplarẽ & pupillarem ſubſtitutionẽ n. 2. & 3.*
4 *Exemplaris ſubſtitutio & pupillaris in quibus conueniant.*
5 *Exemplaris ſubſtitutio qualiter deſcribatur.*
6 *Exemplaris ſubſtitutio a quibus, & quibus fiat.*
7 *Paganus quo caſu decedere poſſit cum tribus validis teſtamentis.*
8 *Subſtitutio facta per matrem, quæ poſtea tranſiuit ad ſecũda vota, vel per matrem exiſtentem in ſecundo matrimonio, an valeat.*
9 *Monachus exemplariter ſubſtituere poteſt.*
10 *Mater an filio communi poſſit ſubſtituere patrem furioſi.*
11 *Parens an poſſit ſemetipſum ſubſtituere.*
12 *Subſtitutio eadem a patre & matre facta, an ad eius confirmationem vtriuſque mortem requirat.*
13 *Filius non poteſt patri furioſo exemplariter ſubſtituere.*
14 *Muto & furioſo an ſine interpretatione principis poſſit exẽplariter ſubſtitui.*
15 *Exemplaris ſubſtitutio quibus verbis fieri poſſit.*
16 *Furioſo redeunte ad ſanam mentem, & poſtea reincidente in furorem, an ſubſtitutio interim ſit expirata vel ceſſet.*
17 *Puto impuberi & mentecapto, an poſſit exẽplariter ſubſtitui, & quã do pupillaris erit.*
18 *Subſtitutio exemplariter an fieri poſſit, etiam quando furioſus vel ſimiles ſunt inſtituti in minus quam legitima.*
19 *Pater an poſſit mentecapto ſubſtituere vnũ tãtũ ex filijs mentecapti.*
20 *Intellectus ad l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ff. de inoffic. teſta.*

Qua ratione. Exemplaris ſubſtitutio fit puberibus mẽ-
tecaptis, ad exemplũ pupillaris, & filio fa
cto ſanæ mentis, expirat, quemadmodum pupillaris, cùm filius
pubeſcit. h. d. ¶ No. φ filiis, ẽt vltra pubertatẽ directò licet ſub-
ſtituere, quando propter ſenſum ſibi de teſtã prouidere non
poſſet, vt hic, & l. ex facto. ff. e. & ibi latè Bar. & Ang. & do. meus
Io. in l. humanitatis. & ibi latè Cy. Bal. & Sal. & Ang. C. de imp.
3 & aliis ſubſti. ¶ † No. φ quicunq; habet filios mentecaptos, &
ſic ſiue ſit pr̃, ſiue mater põt exemplariter eis ſubſtituere, vt hic
& d. l. humanitatis. & p conſequens, eſt alia differentia cũ ſub-
ſtitutione pupillari, quia illa nõ põt fieri niſi impuberibus & in
p̃tãte cõſtitutis, vt ſ. eo. in prin. iſta põt fieri puberibus, & ẽt exi
ſtentibus in p̃tãte, p non habentes eos in p̃tãte, vt eſt mater, vt
d. l. humanitatis. ibi, parentibus, cum glo. ¶ No. φ exẽplaris fuit
introducta ad ſimilitudinẽ pupillaris, & p pñs nõ eſt pupilla-
ris, quia quod eſt ſimile, nõ eſt idẽ, vt l. quod Nerua. ff. depoſi.
2 ¶ † No. ibi, certas perſonas ſubſtituere &c. aliã differẽtiã inter
pupillarem, & exẽplarem, nam in pupillari ætate, põt quis ſub
ſtitui, vt ſ. proxi. Sed in hac, nõ poſſunt niſi certę & determina-
tæ pſonæ, de quibus in d. l. humanitatis. ¶ No. φ ſicut pupillaris
expirat adueniente pubertate, & aliis modis, de quibus in d. l. in
pupillari. in tex. & gl. & p doc. ff. eo. & hic in gl. ſi. Eodem modo
expirat exemplaris, quam primũ in ſanam mentẽ redierit, quã
finita cã priuilegij, finitur ipſum priuilegium. Verum, quia hic
tractatur propriè de ſubſtitutione exẽplaris, de ea hic dicã, alia
aũt p remiſſionẽ expediam, licèt gl. hic de omnibus ſubſtitutio
nibus dicat. ¶ In gl. pſonas. in fi. intantùm φ põt vnum ex filijs
mentecaptis tantummodò inſtituere, d. l. humanitatis. dummo-
dò alios exhæredet, vel prætereat iuſta cã inſerta, ſm̃ gl. ibi, quã
ſequit Bar. Bal. & Sal. licet Rich. Malum. dicat ɔ̃rium, & malè,
quia ſi agnatione ſui hæredis rũpit̃ hæc ſubſtitutio, vt d. l. ex fa-
cto, in prin. ergo nullo modo eſt in filio iã nato p̃terito, ar. ff. de
iniuſt. teſt. l. filio. dummodò ſubſtituendus ſit ſanæ mentis, aliàs
aũt ſi ẽt filij vel fratris filij mentecapti, ſunt ẽt mentecapti, vel
furioſi, non eſt opus vt ipſi ſubſtitui debeãt, vt d. l. humanitatis.
& ibi doct. & Bar. in d. l. ex facto, & ibi Imo. ſed alius extraneus
põt ſubſtitui. facit l. Papinianus. § ſed nec impuberis. ff. de inoff.
teſta. & intellige de filijs legitimis, & naturalibus ipſius mente-
capti, nõ aũt ſi eſſent ſpurij, quia non ſunt nominandi filij, igit̃
non inſtituendi, vt auct. ex complexu. C. de ince. nup. & idem ſi
eſſent naturales tantùm, quia cum non ſint neceſſariò inſtituen
di, vt l. 2. C. de natu. lib. meritò non habet aliis neceſſariò ſubſti
tuere. ¶ Qñ aũt frater ſubſtituitur, dicã j. ¶ In gl. mag. ibi, quin-
que ergo ſunt ſubſtitutiones &c. dic, vt dixi ſ. tit. 1. in rubr. &
no. gl. & doct. in rub. ff. eo. ¶ In eadẽ ibi. C. eo. l. poſt aditam. de
iſta vulgari, & ſua materia, vide q̃ ſcripſi ſ. tit. 1. in prin. ¶ In ea.
glo. ibi, alia expreſſa, quæ fit verbis affirmatiuis, de hoc dic ple
nè per Bar. in l. 1. in prin. ff. eo. & dixi ſ. tit. 1. in prin. ¶ In ea. ibi,
adueniente pubertate expirat, vt in fi. huius §. de iſta pupillari,
& eius materia, dixi plenè ſ. eo. in prin. dic, vt ibi. ¶ In ead. ibi,
tertia eſt exemplaris &c. dicamus ergo in iſto §. materiam exẽ-
plaris. Et primò expediam gl. in iſta ſubſtitutione, cum ſupple-
tionibus neceſſarijs, poſteà reſiduum materiæ extra glo. appo-
nã. ¶ In eadem ibi, quia ad exẽplum pupillaris eſt introducta,
vt hic dr̃, vide circa hoc latè Bal. & Sal. in d. l. humanitatis. circa
prin. In ead. ibi, in pupillari, quibus põt ſubſtitui. Tu dic latius
3 ſm̃ Bal. in d. l. humanitatis. in ver. † modò videamus quid dif-
fert a pupillari &c. φ quædam ſunt differentiæ in potentijs, &
quædam ſunt in actibus. In potentijs differunt. & primò, in po-
tentia actiua, quia pupillarem ſubſtitutionem ſolum linea pa-
terna habẽs in p̃tãte, exemplaris aũt, paterna & materna. Item
habens in p̃tãte, & non habens, quia fit non iure poteſtatis, ſed
iure geniture, & ſola naturali cã inſpecta, & ſic plures habent
potentiam ſubſtituẽndi exemplariter, q̃ pupillariter. ¶ Secũda
differentia, eſt in potentia paſſiua. Nam in perſonis quibus fit
ſubſtitutio differunt. nam pupillaris fit exiſtẽtibus in plena po-
teſtate ſubſtituentis. Exẽplaris morbo medetur, nec curat, vtrũ
furioſus ſit in p̃tãte, necne. ¶ Tertia differẽtia eſt in p̃tãte acqui-
ſitiua, quia acquirere ius non poſſunt ex illa ſubſtitutione, niſi
quædã perſonæ, vt d. l. humanitatis. ſed ex pupillari omnes, vt
ſupra proxi. in prin. ¶ Quarta eſt, quia ſubſtitutio pupillaris po
teſt fieri exhæredato, ſed exemplaris nõ, quia furioſus, vel mẽ-
tecaptus, non põt exhæredari, quia non eſt doli capax, vt l. fu-
rioſi. ff. de reg. iu. Tu dicas ſm̃ dominum meum do. Ioan. in d. l.
ex facto, φ immo põt exhæredari ex cã ingratitudinis, cõmiſſæ
ante furorẽ, igit̃ &c. vt eſt caſus in l. ſi. §. ſed antiquitas. ibi, inſti
tutus, vel exhæredatus. C. de cur. fur. ¶ Quinta (dicit Bal.) eſt, φ
hodie pupillaris põt fieri præterito, ſecus in exemplaris, vt d. l.
humanitatis. de quo per Bal. in auct. ex cã. C. de libe. preter. dic
vt ibi per eum. ¶ Sexta, pupillaris non põt fieri niſi impuberi,
exemplaris, non niſi maiori impubere, vt no. hic gl. ¶ Septima,
ſubſtitutio pupillaris non poteſt fieri niſi ab uno parẽte, & in-
ſolidũ exẽplaris a pluribus, vt d. l. humanitatis. ¶ Octaua eſt, φ
agnatione filij expirat exẽplaris, vt d. l. ex facto. ſecus in pupil-
lari, quia impoſſibile eſt φ pupillus generet, vt l. auxilium. §. 1.
ff. de mino. ſed ſi generaret (quia malitia ſuppleret ætatem) tũc
dicerẽ, φ expiraret, vt vult Raph. in l. 2. in princ. ff. eo. immo eſt
impoſſibile, vt pupillus generet, cùm in hoc malitia non ſup-
pleat ætatem, quia licet faceret ea quæ generando requiruntur,
tñ nullo pacto ad eum actum, per quem mulier concipit (natu
ra reſiſtente) deueniret. ¶ Nona, quia non tantum ſi filius, ſed ẽt
ſi frater naſcatur furioſo, expirat exemplaris, vt d. l. humanita-
tis. ſecus in pupillari, vt l. Papin. §. ſed nec impuberis. de inoffi.
teſtam. ¶ Decima, quia pupillaris expreſſa excludit matrem, vt
ca. ſi pater. de teſta. in 6. φ non eſt in exemplaria, cum mater ſit
par patri, vt d. l. humanitatis. ergo a patre non põt excludi, vt l.
nam & ſi magiſtratus. ff. de arbi. ¶ Viſis differentijs, videamus in
4 quibus conueniant. ¶ † Primò, conueniunt in ratione conuen-
tionis, quia cum furioſus, & pupillus æquiparentur, vt l. Fulci-
nius. §. adeò. ff. ex quibus cau. ma. φ ſicut per ſubſtitutionẽ fuit

cautum

cautum pupillo, item per exemplarem furioſo, & mẽtecapto.
Secundò in ordine diſpoſitionis, quia ſicut pupillariter ſubſti-
tuens debet ordinare teſtamentum ſibi, ita & cum exẽplariter
vt d. l. humanitatis. Et quia ſicut infirmatur pupillaris ſi pater
efficiatur inteſtabilis, vel alio modo, vt infra quibus mod. teſt.
infir. §. ex eo autem. ita etiam exemplaris, quia cum ſit acceſſo-
rium, perimitur perempto principali teſtam. arg. l. pro a im̃ẽ. ff.
de his quæ in teſt. delen. ¶ Tertiò, quia ſicut pupillaris non põt
fieri cum præiudicio tertij, in cuius poteſtate eſt recaſurus, vt l.
cùm filius. ff. de teſtam. mil. ita eadem ratione nec exemplaris, ꝗ
ſit ad ſui ſimilitudinem, vt hic. ſed Bar. in d. l. ex facto. tenet con
trarium, quia in exemplari nõ curatur vtrum ſit in poteſtate,
necne, vt d. l. humanitatis. Sed ego credo opin. poſſe adinuicem
concordari, quia licet etiam parens qui nõ habet in poteſtate,
poſſit facere hanc ſubſtitutionem, tamen ſi quis fecerit eam ra
tione poteſtatis, & poſteà poteſtas illa finiatur, & cadat in pote
ſtatem filij, vel aui, in præiudicium aui nõ valet, quin etiam ipſe
prouidere poſſit, ſicut ſi mater prouidet, poteſt. ſ. auus & pater
reſpectiuè etiam ſubſtituere patri, & econtra, vt d. l. humanita-
tis. ¶ Quartò, in confirmationis modo: nam ſicut aditio hære-
ditatis, vel exiſtentia ſui hæredis confirmat pupillarem ſubſtitu
tionem, ita eſt in exemplari, aliàs euaneſcit ſubſtitutio, ſecũdũ
Bar. quia licet pro furioſo non poſſit adire hæreditatem, tamen
poteſt petere bon. poſſ. quæ omnia confirmat vt l. cum hæres fu
rioſus. ff. ad Treb. Sed Bal. in d. l. humanitatis. dicit eſſe ſpeciale
in exemplari, quia teſtator qualitates inſtituti, quem bene ſcie
bat non poſſe adire, videtur cogitaſſe de ſubſtitutione vulgari.
vnde exemplaris continet vulgarem, vt reciproca & compen-
dioſa. Vnde dicit, ſi mortuo patre, moriatur poſtea furioſus, ẽt
ſine aditione hæreditatis, ſupple tu, & non erat de ſuis hæredi-
bus, quia non in poteſtate, tamẽ exemplaris nõ expirat quo ad
vulgarem, & ſic quò ad bona teſtantis, quia ad hunc caſum ve-
roſimiliter prouidit, ſicut cum ſubſtituit vẽtri, & facit abortum
viuo teſtatore. arg. l. qui ventri. ff. de ven. inſpi. ¶ Quintò eſt, q̃a
ſicut in pupillari, an poſſit ſubſtitui inſpicitur, vtrum ſit pupil-
lus tẽpore mortis patris, vt no. in l. 4. §. ſed & ſi extraneum, & l.
cohæredi. §. 1. ff. eo. ita in exemplari, inſpicitur mors teſtãtis an
tunc filius fuerit furioſus vel non. ¶ Sextò eſt in verborum in-
terpretatione. Nã quæcunq; verba interpretanẽ directè fauore
pupillaris ſubſtitutionis, eadem interpretantur directè fauore
exemplaris. ar. l. fi. C. de hære. inſtit. Cætera conuenientia & di-
ſconuenientia vide multum ordinatè per Bar. in d. l. ex facto.
His expeditis veniamus ad materiã exemplaris ſubſtitutionis.
5 †Et primò videamus qualiter deſcribatur. Et Saly. in d. l. huma-
nitatis. dicit, ꝙ exemplaris eſt ſubſtitutio directa ex altero a pa
rentibus facta libero eius mẽtecapto, de perſona veroſimiliter
ab inteſtato ei ſucceſſura bona vtriuſq; comprehendens: & ex
præcedentibus, & ex ſequentibus remanebit declarata iſta diffi
6 nitio. ¶†Secundo principaliter quæro, quia ſupra dixi, ꝙ quili
bet parens vtriuſq; ſexus poteſt hanc ſubſtitutionem facere, vt
d. l. humanitatis. cum glo. quæro ergo, qui ſunt hi parentes? Dic
ꝙ in parẽtibus legitimis & naturalibus, locũ habet, vel ẽt in pa
rẽte arrogatore, ꝓp prærogatiuã literæ, d. l. humanitatis. ſed nõ
habet locum in parentibus ſpurijs, quia illi non ſunt nominãdi
parentes, vt in auct. ex cõplexu. C. de ince. nup. Prædicta in ma-
ribus, ſed in parentibus fœminis fortè poſſunt habere locũ ẽt
in ſpurijs, hoc eſt in vulgo quæſitis, vt l. hac parte, & l. ſpurius.
ff. vnde cog. & infra ad Orfi. §. pen. niſi ſint illuſtres, vt l. ſi qua il
luſtris. C. ad Orfi. & niſi haberet mater filium ex damnato coi-
tu, vt no. gl. in d. l. ſi qua illuſtris, & no. gl. in auct. ex cõplexu. C.
de inceſt. nup. & no. gl. in §. pe. j. ad Tertul. & ibi dicam, facit in
auct. qui. mo. na. effi. ſui. §. fi. in naturali filio tñ clarum eſt qđ
habet locum in matre, ꝙ põt ſubſtituere, vt d. l. humanitatis.
cõiuncta l. ſi qua illuſtris. & idem in patre naturali tñ, per d. l.
humanitatis. & per l. fi. C. de confir. tu. quia natura cõis eſt, vt l.
maximum vitium. C. de lib. præte. ita dicit Bal. in d. l. humanita
tis. verſ. 2. videamus de perſonis quibus fit. & hoc innuit Bar. in
d. l. ex facto. Sed Ang. ibi ꝗ, quia naturali nõ eſt neceſſe, ꝙ relin
quaẽ legitima, ſed l. humanitatis, loquiẽ de legitima, igitur &c.
Sed mihi placet opi. Bar. & Bal. ꝙ ẽt habeat locũ i naturali tñ,
q̃a ei ẽt ꝑ patrẽ põt relinqui, tam inter viuos, ꝗ̃ in vltima volũ-
tate, vt l. 2. cũ auct. ibi poſita, & auct. licet. C. de na. lib. nõ ob. d. l.
humanitatis. quia intelligo ꝙ loquiẽ de illis, quibus de neceſſi-
tate debet relinqui legitima, ꝙ relinquaẽ. In alijs aũt quibus nõ
eſt neceſſe, ꝙ relinquaẽ, vt naturalibus tñ, ẽt habebit locũ, ad
ſimilitudinẽ pupillaris, ꝗ põt fieri exhæredatis, q̃bus legitima
nõ debeẽ, vt §. non ſolum. j. eo. quia eſt prouiſio hiij, igiẽ &c. In
adoptiuis poſſet eſſe dubiũ, cum hodie iura olim attributa per

adoptionẽ ſint ſublata, ſolaq; remãſit ptãs ab inteſtato ſuccedẽ
di, vt dixi ſ. de adop. §. 1. dicam j. de hære. quę ab inteſt. §. admo
nendi. vt hoc tenet Ang. in l. ex facto. ff. eod. Sed ego credo ꝙ ſi
datus fuerit auo, vel alij aſcẽdẽti, ꝙ talis adoptiuus poſſit ſub-
ſtituere exemplariter ad ſimilitudinẽ matris, quia iura natura-
7 lia, ẽt in eo non ſunt, vt l. pe. C. de adop. ¶†Ex his infertur caſus
mirabilis, ꝙ paganus põt decedere cum tribus teſtamẽtis, vide-
licet, mentecaptus habens patrẽ, matrẽ, patrẽ arrogatorem ſiue
adoptantẽ. Nam cũ omnibus parẽtibus ſit permiſſum teſtari ꝓ
mentecapto, decedet poſteà cum tribus ſubſtitutionib. & ſic cũ
tribus teſtamẽtis, ſicut habemus in pupillo arrogato, qui dece-
dit cum teſtõ patris arrogatoris, & cũ teſtõ patris naturalis, vt
ff. de adopt. l. ſi arrogator. & teſtm̃ cuiuslibet eſt ſeruandum in
ſubſtantia ſua, ab eo profecta qui ſubſtitutionẽ fecerit, in reſi-
duo verò inſpiciẽ, an furioſus eſſet in ptãte patris: & tunc, quia
pater plus iuris habet in filium, videlicet, ius naturale, & ciui-
le, videlicet patriam ptãtem, & tũc ſubſtitutus a patre naturali
ꝓfereẽ, ſin aũt non habet eum in ptãte, tunc quia in pari gradu
eſt cũ matre, & cum arrogatore, quia vnuſquiſq; hẽt vnũ vin-
culum, & pariter diſtribuentur bona furioſi inter dictos ſubſti-
tutos, ita dicit in effectu Nic. de Mat. & Bario. in d. l. ex facto, in
verſi. vlt. quæro pone &c. & Ang. in d. l. humanitatis, poſt prin.
quod not. Sed hoc nõ tenet do. meus Io. de Imo. in d. l. ex facto.
in ver. circa quartũ, inquãtũ tangit hic Bar. &c. & ẽt Bal. in d. l.
humanitatis. dãnat hanc opi. ſed quia opi. Bal. reprehendit ibi a
Sal. non curo referre. vnde Sal. dubitans in hac materia, ꝓp au-
thoritatẽ Bar. in ver. 4. quæro ſi pr̃ ſubſtituit vnũ &c. ponit vnã
bonã & æquã cõcordiã, videlicet, ꝙ ſi ſubſtitutus, ſiue a patre,
ſiue a matre, eſſet ab inteſtato furioſo ſucceſſurus, ille in bonis
aliũde quæſitis, furioſo præferaẽ, quia habet voluntatem legis,
& hominis, ſi ambo ſunt ab inteſtato ſucceſſuri, pariter admit-
tanẽ. Sed nihil dicit, qñ nullus eſſet ab inteſtato ſucceſſurus, vt
qñ deficiẽtibus filiis, & fratribus mẽtecapti, extranei ſunt ſub-
ſtituti, & tunc iſto caſu ego ſtarem cum opi. Bar. quia iſta ſubſti
tutio fit ex humanitate, vt d. l. humanitatis. ergo qđ humanius
8 eſt, inſpicitur. ¶†Quæro, mater primò fecit inſtitutionẽ, & ſub-
ſtitutionem, & poſteà tranſiuit ad ſecunda vota, an valeat talis
ſubſtitutio? vel exiſtens in ſecundo matrimonio fecit ſubſtitu-
tionẽ. Et Bar. in vtroq; caſu dicit, ꝙ non valet, quia inſpiciẽ tẽ-
pus mortis, vt l. cohæredi. §. cũ filiæ. ff. eo. & illo tpe quo vellet
ſpoliare filiũ, cũ ſit i ſecũdis nuptiis. l. lex q. tutores. C. de admi.
tut. & hoc ſequiẽ Ange. in d. l. ex facto ſecus dicit in patre, licet
tranſeat ad ſecunda vota, quia ſuũ conſiliũ eſt firmius, quia nõ
perdit adminiſtrationẽ bonorũ, ꝑ trãſitum ad ſecunda vota, vt
l. generaliter. in prin. verſ. negotia. C. de ſecun. nup. Sed Bal. in d.
l. humanitatis. in verſi. quæro ergo an mater. quẽ ibi ſequiẽ Sal.
in verſi. 2. quæro circa matrẽ, & Io. de Imo. in l. ex facto. in ver.
itẽ adde inquantum mater tranſiuit ad ſecunda vota, tenent ꝗ̃
Bar. qm̃ in pœnis ſecundò nubentis hoc non reperiẽ. Præterea,
licet tranſeat ad ſecũda vota, & petierit curatorẽ, non priuabiẽ
ſucceſſione, vt l. ſciant. C. de legi. hær. ergo minus priuari debet
poteſtate ſubſtituendi. Præterea, facta ante trãſitum, nõ infrin-
guntur ꝑ tranſitum ad ſecunda vota, vt in auct. de nup. §. ſin aũt
tutela. in fi. ſed Raph. in d. l. ex facto. dicit, ꝙ ante facta ſubſtitu-
tio ꝗ̃ trãſeat ad ſecunda vota, valet arg. l. 1. § exigit. ff. de ſecun.
tab. & ita intelligaẽ opi. Bal. aut erat actualiter, qñ ſubſtituit in
ſecundis nup. & tunc, non põt ſubſtituere vt ſuſpecta, & ita in-
telligaẽ opin. Bar. Ego aũt vtroque caſu inſpicerem modum, &
formam ſubſtitutionis, quia ſi ſubſtituit venientes ab inteſtato,
vel alium quem veroſimiliter furioſus ſubſtituiſſet. ſ. ſi fuiſſet
ſanæ mentis, tũc valet ſubſtitutio, quia eſt introducta humani-
tate, & ẽt quia fauor eſt furioſo, vt habeat hæredem, ſecus ſi ma
ritum, vel alium amaſium, vel de quo non eſt veroſimile, ꝙ fu-
rioſus ſi fuiſſet ſanæ mentis, ſubſtituiſſet, & tunc non valet ſub-
ſtitutio. arg. no. per Bal. in l. furioſum. C. qui teſta. fac. poſ. in illa
q̃one qua quæriẽ, an in dubio præſumaẽ teſtm̃ factũ in furore,
9 necne, ꝙ not. ¶†Quærit Bal. & Sal. an monachus poſſit ſubſti-
tuere exẽplariter. dic ꝙ ſic, ſi põt facere teſtm̃, aliàs ſecus quod
qñ cognoſcitur, habetur in auct. ſi qua mulier. C. de ſacroſ. eccl.
10 ¶†Quæro, an mater filio cõi poſſit ſubſtituere patrem furioſi?
dicit ibi Bal. ꝙ in bonis quæ mater contulit filio, valet ſubſtitu-
tio, in alijs non, immo potius ab inteſtato filio ſuccedet, arg. l. fi.
ff. eo. & l. ſed ſi plures. §. in arrogato, & l. ſi arrogator. ff. de adop.
11 ¶†Quæro, an parens poſſit ſemetipſum ſubſtituere? dic ꝙ non,
quia oportet teſtatorem mori, antequã ſubſtitutio locum ha-
bere poſſit, vt l. quod ſi filius. ff. de cap. Item hic eſſet hæres &
teſtator. Itẽ nemo poteſt ſibiipſi dare, vel ſe deligere, vt l. ſi ti-
12 bi mandauero. §. ſi tibi. ff. mãd. ¶†Quæro, pater & mater ſimul
fecerunt

fecerunt ſubſtitutionē eandē, an ad confirmationē eius requira
tur mors vtriuſque? D. e ꝙ non, quia conſenſus viuentis accidit
indicio mortis, l. ſicut. § venditionis. ff. quib. mod. pig. vel hypo.
13 ſolu. ¶ † Quæro, an filius ſui iuris, & ſanæ mentis poſsit patri fu
rioſo ſubſtituere exemplariter? dic ꝙ non, quia parens debet
ſubſtituere filio de liberis furioſi, ergo filius deberet ſubſtitue-
re ſeipſum, vt d. l. humanitatis. qđ ſupra reprobaui, igitur &c.
ita dicit Bal. & doc. ego addo, quia pater furioſi non poteſt eſſe
in cura filij. vt l. fin. ff. de cur. furio. igitur &c. Quæro, quia l. ex
facto. quæ loquitur in muto, vel furioſo, an habet locum, qñ a
principe impetratur, hic aût humanitate legis conceditur in
14 mētecapto: † An hodie ēt muto & furioſo ſine interpretatione
principis poſsit exēplariter ſubſtitui? Ang. in d. l. humanitatis.
dicit quod non, quia cum hoc ſit ius ſingulariter conceſſum in
filijs mentecaptis, non debet trahi ad alios ēt morbo perpetuo
impeditos. Sed oēs doct. ibi, & in d. l. ex facto. tenent ꝯtriū, qꝛ l.
humanitatis. eſt fauorabilis, & eadē rō viget in alijs perpetuò
impeditis, ergo idē ius eſſe debet, & ſic hodie parentes vtriuſq;
ſexus, & mutis, & furioſis, & mētecaptis, & prodigis, quia eadē
eſt rō, ēt exēplariter ſubſtituere poſſunt. intellige in mutis. ſm
ea quæ habetur in l. diſcretis. C. qui teſt. fac. poſſ. videlicet, qñ
talis mutus non pōt ea ſe teſtari, aliàs ſi poſſet teſtari pro ſe, nō
15 poſſet pr̄ facere ei talē ſubſtitutionē exemplarem. ¶ † Quæro,
quibus verbis poſsit fieri talis ſubſtitutio exemplaris? Dic ꝙ cū
ſit ſubſtitutio directa (vt ſupra dixi tit. 1. in rub.) pōt fieri quibuſ
cunq; verbis directis, ut ſi filius meus in furore, vel dementia,
vel mutitate, vel prodigalitate deceſſerit, talis ſit hæres ei, cum
morietur, vt c. ſi pr̄. de teſt. in 6. & ēt pōt fieri verbis communibus,
vt talē ſubſtituo, quia cū exemplaris oī tpe poſsit valere iure
directo, quia oē tpˢ furoris eſt idem, & non mutatur, igitur nō
eſt dr̄iæ ratio aſsignanda, ut l. 1. in fi. C. de lib. præt. ita dicit Bal.
in d. l. humanitatis. verſi. 3. eſt videndum, & quæ ſunt verba di-
16 recta, uel non, dicam ĩ. eo. ti. §. fin. ¶ † Quid ſi furioſus redijt ad
ſanam mentē, & poſtea reincidit in furorem, an ſubſtitutio in-
terim ſit expirata, vel ceſſauerit, & vr̄ ꝙ interim ceſſauerit, ut
l. pe. C. de cur. fur. & de hoc uidetur caſus in d. l. humanitatis.
ibi, ceſſet &c. In cōtrarium vr̄ iſte tex. dum dicit, infirmari ſan-
cimus &c. ſed Bal. in d. l. humanitatis. circa fi. dicit, aut modico
tpe durauit ſanitas in medio, & tunc non præſumitur fuiſſe li-
beratus, ſed ꝙ antiqua infirmitas duraſſet, aut longū tpˢ fuit in
medio, & tunc ea noua, non ea antiqua cauſa præſumitur; &
ſic primo caſu ceſſat, & ceſſabit ſubſtitutio, ſecundo caſu in to-
tum expirauit. pro eo facit quod hr̄ in l. ſi maritus. ff. loca. & ꝓ
hoc ēt tu allega, quod no. Bar. in ſimili, in l. pen. in fi. ff. de vaca.
mu. & in l. ſi longius. §. ſi filius. ff. de iudi. de iudice dato, qui lon
go tēpore eſt impeditus, vel paruo tpe: primo caſu, quia alius
ſubrogatur, ſecundo non. & pro hoc ēt facit tex. in d. l. ex facto.
ibi, deſinere teſtm̄ &c. & ibi rumpi ſubſtitutionem &c. Et iſta
opin. placet plus q̃ illa Bar. Ang. & Io. de Imo. in d. l. ex facto.
17 cogita in fi. ¶ † Quæro, quid ſi aliquis eſt impubes, & menteca-
ptus? & Bar. in d. l. ex facto. in verſ. quæro circa hoc &c. dicit, ꝙ
ſi fiat ſubſtitutio exēplaris, ꝙ intra pupillarē ętatem valebit ut
pupillaris, vt ff. de tut. l. qui habebat. poſteà vt exēplaris, vt hic
& ff. eo. l. Centurio. Sed Ang. ibi voluit, ꝙ cū dixerit exēplariter
tantum, & pendeat a voluntate teſtantis, ꝙ oī tpe valebit, ut
exemplaris, alias ſi non dixiſſet exemplariter tantum, & oī tpe
videretur mutatus defectus naturæ, ut l. 3. in princ. ff. de tute. &
ideo ſemper valeret vt pupillaris inter pupillarem ætatem. Sed
ibi do. Io. tenet opi. Bar. quia defectus accidentis vr̄ ceſſare, qñ
adeſt defectus naturæ, ut d. l. 3. igitur &c. Et aduertas, ꝙ Bart. in
d. l. ea facto, in ver. 6. requiritur in pupillari ꝙ pater faciat &c.
tenet ꝙ pater miles pōt exemplariter ſubſtituere filio, ēt ſi non
fecerit teſtm̄ ſibi, ut l. miles ita. in fin. ff. de teſt. mil. ſed Ang. ibi
tenet contra, qꝛ ſi miles non teſtat̄ ſibi, & ſic nō relinquit filio
legitimā, quod eſſe vr̄ de forma ſubſtātiali ipſius exēplaris, ut
d. l. humanitatis. igitur non vr̄ valere. Non ob. d. l. miles ita. quia
aliud in pupillari q̃ in multis differt ab exēplaris, ut ſupra dixi,
igitur &c. ſed do. Io. ibi dicit, ꝙ immo opi. Bar. pōt ſaluari, quia
ſaltē ab inteſtato relinquit ſibi legitimam & ultra l. conficiunt.
§. ſi miles. ff. de iure codic. & ideo pōt ſubſtituere exēplariter, &
priuilegio militari, ēt quāuis ſibi teſtm̄ non faciat. Tu dicas, ꝙ
immo miles pōt indiſtinctè ſubſtituere exēplariter ex priuile-
gio militari, ut d. l. miles ita. §. fi. ēt non relinquēdo legitimam,
qm̄ illud requirit̄, ut de teſtō ceſſet querela, ut l. omnimodo. C.
de inoffi. teſtam. & d. l. humanitatis. quia querela tpe ſſorū non
habebat locum in teſtō militis, ut l. fi. C. de inoffic. teſtam. igi-
18 tur &c. ¶ † Quęritur, an ſufficiat ꝙ furioſus & ſimiles ſint inſti-
tuti, licet in minus legitima? & Bar. in d. l. ex facto. in verſi. quæ-
ro quid ſi furioſos & ſimiles &c. dicit, ꝙ ſic, quia aget ad ſup-
plementū legitimę, vt d. l. omnimodò Sed contrarium tenet ibi
Ang. ꝑ tex. cū gl. in d. l. humanitatis. q̃ dicit ſaltē in legitima, &
quia ſupplementū legitimæ non fit ſm voluntatē teſtantis, im-
mo ꝯ̃ eius voluntatem, vt d. l. omnimodò. & l. ſi quis in ſuo. & l.
ſancimus. in prin. C. de inoffi. teſt. ſed tn̄ tenet opi. Bar. & Sal. in
d. l. humanitatis. quia tpe antiquo, non poterat relinqui minus
legitima, vt d. l. omnimodò. & ita loquit̄ gl. in d. l. humanitatis.
hodie ſufficit ēt ſi una res minima relinquitur, ut § cæterum. in
19 auth. vt cum de app. cog. col. 8. igitur &c. ¶ † Quæro, an pr̄ poſ-
ſit mentecapto ſubſtituere unum tm̄ ex filijs mētecaptis & gl. di
cit ꝙ ſic, dūmodò alios exhęredet, & hoc ſequit̄ Bar. in d. l. ea fa
cto. in verſi. itē dixi, ꝙ pr̄ pōt ſubſtituere vnum &c. ſed Ang. ibi
ꝯ̃. arg. l. Papin. §. ſed nec impuberis. ff. de inoffic. teſt. & pro hoc
facit quod ſentit Bar. in d. l. ea facto. in verſ. iuxta hoc quæritur,
vtrum mater poſsit præteriri, &c. Et conſulat̄ alijs fratribus, qꝛ
diues tenet̄ alios alere, vt l. qui filiū. ff. vbi pup. edu. debeat. Sed
opi glo. eſt cōis, quia exēplaris eſt inducta hoc ſic ex humanita-
te, ſed non eſt humanum alios filios nihil habere. Non ob. §. ſed
20 nec impuberis. † quia loquit̄ in pupillari, quę non eſt introdu
cta ex humanitate, ſicut iſta exēplaris. Sed ꝓfectò (licet allegēt
d. l. humanitatis.) ibi nulla q̃rela ad id quod non probat, nā ille
tex. ibi vult, quod parens cogit̄ filio mentecapto cui ſubſtituit
relinquere legitimam &c. & ſic nō pōt ipſum exhęredare, nec
exhæredato facere ſubſtitutionē exēplarē, licet pupillarē poſ-
ſet, vt §. non ſolùm. 1. reſpōſo ĩ. eo. Ad hoc ne teſtm̄ paternum
poſsit ꝓ mētecapto querelari, ut patet ibi in tex. quos voluerit
ſubſtituere, vt occaſione huius ſubſtitutionis ad exemplū pupil
laris, nulla q̃rela ꝯ̃ teſtm̄ eorum oriat̄ &c. ita dicit tex ad literā,
& intelligit̄ ꝯ̃ teſtm̄ paternū. Vel ſi intelligit̄ de teſtō exēplari,
ēt rn̄deo, quod non pōt querelari, licet aliquis ex filijs ſit præ-
teritus, quem non potuiſſet pręterire, ſi filius per ſe teſtm̄ feciſ-
ſet, ut eſt in matre, quia iſto caſu, dr̄ teſtamētū patris, vt d. §. ſed
nec impuberis. & ſic erit conformis cū pupillari, & non diffor-
mis, ut eſt regula hic, & d. l. ea facto. & d. l. humanitatis. ¶ Redeo
nūc ad gl. in ver. quarta eſt. ſ. breuiloqua. dic, de breuiloqua di-
ctum fuit ſupra tit. 1. §. 1. ¶ In ea. gl. ibi, quinta. ſ. cōpendioſa &c.
dic de hac per Ang. Raph. & Imo. in l. Centurio. ff. eod. & in l. 1.
in fi. ff. eo. & per gl. Cy. Bal. Ang. & Sal. in l. precibus. C. eo. ego
dicam ĩ. eo § fi. ¶ In gl. adoleuerit. in fi. no. Et ſigna gl. quot mo-
dis expiret pupillaris ſubſtitutio. Idē no. t. gl. in l. in pupillari. ff.
eo. & ibi Bar. & doct. & dixi ſ. eo. in prin.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtamētum in quo pupillaris ſubſtitutio adeſt, an unum uel duo te ſtamenta dicantur.*
2 *Remedium l. ſi C de edi. diui Adr. toll. quando non eſt ſubſtitutio pupillaris facta in ſcriptis, non competit ſubſtituto.*
3 *Teſtamento a duobus teſtatoribus in eadē charta facto, an una ſubſcriptio notarij & teſtium ſufficiat.*
4 *Teſtium ſubſcriptio in teſtamento quomodo eſſe debeat.*

Igitur in pupillari. Facta pupillari ſubſtitutione, cē-
ſentur duo teſtamenta, vel unū
duarum hęreditatū h. d. ¶ No. ibi, quodāmodo, ꝙ dictio, quo-
dāmodo, improprietatem denotat, ut l. ſi me in uacuam. cum
glo. ff. de acq. poſſ. quia pupillaris ſubſtitutio, & teſtm̄ paternū
non ſunt propriè duo teſtamenta. ¶ No. ꝙ pupillariter ſubſtitu
tus hr̄ acſi ab ipſo filio eſſet inſtitutus, impropriè tn̄. dū dr̄ ibi,
tanquam &c. nā pupillariter ſubſtitutus, eſt hęres pupillo, ut ſ.
eo. in prin. ¶ No. ꝙ quò ad quid, pupillaris ſubſtitutio poteſt di
ci duplex teſtamētū, & quò ad quid, unū teſtamētū, ut l. patris,
& filij. ff. eo. ¶ In gl. duo. in fi. conclude ſm doct. in d. l. patris. ꝙ
1 dr̄ † unum, quia ab una cā efficiente procedit, quia idem teſta-
tor eſt. Secundò dr̄ unum reſpectu cauſæ formalis, quia iidem
teſtes, & eadem ſigna ſunt, ut hic, & l. patris. ff. eo. Quod eſt ue-
rum, ſi fiant eodem contextu, ſecus ſi pupillaris fiat ex interual
lo, quia tunc quò ad ſolennitatē dicuntur duo teſtamenta, ut l.
ſi quis eū. §. 1. ff. eo. & eodē modo dn̄r duo teſtamēta, licet fiant
eodem contextu, ſi tn̄ diuerſimodè fiant, videlicet, unū in ſcri-
ptis, & aliud nuncupatiuè, ut l. ſi ita. §. fi. ff. de ſecun. tab. ſm Cy.
& Io. ſed Bal. in d. l. patris. dicit, ꝙ etiam iſto caſu dr̄ unum. Et
ꝙ pupillare dr̄ factum in ſcriptis, ſicut paternum, quia paternū
trahit ad ſe pupillare, l. cum quidam. ff. de iure codic. Vnde pōt
dici, ꝙ quantum ad iuris intellectum ēt iſto caſu, dr̄ unum, tn̄
quantum ad ſcripturam, q̃ in facto conſiſtit, non eſt idem, & ſic
concordantur opin. Et aduertas, quia quod dixi ſ. qñ fiūt ex in-
teruallo, dicuntur duo, per l. ſi quis eum. §. 1. ff. eo. qꝛ do. Io. te-
net

net contrarium per l.a.in prin.ff.eo.& ꝙ non rumpitur pp hoc
paternum, ꝙ alias rumperetur, ſi eſſet aliud.§.poſteriore. j.ti.1.
ſed tu teneas ꝙ dixi, & hoc tenet Ang. quia cū fiant interualla,
noua & integra ſolennitas requiritur, ergo dr̄ diuerſum a pri-
mo, cum habeat oēs ſuas ſolennitates ſeparatas a primo teſtō.
Tertiò, dr̄ vnum reſpectu cōſiſtentiæ, quia rupto teſtō paterno,
non conſiſtit pupillare, vt ff.eo.l.ſi quis eum. § ſed ſi ſuo. Quar-
tò, dr̄ vnum reſpectu iuris accreſcendi, vt ff.de ac.hær.l.q patri.
Quinto, poſſunt cōſiderari reſpectu acquiſitionis, & iſto reſpe-
ctu, pōt dici vnum qn̄ non pōt ſeparari, alias dicuntur plura, vt
l.ſed ſi plures.§.filio.& l.ſi filius q patri. cum ibi no. ff.de acqui.
1 hæred. †Ex ſecunda conformitate, no. ſm Bal.in d.l.patris. quòd
qn̄ non eſt ſubſtituto pupillaris facta in ſcriptis, ꝙ non compe
tit ſubſtitutio remedium.l.ſi.C.de edi.diui Adr.Tol. quia nō fun
dat ſe ex notorio actu ſcripturæ, vt requirit d.l.fin. Sed tu dic, ꝙ
& ex teſtō nuncupatiuo in ſcriptis redacto, vel poſtquam teſtes
ſunt examinati, iuxta l.1.cum gl.& ibi doct. & d.l.publicati. C.
de teſta.& ex tali teſtō nuncupatiuo, & non prius competit re-
medium d.l.ſi. vt no.gl.& doct.in d.l.ſi. & econtrà quò ad quid
teſtamentum patris & filij, ſunt plura. Primò namque ſunt plu-
ra quò ad plures hæreditatea, vt ff eo.l.ſed ſi plures.§.ad ſubſti-
tutum. Secundò, ſunt plura, quò ad expugnationes, quæ fiunt
iudiciaria auctoritate, nō ipſo iure, nam pro patre poteſt reſcin
di paternum, & in nullo reſcinditur pupillare, vt l.& ſi cōtra.ff.
eo. Tertiò ſunt plura, quia poſſunt fieri diuerſis temporibus, vt
d.l.ſi quis eum.§.ſi. Quartò poſſunt dici plura, reſpectu modi,
ſiue formæ, quia vnum poteſt fieri in ſcriptis, aliud non, vt d.l.
5 patris. †Et aduertas, quia Bar.in d.l.patris & filij. voluit quòd ſi
ſunt duo teſtatores, qui in eadem charta facerent teſtamentū,
ꝙ ſufficeret vna ſubſcriptio notarij, & teſtium, vt arg. l.ſcire de
bemus.in prin.ff.de verb.obl. quia tot videntur eſſe teſtamenta,
& ſubſcriptiones, quot ſunt teſtatores: quinimmo dicit ibi Bal.
ꝙ ſubſcriptio notarij quæ fieret in prin. extenderetur ad omnia
ſequentia. Sed licèt Raph. hoc reprobet, per l.pen. ff.de teſtam.
quia oportet ꝙ teſtes faciant mentionem de quo teſtamento ſe
ſubſcribant, & ideo ſignatura primò facta, ſimpliciter non po-
teſt referri ad ſequentia: tamen tu potes ſaluare vtranque opi.
Nam aut loquimur in teſtamēto nūcupatiuo, in quo teſtes nō
ſe ſubſcribunt, & tunc ſufficit vna ſignatura, & ſubſcriptio no
tarij, ſiue in fine apponatur, ſm Bart. ſiue in prin. apponatur, ſm
Bal. per d.§ ſi initium tabularum. In teſtamēto verò in ſcriptis
debet ſubdiſtingui, quia ſubſcriptio notarij, ſiue apponatur in
4 principio, ſm Bal. ſiue in fi. ſm Bar. vnica ſufficit. † Sed in ſub-
ſcriptione teſtium, eſt aduertendum quomodo ſe ſubſcribant,
quia ſi dicant, fuimus teſtes in dicto teſtamento, vel etiam ſu-
pradictis teſtamentis, vel ſimpliciter dicendo, fuimus teſtes, &
tunc non probant, quia debent ſpecificè nominare nomē teſta
toris, vt d.l.pe. & ita intelligatur opi. Raph. Aut in eorū ſubſcri
ptione dicunt, fuimus præſentes dicto teſtamento Titij, & dicto
teſtamento Sempronij, tunc nominatim, dicēdo, valet. facit l.no
minatim.& l.Titius.ff.de lib.& poſth. clarum eſt, ꝙ talis ſubſcri
ptio valeret, & ad alia ſpecificata referretur, & ita etiam opin.
Bar. & Bal. poteſt intelligi.

S V M M A R I V M.

2 *Cum conſilio alterius cum quis tenetur aliquid facere, an illud co-
gatur ſequi.*
2 *Subſtitutio tacita vulgaris ineſt in expreſſa pupillari, & econtra,
niſi appareat de præſumpta mente tacita vel expreſſa teſtantis in
contrarium.*
3 *Præſentis § ſinautem, declaratio.*
4 *Pupillus apud illum morari non debet, apud quem eius vitæ ſuſpi-
cio eſt, vel inhoneſtatis.*
5 *Charta, nec cera, vel linum ex quibus eſt factum & ſignatum teſta-
mentum, vendicari non poteſt.*

Sinaūt quis. Pater pōt facere ſubſtōnē pupillarē filio, ſe-
paratim clauſam, & ſignatā, & diſponere ꝙ
non aperiatur viuo filio, tunc diſpoſitio valet, ēt ſi non fuerit ꝑ
ſe ita clauſa, & ſignata. h.d. ¶No. ꝙ aliqn̄ lex conſulit, nā mul-
tiplex eſt legis virtus, vt ff.de leg l.legis virtus. & quod ibi not.
¶No. ꝙ euitandū eſt, ne ſubſtitutus pupillo, vel alius ſuccedere
ſperās, inſidietr̄ vitæ pupilli, vt hic, & ar.l.2.C.vbi pup.edu.deb.
¶No. quòd ī eadē charta, & in diuerſa, pōt fieri paternū teſtm̄,
& pupillare. ¶No. in ver. illud. quòd quoties quis hēt beneficiū
cōe &c. facit l. eius militis. §. militia miſſus eſt. ff. de mili. teſta.
¶No. quòd quāuis aliquis habeat bonū cōſiliū, non tn̄ cogitur
1 illud ſequi. ¶ †Ex quo no. quod quando teſtator mandat tutori
facere cum conſilio Titij, quòd dēt conſiliū requirere, licet nō
cogatur illud ſequi, vt l.Titiū aut Mæuium. in prin. ff. de admi.
tut. & no. latè Bar. in l.1.§.ſi plures. ff.de carr. de quo tamen dic,
2 vt ibi per eum, & l.ea illo. & ibi Bart. & doct. C.de appe. ¶ †No.
quòd licet dictū fuerit ſ̄.tit.1.in prin. quòd in pupillari expſſa,
ineſt tacita vulgaris, & eɔ̄, vt l.iam hoc iure. ff.eo.in prin. tamē
hoc verū eſt, niſi appareat de præſumpta mente tacita, vel ex-
preſſa teſtantis in contrarium, ut d.l.iam hoc iure.§.ſi.& ibi gl.
3 & doct.& hic. ¶ In glo. ſcribere, in fi. dic immo ille † tex. innuit,
quòd fiat ex alia, quia alias immineret periculum, vt ſ̄.pro ai.
Vel pōt dici ex eadē charta, dūmodo in prima parte faciat ſibi
teſtamentum palam: in ſecunda parte faciat ſubſtitutionē pu-
pillarem, & claudat, & ſigillet. Ex quo ſequitur, quòd ſi teſtm̄
pupillare fiat in eadē charta, ſicut paternum, tunc ſufficiat vni-
ca, & ſola ſolēnitas, vt l. vt bonorum. & ibi Bar. ff.de ſecun.tab.
alias plures ſolēnitates requiruntur, ut l.patris & filij. & ibi gl.
& doc. ff.eo. quod tamen dic, vt dixi ſupra proxi.§. Et de huiuſ-
modi inſidiis vitæ pupilli, lex multum, & ſemper aduertit, &
4 ideo non vult, quòd debeat † morari penès illū, apud quē eſſet
ſuſpitio vitæ, vel inhoneſtatis. facit l. ſed ſi hac. §.pe. ff.de adop.
& l. a.in fi. C.vbi pupil.edu.deb. Intm̄ quòd nō debeat morari,
vel alimentari, penes illum qui non tm̄ ea ſubſtitutione pupil-
lari eſſet ſucceſſurus, vt hic, ſed nec penès illum qui ab inte-
ſtato ſucceſſurus fuiſſet, ut d.l.2. & facit l.1.cum ibi no.eo.titu.
5 & l.1.& l.3.ff.vbi pup.edu.deb. ¶ † In glo. lino. ibi, conſilium le-
gis nullum eſſet. Iac. & Pet. dicunt contra ad ſimilitudinem ti-
gni iniuncti, quia non poteſt uendicari propter publicam vtili
tatem, ne urbs deformetur ruinis, vt ff.de rei vēd.l.in rem.§.ti-
gnum. ſic nec charta, nec cera, vel linum, ex quibus factum eſt
teſtamentum, ne tollatur copia probationis, quia ſicut vertitur
publica vtilitas in vno, ſic & in alio, vt l.quoniam. C.de hæret.

S V M M A R I V M.

1 *Donatio facta filiofamilias cui quæratur.*
2 *Arrogator an arrogato ſubſtituere poſſit.*
3 *Exhæredato an poſſit pupillariter ſubſtitui. & num. 5.*
4 *Impubes doli capax poteſt omne delictum committere, excepto vitio
carnis, & puniri poteſt licet leuius infligatur.*
6 *Pater an poſſit pro filio impubere eligere ſepulturam.*

Non ſolum. Subſtitutio pupillaris pōt fieri nō ſolū filio
inſtituto, ſed ēt filio exhæredato, & veniunt
ab eo oīa bona pupilli, vndecunq; quæſita, qđ locum hēt ēt in
poſthumis. h.d. Not. quòd ad hoc ut ſubſtitutio pupillaris fieri
poſſit, requiritur quòd ſit de liberis, & impubes inſtitutus, vel
exhæredatus. ¶No. quòd per pupillarem ſubſtitutionē, ſuccedit
pupillo in oīb. ſuis bonis qūcunq;, & qualitercunq; quæſitis.
¶No. quòd ēt poſthumo pōt pupillariter ſubſtitui. ¶ In gl. quæ-
ſitum. in ſi. dic, vt C.de acquir. poſſeſſ. l. donatarum. & quod ibi
per doct. & l.ſed ſi plures. §.in arrogato. ff.de vulgaris & pup.
& quod ibi per Bar. & doct. ¶Ex quo not. quod illud quòd do-
natur filio meo, pp eius virtutes, vel propter ſuā gratioſitatē,
1 dicatur eſſe aduentitium, & non profectitium, ut hac gl. †Quod
facit, ſi quis donat filio meo quem non habebat notum, niſi
propter me, quod mihi, & non ſibi quæratur, ſecus ſi propter
me cognouerit, & ſic ego fuerim cauſa remota acquiſitionis,
poſtea tn̄ propter ſuas virtutes, & ſeruitia filio donauerit, non
mihi quæritur, vt d.§.in arrogato. l.ſi ſociū qui in eo. & ibi bo.
tex. & ibi Bar. ff.pro ſoc. & l.qui proprio. §.procurator. vt in cæ
teris. ff.de procur. & l.ſi verò. §.quæſiuit. ff.ſoluto matr. cum ibi
no. per doct. ¶ In gl. omnem. in ſi. no. glo. idem no. glo. in l.ſed ſi
plures. §.in arrogato. & §.ad ſubſtitutos. ff.eo. Idem eſt in patre
2 † arrogatore, quia non poteſt ſubſtituere, niſi in bonis prouen-
tis ab eo, vt d. §.in arrogato. Et dic ſecundum Ioan. Fab. quod
immo loquitur in ſuo, & non in emancipato, quod patet, quia
exhæredatur, quæ exhæredatio eſſet inepta in emancipato, vt l.
quidam cum filium. ff.de verb. oblig. & ideo iunges iſtam ſolu-
tionem, cum ſolutione quæ ibi no. per glo. & habebis ueritа-
tem, quòd ibi loquitur in milite, qui ſicut poteſt decedere pro
parte teſtatus, ita poteſt pupillarem ſubſtitutionem facere filio
pupillo inſtituto, uel exhæredato pro parte, & in certis bonis,
vt eſt caſus ibi in § ad ſubſtitutos. & ibi doct. ſecus in pagano.
3 ut hic. ¶ † In glo. ad ſubſtitutum. ibi. l.cohæredi. §. cum filiæ. in
ſi. dic tu, quod exhæredato pōt pupillariter ſubſtituere, ut hic,
quia eſt prouiſio filij, & ſubſtitutus capit directò, ut impubes
ſcriptus, ut ſ̄.eo. §.igitur. & ideo ſecus eſt in fideicommiſſaria.
ut d.§. cum filiæ. & eſt ratio, quia eſt onus, & grauamen, quia a
patre fideicommittente capit, ut d. §.cum filiæ. & ff. de leg. 2. l.

unum

vnum ex familia.ſed fideicõmittere nõ põt,nec grauare,ꝙ nihil
reliquit,vt l.ab eo. C.de fideicom.ſinaũt exhæredato aliquid re
relinquit,tũc eũ grauare põt,vſq; ad quãtitatẽ,ut d.§.cum filię.
Non ob.l.5.§. ſi quis.ff.de lega.3. quia ſi poteſt legari ab exhære
dato cui aliquid eſt relictum, ergo & ab eius ſubſtituto,vt ibi,
quia ſm quod dicit gl.in l.antep. C.de leg. hic eſt ſpeciale, &
ratio ſpecialitatis eſt,quia ſubſtõ exhæredati, eſt ſimpliciter te
ſtm̃ filij,ita ꝙ non patris, quia nulla quota ex hæreditate patri
ad eum peruenit,& ſic nec ex eius diſpoſitione ad ſubſtitutum,
vt l.qui fundũ.§.qui filios.ff.ad leg.Fal.ideò & meritò,in alieno
teſtõ non põt legare.Nec huic rõni ob.l. Papin.§.ſed nec impu-
beris.ff.de inoff.teſt.quia ibi filius nõ eſt exhæredatus, & ſic ibi
pater participat in teſtõ filij,ꝑꝑ quotam hæreditatis, quam eſt
habiturus.ita dicit Sal.in d.l.antepe. quæ rõ eſt ſubtilis,& limi-
tat d.§.ſed nec impuberis.Et prædicta ſunt vera niſi ſubſtitutus
exhæredati,eſſet ẽt inſtitutus in aliqua quota a patre exhæreda
ti,quia tunc põt grauari, vt l.in rõne.§.ſi. cum l.ſeq. & ibi Bar.
ad l.Falc.& l.ita tñ.§.a patre.ff.ad Treb. Qđ eſt verũ,ſi ſubſtitu
tio potuit habere locũ, ſecus ſi ſubſtitutus pręcedebat, vt l.ſi.in
prin.ff.de leg.2.Secundò,prædicta ſunt uera, qñ habet quotam
hrẽditatis,ꝙ põt grauari,ſi habet ex eadẽ volũtate,ſecus ſi ex alia
ſubſtõne,ut eſt caſus in l.q fundum.§.qui filios. & ibi gl.Bar.&
4 doct.ff.ad leg.fal.de quo p Sal.in d.l.antep.q̃ no. ¶ †In ea.gl.ibi
§.itẽ ſi in ſeruitutẽ.nã doli capax impubes põt oẽ delictum cõ-
mittere, excepto vitio carnis,& puniri põt, licèt leuius caſtigeť
ꝑꝑ ætatẽ,& iſta habentur in tex.gl.& per doc.in l.auxiliũ.§.1.
5 ff.de mino. ¶ †Quæro, ſi fuerit exhæredatus bona mente, & ad
ſui vtilitatẽ,iuxta l.multi.ff.de lib.& poſth. & dic,ꝙ põt ei pu-
pillariter ſubſtitui,& attenta rõne l. antep. C.de leg. vr̃ ꝙ iſto
caſu in relictis ſibi poſſit tã ipſe quàm eius ſubſtitutus grauari,
ita vr̃ tacitè ſentire Ioã.Fab.hic quod no.ꝓ limitatione d.l.co-
6 gita tñ. ¶ †In ea.gl.in ſi. Aduertas,ad unũ mirum,ꝙ licet pater
poſſit & inſtitutis & exhæredatis filijs pupillariter ſubſtituere,
& talis ſubſtitutio dr̃ teſtm̃,& prouiſio filij, vt dictum eſt ſ.eo.
§.igitur. tñ non põt pro filio(ẽt impubere)eligere ſepulturam,
niſi conſuetudo aliter dictaret,ut eſt caſus in c.licèt in prin.ex-
tra de ſepul.in 6. Io.Fab.hic intelligit illud c.licèt.qñ pupillus
moritur,uiuo patre,& ſic caſu quo capiret ſubſtitutio, ſecus ſi
primo moriať pater,quia ſicut in oĩbus bonis pupillo põt ꝓui
dere,ita ẽt in ſepultura.dic,vt no.doc.in d.c.licèt &c.

S V M M A R I V M.

1 *Subſtitutio pupillaris an inſtitutionem vel exhęredationem præcede re debeat.*
2 *Tabellio qui ante mediam noctem incepit ſcribere teſtamentum, & poſt mediã noctẽ perfecit, quam horam debeat in ſuo rogitu ponere.*
3 *Subſtitutio pupillaris an rumpatur, quãdo contratabulatio impedit in totum adire ex teſtamento.*
4 *Conſtitutio legati non poteſt facere, quod quis deſinat eſſe hæres, bene poteſt tales inducere ſolemnitates, quibus non ſeruatis teſtamentum ſit nullum.*
5 *Subſtitutus an teneatur præſtare relicta a pupillo inteſtato contratab. beneficio præteriti.*

Liberis autem. Non põt pater pupillo ſuo facere ſub
ſtitutionem pupillarẽ,niſi pater pupil
lo ſuo faciat teſtm̃,& ſi non valet teſtm̃ patris,non valet ẽt di-
cta ſubſtitutio.h.d. ¶No.ꝙ pater non poteſt filio prouidere de
ſubſtitutione,& ſic de teſtõ filij,vt ſ.eo.§.igitur.niſi ẽt ſibi pro
uideat.¶No.& ſemper ad hoc allegatur,ꝙ pupillaris ſubſtitu-
tio appellatur pupillare teſtm̃,facit d.§.ſi. igitur &c. ¶No.tex.
q ſemper allegať,ꝙ pupillare teſtm̃ eſt pars & ſequela paterni
teſti,& ſic ſequitur vt acceſſorium paternum teſtm̃.¶No.ꝙ ru
pto paterno teſtõ,& ſic principali,rumpitur id quod ſequitur,
& ſic pupillare,facit l.cũ principalis.ff.de re iu. ¶In glo.ſibi.in
ſi.dic idem no.gl.in l.2.§.prius.ff.eo. quas gl.ſequitur ibi Bart.
1 & Ang.& eſt ratio ſm Bar.quia †ſubſtitutio pupillaris facta in
a ſtituto, licet in ordine præcedat, [a] quò ad intellectũ tñ ſemper
ſequiť,qñ aũt fit ſubſtitutio exhęredato,hoc non eſt,vt ſi exhæ
redat,non ſequiť neceſſario,ꝙ inſtitutio extranei pcedat ſubſti
tutionẽ exhęredati.ſed ſm Raph.ibi ridiculũ eſt, quia cũ inſti-
tutio extranei ſit pura,& ſubſtitutio cõditionalis,ergo ſatis eſt,
ſi antecedat inſtitutio. exhęredatio.n.filij nõ poſſet valere ſine
inſtitutione,ergo inſtitutio extranei,dr̃ pręcedere, licèt in or-
dine ſequať,& hoc habet rõnẽ.iõ gl.in l.ſi quis eũ.§.1.ff.eo. &
Pe.Bal.& cõiter doc.dicunt,ꝙ iſte tex.& d.§.prius.debet intel
ligi,qñ ſubſtitutio ſit ex interuallo, tũc debet pręcedere teſtm̃
patri,ſiue filius inſtituať,ſiue exhæredeť.ſed qñ eodem contex
tu ſit,non curať ꝙ præcedat, vt d.l.2.§.ſi quis ita. quia ea q̃ fiunt
in eodem teſtamento, ſatis eodem contextu fieri dicuntur, vt ff.
de teſta.l.is qui. & potius ordo mentis attenditur, & hoc ꝓpriè
vult tex.in d.§.prius.ibi,licet diuerſa ſcriptura. & in ſi.dum di-
cit,& non ordo &c.& iſtam partẽ teneas, quam ẽt ibi ſequi-
tur do.Io.de Imo.& prædicta procedunt in pupillari. Vulgaris
autem nunquam poteſt fieri,niſi in eodem contextu, quia vul-
garis eſt preciſè teſtamentum patris, vt ſ.ut.1.in prin.ideo non
poteſt fieri diuerſo tempore, vt l.cum antiquitas. C. de teſt. ita
2 dicit Bal.in d.l.ſi quis eum. §.1. quod not. ¶ †Et iſta inducuntur
per Bal.in d.l.ſi quis eum.in ſi.ad quæſtionem pone,tabellio in-
cepit ſcribere teſtamentum ante mediam noctem, & perfecit
poſt mediã noctem,quam horam debet in ſuo rogitu ponere?
dicit,ꝙ poſt mediam noctem, quia actus conſideratur non ex
inchoatione,ſed ex perfectione,allegat Inn.in ca.conſuluit. de
off.deleg.facit ꝙ no. in l.non minorem. C.de tranſac.& l.more
Romano.ff.de ſer.quod no.¶ In glo.non valeat. ibi l.ex duobus.
3 in ſi.& l.ſeq.quæ eſt contra hanc legem &c. †Quærit ibi Bar.cũ
ſit reperire caſum in quo ꝯtab. impediunt adire in totum ex te-
ſtamento,vt l.vt liberis.eum ibi no.C.de collat.quare tunc non
rumpitur pupillare? & Bar.ibi vult,ꝙ iſto caſu impediatur pu
pillare,ſed Bal.ibi ſm Cy.tenet ꝯtrium.Primò,quia nũquam eſt
verum ꝙ ꝯtab.impediãt adire de iure ciuili, vt l.2.cum ibi no.
C.de bo.poſſ.ſm tab.Secundò,quia exiſtentia ſui hæredis,ex te
ſtamento confirmat tabulas pupillares, vt l.ſi filius qui patri.ff.
eo. Et ſi diceres,pupillus ſi habuit extraneũ cohæredem, ceſſat
exiſtentia ſui hæredis, dicit Bal. ꝙ nõ eſt verum,quia inſtitutio
extranei hęredis eſt rupta,& inefficax per ꝯtab. & tunc non im
pedit exiſtentiam ſui hæredis. Iſta ſecundum Bal.ſunt duo ſin-
gulariſsima,& nobiliſsima in mũdo,& hoc vltimum mihi pla-
cet,licèt Io.de Imo. dicat, ꝙ ſtatim cùm fuit datus cohæres ex-
traneus,ſtatim fuit impedita ſuitas,vt no.in l.ſi filius hęres.ff.de
lib.& poſth.igitur licèt poſtea annulletur per ꝯtab. tñ durat ef-
fectus impediens exiſtentiam ſuitatis .ſed hoc non credo verũ.
Primò,quia datio cohæredis extranei nõ tollit ſuitatem,qa nõ
eſt credendum ꝙ pater per prouiſionem ſuã prouidendo, ẽt ſi-
bi de ſubſtituto,velit renũtiare prouiſioni legali.planè facit qđ
no.Bar.in l.1.§.vnde quæritur.ff.de publ.& vect.ita dicit domi-
nus meus Pan.de Ca.in repet.d.l.ſi filius hæres. & latè Raph &
ibi dixi in l.ſi filius,qui patri.ff.eo. & aliàs dicã. ac ẽt quia datio
cohæredis,quæ non ſortitur effectũ,non debet ꝑſtare aliqđ im-
pedimentum,vt no.in regula, non præſtat impedimentũ.de re.
4 iur.lib.6. ¶ †In ea.ibi, nam prætor nõ põt facere eſſe vel deſine-
re &c.iſtud inducitur per Bal.in l.ex duob. §.ſi.ff.eo.ꝙ conſtitu
tio legati, non põt facere, ꝙ quis deſinat eſſe hæres, nã non eſt
maioris auctoritatis,q̃ ſit prætor, facit glo.in l.1.ff.de off.pręto.
Poſſet tñ inducere tales ſolennitates,quibus non ſeruatis teſtm̃
eſſet funditus nullum, vt dicimus in prætore, vt ſ.de teſta.ordi.
§.1.& ad hoc facit,ꝙ eleganter no.Bar.in l.1.in ſi. ff.de bo.poſſ.
qa ex ſucceſſione talis legati,vel Marchion. Ferrar.vel alterius
dñi,ꝯ ius cõe non veniunt,niſi de iure prætorio per bo.poſſ.ſed
rupto teſtõ per ꝯtab. non eſt dubium, ꝙ ſubſtitutus debet om-
nia legata a ſe relicta, pupillus autẽ cõiunctis tm̃ perſonis, vt l.
5 & ſi ꝯ.& quod ibi plenè no.ff.eo.¶ †Sed dubium eſt,an ſubſtitu-
tus teneatur præſtare relicta a pupillo inteſtato ꝯta.beneficio ꝑ-
teriti.iuxta l.ſi poſt mortẽ.§.ſi.ff.de ꝯtab. & licèt Bar.in d.l.& ſi
cõtratab.dicat aliter.Tu dic,ꝙ aut portio pupilli p cõtratab.au
getur,& tũc eius ſubſtitutus virtute tacitè repetitionis, iux.l.in
ratione.§.quod vulgò.ff.ad l.fal. et l.ſi fundũ.§.ſi pater.ff.de leg.
1.& l.licèt. & quod ibi no.eod.tit.tenetur in eo, quod pupillus
primò erat inſtitutus,omnibus legata præſtare. in eo autem qđ
per contratabu.acquiſiuit, tenetur ſubſtitutus eius tantummo-
do coniunctis perſonis pupilli. Iſte eſt verus caſus ſecundum
Rapha.in l.ſi. ff.de leg.3. licèt Barto.in d.l. & ſi contratab.ff.eo.
aliter dicat.ſin autem & a pupillo & a ſibi ſubſtituto,legata reli-
cta ſunt, tunc habet locum l.filio. in princi.ff.de leg.præſtan.de
his vide plenè per glo. & omnes doct.in d.l. & ſi contratab. vbi
per Ioan.de Imo.& Raph.Fulg.& ibi latè dixi.¶ In ea.gl.ibi,qñ
de alienis rebus qui teſtatur. no. iſtam gloſſ. & alios caſus quos
allegat. & etiam aliud mirum eſt etiam de facto proprio te-
ſtando, quòd ipſe diſponit de rebus tunc ſuis in tempore, quo
futuræ ſunt non ſuæ,vt in tempore poſt mortem, & tamen hoc
mirum permittitur,ut no.glo.& doct.in l.illa inſtitutio.in prin.
ff.de hæred.inſtit.

A D D I T I O.

a Ordine præcedat. An debeat præcedere inſtitutio, & ſequi ſubſtitutio, contra gl.in l.ſi quis eum. §.1.& eius rationem quam iſte tenet, põdero l.2. §.prius. in verſicu.& merito.ff.eo. Puteus.

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutione legitima ſucceſſio confirmatur.*
2 *Teſtator an cuilibet filio ſubſtituere poſſit, & vnus alteri ſubſtitutus intelligatur.*
3 *Filiabus inſtitutis in centum pro qualibet, ius accreſcendi inter eas locum non habet.*
4 *Intellectus ad l.Titia Seio.§ Seia.in fi ff.de leg.2.*
5 *Alienationis prohibitio a teſtatore facta quando valeat.*
6 *Subſtitutio facta pluribus an verificetur in perſona vnius, an in vltimo, an in omnibus & nu.7.& 8.*
9 *Trebellianica quatenus in exemplari ſit deducenda.*

Vel ſingulis. Pupillaris ſubſtitutio poteſt fieri ſingulis
pupillis, vel ei qui vltimus morietur. h. d.
¶Not.ꝙ ſubſt.pupillariter ſingulis pupillis, nullus poteſt ab in-
teſtato decedere, immo quilibet habet ſuum ſubſtitutũ, & tunc
habeat locum ſubſtitutio, cùm dicatur teſtamentum filij, vt §.
igitur.ſ.eo.& dicitur cum illo teſtamento pupillari deceſſiſſe,
vt ſ.proxi.§.¶No.ꝙ eò ipſo ꝙ pater ſubſtituit vltimo moriẽti,
vr̃ inter dictos ſuos filios conſeruaſſe ius legitimarum hæredi-
a tatum, & per ꝯñs,ª vnus frater ſuccedit alteri fratri præmortuo
ab inteſtato, & de coniecturata mente teſtantis, excludet ſubſti
tutionem pupillarem vltimo morienti factã, facit l.cùm acutiſ
1 ſimi.C.de fideic.& l.vel ſingulis.ff.eo.¶†No. ꝙ ſubſtituens vlti-
mo morienti nõ vr̃ vltimum ſubſtituere primo, ſed legitimam
ſucceſſionem conſeruare, & ideo iſte § ſolet allegari per gl.ſin-
gu.in l.Lucius.la 2.ff.de hær.inſti. vtrum per verba, ſi deceſſerit
ſine liberis, liberi videantur ſubſtituti.& gl.ibi dicit ꝙ non, ſed
ius legitimarum hæreditatum confirmatur, ita dicit Bald. Sed
Raph.ff.eo.l.vel ſingulis.dicit, ꝙ illa lex, & iſte §. hoc non pro-
bant, quia in d.l.Lucius. frater poterat teſtari, inſtituere filios,
ſed hic, iſti pupilli nõ poterant teſtari, igitur &c. ¶Item allegat
per Bar.l.ex duob.ff.eo.ꝙ teſtator ſubſtituens vltimo morienti,
ideo ei videtur ſubſtituere, vt vltimus in hæreditate fratris præ
morientis præferatur ſubſtituto, & ideo vbi ceſſat iſta prælatio
(quia ſimul moriuntur) ſubſtitutus ad totã vocatur hæredita-
2 tem.¶†In gl. 1.ibi, ſi ergo cuilibet ſubſtituere vult, dic, ꝙ iſtud
eſt verum, ẽt ſi ſit vnica oratio, vt putà Titio Seium, & Caio Sti
chum ſubſtituo, quia qñ vnicuiq; eſt ſubſtitutus aſſignatur de
per ſe, licèt ſint coniuncti ꝯiunctione verbali, tñ non erit vnus
3 alteri ſubſtitutus.†Quod facit, ſi teſtator dicat filiabus meis le-
go centum pro qualibet, quia licèt ſint coniunctæ ꝯiunctione
verbali, tamen quia quælibet ad ſua centum, & ſic ad diuerſam
rem vocaẽ, non eſt inter eas ius accreſcendi, vt eſt tex.& ibi no.
Bar.in l.hmõi.§.quib.ita.ff.de leg.1.quod ſingulariter tene men
ti, quia quotidianũ.¶In ea.gl.in fi.dic idẽ no.glo.in d.l.Titia Se-
4 io.§.Seia.†ſed Dy.& Bar.ibi, & in d.l.vel ſingulis. dicunt, ꝙ ibi
loquitur in ſubſtitutione fideicommiſſaria, in qua vltimò dece
dens grauat in toto fundo, ſed hic loquiẽ in pupillari directa,
in qua nõ ſubſtituiẽ quis niſi in hæreditate vltimi decedẽtis, vt
dicit Bar.in d.l.vel ſingulis.ꝙ ĩ d.l.Titia Seio.§.Seia.teſtator ſub
ſtituit in toto fundo, iõ voluit totum fundũ ad nouiſſimũ perti-
nere, hic autem in nouiſſimo ſubſtitui ſimpliciter, ita in propo
ſito ſi rogaſſet nouiſſimum reſtituere non ſimpliciter, ſed hære-
ditatem totam, vr̃ ꝙ hæreditas tota ad nouiſſimum pertineat,
vt l.deniq;.§.interdum.ff.de pec.leg. & idem ſi directò eſſet fa-
cta ſubſtitutio vltimò morienti in tota hæreditate. facit l. nam
quod.§.ſi.cum l.ſeq.& quod ibi Bar.ff.ad Treb. Quod not. quia
hoc allegabam pro deciſione quæſtionis pẽdentis inter caſtel-
lum de Gozadinis, & Io.de Canonicis de Bono. videlicet ꝙ ſo-
ror fratri ſucceſſerit per ſubſtitutionem directã & pupillarem,
& non ab inteſtato, cũ vltimo eorum fuerit facta ſubſtitutio in
tota hr̃ditate, & vltimus de tota hæreditate fuerit grauatus, &
rõ eſt in prædictis in d. §. Seia. quia teſtator qui voluit grauare
vltimum de tota hr̃ditate, neceſſariò vr̃ vltimũ ſubſtituiſſe pri
mo. vide Raph.in d.l.vel ſingulis.qui ſingulariter dicit ad intel-
lectum d.§.Seia. ꝙ ideo ibi teſtator vr̃ ſubſtituiſſe vltimum pri-
mo, quia alias non pertineret totus fundus ad vltimum (vt vo-
luit teſtator) niſi inter eos eſſet facta tacita ſubſtitutio, cum non
eſſent fratres, ſed ad inuicem extranei, & ſic nõ poterant aliter
ab inteſtato ad inuicem ſuccedere, ideo vr̃ facta tacita ſubſtitu-
tio. hic autem ſecus, quia ſuccedebant ſibi ab inteſtato. Vnde
coniungas ſolutiones Dy.& glo.videlicet, ꝙ vbi teſtator prohi
5 buerit † alienari, illud vr̃ præceptum nudum & ſic non valere,
vt l.filiusfa.§.diui.ff. de leg. 1. tamen quia poſteà grauauit vlti-
mum in toto fundo, vr̃ teſtator declarare illam prohibitionem
non eſſe nullam, ſed prohibuiſſe vt deueniat relictum de vno
ad alium, & confirmabitur in vltimum ſubſtitutum, per modũ
fideicom.Nec ob.l.cũ qui.ff.ad Tre.quia ibi teſtator grauauit tã
6 tum in parte, igitur &c.vt no.gl.in l.ea duobus.ff.eod.¶†In hac
materia, qñ ſubſtituitur pluribus, an ſubſtitutio verificeẽ in pſo
na vnius, an in vltimo, an in omnib. Conclude, ꝙ aut loquimur
in vulgari, aut in pupillari, aut in fideicõmiſſaria. Primo caſu in
vulgari dic, ꝙ aut ſit per verba ſimplicia pluribus inſtitutis, aut
cũ adiectione nominis collectiui, aut ſub alternatiua, vel diſtri-
butiua. Primo caſu, locus eſt ſubſtitutioni, ſi conditio exiſtat in
perſona vnius.per l.pe.ff.de iniu.teſt.non cauillãdo literam, &
hoc eſt tenendum ſm Ang.in l.hæredes mei.§.cũ ita.ff. ad Treb.
licèt Bar.ibi ꝯ̃.Sed vtrum hoc ſit verum, patet ex ĩ.dicendis. &
hoc verum, niſi inſtituti (quib.eſt datus ſubſtitutus vulgaris) ſim
pliciter eſſent de liberis, quia tunc non veniret ſubſtitutus per
rõne.l.cũ auus.ff.de ꝯdi.& dem.Secundo caſu, qñ ſubſtitutio ſit
copulatiuè, dicit Bar.& Ang.ĩ d.§.cũ ita.ꝙ requiriẽ regulariter
cõcurſus omniũ inſtitutorũ, alìas non habet locũ.l. ꝗuis. C.eo.
ti.Dic ſm Raph.& Imo.in l.quidam teſtõ.ff.eo. ꝙ hoc eſt ꝯ̃ d.l.
quidam teſtõ.in quantùm innuit, ꝙ ſi tota hæreditas non fuiſſet
diſtributa in tertio gradu, ſed ſimpliciter facta fuiſſet ſubſtitu-
tio, quia tũc intelligeretur facta in portione vacãte. Non ob. d.
l.quãuis.quia non dicit id ad qđ allegatur, ſed dicit ꝙ illa ſub-
ſtitutio facta pſonis imparibus, nõ cõtinet pupillarẽ. ꝯcordat
l.in teſtõ.C.de teſt.mil.& iſtã opinionẽ puto veriorẽ, niſi eſſent
inſtituti duo de liberis, vt ſ.dixi, per d.l. cũ auus. licèt Imo. ſibi
ꝯ̃triãdo teneat qđ ſubſtitutus excludaẽ per cohæredẽ per ius ac-
creſcendi, quia vr̃ prædilectus a teſtatore, vt l.Publius.ff.de cõ-
di.& dem.ꝙ nõ credo verum, quia verũ eſt qđ in parte ſua eſt
magis prædilectus, ſed in parte cohæredis, cùm habeat tacitam
voluntatẽ, & ſubſtitutus expreſſam, vt l.ſi Titio & Mæuio.§.Iu-
lianus.cum gl.ff.de leg.2.neceſſariò ſequitur ꝙ in parte deficiẽ
te, ſubſtitutus præferẽ.Tertiò caſu qñ ſit per nomina collecti-
ua, clarũ eſt, ꝙ ĩ perſona oĩum debet verificari.vt ar.l.pe.C.eo.
Quartò caſu, qñ alternatiuè vel diſtributiuè, tunc ſufficit, ꝙ in
pſona vnius verificetur, vt l.pe.ff.de iniuſ.teſt. ſm intellectũ gl.
Fallit (vt ſ.dixi) niſi inſtituti eſſent de liberis & ſubſtitutus extra
neus, vt d.l.cùm auus. & no.in l.is qui.§.item ſi pater.ff.de rebus
7 dub.¶†Circa pupillarem ſubſtitutionẽ, & idem in exemplari,
ꝯclude, ꝙ ſiue ſint factæ per verba ſimplicia, ſiue cũ adiectione
copulæ, vel nominis collectiui, non habent locũ in perſona pri
mi decedentis, tàm ex vi verborum, ꝗ̃ ex interpretata mẽte te-
ſtantis, qui credidit primo decedenti ſuper viuentẽ ſucceſſurũ,
vt l.pen.C.eo.l.qui duos.ff.de reb.dub.Sed ſi exiſtat conditio in
perſona vltimi, põt habere locum, quia tunc nõ ſupereſt perſo
na, quæ ex veriſimili mẽte teſtantis excludat ſubſtitutũ. arg.d.l.
hæredes mei.§.cũ ita.ergo ſi ſupereſſet putà filius mẽtecaptus.
arg.l.ex facto.ff.eo.vel ẽt filius pupilli doli capacis. iuxta gl.31.
q.in ſumma. Et intellige de filio vltimi morientis, ſecus ſi eſſet
filius primi decedentis, tempore quo decederet vltimus, per d.
§.cùm ita. Sin autem ſimul ambo morerẽtur, veniret ſubſtitutus
ad hæreditatẽ vtriuſq;, vt d.l.qui duos. Quod intellige, niſi eẽt
aliquis de liberis prædictorum (vt ſ.dixi) & hoc debet limitari
ſm prædicta, & notata in l.eum qui nouiſſimus.ff.ad Treb.vide-
licet an de tota, vel parte hæreditatis eſſet grauatus, vt ibi per
gl.Bar. Ang.& Io.de Imo. Sin autem eſſet facta ſubſtitutio alter-
natiuè, tunc licet de proprio ſignificato videaẽ inuitatus ſubſti-
tutus, tñ ex mente teſtantis ſecus erit, ne videaẽ ꝑponere extra-
neũ filio ſuo, vt d.l.cũ auus. ſin autẽ ſigillatim vnicuiq; facta eẽt,
nõ eſt dubiũ, ꝙ quolibet decedẽte haberet locũ ſubſtõ de ꝑ ſe,
8 vt hic.¶†Circa ſubſtitutionẽ fideicõmiſſariã, dic, ꝙ ſi eſt ſimpli
citer facta, & tũc vocaẽ regulariter ſubſtitutus ẽt ſi cõditio ve-
rificetur in pſona vnius tm̃, nam ad partẽ illius vocabitur, vt ẽ
tex.& ibi Bar.in l. Luc.§. Caio.ff.ad Treb.& l.ſi.§.filiũ.ff. de le.2.
¶Quod Ang.in d.§.cũ ita.dicit ẽt procedere, ſi teſtator voluerit
totum relictum ad ſubſtitutũ pertinere, nã nihilominus vocaẽ
ſubſtitutus ad partem primo decedẽtis, vt eſt caſus in d.§. filiũ.
vbi teſtator fuit vſus verbo vniuerſali, videlicet qcq̃d, & facit l.
hæredes mei.§.cũ ita.ff.ad Treb.ibi, oẽm hæreditatem &c. licèt
Barr.in d.l.quidam teſtõ.in hoc vltimo dixerit ꝯ̃rium per d.l.qui-
dam.quia hoc eſt ꝯ̃ d.§.filium.Nõ ob.d.l.quidam. quia licèt An
ge.rñdeat vno modo, tñ ſm Io.de Imo.ibi & in d.§.cum ita.re-
ſpõdetur, ꝙ ibi loquitur in ſubſtitutione vulgari, ĩ qua teſtator
diſponendo videtur de toto id feciſſe, vt conſeruet ius accreſcẽ
di, eo caſu quo diſpoſitio ſuper toto, non poteſt ſortiri effectũ.
Quæ

ADDITIO.

a Et per conſequens. Sane quia procederet ſi moriẽti fratri eſſent tñ ſucceſſuri alij ſuperuiuentes, ſecus ſi mater extaret, quæ pro virili admittetur. Auct. de fun. C. ad Treb. Secundò hoc voluntas non operatur l.pen. C.eo. Pup.

Quæ rō ceſſat in fideicommiſſaria, quæ habet locū poſt aditam
hæreditatem: quo caſu, non habet locum ius accreſc. vt l. 1. in
fi. ff. de vſufr. accreſ. Fallit hoc, qñ ſupereſt perſona, q̄ ex conie-
cturata mente teſtantis haberet excludere ſubſtitutum, vt d. §.
cum ita &c. dic, vt ꝑ Bar. Ang. & Imo. in d. §. cum ita. Ang. Cyn.
Bal. & Sal. in d. l. pe. C. eo. & gl. & Bar. in l. qui duos. ff. de re. dub.
& in l. qui duos. ff. eo. & ibi Bar. Bal. & doc. qa inſpici debet, an
ſit facta ſubſtitutio nomine vniuerſali collectiuo, vt l. qui duos.
ff. eo. & l. hęredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. an nominibus ſingu
laribus. vt hic. ¶ Quid autē ſit in reciproca, vel compēdioſa, pa-
tet ex ſupradictis, qa ſi cadit in vulgarē, erit, vt ſup. dixi, de vul-
9 gari: & ſic de alijs, vt no. Bar. in d. §. cum ita. ¶ † Quæro ᵃ pr̄ ha-
a bet duos impuberes, eos inuicem ſubſtituit, & vltimo morienti
ſubſtituit, caſu morit̄ vnus, ſuccedit frater, morit̄ alter, an ſui hę
redes pñt de tota hr̄ditate patris deducere Trebellianicam, an
tm̄ de parte vltimi? & Bar. in l. ex trib. C. de inoff. teſt. in fi. dicit
ꝙ de facto conſuluit, ꝙ verba teſtamenti ſunt attendenda, an di
xerit, cuilibet filiorū Titiū ſubſtituo, & tunc cū quilibet ſit gra-
uatus ex pſona vtriuſq; vt grauati detrahetur Trebellianica &
legitima, aut vltimo morientu ſubſtituit, & tūc quia primus non
eſt grauatus, non pōt ex perſona ſua Trebellianica, vel legitima
deduci, ſed tm̄ ex pſona vltimi, & de parte ſua. de quo vide ibi.
Cy. Sal. & Raph. in l. 1. §. 1. ff. eo. quod no. quia quotidianū &c.

ADDITIO.

a Quæro. Limita hāc qōnem habere locum qñ moreretur poſt pupillarē ętatē,
ſecus ſi ante, quia tūc hęc ſubſtitutio facta ꝑ verbū cōe valeret in uim pupil
laris, matre nō exiſtēte in medio, iuxta gl. & oēs in l. precibus. C. de imp. & ſus.

SVMMARIVM.

1 *Hæres mediatè non admittitur ad ſubſtitutionem factam per verba quiſquis mihi hæres erit, &c.*
2 *Verba quiſquis mihi hæres erit, præſtet legata: tantum operantur quantum legatorum repetitio facta ab inteſtato.*
3 *Substitutione facta per hæc verba, quiſquis mihi hæres erit &c. an filius emācipatus, vel ſeruus manumiſſus, ꝑ ſe hæredes eſſe poſſint.*
4 *Quid de fideicommiſſario vniuerſali.*
5 *Subſtitutio quæ comprehendatur per verba quiſquis mihi hæres erit.*
6 *Compromiſſum factum in aliquem ſub nomine dignitatis, an tranſeat ad ſucceſſorem.*
7 *Executore dato ſub nomine dignitatis, an eius ſucceſſor ſit executor.*
8 *Subſtitutus per ea verba vocatur, per quæ vocatur inſtitutus.*

Subſtituitur. Subſtitutio pupillaris pōt fieri ſub iſtis
verbis generalibus, quiſquis mihi hæres
erit, quo caſu vocantur ab ſubſtitutionem ſcripti, pro ea parte
pro qua vocantur in inſtitutione, h. d. ¶ No. ibi, Titius &c. ꝙ no-
minatim dr̄ fieri, & vocari, qñ ſit per nomina propria, de quo
in l. 1. & 2. & l. Titius. in prin. ff. de lib. & poſth. & dixi ſ̄. de exhr̄.
lib. §. 1. ¶ No. ꝙ iſta verba, quiſquis mihi hæres erit &c. ſunt ver
ba generalia, & nō ſpecificè prolata. ¶ No. ꝙ per iſta verba, qſ-
quis mihi hæres, &c. nō vocant̄ qui effectu hæredes ſunt, & cō
modū hæreditatis cōſequunt̄, ſed tantummodo ille, qui ex ſcri-
ptura legi pōt, facit l. 1. ff. de his q̄ in teſt. delen. & quod ibi Bar.
& Bal. Quod facit ad materiam. l. fi. C. de edi. di. Adr. tol. quia be
neficium illius legis datur hæredi ſcripto, & qui oſtēderit teſtm̄
non abolitum, & nō cācellatum &c. & per ꝯñs, non vr̄ dari pa-
tri, vel dño, qñ filius vel ſeruus eſt inſtitutus, qa non ſunt ſcripti
hr̄des. qđ no. ¶ No. ꝙ ꝑ dicta verba, quiſqs mihi hęres erit &c.
vel qui mihi hr̄des erunt &c. vt dicit Bar. in l. qui liberis. §. hæc
verba. ff. eo. vocant̄ ad ſubſtitutionē pupillarem tantummodò
illi, qui ſunt hæredes patris, & ꝗ adiuerunt hæreditatem patris.
¶ Et ſic no. ꝙ qñ aliquis eſt prædicto modo ſubſtitutus, non pōt
paternam hæreditatem repudiare, & amplecti pupillarem. qđ
an alias poſſet, habetur in l. cum qō. C. de leg. & in l. ſi filius qui
patri. ff. eo. ¶ No. ꝙ vocati in ſubſtitutione per nomina genera-
lia, habebunt in ſubſtitutione eandem partē, quā in ſubſtitutio-
ne habuerunt. de quo dixi ſ̄. ti. 1. §. & ex diſparibus. dic, vt ibi.
1 ¶ In gl. & extiterint. in fi. no. † ex hac gl. ꝙ ille qui eſt hæres per
mediā perſonā alterius, non admittitur ad ſubſtitutionem fa-
ctam per iſta verba, quiſquis mihi hæres erit &c. & eſt rō, vt di-
cit tex. in d. §. hæc verba. quia non ex indicio defuncti pater, vel
dñs, vel alij veniunt. facit l. 1. §. nō ſolum. ff. vt leg. nom. c. & iſta
rōne attēta ſi hæres hr̄dis eſſet ex diſpoſitione defuncti, putà ex
pupillari ſubſtitutione, tunc admitteretur vigore dictorum ver
borum, rō eſt, quia haberet affectionem defuncti. caſus eſt in l.
paterfa. primis tabulis. ff. eo. ita dicit Bar. i d. §. hæc verba. Et præ
dicta ſunt vera, qñ factum eſt teſtm̄, alias autē per dicta verba,
quiſquis mihi hr̄s erit &c. intelliguntur ēt illi, qui veniunt ab
2 inteſtato, vt l. ſi quis cū nullum. ff. de iure cod. ¶ † Vnum no. nec
tradas obliuioni, ꝙ tm̄ operantur iſta verba, quiſquis mihi hæ-
res erit, pręſtet legata, quantum repetitio legatorū facta ab in-
teſtato, vt eſt caſus. & ibi hoc no. Bar. & Bal. & doc. in l. ex duo-
3 bus. §. 1. ff. eo. ¶ † Quæro, ſi filius emancipetur, vel ſeruus manu-
mittatur, an ſubſtitutione prædicta, & prędicto modo cōcepta,
per ſe pñt eſſe hr̄des? & dic ſm Bar. ex cōi opi. in l. cum filio. ff.
de leg. 1. ꝙ cum ēt ſeruus ſcriptus hæres ſit ſaltem hæres noīe,
ꝙ ex tali ſubſtitutione liber factus, poteſt pro ſe acquirere, quia
iſta verba ſunt conditionalia, quæ debent verificari in ſeruo, vt
l. qui hæredi. ff. de cond. & dem. facit l. ex facto. §. fi. ff. eo. ſm Io.
4 Fab. ¶ † Quid de fideicommiſſario vniuerſali? dic ꝙ Bar. in d. §.
hæc verba. ſentit, ꝙ admittat̄, quia eſt in effectu hæres iudicio
teſtatoris, vt l. ſi filiusfa. ff. quod cum eo. & idem ſimiliter ſucce
dens ex pupillari, alteri pupillo, vt l. 1. §. 1. ff. eo. Sed tu dic, ꝙ idē
eſt ꝙ in patre, & dño, quia ſi hæres hæredis non admittitur, vt
d. §. hæc verba. in fi. ꝯ regulam. l. fi. C. de hæred. inſti. ergo multò
minus admitti debet fideicommiſſarius vniuerſalis, quia ſi non
impletur conditio in perſona primi hæredis, non tranſit fidei-
com. vt l. vnica. §. ſin autem ſub conditione. C. de cadu. tol. & vi
detur caſus in l. qui hæredi. §. 1. ff. de condi. & demō. & hoc ſm
Fab. hic, ꝙ ſequitur Imo. in d. §. hæc verba. Sed fortè opi. Bar. eſt
verior, quia fideicommiſſarius eſt ſcriptus, & nominatus a te-
ſtatore, & ſic vocat̄ iudicio teſtatoris. Et idem in ſcripto, & vo-
cato a teſtatore ex pupillari, in alio pupillo teſtatoris, ꝙ nō ꝓ-
cedit in hærede hęredis, quia non eſt primo deſcriptus, nec vo-
catur iudicio teſtatoris, vt l. ſi ſic. & ibi no. per gl. Bar. & doct. ff.
de leg 3. & d. l. qui liberis. §. fi. Nec ob. id quod dicit Ioā. Fab. ꝙ
non eſt conditio verificata in perſonam hæredis, &c. quia im-
mo ſatis eſt, ꝙ conditio. fideicom. ſit verificata, vt ipſe fideic. ad
mittatur, quia tunc ipſe fideicomm. dr̄ eſſe hæres, vt in d. l. ſi fi-
liusfa. ff. quod cum eo. Non ob. d. l. qui hæredi. §. 1. quia in alio
caſu loquitur, videlicet, qñ cōditio fuit appoſita in perſonā hæ-
redis, de dando decem hæredi, &c. Sed in ſecundo caſu noſtro,
dr̄, Titium inſtituo, & poſt mortem reſtituat hr̄ditatem Seio, &
adijcit, quiſquis mihi hęres erit &c. Cui dubium eſt, ꝙ iſta ver-
ba ſunt ita adiecta fideicommiſſario poſt mortē hæredis, ſicut
5 in perſonam primi hæredis? cogita. ¶ † Quæro, quæ ſubſtitutio
comprehendatur per iſta verba, quiſquis mihi hæres erit? dic.
ſm gl. eo. §. qua ratione. in gl. magna. & Bar. in d. §. hæc verba, ꝙ
eſt pupillaris expreſſa continēs in ſe tacitā vulgarē. quod patet,
qa dr̄, quiſquis &c. ſit hæres filio meo &c. ergo eſt expreſſa pu-
pillaris, & directa, vt ca. ſi pater. de teſt. in 6. & l. Papio. §. ſed nec
impuberis, & ibi Bar. ff. de inoff. teſta. & ſic excluderet matrem,
iuxta c. ſi pater. de teſta. in 6. & dixi ſ̄. eo. in prin. ¶ Quærit Bar. in
6 d. §. hæc verba. † quid ſi fiat compromiſſum in abbatē Sancti Ste
pha. ſub nomine dignitatis, an trāſeat ad ſucceſſorem? vr̄ ꝙ ſic,
vt c. qm̄ abbas. de off. dele. tñ Bar. ibi terminat ꝯrium, qa non eſt
commiſſio ſub nomine iuriſdictionis, quia vr̄ electa induſtria
perſonæ abbatis. arg. l. mandatum diſtrahendo. ff. mand. & ff. de
7 cura. furio. l. cuius bonis. † ſecus ſi abbas prædictus detur execu
tor in teſtamento, quia tranſit ad ſucceſſorem, vt no. Bar. in l. q-
dam relegatus. ff. de reb. dub. & eſt ratio drīæ, ſm Bar. quia cum
talis datio executoris, ſuccedat in locū legitimi executoris, vt
epiſcopi, l. nulli. C. de epi. & cle. non eſt mirū, quia vr̄ datus ſub
nomine dignitatis, ergo tranſit ad ſucceſſorē. pro quo eſt gl. or.
in c. fi. de teſt. in 6. & ſic videtis quō reſtringitur c. qm̄ abbas. de
off. & pot. iud. deleg. & iſtud ſequitur ibi Bal. Ang. & Imo. & de
hoc ēt vide Bal. in c. 1. de inueſtit. in mari. facta. & in Auct. ſi tñ.
C. de tēp. appe. & latè Bal. in l. fi. §. 1. C. cōta. dele. & in rub. C. de
rela. ſed Raph. in d. §. hæc verba. dicit ꝙ videnī Bal. & alij dor-
mire, qa habemus tex. ꝙ in vlti. volun. in l. quod princip. ff. de
leg. 2. ꝙ tranſeat ad ſucceſſorem. habetur tex. in c. requiſiſti. de
teſt. & per eundē Bar. in l. ciuib. ff. de re. dub. Ideo dicendū eſt,
qñq; diſpoſitio ſit ſub nomine alicuius qualitatis, quæ ita pri-
mordialiter eſt in ſucceſſore, ſicut in primo, & ita loquitur d. c.
qm̄ abbas. & d. l. quod princip. & ſic cum ſuccedat, non per re
preſentationem primi, ſed per annullationē, quia ita eſt abbas
8 ſecundus, ſicut primus, & ita ēt eſt hic, quia ſubſtitutus † voca-
tur per ea verba, quæ vocatur inſtitutus, ſed qñ relinquitur
ſub nomine qualitatis, quę venit repreſentando primū, & ſecū
dariò, & tunc non comprehenditur ſucceſſor, vt eſt in hærede
hæredis. Itē conſiderandū eſt, qñq; relinquitur ſub nomine qua
litatis, ita ꝙ qualitas veriſimiliter pōt eſſe cauſa relicti, & tunc
tranſit ad ſucceſſorē, quia Papa nō habēs notos prælatos & de-
legatos, videt delegare, vt peritos, licèt non ſint, vt c. ſtatutum.
de reſcr. in 6. ſin autem nō diſponeret veriſimiliter, & rōne qua
litatis nō trahit̄ ad ſucceſſorem, vt d. c. requiſiſti. cū ergo relin-

quatur hæredi, videtur relinquere nomine affectionis, vt d.§.
hæc verba.& l.meritò.pro ſocio.& l.Publius.§.1.ff.de condi.&
demon.& ſupra de do.§.1.

S V M M A R I V M.

1 *Subſtitutio pupillaris quando expiret.*
2 *Subſtitutio pupillaris pubertatem non excedit.*

Maſculo. Pupillaris ſubſtitutio expirat, adueniente pubertate, h.d. ¶No.ꝙ citius pubeſcit fœmina,
quã maſculus, quia mala herba citius creſcit quam bona, vt no.
1 gl.in l.fi.C.de his qui.ve æta.imp.¶†No.ꝙ oportet ꝙ maſculus
excedat pubertatẽ, & non ꝙ ſit in vltima die, vt pupillaris ſub-
ſtitutio expiret, ſecus ad hoc vt poſſit facere teſtm̃, qa ſatis eſt
ꝙ tangat de vltima die, vt l.qua ętate, cũ ibi no.ff.de teſt. & eſt
rõ, qa ſi eſt ibi fauor vt poſſit teſtari, ita hic eſt fauor pupillo, vt
nõ expiret niſi in totũ ſit expirata pupillaris ętas, vt teſtm̃ ſuũ,
videlicet pupillaris ſubſtitutio, quod eſt teſtm̃ pupilli, vt s̃. eo.
in prin. duret, & ſit in viridi obſeruantia, vt dicat deceſſiſſe te-
ſtatus, ſi dicta vltima die decederet, qa eſſet dedecus, ſi diceret̃
deceſſiſſe inteſtatus. ſup.q manu.non poſ.in prin.¶No.vnũ mo
dũ finiendæ pupillaris ſubſtitutionis, videlicet, adueniente pu-
bertate, aliiſq; modis finit̃, vt no.gl.ſup.eo. in prin. ¶In gl.ſub-
ſtitutio.in fi.de hoc videbitis j̃.§.prox.vbi dicã, qñ valuit a prin
cipio iure directo, an obliquet̃ poſt ea.dic, vt ibi plura dicam.
2 ¶In gl.maſculo.ibi.l.ſi ita quis.no.†ſing.illam l.ꝙ licèt regulari
ter ſubſtitutio pupillaris expirat pubertate, vt hic, licèt tps ex-
preſſum ſit, tñ pubertate finit̃, vt l.in pupillari, cum ibi no. & fa
cit l.Centurio.ff.eod. Sed ſi breuius tempus pubertate expreſſe-
rit, vtputa ſubſtituo pupillariter filio meo, ſi intra 10. ann. mo-
riat̃, non durabit amplius tranſactis 10.ann. vt d.l.ſi ita qs. ſed ſi
moreret̃ intra 10.ann.ſubſtitutus admittit̃. ſi autem teſtator di
xiſſet, ſi filius meus deceſſerit intra 10.ann.Titiũ ſubſtituo, ſi nõ
intra 14.Seium ſubſtituo, & decedat intra 8.ann.licèt verum ſit
ꝙ deceſſerit intra 10.ann.& etiam intra 14.& ſic videbat̃ veri-
ficata vtraq; ſubſtitutio, & ſic videbat̃ ꝙ quilibet ſubſtitutorũ
deberet pro virili admitti, tñ contrarium eſt verum, immo ſo-
lum admittitur ille ſubſtitutus, ſi pupillus intra 10. ann. moria-
tur, vt eſt tex.in l.ex facto.§.item quæro.ff.de vulg.& pup.&c.

S V M M A R I V M.

1 *Verba ad ſubſtitutionem apta quæ ſint.*
2 *Verba directa quæ dicantur.& nu.5.*
3 *Verba obliqua quæ ſint.& nu.6.*
4 *Verba communia quæ appellantur.& nu.7.*
8 *Verba ſubſtitutionis compendioſæ ſpectanda ſunt, vt eorum effectus conſideretur.*
9 *Subſtitutio compendioſa facta a pagano filio impuberi, per verbum cõe, an omni tempore ſit directa, & an intra tempora pubertatis ſit directa, & an poſtea obliqua, & an omni tempore ſit fideicommiſſaria. & nu.10.*
10 *Subſtitutio quando omni tempore ſit fideic.& nu.13.*
11 *Quoties lex ꝓhibet diſpoſitionẽ directo fieri, non valet ẽt iure fideicõmiſſi, ſi teſtator illam directã facit, ẽt ſi de fauore libertatis agatur.*
12 *Dictio, quoteſcunque, quid importet.*
14 *Intellectus ad l.Centurio ff.de vulg.& pup.ſubſti.*
15 *Teſtator dicens ſi meus impubes deceſſerit ſine liberis, quando videatur ætatem limitaſſe.*
16 *Teſtatore dicente ſi filius meus deceſſerit ſine liberis, vel eius filij deceſſerint ſine liberis, bona mea deueniant ad talem, an iſta ſubſtitutio valeat in filios filij.*
17 *Subſtitutio facta per hæc verba, quandocunque filius meus ſine liberis deceſſerit, volo quod bona mea diſtribuantur inter pauperes, an ſit fideicommiſſaria etiam intra tempora pubertatis.*
18 *Dare verbum eſt obliquum.*
19 *Grauari qui poſſint.*
20 *L.Proculus.ff.de vſufr.declaratio.*
21 *Executores in teſtamento deputati, an intelligantur deputati generaliter ad executionem omnium contentarum in eo.*

Extraneo. Extraneo, vel filio puberi, non poteſt fieri ſubſtitutio directa, poſt aditam hæreditatẽ,
ſed ſolum per fideicommiſſum, poteſt grauari de hæreditate al
teri reſtituenda in totum, vel in partem, h.d. ¶No. quòd etiam
filio puberi & in poteſtate, non poteſt ſubſtitui directo pupil-
lariter. ¶No.ibi extraneo.[a] quòd extraneo non poteſt ſubſtitui
a poſt aditam hæreditatẽ directò.¶No.ibi, ei ſit hęres. ꝙ iſta ver-
b ba ſit hęres,[b] ſunt directa, & directam inducunt ſubſtitutionẽ.
¶No.ꝙ puberi tam extraneo quã ſuo, põt per fideicommiſſum
ſubſtitui. ¶In gl.1.ibi, cũ verbũ ſubſtituo, ſit generale &c.no.ex
gl.ꝙ verbũ ſubſtituo, eſt verbũ generale, ſiue cõe, quod poteſt
adaptari ad directã ſubſtitutionẽ, & fideicommiſſariã, & pro
hoc vr̃ tex.& gl.in l.iã hoc iure.§.ſed ſi aliter.ff.eod.ibi, hoc cõi
verbo &c.& verbũ hr̃s ſit &c.eſt verbũ directum, vt hic in tex.
1 ¶†Præmitte ergo ad euidentiã, ꝙ quædam ſunt verba directa, q̃
denotant, ꝙ quis directò ſit hæres, & per ſe accipiat, vt hic, de
quibus loquit̃ hęc lex.& hr̃ C.de fideic.l.eam q̃.& in l.qm̃ indi
gnũ.C.de teſt. Quædam ſunt verba obliqua, ideſt fideicommiſ-
ſaria, de quibus in d.l.eam quã.& d.l.qm̃ indignum. & C.cõm.
de leg.l.2.& inſti.de ſing.reb.per fideic.relic.§.fi. Quædam ſunt
cõia apta ad directã, & obliquã ſubſtitutionẽ, vt verbũ, perue-
niat, & ſubſtituo, & ſimilia, de quibus ꝑ Bar.in l. Cẽturio.ff.eo.
in fi.per Bal.in l.fi.C.de ſac.ſan.ecc.& per Ang.in l.precibus.C.
de impu.& aliis ſubſt.in fi.ita dicit Raph. in d.l.Cẽturio, i prin.
2 †Vel dic alio mõ, ſm̃ Bal.in d.l.fi. videlicet primo de directis, ꝙ
illud dr̃ directũ qđ nõ petit̃, ſed ꝑ ipſum ius petitionis cõpetit
ipſo iure, ita dicit Azo in ſum.C.de fideic.lib. in fi. vnde hr̃s di-
rectò non petit ius hæreditariũ, ſed petit ius hr̃ditatis, ꝑꝑ iſtud
ius, licèt fideic. vniuerſalis bene petat ius hr̃ditarium, qa opor-
tet ꝙ prius trãſferat̃ in eũ ius hr̃ditariũ, & actio, quã petat res.
¶Secũda regula de verbis directis eſt, ꝙ oẽ verbum, qđ impor
tat tale ius, ex quo poſſit adiri hr̃ditas de iure ciui. vel peti bo-
norum poſſeſſio de iure prætorio, eſt verbũ directũ. Vnde p̃tor
defert bo.poſſ.ſuccedentibus de iure prætorio directò, non per
obliquũ, vt patet in tota materia de bo.poſ. ¶Tertia regula di-
recti eſt iſta, ꝙ oẽ verbũ, per qđ immediatè vniuerſaliter ſucce
dit teſtatori, eſt verbũ directum, vt no.in d.l.eam quam.& ideo
verbũ moriat̃, eſt verbũ directũ, qa ſignificat ꝑſonæ immedia-
tè quæri ꝑ mortẽ, vt in c.1.de teſt.in 6. ¶Quarta regula eſt iſta,
de verbis directis, ꝙ nomẽ directũ ſignificat ſucceſſionẽ deſcẽ-
dere a teſtatore in ſubſtitutũ immediatè, ꝙ inſtitutus moriat̃,
vt dicit gl.in d.l.eã quã.¶Quinta regula in verbis directis eſt, ꝙ
oẽ verbũ quod alterius miniſterium excludit in vniuerſali ſub
ſtitutione eſt verbũ directũ, iuxta theoricã.ff.de vſufr.l.ſi qs ita.
3 ¶†Secundò in obligis verbis pono regulã ꝯ̃riam hoc modo: oẽ
verbũ qđ requirit factũ alicuius ad transferendũ ius in alterũ,
eſt obliquũ.¶Secũda regula eſt, oẽ verbũ qđ importat tale ius,
ex quo non põt adiri hr̃ditas, neq; bon.poſ.peti, dr̃ verbũ obli-
quũ.¶Tertia regula eſt, oẽ verbũ per qđ immediatè ſucceditur
teſtatori, eſt obliquũ.¶Quarta regula eſt, nullũ verbũ eſt ita di-
rectũ, ꝙ ſi poſitũ ſit in alterius miniſterio, qđ nõ obliquum effi
ciat̃, vt ff.ad Treb.l.ex facto.in prin. ¶Quinta regula eſt, ꝙ cape
re de manibus alterius reſtitutionẽ iuris, ꝯgruit reſtitutioni fi-
deicõmiſſariæ, ſed & vera reſtõ facti q̃ ſit habẽti ius ꝑ ſe, cõue-
4 nit ſubſtitutis directò, vt ff.q ſat.cog.l.inter oẽs.¶†Tertiò prin-
cipaliter de verbis cõibus Bal.in d.l.fi.ponit duas regulas. ¶Pri
ma eſt, ꝙ oẽ verbũ gñale, qđ æquè ꝓpriè ſtat ſub ſignificatione
recti obliqui, adiectũ vniuerſitati, eſt cõe, ſed ſi adiiciat̃ ſpecia-
litati eſt obliquũ, vt l.cogi.§.& gñaliter.& ibi Dyn.& Bar.ff.ad
Treb.& no.gl.Bar.& doc.in l.his verbis.in prin.ff.de hær.inſtit.
& no.gl.& Ang.in Auct.de hęre.& fal.§.& hoc quidẽ.in ver.re
lictũ.¶Secũda regula eſt, ꝙ oẽ verbum, quod qñq; reperitur in
ſignificatione directa, qñq; in ſignificatione obliqua, eſt cõe,
qa eius ſignificatio ꝯuenit plurib. ſpeciebus ſubſtõnis, quas re-
gulas no. Et vt oĩa perfectè habeas, ponã de multis verbis, & q́
5 dicant̃ directa, & quæ cõia, & quæ obliqua. ¶†Et verba directa
dicuntur iſta, videlicet, verbũ adiicio, vt l.ergo.ff.de fideic. lib.
& j̃.de eo cui liber.cã bo.addic.in prin. Scđò, eſt verbũ adiudi
co, vt ff.de pub.l.ſed & ſi res.& qđ ibi gl.& Bar.j̃.de inoſ.teſt.§.
ſi.cũ gl. Tertiò verbũ aſſigno, vt ff.de ali.leg.l.1.& de off.or.c.2.
in 6. Quartò, verbum accreſcat, vt ff.de acq.hęr.l. qui pri.& C.
qñ non pet.par.pe.accreſ.l.1. Quintò, de verbo credo, & verbo
concedo.ff.de do.l. fin. & l.1. ff. de conſt.prin. Sextò, in verbo
moriatur, vt eſt tex.in c.ſi pater.de teſt.in 6. ſm̃ Bar.in d.l. Cen-
turio.in fi. Septimò, verbum dominus eſto, vt ff.de hæ.inſt.l.his
verbis. Octauò verbum inſtituo. Nonò, verbum hæres eſto, ſi-
ue ſit expreſsè appoſitũ, ſiue intelligatur, vt l.1.ff. de hęre.inſti.
& ideo gl.in l.verbis.ff.eo. dicit, ꝙ in dubio intelligitur ſubſtõ
directa. ita dicit Bal.in d.l.fi.ſed Bar.in d.l. Centurio.in fi.ſentit
vnũ notabile verbũ, qđ oĩa iſta ſunt verba directa de iure gen.

ſecus

A D D I T I O N E S.

a Extraneo. Limita iſtũ tex.ut per Bar.poſt gl.ibi in l.2. col.3.ver. ſtro quo tpe. ff.eo.& ibi Iaſ.col.3.ver.4.conclu. Secundò, limita, ut ſi fiat extraneo pupillaris valeat vt vulgaris. Bar.per illum tex.in l §.4.no.C.de hær.inſti. Purp.

b Sit hr̃s. verbũ hæres eſto, eſt directũ.gl.directo in l.Cẽturio.de vulg.in Pãd. & in l.verbis ciuilib.eo.tl.ad idem gl.magna.in l.precib.de impu C.Bar.& Sal. in d.l.Centurio.col.pen.in fi.ubi dixi.& ſupra in arbore mea.Ant.Cai.

ſecus de iure ciuili,& ſic verba directa ciuilia ſunt tantummo-
dò duo,videlicet,hæres eſto,& verbum inſtituo. facit l.1.ff. de
hæ.inſti.quod no.ad materiam l.verbis ciuilibus.ff.eo.quia ver
ba directa ciuilia,nunquam pōt obliquari, ſed alia directa ſic,
6 vt ibi per Bar.& alios doc.¶†Secundo principaliter pone exē-
plum de verbis obliquis.Et primò dic ꝙ eſt verbum def.Secun
dò,verbū reſtituatur,& ſic per alterū.ſecus ſi dicat teſtator ego
do,ego deſcribo,aliàs diſtribuo,quia tūc eſſent magis directa,
quam cōia.facit quod no. C.fam.erciſ.l.quoties.Nam dare in di
7 rectū ſignificat,vt §.ſic itaqꝫ.j.de act.¶†Tertiò principaliter ve-
nio ad cōia verba,& primò verbum remaneat. vt C.de do.ante
nup.l.ſi cum ante.Secundò,verbum reddant,vt ff.de teſta.mili-
ta.l.ſi duobus.Tertiò,verbum deuoluatur,vt l.2.ff.de alim.& ci
ba.lega.Quartò verbū iudico,vt c.licet.de ſepul.in 6.& ibi Ioā.
And.& in ti.quali.feu.ali.c.1.& ſ. qui. non eſt permiſ. face. teſt.
§.præterea.Quintò,verbum perueniat,vt l.hæredes mei.§. cum
ita.ff.ad Treb.niſi adijciatur eò ipſo,vel ipſo iure,vel ſtatim,il-
lico,vel incontinenti,vel mox,vel ſimilia.faciunt no.per Arch.
in c.eum qui,de præben.in 6.& eod.lib.de ſepul. c. 1. & facit ꝙ
no.Bar.in ſimi.in l. Imperator.ff.de in.fi.Sextò,verbū deueniat.
Septimò,verbū adueniat.ut ff.de ſol.l. pe. Octauò verbū perti-
neat,quia aliqñ eſt in directa,l.licet.C.de pac.Aliqñ in obliqua,
vt l.1.C.de pac.inter emp.ergo eſt cōe ſm Bar.in l.Centurio.&
de iſto verbo,pertineat,vide omninò quæ no. Bal.in d.l.1.C.de
pac.inter emp.Nonò,verbū ſuccedat,quia refertur ad res prin-
cipaliter, v.g.qñcunqꝫ filius meus decedat,ſuccedant bona mea
Titio,tunc eſt verbum,cōe,quia rōne adiuncti annexi,frequen-
ter interpretantur obliqua.l.precibus.cum gl.C.eo. ſin autē re-
ferantur ad perſonā, vt ſi teſtator dicat, vt qñcunqꝫ filius meus
moriatur,Titius ei ſuccedat. Et ſic principaliter teſtator diſpo-
nit circa perſonā,ſecundariò circa res,tūc eſt verbum directū,
quia per fideic.non ſucceditur inſtituto,ſed teſtatori, vt l.cohæ
redi.§.cū filiæ.ff.e.Et pro hoc allegat Bar. in l. 1. & 2. & in rub.
C.cōmu.de ſucceſ.& quod ſit cōe,allegat ēt l.nō tm̄. in prin.ff.
de fideic.lib.Decimò,ſm Bar.in d.l. Centurio.eſt verbū habeat,
quia reperitur in directa ſignificatione, vt l. ſtipulatio iſta habe
re licere.ff.de verb.ob.& in obliqua,vt l.fideic.§.filio. ff. de leg.
3.Vndecimò,in verbo reuertat.de hoc eſt gl.no.in l.1.in fi.glo.
magnę.ff.de don.vide alia verba per Ang. in d. l. ſi ita quis. ſed
8 ſi moreretur intra decem annos.l.precibus.in fi.¶†In ea.glo.in
fi.no.ex gl.ꝙ qñ teſtator fecit ſubſtitutionem cōpēdioſam filio
ſuo puberi vel extraneo,debet inſpici per quæ verba ſubſtituat,
vel per directa, vel per cōia, vel obliqua.nam ſi dicat, qñcunqꝫ
filius meus decedat,talis hæres ſit. & ſic per verba directa,nun-
quam trahitur ad fideic.ſecus ſi per verba cōmunia, vel ꝑ ver-
ba mere obliqua,vt in gl.Sed cōtrarium ſentit gl. in l. in verbis.
ff.eo.vbi ſi mater(quæ non habet in poteſtate) faciat ſubſtitu-
tionem directam pupillarem,trahitur ad fideic.& illa commu-
niter tenetur ibi per Bar. & oēs doc.licet aliqui teneant iſtā gl.
ſed Io.de Imo.in d.l.Centurio.ff.eo.in ver.& ea prædictis etiam
vr̄ poſſe inſerri,ꝙ ſi fiat ſubſtitutio compendioſa &c.tenet iſtā
gl.& dicit ꝙ ſi compendioſa fiat a pagano puberi per verba di
recta,ꝙ illa ſit funditus nulla,vt hic,& pro hoc facit d.l. verbis
ciuilibus.ff.eo.vbi dicit generaliter ſubſtitutionem fruſtrà fieri
poſt 14.annū,& ſic non valebit iure directo,tunc nec iure fidei
commiſſi,ex quo teſtator non dixit.& hoc vult Io.Andr. in c.ſi
pater,de teſt.in 6.in nouella.cum gl.in ver.directa. & dicit hāc
eſſe cōem opi. Legiſtarū.& cum illa trāſit,licet poſteà ſuper gl.
in ver.moriatur.aliud videatur ſentire. Ego autem tenerem gl.
in d.l.verbis ciuilibus.& Bar.ibi, q̄a licèt teſtator ibi faciat ſub-
ſtitutionē per verba merè directa,tñ intentio ſua fuit,ꝙ ſubſti-
tutus admittatur,nec eſt credendum,quod elegerit viam impu
gnatiuam ſuæ voluntatis.l.3 ff.de teſt.mil.Et ſic nullo modo va
leret,potisſimè cùm nō omnis teſtator ſcit differētiam dictorū
verborum,vel non,in quo periti dubitant, & ſic neſciunt appo
nere verba congrua,vt arg.gl.in l.quoties.C.fam.erc.facit l.qm̄
indignum.C.de teſta.igitur &c.Et magis credo Bart. in iure ci-
uili(tanquam magiſtro omnium,& magis experto) quam Ioā.
And.in iure ciuili,ꝙ iſta ſit communis ſententia legiſtarum.dic
tamen(vt ſtatim dicam in ſeq.quæſtio.)Sed contra hoc multum
facit iſte tex.ibi,nemo pōt &c.& ſic tollit potētiā ab actu,vt di-
cit gl.in c.1.de re.iu.in 6.& no. Bar.in d.l.Gallos.in prin.& in l.
1.ff.de inoff.teſt.ergo,lex reſiſtit,ꝙ directò, ēt pr̄ maiori impu-
bere poſſit ſubſtituere.quod maximè patet hic, quia ſequtur ad-
uerſatiua,ſed,quæ aduerſatur in iure,& in facto.Et etiam eſt di
ctio taxatiua ſolum,id eſt, ſolummodò, quaſi velit, ꝙ directò
ſubſtituere non poteſt,ſed ſolummodò per fideicom. Vnde ſi-
ue pater, vel mater habeat in poteſtate,vel non, ſiue extraneus
poſtquam inſtitutus fuerit hæres,& maior impube re, non po-
teſt directò ſubſtitui,& ſic ſi ſubſtitutio fiat, funditus eſt nulla,
quia lex reſiſtit,ſed tantummodò poteſt ſubſtitui per fideicom.
9 ¶†Quæro ergo,qñ ſit ſubſtitutio compēdioſa a pagano filio im
puberi per verbum cōe,an omni tempore ſit directa? an intra
tempora pubertatis ſit directa, & poſteà obliqua?an omni tem-
pore ſit fideic.iſtam qōnem format Bar.in d.l.Centurio. in ver.
3.princi.quæro,qñ ſubſtitutio compendioſa &c. vbi dicit, ꝙ ſi
fiat cū tēporis diſtinctione, vt putà,ſi filius meus deceſſerit in-
tra pupillarē ætatem, vel poſteà qñcunqꝫ Titio ſubſtituo, ꝙ ſm
oēs intra tēpora pubertatis erit directa pupillaris,poſtea fidei-
com.vt no.gl.in l.precibus. C.de impub.& alijs ſubſti.in fi.gl.&
hoc indubitanter tenet.Qñqꝫ verò ſit ſine tp̄is diſtinctione, &
in hoc ſunt opi.quia gl.in d.l.precibus.& in d.l.Cēturio. tenet,
ꝙ omni tp̄e ſit fideic.& quaſi maior pars Legiſtarum.ſed vt ſ.di
xi gl.hic ſentit ꝯrium.& ſ.eo.§.qua rōne.Et iſtas glo. ſequit Iac.
de Are.& Cy.in d.l.precibus.& Io. And.in c. ſi pater.de teſt. lib.
6.& finaliter concordant opi.quia gl.ꝯriæ procedunt, qñ eſt fa
cta ſubſtitutio per verba directa ciuilia,putà,hæres eſto, vel ſi-
milia,vt hic.facit l. verbis.ff.eo.ſecus ſi ſint verba directa, & nō
ciuilia,vt eſt verbū moriatur,ꝑ verbū cōe, vt ſubſtituo,& ſimi-
lia,vt d.c.ſi pater.& ſ.dixi.Et ſic pōt intelligi gl.in d. §. qua rō-
ne.& hic.& hoc ſm Bar.voluit Io.And.d.c.ſi pater.in d gl.ad fi.
dum diſtinxit inter verba directa directò, & verba directa non
directò,ſed ꝑ interpretationē.¶Ex quo Bar.infert,ꝙ ſi mr̄ eſt in
10 medio,vel alia perſona†quam non eſt veriſimile patrem ex-
cludere voluiſſe a filij hæreditate,tunc omni tempore interpre
tatur fideicom.& ita intelligatur gl.in d l.precibus. alias ſi talis
perſona non eſt in medio,tunc verior ſit glo.huius notabilis §.
quod in pupillari ſit directa,poſtea obliquetur,& iſtam opi.ſe-
quitur do.meus Flo.in d.l.precibus.Sed Io.de Imo.in d.l. Cen-
turio.ſuper gl.magna.in ver.ſed poſtea nulla &c. tenet indiſtin
ctè gl.ꝯrias. primo per d. l. verbis. quia poſt pubertatē directo,
fruſtra ſubſtituitur.facit ēt l.in pupillari.ff.eo.& tex.vr̄, vt ſ.eo.
in dua.Item facit,quia teſtator non pōt facere , quin leges ha-
beant locum in teſtō ſuo,vt d.l.nemo pōt.ff.de leg.1.& ſic vr̄,ꝙ
ex quo lex dicit,ꝙ paganus nō poſſit puberi directo ſubſtitue-
re,quod ſi ꝯfiat,ſubſtitutio ſit penitus nulla, vt l. non dubium.
11 C.de le.& pro hoc facit,quia quoties lex prohibet† diſpoſitio-
nē directo fieri,non valet,ēt iure fideic.ſi ꝯ legis diſpoſitionem
teſtator facit illā directā,ēt ſi de fauore libertatis agatur,vt ꝓba
tur in l.ſeruo.ff.de manu.teſta.& in l.ſi ſeruus legatus.§. ſi idem
ſeruus.ff.de leg.1.& l.cogi.§.ſed ſi ſeruo.ff.ad Treb.ſi igitur ver-
ba directa in materia libertatis(cui iura bene fauent, vt in §.ſi.
ſ.de dona.)non trahantur ad fideicom.vt in dictis iuribus mul-
tò minus trahentur in caſu noſtro,& imputet teſtator ſibi, qui
eſt vſus verbis directis ꝯ legis diſpoſitionem.ar.no.in c. cum in
cunctis.in prin.extra de elect.& iuribus & rationibus ipſe reſpō
det,dic,vt ibi per eum.Sed Bal.in d.l.precibus.dicit, ꝙ ſi teſta-
tor adijciat verbum,mihi,vel ſimile:vt qñcunqꝫ filius meus de-
ceſſerit,Titius ſit mihi hæres,tunc obliquatur , ſecus ſi dixerit,
ſit hr̄s dicto pupillo,quia primo caſu,ſi valet iure fideic. ſerua-
tur voluntas teſtantis,ſecundo caſu nō, quia fideic. non eſt hr̄s
pupillo,vt l.cohæred.§.cum filiæ.ff.de vulg.& pu. & pro hoc al
legat tex.in l.ſi.C.de hær.inſti.vbi facta expreſſa cōpendioſa,nō
valet, vt fideic.ſed vt vulgaris,& ſic nō obliquatur. Sed iſta opi
nio ſm Raph.in d.l.verbis.eſt ꝯ caſum,l.ex facto.i prin.ff.ad Tre
bel.vbi teſtator voluit facere m hr̄dem hæredis, & tñ valet iure
fideic.& ſic non obſtante rōne ꝙ nullo modo ſit hæres,valet iu
re fideicō.ſed tñ iſtis non obſtantibus, dicit iſtam communem
opin.Bart.& cōem non fore veram,per d.l. verbis. quæ dicit ꝙ
poſt 14.ann.fruſtrà ſit.Quis nāqꝫ reuelauit gl.& Bar. ꝙ ibi erat
pupillus,& comprehēdebatur tēpus pupillare? certè tex. ponit
regulam gñalem.Si.n.ibi eſſet facta pupillo cōprehendendo tē-
pus maioris ætatis,fatuum videretur dubium iuriſconſulti verū
vt cohæres admitteretur,cū ſimul conſtaret iſtum fuiſſe ſubſti-
tutū,ne diuerſo iure cenſeatur,& ſic debet intelligi, vt ſit dr̄a,
qñ fuit facta maiori,vnde videbatur valere debere,vt cōque-
ua inſtitutio.Secundò allegat d.l. ſi ſeruus legatus. §. ſi alienus.
ff de leg.1.præterea iſta valere potuit iure directo,videlicet , vt
vulgaris,vt d.l.ſi.C.de hær.inſti.ergo non debet obliquari ne di
uerſo iure cenſeatur.Et ſic videtis quod id quod ſupra dixi, ſe-
cundum Imo.fuerunt verba Raph.& pro certo iſte tex. mul-
tum facit pro Rapha.contra opin.glo.& Bart.vt ſupra dixi.vn-
de de ſubtilitate iuris,credo eius opin. veriorem , licèt in iudi-
cando non ſit recedendum a glo.& Bart.¶ Sed quid ſi non ap-
ponatur dictio,qñcunqꝫ deceſſerit,ſed dixit quotieſcunque,uel
quoties deceſſerit filius meus,talē ſubſtituo?Iſtā q. format Bar.

in d.l.Centurio.in verſi.ſed quid ſi teſtator appoſuit verbũ,&c.
Et arguit primò,quod vr̃ actũ nominatim diſtribuiſſet ætates, vt
l.ſicut in annos.ff.quib.mo.vſuſf.amit.& ſic intra pupillarẽ æta
tem erat directa pupillariter,poſteà fideicom.Sed ꝯ̃rium ibi te-
net Bar.quia iſta ẽ diſtributio vniformis,vnde nõ diſtinguit in-
ter ætates,& per ꝯñs nec inter ſpecies ſubſtitutionis. Nec obſt.
12 d.l.ſicut in annos.quia ſatetur ꝙ illa dictio† quotieſcunque,eſt
diſtributiua,& habet in ſe reuolutionem temporis, vt l.Titio.ff.
de excu.tu.tñ habet vniformiter diſtinguere pro omni tẽpore.
Nam in l.ſicut in annos.vniformiter diſtinguit, & vniformiter
repentionem inducit.ar.de perſonis tempus. Nam ſi inter per-
ſonam diſtributiuum diſtribuit vniformiter, vt l. iam hoc iure.
§.ſed ſi alter.ff.eo.in rõne ſui,ergo idem deberet eſſet inter tem
13 pora,vt l.qui plures.ff.eo.& iſtud credo verius.¶†Quæro,paga
nus inſtituit filium pupillum,& dicit,ſi filius meus ſine liberis
deceſſerit,talem ſubſtituo,modo filius meus deceſſit in pupil-
lari ætate,an cẽſeaẽ ſubſtõ facta intra pupillarẽ ætatẽ? & ꝑ ꝯñs
oia bona pupilli,ſine aliqua detractione conſequi ſubſtitutus
debeat,vt l.ſi plures.§.ad ſubſtitutos.ff.eo.& cõiter gl.dicunt,ꝙ
omni tempore iſta ſubſtitutio erit vnica,& ſic omni tempore ſi
deic.ne fiat diuiſio voluntatis,& ne eadem ſubſtitutio diuerſo
iure cenſeatur.Nec huic ſnīę aduerſatur.ff.de cõd.& dem.l. pa-
ter Seuerinam.§.conditionum.quia ibi nõ erat eadẽ diſpoſitio,
ſed tutelæ, & curæ erant plures,ſed in caſu noſtro,erat vnicus
tm̃ actus diſpoſitiuus.Nec ẽt ob.l.l.3.§.qui fideic.ff. de hære. in-
ſti.quia ibi erant plures diſpoſitiones diuerſorũ teſtamentorũ.
ideo nimirũ ſi variatur effectus,vt l.ſi ſeruo fideicom. eo.ti.hic
autem erat idẽ teſtator,idem modus,& eadẽ forma ſubſtitutio
nis:& certum eſt,ꝙ identitas formæ auget identitatẽ eſſentiæ.
14 Nec ẽt ob.tex.& gl.in d.l.† Centurio. vbi fit tráſgreſſio directæ
ſubſtitutionis ad directã,ſed non directæ ad fideic.& iõ in q.no
ſtra,nullo modo valuit directa ſubſtitutio iure directo,quia nõ
poſſet poſtea obliquari,nec dimittere primordialẽ naturã, quã
primo aſſumpſerat.arg.d.l.ex verbis ciuilibus.ff.eo.& iſta eſt cõ
munis ſnĩa ſm Bal.in d.l.Cẽturio.in ver.quæritur hic de iſta q.
pagani &c.quam ſequuntur ſm eũ cõiter doc.in conſulendo,li
cet gl.ĩ.eo.in §.qua ratione.dicat ꝙ intra pupillarem ætatẽ, erit
pupillaris poſtea fideic.& hoc ſequitur Cy. in addit. in d.l. pre-
cibus.& Io.An.in d.c.ſi pater.de teſt.lib.6.per illum tex.qa dire
cta ſubſtitutio intra pupillarem ætatẽ põt & verbis,& perſonis
conuenire,ergo directa debet cẽſeri,potiſſimè cum dubia ſub-
ſtitutio iudicetur directa, vt not.in l.verbis ciuilibus.ff.eod.Sed
Bal.dicit non eſſe recedendum a cõi opi. legiſtarum , quia vni-
tas ſermonis nõ recipit interpretationem diuerſam. Nec ob. d.
c.ſi pater.quia ibi teſtator appoſuit verbum directũ,& verbum
moriatur,ſecus autem,ſi apponat verbum cõe,ſubſtituo,& hoc
voluit dicere d.cap.ꝙ connexis verbis.ſ. directis. ita reſpondet
Guil.de Cu.ad c.ſi pater.in d.l.precibus.quod no.¶Sed ex præ-
dictis poſſet dubitari quia ĩ.ſtatim dixi ſm doc. ꝙ iſta iudican-
tur a pari, verba directa nõ ciuilia,vt verbum moriatur,& ver-
ba cõia,vt verbũ ſubſtituo.ſi ergo eſt directa,intra pupillarẽ in
verbo moriaẽ,& ſic directo & nõ ciuili,ergo idem deberet eſſe
in verbo cõi ſubſtituo,ſm Bal.cogita. Sed tu de iſta q. vide latè
per do. Io.in d.l.Centurio.in ver.in eadẽ.gl.ibi,habere locum ſi
deic.dic, vt ibi,quia eſſet valde longũ ipſum recitare. Et prædi-
cta procedunt,qñ ſimpliciter dicit teſtator , ſi filius meus de-
15 ceſſerit ſine liberis,ſinaũt addidiſſet,videlicet,ſi filius meus†im
pubes deceſſerit ſine liberis,talem ſubſtituo,dic, aut illud ver-
bũ ĩpubes,adijciẽ verbo diſpoſitiuo,vĩdelicet,ſi dicat,filio meo
impuberi,talẽ ſubſtituo, ſi deceſſerit ſine liberis , & tunc per d.
verba,non vr̃ limitaſſe,ꝙ vltra pupillarem ętatẽ ſubſtitutio nõ
extendaẽ,quia illud verbũ impuberi,vr̃ adiectum cã demõſtra-
tionis,vt d.c.ſi pater.ita dicit Io. And.in c.Ray.extra de reſt. vbi
vr̃ tex.facit l.Mela.in prin.ff.de adim. leg. ſi vero reſpicit verbũ
executiuum, vt ſi filius meus decedat,tunc filio meo impuberi,
ſuccedat talis,vel bona mea deueniant in talem,quia iſta verba
ſunt executiua tunc,licet illud verbum impuberi, demonſtra-
tionis cauſa adiectum ſit,tñ requiritur ꝙ hoc verificetur, vide-
licet,ꝙ ſit impubes qñ ſuccediẽ illi,argu.l.in delictis.§. ſi extra-
neus.ff.de nox.Fallit,ſi apponatur aliud verbum,ꝑꝑ quod appa
reat teſtatorẽ aliud ſenſiſſe, vt quia addidit ſine liberis, qa tunc
vr̃ voluiſſe ſubſtitutionẽ extẽdi poſt tẽpus pubertatis,& ſic põt
intelligi d.c.Ray.quia ſi deceſſiſſet ſine liberis , non decederet
impubes de neceſſitate,& iñ poſtea intelligiẽ, vt illud verbum
impubes,ſit impoſitum cã demõſtrationis,ita no.dicit Bar.in d.
l. Centurio.in ver.ſed quid ſi dixi,ſubſtituo tali filio meo impu
beri.¶Quid ſi nõ tm̃ in filiũ,ſed ẽt in eius filios appoſuit ſubſti-
16 tutionem?†Exemplũ, ſi dixerit , ſi filius meus deceſſerit ſine li-
beris,vel eius filij deceſſerint ſine liberis , bona mea deueniant
in talem.an iſta ſubſtitutio valeat in filios filij? & vr̃ ꝙ non , qa
filijs filij nihil dr̃ relictum,vt l.Luc.la 2.ff.de hær.inſtit. & idẽ,ſi
nominatim ab eis fuerit relictum,vt l.ſi ſic.ff.de leg.3. & ibi vi-
de oĩno Bar.ſed Bar.in d.l. Centurio.in ver.quæro vlterius, qd
ſi teſtator dixit.dicit ꝙ immo ẽt in filijs filiorum,vr̃ valere fidei
commiſſum. Non ob.d.l.ſi ſic.quia negatur ꝙ filij proprij.ſ.mei
filij non ſint grauati,nam ex quo filios filij grauauit,vr̃ teſtator
eis reliquiſſe,vt l.deniq;.§.interdum.ff.de pecu.lega.& pro hoc
vr̃ caſus in l.ſi ita ſtipulatus.ff.de ope.lib.in prin.qđ no. ¶Quæ-
ro,quid ſi teſtator dicat,qñcunq; filius meus ſine liberis deceſ-
17 ſerit,volo,ꝙ bona mea† diſtribuantur inter pauperes. An iſta
ſubſtitutio ſit fideicommiſſaria , ẽt intra tempora pubertatis?
Rñdeo,aut dixi,per quẽ diſtribuantur,vt qñ dixi,diſtribuantur
per fideicommiſſarios meos,& tũc iſta ſubſtitutio ſm Bar.quẽ
ſequitur Bal.& Ang.in d.l.Centurio. in ver. ſed quid ſi teſtator
dixerit,qñcunq; filius meus deceſſerit ſine liberis,volo ꝙ bona
mea &c.erit directa,quia ſubintelligitur verbum accipiant , in
d.ſubſtitutione,quia antequam vendanẽ bona,vr̃ velle ꝙ fidei-
commiſſarij bona accipiant.arg.l.alio.ff.de alim.& cib. leg.& l.
deniq;.§.interdum.ff.de pec.leg.& l.Proculus.ff. de vſufr. & fa-
cit l.Titia Seio.§.Seia.ff.de leg.2.& eſt ratio , quia fideicommiſ-
ſarij(qñ non eſt datus alius hæres)tenent locum hæredis , vt c.
cum tibi.& ibi Inn.de teſt.& l. ſi quis ad declinandã . cũ ibi no.
per doc.C.de epiſ.& cle.& no.Bar.in l.alio.ff.de alim.& cib.leg.
& idem dicit,ſi teſtator dicat ꝙ vendantur,& diſtribuantur per
fideic.meos,ſecus ſi dicat,ꝙ bona diſtribuãtur inter pauperes,
& non dicat per quẽ,quia tunc non põt intelligi verbum acci-
piant,quia tunc eps eſt executor,ẽt ſi teſtator noluiſſet,vt in Au
then.licet.C.de epiſ.& cle.Et per hoc infertur , ꝙ ſi teſtator di-
xit ꝙ bona mea vendantur,& pretium diſtribuatur inter pau-
peres,quorũ electio ſpectat ad fideic.meos,vel dicat,ꝙ uẽdan-
tur,& pretium diſtribuatur inter pauperes eligendos per fidei-
com.quo caſu ur̃ idem,cũ participium reſoluatur in relatiuũ,
& uerbum,ut no.gl.in cle.1.de præb.Sed Io.de Imo.in d.l. Cẽtu
rio.in uer.ſinaũt eſt facta uerba obliqua.ꝯcludit,ꝙ tunc regula
riter ualet &c.& dicit ꝙ ſibi non placet,ꝙ primo ſit ſubſtitutio
directa qñ eſt facta ꝑ uerba obliqua ꝑꝑ regulã q̃ hẽt, ꝙ ſubſtõ
facta per uerba obliqua,eſt fideicommiſſaria , & certum eſt ꝙ
18 uerbum deẽ,†ſit uerbũ obliquũ,qa ſonat , ꝙ de manu alterius
accipiat,ut l.fundi Trebatiani.ff.de uſufru.leg.nec ẽt ſibi placet,
ꝙ eò ipſo ꝙ quis eſt grauatus,uideaẽ illius ſibi relictum. aliàs
non poſſet habere locũ illa regula.Quem non honoro, nõ one
ro.de quo in l.ab eo.C.de fideic.facit quod no.Bar.in l. hæredi-
tas.ff.de hær.inſti.Nec ob.l.alio.ff.de alim.leg. quia aliqñ graue
tur ille,qui non eſt datus executor in teſtõ , & tunc regulariter
non nr̃ tenere grauamẽ.Qñq; grauatur ille, qui eſt datus execu
19 tor in†teſtõ,& tunc ur̃ relictum ad hærede, ſicut & qñ eſt da-
tus executor filio inſtituto ĩ teſtõ,& grauatur de aliquo dãdo,
nam ur̃ in effectu grauatus ipſe filius inſtitutus,l.peto.§. mater.
ff.de leg.2.& hoc caſu,qñ relinquitur ab executore,ſi eſt relictũ
ad pias cauſas,& tunc põt dici,ꝙ ſubintelligaẽ uerbũ accipiat,
ex eo,quia executor pro relictis ad pias cauſas põt agere, licèt
pro alijs nõ,ut l.id quod pauperibus.cum ibi no.per doc.C. de
epi.& cle.& ſic poteſt intelligi qđ hr̃ in d.l. alio. & hoc ur̃ fuiſ-
ſe de mente gl.& Bar.ibi.Nec ẽt ob. ꝙ habetur in d. l. deniq;.§.
interdũ.quia interdum quis grauaẽ de eo,ꝙ oneratũ ſolet taci-
tè ſequi.& tunc ꝑ tale grauamẽ nr̃ tacitè relinquere, ita loquiẽ
ibi,qa tacitè ur̃ ſequi peculiũ ſeruo,cui daẽ libertas inter uiuos,
ut l.1.C.de pec.eius qui liber.mer.& ideo nõ mirũ,ſi ſequaẽ pe
20 culium in ulti.uolun.qñ grauaẽ aliquid ex peculio dare.† Non
ob.d.l.Proculus. qa ibi præcedebat diſpoſitio quæ ſaltẽ (ſm la-
tam ſignificationẽ)comprehenditur id, de quo inducendo age-
baẽ,ꝑꝑ grauamẽ adiectũ,quia ſibi fuit relictus uſusfructus do-
mus,& interdum appellatione uſusfructus,dñium comprehẽdi
tur,ut l.donationes in concubinam.§.ſpecies.ff.de do. & ita ſen
tit gl.& Bar.in l.cum tale.§.ſi.ff.de cond.& dem.Nec ob. d. l. cũ
tale.§.ſi.quia illud procedit ꝑꝑ uerba enunciatiua expreſsè con
tinentia id de quo inducendo quæritur. Nec ẽt ſibi placet ulti-
mum dictũ Bartoli,quia ex quo teſtator deputauit executores
21 † in teſtamento,uidetur eos deputaſſe generaliter, ad executio
nẽ oium contentorũ in eo.arg.l.de pretio.ff.de pub. coniuncta
l.talis ſcriptura.§.ſi.ff.de lega.1.& ſic ur̃ ꝙ licèt expreſsè ſolum
attribuat electionem pauperum fideicommiſſarijs,& non dicat
expreſsè, per quem debeant uendi bona,& dari pretium, tñ ſa-
tis ur̃ dixiſſe, ꝙ uolebat per eius executores.ita dicit Io.de Imo
la,& licèt de ſubtilitate iuris,iſta ſua opin.ſit tolerata,tamen in
actu practico in conſulendo,& iudicando ſeruaretur opi.Bart.

Bal. & Ang. & ideo illã tene menti. Sed id quod dixi ſup. ſm d.
Io. de Imo. in effectu eſt opi. Sal. in d. l. precib. in ver. quæro nũc
quintò ab extra, pater filium &c. dic vt ibi per eum.

Quibus mod. teſt. infirmentur.

SVMMARIVM.

1 *Extraneus exhæredari poteſt.*
2 *Teſtamentum quomodo adoptione rumpatur.*
3 *Teſtamentum in quo filius eſt hæres inſtitutus, & ſub conditione exhæredatus an valeat.*
4 *Inſtitutione facta in vno teſtamento, & in alio exhæredatione, an exhæredatio teneat.*
5 *Exhæredari an quis poſſit poſt ius quæſitum.*
6 *Teſtamentum an per ingreſſum religionis rumpatur.*

TEſtamentum. Totus iſte titu. diuiditur in 5.
par. Primò ponit qualiter te-
ſtamẽtũ tollat agnatione ſui hæredis nouiter adopta
ti. Sc̃dò, qualiter p ſm teſtm̃ tollat primum. Tertiò,
qualiter teſtm̃ irritetur capitis diminutione teſtãtis. Quartò, an
volũtas ſolẽnis poſſit tolli nuda volũtate teſtantis. Vltimò q ẽt
Impator nõ capit ex teſtõ imp̃fecto. 2. ibi, in §. poſteriore. 3. ibi,
alio quoq; 4. ibi, ex eo aũt. 5. ibi, in eadẽ orõne. ¶ Et h. d. Teſtm̃
nõ iure factũ nõ valet, & ideo nõ põt rũpi, qđ nõ eſt iure factũ
eius iure vitiato rũpitur viuo teſtatore. vtputà per agnationẽ fi
lij nouiter adoptati vel arrogati. h. d. ¶ No. q teſtm̃ iure factum
durat, donec non fuerit irritũ, vel ruptũ. ¶ No. q aliud eſt rum-
pi teſtm̃, & aliud eſt irritari teſtm̃. facit l. 1. ff. de iniu. teſ. ¶ Not. q
ẽt non mutato ſtatu teſtatoris, & ẽt eo viuo, & non mutato te-
ſtõ, põt teſtm̃ rumpi, ſi adoptauerit aliquem ĩ filiũ. ¶ No. q arro
a gatio [a] ſit Imperatoris authoritate. Adoptio verò põt fieri au-
thoritate iudicis ordinarij. ¶ No. q fictus filius æquiparatur ve-
ro filio, & ſicut verus filius naſcendo rumpit teſtm̃, ita & fictus
cũ primum adoptatus eſt, rũpit teſtm̃. ¶ In gl. cõſtitutionem. in
fi. dic vt habetur in d. l. cũ in adoptiuis. & dixi in d. § hodie. ſup.
de ado. ¶ In gl. rumpitur. dic q tex. intendit facere drĩam inter
ruptum, & irritũ, & determinat quid ſit ruptũ, & illud exami-
nat vſq; ad illum §. adeò ĩ.e. & ibi tractat poſtea de irrito. ¶ In
ea. gl. ibi, nepotẽ. dic ſm Io. Fa. q nõ eſt verũ in nepote, quia in
eo nõ eſt exhæredatio inepta, quinimmo lex cõſuluit exhæreda
re vel inſtituere nepotẽ, vt l. Gallus. per totum. & §. poſthumo-
rũ. ĩ. de exhære. lib. vnde ſi gl. hoc voluiſſet dicere, non eſſet bo-
1 na, ſed fortè gl. voluit dicere, extraneũ accipere † nepotẽ illa ex
traneitate, qua extraneus eſt emãcipatus, vt ſicut ille põt exhæ-
redari, ſic & iſte. nec eſt res inepta. & ſic bene ſequit̃ in gl. alias
fruſtra ſubauditur, ſi eſſet oĩno extraneus. ¶ In ea. gl. in fi. Not. q
2 ſi emãcipatur filius exhr̃datus, † poſteà adoptetur, nõ rũpitur te
ſtm̃, ſecus aũt ſi exhæredet extraneus, & poſteà adoptet̃, qa ex-
hæredatio in iſto extraneo eſt funditus ab initio nulla, vt l. qdã
cũ filiũ. ff. de ver. ob. & ẽt quia cũ ſit nouus filius, rumpit teſtm̃,
vt hic. ſecus eſt in exhæredatione in filio, licet emãcipato, quia
pura naturalitas in eo remanſit, iõ exhæredatio potuit habere
ſubſiſtentiã, ita dicit Bar. in l. filio quẽ pater. ff. de lib. & poſth. &
in l. paterfa. teſtõ. ff. de hære. inſti. & p̃dicta procedunt, qñ exhæ-
3 redatio fit ante teſtm̃. ¶ † Quid ſi in eodẽ teſta. vtputà, filiũ hære
dẽ inſtituit, & in eodẽ teſtõ ſub conditione exhæredauit? dic q
valet, & ſub ꝯ̃ria conditione vr̃ inſtitutus, vt l. aliqñ. ff. de cõd. &
4 dem̃. ¶ Quid ſi in vno teſtõ inſtituo † Titium, in alio ſimpliciter
exhæredo, an valeat talis exhæredatio? Dic q non, vt l. ſi certa-
rum. §. 2. ff. de teſt. mili. & eſt ratio, quia hr̃s ſolus capit hæredi-
tatẽ a ſe, ergo ſibijpſi a ſeipſo admi nõ põt, vt l. ſi quis ſub con-
5 ditione. §. fi. ff. de hær. inſti. ¶ Quid ſi ꝯferatur † exhæredatio, vel
priuatio hr̃ditatis poſt ius quæſitum, putà ſi dicat̃, Titium hære
dem inſtituo, & ſi vxorẽ meã moleſtauerit in tali relicto, priuet̃
mea hæreditate. Priuari aũt aliquẽ hr̃ditate, põt fieri ex iuſta cã,
nõ ex iniuſta, vt l. vxorem. §. hæredes. ff. de leg. 4. & ibi Bar. ſed ſi
indebite moleſtet, tunc ex iuſta cã, igitur, &c. Sed aduertas tñ, q
non priuatur directò, ſed per fideicom. quia qui ſemel eſt hæ-
res &c. vt l. ſi fine. §. ſed quod Papinia. ff. de min. ita ſingulariter
dicit Bar. in d. l. paterfa. teſtõ. in fi. Sed Ang. & Bal. in l. 1. C. de his
quæ pę. nomi. tenent, q immo ſit priuatus ipſo iure, d. l. 1. & ẽt
quia monitio iudicis facit, q propter inobedientiã quis ipſo iu
re priuetur, vt in Auct. hoc amplius. C. de fideic. ergo & fortius
pp inobedientiã teſtatoris, quia mandatũ ſuum eſt lex, vt §. di-
ſponat in Auct. de nup. ſed Imo. in d. l. paterfa. teſtõ. tenet opin.
Bar. quia l. 1. debet intelligi, q transfert de vna perſona in aliam
ante ius quæſitum. Nõ ob. d. Auct. hoc amplius, quia ibi eſt pœ-
na legalis, & lex exequit̃ ipſo iure. Sed teſtator non põt aliquẽ
ipſo iure priuare, poſtq̃ ſemel fuit hæres, vt d. §. ſed quod Papi-
nian. merito & iſtud teneas. vide Ang. & Imo. in d. l. hæreditas
6 ex die. ff. de hæ. inſti. ¶ † Quærit hic Io. Fab. Aliquis fecit teſtm̃, po
ſteà ingreditur religionem, quæritur an teſtm̃ rumpatur, cum
ingreſſus monaſterij habeatur loco filij, vt in Auct. de eccl ti. §.
& hoc de præſenti. immo dicas tu, q habet̃ loco ſuorum hære-
dum, nõ tñ liberorũ, vt no. gl. ſing. in l. ſi ita quis. §. ea. l. ff. de ver.
ob. & dicit aut reliquit monaſterio legitimã, & valet, aliàs non.
allegat gl. in Auct. ſi qua mulier. C. de ſac. ſan. ecc. verius tñ di-
cit eſſe, q oĩno fiat irritum, quia ingrediens monaſterium cadit
in poteſtate abbatis, vt arg. l. ex cauſa. §. pen cum gl. ff. de min. &
c. non dicatis. 12. q. 2. facit §. alio. ĩ. eo. & hoc tenẽt canoniſtæ in
b c. in præſentia. extra de proba. Sed teneas ꝯ̃rium, [b] immo teſtm̃
factum ante ingreſſum non irritatur, vt eſt caſus in Auct. nunc
autem. vbi gl. & Bal. C. de epi. & cle. q no. Regulabitur tñ dictũ
teſtm̃ ſm Auct. ſi qua mulier. C. de ſac. ſan. eccl.

ADDITIONES.

a Arrogatio. Quod no. qa cũ alias qdã diues intra annos nullos haberet liberos, arrogauiſſet quẽdã in filiũ corã notario & teſtib. Et arrogato inde volente venire ad bona dicti quõdã arrogatoris cũ alijs liberis poſt arrogationẽ ſuſceptis, fuit oppoſitũ de nullitate arrogationis, & ſuccubuit, cũ beneficiũ principis abfuiſſet, vt vidi, nec iniuria, cũ non eſſet arrogatio minusq; adoptio. Et qd ſit adoptio, & an mulier aliquo caſu poſſit adoptare, tradit Benedictus in c. Rayn. de ſucceſ. ab inteſ. & vxorẽ nõe Adelaſiã, ver. nã adoptio. nu. 744. cũ ſeq. extra de teſt. vbi multa pulchra habentur ad hoc propoſitum. Ant. Cai.
b Contrarium. Rom. per plura in conſ. 237. tenet q teſtamentum rumpatur.

SVMMARIVM.

1 *Sententijs duabus ad idem latis quę præualeat.*
2 *Teſtamentum ſecundũ de iure validum, an & quãdo tollat primũ.*

POſteriore. Teſtm̃ ſm tollit primum, ſi ſm eſt iure per-
fectum, ſiue ex ſecũdo, actualiter adeatur hæ
reditas, ſiue non, dummodò adiri ex eo poſſit h. d. ¶ Not. q eò
ipſo q ſm teſtamentum eſt perfectum, aliàs perfectè fabrica-
a tum, ſtatim tollitur primum, [a] etiam ſi non inſit illa clauſula,
caſſans, irritans omne aliud teſtamentum, quæ hodie commu-
niter ſolet per tabelliones in teſtamentis apponi, quia non põt
paganus decedere, cum duob. teſtamẽtis. ¶ Not. q ad hoc vt ſm
teſtm̃ tollat primũ, eſt neceſſe, vt ex eo poſſit adiri hr̃ditas de iu.
ciui. licẽt non adeat̃, nec poſſibile eſt de pñti, q adeat̃, vt qa hr̃s
añ aditã hr̃ditatẽ mortuus eſt. ¶ No. q ẽt ſi ĩ ſc̃do teſtõ ſit hr̃s in-
ſtitutus ſub cõdõne, tñ ſtatim tollit̃ primũ, & licet ẽt poſteà cõ-
ditio deficiat, tñ primũ teſtm̃ nõ recõualeſcit, immo ab inteſtato
1 ſuccedit̃ tali teſtatori. ¶ In gl. rũpit̃. in fi. No. gl. q in † duab. ſentẽ
tijs latis ad idẽ, valet prima, & nõ ſc̃da. Idẽ vr̃ no. gl. in l. ſi cũ ex
ceptione. §. hæc aũt actio. i fi. gl. magnę. ff. qđ me. cau. Sed ꝯ̃riũ vr̃
no. gl. in l. 1. C. qñ p̃u. nõ eſt neceſ. vbi dr̃, q immo vtraq; valet.
Io. Fab. hic ꝯcordat, qa aut idẽ ꝯtinẽt & valẽt, aut verò diuerſũ,
& tũc ſit vera iſta gl. Sed Bar. in d. l. 1. dicit q aduertendũ eſt, aut
duæ ſñię ſunt latæ in eadẽ inſtãtia, & tũc prima tm̃ valet, non ſe
b cũda, [b] qa illa ſc̃da lata eſt cx̃ inſtantiã. Aut ſunt latę in diuerſis
inſtãtijs, & tũc ſi ſunt ꝯ̃riæ ſñię, valet vltima tm̃, vt l. duob. ff. de
exce. rei iu. Sed Bal. ibi aliter dicit, & aliter ibi Ang. & aliter do.
meus Flo. Tu dic plenè vt ibi dicit Sal. videlicet, cũ q̃rit̃, an ſc̃da
ſñia lata ꝯ̃ primã valeat, dic aut prima ẽ ipſo iure nulla, & ſc̃da
eſt aliqua, & p̃ualet ſc̃da, licet primę ꝯ̃ria, vt l. fi. C. de ſent. q̃ ſine
cer. q̃ti. Aut ꝯ̃, prima ẽ aliqua, & ſc̃da in ſe eſt nulla, & tũc p̃ua
let prima. Aut vtraq; nulla, & tũc vna nõ p̃ualet alteri, ſed ĩ nul
litate p̃manẽt. Aut vtraq; in ſe ipſa reſpectu ſui eſt valida, ſed du
bitat̃, an ſc̃da reddat̃ nulla pp primã. & iſte eſt caſus noſter quo
caſu dic, aut ſc̃da eſt ꝯ̃ria primæ, qa lata eſt ex officio ſine noua
petitione, & noua inſtãtia, & ſc̃da nõ valet, qa p prima ẽ finitũ
officiũ iudicis ĩ eadẽ cã, vt l. iudex. ff. de re iu. & ita põt intelligi
l. 1. C. ſen. reſcin. nõ poſſe. Aut ſc̃da eſt lata ex noua petitione, &
noua inſtãtia, & tũc aut prima fuit ꝯdẽnatoria. ſ. abſolutoria, aut
vtraq; cõdẽnatoria, vel vtraq; abſolutoria. Primò caſu, valet. 2. ꝯ̃
primã, qa q̃ egit ſc̃do, vr̃ renũtiaſſe victoriæ, q̃ obtinuit in prio
iudicio, & iõ dẽt ſibi imputare. facit qđ no. in l. duob. ff. de exce.
rei iud. ſecũdo caſu locũ habet d. l. in quo caſu dic, aut prima eſt
lata ſuper tali re, q nullo tp̃e tranſit in rẽ iudicatã, vt abſoluto-
ria in cauſa matrimoniali, & tunc prima annihilabitur fauore
matrimoniali, & ſecunda illi contraria valet, qa matrimonium
non poteſt ſeparari, vt c. lator. de re iud. Aut prima eſt lata ſu-
per tali re, q̃ ius facit, & in rẽ iudicatã tranſit, & tunc etaſ iam p
prius reſciſſa, q̃ ferret̃ ſecũda, & tũc valet ſecunda ſiue reſciſſio
primæ.

ADDITIONES.

a Primum. Vide Ro. conſi. 235. ubi reprehendit gl. hic.
b Non 2. Opi. Bar. ſequitur Rom. conſi. 45.

primę ſit facta remedio in int.reſt. vt ff. de re iud.l.Imperarores.
ſiue remedio appellationis, vt l.eos.in prin.C.de app.ſiue reme
dio pronuntiationis, & ſnię, qua pronũtiatum eſt negatiuè ſup
primo iudicato, videlicet, iudicatũ nõ fuiſſe, vt l. 1.ff.q̃ ſen. ſine
app.reſcin.aut prima nõ erat prius reſciſſa, q̃ ferret ſecunda. &
tũc aut in hoc ſecundo iudicio nõ fuit oppoſitũ de abſolutoria
lata, & tũc ẽt ualet ſecunda ei ꝯria, & ſibi imputet reus, qui nõ
oppoſuit.l.peremptorias.C.ſen.reſcin. nõ poſ. & eſt caſus in c.
inter monaſteriũ.extra de re iud. Aut in hoc iudicio fuit oppo-
ſitũ de abſolutoria prius lata, ſed nõ probatũ. & tũc idẽ, q̃a pa-
ria ſunt nõ eſſe, vel nõ apparere, vt l.in l.ff.de ꝯhen.emp. & d.c.
inter monaſteriũ. ver.oſtenſa.aut de ea fuit oppoſitũ & proba-
tũ, & iſte eſt caſus no. & ſing.in d.l. 1.C.qñ prouo. nõ eſt neceſ-
a ſe. q tũc ſecũda ſnĩa non ualet, [a] & ideo non eſt neceſſe, q ap-
pelletur ab ea. Tertio caſu, qñ utraq; eſt cõdẽnatoria, uel abſo
lutoria, Aduerte, quia aut una ex ſententijs cõdẽnatorijs eſt ꝑ
uno, & alia pro alio, & quælibet ex diuerſa cã, licèt reſpectu ge
neris poſſit dici eadẽ, tunc utraq; ualet in ſeipſa, quia nõ ſunt
directò ꝯriæ, licèt illa ꝓferaĩ, q̃ eſt lata pro illo q habet potiora
iura, ut l.duobus.ff.de exce.rei iu.ubi eſt caſus & idem dicẽdũ,
ubi abſolutoria una eſſet pro uno, & eadẽ pro eodẽ facto & cã,
& tũc habet locũ quæſtio formata per gl.in d.l. 1. de quo dic ut
ſ.dixi. Addas quod no. Ant.de Bur. in c.cũ contingat. de off.dele.
q ſnĩa ſecũda non valet ꝯria primæ, niſi eſſent dati diuerſi libel
li, vnus per actorẽ, alius ꝑ reũ, ſuper eodẽ; q aliqñ põt cõtinge
re, vt ſi peto ꝓnuntiari rẽ, quã poſſides eſſe meã, tu vetò petis
pronuntiari, eſſe tuã. nã iſto caſu, ſi ferunẽ ſnĩæ ꝯrię, valẽt, per
ea q̃ ſentit Inn.ibidẽ. Etiã aduertas, q intelligendo ẽt q in d.l.1.
fuerit lata ſecunda in diuerſa inſtantia, tñ dicit, q habet locum
altero de tribus modis in alijs caſibus.ſ.qñ pars prima (pro qua
fuit lata) ipſam nõ allegauit, tũc nõ valet ſecũda. & idẽ ſi ſciuit
& tacuit, non tñ ꝑ ꝑ dolũ, ſed bona fide. & idẽ ſi ſciuit, allega-
uit, & ꝓbauit, & nihil ꝑ alterã partẽ fuit replicatũ; his omnib.
caſibus non valet ſecunda, & fuit introductũ ob rigorẽ iuris cõ
ſeruandũ. Si vetò ſciuit, & doloſè tacuit, vel allegauit, & non
probauit, & fuit replicatũ, & his oĩbus valeret ſecunda ꝯ pri-
mã. & ita debet intelligi c.inter monaſteriũ.de re iud. q vĩ con
trariari d.l. 1.quod eſt no.ita dicit do.meus Pau.de Ca.in l. 1.in
fi.prin.& ibi ſcripſi.ff.q̃ ſen.ſine app.reſcin.¶ In gl.ex iſtere.in fi.
dic aut actus nuda & tacita uoluntate tolliẽ, & tũc id q plus ua
let, tolliẽ ꝑ id qđ minus valet, vt legatũ, nõ ſic in actibus ſolẽni
bus, ubi cõcurrit volũtas regularũ, ut d.l.ſi id qđ.de quo ꝑ Dy.
a in regula nõ ꝓſtat impedimẽtũ.de re.iu.in 6.¶ † No. ergo ex tex.
& gl. q ad hoc ut teſtm̃ ſm tollat primũ, neceſſe eſt, quòd ſit ua
b lidũ [b] ſm. Fallit in l.hac cõſultiſſima.§.ſi quis aũt.C.de teſtamẽ-
tis.& in caſibus ibi no.per gl.& doc.& ibi in repetitione quadã
dñs meus Honofr.de Bertolin.de Peruſio doctor ſolẽnis, tenet,
quòd poſſit adiri hr̃ditas de iure ciui. ſecus ergo vr̃ ſi poſſet de
iure ꝓtorio tm̃ adiri, ut l.ſi filius q in poteſtate.ff.de li.& poſth.
cõiuncta l.filio ꝓterito.ff.de iniu.teſt.& ita no.ſing.glo.in l.cũ
in ſecũdo.eo.ti. & in l.ſi quis eũ.§. 1.ff.de vul.& pu. in hoc art.
vide Bar.& doc.in d.l.ſi filius.& in d.l.cũ in ſecundo. vbi latiſ-
ſimè Imo. & Bar. & Imo.in d.l. 1.ff.de vul.& pu.in ver.vlterius
quæro quid ſi filius nõ p̃t adire & c.ut dicit dñs Honofr.Bal. &
alii in d.l.hac cõſultiſſima.§.ſi quis aũt.Et licet Imo. multa con
cludat, placet mihi breuis cõcluſio dñi meus Raph.in l.poſthu
mus.in prin.& in d.l.cũ in ſecũdo.ff.de iniu.teſt. q tria ſunt ui-
3 dẽda.¶ † Primũ eſt, an ſm teſtm̃ validũ de iure ꝓtorio tollat pri-
mũ, quo minus ualeat ẽt de iure ciuili? & dicit q nõ, quia quò
ad ius ciuile, teſtm̃ ſm hr̃ pro nõ facto, nec põt tollere nec dare
4 hr̃ditatẽ directò, vt §.quos aũt.j.de bo.pol.¶ † Secundum eſt, an
primũ corruat de iure ꝓtorio? & dicit quòd ſic, ẽt ſi in ſecundo
filius eſt ꝓteritus, qđ tale ſm teſtm̃, in quo filius eſt ꝓteritus, hẽt
fomẽtũ a iure ꝓtorio, & daĩ ſm tab.licet ſub quadã cõditione,
vt l.ſi qs hr̃s inſtituaĩ.ff.de hær.inſt.& l.2.§. 1.ff.de ſecun.tab. &
l.illud.§.fi.ff.de ꝯra.& ibi dixi in repe.mea.l.ſi duo.ff.de leg.præ
ſtan.¶ Primũ ergo teſtm̃, quò ad ꝓtorẽ, eſt ſublatũ.in d.l.ſi filius
q in p̃tãte. Qđ eſt utile ſi ponamus q in primo eſſet inſtitutus
q ſolũ iure ꝓtorio uocareĩ, uidelicet, poſthumus alienus, tunc
primũ eſſet in totũ ſublatũ, nec haberet locũ d.l.ſi filius qui in
p̃tãte.¶ Tertiũ, eſt utrũ quò ad effectũ tollaĩ primũ, & ita intel-
ligaĩ gl.in d.l.cũ in ſecũdo. Et virtus ſtat in hoc, an valor q eſt i
teſtõ primo iuris ciuilis, ꝓferaĩ valori ſecundi teſti iuris præto-
rii. Et in hoc dat iſtã regulã, q diſtinguimus ex teſtõ, ſicut dici-
mus ab inteſtato, videlicet, an teſtm̃ validũ de iure ꝓtorio ꝓua
leat cãę inteſtati de iu.ciui. vel nõ. Ita dicẽdũ, an ſm teſtm̃ ꝓua-
leat primo teſtõ valido de iu.ciui. an nõ ꝓualeat, ſicut ſe habet
in uno, ita in alio. Intelligiĩ ergo de teſtõ valido de iure ꝓtorio,

purè & ſimpliciter, & a principio, utputà, ſi eſt inſtitutus poſt-
humus alienus, ſm iura ꝓtorũ, ut l.ſi quis poſthumus. in prin.ff.
de inoff.teſt. Vel poſſumus ponere ſi eſſet nouũ ius ꝓtoriũ ꝯtrꝭ-
riũ, utputà, ex cõſtitutione Marchio. Ferra. ut no. Bar.in l. 1.in fi.
ff.de bon.poſ.uel epi.ut no. Bar.in l.5. in prin.ff.de uer.ob. tunc
hoc caſu, ex quo derogat cauſæ inteſtati, ut l.poſthumus. ff. de
iniuſ.teſt.derogat ẽt primo teſtõ. Si autẽ nõ hẽt a principio, ſed
ex poſtfacto, ut q̃a filius eſt ꝓteritus, illud teſtm̃ eſt ualidum ſub
cõdõne, ſi ꝯra.uel unde liberi, uel ab inteſtato cõmittunẽ. & hoc
caſu nõ ꝓualet cã inteſtati de iu. ciui. ut d.l.poſthumus. & ff.de
leg. 1.l.poſthumus. & ſic nõ debet ꝓualere primo teſtõ de iu.ci-
ui. q̃a nõ minus debet fauere venientibus ex teſtõ de iure ciui. ex
volũtate expreſſa teſtãtis, q̃ venientib. ab inteſtato de iu.ciui. ex
tacita mẽte defuncti, vt l.cõficiunẽ.ff.de iu.codi.q̃ oĩa ſunt mul
tũ ſubtilia, & de apicibus & fundamẽtis iuris ciuilis, qđ no.&c.

ADDITIONES.

a Valet. Adde Rom.conſi.410.
b Validum. Adde Ro.cõſ.494. ubi dicit q tñ in ſecũdo teſtõ minus ſolenni po-
teſt declarari q inſtituti in primo ſint indigni, ut ab illis auferat hæreditas

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum in quo inſtitutus eſt hæres in re certa, ita valet ſicut ſi inſtitutus eſſet in uniuerſo.*
2 *Teſtamentum primum per ſecundum perfectum tollitur.*
3 *Sententia an a primo iudice, vel iudice appellationis exequi debeat.*
4 *Præfationes cauſam finalem diſpoſitionis demonſtrãs, & falſa cauſa vitiat diſpoſitionem.*
5 *Intellectus ad l.cum tale §.legato falſam.ff.de condi. & dem.*
6 *Inſtitutus in re certa alio non dato cohærede uniuerſali, an loco uniuerſalis hæredis habeatur. & nu.7.*

Sed & ſi quis priore. Primũ teſtm̃ iure ꝑfectũ tolliẽ
ꝑ ſm ꝑfectũ, ẽt ſi in eo ſit in re
certa hæres inſtitutus, niſi in ſecundo aſſeruerit ſe velle valere
primũ, quo caſu inſtitutus in re certa, oĩa ꝑ fideicõmiſſum re-
1 ſtituet. h.d.¶ † No. q ita valet teſtm̃, in quo ſit inſtitutus hr̃s in re
a certa, ſicut ſi inſtitutus eſſet in uniuerſo, [a] ut l. 1.§.ſi ex fundo. &
ibi latè Ang.& Io.de Imo.ff.de hær.inſt. & Bar. in l.ex facto.ff.
eo.ti. Et gl.& doc.in l.quoties.C.de hær.inſti.facit l.cohr̃di §.ſi.
ff.de vul.& pu.¶ No. q qñ qs eſt inſtitutus in re certa, alio nõ da
to cohr̃de vniuerſali, remoueĩ mẽtio rei, & perinde eſt, ac ſi res
illa expſſa nõ fuiſſet, ſed ſimpliciter fuiſſet dictũ, hr̃ꝭ Titiũ in-
a ſtituo, vt d.§.ſi ex fundo. ¶ † No. q eò ipſo q fit teſtm̃ ſm, licet
b expreſſè dicaĩ in eo q uult primũ valere, nõ p̃t valere, [b] immo
ſtatim ꝑ ſm ꝑfectũ, tolliẽ primũ, vt l.hac ꝯſultiſſima. §. ſi qs aũt.
C. de teſt. vñ ſuis uerbis nõ poterit cõualidare primũ teſtm̃, q̃a
nõ p̃t facere qn leges habeãt locũ in teſtõ ſuo. facit l.codicillis.
§.ſi.ff.de le. 2.& l.nemo.ff.de leg. 1. Sed talis expreſſio volũtatis
facit q inſtituti in ſcđo, videanĩ eſſe grauati de reſtituẽdo hr̃di
taẽ inſtitutis ẽt in primo, vt hic, & l.ſi qs priore. ff.ad Treb. &
gl.ibi no.¶ In gl.priore.i ſi.an aũt agaĩ ex prima vel ſecũda ſnĩas
3 & ſic an iudex primus, † vel ſecũdus.ſ.iudex appellationis mit-
tet ſnĩam executioni, dñi doc.in l.eos.in prin.C.de app.vbi per
oẽs doc.& Sal.& Cy.Bar.Bal.Ang.& Mod.& no.Bar.in l.tale pa
ctũ.§.q ꝓuocauit & ibi alij doc.ff.de pac. & no Bal.in Auc.ſi qs
litigãtiũ.C.de epiſ.au. Vnde dic ſm eũ, aut loquimur i crimina
lib.aut i ciuilib.i. caſu, primus iudex exequiĩ, q̃a ad eũ fit remiſ
ſio, ut in Auc.ut nulli iud.§.ſi qs verò cõprehẽſorũ. & primus ẽ
q retinet i carcere ꝯdẽnatũ, ut l.eos.§.pe.& ibi Bar. & Bal.C.de
app.ſecũdo caſu, & tunc, aut iudex appellationis, primã ſnĩam
corrigit, ferẽdo ꝯriã ſnĩam, & hoc p̃t eẽ dupliciter, vel q̃a prima
fuit abſolutoria, ſecũda ꝯdẽnatoria, & tũc cõdẽnãs exequiĩ, q̃a
ex eiꝰ ſnĩa ius oriĩ.ſ.officiũ eiuſdẽ iudicis. Aut eꝯ, prima fuit ꝯdẽ
natoria, ſecũda abſolutoria, & tũc abſolutio trahit ſecũ execu-
tionẽ, iõ nõ ẽ tractãdũ, qs exequaĩ.facit ex.de app.c.ad hęc qm̃.
& c.ꝓterea requiſiui ſuimus. qñq; iudex appellationis emẽdat. &
tũc idẽ dicit, q̃a prima enũtiatio trahiĩ ad ſecũdã, eũ forma con
teĩ, ar.no.ff.loc.l.cũ in plures.§.lege.facit qđ no.ex de app.c. ad
hęc qm̃.& c.ꝓtereà requiſiti. Qñq; cõfirmaĩ, & tũc qõ eſt dubia,
q̃a ſi ius oriĩ ex cõfirmato, & cõfirmãte, vterq; p̃t exeq, & hoc
vĩ verũ, q̃a in iudicijs non fit nouatio, arg.ff.de re iu.l.4.§. ſi ex
conuentione. Sed ꝯriũ cõiter dicunt doc. quia non debent eſſe
ſuper eodẽ duæ diffinitiuæ, quæ ambæ tranſeant in rẽ iudicatã.
Vnde

ADDITIONES.

a Vniuerſo. Adde Bal.conſi.86.in 5.lib.& Rom.conſi.129.
b Valere. Vide Alex.conſi.146.2.lib. ubi ponit ſi pater facit duo teſtamenta ſo-
lennia, & deinde codicillos in quibus confirmabantur diſpoſita in teſtamẽ
ta pro maiori parte, & ultimo notatis teſtibus quatuor, & notario dicit, quod
uult decedere cum ſecundo teſtamento, quæ uoluntas præualeat.

Vnde prima ſn̄ia extincta eſt per appellationē, ergo ſola ſecun
da ſn̄ia meret̃ executionem, arg. d. l. ſi quis priore. ff. ad Treb. &
hic & ff. de inſa. l. furti. §. 1. & qđ ibi no. glo. Bar. & Ang. & C. de
appel. l. præcipimus. circa mediū. ibi, dum dr̃ eaecutus &c. & C.
de iud. l. fi. circa medium. Quartus caſus eſt, qn̄ ſn̄ia prima non
confirmat̃ ſecunda, ſed tp̄e firmat̃, vt quia deſerta eſt appella-
tio, iſto caſu dñt doc. quòd primus iudex exequit̃ ſn̄iam in pro-
nunciatis per eum, vt auc. de app. & intra quæ tp̄a. §. 1. & C. de
temp. app. auc. ei qui. qđ dicit Bal. fore verum, q̄a lapſu tp̄is re-
cidit iuriſdictio in primum iudicē ipſo iure, antequā pronun-
ciet̃ appellationem deſertam, vt d. l. eos. in prin. C. de app. quod
eſt valde no. præterea, pronunciatio ſuper deſertione appella-
tionis eſt interlocutoria, vnde non meretur executionē, ſed dif
finitiua lata in primo iudicio, d. §. qui prouocauit. de hoc ēt la-
tè dicit ff. de app. l. ſi expreſſim. in uer. ſubſequenter quæro. quia
4 iudex à quo &c. dic ēt vt ibi dicit, quæ oīa no. ¶ † In glo. expreſ-
a ſum, ibi, remanet primus &c. No. gl. qđ ex præfatione ᵃ colligit̃
cauſa finalis diſpoſitionis, & ideo ſi reperiat̃ falſa, vitiat̃ diſpo-
ſitio, quia cā finalis, vitiat diſpoſitionem, ſi deficiat. l. a. in fi. cū
ibi no. ff. de dona. & idem & clarius dicit gl. in d. l. fi. ff. de hære.
inſti. ¶ An aūt, & qn̄ ex præfatione poſſit argui. no. doc. in d. l. fi.
& Bar. in l. ambitioſa. ff. de decre. ab or. facien. in uer. viſis & exa
minatis dictis regulis. Sed ꝯ hoc vr̃ l. cum tale. §. legato falſam.
5 ff. de condi. & dem. vbi dr̃ † quòd cauſa cohærens legato, ſi eſt
falſa vitiat diſpoſitionem. Et dr̃ cohærere, qn̄ eſt cauſa obligato
ria. Ideo dicit ibi Bar. quòd hic non eſt cā cohærens diſpoſitio-
ni, cū non ſit obligatoria. Idē no. Bar. in l. 1. in fi. C. de fal. cauſa
adie. leg. ſed Imo. in d. l. fi. dicit quòd immo hic & ibi ſatis pt̄ di-
ci cauſam cohærere diſpoſitioni, q̄a ex qualitate cauſæ apparet
quòd teſtator faciebat nouā diſpoſitionē loco antiquæ, quā pu
tauit deficere, & ideo dr̃ cohærere diſpoſitioni, & per ꝯñs face-
re cauſam finalē. Sed ubi nō apparet ex qualitate cauſæ, qđ fa-
ceret aīo nouandi diſpoſitionē loco antiquæ, quā putaſſet defi
cere, tūc poſſet procedere dictū Bar. quæ no. quia ſubtilia ſunt.
¶ No. ex iſto tex. tria. Primò, quòd teſtm̄ primum, tollit̃ per ſm̄,
licet in eo non ſit hæres vniuerſalis, ſed in re certa inſtitutus. cō
cordat d. l. ſi quis priore. ff. ad Treb. Secūdò habes, quòd inſtitu
6 tus † in re certa, alio nō dato cohærede vniuerſali in eodē teſtō,
b licet detur in alio teſtō, hr̃ loco hæredis vniuerſalis, ſecus ᵇ aūt
ſi eſſet datus cohæres ſimpliciter, vel vniuerſalis, vel in quota
in eodem teſtō, q̄a tūc hr̃ loco legatarij, vt l. quoties. C. de hære.
inſti. Quod eſt verum, ſcđm gl. in d. l. ſi quis priore. præterquam
quò ad querelam, quia tunc filius inſtitutus in re certa, ēt dato
cohærede vniuerſali in eodem teſtō, hr̃ loco inſtituti, vt in auc.
vt cum de appel. cogno. §. cæterum. col. 8. Sed illa glo. cōiter re-
probat̃, quia ſi hr̃ loco legatarij, clarum eſt qđ non deberet ha-
bere ius accreſcendi, quia inter legatarium, & hæredē, non dat̃
ius accreſcendi, vt in l. eam quam. C. de fideicom. & clarum eſt
quòd repudiante vniuerſali hærede, tunc inſtitutus in re certa
habebit totū, vt no. Bald. & doc. in d. l. quoties. igit̃ &c. Tu vero
(licet aliter doc. intelligant) dicas ad intellectū dicti §. cæterū.
quod ibi non eſt uerū, quòd fuerat filius inſtitutus in re certa,
ſed fuit inſtitutus ſimpliciter, licet iuſſus fuerit eſſe tacitus, &
contentus, pro parte ſua, certa re. Et quòd hoc ſit verū, patet dū
tex. ibi dicit, cæterū, ſi q̄s ex his fuerit inſtitutus, intelligo ſimpli
citer, vel in quota. Sequit̃ in tex. ēt ſi certis reb. iuſſi fuerint eſſe
conſtituti. intelligo pro ſua inſtitutione iam facta. Sequitur ibi,
teſtm̄ nullatenus ſolui præcipimus &c. & per cōſequens Impe-
rator nihil de nouo inducit. aliás antē (vt ſui moris eſt) per alia
uerba iactātia locutus fuiſſet. qui intellectus eſt notabilis, & eſt
7 tenendus mēti, licet aliter in intelligatur & obſeruetur. ¶ † Ter-
tiò principaliter habes, quòd inſtitutus in re certa, non dato co
hærede vniuerſali, hr̃ ut hæres vniuerſalis, detracta rei mentio-
ne, ut l. 1. §. ſi ex fundo. ff. de hær. inſt. quod fallit in pluribus ca-
ſibus, ut ibi per Ang. & do. meum Ioan. in repe. illius §. in prin.

ADDITIONES.

a Præfationes. Nanq; & procemia ſtatutorū demonſtrāt eorundē ſtatutorum cauſam finalē, per tex. meliorē de iure reputatum in l. fi. & ibi Bar. Bal. & Io. Imo. notant. ff. de hær. inſti. ad idē tex. ubi Bar. & Bal. in l. 1. in prin. ff. ad Macedonianum, tex. & ibi Bar. & Bal. in l. cum hi. in prin. de tranſac. in Pand. & tex. in l. ut liberis. in prin. & no. Bal. in 1. notabili. ff. de colla. & tex. notabilis in l. regula. §. & licet. in uerbo, nam initium conſtitutionis generale eſt, demonſtra. de iuris & facti ignorantia. in Pand. & conſuluit do. Iacob. conſi. 1. exordiente Redemptoris noſtri & eius glorioſiſſimæ genitricis. col. 5. uerſic. præfationes autem. nu. 3. circa medium. vo. 1. Quod declaro procedere, quando omnes caſus deciſi in ſtatuto, comprehendi poſſunt ſub rōne proœmiali. alias autem proœmium non dicitur eſſe cauſa finalis, ſed impulſiua, per text. in l. 1. §. tex. oc. er. ff. de orig. iuris. & ita ibi ſingulariter limitat Bald. & probat Bal. in d. conſi. 2. col. 10. uer. non obſt. num. 7. Aul. Caius.

b Secus. Adde quod illa ſubſtitutio in re certa dicitur impropriiſſima. Ange. in § 1. in prin. ſupra de hære. inſti. Purpo.

SVMMARIVM.

1 *Verba in dubio in proprio & vero ſignificatu capi debent.*
2 *Factū nō iure dicitur, quod in ſuo ſalutari & ſubſtātiali peccat, & rūpi, vel irritari dicitur, qđ valuit, licet ex poſt facto annihilatur.*
3 *Filius non redimens patrem captum, vel infirmū non curans, an ipſo iure vel per ſententiam hæreditate priuetur.*
4 *Exhæredari poteſt filius, qui patrem infirmum non bene curat, vel ad perfectionem, aut alimenta denegat.*
5 *Filius ingratus an & quando hæreditatem capere poſſit.*

Alio quoque. Per capitis diminutionem teſtamentum
propriè fit irritum. & largo modo teſtm̄
ruptum vel iniuſtum dicitur irritum, & econtra, h. d. ¶ Not. ꝙ
quando teſtator capite minuitur, teſtm̄ iam factū irritatur. Et ſic
facit, ꝙ qn̄ aliquis ingreditur religionē, & ſic capite minuitur,
quia tranſit in ptātem abbatis, quod teſtm̄ primò factum irrite-
tur, de quo dic vt ſu. eo. in princi. ¶ No. quod dicit in ſummario.
1 ¶ † No. ibi, ſed quia tanè. quod in dubio verba debēt capi in ve-
ro & proprio ſignificato, facit l. 1. §. 1. ff. ſi ager vecti. vel emphy.
pet. l. 1. §. biduum. cū gl. ff qn̄ appel. ſit, l. 3. §. hæc verba. ff. de neg.
geſt. l. 1. §. ſi is qui nauem. ff. de exer. de quo dixi plenè ſupra de
2 iure natu. §. 1. ¶ † No. ꝙ propriè loquendo illud dr̃ non iure fa-
ctum, quod peccat in ſuo ſalutari ſubſtantiali, & ſic ab initio nō
valuit; rūpi aūt vel irritari dr̃, quod valuit, ſed ex poſt facto an-
nihilatur. Et ſic no. ꝙ id quod non valet, nō pōt rumpi, vt l. nam
& ſi. §. rūpendo. ff. de iniuſt. teſt. ¶ In gl. diminutus. in fi. Not. iſtos
duos caſus in quibus, quis priuatur hæreditate, ſiue ex teſtō, ſi-
ue ab inteſtato, & legata conſeruantur, videlicet, qn̄ pater eſt ca
ptus, & filius non redimit patrem, vel eſt infirmus, & non cura
tur. Eſt & alius caſus ſimilis his in l. 1. C. de infan. exp. Sed dubiū
3 inſurgit † an ipſo iure, an per ſn̄iam priuatus ſit, & eſt effectus
magnus, quia ſi ipſo iure non ſuccedit, & ſi filius habeat filios,
filij ſuccedent auo, qui non deliquerūt, vt l. 3. §. ſi emancipatus.
ff. de contrata. ſecus ſi aufertur ab eo, tanquā ab indigno, vt l. ſe
quens. ff. ad Sylle. in prin. Secundus effectus eſt, quia ſi eſt priua-
tus ipſo iure, & cōueniat̃ à creditorib. paternis, ēt ſi poſſideat,
pōt opponere, ꝙ eſt priuatus, ſecus ſi requiratur ſn̄ia, vt l. ſi ſer-
uus plurium. §. ſi quis ante ff. de leg. 1. Nec alius ꝯ eum pōt talē
exceptionem opponere, niſi fiſcus, vt ff. fa. erc. l. his ꝯñr. §. 1. cum
gl. & ibi vide Flo. niſi lata ſentētia, vt l. ex facto. §. Iulianus. ff. de
vulg. & pup. & ita dicit Bar. in l. a. ff. de excep. rei iud. Bal. in auc.
ſi captiui. C. de epiſ. & cle. tenet ꝙ requiritur ſn̄ia per l. cum rō.
§. fi. ff. de bon. dā. Adde l. eius qui delatorem. & ibi Bar. ff. de iur.
fiſci. & quod not. Bald. in l. iubemus. §. economus. ver. ſanè. C. de
ſacroſ. eccl. & c. eum ſm̄. de hære. in 6. ¶ Sed aduerte ad id qđ ſu
4 pra dixi, qn̄ † pater eſt infirmus, & non curatur, quia idem ſi cu
ratur non bene, vel ad perfectionem, vt quia aut medicū quem
habere potuit, non conduxit, vel ſi cōduxit, non cōduxit bonū,
cum bonū & peritū medicum habere potuerit, vt l. qđ ſi nolit.
§. mancipium. & § ſeq. ff. de ædi. edi. no. gl. & doc. in l. ſi ab hoſti
bus. §. 1. ff. ſolu. mat. Eſt & alius caſus, ſi alimenta denegat, cū ale
re teneat̃, quia qui alimēta denegat, vr̃ necare, vt l. necare ff. de
lib. agn. Si naūt aliquam aliam cauſam ingratitudinis commiſe-
rit, de illis 14. de quibus ſit mentio in auct. vt cū de app. cogno.
5 §. cauſas. clarum eſt, ꝙ pōt exhæredari, vt ibi. ¶ † Sed an ſi inſti-
tuatur, poſſit capere? dicendum eſt, ꝙ ſi pater ſciuerit filiū cau-
ſam ingratitudinis aduerſus ipſum commiſiſſe, & non obſtante
ꝙ haberet poteſtatem ipſum exhæredandi, tn̄ ipſum inſtituit,
quod tali caſu filius capere poterit, quia pater vr̃ remiſiſſe iniu
riam, vt ar. no. in l. 3. § fi. cum ibi no. per Bart. ff. de adi. leg. ſecus
aūt ſi pater ignorauerit filiū fuiſſe ingratū, quia licèt tūc ipſum
inſtituerit, non vr̃ cauſam ingratitudinis remittere, ar. l. mater.
ff. de inoſ. teſta. l. qui cū tutorib. in prin. ff. de tranſac. & facit qđ
no. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. ob. igitur priuabiē
hæreditate. ar. eius ꝙ no. gl. & doc. in l. ſororem. C. de his qui. vt
indig. & in l. fideicōmiſſum. C. de fideic. & no. gl. & Bar. in l. 1. ff.
de his qui. vt indig. & Bar. in l. licitatio. §. qđ illicitæ. ff. de pub.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum capitis diminutione teſtatoris irritum, an impedimē-
to ceſſante reconualeſcat. & nu. 2.*
3 *Teſtamentum quo iure, & quatenus reconualeſcat.*
4 *Voluntatis declaratio an & quando ad teſtamenti validitatem requiratur, & quos teſtes ſint neceſſarij.*

Non tamen per oīa. Teſtamentum iure factum po-
ſtea irritum capitis diminutio-
ne teſtatoris, reconualeſcit de æquitate prætoris, ſi teſtator tem-
pore mortis fuerit ciuis Romanus, & ſui iuris. h. d. ¶ No. ꝙ recō
ualeſcere pōt, qđ ab initio valuit, ſi impedimētū qđ ſuperueniſ
tollatur.

tollatur. ¶No.ꝙ ad hoc ut bon.poſ ſm tab.detur, eſt neceſſe ꝙ
ſint tales tabulæ, quæ habent 7.teſtiũ ſigna, ut hic & l.cum tabu
lę.ff.de ſecun.tab.¶In gl.& ſuæ pṫatis.in fi. No.gl.ꝙ licet à prin
cipio valuerit teſtm̃, & poſteà factum fuerit irritũ vel neceſſa-
1 ria vel voluntaria capitis† diminutione: Voluntaria, quia dedit
ſe in adoptionem: Neceſſaria, quia fuit deportatus, nõ reconua
leſcit ẽt impedimento ceſſante, niſi aliquo iudicio, nouã volun
tatem retineat, dic, vt dicam in ſeq.glo.ſecus qñ ab initio teſtm̃
non valuit ꝑꝑ defectum teſtantis, tuoc ẽt impedimento ceſſan-
te, & ex noua uoluntate nõ reconualidaꝛ, ut l.1.§.t.& oĩno vi-
de Bar.ff.de le.3.¶In gl.libertatem.in fi.dic ſm Bar.idem ſi fue-
rit per principem reſtitutus, qñ erat deportatus, quia iſta duo
2 æquiparanꝛ, fictio poſtliminij,† & reſtitutio principis, vt l.ſi qs
filio.§.pe.ff.de iniu.te.& ibi Bar.ſed fictio poſtliminij cõnalidat
primum teſtm̃ ipſo iure ſine noua voluntate, vt d.§. pen.& ſu-
pra quibus non eſt permiſ. face. teſt. ita & reſtitutio principis,
vt d.l.ſi quis filio.§.pe.ſecus ſi voluntariæ mutet ſtatũ, quia dat
ſe in arrogationem, vt l. qui ex liberis.§.teſtõ.ff.de ſecun. tab.Et
eſt rõ, quia qñ inuitus quis mutat ſtatum, non vꝛ mutare volun
tatem, ſecus ſi volens, vt l.fideicommiſſa. §.ſi rem.ff.de le.3. Sed
licet docto.tranſeant cum Bar. tñ hoc vꝛ contra iſtum tex.quia
hic iſta duo equiparanꝛ, dare ſe in arrogationem & perdere ci
uitatem, uel libertatem.¶Sed ſuſtinendo opi. Bar.poſſes dicere,
ꝙ hęc æquiparantur, qñ tꝑe mortis adhuc dicta impedimenta
ſunt, ſecus qñ non adeſſent, & tunc loquiꝛ Bar.& iura ſua.¶Sed
3 in his(quæ dixi) ſm Bar.eſt videndum, qm̃ † reconualeſcit hoc
teſtm̃, vtrum iure ciuili, uel prætorio. & hic uꝛ tex.ꝙ iure prę-
torio tm̃, ceſſante impedimento, quia reſtituiꝛ, & ualidaꝛ quo
ad ſecunda tab. Tñ Raph.in d.l.ſi quis filio.§.pe.dicit ꝙ veritas
eſt, qñ impedimentum tolliꝛ per uiam fictionis (vt ibi) non eſt
dubium, ꝙ conualidaꝛ de iure ciuili, idem ſi per uiam reſtitu-
tionis in integ.à principe, quia iſta æquiparanꝛ, vt ibi, & talis
reſtitutio eſt de iure ciuili, quia hoc potuit princeps, iſtud ob-
ſtaculum remouendo, & hoc voluit Bar.ſm aliquos libros in l.
poſthumus.in ver. idem & circa. ff.de iniuſt.teſt.¶Aduertas tñ
ſm Raph. ꝙ iſta reſtitutio licet conualidet teſtm̃, non tñ conua
lidaret inſtitutionem de hmõi damnato factam, nec ẽt relictũ
ſibi factum, vt l.intercidit.ff.de condi.& demon.quia in eo tra-
ctaꝛ de lucro, quod perpetuò tene menti. Qñ uero non interue
nit reſtitutio, ſed ſine reſtitutione ceſſat impedimentum, tunc
non reſuſcitaꝛ teſtm̃ de iure ciuili, quia teſtm̃ ruptum non con
ualidaꝛ, valet tñ de iure prętorio teſtm̃, ſi eſt habilis tꝑe mor-
tis, vt eſt caſus notabilis hic.Ex quo no.& ita ſemper allegaꝛ, ꝙ
in caſu huius §.eſt neceſſaria, ẽt hodiè, bon.poſteſſ.& ſic intra
annum, vel centum dies excluderetꝛ, vt l.1.§.largius.ff.de ſucc.
edi.Sunt aũt plures alij caſus, quos oẽs recollegi ſupra de exhę
red.lib.in princ.dic vt ibi. Sed pone, ꝙ hmõi damnatus non eſt
reſtitutus per principem, ſed ſolummodo ei indulgeꝛ crimen,
& ꝙ illa indulgentia non reſtituit in integrum, & ſic teſtm̃ re-
manet ruptum de iure ciuili, valet tñ de iure prętio.Et etiam da
tur iſto caſu bono.poſ.ſm tab.quia prætor exigit, ꝙ tꝑe mortis
teſtator habeat teſti factionem, & ſint deſcripti ſeptem teſtes,
vt hic, igiꝛ, &c.Quid ſi neque fuit reſtitutus, neq; ſibi fuit indul-
gentia conceſſa, ſed dictum fuit, rebãnimus te, (vt hodie dici ſo
let) dic ꝙ importat acſi in integrũ fuiſſet reſtitutus, & ſic teſtm̃
conualidaꝛ, etiam de iure ciuili, ita eleganter vult Bar.in ſimili
in l.1.§.fin.ff.de quæſtio. & in l.ſi.C.de ſen.pal.& ibi Bald.quod
no.Et eodem modo, qñ teſtator dedit ſe in arrogationem poſt
teſtm̃, & poſteà emãcipaꝛ, ualet teſtm̃ de iure præto. vt hic. Tñ
quia uꝛ mutaſſe voluntatẽ, obſtat exceptio, ideo debet illa ex-
ceptio elidi aliqua probatione. & hoc vult d. l.qui liberis.§.te-
ſtamento.& ibi Bar.tñ ſi eſſent inſtituti venientes ab inteſtato,
non eſſet neceſſaria illa declaratio, vt d.l.poſthumus.uer.idem
& circa.¶Ex his infert Raph.& Bar.qui dixit ꝙ ad ualiditatem
4 teſti, requiriꝛ declaratio † voluntatis, non bene dixit, ſed ad tol
lendam exceptionem quę competeret contra validitatem teſti
de iure præto. (vt dixi) bene requireretꝛ declaratio voluntatis.
Quia ſupra dixi, quod requiritur declaratio voluntatis, quęro
quot teſtes ſunt neceſſarij? dic ꝙ quinq; teſtes requiruntꝛ, corã
quibus dicas, aliàs condidi teſtm̃ &c. vel ſimilia uerba, quia ta-
lia verba generalia non ſunt diſpoſitiua, ſed inducunt iudiciũ,
quod durat in prima uoluntate. Tunc aduertas, aut teſtm̃ pri-
mum ualuit, & confirmaꝛ teſtm̃ de iure prætorio, vt hic, nõ de
iure ciuili, quia requiriꝛ ꝙ exprimat nomen hæredis, ut l.iube-
mus.C.de teſ.ſed codicilli oĩo confirmanꝛ, vt l. 1.§.1. ff.de le.
3.ſi autem à principio non valuit aliquo modo teſtm̃, ẽt de iu
re prętio.confirmaꝛ, ſed requiruntꝛ ſeptem teſtes, vt hic. iſte eſt
caſus in d.l.1.§.1. & ibi omnino vide Bar.in ſi. & ibi Rapha.&
Imo.in l.hæredes palàm.§.ſed ſi notam. ff.de teſ.& vide glo. &
Bar.in d.l.qui liberis.§.teſtamento.C.de teſ. & uide glo.& doc.
in l.1.C.de codi.& glo.& doc.in d.l.2.C.de bon.poſſ.ſm tab.&
glo.Bar.& Bal.in l.cum proponebatur.ff.de leg.2. &c.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentũ non dicitur, nec ex eo aliquid debetur, quod a teſtatore morte prǽuento, non fuit completum.*
2 *Condemnatus non dicitur, niſi qui omni perfectione condẽnatus eſt.*
3 *Teſtamentum primum ſolenne an uideatur ſublatum, teſtatore coram ſeptem teſtibus dicente nolle teſtamentum tale ualere.*
4 *Verba nolo teſtamentum meum valere, quid operentur.*
5 *Voluntati teſtatoris mutandæ tres teſtes idonei & rogati ſufficiunt.*
6 *Intellectus ad l.hac conſultiſſima § ſi quis autem.C.de teſt.*
7 *Intellectus ad l.filio præterito. ff de iniuſt. teſt.*
8 *Intellectus ad l.ſi duobus.§ ſi prius.ff.de contratab.*
9 *Teſtamentum an & quando uerbis uel facto reuocari poſſit, & ad quos bona perueniant.*
10 *Teſtamentum an aliquo modo poſſit fieri irreuocabile.*
11 *Teſtamentum ẽt imperfectum ualet inter liberos & ad pias cauſas.*
12 *Teſtatoris voluntas ex cauſa non eſt ſeruanda.*
13 *Teſtamentum quo iure ſit diuiduum.*

Ex eo autem. Per poſterius teſtm̃ imperfectum, uel
aliam vltimam voluntatem non ſolen-
nem, non tolliꝛ primum.h.d. ¶No.ꝙ teſtm̃ iam conditum, &
perfectũ, non põt tolli nuda contraria voluntate, dicendo, non
volo illud teſtm̃ meum per me conditum, manu talis notarij,
& tali die, valere.quod no.facit l.ſi iure.& ꝙ ibi Bar.ff.de leg.3.
1 & l.ſancimus.C.de teſ.¶†No.ꝙ illud non põt dici teſtm̃, nec ex
eo aliquid debeꝛ, ſi incipit teſtm̃, etiam ſolenniter facere, & ali
qua legata iam fecerit, & etiam hæredis inſtitutionem, & ante-
quam habereꝛ pro perfecto, & abſoluto, morte præuentus non
compleuit, quod no.facit l.is qui.cum ibi no.per gl.Bar.& doc.
ff.de teſ. ¶No.regulam ꝙ teſtm̃ primum perfectum, non tolliꝛ
per ſm imperfectum, immo oportet, ꝙ ſit ęquè perfectũ.¶No.
ꝙ teſtm̃ imperfectum eſt funditus nullum, nam ꝙ imperfectũ
eſt, non põt dici, ꝙ ſit aliquod.Nam teſtamentum, quod nõ va-
2 let, abuſiuè dꝛ teſtm̃.vt l.1.§.1.ff.quemad.teſ.ape. † Et condem-
natus ẽt non dꝛ, niſi qui rite & rectè, & omni perfectione con-
dẽnatus ſit, ut l.4.§.condẽnatum. & ibi Bar. & doc.ff.de re iud.
3 ¶In glo.ma.ibi, ꝙ licet † valere & perfectè.No.ꝙ licet teſtator
corã ſeptem teſtib.dicat, non volo tale teſtm̃ meum valere, tñ
a non tolliꝛ,ᵃ & eſt rõ ſm Bar.in l.ſi iure.ff.de le.3.qa iſta uolũtas
non ẽ potens parare viam adeũdi hęreditatem de iure ciuili ali
cui, ideo non põt tollere primum teſtm̃, vt l.cum in ſecundo.ff.
de iniu.teſ.¶Ex quo ẽt inferꝛ, ꝙ ſecunda inſtitutio ſit inualida,
licet in ea ſit illa clauſula, caſſans, irritans, & annullans, &c.ꝙ
primum tñ non tolliꝛ, & dicta clauſula nihil operaꝛ. ¶Ex quo
ſequiꝛ aliud, ꝙ teſtm̃ nuncupatiuum, redactum in ſcripturam,
non põt tolli per teſtatorẽ coram ſeptẽ teſtib. Aduertẽdum eſt
ſm Bar.in d.l.ſi iure.ꝙ ſi hoc faciat, vt veniẽtes ab inteſtato hoc
habeãt, vꝛ quòd primũ ſublatum ſit, qa venientes ab inteſtato
veniunt ex mẽte tacita defuncti, vt l.conficiunꝛ.ff.de iure codi.
ideo vꝛ quòd illi veniẽtes ab inteſtato veniãt de iure ciuili, cũ
ergo veniant ex mẽte defuncti per eorũ aditionem, confirmaꝛ
ademptio primi teſti, ut l.ſi quis ita.ff.de hære. inſti.ſed Bal.in l.
ſancimus.C.de teſ.tenet contra Bar. Nam ſicut teſtator in teſtõ
nuncupatiuo corã ſeptẽ teſtibus põt dare hꝛditatem, ita debet
4 poſſe tollere. Item † quia illa verba, videlicet, non uolo teſtm̃
meũ valere, &c.ſemꝑ intelliguntꝛ eſſe appoſita fauore venien-
tium ab inteſtato, & vt uidebaꝛ decedere inteſtatus, & ſic uitare
venientes ab inteſtato, remoto ſcripto hærede, argum.l.volun
tatis.C.de fideicõ.vnde perinde eſt acſi expreſſiſſet, videlicet,
illa alia verba, qa volo decedere inteſtatus &c. vel ſimilia. Sed
Sal.in d.l.ſancimus. videtur velle, quòd teſtamentum non ſit
ſublatum ipſo iure, & ita intelligatur opin. Bart.ſed ope exce-
ptionis ſic.arg.glo.in l.3.§.ſi.ff.de adi. leg.quod not. ¶Et de iſta
clauſula, caſſans, irritans &c.uide Bar.in d.l.ſi iure. & Bal.Ang.
Raph.& Imo.in l.ſi ſub conditione.§.ſi.ff.de hære.inſti.ſed qui-
dam d.meus do. Honofrius de Bartolinis de Peruſio, doctor ſo
lennis, dum Senis repeteret l.hac conſultiſſima.§.ſi quis aũt.C.
de teſta.in uer.opponitur ulterius, ad idem, & uꝛ ꝙ in eo ꝙ dꝛ
teſtamentum

ADDITIO.

a Tollitur.Sed quid ſi ſubiungat, quia nolo decedere inteſtatus.uide Alex.in conſ.104.in 2.lib.ubi mentionem facit de do. Honofrio infra alleg.

teſtm̃ primũ perfectũ &c.tollaẽ,qñ teſtator faciat contẽplatio-
ne uenientiũ ab inteſtato,tenet cũ Bar.qui & ſi nõ expreſſiſſet,
haberet tñ ea tacita mẽte ſua,vt d.l.conficiunt.Nec obſt l.mili-
tes codicillis.§.veteranos.ff.de teſt.mil.qa ibi non fuit facta re-
uocatio corã ſufficienti numero teſt.ũ. Sed inquantũ dicit Bar.
ꝙ requiriẽ aditio confirmans primũ teſtm̃, iſtud ipſe reprehen
dit,qm̃ ad hoc ut primũ tollaẽ, ſufficit ꝙ uigore ſecundi poſſit
adiri hęreditas ſm̃ teſtatoris uoluntatẽ,ut d.l.ſi qs ita.ff.de hær.
inſti.ergo quãtũ ad tollendũ primũ, non requiriẽ cõfirmatio
aditionis hæreditatis,qa ſufficit potentia adeũdi, ut.ſ.eo.§.po-
ſteriore.& ita tenent Bal. & Raph. in d.l.ſi ſub conditione.§.ſi.
Nec obſtant allegata per Bar,qa ibi loquiẽ de ademptione,quę
non ſolũ requirit potentiã,ſed executionem, & effectũ,ſicut in
oĩ actu qui regulariter ex teſtõ depẽdet , ut l.ſi.ſilũ.ff.de cõtrata.
5 ¶In ea.gl.ibi,non ſola mutatione † dic,ꝙ in caſu d.l ſancimus.
a ſufficiunt tres teſtes qui probent ꝯriam uoluntatẽ[a] cũ curſu de-
cennij,ut dicit ibi tex.oportet ꝙ ſint idonei, ergo rogati, ut ibi
uolũt doc.ſi non ſunt rogati,non ſufficiunt,qđ no.quia uidi de
facto in quodam teſtõ Lazari diuitis auunculi uxoris meę prę-
teritæ. ¶In ea.gl.ibi,ideo facilè potuit rumpi. uel dic,ꝙ ille ca-
ſus non eſt propriè exceptus à regula,quia hic primum erat ua
lidum de iure cõi,ſed ibi primũ erat ualidũ iure ſpeciali,ex pri
uilegio.¶In ea.gl.ibi,de vulg.& pup.l.ſi filius. dic ꝙ in d.l.hac
6 conſultiſſima.§.ſi quis aũt. † teſtm̃ ſm̃ in quo erant inſtituti ue
nientes ab inteſtato,erat imperfectũ rõne defectus triũ teſtium,
ſecus ſi eſſet imperfectum rõne pręteritionis, quia tunc non pẽ
tollere primum,ut uř caſus in l.ſi filius qui in ptãte.ff.de libe.&
poſth.¶Sed ꝯ hoc,uř caſus in l.ſi duob.§.ſi prius.ff.de contrata.
unde Bar.in d.l.ſi filius qui in ptãte. dicit, ꝙ in d.§.ſi prius.erat
pteritus filius emãcipatus,ideo de iure ciuili teſtm̃ erat ualidũ,
& ſic non rumpiẽ ipſo iure,licet poſſit peti per contrata. de iu
re prętõ. unde primum rumpiẽ per ſm̃ ualidum de iure ciuili.
& ſm̃ poſtea rumpitur per contrata.ſed ipſemet Barto.in d.§.ſi
prius.damnat iſtã opi. dicens ꝙ ſi ibi eſſet pręteritus emãcipa-
tus,non eſſet neceſſe ꝙ ibi eſſet inſtituti uenientes ab inteſtato,
uel non,cũ ibi poſſit adiri hęreditas de iure ciuili,cũ emãcipa-
tus de iure ciuili eſſet incognitus de iure illarum legũ , ut ĩ.de
ſucc.ab inteſt.§.emãcipati.& ideo intelligit d.§.ſi prius.in filio
in ptãte. Non obſt.d.l.ſi filius qui in ptãte. quia ibi loquitur qñ
extranei fuerũt inſtituti,nõ uenientes ab inteſtato, & ſic repro
bat gl.ibi poſitam. ¶Sed ꝯ iſtum ſuum intellectũ idẽ Bar.oppo-
7 nit de l.filio præterito.ff.de iniu.teſt.†ubi filius in ptãte eſt prę-
teritus,& alij fratres uenientes ab inteſtato ſunt inſtituti , & tñ
non ualet de iure ciuili , & ſic non põt tollere primũ,ut l.cũ in
ſecundo.ff.de iniuſt.teſt. unde Bar.in hoc confuſus dixit,cogita
pro ſolutione. Sed Bal.in d.l.filius qui in poteſtate. & in l. 2.C.
de bo.poſ.contrata. dicit quòd ẽt qñ filius eſt in ptãte pteritus,
ſi in eo ſunt inſtituti extranei,tollit primũ,quia ſm̃ eſt interim
aliquod,donec nullum dicaẽ,ita dicit Bar.& Bal. Dic quòd im-
mo ualet & iure ciuili & præto.ut uoluntas inteſtati,ut d.l.hac
conſultiſſima.§.ſi quis aũt.& ibi latè pfatus d.Hono. de Barto-
linis,& latè d.Io.de Imol.in d.l.ſi filius qui in ptãte. Sed tu dic,
ut ibi latius Raph.in repe.ſua, ubi dicit,quòd iſta nř contra.l.
Gallus.§.unde & l. filius.& §. q bene. & §.qui in oĩb. ubi filius
erat præteritus & inſtitutus nepos,qui erat proximior, & tñ ſi
filius in uita teſtantis deceſſit, ꝙ eſt plus,tñ teſtm̃ eſt nullũ. qđ
ergo dicit Bar.unde dicit,quòd ille §.ſi prius.impertinẽter alle
gat ad propoſitũ,quia nõ dicit de uenientib.ab inteſtato,uel ꝙ
8 ſm̃ tollat primũ,quia ille † tex.ſolum quærit,immo decidit,an
filius in primo teſtõ exhæredatus, & in ſecundo præteritus ha-
beat contrata.ꝯ ſm̃ teſtm̃. Et no.bene dum dicit ſequens imper
fectũ,quia intelligit non rõne præteritionis,ut l.2.§.1.ff.quẽad.
teſt.ape.& ſic imperfectũ,ut ibi ſubiecit.facit ſ.eo.§.alio.& l.1.
ff.de iniu.teſt.& ibi dř,quòd ſi remoto qñcũq; filio.i.caſu quo
filius eſſet mortuus,uel per exhęredationem,uel qa non eſſent
in rerum natura potiores &c.i.illi qui ſunt deſcripti in ſecũdo
teſtõ,ſi filius non ſubſiſteret, tunc filius habet contrata.quia ex
quo ſm̃ teſtm̃ per filium annullatur,iuſtum eſt ut ſibi proſit,ut
habeat contratab. Et ſi quis diceret nonne remoto filio ſemper
erunt potiores? dic,quòd nõ,qa poſſent eſſe inhabiles. Et cõclu
ſio illius tex.eſt,ꝙ ſi non eſſet defectus præteritionis filij,ſecun
dum præualeret primo, & iuſtum eſt, ut potius illa præteritio
proſit filio ꝙ noceat.Sed ubi filius eſſet remotus,ſm̃ teſtm̃ non
tolleret primum,ita ꝙ ibi non dř aliquid de uenientib.ab inte-
ſtato,dic latius ut d.l.repe.per Raph. & unde quæ dixi ſupra de
9 exhęr.lib.in prin. ¶†In ea.gl.in ſi.no.& ſigna bene totã iſtã glo.
Ex ſupradictis uero & alijs potes cõcludere ſm̃ Cy.in l.noſtrã.
b C.de teſta.aliquibus additis[b] per dictũ d.Hono.videlicet,qua-
liter reuocetur teſtm̃,& ad quos bona perueniant.Et dic,aut te-
ſtator proceſſit ad actum verbi tñ , aut proceſſit ad actũ facti,
aut ad neutrum,ſed tacita cã ſubeſt reuocandi. Primo caſu,aut
fuit nuda voluntas,aut cum cã. Primo caſu,aut loquimur quò
ad hęredis inſtitutionẽ,aut loquimur quò ad legata. Si quò ad
hæredis inſtitutionẽ,non tollitur primum teſtm̃, niſi curſu lon
gi tp̃is roboreẽ, vt C.de teſt.l.ſancimus. Aut loquimur quo ad
legata,& in effectu reuocanẽ,vt l.militis.§.veteranus.ff.de teſt.
mi. Si verò cũ inſertione cauſæ,aut voluit decedere inteſtatus,
& vř inſtituiſſe venientes ab inteſtato. l.ſi quis ita hæres. ff.de
hęre.inſti.qđ eſt verum,ſi coram ſufficienti numero teſtiũ ſiat,
alias idem eſt,ꝙ qñ volũtas fuit nuda , & ſine cã,vt d.§.vetera-
nus.per Bar.in d.l.ſi iure.ff.de leg.3.vt ſupra dixi.Aut cauſam in
ſeruit,quia reputauit indignos inſtitutos in primo teſtõ,& tũc
fiſcus auſertur, & legata præſtat , vt l.proximè.ff.de his quæ in
teſt.delen.& l. hęreditas.C.de his qui vt indig.¶Secũdò princi-
paliter,qñ deuentum eſt ad actum facti,& tunc aut incidendo,
vel delendo primum,aut aliud teſtm̃. Primo caſu, aut quia vo-
luit inteſtatus decedere , aut quia reputauit hęredes indignos,
aut quia dubitabatur. Primo caſu ſuccedunt uenientes ab inte-
ſtato, vt l.ſi.ff.de his quę in teſ.delen. Secundo caſu,ſuccedit fi-
ſcus, vt d.l.hęreditas.Tertio caſu qñ dubitatur,& tunc licèt gl.
dicant ꝙ ſuccedat fiſcus,tñ Dy.& cõiter doct.dicunt,ꝙ immo
venientes ab inteſtato, niſi probetur ꝙ hæredes offenderint te-
ſtatorem, vt quia concubuerunt cũ vxore teſtatoris,vt no.glo.
in l.ſi fideicommiſſum.C.de fideicom.& in l.vxorẽ.C.de his qui
vt indig.facit gl.& Bar.in l.3.§. ſi.ff.de adi.leg.& vide Bar.in l.li
citatio.§.qđ illicitè.ff.de pub.& in l.1.ff.de his quę pę.no.Si ve-
ro proceſſit ad aliud teſtm̃ faciendum , qđ perfecit , ſeu minus
ſolenniter fecit,aut ipſe fecit ſolenniter. Primo caſu,non tolliẽ
primum per ſm̃ , niſi in caſu,l.hac cõſultiſſima §.ſi quis aũt.&
quod ĩ.diui.C.de teſ.& hoc fauore venientiũ ab inteſtato. Nec
ob.dictus §. ueteranus.quia ibi non fuit legitimus numerus te
ſtium(ut dixi.) Legata verò tolluntẽ, per expreſſam adẽptionẽ,
ſed non per teſtm̃ imperfectum,niſi ſit tanta ſolennitas,ꝙ in le-
gatis tollendis ſufficiat, ut d.l.ſi iure.de leg.3. Si uerò ſit perfe-
ctum & ſolenne , tũc ſi ex eo de iure ciuili põt adiri hęreditas,
tolliẽ primum,aliàs non, ut l.cùm in ſecundo. ff.de iniuſt.teſta.
Vel idem etiam põt dici,qñ à principio ualet de iure prętorio,
ut dixi ſ.eo. §. ſi quis priore.dic ut ibi. ¶Fallit dicta regula , qñ
primum teſtm̃ eſt inter liberos, quia non derogatur per ſm̃ im
c perfectum,[c]niſi fiat mentio de dicta derogatione ſm̃ formã l.ſi
quis.in prin.teſti.ff.de le. 3.& ibi Bar.& doct.¶Tertio caſu prin
cipali,ſi ſubeſt aliqua cauſa derogationis, ut per inimicitias ſu
peruenientes,tunc aut loquitur quò ad legata & fideicommiſ-
ſa,aut quò ad inſtitutionẽ. Primo caſu inducitur tacita reuoca
tio, niſi fuerit facta reconciliatio,ut l.3.§.fin.ff.de adi.leg.& ibi
Bar.ſecundo caſu,non induciẽ, quò ad inſtitutionem tacita re-
uocatio,niſi ipſe inſtitutus fuiſſet(cã grauis iniurię,& inimici-
tię.)factus odioſus teſtatori,& tunc tacitè reuocaretur, ut l.ex
parte. ff.de adi.leg.& no.bene iſta. Et pro perfectione materiæ
addendum eſſet quod plenè recollegi in l.1.ff.ſi tab.teſta.nullę
10 extabunt.non ſcribo hic ꝑꝑ longitudinem.¶†Quęro,an ſit da
re remedium ꝑꝑ ꝙ primum teſtm̃ non poſſit tolli? dic ꝙ non,
d cùm in effectu ſiue iuratum[d] fuerit non condere aliam uolun-
tatem,ſiue dicatur, non uolo aliam uoluntatẽ ualere, niſi ſit in
ea inſertũ totum Aue Maria &c.ſiue dicaẽ,ſi contingat me aliã
e ultimã uoluntatẽ cõdere ex nũc donatione inter uiuos dono[e]
dicto hęredi inſtituto bona uel centũ, ſiue dicat,ſi cõtingat me
aliud teſtm̃ facere,exnũc pro eatũc,dico & declaro oĩa eẽ meę
uolũtatis,uel intẽtionis ꝯdẽdi teſtm̃.Et iſte eſt ſ1lubrior modus
q fieri poſſit,ſm̃ Cy.& doc.in l.ſancimus.C.de teſt.tñ põt reuo
cari,qa ſemꝑ poterit reuocari primũ,dũmodo qñ habet clau-
f ſulã derogatoriã,fiat mẽtio de clauſula derogatoria in ſpecie,[f]
licet

ADDITIONES.

a Voluntatẽ. Intellige tñ ſi teſtator ex propoſito reuocandi teſtm̃ dixerit,& in uolũtate perſeuerauerit,vt voluit Pau.de Caſ.conſ.366.vbi conſuluit,ꝙ cum quidam iam multis annis condidiſſet teſtamentum,& dixiſſet ſe uelle illud reuocare coram teſtibus,ꝙ per hoc non cenſetur reuocatum.

b Additis . Vide Oldr.plenè conſi.144.

c Imperfectum.Vide Rom.conſi.179.& 235.285.

d Iuratum fuerit.Vide Oldr.conſi.27.& conſi.160.

e Dono.Vide Oldr.conſi.214.& Rom.conſi.171.

f In ſpecie.Dic ſm̃ Bal.in l.ſancimus.C.de teſt. quẽ ibi Pa.de Ca.& cõiter doc. ſequuntur,ꝙ illud eſt verũ,niſi ex cõiecturis appareat,ꝙ uoluit illud tollere, quia tunc ẽt abſq; ſpãli derogatione tollitur.pro quo facit qđ idẽ Bal. cõſu-luit conſ.275.4.li.ſ.ꝙ ſi teſtator in primo teſtõ dicat ꝙ uult oĩbus præualere, niſi in ſecundo ſit ſpal.mẽtio,ꝙ tñ ſi in ſecundo dicat ꝙ illud uult præua-lere cuicunq; alio teſtõ à quocunq; notario facto,ꝙ ſm̃ derogat primo,quia non ſigura verborum,ſed ſenſus intellectualis teſtatoris attendendus eſt.

licet non fiat in indiuiduo, dicendo iſto modo, quamuis in pri-
mo ſit clauſula derogatoria, quòd aliud teſtm̃ facere nõ valeã,
vel dixerim, quòd nõ erat meę intẽtionis aliter teſtari vel ſimi-
lia verba. ita no. pleuè Bar. in l. ſi quis in princi. teſtamenti. ff. de
leg. 3. & no. Bar. in l. 2. ff. de libe. & poſth. & no. Bal. in l. humanũ.
circa fi. C. de leg. & no. Bar. in l. ſtipulatio hoc modo concepta.
& ibi Aug. Raph. & Imo. ff. de ver. obli. & Imo. in l. qui ſuperſti-
tis. ff. de acq. hęre. & Bal. & plenè Sal. in l. ſancimus. C. de teſt. &
Io. And. in regula, quòd ſemel, de reg. iu. in 6. & Ang. in l. hac cõ
ſultiſsima. §. ſi quis aũt. C. de teſt. & Bar. Ang. & Raph. & Imo. in
l. ſi quis inquilinos. §. fi. ff. de leg. 1. & Bal. in c. 2. de feu. da. in vi-
cem leg. com. & Bal. in auc. de pa. iura. ſir. §. item ſacramenta. in
ver. quæritur ſi fecerit teſtm̃. & latè per Imo. in c. cum contin-
11 gat. extra de iureiur. ¶ † In gl. nullum. ibi, fauore liberorum. dic,
non intelligas, imperfectum, etiam ratione voluntatis imperfe
ctę, quia teſtamentum imperfectum ratione voluntatis imper-
fectæ, non valet etiam inter liberos, vt l. ſi is qui. ff. de teſt. ita di-
cit Bar. in l. fi. C. fa. erc. & in d. §. ex imperfecto. & ibi oẽs doc. &
hoc videntur velle glo. Bar. & Bal. in d. l. is qui. Sed contrarium
vr̃ velle Bar. in l. fideicommiſſa. §. 3. ff. de leg. 3. & in l. in teſtõ. ff.
de fideicomm. lib. vbi videtur velle, quòd teſtm̃ imperfectum,
ẽt ratione volũtatis, vt quia incępit teſtari, & morte pręuentus
nõ perfecit, quod tñ valet inter liberos, & ad pias cauſas, dum-
modo ſint duo teſtes, vt d. §. ex imperfecto, vel probetur quibuſ
a cunq; indicijs, vt d. l. fi. quod no.[a] ſed do. meus Io. de Imo. in d. l.
ſi is qui. dicit, quòd interdum voluntas eſt imperfecta, quia non
fuit publicata, quia morte pręuentus antequam haberentur te-
ſtes, vel veniret tabellio: & tunc videtur ſatis, quòd valet inter
liberos, & ad pias cauſas, ſi conſtat illam ſcripturam fore manu
teſtatoris, quia ſufficit de illa conſtare quibuſcunque indicijs,
vt d. l. ſi inter liberos. & eadem ratione ad pias cauſas, ut ar-
gum. eorum, quæ habentur in c. cum tibi. & in c. cum eſſes. & c.
relatum. extra de teſt. Tu adde, quòd de hoc eſt caſus coniuncta
glo. in l. Lucius. in prin. coniuncta l. 1. ff. de teſt. mi. Interdum eſt
imperfecta, ratione voluntatis, quia teſtator volebat vltra di-
ſponere, quàm ſit diſpoſitum, ſed non potuit propter mortẽ ſu
peruenientem, vt in caſu d. l. ſi is qui. & tunc poteſt dici, quòd
12 interdũ ex obſeruantia † voluntatis (de qua apparet) poſſet eſſe
ſcandalum, & diſcordia inter fratres, propter inæqualitatem,
& tunc non ſeruatur, vt arg. l. eum oportet. §. 1. C. de bo. quæ li.
Interdum non timetur ſcandalum ex obſeruantia prædicta, &
ſic conſtat, quòd illa veniebat diminuẽda, quòd teſtator propo
ſuerat facere, vt eſt videre in d. l. ſi is qui. qa diminuta eſſet por-
tio primorum hæredum, & tunc ſimiliter non valet, arg. d. l. ſi
is qui. vt non reperiatur plus habere nominatus q̃ voluerit te-
ſtator, ac etiam propter repugnantiam non reperiatur decede-
re pro parte teſtatus, & pro parte non. Interdum veriſimiliter
non mutaſſet primam diſpoſitionem, nec etiam ex illius obſer
uantia ſequeretᵉ ſcandalũ, vt ſi mandat fieri capellam in aliquo
loco, & expendi ccc. & tunc vr̃ quòd valeat, quia illa voluntas
de ſe eſt perfecta, quo ad actum illum, de quo quærimus. nam
non eſt veriſimile teſtatorem ſe correxiſſe, ut l. nam ad ea. ff. de
condi. & dem. ergo nõ debet vitiari ex aliquo alio actu omnino
13 ſeparato. ar. c. utile. de reg. iu. in 6. Nec ob. quòd teſtm̃ † dr̃ quid
indiuiduũ, quia illud verum de iure ciuili: ſecus de iure can. &
eius æquitate. facit quod no. Bar. in d. l. in teſtõ. & quòd hr̃ in c.
clerici. & c. oblationes. 13. q. 2. & c. cum tibi. Et hæc procedunt,
qñ cõſtat, quòd teſtator nolebat aliud diſponere. Si vaũt nõ cõ-
ſtaret, licet ſuperueniat morbus reddens ipſum mutum, non vi
tiatur actus pręambulus, vt no. in d. l. ſi is qui. Nec in dubio prę
ſumitᵉ perfectio voluntatis, ſecus ſi conſtat quòd aliud volebat
diſponere, ut quia poſt unum diſpoſitũ dicat. Item volo, & ſta-
tim factus eſt mutus, tunc conſtat de imperfectione voluntatis.
Et ita vidi ſemel de facto in ciuitate mea Aretij, quod no.

ADDITIO.

a No. Contrarium conſuluit Abb. conſi. 105.

SVMMARIVM.

1 *Res litigioſa alienari non poteſt.*
2 *Princeps eius pactum cum priuato initum ſeruare tenetur.*
3 *Contractus principis pro lege habentur.*
4 *Sententia quando in dubio contra principem vel fiſcum in fauorem priuati eſt ferenda.*

Eadem oratione. Non valet inſtitutio facta de Impe
ratore rõno litis, quã teſtator habet
cum alio, ſiue inſtitutio ſit perfecta, ſiue non, & licet imperium
ſit legibus ſolutum, tñ vult viuere legibus. h. d. ¶ No. quòd ſicut
non licet vendere iudicij mutandi cauſa, ita nec etiam hęredẽ
a inſtituere. ¶ † No. ꝙ res litigioſa non põt alienari, nec inter vi-
uos, nec in ultima voluntate, inſtituendo potẽtẽ, & hoc eſt ve-
rum inſtituendo principẽ, ſecus ſi aliũ, vt l. ex hoc edicto. §. alie
nare. ver. ſed hæredẽ. ff. de alie. iud. mut. cau. fac. & ſic vr̃ ꝙ prin
ceps ſit deterioris conditionis, q̃ alius, ſed hoc eſt ꝑꝑ eius po-
tentiam ſupremam. An aũt, & qñ quis eſt prohibitus alienare,
an ſit ꝓhibitus hęredẽ inſtituere? vide late per Bar. & latius per
Ang. & Imo. in l. ſi ita quis. §. ea lege. ff. de ver. obl. & in l. ſi quis
priore. §. 1. C. de ſec. nup. & ibi Bart. & per doct. & vide Bar. &
doct. in l. peto. ff. de leg. 2. & vide d. Io. de Imo. in l. ventre. ff. de
2 acq. hær. in verſi. tertia regula eſt talis. ¶ † Quærit Cyn. in d. l. di-
gna vox. C. de leg. ſm̃ Gui. de Suza. an ſi princeps faciat aliquẽ
ꝯtractum, vel aliquod pactum cũ aliquo Barone, vel priuata per-
a ſona, teneatur illud obſeruare?[a] & determinat, ꝙ ſic, quia fides
eſt ſeruanda ẽt hoſti, vt l. 1. §. 1. ff. de dolo. & nihil eſt congruen
tius, q̃ pacta ſeruare, vt l. 1. ff. de pac. & hoc ſequitᵉ ibi Bar. qa pa
cta & ꝯtractus ſunt de iure gen. ergo ſunt immutabilia, vt ſu. de iu
re natu. §. fi. Sed aduerte, quia ſm̃ dictã rõnem Bar. ſi eſſet ꝯtractus
iuris ciuilis vt diſpenſatio, vel emphyteuticus ꝯtractus, vel ſimilis
de quo in l. ex hoc iure. ff. de iu. & iu. ꝙ non teneretᵉ obſeruare,
qa iſtud ius ciuile, eſt mutabile. Sed ego rñdeo, ꝙ idẽ eſt, quia
3 fidẽ pręſtitit, ergo ſeruanda. † Itẽ ꝯtractus principis hr̃ pro lege, ut
C. de don. inter vir. & vxor. l. pen. & l. Cæſar. ff. de pub. ergo, ut
lex, eſt obſeruãdus, qa ſi legibus fatetur ſe velle viuere, vt hic,
igitᵉ &c. & ſi habet litẽ Imperator debet lis ſua legibus & cõſue
tudinibus terminari, vt l. 11ẽ veniunt. §. in priuatorũ. ff. de peti.
hæ. Nã Imperator põt ſe ſubmittere iuriſdictioni cuiuſlibet al
terius iudicis ẽt minimi, vt l. eſt receptũ. cũ ibi no. ff. de iuri. om.
4 iud. ¶ † Quinimmo iudex in dubio tã ꝯ principem, q̃ ꝯ fiſcum
ſniam in fauorẽ priuati ferre debet, vt l. non puto. ff. de iur. fiſ.
vbi eſt caſus ſing. Quod intelligit ibi verum do. Raph. qñ fiſcus
veniret ex cauſa merè lucratiua, vtputà, qñ fiſcus veniret ex
delicto cõmiſſo per aliquem, ita ꝙ bona publicantur, vel qñ ve
nit ꝯ aliquem, tanquam ꝯ indignum, qm̃ quilibet reputatur di
gnus, ut l. cũ quidam. ff. de leg. 2. Secus ſi fiſcus veniat ex cõtra-
ctu ſuo, vel alterius, cui ſucceſſit, quia immo tunc fiſcus eſſet
b magis fauorabilis,[b] & ideo in dubio pro eo, & non ꝯ eum ſnia
ferenda eſſet, vt l. unica. in fi. C. de cad. toll. & l. ſi is. & l. auferẽ.
§. fiſcus. ff. de iur. fiſci. Et pro hoc alle. Io. And. in c. noſtra. de te-
ſtib. & in addi. Spe. de teſte. §. qualiter. ver. quamuis. Et ego cre-
do verius, pro quo in utroq; membro ego ſum ſolitus allegare
tex. bene probantem in l. 1. C. pen. fiſca. creditores præferri. li.
10. licèt cõiter dici ſoleat ſimpliciter, ꝙ ſententia in dubio ꝯ
fiſcum ferenda eſt. Sed tu intelligas (vt ſupra dixi) de quo etiã
dixi. ff. de appell. reci. l. ſciendum. quod tene menti &c.

ADDITIONES.

a Obſeruate. Hic eſt, ꝙ ſi princeps pro beneficijs concedendis pecunias accepe
ris ab officiarijs, illos à quib. premium habuit, reuocare non poteſt, minuiq;
dicti concedentis ſucceſſorem, ſecundum Bal. in l. qui ſe patris. unde liberi.
C. facit text. in §. ſi. qui feu. dare poſſunt. nam pecuniam accipiendo contra-
hit princeps, contractus ſunt iuris gentium quo ſummus Pontifex Impera-
tor, Reges, & alij principes obligantur. c. 1. & ibi Pan. Bal. & doct. notant extra
de probationibus. l. digna vox. & ibi Cy. & doct. de legib. C. facit, quod ſingu-
lariter voluit Bal. in l. 3. C. de ſerui. & aqua. & in c. 1. de natura feud. coll. 10.
dicens quòd licet Deus ſubiecerit leges Imperatori, non tñ contractus quòd
eſt notandum, cum hodie ferè oĩa officia titulo oneroſo concedantur. & an,
& qñ princeps conſuetudinib. & ſtatutis ſubditorum ligetur, declarat Fel. in
c. 1. col. 10. extra de conſti. & verum ius retractus, quod viget in prouincia
Narbonenſi, & in plurib. alijs prouincijs Florentiſſimi regni Franciæ, habeat
locum contra Sereniſſimum Regem Franciæ, declarat d. Andr. Tiraq. in ſuo
elegantiſſimo tra. de retractu in gl. 14. de lacheptens. ver. poſtremò illud quę
ri poteſt. nu. 35. & ſeq. cas. 121. prima facie. Ant. Ca.
b Fauorabilis. Idem tenet do. Iaſ. in §. ſi quis agens. in ſi. infra de actio. Purpu.

De inofficioſo teſtamen.

SVMMARIVM.

1 *Paternæ pietatis officium quod ſit.*
2 *Querela inofficioſi vſq; ad quas perſonas intentari poteſt.*
3 *Emancipatus præteritus, an poſſit dicere teſtamentum nullũ, vel habeat contratabulas.*
4 *Querela inofficioſi teſtamenti poſt aditã hęreditatẽ intentari poteſt.*
5 *Contratabulatio quibus competat. & ad quid data ſit.*
6 *Querela inofficioſi. & ius agendi ad ſupplementum legitimæ, quanto tempore tollantur.*
7 *Supplementum legitimæ, an neceſſario a filio peti debeat, vt tranſmittatur, & repletio fiat.*
8 *Querela inofficioſi teſtamenti, an actio ſit.*
9 *Libellus qualiter formandus ſit in querela inofficioſi.*
10 *Parẽtes exhæredati querelã habẽt, præteriti vero habẽt cõtratabulas.*
11 *Querela inofficioſi per quos intentari poſſit, vel nõ, & nu. 12. & 13.*

Frater

13 *Frater an ex cauſis ex quibus poteſt exhæredari, vel præteriri, poſ-
ſit ex eis ab inteſtato hæreditate fratres priuari.*
14 *Exceptio tua non intereſt, vel tibi ius non competit, vſque ad quod
tempus poſſit opponi.*

QVia. Totus iſte tit. diuiditur principaliter in 2. part.
Primò, ponit quibus perſonis cõpetebat que-
rela. Scdò, qñ querela ceſſat. 2. ibi, ſed hoc. Item pri-
ma ſubdiuiditur. Nã primò agitur de querela deſcẽ-
dentium ꝯ teſtamenta aſcendentium. Secundò, eꝯ, de querela
aſcendentium ꝯ teſtamenta deſcendentium. Tertiò, de querela
collateralium. Quartò, ꝙ querela eſt remediũ ſubſidiarium. 2.
ibi, non tantum. 3. ibi, ſoror. 4. ibi, tam aũt. & h.d. Solis liberis
& parẽtibus defuncti, & ſororibus, & fratribus conſanguineo-
rum datur querela inofficioſi, non aũt cæteris cognatis, hoc co
lore, quaſi a demente factum ſit teſtm̃. ¶ No. ꝙ non licet parenti
bus ſine cã præterire, vel exhæredare liberos ſuos. ¶ No. ꝙ exhæ
redatis iniuſtè prouidetur per remediũ querelandi teſtm̃. ¶ No.
modum concludendi in querela inofficioſi, quaſi non ſanæ mẽ
tis fuerit parens, ſic teſtando ꝯ officium pietatis, dic vt ſtatim di
1 cam, cum gl. ¶ † No. ꝙ officium pietatis dictat, vt filius ab hære-
ditate paterna nõ prætereatur, vel excludať, quia dr̃ eſſe quaſi
debita ẽt iure naturali, vt l. cum ratio. in prin. ff. de bon. dam. &
no. gl. Bar. & Bal. plenè in l. 3. C. de iur. & fac. igno. & dr̃ cõtinua-
ri in filium dñium, vt l. in ſuis. ff. de libe. & poſth. ¶ No. econtra,
ꝙ filius non põt priuare ſua hæreditate parentes ſuos ſine cã,
quinimmo priuati habent querelam inofficioſi. ¶ No. ꝙ frater
a fratre põt in totum priuari hæreditate fratris, licet extraneũ
inſtituat, dũmodò inſtituta non ſit turpis perſona, nam tũc per
ſona turpis inſtituta ob querelam conceſſam fratri, priuaretur.
2 ¶ † No. vſq; ad quas perſonas põt querela inofficioſi intentari,
quia per lineam rectam aſcẽſiuè, & deſcenſiuè, vſq; in infinitũ,
vt hic, quia appellat liberos, ergo in infinitum, vt l. liberorũ. ff.
de ver. ſi. & parẽtes, vt l. 4. §. parẽtes. ff. de in ius voc. in trãſuerſa
li licet vſq; ad fratres, & ſorores, vt hic, & l. 1. ff. eo. de quo tñ di
cam cum gl. ¶ In gl. vel omittunt. in fi. No. gl. ꝙ emãcipatus præ
teritus hodie etiam põt dicere teſtm̃ nullum. ſed in glo. l. maxi-
mũ vitium. & in auct. ex cã. C. de lib. præte. & in l. ſi filius. ff. de
min. & ibi Bar. & in l. Gallus. §. & quid ſi tñ. ff. de lib. & poſth. &
ibi doc. tenent, ꝙ immo habeat contrata. Sed has glo. vlt. Iaſ. &
3 Bar. in d. auct. ex cã. fatẽtur † veras, ſi cã legitima in præteritio-
ne ſit expreſſa, quia tunc forma nõ deficit. Vbi aũt cã legitima
non ſit expreſſa, tunc licet poſſit intentare contrata. ſi vellet, tñ
ẽt nullum dicere põt ſicut ſuus, quia rõ eſt diuerſa, cũ deficiat
præteritionis forma, & ad inſtar præteriti a matre ſine cã legiti
ma, qui teſtm̃ dicit nullum, licet nõ fuerit in ptãte matris, vt in
auc. vt cum de appel. cogno. §. aliud. in verſi. ſin aũt, hæc obſerua
ta non fuerint &c. & pro hoc eſt glo. ord. & ibi Ange. in auc. de
here. & fal. §. exhæredatos. & ita tenetur cõiter per Bal. & Sal. in
4 d. auc. ex cã. in ver. quæro modò in filio emancipato. ¶ † In glo.
poſſunt. in prin. ibi, adita hæreditate. no. ꝙ q̃rela inofficioſi ha-
bet locum demum adita hæreditate. idẽ in contrata. quæ datur
patrono, vt l. illũ. 2. rñſo. ff. de contrata. ſecus ſi contrata. quæ cõ
petit liberis, quia illa competit, ſiue quia hæres iam extiterit, &
ſic ſiue adiuerit hæreditatem, ſiue non, vt d. l. illud. in prin. Et rõ
5 differentiæ eſt ibi ſm Bar. quia cõtratabulatio † quæ datur libe-
ris competit in locum iuris dicendi nullũ, remota emãcipatio
ne. l. 3. §. ſi filius emancipatus. ff. de cõtrata. igitur ſicut ius dicen
di nullum competit mortuo teſtatore, ita ẽt cõtrata. arg. l. ſi eũ.
§. qui iniuriarũ. ff. ſi quis cau. Item contrata. non datur in forma
iudicij, vt l. 3. §. ſi cã cognita. & ibi bona gl. ff. de bo. poſſ. & l. 1.
& ibi gl. ff. quo. bono. igitur nõ requirit̃ aduerſarius, vt ibi, facit
l. pe. C. q admit. ad bono. poſ. coniuncta gl. in l. fi. §. 1. C. de cura.
fur. Sed querela datur in forma iudicij, vt hic, & l. 2. & 3. ff. eo. &
ſtatim dicam. & ideo requiritur, ꝙ ſit hæres, qui adiuerit, vt poſ
ſit defendere, alias autem non eſſet legitimus ꝯdictor, ſm l. qui
mulier. §. ſi eum. ff. ad Treb. & l. fin. C. de edi. diui Adri. toll. & ne
fraudari poſſit filius ſua querela, ꝑꝑ nõ aditionem hæreditatis,
ſtatutũ eſt, ꝙ hæres ſcriptus in teſtm̃, contra qđ ſperatur mone-
ri querela, ꝙ debeat adire hæreditatẽ intra ſex menſes, vt l. ſan-
6 cimus. C. eo. qđ no. ¶ In ea. gl. ibi intra quinquẽniũ. No. † ꝙ que-
a rela inofficioſi [a] tollitur tpe quinq; annorum, [b] aliàs non tran-
b ſmittitur niſi ad ſuam poſteritatem, vt d. l. ſancimus. §. fin. & l. ſi
quis filium. eo. tit. ad extraneos aũt hæredes non trãſmittit, niſi
præparatã, vt l. poſthumus. in fi. cum l. ſeq. ff. eo. & d. l. ſancimus.
in fi. & eſt bonus tex. in l. 2. C. de apoſta. & l. apoſtatarum. eo. tit.
facit l. fi. C. de inof. dona. & idẽ dicit Bar. in iure agendi ad ſup-
plementũ legitimæ, quia agere ad ſupplemẽtũ legitimæ ſuccedit
iuri querelãdi, vt l. oĩmodò. C. e. ergo ſicut querela tollitur quin-
quennio, ita ẽt ius agendi ad ſupplemẽtum legitimæ, & de hoc
dicit eſſe caſum in d. l. ſi quis filium. Sed Bal. Ang. & Sal. in d. l. ſi
qs filiũ. in verſ. quæro modò ad declarationem huius tex. & c. te
nent ꝯrium, quia ſupplementum legitimæ, aut ex teſtõ, aut ex
cõditione. l. ſancimus. in prin. & l. oĩmodò. C. eo. petitur. ſed iſtæ
ſunt actiones perſonales, ergo ſunt perpetuæ, vt j. de perpe. &
tempo. actio. in princ. ſed petitio legitimæ eſt perpetua, ergo &
agere ad ſupplementum, & ſic quelibet eius portio, vt l. quæ de
tota. ff. de rei ven. Nec eſt verum, ꝙ dicit Bar. ꝙ ſubrogatur lo-
co querelæ, quia ſupplementum legitimæ datur ad excluden-
dum querelam, ergo non ſubrogatur loco illius. Nec ob. tex. in
d. l. ſi quis filiũ. quia illa exceptio venit tantummodo ab eo, qđ
dixerat ibi de querela, nõ ab eo qđ dixerat de ſupplemẽto, igi-
tur &c. ita tenent Franc. de Rampo. & Imo. in l. ſi id quod. ff. de
c don. in prin. & ita cõiter tenetur. [c] ¶ † Quæro, an hoc ſit neceſſe,
7 qđ hoc ſupplementum legitimæ filius petat ad hoc, vt tranſmit
tat, & ſic vt repletio fiat? Et gl. in l. ſi qñ. C. eo. tenet quod ſic, alle
gat ſimile de compẽſatione, quæ ſit ipſo iure, dummodò oppo
natur & petatur, vt l. ſi conſtat. C. de compen. Item ſicut teſtm̃
eſt nullum, ſi & inquantũ filius dicat, vt no. in l. 2. C. de cõtrata.
Sed Sal. in d. l. ſancimus. in prin. in ver. quæro cũ gl. 1. dicit, ꝙ im
mo ſupplementum ſit ipſo iure, & purè, & non cõditionaliter
ſi petat, quia ſi alias diceremus, grauamen ineſſet ꝯ legem, qm̃
in prioribus. C. eo. & ſic non tranſmitteretur ad hæredẽ, ſi ſup-
plementum non fuit petitum, vt l. iam dubitari. ff. de hære. inſti.
qđ no. quia non eſt diu, quod hic Bononiæ fuit qõ de facto, &
8 per hoc dictũ obtinui. ¶ † In ea. gl. in fi. an aũt querela ſit actio,
vel non. glo. hic tenet ꝙ detur officio iudicis, & ſic qđ non ſit
actio. idem no. gl. in l. poſth. ver. ſi quis ex his. ff. eod. Sed & Bart.
ibi dicit, qđ eſt officium iudicis, quod apparet, quia ſolum peti
* tur a iudice fieri, [*] videlicet quod reſcindat illo colore, de quo
hic, & per ꝯñs dum illa verba referantur ad iudicem, erit offi-
cium iudicis, vt l. 1. & ibi Bar. ff. de cõdi. ex lege. & no. glo. in l. ſi
9 ſoror. C. de colla. ¶ † In gl. teſtm̃. in fi. in iſto tex. bene cadit for-
ma liberandi in querela inofficioſi, vnde dic, ꝙ forma erit iſta,
qa narrabo qualiter fui filius Titij, & dictus Titius teſtatus fuit,
& me exhæredauit inſerta tali cã, quæ cauſa nõ eſt vera, & per
ꝯñs officiũ pietatis teſtatus non eſt, & Caiũ hæredem inſtituit,
qui eius hæreditatem adiuit, quare peto pronunciari per vos, &
veſtrum officiũ, dictum teſtm̃ inofficioſum &c. Vel melius, pe-
to teſtm̃ prædictũ reſcindi, vel infirmari, tanq̃ inofficioſum, vt
no. glo. in fi. gl. magnæ. in l. qui de inofficioſo. ff. de inoffi. teſta. Et
ita colligitur ex dictis Bart. in l. 2. & in l. nam & is. & in l. qui re-
pudiantis. §. 1. ff. eod. vbi ẽt Bar. ponit formam ſententiandi, quæ
tñ colligitur ex forma liberandi, quia dẽt eſſe conformis libel-
lo, vt l. vt fundus. ff. cõi diui. Poſſet ẽt addi ſm Io. Fab. hoc in li-
bello, & dicto teſtõ reſciſſo, declarari hæreditatem dicti Titij ad
me (vt legitimũ hæredem) ſpectare, & demum dictũ Caiũ com
pelli ad dimittendum mihi dictam hæreditatem, vnã cum fru-
ctibus &c. quod ſatis placet, vt euitem dubiũ, an poſt querelam
inofficioſi habeam neceſſe intẽtare petitionem hæreditatis, de
quo per gl. & doc. in l. 1. C. eo. In gl. nõ tm̃ liberorum. ibi. C. eo.
l. ſi. in fi. An aũt teſtm̃ militis ſubiacet querelæ? dixi ſup. de teſta.
10 mili. §. 1. dic, ut ibi, & ſup. qui te. face. poſ. §. ſi. ¶ † Et aduerte, ꝙ
parentes hñt querelam ſi exhæredentur: ſi verò prætereatur pa
ter, habet cõtrata. vt l. Pacumetius. ff. ſi quis a paren. ſue. manu.
Sin autem mater prætereatur, quia præteritio ſua hr̃ ꝓ exhære-
datione, vt §. mater. ſup. de exhære. libe. habet querelam, vt l. cũ
filium. C. eo. hodie verò ſi prætereantur parentes ſine cã, vel ſi-
d ne cã exhæredentur, dicunt teſtm̃ ipſo iure nullum, [d] vt in auc.
vt cùm de appel. cogno. §. ſin aũt hæc obſeruata non fuerint. &
§. & hoc de parẽtib. de quo per Ang. & Bart. & latè Io. de Imo.
in l. filio præterito. ff. de iniuſ. teſt. & oẽs doc. in auct. ex cã. C. de
11 lib. præte. ¶ † In gl. ſoror. in fi. No. glo. ꝙ ad hoc, vt frater (ẽt tur-
pi perſona inſtituta) poſſit habere legitimã, & ſic querelã, opus
eſt, vt ex eodẽ patre, & matre, vel ex eodẽ patre ſit tm̃, nec ſuffi-
cit,

ADDITIONES.

a Inofficioſi. Cui competat querela uel non, inofficioſi teſtamenti. vide Spec. in tit. de teſt. §. ſequitur, ver. illud quoque. & de off. ordi. ſi canonici. adde gl. 2. in l. omnino. C. de inoff. teſt. an autem habeat locum in peculio caſtrenſi, vel quaſi. vide ff. de inoffi. teſt. l. Papinianus. & C. de epiſ. & cle. l. presbyteros, quando autem tranſmittatur. vide ff. de inoffi. teſt. l. poſthumus. §. fi. & per Dy. in reg. non debet. de reg. iur. in 6. Bart. ab Hor.

b Quinque annorum. Limito iſtam concluſionem in filio emancipato, qui tenetur intra annum petere bon. poſſ. gratia litis agnoſcendæ, Alex. & Iaſ. in l. fin. col. 4. C. vnde legi. Puipu.

c Cõiter tenetur. Vide Bar. conſi. 24. Pau. de Caſt. cõſi. 323. & Cal. cõſ. 17. de teſt.

* Petitio a iudice fiat, &c. in vet. exempl.

d Nullum. Vide Cal. conſi. 43. de teſt. Pet. de Anch. conſi. 243. & 204.

cit,ꝙ ſint vterini tm̃,& hoc hodie nõ eſt correctum, vt in auc.
de hære.quæ ab inteſt.§.nullã.vt no.gl. & doc.in d.l.fratres.¶Et
aduertas,quod ad hoc,vt dicantur cõſanguinei,opus eſt,vt ſint
nati ex vero & eodẽ matrimonio, vt i auc.de cõſangui. & vter.
fratribus.in prin.& §.1.¶Ex quo ſequitur,ꝙ filij naturales licet
ſint nati ex eodẽ patre,ſi ſint nati ex diuerſa concubina,nõ hñt
adinuicem querelam, quia iura conſanguinitatis nõ habent, vt
infra ad Orfi.§.nouiſſimæ. & l.ſi ſpurius. ff.vnde cognati.¶Ad-
do ẽt ſi fuerint legitimati, vt ex gl.ſing.in l.hac parte.eod.tit.&
ideo non habent ius impugnandi teſtm̃, nec veniendi ꝯ volun-
tatem teſtantis,vt eſt gl.ſing.in l.1. ff de contraria. ſm̃ Bal.in d.l.
12 fratres.¶†Ex quo infertur ſm̃ Sal.ibi circa prin. ꝙ etiam legiti-
matus per reſcriptum,nõ habet querelam ꝯ teſtm̃ fratris. Et vr̃
caſus in l.omnium. C.de natu.lib. in princi.non.n.legitimatio ius
agnationis affert inter fratres & cæteros,ſed tantũ inter patrem
& filiũ,qui conſentit,& in cuius ptãtẽ tranſit,vt ĩ.de legi.agna.
ſuc.i prin.Et vide Sal.in auc.itẽ ſi quis ſine. C. de natu.lib.¶Ad-
das ẽt, ꝙ ſi frater habet legitimam ſuam, vel minus legitima,
ꝙ ẽt turpi perſona hærede inſtituta nõ habet querelã, vt eſt gl.
ſing.in auc.de hære. & falc.§.1.ſm̃ Bal.in l.1. ff.eo.ſed põt agere
ad ſupplemẽtum legitimæ,vt no.gl.in l.oĩmodò. C.eo. de quo
latè per Sal.in d.l.fratres.in ver.quæro,tertiò pone,ꝙ fratri.Sed
Guli.de Cu.tenet ꝙ immo aget querela,quia non reperitur iu-
re cautum, ſed Bal.in d.l.1.ff.eo.tenet gl. qđ immo aget ad ſup-
plementum, alias ſequeretur inconueniens, ꝙ melioris condi-
a tionis eſſet frater,quam filius.[a] Tu dic latius per Sal.vt ſup.& ꝙ
frater habeat querelam,eſt verum,ſiue fuerit exhæredatus,ſiue
fuerit præteritus,non habet contra ea. vt l.liberos.ff.ſi quis a pa-
13 ren.fue. manu. ſm̃ oẽs doct. in d.l.fratres.¶†Et aduertas quòd
frater põt exhæredari,vel præteriri ex tribus cauſis,vt in auc.vt
cũ de appel.cognoſ. §.aliud. & in auc.de nup. §.ingratitudinis.
Sed licet ex illis cauſis poſſit exhæredari, an ẽt poſſit ex eis ab
inteſtato hæreditate fratris priuari?dic, quòd non, vt l.cognatis.
ff.vñ cognati.ſm̃ doc.in d.l.fratres. ¶In glo.turpib.in fi.dic,ſiue
ſint infames infamia iuris,ſiue infamia facti dicti inſtituti indu-
cũt querelam fratri,ſicut ẽt quælibet ex dictis infamiis,inducit
excluſionem a querelæ,vt l.in arenam.C.eo.no.in l. 5.in prin.ff.
de infa.¶In gl.agentes.ibi,tñ potuit,vt hic. Ex quo no.quòd re-
ſciſsio facta ad petitionẽ illius, cuius nõ intereſt, & q nullũ ius
hẽt,prodeſt oĩb.vt d.§.ſi quis ex his,in l.poſthu. ff.eo.& ſi repul
ſus non fuerit,licet repelli potuerit, vt hic in gl.facit l.cum pu-
tarem.cum ibi no. per Flo.ff.fam.erciſ.¶Pro declaratione illius
14 tex.ſi quis ex his . vſq; ad qđ tẽpus põt opponi iſta exceptio ,
tua non intereſt,vel tibi nõ competit ius. Inn. in c.ſuper his.de
accu. dicit vſq; ad li.conteſt. & iſtud vr̃ ſequi Bar. in d.§.ſi quis
ex his.& l.mater.eo.tit.in prin.per dictũ. §.ſi qs ex his.Sed Ang.
in d.§. dicit, ꝙ hoc eſt falſum, qa talis exceptio reſpicit merita
cauſæ, ergo nõ eſt dilatoria, & ſic põt opponi vſq; ad ſniam, vt
eſt caſus in l.1.ff.eo.de condi.fur.l.& ideo. & l.ſiue manifeſtus.
§.tandiu.& ff.ſi ſer. ven.l.loci corpus. §.cõpetit.& vbi iſta exce-
ptio cauſatur ex defectu iuris agenti, ẽt iudex nulla oppoſitio-
ne facta per patrem,põt actorem repellere, vt C. de tranſa.l. vbi
pactum.cum gl.ibi,& Bar.¶Et nos eleganter Bar.in l.eũ qui ita.
§.qui ita.ff.de ver.ob.& no.gl.& Bar.in l.ſi vnus.§.pactus. ff.de
pact.facit l.ſi. C.de rei vend. ſecus aũt, ſi cauſaretur ex defectu
conuenti.Non ob.d.§.ſi quis ex his. quia ibi fuit lata ſnia, vnde
poſt ſniam de hoc non quæritur, vt d. l.cum putarem. Et iſtam
opi.Ang.credo veriorem,pro qua facit l.elegãter.§.ſi quis poſt.
ff.de condi.inde.de hac qõne, vltra ſupradicta, vide Bart.& Bal.
in l.1.C.de ordi.iudi.& Bald.in l.poſtquam liti.C.de pac.& Sal.
in l.fratris.C.de tranſac. & Bar.in l.nam & poſteà.in prin.ff.de
iureiu.& Bar.in l.cum quærebatur. ff.iudi.ſol.in fi.prin.& gl.in
c.ex parte A.extra,de teſtib. & tex.in l.3.§.ſciẽdum.ff.ad exhib.
& vide tex.& ibi doc.in c.veniens.el 2.extra,de teſti.& Bal.in l.
15 fi.C.de edi.diui Adri.toll.¶† In gl.fi.in fi.no.quòd qñ eſt frater,
& nepos ex fratre præteritus,quòd licet nepos non poſſit rum
pere teſtm̃, ſed tñ a fratre rupto per querelã turpi perſona in-
ſtituta,ſuccedũt poſteà ab inteſtato pariter frater & nepos.Sin-
aũt eſſet ſolus nepos ex fratre præteritus,non haberet querelã,
quia vltra fratrem non datur, vt l.fratris.& ibi glo.Barto.Bald.
& docto.C.eod.& l.1.ff.eodem.quod not.quia licet adæquetur
patruo ab inteſtato, non tamen contra teſtamentum,& ad im-
pugnandum teſtamentum &c.

ADDITIO.

a Filius.Pau.de Caſt.conſi.171.in 2.impreſſione tenet opi.Gul.de Cu.quid autem ſi inſtituta turpi perſona aliquid legetur fratri, & ſubiiciatur clauſula codicillaris.uide Ang.conſi.171.

SVMMARIVM.

1 *Nati ex concubina in domo retenta, an contra matris teſtamentum querelam habeant.*
2 *Filius quod debeat habere legitimam vel aliud a patre iure inſtitutionis,quomodo intelligendum.*
3 *Intellectus ad §.1.in auc de trien.& ſemiſſe.*
4 *Legitima filij a quibus ſuppleatur.*
5 *Libellus qualiter formetur,cum legitimæ ſupplementum petitur.*
6 *Legitima an peti poſſit a filia, quæ fratribus hæreditatem paternam renunciauit.*

Tam autem. Querela inofficioſi non habet locum vbi competit aliud remedium,nec vbi aliquid
relictum ſit,quia agitur ad ſupplementum. h.d. ¶No.quod etiã
filij adoptiui pñt agere querela. ¶No.ꝙ non tm̃ nati,ſed etiam
poſthumi exhæredati hñt querelam , hodie aũt non pñt exhæ-
redari,quia non pñt cõmittere cauſam ingratitudinis, vt in gl.
¶No.ꝙ ẽt inſtitutio in re certa facta filio, excludit eũ à quere-
1 la,& agit filius ad ſupplementũ.¶†In gl.naturales.in fi.Adde ꝙ
no.Spe.in tit.de ſuc. ab inteſt.§.nunc dicamus, & dic ꝙ natura-
les tm̃,& ſic nati ex concubina tm̃, retenta in domo ſub quadã
figura matrimonij, vt in l.pen.& ibi Dy.& Bar.ff. de concubi.
alias aũt ꝯ teſtm̃ matris,non habẽt querelam nati ex tali coitu,
qui poſſit accuſari,de quo in §.ſi aduerſus,ſup.de nup.& ibi di-
xi,quos hodie appellamus baſtardos,vt no.gl.in rub.ff.de con-
cu.ita dicit gl.& Ang.in d.l.ſi ſuſpecta.§.1.facit gl.ſup.de adop.
in prin.¶In gl.adoptati.ibi.§.ſi quis impubes.dic qđ Iac.& Pet.
dicũt per illũ tex.ꝙ immo iſte tex. ſtat propriè,adoptati,& ma
lè exponitur.i.arrogati, quia arrogatis ſuccediitur per cõditio-
nẽ ex lege, vt ff.de adop. l. ſi arrogator. & ſic illi non competit
querela, cũ ei alio remedio conſulatur, vt hic. ¶In gl.venire,ĩ.
eo. §.pen. vel dic venire poſſunt alio remedio , & alia rõne.C.
de lib.præte.l.maximũ.& quod no.in auc.ex cã. C.eo.tit.& no.
2 ĩ.eo.§.fi.¶In gl.teſtõ.in fi.no.glo.valde no.ꝙ illud quod dr̃ † ꝙ
filius debet habere legitimam,vel aliud a patre iure inſtitutio-
a nis,[a] vt in auc.vt cũm de appel.cogn.§.aliud.ver.cæterũ.col.8.
& ſic ex titulo honorabili,tñ illud eſt verũ,ſi fecerit teſtm̃,ſecus
ſi aliam vltimã voluntatẽ condiderit,quia ſufficit quoquo reli
cto titulo.Sed mihi vr̃ ꝙ ille §.1.in auc.de trien.& ſemiſ.nõ pa-
3 tiatur iſtũ intellectum,quia † ẽt ibi loquitur qñ fecit teſtm̃,quia
dicit,ſiue iure inſtitutionis, ſiue iure legati, & ſic iſtos caſus æ-
quiparat. Item eſt ibi verbũ,relinquo,quod importat ex teſtõ,
vt l.2.in fi.ff.de tab.exhiben. Vnde dic,ꝙ ille §.1.corrigitur per
auc.vt cum de appel.cogn.§.aliud. Et pro certo ſi ille tex.illius
§.1.pateretur iſtã interpretationẽ gl. eſſet optima cõſideratio,
vt minus ꝗ poſſibile ſit corrigeret. l.oĩmodò.C.eod. & de iſto
4 ſupplemẽto legitimæ dic vt dixi ſup.eo.in prin.¶†Quæro an ta
lis petitio ſupplemẽti legitimæ afficiat tm̃ inſtitutos,vel legata
b rios?[b] & Bar.in l.in quartã.ff.ad l.falc.in fi.dicit,ꝙ hoc onus rea
le,& ex ſubſtãtia defuncti debet ſuppleri,vt l.ſancimus.§. reple
tionẽ.C.eo.ergo non tm̃ hæredes,ſed ẽt legatarios reſpicit. ſed
Io.de Imo.ibi in fi.tenet ꝯrium per §.cæterũ.in auc. vt cũ de ap
pel.cogn.cui tñ tex.Bar.i fidet.Præterea dicit,ꝙ ſupplementũ le
c gitimæ [c] fit conditione ex lege. vt d.l.oĩmodò.C.eo. ergo datur
ꝯ hæ̃des,quia eſt perſonalis,vt l.1.§.ſi hrs.ff.ad Treb. iſtã qõnem
ponit Sal. in d.l.oĩmodò. in ver. q̃ro tertiò,an hic ſuppletione
ſit opus &c.& ibi allegat pro & ꝯ. ¶Ego aũt tenerem opi. Bal.
in d.l.oĩmodò,in fi. qui vr̃ concordare opi.& ſic dicit, aut lega
tariis eſt relictũ corpus hæreditariũ,& tunc contribuunt lega-
tarij,ad legitimã filij , ſicut hæredes, & poſſunt cõueniri a filio,
qa legitima ſecatur ipſo iure legata.ar.in ſimili.ff. ad l.falc.l. li-
nea.Aut eſt relicta quãtitas in genere, vel aliud in gñe,tũc filius
nihil põt ab eis petere pro legitima,quia non debet niſi in ſub-
ſtantia bonorũ,& niſi ex venditione bonorũ hæreditatis poſſit
percipi, vt d.§.repletio.cõiuncta l.cum pater.in princ.ff.de leg.
5 2.& l.deducta.§.nummis.ff.ad Treb.¶†Quæro,qualiter formabit
libellus,qñ petitur ſupplementum legitimæ? Reſpondetur ſm̃
quod dicit Bar.in quodam ſuo cõſilio,ꝙ incipit, ſupplementũ
legitimæ

ADDITIONES.

a Inſtitutionis.Vide Alex.latè conſ.70.2.lib.ubi ãte dicit Rom.cõſ.179.ꝙ verba lego & relinquo prolata ab idiotis important inſtitutionẽ ẽt in re certa.
b Legatarios.uide Bar.conſ.34.Ang.conſi.131.& Pau.de Caſt.conſi.256.
c Legitimæ.Legitima an ſit proprie debita filio uel quaſi debita,cũ pater non tali quodã uinculo aſtringatur.l.cũ rẽ.ff.de bo.dam.uide tex.in l.nihil.§ facilior.ff.de bo.lib.gl.in l.ſi emancipata.C.de in.& ſac.ign.quod nõ eſt proprie debita, ſed quaſi, ſed an poſſit confiſcari ſi filius delinquat uiuo patre, uide Bal.in l.1.C. de bo.lib.& in l.ſi qua.ff.de his q ſunt ſui uel alie.iu.Bar.ab Ho.

legitimæ petitur &c.Primò oportet ꝙ narretur,qualiter in bo-
nis defuncti erant tot,& tot bona. Item ꝙ erant valoris & æſti-
mationis tot , & tot florenorũ. Item reliquit dicto filio ſuo tm̃
ꝙ id,quod eſt filio relictũ , non ſufficit ad tertiam ſibi debitam
pro legitima portione,ſed deficit.Item ad id ꝙ defiett legitima,
ſuppletur à iure ,quare petit ſibi ſuppleri qđ deficit , & ipſam
ſic ſuppletam aſsignari ſm formam.l.oĩmodò.& l.ſancimus.§.
6 repletionē.C.eo. qđ tene menti.¶†Vnum addas,& tene menti,
ꝙ licet ſoror renuntiet fratribus hæreditatē paternã, & promit
tat aliquid amplius non petere,niſi expreſsè adiiciat,nõ petere
legitimam, vel ſupplemẽtum legitimæ,tñ legitimã, vel ſupple-
a mentum legitimæ petere poterit , ᵃ non obſtante ſua renuntia-
tione,etiam iurata,vt eſt caſus & ibi oẽs doc.in d.l.ſi qñ.§.& ge
neraliter.C.eo.& quod bene not. vt ſcias componere dictas re-
nuntiationes cum opus erit . ¶Et aduertas ad id quod dixi ſu-
pra in gl.in verb.teſtamento.in fi.videlicet, ꝙ oportet, ꝙ filius
habeat à patre iure inſtitutionis, hodie dic idem, vt olim.

ADDITIO.

a Poterit. Vide Pau.de Caſt.conſ.215.late Alex. conſ.169.vbi quid ſi eſt excluſa per ſtatutũ,& an poſſit petere fructus ſupplemẽti legitimæ.Ro.cõſ.16.& 276

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus pro vno ex legatarijs,pro ſe querelam amittit.*
2 *Teſtamentũ tutorio nomine impugnas, an relictũ ſibi factũ amittat.*

Si tutor. Tutor legatum petendo nomine pupilli, repel-
litur à querela,idem ſi querelam nomine pupil
li egerit,quia non amittit legatum ſibi relictum.h.d. ¶No.ꝙ fi-
lius non vr̃ approbare teſtm̃ paternum , licet tutorio nomine
a tutor petat legatum dari pupillo ſuo. ᵃ ¶No. ꝙ quis præſtando
patrocinium contra teſtamentum(vt tutor)non priuatur lega-
to ſibi facto . ¶In gl.1.in fi.an iſtam rationem fecerit ex volun-
tate , vel neceſsitate. facit glo. ord.in l.procurator qui pro eui-
1 ctione.ff.de procur. ¶†No.ergo ex gl. 1. ꝙ ille qui aduocat pro
vno ex legatarijs , perdit ſtatim ius querelandi ſuo noĩe . Et ſic
no.ſm Bal.& Ang.in d.l.ſi ꝙ officiũ aduocationis,& procura-
tionis eſt periculoſum. Ex quo no.ẽt ibi Bal.quod præſtans pa-
trocinium vt teſtm̃ vel donatio inſinuetur , non poteſt poſteà
petere caſſationem etiam ſuo nomine. ¶An aũt acceptans reli-
ctum ſibi factum , videatur approbare teſtm̃, vide latè Bar.in l.
2 poſt legatum.in prin.ff.de his qui.vt indig. ¶†No.ibi, ſeparatus
eſt,quod impugnans teſtm̃ per querelam, ꝙ ſuccumbens tuto-
rio noĩe,non repellitur à petitione legati ſibi facti, ſecus ſi ſuo
noĩe feciſſet,vt l.Papinianus.§.meminiſſe.ff.eo. Et idem ſi dice-
ret teſtm̃ falſum,& ſuccumberet, vt l.ſi patronus ex minore.ff.
de bo.lib. & d.l.poſt legatum.§.is cui. idem ſi inniit accuſatio-
nem de falſo, vel vt aduocatus, vel vt procurator, vel vt iudex
pronuntiando teſtamẽtum falſum,ſi tñ appellationis remedio
ſententia ſit reſciſſa. & hæc omnia probantur in d.§.is cui.cum
duobus §§.ſeq uen. & vide latè Ang.in d.§.meminiſſe.

ADDITIO.

a Pupillo ſuo. Vide Alex.conſi.18.4.lib.

SVMMARIVM.

1 *Parentes an hodie habeant legitimam iure inſtitutionis.*
2 *Intellectus ad § aliud.in auct.vt cum de appell.cognoſca.*
3 *Teſtamentũ in quo relicta ſunt cẽtũ filia pro ſua falcidia an valeat.*
4 *Donatũ per patrẽ filio tpe emãcipationis,an imputetur in legitimã.*
5 *Nepos ex filia an computet ſibi pro legitima dotem matris.*
6 *Quarta,an hodie aucta ſit.*
7 *Frater incapax quando partem fratribus accreſcat.*

Igitur quartam. Sufficit ꝙ filius habeat vnam quartã
quoquo relicti titulo ad hoc vt ex-
cludatur a querela,ſiue ſit vnus, ſiue plures.h.d. ¶No. ꝙ legiti-
ma tpe harum legum erat quarta, hodie eſt tertia, vt in auc.de
trien.& ſemiſ.§.1.colla.3.¶No.ꝙ ſufficit ad hoc vt filius exclu-
datur ab hæreditate patris ꝙ habeat legitimã ſuam. ¶No. quòd
tpe harum legum ſufficiebat etiã quòd haberet legitimam ſuã
quoquo relicti titulo,ẽt donatione cau.mor.hodie verò,titulo
inſtitutionis,vt in auc. vt cum de appel.cogno.§.aliud.ver.cæte
rũ,coll.8.& per ꝯñs ti.honorabili,vt l.filium. §.ſed portio.ff.de
leg. præſt. ¶Not.ꝙ in certis caſibus etiã donatio inter viuos ex-
cludit aliquem à querela,& computatur in legitimam.¶No.ꝙ
etiam in pluribus filijs vna tertia pro oĩbus ſufficiet. ¶In gl.le-
gati,in fi.dic idẽ no.gl.ſup.eo.§.ſed hoc ita.in ver.teſtõ,dic vt di
1 xi. ¶†Quæro an hodie parentes ᵃ debeant & ipſe habere legi-
a timam ſuam iure inſtitutionis? vr̃ ꝙ non, ad ſimilitudinem pa
troni,qa ſufficit ꝙ habeant quoquo relicti titulo. ita dicit gl.in
l.1.§.1.ff.ſi quis a patr.fue.manumiſſus,& quia in parẽtibus nõ
reperitur immutatũ,igitur &c.ita tenet Bar. in auc.nouiſsima.
C.de inoffi.teſt.in l.ſiue.§.1.ff.de iu.patro.Sed Iac.de Bel.in auc.
2 vt cum de appel.cogno.§.aliud. tenet ꝯ̃rium,quia dicit,ꝙ † eſt
caſus in d.§.aliud.in ver.hic aũt,cõiuncto verſ.cæterum,vbi di
citur,ꝙ intentio eſt principis liberare parentes, & filios ab in-
iuria pteritionis & exhæredationis,& poſtea ſubiungit ver.cæ-
terũ,dicens,ꝙ ſi qui ſunt inſtituti in re certa,& tunc illud ſuffi
cit,nec magis dr̃ de filijs,quam de patre,& ſic vr̃, ꝙ ad utrũq;
debeat referri , & plures alias rationes adducit, & iſtã partem
tenet Imo.in l.his uerbis.in fi.principij.ff.de hære inſt. & in l.1.
§.ſi ex fundo.eo.in verſi.iuxta prædicta &c.vbi plenè videas.&
iſta ultima eſt verior, pro qua facit ẽt quod in ſimili not.Guil.
prout ibi refert Bar. in l.iuſiurandum , & ad pecunias. §.iuſiu.
3 cũ §.ſeq.ff.de iureiu.¶†Quæro,dixit teſtator,relinquo filiæ meæ
b centum pro ſua falcidia, ᵇ nec adiecit,& in his eã hæredem in-
ſtituo,nec etiam dixit,iure inſtitutionis.Dicit Bar.in auc.unde
ſi parens.C.eod.ꝙ teſtm̃ valet,& iure inſtitutionis vr̃ reliquiſ-
ſe, nam cùm nomen falcidiæ accipiatur pro ipſa legitima , vt
no.gl.in d.auc.vnde ſi parens.vr̃ teſtator eum dixit pro ſua legi
tima,vel pro ſua falcidia,intellexiſſe iure inſtitutionis, arg.no.
in l.ſciendum.ff.de verb.obl.de quo ẽt per Bar.in l.filium.§.le-
gata.ff.de leg.pſtan.vbi Bar.dicit, ꝙ ſecus eſſet ſi non adijceret
pro ſua legitima,vel falcidia,quia cũ ſic verbũ,relinquo,adie-
ctum certæ rei non trahitur ad titulum uniuerſalem,ut l.cogi.
§.gñaliter.ff.ad Treb.& no.glo.in l.his verbis. in prin.ff.de hær.
inſt.& hoc vr̃ ſequi Bal.in d.auc.vnde ſi parens.in ver.facit ad
qõnem teſtator &c. Sed Bal.in l. 1.in pe.q. C.fam.ercil.tenet ꝙ
dato alio vniuerſali hærede , filia non habeat iure inſtitutionis
per dictam gl.in d.l.his verbis.& ſic de iure ciuili, vt præterita
teſtm̃ non valet, ſecus de æquitate canonica, quia intelligitur
iure inſtitutionis. allegat caſum in c.Raynutius, extra de teſta.
& idẽ tenet In l.humanitatis. C.de impub. & alijs ſubſti.in ver,
quartò opponitur, ꝙ illa nihil &c. vide Bar.in l.fi. ff.de pec.leg.
& glo. & doct.& Ang.& Imo. & alios in l.ſi patronus.§. 1.ff.de
don.Sed Sal.in d.auct.vnde ſi parens.tenet ꝯ̃rium in ver.quæro
ab extra teſtator &c.qa exprimi debet ꝙ relinquat iure inſtitu
tionis,ut d.§.aliud.vnde cum ſit de forma dicta expreſsio,ergo
eius omiſsio vitiat,ut l.qui Romæ. §.Flauius.ff.de verb. obl. &
pro hoc bene facit gl.in l.Papinianus.§. ſi quis mortis.ff.eo. &
iſtã partẽ ſequit Imo.in d.l.his uerbis.& latiſsimè dicit per eũ
in l.1.§.ſi ex fundo.ff.de hær.inſt.in uer.extra gl.reſtat videre an
ſufficiat &c.& vide Bar. & Imo.in l. 1.ff.ad leg.Fal.in princ. &
Sal.in d.l.fi.C.fa.erciſ.Adde ꝙ forte opinio Bar. ſuſtentaret, cũ
ſit comprobata a Bal.& faueat teſtõ, & non oẽs teſtatores,nec
ẽt tabelliones ſciũt dicere iure inſtitutionis,ut no.gl.ſingulari-
ter in l.quoties.C.fam erciſ.cogita.¶In gl.inter uiuos,in fin.dic
4 ꝙ ſatis dr̃ expreſſum, †quòd cõputetr̃ in legitimam, ſi pater di-
xit,dono tibi hoc pro parte tua,vt arg.l.peto.in prin.de le.2.ita
dicit Bar.& Sal.in d.l.ſi qñ.§.& generaliter. C.eo.quod Cyn.ibi
vr̃ intelligere in filijs emancipatis,ſecus autẽ in filijs ſuis, quia
cum donatio nõ tenuerit a principio,vt l.2.C.de inoffi.don.tñ
confirmatr̃ morte, vt l.donationes. C.de don. inter vir.& vxor.
ergo vt relictum,vel quaſi vt donatio debetur,ut eſt gl.no.in l.
filiæ.C.fam.erc.Sed Sal.in d.§.& generaliter.dicit, ꝙ hoc vide-
tur ꝯ̃ l.illud.C.de colla. quæ loquitur ita in ſuis,ſicut in emãci
5 patis.igit &c. & hoc teneas. ¶†In gl. conſtitutionis.in fi.vides
quòd filia cõputat in legitimã dotem ſibi datam. An aũt nepos
c ex filia cõputet ſibi pro legitima dotem matris? ᶜ et Bar.in l.in
quartam.ff.ad l.Fal.in ver.quæro,filia decedit antequam pater.
dicit,quod cõputatur in quartã, quia ex conſuetudine appro-
bata a lege,dos a patre pfecta ſtãtib.liberis,dos remanet penès
liberos,et per ꝯñs ſtatim proficiſcitur de auo in nepotes,ergo
cum ſtatim dicantur habere ab auo,ergo quò ad eum, compu
tant in quartam. Sed idem Bar.in l.poſt dotem.ff.ſol.mat.dixit,
quòd aduertẽdũ eſt, an filij ſint hrẽdes matris in d.dote, et tunc
non computant in legitimam, unde cum fuerit effectus dos fi-
liæ,ex mutatione perſonæ mutatr̃ qualitas patrimonii,ut l.Pau-
lus.§.fi.ff.de acq.hær.et hoc tenuit Iac. Bel. in quodã ſuo conſi.
et ideo non cenſetur amplius in patrimonio patris, et ſic non
compu-

ADDITIONES.

a Parentes. Vide Bal.conſi.10.& Alex.conſi.140.
b Falcidia. Vide Car.conſi.60.
c Matris. Vide Pau.de Caſt.conſi.124.& conſi.250.Pet.de Anch.conſi.316.

computatur in legitimã, vt l.ſancimus.§.repletionem. C.eo. & ideo computatur in vltimã, & hoc Ang. ſequitur in d. l.in quartam.Bal.autem & dñs meus Flo.in d.l.illud.dicũt: aut nepos venit unà cũ alijs ſuis fratrib.vel alijs nepotibus, & ſororib.ad ſucceſſionem aui, & non cõputat in ſuam partem dotem, quia eis non fecit iniuriam.aui venit cum patruis, & tũc ſicut mater cogeretur cõferre, & ſibi in legitimam computare, ut in d.l.quoniã nouella.ita ẽt nepos q venit ex perſona ſuæ matris, ne melioris cõditionis ſit nepos, quam filia, vt l.3.C.de bo.mat. & cũ hac opi.dixit Flo.ſe moriturum, & hanc opi.ſequitur Imo.in d. l.in quartam.in verſi.vlterius tangit hic Ang.poſt Bar.&c.Et licet iſta ſit æqua opi.tñ Paul.de Caſt. dñs meus conſulendo determinat, ꝗ indiſtinctè ſi nepos habeat dotem maternam, non computatur ſibi pro ſus legitima, ſiue cum patruo ſuccedat, ſiue cum alijs.& probat ſic: Sicut donatio, quæ tenuit in uita, nõ cõfertur, nec in legitimam computatur, niſi expreſsè fuerit dictum, ut d.§.& generaliter.& d.l.illam.Ratio eſt, quia iam perfectè exiuerat patrimoniũ patris, & cùm legitima ſit tertia omnium quæ reperiuntur tpe mortis defuncti, ut l.cum quęritur. C.eo.& cum iſta dos exiuerit patrimonium aui, in uita ſua, nõ debet computari in legitimam.Nam ſtatim mortua filia conſolidata eſt dos dicta, ſiue cõſuetudine, ſiue ſtipulatione, ſiue ſucceſſione penès filios eius, nec amplius dr̃ eſſe in bonis aui, nec dos matri, immo patrimonium dictorum nepotum, vt l.ſi plures.§.filio.ff.de vulg. & pup.facit l.3.§.ſed utrũ.uer.ergo.in fin. ff.de min.vbi dr̃ dos patrimonium filiæ, meritò non debet computari in legitimam quò ad auum, quia non reperitur in bonis aui, tpe mortis ſuæ. quod valde no. & ſic ſequit̃ opi.Bald.in d. l.poſt dotem.& iſtam de ſubtilitate iuris approbo &c.¶In glo.
6 magna.ibi, quæ eſt.C.e.auc.nouiſſimas.an aũt etiam hodie aucta ſit portio debita parentib.Et ibi gl.Bar.& cõiter doc. tenent ꝗ ſic, dic vt ibi.Et idem no.Bar.in l.ſi a milite.§.fin.cum l.ſeq.ff. de teſt.mili.& glo.in auc.de trien.& ſemiſ.§. hæc nos.in ver.in omnib.& ibi Ang. Sinantem, poſt mortẽ teſtantis patrimoniũ ſuũ fuerit auctum, an habeant tertiam tpe mortis, vel ſm augmentum, no.plenè Sal.in l.pe.§.repletionem. C.eod. dic ut ibi. Quarta aũt, quæ debetur collateralibus turpi pſona inſtituta, nõ tñ aucta, & ſic quarta eis debetur, ꝗ eſt verum, ut in auc.de hær.& fal.§.1.licet aliqui contra, ut refert Sal.in d.auc.nouiſſi-
7 ma.in ver.quæro quid in collateralib.¶†Quæro, ſunt plures filij, quorũ unus eſt incapax vel deportatus, vel aptè & rectè exhæredatus, vel à ſtatuto à ſucceſſione exclusus, vt putà, fœmi-
a na dotata, vel frater ſancti Frãciſci, quanta erit portio aliorũ:ª iſtam qõnem format Bar.in l.pe.ff.de cõtratab. & in l.1.§.ſi pater.ff.de cõiu.cũ eman.lib.& in l.pater filium.ff.eo.& Dy.Bart. Bal.Raph.& Imol.in l.planè.§.ſi duob.& in l.hmõi.§.ſi Titio.ff. de leg.1.& doc.in d.auct.nouiſſima. & ibi Sal.in ver.q̃ro ſeptimò, qd ſi eſſent.& ibi Sal. determinat, ꝗ ſicut per illũ incapacẽ non minuetur portio aliorum, vt d.§.ſi Titio.ita non debet pp perſonã eius augeri portio aliorum, & quia pro mortuo hr̃, ut d.l.1.§.ſi.ff. de contratab.Sed Bar.in d.l.pater filium.dicit, ꝗ immo computatur in numero liberorũ, & ſic erit dimidia portio eorũ legitima.qd̃ non eſt verũ, ꝗ habeatur pro mortuo, qñ tractatur de portione ſua cui accreſcat, ſed bene habeat̃ pro mortuo in ſui fauorẽ.faciunt no.in l.1.C.de hær.inſt. & l.ſi deportati ſeruo.ff.de leg.3.Et iſtud ſequitur Imol.in d.§.ſi duob.qd̃ eſt verius qñ non in totum, & in omnib. habetur pro mortuo, ut eſt exhęredatus, bannitus, vel exclusus a ſucceſſione patris, ut eſt filia, ſecus ſi in omnib.hr̃ pro mortuo, ut eſt in fratre ſancti Franciſci: ita dicit Guil.in d.§.ſi duob.facit quod no.Bar.in l.1. ff.de teſt.& in cle.exiui.de verb.ſignifi.& hoc tenet Imo.

A D D I T I O.

a Aliorum. Vide Pau.de Caſt.conſi.252.

De hæredum qualitate & differentia.

S V M M A R I V M.

1 *Hæreditas per hæredem adita, hæredis patrimonium dicitur.*
2 *Intellectus ad l.ſi ex patre.ff.de acq.hær.*
3 *Separatio bonorum in quib. caſibus locum habeat.*

HÆredes. Totus iſte tit. diuidit̃ princ.in duas partes. Primò ponit regulam, ꝗ hæredum tria ſunt genera. Secũdò illa genera, proſequitur, & declarat ſeriatim. 2. ibi, neceſſarius hæres. Item illa ſubdiuiditur in tres partes. Nam primò pſequit̃ primũ genus hęredum.ſ.qui ſunt neceſſarij hęredes tm̃.ſecũdò proſequitur ſm membrũ ſiue genus, videlicet, qui ſunt ſui & neceſſarij. tertiò, proſequitur qui ſunt extranei hęredes. 2.ibi, ſui aũt. 3.ibi, cęteri, qui.Et §.neceſſarius hęres. h.d.in ſumma. Seruus proprius hæres a dño inſtitutus dr̃ neceſſarius, quia eſt hæres velit nolit. bona tñ quę poſt mortem dñi quærit, propria ſibi reſeruantur. h.d.¶Et diuiditur iſtud principiũ in 4.partes. Primò ponit quis ſit hęres neceſſarius tm̃. Secondò rationem aſſignat, quare ſic vocetur. Tertiò infert cõſulẽdo teſtatori, qui non eſt ſoluendo. Quartò pꝛouidet ipſi ſeruo.2.ibi, quia ſiue. 3.ibi, vnde qui. 4.ibi, pro hoc tñ. ¶No.ꝗ aliquis eſt hæres, uelit nolit. ¶No.ꝗ ẽt ille, qui non eſt ſoluendo, põt unũ ſeruum ſibi hæredem inſtituere.
1 ¶†No.ꝗ adita hæreditate per hæredem, nõ dicunt̃ amplius bona defuncti, niſi cũ adiectione dictionis, olim, ut no. in l.eius q in prouincia. ff. ſi cer.pet. ſed dicuntur patrimonium hęredis, vt l.ſed ſi plures.§.à filio.ff.de vulg.& pup. ¶No.ꝗ qui in vno grauatur, in alio releuatur, vt l.eum qui.ff.de iureiu. ¶In gl.neceſſarius.ibi.l.ſi alienum.dic hoc verũ, ſiue in ſolidum, ſiue pro
2 parte.† No.illam l.ꝗ ſiue ſeruus habeat cohęredem extraneũ, ſiue ſit inſtitutus pro parte, non tñ tollitur neceſſitas, ita quod fiat hæres neceſſarius.qd̃ no. vide q̃ dixi ſupra de vulg.ſubſti.in prin. ¶In gl. reſeruentur.in fi.no.tu vnam gl.quę eſt in l.1.ff.de
3 ſepara.in prin.quæ enumerat octo caſus, in quib.† habet locũ ſeparatio bonorum, aut ad inſtantiam creditorũ, aut ad inſtantiam hæredis, aut ad inſtantiam ſubſtituti, dic vt ibi plenè.

S V M M A R I V M.

1 *Filij viuo patre rerum paternarum quodammodo ſunt domini.*
2 *Titulus de coniugen. cum emancipat. liber. an ſit hodie correctus.*
3 *Furtum domeſticum quale ſit.& an ab eo actio aliqua oriatur.*
4 *Maritus an ſit rerum dotalium dominus.*
5 *Filius viuo patre an aliquod ius in bonis paternis habeat.*
6 *Poſſeſſio non capta an continuatur.*
7 *Filius ſuccedẽs patri an dicatur habere ex cauſa lucratiua, vel nõ.*
8 *Statutum quod de qualibet acquiſitione ſoluatur gabella, non comprehendit filium hæredem inſtitutum.*
9 *Beneficium abſtinendi a prætore conceſſum, competit filio etiam ſine impetratione.*
10 *Suitatis effectus durant in his quæ ſunt utilia filio ad confirmationẽ tutelæ, & ad confirmandũ tabulas pupillares.& etiã ad tranſmiſſionem hæreditatis ad quoſcunq;. & nu.11.& 12.*
13 *Intellectus ad l.ſed ſi ſolus.ff.de acq.hær.*
14 *Datio cohęredis vel ſubſtituti an tollat ſuitatem.*

Sui autem. Iſte §.diuiditur in 4.partes. Primò ponit qui ſint ſui & neceſſarij hæredes. Secundò, hoc limitat, & reſtringit. Tertiò rationem reddit, quare dicuntur ſui hęredes. Quartò rationem ponit, quare dicuntur neceſſarij.2.ibi, ſed ut nepos.3.ibi, ſed ſi quidem.4.ibi, neceſſarij. Et hoc dicit, filius vel alius, quem nemo præcedit in poteſtate, dr̃ ſuus, & neceſſarius hæres. Et ſuus ideo dr̃, quia eſt quaſi dñs in vita patris, neceſſarius ideo dr̃, quia idẽ de iure ciuili hæres eſt. h.d. ¶No.ꝗ ad hoc vt quis dicatur eſſe ſuus hæres, requiritur ꝗ ſit in ptãte tpe mortis defuncti, & obtineat primum gradum ſuitatis. ¶No. ꝗ ſucceſſorium edictũ de gradu in gradum locum habet.¶No.ꝗ bonũ eſt argũ ab etymologia vocabuli.concor
1 dat ſup.de teſtam.ord.in princ. & ibi dixi. ¶†No. ꝗ ẽt viuo patre filij quodammodò dñr dñi. facit l.in ſuis. & quod ibi plenè hr̃ per Bal.& doc.ff. de lib.& poſth. ¶No.ꝗ prima cauſa eſt liberorũ in ſuccedendo aſcendentibus ab inteſtato.¶No.ꝗ de iure ciuili ſeruus velit nolit, eſt hr̃s neceſſarius, vt ſup.eo.in prin. ita ẽt in filio, quia neceſſarius hæres eſt. ¶No.ꝗ beneficio prætoris innato, & ꝗ ipſo iure competit, ẽt ſine interpretatione.illa neceſſitas tollitur, & remanet tm̃modò ſuitas, ut l.ſi filius, q
2 patri.ff.de vulg.& pup.ut hic.¶†In gl.ſuccedit in fi.No.ex gl.ꝗ tit.de cõiugen.cum emanc.lib.eſt hodie correctus. ſed hoc latè diſputat gl.in d.l.1.in prin.ff.de coniugen.cũ emanci.lib.& ibi Bar.cõcludit, ꝗ aui ſucceditur ab inteſtato, nullo cõdito teſtõ, vel facto teſtõ, & non ſolenniter, vel ſi teſtm̃ fuerit in totũ expugnatum per querelam, tunc uerum dicit iſta gl. cũ ſit ſublata differentia ab inteſtato emancipationis, & patriæ poteſtatis, vt in auc.de hære.quæ ab inteſt.§.ſi vero neq;.uerſi.nullam verò.ſecus ſi ſit factum teſtm̃ validum de iure ciuili, & emancipatus ueniat de iure prætorio vt pręteritus: tunc quia non venit de iure ciuili, ſed de iure prætorio durat differentia, quæ ſublata eſt qñ ab inteſtato, non etiam qñ ex teſtamento ſucceditur, vt notat gl.& doc.in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.de liber.& poſth.& in l.emãcipati.C.de colla.dic ut ibi not.¶In gl.domeſtici.

ſtici.in fi. Adde quod dixi ſ.de teſt,ordi.§.ſi pater.Ex quo ſequi-
tur ꝙ ſi filius, vel ſeruus furatus ſit aliquid patri vel dño, dici-
3 tur † domeſticũ furtũ,idẽ ſi vxor furata fuerit marito, vt l.1. &
ſ.ff.re.amo.& l.reſpiciendũ.§.furta.ff.de pę. & ideo non oritur
actio aliqua furti,neq; ciuilis, neq; criminalis. Quod eſt verũ,
ſi eſt leue,ſecus ſi eſſet furtũ graue,vel magnũ,qđ no.quia mul
tos vidi errare de parentibus,q notificant officiali furta ſibi fa-
cta a filio,vt d.§.furta.& ibi eſt tex.cũ gl.& ẽt eſt tex.gl.& Bart,
in l.ſi libertus.ff.de fur.& ita not.Bar.in d.§.furta.& in l.2.ff. re.
4 amo.¶ In gl.æſtimatur.ibi.§.ei qui.dic vt ibi dixi.¶ † In ea.gl.ibi,
qui po.in pig.hab.l.ſi.dic ꝙ immo maritus eſt dñs, & poſſeſſor
conſtante matrimonio,nõ vxor, vt l.doce.cum ibi no.per gl.&
doc.C.de rei vend. Sed mortuo viro dñium transfertur in vxo
rem, & perinde eſt ac ſi ſemper fuiſſet apud eã. vt dr̃ in l.in re-
bus.C.de iu.do.ſed in filium non transferi,ſed ↄtinuatur, vt l.in
5 ſuis.ff.de liber.& poſthum. ¶ † In ead.ibi.ff.pro hęrede.l.1.in fi.
dic ꝙ viuo patre non habet dominiũ propriè,ſed quodammo-
dò,& ſic impropriè, vt d.l.in ſuis,cõiũcta l.ſi me in vacuã.cum
ibi no.per gl.& doc.ff.de acq.poſ. nec ẽt dicitur habere poſſeſ-
ſionẽ niſi iure familiaritatis.l.qui iure. & ibi Bart.ff.de acq.poſ.
nec ẽt dr̃ habere poſſeſſionem ẽi poſt mortem patris,licet glo.
6 notet ↄ̃riũ in l.ſi miles.in prin.ff.ex quib. cau. † maio. quia licet
alia iura tranſeant, tñ poſſeſſio eũ ſit facti (niſi actualiter appre
a hendatur) non continuat,ᵃ neq; in filiũ,neq; in alium hrẽdẽ, vel
ſucceſſorẽ,vt l.cum hæredes.ff.de acq.poſ.in prin.& ibi Bar.&
doc.& eſt bona gl.io verbo, dñiũ dedit. ver. itẽ quid de poſſeſ-
ſione.in l.ſi fratres parentum.§.idẽ rñdit ſocius.ff.pro ſocio.nec
ẽt aliquod ius inſolidum eſt propriè in bonis patris, ẽt in legiti
ma uiuo patre non dr̃ habere, nec ẽt dr̃ habere in ſpe, vt eſt ca-
ſus ſingularis in l.1.§.ſi impuberi.ff.de colla.bon.ibi, præmatu
ra.n.eſt hæc ſpes &c.& eſt text.cum glo. in l.poſt emancipatio-
nẽ.in prin.& ibi Bar.ff.de lib.leg. & latè no. Bart.in l.is poteſt,
circa prin.ff.de acq.hær.& no.Bar.& Raph.in l.fi.ff.de li. agno.
Et an filius viuo patre habeat aliquod ius in bonis patris,vel ẽt
ecõtra,dic vt dixi j.de act.§.item ſi quis in fraudem.in verſ. &
tõ eſt, quia in bonis patris &c.& ibi ẽt vide in ver. q̃ro an alie-
nata in fraudẽ a patre &c.an filio vel patri cõpetat aliqua reuo
catoria ad alienata in fraudẽ legitimæ, & dic vt ibi no. ¶ In ea.
gl.in fi. dic hoc verũ niſi pater exhæredauerit filiũ,& ſic impe-
7 dierit dictã cõtinuationẽ, vt d.l.in ſuis. ¶ † Et ad hoc facit, vtrũ
filius ſuccedens patri ex teſtamento, vel ab inteſtato dicatur ha
bere ex eã lucratiua, vel non. nam licet in alio quam in filio ti-
tulus hæreditarius dr̃ continere in ſe debita & credita, vt l.hæ-
reditatis.ff.mand.tñ dr̃ titulus lucratiuus, vt l.ſi duo. & ibi glo.
ff.de acq.hær.& l.1.C.de impo.luc.deſcr.lib.x. Sed in filio non
dicitur titulus lucratiuus, ſed cõtinuari adminiſtratio bonorũ
hæreditatis, ſibi quaſi debitæ, ẽt de iure naturæ, ut l.cũ ratio. in
prin.ff.de bon.damna.no.gl.Bar. & Bal.plenè.in l.3.C. de in.&
8 facti ign. ¶ † Ex quo infertur, ꝙ ſi ſtatuto cauetur, ꝙ de qualibet
acquiſitione ſoluat̃ gabella, ꝙ ſi extraneus ſit hæres inſtitutus,
debet ſoluere gabellã, ſed filius nullã gabellã ſoluere debet, ut
vt eſt caſus in d.l.1. C.de impo.lucr. deſcr. lib. x.& ita tenet ibi
Bar. Bal.& Ang.quod ꝑpetuò no.& idem ẽt dr̃ econtra, qñ de-
ſcendens reliquit aſcendenti, quia non dr̃ habere ex titulo lu-
9 cratiuo, nec ſolui debet gabella. ¶ † In gl. perimit,in fi.no.ex gl.
duo. primum ꝙ beneficiũ abſtinẽdi ab ipſo prętore conceſſum
cõpetit filio, ẽt ſine impetratione, facit l.quæ ſub cõditione.§.
ſi.& ibi Bar.ff.de cond.inſti.& l.ei qui.ff. de acq.hær. & ſic vr̃ ꝙ
intẽtio creditorũ paternorũ, nõ ſit fundata, de quo ſtatim dicã.
¶ Secũdò no.ꝙ in his q̃ ſunt in fauorẽ filij,nõ ꝑdit ꝑꝑ dictũ be-
neficiũ abſtinendi,& ſic ſuitatẽ nõ ꝑdit.¶ Quò ad primũ, an cre
ditorũ intẽtio ſit fundata ↄ̃ filiũ,q nõ dicit ſe hrẽdẽ, nec ſe adijſ-
ſe, nec ẽt repudiaſſe; vr̃ ꝙ ſic.ꝑ tex.in l.2.ff.de cõdi.fur. & l.ne-
ceſſarius.ff.de acq.hær. Idẽ qui habet beneficiũ, debet illud alle
gare, alias perdit. ¶ Sed in ↄ̃riũ eſt veritas, vt eſt gl.in l.ſi cũ do-
tẽ.§.tranſgrediamur.ff.ſo.ma.& ibi Dyn.Bar.& doc. & Imo. &
Raph.& pro hoc eſt tex.in l.1.C.ſi min.ab hęr.ſe abſt.& gl.Bar.
Cy.Ang.Bal.& Sal.in d.l.ei qui.Nõ ob.ꝙ debuerit allegare ſuũ
beneficiũ, quia immo cũ cõpetat ipſo iure, & ſit clauſum in cor
pore iuris, non eſt opus allegationem, vt d.l.qui ſub cond.§.fi.
Præterea eò ipſo ꝙ nata eſt illa obligatio, filij deſcendens a pa-
tre, ſtatim eſt ẽt nata exceptio, & defenſio a ꝑtore, ꝙ nõ tenea-
tur niſi ſe immiſcuerit, vnde ẽt ſi ꝑ filiũ nõ opponat, põt oppo
ni per iudicẽ, vt l.vbi pactũ.cũ gl.& ibi doc.C.de tranſac.ita di-
cit Bar.& Imo.in d.l neceſſarijs.& Bal.i l.more.in prin.eo.ti.&
pro hoc multũ facit l.ei qui ſe nõ immiſcuit.de acq.hær.ff. & l.ſi
10 filius qui patri.ff.de vul.& pup.¶ † Quò ad ſcḋm, ꝙ non perdat
ꝑꝑ dictũ beneficium, q̃ ſunt in ſui fauorem, dic, v.puta, ꝙ cõfir-
metur tutela, vt l.ſi nemo.ff.de teſta.tutela.ſed ſcḋm Raph. in d.l.
ſi filius q patri.illa l.ſi nemo.multum violatur, quia ibi expecta
tur aditio, vt confirmetur tutela, & tñ vt plurimũ tutela datur
ſuis, igit̃ ibi vr̃ caſus, ꝙ ſuitas non operatur confirmationẽ tu-
telæ,& dicere ꝙ ibi filius ſit exhęredatus, vel emancipatus, vt
11 quidã ibi in gl.dicunt, eſt violare illam legem.¶ † Secundò cõ-
firmat tabulas pupillares, vt d.l.ſi filius qui patri.ꝙ eſt verũ, qñ
filius eſt ſolus inſtitutus, & ei extraneus eſt pupillariter ſubſti-
tutus,& filius abſtinet, vt l.Iulian.ff.de acq.hær.ſecus ſi filius ab
ſtinet,& alteri filio exhęredato ſit datus ſubſtitutus, quia tũc ta
lis ſubſtitutio non confirmat̃, quia eſſet damnũ filij abſtinentis
q ſuccedere poſſet ab inteſtato, inſpiciat̃ ergo, vtrũ vtile ſit fra-
tri abſtinenti, vel nõ, ſcḋm Bar.& doc.Sed Rapha.ibi dicit, ꝙ iſtã
drĩã non facit ille tex.& ꝙ ↄfirment̃ tabulæ pupillares, vt d.l.ſi
filius qui pr̃i.& an ſit fauor filij, oſtendit̃ ex illo tex.q a oĩnò ab
inteſtato ſucceder fratri, & ſolus caſſata ſua ſubſtõne, nec põt
dici, ꝙ hoc ſit verũ, quia mater eo cõcurreret, vt dicit Bar.quia
tp̃e legũ prædictarũ nõ concurrebat mater cum fratre, vt j. ad
12 Tert.§.frater. ¶ † Tertiò operat̃ tranſmiſſionem hrẽditatis ẽt ad
quoſcunq;, vt l.ex militari.§.ſi.cũ l.ſeq.ff.de teſt.mil. & l.Luc.ff.
de iu.fiſ.niſi dederit ſibi ſubſtitutum vulgarem, vt l. ſi filius hæ-
res.ff.de liber.& poſthum.vel cohæredem extraneum, & tunc
exiſtentia ſui hæredis nihil operaretur in his, quæ dependent
ex teſtamento, vt l.apud Iulian.§.idem Iul.ff.ad Trebel.ſecus in
alijs quæ non dependent ex teſtamento, vt l.3.C.de iure delibe.
& ꝙ datiò ſubſtituti vulgaris tollat ſuitatem, cõmuniter tene-
tur. & pro hoc facit ſcḋm Rapha.in d.l.ſi filius hęres. & l.qui ſun
dũ.§. qui filiũ.ff. ad l.fal.ſed Bal. dicit ꝙ hoc eſt falſum, quia eſt
in ↄ̃riũ in l.Papin.§.quarta.ff.de inoff.teſt.a ↄ̃rio ſenſu. ibi, ſi nõ
ſit in poteſtate &c.ergo ſi ſit in poteſtate, vult tex.ꝙ non habe-
ret illud remedium, quia tunc licet abſtineret, tñ de iure ciuili
hr̃s remaneret, vñ illa ſola ſuitas, licèt nudi noĩs, ↄfirmaret li-
bertatẽ, vt l.cũ quaſi.§.ſed & ſi quis.ff.de fideic.lib.¶ Secũdò vr̃
caſus in ↄ̃riũ in l.& ſi ſine.§.ſed ꝙ Papin.ff.de min. ¶ Tertio alle
13 gat caſum.l.ſed ſi ſolus.ff.de acq.hær.† vbi per dationẽ ſubſtitu-
b ti vulgarisᵇ non tollitur neceſſitas, quin ſi adijt ex vna parte,
ſit hr̃s ex oĩbus partib. vt l.1.eo.ti.probat̃, teſtator nõ dedit ſub
ſtitutũ ad impediendũ eius inſtitutionẽ, ſed ſolũ ad impediẽdũ
eius defectũ probat̃ in l.ſi pater.ff.de hę.inſti. vbi ſubſtitutio nũ
quam excludit inſtitutũ, ergo ridiculũ vr̃ dicere, ꝙ ſubſtitutio
licèt fuerit ſub cõditione, ſi filius voluerit, vt ſit inſtitutus, ſi ve
lit, quia ↄ̃rium eius qđ vult, operaretur, quia fuit facta ſubſtitu
tio, vt lex filio, & teſtatori cõſuleret, nõ vt filiũ repelleret, vt di
cit tex.in ſimili in l.3.§. ſi filius.ff. de ↄ̃tab. Ideo.n. pater ſubſti-
tuendo vulgariter dixit, ſi filius nolit, vel non poſſit eſſe hęres,
quia ſciebat filium abſtinere poſſe a beneficio prætoris, non vt
vellet filiũ remouere ab hæreditate ipſo iure. & iſtud ſequitur
Raph.in d.l.ſi filius hæres.& Pau.de Ca.ibi in repetiti.ſua, & al
legat iſtã rõnem, nemo pręſumitur velle recedere a prouiſione
legali plena ꝑ ſuã ꝓuiſionẽ nõ plenã, vt no.doc.in l.1.C. de iu-
re emph.& l.fi.& ibi Bal.C.de pac.cõuentis.ſed ſi pater faceret
filiũ per dictã dationẽ ſubſtituti volũtariũ, poſſet ſua prouiſio
14 eſſe fruſtratoria. Ponet ꝙ ẽt filius non adijt nec ẽt adijt, poſteà
ſubſtitutus, clarũ eſt ꝙ ſine hr̃de decederet; vñ cũ ſubſtitutus
poſſet repudiare, nõ eſt credẽdum, ꝙ voluerit tollere ſuitatem
filio, ex cuius ſuitatis vigore ipſe pr̃ habebit hrẽdẽ, vel filiũ, vel
hrẽdẽ filij, vel ſubſtitutũ, & hoc ſp reputaui verius. Quãtum ad
ſcḋm de cohr̃de extraneo, dicit Raph.in d.l.ſi filius q patri.ꝙ etiã
nõ tollit ſuitatẽ. ꝓbat̃, ſubſtitutio vulgaris tacita, q̃ venit a lege
ſcḋm ſniam doct. non tollit ſuitatẽ, ẽt quò ad cõfirmationem ta-
bularum pupillariũ, vt eſt tex.in d.l.Iul.ff.de acqui.hære.& hoc
vult

ADDITIONES.

a Continuatur. Ideo dicunt doc.in l.cum hæredes, ꝙ ſtatutum diſponẽs quod poſſeſſio defuncti tranſeat in hæredes ipſo iure, eſt correctorium iuris cõis, ideo non extendendum. Vide Alex.conſ.40.3.lib.& latè conſ.33.2.lib.

b Vulgaris non. Sed an datio ſubſtituti tollat ſuitatem, non ſolùm quando eſt ſubſtitutus extraneus, ſed etiam ſi eſt ſubſtitutus nepos exiſtens in poteſtate teſtatoris, qui eſt ſequens in gradu. vide in l.ſi filius hæres.per d.Iaſ.ibi, ut pondera notabilius, & ſingularius.ff.de libe.& poſth.& ibid.extra gl. reaſſumo in dubium illud an per dationem ſubſtituti vulgaris, tollatur exiſtentia ſuitatis, vbi plenè & diffuſiue, an autem ſuitatis exiſtentia confirmet tabulas pupillares abſq; alia aditione, per eundẽ do.Iaſ.plenè in d.l.ſi filius qui patri.ibi,& ſic habes.ff de vul.& pup.& an confirmet legata relicta, vide per eundem in præalleg.l.ſi filius.ibi nu.5.ff.de vulg.& pup.& an ſit ſublata ſuitas per dationem hæredis extranei, vide etiam per eundem in l. qui plures. ibi,in gl.in ver.confirmetur.ff.de vul.& pup.& an etiam tollatur ſuitas per dationem vulgaris ſubſtituti. idem do.Iaſ.tractat pleniſſime in præallega. l.ſi filius qui patri.ibi, vltimò pro complemento, prima quæſtione. Bartho. ab Horatijs.

vult Bar.in l.1.ff.de vul.& pup.modo ſi datio cohæredis eſt ſub
ſtitutio legalis per ius accreſcēdi,& nō hominis,quia ius accre
ſcendi venit a lege,vt ff.de vulg.& pup.ſubſtitu.l.ſi in teſtamen
to.& præcipuè in hæreditate vbi venit ex neceſſitate,qūo ergo
tollit ſuitatem?facit l.pro hære.§.Papinianus.ff.de acqui.hære.
ad d.l.apud Iu.§.Iulianus.eſt difficile reſpōdere,tñ Pau.de Ca.
in d.l.ſi filius hęres.reſpōdet,ꝙ ad cautelā illi cohęredes adeūt,
ne poſſit poſtea negari pupillo ſuitas,quod difficile eſſet pro-
bare.l.Lucius.ff.de condi.& demō.& pro hoc adducit tex.cum
gl.in l.ita tñ.§.a patre.ff.ad Treb. Vel rōde ſm Raph. Fulgo.ꝙ
35 ibi tabulæ pupillares ſunt † confirmatæ ſuitate, tñ quia repu-
gnando ibi paternam,impugnant iudiciū defuncti,nō poſſunt
ex tabulis pupillaribus cōſequi bona,vt d.l.ita tñ.§.qui ſuſpe-
ctam.& l.quæſitum.ff.de acquir.hęre.& iſto modo loquit̃ l.ſi
plures.§ filio.ff.de vulg.& pup.& ideo fuit neceſſarium,ꝙ adi
rēt hæreditatem paternā,vt confirmarentur tabulæ pupillares,
& iſto etiam modo poteſt intelligi l.ſed ſi plures.§.filio.in fi.ff.
de vulg.& pup.nec obſt.ꝙ per dationē cohęredis videatur re-
cedere a prouiſione legali,quia ſm Pau.de Ca.hoc non eſt ve-
rū,quia filius etiā ſine datione cohęredis,poterit ſe abſtinere,
vt l.cū emācipatus.ff.de leg.1.& d.l.ſi filius qui patri.& eodem
modo poterit abſtinere cohęres filij,nec magis teſtator vide-
tur cōfidere de aditione cohæredis extranei,quā de aditione fi
lij,ergo per prouiſionē ſuā,non plenè prouidentē recedere nō
videtur a prouiſione legali,quæ plenè prouidet,vt l.2.cum ibi
plenè no.per Cy.C.de iure emph.& l.fi.C.de pact.cōuentis.&
l.1.§.vnde quęritur.ff.de vulg.& pup. Vel tertiò ſm Raph. Cu-
ma.reſpondetur ad d.l.apud Iulia.§.1.ꝙ ibi coguntur illi ſub-
ſtituti adire,non ſolū ad confirmationē tabularum pupillarū,
ſed etiā patris,qui fideicōmiſſarius vniuerſalis eſt illius cuius
hęredes inſtituti vel ſubſtituti repudiauerunt,ſi fideicōmiſſum
datū eſt in ſubſtitutū,debet habere ēt hæreditatē patris.l.ita ta-
men.§.qui ſuſpectā.ff.ad Treb.& coguntur adire paternā,vt eā
reſtituant. Vel quartò tu poſſes reſpondere ad d.l.apud Iulia.
§ 1.ꝙ aut teſtator dedit filio ſolū hęredē,aut dedit tantū ſubſti
tutū vulgarē.Et his duobus caſibus eſt ſublata ſuitas.Et ita in-
telligant opiniones iſtorū modernorū,& iura ſua,aut non ſo-
lū cohęredē dedit extraneū,ſed etiā paternū,& ſimul dedit ſub
ſtitutū vulgarē:& tūc ſuitas magis videtur impedita.& ſic in-
telligitur d.l.apud Iulia.§.1.& l.qui fundum §.qui filiū.ff.ad le
gē Falci.& l.ſed ſi plures.§.filio.ff.de vulg.& pup.quia iſto ca-
36 ſu reperiunt̃ duæ cauſæ inficientes eam.Sed † contra iſtam opi.
ꝙ datio cohęredis,vel ſubſtituti non tollit ſuitatem,allegat Ra
pha.Cuma.vnū tex.in d.l.qui fundum.§.qui filium.ff.ad l.Fal.
vbi eſt filius inſtitutus,& habet cohæredē & ſubſtitutum,& ſi
decedat antequā ſit hęres,debet fieri cōtributio legatorum,ſe-
cus ſi poſt:ergo apparet,maximè,dum dicit antequā ſit hæres,
ꝙ eſt ſublata ſuitas per dationem cohęredis & ſubſtituti.vnde
quidam reſpondent,ꝙ antequàm ſit hæres,id eſt poſtquàm re
pudiauit.Vel dic,quòd ibi filius fuit inſtitutus ſub conditione
poteſtatiua.iuxta l.iam dubitari.ff.de hære.inſti.& l.ſuus quo-
que.§.puto.eo.ti.vel alio modo poſſibili cogita,quia iſta ſem-
per mihi placuerunt.

S V M M A R I V M.

1 *Seruus vt hæres neceſſarius fiat,quæ requirantur.*
2 *Extraneus hæres quis dicatur.*
3 *Promittens ſub certa pœna in manum extraneam non alienare, an alienando in illos qui non ſunt ſibi in poteſtate, vel ſibi non attingunt incurrat in pœnam.*

Cæteri. Qui non eſt in poteſtate morientis tempore mor
tis,dicitur hęres extraneus,h.d.¶No.quòd tm̃ eſt
dicere ſubiecti iuri patris,vel domini,quātum eſt dicere quòd
eſt in poteſtate patris,vel dominio domini.¶No.quòd etiam fi
lius meus emancipatus inſtitutus a patre dicitur hæres extra-
neus,& ſic omnis aſcendens,vel tranſuerſalis,qui non ſit in po
teſtate,dicitur hæres extraneus.¶No.quòd filius inſtitutus,ēt
a matre,dicit̃ hęres extraneus,quia non eſt in poteſtate matris.
1 ¶No.ꝙ non ſufficit,†ꝙ ſeruus proprius a domino ſit inſtitu-
tus,vt ſit neceſſarius hæres,ſed opus eſt vt eodem tempore,&
libertatē,& hæreditatem conſequatur,vt ſ.de hęre.inſti.§.ſi
verò.dic vt ibi dixi.Et aduertas,qu[illegible] iti hęredes ex
tranei,id eſt non ſui,vel neceſſa[illegible] m̃.¶In gl.ap
a pellantur.in ſi.dic alio modo [illegible] ,qui nihil
attinet,vt in Auc.de hæred.& [illegible] t.alio mo
do dicitur,qui nō eſt de deſ[illegible] pu.lucra.
deſcrip.l.ſ.lib.10.& ibi gl.[illegible] i p glo.no.

3 Et faciunt hæc ad q.† de illo qui promiſit certam pœnā,ſi rem
in manum extraneam alienaret,ꝙ committitur pœna,ſi alie-
nat extra illos,qui ſunt ſibi in poteſtate,vel ſibi non attingant,
vt patet per prædicta ſm Io.Fab.quod no.

S V M M A R I V M.

1 *Inſtitutionis hæredis capacitas quo tempore inſpiciatur. & numero 2.3.& 5.*
4 *Intellectus ad l.2.ff.pro emptore.*

In extraneis. Hæres extraneus tribus tēporibus debet
eſſe capax,videlicet,tempore teſtamen-
ti,mortis teſtatoris,& aditionis.Incapacitas autem medij tem-
poris non nocet,& teſtamenti factio capitur in actiua & paſ-
ſiua ſignificatione,h.d.¶No.ꝙ capacitas vel incapacitas ſerui
æſtimatur in ꝑſona dñi,vt l.ſi mihi & tibi.§.regula.ff.de leg.1.
l.ſi debitor.§.1.ff.de leg.2.dixi ſ.de hær.inſt.§.ſi ſeruus pluriū.
dic,vt ibi.¶No.ꝙ funditus nō tenet inſtitutio,ſi tp̃e teſtamēti i
ſtitutus reperiatur incapax.¶No.ꝙ morte teſtatoris incipit in-
ſtitutio effectū ſortiri,quia morte teſtm̃ cōfirmatur,vt hic.& c.
cùm Marthę.de cele.miſſ.vide omnò bonā gl.in l.omnium.C.de
teſt.¶No.ꝙ ante aditā hr̃ditatē,non dr̃ ius ſolidè quæſitū hære
di.facit l.ſi tibi homo.§.cū ſeruus.ff.de leg.1.& l.ſi quis ita.ff.de
condi.inſti.cum gl.¶No.ꝙ quāuis hęres ſit inſtitutus nō purè,
ſed ſub ꝯditione,& per ꝯñs,nullum ius ēt in ſpecie pōt dici q̃-
ſitum inſtituto,tñ in eo cōſiderat̃ habilitas dictis tribus tempo-
ribus.¶No.ꝙ ſi inter tēpus teſtamenti,& mortis teſtātis,& adi
tionis hæreditatis hr̃s efficiat̃ incapax,non nocet.¶Not.ꝙ ille
dr̃ habere teſtamēti factionē paſſiuā,qui aut ſibi,aut alteri acq
rere pōt.No.quia iſte tex.dicit primò duo tēpora debere con-
ſiderari,poſteā dicit tria,&c.& ſic facit ſi teſtis interrogatus q̃-
bus ꝑſentibus,dicat de duobus,& poſteà nominet tres,non dr̃
vacillare,ſm Bal.in d.l.ſi alienum.§.1.ff.de hær.inſti.¶In gl.fa-
ctio.in fi.dic vt ibi dicā.¶In gl.mutatio.ibi.§.in extraneis.dic vt
ibi p gl.Bar.Bal.Raph.Ang.& Imo.& aduertas,ꝙ licet iſte tex.
1 † loquatur in extraneis tm̃,tñ idē eſt in ſuo,& neceſſario,vel in
neceſſario tm̃,& tria tp̃a cōſiderant̃.Vñ ſi inſtituit̃ filius depor
tatus,licet tp̃e mortis eſſet reſtitutus nō valere teſtm̃,& eodem
mō ſm Bal.hic,ſi inſtituat̃ filius,vel alius q̃ ſit tp̃e teſti frater S.
Frāciſci.demū tp̃e mortis teſtātis ſit monachus,& ex diſpēſatio
a ne Papæ efficit̃ Eps,ᵃ vt in cle.1.de regula.& no.Io.An.in c.ſa-
b nè.& in c.licet.de regula.Et eodē mō in bānitis,ᵇ vel rebellibus
nr̃i tp̃is,q̃ ex forma ſtatuti nō pñt inſtitui.Nam licet poſteā eis
fuerit indultū,nō tñ valet inſtitutio,vt l.1.& 2.C.de ſent.paſſ.
a ſecus ergo ſm Ang.in d.§.extraneis.† ſi fuerint reſtituti,q̃a reſti
tutio retrotraheret̃,vt no.gl.Bar.& doc.in l.Gallus.§.& q̃d ſi
tm̃.ff.de lib.& poſth.& no.Bar.Bal.& Sal.in l.fi.C.de ſent.paſſ.
Et tu aduertas idē ſi fuiſſent rebanniti,q̃a tm̃ importat ac ſi fuiſ
ſent reſtituti,vt no.Bar.in l.1.§.fi.ff.de quæſtio.Qđ eſt intelligē
c dū,ſi fuerint reſtituti,vel rebānitiᶜ in vita teſtātis,ſecus ſi poſt
mortē,q̃a cùm eſſet ius quæſitum venientibus ab inteſtato,ne-
ceſſariò ſequitur,ꝙ talis reſtitutio non traheretur ad bona iam
alteri quæſita,vt no.in d.§.& q̃d ſi tm̃.facit l.fi.cū ibi no.C.de
repu.hæred.Et eodem modo in omnibus,& per omnia,ſi inſti
tueretur ſeruus pœnæ.facit l.ſi in metallum.ff.de his quæ pro
nō ſcri.haben.ſolum eſt differentia,quia in extraneo eſt diuer-
ſum tempus mortis & acquiſitionis,ſecus in neceſſario tātum,
vel ſuo & neceſſario inſpecto iure ciuili,quia non eſt dare me-
dium inter mortē & immiſtionem ſui,& neceſſarij,vel neceſ-
ſarij tm̃ hęredis,vt l.ſi poſt mortem.in prin.ff.de leg.1.cum ibi
3 no.¶Addas etiam,ꝙ tñ aliqñ inſpicitur aliud tēpus,vt qñ † eſt
inſtitutus ſub conditione,tunc.n.exigitur,ꝙ non ſit in aliena
familia tempore conditionis,vt l.ſi ſub conditione.cū ibi no.ff.
de lib.& poſth.In neceſſario aūt tm̃,qñ valet inſtitutio,an ſuf-
ficiat

A D D I T I O N E S.

a Epiſcopus.Adde ut late per Fede.q.ſua.20.
b Bannitis.Vide no.Pet.de Anch.conſ.276.ſilio ſuo tacito.
c Rebanniti.An autem banniti poſſint inſtitui hæredes uide per Cyn.& doc.
in l.1.C.de hær.inſt.per Bar.in q.per eum diſputata,quæ inci.Statuto ciuita
tis Lucanæ.& per eundem.in l.eius qui,circa fi.ff.de teſt.adde ꝙ ſi defertur
hæreditas bannito cuius bona ſunt publicata an debeat habere ſiſcus uel
proximus.per eundem Bar.in l.ſi qua pœna.ff.de his qui ſunt ſui uel alie-
ni iur.An autem bannitus perdat in totum priuilegia ciuitatis,uel iuris com-
munis,uide per d.Aut.in c.per tuas.de ſent.excom.in gl.1.& quando ban-
nitus rebannitur,an uideatur reſtitutus.& non ſimplicē indulgentiam habe
re.uide Cy.& Bar.in l.fi.C.de ſenten.paſſ.per Bar.in l.1.§.ſi quis ult.ff.de
quæſtioni.& an bannitus reuerſus,poſſit admitti ad honores,uide Bar.ff.mu
neri.& hon.l.& quiᵽ ſi in metallum.& an etiam bannitus teneatur ſoluere
collectas,uide Bar.ff.de dam.infect.l.inter quos ᵽ in damni.& per eundem
in l.commiſſo.ff.de publ.Barth.ab Hontio.Iuriſc.Patauinus.

ſiciat inſpici, q̃ ſit in poteſtate tpe mortis.& dicas, q̃ ſi erat ſer
uus proprius, vel cõis, ſufficit, q̃ tpe mortis teſtãtis ſit ꝓprius,
vt l.ſed & ſi conditioni. §.ſi.ff. de hær.inſt. Si autem erat alienus
ſm cõem opi.nullo modo valet inſtitutio, vt ibi no.Sed Raph.
dicit q̃ immo valet,tñ ſi non efficiatur teſtatoris,non valet in-
ſtitutio, nec in hoc curatur, ſi ſit inſtitutus ſub conditione, vel
non,vt l.paterfami.ff.de hære.inſti.quia illud non attenditur,vt
no.in d.l.ſi ſub conditione.§ ſi.qđ intelligas iuxta ea quę habẽ
tur in l.antepe.ff.de vulg.& pup. & hoc qñ ſuccedit ex teſtamẽ
to,ſinautem ab inteſtato, tunc tempus mortis inſpicitur, qđ eſt
verum,qñ non eſt factum aliud teſtm̃,ſinautẽ eſt factum & de-
ſtitutum,tunc tẽpus deſtituti inſpicitur, vt l.ſi quis poſthumos.
§.ſi filium.ff.de lib.& poſth.& l.ſi quis filio exhęredato.ff.de in-
iuſto teſt.& per ꝯñs inſpicitur in effectu tẽpus delatæ hęredita-
tis.¶Et prædicta procedunt in hẽditatibus, in legatis autem vi-
de l.intercidit.& quod ibi Bar.& doct.no.ff.de condi.& demõ.
vbi diſtinguitur,an legatum factum ſit ſub conditione deporta
to,qui põt reſtitui,& valet legatum.aut ſit ſeruo pœnę,& tunc
a principio non ſubſiſtit, licet poſſet reſtitui. qđ no.& ibi vide
Bar.gl.& doct.¶In ea.ibi,in ſeruitute dicebatur capax reſpectu
perſonæ dñi,qui erat capax, vt in d.l.ſi ſeruus eius.& ibi Bar.&
Imo.& dixi ſ.de hær.inſt.§.ſi ſeruus plurium.¶In ea.gl.ibi. pro
4 emp.l.2.in † prin.dic prout loquitur ibi,in ꝯtu emptionis con
cordat, ſed cum loquit̃ in alijs ꝯtibus ꝯdicit. ſed ibi loquit̃ in
capace,& qui non patiebat defectum in perſona ſua, ſed hic ſe
cus.¶In ea.gl.ibi.§.generaliter. dic q̃ ibi loquitur fauore furti;
5 & ſic delicti,vt pęnitentibus remittatur.¶† In glo.tempora.ibi
ſ.eo.§.ſui.dic hoc eſt verũ,vt ſciamus, vtrum ſit ſuus, qñ eſt in-
ſtitutus purè,ſinaſit ſub cõditione,inſpiciatur tẽpus purificatæ
conditionis,vt l.ſi ſub conditione.ff.de lib.& poſth.ſed tempus
teſtamẽti inſpiciat̃,vt ſciamus vtrũ ſuccedat, ita dicit Bar.in d.
§.in extraneis.dic vt ſ.dixi.¶In ea.gl.ibi,quia ſtatim ſunt hære-
des.in hoc an inter incrementũ & conditionem in ſuo,vel ne-
ceſſario ſit dare mediũ,vide latè Bar. & Io. de Imo.in l. ſi.ff. de
cond.indeb.¶Et iſta inducuntur ad illam vulgatam quæſtionẽ
de puncto.de quo vide Bar. & doct.in d.l.poſt mortem.& in l.
Arethuſa.ff.de ſtatu homi.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex citans aliquem ad hoc vt ſciat an velit eſſe hæredem, quan-
tam dilationem dare debeat.*
2 *Moram quando purgare poſſit hæres citatus a iudice.*
3 *Iuramentum an & quando obſtet reſtituendo.*
4 *Inuentarium quot & quæ requirat. & nu.7.*
5 *Inuentarium per procuratorem fieri poteſt.*
6 *Proteſtatio facta per hæredem in confectione inuentarij, ſi appoſuit
non apponenda &c.an ipſum releuet.*
7 *Hæres tenetur in inuentario ponere etiam omnia quæ defunctus ha-
bebat per primum decretum,ſiue nudam detentionem.*
8 *Hæres conficiens inuentarium, qui eſt creditor, conſeruat ſibi ſuas
actiones contra hæreditatem & bona.*
9 *Hæres creditor qua forma debet practicare, vt ſuum debitum con-
ſequatur.& a reſiduo hæreditatis ſeparetur.*
10 *Vxore inſtituta a viro.& non conficiente inuentarium,an ſi conue-
niatur a legatarijs,actio de dote confundatur.*
11 *Hæres omittens apponere q̃ debebat in inuentario ad quid tenenatur.*
12 *Hæres non conficiens inuentarium an perdat Trebellianicam.*
13 *Inuentarij beneficio quando vult hæres gaudere,quid agere debeat.
eum agit,vel ſe immiſcit.*
14 *Inuentarium a quolibet etiam priuilegiato confici debet.*
15 *Hæres pendente tempore confectionis inuentarij,conueniri non poteſt.*

Extraneis autem. Extraneis hæredibus facultas libe
ra eſt adire, vel repudiare, niſi ſe-
mel fuerit hæreditas adita,quia non põt repudiari niſi a mino-
re.hodie verò poteſt hęs ſine deliberatione ꝯficiendo inuenta-
riũ ſecurè & ſine dãno adire hẽditatẽ, h.d.¶No.q̃ vnicuique &
ſuis extraneis datur facultas deliberãdi, ne inconſultè adeant.
¶No.id ad qđ ſemp allegat̃,q̃ immiſcere eſt ſuorum, adire eſt
extraneorũ.ſed aliqñ abutimur,& tñ eſt adire in extraneo,q̃tũ
immiſcere in ſuo,vt l.ſi is qui bonis.ff.de acq.hę.¶No. q̃ hære-
ditatẽ ſemel aditã non licet repudiare, ſicut eõ ſemel repudia-
tam non licèt amplius adire, vt l.ſicut.C.de repu.hære.niſi be-
neficio minoris ætatis,vel quia ſit de filijs, vt l.fi.C.de rep. hær.
¶No. q̃ qui adit cum beneficio inuentarij, & illius ſolennitatẽ
obſeruat,intantũ tenet̃,quantũ eſt in hæreditate,& non in plu-
rib.¶In gl.deliberare.in fi.dic q̃ Bar.in l.ſi quis inſtituatur.ff.de
1 hære.inſti.† dicit q̃ ſi iudex facit aliquem citari ad ſciendum,
vtrum ſit hæres,vel velit eſſe,vel non, ſi eſt de liberis nõ poteſt

dare minorem terminum quam vnius anni, ſi eſt de alijs cen-
tum dierum,& nõ minus,alias proceſſus vitiabitur,vt l.1.§.læ
gius.ff.de ſucc.edi.Idem ẽt voluit in l.1.ff.de iu.deli.& idem vo
luit in l.ſi diu.ff.ex quib.cau.in poſſ. ea. & ſic elapſo dicto tem-
pore non poterit amplius adire. Quod eſt verum ſecundum
Bald. & Imo.in d.l.ſi quis inſtituatur.niſi res adhuc ſit integra,
vt quia quando ad inſtantiam creditorum eſt ſtatutus termi-
nus, ut crearent curatorem, quia ſi nondum creauerunt, res
adhuc non ſunt diſtractæ, vel quando ad inſtantiam ſubſtitu-
ti, vel ſequentis in gradu, vel ab inteſtato nondum adiuerint,
2 tunc enim † poteſt moram purgare nõ obſtante termini lapſu,
quamuis ẽt fuerit iudex comminatus ſe amplius hæredem non
auditurum,ſm Inn.ſingulariter in c.tua,de ordin.cogn. Et hoc
ẽt ſequitur Ang.facit ẽt q̃ plenè no.Ang.& Io.de Imo.in l.quã-
diu,la grande.ff.de acq.hær.& in d.l.ſi quis inſtituatur.facit diſ-
ferentiam ad inſtantiam ſubſtituti,vel creditorum. ¶Et prædi-
cta ſunt vera, quando erat inſtitutus purè, ſinautem ſub con-
ditione.tunc ſi eſt poteſtatiua, vel ẽt mixta. Bar.eſt ſibi ꝯrius.nã
in l.ſi quis ſuus.ff.de iu.delib. vult q̃ ẽt ad inſtantiam ſubſtituti
poſſit ſtatui terminus,ſed in l. ſi ſuus quoq;. in prin.ff.de hære.
inſti.tenet ꝯrium.Sed Imo.in l.ſi quis inſtituatur. tenet id quod
no.Bar.in d.l.ſi quis ſuus.dic vt ibi.Et adde glo. in l.quandiu.in
fi.¶In glo.omnibus.ibi.§.item ſacramenta.dic, vt ibi plenè per
Bal.& gl.Cy.& Bar.Bal.Ang.& Sal.Auct. ſacramẽta puberum.
C.ſi aduerſus vend.per gl.Bar.Bal.& Sal.in l.2.C.de reſcin.ven
di.in gl.magna,nam doct.& maximè ibi Imo.ididem dicunt,q̃
3 aduertendum eſt ad formam † iuramenti, quia ſi iurat non pe-
teret reſtitutionem ratione minoris ætatis, vel alia quacunque
de cauſa,tunc omninò ſibi præiudicatur. Sinautem ſimpliciter
ipſe iuraret, tunc tale iuramentum facit eum maiorẽ tantum-
modò,vt no.gl.in d. l.2. non tñ operatur, quin de iure cõi poſ-
ſit petere reſiduum pretij, ſi eſt læſus vltra dimidiã iuſti pretij.
4 ¶† In gl.præſtiterit.in fi.qm̃ hic ſit mentio de inuentario, ergo
a quæro quot, & quæ requiruntur in inuentario? Et dic primò,[a]
q̃ omnes creditores vel legatarij citentur pro certa die & ho-
ra,& certo loco,vt veniant & interſint ad videndum inchoari,
& proſequi,& perfici inuentariũ per talem hæredem de tali hę
reditate Titij quæ citatio debet eſſe certa, ſi certi ſunt credito-
res, & ſit ſpecialis & nominatim, aliàs ſufficit generalis, vt in
Auct.ſed cũ teſtator.C.ad l.Fal.& l.ſi eo tẽpore.C.de remiſ.pig.
& ibi Bar.& Sal.in Auct.ſi oẽs.C.ſi mino.ab hære.ſe abſti.& ibi
oẽs doc.¶Secundò,q̃ inchoetur intra 30.dies, & finiatur intra
b 90.dies.& iſta tempora currunt a die ſcientiæ,[b] & aditionis hę-
reditatis factę,& non prius,vt no.gl.in l.fi.§.1.C.de iu.delib.&
eſt tex.in ea.l.§.ſi vero poſtquam. ¶Tertiò requirit̃ q̃ vnus no-
tarius ſit rogatus de toto dicto inuentario,vt d.l.fi.§.ſinautẽ du
bius.¶Quartò,q̃ ſint duo teſtes,qui interſint toti inuentario,&
c eius inchoationi & perfectioni, qui cognoſcant[c] hæredem.
¶Quintò,q̃ ſint tres alij teſtes idonei, & locupletes loco credi-
torum,& legatariorũ abſentium,qui ſint de eadem ciuitate, &
cognoſcant teſtatorem ſiue cognouerint,vt d.auct.ſed cum te-
ſtator.¶Sextò, q̃ apponantur oĩa hẽditaria,& corporalia iura,
cõmoda,& incomoda. ¶Septimò,q̃ per manum propriam ip-
ſius imponat̃ ſignum crucis in principio ipſius inuentarij, ſed
quia hoc eſt parui præiudicij ſm omnes doc.ſi omittatur,nõ vi
d tiat̃[d] inuentarium, vt no.Bar.in d.l.fin.in prin.& in l.1.in fin.ff.
de ven.inſpicien.& in l.cum hi.§.1. prętor.ff.de tranſac.& in l.
2.§.ſi prius.ff.de vul.& pup.& ibi Imo.Rapha.& Bald.in 1.con
ſtitutione.C.& Cy.Bal.& Ang.in d.l.fi.licet ibi Sal. teneat con-
trarium.dic vt ibi. ¶Octauò q̃ hæres ſe ſubſcribat,& aſſerat,q̃
nullã malignitatẽ fecerit in cõfectione dicti inuentarij,& ſi ne-
ſcit ſcribere, debet rogare vnum alium notariũ, qui ſe ſubſcri-
bat pro dicto hęrede in forma prędicta. ¶Et his peractis in præ
ſentia iudicis cõpetentis,interponet iudex authoritatem ſuam,
& decretum.ar.l.nulli §.ſinautem. C.de epiſ.& cle.& l.de crea-
tionibus.C.de epiſ.aud.facit l.tutor qui repertorium.in prin.ff.
de admi.tut.& ita dicit Ange.in l.1.§. huiuſmodi.ff. ſi cui plus
quam per l. Falc.in verſi. de quarta videt̃ prima fronte, &c. Et
his geſtis,notarius qui rogatus eſt de toto inuentario,debet pu
blicare totum inuentarium. Et eſt tamen in practica,quod etiã
in ſcriptura dicti inuentarij,hęres proteſtet̃,q̃ ſi qua apponen-
da non forent,quę appoſuerit,q̃ nõ vult haberi pro appoſitis,
& econ-

ADDITIONES.

a Primò.Vide Abb.conſ.73.2.lib.
b Scientię.Hoc dic vt per doc.in l.ſi.§.cũ igitur.C.de iu.delib.& p Ro.[illegible]
c Cognoſcant.Vide Bal.conſi.35.2.lib.& [illegible] 206.& 212.
d Non uitiatur.Idem tenet Bal.conſil.[illegible]

& econtra, ſi non appoſuit apponenda, q̃ primũ habuerit noti
5 tiã, ſtatim illa in dicto inuẽtario, apponet. ¶ † Et aduertas inuen
tarium non tñ poſſe fieri per ſe, ſed ẽt põi per procuratorem
fieri, potiſſimè qñ aliquis eſt abſens, vel impeditus, vt eſt tex. in
d. l. fi. §. finaũt. & oĩa iſta habentur in d. l. fi. & d. Auct. ſed cũ te-
6 ſtator. ¶ An aũt dicta practica † proteſtationis ſi appoſuit nõ ap
ponenda &c. ipſum releuet. Bal. in d. l. tutore. & l. fi. C. arbi. tut.
tenet ꝙ nõ, qa eò ipſo ꝙ appoſuit, præſumitur ꝙ apponi debue
rit, vt d. l. fi. vnde talis proteſtatio nõ releuat, vt l. alimẽta. C. de
neg. ge. cũ gl. Ang. aũt in d. §. hmõi ſtipulano. circa fi. in ver. vlti-
mò ſcias ꝙ inuentariũ &c. dicit ꝙ immo talis proteſtatio mul-
tum releuat a dicta ſeruatione ſuorum iurium, arg. l. ſi debitor.
§. 1. ff. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. & gl. in l. cõi diuidũdo. in prin. ff.
cõm. diuid. & ꝓ pñs ẽt ſi apponat res proprias, ſibi proteſtatio
proderit, & hoc ſequit ibi Imo. circa fi. Nõ ob. d. l. fi. cum gl. C.
arb. tu. quia ibi eſt ſpeciale fauore pupilli, ergo in ꝯrium eſt ius
cõe, & ſic in hærede, ẽt ſi apponat propria, & maximè cũ dicta
proteſtatio ſibi non ꝑiudicat, ſi ignoranter fecerit, vt l. cum fal
ſa. C. de iur. & fac. ign. & iſtud credo verius. facit in ſimili de ꝓ-
teſtatione qđ hr̃ plenè per Bar. in l. nõ ſolùm. §. morte. ff. de no.
ope. nun. & de reſeruatione qđ eleganter voluit Bar. in l. fi. ff. de
7 eo qđ cer. lo. ¶ † Aduertendũ tñ eſt, quia hæres debet apponere
non tm̃ res & iura propria defuncti, ſed ẽt oĩa quæ defunctus
habebat per primum decretũ, ſiue nudã detentionem, vt rem
depoſitam ſibi vel cõmodatam, vt l. & tm̃. & ibi gl. ff. de petit.
hęre. & no. Ang. Raph. & Imo. in l. ſi de eo. §. 1. ff. de acqui. poſſ.
8 ¶ † Quæro hæres cõfecit inuentariũ ſolenniter & eſt creditor,
an conſeruentur ſibi actiones ſuæ ꝯ hæreditatem & bona? dic
9 ꝙ ſic, vt l. fi. §. in cõputatione. C. de iu. delib. ¶ † Quæro, qua for-
ma debet hæres creditor practicare, vt ſuum debitum cõſequa
tur, & ſeparetr̃ a reſiduo hæreditatis? vide ſingulariter per Bald.
in l. ſi debitori. C. de pac. in ver. ſed pone ꝙ adiuit hære. quia ci-
tatis legatarijs, & creditoribus, & alijs quorũ intereſt, nõ vt hę-
res, ſed vt quilibet creditor implorabit officium iudicis, tantũ
de bonis dictæ hæreditatis ſeparari, quantum eſt creditum ſuũ.
quod no. quia pluries habui de facto, & non oẽs ſciunt deduce
10 re in practica. ¶ † Quid ſi vxor eſt inſtituta a viro, & non confe
cit inuentarium, & conuenitur a legatarijs? dic ꝙ actio de do-
te non eſt confuſa, & ideo primò deducit dotẽ, poſteà præſtat
legata, deducta Falcidia. ita eleganter dicit Bald. per illum tex.
cum glo. in l. 1. §. exactio. in fi. C. de rei vxo. act. quod perpetuò
11 no. ¶ † Quid aũt ſi hęres omiſit ſcienter apponere quæ debebãt
apponi? Bar. in l. fi. §. illo videlicet. C. de iu. deli. & in l. reſcriptũ.
ff. de his qui. vt indi. & in l. Paulus. ff. ad l. Falc. tenet ꝙ in totum
priuetur beneficio inuentarij, & ꝙ ẽt legatarijs tenetur inſoli-
dum, vt arg. §. ſancimus in Auct. de hæred. & Falc. Sed Cy. in d.
Auct. ſed cum teſtator. in 8. q. tenet contrarium. Sed Ang. in d. l.
Paulus. concordat opi. quia quò ad perdendum totum benefi-
cium Falcidiæ, loquit̃ gl. in d. §. ſancimus. & eſt opi. Bar. quòd
non tenebitur vltra vires hæreditatis. & ita intelligat̃ alia opi.
ſed Imo. ibi tenet, ꝙ Falcidiã, & ſic lucrum in totum perdit, vt
d. §. ſancimus. ſed de ſuo & vltra vires hæreditatis non ſolùm
non tenebitur legatarijs, vt voluit Ang. ſed nec ẽt creditoribus
tenetur, niſi ad duplum rei ſubtractæ, vt d. §. illo videlicet. qui
in hoc non eſt correctus per d. §. ſancimus. Nec ob. §. ſi verò nõ
fecerit, &c. in d. Auct. de hęre. & fal. quia ibi loquitur, qñ in ni-
hilo fecit inuentarium, nos loquimur qñ fecit ſolenniter, ſed
12 vnã rem omiſit. quod no. bene quia hoc credo verum. ¶ † Quæ
ro, an non cõficiẽs inuentarium ſicut perdit Falcidiam, vt d. §.
ſi verò non fecerit. perdat etiam Trebellianicam? & gl. in Auct.
ſed cum teſtator. in verbo ceſſet. in fi. tenet quod non. & idem
Iac. de Bel. in Auct. de hæt. & Fal. §. ſi verò expreſſim. & hoc ſe-
quitur Bar. in l. Marcellus. §. 1. ff. ad Trebel. & in d. Auct. ſed cum
teſtator. circa fi. & dicit ſe pluries cõſuluiſſe. & hoc ẽt ibi ſequi
tur Ang. & Oldr. in d. l. fi. §. fi. vt refert Ang. in d. §. huiuſmodi. in
ver. reſtat videre. & Ang. in d. §. ſi verò expreſſim. & Ioã. And. in
addi. Spe. in ti. de inſtru. edi. §. fi. ver. nunc dicamus. Et illam par
tem ſequitur Franc. de Ramp. in d. Auct. ſed cũ teſtator. & Imo.
in d. §. huiuſmodi. ſed contrarium vr̃ velle gl. in d. §. ſi verò ex-
preſſim. in verbo ſubſtituitur. & hoc ſequit̃ Alber. Galeo. vt re-
fert Ang. in d. §. huiuſmodi. & Iac. de Are. Bal. Raph. in l. cum ta
le. §. ſ. per illum tex. ff. de condi. & dem. & quia rogatus de reſti
tuendo hæreditatem, tenetur reddere rationem fideic. ergo te-
netur quò ad fideic. vniuerſale cõficere inuentarium, & ẽt eum
ſequitur Richar. Malumb. Pet. & Cy. in d. Auct. ſed cũ teſtator.
& ibi Bal. in ver. quæro, nunquid ille qui non fecit inuentariũ.
& allegat pro caſu dictum §. ſi verò non fecerit. vbi tex. apertè
vult, ꝙ debeant citari legatarij & fideicommiſſarij. & magis lo
quitur de fideicõmiſſarijs vniuerſalibus, q̃ de particularibus,
igitur &c. ẽt hoc ſequitur Sal. in d. Auct. ſed cũ teſtator. in verſ.
ab extra quæro, an conficiens &c. & allegat optimã rõnem, qa
hæres non conficiens inuentarium, ideo perdit Falcidiã, quia
lex præſumit, ꝙ tm̃ ſubtraxit quantũ valet Falcidia, ut d. §. ſi ve
rò non fecerit. quę rõ ęquè vendicat ſibi locũ in Trebellianica,
igitur ſicut hæres non conficiẽs inuentarium, perdit Falcidiã,
nec ẽt poteſt deducere, ita nec Trebellianicã. & ibi ẽt hoc vult
do. meus Flor. & Imo. in d. l. Marcel. §. 1. & ſic ſibijpſi videtur ꝯ-
rius. cogita tu, & per iſtas remiſſiones oĩa poteris videre. Ego
verò libẽter nõ diſcederem a gl. & Bar. & ab alijs. Sed illi. §. illo
addito. quem allegat Bal. & illi rõni Saliceti malè poſſet reſpõ-
deri, & ſecundum iſtã vltimam opi. dum aduocarẽ Ferrariæ iu
dicatũ eſt pro iſta parte, ſed debitum iure naturæ nunq̃ perdit
non ꝯficiẽs inuentariũ, vt no. gl. in d. l. fi. §. pen. Formam autem
inuẽtarij vide per oẽs doc. in l. fi. §. & ſi præfatã. C. de iu. delib.
& per Ang. in d. §. hmõi. in ver. 2. principaliter videamus de for
ma ipſius inuentarij. ¶ Quæ aut requirantur dixi ſ. in illo §.
13 dic ut ibi. ¶ † Sint igitur cautæ hæredes cum adeunt, vel ſe immi
ſcent, ꝙ proteſtentur, ꝙ volunt conficere inuentarium, & eo
gaudere, alias facta aditione ſimpliciter eòm videãtur eſſe cer
ti de viribus hæreditarijs, ẽt ſi eſſemus intra 30. dies nõ poſſent
vlterius facere inuẽtarium, vt d. l. fi. §. 1. quod ſingulariter tene
menti, ita dicit Ang. in d. l. hmõi. in fi. facto autem inuentario ſi
hæres conueniat, & non oppoſuerit de inuentario, & fuerit in-
a ſolidũ condemnatus, tñ in executione[a] ſententiæ gaudebit di-
b cto beneficio,[b] ut no. Bar. Bald. Ang. & Rapha. & Imo. in l. ex
diuerſo. §. fi. ff. ſol. mat. & Ange. in l. 1. §. hmõi. ff. ſi cui pluſquam
per l. Falc. & Bar. & doct. in l. Neſenn. §. qui fundum. ff. de re iu-
14 di. ¶ † Vltimò no. ꝙ quilibet etiam priuilegiatus, vt pupillus, mi
c les, & ſacerdos,[c] tenentur conficere inuentarium, aliàs autem
non gaudent beneficio eius, & perdunt Falcidiam, & tenentur
inſolidum, & ſic vltra vires hęreditarias, vt eſt caſus in Auc. de
hęre. & Falc. §. pen. & ibi Ang. ſecus in fiſco, vel eccleſia inſtitu
ta, qa licẽt nõ conficiat inuentariũ, tñ nõ tenet̃ vltra vires hære
ditarias. vt no. Bar. in l. 1. & ibi Ang. Raph. & Imo. ff. de acq. hęr.
& Bar. & doc. in d. Auc. ſed cũ teſtator. & Bar. ſentit idẽ in l. 1. §.
an bona. ff. de iu. fiſ. & clarè hoc decidit Bar. in l. 1. ibi, quartò q̃-
ro quid ſi eccleſia vel pauperes? &c. C. de ſac. ſan. eccl. & vide
Imo. in d. §. huiuſmodi. & Cy. & Ang. in l. 2. C. ad leg. Iul. de vi.
15 qđ bẽne no. ¶ † Aduertas ẽt ꝙ donec pendet confectio inuenta
rij, & ſic intra nonaginta dies a die inchoati inuẽtarij, hæres nõ
poteſt conueniri, vt d. l. fi. §. donec. C. de iure deli. & dic vt ibi.

ADDITIONES.

a Executione. Exceptio diſcuſſionis inuentarij executionem rei iudicatæ differt quouſq; bona hæreditaria fuerint diſcuſſa, eò quia ſententiam nõ impugnat, ſed ſolum illius executionem differt. l. ex diuerſo. §. ſi in iudicio. ff. ſol. ma. quemadmodum dos petatur. & ibi Bar. & Alex. notant & Alex. hanc firmat eſſe communem. id idem Bar. Pau. & Alex. in l. cum ſidei. de confeſſis. Bar. Pau. & Alex. in l. Mæuius. §. fi. de re iud. in Pan. Bal. Iaſ. & Iean. in l. 1. col. 2. de iuris & facti ign. & plenius dixi in conſ. 285. exordiente ſenior cautatio Auentonm. per totum. Et hæc concluſio limitatur pluribus modis per Alex. & Ieab. in d. l. ex diuerſo. §. ſi in iudicio. ſol. ma. quod notandum, eò quia frequentes accidit, & bis obtinui. An. Cat.

b Beneficio. Adde Pet. de Anch. conſ. 6.

c Sacerdos. Vide Abb. conſ. 73. & ibi quid in eccleſia.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas ſeu animus adeundi hæreditatem, an ſufficiat. & qualiter probetur num. 2.*

3 *Dicens poſſidere domum pro ſua legitima, an hæreditatem adiuiſſe dicatur.*

4 *Proteſtatio non releuat facientem actum proteſtationi contrarium.*

5 *Repudiationem ſuam an quis reuocare poſſit, & hæreditatem adire. & num. 6.*

6 *Diſpoſitio l. ſi C de repu. hær. an in filio emancipato locum habeat.*

7 *Mutus & ſurdus an ſine curatore hæreditatem adire poſſint. & quæ ſine curatore agere queant.*

8 *Aditio hæreditatis an per procuratorem fieri poſſint.*

Item extraneus. Hæres dicitur adire hæreditatem gerendo ſe pro hærede in aliquo actu, vel nuda voluntate, vel verbis declaratis, & ita poteſt repudiare, dummodò ſciat hæreditatem ſibi delatam, quamuis mutus, h. d. vſq; in fi. ¶ No. ꝙ aditio hæreditatis conſiſtit in nuda, pura, & ſimplici voluntate. ¶ No. ꝙ non ſufficit probare ꝙ hæres tetigit aliquid hæreditarium, vt conuincas ipſum adijſſe, niſi concludas, ꝙ vt hæres tetigit. facit l. gerit. & quod ibi Bar. ff. de acquir. hæredi. ¶ No. ꝙ ad hoc vt hæres poſſit adire, oportet

quod

ꝙ ſciat teſtatorem mortuum, & ſe hæredem inſtitutum,& ſibi
delatam hẽditatem, vt hic plura alia exiguntur, de quibus per
gl.& Bar.in l.is poteſt.ff.de acq.hęr.¶No.ꝙ ſicut nuda volunta
te põt adiri,ita ↄ̃ria voluntate põt repudiari,¶No.ꝙ mutus &
ſurdus ẽt a natura pñt adire hæreditatem ſi intelligant ꝙ agũt,
licet teſtari non pñt,vt hic & l.mutum.& ibi Bar.ff. de acq.hæ.
& l.diſcretis.C.qui teſt.fac.poſ.& dixi ſ.qui non eſt permiſ. fa-
ce.teſt.§.mutus.¶In glo.ad legitimam.in fi.dic,ꝙ ſola cognitio
bon.poſſ.facta coram prætore,ẽt non authoritate ſufficit, ſiue
ſit bonorum poſſesſio ſm tab.ſiue ab inteſtato,ſiue etiam ↄ̃tab,
vt eſt gl.ſingu.in l.ſi.§.1.C.de curato.furio.in ver. pro antiqua.
¶In gl.nuda.ibi,voluntatem illam declarat.idem no.gl. in l.ge-
rit.ff.de acq.hære.& illam ſequitur Bar.videlicet,ꝙ requiritur,
ꝙ animus ſolus declaretur.Tamẽ ego ſemper tenui gl.in l. pro
1 hærede.in prin.in ver.ꝗ.ff.eo.ti.quæ dicit ꝙ ſolus † animus ſuf-
ficit ad adeundam hæreditatẽ, & ad gerendum ſe pro hærede,
2 per factum tñ probatur voluntas [a] nam dico quod de ſubſtan-
tia aditionis eſt ipſe animus nudus,ſolus, & in corde retentus,
vt hic.Verum quia ſolus Deus,& nõ hoĩes,eſt perſcrutator ani
morum,opus eſt ad hoc vt ille animus,& ſic illa aditio probeť,
ꝙ oſtendatur ſignis,verbis,vel factis,& hoc tenet per plures ra
tiones Ang.in d.l.gerit.licèt ibi Imo.teneat opi.Bar.& pro hoc
facit iſte tex.ibi,nuda voluntate &c.& in l.ſi auia.C.de iu.deli.
ibi,ex ſola animi deſtinatione &c.& l.gerit.ff.de acq.hæ.ibi,ani
mo cognoſcit,&c.cum ſim.¶Et hoc eſt vtile ſcire,vt videamus
an in foro conſcientiæ, hæres qui ſecreto adiuit,teneať vltra vi
res hæreditarias.Bar.in rub.ff.de acq. hære. & in d. l.gerit. vult
ꝙ non, quia alteri ex ſolo animo meo nõ poſſim obligari vltra
id quod receperim,& hoc ſequitur Bal.& cõiter doc. in d.rub.
a ſed Imo.latè dixit in d.l.gerit.dic vt ibi.¶†Et probať dicta adi-
tio verbis, vtputà,quia animo deliberato, vel dato termino ad
adeundũ,vel repudiandum,dixit,volo adire,vt l.ſerui electio-
ne.in prin.cum gl.& ibi Bar.& doc.ff. de leg.1.& Bar. & doct.
in d.l.gerit.& Bar.& Bal.in l.1.C.de ſum.Tri.& fi.cath.& etiam
factis,vtputà,ſi creditoribus hæreditarijs ſatisfecerit, vt eſt ca-
ſus ſingularis in l.a.C.de iu.deli.& ibi Bar.& doc. licet talis ſo-
lutio poterit fieri citra ius, & nomẽ hæredis,quia pro abſente,
& etiam inuito poſſum ſoluere,vt l.ſoluendo.ff.de neg.geſt,vel
ẽt ſi aliquid hæreditarium, vt hęres tetigerit, vt hic.& d.l.gerit.
vt quia fructus hẽditarios recolligit, & debitores hęreditarios
exegerit,vt pro ſe retineret,vt l.pro hẽde.in princ.& §.Papin.ff.
de acq.hære. vel facit actum cum aliquo ↄ̃hẽdo, vtputà fundũ,
vel domum paternũ locauit, vel vendidit, & ſic in effectu fecit
vnum actum,quem facere non poterat vt dñs, niſi eſſet hæres,
& tunc præſumitur aditio,vt l.1.C. de iu.delib. & l.ſi quis do-
mum.§.pen.ff.locati.ſecus ſi talis actus non celebratur cum ali
quo,vtputà,domum paternam inhabitauit,tũc,quia talis actus
põt intelligi ꝙ fecit vt dñs, vel habẽs pignus, pro dote matris,
vel vt cuſtos, tunc iſto caſu non præſumitur aditio, ſed prout
melius ſibi fuerit,vt l.1.ff.de ſol.& per pñs ſi erat hæreditas ho-
minis diuitis,præſumam aditionem,alias ſecus;ita intelligatur
Azo in d. l. pro hęrede.in prin.ſi autem dubium eſt,tunc recur
rendum eſt ad interpretationem ſuam,vel ſui hæredis,argu.l.ſi
quis a filio.§.pen.ff.de leg.1.ita dicit elegãtisſimè Bar.in d.l.ge-
rit.in ver.circa tertium principale.in fi.& facit quod no.Bar.in
l.non ſolũ.§.morte.ff.de no.oper.nun.in prima ſpecie proteſta
tionis.in ver.ſed nunc quæro an talis proteſtatio &c.& in l.qui
in aliena.§.fi.& ibi Ang.& Imo.ff.de acq.hær.& in l. pro hære-
de.§.Papinia.eo.ti.Cy. Bar.Bal.Ang.& Saly.in l.1.C.de repu.hę
redi.¶ Quid autem ſi filius dicat dictam domum paternam re-
3 tinuiſſe pro ſua legitima †an dicatur hæreditatem adiuiſſe?Bar.
in d.l.gerit.ver.ſed quæro, quid ſi aliquis &c. dicit quòd hodie
legitimam filius habere dicitur iure hæreditario, & de hæredi-
tate non poteſt haberi pars,quia totum habeatur.vt l.1.ff.de ac
qui. hęre. igitur diceretur hæres inſolidum. & hoc idem videtur
Bar.ſentire in l.quia poterat.in pen.q.ff. ad Treb.vbi dicit ꝙ fi-
lius non poteſt legitimam habere,& ſic quartam, niſi velit eſſe
hęres,vt l.iam dubitari.ff.de hær. inſti.ſed ↄ̃rium vř velle Bald.
in l.3.ff.de acq.hęre.vbi dicit,ꝙ patronus poteſt facere,vt l.ſi li
bertus patrono.ff.de bo.lib.ergo fortius filius cuius ius eſt potẽ
tius,vt l.ſi quis legatum.§.fi.cum gl.ff.ad l.Corn.de fal.& idem
tenet Bal.in l.hęres.C.de impu.& alijs ſubſti.licèt Cy.ibi videa
tur velle id,ꝙ determinat Bar.& opi.Cyn.etiam ſequitur Saly.
in d.l.ſi hęres inſtitutus.licèt do. Bar. nullam facit mentionem.
Sed ego ſtarem cum Bald. per rationes ſuas, ac etiam quia ne-
go ꝙ legitimam habeat iure hæreditario,nec eſt quota hæredi-
tatis,immo quota bonorum,vt vult Bar.in l.quoties.la grande.
circa medium.ff.de hære.inſti.Et vide Ange. & Imo. in l. ita ta-
men.§.ſi patronus.ff.ad Treb.& ibi Pau.de Caſt.& ibi dixi, etiã
ſi eſt quota bonorũ,ergo neceſſariò ſequitur, ꝙ pro aliqua par
te non eſt hęres,vt l.ſi quis ſeruum.§. fi.cum l. ſeq.ff. de lega.2.
meritò poteſt illam partem bonorũ filius habere,& nõ erit hæ
b res in aliquo,cogita.[b] ¶ In ea.gl.ibi, niſi proteſtetur, dic ꝙ ta-
lis proteſtatio nõ eſt neceſſaria,vbi quis facit actum pium, qui
dilationem non accipit,vt ff.de reli.l.at ſi quis.§.pleriq.& vide
4 dictam l.pro hærede.§. ſi quis ſeruos. ¶†Quid aũt ſi facit dictã
proteſtationẽ,& facit actum ↄ̃rium proteſtationi?dic ꝙ prote-
ſtatio non releuat.c.cum M.Fert.de conſti.& no.Bar.in d.l.pro
hẽde.§.Papin. ¶ In gl.hęredẽ eſſe.in fi. dic ſimilis & plenior gl.
5 eſt in l.is põt.ff.de acq.hæ.& dic vt ibi plenè p Bar.& doc.¶†In
gl.deſtinatione.in fi.an aũt quis poſſit ſuã repudiationẽ reuoca
re.dic ꝙ ſi eſt minor indiſtinctè poteſt p viã in integ.reſti. ſi eſt
c lęſus,vt l.ſi.C.de repu.hę.Si autẽ eſt maior, [c] & tũc ſi extraneus
non admittiť amplius, vt l.ſicut.eo.ti. ſi aũt eſt de ſuis hæredib.
& tunc aut hæreditaria bona ſunt diſtracta,vel per ſubſtitutũ,
vel p aliũ in grado,per procuratorẽ hęreditatis iacentis,& tũc
amplius nullus ingreſſus ei concediť.Si autẽ res hæreditariæ in
eo ſtatu ſunt quo erant tpe,quo filius repudiauerit,& tũc intra
triennĩũ a die repudiationis dať facultas, ꝙ nõ obſtante dicta
repudiatione adire põt. vt eſt caſus in l. ſi ſingula.Et qđ dixi de
ſuo hærede,intelligas non tñ de filio quò ad hẽditatem patris,
ſed ẽt de nepote, vel pronepote,de hẽditate aui,vel proaui,dũ-
modò ſit ſuus hẽs,ita dicit gl.in l.nõnunꝗ & ibi Bar.ff.de colla.
6 bon.& no. Bar.in l.ſi quis ſeruus.ff.de iu.deli.¶†Quæro,nũquid
in filio emãcipato habebit locũ d.l.ſi.& ibi tenet gl.ꝙ ſic, p d.l.
nunquã.Sed Iac.Bu & Bar.ibi tenent ↄ̃,quia d.l.ſi.loquiť in ſuo
hẽde.Non ob.d.l.nonnunꝗ. quia ibi non loquiť in repudiante
tacitè,vel expreſsè,ſed in eo qui non valebat cõferre,& idẽ no.
Bar.in d.l.ſi quis ſuus.& in d.l.nõnunquã.allegat l.2.& 3.C.de
iu.& fac.ign.& iſtã partẽ ſequitur Sal.in d.l.ſi.ſed Cy.ibi tenet,
ꝙ de ætate admittatur, non intra trienniũ,vt ſuus hẽs,ſed intra
annũ de ęquitate,ſicut in hẽditate matris,vt l.ſi filius.ff.ad Tert.
& hoc qñ de iu.ciui.admittereť,cũ per eũ ſit ſublata dñia emã-
cipationis,vt l.meminimus.C.de leg hær.ſecus ſi tantummodo
de iure p̃torio admitteretur, quia poſt repudiationẽ nullo mõ
admitteretur terminus prętoris ſicut de libero,vt l.ſi emancipa
ta.C.de iur.& fac.ign.& ſequitur Bal.in d.l.ſi.Sed Ang.& Imo.
in l.ita tñ.§.ſi patronus.per illum tex. & in l.quia poterat.ff.ad
Treb.tenent ꝙ immo emancipatus oĩnò non obſtante repudia-
tione põt adire vt ſuus, ſicut põt ibi patronus,vbi eſt caſus, qđ
no.Quid in hęreditate materna?gl.in d.l.ſi.dicit,ꝙ illa l.ſi.habet
ẽt locum,ſed cõiter doc.tenent ibi ↄ̃riam,vt dicit ibi Bar.per l.
a.ff.de iur.& fac.ign.& idem no.Bar.in d.l.ſi quis ſuus. & in d.l.
nonnunquam.& idẽ voluit Sal.in d.l.ſi.¶Ad l.filij mater.reſpõ-
de,vt ibi no.Bar.in ea.gl.ibi,l.ſtatim.dic ibi, erat acquiſitũ dño.
7 Vel dic,ibi loquiť de actu,qui realiter requiritur. ¶†In gl.intel-
ligit.in fi.an aũt requiratur authoritas curatoris? & vř ꝙ ſic,q̃a
ſi intelligit,æquiparatur pupillo, ſi non intelligit, æquiparatur
infanti,ita dicit Bar.in l.1.in prin.ff.de verb.obl. Sed ↄ̃riũ tenet
Bar.in l.mutũ.ff.de acq.hær.dic ſm Imo. Nam aut loquimur in
obligatione verborum, & tũc requiritur authoritas curatoris,
ẽt ſi mutus intelligat,& ita intelligatur opi.Bar.in d.l. 1. Aut in
alijs actibus,& tunc ſi intelligit,per ſe facere põt,vt l. diſcretis.
C.qui teſt. face. poſſ. Et qualiter fiat inſtřm de ſua aditione,no.
Bar.in d.l.mutũ.& ego dixi ſ.qui teſt.fac.poſſ.§.itẽ mutus. quæ
8 oĩa nn.¶†Aduertas,ꝙ per ſe oportet,ꝙ fiat aditio, & nõ poteſt
fieri per procuratorem,vt l.Paulus,de acq.hær.Et ratio ibi aſſi-
gnatur,quia eò ipſo ꝙ ipſe conſtitueret procuratorẽ ad adeun
dum,haberet animum habendi & acquirendi dictam hæredita-
tem,ergo ſtatim diceretur adire, q̃a ſolo animo aditur, vt hic.
Quod

ADDITIONES.

a Voluntas tamen ſi factum poteſt ſe habere aditionem,& non aditionem,nõ
præſumitur aditio.l.ſi pupillus.§.Iul.de acq.hær.& ita tenet Ro. in cõſ.154.
vbi dicit,ꝙ nec funeris impenſa facta per filium inducit aditionem hæredi-
tatis.vide Pau.de Caſt.conſi.4.

b Cogita.Do.Alex.in l.quia poterat.in fi.tenet firmiter opi.contrariam,quã li-
mitat non procedere in tribus caſibus,inter quos eſt caſus.cum filius ab in-
teſtato vellet petere legitimã & repudiare hæreditatem, quia tunc fatetur,ꝙ
legitima non ſit portio hæreditatis, & hoc caſu poſſent procedere hic dicta
per Ang.qui in nube loquitur.tamen tandẽ dicit, ꝙ Abb. in c. Ray. extra de
teſt.dicit ꝙ ẽt ab inteſt.non poſſit filius legitimã retinere,& hæreditatẽ repu
diare.& ꝙ legitima ſit portio hæreditatis.per plura tenet ibi Alex. & ꝙ opi
Bar.tenet Ang.conſ.61.& vide Pet.de Anch.conſ.314.Pau.de Caſt.conſ.255
& an valeat repudiatio facta retenta legitima,cum legitima non poſſit ſepa
rari,do.Pet.conſi.tenet ꝙ non licet,d.Alex.ad hoc non allegat.

c Maior. Vide Bal.conſ.64.in 5.lib.ubi ponit an filius adiẽs & poſteà repudiãs
deinde faciens procuratorem ad vendendum bona hæreditatis admittatur

Quod verum,niſi ſit tutor,quia tutor,& pater,& ille qui habet
infantem in poteſtate,poteſt pro eo adire quamcunq; hæredita-
tem , & in perſona ſua,& non infantis dictam aditionem * fun-
dare,vt l.ſi infanti. C.de iur.delib. Si nantẽ eſſet maior infante ,
tunc aditio hæreditatis debet fundari in perſonam pupilli cum
authoritate tñ tutoris, vt l.potuit. C.de iu.delib. licèt agnoſcere
poſſit tutor ſolus bonoꝝ poſſeſſionẽ pro pupillo,vt l. tutor.ff.
de bo.poſ.& eſt rõ, quia bonorum poſſeſſio non pôt agnoſci ẽt
hodie ſine iudicis pręſentia,vt l.ſi.C.qui admit.ad bon.poſſ.vn
de eius præſentia ſupplet oĩa.facit l.bonoꝝ.C.qui admit.ad bo
no.poſ.Pupillus aũt ſolus nõ poſſet adire, vt l.pupillus.ff.de ac-
qui.her. & ſi ſit hęreditas locuples, vt §.neq;. ſup.de auth.tu.di-
cendũ eſt,vt ibi dicit.ac ẽt tutoris ſciẽ.facit, ꝙ pupillus ius deli-
berandi hr̃ditatem extranei tranſmittat ad hęredes pupilli,vt l.
cũ antiquioribus.C.de iu.delib.& no.Bar.in l.qui duos.ff.de re-
bus dub.&doct. in d. l.cum antiquioribus. ſed curator non p̃t
authoritatẽ pupillo p̃ſtare ad adeundũ hr̃ditatẽ, vt l.cũ in vna.
§.1.ff.de app.licèt curator puberi authoritatem præſtare poſſit
ad adeundum hæreditatem, vt l.cum quædam.C.de admi tut.

A D D I T I O.

a Authoritatem in vet.exempl.

De legatis .

¶Dic quod tex.continuat iſtam Rubricam.

S V M M A R I V M.

1 *Tempus pro tempore ponitur, & quatenus.nu.2.*
3 *Legatum factum a teſtatore filiabus ſuis cum viduæ fuerint, de qui bus viduis intelligatur.*

POſt Hæc. Totus iſte ti. diuidit̃ principaliter in
5. part. Primo continuat ſe ad præ-
cedentia.Secũdò,ponit diffinitionẽ legati.Tertiò,re
citat,quot gña legatorũ olim erãt.Quartò illud cor
rigit.Quintò incipit tractare materiã legatorũ. 2.ibi,legatũ ita-
que.3.ibi,ſed olim.4.ibi,nr̃a aũt.5.ibi,nõ ſolũ aũt,& illa quinta
poſteà ſubdiuidit̃, h.d.in ſumma. ¶Ex cã licèt mutare ꝓpoſitũ,
h.d.vel ſic,ea cã licet immiſcere in vna materia aliã materiã, li
cèt nõ ſit omninò ſimilis,dummõ vna materia trãleat, & cõfor
mitatẽ habeat cũ alia,h.d.No.ibi, extra ꝓpoſitã materiã &c. ꝙ
hic vr̃ caſus de qđ dicit ſ.in procę.in prin.ſm Raph.videlicet,ꝙ
materię debẽt cõgruẽter vna ſubordinari alteri, nõ aũt eſt ne-
ceſſe ꝙ rubr. cõtinuet̃ ad p̃cedẽtes rubr. ſed materia ad mate-
riã, & vnaquæq; materia ponat̃ ſub cõgruis ſuis ti. & ꝓ hoc ẽt
facit ā p quas pſo.no.acq.§.ſi.de quo dicit ſ. in procę. in ſi.rub.
& ĩ.de act.in rub,dic vt ibi dicit in l.1 in prin.ff.ad Trebel. & ſ.
1 de re. di.in prin. ¶ † In gl. loquimur in ſi no. ꝙ aliqñ unũ tem-
pus ponit̃ ꝓ alio tpe,qa hic pñs ponit̃ pro p̃terito,de quo vide
gl.& Bar.in l.verbũ oportebit.ff.de ver.ſig & verbũ p̃teriti tem
poris ſubiũctiui ſignificat ẽt futurũ,vt l.q Romæ.§.Angerius.ff.
2 de ver.ob.& ibi Bar.& doc.in l.ſolemus.ff.de ꝯd.& dem.¶ †Qđ
eſt verũ, qñ non pôt verificari in dicto tpe p̃terito. ſin aũt eſſet
aliqd,in quo poſſet in d.tpe p̃terito verificari,nõ trahit̃ ad futu
rũ,l.cũ ſtipulamur.& ibi Bar.ff. de ver.ob. q̃ no.hoc eſt verũ in
ꝯtractibus.ſed in teſtis,& legibus,q̃ dãt formã futuris,& eſſentiã a
futuro capiũt,in dubio capit̃ ꝓ futuro.ita dicit Bar.in d. l.ſole-
3 mus.¶Qđ p̃ſtat argumentũ ſi teſtator legat † filiabus ſuis centũ
cũ viduæ fuerint, ꝙ nõ intelligit̃ legaſſe illis q̃ tunc tpe mortis
erãt viduę,ſed q̃ poſt ei⁹ mortẽ remanebũt viduæ,ita dicit Bar.
in l.hoc art.in prin.ff.de hęr.inſti.ſed aliter dicit d.Io.de Imo.in
l.ſed hoc ita.ff.de ver.ob.& de iſta qõne vidę Rapha.Cu.in d.l.
hoc art.& in l.cũ in ſi cđo.ff.de iniuſt.teſt.& per do.Pau.de Ca.
& ibi ſcripſi,in d.l.cũ ſtipulamur. dic vt in dictis locis,quæ no.
quia vidi de facto Bon.in quadã nobili domina de Pepulis &c.

S V M M A R I V M.

1 *Mens magis quam verba eſt attendenda.*
2 *Legatario quot actiones competant pro re legata & nu. 12.*
3 *Donatio a teſtatore in teſtamento facta præſenti, & recipienti, an ſit legatum, vel donatio inter viuos, & reuocabilis.*
4 *Verbum dono, ad quæ referri poſſit.*
5 *Teſtatoris voluntas a iudice eſt interpretanda.*
6 *Lex generaliter loquens, de habilitate recipit reſtrictionem.*
7 *Dominium rei legatæ, quando in legatarium tranſeat & nu.8 & 9.*
8 *Fructus rei legatæ percepti poſt mortem teſtatoris , & ante aditam hereditatem, an ſpectent ad legatarium.*
10 *Actio hypothecaria non datur legatario in re legata, licet in alijs rebus defuncti detur.*
11 *Herede non ſoluente poſt ſex menſes, in eius rebus immiſſio fieri pôt.*
13 *Actio perſonalis qualiter legatario competat, cum ipſe ſit dominus.*
14 *Legata quibus & quatenus adæquata ſunt, & nu 19.*
15 *Ciuis effectus in omnibus & per omnia, pro vero ciue habetur.*
16 *Statutum quod nobiles æquiparentur popularibus , qualiter ſit intelligendum.*
17 *Statutum quod ſcholares tractari debeant vt ciues , intelligitur in beneficijs, non autem in collectis.*
18 *Adæquatio quomodo accipienda.*

Legatum . Iſte §. diuiditur in ſeptem partes . Primò po-
nitur qualiter diffiniatur legatum . Secundò
quot erant olim genera legatorum.Tertiò,qualiter vnumqđq;
genus legatorum fiebat,ſiue erant certa verba aſſignata.Quar-
tò qualiter dicta verborum ſolennitas eſt hodie ſublata. Quin-
tò,qualiter p Iuſtinianũ oẽs illi modi legãdi,vel oĩa genera le-
torũ ſunt redacta ad vnã naturã, & legatarijs dat̃ ius ꝓſequẽdi
legata altero de trib.mo. Sextò, remouet dr̃iam q̃ erat inter le-
gata,& fideicõmiſſa,& ea adæquat.Septimò,rñdet cuidã tacitę
obiectioni.2.ibi,ſed olim.3.ibi,& certa q̃dã.4.ibi,ſed ex ꝯſtõni-
bus.5.ibi,nr̃a.6.ibi,ſed non vſque.7. ibi,ſed ne in primis,h.d.in
ſumma. Antiqua ſolẽnitas verborũ,q̃ in legatis obſeruabat̃, eſt
hodie ſublata.& in legatis potius volũtas,q̃ verba ſpectat̃.Itẽ ĩ
oĩb.legatis vna natura imponit̃, habentq; legatarij ius ꝓſequẽ-
di legatũ trib.actionib.Itẽ legata fideicõmiſſis ſunt adęquata.h.
d.¶No.ꝙ tm̃ importat legatũ,q̃tũ donatio; & ſic legatũ ex me
ra cã lucratiua, & adfert merũ cõmodũ. vt l.ſi hr̃ditatis.ff.man.
¶No.ibi, validiores. ꝙ magis attenditur voluntas, q̃ ſcriptura.
1 ¶†No.ibi,verbis,ꝙ magis mẽs,q̃ verba eſt attẽdẽda, vt l.cũ vi-
rũ.C.de fideic.& l.volũtatis.& ibi Cy.& doc. e.ti. C. de fideic.
& Bar.ĩ l.nõ aliter.ff.de le.3.Ex quo ẽt no.ꝙ lex magis reb.& fa
ctis,q̃ verbis impoſita eẽ credit̃. ꝯcordat l. 2. in ſi.C.cõia de le.
¶No.ꝙ nõ tm̃ p verbũ lego,vel relinquo,ſed p q̃cũq; verba p̃t
2 fieri legatũ,dũmodo appareat de mẽte legatis. ¶†No.ꝙ ꝓ lega-
to ꝓſequẽdo,cõpetũt legatario tres actiones,videlicet in re hy-
pothecaria,& pſonalis,vt l.cũ filius.§.varijs.ff.de le.2. & l.1.C.
cõia de le. ¶No. ꝙ qñ duo adęquant̃,ꝙ id ꝙ eſt plus in uno,tri-
buet̃ alteri.facit c.1.de immu.ecc.& l.1.ff. de le.1. & ibi Bar. &
oẽs doct.cõiter. In gl.legatũ in ſi.ſupple huic diffinitioni,& ab
hr̃de p̃ſtãda,vt no.gl.in l.legatũ.ff.de le.2. ¶In gl.donatio.ibi ſ.
de do.§.aliæ.Addes quartã donationem,q̃ dr̃ remuneratio.vt l.
Aquilius.ff.de don.& l.ſi verò nõ remunerãdi,in prin.ff.mã.Eſt
& alia,q̃ nõ eſt ſimpliciter donatio,ſed ob cãm, vt donatio p p
nup.vt ſ.de don.§ ſunt & aliæ.& dicq; ut ſ.dicit in ti.de don.§.1.
3 ¶†Quęrit hic Io.Fab.ſi in teſtõ dicat teſtator,dono Titio fundũ
pñti,& recipiẽti,an ſit donatio inter viuos,& ſic irreuocabilis?
an verò ſit legatũ,qa p verbũ dono,p̃t legari, vt l.2.C.cõia de l.
rñdet,ꝙ erit legatũ, quia verba in dubio ſunt interpretãda ſm
materiã ſubiectã,vt l.ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero.ff.de
iureiu.vñ cũ legatũ dicat̃ donatio, ut hic, & in teſtõ dicat̃, do-
no,intelligit̃ legatũ.pro hoc de ſepul.cle.dudũ in ver.verũ Sed
ego credo,ꝙ immo valeat, vt donatio inter viuos,cũ in vltima
2 voluntate poſſit fieri ꝯtctus, ª vt l.hr̃des palã.§.ſi.ff.de teſt. Nec
4 obſt.ꝙ p verbũ dono † poſſit fieri legatum,tñ cũ hoc ſiat parte
pñte,& dictũ verbũ dono,poſſit adaptari ad ꝓpriã donationẽ,
& ad ipſum legatũ, & in legato nõ requirit̃ partis pñtia , vt l.
cũ pater.§.ſurdo.ff.de le.2.in donatione ſic.l.inter mortis.ff.de
do. cã mor. & ſic in pñtia partis, ergo magis vr̃ habere requi-
ſita in donatione,q̃ in legato,ergo erit donatio inter viuos , &
nõ legatũ,& ſic nõ pôt reuocari, vt no. Bal.& doc. in d.l.hr̃des
palã.§.ſi.& Bar.in l.1.nc.§.q;quis.ff.de le. 2.& ĩ l.cũ qs. §.codic.
ff.de le.3.cum ſimil. ¶In ea.ibi,ſine onere ſi.dic, ꝙ regulariter
legatũ eſt ſine onere, vt hic,& l. Imperator.§.1. ff. de le.2. fallit
in caſu qui hr̃ in d.§. 1.& qđ ibi no.doc. ¶In glo.verba.in ſi.dic
ſiue ſint directa,ſiue obliqua;& q̃ dicant̃ directa, & q̃ obliqua,
vide in gl.2.in prin.C.cõia de leg. & ego dicã ĩ.de pu.ſubſt.§.1.
5 ¶†In gl. validiores.in ſi.dic,ꝙ recurrendum eſt ſp ad iudicem,
ꝓ interpretatione voluntatis teſtantis,vt l.volũtatis.& ibi doc.
C.de fideic.q iudex debet retinere hũc ordinẽ, quia primò de-
bet uidere,qđ teſtator ſenſerit, ut l.in conditionib.in prin.ff.de
cõd.& de.ſi nõ apparet, debemus inſpicere qđ eſt veriſimilius,
q̃ veriſimilitudo attẽdit̃ ex multis, vt ff.de leg.1.l. ſi ſeruus plu-
rium.§.ſi.& ſi illud veriſimile nõ apparet, recurritur ad ꝓpriũ
ſignifi-

A D D I T I O.

a Contractus. Vide latè Rom.conſi.171.

ſignificatum uerbi,ut l.non aliter.ff.de le.3.vbi Bar.ita dicit. Et
ſi eſſent plures ſignificationes,quarũ una eſſet propria, alia im
propria,ſtaremus propriæ ſignificationi,vt l.1.§.is qui nauem.
ff.de eaer.ſed ſi eſſent plures ſignificationes propriæ,tũc debe-
mus inſpicere quod eſt minimũ, vt l.apud Iul.§.Seio.ff.de leg.
1.Adde qñ uerba pñt intelligi per prius,& p poſterius,ſemper
capiuntur per prius, vt l.1.& ibi Bal.& Ang.C.de ſucceſ.edic.
6 ¶†In gl.verbis,in fi.no.ꝙ lex generaliter loquens recipit reſtri
ctionem de habilitate.concordat gl.in l.1.§.nũciatio.& ibi do-
cto.ff.de no.ope.nun.& in l.ut gradatim.§.ſed ſi le.ff.de mun.&
hon.& dia i.ſ.de iure natu.§.1.& dic, vt ibi,& Bar.latè in l.oẽs
7 pop.ff.de iuſt.& iu. ¶†In gl.in rẽ.in fi.dic,ꝙ dñium rei teſtato-
ris legatæ purè nõ ſub cõditione,trãſit in legatariũ fictè a mor
te teſtantis,ſed verè ab adita hæreditate,irreuocabiliter tñ,vt l.ſi
tibi hõ.§.cum ſeruus.cũ ibi no.per gl.& doc.ff.de leg.1.Qđ eſt
verũ,ſi acceptat,ut l.ſi quis ita.ff.de cõdi.inſti.ſecus ſi repudiat,
quia hr ac ſi legatum factum non eſſet,ut l.ſeruũ filij.in prin.ff.
8 de leg.1.†Quod eſt vtile ad ſciendũ,an fructus rei legatæ perce
pti poſt mortẽ teſtatoris & ante aditam hęreditatẽ ſpectent ad
legatarium,uel non.Nam ſpectant ad hæreditatem.l.ꝙ ſeruus.
cum gl.ff.de leg.2.ſed facta aditione debent legatario reſtitui,
ut no gl.in d.l.quod ſeruus:facit l.huic ſcripturæ.in princ.ff.ad
leg.Aqui.& l.quæſitum §.pen.ff.de leg.1.& l.ſed ſi ſeruus lega-
tus.ff.de noa.& l.apud Iulia.§ fructus.in fi ff.de leg.1.& hoc ſe-
quitur Bar.in l.ſeruo legato.in prin.ff.de leg.1.Sed ɔ̃trium tenet
gl.in l.Heren.ff.de vſu.& illam gl.ſequitur Pet.& Cy.in l.fi.C.
de vſu.& vſuf.leg.Sed Bal.in d.l.fi.tenet ẽt iſtam gl.ultimã,quia
legatum a die mortis teſtantis non eſt in legatariũ plenè trãſla
tum,ſed dependet, vt d.§.cũ ſeruus.& iſtam opi.ſequitur Imo.
& Rapha.in d.l.ſi ſeruo legato.ſed Sal.in d.l.fi.& Flo.in d.l.He
ren.concor.opi.ſequẽdo Dy.in d.§.cum ſeruus.quia aut hæres
fuit in mora adeundi,& tunc fructus percepti ante aditam hæ
reditatem,licèt quęrant̃ hęreditati, vt l.ꝙ ſeruus.tñ quia ſunt
poſt moram quęſiti,ſunt reſtituendi, ut ibi dicit gl.& hæc pro-
bantur per l.vſusfructus legatus.ff.de vſufr.Item quia alias da-
retur occaſio hæredi in adeundo morã faciendi,& pro hoc fa-
cit quod hr per gl.Bar.& doc.de fructib.perceptis ex ſui mora
reſtituendi fideic.in d.l.fideic.ff.ad Treb.& in l.iubemus.C.ad
Treb.Aut non fuit in mora adeundi,& tunc non ueniunt reſti-
tuendi,ut d.l.quod ſeruus.ibi, verè &c.& iſta concordia mihi
9 placet,quod no.¶†Et prædicta procedũt,qñ teſtator legat rem
ſuam,ſi autem legaret rem hęredis, non tranſit dñium in lega-
tarium,nec tacitè,nec expreſsè, niſi facta traditione per hære-
dem,ut no.gl.in l.Papi.ff.de ſer.& ĩ.in tracta.dicam.Et idem ꝙ
non tranſeat dominiũ ẜm Bar.eſt in reb.relictis per conſequen
tiã, vt colligitur in l.ſeruũ filij.& ibi Bar.§.fi.ff.de lega.1.& idẽ
voluit Bar.in l... in eod.ti.in uer.tertia regula eſt &c.Sed doc.
cõiter tenẽt ɔ̃riũ Bal.Ang.& Mod.quia ẜm hoc ſi legetur grex,
uel peculiũ,cum ſingulariter res gregis,uel peculij nõ ſint ſpe-
cificatæ,ꝙ non tranſit dominiũ, ſed eſt falſum, ut l.gregis.ff.de
leg.1.& l.ſi chorus.in prin.& ibi Bar.ff.de leg.2.igitur,&c.Non
ob.d.l.ſi ſeruũ filij.§.fi.quia ibi loquit̃,qñ tacitè intelligit̃ lega-
tũ ex quadã ɔ̃ña neceſſaria,ne alias legatũ ſit inutile.Secus qñ
ex vi bonorũ legatorum,licet tacitè intelligat̃.facit qđ no.Bar.
in l.uxorẽ.§.agri plagã.ff.de leg.3.Aliqñ nec expreſſe,nec taci
tè illa res eſt legata, ſed uenit acceſſoriè per modum cauſæ in
uerbis enunciatiuis,& tunc nulli dubium,ꝙ nõ transfertur do
minium recta via in legatarium.Iſte eſt caſus in l.emptor.§.1.
10 cum gl.ff.de rei uen.¶†In gl.hypothecariã.ibi,aliis qui fuerũt
defuncti.No.ꝙ in re teſtatoris legata non cõpetit legatario hy
pothecaria,ſed in aliis rebus teſtatoris,ſic,idem no.gl.in l.1.C.
de le.in ver.de multis,& iſtas gl.ſequit̃ Cy.& Bar.in uer.oppo.
res ſua nemini &c.& idem ibi Bal.in ver.quæro nunquid ſi te-
ſtator legauit &c.& idem ibi Iac.But.ſed Sal.in ver.nunc quæ-
ro cũ gl.in verbo &c.tenet,ꝙ cũ non uerè dominium verum
ſit penès hęredẽ, vt ſ.dixi, ꝙ dicta res ẽt legata ſit hypotheca-
ta,ſed ego tenerẽ cõem opi.quia illud quod dicit Sal.procedit
ante aditã hæreditatem,& tunc nõ eſt opus ꝙ petatur,q̃a lega-
tum non eſt confirmatũ,& ſic non debet̃,ut l.ſi nemo.ff.de teſt.
tut.ſed poſtq̃ hæreditas eſt adita, cum verè dominiũ ſit legata-
rii,ut d.§.cum ſeruus.ergo non poteſt eſſe ſibi hypothecata,ut
l.neq; pignus.ff.de reg.iu.igitur &c.Fortè non eſt malũ dicere,
ꝙ ẽt poſt aditã hęreditatẽ eadẽ res ſit hypo.quia cũ dominium
ſit de iure ſpeciali,quia ſine traditione transfertur dominium,
ɔ̃ regulã.l.traditionib.C.de pac.ergo ẽt res propria, poteſt dici
hypothecata,ſicut dicunt doc.iſto arg.quòd actio in rẽ eſt per-
ſonalis.ɔ̃trium arg.in l.in bello.§.ſi quis.ff.de capt.Non autẽ res
hęredis ſunt obligatæ pro ſatisfactione legatorũ,ut not.Bar.in
d.l.1.in fi.C.commu.de le.quòd no.q̃ in teneris annis meis do
11 ctor nouellus uolui practicare ɔ̃rium,& ſuccubui. ¶†Aduer-
tas tñ,quòd poſt ſex mẽſes,ſi hæres non ſoluit,põt fieri immiſ-
ſio in reb.hæredis,& ſic cõſtituitur pignus prętorium,ita pro-
priè loquit̃ l.certa.C.ut in poſ.leg.hæc gl.in d.l.fi.C.cõia de le.
aliter dicat,& malè, ẜm Bar.& doc.¶ In ea.gl.ibi.C.cõia de le.l.
12 1.no.& ſigna iſtã gl.dic tñ latius,cũ quærimt,† quot actiones
cõpetant pro re legata.dic ẜm Dy.quòd aut legatur ſpecies cer
ta,aut quantitas,aut genus.Primo caſu aut eſt legãtis,aut alie-
na;ſi legantis, competunt tres actiones,vt dicit gl.ſi aliena,tũc
tñ duæ.ſ.ex teſtõ & hypothecaria,non rei uendi.quia non po-
tuit teſtator trãſferre dominiũ,qđ non habebat.Si uerò quan-
titas,& tũc aut legatur vt corpus,& idẽ quòd in ſpecie,vt ff.de
le.1.l.planè §.1.Aut legat̃ vt quãtitas,& tunc nõ cõpetit rei vẽ.
ſed hypote.& ex teſt.Si genus,& tunc electione facta in ſpecie
teſtatoris, ſiue ab hærede, ſiue a legatario,iuxta not.in l.legato
generaliter.ff.de leg.1.& tunc cõpetunt prędictæ tres actiones,
quia poſt electionẽ tranſit dominium in legatariũ, ut l.2.ff.de
opti.leg.ante autẽ electionem, duæ tñ competunt,quia nõ rei
ven.cũ non apparet quæ res ſit legata.¶Et idẽ in legato alter-
natiuo,quòd in legato generis pp identitatẽ rõnis,ut no.in l.ſi
rem.in prin.ff.de rei uen.ita dicit Saly.in l.1.C.cõia de le.uide
Bar.& alios doc.in l.1.ff.de leg.1.quia cõpetit ante electionem
perſonalis,& hypothecaria, vt l.duob.ff.de uſufru.leg.ita dicit
Bar.in d.l.ſi pluribus.ff.de le.1.¶In ea.gl.ibi.l.cũ filius.§.uariis.
dic,vt ibi no.gl.& Bar.¶In ea.gl.in fi.no.iſtã caudã glo.q̃ tollit
13 magnum contrarium,quo†competit perſonalis legatario,qui
eſt dñs.Reſpondet gl.quòd perſonalis non competit ad rẽ,ſed
ad poſſeſſionem,& ſic perſonali ex teſtõ agitur ad tradendum
non autem ad dandum,regulariter actio perſonalis dari ſolet,
vt ĩ.de act.§.ſic itaque.Vel ẜm Cy.in d.l.1.C.comm.de lega.&
Bar.in d.l.1.ff.de leg.1.quòd rei vend.competit reſpectu domi
nii, quod competit de iure ſpeciali, fauore vltimæ uoluntatis.
ɔ̃ l.traditionibus.C.de pact.& act.perſonalis & hypothecaria
non competunt,etiã de iure cõiugitur datur concurſus,ut dixi
ſup.vt in l.in bello.§.ſi quis ſeruum.ff.de cap.& in l.rebus.C.de
iu.do.& uide Bar.& doct.in l.fi.C.de ſac.ſan.eccl.Sed hoc non
placet Raph.& Imo.in d.l.1.ff.de le.1.quia immo legatarius di
rectè,& plenariè eſt dominus,cum acceptauerit,vt l.ſi tibi ho-
mo.§.cùm ſeruus.ff.de leg.1.& dixi ſupra ſecundum Sal.igitur
eſt dñs de iure communi;& per conſequens,nõ ob.d.l.in reb.
quia ibi trãſit tantum vtile dñium,ideo agi poteſt,vt detur di
rectum Non ob.d.§.ſi quis ſeruum.quia ibi non erat dñs irre-
uocabiliter,quia poſſet antiquus dñs reuocare, pretio oblato;
igit tenẽt iſtã gl.quã vt ſingularem ſequit̃ Bar.Ang.& Imo.in
d.l.1.ff.de leg.1.ſi quis vellet tenere opi.Cy.Vltramon.& Bar.
dicat,ꝙ quãuis legatarius acceptans, uerè & directè ſit dñs,tñ
negari non poteſt, quòd non ſit dñs de iure ſpeciali, quia ſine
traditione fuit dominium tranſlatum, cõcordat l.traditionib.
C.de pac.igitur non eſt mirum,ſi datur concurſus,vt d.l.in re-
bus,cogitabitis etiam vos.¶In gl.ſtrictè.in fi.no.tex.cũ gl.quod
ſecundum antiquitatem,& ſic de iure digeſtorum plenior erat
natura fideicommiſſorum quã legatorum, nõ aũt loquitur de
iure antiquiori,ante iura digeſtorũ,quia nõ diceret hoc Impe-
rator, quòd neceſſariũ foret illud tollere p ipſum Iuſtinianũ,
cùm eſſet ſublatũ per mediũ ius ffforũ,per d.l.1.ff.de le.& quòd
de iure ffforũ eſſet pinguior natura fideicõmiſſorum,patet ẽt
in d.l.2.C.com.de leg.licet Bart.& alii in l.1.ff.de leg.1.dicant
ɔ̃rium.¶In gl.exęquari.ibi,quantũ ad iniam,& tractatũ.ſed vr̃
quòd ẽt de iure ffforũ eſſent adæquata per oĩa,vt l.1.ff.de leg.1.
14 vbi per oĩa legata † ſunt adæquata fideicõmiſsis,& eɔ̃ quòd fi-
deicõmiſſa ſunt adæquata legatis,colligitur ex l.ſi res.ff.de le.
3.vr̃ tex.in l.qui aũt.in fi.prin.ff.ſi quis omi.cã te.ibi dicendum
eſt contribui fideicommiſſa debere,quaſi exæquata,etc.& per
ɔ̃ñs,ibi manifeſtè vult legiſlator,ꝙ ſtatutũ in legatis per l.1.eo.
ti.in prin.trahat̃ ad fideic.& etiam vr̃ caſus in l.fideicommiſſa.
ff.de leg.3.& in l.quæ ſub conditione.§.hoc edictum.ff.de con
dic.inſti.& in l.hæres ab eo.ff.ad Treb.¶Ex his vr̃ inferri,quòd
cũ iſta eſſent hinc inde per oĩa adæquata, quòd Iuſtinianus hic
& in d.l.ſ.ſeruierit nobis de venio,& opi.gl.& doct.in d.l.1.ff.
de le.2.Vnde Bar.& doc.in d.l.1.dicunt quòd licèt eſſet de iure
antiquo, nõ tñ ita clare ſicut hic p Iuſtinianũ fuit diſpoſitum,
ſed nec hoc ſaluat Imperatorẽ de mendacio,qm̃ hic dicit,ꝙ de
iure ffforũ ita non erat cautũ.Vnde dicit Raph.ꝙ illud ꝙ dr̃ in
d.l.1.ff.de leg.1.fuit additũ a cõpilatorib.noui iuris,ut dicit ibi
gl.& poſitum ſub noĩe Vlpi.& hoc cõprobat̃ ex tex.ualde no.
in l.2.§.tanta.ff.de uet.iu.enu.in hoc nõ eſt multũ inſiſtendum.
Ego credo, quòd de iure ffforum legata per oĩa adæquata erãt

ſideic.& ſi aliquo natura ſideic.erat pinguior, quã natura pro-
pria legatorũ, illud legatis eſſet attributũ, per dictã l.1.ff.de le.
1.& eõ, ſi in aliquo natura legatorũ fuiſſet pinguior per alias
leges, & diſperſim, & in diuerſis materijs, & tũ nõ multũ clare
per verba impropria, vt per verbũ, quaſi adequata, vt dicit text.
in d.l. qui aũt.in ſi.prin.& ẽt licèt reperiantur legata adęquata
erãt in caſib.particularibus, & nõ dicebaĩ per oĩa. Vnde poſteà
Imperator hic, & in d.l.2.æquiparauit legata ſideic. & eõ, per
oĩa, facit quod dicit Bart. qñ aliquis efficitur ciuis in oĩbus, &
per oĩa, igitur &c. Et fecit Imperator per modũ regulæ, & pro
hoc vr̃ caſus in ſimili. l.1.§.ſin.aũt diſiunctim. C.de cad. tol. ibi
nos aũt &c.& ꝙ dr̃ hic.& in l. 2.ꝙ æquiparanĩ in oĩb.& ꝑ oĩa
15 †facit ꝙ dicit Bar. in ciue, qñ aliquis efficiĩ ciuis in oĩbus, & ꝑ
oĩa, quia hr̃ pro vero ciue, vt no. Bar.in l.ſi maritus.§.lege Iul.
16 ff.de adul.ut no.Bar.in l.oẽs pop.ff.de iuſ.& iu. ¶† Et iſta indu-
cunĩ ad qõnẽ, qua dr̃, ꝙ nobiles de aſinellis æquiparati ſint po
pularibus, quia ſi quid beneficij plus habeant populares quam
17 nobiles, ꝙ intelligiĩ attributum nobilib⁹ de aſinellis.† Ex quo
ẽt infert Bar.in d.l.1.ꝙ ſtatutũ Bononiæ, quo cauetur, ꝙ ſcho-
lares debent tractari vt ciues, & ꝙ ſcholares gauderent bene-
ficiis ciuium, in alio quod eſſet damnoſum, non ſunt tractandi
vt ciues, ſic non potuerunt ſcholares collectari, vt hodie ciues
18 collectantur. ¶† Tu aũt diſtingue ſic, qñ duo adæquantur, quia
aut adequanĩ pariter, & tunc, ꝙ eſt vnius intelligitur ineſſe al-
teri, & eõ. facit quod no.Bar.Ang.& Imo.de duab. villis, adin-
uicem adæquatis, & vicis, in l.1.§.ſi cohæredi.ff ad leg.Falci. &
Bart.in l.1.in ſi. C.de metropol.lib. 11.& in c.1. ne ſede uacan.
Quod intelligo verũ in caſibus in quibus põt fieri adæquatio,
& non in alijs, vt no.ſingulariter per Bar.in l.1.§.lex Falc.per il
lum tex.ff.ad leg. Fal.pro quo ego allego tex.cum gl.in l.man-
cipia.C.de ſer.fug.in uer.eadem forma. Aliqñ vnum adiungi-
tur alteri, & non econtra (ut dixi de qõne nobilium & plebeio
rum) & tunc beneficium ꝙ habent populares & plebei, intelli
gitur attributum nobilibus de aſinellis, ſed non econtra, vt d.l.
2.ff.de leg.1.facit c.1.ne ſede vacan.cum ibi not.in gl. Aliqñ ſit
per modũ acceſſorij, & ſubmiſſionis, vt qñ vna villa adiungiĩ,
& ſubijcitur cuidam caſtro, & quoddam caſtrum ciuitati, an il
lud adiunctum dicatur idem corpus cum eo cui adiungitur, &
regatur ſtatutis illius loci cui adiungitur? vel regi debeat dicta
villa ſuis primæuis ſtatutis? no.Cy.& doc. in l.etiam.C.de iure
do.& Guil.Bar. & doc.in l.ſi conuenerit.§.ſi nuda.ff.de pig.ac.
19 dic, vt ibi.¶† In ea.gl.in ſi.dic, ꝙ legata particularia non æqui-
paranĩ fideicõmiſſis vniuerſalibus, nec econtra legata vniuer-
ſalia, fideicommiſſis particularib. ſed particularia particulari-
bus, & vniuerſalia vniuerſalib. vt doc.no.in d.l.1.ff.de leg.1.cæ
tera dic, ut ibi per gl. Bar.& doc.l.1.& 2.C.comm.de leg.

S V M M A R I V M.

1 *Hoſtium res, an & quando, & quæ legari poſſint.*
2 *Coniuncta perſona quę dicatur.*
3 *Aliena res an & quando legari poſſit.*
4 *Libellus qualiter ſit formandus per petentem legatum rei alienę.*
5 *Euictio an debeatur re tradita legati cauſa euicta.*

Non ſolum autem. ¶Etiam res aliena põt legari, & hæres tenetur eã redimere ſi pt
ſoluere, alias tenetur æſtimationẽ eius præſtare, & hoc verum
ſi teſtator ſcit eſſe rem alienam, & agenti incumbit onus pro-
bandi.h.d. ¶ Not.ꝙ etiã res hæredis, ſicut propria legari poteſt.
¶No. ꝙ ſi legatur res quæ non ſit in commercio noſtro cõmu-
ni, non debetur etiam ęſtimatio.¶ No.ꝙ non ualet legatum rei
alienæ ſimpliciter, niſi probetur per legatarium teſtatorem ha
buiſſe notitiam rei alienæ. ¶ No.ꝙ agenti incũbit onus proban
di.¶ In gl.res.in ſi.dic ꝙ iſtã gl.tenent Dy.& Ray.in d.l.5.§. ſin.
licèt ibi gl.velit, ꝙ ſi ſimpliciter legat fundum Seianum, ꝙ non
vr̃ legare totum fundũ, ſed ius ꝙ habet in fundo vr̃ legare, vt
no.gl.in l.cùm alienã.C.eo.& l. vxor patrui.eo.ti.ita dicit Bart.
1 & Bal.in d.§.ſi. ¶† In gl.alienam.in ſi.an autem res hoſtium, &
qñ, & quæ poſſit legari? dic, ꝙ ſub conditione ſi noſtra efficia-
tur, uidelicet, quia ciuilis eſt expectatio, & hoc vult Bar.in l.id
quod apud.ff.de leg. 3.¶ Sed amplius putat ibi Raph. ꝙ ẽt purè
poſſit legari res hoſtium quãdo ſpes eſt ꝙ ad nos perducatur,
vt ſunt aromata, ita vr̃ tex.in l.ab omnibus.§.etiam. ff.de leg.1.
& idem in ſtipulatione, ut dixi ĩ.de inutil. ſtipu. in princ.licet.
gl.dicat contrarium in l.generaliter.in prin. de fideicomm.lib.
¶ In gl.ꝙ redimere.an autem, & quando quis inuitus cogatur
emere, vel vẽdere, plenè dixi ſ.de his qui ſunt ſui, uel alie.iur.
§.ſi.dic, vt ibi.¶ In gl.ęſtimatio.in ſi.no.& ſigna gl.& ſimilis eſt
in l.ſed ſi hæres.ff.de leg.1.& ibi vide doc.& gl.in l.multum.ff.
de ver.obl.& ibi Bar.& doc.& in l.mortem.§.1.ff.de le.2.& gl.
& ibi uide quæ ſcripſi ĩ.de inut. ſtip.in prin. ¶ In gl.ignorabat.
2 ibi, niſi coniunctæ perſonæ ſit relictum &c.† Quæ autem dica-
tur coniuncta perſona, dic vt in gl.in d.l.cum alienam. Vel dic
ſm Bar.ibi, & melius, ꝙ intelligitur arbitrio iudicis, quod ma-
ximè patet, quia tex.ibi dicit, an ſit talis, cui teſtator veriſimi-
liter reliquiſſet, ſi ſciuiſſet alienam. Et iſta eſt veritas, probatur
ibi in vxore, quæ non eſt coniuncta perſona, vt l.1.& Auten.
ibi poſita.C.vnde vir & vxor. nec etiam dr̃ proxima, ut d.l.cũ
alienam.ibi proximè ꝑſonæ, vel vxori, & ſic eſt diſiũctiua, vel,
3 igiĩ &c. ¶† In ea.ibi, de fideic.lib.l.Paulus.not.ꝙ pro libertate,
& eius fauore, & ſic pro legato pio, vt l.libertas.ff.de regu.iur.
oĩno legatum debetur, non habita dicta diſtinctione, ſi ſciat te
a ſtator rem alienã, uel nõ. Quod no.pro legato ad pias cauſas,[a]
cui libertas æquiparatur, ut no.Bar.in l.cancellauerat.ff.de his
quæ in teſt.delen.ut oĩnò debeaĩ, ẽt ſi teſtator ignorauerit rem
eſſe alienã, facit ff.ad Tre.l.quidã.§.ſi qs filiũ.vbi optimè, & be
nè vide. Vt ergo iſta materia tibi liqueat, an legatum rei alienę
valeat? conclude ſm Sal.in l.cũ alienã.C.eo.videlicet, aut teſta
tor nullũ ius habet in re, vel ad rem, aut aliquod ius habet. Pri
mo caſu, aut eſt hęredis ſui, & indiſtinctè debetur, ut l.vnũ ex
familia.§.ſi rem.ff.de leg.2.Aut eſt alterius, & tunc aut teſtator
ſciebat alienam, & debetur, vt d.l.cũ alienã.in prin. & hic. Aut
ſuã eſſe putauit, & ſic iſte teſtator ignorabat alienã, & ſic regu
la eſt, ꝙ nõ debeaĩ. Fallit, qñ legauit cõiunctæ ꝑſonæ, vel alteri
cui ẽt ſi teſtator ſciuiſſet alienã veriſimile eſt, ꝙ legaſſet, ut d.l.
cũ alienã.aut dubitaĩ utrũ ſciuerit, vel ignorauerit, & tunc aut
poſſidebat rẽ cum titulo, & pręſumitur ꝙ eã putauerit ſuam.
Aut eã poſſidebat ſine titulo, & tunc benignior interpretatio
eligitur, ut l.benignius.ff.de legi.præſumo, ꝙ ſuã putauerit, nẽ
iniuſtè reperiaĩ alienã rẽ poſſediſſe, ar.l.2. C.ne vxor pro mar.
Ego limitarẽ hoc, niſi notorium eſſet ꝙ penès eũ eſſet depoſi-
ta, vel cõmodata.ar.l.officium.in ſi.ff.de rei ven.ſi aũt non ip-
ſe, ſed alius eam poſſidebat, & tunc non ꝑſumo ꝙ ſuã putaue-
rit, ſed alienã.ar.l.ſi.C.vnde vi.Secundo caſu principali, qñ te-
ſtator habet aliquod ius, dic, aut eſt ius cõionis, aut aliud, ſi cõ-
munionis, tunc ſolum partem ſuam legare vr̃. vt ff.de leg.1.l.
ſerui electione.§.ſi.dic, vt dixi ſ.eo.in prin.& l.ſi domus.§.ſi.ff.
de leg.1.niſi dixerit totũ fundum, uel oẽm, quia tunc, licèt eſſe
cõis, tamen totum deberetur, vt l.Iul.ff.de leg 3. Item niſi eſſet
cõis cum hęrede, quia tunc tota res deberetur, vt in tex.ſingu
lari.ff.de leg.2.l.cũ filius.§.dominus.ſaluo ꝙ in iſto caſu adijce
ret pronomen meum, quia tunc reſtringitur ad partem tm̃ a ſe
poſſeſſam, & quam vendicare poſſet, vt l.quãuis. & l.Quintus.
la 2.§.argento.ff.de au.& arg.leg. Et iſto caſu verificatur gl.po-
ſita in d.l.ſerui electione.§.ſi. ſi autem eſſet aliud ius cõionis,
tũc ſolum illud ius legare vr̃, ſiue ſit ius pignoris, de quo uide
l.Senatus.§.ſi.ff.de leg.1.& l.1.ff.de libe.leg. ſiue ſit ius ſuperfi-
ciei, ſiue vtilis domini, vt d.l.ſi domus.§.ſin. ſiue ſit ius vſusfru.
& ſic morte legantis finiatur, & ſic inutile reperiatur legatum,
vt l.q. in terum.§.1.ff.de leg.1.dic tamen ut ibi per gl. Bar.& la
tiùs per Imo.& Bar.in l.Sticho.ff.de vſufru.leg. Et prædicta ve-
ra, etiam ſi illud ius non ſit in re, ſed ad rem, vt quia emerat, &
nondũ ſibi tradita erat, nã tunc etiã ſolũ ius quod habet, legare
vr̃, ideo & actionem ex empto teneĩ hæres ei cedere, vt l.apud
Iulianũ.§.idem Iul.ff.de lega.1. & pretium ſoluere ſi nondum
erat ſolutum, alias cederet actionem, cui obſtaret exceptio, ut
4 l.Iul.§.offerri.ff.de act.emp. ¶† Quæro quando legatur res alie
na, quid petetur ab hærede, & ſic qualiter formabitur libellus?
Dic ꝙ debet narrari legatũ factũ, & qualiter teſtator habebat
notitiam rei alienæ, vel ſi erat talis legatarius, cui veriſimiliter
teſtator legaſſet, etiã ſi credidiſſet rem eſſe alienã, iſtud narre-
tur, & concludaĩ, quare peto, ꝙ hæres condemnetur, vt talem
rẽ mihi legatã redimat, & mihi det, &c. iſta probantur in l.non
dubiũ.§.ſi.ff.de leg.3.ita dicit Bar.in d.l.cũ alienã.uel aliter, ut
ibi per gl.videlicet, ꝙ petaĩ quòd hæres condẽnetur, & coga-
tur redimere, & præſtare, vel ſi non põt præſtare rẽ, ꝙ eius ęſti
5 mationem pręſtet &c.¶† In ea.gl.in ſi.cùm quæritur, an re tra-
dita legati cauſa euicta debeatur euictio? diſtingue, aut res tra-
dita fuit in genere ſuo legata, & tunc debeĩ euictio.ff.de leg.1.
l.ſi a ſubſtituto.§ hæres.aut res tradita erat in ſpẽ, ſeu ſpecificè
legata, & tũc, aut agere volẽs de euictione eſt legatarius, & co
hæres ſimul, aut eſt legatarius tm̃. Primo caſu, aut ei ſoli dunta
xat

A D D I T I O.

a Cauſas, Vide pulchrè Rom.conſ.135.

rat ꝑlegatum fuit, & tunc ei nō debetur euictio, vt l.cū pater. §.euictis.& ibi Bart.ff.de leg.2.aut non ei ſoli,ſed & aliis cohæredib.fuit legatum, & tūc euictio ei non debetur per viā actionis,ſed retentionis,vt d.§.euictio.2.rñſo. nec curatur vtrum ſint filij,vel extranei, cùm non poſsit rō diuerſitatis aſsignari, licet gl.hic innuat ɔ̄trium.Secundo caſu,qñ eſt legatarius tantum,ita ꝙ non cohæres.diſtingue,aut res legata erat teſtatoris,aut alterius.Si teſtatoris,aut euincetur rōne pignoris, vel hypothecæ, aut ratione dñij,vel quaſi. Primo caſu, ſi hæres tenebat̃ eam liberam dare,& ſic luere,& tunc contra eum pōt agi,alias ſecus, qñ aũt ipſe tenetur luere,habetur in l.prędia.C.de fideicō.& in l.ſi res obligata.ff.de leg.1. & dicam ĩ. proxi. §.Secundo caſu,ſi euincitur rōne dñij,vel quaſi,tunc non debetur euictio, quia ſi res eſt teſtatoris,vt præſupponitur,non pōt euinci,niſi per imprudentiam iudicis, vt l.ſi per imprudētiam. ff.de euict.Saluo, ꝙ ſi hæres dediſſet cauſam euictioni, qui inſtrumenta,per quæ legatarius obtinuiſſet,requiſitus non exhibuiſſet, vt C.de fideicom.l.inſtrumenta.Si autem res legata erat legatarij,& non teſtatoris, & tunc, aut legatum de re aliena factum non tenebat, ꝙ eſt,qñ teſtator rem alienā ſuam putauit, & legauit ei, cui nō fuiſſet legaturus, ſi ſciuiſſet, vt hic, & d.l.cum alienam.& tunc euictio debetur,ut l.is qui.ff.de euic.Aut legatū,licet de re aliena,tenebat,vt in primo caſu.d.l.cùm alienam.& etiam in ſecundo,qñ ſi ſciuiſſet, fuiſſet eidē legaturus.& iſte eſt caſus dubius, in quo dic,aut teſtator putauit rem eſſe certi hominis,tunc pręſumitur,quòd rem tradi uoluit,& ſi talem,qualis apud venditorem fuit,ideo de euictione non tenetur, nec de ſuo ſoluere tenetur,ſi uult actionem quam habet cōtra uenditorem cedere, per not.in l.in creditore.ff.de euictio.aut incerti hoīs eſſe putauit, & tunc præſumptio eſt, ꝙ rem dari uoluit, & ſic dominiū transferre.& quomodo cognoſcatur ꝙ certi,uel incerti hominis eſſe putauerit? dic quia inſpicit̃,an ſciebat poſſeſſorē,& pręſumitur ꝙ crediderit fuiſſe illius, ut no.in l.ſicut. §.ſi quæratur. ff.ſi ſer.uēdi. Aut ignorabat poſſeſſorem,uel erat uacans, & tūc incerti hominis eſſe putauit,ut l.fi.C.unde ui.ita dicit Saly.in d.l.cùm alienam,in ultima quæſtione.

S V M M A R I V M.

1 *Legatum quando an hærede ſit luendum.& nu.2.*
3 *Legatarius an legatum luere teneatur.*
4 *Legatarius directè agere poteſt contra hæredem, & petere ipſum condemnari, ut rem legatam luat.*

Sed,& ſi rem obligatam. ¶Hæres tenetur luere rē teſtatoris alteri obligatam,ſi teſtator ſciuit eſſe obligatam,niſi probetur de contraria uoluntate teſtantis.h.d. ¶ No.quòd iſta iudicantur a pari,legatū rei alienæ deberi, & qñ legatū rei propriæ debetur,& tūc qō legatur res obligata hr̄di incūbat onus luendi.¶ No.quòd in dubio qñ legat̃ res obligata, ꝓſumit̃, ꝙ teſtator uoluerit onus luēdi ſpectare ad ipſum hr̄dē,unde qui aliud dicere uult ſibi de
1 contraria uoluntate teſtantis incumbit onus probandi.¶ †In gl. luere.in fi.adde quartum caſum,ubi indiſtinctè hæres luit,quando poſt legatum,teſtator pignorauit,quia cum legatum a principio fuerit perfectū,hæres tenetur luere, & ſi ſciuerit teſtator, uel non,ut l.fideicommiſſa.§.ſi rem.ff.de leg 3.Et prædicta ſunt uera,niſi res eſſet obligata facto legatarij,ut l.licet. 2.reſpōſo.ff. de do.præle.uel niſi ſit legatū uniuerſitatis,quia tranſit cū commodo,& incōmodo,ut l.cū pater.§.menſæ.ff.de leg.2.& ibi omninò uide Bar.& pr̨ædicta procedunt in debito priuatorū,ſi autē eſſet tributum, dic quòd hæres cogitur ſoluere pro tpe ꝑterito,& pro tpe quo poſsidebit legatarius, ipſum tributum ſoluere tenetur,ut l.apud Iulia. §.ſi hæres. & qđ ibi no.gl.& doct. ff.de leg.1.& idem in collectis, ut l.ſi pendentes. §.ſi quid cloacarij.ff.de uſufru.& l.1.& qđ ibi latè Bar. C.de mul. in quo lo. mune. & c.li.10.& facit l.Imperatores.ff.de pub.& in l.inter debitorē.ff.de pac.& facit l.quæro. & ibi Bart.ff.de uſufr.leg. & l.
2 fi.eo.tit.¶ †Quid ſi legatur mihi fundus emptus per teſtatorem, & nondum ſoluerat pretiū,dic ꝙ hæres tenetur ſoluere,& mihi rem pr̨æſtare,ut l.apud Iulianum.§.ſi Titius.ff.de leg. 1.& ibi doc.Fortius dico, quòd ſi teſtator cōducebat fundū ꝑ quinquennium,& legat mihi ius ſuū,quòd hr̄s cogitur dño præſtare mercedem dicti fundi, & ego poſſum uti dicto fundo,& non ſoluā penſionem,ut eſt caſus in l.qui concubinam. §.qui hortos.ff.de leg.3.& ibi Bar.& doc.quòd ſingulariter no.Et eſt rō,quia uſ̃ legaſſe nomen debitoris, ergo hæres tenetur illud dare, ita quòd nō ob.exceptio,ut l.ſi nomen.ff.de hær.uel actio.uend.& eſt bonus tex.in l.his uerbis.§.alieno.ff.de leg.3. ubi ſi teſtator mādat hæredi, vt præſtet mihi militiā, ꝙ onera & introitus militię ab hærede ſint præſtanda. ¶Et aduerte ſm Bart.in l.ſi res obligata. ff.de leg.1.& de l.quæro. ꝙ ſi hæres obligatur pro debito nō hæreditario, vel ipſius heredis,tunc indiſtinctè hæres tenetur luere,vt ff.de leg.1.l.apud Iul. §.hęres. nam aut illa res erat ſolum obligata,aut ēt pignori tradita; ſi obligata,hæres tenetur eā tradere legatario,ſed ɔ̄ legatarium,non poterit creditor agere hypothecaria,niſi prius monito,& cōuento debitore,& eo morā faciente,poterit ɔ̄ legatarium hypothecariam intētare, vt C.de pig.l.debitores. & tunc ex culpa hęredis moroſi rem auocabit, ergo cùm tunc euictio committatur tm̄ ex culpa hæredis,indiſtinctè debet teneri,alleg.gl.in l.qui ſolidū.§.fi.ff.de leg.2.ſecus ſi pro alieno debito eſſet obligata,quia illi denuntiari debet, & ſic hæredi non pōt culpa imputari. Sed hoc ab oībus doc.reprehēditur,videlicet Bal.Ang.Raph.& Imo.in d. l.ſi res. & ita Bal. in l.prædia.C.de fideicom.vbi Sal.dicit,ꝙ legatarius hæredi imputare non pōt,niſi qñ luere ſibi tenebatur,alias legatarius imputet ſibi,cur nō luit.& Bal.in d.§.ſi hæres.dicit ꝙ dictum Bar. eſt ɔ̄ d.l.ſi res.in fi.vbi dr̃ legatario cedendas actiones cōtra hæredem: nam hoc fieri nō poſſet, qñ eſſet pro debito extranei.Et ad l.apud Iuli.§.hr̄s.alle.per Bar. rñde, quòd ibi loquit̃ de obligatione legali,ideo præſumit̃ illius habere notitiā, cùm diſpoſitio legalis ſit notoria,vt c.veſtra.de coha.cle. & mulie.ſed hic procedit ex facto hoīs caſuali, & ſic probabiliter ignoratur, vt l.fi.ff.pro ſuo.& ſic iſte §.habet locum in debito hæreditario,& hæredis extranei,ſm diſtinctionem huius §.& d.l.ſi res.Nec ob. d.l.debitores.quia ibi non imponit neceſsitatem,ſed conſilium interpellandi,vt dicit ibi gl.& oīnò videas,quę ſcripſi.ĩ.de act. §.ſic itaqꝫ. an debitor ſit de neceſsitate extra iudiciū prius amicabiliter requirēdus,antequam ɔ̄ eum in iudicio agatur?& per ɔ̄ns debeat diſtingui,ſi ſciuerit,vel ignorauerit, & an eſſet cōiūcta perſona uel nō,ſi eſſet relicturus,vel nō,iuxta no.ĩ.§.proxi. ¶Vltimò,addas caſum ſingularē.l.qui habebat. ff.de leg.3.Nam
3 in caſu quo onus luendi ſpectaret †ad legatariū, intelligitur qñ eſſet obligata pro tanta quantitate, ꝙ aliquid eſſet ſuperflui cōmodi,ſecus ſi pro tanta quātitate, quòd abſorberet valorē rei, quia tūc ſi legatarius cogeretur luere,nullū commodū ex legato ɔ̄ſequeret̃,iō ut cōſequatur, hæres cogit̃ luere,qđ no.Vnū ad
4 das in practica,† ꝙ legatarius pōt directè agere ɔ̄ hæredem, & petere ipſum condēnari,ut talem rem mihi legatam luat, ut eſt tex.& ibi Bar.in l.ſi tibi homo.in prin.ff.de leg.1.& eſt tex.infra eo.§.ſi rem ſuam.in ver. & ideo legatarium cum hærede, &c.

S V M M A R I V M.

1 *Libellus qualiter formetur per petētē rē legatā, quæ præſtari nō pōt.*
2 *Cauſa dotis, an oneroſa, vel lucratiua dicatur.*
3 *Dos data per patrem filia ſpuria, an poſſit per dotantis conſanguineos, poſtquam reuerſa eſt ad filiam reuocari.*
4 *Cauſa dua lucratiua an in eodē hoīe, & in eadē re cōcurrere poſſint.*

Si res aliena legata. ¶Si legatarius factus fuerit dñs rei legatæ ex cauſa lucratiua,non debetur legatū,ſecus ſi ex cauſa oneroſa.h.d. ¶ Not. quòd ſi antequā teſtator moriatur, & ſic antequā dies legati cedat, legatarius adeptus fuerit dñium ex cā oneroſa, agere debet actione ex teſtō contra hæredem,ut conſequatur dictæ rei æſtimationem,non obſtante quòd ipſe rē habeat. ¶No.regulam,quòd in eodē hoīe,& in eadē re,nō pñt duę cauſæ lucratiuæ cōcurrere. ¶No. quòd id qđ debetur ex cā teſtamentaria, dr̃ deberi ex cā lucratiua,& ſic facit,quòd hæres,uel legatarius qui ueniunt ex cā teſtamentaria, dñr habere titulum lucratiuū. facit l.1. cū ibi no.C.de impo.luc.deſcrip.li.10.& ibi no. ¶No.ꝙ nō eſt prohibitum primo habere æſtimationem rei, & poſteā ipſam rem,ēt ex cauſis lucratiuis: ſecus ſi primò rem fuerit ex cā lucratiua conſequutus, quia poſteā etiā ex cā lucratiua rem conſequi nō pōt,nec etiā eius æſtimationem,qđ no.¶No.regulā, ꝙ duæ cauſę lucratiuæ in eodem hoīe, & in eadem re concurrere nō pñt.
5 ¶ †In gl.cōſequi.ibi.§.ſed utrum.in fi.no.ꝙ in obligationib.dandi,res ipſa petenda eſt,licet non poſsit præſtari,ſed executio ſit in æſtimatione,ut l.ſi ſeruum.§.fi.ff.de uerb.ob.ubi Bar.dicit,ꝙ procedit libellus, peto hæredem cōdemnari ad talē ſpetiē mihi legatam,ut conſequar æſtimationē, ut l.Iul.§.1.& ibi Bart.ff. de uer.ob. Vel tertiò peto ęſtimationē talis rei mihi legatę,cum ipſa res præſtari mihi non poſsit,ut l.3. ff.de cōfeſſ. Vel quartò, procedit libellus, peto hoīem mihi legatum, & caſu quo mihi præſtari non poſsit,cum mihi condemnetis in æſtimationē,per d.l.3.Vel quintò procedit libellus, ſi ſimpliciter petatur homo legatus nulla facta mentione, ꝙ præſtari non poſsit, & ſi poſteā in pro-

licet non fiat in indiuiduo, dicendo iſto modo, quamuis in primo ſit clauſula derogatoria, quòd aliud teſtm̃ facere nõ valeã, vel dixerim, quòd nõ erat meę intẽtionis aliter teſtari vel ſimilia verba. ita no. plenè Bar. in l. ſi quis in princi. teſtamenti. ff. de leg. 3. & no. Bar. in l. a. ff. de libe. & poſth. & no. Bal. in l. humanũ. circa fi. C. de leg. & no. Bar. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. & ibi Ang. Raph. & Imo. ff. de ver. obli. & Imo. in l. qui ſuperſtitis. ff. de acq. hęre. & Bal. & plenè Sal. in l. ſancimus. C. de teſt. & Io. And. in regula, quòd ſemel, de reg. iu. in 6. & Ang. in l. hac cõſultiſsima. §. ſi quis aũt. C. de teſt. & Bar. Ang. & Raph. & Imo. in l. ſi quis inquilinos. §. fi. ff. de leg. 1. & Bal. in c. 1. de feu. da. in vicem leg. com. & Bal. in auc. de pa. iura. fir. §. item ſacramenta. in ver. quæritur ſi fecerit teſtm̃. & latè per Imo. in c. cum contin-
11 gat. extra de iureiur. ¶ † In gl. nullum. ibi, fauore liberorum. dic. non intelligas, imperfectum, etiam ratione voluntatis imperfectę, quia teſtamentum imperfectum ratione voluntatis imperfectæ, non valet etiam inter liberos, vt l. ſi is qui. ff. de teſt. ita dicit Bar. in l. fi. C. fa. erc. & in d. §. ex imperfecto. & ibi oẽs doc. & hoc videntur velle glo. Bar. & Bal. in d. l. is qui. Sed contrarium vr̃ velle Bar. in l. fideicommiſſa. §. 1. ff. de leg. 3. & in l. in teſtõ. ff. de fideicomm. lib. vbi videtur velle, quòd teſtm̃ imperfectum, ẽt ratione volũtatis, vt quia incępit teſtari, & morte pręuentus nõ perfecit, quod tñ valet inter liberos, & ad pias cauſas, dummodo ſint duo teſtes, vt d. §. ex imperfecto, vel probetur quibuſ-
a cunq; indicijs, vt d. l. fi. quod no.[a] ſed do. meus In. de Imo. in d. l. ſi is qui. dicit, quòd interdum voluntas eſt imperfecta, quia non fuit publicata, quia morte pręuentus antequam haberentur teſtes, vel veniret tabellio: & tunc videtur ſatis, quòd valet inter liberos, & ad pias cauſas, ſi conſtat illam ſcripturam fore manu teſtatoris, quia ſufficit de illa conſtare quibuſcunque indicijs, vt d. l. ſi inter liberos. & eadem ratione ad pias cauſas, ut argum. eorum, quæ habentur in c. cum tibi. & in c. cum eſſes. & c. relatum. extra de teſt. Tu adde, quòd de hoc eſt caſus coniuncta glo. in l. Lucius. in prin. coniuncta l. 1. ff. de teſt. mi. Interdum eſt imperfecta, ratione voluntatis, quia teſtator volebat vltra diſponere, quàm ſit diſpoſitum, ſed non potuit propter mortẽ ſuperuenientem, vt in caſu d. l. ſi is qui. & tunc poteſt dici, quòd
12 interdũ ex obſeruantia † voluntatis (de qua apparet) poſſet eſſe ſcandalum, & diſcordia inter fratres, propter inæqualitatem, & tunc non ſeruatur, vt arg. l. cum oportet. §. 1. C. de bo. quæ li. Interdum non timetur ſcandalum ex obſeruantia prædicta, & ſic conſtat, quòd illa veniebat diminuẽda, quòd teſtator propoſuerat facere, vt eſt videre in d. l. ſi is qui. qa diminuta eſſet portio primorum hæredum, & tunc ſimiliter non valet, arg. d. l. ſi is qui. vt non reperiatur plus habere nominatus q̃ voluerit teſtator, ac etiam propter repugnantiam non reperiatur decedere pro parte teſtatus, & pro parte non. Interdum veriſimiliter non mutaſſet primam diſpoſitionem, nec etiam ex illius obſeruantia ſequeret̃ ſcandalũ, vt ſi mandat fieri capellam in aliquo loco, & expendi ccc. & tunc vr̃ quòd valeat, quia illa voluntas de ſe eſt perfecta, quo ad actum illum, de quo quærimus. nam non eſt ueriſimile teſtatorem ſe correxiſſe, ut l. nam ad ea. ff. de condi. & dem. ergo nõ debet uitiari ex aliquo alio actu omiſſo
13 ſeparato. ar. c. utile. de reg. iu. in 6. Nec ob. quòd teſtm̃ † dr̃ quid indiuiduũ, quia illud uerum de iure ciuili: ſecus de iure can. & eius æquitate. facit quod no. Bar. in d. l. in teſtõ. & quòd hr̃ in c. clerici. & c. oblationes. 13. q. 2. & c. cum tibi. Et hæc procedunt, qñ cõſtat, quòd teſtator uolebat aliud diſponere. Si aũt nõ cõſtaret, licet ſuperueniat morbus reddens ipſum mutum, non uitiatur actus pręambulus, vt no. in d. l. ſi is qui. Nec in dubio pręſumit̃ perfectio uoluntatis, ſecus ſi conſtat quòd aliud uolebat diſponere, ut quia poſt unum diſpoſitũ dicat. Item uolo, & ſtatim factus eſt mutus, tunc conſtat de imperfectione uoluntatis. Et ita uidi ſemel de facto in ciuitate mea Aretij, quod no.

ADDITIO.

a No. Contrarium conſuluit Abb. conſi. 105.

SVMMARIVM.

1 *Res litigioſa alienari non poteſt.*
2 *Princeps etiam pactum cum priuato initum ſeruare tenetur.*
3 *Contractus principis pro lege habentur.*
4 *Sententia quando in dubio contra principem vel fiſcum in fauorem priuati eſt ferenda.*

Eadem oratione, Non ualet inſtitutio facta de Imperatore rõne litis, quã teſtator habet cum alio, ſiue inſtitutio ſit perfecta, ſiue non, & licet imperium ſit legibus ſolutum, tñ uult uiuere legibus. h. d. ¶ No. quòd ſicut non licet uendere iudicij mutandi cauſa, ita nec etiam hęredẽ
1 inſtituere. ¶ † No. q res litigioſa non põt alienari, nec inter viuos, nec in ultima uoluntate, inſtituendo potẽtẽ, & hoc eſt verum inſtituendo principẽ, ſecus ſi aliũ, vt l. ex hoc edicto. §. alienare. ver. ſed hæredẽ. ff. de alie. iud. mut. cau. fac. & ſic uŕ q princeps ſit deterioris conditionis, q̃ alius, ſed hoc eſt pp eius potentiam ſupremam. An aũt, & qñ quis eſt prohibitus alienare, an ſit prohibitus hęredẽ inſtituere? vide late per Bar. & latius per Ang. & Imo. in l. ſi ita quis. §. ea lege. ff. de ver. obl. & in l. ſi quia priore. §. 1. C. de ſec. nup. & ibi Bart. & per doct. & vide Bar. & doct. in l. peto ff. de leg. 2. & vide d. In. de Imo. in l. ventre. ff. de
2 acq. hær. in verſi. tertia regula eſt talis. ¶ † Quærit Cyn. in d. l. digna vox. C. de leg. ſm Gui. de Suza. an ſi princeps faciat aliquẽ ꝯctum, vel aliquod pactum cũ aliquo Barone, vel priuata per-
a ſona, teneatur illud obſeruare?[a] & determinat, q ſic, quia fides eſt ſeruanda ẽt hoſti, vt l. 1. §. 1. ff. de dolo. & nihil eſt congruentius, q̃ pacta ſeruare, vt l. 1. ff. de pac. & hoc ſequit̃ ibi Bar. qa pacta & ꝯctus ſunt de iure gen. ergo ſunt immutabilia, vt ſu. de iure natu. §. fi. Sed aduerte, quia ſm dictã rõnem Bar. ſi eſſet ꝯctus iuris ciuilis vt diſpenſatio, vel emphyteuticus ꝯctus, vel ſimilis de quo in l. ex hoc iure. ff. de iu. & iu. q non teneret̃ obſeruare, qa iſtud ius ciuile, eſt mutabile. Sed ego rñdeo, q idẽ eſt, quia
3 fidẽ pręſtitit, ergo ſeruanda. † Itẽ ꝯctus principis hr̃ pro lege, ut C. de don. inter vir. & vxor. l. pen. & l. Cæſar. ff. de pub. ergo, ut lex, eſt obſeruãdus, q̃a ſi legibus fatetur ſe uelle uiuere, vt hic, igit̃ &c. & ſi habet litẽ Imperator debet lis ſua legibus & cõſuetudinibus terminari, vt l. itẽ veniunt. §. in priuatorũ. ff. de peti. hæ. Nã Imperator põt ſe ſubmittere iuriſdictioni cuiuſlibet alterius iudicis ẽt minimi, vt l. eſt receptũ. cũ ibi no. ff. de iuri. om.
4 iud. ¶ † Quinimmo iudex in dubio tã ꝯ principem, q̃ ꝯ fiſcum ſn̄iam in fauorẽ priuati ferre debet, vt l. non puto. ff. de iur. fiſ. vbi eſt caſus ſing. Quod intelligit ibi uerum do. Raph. qñ fiſcus veniret ex cauſa merè lucratiua, vtputà, qñ fiſcus veniret ex delicto cõmiſſo per aliquem, ita q bona publicantur, vel qñ venit ꝯ aliquem, tanquam ꝯ indignum, qm quilibet reputatur dignus, ut l. cũ quidam. ff. de leg. 2. Secus ſi fiſcus veniat ex cõtractu ſuo, vel alterius, cui ſucceſſit, quia immo tunc fiſcus eſſet
b magis fauorabilis,[b] & ideo in dubio pro eo, & non ꝯ eum ſn̄ia ferenda eſſet, vt l. unica. in fi. C. de cad. toll. & l. ſi is. & l. auferẽ. §. fiſcus. ff. de iur. fiſci. Et pro hoc alle. Io. And. in c. noſtra. de teſtib. & in addi. Spe. de teſte. §. qualiter. ver. quamuis. Et ego credo verius, pro quo in utroq; membro ego ſum ſolitus allegare tex. bene probantem in l. 1. C. pen. fiſca. creditores præferri. li. 10. licèt cõiter dici ſoleat ſimpliciter, q ſententia in dubio ꝯ fiſcum ferenda eſt. Sed tu intelligas (vt ſupra dixi) de quo etiã dixi. ff. de appell. reci. l. ſciendum. quod tene menti &c.

ADDITIONES.

a Obſeruare. Hic eſt, q ſi princeps pro beneficijs concedendis pecunias acceperit ab officiarijs, illos à quib. premium habuit, reuocare non poteſt, minuſq; dicti concedentis ſucceſſores, ſecundum Bal. in l. qui ſe patris. unde liberi. C. facit text. in §. fi. qui feu. dare poſſunt. nam pecuniam accipiendo contrahit princeps, contractus ſunt iuris gentium quo ſummus Pontifex Imperator, Reges, & alij principes obligantur. c. 1. & ibi Pan. Bal. & doct. notant extra de probationibus. l. digna vox. & ibi Cy. & doct. de legib. C. facit, quod ſingulariter voluit Bal. in l. 2. C. de ſeruit. & aqua. & in c. 1. de natura feud. coll. 10. dicens quòd licet Deus ſubiecerit leges imperatori, non tñ contractus quòd eſt notandum, cum hodie ferè oĩa officia titulo oneroſo concedantur. & an. & qñ princeps conſuetudinib. & ſtatutis ſubditorum ligetur, declarat Fel. in c. 1. col. 10. extra de conſti. & verum ius retractus, quòd uiget in prouincia Narbonenſi, & in plurib. alijs prouincijs Floreutiſſimi regni Franciæ, habeat locum contra Sereniſſimum Regem Franciæ, declarat d. Andr. Tiraq. in ſuo elegantiſſimo tra. de retractu in gl. 14. de lachepteur. ver. poſtremò illud quæri poteſt. nu. 38. & ſeq. car. 181. prima facie. Ant. Ca.

b Fauorabilis. Idem tenet do. Ial. in §. ſi quis agens. in fi. Inſtit. de actio. Purpu.

De inofficioſo teſtamen.

SVMMARIVM.

1 *Paternæ pietatis officium quod ſit.*
2 *Querela inofficioſi vſq; ad quas perſonas intentari poteſt.*
3 *Emancipatum prȩteritus, an poſſit dicere teſtamentum nullũ, vel habeat contratabulas.*
4 *Querela inofficioſi teſtamenti poſt aditã hęreditatẽ intentari poteſt.*
5 *Contratabulatio quibus competat. & ad quod data ſit.*
6 *Querela inofficioſi, & ius agendi ad ſupplementum legitimæ, quanto tempore tollantur.*
7 *Supplementum legitimæ, an neceſſario a filio peti debeat, vt tranſmittatur, & repletio fiat.*
8 *Querela inofficioſi teſtamenti, an actio ſit.*
9 *Libellus qualiter formandus ſit in querela inofficioſi.*
10 *Parẽtes exhæredati querelã habẽt, præteriti vero habẽt cõtratabulas.*
11 *Querela inofficioſi per quos intentari poſſit, vel nõ, & nu. 12. & 13.*

Frater

13 *Frater an ex cauſis ex quibus poteſt exhæredari, vel præteriri, poſſit ex eis ab inteſtato hæreditate fratres priuari.*
14 *Exceptio tua non intereſt, vel tibi ius non competit, vſque ad quod tempus poſſit opponi.*

QVia. Totus iſte tit. diuiditur principaliter in 2. part. Primò, ponit quibus perſonis cõpetebat querela. Scdò, qñ querela ceſſat. 2. ibi, ſed hoc. Item prima ſubdiuiditur. Nã primò agitur de querela deſcẽdentium ꝯ teſtamenta aſcendentium. Secundò, ecõ, de querela aſcendentium ꝯ teſtamenta deſcendentium. Tertiò, de querela collateralium. Quartò, ꝙ querela eſt remediũ ſubſidiarium. 2. ibi, non tantum. 3. ibi, ſoror. 4. ibi, tam aũt. & h.d. Solis liberis & parẽtibus defuncti, & ſororibus, & fratribus conſanguineorum datur querela inofficioſi, non aũt cæteris cognatis, hoc colore, quaſi a demente factum ſit teſtm̃. ¶ No. ꝙ non licet parentibus ſine cã præterire, vel exhæredare liberos ſuos. ¶ No. ꝙ exhæredatis iniuſtè prouidetur per remediũ querelandi teſtm̃. ¶ No. modum concludendi in querela inofficioſi, quaſi non ſanæ mẽtis fuerit parens, ſic teſtando ꝯ officium pietatis, dic vt ſtatim di
1 cam, cum gl. ¶ † No. ꝙ officium pietatis dictat, vt filius ab hæreditate paterna nõ prætereatur, vel excludaſ, quia dr̃ eſſe quaſi debita ẽt iure naturali, vt l. cum ratio. in prin. ff. de bon. dam. & no. gl. Bar. & Bal. plenè in l. 3. C. de iur. & fac. ign. & dr̃ cõtinuari in filium dñium, vt l. in ſuis. ff. de libe. & poſth. ¶ No. econtra, ꝙ filius non põt priuare ſua hæreditate parentes ſuos ſine cã, quinimmo priuati habent querelam inofficioſi. ¶ No. ꝙ frater a fratre põt in totum priuari hæreditate fratris, licet extraneũ inſtituat, dũmodò inſtituta non ſit turpis perſona, nam tũc perſona turpis inſtituta ob querelam conceſſam fratri, priuaretur.
2 ¶ † No. vſq; ad quas perſonas põt querela inofficioſi intentari, quia per lineam rectam aſcẽſiuè, & deſcenſiuè, vſq; in infinitũ, vt hic, quia appellat liberos, ergo in infinitum, vt l. liberorũ. ff. de ver. ſi. & parẽtes, vt l. 4. §. parẽtes. ff. de in ius voc. in trãſuerſali licet vſq; ad fratres, & ſorores, vt hic, & l. 1. ff. eo. de quo tñ dicam cum gl. ¶ In gl. vel omittunt. in fi. No. gl. ꝙ emãcipatus prçteritus hodie etiam põt dicere teſtm̃ nullum. ſed in glo. l. maximũ vitium. & in auct. ex cã. C. de lib. præte. & in l. ſi filius. ff. de min. & ibi Bar. & in l. Gallus. §. & quid ſi tñ. ff. de lib. & poſth. & ibi doc. tenent, ꝙ immo habeat contrata. Sed has glo. vlti. Iaſ. &
3 Bar. in d. auct. ex cã. fatẽtur † veras, ſi cã legitima in præteritione ſit expreſſa, quia tunc forma nõ deficit. Vbi aũt cã legitima non ſit expreſſa, tunc licet poſſit intentare contrata. ſi vellet, tñ ẽt nullum dicere põt ſicut ſuus, quia rõ eſt diuerſa, cũ deficiat prætertionis forma, & ad inſtar præteriti a matre ſine cã legitima, qui teſtm̃ dicit nullum, licet nõ fuerit in ptãte matris, vt in auc. vt cum de appel. cogno. §. aliud. in verſi. ſinaũt hæc obſeruata non fuerint &c. & pro hoc eſt glo. ord. & ibi Ange. in auc. de hçre. & fal. §. exhæredatos. & ita tenetur cõiter per Bal. & Sal. in
4 d. auc. ex cã. in ver. quæro modò in filio emancipato. ¶ † In glo. poſſunt. in prin. ibi, adita hæreditate. no. ꝙ q̃rela inofficioſi habet locum demum adita hæreditate. idẽ in contrata. quæ datur patrono, vt l. illũ. 2. rñſo. ff. de contrata. ſecus ſi contrata. quæ cõpetit liberis, quia illa competit, ſiue quia hæres iam extiterit, & ſic ſiue adiuerit hçreditatem, ſiue non, vt d. l. illud. in prin. Et rõ
5 differentiæ eſt ibi ſm̃ Bar. quia cõtratabulatio † quæ datur liberis competit in locum iuris dicendi nullũ, remota emãcipatione. l. 3. §. ſi filius emancipatus. ff. de cõtrata. igitur ſicut ius dicendi nullum competit mortuo teſtatore, ita ẽt cõtrata. arg. l. ſi eũ. §. qui iniuriarũ. ff. ſi quis cau. Item contrata. non datur in forma iudicij, vt l. 3. §. ſi cã cognita. & ibi bona gl. ff. de bo. poſſ. & l. 1. & ibi gl. ff. quo. bono. igitur nõ requiriſ aduerſarius, vt ibi, facit l. pe. C. q admit. ad bono. poſ. coniuncta gl. in l. fi. §. 1. C. de cura. fur. Sed querela datur in forma iudicij, vt hic, & l. 2. & 3. ff. eo. & ſtatim dicam. & ideo requiritur, ꝙ ſit hçres, qui adiuerit, vt poſſit defendere, aliàs autem non eſſet legitimus ꝯdictor, ſm̃ l. qui mulier. §. ſi eum. ff. ad Treb. & l. fin. C. de edi. diui Adri. toll. & ne fraudari poſſit filius ſua querela, pp nõ aditionem hæreditatis, ſtatutũ eſt, ꝙ hæres ſcriptus in teſtõ, contra qđ ſperatur moueri querela, ꝙ debeat adire hæreditatẽ intra ſex menſes, vt l. ſan-
6 cimus. C. eo. qđ no. ¶ In ea. gl. ibi intra quinquẽniũ. No. † ꝙ que-
a rela inofficioſi [a] tollitur tpe quinq; annorum, [b] aliàs non tran-
b ſmittitur niſi ad ſuam poſteritatem, vt d. l. ſancimus. §. fin. & l. ſi quis filium. eo. tit. ad extraneos aũt hæredes non trãſmittit, niſi præparatã, vt l. poſthumus. in fi. cum l. ſeq. ff. eo. & d. l. ſancimus. in fi. & eſt bonus tex. in l. 2. C. de apoſta. & l. apoſtatarum. eo. tit. facit l. fi. C. de inof. dona. & idẽ dicit Bar. in iure agendi ad ſupplementũ legitimæ, q̃a agere ad ſupplemẽtũ legitimç ſuccedit iuri querelãdi, vt l. oimodò. C. e. ergo ſicut querela tollitur quinquennio, ita ẽt ius agendi ad ſupplemẽtum legitimæ, & de hoc dicit eſſe caſum in d. l. ſi quis filium. Sed Bal. Ang. & Sal. in d. l. ſi q̃s filiũ. in verſ. quæro modò ad declarationem huius tex. & c. tenent ꝯrium, quia ſupplementum legitimæ, aut ex teſtõ, aut ex cõditione. l. ſancimus. in prin. & l. oimodò. C. eo. petitur. ſed iſtæ ſunt actiones perſonales, ergo ſunt perpetuæ, vt j. de perpe. & tempo. actio. in princ. ſed petitio legitimæ eſt perpetua, ergo & agere ad ſupplementum, & ſic quelibet eius portio, vt l. quç de tota. ff. de rei ven. Nec eſt verum, ꝙ dicit Bar. ꝙ ſubrogatur loco querelæ, quia ſupplementum legitimæ datur ad excludendum querelam, ergo non ſubrogatur loco illius. Nec ob. tex. in d. l. ſi quis filiũ. quia illa exceptio venit tantummodo ab eo, qđ dixerat ibi de querela, nõ ab eo qđ dixerat de ſupplemẽto, igitur &c. ita tenent Franc. de Rampo. & Imo. in l. ſi id quod. ff. de
c don. in prin. & ita cõiter tenetur. [c] ¶ † Quæro, an hoc ſit neceſſe,
7 qđ hoc ſupplementum legitimæ filius petat ad hoc, vt tranſmittat, & ſic vt repletio fiat? Et gl. in l. ſi qñ. C. eo. tenet quod ſic, allegat ſimile de compẽſatione, quæ ſit ipſo iure, dummodò opponatur & petatur, vt l. ſi conſtat. C. de compen. Item ſicut teſtm̃ eſt nullum, ſi & inquantũ filius dicat, vt no. in l. 2. C. de cõtrata. Sed Sal. in d. l. ſancimus. in prin. in ver. quæro cũ gl. r. dicit, ꝙ immo ſupplementum ſit ipſo iure, & purè, & non cõditionaliter ſi petat, quia ſi alias diceremus, grauamen ineſſet ꝯ legem, qm̃ in prioribus. C. eo. & ſic non tranſmitteretur ad hæredẽ, ſi ſupplementum non fuit petitum, vt l. iam dubitari. ff. de hære. inſti. qđ no. quia non eſt diu, quod hic Bononiæ fuit qõ de facto, &
8 per hoc dictũ obtinui. ¶ † In ea. gl. in fi. an aũt querela ſit actio, vel non. glo. hic tenet ꝙ detur officio iudicis, & ſic qđ non ſit actio. idem no. gl. in l. poſth. ver. ſi quis ex bis. ff. eod. Sed & Bart. ibi dicit, qđ eſt officium iudicis, quod apparet, quia ſolum peti
* tur a iudice fieri, [*] videlicet quod reſcindat illo colore, de quo hic, & per ꝯñs dum illa verba referantur ad iudicem, erit officium iudicis, vt l. 1. & ibi Bar. ff. de cõdi. ex lege. & no. glo. in l. ſi
9 ſoror. C. de colla. ¶ † In gl. teſtm̃. in fi. in iſto tex. bene cadit forma liberandi in querela inofficioſi, vnde dic, ꝙ forma erit iſta, q̃a narrabo qualiter fui filius Titij, & dictus Titius teſtatus fuit, & me exhæredauit inſerta tali cã, quæ cauſa nõ eſt vera, & per ꝯñs officio pietatis teſtatus non eſt, & Caiũ hçredem inſtituit, qui eius hçreditatem adiuit, quare peto pronuntiari per vos, & veſtrum officiũ, dictum teſtm̃ inofficioſum &c. Vel melius, peto teſtm̃ prædictũ reſcindi, vel infirmari, tanq̃ inofficioſum, vt no. glo. in fi. gl. magnç. in l. qui de inofficioſo. ff. de inoffi. teſta. Et ita colligitur ex dictis Bart. in l. 2. & in l. nam & ſi. & in l. qui repudiantis. §. 1. ff. eod. vbi ẽt Bar. ponit formam ſententiandi, quç tñ colligitur ex forma liberandi, quia dẽt eſſe conformis libello, vt l. vt fundus. ff. cõi diui. Poſſet ẽt addi ſm̃ Io. Fab. hoc in libello, & dicto teſtõ reſciſſo, declarari hçreditatem dicti Titij ad me (vt legitimũ hæredem) ſpectare, & demum dictũ Caiũ compelli ad dimittendum mihi dictam hæreditatem, vnà cum fructibus &c. quod ſatis placet, vt euitem dubiũ, an poſt querelam inofficioſi habeam neceſſe intẽtare petitionem hæreditatis, de quo per gl. & doc. in l. 1. C. eo. In gl. nõ tm̃ liberorum. ibi. C. eo. l. fi. in fi. An aũt teſtm̃ militis ſubiacet querelæ? dixi ſup. de teſta.
10 mili. §. 1. dic, ut ibi, & ſup. qui te. face. poſ. §. fi. ¶ † Et aduerte, ꝙ parentes hñt querelam ſi exhæredentur: ſi verò prætereatur pater, habet cõtrata. vt l. Pacumeius. ff. ſi quis a paren. fue. manu. Sin autem mater prætereatur, quia præteritio ſua hr̃ ꝓ exhçredatione, vt §. mater. ſup. de exhçre. libe. habet querelam, vt l. cũ filium. C. eo. hodie verò ſi prætereantur parentes ſine cã, vel ſi-
d ne cã exhæredentur, dicunt teſtm̃ ipſo iure nullum, [d] vt in auc. vt cùm de appel. cogno. §. ſinaũt hæc obſeruata non fuerint. & §. & hoc de parẽtib. de quo per Ang. & Bart. & latè Io. de Imo. in l. filio prçterito. ff. de iniuſ. teſt. & oẽs doc. in auct. ex cã. C. de
11 lib. præte. ¶ † In gl. ſoror. in fi. No. glo. ꝙ ad hoc, vt frater (ẽt turpi perſona inſtituta) poſſit habere legitimã, & ſic querelã, opus eſt, vt ex eodẽ patre, & matre, vel ex eodẽ patre ſit tm̃, nec ſuffici,

ADDITIONES.

a Inofficioſi. Cui competat querela uel non, inofficioſi teſtamenti. vide Spec. in titu. de teſt. § ſequitur. ver. illud quoque. & de off. ordi. ſi canonici. adde gl. 2. in l. omnino. C. de inoff. teſt. an autem habeat locum in peculio caſtrenſi, vel quaſi. vide ff. de inoffi. teſt. l. Papinianus. & C. de epiſ. & cle. l. presbyteros. quando autem tranſmittatur. vide ff. de inoffi. teſt. l. poſthumus. § fi. & per Dy. in reg. non debet. de reg. iur. in 6. Bart. ab Hor.
b Quinque annorum. Limito iſtam concluſionem in filio emancipato, qui tenetur intra annum petere bon. poſſ. gratia litis agnoſcendæ, Alex. & Iaſ. in l. fin. col. 4. C. vnde legi. Purpu.
c Cõiter tenetur. Vide Bar. conſi. 24. Pet. de Caſt. cõſi. 123. & Cal. cõſ. 17. de teſt.
* Petitio a iudice fiat, &c. in vet. exempl.
d Nullum. Vide Cal. conſi. 43. de teſt. Pet. de Anch. conſi. 143. & 204.

cit,ꝙ ſint vterini tm̃,& hoc hodie nõ eſt correctum, vt in auc.
de hære.quæ ab inteſt.§.nullã.vt no.gl. & doc.in d.l.fratres.¶Et
aduertas,quod ad hoc,vt dicantur cõſanguinei,opus eſt,vt ſint
nati ex vero & eodẽ matrimonio,vt ĩ auc.de cõſangui. & vter.
fratribus.in prin.& §.1.¶Ex quo ſequitur,ꝙ filij naturales licet
ſint nati ex eodẽ patre,ſi ſint nati ex diuerſa concubina,nõ hñt
adinuicem querelam, quia iura conſanguinitatis nõ habent, vt
infra ad Orfi.§.nouiſſimæ. & l.ſi ſpurius. ff.vnde cognati.¶Ad-
do ẽt ſi fuerint legitimati, vt ea gl.ſing.in l.hac parte.eod.tit.&
ideo non habent ius impugnandi teſtm̃, nec veniendi ꝯ volun-
tatem teſtantis,vt eſt gl.ſing.in l.1.ff.de contraia. ſm Bal.in d.l.
12 fratres.¶†Ex quo infertur ſm Sal.ibi circa prin. ꝙ etiam legiti-
matus per reſcriptum,nõ habet querelam ꝯ teſtm̃ fratris. Et vr̃
caſus in l.cõium. C.de natu.lib. in princi.non.n.legitimatio ius
agnationis affert inter fratres & cæteros,ſed tantũ inter patrem
& filiũ,qui conſentit,& in cuius ptãtẽ tranſit,vt ĩ.de legi.agna.
ſuc.ĩ prin. Et vide Sal.in auc.itẽ ſi quis ſine. C. de natu.lib.¶Ad-
das ẽt, ꝙ ſi frater habet legitimam ſuam, vel minus legitima,
ꝙ ẽt turpi perſona hærede inſtituta nõ habet querelã, vt eſt gl.
ſing.in auc.de hære. & falc.§.1.ſm Bal.in l.1. ff.eo.ſed põt agere
ad ſupplemẽtum legitimæ,vt no.gl.in l.oĩmodò. C.eo. de quo
latè per Sal.in d.l.fratres.in ver.quæro,tertiò pone,ꝙ fratri.Sed
Guli.de Cu.tenet ꝙ immo aget querela,quia non reperitur iu-
re cautum, ſed Bal.in d.l.1.ff.eo.tenet gl. qđ immo aget ad ſup-
plementum, alias ſequeretur inconueniens, ꝙ melioris condi-
a tionis eſſet frater,quam filius.ª Tu dic latius per Sal.vt ſup.& ꝙ
frater habeat querelam,eſt verum,ſiue fuerit exhæredatus,ſiue
fuerit præteritus,non habet contraria.vt l.liberos.ff.ſi quis a pa-
13 ren. fue. manu. ſm oẽs doct.in d.l.fratres.¶†Et aduertas quòd
frater põt exhęredari,vel præteriti ex tribus cauſis,vt in auc.vt
cũ de appel.cognoſ. §.aliud. & in auc.de nup. §.ingratitudinis.
Sed licet ex illis cauſis poſsit exhęredari , an ẽt poſsit ex eis ab
inteſtato hęreditate fratris priuari?dic,quòd non,vt l.cognatis.
ff.vñ cognati.ſm doc.in d.l.fratres.¶In glo.turpib.in ſi.dic,ſiue
ſint infames infamia iuris,ſiue infamia facti dicti inſtituti indu-
cũt querelam fratri,ſicut ẽt quælibet ex dictis infamiis,inducit
excluſionem a querela,vt l.in arenam.C.eo.no.in l.1.in prin.ff.
de infa.¶In gl.agentes.ibi,tñ potuit,vt hic. Ex quo no.quòd re-
ſciſsio facta ad petitionẽ illius, cuius nõ intereſt, & q nullũ ius
hẽt,prodeſt oĩo.vt d.§.ſi quis ex his,in l.poſthu. ff.eo.& ſi repul
ſus non fuerit,licet repelli potuerit, vt hic in gl.facit l.cum pu-
tarem.cum ibi no. per Flo.ff.fam.ercíſ.¶Pro declaratione illius
14 tex.ſi quis ex his . vſq; ad qđ tẽpus põt opponi illa exceptio ,
tua non intereſt,vel tibi nõ competit ius. Inn. in c.ſuper his.de
accu. dicit vſq; ad li.conteſt. & iſtud vr̃ ſequi Bar. in d.§.ſi quis
ex his.& l.mater.eo.tit.in prin.per dictũ. §.ſi qs ex his.Sed Ang.
in d.§. dicit, ꝙ hoc eſt falſum, qa talis exceptio reſpicit merita
cauſæ, ergo nõ eſt dilatoria, & ſic põt opponi vſq; ad ſniam,vt
eſt caſus in l.1.ff.eo.de condi.fur.l.& ideo. & l.ſiue manifeſtus.
§.tandiù.& ff.ſi ſer.ven.l.loci corpus. §.cõpetit.& vbi iſta exce-
ptio cauſatur ex defectu iuris agenti, ẽt iudex nulla oppoſitio-
ne facta per patrem,põt actorem repellere, vt C. de trans.l. vbi
pactum.cum gl.ibi,& Bar.¶Et nos eleganter Bar.in l.eũ qui ita.
§.qui ita.ff.de ver.ob.& no.gl.& Bar.in l.ſi vnus.§.pactus. ff.de
pact.facit l.ſi. C.de rei vend. ſecus aũt, ſi cauſaretur ex defectu
conuenti.Non ob.d.§.ſi.quis ex his. quia ibi fuit lata ſnia, vnde
poſt ſniam de hoc non quæritur, vt d. l.cum putatem. Et iſtam
opi.Ang.credo veriorem,pro qua facit l.elegãter.§.ſi quis poſt.
ff.de condi.inde.de hac qõne,vltra ſupradicta,vide Bart.& Bal.
in l.1.C.de ordi.iudi.& Bald.in l.poſtquam liti.C.de pac.& Sal.
in l.fratris.C.de tranſac. & Bar.in l.nam & poſteà.in prin.ff.de
iureiu.& Bar.in l.cum quærebatur. ff.iudi.ſol.in ſi.prin.& gl.in
c.ex parte A.extra,de teſtib. & tex.in l.3.§.ſciẽdum.ff.ad exhib.
& vide tex.& ibi doc.in c.veniens.el 2.extra,de teſti.& Bal.in l.
15 ſi.C.de edi.diui Adri.toll.¶† In gl.ſi.in ſi.no.quòd qñ eſt frater,
& nepos ex fratre præteritus,quòd licet nepos non poſsit rum
pere teſtm̃, ſed tñ a fratre rupto per querelã turpi perſona in-
ſtituta,ſuccedũt poſteà ab inteſtato pariter frater & nepos.Si au-
aũt eſſet ſolus nepos ex fratre præteritus,non haberet querelã,
quia vltra fratrem non datur, vt l.fratris.& ibi glo.Barto.Bald.
& docto.C.eod.& l.1.ff.eodem.quod not.quia licet adæquetur
patruo ab inteſtato, non tamen contra teſtamentum,& ad im-
pugnandum teſtamentum &c.

ADDITIO.

a Filius.Pau.de Caſt.conſi.171.in 1.impreſſione tenet opi.Gul.de Cu.quid au-
tem ſi inſtituta turpi perſona aliquid legetur fratri, & ſubiiciatur clauſula
codicillaris.uide Ang.conſi.172.

SVMMARIVM.

1 *Nati ex concubina in domo retenta, an contra matris teſtamentum querelam habeant.*
2 *Filius quod debeat habere legitimam vel aliud a patre iure inſtitutionis,quomodo intelligendum.*
3 *Intellectus ad §.1.in auc de trien.& ſemiſſe.*
4 *Legitima filij a quibus ſuppleatur.*
5 *Libellus qualiter formetur,cum legitimę ſupplementum petitur .*
6 *Legitima an peti poſſit a filia, quę fratribus hæreditatem paternam renunciauit.*

Tam autem. Querela inoffícioſi non habet locum vbi
competit aliud remedium,nec vbi aliquid
relictum ſit,quia agitur ad ſupplementum. h.d. ¶No.quod etiã
filij adoptiui pñt agere querela. ¶No.ꝙ non tm̃ nati,ſed etiam
poſthumi exhæredati hñt querelam , hodie aũt non pñt exhæ-
redari,quia non pñt cõmittere cauſam ingratitudinis, vt in gl.
¶No.ꝙ ẽt inſtitutio in re certa facta filio, excludit eũ à quære-
1 la,& agit filius ad ſupplementũ.¶†In gl.naturales.in ſi.Adde ꝙ
no.Spe.in tit.de ſuc. ab inteſt.§.nunc dicamus, & dic ꝙ natura-
les tm̃,& ſic nati ex concubina tm̃, retenta in domo ſub quadã
figura matrimonij, vt in l.pen.& ibi Dy. & Bar.ff. de concubi.
alias aũt ꝯ teſtm̃ matris,non habẽt querelam nati ex tali coitu,
qui poſsit accuſari,de quo in §.ſi aduerſus,ſup.de nup.& ibi di-
xi,quos hodie appellamus baſtardos,vt no.gl.in rub.ff.de con-
cu.ita dicit gl.& Ang.in d.l.ſi ſuſpecta.§.1.facit gl.ſup.de adop.
in prin.¶In gl.adoptati.ibi.§.ſi quis impubes.dic qđ Iac.& Pet.
dicũt per illũ tex.ꝙ immo iſte tex.ſtat propriè,adoptari,& ma
lè ex ponitur.i.arrogati, quia arrogatis ſucceditur per cõditio-
nẽ ex lege,vt ff.de adop. l.ſi arrogator. & ſic illi non competit
querela, cũ ei alio remedio conſulatur,vt hic.¶In gl.venire,ĩ.
eo.§.pen. vel dic venire poſſunt alio remedio, & alia rõne.C.
de lib.præ:e.l.maximũ.& quod no.in auc.ex cã. C.eo.tit.& no.
2 ĩ.eo.§.ſi.¶In gl.teſtõ.in ſi.no.glo.valde no.ꝙ illud quod dr̃ † ꝙ
filius debet habere legitimam, vel aliud à patre iure inſtitutio-
a nis,ª vt in auc.vt cùm de appel.cogn.§.aliud.ver.cæterũ.col.8.
& ſic ex titulo honorabili,tñ illud eſt verũ,ſi fecerit teſtm̃,ſecus
ſi aliam vltimã voluntatẽ condiderit,quia ſufficit quoquo reli
cto titulo.Sed mihi vr̃ ꝙ ille §.1.in auc.de trien.& ſemiſ.nõ pa-
3 tiatur iſtũ intellectum,quia†ẽt ibi loquitur qñ fecit teſtm̃,quia
dicit,ſiue iure inſtitutionis, ſiue iure legati, & ſic iſtos caſus ę-
quiparat. Item eſt ibi verbũ,relinquo,quod importat ex teſtõ,
vt l.1.in ſi.ff.de tab.exhiben. Vnde dic,ꝙ ille §.1.corrigitur per
auc.vt cum de appel.cogn.§.aliud. Et pro certo ſi ille tex.illius
§.1. pateretur iſtã interpretationẽ gl. eſſet optima cõſideratio,
vt minus q̃ poſsibile ſit corrigeret. l.oĩmodò. C.eod. & de iſto
4 ſuppleméto legitimæ dic vt dixi ſup.eo.in prin.¶†Quæro an ta
lis petitio ſupplemẽti legitimæ afficiat tm̃ inſtitutos,vel legata
b rios?ᵇ & Bar.in l.in quartã.ff.ad l.falc.in ſi.dicit,ꝙ hoc onus rea
le,& ex ſubſtãtia defuncti debet ſuppleri,vt l.ſancimus.§. reple
tionẽ.C.eo.ergo non tm̃ hæredes,ſed ẽt legatarios reſpicit. ſed
Io.de Imo.ibi in ſi.tenet ꝯrium per §.cæterũ.in auc. vt cũ de ap
pel.cogn.cui tñ tex.Bar.i ſidet.Pręterea dicit,ꝙ ſupplementũ le
c gitimæᶜ ſit conditione ex lege. vt d.l.oĩmodò.C.eo. ergo datur
ꝯ hr̃des,quia eſt perſonalis,vt l.1.§.ſi hr̃s.ff.ad Treb. iſtã qõnem
ponit Sal. in d.l.oĩmodò. in ver. q̃ro tertiò,an hic ſuppletione
ſit opus &c.& ibi allegat pro & ꝯ. ¶Ego aũt tenerem opi. Bal.
in d.l.oĩmodò.in ſi.qui vr̃ concordare opi.& ſic dicit, aut lega
tariis eſt relictũ corpus hæreditariũ,& tunc contribuunt lega-
tarij,ad legitimã filij , ſicut hęredes,& poſſunt cõueniri a filio,
qa legitima reſecat ipſo iure legata.ar.in ſimili.ff. ad l.falc.l. li-
neã.Aut eſt relicta quãtitas in genere, vel aliud in gñe,tũc filius
nihil põt ab eis petere pro legitima,quia non debet niſi in ſub-
ſtantia bonorũ,& niſi ex venditione bonorũ hęreditatis poſsit
percipi,vt d.§.repletio.cõiuncta l.cum pater.in princ.ff.de leg.
5 2.& l.deducta §.numis.ff.ad Treb.¶†Quæro, qualiter formabit
libellus,qñ petitur ſupplementum legitimæ? Reſpondetur ſm
quod dicit Bar.in quodam ſuo cõſilio,ꝙ incipit, ſupplementũ
legitimæ

ADDITIONES.

a Inſtitutionis. Vide Alex.latè conſ.70.2.lib.unũ aũt dicit Rom.cõſ.179.ꝙ uer
ba lego & relinquo prolata ab idiotis important inſtitutionẽ ẽt in re certa.
b Legatarios.uide Bar.conſ.34.Ang.conſi.131.& Pau.de Caſt.conſi.256.
c Legitimæ.Legitima an ſit proprie debita filio uel quaſi debita.cũ pater natu
rali quodã uinculo aſtringatur.l.cũ rẽ.ff.de bo.dam.uide tex.in l.nihil. § ſed
ſi ob.ff.de bo.lib.gl.in l.ſi emancipata.C.de in.& fac.ign.quod nõ eſt proprie
debita, ſed quaſi, ſed an poſſit confiſcari ſi filius delinquat uiuo patre, uide
Bal.in l.1.C. de bo.lib.& in l.ſi qua.ff.de his q ſunt ſui uel alie.iu.Bar.ab He.

legitimæ petitur &c.Primò oportet ꝙ narretur,qualiter in bo-
nis defuncti erant tot,& tot bona. Item ꝙ erant valoris & æſti-
mationis tot , & tot florenorũ . Item reliquit dicto filio ſuo tñ
ꝙ id,quod eſt filio relictũ , non ſufficit ad tertiam ſibi debitam
pro legitima portione,ſed deficit.Item ad id ꝙ deficit legitima,
ſuppletur à iure , quare petit ſibi ſuppleri qđ deficit , & ipſam
ſic ſuppletam aſsignari ſm formam.l.omodò.& l.ſancimus.§.
6 repletionẽ.C.eo. qđ tene menti. ¶† Vnum addas,& tene menti,
ꝙ licet ſoror renuntiet fratribus hæreditatẽ paternã, & promit
tat aliquid amplius non petere,niſi expreſsè adiiciat,nõ petere
legitimam, vel ſupplemẽtum legitimæ,tñ legitimã, vel ſupple-
a mentum legitimæ petere poterit , [a] non obſtante ſua renuntia-
tione,etiam iurata,vt eſt caſus & ibi oẽs doc.in d.l.ſi qñ.§.& ge
neraliter.C.eo.& quod bene not. vt ſcias componere dictas re-
nuntiationes cum opus erit . ¶Et aduertas ad id quod dixi ſu-
pra in gl.in verb.teſtamento.in ſi.videlicet, ꝙ oportet, ꝙ filius
habeat à patre iure inſtitutionis, hodie dic idem, vt olim.

A D D I T I O.

a Poterit.Vide Pau.de Caſt.conſ.215.late Alex. conſ.169.vbi quid ſi eſt excluſa per ſtatutũ,& an poſſit petere fructus ſupplemẽti legitimæ.Ro.cõſ.16.& 276

S V M M A R I V M.

1 *Aduocatus pro vno ex legatarijs,pro ſe querelam amittit.*
2 *Teſtamentũ tutorio nomine impugnas, an relictũ ſibi factũ amittat.*

Si tutor. Tutor legatum petendo nomine pupilli, repel-
litur à querela,idem ſi querelam nomine pupil
li egerit,quia non amittit legatum ſibi relictum.h.d. ¶No.ꝙ fi-
lius non vř approbare teſtm̃ paternum , licet tutorio nomine
a tutor petat legatum dari pupillo ſuo. [a] ¶No. ꝙ quis præſtando
patrocinium contra teſtamentum(vt tutor)non priuatur lega-
to ſibi facto . ¶In gl. 1.in ſi.an iſtam rationem fecerit ex volun-
tate , vel neceſsitate. facit glo. ord.in l.procurator qui pro eui-
1 ctione.ff.de procur. ¶†No.ergo ex gl. 1.ꝙ ille qui aduocat pro
vno ex legatarijs , perdit ſtatim ius querelandi ſuo noĩe . Et ſic
no.ſm Bal.& Ang.in d.l.ſi ꝙ officiũ aduocationis,& procura-
tionis eſt periculoſum. Ex quo no.ẽt ibi Bal.quod præſtans pa-
trocinium vt teſtm̃ vel donatio inſinuetur , non poteſt poſteà
petere caſſationem etiam ſuo nomine. ¶An aũt acceptans reli-
ctum ſibi factum , videatur approbare teſtm̃, vide latè Bar.in l.
2 poſt legatum.in prin.ff.de his qui.vt indig. ¶†No.ibi, ſeparatus
eſt,quod impugnans teſtm̃ per querelam, ꝙ ſuccumbens tuto-
rio noĩe, non repellitur à petitione legati ſibi facti, ſecus ſi ſuo
noĩe feciſſet,vt l.Papinianus.§.meminiſſe.ff.eo. Et idem ſi dice-
ret teſtm̃ falſum,& ſuccumberet, vt l.ſi patronus ex minore.ff.
de bo.lib. & d.l.poſt legatum.§.is cui. idem ſi inniti accuſatio-
nem de falſo, vel vt aduocatus, vel vt procurator, vel vt iudex
pronuntiando teſtamẽtum falſum,ſi tñ appellationis remedio
ſententia ſit reſciſſa. & hæc omnia probantur in d.§.is cui.cum
duobus §§.ſequen. & vide latè Ang.in d.§.meminiſſe.

A D D I T I O.

a. Pupillo ſuo.Vide Alex.conſ.18.4.lib.

S V M M A R I V M.

1 *Parentes an hodie habeant legitimam iure inſtitutionis.*
2 *Intellectus ad § aliud.in auth.vt cum de appell.cognoſca.*
3 *Teſtamentũ in quo relicta ſunt cẽtũ filiæ pro ſua falcidia an valeat.*
4 *Donatiũ per patrẽ filio tpe emãcipationis, an imputetur in legitimã.*
5 *Nepos ex filia an computet ſibi pro legitima dotem matris.*
6 *Quarta,an hodie aucta ſit.*
7 *Frater incapax quando partem fratribus accreſcat.*

Igitur quartam. Sufficit ꝙ filius habeat vnam quartã
quoquo relicti titulo ad hoc vt ex-
cludatur a querela,ſiue ſit vnus, ſiue plures.h.d. ¶No. ꝙ legiti-
ma tpe harum legum erat quarta, hodie eſt tertia, vt in auc.de
trien.& ſemiſ.§.1.colla.3.¶No.ꝙ ſufficit ad hoc vt filius exclu-
datur ab hæreditate patris ꝙ habeat legitimã ſuam. ¶No. quòd
tpe harum legum ſufficiebat etiã quòd haberet legitimam ſuã
quoquo relicti titulo,ẽt donatione cau.mor.hodie verò,titulo
inſtitutionis, vt in auc.vt cum de appel.cogno.§.aliud.ver.cęte
rũ,coll.8.& per ꝯñs ti.honorabili,vt l.filium. §.ſed portio.ff.de
leg.præſt. ¶Not.ꝙ in certis caſibus etiã donatio inter viuos ex-
cludit aliquem à querela,& computatur in legitimam.¶No.ꝙ
etiam in pluribus filijs vna tertia pro oĩbus ſufficiet. ¶In gl.le-
gati,in ſi.dic idẽ no.gl.ſup.eo.§.ſed hoc ita.in ver.teſtõ,dic vt di
1 xi. ¶† Quæro an hodie parentes [a] debeant & ipſe habere legi-
a timam ſuam iure inſtitutionis? vř ꝙ non, ad ſimilitudinem pa
troni,q̃a ſufficit ꝙ habeant quoquo relicti titulo. ita dicit gl.in
l.1.§.1.ff.ſi quis a patr.fue.manumiſſus,& quia in parẽtibus nõ
reperitur immutatũ,igitur &c.ita tenet Bar. in auc.nouiſsima.
C.de inoffi.teſt.in l.ſiue.§.1.ff.de iu.patro.Sed Iac.de Bel.in auc.
2 vt cum de appel.cogno.§.aliud. tenet ꝯrium,quia dicit,ꝙ † eſt
caſus in d.§.aliud.in ver.hic añt,cõiuncto verſ.cęterum,vbi di
citur,ꝙ intentio eſt principis liberare parentes, & filios ab in-
iuria ꝓteritionis & exhęredationis,& poſtea ſubiungit ver.cę-
terũ,dicens,ꝙ ſi qui ſunt inſtituti in re certa, & tunc illud ſuffi
cit,nec magis dř de filijs,quam de patre,& ſic vř, ꝙ ad utrũq;
debeat referri , & plures alias rationes adducit, & iſtã partem
tenet Imo.in l.his uerbis.in ſi.principij.ff.de hære inſt. & in l.1.
§.ſi ex fundo.eo.in verſi.iuxta prędicta &c.vbi plenè videas.&
iſta ultima eſt verior, pro qua facit ẽt quod in ſimili not.Guli;
proni ibi refert Bar. in l.iuſiurandum , & ad pecunias. §.inſu-
3 cũ §.ſeq.ff.de iureiu.¶†Quęro,dixit teſtator,relinquo filię meę
b centum pro ſua falcidia, [b] nec adiecit,& in his eã hęredem in-
ſtituo,nec etiam dixit,iure inſtitutionis.Dicit Bar.in auc.unde
ſi parens.C.eod.ꝙ teſtm̃ valet,& iure inſtitutionis vř reliquiſ-
ſe, nam cùm nomen falcidiæ accipiatur pro ipſa legitima , vt
no.gl.in d.auc.vnde ſi parens.vř teſtator cum dixit pro ſua legi
tima,vel pro ſua falcidia,intellexiſſe iure inſtitutionis, arg.no.
in l.ſciendum.ff.de verb.obl.de quo ẽt per Bar.in l.filium.§.le-
gata.ff.de leg.ꝓſtan.vbi Bar.dicit, ꝙ ſecus eſſet ſi non adijcerẽ
pro ſua legitima,vel falcidia,quia cũ ſic verbũ,relinquo,adie-
ctum certæ rei non trahitur ad titulum uniuerſalem,ut l.cogi.
§.gñaliter.ff.ad Treb.& no.glo.in l.his verbis. in prin.ff.de hęr.
inſt.& hoc vř ſequi Bal.in d.auc.vnde ſi parens.in ver.facit ad
qõnem teſtator &c. Sed Bal.in l.1.in pe.q.C.fam.ercil.tenet ꝙ
dato alio vniuerſali hærede , filia non habeat iure inſtitutionis
per dictam gl.in d.l.his verbis.& ſic de iure ciuili, vt præterita
teſtm̃ non valet, ſecus de æquitate canonica, quia intelligitur
iure inſtitutionis. allegat caſum in c.Raynutius, extra de teſta.
& idẽ tenet in l.humanitatis.C.de impub. & alijs ſubſti.in ver,
quartò opponitur,ꝙ illa nihil &c.vide Bar.in l.ſi.ff.de pec.leg.
& glo.& doct.& Ang.& Imo. & alios in l.ſi patronus.§.1.ff.de
don.Sed Sal.in d.auct.vnde ſi parens.tenet ꝯrium in ver.quæro
ab extra teſtator &c.q̃a exprimi debet ꝙ relinquat iure inſtitu
tionis,ut d.§.aliud.vnde cum ſit de forma dicta expreſsio,ergo
eius omiſsio vitiat,ut l.qui Romæ. §.Flauius.ff.de verb. obl. &
pro hoc bene facit gl.in l.Papinianus.§. ſi quis mortis.ff.eo. &
iſtã partẽ ſequit Imo.in d.l.his uerbis.& latisſimè dic ut per eũ
in l.1.§.ſi ex fundo.ff.de hær.inſt.in uer.extra gl.reſtat videre an
ſufficiat &c.& vide Bar. & Imo.in l.1.ff.ad leg.Fal.in princ. &
Sal.in d.l.ſi.C.fa.ercis.Adde ꝙ forte opinio Bar. ſuſtentarẽ,cũ
ſit comprobata a Bal.& faueat teſtõ, & non oẽs teſtatores,nec
ẽt tabelliones ſciũt dicere iure inſtitutionis,ut no.gl.ſingulari-
ter in l.quoties.C.fam ercis.cogita.¶In gl.inter uiuos,in fin.dic
4 ꝙ ſatis dř expreſſum, † quòd cõputeẽ in legitimam, ſi pater di-
xit,dono tibi hoc pro parte tua,vt arg.l.peto.in prin.de le.2.ita
dicit Bar.& Sal.in d.l.ſi qñ.§.& generaliter. C.eo.quod Cyn.ibi
vř intelligere in filijs emancipatis,ſecus autẽ in filijs ſuis, quia
cum donatio nõ tenuerit a principio, vt l.2.C.de inoffi.don.tñ
confirmaẽ morte, vt l.donationes.C.de don. inter vir.& vxor.
ergo vt relictum,vel quaſi vt donatio debetur,ut eſt gl.no.in l.
filiæ.C.fam.erc.Sed Sal.in d.§.& generaliter.dicit,ꝙ hoc vide-
tur ꝯ l.illud.C.de colla. quæ loquitur ita in ſuis,ſicut in emãci
5 patis.igiẽ &c. & hoc teneas. ¶† In gl. conſtitutionis.in ſi.vides
quòd filia cõputat in legitimã dotem ſibi datam. An aũt nepos
c ex filia cõputet ſibi pro legitima dotem matris? [c] et Bar.in l.in
quartam.ff.ad l.Fal.in ver.quęro,filia decedit antequam pater.
dicit,quod cõputatur in quartã, quia ea conſuetudine appro-
bata a lege,dos a patre ꝓfecta ſtãtib.liberis,dos remanet penès
liberos,et per ꝯñs ſtatim proficiſcitur de auo in nepotes,ergo
cum ſtatim dicantur habere ab auo,ergo quò ad eum, compu
tant in quartam. Sed idem Bar.in l.poſt dotem.ff.ſol.mat.dixit,
quòd aduertẽdũ eſt, an filij ſint hędes matris in d.dote, et tunc
non computant in legitimam, unde cum fuerit effectus dos fi-
liæ,ex mutatione perſonę mutaẽ qualitas patrimonii,ut l.Pau-
lus.§.ſi.ff.de acq.hær.et hoc tenuit Iac. Bel. in quodã ſuo conſi.
et ideo non cenſetur amplius in patrimonio patris, et ſic non
compu-

A D D I T I O N E S.

a Parentes.Vide Bal.conſi.10.& Alex.conſi.140.
b Falcidia. Vide Car.conſi.60.
c Matris.Vide Pau.de Caſt.conſi.124.& conſi.150.Pet.de Anch.conſi.316.

computatur in legitimã, vt l.ſancimus.§.repletionem. C.eo. &
ideo computatur in vltimã, & hnc Ang. ſequitur in d.l.in quar
tam. Bal.autem & dñs meus Flo.in d.l.illud.dicũt; aut nepos ve
nit unà cũ alijs ſuis fratrib. vel alijs nepotibus. & ſororib.ad ſuc
ceſſionem aui, & non cõputat in ſuam partem dotem, quia eis
non fecit iniuriam. aut venit cum patruis, & tũc ſicut mater eo
geretur cõferre, & ſibi in legitimam computare, ut in d.l.quo
niã nouella. ita ẽt nepos q̃ venit ea perſona ſuæ matris, ne me-
lioris cõditionis ſit nepos, quam filia, vt l.3.C.de bo.mat. & cũ
hac opi.dixit Flo.ſe moriturum, & hanc opi.ſequitur Imo.in d.
l.in quartam.in verſi.vlterius tangit hic Ang.poſt Bar.&c. Et li
cet iſta ſit æqua opi.tñ Paul.de Caſt. dñs meus conſulendo de-
terminat, ꝙ indiſtinctè ſi nepos habeat dotem maternam, non
computatur ſibi pro ſua legitima, ſiue cum patruo ſuccedat, ſi-
ue cum alijs. & probat ſic: Sicut donatio, quæ tenuit in uita, nõ
cõfertur, nec in legitimam computatur, niſi expreſsè fuerit di-
ctum, ut d.§.& generaliter. & d.l.illam. Ratio eſt, quia iam per-
fectè exiuerat patrimoniũ patris, & cũm legitima ſit tertia om
nium quæ reperiuntur tp̃e mortis defuncti, ut l.cum quæritur.
C.eo. & cum iſta dos exiuerit patrimonium aui, in uita ſua, nõ
debet computari in legitimam. Nam ſtatim mortua filia conſo
lidata eſt dos dicta, ſiue cõſuetudine, ſiue ſtipulatione, ſiue ſuc-
ceſſione penès filios eius, nec amplius dr̃ eſſe in bonis aui, nec
dos matri, immo patrimonium dictorum nepotum, vt l.ſi plu-
res.§.filio.ff.de vulg. & pup.facit l.3.§.ſed utrũ. uer.ergo.in fin.
ff.de min. vbi dr̃ dos patrimonium filiæ, meritò non debet com
putari in legitimam quò ad auum, quia non reperitur in bonis
aui, tp̃e mortis ſuæ. quod valde no. & ſic ſequiſ opi.Bald.in d.
l.poſt dotem. & iſtam de ſubtilitate iuris approbo &c. ¶ In glo.
6 magna. ibi, quæ eſt. C.e.auc.nouiſſimas. an aũt etiam hodie au
cta ſit portio debita parentib. Et ibi gl. Bar. & cõiter doc. tenent
ꝙ ſic, dic vt ibi. Et idem no. Bar.in l.ſi a milite.§.fin.cum l.ſeq.ff.
de teſt.mili. & glo.in auc.de trien. & ſemiſ.§. hæc nos.in ver.in
omnib. & ibi Ang. Si autem, poſt mortẽ teſtantis patrimoniũ
ſuũ fuerit auctum, an habeant tertiam tp̃e mortis, vel ſm̃ aug-
mentum, no.plenè Sal.in l.pe.§.repletionem. C.eod. dic ut ibi.
Quarta aũt, quæ debetur collateralibus turpi pſona inſtituta,
nõ tñ aucta, & ſic quarta eis debetur, ꝙ eſt verum, ut in auc.de
hær. & fal.§.1.licet aliqui contra, ut refert Sal.in d.auc.nouiſſi-
7 ma.in ver.quæro quid in collateralib. ¶ † Quæro, ſunt plures fi-
lij, quorũ unus eſt incapax vel deportatus, vel aptè & rectè ex
hæredatus, vel à ſtatuto à ſucceſſione excluſus, vt putà, fœmi-
a na dotata, vel frater ſancti Frãciſci, quanta erit portio aliorũ:[a]
iſtam q̃onem format Bar.in l.pe.ff.de cõtratab. & in l.1.§.ſi pa
ter.ff.de cõiu.cũ eman.lib. & in l.pater filium.ff.eo. & Dy. Bart.
Bal. Raph. & Imol.in l.planè.§.ſi duob. & in l.hm̃oi.§.ſi Titio.ff.
de leg.1. & doc.in d.auct.nouiſſima. & ibi Sal.in ver.q̃ro ſepti-
mò, q̃d ſi eſſent. & ibi Sal. determinat, ꝙ ſicut per illũ incapacẽ
non minuetur portio aliorum, vt d.§.ſi Titio. ita non debet pp
perſonã eius augeri portio aliorum, & quia pro mortuo hr̃, ut
d.l.1.§.fi.ff.de contratab. Sed Bar.in d.l.pater filium. dicit, ꝙ im
mo computatur in numero liberorũ, & ſic erit dimidia portio
eorũ legitima. q̃d non eſt verũ, ꝙ habeatur pro mortuo, qñ tra
ctatur de portione ſua cui accreſcat, ſed bene habeaĩ pro mor-
tuo in ſui fauorẽ. faciunt no.in l.1.C.de hær.inſt. & l.ſi deporta
ti ſeruo.ff.de leg.3. Et iſtud ſequitur Imol.in d.§.ſi duob. q̃d eſt
verius qñ non in totum, & in omnib. habetur pro mortuo, ut
eſt exhæredatus, bannitus, vel excluſus a ſucceſſione patris, ut
eſt filia, ſecus ſi in omnib. hr̃ pro mortuo, ut eſt in fratre ſancti
Franciſci: ita dicit Guil.in d.§.ſi duob. facit quod no. Bar.in l.1.
ff.de teſt. & in cle.exiui.de verb.ſignifi. & hoc tenet Imo.

A D D I T I O.

a Aliorum. Vide Pau.de Caſt.conſi.252.

De hæredum qualitate & differentia.

S V M M A R I V M.

1 *Hæreditas per hæredem adita, hæredis patrimonium dicitur.*
2 *Intellectus ad l.ſi ex patre.ff.de acq.hær.*
3 *Separatio bonorum in quib. caſibus locum habeat.*

HÆredes. Totus iſte tit. diuidiĩ princ.in duas par-
tes. Primò ponit regulam, ꝙ hæredum
tria ſunt genera. Secũdò illa genera, proſequitur, &
declarat ſeriatim. 2.ibi, neceſſarius hæres. Item illa
ſubdiuiditur in tres partes. Nam primò pſequiĩ primũ genus
hæredum. ſ.qui ſunt neceſſarij hæredes tñ. ſecũdò proſequitur
ſm̃ membrũ ſiue genus, videlicet, qui ſunt ſui & neceſſarij. ter
tiò, proſequitur qui ſunt extranei hæredes. 2.ibi, ſui aũt. 3.ibi, cæ
teri, qui. Et §.neceſſarius hæres. h.d.in ſumma. Seruus proprius
hæres a dño inſtitutus dr̃ neceſſarius, quia eſt hæres velit nolit.
bona tñ quæ poſt mortem dñi quærit, propria ſibi reſeruantur.
h.d. ¶ Et diuiditur iſtud principiũ in 4.partes. Primò ponit quis
ſit hæres neceſſarius tñ. Secundò rationem aſsignat, quare ſic
vocetur. Tertiò infert cõſulẽdo teſtatori, qui non eſt ſoluendo.
Quartò pʋidet ipſi ſeruo. 2.ibi, quia ſiue. 3.ibi, vnde qui. 4.ibi,
pro hoc in. ¶ No. ꝙ aliquis eſt hæres, uelit nolit. ¶ No. ꝙ ẽt ille,
qui non eſt ſoluendo, põt unũ ſeruum ſibi hæredem inſtituere.
1 ¶ † No. ꝙ adita hæreditate per hæredem, nõ dicunĩ amplius bo
na defuncti, niſi cũ adiectione dictionis, olim, ut no. in l.eius q
in prouincia. ff. ſi cer.pet. ſed dicuntur patrimonium hæredis,
vt l.ſed ſi plures.§.à filio.ff.de vulg. & pup. ¶ No. ꝙ qui in vno
grauatur, in alio releuatur, vt l.cum qui.ff.de iureiu. ¶ In gl.ne-
ceſſarius.ibi.l.ſi alienum. dic hoc verũ, ſiue in ſolidum, ſiue pro
2 parte. † No. illam l. ꝙ ſiue ſeruus habeat cohæredem extraneũ,
ſiue ſit inſtitutus pro parte, non tñ tollitur neceſſitas, ita quod
fiat hæres neceſſarius. q̃d no. vide q̃ dixi ſupra de vulg.ſubſti.in
prin. ¶ In gl. reſeruentur.in fi.no.tu vnam gl. quæ eſt in l.1.ff.de
3 ſepara.in prin. quæ enumerat octo caſus, in quib. † habet locũ
ſeparatio bonorum, aut ad inſtantiam creditorũ, aut ad inſtan-
tiam hæredis, aut ad inſtantiam ſubſtituti, dic vt ibi plenè.

S V M M A R I V M.

1 *Filij viuo patre rerum paternarum quodammodo ſunt domini.*
2 *Titulus de coniungen. cum emancipat. liber. an ſit hodie correctus.*
3 *Furtum domeſticum quale ſit. & an ab eo actio aliqua oriatur.*
4 *Maritus an ſit rerum dotalium dominus.*
5 *Filius viuo patre an aliquod ius in bonis paternis habeat.*
6 *Poſſeſſio non capta an continuetur.*
7 *Filius ſuccedẽs patri an dicatur habere ex cauſa lucratiua, vel nõ.*
8 *Statutum quod de qualibet acquiſitione ſoluatur gabella, non com-
prehendit filium hæredem inſtitutum.*
9 *Beneficium abſtinendi a prætore conceſſum, competit filio etiam ſine
impetratione.*
10 *Suitatis effectus durant in his quæ ſunt utilia filio ad confirmatio-
nẽ tutelæ, & ad confirmandũ tabulas pupillares, & etiã ad tranſ-
miſſionem hæreditatis ad quoſcunq;. & nu.11.& 12.*
13 *Intellectus ad l.ſed ſi ſolus.ff.de acq.hær.*
14 *Datio cohæredis vel ſubſtituti an tollat ſuitatem.*

Sui autem. Iſte §.diuiditur in 4.partes. Primò ponit qui
ſint ſui & neceſſarij hæredes. Secundò, hoc li
mitat, & reſtringit. Tertiò rationem reddit, quare dicuntur ſui
hæredes. Quartò rationem ponit, quare dicuntur neceſſarij. 2.
ibi, ſed ut nepos. 3.ibi, ſed ſi quidem. 4.ibi, neceſſarij. Et hoc di-
cit, filius vel alius, quem nemo præcedit in poteſtate, dr̃ ſuus,
& neceſſarius hæres. Et ſuus ideo dr̃, quia eſt quaſi dñs in vita
patris, neceſſarius ideo dr̃, quia idẽ de iure ciuili hæres eſt. h.d.
¶ No. ꝙ ad hoc vt quis dicatur eſſe ſuus hæres, requiritur ꝙ ſit
in ptãte tp̃e mortis defuncti, & obtineat primum gradum ſui-
tatis. ¶ No. ꝙ ſucceſſorium edictũ de gradu in gradum locum
habet. ¶ No. ꝙ bonũ eſt argm̃ ab etymologia vocabuli. concor
1 dat ſup.de teſtam.ord.in princ. & ibi dixi. ¶ † No. ꝙ ẽt viuo pa-
tre filij quodammodò dñr dñi. facit l.in ſuis. & quod ibi plenè
hr̃ per Bal. & doc.ff. de lib. & poſth. ¶ No. ꝙ prima cauſa eſt li-
berorũ in ſuccedendo aſcendentibus ab inteſtato. ¶ No. ꝙ de iu
re ciuili ſeruus velit nolit, eſt hr̃s neceſſarius, vt ſup.eo.in prin.
ita ẽt in filio, quia neceſſarius hæres eſt. ¶ No. ꝙ beneficio præ-
toris innato, & ꝙ ipſo iure competit, ẽt ſine interpretatione. il
la neceſſitas tollitur, & remanet tm̃modò ſuitas, ut l.ſi filius, q
2 patri.ff.de vulg. & pup. ut hic. ¶ † In gl.ſuccedit in fi. No. ex gl. ꝙ
tit.de cõiugen.cum emanc.lib. eſt hodie correctus. ſed hoc latè
diſputat gl.in d.l.1.in prin.ff.de coniugen.cũ emanci.lib. & ibi
Bar.cõcludit, ꝙ aut ſuccedituꝛ ab inteſtato, nullo cõdito teſtõ,
vel facto teſtõ, & non ſolenniter, vel ſi teſtm̃ fuerit in totũ ex-
pugnatum per querelam, tunc uerum dicit iſta gl. cũ ſit ſubla-
ta differentia ab inteſtato emancipationis, & patriæ poteſtatis,
vt in auc.de hære. quæ ab inteſt.§.ſi vero neq;.uerſi.nullam ve-
rò. ſecus ſi ſit factum teſtm̃ validum de iure ciuili, & emancipa
tus ueniat de iure prætorio vt præteritus: tunc quia non venit
de iure ciuili, ſed de iure prætorio durat differentia, quæ ſubla-
ta eſt qñ ab inteſtato, non etiam qñ ex teſtamento ſuccedituꝛ,
vt notat gl. & doc.in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.de liber. &
poſth. & in l.emãcipati. C.de colla. dic ut ibi not. ¶ In gl.dome-
ſtici.

ſtici.in fi. Adde quod dixi ſ. de teſt.ordi.§.ſi pater. Ex quo ſequi-
tur ꝙ ſi filius, vel ſeruus furatus ſit aliquid patri vel dño, dici-
3 tur † domeſticũ furtũ, idẽ ſi vxor furata fuerit marito, vt l. 1. &
2.ff.re.amo. & l.reſpiciendũ.§.furta.ff.de pœ. & ideo non oritur
actio aliqua furti, neq; ciuilis, neq; criminalis. Quod eſt verũ,
ſi eſt leue, ſecus ſi eſſet furtũ graue, vel magnũ, qđ no. quia mul
tos vidi errare de parentibus, q notificant officiali furta ſibi fa-
cta a filio, vt d.§.furta. & ibi eſt tex.cũ gl. & ẽt eſt tex.gl. & Bart.
in l.ſi libertus.ff.de fur. & ita not. Bar.in d.§.furta. & in l.2.ff. re.
4 amo. ¶ In gl.æſtimatur.ibi.§.ei qui.dic vt ibi dixi. ¶ † In ea.gl.ibi,
qui po.in pig.hab.l.fi.dic ꝙ immo maritus eſt dñs, & poſſeſſor
conſtante matrimonio, nõ vxor, vt l.doce.cum ibi no.per gl. &
doc.C.de rei vend. Sed mortuo viro dñium transfertur in vxo
rem, & perinde eſt ac ſi ſemper fuiſſet apud eã. vt dr̃ in l.in re-
bus.C.de iu.do.ſed in filium non transfert, ſed ꝯtinuatur, vt l.in
5 ſuis.ff.de liber. & poſthum. ¶ † In ead.ibi.ff. pro hęrede.l.1.in fi.
dic ꝙ viuo patre non habet dominiũ propriè, ſed quodammo-
dò, & ſic impropriè, vt d.l.in ſuis, cõiũcta l.ſi me in vacuã.cum
ibi no.per gl. & doc.ff.de acq.poſ. nec ẽt dicitur habere poſſeſ-
ſionẽ niſi iure familiaritatis.l.qui iure. & ibi Bart.ff.de acq.poſ.
nec ẽt dr̃ habere poſſeſſionem ẽt poſt mortem patris, licet glo.
6 notet ꝯtriũ in l.ſi miles.in prin.ff.ex quib. cau. † maio. quia licet
alia iura tranſeant, tñ poſſeſſio cũ ſit facti (niſi actualiter appre
a hendatur) non continuatur,[a] neq; in filiũ, neq; in alium hr̃dẽ, vel
ſucceſſorẽ, vt l.cum hæredes.ff.de acq.poſ.in prin. & ibi Bar. &
doc. & eſt bona gl.in verbo, dñiũ dedit. ver. itẽ quid de poſſeſ-
ſione.in l.ſi fratres parentum.§.idẽ reddit ſocius.ff.pro ſocio.nec
ẽt aliquod ius inſolidum eſt propriè in bonis patris, ẽt in legiti
ma viuo patre non dr̃ habere, nec ẽt dr̃ habere in ſpe, vt eſt ca-
ſus ſingularis in l.1.§.ſi impuberi.ff.de colla.bon.ibi, præmatu
ra.n.eſt hæc ſpes &c. & eſt tex.cum glo. in l.poſt emancipatio-
nẽ.in prin. & ibi Bar.ff.de lib.leg. & latè no. Bart.in l.in poteſt.
circa prin.ff.de acq.hær. & no. Bar. & Raph.in l.fi.ff.de li. agno.
Et an filius viuo patre habeat aliquod ius in bonis patris, vel ẽt
ecõtra, dic vt dixi ꝫ.de act.§.item ſi quis in fraudem.in verſi. &
idõ eſt, quia in bonis patris &c. & ibi ẽt vide in ver. q̃ro an alie-
nata in fraudẽ a patre &c.an filio vel patri cõpetat aliqua reuo
catoria ad alienata in fraudẽ legitimæ, & dic vt ibi no. ¶ In ea.
gl.in fi. dic hoc verũ niſi pater exhæredauerit filiũ, & ſic impe-
7 dierit dictã cõtinuationẽ, vt d.l.in ſuis. ¶ † Et ad hoc facit, vtrũ
filius ſuccedens patri ex teſtamento, vel ab inteſtato dicatur ha
bere ex cã lucratiua, vel non. nam licet in alio quam in filio ti-
tulus hæreditarius dr̃ continere in ſe debita & credita, vt l.hæ-
reditatis.ff.mand. tñ dr̃ titulus lucratiuus, vt l.ſi duo. & ibi glo.
ff.de acq.hær. & l.1.C.de impo.luc.deſcr.lib.x. Sed in filio non
dicitur titulus lucratiuus, ſed cõtinuari adminiſtratio bonorũ
hæreditatis, ſibi quaſi debitæ, ẽt de iure naturæ, vt l.cũ ratio. in
prin.ff.de bon.damna.no.gl. Bar. & Bal.plenè.in l.3.C. de iu. &
8 facti ign. ¶ † Ex quo infertur, ꝙ ſi ſtatuto cauetur, ꝙ de qualibet
acquiſitione ſoluatur gabella, ꝙ ſi extraneus ſit hæres inſtitutus,
debet ſoluere gabellã, ſed filius nullã gabellã ſoluere debet, ut
vt eſt caſus in d.l.1. C.de impo.lucr. deſcr. lib.x. & ita tenet ibi
Bar. Bal. & Ang. quod ꝑpetuò no. & idem ẽt dr̃ econtra, qñ de-
ſcendens reliquit aſcendenti, quia non dr̃ habere ex titulo lu-
9 cratiuo, nec ſolui debet gabella. ¶ † In gl.perimit, in fi.no.ea gl.
duo. primum ꝙ beneficiũ abſtinẽdi ab ipſo prętore conceſſum
cõpetit filio, ẽt ſine impetratione, facit l.quæ ſub cõditione.§.
ſi. & ibi Bar.ff.de cond.inſti. & l.ei qui.ff. de acq.hær. & ſic vr̃ ꝙ
intẽtio creditorũ paternorũ, nõ ſit fundata, de quo ſtatim dicã.
¶ Secũdò no. ꝙ in his q̃ ſunt in fauorẽ filij, nõ ꝑdit ꝑ dictũ be-
neficiũ abſtinendi, & ſic ſuitatẽ nõ ꝑdit. ¶ Quò ad primũ, an cre
ditorũ intẽtio ſit fundata ꝯ filiũ, q nõ dicit ſe hr̃dẽ, nec ſe adijſ-
ſe, nec ẽt repudiaſſe, vr̃ ꝙ ſic. ꝑ tex.in l.2.ff.de cõdi.fur. & l.ne-
ceſſarius.ff.de acq.hær. Idẽ qui habet beneficiũ, debet illud alle
gare, alias perdit. ¶ Sed in ꝯtriũ eſt veritas, vt eſt gl.in l.ſi cũ do-
tẽ.§.tranſgrediamur.ff.ſo.ma. & ibi Dyn. Bar. & doc. & Imo. &
Raph. & pro hoc eſt tex.in l.1.C.ſi min.ab hęr.ſe abſt. & gl. Bar.
Cy. Ang. Bal. & Sal.in d.l.ei qui. Nõ ob. ꝙ debuerit allegare ſuũ
beneficiũ, quia immo cũ cõpetat ipſo iure, & ſit clauſum in cor
pore iuris, non eſt opus allegationem, vt d.l.qui ſub cond.§.fi.
Præterea eò ipſo ꝙ nata eſt illa obligatio, filij deſcendens a pa-
tre, ſtatim eſt ẽe nata exceptio, & defenſio a ꝑore, ꝙ nõ tenea-
tur niſi ſe immiſcuerit, vnde ẽt ſi ꝑ filiũ nõ opponat, põt oppo
ni per iudicẽ, vt l.vbi pactũ.cũ gl. & ibi doc.C.de tranſac.ita di-
cit Bar. & Imo.in d.l. neceſſarijs. & Bal.ĩ l.more.in prin.eo.ti. &
pro hoc multũ facit l.ei qui ſe nõ immiſcuit.de acq.hær.ff. & l.
10 ſi filius qui patri.ff.de vul. & pup. ¶ † Quò ad ſm, ꝙ non perdat
ꝑ dictũ beneficium, q̃ ſunt in ſui fauorem, dic, vt puta, ꝙ cõfir-
metur tutela, vt l.ſi nemo.ff.de teſta.tutela.ſed ſm Raph. in d.l.
ſi filius q patri.illa l.ſi nemo.multum violatur, quia ibi expecta
tur aditio, vt confirmetur tutela, & tñ vt plurimũ tutela datur
ſuis, igit̃ ibi vr̃ caſus, ꝙ ſuitas non operatur confirmationẽ tu-
telæ, & dicere ꝙ ibi filius ſit exhęredatus, vel emancipatus, vt
11 quidã ibi in gl.dicunt, eſt violare illam legem. ¶ † Secundò cõ-
firmat tabulas pupillares, vt d.l.ſi filius qui patri. ꝙ eſt verũ, qñ
filius eſt ſolus inſtitutus, & ei extraneus eſt pupillariter ſubſti-
tutus, & filius abſtinet, vt l. Iulian.ff.de acq.hær. ſecus ſi filius ab
ſtinet, & alteri filio exhęredato ſit datus ſubſtitutus, quia tũc ta
lis ſubſtitutio non confirmatur, quia eſſet damnũ filij abſtinentis
q ſuccedere poſſet ab inteſtato, inſpicit̃ ergo, vtrũ vtile ſit fra-
tri abſtinenti, vel nõ, ſm Bar. & doc. Sed Rapha.ibi dicit, ꝙ iſtã
dr̃iã non facit ille tex. & ꝙ ꝯfirmentur tabulæ pupillares, vt d.l.ſi
filius qui pr̃i. & an ſit fauor filij, oſtendit̃ ex illo tex. q a oĩnò ab
inteſtato ſuccedit fratri, & ſolus caſſata ſua ſubſtõne, nec põt
dici, ꝙ hoc ſit verũ, quia mater eo cõcurreret, vt dicit Bar. quia
tpe legũ prædictarũ nõ concurrebat mater cum fratre, vt ꝫ. ad
12 Tert.§.frater. ¶ † Tertiò operatur tranſmiſſionem hr̃ditatis ẽt ad
quoſcunq;, vt l.ex militari.§.ſi.cũ l.ſeq.ff.de teſt.mil. & l.Luc.ff.
de iu.fiſ.niſi dederit ſibi ſubſtitutum vulgarem, vt l. ſi filius hæ-
res.ff.de liber. & poſthum. vel cohæredem extraneum, & tunc
exiſtentia ſui hæredis nihil operaretur in his, quæ dependent
ex teſtamento, vt l.apud Iulian.§.idem Iul.ff.ad Trebel. ſecus in
alijs quæ non dependent ex teſtamento, vt l.3.C.de iure delibe.
& ꝙ datio ſubſtituti vulgaris tollat ſuitatem, cõmuniter tene-
tur. & pro hoc facit ſm Rapha.in d.l.ſi filius hęres. & l.qui fun
dũ.§.qui filiũ.ff. ad l.fal. ſed Bal. dicit ꝙ hoc eſt falſum, quia eſt
in ꝯtriũ in l.Papin.§.quarta.ff.de inoff.teſt. a ꝯtrio ſenſu. ibi, ſi nõ
ſit in poteſtate &c. ergo ſi ſit in poteſtate, vult tex. ꝙ non habe-
ret illud remedium, quia tunc licet abſtineret, tñ de iure ciuili
hr̃s remaneret, vñ illa ſola ſuitas, licèt nudi nois, ꝯfirmaret li-
bertatẽ, vt l.cũ quaſi.§.ſed & ſi quis.ff.de fideic.lib. ¶ Secũdò vr̃
caſus in ꝯtriũ in l. & ſi ſine.§.ſed ꝙ Papin.ff.de min. ¶ Tertiò alle
13 gat caſum.l.ſed ſi ſolus.ff.de acq.hær. † vbi per dationẽ ſubſtitu-
b ti vulgaris[b] non tollitur neceſſitas, quin ſi adijt ex vna parte,
ſit hr̃s ex oĩbus partib. vt l.1.eo.ti. probat̃, teſtator nõ dedit ſub
ſtitutũ ad impediendũ eius inſtitutionẽ, ſed ſolũ ad impediẽdũ
eius defectũ probat̃ in l.ſi pater.ff.de hę.inſti. vbi ſubſtitutio nũ
quam excludit inſtitutũ, ergo ridiculũ vr̃ dicere, ꝙ ſubſtitutio
licèt fuerit ſub cõditione, ſi filius voluerit, vt ſit inſtitutus, ſi ve
lit, quia ꝯtrium eius qđ vult, operaretur, quia fuit facta ſubſtitu
tio, vt lex filio, & teſtatori cõſuleret, nõ vt filiũ repelleret, vt di
cit tex.in ſimili in l.3.§. ſi filius.ff. de ꝯtab. Ideo.n. pater ſubſti-
tuendo vulgariter dixit, ſi filius nolit, vel non poſſit eſſe hęres,
quia ſciebat filium abſtinere poſſe a beneficio prætoris, non vt
vellet filiũ remouere ab hæreditate ipſo iure. & iſtud ſequitur
Raph.in d.l.ſi filius hæres. & Pau.de Ca.ibi in repetiti.ſua, & al
legat iſtã rõnem, nemo pręſumitur velle recedere a prouiſione
legali plena ꝑ ſuã ꝓuiſionẽ nõ plenã, vt no.doc.in l.2.C. de iu-
re emph. & l.fi. & ibi Bal. C.de pac.cõuentis. ſed ſi pater faceret
filiũ per dictã dationẽ ſubſtituti volũtariũ, poſſet ſua prouiſio
14 eſſe fruſtratoria. Pone † ꝙ ẽi filius non adijt nec ẽt adijt, poſteà
ſubſtitutus, clarũ eſt ꝙ ſine hr̃de decederet; vñ cũ ſubſtitutus
poſſet repudiare, nõ eſt credẽdum, ꝙ voluerit tollere ſuitatem
filio, ex cuius ſuitatis vigore ipſe pr̃ habebit hr̃dẽ, vel filiũ, vel
hr̃dẽ filij, vel ſubſtitutũ, & hoc ſp reputaui verius. Quãtum ad
ſm de cohr̃de extraneo, dicit Raph.in d.l.ſi filius q patri. ꝙ etiã
nõ tollit ſuitatẽ. ꝓbat̃, ſubſtitutio vulgaris tacita, q̃ venit a lege
ſm ſuiam doct. non tollit ſuitatẽ, ẽi quò ad cõfirmationem ta-
bularum pupillariũ, vt eſt tex.in d.l.Iul.ff.de acqui.hære. & hoc
vult

ADDITIONES.

a Continuatur. Ideo dicunt doc.in l.cum hæredes, ꝙ ſtatutum diſponẽs quod poſſeſſio defuncti tranſeat in hæredes ipſo iure, eſt correctorium iuris cõis, ideo non extendendum. Vide Alex.conſ.40.3.lib. & latè conſ.33.2.lib.

b Vulgaris non. Sed an datio ſubſtituti tollat ſuitatem, non ſolùm quando eſt ſubſtitutus extraneus, ſed etiam ſi eſt ſubſtitutus nepos exiſtens in poteſta-te teſtatoris, qui eſt ſequens in gradu. vide in l.ſi filius hæres.per d.Iaſ. ibi, in pondera notabilius, & ſingularius.ff. de libe. & poſth. & ibid.extra gl. reaſſu mo in dubium illud an per dationem ſubſtituti vulgaris, tollatur exiſtentia ſuitatis, vbi plenius & diffuſius, an autem ſuitatis exiſtentia confirmet tabu las pupillares abſq; alia aditione, per eundẽ do. Iaſ. plenè in d.l.ſi filius qui patri.ibi, & ſic habes ff. de vul. & pup. & an confirmet legata relicta, vide per eundem in præalleg. l.ſi filius.ibi nu.5.ff.de vulg. & pup. & an ſit ſublata ſui tas per dationem hæredis extranei, vide etiam per eundem in l. qui pater. ibi, in gl.in ver.confirmetur.ff.de vul. & pup. & an etiam tollatur ſuitas per dationem vulgaris ſubſtituti. idem do. Iaſ. tractat pleniſſimè in præallega. l.ſi filius qui patri.ibi, vltimò pro complemento. prima quæſtione. Bartho. ab Hotaſio.

vult Bar.in l.1.ff.de vul.& pup.modo ſi datio cohæredis eſt ſub
ſtitutio legalis per ius accreſcẽdi,& nõ hominis,quia ius accre
ſcendi venit a lege,vt ff.de vulg.& pup.ſubſtitu.l.ſi in teſtamen
to.& præcipuè in hæreditate vbi venit ex neceſsitate,quo ergo
tollit ſuitatem?facit l.pro hære.§ Papinianus.ff.de acqui. hære.
ad d.l.apud Iu.§.Iulianus.eſt difficile reſpõdere.tñ Pau.de Ca.
in d.l.ſi filius hęres.reſpõdet,ꝙ ad cautelã illi cohęredes adeũt,
ne poſsit poſtea negare pupillo ſuitas,quod difficile eſſet pro-
bare.l.Lucius.ff.de condi.& demõ.& pro hoc adducit tex.cum
gl.in l.ita tñ.§. a parte.ff.ad Treb. Vel tñde ſm Raph. Fulgo. ꝙ
15 ibi tabulæ pupillares ſunt † confirmatæ ſuitate, tñ quia repu-
gnando ibi paternam,impugnant iudiciũ defuncti,nõ poſſunt
ea tabulis pupillaribus cõſequi bona,vt d.l.ita tñ.§. qui ſuſpe-
ctam.& l.quæſitum.ff.de acquir. hęre. & iſto modo loquit l. ſi
plures.§ filio.ff.de vulg.& pup.& ideo fuit neceſſarium, ꝙ adi
rẽt hæreditatem paternã,vt confirmarentur tabulæ pupillares,
& iſto etiam modo poteſt intelligi l.ſed ſi plures.§.filio.in fi.ff.
de vulg.& pup.nec obſt. ꝙ per dationẽ cohęredis videatur re-
cedere a prouiſione legali,quia ſm Pau.de Ca. hoc non eſt ve-
rũ, quia filius etiã ſine datione cohęredis, poterit ſe abſtinere,
vt l.cũ emãcipatus.ff.de leg.1.& d.l.ſi filius qui patri.& eodem
modo poterit abſtinere cohęres filij, nec magis teſtator vide-
tur cõfidere de aditione cohæredis extranei,quã de aditione fi
lij,ergo per prouiſionẽ ſuã,non plenè prouidentẽ recedere nõ
videtur a prouiſione legali,quæ plenè prouidet, vt l.2.cum ibi
plenè no.per Cy.C.de iure emph.& l.fi.C.de pact.cõuentis. &
l.1.§.vnde quęritur.ff.de vulg.& pup. Vel tertiò ſm Raph. Cu-
ma.reſpondetur ad d. l.apud Iulia.§.1. ꝙ ibi coguntur illi ſub-
ſtituti adire,non ſolũ ad confirmationẽ tabularum pupillariũ,
ſed etiã patris , qui fideicõmiſſarius vniuerſalis eſt illius cuius
hęredes inſtituti vel ſubſtituti repudiauerunt,ſi fideicõmiſſum
datũ eſt in ſubſtitutũ,debet habere & hæreditatẽ patris. l.ita ta-
men.§.qui ſuſpectã.ff.ad Treb.& coguntur adire paternã, vt eã
reſtituant. Vel quartò tu poſſes reſpondere ad d. l. apud Iulia.
§ 1.ꝙ aut teſtator dedit filio ſolũ hęredẽ,aut dedit tantũ ſubſti
tutũ vulgarẽ.Et his duobus caſibus eſt ſublata ſuitas. Et ita in-
telligant opiniones iſtorũ modernorũ, & iura ſua,aut non ſo-
lũ cohęredẽ dedit extraneũ,ſed etiã paternũ,& ſimul dedit ſub
ſtitutũ vulgarẽ: & tũc ſuitas magis videtur impedita. & ſic in-
telligitur d.l.apud Iulia.§.1.& l.qui fundum §.qui filiũ.ff.ad le
gẽ Falci.& l.ſed ſi plures.§.filio.ff.de vulg. & pup. quia iſto ca-
16 ſu reperiunt duæ cauſæ inficientes eam.Sed † contra iſtam opi.
ꝙ datio cohęredis,vel ſubſtituti non tollit ſuitatem,allegat Ra
pha.Cuma. vnũ tex.in d.l.qui fundum.§. qui filium.ff. ad l.Fal.
vbi eſt filius inſtitutus, & habet cohæredẽ & ſubſtitutum, & ſi
decedat antequã ſit hęres,debet fieri cõtributio legatorum,ſe-
cus ſi poſt:ergo apparet,maximè,dum dicit antequã ſit hæres,
ꝙ eſt ſublata ſuitas per dationem cohęredis & ſubſtituti.vnde
quidam reſpondent,ꝙ antequàm ſit hæres, id eſt poſtquàm re
pudiauit.Vel dic, quòd ibi filius fuit inſtitutus ſub conditione
poteſtatiua.iuxta l.iam dubitari.ff.de hære.inſti. & l. ſuus quo-
que.§.puto.eo.ti.vel alio modo poſsibili.cogita,quia iſta ſem-
per mihi placuerunt.

S V M M A R I V M.

1 *Seruus vt hæres neceſſarius fiat, quæ requirantur.*
2 *Extraneus hæres quis dicatur.*
3 *Promittens ſub certa pœna in manum extraneam non alienare, an alienando in illos qui non ſunt ſibi in poteſtate, vel ſibi non attingunt incurrat in pœnam.*

Cæteri. Qui non eſt in poteſtate morientis tempore mor
tis,dicitur hęres extraneus,h.d.¶ No.quòd tñ eſt
dicere ſubiecti iuri patris,vel domini, quãtum eſt dicere quòd
eſt in poteſtate patris,vel dominio domini.¶ No.quòd etiam fi
lius meus emancipatus inſtitutus a patre dicitur hæres extra-
neus,& ſic omnis aſcendens,vel tranſuerſalis,qui non ſit in po
teſtate,dicitur hæres extraneus. ¶ No. quòd filius inſtitutus, ẽt
a matre,dicit hęres extraneus,quia non eſt in poteſtate matris.
1 ¶ No.ꝙ non ſufficit, † ꝙ ſeruus proprius a domino ſit inſtitu-
tus,vt ſit neceſſarius hæres,ſed opus eſt vt eodem tempore, &
libertatẽ, & hæreditatem conſequatur, vt ĩ. de hęre. inſti. §. ſi
verò.dic vt ibi dicit.Et aduertas, quia appellãtur iſti hęredes ex
tranei,id eſt non ſui,vel neceſſarij,ſed voluntarij tñ.¶ In gl.ap
a pellantur.in fi.dic alio modo dicitur extraneus † ille,qui nihil
attinet,vt in Auc.de hæred.& fal.§.inordinatum.col.1.alio mo
do dicitur, qui nõ eſt de deſcendentibus, vt C. de impu. lucra.
deſcrip.l.1.lib.10.& ibi gl.in ver.extraneo.dic, vt ibi p glo.no.

3 Et faciunt hæc ad q.† de illo qui promiſit certam pœnã, ſi rem
in manum extraneam alienaret, ꝙ committitur pœna, ſi alie-
nat extra illos, qui ſunt ſibi in poteſtate, vel ſibi non attingant,
vt patet per prædicta ſm Io.Fab.quod no.

S V M M A R I V M.

1 *Inſtitutionis heredis capacitas quo tempore inſpiciatur. & numero 2.3.& 5.*
4 *Intellectus ad l.2.ff.pro emptore.*

In extraneis. Hæres extraneus tribus tẽporibus debet
eſſe capax, videlicet, tempore teſtamen-
ti,mortis teſtatoris,& aditionis. Incapacitas autem medij tem-
poris non nocet, & teſtamenti factio capitur in actiua & paſ-
ſiua ſignificatione, h.d. ¶ No.ꝙ capacitas vel incapacitas ſerui
æſtimatur in pſona dñi,vt l.ſi mihi & tibi.§. regula.ff. de leg.1.
l.ſi debitor.§.1.ff.de leg.2.dicit ĩ.de hær. inſt.§. ſi ſeruus pluriũ.
dic,vt ibi.¶ No.ꝙ funditus nõ tenet inſtitutio,ſi tpe teſtamẽti ĩ
ſtitutus reperiatur incapax.¶ No.ꝙ morte teſtatoris incipit in-
ſtitutio effectũ ſortiri,quia morte teſtm̃ cõfirmatur,vt hic.& c.
cùm Marthę.de cele.miſſ.vide oĩnò bonã gl.in l.omnium.C.de
teſt.¶ No.ꝙ ante aditã hr̃ditatẽ,non dr̃ ius ſolidè quæſitũ hære
di.facit l.ſi tibi homo.§.cũ ſeruus.ff.de leg.1.& l.ſi quis ita.ff.de
condi.inſti.cum gl. ¶ No.ꝙ quãuis hęres ſit inſtitutus nõ purè,
ſed ſub ↄditione, & per ↄñs, nullum ius ẽt in ſpecie põt dici q̃-
ſitum inſtituto,tñ in eo cõſideratẽ habilitas dictis tribus tempo-
ribus.¶ No.ꝙ ſi inter tẽpus teſtamenti,& mortis teſtãtis,& adi
tionis hæreditatis hr̃s efficiatẽ incapax,non nocet. ¶ Not. ꝙ ille
dr̃ habere teſtamẽti factionẽ paſsiuã,qui aut ſibi,aut alteri acq
rere põt.No.quia iſte tex. dicit primò duo tẽpora debere con-
ſiderari,poſteà dicit tria,&c.& ſic facit ſi teſtis interrogatus q̃-
bus pſentibus,dicat de duobus,& poſteà nominet tres, non dr̃
vacillare,ſm Bal.in d.l.ſi alienum. §. 1.ff.de hær.inſti.¶ In gl.fa-
ctio.in fi.dic vt ibi dicã.¶ In gl.mutatio.ibi.§.in extraneis.dic vt
ibi p gl.Bar.Bal.Raph. Ang.& Imo.& aduertas,ꝙ licet iſte tex.
1 † loquatur in extraneis tñ,tñ idẽ eſt in ſuo,& neceſſario,vel in
neceſſario tñ,& tria tpa cõſiderantẽ.Vñ ſi inſtituitẽ filius depor
tatus,licet tpe mortis eſſet reſtitutus nõ valere teſtm̃,& eodem
mõ ſm Bal.hic,ſi inſtituatẽ filius,vel alius q ſit tpe teſti frater S.
Frãciſci.demũ tpe mortis teſtãtis ſit monachus,& ea diſpẽſatio
a ne Papæ efficitẽ Eps,[a] vt in cle.1.de regula.& no.Io.An.in c. ſa-
b nè.& in c.licet.de regula.Et eodẽ mõ in bãnitis,[b] vel rebellibus
nr̃i tpis,q ea forma ſtatuti nõ pñt inſtitui.Nam licet poſteà eis
fuerit indultũ,nõ tñ valet inſtitutio,vt l.1.& 2.C. de ſent. paſſ.
a ſecus ergo ſm Ang.in d.§.extraneis.† ſi fuerint reſtituti,qa reſti
tutio retrotraheretẽ,vt no. gl. Bar. & doc.in l. Gallus.§. & qd ſi
tñ.ff.de lib.& poſth.& no.Bar.Bal.& Sal.in l.fi.C.de ſent. paſſ.
Et in aduertas idẽ ſi fuiſſent rebanniti,qa tñ importat ac ſi fuiſ
ſent reſtituti, vt no.Bar.in l.1.§.fi.ff.de quæſtio.Qd̃ eſt intelligẽ
c dũ,ſi fuerint reſtituti,vel rebãniti [c] in vita teſtãtis,ſecus ſi poſt
mortẽ,qa cùm eſſet ius quæſitum venientibus ab inteſtato,ne-
ceſſariò ſequitur,ꝙ talis reſtitutio non traheretur ad bona iam
alteri quæſita, vt no.in d.§.& qd ſi tñ. facit l.fi. cũ ibi no.C. de
repu.hæred.Et eodem modo in omnibus,& per omnia,ſi inſti
tueretur ſeruus pœnæ. facit l. ſi in metallum.ff. de his quæ pro
nõ ſcri.haben.ſolum eſt differentia, quia in extraneo eſt diuer-
ſum tempus mortis & acquiſitionis,ſecus in neceſſario tãtum,
vel ſuo & neceſſario inſpecto iure ciuili,quia non eſt dare me-
dium inter mortẽ & immiſtionem ſui,& neceſſarij,vel neceſ-
ſarij tñ hęredis,vt l.ſi poſt mortem.in prin.ff.de leg.1.cum ibi
3 no.¶ Addas etiam,ꝙ tñ aliqñ inſpicitur aliud tẽpus,vt qñ † eſt
inſtitutus ſub conditione, tunc.n. exigitur, ꝙ non ſit in aliena
familia tempore conditionis,vt l. ſi ſub conditione.cũ ibi no.ff.
de lib.& poſth.In neceſſario aũt tñ,qſi valet inſtitutio,an ſuf-
ficiat

A D D I T I O N E S.

a Epiſcopus. Adde ut late per Fede.q.ſua.30.
b Bannitis. Vide no. Pet.de Anch.conſ.176.filio ſuo tacito.
c Rebanniti.An autem banniti poſſint inſtitui heredes uide per Cyn.& doc. in l.1.C.de hær.inſt.per Bar.in q.per eum diſputata, quæ inci.Statuto ciuitatis Lucanæ.& per eundem,in l.eius qui,circa fi.ff.de teſt. adde ꝙ ſi deferatur hereditas bannito cuius bona ſunt publicata an debeat habere fiſcus uel proximus.per eundem Bar. in l. ſi quæ pœna.ff. de his qui ſunt ſui uel alieni iur.An autem bannitus perdat in totum priuilegia ciuitatis, uel iuris communis, uide per d.Ant.in c.per tuas.de ſent.excom.in gl.1. & quando bannitus rebannitur,an uideatur reſtitutus.& non ſimplicẽ indulgentiam habere.uide Cy.& Bar.in l.fi.C.de ſenten.paſſ.per Bar. in l.1.§. ſi quis ult.ff. de quæſtioni.& an bannitus reuerſus,poſſit admitti ad honores,uide Bar.ff.ad munici.& hon.l.& qui.§.ſi in metallum.& an etiam bannitus teneatur ſoluere collectas,uide Bar.ff.de dam.infect.l.inter quos.§.in damni. & per eundem in l.commiſſo.ff.de publ.Barth.ab Horatio Iuriſc.Patauinus.

ſciat inſpici, ꝙ ſit in poteſtate tpe mortis. & dicas, ꝙ ſi erat ſeruus proprius, vel cõis, ſufficit, ꝙ tpe mortis teſtãtis ſit ꝓprius, vt l. ſed & ſi conditioni. §. fi. ff. de hær. inſt. Si autem erat alienus ſm cõem opi. nullo modo valet inſtitutio, vt ibi no. Sed Raph. dicit ꝙ immo valet, tñ ſi non efficiatur teſtatoris, non valet inſtitutio, nec in hoc curatur, ſi ſit inſtitutus ſub conditione, vel non, vt l. paterſami. ff. de hære. inſti. quia illud non attenditur, vt no. in d. l. ſi ſub conditione. §. fi. qđ intelligas iuxta ea quę habẽtur in l. antepe. ff. de vulg. & pup. & hoc qñ ſuccedit ex teſtamẽto, ſi autem ab inteſtato, tunc tempus mortis inſpicitur, qđ eſt verum, qñ non eſt factum aliud teſtm̃, ſi autẽ eſt factum & deſtitutum, tunc tẽpus deſtituti inſpicitur, vt l. ſi quis poſthumos. §. ſi filium. ff. de lib. & poſth. & l. ſi quis filio exhęredato. ff. de iniuſto teſt. & per ꝯñs inſpicitur in effectu tẽpus delatæ hęreditatis. ¶ Et prædicta procedunt in hǽditatibus, in legatis autem vide l. intercidit. & quod ibi Bar. & doct. no. ff. de condi. & demõ. vbi diſtinguitur, an legatum factum ſit ſub conditione deportato, qui pôt reſtitui, & valet legatum. aut ſit ſeruo pœnę, & tunc a principio non ſubſiſtit, licet poſſet reſtitui. qđ no. & ibi vide Bar. gl. & doct. ¶ In ea. ibi, in ſeruitute dicebatur capax reſpectu perſonæ dñi, qui erat capax, vt in d. l. ſi ſeruus eius. & ibi Bar. & Imo. & dixi ś. de hær. inſt. §. ſi ſeruus plurium. ¶ In ea. gl. ibi. pro

4 emp. l. 2. in † prin. dic prout loquitur ibi, in ꝯctu emptionis concordat, ſed cum loquiť in alijs ꝯctibus ꝯdicit. ſed ibi loquiť in capace, & qui non patiebať defectum in perſona ſua, ſed hic ſecus. ¶ In ea. gl. ibi. §. generaliter. dic ꝙ ibi loquitur fauore furti;

5 & ſic delicti, vt pęnitentibus remittatur. ¶ † In glo. tempora. ibi ś. eo. §. ſui. dic hoc eſt verũ, vt ſciamus, vtrum ſit ſuus, qñ eſt inſtitutus purè, ſi autẽ ſub cõditione, inſpiciatur tẽpus purificatæ conditionis, vt l. ſi ſub conditione. ff. de lib. & poſth. ſed tempus teſtamẽti inſpiciať, vt ſciamus vtrũ ſuccedat, ita dicit Bar. in d. §. in extraneis. dic vt ś. dixi. ¶ In ea. gl. ibi, quia ſtatim ſunt hæredes. in hoc an inter incrementũ & conditionem in ſuo, vel neceſſario ſit dare mediũ, vide latè Bar. & Io. de Imo. in l. fi. ff. de cond. indeb. ¶ Et iſta inducuntur ad illam vulgatam quæſtionẽ de puncto. de quo vide Bar. & doct. in d. l. poſt mortem. & in l. Arethuſa. ff. de ſtatu homi.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex citans aliquem ad hoc vt ſciat an velit eſſe hæredem, quantam dilationem dare debeat.*

2 *Moram quando purgare poſſit hæres citatus a iudice.*

3 *Iuramentum an & quando obſtet reſtituendo.*

4 *Inuentarium quot & quæ requirat. & nu. 7.*

5 *Inuentarium per procuratorem fieri poteſt.*

6 *Proteſtatio facta per hæredem in confectione inuentarij, ſi appoſuit non apponenda &c. an ipſum releuet.*

7 *Hæres tenetur in inuentario ponere etiam omnia quæ defunctus habebat per primum decretum, ſiue nudam detentionem.*

8 *Hæres conficiens inuentarium, qui eſt creditor, conſeruat ſibi ſuas actiones contra hæreditatem & bona.*

9 *Hæres creditor qua forma debet practicare, vt ſuum debitum conſequatur, & a reſiduo hæreditatis ſeparetur.*

10 *Vxore inſtituta a viro, & non conficiente inuentarium, an ſi conueniatur a legatarijs, actio de dote confundatur.*

11 *Hæres omittens apponere q̃ debebat in inuentario ad quid teneatur.*

12 *Hæres non conficiens inuentarium an perdat Trebellianicam.*

13 *Inuentarij beneficio quando vult hæres gaudere, quid agere debeat, cum agit, vel ſe immiſcit.*

14 *Inuentarium a quolibet etiam priuilegiato confici debet.*

15 *Hæres pendente tempore confectionis inuentarij, conueniri non poteſt.*

Extraneis autem. Extraneis hæredibus facultas libera eſt adire, vel repudiare, niſi ſemel fuerit hæreditas adita, quia non pôt repudiari niſi a minore. hodie verò poteſt hǽs ſine deliberatione ꝯficiendo inuentariũ ſecurè & ſine dãno adire hǽditatẽ, h. d. ¶ No. ꝙ vnicuique & ſuis extraneis datur facultas deliberãdi, ne inconſultè adeant. ¶ No. id ad qđ ſemꝑ allegať, ꝙ immiſcere eſt ſuorum, adire eſt extraneorũ. ſed aliqñ abutimur, & tñ eſt adire in extraneo, q̃tũ immiſcere in ſuo, vt l. ſi is qui bonis. ff. de acq. hę. ¶ No. ꝙ hæreditatẽ ſemel aditã non licet repudiare, ſicut eꝯ ſemel repudiatam non licèt amplius adire, vt l. ſicut. C. de repu. hære. niſi beneficio minoris ætatis, vel quia ſit de filijs, vt l. fi. C. de rep. hær. ¶ No. ꝙ qui adit cum beneficio inuentarij, & illius ſolennitatẽ obſeruat, intantũ teneť, quantũ eſt in hæreditate, & non in plurib. ¶ In gl. deliberare. in fi. dic ꝙ Bar. in l. ſi quis inſtituatur. ff. de

2 hære. inſti. † dicit ꝙ ſi iudex facit aliquem citari ad ſciendum, vtrum ſit hæres, vel velit eſſe, vel non, ſi eſt de liberis nõ poteſt dare minorem terminum quam vnius anni, ſi eſt de alijs centum dierum, & nõ minus, alias proceſſus vitiabitur, vt l. 1. §. largius. ff. de ſucc. edi. Idem ẽt voluit in l. 1. ff. de iu. deli. & idem voluit in l. ſi diu. ff. ex quib. cau. in poſſ. ea. & ſic elapſo dicto tempore non poterit amplius adire. Quod eſt verum ſecundum Bald. & Imo. in d. l. ſi quis inſtituatur. niſi res adhuc ſit integra, vt quia quando ad inſtantiam creditorum eſt ſtatutus terminus, ut crearent curatorem, quia ſi nondum creauerunt, res adhuc non ſunt diſtractæ, vel quando ad inſtantiam ſubſtituti, vel ſequentis in gradu, vel ab inteſtato nondum adiuerint,

2 tunc enim † poteſt moram purgare nõ obſtante termini lapſu, quamuis ẽt fuerit iudex comminatus ſe amplius hæredem non auditurum, ſm Inn. ſingulariter in c. tua, de ordin. cogn. Et hoc ẽt ſequitur Ang. facit ẽt ꝙ plenè no. Ang. & Io. de Imo. in l. quãdiu, la grande. ff. de acq. hær. & in d. l. ſi quis inſtituatur. facit differentiam ad inſtantiam ſubſtituti, vel creditorum. ¶ Et prædicta ſunt vera, quando erat inſtitutus purè, ſi autem ſub conditione. tunc ſi eſt poteſtatiua, vel ẽt miſta. Bar. eſt ſibi ꝯrius. nã in l. ſi quis ſuus. ff. de in. delib. vult ꝙ ẽt ad inſtantiam ſubſtituti poſſit ſtatui terminus, ſed in l. ſi ſuus quoq;. in prin. ff. de hære. inſti. tenet ꝯrium. Sed Imo. in l. ſi quis inſtituatur. tenet id quod no. Bar. in d. l. ſi quis ſuus. dic vt ibi. Et adde glo. in l. quandiu. in fi. ¶ In glo. omnibus. ibi. §. item ſacramenta. dic, vt ibi plenè per Bal. & gl. Cy. & Bar. Bal. Ang. & Sal. Auct. ſacramẽta puberum. C. ſi aduerſus vend. per gl. Bar. Bal. & Sal. in l. 2. C. de reſcin. vendi. in gl. magna, nam doct. & maximè ibi Imo. ibidem dicunt, ꝙ

3 aduertendum eſt ad formam † iuramenti, quia ſi iurat non peteret reſtitutionem ratione minoris ætatis, vel alia quacunque de cauſa, tunc omninò ſibi præiudicatur. Si autem ſimpliciter ipſe iuraret, tunc tale iuramentum facit eum maiorẽ tantummodò, vt no. gl. in d. l. 2. non tñ operatur, quin de iure cõi poſſit petere reſiduum pretij, ſi eſt læſus vltra dimidiã iuſti pretij.

4 ¶ † In gl. præſtiterit. in fi. qñ hic ſit mentio de inuentario, ergo

a quæro quot, & quæ requiruntur in inuentario? Et dic primò,[a] ꝙ omnes creditores vel legatarij citentur pro certa die & hora, & certo loco, vt veniant & interſint ad videndum inchoari, & proſequi, & perfici inuentariũ per talem hæredem de tali hęreditate Titij: quæ citatio debet eſſe certa, ſi certi ſunt creditores, & ſit ſpecialis & nominatim, aliàs ſufficit generalis, vt in Auct. ſed cũ teſtator. C. ad l. Fal. & l. ſi eo tẽpore. C. de remiſ. pig. & ibi Bar. & Sal. in Auct. ſi oẽs. C. ſi mino. ab hære. ſe abſti. & ibi oẽs doc. ¶ Secundò, ꝙ inchoetur intra 30. dies, & finiatur intra

b 90. dies. & iſta tempora currunt a die ſcientiæ,[b] & aditionis hęreditatis factę, & non prius, vt no. gl. in l. fi. §. 1. C. de iu. delib. & eſt tex. in ea. l. §. ſi vero poſtquam. ¶ Tertiò requiriť ꝙ vnus notarius ſit rogatus de toto dicto inuentario, vt d. l. fi. §. ſi autẽ dubius. ¶ Quartò, ꝙ ſint duo teſtes, qui interſint toti inuentario, &

c eius inchoationi & perfectioni, qui cognoſcant[c] hæredem. ¶ Quintò, ꝙ ſint tres alij teſtes idonei, & locupletes loco creditorum, & legatariorũ abſentium, qui ſint de eadem ciuitate, & cognoſcant teſtatorem ſiue cognouerint, vt d. auct. ſed cum teſtator. ¶ Sextò, ꝙ apponantur oĩa hǽditaria, & corporalia iura, cõmoda, & incomoda. ¶ Septimò, ꝙ per manum propriam ipſius imponať ſignum crucis in principio ipſius inuentarij, ſed quia hoc eſt parui præiudicij ſm omnes doc. ſi omittatur, nõ vi

d tiať[d] inuentarium, vt no. Bar. in d. l. fin. in prin. & in l. 1. in fin. ff. de ven. inſpicien. & in l. cum hi. §. 1. prętor. ff. de tranſac. & in l. 2. §. ſi prius. ff. de vul. & pup. & ibi Imo. Rapha. & Bald. in 1. conſtitutione. C. & Cy. Bal. & Ang. in d. l. fi. licet ibi Sal. teneat contrarium. dic vt ibi. ¶ Octauò ꝙ hæres ſe ſubſcribat, & aſſerat, ꝙ nullã malignitatẽ fecerit in cõfectione dicti inuentarij, & ſi neſcit ſcribere, debet rogare vnum alium notariũ, qui ſe ſubſcribat pro dicto hęrede in forma prędicta. ¶ Et his peractis in præſentia iudicis cõpetentis, interponet iudex authoritatem ſuam, & decretum. ar. l. nulli. §. ſi autem. C. de epiſ. & cle. & l. de creationibus. C. de epiſ. aud. facit l. tutor qui repertorium. in prin. ff. de admi. tut. & ita dicit Ange. in l. 1. §. huiuſmodi. ff. ſi cui pluſquam per l. Falc. in verſi. de quarta videť prima fronte, &c. Et his geſtis, notarius qui rogatus eſt de toto inuentario, debet publicare totum inuentarium. Et eſt tamen in practica, quod etiã in ſcriptura dicti inuentarij, hęres proteſteť, ꝙ ſi qua apponenda non forent, quę appoſuerit, ꝙ nõ vult haberi pro appoſitis, & econ-

A D D I T I O N E S.

a Primò. Vide Abb. conſ. 73. 2. lib.

b Scientię. Hoc dic vt per doc. in l. fi. §. cũ igitur. C. de iu. delib. & ꝑ Ro. conſil. 84.

c Cognoſcant. Vide Bal. conſi. 35. 2. lib. & Pau. de Ca. conſ. 206. & 212.

d Non vitiatur. Idem tenet Bal. conſil. 331. 3. lib. Ro. alię. conſ. 84.

& econtra, ſi non appoſuit apponenda, ꝗ primũ habuerit noti
5 tiã, ſtatim illa in dicto inuẽtario, apponet. ¶ † Et aduertas inuen
tarium non tm̃ poſſe fieri per ſe, ſed ẽt põt per procuratorem
fieri, potiſſimè qñ aliquis eſt abſens, vel impeditus, vt eſt tex. in
d. l. fi. §. ſin aũt. & oĩa iſta habentur in d. l. fi. & d. Auct. ſed cũ te-
6 ſtator. ¶ Ad aũt dicta practica † proteſtationis ſi appoſuit nõ ap
ponenda &c. ipſum releuet. Bal. in d. l. tutore. & l. fi. C. arbi. tut.
tenet ꝙ nõ, q̃a eò ipſo ꝙ appoſuit, præſumitur ꝙ apponi debue
rit, vt d. l. fi. vnde talis proteſtatio nõ releuat, vt l. alimẽta. C. de
neg. ge. cũ gl. Ang. aũt in d. §. hmõi ſtipulatio. circa fi. in ver. vlti-
mò ſcias ꝙ inuentariũ &c. dicit ꝙ immo talis proteſtatio mul-
tum releuat a dicta ſeruatione ſuorum iurium, arg. l. ſi debitor.
§. 1. ff. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. & gl. in l. cõi diuidũdo. in prin. ff.
cõm. diuid. & ꝓ pñs ẽ: ſi apponat res proprias, ſibi proteſtatio
proderit, & hoc ſequit̃ ibi Imo. circa fi. Nõ ob. d. l. fi. cum gl. C.
arb. tu. quia ibi eſt ſpeciale fauore pupilli, ergo in ꝯrium eſt ius
cõe, & ſic in hærede, ẽt ſi apponat propria, & maximè cũ dicta
proteſtatio ſibi non ꝑiudicat, ſi ignoranter fecerit, vt l. cum fal
ſa. C. de iur. & fac. igo. & iſtud credo verius. facit in ſimili de ꝓ-
teſtatione qđ hr̃ plenè per Bar. in l. nõ ſolùm. §. morte. ff. de no.
ope. nun. & de reſeruatione qđ eleganter voluit Bar. in l. fi. ff. de
7 eo qđ cer. lo. ¶ † Aduertendũ tñ eſt, quia hæres debet apponere
non tm̃ res & iura propria defuncti, ſed ẽt oĩa quæ defunctus
habebat per primum decretũ, ſiue nudã detentionem, vt rem
depoſitam ſibi vel cõmodatam, vt l. & tñ. & ibi gl. ff. de petit.
hęre. & no. Ang. Raph. & Imo. in l. ſi de eo. §. 1. ff. de acqui. poſſ.
8 ¶ † Quæro hæres cõfecit inuentariũ ſolenniter & eſt creditor,
an conſeruentur ſibi actiones ſuæ ꝯ hæreditatem & bona? dic
9 ꝙ ſic, vt l. fi. §. in cõputatione. C. de iu. delib. ¶ † Quæro, qua for-
ma debet hæres creditor practicare, vt ſuum debitum cõſequa
tur, & ſeparet a reſiduo hæreditatis? vide ſingulariter per Bald.
in l. ſi debitori. C. de pac. in ver. ſed pone ꝙ adiuit hære. quia ci-
tatis legatarijs, & creditoribus, & alijs quorũ intereſt, nõ vt hę-
res, ſed vt quilibet creditor implorabit officium iudicis, iantũ
de bonis dictæ hæreditatis ſeparari, quantum eſt creditum ſuũ.
quod no. quia pluries habui de facto, & non oẽs ſciunt deduce
10 re in practica. ¶ † Quid ſi vxor eſt inſtituta a viro, & non confe
cit inuentarium, & conueniatur a legatarijs? dic ꝙ actio de do-
te non eſt confuſa, & ideo primò deducit dotẽ, poſteà præſtat
legata, deducta Falcidia. ita eleganter dicit Bald. per illum tex.
cum glo. in l. 1. §. ea actio. in fi. C. de rei vxo. act. quod perpetuò
11 no. ¶ † Quid aũt ſi hęres omiſit ſcienter apponere quæ debebãt
apponi? Bar. in l. fi. §. illo videlicet. C. de iu. deli. & in l. reſcriptũ.
ff. de his qui. vt indi. & in l. Paulus. ff. ad l. Falc. tenet ꝙ in totum
priuetur beneficio inuentarij, & ꝙ ẽt legatarijs tenetur inſoli-
dum, vt arg. §. ſancimus in Auct. de hæred. & Falc. Sed Cy. in d.
Auct. ſed cum teſtator. in 8. q. tenet contrarium. Sed Ang. in d. l.
Paulus. concordat opi. quia quò ad perdendum totum benefi-
cium Falcidiæ, loquit̃ gl. in d. §. ſancimus. & eſt opi. Bar. quòd
non tenebitur vltra vires hæreditatis. & ita intelligat̃ alia opi.
ſed Imo. ibi tenet, ꝙ Falcidiã, & ſic lucrum in totum perdit, vt
d. §. ſancimus. ſed de ſuo & vltra vires hæreditatis non ſolùm
non tenebitur legatarijs, vt voluit Ang. ſed nec ẽt creditoribus
tenetur, niſi ad duplum rei ſubtractæ, vt d. §. illo videlicet. qui
in hoc non eſt correctus per d. §. ſancimus. Nec ob. §. ſi verò nõ
fecerit, &c. in d. Auct. de hęre. & fal. quia ibi loquitur, qñ in ni-
hilo fecit inuentarium, nos loquimur qñ fecit ſolenniter, ſed
12 vnã rem omiſit. quod no. bene quia hoc credo verum. ¶ † Quæ
ro, an non cõficiẽs inuentarium ſicut perdit Falcidiam, vt d. §.
ſi verò non fecerit. perdat etiam Trebellianicam? & gl. in Auct.
ſed cum teſtator. in verbo ceſſet. in fi. tenet quod non. & idem
Iac. de Bel. in Auct. de hær. & Fal. §. ſi verò expreſſim. & hoc ſe-
quitur Bar. in l. Marcellus. §. 1. ff. ad Trebel. & in d. Auct. ſed cum
teſtator. circa fi. & dicit ſe pluries cõſuluiſſe. & hoc ẽt ibi ſequi
tur Ang. & Oldr. in d. l. fi. §. fi. vt refert Ang. in d. §. huiuſmodi. in
ver. reſtat videre. & Ang. in d. §. ſi verò expreſſim. & Ioã. And. in
addi. Spe. in ti. de inſtru. edi. §. fi. ver. nunc dicamus. Et iſtam par
tem ſequitur Franc. de Ramp. in d. Auct. ſed cũ teſtator. & Imo.
in d. §. huiuſmodi. ſed contrarium vr̃ velle gl. in d. §. ſi verò ex-
preſſim. in verbo ſubſtitutus. & hoc ſequit̃ Alber. Galeo. vt re-
fert Ang. in d. §. huiuſmodi. & Iac. de Are. Bal. Raph. in l. cum ta
le. §. 1. per illum tex. ff. de condi. & dem. & quia rogatus de reſti
tuendo hæreditatem, tenetur reddere rationem fideic. ergo te-
netur quò ad fideic. vniuerſale cõficere inuentarium, & ẽt eum
ſequitur Richar. Malumb. Pet. & Cy. in d. Auct. ſed cũ teſtator.
& ibi Bal. in ver. quæro, nunquid ille qui non fecit inuentariũ.
& allegat pro caſu dictum §. ſi verò non fecerit. vbi tex. apertè
vult, ꝙ debeant citari legatarij & fideicommiſſarij. & magis lo
quitur de fideicõmiſſarijs vniuerſalibus, ꝗ de particularibus;
igitur &c. ẽt hoc ſequitur Sal. in d. Auct. ſed cũ teſtator. in verſ.
ab extra quæro, an conficiens &c. & allegat optimã rõnem, q̃a
hæres non conficiens inuentarium, ideo perdit Falcidiã, quia
lex præſumit, ꝙ tm̃ ſubtraxit quantũ valet Falcidia, vt d. §. ſi ve
rò non fecerit. quę rõ ęquè vendicat ſibi locũ in Trebellianica,
igitur ſicut hæres non conficiẽs inuentarium, perdit Falcidiã,
nec ẽt poteſt deducere, ita nec Trebellianicã. & ibi ẽt hoc vult
do. meus Flor. & Imo. in d. l. Marcel. §. 1. & ſic ſibijpſi videtur ꝯ-
rius. cogita tu, & per iſtas remiſſiones oĩa poteris videre. Ego
verò libẽter nõ diſcederem a gl. & Bar. & ab alijs. Sed illi. §. illo
additio. quem allegat Bal. & illi rõni Saliceti malè poſſet reſpõ-
deri, & ſecundum iſtã vltimam opi. dum aduocarẽ Ferrariæ iu
dicatũ eſt pro illa parte, ſed debitum iure naturæ nunq̃ perdit
non ꝯficiẽs inuentariũ, vt no. gl. in d. l. fi. §. pen. Formam autem
inuẽtarij vide per oẽs doc. in l. fi. §. & ſi præfatã. C. de iu. delib.
& per Ang. in d. §. hmõi. in ver. 2. principaliter videamus de for
ma ipſius inuentarij. ¶ Quæ aut requirantur dixi ſ. in illo §.
13 dic ut ibi. ¶ † Sint igitur cautæ hæredes cum adeunt, vel ſe immi
ſcent, ꝙ proteſtentur, ꝙ volunt conficere inuentarium, & eo
gaudere, alias facta aditione ſimpliciter eùm videãtur eſſe cer
ti de viribus hæreditarijs, ẽt ſi eſſemus intra 30. dies nõ poſſent
vlterius facere inuẽtarium, vt d. l. fi. §. 1. quod ſingulariter tene
menti, ita dicit Ang. in d. l. hmõi. in fi. facto autem inuentario ſi
hæres conueniat, & non oppoſuerit de inuentario, & fuerit in-
a ſolidũ condemnatus, tñ in executione [a] ſententiæ gaudebit di-
b cto beneficio, [b] ut no. Bar. Bald. Ang. & Rapha. & Imo. in l. ex
diuerſo. §. fi. ff. ſol. mat. & Ange. in l. 1. §. hmõi. ff. ſi cui pluſquam
per l. Falc. & Bar. & doct. in l. Neſenn. §. qui fundum. ff. de re iu-
14 di. ¶ † Vltimò no. ꝙ quilibet etiam priuilegiatus, vt pupillus, mi
c les, & ſacerdos, [c] tenentur conficere inuentarium, aliàs autem
non gaudent beneficio eius, & perdunt Falcidiam, & tenentur
inſolidum, & ſic vltra vires hęreditarias, vt eſt caſus in Auc. de
hęre. & Falc. §. pen. & ibi Ang. ſecus in fiſco, vel eccleſia inſtitu
ta, q̃a licẽt nõ conficiat inuentariũ, tñ nõ tenet̃ vltra vires hære
ditarias. vt no. Bar. in l. 1. & ibi Ang. Raph. & Imo. ff. de acq. hęr.
& Bar. & doc. in d. Auc. ſed cũ teſtator. & Bar. ſentit idẽ in l. 1. §.
an bona. ff. de iu. fiſ. & clarè hoc decidit Bar. in l. 1. ibi, quartò q̃-
ro quid ſi eccleſia vel pauperes: &c. C. de ſac. ſan. eccl. & vide
Imo. in d. §. huiuſmodi. & Cy. & Ang. in l. 2. C. ad leg. Iul. de vi.
15 qđ bene no. ¶ † Aduertas ẽt ꝙ donec pendet confectio inuenta
rij, & ſic intra nonaginta dies a die inchoati inuẽtarij, heres nõ
poteſt conueniri, vt d. l. fi. §. donec. C. de iure deli. & dic vt ibi.

ADDITIONES.

a Executione. Exceptio diſcuſſionis inuentarij executionem rei iudicatæ differt quouſq; bona hæreditaria fuerint diſcuſſa, eò quis ſententiam nõ impugnat, ſed ſolum illius executionem differt. l. ex diuerſo. §. ſi in iudicio. ff. ſol. ma. quemadmodum dos petatur. & ibi Bar. & Alex. notant & Alex. hanc firmat eſſe communem. id idem Bar. Pau. & Alex. in l. cum fideic. de confeſſis. Bar. Pau. & Alex. in l. Mæuius. §. fi. de re iud. in Pan. Bal. ſol. & ſcrib. in l. 1. col. 2. de iuris & facti ign. & plenius dixi in conſi. 285. exordiente ſenior ciuitatis Auenionis. per totum. Et hæc concluſio limitatur pluribus modis per Alex. & ſcrib. in d. l. ex diuerſo. § ſi in iudicio. ſol. ma. quod notandum, eò quia frequenter accidit, & bis obtinui. An. Cat.

b Beneficio. Adde Pet. de Anch. conſ. 6.

c Sacerdos. Vide Abb. conſ. 73. & ibi quid in eccleſia.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas ſeu animus adeundi hæreditatem, an ſufficiat. & qualiter probetur num. 2.*

3 *Dicens poſſidere domum pro ſua legitima, an hæreditatem adiuiſſe dicatur.*

4 *Proteſtatio non releuat facientem actum proteſtationi contrarium.*

5 *Repudiationem ſuam an quis reuocare poſſit, & hæreditatem adire. & num. 6.*

6 *Diſpoſitio l. ſi C de repu. hær. an in filio emancipato locum habeat.*

7 *Mutus & ſurdus an ſine curatore hæreditatem adire poſſint, & qua ſine curatore agere queant.*

8 *Aditio hæreditatis an per procuratorem fieri poſſint.*

Item extraneus. Hæres dicitur adire hæreditatem ge
rendo ſe pro hærede in aliquo actu,
vel nuda voluntate, vel verbis declaratis, & ita poteſt repu-
diare, dummodò ſciat hæreditatem ſibi delatam, quamuis mu-
tus, h. d. vſq; in fi. ¶ No. ꝙ aditio hæreditatis conſiſtit in nuda,
pura, & ſimplici voluntate. ¶ No. ꝙ non ſufficit probare ꝙ hæ-
res tetigit aliquid hæreditarium, vt conuincas ipſum adijſſe, ni
ſi concludas, ꝙ vt hæres tetigit. facit l. gerit. & quod ibi Bar. ff.
de acquir. hęredi. ¶ No. ꝙ ad hoc vt hæres poſſit adire, oportet
quod

ꝙ ſciat teſtatorem mortuum, & ſe hæredem inſtitutum, & ſibi
delatam hẽditatem, vt hic plura alia exiguntur, de quibus per
gl. & Bar. in l. is poteſt. ff. de acq. hęr. ¶ No. ꝙ ſicut nuda volunta
te pôt adiri, ita ꝯria voluntate pôt repudiari. ¶ No. ꝙ mutus &
ſurdus ẽt a natura pñt adire hæreditatem ſi intelligant ꝙ agũt,
licet teſtari non pñt, vt hic & l. mutum. & ibi Bar. ff. de acq. hæ.
& l. diſcretis. C. qui teſt. fac. poſ. & dixi ſ. qui non eſt permiſ. fa-
ce. teſt. §. mutus. ¶ In glo. ad legitimam. in fi. dic, ꝙ ſola cognitio
bon. poſſ. facta coram prætore, ẽt non authoritate ſufficit, ſiue
ſit bonorum poſſeſſio ſm tab. ſiue ab inteſtato, ſiue etiam ꝯtab.
vt eſt gl. ſingu. in l. fi. §. 1. C. de curato. furio. in ver. pro antiqua.
¶ In gl. nuda. ibi, voluntatem illam declarat. idem no. gl. in l. ge-
rit. ff. de acq. hære. & illam ſequitur Bar. videlicet, ꝙ requiritur,
ꝙ animus ſolus declaretur. Tamẽ ego ſemper tenui gl. in l. pro
1 hærede. in prin. in ver. ꝗ. ff. eo. ti. quæ dicit ꝙ ſolus † animus ſuf-
ficit ad adeundam hæreditatẽ, & ad gerendum ſe pro hærede,
a per factum tñ probatur voluntas [a] nam dico quod de ſubſtan-
tia aditionis eſt ipſe animus nudus, ſolus, & in corde retentus,
vt hic. Verum quia ſolus Deus, & nõ hoĩes, eſt perſcrutator ani
morum, opus eſt ad hoc vt ille animus, & ſic illa aditio probeť,
ꝙ oſtendatur ſignis, verbis, vel factis, & hoc tenet per plures ra
tiones Ang. in d. l. gerit. licèt ibi Imo. teneat opi. Bar. & pro hoc
facit iſte tex. ibi, nuda voluntate &c. & in l. ſi auia. C. de iu. deli.
ibi, ea ſola animi deſtinatione &c. & l. gerit. ff. de acq. hæ. ibi, ani
mo cognoſcit, &c. cum ſim. ¶ Et hoc eſt vtile ſcire, vt videamus
an in foro conſcientiæ, hæres qui ſecreto adiuit, teneať vltra vi
res hæreditarias. Bar. in rub. ff. de acq. hære. & in d. l. gerit. vult
ꝙ non, quia alteri ea ſolo animo meo nõ poſſim obligari vltra
id quod receperim, & hoc ſequitur Bal. & cõiter doc. in d. rub.
2 ſed Imo. latè dicit in d. l. gerit. dic vt ibi. ¶ † Et probať dicta adi-
tio verbis, vtputà, quia animo deliberato, vel dato termino ad
adeundũ, vel repudiandum, dixit, volo adire, vt l. ſerui electio-
ne. in prin. cum gl. & ibi Bar. & doc. ff. de leg. 1. & Bar. & doct.
in d. l. gerit. & Bar. & Bal. in l. 1. C. de ſum. Tri. & fi. cath. & etiam
factis, vtputà, ſi creditoribus hæreditarijs ſatisfecerit, vt eſt ca-
ſus ſingularis in l. 2. C. de iu. deli. & ibi Bar. & doc. licet talis ſo-
lutio poterit fieri citra ius, & nomẽ hæredis, quia pro abſente,
& etiam inuito poſſum ſoluere, vt l. ſoluendo. ff. de neg. geſt, vel
ẽt ſi aliquid hæreditarium, vt hęres tetigerit, vt hic. & d. l. gerit.
vt quia fructus hẽditarios recolligit, & debitores hęreditarios
exegerit, vt pro ſe retineret, vt l. pro hẽde. in princ. & §. Papin. ff.
de acq. hære. vel facit actum cum aliquo ꝯhẽdo, vtputà fundũ,
vel domum paternũ locauit, vel vendidit, & ſic in effectu fecit
vnum actum, quem facere non poterat vt dñs, niſi eſſet hæres,
& tunc præſumitur aditio, vt l. 1. C. de iu. delib. & l. ſi quis do-
mum. §. pen. ff. locati. ſecus ſi talis actus non celebratur cum ali
quo, vtputà, domum paternam inhabitauit, tũc, quia talis actus
pôt intelligi ꝙ fecit vt dñs, vel habẽs pignus, pro dote matris,
vel vt cuſtos, tunc iſto caſu non præſumitur aditio, ſed prout
melius ſibi fuerit, vt l. 1. ff. de ſol. & per ꝯñs ſi erat hæreditas bo-
minis diuitis, præſumam aditionem, alias ſecus; ita intelligatur
Azo in d. l. pro hęrede. in prin. ſi autem dubium eſt, tunc recur
rendum eſt ad interpretationem ſuam, vel ſui hæredis, argu. l. ſi
quis a filio. §. pen. ff. de leg. 1. ita dicit elegãtiſſimè Bar. in d. l. ge-
rit. in ver. circa tertium principale. in fi. & facit quod no. Bar. in
l. non ſolũ. §. morte. ff. de no. oper. nun. in prima ſpecie proteſta
tionis. in ver. ſed nunc quæro an talis proteſtatio &c. & in l. qui
in aliena. §. fi. & ibi Ang. & Imo. ff. de acq. hær. & in l. pro hære-
de. §. Papinia. eo. ti. Cy. Bar. Bal. Ang. & Saly. in l. 1. C. de repu. hę
redi. ¶ Quid autem ſi filius dicat dictam domum paternam re-
3 tinuiſſe pro ſua legitima † an dicatur hæreditatem adiuiſſe? Bar.
in d. l. gerit. ver. ſed quæro, quid ſi aliquis &c. dicit quòd hodie
legitimam filius habere dicitur iure hæreditario, & de hæredi-
tate non poteſt haberi pars, quin totum habeatur. vt l. 1. ff. de ac
qui. hęre. igitur dicetur hæres inſolidum. & hoc idem videtur
Bar. ſentire in l. quia poterat. in pen. q. ff. ad Treb. vbi dicit ꝙ fi-
lius non poteſt legitimam habere, & ſic quartam, niſi velit eſſe
hęres, vt l. iam dubitari. ff. de hær. inſti. ſed ꝯrium vř velle Bald.
in l. 3. ff. de acq. hęre. vbi dicit, ꝙ patronus poteſt facere, vt l. ſi li
bertus patrono. ff. de bo. lib. ergo fortius filius cuius ius eſt potẽ
tius, vt l. ſi quis legatum. § fi. cum gl. ff. ad l. Corn. de fal. & idem
tenet Bal. in l. hęres. C. de impu. & alijs ſubſti. licèt Cy. ibi videa
tur velle id, ꝙ determinat Bar. & opi. Cyn. etiam ſequitur Saly.
in d. l. ſi hęres inſtitutus. licèt do. Bar. nullam facit mentionem.
Sed ego ſtarem cum Bald. per rationes ſuas, ac etiam quia ne-
go ꝙ legitimam habeat iure hæreditario, nec eſt quota hæredi-
tatis, immo quota bonorum, vt vult Bar. in l. quoties. la grande.
circa medium. ff. de hære. inſti. Et vide Ange. & Imo. in l. ita ta-
men. §. ſi patronus. ff. ad Treb. & ibi Pau. de Caſt. & ibi dixi, etiã
ſi eſt quota bonorũ, ergo neceſſariò ſequitur, ꝙ pro aliqua par
te non eſt hęres, vt l. ſi quis ſeruum. §. fi. cum l. ſeq. ff. de lega. 2.
meritò poteſt illam partem bonorũ filius habere, & nõ erit hæ
b res in aliquo, cogita. [b] ¶ In ea. gl. ibi, niſi proteſtetur, dic ꝙ ta-
lis proteſtatio nõ eſt neceſſaria, vbi quis facit actum pium, qui
dilationem non accipit, vt ff. de reli. l. 1. ſi quis. §. pleriq;. & vide
4 dictam l. pro hærede. §. ſi quis ſeruos. ¶ † Quid aũt ſi facit dictã
proteſtationẽ, & facit actum ꝯrium proteſtationi? dic ꝙ prote-
ſtatio non releuat. c. cum M. Ferr. de conſti. & no. Bar. in d. l. pro
hẽde. §. Papin. ¶ In gl. hęredẽ eſſe. in fi. dic ſimilis & plenior gl.
5 eſt in l. is pôt. ff. de acq. hæ. & dic vt ibi plenè ꝑ Bar. & doc. ¶ † In
gl. deſtinatione. in fi. an aũt quis poſſit ſuã repudiationẽ reuoca
re. dic ꝙ ſi eſt minor indiſtinctè poteſt ꝑ viã in integ. reſti. ſi eſt
c læſus, vt l. fi. C. de repu. hę. Si uero aũt eſt maior, [c] & tũc ſi extraneus
non admittiť amplius, vt l. ſicut. eo. ti. ſi aũt eſt de ſuis hæredib.
& tunc aut hæreditaria bona ſunt diſtracta, vel per ſubſtitutũ,
vel ꝑ aliũ in gradu, per procuratorẽ hęreditatis iacentis, & tũc
amplius nullus ingreſſus ei conceditť. Si uero aũt res hæreditariæ in
eo ſtatu ſunt quo erant tpe, quo filius repudiauerit, & tũc intra
trienniũ a die repudiationis datť facultas, ꝙ nõ obſtante dicta
repudiatione adire pôt. vt eſt caſus in l. ſi ſingula. Et qđ dixi de
ſuo hærede, intelligas non tm̃ de filio quò ad hẽditatem patris,
ſed ẽt de nepote, vel pronepote, de hẽditate aui, vel proaui, dũ-
modò ſit ſuus hẽs, ita dicit gl. in l. nõnunꝗ. & ibi Bar. ff. de colla.
6 bon. & no. Bar. in l. ſi quis ſeruus. ff. de iu. deli. ¶ † Quæro, nũquid
in filio emãcipato habebit locũ d. l. fi. & ibi tenet gl. ꝙ ſic, ꝑ d. l.
nunquã. Sed Iac. Bu. & Bar. ibi tenent ꝯ, quia d. l. fi. loquiť in ſuo
hẽde. Non ob. d. l. nonnunꝗ. quia ibi non loquiť in repudiante
tacitè, vel expreſsè, ſed in eo qui non valebat cõferre, & idẽ no.
Bar. in d. l. ſi quis ſuus. & in d. l. nõnunquã. allegat l. 2. & 3. C. de
iu. & fac. ign. & iſtã partẽ ſequitur Sal. in d. l. fi. ſed Cy. ibi tenet,
ꝙ de ætate admittatur, non intra trienniũ, vt ſuus hẽs, ſed intra
annũ de ęquitate, ſicut in hẽditate matris, vt l. ſi filius. ff. ad Tert.
& hoc qñ de iu. ciui. admitteretť, cũ per eũ ſit ſublata dñia emã-
cipationis, vt l. meminimus. C. de leg. hær. ſecus ſi tantummodo
de iure ꝑtorio admitteretur, quia poſt repudiationẽ nullo mõ
admitteretur terminus prętoris ſicut de libero, vt l. ſi emancipa
ta. C. de iur. & fac. ign. & ſequitur Bal. in d. l. fi. Sed Ang. & Imo.
in l. ita tñ. §. ſi patronus. per illum tex. & in l. quia poterat. ff. ad
Treb. tenent ꝙ immo emancipatus oĩnò non obſtante repudia-
tione pôt adire vt ſuus, ſicut pôt ibi patronus, vbi eſt caſus, qđ
no. Quid in hęreditate materna? gl. in d. l. fi. dicit, ꝙ illa l. fi. habet
ẽt locum, ſed cõiter doc. tenent ibi ꝯriam, vt dicit ibi Bar. per l.
a. ff. de iur. & fac. ign. & idem no. Bar. in d. l. ſi quis ſuus. & in d. l.
nonnunquam. & idẽ voluit Sal. in d. l. fi. ¶ Ad l. filij mater. reſpõ-
de, vt ibi no. Bar. in ea. gl. ibi, l. ſtatim. dic ibi, erat acquiſitũ dño.
7 Vel dic, ibi loquiť de actu, qui realiter requiritur. ¶ † In gl. intel-
ligit. in fi. an aũt requiratur authoritas curatoris? & vř ꝙ ſic, qa
ſi intelligit, æquiparatur pupillo, ſi non intelligit, æquiparatur
infanti, ita dicit Bar. in l. 1. in prin. ff. de verb. obl. Sed ꝯriũ tenet
Bar. in l. mutũ. ff. de acq. hær. dic ſm Imo. Nam aut loquimur in
obligatione verborum, & tũc requiritur authoritas curatoris,
ẽt ſi mutus intelligat, & ita intelligatur opi. Bar. in d. l. 1. Aut in
alijs actibus, & tunc ſi intelligit, per ſe facere pôt, vt l. diſcretis.
C. qui teſt. face. poſſ. Et qualiter fiat inſtrũm de ſua aditione, no.
Bar. in d. l. mutũ. & ego dixi ſ. qui teſt. fac. poſſ. §. nũc mutus. quæ
8 oĩa no. ¶ † Aduertas, ꝙ per ſe oportet, ꝙ fiat aditio, & nõ poteſt
fieri per procuratorem, vt l. Paulus, de acq. hær. Et ratio ibi aſſi-
gnatur, quia eò ipſo ꝙ ipſe conſtitueret procuratorẽ ad adeun
dum, haberet animum habendi & acquirendi dictam hæredita-
tem, ergo ſtatim diceretur adire, qa ſolo animo aditur, vt hic.
Quod

ADDITIONES.

a Voluntas tamen ſi factum poteſt ſe habere aditionem, & non aditionem, nõ præſumitur aditio. l. ſi pupillus. §. tul. de acq. hær. & ita tenet Ro. in cõſ. 154. vbi dicit, ꝙ nec funeris impenſa facta per illum inducit aditionem hæreditatis. vide Pau. de Caſt. conſi. 4.

b Cogita. Do. Alex. in l. quia poterat. in fi. tenet firmiter opi. contrariam, quã illi- mitat non procedere in tribus caſibus, inter quos eſt caſus, cum filius ab in- teſtato vellet petere legitimã & repudiare hæreditatem, quia tunc fatetur, ꝙ legitima non ſit portio hæreditatis, & hoc caſu poſſent procedere hic dicta per Ang. qui in nube loquitur. tamen tandẽ dicit, ꝙ Abb. in c. Ray. extra de teſt. dicit ꝙ ẽt ab inteſt. non poſſit filius legitimã retinere, & hæreditatẽ repu diare. & ꝙ legitima ſit portio hæreditatis. per plura tenet ibi Alex. & ꝙ opi Bar. tenet Ang. conſ. 61. & vide Pet. de Anch. conſ. 314. Pau. de Caſt. conſ. 255 & an valeat repudiatio facta retenta legitima, cum legitima non poſſit ſepa rari, do. Pet. conſi. tenet ꝙ non licet. d. Alex. ad hoc non allegat.

c Maior. Vide Bal. conſ. 64. in 5. lib. ubi ponit an filius adiẽs & poſteà repudiãs deinde faciens procuratorem ad vendendum bona hæreditaria admittatur

Quod verum,niſi ſit tutor,quia tutor,& pater,& ille qui habet
infantem in poteſtate,poteſt pro eo adire quamcunq; hæredita-
tem , & in perſona ſua,& non infantis dictam aditionem * fun-
dare,vt l. ſi infanti. C.de iur.delib. Si antè eſſet maior infante ,
tunc aditio hæreditatis debet fundari in perſonam pupilli cum
authoritate tñ tutoris , vt l.potuit. C.de iu.delib. licèt agnoſcere
poſſit tutor ſolus bonorũ poſſeſſionẽ pro pupillo,vt l. tutor.ff.
de bo.poſ.& eſt rõ, quia bonorum poſſeſſio non põt agnoſci ẽt
hodie ſine iudicis pręſentia,vt l.ſi.C.qui admit.ad bon.poſſ.vn
de eius præſentia ſupplet oĩa.facit l.bonorũ.C.qui admit.ad bo
no.poſ.Pupillus aũt ſolus nõ poſſet adire,vt l.pupillus.ff.de ac-
qui.hęr.& ſi ſit hęreditas locuples, vt §.neq; . ſup.de auth.tu.di-
cendũ eſt,vt ibi dixi.ac ẽt tutoris ſciã.facit, ꝙ pupillus ius deli-
berandi hr̃ditatem extranei tranſmittat ad hęredes pupilli,vt l.
cũ antiquioribus. C.de iu.delib.& no.Bar.in l.qui duos.ff.de re-
bus dub.& doct. in d . l.cum antiquioribus. ſed curator non p̃t
authoritatẽ pupillo p̃ſtare ad adeundũ hr̃ditatẽ, vt l.cũ in vna.
§.1.ff.de app.licèt curator puberi authoritatem præſtare poſſit
ad adeundum hæreditatem, vt l.cum quædam.C.de admi tut.

ADDITIO.

* Authoritatem in vet.exempl.

De legatis .

¶Dic quod tex.continuat iſtam Rubricam.

SVMMARIVM.

1 *Tempus pro tempore ponitur,& quatenus.nu.2.*
3 *Legatum factum a teſtatore filiabus ſuis cum viduæ fuerint,de qui bus viduis intelligatur.*

POſt Hæc. Totus iſte ti. diuidit̃ principaliter in
5. part. Primo continuat ſe ad præ-
cedentia.Secũdò,ponit diffinitionẽ legati.Tertiò,re
citat,quot gñа legatorũ olim erãt.Quartò illud cor
rigit.Quintò incipit tractare materiã legatorũ.2.ibi,legatũ ita-
que.3.ibi,ſed olim.4.ibi,nr̃a aũt.5.ibi,nõ ſolũ aũt,& illa quinta
poſteà ſubdiuidit̃,h.d.in ſumma. ¶Ex cã licèt mutare ꝓpoſitũ,
h.d.vel ſic,ex cã licet immiſcere in vna materia aliã materiã, li
cèt nõ ſit omninò ſimilis,dummõ vna materia trãctat, & cõſor
mitatẽ habeat cũ alia,h.d.No.ibi, extra ꝓpoſitã materiã &c. ꝙ
hic vr̃ caſus de qđ dixi ſ̃.in proœ.in prin.ſm Raph.videlicet,ꝙ
materię debẽt cõgruẽter vna ſubordinari alteri, nõ aũt eſt ne-
ceſſe ꝙ rubr. cõtinuet̃ ad p̃cedẽtes rubr. ſed materia ad mate-
riã, & vnaquæq; materia ponat̃ ſub cõgruis ſuis ti. & ꝓ hoc ẽt
facit ã p quas pſo.no.acq.§.ſi.de quo dixi ſ̃. in proœ. in ſi.rub.
& ĩ.de act.in rub,dic vt ibi dixi in l.1 in prin.ff. ad Trebel. & ſ̃.
1 de re. di.in prin. ¶ † In gl. loquimur in ſi no. ꝙ aliqñ unũ tem-
pus ponit̃ ꝓ alio tpe,qa hic pñs ponit̃ pro p̃terito,de quo vide
gl.& Bar.in l.verbũ oportebit.ff.de ver.ſig & verbũ p̃teriti tem
poris ſubiũctiui ſignificat ẽt futurũ,vt l.q Romæ.§.Augerius.ff.
2 de ver.ob.& ibi Bar.& doc.in l.ſolemus.ff.de ꝯd.& dem.¶ †Qđ
eſt verũ, qñ non põt verificari in dicto tpe p̃terito. ſi naũt eſſet
aliqd,in quo poſſet in d.tpe p̃terito verificari,nõ trahit̃ ad futu
rũ,l.cũ ſtipulamur.& ibi Bar.ff. de ver.ob. q̃ no.hoc eſt verũ in
ꝯctibus.ſed in teſtĩs,& legibus,q̃ dãt formã futuris,& eſſentiã a
futuro capiũt,in dubio capit̃ ꝓ futuro.ita dicit Bar.in d. l.ſole-
3 mus.¶Qđ p̃ſtat argumentũ ſi teſtator legat † filiabus ſuis centũ
cũ viduæ fuerint, ꝙ nõ intelligit̃ legaſſe illis q̃ tunc tpe mortis
erãt viduę,ſed q̃ poſt ei⁹ mortẽ remanebũt viduæ,ita dicit Bar.
in l.hoc art.in prin.ff.de hęr.inſti.ſed aliter dicit d.Io.de Imo.in
l.ſed hoc ita.ff.de ver.ob.& de iſta qõne vide Rapha.Cu.in d.l.
hoc arti.& in l.cũ in ſcđo.ff.de iniuſt.teſt.& per do.Pau.de Ca.
& ibi ſcripſi,in d.l.cũ ſtipulamur. dic vt in dictis locis,quæ no.
quia vidi de facto Bon.in quadã nobili domina de Pepulis &c.

SVMMARIVM.

1 *Mens magis quam verba eſt attendendu.*
2 *Legatario quæ actiones competant pro re legata & nu. 15.*
3 *Donatio a teſtatore in teſtamento facta præſenti,& recipienti,an ſit legatum, vel donatio inter viuos,& reuocabilis.*
4 *Verbum dono,ad quæ referri poſſit.*
5 *Teſtatoris voluntas a iudice eſt interpretanda.*
6 *Lex generaliter loquens,de habilitate recipit reſtrictionem.*
7 *Dominium rei legatæ,quando in legatarium tranſeat & nu.8 & 9.*
8 *Fructus rei legatæ percepti poſt mortem teſtatoris , & ante aditam hæreditatem,an ſpectent ad legatarium.*
10 *Actio hypothecaria non datur legatario in re legata,licet in alijs rebus deſuncti detur.*
11 *Herede non ſoluente poſt ſex menſes, in eius rebus immiſſio fieri põt.*
13 *Actio perſonalis qualiter legatario competat, tam ipſe ſit dominus.*
14 *Legata quibus & quatenus adæquata ſunt,& nu 19.*
15 *Ciuis effectus in omnibus & per omnia,pro vero ciue habetur.*
16 *Statutum quod nobiles ęquiparentur popularibus , qualiter ſit intelligendum.*
17 *Statutum quod ſcholares tractari debeant vt ciues , intelligitur in beneficijs,non autem in collectis.*
18 *Adæquatio quomodo accipienda.*

Legatum . Iſte §. diuiditur in ſeptem partes . Primò po-
nitur qualiter diffiniatur legatum . Secundò
quot erant olim genera legatorum.Tertiò,qualiter vnum qđq;
genus legatorum fiebat,ſiue erant certa verba aſſignata.Quar-
tò qualiter dicta verborum ſolennitas eſt hodie ſublata. Quin-
tò,qualiter p Iuſtinianũ oẽs iſti modi legãdi,vel oĩa genera le-
torũ ſunt redacta ad vnã naturã, & legatarijs dat̃ ius ꝓſequẽdi
legata altero de trib.mo.Sextò, remouet dr̃iam q̃ erat inter le-
gata,& fideicõmiſſa,& ea adæquat.Septimò,rñdet cuidã tacitę
obiectioni.2.ibi,ſed olim.3.ibi,& certa q̃dã.4.ibi,ſed ex ꝯſtõni-
bus.5.ibi,nr̃a.6.ibi,ſed non vſque.7. ibi,ſed ne in primis,h.d.in
ſumma. Antiqua ſolẽnitas verborũ,q̃ in legatis obſeruabat̃, eſt
hodie ſublata.& in legatis potius volũtas,q̃ verba ſpectat̃.Itẽ ĩ
oĩb.legatis vna natura imponit̃, habentq; legatarij ius ꝓſequẽ-
di legatũ trib.actionib.Itẽ legata fideicõmiſſa ſunt adęquata.h.
d.¶No.ꝙ tñ importat legatũ,q̃ſi donatio; & ſic legatũ ex me
ra cã lucratiua, & adfert meũ cõmodũ.vt l.ſi hr̃ditatis.ff.man.
¶No.ibi,validiores.ꝙ magis attenditur voluntas, q̃ ſcriptura.
1 ¶†No.ibi,verbis,ꝙ magis mẽs,q̃ verba eſt attẽdẽda, vt l.cũ vi-
rũ.C.de fideic.& l.volũtatis.& ibi Cy.& doc. e.ti. C. de fideic.
& Bar.i l.nõ aliter.ff.de le.3.Ex quo ẽt no.ꝙ lex magis reb.& fa
ctis,q̃ verbis impoſita eẽ credit̃. ꝯcordat l. 2. in ſi.C.cõia de le.
¶No.ꝙ nõ tñ p verbũ lego,vel relinquo,ſed p q̃cũq; verba p̃t
2 fieri legatũ,dũmodo appareat de mẽte legatis. ¶†No.ꝙ ꝓ lega-
to ꝓſequẽdo,cõpetũt legatario tres actiones,videlicet in re hy-
pothecaria,& pſonalis,vt l.cũ filius.§.varijs.ff.de le.2. & l.1.C.
cõia de le. ¶No. ꝙ qñ duo adęquant̃,ꝙ id ꝙ eſt plus in uno,tri-
buet̃ alteri.facit c.1.de immu.ecc.& l.1.ff. de le.1. & ibi Bar. &
oẽs doct.cõiter. In gl.legatũ in ſi.ſupple huic diffinitioni,& ab
hr̃de p̃ſtãda,vt no gl.in l.legatũ.ff.de le.2. ¶In gl.donatio.ibi ſ̃.
de do.§.aliæ.Addes quartã donationem,q̃ dr̃ remuneratio.vt l.
Aquilius.ff.de don.& l.ſi verò nõ remunerãdi,in prin.ff.mã. Eſt
& alia,q̃ nõ eſt ſimpliciter donatio,ſed ob cãm, vt donatio p p
nup.vt ſ.de don.§ ſunt & aliæ.& dic; ut ſ̃.dixi in ti.de don.§.1.
3 ¶†Quęrit hic Io.Fab.ſi in teſtõ dicat teſtator,dono Titio fundũ
p̃nti,& recipiẽti,an ſit donatio inter viuos,& ſic irreuocabilis?
an verò ſit legatũ,qa p verbũ dono,p̃t legari, vt l.2.C.cõia de l.
rñdet,ꝙ erit legatũ, quia verba in dubio ſunt interpretãda ſm
materiã ſubiectã,vt l.ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauerò.ff.de
iureiu.vñ cũ legatũ dicat̃ donatio, ut hic, & in teſtõ dicat̃; do-
no,intelligit̃ legatũ.pro hoc de ſepul.cle.dudũ in ver.verũ Sed
ego credo,ꝙ immo valeat,vt donatio inter viuos,cũ in vltima
2 voluntate poſſit fieri ꝯctus, ª vt l.hr̃des palã.§.ſi.ff.de teſt. Nec
4 obſt.ꝙ p verbũ dono† poſſit fieri legatum,tñ cũ hoc fiat parte
p̃nte,& dictũ verbũ dono,poſſit adaptari ad ꝓpriã donationẽ,
& ad ipſum legatũ, & in legato nõ requirit̃ partis p̃ntia , vt l.
cũ pater.§.ſurdo.ff.de le.2.in donatione ſic.l.inter mortis.ff.de
do. cã mor. & ſic in p̃ntia partis, ergo magis vr̃ habere requi-
ſita in donatione,q̃ in legato,ergo erit donatio inter viuos , &
nõ legatũ,& ſic nõ põt reuocari,vt no. Bal.& doc. in d.l.hr̃des
palã.§.ſi.& Bar.in l.Luc.§.q̃ſquis.ff.de le. 2.& ĩ l.cũ qs. §.codic.
ff.de le.3.cum ſimil. ¶In ea.ibi,ſine onere ſit.dic,ꝙ regulariter
legatũ eſt ſine onere,vt hic,& l. Imperator.§.1. ff. de le.2. fallit
in caſu qui hr̃ in d.§.1.& qđ ibi no.doc. ¶In glo.verba.in ſi.dic
ſiue ſint directa,ſiue obliqua;& q̃ dicant̃ directa, & q̃ obliqua,
vide in gl.2.in prin. C.cõia de leg. & ego dixi ſ̃.de pu.ſubſt.§.1.
5 ¶†In gl.validiores.in ſi.dic,ꝙ recurrendum eſt ſp ad iudicem,
ꝓ interpretatione voluntatis teſtantis,vt l.volũtatis.& ibi doc.
C.de fideic.q̃ iudex debet retinere hũc ordinẽ, quia primò de-
bet uidere,qđ teſtator ſenſerit, ut l.in conditionib.in prin.ff.de
cõd.& de.ſi nõ apparet, debemus inſpicere qđ eſt veriſimilius,
q̃ veriſimilitudo attẽdit̃ ex multis,vt ff.de leg.1.l. ſi ſeruus plu-
rium.§.ſi.& ſi illud veriſimile nõ apparet, recurritur ad ꝓpriũ
ſignifi-

ADDITIO.

a Contractus. Vide latè Rom.conſ.171.

ſignificatum uerbi,ut l.non aliter.ff.de le.3.vbi Bar.ita dicit. Et
ſi eſſent plures ſignificationes,quatũ una eſſet propria, alia im
propria,ſtaremus propriæ ſignificationi,vt l.1.§.is qui nauem.
ff.de exer.ſed ſi eſſent plures ſignificationes propriæ,tũc debe-
mus inſpicere quod eſt minimũ, vt l.apud Iul.§.Seio.ff.de leg.
1.Adde qñ uerba pñt intelligi per prius,& p poſterius,ſemper
capiuntur pet prius, vt l.2.& ibi Bal.& Ang.C.de ſucceſ.edic.
6 ¶†In gl.verbis,in fi.no. φ lex generaliter loquens recipit reſtri
ctionem de habilitate.concordat gl.in l.1.§.nũciatio. & ibi do-
ctn.ff.de no.ope.nun.& in l.ut gradatim.§.ſed ſi le.ff.de mun.&
hon.& dia i.3.de iure natu.§.1.& dic, vt ibi,& Bar.latè in l.oẽs
7 pop.ff.de iuſt.& iu. ¶†In gl.in rẽ.in fi.dic,φ dñium rei teſtato-
ris legatæ purè nõ ſub cõditione,trãſit in legatariũ fictè a mor
te teſtantis,ſed verè ab adita hæditate,irreuocabiliter tñ,vt l.ſi
tibi hõ.§.cum ſeruus.cũ ibi no.per gl.& doc.ff.de leg.1.Qđ eſt
verũ,ſi acceperat,ut l.ſi quis ita.ff.de cõdi.inſti.ſecus ſi repudiat,
quia hr̃ ac ſi legatum factum non eſſet,ut l.ſeruũ filij.in prin.ff.
8 de leg.1.†Quod eſt vtile ad ſciendũ,an fructus rei legatæ perce
pti poſt mortẽ teſtatoris & ante aditam hereditatẽ ſpectent ad
legatarium,uel non.Nam ſpectant ad hæreditatem.l.φ ſeruus.
cum gl.ff.de leg.2.ſed facta aditione debent legatario reſtitui,
ut no gl.in d.l.quod ſeruus.facit l.huic ſcripturæ.in princ.ff.ad
leg. Aqui.& l.quæſitum.§.pen.ff.de leg.1.& l.ſed ſi ſeruus lega-
tus.ff.de nox.& l.apud Iulia.§ fructus.in fi ff.de leg.1.& hoc ſe-
quitur Bar.in l.ſeruo legato.in prin.ff.de leg.1.Sed ꝯrium tenet
gl.in l.Heren.ff.de vſu.& illam gl.ſequitur Pet. & Cy.in l.fi.C.
de vſu.& vſuf.leg.Sed Bal.in d.l.fi.tenet ẽt illam gl.ultimã,quia
legatum a die mortis teſtantis non eſt in legatariũ plenè trãſla
tum,ſed dependet, vt d.§.cũ ſeruus.& iſtam opi.ſequitur Imo.
& Rapha.in d.l.ſi ſeruo legato.ſed Sal.in d.l.fi. & Flo.in d.l.He
ren.concor.opi.ſequẽdo Dy.in d.§.cum ſeruus. quia aut hæres
fuit in mora adeundi, & tunc fructus percepti ante aditam hæ
reditatem,licèt queranĩ hereditati, vt l.φ ſeruus.tñ quia ſunt
poſt moram quęſiti,ſunt reſtituendi, ut ibi dicit gl.& hæc pro-
bantur per l.vſusfructus legatus.ff.de vſufr.Item quia alias da-
retur occaſio hæredi in adeundo morã faciendi,& pro hoc fa-
cit quod hr̃ per gl.Bar.& doc.de fructib. perceptis ea ſui mora
reſtituendi fideic.in d.l.fideic.ff.ad Treb. & in l.iubemus.C.ad
Treb.Aut non fuit in mora adeandi,& tunc non ueniunt reſti-
tuendi,ut d.l.quod ſeruus.ibi, verè &c.& iſta concordia mihi
9 placet,quod no.¶†Et prædicta procedũt,qñ teſtator legat rem
ſuam,ſi autem legaret rem hęredis, non tranſit dñium in lega-
tarium,nec tacitè,nec expreſsè, niſi facta traditione per hære-
dem,ut no.gl.in l.Papi.ff.de ſer.& j.in tracta.dicam.Et idem φ
non tranſeat dominiũ ſm Bar.eſt in reb.relictis per conſequen
tiã,vt colligitur in l.ſeruũ filij.& ibi Bar.§.fi.ff.de lega.1.& idẽ
voluit Bar.in l.... in eod.ti.in uer.tertia regula eſt &c.Sed doc.
cõiter tenẽt ꝯriũ Bal.Ang.& Mod.quia ſm hoc ſi legetur grex,
uel peculiũ,cum ſingulariter res gregis,uel peculij nõ ſint ſpe-
cificate,φ non tranſit dominiũ, ſed eſt falſum, ut l.gregis.ff.de
leg.1.& l.ſi chorus.in prin.& ibi Bar.ff.de leg.2.igitur,&c.Non
ob.d.l.ſi ſeruũ filij.§.fi.quia ibi loquiĩ, qñ tacitè intelligiẽ lega-
tũ ex quadã ꝯña neceſſaria,ne alias legatũ ſit inutile. Secus qñ
ex vi bonorũ legatorum,licet tacitè intelligaẽ.facit qđ no.Bar.
in l.uxorẽ.§.agri plagã.ff.de leg.3. Aliqñ nec expreſsè,nec taci
tè illa res eſt legata, ſed uenit acceſſoriã per modum cauſæ in
uerbis enunciatiuis, & tunc nulli dubium,φ nõ transfertur do
minium recta via in legatarium. Hic eſt caſus in l.emptor.§.1.
10 cum gl.ff.de rei uen.¶†In gl.hypothecariã. ibi,aliis qui fuerũt
defuncti. No.φ in re teſtatoris legata non cõpetit legatario hy
pothecaria,ſed in aliis rebus teſtatoris,ſic,idem no.gl.in l.1.C.
de le.in ver.de multis,& illas gl.ſequiẽ Cy.& Bar.in uer.oppo.
res ſua nemini &c.& idem ibi Bal.in ver.quæro nunquid ſi te-
ſtator legauit &c.& idem ibi Iac.But.ſed Sal.in ver.nunc quæ-
ro cũ gl.in verbo &c.tenet, φ cũ non uerè dominium verum
ſit penès heredẽ, vt ſ.dixi, φ dicta res ẽt legata ſit hypotheca-
ta,ſed ego tenerẽ cõem opi.quia illud quod dicit Sal.procedit
ante aditã hæreditatem,& tunc nõ eſt opus φ petatur,quia lega-
tum non eſt confirmatũ,& ſic non debeẽ,ut l.ſi nemo.ff.de teſt.
tut.ſed poſtq̃ hæreditas eſt adita, cum verè dominiũ ſit legata-
rii,ut d.§.cum ſeruus.ergo non poteſt eſſe ſibi hypothecata,ut
l.neq; pignus.ff.de reg.iu.igitur &c.Fortè non eſt malũ dicere,
φ ẽt poſt aditã hereditatẽ eadẽ res ſit hypo.quia cũ dominium
ſit de iure ſpeciali,quia ſine traditione transfertur dominium,
ꝯ regulã.l.traditionib.C.de pac.ergo ẽt res propria, poteſt dici
hypothecata,ſicut dicunt doc.iſto arg.quòd actio in rẽ eſt per-
ſonalis.ꝯtrium arg.in l.in bello.§.ſi quis.ff.de capt.Non autẽ res
hęredis ſunt obligatæ pro ſatisfactione legatorũ,ut not.Bar.in
d.l.1.in fi.C.commu.de le.quòd no.q2 in teneris annis meis do
11 ctor nouellus uolui practicare ꝯrium, & ſuccubui. ¶†Aduer-
tas tñ,quòd poſt ſex mẽſes,ſi hæres non ſoluit,põt fieri immiſ-
ſio in reb.hæredis,& ſic cõſtituitur pignus prętorium,ita pro-
priè loquiẽ l.certa.C.ut in poſ.leg.licet gl.in d.l.fi. C.cõia dele.
aliter dicat,& malè, ſm Bar.& doc.¶In ea.gl.ibi.C.cõia dele.l.
12 1.no.& ſigna iſtã gl.dic tñ latius,cũ quæritur,†quot actiones
cõpetant pro re legata.dic ſm Dy.quòd aut legatur ſpecies cer
ta,aut quantitas,aut genus. Primo caſu aut eſt legãtis,aut alie-
na;ſi legantis, competunt tres actiones, vt dicit gl.ſi aliena,tũc
tñ duæ.ſ.ex teſtõ & hypothecaria,non rei uendi.quia non po-
tuit teſtator trãsferre dominiũ,qđ non habebat.Si uerò quan-
titas,& tũc aut legatur vt corpus,& idẽ quòd in ſpecie,vt ff.de
le.1.l.planè §.1.Aut legaẽ vt quãtitas,& tunc nõ cõpetit rei vẽ.
ſed hypote.& ea teſt.Si genus,& tunc electione facta in ſpecie
teſtatoris, ſiue ab hærede, ſiue a legatario,iuxta not.in l.legato
generaliter.ff.de leg.1.& tunc cõpetunt prędictæ tres actiones,
quia poſt electionẽ tranſit dominium in legatariũ, ut l.a. ff.de
opti.leg.ante autẽ electionem, duæ tñ competunt,quia nõ rei
ven. cũ non apparet quæ res ſit legata. ¶Et idẽ in legato alter-
natiuo,quòd in legato generis pp identitatẽ rõnis,ut no.in l.ſi
rem.in prin.ff.de rei uen.ita dicit Saly.in l.1. C.cõia dele. uide
Bar.& alios doc.in l.1.ff.de leg.1.quia cõpetit ante electionem
perſonalis,& hypothecaria, vt l.duob.ff.de uſufru.leg.ita dicit
Bar.in d.l.ſi pluribus.ff.de le.1. ¶In ea.gl.ibi.l.cũ filius.§.uariis.
dic,vt ibi no.gl.& Bar. ¶In ea.gl.in fi.no.iſtã caudã glo.q̃ tollit
13 magnum contrarium,qñ †competit perſonalis legatario,qui
eſt dñs. Reſpondet gl.quòd perſonalis non competit ad rẽ,ſed
ad poſſeſſionem,& ſic perſonali ex teſtõ agitur ad tradendum
non autem ad dandum,regulariter actio perſonalis dari ſolet,
vt j.de act.§.ſic itaque.Vel ſm Cy.in d.l.1.C.comm.de lega. &
Bar.in d.l.1.ff.de leg.1.quòd rei vend.competit reſpectu domi
nii, quod competit de iure ſpeciali, fauore vltimæ uoluntatis.
ꝯ l.traditionibus.C.de pact. & act. perſonalis & hypothecaria
non competunt,etiã de iure cõi;igitur datur concurſus,ut dixi
ſup.vt in l.in bello.§.ſi quis ſeruum.ff.de cap.& in l.rebus.C.de
iu.do.& uide Bar. & doct.in l.fi.C.de ſac.ſan.eccl.Sed hoc non
placet Raph. & Imo.in d.l.1.ff.de le.2.quia immo legatarius di
rectè,& plenariè eſt dominus,cum acceptauerit,vt l.ſi tibi ho-
mo.§.cùm ſeruus.ff.de leg.1.& dixi ſupra ſecundum Sal.igitur
eſt dñs de iure communi; & per conſequens,nõ ob.d.l.in reb.
quia ibi tranſit tantum vtile dñium,ideo agi poteſt,vt detur di
rectum. Non ob.d.§.ſi quis ſeruum. quia ibi non erat dñs irre-
uocabiliter,quia poſſet antiquus dñs reuocare, pretio oblato;
igiẽ tenent iſtã gl.quã vt ſingularem ſequiẽ Bar.Ang.& Imo.in
d.l.1.ff.de leg.1.ſi quis vellet tenere opi. Cy.Vltramon.& Bar.
dicat,φ quãuis legatarius acceptans, uerè & directè ſit dñs,tñ
negari non poteſt, quòd non ſit dñs de iure ſpeciali, quia ſine
traditione fuit dominium tranſlatum, cõcordat l.traditionib.
C.de pac.igitur non eſt mirum,ſi datur concurſus,vt d.l.in re-
bus,cogitabitis etiam vos.¶In gl.ſtrictè.in fi.no.tex.cũ gl.quod
ſecundum antiquitatem,& ſic de iure digeſtorum plenior erat
natura fideicommiſſorum quã legatorum, nõ aũt loquitur de
iure antiquiori,ante iura digeſtorũ,quia nõ diceret hoc Impe-
rator, quòd neceſſariũ foret illud tollere p ipſum Iuſtinianũ,
cùm eſſet ſublatũ per mediũ ius fforũ,per d.l.1.ff.de le.& quòd
de iure fforũ eſſet pinguior natura fideicõmiſſorum,patet ẽt
in d.l.2. C.com.de leg.licet Bart. & alii in l.1.ff.de leg.1.dicant
ꝯrium.¶In gl.eaequari.ibi,quantũ ad ſnĩam,& tractatũ.ſed vr̃
quòd ẽt de iure ſforũ eſſent adæquata per oĩa,vt l.1.ff. de leg.1.
14 vbi per oĩa legata † ſunt adæquata fideicõmiſsis,& eꝯ quòd fi-
deicõmiſſa ſunt adæquata legatis,colligitur ex.l.ſi res.ff.de le.
3.vr̃ tex.in l.qui aũt.in fi.prin.ff.ſi quis omi.cã te.ibi dicendum
eſt contribui fideicommiſſa debere,quaſi exæquata,etc.& per
ꝯñs,ibi manifeſtè vult legiſlator,φ ſtatuiũ in legatis per l.1.eo.
ti.in prin.trahaẽ ad fideic.& etiam vr̃ caſus in l.fideicommiſſa.
ff.de leg.3.& in l.quæ ſub conditione.§.hoc edictum. ff.de con
dic.inſti.& in l.hæres ab eo.ff.ad Treb. ¶Ex his vr̃ inferri,quòd
cũ iſta eſſent hinc inde per oĩa adæquata, quòd Iuſtinianus hic
& in d.l.2.ſeruierit nobis de vento,& opi.gl.& doct.in d.l.1.ff.
de le.2.Vnde Bar.& doc.in d.l.1.dicunt quòd licèt eſſet de iure
antiquo, nõ tñ ita clare ſicut hic p Iuſtinianũ fuit diſpoſitum,
ſed nec hoc ſaluat Imperatorẽ de mendacio,qm̃ hic dicit,φ de
iure fforũ ita non erat cautũ.Vnde dicit Raph. φ illud φ dr̃ in
d.l.1.ff.de leg.1.fuit additũ a cõpilatorib.noui iuris,ut dicit ibi
gl.& poſitum ſub noĩe Vlpi. & hoc cõprobaẽ ex tex.ualde no.
in l.2.§.tanta.ff.de uet.iu.enu.in hoc nõ eſt multũ inſiſtendum,
Ego credo, quòd de iure fforum legata per oĩa adæquata erãt

ſideic.& ſi aliqoo natura ſideic.erat pinguior,quã natura pro-
pria legatorũ,illud legatis eſſet attributũ, per dictã l.1.ff.de le.
2.& ecõ, ſi in aliquo natura legatorũ fuiſſet pinguior per alias
leges,& diſperſim,& in diuerſis materijs, & iũ nõ multũ clare
per verba impropria,vt ꝑ verbũ, quaſi adequata, vt dicit text.
iti d.l. qui aũt.in ſi.prin.& ẽt licèt reperiantur legata adęquata
erát in caſib.particularibus,& nõ dicebaſ per oĩa. Vnde poſteà
Imperator hic, & in d.l.2.æquiparauit legata ſideic. & ecõ, per
oĩa,facit quod dicit Bart. qñ aliquis efficitur ciuia io oĩbus, &
per oĩa,igitur &c.Et fecit Imperator per modũ regulæ, & pro
hoc vr̃ raſus in ſimili. l.1.§.ſinaũt diſiunctim. C.de cad. tol. ibi
nos aũt &c.& ꝙ dr̃ hic.& in l. 2.ꝙ æquiparanẽ in oĩb.& ꝑ oĩa
15 †facit ꝙ dicit Bar.in ciue,qñ aliquis efficiẽ ciuis in oĩbus,& ꝑ
oĩa,qoia hr̃ pro vero ciue,vt no. Bar.in l.ſi maritus.§.lege Iul.
16 ff.de adul.ut no.Bar.io l.oẽs pop.ff.de iuſ.& iu. ¶†Ex iſta iodu-
cunẽ ad qõnẽ,qua dr̃, ꝙ nobiles de aſinellis æquiparati ſint po
pularibus,quia ſi quid beneficij plus habeant populares quam
17 nobiles,ꝙ intelligiẽ attributum nobilib ✝ de aſinellis.†Ex quo
ẽt infert Bar.in d.l.1.ꝙ ſtatutũ Bononiæ, quo cauetur, ꝙ ſcho-
lares debent tractari vt ciues, & ꝙ ſcholares gauderent bene-
ficiis ciuium,in alio quod eſſet damnoſum, non ſunt tractandi
vt ciues,ſic non potuerunt ſcholares collectari, vt hodie ciues
18 collectantur. ¶†Tu aũt diſtingue ſic,qñ duo adæquantur,quia
aut adequanẽ pariter,& tunc, ꝙ eſt vnius intelligitur ineſſe al-
teri,& ecõ. facit quod no.Bar. Ang.& Imo.de duab. villis,adin-
uicem adæquaus,& vicis,in l.1.§.ſi cohæredi.ff ad leg.Falci. &
Bart.in l.1.in ſi.C.de metropol.lib. 11.& in c.1. ne ſede uacao.
Quod iotelligo verũ in caſibus iq qoibua põt fieri adæquatio,
& non in alijs,vt no.ſingulariter per Bar.in l.1.§.lea Falc.per il
lum tex.ff.ad leg. Fal.pro quo ego allego tex.cum gl.in l.man-
cipia.C.de ſer.fug.in uer.eadem forma. Aliqñ vnum adiungi-
tur alteri,& non econtra (ut dixi de qõne nobilium & plebeio
rum) & tunc beneficium ꝙ habent populares & plebei, intelli
gitur attributum nobilibus de aſinellis,ſed non econtra, vt d.l.
2.ff.de leg.1.facit c.1.ne ſede vacan.cum ibi not.in gl. Aliqñ ſit
per modũ acceſſorij,& ſubmiſſionis, vt qñ vna villa adiungiẽ,
& ſubiicitur cuidam caſtro,& quoddam caſtrum ciuitati, an il
lud adiunctum dicatur idem corpus cum eo cui adiungitur,&
regatur ſtatutis illius loci,cui adiungitur? vel regi debeat dicta
villa ſuis primæuis ſtatutis? no.Cy.& doc. In l.etiam.C.de iure
do.& Guil.Bar. & doc.in l.ſi conuenerit.§.ſi nuda.ff.de pig.ac.
19 dic,vt ibi.¶†In ea.gl.in ſi.dic, ꝙ legata particularia non æqui-
paranẽ fideicõmiſſis vniuerſalibus, nec econtra legata vniuer-
ſalia,fideicommiſſis particularib. ſed particularia particulari-
bus,& vniuerſalia vniuerſalib. vt doc.no.in d.l.1.ff.de leg.1.cæ
tera dic, ut ibi per gl.Bar.& doc.l.1.& 2.C.comm.de leg.

SVMMARIVM.

1 *Hoſtium res, an & quando, & qua legari poſſint.*
2 *Coniuncta perſona quę dicatur.*
3 *Aliena res an & quando legari poſſit.*
4 *Libellus qualiter ſit formandus per petentem legatum rei alienę.*
5 *Euictio an debeatur re tradita legati cauſa euicta.*

Non ſolum autem. ¶Etiam res aliena põt legari,& hæres tenetur eã redimere ſi põt
ſoluere,alias tenetur æſtimationẽ eius præſtare, & hoc verum
ſi teſtator ſcit eſſe rem alienam, & agenti incumbit onus pro-
bandi.h.d. ¶Not.ꝙ etiã res hæredis,ſicut propria legari poteſt.
¶No. ꝙ ſi legatur res quæ non ſit in commercio noſtro cõmu-
ni,non debetur etiam ęſtimatio.¶No.ꝙ non ualet legatum rei
alienæ ſimpliciter, niſi probetur per legatarium teſtatorem ha
buiſſe notitiam rei alienæ. ¶No.ꝙ agenti incũbit onus proban
di.¶In gl.res.in ſi.dic ꝙ iſtã gl.tenent Dy.& Ray.in d.l.5.§.fin.
licèt ibi gl.velit,ꝙ ſi ſimpliciter legat fundum Seianum,ꝙ non
vr̃ legare totum fundũ, ſed ius ꝙ habet in fundo vr̃ legare, vt
no.gl.in l.cùm alienã.C.eo.& l.vxor patrui.eo.ti.ita dicit Bart.
1 & Bal.in d.§.ſi. ¶†In gl.alienam.in ſi.an autem res hoſtium, &
qñ,& quæ poſſit legari? dic,ꝙ ſub conditione ſi noſtra efficia-
tur,uidelicet,quia ciuilis eſt expectatio, & hoc vult Bar.in l.id
quod apud.ff.de leg.1.¶Sed amplius putat ibi Raph. ꝙ ẽt purè
poſſit legari res hoſtium quãdo ſpes eſt ꝙ ad nos perducatur,
vt ſunt aromata,ita vr̃ tex.in l.ab omnibus.§.etiam. ff.de leg.2.
& idem in ſtipulatione ,ut dixi ĩ.de inutil. ſtipu. in prin.c.licet.
gl.dicat contrarium in l.generaliter.in prin. de fideicomm.lib.
¶In gl.ꝙ redimere.an autem, & quando quis inuitus cogatur
emere,vel vẽdere, plenè dixi ſ.de his qui ſunt ſui, uel alie.iur.
§.ſi.dic,vt ibi.¶In gl.ęſtimatio.in ſi.no.& ſigna gl.& ſimilis eſt
in l.ſed ſi hæres.ff.de leg.1.& ibi vide doc.& gl.in l.multum.ff.
de ver.obl.& ibi Bar.& doc.& in l.mortem.§.1.ff.de le.2.& gl.
& ibi uide quæ ſcripſi ĩ.de inut. ſtip.in prin. ¶In gl.ignorabat.
2 ibi,niſi coniunctæ perſonæ ſit relictum &c.† Quæ autem dica-
tur coniuncta perſona,dic vt in gl.in d.l.cum alienam. Vel dic
ſm Bar.ibi,& melius, ꝙ intelligitur arbitrio iudicis,quod ma-
ximè patet, quia tex.ibi dicit, an ſit talis,cui teſtator veriſimi-
liter reliquiſſet,ſi ſciuiſſet alienam. Et iſta eſt veritas,probatur
ibi in vxore, quæ non eſt coniuncta perſona,vt l.1.& Auten.
ibi poſita.C.vnde vir & vxor. nec etiam dr̃ proxima, ut d.l.cũ
alienam.ibi proximè pſonæ, vel vxori,& ſic eſt diſiũctiua,vel,
3 igiẽ &c. ¶†In ea.ibi,de fideic.lib.l.Paolua.not.ꝙ pro libertate,
& eius fauore, & ſic pro legato pio, vt l.libertas.ff.de regu.iur.
oĩno legatum debetur,non habita dicta diſtinctione, ſi ſciat te
a ſtator rem alienã,uel nõ. Quod no.pro legato ad pias cauſas,[a]
cui libertas æquiparatur,ut no.Bar.in l.cancellauerat.ff.de his
quæ in teſt.delen.ut oĩnò debeaẽ,ẽt ſi teſtator ignorauerit rem
eſſe alienã,facit ff.ad Tre.l.quidã.§.ſi qs filiũ.vbi optimè,& be
nè vide. Vt ergo iſta materia tibi liqueat,an legatum rei alienę
valeat?conclude ſm Sal.in l.cũ alienã.C.eo.videlicet, aut teſta
tor nullũ ius habet in re, vel ad rem, aut aliquod ius habet. Pri
mo caſu, aut eſt hęredis ſui, & indiſtinctè debetur, ut l.vnũ ex
familia.§.ſi rem.ff.de leg.2.Aut eſt alterius, & tunc aut teſtator
ſciebat alienam,& debetur,vt d.l.cũ alienã.in prin. & hic. Aut
ſuã eſſe putauit,& ſic iſte teſtator ignorabat alienã, & ſic regu
la eſt,ꝙ nõ debeaẽ. Fallit, qñ legauit cõiunctæ pſonæ,vel alteri
cui ẽt ſi teſtator ſciuiſſet alienã veriſimile eſt,ꝙ legaſſet,ut d.l.
cũ alienã.aut dubitaẽ utrũ ſciuerit,vel ignorauerit,& tunc aut
poſſidebat rẽ cum titulo , & pręſumitur ꝙ eã putauerit ſuam.
Aut eã poſſidebat ſine titulo , & tunc benignior interpretatio
eligitur,ut l.benignius.ff.de legi.præſumo, ꝙ ſuã putauerit,nè
iniuſtè reperiaẽ alienã rẽ poſſediſſe,ar.l.2. C.ne vxor pro mar.
Ego limitarẽ hoc, niſi notorium eſſet ꝙ penès eũ eſſet depoſi-
ta,vel cõmodata.ar.l.officium.in ſi.ff.de rei ven.Si aũt non ip-
ſe,ſed alius eam poſſidebat , & tunc non p̃ſumo ꝙ ſuã putaue-
rit,ſed alienã.ar.l.ſi.C.vnde vi.Secundo caſu principali,qñ te-
ſtator habet aliqood ius,dic, aut eſt ius cõionis,aut aliud,ſi cõ-
munionis,tunc ſolum partem ſuam legare vr̃. vt ff.de leg.1.l.
ſerui electione.§.ſi.dic,vt dixi ſ.eo.in prin.& l.ſi domus.§.ſi.ff.
de leg.1.niſi dixerit totũ fundum,uel oẽm,quia tunc,licèt eſſe
cõis,tamen totum deberetur, vt l.Iul.ff.de leg.3. Item niſi eſſet
cõis cum hęrede,quia tunc tota res deberetur, vt in tex.ſingu
lari.ff.de leg.2.l.cũ filius.§.dominus.ſaluo ꝙ in iſto caſu adiice
ret pronomen meum,quia tunc reſtringitur ad partem tm̃ a ſe
poſſeſſam,& quam vendicare poſſet,vt l.quãuis. & l.Quintus.
la 2.§.argento.ff.de au.& arg.leg.Et iſto caſu verificatur gl.po-
ſita in d.l.ſerui electione.§.ſi. ſi autem eſſet aliud ius cõionis,
tũc ſolum illud ius legare vr̃, ſiue ſit ius pignoris, de quo uide
l.Senatus. §.ſi.ff.de leg.1. & l.1.ff.de libe.leg.ſiue ſit ius ſuperfi-
ciei,ſiue vtilis dominij, vt d.l.ſi domus.§.fin.ſiue ſit ius vſusfru.
& ſic morte legantis finiatur,& ſic inutile reperiatur legatum,
vt l.ꝙ in rerum.§.1.ff.de leg.1.dic tamen ut ibi per gl. Bar.& la
tiùs per Imo.& Bar.in l.Sticho.ff.de vſufru.leg. Et prædicta ve-
ra,etiam ſi illud ius non ſit in re, ſed ad rem,vt quia emerat,&
nondũ ſibi tradita erat,quia tunc etiã ſolũ ius quod habet,legare
vr̃,ideo & actionem ex empto teneẽ hæres ei cedere, vt l.apud
Iulianũ.§.idem Iul.ff.de lega.1. & pretium ſoluere ſi nondum
erat ſolutum,alias cederet actionem, cui obſtaret exceptio, ut
4 l.Iul.§.offerri.ff.de act.emp. ¶†Quæro quando legatur res alie
na,quid petetur ab hærede, & ſic qualiter formabitur libellus?
Dic ꝙ debet narrari legatũ factũ , & qualiter teſtator habebat
notitiam rei alienæ,vel ſi erat talis legatarius,cui veriſimiliter
teſtator legaſſet, etiã ſi crediſiſſet rem eſſe alienã, illud narre-
tur,& concludaẽ,quare peto, ꝙ hæres condemnetur,vt talem
rẽ mihi legatã redimat,& mihi det,&c.iſta probantur in l.non
dubiũ.§.ſi.ff.de leg.3.ita dicit Bar.in d.l.cũ alienã.uel aliter, ut
ibi per gl.videlicet,ꝙ petaẽ quòd hæres condẽnetur , & coga-
tur redimere,& præſtare,vel ſi non põt præſtare rẽ, ꝙ eius ęſti
5 mationem pręſtet &c.¶†In ea.gl.in ſi.cùm quæritur,an re tra-
dita legati cauſa euicta debeatur euictio?diſtingue, aut res tra-
dita fuit in genere ſuo legata,& tunc debeẽ euictio.ff.de leg.1.
l.ſi a ſubſtituto.§.hæres.aut res tradita erat in ſpẽ, ſeu ſpecificè
legata,& tũc,aut agere volẽs de euictione eſt legatarius,& co
hæres ſimul,aut eſt legatarius tm̃. Primo caſu,aut ei ſoli dimit

tat

ADDITIO.

a Cauſas,Vide pulchrè Rom.conſ.135.

zat ꝑlegatum fuit,& tunc ei nõ debetur euictio, vt l.cũ pater. §.euictis.& ibi Bart.ff.de leg.2.aut non ei ſoli,ſed & aliis coheredib.fuit legatum, & tũc euictio ei non debetur per viã actionis,ſed retẽtionis,vt d.§.euictio.2.rñſo. nec curatur vtrum ſiot filij,vel extranei, cùm non poſsit rõ diuerſitatis aſsignari, licet gl.hic innuat ꝯ̃rium.Secundo caſu,qñ eſt legatarius tantum,ita ꝙ non cohæres.diſtingue,aut res legata erat teſtatoris,aut alterius.Si teſtatoris,aut euincetur rõne pignoris, vel hypothecæ, aut ratione dñij,vel quaſi. Primo caſu, ſi hæres tenebať eam liberam dare,& ſic luere,& tunc contra eum põt agi,alias ſecus, qñ aũt ipſe tenetur luere,habetur in l.prędia.C.de fideicõ.& in l.ſi res obligata.ff.de leg. 1. & dicam ĩ. proxi. §.Secundo caſu,ſi euincitur rõne dñij,vel quaſi,tunc non debetur euictio, quia ſi res eſt teſtatoris,vt præſuppon.tur,non põt euinci,niſi per imprudentiam iudicis, vt l.ſi per imprudẽtiam. ff.de euict.Saluo, ꝙ ſi hæres dediſſet cauſam euictioni, qui inſtrumenta,per quæ legatarius obtinuiſſet,requiſitus non exhibuiſſet, vt C.de fideicom.l.inſtrumenta.Si autem res legata erat legatarij,& non teſtatoris, & tunc, aut legatum de re aliena factum non tenebat, ꝙ eſt,qñ teſtator rem aliená ſuam putauit, & legauit ei, cui nõ fuiſſet legaturus, ſi ſciuiſſet, vt hic, & d.l.cum alienam.& tunc euictio debetur,ut l.is qui.ff.de euic.Aut legatũ,licet de re aliena,tenebat,vt in primo caſu.d.l.cùm alienam.& etiam in ſecundo,qñ ſi ſciuiſſet, fuiſſet eidẽ legaturus.& iſte eſt caſus dubius, in quo dic,aut teſtator putauit rem eſſe certi hominis,tunc prę ſumitur,quòd rem tradi uoluit,& ſi talem,qualis apud venditorem fuit,ideo de euictione non tenetur, nec de ſuo ſoluere tenetur,ſi uult actionem quam habet cõtra uenditorem cedere, per not.in l.in creditore.ff.de euictio.aut incerti hoïs eſſe putauit, & tunc præſumptio eſt, ꝙ rem dari uoluit, & ſic dominiũ transferre.& quomodo cognoſcatur ꝙ certi,uel incerti hominis eſſe putauerit? dic quia inſpicit,an ſciebat poſſeſſorẽ,& prę ſumitur ꝙ crediderit fuiſſe illius, ut no.in l.ſicut. §.ſi quæratur. ff.ſi ſer.uedi. Aut ignorabat poſſeſſorem,uel erat uacans, & tũc incerti hominis eſſe putauit,ut l.ſi.C.unde ui.ita dicit Saly.in d. l.cùm alienam,in ultima quæſtione.

S V M M A R I V M.

2 *Legatum quando an hærede ſit luendum.& nu.2.*
3 *Legatarius an legatum luere teneatur.*
4 *Legatarius directè agere poteſt contra hæredem, & petere ipſum condemnari, vt rem legatam luat.*

Sed,& ſi rem obligatam. ¶Hæres tenetur luere rẽ teſtatoris alteri obligatam,ſi teſtator ſciuit eſſe obligatam,niſi probetur de contraria uoluntate teſtantis.h.d. ¶No.quòd iſta iudicantur a pari,legatũ rei alienæ deberi, & qñ legatũ rei propriæ debetur,& tũc qñ legatur res obligata hẽdi incũbat onus luendi.¶No.quòd in dubio qñ legaťres obligata, pſumiť, ꝙ teſtator uoluerit onus luẽdi ſpectare ad ipſum hẽdẽ,unde qui aliud dicere uult ſibi de
2 contraria uoluntate teſtatoris incumbit onus probandi.¶ In gl. luere.in fi.adde quartum caſum,ubi indiſtinctè hæres luit,quando poſt legatum,teſtator pignorauit,quia enim legatum a principio fuerit perfectũ,hæres tenetur luere, & ſi ſciuerit teſtator, uel non, ut l.fideicommiſſa.§.ſi rem.ff.de leg 3.Et prædicta ſunt uera,niſi res eſſet obligata facto legatarij,ut l.licet. 2.reſpõſo.ff. de do.præle.uel niſi ſit legatũ uniuerſitatis,quia tranſit cũ commodo,& incõmodo,ut l.cũ pater.§.menſe.ff.de leg.2.& ibi omninò uide Bar.& prędicta procedunt in debito priuatorũ,ſi autẽ eſſet tributum, dic quòd hæres cogitur ſoluere pro tpe præterito,& pro tpe quo poſsidebit legatarius, ipſum tributum ſoluere tenetur,ut l.apud Iulia. §.ſi hæres. & qđ ibi no.gl.& doct. ff.de leg.1.& idem in collectis, ut l.ſi pendentes. §.ſi quid cloacarij.ff.de uſufru.& l.1.& qđ ibi latè Bar. C.de mul. in quo lo. mune.&c.li.10.& facit l.Imperatores.ff.de pub.& in l.inter debitorẽ.ff.de pac.& facit l.quæro. & ibi Bart.ff.de uſufr.leg. & l.
2 fi.eo.tit.¶†Quid ſi legatur mihi fundus emptus per teſtatorem, & nondum ſoluerat pretiũ,dic ꝙ hæres tenetur ſoluere,& mihi rem pręſtare,ut l.apud Iulianum.§.ſi Titius.ff.de leg. 1.& ibi doc.Fortius dico, quòd ſi teſtator cõducebat fundũ ꝑ quinquẽnium,& legat mihi ius ſuũ,quòd hrs cogitur dño præſtare mercedem dicti fundi, & ego poſſum uti dicto fundo,& non ſoluã penſionem,ut eſt caſus in l.qui concubinam. §.qui hortos.ff.de leg.3.& ibi Bar.& doc.quòd ſingulariter no.Et eſt rõ,quia uř legaſſe nomen debitoris, ergo hæres tenetur illud dare, ita quòd nõ ob.exceptio,ut l.ſi nomen.ff.de hær.uel actio.uend.& eſt bonus tex.in l.his uerbis.§.alieno.ff.de leg.3. ubi ſi teſtator mãdat hæredi,vt præſtet mihi militiã, ꝙ onera & introitus militię ab hærede ſint præſtanda. ¶Et aduerte ſm Bart.in l.ſi res obligata. ff.de leg.1.& de l.quæro.ꝙ ſi hæres obligatur pro debito nõ hæreditario,vel ipſius hęredis,tunc indiſtinctè hæres tenetur luere,vt ff.de leg.1.l.apud Iul. §.hęres. nam aut illa res erat ſolum obligata,aut ẽt pignori tradita; ſi obligata,hæres tenetur eã tradere legatario,ſed ꝯ̃ legatarium,non poterit creditor agere hypothecaria,niſi prius monito,& cõuento debitore,& eo morã faciente,poterit ꝯ̃ legatarium hypothecariam intẽtare, vt C.de pig.l.debitores. & tunc ex culpa hęredis moroſi rem auocabit, ergo cùm tunc euictio committatur tñ ex culpa hæredis,indiſtinctè debet teneri,alleg.gl.in l.qui ſolidũ.§.ſi.ff.de leg.2.ſecus ſi pro alieno debito eſſet obligata,quia illi denuntiare debet, & ſic hæredi non põt culpa imputari. Sed hoc ab oĩbus doc.reprehẽditur,videlicet Bal.Ang.Raph.& Imo.in d. l.ſi res. & ita Bal. in l.prædia.C.de fideicom. vbi Sal.dicit,ꝙ legatarius hæredi imputare non põt,niſi qñ luere ſibi tenebatur,alias legatarius imputet ſibi,cur nõ luit.& Bal.in d.§.ſi hæres.dicit ꝙ dictum Bar. eſt ꝯ̃ d.l.ſi res.in ſi.vbi dř legatario cedendas actiones cõtra hæredem: nam hoc fieri nõ poſſet, qñ eſſet pro debito extranei.Et ad l.apud Iuli.§.hřs.alle.per Bar. rňde, quòd ibi loquiť de obligatione legali,ideo præſumiť illius habere notitiã, cùm diſpoſitio legalis ſit notoria,vt c. veſtra.de coha.cle. & mulie.ſed hic procedit ex facto hoïs caſuali, & ſic probabiliter ignoratur, vt l.ſi.ff.pro ſuo.& ſic iſte §.habet locum in debito hæreditario,& hæredis extranei,ſm diſtinctionem huius §.& d.l.ſi res.Nec ob. d.l.debitores.quia ibi non imponit neceſsitatem,ſed conſilium interpellandi,vt dicit ibi gl.& oĩnò videas,quę ſcripſi.ĩ.de act. §.ſic itaq. an debitor ſit de neceſsitate extra iudiciũ prius amicabiliter requirẽdus,antequam ꝯ̃ eum in iudicio agatur?& per põs debeat diſtingui,ſi ſciuerit,vel ignorauerit, & an eſſet cõiũcta perſona uel nõ,ſi eſſet relicturus,vel nõ,iuxta no ſ̃.§.proxi. ¶Vltimò,addas caſum ſingularẽ.l.qui habebat. ff.de leg.3.Nam
3 in caſu quo onus luendi ſpectaret†ad legatariũ, intelligitur qñ eſſet obligata pro tanta quantitate,ꝙ aliquid eſſet ſuperflui cõmodi,ſecus ſi pro tanta quãtitate, quòd abſorberet valorẽ rei, quia tũc ſi legatarius cogeretur luere,nullũ commodũ ex legato ꝯſequeretur,idõ ut cõſequatur, hæres cogiť luere,qđ no. Vnũ ad
4 das in practica,† ꝙ legatarius põt directè agere ꝯ̃ hæredem, & petere ipſum condẽnari,ut talem rem mihi legatam luat, ut eſt tex.& ibi Bar.in l.ſi tibi homo.in prin.ff.de leg. 1.& eſt tex.infra eo.§.ſi rem ſuam,in ver. & ideo legatarium cum hærede, &c.

S V M M A R I V M.

1 *Libellus qualiter formetur per petẽtẽ rẽ legatã, quæ præſtari nõ põt.*
2 *Cauſa dotis,an oneroſa, vel lucratiua dicatur.*
3 *Dos data per patrem filiæ ſpuriæ,an poſſit per dotantis conſanguineos,poſtquam reuerſa eſt ad filium reuocari.*
4 *Cauſæ duæ lucratiuæ an in eodẽ hoïe,& in eadẽ re cõcurrere poſſint.*

Si res aliena legata. ¶Si legatarius factus fuerit dñs res legatæ ex cauſa lucratiua,non debetur legatũ,ſecus ſi ex cauſa oneroſa.h.d. ¶Not. quòd ſi antequã teſtator moriatur, & ſic antequã dies legati cedat, legatarius adeptus fuerit dñium ex cã oneroſa, agere debet actione ex teſtõ contra hæredem,ut conſequatur dictæ rei æſtimationem,non obſtante quòd ipſe rẽ habeat. ¶No.regulam,quòd in eodẽ hoïe,& in eadẽ re,nõ pñt duę cauſæ lucratiuæ cõcurrere. ¶No. quòd id qđ debetur ex cã teſtamentaria, dř deberi ex cã lucratiua,& ſic facit,quòd hæres,uel legatarius qui ueniunt ex cã teſtamentaria, dñr habere titulum lucratiuũ. facit l.1. cũ ibi no.C.de impo.luc.deſcrip.li.10.& ibi no. ¶No.ꝙ nõ eſt prohibitum primo habere æſtimationem rei, & poſtea ipſam rem,ẽt ex cauſis lucratiuis: ſecus ſi primò rem fuerit ex cã lucratiua conſequutus, quia poſteà etiã ex cã lucratiua rem conſequi nõ põt,nec etiã eius æſtimationem,qđ no.¶No.regulã,ꝙ duæ cauſę lucratiuæ in eodem hoïe, & in eadem re concurrere nõ pñt.
1 ¶†In gl.cõſequi.ibi.§.ſed utrum.in ſi.no.ꝙ in obligationib.dandi,res ipſa petenda eſt,licet non poſsit præſtari,ſed executio ſit in æſtimatione,ut l.ſi ſeruum.§.ſi.ff.de uerb.ob.ubi Bar.dicit,ꝙ procedit libellus, peto hæredem cõdemnari ad talẽ ſpetiẽ mihi legatam,ut conſequar æſtimationẽ, ut l.Iul.§.1.& ibi Bart.ff. de uer.ob.Vel tertiò peto ęſtimationẽ talis rei mihi legatę,cum ipſa res præſtari mihi non poſsit,ut l.3. ff.de cõfeſſ.Vel quartò, procedit libellus, peto hoïem mihi legatum, & caſu quo mihi præſtari non poſsit,eum mihi condemnetis in æſtimationẽ,per d.l.3.Vel quintò procedit libellus, ſi ſimpliciter petatur homo legatus nulla facta mentione,ꝙ præſtari non poſsit,& ſi poſteà in pro-

in proceſſu apparet quòd pſtari non poſſit, iudex aut in re, aut
in æſtimatione faciet ſuã condẽnationẽ, vt d.l.3.ita dicit Bar.in
d.l.ſi ſeruũ.§.fi.& in ſimili in l.ſtipulationes non diuiduntur.in
prin.ff.de ver.ob.in ver. nonò quæro. & ſic modo reſtat videre
practicã.¶In ea.gl.in fi.no. & ſigna iſtã gl. in fi.vbi no.caſus,in
quib.etiã id quòd habeo peto pp ius qđ mihi deficit,vide Bar.
in l.3.§.ſi reddita.ff.cõmo.& in d.l.Iulia. §.1. & in l.etiam. ff.de
ſol.& ego dixi infra quib.mod.re con. obli. §.item is cui.dic vt
2 ibi. ¶In gl.ex alia.in fi.no. quòd † cã dotis, dr̃ cã oneroſa,quod
eſt verum reſpectu viri, ſed ex parte mulieris dr̃ lucratiua, vt
eſt tex.vbi hoc no.Bar.in l.fi.ff.quæ in frau.cre. quod eſt verũ in
dubio.Si quis autem volẽs donare vxori, promittat viro quòd
legat,non tm̃ dicitur cauſa lucratiua reſpectu mulieris,ſed etiã
reſpectu viri,quia ſi ſequatur matrimoniũ,repetitur, vt l.ſi ex-
traneus. ff.de condit.ob cau.& ſic non ſolum reſpectu mulieris
donauit,ſed etiam reſpectu viri,& pro dicto matrimonio cõi,
ita dicit Raph.Cu.in d.l.Neſennius.in prin.ff.de re iudi. Ex quo
ſequitur etiam tali caſu,ſi poſteà ſequatur matrimonium,purè
ex parte viri diceretur ex titulo oneroſo,quia per dictam dotẽ ſu
ſtinet onera matrimonij. l.inſulam. in prin.ff.ſol.ma. & d.l.fi.ff.
quæ in frau.cre. Et eſt aduertendum, quòd non tm̃ maritus dr̃
habere dotẽ ex cã oneroſa,ſed etiam eius filij nati ex dicto ma-
trimonio,ita dicit Bar.ff.ſol.ma.l.ſi conſtante.in prin.in ver.ſed
nunquid poſſit nomine eorũ, vel eorũ matris &c.ſed iñ quòd
reſpectu mulieris dicatur ex cauſa lucratiua, ſequitur ſm̃ Bart.
3 in d.l.fi.§.1.quæ in frau.cre. † quòd ſi ſacerdos dotat filiã ſuam
ſpuriã,quòd põt p c.cũ haberet,de eo qui duxit in ma.quã pol.
per adul. & quòd licet,conſtante matrimonio,venientes ab in-
teſtato dicto ſacerdoti,dictã dotẽ reuocare nõ pñt,tñ ſol.ma.ſi
dos redeat ad mulierẽ, & tunc ſuccedentes ab inteſtato dicto
ſacerdoti reuocabunt dictã dotẽ,vt l.1.cũ ibi notatis.per Iac.&
Bar.C.de nat.lib.dimiſſis alimentis,vt d.c.cũ haberet.qđ ſingu-
4 lariter no.¶†In gl.nõ poſſe.in fi.vt ergo colligas iſtam materiã
ſub quadam diſtinctione, ſcias quòd vna regola eſt, quòd duæ
cauſæ non lucratiuæ poſſunt cõcurrere, vt l.non eſt nouũ.ff.de
actio.emp.Alia regula eſt, quòd una cã lucratiua,& alia onero
ſa poſſunt ẽt cõcurrere,ut l.ex promiſſione.ff.de acti.& ob.Ter
tia regula eſt, quòd duæ cauſæ lucratiuæ, nõ poſſunt cõcurrere
vt hic.Iſta itaq; regula ſm̃ diuerſos terminos operat̃ diuerſum
effectũ, nã qñ debet̃ genus,operatur effectũ impediendæ ſolu-
tionis in eadẽ re.ut l.Maximus.§.duobus.in uer.nõ idẽ. ff.de le.2.
Sed qñ debetur ſpecies,operatur effectũ tollendæ obligationis.
nam per ſolutionem factã ea una cã tollitur obligatio ex alia,
ut hic,& l.oẽs.ff.de act.& ob.Aut ergo quæris,qñ regula habeat
locum quantũ ad primum effectum impediendæ ſolutionis,&
tunc aut debetur genus, & dic, aut debetur tale genus,quòd in
ſuo genere recipit functionem,quia in his conſiſtit mutuum,vt
infra quib. mo. re contra. ob.in prin. & tunc regula non habet
locum,ut ff.de ſo.l.ſi quis duos.§.fi.& hoc no.Aut eſt tale genus
quod non recipit functionem, & tunc res ſoluta põt ad oculũ
demõſtrari, & hẽt locũ regula, ut d.§.duobus.uer.ſed ſi pars.&
uer.ſed neq; eum. Si uerò quæris de ſecũdo effectu obligatio-
nis tollendæ,qñ debetur ſpecies, & tũc, aut illæ cauſæ concur-
runt diuerſo tpe,& nõ habet locũ regula,ut l.exiſtimo.in prin.
& ibi Bar.& doc.ff.de uer.ob.aut eodem tpe,& tunc aut ex una
cauſa fit ſolutio eiuſdem rei fictè,puta, quia ſoluitur pretiũ, &
tunc,aut ille cauſæ lucratiuæ deſcẽdebant ex teſtõ unius rei,uel
duarum,quæ hñt loco unius,aut ex teſtõ prorſus diuerſorũ.Pri
mo caſu habet locũ regula, ut ff.de leg.1. l.hmõi.§.1. & hoc re-
linquitur ab eodem,ſecus ſi a diuerſis,ut l.quidã.ff.de leg.2.& l.
quid ergo.§.1.ff.de le.1.Secũdo caſu,qñ ex teſtamento prorſus
diuerſorum,& tunc non habet locum regula. ut j.eod. §.ſi res.
ff.de leg.1.l.planè.§.ſi duos. aut ſoluitur eadem ſpecies uerè,&
tunc,aut ab initio habuit originem in perſonã diuerſorum,aut
unius.Primo caſu,aut ambo uocabãtur ad ſolidam exactionẽ,
& non habet locum regula.ff.de acti. & obl.l.ſi is qui.aut ſibi fa
ciebant partem concurſo,& habet locum regula,ut ff.de leg.1.
l.ſi mihi. in prin. Secundo caſu qñ habuit originem in perſona
unius,& tũc aut una illarum cauſarum ſm̃ quid,& non ſimpli-
citer eſt oneroſa,& procedit concurſus alterius,ut ff.de leg.1.l.
planè.§.quod ſi rem.2.reſp.aut omninò eſt lucratiua,& tũc aut
eſt res ex una cauſa ſoluta reuocabiliter,& non procedit regu-
la,quia poteſt agi ex alia uel ſtatim, uel expectato euentu, ut l.
non quocũq;.§.1.in prin.ff.de leg.1.aut eſt ſoluta irreuocabili-
ter,et procedit, quia ſemper liberatio fit ex aliqua cauſa nõ di-
ſtincto,utrũ poſſit ad oculum demõſtrari, uel non,ut d.§.duo-
bus.in prin. et d.l.non quocunq;. §.fundus. et hic.Iſta ſunt uer-
ba Bar.in d.§.duob. in uer. ut igitur illam totã materiam colli-
gas &c.dic vt ibi.Cætera quæ ſpectant ad materiam duarũ cau
ſarũ lucratiuarum,vide in d §.duob. per Bar. in ſolenni ſua re-
peti.& ibi vide doct.quia eſſet longum, decreui me vlterius nõ
extendere,ſufficit remiſſio. Ange.

S V M M A R I V M.

1 *Fructus promiſſi,quando dandi ſint.*
2 *Dies ſtipulationi ineſt.*
3 *Legatum fructuum futurorum an ſit conditionale.*
4 *Relatiuũ quis vel qui, iunctũ verbo futuri tẽporis facit cõditionẽ.*

Ea quoq; res. ¶Etiam res futura (quæ tñ eſſe ſperatur)
legari põt.h.d. ¶No. ꝙ illud, ꝙ non eſt in
rerum natura,nec eſſe ſperatur,non poteſt legari. ¶Not.ꝙ fru-
ctus futuri,vel partus futuri legari poſſunt. ¶In glo.ſi modò.in
fi.dic plenius,& ordinatius per gl.d.l.cum ſeruus.& ibi Bart.&
doc.ff.de leg.1.& per gl.in l.ſi quis ſeruo. ff.de leg.2. & adde qđ
no.gl.& doc.in l.quod legatur. ff.de iud. ¶In gl.natũ.in fi.ſimi-
lis gl.eſt in d.l.interdũ.in ver.incipit. Ex quo no.ꝙ in iſtis obli-
1 gationibus † promitto fructus futuros,interim eſt nata obliga-
tio,& actio,ſed executio eſt dilata in natiuitatẽ fructuum. Sed
ſm̃ Bar.& doc.ibi iſte gl. malè dicunt in iſto caſu, quia ꝯ d.l.in-
terdum.non violando tex.vnde in exemplis hic poſitis,cũ non
naſcat̃ obligatio ante diẽ, multò minus actio, quia tale legatũ
eſt conditionale,vt l.1.§.1.ff.de condi.& dem. Idem vr̃ in ſtipu
latione operarũ, quia illa etiã vr̃ conditionalis, nam habet ta-
2 citã conditionẽ,ſi opere indicãtur.l.quoties.ff.de ope.lib.In†ſti
pulatione verò dari Romę,vr̃ dicẽdum,ꝙ dies tacita quæ ineſt
.ſ.cum poterit peruenire Romam, licet non impediat natiuita-
tem obligationis, tñ impedit natiuitatem actionis, niſi ex legis
diſpoſitione inſit, non ex hoĩs conuentione. l.ſi tutor reipu.cã.
§.fi.cũ l.ſeq.ff.de tu.& ra.diſt.vbi vr̃ caſus. pro hoc alle. Ange.l.
ſed ſi alia.coniuncta gl.ff.de bo.dam. vbi maritus recepta dote,
ſtatim obligatur ad dotis reſtitutionẽ,ſed quia dies tacitè ineſt,
non naſcitur actio,niſi ſoluto ma.ſicut in actione pro ſocio.l.in
terdũ.C.ꝓ ſoc.& illã materiã, vide per Bar.& doc.in d.l.inter-
dũ.& latius per Bar.in l.ſtipulatio iſta.in 2.q.prin.ff.de ver.obl.
3 dic vt ibi.†Cũ q̃rit̃, an legatũ fructuũ futurorũ ſit cõditionale,
vel nõ,dic,aut adijcitur relatiuũ quis vel qui,vt legato fructus,
q naſcent̃ in tali fundo,& legatũ eſt conditionale, vt d.l.1.ff.de
4 condi.& dem.rõ,quia relatiuũ†quis vel qui,iũctũ verbo futuri
tpis,facit cõditionẽ, vt l.Stichũ qui meus erit.ff.de leg.1.quę tñ
cõditio intelligitur de prima vice.l.boues. §.hoc ſermone.ff.de
ver.ſig. & oĩnò illo primo anno deficiente, nõ debet̃ vlterius,
ſecus ſi lego,vel promitto decem amphoras vini ex tali fundo,
quia tunc diſpoſitio non eſt conditionalis,quia ceſſat ratio præ
dicta,ſinautem quantitas non eſſet expreſſa,vt quia ſimpliciter
promittantur,vel legãtur fructus naſcituri ex tali fundo, diſpo
ſitio eſt conditionalis,vt l.2.in fi.ff.de cond. & dem.Item aduer
tas,quia vbi dixi diſpoſitionem cõditionalem, fallit primò, vbi
certus locus eſt adiectus cauſa deſignationis, nõ cauſa taxatio-
nis, ſeu conditionis, ꝙ apparet,quia certus locus fuit adiectus
in executione,nõ ĩ obligatione.l.Lucius.ff.de ali. & ci.le.l.qui-
dam teſtõ.in princ.& qđ ibi no. ff.de le.1. Itẽ ſecundo fallit,qñ
non eſt vnica pręſtatio,ſed ſunt plures annuę.l.legatum.§.vini
Falerni. ff. de ann. leg.ſm̃ Bar. Ang.& Imo.in l.inter ſtipulantẽ.
§.ſacram.ff.de verb.ob. ¶Ad vnum tñ aduertas, ꝙ id quod dixi
fore conditionale, intelligas quo ad natiuitatem obligationis,
non aũt quò ad tranſmiſſionem, quia licet legatarius interim
moriatur,tñ ad eius hæredẽ tranſmittit legatum,vt no.glo.in l.
Stichũ qui meus erit.ff.de leg.1.& l.itẽ quia.ff.de pact.dic vt ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Coniuncti qui dicantur, & qui disiuncti.& nu.5.*
2 *Legatarius coniunctus re tantum, pariter admittitur cum coniun-
cto verbis tantum.*
3 *Intellectus ad l.planè.§.ſi duob. ff de leg.1.*
4 *Partem an & quando faciat, qui ad partem non admittitur.*
5 *Ius non decreſcendi an inter coniũctos re tantũ locũ habeat.& nu.7.*

Si eadem res. ¶Si vna res ab eodem duobus legatur cõ-
iunctim,vel diſiunctim, ſi ambo cõcurrũt
ad legatum,medietas datur vni, & medietas alteri,ſed deficien
te legato in perſona vnius, totum ad collegatarium datur.h.d.
1 ¶1No.qui dicantur coniuncti, quia illi dicũtur, qui vnica ora-
tione ſunt vocati, & diſiuncti dicuntur, qui vocantur diuerſis
orationibus,etiam ſi dicatur in ſecunda oratione, eandem rem
lego Seio, ꝙ tamen intellige vt in gl. vt ibi dicam. ¶Not. ꝙ li-
cet

cet pluri b.eadem res legetur, vt videatur vnuſquiſq; inuitatus
ad integram rem, tñ dicta res diuiditur æqualiter inter eos, &
concurſu faciunt ſibi partem.¶ No.ꝙ qui repudixt legatum,fa-
cit ꝙ per ius,aut non decreſcendi,aut per ius accreſcendi,totũ
ad legatariũ pertineat. No.ꝙ qñ vnus ex legatariis moritur vi-
uo teſtatore,pars illius mortui, non apud hæredẽ teſtantis,ſed
apud collegatariũ remanet.¶ In glo.duob.in fi.dic,ꝙ gl.in d.l.ſi
Titio aut Seio. tenet ꝯtrium, quia ibi illud procedit propter ele-
ctionẽ datam hæredi, ſinaũt legaſſet ſimpliciter, vt dicit gl.tunc
dicta diſiũctiua poſita inter perſonas oneratas reſolueretur in
coniunctã, vt l.pe.C.de ver.& re.ſig. & qđ ibi no.per gl.& doc.
& iſtud teneas.& dic, vt per doc.in d.l.ſi Titio.¶ In gl.coniũcti,
2 in fi.no.& tene menti illã l.ſi ita quis. la 2.vbi eſt caſus,†ꝙ con-
iunctus re tm̃, pariter admittatur cũ coniuncto verbis tãtũ,ſm
cõem intellectũ,vel ſm Raph.ſũt illi penitus ſeparati,patet ibi
non tm̃ cõiunxiſſe,q̃ celeriter dixiſſe videatur &c. vnde cũ ſint
penitus ſeparati, & portio vnius deficiat, accreſcit portio ſuæ
hæreditatis oĩb.ẽt illi,primo Titio, pro portionib.hæreditariis.
qđ not.¶ In gl.ſcinditur.in fi.intellige gl.1.ſm l.interdũ.in prin.
q̃ allegat,videlicet,iſtud ꝙ dicit gl.eſt verum,niſi appoſita fue-
rit dictio æqua,vel æqualiter, vel æquis portionib.quia tunc ẽt
illi plures ſimul noiati, vt Titius & fratres mei æquæ hæredes
ſunto,quilibet ex hæredib. meis erit hæres pro virili,vt ibi.¶ In
3 gl.deficit.ibi.l.planè.†§.ſi duob. dic ꝙ Bar.ibi intelligit illũ tex.
qñ hæres & legatarius erant cõiuncti re, vel re & verbis, ita ꝙ
inter eos eſſet locus iuri nõ decreſcendi, vt l.re coniuncti.ff.de
leg.3.alias aũt ſi eſſet cõiuncti verbis tm̃,ita ꝙ teſtator vnicuiq;
aſsignaſſet partem ſuã,legatarius non poſſet petere niſi partem
ſuam,aliam aũt põt hæres retinere. vt eo.l.§.fi.l.Lucius.in prin.
ff.ad Tre.Sed hæc limitatio nõ placet ibi Io. de Imo.cũ ille tex.
loquatur indiſtinctè,& quia ſtat rõ ibi poſita indifferenter. Nã
ex quo inutiliter eſt legatũ, & ſic deficit portio, debet ſpectare
ad collegatarium,ex quo aliquo modo eſt cõiunctus,per regu-
lam,d.l.re coniuncti.nec ob.all.per Bar.quia ponũt caſum val-
4 de diuerſum, & iſtud credo verius, & ita ẽt ibi tenuit Bal.¶†In
ea.gl.in fi.an aũt, & qñ,qui nõ admittitur ad partẽ,faciat partẽ,
vide plures gl.& Dy.Bar.& oẽs doc.ff.de le.1.l.hmõi.§.ſi Titio.
In quo cõclude duas regulas,vna eſt, ꝙ qui nõ admittĩ ad par-
tem,nec admitti ſperatur aliquo iure actionis, retentionis,vel al
terius æquitatis,per ſe,vel per aliũ,iſte nõ facit partẽ,ita loquiĩ
caſus poſitus in 1.parte gl.in d. §.ſi Titio. Secunda regula eſt,ꝙ
ille qui aliquo de prædictis modis admittitur ad legatum, facit
partem,ita loquitur ſcđa pars prædictæ gl. & eſt rõ in euidẽti,
quia ex eo ꝙ aliquo modo admittĩ, aufert mihi partẽ,cum ea-
dem res plurium eſſe non potuerit, vt l. ſi vt certo. §.ſi duobus
vehiculum.ff.cõmo. nam qñ legatum valet omni iure,tũc non
eſt dubium,ꝙ facit partẽ,vt l.ſi plurib.ff.de leg.1. Tertius caſus
eſt,ꝙ non admittitur, ſed admitti ſperaĩ, vt l.ſi duob.in prin.ff.
de leg.1.Quartus caſus eſt,qñ legatur mihi,& nõ capaci,ſed ca-
pit pro alio,vt l.ſi Titio.ff.de leg.2.Quintus eſt qñ iure retentio
nis,vt d.§.ſi Titio.Sextus eſt,ſi legaĩ mihi,& hæredi,vel res alie
na,vel res ipſius hæredis,vel aliquid hæreditarium,qđ conſiſtat
in gñe,vel in quãtitate,tunc, quia de manu hæredis capere de-
bet,hæres faciet partem iure retentionis, vt d.§.ſi Titio.ſecus ſi
eſſet legatum corpus hæreditarium, vt l.planè. §. ſi duob.ff.de
leg.1.ita dicit Bar.in d.§.ſi Titio. Sed in d.§.ſi duob.& ĩ d.§.ſi Ti
tio.Dy.Ray. Bal.Ang.Raph.& Imo.tenent ꝯtrium,quia nunquã
ius retentionis prouenit hæredi,niſi ſit iure legati, vt d.§.ſi Titio.
ſed in caſu nrõ,eo.tpe quo legatum,oritur dictum ius retentio
nis,igitur &c.& cum caſus iſto anno contingeret, dicebã iſtam
opi.fore tenẽdam. alij tenebant opi.Bar.pp eius authoritatem,
propter rem dubiam redacti ſunt ad concordiam: ego tñ ſemꝑ
tenerem iſtã opi. quia firmatur maiorib. authoritatib. Et demũ
§.ſi duob.cum loquatur vniuerſaliter, non patitur reſtrictionẽ
quã facit Bar.& doc.in d.§.ſi Titio. reliqua dic vt per Bart.in d.
§.ſi Titio.¶ In gl.diſiuncti in fi.no.& ſigna iſtã gl. quæ ponit do-
5 ctrinam,†quis dicatur cõiunctus, & quis non,& quis verbis,&
quis re,& quis verbis, & re ſimul, & gl.ſimilis eſt in l.1.§.fin.ff.
6 de vſufr.acc. Conclude,†ꝙ inter coniunctos re tm̃,locus eſt iu
ri non decreſcendi regulariter, vt l.vnica.§.ſinaũt ad deficien-
tis.C.de cad.toll.inter cõiunctos verò tm̃ verbis regulariter eſt
ẽt locus iuri accreſcendi, vt d.l.re coniuncti.Fallit qñ ſunt om-
ninò re diſiuncti, vt Titio & Mæuio lego ſingulis ſingulares ſer
uos, vt eſt tex.no.in l.hmõi.§.quib. ff.de leg.1.in cõiunctis verò
re & verbis regulariter eſt locus iuri nõ decreſcendi , vt in iſto
§.Sinaũt ſunt cõiuncti cõiunctione legali tm̃ , aut ſunt omninò
diſiuncti,& tunc in hæreditatib.eſt locus iuri accreſcendi in te-
ſtamẽto pagani,qui decedat pro parte teſtatus , & pro parte in-
teſtatus,in legatis nõ eſt locus iuri accreſcẽdi, ſed pars deficiẽs
accreſcit hæredi teſtantis, vt l.Proculo. & qđ ibi no. ff.de leg 2.
& in l.ſi ſeruus cõis ab extero. & qđ ibi no.gl. & doc.ff.de le.2.
& in l.ſi ſeruus.ff.de acq.hære.& vide Bar.in d.l.re coniuncti.in
ver.1. igitur quæro, nunquid inter cõiunctos re tm̃ &c. cũ ver.
ſeq. Sinaũt ille cuius portio deficit , habet vnum coniunctũ re
tm̃,alium coniunctum verbis tm̃, quis præferetur? In hoc ſunt
opi.gl.doc.iſi Io.& Azo tenent,ꝙ pariter admittãtur. Et ẽt hoc
ſequitur Bar.in d.l.re coniuncti.in ver.2.quæro,qñ plures ha-
bentes &c.pro quo alleg.caſum in l.ſi ita quis.ff.de hær.inſt.ſed
ibi Raph.dicit,ꝙ ille tex.hoc non probat, vt dixi hic circa prin.
§. Et eſt magna vtilitas, vtrum quis habeat partem deficientem
7 per ius accreſcendi,vel per ius non decreſcendi.¶†Nam primo
caſu,accreſcit ſine onere, vt d.§.ſinautem ad deficientis.Secun-
do caſu,diſtinguitur vt in §.1 & in §.pro ſecũdo. C.de cad.toll.
de quo vide Bar.& Imo.in l.ſi duobus.§.ſi hæres. & l.ciuitatib.
§.Lucius.ff.de leg.1. & Bar.in d.l.re coniuncti. in ver.2.dubita-
tur, qualiter, verum cum onere. & in l.quæ conditio. in prin.&
ibi latè Imo.qui in aliquibus diſcrepat a Bart.ff. de condi.& de.
& p gl. & doc.in l.Celſus.§.pe. & fin. ff.de leg.2.dic vt in dictis
locis,quia eſſet longum recitare longam , & ſolennem repeti-
tionem Bar.in d.l.re coniuncti.ff.de leg.3.

SVMMARIVM.

1 *Vſusfructus an ſit dominij pars.*

Si cui fundus. Si ad legatarium peruenerit proprietas
fundi eidẽ legati ex cã onerosa , & vſufr.
ex cauſa lucratiua, põt peti totus fundus, tñ officio iudicis,æſti
matio proprietatis tm̃ debetur.h. d. ¶ No.ꝙ quando vſufru.pe-
tiĩ,& redit ad proprietatem,dr̃ haberi ex cauſa lucratiua ¶.No.
ꝙ ſæpe vnum petitur,videlicet fundus, & aliud in conductio-
ne deducitur,videlicet æſtimatio. ¶ No. ꝙ vſusf.aliquando ha-
bet vim ſeruitutis realis.¶ No.ſm Io.Fab.ꝙ non videtur acqui-
ſita illo iure ſine titulo,quo res cui conſolidatur.quod no.con-
cordat.l.non quocunq; .§.ſi fundus. ff.de leg. 1.¶ In glo.petitio-
1 ne.in fi.†an autem vſusfructus ſit pars dominij.Dic ſm Placen.
ꝙ eſt pars dñij,& nõ eſt diſtincta vtriq;,ſm dialecticos eſt pars
dominij legalis,nõ eſt pars dñij prædicatiua, ſiue ſubiectiua, vt
poſita ſpetie,ponatur genus, vt homo,ergo aial;nam non ſequi
tur,eſt fructus,ergo dñium;vel eſt proprietas,ergo plenum do
miniũ eſt,ſed eſt legalis,id eſt,integralis qui ſimul cõiũcti,pro-
prietas & fructus,faciunt dominium.ſ.plenum.ita no.dicit glo.
in l.rectè dicimus.ff.de verb.ſign. & ſic gl.melius loquitur in l.
qui vſumfructum.ff.de verb.oblig. & etiam quæ in alibi.

SVMMARIVM.

1 *Legatum rei propria legatarij an valeat.*
2 *Legatum rei debita legatario an ſit validum.*

Sed ſi rem legatarij. ¶Legatũ rei propriæ legatarij
nõ valet, etiam ſi poſt teſtm̃ ſua
eſſe deſierit.h.d. No. ꝙ id quod non valet a principio , nõ con-
firmatur ex poſtfacto , licet res deuenerit ad caſum a quo inci-
pere poterat.¶ In glo.alienauerat.in fi. an aũt tale legatũ ſit nul
lũ omnino impediẽte regula Catoniana?dic ꝙ ſic,quo ad actionẽ,
vt l.apud Iul.§.quẽadmodũ.ff.de leg.1. ¶ No. quò ad exceptio-
nem,vel retẽtionem.l.planè §.ſi duobus. & l.hmõi.§.ſi Titio.ff.
1 de leg.1.& dixi ĩ.eo.§.ſi eadem res.& iſte tex.procedit,†qñ mi-
hi legatur res mea,quæ profectò eſt mea;ſinautẽ mihi aliqđ ius
defecerit,illud ius qđ deficit, vr̃ mihi legatum, vt l. apud Iul.§.
2 ſi Titius.& l.ſi domus.§.fi. ff.de leg.1. ¶†Quid aũt ſi legatur res
mihi debita?Bart.latiſsimè poſuit in l.3. §.ſi ex plurib.in fi.ff.de
acq.poſſ.vbi Ang.in ſumma,recolligendo dicta Bar.ſic dicit,cũ
vna ſpecies mihi debita a verò dño,& ab eodem mihi legaĩ,ex
qua cauſa mihi quæratur dñium,quia ſi ambæ cauſæ acquiſitio
nis in idem tempus concurrunt, quæritur mihi ex prima cauſa
debiti,ſi eandem poſſeſsionem rei habeam, ut no.gl.in d.§.ſi ex
pluribus.ſed ſi non habeam poſſeſsionem , quæritur tunc ex cã
legati,quia recta via in me trãſiuit dñium, vt l.a Titio.ff.de fur-
tis. Sed ſi legans,idemq; debitor nõ erat dñs,puta quia debebat
mihi rem alienam, vel Stichum in genere,tunc cum immediatè
poſſeſsionem nãciſcor,ex vtraq; cã quæro dñium, ex quo tem
pus acquiſitionis ex vtraque cauſa iam ceſsit,& uenit,ut in l.in
numerationibus.cum ibi no. per Bar.cum ſi.ff.de ſolu.ubi verò
primò cedit dies legati , & per ꝯñs primò mihi acquiritur do-
minium,licet poſſeſsio ex cã debiti, tamen iterũ dñium non ac
quiritur, quia impoſsibile, ſaluo illo,niſi uacueret propter ali-
quod meum intereſſe,ut ff.ad l. Fal.l.fundo. & l.uerbus.eo.tit.tñ

actio

actio mihi durat ex debito iam ꝯcto, ex quo ambę cauſæ pſt ſi-
mul concurrere, vt infra eo. §. ꝙ ſi in diem. quod no. Et quia hic
in gl. loquitur de regula Catoniana, vide gloſſam in l. mor. cau
ſa. ff. de do. cauſa mor. & dicam infra eo. §. an ſeruo &c.

S V M M A R I V M.

1 *Opinio an ſit veritate potior, aut contra, & quando. & nu. 2.*

Si quis rem ſuam. ¶Valet legatum res teſtãtis, licet te-
ſtator putauerit alienam. h. d. ¶No.
attendi magis id qđ eſt in veritate, q̃ id quod eſt in opinione.
¶No. ꝙ valet legatum, cum res legatarij eſſe nõ poſsit, licet te-
ſtator crediderit fore rem legatarij. ¶In gl. oppo. in fi. dic, ꝙ ibi
loquitur in aditione hæreditatis, quæ conſiſtit in ſolo aĩo, vt ſu
* pra de hære. quali. & diffe. §. fi. ideo non eſt mirum ſi erat* & ſic
1 non habet aĩum purificatum, & clarum, ꝙ magis † attenditur
ſua opinio, q̃ veritas: ſecus in his, quæ non conſiſtunt in ſolo
animo, in quibus attenditur magis veritas, vt hic. ita dicit Bar.
in d. l. is qui putat. In hoc tñ cõclude ſecundũ Bar. Ang. & Imo.
ibi, ꝙ vbi ad eſſentiam alicuius actus requiritur veritas, & opi-
nio, tunc requiritur vtrũq;, alias deficit actus, vt patet in furto,
vbi requiritur ꝙ res ſit aliena, & doloſa intentio, ideo ſi alterũ
prædictorum deficit, non committitur furtum, vt l. interdum. §.
rectè. & ibi Bar. ff. de fur. Si verò ſufficit ad eſſentiam actus, alte-
rum de duobus, & tunc ſi verba diſpoſitiua ſunt relata ad factũ,
præualet veritas; exemplum, ſecundum leges ſufficit ſeruũ oc-
ciſum eſſe, vt imponatur pœna ratione culpæ, licet occidẽs nõ
ſit opinatus occidere, & ſic non fuerit in dolo, vt l. ſi putator. ff.
2 ad l. Aquil. † ſin autem ſint relata ad voluntatem, inſpicitur opi-
nio; exemplum, dicit lex, ꝙ ille vſucapiat, qui habet bonã fidẽ.
facit ꝙ habetur per gl. infra de actio. §. aliæ. ideo vſucapit, licẽt
credat eam eſſe ſuam, vt l. 1. ff. de publiciana.

A D D I T I O.

* Vet. exempl. cum a.

S V M M A R I V M.

1 *Legatum an ex alienatione rei legata facta per teſtatorem reuoce-
tur & num 2.*
2 *Alienata parte rei legatę, an pars non alienata debeatur.*
3 *Exactio pecunia debitoris, an legatum reuocet.*
4 *Legatum an reuocatum præſumatur, ſi teſtator ſimpliciter agit cõ-
tra ſuũ debitorem, & lata eſt ſententia, ſed non eſt facta executio.*

Si rem ſuam. ¶Alienatione rei legatæ a teſtatore factã,
non adimitur legatum, niſi probetur aĩus
adimendi. h. d. ¶No. ꝙ eò ipſo, ꝙ teſtator alienat rem legatam,
vendendo vel ſpecialiter pignorando, non vr̃ legatum in du-
bio reuocaſſe, niſi aliter probetur. ¶No. ibi, & ideo legatarium
&c. formam libellandi, quia agit legatarius ꝯ hæredem, vt rem
legatam a creditore luat. idem hr̃ per Bartol. in l. ſi tibi homo. in
prin. ff. de leg. 1. & dixi ſ. eo. §. ſed & ſi rem obligatã. ¶In gl. alie-
1 nauerit. in fi. cum quæritur, an ex alienatione † rei legatæ facta
per teſtatorem, reuocetur legatum? dic, aut fuit legatũ, ſi meus
erit, aut qui meus erit. & tunc ex alienatione neceſſaria, vel vo
luntaria oĩnò reuocatur, vt eſt tex. ſingu. in l. Quintus, alias Icti
bit, in fi. de aur. & ar. leg. & no. Imo. in l. Stichum qui meus erit.
ff. de leg. 1. & hoc eſt verum, niſi aliud loco illius redimatur, vt
l. ſi filius. §. 1. ff. de condi. & demon. aut legatum fuit factum ſim
pliciter, & tunc aut alienatio fit per diſſolutionem ſpeciei, vel
translationẽ ad aliam ſpeciẽ, & reuocatur indiſtinctè, vt l. Seia.
ff. de aur. & arg. leg. Aut alienatio remanet in eſſe ſuo, & tũc, aut
fit ex neceſsitate, vt hic. & d. §. ſi rem. ff. de leg. 3. Si verò legatur
ſpecies, vt quantitas, hoc eſt pretium rei, tunc nõ reuocatur le-
gatum venditione, vt l. Lucius. & ibi Bar. ff. de leg. 2. Sed ſi alie-
natio fieret alio modo, putà per dationem in ſolutum, vel per
permutationem, tunc idem, quia ex illo capite quo pretium eſt
relictum, propter pretium peti poſſet, ſicut ſi relinqueretur res
aliena, vel pretium rei alienæ, vt l. non dubium. §. fin. ff. de le. 3.
2 † Si autẽ alienat tãtummodò partem, illa pars alienata reuocatĩ,
vt hic, & non in totum. idem ſi alienat vſumfr. vt no. gl. & doc.
in l. 3. C. de leg. ita dicit Barto. in l. rem legatam. ff. de adi. leg. Eo
autem caſu quo ex alienatione volũtaria videatur reuocatum
legatum, an dicatur reuocatũ per ſolum ꝯctum, vel per tradi-
tionem poſteà ſecutam? dic, ꝙ per ſolam vẽditionem, etiam ſi-
ne traditione, vt eſt caſus ſingularis, vt l. prædia. §. liberto. ff. de
fun. inſtr. & intãtum dr̃ reuocatus, ꝙ licet recuperet rem lega-
tam, & ſic mortis articulo, in bonis teſtantis non reconualidatĩ,
vt l. cum ſeruus. & ibi Bart. ff. de adi. leg. Iſtud tñ fallit in caſu, l.
vnum. ff. de manu. teſt. & ſic fauore libertatis. ex quo Bal. & Im.
in l. 3. §. 1. ff. de hære. inſti. no. ꝙ idem eſſet in legato ad pias cau-
ſas, vt ar. quod no. Bar. in l. proximè. ff. de his quæ in teſt. delen.
non tñ reuocatur legatum, ſi ipſe teſtator non alienet, licet per-
mittat hæredi alienare, vt eſt caſus not. in l. poſtquam. §. fi. & ibi
3 no. ff. vt le. no. ca. ¶† Quid ſi legauit ius ſiue nomẽ debitoris? dic,
aut exigit a tali debitore in vita, & præſumitĩ reuocari legatũ,
niſi pecuniam retinuerit ſaluam, vel alteri debitori mutauerit,
vel de dicta pecunia ſpeciem emerit, ſecus ſi ſpõte debitor ſol-
uerit, quia propter hoc nõ eſt reuocatum legatum, vt l. fideicõ.
§. ſi rem. & ibi Bart. ff. de leg. 3. & d. l. Lucius. la 1. ff. de leg. 2. & l.
4 ſi pater. ff. de adi. leg. ¶† Quid ſi ſimpliciter egit contra ſuum de-
bitorem, & eſt lata ſententia, non tamen eſt facta executio, an
præſumatur? dic, ꝙ non, vt eſt tex. ſing. in l. nepti. in fin. ff. de fun.
inſtr. vide Bal. & Flo. in l. 3. C. eo. ¶In gl. videri. i fi. intellige hoc
verum, niſi eſſet pignorata tanta pecunia, quod nõ eſt veriſimi-
le ꝙ redimatur, quia habetur pro alienatione, vt l. qui habebat.
ff. de leg. 3. & not. Barto. in d. l. rem legatam. in fin. & dixi ſupra
eo. §. ſi rem obligatam. dic vt ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Liberatione legata a reddenda ratione adminiſtrationis, an intelli-
gatur remiſſus dolus præteritus, leuis, vel leuiſſima culpa.*
2 *Liberatio debiti legata dicitur, legato chirographo debiti.*
3 *Reus vnus ex duobus debendi, qualiter liberari poſſit, ne conſocio
liberatio proſit.*
4 *Legatum debiti factum creditori an valeat.*
5 *Res deueniens ad caſum ad quo incipere non poteſt, an vitietur.*

Si quis debitori. ¶Legatum liberationis valet, & põt
fieri in perpetuum, & ad tempus, &
econtrà, non valet legatum factum a debitore ſuo creditori,
niſi afferat ſibi aliquam vtilitatem. h. d. ¶No. ꝙ legatarius, cui
legata eſt liberatio, põt agere ꝯ hæredẽ, vt eum liberet. ¶No. ꝙ
legatum liberationis, non tñ debitori, ſed ẽt hæredi prodeſt.
¶No. ꝙ legari põt liberatio ad tẽpus. ¶Not. ꝙ ad hoc vt legatũ
valeat, opus eſt, vt afferat aliquã vtilitatem. ¶No. ꝙ legatum fa-
ctum a debitore creditori, de eo quod debet, non valet. ¶No. ꝙ
legatum quod ſolũmodò affert vtilitatem incommodo repræ-
ſentationis, dr̃ valere. ¶No. ꝙ legatum, quod ab initio valuit, li-
cet deueniat ad caſum, a quo incipere non poſſet, non vitiatur.
¶In gl. legauerit. ibi, l. Aurelio. §. fi. dic, ꝙ in dubio nõ vr̃ remiſ-
ſus dolus inter ipſos, vnde purè tenebiť reddere rationẽ, omiſ-
ſa ſcrupuloſa inquiſitione, ut eſt tex. not. in l. ſi ſeruus uetitus. ff.
1 de lega. 1. ¶† Quod facit ſi teſtator prohibet uxorem arctari ad
2 reddendum rõnem adminiſtrationis tutelę a &c. & ipſam libe-
rat, intelligitur a dolo p̃terito, & a leui culpa, & leuiſsima, qa
in generali conceſsione (quãtũs latiſsima) non uenit dolus, ut l.
creditor. §. Lucius. ff. man. nec ẽt liberatur a redditione reliquo
rum, ut l. ſi quis rõnes. & ibi Bar. ff. de lib. leg. & latè Bar. eo. tit.
l. Aurelio. §. Caius. & no. Bald. Ang. & Imo. in d. l. ſeruus uetitus.
2 & no. Bart. i l. ſi quis decedẽs. §. 1. ff. de admi. tu. qđ bene no. ¶In
ea gl. in fi. dic, quarto modo dr̃ legari liberatio, ſi dico, lego chi
rographum debiti. l. 3. in prin. & ibi uide Barto. ff. de lib. leg. ¶In
gl. liberes. in fi. ibi, dic oĩnò. uide Bart. in d. §. nunc de effectu. &
in l. ex duob. ff. de duo. re. uerſic. quid ergo ſi acceptilatio eſt fa-
3 cta uni &c. Not. bene in practica, † ꝙ ſi habes duos reos, & uni
tñ uis facere gratiam & liberare, qđ ipſum per acceptilationẽ
non liberes, quia poſſet prodeſſe conſocio, ſed facias ſibi pactũ
perſonale, quod ab eo tñ non petes, ut l. ſi ſic. & ibi Bar. & doc.
ff. de uerb. obl. l. qui in futurum. §. 1. & ibi latè Bar. ff. de pac. ¶In
gl. ſuo. in fi. intellige ſcd̃m Bar. & Bal. in d. l. ſi creditori. ff. de leg. 1.
4 quod legatum ualet, qñ legatur debitũ † expreſſa certa quan-
titate, ut d. l. ſi creditori. alias aũt ſi ſimpliciter relinqueret quod
debet, nõ ualet, quia nõ releuat aliquid, ut d. l. legati. & ibi Bar.
ff. de lib. leg. ſed Ioã. de Imol. ibi (& rectus) dicit, ꝙ ſi illa diſtin-
ctio fuerit expreſſa, certa quantitas debet intelligi, qñ funditus
non apparet debitum, quia nullo modo erat obligatus, ſed qñ
apparet debitum, licet poſſet exceptione elidi, tũc ad tale debi-
tum uĩ ſe retuliſſe teſtator. arg. l. ait prætor. §. 1. ff. de re iudic. &
tunc ualet per d. l. ſi creditori. ¶In gl. amplius. in fi. no. ſingularẽ
gl. ꝙ licet pro teſtõ addatur uinculum pignori, non tñ per hoc
ualet magis legatum debiti. Sed contrarium uult Bart. in d. l. ſi
creditori.

A D D I T I O.

a Adminiſtrationis tutelæ. Ad materiam, vide gl. & doc. in l. actione. & in l. ſub
prætextu. C. de tranſact. Purpu.

creditori.in fin. & per l.ſi debitor. ff.de lib.leg. ſed ibi Angel. &
Imo. tenet iſtam gl. & pro hoc, quia nō tm̄ de iure Codicis ſed
etiam de iure antiquo, ex legatio inſurgebat tacita hypotheca-
ria, vt l.creditoribus.ff.de ſepara.bono. & regulariter non inſur
git ex contractu, vt C.ex quib.cau.pign.tacitè contrahi.per to-
tum, & tñ hoc non conſideratur. Item ſi actio ex teſtō, quæ eſt
principalis, nō oritur, ergo nec debet poſſe oriri hypothecaria,
quæ illi accidit, vt l.fideiuſ.obligari. §.1. ff.de fideiuſ. Et ad præ-
dicta adde gl.in l.deportati. § fin. ff.de leg.3. & illud eſt verius.
¶ Secundò no.ex iſta gl. ꝙ licet primò deberetur ſpecies (pona-
mus ex contractu) & ſic non eſſet trāſlatum dñium, quod licet
dicta ſpecies legetur, & ſic dñium ex legato transferatur, vt l.a
Titio. ff.de fur. non tñ pp hoc magis legatum valet, ſed in hoc
Bar.in d.l.ſi creditori. quem ſequuntur doc. reprehēdit gl.quia
eſt cōtra l.3.§.ſi rem.& ibi hoc etiā dicit Bart. ff.de leg.3.quod
no.ex eo ergo ꝙ habet hypothecam, nō valet legatum factum
creditori, ſed ex eo ꝙ habeat pp hoc dñium, bene valebit.qđ
no.¶ In gl.nihilominus. ibi, hæc corrigit. dic ſm Bar.in l.debi-
tor.in prin.ff.de leg.2. ꝙ hoc eſt ꝯ l.verbis. ff.ad l.Fal. Tu etiam
dic, ꝙ non eſt tenenda, quia legum correctio eſt euitāda. Vnde
5 tene aliam ſolutionem, quā ſequitur Bart. in d.l.debitor. ¶ † In
gl.non pōt.in fi. An aūt res deueniens ad caſum, a quo incipere
nō poſſit, vitietur? no. Dy.in reg.factum legitimè. de reg.iu.lib.
6.& p Bar.in l.plurib.§ 1.ff.de verb.obl.& ibi Ang.& latè Imo.
& Flo.in l.pro parte.ff.de ſer. per Cy.Bal. & Sal.in l.ſi Gauden-
tius. C.de cōtrah.empt. Tu itaq; conclude ſm Sal.ibi, qui loqui
tur ſeriosè & clarè. Aut caſus ſuperueniens agit in cauſa, vel in
perſona efficienti, & tunc, ſi res eſt in eſſe perfecto, nō vitiat, vt
d.l.ſi Gaudentius. ſi eſt in fieri, vitiat, vt l.patre furioſo. ff.de his
qui ſunt ſui vel alie.iur. aut agit in cauſa formali.i.forma rei, &
tunc res vitiatur, quia deſtructa forma, deſtruitur eſſe rei, vt ff.
ad exhib.l.Iul. §.ſed & ſi quis. aut agit in cauſa materiali, & ſic
in re ipſa, vel ſubiecto, & túc, aut impedit rem inchoari poten-
tia animi, & tunc res vitiatur, pro parte, qua ad caſum deuene-
rat, ſiue in qua caſus agit, vt ff.ad l.Aqui.l.qui eum. Aut impedit
actum de præſenti, ſed non potentia animi, & tunc rem deſcē-
dentem ex delicto, vel culpa, vel ex contractu poſt moram, nō
vitiat, vt ff.de verb.obl.l.inter ſtipulantem.§.ſacram. Ex contra-
ctu verò ante moram, vitiatur, vt ff.de conſtituta pecu.l.ſi duo.
§.ait prætor. Aut agit in cauſa finali eius, ꝙ agitur, tunc aut cau
ſam illam deſtruit, & annihilat, & vitiat, ſed cum caſu ad quem
deuenit, concurrit, vt hic, & l.verbis. ff.ad leg.Falci.licet effectu
poſtea conſummato ex vna cauſa, alia redderetur ſuperflua. ff.
de lega.2.l. debitor. Aut caſus ſuperueniens in nullam cauſam
agit, ſed in aliquo accidenti, & tunc non vitiat, vt ff.de conſtit.
pecu.l.item illa. §.quod adijcitur. quòd no.

SVMMARIVM.

1 *Dos in mobilibus conſiſtens legata vxori, ſtatim a morte teſtatoris debetur.*
2 *Relictum a debitore creditori de eo quod debet, non expreſſa quantitate, an debeatur.*
3 *Falcidia de dote legata non detrahitur.*
4 *Exceptio peremptoria in dote, an per legatum dotis tollatur.*
5 *Expenſæ an deducantur de dote legata.*
6 *Confeſſus dotem an exceptionem nō numeratę dotis opponere poſſit.*
7 *Maritus legando vxori dotem ſibi non datam, quid legare videtur.*

Sed ſi vxori. ¶ Legatum dotis factum a marito vxori va-
let, ſi maritus nullam dotem habuit, dum-
modò in legato certum exprimatur. h. d. ¶ Not. ꝙ licet vir ſit
debitor vxoris in dotem, tñ ſi legat dotem vxori, valet legatū,
quia cōmodum repreſentationis legaſſe videtur. ¶ No. ꝙ maius
1 eſt legatum dotis, quàm actio de dote. Ex quo no. & † tene men-
ti, quòd licet hæres habeat annum ad ſoluendum dotem exi-
ſtentem in pecunia, vt §.exactio.in l. vnica. C.de rei vxo.actio.
tamen qñ maritus legat dotē vxori, ſtatim a morte teſtantis, &
adita hæreditate debetur, & tunc incipiunt currere vſurę, vt l.ſi
tibi homo.§.cum ſeruus, coniuncta l.apud Iulia.§.1.ff.de leg.1.
Quod bene tene menti in practica, quia vt plurimum viri ho-
2 die relinquunt vxoribus dotem ſuam. ¶ † No. ꝙ qñ debitor cre-
ditori legat, quod debet, putà dotem, vel aliud, & non expri-
mit aliquam quantitatem, ſi nō probat debitum, nihil debetur.
ſin autem quantitas certa exprimatur per ſe, vel per relationē
ad aliud, vt putà, lego dotē, de qua cōſtat tali inſtrumento, vel
quantum in arca habeo, tūc etiam ſi non fuerit vera dos, debe-
bitur, vt legatum, vt hic. & l.ſi prior.ff.ſol.mat.facit l.ſi non deſi
gnata.cum ibi no. C. de fal.cau.adiec.lega. ſin autē eſſet verum
debitum poteſt peti vt debitum, & actione ex contractu, & ēt
poteſt peti vt legatū, prout dicto legatario placuerit, vt eſt tex.
no.in l.Lucius. §.quiſquis. ff.de leg.2. ¶ In gl.plenius. ibi, prima
die olim &c.præſupponit gl. ꝙ olim immobilia præſtabant ſol.
ma.mobilia verò, annua, bima, trima die. de quo tñ dic, vt ha-
bet in l.diuortio.in prin. ff.ſol.ma. ¶ In ea.gl.ibi, vel eius hrs.dic
.i.filij eiuſdem matrimonij, & non filij alterius matrimonij, vel
alius hæres extraneus, vt no. gl.infra de act. §.item ſi de dote. &
in l.ſi cum procu.& l.ſciēdum. & ibi Bar. ff.de re iud.& proba-
tur in l.fi.§.exceptis.C.qui po.in pign.ha.licet gl.notet contra-
rium, & malè in l.etiam, in prin.ff.ſol.ma.& ibi Bar.& doct. ¶ Et
no.iſtam glo. ꝙ cum hic loquatur, quando dos fuit legata, & ta
men glo.dat non tm̄ marito, ſed etiam filio hęredi beneficium
ne conueniatur niſi inquātum facere poteſt, & ſic videtur deci
dere gl.id de quo dubitauit Bar. in d.l.etiam. in prin. vbi cōtra-
rium allegat.l.in condemnatione.cum glo. ff de reg.iur.ſecun-
3 dum Imol. ¶ In ea.glo.ibi, niſi Falcidia. no. ꝙ Falcidia detrahi-
tur de commodo repreſentationis, non de ipſa dote, ut ff ad le.
Fal.l.ſi uſusfru.§. 1.& no.eo.tit.l.1.§.ſi quis creditori ſuo. & no.
infra eo.§.cum dotis.& facit l.2. §.item quæritur.ff.de dot præ-
4 leg. ¶ † In ea.gl.in fi.no.ex gl. ꝙ per legatum dotis, tollitur etiam
exceptio peremptoria in dote, quod eſt uerum, niſi eſſet talis
exceptio, quæ ipſo iure minueret dotem, antequam in iudiciū
deducatur, tunc talis exceptio non tollitur per legatum dotis,
ille eſt caſus in d.l.1.in uerſi.impenſæ.ita dicit Bar.ibi.quod no.
5 ¶ † An autem debeat habere dotem uxori legatā, nec ab ea poſ-
ſint expenſæ deduci? dic cōiter ſecundum doc. in l. ſi non deſi-
gnata.C.de fal.cau.adiec.leg. ꝙ aut teſtator utitur uerbo præte-
riti temporis, ut lego quod in dotem dediſti, & expenſæ nō mi-
a nuunt legatum, nec dotem, ut l.nemo. §.uxiæ.ff. de legat.2. Aut
utitur uerbo præſentis temporis, ut lego dotem tuam, uel quod
habeo ex cauſa dotis, & tunc ſiue a marito, uel ab extraneo le-
getur, ſolum intelligitur relictū, ꝙ poteſt petere in iudicio de
dote, & ita tenet gl.in d.§.uxiæ.ubi uideas Bar.Bald. & Imo.Sed
Saly.in d.l.ſi non deſignata. latius dicit, maximè, quia prædicta
procedunt, qñ relinquitur per uerba præteriti temporis, ſed qñ
per uerba præſentis temporis facit differentiam, an legatū fiat
a marito uel extraneo, ut uidet uelle d. §.uxiæ. unde dic, ut ibi
6 latius per Sal. ¶ † In glo.inſtrumentum dotis.in fi.no.glo. ꝙ licet
maritus confiteatur in inſtrumēto recepiſſe dotem, tamen ſi in
ueritate non recepit dotem, talis confeſſio marito etiam non
præiudicat.dic, ꝙ non præiudicat in hoc quin poſſit opponere
exceptionem non numeratæ dotis, ut l.pe.C.de non num.pec.
niſi fuerit renuntiatū exceptioni nō numeratæ dotis, uel tran-
ſactum fuerit tempus ad opponendum, iuxta l.fin.cum auc.ibi
poſita.C.de do.cau.non nu.ita eleganter no.glo.& Barto.in l.1.
eod.titu. Et prædicta ſunt uera quātum ad præiudicium uiri &
ſuorum hęredum, ſin autem loquimur quò ad præiudicium ui-
ri creditorum, dic per glo. in l.fi. C.qui poti.in pig.habe.in uer-
bo dote. & ibi Bart. Bal. Ang. & Saly. & per glo.in l.ſi quis poſt
hac.C.de bo.dāna.& ibi Cy.per Ang. & Imol.in l.1.ff.ſo.ma.&
per Bal.in l.1. C.de priuileg.do. & per glo. & oēs doc. in auct.
ſed iam neceſſe. C.de dona.ante nup. dic plenè ut dixi infra de
actio.§.fuerat, in uer. quid autem ſi tantummodò dos eſt cōfeſ-
7 ſata &c.cum uer.ſeq. ¶ † Extra gloſ.quæro, quid ſi dos fuit pro-
miſſa marito, ſed non data, legando dotem uxori, quid maritus
uideatur legaſſe uxori? gl.in d.l.ſi non deſignata.dicit liberatio-
nem, ut l.1.§.ſed & ſi dotem.ff.de dot.prælег. ꝙ procedit, ſi mu
lier ipſa promiſerit. Sin autē pater uel alius promiſerit, ipſa ha-
bet actionem contra promittentem, ſiue certam quantitatē uir
expreſſerit, ſiue non, arg.no.in l.2. C. de fal.cau.adiec.le. Nā li-
cet maritus habeat ius extinctum cauſa mortis, tamen illud ius,
& non plus, legaſſe uxori uidetur, ut l.uxor patrui.eod.tit.ita di
cit glo.in d. l.ſi non deſignata. Si autem dos fuit ſoluta uſq; ad
centum, ut debitum, & ut legatum peti poteſt, ut d.§.quiſquis.
alia centum ſolummodo ut legatum petētur, ut arg. l.ſi diuor-
tio.cum ibi no.ff.de uerb.obli.

ADDITIO.

a Nemo. Alias l.Mutio. 42 uer. & de tali legato facto uxori, uide Alexan. ibi & in l.2.ff.ſo.ma.in prin. Bart.in l.annuam.ff.de ann.leg.eundem Ale.1.vol. conſi.60.Purp.

SVMMARIVM.

1 *Debitor rei legatę an de negligentia rei peremptę teneatur.*
2 *Bannitus poſt pacem factam an poſſit impune offendi, vigore ſtatuti permittentis bannitos poſſe impune occidi.*
3 *Hęres non ſoluens legatum, an de dolo & culpa teneatur.*
4 *Hęres an actionem legis Aquilię legatario cedere teneatur.*
5 *Hęres vel debitor an obligatus ſit cedere legatario vel creditori.*
6 *Manumiſſio ſerui proprij alteri legati, per hęredē facta an valeat.*

Si

Si res legata. Si res facto hæredis ět ignorantis præſtari
non poteſt, hæres tenetur, ſecus ſi non ſuo
facto.h.d. ¶ Not.ꝙ debitor ſpeciei,ět ex vltima voluntate libe-
rať interitu ipſius,quia ſine culpa, vel mora ſua perierit.¶ Not.
ꝙ ět in ſeruo alieno legato,non tñ in ſeruo,& ſpecie teſtatoris
vel hęredis pôt per hæredem committi culpa,& mora,facit gl.
hic & in l.cum res. §.ſi alienus.ff.de leg.1. ¶ No.ꝙ in re teſtato-
ris vel hæredis legata etiam ſi fuerit per hæredem alienata, vel
per alium, cui conceſſerat etiam ignoranter,tenetur hęres ad
æſtimationem.¶ In gl.facto ibi.l.cum res.§.ſi.immo vř ꝙ etiam
de negligentia tenetur,vt d.§.ſi. & l.ſi ſeruum.in prin.ff.de ver.
obl.licet in ꝯriũ faciat l.vẽditor.§.quemadmodum.ff.de hær.
vel actione vendi.ſed dic ẽm Bar.Ang.& Imo.in d.l.ſi ſeruum.
1 ꝙ quædam eſt negligẽtia† circa rem debitam,ſeu circa perem-
ptionem ſubſtantiæ rei debitæ, & de illa tenetur, vt d.§.ſi.& d.
l.ſi ſeruum.Quædam eſt negligentia, quæ cõmittitur circa cul-
turam,& circa recollectionẽ fructuum, & de iſta hřs debitè nõ
tenetur ſi eſt debitor actione perſonali,& ꝑſonali actione con-
uenjatur,& non petiť,qđ fuit creditoris,nec debitor eſt in mo-
ra,& ita intelligitur d.§.quemad.ſecus ſi peteretur qđ credito-
ris fuerit, vt d.l.ſi venditor.in ptin.ẽm lec.Azo.q̃ gl.ibi ſequitur
Bar.in d.l.ſi ſeruum.Item ſecus,ſi eſſet in mora. l.ſi mora. ff.ſol.
ma.¶ In ea.gl.ibi. l.quid ergo. §.hæres &c.iſta faciũt ad qõnem
2 †feci pacem tecũ, & promiſi te nõ offendere,fuiſti poſteà ban-
nitus,te offendi,qđ nõ dicor frangere pacẽ,quia te offendi vir-
tute ſtatuti permittentis bãnitos poſſe impune occidi. ita dicit
Bar.in l.qui ſeruum mihi. ff.de verb.obl.& ibi doc.& Bart.in l.
quid ergo.§.1.& ibi doc. ff.de leg.1.& in l.1.§.1.& ibi Bart.ff.de
dolo.& Bar.in l.elegãter.§.& ſi res.ff.de pig.act. & in ſua diſpu
tatione,quæ incipit, Lucanę ciuitatis ſtatuto caueť, &c. ꝓ hoc
allego l.quæro.§.inter locatorem. ff.loca. & facit qđ no.Bar.in
ſi.& doc.in l.dãni. §.cũ parietẽ. ff.de dam.infec. & l.qui Romę.
§.duo fratres.in ptin. ff.de ver.obl. & in auc.hoc amplius.C.de
fideicõ.Et plus etiã dicit Bar. in d.diſputatione, qđ etiã ſi cum
actualiter bannito,& ſic ět poſt bannũ fiat pactũ, & promiſsio
de non offendendo, tñ non obſtante dicta promiſsione per me
facta,pôt a me offendi,quia cũ dictum ſtatutum ſit introductũ
ob publicã vtilitatẽ,vt hoſtes reipublicæ propulſentur, vt l.ho
ſtes.ff.de cap.& l.amiſsione.§.qui deficiũt, & ibi Bar. ff.de capi.
dimi.renuntiari non potuit, vt l.ius publicũ ff.de pac.& ar.no.
in l.tametſi. ff. ad Macedonia. & ꝓ hoc optimè facit l. minimè,
ff.de relig.& no.in l.quidã.ff.de pœnis.& ibi Bar.& iſtud ſequiť
dñs Io. & cõiter doc.in d.l.qui ſeruum. & d. l.quid ergo.§.1.li-
cet Bar. ibi dicat ꝙ Bononię fuit diſputatum ꝯriũ,quia iſto ca-
ſu bannitus habet promiſsionem ea ꝯctu, igitur fortius eſt ius,
q̃ illud quod habet occidẽs, quia illud venit a ſtatuti promiſſio-
ne, vt l.ſi filius.§.erit Rubriano.de fideicom.lib. Sed tu dic,qđ
hoc non obſt.quia d.l.ſi filius.loquitur & procedit,qñ prouiſio
hoïs valeret,ſed in caſu nřo non valet,quia ꝯ publicam vtilita-
3 tem, vt d.l.ius publicum.igitur &c. † In ea.gl.ſi.de quo aũt hæ-
res teneatur.gl.variãt.in l.cũ res.§ culpa. & l.ſi ſeruus. §. quic-
quid.ff.de leg.1.& l.ſi mulier.§.ſi.n.ff.ad Treb.Tu diſtingue,vt di
cit Pet.& Bar.in d.§.culpa.videlicet,q̃a ex vltima volũtate non
dico ex legato,vel fideicõ. vt dicũt ibi Ray.& Bal.percipit mo
dicam vtilitatẽ,& legatarij,& fideicom. magnã vtilitatẽ,& tũc
venit ſolus dolus & lata culpa,vt d.l.ſi mulier.§.ſi.n. Aut econ-
tra,hæres percipit magnã vtilitatem, & legatarij & fideicõ.par
uam,& tũc venit leuiſsima,vt d.§.culpa. Aut æqualẽ percipiũt
vtilitatem,& tunc leuis venit culpa, vt in cõtractibus,qui gřa
vtriuſq; celebrantur,vt d.§.cum quid.coniuncta l.ſi vt certo.§.
nunc videndũ.ff.cõmoda. & hoc ſequitur Imo.in d.§.culpa. &
ět Bar.in d.l.ꝙ Nerua.in ſi.ff.depoſi. & vide Raph.in d.§.cũ qd.
¶ In gl.perierit. in ſi.dic plenius per gl.in l.cum ſeruus. ff. de le.
1.& ad hoc gl.in l.quod legatur. ff.de iudi.¶ In gl.decedit.in ſi.
4 † An aũt hæres teneatur cedere actionem legis Aquiliæ dicto le
gatario?in gl.variãt,in l.arbitrio.§.ſi. ff.de dolo. & in l.proinde.
la picola.ff.ad l.Aquil.Sed Bar.in d.l.arbitrio. §.ſi.& ĩ l.Stichus.
ff.de ver.obl.dicit: Aut ille tertius,q̃ occidit aïal,occidit in præ
iudicium mei creditoris,volens me damnificare, & nõ tenetur
cedere, vt d.l.arbitrio. §.ſi.nã vř mortuum mea culpa, in cuius
odium interemptũ eſt, vt l.ſi merces.§.culpæ. ff.loca. facit l.pe.
in prin.ff.ſo.ma.& ꝙ ibi per doc. facit l.nam & Seruius.in prin.
de neg.geſt.ſed actionem de dolo habet dictus legatarius ꝯ oc-
cidentem.Si verò fuerit mortuum in perniciẽ debitoris,vel ſim
pliciter,tunc ipſi hřdi cõpetit actio l.Aquil. & l.huic ſcripturæ.
5 ff.ad l.Aquil.¶ † An aũt hřs vel debitor teneať actionẽ cedere le-
gatario, vel creditori?Conclude,aut erat creditor ex cã onero-
ſa,& debet ſibi actio cedi,vt d.l.arbitrio.§.ſin.aut ex cã lucrati-
ua,vt hic,& tũc ſecus, vt d.l.huic ſcripturæ.& iſtud idem tenet
Bar.in l.ſi Stichus.ff.de verb.obl. qđ ſatis placet.licet ibi Raph.
aliter dicat,& Io.de Imo.licet multum inuolutẽ,de quo ibi ple
nè per eum.¶ In gl.ſine facto. in ſi.no.bene ex textu, & gl.ꝙ nõ
tñ in ſpecie propria quis pôt cõmittere dolum, vel culpã,ſed
etiam in aliena,& qualiter cõmitti dicatur?hic eſt gl. & no.glo.
ꝙ hæres cogitur notificare venditori, ꝙ ipſe emerat, & ſi ipſe
vult vendere, alias autẽ niſi dictam notificationem faciat,dř in
culpa, ſi poſteà ſeruus venditus eſt.¶ In gl.teneť.ibi.l.hæres.dic
ẽm Io.Fab.ꝙ hæc gl. nõ eſt bene ſituata, ſi eſt poſita in verbo,
teneť.quia debet eſſe in ver.ſi vero hæredes.¶ No.ergo ea textu
6 cum gl.ꝙ hæres pôťt manumittere ſeruum proprium legatum
alteri,& valet manumiſsio,ſiue purè, ſiue ſub conditione,quia
dñium ſui hæredis legati nõ tranſit in ipſum legatariũ, vt hic,
& l. ſi quis inquilinos. §.1. ff.de leg.2. ſecus ſi eſſet ſeruus hære-
ditarius,legatus ět ſub cõditione,quia non valet manumiſsio,
vt l.ſeruum ſub cõditione.& ibi bona gl. ff.de manu.¶ In gl.nec
intereſt. in ſi. vel dicas tu melius, vt no.per glo.& doc. in ꝯtrio.
Et no. Ange.& Imo.in d.l.ſi quis inquilinos.§.1.videlicet,ꝙ hic
loquitur in hærede qui prætendit a defuncto cauſam, & titulũ
lucratiuum,vt no.gl.in l.ſi duo.ff.de acquir.hære.& in l.1.C.de
impo.lu.de.lib.10.igitur nõ attenditur ſcĩa,vel ignorantia ſua,
ſecus vbi remaneret in damno,& ita loquitur contrarium &c.

S V M M A R I V M.

1 *Legata ancilla prægnante,an ea mortua,debeatur partus exceſſo ven-
tre extractus viuus.*
2 *Legata vacca cum fœtu, an vacca mortua fœtus debeatur.*
3 *Bona ingreſſi monaſterio non debentur cum ingreſſus non valet.*
4 *Legato fundo inſtructo quid debeatur. & num.5.*

Si quis ancillas. Extincta perſona primò legata, rema-
net legatũ in acceſſoria, qñ ſit per di-
ctionẽ cum, ſecus in rebus.h.d. ¶ Not. ꝙ perſona non pôt dici
accedere,vel eſſe acceſsioni,ět alteri perſonæ. ¶ No.dictio, cũ,
coniungit acceſſoriè in his quorum natura eſt,vt vna res alteri
accedat, in alijs verò coniungit principaliter, ¶ In glo.cedunt,
ibi.l.3. quæ ſit ratio, ponit gl. in iſto §.in gl. verſ.extinguitur.
¶ In ea.gl. in ſi. ꝙ ſi ancilla prægnans moriatur, & partus fue-
1 rit exceſſo † ventre extractus viuus,an debeatur legatario?vř ꝙ
non,attenta illa rõne gl. Sed ẽm Io.Fab.pôt dici contra,cum.n.
homo hoï nõ accedat,vt hic,pôt dici,ꝙ ſint duo legata princi-
palia.Nec obſt.ꝙ eſt portio viſcerum matris, quia illud eſt ve-
rum,qñ eſt in ventre,ſecus eo extracto, vt hic dicit gl.¶ In gl.ex
2 tinguitur.ibi.l.iuſtiſsimè.per hanc rõnẽ vř ꝙ ſi legat quis vac-
cam cum fœtu, quòd vacca mortua non debeatur fœtus.& ſic
iſte tex. obtinet tñ in ancillis legatis. Item ꝙ hic dř,obtinet in
his quæ hñt ſe per modũ principalis,& acceſſorij,ſecus ſi vnus
nõ eſſet de natura alterius, cui acceſsiſſet,vt ſi dicat,lego equũ
cum aſino, quia perinde eſt,acſi diceret,lego equũ & aſinum.
3 † Item facit ad qõnem de eo qui intrat monaſterium, quia ſi nõ
valet ingreſſus ea aliqua cã,nec ět dedicatio bonorum.ſed ſi di
ceret expreſsè,dedico vel do me,& mea, tunc eſſent duo prin-
cipalia,& ſi non valeret unum, nihilominus ualeret aliud.Si
autem non diceret,me & mea, ſed diceret,concedo me monã-
ſterio cum bonis meis,uř per prædicta, ꝙ non ualeat datio bo-
norũ uitiato ingreſſu, quia bona ſunt acceſſoria de natura ſui,
auc.ingreſsi.C.de ſac.ſan.ecc.& ſic nõ ualet principale,nec ac-
ceſſorium,facit qđ no.gl.& doc.in d.auc.ingreſsi,¶ In ea.gl.in
ſi.idem uř eſſe, ſi eſſent in peculio uicarij, & aliæ res eadem ra-
tione, obtinetur ergo iſte §. qñ uicarij exprimuntur.¶ Quid er-
go ſi legaret ordinarium cum uicariis,& peculio,tunc uř obti-
nere, quaſi ſeparatet uicarios a peculio.ff.de pec.leg.l.ſi pecu-
lium.§.ſi ſeruus.& facit pro hac gl.ff.de rei uend.l.uẽdicatio.cũ
ibi no.ff.de uſu.l.equis.¶ In gl.inſtructus.ibi,uel ſubtilius refert,
dic ẽm Bar.in l.ſi cui.ff.de fundo inſtr. ꝙ iſta eſt opi.Azo. & bo
na.ea qua no.ꝙ iſtud adiectiuum inſtructum,cum ſimilibus,uř
aducere acceſſoriè ea quæ conſueuerunt accedere, & non alia,
4 dic ut ibi plenè per Bar.¶ Sed ecõtra,in legato † fundi inſtructi
non tñ inſtrumenta fundi,ſed etiam patrisfa,ueniunt gl.in l.2.
C.de uer.ſig.ſoluit plurib.modis, ſed dic ẽm Sal.ibi,aut ſimpli-
citer legať fundus nullo alio adiecto,& tunc inſtrumenta fun-
di non ueniunt,ut l.2.§.dotes.ff.de fundo inſtru.aliaq; pars ei
cenſetur,ut l.cùm fundus.eo.tit.aut legatur uſusfr.fundi,& tũc
inſtrumenta fundi ueniunt, etiam non affixa,ut ff.de uſufr.l.itẽ
ſi fundi.§.ſeminarios.& l.ſed & ſi quid.§.proprietatis.& ibi red
ditur ratio, aut legatur fundus cum inſtrumẽto,& tunc inſtřm
fundi uenit,non aũt inſtřm patrisfa. ut d. l.ſi cui.& d.l.quæſitũ.
§.ſed & ſi fundus.eo.titu.& iſto caſu inſtřm uenit acceſſoriè,q̃a
dictio

dictio, cum, ſic coniungit, vt l. 2. ff. de pec. le. & ideo fundo alie-
nato ex cã voluntaria per qđ reuocatum eſt legatũ, non deben-
tur inſtr̃a ẽt non alienata, vt l. 1. ff. de fun. inſtr. aut legatur fun-
dus, & inſtr̃m, & tunc ſm gl. & doc. inſtr̃a tam fundi, q̃ patrisfa.
veniunt in legato, vt d. l. 2. C. de verb. ſig. & d. §. ſi fundus, ſed ſm
Saly. in d. l. 2. Ille leges alia forma loquuntur; ideo vr̃ ſic dicen-
dum, quòd aut teſtator dicit: lego fundum & eius inſtr̃m, & tũc
venit ſolum inſtr̃m fundi, & hoc propter illud verbum reſtri-
ctiuũ eius, arg. ff. de leg. 1. l. ſerui electione. §. ſi. & hoc caſu, alie-
nato fundo nihilominus inſtr̃m fundi non alienatum, debeť ex
legato, vt d. l. ſi cui. in fin. Et ratio eſt, quia copula, &, coniungit
principaliter, vt d. l. 2. de pecu. leg. aut teſtator nõ appoſuit illud
verbum, eius, ſed ſimpliciter dicit, fundum & inſtrumentum, &
tunc vtrunq; inſtr̃m venit. argumento eius, qđ in ſequenti dice
tur, & quodlibet principaliter. aut teſtator vtitur his verbis, q̃ a
legat fundum inſtructum, vel ſicut eſt inſtructus, & tũc vtrun-
que inſtr̃m venit, vt l. 1. & 2. C. de verb. ſign. & d. l. ſi fundus. qđ
5 no. ¶ †Sed an veniant hoc caſu principaliter, vel acceſſoriè, glo.
in d. l. ſi cui. & hic dicit, q̃ inſtr̃m fundi venit acceſſoriè, ſed in-
ſtr̃m patrisfa. venit æquè principaliter, & ſic alienato fundo ea
cã voluntaria, legatũ in inſtr̃o fundi, erit reuocatũ, ſed in inſtr̃o
patrisfa. legatũ remanet firmũ. Sed Sal. ait q̃ nunq̃ ſciuit videre
rõnem, cum ſui natura nullũ ex his inſtrumentis ſit acceſſoriũ
ad fundũ (vt ſupra dixi) & ſic vnicus, & idẽ ſermo non debet
diuerſo iure cenſeri. vt l. eũ qui ædes. ff. de vſuc. & ideo dicit, q̃
vtrunq; inſtr̃m venit vel æquè principaliter ſm naturam ſuã,
vel vtrũq; acceſſoriè, quia ad fundũ veniũt adiectiuè, & qualiſi
cauuè ex teſtatoris diſpõne & prolatione, qui potuit cõiũgere
acceſſoriè (vt dixi) & iſtud profectò de iure verius vr̃. Cogita.

SVMMARIVM.

1 *Grex aut gens ex quot conſtet.*
2 *Collegium, & Cetum quod homines faciunt. & num. 3. & quot con-*
gregationem & populum. & nu. 4.
5 *Compromiſſum factum a collegio, an per mortem maioris partis*
compromittentium extinguatur.
6 *Collegio excommunicato, an ſubrogati ſint excommunicati.*
7 *Vſusfructus non extinguitur niſi cum tota re extincta.*

Si grex. Grex, ẽt in vna oue retinetur, & in legato gregis
veniunt oues adiunctæ gregi poſt teſtm̃, idem in le
gato ædium. h. d. ¶ No. q̃ grex conſeruatur quò ad nomen, ẽt in
vna oue, ſi a principio fuerint plures. Sic etiam dicimus de col
legio, quod conſeruatur etiam in vno quò ad nomen, ſi omnes
a mortui ſint, vno ſolo[a] remanente, vt l. ſicut. cum ibi no. per glo.
& doc. ff. quod cuiuſque vniuer. no. ¶ No. q̃ quando grex deue-
nit etiam ad vnam ouem, illa vnica ouis poteſt vendicari etiã
ſub nomine gregis, & ſic ſub noĩe vniuerſali. ¶ No. q̃ damnum
& diminutio contingẽs in re legata, vel eius parte ſpectat ad le
gatariũ, vt hic & ſup. §. proxi. Sicut ẽt ad eũ ſpectat ſi poſt lega-
tum ẽt per teſtatorem aliud addať. cõcor. l. ſi ea toto. in prin. ff.
de leg. 1. vide l. vetus. cũ ibi no. ff. de vſufr. ¶ No. hic diffinitionẽ
gregis, no. ẽt diffinitionẽ, ſiue deſcriptionem domus. ¶ In glo. ſi
1 grex. in ſi. no. † q̃ oues & porci faciũt gregem. quid de equis, vel
bobus? dic, q̃ quinq; ad ſimilitudinẽ porcorũ, ita no. gl. & Bart.
in l. oues. ff. de oblig. q̃ facit ſm Bart. ibi, & in l. prior edixit. §. 1.
ff. de iniuriis. qđ quatuor vel quinq; equites faciũt gentem, ſed
pedites oportet q̃ ſint decẽ, qđ patet per l. oẽs populi. ff. de iuſt.
& iur. cõiũcto §. oẽs populi. ĩ. de iu. na. gen. & ciuili. quia in vno
loco dr̃ gens, in alio populus, ſed in populo requiruntur decẽ, vt
ſtatim dicã, igitur &c. ¶ Quod facit, ſi ſtatutũ puniať ſi quis co-
adunauerit gentẽ, &c. facit qđ no. gl. & ibi Flo. in rub. ff. de ꝓba.
2 ¶ †Quæro, dixi ſupra, q̃ collegium remanet in vno, quot requi-
runtur a principio, vt collegiũ facere poſſint? dic quòd tres ad
3 minus, vt l. Neratius. ff. de verb. ſig. ¶ †Quæro, quot hoĩes faciũt
cœtum? dic quòd decẽ hoĩes, aut plures faciunt cœtũ, vel tur-
4 bam, ſed rixã faciunt ẽt duo, vt eſt tex. in d. l. prætor. §. s. ¶ †Quæ
ro, quot hoĩes faciunt congregationem? gl. extra de elec. c. 1. di-
cit, quòd duo hoĩes faciunt congregationem, ſed populũ faciũt
ad minus decem hoĩes. vt no. gl. in præalleg. c. 1. & pro hoc d. l.
oues. coniuncta l. rerum miſtura. ff. de vſucap. & vide ẽt Bar. &
5 Bald. in d. l. ſicut. §. 1. ¶ †Quæro, quid ſi collegiũ, vel vniuerſitas,
in quo ſint decem hoĩes cõpromiſerũt, & ſeptem ex eis mortui
ſunt, an extinguatur cõpromiſſum? vr̃ quòd ſic, vt l. diẽ ꝓferre.
§. 1. ff. de arb. Sed õriũ determinat Dy. & Bar. & in l. quòd in re-
rũ. §. ſi. ff. de leg. 1. quia vnũ & idẽ collegium eſt, vt l. propone-
batur. ff. de iudi. Quod Bal. & Imo. dicunt ibi fore verum, ſi pro
vtilitate capituli fuit factum cõpromiſſum, ſecus ſi pro vtilita-
te vnius de capitulo, vt in c. querelam. ne præla. vi. ſu. & ꝓ hoc
facit, nam licet ſit factum à capitulo, tñ vr̃ factum per ſingulos
de capitulo, vt l. ſi poſt mortem. & qđ ibi plenè Bar. ff. de admi.
6 tu. ¶ †Et prædicta ẽt faciunt, ſi excõicatur collegium, an illi qui
poſteà in loco mortuorũ interueniũt, ſint excõicati? Bar. latè in
l. inter ſtipulantem. §. ſacrã. in ſi. ff. de verb. obl. remittit ad cano
niſtas. ſed Dy. in l. ſi grege. ff. de leg. 1. tenet q̃ ſic, ſi per partes fa
cta eſt ſubrogatio, ſecus ſi ſimul fuerit ſubrogatio facta, argu. l.
quid tñ. §. in nauis. ff. quib. mo. vſusfruc. amit. & hoc ſequiť ibi
R ſy. ſed Bal. & Imo. ibi õ, quia excõicatio eſt pęna perſonalis,
quæ non trãſit ad alium, vt in c. Romana. §. in vniuerſitatem. &
§. caueant. de ſent. excom. in 6. & iſtud teneas. ¶ In gl. põt, in fin.
dic, q̃ eſt verum, qñ eſt relictus vſusfru. vt gregis; ſecus ſi ſingu
lorũ capitum, vt d. l. repeti. §. r. Bene facit l. quid ergo. & quod
7 ibi Raph. Ful. ff. de vſufr. Aduertas, † q̃ ſi relictus fuerit vſusfru.
vnius domus, dic, q̃ quãdiu aliqua portio dictæ domus rema-
net, quod etiam totius ſoli vſusfr. retinetur, vt eſt tex. no. in l. ſi
cui inſula. ff. de vſufr. ſecus ſi in totum comburatur domus, ita
q̃ aliqua pars non ſuperſit, quia in totum (etiam in ſolo) extin
guitur vſusfr. vt eſt tex. in l. repeti. §. rei mutatione. ff. quib. mo.
vſusfr. amit. & ita debet intelligi gl. in l. ſi. eod. ti. &c.

ADDITIO.

a Vno ſolo. Adde Abb. conſ. 25.

SVMMARIVM.

1 *Legati dies quando cedat. & nu. 2. & 3.*

Si peculium. Augmentum vel diminutio peculij lega-
ri viuo teſtatore ad legatariũ ſpectat, ſed
ſi poſt mortem ante aditam hæreditatẽ cedit legato, ſi eſt lega-
tum ipſi ſeruo, ſecus ſi extraneo, h. d. ¶ Not. quòd commodum
& incõmodũ contingens vniuerſitati legati viuo teſtatore, ſpe
1 ctat ad legatariũ. ¶ †In gl. magna, in ſi. no. & ſigna iſtam gl. ma
giſtrã, quòd cedere diẽ in legatis dr̃ duobus modis, primò quò
ad tranſmiſsionem, alio modo, quò ad obligationẽ, & petitio-
nem, vel dñij tranſlationem. Quantum ad primũ, videlicet, an
& qñ dicatur dies cedere in legatis, quò ad trãſmiſsionem? dic,
aut legatum eſt purum, aut in diem, aut ſub conditione. Si
eſt purũ, cedit dies à morte teſtantis, vnde mortuo teſtatore, ſi
ſtatim moriatur legatarius, tranſmittit legatum ad ſuos hære-
des, vt l. vnica. §. 1. & ibi iſta uide in effectu per Sali. C. de cadu.
tol. ſi uerò eſt in diem, aut eſt in die certa, aut incerta. ſi in die
certa, & tunc, aut ſub certa die, an & qñ, vt lego poſt Paſcha. &
tunc cedit dies, ẽt a morte teſtãtis, vt d. l. unica. §. 1. Fallit in cer-
tis caſibus, qui hñr in §. in nouiſsimo. in ea. l. ſi uerò eſt certa,
ſed incerta, an & qñ, ut in die mortis, & tunc, aut apponitur in
die mortis legatarii, & hr̃ ꝓ puro, & tranſmittit, & cedit dies a
morte teſtantis, ſecus autem ſi apponatur in mortẽ hæredis, vel
tertii, quia dr̃ eſſe conditionale, ideo non cedit dies a morte te
ſtantis, vt l. hæres meus. in prin. ff. de cond. & demon. ſi verò eſt
oĩno dies extitura in oẽm euentum, vt ſi Sol naſceť hinc ad an-
nũ, vel ſi antichriſtos naſceť, & hr̃ pro pura, & ſtatim cedit dies
mortis, vt l. ſi pupil. §. r. de nona. ſi uerò eſt oĩno incertus, & tũc
hr̃ pro conditione, & nõ tranſmittit, vt l. cõditiones quæ extrin
ſecus. ff. de cond. & demon. dic vt ibi ꝑ gl. Bar. & doc. ſi verò eſt
ſub cõditione, & tũc clarũ eſt, q̃ nõ cedit dies, niſi adueniẽte cõ
2 ditione, vt l. legata ſub condi. ff. de cond. & dem. ¶ †Secundo ca
ſu principali, qñ dies dicať quò ab obligationẽ, vel quò ad pe-
titionẽ, vel quò ad dñij tranſlationẽ, ſi quò ad obligationẽ, dic
qđ ante aditã hæreditatẽ, non cedunt, quia nondũ erat aliquis
õctus vel quaſi, nec perſona quæ debet obligari, ſed per aditio-
nem hereditatis hæres quaſi õhit cũ legatariis, vt ĩ. de obl. quæ
ex quaſi õctu. §. hæres. & dr̃ quaſi cõtrahere qualiter teſtator vo
luit, & ipſe dr̃ taliter voluiſſe, qualiter legauit; iõ ſi legata ſunt
pura, tunc quaſi õhit purè, ſed ſi in diem, quaſi cõtrahit in diẽ,
ſi ſub õditione, quaſi õhit ſub cõditione, & ideo purũ, & in diẽ
incertum legatũ tranſmittiť, & non õditionale, vel in diẽ incer
tum, vt dixi. Scđo caſu ſi quæriť quo ad petitionẽ, tũc nõ ſuffi-
cit ſolũ aditio hæreditatis facta per hæredẽ, ſed oportet vt con-
ſenſus, & agnitio legati ꝑ legatariũ interueniat, & tunc quò ad
petitionẽ cedit dies pura, & ẽt in relicto in diẽ certã, licet in eo
differať exactio. In õditionali, vel in diẽ incertã relicto quę pro
condẽnatione hr̃, cedit demũ cũ purificata fuerit cõditio, ſicut
3 in meris õctibus. ¶ †Tertio caſu, quò ad dñij tranſlationẽ, tũc in
legato puro, dñium fictè a morte teſtãtis cedit, vt l. a Titio. ff. de
fur. ſed verè ab adita hæreditate, vt l. ſi tibi homo. §. cũ ſeruus. ff.
de leg. 1. cũ ibi no. ſed cõmutabiliter, quia põt legatarius repu-
diare,

diare,& fingitur nunꝗ ſibi quæſitũ, vt l.ſeruũ filij.in prin.ff.de leg. 1.Itẽ põt agnoſcere, & tunc incõmutabiliter dr̃ ei quæſitũ, vt ibi. In legato vero in diem certã non trãſfertur dñium, niſi die adueniente,vt ff.vſufr.quemadmo.ca.l.ſi vſufr.§.placẽ.ff.de vſufr.l.Sempronius Attalus.in conditionali verò, nullo modo tranſfertur, niſi eũ cõditio fuerit purificata, vel dies incerta, vt l.fi.§.fi. C.commu.de leg.dic vt ibi per Sal.& omnia bene nó.

SVMMARIVM.

1 *Peculium potius teſtamento quam contractu extinguitur.*
2 *Remiſſa reditione rationis, an ſit remiſſus dolus, et reditio reliquorũ.*
3 *Officialis qui ex libero arbitrio ſindicari non debet, liberatur a reſtitutione bonorum communis, vel alterius, quæ ad eum peruenerũt.*
4 *Cautela obſeruanda a redditure rationem.*

Peculium. Peculium ſerui, non intelligitur eſſe legatum ſeruo, cui teſtator reliquit libertatẽ in vltima voluntate, ſecus ſi inter viuos ſit manumiſſus.h.d.¶Not.quòd plenior eſt manumiſſio facta inter viuos,quã in vltima voluntate.¶Not.quòd qñ relinquitur peculium ſeruo, non intelligit̃ relicta actio, vt agat contra dominum ad repetendum pecuniam,ſed ab eo repetere põt rõne peculij.¶No.ꝙ illi cui relicta eſt libertas,repetere poteſt ratione peculij. ¶No. ꝙ illi cui relicta eſt libertas,ſi reddiderit rõnes,vr̃ ẽt relictũ peculiũ. ¶No.ꝙ
a reddere rõnem,ᶜ eſt reliqua ẽt cõſignare,de quo eſt bonus text. & dic vt ibi in l.cum ſeruus.ff.de cõd.& dem. ¶ In gl.quãuis,in
1 fi.† No.gl.quæ ponit rõnem differentiæ, quare magis videatur peculiũ adẽptum in vltima volũtate, ꝗ inter viuos,& gl.ponit tertiã rõnẽ in l.1. C.de pecu.eius qui li.me. vbi gl.vult,ꝙ in vltima voluntate,teſtator relinquendo hæredẽ vniuerſalẽ diſponit in quẽ velit bona ſua trãſire, ideo vr̃ ꝙ ẽt peculiũ ex iſta generali diſtinctione debeat hr̃di, ſed inter viuos nõ diſponit, in quẽ velit tranſire,nec ſibi vllã exceptionẽ facit, nec alteri,& iõ præſumitur ſeruo concedere.¶No.has tres rõnes,& oẽs iſtas tenet ibi Bal.& inducit eas rõnes ad alios caſus,dic vt ibi per eũ, qui addit ẽt aliam rõnem, quia in vltima voluntate, nõ põt reparari per teſtatorẽ,qđ deſit,vnde lex prouidet, ſecus inter viuos,ar.no.in l.fi.C.de contrah.emp. vbi receditur a perſona,vt l.1.ff.de leg.2.niſi teſtator appoſuiſſet conditionẽ,ſi arbitrabit̃,
2 ſecus ſi inter viuos. vt d.l.h. ¶†In gl.cum rõnibus. in fi.Aduertas ꝙ illi,cui eſt remiſſa redditio rõnis, non vr̃ remiſſus dolus, & redditio reliquorum, ſed tãtummodò ſcrupuloſa inquiſitio remiſſa eſſe vr̃, vt eſt tex. in l.ſi ſeruus vetitus. ff.de leg. 1. & l.ſi quis rõnes.& ibi Bar.ff.de lib.le. Ex quo nõ tenet̃ de negligẽtia, vel culpa,ſed de dolo,& lata culpa tñ,cũ reſtitutione reliquorũ, vt d.l.ſi ſeruus vetitus.& ibi doc.& l.ſi dñs Sthico.§.fin.ff.de
3 pecu.leg. facit l.creditor. §.Lucius.ff.manda. ¶†Ex quo not.ꝙ ſi cuidã officiali conceſſum eſt arbitriũ liberũ, & qđ non poſſit ſindicari, nõ tñ propter hoc vr̃ liberatus a reliquorũ reſtitutione, ſi quid habet in manibus de bonis cõis vel alterius, ita dicit Bar.per illum tex.in d.l.ſi dñs Sticho.§.fi.& ẽt nõ vr̃ remiſſum, ꝙ de dolo, & lata culpa non poſſit ſindicari. ar.no.Bal. Ang.&
4 Imo.in d.l.ſi ſeruus vetitus. ¶†Vltimò aduertas,ſi quis eondem narut reddere, vel ſoluere Titio totũ id, in quo tenet̃ facto calculo inter eos,& intra certũ tempus,cautela eſt ne tẽpus labat̃, ꝙ ſoluat,vel deponat vnum denariũ, & pro reſiduo,in quo apparebit debitor, facto calculo det fideiuſſorem idoneũ, & erit ſecurus, & iſte eſt tex. in l.ſi ſtatuliber rationem. ff.de ſtatulibe. & no.Ang.& Imo.in l.3.§.ait prætor.ff.de re iud,quod no.

ADDITIO.

c Reddere rationẽ.Quæritur qui teneantur reddere rationem, & reliqua præſtare? reſpondeo,ꝙ non ſolũ tutores & curatores,ſed & fratres, & quicunque alij qui alienam adminiſtrationem ſuſcipiunt, ſecundum Bald. in terminis in conſi.408. in ſexto dubio.vol.3.quem refert & ſequitur Bart.Soc.conſil.813.col.1.& ſeq.ver.3.et probatur in 2.par.2.vol. iuxta illud Euangelium Luc.16.& c.qualiter & qñ 2.extra de accuſ.redde rõnem villicationis tuæ.& latè cõſuluit Philip.Dec.conſi.378.in cauſa.1.in prin.vol.1.& conſi.225.caſus de quo col.1.vol.2.& dixi vbi ſr̃ ſũ. exordiẽte,nobilis Bart. Nauarinus ortu & habitatione Auenicus. verſ.extat enim regula gñalis, vt quicũq;. nu.1. A.C.

SVMMARIVM.

1 *Legatarius an actionem directam habeat,& illam exercere valeat.*
2 *Compelli an quis poſſit præciſe ad factum ex vltima voluntate.*

Tam aũt. Iura incorporalia, & etiã facta põt legari.h.d. ¶No.ꝙ legari põt,qđ teſtatori debetur. ¶No.ꝙ iſto caſo vr̃ legatum actionis, & ideo hæres liberatur cedendo actiones, ¶Not.ꝙ ſi legatur ꝙ teſtatori debetur, tollitur & annullatur dictum legatum,ſi teſtator viuens a ſuo debitore exegerit. ¶No. ꝙ poſſum grauare hæredem meum, ẽt ad factum, videlicet domum alicui fabricari. ¶In gl.præſtet.in fi.directam aũt actionẽ legatarius nõ habet, quia non põt ſeparari ab oſſi-
1 bus noſtris, vt l.quis ergo caſus. ff. de pecu. Vnde † opus eſt,vt cedat̃ & fiat procurator legatarius in rem ſuã,tunc nõ tñ vtilẽ ſuo noĩe,ſed ẽt directam noĩe hæredis põt exercere ad ſui legatarij vtilitatẽ,vt l.qui in ſtipendia. & ibi Bar.& doc.C.de proc. & qũo cognoſcatur, qñ agatur directa noĩe dñi, vel vtili noĩe ſuo, vide Bar.qui optimè loquit̃ in l.ſi duo. ff.de ſolu. Et prædicta procedũt in actionibus pſonalibus,in realibus aũt tranſit ẽt directa, & nihil remanet penès hr̃dẽ, quia reales actiones oſſibus nõ ſunt affixæ, ideo legãdo actionẽ,dat legatario titulum, & dñium ſic transfert̃ recta via, vt eſt caſus in l.fi.§.fi.ff.de cõd. fur.cũ l.ſeq.ita dicit Sal.in d.l.ex legato. in fi.& ibi Bal.in ver.3. opponitur &c.qđ no.quia eſt limitatio, & declaratio multorũ iurium, vt qñ procurator meus acquirit actionẽ, vt l.poſſeſſio. §.ſed & ſi poſſeſſio,cũ ibi no.ff.de acq.poſſ. uel qñ legant̃ mihi actiones,ut d.l.legato nominis.uel qñ quis uult,uel tenet̃ cedere,iuxta l.ab Anaſtaſio.& l.per diuerſas.C.mand.cum ibi no.& Bal.in d.l.legato. dicit,ꝙ ſi teſtator habet tñ utilem actionẽ,& ipſam legando,legatarius oĩa habet,& nihil remanet penès hæredẽ,ut l.ex aſſe.ff.ad Treb.cum ibi no. ¶In gl.exigit.dic ad hoc ut dicatur ademiſſe legatũ, opus eſt ꝙ actualiter, & cũ effectu, ab inuito exegerit,nec ſufficit, ꝙ ſniam tantummodò obtinuerit,ut l.nepoti.§.1.ff.de fun.inſtru.& ibi Bar.¶In gl.in alieno.in
a fi.An †aũt quis cõpelli poſſit præciſè ad factum debitum ex ultima uolũtate,dic ut l.fideicom.§.fi.& ibi Bar.ff.de leg.3.& no. Bar.in l.ſtipulationes non diuiduntur.in prin.ff.de uerb.obli.in uerſi.8.q̃ro,utrum reus poſſit præciſè cõpelli ad factum. circa fi.dic, ut ibi latiſſimè p eũ, intũ ꝙ ſi ſint plures hr̃des obligati ad factum,ut putá,grauo hæredes meos ꝙ faciant unam capellam in eccleſia ſancti Franciſci,uel domum Titio,tunc quilibet inſolidum tenetur,& põt quilibet inſolidum cõpelli ad dictum factum,& nõ ſolum pro parte, ut eſt tex. & ibi Bar.in d.l.fideicom.§.pe.& no.Ang.& Imo.in l.in executione. §.ſi parte.ff.de uerb.obli.quod perpetuò no. & eſt ualde quotidianum.

SVMMARIVM.

1 *Legatarius an & quando legati in genere in dubio electionẽ habeat & nu.2.cum ſeq.*
3 *Defuncti voluntas an et quãdo ab hærede interpretetur et declaretur.*

Si generaliter. Legati in genere electio eſt legatarij.h.d. ¶Not.ꝙ teſtator põt dare optionem legatorum,cui uoluerit.¶In gl.legatarij.in fi.no.& ſigna glo.magiſtram, & plenam, ad quam hr̃ recurſus. ſimilis eſt in l.legato generaliter.& ibi doc.in prin. ff.de leg.1.& in l.hæredes.§.ſi incerto.ff.fam.erci.¶Nunc declaro, & ſuppleo gl. & capio gl.ibi, l.ſi cui. ff.de ſolu. l.1.dic melius, facit pro oñſione. l.ſi una. ff.de ſerui.ruſti.prædi.& l.cum res.§.ſed ſi Stichus.& l.huiuſmodi.§. cui.ff.de leg.1.¶In ea.ibi,ſi aũt teſtator ex certis relinquat incertum.dic ut l.qui duos.& quod ibi no.Bal. & Imol.in l.ſi ſeruus
1 legatus.§.cum homo.ff.de leg.1.& l.2.ff.de opti.leg.¶†In ea.ibi, & tunc legatarius elegit &c. dic ut hic, & d.l.ſi ſeruus legatus. §.cum homo. Ratio eſt, ſm Bart.in d.l.legato generaliter.quia legando genus, ur̃ transferre electionẽ in legatarium, ut l.ſi qs a filio.ff.de leg. 1. Itẽ quia pro legato competere poſſint actiones,& earum electio ſit legatarij, ut ff.de leg.3. l.cũ filius.§.uarijs.ſi legatarijs auferret̃ optio rerũ,auferret̃ ẽt electio actionũ. ſ l.2.§.1.ff.de eo qđ cer.lo.& hanc rõnẽ ſentit tex.in d.§.cũ ho-
2 mo.¶†In ea.ibi.l.3.primo reſpõ. & l.4. Aduerte ſm Bar. qđ illæ leges loquunt̃ in quãtitatibus, licet ſit in genere debitũ, electio eſt debitoris, & põt ẽt minimum pſtare, vt ff.de le.3. l.nummis. melius ergo facit pro gl. ff.de leg. 1. l.hmõi.§.ſi cui homo. Et eſt rõ,quia ex quo non habet ſeruos in patrimonio, nõ ur̃ teſtator legatario dediſſe optionẽ, quia res aliena nõ põt optari,ut l.ſi ſerui electione. ff.de leg.1. Itẽ non hẽt legatarius electionẽ actionum, quia non põt cõpetere rei uendicatio pro re aliena, ideo habet tãmmodò actionẽ perſonalem, & ſic ceſſant rõnes ſupradictæ. Prædicta tñ procedunt, niſi uerba executiua eſſent directa ad aliquẽ eorum hæredis uel legatarij,nã ſemper eſſet illius electio, ut ſi dixiſſet, hæres meus dato unum de ſeruis meis,uel in ſcđo caſu, ꝙ legatarius eligat ſibi unũ. l.planè.in 1.§.fi.de le. 2.& l.qui concubinã. §.1.ff.de leg.3.& uide glo.no.& magiſtrã. in l.Lucio.ff.de le.2.& ibi Bart. Ang. Imo. & Raph.¶ In ea.ibi, expreſſo noĩe eius,per qđ nomen quiſq; dignoſcit̃,ut l.ad recognoſcendos.C.de ingē.manu. & adde gl.in l.ſi quis filio.§.ſi qs plures.de le.1.¶In ea.gl.ibi,& eius uoluntatẽ interpretat̃,quia hæres cenſet̃ eadẽ perſona cũ defuncto,ut in aut.de iureiu.a mor.
3 præſt.§.1.¶No.ergo ex gl. qđ hæres declarat,& interpretat̃ uoluntatem

luntatem defuncti, & hoc ideo hic eſt, quia talia hæredia decla-
ratio nemini pôt dãnum afferre, licet afferat diminutionẽ lega-
ti,& iſta fuit ſnſio Bar.in d.l.legato.quia omnino legatarius tra
ctat de lucro, vt no.gl.in d.l.ſi quis filio.§.ſi quis plures, ſinaût
talis declaratio poſſet damnum afferre alteri, non poſſet hæres
declarare, vt no.gl.in l.Pomponius ſcribit ſi frumentũ.§.fi.ff.de
rei vendi. Vel dic, quod ibi loquit in iudicijs, hic aût in vltimis
voluntatibus.facit gl.Bar.Ang.& Imo.latè in l.inter ſtipulantẽ.
§.Stichum.ff.de verb.obl.¶ In ea gl.in fi.no.ꝙ legando fundum
in genere, nõ ualet.idẽ no gl.in d.l.ꝙ in rerũ.§.ſi quis.& in l.cũ
poſt.§.gener.ff.de iure do.& in l.ita ſtipulatus.i prin.ff.de verb.
obl.& ibi Bar.& cõiter tenetur,iã in legando,ꝙ in promittẽdo.
Sed Raph.in d.l.ita ſtipulatus. dicit quod ꝓdicta procedunt in
ꝯtractibus,ut d.§.gener.qa promiſsio fundi,vel domus in gñe non
refert ad fundum, vel domũ promittẽtis: in legato vero ſecus,
cum intelligat de rebus teſtatoris, vt no.in d.l.legato gñaliter.
facit.ff.de leg.2.l.nonn.§.ſi tẽ.ſi.n.ſit vltima voluntas, vt quis di
ſponat de reb.ſuis,& tũc ꝓcedit.l.ſi domus.in prin.ff.de leg.1.&
qđ ibi no.Et idẽ dicimus in fundo,ꝙ in domo,putà,qñ teſtator
hẽt plures fundos in pr̃imonio, nõ vr̃ ꝙ hęres poſsit declarare
de quo ſenſerit, ad incõmodum legatarij, p no.in l.inter ſtipu-
lantẽ §.1.ff.de verb.obl.ſed ad cõmodum hic.ut d.l.ſi qs a filio.
§.ſi qs plures. & ſ.dixi.& ſic vr̃ ꝙ debeat declarare ſm quod te
ſtator in vita ſua habebat,& deſtinauerat,& partitus eſt fundus,
ſi vnuſquiſq; fundus eſt diuiſus a teſtatore, vt l.Caius.§.1.ff.de
leg.2.Nec obſt.ſi dicat,domus hẽt certos fines a natura.vt d.l.ſi
domus. qa eodẽ mõ fundus diuidit regionibus, vt d.l.quod in
rerum.§.1.ſinaũt teſtator nõ habet aliquẽ fundum in patrimo-
nio, tunc uerũ dicit gl.ꝙ dando palmitẽ terræ liberet hæres, &
4 iſta opi.ſemper mihi placuit. † Tu iſtã materiam recolligas ſm
Bal.& Imo.in l.ꝗ duos.ff.de leg. 1.cũ quęritur cuius ſit electio,
aut loquimur in legatis,aut in ꝯtractibus, aut in gratijs,ſiue bene-
ficijs.Primo caſu,aut agitur propriè ad declarationem, quia ex
preſſum eſt nomen proprium,& ſicut legatum eſt factũ in ſpe-
cie de qua dubitatur, & tunc ſpectat ad hęredẽ declaratio,vt d.
l.ſi quis filio.§.ſi qs plures.& ibi ponitur rõ. aut eſt legatũ ſub-
alternum, & in hoc diſtingue ad quem dirigant uerba executi
ua, qa illius erit electio,vt d.l.Lucio.ff.de leg.2.ſed ſi ſimplici-
ter ſit legatũ alternatiuũ,tunc electio erit legatarij fauore vlti-
mæ voluntatis.ita dicit gl.in d.l. Lucio.ſi verò eſt legatum gñis
ſimiliter conſidera ad quẽ verba executiua dirigantur,qa illius
erit electio,& ſi ad neminẽ dirigant,dic vt hic.& d.l.legato ge-
neraliter. Si verò legat incertũ de certis, & ſic quodãmodo ſub
gñe ſubalterno,tunc ꝯſiderandũ ẽ: erit,ad quẽ verba dirigãtur,
qa illius erit electio,ſi uerò ſimpliciter legat vnũ de ſuis tertijs,
in dubio electio eſt legatarij fauore vltimę voluntatis, vt hic,&
d.l.ꝗ duos.In ꝯtractibus ẽt ꝯſidera ad quẽ verba dirigantur, alias
aũt in dubio electio erit debitoris, vt l.plerumque.in fi.ff.de iur.
do.& i hoc diſcrepat ab vltima volũtate,de quo p Bar.& alios
doct.in d.l.Lucio. In gratijs,aut beneficijs ſimpliciter diſtingue
ad quẽ verba dirigantur,in dubio aũt in eis ſit plena interpreta
tio, vt in legatis, & erit electio illius,cui facta eſt gr̃a.alle.Bald.
C.de colleg.vete.l.1.lib.10.& ſic dicit tenere Gul.in l.fi.ff.de cõ
ſti.prin.qđ fortè põt limitari ſm Io.de Imo.qñ ꝓprio nomine
ꝯcedit,aliàs ſecus,p c.ſi plurib.de p̃ben.in 6.ꝙ no.& tene mẽti.

S V M M A R I V M.

1 *Legatum an & quando ſit tranſmiſſibile.*
2 *Dubium an & quando ſorte dirimatur.*

Optionis. Legatum optionis hodie tranſmittitur ad hæ-
redem, ſi legatarius decedat antequam optet,
& pluribus debentibus eligere diſcordantibus, ſorte dirimun-
tur.h.d.¶ No.ꝙ legata ꝯditionalia, vel q̃ habent in ſe conditio-
nem, niſi uerificata fuerit ꝯditio viuo teſtatore,ad hæredẽ non
1 tranſmittunt.¶ No.ꝙ legatum optionis nõ hẽt hodie ꝯditionẽ
in ſe,ſi optauerit legatarius.¶ No.ꝙ qñ ſũt plures legatarij, uel
plures hæredes vnius legatarij, & diſcordant, tunc fortuna eſt
iudex in iudicando, & ſic no.ꝙ qñ ſunt plures diſcordantes ad
2 cõmodũ ſorte dirimit.¶ In gl.& ideo.in fi.dic ꝙ immo non vẽ
bona,ſm Io.Fab.qa aut hẽt ꝯditionẽ expreſſam , & hoc nõ pôt
dici, qa legatũ nõ tranſmittit:aut tacitã,& tũc tranſmittit,ut l.
ꝯditiones q̃ extrinſecus.ff.de ꝯdit.& dem.vnde Iac. & Pet. hic
dñt,ꝙ legatũ optionis in ſe hẽt ꝯditionẽ,conditio aũt adhæret
ꝑſonæ,cui eſt adſcripta, ut.ff.de cõdi.& de.l.qui hær.Vnde ſi eſ-
ſet dictũ i forma ꝯditionis:lego tibi ſeruũ, ſi tu optaueris, ſi nõ
optares, uiuus nõ valeret legatũ,ẽt hodie,ſed hic nõ erat i uim
ꝯditionis, ideo valet.¶ In gl.& ſorte.in fi.an aũt ſorte dirimat,
2 dic ſm Sal.in d.l.ſi.in prin.C.cõm.de leg.aut dubiũ oritur ſup
facto,& tunc ſorte nõ dirimitur, ſed ꝓbatur,vt l.actor.C.de ꝓ-
ba.& eſt rõ, quia fortè cõpeteret illi ius,ꝗ non haberet.arg.no.in
l.ſi quis a filio.ff.de leg.1.cui adde gl.ſingularẽ in l.1.C.vti poſsi.
Aut dubium oritur ſuper iure,& tunc , aut lex illã dubitationẽ,
vel incertitudinẽ declarat,tũc illã ſerua, vt.ff.de pac.l.ſi plures.
cũ l.ſeq.aut lex nõ declarat, tunc aut iſti diſcordant in præiudi-
cium tertij, & tunc ad ſortẽ non recurritur,vt.ff.de admi.tu.l.ſi
plures.& ſ.de ſatiſda.tu.§.ſinaũt.dic vt ibi dixi.ſed iudex cõpel
let eos ad concordiam,& aliquando præciſe,putà,ſententiãdo,
& diffiniendo inter eos, quis ſit potior,ut d.§.ſinautẽ.Aliqñ nõ
ꝑciſè,ſed cautatiõe volunt audiri, & ita per denegationẽ iuriſ-
dictionis,vt d.l.huiuſmodi.§.ſi.ff.de leg.1.aut diſcordãt in ꝓiu-
dicium ſui, & tunc ad ſortem recurritur, vt hic.aut nõ petunt,
& tunc ſe impediunt, vt ff.de vſufru.l.quoties.& ibi not.

S V M M A R I V M.

1 *Legari quibus poſſit,& nu 2.*
2 *Diſpoſitio c.cum non haberet. de eo qui dux. in vxor.quam pol.per adulter.quando locum habeat.*
3 *Pœnę impoſitę mulieri tranſeunti ad ſecunda vota intra tempus luctus,an ſint ſublatę.*

Legari. Illi pñt ex titulo legati capere,qui pñt hæredes in-
ſtitui.h.d.¶ In gl.ſolis.in fi. No.regulã ꝙ hodie ille
ſolus pôt teſtari,qui pôt legata relinquere,& ſic qui pôt codicil
lare concor.l.2.ff.de leg.1.Quod Bar.ibi inducit. ſtatuto prohi-
betur minor 20.ann.teſtari,vtrum poterit codicillare? & ibi de
terminat quòd non, licet.n.ſtatutum non debeat extendi,tñ lex
antiqua ſe extendit ad ſtatutum,igitur cũ d l.2.dicat,ꝙ qui non
hẽt ius teſtãdi,non hẽt ius codicillandi,ſed per ſtatutum prohi-
betur teſtari,ergo ẽt prohibetur codicillare.quod no. ¶ Adner-
1 tas tñ ad iſtã gl.quam nõ intelligas, ꝙ † hæc ſit bona cõſequen-
tia,ut illis ſolis legari poſsit qui teſtm̃ facere poſſ.actiuè , qa fal
ſum eſt,nã ſerui & filiifa.impuberes non pñt teſtari, ut ſ.quibus
non eſt permiſ.fa.teſt.p totũ,& tñ pñt ex teſtõ capere , ut ff. de
leg.1.l.ſeruo legato.& l.cũ filio.& l.ſi poſt.¶ In gl.factio. ibi,de
hęr.inſti.l.1. dic ut ibi no. per gl. & doc. qa licet ad ſui utilitatẽ
nõ capiat, nõ tñ eſt oĩno incapax,qa ad utilitatẽ fiſci capit, ſm
ꝯria,dic vt ibi.¶ In ea.ibi.l.in metallũ.dic,ꝙ tale relictũ nõ quæ
ritur fiſco,ſed remanet penes hæredẽ,vt ibi.& idẽ ſi relictũ fuit
fratribus ſancti Fran.vt cle.exiui.de verb.ſig.uel dãnatis ad ꝑpe
tuos carceres, vt ibi not. Bar.& an trãſeat cũ onere,pro nõ ſcri
pto.no.Bar.in l.quod qs.eo.tit.& habetur in l.vnica.§ pro ſecũ
do.C.de cad.tol. ¶ In ea.ibi.l collegiũ.dic vt ibi.qđ dicatur lici-
tũ,& qđ illicitũ.¶ In ea.gl.ibi,efficiuntur ſui.§.fi.dic,ꝙ a pr̃e nõ
pôt relinqui,nec tacitè,nec expreſsè,nec in vltima uolũtate,&
ibi,nec inter viuos, vt l.1.C.de nat.lib.dic vt ibi no.ſed ab alijs
a ẽt ab auo pôt ſpurijs [a] relinqui, vt l.1.C.de natu.lib.& ibi p gl.
2 & doct.ſinaũt relinquatur p patrẽ expreſsè,& tunc † aut quo ad
alimenta,aut quò ad dotandã filiã ſpuriã,& valet c.cũ haberet.
de eo ꝗ dux.in matr.quã pol. p adul.& no. Bar.in auct.ex cõple
xu.C.de ince.nup.& i l.fi.ff.de his quib.vt indig.& in l.Mæuius.
§.duob.ff.de le.2.in ver.& iſtud eſt vtile ſcire &c.& Bal.& doc.
i d.auct.ex cõplexu.& Bar.Ang.Raph.& Imo.i l.Lucius.§.1.ff.
de leg.1.vbi Io.quærit,an diſpoſitio.d.c.cũ haberet.habeat locũ
in terris imperij?& ibi determinat,ꝙ nõ,cũ ſit exorbitãs & coe
rectoria, ſed ꝯtrium vult gl.in d.c.cũ haberet.& ibi do.Anto. de
But.& do.Frã.Zab.Card.Flo.pp æquitatẽ d.c.cũ haberet. Et ita
in iſta ciuitate Ferrar.anno p̃terito obtinui in quadam cã apud
b Rhegium,quod nunquã exeat mẽtẽ meã. [b] & an poſſit relinqui
ſpurio? vide Bal.in l.cã quã.C.de fideicõ.& in l.1.C.de ſacroſ.
eccl.& Imo.& Raph.in d.§.duob.Sinautẽ expreſſè aliud relin-
quat, nõ reuocãt niſi illæ ꝑſonæ q̃ ſunt deſcriptæ in l.ſ.C.de nat.
lib.& no Bar.in ſuo cõſi.qđ incı.Oducius.in fi.an autem mater
poſsit relinquere ſpurijs. dicã ĩ.ad Orfi.§.nouiſsimè. ¶ In ea.ibi,
maioris hęreſis, dic ſecus,ſi qs erret i aliquo leui articulo fidei,
& pertinaciter nõ reſiſtit, vt no.l. 2.C.de hæret.¶ In ea.gl.in fi.
3 dic ꝙ † oẽs pœnæ q̃ ſibi a iure ciuili imponunt pp feſtinationẽ,
qa intra ipſ luctus nubit,ſunt ſublatæ p dictũ apuſtol.aliæ quas
c patit,qa nubit,& ſic trãſit ad ſcđa vota, [c] iuxta l.fœminæ.C.de
ſec.nup.remanẽt ẽt hodie, vt no.i d.l.ſ p Bal.C.de ſec.nup.& p
Bar.i l.liberorũ.ff.de infa.Inn & Io.An.in c.pe.in fi.de ſec.nup.

ADDITIONES.

a Spurijs. Dic ut per Bal.conſ.67.5.lib.
b Mentem ſuam Fortifica,ut per Abb.conſ.125.in 2.lib.
c Secunda uota. Vide Ioan.de Ana.conſi.202.& Pe.de Anch.conſi.200.

SVMMARIVM.

1 *Legatum incertæ perſonæ an valeat. & nu.2.*

Incertis. Olim legatũ, & libertatis vel tutelę in incertã perſonã conferri non poterat, ſed hodie ſic, dummodo legatarius certificari poſſit. h.d. & iſtum tex. vide declaratũ per Cy. Bal. & Sal. in l. id quod pauperibus. C. de epiſc. & cle. & plenè per Bart. in l. quidam relegatus. ff. de reb. dub. dic vt ibi. ¶ No. ꝙ ẽt miles olim non poterat relinquere aliquid incertæ perſonæ. ¶ No. ꝙ q̃ñ dicatur relictum incertę perſonę, quod eſt q̃ñ perſonam incertam opi. animo ſuo teſtator ſubijciebat. ¶ In gl. conceſſum erat. in fi. cum quæritur, an legatum incertæ perſonę valeat: concludit multum latè Bar. in d.l. quidam. & Sal. in
2 d.l. id quod, in verſi. op. 6. ibi, cõcludamus † modo iſtã materiã &c. vnde dic, interdum legatum eſt incertum ratione perſonæ a qua relinquitur, interdũ eſt incertum rõne perſonæ cui relinquit. Primo caſu, non uitiat, quia hęredi onus iniunctum intelligit, vt no. gl. in prin. in l. Marcellus. ff. ad Treb. ſed fideicom. ſingularis ꝯ vniuerſalẽ. ſ. cui facta reſtitutio, agit, vt l. fi. ff. ad Treb. Secundo caſu, aut pſona incerta ex futuro euentu eſt certificanda, & tunc, ſi erat incerta de certis, valet a principio, vt d.l. ſeruus legatur. §. hmõi. ff. de leg. 1. & l. ſi fuerit, in princ. de reb. dub. ſed deficiente futuro euentu, reddĩ inutile, vt ff. de vſufr. leg. l. qui plures. ſi verò eſt perſona certa de incertis, doct. cõiter dicunt idem, vt valeat, vt l. quidam. de reb. dub. quod Sal. dicit eſſe verum, qũ ſupplementum illius futuri euentus tendit ad commodum teſtatoris, vt ibi, & l. ſi quis ita ſcripſerit. eo. tit. alias ſecus. Vel ſi dubitatur, vt hic, in primis duobus caſibus hic poſitis. Aut perſona incerta ex futuro euentu non eſt certificanda, tunc valet ſi per legem certificatur, vt d.l. id quod pauperibus. & l. ſi quis ad declinandam. eod. tit. & ff. de ſtatu lib. l. qui pecuniam, ſed ſi nec per legẽ certificatur, & tũc dic, aut incertitudo procedit, q̃ nulla perſona nominata fuit, aut tollitur nomina-
2 ta, quia ex defectu noſtrę cognitionis reputatur incerta. † Primo caſu, ſi eſt incerta de incertis, non valet, vt d.l. id quod pauperibus. & hic in prin. ſed ſi eſt incerta de certis, & tũc videtur valere, vt d.l. ſi quis Titio. §. ſi hæres. ff. de leg. 2. ſed Iac. de Aret. dicit ꝙ non ualet p l. cum ex pluribus. ff. de ma. teſt. quod approbat Sal. per l. Paulus. ff. de re iud. Nec obſt. d. §. ſi hęres. quia ibi debet intelligi, ꝙ electio data fuerit hęredi, & ideo eo non eligente, oẽs vocantur ad illa decem, vt l. cum quidam. eo. tit. per quẽ tex. ille §. ſi hæres, declaratur. Secundo caſu, q̃ñ perſona eſt nominata, & tunc, aut ex incertitudine perſonæ inſurgit incertitudo, & ſic defectus in ſubiecto rei legatæ, & nõ valet à prin. vt d.l. cum ex pluribus. & l. ſi quis ex pluribus. ſm aliam lec. eo. tit. aut nõ inſurgit aliqua incertitudo in re legata, & tunc ualet in ſe, & locus eſt gratificationi, quia probatio deficit, & hæredẽ nõ gratificãte reddĩ inutile, vt l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos. ff. de leg. 2. Tertio caſu principali, q̃ñ eſt incertitudo in re legata, dic vt per glo. & doct. in l. legato generaliter. ff. de leg. 1. & ĩ. eo. §. ſi generaliter. & ibi dixi. ¶ An aũt executor vltimarũ uoluntatum poſſit dari incertus, dic p Bar. in d.l. quidã. & p Cy. Bar. & Sal. in d.l. id ꝙ pauperibus. & per Bar. in l. qui liberis. §. hęc verba. ff. de vulg. & pup. & ibi Raph. & Imo. & Bal. in auct. ſi tamen. C. de temp. app. & in c. 1. de ioue. in ma. fa. quę omnia no. quia quotidiana ſunt, quia ſæpe relinquitur, & non dicitur ab hęrede, & ſępe relinquĩ, & non dr̃ cui ſpecifice, ut lego pauperibus, & non dicitur quibus, nec cuius loci, nec nominatim, aliquando relinquitur ſub nomine appellatiuo, aliq̃ñ relinquitur pauperibus eligendum &c. q̃ omnia per ſupradictã diſtinc. poſſunt decidi, & vide in ſpecie caſus per doct. in ſupradictis locis.

SVMMARIVM.

1 *Poſthumus alienus quis dicatur.*
2 *Poſthumus alienus an poſſit inſtitui.*

Poſthumo quoque. Hodie ẽt poſthumo alieno, qui non eſt futurus ſuus hęres, põt legari, ſed tutor incertus dari nõ põt. Item de prætorio alienus
1 poſthumus (etiam olim) poterat inſtitui. h.d. ¶ No. quis † dicaĩ poſthumus alienus, quia dr̃ oẽs ille, qui ſi naſceretur non poſſit cõputari inter ſuos hæredes dicti teſtatoris; ex quo ſequitur, ꝙ oportet ꝙ ſit futurus in poteſtate teſtantis, ut §. ſui. ĩ. de hære. qualit. & differ. & ſic nepos filiæ fœminæ, vel filij emancipati, videtur poſthumus alienus, q̃ non eſt futurus in poteſtate aui, & idem in matre, & in qualibet fœmina inſtituendo ventrem filij, vel filiæ, dr̃ poſthumus alienus, quia non põt illum habere in ptãte. § fœminæ. ĩ. de adop. ¶ No. ꝙ quis debet certo iudicio cauere filijs ſuis, circa tutelam. ¶ In gl. legabatur, in fi. & in glo. poſthumus. i. fi. dic, aut poſthumus alienus poſſet inſtitui olim,
2 & hodie dic, ſm l. 12. tab. † poterat inſtitui poſthumus qui erat futurus ſuus, ſi naſceretur tẽpore teſtamenti, vt hic in princ. & ĩ. de bo. poſſ. in prin. poſthumus verò alienus, hoc eſt qui nõ naſceretur ſuus, ſi naſceretur tẽpore teſtamenti, non poterat inſtitui. Superuenit Gallus, & prouidit, ꝙ poſthumus qui non erat ſuus tempore mortis, ſed naſceretur ſuus poſt mortem, poſſet inſtitui, vt l. Gallus. in prin. ff. de lib. & poſth. & ita loquitur l. pe. in prin. ff. de leg. 1. Superuenit poſteà lex Velleia, & prouidit, ꝙ poſſit inſtitui poſthumus alienus tempore teſtamenti, qui cum naſcatur, naſcitur ſuus, & prouidit ẽt de iam nato, qui ſuccedẽdo in locum primi incipit eſſe ſuus. Superuenit conſiliũ Iuliani in caſu difficili, ꝙ poſſit inſtitui poſthumus alienus tẽpore teſtamenti, qui non naſcitur ſuus, tñ poſteà ſuccedẽdo in locum primi ſuus efficitur, vt d.l. Gallus. §. ille caſus. Superuenerunt poſtea p̃tores, & viderunt ꝙ hoc erat iniquum, ꝙ poſthumus alienus nõ poſſet inſtitui, ideo prouiderunt, ꝙ ſi inſtituatur admittatur per bonorum poſſ. de iure prætorio. vt ĩ. de bonorũ poſſ. in princ. Superuenerunt poſtea Imperatores, & videntes quòd edictum prætoris erat æquum, ideo circa hoc fecerunt conſtitutiones, p quas omnis poſthumus alienus poſſit inſtitui, licet nũquã efficiaĩ ſuus. vt hic, ita dicit Bar. in d. §. ille caſus. quẽ ibi doct. ſequuntur. quod not. pro intelligentia aliquali. l. Gallus.

SVMMARIVM.

1 *Error in proprio nomine an vitiet legatum. & nu. 5. & 6.*
2 *Error in nomine appellatiuo an vitiet. & nu. 6*
3 *Legatum an vitiet error in patria legatarij.*
4 *Error in nomine artificij legatum vitiet.*

Si quis in nomine. Error nominis, p̃nominis, agnominis, & cognominis non vitiat, ſi de corpore conſtet. hoc dicit. ¶ Not. ꝙ nomina imponuntur ad recognoſcendum. C. de inge. & manu. l. ad recognoſcendos. ¶ Not. ꝙ quando habemus effectum, non curamus de modo, vt hic. & l. fi. ff. man. ¶ Not. ꝙ ſufficit rem demõſtrari quibuſcũque demonſtrationibus etiam falſis, dummodo habeatur intellectus, facit l. certum. ff. ſi cert. pet. cum ibi not. & l. demonſtratio. & quod ibi latè Bar. in prin. & l. falſa. ff. de conditione & demonſtratione. ¶ In glo. ſi quis in nomine. in fin. ſigna iſtam glo. vt cognoſcas propriam importantiã verborum nominis, agnominis, cognominis, & pręnominis. ¶ In glo. intelligantur. in fin.
1 ſed quę eſt ratio, ꝙ † error in proprio nomine nõ uitiat, ut hic, in appellatiuo, verò ſic, vt l. 4. & quod ibi gl. Bar. Bal. Ang. & domini mei no. ff. de leg. 1. Reſpondeo, ꝙ intollerabilis eſt error nominis appellatiui, quia nomina appellatiua (tanquam naturalia) immutari non poſſunt. Vel ſic, quia non poteſt res carere nomine appellatiuo, quando careat eſſe, ecce ego vocor Ang. modo ſi quis deſtruat nomen appellatiuum, ut quia homo, nõ ero in rerum natura. Sed ſi deſtruit nomen proprium, vt quia
2 Ang. ero tamen in rerum natura, vt not. in procem. 6. lib. ¶ † Nomina ergo appellatiua (de quibus loquitur d.l. 4.) ſunt in rerum ſubſtantia, ideo error in nomine appellatiuo vitiat, quia eſt error in ſubſtantia, ſecus ſi eſſent nomina appellatiua quæ non eſſent de ſubſtantia, vt ff. de leg. 3. l. patronus. § Sempronio. & ff. de reb. dub. l. qui habebat. ita dicit Bal. in l. ſi Fortidianum. in fi.
3 C. de leg. facit quod idem not. in l. fi. C. de hær. inſt. ¶ † Quid ſi erratum eſt in patria legatarij, quia ſic dixit teſtator: lego Angelo de Florentia, & ego ſum de Aretio, an uitiatur legatum? dic ꝙ non, ſi de corpore cõſtet, vt l. quoties, in princ. & quod ibi not. ff. de hæred. inſtit. vide Ang. & Imo. in l. his verbis. §. fin. eo. tit.
4 ¶ † Quid ſi erratur in nomine artificij, quia teſtator dicit lego Titio macellatori, cum eſſet aurifex, certè non uitiatur legatũ, ſi de corpore conſtet, vt d.l. qui habebat. & ibi vide Bar. ita di-
5 cit Bal. in l. 4. ff. de leg. 1. ¶ † Quid ſi erratur in nomine proprio, ſed non in nomine dignitatis, vel artificij, vt putà Petro de Aretio qui fecit tractatum ſuper maleficijs lego decem, & clarum eſt ꝙ ego non uocor Pet. ſed Ang. qui dictum tractatum compilaui Dei gratia. Dic, ſi conſtet de corpore, non uitiatur, ita vult Bart. in l. demonſtratio, in princ. ff. de condit. & demon. in uerſi. item eſt aduertendum, & vide in d.l. qui habebat. quod not. Cætera vide per Bar. in d.l. demonſtratio, in princ. quando
6 erratur in nomine † proprio, vel appellatiuo, vel dignitatis, in iudicio, vel extra. Et vide quæ ſcripſi in d. meo tract. maleficiorum. in uer. de Bononia &c. Si autem erratum fuerat in affinitate, quæ ſit falſa, ut lego Titio conſobrino meo, cum non ſit, an uitietur? dic vt infra §. prox.

SVMMARIVM.

1 *Demonſtrationes quę uitiant, an non. nu. 2. & 3.*

Huic proxima. Falſa demonſtrario non uitiat legatū. h.d. ¶ In gl. ſi de ſeruo conſtet in fi.* Tu
dic q in d.l. ſi quis fundum. fuit conditio, hic autem tantummo
do demonſtrauo, licet falſa. ¶ Ex quo opponitur de l. nec apud.
2 & l. ſi pater. C. de hær. inſt. vbi falſa demonſtratio † uitiat legatū,
reſpondeo, q iſtæ demonſtrationes, quæ apponuntur in perſo-
na honorati, ſunt ſignificatiuæ alicuius conſanguinitatis, vel af
finitatis: vt relinquo Titio filio meo, vel cognato meo, tunc ſi
reperiatur falſa, vitiat, vt legibus contrarijs. facit quod no. in l.
quoties. in princ. & l. nemo. §. 1. ff. de hæred. inſt. ſed qn̄ ſunt aliæ
qualitates, quæ non ſignificant conſanguinitatem, vel affinita-
tem, & tunc non uitiatur, ut hic. Et rō differentiæ eſt, quia hæc
adiectio, Titio filio, inducit quandam cauſam finalem, quia niſi
eſſet filius non reliquiſſet, & ideo uitiat, ſi reperiatur falſa, ſed
ſi ſunt alia adiectiua ſecus, ut lego Titio albo, qa tunc non p̄ſo-
mitur teſtatorem reliquiſſe, ſi ſciuiſſet eum non eſſe album, ita
dicit gl. in d.l. nemo. §. 1. conclude breuiter, q ſi appareat teſta-
torem non legaſſe ſi demonſtrationem falſam ſciuiſſet, tunc vi
tiatur diſpoſitio ex falſa demonſtratione, vt l. ſi ſtipulatus fuero
2 hanc ſummam. ff. de verb. obl. † Et vt perfectè habeas materiā,
diſtingue, aut loquimur in demonſtratione quæ fit per noia, ſi-
ue pro nomina, vel dignitates, & dic vt s̄. pro ai. §. aut nos loqui
mur in demonſtratione, quæ fit alijs modis; & tunc, aut demon
ſtratio adijcitur alicui generi, aut certæ ſpeciei. Primo caſu, aut
idem genus erat in diſpoſitione limitatum, & tunc falſa demō-
ſtratio non uitiat, ut C. de fal. cau. adie. leg. l. 3. & fi. Aut nō erat
limitatū, ſed ſic ſimpliciter in diſpoſitione ponitur, & tūc quo-
ties demonſtratio falſa eſt, eatenus vitiat diſpoſitionem, ut d.l.
3. in fi. & l. libertis quos. ff. de ali. & cib. leg. Secundo caſu qn̄ de-
monſtratio adijcitur certæ ſpeciei, & tunc, aut demōſtratio adij
3 citur rei, aut perſonæ honoratæ. † Primo caſu, aut illa ſpecies
nō reperitur in rerum natura, & uitiatur diſpoſitio, ut ff. de do.
præle. l. 1. §. ſed ſi dotem. ff. de leg. 1. l. ſi ſeruus legatus. §. qui quin
que. Aut reperitur in rerum natura, & non vitiatur diſpoſitio, vt
d.l. demonſtratio. fallit ſi de ꝯria uoluntate teſtantis apparet, vt
ff. de verb. obl. l. ſi ſtipulatus fuero hanc ſummam. & quod ibi
no. Secūdo caſu qn̄ demonſtratio adijcitur perſonę honoratę,
& tunc aut demonſtratio eſt deſignatiua affinitatis, & diſtin-
guit, ut no. in d.l. nemo. §. 1. & s̄. dixi, aut eſt deſignatiua alterius
accidentis, & non uitiat, ut hic, & ita dicit Bar. in d.l. demōſtra-
tio. in prin. ff. de cond. & demonſt. in ver. venio ad tertiam par-
tem &c. dic ut ibi plenè per Bar. in repe. & Ang. & omnes doct.

ADDITIO.

* Tametſi omnia exemplaria citent glo. ſuper verbo, ſi de ſeruo, eſſet tamen ci tanda glo. in uerb. emptus, quæ citat. l. ſi quis ſeruum. nam ſuper uerb. ſi de ſeruo conſtet, nulla eſt glo. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa falſa an vitiet legatum. & nu. 2.*
3 *Statuta facientia mentionem de conditione, intelliguntur de futuro.*
4 *Dictio, ſi, quid importet.*

Longe. Falſa cā non uitiat legatū, niſi per modū cōditio-
nis fuerit prolata, h.d. ¶ No. q cauſa fit per quia, &
conditio per dictionem, ſi. ¶ In gl. longè, ibi, nō cohæreat lega-
1 to, quid eſt hoc dicere, cauſam, † cohęrere legato uel non? dic q
quædam eſt cauſa quę cohęret legato, quia ex illa, illud q uenit
in diſpoſitione ſequitur de neceſſitate, ut ſi dico mihi ſolutum
eſſe, de neceſſitate ſequit̄ ſi hoc uerum eſt, ergo q non petatur,
tunc probando ſimpliciter teſtatorē errasse, vitiatur legatum.
2 iſte eſt caſus in l. 1. cum gl. C. de fal. cau. adiec. leg. † Quædam eſt
cauſa quæ nō cohęret legato, vt qn̄ de neceſſitate diſpoſitio nō
ſequit̄ ea cā, uerbi gratia, quia mihi ſeruiuiſti, lego tibi centum,
uel ideo, quia tale, quid mihi feciſti, lego tibi centum: nam non
ſequitur, de neceſſitate, licet ſeruieris mihi, quòd debeam tibi
cētū, & ideo ſi cā eſt falſa, nō curat̄ de errore teſtantis, ut hic,
ſed tantummodo attenditur utrū teſtator eſſet alias relicturus,
vel non, vt eſt caſus in l. cum tale. §. falſum. ff. de condit. & dem.
ita dicit Bar. & Sal. in d.l. 1. in fi. & Bar. in l. demonſtratio. §. 1. ff.
de condit. & dem. in verſi. 3. quæro de effectu cauſæ, quod not.
ad intelligentiam dictorū verborum, cauſam cohærere legato.
3 ¶ † In gl. ſi conditionaliter. ibi. l. q promiſit. dic tu, q in iſto tex.
non eſt propriè cōditio, quia apponitur tempori præterito, igi-
tur nō eſt propriè conditio, ut no. gl. in l. ſi ſic. ff. de leg. 1. & in l.
in conditionibus. ff. de cond. & dem. in prin. & facit l. cū ad præ
ſens. ff. ſi cer. pet. quia ad hoc vt dicatur propriè conditio, opor-
tet q ſit de futuro, quæ pōt eſſe, & non eſſe. Quod notabis tu p
ſtatutis, q̄ debēt propriè intelligi, qn̄ faciunt mentionē de cōdi-
tione, quia intelligunt̄ de futuro, non aūt de illa quæ eſt de p̄-
ſenti & p̄terito, ita dicunt doc. in d.l. ſi ſic. ¶ Sed aduertas, q qn̄
4 † eſt dictio, ſi, licet apponat̄ tēpori p̄terito, tn̄ ponit aliquid du-
bitatiuè, & ſub dubio, & incertitudine. hoc eſt quod dicit tex. in
d.l. cùm ad p̄ſens. ibi, quāuis ꝯhentes ignorent &c. igitur cū ſit
poſita cauſa conditionaliter, & ſic in dubio, ſi eſt vera, debetur
legatum, aliàs nō ualet, ut hic. ita dicit Bar. ad intellectum illius
literæ, in d.l. demōſtratio. §. 1. in uerſ. 2. quæro, quia hic tex. &c.
¶ In ea. glo. in fi. no. & ſigna totam iſtam gl. dic & ſimilis glo. eſt
in rub. ff. de cond. & demon. dic ut ibi per Ang. & Imo. & no. gl.
in l. 1. C. de his quæ ſub modo. dic ut ibi per doct.

SVMMARIVM.

1 *Legatum factum ſeruo hęredis inſtituti, an valeat. & nu. 2.*
3 *Regula Catoniana quando habeat uel non habeat locum. & num. 4. 5. 6. & 7.*

An ſeruo. Seruo hęredis purè nō pōt legari, ſed ſub cōdi-
tione ſic, ſi tpe exiſtentis conditionis non ſit in
ptāte hęredis, ſed ecōtra ſeruo alieno hærede inſtituto, pōt eius
dn̄o legari purè uel ſub conditione. Sed ſi iuſſu dn̄i hæreditatē
1 adeat legatum euaneſcit. h.d. ¶ † No. regulā, q illud legatū non
confirmatur, quod foret inutile, ſi teſtator ſtatim cōdito teſtō
deceſſiſſet. ¶ No. dr̄tam, an ſeruus meus inſtituatur hæres, quia
omnimodò & purè & ſub conditione pōt in dicto teſtō legari;
ſecus ſi ego dn̄s ſum hęres inſtitutus, nam ſeruo meo purè lega
ri non pōt. Et eſt rō dr̄iæ, quia primo caſu hæreditas delata ſer-
uo eſt ſeparata à legato mihi facto, ſecus qn̄ ſum inſtitutus &
ſeruo meo eſt legatum factum in eodem teſtō, quia legatū non
ſeparatur ab hæreditate, & ita uult hic tex. ¶ Tu declara, qn̄ dn̄s
2 eſt hæres inſtitutus, confirmatio † teſti, & per ꝯñs legati facti
ſeruo, pendet tantummodo a uoluntate hæredis annullātis le-
gatum ſeruo eius factum, quia aut ipſe adibat hæreditatem, &
tunc legatū extinguitur, quia legatum ſibi acquiritur, vt l. pla-
cet. ff. de acq. hæred. quia eſſet hæres ſolus, & legatarius, & per
ꝯñs eſſet debitor & creditor. Aut hæreditatem repudiauit, & ſic
legatum ſerui non poterat confirmari, ut l. nemo. ff. de teſt. tu.
igitur in omni caſu, omnino dictum legatum pendet a uolun-
tate dn̄i, & ideo non ualet, nec pōt aliquem effectum ſortiri, ſe-
cus qū ſeruus eſſet inſtitutus, quia eodem momento iſta con-
currunt, nec dependent a uoluntate dn̄i, qm̄ ſi ſeruus nō vult,
cogitur adire, vt l. 3. C. de hæred. inſtit. Et ſic legatum ſibi a dn̄o
factum, & hæreditas ſeruo delata, non pendet a uoluntate dn̄i
tm̄, igitur ualet. & iſta rō placet, licet Bar. in d.l. a filio. ff. de leg.
1. ponat aliam rōnem, de qua ibi ēt per Bal. Ang. Raph. & Imo.
Sed iſta ratio ſemper mihi placuit. ¶ In glo. p̄ficere. in fi. ad hoc
3 vt regula Catoniana habeat locum, oportet q † ſint legata pu-
ra, quorum dies cedat a morte teſtantis, ut hic in prin. licet eſ-
ſent pura, ſi dies cederet ab adita hæreditate, vt l. 3. ff. de regula
Caton. Et quæ ſunt legata, quę cedant ab adita hæreditate, ha-
betur in l. vnica. §. in nouiſſimo. C. de cad. tol. niſi dies mortis,
& aditionis eſſet idem, quia tunc ēt regula p̄dicta haberet locū,
vt l. ſi cui optio. 2. reſp. ff. de opti. leg. Si aūt eſſent legata ſub cō-
ditione expreſſa, tunc regula nō haberet locum, ut hic, & l. 1. ff.
de regula Catonia. ſecus ſub cōditione tacita, ut d.l. ſi cui optio.
4 2. reſpon. facit quod habetur in l. certa. in prin. ff. de leg. 1. ¶ † Cō
cluſiuè dic, q regula p̄dicta habet locū. Primò, qn̄ inſpecta per-
ſona teſtātis purè & ſimpliciter eſt inteſtabilis, legatum eſt nul
lum, vt l. 3. §. 1. ff. de leg. 3. Secundò, qn̄ deficit legatum rōne rei
legatæ, ut quia non eſt in commercio noſtro, ut res ſacræ, & q̄
ſunt affixæ ędibus, ut d.l. cætera. ff. de leg. 1. Tertiò, qn̄ deficit le-
gatum miſta conſideratione perſonę legatarij, & rei legatæ, &
contra tale impedimentum teſtator poterat prouidere, ut ſi le-
gat tibi rem tuam, quia poterat legare æſtimationem, vt s̄. eo. §.
ſi rē. ſecus ſi non poterat prouidere, ut l. ſi debitor. §. 1. ff. de leg.
2. Quartò quando legatum non ualet miſta conſideratione te-
ſtantis, & legatarij, ut ſi quis legat ſeruo proprio, contra quod
impedimentum poterat prouidere, manumittendo ſeruum, ut
l. ſeruus. C. eo. ſecus ſi contra tale impedimentum non poterat
prouidere, ut l. 3. §. quando autem. ff. de iure fiſci. Quintò habet
locū, quando legatum deficit miſta conſideratione legatarij, &
eius a quo relinquitur, ut hic, quod eſt uerum qn̄ teſtator pote
rat contra impedimentum prouidere, dando libertatem ſeruo
hæredis, ſecus ſi non poſſit prouidere, ut ſupra dixi. Sextò, non

habet locum regula, ſi legatũ habita tñ conſideratione ex per-
ſona legatarij deficit, ut l. ſi deportati. ff. de leg. 3. cũ ſi. iſta ſunt
5 verba Dy. & Bar. in l. 1. ff. de regula Catonia. ¶ † Et econtra, non
habet locum dicta re. ca. facta in legato ſub conditione expreſ-
ſa, ut l. cætera, in prin. ff. de leg. 1. ſed in relictis ſub conditione
tacita, ſic, ut l. ſi opti. ff. de opt. leg. niſi talis tacita condirio appo
ſita per teſtatorem ſuſpendat ut expreſſa, ut l. 1. & ibi Bar. ff. de
regula Caton. qui alle. l. ſi legatum puté. ff. de adi. leg. Secundo
ẽt non habet locum in legatis puris, quorum tñ dies cedit ab
adita hęreditate, ut l. Catoniana. ff. de regula Caton. Et quę ſint
illa legata, quorum dies cedit ab adita hæreditate, ut ſupra dixi
in §. in nouisſimo. C. de cad. tol. quod eſt uerũ, niſi dies mortis
& aditionis eſſet idem, ut in hærede neceſſario, ut l. ſi poſt mor
tem. ff. de leg. 1. Tertiò, non habet locum regula Catoniana in
6 hęreditatibus, ut d. l. Catoniana. ¶ † Quęro, quid in fideicommiſ
ſario vniuerſali an habeat locum? eſt dubium, quia dubitatur a
quo tempore cedat dies, quia ſi cedat ab hęreditate, ut uult gl.
in l. quidam ita. §. 1. ff. ad Treb. clarum eſt, ꝙ dicta regula non
habet locum, ſecus ſi cederet a morte teſtãtis, ut dicit Bar. in d.
l. Caton. & in l. ubi pure. ff. ad Treb. & in l. cum filio. ff. de leg. 1.
& alleg. l. ſi in perſona. C. de fideicom. l. cogi. §. idem Metianus.
ff. ad Treb. licet illi §. poſſit reſpõderi, quia per cohęredem fuit
adita, quod ſufficeret ad cõfirmandum totum teſtm̃, ut l. nemo.
ff. de teſt. tu. & iſtud cõiter tenetur. Si aũt ante mortem decede-
ret fideicõmiſſarius uniuerſalis, non tranſmitteret, & idẽ ſi poſt
mortem teſtantis, ante tñ aditam hęreditatẽ, qñ fideicom. eſſet
cõditionale. Et aſſignat rõnem, qm̃ ante titulum, de cad. toll. &
ante titulũ, qñ dies leg. ced. Imperator tractat de fideicom. vni-
uerſali, & particulari, & poſteà ponit tit. de cad. toll. qñ di. leg.
ced. ergo ſicut poſt mortẽ teſtantis tranſmittiẽ fideicom. parti-
culare, ut C. de cad. toll. l. unica. §. 1. eodem modo trãſmitti de-
bet uniuerſale, per dictum tit. numeratum &c. Præterea, nõ eſt
bona ſimilitudo iuris hęreditatis, & fideicommisſi uniuerſalis,
qm̃ in hæreditate antequã adeaẽ, nullũ ius habet hæres, ſed tan-
tummodò facultatẽ adeundi, ut l. licet. C. de iure delib. & ſic dr̃
habere ius acquirendæ, nõ aũt acquiſitæ rei. ideo non vr̃ ex illa
hęreditate locupletior, ut l. pretia rerũ. § 1. ff. ad leg. Falc. ideo
non tranſmittiẽ, ſed fideicõmiſſarius uniuerſalis habet actionẽ
ex teſtõ ꝓ fideicõmiſſo ꝯſequendo, ut no. in l. ſi legatus. in prin.
ff. ad Treb. & l. & ſine ſcriptura. C. eod. tit. cuius actionis natura
eſt, ut trãſmittaẽ ad hæredẽ, & eodẽ modo fideicõmiſſarius uni
uerſalis ante aditã hęreditatẽ habeat officium iudicis, ad cogen
dum hæredẽ ut adeat, & reſtituat, ut l. quia poterat. ff. ad Treb.
& no. gl. in l. non eſt cogẽdus, in ſi. eo. tit. quod officium iudicis
dr̃ ſuccedere loco actionis, ut in c. ſi. de offi. iud. & l. ꝙ ſi minor.
§. ſi. ff. de iniu. ꝙ officiũ iud. debet tranſmittere ad ſuum hęredẽ,
ar. l. non ſolum. ff. de in integ. reſt. q rõ ceſſat in hęrede directo,
quia non habet niſi facultatẽ adeundi, ut d. l. licet. igitur illã nõ
trãſmittit, ut d. § in nouisſimo. ex quo ſequiẽ, ꝙ non eſt dr̃ia qs
ſit fideicommiſſarius uniuerſalis, ſuus, vel extraneus, licet glo.
ſing. in l. is cui. ff. de act. & obl. teneat ꝯtrium, videlicet, ꝙ fideic.
vniuerſale relictum filio, vel alteri antecedenti ẽt conditionale
trãſmittiẽ vt fideic. purũ, ſed gl. tenet ꝯtriũ, & melius, ut l. 1. C. de
his q ante aper. tab. Et aduerte, ꝙ licet hęreditas actualiter non
fuiſſet adita, ſi tñ hęres fuiſſet iuſſus adire ad inſtantiã fideicom
miſſarij. licet ante aditã ſ. hæreditatẽ, fideicõmiſſarius decedat
tñ tranſmittit ius ipſius fideicõmisſi, ut l. nõ inſtã C. ad Treb. cũ
ibi no. p gl. & doct. & in l. ille a quo. §. ſi de teſtõ. ff. ad Treb. & ꝓ
hoc vr̃ caſus, in l. quidã ita. in prin. ad Treb. nã ſi bene põderetur
illa litera in ſui q̃ſito, ꝑſupponit hęreditatẽ non agnitã, & tñ in
reſpõſione dicit dubitatiuẽ, ponẽdo ſub dubio, ſi deceſſerit an-
tequã dies cedat, nõ aũt dicit litera cũ deceſſerit &c. antequam
dies cedat, ita uult ibi Io. de Imo. & ſentit Bar. in d. l. cũ filio. qd̃
7 no. Quartò † nõ hẽt locũ dicta reg. Caton. ad nouas leges, ut l. ſi.
de reg. Caton. & ponit exemplum Bar. ſi ſtatuto cauetur ꝓ fo-
renſi, ut ſit capax, ſi ſibi relinquiẽ, & tpe mortis ſit ciuis, conſe-
quiẽ legatũ, quia ad iſtud ſtatutũ, & nouã legẽ non ſe extendit
reg. Caton. ut ibi. Quintò, non habet locũ dicta regula, qñ lega-
tur ius, ꝙ eſt in ſpecie hominis, uel legis tacita, quia ineſt tacita
conditio, igitur &c. ita dicit Bal. per iſtum tex. in l. ſeruum filij.
in prin. ff. de leg. 1. Sextò, non habet locum, qñ legaretur tale qd
in quo haberet locum fictio, & fictio traheretur poſteà retro, ut
d. l. ſeruum filij. ſm̃ intellectum communem, quæ omnia no.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtamentum carens hæredis inſtitutione ſubſiſtere non poteſt.*
2 *Ordo omiſſus an vitiet.*
3 *Incertitudo an vitiet legatum & libertatem.*

Ante hæredis. Legata, & libertas hodie relinqui põt
ante hęredis inſtitutionem, ẽt poſtea, &
inter inſtitutionem & ſubſtitutionem, h. d. ¶ No. ꝙ de iure anti-
quo teſtm̃ incipiebat ab hęredis inſtitutione, & hoc hodie eſt
reſeruatũ in teſtõ cęci, ut in l. hac conſultisſima. C. qui teſt. fac.
poſſ. & ibi no. Bar. & ego dixi ſupra qui non eſt permi. fac. teſt.
1 §. cæcus. dic ut ibi. ¶ † No. ꝙ teſtm̃ capit uires ab hæredis inſtitu
a tione, & ſine hęredis inſtitutione [a] non dr̃ teſtm̃, ut l. nec codi-
cillum. C. de teſt. ¶ No. ꝙ hæredis inſtitutio, eſt caput & funda-
mentum totius teſti, & cõtentorum in eo. ¶ No. a capite eſſe in-
choandum, ut l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi initiũ. & §. edere. ff. de
b eden. ¶ No. ꝙ ordo uniuerſalis [b] ſcripturæ non eſt ſeruandus.
¶ No. ꝙ legatum libertatis dr̃ eſſe magis fauorabile, q̃ aliud le-
2 gatũ. ¶ † In glo. ordine. in ſi. cũ quæritur, an ordo omiſſus uitiet?
dic ſm̃ Old. vt tenet Bal. in l. ambiguitates. & Sal. in l. præpoſte-
ri. C. de teſt. videlicet, aut quęrit, an ordo omiſſus uitiet rem de
qua agitur, aut an ex ordine probato ius reſultat. Primo caſu,
aut eſt ordo neceſſitatis, aut eſt ſimplex inſtructio ordinandæ
uoluntatis, aut dubitatur. Primo caſu, ordo omiſſus vitiat, vt C.
de hær. ac. l. ut debitum. Secundo caſu, non vitiat, ut d. l. præpo-
ſteri. & hic. Tertio caſu, ꝑſumitur potius inſtructio voluntatis,
q̃ ordo neceſſitatis, ut d. l. præpoſteri. & l. ambiguitates. Secũdo
caſu principali, aut eſt certum de mente, & ius non reſultat, ut
ff. de le. 2. l. cũ pater. §. fidei tuę. Aut eſt dubium, & tunc ius reſul
tat, vt d. l. cum pater. §. ſi. & vide ẽt Bar. in l. 2. §. prius. ff. de vulg.
& pup. qui ẽt aliter diſtinguit, dic etiam ut ibi, ſed quod dixi ꝓ
3 nunc mihi placet. ¶ † In gl. fauorabilior. in ſi. dic ſm̃ Fab. ꝙ hoc
nõ vr̃ verum, immo videtur idem vtrobique, quia incertitudo
vitiat legatum, & libertatem. ſecus in re legata, vbi aũt libertas
legatur, eſt incertitudo & in re, & in ꝑſona, & ſic vitiat, ut no.
Dy. in regula, in obſcuris. de reg. iur. in 6. ¶ In ea. gl. in ſi. dic, ꝙ il
la l. ſi patroni. nihil facit, ut ibi no. quia hæres non cogitur adire
pro legato, nec pro libertate, vt ibi not.

ADDITIONES.

a Inſtitutione. Vide Bar. in conſi. 18. incip. Paulus Vge. &c.
b Ordo vniuerſalis. Ordo enim plerunque eſt inſpiciendus. Hinc eſt, ꝙ ſi duo debitores diſputent de prioritate crediti, ſi non poteſt aliter apparere, quia ambo inſtrumenta fuerunt eodem die confecta per eundem notarium, tunc recurrendum erit ad protocollum eiuſdem notarij, & ille dicetur prior, cuius nota primo loco reperietur ſcripta, ſecũdum Bal. in l. rebus. de don. ante nup. C. & eſt tex. in l. ſi duos. §. 1. de excu. tut. & amplè Iaſ. in l. 1. col. 2. ſol. mat. quẽadmodum dos petatur. facit tex. in c. pen. §. verum de elect. & in c. mandata. de præb. lib. 6. & in l. quoties. de viuſ. in Pan. Ex quibus iuribus colligitur, ꝙ ordo ſcripturæ, vel nominationis titulum confert prælationis. facit text. in l. generaliter. §. ſi quid. de fideicom. lib. & ꝙ prioritas inſtrumẽtorum probetur per ordinem ſcripturæ, firmauit Nic. Boerius in tract. de auctoritate magni conſilij. in verſi. ueniamus ad ordinem ſcripturæ. nu. 140. & in verſi. & ideo ſi reperiuntur duo inſtrumenta. nu. 141. ubi atteſtatur ita fuiſſe decitum per arreſtum Pariſienſe, Carolo Quinto Rege Franciæ regnante. Et cum alias mihi propoſitum fuiſſet, qualiter poſſet probari prioritas collationis cuiuſdam beneficij collati duobus eodem die per ſummum Pontificem, conſului proponenti, quòd faceret inſpici regeſta bullarum in urbe, & quia eius bulla primo loco erat inſerta, & illud pars probauit, ideo obtinuit. Ant. Carus.

S V M M A R I V M.

1 *Differentia inter ſtipulationem & legatum.*
2 *Legatum quando ſit conditionale.*

Poſt mortem. Ante, & poſt mortem hæredis, & legata-
rij, & pridie mortis legatarij, legari põt,
h. d. ¶ No. hic caſum, ꝙ ante hãc legem, in hoc erat pinguior na-
tura fideicommiſſorum, q̃ legatorum, de quo dictum fuit in §.
1. ſupra eo. ¶ In gl. legatis. in ſi. dic ut. prout no. doct. in l. 1. C. ut
act. ab hær. & contra hære. & hic Io. Fab. ꝙ licet legatum & ſti-
1 pulatio poſſit incipere ab hærede, ut ibi; tamen † eſt differen-
tia, quia in ſtipulatione eſt nata obligatio, etiam ante mortem,
ſed non cum effectu, ſed in legato non, facit §. ex conditionali.
2 & quod ibi no. infra de verb. obl. ¶ Aduertas † tamen, quia in le
gato debet diſtingui, aut dicitur, lego tibi poſt mortem hæredis
mei, vel Titij, & tunc dicitur eſſe conditionale, quia tu poſſes
præmori, ut l. hęres meus. in princ. ff. de condit. & demonſtr. in
prin. Aut dicitur, lego tibi poſt mortem tuam. & tunc ſtatim eſt
nata obligatio, ut in ſtipulatione. ita no. gl. in l. cedere in diem.
ff. de verb. ſign. de quibus dic, vt plenè no. Bar. in ſua repet. in l.
ſi ita ſtipulatus. ff. de verb. oblig.

S V M M A R I V M.

1 *Legatum pœnæ nomine quando valeat.*
2 *Legatum factum monaſterio, vt aliquam recipiat, an valeat.*

3 *Legatum factum filię ſi nuberet de mille, & ſi monaſterium ingrediatur ꝙ habeat centum, an videatur detractum de illa quantitate maiore nomine pœnæ, an ſit cauſa.*
4 *Cautela vt minor ſumma dari poſſit filiæ monaſterium ingredienti, quam ei quæ nupſerit.*
5 *Vxore relicta vſufructuaria a teſtatore omnium bonorum ſuorum, & ſi eam moleſtauerit hæreditatem perdat, quomodo intelligatur moleſtare, & cui hæreditas applicetur, ſi ipſa vxor malo animo moleſtetur. & nu 6.*
7 *Hæres inſtitutus cum hoc, quod ſi teſtatoris vxorem moleſtauerit, hæreditate priuetur, an intelligatur ipſo iure.*
8 *Teſtator an poſſit indicere vſuras in teſtamento.*
9 *Relictum in inſtitutione ſub impoſſibili conditione, an vitietur.*

Pœnæ quoque. Hodie põt pœnæ nomine legari, &
legatũ transferri, vel adimi, niſi ꝑcipiat aliquid inhoneſtũ, vel opprobrioſum, vel legibus interdictũ, h.d.¶ No. ꝙ legare pœnæ nomine, eſt aliquid legare, quod
coercẽdi hęredis cauſa relinquit.¶ No. ꝙ relicta, vel adempta,
vel in alium tranſlata pœnæ nomine, hodie volent.¶ No. ꝙ impoſſibilitas vitiat legatũ, de quo latè dixi ſ. de hęre. inſti. §. impoſſibilis.¶ No. ꝙ id quod eſt interdictũ a iure, legari non põt.
1 ¶ No. ꝙ opprobrioſa, & vituperoſa legata nõ valent.¶ † In gl.
1. in fi. dic ꝙ iſta gl. ſentit ꝙ iure fforũ, nõ poterat pœnæ nomine relinqui, & idẽ vult gl. in l. 1. C. de his q̃ pœ. no. & in l. mulcta. ff. de condi. & demonſt. & in l. 1. ff. de his q̃ pœ. no. ſed Bar.
& doct. in dictis locis tenẽt ꝯrium, quia ẽt de iure fforum valebat legatũ pœnæ nomine, vt l. 1. §. itẽ ſi. ff. ad l. Fal. & l. 1. ff. de pe. leg. cũ ſi. vñ loquit hic de media iuris prudentia. & idẽ d. l. 1. ff. de pen. leg. cũ ſi. qđ Imperator tollit, & reducit nos ad iura. ff. igit &c. Et intellige, ꝙ poteſt relinqui, & transferri, & priuari, legatũ pœnæ nomine dic ꝙ eſt verum, quando de re familiari, ſecus eſt de aliquo quod ſit meri & miſti imperij, vt quia adoptes Titium ſub pœna, vt eſt caſus ſingularis limitans totã iſtã materiã in l. vxorem. §. hęres, & ibi Bar. ff. de leg. 3. ita dicit Bal. in d. l. 1. C. de his quæ pœ. no. in ver. 7. oppo. de l. vxorem &c. & ſi dicat, quid addit iſte §. ad ius fforum? reſpondet Bal. & Flo. in d. l. 1. C. de his quæ pœ. no. ꝙ olim non reperitur diſpoſitum circa hæreditates & libertates, quæ poſſunt adimi pœnę nomine. Sed tu dic, ꝙ ex generalitate, l. 1. ff. eo. a contrario ſenſu ibi, cuiuſcunque lucri &c. & ſic comprehendit hęreditatem & li-
2 bertatem, ſed hic magis ſpecificat.¶ † Quid ſi teſtator relinquit tali monaſterio centum, & vult ꝙ recipiat Titiam in monialẽ, & ſi non receperit perdat legatum, & videtur ꝙ tale grauamẽ de recipiendo, non valet, quia continet ſpeciem ſimoniæ. ita dicit Bar. in l. vxorem. §. hęres. ff. de lega. 3. & in l. ille. ff. de hęred. inſtit. & in l. Titio centum. §. Titio generò. in ſi. ff. de condi. & demon. ſed Bal. in l. 1. C. de his quę pœnæ nomine. in verſi. 5. quæro teſtator mandat quibuſdam monialibus &c. tenet cõtrariũ, ꝙ immo tale legatum valeat, nec eſt verum ꝙ ſapiat ſimoniã, immo ſapit pietatem. Itẽ ſicut Titia poſſet ſe & ſua Deo & monaſterio dedicare, vt in auct. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. eodẽ modo ẽt põt pro ea, vel alius, quia ipſa Titia, videt dicto monaſterio tradidiſſe lõga manu, vt l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. & ita dicit ſeruari de conſuetudine. Vel dic, ꝙ ſi pater ponat ſuper altare, dicitur quædam elemoſina, & ſic monaſterium capere poterit, & tamẽ dicetur ꝙ ſit datum pro filia, & ſit quaſi dos filię,
3 ita dicit Bar. in d. §. Titio genero. in ſi.¶ † Quid ſi pater relinquit filiæ mille ſi nuberet, & ſi intrauerit monaſterium habeat centum tantummodo, an iſtud videatur detractum de illa quantitate maiori, nomine pœnæ, an ſit cauſa? dicit Bar. in d. l. 2. ff. eo. ꝙ ſiue ſit cauſa, ſiue pęna, legatum valet: ſed ipſa cauſa, ſiue ipſa pœna reijcitur cõtemplatione vitæ contẽplatiuæ. vt in auct. de ſanc. epiſc. §. ſed hoc de pręſenti. nam timore ducta, ne ꝑderet iſtud legatum, citius nuberetur q̃ monaſterium ingrederet,
4 quod lex reſpuit. † Qs ergo erit modus ꝙ teſtator poſſit ſic grauare? reſpondet Bar. ibi, ꝙ debet dicere, relinquo filiæ meæ centum, & ei qui duxerit eam in vxorem relinquo quinquaginta, hoc modo valet illud relictum, & monaſterium nõ poterit capere, quia nõ eſt relictum vxori, ſed ei qui duceret in vxorem: hoc probatur in d. §. Titio genero. Conſuluit tamen ibi Bar. ꝙ addat vnum, videlicet, ꝙ id ꝙ marito relinquitur, debet dicere pro dote filiæ, aliàs pro ſe haberet, vide quod habetur in d. §.
5 Titio genero. quod no.† Quæro, teſtator relinquit, vxorem vſufructuariam omnium ſuorũ bonorũ, & vetuit eam moleſtari, & caſu quo moleſtaretur ꝑ hæredẽ, priuat eum ſua hęreditate, nec dixit cui applicetur. Primò itaq; quæro, quõ intelligat vxorem moleſtare? dic ſm Bal. in d. l. 1. C. de his quæ pœ. no. verſic. item quæro, ſi teſtator mandat hęredi &c. qui dicit, ꝙ intelligit moleſtare, qñ aliquid facit malo animo. nã quod nõ malo animo ſit, nullam pœnam meretur, vt l. ſi quis ſeruum. §. ait prætor. cum gl. quod malo. ff. de acq. hær. nam ſi iuris diſpoſitione ipſam moleſtaret, vt puta, quia petit ſibi caueri de vtendo arbitrio boni viri, vt no. ſupra de vſufr. in prin. nõ dicitur eam moleſtare, vt arg. l. quęro. §. inter locatorẽ. ff. loc. ſecus ſi malo animo, vel coram iudice quomodocunq; eam turbat, vt l. vim facit, & ꝙ ibi Bart. ff. de vi, & vi ar. & in l. Męuius. §. fundo. & qđ
6 ibi Bar. ff. de leg. 2.¶ † Ad ſm quęſitum, cui applicetur hęreditas ſi malo animo moleſtet? & Bar. in d. l. hæres. dicit ibi eſſe caſũ, ꝙ applicatur ſubſtituto, vel cohęredi, non autem ipſi vxori, & illud etiam ſequitur Bal. in d. l. 1. C. eo. in verſi. ſextò quærit, teſtator mandauit, & idem etiam voluit Bar. in l. paterfa. teſtamẽto. ff. de hær. inſtit. & ibi Ang. Raph. & Imo. ſi autem nõ habeat ſubſtitutum, vel cohæredem, venient venientes ab inteſtato, vt not. Bar. in d. l. paterfam. alle. in auct. cui relictum. C. de indi. vi.
7 tollen.¶ † Quæro iſto caſu, quando hęres priuatur hęreditate iã quęſita propter moleſtiam, an priuetur ipſo iure? & Bart. in d. l. paterfam. dicit ꝙ non, quia ſemel fuit hæres, non poteſt deſinere, vt l. & ſi ſine. §. ſed quod Papin. ff. de mi. & ſic valet in hoc vt teneatur dictam hereditatem reſtituere per fideicommiſſum, vt d. l. ſi vxorem. § hęres. quod no. quia ſm hoc detrahet quarta Treb. vt l. 1. §. 1. ff. ad Treb. & iſtud ſequit Imo. in d. l. paterfa. licet Bal. in d. l. 1. C. eo. tenet, ꝙ immo ſit priuatus ipſo iure &c.
8 tu teneas opi. Bar. & d. Io. de Imo.¶ † Quæro, an teſtator poſſit indicere vſuras in teſtamento? vt ſi hæres non ſoluat intra men-
a ſem, ſoluat decem pro vſuris. Et dic ꝙ non,[a] quia vſuræ etiã de iure ciuili ſunt hodie prohibitæ, vt auct. ad hæc. vbi not. glo. & doct. C. de vſu. & c. 2. extra de vſur. igitur teſtator nõ poteſt eas indicere. facit l. 3. §. fi. ff. de an. leg. ita dicit Bar. in l. 2. ff. eo. videlicet de his quę pę. no.¶ In gl. impoſſibilis. ibi. §. impoſſibilis. dic vt ibi plenè dixi. ¶ In ea. gl. in fi. dic, licet Io. de Imo. in l. 1. ff. de condi. inſt. conetur defenſare iſtam differentiam, an honorato,
9 an grauato verba referantur: tñ cõtert doct. damnant hoc, ꝑ caſum l. ſi mihi. §. ſi quis ſeruus. ff. de leg. 1. ꝓpterea ſm doct. & do. Flo. in l. 1. C. eo. qa ſi iſta differentia eſſet vera, ſequeret mirabile: nã ois conditio appoſita in inſtitutione, videret repetita in legato, vt l. ſi cũ dies. in fi. ff. qñ di. leg. ced. Vñ ſm hoc ſequeretur, ꝙ nullum legatum relictum in inſtitutione ſub impoſſibili cõditione facta vitiaret, & non valeret, ſed hoc eſt falſum, quia immo deberetur, & impoſſibilis conditio reijcitur de inſtitutione. vnde dic, ꝙ in cuiuſcunq; perſona apponatur conditio impoſſibilis, ꝙ vitiatur, & non vitiat, vt l. 1. ff. de condi. inſti. ſed hic non eſt cõditio tã impoſſibilis, quã neceſſaria, qa eſt appoſita & concepta negatiuè, vt quia iuſſit hæredi ꝙ interficiat patrẽ ſuum, & ſi non fecerit, priuat eum ſua hęreditate, vnde ꝯtrarium prædictorum videlicet non interficere, vel aliquid improbum non facere, appellatur de iure neceſſarium, & ſic ſub neceſſaria conditione videtur relictum, non autem ſub impoſſibili, igitur eſt adimplenda, alias priuatur relicto, quod nota.

ADDITIO.

a Quod non. Fortiſſime, etiam ſi teſtator id iuſſiſſet ex cauſa dotis, vt conſuluit Fe. de Anch. conſ. 82.

De ademptione & translatione legatorum.

SVMMARIVM.

1 *Legata relicta in teſtamento adimi poſſunt in codicillis.*
2 *Legatum ademptum in codicillis, an ipſo iure ademptum cenſeatur, an ope exceptionis.*
3 *Legata facta in primo teſtamento, an adimantur per ſecundum teſtamentum non ſolenne.*
4 *Legata ex quibus cauſis adimantur.*
5 *Legatum factum vni, quod poſtea alteri relinquitur, cui debeatur. & num. 6.*
6 *Animus qualiter præſumatur.*
7 *Teſtamenta duo ſi appareant eodem die confecta, & vnus ſit inſtitutus hæres, ex quo poſſit hęreditas adiri.*

ADemptio. Diuiditur in duas partes. Primò loquitur de ademptione. Secũdò de tranſlatione. ſecundã ibi, transferri.¶ Adẽptio & trãſlatio legatorũ põt fieri in eodẽ teſtõ, vel alia ſcriptura, h.d.¶ No. ꝙ id quod datũ eſt in teſtõ põt adimi per legatũ in codicillis.¶ No. ꝙ qbuſcunq; verbis põt fieri adẽptio, & valet
1 qñ conſtat de mente.¶ † In glo. codicillis. in ſi. Pet. & Iac. tenent

gl.alia ratione, quia non eſt ridiculum ſi codicilli contrarij cō-
firmentur per teſtm̄, quia videmus agi ex contractu, vt contra
ctus deſtruatur. vt ff. de contrahen. empt. l. ſed & Celſus. §. 1. &
ff. de act. empt. l. ex empto. §. is q vina. Teneas ergo, quòd legata
relicta in teſtō poſſunt adimi in codicillis cōfirmatis expreſsè,
2 vel nō, non ſic in hęreditate, vt l. 2. C. de cod. ¶ † In gl firma eſt,
ibi l. ſi ita ſcriptum. Sed an tunc ipſo iure, vel ope exceptionis
tollatur? glo. in l. ſi ita ſcriptum. diſtinguit, aut adimitur in alia
voluntate ſolenni, vt in alio teſtamento, & tunc ipſo iure tolli
tur, vt l. ſi iure. ff. de lega. 3. Si verò in alia voluntate minus ſolē
ni, vt in codicillis, & tūc ope exceptionis: ſed certè, ſm Bar. ibi
& doct. codicilli dicuntur ſolennis voluntas, quantum ad tollē
dum legatum, vt hic, & l. fideicommiſſum. C. de fideicom. vnde
etiā per codicillos ipſo iure adimitur. vnde d. l. 1. §. ſi ita. & §. ſi
inconſulto. in alia voluntate loquitur, vt ibi patet, tamē in hoc
eſt differentia, quia qn̄ ademptio fit in teſtamento, nō eſt neceſ
ſaria exceptio facti vel iuris, quia ipſi in teſtō ineſt ademptio,
neq; p̄t iudici non liquere. ſed ſi ademptio fit in alia voluntate
perfecta, vel imperfecta, ſi eſt perfecta requiritur ſaltem exce-
ptio facti, & intentionis, quia poteſt iudici nō liquere, vt l. 2. de
excep. Si aūt in volūtate imperfecta requiritur exceptio iuris,
vt d. §. ſi ita. & d. §. ſi incōſulto. idē ſi tacitè adimatur, vt l. 3. §. ſi.
ff. de adi. leg. ſed ego ſum ſolitus tenere gl. ibi, q immo, ſi ī codi
cillis fiat, dicatur fieri ope excep. vt eſt caſus in l. alumnę §. Ti-
tia teſtō. ff. de adi. leg. & l. militis. §. veteranus. de teſt. mil. Nō ob.
iſte tex. quia nō dr̄ hic, verū ipſo iure, vel ope exceptionis &c.
3 ¶ † Quid ſi fiat ſm teſtm̄ non ſolenne, an tunc adimantur legata
in primo? Bal. in d. l. ſi ita ſcriptum. dicit quòd nō, per d. l. ſi ma
ter. ſed ſm Io. de Im. illud poſſet procedere qn̄ ademptio ſurgit
tacitè ex eo, qa ſm teſtm̄ habet tollere primum, iuxta l. poſthu
mus. §. ſi paganus. ff. de iniu. teſt. nam tunc ita demum vr̄ adime
re ſi ſm valet, vt d. l. ſi mater, ſecus ſi ademptio eſſet facta ex-
preſsè de aliquo legato in ſecundo teſtō minus ſolenni, nā tūc
ſaltem ope except. tolletur, per no. in d. l. militis. §. veteranus. &
4 l. planè. el 1. in prin. ff. de leg. 1. ¶ † In gl. alijs. in fi. no. tacitā adem
ptionem legatorum, vt qn̄ poſt legatū exorta eſt inimicitia in-
ter teſtatorē & legatarium, niſi dictę inimicitiæ fuerint rēmiſ-
ſæ p teſtatorem, vt d. l. 3. §. fi. ff. eo. Item ſi ab ignorāte fit aliquid
teſtatori ignorāti, q ſi prius ſciuiſſet, non fuiſſet legaturus. ita
dicit Bar. in d. l. 1. de his qui. vt indi. Item ſi non tm̄ in vita teſta
toris fiat ſibi aliquid, quod prouocaſſet ad iniuriam, vel veroſi
militer ſi ſciuiſſet, dicitur legatum reuocari, vt quia concubuit
cum vxore teſtantis, ſed ēt ſi poſt mortē teſtantis contigiſſet, vt
no. Bar. in d. l. 1. & eſt gl. in l. fideicommiſſum. C. de fideicom. &
5 in l. ſororem. C. de his qui. vt indi. ¶ In gl. † Seio. in fi. dic, & eſt
rō, quia nuda voluntate legatum adimitur. vt ff. eo. l. 3. in fi. vn-
de ſi alij non quæritur, vr̄ ademptum. Sed opponitur, & videē
quòd cuilibet debeat inſolidum, vt l. ſi ex pluribus. ff de leg. 1. &
quod ibi no. Reſpōdeo, quòd iſte tex. obtinet qn̄ probatur animus
6 adimendi, vt ſ. tit. 1. §. eadem. & animus † adimēdi præſumitur,
cum facit ſm legatum ſub commemoratione primi, vt hic, &
prædicta procedunt qn̄ cōſtat quòd ſecūda volūtas adimēs fue
rit confecta, ſi aūt non cōſtet quòd producunt duo teſtamēta
eodem modo confecta, & tūc aut in vno teſtō eſt inſtitutus Ti-
tius inſolidū, in alio eſt inſtitutus Seius inſolidū, aut in vtroq;
eſt inſtitutus Titius. Primo caſu, ſi quidem illa duo teſtamenta
ſunt facta ſub vna ſigillatione, & tunc eſt vnicum teſtm̄, & am
bo veniunt ex teſtō, vt l. 1. §. ſi quis in duobus. ff. de ſecun. tabu.
ſi aūt ſint diuerſæ ſigillationes, nō in apparet quæ prius, & q̄
poſterius, & tūc gl. dicunt, q nullus eſt hæres, quia eſt dubium
de viribus vniuſcuiuſq; teſtamenti, ergo non pōt adiri hæredi-
tas, vt l. ſi de ſua. ff. de acq. hær. q no. Bar. & doct. in l. ſi. C. de edi.
diui adr. tol. & Bar. in l. 1. in prin. ff. de ſecun. tab. limitat fore ve
rum, qn̄ neuter poſſidet, ſed ſi alter poſſideret, ille obtinet, &
actor ſuccumberet. Nam actor debet probare teſtm̄ ſuum eſſe
factum poſterius, quo nō probante, ſuccumbit. pro hoc l. nō ſo
lum. §. ſed vt probari. cum ibi no. per Bar. & doct. ff. de no. oper.
nun. & ēt facit pro hoc l. cum actū. ff. de neg. geſt. ¶ Secūdò, hoc
eſt verū, qn̄ inſtituti ſunt paris cōditionis, ſecus ſi in vno eſſent
inſtituti venientes ab inteſtato, in alio non, quia in dubio præſu
mimus pro venientibus ab inteſtato, vt l. hac cōſultiſſima. §. ſi
quis aūt. C. de teſt. ¶ Tertiò, prædicta procedūt in pagano, ſecus
in milite, qui pōt cū duobus teſtamentis decedere, vt l. q̄rebat.
7 ff. de teſtam. mil. igitur &c. ¶ † Quid ſi duo teſtamenta apparent
confecta eadē die, in quibus Titius eſt tantummodo inſtitutus,
& neſcitur, quod primò fuit factum? & vr̄ q ex illo poſſit adiri
hæreditas, quia de viribus vniuſcuiuſq; teſtamēti dubitatur. &
vr̄ caſus in l. cum qui duobus. ff. de acq. hær. Sed Ang. ibi dicit,
q cū occurriſſet quæſtio de facto Paduę, dixit q p̄dicta allega-
tio procederet ſi ex vnico teſtō tātū vellet adire, ſecus ſi vellet
adire ex quocunq; teſtō, ſi delata ſit hęreditas, quia tūc neceſſa
riò, cū ex vno ipſorū ſit delata hæreditas, ſufficit ipſum ſcire hę
reditatem ſibi delatam ex teſtō, licet ignoret an ei ex hoc, vel
ex illo teſtamento. ar. l. q ſi dubitet. ff. de acq. hęr. & l. Gallus. §.
quid ſi eius. ff. de lib. & poſth. quod no. dic vt per Imo. in d. l. cū
qui duobus. ſed (vt ibi ſcripſi) profectò illa lex hoc nō probat,
nec de iure ſuum dictum poteſt procedere (ſi quis ſubtiliter in-
ſpexerit) quia dubitat de viribus teſtamēti, quia ignorat quod
ſit prius, non vr̄ poſſe adire, ſed propter eius auctoritatem, &
a quia nemo huic ſuo dicto cōtradicit, obſeruaretur in practica.[a]

ADDITIO.

a In practica. Adde q illud ſequitur Ro. conſ. 135.

De lege Falcidia.

SVMMARIVM.

1 *Falcidia lex quare ſic dicta.*
2 *Teſtatore iubente quod ſoluantur legata tota & integra, an videa-*
tur prohibita falcidia.
3 *Falcidia prohibita intelligitur a teſtatore, cum dicit plus hæres non*
poſſit petere, conſequi, & habere.
4 *Falcidia an detrahatur de fideicommiſſis particularibus.*
5 *Falcidia an de donatione inter viuos, quę morte confirmatur, dedu-*
catur.
6 *Falcidia non obtinet in donatione inter vir. & vxo.*
7 *Detractum per falcidiam an dicatur naturaliter debitum.*
8 *Falcidia an in vna re tantum poſſit detrahi.*

SVpereſt vt. Totus iſte tit. diuiditur in quinq;
partes. Primò, continuat ſe ad p-
cedentia. Secundò, ponit effectū legis falc. tam de iu
re duodecim tabularū, q̄ de iure, quo vtimur. Ter-
tiò, ponit vnū dubiū, an heres grauatus reſpectu ſui cohęredis
legati grauati, poſſit detrahere falcidiā. Quartò ad qd̄ p̄ſens tē
pus redigaſ, vt inſpiciaſ, an lex falc. habeat locū. Quintò, qn̄ lex
falc. ponit, quid eſt ante deducendum. ſecunda ibi, cùm enim.
tertia ibi, cum quęſitum. quarta ibi, quantitas aūt. quinta ibi, cū
aūt, & h. d. Teſtatori non licet hæreditatē exhaurire, vel vacua-
re in totum legatis, ſed ſolummodò vſq; ad dodrantem, nec te-
ſtatores ſine hærede decedant. h. d. ¶ No. q ex lege 12. tab. licitū
eſt per legata totū ſuū patrimonium erogare. ¶ Not. ēt, q libera
facultas diſponendi pro libito voluntatis de re ſua, tractatur
aliqn̄ propter publicam vtilitatem. concor. l. 2. in fi. ff. de his qui
ſunt ſui, vel alie. iur. ¶ No. ibi, ne plus legare liceret, q lex falci.
tollit facultatem, ne vltra dodrātem de bonis ſuis diſponeret,
vnde eò ipſo, q vltra dodrantē de bonis ſuis diſponitur, qa fit
ꝯ mandatum legis, ipſo iure nō vr̄ valere, quia lex falc. ipſo iu-
re reſecat, vt l. lineam margaritarum. ff. eo. ¶ Not. ēt, q ſi eſſent
mille hæredes, ſatis eſt q habeant vnam quartam cōiter inter
eos diuidendā. ¶ No. q de legatis particularibus deducitur fal.
1 ¶ † In glo. falcidia. in fi. Vltramontani tenent vltimam, & nō pri
mā, quia magis deberet dici enſidia, q̄ falcidia, qa enſis magis
reſecat, q̄ fal. ſed Bar. in l. 1. in prin. vbi eſt ſimilis glo. ff. eo. tenet
primam, quia ēt Trebel. appellatur falcidia, vt l. pater filiam. in
prin. ff. eo. tit. l. Titia. ubi appellatur falcidia Treb. vel l. iubemus.
C. ad Treb. & ſic largo ſumpto vocabulo, quicquid reſecat, pōt
dici falcidia, facit auct. vnde ſi parens, cum glo. C. de inoffi. teſt.
¶ In gl. ipſorum teſtamentorum. ibi l. quod de bonis. §. fi. vt no.
2 glo. Bar. & Ang. in l. Marcellus. § q autem. ff. ad Treb. ¶ In ea. gl.
in fi. dic, q illa regula procedit, quando in ſuum ſolum benefi-
cium introductum eſt, hic autem non tantum in ſuum, ſed ēt in
beneficium publicum, quia publicè intereſt teſtatores habere
hæredem, vt ſ. quibus ex cau. manu. nō licet. in prin. cū ſi ſic eſt
in fauorem etiam publicum, quomodo hodie poteſt per teſta-
torem prohiberi? vt patet in auct. ſed cum teſtator. cum ibi no.
per doct. C. eo. Reſpondeo, quòd ius ciuile habuit diuerſas cōſi
derationes, ſm diuerſitatē tēporū, unde cū hodie ſumus Chri-
ſtiani, præſumiſ a iure, quòd ſolū pro implenda volūtate defun
cti, & pro charitate exercēda voluerit adire, ita dicit Bar. in d. l.
2 Marcellus. & in d. auc. ſed cū teſtator, & ibi doc. ¶ † Quæro, ſi te
a ſtator dicit quòd ſoluātur legata tota[a] & integra, utrum idem
ſit,

ADDITIO.

a Legata tota. Vide multa accumulata per Parpaliam in repet. l. 1. C. de ſacro-
ſan. eccl. in 96. char. & in l. filiusfam. § diui. in 7. char. de leg. 1. Adde Alex. in
l. cum ſiue. ff. de leg. 2. Bap.

ſit, ꝙ prohibere falcidiã? Bald.in d.auct./ſed cũ teſtator. in uer.
a quæro, ſi teſtator dicit ꝙ &c.tenet, ꝙ ſic. ª alleg. gl.ſing.ff.de fi-
deicom.lib.l.decem.& Ang.in auct.de hære. & falc.§. ſi uerò ex
preſsim.alle.pro hoc tex.in l.a.§.a filiorum.C.qñ & qõi.quarta
pars deb.tñ determinat contrarium,quia eſt cõtra l.ſi totam. ff.
ad Treb. ubi rogatus de reſtituendo totam ſamiliam, detrahit
quartam,& tñ tacitè excludit diminutionem. Si tñ uelles, poſ-
ſes huic reſpondere, quia immo ſi uellet, ſibi quartã deducere
poſſet,ut patet ibi,retinere nõ uolt, niſi ſalnando Ang. diceres,
ꝙ hoc ideo ibi eſt, quia ipſe illatum legum teſtator nõ poterat
prohibere Treb. ut l.ꝙ de bonis.ff.ad leg.Falc.coniuncta l.Mar-
cellus.§ ꝙ autem.ff.ad Treb.& pro Ang. ẽt facit l. cum uirum.
C.de fideicom.ubi rogatus de reſtituendo quicqoid ad hæredẽ
peruenerit,põt detrahere quartam, & tandem quicquid totum
complectitur.& pro hoc alle.ẽt l.ſi quis,in prin. teſtaméti.ff.de
leg.3.ibi,ſi primæ noluntatis ſpecialiter pœnitet,& tunc dr̃ ſpe
cialiter pœnitere, cum dicit eã non uelle ualere. Ita ẽt io caſu
propoſito,cum ſalci.detrahitur iuris diſpoſitione,& ꝯ uolunta
tem tacitam defuncti,ergo ipſam detrahere, eſt ꝯ ius cõmune,
niſi ſpecialiter teſtator hoc dicat, patet ẽt, quia expreſsio reqoi
ritur ſingulariter.pro hoc facit l.ſi.§.deſenſionem.C.de admin.
tu.Non obſtant leges in ꝯrium allegatæ,quia dico ꝙ ubi reqni-
ritur aliqoid fieri expreſsè, non ex eo, quia ſit ꝯ diſpoſitionem
iuris communis,ſed qoia lex ſic mandat, ꝙ tunc expreſsè dr̃ fie
ri,ẽt ſi ex coniecturis appareat,ubi lex aliquid requirit fieri ex-
preſsim pro eo quod factum eſt ſimpliciter ꝯ diſpoſitionem iu
ris communis,ſicut eſt in caſu propoſito, tunc illud ur̃ fieri ex-
preſsim, ꝙ ſit per uerba hoc expreſsim importantia, ut d.§.ſi ve
3 rò expreſsim,quod no.& iſtam opin. Ang.ego tenerem. ¶†Ad-
uertas tñ, ꝙ ſi teſtator dicit, ꝙ plus hæres non poſsit petere con
ſequi, habere &c. ꝙ propter hoc ur̃ prohibuiſſe falcidiam, ita
eleganter dicit Bal.pro quo glo.ibi, l.cum pater.C.de iur.do.&
oide tea.coniuncta gl.in l.Neratius. ff.de relig.quod no.¶In gl.
legare.ibi.C.eo.l.penul.dic tu,aut illud capitur ꝯ, uel præter uo
lũtatem defuncti,ut ꝙ datur a ſubſtituto hæredi,ut repudiet hę
reditatem,& in hoc falcid.non detrahitur,ut no.ff.de don. cau.
mor.l.qui pretio.aut capitur ſm uoluntatem defuncti,& tunc,
aut de eo ꝙ præſtat hæredi, ꝙ tamen hæres poſtea præſtet alte-
ri,& non eſt locus fal.ut ff eo.l.acceptis.2.reſpon.aut quæritur
de eo quòd ab hærede alteri datur,& tũc ſm Dy. ſi eſt in mora,
non detrahit,alias ſic,ut l.1.§.idem ſi ita.ff.ad leg.Falc. & C.eo.
l.pe.ſed Iac.de Are.quem ſequitur Bar. dicit, ꝙ hæc ſubdiuiſio,
aut eſt in mora,aut non eſt in mora per d.§ ſi ita.in uerſi. idẽq;
Item,quia nec eſſe poteſt in mora, cum nulla ſit petitio eius ꝙ
in conditione deducitur, ut l. ſi quis ſub conditione. ff. ſi quis
omi.l.cau.teſt.Item,quia nec ſola mora priuat ſalci.ut ff.eo.l.cũ
pater.§.1.ideo dicunt,aut id ꝙ præſtatur eſt ad euitationem ali
cuius legati,& tunc falcidia non detrahitur,ut d.§. itẽ ſi ita. aut
præſtatur ob aliam cãm,& tunc falcidia detrahitur, ut d.l.pen.
ita dicit Sal.in d.l.ſi mortis.C.eo.de quo per Bar. & Io.de Imo.
4 in l.1.§.item ſi ita.ff.eo.¶†In ea.gl.ibi.C.eo.l.2.intellige gl.in fi-
deicommiſsis particularibus.nam in illis, quia redacta ſunt ad
inſtar legatorum particularium,ut l.1.ff.de leg.1.& dixi ſ.de le
ga.§.1. ſicut in legatis particularibus habet locum fal. ita & in
fideicom.particularibus,ut ĩ.de fideicom.hęr.§.ſed quia hęres.
uer.ex ſingulis.nõ autem in fideicommiſsis uniuerſalibus,quia
5 in illis detrahitur Trebel.ut ĩ.titu. proxi.§.2. ¶†In ead.ibi,quæ
morte confirmantur.dicas, ꝙ ideo hoc eſt,quia ur̃ habere quaſi
ex relicto,ut not.gl.in l.filiæ.C.fam. erciſc. ideo ſicut de relicto
detrahitur falcidia.Aduertas tñ, ꝙ hæ donationes in fideicom-
miſſo uniuerſali non ueniunt,niſi ſint teſtõ confirmatę, uel no-
minatim ſit hoc dictum, ut ff.de leg.2.l.ſequens quæſtio. idem
in dote profectitia,quæ morte patris conſolidatur in filiam, ut
l.Lucius.§.filiam.ff.de leg.2.& C.commu. delega.auct.quæ res.
6 idem dicit Bal.in l.donationibus.C.eo. ¶†In ea.ibi,alias nõ.dic
.i.nõ detrahitur falcidia de donatione celebrata inter ui.& ux.
quæ non expectat confirmationem morte, ſed ſtatim ſortita eſt
effectum, ꝙ eſt quoties duæ copolatiuæ concurrunt, ꝙ donans
non efficitur pauperior,& donatarius nõ efficitur locupletior,
ut l.ſi ſponſus.§.conceſſa.ff.de dona.inter ui.& uxo.¶In glo.do
drantem.ibi,propoſita etiam rei uẽdicatione,dic, quòd hoc eſt
uerum,ſi legatarius poſsideat ſine uolontate hæredis, nã ſi hæ-
res tradidiſſet inſolidum,uel legatarius accepiſſet ſciente & pa
tiente dicto hærede ſine proteſtatione,ſi cui pluſquam per legẽ
fal.tunc cum uideatur plene frui uoluntate teſtantis, nõ poteſt
uti fal. & ſic non reſecabit aliquid,in auct. ſed cum teſtator. cũ
materia C.eo. nam quòd detrahi põt per falcidiam, eſt debitũ
7 legatario actualiter,ut l.1.C.eo. ¶†An aũt ꝙ põt per falcidiam
detrahi,dicatur naturaliter debitum? dic ſm Bald.in l.1.& l.er-
ror.C.eo.uidelicet, ꝙ falcidia põt conſiderari trib. modis, uno
modo poſt ipſam detractam, & tunc nõ eſt dubium, ꝙ nec ciui-
liter,nec naturaliter eſt debitum. Alio modo, poſt agnitionem,
putà,promittendo,& tũc ciuiliter & naturaliter debet̃,ut auct.
ſed cum teſtator,& l.ſi.C.eo.Tertio modo interim,& prout eſt
in potentia ad detrahendum, & non detrahendum; & tũc eſt ue
ra opi.gl.quia ſubeſt obligatio naturalis,non tñ neceſſaria. un-
de ſi ſoluatur,eligitur media uia, ꝙ aut per errorem facti,aut ꝑ
errorem iuris,ut d.l.error.& ſic debetur, ſi hæres uult uti dicto
beneficio,ut eſt tex.in l.ſi pater.ff.de his quæ in frau.cre.& uide
gl.& Bar.in l.ſi patronus.ff.de dona.& plenè per gl.& doc.in l.
cum quis.C.de iu.& fac.ign.& l.1.ff.de cond.inde.& ibi Bar. &
Lud. de Vrb. & per gl.in l.cuius ꝑ errorem.ff.de reg.iu.de quo
8 ẽt ꝑ Bar.& Io.de Imo.in l.1.§.1.ff.eo. ¶†In ea.ibi,an hæres poſ-
ſit reuaere falcidiam in una re? iſtam qõnem, an in una re tan-
tum poſsit falcidia detrahi, ponit gl.in l.2. C.eo.& ibi determi-
nat ꝙ ſic.Sed doct.communiter ſic diſtinguunt, aut legata ſunt
relicta pluribus,& non põt in una re detrahi,ut gl. in d.l.2.eo.
tit.l.in imponenda.aut ſunt relicta uni,& tunc, aut uult in una
re detrahere ex neceſsitate,utputà, quia una res eſt corporalis,
alia incorporalis, & indiuidua, ita ꝙ de ea non poteſt detrahi
falc.& tunc põt,ut l.planè,& l.ſeq §.ſi ſolus.ff. eo. & ita intelli-
gitur finis illius gl.aut uult detrahere ex uoluntate legatarij, &
poteſt,ut l.Plautius.& in l.in quantitate,& l.ex aſſe.ff.eo.aut cõ
moda diuiſio fieri non poteſt,& tunc recurritur ad iudicem,ut
ſecundum quod arbitrabitur,faciat,ut ff.de leg.1.l.nõ amplius.
§.ſi.Indebita autem ex Trebelliano,uel iure naturæ, uide not.ꝑ
omnes doct.in l.filium quem habentem.C.famil. erciſc.facit l.
Marcellus.§.hæres qui.cum ibi no ff.ad Treb.

ADDITIO.

a Quod ſic.Rom.conſi.51.& 71.& 79.& 139.dicit ꝙ per illa uerba toti. inte-
gram & pleno iure, non cenſetur prohibita Falcidia, nec Treb. de quo etiam
per Pau.de Caſt.conſ.150.& 154.& Alex.in l.Centurio.ff.de uul.& pup.

SVMMARIVM.

1 *Quarta unica quod ſit diuidenda inter plures hęredes quomodo ſit in-
tellig endum.*
2 *Iure hereditario captum in falcidia computatur.*
3 *Datum cauſa conditionis implenda an computetur in quarta.*
4 *Bona omnia an & quando ſint contribuendę.*

Et cum quæſitum. ¶Si plures fuerint inſtituti, quili-
bet in ſua parte põt falcidiam de-
trahere,licet portio alterius cohæredis non fuerit grauata. h.d.
¶No.limitationẽ ad id quod ſupra in princ.dictum fuit,uideli-
1 cet,† ꝙ ſufficit ꝙ unica quarta, inter oẽs hæredes ſuperſit diui-
denda,quia illud eſt uerum,qñ oẽs ſunt grauati, uel grauamen
eſt ſimpliciter factum,ſecus ſi eſſet factũ ab uno ex hæredib. no
minatim,tunc licet alter habeat integram partẽ, tñ nõ impedit
quin nominatim grauatus non poſsit detrahere quartam. ¶ In
gl.retinere.ibi,iure hęreditario,& pro gl.eſt tex. melior de cor
2 pore iuris,ſm Ang.in l.ꝙ aũt.ff.eo.¶†No.ergo, quòd in falcidia
cõputat̃ tantũmodo quòd iure hęreditario capit̃,& nõ aliud,ẽt
ſi iudicio teſtatoris capiat,ſed in Treb.cõputat̃ oẽ id quòd iudi-
cio teſtatoris capit̃,ſiue iure hæreditario,ſiue iure legati, uel a-
lio modo,ut eſt caſus de utroque.& ibi Bar.Ang.& Imo. in l.in
3 quartã.ff.eo.ubi proponũt,& aſsignãt rõnẽ dr̃ię.dic ut ibi.¶†In
a ea.gl.ibi, cã cõditionis implendæ ª dic, niſi reſpectu eius ꝗ dat,
ut no.C.eo.l.pen.uel niſi teſtator hoc expreſſerit,ut l.quòd aũt.
ff.eo.tit.Vel dic latius,ſm Sal.in d.l.pen.aut datum cã conditio-
nis implendæ,eſt datum noĩe pretij, & tunc computat̃ in quar-
tã,ut d.l.quòd aũt.& no.in l.qui fundũ.in prin. ff.eo.aut ſub no
mine pretij nõ eſt datum,& tũc,aut teſtator ideo uoluit ei dari,
ut oĩbus integra ſoluerent̃ legata, & tunc ẽt computat̃ in quar
tam,ut d.l.quòd aũt,& no.in d.l.qui fundũ. aut de hoc nõ appa
ret,& tunc,aut hæres iam ſoluerat integrũ legatum, quia nõ re
petit ut fal.detraheret, & tunc exceptione per legatariũ nõ op
poſita,

ADDITIO.

a Conditionis implendæ.Datũ cauſa cõditionis implendæ, anſ imputetur in
legitimã, hoc eſt in trientẽ, uel ſemiſſem? tebaor ſententia eſt quod nõ impu
tetur, per l.ſancimus.§.repletionem.de inoff.teſt.C.inquientem id filio obue
nire quodam iure aduentitio, ꝙ non conferatur,l.ſi.C.de coll. & ſirmat Alex.
in l.in quartã.col.9.ad le.Fal in Pan.& ibidem Pau.Picus col.53.& ſeq uerſ.
dubitant etiam hic ſcri.nu.178.exclamantes hanc eſſe cõmunem.& dixi um
pla in l.filium quem habentem. uerſ.ſed an datum cauſa cõditionis implen
dæ.num.105.C.famil.erc. Ant. Ca.

poſita, datũ cauſa conditionis adimplendæ tenetur ſibi in quartam cõputare, vt ff.eo.l.filia. aut hæres nõdum ſoluerat, licet legatario agente vult hæres falcidiam detrahere, & tunc poteſt, non obſtante ꝙ recepit ab eo cauſa conditionis implendę, ut d.l.in quartam. non ob. d.l. Neſennius. quia loquitur in prælatis. ¶ Et aduertas, quia iſte tex. procedit, ẽt ſi portio grauati accedat perſonæ non grauatæ, quia ẽt ea perſona grauati deducet fal. ſecus econtra, qñ pars non grauata accreſcat grauatæ, quia hoc prodeſſet legatarijs ad tollendum falcidiam. Iſte eſt caſus in d.l.ſing. & ita cõmuniter tenetur, licet gl. aliter dicat in l.1.§.id ꝙ ea ſubſtitutione. ff.eo. dic ut ibi per Bar. & Imo. Sed Bar. in l.qui fundum.§.ſi.eo.tit. in ver. tertiò quæro, quid ſi portio, &c. dicit latius, aut deuenit ad alium ex ſua diſpoſitione propria, aut ex diſpoſitione cohæredis, aut ex iure accreſcendi, aut ex iure non
4 decreſcendi, aut ex iure poteſtatis & dominij, primo † & ſecundo caſu, non fit contributio bonorum, vt d.l.1.§.ſi cohæredem. Tertio caſu, qñ ea iure accreſcendi, aut accreſcit non grauata ſ. portio grauatæ portioni, & fit contributio bonorum & legatorũ, aut ecõtra non, & nõ fit contributio, vt d.l.1.§.ſi coheredes. & l.ꝙ ſi alterutro. & ibi gl. Aut accreſcit grauata grauatæ, & fortè quia ultra quam grauata erat, & tũc aut accreſcit minus grauata ei, q̃ eſt magis grauata, & fit contributio, alias ſecus, arg. d.l.qui fundum.§.ſi. aut vtraque erat æqualiter grauata, & ſi uſtrà quæritur de contributione, quia ſiue fiat, ſiue non, nullus eſt effectus. Vbicunque autem dicit contributionem legatorum fieri, intellige, quando portio deficiens accreſcit cum onere, alias fieret contributio bonorum, non legatorum, ſm not. per Bar. in l. quæ conditio. ff. de cond. & demonſtr. Quarto caſu, qñ per ius non decreſcendi, tunc fit contributio bonorum legatorum, quia non debẽt cum non tranſeant, vt l.vnica. §.ſin aũt ad deficiẽtis. C.de cadu.toll. Quinto caſu, qñ de iure poteſtatis vel dominij, dic eo modo quo ſupra, aut accreſcit non grauata grauatæ, aut econtrà, vt l.ſi pupilli.§.1. & l.ſi maritus. in prin. ff.eo. cætera autem dic latiſſimè per Bar. in d.l.qui fundum.§.ſi.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus ad l.cum quo ff ad leg. Falc.*
2 *Fructus percepti poſt mortem teſtatoris, an & quando computentur in falcidia.*

Quantitas. In ratione legis falcidiæ, conſideratur quantitas patrimonij, quæ erat tempore mortis teſtatoris, nec augmentum, vel diminutio contingens poſteà, & ante aditam hęreditatem legatarijs nocet, vel prodeſt. h.d. ¶ No. regulam, ꝙ ad cognoſcẽdum vtrum habeat locum lex falc. vel non, inſpicitur valor totius patrimonij tẽpe mortis teſtantis, & non aliud tempus. ¶ No. ꝙ fructus rerum hęreditariarum percepti, ẽt ante aditam hæreditatem, dummodò poſt mortem defuncti, non augent valorem hęreditatis pro falcidia euitanda, ſed cedunt inſolidum lucro hęreditatis. ¶ No. ꝙ ſicut fructus, & alij prouentus contingentes iacente hęreditate ſpectant ad lucrum hæredis; ita & econtra, diminutio & caſu contingens iacente hęreditate, ſpectat inſolidum ad hęredem. ¶ No. ꝙ hęres non cogitur ad inſtantiam legatariorum particularium hęreditatem adire. ¶ In gl. ſolida legata. ibi, qñ res hæreditariæ legatæ perierunt. vides ergo ꝙ augmentũ, vel diminutio non prodeſt, nec nocet legatarijs. contra d.l.cum quo. ff.eo. ſol. ibi nõ loqui-
1 tur in rebus hęreditarijs, ut hic, ſed † loquitur in debitoribus hęreditarijs, in quibus tñ diſtinguitur: aut hęres eſt debitor hęreditatis, vel ille, cui legata eſt liberatio, aut eſt penitus alter debitor. Primo caſu non attendimus an ſit ſoluendo, vel non, quia quò ad ſe, ip̃ eſt diues, & ſoluendo, vt l.quęrebatur. & l.1.§. ſi debitor. ff.eo. Secundo caſu, aut debitor tempore mortis teſtantis eſt ſoluendo, aut non. Primo, qñ debitor tunc eſt ſoluendo, dicitur ęſtimari ipſa res, & ideo qñ ęſtimatur ipſa res, quicquid poſteà contingit, de ipſa re non curatur, vt hic, & in l.in ratione. la 2. in princip. ff.eod. & ſic ęſtimatio eſt incerta vt ibi, ſed dubio finito ęſtimatur quantum in veritate eſt, vt l.cum Titio. ff.eo. ¶ Aduertas tñ, ꝙ illud intelligit Ang. fore verum augmentum conſiderari, qñ ante augmentum non eſt impoſita lex falc. alias aũt cum eſſet facta ęſtimatio valoris peculij, & nominis debitoris, non prodeſt legatarijs, nec nocet quod poſtea euenit, quando illa ęſtimatio inuariabilis eſt, & quaſi ea contractu debita, arg. l.fundum cor. ff.de noua. ſm Bar. Ang. & Imo. in l.cum quo. ff.eo. ¶ In ea. ibi, pondere, numero, vel menſura; dic, niſi talia eſſent legata in ſpecie, vel vt ſpecies, talem vegetem vini, vel frumenti, quod eſt in tali horreo, vt l.quidam teſtamento. §. ſi tibi. ff.de leg.1. & l.ſi verò.§.fin. cum l.ſeq. ff.ſoluto matrim.

¶ In ea gl. ibi.§.diligenter. dicit Bar. ibi, & in l.in ratione. la prima.§. quod uulgò, intelligit, ꝙ iſte §. hodie ſit correctus, facto inuentario, quia l.ſi.§.& ſi perfecta cũ §.ſeq. & ſeq. C.de iu.deli. vult, ꝙ hęres legatarijs, & creditoribus de ipſis rebus hęreditarijs ſoluere põt, ſi nõ reperitur pecunia in hęreditate, ita ꝙ nullum damnum hęres patitur, ergo ſi rebus peremptis teneretur hęres, ut d.§.diligenter. & §. incertę. ergo maneret damnum, igitur &c. & idem voluit Bar. in l.in quantitate. ff.eo. quod intelligit Io. de Imo. in d.l.in ratione. in princ. verum, qñ non remanet in damno, ut teneatur in plus, quam ſit in hęreditate ſeu re-
2 manet in damno, quia non deducit iſto caſu falcidiam. ¶ † Vltimò ea iſto tex. habes, ꝙ fructus percepti poſt mortem teſtatoris, non computantur in falc. quod intellige verum regulariter. Quod fallit primò, ſi teſtator voluit oppoſitum per l.id autem. ff.eo. & no. in l.in fideicommiſſaria. ff.ad Treb. Secundò fallit, ſi erant ſati tempore mortis. l.in l.falc. placuit, & quod ibi plenè no. ff.eo. quare ſm glo. ibi eſt uerum, etiam ſi nondum nati ſunt fructus, ſed tñ ſati, quã glo. ibi doct. ſequuntur. licet ibi Imo. ꝯ, ſecus tñ in partu in uentre exiſtente, quia non auget hæreditatem, ut d.l.in lege falc.§.placuit. Tertio fallit, ſi ſint percepti ex re legata iudicio teſtatoris. l.Paulus.§.1. & l.ꝙ de bonis.§.fructus. ff.eo. & intellige ea re teſtatoris legata, ſecus ſi eſſent hęredis, niſi eſſent percepti poſt mortem, ut d.l.Paulus. Quartò fallit, ſm Ang. ſi incrementa fructuum & reddituum percipiantur per hæredem poſt mortem teſtantis, quia erat creditor hęredis ea cauſa particulari, nam quatenus liberatur, eatenus percepiſſe videtur iure hęreditario, ut l.cum quo. ff. eo. Et quod dixi de fructibus, dic ſm Ang. procedere in uſuris perceptis in pecunia legata, & etiam non legata, ut l.ſi is qui ducenta. ff.eo. ſed hodie fortè non procederet, cum uſurę ſint prohibitę, ut auc. ad hęc. C.de uſur. de qua per Imo. d.l.is qui ducenta. ¶ De penſionibus domorum, & alijs redditibus dicit idem per ea, quę habentur in d.§.fin. & idem de partu ancillę, ſaluo niſi eſſet in uentre, ut d.l.in lege falcidia. ſin autem ſerui hęreditarij locauerint operas ſuas, tunc de hoc lucro reputatur, prout in fructibus, ſm Ang. & Imo. in d.l.in ratione. in prin.

SVMMARIVM.

1 *Falcidia de quibus legatis deducatur. & nu.3.*
2 *Funeris impenſa quando ſit detrahenda.*
4 *Falcidia quę non detrahitur de legato pio, an alia legata aggrauet.*
5 *Falcidia in quibus caſibus ceſſet.*

Cum autem. ¶ In ratione legis falcidię, primò deducitur ęs alienum, funeris impenſa, & pretia ſeruorum, & de reſiduo quarta pars legatorũ, & ſi plus eſt legatũ, q̃ ſint patrimonij uires, id primò deducitur, poſteà patrimonium defalcatur. ¶ No. ꝙ id, quod aſcendit ęs alienum, & funeris impenſam, non dicitur eſſe in patrimonio. ¶ No. ꝙ funerum impenſa ęquiparatur ęri alieno, ut hic, intãtum ꝙ ẽt omne creditum ſolet pręcedere, qñ hęreditas ſoluendo nõ eſt, vt eſt tex. in l.pen. ff.de relig. intantum ꝙ impenſa funerum pręfertur, ẽt doti uxoris, vt ſingulariter no. Bar. in l.1.in ver. opponitur.4. ad ſecundam partem. ibi, cum.n. quęritur &c. ff.ſol.mat. quod ſingulariter tene menti. licet gl. in d.l.pen. dubitet, an pręferatur
1 creditori pignoratitio. ¶ † No. ꝙ datio libertatis diminuit patrimonium, & per conſequens legem fal. Ex quo no. ꝙ de legato libertatis, & ſic de legato pio, non deducitur falcidia, quod hodie clarum eſt, in auct. ſimiliter, & quod ibi not. C.eo. ¶ No. ꝙ creditores præferuntur quibuſcunque legatarijs ẽt pijs. ¶ No. ꝙ ſi teſtator legat vltra vires ſui patrimonij, nõ eſt verũ dicere ꝙ vltima legata ſint nulla, immo pro rata de quolibet legato deducitur, ẽt de pijs, & reducuntur ad vires patrimonij. ¶ In glo. alienũ, in fi. dic, ꝙ hęres, licet creditum ſuum ſit confuſum, poſſit vt æs alienum deduci in imponẽda falcidia, & hoc eſt hodie verum, ſi fecerit inuentarium, alias actio ſua in totum confunditur, & tenetur ad integra legata. ita not. glo. & Sal. in d.l.in im-
2 ponenda. C.eo.tit. ¶ † In gl. funeris. in fi. dic tñ, ꝙ impenſa monumenti neceſſaria ad ſepeliendum defunctum detrahitur vt æs alienum, vt d.l.in imponenda. ad l.falc. ſecus qñ non eſt neceſſaria, & intellige neceſſaria, qñ ſm qualitatẽ defuncti, dedecus eſſet ſepelliri in terra: ita ſaluabitur gl. in d.§.de impenſa. in gl.
3 magna, ſm Io. de Imo. ibi. ¶ † In glo. ſeruorum. ibi. ff.eo. l.ſi ſeruos. no. illos tex. videlicet d.l.ſi ſeruus. cum tribus ſeq. quòd qñ legantur uni duo legata, quorum vnum ſit defalcabile, & aliud non, ꝙ falcidia deducitur de eo quod eſt defalcabile pro vtroque. Et ſic facit, ſi alieni pauperi legantur alimenta, & ſic eſt legatum pium, & fauorabile, ſecus ſi diuiti, ut no. glo. in l.illud. C.
de

de ſacroſan. eccl. & l. cum hi. §. nihil. ff. de tranſac. & ſi hoc lega-
tum non eſt defalcabile. vt in d. auct. ſimiliter, & ultra dictum
legatum alimentorum, legatur eidem equus, ꝙ de dicto equo
detrahetur falc. non tm̃ pro equo, ſed ẽt ꝙ tangeret legatum ali
mẽtorum, quod no. pro limitatione d. auct. ſimiliter &c. ¶ In gl.
quingentos. in fi. tene menti iſtum tex. & l. ſi poſt misſionem. ff.
eo. ꝙ ſi quis habens 400. in bonis, poſtea legat centũ piç cauſç,
quod quinta pars de dicto legato pio, ante oĩa deducitur, ſicut
a de alijs legatis, ᵃ vt reducatur ad vires patrimonij, & poſteà de
4 alijs legatis, & non detrahetur fal. quod no. † Sed dubium inſur-
git, an falcid. quæ nõ detrahitur de legato pio, aggrauet alia le-
gata & gl. in d. auct. ſimiliter. tenet ꝙ non. & hoc facit d. l. ſi poſt
misſionem. & hoc tenet Bar. Ang. & Io. de Imo. in d. l. poſt miſ-
ſionem. & in l. ſi ſeruus. ff. eo. non obſt. l. planè. ff. eo. quod ſ. diai.
quia illud habet locum, qñ vni & eidem ſit legatũ defalcabile,
& non defalcabile, ſecus qñ ſit diuerſis, vt in quæſtione noſtra.
& hoc cõiter tenetur, licet Bar. aliter dicat in d. auct. ſimiliter.
de quo uide ibi latè per Ludo. in ſua repetitione. & ibi ſequitur
5 hoc ẽt Sal. ¶ † In gl. fi. in fi. ceſſat nanq; lex falc. his caſibus, vide-
licet, in l. prędiorum. C. eo. qñ legatur inſtrm̃ rei alterius. item
de legato dotis, vt l. 1. §. idem quęſijt. ff. de do. pręle. item de
relictis a milite, ut l. in teſtõ. C. eod. Item de legatis pijs, ut d.
auct. ſimiliter. item qñ teſtator expreſsè prohibuit, ut d. auct. ſed
cũ teſtator. item in caſu l. beneficio. ff. eo. & ibi no. per gl. & doc.
in l. ẽt ſi tacitum. C. eo. Item qñ eſt prohibitio alienationis. ut in
auct. ſed in ea. C. eo. item de libertate legata, ut l. Papinianus. §.
quarta. ff. de inoffic. teſt. Item ſi ſoluit aliqua legata integre, ut d.
auct. ſed cum teſtator. item hodie ſi nullum fecit inuentarium,
vt d. auct. ſed cum teſtator, quę omnia no. quia quotidiana.

A D D I T I O.

a Legatis. Adde Oldr. conſ. 118.

De fideicommiſſarijs hæreditatibus.

S V M M A R I V M.

1 *Delator quid lucretur.*

NVnc tranſeamus. ¶ Totus iſte tit. diuidiť in
ſeptem partes. Primò, po
uit qualiter iure vetuſtisſimo, nõ de neceſſitate, ſed
verecũdia quadam fideicõmiſſa pręſtabantur. Secũ-
dò, quod tp̃e Auguſti certis perſonis ea necesſitate pſtabantur,
vel ẽt de iure prætorio. Tertiò, qũo fideicõmiſſum fieri debeat,
vt valeat. Quartò, qñ reſtituta erat hæreditas, ꝙ ex ſenatuſcon-
ſulto tranſibant actiones oẽs in fideicommiſſa. Quintò, quali-
ter ex ſenatuſcon. Pegaſiano, hæres inſtitutus poterat detrahe-
re quartam, & qualiter dicto iure hæres rogatus de tota hæredi
tate, ut trãſirent actiones pro rata in fideicom. ſtipulatio inter-
ponebatur ſi hęres volebat adire, ſi verò recuſabat, ex d. l. ſena-
tuſcon. cogebatur. Sextò, Iuſtinianus iſta duo ſenatuſcon. cõpa-
rat, & oĩa quę ſenatuſc. Treb. ſtatuit, eidem reſeruat, & q̃ ſena-
tuſcon. Pegaſianum ſtatuit, attribuit ſenatuſcon. Treb. tanquam
antiquiori. Septimò, circa materiam fideicom. certos caſus du-
bitabiles ponit. ſecunda ibi, poſtea. tertia ibi, in primis. quarta
ibi, reſtituta. quinta ibi, ſed quia hęredes. ſexta ibi, ſed quia ſtipu
lationes. ſeptima ibi, nihil autẽ intereſt. ¶ Et h. d. A generalibus
(tanquam a dignioribus) eſt inchoandum, & olim hęres de fi-
deicommiſſo grauatus non cogebatur de necesſitate ad fidei-
commisſi præſtationem, hodie verò ſecus, ſi relinquatur capa-
ci. h. d. ¶ No. ꝙ dignius eſt vniuerſale (quia plura cõprehendit)
quam ſpeciale, & ſic eſt dignius genus, quam ſpecies. ¶ No. ꝙ il
lud qđ nõ eſt redactũ ad necesſitatem præſtationis, dr̃ infirmũ.
facit quod hr̃ in l. ſi non ſortem. §. libertus. in prin. ff. de condi.
indeb. ¶ No. quare appellata ſunt fideicommiſſa, quia tãtummo
dò in fide hæredis cõmittebantur, & ab eius voluntate & fide
pendebant. ¶ No. ibi, in aſſiduam &c. ꝙ aſſidua & continuata
conſuetudo & ſtylus, tribuit iuriſdictionem, & facit legem. fa-
cit l. 1. C. de eman. lib. ¶ In gl. quibus, ibi. C. ad l. fal. l. ẽt. aduertas
tñ qñ accommodať fides de reſtituendo incapaci, ſi quis defe-
rat, quam partem lucrabitur, nam aut extraneus defert, & tunc
habet tertiam eius quod applicatur fiſco, ut l. edicto. §. extat. ff.
a de ᵃ iure fiſci. Qñque † quis defert ſeipſum, tunc attende vnde
a cauſatur hęc incapacitas, nam ſi pp ſuum delictum, nihil debet
habere, ut d. l. edicto. §. eos. ſi verò pp aliud (vt quia erat ſpurius)
tunc diſtinguitur hæres a fideicomm. nam ſi hæres non erat ca-
pax, & grauatus de fideicom̃. & deferatur, lucratur dimidiã, ut
l. ſenatus. §. fi. ff. de iure fiſci. ſi autẽ fideicommiſſarius erat inca-
pax, & tunc hæres incapax deferens debet habere tertiam oĩum
bonorum l. 1. C. de his qui ſe def. lib. 11. Fallit in uxore teſtãns,
quæ deferens debet habere dimidiam, vt ibi, ſi autẽ vterq; erat
incapax. & gl. in l. etiam. C. ad l. fal. vult ꝙ habeat dimidiam, ſed
ibi Pet. non placet, quia ſecundum hoc eſſet melioris conditio-
nis incapax, quam capax, cũ capax non habeat niſi tertiam, ut
dixi. ſi autem fideicommiſ. deferat, tunc dic, ꝙ debet habere di
midiam eius, quod erat habiturus, ut l. cum tacitum. ff. de iure
fiſci. Fallit in filio, & ſeruo, qui coguntur parere patri, & domi
no. vt l. ſi tacitum. ff. ad leg. falc. ita dicunt doct. & Sal. & Flor.
in d. l. etiam.

A D D I T I O.

a De iure fiſci. Dum hic alleg. §. extat. & §. fin. uide eos, qui nihil dicunt ad ſuũ
propoſitum. Purpur.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtamentum hęrede non inſtituto, an valeat.*
2 *§. hæres. ſupra de hære. inſti. intellectus.*

In primis. ¶ Ad hoc ut ualeat fideicommiſſum uniuerſale
ex teſtõ, debet hæres uniuerſaliter inſtitui, qui
poteſt grauari de tota vel parte hęreditatis, capaci reſtituenda.
h. d. ¶ No. ꝙ non ualet teſtm̃, in quo nemo hæres eſt inſtitutus.
¶ No. ꝙ ẽt de parte hęreditatis põt quis grauari, vt reſtituat, &
de quota; alias ſecus, ut l. mulier. §. ſi. cum ibi no. per gl. in uer.
retinebitur, & doc. ff. ad Treb. ¶ No. ꝙ fideicom. põt fieri, & pu-
rè, & ſub cõditione, & ſub die certo. ¶ In gl. inſtituatur. in fi. dic,
ꝙ non eſt ꝟ, nam hic volebat teſtari, ibi conſtabat ꝙ non. ſed co
dicillari tm̃, ut dicam in gl. ſequenti. ¶ In gl. inutile. in fi. dic, ꝙ
aut conſtat teſtatorem voluiſſe facere teſtm̃, & non ualet, niſi
1 ſit ibi inſtitutio, vt ff. de iure codi. l. 1. Aut † conſtat ꝙ voluit
legare, & fideicommittere, & tunc valet, ſine hærede ſcripto, ut
ĩ. eo. §. pręterea. Aut eſt dubium, & tunc ſi fecit mentionem de
hęrede, videtur voluiſſe facere teſtm̃, & ideo ſi non valet inſti-
tutio, nec legata, vt d. l. 1. & ff. de iure codic. l. is qui. & C. de teſt.
l. non codicillum. niſi teſtator hoc expresſiſſet, quia adiecit clau
ſulã codicil. ut l. ſi. C. de codicil. vel niſi in alia diſpoſitione, de
inſtitutione feciſſet mentionem, ut d. l. ſi. vel aliàs conſtat, ꝙ uo
luit valere vt codicillũ, ut l. ſcæuola. ff. ad Treb. ¶ In gl. cõditio-
2 ne. opponitur ab extra † ꝙ ſub certa die fieri nõ põt, ut §. hęres.
ſ. de hær. inſti. & ibi diai. ſol. ibi in directa, ſed hic in fideicõmiſ
ſaria, in qua ius hæreditarium non eſt in ſuſpenſo, quia erit pe-
nès hęredem directo ſcriptum, ſed ibi ſi nõ eſſet penès hęredẽ
eſſent in ſuſpenſo, quod eſſe non debet, igitur &c.

S V M M A R I V M.

1 *Fideicommiſſarius an ante reſtitutam hæreditatem, aliquam actio-
nem habeat.*
2 *Actiones acquiſita per hęredem non tranſeunt in fideicommiſſarium
niſi cedantur.*
3 *Hæres grauatus reſtituere hæreditatem, poteſt cum prætendentibus
ius habere in hęreditate compromittere, & laudum præiudicat fi-
deicommiſſario.*
4 *Hęres an ſubeat onus legatorum vel fideicommiſſarius.*

Reſtituta. ¶ Qui reſtituit hęreditatem remanet hęres no-
mine, & in fideicommiſſarium tranſeunt oẽs
actiones. h. d. ¶ No. ꝙ qui ſemel eſt hęres, non deſinit eſſe hęres,
licet reſtituat alteri hęreditatem, ẽt totam. ¶ No. ꝙ ille cui facta
eſt reſtitutio hęreditatis, aliquando eſt hęres, aliquando non.
Ex quo not. ꝙ fideicom. loco hęredis habetur, ut l. ſi filius. ff. qđ
cum eo. ¶ No. ꝙ facta reſtitutione hæreditatis, ſtatim ex Treb.
& ſic ipſo iure, tranſeunt actiones actiuè & paſsiuè in fideicom
miſſarium. concor. l. 1. §. 1. ff. eo. ¶ No. ꝙ facta reſtitutione hęre-
ditatis ſine ceſſione, prętor vtiles (non dico directas actiones)
actiuè, & paſsiuè transfert in fideicommiſſarium, facit §. quod
a autem. infra de bon. poſſ. ¶ † No. quòd ante reſtitutam hęredita-
tem fideicommiſſarius non habet aliquam actionem, niſi in ca-
ſibus, de quibus in tex. & gl. in l. 1. §. pen. C. eo. & ſit reſtitutio fi-
deicommisſi, aut realiter reſtituendo, aut uerbo, ut l. facta. & l.
reſtituta. in prin. ff. ad Treb. ¶ In gl. 1. in fi. dic, ꝙ non deſinit eſſe
hęres, niſi per in integ. reſtit. ut l. & ſi ſine. §. ſed quod Papi. ff.
de mino. ſed & tunc non deſinit eſſe hæres de iure ciuili, & per
conſequens ille ſubſtitutus non poteſt venire, niſi de iure prę-
torio.

torio.arg l. quod cõtra.§.uni duo.ff.de reg.iur. dixi ſ. de exhær.
lib.io prin.¶ Aduertas tñ, ꝙ licet hæres, remaneat hęres, tñ facta
reſtitutione ſi conueniatur a creditoribus, habet exceptionẽ ut
non conueniatur, niſi pro ea parte, q̃ apud eum remanſit, vt l.1.in
prin.& §.1.ff.eo.¶ In gl.omnes.non dicit totas, no.differentiam
inter oẽs, & totas, quia verbum omnis, eſt diſtributiuum uniuer
ſalium, ſed totum eſt diſtributiuum particulariũ, quod no. ¶ In
2 glo.ciuili dic, ꝙ nec actiones † acquiſitæ per hæredem trãſeunt
in fideicom.niſi cedantur, & ideo cum hic hęres reſtituit, debet
facere ſibi caueri.& ita econtra ꝙ cõſeruetur indemnis de obli
gationibus, quas fecit pro factis hęreditatis, vt l. cum hæredi-
tas, cum ibi no.per Bar.ff.eo. ẽt ſi per cõpromiſſum p eũ factũ,
& laudum inde ſecutum eſſet obligatus, vt eſt caſus ſingularis
3 in d.l.cum hæreditas. ¶ † Ex quo no. ꝙ hęres grauatus de reſti-
tuendo hæreditatem, poteſt cum prætendentibus ius habere in
hæreditate compromittere, & laudũ præiudicat fideicommiſſa
rio, niſi doceat de colluſione, vt ibi per Bar.Ang. & Imo. quod
ſingulariter no.ea iſto itaque tex.habes vnum beneficium inuẽ
tarij, videlicet, ꝙ facta reſtitutione, tranſeunt actiones in fideic.
Sunt alia multa eius beneficia, quæ no.gl.in l.in teſtamẽto.C.ad
4 l.falc.¶ † An aũt hęres, vel fideicom.ſubeat onus legatorum? dic
ſm Bal.in l.2.C.ad Treb.& ego dixi in l.pe.ff.eo.ut.videlicet ali
quando legatum nominatim relinquitur ab hærede, aliqñ no-
minatim relinquitur a fideicom. aliqñ relinquitur ſimpliciter
non facta mentio nominatim de hærede vel fideicommiſſario.
Primo caſu, ſi hæres adeat ſponte, põt deducere falcidiam de le
gato, quia ab eo fuerunt legata, nec põt grauatus per fideicom.
vltra dodrantem deducere a fideicõmiſſario, vt l.Marcellus.§.
Põponius.ff.eo.ſinaũt nõ adeat ſponte, dico ꝙ falc.locũ habet,
non vt hæres detrahat, ſed fideicom. qui ſubſtitutus vr̃ loco hæ-
redis, vt l.Marcellus.§.ſi ſuſpecta.ff.eo. Secũdo caſu, qñ ſunt re-
licta nominatim a fideicõmiſſario, tũc ſiue ſponte hæres adeat,
ſiue non, põt falcidiã de legatis deducere hæres, non fideicom.
vt l.facta.§.ſuſpectam. ff.eod. & eſt rõ, quia ex perſona hæredis
non præſtant, quia grauatus non fuit ex perſona fideicõmiſſa-
rij, non detrahitur falcidia, quia ipſe nunquã detrahit, ut l.mu-
lier.§.vi Trebelliano.ff.eo.Tertio caſu, qñ ſimpliciter ſunt reli-
cta: & iſto caſu, variant glo. nam in d.l.Marcellus. dicunt, ꝙ ad
onus hęredis videntur relicta, & ſic hæres ſponte adiens poteſt
vti falc.& hæc eſt vera.ſed in l.ſi.C.eo.dicunt, ꝙ in dubio videã
tur relicta a fideicommiſſario, & ſic ad onus fideicommiſſarij
adſcripta, ut ꝯ eum dirigatur petitio legatorum, & hæres nõ po
teſt deducere falc.circa legata, ſed ſolum Treb.de fideicommiſ-
ſo vniuerſali reſpectu totius aſſis, quia totus iniungitur fideic.
vniuerſali, ꝙ eſt alterius naturę, cum in eo imputentur fructus,
& prælegata.ſed in l.fal.non.vt ff.eo.l.in fideicommiſſaria.& in
l.in quartam.ff.ad l.falc.& plenè no.doct. in l.filium quem ha-
bentem. C.famil.ercisc.ſed prima communiter tenetur.

S V M M A R I V M.

1 *Quartarum genera quot ſint.*
2 *Actiones actiua & paſſiua in quem tranſeant.*
3 *Trebellianica vel falcidia an de fideicõmiſſo ſingulari detrahatur.*

Sed quia hæredes. Hæres rogatus de fideicommiſſo
vniuerſali, uel particulari, per ſe-
natuſcon.Pegaſianũ poterat quartã deducere, & in hęrede oẽs
actiones remanebunt, niſi cautio fuerit interpoſita inter eum,
& fideicom.de actionibus diuidendis.h.d. ¶ No.ibi.atq; ea l.fal.
ꝙ ſicut falci.reſecat particularia legata vſq; ad dodrantem, ita
ẽt Treb.fideicom. vniuerſale.¶ No.ea verſi.ex ſingulis, ꝙ ẽt per
Treb.detrahitur quarta in fideicommiſſis, nõ tm̃ vniuerſalibus
ſed ẽt ſingularibus. ¶ No. ibi, pars bonorum &c.intelligas tamẽ
ſub nomine hæreditario, alias aũt iſte tex.non procederet, quia
ille cui relinquitur pars bonorũ, non ſuſtinet aliqua oneta, vt
l.bonorũ. ff.de verb.ſign. & no.in l.non amplius.§.ſi. cum l.ſeq.
& ibi Bar.ff.de leg.2.& facit tex.cum glo.& Bar.in l.mulier §.ſi.
ff.eo.¶ In gl.ex lege.ibi, de trien.& ſemiſ.§.1. dic, vt in auct.no-
uiſſima.cum ibi no.per gl.& doct.C.de inoffic.teſt. ¶ In ea.glo.
1 in ſi.dic ſm Io.Fab. † ꝙ eſt alia quarta q̃ debetur in bonis curia
lis, vt C.de ſacroſan.eccl.l.ſancimus.Item alia.C.de ſecun.nup.
l.hac edictali.Item alia.C.de diuor.l.ſi.Item alia.C. unde vir &
vxo.auct.prætereã.Item alia, ſ.de uulg. & pup.ſubſt.§.fin. & ibi
dixi.Item alia.C.ad Treb.auct.cõtra rogan. Item alia.C.de ſuis
& legit.l.ſi.Item alia, j.de ſucceſſ.liber.§.ſed noſtra. Item alia.ff.
de iudi.l.ſed & ſi reſtituat.§.ſi.l.antiqui.ff.ſi pars hære.pe. Item
alia, extra de teſt.c.requiſiſti. Item alia, in c.dudum.extra de ſe-
pul.in cle. ¶ Quæro, an falcid iam & Treb. ſimul hæredes dedu-
cere poſsint? dicam j.eo.§.ſed quia ſtipulatione, & per Bar.&
Ang.& Io.de Imo.in l.Marcellus.§.1.ff.eo.¶ In gl.ſolebant.ibi,
2 cum onore. diſtingue, † aut legatur, ſiue relinquitur tota hæ-
reditas uel pars, ſiue quota, & tũc tranſeunt iura, actiuè & paſ
ſiuè, vt l.ſi quis ſeruum.§.ſi.ff.de leg.2.facit l.cogi.§.generaliter.
ff.eo. & ꝙ ibi Dy.& Bar.Aut legãtur omnia bona, & idem, vt
l.iam ꝙ.§.ſi.cum l.ſeq.ff.eo.aut pars bonorum, & tunc debet ha
bere ſine aliquo onere, vt d.l.ſi quis ſeruũ.§.ſi.cum l.ſeq.Sinaũt
relinquatur vſuſfr. omnium bonorum, & tunc ẽt actiones acti-
uè & paſsiuè tranſeunt in vſufr. vt not. Bar. in d.l.ſi quis ſeruũ.
3 §.ſi.& in l.ſi.ff.de vſufru.leg.¶ † An aũt de fideicõmiſſo ſingulari
detrahatur Treb.uel falc.hic vr̃ tex.ꝙ Treb.In cõtrarium videt̃
tex.cũ gl.1.in l.1.in prin.ff.ad Treb. Tu potes dicere, ꝙ cũ ſaltẽ
hodie adęquata ſint per omnia, legata fideicõmiſsis, & ecõtra,
vt ſ.de leg §.ſed non uſque.ibi, omnia legata, & l.2.C.commu.
de leg.& l.1. & ibi dixi.ff.de leg.1. ꝙ cum tm̃ ſit dicere, lego,
quantum fideicommitto, & econtra.vt l.& fideicom. de leg.2.
neceſſariò ſequitur ꝙ quamuis teſtator dicat per uerbum, fidei
committo, ꝙ facto fideicommiſſo particulari detraheretur falc.
ſicut de legatis, & etiam poterat olim, & etiam credo hodie de
trahi poſſe Treb. quia hoc etiam fuit introductum ex Pegaſia-
no, vt d.§.ex ſingulis.ſ.eo.& ſic nõ vitiaretur petitio, ſiue actus,
ſiue dicatur ꝙ de dicto fideicom.particulari petit deduci falci.
ſiue Treb.quod no.facit l.ſed & ſi poſſeſſori.§.1.ff.de iureiur.&
quod no.Bar.in l.ſi olei.C.loca.coniuncta auct. nouiſsima.cũ
ibi no.per glo.C.de inoffic.teſtam.

S V M M A R I V M.

1 *Hæres an cogi poſſit adire hæreditatem.*
2 *Cauſa ſuſpicionis iudicis an & quando ſit exprimenda.*
3 *Proceſſus factus a iudice recuſato an ſit ipſo iure nullus.*
4 *Hęres reſtituturus varijs modis cogi poteſt.*
5 *Libellus quando fideicommiſſarius petit hęredem inſtitutum cogi adire & reſtituere.*

Ergo ſi quidem. ¶ Rogatus de reſtituendo dodrantẽ
ex ſenatuſc. Treb.actiones diuidunt̃
pro rata, ſed ſi vltrà dodrantem, tunc ex ſenatuſconſ. Pegaſia-
no omnes actiones remanent penès hæredem, niſi ſtipulatio
de diuidendo fuerit interpoſita.& hoc ſi ſponte adijt, ſinaũt
coactus, ex ſenatuſc. Treb.actiones oẽs tranſeunt in fideicom.
h.d. ¶ No.ibi, iure ciuili, ꝙ aliud eſt ius ciuile, & aliud eſt ſena-
1 tuſcon.ſed tñ hic ius ciuile, totum eſt.¶ † No.ꝙ qñ hæres recu-
ſat adire hæreditatẽ, dicendo hæreditatẽ ſuſpectam, officio iu-
dicis cogit̃ adire, & reſtituere fideicõmiſſario.l.quia poterat.&
quod ibi no.ff.eo.¶ No.ꝙ qñ hæres coactus eſt adire, non eſt in
aliquo damno, quia periculo fideicõmiſſarij debet adire, vt d.l.
quia poterat.& oẽs actiones actiuè & paſsiuè trãſeunt in fidei-
commiſſarium.¶ In glo.damnoſam.in ſi.dic quod gl.in d.l.quia
2 poterat.inducit, qñ aliquis † iudex delegatus, ut ſuſpectus recu
ſatur, quia non eſt neceſſe exprimere cãm, ſed eſt pro ratione
voluntas.& facit l.apertiſsimi.cum ibi no.C.de iudic.& hoc ſer-
uabitur in terris imperij, quod eſt uerum ſm Ang. & Imo. in d.
l.quia poterat.niſi recuſatio eſſet notoriè fruſtratoria, vt quia eſ-
ſet iudex datus de cõmuni concordia partium.allegatur Inno.
in c.cum ſpecialis. & quod habetur in auct.& conſequenter. C.
de ſen.ſi aũt eſſet dubia, tunc ſufficit ſimplex allegatio ſuſpicio
nis, comprobata iuro, ut eſt gl.ſing.in d.l.apertiſsimi. licet Ioã.
de Imo.dicat, ꝙ hoc non reperit̃ de iure ciuili, ſed de iure cano
nico debet cã inſeri, & probari corã arbitris cõiter eligẽdis, vt
extra de offic.deleg.c.ſuſpicionis, & de appel.c cum ſpeciali fa
cit l.ſi.cum materia.C.de iudi.& ibi Bar.& doct.& iſtud ſerua-
bitur in foro canonico, & in terris eccleſiæ, ſm Bar. in d.l.quia
3 poterat. ¶ Quærit ibi Bar.q̃d ſi † iudex recuſatur vt ſuſpectus,
& tñ nõ obſtante recuſatione procedit, an proceſſus valeat, aut
ſit nullus? & determinat, ꝙ eſt ipſo iure nullus, quia recuſatio-
ne propoſita ipſo iure eſt recuſans exẽptus ab eo & eius iuriſdi
ctione, & ideo proceſſus eſt ipſo iure nullus. alleg.l.2 C.ſi qua
prædi.po.& idẽ ibi voluit Bar.Ang.& doct.in d.l. quia poterat.
tenent opin.Bar.in caſu in d.l.2.C.ſi qua prædi.po.alias tenent
opi.Ion.in d.c.cum ſpeciali.q dicit, ꝙ nõ reperitur iure cancũ.
pro quo eſt glo.ord.6.q.2 c. quoties cordis oculus. & ꝙ pro-
ceſſus teneat, licet obſtet exceptio, vt in l.non diſtinguemus.§.
cum quidã.ff.de arbi.ſed do.Io.in d.l.quia poterat. de iure ciui-
li, tenet opin.Bar.quia tantum operatur ſimplex recuſatio, & ẽt
probatio de iure canonico, vt d.c.cùm ſpeciali. & ibi vide Pa-
nor.ſed tunc eſſet proceſſus nullus, vt c.ſuſpicionis, de offic.de-
leg.igitur, &c. ſed de hoc dic multum latè per do.Io.in l.quidã
conlu-

conſulebant.ff.de re iudi. in ver. de via accuſationis an ipſo iure ſuſpendat,fuit dubium &c. de quo etiam vide quæ ſcripſi.ff. de appel.in rub.¶ An autem ſi vltra procedat, ſufficit proteſtatio, vel opus ſit appellatione,dic, vt no.doc.Bal.Sal. & Bar.in d. l.1.C.ſi qua prædi.po.de quo dic, vt dixi in l.illud.ff.de appella. & in l.1.ff.nil nouari appe.pen. & in l.1. ff.a quib. appella.non
4 licet.¶† In glo.quo caſu.in ſi.no.hæredem,qui nō vult adire cogi officio iudicis, vt hic,& ſ.proxi.& no.glo. & Bar.in l.ſi legatus.ff.eo.in prin.& iſto caſu,quādo adit coactus, etiam officio iudicis cogitur reſtituere, vt eſt text. hic, dum dicitur officio prætoris adeat,& reſtituat &c.ſinautem ſpōte adiuerit,cogitur reſtituere actione ex teſtamento, vt not.gl.1.l.& ſine ſcriptura.
5 C.eo.& ibi doct.¶†Quæro in iſto caſu formam libelli quando hæres non vult adire: dic φ fideicōmiſſarius debet dicere velle ſuo periculo hæredem adire, & reſtituere ſibi, & concludere, quare peto per vos & veſtrum officium, quod imploro, dictū hæredē cogi ad hoc,ita dicit Bar.in d. l.quia poterat, quod not.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa an & quando ſit inſerenda in ſententia.*
2 *Hæres an in aliquo teneatur ad onera,vel deducto ære alieno debeat quartam ſuam conſequi. & nu.3.*
4 *Teſtator an Trebellianicam prohibere poſſit.*
5 *Falcidia & Trebellianica æquiparantur.*
6 *Hæreditate reſtituta,quæ non tranſeant.*
7 *Emphyteuſis eccleſiæ an tranſeat in hæredem extraneum. Et quid de emphyteuſi priuati.*
8 *Trebellianica an de legatis pijs deducatur.*
9 *Fideicommiſſarius pōt facere inuentariū,vt eius beneficio gaudeat.*
10 *Inuentarium hæredis non prodeſt fideicommiſſario.*
11 *Hæreditatis reſtitutio non debet fieri procuratori non habenti ſpeciale mandatum.*
12 *Hæres non faciens inuentarium an perdat Trebellianicam.*

Sed quia. Fideicommiſſariæ hæreditates ex ſenatuſ. Treb. reſtituuntur,ſublato in totum ſenatuſconſ.Pega. cuius authoritatem ſenatuſ.Treb.Imperator attribuit,& hæres rogatus poteſt retinere quartam, ſiue relicta ei ſit, ſiue minus actionibus pro rata diuiſis. Item hæres qui ſuſpectā hæreditatē adire non vult, hodie per ſenatuſc. Trebel. adire cogitur, licet olim per Pega omnibus actionibus in fideicom. deuolutis.h.d. ¶No. φ in legibus magis ſimplicitas,quā difficultas eſt amplectenda.¶No.φ hæres debet habere quartam Treb.ſiue tantum, ſiue minus, ſiue nihil fuerit ſibi relictum,& per conſequens, ſicut filius cui relictum eſt minus legitima agit ad ſupplementū, vt l.omnimodo. C.de inoffic.teſtam. Ita etiam hæres qui habet minus quarta,& per viam retentionis, & per viam actionis, ſi plus debito ſoluitur,poteſt ſibi præcauere.¶Not.φ actiones diriguntur actiuè, & paſsiuè in hæredem vſq; ad quartam, in fideicommiſſarium vſque ad reſiduum,& per conſequens,ſi hæres totam hæreditatem ſponte reſtituat, omnia iura inſolidum tranſeunt in fideicommiſſarium, actiuè & paſsiuè. ¶No. φ ſi hæres recuſat hæreditatem adire, poteſt fideicommiſſarius deſiderare & petere hæreditatem ſibi reſtitui, cum omni commodo,& incommodo. ¶In gl.ſimplicitas.in ſi.intellige de ſimplicitate,quæ eſt contraria fraudi.C.de fur.l.manifeſtiſsimi.nō uūr de ſimplicitate.i.fatuitate; quia illa eſt dānabilis, vt l.3.ſ.ſi.
1 ff.de ſuſpect.tut.¶In gl.ſuggeſtis. in† ſi.in ſi.dic,aut quæritur an ad valorem ſententiæ ſit cauſa inſerenda in ſententia:& dico φ non, vt ca.ſicut.extra de re iud. Sed quò ad aliud,vt puta ad aggrauandum condemnatum, vt infametur, vel quò ad alienādū, tunc debet inſeri cauſa, vt l.2.ſ.ignominiæ. ff.de inſa.& ibi Bar. & l.hoc enim. de ſuſpec.tu. & l. ſi quis cum totum petiiſſet. & ibi no.gl.ff.de excep.rei iud.de quo plenè per Ang. & Io.de Im. in l.qui Romæ.ſ.duo fratres.ff.de verb.obl.Sed Bal.in d.ſ.ignominiæ.dicit, φ licet in ſententia non ſit cauſa inſerenda,tamen in præcepto iudicis ſit,vt no.Dy. & Bar.in l.filiusfa.ſ.diui.ff.de lega.1.& Cy. C.de fideicom. l.quoties. ſinautem ſunt duæ cauſæ,quarum vna vera,& alia eſt falſa,& iudex eſt vſus falſa cauſa,an valet ſententia? vide l.Titianus.& quod ibi Bar.& Bal.ff.φ cum eo.& l.Seio. ff.de app. ſinautem nulla cauſa ſuberat, & ſic iudex ex falſa cā motus eſt, an valeat? vide l.ſi is ad quē. per gl. & doct.ff.de acq.hær.& in l.ex teſtamēto.in prin. per gl.& Bal. ff.de execu.tu.Si autem expreſſit plures cauſas,& vna vera eſt,& aliæ omnes falſæ, valet ſententia? & no.gl.ſingularem,in l.ſi qs
2 ad exhibendum.ff.de excep.rei iud. ¶† In gl.4. in ſi. an autē hæres in aliquo teneatur ad onera, vel deducto ære alieno,an debeat quartam ſuam conſequi? no.glo.in l.1. C.eo. Tu conclude

ſm d.Cy.& alios, & Sal. ibi. Aut hæres reſtituit totum nihil retento, & tunc fideicommiſſarius tenetur ad omnia, vt ff.eo.l.1. ſ.ſi is. Aut aliquo retento,& tunc,aut in ſpecie, vel in quantitate,& tunc creditoribus tenetur inſolidum, vt d.l.1.in ſi.glo. Legatarijs verò tenetur ſolum in eo φ habet vltra quartam, vt d. ſ.ſi is.& hoc vult glo.in l.1. ſ.ſi.ff.eo. Aut retinet in quantitate, & tunc,aut retinet ſolam quartam,& tunc legatarijs non tenetur,quia illam habet ſine illorum onere, ſed fideicommiſſarius ſolus illis tenetur,creditoribus verò pro ſua quarta tenetur, vt l.1.& quod ibi no. C.eo.aut retinet vltra quartam,& tunc creditoribus tenetur pro rata, legatarijs verò ſolum pro eo quod habet vltra quartam,& eſt ratio,quia illa non habet ſine onere
3 legatorum, vt l.ſi.C.eo.ſm Cy.& doc.¶†Et aduertas,φ fideicōmiſſario volente pōt hæres quartam totius hæreditatis deducere, & iſto caſu teneatur creditoribus hæreditarijs, vt l.1. C.eo. vel etiam antequam reſtituat hæreditatē poteſt ſatisfacere creditoribus, ut d.l.1. & ſic poſtea habet quartam ſine onere alieno,ſinautem non ſatisfecit, debet habere quartam totius,& ſa-
4 tisfacere creditoribus pro ſua rata, vt l.2.C.eo. ¶†In glo.liceat. in ſi.an ſicut teſtator poteſt prohibere falcidiam, vt auct.ſed cū teſtator.C.ad l.Fal. ita ēt Treb.gl.hic tenet,φ ſic; ſed contrariū tenet gl.in d.auct.ſed cùm teſtator. & iſtam vltimam tenet Iac. de Bel.in Auct.de hære.& fal.ſ.ſi verò non fecerint.Et iſtam gl. tenet Cy.& cōmuniter doc.in d.auct. ſed cum teſtator. & Bar.
5 in d. l.Marcellus. ſ.1. ff. eod. † quia iſta duo æquiparantur ex l. veteri Trebellianica & Falc. vt ibi. ergo ſtatutum poſteà in vno (videlicet in fal. vt ibi per dictam auct.ſed cum teſtator) erit ēt ſtatutum in altero, videlicet in Treb. vt ar.no.per gl.in l.ſi quis ſeruum.C.de fur.& hanc opi.tenet Saly.in d.auct. ſed cum teſtator.in ver.op.ad idem de l.vt ſi allegas. quia ratio finalis Imperatoris fuit in d.auct.ſed cùm teſtator. vt voluntas teſtantis plenarium ſortiatur effectum,& quia hodie adire non poteſt,hærede adire volente,quia defertur alijs, vt auct. hoc amplius.C.de fideicom. & ſic apparet, cum certum ſit nihil remanere pœnès hæredem, habet locum d.auct. ſed cum teſtator. ergo idem in Treb.quia ſublata eſt cauſa,& ratio propter quam olim nō potuerat ꝓhibere,de quo aliquid per Bal.in d.auct. ſed cùm teſtator.in d.uerſic. quæro nunquid ille qui non confecit inuentarium &c.& Io.de Imo.in d.l.Marcellus. ſ.1.dicit opi.gl.fore cōmunem,licèt de ſubtilitate iuris alia ſit verior,illa ratione,quia quod expreſsè non mutatur, quare ſtare prohibetur? vt no.glo. in c.cupientes.ſ. φ ſi per viginti. de elec.in 6. Tu non recedas a cōmuni opin.quia negari non pōt,φ latè ſumpto vocabulo,appellatione Falcidiæ continetur Treb. vt not.in auct. vnde ſi pa-
a rens.C.de inoffic.teſt.ergo in materia correctoria[a] ſit extenſio, vt eſt caſus coniuncta glo. in clem. 1.in verſic.eligatur.extra de elec.¶In glo.actionibus.in ſi.intelligas, vt dixi ſ.in gl. in verſic. quarta.ſ.1.in gl.reſtituerit.ibi,fideicōmiſſarij &c. No.quòd fa-
6 cta † reſtitutione, oia trāſeunt in fideicōmiſſarium,de quo per gl.& doct.& Sal.latè in l.ſi.ſ.pe. C.commu.de leg.Fallit in caſibus notatis per gl.in l.reſtituta.in prin.ff.eo. & ēt fallit,quia ea, quæ non tranſeunt in hæredem extraneum,non tranſeunt in fideicōmiſſarium, nec ēt illud quod non tranſit ad hæredē hæredis, vt eſt tex.cum glo.& ibi Bart.in l.ſi patroni. ff.eod.in princ.
7 ¶†Ex quo infertur,quòd emphyteuſis eccleſiæ, quæ nō trāſit in extraneum hæredem,ut in Auct.de aliе.& emphy.ſ.emphyteuſis,etiam nō uenit in reſtitutione fideicommiſſi, & idem in emphyteuſi priuati,ut l.ſi. C.de iur.emphy.ſed ibi Imo.tenet contrarium,quia emphyteuſis(licet non poſset alienari titulo particuli,tamē titulo uniuerſali ſic) uidetur acceepiſſe pro ſe,& hæredibus,ut l.pactum.ff.de proba.& fideicom.eſt hæres,ut l.ſi filius.ff.quod cum eo. igitur &c. nec ēt tranſit feudum,quia non habetur iure hæreditario, ſed magis beneficio domini, ut in tit. agna. uel alij repu. hære.ca.1. de quo latè Bart.in d.l.patroni.in prin.uide etiā Bar.in l.ut iuriſiurādi. ſ.1.ff.de ope.liber.¶Quæro,an hæres non conficiens inuentarium, ſicut perdit Falcid.ita perdat Treb. de quo dic per Bar.in d.l.Marcellus.ſ.1.ego latè di-
8 xi ſupra ad l.Falc.ſ.2. ¶Quæro an ſicut † de legatis pijs non detrahitur Fal.ut auct.ſimiliter. C.ad l.Fal.ita etiam nō detrahitur Trebel.Io.And.in c.1.de teſt. in 6. tenet quòd Trebel.pōt deduci.& idem Ioan.Cal.& Ioan.de Lig.Bar.in d.l.Marcellus.tenet quòd

ADDITIO.

a Correctoria. Vbicunque ſtatuti diſpoſitio poſſet reddi eluſoria, tunc etiam in materia pœnali licita eſt extenſio, vt alius etiam caſus comprehendatur, qui alias propriè non comprehenderetur, ſecundum Iaſ.in l. talis ſcriptura. de leg.1. Statutum fauorabile extenditur ad caſum largum & impropriuм. idē Iaſ. vbi ſupra.& l.1. ſ.hoc autem.ad ſenatuſcon. Treb.in Pand.Ant.Cal.

quòd nó deducitur,qa iſta æquiparãtur, ut ibi igitur ſi ſtatutũ noniter eſt,quòd Fal.non poſſit deduci, idẽ erit in Treb.ut d.l. ſi quis ſeruo.C.de fur.& hoc tenet Bal.in auct. ſimiliter.in pen. q.C.ad l.Fal.quia in corpore dicitur,omni Fal.ceſſante &c. Et ſic comprehendit etiam Treb.fauore animæ,igitur &c.& iſtud tenet Cy.in d.auct.ſed cum teſtator. & Dyn.in l.1.§.in filii.ff.ad Treb.& per Sal.in d.auct. ſimiliter. qui dicit finaliter, quod eſt vtilius pro ſalute animę teneri opi.Bar.licèt alia opi.ſit de iure verior,de quo etiam per Bal. in l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſ.& cler.& in l.id quod pauperibus eo.tit.ibi,ſeptimò quæro.& per Ang. in Auct. de hæred. & fal.§. ſi uerò expreſſim. & quamuis Io.de Imo.in d.l.Marcellus,in prin. reſpódeat omnibus argumentis Bar. & dicat opi.Io.veriorem,tamen in practica dicitur ſeruari opi. Bar.quam tu teneas,quia minimè mutã-
9 da ſunt &c.vt l.minimè.ff.de leg. ¶†Quæro,an fideicom.poſſit facere inuentarium,vt gaudeat eius beneficio? dic,ꝙ ſic.ut no. Bar.in l.in ratione.§.quod vulgò.ff.ad l.Fal.& ibi Ang. & Ioan. de Imo. & latè per eoſdem in l.1.§.huiuſmodi.ff. ſi cui plus q̃
10 ꝑ l.Fal.de quo eſt gl.fin.& ibi doc.in l.cũ filio.ff.de leg.1 ¶†An autem inuentarium hæredis proſit fideicom.Bar. in d.§. quod vulgò.dicit,ꝙ non,niſi cedatur,vt arg.l.ſi hæres pecunia.ff.eo. ¶In gl. apud hæredem. & ibi etiam per futurum &c.dic,ꝙ eſt verum facta reſtitotione, nam ante ipſam bene conuenitur, vt l.ita tamen.§.qui ex Treb.ff.eo.¶In gl.ibi,officio iudicis. dic,ut
11 dixi ſ.§.proxi.¶†In ea.gl.in fi.dic,quod opus eſt, ut ſit procurator ad hoc conſtitutus,nec ſufficit procurator generalis, qui etiam caueat,vt eſt caſus in d.l.1.Aduertas tamen,quod procuratori ſimpliciter,& habenti ſpeciale mãdatum,poteſt fieri reſtitutio hæreditatis, non autem procuratori in rem ſuam, ſiue ceſſionario, ut eſt caſus mirabilis in l.cũ mulier. §.ex aſſe.ff.de iu.do.de quo per gl.& doct.in l.apud Iulia.§.Antiſtia.& l.ſeruo
12 inuito.§.fi.ff.eo. ¶†An autem hæres qui non fecit inuentarium perdat Treb. & Cy.in d.auct.ſed cum teſtator. tenet quòd non, quia quod non mutatur &c. vt l.præcipimus.C.de app. & illã opin.fuit ſecutus Bar.in d.l.Marcellus. in fi.princ. Non ob. ille tex.quia aliquando perditur Treb.ex ipſo teſtaméto, ut loquitur ibi, aliquando perditur propter delictum hæredis non conficientis inuẽtarium, & ita loquitur caſus noſter, & iſtam opi. etiam ſequitur Ang.in d.Auct.ſed cum teſtator. in verſi. in glo. ibi,nec Trebel.ſed Bal.ibi,in verſic.quæro,nunquid ille qui nó fecit inuentarium, tenet ꝑrium,quia legatarii & fideicom.etiã vniuerſales ſunt ad inuentariũ conficiẽdum citandi, vt eſt no. caſus in §.in illo adiecto.in Auc.de hær. & Falc.ergo ſi ſunt citandi,ne eis noceat;debet fieri inuentariũ,aliás eis nó nocet.& iſtã ſñiam ſecutus eſt ẽt Sal.in d.auct.ſed cũ teſtator. quia eo ipſo,quòd hæres non fecit inuẽtariũ,ꝓſumitur quòd ſubtraxerit tot bona quot ſufficiunt ad quartã,ut in Auc.de hær. & Fal.§.ſi verò nó fecerit,igitur &c.ſed iſta rõ militat in Treb. ſicut & in Falc.igitur &c.& hanc opi.tenuit Iac.de Aret.& per illũ tex.in l.cum tale.§.1.ff.de cód. & dem. quòd tenetur hæres fideicom. reddere rõnem, ergo tenetur conficere inuentarium, quod eſt caput rationis,igitur &c.hoc ſeqnit ibi Raph. & Io.de Imo. & hanc opi.tenet Ang.in l.1.§.hmói.ff.ſi cui pluſquam per l.Falc. & iſtud eſt tenendum per prædicta.& ita vidi iſto anno hic Ferrariæ obſeruari.de quo etiam dixi ſ.de hær.quali.& diff.§.pen.

S V M M A R I V M.

1 *Adire hæreditatem a quibus hęres cogatur.*

1 Nihil autem. Quid iuris eſt de toto, quò ad totum,idẽ iuris eſt de parte quò ad partẽ.h.d.¶†No. quòd ſicut fideicommiſſarius uniuerſalis poteſt cogere hæredem adire,& reſtituere, ita poteſt fideicom. particularis. ¶In gl.1.in fi.dic,quòd idem ius eſt de parte,quò ad partẽ, ſicut de toto, quò ad totum, ut hic, & l.quæ de tota. & ibi no.ff.de rei uend.qñ eſt eadẽ res in parte,q̃ in toto,alias ſecus.ut d.l.ex mille.ff.de euict. in prin. Et aduertas, quòd fideicom. particularis non poteſt compellere hęredem adire niſi accipiat totam hęreditatem, quia hæres nó debet remanere in aliquo damno.vt ſ. prox.§.ſicut etiam ſi ſunt duo fideicom. & unus cogit adire, & reſtituere,alter non,tunc cogens cogitur accipere partem alterius.ut l.cogi.§.ſi quis hæres.& l.1.§.ſed & quoties.ff.eod.

S V M M A R I V M.

1 *Hęres habens vnam rem minorem quam ſit quarta,poteſt ſibi petere ſuppleri vſque ad quartam ex Trebelliano.*
2 *Adiens coactus perdit rem ſibi relictam.*

Si quis una. Si apud hęredem rogatum de hæreditate reſtituẽda remanet aliqua res,vel quãtitas uoluntate teſtantis,quæ valeat quartam hæreditatis,vel vltra, tũc reſtituta hæreditate, oẽs actiones inſolidum tranſeunt in fideicom.& hæres ad nulla onera hæreditaria tenetur.h.d. ¶Not.ꝙ vtilius eſt hæredi deducta certa re,vel certis particularibus rebus,pro ſua Treb.reſiduum,de quo eſt rogatus reſtituere, quia vltra quartã (ſiue valeat, ſiue nó valeat) non tenetur in aliqua re ad onera hæreditaria. ¶Not.ꝙ hæres rogatus de reſtituenda hęreditate in totum,vel pro parte inſtitutus,retenta re,hr̃ loco legatarij,quaſi ea legato &c.ſicut dicimus de inſtituto in re certa,dato cohærede vniuerſali, l.quoties.C.de hære.inſt. ¶Not.ꝙ facta reſtitutione hæreditatis,ſtatim ex Treb. tranſeunt iura & actiones in fideicom. ¶No.ꝙ nemo cogit̃ acceptare fideicom.
1 ſibi relictũ.¶†In gl.cõtinet.in fi.dic,ꝙ hęres qui habet vnã rem minorẽ q̃ ſit quarta,põt ſibi petere ſuppleri vſq; ad quartã, ex Trebelliano, ſicut filius cui relictũ eſt minus legitima. vt l.omnimodo.C.de inoffi.teſt.Et aduertas,ꝙ ſi non petat ſupplementum,non tenet̃ in aliquo creditoribus, ẽt ſi illa res plus q̃ quarta valeat,vt hic.ſi aũt plus petat q̃ ſupplemẽtum,tunc creditoribus tenetur pro rata,vt l.1.§.ſi hæres.& ibi gl.& doct.ff.eo. & eſt ratio, quia iſto caſu, ſupplementum vr̃ haberi ad rationem quotæ,ergo vt hæres tenetur pro parte,ſed qñ ſimpliciter inſiſtit in re hr̃ vt legatarius,vt hic,igitur tenetur creditoribus,qđ
2 no.¶In glo.actio.in fin.dic,ut dixi ſ.eo.§. ſed quia. Quæro, † ſi iſte adiit coactè an perdit illam rem ſibi relictam? dic, ꝙ ſic, vt l.ita tamen.§.ſi præceptis.& §.qui ſuſpectam.ff.eo. quia adiens coactè perdit omne commodum,quod percipere poſſet ex teſtamento,vt ibi habetur. & vide Bar.& Ang.& Imo.&c.

S V M M A R I V M.

1 *Grauato non ſuccedente. an ſequẽs in gradu, grauatus intelligatur.*
2 *Legata an poſſint directò in codicillis relinqui.*
3 *Hæreditas an poſſit relinqui in codicillis.*
4 *Grauari quis non poteſt,niſi quatenus honoratur.*

Præterea. Ille qui ab inteſtato bona defuncti capit,etiam fideicom.poteſt grauari de reſtituendo totam vel partem hæreditatis.h.d.¶No.ꝙ fideicõmitti põt,non tãtum ex teſtõ,ſed ẽt ab inteſtato. ¶No.ꝙ olim legata non poterãt ab inteſtato relinqui,de quo per gl.& doct.in l.1.ff.de leg.1. ¶No. quòd honoratus põt grauari,quòd aut totã,aut partẽ reſtituat. ¶In gl.rogate.in fi.dic,quòd non tñ codicillis,ſed ẽt nudo ver-
1 bo.vt ĩ.§.prox. Caueas † tñ ſi talis grauatus non ſuccederet,an ſequens in gradu intelligatur eſſe grauatus; quia diſtinguitur, aut nominatim prior in gradu fuit grauatus,aut non. vt in l.1. §.ſi.cum l.ſeq.& ibi gl.& Bar.ff.de lega.3.¶In glo.valeant. in fi.
2 dic,vt dixi aliquid ſ.de leg.§.1.præſupponit ergo iſta gl.ꝙ†legata directò poſſint hodie relinqui in codicillis. Sed contrariũ no.gl.in d.l.1.ff.de leg.1. ſed poteſt dici,quòd legata non ualẽt iure directo, niſi in teſtamento, ſed valent in fideicommiſſis, quæ hodie ſunt in omnibus adæquata adinuicem, vt ſ. de leg. §.ſed non uſque.& ibi dixi,& habetur in l.2.C.commu. de leg. vnde poteſt dici ſm Io.Fab.quòd illa differentia ſemper remanet,ſed eſt ſine effectu,vnde dici poteſt,ꝙ ſi teſtator legat in codicillis, ꝙ valet vt fideicommiſſum,ſed etiam hodie habet effectũ legati, niſi in libertatibus, & tutelis, dic ut infra de codicil.
3 §. non tantum &c.& dixi in d.§.1. ¶† Aduertas tu,quid in hæreditatibus,an poſſint relinqui ab inteſtato, & ſic in codicillis? dic, ꝙ non directò, ſed per fideicom. ut l.2.C.de codicil. & ſi directò relicta fuerit,trahitur ad fideicomm. vt l.Scæuola.ff.ad Trebel.& quod ibi habetur per Bar. & doct. & ille cui ab inteſtato debetur fideicom.ita poteſt cogere grauatum adire,& reſtituere, ſicut ex teſtamento. ut l.ſi ſine ſcriptura, cum ibi no.
4 C.ad Treb.¶†In gl.ſi.in fi.dic, vt dicam in §.non ſolum.ĩ.tit.1. non poteſt ergo grauari,niſi quatenus honoratur, ut hic in fi. ſm ꝙ habetur in l.Imperator.§.1.ff.de leg.2. dic,ut ibi. Et quæ ſit ratio,ibi videas &c.

S V M M A R I V M.

1 *Cõgere qui vult aliũ ad iurãdum, debet prius ipſe de calũnia iurare.*
2 *Fideicommiſſarius quomodo fideicommiſſum conſequatur, ſi hęres negat a ſe relictum & &c.*
4 *Forma libelli ad fideicommiſſum petendam hęrede negante.*
5 *Practica pro aduocato hęredis grauati quando conuenitur ad legatum, uel quando interrogatur vtrum ſibi aliquid relinquatur, ut poſſit opponere.*
6 *Iuramentum (de quo hic) an poſſit per hęredem deferri.*

Et

Et quia. ¶Qui primò negauit fideicom. eſſe relictum po-
ſtea conuictus, non pôt dicere in minua ſolenni
voluntate fuiſſe relictum h.d. ſm opi. vel ſic. Qñ teſtator uoluit
ſolenniter diſponere, ſed in fide hæredis committere, hęres te-
netur iurare, non eſſe relictũ, uel ſoluere. h.d. hanc opi. appro-
bant doct. in l. fi. C. eo. ¶No. ꝙ licèt ab etymologia vocabuli ar-
guere, facit qđ dixi ſupra de teſt. ord. in prin. ¶No. ꝙ unuſquiſq;
debet conari ſuperare alium uirtutibus & humanitate. ¶Not.
ibi, fidei ſuæ cômiſit &c. ꝙ relictum in legalitate & fide hære-
dis, eſt præſtandum, ut hic. quod Bar. intelligit uerũ, ſi hæres ꝓ-
miſit teſtatori illud ſoluere, & ſic quaſi cum defuncto côtraxit,
& hoc reſpectu, pôt à fideicom conueniri. ar. l. ſpadonem. §. 1. ff.
de excu. tu. & l. quidam. ff. de hær. inſt. ita intelligit Bar. iſtũ tex.
in l. uemo poteſt. in princ. ff. de leg. 1. & ibi vide Imo. quod no.
a ¶No. ꝙ in fideicom. ſaltem quinq; teſtes ſunt neceſſarij. ¶†No.
ꝙ quis uult cogere alium ad iurãdũ, debet prius ipſe iurare de
calumnia, quod intellige, ſi petatur, ut l. 2. cum gl. in princ. & ibi
Iac. de Bel. C. de iura. calum. & in l. iuſiurãdum. & ad pecunias.
§. qui iuſiurandum. ff. de iureiu. ¶No. ꝙ ille qui confitetur in fi-
de ſua relictum, ſi dicat ꝙ non fuit factum ſolẽniter, cogit illud
ſoluere, quia remittere in fide grauati, hř pro ſolenni volunta-
te. ¶In gl. fi. ibi, ar. C. de codi. l. 1. iſta lec. vř ſatis probari per iſtũ
tex. Et licèt gl. iſtam nô approbet, tñ Frau. Accur. Marſil. & alij
doct. ut refert Bar. in l. fi. C. eo. approbant eam. ſm lec. iſtam erit
a practica iſtius §. ꝙ ab † initio nulla negatione hæredis ꝑceden-
te fideicom. deferri hæredi iuramentum, ſi teſtator in fide ſua po
ſuit. ꝙ daret ſibi tale quid, uolens ſolenniter teſtari. Si quidem
hæres uolens iurare, erit ſecus, ſed ſi recuſet tunc aget ꝯ eũ con
ditione ea iſto §. ¶In ea. gl. ibi, ergo ſm Io. iſtam ẽt opi. tenet gl.
in l. fin. C. eo. & in l. ſi veritas, eo. tit. No. ergo, ꝙ hoc ſtatuitur in
3 pœnã negantis, & practica huius lect erit, ꝙ † primò hęres in-
terrogetur, utrum teſtator reliquit ſibi fideicom. aliquod. Et tũc
ſi quidẽ ipſe neget, tunc deferendũ eſt ſibi ſacramentũ, & ſiqui-
dem iurauerit nô relictũ eſſe, vel non audiſſe relictum eſſe, erit
ſecurus & liber. Si uerò ipſe nô voluerit iurare, tunc fideicom.
4 dabit libellũ & aget conditione ex hoc §. † Forma libelli erit,
quia narrabit ꝙ interrogari fecit talem hæredem, an ſibi eſſet à
tali teſtatore aliquid relictum, & ꝙ ipſe negauit, & poſtea ipſe
detulit iuſm, & ꝙ iurare recuſauit, quare peto ipſum côdẽnari
ad tale fideicom. mihi pręſtandum. Ita dicit Bar. in d. l. fi. qđ no.
5 Ideo dicit Bal. ibi, quod † aduocatus hęredis grauati, debet eſſe
cautus, vt qñ côuenitur ad legatum, uel qñ interrogatur utrum
ſibi aliquid reliquerit, ꝙ ipſe non neget tunc uerba contenta in
libello, quia non poſſet poſteà opponere, ꝙ non ſolenniter reli
ctum eſt. ita dicit Spe. in tit. de inſtr. edi. §. fi. & §. compendioſè.
Similiter opponentem oportet eſſe cautum, ſi legatarius recur-
rat ad ſuffragium iuři, quia tunc bene pôt opponi de non ſolen
nitate teſtĩ, ſit ergo cautus in forma excipiendi, ut non neget re
lictum, ſed neget ius agendi competere. Et licèt exceptio ſit im
plicita, tñ reus non tenetur illam declarare, quia non cogitur
ſe aſtringere ad vnam, vel alteram, ut l. nemo ex his. ff. de te. iu.
& no. iſtum § Sed dubito in vno in eo ꝙ dixi ſm Spec. ꝙ ſit cau
tus, ut non neget vera eſſe contenta in libello &c. per dictũ ele-
gans Bar. in d. l. ſi dubitetur. §. ſi filius. ff. de fideiuſſ. vbi vide quæ
dixit, ꝙ ſi quis neget fideiuſſorem, perdit beneficium, ſin autẽ in
litis conteſtatione neget narrata prout narrantur, nô dicatur ſe
negaſſe fideiuſſorem, ideo non perdit priuilegiũ, in hoc cogita.
6 † An aũt iuſm (de quo hic) poſſit per hęredẽ deferri? gl. in d. l.
fi. tenet ꝙ non. ſed Sal. ibi, contra, quia iſte §. hoc non prohibet,
igitur &c. Facit in ſimili l. iuſiurandum & ad pecunias. §. ait prę
tor. ff. de iureiur. & ſic iſte §. limitabitur ſecundum leges anti-
quas, per l. generaliter. §. fi. C. de iureiu. & l. manifeſtæ turpitudi
nis. cu ibi no. ff. eo. ar. in l. ſed & poſteriores. ff. de leg. & hoc pla-
cet. aliàs legatarius comprehenderetur in calumnia, & tamen
ipſe prius debet iurare de calumnia, ut hic, igitur &c.

De ſingulis rebus per fideicommiſſum relictis.

S V M M A R I V M.

1 *Hęres ſicut grauari poteſt fideicommiſſo uniuerſali, ita & legata-
rius poteſt in legato grauari.*

POteſt autem. Totus iſte tit. diuiditur in três par
tes Primò ponit de fideicom. pe-
cuniario. Secundò, de libertatibus. Tertiò, per quæ
verba fieri debeant. ſecunda ibi, libertas quoq;. 3. ibi,
a verba. Et h.d. Res ſingularis poteſt per fideicom. relinqui tã ab
1 hærede, q̃ à legatario, h.d. ¶†No. ꝙ ſicut hęres pôt grauari fidei
com. uniuerſali. ut ſupra tit. 1. & particulari, ut hic, ita ẽt legata
rius poteſt grauari in legato. ¶No. ꝙ olim à legatario non lega-
batur. ¶In gl. non poſſit. in fi. dic ſm Io. Fab. ꝙ accipiendo lega-
tum propriè. fortè non pôt legari niſi ab hærede, ſed fideicom-
mitti ſic. ut l. ſi fuerit. §. 1. ff. de leg. 3. & quod ibi no. maximè per
Bar. ſed quia legatum & fideicom. ſunt idem. Et ſacta ſunt ho-
die ſimilia & ſinonima, ideo illa differentia hodie non tenet, ut
d. l. 2. & fi. C. côia de leg. & plenè no. per gl. & doct. l. 1. ff. de le. 1.
& hř, & ibi dixi ſupra de leg. §. 1. ſed ibi Raph. dicit, quòd iſte
tex. non poteſt loqui de iure antiquo, cum hic ſit uerbum par-
tis, aliàs poſſit, dum dicit, legari non poſſit &c. non aũt dicit,
legari non poterat, &c. dic, ut per eum.

S V M M A R I V M.

1 *Legatarius an poſſit in plus a teſtatore grauari quam honoretur.*
2 *Fideicommiſſarius an quartam detrahat.*
3 *Hęres a fideicommiſſario quartam habeat.*

Poteſt autem non. ¶Non tñ res teſtatoris & hære-
dis, ſed ẽt alienæ, poſſunt per fi-
deicom. relinqui, dummodo nô grauet legatarius in plus q̃ ho-
noretur, & qñ aliena res legatur, vel ipſa, vel eius æſtimatio prę
ſtãda eſt, h.d. ¶No. ꝙ ſicut res aliena pôt legari ſupra de le. §. nô
ſolum. & diſtinguitur. vt ibi, ita. n. pôt fideicommitti. ¶No. ꝙ le
gatarius pôt grauari, nô tñ in re legata, ſed ẽt in aliena. ¶No. ꝙ
quia non pôt grauari ultra. q̃ honoratus ſit. ¶No. ꝙ grauãdo vl
tra, non totum, ſed illud plus vitiabitur. ¶No formam libellãdi
ꝯ hřdem, qñ relinquiť res aliena, vt cogatur ipſam rẽ redimere
& præſtare, aut ſi hoc facere non poſſit ꝙ ſoluatur eius æſtima
a tio. ¶In gl. inutiliter. ibi, legatarius † grauatur, ſicut hic loquiť,
in hoc conclude. Aut relinquitur quãtitas, aut ſpecies certa, aut
quota. Primo caſu, aut grauať in quantitate, & non pôt in plus
grauari, q̃ ſit illa quãtitas, & commodum vſurarium, ut d. l. Im-
perator. §. cum quidã. ſi hoc commodum eius lucri ſit, quod ho
neſtè & licitè pôt percipi, iuxta capitulũ, per tuas. de don. Aut
grauatur in ſpecie, & tunc, aut in ſpecie propria, & pôt in plus
grauari, & ſibi imputet ſi agnouit, ut ibi in ver. hoc ſi ita. & l. ſi
minor. ff. de min. Aut in ſpecie aliena redimẽda, & tunc non te-
neť expendere ultra q̃ ſit legatũ eius, ſi agnouit, vt l. ſed ſi non
ſeruus. in prin. ff. ad l. Fal. Si uerò legať ſpecies tunc, aut legatur
ſimpliciter, aut alternatiuè. Primò caſu, nô p̃t in plus grauari q̃
ſit pretiũ illius ſpeciei cũ fructibus, ut l. ciuitatibus. §. h. cum ibi
no. ff. de leg. 1. & eo. ti. l. filiusfa. §. apud Marcellũ. Secundo caſu
qñ alternatiuè, tunc pôt grauari, quantũ ualet illa res quæ plus
eſt, ẽt ſi minorẽ agnouerit, ut l. planè. la 2. §. ſi cui. ff. de leg. 1. Ter
tio caſu principali, qñ relinquiť alicui vniuerſale, qđ continet
debita & credita, tũc, aut q̃ritur an poſsit grauari per teſtatorẽ
vltra ualorẽ ipſius quotæ, & non pôt, vt d. §. cũ quidã. Aut quæ
riť, utrũ ille cui relinquitur, poſſit grauari ex natura ipſius rei
relictæ? & dic ẽt ſi portio hæreditaria eſt dãnoſa grauari pôt, q2
tunc oĩa debita agnoſcere debet, veluti ſi legať Calendariũ vel
menſa, vt d. §. cũ quidã. & l. cum př. §. menſæ. eo. tit. cum ſim. ita
a dicit Bar. in d. §. cum quidã. ¶†In ea. gl. in fi. dic tu not. gl. in d. §.
nunquã. & gl. & Bar. in l. 1. in §. beneq;. ff. ad Treb. uidelicet, aut
loquimur de hærede, & regulariter detrahit quartam. Fallit in
caſibus notatis in l. in teſtô. C. ad l. Fal. Aut loquimur in fideicô.
& tunc, aut quęritur, an detrahat à legatarijs ſingularibus, aut a
ſecundo fideicom. ſuo aut à fideic. Primo caſu, aut legata ſunt
relicta à ſe, & nunquam detrahit, ut d. §. nunquã. Aut de legatis
relictis ab hærede, vel ſimpliciter, & tunc aut hæres detrahit
ſibi, & ulterius nô detraxit, ut hic: nã tunc tenetur fideicô. ultra a
q̃ habeat, vt d. §. deniq;. Aut hæres non detraxit, & tunc aut hoc
ideo, quia non potuit, aut quia de hoc non cogitauit, ſed per er
rorem totum reſtituit. Primo caſu, qñ non potuit facto ſuo, q2
coactus adiuit, & fideicom. detrahit, ut ff. ad Treb. l. Marcellus.
§. qui ſuſpectam. Aut nô potuit ꝓꝓ naturam relictorum, ut quia
erat relictum ad pias cauſas, & tunc fideicom. nô detrahit, ſicut
nec hæres, ut d. §. deniq;. in princ. ſuccedit. n. in locum hæredis,
ut l. 1. §. pen. ff. ad Treb. Secundo caſu, qñ non detrahit, quia nô
vult, & tunc, aut non uult, uolens gratiã facere fideicom. tñ. &
fideicom. detrabit, ut d. §. denique. Aut volẽs gratiam facere fi-
deicom. & legatarijs, & tũc nô detrahit, vt ibi niſi libertatẽ &c.
Aut dubitať, & tũc in dubio dř facere uelle primo fideicom. cui
reſtituit. Quod dicit Bar. fore verum, qñ ſcienter reſtituit, quia
donare vř, ut l. 1. ff. de cond. indeb. unde ſecus ſi per errorem, ut
infra dicam. Tertio caſu, qñ de hoc non cogitauit hæres, ſed per
errorem reſtituit totum, tunc fideicommiſſum non detrahit, ut
d. §.

d.§. denique a contrario ſenſu. Sed dñs meus Io. de Imo. dicit,
q̃ ꝯ Bar. facit, quia ipſe hęres non uidetur poſſe petere, ut l. er-
ror. C. ad l. Fal. nec etiam ipſe legatarius vr̃ totum petere, cum
Falcidiam ipſo iure reſecauerit, ut l. lineam. ff. ad l. Falc. & ſic re
manet penès fideicom. iure retentionis. Sed tu poſſes ſaluare
Bar. q̃ immo hęres repetet, nõ obſtat l. error. quia loquitur qñ
ſoluitur legatario, cui naturaliter erat debitum, ſed nos loqui-
mur, quãdo ſoluitur alteri. ar. l. loci corpus. §. competit. ff. ſi ſer.
vend. Vel etiam licèt non poſſit repetere, tamen legatarius po-
terit ſolidum petere per actionem perſonalẽ, quia illa ipſo iure
non reſecatur, ſed realis ſic, ut uoluit Bar. in l. 1. in princ. & §. 1.
3 ff. ad l. Fal. † Adde etiam ſm Imo. in d. §. denique. q̃ de relicto ab
ipſo fideicom. uniuerſali vr̃ poſſe detrahere ipſe fideicom. in
uno caſu. ſ. quando veniebat defalcanda per hæredẽ, penès quẽ
aliàs non remanebat quarta; nam ſi hæres, tunc non detrahit,
volẽs facere gratiam fideicom. videtur q̃ poſſit detrahere. arg.
d. §. denique. & fortè ex præſumpta mente teſtantis, poterit de-
trahere, ſicut poſſet aliàs fideicom. particularis, ar. l. pœnales.
§. fi. ff. ad l. Fal. Secundo caſu principali quando quęritur, utrum
detrahat a ſecundo fideicomm. uniuerſali; tunc, aut hæres reſti
tuit coactè, & nõ detrahit, ut l. patroni. §. 2. ff. ad Treb. & in hoc
differt ſecundus fideicom. a legatarijs particularibus. Tertio ca
ſu principali quando quæritur, utrum detrahat a ſuo fideicom.
& non detrahit. ut l. ex aſſe. io fi. ff. ad Treb. Legatarius autem
granatus, regulariter non detrahit Fal. niſi ei detrahatur. ut d. §.
ounquam. & d. l. pœnales. §. fi. dicit tamen Bart. quòd ſi ſibi non
eſſet detractũ, qm hæres voluiſſet io eum liberalitatem exerce-
re, q̃ videtur hæres ſibi donare, ut arg. d. §. denique. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Manumiſſio rogata qualiter ſit accipienda.*
2 *Aliena an ex cauſa poſſint fideicommitti.*
3 *Nolle vendere, & velle vendere plus quam iuſto pretio, paria ſunt.*
4 *Pretium quid ſit iuſtum a iudice diſcerni debet.*
5 *Iudex cogit dominum vendere.*

Libertas. ¶Etiam libertas ſeruo per fideicõ. relinqui po-
teſt, & nõ tantum ſeruo proprio, ſed ẽt alieno,
1 vt quando poterit emere & manumittatur. h.d. ¶†No. q̃ ſi hæ-
res uel legatarius rogat manumittere ſeruum, dicitur relicta
libertas per fideicom. vtrum autem ipſo iure, vel per fideicom.
ipſa libertas debeatur, eſt magna differentia propter opera &
alia, ut l. 2. & l. quãquam. C. de ope. lib. ¶No. q̃ per indirectum,
2 poteſt ſeruo alieno relinqui libertas. ¶†In gl. extranei. in fi. no.
q̃ quando relinquitur fideicom. ex cauſa, non habetur illa di-
ſtinctio, ſciuerit vel ignorauerit ſuam eſſe rem teſtator, immo
ẽt ſi crediderit ſuam (licèt eſſet aliena) valet legatum, de quo
in §. non ſolum. cum §. ſeq. ſ. de leg. & ibi dixi. ¶In gl. non ven-
3 dat. in fi. no. † eſſe paria, non velle vendere, vel velle vendere
4 plus q̃ iuſto pretio. ¶†Quid ſi eſt dubium inter ementem & uen
dẽtem, quod ſit iuſtum pretium? Reſpondeo, iudex adhibetur,
5 vt l. alieno. §. ſi quis ex. ff. de fideicom. lib. ¶†Quid aũt ſi domi-
a nus non uult uendere? Dic, q̃ iſto caſu cogitur vendere [a] per
iudicem, ut d. l. alieno. quod eſt no. dignum, ſecundum Bart. in
d. l. non dubium. §. fi. ¶In glo. differatur. ibi l. furioſus. dic, q̃ dif-
fertur, non aufertur, nec interim datur, ut hic eſt caſus. ¶In ea.
glo. in fi. de hoc Brocardo dic, ut per Bar. in l. inter ſtipulantem.
§. ſacram. ff. de verb. oblig.

A D D I T I O.

a *Cogitur uendere.* An quis cogatur uendere rem ſuam, vide plene per doct. in l. inuitum. & in l. dudum. C. de contrahen. empt. & uend. & in l. 1. C. de epiſc. aud. per Bar. in l. annonam. ff. de extraor. crimi. per Pan. ubi pulchrè diſtinguitur in c. 1. de empt. & uend. in verſi. ſed oppono. & ibidem in 2. gl. per doct. ſupra in §. fi. de his qui ſunt ſui vel alie. iur.

S V M M A R I V M.

1 *Ius patronatus vt quis habeat quomodo cognoſcatur.*
2 *Libertatem directam conſequi non poteſt, qui duobus temporibus non fuit ſeruus teſtatoris.*

Qui autem. ¶Manumiſſus per fideicõ. efficitur libertus
manumittẽtis & nõ teſtatoris. Manumiſſus
verò directò dr̃ orcinus; & eſt libertus teſtatoris, & directò ma
numiſſus dr̃, q̃ eodẽ teſtõ, ſine aliquo medio, ſuſcipit libertatẽ.
1 h.d. ¶†No. q̃ ad hoc vt cognoſcatr̃, q̃ qs habeat ius patr. non in-
ſpicitur, cuius ſeruus ſit, ſed qs fuerit manumiſſor, non tñ talis
manumittens dr̃ habere per hoc aliquod commodum pecu-
niarium a teſtatore, ut per hoc poſſit grauari, vt l. planè. la 2. ff.
de leg. 1. licèt ipſe poſſit imponere operas, prout habetur in l.
quanquam. C. de op. lib. Quando aũt eſt directò libertus, ad q̃d
2 teneatur hæredibus, vide l. 2. ff. de in ius voc. ¶†No. q̃ ad hoc vt
poſſit quis dare libertatem ſeruo directò, requiritur q̃ duobus
temporibus ſit ſeruus. ſ. tempore teſtamenti, & tempore mor-
tis, & per ſe & non. ſ. per alium concedat libertatem, ut hic &c.

S V M M A R I V M.

1 *Fideicommiſſum per quæ uerba relinqui poteſt.*
2 *Verbum mando, quid importet.*
3 *Verba niſi important diſpoſitionem, non habent vim fideicom.*

Verba. ¶Siue præceptiuis, ſiue rogatiuis verbis fideicom.
1 fiat, valet. h.d. ¶†Not. per quæ verba ſit fideicomm.
dic q̃ hoc eſt verum, ſm quod adijcitur, vt ſi adijciatur, volo,
vel mando, q̃ reſtituas &c. ſecus ſi diceret, volo, rogo, uel man
do, q̃ ſit hæres, & tunc cum uerba ſint directa, erit directò hæ-
res. Et ſic debent ſupra dicta uerba non tñ diſiunctim conſide-
rari, ſed ẽt coniunctim. ¶In gl. 1. in fi. dic, dũmodo poſſit fidei-
com. importare, uel ad hoc extendi ex coniecturata mente te-
ſtantis, non aliàs, ut l. pater. §. pr̃ filios. ff. de leg. 3. dic tñ vt ibi,
2 ſm Bar. & Ray. ¶Oppo. ſm Io. Fab. quia † verbũ, mando, impor
tat ꝯſiliũ, & nõ neceſſitatẽ, ut l. cum pater. §. mando. ff. de leg. 2.
3 ſed dic, q̃ illa uerba fuerant appoſita fauore honorati. ¶†Et ad-
uerte, q̃ neceſſe eſt q̃ verba important diſpoſitionem, aliàs non
habent vim fideicom. nec ex coniecturata mente teſtantis, ut ff.
de leg. 2. l. peto. in prin. & l. unũ ex familia. §. fin. & l. codicillis. §.
matrem. eo. ti. Sed verba recõmendationis non importãt fidei-
com. ff. ad Treb. l. Lucius §. filia. dic tñ ut ibi, per gl. & doct.

De codicillis:

¶Dic vt in glo. facit l. fi. cum ibi no. C. eo. tit.

S V M M A R I V M.

1 *Confirmatio aliquando ſuum confirmabile præcedit.*
2 *Verba ſi non ualet, vel valebit iure teſtamenti, quid importent.*
3 *Clauſula codicellaris appoſita in teſtamento, in quo filius eſt præteritus. an aliquid operetur.*
4 *Clauſula prædicta an operetur in teſtamento nullo ratione præteritionis poſthumi.*
5 *Clauſula præallegata an aliquam uim habeat, ſi teſtamentũ in quo adeſt, rumpatur per ſecundum teſtamẽtum ſimpliciter factum ſine clauſula caſſans & irritans, &c.*
6 *Clauſula codicellaris appoſita in teſtamento ſecundo inualido, tollit primum teſtamentum quo ad legata.*
7 *Clauſula prædicta operatur repetitionem legatorum a uenientibus ab inteſtato.*

ANte Auguſti. Totus iſte tit. diuidĩ in quatuor
partes. Primò, q̃uo fuerat intro
ductus uſus codicillorum. Secundò, qñ codicilli te-
ſtõ confirmati, valent. Tertiò an hæreditas directò
poſſit dari, uel adimi in codicillis? Quartò, an quis poſſit face
re plures codicillos. ſecunda ibi, nõ tñ. tertia ibi, codicillis. quar
ta ibi, codicillos. Et h.d. Olim codicilli non erant in uſu, hodie
uerò eorum uſus eſt utilis, & neceſſarius. h.d. ¶No. q̃ ẽt Impe-
rator põt grauari onere fideicom. & in eo habebũt locum oĩa
remedia Treb. de quibus dixi ſ. de fideicõ. hær. §. reſtituta. ¶No.
q̃ ſingulare eſt in principe, qñ uult aliquid cõſtituere cõuocare
prudentes, & ab eis cõſiliũ capere, & cõſiliũ eorũ ſequi, nõ aũt
ex capite ſuo ſolo ordinare, ut hic, & c. ne imitaris. extra de cõ-
ſtit. licet dicatr̃ hr̃e oĩa iura in ſcrinio pectoris ſui, ut l. oĩum. C.
de teſt. ¶No. q̃ illi maximè ſtandum eſt, cuius authoritas eſt, &
hr̃ pro approbata. No. q̃ ſtatutum nõ valet, nec põt fieri, qñ eſt
abſonum iuris rationi. ¶No. q̃ uſus codicillorũ eſt utilis, & ne-
ceſſarius, ut ſi quis non põt facere teſtm̃ p̃p defectum numeri
1 teſtiũ, ordinet & faciat codicillos. ¶†In gl. 1. ibi, quicquid dixe
ro in codicillis &c. Not. q̃ aliqñ confirmatio præcedit ſuũ con
firmabile. facit ſm Bal. & Sal. in d. l. ſiue initio. C. eo. ti. quod epi
ſcopus põt confirmare electionem faciẽdam per patronos ec-
cleſiæ, antequam fiat. quod not. vide l. cum anteà. C. de arbi. an
quis poſſit approbare laudũ, anteq̃ proferatur? & ſic, an primò
quis poſſit approbare, & cõfirmare electionem, antequã facta
fuerit. ¶In ea. ibi. l. fi. §. illud planè. not. de clauſula codicillari,
quod per ipſam videntur eſſe grauati venientes ab inteſtato
quando

quando non eſt factum aliquod teſtm̃,ita dicit gl.in l.1. ff. eod.
alias vr̃ grauatus hęres deſcriptus in primo teſtõ, vt l.ſi quis cũ
nullum.ff.eo.ita dicit Bar.in d.l.1. Et intelligas illam clauſulã,ſi
nõ ualet iure teſtamenti, &c. quatenus nõ ualet iure teſtamẽti,
vt l.Stichum qui meus erit,& ibi Bar.& doct.ff.de leg.1.& not.
Bar.in d.l.1.¶Et no.q̃ ſolet concipi ſub iſta ſorma : ſi non valet
2 vel valebit iure teſtamenti, valeat iure codicillorum , vel iure
cuiuslibet vltimæ volũtatis,prout melius ualere põt,& hoc im
portãt,q̃ ſi eſſent ibi aliqua, quæ non ualerent in codicillis , ut
datio tutoris,& pupillaris ſubſtitutio,nõ ualẽt, quia illa verba
debẽt intelligi cuiuslibet alterius ultimæ uoluntatis.l.minoris,
& uoluntatis imperfectæ inter liberos & piam cãm,ut l.ſi. C.fa
mi.ercil. non aũt referuntur ad maiora,ut l.ſi.ff.de trit.uino &
oleo leg.& cle.2.de procu.ita dicit Bar.in d.l.1.circa ſi. Quęro,
3 † ſi filius in teſtñ in quo ineſt talis clauſula,eſt pteritus, an ope-
retur, vt videatur rogatus? gl.in auct.ex cauſa. C.de lib.præte.te
net q̃ non.ſed oẽs doct.ibi, & Bar.in d.l.1.tenent p̃rium, qa iſta
ſunt paria,relinquere a uenientibus ab inteſtato, & dicere ſi nõ
valet iure teſtamenti &c. vt no.in l.ex teſtõ.C.de fideicõ. & ibi
Bal. ſed ſi teſtator dixiſſet, legata deberi a uenientibus ab inte-
ſtato,filius pteritus teneret , vt d. l. ſi quis cũ nullum,ergo &c.
4 ¶†Et prædicta procedunt in iam nato,ſed quid in poſthumo p̃-
terito? dicit Bar.in d.l.1.in 6.q. aut teſtator cogitauit de poſthu
mo,aut non.Primò caſu operat̃ clauſula p̃dicta . Secundò caſu
non.arg l.pen.ff.eo.& l.ſi cum vel in vtero.& l.certi iuris. C.de
teſt.mil.& l.nonnunquã.C.de reuo.do.Sed Dy.Iac.Bal.& quaſi
oẽs dicunt,quòd ſunt inſpicienda uerba teſtamẽti, aut.n.dicũt
ſi non valet &c.& ſic ſunt pſentis temporis,& rupto teſtõ nati-
uitate poſthumi nõ operatur,quia nõ deficit.Secundò, quia ve
rum eſt illo tp̃e ualuiſſe.facit l.ſi ita.& ibi oĩno vide Bar.de iſta
clauſula.ff.de au.& arg.leg.l.cum ſtipulamur.ff.de ver.obl. Sed
ſi diceret ſi non valet,vel valebit,tũc porrigitur ad teſtm̃,quod
rumpitur natiuitate poſthumi , & iſtam ſententiam ſequitur
Bar.& Ang d.auct.ex cauſa. & etiam Sal.in l.1 C.de poſthu.hę-
re.inſti. & Bal.in l.ſi.C.eo.& Ioan.de Imo.in l.filio præterito.ff.
de iniuſt.teſt.& Raph.Fulg.in d.auct.ex cã.& hanc opi. videtur
ſequi Bar in ſi.& ſic Bar.vr̃ ſibiipſi contrarius.& gl.& Bal.&
Io.de Imo.in l.ex ea.§.1.ff.de teſtam.& in l.Lucius.in prin.ff.de
5 lib.& poſth.& ſecundum hanc opi.pluries cõſului. ¶ † Quid ſi
teſtm̃ in quo eſt dicta clauſula , rumpatur per ſm̃ teſtm̃ factum
ſimpliciter.i.ſine illa clauſula,caſſans,irritans &c.an operetur,
vt primum ſaltem iure codicillari valeat? & Bar.in d.l.1.in 6.
q.dicit q̃ illa clauſula , ſi non valet &c.intelligi debet aliter q̃
per reuocationẽ teſtatoris , ſed per reuocationem teſtatoris fa-
ctam per ſm̃ teſtm̃,tollitur primum in totum,ẽt qui ad dictam
clauſulam,quia per ſm̃ teſtm̃ vr̃ reuocatum, quicquid cõtinet̃
in primo , vt l.mater.ff.de leg.3.& l.1.§.item ſi ipſe.ff.ſi cui pluſ-
quam.per l.Falc.facit l.quærebatur.coniuncta l.3.ff.de teſt.mil.
& illud tenet Nic.de Mat.& Bal.& Io.de Imo.in l.poſthumus.
§ ſi Paganus.ff. de iniu.teſt.Cætera autem quę ſpectant ad dictã
clauſulã codicil.dic per Bar.in d.l.1.per Bal.Cy.& doct.in l.ſi.
C.eo.& Spe.in tit.de inſtr.edi.§.compẽdioſę.verſi.itẽ vide &c.
6 ¶†Dnotñ addas,q̃ dicta clauſula appoſita in teſtõ ſecundo in-
ualido, tollit primum teſtm̃ quò ad legata,ut no.Bar.in d.l.ſi iu
7 re.ff.de leg.3.† ſecundò per id quod dr̃ de dicta clauſula, quòd
operatur repetitionem legatorum a uenientibus ab inteſtato,
ut no.glo.& doct.in l.1.ff.eo. eſt verum , quò ad eos qui ſunt in
primo gradu,& non ad alios. Vnde ſi priores in gradu ab inte-
ſtato repudiant hæreditatem,& ſequens admittatur , non tene-
tur ad dicta legata,vt eſt gl.ſingularis ſm̃ Ang. in l.non iuſtam.
C.ad Treb.in gl.pe.ibi,ſol.ibi,non habuit &c.

SVMMARIVM.

1 *Codicilli ſemper confirmati uidentur.*

1 Non tantum. Etiã † ab inteſtato codicilli fieri poſſunt,
ſed qñ ante teſtm̃ fiebant, non aliter uale
bant,niſi eſſent in teſtõ confirmati;hodie verò,ſemper uidẽtur
confirmari.h.d. ¶ No. q̃ aliquid videtur confirmatum, ſi in ſe-
cunda diſpoſitione ſpecialiter non eſt reuocatum &c.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditas an in codicillis directò dari poſſit.*
2 *Relicta in codicillis uel in teſtamento,quando valent virtute clauſu*
la codicillaris, actione ex teſtamento utili petuntur.
3 *Conditio appoſita inſtitutioni facto teſtamento , non poteſt remoueri*
in codicillis .
4 *Clauſula derogatoria appoſita in teſtamento , an poſſit in codicillis*
reuocari.
5 *Declaratio ad l.Scæuola ff.ad Treb.*
6 *Fœmina in codicillis teſtis eſſe poteſt.*
7 *Teſtes in codicillis rogati eſſe debent.*
8 *Hæreditatis aditio an requiratur,vt in codicillis relicta debeantur.*
9 *Hæres an poſſit in codicillis declarari.*
10 *Inſtitutio filij in re certa facta in codicillis non poteſt modo aliquo*
tolli .

Codicillis. In codicillis hæreditas directò dari uel adimi
non põt,nec cõditio inſtitutioni apponi , nec
ſubſtitutio fieri,ſed per fideicom.ſic,& unus põt plures codicil
los facere.h.d.¶No.quòd dẽt eſſe dr̃ia inter verba codicillorũ,
& teſtamenti factionem.l.ſi idem.C.de codic. ¶No.q̃ ea uolun
tas eſt potẽs ad exhæredandum,qñ eſt potens ad inſtituendum.
¶No.quòd hæreditas data directò, põt ẽr in codicillo,& ſic mi-
nori voluntate adimi,ſed p fideicommiſſum tm̃.¶No.q̃ in co-
dicillis nõ põt etiam vna cõditio apponi inſtituto in teſtamen-
to.¶Item no.q̃ ſubſtitutio directa non põt fieri,niſi in teſtamẽ-
to,ſic nec inſtitutio directa.Et eſt rõ,quia ſubſtitutio eſt cõditio
nalis inſtitutio,vt l.in rõne.§.incertæ.ff.ad leg Fal.¶No.quòd li
cèt q̃s nõ poſſit facere plura teſtamenta oĩa valida,& q̃ effectũ
ſortiant̃,tñ põt facere plures codicillos , omnes habentes effe-
1 ctum &c.¶†In gl.neq; dari.in ſi.& aſſignat glo.in d.l.hęredita-
tis.rationem dr̃iæ,quia non totum auſertur per fideicom. ſicut
directò auſertur. Vel dic ſm̃ Sali. aliqua virtus attribuitur uni,
quæ nõ attribuitur alteri, ut l.ſi. C.eo.maiorem vim teſtamẽta,
q̃ codicilli habent,propter maiorem ſolemnitatem in eis requi
ſitam,vel dic,quòd rõ ſit de qua hic in tex. videlicet,ne cõfun-
datur ius teſtatorum, & codicillorum.l.ſi idem.C eo.¶In gl.di-
2 rectò relinquitur.in ſi.no.†quòd relicta in codicillis , uel in te-
ſtamento,qñ valent uirtute clauſulæ codicillaris, petunt̃ actio-
ne ea teſtõ vtili.Idem habetur in l.ſi. in ſi. & ibi Bar. C. eo.vide
no.in l.2.§.ſi.C.comm.dele.& in l.ſi quis cum nullum.§.ſi ff.eo.
¶In gl.adiicere in ſi.dic idem not.Bar.in d.l. peo. & ibi ponitur
rõ,quia hæreditas adimitur, quòd per codicillos fieri non põt,
3 vt hic.¶Ex quo infertur ſm̃ Sal. in l.2. C.eo.q̃ † in caſu p̃rio, qñ
inſtitutioni facto teſtamento appoſita fuiſſet conditio,non poſ
ſet remoueri in codicillis, quia tũc hæreditas videtur portẽ da-
ri,q̃ fieri nõ poteſt, vt hic,niſi forſan fauor liberorum aliud in-
ducat,per no.in l.diui.ff.eo.& ar.no.in l.hac conſultiſſima. §.ex
4 imperfecto.C.de teſt.¶†Quærit Sal.in d. l. 2. C. eo. an clauſula
derogatoria appoſita in teſtõ, poſſit reuocari in codicillis? &
dic,quòd ſic , quia ex hoc nõ datur nec adimitur hæreditas , ac
etiam dic,quia de cõtrario nõ cauetur lege , ergo vr̃ permitti.
arg.l.necnon.§.quod eis.ff.ex quibus cau. ma. Ex quo infertur,
q̃ ſi poſteà fiat ſm̃ teſtm̃,valet, licèt non faciat mentionem de
clauſula derogatoria primi,cum fuerit ſublata per codicillos.
¶In gl.directò.in ſi.dic,idem no.gl.in l.ſi idem C.eo. licèt ibi Ia
co.de Are.teneat contrarium,per d.l.ſi idem.tamen communi-
5 ter doct.tenent gl.per tex.in d.l.Scæuola.† vbi dr̃, quòd de rigo
re iuris talis ſubſtitutio non valet,ſed de benignitate & æquita-
te oportet ergo vt verificẽtur illa verba, quòd illa lex intelliga
tur in ſubſtitutione directa , q̃ ex benignitate obliquatur, & a-
liud in inſtitutione,quæ eſt caput teſtamenti, vt ſupra de leg.§.
ante hæredis.¶In glo.pluries.in ſi.dic, ut no. glo. & doct.in d.l.
6 cum proponas.¶†In glo.& nullam.in ſi. quæro an in codicillis
fœmina ſit idonea teſtis? dic,quòd ſic, vt no. in l. ſi. in ſi. C. eo.
7 ¶ † Quæro , an requirantur teſtes rogati ſicut in teſtamento?
quod non,ſed ſufficiunt etiam fortuitu uenientes, & adhibiti ,
8 vt eſt tex.in l.ſi.C. eo. ¶ † Quæro, ad hoc vt relicta in codicillis
debeantur , an requiratur hæreditatis aditio in teſtamẽto? dic,
dic,quando eſt factum teſtamentum, requiritur quòd ea teſta-
mento prædicto adeatur hæreditas quando teſtamentum ua-
let,alias autem quando teſtamentum non eſt factum, vel eſt fa
ctum,& non ualet,& tunc neceſſe eſt , quòd ab inteſtato adea-
tur hæreditas,aliàs non deberentur relicta,ut no.ibi Bar.in d.l.
ſi quis cum nullum.§.ſi. & eſt glo.ſingularis, & ibi Bar. Ange. &
Im.& Raph.in l.ſi quis ſeruo.§.1.ff.de hære.inſti.& vide no per
9 Bal.Raph.Imo.in l.ex eadem.in prin.de teſt.¶†Quæro,licèt hæ
reditas directò in codicillis dari non poſſit,an poſſit hæres de-
clarari? dic,quòd ſic,vt l.aſſe toto. & ibi Ang. & Io. de Imo ff.
10 de hære. inſti ¶ Vltimò aduerte,quòd licèt hęreditas per† fidei-
commiſſum in codicillis adimi poſſit,tamen ſi filius eſt inſtitu-
tus in re certa,licèt quò ad aliquid habeatur loco legatarij, ta-
men non poteſt ſua inſtitutio modo aliquo tolli in codicillis ,
quia illa eſt ſubſtantia inſtitutionis filij, ideo in totum corrue-
ret teſtamentum,ita dicit eleganter Gui.de Cu.& Bal. in l.om-
nino.C de inoffi.teſtam.quòd bene no.

INSTITVTIONVM
LIBER TERTIVS.

De hæreditatibus quæ ab inteſtato deferuntur.

¶ In gl. Rubricæ. dic ſm Io. Fab. quòd nõ bene allegat, quia ibi ſa-
tis in genere tractaꝰ, quando certum petitur, vt l. certi cõditio.
ff. eo. tit. ſed debuit allegare. C. de reb. cred. & iureiur. vbi de iu-
ramento iaotum tract. & C. de reli. &c. vbi de ludo nihil dicit,
niſi in quadam conſtitutione græca, quæ non eſt in tex.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus an dicatur inteſtatus decedere.*
2 *Mater excluſa per ſtatutum, ſtantibus fratribus uel agnatis ab hæ-
reditate filij inteſtati, uel ab inteſtato, an decedente pupillo ſito
excludatur ab agnatis & nu. 3. 4. 5. 6. & 7.*
8 *Teſtamento rupto agnatione uel repudiatione hæreditatis, an ſtatu-
tum quod agnati præferantur in ſucceſſione decedentium inteſta-
torum locum habeat.*

INteſtatus. Totus iſte tit. diuidiꝰ in qua-
tuor partes principales. Pri-
mò ponit quis dicaꝰ decedere inteſtatus. Se
cũdò, ꝙ prima cã eſt liberorũ, & qui ſunt
liberi, & ſui. Tertiò, de emãcipatis, qũo ad-
mittanꝰ, & de adoptiuis. Quartò, ponit ali-
quas ſuas correctiones. ſecũda ibi, inteſta-
torum aũt. tertia ibi, emancipati aũt. quar-
ta ibi, ſed ea oĩa. ¶ Et hoc dicit. Inteſtatus dr̃ quis decedere pluri
bus modis, qui hic deſcribuntur. ¶ Not. ibi, qui aut omnino te-
ſtamentum noo fecit, coniuncta gl. ꝙ etiam ille qui non poſſet
facere teſtm̃, etiam ſi uellet, ut pupillus dr̃ decedere inteſtatus,
quod eſt multum notabile & dicam in glo. ¶ Not. ibi, aut nõ iu-
re, quòd paria ſunt, teſtm̃ nullo modo facere, vel facere, & non
iuridicè, facit l. quoties. ff. qui ſatiſd. cog. ¶ Not. quòd paria ſunt
teſtm̃ a principio nullum eſſe, uel ex poſtfacto annullari. ¶ No.
quòd etiam dr̃ decedere inteſtatus, ille qui fecit teſtamentum
riiè, & poſteà per exhæredationem uel alio modo rumpatur,
de quo tamen dicam cum glo. ¶ Not. quòd teſtm̃ ex quo nemo
adijt hæreditatem, non ualet. facit l. eam quam cũ materia. C. de
fideicom. & talis teſtator dr̃ decedere inteſtatus, ſicut ſi nullum
1 teſtm̃ feciſſet. ¶ † In glo. 1. in fi. no. ſingulariter iſtam gl. quòd li-
cèt largo modo pupillus, furioſus, & ſimiles qui non poſſunt
teſtari (etiam ſi uellent) dicantur decedere inteſtati, tñ impro-
priè hoc dr̃, non aũt propriè & ea proprio ſignificato. ¶ Quod
2 facit ad illam vulgatiſſimam quæſtionem, ſtatuto ꝯcaueꝰ, quòd
ſtantibus fratribus uel agnatis, mater ex hæreditate filij inteſta-
ti, uel ab inteſtato non ſuccedat, an ſi deceſſerit pupillus filius,
mater excludatur ab agnatis? & in hoc Bar. in l. 1. ff. de ſuis &
leg. hær. dicit, quòd cum ſit communis uſus loquendi, quod ẽt
hos dicamus decedere inteſtatos, uel ab inteſtato, quòd habebit
3 locum ſtatutum; qm̃ † ſtatuta exorbitantia, & etiam correctoria
verificantur, non tantum in proprio ſignificato, ut l. 1. §. 1. ff. ſi
ager vec. uel emphy. pe. & l. 3. §. hæc uerba. ff. de neg. geſt. ſed ẽt
in communi uſu loquendi, qui æquiualet proprio ſignificato,
ut no. gl. & Bar. in l. liberorum. §. quod tamẽ Caſsius. ff. de leg. 3.
& Bar. latè in l. Labeo. ff. de ſuppel. le. & pro hoc allegat tex. in d.
l. 1. ibi, ſed hos quoq; pro inteſtatis accipere debemus, &c. Nã
iſti omnes caſus, videlicet, non feciſſe teſtm̃, vel non potuiſſe fa
cere, æquiparantur ibi, & hic a lege ueteri, ergo ſi qñ non fecit
teſtamentum, qui facere poterat, dicitur propriè inteſtatus, ita
quando non fecit, pupillus qui nullo modo facere poterat, dici
debet inteſtatus & propriè. ar. no. in l. ſi quis ſeruo. C. de fur. e-
tiam in conſulendo Bar. tenuit. Sed Ioan. de Imo. hanc quæſtio-
nem publicè diſputauit, me audiente, cuius effectum diſputa-
tionis poſuit in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. in uer. & per hoc
decidi poteſt quæſtio, ſi ſtatuto cauetur &c. ubi in effectu tenet
4 contrarium, quia † verba ſtatuti pœnalis exorbitantia, & corre
ctoria debent uerificari in uerbis proprijs, vt l. 1. §. is qui nauẽ.
ff. de exerci. Et etiam quia ſtatutum correctorium non debet ex
tendi etiam ex paritate, uel maioritate rationis, ut auth. quas a-
ctiones. C. de ſacroſ. eccle. cum ibi no. & remiſit ad no. per ſe in
l. ſi verò. §. de uiro. ff. ſolu. matrim. ſed plura alia in hac materia
allegat quidam doctor ſolemnis, do. Matth. Filaterij de Peruſio,
in quodam ſuo conſilio quod incipit, conſultationis præmiſſæ,
de qua quæritur in puncto &c. Nam primò dicit, quòd Bald. in
l. 1. C. qui teſtam. fa. poſ. dicit, quòd propriè dr̃ uerus inteſtatus.
& eſt gl. in l. cum antiquiorib. C. de iure deli. dic, vt ibi dicam,
ut ibi no. dicit gl. ibi, ſeptimò quæritur &c. quòd impubes dr̃ ha-
bere hæredem, tanquam inteſtatus, in l. 1. ff. de ſuis & legit. ar. ꝯ.
quia uerba negatiua verificantur, ſiue quis nolit, ſiue non poſ-
ſit, ut l. 3. C. de hære. inſt. & non dicit plus, unde firmando ſe vĩ
huic ultimæ opi. inhærere, arg glo. in l. quidam. §. Sabinus. ff. ad
5 Treb. Poſtea Bal. conſulendo tenuit ꝯtrarium, † diſtinguẽdo, aliqñ
uerba proferuntur a vulgaribus idiotis, & tunc verba ſunt in-
telligenda groſſo modo, qñ vero verba proferuntur a ſtatuta-
rijs, & iuriſperitis, & tunc non ad omnem vſum loquendi iuriſ
peritorum, pro interpretatione vocabuli recurrendum eſt, ſed
debet inſpici qualiter loquantur iuriſperiti, non qualiter idio-
tæ. facit gl. in l. ſi nepotes. & ibi Bar. & Bal. ff. de teſt. tut. & non
eſt dubium, quòd iuriſperiti faciunt hanc dr̃iam inter inteſtatũ,
& inteſtabilem, ergo talis iuris interpretatio uocabuli, admittẽ
da eſt. Et hoc ipſe Bal. concluſiuè poſuit in vſi. feu. §. 1. in tit. de
ſuc. feu. §. 1. & ſic tenet, quòd dictum ſtatutum correctoriũ non
ſit extendendum, ut comprehendat pupillos. Et reſpõdet ad ra-
tionem Bar. negando cõem uſum loquendi extare apud iuriſ-
peritos, igitur &c. & idem tenet Bal. in l. inteſtato. ff. de leg. tut.
& ibi diſtinguit, quòd opi. Bar. procedat in ſtatuto fauorabili,
non odioſo, & vtrum ſit fauorabile, uel odioſum, patere põt ex
a prœmio ipſius, ar. l. ſi. de hær. inſt. Sed ipſe do. Mat. tenet opi.ª Bar.
quia dictum ſtatutum fuit introductum principaliter in fauo-
b rem domus, & agnationis.ᵇ per conſequens ob fauorem publi-
cum, vt l. 1. §. pe. ff. de ven. inſp. igitur eſt fauorabile. ideo exten-
dendum eſt, & per ꝯñs cum vnica ratio reddi poteſt in dicto
ſtatuto, uidelicet, fauor publicus, licèt in dicto ſtatuto non ſit
expreſſa, meritò ex dicta rõne dictum ſtatutum põt ampliari,
& reſtringi, ſm Bal. & Sal. in l. ſi. C. de l. b. præ. igitur &c. Præte
reà non põt reddi rõ, quare magis dictum ſtatutum habeat lo-
cum in habente poteſtatem teſtandi q̃ in non habente; non poteſt
aſſignari aliqua ratio ualida, quare aliud ſi ipſi ſtatuentes veri-
ſimiliter voluerunt ſtatuere in ſucceſſione eius, qui teſtari no-
luerit, cum tamen potuerit, q̃ in ſucceſſione eius qui ætatis de-
fectu teſtari non potuerit. veriſimile eſt. n. & ipſos ſtatuentes in
vtriuſq; perſona pupilli, uidelicet, & adulti, reſpectu generis
ſuccedendi idem ſtatuiſſe, ſi de tali caſu interrogati fuiſſent, ut
no. gl. n. & doct. o. in l. tale pactum. §. 1. ff. de pac. & pro illa opi.
eſt tex. in l. qui duos. ibi, puèr inteſtatus deceſſit. ff. de vulg. & pu
pil. & eo. tit. l. Lucius. ibi, ab inteſtato &c. & eſt tex in l. diuus Se
uerus. ff. qui pe. tu. & eo. tit. l. credendum eſt. ibi, inteſtatorũ &c.
& tñ ibi loquitur de puberib. qui ab inteſtato dñr decedere. &
eſt tex. in l. omnem. C. ad Tertul. ibi, ab inteſtato &c. & ff. eo. l. 2.
§. ſi mater. ibi, inteſtatorum &c. & in l. ſciant. C. de leg. hære. ubi
tex. loquuntur de ſucceſſione impuberis, & tñ dr̃ ibi, ab inteſta-
6 to &c. Ex † quo ſequitur, ꝙ etiam ex propria ſignificatione vo-
cabuli mater etiam reſpectu ſucceſſionis pupilli, dr̃ uenire ex-
cludenda virtute dicti ſtatuti ab agnatis, ſed Sal. & latius Flo. in
d. l. cum antiquioribus. dñr quòd propriè loquendo, aut ſtatutũ
dicit, ſi quis deceſſerit ab inteſtato, quòd ẽt tunc propriè cõpre
hendatur impubes, vt d. l. ſciant. C. de ſuis & leg. & d. l. omnem.
ad Tertu. cum ſi. quia illud uerbum, ab inteſtato, qualificat illud
verbum decedat, ſed tunc ẽt qui non põt facere teſtm̃, dr̃ dece-
dere ab inteſtato, ſecus ſi ſtatutũ dicat, ſi quis inteſtatus dece-
dat, quia tunc verbum inteſtatus qualificat perſonam. ſimaũ, &
hoc modo ſtatutum dicat, ſi quis decedat ſine teſtõ, ꝙ ẽt ille qui
non põt facere teſtm̃ cõprendatur, vt l. generaliter. C. de inſtit.
& ſubſt. & no. glo. in l. precibus. C. de imp. & alijs ſubſtit. quia
illa dictio, ſine, ponitur abnegatiuè, non autem priuatiuè, quia
ſi priuatiuè, ſecus eſſet: vt exemplum, æquus eſt deferratus, in-
7 telligitur de eo qui habuit ſemel ferrum, & nunc non hẽt. † Sed
& quarto modo ſm Bal. hic ſi ſtatuto dicatur, ſi quis inteſtabi-
lis deceſſerit &c. tunc propriè pupillus comprehenditur, vt eſt
tex. in l. ſi is cui. §. 1. ff. de teſti. ſed vt vidiſtis ſ. per tex. quos alle
gat do. Mat. ẽt impubes propriè dr̃ inteſtatus. & ſic non fit cõtra,
vtrum ſtatutum dicat, ab inteſtato ſuccedatur; ſiue dicat, ſucce-
datur ſi inteſtatus decedat, & potiſsimè, quia tractatur de com-
modo publico i caſu propoſito. ſed profectò d. l. 1. in prin. ff. de
ſuis & leg. multum facit pro Sal. & dom. meo Flo. ibi, inteſtati
propriè

ADDITIONES.

a Tenet opi. Adde Aquen. in l. ſi dotem. in ſi. princ. ff. ſol. mat. Purp.
b Agnationis. Adde ꝙ eandem opi. tenet Ang. in conſ. 51. 99 & 104. Ro. conſ.
4. & 31. Pau. de Caſt. conſ. 286. ubi dicit plures ita conſuluiſſe, licet Ang. non
conſtanter in conſ. 26. aliter ſentiat.

propriè appellantur &c. & ibi, planè, quia, qui teſtari non pôt,
propriè non eſt inteſtatus &c. & ibi, ſed hos pro inteſtatis acci-
pere debemus &c. & ſic propriè non ſunt teſtati. Et hoc vult êt
ipſe Bar. ibi, qui dicit, ꝙ hoc procedit ex cõi vſu loquendi, ergo
non eſt proprium ſignificatũ verbi, vt vult Bart. in l. Labeo. ff. de
ſup. leg. vnde leg. qui duos. cũ ſi. ibi, impuberũ inteſtatus deceſ-
ſerit. ff. de vulg. & pup. intelligitur impropriè, & ſic limitabitur
a ꝑdicta l. 1. ff. de ſuis & leg. hær. facit l. ſciendum, ª in prin. iuncta
auct. offerat. C. de lit. côte. &c. Aduertas tñ ẽm Sal. ꝙ dictũ Bar.
de cõi vſu loquendi, ꝙ habet vim proprij nominis, et in ſtatutis
exorbitãtibus eſt verũ, niſi ſtatutũ dicat, ꝙ verificeť verbis pro
prijs, & non poſſit interpretari. ita dicit Sal. in d. l. cũ antiquiori
bus. ſed hoc eſt dictũ eiuſdẽ Bar. in d. l. Labeo. ff. de ſupel. leg. in
1 prin. in verſi. ſed hoc eſt vtile ad ſtatuta &c. ¶ † Quærit Bart. in d.
l. 1. in fi. prin. ff. de ſuis & legit. aliquis fecit teſtm̃, quod poſteà
eſt ruptũ agnatione, vel repudiatione hæreditatis, vtrum ſtatu-
tum quod vult agnatos præferri in ſucceſſione decedentiũ in-
teſtatorũ, habeat in hoc locũ? & dicit, ꝙ tex. in d. l. 1. vř ꝙ ſic. &
êt hic vř tex. ꝙ propriè inteſtatus eſt, qñ teſtm̃ rumpitur, ſed tñ
ꝯrium determinat Bar. attẽta propria ſignificatione, quia ſtatu-
tum requirit, ꝙ decedat inteſtatus, hoc eſt eo tẽpore, quo dece-
dit, decedat inteſtatus, vt l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxa.
ſed iſte qui fecit teſtm̃ quod rumpiť, non decedit inteſtatus, tũc
propriè, tũ moriť, ſed tunc demũ propriè, cũ teſtm̃ deſtruitur,
vt ĩ. de leg. agna. ſuc. §. proxi. Ex quo infert, ꝙ ẽm ꝓpriã ſignifi-
catione, non ſuccederet agnatus excluſa matre, ſed ex cõi vſu
loquẽdi, aliter intelligimus, vt ſ. dixi ẽm Bar. quod no. Intelligas
tñ ꝑdicta ẽm ea quæ ſ. dixi. ſed Raph. in l. ſi quis poſthumos. §. ſi
filiũ ff. de lib. & poſth. dicit, ꝙ verbũ moriť, aſſumiť. i. mortuus
eſt, vt dicit gl. ibi, in verbo moriente. vnde res ẽ clara, quia ſi di
cit mortuus eſt inteſtatus, non denotat tẽpus mortis, ſed perfe-
ctionẽ tꝑis, quo inteſtatus eſt, & ſic verba cum qualitate conue
niunt, tꝑe quo deſtruiť teſtm̃. quod no. ¶ In gl. ruptum. ibi, quib.
modis teſtamẽta infirmã. 1. reſpon. dic vt ibi, dixi. ¶ In gl. irritũ.
ibi. §. non tñ. dic vt ibi dixi. ¶ In gl. extiterit. in fi. intellige de ea ꝗ
eſt mora ante hæreditatem aditam, aliàs aũt ſi poſt aditã hære-
ditatẽ, cum ex conditione inſtitutionis ſit effectus hæres, qui ſe-
mel eſt hæres, non poteſt poſtea deſinere ex facto ꝑtoris, vt ĩ. de
bon. poſſ. §. quos autem. & ꝙ ibi dicam. ex quo ſequiť, ꝙ tunc
non diceretur decedere inteſtatus. & no. doct. in d. l. vt liberis.

A D D I T I O.

a Sciendum. adde glo. in d. l. ſciendum. quam ſequitur Iaſon in l. 1. in fi. C. de
colla. Purpu.

S V M M A R I V M.

1 *Sui qui dicantur.*
2 *Filij qui, & qualiter per ſubſequens matrimonium legitimentur.*
3 *Feudum an & quando in adoptatos tranſeat.*
4 *Legitimationis per ſubſequens matrimonium qui ſint effectus.*
5 *Liberi qualiter parentibus ſuccedant.*
6 *Monachus vel monacha cum alijs filijs ſuccedit parentibus, fallit in
ingreſſis religionem fratrum minorum.*

Inteſtatorum. Hæreditas inteſtati, Primò pertinet ad
ſuum hæredem, & ille dř ſuus hæres, qui
eſt in pťãte defuncti tempore mortis eius, ſiue fuerit de liberis
naturalibus, & legitimis, ſiue de legitimis tñ, ſiue legitimatis ꝑ
oblationem curiæ, ſiue per ſubſequẽs matrimonium, h. d. ¶ No.
ꝙ ex l. 12. tab. hæreditas decedentium ab inteſtato primò perti-
net ad ſuos hæredes. ¶ No. coniuncta glo. ꝙ omnis deſcendens
1 † vſque in infinitum, diciť de ſuis, ſi eſt in pťãte illius, de cuius
hæreditate agitur, hodie verò êt emancipati, qui vocantur per
prætorem, vt ĩ. eo. §. emancipati. ſed êt hodie per ius ciuile, vt ĩ
Auct. eod. §. 1. & §. nullam verò. & ad ſimilitudinem ſuorum (êt
de iure ciuili) vocabãť, vt l. meminimus. C. de leg. hær. & opor-
tet etiã ꝙ obtineat primum gradum, ſeu locum ſuitatis, vt d. l.
poſthumorum. ff. de iniuſt. teſtam. ꝙ ſit deſcendens ex maſculo,
ſiue maſculis, ſiue fœmina. ¶ No. ꝙ deſcendentes ex fœmina, li-
cèt ſint per lineam rectam, etiam ſi eſſent maſculi, non poſſunt
dici de ſuis hæredibus, quia non ſunt in pťãte, vt ſ. de nup. §. ſi. de
2 quo dic, vt dicam ĩ. eo. §. item vetuſtas. ¶ Not. ꝙ ad hoc vt filij
legitimentur per ſubſequens matrimonium, oportet primò ꝙ
ſint filij naturales tñ, & ſint nati ex parentibus, inter quos pote
a rat eſſe matrimonium. ª Secundò requiritur, ꝙ de hoc non tñ
conſenſus de præſenti, & ſic maritalis interueniat, ſed etiã fiant
inſtrumenta nuptialia, & dos cõſtituatur, licèt a principio inter
eos non fuerit affectio maritalis, quod tñ intellige verũ inſtru-
menta requirãtur, vel non, vt dixi ſ. de nup. §. ſi. ſuper gl. in ver.
inſtrumentis. ¶ No. ꝙ ꝑ ſubſequens matrimoniũ, non tñ liberi
b poſteà ſuſcepti, legitimantur, ſed etiam iam nati, ᵇ ſiue poſteà
filij naſcantur, ſiue non, viuant, vel non. ¶ In gl. ſunt. in fi. dic de
hoc, vt dixi in d. §. ſui. ¶ In glo. adoptiui. ibi, vt ſui dicantur. dic
ẽm Io. Fab. quod hoc eſt verum ab inteſtato, ſed ex teſtõ ſecus,
dic, vt ſ. dixi de adoptionib. § hodie. & C. de adop. l. pe. Itẽ hoc
non obtinet in feudo, vt in tit. ſi de feu. defun. conten. ſue. inter
3 do. & agna. c. ſi de feudo. §. adoptiuus. quod † eſt verum, etiã in
adoptiuo agnato, nam cũ vaſallus nihil poſſit in feudo in præiu
dicium ſucceſſorum, teſtando, vel alienando ſine conſenſu dñi,
vř ꝙ nec adoptando, vt in tit. de ſucceſſ. fe. c. 1. circa principiũ.
Præterea, cum tranſlatio feudi pertineat ad dñm, & ſine conſen
ſu eius fieri non debeat, vt patet in tit. de alie. feu. ergo ꝑ ado-
ptionem factam ſine eius cõſenſu, ſuum feudũ ad alium tranſ-
ferre non debet, nec talis adoptio quò ad ſuum feudum tenet,
vt ff. de adopt. l. ſi is qui. Quid autẽ ſi dñs conſenſiſſet? vř ꝙ non
poſſit agnatis præiudicare in feudo, vt in tit. ſi vaſal. feu. pri. cui
defer. c. 5. de alie. feu. ca. 1. licèt ab initio per dñm potuiſſet dari
in feudum, vt in tit. ſi de feu. fue. contro. & eo. titu. ſi vaſallus. &
de alie. feu. pa. c. 1. eodem modo ſi eſſet feudum nouũ. vt ĩ d. c. 5.
¶ In gl. contrarijs. in fi. no. ſimilitudinem quam facit glo. ꝙ ſicut ille
qui vadit viſitatum terram ſanctam, & ſanctum ſepulchrũ, ab-
ſtergitur & mundatur ab omnibus peccatis, ita ſpurius per legi
timationem lauatur, & mondatur a dicta macula, & vitio geni
turæ, & nihil poſteà differt a legitimè natis, vt ĩ Auct. quib. mo.
na. efficiuntur leg. in §. ſi quis ergo non habens. in fi. ¶ In gl. in-
ſtrumenta. in fi. dic, de hoc, vt ſ. dixi. de nup. §. ſi. ſuper gl. inſtru-
mentis. ¶ In glo. præſtiterit. in fi. no. cautelam glo. quæ vult habe
re filios. ſed d. cautela nõ eſt bona (quò ad animam) quia omnis
c fornicatio hodie eſt prohibita, ᶜ vt dixi ſupra de nup. §. ſi aduer
ſus. & §. fi. ¶ In gloſ. cenſuimus. in fi. no. ꝙ licet liberi legitimi
ſint cauſa impeditiua legitimationis fiendæ per reſcriptum, niſi
de eis fiat expreſſa mentio. vt in d. §. ſi quis. ergo non habens.
4 tamen non ſunt cauſa impeditiua quando naturales † legitimã
tur per ſubſequens matrimonium, quia talis legitimatio poteſt
fieri etiam in præiudicium legitimorum, & hoc fauore matri-
monij, vt hac glo. quod no. ꝙ quando pater tuus qui habet con
cubinam, & naturales, & vult cõtrahere matrimonium cõ ea,
vt naturales legitimentur, & tibi filio legitimo præiudicetur in
parte, non eſt neceſſe habere tuum conſenſum, vel etiam ſi in
inſtrumento nuptiali, & dotali fiat mẽtio, valet, licèt habeat ta
les legitimos & naturales filios, tamen cum tali concubina con
5 traxit matrimonium, & c. quod no. ¶ Vlnmò recolligendo iſtã
materiam vides, ꝙ prima cauſa ſucceſſionis eſt liberorũ, vnde
dic, aut ſuperſunt tantum filij primi gradus, & tunc æqualiter
parentibus ſuccedunt de iure ciuili nouiſſimo ſublata omni diſ
ferentia ſexus, emancipationis, & patriæ poteſtatis, & iſti præfe
runtur omnibus aſcendentibus, & tranſuerſalibus, vt in auc. eo.
tit. §. 1. & C. de ſuis & legit. in auct. in ſucceſſione. quicunq; er-
go filius exuerit poteſtatem patris per arrogationem, vel etiã
adoptionem ab auo, tamen ſuccedit ab inteſtato patri naturali,
vt ĩ auct. eo. in princ. ibi, ſiue ſuæ poteſtatis ſit &c. infra de ſerui.
cog. §. repetitis. ibi, nec intereſt in poteſtate &c. quia loquuntur
indiſtinctè, & idem loquitur ĩ §. ſi verò. verſi. nullam. in auc. eo.
Ex quo infertur, ꝙ correctus videtur §. admonendi. ĩ. eo. ibi di-
6 cam. ¶ † Aliud infertur, ꝙ ſi filius vel filia effectus fuit mona-
chus, vel monacha, tñ ab inteſtato ſuccedit de iure ciuili etiam
ſimiliter vna cum alijs, vt l. ſi. §. hoc autem cognitum. C. de epiſ.
& cle. & ibi doct. ¶ Fallit in filijs maſculis ingredientibus reli-
gionem fratrum minorum: nam poſt factam profeſſionem le-
gitime incapax eſt, quia nulli poteſt ab inteſtato ſuccedere, vt
in cle. exiui. §. quia verò in ſucceſſione. de verb. ſig. hoc tenet
Bart. in trac. minorica. lib. 4. c. 1. dic vbi per eum.

A D D I T I O N E S.

a Eſſe matrimoniũ. Dicit alibi Bal. nuñ ꝙ eſt mirabile, ꝙ ſi habet concubinam,
cum qua honeſte non poſſit contrahere matrimonium, ꝙ pater non po-
teſt legitimare filios, etiam ſi matrimonium contrahat cum ea. alle. not. in §.
ſi quis ergo. in auct. qui. mod. na. effi. ſui.
b Nati. Adde notata ꝑ oẽs doct. in c. innotuit. de elect. vbi latè materia diſcu-
titur. prouide elegantem tex. 21. q. 1. c. firma. & 20. q. 3. per tot. & ibi ſcribẽtes.
c Eſt prohibita. Et de hoc teſt tex. cũ glo. in c. nemo. 32. q. 4. adeò ꝙ cõcubinatus
reprobatus eſt. vide Io. And. in c. ſine culpa. de reg. iur. in 6. in mer.

S V M M A R I V M.

1 *Poſthumus quando pro nato habeatur.*
2 *Emancipationis & patriæ poteſtatis differentia, an ſit ſublata, quã
do ſit teſtamentum.*

3 *Emancipato filio inſtituto, & nepote ex eo in poteſtate retento, non poteſt nepos teſtamentum nullum dicere.*
4 *Fœmina a ſtatuto excluſa, in teſtamento prætorita, non dicit teſtamentum nullum.*
5 *Nepos an ſuccedat auo vt ſuus & neceſſarius hæres, abſtinente filio. & num. 6.*
7 *Poſthumus qui propriè dicatur.*

Ita demum. Ad hoc vt nepos, & alij vlteriores liberi in
ptâte ſui hæredes ſint, requiritur, ꝙ alius
non præcedat eos in gradu. h. d. ¶ No. ꝙ filius ꝗuis ſit in rerum
natura, ſi tñ ſit remotus a patria ptâte, vt emancipatione, non
eſt cauſa impeditiua, ꝙ ſubſequens in gradu non aſſumat ſui-
tatem. ¶ Not. in verſic. nam & ſi. ꝙ qualitas adiuncta verbo de-
bet regulari ſm tempus verbi. facit l. ea facto. §. pen. ff. ad Treb.
& l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxa. & notat Bar. latè in l. ex
facto. ff. de vulg. & pup. in princ. ¶ Not. in verb. poſthumos. ꝙ
1 poſthu. habetur † pro nato, & per conſequens, ſi fuiſſet natus
viuo patre, & in poteſtate ſua eſſet, haberetur pro nato, & per
conſequens ſi fuiſſet natus viuo patre, & in poteſtate ſua eſſet,
haberetur pro ſuo hærede: requiritur tamen, vt etiam fuerit cõ
ceptus tempore vitæ illius, cuius vult effici ſuus hæres, vt l. 3. ff.
de bon. poſſ. ſm tab. & in l. 1. §. proximior. ff. vnde leg. & ĩ. eo. §.
cum aũt quæritur. ver. planè. dic, vt ibi dicam. ¶ In gl. emancipa
tionem. in fi. Aduertas, ꝙ id quod dicitur hic de emãcipatione,
eſt hodie correctum, vt ſ. diui de hære. quali. & diff. §. ſui. quia
ſublata eſt differentia emancipationis, & patriæ poteſtatis, vt in
§. ſi verò. §. nullam verò. in Auct. eo. de quo etiam per gl. & Bar.
2 in l. Gallos. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſth. ¶ † An autẽ ẽt
qñ ſit teſtm̃ ſit ſublata differentia: gl. in d. §. & quid ſi tantum. te
net ꝙ non. & idem in l. emancipati. C. de colla. & in Auct. ex cã.
C. de lib. præte. ſed aliç ſunt glo. in contrarium, quæ dicunt, ꝙ
tit. de coniun. cum eman. li. eſt ſublatus. vt no. gl. in rub. ff. de cõ-
iug. & communiter in d. §. & quid ſi tãtum. & per doc. tenetur
quod omni caſu ſit ſublata differentia, vt d. verſi. nullã. & ver. &
qs de iure. C. de emã. ꝙ emãcipati ad ſimilitudinẽ ſuorũ admit-
tũtur. vt l. meminimus. C. de legi. hæred. & etiã dixi ſ. in princ.
3 ¶ Quod facit, ſi emancipatus filius eſt inſtitutus, & † nepos ex
eo in poteſtate retentus ſit præteritus, ꝙ nepos non poteſt dice
re teſtm̃ nullum, nec aliquo modo impugnare, quia non fuit ex
neceſſitate inſtituendus, vel exhæredandus, cũ filius (licèt emã-
cipatus) præcedat, vt hic, & etiam quia non poteſt conqueri, ꝙ
non habeat legitimam, vel aliquid aliud, quia legitima eſt ter-
tia pars eius quod eſſet habiturus ab inteſtato, vt in auct. noniſ-
ſima. C. de inoffi. teſtam. Sed ab inteſtato nihil eſſet habiturus,
quia præcedit eum filius, vt hic, & in auct. eo. in prin. igitur &c.
de hac quæſtione vide Bar. Bal. Ang. Raph. & Imo. in d. §. & qd
4 ſi tantum. ¶ Ex his not. ꝙ † ille qui non ſuccedit ab inteſtato, ſi
fiat teſtm̃ & prætereatur, teſtm̃ non eſt nullum. quod facit, ſi ſta
tuto caueatur, ꝙ ſtantibus maſculis, fœmina non ſuccedat ab
inteſtato. quod ſi fiat teſtm̃, & fœmina prætereatur, non dicit te
ſtamentum nullum, vt patet per prædicta. facit quod no. Bar. in
l. 1. §. ſciendum. ff. de ſuis & leg. & quod no. Io. de Imo. in d. §.
& quid ſi tantum. & Bal. Raph. & Imo. in l. ſi quis poſthumus. §.
2. ff. de lib. & poſth. & quod no. Bar. in l. ſi. ff. ad Tertul. & quod
5 no. Bal. in l. 2. & ſi. C. de lib. præte. ¶ Quęro † quia hic dicitur, ꝙ
ſi tẽpore quo pater moritur, filius ſit in eius poteſtate, ꝙ nepos
non poteſt eſſe ſuus hæres; quid ſi talis filius abſtineat ſe ab hæ-
reditate patris, an nepos ſuccedat auo, vt ſuus & neceſſarius hę
res, & vtilitas eſt magna propter tranſmiſſionem iuris ſuitatis
ad quoſcunque, vt l. ex militari. §. ſi. cum l. ſeq. ff. de teſtam. mil.
& etiam per multos alios effectus, & dic, ꝙ nõ erit ſuus hæres,
vt hic, a contrario ſenſu, ſuccedit ergo hodie vt hæres volunta-
6 rius, vt ĩ. de leg. agn. ſucc. §. placebat. & in Auct. eo. §. 1. ¶ † Si au
tem nepos fuit retentus in ptâte aui, & filius emãcipatus, & ſic
tempore mortis patris, non erat in poteſtate, tunc, licèt ille ho-
die emancipatus poſſit adire de iure ciuili, & in totum exclude
re nepotem, vt d. Auct. eo. §. 1. & no. gl. in auct. in ſucceſſione. C.
de ſuis & legit. tñ ſi ille filius emancipatus hæreditatem repu-
diat, habebunt locum iura antiqua, & ſic nepotem ex illo filio
admittit ad hæreditatem aui, vt ſuum hæredẽ, & iſto caſu erit
incorrectus iſte §. qñque iſte filius qui remanſerat in poteſtate,
mortuus eſt, poſt mortem tñ patris ante hæreditatem aditã, &
tunc eſt in electione dicti nepotis, & ẽt aliorum deſcendentiũ,
an velit adire hæreditatem primi parẽtis primò mortui, ex per
ſona filij mortui, tanquam ad eum tranſmiſſam ꝑ beneficium l.
vnicæ. C. de his qui ante aper. tab. per beneficium ſuitatis, an ve
rò velit eam repudiare ex perſona illius filij defuncti, & adire
eam ex pſona propria. facit l. ſi quis filium. §. 1. cum gl. ff. de acq.
hæ. & l. recuſare. §. ſi Titius. ff. ad Treb. & vtilitas erit magna, de
qua in d. §. ſi Titius. & ibi Bar. & in l. ſi tibi & mihi. ff. de leg. 1. in
7 prin. ¶ In glo. poſthumi. † in fi. dic, ꝙ immo ẽt pluribus modis
dr̃ poſthumus, vt no. gl. in rub. C. de poſth. hæc. inſti. dic, vt ibi in
gl. & per doct. no. tñ gl. ꝙ propriè poſthumus dicitur, qui naſcit
mortuo patre, & ſic ſtatutum loquẽs de poſthumo (& maximè
correctorium & exorbitans) nõ intelligeretur, niſi de illo poſt-
humo, qui eſſet natus poſt mortem patris, quia ille eſt propriè
poſthumus, & ſtatuta propriè debent intelligi, & verificari, vt
l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. geſt.

SVMMARIVM.

1 *Suus hæres dicitur etiã ignorans ſe hæredẽ eſſe & defunctũ mortuũ.*
2 *Suus hęres præſumitur ſcire contenta in teſtamento.*
3 *Dominium bonorum defuncti continuatur ipſo iure in eius filium & hæredem, & etiam in quemlibet alium hæredem.*
4 *Abſtinendi beneficium competit ipſo iure in ſui fauorem, nec opus eſt interpretatione.*
5 *Furioſus an poſſit adire hæreditatem per eius procuratorem.*
6 *Dominij continuatio, patris in filium, quomodo impediri poſſit.*
7 *Minor qui ex ſtatuto nõ põt ſine certa ſolẽnitate ſe obligare, an poſſit ſine dicta ſolẽnitate, illius hęreditatẽ adire, in cuius erat poteſtate.*

Sui autem. Suus hæres ſtatim poſt mortem parentis effi-
citur hæres, etiam ignorans, licèt ſit pupillus,
vel furioſus, & ſine auctoritate ſui adminiſtratoris. hoc dicit.
1 ¶ No. ꝙ etiam † ſi quis ignorans quaſi contrahit obligatur, quia
dicitur etiam ſuus, ſiue ſciuerit, ſiue ignorauerit ſe hæredẽ eſſe,
& defunctum mortuum, & alia de quibus in l. is poteſt. ff. de
hær. inſt. & ꝑ gl. & Bar. ex quo no. ꝙ requiſita ibi a glo. quæ req-
runtur, vt poſſit adire, vel etiam repudiare, requiruntur in alijs
hæredibus quam ſuis, multò minus requiruntur in neceſſarijs,
quia a lege etiam ignorãtes ſunt hæredes, vt hic, & l. eius qui in
prouincia. ff. ſi cer. pet. Nam inter aditionẽ hęreditatis, & mortẽ
defuncti, in ſuo neceſſario tantum, non eſt dare medium, vt l. ſi
2 mortem. §. 1. ff. de leg. 1. ¶ Ex quo † ẽt aliud infertur, ꝙ ſuus hæ-
res præſumitur ſcire contenta in teſtõ, vt d. l. eius qui in prouin
cia. ſecus in extraneo, vt l. cum hæres. cũ ibi not. per gl. ff. de lib.
le. niſi fama fuerit in contrarium, ꝙ ſic, & ſi teſtatus fuerit ẽt alijs
modis, præſumitur etiam in ſuo hærede ſciẽtia, vt no. gl. & Bar.
in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. ob. in ver. tertiò quærò,
an ſit verum ꝙ fratres &c. ¶ Not. ꝙ furioſus habetur pro igno-
rante. Aliqñ habetur pro abſente. vt l. 3. ff. de iur. cod. Quomodo
habetur furioſus, vide Bar. & doct. in l. 2. §. voluntatẽ. ff. ſol. mat.
¶ No. ꝙ eiſdem caſibus quibus põt acquiri ignoranti, ẽt acquiri
põt furioſo, vel pupillo. ¶ No. ꝙ dñium bonorum patris ſtatim
mortuo patre, dr̃ quaſi continuari in filium, ſiue ſit ſciens, ſiue
3 ignorans, ſiue pupillus, ſiue furioſus. ¶ Et ſic not. ꝙ † acquiſitio
dñij bonorũ defuncti ſtatim continuatur ipſo iure in eius filiũ,
& hæredẽ, & non tm̃ in filium, ſed ẽt in quẽlibet alium hæredẽ,
aditione ab hærede extraneo ſecuta, ſed nõ continuatur poſſeſ-
ſio, vt l. cũ hæredes. ff. de acq. poſſ. in gl. & doct. in l. cum multis.
in prin. ff. ex qui. ca. ma. & eſt ratio, quia poſſeſſio eſt quid facti,
in l. 1. §. Scæuola. ff. ſi quis teſt. li. eſſe iuſ. fue. & factũ, & animus
requirunt̃ ad ipſam acquirendã. l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ. ꝙ nõ
ꝯtingit in dño, vt no. in d. l. cũ hæredes. facit l. ſi quis vi. §. differẽ
tia. ff. eo. & facit ad iſtã legẽ. l. in ſuis. ff. de lib. & poſthu. ¶ In glo.
4 ignorantes. in fi. dic, ꝙ beneficiũ † illud abſtinendi, inductum a
ptore, cõpetit ipſo iure in ſui fauorẽ, nec eſt opus impetratio-
ne, vt l. ei qui ſe non miſcuit. ff. de acq. hær. & l. ſi filius qui patri.
& ibi Bar. & doc. ff. de vul. & pup. ego dixi in d. §. ſui. dic, vt ibi.
5 ¶ † In gl. hæredes. in fi. an aũt ſi ab alio fuerit inſtitutus furioſus,
vel ſuccedat ab inteſtato, poſſit adire hæreditatem ꝑ eius pro-
curatorẽ: dic, vt plenè no. in d. §. tali itaque. ꝙ poterit adire, vt ſi
reſipiſcat, poſſit acceptare vel repudiare, & ſi i furore decedat
non tranſmittit eam, ſed legata & fideicommiſſa debentur. dic,
vt ibi. ¶ In gl. quaſi continuatur. in fi. dic, impropriè, ergo eſt dñs
filius, quia ſi pater viuens eſt dñs, non poteſt dici ꝙ ẽt filius ſit
dñs, vel quaſi dñs, eſt impropriè, quia non poſſent eſſe duo do-
mini inſolidũ, vt l. ſi vt certo. §. ſi duobus. ff. commo. hic eſt ca-
ſus in l. in ſuis. ff. de lib. & poſth. Ex quo ſequitur, ꝙ cum domi-
nium dicatur continuari in filium, non dicitur de nouo aliquid
ſibi obuenire, nec ſibi paratur de nouo aliquis nouus titulus:
ideo dicimus, ꝙ in ſuis non habet locum titulus pro hærede,
vt l. nihil. ff. pro hærede, cum ibi no. ¶ Ex quo etiam aliud infer-
6 tur, ꝙ cum dominium dicatur † continuari ad impediendam
iſtam continuationem, opus eſt pater expreſſè exhæredet filiũ.

& ſic

& ſic opponat obſtaculum impeditiuum cõtinuationis, aliàs ſi
hoc non faciat, cum dominium ſit continuatum in filium legis
poteſtate, & pater alium inſtituendo voluit dominium tradere
inſtituto, tunc filius dicit teſtamẽtum nullum, vt l. inter cætera.
ff. de lib. & poſth. & d. l. in ſuis. & ibi. h. d. Bar. ff. de lib. & poſthu.
vide omninò Bal. in d. l. in ſuis. quam ſolenniter repetit. ¶ In gl.
pupillus. in fi. not. ex text. & ea gl. ꝙ licèt ad hoc, ꝙ pupillus poſ
ſit adire hæreditatem extraneorum, requiratur certa ſolennitas
aut auctoritas tutoris, vt hic, tamen hæreditas patris, etiam ſine
dicta ſolennitate, & ipſo iure, poteſt adiri, vt hic dicitur. ¶ Et fa-
a cit ſtatuto cauetur, ꝙ minor non poſſit ſe obligare, ᵃ ſine cer-
7 ta ſolennitate, an poterit † ſine dicta ſolennitate adire hæredita-
tem illius, in cuius erat poteſtate, vt puta, patris, & aut dic, ꝙ
quò ad lui commodum, ꝙ ſic, & ita ꝙ contra eum non poteſt
obijci quod hæreditas nõ fuerit legitimè adita, vt eſt caſus aper
tus in l. more. in prin. ff. de acq. hæ. ibi, more noſtræ ciuitatis, &c.
& ſic loquitur de aliquo ſtatuto, vel conſuetudine, ꝙ minor nõ
poſſit ſe obligare, dicitur, ibi ꝙ non poteſt hæreditatem adire.
quod tamen ibi intelligitur non procedere in hæreditate pater-
na, vel illius in cuius eſt poteſtate, quia ſine dicta ſolẽnitate po-
teſt illam adire ad ſui vtilitatem, pro quo etiam facit iſte tex. ꝙ
no. quia obtinui de facto in ciuitate mea.

ADDITIO.

a Obligare. Sed an ſtante ſtatuto, ꝙ mulier non poſſit ſe obligare ſine certa ſo
lennitate, poterit adire hæreditatem omiſſa ſolennitate, Ange. conſ. ult. te-
net ꝙ ſic, ſi hæreditas non ſit damnoſa.

SVMMARIVM.

1 Crimen læſæ maieſtatis quando dicitur committi.
2 Pœna an & quando ſit tranſmiſſibilis ad hæredes.
3 Delinquentis mortui an perſona vel memoria damnari debeat, & qualiter inquiſitio formetur, & ſententia feratur.
4 Proditor quis dicatur.
5 Filij committentium crimen læſæ maieſtatis, an aliquã pœnã patiãtur.
6 Diſpoſitio l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. loquens in patre, an habeat locum in matre.

Interdum. Reuerſus ab hoſtibus fictione poſtliminij effi-
citur ſuus hæres, etiam ſi reuerſus fuerit, poſt
mortem patris, ſed ſi teſtator perduellionis damnatus fuerit hæ
res ſuus eſſe deſinit, h. d. ¶ No. ꝙ filius captus ab hoſtibus deſinit
eſſe in poteſtate patris, & efficitur in poteſtate hoſtium. ¶ No. ꝙ
ſatis eſt quem eſſe in poteſtate defuncti, mortis tempore vel fi-
ctè, ad hoc vt efficiatur ſuus hæres. ¶ No. ꝙ licèt quis commiſe-
rit crimen læſæ maieſtatis, non tamen propter hoc perdit iura
ciuitatis Romanæ, & per conſequens non perdit patriam pote-
a ſtatem, ᵃ quæ eſt iuris ciuium Romanorum, vt l. nam ciuium. ff. de
his qui ſunt ſui vel alieni iuris. ¶ No. ꝙ ſpeciale eſt in crimine læ-
ſæ maieſtatis, ꝙ non extinguatur, licèt extincta & mortua ſit
perſona. ¶ No. ꝙ poſt mortem delinquentis, non debet damna-
ri perſona, ſed eius memoria. Et ideo errant iudices maleficio-
rum, qui faciunt ſuſpendi malefactorem, etiam poſt mortem
eius. ¶ No. vnum caſum, quò quis licèt hæres fuerit ipſo iure, ta
men deſinit eſſe hæres, aliàs dic vt no. glo. & doct. in l. ſubſtitu-
tus. ff. de vulg. & pup. ¶ In glo. poſt mortem. ibi, vel rempubli-
1 cam. no. glo. ꝙ crimen læſę † maieſtatis non dicitur committi
niſi contra Principem, vel Rempublicam Romanorum, ar. l.
cum qui vectigal. ff. de verb. ſign. quid in alijs ciuitatibus, glo. eſt
in l. fallaciter. C. de abol. ¶ In glo. prędicta quę dicit idem, pro
qua facit l. pe. cum l. ibi allegatis. per gl. ff. ad leg. Iul. maieſt.
Sed Sal. in d. l. fallaciter. dicit aut ciuitas prodita oppugnatur, vt
Principi, vel populo Romano auferatur, tunc procedit d. glo.
nam tunc maieſtas terrena cui cuncta terrena debent obedire,
offenditur. Et ideo ad inſtar diuinę maieſtatis, crimen læſę maie-
ſtatis dr̃ committi, vt l. 1. in prin. ff. ad legem Iuliam maieſt. aut
proditur, vt nõ auferatur Principi, vel populo Romano, & tũc
ſecus, vt d. l. fallaciter. & ita intelligitur glo. in l. 1. ff. ad leg. Iul.
maieſt. Sed ibi Bar. dicit, ꝙ congregãs gentem in alijs ciuitatib.
quàm Romę, tenetur l. Iul. de vi. Ego autem diſtinguo, aut eſt
talis ciuitas quę recognoſcit ſuperiorem: & ita intelligatur gl.
in d. l. 1. & ibi Bar. & Sal. in d. l. fallaciter. aut nõ recognoſcit ſu-
periorem, & tũc quia in territorio ſuo habetur loco Principis,
vt no. gl. & doct. in l. fi. de preſcrip. lõg. temp. & Bar. in l. hoſtes.
ff. de cap. & in l. lege 12. tab. ff. ad l. Iul. maieſt. & tunc in his ciui-
tatibus põt committi, & dicitur committi crimen læſę maieſta-
b tis, ᵇ & ita intelligatur glo. in d. l. fallaciter, quod no. quia quo-
tidianum. facit quod no. Bar. in auct. qui ſint rebelles, de quo
latiùs dixi in trac. meo maleficiorum, i verbo, traditore che hai
tradito la patria tua, &c. dic omninò, vt ibi. ¶ In ea gl. ibi. l. ex iu-
diciorum. dic, ſunt alij caſus. vt ibi per gl. Bar. & Ang. ¶ In ea gl.
2 in fi. hic autem, an tranſeat † ad hæredes pœna? dic, aut pœna
imponitur ipſo iure a lege, & tranſit cõtra hęredes, vt l. Caius.
ff. ad Syllania. aut imponitur ab homine, & tunc aut delictum
committitur circa contractum, aut extra contractum. Si circa
contractum, aut purgatur per actionem deſcendentem ex con-
tractu, aut per aliam viam, ſi per actionem ex contractu, & tũc
omninò & indiſtinctè tranſit ad hæredes, vt l. ex cõtractibus. ff.
de actio. & obl. Si purgatur extra contractum, & tunc aut lis eſt
conteſtata, & datur ꝯ hæredes, vt l. 1. cum glo. & ibi latè doc. C.
ex deli. defunc. idem ſi habetur pro cõteſtata, vt quia defunctus
fuit confeſſus delictum in iudicio, vt no. Spe. in tit. de accu. §. 1.
ver. quid ſi latro. vel ſi ꝯ eum ſit facta miſsio ex primo decreto.
arg. l. vt pſectius. C. de anna. excep. Si autẽ lis non ſit conteſtata,
tunc regulariter datur ꝯ hęredẽ, in id quod ad eum peruenit, &
non vltra, vt l. 1. & ibi, h. d. ff. de priua. delic. ¶ In glo. perduellio-
nis. ibi, quia & ſecundum iura Romana. de iure canonico eſt
prohibitum talibus pugnantibus miniſtrari ſacramenta, maxi-
mè qui prouocant, vt no. Spe. de accu. §. ſequitur. verſic. quid ſi.
¶ In gl. damnata. ibi, pronuncio contra Imperiom Lucium fecif
3 ſe. Aduertas ad modum procedendi, & ſententiandi, quia † ipſe
c delinquens non eſt damnandus ᶜ cùm iam ſit mortuus, vt dicit
glo. pręcedens in verbo memoria &c. nec poteſt formari pro-
ceſſus contra eum, quia mortuus non poteſt citari, vt l. de qua
re. §. 1. ff. de iu. vnde contra memoriam Titij delinquentis, eſt
formanda inquiſitio, & proceſſus debet agitari. ita vult Ang.
in l. fin. C. ad leg. Iul. maieſt. & formabitur hoc modo, videlicet,
hęc eſt quędam inquiſitio &c. quę ſit contra memoriam Titij
proditoris &c. poſteà in proceſſu citentur filij, & alij agnati, co
gnati, & ſucceſſores, qui veniant ad contradicendum quicquid
velint & poſſunt, ne memoria Titij condemnetur virtute & oc-
caſione cuiuſdam inquiſitionis formatę contra memoriam di-
cti Titij, &c. Nec eſt mirum, ſi iſti citentur, quia eorum intereſt,
vt l. 1. 2. & 3. ff. de li. cau. l. leg. Corne. in prin. ff. de iniur. ac etiam
propter bona, vt l. 1. & per totum C. ſi re. vel acc. mor. fu. & l. 1.
per totum C. ſi pen. app. mor. interue. Et poſteà ſententia fertur,
vt dicit glo. ſing. de quo etiam dixi in meo tract. maleficiorum.
& in d. glo. traditore che hai tradito la tua patria. quod no. Ad-
das, ꝙ tali poteſtate memoria damnandi pręſcribitur quinquẽ-
4 nio, vt ar. l. 2. C. de apoſt. ¶ † Quęro, quis dicatur proditor? ᵈ dic
d ꝙ omnes illi qui fingunt ſe eſſe amicos, poſteà inferunt dam-
num, vel iniuriam, ſiue machinationem, vt tradit in extrauag.
qui ſint rebelles. ca. 1. Bar. & pluribus modis dicitur proditor,
vt eſt glo. 46. diſt. c. clericus. & 22. q. 5. noluite. quod not. quia ho-
die eſt multùm in vſu, precipuę in malis hominibus. facit gl. in
l. obſeruare. ff. de offi. pręſi. ¶ Quęro, an filij talium committen-
tium crimen læſę maieſtatis patiantur aliquam pœnam? dic
5 † quòd ſic, & maximè quia efficiuntur inſucceſsibiles patri, ma
tri, & omnibus coniunctis agnatis, & cognatis, nec etiam legiti
mam capere poſſunt. ratio, quia ſi filię fœminę non in bonis
delinquentis, ſed in bonis matris tantummodo legitimam ca-
pere poſſunt, ergo filij maſculi, etiam legitima priuabũtur, nec
aliquo tempore ad aliquam dignitatẽ poſſunt promoueri. iſte
eſt caſus in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. Quod habet locum nõ
tantum in filijs legitimis & naturalibus, ſed etiam in filijs natu
ralibus tantum, vt ibi no. Cy. & Sal. licèt Ioan. de Pla. hic dicat
contrarium, quia eſt caſus in ſimili in l. 4. coniuncta rub. C. de
interdi. ma. & eſt ratio ne melioris conditionis ſit luxuria, quã
6 caſtitas, igitur &c. ¶ † Et aduerte, quia diſpoſitio dictę legis,
quiſquis, licèt loquatur in patre tantùm, tamen etiam habet lo-
cum in matre talia delicta committente. vt eſt gl. ſingularis ibi
in verbo vſuras &c. licèt ibi Sal. teneat contrarium, quia exor-
bitans

ADDITIONES.

a Patriã poteſtatẽ. Stãte tamẽ ſtatuto ꝙ bãnitus poſsit impunè occidi, talis bã-
nitus amittit patriã poteſtatẽ, & filij poſſunt teſtari; ita cõſuluit Abb. conſi.
104. intellige tamẽ in ſtatuto ciuitatis habẽtis merũ & mixtum imperium.
b Maieſtatis. Bart. in tract. qui ſint rebel. tenet contrarium. ſ. ꝙ nec contra ciui-
tates non recognoſcentes ſuperiorem committant crimen læſæ maieſtatis,
quia propriè non dicitur quid machinari contra Imperium principaliter. &
opin. Bart. ſequitur Pet. de Anch. in conſi. 189.
c Nõ eſt dãnãdus. Et propterea Ang. in 5. not. colligebat ex iſto §. quod mortuo
delinquẽte, nõ debet eius perſona dãnari, ſed memoria tãtũ, ex quo dicit ip-
ſe aberrant iudices, qui trahũt mortuũ delinquẽtẽ furcis, ſed dic, ꝙ illud po
teſt tolerari, præcipuè in his qui ſibi conſciuerunt mortem, & hoc ad terro-
rem delinquentium. ar. eorum quæ dicunt. in c. mulier. 23. q. 1. & in l. 1. C. ad
l. Iul. repe. vide Ale. in add. ad Bar. in l. fi. ff. ad l. Iul. ma.
d Proditor. vide Ioan. And. in cap. 1. de homi. lib. 6. & Bal. in cap. 1. quibus mo.
feu. amit.

bitans eſt, & loquitur in patre, ergo ſecundum eum non de-
bet a paritate rationis extẽdi, vt l. ius ſingulare. & l. quod verò
contra. ff. de legi. Sed ego credo glo. veram, & communiter te-
netur, pro qua allego ſimile, quia lex loquẽs de matre etiam in
caſu exorbitanti, trahitur ad patrem, vt no. glo. fi. in l. fœminæ.
C. de ſecun. nup. & ſtatim quam primùm cogitauerint & tra-
ctauerint talia delicta, ſtatim eſt ipſorũ bonorũ interdicta ad-
miniſtratio ipſo iure, & nulla alienatio valeret, vt d. l. quiſquis.
& l. ſi quis poſt hac. C. de bo. dam. & no. plenè Bar. in l. poſt con
tractum. ff. de dona. ¶ In glo. fi. in fin. prin. dicit, nam lata ſenten
tia, non confiſcantur bona, licèt ſit interdicta adminiſtratio,
vt d. l. quiſquis. etiam in fauorabilibus. vt l. quæſitum. ff. qui &
a quibus &c.

S V M M A R I V M.

1 *Filius ſuccedit in locum patris vſque ad pronepotẽ, & non vlterius, & nu. 2. & 3.*
4 *Nepotes an admittantur ad ſucceſſionem cum patruis in feudo.*
5 *Nepotes an vna cum patruis in iure patronatus ſuccedant.*
6 *Nepotes qualiter ſuccedant cum patruis & nu. 7.*
7 *Intellectus ad §. ſi verò in auth. de hęred. ab inteſt. venient.*
8 *Leges ex tacito intellectu & ſubaudito a contrario ſenſu non debent corrigi.*

Cum filius. Nepos ex filio præmortuo ſuccedit ſimul
cum alio filio uiuente, quia aſſumit locum
patris ſui, & ideo ſuccedit cũ patruo, & filijs patrui in ſtirpes,
& non in capita. hoc dicit. ¶ No. quòd ita ſuccedit nepos ex fi-
lio auo, ſicut filius. ¶ Not. quòd licèt filius ſit proximior in gra
du, non tamen excludit nepotem, quia fictione iuris habetur
in gradu pari cum ipſo filio, cùm aſſumat gradum ſui patris,
vel matris. Not. ibi, pronepotes in parentum locum ſuccede-
re &c. quòd uſque ad pronepotem, qui ſuccedit in locum pa-
tris, vlterius autem, non uidetur permitti, vt l. auunculo. C.
commu. de ſucc. & hoc vult Bar. in l. 1 §. ſi quis non. ff. de ſuis
& legit. quod no. Sed gl. infra de ſucc. lib. in §. multum. in glo. ad
quintum gradum. dicit quòd omnes deſcendentes, ſui patris,
loco ſuccedunt, & alleg. iſtum §. & in auth. eo. §. 1. ſed doct. in
1 auth. ceſſante. C. de legi. hære. dicunt, aut † tractatur de ſucceſ-
ſione aſcendentium, & habet locum iſte §. quòd vſque ad pro-
nepotes habet locum, vt perſonam patris aſſumat, & idem ſi
a tractatur de ſucceſſione patruorum.[a] In contrarium videtur
facere §. hoc etiam addendum. in fin. infra tit. 1. & vide glo. in
hoc §. in verſic. ſtirpes. & in d. auth. ceſſante. ſin autem tractatur
b de ſucceſſione aliorũ collateralium[b] vltra patruos, tunc non
aſſumunt perſonas parẽtum, immo qui prior eſt gradu, potior
erit in ſucceſſione, vt eſt caſus in l. auunculo. C. com. de ſucc.
probatur in auth. eo. tit. §. illud. & in §. ſin autem defuncto. verſi.
huiuſmodi. Et ex his patet quòd glo. in d. §. in multis. debet re-
ſtringi ad omnes &c. ſcilicet vſque ad pronepotes, vt hic, quẽ
tex. glo. hic allegat. ¶ Not. quòd quando vnus inferior grado
aſſumit perſonam ſui parentis, ſemper ſuccedit in ſtirpes.
quia ſicut eius parens ſuccederet pro una parte, ita eius filii,
etiam ſi eſſent decem. ¶ No. in verſi. item ſi ex duobus. quòd hic
videtur caſus, quòd etiam quando nepotes plurium fratrum
præmortuorum inter ſe ſuccedunt auo, quòd uocantur in ſtir-
pes, & non in capita, dicam in glo. ¶ In glo. ex altero filio. in fi.
in dic, quòd immo ibi loquitur de iure antiquiſſimo, ſed in hoc
hodie ſecus, ut no. in d. §. vetuſtas. & ibi dicam, ut no. in l. lege.
C. de leg. hæred. ¶ In glo. vocantur. ibi, §. uocantur. no. ex glo.
2 quòd † illud quòd dicitur, quòd nepos aſſumit perſonam patris,
vt ſuccedat unà cum patruis, non tantum habet locum in ſuc-
ceſſione ab inteſtato, nullo penitus condito teſtamento, ſed
etiam ſi conditum fuerit, & impugnetur per contra tab. vel per
querelam. vt eſt caſus in l. ſi defunctus. C. de ſuis & legit. ¶ De-
inde iſta regula, quòd nepos ſuccedat in locum patris ſui, habet
c locum,[c] quando ſuccedit titulo hæreditario, non autem,
quando tit. fideicommiſſario. Ratio ſecundum Bald. eſt, quia
3 ſuccedendo † iure hæreditario, conſideratur iuris diſpoſitio,
quæ eſt, ut filius ſuccedat in locum patris. In ſuccedendo ve-
rò tit. fideicommiſſi, conſideratur affectio, quam natura de-
bet habere magis ad filios (vtpotè proximiores) quã ad filios
d filiorum. ita dicit Bart. & Raph. limitando[d] glo. ibi in l. cum
ita. §. 1. ff. de leg. 2. & ibi vide Imo. & hæc uidetur confirmare
Nico. de Ma. in l. fi. C. de iuriſd. om. iud. & ibi dicit, quòd iſta regula
quòd filius ſuccedat in locum patris, habet locum quando ſucce-
ditur titulo hæreditario, vel ad ſimilitudinẽ, ſicut in feudis, vt
in c. 1. de ſucc. feu. nõ autem in alijs caſibus, unde non ſuccedit
in locum patris, filius in tutela, vt l. 2. §. ſi duo. ff. de leg. tut. nec
in iure patronatus. l. a duobus. ff. de ope. lib. & no. gl. in l. ſi liber-
tus patrono. ff. de bo. lib. & no. glo. in l. 2. C. ſi quid in fraud. pa.
¶ In ea. gl. in fi. Io. Fab. hic dicit. quòd hæc ſolutio eſt contra tex. qui
reprobat hanc diſtinctionẽ, an in locum filii patris nepos fue-
rit adoptatus, vel non, & eſt glo. ibi contraria huic gl. Vnde alia
datur ibi propria ſolutio, quòd nos loquimur, vbi omnes, qui ve
niunt per contra tab. ſunt in poteſtate, aliàs ſecus, vt ibi patet.
Sed dicit Dyn. quòd immo ibi loquitur de eodem caſu, quia omnes
erant in poteſtate, vt poteſt deprehendi ex litera. Quare dic, quòd
ibi fuit adoptatus in locum patris ad nepotem, & ſi non expreſ
ſe, tñ præſumitur. Sed Bar. in l. 3. §. 1. ff. de contra tab. tenet, quòd
non eſt differentia, ſiue ſuccedatur de iure ciuili, ſiue non, quia
non ſemper nepos ex alio fratre aſſumit ſibi naturam ſui pa-
tris, vt hic. ſecus ſi ſit nepos eiuſdem filii, ut eſt text. in l. filius
emancipatus. in fi. ff. de coniug. cum emanc. lib. & ibi Bar. ſed il-
le tex. loquitur de filio in poteſtate. ¶ Extra gl. opp. Io. Fab. de l.
ſi libertus patrono. §. 1. ff. de bon. lib. Sed dic, quòd ibi eſt ſpeciale
in iure patronatus, quòd non deferẽ iure hęreditario, vt ff. de ope.
liber. l. ut iuriſiurandi. §. 1. & ibi Bar. ¶ Quid dicendum in feu-
4 do? dic, quòd † non videtur iure hæreditario deuolui, cũ poſſit deti
neri per agnatos repudiata hęreditate, ut in ti. an agna. vel fi. pa.
hær. repu. c. 1. videtur idem. & tamen eſt cõtrarium expreſſum
in ti. de ſuc. feu. circa principium, & de gradu ſuc. in feu. c. 1. §. is
5 vero. ¶ † Quid de iure patronatus eccleſiæ? dicit Io. Fab. nepotes
admitti vna cum patruis, cum illud iure hęreditario etiam ad
extraneos deuoluatur, nec regulatur vt ius patronatus liberto
rum. de iure patron. c. cum ſæculum. & vide per Inn. de re iud.
ca. cum Bertoldus. Sed tu addas bonam gl. de iure noſtro, an ius
patronatus eccleſiæ conformetur, vel non cũ patronatu liber-
6 torum. in l. ſi operarum iudicio. ff. de ope. lib. ¶ † In gl. ſtirpes. in
fi. dic, ut dicam in d. §. hoc etiã. vel dicas hic plenè, quia loqui-
tur hic, quando veniunt una cum patrono nepotes, ſin autẽ ve-
niunt tantummodo inter ſe, & Azo dicit, quòd tunc ueniunt in ca
pita, in auth. eo. §. ſin aũt defuncto. ſed Accur. ait, quòd etiã tunc ve
niunt in ſtirpes, vt auth. eo. §. ſi verò. & auth. ceſſante. C. de legit.
hęr. & clarius in l. 2. ff. ſi pars hære. pet. Sed opi. Azo. videtur ſe-
qui gl. in d. auth. ceſſante. verſi. in ſtirpes. quòd & ſequutus fuit
Iac. But. per text. ff. de ſuis & leg. hær. l. 2. §. hæreditas. C. de legi.
hær. l. poſt fratres. in quibus eſt caſus, quod de iure ff. orum, &
codicis, veniunt in capita. Eſt. n. ſolum vidẽdum an illi tex. cor
7 rigantur per d. §. ſi verò. † qui dicit; quòd poſt fratres fratrumq;
filios admittantur in capita. Ex quo vr̃ implicari, quòd filij fra-
trum admittantur in ſtirpes, cum ſubiungit, alij verò in capita,
ſed dicit Iac. But. quòd ille §. ſi uerò. loquitur in caſu præcedẽ-
ti, & loquitur per aduerſatiuam dictionem, ſi verò. Sed in præ
cedenti loquitur, ubi filij fratrũ volunt admitti cum patruis, er
go cùm nihil erat dictum de filiis fratrum patruis non exiſten-
tibus, ſic ſtabimus iuri antiquo, quod diſponit ut ſuccedãt in
capita. Cõfirmat ipſe ex ratione diuerſitatis, quia extãtibus pa
truis, filii alterius fratris non poſſunt admitti, cùm ſint ulterio-
ris gradus, niſi ueniant ex perſona patris, & per conſequens nõ
habẽt vltra portionem, quam haberet eorum pater ſi uiueret
ſed cum patrui eorum non extant, tunc nepotes nõ veniũt ex
perſona patris, quia non eſt eis neceſſe, ſed veniunt iure pro-
prio, & quia in pari ſunt gradu, non veniũt in capita. Nec ob. l.
2. ff. de ſuis & leg. quia ibi in hęreditate aſcendentium, nos ve-
rò loquimur in hęreditate collateralium, & inter iſtos erat de
iure iſto differentia, vnde de illo tex. non eſt argumentandum.
Sed Iac. de Bel. in d. §. ſi verò. tenet opi. gl. & idem Bar. in l. con-
ſanguineos. §. hæreditas. ff. de ſuis & leg. Mouetur Ia. de Bel. per
d. §. ſi verò. coniuncto §. illud. quia ibi antecedit, quia etiam quã
non extant fratres defuncti, ponit filios fratrũ in locũ parentũ
ſuorum, & excludunt tios defuncti. & idẽ vult tex. in auth. poſt
fratres. eod. tit. & ſic cum in locũ parentum ponantur, quando
ſuccedunt cũ paribus in gradu, ſequitur quòd in ſtirpes vocantur.
Item quia tex. ſimpliciter dicit poſt fratres fratrumq; filios, om-
nes deinceps ſm gradus pręrogatiuam vocantur, ut ſi plurimi
ſunt

A D D I T I O N E S.

a De ſucceſſione patruorum. Hic eſt ampliatio prima, pro qua eſt c. 14. his no-
ta. Purpu.
b Collateralium. Hic eſt ſecunda limitatio. ſed tu ſimilis tertiò in iure patrona
tus, ut l. ſi libertus. §. 1. ff. de bo. lib. Purp.
c Habet locum. Adde Alex. lib. 2. conſi. 204. Purpu.
d Limitando. Intellige hoc fieri per fictionem, ut probatur in §. hoc verò pri-
uilegium. in auth. de hær. ab inteſt. adde Alex. lib. 5. conſi. 204. ubi dicit nõ ha
bere locum in contractu, de quo uide eundem lib. 3. conſi. 26. tres aliàs limi
tationes ponit Alex. lib. 2. conſi. 123. Diſcuſſis. Purpu.

ſunt in eo gradu, vocantur in capita, igitur ſi poſt filios fratrum
vocantur in capita, ſequitur filij fratrum vocenť in ſtirpes. ar.
l. ſtatuliberum. ff. de leg. 1. & hoc tenent Pe. & Cy. in d. auct. ceſ-
ſante. Addit Bar. in d. §. hæreditas. vnũ aliud incõueniens, dic vt
ibi p eum. Et iſtã opin. gl. dicit Ang. in d. auct. ceſſante. eſſe cõmu
nem, & ſm eam plures conſuluit Bal. aũt ibi, dicit, vſque ad
illam diem eã conſulendo fuit ſecutus, ſed legendo d. auct. ceſ-
ſante. tenet opi. Azo. p d. l. poſt conſanguineos. & per d. auct. ceſ
ſante. vbi poſt fratres, filij eorum ſequentes ſuccedunt, meritò
perſona vniuſcuiuſque conſideratur, igitur in capita ſuccedere
debent, & hoc ẽt ſequitur ibi Sal. quia cum de iure ff. orum, &
Codicis ſuccedant in capita, & hodie non apparet clarè de cor
rectione, igitur &c. Nam in toto tit. auct. eo. aliquis caſus nõ re
peritur determinatus, qñ ſoli ſunt filij fratrum ſine parentibus,
& ſine patruis ipſius defuncti, de quo quæritur in quæſtione no
ſtra. ſed qñ concurrunt cum parentibus, vel patruis eorum, vel
defuncti zijs bene reperitur determinatum, ſuccedant cũ eis
in ſtirpes, & iſte non eſt caſus noſter. Item vr determinatum qñ
cum zijs defuncti, quia ſunt in tertio gradu, ſicut filij fratrum,
ipſi excludant zios, & eis in tali ſucceſsione præferantur & in
ſtirpes ſuccedant, vt in § illud palàm eſt. & iſte eſt ille tex. q p
a opi. hæc induci poteſt. Nam ibi fratrum ſoli filij ſuccedunt* in
ſtirpes. nec dico ibi extabant patrui proprij (vt dixerũt aliq,
& malè) quia tunc tex. ille fuiſſet de indubitabili, cùm non filij
fratrum, ſed fratres defuncti illos excluderẽt. ideo ibi aliter re-
ſpondeo, q ibi ideo, quia ibi loco parentum vocantur, & nec
ideo zios defunctí qui ſunt in eodem gradu, in quo, & ipſi, non
excluderent ſucceſsione, ſed ideo non excludunt, quia in locũ
parentum vocantur, vt ibidẽ in præcedenti. §. dicitur. Sed caſus
noſter non eſt in terminis illis, quia loquitur, qñ nullus alius de
linea collaterali eſt in eodem gradu. vnde nõ expedit eos vti ali
quo priuilegio, & iſte caſus non eſt immutatus. & per cõſequẽs
remanet ius primæuum. & reſpõdet ibi Sal. ad iura, & rationes
factas pro opi. gl. Et hanc opi. Azo videtur ẽt ſequi gl. in d. auct.
ceſſante. & ego credo veriorem de iure, quia (vt patet per præ-
dicta) non apparet clarè de correctione iuris antiqui, ergo per
d. §. ſi verò. qui non loquitur clarè, nec §. præcedens poteſt dici,
8 corrigat ius antiquum, †quia ex tacito intellectu & ſubaudi-
to, nunquam a contrario ſenſu debent leges corrigi, vt eſt glo.
ſingularis in c. cupientes. §. ſi per viginti. de elec. in 6. pro qua
ego ſolitus ſum allegare tex. de iure noſtro in l. fi. §. illius autẽ.
C. de bo. quæ lib. coniuncta l. pe. & fi. C. qui teſt. face. poſ. ſubtili
ter intuens & inducens, ſic d. Matt. de Mathæſil. doctor ſolennis
Boñ. in ſuo tract. de ſuc. ab inte. in ver. ſecundò, dubitat, an qñ
vocatur ad ſucceſsionem ab inteſtato &c. per d. §. reliquum. §. il
lud. & §. ſi verò. ſ. allegatos, teneat opin. Accur. quam dicit eſſe
cõmunem, & eam ſequitur d. Fran. de Rampo. de Bono. Sed illi
tex. nõ inferunt ad correctionem, vt ſ. dixi, igitur &c. cogita, q a
quęcũq; opi. bonis teſtimonijs tuetur. ſed ſi caſus accideret, nu
bitarem recedere ab opi. gl. Bar. Bald. & aliorum, propter eorũ
immenſam auctoritatem. quæ omnia bene no. &c.

ADDITIO.

a Succedũt. Circa materiã huius §. duo ſunt principales articuli. primus eſt qua
liter ſuccedãt nepotes cũ patruis in bonis aui, & in hoc cõmunis eſt reſolu-
tio, nepotes ſuccedãt cũ patruis in ſtirpẽ. i. in locũ ſui ſolius patris, nõ aũt
in capita, p iſtũ tex. vnde ſi auus mortuus fuiſſet relicto vnico filio, & relictis
quinque vel ſex nepotibus ex filio prædefuncto, catenus habebit ille vnicus
filius, quatenus habebũt illi quinque, vel ſex nepotes. Et ratio quare ſuccedunt
nepotes in ſtirpes & nõ in capita, q a filij qui ſunt in primo gradu ſuccedũt
de iure cõmuni tanq̃ primũ locũ tenẽtes, nepotes vero q̃do ad ſucceſſionem
aui cõcurrũt cũ patruis, cũ primũ locũ, ſeu gradũ non habeant, ſuccedunt ex
ſolo priuilegio in corpore tamen iuris clauſo, ideo ſatis eſt priuilegiũ eos,
qui ſunt in ſecundo, aut tertio gradu repræſentet loco, vel gradu ſine præiu-
dicio filiorum, primum locum vere tenentium, ſecundum Benedictum in c.
Raynu. de ſucc. ab inteſt. verſi. & vxorẽ nomine Adelaſiam. verſi. & ratio qua-
re nu. 61 S. extra de teſta. Secundus articulus eſt, quid ſi nepotes ſuccedãt auo
cum pronepotibus, vel aliis, & tandem Benedictus, vbi ſ. ver. ſi autẽ nepo
tes. nu. 621. car. 196. cõcludit etiã illos ſuccedere in ſtirpes, inquiens hanc eſſe
cõmunẽ, & hanc probant Guido Papa. q. 144. incip. ſed qualiter dicta mate-
ria. in deciſionibus parlamẽti. Ad idem Steph. Ber. cõſi. 117. ponitur in facto.
verſi. venio ad ſecundum. uol. 2. dicens hanc eſſe communiorem & veriorem
citando varias & diuerſas auctoritates fide dignas, quæ mihi placent per iſtũ
text. & per text. in l. 2. ff. de iuis & leg. hær. Ant. Ca.

S V M M A R I V M.

1 *Querela in quos ſit tranſmiſſibilis.*
2 *Nepos an hæreditatem tranſmittat.*
3 *Condemnatio lata contra filios & nepotes delinquentis, an efficiat nepotes poſt condemnationem conceptos.*
4 *Emphyteuſis conceſſa pro ſe, & filijs, & nepotibus, an comprehendat poſtea natos, vel conceptos.*

Cum autem. Condito teſtamẽto quod poſteà deſtituitur, illi dicitur propinquior, qui tempore
deſtituti teſtamenti eſt proximior: etiam ſi naſcatur poſt mor-
tem illius, de cuius hæreditate agitur, dummodò fuerit conce-
ptus in vita eius. h. d. ¶ No. non tantum qui eſt proximior tẽ-
pore mortis, dicitur eſſe de ſuis hæredibus, vt ſ. eo. §. ita demũ.
Sed etiam ille, qui proximior reperitur, quando clarum eſt,
ab inteſtato deceſſerit. ¶ No. ad hoc, vt quis poſſit eſſe de ſuis,
ſufficit ſit conceptus viuo eo de cuius hæreditate agitur, li-
cèt nondum ſit natus eo viuo. facit l. 1. §. ſi quis proximior. ff. vn
de cog. vnde conceptus poſt mortem etiam aui, nullo iure dicitur
eſſe coniunctus auo, nec de ſua agnatione, qualiter intelliga-
tur, dicam cum gl. ¶ No. ille qui non poteſt petere hæredita-
tem, vt agnatus, & cognatus, non poteſt petere bon. poſſ. vt dicã
in gl. ¶ In gl. certum. in fi. dic vt j. tit. 1. §. proximus. & quod ibi
1 not. & ibi dicam. ¶ In gl. mortuo. in fi. no. † hodie querela non
præparata tranſmittitur tantummodò ad ſuos hæredes, non aũt
ad extraneos; perditur tamen in quatuor caſibus, qui habentur
in l. ſi quis filium. C. de inoffic. teſta. An autẽ talis nepos ex per-
ſona ſua, vel patris, ex iure tranſmiſsionis factæ per patrem poſ
ſit aliquo modo ſuccedere auo ſuo? dic vt dixi in §. poſthumo-
rum. ſupra de exhær. li. Si autem fuiſſet in vita aui conceptus,
ſi pater ſuus non tranſmitteret ad eum querelam in dictis caſi-
bus quatuor, an ſaltem ex perſona ſua habebit querelam? & gl.
in d. l. ſi quis filium. & l. parentibus. C. eo. tit. tenet ſic. idem
Dy. in ca. non debet. de reg. iur. idem Bart. in d. l. ſi quis filium.
per l. ſi is. ff. de inoffic. teſtam. & per l. 3. §. ſi emancipatus filius.
ff. de contratab. & vide doct. in d. l. ſi quis filium. ¶ In glo. attigit.
in fi. dic iſta opinio lo. communiter tenetur. de quo vide om
ninò Bar. in l. Titius. ff. de ſuis & leg. & ego dixi latè ſupra de ex-
hær. li. §. poſthumorum. ¶ In gl. cognati. in fi. dic hanc vltimam
tenẽt doct. dicit tamen Ioan. Fab. hæc eſt magna iniquitas, ta-
men communi determinationi ſtandum eſt, vt c. ne innitaris.
extra de conſt. licèt admitti poſſet ad bon. poſſ. liberti aui ſui.
vt. ff. de bo. lib. l. Paulus reſpondit. §. pen. & quæ ſit ratio, ibi no.
2 ¶ Extra oppo. & videtur † talis nepos omninò ſuccedet, quia
aut pater huius nepotis fuit præteritus, & teſtamentum eſt nul
lum, vt l. inter cætera. ff. de libe. & poſth. Et tranſmittitur hæredi-
tas etiam ad extraneos hæredes, etiam non adita, l. ex militari.
§. fin. cum l. ſeq. & ibi Bar. ff. de teſtam. mili. vel etiam ignoran-
tes, vt ibi. Aut fuit exhæredatus, & traſmittit querelam, vt l. ſan-
cimus. §. ſi. cum ibi no. C. de inoffic. teſtam. Si autem fuit eman-
cipatus, & fuit præteritus, competit ei contratab. quam trãſmit
tit etiam ante aditam hæreditatem. vt l. illud. in prin. ff. de con-
tratab. dic tamen, hoc procedit iuxta glo. ſing. in §. exhæreda-
tos. in Auct. de hær. & fal. in ver. noluit. vnde conclude ex per
ſona propria nepos iſte non admittitur, ſed virtute talis tranſ-
miſsionis bene admitteretur. quod no. ¶ Inducitur tex. in fi. per
Bal. hic, Imperator condemnauit certos nobiles, ipſi filij &
3 nepotes † eſſent exules a ciuitate Aretij; nunquid videantur
affici tali condemnatione filij, & etiam nepotes qui poſt talem
condemnationem concipiuntur? Et iſte §. in fi. inducitur nõ,
ita conſulendo determinat Bar. ſed ſi quis vellet filij & nepo-
tes comprehendantur, apponat in ſententia poſteros &c. quòd
verbum comprehendit etiam poſtea natos & cõceptos, vt pro-
batur. ff. de gra. aſſi. l. Iureconſul. per totam l. vſque ad §. paren-
4 tes. † Et ex hoc volunt aliqui inferre, inſtrumentis emphyteu
ticis, quibus cauetur, nullus det in emphyteuſim talem rem
tali recipienti pro ſe filijs & nepotibus, non intelligitur de fi
lijs, & nepotibus poſteà natis, vel conceptis. arg. prędictorum.
Sed iſta eſt mala determinatio ſm Bal. immo comprehendun-
tur etiam concepti poſteà. Nam ſpeciale eſt quò ad ſucceſſio-
nem per vnde liberi, vel contratabu. vt non cõcepti viuente eo
de cuius hęreditate agitur, non admittantur, cum in ſucceſ-
ſione aliorum admittantur. vt probantur in l. Paulus. §. Paulus
reſpondit. ff. de bo. lib. quod eſt verum niſi tractaretur de odio
eis inferendo, vt ſupra dixi quando ſit condemnatio de ſe filijs
& nepotibus, de quo per Bar. in l. liberorum. ff. de verb. ſign. &
d. l. Titius. quod no.

S V M M A R I V M.

1 *Emancipatus an patri ſuccedat. & nu. 5.*
2 *Differentia filiorum in ſucceſſione parentum.*
4 *Intellectus ad §. nullam vero. in Auct. de hęr. ab inteſt. venientibus.*
5 *Declaratio ad l. ſi C. de legi. hære.*
6 *Suus qualiter, & in quo differat ab emancipato, & nu. 8.*
7 *Suus hęres patri vel auo paterno in quibus caſibus quis dicitur, li-cèt in eius poteſtate non ſit.*

Emancipati. Emancipatus de iure ciuili incognitus, ad ſucceſsionem parẽtis non venit, prætoris tñ beneficio per bon. poſſ. vnde li. perindè admittetur, acſi in eius ptãte manſiſſet. h. d. ¶ No. ꝙ de iure ciuili emancipatus ab inteſtato, ad hæreditatem parentis non cognoſcebatur, nec ius aliquod habebat in tali hæreditate. ¶ No. ꝙ per emancipationẽ
2 perditur pa. pot. & per conſequens perdit ſuitas. ¶ † No. ꝙ emancipatus de iure ciuili, non ſolum iure ſuitatis ſuccedere non poteſt patri, ſed nec aliquo alio iure, & ſic nec vt agnatus, nec vt cognatus, nec ab inteſtato, vt hic, nec ex teſtamento erat cognitus, quò ad hoc, vt pater teneretur ipſum inſtituere, vel exhæredare, vt ſupra de exhæ. lib. §. emancipatos. ¶ No. ꝙ de iure prætorio conſideratur æquitas naturalis, facit l. 1. ff. de mino. cũ ſi. ¶ No. ꝙ emãcipatus de iure prætorio, fingitur fuiſſe in ptãte parentis tẽpore mortis patris, & per ꝯñs habet, vnde liberi ab inteſtato. ¶ No. ꝙ emãcipatus inuitatus de iure pręiorio, admittitur ẽt cum fratribus in ptãte conſtitutis, & ſic cum ſuis hæredibus de iure ciuili, qa emancipatus eſt ſuus hæres de iure prætorio. ¶ No. ꝙ cum emancipatus concurrit cum ſuo hærede, auſert di
2 midiã frĩ cohæredi ſuo ex cõi patri de iure ciuili. ¶ † In gl. nullo iure. in fi. quæ aũt ſit rõ differentiæ inter iſtum caſum, & illum, dicã ibi. & dic ꝙ dicta procedunt ab inteſtato. Ex teſtõ verò vt quilibet extraneus capere poterit ex teſtõ patris, vt not. glo. in l. pro hærede. in prin. ff. de acq. hæred. Et eſt caſus in l. ventre. eod. tit. l. fi. ff. de interrog. act. hodie verò de iure codicis ſm ſimilitudinem ſuorum ab inteſtato ſuccedũt, vt l. meminimus. C. de le. hær. & not. Bar. in l. Gallus. §. & qd ſi tñ. & ibi Bald. & Ang. ff. de
3 lib. & poſth. de iure Auct. eſt clariſsimum, † quia ſublata ª eſt
a dña emancipationis & patriæ ptãtis, vt in Auct. eo. §. nullam verò. In hoc tñ hodie remanet dña inter filium, qui erat in ptãte parẽtum, & filium qui nõ erat in ptãte tẽpe mortis patris, vt qa primus ſuccedit vt ſuus neceſſarius. ſecundus licèt ſuccedat de iure ciuili, tñ ſuccedit vt extraneus & voluntarius, & hoc probatur. ff. de hær. qua. & diff. §. ſui aũt. & §. cæteri. Nam in d. §. cæteri. ponitur hęc regula, ꝙ quilibet q non eſt ſubiectus iuri ſiue ptãti defuncti, dr̃ hæres extraneus & voluntarius. Nec ob. text.
4 in Auct. eo. §. 1. & §. nullam verò, quia † nouũ eſt, ꝙ tex. ꝑponderauit effectũ, nã voluit facere reciprocã in hoc, quia tantã partẽ habet vnus ſicut alius, & põt ita ſuccedere de iure ciuili vnus frater, ſicut alius. De qualitatibus aũt, vtrum ſint ſui vel volũtarij hæredes, ibi nihil diſponit. In hac ergo materia iura antiqua remanent incorrecta, vt euitetur correctio quãtum poſſumus, vt l. præcipimus. in fi. C. de app. Et ꝙ talem dñam circa ſuitatem non voluerit tollere ille tex. patet ibi, nulla introducenda dña, ſiue maſculi ſint, ſiue fœminę, & ſiue ex maſculorum prole, ſiue fœminarũ deſcendant, ſiue in ptãte, ſiue extra ptãtem ſint cõſtituti &c. Vnde ſi diceremus, tex. ibi voluiſſe tollere differentias ẽt quò ad qualitatem hæredum, ſequeret̃, ꝙ filius eſſet ſuus hæres matri, & nepos ex filia auo materno; quod eſt abſurdũ, & ꝯ̃ multa iura, vt in d. §. cæteri. dicã ergo iſtas dñas in qualitate hæredum, incorrectas remãſiſſe. non. n. eſt veriſimile, ꝙ Imperator vnico verbo voluiſſet tollere iura ſuper hoc multis vigilijs ex-
5 cogitata. arg. l. ſi qñ. in prin. C. de inoffi. teſt. ¶ † Itẽ non ob. tex. in l. fi. C. de leg. hær. dũ dicit emãcipatus filius vel filia in paternis bonis, ad ſuorũ ſimilitudinem ſuccedunt: qa rñdetur, ꝙ Imperator põderat ſimilem effectum. ſ. vt ita ſuccedere poſsint de iure ciuili proprio, & adire hæreditatẽ nudo animo abſque agnitione bon. poſ. corã iudice filij emãcipati, ſicut pñt filij in ptãte, ſed iam non ſunt ſimiles in qualitate, videlicet vt ita emãcipati vocent̃ ſui, & neceſſarij hæredes ſicut nominant̃ filij in ptãte. & pro iſta ſol. facit gl. in c. non põt. de ꝑben. in 6. Itẽ facit euangelium, Eſtote ꝑfecti, ſicut pr̃ veſter, qui in cœlis eſt, ꝑfectus. Nã hæc dictio ſicut, non ſignificat omnimodã ſimilitudinẽ, vt extra de ſum. Tri. c. damnamus. Bar. tñ hoc dimiſit indiſcuſſum. in l. ventre. ff. de acq. hær. ſed ipſe idem Bar. in l. Gallus. §. & quid ſi tñ. ff. de lib. & poſthu. & in Auct. ſi qua mulier. C. de ſacroſ. eccl. potius inclinare vr̃ in hanc partẽ, videlicet ꝙ hodie emancipatus vt ſuus ſuccedat ab inteſtato patri, & ſic habeat oĩa priuilegia, q̃ hẽt in ptãte cõſtitutus. ſed primã partem tenet do. Matth. Matthæſilans in tract. ſuo de ſucc. ab inteſt. circa prin. quã etiã tenet Ang. in l. emancipati. in repe. C. de colla. & in d. l. vẽtre. ff. de acq. hæ. & ibi ẽt ſequit̃ Io. de Imo. in verſi. ſed dubium eſt, an emancipatus tranſmittat hæręditatẽ, allegat rõnem, qa ẽt hodie non quærit vſumfructũ patri in aduẽtitijs, vt ĩ. ꝑ quas perſ. no.
6 acq. §. 1. & l. cũ oportet. C. de bo. q̃ lib. Itẽ ſuus † ꝓteritus ẽt cum cã, dicit teſtm̃ nullum; ſecus in emancipato, vt not. gl. ſing. in d. §. exhæredatos. Itẽ in ſuo dr̃ continuari dñium, vt l. in ſuis. ff. de lib. & poſth. nõ ſic in ęmancipato, vt no. gl. ſing. ibi. Itẽ cũ nõ ſit in ptãte, non põt dici ſuus, vt d. §. ſui. & §. cæteri. ergo iure ſuitatis non tranſmittit, cũ illud ius ſuitatis nõ habeat, nec ẽt ſit ſibi tanq̃ ipſo iure q̃ſitũ, cũ ſuus nõ ſit, ſed requirit̃ ipſum adire, cũ cenſetur extraneus, ex quo non eſt in ptãte, vt d. §. cæteri. & §. extraneũ. in l. 1. C. de rei vxo. act. igitur adire debet, vt cæteri. & rñdet ad d. l. fi. ſed ĩ. rñſum eſt ꝑ do. Matthæ. ac ẽt quia ibi dr̃ ꝙ ad ſimilitudinẽ &c. ergo propriè non ſunt ſui, ſed impropriè, vt ibi vult Iac. But. & Bal. qa nullum ſimile eſt idẽ, vt l. qđ Nerua, ff. depoſi. Et qđ ſit verũ, patet ẽt ex no. ꝑ Bar. in d. l. ſi qs ſuus. C. de iure delib. & in l. fi. C. de repu. vel abſti. hær. vbi Bar. voluit ꝙ licèt ſuus vigore dictarũ legũ poſſet reuocare ſuã abſtenſionẽ, tñ emancipatus ẽt hodie non hẽt beneficiũ dictarum legum. & effectus huius diſcrepationis eſt valde magnus, ꝑꝑ multa quæ hñt ſui & neceſſarij hæredes, inter q̃ illud eſt potiſsimũ, ꝙ ipſi tranſmittunt hæreditatẽ paternam, ad quoſcunq; non agnitã, vt l. fratris. C. de iure delib. & l. ex militari. §. fi. ff. de teſt. mil. & l. hęreditatis. §. 1. ff. de caſt. pecu. quã opi. tenet Bar. Ang. & cõmuniter doct. in d. l. ventre. Itẽ alius effectus magnus patet in §. ſui
7 aũt, ĩ. de hær. qual. & in l. fi. C. de cura. fu. ¶ † No. tñ ꝙ ꝓdicta regula (qua cauet̃, ꝙ quilibet q nõ eſt ſubiectus iuri vel ptãti defuncti, dr̃ eſſe hæres extraneus, vt §. ſui, ĩ. de hær. quali. & diffe.) fallit tribus caſibus, in quibus, quis dr̃ eſſe ſuus hæres patri, vel auo paterno, licèt non ſit in eius ptãte. Et primò fallit in eo, q liberatus eſt a patria ptãte ꝑ aliquam dignitatẽ, putà epalem vel aliã dignitatem, de qbus apparet in Auct. cõſtitutio q̃ de dignita. §. 1. & no. ĩ. qui. mo. ius pat. po. ſol. §. filius. quia tales. n. filij ſũt ſui iuris quò ad eorũ cõmodũ nõ quò ad eorũ damnũ, vnde dicit dñs meus eos retinere iura ſuitatis, inquantũ eorũ fauorem reſpiciunt. Et hoc probat tex. in Auct. cõſtitutio q̃ de digni. §. id quoque. Secundò fallit in filijs adoptiuis, eo caſu quò nõ tranſeunt in ptãtem adoptãtis, vt qñ dãtur in adoptionẽ extraneo; nã nihilominus ab inteſt. illi patri adoptiuo ſuccedũt, vt ſui hæredes. vt eſt caſus ſingularis in l. pen. §. ſed ſi quidẽ. C. de adopt. ibi, tñ ſi inteſtatus pr̃ extraneus adoptiuus, &c. Et dicam ĩ. eo. §. ſed hæc oĩa. & ſic in iſto hẽt locum caſus. d. §. ſui autẽ, ĩ. de hære. qual. & diff. Tertiò fallit, qñ aliquis efficitur monachus; nã licèt liberetur a patria ptãte, quia trãſit ĩ ptãtem Abbatis. vt no. in l. ſi ex cã. §. Papinianus. ff. de mino. tamen ipſe ſuccedet ab inteſt.
8 vt ſuus hæres, vt l. fi. §. 1. C. de epiſ. & cle. ¶ Vltimò † no. ꝙ etiam hodie durat differentia inter ſuum & emancipatum, & quò ad omnes effectus quos inducit patria poteſtas, de quibus vidiſtis bo. gl. ĩ. de pa. pot. §. ius aũt. Item emancipatus poteſt vẽdere & mutuo ſe obligare, ſed non conſtitutus in patria ptãte, vt l. 1. ff. ad Mac. & l. ſi tem. §. voto. ff. de pol. Item ſuus non teſtatur, ſed emancipatus ſic, vt l. ſenium. §. fi. & l. fi. C. qui teſt. fac. poſſ. Item emancipatus ſiſtit in iudicio ſine conſenſu patris, ſed nõ ſuos, vt l. fi. §. neceſsitatem. & ꝙ ibi no. C. de bo. quæ lib. Item emãcipatus aſſumens officium publicum; etiam cum conſenſu patris non obligat patrem; ſed ſuus ſic; vt l. 2. in fi. ff. ad muni. Itẽ emãcipato non poteſt pupillariter ſubſtitui, ſed ſuo ſic, vt l. 2. ff. de vulg. & pup. Item emancipatus cum cauſa tantummodò ꝑ contrarium. impugnat teſtamentum; ſed ſuus dicit nullum, vt no. gl. in §. exhæredatos. in Auct. de hær. & fal. Item pater adſcribens hæreditatem, vel legatum filio emancipato in teſtamento alicuius, non incidit in falſum, nec in quaſi falſum, cùm nihil ſibi quæratur. ſecus ſi adſcribit filio in poteſtate l. impuberem. §. 1. ff. de fal. Item eſt differentia in l. fi. cum ibi no. per Bart. & doct. C. de repu. hęr. & ĩ. dixi, quod no. quia ita dicit Ang. in l. ſi emãcipati. C. de coll. & Io. de Pla. hic.

ADDITIO.

a Sublata. Adde Alex. in l. ſi emancipati. C. de coll. Parpa.

SVMMARIVM.

1 *Emancipatio facta patri naturali tollit iura ciuilia, & ſic patriam poteſtatem, ſed non naturalia.*
2 *Adoptio an noceat, vt non poſſint parentes impugnare teſtamentum.*

At ij qui. Filius emancipatus & poſteà arrogatus ab alio, non poteſt venire, etiam de iure prętorio ad hęreditatem patris naturalis, niſi ante mortem ſuam fuerit emancipatus ab arrogatore; ſi verò emanciparetur poſt mortem pr̃is naturalis, habetur vt extraneus quò ad hęreditatem vtriuſque. h. d. ¶ No. ꝙ iura naturalia fortiora ſunt, quam iura ciuilia. facit ſupra de iure na. §. fi. & ſupra de leg. agna. tu. §. fi. ¶ Not. ꝙ id quod dixi ſupra proxi. ꝙ de iure ſaltem prętorio admittuntur

eman-

emancipati, intelligitur, ſi non fuerunt traditi in ptãte aliena p
1 adoptionẽ. ¶ † Not. ꝙ emãcipatio facta patri naturali, tollit iura
ciuilia, & ſic patriam ptãtem; ſed nõ tollit naturalia. vt ſ.§. pat.
& l. iura ſanguinis. ff. de reg. iur. Sed emancipatio facta ab arro-
gatore, nihil eidem reſeruat, q. i. perinde habetur acſi nũquam
fuiſſet in adoptionẽ datus, & quo ad patrem adoptiuum, haben
tur vt penitus extranei. Et eſt rõ, quia cum iure ciuili, videlicet
arrogatione, ſint coniuncti, contrario iure ciuili, videlicet emã
cipatione põt in totum tolli, vt l. nihil tã naturale. ff. de reg. iur.
¶ In gl. nõ admittunt. in fi. oportet ꝙ dicas, ꝙ illa dña ſm hic ius
antiquum, quia ſm ius nouum debet dici ꝯ, quia qñ datur aſcẽ
denti non admittitur ad ſucceſsionem patris naturalis, qñ verò
extraneo, ſic, ſ. de adop. §. ſed hodie, & ibi dixi ſm Io. Fab. Sed tu
dic melius, ſm Io. de Pla. ꝙ hic loquitur de arrogatione, ibi de
adoptione, & dic. vt dicam j. in gl. extraneorũ. ibi in fi. ¶ In gl.
extraneorum. ibi, l. antepe. dic, melius facit ff. vnde cog. l. 1. § co
gnationem. ¶ In ea. gl. in fi. dic ſm Io. Fab. ſed non durat vt ma-
trimonium impediat. ff. de ritu nup. l. ſi per adoptionem. & ſ. de
2 nup. §. ſi qua. Sed quæritur, an adoptio † noceat, vt non poſsint
parentes impugnari teſtm̃? dic ſm Bart. in l. ſi adoptione. ff. de
contratab. aut eſt datus in adoptionem pater ꝯ cuius teſtamẽtũ
quis vult venire, aut eſt datus in adoptionẽ filius ꝯ cuius teſta-
mentum quis vult venire. Primò caſu adoptio nihil nocet ve-
nientibus per contratab. vt ff. de contratab. l. 3. §. ſi pater. Secun
dò, aut fuit datus in adoptionem vel, in vita eius quis ꝯ teſtm̃
vult venire, aut poſt mortem. Primò caſu, aut fuit datus alicui,
qui erat ex his qui ſunt in eadem familia, & nõ nocet adoptio,
vt l. 3. §. ſi quis filio. ff. de cõtratab. aut fuit datus in adoptionem
extraneo: & tunc aut adoptio durauit vſq; ad mortem patris
naturalis, aut fuit finita ante: ſi fuit finita, non nocet adoptio, vt
l. ſi emancipatus. §. fi. ff. de cõtratab. ſi verò durauit, tũc aut fuit
inſtitutus, aut præteritus. ſi inſtitutus, tunc haberet contratabu.
alio committẽte edictum, vt l. non putauit. §. ſi adoptione. & §.
ſeq. ff. de contratab. Si verò fuerit præteritus, nõ datur bo. poſſ.
ꝯ teſtm̃ patris naturalis, vt l. ſi emancipatus. §. fi. ff. de contratab.
infra eo. §. ex. Secundò caſu qñ ſe dedit in adoptionẽ poſt mor-
tem patris, aut poſt petitam bon. poſſ. contratabu. & non nocet
adoptio. vt ff. vnde lib. l. fi. aut ante, & tunc aut erat præteritus,
& ſibi nocet adoptio, vt d. l. 3. §. ſi emancipatus. ſi non erat inſti-
tutus, tunc ſibi nocet adoptio. vt ff. de cõtratab. l. ſi poſt mortẽ.
in prin. & pdicta ſunt vera, qñ vult venire ꝯ teſtm̃ patris natu-
ralis. ſi aũt vult venire contra teſtm̃ patris adoptiui, tunc diſtin
guitur, aut datur auo, aut extraneo. Primò caſu datur cõtratab.
ſecũdo non. vt no. in l. pen. C. de adoptio. & no. Bar. in l. 1. §. 1. ff.
de contratab. ¶ In gl. ad agnatos. in fi. ſed hæc rõ ſm Io. Fab. non
eſt bona, quia poteſt in vita emancipare, nec intelligi debet ex
eius arbitrio; ſed dic, ꝙ non eſt eadem ratio; quia ſi in vita emã
cipat pater naturalis, põt ſibi prouidere ordinando, ſicut ei pla
cuerit. Item poſt mortem, aufert ius quæſitũ agnatus, quod eſ-
ſet inconueniens multum & cõtra omne ius. ¶ Ex his & ex tex.
no. ꝙ ſicut ex teſtamento non poteſt eſſe voluntas captatoria,
vt l. captatorias, C. de teſt. mil. ita nec ab inteſt. vt hic. quod no.

S V M M A R I V M.

1 *Naturalia tolli non poſſunt.*
2 *Imperator an poſſit contra ius ciuile ſcriptum reſcribere.*

Minus ergo. Filius legitimus & naturalis emancipatus
vocatur ad bona patris naturalis beneficio
prætoris. Sed filius adoptiuus emancipatus, nullo modo poteſt
admitti ad bona patris adoptiui. h. d. ¶ Not. ꝙ plus iuris habet
filius legitimus & naturalis, quã legitimus tantum. ¶ No. ꝙ licèt
filius legitimus naturalis emancipetur, tamen prætor reſeruat
ei gradum liberorum, quem tamen de iure ciuili perdiderat.
¶ No. ꝙ adoptiui ſi emancipentur, non cognoſcuntur iure præ-
torio. ¶ Not. ꝙ ius ciuile non põt tollere iura naturalia, & iura
1 gentium. quod facit † quia ẽt Imperator, qui eſt ſuper ius ciui-
2 le, ª vt l. 1. ff. de conſti. princ. non poſsit tollere ea, quæ ſunt de
iure naturali vel gentium, & ſic non poſſet tollere defenſiones
quæ ſunt de iure naturali. vt l. vt vim. ff. de iuſti. & iu. quod ibi
habetur, nec poſsit tollere citationem patris. vt cle. paſto. de re
iud. nec poſſet tollere dominium rei alienæ, cum dñium ſit de
iure gentium, vt l. hoc iure. ff. de iuſt. & iu. Quod an ſit verum,
& qñ nõ, plenè per Bar. in 1. conſti. ſſorum. & no. Bar. & doc. in
l. fi. C. ſi ꝯ ius, vel vti. publ. de quo dic, vt dixi ſ. de iure natu. §. 1.
& §. ius aũt gẽtium. ¶ No. ꝙ iura ſanguinis non poſſunt deleri.
2 l. iura ſanguinis. ff. de reg. iur. ¶ † No. ꝙ ius ciuile poteſt tolli per
aliud ius ciuile. quod facit ꝙ Imperator poſsit reſcribere con-
tra ius ciuile ſcriptum, ẽt ſi nõ apponat clauſulam, Non obſtan
te tali lege, quod eſt verum ſi ſcribat ꝯ publicã vtilitatem, vt l.
reſcripta. C. de prec. Impe. offe. ſecus ſi ꝯ priuatã vtilitatem, q̃a
tunc opus eſt, ꝙ ſit clauſula derogatoria. Sed an in ſpecie, vel
ſufficiat in genere; no. gl. & doc. in d. l. fi. C. ſi contra ius vel vti.
pub. ẽt no. Bar. in l. ſi quis, in princ. teſtamenti. ff. de leg. 3. Bal. in
l. humanum. C. de legi. & Sal. in l. ſancimus. eo. tit. & Bart. latè in
tract. ad reprimendum. in ver. non obſtantibus. ¶ No. ꝙ eman-
cipatio eſt actus ciuilis, ſicut adoptio.

A D D I T I O.

a Quod Imperator qui eſt ſuper ius ciuile. Quæro ſecundum Iac. de Are. nun-
quid Imperator poſſit rem meam alteri dare? & dic quod non; quia id quod
noſtrum eſt, ſine nobis euelli non poteſt. l. id quod noſtrum. ff. de reg. iu. tamen
interdum eſt cauſa poteſt. vt legem cõdendo, interdum cognoſcendo, & tũc
ſpectatur ſententia, vt in § 1. in Aut. de ſucceſ. aup. & C. de mulie. quæ ſat.
propri. l. 1. & extra de hæred. c. cum ſecundum, lib. 6. interdum condemnan-
do, vt in tote tit. C. de bo. damnato. Et an ciuitas poſſit auferre dominium
rei meæ? dic ꝙ ſine cauſa nõ poteſt. vide Bar. in primo conſ. ſſorum. in 2.
col. ibi quæro ſecundum Iac. de Are. ſed adde Bar. in l. fin. C. ſi contra ius, vel
vtilit. pub. ꝙ ſine cauſa non poteſt Imperator etiam legem condendo rem
meam donare alteri, vel auferre. idem per Bald. & Aug. in l. 1. in princ. C. de
quadri. præſcrip. & ſingulariter per Bal. in l. fin. in 2. col. C. ſenten. reſcin.
non poſſ. adde etiam Bal. in conſil. 162. libro 1. & conſ. 14. lib. 3. & conſ. 313.
eo. lib. & Ang. conſ. 17. & 139. & per Abb. conſ. 84. in primo lib. Barth. ab Hot.

S V M M A R I V M.

1 *Contratabulatio quibus competat.*
2 *Commiſſum vt dicatur edictũ inſtituti per præteritos; quid opus ſit.*
3 *Emancipatus an fiat ſuus ſæmina.*
4 *Præteriti qui ſint, qui teſtamenta non rumpant.*

Eadem. Filius legitimus & naturalis in poteſtate vel eman
cipatus habet contratab. de iure prætorio, ſi ſit præ
teritus, niſi fuerit in adoptiua familia tunc tẽporis, adoptiuus
verò ſecus. h. d. ¶ No. ibi liberis præteritis. quod bon. poſſ. con-
tratab. non datur niſi pteritis; nã exhæredatis non datur, quia
habent querelam, qñ ſunt in poteſtatem. Si autem eſſent emã-
cipati, haberent ẽt querelã ex beneficio, iã dato a iure præto-
rio, vt l. Papin. in prin. & quod ibi no. gl. Bar. & doc. ff. de inoff.
teſt. nec ẽt datur contratab. inſtitutis, vt l. non putauit. in prin. ff.
de cõtratab. niſi cõmiſſo edicto per alterum pteritũ. vt l. ſi poſt
mortem. §. pe. ff. de contratab. & l. nonnunquam. ff. de leg. pſtan.
¶ No. ibi. i. neq; hæredibus &c. quis dicatur propriè pteritus, q̃a
dr̃ non tm̃ ille de quo nulla facta eſt mẽtio, ſed ẽt ille qui nõ eſt
inſtitutus, vel ẽt (vt oportuit) exhæredatus, licèt de eo in teſtõ
fuerit facta mentio, & ſic inſtitutio quæ non tenuit, vel exhære
datio nõ rite facta habetur pro præteritione, quod no. ¶ No. in
verſi. nam eos &c. ꝙ prætor æquitate plenus, qui principaliter
fuit motus ad inducendã bon. poſſ. propter emancipatũ, q erat
deſtitutus remedio iuris ciuilis, vt ſ. eo. §. emancipati. quia iura
naturalis remãſerant, vt ſ. §. proxi. nõ vult ſuum dictum benefi
ciũ denegare, etiã cõſtitutis in ptãte, quia ẽt in illis, ſicut in filiis
1 emancipatis, eſt naturalitas. ¶ † Ex quo ſequit, ꝙ ita remedia cõ
tratab. competunt in ptãte conſtitutis pteritis, ſicut emãcipatis,
licèt in ptãte cõſtituti poſsint ẽt dicere teſtm̃ nullum, vt l. inter
cætera. cum l. ſeq. ff. de lib. & poſth. ¶ No. ꝙ prætor non vocat p
contratab. ꝯ teſtm̃ patris naturalis, filiũ legitimum, & naturalẽ
in ptãte olim conſtitutum, ſiue emancipatum, q reperitur tẽpo
re mortis patris naturalis eſſe in aliena familia p adoptionem.
¶ No. ꝙ adoptatus emancipatus, ſicut non ſuccedit ab inteſtato
adoptanti, ita nõ admittit ad cõtratab. ¶ No. ꝙ illi vr̃ dari poſ-
ſe ꝯtab. q poſſet aut de iure ciuili vel de iure prætorio ſuccede-
re ab inteſtato, aliàs ſecus, facit l. 1. §. fi. ff. ſi tab. teſt. mil. extra. ¶ In
gl. inſtitutis. ibi. §. ſi quis ex liberis. no. gl. ꝙ ad hoc vt dicatur
2 commiſſum † edictum inſtituti per præteritos, opus eſt vt præ
teritos impugnet teſtm̃, ſed dic, ꝙ hoc eſt falſum, immo (vt ſta-
tim dicam) ẽt præterito repudiante bon. poſſ. cum inſtituto ſta-
tim eò ipſo, ꝙ præteritis confertur, eſt commiſſum ſibi edictũ,
vt eſt caſus in l. nonnunquam. ff. de leg. præſtan. ¶ In ea. gl. ibi,
poſtquam ſemel agnouit &c. dic, idem vult gl. in l. 3. §. ſi quis ex
liberis. ff. de cõtratab. videlicet, ꝙ ſic neceſſe, vt committat edi-
ctum inſtituti, quia per præteritum fuit bon. poſſ. agnita, & in-
cœpit eam intentare, licèt non fuerit proſecutus vſque ad fi. &
iſtud vr̃ ſeq. Bar. & idem Sal. in l. vxoris abortu. C. de poſth. hæ.
inſt. in l. ſi poſt mortem. §. fi. ff. de contratab. Sed gl. ibi tenet con
trarium, ꝙ immo etiam ſi repudiet pteritus, ſit commiſſum edi
ctũ inſtituti. & iſta vltima eſt verior. & cum hoc tenet D. Alex.
in l. poſthumo. in 1. gl. C. de cõtratab. q̃a eſt caſus pro ea expreſ-
ſus. in d. l. nonnunquam. ¶ In glo. vt oportet. in fi. dic, vt ibi dixi.

¶In glo.exhæredatis. in fi. dic , & ratio eſt ſecundum Bart.in l.
illud.§.ad teſtamenta. ff.de contratab.quoniam fœmina non po
teſt habere ſuos hæredes . dicit ibi tex.quod declara, quia præ-
3 tor † emancipatis remouet obſtaculum emancipationis, vt l.3.
§.emancipatus filius.ff.de contratab. & reddit eos ſuos,ſed fœ-
mina,licèt remoueatur obſtaculum emancipationis in filio,nõ
tamen eſſet ſuus fœminæ , quia non habet eos in poteſtate,igi-
tur &c. Iſta eſt bona ratio,licèt aliter glo.ſentiat in d.§.ad teſta-
menta.¶ In glo.in poteſtate.in fi.dic,vt l.is qui in poteſtate.ff.de
leg.præſtan.nam,vt hic,eſt tex.clarus, licèt pro emãcipatis præ
tor adinuenerint bon.poſſ.quia erat eis neceſſaria,non tamen
voluit eam denegare ſuis, immo conceſsit in caſu quo voluit ,
vt dictis iuribus, quia vocantur ad cõtratab.eo ordine,quo vo-
cantur ad ſucceſsionem de iure ciuili,vt l.1.§ vocãtur.ff.de cõ
tratab.¶ In glo.repellit.in fi. dic, vt dixi plene ſupra eod. §.at ij
qui . Inducitur iſte tex.ad quæſtionem qua dicitur , ꝙ qui non
4 admittitur ab inteſt.nec etiam † ad rumpendum teſtamentum ,
& ſic ille qui non poteſt admitti ſecundum tacitam voluntatẽ,
licèt poſſet admitti ſecundum expreſſam , videlicet, ex inſtitu-
tione, vt l.ventre. ff.de acquir. hæred. tamen cõtra voluntatem
non admittitur. vt l.1. in prin. & ibi glo.ponit de filio naturali.ff.
de contratab.quod facit, ſi ex ſtatuto filia fœmina non ſuccedat
ab inteſtato ſtantibus maſculis, ꝙ præterita in teſtamẽto pater-
no non poteſt contratabulare. facit quod no.Bal. Ang.Raph.&
Imo.in l.ſi quis poſthumos. in princ. & in l.Gallus. §.& quid ſi
tantum.ff.de lib.& poſthu.pro hoc facit,quia filia priuata a ſta-
tuto ſuccedere non eſt ſua hæres , ſed loco extraneorum habe-
tur . ex quo ſequitur , ꝙ etiam ſi inſtituta eſſet a patre, non ſua
& neceſſaria heres eſſet,ſed voluntaria,ita ſin.dicit Bar.p illum
tex.in l.1. §.ſciendum. ff. de ſuis & legit. & ſic talis filia inſtitu-
a ta , non habebat effectum ſuitatis , [a] quia non tranſmittit hære-
ditatem patris non agnitam ad quoſcunque, & ſic de ſimilibus
effectibus, igitur &c. quod no. quia (vt hic dicitur) licèt de eo
ſit facta mentio,dummodò non ſit inſtitutus, & ſic habeat iure
inſtitutionis,vel ſit legitimè exhæredatus,tamen dicitur præte-
ritus, & inducitur , ſi relinquatur legatum vel fideicom. etiam
vniuerſale totius hæreditatis filio, ſi tamen non habeat iure in-
ſtitutionis,dicitur præteritus, & ſic teſtamentum eſt nullum,fa
cit l.ſancimus.§.cum autem. cum ibi no.per Bart. C.de inoffic.
teſtam.& eſt caſus clarus in l.ita tamẽ. §.qui rogatus. & ibi Bar.
Ang.& Imo.ff.ad Treb. licèt gl.aliter dicat,& malè,in d.§.cùm
autem. dic, vt ibi per Bal.Ang.& Saly.& ego dixi in d.§.qui ro-
gatus,&c.Ange.

A D D I T I O.

a Suitatis. Adde Rom.conſi.25.ubi dicit,ꝙ ſicut ſtatutum excluſiuum fœmina-
rum tollit ſuitatem,ita etiam ſtatutum excludens, tollit beneficium lineæ.

S V M M A R I V M.

1 *Succeſſionis ordo .*
2 *Fœmina excluſa a ſtatuto, non extantibus maſculis admittuntur.*

Admonendi. Licèt filius emãcipatus adoptatus nõ poſ-
ſit venire ad bona patris naturalis per vn
de liberi , vel vnde agnati , venit tamen per vnde cognati.h.d.
qualiter intelligatur id, quod habetur ſupra eo. §.at hi qui. in
verſ.poſt mortem &c. quia illud eſt verum,ꝙ tales filij haben-
tur loco extraneorum,ſupple quò ad hoc vt per vnde liberi de
iure prætorio admittuntur,& ſic de iure prætorio; vel vt agna-
ti , & ſic tanquam deſcendentes ex maſculo , ſed vt cognatus
1 (primis duobus gradibus deficiẽtibus) admittitur. vt hic.¶ †No.
ꝙ de iure prætorio , vocantur eo ordine , quo vocantur de iu-
re ciuili,vt l.1.§. vocantur. ff.de contratab. quia primò vocan-
tur ſui , ſiue liberi . ſecundò , his non extantibus etiam in vlti-
mo gradu admittuntur cognati , & non prius, ſed hodie aliter
eſt,vt j.§.proxi.dic,vt ibi.¶ Et hoc facit,ſi ſtatuto cauetur,quòd
2 ſtantibus maſculis,[a] vel propter maſculos,vel † vt agnatio con
a ſeruetur,fœminæ non admittantur,ꝙ tunc immo admittentur
his omnibus maſculis non extantibus , quia illi ſunt ablatiui
abſoluti,qui faciunt conditionem, vt l.ademptione. ff.de pact.
id eſt,ſi extabunt maſculi.ſed maſculi non extant,ergo fœminę
nõ ſunt excluſæ.Præterea cauſa impeditiua, ſunt maſculi,ergo
ſi maſculi non ſuperſunt, ceſſat cauſa finalis impeditiua fœmi-
narum,ergo ceſſante cauſa debet ceſſare effectus, videlicet , ꝙ
fœminæ non ſint excluſe, vt c.cum ceſſante.extra de app.l.2.§.
ſi.cum ibi no.ff.de don.& l.adigere. §.quamuis. ff.de iurepatro.
facit ad dictum ſtatutum,quod no. Bar.in l.ſi ſeruus legatus.§.ſi
id quod ex teſtamento. ff. de lega.1. & l.cum emancipatus. §.ſi
duo emancipati.ff.de col.bo.& l.2.§.ſi. ff.ad Tert. & facit etiam
quod ipſe no.in l.ſi.in princ.ff.eo.

A D D I T I O.

a Stantibus maſculis . Statutum ꝙ filia fœmina non ſuccedat extante maſculo
an ualeat,primo uidetur quod non, quia inducit maximum uitium, ut C.
de lib.præter.l.maximum uitium, Item hoc non poteſt fieri per pactum,ergo
nec per ſtatutum,ut ff de ſeg.iur.l.nec ex pacto.& glo.ff. de pact.l.impoſſibi-
le.& glo.ſuper rub.de decurio.quæ dicit,ꝙ illud eſt ſtatuibile.quod poſſibi-
le,contrarium eſt uerum,quia illud ſtatutum eſt factum propter conſeruan-
dum dignitatẽ familiarum,quam conſeruari intereſt reipublicæ. ff.de aeng.
ſuſpi.l.1. §.publice.uerſic.dignitas familiarum ſalua ſit.& C. de adulter.l.pu
blico.per loc.de Are.& Cy non obſt.ꝙ non poteſt fieri per pactum, quia im-
mo poteſt fieri ſi ſit iuramẽto uallatum per cap.2.de pact.lib.6.unde do rega
lam, quod quidquid põt fieri per pactum iuramento uallatum, põt fieri per
ſtatutum.quod not.Bal.in l.cunctos populos. C.de ſum.Tri.Barth. ab Hora.

S V M M A R I V M.

1 *Filia, quę ſtantibus maſculis non ſuccedit præterita,non dicit teſta-*
mentum nullum .
2 *Adoptiuus filius an ſit alendus a patre adoptiuo, & nu.4.*
3 *Pater adoptiuus an poſſit ſine venia a filio adoptiuo in ius citari.*
5 *Adoptatus vel arrogatus,an & quõ, & in quo ſuccedat. & num.7.*
6 *Legitima quãta ſit,cum habens duos filios legitimos,& naturales,*
ſibi quatuor extraneos adoptauit , deceſſitque ab inteſtato relictis
indictiis .
8 *Adoptati a liberto in filios,eo mortuo ab inteſtato, ſuccedũt vt ſui,*
excluſo patrono .

Sed ea omnia. Adoptatus ab extraneo hodie non tran-
ſit in poteſtatẽ ſuam,& ideo neque que-
relat, nec contrabulat, licèt ab inteſtato ſuccedat , ſed quò ad
patrem naturalem, vetera iura ſeruantur, niſi fuerit adoptatus
ab aſcendente naturali.h.d.¶ Not.in ver.hoc ſolito more,quòd
quando pater dat filium in adoptionem extraneo, omnia iura
patris naturalis ita cõſeruanẽ , acſi in patris naturalis poteſtate
manſiſſet,nec adoptio modo aliquo facta fuiſſet. ¶Not. ꝙ non
obſtante ꝙ filius remanſit in poteſtate patris naturalis, tñ patri
extraneo adoptiuo ſuccedit ab inteſtato.¶ No. ꝙ licèt datus in
adoptionem extraneo ſuccedat ab inteſtato, & ſic ex tacita vo-
luntate, vt l.conficiuntur. ff.de iure codic. & p cõſequẽs multò
magis quilibet extraneus ſuccedere poſſet, ſm voluntatem ex-
preſſam,& ſic ex teſtõ,tñ p voluntatem ſuccedere non põt,vel
p contratab.vel p querelam, vt hic,facit glo. in l.1.in prin.ff.de
contratab.facit qđ dixi ſ.eo.§.ea.¶ No.bo.text.ibi, cum nec ne-
ceſsitas[&c.ꝙ ille quẽ ex forma alicuius conſtitutionis non eſt
neceſſe inſtituere vel exhæredare,ſi ſit præteritus,nõ põt cõtra
1 voluntatem teſtantis venire . † quod facit pro eo , quod dixi ſ.
§.ea.ꝙ filia fœmina , quę ſtantibus maſculis non ſuccedit, ꝙ ſi
ſuit præterita,ꝙ nõ dicit teſtm̃ nullum, de quo per Bal. Ang. &
doct.in l.ſi quis poſthumos.§. 1.ff.de lib. & poſth.¶ No.ꝙ datus
in adoptionem aſcendenti naturali tranſit in ptãtem ſuam , &
omnia iura antiqua tractãta de adoptiuis , remanent incorre-
cta.¶ In gl. vocabantur.in fi.dic ſm Io.Fab. ꝙ glo.in l.pen.C.de
adop.vr̃ reprobare hanc opio.& vr̃ concludere,ꝙ ſit deſtitutus
omni remedio,& ſibi filius imputet,qui permiſit ſe emancipa-
re,dic vt ibi.& hoc tenet Iac.de Are. hic.¶ In gl. tantummodò.
in fi.dic ſicut gl.hic ponit duas opi.ita ẽt ponit in l.adoptiuũ.ff.
de in ius voc.in prin.Et cum ibi vltimo loco recitet opi. ꝙ non
cogitur petere veniam, vr̃ in illa reſidere.arg.gl.in l.cũ quidã.
§.Sabinus.ff.ad Treb.& tñ hic recitat opi.Pla. vltimã, quę dicit
õrium,ergo &c.vẽ hic Io.Fab.tenere primam.vt opi.Pla.quæ fuit
ẽt opi.Azo.in d.l.adoptiuum.facit ille tex.ibi,iure poteſtatis.tñ
2 reſidet in prima opin. ꝙ non † ſit alendus a patre adoptiuo,niſi
ipſi patri adoptiuo operet,quia iure tunc pater adoptiuus tene
tur eum alere,arg.ff.commo.in l.rebus.§.pñt, vel niſi pater na-
turalis egeret. Nã cum ſit filius quò ad ſucceſsionem ab inteſta-
to,& quò ad oẽm effectum,excepto ꝙ non tranſit in poteſtatẽ,
& matrimonium impediatur,& cognatio contrahatur,ſatis vr̃
3 quod teneatur eũ alere.l.pen. C.de adop. Ego puto † ꝙ quò ad
petitionem veniæ, ꝙ nullo modo poſsit eum in ius vocare ſine
venia, quia negari non põt quin eidem reuerentiam debeat, vt
d.l.adoptiuum. ergo non põt ſine venia in ius vocare, vt no.gl.
in l.gñaliter.ff.de in ius voc. quãuis non ſit in ptãte ſua, quia ẽt
mater & auia, qui nõ habẽt in ptãte, vt §.fœminæ.ſ.de adopt.
tñ non pñt ſine venia vocari, vt ff.de in ius voc.l.quique.§.parẽ
tes.cum l.ſeq.quia filius ẽt emancipatus non vocat ſine venia ,
vt l.ſi.cum ibi no.C.de in ius voc.ẽt ſi ſit miles, vt no.gl.in l.co-
gi. §.pater filio. ff. ad Treb. de quo vide plenè q̃ ſcripſi infra de
4 actio. §.pœnales. ¶ † De eo aũt ꝙ quæritur de alimentis , hic vr̃
caſus,

caſus, ꝙ non poſſit arctari ad alendum propter duo verba, videlicet, ꝓteritus, & ꝙ tantummodò ab inteſtato ſuccedat, ergo
in alijs nullo modo aliquid cōmune hēt cū patre extraneo adoptante. placet mihi determinatio Io. Fab. ꝙ ſi operaſ ſibi, ergo,
ab eo alendus eſt, vt arg. gl. in l. ſicut. ff. de op. lib. ēt ſi pater naturalis eſt egenus, & adoptatus non hēt vnde poſſit ſe alere, ar. d.
l. pen. & quod ibi Dy. & Bar. ff. de li. agno. & arg. glo. in l. cum in
plures. §. pe. ff. de admi. to. facit l. ſi filium. ff. de ali. pu. præſtan. &
l. 1. §. 1. ff. de in. & rat. diſt. ¶ In gl. ab inteſtato. in ſi. dic ſm Ioan.
Fab. hoc verum de iure nouo, ſecus de iure antiquo. ff. de adop.
l. qui in adoptione. & quod ibi no. In hoc ergo articulo, an, &
5 quomodo, † & in quo ſuccedat adoptatus, vel arrogatus, diſtingue plenè, aut loquimur in filijs adoptiuis, aut ī filijs arrogatis.
Primò caſu diſtingue, aut nō tranſiuit in poteſtatem adoptātis,
vt quia fuit ab extraneo adoptatus, tunc nihilominus ſuccedit
ei ab inteſtato, etiā vt ſuus hęres, vt l. pen. §. ſed ſi quidem. C. de
adop. & ſic ſuccedit ēt ſimul cum filijs legitimis & naturalibus.
vt ibi dicitur. & in l. ſi te. C. de ſuis & legit. & no. hæc gl. & hoc
hodie non eſt correctum per auct. in ſucceſſione. C. de ſuis &
legi. Sed aliqui ꝯ, vt no. ibi glo. Bar. Sal. & doct. & per hoc inferē
no. ꝙ ꝑ tales adoptiuos detrahiſ legitima filiorum legitimorū
& naturalium, nam ſi pater habens duos filios legitimos & naturales, adoptauit ſibi duos alios extraneos in filios, & fecit codicillos ab inteſtato, in quibus multa legata reliquit pro legitima illorum duorum filiorum legitimorum & naturalium, in
qua ipſi nullo modo grauari pōt, capiūt ſolū duas vncias hereditatis. Nam ipſi debent habere ſolummodò tertiam partem illius quod fuiſſent habituri ab inteſtato. l. parentibus. C. de inoff. teſtam. & auc. nouiſſima. eo. ti. ſed illi duo habuiſſent ab inteſtato duas vncias pro quolibet, ergo &c. Sed aduertendum eſt,
ꝙ vbi probaretur adoptionem factam eſſe in fraudem, ſubueniretur illis filijs legitimis & naturalibus tātum, per remedia poſita in l. 1. C. de inoff. do. ¶ Hic poſſet quæri, quid ſi habēs duos
6 filios legitimos & naturales † adoptauit ſibi quatuor extraneos,
& deceſſit ab inteſtato relictis codicillis quātum erit legitima
illorum duorum filiorum legitimorum & naturalium? dic, ꝙ
erit tantum tertia pars eius, quod fuiſſent ab inteſta. habituri, &
ſic inter ambos habebūt pro legitima tertiam partem quatuor
vnciarum. i. vnam vnciam & tertiam partem alterius vnciæ, nō
tn. debent ēt illi quatuor filij adoptiui cōputari in numero ſea
filiorum, vt probaſ in Auct. de trien. & ſe. §. hoc obſeruando
7 cum d. l. pe. §. ſiquidē. C. de adop. ¶ Quæro, an talis † adoptiuus
ſuccedat ab inteſtato patri adoptiuo excluſis aſcendentibus, &
matre, & patre, & auo, & auia, & vxore? Et vř ꝙ ſic, ꝓ prædictā
l. pen. §. ſed ſi quidem. vbi tex. vult eos ſuccedere vt ſuos hæredes. ſed ſi ita eſt, ꝙ ſui hæredes præferuntur aſcendentibus. vt
ſ. eo. §. 1. & j. de ſerui. cog. §. exceptis. & eſt caſus in l. 2. §. liberi.
ff. ad Tert. & no. glo. j. ad Tert. §. præferuntur. & hoc vř verū de
rigore iuris, licet ęquitas faciat in ꝯtrium. Sed aduertendum eſt,
ſi adoptio eſſet facta in fraudem, haberent locum remedia l. 1.
C. de inoff. do. ¶ Ex his ēt infertur, ꝙ ſi libertus aliquos ſibi adoptauerit in filios, & moriatur ab inteſtato, ꝙ iſti ſuccedūt vt ſui
hęredes, & excludunt patronum, vt j. de ſucc. lib. §. ſed noſtra.
ibi, ſi hæredes ſuos &c. coniuncta d. l. pe. §. ſed ſi quidem. & ſic
vř correctus §. qua de cā. j. de ſucc. li. Si tñ patronus poſſit hoc
probare eſſe factum in fraudē, ſibi cōſuleret, vt ff. ſi qd in frau.
pa. per totum, iſte tñ paſſus totus, & ꝓcedens eſt valde dubius.
Qñq; filij adoptiui tranſeunt in ptātem adoptantis, vt quia adoptanſ ab aliquo de ſuis aſcendentibus, & tūc planum eſt eos ab
inteſtato ſuccedere vt ſuos, vt d. l. pen. §. ſi verò pater naturalis.
aut loquimur de filijs arrogantis, & planum eſt eos ſuccedere
ab inteſtato vt ſuos, vt l. 1. §. ſuos. ff. de ſuis & legi. Nec facilè pſumitur eſſe fraus in arrogatione facta per principem, cum iſta
fiant cauſa cognita, vt l. ſi pater. §. ſi. ff. de adop. ita dicit do. Matthę. de Mathęſillanis de Bo. in d. ſuo tract. de ſuc. ab inteſt. verſi.
tertium membrum erat, qñ loquimur in liberis legitimis tantum &c. Et prædicta procedunt, quando ab inteſtato uolūt adoptiui vel arrogati venire, ſinautem uolunt contra teſtamentum
venire, dic vt dixi ſ. eo. §. hi qui. quæ omnia tene cordi.

SVMMARIVM.

1 *Modicum quid dicatur.*

Item vetuſtas. Olim nepos ex filia, vel pronepos ex pronepote, vocabantur ad hæreditatem demum poſt agnatos. Sed ex aliquibus conſtitutionibus vocabanſ cum diminutione tertiæ partis, ſimul cum alijs deſcēdentibus, quam partem ēt minuebant agnati tranſuerſales: hodie verò eſt ſecus, & iſti tales deſcendentes ſuccedūt in ſtirpes,
non in capita, h. d. vſque ad fi. ¶ No. ꝙ ꝯ naturam, & iniurioſum
eſt, plus diligere nepotes & alios deſcendentes ex virili ſexu, ꝗ
ex fęmineo. facit l. maximum vitium. C. de lib. prę. ¶ No. ꝙ appellatio nepotum ita comprehendit deſcendentes ex fœmina,
ſicut deſcendentes ex maſculo. ¶ No. ꝙ ſtātibus nepotibus, pronepotibus, & alijs deſcendentibus ex recta linea, nullus agnatus, & ſic nullus ex linea tranſuerſali poteſt ab inteſtato vocari.
¶ No. tex. apertum, ꝙ etiam inter nepotes inter ſe ſuccedentes,
& ſuccedentes ſine patruis, ꝙ non in capita, ſed in ſtirpes ſucce
a ditur, vt ſ. eo. §. filius. ¶ In glo. paulò. in fi. no. quòd modicum
1 † dicitur, qđ eſt in tertia parte, ꝙ facit ad multa. Tu dic, ꝙ immo
modicum diceſ arbitrio iudicis, vt l. illa tū adiectio. ff. de verb.
ſign. & l. cum furti. ff. de in lit. iur. quod facit, ſi teſtis dicat quòd
poſſederit per decem ann. & vltra, vel modicum plus, quia intelligitur de modico: arbitrabitur tamen iudex quātum illud eſſe poſſit ex circunſtantijs. ¶ In gl. ſi. in fi. no. ꝙ non tantum nepotes, ſed pronepotes ſuccedunt in ſtirpes, & veniunt per repræſentationem: cuius priium videſ dici in Auc. de hæred. ab inteſt.
venien. §. huiuſmodi, de quo plenè dic vt dixi ſ. eo. §. cùm filius.

ADDITIO.

a Modicum. Modicum quid dicatur. cum non ſit a iure determinatum. cōmittitur arbitrio iudicis. l. 1. de iure deliberando. gl. & doc. in l. hactenus, de viſufructu. in Pand. dicitur ēt modicum reſpectu perſonarū, vnde ſi Princeps donauerit mille, vel duo millia ducatorum, dicitur modicū donare. gl. & Bar. in l. ſed & ſi ſuſceperit §. 1. de iudicijs. & no. Fran. Cur. iunior in l. cum quid. col. 5. verſi. circa q. in. 17. circa fi. de rebus creditis, in Pan. vbi concludit magnum & modicum dici, pro qualitate perſonarum. Præterea modica quantitas de iure communi dicitur quæ non excedit duos aureos l. ſi oleum tuum. & merito. iuncta l. ſequenti. ubi Bar. & doct. notant de dolo. in Pand. quod eſt notandum, propter auth. niſi breues. C. de ſenten. ex periculo recitandis. ubi in breuibus cauſis, ſeu modicis, non requiritur libellus uel aliqua ſcriptura. Aduertēdum tamen eſt, quia Auenione cauſa modica, ſeu ſummaria eſt, quæ non excedit tres libras Turonenſes, ſecūdū ſtatutū dictæ ciuitatis inconcuſſè obſeruatum, prohibens tunc appellationem quamcunq; & frequenter tabelliones coram dictæ ciuitatis ex cōmiſſione iudicū, ſolent illas decidere, & expenſæ in talibus cauſis factæ non taxantur, niſi pro modicis expenſis cauſarum magnorum, ſed ſupra tres libras Turon. n. quæ quantitas dicitur eſſe magna. & admittitur appellatio. & idē in comitatu Venayſſino. ſed in prouincia Narbonenſi, cauſa dicitur eſſe modica, quæ non excedit duos florenos monetæ prouinciæ, ſeu uiginti quatuor ſolidos Turonenſes, & tunc non admittitur appel. alias ſecus, & ita obſeruatur, ut pluries. uidi. Ant. Ca.

De legitima agnatorum ſucceſſione.

¶ Hæc rub. cōtinuatur ad præcedentes hoc mō ſupra uiſum eſt
in tit. præcedenti, qualiter ſuccedant ſui hęredes, ſiue liberi, verūm, quia poſt ſuos vocantur primò agnati, ꝗ cognati. j. eo. §.
ſi. & l. 1. §. poſt ſuos. ff. de ſuis & legi. ideo poſt ti. præcedentem,
poſuit iſtum. Verùm quia poſt agnatos ſuccedunt cognati, ponitur poſteà de cognatis.

SVMMARIVM.

1 *Frater vterinus an dicatur conſanguineus.*
2 *Qualitas adiuncta verbo, debet verificari ſecundum tempus verbi.*
3 *Dominus non tenetur pro delicto famuli commiſſo tempore quo non erat ſuus famulus.*
4 *Agnatus qui, & a quibus excludatur.*
5 *Accipiens emphyteuſim pro ſe & filijs, ipſe vocatur, & ipſo exiſtente nunquam vocantur eius filij.*
6 *Frater patruelis an appellatione fratris contineatur.*
7 *Soror an veniat fratris appellatione.*
8 *Fratris nomine an contineatur tantummodo vtrinque coniunctus, vel etiam ex alio latere tantum.*

SI nemo. Totus iſte tit. diuiditur in ſeptem partes. Primò, qñ admittitur agnatus. Secūdò, quis eſt agnatus. Tertiò, uſq; ad quotum gradū agnati veniūt, & uſq; ad quotas perſonas fœminas deuoluatur, tam de iure vetuſtiſſimo & iure prætoris, ꝗ ēt media iuris prudentia. & l. 12. tab. & tpe Iuſtiniani. Quarto, ꝙ generi agnatorū Imperator addit nouum agnatū. Quintò, ꝙ l. 12. tab. proximus agnatus vocatur, & quis dicaſ proximus. Sextò, ꝙ l. 12. tab. proximo repudiante, ſequens nō admittebaſ, hodie verò ſic. Septimò, ꝙ filij emancipati hęreditas eſt legitima patri. Secunda ibi, ſunt aūt. Tertia ibi, cæterū. Quarta ibi, hoc etiā admodū. Quinta ibi, ſi plures ſint. Sexta ibi, placebat. Septima ibi, ad legitimā ſucceſſionē. Et hoc dicit. Deficientibus ſuis, hereditas deuoluitur ad agnatos ex l. 12. tab. qui ſunt alij qui ex linea maſculina deſcendunt, vel ēt ex adoptione, dummodò ſint

in

in priori gradu,h.d.¶No.ꝙ prima eſt cauſa ſuorum hæredum.
concordat ſ.ti.1.§.1.No.ꝙ ſuus,ſiue de iore ciuili, ſiue ſuus de
iure prętorio,præfert oĩbus agnatis. concordat §. emancipati.
ſ.ti.1. ¶No.ꝙ agnati,q ſũt in potiori gradu vocant̃ ex l.1 2.tab.
ad hr̃ditatẽ defuncti.¶No.ꝙ agnatus eſt,q eſt cõiunctus ex pa-
tre, & ſic ex virili ſexu. ¶ No. ꝙ fratres ſunt adinuicem agnati.
¶No.ꝙ frater cõſanguineus eſt q eſt natus ex eodẽ patre.An ãr
1 †vterinus frater dicat̃ cõſanguineus,eſt gl.in l. eum qdam.§. ꝙ
dr̃.ff.de acq.hær.quæ vr̃ velle ꝙ ſic,& idẽ Bal.& Bar.ibi,vr̃ vel
le ꝯrĩu,ꝙ immo propriè cõſanguineus dicat̃ ex latere patris,ꝓ
quo facit in Auct.de conſang.& vte.fra. vide Io. de Imo.in d.§.
2 qd̃ dr̃.¶No.in verſi.nõ tñ oĩbus ſm Bal.hic,ꝙ†qualitas adiun-
cta verbo, debet verificari ſm ipſ verbi. facit l.ex facto.§ pen.
ff.ad Treb.& l.in delictis.§ ſi extraneus.ff.de noxa.& ibi Flor.&
l.Titius.ff.de teſt.mil.& ibi Bar.in l.ex facto. la grande.in princ.
3 de vulg.& pup.ibi latè Bar.& alij doct.¶†Qd̃ facit,ſi ſtatuto ca
ueat̃, ꝙ dñs teneat̃ ex delicto cõmiſſo ꝑ ſeruũ, requirit̃ ad hoc
vt dñs teneat̃,ꝙ t ꝑe cõmiſſi delicti ipſe ſit ſeruus illius.ita dicit
Bar.in d.l.Titius. de quo tñ latius ꝑ Flo. in §. ſi extraneus.q vr̃
determinare in iſto caſu ꝯ Bar.ſed Bar. non debuit reprehẽdi, ſi
qs ſubtiliter inſpexerit.¶No.ꝙ inter adoptãtem & naturalẽ fi-
4 liũ eſt agnatio.¶In gl.ſucceſſionẽ.in fi.no.ꝙ† agnatus nõ exclu
dit̃ ex ſuperexiſtẽtia ſuorũ hęredũ,niſi ẽt acceptent hæreditatẽ
defuncti:nã ſi repudiant,locũ faciũt agnatis. ¶In gl.iura cõſan-
guinitatis.in fi.dic,vt dicit ſ.ti.1.§.cũ aũt.Ex quo ſequit̃, ꝙ ſi fi-
lius fratris conceptus poſt mortẽ patrui vellet tanquã agnatus
ex ſua pſona ſuccedere patri,nõ poſſet,qa eſt ſibi extraneus,ſed
ex pſona patris poſſet.¶In gl.nõ tñ.in fi.no.ex gl. cũ tex.qd̃ li-
cèt lex dicat,qd̃ agnatus det hęreditatẽ,debet intelligi agnatus.
5 ſ.ordinatẽ,& ſm gradus ꝓrogatiuã.¶†Quod facit,ſi qs accepit
in emphyteuſim ꝓ ſe & filijs,ꝙ ipſe vocet̃,& ipſo exiſtente vi-
uo nunquã vocant̃ eius filij,ſed eo mortuo tñ,& ẽt ſi legat̃ ali-
quid Titio & filijs,ꝙ primò Titio & poſteà filijs,& ſic videntur
eſſe vocati ſm ordinẽ charitatis,vt l.Gallus.§.1.& ibi gl.& doc.
ff.de lib.& poſth.qm̃ hic ſit mẽtio de fratribus,cõſanguineis,&
vterinis,& patruelibus,hic vr̃ caſus,ꝙ appellatione fratris cõti
6 neat̃ frater patruelis,ſed† hoc non eſt verũ,immo propriè lo-
quẽdo intelligit̃ de conſanguineis vel vterinis, nã patruelis nõ
ſimpliciter dr̃ frater,ſed cũ adiuncto, videlicet,frater patruelis,
& ſic non cõprehendit̃ ſub ſtatuto loquente de fratribus,ita di-
cit Bar.in l.Lucius.§.quæſitum.ff.de leg.3.& eſt tex.& ibi Bal.in
ti.de feu.Mar.in d.c.1.in fi.& no.Iac.But.& Ang.in l.1.C.de ſuc.
7 edic.& no.Io.de Imo.in l.ſi dotali.ff.ſolu.ma.¶†Quæro,an ap
pellatione fratris contineat̃ ſoror?dic,ꝙ ſic,ꝙ ſiue proferat̃ a le
ge,vt l.tres fratres.ff.de pac.& ibi Bar. Bal.& Ang.ſiue proferat̃
ab homine,vt l.Lucius.§.quæſitum.& l.Lucius.§.Mæuia.la 2.ff.
ad Treb.& l.Lucius & Titia.in prin.ff.fam.erc.quod eſt verum,
niſi aliter conſtaret de mente proferentis,ex cõiecturis vel alio
modo,vt no.Rayn.Bal.& Ang.in d.l.tres fratres. facit quod no.
8 Bar.in l.ſi.ff. ad Treb.¶†Quæro an appellatione fratris cõtineat̃
tantummodò vtrinq; coniunctus,vel ẽt ex alio latere tantũ?&
vr̃ ẽt ꝙ propriè ſumpto vocabulo comprehendat̃ ex vno late-
re tm̃, vt l.iuriſconſultus.§.1 ff.de gra.affi.In ꝯriũ facit glo.&
tex.in Auct.de conſan.& vte.fra.§.1.in glo. in verſi.minores.de
quo vide hic Bal.& Ang.in l.1. de ſuc. edic. Et pro prima parte
facit iſte tex.cũ ſi.tñ credo ſecundam partẽ veriorem ex cõmu-
ni vſu loquendi,cui ſtandum eſt, ẽt in exorbitantibus & corre-
ctorijs, vt l.liberorũ.§ quod tñ Caſſius.& ibi Bar.ff.de leg.3.&
no.Bar.in l.quod Labeo.ff.de ſup.le.& in l.1. in princ.ff. de ſuis
& legit.Sed in communi,omnes qui ſunt cõiuncti ẽt vno latere
tantum,& maximè quando ſunt nati duo fratres ex eodem pa-
tre,quia communiter abſoluiè, ſine aliquo adiuncto vocantur
fratres,ſed illi ſui ſunt nati ex eadem matre, licèt vocentur fra-
tres,vocantur tamẽ cum adiuncto,videlicet,fratres vterini &c.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum quod excluſis fœminis hæreditas ad maſculos deuolua-
tur, quare ſit introductum.*
2 *Filius cui ſit agnatus.*
3 *Dictio tanquam,quid ſignificet.*

Cæterum. Fœminæ & deſcendentes ex eis, hodie de
iure ciuili admittuntur cum omnibus agna
tis, inter quos etiam admittuntur deſcendentes ex ſororibus
vterinis, ſi in primo gradu ſunt, h. d. vſque ad §. ſi plures.
¶No. quòd in admittendo iſtas fœminas agnatas, ſunt quinq;
iura. Vnum eſt l.1 2.tab.Aliud eſt,media iuris prudentia.Tertiũ
eſt ius prætorium.Quartum, eſt quædam cõſtitutio imperialis.
Quintum,eſt ius nouiſſimum,vt hic.¶No.in verſi.ꝙ ideo. ibi,
qa cõmodius videbatur,ꝙ iſta eſt ratio ſtatutorum Italiæ.nam
5 cõiter per Italiã viget ſtatutũ,ᵃ ꝙ † excluſis fœminis hęreditas
deuoluat̃ ad maſculos,& hoc ideo introductũ eſt,vt domus &
agnatio conſeruet̃, qd̃ publicè intereſt, vt l.1.§.pen.ff. de ven.
inſp.quod non poteſt conſeruari per fœminas,quia ſequuntur
alienã familiam,vt ſ.de pa.po.§.ſi.dicit tñ hic Io.de Pla.qa hoc
eſt ꝯ l.1 2.tab.& ius prætorium,quod eſt odioſum, ideo reſtrin
gendũ,ſed tu dic,ꝙ ex parte maſculorum,& ſic excludentium,
eſt fauorabile,ideo eſt extendendum.Ex parte verò fœminarũ,
& ſic perſonarũ quæ excludunt̃,eſt odioſum,& ideo reſtringẽ-
dũ.ita dicit ſin.Bal.in l.ſi.C.de in ius voc.vt ibi per eum. ¶Not.
ꝙ prætor ita admittit fœminas agnatas ad bon.poſſ.vnde leg.1;
vnde agnati,ſicut maſculos.¶No.ꝙ bona ſimplicitas.i.puritas,
eſt amica legib.¶No.ꝙ ex l.1 2.tab.ita agnatæ fœminæ admitte
bantur ſicut maſculi.¶No.ibi,laudamus quidẽ prætores,ꝙ ille
eſt laudandus,qui eſt inuentor alicuius ordinationis,ſiue diſpo
ſitionis,licèt non æquè perfectè adinuenerit, quia facile eſt in-
uentis addere,vt l.1.C.de vete.iur.enu. ¶No.ꝙ germanus dr̃ il
2 le,qui eſt vtrinq; cõiunctus.¶†No.ꝙ filius non tm̃ ſororis ger
manæ,ſed ẽt ſororis vterinæ,filius eſt agnatus.quia non matris
ſuæ,ſed ſui patris ſequitur familiã,vt ſ.de pat.pot.§.ſi. tñ in gra
du agnatorũ ẽt tranſlatus & vt agnatus, ſuccedit. ¶Et nota tex.
3 ibi,tanquam ſi omnes &c.ꝙ cum dictio,tanquã,ſignificat† ſimi
litudinem ſiue improprietatẽ , neceſſariò ſequit̃, ꝙ talis filius,
talis ſororis nõ eſt propriè agnatus. & ad idẽ facit lex l.1 2.tab.
& l.ſi.C.de ſuis & legit.vbi eſt dictio,tanquam,& dictio, ad ſi-
militudinẽ &c. & ideo dicit ibi Iac.But. Bal.& Sal.& Flo. ꝙ nõ
habebit locum in ſtatutis loquentibus de agnatis, ꝙ excludant
cognatos,quia cũ talis filius ex ſorore non ſit propriè agnatus,
non comprehenditur dicto ſtatuto ad hoc,vt excludat cæteros
cognatos. qd̃ bene no. ¶No.ꝙ inter agnatos diuiditur in capi-
ta,& non in ſtirpes ſucceſſio.de quo dicit ſ.tit.1.§.cùm filius.

A D D I T I O.

a Statutum. Tale ſtatutum quod fauet agnationi, dicitur ſecũdũ quid fauora-
bile.f.reſpectu agnatorum,quos excluſis fœminis admittit. Reſpectu verò fę
minarum dr̃ odioſum,ex quo illas excludit a ſucceſſionibus paternis. cõtra
l.maximum vitium.de lib.præte.vel exhæ. C. & ſi ex hoc capite extendendũ
non venit,immo reſtringi debet quod probat Steph.Aertan. conſ.160.7. In
Chriſti nomine. verſi. venio ad tertium quæſitum , volu 1. vbi loquitur de
ſtatuto prouinciæ Narbonenſis . vbi aſſignatur ratio de qua ſuperius , per
Angelum , & vtrum tale ſtatutum porrigatur extra prouinciam prouinciæ,
recurrendum eſt ad doctrinam Bar.in l.cunctos populos.verſi. mihi videtur,
& late Lud.Gauſadinus conſi.49. vbi poſt longam diſputationem concludit
opi.Bar.communiter eſſe receptam. Ad idem Aur. Rubeus conſi.41.per totũ.
& Franciſchinus Curtius tenuior conſi.9.per totum.& quantum ad ſtatutum
prouinciæ,aliàs conſulitur reſpondi non porrigi extra dictam prouinciam, in
cauſa Petri Creati iunioris.Petri &oni Ioannis &erbentone, diœceſis Auenio-
nis,contra eorum ſincerium. Ant.Ca.

S V M M A R I V M.

1 *Præmium promiſſum ingredienti caſtrum, an ſi plures intrant ca-
ſtrum,omnibus debeatur.*
2 *Decedenti ſine aſcendentibus vel deſcẽdentibus,aut ipſis repudian
tibus hæreditatem,vel ea non adita, vel tranſmiſſa , a quibus &
qualiter ſuccedatur.& nu. 4.*
3 *Fratre decedente relictis duobus fratribus vtrinque coniunctis,quo
rum vnus hæreditatem repudiat,an pars ſua accreſcat fratri ſuo,
vel poſſint adire filij ipſius repudiantis.*
5 *Frater cõſanguineus tantum an præferatur fratri vterino in bonis
quę ad fratrem peruenerunt ab auo paterno, vel auia paterna, &
quid econtra.*
6 *Frater conſanguineus an vterino fratri præferatur,in his quę ad de-
functum peruenerunt a tranſuerſalibus ſibi coniunctis ex linea pa
terna tantum.*
7 *Libellus qualiter formari debeat a fratre conſanguineo ſuccedente
ab inteſtato ſimul cum fratre vterino,fratri defuncto, cui compete
bant multæ actiones contra debitores paternos, vt excludat inſoli-
dum actiones in eum tranſlatas contra ipſos debitores .*
8 *Filij fratris vterini an præferantur fratri cõſanguineo vel eius filijs
in bonis maternis,vel econtra.*

Si plures. Licèt ſint plures agnati, tamen ſolus proxi-
mior in gradu vocatur.Et ſi plures ſint in pro-
ximiori gradu,omnes pariter vocãtur.h.d. ¶No.ꝙ ex l.1 2.tab.
frater a ſucceſſione fratris excludebat patruum,& filium alte-
rius fratris, quod hodie eſt correctum.¶No.quòd qui prior eſt
in gradu,potior eſt in ſucceſſione. ¶No.quòd lex, vel ſtatutum
loquens

1 loquens in ſingulari,trahiƭ ad plurale.Quod † facit,ſi dux belli
dixerit,quicunq; intrauerit primus in tali caſtro,habeat decem
& plures pariter intrent,ꝙ oẽs debent habere decem vt hic, In
ↄ̃rium ꝙ nullus.ut l.ſi fuerit.ff.de reb.dub.ſed doct.cõiter tenẽt
primam partẽ,per iſtum tex.& ꝑ l.qui filiabus.§.1.& ibi doc.ff.
de leg.1.nec obſt. d.l. ſi fuerit. quia loquiƭ ibi in diſpõne teſtã-
tis,quę non eſt ita latè interpretanda, vt principis cõſti. vt l.ſi.
ff.de conſt.princ.dic,vt ꝑ Imo.in d.l.q filiabus.§.1.& ꝑ Bar.in l.
hoc articulo quiſq;.ff.de hær.inſt.& facit quod dicã in §. prox.
¶No.ꝙ ꝓpriè loquendo proximior dƭ ille,qui alios antecedit,
qñ ſunt plures,licèt ẽt proximior dici poſſit qñ eſt ſolus,quem
2 nemo ꝓcedit. † In hac materia,qñ aliquis decedit ſine aſcẽden-
tib.vel deſcendẽtib.vel ſi eos haberet,repudiauerit hęreditatẽ,
vel ea non adita,nec tranſmiſſa deceſſerit , vocari primò debẽt
fratres vtrinq; coniuncti,& filij fratris vtrinq; cõiuncti ꝑmor-
tui,& iſti vocanƭ in ſtirpes, quia nepotes tantã partem debent
habere,quantam habuiſſet pr̃ eorũ ſi viueret. vt in Auct. de hær.
quę ab inte.§.reliquũ.& ſi nullus frater vtrinq; coniunctus ſu-
pereſſet,adhuc vocanƭ ſoli filij fratrũ utrinq; cõiunctorum, &
excludunt fratres ex vno latere tm̃ ↄiunctos, & multò magis fi
lios fratrũ ex uno latere tm̃ cõiunctorũ. ut eſt caſus in d.§.reli-
3 quum . † Sed hic dubiũ occurrit , quid ſi quis deceſſerit relictis
ſuperſtitibus duobus fratribus vtrinq; cõiunctis, & vnus eorũ
repudiauit,an pars ſua accreſcat fratri ſuo,an verò poterũt adi
re filij huius repudiantis, perinde acſi ipſe fuiſſet pręmortuus?
Rñdeo,ſecunda pars eſt vera,quia paria ſunt repudiare,& mor
tuum fuiſſe. vt j.de bo.poſſ.§.pe.& l.s.C.qñ non pet.par.& l.2.
§.ſi ↄſanguinea.ff.ad Tert.& pro hoc bene facit l.2.§.1.ff.de ſec.
4 tab.† Secũdò poſt fratres vtrinq; cõiũctos,& taliũ fratrũ filios,
vocanƭ ad ſucceſſionẽ ab inteſt.fratres ↄiũcti ex vno latere tm̃,
vt ex patre tm̃,vel ex matre tm̃. & cum ſimul uocantur filij fra
trum præmortuorũ ex uno latere tm̃ coniunctorum,iſti tñ filij
fratrũ uocanƭ in ſtirpes ſolum, quia ſolũ tantam partem debẽt
habere oẽs, quantã habuiſſet pr̃ eorũ ſi viueret, ut d.§.reliquũ.
hoc procedit,quo ad bona extrinſecus quęſita.ſ.aliũde. q̃ à pa-
tre, vel a matre.in bonis aũt quæſitis ex matre, ꝑferƭ frater vte-
rinus fratri ↄſanguineo tm̃.ut eſt caſus ſingularis in l.emãcipa-
tione.§.exceptis.C.de legi.hær.& idẽ dicendum eſt econtra, ꝙ
in bonis a patre quæſitis præferƭ frater cõſanguineus fratri vte
rino tm̃,& hoc tenet gl.& doc.cõiter in auct.itaque.C.cõia de
ſucceſ. & bene, nã licèt hoc non ſit iure cautum,expreſsè tñ eſt
eadem rõ, quæ eſt d.§.exceptis. vnde & ille §.non corrigit iura
antiqua,ſed illa limitat, & cũ ſit ſuꝑ magna ęquitate fundatũ dẽt
ex identitate rationis extendi.l.nõ poſſ.ff.de legi. & no.gl.in l.ſi
conſtante.in prin.ff.ſol.mat. & Bar.in 9.q. ergo per illũ §.exce-
ptis debet limitari.d.§.reliquum. in uno,quia iura noua debẽt
diſtingui & limitari per iura antiqua.l.non eſt nouum.cũ l.ſeq.
5 ff.de leg.& no.in auct.offeratur.C.de li.conte. ¶ † Sed hic dubiũ
occurrit, vtrum frater cõſanguineus tm̃,præferatur fratri vteri
no in bonis quæ ad fratrẽ peruenerũt ab auo paterno, vel auia
paterna?& idem quęrendum eſt econtra,an frater vterinus ꝑfe
ratur fratri conſanguineo,in bonis q̃ ad defunctũ peruenerunt
ab auo,vel auia materna? & dic, ꝙ ſic. cum ſit eadem rõ, unde
illa verba,videlicet,maternis bonis &c. poſita in d.§. exceptis.
intelligẽda ſunt largè, vt oẽs res cõprehendanƭ, quæ ꝑuenerũt
ad defunctum ab aſcendentib. a linea materna. pro quo facit l.
2.C.de bo.ma.& l.quod ſcitis.C.de bo.quæ lib.ibi ex matre, uel
eius linea peruenerunt , &c. non debet intelligi ea eius linea.ſ.
aſcendenti.& idem dicendũ econtra.ſ.in bonis quæ ꝑuenerunt
ad defunctũ ab auo paterno,cũ ſit eadem rõ.Nec obſ.quod no.
Bar.in auct.ex teſtõ.C.de ſecun.nup.quia ibi loquiƭ in materia
odioſa,quæ eſt iuris antiqui correctoria . & ideo appellatione
ſubſtantiæ paternæ nõ cõprehenditur ſubſtantia auita; hic aũt
in materia nullo mõ odioſa,qa §.exceptis. nõ corrigit,ſed limi
tat iura antiqua,vt ſ.dixi. unde debet fieri extenſio ex idẽtitate
rõnis,vt ſic appellatione matris cõprehendaƭ auus & auia,ut l.
iuſta interpretatione.ff.de verb.ſig. & uide Bar. in l.liberorum.
6 eo.tit. ¶ † Secundò dubitari ſolet,an frater cõſanguineus ꝑferaƭ
fratri vterino in his,q̃ ad defunctum peruenerunt a tranſuerſa-
libus ſibi coniunctis ex linea paterna tm̃, vt a patruo, vel auia,
vel ex fratre ↄſanguineo mortuo?Rñdeo,ꝙ hoc non reperitur
iure cautũ.itẽ probaƭ arg.d.l.ꝙ ſcitis.in fi.ibi,ex matre vel eius
linea,uam intelligitur.ſ.aſcendenti, vt probaƭ in d.l.2.C. de bo.
ma.probatur,quia iſto tpe ante Iuſtinianũ bona,quę filioſam.
acquirebantur a tranſuerſalibus ſibi cõiunctis ex linea mater-
na,patri acquirebanƭ pleno iure, licèt ſecus eſſet in linea aſcẽ-
denti.ut d.l.2.C.de bo.ma.& no.glo.in l.cũ oportet. in prin.C.
de bo.quę lib.Item hoc probaƭ,quia magna rõ eſt dſia.nam bo
na aſcendentiũ ſunt quaſi debita deſcendentib. vt l.2.cum ſi.C.
de bo.quæ lib. ſecus in bonis tranſuerſalium. vt l.1. & ſeq. ff.de
inoffi.teſtam.& l.fratres. C.eo.tit.¶ Tertiò dubitari poteſt, pone
7 † quòd fratri defuncto cõpetebant multæ actiones ↄ̃ debitores
paternos, & ei ab inteſtato ſucceſſerunt duo fratres.ſ.vnus con
ſanguineus, & alter vterinus tm̃, quo formabit libellum frater
cõſanguineus , vt excludat in ſolidũ actiones in eum trãſlatas ↄ̃
debitores paternos? Rñdeo dici poſſet, quòd re vera vterq; ip-
ſorũ eſt hęres naturalis ꝓ ſemiſſe totius hæreditatis defuncti,&
ſic directæ actiones actiuè & paſsiuè inter eos diuiduntur pro
hẽditatis portionib.vt l.1. C.ſi cert.pet. ſed ad inſtar prælegati
dici põt de æquitate , vtiles actiones ipſo iure eſſe tranſlatas in
fratrem conſanguineum pro ſemiſſe, quæ ſpectare dicũt ad fra
trem vterinum ſibi cohæredẽ.arg.l.ex legato. C.de leg.coniun-
cta gl. in l.ex facto. ff.de hær.inſti. vel poſſet dici iſtum fratrem
conſanguineum (quò ad bona paterna)fingi a l.eſſe ſolum hęre
dem naturalẽ ab inteſt. & ſic tranſire in eum actiuè & paſsiuè
actiones directas,quæ ad defunctum peruenerunt de bonis pa-
tris, & hoc eſt verius , quia nõ reperitur iure cautum de tali fi-
8 ctione.¶ † Quæro,an filij fratris vterini,pręferantur fratri cõſan
guineo, vel eius filius in bonis maternis , vel eↄ̃ ? Rñdeo quòd
ſic, quia quod dƭ in d.§.exceptis. de fratribus , extendi debet ad
eorum filios. per tex.in d.Auct. de hære.ab inteſt.venien.§.reli-
quum.ibi,ſicut eorum parens ꝑponeretur ſi viueret &c.vt ibi ,
vt in locum ſuorum parentum mater ſuccedat poſt fratres,fra-
trumq; filios,vocantur oẽs agnati & cognati,ſm ordinem gra-
dus ſui,quia prior in gradu prius & parens pariter vocantur vt
hic,& iſto caſu ſucceſsio fiet in capita , & ſm numerum perſo-
narum,non aũt in ſtirpes.vt in Auct.de hęre.ab inteſt.venien.§.
ſi verò neq; fratres.vnde ſi quis ab inteſt.deceſsit ſuperſtite auo
paterno & tribus auunculis, oẽs iſti pariter ſuccedunt , videli-
cet,quilibet pro quarta parte,& vocantur oẽs agnati ad ſucce-
dendum ab inteſt.vſq; ad decimum gradum incluſiuè, vt eſt ca
ſus ſingularis j.de ſuc ce.co.§.pe. & ſimiliter cognati hodie, qui
ſunt æquiparati agnatis, poſſunt ſuccedere de iure ciuili,hodie
vſque ad decimum gradũ,nã ſucceſsiones potius ſunt ampliã-
dæ, q̃ reſtringẽdæ.vt j.de bo.poſſ. §.adhuc aũt. & pro hoc facis
quod not.Bar.in l.s.ff.de leg.tu. & hęc eſt cõis ſententia in d.§.
pe.in auct.in ſuc. C.de ſuis & legit. Illa ſunt verba d. Matth.de
Mathæſi.in ſuo trac.de ſucceſſ.ab inteſt.in ver.ternus articulus
principalis erit videre &c.cum verſi.ſeq. quæ omnia bene not.

S V M M A R I V M.

1 *Prior in ſucceſſione eſt,qui eſt potior in gradu .*
2 *Brauium vel præmium an ſit alicui dandum ſimul duobus capien-*
tibus,vel pariter intrantibus caſtrum & num.4.
3 *Equus illius qui cecidit primo perueniens ad brauium , an brauiũ*
habere debeat .
5 *Proximus quis dicatur .*

Proximus. Proximus inſpicitur tempore teſtamenti , de-
ſtituti,qñ teſtm̃ factum eſt alias autem tempo-
re mortis teſtantis.hoc dicit. ¶ No.ꝙ etiam dicitur quia decede-
re propriè inteſtatus qui facto teſtõ valido deceſsit,& ſi poſteà
deſtituitur.i.non confirmatur aditione hæreditatis,vel alio mo
5 do.facit ſ.de hære.quæ ab inteſta.§.pe. in prin. ¶ † No.quòd qui
eſt potior in gradu,eſt etiã potior in ſucceſsione, ut hic. & l.2.
§.hęreditatis.& §.ſeq.ff.de ſuis & legit. & j.de ſerui.cogna.§.ſi.
cum glo.de quo in auct.ceſſante. C.de leg.gl.hære. & dixi ſ.tit.
1.§.cum filius. ¶ No.quòd proximus eſt quem nemo pręcedit ,
ſicut etiam ultimus , quem nemo ſequitur. ut d.§.hæreditatis .
Quod facit de duobus equis pariter attingentibus brauium .
2 † uel de duobus pariter intrantibus caſtrum , [a] quia nullus ip-
a ſorum poteſt dici prior de iure,quid et iũ dicit Io.de Pla.quòd
faciunt ſibi partem per concuſſum, ut l.ſi finita.§.ſi autem plu-
res.ff.de dam.infec.& l.ſi fundum.§.ſi duo pariter. ff. de pign.do
quo per Bartol.in l. hoc articulo. ff. de hęred. inſtit. & dixi ſ.§.
proximi.

A D D I T I O.

a Duobus pariter intrantibus caſtrum.Hanc q.formet Dy.in l.qui filiabus.§.1.
ff.de leg.1.& Iac.de Are.in §.nos aũt,in procemio.ff.vt refert Bar.in l. hoc ar
tic.ff.de hær.inſtit.ſed adde quæ no.per Ang.& Imo. in l.ſi eius qui nouiſſi-
mus.ff.ad Tert.& in l.qui filiabus.ff.de leg.1. adde quod no.Bart.in l. ſi ne-
ceſſarias.§.ſi annua.ff.de pign.act. & in hac q.Doct.variant, vt plenè no.per
Imo.in d.l.qui filiabus.ff.de leg.1. ſed quid de alia ſimili q.ſtante ſtatuto,ꝙ
primogenitus ſuccedat in regno,ſi duo ſimul naſcantur, an ambo ſuccedãt,
iſtam q.tangit Io.And.in addi.Spe.in tit.de feudo in additio.magnis.& tan
gitur per Bal.in auct.in teſti.C.de colla.& in l.quibus. C.de ſecun.nup.& in
l.etiam duobus.ff.de vulg.& pup.per Bal.in l.ex hoc iure.in 5.q ff.de iuſt.&
iur.adde Io.de Imo.in cle.& ſi principalis de reſcrip. & per eundem in c.in-
ducente,de teſti.per Bal.in 1.conſi.C. Bapt.ab Hocano.

proaimi.tu aẽt dic ſm Io.de Imo.in d.l.hoc articulo.qui cõiũgit dicta Bar.& d.Bal.ſimul.& ſic dic,videlicet, & primò,in illa quæſtione de pluribus intrantibus caſtrum. Nam ſm Bar.ibi ponderanda ſunt verba edicti,quia ſi dicatur,quicũque primò intrauerit caſtrum,habeat centũ,tunc ſi duo ſimul intrent,quilibet habebit centum,quia de quolibet eſt verũ dicere,ꝙ quilibet eorum primò ingreſſus eſt caſtrum , cùm nemo alius prius ꝙ ipſe ſit ingreſſus . facit quod habetur in §.diſcipuli,el 1.& ibi Iac.de Are.in 1.conſtit. Digeſtorum,cum.n.diſtributiuum,quicũque , diſtribuat actum primi verbi cuilibet prædictorum inſolidum,vt l.qui filiabus.§.1.ff.de leg.1.ſecus ſm Bal.in d.l.hoc articulo.ſi dictum fuerit, omnis primò intrans habeat centum, quia tũc cum illa dictio,omnis,fit collectiua, & non diſtributiua,vocat omnes ſimul intrantes ad centum , & ſic inter ambos habebunt vnica centum , & non quilibet centum . Et idem dicit,ſi præmium non conſiſtit in quãtitate,ſed in ſpecie,vt ꝙ habeat talem equum,ẽt ſi fuerit diſtributiuum, quicunq; appoſitum, & tunc concurrant ſimul ad equum prædictum,cùm præmium non ſit multiplicabile , vt l.Lucius. §. impuberem. & ibi Bar.& doc.ff.de leg.2.& no. ẽt Bar.in l.Mæuius.§.duorum.in fi. eo.tit.nam licèt diſtributiuum,quicunque,attribuat actum primi verbi cuilibet inſolidum,tñ actum ſecundi verbi non poteſt inſolidum vnicuiq; attribuere , propter naturã rei de qua agit. Si verò dictum fuerit, qui primò intrauerit in caſtrum,habeat centum, tunc ſi duo ſimul intrant, neuter eorum habebit, quia de natura relatiui , quis vel qui determinati termino cõmuni , eſt, vt verificetur in vno, & non in pluribus, vt l. ſi fuerit.ff.de reb. dub. niſi aliud de mente diſponentis appareat,per id quod habetur in l.qui duos.ff.de reb.dub.in prin.& l.ſemper.§.negotiatores.ff.de iure immu. & ſic cõcutiũ impediunt adinuicem , & ita ẽt tenet Io.de Imo. Sed Raph.in d.l.hoc artic. dicit,ꝙ dictum Bart.facientis differentiam,an dicatur qui primò intrauerit,vel omnis qui primò intrauerit caſtrum &c. eſt ridiculum , qm̃ immo idem important,& idem eſt dicere,qui primò intrauerit,& omnis qui primò intrauerit.arg. d.l.qui filiabus.§.1.ff. de lega.1. nam verbum, ſi quis, vel ſi qua, eſt particulare,quia dictiu,qua,eſt particularis,ſi.n.eſſet relatiuum,diceretur ibi,q̃, & ſic non facit differentiam ſi dicatur,quicunque acceperit,intrauerit,vel qui intrauerit, ſed facit differentiam in verbo , vel primus,ſecus in d.l.filiabus.§.1. quia nõ eſt verbũ, primus, &c. ¶Quò ad ſecundam quæſtionem, de pluribus equis veniẽtibus ſimul ad brauium,quia ẽt ea prædictis apparet,ꝙ ſunt conſide-
3 randa verba ſtatuti. Sed † in hoc dubiũ occurrit, quid ſi equus ſine regatio,primò venerit ad brauium?iſtam quæſtionẽ ponit Bar.in l.1.§.cæterum.ff.de acq.poſſ.nam ſi dixerit,quicunq; primò cum equo venerit ad brauium, ille habeat brauiũ, tũc dño equi primo ſine regatio venientis , non dabitur. Si verò dicat , quod detur brauium equo primò venienti,tunc dabitur domino equi primò venientis ſine regatio.Si verò ſunt verba dubia, quia dicitur,'primò venienti detur brauium,quia dicta verba, primò veniẽti,poſſunt intelligi.ſ.equo,vel primò venienti.ſ.cũ equo,tunc in dubio, ſm Bar.debent dicta verba intelligi,relata ad ipſum equũ, quia propter probitatem & virtutem equi conſueuit brauium dari,& ideo veriſimiliter ſic debent verba intelligi.arg.l.plenum.§.equitij. ff.de vſu.& habi. & hoc ẽt ſequitur Imo.in d. §.cæterùm. & in l.2. ff.de condit.& demonſtratio.& ibi Cyn. Sed idem Ioan.de Imo. in d.l.qui filiabus. §.1. in fi.dicit , ꝙ immo quando plures ſimul veniunt , deberet brauium retineri,& nemini dari,quia verum eſt dicere,quod nullus fuit primus, & iſtam ſentẽtiam fuit ſecutus Ang. & poſt eum Ioan. de Imo.in l.eum qui. ff. ad Trebell. Vbi etiam ponunt illã quæſtionem,quando debet ad brauium recurri,an tãtummodò admittantur illi,qui ſimul venerunt, vel etiam alij? de quo dic,vt ibi.Sed Saly.in l.non dubium. C.de legi.in verſi. item faciunt in arg.ad quæſtionem equi &c. dicit , quòd licèt doctores dicant aduertenda eſſe verba ſtatuti,tñ mẽs ſtatuentiũ eſt,quòd equus veniens primò,etiam ſine regatio, habeat brauium,non obſtantibus verbis ſtatuti , quia tunc de virtutibus equi tractatur , & ſufficit quòd virtus ſua fuerit, quòd primo venerit.ar.l.1.§.fuit quæſitum.ff.de aqua quo. & æſti. & l.qui fundũ. ff.quemadmodum ſerui.amit.Ego autem teneo ſing.opi.Dyn.& Bar.ꝙ verba ſtatuti ſunt attendenda,& eis ſtandum eſt,nec debet violari qñ ſunt clara.l.1.§.is qui nauem. ff.de exerc. in dubio autem dabi-
4 tur dicto equo.¶ † Aduertas tamen ad id quod dixi ſupra de pluribus intrantibus pariter caſtrum, quia Io.de Imo.in d.l.qui filiabus.§.1.dicit,ꝙ nõ videt differẽtiam, an dicat ſtatutum, quicunque,vel dicat,qui, quia indefinita æquipollet vniuerſali, vt l.ſi pluribus.ff.de leg. 2. Item dicit,ꝙ non videt quare exiſtente hoc caſu,magis admittatur ad præmium,in d.l.qui filiabus.§.1. quam in d.l.ſi fuerit.& maximè attento eo quod ibi dicitur,qñ teſtator dixit,qui conſtruxerit monumentum habeat decem,& ꝙ ſi duo ſimul faciant,neuter habeat. & ideo videtur, ꝙ nullus debeat habere præmium,per dictam legem, ſi fuerit. quia conditio debet impleri in forma ſpecifica,vt l.qui hæredi. & l.Mæuius.ff.de condit.& demon. Nam ſecundum proprium ſignificatum,primus dicitur qui omnes alios antecedit,ut hic,& d.l. ſi fuerit. quod non eſt in caſu noſtro, quia plures ſimul intrant caſtrum,& pro hoc,ſm eum videtur, ꝙ non ſit locus gratificationi, niſi ex liberalitate ſua ſuperior vellet,ut l.ſi quis ſeruũ.§. ſi inter.ff.de le.1.& ꝙ ibi Bar.& Bal.Imo.& Raph.licèt opi.Rapha.1.& poſteà Io. de Imo. videantur eſſe ueriores de iure, tñ quia Bald.tranſit cum Bar. in conſulendo,nõ eſt tutum ab opi. Bar.recedere,nec tu recedas,quæ omnia no.Item facit iſte tex. de pluribus pariter accipientibus vexillum inimicorum,ſi dicatur,quicunq; primò acceperit vexillũ,habeat centum,ſi plures ſimul accipiunt,cuius erit? in quo Bar.in d.l.hoc articulo.concludit, ꝙ licèt verba ita ſe habeãt, quicunque primò acceperit vexillum,ſi plures ſimul accipiunt, nõ quilibet habebit centũ, ſed ſimul omnes , & eſt ratio iſto caſu , quia actus primi verbi non attribuitur cuilibet inſolidum,ſed ſimul: nam quilibet nõ dicitur accipere per ſe, ſed ſimul cum alio, ſicut quando ſimul plures ferunt trabem,vt l.item Mela.§.ſi plures.ff.ad l. Aqui.qđ
5 no.quia eſt ſubtile. ¶No. etiam ex iſto §. ꝙ † proximus dicitur ille , qui eſt proximus tẽpore quo ſumus ab inteſtato. & ſic no. ꝙ qualitas adiũcta verbo,debet verificari ſm tempus verbi, vt l.in delictis.§.ſi extraneus.ff.de noxa.de quo dic,ut dixi ſ.eo.in prin.¶No.etiam ꝙ indefinita æquipollet vniuerſali, de quo vide tex.glo.Dy.Bar.& alios in l.ſi pluribus.ff.de leg.2.¶No.etiã, ꝙ ſingularis numerus concipit pluralem, de quo in l.falſa.§.ſi quis.ff.de condit.& demon.

S V M M A R I V M.

1 *Delatio ſucceſſionis regulatur ſecundum tutelarum delationem.*
2 *Succeſſorium edictum cur introductum.*
3 *Succeſſorij quot capita ſint.*
4 *Succeſſorium edictum an ex ſucceſſione ex teſtamento locum habeat.*
5 *Cauſa an ſit dicenda in querela per ſucceſſorium edictum.*
6 *Succeſſorium edictũ habet locum quando ſucceditur per contractus.*
7 *Succeſſorio edicto an locus ſit in ſuis hæredibus. & nu.9.*
8 *Succeſſionis inteſtata quot capita ſint, & qui ex eis vocentur.*
10 *Succeſſorium edictum an obtineat in agnatis.*
11 *Succeſſorio edicto an de capite agnatorũ in caput cognatorũ locus ſit.*

Placebat. Olim nõ erat locus ſucceſſorio edicto in agnatis de perſona in perſonam , ſed ſolum de ordine in ordinem ; hodie verò eſt de perſona in perſonam. h.d. ¶No.ꝙ ex lege antiqua iuris ciuilis legis.12.tab.non erat locus ſucceſſ. edicto in agnatis de gradu in gradum ab inteſtato , ſed de capite in caput. ¶Et ſic no. ꝙ ſtatutum diſponens in cognatis,non trahitur ad agnatos, aliàs non fuiſſet hic opus ꝙ Imperator hoc expreſsè determinaret.¶No.ꝙ iuſtum eſt, ꝙ lucrum
1 reguletur ſm onus. ¶ † No. ꝙ delatio ſucceſſionis ᵃ debet regu-
2 lari ſecundum dilationem tutelarum,facit l.1.cum glo.ibi Bar. ff.de teſt. tu. Præmitte ꝙ habetur hic in glo.in ver. non eſſe.Se-
3 cundò, præmitte quòd † ſucceſſ. edictum fuit principaliter introductum propter creditores,vt ſciant,& habeant quem poſſint conuenire,ut no.C.de ſuc.edict. in rub.dic,vt ibi per doct. qui addunt, ꝙ etiam fuit introductum fauore defuncti , vt ſibi ſuccedatur,& citò, quia intereſt defuncti habere ſucceſſorem, vt l.1.ff. de inter. ac. Tertiò, etiã propter fauorem agnatorum, & cognatorum ſequentium.Et hoc dupliciter,qñque reſpectu graduum, qñq; reſpectu capitum , nam habet locum ſucceſſorium de gradu in gradũ,& de capite in caput. Quartò,præmitto,ꝙ eſt reperire caput ſine ordine,& eſt reperire gradus. Capita

---

A D D I T I O.

a Delatio ſucceſſionis.Circa hanc materiam ſucceſſorij edicti,dic, ꝙ habet locum aliquãdo de capite in caput,ut excluſo capite agnatorũ ſit tranſitus ad caput cognatorum,& hoc iure ueteri,ſecus iure nouiſſimo.Sed aliquando de gradu in gradum, cum prior in gradum moriatur hæreditate non adita,aut illam repudiat,& tunc ſuccedit ſequens in gradu. aliquando habet locũ de perſona in perſonam non mutato capite,nec mutato gradu, & remoto agnato ſuccedit cognatus,& ſit tranſitus de capite agnatorum in caput cognatorum. de ſecundo gradu in tertiũ,de perſona in perſonam,ut clare patet in l. 1.ff.de ſucceſſ.edic.& ibid.no.ſcri.plenè tangit Iaſ. in l.qui ſe patris. C.unde li.& etiam latiſſimè in rub. C.de ſucc.edi.plene per Pau.de Caſt.& Ful.in d.l.qui ſe patris. & an in querela inofficioſi teſtamenti ſit locus ſucc.edicto. per Iaſ.in d.rub.C.de ſucc.edi.ibi extra gl.no.illud.Bened. ab Hor.

3 pita † ſunt quatuor, videlicet, vnde liberi, vnde agnati, vnde co
gnati, vnde vir & vxor. in quolibet prædictorũ capitũ inſunt
plures gradus. Nam in vnde liberi. Primò ſunt filij. Secundò
ſunt nepotes. Tertiò pronepotes, & ſic de aliis. & idem in aliis
capitibus. ¶ Bar. quærit in d. rub. an ea ſucceſsione ex teſtamẽto
4 † ſit locus ſucceſſorio edicto? Et reſpõdet, ꝙ aut ſucceditur ex
teſtõ, ſm teſtm̃ & defuncti volũtatem, & non eſt locus ſucceſſ.
edicto, niſi quatenus teſtator in eo diſponat ſubſtituẽdo ſm na-
turã ſubſtitutionum, iuxta l. 1. & 2. ff. de vulg. & pup. Aut quæ-
ritur de ſucceſsione, quæ fit contra defuncti voluntatẽ, & per
querelam inofficioſi teſtamenti, vel per contra tab. primo caſu,
qñ per querelam an habeat locũ ſucceſſ. edictum. gl. in l. ſi quis
poſthumos. §. 1. ff. de lib. & poſth. ſentit, ꝙ non, pro quo facit l. ſi
quis filiũ. C. de inof. teſtam. inquantum dicit, ꝙ nepos erat de-
ſtitutus omni remedio. Sed cõiter Bar. Bal. Ang. & Io. de Imo. te
nent contrarium, per l. pr̃ filiũ. & l. ſi is. ff. de inof. teſt. & l. 3. §. ſi
emãcipatus. ff. de cõtra ta. de quo per Dy. in c. non debet aliquis.
de reg. iu. lib. 6. & per Cy. in d. l. ſi quis filium. & Bar. & doct. in
l. pr̃ filium. ff. de inoffi. teſt. & in l. in ſuis. & ibi ẽt Bal. in repe. ff.
de lib. & poſth. Non obſt. d. l. ſi quis filium. quia nepos eſt deſti-
tutus omni remedio ex perſona patris, vt ibi. ſed nõ ea ſua, quia
habet querelam per ſucceſſ. edictum, vt d. l. ſi pr̃ filium. & d. l. ſi
is qui. Sal. verò in d. l. ſi quis filium. multum latè tenet gl. ꝙ im-
mo non habet locum ſucceſſorium edictum. Et licèt Imo. in d.
l. ſi quis poſthumos. ſequatur opin. cõem. & ibi latè reſpondeat
ad ar. Sal. tñ ibi dicit, ꝙ ſ. dicta reſpon. ad d. l. ſi quis filium. eſt ꝯ
mentem illius l. & alle. Raph. Fulg. repetentem d. l. pr̃ filium. ꝙ
nepos habet querelam ex ſucceſſorio edicto, qñ illa cõpetierat
filio, tunc ergo venit per querelam virtute ſucceſſorij edicti, qñ
prior competit. Sed qñ filius ante aditam hæred. deceſsit, tunc
querela non competit ipſi patri. & ita loquitur d. l. ſi quis filiũ.
& d. l. ſi quis poſthumos. §. ſi filium. quia ſucceſſ. edictũ eſt, cùm
primo excluſo, qui habuit beneficium, ſequens admittitur. iſta
dña vr̃ probari per tex. fin. in l. 2. ff. de bo. lib. vbi loquitur in cõ
tra tab. patroni. quæ habet inſtar querelæ. iſta fuit intentio d. l. ſi
quis filiũ. vbi dr̃, ꝙ non erat adita hæreditas. ¶ Ex quo cõcludit,
qñ querela filio exhæredato competit, tũc nepos non hẽt que-
relã per viã trãſmiſsionis, ſed potius per viam ſucceſſorij edi-
cti, ita intelligitur gl. in d. §. ſi filiũ. ſed vbi filius ante aditã hær.
deceſsit, & ſic antequam querela cõpeteret, procedat ibi glo. &
tunc ceſſat per ſucceſſorium edictum trãſmiſsio, & hẽt locum
5 d. l. ſi quis filium. ¶ Ex † his infert Raph. ꝙ illud quod dicit, ꝙ ad
hoc vt hodie competat querela, opus eſt, vt fiat inſertio cauſæ,
vt auct. ex cã. C. de lib. præte. eſt verum, niſi quis veniat ad que-
relam per ſucceſſoriũ edictũ, quo caſu, non requiritur inſertio
cauſæ, vt eſt caſus in d. §. ſi filiũ. quod dicit eſſe ſingulare pro li-
mitatione d. auc. ex cã. ſed licèt opin. Sal. & Raph. ſit de iure ve-
rior, per d. l. ſi quis filium. & d. §. ſi filium. tñ a cõi ſententia non
6 recedas, quia non obtineres. ¶ † Capio ſm membrũ, qñ ſuccedit
p cõtra tab. an habeat locum ſucceſſorium edictũ? & dic, ꝙ ſic,
vt no. gl. in l. ſi duobus. §. fi. ff. de contra tab. & l. illud. §. 1. ĩ. eo. tit.
& vr̃ caſus in l. 3. §. ſi emãcipatus. eo. tit. & no. Dy. in d. c. nõ de-
bet. & hoc voluit Bar. in dictis locis. & in d. rub. C. de ſucc. edic.
¶ Capio ſm principale, an ab inteſtato habeat locum ſucceſſo-
7 rium edictum, & primò quæro, † quid in ſuis hæredibus? & pro
declaratione totius materiæ eſt ſciẽdum, ꝙ habemus tres regu-
las negatiuas in ſuis hæredibus, de iure antiquo. Prima erat, ꝙ
in ſuis hæredibus non erat locus ſucceſſorio edicto, vt l. qui ſe
patris. cum ibi no. per gl. & doc. C. vnde lib. & l. 1. §. ſciendum. ff.
de ſucc. edi. & erat duplex. Primò, quia ſi ſui hr̃des ſunt agnati,
& in agnatis non habet locum per rõnem quam ſtatim dicam,
ergo nec in ſuis. Secunda rõ, quia priori in gradu ſtatim erat
acquiſita hæreditas iure ſuitatis, ex l. 12. tab. & licèt abſtineret,
non tñ deſinebat eſſe hæres, ergo ſequens eadem l. non poterat
hæres eſſe. l. hæreditatis. §. fi. ff. de caſt. pec. & iſtud nõ reperitur
hodie immutatum, quia nec rõ immutata eſt, quia ẽt hodie pri-
mus poſt repudiationẽ remanet hæres. Tertia rõ erat, ꝙ in agna
tis ſimiliter non habet locum ſucceſſorium edictum, vnde ſi
delata erat hæreditas primo agnato qui repudiabat, nec defere-
batur ſequẽti ex ea. l. 12. tab. ne fruſtra videat̃ detuliſſe primo,
tñ ex ſenatuſconſulto quibuſdã deferebatur, vt l. 2. §. ſed ſi ſunt.
ff. ad Tert. vel econtra, ſi primo erat delata ex ſenatuſc. poterat
deferri ſequenti ex l. 12. tab. vt l. 1. §. ſi quis adita. ff. ad Tertu. hoc
aũt non erat generale, ſed ſolùm habebat locum in quibuſdam
agnatis, ſiue legitimis hæredibus, vt in matre & filio, quia licèt
non ſint agnati, tñ adinuicem tanquam agnati admittebãtur de
iure ciuili, poſteà generaliter cõſtitutum eſt hic, ꝙ in omnibus
agnatis generaliter habeat locum, vt excluſo primo, ſequẽs de
iure ciuili admittatur. ¶ Et eſt aduertẽdum, quia non dico ꝙ ſe-
quens ex l. 12. tab. admittatur, quia primus fuit vocatus, ſed uo-
catur ex illa cõſtitutione principis. Item rõ huius eſt, quia pri-
mus non fuit hæres, & ſic non ob. ratio, l. quod cõtra. §. uni duo.
ff. de re. iur. & eſt ẽt rõ, ꝙ uerũ habeat locũ de capite in caput. Et
8 hic eſt aduertendum, quòd erant duo capita. l. 12. tab. in † ſuc-
ceſsione inteſtati, ex uno uocantur ſui, ex alio, non exiſtentibus
ſuis, uocabantur agnati, ſiue alij legitimi, ut l. 1. §. poſt ſuos. ff. de
ſuis & legi. Caput aũt agnatorum nõ erat, cum illi eſſent inco-
gniti, ſi igitur ex ſuis extabant, cum eis eſſet hæreditas delata &
acquiſita, licèt poſteà repudiarẽt, neceſſe erat dicere, ꝙ nõ de-
ferretur ſequenti capiti agnatorum ex eadem lege, per rõnes
prædictas. Et ſic erat tertia ratio, ꝙ de iure ueteri. l. 12. tab. ſucceſ
ſorum nõ habebat locũ ſucceſſoriũ edictũ de capite in caput,
& ita tenet gl. in l. 1. §. poſt ſuos. ff. de ſuis & leg. poſteà fuit fa-
cta cõſtitutio. C. de legi. hæred. l. defunctus. quæ ſtatuit, ꝙ caput
de iure ciuili admittatur ex illa conſtitutione, non ex l. 12. tab.
¶ Ex quo ſequitur ꝙ in caſu d. l. qui ſe patris. ſi nepos uoluiſſet
admitti ex capite agnatorum, potuiſſet ẽt de iure ciuili. per d. l.
defunctus. ſed ipſe uolebat admitti ex eodem capite liberorũ,
ita dicit Pau. de Caſt. in repe. l. ſi filius hæres. ff. de lib. & poſthu.
9 in uerſi. & hoc etiã dico, ꝙ Bar. in alia ſimili materia &c. ¶ † Ex
his infertur, an ſucceſſorium edictum habeat locum in ſuis ho-
die? & glo. in d. l. qui ſe patris. tenet, ꝙ ſic. per iſtum §. quia ſunt
agnati, & inter agnatos habet locum, ut hic, ergo & inter ſuos.
quod Bar. ibi ſequitur per d. l. 1. §. ſi quis adita. & per d. l. defun-
ctus. Sed Vltramontani ibi. & Cy. ibi contra, & Sal. quia iſte §. lo
quitur in agnatis, quibus nõ quæritur hæreditas ipſo iure. quod
mihi placet, quia cum ſuus uelit nolit, ſit hæres, ut l. neceſſarij.
ff. de acq. hære. cum ergo fuerit ſemel hæres nõ poteſt deſinere
eſſe hæres, licèt repudiet, ut l. & ſi fine. §. ſed quod Papinianus.
ff. de mino. ergo ſequens eodem iure, hæres eſſe non poteſt, p l.
ꝙ contra. §. uni duo. ff. de reg. iur. nõ obſt. d. l. defunctus. quia mi
ror, quòd iſto mõ allegetur, quia ibi non loquitur, an habeat lo
cum ſucceſſoriũ edictum de gradu in gradum, hoc eſt de gra-
du primo ſuorum, in ſm gradum ſuorum, ſed an habeat locũ
de capite in caput, hoc eſt de capite ſuorum. ibi, ſuis exiſtẽtibus
& abſtinentibus hæredibus in caput agnatorum ibi, frater iure
conſanguinitatis ſuccedere põt &c. nam ibi frater non iure ſui-
tatis, ſed iure cõſanguinitatis, & ſic iure agnationis admitteba-
tur, facit ĩ. eo. in prin. meritò ille tex. nõ probat dictum Bar. Ex
quo ſequit̃, quòd in caſu d. l. qui ſe patris. nõ eſt poſsibile quòd
nepos admittatur ut ſuus hæres auo, cũ ſuitatem occupauit pa-
ter eius, licèt repudiauerit hæreditatem aui, ſed admittitur ne-
10 pos ibi. per bon. poſſ. de iure prætorio. ¶ † Quæro, an in agnatis
habeat locum ſucceſſorium edictum? dic, quòd ſic, ut hic, ẽt de
iure ciuili, licèt non ex eadem l. 12. tab. ſed conſtitutione Prin-
11 cipum, ut hic. ¶ † Quæro, an hodie habeat locum ſucceſſorium
edictum de capite in caput, hoc eſt de capite agnatorũ in caput
cognatorum, ur̃, quòd non, cum hodie ab inteſtato ſit ſublata
omnis differentia agnationis, & cognationis, ut §. ſi uerò neq.
uer. nullam. in Auct. de hære. ab inteſt. uenien. tamen uidetur
caſus in contrarium in d. l. pater filium. & l. pen. in princ. & ibi
no. C. de inoffi. teſt. nec in hoc reperitur correctio, ergo nõ mu
tabitur, ut l. præcipimus. in fi. C. de ap. igitur &c. & hoc uult gl.
in uerſi. non eſſe. quę omnia ſummatim no.

SVMMARIVM.

1 *Pater ad hæreditatem filij emancipati an admittatur ab inteſtato. & num. 3.*
Filia an in dote hæredem habeat.
2 *Emancipato agnatio conſeruatur.*

Ad legitimam. Olim pater admittebatur ad legitimã
hæreditatem filij emancipati, ſi in emã-
cipatione fuerat contracta fiducia, hodie uerò præſumitur
contractam eſſe fiduciam. h. d. ¶ No. quòd ẽt olim filius, dum-
1 modò † eſſet emãcipatus, habebat hæredem, & ut hæres legiti-
mus pr̃ ſuccedebat ſibi. Si autẽ fuiſſet in ptãte, niſi in caſtrẽſi uel
quaſi, non poterat facere teſtm̃, ut l. pe. & fi. C. qui teſta. fac. poſ.
nec ab inteſtato etiã in illis caſtrẽſibus peculiis, poterat habere
hæredẽ, ſed pr̃ omnia occupabat iure peculij, nõ ut hæres, ut l.
1. & 2. ff. de ca. pe. niſi ſm Bar. in dote, qa filia in dote ẽt tẽpore
ſſorum habebat hæredem, ut dicit eſſe caſum in l. auus. ff. de iu.
do. & in l. poſt dotem. ſm lect. Dy. & gl. ff. ſol. mat. ita dicit Bar.
in uerſ. ſed tunc uidetur obſtare, quòd ſm iſta tẽpora &c. ſed de
iure Auct. nulli dubium, quòd ẽt in aduentitiis hẽt hr̃dem, ut in
Auct. de hære. ab inteſt. uen. §. 1. et etiam fortius de iure cod. ut
eſt

eſt caſus in l.qui Stichum.& quod ibi no.Pet.Bart.& doc. C.de
bo.q̃ lib.& in l.quæcunq;.eo.tit.ſed Bal.Ang.Raph.& Imo.& d.
Bened.de Plum.in d.l.poſt mortem.tenet cõ Bar.q̃ immo filia in
dotem non habebat hæredem,quia ſi non poterat habere in ca-
ſtrenſi,in quo poterat teſtari,vt d.l.pe.& fin.ergo multò minus
in dote,in qua nó poterat teſtari.Non ob.d.l.auus. quia ibi pōt
intelligi,q̃ auus moritur poſt diſſolutum matrimonium morte
viri,vel diuortio,ergo dos ſi redit ad patrem, quia non dr̃ ꝓfe-
ctitia,ſed aduentitia,igitur nepti acquiritur actio, vt l.Caius.ff.
ſol.mat.& quod ibi no.& ita cõiter tenetur cõ Bar.¶ Not.q̃ licèt
filius emancipatus de iure ciuili, & tempore iſtarum legum,&
de iure antiquo,nullo modo ſuccederet ab inteſtato patri, vt ſ.
tit.1.§.emancipati.tñ pr̃ de iure ciuili poterat filio emancipato
ſuccedere ab inteſtato , ſed ſeruabat ſibi ius ſuccedendi , hodie
vero pſumitur reſeruatum, vt hic. Et eſt rō differentię, quia pr̃
multum dr̃ donare filio , ipſum liberando a patria ptãte, cũ de
iure ſ[illegible]orum quicquid acquirebat filius in ptãte,acquirebat pa-
tri,vt l.1.in prin.ff.ſi quis a pa.fue. ma. ideo cum perdat hãc ac-
quiſitioné,& alia multa priuilegia, q̃ ſunt patriæ ptãtis, vt l.nã
ciuium.ff.de his qui ſunt ſui, vel alie.iu. & in l.in ſuis. in fi.ff.de
lib.& poſth.ideo leges voluerunt,q̃ in compenſationem huius
damni ſibi aliquid reſeruetur, videlicèt, ius ſuccedendi,ar.l.eũ
qui.in prin.ff.de iure iur.ad ſimilitudinem patroni manumitten
tis ſeruum, vt d.l. 1. in prin. ff.ſi quis a pa.fue.ma. ſed cum filius
emancipatus dicat̃ acquirere,vt l.2.& 3.C.de bo.ma.meritò nó
eſt opus,q̃ reſtaureẽ vt poſſit patri ſuccedere. ¶ In gl.ad legiti-
mã.in fi.& in gl.in ver.pateos. in fi.no.q̃ licèt filius deſinat eſſe
agnatus, per emancipationem, & ét hodie tñ patri non deſinit
eſſe agnatus,vt hic,& no.ff.vnde cog.l.legitimus.& ff.de adopt.
2 l.quæſitum.†hodie verò emancipato filio, conſeruaret̃ agnatio
inter ipſum & patrem,& fratres, & alios, vt l.fi.C.de leg.tut.&
hac gl.& gl.in l.fratres. C.de inoff.teſt. ¶ Ex quo no.q̃ ſi ſtatutũ
admittit agnatos excluſis cognatis, q̃ frater emancipatus,cum
remanſerit agnatus,excludit cognatos, ita dicit Sal.in d.l.qui ſe
3 patris.C.vnde lib.¶ †Sed aduertas,q̃ licèt dixerim q̃ ab inteſta-
to pater ſuccedat,& ſic ſm tacitã voluntatem, vt l.conficiunt.
ff.de iu.cod.tñ cõ filij volũtatem non admittitur, ſi pater in emã
cipatione accepit aliquid a filio,vel poſteà filius viuus tantum
in patre contulit,q̃ ſatis ſit ad legitimã,vt eſt caſus.& ibi glo.&
Bar.in l.1.§.ſi parens.ff.ſi quis a pa.fue.ma. Cum ergo quæritur
an, & quomodo aſcendens ſuccedat deſcendenti, diſtingue,vt
dicam ĩ.tit. 1. §.præferuntur. vbi melius cadit & conuenit.

De ſenatuſconſulto Tertulliano.

¶ Continua,poſt agnatos,de quibus ſ.ſuccedunt cognati, iõ ſe-
quebatur videre de cognatis.verùm,licèt mater & filius ſint co
gnati,tamen ea ſpeciali prouiſione ſibi adinuicẽ, & agnati ſuc-
cedunt, vt ĩ.de ſucc.eo.in prin.ideo poſt alios agnatos,ante co-
gnatos,ponit de ſucceſsione matris ad filium, & econtra.

S V M M A R I V M.

1 *Bona quę acquiſiuit binuba, quibus ſeruanda ſunt.*
2 *Filia maritata an ſit in poteſtate patris,& an poſſit teſtari, vel co-
dicillari.*
3 *Mulier eſt ſubiecta viro quo ad debitum carnis, & tenetur eidem
operari.*
4 *Vidua intra annum quo dos debet ſibi reſtitui, habens ad hæredibus
viri alimenta,eis operari tenetur.*
5 *Mulier an teneatur ſequi virum peregrinantem.*
6 *Hæreditas ꝓfectitia dicitur, cũ filia patris cõtẽplatione inſtituitur.*

Ex duodecim tabularum. Totus iſte ti-
tulus diuidit̃
in 5.par. Primò,q̃ ex le. 12.tab. mr̃ ad hr̃ditatẽ filij ,
& eõ,nó admittebatur. Scdò,qualiter admittebatur
ex ſenatuſc.Tertul.Tertiò,q̃ ꝑſonæ ꝓponebant̃ tũc matri. Quar
tò, conſtitutioné Tert.remouet. Quintò remouet alias cõſtitu-
tiones.ſcdã ibi,& primus.tertia ibi,præferuntur.quarta ibi,ſed
nos.quinta ibi, ſed cùm antea.& h.d.Lege 12.tab. mr̃ nó ſucce-
debat filio ab inteſtato,nec cõ filius matri,ſed ex conſtitutione
ſenatuſc. Tert. ſi ingenua tres , libertina quatuor liberos enixa
ſit,illis ab inteſtato ſuccedebat.h.d.¶ No.ibi progeniem.q̃ pro-
genies eſt deſcendentium vſq; in infinitum.quod facit ad intel-
lectũ auc.ſed & ſi quis.C.de ſec.nu.ibi,morit̃ abſq; ꝓgenie &c.
1 quia illa bona q̃ acquiſiuit binuba, † tenetur reſeruare etiã cui-
cunque deſcendenti ea dicto matrimonio,cui iniuriam intulit,
licèt ſit in remotiſsimo gradu. ¶ No. q̃ ét mater & filius nó ſũt
agnati.¶ No.quòd æquũ eſt,matri deferri legitimã hæreditatẽ,
in ſolatium filiorum amiſſorum . ¶ No.quòd æquũ eſt,matrem
admitti ad triſtem hæreditatem filij, alibi dr̃,ad luctuoſam hęre
ditatẽ filij, vt l.fi.C.de inſtit.& ſubſtit.ſub condi.fac. ¶ No.quòd
qñ de ſtricta ſignificatione,& de ſtricto iure proceditur,diſpoſi
ta in matre,non trahuntur ad auiã.¶ No.quòd magis eſt fauori-
a zanda mulier q̃ parit, quã ſterilis, ᵃ quia ꝑ ꝑ prolem procrean-
dam ſunt priuilegiatæ. de quo tñ dic, vt no. glo.& doc.in l.1.ff.
2 ſolu.mat. ¶ †No.quòd licèt filia mea ſit maritata, eſt tñ in ptãte
mea, vt l.filiæ licet.& l.vt liberis. C.de col. & iõ nó põt teſtari,
b nec codicillari,ᵇ vt l.pen.C.qui teſt.fac.poſſ.iũcta l.1. ff.de le.2.
ét cum conſenſu patris, vt l.tã is.§.1. & qđ ibi glo.Bart. & Imo.
ff.de don.cauſa mor.¶ Not.quòd tempore harum legum,ſi filia
mea maritata fuiſſet hæres inſtituta , non poterat ſua ſpõte adi-
re,nec ét cũ cõſenſu mariti,ſed requirebatur iuſſum patris ꝑce-
dere, vt hic. facit l.ſi quis mihi. §.iuſſum. ff.de acq.hær.¶ In glo.
ꝓponebat.in fi.nã propriè nó dr̃ præponi illi, qđ non ſequitur,
quãuis propriè proximus dicatur, qué nemo ſequitur, vt ff.vn-
3 de cog.l.1.§.proximus.¶ †In gl.parẽtis.in fi.no.& ſigna gl.quòd
tantummodò ad debitum carnis mulier eſt ſubiecta viro . ſed
gl.in l.ſicut.ff.de oper.lib.dicit, quòd immo ét vt eadẽ teneatur
operari,& ita ſequitur hic. alle.ibi Bar. & idem dicit Bal.quòd
4 †mulier vidua,intra annum quo dos dẽt ſibi reſtitui,& ab hr̃di.
viri hẽt alimenta, quia non habet vnde aliter ſe alat . debet hæ-
redibus operari . idem tenet glo. in l. ſicut patronus. ff.de oper.
lib.iuxta no.in §.exactio.in l.vnica.C.de rei vxo.ac.dic, vt ibi ꝑ
Iac.But.Cy.Bar.Bal.Sal.& per Bar.& doc.& Imo.in l.diuortio.
in prin.ff.ſol.mat.& generaliter, qui debet alimẽta recipere, an
5 teneatur eidem operari, vide Bar.in l.Caio.§.fi.ff.de ali.leg.† An
aũt ét mulier ſit ſubiecta viro, vt teneatur eum ſequi peregrinã
tem? dic,ſi eſt modica peregrinatio,quòd ſic . ſi longa,& tunc,
aut erat ita maritus añ matrimoniũ coniunctus , & mulier ſcie-
bat,& tenetur ſequi eum, vt l.plenum. §.æquitij.ff.de vſu & ha.
alias non tenetur eũ ſequi, vt l.1.in fi.ff.de ope.lib.ita dicit Cy.
in l.liberti libertæq;.C.de ope.lib.& Bar.in l.Mœuia.§.1.ff.de ali.
leg.¶ In gl.iuſſu.in fi.no.quòd in profectitiis,iuſſus hodie nó eſt
correctus,ſed eſt neceſſarius, vt olim.idẽ no.gl.in l.fi.§.1.C. de
6 bo.quæ lib.& ibi doct.& † dicetur hæreditas profectitia, ſi filia
cõtemplatione patris ſit inſtituta, vt l.ſed ſi plures.§.in arroga-
to.& quòd ibi no.maximè per Bar.ff.de vulg. & pupil.& l.qui-
dam cum filium.ff.de hæred.inſtit.

A D D I T I O N E S.

a Quam ſterilis.Et adde, q̃ mulier præſumitur ſterilis poſt 50.ann.in l.ſi ſteri-
lis.in prin.ff.de ac.empt.quod verum,niſi probetur fertilis.& peperiſſe poſt,
ab eo qui allegat fertilem.ſecundum Ful.ibi. Et poteſt parere, licèt rarò hoc
contingat.l.ſi maior.& ibi Bal.C. de leg.hær.
b Codicillari. Mulier autem ſui iuris,conſtante matrimonio, de iure cõmuni
de bonis dotalibus teſtari poteſt.l.fi. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit , &
ibidem notatur in Pand.& probat Alex.conſ.91. ponderatis his,verſ.& ni-
mirum dubium eſt, q̃ in vita.vol.5. Secus eſt autem de conſuetudine Burgun.
& Borbon. quia mulier ſine licentia mariti teſtari non poteſt , in conſuetu-
dinibus Burg.§la femme ioyt. vbi Caſſaneus verſ.ne peut faire.diſputat,an
valeat teſtamentum contra conſuetudinem factum.Ant.Ca.

S V M M A R I V M.

1 *Remotior in gradu quando in ſucceſſione proximiorem excludat.*
2 *Aſcendentes qualiter ſuccedant deſcendentibus. & nu.3. cum ſeq.*
3 *Proaui & proauiæ qualiter ſuccedant.*
4 *Fratres qualiter ſuccedant cum proauis ex linea patris, & proauia
ex linea matris.*
5 *Priuilegium conceſſum filiis & filiabus vtrinque coniunctis, vt in
ſimul cum aſcẽdentibus, & fratribus,vel ſororibus defuncti ab in-
teſtato ſuccedere poſſint, non extenditur ad nepotes, vel pronepotes
fratris,vel ſororis vtrinque coniuncti præmortuis.*
6 *Patre ſuperſtite,& auo,& auia , ac fratre vtrinque coniuncto,ſi
mater repudiat , an tota eius pars accreſcat fratri , an vero cum
fratre auus & auia vocentur.*
7 *Parens tranſiens ad ſecundas nuptias an ſuccedat ab inteſtato filio
defuncto, ex primo matrimonio.*
8 *Mater binuba quando per tranſitum ad ſecundas nuptias hæredi-
tatẽ filiorum priuetur.*
9 *Intellectus ad §.cum igitur.verſ.ſuns etiam patres,in Auth.de non
elig.ſecun. nub.*
10 *Pater an vero mater ſuccedat filiis ſpuriis.*

Præferuntur. ¶Filij defuncti excludunt matrem vſque
in infinitum. idem in patre & fratre qui
etiam matrem excludunt, ſoror autem defuncti vna cum ma-
tre admittitur.h.d.vide glo.Bar.Bald.Raph.Ang.& Imo.in l.cũ
filio.in prin.ff.de vul.& pup.¶No. quòd hic vt caſus,quòd ſta-
tutũ excludens matrem vel ſororem ꝑꝑ fratrẽ, vel alios agna-

tos,

toi, non ſit totum odioſum, immo eſt cõforme l. 1 2. tab. vt ſ. eo. in prin. & in iure cõi veteri, vt hic, quod not. quia alibi de hoc Raph. facit magnũ feſtũ. ¶ No. q prima cã eſt liberorum vſque in infinitum, excluſis ẽt aſcendentibus, de quo ſ. in tit. de hære. quæ ab inteſt. §. 1. ¶ No. q tempore harum legum, pr̃ præferebat̃ matri, idem in fratre. ¶ In gl. inter eos ſolos. ibi præfertur auus. dic, q hodie immo pr̃ & mater ſimul admittuntur, & quilibet eorum ſimul, & de per ſe excludunt auum, vt auct. defuncto. & quod ibi notant gl. & doc. C. ad Tert. & dixi ſ. tit. 1. §. fi. & dicam j. latius in ea gl. ibi, & no. quod hic fallit regula. In hoc autem, an ſi vinco vincẽtem te, poſſum etiã vincere te. dic, qñ ille
1 † qui eſt remotior me, excludit eum qui excludit me, & tũc dico, q ille remotior ſuccedit in locum eius quẽ excludit, & tũc ipſe ſuccedit, & ego excludor, & habet locum dicta regula, vt l. æquiſsimum, & l. 3. §. obiicitur. ff. ad Tertul. nam ibi auus excludit patrem, & ſuccedit in locũ patris, i. filij quo ad eum, meritò excludit matrẽ, ſicut ipſe pater. qñq; non ſuccedit in locũ eius, & tunc aut ille, quẽ ille remotior excludit, excludit me, iõ quia habet potentius ius in ſucceſsione, & ego non excludor, ſed potero ad ſucceſsionẽ vocari iure meo perinde, acſi excluſus non eſſet in rerũ natura, vt l. 2. §. ſi ſit conſanguinea. ff. ad Tert. aut nõ excludit me, ſed ideo, quia deficit conditio, qua vocabar ad ſucceſsionem, & tunc non potero admitti, vt auct. licet. C. de na. li. ibi. n. excludit̃ naturalis filius pp coniugem, non ideo, quia coniux habeat potẽtius ius in ſucceſsione, ſed ideo, quia lex voluit vocare naturalẽ ſub alia cõditione ſi coniux non eſſet, ideo nõ attenditur, verũ illa cõiux ſuccedat vel non, vt ibi. ita ſingulariter dicit Bar. in l. 1. § pen. ff. de ꝯiab. in ver. 2. quæro, an talis &c.
2 ¶ † Ad intellectum huius §. videndum eſt qualiter hodie aſcendentes ſuccedunt deſcẽdentibus. Et dicendũ eſt ſic: aut ſupereſt pr̃ & mr̃ defunctæ pſonæ, & ab inteſtato ipſi pariter ſuccedũt filio, vt in Auct. de hær. ab inteſt. defer. §. ꝯñs. Sed ſi filius vel filia q decedit erat in patria pt̃ate, pp eius mortem non extinguitur viusfructus bonorum aduentitiorũ, q erant penès patrem, quia morte proprietarij nõ extinguit̃ viusfructus, ſed vſuarij morte ſic, vt inſtit. de vſufr. §. finit. Et no. in l. 1. C. de bo. ma. & in l. 3. C. de vſufr. ¶ Et hæc procedunt in acquiſitione ab extraneis. In bonis aũt q̃ a patre tm̃, vel ab aliquo deſcendentiũ de linea paterna peruenerint ad filium, ſolus pr̃ ſuccedit excluſa matre, & econtra, ſola mr̃ excluſo patre in acquiſitis a matre, vel ab alio deſcendente de linea materna, nã hæc eſt penitus eadem rõ, q̃ eſt in l. quod ſcitis. C. de bo. q̃ lib. ſm̃ intel. Bar. ibi, aũt ſuperſunt parentes in gradu diſpares, & clarũ eſt, q pferẽ proximior. Vnde & mr̃ excludit auum paternũ, ẽt quò ad bona quæſita a patre, vel in linea paterna, vt d. §. ꝯñs. & d. auct. defuncto. C. eo. tit. & ibi no. in gl. 3. q̃ doct. ſequunt̃, & bene, licèt But. teneat ibi cõtrarium, & non bene. Aut ſuperſunt parentes ſecundi vel tertij gradus, qui tñ adinuicem ſunt æquales in gradu, & tunc fiunt duæ partes, nam vnam habent parentes ex linea paterna, ſiue ſint plures, ſiue vnus, aliam habent parentes ex linea materna, ſiue ſint vnus, ſiue plures. Vnde ſi quis ab inteſtato deceſsit ſuperſtitibus duobus proauis, vel duabus proauiis ex linea patris, & ſola ꝓauia materna, ea ſola habebit dimidiã, & alij quatuor aliã dimidiã, vt d. §. ꝯñs. ¶ Hoc tñ fallit in acquiſitis ex vna linea tm̃, quia tunc in illis bonis ſuccedunt tm̃ parentes ex illa linea, vt habemus caſum ſingularẽ, qui non eſt alibi, ſm̃ Bar. in l. q ſicut. C. de bo. q̃ lib. & hoc ẽt tenet Bar. in auct. hoc itaque. C. cõia de ſuc. & Franc. de Ramp. in d. l. quod ſcitis. ¶ Prædicta omnia procedunt, qñ defuncto non ſupererat aliquis frater, vel ſoror vtrinq; cõiuncti, vel filius, vel filia fratris, vel ſororis vtrinque cõiuncti, ſi vnus vel plures præſunt, filij fratris vel ſororis vtrinque cõiuncti, tunc ipſi faciũt totaliter alterari forma ſuccedendi, nã tunc fit ſucceſsio in capita, ſm̃ numerũ pſonarum, non in ſtirpes, niſi qñ ſuperſunt plures filij ex fratre, vel ſorore vtrinq; cõiũcti, nã illi oẽs reputant̃ ꝓ vno. vt in Auc. vt fra. filij, in prin. col. 5. Et ſic quo ad oẽs tñ fit ſucceſsio in ſtirpes. ſic ergo prædicti tranſuerſales admittunt̃ ad ſuccedẽdũ ſimul cũ patre & matre, ſimiliter ẽt, qñ non ſuperſunt pr̃ & mr̃, admittunt ibi tranſuerſales ad ſuccedẽdũ ſimul cũ auo & auia paternis, vel maternis. Et ſimiliter vbi ſoli proauo vel proauiæ ſupereſſent, vt d. §. ꝯñs. ſm̃ vnũ intellectũ, quem ibi ponit gl. in ver. proximis. q cõmuniter tenet̃ a doct. fratres vel ſorores cõiuncti ex vno latere tm̃, vt ex pr̃e tm̃, vel ex matre tm̃, vel filij eorũ nullo modo ad ſucceſsionẽ vocant̃ ab inteſtato ſimul cũ aliquo de deſcendentibus ꝑ lineã paternã, vel maternã, vt d. §. ꝯñs. Sed in hoc ergo
3 occurrit mirabile, nã ſi quis † mortuus eſt ſuperſtitibus tantum duobus proauis, & duab. proauiis ex linea patris, & ſola proauia ex linea matris, ex vno fratre vtrinq; cõiũcto, pp perſonam

iſtius fratris efficit̃ melior conditio proauiarum paternorũ. Nã hæreditas diuidit̃ in ſex partes, prout ſunt ſex perſonæ, vt d. §. ꝯñs, & tñ ſi iſte frater non ſupereſſet, tm̃ habuiſſet iſta proauia materna ſola, quantum oẽs illi quatuor. quod eſt no. nec mirũ, quia ſæpe hoc accidit, q ex perſona alterius habet id, q ex pſona mea habere non poſſum, vt l. fi. C. ad Tert. & in c. pe. de preb. lib. 6. & l. 2. §. ſi ſunt agnati. & §. ſi ſit conſanguinea. ff. eo. Prædicta tñ vera, niſi bona ſint acquiſita ex una linea tm̃, vt paterna tm̃. nã in illis ſuccedunt parentes paterni, & cum illis ſm̃ numerum perſonarum partirẽtur, illa bona fratri utrinq; cõiuncto, ut d. l. quod ſcitis. nullã ergo particulam de his habebunt parẽtes ex linea materna, ſed qñ tunc non ſuperſunt deſcendentes ex linea paterna, tunc uenient aſcendẽtes ex linea materna una
4 cũ fratre. ¶ Similiter infert̃ ex pdictis, † q ſi quis mortuus eſt ſuperſtitibus quatuor filiis utrinq; cõiunctis pmortui, & duabus proauiis ex linea patris, & una proauia tm̃ ex linea matris, fierent ſex partes ex tota hæreditate, & unã habebunt illi quatuor filij, aliã proauia paterna, & aliæ quatuor diuidunt̃ inter illos quatuor parẽtes æqualiter ex linea paterna. Ray. de For. in add. in auct. defuncto. C. eo. uĩ ſequi ꝯtrariam opi. ſ. q debeant fieri de tota hæreditate tres partes tm̃, & unã habeant illi quatuor parẽtes per lineã paternã, & aliam pro auia materna, & tertiã frater utrinq; cõiunctus, uel filius eius. ſed hæc opi. nõ placet Mathæſylano, nec mihi, ꝑ rõnes ſupradictas. ¶ Et no. q in omnib. iſtis caſibus in quibus fratres, uel ſorores, uel eorum filij ſuccedunt defuncto ſimul cum aſcendentibus, nunquam partiũ tangentiũ eis acquirit̃ uſusfructus parentibus in quorum ptãte cõſtituũtur. ut d. §. ꝯñs. Et rõ ſpecialitatis ibi ponit̃ in tex. & no. gl. in l. 2.
5 C. de uſufr. Itẽ no. q † priuilegiũ datũ filiis & filiabus fratris uel ſororis utrinq; cõiũctis, ut poſsint ſimul cũ aſcendentibus ac ẽt cũ fratribus uel ſororibus defunctæ perſonæ ab inteſtato ſuccedere, non debet extendi ad nepotes, uel pronepotes fratris uel ſororis utrinq; cõiũcti præmortui, ut eſt gl. in auct. poſt fratres.
a C. de leg. hære. & bene, nã appellatione filij nõ cõtinet̃ nepos,[a] maximè in materia exorbitanti, prout eſt tex. ſ. qui tu. da. poſ. §.
6 fi. & j. tit. 1. in prin. ¶ † Sed hic põt dubitari, quid ſi ſupereſt pr̃, & auus, & auia, & frater utrinq; cõiũctus, & mater repudiat, an tota eius pars accreſcat fratri, an uerò uocabunt̃ cũ fratre auus & auia? Reſpondet Mathæſylanus, q hoc ultimum eſt uerius, quia paria ſunt repudiare, & mortuũ eſſe, uel nunquam fuiſſe hæredẽ. ar. l. unicæ. C. qñ non pe. par. & j. de bo. poſſ. §. 1. & facit l. 2. §. ſi ſit conſanguinea. ff. eo. ſimile not. Cyn. in auct. itaque. C. cõmu. de ſucc. ſimile ẽt notat̃ p doc. & maximè p Bar. in l. quoties. ff. de hære. inſti. ¶ Et per iſtas rõnes dicit ẽt, q ſi quis mortuus eſt ſuperſtite fratre utrinq; cõiũcto, & duobus proauis, & duabus proauiis ex linea paterna, & una proauia ex linea materna prouueniente, & repudiat ille frater, q ex hoc ualde efficit̃ melior conditio proauię maternæ, q3 ipſa ſola habebit tm̃, quantùm illi quatuor, ſecus ſi nunquã ille frater fuiſſet in me-
7 dio. ¶ † Itẽ oĩa prædicta procedunt, qñ parẽs ille, qui uult ab inteſtato ſuccedere, nõ trãſiuit ad ſecundas nuptias, ſiue ad aliud matrimoniũ poſt factum illud matrimoniũ, ex quo ſunt nati liberi defuncti, ex quorũ ſucceſsione agitur. Vbi aũt tranſiuit ad ſecundas nuptias, occurrunt plures caſus difficiles. Et ideo pro clariori doctrina ſic diſtingue. Aut nos loquimur in patre, aut in matre, aut in aliis aſcendẽtibus maribus, uel fœminis. Primo caſu dic, quòd aut mr̃ habebat unũ ſolum filium, & illi ſuccedit ab inteſtato pleno iure, ẽt quò ad proprietatẽ, ẽt ſi ipſa uiuẽte filio, trãſiuit ad ſecũdas nuptias, ut l. fœminæ. in fi. C. de ſec. nup. quãuis q̃dam gl. parυula ſentiat ꝯtrium, in auct. ex teſtõ. C. de ſec. nup. & ibi Bar. reprobat illam gl. dicens ſe plures ꝯtrium ꝯſuluiſſe. Dic ut ibi per doct. aut mater habebat plures filios, uel

ADDITIO.

a Nam appellatione filij non continetur nepos. Sed an qui deceſſit cũ filijs maſculis & filia fœmina, & ſic nepotibus ex filia, dicatur deceſſiſſe cum filijs, ne bona ſua vadant in eccleſiam, quæ deuenire voluit, caſu quo decederet ſine filiis tã maſculis q̃ fœminis, & ſic an appellatione filiorum veniant nepotes? hoc caſu prima facie videbatur q non, quia tales nepotes non dicuntur eſſe de poſteris ipſius teſtatoris, ex quo ſequitur alienam familiam. Sed contrarium videbatur verius, ex quo tales nepotes ſuccedunt in locum matris, & quemad. per exiſtentiam matris excludebatur diſpoſitio ad pias cauſas, ita per exiſtentiam filiorum, quia ex quo filia excludebat talem diſpoſitionem, ergo & eius filij, niſi teſtator dixiſſet ſine filiis per virilem ſexum deſcendentibus: tunc appareret de uoluntate teſtatoris, q dicti nepotes ex filia non venirent, quia non deſcendunt ex ſexu virili, ſed fœmineo. & de hoc vide pulcherrimum & quotidianum conſilium Alex. in 5. uol. num. 56. Quid ſi ſtatutum diſponat, quòd pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio, an teneatur ſoluere pro nepote: dic quòd non, per regulam quam allegat hic Ang. hoc vult Cy. in l. militem. C. de qõ. bene facit no. in cle. 1. de bapti. & in c. apoſtolica. 5. q. 2. & quod no. Io. And. in c. ad extirpãdas. de fil. presby. & q̃ no. Bal. per illum tex. in c. 1. in ꝑ decedens, qui ſen. dat. poſſ. Barth. ab Nota.

vel filias ex eodem matrimonio genitos, & tunc hodie ſm ius nouiſſimum, ſiue ipſa trāſiuerit ad ſm matrimoniū ante mortem alicuius filiorum, ſiue poſt mortē vnius ipſa tranſiuit, pōt filio morienti ab inteſtato ſuccedere pleno iure, quò ad omnia bona quæ ad filium perueniſſent aliunde, q̄ ex ſubſtātia paterna: illorum autem quę ad eum perueniſſent ex ſubſtātia paterna, ipſa ſolùm debet habere vſumfructum, vt in Auc. de nup. §. ſi autē inteſtatus. col. 4. nā licèt text. ibi dicat, vſum ſimpliciter, tñ largè debet intelligi, vt exponatur vſum. i. vſumfructū, vt ibi eſt gl. ꝑ qua eſt tex. in l. mater. C. eo. ¶ Ex hoc ergo occurrit mirabile, ꝙ ſi mater vidua habēs duas filias ex eodē matrimonio, ſuccedit uni ex illis defunctæ ab inteſtato pro dimidia vnā cū
8 alia filia ſuperſtite, & † poſteà tranſiuit ad ſm matrimonium, ipſa, per ipſum tranſitum priuabitur ipſo iure nuda proprietate medietatis hęreditatis illius filię defunctæ, ſi ipſa non habebat aliud in bonis, q̄ id quod ad ipſam peruenit ex hæreditate paterna, vt d. §. ſi quis aūt inteſtatus. ad quod bene facit in Auc. de nup. §. ſi verò expectet. ibi, proprietatis erunt. &c. pe matrimonij quo mater cōiuncta eſt, & alij. ¶ Quid aūt ſit de bonis quæ immediatè ex ſubſtantia aui paterni peruenerint ad illū filium defunctum? Reſpondeo, ꝙ mater per tranſitum ad ſecunda vota non priuabitur hæreditate, ſed nuda proprietate illorum bonorum. Et eſt rō, quia ille §. ſi autē. corrigit ius antiquum, ꝙ habetur in Auct. de non elig. ſec. nub. §. cum igitur reliquū. vnde cum appellatione ſubſtantiæ paternę non debeat comprehēdi auia, in materia correctoria, quæ eſt odioſa. l. præcipimus. in fi. C. de app. & l. iuſta interpretatione. & l. liberorum. cum ibi no. per Bar. plenè. ff. de verb. ſign. & ī. qui dare tu. poſſ. §. fi. ¶ Itē dubitari poteſt, ſi omnes filij nati ex primo matrimonio moriunť viuente matre, & fortè vltimus inſtituit extraneū, & matri fortè reliquit ſolam legitimam, an proprietas nuda bonorū mariti, qua erat priuata ipſo iure, illa mater per trāſitum ad ſm matrimonium ante mortem illius filij, qui vltimo deceſſit, remittať ipſo iure ad ipſam matrem? Et videtur ꝙ ſic, quia fauore filiorum ipſius primi patrimonij, fuit priuata nuda proprietate bonorum mariti, per tranſitum ad ſm matrimonium, ergo ceſſante cauſa. i. morientibus omnibus filiis vel liberis, ſuperſtite matre, ceſſare debet effectus. & quod hoc ſit fauore filiorū primi matrimonij inductū, tenet Ino. extra de ſec. nup. c. cùm ſm. facit l. fœminæ. in fi. & l. mater. & optimè l. hac edictali. §. his illud. C. de ſec. nup. ¶ Secūdò caſu, qñ nos loquimur in patre, res eſt ſine dubio. & gl. & Bar. ponunt in d. l. fœminæ. in gl. delata. vbi glo. tenet, ꝙ idem eſt in patre, ꝙ in matre tranſeunte ad ſm matrimonium. Idem Azo. in ſum. in fi. in ver. item quæcunq; dicta ſunt de ſec. nup. Et dicit Bart. ꝙ cum quæſtio eſſet de facto Bononiæ, conſulium fuit idē per d. Fed. Holorum. Et hanc opi. ſequiť ibi Bar. & bene quātùm ad hoc. Sed fundamentum eorū principale eſt, quia eadem rō eſt in patre, quæ in matre. Et ſi dicatur ꝙ ll. C. ibi expreſsè non dixerunt de patre, ſicut de matre, Rñdeo ꝙ rō eſt, quia pater ſm ius Codicis, non poterat ab inteſtato ſuccedere in proprietate, filio in ptāte remanēte, ſed ſolū in vſufru. l. fi. C. eo. vnde poterat priuari proprietate nuda, quā non habebat tranſeundo ad ſm matrimonium. Sed iſta rō non placet Mathæſilano, qa ante l. fi. C. eo, quæ eſt lex Iuſtiniani, pr̃ ſuccedebat ab inteſtato pleno iure, filio emancipato. Et ꝙ plus eſt, excludebat fratres, etiam vtrinque coniunctos, ut l. libertæ ſiue libertis. ff. de bo. lib. & in l. inteſtato. ff. de ſuis & leg. coniuncta l. 1. ff. ſi quis a pa. fue. ma. immo ēt excludebat matrem, vt l. 2. C. eo. tit. & l. 2. §. obiicitur. ff. eo. & tñ omnibus notum eſt ꝙ l. 2. C. de ſec. nup. & l. mater. C. eo. editæ fuerunt ab aliis Imperatoribus q̄ a Iuſtiniano, ergo patet ꝙ eorū rō non eſt bona. Sed tñ in practica auctoritate tantorum doctorum non recederem ab eis, pro quibus allegat caſum in l. generaliter. in prin. C. de ſec. nup. ibi, ad eam deuolutæ &c. Nam intelligo illū tex. largè, vel ꝙ illa bona ſint deuoluta immediatè, vel quia maritus reliquit vxori, vel econtrà, vel mediatè, vt quia peruenerunt ad filium, cum filio ſucceſſiſſet poſteà pater vel mater, & ſic illa glo. d. l. ſi mater. & d. l. fœminæ. in prin. & §. illud. inquātum loquūtur de bonis mariti, quæ mediante perſona filij deuenerunt ad matrē.
9 † Sed ꝯ opi. gl. & Bar. facit multum tex. in Auct. de non elig. ſec. nup. §. cum igiť. ver. ſunt ēt patres ad eas nup. vnde ille tex. turbat Mathæſillanum intantum, ꝙ qñque per illū tex. reprobauit opin. gl. & Bar. per rōnem gl. in §. mater iñ. in Auct. de nup. ſed tamen reſponde ad illum text. & dic, ꝙ ſic debet intelligi, ꝙ nunquam reperta fuit aliqua lex quę priuaret patrem trāſeuntem ad ſec. nup. a ſucceſſione filij quo ad propria bona ipſius filij aliunde acquiſita, q̄ a matre: ſed quo ad bona quæ ad filiū ꝑuenerūt ex ſubſtantia materna, bene reperiebať lex, vt probatur in d. l. generaliter. igitur &c. Tu verò ſecurè teneas opi. gl. & Bar. pro quibus vr̃ tex. in Auct. de nup. §. ſi verò expectet. ibi, dum dicit, & cōis viri. Et facit tex. in Auct. vt fratrum filii. §. qa verò. ibi, & ſimiles pœnas eſſe in viro & in muliere, &c. Et hoc vult Cy. in auct. ſed & ſi quis. C. de ſec. nup. & Ang. in d. l. gñaliter. & Hoſt. in ſumm. de ſec. nup. in §. quare & qualiter. in verſ. ſic uidiſti. & ver. ſeq. & clariùs in ver. quęcunq; aūt. & pro hoc facit, qd econtrà ſtatutū pœnale in patrē extendiť ad matrē, ut no. gl. in verbo, vſuras, in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maie. & ita aliàs vidi, ꝯſuli, & iudicari, ſm hoc. ¶ Tertiò caſu, qñ nos loquimur in aliis aſcēdētibus maribus vel fœminis, adhuc vr̃ eſſe dubiū, nā prima facie vr̃ ꝙ tales ꝑ tranſitū ad ſecūda vota nō priueň nuda proprietate aliquorū bonorū cōtingentiū ꝑ ſucceſſionē ab inteſt. quia tex. q principaliter in hac materia eſt, loquiť ſolum de matre ad ſecunda vota tranſeunte, vt l. fœminæ. §. illud. C. de ſec. nup. & l. mr̃. C. eo. & in Auc. de nup. §. ſi autē inteſtato. ſed ꝯtrium eſt uerius ꝑ tex. in d. l. gñaliter. in princ. & ibi hoc vr̃ eſſe de mente gl. t. & induco iſtū tex. vt feci ſ. in membro proximo. Itē ꝑ hoc facit tex. in l. ſi iñ. & in auct. vxor. C. de ſec. nu. & in corpore unde ſumiť. Itē, quia in illo caſu eſt maior rō, cū magis ſit debita hereditas filius, patri, & matri, q̄ auo, auię, proauo, & ꝓauiæ, ut auct. defuncto. C. ad Tert. vnde ſi pœna priuationis, nudæ proprietatis imponiť matri tranſeūti ad ſecūda uota, multò fortius credendū eſt eam impoſitam fuiſſe auo, & auiæ. ¶ Ex prędictis ergo inferť, ꝙ ſi auia paterna uidua habens duos nepotes, ex filio ꝑmortuo trāſiuit ad ſm matrimoniū, & poſteà moriť unus ex illis nepotibus ab inteſt. ipſa auia ſuccedit ei ſimul cū alio nepote ſuperſtite ęquis portionibus. vt in auc. defuncto. C. eod. tit. ſed tñ iſta auia erit priuata nuda proprietate bonorū mariti ſui. i. aui paterni huius ſui nepotis defuncti, quæ mediante ꝑſona huius nepotis ad ipſam auiā ꝑuenire debebat pleno iure, ſi ad ſecundas nup. nō tranſiuiſſet. & pro hoc facit d. l. gñaliter. in prin. ſed nō iam credit dictā auiam priuari nuda proprietate bonorū, q̄ filius ſuus acquiſiuit aliunde, q̄ ex ſubſtātia ſui pr̃is mariti dictæ auię, & hoc ſatis probat d. l. gñaliter. a ꝯtrio ſenſu, ſi rectè inſpiciať. Itē probať, qa ſi mr̃ tranſiens ad ſecunda vota priuať ſolū nuda proprietate ſubſtātię paternæ, q̄ ꝑuenit ad filiū ab inteſt. nō aūt priuať nuda ꝓprietate ſubſtantiæ auiæ, vt no. Bar. in d. Auc. ex teſtō, ita & eodē mō auia mr̃na trāſiens ad ſecūda uota priuari debet ſolū nuda proprietate bonorū ſubſtātiæ aui paterni, q maritus ipſius auię fuit, q̄ ad nepotes ꝑuenerūt, non aūt priuari debet proprietate bonorū ipſius patris nepotis, q̄ ad eum ꝑuenerūt aliunde, q̄ ab auo paterno, idē dicēdum eſt ꝑ oīa in auo, & proauo, & proauia trāſeuntibus ad ſecūda vota, licèt iſti caſus occurrant. ¶ † Secundū mem10
brū principale huius ſecūdi articuli erat de parētib. naturalib. tñ, & hoc diſtingue, Aut ſunt parentes q habuerunt liberos ex coitu dānato ab aliqua lege tꝑali, & nullo modo pōt eis ſuccedere, ut in Auc. qui. mo. na. effi. ſui. §. fi. Si aūt ſunt parētes q habuerūt filios naturales tñ ex coitu nō dānato ab aliqua lege tēporali, & tūc diſtingue, Aut q̄rit de matre, vel aliis aſcēdētib. ꝑ lineā maternā, aut de pr̃e, vel aliis aſcēdētib. per lineā paternā. Primò caſu, dic tales parentes poſſe ſuccedere ab inteſt. talibus liberis naturalib. tñ, perinde ac ſi eſſent nati ex legitimo matrimonio, vt ī. eo. §. fi. & ī. de ſucc. cogn. §. vulgò. & l. ſi ſpurius. ff. vnde cog. cū ſimilibus, & hoc eſt verū, ſiue mater habuerit filiū ex coitu meretricali, ſiue ſit illuſtris, ſiue non. licèt glo. dicat ꝯtrarium, & malè ī. eo. §. fi. & ꝙ illa glo. malè dicat, patet, quia filii
a ſpurii [a] bene poſſunt ſuccedere matri illuſtri, niſi hæc mulier habeat legitimos & naturales, taliū nanq; fauore ſpurij excluduntur, vt l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfi. ſequiť ergo ex hoc, ꝙ econtra bene pōt mater illuſtris ab inteſt. ſuccedere ſuis filiis ſpuriis, etiā ſi ipſa habeat filios legitimos & naturales, quia abſurdum eſſet hoc caſu matrem excludi ab aliis legitimis, qui quò ad illos ſpurios ſunt fratres vterini tātùm. ut in auct. defuncto. C. eo. & ī. de ſuc. cog. §. vulgò. Secundò caſu, quando quęritur de patre & aliis aſcendētibus per lineā paternam naturalibus, tunc diſtingue, aut pr̃ eſt penitus incertus, ꝙ eſt qñ mater erat publica

ADDITIO.

a Spurij. Vtrum filij ſpurij ſuccedant matri. vide glo. notabilē, in l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfi. & diſtinctionē ibi per Bar. quòd quidā ſunt ſpurij qui habent patrē incertum, ut natus uulgò. & coitu meretricali, qui coitus non eſt damnatus, & iſti ſuccedunt æqualiter cum legitimis, inſtit. de ſuc. cogn. § vulgò. fallit in matre illuſtri, ut l. ſi qua illuſtris. & ī. ad Orfic. in § nouiſſimè. ſi uerò eſt ſpurius natus ex coitu reprobato, ut adulterio, uel inceſtu, tunc iſti talēs non ſuccedunt neque patri, neque matri. ut in Auct. qui. mo. nat. effi. leg. § 6. nati uerò ex concubinario coitu ſuccedunt matri cum legitimis, ut no. in d. l. ſi qua illuſtris. patri verò non ſuccedunt niſi ſecundum formam poſitam in auth. n. licet ſuper. de nat. lib. Barth. ab Hor.

publica meretrix, & planum eſt, q non poteſt ſuccedere, licèt
aliquis, qui rem habuerit cum talibus mulieribus ſit ita fatuus,
q credat talẽ pro ſuo filio, vt d. §. vulgò. aut eſt certus tali certi
tudine q haberi poteſt, vt l. Lucius. ff. de condit. & demonſt. &
tunc dic. q eodem modo, & eadem forma quibus filii natura-
les ſuccedunt patri. vt l. duo. C. de nat. lib. & econtrà poterit ta
lis eis ab inteſtato ſuccedere, vt eſt caſus infra de ſer. cog. §. 1.
ibi, ſed alterũ in alterius. & in Auct. quib. mod. na. effi. ſui. §. il-
lud. ver. in quib. enim caſibus. col. 7. vbi optimus tex. ¶ Ex quo
infert mirabiliter, q ſi aliquis ſolutus habuit vnũ filiũ ex con-
cubina ſoluta, & poſtea accepit vxorem, & habuit alium ex ea,
& tempore mortis talis filius reperiatur viuere, vel eius vxor,
vel ille filius legitimus naturalis, nõ poterit pater ab inteſtato
ſuccedere tali filio naturali, qa eodẽ caſu, ſi pr̃ deceſſiſſet, non
potuiſſet filius naturalis in aliquo ei ſuccedere, & ſic nõ eſt ali-
qua ſpes, q etiã in ſubſidium vltimo loco talis filius. vel vxor
poſſit ſuccedere ab inteſtato tali filio naturali tantùm, ipſe. n.
non eſt agnatus, vel cognatus. ¶ Item ex his infertur, q ſi de-
ceſſerit filius naturalis tantùm, ab inteſtato, ſuperſtite patre &
matre, & non ſuperſtite vxore legitima, vel alio filio legitimo
& naturali patris, mater. ſ. cõcubina ſuccedit ei in decẽ vnciis,
vt ĩ. §. ſi. pater aũt ſuccedit etiã in duabus vnciis tm̃, vt d. §. in
quib. ¶ Tertium membrũ huius articuli eſſet videndũ de patri
bus legitimis tm̃, quõ ſuccedunt ab inteſtato filiis ſuis, de quo
dicã ĩ. de acqui. per arro. quæ oĩa ſingulariter no. quia ſunt oĩa
bene limitatẽ tradita, p d. Mathę. in d. ſuo trac. de ſuc. ab inteſt.
ideo hic ea poſui in iſta materia ſucceſſionum ab inteſtato.

S V M M A R I V M.

1 *Fœminis propter puerperium fauetur.*
2 *Priuilegia conceſſa mulieribus propter ſobolem procreandam exten-
dunetur ad mulieres ſteriles.*

Sed nos conſtitutione. Hodie mater ingenua ter
enixa, & libertina quater
tantùm, ad legitimam hæreditatem filii admittitur. h d ¶ No. q
per naturam, mater eſt par patri, qa ad procreandũ filios opus
eſt patre, & matre, vt l. maximum. C. de lib. præte. de quo dic ve
1 dixi ibi, & dicam infra de oblig. in prĩn. ¶ † No. q pp partum, ſi
ue puerperium, fœminæ ſunt fauorib. ampliande, vt l. ſi. C. qui
po. in pig. hab. quia pp partum repletur ciuitas hominibus, vt
l. 1. ff. ſol. mat. ¶ No. q ſæpe propter partum mulieres moriun-
tur, ideo, quis eis non miſereretur? vt dicit tex. in d. l. maximũ vi-
tium. ¶ No. q mulier nõ concipiens & non pariens, nõ peccat,
nec debet ſibi imputari, ſed naturæ. ¶ No. q quando mater ſuc-
cedit filio, dicitur habere legitimã ſucceſſionem, nam vt agna
2 ta ſuccedit. & facit iſte tex q priuilegia quæ † conceduntur mulie-
ribus propter ſobolem procreandam, de quibus in tex. & glo.
in l. 1. ff. ſol. mat. habeant etiam locum in muliere quæ eſt ſte-
rilis, ita dicunt doct. in d. l. 1. pro quo facit tex. iſte &c.

S V M M A R I V M.

1 *Soror quando matri ſit cohæres.*

Sed cum antea. ¶ Mater præfertur omnib. aliis agnatis,
exceptis fratribus & ſororibus, & cũ
ſororib. ſolum venit ad dimidiam, & cum ſororibus & fratri-
1 bus pro virili. h. d. ¶ No. etiam † quòd ſoror ex vno latere con-
iuncta ſuccedit vnà cum matre, ſed hodie matri in totum præ-
fertur, niſi ſit ſoror vel frater vtrinque coniunctus, vt in Auct.
defuncto C. eo. dixi ſupra eo. § præferuntur. & ſupra tit. t. §.
fin. vbi omninò vide. ¶ In gl. perſonis. in fin. dic tu, quòd hodie
filio defuncto relicta matre & ſorore, vel fratre, aliter ſuccedi-
tur, vt d. Auct. defuncto. & dixi ſupra tit. 1. in fi.

S V M M A R I V M.

1 *Mater intra quantum tempus teneatur petere tutores filiis & nu. 2.
cum ſequen.*
2 *Mater non petens tutorem filiis, quàm pœnã incurrat. & nu. 3. & 4.*
3 *Intellectus ad l. 2. § ſed confeſtim ff ad S C. Tertul.*
5 *Mater quę intra annũ nõ petiit tutorẽ filiis. an poſſit morã purgare.*
6 *Mater nõ cõpellans tutorẽ adminiſtrare. an ſucceſſione filii priuetur.*
7 *Mater petens dari tutorem filio, ſed non idoneum, an ei ſuccedat.*
8 *Mater quę tempore mortis mariti eſt minor, poſteaquam maior ef-
ficitur, & intra annũ poſt maiorem ætatem non petit tutorem filio,
an ipſius filii ſucceſſione priuetur.*
9 *Filius quod ſit mortuus pubes, vel impubes, a quo probari debeat.*
10 *Mater an ſuccedat filio vulgò quæſito, vel ex damnato coitu nato.*

Sed quemadmodum. ¶ Mater ab hæreditate filii re
pellitur, niſi intra annum tu
torem eidem poſtulauerit, vel ſuſpectum remoueri petierit, &
filio non tantùm legitimo, ſed, & vulgò quæſito mater ſuccedit.
h. d. ¶ No. q q in vno alleuiatio alio grauatur. conco t. ff. de iu-
reior. l. cum qui. in prin. ¶ Not. q matri incumbit onus ſuæ ſobo
li conſulendi. ¶ No. q matri datur neceſſitas, vt filiis ſuis impu-
beribus tutorem intra annum petat; quòd qualiter intelligatur,
dicam infra cum gl. ¶ No. ibi, neglexerint. quia oportet q co-
gnoſcatur eius negligentia, aliàs antẽ ſi non daretur negligentia,
ſed aliquo modo eſſet iuſtè impedita, non curreret dictũ tem-
pus. facit l. annus. & quod ibi Bart. Bal. & doct. ff. de calum. &
l. cũ a matrib. C. qui petã. tu. ¶ No. q licèt mater fuerit neglĩgẽs,
ſi tamen filius non in pupillari ętate, ſed poſteà moriatur, non
priuatur ſucceſſione filii. ¶ No. q licèt pater ſpurio non ſucce-
dat, vel econtrà (in Auct. ex complexu. C. de ſec. nup.) tamẽ ma
ter ſuccedit filio, etiã vulgò quęſito, vt hic 1 & econtra, filius e-
tiã vulgò quęſitus ſuccedit matri, vt infra tit. 1. §. vulgò. ¶ In gl.
1 conſulere. in fi. quæro, intra quantũ tempus mater † teneatur pe
tere tutores filiis? & hic vr̃ caſus, q intra annũ. cõcor. l. ſciãt. C.
de leg. hær. licèt huic textui poſſit reſponderi, q iſtud, q intra
annum petatur, refert, q alium in locum remoti vel recuſantis
tutorẽ petere debet, non autẽ quãdo principaliter petere debet
tutorem. facit l. 2. § ſi mater nõ petierit. ff. eo. & d. l. ſciant. loqui-
tur generaliter ẽt in matre, quia loquitur in omnib. qui vocan
tur ad ſucceſſionẽ pupilli mortui, ſed mater vocatur ad eius ſuc-
ceſſionem, vt hic, igitur &c. Et hoc videtur ſentire Barto. in l.
quid ergo §. 1. in prin. ff. de inſa. ſed idem Bar. in d. l. ſciant. & in
l. 2 § 1. ff qui pe. tu. pot. & in l. 2. §. cõfeſtim. ff. ad Tert. tenet ex-
preſſè, q illud q dr̃ de anno in d. l. ſciant. ut hic, intelligitur ſm
d. §. cõfeſtim. videlicet, id eſt, cùm potuit, niſi ſit impedita legiti-
ma cauſa, ita q annum non tranſcẽdat. Et ita vr̃ tenere Richar.
Mal. in d. l. ſciant. Dixi tamen Bar. in d. §. confeſtim. q excuſatur
2 mater ſi intra quinquaginta dies non petierit † tutorem p̃dictũ
ad ſimilitudinem tutoris qui habet quinquaginta dies, quib. nõ
imputatur, aliàs ſec. vt l. ſcire oportet. § 1. ff. de excuſ. tut. & hoc
confirmatur ex l. 2 §. ſi tutores. ff. ad Tertu. vbi priuatur mater ſi
non petat ventri curatorem: & clarum eſt, q hoc nõ poteſt eſſe
vſque ad annũ, quia impoſſibile eſt q venter ſit plenus integro
anno, ut l. Gallus. in princ. ff. de li. & poſth. Et hanc opi. conſu-
lendo ſequitur quidã doctor ſolennis gener Bar. Gui. de Peru. pa-
ter dñi Saluſtii, in conſilio qd̃ incipit, Factum ſuper quo conſi-
liũ petitur, eſt tale, Quidã nomine Nicolaus &c. Nec dicit ipſe,
eſt ſufficiens rñſio ad d. §. cõfeſtim illa, quã doc. cõiter faciunt,
videlicet, quòd ibi non loquitur qñ petierat tutorem, ſed qñ in lo
cũ recuſati vel remoti, nõ petiit alios qa dicit ipſe, ſicut mater
punitur in caſu quo de iure ſpeciali poterat admitti de iure anti-
quo ad intelã cum reſcripto Principis, vt eſt caſus in d. §. ma-
ter. verſ. q ſi pater. & imputet ſibi ſi hoc confeſtim non fecit,
3 vt d. §. † confeſtim. qui §. refertur ad oẽs §. præcedentes. ergo eo-
dem modo priuatur dicta ſucceſſione, ſi primordialiter non pe-
tierit cõfeſtim tutores dari filio. Pręterea, de hoc vr̃ caſus in l. 2.
diuus. ff. q pe. tu. vbi loquitur ẽt de ea quę non petiit tutorem, &
tñ dr̃ ibi, confeſtim præterea, p hoc facit l. cũ matrib. C. qui pe.
tu. vbi dr̃, quod ſolum officium requiritur. Sed primã partem,
quòd immo vſq; ad annũ admittatur ad petendum tutorẽ, cõiter
tenẽt doc. vt Bal. & Sal. & Flor. in d. l. ſciant. q dicit, quòd per il-
lã legẽ mater habet annũ ad petẽdũ tutorẽ filio, & ante lapſum
anni, non eſt in mora, unde ſi intra annũ pupillus decedit in qua
cunque parte anni decedat, nõ excluditur mater. Nõ obſt. d. §. con
feſtim. quia d. l. ſciant. venit ad declarationẽ illius verbi, confe-
ſtim. i. intra annum. & talis interpretatio eſt benigna, ne matrib.
luctuoſa filiorũ auferatur hæreditas, quarũ fauore uerba in ſubſti
tutionib. ambigua ad fideicõ. trahuntur, ut l. precib. C. de impu. &
aliis ſubſt. cõiuncta l. ſi. C. de inſti. & ſubſti. ſub condi. fac. facit l.
ſi. C. cõia de ſuc. & l. nã & ſi parentibus. ff. de inoff. teſtam. & qa
difficilius excluduntur ab hæreditate aſcendentes, q̃ reliqui, vt l.
ſi. C. de codici. immo ad agnoſcendũ largius tempus habent, vt
l. 1. §. largius. ff. de ſuc. edic. ſi ergo aliqui non excluduntur niſi p
lapſum anni, quomodò ergo mater prius excludi debet, aliàs
mater haberetur odio præ cæteris, quod eſt abſurdũ, & iniquum,
cùm via ſuccedendi non ſit anguſtanda, cũ ſit fauorabilis, ut
no. in Auct. in ſucceſſione. C. de ſuis & leg. & hoc ẽt ſequitur
Bal. in l. matres. C. eo. ad Tertul. & in quodã ſuo conſilio, quod
incipit, Quidã nomine Michael. &c. per d. l. ſciant. nec obſt. d. §.
confeſtim. nam aut tẽpus anni apponitur non potenti petere, &
falſum eſt, qa ei non currit tempus nec aliqs terminus. arg. l. 3.
§. ſi ad idem. & ibi Bar. ff. de re. mi. aut adiicitur potenti & ua-

ſenti petere, ſed negligenti, & tunc habeo propoſitũ, q̃a poteſt
vſq; ad annũ petere. vnde ille tex. non intelligit de impedimen-
to ꝙ excedit annũ, ſed de omiſsione petendi, & iſtã opi. cõem
a ego tenerem, quia eſt magis ęqua,[a] ꝑ d.l.ſciant. & per illum tex.
ibi neglexerunt, &c. quia non erat impedita, & tñ neglexerit pe
tere, & tñ nõ priuatur, niſi per annum neglexerit: ergo qñ eſſet
impedita, nõ poſſet dici in negligentia, ut d.§.ſi ad idẽ. igit &c.
uide quæ diai ĩ.de ae. §.actinnum autem quædã, in materia tu-
telarum. ¶No. ibi, uel in locum remoti &c. dic matri nõ ſolum
incumbit onus petendi tutorẽ filio non habenti, ſed etiã ſi ha-
buerit, & ſe excuſauerit, vel remotus fuerit. facit l.2.§.nõ ſolum.
4 & §.quid ſi indignos.ff.ad Tert. ¶†In gl.ſcituris.ibi,l.cum a ma-
trib. quęro, an iſta mater priuetur legato particulari? & gl.in d.
l.cùm a matribus. & in l.5.§.ſi verò maritus.ff.q pe.tu.dicit, ꝙ
non, qđ Pet. intelligit verum, ſi ſit de bonis teſtantis pupilli, &
illud ſequtur ibi Sal. & Cy. in d.l.ſciant. & Bar. in d.§.ſi uerò ma-
ritus. ¶Quid ſi ſit fideicõmiſſum vniuerſale, & ſic ſubſtitutio fi-
deicommiſſaria? dic ꝙ talis mr̃ non priuatur illa, quia per ta-
lem ſubſtitutionẽ fideicommiſſariã non ſucceditur pupillo, ſed
teſtatori, cũ ipſa mulier non deliquit, ut d.l.filię. §.cohęredi. ff.
de vulg. & pup. ita dicit Sal. in d.l.cũ à matrib. in fi. ¶Quęro, an
5 mater intrat annum ſi non petijt tutorẽ, poſſit morã purgare?
& vr̃ ꝙ ſic, q̃a eſt dies & pœna à lege, igitur põt mora purgari,
vt no. Dy. Bar. & doc. in l.ſi inſulã.ff.de verb. ob. & vr̃ caſus in
c.potuit.in fin.ex̃ de locat. In contrariũ uſ veritas, ſm Sal. in d.
l.ſciant. ver.ſed quęro, an anno tranſacto &c. mouetur per d.§.
confeſtim. in verſicu. ita tñ ut imponat maior timor petere de-
bentibus tutorẽ. Præterea mater dicitur eſſe quaſi creditrix fu-
tura ſub conditione, ſi eidem tutorem petierit; ſed creditor fu-
turus non purgat morã ad actionẽ conſequendã, ut l.Thais.§.
intra.ff.de fideicom.lib. igit &c. nõ obſt.d.c.potuit, q̃a loquitur
6 in debitore. qđ no. ¶†Quid ſi petierit, & datus eſt tutor, ſed non
adminiſtrat? dic ꝙ nil uſ feciſſe, niſi ad adminiſtrãdũ eum ipſa
compellat, ut ff.eo.l.2.§.ſed qđ diximus. in fi. niſi ſit tutor teſta-
mentarius uel legitimus, quia quãuis non adminiſtret, & mater
eum nõ compellat adminiſtrare, nõ priuat ſucceſsione, ut no.
Cy. in d.l.fi. §.perſonis. C. de admin. tu. q̃a leges loquuntur de
petitis à matre, at in teſtamentarijs hoc non reperitur, ut dicit
Bar. in d.§.perſonis. qđ ſequitur ibi Sal. qm̃ hoc non reperitur
iure cautum, igit &c. ut l.illam. C.de coll. Præterea, ꝙ mater pri
uet ſucceſsione filij, eſt quid odioſum, ut l.fi. C.de inſt. & ſubſti.
ideo reſtringendũ, ut c.odia. de reg. iur. in 6. & hoc noluit Bal. in
l.precibus. C.de impu. & alijs ſubſtit. Sed contrariũ tenet glo. in
l.2.§.ſi mater.ff.eo. & C.q pe.tu.l.matris. & iſtas glo. puto verio
res. licèt Sal. dicat, ꝙ illæ gl. loquuntur in petito à matre, nã fa-
uore pupilli, ne interim bona ſua nõ adminiſtrentur, mater igit
priuat. eadẽ rõ eſt, & ſiue ſint petiti à matre, ſiue lege, vel à te-
ſtatore dari ſint, & non adminiſtrent, igit idẽ ius eſſe debet, ut l.
illud.ff. ad leg. Aquil. & iſtud tenet Bal. in quodam ſuo cõſilio,
quod incipit, Prçſupponit in facto, ꝙ quidam nõe Thomaſius,
pro iſta parte alle.l.fi. C.qui pe.tu. vbi ẽt loquitur in datis in te-
ſtamento, & tñ tenetur mater, niſi fuerint legitimè dati, ſi nõ pe
tiit confirmari, & iſto anno ita cõſului apud Pergamũ. de quo
dixi ẽt ĩ.de act.§.actionum autẽ. in materia tutelaria. in ver. itẽ
7 ꝑdicta locum habẽt, non tantùm qñ tutorem &c. ¶†Quid ſi pe
tat dari tutorem, ſed nõ idoneum? Reſp. Sal. in d.l.ſciant. in ver.
quæro igitur, q̃d ſi non idoneos? & diſtinguit, aut bona fide, &
excuſatur; ſecus ſi mala fide, & diligentia prætermiſſa, vt d.§.nõ
ſolùm. In dubio tñ prçſumit bona fides propter affectionẽ ma
ternalem, & debilitatem ſexus, vt l.vbi.ff.de eden. niſi ad ſecũda
vota tranſiens vitricum petat, vt ff.de adop.l.nunquam. ¶In ea.
gl. in fi. no. bene illa l.1. quia limitat totã iſtã materiã. ¶Quæro
8 †ſi tẽpore mortis mariti mater eſt minor, poſteà maior efficit,
nec intra annũ poſt maiorẽ ętatem petiit tutorẽ; an ſit priuata
ſucceſsione? & uſ ꝙ ſic. arg.l.Titia Seio. §.vſuras.ff.de leg.3. In
b cõtrariũ eſt ueritas,[b] arg. no. in l.1. C.in quib. cau. in integ. re-
ſtit. non eſt neceſ. pręterea hoc eſt bñficiũ matris, ut à pœna li-
beret, igitur cũ à principio eũ petiit, debet eſſe ꝑpetuũ, ut in
Aue. cõſtitutio. de dig.§.illud. coll.6. Nec ob.d.§.vſuras. q̃a ibi
allegabatur ętas ad impugnationẽ, hic verò ad defenſionẽ, q̃
defenſio debet eſſe ꝑpetua, vt l.purè. in fi.ff.de do. excep. ita di-
cũt Bal. Ang. & Sal. in d.l.2. qđ no. ¶In gl. impuberũ. in. fi. cui
9 autẽ incumbat onus docẽdi, ꝙ mortuus ſit pubes uel impu-
bes? dicas, ꝙ dicẽti quòd pubes mortuus ſit, qñ vult exclude-
re matrẽ à luctuoſa hęreditate filii, cõtra l.fi. C.de inſti. & ſub-
ſti. ſub condi. fac. & fundat ſe in ætate, ergo illã probare dẽt, vt
l.ſi minor. C.de in inte. reſtit. mi. ita dicit Saly. in d.l.ſciant. i fi.
10 ¶†In gl.ſi. in prin. ibi, niſi mater ſit illuſtris. dic hoc uerũ, ſi fi-
lius ſit vulgo quæſitus, & multò magis ſi ſit natus ex damnato
coitu, ſecus ſi ſit natus ex coitu concubinali, ẽt ex illuſtri, quo-
niã ſicut ſuccederet matri, ẽt ſtãtibus legitimis, vt d.l.ſi qua il-
luſtris. in fi. & ibi Bar. in ſummario, ita & ecõtrà, mater illuſtris
ei ſuccedere debet, vt hic. ¶In ea. gl. in fi. dic hoc verũ, ſtantib.
alijs legitimis, vt d.l.ſi qua illuſtris. in princ. Item hoc eſt verũ,
niſi eſſet naturalis, natus ex illuſtri concubina, vt d.l.ſi qua. in
fin. de quo dicam infra tit.1. §.nouiſsimè. Et ad intelligentiam
huius §. quomodo mater vel pater naturalis tantùm, ſuccedat
filio naturali, vide quæ ſcripſi ſupra eo.§.præferuntur &c.

ADDITIONES.

a Aequa. Idem dicit Io. Ana. conſi.45. & conſi.73. & 102. Pet. de Anch. conſi. 151. Pau. de Caſt. in 1. impreſsio. conſi.372. & conſi.374. vbi late de intellectu d.§. confeſtim.
b Veritas. Idem tenet Rom. conſi.279. Io. de Ana. conſi.73. & Ang. conſi.117.

De ſenatuſconſulto Orficiano.

SVMMARIVM.

1 *Correlatiuorum eſt idem ius.*
2 *Filius ad hæreditatem matris quibus præferatur.*
3 *Statutum imponens pœnam venditori, comprehendit emptorem.*
4 *Conſanguinei qui dicantur.*

PEr contrarium. Totus iſte tit. diuidit in qua
tuor ꝑtes. Primò, ponit qua
liter filii ad hæreditatẽ matris, & nepotes ad hęredi
tatẽ auiæ admittuntur. Secundò, nunquid capitis di
minutione tale ius ſuccedẽti tollatur. Tertiò, qui ſunt illi filij,
qui ad hęreditatẽ matris admittuntur. Quartò, ſubnectit nouũ
caſum ad materiã ſucceſsionis ab inteſtato. ſecundo ibi, ſcien-
dum eſt. tertio ibi, nouiſsimè. quarto ibi, ſi ex pluribus. ¶Et h.d.
filius & nepos veniunt ad hęreditatem matris & auiæ ab inte-
1 ſtato ex Senatuſconſ. Orficia. h.d. ¶No. primò, ꝙ in †correla-
tiuis dr̃ eſſe eadem iuris diſpoſitio, nam ſi mater ſuccedit filio,
vt ſ. titu.1. & econtrà filius ſuccedere debet matri, & potiſsi-
mè, cùm iure naturę hęreditas matris ſit magis debita filiis de-
ſcendentibus, quam econtrà, filiorum hęreditas matri, vt l.nã
& ſi parentib. cũ ibi not.ff.de inoffic. teſtamen. ¶No. verbum, li
berorum, aliquando ſtrictè capi ꝑ filiis tantùm. de quo latè ꝑ
Bar. in l.liberorum.ff.de verb. ſigni. ¶No. ꝙ hæreditas matris in
filiũ, dr̃ legitima hæreditas. de quo dic vt in glo. ¶No. ꝙ filius
2 †ad hæreditatem matris præfertur omnibus agnatis, & fratrib.
matris, & agnatis, quoniã prima cauſa eſt liberorũ, vt ſ. de hę-
re. quæ ab inteſt.§.1. ¶No. ꝙ appellatione filii non continet ne
pos. facit ſupra, quib. mo. tute. fi.§.fi. & ibi dixi. ¶In glo.1. in fi.
an ęqualitas debeat ſeruari in correlatiuis, vide l.fi. C.de indi.
& l.fi.ff.de acce. & l.2. C.de cupreſ. ex lu. daph. lib.11. nã poſito
3 vno de †correlatiuis, ponitur & reliquũ. Quod facit, ſi ſtatuto
cauetur, ꝙ nemo vendat corium in die feriali in platea ſub pe
a na, quod licèt nihil dicat de emptore, tamen emptor[a] incidit in
eandem pęnã. ita dicit Bart. in d.l.2. de cupreſsis ex luco daph.
libr.11. in fin. ¶In gl. liberi. in fin. dic vt per Bar. in l.liberorum.
ff.de verb. ſignifi. & quod dictum eſt ſupra, qui. mo. tute. fin.§.
fin. ¶In glo. legitima. in fi. not. quòd legitima hæreditas dicitur
non tamùm quæ ex lege 12. tab. peruenit, ſed etiam illa quæ ex
4 aliqua parte iuris tribuitur. ¶†In glo. conſanguineis. in fi. not.
glo. quę exponit, conſanguineis pro cognatis. ſed glo. in l.1. C.
eo. exponit, conſanguineis, ideſt fratribus, & illa communiter
tenetur in Auct. de conſang. & vte. fra. per totum.

ADDITIO.

a Emptor. Adde quòd Pau. de Caſt. conſil.19. dicit quòd ſicut habenti annos redditus licet illos uendere ſine peccato, quòd ita debet licere emere, & ita dicit arguiſſe contra quendam Teologum, & de correlatiuis uide late Fel. in proœ. decretalium.

SVMMARIVM.

1 *Leges nouæ quæ dicantur.*
2 *Legatum factum forenſi non capaci ex ſtatuto tempore teſtamenti,*
an valeat ſi tempore mortis teſtatoris legatarius ſit ciuis.
3 *Agnatio etiam minima capitis diminutione tollitur.*

Sciendum eſt. Succeſsio ex Tertulliano, vel Orficiano,
non tollitur minima capitis diminutio-
ne. hoc dicit. ¶No. ꝙ ſucceſsio quæ defertur per ius cognatio-
nis, non tollitur minima capitis diminutione. ¶No. ꝙ ſenatuſ-
conſul.

1 conſultũ,& omnes aliæ partes iuriſt dicuntur nouæ leges,præ-
ter legem 12 tab. quæ dr̃ antiqua. optimè facit l.s.ff.vt ex legi.
ſenatusve conſul.bo. poſ.detur.quod facit ad id qđ hr̃ in l.fi.ff.
de reg Caton.quia regula Catoniana non pertinet ad nouas le
a ges, vt ibi.† Et illud dicit Bar.in d.l.ſi legatũ factum eſt forenſi,
qui ea forma ſtatuti tẽpore teſtamenti eſt incapax,poſtea verò
efficitur ciuis,& ſit capax, poſtea tempore mortis teſtãtis, illa
lex antiqua in capacitate non habebit locum, immo legatum
3 conſequitur.¶ No.† q̃ agnatio capitis diminu.tollitur, ẽt mini-
ma. Ratio,quia agnatio eſt nomen iuris ciuilis.ſecus ergo ſi ſit
nomẽ naturæ,vt filius, & mater, & ſimilia quoniã p ius ciuile
tolli nõ poſſunt naturalia, vt hic in gl.fi.¶ Et illud facit ad id qđ
no. Bar.& doc.in l.tutelas.ff.de capi.dimi.& in l.pronunciatio.
ff.de verb.ſign.& in l.fi. & ibi Bal.Saly.& doct.C.de verb.ſign.
& p Ange. & latè per dominum meum Ioan.de Imo.in l.ex fa-
cto.§.ſi quis rogatus. ff.ad Trebel.videlicet, an baſtardus dicat
de caſata de Aſinellis , vel de domo, vel de familia, vel de no-
bilibus,vel de patrimonio,dic vt ibi.vide glo.& dic vt in ea.

S V M M A R I V M.

1 *Vulgò quaſitus quis dicatur, & quis ſpurius nu 2.*
3 *Spurius quibus ſuccedat,& qui ſuccedant eidem & nu 6.*
4 *Filius naturalis tantum,et natus ex coitu concubinali,ſuccedit matri etiam illuſtri, & vnà ſimul cum alijs filijs legitimis.*
5 *Filij nati non ex legitimo matrimonio, qualiter ſuccedant. & nu.7.*
8 *Coitus quando lege damnatus eſſe dicatur.*

Nouiſſimè. Etiam filius vulgò quæſitus, ad hæreditatem
matris admittitur.hoc dicit. ¶ Not. quod in
ſucceſſione matris nõ ſit diſtinctio filiorum, ſed quilibet filius
admittitur, ẽt vulgò quæſitus, ſine ſpurius. Sed an natus ex dam-
nato coitu admittatur?not. hic ex glo. & dicam ſuper ea.& idẽ
in nepotib.vulgò conceptis,qa ſuccedunt auiæ maternæ ab in
teſtato, vt l.Modeſtinus.ff. vnde cogn.facit ſ.eo.in princip. vbi
ſtatuta in filio, extenduntur ad nepotem, facit l.filiũ habeo. ff.
ad Mace.& l Lucius.la 2.ff.de hære.iuſti.¶ In glo.vulgò.in prin.
ibi.qa non habent certũ patrem &c.concor.l.vulgò.in prin.ff.
de ſtatu hom. & ſic pater poteſt eſſe incertus,licèt mater ſemp
certa ſit, vt l.qa mater.ff.de in ius voc. ¶ Et aduertas,q̃ ẽt dici-
1 tur quis vulgo conceptus,qui patrem demonſtrare põt,ſed ha
bet eũ, quem habere non licet, vt dicit ad literã tex.in d.l. vul-
gò.& gl.ibi exponit,quem non licet demõſtrare, vt monachũ,
vt quia eum habuerit ex inceſtu. In eo q̃ dicit gl.de monacho.
facit gl.in Auc.quib. mo.na.effi.ſui.§.fi.in verbo, participiũ.in
a ver.iam nõ eſt queſtio de filio[a] ſacerdotis.& ille ẽt ſpurius ap-
pellat, vt d.l.vulgò.in fi.facit l.ſi qua illuſtris. in prin. C.ad Or-
fi.ibi,ſpurium, cuius pater incertus eſt. facit l.ſi ſpurius.ff.vn-
b de cogna.ſed immo tu dicas, propriè loquendo,q̃ ſpurius[b] dr̃
ille , qui natus eſt ex concubina, quæ non fuit retenta ex indu-
bitato effectu, aliàs propriè diceretur naturalis, vt eſt tex.gl.&
ibi Inno.in c.niſi cũ pridẽ § perſonæ. extra,de renun & hoc
2 ſequit ibi Ant.de Bu.& alie.Iſid.s.etymologia. ¶ Ex his infert,
q̃ propriè loquendo , ſpurius dicatur propriè ille, qui non eſt
taliter naturalis filius , qui poſſit per ſubſequens matrimoniũ
legitimari, iuxta ea que s.dixi. de hær. quæ ab inteſt. §. 1. & ſic
gl.in d.l. vulgò.quæ dicit de monaco,vel de damnato coitu,nõ
3 eſt vera.¶ Et aduertas,† q̃ ſicut vulgò cõceptus & ẽt ſpurius ſuc
cedit matri, vt hic, & ita ẽt ſuccedit fratri & alijs cognatis, vt l.
hac parte.ff.vnde cog & ita eõ mr̃, frater,& alij cognati ex late
re materno, non de iure ciuili, ſed de iure naturæ eidẽ ſucce-
dũt, vt eſt tex. in d.l.ſi ſpurius. ff. vnde cog.facit d. l.hac parte.
4 ¶ † In ea.gl.in fi.no. q̃ filius naturalis tm̃,& natus ex coitu cõcu
binali ſuccedit matri ẽt illuſtri, & vnà ſimul ẽt cum alijs filijs
legitimis,vt eſt caſus in d.l.pe. vt dicit gl. ſequens.¶ In gl.hære-
ditatẽ.ibi,niſi mater ſit illuſtris. No.q̃ oĩbus mulieribus cõue-
nit caſtitas,ſed magis illuſtribus.facit l.presbyteri.C.de epiſ.&
5 cle. In gl.mag.in fi.no. & ſigna iſtam gl.& in hoc tñ † articulo
qualiter ſuccedãt filij qui nõ ſunt nati ex mr̃imonio, cõcludes
aut ſunt nati ex coitu nõ damnato aliqua l.imperiali,aut ſunt
nati ex coitu nõ dãnato aliqua l.imperiali, nec temporali. Pri-
c mò caſu,dicerẽ eos nullo modo poſſe ſuccedere[c] patri vel ma-
tri,vel alijs eorũ aſcẽdẽtibus,quia ſunt indigni omni legis be-
neficio,vt in Auc.quib.mo.na.effi.ſui.§.fi.co. 7.& in auc.ex cõ-
plexu.C.de inceſtis nup.& q̃ ẽt matri tales filii nõ poſſunt ſuc-
cedere,tenet gl.hic expreſſè & in l.ſi qua illuſtris.& in d.auc.ex
complexu.& in Auc.quib.mo.na effi.le.§.fi.& 15. q.vlt.c.cum
mulię.& hoc clarè pbat, qa dr̃ iure ciuili pater & mater tales
filios alere nõ tenent, vt eſt tex.in d.auc.ex cõplexu.& in d.§.fi.
quib.mo.na.effi.ſui.ergo multò minus debet talis filius ſuæ ma
tri poſſe ſuccedere.Sed de ęquitate canonica introductũ eſt, q̃
tales filij à parentibus ſint alendi , vt in c.cũ haberet. de eo qui
dux.in mat.q̃ pol.p adul.Quò aũt ad ſucceſſionem,nihil eſt im
mutatũ.ita dicit Bar.& doc.i d.auc.ex complexu.& l.fi.ff.de his
qui.vt indi. vbi Bar.ex pdictis infert, q̃ ſicut pater de iure cano
nico tenet alere tales filios, & ſic põt baſtardis aliquid alimen-
torum cã relinquere, dummodò nõ relinquat vltra alimenta in
fraudẽ,vt no.Bal.in l.eã quã. C.de fideicom. ita ẽt põt pater re-
linquere p dote, & pro maritanda filia baſtarda, qm̃ dos ſucce
dit in locũ alimentorum,ut l.ſancimus.C.de nu. & ibi Cy. doc.
& Dy.& Bar.in l.Titio eẽ ũ.§. Titio genero. ff.de cond.& dem.
d quod no. [d] ita ẽt dicit Bar. in l. Mæuius §.duob.in ver.3.quæro.
in fi.ff.de le.2.& q̃ tales filij nati ex coitu dãnato non ſuccedãt,
probat etiam in d.§.fi.& in d.auc.ex complexu.qm̃ nõ ſunt no-
minandi filij,nec illi ſunt nominandi parentes, & p conſequẽs
ẽt ea quę ſunt de iure naturali(iuxta ea quæ habent,in tex. in l.
eas.ff.de cap.dimi.)eis nõ cõpetunt,nec debẽtur. qñ ergo talis
filius vult ſuccedere patri uel matri,cũ nec pater vel mater dici
poſſit?ergo &c.Scđo verò caſu principali, qñ tales filij ſunt na
ti ex coitu nõ dãnato a l. p quo nulla pęna tpalis ab aliqua l.tẽ
porali imponit.Tũc ſubdiſtingue,aut q̃rit, an iſti poſſint ſucce-
dere matri,vel aſcendentibus p lineam maternã. Aut patri, vel
6 aſcendẽtibus p lineã paternã.Primo† caſu,dico eos poſſe ſucce-
dere ab inteſtato matri,vel alijs aſcendentibus p lineam mater
nam,perinde,ac ſi nati eſſent ex legitimo matrimonio, & ſic p
cõſequẽs dico eos ſuccedere ẽt ſimul cũ alijs legitimis,& ex le-
gitimo matrimonio natis,ut hic.& d.l.hac parte.& d.l.Modeſti
nus. ¶ Iſta aũt regula fallit qñ mulier eſt illuſtris,qa tunc ſubdi-
ſtinguit. Aut habet filios naturales tm̃ ex amaſio ſuo,cũ quo ſta
bat ut cõcubina, ita q̃ talis cõcubinatus erat à iure ciuili pmiſ-
ſus, vt qa vir & mulier ſoluti erãt,& tũc tales filij naturales ſuc
cedunt tm̃ matri ab inteſtato , ẽt cũ alijs filijs naturalib. & legi-
timis,quos dicta mater habuiſſet ante, vel poſt. Aut ipſa mulier
illuſtris habet filios naturales ut meretrix,& tũc ſi ipſa habet fi-
lios legitimos & naturales plures,vel vnum tm̃, tũc nõ pñt ſuc
cedere mr̃i illi ſpurij,alias ſic.& oĩa iſta pbant in d.l. ſi qua illu
ſtris. ¶ Ex quo ſequit, q̃ ſi tales filij nati ex coitu meretricali ta-
lis illuſtris matris,veniũt ab inteſtato patri & matri tali illuſtri,
ea pręmortua, vel repudiante talẽ hæreditatẽ, (nam ſpurij non
poſſent ſuccedere, ſi ſupeſſet aliquis filius legitimus,& natura-
lis talis matris illuſtris.) qa ſi tali caſu matri ſuccedere non poſ
ſunt, ita nec auo, nec auiæ multò fortius,ut ſup.eod. in fi.prin.
aliàs autẽ poſſent.p d.l.Modeſtinus. ¶ Ad unũ aduertas,q̃ ſi na-
tus eſt ex patre ligato,& matre ſoluta(cũ non ſit natus ex dãna-
7 to coitu,ut l. 1.C.de adul.)talis filius eſt ſucceſſibilis.¶ † Scđo ca
ſu, qñ quærit , an filii naturales tantũ nati ex coitu non dãnato,
poſſint ſuccedere patri ab inteſtato,vel aſcendẽti p lineã pater
nam? diſtingue , aut pater eſt penitus incertus , qđ cõtingit qñ
mulier erat publica meretrix,& tũc planum eſt,q̃ alicui tãquã
patri,ſuccedere non põt ab inteſtato, licèt aliquis qui habuerit
rẽ cũ dicta meretrice,ſit ita fatuus,q̃ illos tractaret p ſuis filiis,
ut ſ.de le.cog.ſuc.§.vulgo. cũ ſimil. & ſic patet q̃ multò minus
agnatis,vel cognatis patris potuerint ſuccedere tales. Aut pater
eſt bene certus , & tũc diſtingue, aut tales filii ſunt nati ex libe-
ro, & libera, aut ex libero & ancilla,aut ex ſeruo & libera, aut
ex ſeruo & ſerua.Primo caſu,qñ ſunt nati ex libero & libera,&
tũc iſti pñt patri naturali tantũ ab inteſt. ſuccedere ſolũ in dua
bus vnciis,& ſic in ſexta parte totius hrẽditatis, cõcurrentib.his
trib. Primò,q̃ iſta cõcubina eorũ mr̃ indubitato affectu tracta-
ta fuerit & habitauerit in eadẽ domo ſimul cũ amaſio ſuo,aliàs
ſi habitauerit ſeorſum,filii ex hoc coitu nati nõ habẽt hoc priui
legiũ ſuccedendi,qđ pbat in auc.quib.mo.na.effi.ſui. §.ſi q̃s aũ
tẽ defunctus. col.7.& no.gl.in l.pe.ff.de cõcu. & ibi Dy.& Bar.
hoc tenẽt. Scđò,qđ huic patri nõ ſupſit aliquis tpe ſuæ mortis
de legitimis & naturalibus. Tertiò, q̃ tpe mortis huic pr̃i ſupſit
legitima

ADDITIONES.

a Filio. Addo q̃ filiorum ſeptem ſunt ſpecies, primi namq; appellant naturales, & legitimi. Scđi, legitimi tantũ. Tertij naturales tantũ. Quarti ſũt manzeres ex ſcorto ſiue meretrice nati. Quinti dicuntur ſpurij. Sexti legitimi. Septimi ſunt filij ſpirituales, de quibus dixi pter iſtũ ſupra in arbore de pupil.ſub-ſti.ver.& ad euidentiã infra dicendorum nu.10. cum ſeq. & ibi uide . quia nullibi reperies ſic cumulatum & diſtinctum. An.Catus.

b Spurius. Qui dicantur ſpurij. & qui naturales, & an dicantur de domo, uide Ange.conſilio 30.

c Succedere . Quomodo filijs naturalibus poſſit relinqui, uide Are.in §.etiam legati.ſupra de leg.Puspu.

d Quod no. Adde Abb.conſ.1.& 135.in 2.lib.

legitima vxor, vt eſt caſus io d.§. ſi quis aūt. & §. hoc ipſo cuſto-
diēdo. in auc. qb. mo. na. eſſi. ſui. & in auc. licet. C. de na. lib. De-
ficiente ergò vno ex dictis tribus, non pñt ab inteſtato ſuccede
re iſti filij naturales, & hæc procedūt in naturalibus liberis pri-
mi gradus. i. filiis. In liberis aūt naturalibus ſecundi gradus, vel
vlterioriб. vt nepotibus, & pronepotibus, ſecus eſt, qa illi nun-
q̄ pñt auo, vel proauo paterno ſuccedere ab inteſtato. Immo
plus eſt, qa filius naturalis, & legitimus ꝓcreatus ex filio natu-
rali tm̄, nō pt auo paterno ab inteſtato ſuccedere, vt l. fi. in fi. C.
de na. li. quę lex ēt hodie remanet incorrecta, vt d. §. de nepoti-
bus. in auc. qui. mo. na. eſſi. ſui. qd̄ eſt no. ſm Mathęſilanū in ſuo
tract. de ſuc. ab inteſt. qm̄ multi dicerent ꝯriū, inter quos vr̄ eſſe
gl. in verbo, diſpoſita. in d. §. de nepotibus. & Dyn. in ſuo tract.
de ſuc. ab inteſ. & qd̄ dixi de filijs vr̄ ſentire ꝙ in illis caſibus, in
quibus naturales filij pñt ſuccedere patri ab inteſtato pñt ne-
potes legitimi & naturales, vel tm̄ naturales nati ex filio natu-
rali ſuccedere ab inteſtato tali auo naturali: qd̄ nō placet Ma-
thęſylano, quia non vr̄ iure cautū, & qa correctio eſt euitanda.
Itē pro iſta opi. eſt tex. in auc. qb. mo. na. eſſi. ſui. §. filiū vero. ibi,
nullū tm̄ habet participium ad aſcendētes. ¶ Scd̄o caſu principa
li, qñ ſunt nati ex libero & ancilla eius cōcubina retēta in eadē
domo indubitato affectu, & tunc aut iſti filij nō ſunt manumiſ-
ſi, & remanent ſerui, & ſic ſuccedere ab inteſtato nō pñt. l. par-
tū. C. de rei ven. & ſ. de ſerui. co. in prin. Aut ſunt manumiſſi, &
tūc pñt ab inteſtato ſuccedere matri ſi moriat̄ manumiſſa. Itē &
pñt patri naturali & parentibus pr̄is naturalis inſolidū ab inte
ſtato ſuccedere, ēt cum alijs conceptis & natis ex legitimo ma-
trimonio. j. de ſer. cog. in princ. Sic ergò in illo caſu ſunt multa
priuilegia. & primò, qd̄ filij naturales tm̄ ſuccedūt ab inteſtato
inſolidum. Scd̄ò, ꝙ ſuccedunt vna cū alijs filijs natis poſteà ex
legitimo matrimonio ēt cum alia muliere ꝯtcto. Tertiò, ꝙ tales
liberi naturales tm̄ ſuccedūt ab inteſtato, ēt parentibus pr̄is, vt
auo, auiæ, proauo, & proauię, vt j. de ſer. cog. §. 1. ibi, hos. n. libe
ros non ſolū ſeruorum &c. cōiuncta regula. §. fi. ſ. quib. mo. tu.
fin. & tm̄ in oībus iſtis ſecus, ſi eſt in liberis naturalibus tm̄ natis
ex libero & libera, vt ſ dixi. ¶ Tertio caſu, qñ ſunt nati ex ſeruo
& libera. & idē dicendum eſt, qd̄ dixi ſ. proximo caſu. Et idem
dicendum in quarto caſu. ſ. ſi ex ſeruo & ancilla eius concubi-
na naſcantur filij, & poſtea parentes & filij manumittantur, vt
probatur j. de ſer. cog. per totū. Quæ aūt ſit rō diuerſitatis inter
primū caſum & iſtos vltimos tres eſt probabile dubiū, nec eſt
tactū a gl. nec a doc. ſed poſſet dici, ꝙ rō ſit, quia ſm leges, non
poterat eſſe matrimoniū, qñ vir & mulier erant ſerui, vel alter
eorum tm̄. l. cum ancillis. C. de nup. & ideo lex præſumpſit in
benigniorem partē. ſ. ꝙ talis vir & mulier ꝯxiſſent matrimoniū
aliqñ cum potuiſſent, & ideo voluit filios ingenuos ſuccedere,
vt legitimos, & naturales: ſed hoc hodie non eſt verum de iure
canonico, cum poſſit eſſe matrimonium nō ſolum qñ alter ex
coniugibus eſt in ſeruitute, ſed ēt qñ vterq;, vt extra, de coniu.
ſeruo. per totum. qd̄ ius, præualet, cū matrimonium ſit res ſpiri
tuali, & ideo vr̄ ꝙ ille tit. de ſerui. cog. ſit hodie correctus, quia
ceſſante rōne legis, ceſſat eius diſpoſitio. l. adigere. §. quāuis. ff.
de iur. pa. ſed ſm Mathęſyl. dicere hoc non eſt tutū, quia iſta rō
non eſt ibi expreſſa in tex. imò ēt, quia correctio eſt euitāda in-
quantum fieri pōt, & hoc facit qd̄ dicit Io. de Imo. in l. tam is. §.
1. ff. de do. can. mor. an correcta rōne legis, intelligatur ipſa lex
corrigi: pōt in primo caſu alia ratio aſſignari, qa magis eſt im-
putandū libero viro & mulieri liberæ, q̄ immediate non ꝯxit
matrimonium, q̄ ſit qñ vterq; eſt in ſeruitute, vel alter tm̄, cum
metu dn̄orum ſerui ſępius abſtineant ſe ad ꝯtrahendum matrimo
nium, vt de facto quotidie vr̄. Vnde cum iſta ratio hodie duret,
adhuc planum erit dicere. d. tit. de ſerui. cog. non eſſe correctū.
¶ Vnum tm̄ reſtat videre pro huius membri deciſione & expedi
8 tione, videlicet qñ coitus dicatur eſſe damnatus aliqua lege tē
porali? & rñdeo, ꝙ eſt vbi aliqua pœna tpalis imponit̄ per ali-
quam conſtitutionem iuris ciuilis, vt patet qñ pro tali coitu ha
bet locū pęna adulterij, vel inceſtus, vel ſtupri, vt j. de pub. iu-
di. §. item lex Iul. de adulte. & auc. quib. mo. nat. eſſi. ſui. §. fi. qui-
nimmo etiam ideo dico qñ pro tali coitu, non imponitur pęna
ordinaria adulterij, inceſtus, vel ſtupri, ſed imponitur extraor-
dinaria. Et extraordinaria poteſt imponi, qñ quis plures retinet
concubinas, nā tunc coitus iſte eſt damnatus pęna tpali quò ad
vtrunq;. Et ideo tales filij nullo modo ſuccedūt ab inteſtato pa
tri, nec etiam matri, vt in Auc. quib. mo. na. eſſi. ſui. §. ſi verò eſſo
ſa. col. 7. & ibi vr̄ de mēte gl. in §. fi. in verbo, inteſtatus. idem fa-
cit in Auc. de tri. & ſemiſ. §. cōſideremus. col. 3. Nam tales con-
cubinæ & earum amaſij, ſaltem extra ordinem puniri poſſunt,
quia eſt res mali exēpli, vt l. 1. & per totum. ff. de var. & extraor.
cri. & l. 3. ff. de cri. ſtel. ſed Bar. tenet contrarium in l. fin. ff de
his quib. vt indi. videlicet, ꝙ tales poſſunt matribus ſuccedere
ab inteſt. per §. pe. j. de ſuc. cog. qd̄ nō placet Mathęſilano. Et ꝑ
hoc dici poteſt, ꝙ ſi habens vxorem accipit ēt concubinam in
domo, tales filii non poterunt ēt matri ſuccedere, cū talis coi-
tus ſit damnatus, ut l. 1. ff. de concu. ueruntamē licèt coitus con
cubinatus uel meretricalis nullam pœnam temporalem patia
tur, ſecundū leges, ut l. fi. de conco. & l. ſi ca. & l. quæ adulteriū.
C. de adulte. tm̄ ſecus eſt quo ad pœnam ſpiritualem: unde de
iure diuino, & canonico mortaliter peccant, q cum alia, quàm
cum vxore propria habent coitum. 32. q. 4. c. meretrices. & gl.
pulchra in cle. ad noſtrum. §. 7. de hęre. an autem, quomodo, &
qualiter, econtra parentes ſuccedunt naturalibus tantum? uide
quæ ſcripſi ſupra tit. 1. § præferuntur.

S V M M A R I V M.

1 *Ius accreſcendi an tranſmittatur ad heredes.*
2 *Inſtitutis an & quando accreſcat pars in hæreditate deficiens.*
3 *Habens ius accreſcendi dicitur habere immediate a lege, licet iudicio teſtatoris habeat.*
4 *Ius accreſcendi quando locum habeat.*
5 *Tranſmittere hæreditatem qui poſſint.*

Si ex pluribus. ¶ Si pluribus deferatur hæreditas, & qui
dam adierunt, & quidā repudiauerunt,
adeuntibus portio deficiens accreſcit, qd̄ ius etiam ad hęredes
tranſmittitur. h. d. ¶ No. ꝙ inter cohæredes habet locum ius ac-
creſcendi in portionibus hæreditariis, ne teſtator decedat pro
parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. ff. de acq. hære. l. ſi totam.
No. ꝙ hæres nunquam habet ius in ſua parte, niſi hęreditatem
adeat. ¶ Not. ꝙ hæreditas non adita, regulariter non tranſmit-
1 titur, ut l. unica. §. in nouiſſimo. C. de cad. toll. ¶ † Not. ꝙ ius ac-
creſcendi cōpetit magis portioni, q̄ perſonæ, & ideò tranſmit-
titur ad hæredes, ſecus eſt iure ſubſtitutionis, quia illa compe-
rit perſonæ, unde cùm perſona finitur, ut eſt caſus de utroque
in l. ſi ex pluribus. ff. de ſuis & leg. ¶ No. ꝙ paria ſunt non uelle
adire, & ſic repudiare, uel non poſſe adire, ut impeditus mor-
te, uel alio modo, ut ſit locus iuris accreſcendi & ſic ius accre-
ſcendi nunquam habet locum, niſi quis repudiet expreſsè, uel
manifeſtè, apparet ꝙ ſi uult adire nō poſſit. ¶ In gl. 1. ibi, tertio
libro habuimus. no. ꝙ ſępe nigrū eſt amplius, q̄ rubrū. de quo
dixi in rub. procemij huius cōpilationis. ¶ In ead. gl. in fi. ibi le-
gatis. An, & quādo habeat locū ius accreſcendi? dic ut ſupra de
leg. §. ſi eadem res. & ibi dixi. ¶ An autem & quando habeat lo-
cum in contractibus ius accreſcendi. dic vt per Bar. in l. re con-
iuncti. i fi. ff. de leg. 3. & no. Bar. & Ang. & vterq; dominus meus
in l. ſi mihi & tibi. ff. de verb. obl. & no. Bar. & docto. in l. 1. C. qñ
non pe. par. & ꝑ dominum meum in l. proinde. §. fi. ff. de ſtipu.
2 ſer. ¶ in glo. accreſcit. ibi, de vulg. & pup. ſubſti. §. 1. Et dicit ꝙ in
hæreditate accreſcit pars deficiens etiam inuitis, vt l. vnica. C.
quando non pet. par. & eſt ratio, ne teſtator decedat pro parte
teſtatus, & pro parte inteſtatus, ut in l. ſi ſeruus communis ab
extero. cum gloſſ. ff. de acquiren. hęred. quod eſt verum ſi pars
deficit de iure communi, ut hic. Si autem deficeret de iure ſpe-
ciali, non accreſceret inuito, ſed demum uolenti, ut eſt caſus in
l. ſi minor. ff. de acquiren. hæred. & no. gl. & doct. in d. l. unica.
quando nō pet. par. & Bar. in d. l. re coniuncti. Secundò hoc eſt
uerum, ſi deficit ipſo iure, ſecus ſi ope exceptionis, quia tūc nō
accreſcit conſocijs, ut not. glo. in l. ſi dno. in princ. in uerbo,
iuraſſe. & ibi Barto. ff. de iureiuran. Tertiò eſt uerum, niſi ſucce
dat iure diuerſo, quia tūc inter eos non eſt locus iuri accreſcen
di, ut l. ſed cum patrono. in princip. cum ibi no. & ibi Bar. ff. de
bonor. poſſeſ. Quartò, hoc uerum in eadem hęreditate, ſecus in
pluribus partibus prouenientibus ex pluribus hæreditatibus,
licèt etiam ex eodem teſtamento, quia tunc non habet locum
ius accreſc. ut l. ſi ſub conditio. ff. quibus mod. uſusfruc. amit. &
l. ſi duobus. ff. de teſtamen. milit. & no. Barto. in l. qui patri. ff. de
de vulg. & pupil. & dictum ius accreſcendi dicitur uenire ex ta
cita uoluntate defuncti. Et ideo non eſt mirum, ſi ſubſtitutus il-
li qui repudiauit præfertur, quia ſubſtitutus habet expreſſam
uoluntatem. l. ſi Titio & Mœnio. §. Iulianus. ff. de leg. 2. ¶ Ex quo
3 ſequitur † quòd ille qui habet ius accreſcendi, dicitur habere
immediatè à lege, & non á teſtatore, licèt iudicio teſtatoris ha-
beat, vt eſt caſus, & ibi Barto. & Ioan. de Imo. in l. ſi teſtamento.
ff. de vulg. & pupill. ¶ An autem, & quomodo teſtator poſſit ꝓ-
hibere ius accreſcendi, habetur plenè. & ibi doct. in l. penul. ff.
de inſtit. teſt. & tale ius accreſcendi habet locum antequam al
4 teri † parti ius acquiſitum fuerit, nam poſtquam fuit ei ius ac-
quiſitum.

quiſitum, licèt deficiat, non habet locum iris accreſcendi, quod
eſt verum in proprietate, ſecus in vſufructu, ut l. 1. §. 1. & ibi hẽ.
ff. de uſufru. accreſ. Ac ẽt prędicta ſunt uera in hæreditatibus, in
legatis autem nõ fit acquiſitio inuito, ut no. in d. l. ſi ſeruus cõis
ab extero. ff. de acq her. & ibi ponitur ratio diuerſitatis. ¶ In ea.
gl. in fi. uel dic, ꝙ illa l. ſi ſolus. nõ facit ad propoſitum, quia ibi
non tractatur de iure accreſcendi, ſed ideo opus eſt ibi noua
additione, quia ſeruo acquiri potuiſſet illa portio in qua fuit
inſtitutus ſub cõditione, hic aũt in illa alia portione nullo mo-
do fuit inſtitutus, ita vr̃ velle gl. in l. ſi ex plurib. ff. de ſuis & le-
gi. ¶ In gl. in fi. intelligas hoc verum de hæreditate ab aſcendẽte,
5 ſiue ex parte patris, ſiue ex parte matris, ꝙ liberi † tranſmittunt
ad poſteritatem ſuam hæreditatẽ non aditam, vt d. l. 1. non autẽ
hęreditatẽ extraneorum & tranſuerſalium, quia non adita non
tranſmittitur, vt d. §. nouiſsimo. Suus aũt hæres hæreditatẽ pr̃is
tranſmittit ad quoſcũqꝫ ẽt extraneos. l. ex militari §. ſi cũ l. ſeq.
& ibi Bar. ff. de teſta. mil. & not. plenè Bar. in l. ventre ff. de acq.
hære. & ibi doct. & hr̃ in l. ſi fratris. & ibi doct. C. de iur. delib. &
vide de hujuſmodi tranſmiſsionibus. l. apud hoſtes. C. de ſuis &
legi. Plenè per Salic. in repe. & per Bar. in d. l. ventre. et per glo.
& doct. in l. vnica. C. de his qui ante aper. tab.

De ſucceſſione cognatorum.

SVMMARIVM.

1 *Emancipatus ſuus eſt, & debet inſtitui, vel ritè exhæredari, aliàs contra tabulas habet.*
2 *Statutum quod agnatus præferatur cognatis, tenet.*

POſt ſuos. Totus iſte tit. diuiditur in tres partes.
Primò, ponit, qñ cognati admittant,
& quo iure. Secundò, qui ſunt cognati. Tertiò, vſqꝫ
ad quotum gradum agnati, & cognati admittantur.
Secunda ibi, qua parte. Tertia ibi, hoc loco. ¶ Et h. d. Poſt ſuos &
agnatos uocantur cognati de iure prætorio, qua parte veniunt
emancipati cognati, niſi ſit frater & ſoror defuncti, qa veniunt
cum agnatis. ¶ No ꝙ prima cã eſt ſuorum hæredum, ita ꝙ ſuus
2 hæres præfertur alijs. ¶ † No. ꝙ emancipatus eſt ſuus hæres de iu
re prætorio, ideo eſt inſtituendus, vel ritè exhęredandus, aliàs
hẽt ꝯ ab. vt l. non putauit. in prin. ff. de contratab. ¶ No. ibi, natu-
ralis cognatio, ꝙ prætor inſpicit naturalitatẽ, vt ſ. de hære. quæ
ab inteſt. §. emancipati. ¶ Nu. ꝙ agnatio eſt nomen iuris ciuilis,
ſicut cognatio iuris naturalis, facit l. eas. ff. de capi. dimi. ¶ No. ꝙ
de iure pretorio ita admittebantur cognati, ſicut agnati, & præ
ferebantur ſm gradus prærogatiuam, & ſic hoc ẽt eſt hodie de
iure Auc. ſtatutum, vt patet in Auct. de hęre. ab inteſt. ve. §. ſi ve-
rò neqꝫ. verſi. nullam verò. ¶ No. ꝙ prætor vocat agnatos capite
minutos, vt cognatos, qm̃ de iure ciuili non vocabantur. ¶ Nu.
ꝙ pretor non ſolum vocat cognatos deſcendentes, vt ſ. de hęr.
quæ ab inteſ. c. item vetuſtas. ſed ẽt collaterales, vt hic. ¶ No ibi,
proximos &c. coniuncta gl. quis dicatur proximus. quod facit
ad ea quæ plenè ſcripſi ſupra de legi. agna. ſuc. §. proximus. ¶ In
gl. cognatos. in fi. ſed hoc non obtinet nouo iure, ſecundum lo.
Fab. vide quæ ibi habentur, & ibi dixi ſupra de hæred. quę ab
inteſta. §. poſt mortem. in fi. Allegatur iſte tex. ꝙ tenet ſtatutum
2 † ꝙ agnatus pręferatur cognatis, nam (vt hic vides) de iure. l. 12.
tab. pręferebantur agnati cognatis. immo cognati erant peni-
tus incogniti. quod not. quia quotidie poteſt allegari ſic.

SVMMARIVM.

1 *Adoptati vel arrogati quando collateralibus ſuccedant. & nu. 3.*
2 *Adoptio quando morte ſoluatur.*
4 *Inducta, quòd filius fratris præmortui ſuccedat ſimul cum fratre, excludatque patruum & amitam, an locum habeant in arrogatis.*

Eos etiam. Tranſuerſales per lineam fœmininam, & li-
beri in alterius familia adoptiua exiſtentes
vocantur ex iſto ordine. h. d. ¶ In gl. liber. in fi. dic, hodie eſt im-
mutatum, vt ibi habetur, & ibi dixi per l. pen. C. de adop. ¶ No.
ex iſto §. cum gl. ꝙ per filium ex adoptione, licèt ſit de iure ciui
li, nõ ꝯhitur cognatio, quia vocantur vnde cognati per pręto-
rem. Videndum eſt igitur de tranſuerſalibus legitimis tm̃ an ſi-
bi inuicem ſuccedant ab inteſtato, & an tales ſuccedunt legiti-
mis, & naturalibus, & ꝯ. Et circa hoc diſtingue, aut loquimur
1 in adoptiuis, aut in coniunctis per arrogationem. Primo † caſu,
aut ſunt adoptiui qui non tranſeunt in pt̃atem adoptantis, &
planũ eſt ꝙ ſuccedere nõ pñt tranſuerſalibus aliquibus, vt l. pe.
§. ſed ne articulum. C. de adop. ſi verò tranſeunt in pt̃atem (qđ
eſt, qñ ſunt adoptati ab alio de aſcendentibus, per lineam pr̃nã
uel maternam) & tunc planum eſt, ꝙ ipſi pñt ſuccedere ea eo
capite, qa ſunt naturali agnatione coniuncti, vt in Auc. de hær.
ab inteſt. ve. §. ſi verò neqꝫ. verſ. nullã verò. ſed ſi volunt ſuccede
re ex aliquo capite, vel gradu adoptionis, pñt (ſi talis adoptio
non fuit diſſoluta ꝑ emancipationẽ) ſuccedere agnatis adoptã
tis, non aũt cognatis. l. q in adoptionẽ. ff. de adop. vnde ſi ꝓauus
maternus ſibi adoptauit pronepotem in filiũ, & ex tali proauo
poſt eius mortẽ ſupereſſent tres filij legitimi & naturales, qui
inuicẽ eſſent coniuncti ex parte tm̃, quia quilibet eorum ex di-
uerſa matre natus eſſet, & vnus ex his ab inteſtato moriat, ſuc-
cedunt ſibi reliqui duo fratres, & ille pronepos adoptatus loco
filij, vt d. l. q in adoptionẽ. & ſ. de legi. agna. ſucceſ. §. ꝑ adoptio-
nẽ. & l. pe. §. ſi verò pr̃ naturalis. C. de adop. vbi aũt nulla ado-
ptio interueniſſet, planũ eſt ꝙ iſte pronepos excluſus fuiſſet à
fratribus defunctæ pſonæ, vt no. gl. in auc. poſt fratres, la 2. C. de
leg. hære. Item ſi conſtat, ꝙ aliquis illorum duorũ fratrũ ſubſti-
tutorum fuiſſet vtrinqꝫ coniunctus, excluſiſſet hunc nepotem,
qui cenſetur eſſe frater defunctæ perſonæ ex patre tm̃ ratione
adoptionis, vt d. §. reliquũ. &c. ¶ Ex ꝑdictis quoqꝫ patet, ꝙ licèt
quælibet capitis diminutio oriens in perſona adoptati, ſoluat
2 adoptionem, vt ſ. de leg. agna. ſucce. §. ſi. tñ ſi mors naturalis cõ
tingit in perſona adoptantis, adoptionẽ non ſoluit, imò adhuc
durare dr̃ inter adoptatum, & agnatos adoptantis, vt d. § ꝑ ado
ptionem. & ꝓbatur in l. 3. §. ſi pater alicuius. vbi Dy. tenet hoc
& l. vtrum. ff. de ho. poſſ. ꝯtab. immo plus dicendum eſt, ꝙ nulla
capitis diminutio oriens in perſona adoptantis, ſoluit adoptio
3 nem, vt ſ. de adop. §. illud. cum ſi. † Scđo caſu, qñ loquimur de
arrogatis, dicendũ eſt idẽ qđ in adoptiuis, qui tranſeũt in ptã.ẽ
adoptantis; nam illi ſuccedũt ab inteſtato agnatis patris, cogna
tis aũt non, ut d. §. qui in adoptionẽ. & d. l. pe. in fi. C. de adop. &
ſic patet, quò ad iſtum paſſum hodie ẽt remanere drĩam inter
agnatos, & cognatos. Nec obſt. d. verſi. nullã verò. quia ibi tollit
4 drĩam quod cõiũctos vinculo naturali. ¶ † Sed põt quęri, an ea,
quæ ſunt inducta de iure nouiſſimo ſ. ꝙ filius fratris præmor-
tui ſuccedat ſimul cum fratre. Itẽ ꝙ excludat patruum, & ami-
tam, ut in Auc. de hære. ab inteſt. veni. §. reliquum. habeat ẽt lo-
cũ in illis, qui ſunt coniuncti ſolùm vinculo ciuili. ſ. arrogatio-
nis, & dicendum eſt, ꝙ ſic, cùm ſit eadem ratio. & hoc probatur
per rationes poſitas in d. §. reliquũ. quæ omnia bene nota. &c.

SVMMARIVM.

1 *Fratres vulgò quæſiti quando inuicem ſuccedant.*
2 *Tranſuerſales naturales tantum, quomodo ſibi adinuicem ſuccedãt.*
3 *Parentes naturales qualiter filijs ſuccedant.*
4 *Filij fratrum an ſuccedant ſimul cum fratribus, & excludant auunculos defunctæ perſonæ.*

Vulgò quæſitos. Vulgò quęſitus non hẽt agnationẽ,
ſed cognationem, ideo ſuccedit ma
tri, & alijs ex ſua linea deſcẽdentibus iſto ordine. h. d. ¶ No. tex.
ꝙ agnatio à patre, à matre autem ſit cognatio. ¶ No. ꝙ vulgò
quæſitus nullum hẽt agnatum. ¶ No. ꝙ ille qui eſt vulgo quęſi-
tus, nõ dr̃ habere patrem. de quo dixi ſ. tit. 1. §. nouiſsimè. ¶ No.
ꝙ plures filij ex eadem matre vulgò quæſiti, non habent adin-
uicem aliquam agnationem, nec dñt cõſanguinei, nam fratres
conſanguinei dñr qui ſunt nati ex eodem patre. ¶ Nu. ꝙ vulgò
quæſiti ex eadem matre, ſunt adinuicem cognati. ¶ No. ꝙ licèt
vulgò quęſiti non admittuntur de iure ciuili, vt l. hac parte. ff.
vnde cog. tñ admittuntur de iure prætorio inter ſe, & ſic opus
eſt, ut intra annum vel intra cẽtum dies, agnoſcãt bo. poſ. aliàs
excluderentur, vt l. 2. C. qui admit. ad bo. poſ. & l. 2. §. dies. & §.
largius. ff. quis ord. in bo. poſſ. ſer. ¶ In gl. itaqꝫ in princ. ibi, inter
1 ſe. No. ꝙ plures † filij vulgò quæſiti ex eadem matre, dñr fratres
vterini, & iure cognationis adinuicem ſuccedunt, quod eſt ve-
rum, quando ſunt nati ex eadem matre, ſecus ſi ex diuerſis ma-
tribus concubinis, ex eodem tamen patre nati ſint, quia inuicẽ
non ſuccedunt, nec etiam cognatis patris, etiam ſi legitimentur
2 per Principem, vt eſt gl. ſing. in d. l. hac parte. ff. vnde cog. ¶ † In
hoc tñ articulo, qño tranſuerſales naturales tm̃ ſibi ſuccedant
adinuicem, diſtingue: Aut vterque prędictorum. ſ. defuncti &
ſuccedere volentis, vel alter tm̃ natus eſt ex coitu damnato ab
aliqua lege ꝑpali, & tunc inuicem nullo modo ſuccedere poſ-
ſunt, quia non ſunt nominandi fratres, uel conſanguinei, uel cõ
ſobrini, argum. in Auct. quib. mod. na. effi. ſui. §. vlt. coll. 7. & hic.
& hoc videtur de mente Dyn. in ſuo tract. de ſucceſ. ab inteſta.

Item pro hoc, quia ſublato fundamēto corruit ædificium.j.q.
2.cum Paulus.& l.pe.in fi.C.de nup.Sed ſic eſt,ꝙ natus ex coitu
damnato,nõ eſt noīandus filius reſpectu patris vel matris, nec
eõ, vt d.§.fi.ergo ſequitur ſimiliter, ꝙ non eſt noīandus frater
conſanguineus,vel conſobrinus,& ſic de alijs.Item pro hoc in
Auc.quib.mo.na.effi.ſui.§.fi.ibi,neq; naturales vocātur,neque
participanda eſt eis vlla clementia. facit extra, qui fil.ſint legi.
c.tanta.15.q.ult.c. cū multæ. ſicut ergo natus ex dannato coitu
Bertę minimè pt ſuccedere filio legitimo & naturali dictę Ber-
tæ, qui eſt frater vterinus,vt probatur dictis iuribus, ita eõ ille
legitimus non poterit ſuccedere huic, quia non debet eum vo-
care pro fratre.facit pro hoc l.1.C.de ſolu. Aut vterque prædi-
ctorum tranſuerſaliū natus eſt ex coitu nõ damnato ab aliqua
l.temporali,& tunc aut quæritur de cōiunctis ex linea paterna
tm̄,aut de his qui ſunt cōiuncti ex linea materna tm̄, aut de his
qui ex vtroq; ſunt coniuncti. Primo caſu,dico tāt aliquem eo-
rum nõ poſſe ſuccedere alteri, vnde ſi pater meus legitimus &
naturalis, anteq̃ duceret vxorem, habuit vnum filium natura-
lem ex concubina, ego illi ſuccedere non potero,nec ille mihi.
Et eſt ratio,quia non ſum illi agnatus,nec ille mihi,cum agnati
ſint,qui ex eodem patre nati ſunt ex legitimo matrimonio,vel
qū per adoptionē,vel arrogationē inuicem ſe attingūt, vel cõ-
iungūtur, vt ſupra de legi.agna.ſucc.§.1.& §.per adoptionem.
& ibi no.in gl.in verbo,naturales.Item pro hoc.l.fi.in fin. C.de
na.lib.Itē nõ poſſumus inuicem ſuccedere vt cognati,cum co-
gnatio ſola non cōiuncta agnationi, ſit à iure tm̄,vt hic;& pro
iſta opi.eſt caſus in Auc.quib.mod.na.effi.ſui.§.filius verò.¶ Ex
prędictis infertur, ꝙ ſi quis habuit vnum filium naturalem ex
concubina,& iſta defuncta habuit vnū ex alia,iſti ſibi adinuicē
nullo modo ſuccedunt, vt dixi ſupra per gl.in d.l.hac parte.ff.
vnde cogna.iſta tñ regula fallit in natis ex libero & ſerua, vel
ex ſeruo & libera,vel ex ſeruo,& ancilla,q ſe inuicē tractabant
ut amaſius & concubina. Iſti.n.ſi ſunt liberi nati, vel poſteà ad
libertatem peruenerūt,poſſunt ſuccedere fratribus ſuis ēt natis
ex legitimo matrimonio, vt infra de ſerui.cogna.§.1.ibi, ſed ēt
alterum in alterius.nam debet intelligi,ꝙ iſta litera velit,ꝙ fra-
ter poſsit ſuccedere fratri ſuo,vel filio fratris.Non tñ eſt dicen-
dum, ꝙ tales tranſuerſales pręferantur patrono. Et ſic quod
hoc teneo opi.Io.per iura,quæ ipſe alleg.Si ergo liber homo ex
ancilla ſua concubina,habuit filiū, & illa defuncta accepit aliā
ancillam in concubinam,ex qua habuit alium filium,& iſta ſe-
cunda ēt defuncta,accepit vxorem ex qua habebat vnum filiū
legitimū & naturalē, & poſteà illi duo filij naturales ſunt ma-
numiſsi, oēs prædicti pñt adinuicē ſibi ſuccedere ab inteſtato,
per d.tex.ſingularē.nec mirum,quia oēs prędicti ſuccedūt pa-
riter patri ab inteſt. vt ibi dī.Secundo caſu, qñ quærit de his q
ſunt cōiuncti ex linea materna tm̄,planum eſt eos oēs ſuccede-
re,ſiue oēs ſint naturales tm̄, ſiue aliquis ſit naturalis tantū,ali-
quis verò natus ex legitimo matrimonio,vt hic.& §.vlti.& d.l.
hac parte. & d.l.ſi ſpurius.Tertio caſu dicēdū eſt,multò fortius
tales inuicē ſuccedere per dicta iura ¶ Sed circa hāc materiā du
3 bitaſ de pluribus. Et primò de tali caſu, Berta fuit concubina
Titij,ex quo genuit Seium.Titio mortuo fuit concubina Męuij,
ex quo genuit Petrum,& Martinum, deinde moritur iſte Mar-
tinus ſuperſtite Petro, patre, & matre,& dicto Seio. Quęritur,
qualiter ei ſuccedatur?Rñdeo, ꝙ pater naturalis ei ſuccederet
in duabus vncijs tātū,vt in §.in quibus.in Auc.quib.mo.na.effi.
ſui. coll.7.in reliquis 10. vncijs ſuccedunt ęqualiter mater, &
ipſe Petrus, ēt frater vtrinq; cōiunctus.in auc.de hære.ab inteſt.
venien.§.ſi verò cum aſcendentibus.coll.9.Nā ille tex.debet in-
telligi de coniunctis ex patre, & matre, ēt non ex legitimo ma-
trimonio,dum tñ coitus non ſit damnatus,Seius aūt frater vte-
rinus tm̄ excluditur,vt d.§.reliquum.Sed quid ſi in caſu prędi-
cto ſuperuiueret Seius frater vterinus & pater naturalis.ſ.Mæ-
uius? Rñdeo ꝙ quo ad 10.vncias nihilominus frater ille patrē
excluderet,vt d.§.in quibus. Et ſic limitari debent iura nouiſsi-
ma,videlicet d §.conſequens.cum §.ſeq.¶ Quid ſi ſuperuiueret
dictus Petrus frater vtrinq; coniūctus,& dictus frater uterinus
tm̄.Reſpondeo,ꝙ excluditur Seius frater vterinus, licèt Petrus
non ſit natus ex legitimo matrimonio, quia duæ rōnes vincunt
vnā, vt in Auc.de conſangui.& vter. fra.§.reliquum.¶ Quæro,
4 an filij fratrum ſuccedant ſimul cū fratribus,& excludāt auun-
culos defunctæ perſonæ? Rñdeo ꝙ ſic. Vnde breuiter conclu-
de omnia quę dicuntur in Auct.de hære.ab inteſt.ueni.col.9.ha-
bere locum ēt in deſcendentibus,& aſcendentibus,& tranſuer-
ſalibus naturaliter tantū cōiunctis, arg.l.tutelas.ff.de cap.dimi.
& facit qđ ibi per Bar.no. quod intelligas dūmodò duo concur
rant. Et primò ꝙ non ſint coniuncti per aliquem coitum dāna-
tū. Secundò, ꝙ ipſi ſaltē iure cognationis ꝑ iura antiqua ſtorū
ſint pmiſsi ſuccedere inſolidū ab inteſtato perſonæ defunctæ,
nam materiæ nouæ diſtingui, & limitari debent ꝑ antiquas, vt
in Auc.de filijs ante dota.inſtr.natis.§.fi.coll.4. & l.nõ ē nouū.
ff.de legi.& l.poſteriores.eo.ti. Vnde ꝑ d.Auc.nõ debēt corrigi
leges antiquæ, quæ filium naturalem tm̄ non concedunt poſſe
patri ſuccedere ab inteſtato,niſi ſolū in duabus vncijs, & ecõ-
trà patrem filio,vt in Auc.quib.mod.na.effi.ſui.§.ſi quis aūt de
functo.& §.in quibus. Item non debent corrigi leges antiquæ,
quæ nõ permittūt filium naturalem ſuccedere agnatis,& co-
gnatis patris, quia per matrē nullo modo illi filio naturali tm̄
ſunt coniuncti,ut d.§.filium uerò.Auct.quib.mod.na.effi.ſui.

S V M M A R I V M.

1 *Conſobrini qualiter ſuccedant.*
2 *Adoptiui qui, & quomodo ſuccedant.*
3 *Adoptio per adoptantis mortem naturalem non ſoluitur.*
4 *Coniuges quando & qualiter inuicem ſuccedant.& nu.5.6.& 8.*
7 *Filij appellatione,nepos non comprehenditur in materia correctoria*

Hoc loco. Agnati vſq; ad decimum gradum,cognati ue-
rò vſq; ad ſextum ab inteſtato ſuccedūt, exclu
ſo filio conſobrini & conſobrinę.h.d.¶ No.tex.ibi,& ſi decimo
gradu ſit, quia eſt melior tex. qui ſit, ꝙ agnati ſuccedunt uſq;
ad decimum gradum de iure ciuili, & de iure prętorio.¶ No.ꝙ
agnati de iure ciuili,nullo modo agnoſcebant, ſed de iure prę
torio vſq; ad ſextum gradum. ¶ In gl.vſq; ad ſextum.in fin. dic
ꝙ prima ſolutio probatur,& obſtat in duob. quoad agnatos,&
cognatos,ſed ibi ſpeciale,quia ius priuilegiatum non tranſit,ſi
1 cui ius commune ¶ In gl.fi.ibi.l.ſcripto.in fi.debes ſcire,ꝙ †cõ-
ſobrinos,& conſobrina,qui ſunt filij duorum fratrum vel dua
rum ſororum nati ex ipſis, admittuntur vſq; ad ſeptimū gra-
dū,qñ cognatione iunguntur, alij uſq; ad ſextum, & eſt ratio,
quia ſucceſsio de ſui natura deſcendit,& ij uadunt deſcenden-
do, igitur &c. ſed ſi conſideres in aſcendenti ſicut abnepotes uel
nepotes,& trinepotes patruorum,uel propatruorū, uel amita-
rum,uel proamitarum,dr aſcendendo potius,q̃ deſcendendo,
ideo non tm̄ extenditur ſm gl. Sed doc.dicunt,ꝙ cā eſt frequē
tia,nam frequentius reperitur ꝙ deſcendētes ex cõſobrinis ui-
uant,& reperiantur ſuperſtites vſq; ad ſeptimum gradū, q̃ de
aſcendentibus.vix.n.vnquam tritauus viuit tpe trinepotis, ſed
ſecus in linea tranſuerſali,nam ibi frequenter reperit.ff.de uſu
ca.l.iuſto, ſupponunt, ꝙ in omni tranſuerſali extendatur ſuc-
ceſsio uſq; ad ſeptimum,& tñ tex.ſolum vī dicere ex ſobrino,
& ſobrina. ¶ In ea.gl.in fi.doct.approbant op: glo.contrarium
poteſt dici ſm Io. Fab. quod ibi maior trahitur ad minorem,
qa conſtat partes in hoc conueniſſe, & de maiori non conſtat;
hoc aūt ſatis conſtat de mēte legis,quod ampliare vult iura co
gnatorū in ſucceſsione. Præterea, cùm uocati per quancunq;
legem ſint legitimi,ut ſupra eadē in prin.& lex hodie uocet co
gnatos & agnatos,cõſtat eos legitimos cēſeri, & ut legitimos
ſuccedere debere vſq; ad decimum gradum,ut hic ſiue ex lege
&c. Sed in iure feudali vſq; ad ſeptimum gradum ſuccedītur,
vt in tit.q feu.da.poſ.§.hoc quoq;. In iure uerò patronatus vſq;
ad quintum.j.de ſuc. lib. §. ſed noſtra. ¶ Vltimò no. ex gl.ꝙ qñ
concurrunt duæ perſonæ,vna priuilegiata,& alia non priuile-
giata,illa priuilegiata trahit ad ſe non priuilegiatam, non aūt
econtra,quod no.quia fauores ſunt ampliandi,ut in c. odia.de
* reg.iur.in 6.* ¶ Verum quia ſupra proxi.§ uidimus de tranſuer
a ſalibus tantum, hic uidendum eſt de tranſuerſalibus legitimis
tantum.ſ.an ſibi inuicē ſuccedāt ab inteſtato?& an talis ſucce-
dat legitimis & naturalibus,& econtrà.& circa hoc diſtingue,
aut loquimur in adoptiuis, aut in coniunctis per arrogationē.
Primo caſu,aut ſunt adoptiui,qui non tranſeunt in poteſtatem
adoptantis, & planum eſt,ꝙ ſuccedere non poſſunt tranſuerſa
libus aliquibus,ut l.pe. §.ſed ne articulum. C. de adop.ſi uerò
tranſeunt in poteſtatem(quod eſt,quando ſunt adoptati ab ali
quo de aſcendentibus per lineam paternam uel maternam) &
tunc planū eſt,ꝙ ipſi poſſunt ſuccedere ex eo capite,quia ſunt
naturali cognatione coniuncti,ut in Auc. de hære.ab inteſt.ue-
ni.§ ſi uerò neque. ver.nullam uerò.Sed ſi uolunt ſuccedere ex
aliquo capite, uel gradu adoptionis, poſſunt;ſi talis adoptio,
non fuit diſſoluta per emancipationem,ſuccedere agnatis ado
ptātis,non aūt cognatis.l.qui in adoptionem. ff de adop. unde
ſi proauus maternus ſibi adoptauit pronepotem in filiū, & in
tali

A D D I T I O.

* Vet.exempl.ab Abbate.

tali prauo poſt eius mortem ſupereſſent tres filij legitimi,& na
turales,qui inuicem eſſent coniuncti ex patre tm̃,quia quilibet
eorum ex diuerſa matre natus eſſet, & vnus ex his ab inteſtato
moriatur, ſuccedunt ſibi reliqui duo fratres, & ille pronepos
adoptatus loco filij,vt d.l.qui in adoptionem.& ſ.de legi.agna.
ſuc.§ per adoptionem.& l.pe.§.ſi verò naturalis.C.de adop.vbi
autem nulla adoptio interueniſſet, planum eſt,ꝙ iſte pronepos
excluſus fuiſſet a fratribus defunctæ perſonæ, vt no gl.in auct.
poſt fratres.la 2.C.de legi.hęred.Item ſi conſtat ꝙ aliquis duo-
rum fratrum ſuperſtitum fuiſſet vtrinq; coniunctus, excluſiſſet
hunc nepotem,qui cenſetur eſſe frater defunctæ perſonæ ex pa
3 tre tm̃,rõne adoptionis,vt d.§ reliquum &c. ¶ † Ex pdictis quo-
que patet, ꝙ licèt quælibet capitis diminutio oriens in perſona
adoptati ſoluat adoptionem,vt ſ. de legi. agna ſuc.§.ſi.tamen ſi
mors naturalis contingat in perſona adoptantis, adoptionẽ nõ
ſoluit,immo adhuc durare cẽ inter adoptatum,& agnatos ado
ptantis, vt d.§.per adoptionem.& probatur in l.3.§.ſi pater ali-
cuius.vbi Dy.tenet hoc.& l.virũ.ff.de bo.pol.ↄtab. Immo plus
dicendum eſt, ꝙ nulla capitis diminutio oriens in perſona ado
ptantis ſoluit adoptionem. ſ. de adop. §. illud.cum ſi.Secundo
caſu, qñ loquimur de arrogatis, dicendum eſt idem, ꝙ in ado-
ptiuis qui tranſeunt in pñtem adoptantis, nam illi ſuccedunt
ab inteſtato agnatis pñtis, cognatis aũt non, vt d.l.qui in ado-
ptionem.& l pe.in fi.C.de adop. Et ſic patet quoad iſtũ paſſum
hodie ẽt remanere differentiam inter agnatos,& cognatos.Nec
obſt.d.verſic.nullam verò. quia ibi tollit dñam quo ad coniun
ctos vinculo naturali. ¶ Sed pòt quæri, an ea quæ ſunt inducta
de iure nouiſſimo .ſ. ꝙ filius fratris pręmortui ſuccedat ſimul
cum fratre.Item ꝙ excludat patruum,& amitam, vt in auct. de
hęre.ab inteſt veni.§.reliquum.habeat etiam locum in illis,qui
ſunt coniuncti ſolũ in vinculo ciuili.ſ.arrogationis? & dicendũ
eſt ꝙ ſic,cũ ſit eadem ratio.& hoc probatur per rationes po-
4 ſitas in d.§.reliquum.quæ oĩa bene no &c.¶ † Vltimò,quia poſt
oẽs agnatos,& cognatos vocaẽ vir,& vxor,videndũ eſt de eis,
& ẽt de eccleſia, an ſuccedat clerico? & primò de viro & vxo-
re. Circa ꝙ dicendum eſt, ꝙ ẽt vxor non pòt ſuccedere viro,
nec eẽ,de iure prætorio per bo.poſ. vnde vir & vxor. vt ff.vn-
de vir & vxor.l 1. & C.eo.tit.l.1. & admittitur talis vir & vxor
ad ſuccedendum demũ qñ deficiunt oẽs agnati & cognati vſq;
ad decimum gradũ, vt d.l.1.vnde vir & vxor.& hic,& in Auct.
de hær. quę ab inteſt.defer.§ nullam. præfertur tñ vxor quibuſ-
dam collegijs,quæ admittuntur ad ſuccedẽdum defuncto,fiſco
excluſo, vt in l.1.C.de hær.decu.& bene per illum tex. vt in l.1.
C.vnde vir & vxor licèt ↄ̃rium no, & malè in l 1.ff.eod.tit. ẽm
Dy.ibi & Pet.Cy.& Bal.in l.1.C.vnde vir & vxor.alle.Bar.caſũ
in l.ſi quis præsbyt.C.de epiſ.& cler.quæ lex probat,qđ clerico
ab inteſt.defuncto,quoad bona patrimonialia præfertur in ſuc-
ceſsione vxor,eccleſię in qua ille erat beneficiatus,& ſic per il-
lam declaraẽ tex.in §.ſi quis epiſ.in Auct de eccl.tit. & 12.q.5.c.
fin.& pòt hodie ille caſus occurrere in clericis orientalib. qui
poſſunt eſſe coniugati, & eſſe rectores eccleſiarum,& etiã epi.
de elect.c.cum olim. & 30.diſt. Nicæna. Item ponit exemplum
in clerico coniugato in minoribus conſtituto, qui ex diſpenſa-
tione obtinet aliquod ſimplex beneficium in aliqua eccleſia,
quod eſſe poteſt.12 q.1.c.qui iuxta.& 33 q.1.ſi quis verò.Item
poteſt poni exemplum in coniugato,cuius vxor ingreſſa eſt re-
ligionem,ipſe autem promotus ad ſacros ordines,& etiam ele-
ctus ſęcularis rector alicuius eccleſię , ꝙ pòt in coniugatis ,de
conuer.coniu.per totum.tali enim ab inteſtato defuncto ſucce
deret(quò ad bona patrimonialia deficientib agnatis & cogna
tis) potius uxor per quam acquiritur monaſterio ſuo.l.ſi.§.hoc
ẽt.C.de epiſc.& cle. ꝙ̃ ſuccedat eccleſia prædicta,per iura prę-
dicta.& l.aduerſus. C.de crimi.expil.hæred.dicendum eſt ergo,
ꝙ vxor præfertur ſocio Imperialis liberalitatis.de quo hr̃ in ti.
C.ſi impe.ſi.loc.lib. 10.& hoc tenet Dy.in ſuo trac.de ſucceſ.ab
inteſt.Pet.& Cy.in d.l.1.C.vnde vir & uxor.& bene,licèt gl.ibi,
5 & in l.1.ff.eo. teneat ↄ̃rium, & malè ¶ † Prædicta tamen regula
limitatur hodie,quia fallit quando uxor eſt pauper, & ſine ali-
qua dote,maritus autem eſt diues. Tũc.n.diſtinguitur,aut nulli
liberi ſuperſunt defuncto , nec ſuperſunt aſcẽdentes,ſed ſuper-
ſunt agnati uel cognati , & tunc uxor ſuccedit ab inteſtato in
quarta parte hæreditatis,de iure ciuili,& ſic efficitur hęres pro
quarta.ut in Auc.de exhib re. §. qm̃ verò.ibi, ex hac uerò.l.hæ-
res extiterit.Reliquæ uerò tres partes,debẽt ad agnatos,uel co-
gnatos pertinere.l.1.C.unde uir & uxor.& ita pòt intelligi opi.
Pla.cuius opinio.recitat gl.in auc.Pręterea.C.unde uir & uxor.
Et ibi hoc tenet Cy.& Bar.& bene, ut euitetur correctio in iũ.
Et pro hoc facit tex.i auct.ut nul.iud.§.ſi.& in d.§.qm̃ uerò.ibi,
ſine minus filij fuerunt.coll.9.&c.exponendo minus.i.nõ.Facit
6 l.illud.§.minus.ff. de trib.¶ Et hæc vera, † niſi defunctus vir ha-
beat in bonis vltra quadringentas libras auri,qa tunc vxor nõ
ſuccedit vt hæres in quarta parte bonorũ, immo agere ẽ condi-
ctione ex l. & petere poſſet ſolũ centũ libras auri, licèt hæredi-
tas eſſet mille libr. auri. vt d.§ qm̃ verò. Aut marito ſuperſunt
filij,& tunc aut ſunt nati ex alia vxore,& tũc aut ſunt tres, aut
pauciores,& ſuccedit vt hęres iſta vxor in quarta parte.Si au-
tem ſunt plures, ſuccederet in virili pro numero perſonarum.
Vnde ſi ſunt quinq; filij,ipſa ſuccedet in ſexta parte, vt in Auct.
vt lic.mat.& auiæ.§.quia verò legem.colla.8.ꝙ limita,niſi talis
portio excederet valorem centum librarum auri,quia tũc poſ-
ſet agere ſolùm condictione ex lege ad illas centum libras. nec
id hoc,d.§.qm̃ uerò.eſt correctus per d.§.quia uerò cùm iſtam
ſucceſsionem exorbitantem potius reſtringat , quam ampliari
velit.Aut ſunt ex eadem vxore , & tunc iſta uxor non efficitur
hæres viro in aliqua parte, ſed ſolùm poteſt agere condictione
ex.l.ad petendum vſumfructum quartæ partis bonorum mari-
ti,ſi ſunt tres filij, vel pauciores;vel vſumfructum uirilis partis,
ſi ſunt plures.vt d.§.quia verò.nam licèt tex. dicat vſum ſolum,
tñ debet exponi,ideſt, vſumfructum: per id quod ſequitur, vi-
delicet dñium autem illis &c.Similis loquendi modus habetur
in Auc.de nup.§.ſinautẽ inteſtatus. & in Auct.de hær. ab inteſt.
venien.§.1.& §.ſi verò cum aſcẽdẽtibus.Quod limita,dummo-
dò non excedat valor huius uſusfruc.ſummam ceorũ librarum
7 auri,vel eius æſtimationem,per d.§.quia verò.¶ † Sed circa hoc
dubitaẽ , quid ſi ſuperſunt tres nepotes ex filio pręmortuo cõi
vtriuſq;,an vxor ſuccedat ſolùm in vſufructu quartę partis? &
videtur ꝙ ſic,cum ſit eadem ratio, ſed contrarium tenet domi-
nus Matth.Matheſilanus , quia lex corrigit ibi antiquum ius.d.
§.quia verò.Vnde in materia correctoria tanquam odioſa, ap-
pellatione filij nepos non cõprehenditur. vt ſ. qui da.tu.pot §.
ſi.facit quod no.Bar.in auctẽn.ex teſtõ C.de ſecun.nupt. & per
hoc vr̃ , ꝙ ſi ſuperſunt quinque nepotes ex quinque filijs præ-
mortuis,& quatuor aſcendentes,videlicet auus paternus & ma
ternus,auia paterna,& materna, nihilominus vxor ſuccedit in
quarta parte,licet gl.cum qua tranſeunt docto. teneat contra-
rium in d.auctẽn.præterea.C.vnde uir.& vxor.quia non debet
fieri extenſio in materia correctoria: ſed licè credam de iure
hoc uerũ,.ñ in practica ſerua op.gl.& docto.¶ Item circa hoc
dubitatur , quid ſi ſuperſunt filiæ fœminæ an habebit locũ hæc
diſtinctio.§. quia verò lex.& videtur ꝙ ſic, quia eſt eadẽ ratio.
In contrarium facit , quia lex ſimpliciter loquitẽ in maſculino.
Vnde in materia correctoria tanquam odioſa, maſculinum nõ
concipit fœmininum.l.1.§.quęritur.ff.de uent.inſpi.& patet ex
regula quam ponit Bar.in l.1.ff.de verb.ſign & hoc vr̃ Mathæ-
ſilano tutius,licèt ſit ſatis rigoroſum. nec obſt. uerba d.auctẽn.
8 prętereà.quia ſunt verba Rogerij. & non Imperatoris.¶ † Item
quæritur, quid ſi mulier pauper dedit dotem modicam viro lo
cupleti,an ei ſuccedat in dicta portione ẽm formam prædictã?
& videtur ꝙ non , quia iſta ſucceſsio noua , & exorbitans, &
contra regulas iuris antiqui, & videtur loqui ſolùm tribus cõ-
currentibus.ſ. quando mulier eſt ſine vlla dote. Item & inops.
Item vir defunctus erat locuples , vt d.§ quoniam verò. verſi.
itaque igitur &c. & l.ſi uerò.§.de uiro.ff.ſol. mat. Sed contra-
riũ tenet Fran.de Ramp.in d.auc.prætereà.& mouetur ſolùm ,
quia eſt eadem ratio,quia paria ſunt non habere dotem,vel ha
bere, ſed valde modicã. Et hoc placet Mathesilano,quia ſit ex-
tenſio per idẽtitatẽ rationis,qñ eſt ratio expreſſa in tex.vt not.
gl.in c.1.de temp.ordi. in 6. & no. Bar.in l. libertorũ.ff de verb.
ſign.ſed ratio eſt expreſſa in d.§.qm̃ verò.ibi,ſed nouiſsima vi-
uentis inopia;& ibi eſt inopia coniugis &c ¶ Itẽ quęritur,quia
ſupra dixi de vxore,utrum oĩa prædicta habeant locum in ma-
rito paupere volente vxori ſuccedere?Reſpondeo ꝙ ſic, vt d.§.
qm̃ vero.& ſi dicatur ꝙ iſte eſt correctas per d.§. quia uerò.In
hoc iterũ corrigiẽ per tex.in auc. Vt fra.fil.§.ſi. colla.9.ita dicit
gl.in d.auc.prætereà.Sed hæc ſolu.non vr̃ tuta, quia in d.§.ſi.ſo
lùm loquitur de pęna,quæ imponitur pro diuortio,& ideo gl.
melius dicit in d.§.quia verò.in gl magna.in uer.ſu dic ꝙ tantũ
ſcilicet,ꝙ §. quia uerò.uult in fin.corrigere.l.ſi.C.de repu.& §.
ſic itaq;.in auc.de nup.Et ſic exponẽs in talibus caſibus, uel tali
caſu & ſimili: & hoc eſt ęquius,ut tot correctiones euitẽtur. &
facit pro his.l.ſi.C.de iu.dic. uidui.¶ Sed tunc quæritur tenendo
hanc opin.an d.§.quoniam uerò.inquantum loquitur de uiro,
ꝙ ſuccedat uxori,modificari,& corrigi debeat per d.§.quia ue-
rò.ut ſi ſunt plures quàm tres filij,ſuccedat in uirili,item ſuc-
cedat in uſufructu tantum? & vr̃ ꝙ non, quia correctio eſt euí-
tanda. Contrarium tenet Mathæſil. quia maritus & uxor ſunt

correlatina, vnde correctio & modificatio facta in vno, videtur facta in alio, vt in l.fi C.de indic.vidui. & l.a cum ibi no p Bar.de cupre. ea luc. daph. lib. t t.& l fin. & ibi Bar.ff.de accept. Et hęc opin. videtur fuiſſe de mente Rogerij, qui extraxit Auc.pręcetca. & gl.ibi hæc ſenſit. iſta ſunt verba Mathæſi.in dicto ſuo tract.de ſucceſſ.ab inteſt.circa fi.

De gradibus cognationum.

¶Quoniam in ſuccedendo admittitur, qui eſt proximior in gradu, vt comprehendatur quoto gradu quis ſit, ideo ponitur iſte titu.& cæter.

SVMMARIVM.

1 *Parentes & liberi inter ſe non ſunt idonei teſtes, nec volentes admittuntur, nec inuiti cogi poſſunt.*
2 *Frater an ad teſtimonium admittatur.*
3 *Gradus qualiter connumerentur & fiant, & nu. 4.*

HOc loco. Iſte tit. diuiditur in plures partes. Primò, cótinuat materiam. Scdó, incipit dinumerare gradus. Tertiò, dat vnam regulam gñalem in gradibus, ad cognatos. Quartò, ponit quo nu meren:ur gradus agnatorum. 2.ibi, quare 3.ibi, hactenus.4.ibi, agnationis. ¶Et h.d Oís agnatio eſt ĵ.aut ſ̄.aut ex tranſuerſo, & ſuperior, & inferior incipit à primo gradu, ex tranſuerſo verò incipit à ſecundo gradu. ¶No. q agnatio eſt genus diuiſum in tres gradus.i.aſcendentiû, deſcendentium, & collateralium. Et quid ſit gradus, ponit gl.ĵ.eo §.hactenus.& ibi dicã. ¶No.ergò, q in linea parentelę, alia eſt ſ̄.& alia eſt ĵ.alia ex tranſuerſo, & ſic per vnû tm de iſtis trib. mod. pôt quis coniungi alteri, iure agnationis, vel cognationis, vel conſanguinitatis. ¶Capio gl. 1. ibi, teſtimonia non dicenda &c.Si ergò ſunt tres lineæ, aſcendétium, deſcendentium, & collateralium, ideo videamus, an aliqs
2 de d.lineis admittatur in teſtem. ¶Primò, † parentes & liberi
inter ſe non ſunt idonei teſtes, nec volentes admittunt, nec etiã
inuiti cogi poſſũt. vt l.parentes.C.de teſti.ſiue ſint in ptãte, ſiue
2 emãcipati, vt ibi no.gl.Frater lâũt an admittatur?dic, Aut actui
de quo qrit interfuit rogatus. & tunc ſi ſit teſtis teſtamẽtarius,
& rogatus fuit à ſolo teſtatore, tunc pôt, & dẽt, vt l.qui teſtã.§.
per ɔ̃trium.ff.de teſt.hẽt enim teſtator plenam authoritatẽ conficiendi actum ſuũ, vt ibi. Si verò non ſit teſtamentarius, ſed de actu geſto inter viuos, ab vtraqꝫ parte fuit rogatus, quia rogatio facit quem idoneũ quò ad rogationes, vt no.gl.in l.inuiti.ff. de teſti. & in Auc. de teſtibus.§.& licet.in fi.gl.& ſic poteſt de illo in iudicio teſtificari. Aut de actu illo non eſt rogatus, & tũc aut eſt productus ɔ̃ fratrem, & tunc poteſt teſtificari pro fratre, quia perſona eius eſt approbata per producentẽ. vt C.de teſti.l.ſi quis teſtibus. & idem ſi eſt productus per iudicem inquirentem, quia iudex tenet locũ partis inquirendo, ideo teſtimonium tenet. vt no.Bar. in l.a §.ſi publico.ff.de adul.aut eſt productus per fratrem, & tũc aut ad alterius impugnationem, aut ad ſimplicem fratris defenſionem. Primo caſu dic, aut illi fratres ſimul habitant, & repellitur.l.reſpiciendum.§.nam domeſtica.ff.de pœn. & l.ſi §.fi.C.de his qui ad Eccle.confu. C.de teſti.l.ẽt. & quod ibi no.gl.& doct.niſi eſſet tale quid probandũ, in quo domeſtica fides non eſt ſuſpecta. vt ff.de proba. l.etiam matris. C.de repu.l.conſenſu.§.ſuper.& in Auc. de mona.§.cogitandum.aut ſeorſum habitant, & tunc aut eſt quæſtio ciuilis & parua, & tunc aut eſt teſtis idoneus per rationem glo. in d.l. parentes. videlicet, q non reperitur prohibitus, aut eſt quæſtio ciuilis, ſed ardua. & tunc non admittitur pp affectum, ut C. de excuſ.tut.l.humanitas.& quia cã ciuilis ardua, parificatur qñqꝫ criminali, vt no.doct.in l.admonendi.ff.de iureiur.ſed in cã criminali non admittitur, qñ ad impugnandum venit, vt ff.de teſt. l.lege Iulia. & not.in d.l.parentes. & qñ ciuilis dicatur ardua, vel non, vide quæ no.Iac.de Are.in l. pp litem.ff.de excu.tut.& dicã in § pp litem. ſ̄. de excu.tut. & iſto caſu, nedum pater, ſed nec filius, nec alius tranſuerſalis vſqꝫ ad quartum gradum incluſiuè admittitur ſm ius ciuile numerandum, ar.C.de aduoc. diuer.iudi.l. petitionẽ. ver.egredientẽ facit qđ no.gl.ff.de iniur. l.lex Cornelia.in prin.Secundo caſu, qñ non teſtificatur ad alte
a eius impugnationẽ, ſed tm ad fratris defenſionem,[a] puta, ne pu
niatur de hæreſi, & tunc poteſt, & tenet eius teſtimonium. tex. eſt no.de præſump.c.literas. ¶Ex quo infert Bal. q frater pt inducere fratrem ɔ̃ fiſcum, ad probandũ, q vulnus vel homicidiũ quod frater fecit, ad defenſionem fecit, nec poteſt fiſcus de hoc conqueri, quia ipſe tractat de pęna & odioſo lucro & cum alterius iactura, arg.ff de fur. l.ſi qs vxori. §.1.ita dicit Salyc.in d. l.parentes.quod no. ¶Addas tu, q in caſibus, in qbus frater pro
b fratre admittitur, non tamẽ in tm ſibi creditur,[b] ſicut creditur
extraneo, ita dicit Bart.in d.l. qui teſtã.§.per ɔ̃trium.ff de teſta. ¶In gl.a ſcđo.in fi.debes ſcire, q gradus non pôt dici, niſi aſcendendo & deſcendendo. Nam in plano non eſt gradus, igitur ſi volueris ſcire, quoto gradu quis ſit ex tranſuerſo, oportet
3 q incipiat aſcẽdere à perſona, à qua computas, verſus perſo-
nam ex qua deſcenderunt. verbi gratia: duo ſunt fratres, inter quos non eſt gradus, quia eadẽ linea, & plana ſunt, ergo aſcende de vno filio ad patrem, & eſt vnus gradus, & deſcende ad aliũ filium, & eſt ſecundus gradus, & ſic hi ſunt duo in ſecundo gradu, & ita computa deinceps in collateralibus. Sed ſm ius canonicũ, nõ aſcendunt ad ſtipitẽ, immo per ſaltus & per lineam planam faciunt computationem, vt no.gl & oẽs doct.in l.fi.C. de ſucceſ.edi. & no.gl. & ibi dicam in §. hactenus.ĵ.eo. ¶In gl. primo pater.in fi.no. & tene menti iſtã gl q ad faciendũ vnum gradum primũ, non ſufficit ponere vnam perſonam, ſed duæ perſonæ primæ faciunt vnum gradum, quo primo gradu facto ex duabus perſonis, vnaqueqꝫ perſona ſola, quę poſteá adiungitur, facit alium gradũ ad ſimilitudinem feneſtræ, quia neceſſariò ad perficiẽdum vnã feneſtram, requirunt duæ columnę, poſteá vnaqueqꝫ columna ſuperaddita, facit aliã feneſtrã, quod no. ¶In gl.3. ex tranſuerſo ſunt. in fin.no.tex cum gl.q ſicut in linea directa eſt dare ſuperiores & inferiores, ita etiã in linea tranſuerſali, ſed in linea directa primò deſcẽdentes, quã aſcendentes, vel collaterales ſuccedũt, vt ſ̄.de hęre.quæ ab inteſt.§.1. Sed in tranſuerſali linea, an hoc procedat, vide quę dicã ſ̄. de legi.agna ſucce.§ ſi plures. & ſupra de ſucceſ. cogna.§ fi.

ADDITIONES.

a Defenſionem. Vide Alex.conſi.24.& 102.
b Creditur. Hoc verum ſi eſt ſolus, ſecus ſi habeat conteſtes, quia eius dictum ſuppletur per alios, vt voluit Roma.conſi.478.

SVMMARIVM.

1 *Nepos qualiter accipiatur & nu 5.*
3 *Statuto dictante quod ſtante patruo defuncti, mater nõ admittatur ad ſucceſſionem an exiſtente patruo magno, mater excludatur.*
4 *Conſobrini qui propriè dicantur.*

Quarto gradu. Qui diſtat à ſtipite per tres perſonas, vel gradus, iam in linea aſcendenti, q̃ deſcendenti, directò eſt in quarto gradu, ſed in linea trãſuerſa ſi idem ſi diſtat per duas pſonas.h.d. ¶Not.ibi, fratris, ſororiſqꝫ
1 nepos, q ſatis vr̃ hic probari, q non tm † ex filio quo ad auum
dr̃ nepos, ſed etiã filius fratris vr̃ quoad patruum nepos, & pro hoc etiam eſt tex.cum gl.1.quæ ponit caſum in l.fi.C.de ſucceſ. edic.facit l.illam.C.de colla.& in l.ſi inſtituta §.1.ff.de inof.teſt. & ibi Bar.& C.de don.quæ ſub mod.l.pe. & in feud quib. mo. feu.amit §.item ſi frater. & in c.1. de ſchiſma. in 6 Sed aduertas ſm Dy.q natus ex filio, eſt nepos propriè, ex fratre verò vel ſorore, eſt nepos impropriè. Et dicit hoc probari per text.ff.eo.l. iuriſcõſultus.§.quarto gradu.& §.item filia.cũ §.ſeq.ff. de verb.
a ſignificat. l.liberorum. Et ideo dicit, q in ſtatutis[a] pœnalibus
appellatione nepotis, non continetur nepos tranſuerſalis. Ideo ſi ſtatutum diſponit, vt nepotes militum habeãtur pro magnatibus, non intelligitur de nepote ex fratre, ſed ex filio, quia in nepote ex fratre, non deſcendit qualitas illa, quia non prætomitur de illa natura. arg.l.emãcipati.ff.de adop.l.diui fratres.ff.de iure patro. In non pœnalibus autem, verba ſunt ponderanda.
2 Nam † qñqꝫ loquunẽ de nepotibus abſolutè, ſine alio adiũcto,
vel eis copulato, vt nepotes defuncti excludãt matrem ab eius ſucceſſione, & tunc intelligitur de nepotibus ex filio vel fratre, ſed non ex filia, quia mens ſtatuti eſt, non velle ſucceſſionem trãsferre. in cognatos, ideo ſi matrẽ excludit, præferri nõ debet nepos ex filio, nepoti ex fratre, & ſic in ordine ſuccedendi, verba illa accipiunt interpretationẽ declaratiuã ex iure cõi, vt l.a.C. de noxa. Quandoqꝫ loquunẽ de nepotibus cũ aliquo copulato, vel eis adiuncto, & tunc illud adiunctũ conſideraẽ, vnde ſi ſtatutũ dicit, q filij & nepotes excludant fęminas, tunc ſtatutũ intelligiẽ ẽt de nepote ex fratre. ideo filius fratris excludit fęminas, hoc probaẽ ex trib. Primò, ex natura copulæ, quę eſt, vt

ADDITIO.

a Statutis. Vide Fed.de Senis in conſi.39.

eſt, ut copulet ea quæ ſunt de eodem genere, & qualitate, ut l.ſi.§.
cui dulcia ff.de tri.uin.& oleo leg.& de fun.inſtr.l.cum delanio
nis.§ aſinam. Secundò, quia ex præcedentibus colligitur ſequen-
tiũ intellectus. ff. de teſta.l.hæredes palam. §.ſed ſi notam. & ff.
de leg.1.l.ſi ſecum pluriũ §. ſi. Tertiò, quia de natura copulæ eſt
addere, ut l.ea tñ adiectio.ff.de leg.3. Sed iſto caſu non ad-
deret, ſed minueret, ſi intelligeret de nepotib.ex filio tantũ, ita
quòd nõ ex fratre, igit &c. ita dicit Bar.& Sal.& bene in d.l.ſi.C.de
3 ſucc.edic.¶ No.tex.ibi,† patruus magnus &c. quòd alius eſt patruus
ſimpliciter, & alius eſt patruus magnus. facit l.1.cũ ibi no. per gl.
& doc.C.de ſuc.edi. Quod facit, ſi ſtatuto cauetur, quòd ſtante patruo
defuncti, mater nõ admittatur ad ſucceſſionẽ, an exiſtente patruo
a magno,* mater excludatur & uĩ quòd nõ, cũ impropriè ſit patruus,
ſm lac.But.& ſic cũ ſtatutũ ſit ſtricti iuris, reſtringendum eſt pro-
priè ſumendo. Si autem teneres, quòd nõ dicatur propriè patruus, ſed
ſit alius, ut uoluit Bal in d.l.1.C.de ſuc.edic. adhuc idẽ eſt dicen
dũ, quia cũ ſtatutũ ſit ſtricti iuris, & contra ius cõe, reſtringendũ
eſt ad illã ſpeciẽ propriã, quã ſtatuti hẽt formã, non autẽ ad ſuũ
genus, tũ propter legũ correctionẽ euitandã, tũ propter odioſitatẽ
ſtatuti, tũ et quia ueriſimilius eſt quòd tãtũ de patruo proximo, &
non remoto loquitur & quia iſte intellectus eſt benignior, tanquam
habens minus abſurditatis, igitur &c. ut l. benignius. ff.de legi.
ac ẽt quia quoties uerba proferuntur, intelliguntur per prius, & non per
poſterius, ut l.qui liberis.§.hæc uerba.ff.de vul.& pu. igitur &c.
ita dicit Bal.Ang & Sal. in d.l.1.C.de ſuc.edic. ¶ No.etiam, quòd in
linea tranſuerſali, eſt reperire aſcendentes, & deſcendentes, &
ideo ſi ſtatuto, uel aliqua lege fiat mentio de collateralibus, ita
ẽt comprehenduntur aſcendentes collaterales, ſicut etiã deſcẽ-
dentes & propriè tranſuerſales, & ideo frater aui, & nepos fra-
tris, quia ſunt in eodem gradu pariter, dicuntur ſuperior & inferior
4 tranſuerſales. ¶ No.ibi, rectè cõſobrinos, † quòd propriè conſobrini
dicuntur nati ex duabus ſororibus, ſed nati ex duobus fratribus,
nocantur patrueles. quod no. pro ſtatutis quæ debent propriè intelli-
b gi. An aũt frater patruelis,* vel cõſobrinus, dicatur propriè fra
ter? Bar.in l.Lucius.§.quæſitũ.ff de leg.3.dicit quòd nõ, quia nõ dicun
tur ſimpliciter fratres. ſed cũ aliquo adiuncto, uidelicet cũ hoc
uerbo, patruelis, vel cõſobrino, & ẽt Bal.& Ang.in l.1.C.de ſuc.
edic & eſt tex. ubi Bal. in c.1.in fi.tit.de feu. Marc.Duca.& no.
Io.de Imo.in l.ſi dotali.ff.ſol.ma.quod no. pro ſtatutis.

ADDITIONES.

a Magno. V. de Bal.conſi.15.5.lib.
b Patruel.a.Vide Alex.conſi.97.2.lib.

SVMMARIVM.

1 *Parentes qui propriè dicantur. & nu.2.*
2 *Conceſſum alicui & ſuis poſteris, deſcendentes ex maſculo tantum comprehendit.*

Quinto gradu. Attauus, & atnepos, & aliæ perſonæ hic
enumeratæ, ſunt in quinto gradu. h. d.
primò. ¶ Et tritauus, & aliæ perſonæ hic enumeratæ ſunt in ſex-
1 to gradu.h.d.ſecundò. ¶ No.quòd in aſcendentibus, † parentes pro-
priè dicuntur uſque ad tritauum, & abinde ſ. appellantur maio-
res. Et ſimiliter liberi, uſque ad trinepotem, & inde ſ. appellantur
poſteri, & magna eſt differentia, an aliquid dicatur pro ſe, & ſuis
parentibus.& liberis, an pro ſe & ſuis maioribus, & poſteris, ut
l.iuriſconſultus. §.parentes. ff.eo Et ſimiliter ſtatutum puniens
percutientem parentes, comprehendit uſque ad tritauũ, nõ autẽ
abinde ſ. ex propria ſignificatione, ſed ex benigna interpretatio-
2 ne ſic. † Aliquando uerbũ parentes, cõprehendit aſcendentes, ẽt
uſque in infinitum, puta, quòd quis non uocet parentes in ius ſine ue-
nia, ut l.quique.§ parentes ff.de in ius uoc. Aduertas tamẽ, quòd ſi
conceſſum fuerit aliquid Titio & ſuis poſteris, non intelliguntur
deſcendentes ex fœmina, ſed ex maſculo tantũ, ut eſt tex. in l.j.
in fi.ff.de iure immuni.dic, ut ibi per Bart.

SVMMARIVM.

1 *Gradus qualiter in matrimonijs accipiantur. & num.3.*
2 *In eodem gradu eſſe quomodo dicatur & conſideretur.*
3 *Gradus an ſecundum ius ciuile, uel canonicum intelligatur, ſtante ſtatuto, quod nullus eligat uel nominet ad aliquod officium ſibi coniunctum uſque ad quartum gradum*
4 *Agnationis gradus qualiter computentur.*

Hactenus. Vnica perſona adiecta alteri perſonæ per carnis
propagationem, facit gradũ, tam in cognatis,
quam in agnatis.h.d. ¶ No ibi, generata perſona, quòd ad perficien
dum gradum, etiam primum, opus eſt, ut poſt ſtipitem gene-
retur perſona filij, vel nepotis, & ſic de ſingulis, ut fiat gradus,
ut no. ſ. eo.in princ.in verbo, primò pater. ¶ No. ibi, ut longè
facilius, quòd ſemper debemus capere viã & modũ dãdi doctrinas,
per modum magis facilem, & non per modum magis intricatũ
& difficilem, quod eſt contra aliquos doct. qui ut videantur periti,
oſtendunt ignotum per ignotius, quod tu nunquam facias. ¶ No.
in ver. ſed cùm magis quòd res magis oſtenditur per demonſtratio-
nem ad oculum corporis, quàm ad oculũ intellectus, ſiue per au
res, & uide hic gl. ¶ In gl. generata. ibi, ſed ſecundum canones
ex latere tranſuerſo &c. No. bene gl. quòd inter ius ciuile & cano-
nicum, in cõputatione gradus, non eſt dĩa in linea recta aſcẽ-
dentium, uel deſcendentium, ſed in linea tranſuerſali tñ, quod
no. ¶ In ea.gl.ibi, propter matrimonia.no.glo.& ſimilis gl.eſt in l.iu
riſconſ.§.item liberi.in ſi gl. magnæ. ff.eo. quòd in concernentibus
matrimonia, & per conſequens peccatũ, ius canonicũ præua-
let, & eſt ſeruandum, ẽt in foro ſeculari, in terris etiam Impe-
rij. ita allegant ſemper iſtæ glo. ſed in non concernentibus ani
mã, ius ciuile præfertur in foro ſeculari, ẽt in terris eccleſiæ. fa
cit quod habetur in l.priuilegia. C. de ſacroſanc.eccle. & in c.1.
1 de no.ope.nun.& ſic ẽt no.gl. † ad hoc ut ſit prohibitum matri-
monium, uel nõ inſpici debet gradus ſecundum ius canonicũ,
& nõ ſm ius ciuile, de quo per gl.& doc. in c.pen. & fi.de cõſan.
& affi. quo ad hæreditates conſequendas ſit cõputatio graduũ
ſecundum ius ciuile. facit tex gl. & ibi doc.in l.ſi. C.de ſuc. edi.
¶ In ea.gl.in fin. ſi uis ſcire de aliquib. ex eodẽ patre natis, quo-
to gradu conſanguinitatis ſibi iungantur, recurre ſemper ad ſti
pitem de iure ciui. & ſic ab eo de cuius generatione quæritur, ut
dicit tex.in d.l.iuriſcõſul.§. itẽ liberi.& §.quinto gradu.in ver.
quòd ut ſ. ſignificauimus & ſi æqualiter diſtãt ab illo ſtipite, quo-
to gradu ab eo diſtant, tãto gradu inter ſe prædicti diſtare uĩ.
Si uerò diſtant inæqualiter à dicto ſtipite, tunc quoto gradu
diſtat remotior à dicto ſtipite, tanto gradu diſtant dicti cõſan-
guinei inter ſe. Si autem ſint nati ex eodem patre, non dicuntur
gradu inter ſe differre, cùm duo ẽt ſi fuerint mille filij, faciant
2 vnũ gradum. ¶ † Et aduertas, quòd eſſe in eodẽ gradu, duobus mo-
dis põt dici, & conſiderari. Primò quòd duo faciunt vnum gradũ,
ut eſt videre in duobus fratribus ex eodem patre natis. Sc'dò, quòd
ſint in eadem linea conſanguinitatis, vt puta, in filijs duorũ fra-
trum; nam ſunt in eadem linea conſanguinitatis, & tñ faciunt
duos gradus; nam unum gradum faciunt filij vnius fratris, & ex
altero latere alij filij alterius fratris faciunt aliũ gradũ, ut ſ. eo.
§. ſecundo gradu. §.quarto gradu. ¶ Ad vnũ tñ aduertas, quòd ubi
pro computatione graduum recurritur ad ſtipitem, nunquam
ſtipes computatur pro gradu, & hoc ideo eſt, quia ut dicit glo.in
prin.in ver. primò pater ad perficiendum vnam feneſtrã. & ſic
ad vnum gradum, duæ columnæ requiruntur, & omnia iſta ha-
bẽtur per gl. magnã, in d.l.iuriſcon.§.itẽ liberi.ff. eo.tit. ¶ Et ad-
uertas ut ſ.dixi quòd in aſcendentibus & deſcendentibus per lineã
rectã nõ eſt dĩa inter ius ciuile, & canonicũ; nam ipſi ponunt
patrem in primo gradu, & ẽt filium in primo grado, ſicut nos,
ſed in tranſuerſo eſt dĩa, quoniam computando, reſpicimus
perſonas propter quas ſit computatio adinuicẽ, ut patet in cõputa
tione noſtra, ipſi uerò computant habendo reſpectum ad trun
cum, ſeu petruciũ, qui eſt in medio, & quantùm diſtat à cẽtro,
ſiue medio, ille qui eſt lõgior, tñ diſtat ab eodẽ, de quo quæri-
tur, verbi gratia, nepos fratris diſtat à trunco in tertio gradu,
quia dicuntur fratres in primo, filius fratris in ſecundo, &
nepos fratris in tertio, & tantùm dr̃ diſtare a filio alterius fra-
tris. Et trahunt talem regulam, quòd inter aſcendentes, & deſcen-
dentes directa linea, nulla cõiunctio matrimonij fieri poteſt in
quocunque gradu conſiſtant, concor.ſe cũ legibus noſtris, ut pa
tet ſ.de nup.§.1. Sed inter collaterales, ſ. qui hẽres ſunt in quarto
gradu, mr̃imonium eſſe non poteſt ſm corũ computationem,
ſi autem, uel alter, vel ambo ſint extra quartum gradũ matri-
moniũ eſſe põt, ut in c.ſi.extra, de conſan.& affi.& quòd ibi plenè
per gl.& doc. ita dicit Bal.in d.l.ſi.C.de ſucc.edi.in uer in gl quòd
ponit in ſi. ſed licet computatio ſeruet quò ad mr̃imonia. tñ nõ
eſt iuridica. quoniã gradus tñ eſt dicere, quantũ aſcẽſio, & de-
ſcenſio. Vnde de uno filio, aſcendit ad patrem, & eſt unus gra-
dus, & de ſtipite. i.de patre, ad aliũ filium deſcendit, & ſic eſt
alius gradus. & ſic de ſingulis. ita dicit Sal.& bene in d.l.ſi. Quæ
3 ro, ſi ſtatuto cauetur † quòd nullus eligat uel nominet ad aliquod offi-
ciũ ſibi coniunctum uſque ad quartum gradum, an intelligatur
a gradus* ſecundum computationẽ iuris ciuilis, uel ſm cõputa-
tionem

ADDITIO.

a Gradus. Adde Bar.conſi.327.& Pau.de Caſt.conſi.4.

tionem iuris canonici? & vſ intelligendum de gradu ſecundũ
ius canonicũ.cùm illud ſit ius nouũ, & vltima derogant priori
bus tam in pactis, vt C.de pac.l.pacta noniſsima. quam in ulti-
mis uoluntatibus, ut ff.de iu.cod.l. diui.§ fi.econtra.videtur ſe-
cundum computationẽ iuris ciuilis, quia appellatur ius ciuile
illius ciuitatis, ut l.omnes pop.ff.de iuſt.& iu.meritò recipit in
terpretationẽ ſecundũ ius cõmune, vt l.vt gradatim.§.ſed ſi l.ff.
de mu.& ho.Item, q̃a computatio ſecundum ius canonicũ eſt
ꝑ matrimonijs, meritò in illis fit ſecundum ius ciuile.pro hoc
eſt tex.ualde no.in c.ad ſedem.35.q.1.ſecũdũ Bal.in d.l.fi.Et ſic
faciũt prędicta, ſi quis recipit emphyteuſim pro ſe, & poſteris
vſq; ad quartum gradum, quia intelligitur gradus ſ̃m ius ciui-
le, ſiue ſit emphyteuſis priuati, ſiue eccleſiæ, qm̃ eccleſia regiẽ
ſ̃m ius ciuile, niſi aliud expreſsè caueatur in l. vi x.coll. de ali.
feu.c.1.ſed in eccleſia non reperiẽ aliud expreſsè ſtatutum, igi-
tur &c.& ita dicit Bal.& Sal.in d.l. fi.C.de ſuc.edit.¶ In gl.adii-
cit. in fi.no.diſtinctionem gradus. ſed doc.ſ̃m Ioã. Fab.dicunt,
ꝙ gl.diffinit gradũ ꝑ gradum, q̃ eſt abſurdũ, ut idẽ cadat in ſui
diffinitionẽ.Adde, ꝙ dicimus in ſimilibus, qñ teſtis reddit ratio
nem ſui dicti, quia ratio debet eſſe diuerſa a dicto, ut no.gl.in l.
fi.ff.de off. Procur. Cęſa.& in l.1.ff. de except.Vnde Canoniſtæ
conſueuerunt diffinire altero de duobus modis, videlicet, Gra
dus eſt diſtãtia unius ꝑſonæ ab alia, in linea cõſãguinitatis. Vel
gradus eſt habitudo diſtantiũ perſonarũ, qua cognoſciẽ quota
uel ſguationis, uel cognationis, uel affinitatis diſtantia ſit. &
utraq; eſt bona.¶ In gl.appellatione.in fi.no.ꝙ Decretiſtę con-
trariũ dicunt ſolũ in collaterali linea, non autẽ in directa, vt ſ̃.
4 dixi.Si uis ergò ſcire de duobus agnatis,† quoto gradũ diſtãt de
iure ciuili, incipe ab uno, & cõputa ab illo, deſcendendo ad ꝑ
ſonã mediam ex qua omnes deſcendũt, & poſteà deſcende ab
illa, vſq; ad aliam quamuis cõputare, & apparebit quoto gra-
du ſit, ut ſtatim ponã figuram. Sed de iure canonico, incipias à
perſona, ex qua deſcendunt perſonæ, de quorũ gradu agitur.
verbi gratia, uis ſcire, quoto gradu ſint filij duorum fratrũ de
iure canonico; incipe ab auo, & fac vnũ gradũ ad filiũ, & de fi-
lio ad alium nepotem ex alio fratre, q ſimiliter eſt in ſecundo
gradu. vnde quoto gradu quilibet diſtat à ſtipite, tanto gradu
ſunt inter ſe, remotior enim addit gradum, ut d.c.ad ſedem.

Titius primus ſtipes de agnatione, &c.

A — *B*

Nam hic ſunt octo perſonæ, & ſeptem

C — *cellulæ, ſiue reuolutiones, dicti G. &* — *D*

E — *F. differunt inter ſe, de iure ciuili, ſepti-* — *F*

G — *mo gradu.*

Fratres

Titius — *Seius*

Filij duorum fratrum.

A — *B*

Nepotes duorum fratrum.

C — *D*

Pronepotes duorum fratrum.

E — *F*

G Iſti F & G. de iure canonico ſunt vltra quartum gra-
dum, quia G.egreditur quartum gradum, & ideo poſſunt ma-
trimonium contrahere; quoniam computatio graduũ iuris ca
nonici ſit de plano, per planam lineam, ut patet ex figura, non
autem per gradus aſcendendo, vt ſit ſupra de iure ciuili in alia
figura de iure ciuili.

De ſeruili cognatione.

S V M M A R I V M.

1 *Manumiſſus ſuccedit ſicut ex iuſtis nuptijs procreatus, & ita legi-
timatus ſuccedit. & nu 3.*
2 *Legitimari qui poſſint.*

Illud certum eſt. Totus iſte tit. diuidiẽ in tres
par. Primò ponit, quod ſer
ui habeant ius cognationis ꝓ̃ctæ in ſeruitute. Scd̃ò, in
fert ex rõnibus ꝓpoſitis, videlicet, ꝙ non ſꝑ ſequiẽ, ꝙ
q̃ prior eſt in gradu, potior ſit in iure. Tertiò, illa melius decla-
rat.1.2.ibi, ſepeliis.3.ibi, amotis.¶ Et h.d. Cognatio ſeruilis.i.quæ
habuit originem in ſeruitute, non conſiderabatur olim, hodie
uerò ſecus, inter patrem, & filios, fratres, & ſorores.h.d.¶ No.re
gulam, quòd q̃ prior eſt in gradu agnationis, potior eſt in iure.
¶ No. ꝙ inter ſeruum & liberã, & econtra, non contrahiẽ ma-
trimoniũ de iure ciuili, ut l.cũ ancillis. C.de inc.nup.ſed ſecus
de iure canonico, ut eẍ de coniug ſer.ꝑ totum.¶ No.ꝙ filij natu
rales nati in ſeruitute, poſtea liberi facti, ſuccedũt & patri, &
matri inſolidũ, licèt alij naturales aliter ſuccedant, ut l. 1. C.de
nat.lib. ¶ No.ibi, ſed etiã alterũ tu alterius &c. ꝙ fratres natura
les nati in ſeruitute, poſtea liberi facti, ſuccedunt adinuicem, &
habent ius ſuccedendi iure cognationis, quod eſt ſingulare: & 2
non tantum ſuccedunt ſibi adinuicem, ſed ẽt habent ius cogna-
tionis cũ alijs fratribus natis ex legitimo matrimonio. Et ſic ẽt
no. ꝙ tales naturales ſuccedunt matri, & patri, ſiue ſint ſoli, ſi-
ue ſint etiã unà cum alijs filijs legitimis & naturalibus. & dicti
fratres legitimi & naturales ſuccedũt eis: quod non eſt alibi.de
1 quo dic, ut dixi ſupra de ſucc.co.§.vulgò quæſitos. ¶† No.quòd
natus ſeruus manumiſſus ſuccedit ad ſimilitudinem eorum, q
ex iuſtis nuptijs procreati ſunt.qđ facit, quòd legitimatus cùm
habeatur acſi ex legitimis nuptijs eſſet natus, ut in Auct. quib.
mod.nat. eſſi.ſui.§.quis igiẽ naturalis. &c. quòd ſuccedit ad ſi-
militudinem natorum ex iuſtis nuptijs.¶ In glo.non ꝑtinere.in
fi.dic tu, ꝙ in d.l.pen. & fin. ibi erat liber legis authoritate, ne
mora alterius libertati noceat.l. apud hoſtes.ff.de capt. & illud
procedit fictione poſtliminij, ut ibi no. ¶ In glo.computabatur.
ibi, §.illud.dic, ut ibi ꝑ gl. & ibi dixi. ¶ In ea.gl.ibi.§.ſeruiles.no.
quòd in ſeruis quo ad matrimonium impediendum, etiã poſt
manumiſſionem, debet eſſe cognatio, ut d.§. illud. quia etiã di
cit eſſe affinitas.ut d.§ ſeruiles. ¶ In ea.gl.ibi, in fi.dic ſimilis gl.
eſt in l.ſeruus.C.commu.de ſuc. ſecus tñ in monaſterio, quia ex
perſona ſui monaſterij, et ſuccedit cognatus monachi, qui mo-
a nachus eſt a patre inſtituendus [a] uel exhæredandus, & cognatis
ſuccedit, ut l.Deo nobis.in prin.C.de epiſ.& cle.nec obſt.ꝙ mo
nachus ęquipareẽ ſeruo, ut no.Inn.in ca.cùm olim. de priui.&
Bar.in l.1.§.1.& §.ſi fructuarius. ff. de ſtip.ſer.q̃a illud eſt uerũ,
in his, in quibus pñt ęquiparari, ſecus in alijs, ut no.in l.filius.
C.de pac.& ita dicit Bal.in d.l.ſeruus. ¶ In glo. ueniant.ibi, l. is
qui.dic, ſecus ſi reſtituaẽ, ut no.ſ̃.de capi.dimi.§.ſeruus.& ibi di
xi.nec hoc corrigiẽ per d. Auct.de hære. quę ab inteſt.§.nullam
uerò. collat.9. ubi ſublata eſt differentia agnationis, quia illud
procedit, pręterq̃ in ſeruilis, quia prętor conſiderat etiam natu
ralitatem, & tamen hanc cognationem ſeruilem non admit-
tit, ut hic.& ff.unde cog.l.1.§.pertinet.ita dicit gl.in d.l.is qui.&
hic quod no.¶ In ea.gl.ibi, hic nouũ ius. hęc non eſt bona, quia
non apparet expreſsè de correctione, ut arg.l. præcipimus. in
fin.C.de appel.¶ In ea.gl.ibi, quando nec de facto erat matrimo
nium. ¶ No. quòd ſpurius natus in figura matrimonij, licèt de
facto poſſit legitimari per ſubſequens matrimoniũ, ita allega-
2 tur ſemꝑ illa glo.† Secus ſi nullo modo, etiã de facto matrimo-
monium erat, q̃a naturales tantum, & non ſpurij, legitimantur,
ut in Auct. quib.mo.na. eſſ.le. per totum. & no.Ang. & Io. de
1 mo.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.ff.ad Treb.in uer.ſecundo ca
ſu principali quãdo profertur a lege.Iac.de Are.& Cy.hic.¶ In
ea.gl.ibi quò ad honores. no gl.quæ ſemper allegatur, ꝙ ſpu-
b rius non ſequitur conditionem patris, quo ad dignitates.[b] Ex
quò Bal.in l.ex libera. C.de ſu. & leg.dicit, ꝙ ſemel fuit deter
minatum, ꝙ ſpurij non dicunẽ eſſe de illa inclyta & excellenti
c domo, de ciuitate mea de Petra mala.[c] & idem no.Bar.in l.fin.
C.de uerbo.ſignif. fortius dicit Bal.in d.l. ex libera. ꝑ illam le-
gem, ꝙ ſi ſpurius eſt conceptus, licèt poſteà pater contrahat
matrimonium cum concubina ſua, etiam cum diſpenſatione
Papæ, tamen dictus ſpurius non legitimatur, quia ſubſequens
d matrimoniũ ẽt cũ diſpenſatione & auctoritate Papæ,[d] non le
gitimat ſpurios. ita refert Cy. in l.Paulus. ff.de ſta. homi. fuiſſe
determinatum in quodã nobili de Vbaldis. ¶ In glo.alterius, in
fi.dic

ADDITIONES.

a Inſtituendus. Adeò monachus retinet iura ſanitatis. ꝙ ſi per generationẽ ſit
finita emphyteuſis paterna uel auita, ꝙ monacho ſit inuenta, niſi in eius per-
ſonam renouetur, & ſuccedit, & iura iuſtatis retinet, ſicut eſſet in ſeculo, ſe-
cundum Pet.de Anchar.conſ.421.
b Quoad dignitates. Et dicit Ang.in Sum.C.de ver.ſig.qđ naturales clerĩ liberi
nõ poſſunt appellari de parentela, nec poſſunt portare inſignia parentelæ.niſi
eſt quodam ſigno, vel baculo ſuper inſignijs, denotente inſignia iuſta naturaa-
litate, & ad iſtud adde ea quæ voluerunt doct. cõiter in l.fin. C.de uerb ſig.
c Petra mala. Dic ꝙ nec nati ex talibus dicuntur nobiles, nec ueniunt appel-
latione nobilium, licet mater fuerit nobilis.vt uel.Anch.conſ.390.
d Papæ.Adde notabiliter per Pet.de Anch.conſ.410.

ff. dic idem no. in l. 3. C. quę. ſ. pat. & iſta opi. Io. cōiter tenetur, & eſt ratio, quia patronus præfertur fratri, quia patronus habet ɔtab. & pōt impugnare iudicium liberti; ſi non relinquatur ſibi legitima, vt ſ. de ſucc. 1. lib. §. ſed noſtra. quod non reperitur in fratre, vt in §. ſoror. ſ. de inoſſ. teſta. & adde quod no. ſ. de bono. poſſ. §. quæcunque. Poteſt eſſe & alia ratio: quia pōt dici, ꝙ patronus produxit libertum ad eſſe, cùm primò nihil erat, vt l. ler uus. & l. quod attinet. ff. de reg. iu. ergo ſicut pater, qui produxit filium pręfertur fratri. vt no. in l. 4. C. de obſeq. pat. præſt. ita patronus pręfertur fratri. Nec ob. auct. defuncto. C. ad Tertu. quia vbi frater admittitur cum patre, ergo fortius cum patrono. qa reſpondet, ꝙ iſtę ſucceſſiones ingenuorum & libertinorũ, non ſunt conformes, vt no. glo. in d. l. 2. in ver. item no. Nec obſt. iſte tex. quia intelligitur, qñ libertus non habebat patronũ, igiť, &c. vel ad auct. defuncto, pōt reſponderi, ꝙ illud eſt ius nouum & correctorium, & non reperitur correctum, niſi qñ frater ſuccedit vna cum parentibus, ergo non extenditur ad patronum, quia ex identitate rationis vel maioritate, non inducitur legum correctio, vt auc. quas actiones. cũ ibi no. C. de ſac. ſan. eccl. ¶ Ex his omnib. conclude, ꝙ ſiue ſit aliquis natus ex libero & ancil-
5 la, ſiue ex ſeruo & libera, ſiue ex ſeruo & ſerua, poſtea † manumiſſi, poſſunt ſuccedere matri ab inteſtato, ſi moriatur manumiſſa. Item poſſunt etiam patri naturali, & parentibus patris naturalis inſolidũ ab inteſtato ſuccedere, & ſimul cũ aliis filiis conceptis & natis ex legitimo matrimonio, vt hic. ſunt ergo in iſto caſu plura ſpecialia. Et primò in tali caſu, quia filii naturales tm̃ patri ſuccedunt inſolidum. Secundò, quia ſuccedunt cũ alijs filiis natis ex legitimo matrimonio, etiam cum alia muliere ɔcto. Tertiò, ꝙ tales filii naturales tantum ſuccedunt ab inteſtato, etiam parentibus patris, vt auo, & auię paternæ, & proauo & proauię, vt hic, & ēt liberis eorum, per no. in §. fi. ſup. qui da. in poſſ. ſecus in filiis naturalibus tantum natis ex libero, & libera. & quæ ſit ratio diuerſitatis, dic, ꝙ non poteſt eſſe, quia inter iſtos, de iure ciuili non pōt ɔhi matrimonium, vt l. cũ ancillis. C. de inceſt. nupt. & ideo lex præſumit benigniorem partem, ſ. ꝙ talis vir & mulier, contraxiſſent matrimonium ſi potuiſſent: & ideo uoluit filios ingenuos ſuccedere, vt legitimi & naturales. ſed hoc non vř hodie procedere de iure canonico, cum etiã inter ſeruos poſſit eſſe matrimonium, vt ex̃ de coniu. ſeru. per totum, quod placet, cum matrimonium ſit res ſpiritualis. ex quo vř, ꝙ hodie iſte tex. corrigatur, quia ceſſante rōne legis, ceſſat diſpoſitio legis, vt in c. cùm ceſſante. de app. & l. adigere. §. quamuis. de iur. pat. Sed tu dicas, quod non eſt uerum, quia legum correctio eſt euitanda. Secūdò, quia iſta ratio non eſt expreſſa in hoc, vel in alio tex. & pro hoc no. glo. & ibi late lo. de Imo. in l. tam is. §. 1. ff. de don. cauſa mor. Vnde in caſu iſto dicendum eſt, ꝙ alia ratio aſſignari poteſt, quia magis imputandum eſt liberis, quare non contrahunt matrimonium, quam ſeruis, cùm metu dominorum ſerui ſæpe abſtineant ſe a contrahendo matrimonio, vt ſæpe videmus. Vnde cum iſta ratio etiam duret, dicendum videtur ꝙ hodie iſte tex. non ſit correctus, ita dicit Mathæſyl. in ſuo tract. de ſucc. ab inteſt. verſi. ſm membrum erit, qualiter ſuccedant naturales tantùm, circa fi. & dixi ſupra de ſucceſſ. cog. §. vulgò.

SVMMARIVM.

1 *Nepos & pronepos ex filia admittitur, & nepos ex filia excludit omnes deſcendentes & collaterales.*

Repetitis. In ſucceſſionibus ab inteſtato, primo uocantur ſui hæredes; & hi qui inter ſuos nominantur, quinetiam remotiori gradu conſtituti præcedunt oēs aſcendentes, vel collaterales, etiam proximiores. h. d. ¶ No. ꝙ prima cã eſt lineæ directæ inferioris, quamuis ſint in remotiori gradu, tñ præferuntur omnibus aſcendentibus, quamuis ſint in ꝓximiori gradu. Et eſt ratio, quia magis eſt debita hæreditas deſcendentibus, q̃ aſcendentibus, vt l. nam & ſi parentibus. ff. de inoff. teſt. quia amor deſcendit, & non aſcendit, vt l. liberorũ. §. 2. ff. de ver. ſign. ¶ No. ꝙ iuſtum eſt poſt caſus ſpecialiter enumeratos, ponere ex d. caſib. vnam concluſionem, ſiue vnam regulã gñalem. facit l. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. ff. ad l. Aquil. ¶ No. ꝙ non ſemper eſt bona ɔñtia, ego ſum in proximiori gradu agnationis, ergo prius debeo vocari ad hęreditatem. ¶ No. ꝙ licèt emancipatus non ſit de ſuis hęredibus (quia ſui hæredes ꝓpriè dñr, qui ſunt in poteſtate, vt ſ. de hære. qualit. & diff. §. ſui. & ſic non ſit cognitus a iure ciuili, vt §. emancipati. ſ. de hęred. quæ ab inteſt.) tamen de iure prętorio loco ſuorum habetur, vt
1 hic, & d. §. emancipati. ¶ † No. ꝙ ita admittitur nepos & pronepos ex filia, ſicut ex filio, & ꝓnepos ex filia excludit omnes deſcendētes, & collaterales illius, cui ſuccedit, etiam ſi uenirent ex parte patris, quod not.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus ad l. auunculo. C. commu. de ſuc.*
2 *Bona fratribus pro ſtirpe ſunt diuidenda.*
3 *Pater & mater in bonis acquiſitis per filium pariter ſuccedunt, aliàs mater in bonis prouenetis ex linea ſua prafertur, & pater in bonis prouenetis a ſua.*

Amotis. Poſt ſuos uocantur agnati, & poſt agnatos uocantur cognati proximi, exceptis fratribus, & ſororibus emancipatis, q licèt cognati ſint, tamen cæteros agnatos vlterioris gradus excludũt. h. d. ¶ No ꝙ qui patiť capitis diminutionem, & etiam minimam, non diciť habere integrum ſtatũ, & gradum agnationis, & ſic agnatio læditur ex capitis diminutione. ¶ No. ꝙ illa regula, qui prior eſt in gradu, potior eſt in iure; non habet locũ, quando eſt linea inferior directa, & concurrit cũ ſuperioribus & tranſuerſalibus. ¶ In gl. toties. ibi, l. auuncu-
1 lo. no. ſing. illam legem † ꝙ poſt nepotem (quando concurrit cũ patruo uel auunculo) qui prior eſt in gradu, potior eſt in iure, nec aſſumit perſonã patris ſui. Patet ibi, ꝙ auunculus, qui eſt in tertio gradu, qui præfertur fratri conſobrino, q eſt in quarto, licèt gl. ſ. tit. j. §. multùm. in uer. quoad quintum gradum, aliter dicat, ſed ibi dicemus. ¶ In ea. gl. ibi, ſuperioribus ceſſantibus, primò frater ex utroq; parēte. ¶ No. ꝙ dicit, ꝙ cōiunctio ex utroq; parente inſpiciť in ſucceſſione fratris & patrui, & ibi no. vlterius, ut ſing. no. Bar. in l. 2. §. legitima ff. de ſuis & legi. quo caſu ĩ aliis ſolùm proximitas inſpiciť, quod ſingulariter tene menti.
2 ¶ Et aduertias, ꝙ frater utrinq; coniunctus, præfertur alteri fratri, uni uinculo tantũ coniuncto, in omnibus bonis; ſed uterinus frater pręferť conſanguineo fratri in bonis prouētis à matre communi, & conſanguineus frater præferť uterino tantùm in bonis prouentis a patre communi. In bonis autem acquiſitis per fratrem defuncti, pariter admittũtur uterinus & conſanguineus. Ita elegāter dicit gl. & doc. in auct. itaq;. C. commu. de ſuc.
3 quod no. Et eodem modo dicit Bar. in d. Auct. itaq;. ꝙ † pater & mater in bonis aliàs acquiſitis per filiũ pariter admittunť, aliàs mater in bonis prouentis a linea ſua præfertur, eodē modo pater in bonis ꝓuentis a linea ſua, ut C. de bo. quæ lib. l. 3. Sed Saly. ibi dubitat, immo uult, ꝙ in omnibus bonis pariter parētes admittantur, ꝓ tex. in Auct. de hære. ab inteſt. ve. §. conſequens. vbi diciť, ꝗ hęreditas debet diuidi, & dimidia paternis & altera dimidia maternis aſſignet. ſi ergo hęreditas, ergo ſucceſſio omnibus bonis diuidiť, & iſtud magis mihi placet, qa d. §. conſequens. & d. aucten. defuncto. C. ad Tertull. indiſtinctè loquiť, ꝙ dimidia paternis, & dimidia maternis tradať, ergo in omnibus bonis generaliter debet itelligi, ut l. 3. §. generaliter. ff. de leg. præſtan. Non obſt. d. l. 3. quia immo potius uideť facere in contrarium, uidelicet, ꝙ etiam in bonis maternis pater pręferatur; item ibi cōcurrunt pater & auus paternus, ideo pater excludit auum paternum, uel ſimile dicit gl. de matre, q̃ etiam excludit auum maternum. Auct. defuncto, igiť &c. ¶ In ea. gl. in fi. no. & ſigna bene iſtam gl. magiſtram.

De ſucceſſione libertorum.

SVMMARIVM.

1 *Patronus quomodo liberto ſuccedat.*
2 *Teſtamentum qualiter a patrono rumpatur.*

NVnc de libertorum. Totus iſte tit. diuidiť in tres part. Primò, circa ſucceſſionē libertorũ, ponit duplex ius antiquũ. Secũdò, ponit ſuũ ſtatutũ circa ſucceſſionē, & qđ vſq; ad quartũ gradũ agnati patronorũ ſuccedũt liberto. Tertiò, ponit alia nouã conſtitōnem circa perſonas, & gña libertorũ. Secunda ibi, ſed noſtra. Tertia, ibi, ſed hęc. Et h. d. Olim patronus habe-
1 bat ex l. 12. tab. ius † in bonis liberti ſolùm ab inteſtato, nullo ſuo hærede relicto, ſed iure prętorio, habet dimidiam cōtra teſtamētum nullo ſuo hærede inſtituto, ſed ēt ab inteſtato relicto filio adoptiuo. h. d. ¶ No. ꝙ ex l. 12. tab. patronus poterat pręteriri a ſuo liberto. ¶ No. ꝙ plus iuris vř habere filius naturalis, & legitimus, quàm legitimus tantùm, ad excludendũ patronum.
2 ¶ Not. ibi dabatur patrono contra tabulas teſtamenti partis dimidię

midiæ bonorum poſſeſsio, q contratab. quæ dabatur patrono,
non in totum, ſed pro parte teſtm̃ rumpebat, licèt aliæ contra-
tab. quę dantur ingenuorum teſtamentis rumpant in totum, ut
l. illud §. 3. cum ibi no. ff. de contratab. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Filius exhæredatus non computatur in numero liberorum.*
2 *Vnus ex quinq; filijs exhæredatus an in numero dictorum filiorum inſtitutorum connumeretur, vt faciat augere legitimam fratrum.*
3 *Ius accreſcendi an locum habeat in parte legitima per fratrem exhæredatum repudiata.*
4 *Legitima quanta ſit, cum filia dotata ex ſtatuto non ſuccedit, & ſunt quatuor filij.*

Prodeſſe. Per legem Papiam, ipſe patronus vocabatur ad
ſucceſsionem liberti, ſimul cum filijs liberti p
virili, niſi tres vel plures fuerint liberi, vel libertus minus cẽtũ
aureis habeat in bonis, ſiue deceſſerit ab inteſtato, ſiue condito
teſtõ. h. d. ¶ No. q certus numerus liberorum, excludebat patro
nũ, & ad illũ numerũ perficiendum, ſufficiebat, ſiue filij eſſent
in poteſtate, ſiue emãcipati, ſiue eſſent in adoptione dati. Illud
ẽt eſt, qñ quis vult pp numerum liberorum, euitare tutelam, vt
l. 2. §. 1. ff. de excu. tut. ¶ Not. q ita cõputatur in numero libero-
rum ad excludendum patronum prętertius filius (dummodò
conſecutus fuerit ɔ̃tabulas) ſicut ſi eſſet inſtitutus. & eſt ratio,
qa ſi intẽtauit ɔ̃tabulas, ita eſt heres de iure prętorio, ſicut illo
inſtitutus de iure ciuili, vt ff. de ɔ̃tab. l. 1. in princ. ¶ No. q exhæ-
2 redatus †filius non computatur in numero liberorum, quia vt
dicit gl. ipſe habetur pro mortuo, facit l. 1. § pe. & ibi latè per
Bar. ff. de contratab. ac ẽt quia ipſe non poteſt intentare ɔ̃tab. vt
2 l. non putauit. in princ. ff. de contratab. ¶ † In glo. repellebãt. in fi.
iſte tex. cũ gl facit, ſi ſint quinq; filij, quatuor inſtituti, & vnus
exhæredatus, quota eſt eorum legitima, an exhęredatus com-
putetur in numero dictorum filiorum, vt faciat augere legiti-
mam fratrum. iſtam quæſtionem format Bart. in l. pater filium.
ff. de inoffi. teſtam. & facit quod no. Bar. in d. l. 1. §. pe. ff. de con-
tratab. & in l. 1. §. ſi patronus. ff. de coniunct. cum eman lib. Dy.
& Ioan. de Imo. in l. planè §. ſi duobus. ff. de leg. 1. & ego dixi
eo. tit. l. huiuſmodi. §. ſi Ti. o Et concludas, q talis exhęredatus
prodeſt fratribus, ita q debet computari in numero liberorũ,
vt fratres habeant dimidiam totius, ita dicit Gui. in auct. nouiſ-
ſima. C. de inoff. teſta. quia vt uoluit Bar. in d. l. pater filiũ. exhę-
redatus non hr̃ pro mortuo, qñ habemus tractare de portione
ſua cui accreſcat, qđ non eſſet, ſi haberetur pro mortuo. ¶ Quid
aũt, ſi ille quintus filius eſſet frater minor, & Guli. de Cu. tenet
q omninò habeatur pro mortuo, quia vr̃ funditus mortuus, ex
quo funditus eſt incapax. facit quod no. Bar. & do. Ioan. in l. 1. ff.
de teſta. & habetur in cle. exiui. extra de uerb. ſign ¶ Quid autẽ
ſi ille filius quintus repudiat partem ſuam, tunc dicit Gul. q ac-
creſcit alijs. ſed Bal. in d. § ſi duobus eſſe dubium dicit, ſi dica-
3 mus non haberet locum ius accreſcendi inter iſtos tanquã cõ-
iunctos coniunctione legali. Et hæc ſunt vtilia ſm eũ, ad id quod
quotidie contingit, quia ſæpe filiæ quæ traduntur nuptui, renũ-
tiant hęreditati paternę, & eorum legitimę, nam poteſt dubita-
ri ad quem ſpectat eorum legitima. & ſm d. Io. in d. §. ſi duobus,
poteſt dici, q cum filia recipit dotem, videtur ſuccedere loco
ſuæ portionis, niſi aſcenderet ad legitimam, quia in reſiduo po
4 teſt dici, q iſta filia admittitur vna cum alijs. ¶ †Quid autem ſi
ſtatutum dicat, q filia dotata nõ ſuccedat, & ſunt quatuor filij,
an legitima cẽſebitur dimidia, vel tertia, & dicit Ang. & do. Io.
in d. §. ſi duobus. q erit tertia. per l. Papinianus. § ſi conditioni.
verſi. vnde quis. & quod ibi no. in verſic. ſextam. ff. de inoffi. te-
ſtam. quia cum filia ſit priuata ſucceſsione, nõ põt dici ſibi de-
beri legitima, cũ legitima ſit portio eius, quod quis eſſet habitu
rus ab inteſtato, ſed ab inteſtato non poteſt ſuccedere, igĩ &c.

S V M M A R I V M.

1 *Filium non habere, vel filium habere, ſed exhæredatum, paria ſunt.*
2 *Patronus cui a liberto minus legitima relinquitur, ad ſupplementum agere poſſit.*
3 *Legitima patroni ſine onere eſſe debet.*
4 *Patronus rupto teſtamento per contratabulas non tenetur ad legata.*
5 *Conſorţij quando ad onera vnius ex conſortijs teneantur.*
6 *Prodeſt paupertas.*
7 *Iuramentum a quolibet laico (in cuius vtilitatem præſtitum fuit) remitti poteſt.*
8 *Patronus accipiendo legitimam excluditur a contratabulationе.*

Sed noſtra. Hodie ſi libertus habet minus, quam centũ
aureos in bonis, & fuerit teſtatus, patronus
excluditur, ſi autem teſtatus non fuerit, ei ſuccedit in totum, nõ
extantibus liberis. Si verò vltra centum aureos habuerit patro-
nus à liberis excluditur, liberis verò non extantibus ſuccedit in
totum ab inteſtato, ſed facto teſtõ patronus habet tertiam ſine
onere. h. d. ¶ No. ibi, interpretati ſumus, q ille qui immutat ali-
quod ius, dicitur dictum ius interpretari, quoniam plurib. mo-
dis dicitur quis interpretari, vt no. gl. in l. 1. §. qui opus. ff. ad Ter.
¶ No. q patronus maius ius habet in bonis liberti, quando non
facit teſtm̃, q̃ quando teſtatus eſt, qm̃ leges quantum pñt, volũt
ſeruare voluntatem teſtantis, vt l. 1. C. de ſac. ſan. ecc. poſtq̃ am-
plius velle non põ, vt l. cum quęſtio. 10 ſi. C. de leg. ¶ No. ibi, vel
1 habentes eos exhæredauerint. q paria ſunt non habere †filium
vel filium ſupereſſe, & eſſe exhæredatum, qm̃ exhæredatus ha-
betur pro mortuo. quod facit ad id quod dixi ſ §. proxi. dic, vt
ibi. Item iſte tex. qui vult, q exhæredatus filius nõ nocet ad ex-
cludendum patronum, allegatur ſingulariter per Bar. in l. 1. §. ſi
pater. ff. de coniun. cum eman lib. q ſtãte ſtatuto q ſtãtibus ma
ſculis, fęmina non ſuccedat, ſi eſt maſculus, ſed eſt exhæreda-
tus, an & qñ fœmina excludatur vel non, de quo dic, vt ibi la- 7
tiſsimè per Bar. & quid ſi filius ſupereſſet, ſed repudiaret hære-
ditatem patris, vel ſi eſſet frater minor ordinis San. Franc. vel ſi
eſſet bannitus, an excludatur fęmina? vide latè per Bar. in l. 1.
§. ſi. ff. de ɔ̃tab. ¶ No. ibi, mater eos prętericrit. q præteritio ma-
tris, & ſię ſuę lineę, hr̃ pro exhæredatione, vt hic. & ſupra de
2 exhęred. lib. § mater. ¶ †No. ibi, repellatur, q ſicut ſi pater relin-
quat filio minus legitima. & tũc lex ipſo iure ſupplet, vt l. ſan-
cimus, in prin. C. de inoff. teſt. & filius poteſt agere ad ſupplemẽ
tũ legitimæ. l. omnimodò. C. de inoff teſt. Ita & in patrono, qñ
minus legitima ſibi per libertũ relinquitur, lex ſupplet, vt hic.
ac etiam ipſe poterit agere ad ſupplementum, & non ɔ̃ tab. teſta
3 mẽtũ liberti. ¶ †No. q ſicut legitima filij hodie eſt tertia vt Auc.
nouiſsima. C. de inoff teſta. Et eodem modo ibi eſt de legitima
parentum, in gl. ita etiam legitima patroni hodie eſt tertia, vt hic,
& ſicut legitima filij eſt, & eſſe debet ſine onere, vt l. qm̃ in prio
ribus. C. de inof. teſt. ita ẽt legitima patroni debet eſſe ſine one-
4 re, vt hic. ¶ †No q licet qñ aliquis de liberis rumpit teſtamen-
tum ɔ̃tab. præſtet legata coniunctis perſonis. vt l. etſi contra ff.
de vul. & pup. & q ibi gl. & l. 1. §. 1. per totũ. ff. de leg. præſtã. tñ
patronus rupto teſtõ per contratab. non tenetur ad aliqua lega
ta, ẽt coniunctis perſonis. Et põt eſſe ratio, quia filius per ɔ̃tab.
in totum rumpit teſtm̃. & cauſam in totũ ad ſe ab inteſtato tra-
hit, vt. no. in l. illud. in prin. ff. de ɔ̃tab & l. vt liberis. C. de colla.
Sed patronus nõ ad ſe trahit omnia, nec annullat in totũ teſtm̃,
meritò igitur, cum totum non cõſequatur, ſed tantummodò ſuã
legitimam, nõ eſt mirum, ſi non præſtat alicui legata. qa debet
habere legitimã ſine onere. ¶ No q teſtm̃ non rumpitur in to-
tum, quia auocans partem per ɔ̃tab. cùm non pręſtet legata, ag-
grauat cohæredes, qui tenentur ad integra legata, licèt onus à
5 prin. reſpexit omnes. ¶ Ex quo no q qñ onus † iniungitur plu-
ribus, vel ſimpliciter, vt vnus, ad onus non teneatur. q conſortij.
(licèt non habeat partem illius qui nõ poteſt grauari) tñ ad in-
tegrum onus etiam pro parte illius qui non poteſt grauari, te-
netur, vt hic. Quod facit ad illam quæſtionẽ, de qua per Bart. in
l. ab omnibus. in prin. ff. de leg. 1. & ego diſputaui, an onus colle
ctarum, quod non ſoluit vnus, qui grauari non poteſt, reſpiciat 8
alios. de quo dic, vt in dicta mea diſputatione, quę incipit Areti
nus Bononiæ fundum poſsidens. de quo etiam effectũ potuit in
l. 3. § ſi actor. ff. de re iud. dic. vt ibi, & vide gl. no. in Aut. ſimili-
ter. C. ad l Falc. & l 3. in fin. ff. de ali. & ci. leg. & l. cũ poſſeſſor. ff.
6 de cẽſi. ¶ In gl. locũ in fi. no. q † paupertas ª prodeſt ſed a tali pro-
a deſſe, libera nos domine, de quo in l. cũ facilè. ff. ſi cui pluſquã
per legem Falc. & in l. ſi quis ad declinandã. C. de epiſc. & cler.
& in Auct. cui relictũ. C. de indi. vid. toll. ¶ In gl. omnibus. no. q
ſicut patronus excluditur per filios liberti, ita ẽt per parentes
liberti. & idem no gl. ſupra tit. 1. in ſi. princ. in gl. in verſ alterius.
¶ In gl. non poſſunt. ibi, prætereà ſine cauſa &c. ſed contra hanc
gl. vr̃ facere, quia cum hodie ſit ſublata differentia emancipa-
tionis, vr̃ q ſicut ſuus prętertius ſine cauſa dicat teſtamẽtũ ſi nul-
lum,

A D D I T I O.

a Paupertas prodeſt. Propter paupertatem agentis, notarius nihil debet exigere pro ſuis expenſis gl. in l tam demenſis. in verſi. circa fi. in verſ. ſi grauetur. & ibi Saly no. de epiſ. aud. C. ad idẽ A. ex Tartag. in l. argentarius, in ſi. principijs de eden. in Pand. addo q propter paupertatem rerum bonorum de quib. contenditur poſſeſſor tenetur ſuppeditare expenſas litis actori. ar. l. ſi. de mil. teſt. C. quod militat, vbi agitur de omnibus bonis actoris. et de hæreditate legitima vel legato dotis, ut colligitur per d. l. ſi. Ant. Caſtus.

Jam, vt in Auct. vt cum de appel. cog. §. aliud quoq;. & in Auct.
ex cã cũ ibi no. C. de lib. p̃teritis. ita emancipatus. vt in Auct. de
hær. ab inteſt. ve. §. ſed neq;. ver. nullã verò. Sed põt ſaluari gloſ.
q. adſtia emãcipationis & patriæ ptãtis, eſt hodie ſublata ab in-
teſtato, non aũt ex teſtñ, vt no. glo. in l. Gallus. §. & quid ſi tñ. &
ibi doct. ff. de lib. & poſth. & in l. ſi emancipati. & ibi gl. & doct.
C. de coll. igĩ &c. ¶ In gl. repleat. ibi, vt C. de in ius voc. l. 2. & de
hoc dic, vt dicam. j. de actio. §. pœnales. & facit l. non dẽt. & qđ
ibi Bar. & doct. ff. de dolo. & qđ no. Bar. in l. infamem. ff. de pub.
iud. circa med. ¶ In ea. ibi, vbi liberti de cætero. §. illud. dic, hoc
verùm, quod ius ſuccedendi remanet tñ ſibi ius reuerentiæ, q̃-
uis remiſerit ſibi ius patronatus. ac ẽt tali caſu, ex iniuria non
verbali, ſed illata in perſona tantùm, põt ẽt eum in ſeruitutem
reuocare, vt eſt tex. in l. ſi. C. de libe. & eorum lib. ¶ In ea. gl. ibi.
7 l. adigere dic, nam tale iurĩ † põt remittere Imperator, qui eſt
lex animata, cum poſſit ẽt lex remittere. ita dicit gl. no. in l. adi-
gere. ac ẽ: ipſe patronus (in cuius vtilitatem d. iurẽ præſtitum
a fuit) põt remittere: ᵃ vt eſt tex. in l. ſi. §. 1. ff. qui & a qui. hoc non
eſt mirum, quia ita eſt, q oĩs ille laicus & priuatus, in cuius fa-
uorem emanauit iurẽ, põt a iurẽ relaxare & liberare. vt elegã
ter no. Bar. in l. 1. §. poſt operis. de nou. oper. nun. & allegat. c. 1.
de renun. & ibi Innoc. & Ioan. And. & vĩ tex. in l. ſi. §. t. ff. qui &
à qui. facit l. adigere. §. quamuis. cum gl. valde no. ff. de iur. patr.
¶ In ea. ibi l. ẽt. §. totum. dicunt quidam, q pp hoc non perditur
ius patronatus, ſed retinetur. Tu potes dicere, q ſicut parens ac
8 cipiens tñ, quantum ſatis ſit pro ſua † legitima, excludit a ↄ̃tab.
ſi fuerit poſtea a filio præteritus, vt l. 1. §. vel ſi parens. & qđ ibi,
gl. & Bar. ff. ſi quis a pa. fue. manu. ita ẽt patronus accipiendo ter
tiam, & ſic legitimam, excluderetur a ↄ̃tab. non dico à iure pa-
tronatus. ¶ In ea. ibi. l. ſi neceſſe. aduertas, quia licèt gl. dicat etiã
de relegato, tñ ille tex. non loquitur niſi in deportato, vnde in
relegato, non eſt vera iſta gl. per ea quæ hñt s̃. qui. mo. ius patr.
pote. ſol. §. relegati. ¶ In ea. ibi, ſi natalibus reſtitutus eſt. dic, hoc
verùm, ſi natalibus reſtitutus eſt libertus, cõſentiente patrono,
& non aliter, vt l. pe. & ſi. de na. reſt. non aũt perditur ius patro-
natus, ſi tantummodò ius anulorum aureorum impetrauit, vt
d. l. etiam. §. 1. ff. de bo. libe. ¶ In ea. ibi. l. ſi quis a liberis. ff. de lib.
agno. de hoc plenè per gl. & doct. in l. ſi quis. C. de ope. lib. ¶ In
ea. ibi, neceſſe dñi nõ vindicauit. dic hoc verùm, ſi filius fuit ne-
gligens & in mora vindicandi, aliàs ſecus, vt l. 2. §. quid ergo. ff.
ad Sylla. & ibi doct. ¶ In ea. glo. ibi, qui cum maior. dic hoc verũ
in patrono, ſecus in filio patroni, ut ibi dĩ. ¶ In ead. ibi, emptus
eſt. dic, ſed iſto caſu non amittit ius patronatus, ſed ei nõ acqui-
ritur, vt l. 3. C. de ope. lib. & de ſuis & le. l. ab inteſtato. ¶ In ead.
gl. in ſi. & no. & ſigna bene iſtam gl. magiſtram, quæ declarat, in
quo cõſiſtit ius patronatus, & quo perditur. ¶ In gl. cohęredes.
in ſi. ego credo, q coniunctis perſonis pręſtabunt legata inſoli-
dum, ſed extraneis pro rata, vt l. ſi. §. r. cum ibi no. ff. de leg. 3. &
no. in l. ex ſi ↄ̃. ff. de vulg. & pup. vel ẽt inſolidum extraneis, qñ le
gata ſunt indiuiſibilia, vt l. ſi fundum ſub conditione. §. liber. ff.
de leg. 1. ¶ Ex quo ſequitur, q per iſtam legem corrigitur. l. 4. in
prin. ff. de condit. & demon. & ita vult ibi gl. quia patronus ho-
die aũt coniunctis perſonis non præſtat legata, vt hic expreſſe
dĩ; ex eſt rõ, quia cum hodie plus remanet cohæredib. quia hñt
duas partes, ut hic. cùm olim tantummodò habebant dimidiã,
neceſſario ſequitur, q coniunctis inſolidũ legata præſtabũtur,
& ſic in alio aggrauanĩ, vt arg. l. cũ qui. ff. de iureiur. Et pro hoc
vĩ tex. apertus hic, & ibi, ſine onere. & ibi, ut nec liberis &c. ibi,
ſed aduerſatiuè ad cohæredes hoc onus redundares &c. alias
niſi etiam partem patroni ſoluerent coniunctis, non redunda-
ret hoc onus iniunctum ẽt patrono, ad ipſos cohæredes &c.

ADDITIO.

a Remittere. Vide Rom. conſi. 20.

SVMMARIVM.

1 *Succedẽtes ad hæreditatẽ liberti vſq; ad quotũ gradũ admittãtur.*
2 *Filius nepotem excludet.*
3 *Intellectus ad l. patrona. ff. de bonis liber.*
4 *Aſſumens perſonam patris ſui, vt cum alio concurrat, vſq; ad quod tempus intelligatur.*

Multis. Liberto non tñ patronus ſuccedit, ſed ẽt coniũcti
ipſi patrono, vſque ad quintum gradum, in capita
tñ, & qui proximior eſt patrono, præfertur. h. d. ¶ No. q illi qui
per mediam perſonam patroni admittuntur ad hęreditatem li
berti, admittuntur vſque ad quintum gradum, & non ulterius,
ſecus ſi quis admitteretur immediatè ex perſona ſua, ita q eſſet
a coniunctus illi, de cuius hæreditate agitur, & fortè iſte tex. † q
dicit, vſque ad quintum gradum, intelligeretur in collateralib.
patroni, non aũt in liberis, quia liberi patroni fortè in infinitũ
admittuntur, quia eis eſt magis debita, quam tranſuerſalib. arg.
s̃. de hære. quæ ab inteſta. §. 1. & maximè cũ omnia iura dicant,
q liberi patroni, ẽt ſi non ſunt hæredes, admittũtur ad bona li-
berti, & indiſtinctè dicunt liberos, vt l. vt iuriſiurandi. §. ſi libe-
ri. ff. de ope. lib. cum ſim. igitur &c. cogita. Et pro hoc facit, quia
clauſula, quantùm fieri poteſt, debet referri ad proxima, vt l. ſi
idem cum eo. in ſi. & ibi gl. Bar. & docto. ff. de iur. om. iud. Sed
iſta clauſula vſque ad quintum gradum &c. eſt proximiori ip-
ſis tranſuerſalibus, igitur &c. Sed in cõtrarium facit, quia & li-
beri & tranſuerſales vnica oratione cõiunguntur, & in dicta ora-
tione eſt illa clauſula, vſque ad quintum gradũ, igitur pariſor-
miter reſpicit tam liberos, q̃ tranſuerſales, vt l. quamuis. C. de
impub. & alijs ſubſti. Et ſic illa clauſula vĩ poni ĩ vnum capit.
ergo totũ illud reſpiciet, vt ar. l. 3. §. ſi filius. ff. de lib. & poſthu.
& quod ibi no. & no. plenè Bar. in l. talis ſcriptura. in ſi. ff. de leg.
1. & no. Anto. de Butr. in c. inquiſitioni. de appel. & iſtud fortè
2 verius. cogita tñ. ¶ † No. ibi, vel duorum, & etiam ibi, qui proxi-
miot &c. q qñ etiã ex duobus patronis eſt filius ex vno, & ne-
pos ex alio, q filius vnius patroni in totum ſuccedit, excluſo
penitus nepote ex alio patrono, & idem ſi eſſet filius, & nepos
ex alio præmortuo eiuſdem patroni, qa per filium nepos in to-
tum excludiĩ, vt eſt tex. no. in l. ſi libertus patrono. ff. de bo. lib.
¶ No. ibi, & in capita. q qñ ex pluribus patronis, ſunt plures li-
beri, & ex vno, eſt vnicus filius, ex alio ſunt vndecim, q ille fi-
lius vnicus patroni nõ habeat dimidiã, vt pater ſuus fuiſſet ha-
biturus, ſed vnciolam, & alij compatroni habebũt vnciã in bo-
nis liberti, vt hic, & eſt tex. in d. l. ſi libertus patrono. §. 1. in fin.
¶ Ex quo not. ſecundò, q qñ aliquis admittitur ex cõiunctione
propria, tunc fiet ſucceſſio per ſtirpes, vt hic in gl. tñ qñ quis
ſuccedit ex alio iure q̃ coniunctionis, fit diuiſio per capita, vt
hic. ¶ No. ibi, penè, enim, q non eodem modo per omnia ſucce
ditur liberto, ſicut ſucceditur coniunctis, ex iure cõiunctionis,
quod no. ¶ In gl. patronæ. in fin. no. & tene menti illam l. patro-
3 no. † q licèt ad hoc q filij patroni ſuccedant liberto, non eſt ne-
ceſſe q ſint hæredes patris, quia tale ius non habent, vt l. hære-
des, ſed ut filij. d. l. vt iuriſiurãdi. §. ſi liber. de ope. lib. & facit qđ
hĩ in l. pro hærede. § ſi. cũ ibi no. per Bar. & doc. ff. de acq. hær.
& facit qđ no. gl. & doc. in l. cũ filiusfa. §. cũ quis. ff. de leg. 1. tñ
oportet, q ſit talis filius qui poſſit ſuccedere patri, uel matri, ſi-
ue patrono. Vnde ſpurius, ut ibi dĩ, qui ſuccedit matri, ſucce-
dit etiam liberto matris, ſed non liberto patris, ut l. ſi patronna
teſtamento. §. ſi quis non mala mente. quod no. ¶ In gl. ad quin-
tum gradum. in ſi. no. ſing. iſtam gl. quæ uult, q quoties quis aſ-
4 ſumit perſonam † patris ſui, ut cũ alio concurrat, iſtud eſt vſq;
in infinitum. Sed ego credo hãc gl. falſam, per leges quas alleg.
videlicet, per §. cum filius. s̃. de hære. quæ ab inteſt. ubi non aſſu
mit perſonam alterius in infinitum, ſed vſq; ad pronepotem. Et
de hoc vĩ caſus in l. auunculo. C. commu. de ſucc. Et ita tenent
doc. & Flo. in auct. ceſſante. C. de legi. hær. igitur iſta gl. non eſt
tenenda, fortius dico, q licèt in alijs poſſet tranſire vſq; ad p-
nepotem, tñ in ſucceſſione liberti aliquo modo aliquis nõ aſſu
mit perſonam alterius, vt cum alio pariter concurrat, vt d. l. ſi
libertus patrono. §. 1. & hoc ẽt ſentit gl. in ver. capita. & in glo.
magna. ¶ In gl. vocẽtur. in ſi. doct. verò dicunt, q immo cognati
patroni uocantur ab inteſtato, non aũt tumpunt teſtm̃ p ↄ̃tab.
de quo j. ti. 2. §. cumque autea. ¶ In gl. pęnè. in ſi. no. & ſigna iſtã
gl. quæ ponit, in quibus differt ſucceſſio liberti & ingenui. Sed
aduerte, q in alio differunt dictę ſucceſſiones, nam in ſucceſſio
ne ingenuorum plures deſcendentes ex uno habentur ut unus,
& ſuccedunt in ſtirpes, & nõ in capita, ut d. §. cum filius. in ſi. de
hær. quæ ab inteſt. Sed in ſucceſſione libertorũ, ſi ex una patro-
no eſt unus filius, ex alio. t t. ſuccedunt omnes in virili, vt s̃. di-
xi. Item ſecus in patronis eccleſiæ, ubi plures deſcendentes ex
uno, habentur loco unius. ut in c. cum plures. de iur. patro.

SVMMARIVM.

1 *Peculium in quo non cadat.*
2 *Arrogatio quando intelligatur perpetua.*

Sed hæc. Differentia inter libertos eſt hodie ſublata, &
ideo prædicta procedunt in omnibus libertis,
quia hodie omnis manumiſſus efficitur ciuis Romanus. h. d.
¶ No. q olim aliqui erant liberti, & manumiſſi tantum in ui-
ta, ſed

ta,ſed poſt mortem reincidebant in ſeruitutem, & ſic vitam &
libertatem vna ſimul perdebant. ¶ No.ibi,& quaſi ſeruorũ &c.
iuncto ibi,quodammodo peculij,ꝙ dictio,quaſi,& dictio, quo
a dammodò,ª denotant improprietatem.vt l.ſi me in vacuã.cum
1 glo.ff.de acq.poſſ. † Quia patronus occupabat oĩa iura talis li-
berti nõ propriè,vt iure peculij,quia vt dicit gl.liberti homines
erant,ergo in libero homine non propriè dr̃ peculium,vt l.fin.
in fi. C.de inoff.teſtam.& hic,vt ibi per glo. & doct. ſicut etiam
dicimus de patre,qñ filius in caſtrenſi non teſtat̃, quia pr̃ occu
pat oĩa iure peculij profectitij, vt l.2.ff.de caſtren.pecu.& no.in
l.ſeruum filij.in princ.ff.de leg.1. ¶ No.ibi,in perpetuum deleri.
2 ꝙ qñ fit arrogatio † alicuius ſui iuris, intelligitur eſſe perpetua,
quia lex ſemper loquitur,& eſt in veridi obſeruantia, vt l.Arria
ni.C.de hæred.¶ No.ꝙ laudandum eſt,quando inferior ex ma-
lo principio reſultare facit optimum finem , & ex mala via re-
ducit homines ad bonum,& fœlicem ſtatum.¶ In gl.addit.in fi.
addas glo.magiſtram.in §.ſi.ſupra de liberti.

A D D I T I O.

a Quaſi.Dictio,quodammodo.denotat impropietatem.tex.glo.& Alex.in l.in
tus.col.2.in princ.nu.2.de lib.& poſth.ad idem dictio,quaſi,per d.l.in ſuis.
Bal.& ſcrib.in l.diuortio.§.ſi fundum.in prima opp.ſol.mat.in Pan.Alex.in l.
ſi dare.verſ nam dictio.col.2.num.5.de verb oblig. limitatur vbi ſubiectum
materiæ contrarium perſuaderet . nam tunc importat veritatem. in c.1.ubi
quaſi unigeniti. Ant.Caius.

De aſſignatione libertorum.

S V M M A R I V M.

1 *Pater an emphyteuſim a ſe acceptã pro ſe & filijs, poſſit uni excluſis alijs in vltima volũtate relinquere, vel inter viuos aſſignare,et n.2*

IN ſumma. Totus iſte tit. diuidit̃ in tres part.
Primò, ꝙ pr̃ põt vni ex liberis, li
bertatẽ aſſignare , & ille ſolus liberto ſuccedit. Se-
cundò,declarat,quibus liberis hoc fieri poteſt. Ter-
tio,quibus verbis,& in qua voluntate.2.ibi,datur autem.3.ibi,
nec intereſt. ¶ Et h.d.Aſſignato liberto uni ex liberis, ſiue filiis,
ſiue nepotibus in poteſtate, ille ſolus liberto ſuccedit, excluſis
alijs,ẽt in eo gradu conſtitutis.¶ No.ꝙ licèt dñi liberti eiuſdem
gradus & patroni,pariter admittant ad bona liberti,filij dñorũ
admittendi,nõ tanq̃ hæredes patris,ſed ut filii,ut l.vt iuriſiuran
1 di.§.ſi liberi.ff.de ope.lib.tñ pr̃ põt dictos tales, dicto iure pri-
uare,& vni ex eis inſolidũ aſſignare, aliis excluſis , licèt ſi non
aſſignet libertum uni ex filiis,ipſi filii pariter admittantur,etiã
ſi fuerint diſpariter inſtituti, vt d.§.ſi liberi.Quod facit,ſi pr̃ ac-
cipit emphytheuſim pro ſe, & filiis , licèt filii ſuccedant ut filiis
non ut hæredes,tñ vr̃,ꝙ poſſit vni ex eis relinquere emphyteu
ſim,aliis filiis excluſis.de quo per Bal.in Auct. ſi quas ruinas.C.
de ſac.ſanct.eccl.ſed ſecus in feudo,ut c.1. de ſuc.feu. ¶ No.ibi,
nihil iuris in his bonis habeant, ꝙ alii filii quibus libertus non
eſt aſſignatus,licèt in bonis liberti nullum ius habeant, tñ non
pp hoc vñr in totũ iure patronatus priuari , quia quod de vno
dr̃,de alio denegatum eſſe non vr̃, vt l.cum prætor.ff. de iudic.
ſed hic ſolum excluduntur a iure ſuccedendi, ergo ab alio iure
patronatus non intelliguntur eſſe excluſi,quod eſt verũ,donec
ille,cui facta eſt aſſignatio,durat in ciuitate:nam ſi defierit eſſe
in ciuitate,ſtatim redit ad confratres, vt l.2.in priu.& l.vtrũ.ff.e.
¶ No.in verſ.ſed ita demum. ꝙ res de facili redit ad ſuam natu-
ram.facit l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pact.¶ No.ex eo.ver. ꝙ ceſſan-
2 te impedimento,ceſſat & effectus impedimenti. ¶ † Et induci-
tur iſta ad quęſtionem,vtrum pater poſſit emphyteuſim,quam
ſtipulatus eſt pro ſe & filiis,vni ex filiis in vltima volũtate. vel
inter viuos aſſignare?Et iſtam quæſtionem mouet Bar.in l. vt iu
riſiurandi.§.ſi liberi.ff.de oper.lib. & ibi determinat qđ non.&
eodẽ modo allega.ca.1.de ſuc.feu.& c.1.an agn. vel filius defun
cti.ita dicit Bar.in d.§.ſi liberi.& non eſt mirum,quia filius ha-
bet dictam emphyteuſim ea ſtipulatione paterna , vt l.ſi tibi.§.
pactus.cum gl.& ibi Bar.& doct.ff.de pact. & not.Bart.& doct.
& ibi d.Ioan.in l.quod dr̃.de verb.obli. & dicuntur habere pp
mortem patris,& ſic dr̃ mortis cauſa capio,ut no.Bar.in l.ſi mi
hi & Titio.in prin.circa medium.ff.de verb.obli. & no.Bald. in
Auct.ſi quas ruinas. C.de ſac.ſan.eccl.intantum ꝙ dicuntur ha-
a bere a patre ª & domino propter mortem patris, & ea ſtipula-
tione paterna, non ab ipſo patre, vt ſingulariſſimè no.Bar.in l.
mortis cã capitur.ff.de dona. cauſa mor. cũ ergo capiant ex ſti-
pulatione paterna, & ſtatim pp mortem patris ſit eis ius acqui
ſitum,etiam ſi non ſint hæredes,vt d.§.ſi liberi.ideo dñr habere
a patre uel domino concedente.ergo diſpoſitio paterna in ſuo
teſtamento uni plus aſſignando quàm alteri, non eſt attenden-
da,vide Bal.in l.Caius.ff.ſolut.mat.& ibi Imo.& Lud.&c.

A D D I T I O.

a Vet.exempl.ab Abbate.

S V M M A R I V M.

1 *Libertus an vni ex filijs aſſignari poſſit.*
2 *Libertorum aſſignatio vel reuocatio qualiter fieri poſſit.*

Datur autem. Vni ex liberis in poteſtate , poteſt liber-
tus aſsignari in omni voluntate etiam
quibuſcũq; verbis.h.d.& ẽt nutu,vt l.1.§.1.ff.eo.¶ No.ad hoc,vt
1 † vni ex filijs poſsit libertus aſsignari,neceſſe eſt, ꝙ ſit in pote-
ſtate,vt hic,& l.vtrum.ſm opin.Ioan.hic & ibi,quæ eſt vltima.
Ideo vr̃ a glo.approbata, vt not.gl.in l.quidam.§.Sabinus.ff.ad
Treb.ſiue filius ſit exhæredatus,vel nõ,vt l.1.§.1.ff.eo.ſiue filius
ſit iam natus,ſiue poſthumus:nã poſthumo põt libertus aſsigna
ri,vt l.ſi.ff.eo.¶ No.ibi,nõ euaneſcat. ꝙ res deueniẽs ad caſum ,
a quo incipere non poteſt,nõ valet. facit qđ plenè no. Bar.in l.
2 pluribus.§.1.ff.de verb.obl.¶ No.ꝙ † aſsignatio libertorum põt
fieri tam inter viuos,q̃ in vltima volũtate,& verbis directis,&
obliquis,vt hic,& ẽt nutu,vt hic.& dicit per l.1.§.1.ff.eo.Et eodẽ
modo quibuſcunq; verbis,& qualibet voluntate, ẽt nuda,fieri
poteſt reuocatio,quia nil eſt tam naturale,&c. vt l.nihil tã natu
rale.ff.de regu.iur.Iſte eſt caſus hic, & in l.1.§.aſsignare.ff eo.Et
non eſt mirum,quia pater põt conficere vltimam voluntatem,
ẽt teſtando inter liberos, quibuſcunq; verbis & iudicijs &c. vt
l.ſi.cũ ibi no.C.fa.erc.l.hac cõſultiſſ.§.ex impeſfecto.C.de teſt.

De bonorum poſſeſſionibus.

S V M M A R I V M.

1 *Poſthumus alienus hodie rectè poteſt inſtitui.*
2 *Bonorum poſſeſſio. & poſſeſſio bonorum differunt.*
3 *Prætoris quanta fuerit in vni ciuile auctoritas.*
4 *Liberi emancipati quo iure defuncto patri ſuccedant.*

IVs bonorum. Totus iſte tit. diuiditur in 4.
part. Primò, ponit cauſas,
pp quas fuit introducta bon.poſſ.de iu.pr̃o Scđò,
ponit quas bon.poſſ.prætor facit. Tertio,Impera-
tor quaſdam corrigit & emendat. Quartò , quan-
tum tempus,& quale ſtatutum ſit ad agnoſcendam bono.poſſ.
2.ibi, ſunt autem bonorum. 3. ibi , ſed eas quidem. 4.ibi , cum
igitur plures.¶ Et h.d.bono.poſſ.introductæ ſunt de iure præto.
non ſolùm ab inteſtato,ſed etiam ex teſtõ, cauſa corrigendi ius
ciuile antiquũ.h.d.¶ Not.in principio coniuncta gl.ꝙ bon.poſ.
eſt ius,& non eſt mirum, quia poſſeſsio rerum eſt ius, vt l.non
ideo minus.C.de lib.cã.l.peregrè.in princ.ff.de acq.poſ.de quo
dic,vt per Bar.& doct.in l.1.ff.de acq.poſ.& ibi Ludo & ibi di-
ci.¶ No.ibi,emendandi veteris iuris gratia.coniuncta glo.ꝙ qñ
dicitur præter aliquam legem, vel ſtatuta, non dicitur propriè
emendari, ſed ſuppleri, quando autem directo contra , dicitur
emẽdari ſiue corrigi.quod no.pro ſtatutis, vbi verba ſunt pro-
a priè aſſumenda. ¶ Not ꝙ de iure antiquo poſthumus ª † alienus
1 non poterat inſtitui,& inſtitutus non poterat capere hæredita-
tẽ, vt l.Gallus.§.ille caſus.ff.de lib. & poſthu.& l.pen.& ibi no.
ff.de leg.1.& §.poſthumus.& ibi dicit §.de leg.hodie autem non
tantum de iure prętorio, ſed etiam de iure ciuili , poteſt inſti-
tui, vt hic.¶ No.ꝙ noſtra intereſt,ꝙ pluribus iuribus deferatur
nobis ſucceſsio, & de iure ciuili, & de iure prætorio, licèt ius
prætorium ſit breui tempore duraturum. facit quod hi̇c. & ibi
no. in l.ſi creditoru.ff.de leg.1.¶ Not.ꝙ rectè inſtituto, dat præ-
tor bo.poſſ.ſm tab.licet poſſit adire de iure ciui.& eodem mo-
do ſuccedere debẽtibus de iure ab inteſtato,dat etiam bon.poſ.
ab inteſta. ¶ In gl. 1.in prin. vr̃ ergo bono.poſſ.in ius reſonare,
2 quia † bon.poſſ.ſonat in facto, ſm aliquos, vt l.1.§.adipiſcimus.
& §.ſi vir.ff.de acq.poſ. & in l.3.in prin.eo.tit. & l.1.§.Scæuo-
la.ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſ.fue.& ſic aliud eſt dicere bonorũ poſ
ſeſſionem,quia ius,& aliud eſt ecõuerſo poſ.bo. & ſic ſunt duę
partes,quia ſonat in factum, ſicut ẽt aliud eſt dicere,iudicatum
ſolui,quia hoc reſonat ius,& cõtinet ſub ſe tres clauſulas,vide-
licet,ꝙ dolus abſit,defendendo vſque ad finem litis, & ꝙ ver-
bũ ſonat,videlicet,ꝙ ſoluat iudicatũ,vt l.iudicatum ſolui.ff.iu.
ſo.ſecus ſi dicatur ſolui iudicatum,quia iſtud ſonat in factũ,&
non

A D D I T I O.

a Poſthum. &c. Limita quod poterat etiam ſtrno relinqui, Angel. in §.alienus.
ſupra de hæred.inſtit.Purp.

non continet niſi illud, qđ verbum ſonat. Et ideo Pet. Cyn. Io.
Fab. & Bart. de nouaria inferebant ad qōoem ꝯ quoddam pro-
curatoriũ, in quo dicebat, ꝙ vnus promiſerat procuratori ſuo
ſoluere iudicatum. Nam cum teneatur pro actore, pro quo di-
ctas tres clauſulas facit, vt l. ſi defunctus. in prin. & quod ibi no.
ff. de procur. dicebatur, ꝙ legitimè non promiſerat, tñ ſm doc.
tantùm importat, promiſi ſoluere iudicatum, quantum iudica-
tum ſolui, vt l. 2. §. circa. ff. de præto. ſtip. & ſic defenditur dictũ
procuratoriũ, & ibi hoc tenet Bar. Pet. & Cy. in l. fi. in 1. q. C. vn-
de leg. ¶ In gl. remota. in fi. dic, immo illa iura concordant, quia
licèt non fuerit neceſſariũ, ibi tñ vtile eſt, ꝙ prætor ſe intromi-
ſerit, quia omninò qui recipit, tenet, vt ibi, ꝙ non ſemper erat
3 de iure ciuili. Et pro euidentia totius tituli præmitto, † ꝙ prætor
fuit magiſtratus populi Romani, iuri dicẽdo præpoſitus. ff. de
orig. iur. l. 2. §. cunque conſules. & ff. & C. de off. præto. qui quis
condendæ legis poteſtatem non haberet, tñ pp publicam vtili-
tatem, ius ciuile per l. 12. tab. anguſtiſſimis finibus conſtitutum
per ſuam iuriſdictionem & auctoritatem augebat, ſupplebat,
& corrigebat. vt ff. de iuſt. & iur. l. ius autem ciuile. § 1. & l. 5. ff.
a de ver. obl. Et quicquid de iure [a] dicturus eſſet publicè, in albo
proponebat edicta melius explicando, ratione iuriſdictionis
quam habebat; ſicut hodie poteſtates terrarum proponunt ſua
banna, licèt nõ poſſent facere ſtatuta. & ꝓ hoc ſupplebat, quã-
doque, qđ non erat tractatũ in legib. & Senatuſcon. vt patet in
tit. de dolo, & quod met. cauſa. Aliqñ adimebat, detrahendo ea
quæ per legem erant inducta, & cõdendo edicta ſuper eis. vt pa
tet in pet. hære. ff. ſi pars hæreditatis peta. l. 1. in prin. & patet in
l. 1. ff. commo. Quandoque corrigebat duriciẽ legis ciuilis edi-
cta proponendo, contra id ꝙ lex nimis durè diſpoſuerat, ſicut
hodie faciunt poteſtates in bannis ſuis, vt quia qñque bannum
faciunt de hoc ꝙ non eſt ſtatutum, vt ſi pp aliquam cauſam, ꝙ
nullus portet arma. Quandoque bannum faciunt de eo, qđ eſt
ſtatutum, vt cum ſtatutum ſit, ꝙ quilibet poſſit portare arma
ad ſui defenſionem, proponit edictum ſiue bannum de hoc, vel
fortè poſuit bannum, ꝙ quicunqꝫ voluerit portare talia arma,
ſi petierit licentiam a Poteſtate, habeat eam. Et qñque eſt ſtatu-
tum, ꝙ liceat portare arma per ciuitatem, Poteſtas videndo ꝙ
pp hoc homines occiderentur, proponit bannum ex quadam
æquitate, dicendo: quicũque petierit licentiam portandi arma
ad defenſionem, præſtando bona ſecuritatem de non offenden
do aliquem, ego concedam. & poſito ꝙ nõ liceat per ſtatutum,
licebit tñ per licentiam cõceſſam ex auctoritate banni, ſiue edi-
cti. Et hęc omnia faciebat Prætor reſpiciendo ſolam æquitatem
b & publicam vtilitatem, [b] vt colligitur in d. l. ius autem ciuile.
§. 1. & ideo dicit lex, ꝙ magiſtratus huic iuri dederunt auctori-
tatem, vt ſupra, de iure natu. §. prętorem. Et quia Iuriſconſulti
(qui poſtea habuerunt auctoritatem à Cęſare, iura & leges in-
terpretandi, & ordinandi. ſupra, de iur. natu. §. reſponſa.) vide-
runt hæc edicta Pretorum reſpicere æquitatem naturalẽ & pu-
blicam vtilitatem, fecerunt expoſitiones ſuper eis, & edicta cũ
eorum expoſitionibus, retento edicto, & iuriũ ea eis deſcendẽ-
tium nomine, & diſtinguẽdo ab eis alia iura, ordinauerũt inſe-
rẽdo ea in compilatione huius ſcientiæ. Et ideo, cum certę per-
ſonæ vocabant de iure ciuili ad ſucceſsionẽ, & hæreditatem, &
illæ dicebantur hæredes inſtitutæ. ſupra, de hęre. qualit. & diffe.
§. fi. aliquæ autem repellebantur ꝯ æquitatẽ naturalem, vt emã
cipati, & cognati, & ſimiles; & ideo prętor edicta propoſuit ali
4 quã ꝯ ea, quę de iure ciuili cauta erant, dicendo, † quicunque li-
beri emancipati petierint a me bonorum poſ. patris, dummo-
dò alij exiſtentes in poteſtate proximiores non exiſtant, patre
mortuo ab inteſtato, ego concedam. vel ſimilia verba. & ſic de
alijs. & vigore huius edicti, emãcipatus filius patris nõ habebit
ſucceſsionẽ in bonis patris, ſed authoritate edicti, poterit ire co
ram Prętore & petere, quia ipſe Prætor viuus, habet bono. poſ.
agnoſcere, & concedere, & Prętor agnoſcebat, an eſſet in caſu
habendi bon. poſ. & ſi reſpiciebat ipſam eſſe concedendam, cõ
cedebat, & tũc appellatur bono. poſ. decretalis. Et habet hoc be
neficium ex conceſsione Prętoris viui facta auctoritate edicti,
ſicut ſupra dictum eſt de licentia Poteſtatis. & quantum ad effe
ctum erit hęres per hanc viam obliquam, quod nõ potuit face
re Prętor directò, quia non habebat tantã poteſtatem vt ſupra
dictũ eſt, & hoc vult dicere tex. ĩ. eo. §. quos autem. & ibi vide-
bitis. quod qui non poteſt facere directò, facit per obliquum,
dummodò illud habeat æquitatẽ & iuſtam cauſam. Et quia il-
lud beneficium non erat ſm ordinationem legis, ſed ex quadã
æquitate per obliquum, & ita erat debilius certo tempore; ꝙ
colligitur quia ex certis ſolennitatibus omiſsis perdebantur, vt
C. q. admitt. ad bon. poſſ. in l. pe. & fi. & l. 1. §. largius. & §. dies. ff.
quis ordo in bon. poſſ. ſer. ita dicit Nico. Math. & Bal. in rub. C.
qui admit. ad bo. poſſ. in prin.

ADDITIONES.

a De iure. Adde tex. in l. ſi quis id. ff. de in. om. iud. & §. pœnales. ĩ. de act. Purp.
b Publicam vtilitatem. Quòd publica vtilitas eſt præferenda priuatæ, in Auct.
de non alie. aut permu. in §. ſi minus. col. 2. & in c. dilectiſſimi. 8. q. 2.

SVMMARIVM.

1 *Hæres impropriùs quis dicatur.*
2 *Actiones directę quæ competebant defuncto, penès quem ſint.*
3 *Adire qui poterat de iure ciuili, petendo bon. poſſ. an videatur hæres*
de iure ciuili vel prætorio. & nu. 4.
5 *Bonorum poſſeſſor an ſit propriè hæres.*

Quos autem. Prætor ſolus non facit quem hæredẽ, ſed
loco hęredis. h. d. ¶ No. ꝙ prętor non pôt
a facere directò aliquem hæredem. [a] ¶ No. ꝙ ille qui non pôt face
re directè, facit per obliquum, quod conceditur qñ ſubeſt ęqui
tas, & cã publica, & naturalis. ¶ No. ꝙ ille qui ſuccedit iure de
iure prætorio, dr̃ eſſe non directò, ſed in effectu hæres. ¶ No. ꝙ
ille dr̃ propriè de directò hæres, qui ſuccedit ex aliqua parte iu
ris ciuilis. ¶ No. ꝙ ius prætorium, non dr̃ eſſe pars iuris ciuilis.
facit l. ius aũt ciuile. §. 1. ff. de iuſt. & iur. ¶ No. ꝙ conſecutus bon.
1 poſſ. dr̃ haberi loco hæredis. ¶ † Ex quo no. ꝙ ille qui admittitur
ex aliqua conſtõne, vel ordinatione alicuius Baronis, vel Mar-
chionis, nõ propriè dr̃ eſſe hęres, licèt locum hęredis obtineat,
qm̃ tales conſtitutiones dñr ius prætorium, non aũt ius ciuile.
Et ideo debent agnoſci intra tp̃a Prętoris, videlicet, intra annũ,
ſi de liberis, aliàs intra centum dies, arg. l. 1. §. largius. & §. dies.
ff. quis ordo in bo. poſſ. ſer. quibus temporibus elapſis, penitus
erit exclusus: ita ſingulariter dicit Bar. in l. 1. in fi. ff. de bon. poſſ.
Et idem voluit Bald. & Io. de Imo. in fini. in l. ex duobus. ff. de
vulg. & pup. quod no. quia ſi hic Ferrariæ ex aliqua noua con-
ſtitutione domini Marchionis eſſet introducta noua via ſucce-
dendi, ꝙ non pôt venire niſi per bo. poſſ. quod no. ¶ No. ꝙ Præ-
tor non directò, ſed per obliquum tollit ius ciuile. ex quo no. ꝙ
vnus Baro. non pôt directò tollere ſtatutum ciuitatis, ſed per
indirectum &c. ¶ In glo. conſtituuntur. in fi. dic, vt ff. de reg. iu. l.
Prætor. nec hẽt niſi actiones vtiles, non tñ ciuiles efficiunt præ-
torię, uide ꝙ no. ff. de poſſeſſo. hæred. peti. l. 2. ſed ſm hoc in bo.
poſ. ſuccumberet, ſi ageret directa actione. ¶ Quærit Ioan. Fab.
2 penès quem ſint illæ directę quæ † competebant defuncto? &
rñdet, ꝙ ſi aliquis fuit hæres de iure ciuili, ꝙ ſint penès illum,
vt ff. de mil. l. & ſi fine. §. ſed quod Papi. Sed ſi nullus fuit hæres
de iure ciuili, ut ſi emancipatus intẽrat ꝯ: tab. antequam ſcriptus
adeat hęreditatem, ut l. illud. in princ. ff. de ꝯ: tab. remanent ina-
nes, uel directę efficiuntur utiles, & in hoc vr̃ magnus effectus,
quia ille qui eſt hęres de iure ciuili, fortè poterit res vendica-
re, & actiones directas intentare pôt. C. de pręſc. 30. ann. l. ſi qs.
nec poterit exceptione repelli. Verum tñ eſt, ꝙ bonorum poſ-
ſeſſor præfertur, ſi concurrunt, ut arg. ff. de procur. l. in cauſę. §.
1. & ff. ſi ager vectig. l. 2. & facit quod not. ff. ad Treb. l. ex aſſe. in
prin. & ibi Bar. ¶ Sed, quid ſi ille, qui adire poterat de iure ciui-
li, petit bo. poſſ. quod facere poteſt, vt ĩ. eo. §. ſi autem. dicit Io.
3 Fab. ꝙ vr̃ hęres de iure ciuili & prætorio, quia † adire de iure ci
uili non eſt aliud, niſi uoluntatem ſuam declarare, ꝙ quis velit
hęreditatem ad ſe pertinere, ut ſupra, de hær. qual. & diff. §. pro
hærede. Sed petendo ſm tab. conſtat, ꝙ vult eſſe hæres, ergo ſe-
quitur ꝙ admittatur, quia ſicut repudiando ſimpliciter, repu-
diare vr̃ hæreditatem, quæ duplici iure defertur, vt ff. de acq. hæ
redi. l. illud. ita acquirendo, vr̃ duplici iure acquirere. ut de hæ-
re. quali. & diffe. §. ſicut. ſed contrarium determinat Io. Fab. vt
ff. de ſecun. tab. l. æquiſsimum. §. ſi duo. vbi tex. eſt clarus, ꝙ qui
petit ſecundum tab. non eſt hęres de iure ciuili. Item qui habet
duplex ius, eligendo unum non amplectitur aliud, ut C. de teſt.
mil. l. in teſtamento. ſicut nec perdit, ut ff. de reg. iur. l. quo circa.
& ideo contraria non ob. quæ loquuntur, ubi ſimplex agnitio,
vel repudiatio poteſt ad utrunque extendi, quod hic non eſt, cũ
expreſſè agnoſcat ex uno iure, uidelicet, prætorio. Sed tu dic, ꝙ
iſtud vult glo. ordin. in l. puberem. C. de iure deliber. Sed con-
trarium vult Bar. in d. l. puberem. ubi dicit, quòd qui poteſt eſſe
hęres

ADDITIO.

a Hæredem. Ad tex. in l. & ſi fine. §. ſed quod Papin. ff. de minor. & l. 2. cum gl. ff.
de poſſ. hær. petitio. Purp.

4 † hæres vtroq; iure, ſimpliciter agnoſcendo bon.poſſ.eſt hæres non tñ de iure ꝑtorio, ſed ēt ciuili. & ſic non ob.d.§. ſi duo.qa ibi loquiť, qñ nõ poterat eſſe hřs, niſi de iure ꝑtorio tñ, & hoc idē tenet Bar.in l.ſi qs mihi bona.§.ſi mandauerit.ff.de acq.hær. Et iſtud vřr ibi ſequi Bal.& Dy.qui dñt, q̃ duæ qualitates diuerſæ pñt concurrere in eadē pſona, ſicut ēt in pſonis diuerſorũ. l.diuortio.§.fundũ.circa fi.ff.ſol.ma.niſi eſſent ɔ̃triæ, vt l.3.§.qui fideic.ff.de hær. inſti. & ideò licèt qs de iure ꝑtorio adeptus ſit hřditatē ſiue bo.poſ.& ſit in effectu hřs de iure ꝑtorio, vt hic, ēt põt fieri hřs de iu.ciui.adeundo.¶ Sed idē Bal.Sal.& Ang.in d.l. puberē. tenēt pro gl.ibi, qa põt quis adire de iu.ciui.& ꝑtorio, pp qđ acquiriť ius vtile, vt hic.non aũt efficiť hřs de iu.ciui.qa ſic cumolarenť duo iura, quorũ p vnũ hřet iura directa, p aliud vtile, vt ff.ad Treb.l.hřs inſtitutus.q̃ eſt no. ad hoc.cũ ergo elegere viã vtilē, ex illo capite hřditatem hēbit. & ſic bo poſ.& ſic procedit ibi gl.ſ.p.n.debemus inſpicere, ex quo capite velit eſſe hřs, vt ff.de acq. hær.l.Claudius.& l.ſi is ad quē.eo.tit.ſed ſi non poſſet eſſe hřs niſi de iu. ciui. vt quia tp̃s ad procedendum bo. poſ.erat lapſum, vera erit iſta opi.Bar. & aliorũ, qa erit hřs, qa agnitio ſolo animo fit, & tunc p hanc bo.poſ.animus deſignať, vt l.ſi auia.C.de iu.deli. Et iſtã partē ēt ſecutus eſt Io.de Imo.in d.§.ſi mandauerit. & iſtud eſt tenendum pp authoritatem gloſ.

5 ¶ † Et aduertas, q̃ iſte tex.qui vult, q̃ bo.poſ.non ſit proprie hę-

a res, nec directò,[a] eſt verũ, ſi ſupereſt aliquis q poſſit eſſe hřs de iu.ciui.vt no.gl.in l.1.ff.de poſſeſ.hære. pe. & in l.1.§.ſi.de boo. poſſ. aliàs aũt ſm Bar.ibi ſi non eſſet alius, tunc cùm totale ius defuncti in eum tranſeat, iõ dř eſſe hæres directò, vt l.nihil eſt aliud.ff.de verb.ſig.de quo ēt ſcripſi.ff.ad Treb.l.1.§.in bonorũ. Nec ob.l.in condõnib.§.ſi patronus.ff.de condi. & dem.quia iõ ibi verificatur illa conditio in ſuccedente de iure prætorio, qa verba fuerunt relata ad patronum pręteritum, vel exhæredatũ, qui non poteſt alteri ſuccedere, vt l.1.C.de bo.poſ. ɔ̃tab.lib. Igitur, qñ verba ſemper intelligi debent ſm perſonã, ad quam referuntur, vt l.plenum.§.equitij.ff.de vſu.& habi. igitur &c.qđ no.de quo vide Ludo.& ibi ſcripſi in d.§.ſed ſi mandauerit &c.

ADDITIO.

a Nec directò. Secundò limitatur iſte tex. q̃ prætor non poſſit quem hæredem facere, ſed loco hæredis, vt procedat in prætore mortuo, ſecus in prætore viuo, quia is bene facit aliquem hæredem. ita Bal. per illum tex.in l.debitori.C.de pact. & quo iſtud procedat, vide do.patrem, vnum ibi, in 3.no.col.1.Purp.

SVMMARIVM.

1 *Cauſę mercatorum de bono & ęque terminari debent.*
2 *Filius inſtitutus etiam in vncia poteſt contratabulare.*
3 *Contratabulatio datur etiam ſuis & in poteſtate præteritis.*
4 *Teſtamentum in quo filius in poteſtate eſt pręteritus, an ſit nullum de iure pretorio. & nu.5.*
6 *Querela datur aſcendentibus per ſexum fœmininum.*
7 *Mater qualiter ad ſucceſsionem filij vocetur.*

Adhuc autem. Prætor ampliat ſucceſsionis materiam vlterius, q̃ fit per legē 12.tab.¶ No.ibi, ſine ſucceſſore moreretť &c. q̃ incõueniēs videbať decedere ſine hřde, facit ſ̃.q ma nõ poſ.in prin.¶ No.q̃ prætor ampliat ius ciuile, licèt anguſtis finibus coarctatũ.¶ Not. q̃ ex æquo & bono prætor imitať ius ciuile, & ſic pp publicã vtilitatē, vt hic.& l.ius ciuile.§.1.ff.de iuſ.& iu.qđ faciat ad id quod no.Bar.in l.ſi fideiuſſor.§.quędã. & l.Quintus.ff.man. & Bal.in l.ſi pro ea.C.

1 mã.qñ in curia mercatorũ dř, q̃ oēs cauſæ debeãt terminari de bono & æquo. de quo ſcripſi j̃. de actio.§.in bonęfid.dic vt ibi. ¶ No.ibi, ꝑteritus.q̃ ɔ̃tab.nõ dať niſi ꝑteritis, vt dicã cũ gl.¶ No. ibi, iure ſcriptũ.q̃ nõ oibus ſcriptis dať bo.poſ.ſed ſcriptis iuridicè, ita q̃ teſtm̃ habeat ſuas ſolennitates & ſeptē ſignacula, vt l.cũ tabulæ.ff.de bo.poſ.ſm tab.¶ No.q̃ ſicut de iure ciuili quãdiu eſt ſpes ſucceſsionis ex teſtõ, nõ habet locũ cã inteſtati, vt l.

a quãdiu.ff.de acq.hær.ita ēt de iure prætorio,[a] quia qui vult ſuccedere ſm tabulas, pręferť ei, q vult ſuccedere ab inteſtato, niſi teſtm̃ per ɔ̃tab. rumpať.¶ No.q̃ ſicut de iu. ci. prima cã ſucceſſionis eſt lineæ directę inferioris, vt ſ̃.de hær.quæ ab inteſt.§.1. ita ēt de iure prætorio, vt hic. & ſic vides q̃ in ſucceſſionibus pretor imitať ius ciuile.facit l.1.§.1.ff.de ɔ̃ta.¶ In gl.ꝑteritis.in ſi.dic, nõ aũt dať exhæredatis, vt l.nõ putauit.in prin.ff.de ɔ̃tab. nec inſtitutis, vt ibi, niſi cõmiſſo edicto pro pręterito, quia tunc

2 † filius inſtitutus, ēt in vncia põt petere ɔ̃tab. virtute fratris ſui præteriti, vt d.l.non putauit.§.ſi.licèt adhuc dictus præteritus nõ petierit, nec amplius petere poſsit ɔ̃tab. vt l.ſi poſt mortem. §.ſi.& gl.& Bar.ff.de cõtratab.& eſt tex. in l.nõnunq̃.ff.de lega. pręſt. licèt gl. innuat ɔ̃trium.in l.3.§.ſi liberi.ff.de ɔ̃tab.& dixi in

3 repetitione mea.l.illud.§.ſi.ff.de ɔ̃tab. in prin. ¶ † Secũdò no.ex gl.q̃ ēt ſuis & in ptãte præteritus dať ēt ɔ̃tab.non ſolũ emancipatis.nã licèt ꝑtor principaliter adinuenerit bon.poſ. pp emãcipatos q licèt filij eſſent, erant tñ incogniti a iure ciuili, vt no. gl.ſ̃.eo.in prin. tñ nõ denegauit ēt remediũ ſuum in ptãte conſtitutis, vt l.1.§.1.ff.de ɔ̃tab. & l.is qui in poteſtate.eo.ti.& hoc vult benè Bar.& gl.ſeq.¶ In gl.ɔ̃tabu.ibi.§.quos aũt.dic ſm Io.

4 Fab.hic q̃ gl. præſupponit, q̃ teſtm̃, † in quo filius in ptãte eſt pręteritus, ſit aliqđ de iure pretorio, qa ɔ̃tab.facit l.2.cũ ibi plenè no.per gl.& doc.C.de bo.poſ. ɔ̃tab. ſed ipſe dicit ſm Pet.& Cy.q̃ immo eſt nullũ oī iure, vt l.1.ff.de iniu.teſt.Sed de hoc dicas, vt hř per gl.Bar.Ang.Raph.& Imo.in l.filio præterito.ff.de iniuſt.teſt. & per Raph.in repetitione l.filius q in ptãte.de lib. & poſth.& p gl.& doct.in d.l.2.C.de ɔ̃ta. & in Auct.ex cã.C.de

5 lib.pręte.& vide quæ dixi ſ̃.de exhære.libe.in prin.¶ † Sed aduertas ad hanc ſolutionem, quia innuit q̃ teſtm̃ ex quo non poſſit

b adiri hæreditas[b] de iu.ciui. licèt poſſit adiri de iure ꝑtorio, dř nullũ, & p cõſequēs nõ tolleret primũ teſtm̃, de quo eſt tex.cũ gl.in l.cũ in ſcđo.& ibi Bar.Ang.Bal.Raph.& Imo.ff.de iniuſt. teſt.¶ In ea.gl.ibi, ſine teſtõ cõpetere non põt, dic vt l.q̃ vulgo. ff.de ɔ̃ta.& no.bñ & ſingulariter illã l.cũ ſua gl.q̃ licèt teſtm̃ in quo filius ſuus eſt pręteritus, ſit ipſo iure & oī iure nullum, vt ſ̃.dictum eſt, tñ habuit tale teſtm̃ ſolennia iuris, videlicet ſeptē teſtes, & alia, præterquã ipſam præteritionē. l.cum tabulæ.ff.de ſec.tab.põt ɔ̃tabulari. quod perpetuò not. de quo dixi ſ̃.de exhæredatio.libero. §.emancipatos. dic vt ibi.¶ In eadem ibi l.illud.§.ſi.dic de hoc, vt in quadã mea repe. & ibi dixi ſ̃.de exhęre.lib.§.emãcipatos.¶ In ea.gl.in ſi.dic ſm doc.hoc verũ de aſcē-

6 dentib.p maſculinũ ſexũ, ſed aſcendentibus per † fęmininũ dať querela, vt ff.de ɔ̃ta.l.illud.§.ad teſtamēta. cũ ibi not.arg.ad iſtã illationē.ff.de inoſ.teſt.l.nã & ſi parētib.vel dicas tu q̃ ratio eſt in linea fęminina, vt pręteritio habeať pro exhęredatione, vt ſ̃. de exhę.lib.§.ſi.& dic vt ibi dixi.ſed exhřdatis non dať ɔ̃tab. vt l.nõ putauit.in prin.de ɔ̃ta.igiť &c.Et prædicta procedunt, ſi př ꝑtereať cũ cã, alias teſtm̃ eſt nullum, ſicut eſt nullũ, qñ filius a patre ſine cã prętereať.vt no.in Auct.ex cã.C.de lib.ꝑte.& d. §.ſi.ſ̃.de exhęred.lib.& ibi dixi.& ēt pñt intētari ɔ̃ta.vt facit filius præteritus, vt l.př filiũ.& qđ ibi Bar.in repe.ff.de inoff.teſt. & ſ̃.de hęr. q̃ ab inteſt.§.eadē.¶ In gl.primo loco. ibi in ſi.vult dicere, q̃ ſucceſsio nõ deferť ſm hũc ordinē, quia patronus excludit cognatos, vt ſ̃.de ſucceſſ.lib.§.ſed noſtra.& tñ in hoc ordine poſtponiť.¶ In gl. vnde liberi.ibi ſ̃.de le.agna. ſuc.§.ſi.dic vt ibi dixi. & de hoc hř plenè in l.ſi.C.vñ lib.in gl.ſi. & ibi doc. vbi aliq in gl. reprobãt hic primã opi.qa nõ reperiť iure cautũ de iſta bo.poſ.vnde parētes.& hoc tenet Iac.de Are.& pro hoc allegat, qa prętorũ ɔ̃uētionibus nõ licèt addere, vel detrahere, vt ff.de præt.ſtip.l.in prætorijs.Tertiò ne incõueniēs ſequať, qa cũ mř p vnde liberi, venire nõ poſſit.C. de ſuis & leg.l.quoties.ſi q̃reť, q̃ př veniēs p vtilē, vnde liberi, matrē excluderet, cum illa bon.poſ. cęteras excludat, vt ff.ſi tab.teſt.nul.ex tab.in

7 princ.& ff.quis ordo in bo.poſ.ſer.l.1.& tñ † mater pariter cũ pře dēt ſuccedere, vt Auc.defuncto.C.ad Tert.& iſtã partem vř breuib. verbis hic ſeq Io.Fab. ſed gl.in d.l.ſi.tenet, q̃ immo př habet, vñ liberi. Et iſtã partē tenet ibi Bar.q̃ ēt ſequitur Bal.Et Sal.& Ang.trãſit, nã licèt ſpecificè, & expreſſè non caueať, lege tñ gñaliter caueť, & legis identitate, vel ex ipſarũ legũ rõne, vt l.nã & ſi parētib.ff.de inoff.teſt.& l.pater filium.eo.ti.qđ fortificatur, ſm Sal.quia ſucceſsiones ab inteſt.ex legis interpretatione ſunt vicißitudinarię, vt C.de leg.hęr.l.ſi ab eo.& in Auc. qb.mo.nat.eff.ſui.§.filius.& §.pe. & ſic ceſſant prima duo argomēta in ɔ̃riũ facta.Nec ob.tertiũ, quia mater excludiť, licèt Bar. videať innuere, q̃ de iure antiquo, mater fortè excludebať, dico q̃ non excludiť per bo.poſ.patris a ſucceſsione filij de iure ciui.quod nõ eſt, nec dici põt, & per prætorē ſublatũ per dictam Auct.defuncto. & iſtã partē tene. ¶ In eadē ibi. C.de legi.hær.l. ſi.nã, vnde liberi dať, qbus dať ɔ̃tab. vt l.1.§.rectè.ff.ſi tabu.teſt. nullæ exta.ſed ɔ̃tab.non dať in teſtõ matris, vt l.illud.§.ad teſtamenta.ff.de ɔ̃tab.igitur &c. vnde cũ filio detur hřditas ex ſenatuſcon.Orficiano, datur bo.poſ.extraordinaria, vt j̃.eo.§.7.

ADDITIONES.

a Prætorio. Quamuis bon.poſſ.fuerit inuenta propter emancipatos, tamen cõpetit etiam his qui ſunt in poteſtate.Iaſ.in § ſed iſta, infra de act. Purp.
b Adiri hæreditas.Adde Ang.in § 1.ſup.quib.mod.teſta.infir.Purp.

SVMMARIVM.

1 *Succeſsionibus ſublatis ſublatę ſunt earum bonor.poſſ.*

Sed

Sed eas. Bonorum poſſ. unde decem perſonæ, eſt hodie ſublata.h.d.¶No.ꝙ ſicut Prætor corrigit,& emẽdat
legem 12.tab.ita ẽt Imperator,& ſic ius ciuile corrigit ius prætorium,ut hic.¶Not.ꝙ bon. poſ.contratab.& bonorum poſſeſſio ſecundum tab.ſunt neceſſariæ,& eodem modo ab inteſtato,
unde liberi, & unde legi. ¶Not.ꝙ ſuperuacua ſunt reſecanda.
¶Not.ꝙ ſublata cauſa & fundamento, tollitur ędificium; nam
1 ſublatis† ſucceſſionibus, quæ per aliquas bonorum poſ.deſerebantur,ſunt etiam ſublatæ eorum bon.poſſ.¶In gl.neceſſitas.in
fi.dic,immo ſunt aliquę neceſſariæ, vt infra eo.§.fi.&c.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum poſſeſſio vnde cognati datur patrono,& cognatis vſque ad quintum gradum*
2 *Cognati liberti excluduntur a cognatis patroni.*
3 *Bonorũ poſſeſſio,vnde liberi,& vnde cognati,ab inteſtato competunt tam patronis,quam eorum liberis,ac eorum agnatis,& cognatis.*
4 *Minore in dignitate nõ cedente maiori in dignitate,vt in incedendo & ſedendo, poteſt officium iudicis implorari, vt ei inhibeatur.*

Cumque antea. Bonorum poſſeſſio tanquam ex familia,& unde liberi,& parẽtes,patroni,
& vnde cognati patroni,ſunt ſublatæ,& remanent tñ ſex bon.
poſ.ordinariæ.h.d.¶No.ꝙ ſucceſſio libertorũ eſt introducta ad
ſimilitudinẽ ingenuorum,aliqua tñ dr̃ia remanente,quia agnati patroni vſq; ad quintum gradũ ſuccedũt, vt in §.multis.ſ.de
ſucc.lib.¶No.ꝙ in ſucceſſione libertorum,habet locũ bon.poſ.
1 vnde liberi, & vnde cognati,quæ bon poſſ. vnde cognati,† daĩ
patrono, & cognatis vſq; ad quintũ gradum, vt dictũ eſt; nam
fratres p̃teriti a liberto poſſunt querelare, vel ꝯtabulare.arg.§.
2 ſoror.ſ.de inoff.teſta.¶Et aduertas,ꝙ agnati & † cognati liberti
excluduntur a cognatis patroni. vt l.liberto ſiue liberis.ff.de bo.
liber.nec eis fit iniuria,quia ſi feciſſet in ſeruitute, clarum eſt ꝙ
non habuiſſet cognationẽ, ergo ei ſuccedere nõ potuiſſet, vt ſ.
de ſe.x.cog. in prin.¶Not.ꝙ ẽt hodie viget bon.poſſ. vnde vir &
vxor.¶In gl.ſufficit.in fi.hæc gl.debet referri ad hoc, qđ hic dr̃
3 in tex.vnde liberi,& vnde cogna.hic†enim cõpetunt ab inteſt.
tam patronis q̃ eorũ liberis,& eorũ agnatis, & cognatis. nã vr̃
ꝙ agnatis,& cognatis prouideat ꝯtabulas, nec ſuccedãt niſi ab
inteſt.ſicut nec ſuccedunt agnati,uel cognati ex carne, qui non
pñt querelare,nec intẽtare ꝯ'abu.nec ſuccedũt niſi ab inteſt.vel
niſi fuerint inſtituti, vt l.fratres.C.de inoff.teſt.& ita tenẽt doc.
in d.§.multis.¶In gl.altiori.in fi.iſte tex.cũ gl.ſm Io.Fab.eſt arg.
4 † ꝙ ſi minoris dignitatis nõ cedat exiſtenti in maiori dignitate,
vt in incedẽdo,& ſedendo,põt implorari offm̃ iudicis,vt ei inhibeat,ut c.1.de maior.& obed.& l.1.& 2.C.ut dign.ord. ſer.licèt
non poſſit agi iniuriarũ act.vt l.ſi quis de bonoribus.ff.de iniu.

SVMMARIVM.

1 *Extraordinarium remedium quod dicatur.*
2 *Bonorum poſſeſſio ſeptima,ut competat,quæ requirantur.*

Septima. Si lex alicui dat bon.poſſ.de nouo ex teſtamẽto,
vel ab inteſt.illa dr̃ ſeptima ex̃ordinaria. ¶Not.
1 ꝙ qñ conceditur† de nouo aliquod remedium, & non eſt com
putatum inter remedia ordinaria,dr̃ remedium extraodinariũ.
¶In gl.1.ibi, poſthumo alieno.dic hoc exemplũ non eſt bonum,
ſm doct.quia de iure nouo ſuccedunt de iure ciuili, ergo habẽt
vnde legi. vt ff. vnde legiti.l.3.de iure antiquo prætor dabat bo.
poſ.ergo iſte ceſſat, vt ſ.de lega.§.poſthumo. ¶In ea.gl.in fi.&
hoc ſiue teſtatus ſit, & tũc dantur ſm tabulas & ꝯtabu. ac ſi fuiſ
ſet mortuus in ciuitate,ſiue non,tunc datur bo.poſ. licèt ab inteſt.ac ſi mortuus fuiſſet præambula hora captiuitatis,& hoc ex
l.Corn.ſed ſm Iac.de Are. hoc exemplũ non procedit, quia ad
2 hoc vt hæc bon.poſ.competat,† oportet ꝙ ille qui eã intentat,
ſit incognitus de iure ciuili,ſed ſuccedet morienti apud hoſtes,
ac ſi ſp̃ fuiſſet in ciuitate,licèt nõ cõpetat in caſu gl. ſed ipſe dat
alia exẽpla in eiſdẽ terminis, & addit ſolũ, ꝙ ſi inſtitutus ſit filius emancipatus,& pater morit apud hoſtes,emancipatus non
p̃t venire niſi per bon.poſ. Similiter ſi pater exiſtens ciuis,filiũ
emancipatũ inſtituat,qui erat apud hoſtes,& poſtea redit,habebit bon. poſſ.ſed hæc ex̃ordinaria, quia lex ad talẽ hereditatem
emancipatũ vocat,& dicit bo.poſ.competere,vt d.§.ſed ius.Sed
Pet.nõ approbat hoc, qm̃ ius ciuile oẽs captiuos agnoſcit quoad ius poſtliminij, vñ q̃uis aliq eſſent incogniti de iure ciuili,
nihilominus ius poſtliminij facit eos agnoſci, vnde nec exẽpla
gl.nec Iac.placent ſibi, vnde ipſe ponit exemplum, qñ aliqs eſt
inſtitutus ſub conditione,ut ea pendente, agnoſcat ſm tab.arg.
ff.de ſec.tab.l.2.§.1. Sed nec iſtud exemplum ſibi placet, q2 dr̃,
ꝙ illa bonorum poſſ.defertur per edictum ordinis, non per legem.Vnde pone exemplum in §.non tñ.ſ.quib.mod.teſta.infir.
quod non placet Ioan.Fab.qm̃ ſm tab.& hęc ſeptima ſunt duæ
ſpecies bo.poſſ.& differũt ſpecie,& numero,vt patet in ti.iſto.
Cùm ergo tex.dicat,ꝙ in iſto caſu competat ſm tab.quõ poſſumus dicere,ꝙ ſm tab.ſit hæc ſeptima? Nec etiam exemplũ Ioã.
Fab.qñ filius emancipatus eſt inſtitutus,eſt bonum,qm̃ emancipatus non eſt cognitus a iure ciuili,vel ab inteſtato,vel ꝯ teſtm̃.
Sed ſi inſtituatur,ita admittatur de iure ciuili,ſicut quilibet extraneus,ut l.ſi.ff.de interro.act.& l.ventre.ff.de acq.hęre.& no.
gl.in l.pro hęrede.§.1.ff.eo.tit.de acq.hær. Vel dic ſm Cy.in l.ſi.
verſi.eſt & ſeptima bonorum poſſeſſio extraordinaria, vnde legitimi.C.ꝙ iſta ſeptima eſt neceſſaria in omnibus caſib. in quibus eſt neceſſaria bonorum poſſ.ſecundum tabulas,in quib.caſibus bonorum poſſeſſio ſecũdum tab. non deſcendit ex edicto
prætoris,ſed ex reſponſione prudentum, vnde tali caſu dr̃ bon.
poſſ.ſeptima extraordinaria.Quod Bal.ibi,verſ.4.reprehendit,
quia immo proficiſcitur,ut cum habeamus ſpeciale nomen,ad
gñale extraordinarium non debemus confugere; ſed ex mente
prętoris competit ſecundum tab.ſed ſi non mutatur per prętorem ordinatio teſtamenti,utputà,inter liberos coram duob.teſtibus.vt l.1.ff.vt ex legi.ſenatusq; conſul.bon.poſſ. & aliàs ſucceſſio ab inteſtato coram quinq; teſtibus, vocatur ſeptima extraordinaria.& eſt bono.poſſ.pp tab. & non ſecundum tab. q2
non eſt de ſpecificata mente Prætoris,ſed de confuſa,quę ſubſequitur ius ciuile,ad hoc l.ſi duobus.§.ſi prius.ff.de contratab.&
ff.de iniuſto teſtam.l.2.¶In gl.ſenatuſconſ.in fin.dic & hoc caſu
concurrit,cum unde legi.l.2.§.fi.¶In glo.extraordinarium.ibi,
& alię cauſæ cognitione. hodie autẽ ſine petitione, & ſine cãæ
cognitione,& datione coram iudice agnoſcuntur.arg.l.pen.&
fi.ꝙ ibi no.per gl.& doct.C.qui admt.ad bonorum poſſ.&c.

SVMMARIVM.

1 *Remedium prætorium ad petendum ſiue agnoſcendum bonorũ poſſ. quanto tempore duret.*
2 *Repudiatione vnius iuris quando videatur repudiatũ aliud & n.4.*
3 *Intellectus ad l.in plurium ff. de acq.hered.*
5 *Adeundi facultas an ſpacio xxx. ann. præſcribatur.*

Cum igitur. Liberi & parentes habent annum ad petendum bonn.poſſ. alij agnati habent centum
dies,& portio deficiens accreſcit pari in gradu; vel ad aliũ. per
ſucceſſorium edictũ.h. d. ¶No.ꝙ non eſt iuſtum differre actiones creditorum,per quas anhelant ſibi debitum. ¶No.ꝙ etiam
taliter prouideri debet, ne bona defuncti dentur creditoribus,
vel creditores mittantur in bon.poſſ.defuncti. ¶No.ꝙ licèt remedium conſequendæ hęreditatis ſit perpetuum de iure ciuili,
quia durat 30.ann.facultas adeundi, ut l.licèt. cum ibi no.p gl.
& doc.& l.ſi curator.C.de iure delib.& no.gl.in l.quandiu.la 1.
5 ff.de acq.hæred.tñ† remedium Prætoris ad petendam,ſiue agnoſcendam bon.poſſ.dat certum tp̃s,videlicet annum aſcendentibus & deſcendentibus,centum dies collateralibus,ut hic,& l.1.
§.Largius.ff.de ſucceſſ.edict.& l.2 § dies.ff.quis ord.in bo.poſſ.
ſer.¶No.ꝙ ſi pluribus bon.poſſ.defertur,& unus intra tp̃t non
agnoſcat,alijs portio ſua defertur,& accreſcit, vt hic.& l.2. &
3.ff.de bono.poſſ.& accreſcit ipſo iure,ſicut ſi repudiaſſet, vt l.
vnica.C.quando non pe.par.quia non agnoſcendo intra tp̃s ſtatutum,uidetur repudiare,ut no.gl.in l.ſi ego. ff.de neg.ge.¶No.
ꝙ iure prætorio habet locum ſucceſſorium edictum de gradu
in gradum, & de hoc ſucceſſorio edicto ego dixi ſ.de legi.agn.
ſucc.§.fi.¶In gl.accreſcit.in fi.dic,ꝙ accreſcit ipſo iure,quando
eodem iure ſuccedunt.ſecus ſi diuerſo iure,quia tunc non ipſo
iure accreſcit, vt l.ſi cũ patrono.in prin.ff.de bon.poſſ.& quod
ibi gl.& Bar.de iure patr.l.ſed ſine.§ ſi ex duobus.¶In gl.ea ſucceſſorio.in fi.dic ut dixi in d.§.placebat. ¶In gl.non eſſet.in fin.
dic hoc verùm, ſi repudiauit expreſsè ex illo capite:ꝙ ſi ſimpli
2 citer gl.ibi dicit, ꝙ nullo modo † admittitur,ꝙ non vr̃ verùm,
ſm Io.Fab. quia tunc repudiatio nocet in omni iure, quia omne ius eſt delatum. Nam repudiatio ſuper iure non delato,
non tenet,vt l.ſi ita ſcriptum §.1.ff. de leg.2.& l.1.§.decretalis.
ff.de ſucceſſ.edi.Sed conſtat,ꝙ vnde liberi, & vnde legitimi,nõ
deferuntur ſimul,vt hic,& ff.quis ord.in bo.poſſ.ſer.l.1.ita ergo
repudiatio ſimpliciter non põt extendi,niſi ad delatam,ut d.l.ſi
ita ſcriptum.§.1.Nec obſtat l.in plurium.ff.de acq.hęr. quia ibi
3 † repudiauit vtrunque expreſsè, & in præſentia iudicis. & ibi

no. Nec ẽt ob. ꝙ vtrinſq; petitio pendebat ea voluntate, q̃a non
ſimul. & concludit, ꝙ ibi repudiatio vnius non pôt procedere
ſine repudiatione alterius, & vtrunq; ſimul competebat ad ele
ctionem & voluntatem repudiantis. & tunc vno repudiato ex-
preſſè, vel facta repudiatione ſimpliciter, vr̃ totum repudiatũ,
vt arg. l. illud. ff. de acq. hęr. l. nec litis §. 1. eo. tit. Sed vbi nõ ſimul
competunt, tunc ſecus, vel vbi alterum repudiatur nominatim,
vt ff. de reg. iur. l. quoties. & hoc ſequitur Dy. Tu aũt ſm Vltra-
mon. Iac. de Bel. Iac. But. Bar. Bal. Sal. & Ang. in l. ſuum. C. de iu.
delib. & Bar. in l. nec is. §. 1. ff. de acq. hær. videlicet, an ſ repudia-
tio referatur ad oẽ ius, & ad oẽs vias ſuccedendi, qñ hẽt ſubſti-
tutum, dicas, qñq; repudiatio refertur ad ipſam hæreditatẽ, &
tunc vr̃ repudiaſſe nẽ ius quærendi illam hæreditatẽ, vt l. ſi duo.
§. Iul. & §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiuran. Qñq; refertur ad ius
adeundi, vt quia repudiat ius adeundi de iure ciuili, & referuat
de iure prætorio, vel ↄ̃, & tunc præfertur ſubſtituto, quia q̃diu
poteſt inſtitutus ſuccedere, non admittitur ſubſtitutus, vt l. quã-
diu. de acq. hær. quæ loquitur gñaliter, nec diſtinguit quo iure
poſſit admitti: ſufficit ergò ꝙ inſtitutus aliquo iure admitti poſ
ſit ea teſtõ: nam cum iſtæ vię non ſint ↄ̃rię, pôt vna repudiata re
dire ad aliam, vt l. ſi domus. ff. de ſer. vr. præd. ſecus ſi eſſent con
trariæ, vt ea teſtõ, vel ab inteſtato, quia tunc repudiata vna via,
ad aliam redire non pôt, vt d. l. nec is. §. 1. & l. 3. C. de impubc. &
aliis ſubſt. Sed ſi dicat ſe nolle acquirere hæred. ſimpliciter, tunc
vr̃ in totum repudiaſſe, ſicut ↄ̃, qñ dicit ſe velle acquirere om-
ni iure, vt l. puberem. C. de iu. deliber. & prædicta ſunt vera, ſm
Bal. & Sal. ꝙ repudiatio vnius iuris, non nocet in alio, niſi eſſet
adiecta cã gñalis, vt putà, repu[illegible]atio iuris adeundi de iure ciui-
li, quia hęreditas eſt damnoſ[illegible]am talis non refertur ad vtrũq;
ius, igitur, &c. arg. ff. de acq. hær. l. ſi is qui animo. quod no. ¶ Se-
cundò principaliter aduertas ad d. gl. dum alleg. l. 1. §. ſed viden
1 dum eſt. ff. de ſucc. edic. † quia ille tex. eſt ſingularis, pone ꝙ fi-
lius p xxx. ann. ſtetit, ꝙ non adiuit hæreditatẽ matris ex teſtõ,
vult adire intra alios xxx. annos ab inteſtato, quęrit̃ an poſſit?
& vr̃ ꝙ ſic, quia cã teſtati deficiente, denuò incipit cã inteſtati,
ergo ei non eſt præſcriptum, & hoc vr̃ verum. & hoc conſuluit
Bar. in ſimili. probatur: nam filius pôt adire hæreditatem matris
ex capite liberorum, exclusis tranſuerſalibus, pone ꝙ per xxx.
ann. non adiuit ex capite liberorũ, nũquid habet alios xxx. ann.
ad adeundum ex capite legitimorũ? & dicit Bar. ꝙ ſic. & ſic do
tem matris conſequi & petere poterit vſq; ad lx. ann. ex quo nõ
adiuerat, non poterat agere vt hęres, donec ergo hæreditas ia-
cuit, non potuit currere præſcriptio ↄ̃ filium, & ideo ↄ̃ actionẽ
de dote q̃ eſt hæreditaria hæreditatis matris, dũ hæreditas mr̃is
iacuit, præſcriptio non currit, nec ↄ̃ hęreditatẽ, quia iacuit, nec
ↄ̃ filium, quia nondũ hæres erat. Probatur primũ dictum, quia
ſicut ſe habet annus de iure prætorio, ſic ſe habent xxx. anni de
a iu. ciui.* vt d. l. 1. §. ſciendũ. ff. de ſuc. edic. Et ꝙ iacente hæreditate
non currit præſcriptio, tenẽt Pet. & Cy. in l. licèt. C. de iu. delib.
per l. ea quæ. in ſi. C. de tẽp. in integ. reſti. peten. & hoc tenet Bal.
& Ang. in d. l. licèt. ſed Sal. ibi, hoc nõ placet, qm̃ oẽs ſucceſſores
ſunt legitimi, & tñ inter eos ſunt tria capita, vt in Auct. de hær.
quę ab inteſt. §. 1. & ſic excluſus ex capite liberorũ, eſt excluſus
ex capite legitimorũ, quia nec ex capite aſcendẽtiũ vel collate-
raliũ venire pôt. vnde dictũ doc. procedit ſm iura antiqua. Ego
credo qđ de iuris ſubtilitate, opi. Sal. ſit verior, per tex. ſuũ, ſed
in practica obſeruaretur alia opinio, pp authoritatẽ doctorũ.

ADDITIO.

a De iure ciuili. Et quod facultas adeundi ſpacio xxx. ann. præſcribatur, firmãt gl. & ſcriben. voto communi in l. licèt. de iur. delibe. C. & ibi hanc exclamat communem Alex. Tartag. col. 2. in prin. nu. 3. A. C.

SVMMARIVM.

1 *Tempus menſis, an ſi plures ſit expectantes ſub diuerſis datis, currat poſterioribus, quandiu poteſt primus acceptare.*
2 *Terminus datus reo, ſecundum dilationem actoris conſideratur.*

Si quis itaque. Primo repudiante bon. poſſ. ſtatim ſequẽ
ti incipit currere tp̃s. h. d. ¶ No. tex. ibi, re
pudiauit. ſ. bon. poſſ. ſibi delatam. facit l. is pôt. cum ibi no. & l. is
qui hęres. §. ſi. cũ l. ſeq. & ibi gl. & Bar. ff. de acq. hær. ¶ Quid autẽ
ſi ſimpliciter repudiat. dicit gl. in l. 1. §. ſciendũ. ff. de ſuc. edic. qđ
vr̃ in totum repudiaſſe, ut ar. l. ſi ſine. §. qui interrogatus. ff. de in
terr. act. ſed ibi Dy. tenet ↄ̃rium. Tu de hoc dic, vt dixi ſ. §. prox.
¶ In gl. admittuntur. in ſi. inducitur per Io. Fab. Sp in gratijs ap-
ponit cl̃a de beneficio, vel præbẽda, quã intra menſem duxerit
acceptandã. ¶ Quæro, ſi ſunt plures expectantes ſub diuerſis da-
1 tis, † an tp̃s menſis currat poſterioribus, quandiu p̃t primus ac-
ceptare? Et vr̃ ꝙ non, p illũ tex. vt l. ſi. in ſi. C. q admi. ad bo. poſ.
& ff. de adult. l. quinquenniũ. & l. denunciaſſe. §. quærit̃. Sed ↄ̃, q̃a
p̃t acceptare ſaltẽ de facto, & poſtea ius ſuũ declarabit̃, & ita tp̃s
currit, vt ſ. de excu. tu. §. qui aũt. & ff. de excu. to. l. ſcire. §. ſcire.
& ff. de bo. poſ. l. cũ quidã. & qđ ibi gl. & Bar. ff. de anth. iu. l. tu-
tor, vel curator. & hoc tenet Io. non obſtãt ↄ̃ria, q̃a ibi nõ pote-
rant ſimul cõcurrere, nec ſimul intẽtari. Sed in q̃one propoſita,
quilibet p̃t acceptare ſub ꝓteſtatione, ſi ſibi debet̃, ideo vr̃ cur-
rere tp̃s p̃dictũ. facit c. ſi. de cõſue. in 6. Sed tu dic ſm Sal. in d. l. ſi.
C. qui admit. ad bo. poſ. ꝙ Io. And. in addi. Spec. in rub. de con-
ceſ. p̃ben. poſt prin. tenet ↄ̃riũ, quia actus legitimi nõ recipiunt
diẽ, nec conditionẽ. Sed tñ Sal. ibi tenet, ꝙ immo dictus termi-
nus ſit oĩbus cõis, qm̃ a verbis gratię non eſt recedendũ, vt l. 1. §.
is qui. ff. de exercito. ſed in qualibet litera iſte terminus eſt inſer
tus, ſi intra mẽſem duxerit acceptandũ, igit̃ &c. in cle. 1. de con-
ceſ. præb. ad acceptãdũ non ueniunt gradatim, ſed ſimul in ſpe
concurrunt. Et horũ eſt rõ, quia eorum acceptio eſt appoſita in
vim conditionis, quia illa uerba, q̃ intra menſem duxerit acce-
ptandã, faciũt condõnẽ, vt l. Stichũ qui meus erit. ff. de leg. 1. &
ideo pro ſui forma eſt adimplendũ in forma ſpecifica, vt l. qui
hr̃di. & l. Męuius. ff. de condi. & demonſt. dic tñ latius vt ibi per
2 Sal. ¶ Et facit iſte tex. datus † eſt terminus actori x. dierũ ad pro-
bandũ, & aliorũ dierum x. reo poſteà ſequentium. ꝙ ſi actor re
nunciat termino ſuo, ſtatim cedat dies termini reo. de quo per
Bar. in l. qui ante calẽdas. ff. de ver. ob. quia debet notificari reo,
aliàs cùm ſit iuſta ignorãtia, vſq; ad finẽ primi actoris, non cur
ret reo terminus ſuus. alle. l. 2. cir. ſi. & auct. ei qui. C. de temp.
app. & hoc ſequitur Bar. in d. l. fin. Et eodẽ modo ſi actor prima
die probaſſet, q̃a altera dies cũ tota ſit rei, incipit currere ſibi ter
minus eius, quia cauſa quare fuit data prima dilatio, fuit finita,
ergo finita eſt ipſa dilatio, vt l. ſi quis hr̃s. ita & ibi hoc no. Bart.
& doc. ff. de acq. hę. & l. a filia. §. 1. & ibi Bar. & doc. ff. ad Tre. &c.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio poteſt die feriato fieri, & interponi.*
2 *Beneficium temporale, lapſo termino, ipſo iure perditur.*
3 *Bonorum poſſeſſiones quę ius tribuant.*
4 *Bonorum poſſeſſio hodie agnoſcitur coram iudice, & eius decretum non requiritur.*
5 *Bonorum poſſeſſio quę olim appellabatur decretalis, hodie vocatur edictalis.*
6 *Citatio partis an requiratur, quando coram iudice agnoſcitur bonorum poſſeſſio.*
7 *Bonorum poſſeſſio an per alium peti poſſit.*

In petenda. Tẽpus bo. poſ. petendæ eſt utile. & hodie bo.
poſ. p̃t qualitercũq; ſine ſolẽnitate peti. h. d.
¶ No. ꝙ in petenda bo. poſ. & ſic in actu nõ iudiciali, vt hic, dies
vtiles tñ cõputantur, ſic ẽt cõtingit in appellatione, quę quoad
1 quid, dr̃ actus extraiudiciarius, † quia pôt fieri & interponi die
feriata, vt l. 1. C. de fer. Et no. Bar. in l. ſi expreſſim. ff. de appel. &
ibi dixi, iſte eſt tex. in l. 2. §. dies. ff. qñ appellandum ſit. ¶ No. ibi,
ſed quocũq; modo ꝙ bo. poſ. hodie pôt agnoſci ſine aliqua ſo-
lennitate, quomodocunq; & qualitercunq; voluntatem ſuam
coram iudice declarauerit, ſicut aditio hęreditatis cõſiſtit in de-
claratione nudæ voluntatis, vt ſ. de hære. qualitate, & dr̃ia. §. ſi.
¶ No. ibi, inter ſtatuta tẽpora, ꝙ beneficium prætoris eſt tp̃ale,
& non perpetuũ. & facit infra de perpet. & tempo. act. in princ.
& l. in honorarijs. ff. de act. & oblig. nã lineæ directæ aſcenden-
tiũ, & deſcendentiũ datur annus, collateralibus verò dant̃ cen-
tũ dies, vt l. 1. §. dies. ff. de ſucceſſ. edic. & l. 2. §. largius. ff. quis or-
2 di. in bo. poſ. ſer. ¶ † No. ꝙ qñ beneficium eſt tp̃ale, elapſo termi-
no, ipſo iure perditur beneficium, ut l. Imperator. ff. de poſtu-
lan. & l. ſtatuliberũ. §. 1. ff. de leg. 2. ¶ In glo. vtiles. in ſi. intelligas
3 hoc ꝙ dicit gl. ſanè. primò de iure antiquo, † & in illis bo. poſſ.
quæ tribuebant ius, & regulariter oẽs ſunt, vt l. 3. §. ſi cã cogni-
ta. ff. de bon. poſ. ſi autem eſſet bon. poſſ. quæ non tribueret ius
in proprietate, vt eſt vẽtris nomine, & aliæ, de quibus per gl. in
l. 2. §. die. ff. quis ord. in bo. poſ. ſer. & tunc non requiritur, ꝙ iu-
dex ſedeat, uel non, quia expediuntur de plano, igitur etiam il-
li dies, quib. iudex non ſedet, currunt, vt d. §. dies. ¶ Secundò ad-
uertas, quia credo ꝙ hodie oĩb. bon. poſſeſ. (etiam quæ tribuũt
4 ius in proprietate) dies vtiles dicantur, etiam † ſi iudex pro tri-
bunali non ſedeat, quia ſufficit hodie ꝙ fiat coram iudice, licèt
iudex nullum decretum habeat neceſſe interponere, vt l. fin. C.
qui admi. ad bono. poſſeſſ. ſicut dicimus in ſimili de inſinuatio-
ne quę fieri debet coram iudice, licèt iudex non habeat neceſſe
decre-

decretũ interponere, vt l. illud. & ibi Bal. & Sal. C. de ſac. ſan. eccle. & Bar. in l. Modeſti. ff. de don. Et dicti dies incipiũt currere a die ſcientię, & tandiu currunt, quãdiu fuit in vera & clara ſcia, ſi autẽ alio rumore prolato dubitauerit, an ei cõpetat bo. poſſ. tunc currere impediunẽ, ille eſt tex. no. in d. l. 2. in prin. & §. 1. ff. qs or. in bo. poſ. ſer. facit qđ dicit in d. l. §. dies. ff. qñ app. ſit. & adde qđ no. gl. & Bar. in l. 1. ff. de diuer. & temp. pręſ. ¶ In glo. prin-
5 ceps. in fi. licèt olim eſſent duę bo. poſ. vna † quę vocabaẽ edictalis, & illa cõcedebaẽ a pętore mortuo. Alia decretalis quę impetrabaẽ a prætore viuo, vt l. 1. §. decretalis. cũ ibi no. ff. de ſuc. edic. hodie verò nõ eſt niſi bo. poſ. edic. quia illa ſufficit, nec eſt decretalis, quia nõ eſt neceſſe ꝙ iudex decernat, quia hoc ſublatum eſt ꝑ d. l. fi. C. qui admi. ad bo. poſ. Nec eſt neceſſe, ꝙ aduerſarius ẽi citetur, tũ non fiat, nec celebreẽ in figura iudicij. vt d. l. fi. & facit optimè gl. in d. l. 2. §. dies. ff. quis or. in bo. poſ. ſer. in l. 2. C. quorũ bon. & tñ nõ infert aduerſario damnũ, agnita d. bo. poſ. coram prætore, ne ipa ſibi labanẽ, cũ poſteà habeat neceſſe intentare bo. poſſeſſoriã hæreditatis petitionẽ, & tũc opus erit ꝙ aduerſarius citeẽ, quia lędi poſſet, vt arg. gl. in d. l. 1. C. quorũ
6 bo. facit l. nam ita diuus. ff. de adopt. ¶ † Ex his infereẽ, ſm Bal. & Ang. in d. l. fi. ꝙ ẽt hodie bo. poſ. ꝯtab. inferat præiudiciũ aduerſario, qđ nõ põt corã iudice agnoſci, niſi pars citeẽ, vt eſt gl. ſingularis in l. 1. §. 1. in gl. ver. ſolẽnis. C. de cur. fur. & idẽ in Carboniana, & quæ daẽ ventris noĩe, ſed nõ in illa quæ daẽ gratia litis agnoſcẽdę, de qbus ꝑ gl in d. l. 2. §. dies. & facit l. Papi. in prin. ff. de inof. teſt. ita dicũt doct. & maximè Bal. in d. l. fi. & Bar. latè in l. 2. §. ſi cã cognita. ff. de bo. poſ. in ver. 3. quęro, vtrũ pars debeat citari. Et aduertas, ꝙ licèt aditio hæreditatis nõ poſsit celebrari per aliũ, vt l. Paulus. ff. de acq. hę. cũ ibi no. & in l. 1. ff. de off. pro-
7 cu. Cæſa. tñ bo. poſ põt ↑peti ꝑ aliũ, vt l. 3. §. acquirere. ff. de bo. poſ. in tantũ ꝙ põt peti per ſeruũ, & per fęminam, vt l. ſeruus, in prin. in fi. prin. eo. tit. qñ Prætor eſt certus de conditione petẽtis. & eſt ratio, quia ẽt nõ petẽti, & abſenti, iudex ex ſuo officio dare põt bon. poſ. vt d. l. ſeruus Et quæ ſit ratio dñiæ, dic, ꝙ aditio hæreditatis conſiſtit in pura voluntate, ideo quamprimum mandat alicui adire, vĩ ipſe adire, vt d. l. Paulus. ſed bo. poſ. non cõſiſtit in puro animo, ſed requiriẽ aliquid extrinſecus, videlicet, agnitio corã pętore, meritò, cũ aliquid facti reqraẽ, põt alteri demãdari. ¶ In gl. ꝑ petẽda. in fi. an aũt bo. poſ. & quæ ſit hodie neceſſaria, vide hic gl. & gl. ĩ l. fi. C. vñ legi. & ibi doc. & Bal. in rub. C. q admi. ad bo. poſ. & Bar. ĩ l. poſthumus. & l. filio ꝑters to. ff. de ĩiu. te. ego latius ſcripſi ĩ. de ex hę. lib. ĩ pri. dic vt ibi. &c.

De acquiſitione per arrogationem.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus ad l. actione. §. ſocietas ff. pro ſocio.*
2 *Succeſſio vniuerſales qua neceſſariò requirat.*
3 *Poſſeſſio, an tranſeat ipſo iure ſine noua appellatione.*
4 *Prælatus, an poſſideat ipſo iure ſine noua apprehenſione, quę eius prædeceſſor poſſidebat.*
5 *Arrogatus ſucceſſionem patris naturalis retinet.*

Est & alterius. Totus iſte tit. diuiditur in 3. partes. Primò, vnde fuit introducta acquiſitio per arrogationẽ. Secũdò, poſteà illud declarat tam de iure antiquo, q̃ moderno, & qd arrogatori acquiratur. Tertiò, an arrogator teneaẽ ad debita arrogati. Secunda ibi, ecce enim. Tertia ibi, ſed ex diuerſo. ¶ Et h. d. in ſumma. Olim ẽt proprietas omnium bonorum acquirebaẽ arrogatori, exceptis his, quæ per capitis diminutionẽ perdũtur, hodie verò acquiritur ſolus vſusfr. vt par ſit patri naturali. h. d. ¶ Not. ꝙ acquiſitio per arrogationẽ nõ fuit cognita de iure antiquo. l. 12. tab. nec ẽt de iure prętorio. ¶ No. ꝙ paterfamilias eſt, qui dat ſe in arrogationem. ¶ No. ꝙ ille qui dat ſe in arrogationem, dĩ pati minimam capitis diminutionẽ, quia mutat ſtatũ. ¶ No. ꝙ ẽt per capitis diminutionem, perditur ius ſuccedendi per arrogationem, & perduntur operæ ſuorum, quæ non tranſeunt in hęredẽ exneũ. ¶ No. ꝙ vſusfr. non perit, minima capitis diminutione. ¶ Not. ꝙ quantum ad acquiſitionem æquiparanẽ filius naturãlis, & filius arrogatus, & pater naturalis, & pater arrogator. ¶ In gl. ſucceſsio. in fi. dicit Io. Fab. qđ illa lex eſt, ꝯ quia ibi dĩ, ꝙ ſocietas non tranſit in arrogatorẽ, & tñ hic dĩ, ꝙ
1 oẽs res corporales, & incorporales, tranſeunt. Vnde dicas, ꝙ ibi eſt ſpeciale per rõnem, quæ ibi redditur. ſi quid tñ debeẽ ex ſocietate pro tẽpe præterito, arrogator põt petere per actionem pro ſocio, quæ bene tranſit pro pręteritis, ſicut & cęterę actiones, cũ in illa ceſſet ratio prædicta. ¶ Item oppo. de leg. 3. ff. pro ſocio. vbi nõ tranſeunt incorporalia ſine ceſsione, ſed dicas, ꝙ ibi nõ eſt propriè ſucceſsio vniuerſalis, vnde per cõſenſum ſolũ non põt quis ſucceſſor cõſtitui vniuerſalis, vt iura incorpo-
2 ralia tranſeant. vñ † opus eſt duobus, & ꝙ cõſenſus interueniat, & ꝙ ſit iure introductus; ſed de iure non reperiẽ, ꝙ quis ſit ſucceſſor vnius ꝑ vniuerſitatẽ, niſi in caſibus iſtorũ iriũ ti. & ideo vĩ ꝙ non tranſeunt actiones ipſo iure directæ in alijs caſibus, quia vtiles qñq; cõpetunt, vt l. emptor. C. de hæ. vel act. ven. & l. ex legato. C. de leg. ſed hoc caſu, tranſeunt ſine ceſsione, ſicut in hæredẽ, & idẽ qñ quis intrat religionẽ, vt auct. ſi qua mulier.
3 C. de ſacr. ſanc. eccl. ¶ † Quid de poſſeſsione, an tranſeat in arrogatorẽ? vĩ ꝙ non, cũ non tranſeat in hæredẽ, niſi apprehendatur, vt l. cũ hæres. in prin. ff. de acq. poſ. Sed in ꝯtrariũ eſt tex. in l. ſi adoptauero. & ibi gl. & Bar. ff. de pręca. & idẽ no. doc. in monaſterio, quia oĩa poſsidet ſine noua apprehenſione, quę poſsidebat ingrediẽs monaſterium, vt no. doc. in Auc ingreſsi. C. de ſac. ſan ecc. & no. Bar. & doc. in l. qui vniuerſas. §. poſſeſsionem. ver. aut ſi is q. ff. de acq poſ. & in l. cũ hæredes. §. fi. ff de acq. poſ. Hodie verò, nõ poſsidet pater arrogãs niſi vſumfructũ, qm alia quęrit ſibi, ſicut filius legitimus, & naturalis in patre, ut l. poſ-
4 ſeſsio. §. 1. ff. de acq. poſ. & ibi gl. & doc. ¶ Sed † qd in nouo ꝓlato, an poſsidebat ipſo iure ſine noua apprehenſione q̃ poſsidebat eius prædeceſſor? dicas ꝙ ſic, quia Eccleſia nunquã deſinit poſſidere, vt no. Bar. in l. ſicut. §. 1. ff. ꝙ cuiuſc. vni. & l. 1. in fi. ff. de acq. poſ. & no. Inn. in c. cũ in officijs. ex de teſt. ita dicit Bar. & doc. in l. cũ hæredes. in prin. ff. de acq. poſ. ¶ In gl. operarũ. in fi. dic vt plenè no. gl. & Bart. & doc. in l. ſi nõ ſortẽ. §. libertus. ff. de cõdi. inde. & in l. venia. C. de in ius voc. & in l. liberti, libertęq;. C. de ope. lib. & ibi plenè Cy. & doc. ¶ In gl. ius agnationis. ibi, §. mortuo. dic, ꝙ hoc hodie non eſt verùm, quia non adimitur ius agnationis per capitis diminutionem, & ius agnationis, & cognationis non differunt, vt in Auct. de hære. ab inteſt. ueni. §.
5 ſi vero neq; uerſ. nullã, & ſic vĩ ꝙ † arrogatus retineat ſucceſſionem patris naturalis, quia remanet cognatio, vt no. glo. ĩ. de hære. quæ ab inteſt. §. ſed ea omnia. in adoptato diſtinguitur, vt habetur in l. adoptiuis. C. de adoptio. de quibus in d. §. ſed ea omnia. & dic vt ibi dixi, & dicam in §. fi. infra eo. quod no.

SVMMARIVM.

1 *Arrogator in quibus ſuccedat filio arrogato ab inteſtato.*
2 *Pater legitimus, & naturalis, et mater, excludit patrem legitimum tantum in ſucceſſione filij.*
3 *Intellectus ad § 1. in Auct. de her. ab inteſt. venien.*

Mortuo. Arrogator ſuccedit arrogato, niſi ſint certę perſonę, q̃ ipſum excludãt. h. d. ¶ No. ꝙ ſicut in hæredẽ dominium tranſit rectà uia, aditione ſecuta, vt l. cum hæredes. in prin. ff. de acq. poſſ. ita ẽt in arrogatorẽ rerum aduenti-
1 tij peculij filij arrogati dñium tranſit in eũ. Nã † pater arrogãs põt ſuccedere filio arrogato ab inteſta. in peculio caſtrenſi, vel quaſi, & in proprietate bonorũ aduentitiorũ, vt l. fi. ff. de adop. & ĩ. de hær. quę ab inteſt. § noſtra aũt. vbi dĩ, ꝙ pater adoptans, habet illud ius in bonis filij, & tõ, qđ habet pater naturalis & legitimus durãte patria ptãte. facit l. ſi arrogator. ff. de adop. Sed conſtat, ꝙ ẽt ſm ius C. filium familias poterat ab inteſtato habere hęredem, vt l. fi. C. ad Tertul. vnde per illum tex. & per tex. in Auct. de hęr. ab inteſt. venien. §. 1. correcta eſt l. 1. & 2. ff. de caſtren. pecu. Et pro hoc dicẽdum eſt, ꝙ iſte tex. debet intelligi ꝙ tranſit ad arrogatorem, tanquam ad hæredem. non autem occu-
2 pat arrogator illam nudam proprietatẽ iure peculij. vt probaẽ in l. fi. C. comm. de ſucc. ¶ In gl. certæ perſonæ, in fi. no. † ꝙ pater legitimus & naturalis, & mater, excludit patrem legitimũ tñ; in ſucceſsione filij. Et pro hoc facit, qđ no. quædam gl. in Auct. in ſucceſsione. C. de ſuis & legi. in prin. gl. 2. Sed illa opin. reprobatur ibi per gl. & doct. vt correctio euitetur. ideo hęc glo. non eſt vera, nam tex. in Auctẽ. de hęre. ab inteſta. in princ. §. 1. col-
3 la. 9. † qñ dicit vocandos eſſe filios & nepotes per patrẽ, & auũ, debet intelligi largè, ſiue ipſi ſint legitimi & naturales, ſiue legitimi tñ, vt ibi no. gl. in verſic. poteſtatis. Concludendum ergò eſt, ꝙ pater ſuccedit in vna dimidia, & pater naturalis & pater legitimus ſimul ſuccedunt in alia dimidia totius hæreditatis, ſicut eſt, qñ qs ſuccedit ab inteſtato ſuperſtitibus auo & auia paterna, & auia materna tñ, nam licèt auia materna ſola tñ habeat, quãtum alij duo. vt in Auct. de hęre. ab inteſt. § ꝑñs. ita debet eſſe in propoſito eadem ratione. Et prędicta procedunt, qñ ille adoptauerit eum tanquam filium, ſiue aũt tanquam nepotẽ,

tunc cenſetur in ſecundo gradu ſibi, & ſic eum præcederet pater legitimus & naturalis, & mater, vt d.§.conſequens. & iſto caſu poſſet ſaluari iſta gl. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Arrogator an teneatur ad debita arrogati, ante arrogationem contractam & nu.3.*
2 *Arrogato qualiter per arrogatorem ſubſtitui poſſit.*

Sed ex diuerſo. Arrogator non tenetur nomine ꝓprio ad debita arrogati prius ꝯcta, ſed noīe
1 filij tenetur.h.d.¶†No.ꝙ licèt arrogator ſuccedat filio arrogato mortuo, vt ſ̄.proxi.§.& in eius vita bona ſua tranſeant in arrogatorem, vt ſ̄.in prin.tñ non teneť arrogator ad debita ipſius arrogati ꝯcta ante arrogationem. Et aduertas, quod conſtōne diui Pij, arrogans impuberem, dēt relinquere quartam ſuorum bonorum dicto arrogato, vt l.fin.ff. ſi quid in frau.pat.& ſ̄. de
2 adop.§.cū autem.dic, vt ibi. ¶Et ēt no.ꝙ talis arrogator, † licèt quartam partem bonorum relinquere teneať, tñ pōt dicto impuberi ſubſtituere pupillariter & directò, ſed non poſt pubertatem, quia vſque ad pubertatem eſt fauor filij, cum ipſe ſibi de teſtamento prouidere non poſsit, vt l.ſi arrogator.cum ibi plenè no.p Bal.gl.& Sal.in repe. & ibi Flo.ff.de adop. & facit l.ſed ſi plures.§.in arrogato.ff. de vulg. & pup. & ēt dēt cauere ſeruo publico de bonis impuberis reſtituendis coniunctis perſonis.l. his verbis.ff.de adop.¶In glo.conueniretť.in fi.ſed pro his, quæ ante debebat, non ſit miſſio, niſi in bonis arrogati, vt hic, ſed in monaſterio.& gl. & doct. vñr dicere ꝯ in Auct.ſi qua mulier.C.
3 de ſac.ſan.eccl.¶In gl.ſaluo, vnde mirum vř, † quare arrogator non teneatur de ꝯctibus ante initis, cum & fiſcus teneať, ſi bona ad eum vłr deueniant, vt l.3.C.ad l.Iul.de vi.& hic ēt eſt ſucceſſor vłis, igitur &c. Et eodem modo dicimus in eo cui bona adiiciuntur gratia libertatis conſeruandæ, qui non tenetur ipſo iure, vt l.4.§.pe.ff.de fideic.lib.& tñ vtilibus actionibus conuenitur, vt l.2.eo.ti.Vnde dicit Io.Fab.quod immo hic non tm̄ de facto, ſed ēt de iure conuenitur vtilib. actionibus, veruntamen dimittendo bona, liberatur, ut hic. Idem in fiſco, vt l.1.§.an bona.& ibi Bar.ff.de iu.fiſc.vnde fiſcus non pōt dici vłis hæres, ut iſte, ut l.quoties.§.ſi.& ibi Bar.Ang.& Raph.& Imo.ff.de bona. Item ꝙ hic dř in gl.ꝙ de ꝯctis poſtea tenetur de peculio, intellige ſi ꝯait de profectitio, alioqui ſi delata fuerit ſibi hęreditas, diſtinguitur, an iuſſu patris acquiſiuerit, uel non. Item an filius repudiet, & pater adiuerit pro ſe, & econtra, ut dicimus in filio naturali & legitimo, ut l.fi.§.1.C.de bo. quæ lib.quæ diſtinctio cadit in arrogato & arrogatore, vt ſupra dixi in prin.&c.

De eo cui libertatis cauſa, bona addiciuntur.

S V M M A R I V M.

1 *Verbum.Cauere, quid importet.*
2 *Executores vltimarum voluntatum, an aliquam poteſtatem habeant, ſi per venientes ab inteſtato hęreditas non adeatur.*
3 *Pignus vnde dictum.*
4 *Titulus, de eo cui, declaratur.*
5 *Stipulari alteri quando priuato liceat.*

Acceſſit. Totus iſte tit. diuiditur in quatuor partes.Primò, ponit acquiſitionem libertatis conſeruandę. Secundò, illud per reſcriptum diui Marci probat.Tertiò, verba dicti reſcripti interpretatur.Quartò, illud ſupplet, ſecunda ibi, & ita diui.3.ibi, hoc reſcripto.4.ibi, ſed cùm multas. ¶Et h.d.Si hæreditas illius qui libertates reliquit, nō adeatur, pōt ille cui libertas eſt relicta, vel alius petere ſibi addici bona defuncti, & ſatisfacere creditorib. & erit tanquam ſucceſſor defuncti, & ſerui quibus libertas directò vel per fideic.eſt relicta, erunt liberi, ēt ſi bona forēt a fiſco occupata.h.d. ¶No.tex.in prin.coniuncta gl.1. ad id quod dixi ſ̄.de leg.in prin.& ī.de obl.in prin.& ī.de acti.in rub.videlicet, qđ non eſt neceſſe ꝙ rubricę cōtinuentur ad proxima, ſed materię congruenter debent poni ordinatè, vna poſt aliam, dic, vt dixi ſ̄.in gl.proęmij.¶No.ꝙ qñ libertates relinquũtur in teſtō, & hæreditas non adeatur uel ab inteſtato, tunc hēt locū diſpoſitio huius literæ. & ſic veniens ab inteſt.præfertur, & impediet diſpoſitionem huius literæ, ut patet hic, dum dicit, nemine ſucceſſore ab inteſtato exiſtente &c. Aduertas tñ, ꝙ ad hoc vt excludat hanc diſpoſitionem, opus eſt ut ab inteſtato adeat.argu. gl. in l.qui filio.in prin.ff.de hære.inſti. ¶No.ibi, idoneè &c.ꝙ
a ille qui petit ſibi bona addici, dēt idoneè cauere [a] creditorib. &
1 ſic dēt cauere cum fideiuſſoribus.nam qñ verbo†cautionis additur aliquod uerbū ut rectè caueat, vel idoneè &c. intelligiť, cū fideiuſſoribus, ut eſt tex.in l.1.§.iubet.ff.de coll.bo.licèt verbum cauere, ſine alio adiuncto, ſui natura importet ſine fideiuſſore, vt l.ſancimus. cum ibi no.C.de verb.ſign. & ſic facit ad id. quod hř per gl. Bar. & doct.in l.illa inſtitutio.ff.de hęr.inſti. & l. ex ea parte.§.1.ff.de uer.obli.& l.creditor.in prin.ff.man.videlicet, qñ aliquis ꝓmiſit cauere ad ſenſum ſapientis &c.¶No.ibi, conſentiant, ꝙ ad hoc, ut alteri, cui libertas non ſit relicta, dicta bona adiiciantur, oportet, ꝙ ſerui quibus relicta eſt libertas, cōſentiant, facit ad id quod no.gl.in l.inuitus.ff. de fideic.lib.uide licet, ꝙ dñs non poteſt alienare vaſallum inuitum, nec dominus ciuitatē, inuitis ciuib. ¶No. ibi, cōmodo pecuniario.quod libertas præfertur cuilibet cōmodo pecuniario. In glo. in teſtō. in fi.dic, ꝙ præfertur qui in primo pręuenit, vt l.ſi. §.ſancimus. C.de man.teſt.& quis dicatur, & qñ præuenire, vide latè Dy. & Bar.in l.ſi pluribus.ff.de le.1.¶In glo.hæreditatis.in fi.no.ſm Io.Fab.ꝯ multos qui faciunt multa legata, & neminem hęredē
2 inſtituunt datis executoribus, † ꝙ executores nullam poteſtatē habent, niſi per veniētes ab inteſt.adita fuerit hæreditas, arg.l.ſi nemo.ff.de teſt.tute.tu allega bonā glo.in l.qui filio. in princ.ff. de hær. inſti. Sed tu potes tenere ꝯiũ, qm̄ tali caſu executores maximè ad pias cauſas habētur loco hęredis, vt l.ſi quis ad declinandā. & l.nulli.C.de epiſc.& cle.& doc.& ibi no.Bar.in l.filio.ff.de ali. & ci.leg. ¶An aũt vt legatum relictum ad pias cau-
b ſas, valeat, requiratur aditio hæreditatis? [b] vide Bar.ſibi ipſi ꝯriũ in l.1.C.de ſacroſanct.eccl. in lect. & in repetitione.de quo latè per Ang.& Io.in d.l.qui filio.in prin. ff.de hę.inſti. ¶In gl.idoneè.ibi, pignoribus.dic ergo nō ſufficeret ſi bona ſua obligaret, iuxta l.ſi.C.quæ res pig.obligari poſſ. qa in qualibet obligatione, qñ non pręſtat fideiuſſores, debet tñ omnia ſua obligare, vt
3 l.filio.ff.vt leg.nomi.cau.Sed in†caſu noſtro, opus eſt, vt actualiter pignus tradat, quia pignus dř a pugno, & ſic a traditione, vt l.pignus.ff.de uer.ſig.& no.in l.1.ff.de pign.act.& in §.itē Seruiana.& ibi dixi ī.de act.Et aduertas ſm Io.Fab. ꝙ talis cautio ꝓp impoſsibilitatē non remittitur, licèt in ꝯrium faciat l.nō facile.ff.ſi cui pluſquā per l.Falc. & in Auc.ſi cui relictũ. C.de indi.vidui.quia ibi petitur legatum, ſm voluntatem teſtatoris, hic aũt addiciuntur bona præter na.vel ꝯ ¶In ea.gl.ibi, vel fide habita.dic ſm Io.Fab.ꝙ iſto caſu non ſufficeret, ſi maior pars creditorũ fidē hřet, & ſic alijs præiudicaret, cum dicatur de ſoluēdo cui &c.Non ob.l.ſuũ.§.ſi.ff.de pac.cū ibi no.& l.ſi. C.de bon. auct.iud.poſ.quia beneficium eſt ꝯ ius cōe, & ei adijcitur certa
4 forma, quam non habet tranſgredi; vel dic, ꝙ fortè†hic pōt dici idem, ꝙ ibi.& quod hic dř de ſolido, intelligitur qñ hæreditas eſt ſoluendo, uel qñ creditores non conueniunt.& hoc credo verius, quia non eſt nouum, vt lex noua per d.l.ſi.limitetur, vt l.non eſt nouum.ff.de legibus.quia ibi non diſtinguitur, qua de cauſa ſint creditores, & tñ ſeruata ſolennitate de qua, ibi maior pars pręiudicat minori in actu liberatiuo, igitur eadem ra-
5 tio eſt hic. ¶†In gl.creditoribus. in ſi.no.caſum, vbi priuatus ꝑt ſtipulari pro altero, ꝯ l.ſtipulatio illa § alteri.ff.de ver.ob.& in §.alteri.ī.de ver.ob.& eſt ratio fauore libertatis, vt facilius poſſit dari expedimentũ, quo libertatē ſerui conſequanť.¶In gl.cōſentiant.in fin.vide qđ no.in l.ſi.C.de manu.teſt.qa qđ dř hic, obtinet vbi extraneus petit addici; ſecus ſi ſit aliquis de illis, cui ſit relicta libertas, qm̄ ēt pōt petere diſſentientibus alijs. ¶In gl. adita eſſet.in ſi.dic, parũ ibi dř, & gl.aliter ibi dicit, ǭ hic, vbi dicit, ꝙ ille §.corrigit leges antiquas, ſed non dicit de illa, ſed pōt dici idē in vtroq; iure ſaltē ſorum. Nā aut fuit certioratus Præfectus ęrarij, & tūc valet aditio, nec reuocať, aut nō, & tūc aut bona ſunt ſoluendo, aut nō, vt d.§.pe.alleg.in gl.Sed hodie vř, ꝙ ſiue ſint relictæ libertates, ſiue non, ſiue hæreditas ſit ſoluendo, ſiue non, ꝙ ſui & ēt extranei præferuntur fiſco, vt in Auct. de hęre.& falc.§.in oīb. & no.C.de fideic.in Auc. hoc amplius.

A D D I T I O N E S.

a Cauere. Vide quod dixit Old.conſ.63.
b Hæreditatis. Adde Pet.de Anch.conſ.8.Rom.conſ.493.

S V M M A R I V M.

1 *Defenſor defuncti quis dicatur.*
2 *Aditio vel repudiatio qui arguatur.*

Hoc

Hoc reſcripto. ¶Bonis addictis, ceſſat venditio ipſorum; hoc primò, & additio bonorum
tunc demum habet locum, cum defunctus relinquit libertates
ex teſtamento, vel ab inteſtato; hoc ſecundò.¶Not. ꝙ dedecus
eſt defuncto, quod bona ſua tradantur creditoribus laceranda.
Not.ꝙ per addictionem bonorum, prouidetur pariter de-
1 functo, & libertatibus.¶†No.ꝙ ille cui bona addicuntur, dicitur
eſſe defenſor defuncti, & ſui honoris.¶Not.ꝙ ſiue in teſtamento,
ſiue in codicillis, & ſic ab inteſtato, libertates relinquantur,
tamẽ habet locũ diſpoſitio iſta. ¶No.ꝙ iſta diſpoſitio
ceſſat, quandiu etiam dubium eſt, vtrum poſsit habere locum,
ꝙ aliquis ex teſtamento vel ab inteſtato hęres exiſtat. Et ſic
quandiu poteſt habere locum remedium ordinarium, ceſſat
extraordinarium, de quo per Dy. & Bart. latè in l. in prouinciali.
§. 1. ff. de ope. no. nun.¶In gl. ſucceſſor. ibi, anomalum &c. No.
ſucceſſorem aliquem dici anomalum, vt alibi gl. dixit. de except.
vt infra de excep. § temporales. l. exceptiones. la 1. ff. de except.
¶In gl. neminem. in fi. Sed quomodò erit certum? dic, ſi re-
2 pudiet, aliàs pręfigetur terminus † ad inſtantiam creditorum,
vel illius qui petijt ſibi addici, intra quem ſi non adiuerit, habebitur
(quoad illum qui petijt addici) pro repudiante, ſinautem
ſoli creditores inſtarent, haberetur pro adeunte, & ſic ſemper
capimus id, quod ſibi deterius eſt. l. quandiu. la grande. in fin.
cum ibi not. per glo. & doc. ff. de acq. hær. Et aduertas, ꝙ opus
erit, ꝙ ſaltem habeat terminum centum dierum, alias ille proceſſus
non valeret, vt d. l. 1. C. de iu. del. & ibi Bar. niſi ex magna
cauſa, vt l. ſi quis hæres inſtituatur. ff. de hære. inſtit. interim autem
ſtãte termino deliberationis, dabitur curator dictis bonis,
vt d. l. ſi quis hęres inſtituetur. & ibi vide &c.

SVMMARIVM.

1 *Remedia duo quando ſunt extraordinaria, illud potentius eſt, quod iam ſortitum eſt effectum.*
2 *Ceſſante cauſa introducendi legem, ceſſat etiam legis diſpoſitio.*
3 *Legis diſpoſitio locum habet, licèt verba deficiant, dummodo eius ratio vigeat.*

Si is qui. ¶Licèt ille, qui repudiauerit hæreditatem, poſſit
in integ. reſtitui, & iterum adire, tamen addictio
ſemel facta, libertates non ceſſabunt. Et ſi libertates datæ fuerint
inter viuos, datur addictio bonorum, ſed reuocatur in dubium,
an datę fuerint in fraudem creditorum, hoc dicit.¶No. ꝙ
libertas ſemel data, eſt irreuocabilis; & ideo non ita faciliter fit.
l. cum proponas. C. de dolo. quod facit ad id quod no. Pau. de
Leaza. in cle. 1. de re iudic. videlicet, ꝙ quando executio ſententiæ
eſt irretractabilis, & opponatur de nullitate, licèt ſint tres
ſententiæ conformes, executor debet ſubſiſtere, facit l. ſi quis
1 prouocatione. C. de app.¶ No. ꝙ quando ſunt duo remedia † extraordinaria,
quæ concurrunt, illud potentius eſt, quod iam
ſortitum eſt effectum, nam ſi fuerint bona addicta, & ſic hoc beneficio
extraordinario, tamen ſi poſtea concedatur hæredi in
integ. reſtit. & ſic beneficium extraordinarium, vt in l. cauſæ. la
2. in princip. ff. de min. tamen addictio bonorum non tollitur.
2 ¶†Not. ꝙ ſi ceſſat cauſa introducendi legem, ceſſat etiam legis
diſpoſitio. Quod intellige, quando illa erat cauſa finalis, ſecus
ſi impulſiua. de quo in l. 1. §. ſi. cum l. ſeq. & ibi gl. Bart. Ange. &
3 Raph. & Imo. ff. de don.¶ No. ibi, & ſi † deficiant verba conſtitutionis.
ꝙ quamuis verba legis deficiant, ſi tamen mens legis
uiget, habebit locum legis diſpoſitio, & ideo ratio legis vim haberet,
licèt verba deficiant, vt hic. facit l. cum mulier. ff. ſo. ma. &
quod no. glo. ſingulariter. & l. tale pactum. §. fin. ff. de pac. Aduertas
tamen, quòd licèt ceſſent verba huius conſtitutionis,
non tamen ceſſat illa, quæ eſt in Auct. de hęred. & fal. §. ſi verò
oblatam. & ibi no. gloſ. in ver. extraneorum. in Auct. hoc amplius.
C. de fideic. &c.

De ſucceſſionibus ſublatis quæ fiebant per bonorum venditiones, & ex Senatuſconſult. Claudiano.

SVMMARIVM.

1 *Pœna impoſita vendenti comprehendit etiam ementem.*
2 *Mulier quę ſeruo ſe immiſcet, qua pœna puniatur.*

ERant ante. Totus iſte tit. diuiditur in duas par.
Primò, tollit vẽditiones, & ſucceſſiones, quæ ex eis fiebant. Secundò, quæ fiebant ex
Senatuſcon. Claudiano. 2. ibi erat. ¶Et h. d. Succeſsio
facta per venditionem bonorum debitoris, & quę fiebat p Senatuſcon.
Claudianum, ſunt hodie ſublatæ. h. d. ¶No. ibi, bonorum
emptio. coniuncta gl. ꝙ ſępe verbum, venditio, ponitͬ pro
emptione, & cõ. Et aduertas, ꝙ fortius dico, ꝙ licèt ſimpliciter
dicatur vnum, intelligitur de vtroque, quia ſunt correlatiua, vt
1 l. ſi. C. de indi. viduit. toll. & l. 1. ff. de accepti.¶Quod † facit, ꝙ diſpoſitum
de vno ex correlatiuis, ẽt pœnale, eſt inductũ in alio.
Vnde ſi pœna eſt vendenti coria in platea, eadem pœna intelligitur
ſtatuta in emente, licèt de emptore lex vel ſtatutum nihil
dicat, vt l. 2. C. de cupreſ. ex lu. Dap. vel Perſ. per Aegyp. nõ exci.
lib. 11. & ibi Bar. ¶No. ꝙ iudicia hodie quæ non fiunt cum illa
a ſolennitate verborũ, dr̃ iudicia extraordinaria,ᵃ & ſic iudiciũ
ex̃ordinarium & ordinariũ capitur hic reſpectu formulę. alibi
aliter accipitur, vt no. Bar. in extrauag. ad repri. in ver. ſine figura
iudicij. de quo dixi j. de actio. §. præterea. vel in §. in bonæ
fidei. dic, vt ibi.¶No. ibi, vſa eſt. qđ per cõtrium vſum tollitur lex.
ſed an per vſum, vide plenè quę ſcripſi in proęmio. §. pe. ¶No.
ibi, expirauerunt. ꝙ corrigendo vnam legem ordinariam & regularem,
non tñ illa intelligitur eſſe ſublata, ſed omnia quę ex
dicta regula procedebant. Not ꝙ creditores illius qui moritur
ſine hærede, poſſunt officio iudicis impetrare, vt bona defuncti
eis concedantur, & ſic non poſſunt ea capere propria auctori-
b tate.¶ No. ibi, bacchata, ſicut ebriusᵇ errat, neſcit qđ agat, ita ẽt
2 luxurioſa mulier.¶No. ꝙ † mulier libera, ſi ſe cum ſeruo alieno
immiſcet, non perdit libertatem, nec ſubſtantiam bonorum
ſuorum, vt hic. ſinautem ſeruo proprio ſe ſubmittit, patitur pęnas,
de quibus in l. 1. C. de mul. quę ſer. pro. &c. & ꝙ hodie mulier
illa non efficiatur ſerua, nec eius partus, eſt. l. ſi. C. de agric.
& cenſ. lib. 11. & ſi volunt, valet matrimonium, niſi alter alterius
conditionem ignoraret, vt extra de coniug. ſer. cap. 2. & 3.
¶In gl. bona. in ſi. dic, hoc verum, quãdo agitur perſonali, ſecus
ſi agatur etiam hodie reali, vel hypothecaria, quia iure antiqua
remanent incorrecta, & ſic fit miſsio inſolidum in poſſ. vt no.
glo. in Auct. ei qui. C. de bo. auth. iudi. poſſ. & in l. 3. C. de procu.

ADDITIONES.

a Extraordinaria Adde iudicium extraordinarium, quando conſideramus ius ipſum quod proponitur, dicitur quãdo proceditur per viam denunciationis vel inquiſitionis. l. congruit. ff. de off. præſi. vel officio iud. l. cum filiusfam. de reb. cred. in Pan. vel actione vtili in factum. §. S. inſti. de interd. Secundo, ratione ſolennitatis qua olim omnia iudicia proponebantur. l. 2. §. deinde ex his. & §. omnium. de orig. iu. in Pand. quæ hodie eſt ſublata. l. 1. & 2. de formulis. C. Tertio, ratione iudicis coram quo agitur, quo caſu iudicium extraordinarium delegatum dicitur, gl. & ſcrib. in c. quoniã. extra de proba. Quarto, dicitur eſſe extraordinariũ, quando perſonæ inhabiles admittuntur. l. momentaneæ, qui legitimam perſonam C. Quintò, quando modum & formã, qua cognoſcitur & proceditur conſideramus, putà, ſi ſummarie, de plano, & ſine ſtrepitu, vt l. ne quicquam. §. de plano. de off. procon. in Pan. Sextò, quando conſideramus rem ipſam & materiam, de qua agitur, & eo caſu dicuntur extraordinaria qualis de re innominata, & a regula exempta diſtinguitur, ut l. 1. 2. 3. & 4. de variis & extraord. cogni. in Pan. Septimò, quando conſideramus finis ad quem tenditur, & dicuntur extraordinaria, quibus ſententia vel executio alteratur. l. quod ergo. §. pœna grauior. de his qui no. infa. in Pand. ſm Sal. in l. i. C. de infer. C. & ibi dixi. vel iudicium extraordinarium.
b Ebrius. Adde ꝙ ebrietas aſſidua eſt peccatum mortale. c. nnum ostium. §. alias ea demum. 35. diſt. Et propter ebrietatem miles ſecularis remouetur ab omni militia. l. omne delictum. §. ſi. ff. de re mili.

HIC INCIPIT SECVNDA PARS
PRINCIPALIS DIVISIONIS
TOTIVS ISTIVS OPERIS,

GRATIA COMMODIORIS DIVISIONIS, ET ETIAM MATERIARVM. facit l.Caius.§.1.ff.de legat.2.cum ſimil.cum ibi no. quoniam hic tractatur de tertia parte, ſiue de tertia materia, in qua verſatur ius noſtrum, quoniam verſatur circa tria. Aut circa perſonas, aut circa res, aut circa actiones & obligationes, vt ſupra de iure natu.gent. & ciui.§.fi. vſq; huc tractauit de perſonis & rebus, vt dicit gl.in rubr. igitur aliam, et tertiam partem faciemus, de obligationibus & actionibus, & per conſequens de tertia materia totius iuris ciuilis, &c.

De obligationibus.

¶Glo.rubricę continuat rubricam ad præcedentia, & bene.dic tamen clarius, vt dixi infrà de actio.in rubr.ſupra eo.& in rub. procemij.&c.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio quid ſit, & ex quibus oriatur nu.2.*
2 *Actio quid ſit, & vnde ortum habet.*
3 *Obligatio naturalis quę intelligatur.*
4 *Obligatio quotuplex ſit.*
5 *Obligationum quot genera ſint.*
6 *Obligationum quot ſint effectus.*
7 *Debitor quis propriè dicatur.*
8 *Pater an poſſit obligari filio.*
9 *Rei appellatione factum continetur.*
Stante ſtatu.pro quacunque re petita, ſoluantur ſex denarij pro libra, an pro facto quoque petito ſex ſolui debeant.
10 *Sententia lata ſuper inepto libello nulla eſt, & inconfirmabilis.*
11 *Contractus quando propriè dicatur.*

NVnc tranſeamus. ¶Totus iſte titu. diuiditur in quatuor partes. Primò, ponit diffinitionē obligationis. Secūdò, ponit vnā diuiſionē obligationis. Tertiò, illam diuiſionē ſubdiuidit. Quartò, illā ſubdiuiſionē in aliam ſubdiuiſionē ſubdiuidit. 2.ibi, omnium autē.3.ibi, ſubſequens.4.ibi, & prius. Et quia ponitur diffinitio & diuiſio, non poteſt congruè ſummari.¶No.diffini-
1 tionem obligationis.¶No.† ꝙ obligatio eſt vinculū iuris.¶No. ꝙ ille dr̄ propriè obligatus, qui poteſt arctari de neceſsitate ad
a præſtandum debitum.ᵃ facit l.creditores.& cum l.ſeq.& quod ibi no.ff.de ver.ſig. cum ſi.& facit quod no.Bar.in l.1.circa fi.ff. ſi cer.pe.¶No.ꝙ omnis obligatio, aut eſt de iure ciui.aut de iure prętorio.¶Not.ꝙ obligatio aut orit̄ ex ꝯtu, aut ex delicto, vel quaſi, tanq̄ ex materia præexiſtente, & ſic ex facto, vt l.conſilio.in fi.ff.de cur.fur. quia ex facto ius & obligatio orit̄, vt l.ſi ex plagis.§.in cliuo.ff.ad leg. Aquil. & ex obligatione naſcitur actio eius filia, vt not.hic glo.in rub.¶No.ꝙ obligatio ex ꝯtu orit̄ quatuor modis, qñq; ex re, vt j.tit.1.qñq; verbis, & ſic ſtipulatione, vt j.tit.2.qñq; literarū obligatione, vt j.de li.ob.qñque conſenſu.vt j.in tit.de obl.quę ex conſenſu.¶In gl.obliga-
2 tio.ibi, ſed dic, ꝙ vtraq; ſimul hic diffinitur.¶†No ex gl.ꝙ cum actio ſit ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debetur, vt j.de actio.§.1.& ibi dixi. & per ꝯñs ſit effectus obligationis, & eius filia, vt dicit hic gl.in rub. & quia obligatio eſt iuris vinculum quo velimus, nolimus, aſtringimur ad implendum id, in quo ſumus obligat.:ꝙ dicta actio vt filia nō pōt oriri niſi ex obligatione ciuili, vt ex patre, vel ex cā agente, & ex obligatione naturali, vt ex matre, ſiue cā patiente ſimul coniunctis, ſicut naturaliter videmus, ꝙ ad gñandum filiam, opus eſt matre, & fęmina, & alterū non ſufficit naturaliter per ſe, vt l.maximum vitium. C.de lib.præte. Verùm, ſicut Deus oīum cōditor creauit primū hominē Adā ſine patre, & ſine matre, ita Imperator q eſt Deus in terris, vt in Auc.quō opor.epiſ.in prin.aliqñ creat actionem ſine aliqbus parētibus, & ſic ſine aliqua obligatione, vel mate-
b ria pręexiſtente, vt qñ eſt actio datiua,ᵇ & nō natiua, de quo in l.cum mota.& ibi no.per gl.& doct. C.de tranſa.& in l.iuriſgentium.in princ.ff.de pact.& qđ ibi doct.& gl.& doct.in l.1.C.de act.& ob.¶Scđo, ſicut altiſsimus Deus creauit vnam fęminam, videlicet, Euā, ſine matre, ſed ex maſculo Adam tantum, ita ēt Imperator miraculosè ex obligatione ciuili tm̄, & ſic ex patre facit naſci actionē, vt in literarū obligatione, vt j.de litera.ob. per totum. Tertiò, ſicut altiſsimus produxit filium hominem in terris ſine patre, ſed ex matre tātum, vt Ieſum, ſic Imperator ex obligatione naturali, & ſic ex matre tm̄, aliqñ dat actionē, vt patet, qñ facio pactū nudū de non petendo, nam eſt tantummodo obligatio naturalis, vt l.1.ff.de pac.& tñ oritur vinculum iuris, & ſic actio, & per ꝯñs filia, quia ego ſum obligatus ad non petēdū, vt no.gl.& doct. in l.ſi vnus.§ pactus ne peteret.ff.de pac. & in ſnia abſolutoria quæ tollit ciuilem, & remanet naturalis, & tñ parit actionē, vt l.Iulian.ff.de cōdi.inde. Pręterea ſicut naturaliter concepto filio, & nato ex patre & matre ſimul, vt d.l. maximū vitium. filius pōt durare cum matre ſola, vel cū patre ſolo. Ita qñ fuit à principio obligatio ciuilis & naturalis ad pariendū filiā, & pepererunt actionē, licèt poſteà mater tollatur.ſ. obligatio naturalis, remanente ciuili, & ſic cū patre durare pōt actio eius filia, vt l.Stichum.§.naturalis.& ꝙ ibi no.ff.de ſol. & eodē modo remota obligatione ciuili, & ſic patre, actio, filia cū matre tm̄ obligatione naturali ſtabit, vt d.l.Iulianus.ff.de cōdi. inde. Iſta ſunt in effectu verba Bart.in l.cū quis.C.de iur.& fac. ign.in ver.habemus, de quatuor articulis expeditis, primū &c. & in l.1.ff.de ꝯdi.inde.in ver.videamus ſcđo, qñ eſt indebitum naturaliter &c. quę oīa ſingulariter tene mēti. In ea gl.in fi.ibi, vbicūq; dico de naturali obl'one &c no.ꝙ quoties lex facit mē-
3 tionē de naturali obligatione, †intelligit̄, non de primęuo iure naturali, ſed de iure gentiū, & ſic de ſecūdario iure naturali, qđ tantummodo hominibus, & nō oībus animantibus cōe eſt, qa animalia bruta non hñt cōſenſum, vt l.1.§.1.ff.de iuſti.& iu.& obl'o naturalis naſcit̄ ex conſenſu, vt j.de oblig.quæ ex conſenſu.l.cū amplius.§.is natura dēt.ff.de re.iur.igitur &c.¶Ex dictis gl.in l.ex hoc iuregentiū.ff.de iuſt.& iu.& de pe.hær.in l.ſed & ſi lege.§.cōſuluit.& ex dictis Ia.Bu.& Bar.in d.l.ex hoc iuregē-
4 ibi, in repe Saly.recolligit, ꝙ quintuplex eſt obligatio.† Vna q̄ non eſt propriè obligatio, ſm̄ inſtinctū naturę.vt d.l.1.§.ius naturale.ff.de iuſt.& iu.Scđa eſt, q̄ venit ex inſtinctu naturę, cū aliquo extrinſeco, vt facietibus bene, bene faciamus, vt d.§.conſuluit. Tertia, quæ prouenit ex ęquitate illa, qa nil eſt tā congruū fidei humanę.&c.vt l.1.ff.de pac.& iſta cadunt in ſeruo, ſicut in libero. Quarta eſt ex eadē ęquitate ꝓueniens, recepta & approbata ex gētium vſu, qa vſus inducit ius gētiū, vt ff.de iuſt.& iu.l. ex hoc iuregē.& hęc in ſeruo non cadit, qa illo iure, ſeruus eſt nullus, vt ff.de condi.inde.l.ſi id qđ.& ibi gl.¶Sed in hac tu dic clarius, & melius prout Bar.vult in d.l.ſi id ꝙ dās, qa debes ſci-
5 re, †ꝙ ius gētiū eſt duplex. Quoddā qđ fuit eo ipſo, ꝙ gētes eſſe cęperunt, naturali rōne inductū, abſq; aliqua conſtitutione gētiū, vt fidē ſeruare, vel promiſſa. Et in iſto iure gētiū primæuo, ſtatus ſerui, nō eſt annihilatus. Et ita intelligit̄ ſ.dicta tertia obligatio naturalis, quia oēs illo tpe dicebant̄ liberi. Quoddā eſt iuſgentiū, quo oēs gētes vtunt̄ ex conſtitutione eorū, nō ſm̄ rōnem naturalē, imò qñq; ꝯ, vt bella, captiuitates, ſeruitutes, vt d.l.ex hoc iure. Et iſto iure, ſtatus ſeruorū eſt annihilatus, & nō eſt aliquod.

ADDITIONES.

a Debitum. Facit quod voluit Ro.ſin conſ.67. quod ſtante ſtatuto ꝙ obligatus ex ſententia non audiatur niſi dato fideiuſſore, ꝙ debet intelligi de obligato ex ſententia valida.& quod idem voluit conſ.104.ꝙ ſtante ſta.tu. ꝙ iudex debeat proferre ad inſtātiam creditorum, ꝙ debet intelligi de creditoribus, qui non poſſunt exceptione repelli & quod idem voluit cō.224. ꝙ creditor poſſit facere capi debitorem debitoris ad inſtantiam creditoris, ꝙ legatarius non poteſt tanquam creditor facere debitorem debitoris capi.

b Actio datiua. Eſt enim obligatio natiua quæ habet materiam præexiſtentem ſufficientem ad producendum actionem, quæ vero non habet materiā præexiſtentem ſufficientem ad producendum actionem, dicitur datiua, vt actio vtilis, vt enucleat Alex.in l.iuriſgentium.in prin.de pac.in Pand.Ant.Ca.

quòd. Et ideo ea quæ ſunt de iure gẽtiũ, ex parte non cadunt in
ſeruum. vnde ſeruus non pôt habere dominium, uel poſſeſsio-
nem alicuius rei, licèt ſit de iure gentium, vt d.l. ex hoc iure. &
l. 1. §. per eum. ff. de acq. poſ. ¶ Quinta, eſt ea eadem æquitate de
ſcendens recepta & formata, ac etiam veſtita robore iuris ciui
lis. Et hæc ẽt non cadit in ſeruum, ut l. quod attinet. ff. de reg. iu.
6 ¶ Nune † quæro de ipſarum obligationum effectu, & de effectu
primæ ponitur in l. 1. §. ius naturale. de iuſt. & iu. De effectu ſe-
cundæ partis ponit gl. la. But. Bar. in d.l. ea hoc iure gentium. &
Bal. Sed hic latius per Sal. in d.l. ea hoc iure. videlicet, quia aut
hæc naturalis, eſt redacta ad priſtinam neceſsitatem; & tũc, aut
ſoluens ſciebat ſe efficaciter non teneri, licèt dumtaxat ſe obli-
gatum naturaliter putaret, & tunc non repetit, ut l. cuius ꝑ er-
roré. ff. de regu. iur. Et ita loquit l. ſi cùm teſtamẽto. §. 1. cum gl.
ff. de fideiuſſ. quicquid dicat Bar. aut putat ſe efficaciter obliga-
tum, & tunc non impeditur repetere, vt l. ſi non ſortem. §. li-
bertus. in ſecundo caſu. ff. de condi. inde. Aut dubitatur, & tunc
præſumitur remunerationis & donationis cauſa feciſſe, argu. l.
ſi uerò non remunerandi. § idem Papinianus. ff manda. Et maxi
mè quando idem ſoluit, quod fuerat cauſa illius obligationis,
vt d.l. ſi teſtamento §. 1. De effectu tertię, quartę, & quintę. dic,
ꝙ eſt ad liberandum inducta: & dic, ut ff. de pact. l. ſi unus. §. pa
ctus. Aut obligandum, & tunc aut quęritur de naturali quę ſtat
in meris ſuis terminis primæuis, quia nec de iure gentium, nec
de eius vſu roborata eſt, nec de iure ciuili, quam ſupra dixi ca-
dere in ſeruum, & illa ſolutio impedit repetitionẽ, & alios ef-
fectus producit quos habes ff. de condi. indeb. l. naturaliter. ſed
petitionem uel actionem non producit. Aut quęrit de iure na-
turali, quæ eſt a iure gentiũ recepta & approbata, uel a iure ci-
uili roborata, uel ueſtita, ꝙ etiam dixi non cadere in ſeruum.
Et hoc ſi cauſa ſubiacebat tẽpore iuriſgentium, producebat nõ
actionem, quia illo iure non erant nominatæ, ſed quãdam im-
petrationẽ, quę priſca lingua appellatur denuntiatio uel condi
ctio, ut j. de actio. §. appellamus. & ff. rer. amot. l. rerũ. quia hoc
robore & inuẽtione iuris ciuilis ꝑducit actionẽ, ut ff. de pact.
l. legitima. & l. iuriſgentiũ. in princi. §. 1. ubi uerò cauſa nõ ſub-
eſt ſoluti interdum repetitionem, & compenſationẽ admittit,
ut l. etiam. ff. de compen. & fideiuſſor ei accedit. ff. de fideiuſſ. l.
fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor. & pignus pro ea retinetur, ut
C. etiam ob chiro. pecuniam. l. 1. & ita debet intelligi, quod ha
betur in glo. hic. in ver. neceſsitate. ¶ In gl. iuris. in fi. no. ex glo.
quę ſemper allegatur ad hoc, ꝙ uerba ligant homines, taurorũ
cornua funes. ¶ In glo. neceſsitate, in fi. ibi, uerè debitorem. no.
7 glo. ꝙ ille propriè dicitur debitor, † a quo inuito poteſt extor-
queri, aliàs impropriè, quod facit pro ſtatutis, in quibus uerba
propriè debent capi, vt in l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. ge. ¶ Quę-
ro ergo, an fideiuſſor dicat debitor, & an appellatione debito-
ris cõtineatur. Illam quæſtionẽ diſputat Bar. in l. 2. in fi. ff. ſi cer.
pet. Et tenet contra Gui. ꝙ ſic, ꝑ l. & magis. ff. de ſol. ¶ In ea. ibi,
& inter ſeruos. dic, ut no. Bar. in l. ſi id ꝙ dominus. ff. de condi.
inde. & ſup. dixi. ¶ In ea. gl. ibi, l. fideiuſſor. &c. dic, ut dixi ſupra
in gl. ſi. ¶ In ea. gl. in fi. dic, hęc gl. procedit in profectitijs & ad
uentitijs de iure antiquo, ſed de iure nouo in bonis aduentitijs
ſecundũ quòd filio remanet proprietas, vt l. cùm oportet. C. de
8 bo. quæ lib. fortè ſecundum Bal. hic nõ † impeditur acquiri ciui-
lis obligatio filio cõtra patrem, licet eius exercitium impediat
durante patria poteſtate. idem dicit quædam gl. quòd actiones
poſſunt cedi filio contra patrẽ, in l. actionum. ff. de actio. & ob-
lig. Tu dic, quòd de hoc eſt gl. ord. in l. ſi quis ꝓ eodem. §. 1. ff. de
fideiuſſ. quod Bar. ibi intelligit verum, in rebus quę vſu non cõ-
ſumuntur, aliàs autem ſi celebrabatur contractus uenditionis,
* quia pater uẽdat fundum * filio, & filius ſoluat pretium, ſi illud
erat de aduentitio peculio, cũ vſufructus dictæ pecuniæ, & ſic
proprietas, quia in pecunia uõ cadit vſufru. ſpectat ad patrem,
ut ſupra de vſufru. §. 2. neceſſario ſequitur ꝙ non poteſt cele-
brari dictus contractus, quia patri ſolueret ſua pecunia. de quo
tamen latiſsimè per diſcurſum multorum contractuum, uide ꝑ
Bar. in l. frater. ff. de condi. inde. & ulterius circa ultimam partẽ
9 uidendũ eſt &c. vſque ad fi. ¶ † In glo. rei. in fi. no. ſecũdum Bal.
hic, quòd appellatio rei, comprehendit etiam factum. idẽ vide-
tur dicere gl. in l. 2. in fi. ff. ſi cert. pet. Ex qbus infert ad q̃ſtionẽ,
ſtatuto Are. cauetur, ꝙ pro qualibet quantitate rei petitæ, ſol-
uantur ſex denarij pro libra, & fiat dicta ſolutio directo tẽpore
lit. conteſta. uel tempore contumaciæ, aliqs petit aliquod factũ,
vel aliquis petit quòd lis conteſtet, & ſic petijt factum, reus eſt
contumax, nunquid ualebit ꝓceſſus talis contumaciæ, ſiue fue-
rit ſolutum, ſiue non, certè dictæ gl. faciunt ꝙ non, per gl. præ
dictas. Sed Bal. dicit, quòd eſt facienda differentia, aut enim
poſt libellũ, qui continet quantitatem pecunię, actor petit ali-
quod factum, ut ꝙ lis conteſtet, vel quòd iuretur de calumnia,
quæ ſunt facti, & reus eſt contumax; & tunc dic, quòd proceſ-
ſus ualet abſq; eo quòd ſolutũ ſit datium: qđ denotant verba in
ſtatuto appoſita, quòd ſoluat datium tempore lit. conteſt. vel
contumaciæ: nam per hęc declaratur ꝙ mens ſtatuentium fuit
directè datium ſolui ſuper eo, ſuper quo debet lis conteſtari, ſi
cõtumax appareat. Quædam ſunt facta, quæ in libello petunť,
ut ꝙ quis ędificet domum, & ſimilia, & tũc refert, aut eſt factũ
quod cõmuniter recipit æſtimationẽ, ut quòd fiat domus, & in
his debet datiũ ſolui, arg. iſtarum gl. Quędam ſunt facta, q̃ ęſti-
mationem non recipiunt, ut ꝙ quis recolligat pignus, vel faciat
ventrem aſtentire. Et in his dicit Bal. datium, ſeu gabellam nõ de
bere ſolui. & ꝓ hac determinatione adducit l. dies. §. 1. ff. de dã.
infec. & l. ita autem §. geſſiſſe. ff. de admi. tu. & quo no. Bar. in d. l.
dies. ubi dicit, quod non debent ſolui ſex denarij pro libra de re
a inæſtimabili, ª dic, ut ibi per Bar. & alios doc. ¶ † In gl. in ver. ſe-
10 cundũ. in fi. ibi, item per competentes actiones & iudices &c.
allegatur cõiter iſta gl. pro ſingulari, ꝙ oportet quòd ꝑ actio-
nes competentes, & ſic legitimas acquiratur, & per iudices cõ-
petentes feratur ſentẽtia. & ideo allegatur ꝙ ſnia lata ſine actio
b ne, ſiue ſuper libello inepto, ᵇ non ualeat. uide Ant. de But. in c.
examinata. ex̃ de iud. & plenè dicam j. de actio. §. 1. dic, ut ibi,
& in §. dupli. eo. ti. Quòd plus eſt, ꝙ talis ſnia non poſſet per ſu-
periorẽ iudicẽ cõfirmari, & ſi confirmareť, ẽt tunc nõ ualeret
ſnia confirmans, ſicut nec confirmata, ut vř caſus in c. cum dile
ctus. extra, de empt. & vend. & ibi Pet. de Anch. & Io. de Imo. &
hoc videtur fuiſſe de mẽte Bal. in auct. ſi quis litigantium. C. de
epiſ. aud. & expreſſè Bal. hoc tenet in l. 2. C. de reſcin. vendi. in q.
18. facit l. 1. §. 1. quæ ſen. ſine app. reſcin. & elegãter no. Bar. in fi.
in l. 1. C. de erro. calc. Quod ego intelligo ſine dubio ꝓcedere, ſi
apud iudicem ſuperiorẽ, idem libellus ineptus productus eſt,
uel proceſſum ſit ſine alio libello, quia libellus porrectus in pri
ma inſtantia, uidetur productus etiã in cauſa appellationis, vel
confirmationis, ita dicit Bar. in d. l. C. de erro. calc. quia in ſcđa
ſnia eſſet uirtualiter ineptitudo primi libelli. Si autem corã ſu-
periore, uel appellationis vel confirmationis, libellus ſit corre-
ctus, & in melius reformatus, & ritè, & rectè coram eo actum
c fuerit, tunc poteſt prima ſnia confirmari & reformari, ᶜ ut no.
Bal. in ſimi. in l. 1. C. quãdo prouo. non eſt ne. ibi, quarto quæro
&c. De iſta reformatione habeť per Bar. & ibi dixi, in l. 1. §. libel
li. ff. de appel. & facit l. ſi. cùm ibi no. ꝑ Bar. & Bal. ff. quod cum
contrarium crederem ualere ſniam, quòd ſi ſuperior iudex adi
tus ſuper cõfirmatione eſſet iudex competens dictę cauſę, prin
cipaliter aditus de ꝑ ſe, & ritè, & rectè, & cum libello actũ fue-
rit coram eo litigatum, & confirmauerit dictam primã ſniam,
ꝙ omninò ipſa ualebit, intantum ꝙ ẽt de incompetentia primi
iudicis amplius opponi non poterit: ita ſingulariter dicit Inn.
in c. 1. extra de confir. uti. uel inuti. de quo tamẽ uide quod latè
ſcripſi in l. ſi expreſsim. ff. de appe. qđ tene menti in practica.
¶ In gl. ſumma. in fi. dic, vt dicam j. de act. §. 1. ¶ In gl. ex contra-
11 a ctu. in prin. ibi, propriè ponitur. uo. ſingulariter iſtam gl. ꝙ † ꝓ-
prię contractus, eſt qñ eſt hinc inde obligatio, ut in uenditio-
ne, locatione, & ſimi. ut d. l. Labeo. ff. de ver. ſig. & hoc idem fir-
mat Bar. dicens no. ꝓ ſtatutis. Et idem uoluit Ange. & Imo. in l.
mutuum. §. 1. ff. de acq. hęred. ¶ Et hoc inducit Bal. hic ad ſtatutũ
d Aretinũ, quo cauetur, ꝙ non petens debitum ᵈ ex contractu ꝑ
16. annos, cadat à iure ſuo, ꝙ nõ comprehẽdit dictum ſtatutũ,
ſi quis eſt debitor ex ſtipulatione, uel donatione, ex quibus ꝓ-
mittens uel donans tantùm non remanet obligatus, & propriè
non dicitur contractus. Tu pro hoc alle. gl. in auct. ſacramenta
pub. C. ſi aduer. vend. & quod ibi gl. & doc. in l. ſi quis emptio
nis. in priu. C. de præſcrip. 30. annor. ¶ In gl. ſi. in fin. no. & ſigna
iſtam glo. quæ ſit differentia inter contractũ & obligationem,
& actionem, quod facit ad ea quę dixi ſupra in prin. Aduertas
tamen, quod non omnis contractus eſt uerborum conceptio,
ſed tantummodo ſtipulatio, ut ibi, ſed aliquæ ſine uerbis con-
trahuntur, ut in mutuo, l. mutuus. ff. de iure do. cum ſimi. & l. mu-
tum. & qđ ibi Bar. ff. de acq. hære. & ibi doc. & no. Bar. & doc.
in l. 1. in fi. princi. ff. de uerbo. oblig.

ADDITIONES.

* Feudum, in vet. exempl.
a Inæſtimabili. Idem tenet Rom. conſ. 434.
b Inepto. Vide Pau. de Caſt. conſ. 161. & 392.
c Reformari. Vide Rom. conſ. 288.
d Non petens debitum In cõitatu Venayſcino idẽ obſeruatur quoad Iudæos.
ut ſi intra decẽ annos ſuum non petierint creditum, deinde non audiantur
ex conceſſione apoſtolica. & ita uidi etiam obſeruari. Anto. Caius.

SVMMARIVM.

2 *Approbans an concedere dicatur.*
2 *Ex maleficio quis obligari dicitur.*
3 *Contractus quando propriè dicatur.*

Omnium autem. ¶Non ſummaī, ſed ponitur diuiſio obligationum. Et primò ponit vnā
diuiſionem, quia aliquæ ſunt ciuiles, aliquæ prætoriæ. Secunda
diuiſio eſt quadruplex. 2. ibi, ſequens diuiſio. & illa ē prætereā.
3. ibi, in §. creditor quoq;. Et h. d. in ſumma. Obligatio diuiditur
in duas partes, quia ponit primò quadruplicem materiam obli
gationis. ſecundò, primum membrum, videlicet, ex ꝯtractu, ſubdi
uidit. 2. ibi, prius eſt. ¶No. ꝙ omnis bona diuiſio dēt eſſe bimem
bris, iſta dr̄ ſumma & principalis; de quo aliq̄d dixi ꝭ. de actio.
1 §. 1. ¶No. ibi, conſtitutæ. & ibi, comprobatæ. ꝙ qui aliq̄d ſtatuit
vel approbat, dr̄ ſtatuere, & ſic approbans dr̄ concedere. quod
eſt verum, qñ de nouo poterat ille concedere, vel denegare, ut
l. & quia. & l. more. & ꝙ ibi Bar. ff. de iur. om. iud. Et no. Cano. &
maximè Ant. de Butr. in c. 1. de confir. vti. uel inuti. & facit l. iu
re noſtro. ff. de teſt. tu. & facit ſup. de tut. §. fi. in fi. & quod ibi di-
2 xi. ¶No. ibi, ex malefic. † ꝙ ex maleficio dr̄ quis obligari, ſed nō
dr̄ de iuregentium, ſed à lege, vt no. gl. ſup. de iure natu. gent. &
ciui. §. ius aūt gentium. facit l. grege. §. ſi ex delicto. ff. de fideiuſſ.
¶In gl. ex ꝯtu. in fi. no. & ſigna hanc glo. ad id quod dixi ſupra
3 co. in prin. videlicet, † ꝙ ꝯtus propriè dr̄, quando eſt hincinde
obligatio, quando autem eſſet ex altera parte tm̄, non dr̄ ꝑpriè
ꝯtus, ut no. Bar. in d. l. Labeo. lib. 1. §. 1. & dixi ſ. co. in prin. dic,
vt ibi. ¶In gl. conſenſu. in fi. no. & ſigna iſtam gl. q̄ addas ad ea,
quę dixi ſ. eo. in prin. quia ꝯtus eſt materia, ex qua naſcit obli-
gatio, & ex obligatione naſcitur actio. de quo tamen dic, vt di-
xi ſupra in princ. & in l. licēt. §. ea obligatione. ff. de procu. &c.

Quibus modis re contrahitur oblig.

¶Continuatio iſtius tituli ad præcedentem, patet ſupra tit. pri-
mo in fine &c.

SVMMARIVM.

2 *Mutuum quid ſit, & eius genera & nu 9.*
2 *Pactum nudum quid ſit, & quid pactum veſtitum. nu. 3.*
4 *Pactorum veſtimenta quot ſint.*
5 *Pacti nudi quis ſit effectus.*
6 *Actio an oriatur ex pacto nudo de iure canonico.*
7 *Mutuum in quibus conſiſtat.*
8 *Veniens ex natura contractus, præſumitur a iure tacite agi inter partes, nec eſt opus expreſſione vel probatione.*
10 *Conditio quotuplex ſit.*
11 *Intereſſe an, & in quo ſit taxandum.*
12 *Inſtrumenti in quo intereſſe, vel aliquid incertum promittitur, peti poteſt executio ex forma ſtatutorum, ſicut ſi contineat certam quantitatem.*

RE contrahitur. ¶Totus iſte titu. diuiditur in 5. part. Primò, ponit de
mutuo. Secundò, de indebito ſoluto. Tertiò, de com
modato. Quartò, de depoſito. Quintò, de pignore
dato. 2. ibi in §. is quoque. 3. ibi, item is. 4. ibi, præterea. 5. ibi, in §.
creditor quoque. Et h. d. in ſumma. Obligatio ex mutuo ꝯhitur
re, & in his reb. quæ pondere, numero, vel menſura conſiſtunt,
& dr̄ mutuum, quia de meo fit tuum. h. d. ¶No. ꝙ aliquæ obli-
gationes principaliter dñr ꝯhi, & oriri ex re, vel ꝑꝑ rem. ¶No.
ꝙ in his, quæ recipiūt functionem in gñe ſuo, conſiſtit mutuū,
concor. l. 2. ff. ſi cer. pet. ¶No. ꝙ ſi mutuo decem corbas frumen
ti, uel decem ducatos, non eſt intentionis meæ, ut idem reddat,
ſed aliud æquè bonum frumentum, uel alij decem ducati, ut d.
l. 2. ff. ſi cer. pet. ¶No. ꝙ ex mutuo, transfertur dñium rei mutua
tę. ¶No. ꝙ ab etymologia vocabuli, licitum eſt arguere, ut hic.
& d. l. 2. §. appellata. & de hoc plenè dixi ſ. de teſt. in prin. ¶No.
2 ꝙ † mutuum eſt, qñ fit de meo tuum. quod eſt uerum in mutuo
naturali, non aūt in ciuili mutuo, ut l. in ꝯtibus. C. de nō num.
pecu. Et aliud eſt mutuum naturale, & aliud ciuile, ut no. glo. &
Bar. in l. 2. §. pe. ff. ſi cert. peta. ¶No. ea ꝯtu mutui naſci condi-
ctionem, quæ aūt condictio ſit, dicam cū gl. ¶In gl. 1. ibi, veſtiri
pactum quod nudum eſt. Quęro ergo primò, quid eſt pactum
2 nudum? Reſpondeo † ſm Bar. in l. iuriſgentium. §. igitur. ff. de
pact. vbi dicit, ꝙ illud dicitur pactum nudum, quod ſtat in pu-
ris, & ſimplicibus finibus conuentionis. quod apparet, q̄a ſi ul
tra proceditur, uel quod ei nomen apponatur, iuxta contractū
veſtitum, tunc ueſtitur, ut ſtatim dicam; exemplum, qñ ego pro
miſi centum tibi poſteà acceptanti, & conſentienti, nō tamen
præceſſit interrogatio tua, ut l. 1. C. de uſur. uel ſi præceſſit in-
terrogatio, reſpondes nutu, ut l. 1. §. 1. ff. de uerb. obl. & idem in
effectu uoluit Saly. in l. legem. C. de pact. in uerſ. quæro igiť pri- a
mò, qualiter nudum pactum. q dicit, ꝙ nudum pactū eſt con-
uētio ſtans in finibus ſolius placiti &c. ¶In ea. gl. ibi, uerbo &c.
quæro ergo, quid eſt pactum ueſtitum, & Saly. in l. legem. C. de
pact. in uerſic. circa pacta ueſtita, ad quæ tranſeo &c. dicit, ꝙ
3 pactum † ueſtitum eſt conuentio, quæ in ſolius placiti finibus,
ſiue non ſtans, tranſit in propriū nomē contractus, uel formā,
ſeu ſolēnitatem, uel cauſam per quam robur, & efficaciam ſibi
aſſumit, unde actionem producit. Et hanc diffinitionem colli-
git ex l. iuriſgentium. in princip. ff. de pact. Et ex contrarietate
deſcriptionis nudi pacti, qđ no. ¶In ea. gl. ibi, ut ſi iuxta contra
ctum apponatur &c. & ibi, in contractibus innominatis &c. de
hac materia, quia eſt multum difficilis, uide Bart. in l. lecta. in
princip. ff. ſi certū pet. Et Bar. & doct. in l. petens. C. de pactis. &
in l. iuriſgentium. §. quinimmo. ff. de pac. de quo omninò uide,
quæ latè ſcripſi, infra de actio. §. actionum autē, in materia per
mutationis, & in materia actionis præſcriptis uerbis. & in uer-
ſic. leq ¶In ea. glo. in fi. dic hanc gl. approbant, &c. in uerſ. quæ-
4 ro, an pactum appoſitum iuxta contractū &c. ¶† In ea. gl. in fi.
no. & ſigna glo. quę enumerat ueſtimenta pactorū. ſimilis glo.
eſt in d. l. iuriſgentium. §. quinimmo. in glo. 1. magna. quæ duo
alia veſtimenta addit, adduut Guil. & ibi doc. in l. legem. C. de
pact. nouū veſtimentum pacti, uidelicet, iuſiurandum in ope-
ris liberti, ut l. vt iuriſiurandi. in prin. ff. de ope. lib. Et licèt Guil.
dixerit fortè generaliter, quoties iuramentū interuenit, & non
ſit conuentio contra legem, debet pactum iuramento veſtiri,
tñ doc. tenent cōtrarium, q̄a ſi eſt ſpeciale in operis liberti, ut
a vr̄ caſus in l. fi. ff. de lib. cau. ergo in contrariū eſt ius cōe, ᵃita di
cit Bar. in d §. quinimmo. & doc. in d. l. legē. & ibi Sal. in uer. no
num. ſm Guil. de Cu. l. iure nr̄o, &c. Et iſta oīa veſtimēta appro
bātur a doc. licèt Ia. & Pe. in d. l. legē. dicant, qđ ꝑpriè loquen-
do, pactū nō ueſtiť, niſi vno modo, ſ. rei interuentu, qđ eſt fal-
ſum, ſm doc. & iō conſidera ſm Bal. in d. l. legē. circa fin. ꝙ du-
plex eſt veſtimentū pactorū, quoddā ex quo oriť actio, quoddā
ex quo reddiť efficax veſtimentum, ex quo actio, q̄ oriť, eſt du-
plex. ſ. natiuū, ſeu naturale. & hoc mō ꝯtus ueſtit re, uerbis, &
cōſenſu. iſtud veſtimētū eſt inſeparabile, & ē idē ꝙ ꝑpria eſſen
tia ꝯtus, ſicut corpus veſtiēs animā, eſt idē qđ ſubſtātia hoīs.
Quoddā eſt ueſtimentū datiuū, ſeu accidētale, qđ eſt ſub ꝑdica
mēto accidētis, & iſtud veſtimētū non hēt pactū ex ſe, ſed accō
modatur ſibi extrinſecus, quot ergo modis iſtud ueſtimentum
accōmodať, tot modis pactū veſtitur, accōmodať aūt rei inter-
uentu ſm oēs. itē cohęrentia ꝯtus, ſm Guil. nō obſtat, ꝙ tūc ve
ſtimentū oritur, q̄a illa ueſtis nō eſt naturalis extrinſeco princi
pio ipſius, ſed eſt datiua, accidentalis. vñ ſicut hō qñ naſciť in di
gnitate, tñ dignitas eſt accidēs, ita pactum ſua ſpecie nudū, qñ
naſciť veſtitū. tñ illa veſtis non eſt naturalis, ſed extrinſecus pro
cedēs. ſimiliter & rei traditione, pactū veſtiť, immo & in perpe
tuū prorogatur, qñ imponiť ſup re propria. facit ff. de edi. edic.
l. ꝙ ſi nolit. §. fi. item dicit, ꝙ eſt quoddā ueſtimētū, ex quo actio
efficax addatur, iſtud ueſtimētum reperiť in ꝯtu vltrò, citroq;
obligatorio, ꝑ implemento, ut l. Iulian. §. offerri. & in l. qui pen
dentē. ff. de act. emp. & l. quæro. §. inter locatorē. ff. loca. & l. ſi. cū
5 ſ. de reſc. ven. Et effectū pacti † nudi eſt, ꝙ nō ꝓdeſt ad actionē,
ſed tātummodò ad exceptionem, & veſtitū prodeſt ēt ad actio
nem, vt d. §. quinimmo. in l. iuriſgē. de pact. & quod ibi no. & d.
l. legem. Nec hoc corrigitur de iure ciui. licèt quidam dixerint,
ꝙ hoc corrigatur hodie, quia ex pacto nudo de donando datur
actio, ut l. ſi quis argentum. C. de don. Et hoc reprobatur ꝑ Bar.
in d. §. quinimmo. & eſt gl. & Bar. ꝯ illos in l. 3. §. 1. & l. hactenus.
§. 1. ff. de conſti. pec. Et hoc tenet Sal. in d. l. legem. in uer. circa
quod quęro, & ſexto, an hoc hodie ſit correctū. An aūt de pacto
de donando quis poſſit conueniri? & clarū intellectū d. l. ſi quis 6
argentum. ego poſui ꝭ. de actio. §. in perſonā. dic omninò, ut ibi
in uerſi. aduertas tamen ad intellectū. l. ſi quis argentum &c.
¶† Sed

ADDITIO.

a Eſt ius cōe. Adde ꝙ Bal. in l. pe. C. de arb. ibi dicit eē caſum, ꝙ pactum nudū veſtiatur iuro. itē ueſtitur cohærētia, ut uoluit Bal. in l ſi cūm. C. de exec. rei iud. & in l. ex placito. C. de rer. permu. itē veſtitur colore iudicij, ut Bar. uoluit in l. 1. ff de ver. ob. & in l. cū quis. §. codic. ff. de leg. 1. Itē fauore militis veſtitur pactū nudū, donationis factæ milit. ſm iura ciuiliū. ut eſt caſus ſingularis in l. Marcel. ff. de don. ca. mor. & hæc nota refert & ſequitur Ro. conſ. 176.

¶†Sed dubitatur, an ſit ſaltē correctum de iure canonico, ꝙ ex
a pacto nudo[a] agatur,& vř ꝙ ſic.per tex.in cap.1.de pac.vbi dř ꝙ
pacta ſuam obtinent firmitatem. Et ꝙ mortaliter peccat,qui re
cedit à pacto.10.q. c.prędicādum, & quia Deus nō facit dr̄iam
inter ſimplicem loquelam, & iur̄m.22.q.5.iuſi. Et quia dixit
Pſalmiſta, quę procedunt de labijs meis, non faciā irrita &c. Et
ita cōiter tenēt Cano.in d.c.1.Sed Rich.& Bar.& Sal.ī d.l.legē.
in ver.quæro ſeptimo,an in iſta materia teneni ɔ̈rium, qoia iſta
iura poſſunt ſub diſtinctione tolerari,igitur &c.intelligūtur er-
go dicta capitula in pactis veſtitis. Et pro h.d.c.1.de pac.6.non
addit nouum robur,cum dicat,ſuā firmitatem obtineant. & ſic
confirmatur robur antiquum, vt C.de don.inter vir. & vxor.l.
ex verbis.facit quod no.in c.1.de confir.vti.vel inuti.& ſi robur
obtineant in agendo,ſunt veſtita nuda in excipiendo. Per hunc
modum rńdeo ad alia obiecta. Tu verò de hoc latius dicas, vt
dixi J.de actio.§.10 perſonam.in ver.quærit.Sal.in l.legem.C.de
pac.reliquam materiam pacti nudi & veſtiti,vide per gl.in d.§.
quinimmo.& in d.l.legem.¶In gl.appendendo.ibi, quia conſi-
deratur cōſuetudo &c.Exemplū,pone ꝙ reperiuntur plures co
dices ſcripti manu eiuſdem ſcriptoris,& in eadem charta,& in
eadem forma per oïa, licèt inter eos ſit omnimoda ſimilitudo,
tñ quia conſuetudo non eſt, vt in genere ſuo recipiant functio-
nem inuicem,in illis non cōſiſtit mutuum.¶In ea.gl. ibi,& apti
7 tudo dic ꝙ iuriſcon.ff.eo.l.2.§.1.& Imperator hic dicit,ꝙ†mu-
tuum conſiſtit in his, quæ ponderari, numerari, vel menſurari
poſſunt.q.d.in his quæ ſuum eſſe habent, & ſuam eſſentiam, &
vtilitatem retinent in pondere,numero,vel menſura,licèt pon
derari,numerari,vel menſurari poſsint: & ideo ei naturę prędi
ctæ non adaptantur,quia ſua eſſentia & vtilitas in his non con-
ſideratur,ita dicit Bar.in d.l.2.§.1.vbi eſt ſimilis gl.in ver.quęrit
gl.quid ſi dedi &c.¶In ea gl.in ſi.facit.ff.de verb.ob.l.ſed ſi cer-
tos,& hoc verum,vbi ſit tradita,ſignata,vel ſine numero, aliàs
ſi ad numerum,vt decē libræ,quæ ſunt in hoc ſacco,& ſine ob-
ſignatione,eſſet mutuum,ſi recipiēs fungatur eadem,ff.de po.l.
die ſponſaliorum. & l.Lucius.la 2.eo.tit.cū no.in l.in naue Sau
felli.ff.loc.& idem ſi daretur ſignata,& conueniret,ꝙ poſſet vti
ſi vellet,vt no.in d.l.die ſponſaliorum.in ſi.gl.ſm Io.Fab.& fa-
cit d.l.Lucius.la 2.eo.tit.¶In gl.& qn̄que. in ſi.dic ſimilis gl.eſt
in d.l.2.§.1.& in tātum hoc eſt verum,ſm Bar.ibi,ꝙ ſi ab initio
mutuaui pecuniam, vt poſteà pro illa pecunia ſolueretur mihi
ſpecies quędam de mea voluntate,nihilominus fuiſſet mutuū;
arg.C.de reſc. ven.l.pretij cauſa. & C.ſi cer. pet.l.ſi pro mutua.
& C.de ſentē. & in verbo,oï iudi.l.libera.Ita ēt debet eſſe mu-
8 tuum in caſu noſtro.¶†In gl.qualitatis. in ſi.not.in practica, ꝙ
b illud ꝙ venit ex natura ɔ̈ctus,[b] pręſumitur à iure tacite agi in-
ter partes,nec eſt opus expreſsione, vel ꝓbatione,vt dicit text.
9 ſm Bar.in d.l.cum quid.¶†In gl.tuum, in ſi.dic ſimilis gl.eſt in
d.l.2.§.appellata tu dic latiùs ſm Bar.ibi, ꝙ quoddam eſt mu-
tuum merè ciuile, & illud reconciliatur curſo bienij.l.in ɔ̈cti-
bus.C.de non num.pecu.Quoddam eſt mutuum ciuile,nō me-
rè,ſed cui natura cooperatur, & illud reconciliatur ſtipulatio-
ne ſiue pręcedat,ſiue ſequat̄,vt l.quamuis.C.ſi cert.peta.Quod-
dam eſt mutuū merè naturale, & in iſto requiritur quod tranſ-
feratur dominium in accipientem, vt hic. aliàs non eſt mutuū
ſtatim,ſed ex poſtfacto poterit reconciliari multis modis, quo-
rum quoſdam ponit hic & ibi gl.Et alij ponunt per doc.& pri-
mò dicit gl.reconciliatur conſumptione, ꝙ intelligi poteſt tri-
bus modis.Vno modo,conſumptione facta in vtilitatē accipiē-
tis, vt quia mutuam expendit pecuniam,quam recepit.& ita lo
quitur l.nam & ſi fur.cū ſi.ff.ſi cer.pe.Secundò, poteſt intelligi
cōſumptione.i.pditione, vt no.in l.indebiti.§.ſed & ſi nummi.
ff.de cōdi.inde.Tertiò,cōſumptione.i.commixtione. vt l.ſi alie
ni.& ibi Bar.ff.de ſolu.Aduertas tñ,ꝙ illud ꝙ dixi de cōmixtio
ne,non habet locum niſi in pecunia, ſecus in alijs generib.vt l.
Pompo.ſcribit ſi frumentū.ff.de rer ven.Quartò, reconciliatur
vſucapione,vt probatur in d.§.ſed & ſi nummi.Quinto,recōci
liatur conditionis euentu, vt ff.ſi cer.pe.l.proinde. Sunt ēt duo
alij caſus ex gl.videlicet ꝑꝑ ſuperuenientiam dn̄ij in mutuantē
ex cauſa de præterito, vt d.l.proinde. Item reconciliatur rati-
habitatione ſecuta.vt l.ſi procurator.ff.de cond.inde.¶In gl.cer
10 ti condictio.ibi,l.certi.in princ.¶No.gl.quæ vult†ꝙ duplex ſit
cōdictio, vna generalis, quæ nō tm̄ datur ꝓ mutuo, ſed pro oï
certo; alia ſpecialis,quę tantummodò competit pro mutuo, vt
hic.ita ēt no.gl.in rub.ff.ſi cer.pe. & in l.certi cōdictio.in princ.
eo.tit.Et illud ſequitur ibi Bar. per hūc tex.qui dicit, ꝙ ex eo ɔ̈-
ctu naſcitur actio,quę vocatur condictio &c.Vltramontani te-
nent,ꝙ non eſt niſi vnica,quod patet, quia idem eſt me diū cō-
cludendi,videlicet,ꝙ ſemper proponit,certum petitur. v . ibi,
igitur &c.ſed huic reſpond.Bar.ꝙ non eſt verum, ꝙ mediū cō-
cludendi ſit idem;nā in incerti cōdictione generali cōcluditur
qui certū,vt puta.dico,ꝙ teneris mihi ad centum, quę legata mi
hi à Titio fuerunt, vel quia vendidi tibi fundū. & qa hoc eſt cer
tū, ideo peto te condemnari. Ex hoc.n.apparet, quia in certi
certi condictio gn̄alis,concluditur.n.mediū,quia certū eſt, ſed
incerti cōdictione ſpeciali ex mutuo,concluditur per hoc me-
diū,qoia mutuatū. Vnde diuerſa ſunt media cōcludēdi in gene-
rali,vel ſpeciali cōdictione,ideo nō ſunt idē,igitur &c. de quo
tñ vide latiùs in d.l.certi condictio.in prin. & ibi Bal. & Saly.
¶In ea.gl. ibi nos dicimus ꝙ ſic.dic de hoc eſt caſus in l.3.C.de
11 inut.ſtip.& ibi per doct.quia in ptāte actoris†non eſt quantitas
intereſſe,ſpectat.n.ad iudicē, igit̄ non eſt neceſſe exprimi quāti
tatem, tñ dř certum; vt l.vbi aūt non apparet.§.qui illud.ff.de
verb.ob.de quo latè per Bar. in l.ſtipulationes non diuidunt.in
ſi.principij.ff.eo.¶In ea.gl.ibi, licèt prima facie ſit incertū,cer-
tificabitur &c.Et iſtā gl.no.& ſigna,quę facit ad idē qđ no.Bar.
in l.1.in ſi.ff.de leg.2.& in l.1.C.quę ſen.ſine app.reſcin. & in l.
1.C.de ſen.quæ pro eo qđ intereſt profe.& in l.1.circa ſi.ſl.tud.
12 ſol.videlicet,ꝙ aliqs promittit in inſtr̄o† intereſſe, vel aliquid
incertum, ꝙ illius inſtr̄i poteſt peti executio ex forma ſtatuto-
rum, ſicut ſi contineat certam quantitatem, & tunc in iudicio
c declarabitur[c] quantitas.alleg.d.l.1.C.quę ſen. ſine cer.quan.&
l.defenſionis facultas.C.de iu.fiſ.lib.10. ſed & Bal.in d.l.1.ff.de
leg.2.per vnā gl.ibi,ſuper verbo, nec mora.ibi, quæ differt ſo-
lutionem &c.tenet ɔ̈rium, qoia cum legatum, non ſit ibi certū
ante declarationem,& ideo non exequendum, ſm Bal.ſed ibi
Imo.concor.opi.quia,aut ꝙ petitur, poteſt de facili declarari,
& tunc meretur executione, cum via executiua non mereatur
prolixiorem tractatum in l.3.§.ibidem.ff.ad exh. Secus ſi non
poſſet in breui liquidari,& ita procedit opin.Bal cum via exe-
cutiua (vt dixi) non requirat longiorem tractū.vt not.in l.4 §.
condemnatum.ff.de re iu.Et pro iſta concordia facit qđ elegan
ter no.Bal.in l.s.C.de exe.rei iud. vbi vult,ꝙ opus eſt prius to
agere ad liquidationem inſtr̄i non puri, ſed liquidi,vt facta li-
d quidatione[d] ad executionem ſub iſta forma,videlicet,produco
tale inſtr̄m,in quo Titius tenetur in centum,ſub tali conditio-
ne,quę cōdictio eſt purificata; vnde facta liquidatione de præ-
dictis,peto dictum inſtr̄m exequi,& executioni mandari.& ita
ēt vult hic gl.quę oīa bene no. Et in materia iſta mutui, vide ali
qua,quę ſcripſi infra de act.§.ſequēs.in ver.in gl.ferè omnes,in
ſi. & in ver.aduertas, ꝙ ubi quis ſtipulatur. & in ver.ex quo ſe-
quitur, ꝙ libellus in mutuo &c.& in ver.ſeq.dic vt ibi dixi &c.

ADDITIONES.

a Pacto nudo. An de iure canonico agatur ex pacto nudo. Vide Ro.conſi.30.
b Contractus. Adde quòd voluit Rom.conſi.5.& Alex.conſi.76.
c Declarabitur. De hoc vide Rom.conſi.111.
d Liquidatione. Talis namque liquidatio debet fieri parte vocata. Bar.& ſcri.
in l.creditores.verſi.ſed qualiter liquidabitur.de pignoribus.C.ad idē. Bald.
in l.2.de exe.rei iud.& clariſſimè Steph.Ber.conſ.172.Ex actis,ver.niſi vol.3.
nouiſſimorum,limitatur in curiis Anenionis, vbi inſtrumenta confeſſiona-
ta poſſunt liquidari parte aſſiſtente ad effectum impetrandi catorationem,
vel iudicatum,vt quàm plures vidi & obtinui Ant Caius.

SVMMARIVM.

1 *Condictio indebiti vt locum habeat, quid requiratur & nu.5.& 6.*
2 *Mutuanti ſicut datur condictio ad repetendum, ita etiam ſoluenti indebitum per errorem, & econtra.*
3 *Libellus quomodo in condictione indebiti formetur & nu.4.*
7 *Condictio indebiti cui, & contra quem competat.*

Is quoque. ¶Si ſoluitur non debitum per errorem,re cō-
trahitur obligatio,ſicut ex mutuo;pupillus tñ
1 ſine tutoris auctoritate,non obligatur.h.d.¶No.ibi,† per erro-
rem,ꝙ ad hoc vt competat condictio indebiti,oportet ꝙ ſolu
tum fuerit per errorem; alias aūt ſi ſolutum ſcienter fuit, non
pōt condici.vt l.1.ff.de condi.inde.& per ɔ̈ns medium conclu-
dendi in condictione indebiti eſt, quia per errorem ſolui, cre-
dens me teneri.de quo per Bar.in l.interdum.ff.de condi. inde.
& l.2.eo.tit.& J.dicam.¶No.ꝙ ſicut mutuanti datur condictio
2 †ad repetendum, ita etiam ſoluenti indebitum per errorem,&
eɔ̈. Et iſtum tex.alle.Bar.in l.certi condictio.in prin.ff.ſi cer.pe.
quod ex mutuo detur condictio ſpecialis ad repetendum inde
bitum,cum hæc æquiparentur,de quo dixi ſupra in prin.¶Not.
ꝙ pupillus recipiens pecuniam alienam indebitè, ſine tutoris
auctoritate,non tenet̄ condictione indebiti.¶No.ꝙ ſi pupillus
pecuniā mutuo receperit ſine tutoris auctoritate,non tenet̄ ex
mutuo,nec certi cōdictione ſpeciali,nec ex mutuo cōpenſari pt.
¶No.

¶No. ꝙ condictio indebiti non eſt propriè ex ɔ̃ctu, quia inten-
tio agentium eſt attendenda, vt l. non oīs. ff. ſi cer. pet. ſed inten-
tio ſoluentis non fuit obligari, nec alterum ſibi obligare, nec
obligationem aliquam fabricare, ſed obligationem iam factam
eæſtimabat diſſoluere. ¶No. ꝙ aliud eſt ɔ̃here, aliud eſt diſtra-
here, facit l. ſi tutor. C. de in integ. reſt. mi. cū gl. & no. gl. in l. 1. §.
2. ff. de tute. & ra. di. ¶In gl. 1. in fi. dic vt ibi plenè per gl. & Bar.
& p gl. & doc. Bar. Bal. & Sal. in l. cū quis. C. de iur. & fac. igno.
& in l. cuius per erroré. ff. de reg. iu. Ex quo Bal. in l. interdū. ff. de
condi. inde. in ver. quartò oppono ſm ordinem &c. dicit, ꝙ me-
3 dium pp quod concluditur, eſt ꝙ indebitū† ſoluit per errorem,
vt d. l. 1. & qñque eſt neceſſe ꝙ exprimatur error facti, qñque iu-
ris, vt ibi no. & prædicta ſunt vera, qñ maior ſoluit indebitum.
Si autē pupillus, vel demens, vel furioſus, dicit, ꝙ eò ipſo, ꝙ di
cit ego pupillus ſolui &c. ēt ſi non dicat per ignorantiā vel er-
rorem, quia qualitas ſuę perſonę, eſt eā dandæ dictę condictio-
nis, & non error, vt d. l. interdum. Ex quo no. formā libellādi in
condictione indebiti. Coram vobis &c. cōparet Titius, & dicit
ꝙ credēs ſe teneri ad cētū ex mutuo Seio per errorem facti, vel
iuris, prout ille error fuerit, ſoluit dicta centū indebitè, cum in
nihilo tenebatur dicto Seio, quare petit per vos & veſtrū offi-
cium (quod implorat) dictū Seium condemnari ad dādum, &
reſtituendum dicto Titio dicta cētū indebitè ſoluta, & ad præ-
dicta cogi & compelli. &c. ¶No. ſecundò de medio concludendi
in condictione indebiti, de quo medio concludendi gñaliter vr̄
de quod notaī in condictione gñali. in l. certi cōdicto. in princ.
ff. ſi cert. pet. & in negatoria & cōfeſſoria. in l. ſi prius. ff. de nou.
oper. nun. de quo gñaliter dixi. j̄. de ac. §. 1. in ver. not. ex tex. ibi,
intendit &c. & in ver. 2. dixi ꝙ oportet ꝙ inſit medium conclu-
dendi &c. & in §. ęquè. eo. tit. in ver. in ea gl. ſe debere datur, dic
4 vt ibi. ¶†In gl. condictitia. ibi, l. indebiti. §. 1. dic immo, qñ ēt ſi nō
ſit factum accipientis, vt ibi, no. competit ſaltem ad poſſeſſio-
nē, & idem vr̄ ſm Io. Fab. in mutuo. C. ſi cer. pet. l. q̄uis. Et hoc,
cum erit difficile probare ꝙ ſuam pecuniā ſoluerit, cuius erat
dñs. Caueat ergo in libello, caſu quo non poſſet probare domi
niū, ꝙ petat tantummodò poſſeſſionem, de quo vide per gl. &
Bar. in l. indebiti. §. 1. ff. de cōdi. indeb. Et iſta ſunt vtilia ſm Bar.
ibi, quia ſæpe contingit, ꝙ ɔ̃ctus factus per minorem, vel eccle-
ſiam, eſt nullus, quia non eſt ſeruata forma iuris vel ſtatutorū,
5 †poſſeſſio tñ eſt tranſlata, ꝙ per cōdictionem indebiti data poſ
ſeſſio poteſt repeti. quod no. ¶In ea. gl. ibi, non ad ciuilia. C. e. l.
1. dic ſm Bar. in d. l. indebiti. ꝙ in cōdictione indebiti veniūt ci-
uiles acceſſiones ad damnū & in pęnam debitoris, vt d. l. 1. Sol-
uere. n. vſurā ſibi pęna eſt, ſed ibi debitor non damnificaretur,
quia aliunde ſibi obuenit, tūc ex æquitate naturali reſtituere te
netur, ſicut alias acceſſiones, vt d. §. ſed ſi nūmi. ¶In ea. gl. ibi. §.
ſi ſeruū. dic vt ibi. & latè per Bar. & intellectum. d. §. 1. l. ſi ſeruū.
§. de illo. ff. de ver. obl. ¶In ea. gl. in fi. ꝙ falſus creditor cōmittit
a furtum recipiendo indebitum,ᵃ eſt verū ſm Bar. in d. l. qm. & in
l. falſus. in prin. ff. de fur. qñ creditor falsò ſe ſimulat creditorē,
& vadit ad debitorem, & exigit, ita intelligantur dicta iura, q a
6 ſe alium ſimulat, q̄ ſit. †Si autem debitor vadit ad eum credēs
ſibi teneri, & ille ē: ſcienter indebitè recipiat, quia in nullo de-
cipit debitorem, tunc habet locum tātummodò iſta condictio
indebiti, et dominium in recipientem transfertur. Igitur rei, de
qua habet dominium, non ſit furtum, vt j̄. de obli. quę ex deli.
§. furtum. ¶In gl. ſi appareat. ibi. C. de teſtib. auct. ſi dicatur. An
aūt & qñ, & quomodò teſtes poſſint recipi ante litis conteſtat.
vide ibi plenè per Bar. Bal. Cy. & Sal. & Flo. in l. lege Aquil. ſi de-
lictum. ff. ad leg. Aqui. & Bal. in l. a. ff. de dona. cau. mor. & per
Canon. in c. qm frequenter. ex̄ vt lit. non conteſt. & aliquid per
Bar. in l. 4. §. prior ait. de dam. infec. ¶In gl. accepiſſet. in fi. & no.
& ſigna iſtā gl. quæ enumerat caſus, in quibus ceſſat condictio
indebiti, & idē & plenius no. gl. in l. eleganter. §. fi. ff. de condi.
inde. ¶In gl. datione. ibi, l. quod pupillus. dic ēt ſi ad eū aliquid
peruenerit ſm gl. in l. 1. in fi. ff. de noua. quod intellige, ꝙ nō te-
netur actione ex eo ɔ̃ctu, ſed condictione ſine cauſa, vel ad ex-
hibendum. vt l. 3. in prin. & ibi no. ff. commo. Et aduertas, quod
dixi de infante, dicas idē de proximio infantię, ſm Bar. in d. l. 1.
alleg. j̄. de inuti. ſtipulatio. §. ſed quod diximus. & no. in l. pupil-
lus. ff. de acti. & obl. ¶In ea. ibi, erat maior infante. ibi, ſupple tu.
.i. proximus pubertati, vt diſcrepet a præcedēti dicto. ¶In e. gl.
ibi, de auctoritate tu. l. pupillus. qđ intellige niſi ſit locupletior.
vt ibi patet, & gl. hic circa fi. vult. ¶In ea. gl. ibi. ff. de noua. l. 1. qđ
intellige indiſtinctè verū, niſi ſit locupletior, vel non habeat tu
torem. vt ff. de iureiu. l. fi. ff. ad leg. Fal. l. ſi pupillus. & ſi eſſet lo-
cupletior, ēt obligaretur ciuiliter, vt hic ſubijcit gl. ¶In ea. ibi, ſi
tutor vel curator interuenerit. p totū intellige, niſi promiſſio
ſit facta de re cuius alienatio eſt interdicta, quia tunc nec ciui-
liter, nec naturaliter obligatur ſine decreto, vt l. ad reſoluendā.
C. de prę. d. mino. ¶In ea. gl. ibi, in adulto habent e curatorem. de
hoc dic, ut hr̄ in l. ſi quis curatorem habens. C. de in integ. reſti.
mi. & an in omnibus ſit idem, quod in pupillo, vide tex. gloſ. &
Bar. & doc. in l. 1. § fuit quæſitum. ff. ad Treb. ¶In ead. gl. in fi. no.
& ſigna iſtam gl. & ſimilem & pleniorem habes. ff. de noua. l. 1.
& ibi vide Bar. qui ponit rationem in vnoquoque caſu prędi-
ctorum. & ibi uide doc. vbi ponit iſta materia valde plene &c.
7 ¶†Extra gl. pro perfectione materiæ, primò quæro. cui compe-
tat iſta condictio, & ɔ̃ quem, & de hoc eſt gl. ord. & ibi Bart. &
doct. in l. ſi procurator. ff. de condi. inde. Et ſi quæritur cui cōpe-
tat; dic, Aut quis ſoluit nomine ſuo, & pro ſua obligatione, nō
tñ ɔ̃cta a ſe, uel ab alio, & tunc non ſemper repetit alius, ad
quem ea poſtfacto apparet negotium pertinere, ut ff. de condi.
inde. l. 2. 3. & 4. & 5. quod dic ut ff. de pet. hær. l. ꝙ ſi poſſeſſor. in
fi. & ibi no. Quandoque quis ſoluit nomine alieno, & pro obli-
gatione aliena ut tutor, & curator, & tunc diſtingue, ut in d. l. ſi
procurator. ¶Secundo principaliter quęritur, contra quem de-
tur condictio indebiti. & glo. in d. l. ſi procurator. dicit, aut ſol-
uit alicui nomine ſuo, aut alieno. Si alieno, aut habebat ſpeciale
mandatum, aut non, quod dic, ut in glo. ibi, quæ plenè, & bene
loquitur. & ibi Bar. in fi. ¶Quęro, an & quando in condictione
indebiti habeatur ratio fructuum? dic, ut habeatur in tex. & gl.
& per Bar. in l. indebiti. ff. de condi. inde. etc.

A D D I T I O.

a Recipiendo indebitum. Dic idem ſi mandauit exigi. l. qui ſeruo. §. item pla-
cuit. ff. de fur. ſer. ſecus ſi ſatiſfecit, quia tenetur tantum ad reſtitutionem. l.
ſi uendidero. §. ſi Titius eod. tit. ff. de fur. uide Sal. in l. non ideo. in pen. col.
C. de accu.

S V M M A R I V M.

1 *Incendium an inter caſus fortuitos enumeretur.*
2 *Diligentia maior præſtari debet in rebus alienis, quàm in ſuis.*
3 *Conceſſio rei ad uſum, an ſit locatio.*
4 *Libellus quomodo formetur cum res redditur deterior.*
5 *Res quando dicatur reddi deteriorata.*
6 *Libelli forma in commodato.*

Item is cui. ¶Qui recipit commodatum, obligatur re, et
differt a mutuo, quia in commodato nō trāſ
fertur dñium, nec tenetur de caſu fortuito, niſi culpa eius præ-
cedat caſum; & hoc ſi gratis cōcedit, alias ſi cum mercede eſſet
locatio vſus. h. d. ¶No. ibi, vtenda datur. ꝙ tantum eſt dare ad
vtendum, quantum eſt commodare, quia ɔ̃ctus commodati ɔ̃-
hitur re ¶No. ꝙ ille qui accepit rem utendam, tenetur commo
dati actione, quæ eſt bonæ fidei, ut j̄. de act. §. actionum. ¶Not.
ꝙ licet accipiens indebitum, ęquiparetur accipienti mutuum,
vt s̄. proxi. §. non tñ qui tenetur commodati, æquiparatur acci-
pienti mutuum. ¶No. quod in commodato non transfertur do
minium. ¶No. ꝙ licet in mutuo teneatur ad rem, non ad quam
accepit, ſed ad aliam in genere ſuo, vt s̄ eo. in prin. tñ accipiens
commodatum, tenetur ad eandem rem, & in eo ſtatu, in quo
erat, alias non diceretur reddita, ut l. 3. §. reddita. Et ꝙ ibi per
Bar. ff. cōmo. ¶No. quod ex mutuo, cum ex eo dñium transfera-
1 tur, tenetur quis de caſu fortuito. ¶†No. ibi, incendio. ꝙ incen-
dium enumerat inter caſus fortuitos. quod vr̄ mirum, quia ut
plurimum dr̄, ꝙ in dubio incendium ſit culpa inhabitantiū, ut
a l. 3. §. 1. & ibi Bar. & Bal. ff. de offi. Præſi. vigilum,ᵃ & fortuitus ca-
ſus eſt, cui p prouidentiam humanam prouideri non pōt, vt l. q̄
fortuitis. C. de pig. act. & quod ibi no. gl. in verb. dētur. j̄. proxi.
§. Vnde ego intelligo iſtum tex. qñ ab alio ſine culpa inhabitan
tium fuerit ignis immiſſus, vel fuerit immiſſus per Titiū in ſuā
ſtipulā, & conuolauit in domum mihi commodatā, uel habuit
caordiū in domo Titij, & tranſtulit in domum mihi cōmodatā,
vt ar. l. ſi ſeruus ſeruū. §. ſi fornacarius. & §. Proculus. ff. ad l. Aql.
& l. ſi vendita. ibi, quia ſine patrisfa. culpa. ff de peri. & commo.
rei uen. Et uide Sal. in d. l. quæ fortuitis. & latè Cyn. et Bald. in l.
opera. C. qui acc. non poſ. & ego latè ſcripſi in meo trac. maleſi.
in uerbo, incendiario. dic ut ibi. ¶No. ibi, exactam. ꝙ in cōmo-
dato quis itr̄ tenetur de leuiſſima culpa; & eſt ratio, quia ſit ſo-
2 lum gratia recipientis, ut l in commodato. ff. commo. ¶†No. ꝙ
quis tenetur p̄ſtare maiorē diligentiā in alienis reb. q̄ in ſuis, q a
in ſuis culpatur, & in alienis damnat, ut ff. ſol. mat. l. ſi conſtāte.
§. ſi

A D D I T I O.

a Vigilum. Vide Pet. de Anch. conſi. 349. & Alex. conſi. 66.

§.ſi maritus. ¶No.ibi,ſi modò nõ ipſius culpa,&c.ꝙ culpa pręcedẽs caſum,facit quem teneri de caſu,qui aliàs non teneretur. concord.l.ſi vehenda.§.2.ff.ad l.Rhod.de iac.¶Et qualiter poſitiones & articuli debeant formari, vt cõcludant tantùm ex parte actoris,qñ vult docere culpam, & facere quem teneri de caſu, uel ſe defendere, uide bo.tex.& ibi Bar.in l.ſi ut certo.§.ſed interdum. ff.com. ¶No.ibi, domi. ꝙ viens re cõmodata in alio loco,quàm fuerit conceſſa, dicitur eſſe in culpa, & ſic teneſ de caſu. No.in ver.commodata. quia cõmodatũ debet eſſe gratui-
3 tum. ¶†No.ibi,locatus.ꝙ qñ conceditur aliqua res ad vſum,& aliqua merces, per hoc pręſtari dr̃ contractus locationis.qđ eſt verum,ſi merces in pecunia numerata interuenit, aliàs eſſet cõtractus innominatus,ut eſt tex.valde no.& ibi Bar. in l.1.§.item ſi qs ſeruũ.ff.depoſi. l.naturalis. §. at cùm do.ff.de præſcr. verb.
4 ¶†In gl.tenetur.in ſi. quãdo autem res redditur commodata deterior,quõ formatur libellus?dic ꝙ narrabo, qualiter librum tibi ad tui poſtulationem cõmodaui , & qualiter mihi deteriorẽ reddidiſti me ignorante,quare peto dictã rem, ut conſequar intereſſe deteriorationis,vt probaſ in l.Iulianus. §. 1. ff.de verb. obl. Et ibi uide Bar. & gl.& Bar.in l.& elegsnier.§.non ſolũ. ff.
5 de dolo. & in d.l.3. §.ſi reddita.ff.commo.qđ no. †Qñ autẽ res reddiſ deteriorata? dic qñq; non ſoluiſ res perfectè,quantũ ad ſe,ſed cum defectu alicuius iuris,ut quia non eſt cautũ de euictione,& tunc agitur actione primæua ad integrã rem, vt l.ẽt. ff.de ſol.Qñq; redditur deterior in ſe,& tunc ſi quidẽ erat debita ex contractu bonæ ſidei,tunc non vr̃ reddita,ſed durat actio prima ,ut d.§.ſi reddita.Aut erat ſtricti iuris, & tũc tolliẽ actio prima,& agitur de dolo uel in factum, ut d.§.non ſolũ.ita dicit Bar.in d.§.ſi reddita.de quo ꝑ Bar. & doc.in l.exhibitionis. C.ad exhiben.¶In gl.exactam.ibi.§. interdũ. no.ſingu. illum §. in ſi.ibi,uel ipſi prætori quis ultrò cõmodauerit.contra muniſicos, uidelicet,ꝙ ſi non ad poſtulatioñẽ alterius, ſed ſua ſponte quis commodatum facit, ꝙ commodatarius nõ tenetur niſi de dolo. Ideo tu ſis cautus, qñ vis agere ad culpam,qđ narres, qualiter petijt à te,ut commodares ſibi librũ tuũ, & ꝙ ad eius inſtantiam commodaſti &c.aliàs autem non poſſes eum de ſola culpa conuenire,quod eſt ſingulare. In dubio aũt ſi aliud nõ appareat,pręſumiſ rogatu cõmodatarii,ut l.in cõmodato.§.ſi gd a ũt.ff.commo.ita dicit Bar.in d.§.interdũ.¶In ea.gl.in ſi.no. & ſigna iſtam gl. ad quid teneatur cõmodatarius. ¶ Quid autẽ
a ſit dolus, [a] quid culpa leuis, qd leuiſſima, & quid uenit in vno contractu, & quid in alio,uide latiſſimè ꝑ Bar.in l.qđ Nerua.
6 ff.depo.¶†In gl.mercede.in ſi.tu dic ut dixi ſuper text.quomodò ergo formatur libellus in actione commodati. Dico,ꝙ ſic, qualiter rogatu tuo tibi talem librum meũ commodaui, ut tu corrigeres tuum, & qualiter tuum cum meo correxiſti, & ſic vſus ad quem commodaui, eſt finitus; quare peto te condemnari ad reddendum & reſtituendum librum meum &c.iſta colligontur ex dictis Bar.in l.1.ff.commo.& iſtum libellum declara,ut dixi & declaraui infra de act. §.ſequens illa. ver.ſequitur in textu.ibi,Item quia commodati &c.dic,ut ibi.

ADDITIO.

a Sit dolus. Et quando lata culpa æquiparetur dolo maximè in delictis , vide Pan.in c.vnico.de con.eundem in conſi 4.in vlti.col.in ſi.

SVMMARIVM.

1 *Electio mala eſt in culpa, & male eligens de ſe ſolũ conqueri debet.*
2 *Conductor licèt de leui culpa teneatur, de incendio tamẽ nõ tenetur.*
3 *Depoſiti priuilegia quę ſint.*
4 *Depoſiti pars an & quando peti poſſit.*
5 *Depoſitum an dicantur centum innumerata penes campſorem, quibus ipſe vtitur.*
6 *Libellus in actione depoſiti quomodo formetur.*

Præterea & is. ¶Depoſitarius obligatur re,& tenetur de dolo.h.d.¶No.quòd contractus depoſiti, celebratur re. ¶Not. quod depoſitarius tenetur actione depoſiti , ad reſtituendum eandem rem , quam ex depoſito accepit, quia in depoſitarium non fuit neque dominiũ , neque poſſeſſio tranſlata, ut l.officium.in ſin.ff.de rei vendic.& l.licèt.§.1. ff.de depoſi. ¶No.ibi, ex eo ſolo.quòd depoſitarius tenetur de dolo tantum,& gl.ſupplet & lata culpa, ut l.qđ Nerua. ff. depoſi. ex
a quo no.[a] quod licèt lex taxatioẽ [b] loquatur,tñ extenditur ad ca-
b ſum ſimilem, ut no.in l.ob æs.C.de predijs mi.& Bar.latè in l.ſi conſtante,in prin.in nouo contrario. ff.ſo. mat. ¶Not. ꝙ depoſitarius nõ teneſ de culpa leui,nec leuiſſima.¶Ex quo ſequiẽ ꝙ etiam ſi culpa ſua leui , res depoſita furto pereat, ꝙ non teneſ.

1 ¶†No.ꝙ mala electio eſt in culpa & malè eligens de ſe conqueri debet.vt l.cum mandato.ff.de mi no. ¶In glo.dolo.ibi.§.ſępe. vide omnò ibi gl.quæ enumerat caſus,in quib.depoſitarius tenetur de leuiſſima culpa,& in l.ſi plures §.ſi.eo.tit.¶In ea.gl.in ſi. no.& ſigna gl.ad quid teneatur depoſitarius.¶In gl.mag.ibi ſtudioſa.dic cum immutationem veritatis,vt in Auc.de ſi.inſtr.in princ.¶In ea.gl.ibi,ſiue leuiſſima.ff.de fur.l.eum qui §.idẽ ſcribit.& no.ff.pro ſocio.l.cum duobus.§.damna.ſi tñ ſit leuiſſima, & adhuc reputatur caſus fortuitus,ſi ſit leuis, tunc non computatur inter caſus fortuitos. Et ſic intellige quod no.ff nau.cau.
2 ſta.l.nauta.¶†In ea.gl.ibi,ſi vendita.dic illæ duæ ſunt ꝯ̃riæ , ſed dic,vt no.in d.l.3.§.1.& ego dixi ſ.proxi.§.& iſta gl.allegaſ , ꝙ qñ aliquis tenetur de leui culpa, vt eſt conductor,non tenetur de incendio, quia ibi tenetur de leuiſſima culpa. Sed iſta gl.expreſsè reprobatur per l.creditor.C. de pig.& d.l.ſi vendita.& l. qui inſulam.§.ſi.ff.loca. vbi loquitur in creditoribus quoad pignus.& an conductor, & emptor tenetur de incendio , dic per doct.in d.l.locis.& per Sal.in l.quę fortuitis.C.de pig.act.qui tñ ſequitur iſtam gl.Sed vt dixi iſta glo.ita intellecta non eſt vera, immo gl.in l.cum duobus §.damna ff.pro ſoc.dicit ꝯ̃rium,quia dicit,ꝙ furtum & incendium non ſuit ſine culpa, ſaltem leuiſſima,& ſic poteſt fieri ẽt cum culpa leui,& fieri præſumitur.& illam gl.approbat ibi Bal.& iſtam gl.reprobat.quod no.quia de facto habui Ferrariæ in cã cuiuſdam dñæ Apolloniæ viduæ.¶Et
3 aduertas, † ꝙ depoſitum eſt ualde fauoriaandum , in tm̃ ꝙ hẽt
c executionem paratam, [c] vt ſñia.vt l.pe.& ibi Bar.C.dep. Adde ẽt ꝙ in actione depoſiti, proceditur ſummariè. Tertiò no. ꝙ in depoſito non põt opponi exceptio dñij, & oĩa iſta tria probantur in l.pen.C.depo. & ibi Bar. qđ plene not.¶Quid ſi ſint plu-
4 res hæredes deponentis,† & vnus vult partem rei depoſitæ habere? dic ſi eſt diuiſibilis, vt pecunia,eſt ei danda pro ea parte , pro qua eſt hæres.Si verò ſpecies,& tunc ſi vult cauere depoſitario ab alijs cohæredibus,debet ei pręſtari,aliàs non, vt eſt caſus,& ibi no.& ibi Bar.in l.1.§.ſi pecunia & §.ſe.ff.depo. & eodem modo qñ duo depoſuẽt,vnus non põt depoſitum inſolidũ repetere ſine cõſocio,niſi hoc actũ ſit, vt l.1.§.ſi duo.& ibi Bar.
5 ff.depoſi.¶†Quęro, depoſui penès campſorem centũ numerata,quibus ipſe vtitur, an dicatur depoſitum? dic ꝙ ſic , vt l.die ſponſaliorum.§.1.& l.Lucius.la 2.& ibi Bar.ff.depo.quod bene no.quia cum dñium transferatur in depoſitariũ , videbatur ꝙ non eſſet depoſitum, ſed mutuum.ſed depoſiti priuilegio gau-
6 det, vt dixi.¶†Quæro practicam huius materię , & ſic formam libelli in actione depoſiti.dic ꝙ dẽs narrare , qualiter penès Titiũ depoſuiſti vnam capſam tuã plenã tuis libris & clauſam,& ſigillatam,quare petis tibi dictam capſam ſic ſigillatam reſtitui. ¶Et aduertas, ſi qñ dictam capſam depoſuiſti, feciſti notionem dicto depoſitario de reb.in dicta capſa incluſis ſpecificè, & tũc in tuo libello debes dicere,ꝙ depoſuiſti vnã capſam,in qua intus erant tales, & tales res &c.Si autẽ non ſpecificaſti dicto depoſitario res,tunc in facultate tua eſt in libello velle exprimere res,quæ in capſa erant nominatim,aut nõ.iſte tex.& ibi Bar. in l.1.§.ſi ciſta. ff.depo.Et ad declarationem huius libelli , vide quæ dixi ĩ.de actio.§.ſequens illa. ver.ſequitur in tex.depo.&c. vbi etiã videas aliqua de iſta materia de poſi.dic vt ibi &c.

ADDITIONES.

a Ex quo no. Ad iſtud vide Sol.in l.1. C.depo.per la. in l.1.§.per ſeruum.ff.de acq.poſſ.Et ꝙ lex taxatiuè loquens,extenditur ad caſum ſimilem. eſt gl.in l. ſerui nomine.ff.de vſu.vide gl.in l.quę propter neceſſitatẽ.ff.de re.iu.pro iſto eſt tex.melior de iure in l.14.hæc actio ff.ſi men.fal mod.dixe.&c.
b Taxatiue Vide Ro.in conſi.114.& conſi.456. ubi dicit ꝙ ſicut taxatiua excludit penitus extranea,eodem modo includit penitus connexa.
c Paratam. Intelligit Bal.conſi.197. procedere priuilegio depoſiti, in depoſito vero & non confeſſionato per l.aſſiduis.C.qui po.in pig.hab.

SVMMARIVM.

1 *Creditor recipiens pignus,tenetur pigneratitia actione ad reſtituendum eandem rem,quam recepit ſatiſfacto ſibi credito.*
2 *Caſus fortuitus ad debitorem tantum ſpectat.*
3 *Allegans caſum, probare debet.*
4 *Pignore perdito, an creditor teneatur probare ſine culpa ſui ſe perdidiſſe.*
5 *Libellus in pigneratitia actione qualiter ſit formandus.*

Creditor. ¶Creditor ex pignore recepto,obligatur re,& tenetur ſolùm de leui culpa. h.d.¶No.ꝙ pignoris obligatio contrahitur re . ¶No. ꝙ creditor qui recipit pi-
1 gnus , tenetur † pigneratitia actione ad reſtituendum eandem rem, quam recepit, ſatiſfacto ſibi de credito, vt l.ſi rem. §.omnis.

nis. ff.de pigno. actio. ¶Not. ꝙ pignus dicitur contrahi gratia
ita debitoris, ſicut creditoris, videlicet, vt Titius recipere poſ-
ſit pecuniam mutuo. & ideo dicit gl. ꝙ nõ ualet pactum, ꝙ nõ
liceat pignus uendere, q͂a hoc eſſet nociuũ debitoribus, qui nõ
reperirent mutuantes, ita dicit gl. in l. ſi cõuenerit. ff. de pig. act.
¶ No. regulã, ꝙ quoties contractus celebratur gratia utriuſq;,
ꝙ uenit culpa leuis tantùm. concord. l. ſi vt certo §. nunc viden
2 dũ. ff. commo. ¶ † No. ꝙ caſus fortuitus ſpectat ad debitorem, &
non ad creditorem, concor. l. quæ fortuitis. C. de pign. act. cùm
ibi no. ¶ In gl. accepit. in ſi. dic, vt plenè no. & ibi dicam in d. §.
item Seruiana. j. de actioni. & adde gl. ff. de pign. l. grege. §. & in
ſuperficiariis. ¶ In gl. pignoratitia. in fi. dic ꝙ pignoratitia non
tm̃ naſcit̃ ex ſolutione crediti, ſed ex contractu dudũ inito, ut
3 dicã in d. §. item Seruiana. ¶ † In gl. fortuito. in ſi. no. gl. quæ ſem
per allegat, ꝙ allegans caſum debet probare. & alleganti dolũ
& culpam incumbit onus illam probandi. ¶ Et aduertas ſm̃ gl.
Bar. & doct. in l. ſi quis ex argentariis. §. ſi. ff. de eden. & Bal. Sal.
4 & doc. in l. ſi creditor. C. de pig. act. an † creditor debeat ꝓbare ſi
ne culpa ſui ſe perdidiſſe: quia, Aut eſt caſus, q̃ committi poteſt
ſine ſui culpa, ut incurſus hoſtiũ, tunc ſatis eſt, ꝙ probet caſum,
Aut ineſt culpa, ut in incẽdio, ut dixi ſ. eo. §. item is cui. & tunc
opus eſt ut ꝓbet, ꝙ perdidit in tali incendio ſine ſui culpa. Sin-
autẽ debitor vult dicere, ꝙ dolo uel culpa perdidit, caſum ſui
debet probare, vt l. quoties. §. q̃ dolo. ff. de prob. Addas, ꝙ quo-
modocunq; ſit ſatisfactum creditori de ſuo credito, dat̃ pigno
ratitia, ut d. §. oĩs. & ibi gl. & Bar. & l. nec creditores. & ibi doc.
C. de pig. act. vel ſi creditor tm̃ de fructibus ex pignore rece-
pit, ꝙ ſit in totum ſatisfactũ creditori de ſua ſorte, iuxta l. 1. 2.
& pe. C. de pig. act. & l. 1. C. de remiſ. pig. vel ſi ſatisfactũ nõ eſt,
oportet ꝙ offeratur creditũ, & ſi nõ recipit ꝙ deponat̃, & cõſi-
5 gnet, ut d. l. nec creditores. † In practica autem in formando li-
bellum in iſta pignoratitia, quæ datur debitori cõtra creditorẽ
ad pignus, debes ſic dicere, narrãdo qualiter tu eras obligatus
Titio ex aliquo contractu in aliqua quantitate pecuniæ, uel re,
& ꝙ pro dicto credito tu pignoraſti ſibi talẽ librũ tuũ uel fun-
dum, quẽ ſibi tradidiſti, & qualiter tu ſoluiſti, uel aliter ſatisfe
ciſti integrẽ dicto Titio pro dicto ſuo credito. Vel dicere po-
tes, ꝙ ipſe centũ corbes frumenti deductis ſumptibus recepit,
q̃ fructus ſunt ſumpti, vel venditi ꝑ dictũ Titiũ, q̃ valent libras
centũ, in quibus eras obligatus: vel ſi nihil horum interuenerit,
ꝙ dicas, ꝙ tu offert eidẽ dictas libras centũ, & in contumaciã
ſui non recipientis deponis & cõſignas &c. vt d. l. nec credito-
res. quare petis dictum Titiũ condemnari ad tradendũ & reſti
tuendum tibi dictum librũ, uel fundum &c. iſta probãtur in d.
§. omnis. & d. l. nec creditores. & d. l. 1. 2. & pe. C. de pig act. &
ibi doc. & hic in uer. accepit &c. Tu uerò materiã huius pigno
ratitiæ uide ſatis plenè, ut dixi j. de act. §. actionum aũt. in gl. pi
gnoratitia. in ſi. cũ uer. ſeq. dic, ut ibi dixi. & ideo hic nõ pono.

De uerborum obligationibus.

¶ Iſta rubrica continuatur ad præcedentia, vt patet in tex. ſu-
pra, de obligationibus. in ſi. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Interrogatio quòd præcedat, & ſequatur reſponſio, eſt de ſubſtan-*
tia ſtipulationis.
2 *Stipulari non poſſunt mutus, ſurdus, uel infans.*
3 *Stipulationis uerba in futurum concipi debent.*
4 *Condictio incerti ut competat, quid requiratur.*
5 *Condictio incerti datur in defectum aliarum actionum.*
6 *Diſpoſitio incerta inter viuos uel in ultima uoluntate, an et quãdo*
valeat.
7 *Inueſtitura quando ſit neceſſaria.*
8 *Stipulatio an præſumatur, ſi non apparet interrogatio, ſed ſimplex*
promiſſio.

VErbis. Totus iſte tit. diuidit̃ in quatuor partes. Pri
mò ponit qualiter obligatio verbis contra
hit̃, & quę actio ex ea reſultet. Scd̃ò, quibus uerbis
olim & hodie recipitur. Tertiò, quot modis ſtipula-
tio fieri poteſt. Quartò, illud ꝑ exẽpla declarat. Scd̃a ibi, in hac
re. Tertia ibi, omnis ſtipulatio. Quarta ibi, purè ueluti. ¶ Et hoc
dicit. ꝑ ſtipulationẽ cõtrahit̃ uerbis obligatio, ex qua orit̃ certi
cõdictio, ſi eſt certũ in ſtipulatione deductũ, alias actio ex ſti-
pulatu. hoc dicit. ¶ No. ꝙ in uerborũ obligatione, requirit̃ pro
ſubſtantia ipſius obligationis uerba interuenire, ut hic. & l. 1. in
princ. ff. eo. ſicut in obligatione quę contrahit̃ re, requirit̃ res
ꝑ ſubſtantia & fundamẽto obligationis, vt ſ. tit. 1. ꝑ totũ. ¶ No.
ꝙ in obligatione verborum, requirit̃ de ſolennitate, ꝙ interro-
gatio pręcedat, & ſequatur reſponſio. ¶ No. ꝙ datio & factum,
& ſic unumquodq; põt in ſtipulatione deduci. ¶ No. ex obliga-
tione contracta uerbis, & ſic ex ſtipulatione, duæ naſcunt̃ actio
nes, uidelicet, ex ſtipulatu, vel certi cõdictio generalis. Ex ſtipu-
latu dat̃, quando incertũ venit in ſtipulatione, certi condictio,
q̃ñ certũ ſtipulatur. ¶ Not. ꝙ ex deriuatione vocabuli, ſiue allo-
ſione, licitũ eſt arguere, concord. ſupra de teſt. or. in prin. & ibi
1 latè dixi. ¶ In gl. 1. in ſi. no. ꝙ † de ſubſtantia ſtipulationis eſt, ꝙ ꝑ-
cedat interrogatio, & ſequatur rñſio, aliàs actũ uitiatur. ita ẽt
tenet Bar. in l. 1. in princ. ff. eo. Nec obſt. ead. l. §. ſed cùm adiicit.
quia ibi etiã præcceſſerat interrogatio, licèt non ad illud, & cũ
poſteà incontinenti ſequatur complacentia poſt rñſionem, ne-
ceſſario ſequitur, ꝙ uideatur à iure aliam interrogationem præ-
ceſſiſſe, ita dicit ibi gl. Dyn. & Bart. Et aduertas, quia opus eſt
vtroq; loquente, & ſic ſermonis efficaciam intelligente, ut d. l. j.
in prin. Fallit in caſibus, in quibus lex præſumit ſtipulationẽ, ut
in l. non aliter. ff. de adopt. & in l. 1. §. 1. C. de rei vxo. actio. & ex
curſu temporis, ut no. in l. cùm de in rem verſo. ff. de vſur. & in
a l. ſi finita. §. elegãter. ff. de damn. infec. & in l. cũ oſtendimus. [a] §.
1. ff. de fideiuſſo. tu. ſed ibi, propter plura, ut ibi no. Bart. de quo
uide quæ ſcripſi infra de act. §. fuerat. circa prin. dic omninò, ut
2 ibi dixi. Ex † quo ſequitur, ꝙ mutus, uel ſurdus, uel infans, non
poteſt facere ſtipulationem, ut ibi, etiam ſi per motum labiorũ,
uel per aliud ſignum mutus, vel ſurdus cõciperet mentẽ aduer
ſarij, quia de ſubſtantia requiruntur uerba, & ꝙ ſonus uerbo-
rum percipiatur auditu, & nõ per uiſum, argum. l. 1. § 1. ff. de his
quæ in teſt. delen. facit l. 1. §. ſi quis ita. ff. eo. ¶ Ex quo etiam ſequi
tur, quòd ſi ſint plures diſtantes, & unus in una turri, & alter in
alia, & acclamando maximè noctis tẽpore ſe exaudiunt, quòd
concipere poſſunt adinuicem ſtipulationem, ut no. in §. itẽ uer-
borum. infra de inut. ſti. Iſta omnia ſunt dicta Bar. & gl. & doct.
in l. 1. in princ. & §. ſi. ff. eo. dic, ut ibi latius per eos. ¶ In glo. ſtipu-
3 lamur. in ſi. dic, ut no. in d. §. ſtipulatio. & oportet, ꝙ † uerba con
cipiantur in futurum, utputà, promittis quòd dabis mihi decẽ,
ſin autem ſint per uerbum præſens, utputa promittis quod das,
gl. ibi dicit, ꝙ nõ ualet, de quo dic, ut ibi latè per Bar. qui in effe-
ctu dicit contrariũ per l. quia dicitur. ff. de euic. & per l. ſi. ibi no.
ff. de condi. ob cau. quia de uerbo promitto, quod do, exponun
tur, quando res nõ eſt præſens in futurum, & habẽt tractum de
futuro, meritò ualet, ut ibi latè Bar. ¶ In gl. ſtipulatio. in ſi. gl. ibi,
dicit, ꝙ talis condictio incerti poteſt cõcurrere cũ aliis actioni-
bus ſpecialibus, ut depoſiti, commodati, & ſimilibus, in quibus
agitur ad reſtitutionem rei, & ſic ad factum, quod eſt incertũ.
4 Sed Bar. (quem ibi ſequitur Sali.) dicit, ꝙ † ad hoc ut competat
illa condictio incerti, requiruntur duo, ꝙ petatur incertum. Itẽ
ꝙ nulla actio ſpecialis ex contractu, uel aliqua alia cõdictio cõ
petat, ut l. ſed & ſi me putem. §. 1. ff. de condi. indebi. Sed ſi alia
actio ex contractu cõpeteret, nõ cõpeteret iſta incerti cõdictio,
ut l. permiſiſti. ff. de præſcr. ver. Item ſi cõpeteret alia condictio
ut indebiti, ut probat̃ in l. planè. de condi. indeb. vel ſine cauſa,
vt l. 3. ff. de condi. ſine cauſa. Sed do. meus Pau. de Caſt. in d. l. ſed
& ſi me. §. 1. dicit opin. Bar. eſſe contra caſum. l. ſi binarũ. in ſi. ff.
de ſer. vrb. præd. vbi competit actio ex uendito, & etiã incerti
condictio. Item ubi competit condictio ſine cauſa, competit ẽt
incerti, ut eſt caſus in d. l. 3. ff. de condi. ſine cauſa. & idem etiã,
ſi competeret cõdictio indebiti, & peteretur incertũ. Nec obſt.
d. l. planè. de condic. indeb. quia ibi petebatur incertũ, & poſi-
to ꝙ peteretur incertum, nõ tñ negatur ꝙ competat incerti cõ-
dictio. Et eodem modo rñdeo ad dictam l. permiſiſti. quia licèt
ibi competat actio ex eo contractu, tñ hæc actio poteſt concur
rere cum illa, ut q̃ in ſimili in l. ſi. ff. de condi. ob tur. cau. Moti-
uum autem Bar. fuit, quia actio ex ſtipulatu excludit iſtã actio-
nem, vt gl. ibi dicit, ergo & quælibet alia ſpecialis. Sed præfatus
dñs Pau. eſt in alia opi. ꝙ cõdictio incerti ſit introducta ad ſi-
militudinem certi condictionis, vt ſicut certi cõdictio compe-
tit, vbicunq; petitur certum, ut l. certi cõdictio. in prin. ff. ſi cer.
pet. ita etiam & incerti condictio vbicunq; petitur incertũ. Itẽ
ſicut certi condictio concurrit cum omnibus aliis particulari-
bus actionibus tanquam naturaliter, ita & iſta. Ex quo cõcludit,
ꝙ etiam vbi debetur incertum ex ſtipulatu, poteſt agi ex ſtipula
tu, ut hic. & iſta eſt ſpecialis, & etiam incerti, & illa eſt genera-
lis, ſicut dicimus in mutuo, quod ex eo oritur certi cõdictio ſpe
cialis, vt ſupra tit. 1. in princ. & etiam generalis, ut ibi dixi, & hẽ
5 in d. l. certi condictio. † Item ſicut certi cõdictio datur interdũ
in defectum

A D D I T I O.

a Oſtendimus. Vide quod pulchrè voluit Rom. conſi. 311.

in defectum aliarum actioonum ſpecialiũ, ut patet in eo, q̃ pro-
miſit per ſtipulationem aliquid certum, quo caſu non dat̃ alia
actio q̃ certi cõdictio generalis, ſm glo. licet Bar. aliter dixerit,
ita & iſta condictio incerti dat̃ in defectum aliarum actionũ,
ut d. l. ſed & ſi me. §. 1. vbi nulla actio ſpecialis poterat compete
re, non condictio indebiti, quia fundus erat debitoris, nec ſine
cauſa fuit ſolutus, igit̃ &c. Et iſta opinio ſemper mihi placuit.
6 qđ no. ¶ † In gl. ſed incerta. in ſi. dic, concord. gl. in l. legato ge-
neraliter. ff. de leg. 2. & in l. ita ſtipulatus. ff. de verb. obli. Fallit in
tribus caſibus, vbi diſpoſitio inter uiuos, vel ĩ ultima uoluntate
incerta, ualet ut in dote, ut in l. cũ poſt. §. gener. ff. de iure do. &
in legato in refectione viæ publicæ, ut l. quidam teſtã. ff. de le. 2.
Et in legato alimentorũ. l. ſi cui annuum. ff. de an. leg de quo la-
tè per Bar. in d. l. ita ſtipulatus circa prin. in ver. quarto opp. ad
id quod &c. Et ita cõiter p Citramontanos tenetur, licèt Raph.
ibi aliter ſubtiliando dicat, ut ibi, per eum, quia qđ dixi ſupra
7 cõiter tenet. ¶ † In gl. firmam. in ſi. dic, ſm Io. Fab. q̃ iſta inueſti-
tura de qua hic per gl. nõ eſt neceſſariç de iure ciuili, ſed de cõ
ſuetudine feudorũ eſt neceſſaria, ut in ti. ſi de inue. fue. contro.
c. 1. & ẽt in beneficialibus de iure canonico, non tñ p inueſtitu-
a rã poſſeſſio[a] adiſpicitur, vide extra de conſue. c. 1. de his quæ ſi. a
8 ma. par. ca. ex ore. ¶ † Quero, non apparet q̃ interrogatio præ-
ceſſerit, ſed ſimpliciter apparet, q̃ Titius pmiſerit Seio cẽtũ an
præſumatur pro ſtipulatione? & dic ſecundum doc. in l. ſciẽn-
dum. ff. eo. q̃ ante illud uerbũ promiſit, eſt prolatum à notario,
& ſic a perſona publica & perita, & intelligitur per ſtipu. ſecus
ſi à teſtibus vel alijs. ita dicit gl. & doct. ĩ l. 1. C. de vſur. qđ no.
¶ In ea. gl. ibi, ſed in Lombardia bibunt. no. iſtam gl. q̃ facto mer
cato & cõcluſo negotio, ſi apparet q̃ de hoc biberũt partes, ui-
detur cõtractum ſortitum fuiſſe oẽm perfectionem, ut ẽt utunẽ
idiotç hodie in partibus Tuſciç. quia qñ volũt dicere de fundo,
uel bobus venditis, ad oſtendendum quòd mercatũ fuit factũ
& cõtus celebratus, & habitus pro perfecto & abſoluto, dicunt
b q̃ partes ſuper hoc biberunt, tanq̃ de mercato perfecto.[b] &c.

ADDITIONES.

a Poſſeſſio. Intellige niſi inueſtitura fieret in loco beneficij, per ea quæ volunt Do. de Rota decil. 8. de reſtitu. ſpol. in antiq. Reſig. ubi dicunt, q̃ poſſeſſio beneficij intelligitur acquiſita annulis portæ loci beneficialis apprehenſione, præſertim ſe inducens habeat poteſtatem poſſeſſionem tradendi. quia ex quo locus beneficij eſt in præſentia, eius poſſeſſio actualiter acquiſita intelligitur. & ita tenet Rom. conſ. 481.

b Mercato perfecto. Hic autem Auenionæ extetur ſtatuto, q̃ ſi conuentione facta de conſenſu utriuſq; partis contrahentium detur unus denarius ſiue obolus alicui pauperi in ſignum perfectionis contractus, etiam re integra, non erit locus pœnitentiæ altera parte contradicente. & dictum ſtatutum obſeruatur in quolibet contractu. pro quo quidem ſtatuto uidi iudicari, & iudicatum executioni mandari, quod eſt notandum pro Aueniõ. In ciuitate uerò Auenicaſi conſuetudo inualuit, q̃ ſi in ſignum perfectionis contractus, contrahentes adinuicem percuſſerint manum, talis contractus plenum ſortitur effectum, & in uim manus factæ poſſunt trahi eum contrahentium forum ordinatium. Similis etiam conſuetudo erat in cauſis ſpiritualibus comitatus Vayſcini, quæ per ſtatutum d. comitatus eſt reprobata in eodẽ comitatu, ut habetur ſtatutorum d. comitatus, fol. 39. facie prima, ſub rub. ne layci pro ſimplici promiſſione, uel manutacta. Ant. Caius.

SVMMARIVM.

1 *Contrahentes oportet qđ loquantur uerbis inter ſe intelligentibus.*
2 *Inſtrumentũ qualiter fieri debeat inter cõtrahẽtes nõ ſe intelligẽtes.*
3 *Teſtis theutonicus & illiteratus quomodo ſit inter latinos examinandus. & nume. 6.*
4 *Notario, an nuntio potius ſit credendum.*
5 *Interpreti, an notario potius ſtandum ſit.*
7 *Iudex in cauſa ſuæ iuriſdictionis an ad teſtimonium uocari poſſit.*
8 *Error an, & quando uitiet diſpoſitionem.*

In hac re. ¶Olim requirebatur quędam ſolennitas verbo
rum in ſtipulatione, quę hodie eſt ſublata, nec
refert ex qua lingua fiat interrogatio & rñſio, dummodò ſe par
tes intelligant. h. d. ¶ No. quòd vnus Theutonicus poteſt interro
gationẽ facere intelligenti illud idioma, & ſibi congruenter di
citur reſponderi, ſi rñdeat latinè, & econtra. ¶ No. q̃ inutilis ſo
lennitas verborum, nõ eſt attendẽda. ¶ No. quòd ſenſus & con-
ſonantia intellectus, nõ verborũ formula eſt attẽdendus. Et per
cõs magis mẽtẽ & intellectũ debemus cõſiderare, quã uerba. cõ
1 cord. l. cũ virũ. C. de fideicom. ¶ In gl. lingua. † ĩ ſi. dic, tu, q̃ opor
tet, q̃ loquant̃ verbis inter ſe intelligibilibus, ut l. decreta. & qđ
ibi doc. & Bar. ff. de re iud. Siue ergo ambo latinè, ſiue ambo græ
cè, ſiue vnus vno modo, & alius alio modo, nõ refert, dũmodò
ſe intelligant, ut d. l. 1. in ſi. ff. eo. & qđ ibi no. p Bar. vbi dixi. qđ
ſi ſe non intelligerent, & ego vellẽ ſtipulari à Theutonico, quẽ
non intelligo, dicit q̃ ſit per interpretem, ut ibi eſt caſus in d. §.
ſi. & dicto interpretis ſoli creditur, quia fuit electus de partiũ
voluntate, facit l. Theopompus. & quod ibi Bar. ff. de dot. præle.
¶ Secundò quęrit̃ qualiter fiet inſtrumẽ? dic it Bar. q̃ fieri poteſt ſi
a habeantur † duo interpretes, & ſi non poſſunt duo haberi, ha-
beatur vnus, & dicit notarius in fin. Et dictas partes ſic uoluiſ-
ſe, dixiſſe, & feciſſe, licet ipſi verbis Theutonicis loquerẽtur, cõ
ſtat mihi notario ex eorum verbis interpretatis in declaratio-
ne ibidem facta mihi p talem interpretem ad hoc aſſumptũ à
a dictis partibus, in pręſentia mei notarij[a] &c. Ita dicit Bar. & do
3 cto. in d. l. 1. ff. eo. ¶ Tertiò quærit Bar. in d. l. 1. in ſi. qđ † fiet in iu
dicio ſi Theutonicus illiteratus producitur in teſtem, inter lati
nos, & rñdet q̃ iudex interrogabit eum per interpretem, ut d.
§. ſi. Et ita dicit q̃ de facto obſeruauit, cũ aſſideret Piſis. Sed
tũc inſurgit dubium, quo ſtabitur dicto vnius teſtis? vnde dicit
Bar. q̃ ſi notarius eſſet interpres, ſufficeret, & ſic ei ſoli crede-
retur, ut d. l. ſi quis decurio. C. de fal. & ſic tota die notarius vul
garizat ruſtico, quod eſt dictum in vulgari ſermone, & idem
in iudice. Sed ſi iudex vel notarius neſciret interpretari, tũc cõ
ſilium eſt, q̃ adhibeant̃ duo interpretes, ſi poſſunt haberi, vt in
c. qm̃ contra. de prob. vel ſaltem vnus, ſi plures reperiri nõ poſ
b ſunt,[b] ut in Auc. de nõ alie. §. qđ autem. facit in ſimili, qđ not.
Barto. in l. ſi in rixa. circa ſi. ad l. Corn. de ſica. Et aduertas ſm
Lud. de vrbe. in d. l. 1. in ſi. in eo quod dicit Bar. q̃ ſi notarius eſ
4 ſet interpres, q̃ ſibi ſoli creditur. † facit qđ no. Cy. in l. ſi quis de
curio. C. ad l. Corne. de falſi. vbi dicit, q̃ ſi nuntius dicat ſe retu
liſſe uno modo, & contrariũ dicat notarius, qñ eſt bonæ famę,
q̃ credit̃ notario, & nõ nuntio, & dicto notarij ſtabit̃. Scđò ad
idẽ facit qđ no. Spe. in tit. de inſtru. e. hic. § reſtat. ver. qđ ſi atte-
ſtationes. & ver. qđ ſi tñ vnus ex teſtibus. dicens ar. c. ad noſtrã.
5 extra de reſcr. vbi ẽt eius dictum refert Ant. de Bu. ſtari † potius
atteſtationi tabellionis bonæ famæ, ſic ſcribẽtis teſtẽ depoſuiſ-
ſe, quã ipſius teſtis, ſi aliter ſe dixiſſe aſſerat. Et prędicta pcedũt
in cauſa ciuili. Sed vbi ſumus in cauſa criminali, q̃a interpres
accuſatur de falſo, ex eò q̃a falsò interpretatus eſt, certè nõ in
ſtrumentũ tabellionis faceret fidem contra interpretẽ dicen-
tem ſe aliter interpretatũ fuiſſe, & expoſuiſſe, q̃ ſcriptũ ſit, nec
faceret fidẽ, ita ut de falſo cõdemnet̃. Et ita determinat ſingula
riter Spe. in d. §. teſtat. ver. præalle. dicens oẽs doc. Bononiæ ita
cõſuluiſſe in ſuo priuato examine, arg. l. ſciant. C. de pbationi-
bus. eo ipſo q̃ interpres cõdixit aſſertionis tabellionis, ſtat q̃
vnus eorum dicit falſum, aut q̃ tabellio falsò ſcripſit, uel q̃ in-
terpres falſo expoſuit, ſed quia ignoratur quis falſum dixerit,
igitur ſeqnit̃ interpretis accuſati abſolutio. extra, de elec. c. cũ
6 inter R. & in l. duobus. §. ſi. coniuncta gl. ff. de iureiur. † Secũdò
principaliter addas in eo q̃ Bar. dicit de notario, & iudice, qui
ſciant linguã, nam hoc verum, vbi notarius intelligit dictã lin-
guam, ut d. l. ſi quis decurio. coniuncta l. cùm precibus. C. de p
bationibus. Sed vbi ſolus iudex intelligit dictam linguã Theuto
nicam dicit Bar. nõ dixiſſe verũ, nam aut tu vis, q̃ iudex inter
pretans apud acta ſcribat dictum teſtis Theutonici, & hoc non
poteſt eſſe verum, ex eo, qđ not. Bar. in l. iubemus. §. ſanè. C. de
ſac. ſan. eccle. allegando Inno. in c. cùm à nobis. de teſtibus. q̃ in
cauſis, quæ ſunt iuriſdictionis cõtentioſæ, niſi in cauſis modici
valoris, non poſſet idẽ tenere locũ iudicis, & notarij. vnde nõ
eſt mirum, vbi ad acta ſcribenda notarius non reperit̃, iura vo
lunt, q̃ duo boni viri adhibeant̃, ut in c. qm̃ contra. de proba-
tionibus. qđ fruſtrà fieret, ſi iudex tali caſu poſſet acta cõſcribe-
re, igit̃ &c. Aut vis, q̃ iudex poſsit interpretari notario ſcribẽ
ti, & ẽt hoc caſu non põt, quia iudicamus, q̃ iudex in cauſa, in
qua debet pronuntiare, non põt eſſe teſtis, ut concludit in d. c.
cũ a nobis. & l. mandatis. ff. de teſtib. & l. ne in arbitris. C. de ar-
bit. Et hoc illa ratione, ne in eadem cauſa teneat locũ teſtis &
iudicis, ar. C. de aſſeſſo. l. nemo ex iis. Pari rõne non poterit eſſe
iudex & interpres. Sed ſi diceres, tali caſu iudex interpretando
nõ erit ut teſtis, ſed ut inſtructor ipſius, qđ nõ eſt phibitum in
cauſa ſuæ iuriſdictionis, ut no. gl. 18. diſt. de conſilijs, q̃a rñdeo,
q̃ ibi loquit̃, qñ cauſa de qua iudex pronuntiauit, pendet corã
alio, ſed nos loquimur, qñ corã ſeipſo. Nec ẽt obſt. ſi dicatur, q̃
ſaltem in quo alius interpres nõ reperiatur, iudex poterit alia
7 facere, † p id qđ dr̃ in ſimili, q̃ iudex ĩ cauſa ſuę iuriſdictionis
vocari põt ad teſtimonium eo caſu, quo neceſsitas hoc expo-
ſtulat, ut probatur in l. ob carmen §. illud. ff. de teſti. & no. gl. in
c. cũ dilec. de elec. & in c. 1. de arb. q̃a illud procedit, qñ cauſa
pendet corã alio, ſed vbi coram ſeipſo, teſtis eẽ non põt, niſi a
primo

ADDITIONES.

a Notarij. Vide Fed. conſ. 149.
b Non poſſunt. An ſtetur dicto vnius interpretis, maximè Iudæi inter Chriſtianos. vide Alex. conſ. 35.

primo magiſtratus officio remoueatur, vt eſt tex. valde no. ex-
tra de teſt. c. dilecto. ¶ In gl. ſenſum. in fi. dic, vt dixi ſ. eo. in prin.
8 ¶ In gl. quibuſcunque, in fi. no. ex glo. ꝙ quã † in diſpoſitione ſont
verba penitus difformia, licèt cõſtet de mente diſponentiõ, nõ
tamen valet diſpoſitio, ut hic. ſecus ſi non eſſent penitus diffor
mia, & aliquid ſui natura importantia, vt puta, ſi dico, lego vel
promitto equũ, cùm intelligam de boue, quia tunc aut res erat
præſens, & demonſtrata, ut hunc equum, & tunc valet diſpoſi
tio, non obſtante errore, ut l. quæ extrinſecus. ff. de verb. ob. aut
res non erat præſens, nec demonſtrata ad oculum, & tunc ſi eſ-
ſet error in nomine appellatiuo, licèt etiam conſtet de mente,
non valet, alias ſecus, vt no. glo. in l. ſi quis in fundi vocabulo.
& quod ibi doct. ff. de leg. 1. & ibi vide Bal. Ang. Raph. & Imo.
& d. l. quæ extrinſecus. & ibi doct. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Stipulatio aut pura eſt, in diem, aut ſub conditione.*
2 *In ſtipulationibus in diem ſtatim nata eſt obligatio, ſed petitio in
diem defertur.*
3 *Dies ſolutionis adiectus, in dubio, debitoris gratia adiectus cẽſetur.*
4 *Tempus quoties indeterminatum à l. indulgetur ſoluere debenti,
arbitrio iudicantis determinare debet, preter quam in tribus caſi-
bus, ſcilicet in re iudicata, in conſtituto, & in dote.*
5 *Legum quæ non ſint extendendæ.*
6 *Promiſſio in diebus illis, quomodo intelligatur.*
7 *Differentia inter obligationem ipſo iure, & ope exceptionis.*
8 *Adiectio inſtantis temporis an exactionem impediat.*
9 *Sententia ultima hora peremptorij eſt ferenda.*
10 *Actus ad quẽ quis citatus eſt, hora citationis fieri debet, alias nul-
lus eſt.*
11 *Actus ad quem quis citatur, ſi aliter fiat uel in qualitate, uel in
ſubſtantia, quàm in citatione fuerit expreſſum, an ualeat.*
12 *Sententia an, & quando nocte ferri poſſit.*
13 *Sententia quando nocte fertur tria luminaria adeſſe debent.*
14 *Sententia an ferri poſſit die ſequenti peremptorio.*
15 *Intellectus ad c. conſuluit. extra, de off. de leg.*
16 *Intellectus ad l. ſi. §. 1. ff. quod ui aut clam.*

Omnis ſtipulatio. ¶ Stipulatio vbi eſt pura, ſtatim po
teſt peti. Si verò eſt in diẽ, nõ põt
1 peti, niſi præterita tota illa die. h. d. ¶ † No. ꝙ triplicis modi &
triplicis materiei poteſt eſſe ſtipulatio: nam aut eſt pura & ſim
plex, aut eſt dilata in diẽ, vel ex die omnò exitura, aut ſub con-
ditione, quæ dependet à futuro euentu, & poteſt tendere ad eſ-
ſe, uel non eſſe, ut l. cùm ad præſens. ff. ſi cer. pet. ¶ Not. ꝙ ex pro
miſſione ſimplici & pura, nõ tantum ſtatim ſit nata obligatio,
ſed etiam petitio, ut hic ꝙ intellige ut hic in gl. ¶ Not. ꝙ quan-
2 do dies apponitur ſolutioni, dr̃ obligatio in diem. ¶ † No. ꝙ in
ſtipulationibus in diem ſtatim nata eſt obligatio, quia promiſ-
ſor extitit obligatus, ſed petitio differtur in diẽ, vnde ſi interim
ageret, poſſet actionẽ in iudicio deducere, niſi opponatur exce
ptio, ꝙ nimis citò properat, q̃a debet expectare diẽ, & ſic malè
agit ante diem, & nulliter, ita dicit text. in l. 1. in fin. ff. quã dies
vſufruc. leg. ce. ¶ No. etiam ꝙ vltima dies adiecta ſolutioni uel
obligationi in diẽ, vr̃ eſſe appoſita in fauorẽ debitoris, & ideo
3 etiam tota illa die effectualiter peti non poteſt. ¶ † No. ꝙ in du-
bio dies ſolutionis faciendæ vr̃ appoſita in fauorẽ debitoris,
ut l. eum qui. aliàs incipit, Iabolenus. ff. de ann. leg. & quod ibi
Bar. & l. ſi ita relictum. §. Pegaſus. & quod ibi glo. Bar. & doc. ff.
de leg. 2. ¶ No. ꝙ non poteſt apparere utrum aliquis ſit in mora
vel contumax in termino, niſi quodlibet momentum dicti ter-
mini fuerit tranſactum. facit l. diuus. cùm ibi no. p gl. ff. de in in-
a teg. reſti. & hic in gl. ¶ In gl. confeſtim.[a] ibi, l. interdũ. dic, ꝙ im-
mo ibi non dicit̃ nata actio vel obligatio ante diem, quia ineſt
dies tacita à iure, quã fructus naſcantur, quod habet̃ pro condi
tione, ut l. 1. ff. de cõdit. & demon. & ideo non eſt mirum, ſi nõ
dr̃ nata actio, ita in effectu dicit Bar. contra Petr. & gl. in d. l. in-
terdum. vbi eſt caſus, ut patet ibi in tex. tunc incipit actio &c.
4 ¶ In ea. gl. ibi, infra, de inut. ſtipu. §. ſi. dic melius, ut ibi no. † ꝙ
immo tale tempus cùm regulariter nõ ſit à iure determinatũ,
eſt in arbitrio iudicis multùm hincinde cõſiderantis, niſi in tri
bus caſibus, in quibus reperitur determinatũ in iure, ut in in-
dicatis, ut l. ſi. C. de vſur. rei iudi. & in conſtituto, ut l. promiſſor
Stichi. §. 1. ff. de conſtitu. pecu. & de intellectu d. l. promiſſor Sti
chi. §. 1. vide quæ ſcripſi infra de act. §. de cõſtituta. aliàs. §. in p-
ſonã. ver. de conſti. dic, ut ibi in dote, ut l. vnica. §. exactio. C. de
rei vxo. act. ita dicit Bar. l. qđ dicimus. ff. de ſol. ¶ In ead. gl. in fi.
dic, ſic dicit gl. in ſimili in l. ſi debitori. ff. de iudi. ſed dic. ut ibi
5 p doc. & ſ. dixi. ¶ In gl. ſtipulatio. in fi. no. ꝙ lex † ſingularis &
ius ſingulare ponens, ut ꝙ actus legitimus nõ recipiat cõditio-
nem vel diem, cùm regula ſit, quòd põt quilibet actus in diem
ferri & ſub cõditione, ut hic, in principio, non recipit extenſio-
nem; & ſic, vbi lex non dicit, nec diſtinguit, nec nos. &c. ut l. ius
ſingulare. ff. de legi. & l. ſi quis ſeruum. §. non dixi. ff. de acqui. hæ
re. de quo vide quæ latè dixi ſupra de iure perſo. §. ius autẽ ciui
le. ¶ In gl. primis. in fi. no. contra vulgares, ꝙ quando promitto
tibi calendis Feb. & non dico de quibus, dicunt ꝙ non ualet tã-
quam incertum; ſed contra quia intelligitur de proximis, ut d.
6 l. eum qui calendis. ff. eo. ¶ † Quid ſi promitto in diebus illis? dic,
quòd intelligitur de duobus diebus, q̃a ſunt numeri pluralis, er
go verificata ſunt illa verba, diebus illis, igitur &c. ut no. gl. &
Bar. in d. l. eum qui. in prin. ¶ In gl. in diem. ibi, obligationum fe
rè. §. 1. dic, immo etiam poſt diem tñ, licèt obſtet exceptio, ut
ibi, quia dies non eſt modus tollendæ, vel inducendæ obligatio
nis, ut ibi. & facit l. eum qui ita. §. qui ita. ff. de uerbo. oblig. Et eſt
7 † multũ utile ſcire, an quis ſit ita liberatus ipſo iure, uel ope ex-
ceptionis, quia ſi ipſo iure, etiam ſi per partem in proceſſu non
opponat̃, tamen ſufficit, ꝙ in executionibus iudici dicat̃, ſecus
ſi eſſet obligatus, licèt haberet exceptionem, q̃a oportet, ꝙ in
proceſſu per partẽ opponatur. Ita dicit Bar. in d. §. qui ita. & in
l. exceptionẽ. C. de proba. & no. gl. & Bar. in l. ſi vnus. §. pactus. ff.
de pact. in ver. 2. no. an pactum de non petendo. & Bar. in l. le-
cta. ff. ſi cer. pet. in uerſi. quid eſt hoc dictum pactum. & no. gl. in
l. ubi pactũ. C. de tranſac. quæ nota ſingulariter. ¶ In gl. nec eo. in
8 fi. no. ſingulariter iſtã gl. quòd aliquando † adiectio inſtantis tẽ-
poris hodie exactionem non impedit propter expreſſam & ſpe
cificatam expreſſionem inſtantiæ temporis, ſecus ſi ſimpliciter
dicat, dabis? quia intelligitur purè, & ſimpliciter, & incontinẽ-
ti, & tamen non poteſt incontinenti exigere, ut dixi ſupra in ſ.
gl. Et tamen propter expreſſionem ſpecificam poterit fieri etiã
9 in dicta die exactio, ſm̃ ſummatiũ Bar. in d. §. hodie. ¶ † In gl. de
bent. ibi, & hęc eſt verior. no. & ſigna iſtam gl. ꝙ in ultima hora
peremptorij debet ferri ſententia. Et iſtam gl. fuit ſecutus Bart.
& doct. in d. l. liber homo. §. 1. ff. eo. & idem Bar. in l. ſi finita §.
Iul. in uer. quæro, verũ poſtq̃ eſt contumax. ff. de dam. infect. &
etiam ibi in ver. ſeq. & vide Bar. in l. ſi. ff. q ui aut clã. vbi Bar. di-
10 cit, † ꝙ ſi in es citatus ad aliquem actum faciendum in nonis,
ꝙ ille actus debet fieri in illa hora, quia ſi fieret poſt illã horã,
non ualeret, quia eſſet factus parte nõ citata, quod eſt no. & ad
11 de quod no. Bar. in l. aut qui aliter. eo. tit. ubi dicit, ꝙ † ſi aliquis
citatur ad aliquem actum, ſi ille actus aliter agatur, vel in qua-
litate, vel in ſubſtantia, q̃ fuerit dictum in citatione, ꝙ actus non
valet, quia vr̃ factus parte non citata & clam, ut eſt caſus in d. l.
aut qui aliter. in prin. ſm̃ Bart. ibi, ꝙ tu intelligas, quando fieret
parte abſente, ſecus ſi fiat parte præſente, quia tũc quamuis ille
actus non ualeat virtute citationis, ualet tamen uirtute pręſen-
tis partis, quia cum ad illum actum aliter fiendum quam fuerit
citatus, ſit præſens, non fuit opus citatione, ut no. Guil. & Bar. in
l. 1. ff. de in ius voc. & Bal. in rub. & ibi Sal. C. de ĩ ius voc. & Bar.
& doc. in l. prolatam. C. de ſen. & hoc credo verius, & ita eſt li-
mitandum dictum Bart. licèt cõtra me faciat elegans dictũ Bar.
in l. furioſo. in fi. ff. de re iud. & idem voluit Bar. in l. 1. & ibi doc.
C. de ſent. ubi dixit, ꝙ ſi dñs ſit pręſens & nõ citatus, nec de hoc
prius certioratus, quòd ſi ſententia p eo feratur, præſumit̃, ꝙ
ibi fuerit præſens ad ſententiam audiendam. l. qui patit̃. ff. mãd.
aliàs ſecus. Sed reſponde, ꝙ ſi dominus litigabat per procurato
rem, nec dñs fuit ad aliquid citatus; ſed q̃ſtio noſtra eſt quando
ego litigo per me, & ego fui citatus ad vnum actum, & in præ-
ſentia mei alius actus fit, quàm ille actus ad quẽ fui citatus; licèt
aliter ibi, quod ſanè intelligas uerum, ſi & in iudicio nõ citatus
ad illum actum ſpontè litigat, ſi antem recedit, & proteſtatus
eſt, ꝙ non intendit litigare, nec cõſentire in dicto actu faciẽdo,
cũ non fuerit ad hoc citatus, credo quòd ille actus non valebit.
b ita intelligit Bar. in d. l. aut qui aliter. §. 1. & d. l. fin. §. 1. cogita[b]
tu, & omnia iſta bene tene menti. ¶ In ea. gl. in fi. an aũt ſententia
12 poſſit ferri † de nocte? reperiunt̃ tres opin. Vna eſt Bar. in d. l.
non minorem. C. de tranſ. qui tenet indiſtinctè per illũ text. ꝙ
ualet ſñia lata de nocte. et idem tenet Hoſt. in ſum. tit. de iud. in
§. qualiter & quãdo. Alia fuit opi. Inno. in d. c. conſuluit. de off.
dele. quod non ualet ſententia de nocte lata, ut etiam eſt hic gl.
niſi iuriſdictio iudicis ſit expiratura, et hoc procedit in diffini-
tiua. Interlocutoria autem uidetur, ꝙ poſſit de nocte ferri, ut l.
more

A D D I T I O N E S.

a Confeſtim. Hanc gl. reputat ſingularem Alex. in l. ſi quis in fundi vocabulo. de legat. 1. Purpur.
b Cogita. Vide Abb. in c. conſuluit. extra, de offic. deleg. & nouiſſ. in l. ſi finita. ff. de damn. infect.

more Romano. ff.de fer.dic, vt ibi. Et iſtā opin.ſequitur Bar. &
Bal.in d.l.non minorem. Tertia fuit opin.gl.in d c.conſuluit. ꝙ
valet de nocte lata partibus præſentibus & cōſentientibus,aliàs
ſecus.Sed do.Flo.in d.l.non minorem. tenet opin. Butr.& dicit
ita obſeruari.Non obſt.§.ſedebunt.in Auct.de iudi.colla.6.quē
allegat Bar. quia ibi nō loquiť de neceſsitate, ſed ex uoluntate,
quia ēt de nocte ſi iudex vult,poteſt ſedere,ut d.c.cōſuluit.ego
autem vidi ſemper obſeruari opin.Innoc. Bar. & Bal. & ita eſt
tenendum,nec recedas ab opi.iſtorū, quia faceres litem tuam.
23 ¶ †Aduertas tñ, ꝙ eo caſu,quo licitum eſt de nocte iudicare,de
bent eſſe luminaria,& nō vnicū,ſed tria vel plura, ut l.1.§.tria
lumina.ff.de vent.inſpi.ita no. Bar.in d.l. nō minorē.& ita mul
toties practicaui in laudis,qñ capitat cōpromiſſum de ſero vel
de nocte,& fertur laudū, quia ibi apponi facio ad minus tria
24 vel plura luminaria.qđ no.¶ † Quæro,an die ſequenti perēpto
rii,poſſit ferri ſentētia? & Bar.in l.ſi finita. §. Iul.de damn.infec.
ver. quæro, vtrum primum decretū debeat interponi,tenet ꝙ
ſic,per d.c.conſuluit.ſed alleg.in contrarium l.ſi §.1.ff.quod vi
aut clam.Sed Ang.in d.l.de vnoquoq;. de re iud dicit ad intelle
ctum.d.c.conſuluit.ꝙ ibi index prorogauit terminum in diem
ſequentem, quod facere pōt,ut ibi.aliàs deberet circunducere
edictum citatorium,& nō poſſet ferre ſententiam ſine noua ci-
tatione,ut l.& poſt. in prin.iuncto §.ſi.ff.de iud. Sed immo ſecū
25 dum dñm Imo.in d.l.de vnoquoq;.dictum † c.conſuluit.loqui
tur,qñ actor in termino citationis non cōparuit:& ideo ſi com
paret & inſtat,ꝙ ſentētia dicta die peremptorii feratur, & licē-
tiatus à iudice receſſit, Iudex vř prorogaſſe terminum ad aliū
diem,& ita intelligatur d. c. conſuluit. & ſm enim ſi quis ſubti-
liter inſpexerit, iſte intellectus poteſt colligi ex dictis Inno.ibi.
ſed profecto illud c.non dicit hoc ad quod præfati doc.allegāt,
quinimmo vult, ꝙ aut dicta die perēptorii expirabat iuriſdic.
iudicis,& tunc debet illa die ſententiam ferre.Si autem ſua iu-
riſdictio illa die non expirabat, tunc æquitate ſuadente poterit
a expectare [a] in diem ſequētem, nec pars contumax erit amplius
citanda,niſi iudex voluerit ſua benignitate gratiā facere, ut ibi
dicit litera. facit d.l. & poſt edictum.cūm gl.ff.de iudi. ¶ Et pro
hoc facit iſta gl. & iſtud mihi placet.& ita dixi in d.l.de vnoquo
que. & in d.l.Iul.Nec obſt.d.l.ſi.§.1. quod ui aut clam. & quod
26 ibi Bar.q; ibi debet intelligi, †qñ citatus in termino ſtatuto cō
paruit,quia tunc ille actus tali tpe debet celebrari, & non pōt
alia hora celebrari, niſi eo iterum citato, q; comparendo, ſu-
ſtulit vires illius citationis,ut at.auc.qui ſemel. C.qūo & quan-
do iud.in ſi.cū gl. Secus ſi fuit contumax,quia tunc non pōt al-
legare terminum citationis & ſentētię ferendæ fore lapſum, &
ſe fuiſſe citatum,pro heri ſero, & non pro iſta die, quo fuit lata
ſnia,quia non pōt allegare in ſui fauorem dictū terminum, nec
ex eo niti,cui non paruit,arg.l.poſt legatū.in prin. de his qui.ut
indig. & l.nō utiq; & qđ ibi Bar.ff.de excep. Et facit qđ elegan
ter no.Bar.io l.ſi ſepulchri. ff. de ſepulchro uiolato.nec ēt poteſt
allegare,ꝙ ipſe non fuit præſens heri de ſero, & ſic non compa
ruit,quia allegat ſuā turpitudinem. contra l. alias. & ꝙ ibi not.
Bar.ff.de iureiur. nec etiam pōt allegare, ꝙ altera die,& non in
die peremptorij fuit ſententia lata, cū hoc proceſſerit ex beni-
gnitate iudicis uolentis dicto contumaci fauere & humanitatē
facere; ideo non poteſt conqueri tanquam fuerit læſus, quoniā
ſi iudex non uoluiſſet ipſum altera die expectare, non cogeba-
tur,ut d.c.conſuluit.& d.l.poſt edictum,igitur &c.

ADDITIO.

a Expectare.Iudex poteſt prorogare aſſignationem ad illam diem, tex.Phil.Decius & ſcribentes. in c.conſuluit.extra de offi.& poteſtate iudi. deleg. quod intelligunt doct.cōiter ibi, & maximè Card. Flo.Butr. Imo. & Pan. ut poſſit iudex prorogare in diem ſequentem tantum, & non ultrà. adeo ꝙ ſi prorogaretur ad biduum parte abſente, & aduenīente die prorogata fertur aliqua ſententia parte aliqua non uocata, talis ſententia, ſeu ordinario eſſet nulla, & ita de facto obtinui anno nuper elluxo in fauorem Ioannis Ruſſi, aliàs Sancleri,contra ſorores uitales oppidi inſulæ Venyſciui.& lariſſime ſuper hoc conſului,conſ.199. ſub in natura,do.Geor.uitalis Iul.in uer. nec obſtat fuiſſe terminum prorogatum.nu.7.8.& 9.Ant.Caiat.

SVMMARIVM.

1 *Tempus adiectum obligationi quid operetur, ut promiſſum peti poſſit,& nume.2.*
3 *Locanti operas ſuas quando merces ſit ſoluenda.*
4 *Stipulatio annua quando ſit multiplex.aut una.& nu.5.*
6 *Stipulatus decem quoad uiuat, uel dixit annua, an intelligatur de una decem,an de pluribus annis.*
7 *Annua relicta pauperi.in dubio intelliguntur,quo ad alimenta.*
8 *Stipulatio annua an,& quando morte finiatur.*

At ſi ita ſtipulatus.

¶Stipulatio annua quoad quis vi
uet,pura & perpetua eſt,ſed poſt
mortem ſtipulatoris obſtat exceptio hæredi.h.d.¶Not. ꝙ obli-
gatio annua dř pura. ¶Not.ꝙ tempus non eſt modus tollendi,
neque inducēdi ipſo iure obligationem.¶No. ꝙ obligatio quo
ad viuam, facta in fauorē meum, non tranſit in effectu ad meū
hęredē, quia ꝯ eū datur exceptio. ¶In gl. annuos, ibi.ff.eo.l.qui
hoc anno. tu cōcludę in hac materia ſm Bar.in d.l.1. C.qñ dies
1 leg.ce. quatuor caſus videlicet. † Nā aut tempus apponitur cā
demoſtrandi tm̄, aut cā limitandi,ſiue finiendi,aut cā differen-
di tm̄. Quando autem dicatur tempus appoſitum cā limitandæ
obligationis, vel cā differendæ obligationis, & qūo cognoſca-
tur,vide eleganter per Bar.in l.eum qui ita.§.qui ita.circa prin.
ibi,ſed vnū eſt dubium.ff.eo. Aut apponiť cā multiplicandi tm̄.
Adde quintum caſum ſm Imol.in d.l.qui hoc anno. videlicet,
ꝙ qñque adijcitur tpš cauſa diuidendæ pręſtationis. Exemplū
in l.cum ſi præfinitione. iuncta l.nec ſemel.§.ſi.ver. niſi forte.ff.
qñ dies leg.ce.primo caſu debetur, & poteſt peti ſtatim, vt l.li-
ber homo.§.decem.ff.eo.Secundo caſu adhuc idem, vt l.eū qui
ita.§.1.ff.eo.Tertio caſu Bar.& Sal.dicunt,aut tpš ponitur in ac-
cuſatiuo,aut in ablatiuo,aut in genitiuo, de quo per eos ibi la-
tiùs.Sed Imo.dicit,ꝙ iſta dña non vř habere in ſe rōnē.Nam in
d.l.qui hoc anno.idem vř dicendum,ſi promittis dare ad annū,
vel in annum, uel in termino anni, cum eadem videatur rō in
omnibus prædictis. & ſic idem ius debet eſſe. vt l.illud.ff.ad l.
Aquiliam.Et etiam quia iſta diſtinctio Bar.accuſatiui vel ablati
ui vř ꝯ l.nec ſemel.§.nouiſsimè. & §.ſi in habitationē.ff.qñ dies
leg.ce.Et ideo dicit fortè poſſe melius dici & rationabilius,ꝓut
colligitur ex lege ſingulari, vt l.ſi ita fuerit libertas. de manu-
mil.teſtam.ff.attenta ipſius ratione, videlicet, ꝙ aut apponitur
tempus in plurali numero, puta in annos decem, vel cum erit
decem annorum,& tunc inſpicitur finis temporis. per l.ſi in an
nos.ff de condi. & dem. & d.l.ſi ita fuerit libertas. & l.ſi cui li-
bertas. & l.ſi cui.ff.de leg.1. Ratio, quia tūc non vř verificari di-
ſpoſitio ꝑꝑ numerum pluralem, niſi tempore completo, vt vř
tex.ſonare.in d.l.ſi ita fuerit.& per ꝯñs in iſto caſu nō erit dña:
aut tempus apponitur in accuſatiuo, ablatiuo, vel genitiuo,
aut apponitur in ſingulari numero. & tunc aut apponitur di-
ctio denotās perfectionem, vt eſt dictio, per, vt l.Vrbana.§.per-
noctare.ff.de verb.ſign.Et cùm dico, ſi ſuperueneris ad duode-
cimum annum,& tunc dic idem regulariter, vt l.non putabam.
ff.de cōdi. & dem. & l.ſi cui. s.reſpōſo.ff.de leg.1.Et ita dicit ibi
Bal. Fallit in caſu l.qui filium.§.Sabinus. ff.ad Treb. quia ibi eſt
ſpeciale tribus cōcurrentibus, de quo ibi per Bar. & alios in d.
l.ſi cui.ff.de leg.1.Tu dicas ſm Raph.in d.l.ſi cui.ꝙ ideo ita eſt in
§.Sabinus. quia teſtator dixit, ſi deceſſerit ante vigeſimum an-
num &c.ſed clarè ante uigeſimum annum mortuus eſt,igi &c.
Si verò talis dictio denotans perfectionē,non adijcitur,& tunc
aut eſt tempus intuitū ſine numero,purà anni uel menſis,& tunc
in quocunq; caſu apponať,inſpicitur finis tpis, ſic intelligatur
d.l.qui hoc anno. Ad hoc facit l.qui duos.§.1.ff.de ma.teſt.& eſt
rō,q;a,cū vnus ſit terminus, fruſtratorie eſſet appoſitus, niſi di-
2 lationē operaretur.†Quartò,qñ cā multiplicandę obligationis,
dicit hic gl.ꝙ eſt facienda differentia, an promittatur annuum,
an quolibet anno,& hāc opi.ſequiť gl.in §.pen. infra de inutil.
ſtip.& Ioan.And.poſt Gof.& alios in c.peruenit,extra de arbit.
Sed inter iſta non eſt differentia, vt tenet glo.in d.l.1.C.qñ dies
leg.ce.& Bart.& Imo.in d.l.qui hoc anno. quia vtroque caſu in
principio anni eſt facienda ſolutio, cùm vtroq; caſu tempus ſit
adiectum ad multiplicandam obligationem,non ad finiendam:
pro hoc uidetur caſus in l.nec ſemel.§.nouiſsimè.ff.qñ dies le
¶Fallit,niſi ſit obligatio ad fructus,ex certa re perc piēdos,quia
tunc petuntur cùm nati ſunt. vt l.Firmio.§.pater. ff.qñ dies leg.
ce.In tantùm hoc eſt verum,quia etiam ſi pręſtationi fructuum
adijciatur, legatum alterius rei, quæ poſſit ſtatim ſolui, tamen
differt donec ēt fructus naſcantur,& debeantur, vt ſingulariter
dicit Bar. in l.ſi legatarius.§.1.per illum tex.ff.de leg.3. Et idem
ſoluit Ludo.in d.l.qui hoc anno. ¶Fallit etiam ſecundò, ſi refe-
ratur ad aliquam neceſſitatem eius, cui debetur, vt eſt caſus.&
ibi Bar.& glo.in d.l.nec ſemel.§ ſi in habitationem.qđ no.Quin
to caſu videtur, ꝙ debeat fieri ſolutio in fine cuiuslibet termi-
ni.d.l.ſi cum præfinitione. & d.l.nec ſemel.§.1.verſ. ſi fortè.& l.
lecta. in prin.ff.ſi cer. pet. Fallit fauore libertatis, cuius fauore
non expectatur finis termini, poteſt ſumma diuiſa in tpales præ-
ſtationes integrè ſolui à principio, vt d.l.ſi ita fuerit. & l.ſtatu-
liberos.§.Stichus annua.ff.de ſta.libe. Ad idem l.ſi triennio.& l.
cū hęres.§.ſeruile.& l.ſi peculiū.§ q̄dā. & l.ſi ſeruus.§.Impera-
tor.eo.ti.ita dicit Lud.in l.in illa ſtipu.ſi calen. & in l.q ante ca-
lendas.

lendas.ff.eo. ¶Et prędicta faciunt ad qōnem, qñ penſio domus
debet ſolui.de quo ꝑ Bar.& doct.in l.edē. C.loca. & ff. eo tit.l.
3 ſed addes.§.ſi qs cū in annum.¶Secundò † facit,qñ debeat ſolui
merces locanti operas ſuas,ut ſcriptori,quinque Bono.pro pe-
tia; tunc, qñ pro certa menſura ſtatuitur pretiū, tñ non debet
expectari finis iſtius operis,caſus eſt ſingularis in l. qui inſulā.§.
qui edē.ff.loca. & uide Cyn.& docto. in l.aduerſus.C.loca.Qñ
aūt ſolui debeat adoocato, uide l. 1. C.de ſuffragio.cū ibi no. ꝑ
gl.& doct.& per Bart.in l.1.§.diuus. ff. de varijs & extraordin.
cogn.Vbi etiā uideas qñ & quomodo debeat ſolui aſſeſſori,vel
ſtipendiario,uel capitaneo gentis armorū,dic,ut ibi plenè.Et ſi
moriātur interim, an debeant habere integram mercedem? ui-
de l.diem functo.ff de offi.aſſeſ. in aduocato ñſci eſt ſpeciale, ꝙ
in medio cauſæ debeat ei ſolui,ut eſt tex.in l.per hanc. uer.ſex-
centum.C.de aduocatis diuerſorum iudicum. Et ad materiam
uide Cy.Bal.& Sal.in d.l.1. C.qñ dies leg.ced. ¶Adde ꝙ omnia
ſupradicta ſunt uera, niſi aliquid eſſet implendum ex parte ſti-
pulatoris,quia licèt tempus eueniat,tñ agere non poterit, ſi ali
quid erat per eum adimplendum, niſi prius adimpleuerit, ut l.
Iul.§.offerri. ff. de actionibus empti & uenditi.Ita ſingulariter
dicit Bar.in l.ſi ſeruus communis Mæuij,& caſtrenſis peculij.§.
pen.ff.de ſtipu.ſer.per illum text. ¶In eadem gl.ibi,l.Stichū.§ 1.
ita diſtingue ſm Bar.in d.l.ſi ſeruus cōmunis Mæuij.Aut ſtipula
4 tio annua ſit † per expreſſam dinumerationem temporum, &
quot ſunt anni,tot ſunt ſtipulationes,ut l.plurib.§.2. ff.de uerb.
oblig. & ibi doct. aut non enumerantur anni, & tunc aut nihil
eſt implendum à ſtipulatore, aut debet aliquid impleri. Primò
caſu,aut debet committi ſtipulatio omni anno, in euentu alicu
ius ſtipulationis,ut ſi reus fuerit in mora, & tunc quot ſunt an-
ni,tot ſunt ſtipulationes,ut l.ubi autē.§.pe.& ibi Bar.ff.de uerb.
5 oblig. ¶† Aut debet committi indiſtinctè ex ſolo curſu tēporis,
& tunc ſufficit una pro omni tempore, ut d.l.ſi Stichū. § ſtipu-
latio huiuſmodi.& l.ſenatus §.fi.ff.de don.cauſa mor. Si uerò eſ
ſet aliquid implendum ex parte ſtipulatoris; & tunc aut cohæ-
ſet perſonæ ut habitatio,& tūc tot ſunt ſtipulationes,quot ſunt
anni,ut d.l. ſi ſeruus.§ pe.& ff.de actio.emp.l.ſi ſterilis. §.fi. & l.
poſt duos.C.de aduo.diuerſo.iud. Aut non cohæret perſonæ,&
eſt una,ut l.ſi colono.ff. de fideiuſſ. ¶In eadem gl.ibi,l.cū in an-
nos.dic,ratio eſt,quia ea quę fiūt in contractibus,fortiora & fir
miora ſunt,qui ea quæ fiunt in vltima voluntate, cū illa autho
ritate duorum firmētur,cùm ſint vltro,citroq; obligatoria, ut
6 in l.1.C.de pact ¶† In glo. quoad viuam.in fi. Et aduertas,quia
in iſto tex. expreſsè ſtipulatus eſt decē annua quoad viuet. Sed
quid ſi ſimpliciter fuit ſtipulatus decem quoad uiuat, nec dixit
annua, an intelligatur de vna decem, an de pluribus anouit &
Bar.in l.eum qui ita.§.qui ita.ff.eo. dubitat, finaliter determinat
ꝙ debet inſpici perſona, cui relinquitur,quia ſi eſt pauper,prę
ſumitur relictum cā alimentorum,aliàs ſecus. Ex quo infert, ꝙ
primo caſu,qñ pro alimētis,præſumitur annuum, donec viuet
immutatum, ita ꝙ in ſumma aſcendet dictam quantitatē de de
cem,ut l.ſi cum præfinitione. in prin.ff. qñ dies lega.ce. & facit
quod no.Bar.in d.l.Stichum. §.ſtipulatio huiuſmodi. eo.tit. ſed
idem Bar.in l.legatis ita.ff de annu.lega.damnat illam opi.per il
lum tex.quia tex.dicit illud legatum &c.Et non dicit aliquid il-
lius legati.Item non dicit ſolui, ſed deberi.vnde dicit qđ illud
fauore dotis eſt ſpeciale,& idem eſſet fauore alimentorum, ut
not.in l.ſi cui.eo.tit.& pro hoc habebit pinguiorem dotē & ali-
menta,& ſic quoad alimenta ſi eſt pauper, habebit omni anno
7 decem, aliàs autē non. ¶†Ex quo nota,ꝙ qñ annua relinquunt
pauperi, in dubio intelligitur quoad alimenta, ut l. legatum.ff.
de cap.dim.& d.l.ſi cui annuum. ff. de annu.leg. & l.codicillis.
& ibi not.& in l.cùm hi.§.nihil autē intereſt.& ibi ēt notat hoc
Bar.ff.de tranſac.& idem ēt fuit ſecutus in d.l.Stichum.§.huiuſ-
modi.ff.eod.& dic,ut ibi per Ang.& Imo.quia in his quæ dixi,
8 credo Bar.bene dicere.¶In glo.†perpetuatur.in fi.dic,ꝙ glo.in
d §.ſtipulatio huiuſmodi.tenet,ꝙ immo morte ſtipulatoris,ip
ſo iure finita ſit,qñ ſtipulaſ quoad uiuat.ꝙ doct.ibi reprobāt:ꝑ
quibus eſt hic tex.apertus, & glo. quia hic expreſsè fuit ſtipu-
latus annua.i.dicendo etiā expreſsè quoad uiuam,& tñ perpe-
tuatur,& tranſit ad hæredem,quia ad tempus.finitę illius debe
ri nō poteſt,licèt hæres petēdo repellatur exceptione. Sed Bar.
ibi ſaluare conatur illā gloſſam, ꝙ morte ſtipulatoris finiatur
ipſo iure,qđ annua tacitè uel expreſsè intelliguntur deducta ꝑ
alimentis, quia mortuus non indiget amplius,& ideo ipſo iure
morte finitur.l.legatum. ff.de capitis diminutione. & l.cū hi.§.
modus.ff.de tranſact.facit glo.in l. illud.C.de ſacroſan.eccle.Se-
cus ſi relinquatur diuiti,ut l.ſancimus.§.fi. C.de donat.quia tūc
non tranſit ad hæredes, niſi de hærede ſit facta mentio,ut d.§.fi.
& hoc ſatis poſſet ſuſtentari ſolùm ad hoc,vt illa gl.ſaluetur, li-
cèt iſta ſit magna diuinatio, quia hic loquitur indiſtinctè. ac ēt
quia ſm Ioan. & Lud.in d.l.ſi Stichum. §.ſtipulatio huiuſmodi.
quando alimenta non relinquantur, non videſ fieri differentia
diuiti vel pauperi, quia omni caſu non pōt tranſigi inconſulto
prætore,ut eſt caſus no.in d.l.cùm hi.§. nihil intereſt.nec obſtat
d.l.ſancimus.§.pe. & fi.q̃a ibi ponuntur tantùm duo caſus. Pri-
mus,quando expreſsè dictum eſt,ꝙ duret vſq; ad uitam.Secun-
dus,qñ eſt facta mentio hæredis.ſed tertius caſus,quid in dubio
qñ ſimpliciter dictum eſt?ibi non ponuntur,ideo ille tex. nō ꝓ-
bat dictum Bar. vnde dicit, ꝙ alio modo pōt ſaluari gl. ꝙ quo-
ties agitur de multiplicanda obligatione, infinita eſt euitan-
da,ut l.fideicommiſſa.§.ſi decem.de lega.3.& hoc ſequi uidetur
Raph.& Pau.de Caſt.in d.§.ſtipulatio huiuſmodi.Nec obſtat il
le tex.q dicit quòd eſt perpetua,quia hoc ideo dicit, quòd obli-
gatio non finitur tempore ipſo iure, ſed obſtat exceptio, ut
hic;ubi iſta ſtipulatio quoad uiuam,& ſi morte finiatur,appel-
latur perpetua,igitur &c.

SVMMARIVM.

1 *Conditio quid propriè ſit.*
2 *Statuta loquentia de aliqua conditione, intelliguntur in verbis, & in conditione propria.*
3 *Conditio propriè ſit per dictionem,ſi,modus verò per dictionem, per.*
4 *Conditionalis creditor an largo modo creditor dicatur.*
5 *Statutum quod ad petitionem creditoris debitor capiatur, vel inſtrumentum executioni mandatur,quomodo intelligatur.*

Sub conditione. ¶Stipulatio collata in aliquem futu-
rum euentum incertum,eſt conditio
nalis.h.d.¶No.ꝙ in obligatione conditionali,non naſcitur obli
gatio, ſed differtur in euentum conditionis, concordat l.cede-
1 re diem.ff.de verb.ſign. ¶†No.ꝙ propriè conditio eſt,qñ cōfer
tur aliquid in aliquem caſum incertum,qui pōt tendere ad eſſe
& non eſſe,ut hic, & l.cùm ad præſens. ff.ſi cer.pet. & ſic in fu-
turū.ſin autē cooferatur in præteritum,uel in præſens,cùm cer-
tum ſit,non dr̄ propriè conditio, ut ĩ. eo.§.conditiones. & d.l.
cùm ad præſens. & facit l.cùm in ſecundo.ff de inir.teſt. & no.
gl.in l.in conditionibus primum locum. ff.de condi.& demon.
in prin.& no.gl.in l.ſi ſic.§.1. ver. demonſtrationem. ff.de le. 1.
2 ¶†Quod no. pro ſtatutis loquentibus de aliqua conditione, q̃a
debent intelligi in uerbis & conditione ꝓpria,ut l.3.§.hæc ver-
3 ba. ff.de neg.geſt. ¶†No.ꝙ cōditio propriè [a] ſit per dictionem,
a ſi,uidelicet, ſi Titius Conſul &c. & eſt gl. ordina. in l.qui ꝓmi-
ſit.de condictione indeb.& no.latè Bart. in l.1.ff.de conditio.&
demonſt.& modus propriè ſit per dictionē,per,ut l.1.C. de his
quę ſub modo.& no.plenè Bar.in l.quibus diebus.§.fi. ff. de cō-
dit. & demonſt.& no.in gl. in rub.eod.tit. ¶In glo.caſum, in fin.
no.glo. ad id quod dixi ſuper text. quia ubi habet ſe certè ad eſ-
ſe,non dr̄ conditionalis,ſed in diem,ut in glo.¶In glo.differtur.
in fi. no.iſtam gl.quæ bene loquitur, quòd creditor ex cōtractu
4 conditionali, dicitur † largo modo creditor ratione ſpei, ut ĩ.
eo.§.ex conditionali.& dic,ꝙ hic eſt glo.ordin. pro dicto Bart.
licèt eam non alleget,in l.1.in uerſi. quarto, utrum ille cui pro-
mittitur pecunia &c.ff.ſi cer.pet. ubi dicit,ꝙ qđ in diē, uel ſub
conditione aliquid promittitur, largo modo dicit creditor, &
econtrà,ille debitor facit l.creditores. ff.de uerb.ſign.in ſecun-
do caſu. & l.is cui.de actio. & oblig. ſed propriè ſumendo non
dr̄ creditor,niſi qui fidem alterius ſecutus eſt credendo,ut l.3.ff.
ſi cert.peta.uel q pōt ab inuito extorquere, ut d. l. creditores.
5 ¶†Et ideo ſi ſtatutum dicat, ꝙ ad petitionē creditoris debitor
capiaſ,uel inſtrm̄ executioni mādetur, intelligitur creditor lar
go modo,ut hic,quomodocunq; aliū habeat obligatum, ēt ex
ultima uoluntate, ut legatarius hęredē in decem, ut d.l. is cui.
Secus ſi ſtatutum dicat ad petitionem eius, qui credidit,q̃a tūc
accipitur ſtrictius.ſ.qñ aliquē contractum ſecum iniit,eius fidē
ſequēdo,ſecundū Bar.in d.l.1. ff.ſi cer.pet. & d.l.is cui.de actio.
& obligat.Ego intelligo primū membrum,& poſui exemplum
de legatario purè. Siautem eſſet creditor in diē uel ſub condi-
tione.& maximè ſub conditione,tūc non credo ꝙ a ſtatuto lo-
quente de creditore comprehendaſ conditionalis, quia largo
modo eſt creditor, & ſic impropriè, ergo non uerificatur in
ſtatuto

ADDITIO.

a Conditio propriè. Conditio enim eſt adiectio poſita uel ſubintellecta in diſpoſitione,ſuſpendens uel reſoluens ipſam diſpōnē.& differt a mō.quia modus non ſuſpendit,ſed eſt quædam modificatio diſpoſitionis, ut habetur per Pan.in rub.de condi.appo.melius per eundum in c.uerùm.eo.tit.

ſtatuto, vt d.l.3.§.hæc verba.ff.de neg. geſt. niſi diceres ad iſtum
finem, vt caueret ꝙ adueniēte die vel cōditione ſolueret, iuxta
materiam l.in omnibus.ff.de iudic.& quod ibi not.gl.& doct.l.
2.in §.1.ff.ſolu.matr.& Bar.in l.ſi creditores.ff.de priuile. cred.
Et prædicta procedunt inter contrahentes. Si autē teſtator man
dat ſatisfieri omnibus ſuis creditoribus, intelligitur efficacibus
& debito ciuili & naturali, & cui non obſtet aliqua exceptio, vt
l.ſi cui.§.Flauius.& ibi Bar.ff.de ſol.& ibi Ange. & Imol. & per
Bar.in l.fideiuſſor.& ibi doct.cum l.ſeq.ff.de leg.1.& per Bart.
in l.legaui.ff.de liber.leg.de quo vide omninò Bald.Ang.Raph.
& Imo.in l.quibus diebus.§.dominus.ff.de condit. & demonſt.
qui diſcrepant a Bart.in aliquibus, tu dic, vt ibi per eos &c.

S V M M A R I V M.

1 *Conditio poteſtatiua quando verificetur.*
2 *Cautio Mutiana, an in contractibus negatiue ſub conditione concepta, locum habeat.*
3 *Cautio Mutiana non eſt extendenda.*
4 *Exorbitantia propter identitatem rationis extenduntur, quando eſt eadem ratio.*

Si quis ita ſtipuletur.

¶ Conditio negatiua eius, quod quotidie poteſt imple
ri & eſſe in fieri, implet̃ p mortē.h.d.¶No.ꝙ nunq̃ pōt eſſe cer-
tū, Titiū nō aſcendere Capitolium, niſi morte ſecuta, cū hodie,
1 cras, & ſic ſingulis diebus poſſit aſcendere.¶†No.ꝙ cōditio po
teſtatiua negatiuè concepta, non dr̃ verificari, niſi cum certū ſit
illud fieri non poſſe. Vnde ſi eſt ad tempus, trāſacto toto illo tē
pore dr̃ eſſe verificata, vt l.quidquid aſtringēdæ.§.1.ff. eo.ſi ſim
a pliciter, intelligr̃ verificata poſt mortem,ᵃ vt hic.¶Ex quo no.
ꝙ ſtipulatio q̃ non pōt ſortiri effectū in vita ſtipulatoris, tranſit
ad hæredem, & incipit ab hærede.C.vt act.ab hær.& cōtra hær.
2 †Quæro, an in ꝯtractibus negatiuè, ſub ꝯditione ꝯceptis, habeat lo
cum cautio Mutiana? & gl.ſunt contrariæ, nam gl.in l.Mutianę.
ff.de condit.& demon.tenet, ꝙ non, ſed in l.ſiue apud acta.C.de
transactio.tenet, ꝙ ſic. Et ſi cōis opinio ſit ꝙ nō habeat locum,
tñ Gul.in l.3.in prin.ff.de ꝯditione ob cām.& Cy.in additionib.
in d.l.ſiue apud acta.tenet ibi gl. ꝙ immo habeat locū. & licèt
Bar.in d.l.Mutianę.teneat cōem opi.ꝙ non habeat locum, tñ in
d.l.ſiue apud acta.vr̃ velle opi.ꝯcordare. Quia aut loquimur in
ꝯtractu ſtricti iuris, & non habet locum cautio Mutiana. Aut in cō
tractu bonæfidei, & pōt habere locum, & cautio habet̃ pro im
plemento, vt l.inſulā.§.ſi.ff.loca.& iſta opinio mihi placet, quia
ꝯcordat & ſaluat oēs opi.ſed Imo.in d.l.Mutianæ. tenet ſimpli-
3 citer cōem ſententiam, †ꝙ nō habeat locū, qa illa cautio Mu-
tiana, eſt exorbitans a regulis iuris cōis, & loquit̃ in legatis, er-
go nō eſt extendenda.vt l.ius ſingulare.ff.de legi. Non obſtat d.
l.inſulam.§.ſi.qa ibi conuentio erat appoſita iuxta ꝯtractum, & ſic
erat veſtita, & pariebat actionē, vt l.in bonæfidei.C.de pa.ſecus
vbi eſſet ꝯtractus innominatus, quia cùm ſit nudus & de per ſe, nō
parit actionē niſi implemēto ſecuto, vt l.ex placito.C.de rerum
permu.igitur &c.Sed pp hoc, ego non recederē a ꝯcordia Bar.
4 quia † ēt exorbitantia pp identitatem rōnis, extēduntur, qñ eſt
eadem rō.vt no.in l.ſi verò.§.de viro.ff.ſol.matr. & in ꝯtactu bo-
næfidei eſt eadem rō, ſicut in vltima volun.vt l.in minorum.C.
de in integ.reſtit.minorum.nec eſt ſufficiens reſponſio ad l.in-
ſulam.quia ibi eſt omninò par.& ibi per cautionem dr̃ imple-
uiſſe ꝯtractum, & agere pōt, aut non, nec impleuit, ſed cauit, & tūc
habet actionem, igitur &c.in iudicando & conſulendo tamen
non eſt tutum recedere a cōmuni ſententia, licèt qui iudicaret
ſm concordiam Bart.non peccaret, & vide Ang.in d. l. Mutia-
næ.Bal.& Sal.in d.l.ſiue apud acta.&c.

A D D I T I O.

a Poſt mortem.adde ꝙ ſaltē poteſt impleri vltimo vitæ ſpiritu.l.ſi.ff.de condit.
inſtit.ſumendo arg.a contrario l.1.§.huius rei.ff.de offi.eius.Purpu.

S V M M A R I V M.

1 *Conditionalis diſpoſitio tranſmittitur.*
2 *Legatum conditionale an ſit tranſmiſſibile.*
3 *Subſtitutio an tranſmiſſibilis ſit.*

Ex conditionali.

¶Stipulatio conditionalis tranſmit-
titur ad hæredes.h.d.¶Not. ꝙ in ſti-
pulatione cōditionali, non eſt aliquid debitum, nec debitum
dici poteſt, niſi ſpes.¶No.ꝙ ſpes dicit̃ deberi. Not.ꝙ in cōditio-
1 nali † diſpoſitione inter viuos trāſmittitur ad hæredes ſpes ob-
ligationis, ſiue moriatur creditor, vt hic, ſiue moriatur debitor
pendente conditione, quia reliquit hæredem ſuum obligatum,
2 vt l.ſi quis Titius.ff de verb.oblig.& quod ibi not.¶†Secus eſſet
in legato conditionali, quia non eſt ſpes debita rei.vt l. is cui.ff.
de actio.& obligat. Et ideo ſi moriatur, interim legatarius ante
euentum conditionis, nil ad eius hæredem tranſmittit, vt l lega
ta ſub conditione.ff.de condit.& demon.& l.vnica.§. ſin autem
ſub conditione.C.de cadu.toll. Et eſt ratio, quia ea quæ ſunt ex
contractu, firmiora & validiora eſſe cēſentur, quia nituntur au
thoritate duorum, vt not.in l.1.C.de pact. ideo faciliùs aliquid
tranſmittitur ad hæredem vt hic, & ita hæredi ſuo ſibi vr̃ velle
cauere, vt l.ſi pactum.cum ibi no.ff.de pro. facit quod habetur
in l.ſi filius.& ibi Bart.ff.eo. Secus autem eſſet, ſi moreretur hæ-
res, a quo eſſet legatum factum ſub conditione, quia tunc lega
ti conditio tranſmittitur contra eius hæredem, vt eſt tex.in l.le-
gato ſub conditione.ff.de condit.& demonſtr.¶Et an, & quan-
do, & quæ ſpes dicatur de iure debita, tam in hæredibus cuiuſ-
cunque, q̃ in legatis, vel q̃ in alijs diſpoſitionibus? vide latè per
Bart.in l.is cui poteſt. circa princip. ff. de acquir. hæred. facit l.
ſpem.C.de donat.¶Ex his ſequitur, ſi pater meus fuit ſubſtitu-
tus fratri ſuo, & ipſe moriatur priuſquam eius frater, ad me
3 † filium ſuum, vel ſuum hæredem non tranſmittit ius ſubſtitu-
tionis, quia eſt ſpes ex vltima voluntate cōcernens perſonam,
ſed bene tranſmitteret ad me ius accreſcēdi in parte ſui fratris:
vt eſt caſus not.in l.ſi pluribus.ff.de ſuis & legit.quod not. quia
ius accreſcendi competit propter appoſitionem, vt l. ſi totam.
cum ibi not.ff.de acq.hæred.quod not.

S V M M A R I V M.

1 *Tempus in contractibus non determinatum, in pectore iudicis reſidet.*
2 *Anguſtia temporis an, & quando vitiet.*
3 *Impoſſibilitas an, & quando vitiet diſpoſitionem.*
4 *Dies expreſſa tacitaque interpellat pro homine.*

Loca.

Locus ſolutioni adiectus, afficit ſtipulationem in illā
diem, in qua veroſimiliter poſſit ad locum perueni-
ri, & impoſſibilitas vitiat ſtipulationem. hoc dicit. Not. quòd
licèt ſecundum ſonum verborum aliquando ſtipulatio ſit pu-
ra, tamen re ipſa habet diem tacitam.¶Not. quando apparet ex
prolatione verborum aliquid impoſſibile, vt eſt ꝙ exiſtens Ro
mæ vna die iret Carthaginem, ꝙ non valet ſtipulatio.¶In glo.
1 tempus.in fin.not.ꝙ licet in actibus iudiciarijs tempus † itine-
randi ſit ſtatutum certum, vt viginti miliarium ſingulo die, vt
l.1.ff.ſi quis cau.& dic, vt ibi per Bart.& doct.tamen in contra-
ctibus non eſt determinatus, ſed totum reſidet in pectore iudi-
cis, qui multa debet conſiderare, & locum, & periculum, &
qualitatem perſonæ. vt l.continuus.§.1.& ibi vide Bart.Ang.&
2 Imo.ff.eo.¶In glo.impoſſibilis. † in fin.not. anguſtiam tempo-
ris vitiare contractum, quod eſt verum in contractu ſtricti iu-
ris, ſecus in contractu bonæfidei, quia ibi anguſtia temporis
reijcitur. vt l.inſulam.§.1.ff.loca. & idem in vltima voluntate,
quæ licèt ſit ſtricti iuris, vt l.alias.ff. de iu. iur. tamen habet in-
ſtar bonæfidei, vt l. minorum. C. de in integ. reſtitut. mi. quia
etiam anguſtia reijcitur, vt l.ſi mihi & tibi.§. ſi quis ſeruos.ff de
lega.1.& ibi omnes doc.& vide Bar. & doct. in l. continuus.§.
illud.ff eo.vel dicas ad dictum §.ſi quis ſeruos.quia ibi nō fuit
expreſſum impoſſibile.nam dixi dari ſeruos triduo, poſtquam
mortuus fuero &c.ſed clarum eſt, ꝙ poterat ſuperuiuere tanto
tempore, quo ſerui ante mortem ſuam potuiſſent a Gadibus
3 Romā adduci, igitur † nō eſt impoſſibilitas a principio, quo ca
ſu impoſſibilitas, quę non fuit a principio, licèt poſtea ſuperue
niat, non vitiat vnamquanq; diſpoſitionem, etiam contractū
ſui iuris, vt l.continuus.§.illud.cum ibi no.ff eo.quod licèt im-
poſſibilitas a principio vitiaret vnumquemq; contractum, ſiue
ſit ſtricti iuris, ſiue bonæfidei. vt l.non ſolum. ff. de act. & oblig.
quod eſt verum, quando ſunt appoſitæ conditiones impoſſibi-
les in faciendo, dic tamen vt not.glo. Non obſt.d.l.inſulam.§.1.
quia intelligo illam l.quando ex ſono verborum nō apparebat
impoſſibilitas, vel difficultas ædificandi tali tempore tale opus:
ſecus ſi a principio ex ſono verborum appareret etiam impoſſi
bilitas, vt ſi dixiſſet, loco tibi hoc magnum ædificium, vt cras de
beas perficere, quia tunc quia eſt conditio in faciēdo, & eſt etiā
prima facie impoſſibilis, quia forte vitiaretur, vt d.l.non ſolū.
4 cogita.¶†Quærit hic Pet. & Ioan. Fab. pone ꝙ aliquis promi-
ſit dare centum in ciuitate mea Aretij ſub pœna, venit Aretium
intra diem debitam, ſed non ſoluit, an cadat in pœnam abſque
aliqua interpellatione? videtur, ꝙ ſic, quia ſicut dies expreſſa
pro homine interpellat, vt l.magnā.C.de contrahenda, & com

mittenda ſtipulatione,ita & tacita,vt ff.eo.l.ſi inſulam. tñ deter
minat contrariũ,quia ſi intra tẽpus venit, licèt intra tẽpora nõ
ſoluerit,ſi tñ non fuerit interpellatus,non incidit in pęnam. &
eſt rõ,quia tẽpus,quod conceditũ a l.ↄceditur ad veniendum,vt
hic,non ad ſoluendum.& ideò ſi venit,licèt nõ ſoluerit,niſi in-
terpellatus, non incidit in pęnam, & ideo non obſtat dicta lex,
ſi inſulam.quia ibi nihil fecit,nec cõpleuit,vel ẽt dicas, ꝙ licèt
incidiſſiſſet in pęnam,tñ cum ſit dies tacita, poſſet moram pur
gare.vt d.l.ſi inſulam.& ibi latè Bar.Ang.& Imo.ff.eo.&c.

S V M M A R I V M.

1 *Incertitudo ſcientiæ an,& quando actum ſuſpendat.*
2 *Conditio an in aditione hæreditatis apponi poſſit.*
3 *Tutor quando detur ſub conditione.*

Conditiones. Conditio de præterito vel de præſenti,
non ſuſpendit obligationem. h.d. ¶ Not.
ſummarium,quia facit ad ea, quæ dixi ſ. eo. §. ſub conditione.
¶ Not.quod ea,quæ ſunt certa per rerum naturam, non diffe-
runt obligationem,licèt apud nos incertum ſit. ¶ Not. ẽt quod
ea quæ ſunt de futuro,ſunt incerta in rerum natura,& aliquan-
do ſunt certa,an,& quando,vt ſi Titius Conſul erit,aliqũ certa,
an,ſed incerta quando,vt cùm moriar, vel ſi moriar, & in illa
conditione ſi moriar,nõ differtur obligatio,& ideo interim ſo-
lutum non repetitur.l.ſub conditione, & l. nam & ſi cum mo-
riar.ff.de condit.indeb.& ibi nota.¶ In glo.naturam. in fin.not.
iſtam glo.quod aliud eſt natura naturans, quòd idem eſt quod
Deus,& aliud eſt natura naturata.¶ No. ẽt quod cũa ſunt pñtia
1 apud Deum.¶ † In gl.incerta ſint. in fi. dic ſm Ioan. Fab. non
requirit ſciẽtia de pñti,qa partes volũt ea certa ſciẽtia,talẽ ſciẽ
tiam requiri,& ſic non errant. Quid dicendum in caſu in quo
certitudo requiritur,ſicut in aditione hæreditatis. vt ff. de acq.
hæred. l. is qui putat. & l.ſi is.nonquid ſub talibus conditioni-
bus fieri poteſt?videtur quòd ſic,cùm tales conditiones ſuſpen
dant actum, vt hic. In contrarium, quia in aditione hæredita-
tis quis debet eſſe certus, vt ff.de acquir.hæred. l. qui hæredita-
tis. & in l. repudianda. iſta autem eſt incerta. vt hic, in fi. Sol.
2 quantum eſt de aditione,poteſt talis conditio apponi, & † va-
let conditio,dummodò tria concurrant,videlicet, quòd ſit cer
ta ſcientia,& communis, & veritas concurrant. vt l. cùm qui-
dam. §. quod dicitur. cum ibi not. ff. de acquir. hæred. & idem
in aliis actibus legitimis,qui non recipiunt diem vel conditio-
nem,vt l.actus legitimi.ff.de reg.iu. & videtur ꝙ ſic, vbi agen-
tes ponunt conditionem,quæ ſit vera, & quam credant fore
veram vehementi præſumptione & communi opinione cũ ſit
eadem ratio.Vnde ſi iudex qui dat tutorem, & ipſe tutor cre-
didit patrem pupilli mortuum,& ſit de hoc communis opinio,
& verum ſit,quamuis iudex apponat talem conditionem, ſi pa
3 ter † pupilli mortuus ſit,valet talis datio, quia hęc etiam tacitę
intelligebatur. ff.de tute.l.mutuo.§. ſub conditione. & facit d.l.
cùm quidam.§.fin.cum l.ſeq.vide quæ dixi ſ.qui dare tut. poſſ.
§.ad certum.ſed in hoc dubito,quia a iudice modo aliquo, ſub
conditione expreſſa dari non poteſt,ſed ſub tacita ſic,vt l.furio
ſus.ff.de tut. Dic vt per Bar.in d.§.ſub conditione. & in l. 1.ff.de
condit.& demonſtr.& ego dixi in d.§.ad certum.

S V M M A R I V M.

1 *Pœnam an quis promittere cogatur.*
2 *Promittendo pœnam non dicitur quis plus promittere.*
3 *Intereſſe qualiter probetur.& nu.5.*
4 *Iuramentum in litem in quibus caſibus præſtetur.*
6 *Intereſſe non probatum quando ſit adiudicandum.*
7 *Petens expenſas,quę probare debeat.*
8 *Promiſſio ſtandi de damnis, expenſis, & intereſſe ſimpliciter dicto vel iuramento aliquo,an valeat,& quid operetur.*
9 *Commiſſio an,& quando reuocari poſſit.*
10 *Pœna & res, an poſſint ſimul peti.*
11 *Pœna ſemel commiſſa & exacta,an iterum poſſit committi.*
12 *Iuramentum quando vim habeat clauſula rato manente pacto.*

Non ſolùm. Etiam facta poſſunt in ſtipulatum deduci,
in quibus vtile eſt adijcere pœnam, ne
aliàs ſtipulator habeat probare intereſſe. h. d. ¶ Not. ꝙ etiam
factum, vel non factum, poteſt in ſtipulationem deduci.con-
cor.l.ſtipulationes non diuiduntur.ff.eo.¶ Not. ꝙ in ſtipulatio-
nibus facti ſuccedit obligatio ad intereſſe, intantùm ꝙ dicitur
eſſe non tantùm in obligatione vt hic,ſed etiam in petitione, vt
d.l.ſtipulationes non diuiduntur.in fi.prin.¶ Not.ꝙ allegãs vel
petens intereſſe, debet qualificare & probare quantum ſua in-
terſit.¶ Not.conſilium legis, ꝙ quoties intereſſe eſt petendum
vel conſequendum, ſemper pęna ſubijcienda eſt certa & deter
1 minata.concor.l.ſi.& quod ibi no.ff.de præto.ſtip. ¶ † In glo.pę
nam.in fi.quęro,an quis cogatur promittere pęnam? dic, ꝙ an
pęna debeat inferi, vel non,eſt in arbitrio iudicis relinquendũ.
vt l.s.ff.de præto.ſtip.hoc aũt iudex debet arbitrari his caſibus.
Primò,ſi interponatur ſuper re inæſtimabili.vt l.procurator ad
exhibendum.§. 1.ff.rem ra.habe. Secundò,quando ſufficit nuda
cautio ſine fideiuſſore,quia hoc fideiuſſori eſt facile, vt dicit gl.
no.in l.3.§.quamuis.ff.ſi cui pluſquam per legem Falc. Tertiò,
qñ hæc ſatiſdatio interponitur ad purgandam moram, ſeu ad
euadendum aliquam pęnam vel obligationem in quam incide
rat,tunc æquum eſt ꝙ certa pœna promittatur,& magna,vt di
cit gl.in l.3.ff.de alie.iu.mu.cau.fa.Quartò,ſi eſt conſuetudo,vt
arg.l.quod ſi nolit.§.quia aſsidua.ff.de ædi.edic. Ita dicit Bar.in
2 l.ſi.ff.de præto.ſtip ¶ † Tu adde glo. ſingularem ꝙ promittendo
pœnam, non dicitur quis plus promittere, vt eſt gl.in l. ſi reus.
& ibi Bart. Ang.& doct.ff.de fideiuſſ.¶ In gl.quantitas.in fi.dic,
vt not.in d.l.diem proferre.§.ſi.cum l.nõ autem. ff. de arbitrijs.
3 ¶ In glo.probare.in fi.not.quod † intereſſe debet probari per
teſtes,niſi dolus interuenerit.De quo dic,vt ꝑ Bar.in l. ſemper.
§.hoc interdicto.ff.quod vi,aut clam. Tu autẽ dic, quòd quod-
dam eſt intereſſe conuentum,& tunc probatur per teſtes & in-
ſtrumenta,qui teſtes dicant quod communiter tantum valet,&
quòd communiter cuiuſcunque tantum intereſſet rem habe-
re,vt l.3.& ibi not.C.de reſcinden.vendit.¶ Aduertas tamen ad
duo,quòd poſito quòd non faceres articulum de intereſſe, ſed
de communi valore rei,tamen ex eo ſequitur probatio intereſ-
ſe,quia ſi res communiter tantùm valet,ergo cuiuſcunque tan
tùm intereſt eam habere.¶ Item aduertas, ꝙ ſi vis probare pre-
tium,& intereſſe temporis præteriti, non debes te referre ad
vnũ diem vel duas,ſed accipe plures terminos & plures dies,
& ideo ſi faceres articulum,ꝙ frumentum valuit anno præſen
ti die prima Ianuarij,tantùm,non eſſet probata intentio,non.n.
debes probare ex momento temporis,ſed debes ponere in arti
culo quod ante,& poſt,& per plures dies vel ſaltẽ ante tamen,
& iſta probantur in l. pretia rerum.§. nonnullam. & ibi not.
vide Bart.Ang. & Imo.ff.ad legem Falcidiam. Tertiò aduertas,
quòd in articulo ponas de loco publico,vbi talia vendi conſue
uerunt,vt not.Bar. in d. l. pretia. Et iſta ſingula. not. glo. Bart.
Bald.Cyn.& Sal.in d.l.2.C. de reſcinden. vendit. Et de his om-
nibus latè ſcripſi,infra de action. §. ſi quis agens. in verſic. vlti.
not.ex eodem verſic.&c.¶ Eſt etiam ſecundum intereſſe ſingu-
4 larẽ,& in hoc eſt aduertendum, quia † quidam ſunt caſus, in
quibus iuratur in litem,vt in l.in actionibus.& ibi glo. & plenè
Bart.ff.de in litem iur.contra doloſum, dic, vt ſtatim dicam in
alijs.Quandoque ſunt actiones neque arbitrariæ, neque bonæ
fidei,& tunc quandoque venit ad petitionem intereſſe ratione
cõtemptus authoritatis iudicis,& idem,quia probatur intereſ-
ſe per iuramentum in litem. vt ff. ne quis eum qui in ius voc. l.
pe.& ibi gl.& doct.& in l.qui reſtituere.in fi.ff.de rei ven.Quã-
doq; non venit contra eum intereſſe ex iſta cauſa,& tunc con-
tra doloſum probatur per iuramẽtum,vt l.ſemper.§ hoc inter-
dicto.ff.quod vi aut clam.& l.ſi quando.C.vnde vi.& c.ſi.extra
quod met.cau.& ibi per Inn.& doc.Si verò agatur ꝯ non dolo-
ſum,& tunc oportet ꝙ intereſſe verè probetur,vt in glo.& in l.
5 vnica.C.de ſenten.quæ pro eo quod intereſt.¶ † Sed quæro, qua
liter probetur.& gl.in d.l.1.in ver.ſubtilitatem, vult, ꝙ dictum
teſtis referatur ad homines qui eſſent eiuſdẽ conditionis,cuius
eſt ille, qui petijt intereſſe,& ꝙ ſint conteſtes.pro gl.facit l.con
tinuus.§.cũ ita.cũ ibi no.ꝑ doc.ff.eo. & non debet dicere teſtis.
Ego tñ tanti penderem vel appreciarem; ſed debet dicere tantũ
cõiter fuiſſet appreciatum ꝑ homines ſimilis conditionis,cuius
eſt actor.Et ideo articulum forma in intereſſe ſingulari, refe-
rendo te ad vtilitatem,& non ad affectionẽ tantum,hoc modo,
videlicet,ꝙ conſiderata qualitate dicti actoris ſibi vtile eſſet ha
bere illum librum, pluſquam habere centum. Non.n.procede-
ret articulus,qui diceret ꝙ nollet carere libro,quia illud cõclu
deret in affectione,non in vtilitate, & iſtud intereſſe ſingulare,
ad hoc,vt deducat in condemnationẽ,dicitur ꝑtinere vtilitatẽ.
¶ Itẽ aduertas, ꝙ qñ facis articulum de intereſſe cõi ad iſtũ finẽ,
vt liqueat iudici, ꝙ intereſſe ſingulare ꝙ petitur,nõ excedit du-
plum intereſſe cõis,quia illud in duplo intereſſe excedere non
põt,vt d.l.vnica.Circa prædicta vide,quæ ſcripſi ĩ.de act.§.præ
tereà quaſdã.in materia iuramẽti in litem.in ver. in gl. ſimilib.
6 ibi,ſed iſto.&c.cũ verſi.ſeq.¶ † Vltimò tene menti, ꝙ ſi intereſſe
eſſet deductũ vel petitum,& non probatur quantũ tua interſit,
tamen

tñ ex aliquib. põt cõſtare tua intereſſe, põt iudex ex ſuo officio
te condẽnare in intereſſe, & ſe informare quantũ ſua põt inter-
eſſe, & illud in cõdemnatione deducere, vt vr̃ caſus in d.l.ſem-
per.§.hoc interdicto. & ibi Bar. Sicut dicamus in ſimili per illũ
tex. ꝙ ſi conſtat de veſte reſtituenda in iudicio, nõ tñ cõſtat de
valore rei, põt iudex officio ſuo qualificare ęſtimationẽ veſtis,
& in illa condẽnare reum, ita ſingulariter dicit Bar. quẽ ſequit
ibi Ang. licèt eum Bal. reprobet in l. ſi quod ex Pamphila. ff. de
leg. 2. & omnia iſta ſunt ſingulariter no. quę videas per Bart. in
7 l.fi. circa fi. ¶ Quæro, ſi peto † expenſas, quo debeo probare? ſi
gl. eſt no. in l.fi.§.in computatione. C.de iu.delib. ꝙ põt probari
aut teſtibus, aut iuramento. & Bar. & doc. ibi dicunt, aut eſt ex-
penſa magna, & tunc probanda eſt teſtib. Aut parua, vt expenſę
minutæ, & tunc ſtabitur iuramento ſuo, maximè ſi eſt hõ lega-
lis. ita ẽt no. Bal. Cy. & Sal. in l.id quod pauperibus. C.de epi. &
cle. Aduertas tñ, ꝙ aliquæ ſunt res quæ ipſo iure indicant expẽ
ſam, vt qñ dico, ꝙ ego alimentaui familiã vel animalia tua, quæ
non pſumit, ꝙ vixerint vẽto. vt l.fi. C.de ali. pręſtan. Et facit qđ
no. gl. in Auct. et qui. C. de bo. auth. iud. poſ. Iudex enim ex mul
tis coniecturabitur expenſas. Et facit l.ſi quis pro redemptione
captiuorum. C.de don. & bene facit gl.3. in c.qualiter & qñ. de
8 accu. ¶ †Quotidie promittitur iſto mõ de quibus damnis expẽ-
ſis, & intereſſe promiſit Titius ſtare ſimpliciter dicto, vel iuro
a dicti Seij. Quæro an talis promiſſio valeat,[a] & quid operetur ad
iſtã q. mouet Bar. in d.l.fi.ff. de præto. ſtip. & cõncludit ꝙ talis
b promiſſio[b] valet, vt l.hæc venditio. ff.de ꝯh. empt. Sed dicit, ꝙ
talis conceſſio põt reuocari anteꝗ̃ aduerſarius declaret ſuum
9 intereſſe. arg. l.iuſiurandũ. C.de iureiu. quia ſi põt† reuocari ibi
in iudiciũ, multò fortius extrà, quia iudiciũ habet vim ſtipula-
tionis, vt l.cùm oſtendimus.§.pen.ff.de fideiuſſ.tu. Sed poſtq̃ de
clarauit, ſtabitur ſuæ declarationi, ſi eſt iuſta, aliàs recurrit ad
arbitrium boni viri, vt l.ſi libertus iurauerit. ff.de ope. lib. & c.
Quintauallis. extra de iureiu. Nã quãuis lex, vel ſtatutũ, vel ꝯ-
hentes dicant ſtari dicto Titij, tñ ꝯrũ probari põt, & illud di-
ctũ reprobari põt, vt l.1. & ibi Bar. & doc. C.de re iud. & l.qui
bona.§.damni. & ibi latè Ang. & Imo. ff.de dam.infe. & facit ad
pdicta l.Theopompus. & quod ibi Bar. ff.de dote præ. Et de hoc
vide quæ ſcripſi ĩ.de act.§. actionũ aũt in materia emptionis,
& vẽditionis, in ver. ꝙ eſt verũ. niſi in inſtro renuntiationis di-
ctũ fuerit &c. Et ad prædicta facit qđ no. Inn. in c.ſanè. & c.ve-
niens. extra de renun. vbi ẽt dicit, ꝙ ſi quis cõmiſit ſe gratiæ &
miſericordię aduerſarii, & non fuerit vſus gratia vel miſericor
dia, ꝙ a tali dicto põt reclamari. & iſta ẽt ſequitur Ang. & Imo.
in d.l. fin. quod no. facit, quod dr̃ qñ committitur conſcientiæ
alicuius. de quo per gl. in cle. 1. de iurepa. & no. gl. Ang. & Imo.
& ibi dixi in l.ab executore. in prin. ff.de app. de quo dixi ĩ. de
act.§.ſed iſte. in verſ. in ea. gl. ibi cũ ſit de ſua cõſcientia &c. dic,
ut ibi. Vbi ẽt Ang. improbat ſoiam Bar. in eo qđ dixit, ꝙ ante-
quã declaret, põt reuocari cõmiſſio, per d.l.iuſiurandũ. quia di
ctũ Bar. poſſet procedere, ſi aduerſarius mutauit conditionem,
ſeu quia eſt effectus vnus ribaldus, vel vilis perſona, vt l.ſi cum
Corn. cum ibi not. per Bar. ff.de ſol. aliàs ſecus. Non ob. l.iuſiu-
randũ. quia ibi dicebat, ſi probatur de nouo ſuperueniſſe, aliàs
non poſſet reuocare, vt l.ſi nõ fuerit. ff.de iurein. & iſtud ſequi-
tur ibi Imo. qđ credo verius, quia imputet ſibi pars, quare ſe cõ
miſit in arbitriũ partis aduerſę, & maximè, cùm habeat arbitriũ
boni viri in reducendo ad iuſtitiã, vt l.in emendis, & quod ibi
no. in fi. C.de ꝯhen.emp. & l.ſi quis arbitratu. ff.de ver. obl. Qñ
aũt ille cuius dicto promiſſum eſt ſtari, vult declarare dictum
c ſuum, an opus eſt ꝙ pars citetur.[c] no. Bar. in d.l.Theopompus.
ff.de do.præla. & ſic allegat l.hac edictali.§.illud. C.de ſec.nup.
vide Bar. in l.qui bona.§.pen.ff.de dam.infec. ¶ In gl. factũ. in fi.
no. id ad qđ quotidie fit, videlicet, promitto duplũ nõie pœnę
10 rato manente ꝯctu, quia † & pœna põt peti, & tñ obligatio ex
ꝯctu durat. facit l.qui fidẽ. cum gl. & ibi Bar. & doc. ff. de trãſac.
& l.cum pponas. & l.ſi quis maior. C.eo.ti. & quod ibi p doct.
& eſt tex. in l.ita ſtipulatus. in fi.ff.de verb.obl. Adde gl. & Bar. in
l.cum ſtipulatus ſim mihi a Proculo. eo. ti. de hac clauſula dic,
vt dixi ĩ.de act.§.actionum aũt. in materia emptionis & vendi
tionis, in ver.ſed quæro, quid importet illa clauſula, qua vulgò
11 &c. ¶ †Quid ſi pœna eſt cõmiſſa & exacta ſemel, an iterum poſ
ſit cõmitti? dic, aut petitur rõne intereſſe, & iterũ põt peti, vt l.
ſi procurator ad exhibendũ. ff.rem rat.ha. Aut petitur rõne con
tẽptus, & tũc aut fuit dictũ (vt plurimùm dici ſolet) videlicet,
ꝙ pœna toties cõmittatur, quoties fuerit ꝯfactum, & tũc iterũ
põt committi, vt l.ſi duo. in fi. ff.de arb. alias ſecus, vt l.ſi ſic. &
12 ibi Bar. ff. de ver. obl. ¶ † Quid ſi nolo vti pœna, qñ apponitur
dicta clauſula rato manente ꝯctu, an poſſim? dic, ꝙ ſic, ſiue ex
parte actoris, ſiue ex parte rei, vt plenè no. Bar. & Ang. in d.l.
qui fidẽ. ff.de tranſac. Vnũ tene mẽti perpetuò, ꝙ licèt illa clau-
ſula non opponatur, ſed apponitur iuramentum, quia iurauit non ꝯue
nire, quod tale iur̃m habet vim clauſulę prędictę, rato manẽte
ꝯctu, vt eſt caſus, & ita no. Bar. & Bald. in l.ſi quis maior. C.de
tranſa. qđ eſt ſingulare. Et ẽt dictũ iur̃m habet vim, vt in omni
d meliori[d] modo quo fieri pt̃, actus & diſpoſitio valeat, ſm̃ Bar.
in d.l.ſi quis maior. alleg. l.cum pater.§.filius matrẽ. ff. de leg.2.
licèt Bal. in d.l.ſi quis maior. relinquat in hoc cogitandum.

ADDITIONES.

a Valeat. Vide latè Alex. conſi. 38. in penulti. col. 2. lib.
b Talis promiſſio. Signorolus de Homodeis circa hunc articulũ bis cõſuluit. ſ. conſi. 133. exordiente, cũ in inſtrumẽtis per totum, & cõſi. 156. exordiente. Factũ ſic ſe habet. ver. venio. & vbiq; articulũ pro vtraq; parte examinat, & tãdẽ concludit non valere, ne creditores ad delinquendũ inuitẽtur. l.ſi vnus.§.pacta quæ. de pactis. in Pand. mihi autem placet valere, quia ſi grauetur, poteſt recurrere grauatus ad arbitrium boni viri. l.in perſonã. de re iu. in Pan. & maximè ſi fuerit iuratum, cũ valeat pactum iuratum ꝙ non poſſit reuocari donatio, prætextu ingratitudinis. Alex. in l. ſtipulatio hoc modo. de vẽ. ob. in Pan. & conſuluit Steph. Bertr. conſi. 46. viſo caſu. vol. 1. primorum facit quod voluit glo. regulæ cancellariæ, dum inquit, partes poſſe conuenire, quòd ſola ſignatura probet. ꝙ probat Nicolaus Boerius in deciſ. ſuis. qõ. 295. exord. cõpotus finalis. verſi. cum pacto. parte. 1. Ant. Ca.
c Citetur. Vide Rom. conſi. 20.
d Omni meliori. De hoc vide no. Rom. conſi. 527.

De duobus reis ſtipulandi.

¶ Glo. continuat ſufficienter, dic, vt in ea.

SVMMARIVM.

1 *Reorum quando vni, aut duobus quæratur.*
2 *Verbum quilibet, eſt diſtributiuum.*
3 *Reus vnus credendi agens cõtra debitorem communem, an teneatur cauere correum ratum habiturum.*
4 *Duorum correorũ cõſtitutio, an per interuallũ impediatur. & nu 5.*
6 *Reorum quilibet credendi, an habeat actionem inſolidum.*
7 *Reus vnus ex pluribus credẽdi qui totum exegit, an teneatur correo ſuo, & qua actione.*
8 *Alter ex reis credendi interrũpens præſcriptionẽ, an proſit correo, vel econtra & an factũ contra vnum ex reis debendi noceat alteri.*
9 *Rei duo credendi, quando dicantur duo ſocij.*
10 *Rei plures debendi qui ſint, & qui plures rei credendi.*

Et ſtipulandi. ¶ Totus iſte ti. diuidit in 4. part. Primò, ponit de duob. reis ſtip. qualiter fiant. Secũdò, de duob. reis promittẽdi. Tertiò, effectus ipſius obligationis pluriũ reorũ. Quartò redit ad duos reos promittendi. 2. ibi.§. duo plures. 3. ibi, ex hmõi. 4. ibi, ex duob. Et h.d. in ſumma. Duo rei ſtipulandi fiunt, qñ ſeparatim interrogant debitorem, & ipſe ſimul vtriſq; reſpondet, h.d. ¶ Nota ꝙ tam ex parte actoris, quàm rei, poſſunt eſſe plures ſimul obligati. ¶ No. formam, & modũ, quo duo rei ex parte creditorum conficiũtur, quia oportet qđ plures interrogationes præcedant, ita quod vnuſquiſq; faciat ſuam, & ipſe debitor vtriq; ſimul reſpõdeat, nõ aũt vnicuiq; de per ſe. ¶ No. quod reſponſio ſeparata, facit plures ac diuerſas obligationes
1 ꝯhi. ¶ †In gl. reſpõdeat. in fi. Tu cõclude, aut eſt actũ ꝙ ſint duo rei credendi, & non eſt dubiũ, aut non eſt actum, & tunc, aut diſpoſitio eſt collata in eorum perſonam alternatiuè, aut copulatiuè. Primo caſu, aut vni tñ poteſt acquiri obligatio, tunc non ſunt duo rei, ſed alter habetur vt adiectus, vt ff.de conſtitu. pecu. l.ſed ſi filio. Aut vtriq; poteſt acquiri, & tũc, aut electio fuit collata in voluntatem debitoris, & valet, & ſunt duo rei credẽdi, vt ff.de leg. 2. l.ſi Titio, aut Seio. Aut non fuit collata in volũtatem debitoris, & tunc de iure antiquo vitiabatur ſtipulatio, vt l.1.§.ſi vſufructuarius. ff.de ſtipula. ſer. hodie tamen alternatiua reſoluitur in copulatiuam, vt l.cum quidã. in fi. C. de ver. ſig. Vnde erit idem, quod eſt, quando confert copulatiuè, vt ſtatim dicam. Prædicta vera, quãdo diſpõ confertur in perſonam vtriuſq; æqualiter. aliàs ſi unus tñ ſtipularetur ſibi, & alteri, ſꝑ ille alius haberetur vt adiectus, vt l. cum qui ita.§. qui ſibi. & quod ibi no. & ibi no. Bar. ff.de ver. ob. Secundo caſu qñ diſpoſitio confertur copulatiuè, & tunc aut ſunt duo actus ſtipulãdi, & duæ rerum expreſſiones, & tunc aut apponitur verbum eadem & ſunt duo rei, aliàs duę ſtipulationes diuerſæ ſũ ſummarum, ut hic. & infra eodem §. duo rei. Aut fuit vnus actus ſtipulandi, ſed duæ rerũ expreſſiones: vt ego decem, & Titius de-

rem ſtipulamur a te, & ſic erimus duo rei credendi, & intelligi
tur eadem. vt ff. de ver. ob. l. ſtipulatio iſta. §. eum qui. in prin.
Aut eſt vnus actus ſtipulandi, & vna rei expreſſio, & tunc aut
2 eſt appoſitum per verbum diſtributiuum † quilibet, quod de
ſui natura cuilibet inſolidũ rem attribuit, vel aliud ſimile diſtri
butiuum, & tunc erunt correi credendi, vt l. ſi pluribus. ff. de
leg. 2. in prin. & ibi no. Aut nõ eſt adiectum tale diſtributiuum,
ſed eſt ſimpliciter dictum, & tunc ſiquidem eſt actum, erũt duo
rei, alias quilibet vr̃ ſtipulatus virilem, vt l. reos. §. cùm in tali-
bus. ff. eod. & C. eod. Auth. hoc ita. & in hoc nihil eſt immutatũ
3 per iura Authen. & ita dicit Bar. in l. 2. §. 1. ff. eo. ¶ † Quæro, an ſi
vnus reus credendi agit contra reum debitorem communem,
vtrum debeat cauere correum ratum habiturum? & dic, ꝙ nõ,
quia ipſe agit nomine ſuo, ita dicit gl. in l. 3. §. fi. ff. ſolu. ma. De-
bet tamẽ cauere de defendẽdo debitorem aduerſus ſuum cor-
reum credendi, ita dicit Bar. in d. l. 3. in fi. & l. ſi ex duob. §. 1. in
fi. ff. eo. ¶ In gl. ſpondeat. in fi. an interuallum vitiet conſtitutio-
4 nem duorum † correorum? aduerte, aut eſt interuallum ma-
gnum, & indiſtinctè vitiat, vt d. l. ſi ex duobus. in prin. ff. eo. aut
eſt interuallum modicum, & non vitiat, vt l. duos reos. in fi. ff.
eo. ita dicit Bar. & doct. in d. l. ſi duobus. Tu ſupple, quòd inter-
uallum non vitiat, quando non interuenit longum ſpatiũ, nec
etiam interuenit aliquis extraneus actus, qui ſit cõtrarius obli-
gationi, & conſtitutioni duorum correorum. Ita propriè dicit
tex. copulatiuè, in d. l. duos. in fi. Et aduertas, qñ dicatur longum
tempus, ſiue interuallum? dic, ꝙ eſt vnius diei, vt dicit elegan-
ter Bar. in l. 1. §. 1. ff. de verb. obl. & Imo. in d. l. ſi ex duobus. &
5 videtur ita. in l. continuus. in prin. ff. de ver. obl. ¶ † Secundò ad-
uertas, ꝙ interuallum inter interrogationem & reſponſionem
ſi eſt magnum vitiat conſtitutionẽ correorum, vt d. l. ſi ex duo-
bus, & hic. Sed interuallum inter vnam interrogationem & re-
ſponſionem perfectam, & alterius correi perficiendam, non vi
tiat cõſtitutionem duorum correorum, vt l. 3. ff. eo. Sed Ang. in
d. l. ſi ex duobus. dicit, ꝙ interuallum inter obligationem vnius
correi credendi vel debendi perfectam, non vitiet conſtitutio-
nem correorum, intelligitur expreſſam vel tacitam, & bene im
pedit, vnde opus eſt vt expreſsè dicatur, ꝙ ſint duo rei, ſecun-
dum Dy. Sed Imo. ibi dicit, quòd in correis debendi etiam taci-
tè non impeditur, ſi apparet, ꝙ voluit ſecundus inſolidum o-
bligari, quod præſumitur ſi promiſit eandem, vt j. §. proxi. In
duobus autem reis credendi, non poteſt ſecundus ex interual-
lo ſtipulando diminuere de iure primi, ſine eius conſenſu, vt
l. Stichum. §. fi. ff. de no. l. id quod noſtrum. ff. de reg. iur. ideo vt
ſint duo correi credendi, opus eſt, vt primi accedat conſenſus.
6 ¶ † Quæro, an quilibet ex reis credendi, habeat actionem inſoli
dum? dic, ꝙ ſic, intantum, quòd ſi vnus ex correis credendi fue
rit contra debitorem litem conteſtatus, ꝙ debitor etiam ſoluẽ-
do alteri correo credendi, nihil agit, vt l. ex duobus reis. ff. eo.
7 ¶ † Quæro, vnus ex reis credendi exegit totum, an teneatur cor-
reo ſuo, & qua actione? dic, ꝙ aut ſunt ſocij, & tenetur actione
pro ſocio, aut non ſunt ſocij, & tunc, aut tale creditum fuit con
tractum occaſione alicuius rei communis, in qua competit ali
quod iudicium diuerſorum, & tunc communi diuidundo, vel
familiæ erciſcundæ repetitur. vt ff. de noxa. l. ſi in re communi.
ff. fami. erciſ. l. item ex diuerſo, aut creditum non eſt contractum
alia occaſione, quam de re communi, & tunc aut fuerunt con-
ſtituti duo rei credendi ſimul, & vnus altero præſente, & habet
locum actio mandati, quia cum patior te ſtipulari ex re mea,
videor mãdare vt ad meam vtilitatem ſtipuleris, vt l. ſi mulier.
ff. de in. do. Aut fuerunt conſtituti duo rei credẽdi in abſentia,
qđ põt fieri, vt ſ. dixi, & tũc actio neg. ge. vt ff. de neg. ge. l. pe. vt
no. gl. infra de inuti. ſtipul. §. ſi quis alij. Ita dicit Bar. in d. l. reos.
in prin. in ver. octauò quæro, quid in pluribus reis, & vide Bar.
in l. qm hominem. ff. de ſolu. & in l. frater a fratre. de cond. inde.
¶ An autem ſolutio facta vni ex reis credendi, tollat in totum
actionem correo? & an acceptilatio facta per vnum ex reis cre
dendi præiudicet alteri? & an delatio iuramenti facta ab vno
ex reis credendi, noceat alteri? & quid in ſententia? & quid
in facto liberatorio? & an compromiſſum factum ab vno?
& an nouatio facta ab vno? & ceſſio facta ab vno? & an mo-
ra & culpa vnius ex reis credendi, noceat alteri correo creden
di? & an exceptio competens cõtra vnum, noceat alteri correo
credendi? & econtra, ſi prædicta contingant in perſonam vnius
ex reis debendi, an proſit, vel noceat alteri correo debendi? Vi-
de iſta per Bart. in repetitione l. ex duobus. ff. eodem. omitto,
8 quia eſſet valde longum ſcribere. ¶ † Quæro, vnus ex reis credẽ
di interrumpit præſcriptionem, an proſit correo, vel ecõtrà, &
an facta contra vnũ ex reis debendi noceant alteri? dic de vtro-
que, ꝙ ſic, vt eſt caſus, & ibi gl. & doct. in l. fin. C. eodem. qđ no-
9 ¶ † Quæro, qñ duo rei credendi dicanẽ duo ſocij? rñdeo, ſi ſunt
ſocij omnium bonorum, bene eſt. Si autem non ſunt ſocij omniũ
bonorum, oportet, quòd actum ſit, quòd omne commodum il
lius obligationis, vel litis, ad vnum quenq; ipſorum commo-
niter ſpectet, & tunc dicunẽ duo rei credendi ſocij, vt l. ſi vnus
ex ſocijs. in princip. ff. pro ſocio. Item no. Bar. in dicta l. ex duo-
10 bus. in ver. 6. quæro, quid de pacto, &c. ¶ † Et ad euidentiam to
tius tituli quæro, qui ſint plures rei debendi, & qui plures rei
credendi? & dicas quòd plures rei debendi ſunt quando plu-
res inſolidum debent idem verè, vel fictè ex vna eandemque
cauſa principaliter, & ex volũtate, &c. Expone iſta verba, ideo
enim dixi inſolidum, quia ſecus, ſi tenetur quilibet pro parte.
vt l. reos. §. cum in tabulis. ff. eod. & hic etiam. ideo dixi, idem,
quia ſecus ſi diuerſum, vt habetur in l. 3. ff. eod. & verè vel fi-
ctè dixi, propter ea, quæ habentur in l. nemo eſt, qui neſciat. ff.
eodem. Et dixi, ex vna & eadem cauſa, propter ea quæ habenẽ
in l. 3. & l. eandem. ff. eo. Et dixi principaliter, quia ſecus, ſi vnus
eſt principalis, & alius acceſſorius, vt fideiuſſor. facit l. ſed &
Iulianus. §. ſecundo. ff. ad Macedonianum. & l. ſi non ſinguli. C.
ſi cer. pet. & l. vnde quæritur. ff. commo. & ibi Bar. Et idem Bar.
in d. l. eandem. dixi etiam ex volũtate, ſecus, ſi ex neceſſitate, vt
ſunt plures tutores, vt no. Bar. in d. l. 3. & d. l. eãdem. vel plures
ex delicto, vt etiam dixit Bar. in d. l. eand. vel plures ex natura.
rei indiuiduæ, vt no. Bar. in l. 2. ff. eo. Et eodem modo diffiniun-
tur duo rei credendi. Iſtæ ſunt verba Bar. in l. fi. ff. eo.

S V M M A R I V M.

1 *Rei plures debendi an poſſint ſimul eodem libello conueniri.*
2 *Altero ex correis debendi conuento in iudicio, an alteri ipſo iure liberetur, & an alter poſſit conueniri & exigi, & quid ſi conuenia tur ille ad quem pecunia mutuata non peruenit. nu. 3.*
4 *Creditori agenti contra vnum ex correis debendi inſolidum, incumbit probare alium non eſſe ſoluendo.*
5 *Præſentes qui dicantur.*
6 *Rei plures credendi non poſſunt eorum petitionem diuidere.*
7 *Mercatores plures ſi vnã negotiationẽ gerant, an ex cõtractu vnius quilibet teneatur inſolidum, & quilibet poſſit inſolidum agere, vt duo rei.*
8 *Nominatus in ſocietate cum ſocijs, an pro quota parte habeat actionem, vel obligationem.*

Duo pluresve. ¶ Si duo promittant eidẽ eandẽ pecuniã,
efficiuntur duo rei promittẽdi. h. d. ¶ No.
formam, qualiter duo rei debendi cõſtituantur. Tu autem latius
dicas, vt ſ. in prin. dixi, qualiter duo rei credendi conſtituantur,
quia eiſdem modis duo rei debendi conſtituuntur, vt no. Bar.
1 in d. l. reos. in prin. ff. eo. ¶ † Quæro, an plures rei debẽdi poſſint
a ſimul eo. libello conueniri? & dic, ꝙ ſi conueniantur pro viri
li, poſſunt & eo. libello, vel diuerſis, ff. de appell. l. ſi hi, qui ſepa-
ratim. in prin. & quod ibi no. Si verò vult plures reos inſolidũ
conuenire, & tunc ſi apponit in libello proteſtationem, ꝙ vni-
ca ſolutione erit cõtentus, poteſt eo. libello plures conuenire,
vt ff. manda. l. ſi mãdato Titij. §. Paulus. & ibi glo. An autem ſine
dicta proteſtatione, libellus admittatur, vr̃ caſus, ꝙ non. in l. 1.
C. de fideiuſſ. tut. & ibi gl. & doc. Et hoc tenet Bar. in l. 3. §. 1. ff.
eo. & idẽ Bar. tenet in l. ſi pluribus. ff. de leg. 2. & in l. 1. C. ſi plu-
res vna ſnia. ſed idem Bar. in d. l. 3. ff. eo. in d. §. 1. in ver. 4. quæro,
in fi. vr̃ velle, ꝙ immo ipſo iure iudiciũ teneat, ſi non apponaẽ
exceptio, & imputet ſibi, qui nõ oppoſuit dictã exceptionẽ, &
ſic vr̃ Bar. ſibimet in eo. §. ꝯrius. Et iſtam vltimam partem, ꝙ li-
bellus procedit, tenet Bal. in d. l. ſi plurib. vbi plus dicit, ꝙ ip d.
clauſula ineſt ex natura cauſæ intentatæ, & ideo non fuit neceſ
ſarium ꝙ exprimaẽ. ad hoc facit l. ſi ſtipulatus. ff. de vſu. & l. ſi
vno. ff. loc. & hoc ẽt tenet Bal. in l. 1. C. ſi plures vna ſententia.
Et hoc ẽt ſequitur dñs Fran. de Aliberg. de Are. doctor ſolennis,
in d. l. ſi mandato Titij. §. Paulus reſpõ. vbi dicit libellum prædi-
ctum procedere ſine aliqua clauſula, ꝙ ita probat, cum. n. ex na
tura negotij hoc eueniat, ꝙ vnica debeat fieri exactio, vt l. cre-
ditor. §. duobus. ff. mand. ergo eius omiſſio non vitiat, vt l. q mu
tuã. ff. mand. & hãc partẽ fuit ſecutus dñs meus do. Io. de Imo.
in d. l. 3. §. 1. & in d. l. ſi pluribus. Nõ obſt. l. 1. cũ gl. C. de fideiu. tu
to. quia habuit reſpectũ ad actionẽ, quæ non põt fieri a quoli-
bet inſolidũ, non autem ad formam petendi, & iſta pars eſt cõ-
munis.

A D D I T I O.

a Conueniri. vide Rom. conſ. 145.

munis & obſeruanda, de quo vide quę etiam ſcripſi ī. de actio. §. 1. in verſic. & prędicta procedunt, quādo agitur contra voſ.
a ¶ Quæro, an vno ex correis debendi conuento in iudicio, an alter ipſo iure liberetur, vt no. ibi Bart. in l. 2. ff. eod. An alter poſſit conueniri & exigi? de hoc eſt gl. & doct. in auct. hoc ita. C. eo. ſed tu dic, ꝙ ſiue in cauſa principali, ſiue appellationis alter poteſt conueniri & exigi, non obſtante ꝙ vnus fuerit conuētus. vt l. creditor. in princ. ff. manda. ita dicit Iac. de Are. & Bart. in d. l. 3. §. 1. ff. eo. & vide omninò quod no. Bar. Ang. & Imo. in
3 l. quamuis. ff. de dam. infec. ¶ † Quæro, quid ſi conueniatᷓ ille, ad quem pecunia mutuata non peruenit. iuxta l. ſi non ſinguli. & quod ibi gl. & doct. C. ſi cer. pet. Reſpōdeo ꝙ habet hoc ſingulare remedium, nam ſi hoc à principio fuit actum inter eos, ꝙ vnus acciperet pecuniā, alter vt fideiuſſor acceſſit, licèt ſe principaliter ēt obligauerit, tunc habet beneficiū, vt prius diſcutiatur ille ad quem pecunia peruenit. vt no. in auct. preſente. C. de fideiuſſ. & in auct. de fideiuſſ. §. 1. cum gl. col. 1. Sinaūt cum creditore hoc actum non fuerit, ſed inter correos debendi tātum, & tūc ſi unus poteſt probare ꝙ tota pecunia peruenit ad aliū, vel totum negotium ſpectat ad alium, poteſt petere à creditore, ꝙ primo excutiat, & agat ſuo periculo contra ſuum correū,
a & creditor cogitur facere,[a] vt eſt text. in l. unde quæritur. ff. comm. & ibi hoc no. Bar. & idem voluit Bar. in d. l. 3. §. 1. ff. eo. in verſi. 6. quæro. quam cautelam mēti teneas, quia quotidianum eſt dictum, quod dictū tu intelligas ſm tex. no. in l. cum in plures. §. veſtimenta. ff. loca. quia aut eſt difficile, ꝙ poſſit creditor conſequi ſuum ab illo qui pecuniam recepit, & non cogitur, ſi non vult contra eum agere, aliàs autem ſi hoc non eſſet difficile, agere debet ſumptibus alterius rei debendi. Et vtrum ſit difficile, vel non, erit in arbitrio iudicis, vt ibidem dicit tex. quod
4 no. ¶ † Quęro, ago contra unum ex reis debendi, opponit beneficium diuiſionis, vel de duobus reis, ꝙ pro parte agam contra ſuum correum, cui incumbit onus probādi, ꝙ ſuus correus ſit ſoluendo, vel nō? ſi dicas, ꝙ cum tale beneficium cōpetat ipſo iure dictis correis, ut in auct. eo. §. 1. & ibi gl. neceſſario ſequitᷓ, ꝙ creditori incumbat onus, quòd primò faciat diſcuſſionem ꝯ alium correum, & non reperto ipſo ſoluēdo agat inſolidum ꝯ alium, ut in d. Auct. de fideiuſſ. §. 1. ita dicit Bart. in d. l. 3. §. 1. in verſi. 6. quæro, dixi beneficium &c. quod intellige verum, niſi renunciatum fuerit beneficio diuiſionis de fideiuſſ. & de duob. reis, vt cōiter dicunt notarij. ut no glo. in d. auct. eo. §. 1. ¶ Quę-
5 ro, cum exigere debeat ab unoquoq; pro parte, quando † ſunt præſentes, vt in auct. hoc ita. C. eo. quæro, qñ dicanᷓ præſentes? dic, qñ ſunt in eodem territorio eiuſdem ciuitatis, ut no. glo. in Auct. eod. §. 1. quam doct. cōiter ſequūtur in d. auct. hoc ita. Intantum, ꝙ ſicut ꝯ alium non pôt perueniri, niſi facta diſcuſſione bonorum ꝯ principalem, ita qñ alius eſt abſens in eodē territorio, nunquam ꝯ præſentem inſolidum exigi debet, niſi mittatur familia ad capiendum alterum, & familia retulerit, ꝙ capere nō potuit, ut in Auct. eo. §. pe. ita dicit Bar. in d. l. 3. §. 1. in fi.
6 † Ad unum perpetuò aduertas, ꝙ licèt plures rei debendi poſſint opponere beneficium diuiſionis, ut in d. auct. eo. §. 1. tamen plures rei credendi non poſſunt diuidere eorū petitionem. vt
7 no. ibi gl. in uerbo cedere. ¶ Quæro, ſi plures mercatores gerūt vnam negotiationem, an ex contractu unius quilibet teneatur
b inſolidum,[b] & quilibet poſſit agere inſolidum vt duo rei? dic, quòd aut gerunt illam negotiationem per eorum inſtitorē, uel factorem in uulgari, tunc quilibet tenetur inſolidū, ut l. 1. §. pe. & §. fi. cum l. ſeq. & ibi Bar. ff. de exerc. de inſtito. l. habebat. §. fi. cum l. ſeq. Sin aūt gerunt dictam negotiationem per ſe, tūc, aut ambo ſimul, & quilibet tantum pro portione, quam in dicta negotiatione, habet. vt l. ſi tamen plures. in prin. ff. de exerc. & ibi Guil. & do. meus, do. Pau. de Caſt. & ibi Ang. Aut exercent ſeparatim, puta vnus exercet Aretij & alter Bononiæ, & tunc ex cōtractu unius quilibet tenetur inſolidum, videntur. n. inſtitores præpoſiti. arg. ff. ſi cert. pet. l. eius qui in prouincia. ita Bar. dicit, in l. eandem. in prin. verſi 7. quæro. ff. eo. & vide Cyn. Bal. & Sal. in l. cum te in Galliam. C. ſi cert. pet. & Bart. in l. 1. §. ſi plures. ff. de exerc. ¶ † Quæro, quotidie dicitur, Titius & ſocij mercato-
8 res &c. & ipſi ſunt plures ſocij, pro quanta parte Titius in ſpecie nominatus, habet actionem vel obligationem? Iſtam quęſtionem format Bar. ff. de ſtipula. ſeruo. l. ſi ſeruus cōis. in verſic. & iſta faciunt ad quæſtionem. & concludit, ꝙ ſi talis ſcriptura contineat aliquid propter quod debeant obligari, ſi agaᷓ inſtitoria, tanquam iſte nominatus dicatur præpoſitus eſt inſtitor, & quilibet tenetur inſolidum, ut d. l. ſed & ſi plures. Sin aūt eis quęri debet actio, & tūc licèt de rigore videatur actio nominato quæri pro vna medietate, & omnibus alijs ſocijs pro alia medietate, vt d. l. ſi ſeruus communis, tñ cōiter intelligitur vt cuilibet pro parte, quam in ſocietate habet, quæratur, & ideo, ſi ille in ſpecie nominatur, oſtenditur, quòd ipſe eſt caput ſocietatis, nō autem ex hoc, vt ſibi pro medietate debeat quæri obligatio.

ADDITIONES.

a Facere. Vide Rom. conſ. 114.
b Inſolidum. Vide Paul. de Caſt. conſ. 333.

SVMMARIVM.

3 *Rei plures qualiter conſtitui poſſint.*

Ex huiuſmodi. Natura duorum reorum eſt, vt quilibet teneatur inſolidum, ſed unius ſolutione & receptione tollitur obligatio vtriuſque. h. d. ¶ No. qđ natura obligationis duorum correorum; eſt vt actiuè, uel paſſiuè obligatio inſolidum acquiratur. ¶ Not. ꝙ licèt ſint plures obligationes, tamen eſt vnicum debitum, vel vnicum creditū. concord. l. 3. ff. eod. ¶ Not. ꝙ ſolutio facta vni ex reis credendi, tollit obligationem omnium. ¶ No. ꝙ vnus ex correis debendi ſoluens liberat ſe, & correos ſuos, & omnes obligationes perimit. ¶ In gl. vtraque. in fi. not. gl. pro iſta glo. eſt caſus in d. l. 3. §. 1. ff. eod. cōiuncta l. eandem. §. fi. quia vna eſt obligatio propter effectum, quia vnica ſolutione tollitur, vt d. l. 3. & hic. Sed plures obligationes dicuntur, quia plures ſunt obligati, & vnuſquiſque propter obligationi, vt d. l. eandem §. fin. facit in ſimili quod habetur per gl. & doct. in l. ſi ex toto. § fi. ff. de leg. 1. ¶ In
c gl. liberta. in fin. Nam in mutuo † poſſunt plures rei contrahere, vt d. l. eandem. in prin. & l. 3. C. eo. tit. & l. ſi non ſinguli. C. ſi certum petatur. In commodato & depoſito, dic primo inſpici qđ actum eſt. In dubio autem aduerte, ꝙ aut in obligatione eſt rē reſtitui, & cuilibet tenetur pro parte, & ſic nō ſunt duo correi, licèt ſolutio partis non præſtet liberationem, vt l. ſi duo. ff. depoſiti. Si autē eſt obligatio ſecundaria propter culpā, & tunc ſi vnus commiſit culpam, non ſunt duo rei. Si autem omnes, & quilibet tenetur inſolidum, vt duo rei, vt l. 1. §. ſi apud plures. ff. depoſiti. Ita dicit Bar. in d. l. eandem. in princ. Quando plures tenentur ex delicto, nō poſſunt dici plures rei, quia ſolutio vnius non liberat alios, vt l. uē Mela. §. ſi plures. & ibi dominus meus do. Flor. ff. ad legem Aquil. & l. ſi id quod. in fi. ff. de iuriſd. omn. iud. ideo non ſunt duo rei, vt hic. ita dicit Bar. in l. fi. ff. eo. ¶ Ego ex his infero, ꝙ ſi ſunt plures, qui tenerentur ex quaſi delicto, quia tunc ſolutio vnius, liberat omnes, vt in dictis iuribus notatur. facit l. ſi quis id quod. §. fi. & qđ ibi gl. Bar. & Bal. ff. de iuriſd. omn. iud. quod dicerentur in effectu duo rei, vt l. 1. in fi. cū l. ſeq. ff. de his qui deiece. & ibi Flor. Sed dic ſm Bar. in d. l. fi. qđ non ſunt propriè duo rei, ſed quaſi duo rei, quia tenentur ex quadam neceſſitate legali, igitur &c. Dic plenius per Bal. in d. l. fi. Ac etiam ex teſtamento poſſunt conſtitui duo rei debendi, vt d. l. eandem. ibi ex teſtamento &c. & in l. ſi ex toto. §. 1. & qđ ibi per gl. Bar. & doct. ff. de leg. 1. &c.

SVMMARIVM.

1 *Rei an. & quando ſeparatim teneantur.*
2 *Intellectus ad auct. de duobus reis. & nu. 4.*
4 *Diuerſitas quę impediat conſtitutionem duorum reorum.*

Ex duobus. ¶ Etiam diuerſitas temporis adiecti ſolutioni, non facit ceſſare conſtitutionem duorū reorum. h. d. ¶ Not. quòd diuerſitas cauſæ, ſiue modi obligandi duos reos, non impedit eorum conſtitutionem. ¶ Not. quòd licèt pendeat conuentio, vel dies unius ex correis, tamen alter, qui purè ſe obligauit, poteſt cōueniri. Et ratio eſſe poteſt, quia non ſperatur nouari obligatio purè per euentum conditionis alterius, & ideo non impeditur interim agi ex obligatione pura, ut hic, alias ſecus, vt l. pecuniam. ff. ſi cert. pet. Ita dicit Imo. in d. l. ex duobus. ff. eo. ¶ In gl. poteſt. in fi. dic, ꝙ hoc poſſibile eſt, ꝙ inducantur ad paritatem, quia poſſibile eſt, ꝙ eueniat conditio & dies. concord. l. ex duob. ff. eo. Sed in contrario, quando eſt diuerſitas culpæ, impoſſibile eſt ꝙ reducantur ad paritatē, ideo impeditur inſtitutio correorum. Ita dicunt doct. in d. l. ex duobus. ¶ In gl. vnius. ibi. C. eo. l. 2. Qua aūt actione adinuicem agant duo rei, vide, quæ dixi ſupra eodem, in princ. ¶ In ead.
2 glo. in fin. not. plura ex glo. ꝙ † hodie etiam ſi dictum fuerit, ꝙ teneantur inſolidum, tamen habent beneficium, ꝙ pro parte quilibet teneaᷓ, niſi in ſubſidium altero non exiſtente ſoluēdo,

vel abſente.Secũdò,ꝙ tali priuilegio diuiſionis, põt renũciari.
Et idem no.gl.in auct.eo.§.1.Et ideo in caſu noſtro,ille qui pu-
rè tenetur, non poterit conueniri interim, niſi pro parte, cùm
ſperetur ſuam obligationem pro parte nouari, in conditiona
vel diei euentum,vt dixi ſuper tex.Ita ẽt tenet Cy. in d.auc.hoc
ita.C.eod.facit l.ſi plures.ff.de fideiuſſ.cõiuncta d.auct. hoc ita.
Sed gl.in d.l.ſi plures.ſentit oppoſitum. quod ſequitur Ray. i d.
2 l.ex duobus. † quia auct.de duobus reis, habet locum, quando
vterque poſsit inſolidum effectualiter conueniri eodẽ tẽpore,
vt ibi vr̃ probari, quod ceſſat in caſu iſtius §. & hoc ẽt vr̃ velle
Bar.in l.is qui ex duob.ff.eod.Mouetur ẽt alia ratione,qa Auct.
de duo.reis, habet locũ qñ reſultat alterna fideiuſsio, vt ibi pa-
tet,ꝙ non vr̃ poſſe reſultare in caſu noſtro,cum non poſsit dici
ꝙ purè obligatus,videatur fideiubere pro obligato ſub condi-
tione,per l.græcè.§.illud.ff.de fideiuſſ.Sed tamen Io. de Imo.in
d.l.ex duobus.dicit,ſe velle ſaluare opi. Ang. & Cyn. poſſet di-
cere,ꝙ non obſt.cõ Rey.quia in d.auct.de duo.reis,non deciditur
expreſsè caſus iſte,ideo in dubio debet decidi per d.l. ſi plures,
coniuncta l.ſi dubitetur.ff.de fideiuſſ. Preterea non obſt. ratio
Bar.quia procedit in fideiuſsione expreſſa,ſed in fideiuſsione ta
cita,nõ videtur procedere,ſicut dicimus de pacto tacito,quod
facilius quàm expreſſum inducitur, vt no.glo.in l. ſi creditores.
C.de pact.Ego addo aliam rationem,quia cum d.Auct. de duo.
3 reis,ſit correctoria,†nõ debet intelligi,ꝙ corrigat ex tacito,vel
ſubintellecto ſenſu,ſed ex ſpecificato,vt no. gl.in c.cupiẽtes.§.
quod ſi per viginti.de elec.in 6.Pro qua glo.ego ſum ſolitus al-
legare caſum de iure noſtro,in l.fin.§.filij autem. C. de bo. quæ
lib.coniuncta l.pe.C.qui teſtam.facere poſſ.nam in d.§.filij au
tem.dicitur,ꝙ in his caſibus duntaxat in quibus patri quæritur
vſusfructus,non poteſt filius viuo patre teſtari &c. Ergo e con
trario ſenſu,in illis in quibus non quæritur vſusfructus, videba
tur,ꝙ poſſet teſtari,tamen d.l.pe.faciens mẽtionem de d.§. filij
autem.dicit,ꝙ nemo exiſtimet,ꝙ per d.§.filij autem.a contra-
rio ſenſu in his,quibus patri non quæritur vſusfructus, intelli-
gatur fuiſſe innouatum,igitur &c ¶ Et potiſsimè tenerem iſtam
4 partem,quia hæc eſt glo.ordina. ¶ Quæro † itaque pro intelli-
gentia materiæ,quæ diuerſitas impediet conſtitutionẽ duorum
correorum.Circa quod dic,ꝙ quandoque eſt diuerſitas cõtra-
cta tempore,tunc dic, vt plenè dixi ſ.eo.in prin.Quandoque eſt
diuerſitas in obligationis forma, quia vnus promiſit pretiũ ex
cauſa emptionis,alius per ſolemnem ſtipulationẽ,cùm ipſe non
emit,& tunc vitiatur conſtitutio duorum correorum,vt proba
tur.ff.de in rem verſo.l.ſi pro parte.§.fi.facit l.eandem.in princ.
ff.eo.Quandoque eſt diuerſitas in obligationis ſubſtantia, quia
licèt eadem forma promittatur, vnus tamẽ obligatur ciuiliter,
& naturaliter,alius naturaliter tantùm, & tunc non impeditur
conſtitutio duorum correorum,vt l.ſi duobus.§.1.ff.eo.Quan-
doque eſt diuerſitas in obligationis cauſa,quæ licèt eadem cau
ſa ſit promiſſa,tamẽ cauſa obligationis reſpicit aliter vnum,&
aliter alium,& vitiatur conſtitutio duorum correorum.vt ff.de
interro.act.l.qui ſeruum.& ibi gl.magna.Quandoq; eſt diuerſi
tas in re,quæ in obligationem deducitur,& tunc vitiatur cõſti-
tutio,vt l.id quod.ff.eod.Quandoque eſt diuerſitas in qualitate
obligationis,& hic eſt aduertendum, aut talis diuerſitas ſuper-
uenit poſt conſtitutionem duorum correorum iam factam, &
non vitiatur,vt l.eandem.§.ſed & ſi quis.ſecũdo reſponſo.ff.eo.
Aut iſta diuerſitas fuit ab initio,& tunc aut eſt impoſsibile talẽ
diuerſitatem reduci ad paritatem,& vitiatur conſtitutio duorũ
correorum,vt d.§.ſed & ſi quis.1.reſpon. Aut poteſt reduci ad
paritatem,vt ſi eſt diuerſitas temporis,vel conditionis, vel lo-
ci,nam in quolibet prædictorum poſsibile eſt venire tempus,
quo vterque æqualiter teneatur,& non vitiatur cõſtitutio duo
rum correorum, vt l.ex duobus.in prin.& l.eandem.in fi. ff. eo.
& in iſto §.omnia iſta vide plenè per Bar.in l.fi.ff.eo. vbi etiam
ponit rationem,quare huiuſmodi varietates impediunt conſti-
tutionem duorum correorum,dic,vt ibi &c.

De ſtipulatione ſeruorum.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatis aditio quid operetur.*
2 *Seruo alieno quando quid legari poſſit.*
3 *Seruus hæreditarius vſumfructum, iacente hæreditate, acquirere nõ poteſt. & quare.*
4 *Monachus monaſterij capti a Saracenis, vel inundati, ſeu deſtructi æquiparatur ſeruo hæreditario, & acquirit monaſterio futuro.*
5 *Aditio hæreditatis fictè retrotrahitur.*

SEruus. ¶ Totus iſte tit.diuiditur in tres partes. Pri-
mò,ꝙ ſeruus ſtipulãdo acquirit dño,in cu-
iuſcunq; pſona ſtipulatio ꝯcipiat. Scdò,excipit a rẽ
gula ꝙ factũ nõ acqrit. Tertiò,ſi ſũt plures dñi, pro
dñicis portionibus acqrit. 2.ibi,licèt cũ factũ. 3.ibi, ſeruus cõis.
Et h.d.Etiã ſeruus hæreditarius põt ſtipulari, & acqrit hæredi
futuro.h.d.¶ No.ꝙ ſeruus ex ſua pſona nõ habet ius ſtipulãdi,
ſed tãtummodo ex pſona ſui dñi, ꝙ capacitas vel incapacitas ſer-
ui,æſtimatur ex pſona dñi,vt hic,& l.ſi tibi & mihi.§.regula.ff.de
leg 1.¶ No.ꝙ hæreditas repræſẽtat pſonã defuncti.¶ No.ꝙ ante
aditã hẽditatẽ,nõ dr̃ hæreditas ſpectare ad hẽdem ſcriptũ,licèt
dici poſſet ei delata,vt l.delata.ff.de verb.ſign.facit l.ſi qs hære-
ditatẽ.cũ ibi no.ff.de condi.inſti.¶ No.ꝙ ſeruus hæreditarius dr̃
1 habere pro dño hæreditatẽ iacentẽ.¶ No. † ꝙ adita hæreditate,
acquirunt hæredi oẽs acceſsiones & acqſitiones interim factæ ẽt
iacente hæreditate,qa adita hæreditate,tũc nõ repræſentat am
plius hæreditas defuncti,ſed dicunt tũc bona propria illius hæ-
redis,vt l.ſi plures.§.ſi filio.ff.de vul.& pup.& impropriè & lar
go modo dicuntur bona hæreditaria, vt no.gl.in l.veteres.ff.de
acq.poſſ.& ibi doc.Et no.gl.& doc.in l.hæres p ſeruũ.ff. de acq.
hær.¶ In gl.1.ibi.l.ſeruitutis.dic,ꝙ ſeruus (quantùm eſt de iure
ciuili)pro nihilo reputet,vt l.qđ attinet.ff.de reg.iu.& idem in
legatis,vt dixi ſuper tex.Sed aduertas, ꝙ licèt ad hoc, vt poſsit
2 legari ſeruo † alieno,inſpiciẽ vtrũ in genere dñs ſuus ſit capax,
tñ id põt legari ſeruo,qđ poſſet ſibi legari liberto facto, & ſic põt
legari qđ debet dño,vt l.ſi debitor.§.1.ff.de leg.2.& non põt le-
gari ſeruitus ad fundũ dñi,qa ſi eſſet liber,nõ poſſet ſibi legari,
qa nõ põt qrere ſeruitutẽ fundo alieno,vt l.1.ff.cõmu.pdio.Iſte
eſt tex.notabilis i l.& ſi maximè.ff.de ſeru.¶ In gl. in pleriſque.
ibi.l.hæreditati. & l.ſeq.dic,vt ibi not.glo.Bart.& Ang.& Mod.
3 ¶ † In ea.gl.in fi.& quæ ſit rõ quare vſumfructũ ſeruus hæredi-
tarius,iacẽte hæreditate acquirere nõ poteſt:dic ſm Bart.in d.l.
vſusfructus.ff.eo.ꝙ rõ eſt,qa cũ hæreditas repræſentet pſonam
defuncti,vt hic,ſed ſi defuncto prius vſusfructus cõpetijſſet,cla
rũ eſſet,ꝙ morte fuiſſet extinctus,vt ſ.de vſufr.§.itẽ finit. & ibi
dixi.ergo nũc eo mortuo iacẽte ſua hæreditate,nõ põt acquiri,
qa ſi eſſet acquiſitus, vt ei deberet finiri.vt ar. l.ſi vſusfructus
mihi in bienniũ.ff.de vſufr.leg.licèt gl.ibi aliã addat rõnem. Vel
dic ſm Imo.ibi,qa vſusfr.eſt ſeruitus pſonalis,vt ſ.de ſeruit.in
prin.ergo requirit pſona,in cuius pſona vere poſsit fundari.nõ
.n.põt in ſeruo,qa nihil eſt,vt dixi in d.l.qđ attinet.Nõ in defun
cto,qa ſi eſſet ꝯſtitutus,finiret,vt dixi.Non in hærede,qa incer-
tũ eſt vtrũ erit hæres,videlicet,an adibit necne.vt d.l.ſi qs hære
ditatẽ,cũ gl.ff.de condi.inſtit.& iſta placent , licèt Ang.*in d.l.
vſusfructus.alias rõnes addat.¶ In glo.defuncti. ibi.§. ſi ſeruus.
4 dic,vt ibi dixi.¶ Inducitur iſte tex.ꝙ monachus, † cuius mona-
ſteriũ aut eſt occupatum a Saracenis,aut a mari,aut ab alia inũ
datione.iuxta l.3.§.Labeo.ff.de acq.poſſ.vel deſtructum ſine vi-
tio monachorum.vt not.Flo.in l.ſeruitutes.§. ſi ſublatum.ff. de
ſerui. vrb. præd.aliquid ſtipulatur,vel acquirit monaſterio futu
ro,ꝙ ſuccedat in locũ primi,ſicut ſeruus hic hæreditarius acq-
rit hæreditati, & poſtea hæredi futuro. ita dicit Bart. in l. quod
ſeruus.ff.eo.cum monachus æquiparetur ſeruo, vt no. Inn.in c.
cũ olim.el 2.extra de priui. & idẽ no. Bar.in l.1.in prin.§. ſi fru-
ctuarius.ff.eo.& in l.liber homo.& l. ſi ſeruus teſtõ.& d.l. quod
5 ſeruus.& in l.ſi ſeruus cõis tta.ff.eo.¶ Secundò † inducitur,quia
cùm hic dicatur,ꝙ poſtquam hæres adiuit hæreditatẽ,trahitur
retro,vt ſibi intelligatur acquiſitum,intelligitur fictè trahi re-
tro,& non verè.facit §.pen.& quod ibi dixi ſ.de hær.inſti.¶ Qđ
facit,ſi ſtatuto caueatur,ꝙ dans dãnum in re alterius , incidat in
pœnam decem,vel dãs damnum in re hæreditaria, licèt poſteà
adeatur hæreditas,non poteſt hæres agere ad dictam pœnam,
quia fictè dicitur tunc fuiſſe illa res ſua,vt l. 3. §. hæc verba.ff.
de neg.geſt.ita dicit Bar. in l.ſi ex re.§.illud.ff.eo.

ADDITIO.

* In vet.exempl.legitur glo.

SVMMARIVM.

1 *Stipulari impersonaliter, qualiter accipiatur. & nu.3.*
2 *Seruus & filius quatenus æquiparentur.*
4 *Monachus qualibet ſtipulatione quærit monaſterio.*

Siue autem. Seruus,ſiue filius familias e quocunque ſti-
puletur,& in cuiuſcunque perſona ſtipula-
tionem concipiat,acquirit domino & patri.h.d.¶ No.quomo-
docunque, & qualitercunque ſeruus vel filiusfamil. tempore
harum legum verba concipiat in ſtipulando, non acquirit ſibi,
¶ † No.

1 ¶ † No. ꝙ non refert, ſiue pſonaliter, ſiue impersonaliter, ſeruus,
vel filius ſtipuletur. Intellige tñ ꝙ dr̃ imperſonaliter ex parte
ſtipulantis, ſecus autem ſi eſſet imperſonalitas ex parte promit
tentis, vt eſt tex. in Auth. ſi qñ. C. de conſtit. pecu. quia in dubio
non ſubintelligitur perſona loquens, vt l. inquiſitio. C. de ſolut.
ad hoc vt præſumatur ꝙ velit ſe obligare, vt l. cum de indebito,
2 ff. de prob. ¶ † No. ꝙ ſeruus * & filius æquiparantur, & ſic dicta
a in vno, habent locum, & trahuntur in alio, quod etiam habebit
locum in materia correctoria, vt vnum nouiter introductum
in filio vel ſeruo tantummodò, etiam habeat locum in alio, qđ
a lege veteri æquiparatur: ita dicit gl. in l. quod contrà. ff. de le-
gib. & in l. ſi quis ſeruo. & ibi doc. C. de fur. & ego dixi ſ. de iur.
nat. §. 1. ¶ In glo. 1. ibi. l. antepe. dic, hoc eſt verum, qñ ſtipulatur
3 expreſsè ſibi. † Sin autem ſtipularetur imperſonaliter, vel domi-
no ſuo valet ſtipulatio, ét operarum, vt ibi: & ratio illius eſt, ſm
glo. ibi, quare ſeruus non pōt ſibi ſtipulari operas, quia id non
poteſt facere niſi patronus, ſed ſeruus non eſt patronus, igitur
&c. Et aliam rationem aſſignat gl. in l. ſeruus patroni. ff. de ope.
lib. & aliam dat Ray. & Ang. in d. l. penult. videlicet, quòd ope-
ræ cohærent perſonæ, & ſic non poſſunt de perſona ſerui tran-
ſire in dominum, ipſi autem ſeruo non poteſt deberi, ergo nul-
la eſt ſtipulatio, vt argu. l. ſeruus ſi hæred. ff. de ſtatulib. ¶ In gloſ.
imperſonali. in ſi. de iſta ſtipulatione imperſonaliter, vel per-
ſonaliter, no. plenè Bart. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler alicui. ff.
de verb. obli. & alias dicam, infra de inuti. ſtipula. §. ſi quis alij.
4 ¶ † Et iſta faciunt in monacho ſtipulante, quia data paritate ſer-
ui ad monachum, vt dixi ſ. in prin. neceſſariò ſequitur, ꝙ mo-
nachus ſiue ſibi, ſiue monaſterio, ſiue abbati, ſiue alteri mona-
cho, ſiue ſimpliciter & imperſonaliter ſtipuletur, acquirit abba
ti, vel monaſterio ſuo. ita dicit Bar. in d. l. 1. in prin. ff. eo.

ADDITIO.

a No. ꝙ ſeruus. Vide Ang. infra ꝙ cum eo. qui in alie. in princ. pari modo no. qualiter monachus & ſeruus æquiparantur.

SVMMARIVM.

1 *Seruus quorum capax ſit.*
2 *Monachus quę ſibi quærat.*
3 *Seruus, & filius ſtipulando factum, quando ſibi acquirant, aut domino vel patri.*
4 *Stipulari per verba, & per nomina differt.*

Sed cùm factum. Si ſeruus ſtipulatur ire, agere, lice-
re, ſolus ipſe, non etiam dominus
1 eius ire poteſt. h. d. ¶ † Not. ꝙ licèt iuris ſeruus capax non ſit, vt
ſupra eo. in prin. tamen nudi & meri facti ſic, & ipſe etiam eſt
capax eorum, quæ ſunt merè de iure gentium primæuo, ſiue de
iure naturali, vt de alimentis ſine quibus viuere non poteſt, vt
l. ſeruus ad cuſtodiam. & ibi Bar. ff. de ali. leg facit quod no. Bar.
2 in l. ſi id quod dominus. ff. de condi. indeb. ¶ Quod facit, † ꝙ mo-
nachus poſsit ſtipulari ire, agere, licere, & ſic nudum factum, &
ſibi quærit, & idem ſi ſtipulatur alimenta, vel ſibi relinquantur,
quia etiā fratri Sancti Franciſci, penitus incapaci, relinqui poſ-
ſunt, vt tradit Bar. in d. l. ſeruos. de quo tamen an ſit verum, vi-
de plenè Bart. in tractatu Minoricarum, libro vltimo, c. 1. ¶ No.
ibi, ꝙ licèt operas, & ſic factum explicādum per libertum ſibi
ſtipulari non poſsit, vt not. glo. & ibi dixi ſupra §. proxi. tamen
factum explicandum pro ſe ſtipulari ſibi poteſt, vt hic. ¶ Not. ꝙ
3 ex ſtipulatione † facti interpoſita per ſeruum non acquiritur
domino, nec dominus poteſt vti dicto facto, ſed ſeruus. facit l.
ſtipulatio iſta. §. hæc quoq;. ff. de verb. obl. Sicut dicimus in ſub-
ſtitutione per hæc verba, quiſquis mihi hæres erit, vt l. qui libe-
ris. §. hæc verba. ff. de vulg. & pup. Et ſicut dicimus in implemen
to conditionis, vt l. qui hæredi. ff. de condi. & demō. Et facit qđ
no. Bar. in l. cum filio. ff. de leg. 1. in illa quæſtione, an filius & ſer
uus remaneant hæredes nomine. ¶ In glo. ſed factum. in ſi. no.
iſtam gl. & clarius in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. tamen dic
clarius, ſecundum Bar. ibi, videlicet, ꝙ ſi eſt factum quod per-
ſonæ ſerui ineſt, vel cohæret, tunc ſiue ſit explicandum a ſeruo,
ſiue ab alio, ipſi ſeruo, vel filio, & tunc non quæritur patri vel
domino, aliàs ſecus, vt hic. & d. l. quod dicitur. ibi, dum dici-
tur, alioqui ſi factum &c. Exemplum etiam in operis, quas quis
ſtipulatur a liberto. vt l. ſeruus patroni. & l. ſi ts. ff. de ope. lib. qui
tex. bene declarat prædicta, vt no. glo. ſupra proxi. §. ¶ In gl. ire,
agere. in ſi. de hoc dic, vt no. gl. Bar. & Vltramō. Ang. Imo. & Ra
4 pha. in l. 2. §. 2. ff. de verb. obl. Et no. † iſtā gl. ꝙ eſt differentia, an
ſtipuletur per verba, an per nomina. Et ratio differētiæ eſt, quia
verba ſignificant factum, quia ſignificant ire, gerere, vel pati, &
ideo inſpicitur perſona ſerui. Sed qñ per nomina quæ ſignificāt
qualitatē, ſiue ſubſtantiā cum qualitate (vt patet in regulis grā-
maticalibus) quod in ſeruo cadere non pōt, igitur &c. Ex quo
ſequitur, ꝙ ſi ſeruus ſtipuletur ſibi licere poſsidere, cùm refera
tur ad ius, non valet ſtipulatio. Sin autem ſtipulatur ſe tenere,
cùm tenere ſit quid de facti, valet ſtipulatio, & acquirit̄ ſeruo,
vt eſt caſus in d. l. ſtipulatio iſta. §. ij q. & §. hæc quoq; ſtipulatio.
ff. de ver. ob. Et p̄dicta ſunt vera, qñ ſeruus ſtipulatur factum ex
plicandū a ſe, vt hic, ſecus ſi eſſet factum, ſed explicandū a pro-
miſſore, vt domū ſeruo ædificari, tūc valet ſtipulatio, & quærit̄
dño, vt no. gl. & doc. in d. l. 2. §. 1. de quo plenius ibi, per doct. &
Raph. & no. in l. qđ dr̃. per gl. Bar. & doc. ff. eo. & ſ. dixi.

SVMMARIVM.

1 *Nomina propria & appellatiua quando ſpectanda ſint.*
2 *Seruus plurium dominorum ſtipulando cui acquirat & nu. 5.*
3 *Inſtitor ſocietatis in qua ſunt plures ſocij, cui ſtipulando acquirat.*
4 *Monachus ſtipulando meo mandato acquirit monaſterio, ſed actio per monaſterium mihi cedi debet.*
6 *Stipulatio monachi ſine monaſterio, an valeat.*

Seruus communis. Seruus acquirit dominis ſuis ꝓ
portione dñica, niſi iuſſu vnius,
aut vni fuerit ſtipulatus. h. d. ¶ No. ꝙ ſtipulatio ſerui ſimpliciter
interpoſita, intelligitur acquiri oībus dominis ſuis, (non virili-
ter ſed ſingulis) pro dñica portione. ¶ No. ꝙ vnus ex dñis poteſt
iubere ſeruū cōem ſibi ſoli ſtipulari, & ſibi ſoli acquirit̄, & non
alijs dñis. ¶ No. ꝙ ſeruus cōis pōt vni ex dñis, cui voluerit, nomi
natim acquirere. ¶ In gl. ſtipulando. in ſi. no. & ſigna iſtam gl. ꝙ
1 † in dubio nomina propria * faciūt virilē acquiſitionem, appel
a latiua dominicā, ſed ab iſta coniectura & præſumptione recedi
tur ex pluribus. Primò rōne oneris cōiuncti, quia ſm onus re-
gulabitur acquiſitio, vt l. nonnunquàm. ff. ad Treb. Secundò, ra-
tione rei ſuper qua ſit diſpoſitio, vt videatur cuius ſit, vt l. ſi ſer
uus cōis. ff. de dam. infec. Et ſimile in l. cùm poſt. §. 1. ff. de admi.
tut. vbi licèt præcedat nomen proprium, in dubio tñ tutor ſupe
re pupilli vr̄ ꝯhere ſtipulationē nomine appellatiuo. facit l. ſi. ff.
de inſtitoria. Tertiò, rōne notitię, vt l. qui habeat. & ibi Bar. ff. de
reb. dub. vnde diſtinctio huius gl. habet locum, qñ nominantur
pſonæ ignotæ, ſed ſi cognitæ nominarent in diſpoſitione, ſem-
per videnē adiecta nomina propria ad demonſtrationē appella
tiuorū, & ſic inſpiciūtur appellatiua. arg. d. l. qui habebat. Quar
tò, qñ ſm vnum modum pōt valere, & ſm alium modum non,
tunc nō inſpicitur ꝙ præcedit, ſed valet eo modo quo pōt, vt l.
quoties. ff. de reb. dub. ita dicit Bar. in d. l. ſi cōis ſeruus. ff. eo. Ad-
de quinto modo, quia iſta regula gl. habet locū in extraneo, ſe-
cus in coniuncto, quia in dubio ſemper contemplatione perſo
nę vr̄ dictum, licèt nomen propriū non fuerit expreſſum, vt eſt
2 gl. no. in c. 2. de teſta. in 6. in gl. pen. ¶ † In gl. ſtipulatus. in ſi. quan
do ſeruus plurium dñorū ſtipulaē, qualiter acquiraē dñis? dic,
qñq; ſeruus ſtipulaē ſimpliciter, & tunc aut pōt oībus quæri, &
vnicuiq; pro portione dñica q̄ritur, vt hic ī principio, & ff. eo.
l. ſi ſeruus cōis ſic. Si tñ ad alterū ex dñis perueniſſet, alteri reſti
tuere cogeretur condictione ſine cauſa, vt ff. eo. l. pen. Aut non
pōt omnibus quæri pro portione dominica, & q̄ritur tūc oībus
pro ea portione, pro qua poteſt, vt l. ſeruus cōis. ff. de dam. infe.
Aut non pōt omnibus quæri, & acquiritur ei cui pōt, vt l. 1. §. ſi
3 ſeruus cōis. ff. eo. ¶ Et iſta ſunt vtilia ad qōnem de † vno inſtito-
re alicuius ſocietatis, in qua ſunt plures ſocij, & habent plures
partes in ſocietate, cui acquirat, & pro quota? Et prædicta ſunt
vera, qñ ſtipulatur dominus nominatim, nominibus appellati-
4 uis, ſiue ſibi, vt l. ſiue mihi. ff. eo. Qñq; † ſeruus plurium ſtipula-
tur nominatim alicui ex dñis, & tunc ei ſoli quæritur, vt l. ſi ſer
uus cōis. ff. eo. Aut ſtipulatur nominatim pluribus dñis, vel om
nibus, & tunc aut eos nominat alternatiuè, & dic, vt ff. eo. l. itē
ſi ſeruus. §. ſi. cum l. ſeq. Aut copulatiuè, & tunc aut oībus nomi
natim pōt quæri viriliter, & oībus quærit̄. Aut oībus quæri nō
pōt, & tunc q̄ritur illis, qbus pōt quæri, vt l. proinde. §. ſi. ff. eod.
Eodem mō diſtinguendum eſt, ſi iuſſu aliquorum fuit ſtipula-
tus, quia tunc q̄ritur iubenti, vt hic. fallit in l. ſi ſeruus duorum.
ff. de acq. hær. Et ibi ponitur ratio, qñq; vnus iubet, & alius no-
minat, & tunc dic, vt no. glo. hic, & Bart. in d. l. ſi ſeruus cōis, ſic.
Qñq; ſeruus ſtipulatur nominatim proprijs & appellatiuis, &
tunc aut exprimūtur nomina propria, & appellatiua eorundē.
Aut

ADDITIO.

a Nomina propria. Adde Aret. & alios in §. & ſi ex diſparib. ſupra de vulg.

Aut exprimunẽ nomina propria quorundã,& aliorum appella
tiua. Aut quorundã propria,& omnium appellatiua. Primo ca
ſu habet locũ iſta gl. Secũdo caſu,qñ nominatim nomine pro-
prio acquiruñ viriles,nominatim oñe appellatiuo acquiruñ
pro dñicis portionibus,vt.C.eo.l.proinde.in prin. Tertio caſu,
qñ aliquis nominaẽ noĩe proprio,& alij qui nominanẽ noĩe ap-
pellatiuo,& tunc fiet diuiſio eo modo quo dr̃.ff.eod.l. ſi ſeruus
cõis. quia nominatim habent ſuas partes viriles, & nẽs domini
hñt vnam virilẽ,ad quam vocabuñ ẽt nominatim pro portio
5 oibus dñicis.¶ †Prædicta faciunt ad monachos,pone q̄ mona-
chus meo mandato eſt ſtipulatus a Titio,nũ actio acquiriẽ mo-
naſterio ſuo,& non mihi,tñ monaſterium cogitur mihi cedere
actionẽ in totum. vt dr̃ in ſeruo fructuarij,vt l.ſi liber homo. &
ibi hoc no. Bar.ff.eo.& pro hoc facit in ſimili l.q̃dam cũ filium.
ff.de hæredib.inſti.& quod habeẽ in l.actio.§.ſi.ff.de acq hær.&
no.glo.& doct.in l.ſi quis mihi bona.§.1.eod. tit. Et facit bonus
tex.in l.quod aũt.§.ſi legatis.ff.de ædil.edi.& habent in d.l. pen.
6 ff.eo.¶ †Quarto,pone q̄ aliquis monachus ſine monaſterio põt
eſſe religioſus in genere,nõ tñ adſtrictus alicui monaſterio, vt
no.doct.in c.1.de reg.iur.in 6.& ſtipulaẽ,cui acquirat?dicit Bar.
in l.quod ſeruus.ff.eo.quod non valet ſtipulatio,vt ibi. Sed Ca-
noniſt.dicunt in ſimili contrarium,q̄ acquirit ſaltem Cameræ
Apoſtolicæ,vt no.in c.requiſiſti.extra,de teſt.

S V M M A R I V M.

1 *Monachus poſitus ad regimen alicuius eccleſiæ,cui acquirat.*
2 *Monachus detentus ab alio monaſterio,cui acquirat.*
3 *Detentus a monaſterio pro monacho,qui vere monachus non eſt, ac-*
quirit monaſterio.
4 *Monaſterio non queritur ex ſtipulatione,quam facit,qui non eſt pro-*
feſſus,& Abbas hoc ſcit.

Quod ſeruus cõis. Seruus cõis ſtipulando rem quæ
non põt vni ex dñis acquiri,acq-
rit alteri inſolidum.h.d.¶No.q̄ põt ſtipulari ſeruus cõis rẽ ſibi
dari,q̃ eſt inſolidũ vnius ex dñis,& tunc inſolidum acquiritur
alteri.& dic vt plenè dixi ĩ.proxi.§.¶Et iſta faciũt ad q̃onem, ſi
1 monachus † cui cõmiſſum eſt p̄ Abbatẽ ſuum, regimẽ alicuius
eccleſiæ,q̄ illi eccleſiæ cuius habet regimen,acquirit , vel ex re
illius eccleſiæ,vel ex operis ſuis,quia dicta eccleſia poteſt dici
quodãmodo vſufructuaria dicti ſerui,quia dictæ eccleſiæ debet
operari. Si verò quæreret aliunde,quæreret eccleſiæ principali,
cuius eſt monachus.facit quod habetur in c.pñti. de offi. ord.in
6.& de offi.or.c.quanto.ita dicit Bar.in l.1.§.ſi fructuarius.& l.
2 ſi ſeruus cõis ita.ff.eod.¶ †Quid ſi monachus vnius monaſterij
detineẽ ab alio monaſterio bona fide? dicit q̄ ea acq̃rit ſecũdo
monaſterio,ſicut acquirit ille,qui detinet ſeruũ alienũ bona fi-
de:& ſic ex operis dicti monachi,& ex re ipſius ſecundi mona
3 ſterij. Ita dicit Bar.in l.ſi ſeruus cõis ita.ff.eo. ¶ †Quid ſi q̃s in ve
ritate non eſt monachus,ſed bona fide detinet? Dic q̄ monaſte
rio acquirit,ſicut ille q̃ detinet liberum hominem bona fide,vt
l.liber homo.ff.de acqu.re.dom.ita dicit Bar.in d.l.ſi ſeruus cõis
ita. De hęreditate nõ adita,an,& quomodo per monachum ac-
quiratur,vide quod dixi ĩ.de hære.inſti.§.alienus aũt. Adde gl.
Bar.& doct.quod in contrario,in l.cohæredes.§.1.ff. de acquir.
4 poſſ.¶ †Quid autem ſi quis in veritate non eſt profeſſus,nec ve
rè eſt monachus,& Abbas,iſta ſcit,an acquirat per dictum talẽ
monachum? dic q̄ non,ſicut non acquirit malæ fidei poſſeſſor
ſerui,ita dicit Bar.in l.ſi ſeruus teſtamento.ff.eo.&c.

De diuiſione ſtipulationum.

S V M M A R I V M.

1 *Interlocutoria quæ ſit appellationi ſubiecta.& num.2.*
3 *Stipulationes prętorię quę dicantur.*
4 *Stipulatio communis quę ſit.*
5 *Cautio a ſtatuto inducta,an dicatur pretoria,vel ciuilis.*

STipulationum. Totus iſte titulus diuidiẽ in
duas partes principales. Pri
mò,ponit diuiſionẽ ſtipulationis. Scdò, illã p̄ exem
pla declarat. Scda ibi,iudiciales. Et h.d.totus titulus.
Stipulatio iudicialis eſt,q̃ incidẽter interponiẽ. Prætoria verò,q̃
principaliter interponiẽ. Cõuẽtionalis,q̃ ex ſola partiũ cõuen-
tione. Cõis verò,q̃ aliq̃n principaliter,aliq̃n incidẽter interpo-
niẽ.h.d.ſm gl. Vel dic ſm Bal. Prætoria ſtipulatio ẽ q̃ eſt inducta
ab edicto p̄toris. Iudicialis a iuriſcõſultis,vel alijs partib. iuris,
q̃ a p̄tore. Cõuẽtionalis a ſola partiũ ↄuẽtione. Cõis,q̃q; a prę
tore,q̃q; a iuriſcõſultis inducta eſt.h.d.ſm Bar.¶No.q̄ triplex
eſt ſtipulatio.¶No.q̄ ſtipulatio iudicialis vr̃ eſſe ſolũmodò il-
la,q̃ venit ĩ iudicijs a mero iudicis officio.¶No.q̄ cautio, vt do
lus malus abſit,ẽ cautio iudicialis.¶No.q̄ p̄torię cautio vr̃ eſſe,
quæ a prætore mortuo inducta eſt.¶No.q̄ cautio de damno in-
fecto dr̃ cautio p̄toria.¶No.q̄ cautio ↄuẽtionalis eſt innumera
bilis,q̃a tot ſunt,quot a partibus placitũ eſt,vt in l.1.§.conuen-
tionis.ff.de pac.¶No.q̄ illud dr̃ eſſe cõe, qđ põt participare &
de vno,& de altero extremorum.¶In gl.quæ incipit,ſed cũ hic
poniẽ.in ſi. Dic,q̄ hic diuidiẽ ſtipulatio in genere, ibi vnum ge
nus tñ. Itẽ adde,q̄ illa l.1.ff.de præto.ſtip.in alio vr̃ obſtare,q̃a
ibi poniẽ ſtipulatio p̄toria,ſicut genus iudicialis, vt ſpecies.hic
verò ponunẽ vt ſpecies diuerſæ. Sed dic,q̄ aliter capiẽ iudicia-
lis,qñ iudiciũ interponiẽ,hic aũt qñ ex officio iudicis. ¶In gl.a
mero.in ſi. No.ſing.iſtam gl.quã Ang.alleg.in l.5.in prin.ff.eo.q̄
idem eſt merũ,q̄ purũ,quod eſt tractũ & ſeparatum a ſubſtãtia
alterius entis,ita q̄ nullũ cõmune habet cũ eo. ¶Et p̄ hoc dicit
ſe ↄſuluiſſe,q̄ ſi ſtatutum dicit,q̄ nõ poſſit a mera interlocuto-
1 ria appellari,q̄ appellabiẽ †ab interlocutoria,qua iudex pronũ
a tiauit inſtrm̃ guarentigiæ [a] executioni non mandãdum, qm̃ nõ
eſt mera interlocutoria p̄p̄ effectum executionis partis, nec eſt
merè diffinitiua,q̃a nõ p̄ceſſit litis conteſtatio , nec alius ordo
iudiciarius,& ſic dicit iudicatum fuiſſe.facit qđ no. Bart. de in-
terlocutoria.in l.cũ Titia.ff.de accuſa. Sed do. Io. de Imo. in d.l.
b 5.dicit q̄ eſt aduertẽdum,ſi ſtatutum dicat , in interlocutoria [b]
certũ ordinem debere ſeruari,vr̃ intelligendum de illa interlo
cutoria,quæ habet vim diffinitiuæ,per id quod no. Io. And.poſt
Abb.in c.peruenit.el 2.extra de appel.& ita de facto dicit,quòd
ↄſuluit do. Ant.de But. Sed(vt vr̃ per prædicta) Ang. vr̃ ſentire
ↄtrarium,niſi addatur verbũ merũ, vel ſimile. Et pro hoc bene
facit quod no. Bar.in d.l.cũ Titia.ff.de acc.vbi dicit,q̄ licèt abſo
lutoria ab obſeruatione iudicij dicatur aliq̃n diffinitiua,non tñ
obſeruanẽ in ea,quæ hñr in l.2.C.de ſen.ex breui.reci. Ex prædi
ctis ergo ↄſidera,an ſtatutũ dicat de qualibet interlocutoria,an
vero ſimpliciter loquatur. Et hoc ſecundo caſu,ſi intelligeretur
de qualibet interlocutoria,actus vitiaretur,& tunc vt actus po
tius valeat,reſtringam ad interlocutoriã merã. Aut generaliter
intelligendo actus non vitiareẽ,& tunc indiſtinctę de qualibet
intelligi l.facit l.ait p̄tor.§.promittiẽ.ff.de mino.& c. vt debitus.
2 extra de appel. Addeẽ vnũ ſingulare,q̄ tã in modo appellãdi,q̃
in alijs formis,& modis,in effectu iudiciali eodẽ modo appel-
laẽ,& iudicabimus idem in interlocutoria,quæ hẽt vim diffini-
tiuæ,ſicut de ipſa diffinitiua,non aũt ſicut de mera interlocuto
ria,vt eſt gl.ſingularis in c.ſi.de elect.in 6. de qua dic vt latè di
cit Ludo.in d.l.5.ff.de verb.oblig.vbi ego latius ſcripſi. dic , vt
ibi.¶In gl.veniunt.ibi,principaliter aditi. hanc reprehẽdit Bar.
per l.in omnibus.ff.de iudi. vbi illa cautio eſt introducta a iu-
riſconſulto,& nõ a prætore,& ſic eſt iudicialis. Et tñ ibi princi-
paliter aditur iudex. per l.denuntiamus.C.de his qui ad eccl.cõ
fug quia non a prætore,ſed ab Imperatore inuẽta fuit: & tamẽ
iudex principaliter aditur propter cautionem,& econtra,in cã
damni infecti iudex aliquando,non principaliter,ſed incidẽter
aditur,vt ſi quis velit tollere rudera domus vicinæ ruinatæ , nã
excipere põt vt caueat de damno inf.l.prætor.§.ſi. cum l. ſeq.ff.
de dam.infec. Ideo tene primam differentiã , q̃a iudiciales fue-
runt a Iuriſconſulto vel Imperatore inuẽtę, ſiue principaliter,
ſiue incidenter iudex adeatur. Et prætorię quæ a iuriſdictione
* prætoris mortui ſunt introductæ.*¶In ea.glo. ibi , vagæ ſunt,p̄
3 totum &c.dic,hoc non placet doctoribus,quia † ſtipulationes
de dam.infec.& vt lega.nomi.caueatur.ſunt prætoriæ,vt hic,&
tamen non continentur in tit.de præto.ſtipul. & tamẽ ſunt præ
toriæ,

A D D I T I O N E S.

a Guarẽtigiæ. Præmitto q̄ guarẽtigia nihil aliud eſt , quã quoddã præceptũ q̄ fit p̄ iudicẽ chartularẽ,ſeu notariũ ad hãc iuriſdictionem ſuffultũ, de inſtrumento rogatum, parti roganti,vt incontinenti obſeruet in inſtrumento contenta,dilatione præfixa ad ſoluendum eſſluxa,ſecundũ Nic.Boerium in deciſ.ſuis,q.295.incipien. Cõponitur finalis,verſi.nã guarentigia.nu.6.poſt Ang.& ſcriben.in l.ait prætor.§.ſi iudex.de re iud.in Pãd.& dixi,in cõſ.222.incip. Syndici Sarriani.verſi.inſtrumẽtũ guarẽtigiam.num.2. Et ſic guarentigia in nihil aliud eſt quã præceptũ factũ debitori de ſoluendo intra terminũ ſibi præfixũ a iudice chartulari. Talibus enim inſtrumẽtis Auenione,& in comitatu Venyſcino non vtimur,ſed loco illorũ habemus inſtrumẽta cõfeſſionata. Inſtrumẽtũ aũt confeſſionatum dicitur , quando aliquis debitor conſtituit procuratores irreuocabiles in inſtrumẽto debiti ad cõfitẽdũ debitũ coram iudice,effluxa dilatione in inſtrumẽto aſſignata, & ad capiẽdũ dilationẽ ad ſoluẽdum. Bal.in l.etiã.colu.in ver.& nota q̄ tu ſcis.C.de executione rei iudi. Ad idẽ Iaſ.in l.error.ver.quæ differentia.nu.14.C.de iu.& fac.ign. Philip. Dec.in l.in bonæ fidei.C.de pa.perficiet iſta duo guarentigiatum, & confeſſionatum,quæ procedunt virtualiter & effectualiter. Ant.Ca.

b Interlocutoria. Vide Ang.conſ.355.& Rom.in conſultum conſ.174.

* Iuuentæ,in vet.exempl.

toriæ, igitur &c. Vel ſm Ang. in d. l. 5. dic, ꝙ gl. habuit bonũ re-
ſpectum, quaſi velit dicere, nos habemus tit. de prætoriis ſtipu-
lationibus particularem; & tamen in particulari non habemus
tit. de iudicialibus ſtipulationibus. ¶ In ea. gl. in fi. dic, Pet. dãnat
iſtam, quia cautio de damno infec. eſt prætoria, vt hic, & tamen
etiam per quemlibet minimum magiſtratum expeditur. vt l. 1.
& l. 4. §. 1. ff. de dam. infec. Sed Ioan. de Imo. ſaluat glo. ab iſta
impugnatione, quia ibi eſt ſpeciale, quoniam illa materia deſi-
derat celeritatem, propter periculum moræ. vt d. l. 1. ergo in cõ
trarium eſt ius commune. ¶ In gl. pœnæ. in fi. Et quæ ſit rõ diffe-
rentiæ, quare liber homo non poteſt deduci in ſtipulationem,
etiam ab ignorantibus, ſed in venditione ſic, vide gl. j. de inutil.
ſtipul. §. 1. & ibi dicã, quia aliter dicit Bar. in l. liber homo. ff. de
verb. obl. ¶ In gl. de cato. in fi. dic, ꝙ malè loquitur iſta glo. quia
4 ſm primam opi. ſequitur ꝙ † quælibet ſtipulatio poſſet dici cõ
munis. Vnde dic, ꝙ ideo dr̃ cõmunis, quia eſt inducta a prętore
in procuratore actoris, vt l. non ſolum. §. qui alieno. ff. de proc.
Extenditur ẽt ad reũ in certis caſibus, qui inducuntur a iuriſ-
conſulto, vt l. Pomponius. §. ſed & is. & l. nõ ſolũ. §. fi. ff. de pro-
cur. & hoc ſentit glo. in fin. ¶ Quærit Bart. & doct. in d. l. 5. quid
5 † de cautione quæ inducitur ex forma ſtatuti, an dicatur prætio
ria, vel ciuilis? & eſt magni effectus, per not. in l. ſancimus. C. de
verb. ſign. Et dic, ſi eſt factum a toto populo, vel a repræſentan-
tibus totum populum, tunc clarum eſt, ꝙ dicitur ciuilis. arg. gl.
in rub. C. quæ ſit lon. conſue. & l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur.
& facit l. municipibus. ff. de cond. & demon. iuncta l. omnes po-
puli. ff. de iuſt. & iu. quod no. gl. & doct. in in l. 1. circa prin. ff. qđ
quiſq; iur. & quod habetur in ſimili in l. planè. ff. quod cuiuſq;
vniuer. nomi. & quod not. Bart. in l. ambitioſa. de decre. ab ord.
fac. in l. quod maior. ff. ad municip. Si verò eſt factum ab epiſco-
po, Duce, vel Marchione, tunc dicitur prętoria, quia ſit a magi-
ſtratu. vt l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iu. & ſic actiones pœnales de-
ſcendentes ex ſtatutis talium magiſtratuum, erunt annales, vt j.
de per pe. & tempo. act. in prin. & pro iſta differentia optimè fa-
cit quod ſing. no. Bar. in l. 1. in fi. ff. de bon. poſſ. & Bal. & Imo. in
l. ex duobus. §. fi. ff. de vulg. & pup. & iſtud eſt tenendum. & ita
ſequitur in d. l. 5. Raph. & Imo. licèt Ang. ibi velit diſtinguere,
an Marchio faciat iure proprio, vel dicatur, vt Vicarius eccle-
ſiæ &c. ſed ſua differentia non probatur lege. de iſta tamẽ quæ-
ſtione vide latè Lud. in rub. C. qui admit. ad bon. poſſ. poſſ.

De inutilibus ſtipulationibus.

¶ Supra in tit. de verb. obl. dixit in genere de ſtipulationibus in-
terpoſitis ab vno, verùm quia tam ex parte creditoris, q̃ ex par
te debitoris, aliquando plures perſonæ interueniũt, & ſunt duo
rei, & ideo ſubiecit tit. de duob. reis. Verùm, quia ſtipulatio nõ
eſt ſimplex, ſed multiplex, ideo poſteà annectit tit. de diuiſio. ſti
pul. vt ſupra tit. proxi. Verùm, quia aliquãdo ſtipulatio eſt inu-
tilis, & hoc poteſt contingere multis modis, ideo ponit hic iſtũ
tit. de inutilibus ſtipulationibus &c.

S V M M A R I V M.

1 *Stipulari poteſt id, quod non fuit, nec eſt in rerum natura, ſed eſſe poteſt, & eſſe ſperatur.*
2 *Iura & actiones an dicantur mobilia, vel immobilia.*
3 *Specie perempta, quid ſit ſtipulandum.*

OMnis res. Quoniam iſte titulus eſt valde lõgus,
& habet plurimos §. & vnuſquiſque §.
habet materiam de per ſe. ideo nõ diuidam, quia eſ-
ſet valde longa diuiſio. Et h. d. hoc principium. Stipu
latio rei quę non eſt, nec eſſe põt in rerũ natura, nõ valet: ſecus
ſi poſſet in noſtro dñio haberi. h. d. ¶ No. ꝙ oĩs res quę põt cade
re in dominio noſtro, poteſt in ſtipulationem deduci, nec curaſ
vtrũ ſit mobilis, vel immobilis. ¶ No. ꝙ ſtipulatio hominis mor
tui non valet, quia homo mortuus ad nihilum valet, ẽt ſi ſtipu-
latio fuerit ab ignorante cõcepta. ¶ No. ꝙ hippocentaurus fuit,
& eſt res imaginaria, & non vera, nec fuit, nec eſt, nec eſſe põt.
1 ¶ Ex quo † not. ꝙ poſſum ſtipulari id quod non fuit, nec eſt in
rerum natura, ſed eſſe poteſt, & eſſe ſperatur, vt fructus futuros
ex tali fundo, vt l. inter ſtipulantem. §. ſacram. & ibi Barto. ff. de
verb. obl. ¶ In gl. 1. in fi. No. iſtã gl. quõ multis modis fieri põt ꝙ
2 res nõ ſit in dñio nr̃o, nec in nr̃o commercio. ¶ † In gl. mobilis.
in fi. an aũt iura, & actiones dicanſ mobilia, vel immobilia, no.
gl. & Bar. in d. l. mouentium. ff. de uerb. ſign. vbi Bar. dicit, ꝙ eſt
Tertium genus de per ſe. vt l. a diuo Pio. §. in venditione. & ibi
vide doc. ff. de re iud. bene tamen verum eſt, ꝙ iudicabimus po-
ſtea mobile, vel immobile, ſm quod adiicitur rei mobili, vel im
mobili, vt no. gl. & Dy. in d. l. mouentium. Et idem no. Bart. in l.
poteſt pupillus. ff. de auth. tut. & glo. & Bal. in tit. qui feud. cõſti.
po. in c. 1. & no. gl. & doct. in l. 1. C. ſi aduer. tranſac. Et vide Bar.
in l. tutor. ff. de bon. poſſ. quod no. ſm doct. Bal. & Sal. in d. l. tu-
tor. quando tu frater facis tuas ſorores nuptas renunciare bo-
nis paternis, quia ibi etiam ſunt mobilia, & ſic actiones ad im-
mobilia, ꝙ ſemper habeas authoritatem iudicis, & decretum,
ſi ipſa ſit minor, alias non valeret renunciatio. argu. l. lex quæ tu
tores. C. de admi. tut. quod perpetuò tene menti. Et ideo ſis cau
tus, qñ ſtipularis obligationem bonorum, ꝙ dicas & obliges bo
na tua, tunc non dicendo mobilia & immobilia, veniũt iura &
actiones, vt eſt caſus in l. ſi legatus. §. 1. & ibi no. ff. ad Trebel. Se-
cus ſi diceres omnis bona mobilia & immobilia, quia non ve-
niunt nomina debitorum, vt d. §. in vẽditione. ¶ In gl. credebat.
3 in fi. No. ꝙ † quando ſpecies perempta eſt culpa debitoris, po-
teſt etiam ipſa res, non tantùm eius æſtimatio in ſtipulationem
deduci, quinimmo ipſa res debet peti, & plus. ſ. ꝙ in ipſa re fiat
condemnatio. verùm, quia executio impoſſibile eſt, ꝙ fiat in
re perempta, fiet ergo in æſtimatione, vt l. ſi ſeruum. §. effectus.
& ibi gl. & Bar. & doct. ff. de uerb. obl. quod no. in practica, quã-
do petis a ruſtico boues mortuos culpa ſua. ¶ In gl. inutilis. in fi.
dic, ꝙ adeò eſt inutilis, ꝙ nec ciuilis, nec naturalis naſcẽ obli-
gatio, quia impoſſibilium nulla eſt obligatio, vt de reg. iur. in
6. c. nemo ad impoſſibile &c.

S V M M A R I V M.

1 *Rem ſuam ſibi dari, nemo ſtipulari poteſt.*
2 *Liber homo an poſſit in emptionem vel in ſtipulationem deduci.*
3 *Ciuitates poſſunt res proprias habere, & in patrimonio proprio, atque eas alienare poſſunt.*
4 *Rei cuius commercium haberi non poteſt, an æſtimatio, vel intereſſe debeatur.*
5 *Stipulatio an ſicut alij contractus pendere poſſit:*
6 *Quid ſi ſub conditione ſtipulatur res, cuius cõmerciũ nõ habemus.*
7 *Res infidelium quatenus ſtipulari poſſunt.*

Idem iuris eſt. Stipulatio rei quæ in noſtro dominio
non eſt, vel quæ eſt, ſed poſtea deſinit, li-
cèt poſſit effici in noſtro commercio, non ualet, ſiue purè, ſiue
conditionaliter fuit concepta. h. d. ¶ Not. ꝙ res ſacra non eſt in
humano iure, ſed diuino. ¶ Not. ꝙ in rebus, in quibus non ca-
dit commercium noſtrum, non cadit aliqua obligatio, etiam
inter contrahentes ignoranter, & bona fide. ¶ No. ꝙ non valet
emptio liberi hominis, licèt reputetur pro ſeruo, facit l. iuſto.
1 in prin. ff. de uſucap. ¶ † No. ꝙ nemo poteſt ſtipulari ſibi dari, &
ſic dominium transferri rei ſuę, vt j. de actio. §. ſic itaque. quia
res propria nõ poteſt amplius propria fieri. vt l. proprias. C. de
leg. ¶ No. ꝙ res in vſibus publicis deſtinata, poteſt eſſe in priua-
to vſu, ut liber homo poteſt eſſe ſeruus. ¶ No. ꝙ aduerſam for-
tunam liberi hominis, quis non debet æſtimare, vel deſiderare.
¶ Not. ꝙ quando res a principio eſt nulla, quia lex reſiſtit, licèt
poſtea deueniat ad caſum a quo poſſet incipere, non conualeſ-
ſcit, de quo plenè per Bar. in l. pluribus. §. 1. ff. de uerb. obl. ¶ No.
econtra, ꝙ licèt diſpoſitio a principio valuerit, ſi tamẽ deuenit
ad caſum, a quo non poſſet incipere, vitiatur. ¶ In gl. ſacram. in
fin. quàm glo. declara, quia in venditione venit traditio poſſeſ-
ſionis, & liber homo poteſt poſſideri ab ignorante, non a ſcien
te. ff. de acquiren. poſſeſſ. l. cum hæredes. §. fina. & ff. de vſucap. l.
non iuſto. in princ. ideo in venditione exigitur ignorantia em-
ptoris. Idem ergo in ſtipulatione tradendi, ita declarat iſtã glo.
Rapha. in l. liber homo. ff. de verbo. obligat. Sed Bart. ibi, quem
ſequitur Ange. Imol. & communiter docto. damnant glo. ibi,
2 quia dicunt, ꝙ homo † liber nec in emptionem, nec in ſtipula-
tionem poteſt deduci, vt ipſe liber homo debeatur, ut ibi. ſed
in præiudicium venditoris, ſic, vt ipſe teneatur de euictione.
Idem ergo dicit fore dicendum in ſtipulatione ex cauſa onero-
ſa, vel ſi fuiſſet in dolo. Sed domino Raph. non placet opi. Bart.
quia ſi non valeret venditio in rem, non ageretur ad intereſſe,
ſaltem contra venditorem ignorantem. ff. de contrah. emp. l. do
mum. cum ſimilib. Nec n. reperitur, ꝙ res mortua poſſit uendi,
quãuis dicat, ꝙ pro Bar. faciat l. continuus. §. cũ quis. ff. de uerb.
oblig. ibi uide ẽt Raph. ſed de iure credo, quòd iſta glo. p rõnes
Raph. ſuſtineatur, tñ opi. cõmunis cui eſt ſtandum, eſt in cõtra-
rium, ut dixi, & uide l. & liberi. & l. qui officij. §. 1. ff de cõtrah.
emp. ¶ In gl. religioſam. dic hoc uerum, qñ res in totũ eſt ſacra,

uel

vel religioſa. ſin autem eſſet pro parte, an valeat ſtipulatio, em-
ptio, vel alia diſpoſitio? vide l. hanc. & l. in modicis. ff. de cõtrah.
3 empt. ¶ In gl. vſibus. in fi. No. ea gl. ꝙ ciuitates † poſſunt habere
res proprias, & in patrimonio proprio, quæ non ſunt in cõmu-
ni vſu, idem dicimus de Imperatore, qui habet res in patrimo-
nio proprio, vt l. apud Iulianũ. §. fi. ff. de leg. 1. & in l. bene a Ze-
none. C. de quadrien. præſcrip. & iſta poſſunt alienari, vt quæli-
bet res priuatorum, vt ſunt molendina Bononiæ, vt dicit gl. in l.
ſed & Celſus. ff. de contrah. emp. & in d. l. apud Iulianum. §. fin.
& d. l. bene a Zenone. & facit l. 1. §. hoc autem interdictum. ff. ne
quid in loco publico. ¶ In glo. commercium. in fin. vel tu pone
exemplum quotidianum. Statutum eſt Venetiis, & Ferrariæ, ꝙ
2 nullus forenſis ᵃ poſſit modo aliquo acquirere aliquã domum
in dictis ciuitatibus, facit l. in quorum. ff. de pign. & quod ibi gl.
& Bar. in l. multum. ff. de verb. obl. In quo dubio conclude, ſm
4 Bar. in d. l. multum. † ꝙ aliqñ res non eſt in commercio propter
rei naturam, vt quia ſacra, vel religioſa, & tũc ſi ꝯctus ſuper ea
fiat, an ſaltem æſtimatio, vel intereſſe debeatur? & in hoc dic ꝙ
non, vt l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verb. obli. Aut non eſt
in commercio ꝑꝑ quandam qualitatem, vt quia eſt iuncta ædi-
bus, & tunc æſtimatio debetur, vel intereſſe, vt l. cætera. §. duo-
bus. ff. de leg. 1. Si verò illius rei eſt cõmercium in cõi, tunc, Aut
eſt cum magna difficultate, & hr̃ pro impoſſibili, vt d. l. apud
Iulianum. §. 1. Aut eſt cõmercũ in cõi ſine difficultate, & tũc,
aut defectus eſt ex parte promiſſoris, aut ſtipulatoris, vt in gl. in
d. l. multũ. Primo caſu indiſtinctè debetur æſtimatio, vt d. l. mul
tum. quod no. ¶ In gl. protinus. in fi. ſed quæ eſt rõ quare nõ po-
5 teſt † ita pendere ſtipulatio, ſicut alij ꝯctus, vt l. fi. ff. cõmu. pred.
cum poſſit ſuſpendi. vt §. oĩs. ſupra de verbo. obl. Poteſt dici ſm
Io. Fab. ꝙ cæteri ꝯctus nõ pendent, ſicut nec ſtipulatio, ſed qua-
litas contractus, ſicut trãſlatio dñij, vel cui acquiritur ex cõtra-
ctu, pendere põt. Et ex his dr̃ pendere contractus. de dona. cau.
mor. l. 2. vbi de hoc, ſed non reperitur ꝙ ẽt ea poſt facto conſu-
mato, vnde pendere dr̃ propter euentum conſumationis: in ve
ritate tñ non pendet, immo interim eſt nullus. vt ff. ſi cer. pet. l.
6 perinde. loquitur ergo hic in actibus puris. ¶ † Quid ſi ſub con-
ditione ſtipulor rem, cuius non habeo commercium? tex. in d.
l. inter ſtipulantem. § ſacram. ff. de verb. ob. vr̃ dicere idem. Et tñ
contra cauetur. ff. de uerb. obl. l. exiſtimo. & l. ſi rem meam. facit
c. abbate ſanè. de re iudi. in 6. & quod not. Bar. in l. id quõ. ff. de le.
1. & in l. liber homo. ff. de uerbo. obl. ubi res hoſtium, quæ nũꝗ̃
fuit noſtra, non ſimpliciter, ſed ſub cõditione, ſi noſtra fiat, põt
ſtipulari. cogita, alias in iſto tit. fortè plenius dicam. Et uide laiè
dñm meum Flori. in d. l. fi. ff. commu. prædi. &c. an contractus
pendeat, & qñ. ¶ In glo. ſimiliter. in fi. ſed contra. ff. de leg. 3. l. ſi
chorus. §. fi. ſed ibi erat ſeruus quo tp̃e potuit legari: hic erat li-
ber tp̃e ſtipulationis. Et tñ ſi tẽpore ſeruitutis ſtipularet ipſum,
& poſteà efficeretur liber, & interim ſeruus, nõ conualeſcit ſti-
pulatio, uide ff. de ſol. l. qui res. §. aream. ſecundum Io. Fab. ¶ Vl-
timò, tex. iſte facit ad id, quod not. Bar. in d. l. liber homo. & in l.
7 Iulianus. ff. de leg. 1. uidelicet, an res infidelium, & ſic quæ † non
ſunt in cõmercio noſtro, poſſumus ſtipulari. Et dic ſi ſemel fue-
runt noſtræ, ſed hodie ſunt occupatæ, poſſunt ſtipulari. c. abba-
tè. de re iud. lib. 6. item ſecundò, ſi promittatur ut cum iſta cõdi-
tione, ſi ad manus noſtras peruenirent, etiam tunc res hoſtium
poſſumus ſtipulari, ut ibi. ſed ſimpliciter non poſſumus, quia
non ſunt in commercio noſtro, ſecus ſi eſſent in commercio, ut
ſunt aromata, quæ poſſunt uendi & emi, tunc licèt ſemper ſue-
rint hoſtium, tamẽ poſſunt legari & ſtipulari, & iſte eſt propriè
tex. ſm Raph. in l. ab omnibus. §. etiam. ff. de leg. 1. quod no.

ADDITIO.

a Forenſis. Vide pulchre Rom. conſ. 509.

SVMMARIVM.

1 *Factum alienum an, & quo caſu ſtipulari poſſit.*

Si quis alium. Factum alienum, non poteſt in ſtipula-
tionem deduci. h. d. ¶ No. quòd promiſſio
facti alieni non obligat; ſed promiſſio facti proprij bene obli-
gat, licèt ſit ꝙ alius faciat, quia principaliter deducitur factum
promiſſoris, qui promittit facere, & curare, & ita & taliter cũ
effectu quòd Titius fabricabit domum. ¶ In gl. magna, ibi, quo-
ties quis. dic, immo ibi eſt ſtipulatio prætoria. ut infra dicam,
igitur &c. ¶ In ea. gl. ibi, ſtipulatio iſta. 1. reſp. dic, ꝙ immo ideo
tenetur, quia præceſſit cõtractus emptionis, cuius natura tenet
1 de euictione, ut ibi no. Bar. ¶ In ea. l. gl. in fi. no. & ſigna glo. ma-
giſtram, ꝙ regula riter factum alienum promitti non põt, quod
fallit in certis caſibus, ut in gl. Tu dic, ſm Ang. & Imo. in d. l. ſti-
pulatio iſta. in princ. ꝙ regulariter factum alienũ promitti non
põt, ut hic; fallit in pluribus caſibus. Primò, qñ ſe facturũ & cu-
raturũ promittit, ꝙ Titius faciet, ut hic. 1. reſp. & ff. de fideiuſſ.
l. ſi ſtipulatus es opus. & l. ſicut reus. eo. titu. & d. l. quoties quis.
C. de dona. quæ ſub mod. ſed hæc non eſt propriè fallẽtia, quia
promittit principaliter factum ſuũ, ut d. l. quoties. Secundò fal-
lit in ſtipulatione prætoria. ubi etiam ſi nõ promittat ſe curatu
rum, tñ tenetur. ut d. l. quoties quis. hr̃ cum ſimilibus. Tertiò fal
lit, ubi præcedit ꝯctus, ex cuius natura promiſſor tenetur ex fa-
cto oium, etiã extraneorum, ut in emptione, ut l. emptorem. §.
quamuis. ff. de act. emp. & l. inter ſtipulantem. in prin. cũ ibi no.
ff. de uerb. obl. Quartò fallit qñ quis promittit factum alienum,
non ut perſonæ, ſed ut rei in contractum deductæ, & ita intelli
gatur. l. ſi ita quis. ff. de euic. ſm Pet. & Cy. in l. 1. in 7. q. C. de ꝑc.
Sed ad unum ſingulariter aduertas, ꝙ qñ quis uel ex ſtipulatio-
ne, uel ex natura ꝯctus tenetur curare, ut per alterũ fiat, uel nõ
fiat, non debes in tuo libello concludere, quaſi tibi nõ liceat ha
bere per factum, uel non factum alterius, quia nõ in facto illius
qui tenetur, ſed in facto, uel non facto alieno concluderes: ſed
debes concludere quaſi per promiſſorem non caretur, ut alius
faciat, uel nõ faciat, ita eleganter dixit Bar. in d. l. inter ſtipulan-
tem. in prin. in uerſi. quarta ſolutio eſt. ff. de uerb. obli. quod ſin-
gulariter no. in practica. Quintò fallit ubi quis promittit alium
dare, uel facere, ad quod promiſſor tenebatur, quia intelligitur
promittere ſe curaturum, ut eſt caſus ſingularis in l. qui autem.
§. ſed ſi quis. ff. de cõſti. pecu. Sextò fallit ſi iurauit, quia iurãdo
etiam ſuper facto alieno, intelligitur promiſiſſe omni meliori
modo quo poteſt, ut l. cum pater. §. filius. ff. de leg. 2. & per con-
ſequens uidetur promiſiſſe ſe facturum & curaturum. Septimò
fallit ubi adijcitur pœna, quia tunc in conditionis euentum ex
facto alieno committitur ſtipulatio iſta, ut d. l. ſtipulatio iſta. in
fi. prin. alias extra iſtos caſus ſtipulatio in facto alieno nõ cõmit
titur, quia inter ſtipulantem, & promittentem, negotium nõ ge
ritur, ut d. l. inter ſtipulantem. ideo nulla obligatio in iudicium
deducib. oritur. Iſta ſunt uerba Ang. partim in d. l. inter ſtipulan
tem. excepto eo quod dixi in practica ſupra. &c.

SVMMARIVM.

1 *Vaſallus non ſtipulatur pro domino, nec ciuis pro ciuitate ſua.*
2 *Alteri paciſci vel ſtipulari ex quibus cauſis liceat.*

Si quis alij. Alteri ſtipulari nemo poteſt, niſi ei, cuius po-
teſtati ſit ſubiectus, extraneus uerò poteſt ſo-
lutioni eſſe adiectus. h. d. ¶ No, ibi, nihil agit. ꝙ ex tali ſtipulatio-
ne facta pro altero, cum nihil agatur, nõ oritur nec ciuilis, nec
naturalis obligatio: facit l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & quod ibi gl.
& doc. ff. de uerb. obl. ¶ No. quòd pater per filium, dominus per
ſeruum ſtipulari poteſt, & quòd ex ſtipulatione filij uel ſerui
acquiritur, patri uel domino acquiritur. ¶ No. quòd adijciendo
aliquem ad ſolutionem, non quæritur adiecto obligatio, ſed tã-
tummodò ſtipulanti. ¶ Not. quòd etiam inuito ſtipulatore, põt
ſolui adiecto. ¶ No. quòd ex ſolutione facta etiam adiecto, & ẽt
inuito ſtipulatore, ipſo iure contingit liberatio. ¶ Not. caſum, ꝙ
adiectus ad ſolutionem, recipiens ſolutionem tenetur actione
mandati ſtipulatori ad reſtituendum pecuniam. ¶ In glo. inri. in
fi. no. iſtam gl. quòd regulariter nemo põt pro alio ſtipulari. fal-
lit in eo, qui eſt alteri ſubiectus, vel rõne reuerẽtiæ dñi, vel obe
diẽtiæ, ut monachus, uel filius, uel uſufructuarius, uel uſuarius:
1 ſecus in alio iure, unde † uaſallus non ſtipulatur pro dño, nec
ciuis pro ciuitate ſua, ut l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de uer. ob. ut
dicit ibi Ang. ¶ In gl. mag. in fi. no. & ſigna gl. ꝙ regulariter ne-
2 mo põt alteri paciſci, uel ſtipulari. † Fallit in caſibus in iſta glo.
ſpecificatis. quã gl. Bar. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler. ff. de uer.
obl. declarat iſto modo, uidelicet, ꝙ ſex modis pñt cõcipi uer-
ba ſtipulationis. ¶ Primo, ꝙ uerba ſtipulationis conferantur in
alterum, ut promittis Titio, & non ualet, ut hic. & l. quæcũq;. ff.
de act. & obl. Fallit in tutore, & curatore, & actore ciuitatis, &
filio, & ſeruo, qui pñt conferre uerba promiſſionis in perſonã
pupilli, adulti, patris, & dñi. ¶ Secũdò, ꝙ uerba promiſſionis cõ
ferantur in perſonam ſtipulãtis, executiua in perſonã alterius,
ut promittis mihi ꝙ dabis Titio, tunc ualet ſi mea intereſt, aliàs
ſecus, & illi Titio non datur actio niſi in perſonam tutoris, uel
actoris. l. cum qui. §. ſi actori. ff. de conſti. pecu. uel ſi procurator
dicat, promittis mihi ꝙ dabis dño meo, ut l. pen. C. ad exhiben.
¶ Tertio mõ ꝙ uerba obligatiua ex parte ſtipulãtis ſint imper-
ſonalia, ſine tñ expreſſione perſonę, & uerba executiua ſint ad
alium directa, ut promittis quòd dabis Titio, & tũc nõ ualet, qa
ei non

ei non vř ſtipulatus, cui ſolutio facienda eſt. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de uer. obl. ¶ Quarto mō, cū utrunq; ueniet in pſonā ſtipulātis, & hoc clarū, ꝙ ualet ſtipulatio, niſi in caſu l. 2. cū ibi no. per Ang. Bar. & Imo. ff. de ſtipu. ſeruo. ubi ſeruus ſeipſum ſibi ſtipulari non pōt, quia non eſt differentia inter ſtipulātem, & rē in ſtipulatione deductam. ¶ Quinto modo, ꝙ utrūq; uerbum, & pmiſsionis, & exequutionis impersonaliter proferatur, tunc ēt ualet, quia ſubintelligitur perſona ſtipulātis, ut d. §. ſtipulatio. ¶ Sexto modo, ut utrūq; uerbū in perſona alterius conferatur, ut promittis mihi dare nomine Titij, & iſta ualet in procuratore & negotiorum geſtore, ut no. gl. in l. huiuſmodi. §. 1. & ibi doc. ff. de leg. 1. De quo uide latius p Bar. in d. §. ſi ſtipuler. ubi Io. de Imo. aliqd conaē addere, inepte tñ; ideo nō curo referre, uide ibi p eū, quia ſufficit doctrina Bar. quæ eſt bona & clara. ¶ In gl. mādati. in ſi. no. bene iſtā gl. qua actione teneatur, & iſta ſunt uera, niſi adiectus eſſet animo ſibi donandi, ut d. l. in ſtatus. §. 1. & ibi Bar. ff. de uerb. obl. In dubio autem nō uidetur adiectus animo donandi, ut l. ſi cum aurum. ff. de ſolutio.

S V M M A R I V M.

1 *Vtile, an per inutile vitietur.*
2 *Indiuiduum quot modis dicatur.*
3 *Ingreſſus religionis retentis aliquibus bonis, an valeat.*

Quod ſi quis. ¶ Si quis ſibi uel alteri copulatiuē ſtipulatur, dimidia tm̄ ſtipulatori debetur. h. d.
a ¶ No. ꝙ utile[a] per inutile nō uitiatur. ¶ No. ꝙ ille qui ſtipulatur
a ſibi & illi, cuius iuri ſubiectus eſt, acquirit totum. ¶ † In gl. ualebit. in ſi. In hoc aūt Brocardo, an utile per inutile uitietur? dic ſm gl. in l. pecuniæ. ff. de uſur. quia ut loquimur in indiuiduis & non ſeparabilib. & utile per inutile uitiatur, & ita loquitur cōtrarium alleg. in glo. Aut loquimur in ſeparabilibus & diuiduis de natura, & de iure, & non uitiatur, ut l. 1. §. illud. & §. Trebatius. ff. de aqua quoti. & æſti. ut hic. ¶ Indiuiduū aūt dř altero de
2 quatuor modis. † Quoddā eſt indiuiduum, hoc eſt inſeparabile de natura, ut d. §. illud. & l. 4. §. Cato. ff. de uerb. obl. Quoddā eſt indiuiduum rōne depēdentiæ, ut principale, & acceſſorium, ut l. cum inutile. ff. de pen. leg. Quoddā eſt indiuiduū rōne formæ traditæ a iure, ut l. Græce. §. illud. ff. de fideiuſſ. & ibi uide Bart. cuius iſta ſunt uerba. ſm Iac. But. quem ad litteram ibi ſequitur Ange. & Imo. & uide Angel. & Imo. in l. 1. §. ſed & ſi mihi. ff. de
3 uerb. obl. ¶ † Et prædicta inducuntur ibi per Ang. ad queſtionē, ſi quis intret religionem retentis aliquibus bonis, ꝙ ualet ingreſſus, & retentio uitiatur, cum ſit p ſe quid potentius. allegat Ang. gl. in l. per ſeruum. ff. de uſu. & habi. Sed glo. ibi no. ꝯrium, ſed in auct. ingreſsi. C. de ſacroſan. eccle. bene tenet quod dicit Ang. ſed Bar. uult, ꝙ teneat ingreſſus, & monachus retinebit bona conniuentibus oculis abbatis, ut l. 4. ff. de manumiſſ. §. 1. Io. And. & alij doc. in c. ſi. de condi. appo. tenent, ꝙ ualet ingreſsus ut potentior, dic ut ibi, & per doc. in d. auc. ingreſsi. & per Imo. in d. §. ſed & ſi mihi. ſed multò latius uide per Imo. de iſta q. in l. ubi ita donatur. ff. de dona. cau. mor.

A D D I T I O.

a Vtile. Adde Panor. in c. dilectus. de præben. Rom. conſi. 412. Purpu.

S V M M A R I V M.

1 *Vox patris quatenus filij ſit.*
2 *Dos filię acquiritur.*
3 *Pater ſtipulatus filio in caſtrenſi vel quaſi, an ſibi vel filio quærat.*
4 *Pater an, & quę ſtipulari poſſit filijs, & nu. 5.*
6 *Emphyteuſis eccleſiaſtica accepta pro ſe & filiis, acquiritur filiis, ut filiis, non ut hæredibus.*

Ei verò qui. Si pater ſtipulatur filio, acquiritur ſibi. h. d. ¶ No. ꝙ qñ pater ſtipulatur filio, nō filio, ſed
1 ſibi acquirit. ¶ † No. ꝙ uox patris dř uox filij, & ecōtra, quia cenſetur eadem perſona, ut l. ſi. C. de impub. & aliis ſubſtit. & intelligo iſtum tex. qñ pater ſtipulatur aliquid ipſi filio, quod ſit iuris, ſecus ſi ſit aliquid facti per filium explicandum, quia tunc non quæritur patri, ſed filio, ut l. quod dř. & quod ibi Bart. ff. de uerb. obl. facit ſ. de ſtipu. ſer. §. ſed cū factum, qñ autē filius ſtipulatur patri, ſiue factum, ſiue ius, acquiritur patri, ut d. l. quod
2 dř. ¶ In gl. poſſet. in ſi. ſecus in his quæ filio † acquiri tantummodo poſſunt, ut dos; quia etiam illo tēpore digeſtorum filia erat capax dotis, ut l. Pomponius Philadelphus. ff. fam. erci. & quod ibi not. coniuncta l. uxorem. §. teſtamento. ff. de leg. 3. & ibi not.

3 ¶ Quid in † peculio caſtrenſi vel quaſi, qñ pater ſtipulatur? Iſtā quæſtionem format gl. in d. l. quod dicitur. ff. de verb. obl. & in l. dominus ſeruo. eo. tit. & in l. quodcunque. eo. tit. & Ang. in d. l. quod dicitur. & concludit, ꝙ pater ſtipulando filio, ſiue in aduentitiis, ſiue in caſtrenſi, vel quaſi, non ǭritur filio aliquid, q̄a vř ſtipulari vt extraneo, vt no. gl. in l. ſi tibi. §. ſi pactus. ff. de pac. ergo non valet, vt in §. alteri. ī. eo. ſed Io. de Imo. ibi tenet contrarium, ꝙ in aduētitiis filio quæratur proprietas, & patri vſuſfru. vt volunt ſupradictæ gl. Et idem ſi ſtipuletur in caſtrēſi vel quaſi, quæritur in totum filio. Ratio, quia pater poteſt ſtipulari pro filio emācipato, vt ipſi filio quæratur vſus, vt no. in l. quodcunque. §. 1. ff. de verb. obl. ergo eadē ratione debet poſſe quærere filio in poteſtate in caſtrēſi vel quaſi, quia plus iuris habet pater in caſtrenſi, quia occupat iure peculij, vt l. 2. ff. de caſtren. pecu. ꝙ non facit in rebus filij emancipati. ſm Io. Fab. Tu allega bonum textum in l. ſeruum filij. in prin. & ꝙ ibi no. ff. de leg. 1. Non obſt. l. genero. ff. de iur. do. quia directa non quæritur emācipato, vt ibi, ſed vtilis ſic, vt dixi per gl. in d. l. quodcunq;. coniuncta l. in tempus. ff. de hęr. inſti. ¶ Pro declaratione iſtius mate
4 rię vidēda ſunt plura. Primò, † an pater poſsit ſtipulari filio, ita ꝙ effectus conferatur in vitā? diſtingue, Aut ſtipulatur pater filio id, ꝙ p filiū patri acquirať, & valet ſtipulatio, & patri quæritur, vt hic, aut ſtipulatur ꝙ filio pōt acquiri, & tunc ſi ſtipulaē aliquid dari, & tunc aut filio, & valet ſtipulatio, & filio quæriē. ut d. §. teſtō. Aut ſtipulatur ut legitimus adminiſtrator, & poteſt quærere utilē exēplo tutoris, ut d. l. legati. ff. de pign. Aut ſtipulatur, ut extraneo, & non ualet, ut d. l. ſi tibi. §. pactus. ff. de pact. Aut ſtipulatur factū, & tunc aut eſt tale factū ꝙ perſonæ filij nō cohæret, & tūc eſt idem ꝙ in obligatione dādi, vt ſ. de ſtipu. ſer. §. ſed cū factum. Aut cohæret pſonæ filij, & tūc aut quęritur, an ualeat quò ad filiū, & ualet, & ſibi ǭritur utilis. l. ſi qs operas. ff. de operis liberto. ſi uerò ǭritur, an ualeat quò ad patrē, & tunc nō ualet, ut d. l. ꝙ dř. 2. reſpon. niſi ſua, ut extranei pecuniariter
5 interſit, ut l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler. ff. de uer. obl. ¶ † Quid autem ſi cōferatur ſtipulatio in tēpus exiſtentiæ ſui iuris; & tunc aut ſtipulatur filio ut hæredi, tūc ſi hæres eſt, acquiritur directa. ut l. auus. ff. de pac. dotal. Aut ſtipulaē filio ut filio, & ſibi acquirit utilem, ſiue ad excipiendum, ſiue ad agendū. d. l. quodcunq;. §. 1. ſi ſtipulatur ut extraneo, non ualet, ut d. l. ſi tibi. §. ſi pactus. ſi uerò eſt dubiū an ut hæredi, uel ut filio, & tunc dicit gl. ſi nec ex uerbis, nec ex aliqua coniectura id perpenditur, præſumitur ut hæredi. quod declara ſm Bar. ibi, & in d. l. quod dicię. ſi pater ſtipulatur filio illud, ꝙ ad eum nō poteſt pertinere, niſi tanquā ad hæredem, & loquitur tunc. l. auus. cum materia. ff. de pac. dota. ꝙ ut hæredi uidetur ſtipulatus. Quandoq; non poteſt pertinere ad filium, niſi ut filium, & non ut hæredem, ut operæ libertorum, quæ non tranſeunt ad hæredes extraneos, & tūc ut filio uidetur ſtipulari, nec inſpicitur ex qua parte ſit hæres, ut l. ut iuriſiurandi. § ſi liberi. ff. de ope. liber. Quandoq; poteſt pertinere ad filium, ut filium, aut ut hæredem, & tunc in dubio, ut hęredi uidetur ſtipulatus, & ita dicit gl. & eſt caſus in l. auus. ff. de pac. dota. Et aduerte, ſm Ang. & Imo. in d. l. quod dicitur. ꝙ licet pater legitimus & naturalis, aut legitimus tantùm iuxta tamen l. pen. C. de adop. & §. ſed hodie. & ibi dixi ſ. de adopt. poſsit filio ſtipulari; tamen ſecus eſt in patre naturali tantum, in quo etiam ceſſat ratio huius §. & d. l. quod dř. quia p talem filium, non pōt quæri patri. Pro hoc facit l. uxorem. § př naturalis. cum ibi no. ff. de leg. 3. Et quia mř quæ non habet filium in ptāte, non pōt ſtipulari filio, ut l. debitor. in ſi. ff. ad Treb. Et no. Bar. in d. l. quod
6 dř. in uerſi. quæro, an mater poſsit. ¶ † Et prædicta inducunť ad quæſtionem. Př recepit emphyteuſim ab eccleſia pro ſe & pro filiis, ꝙ uē paciſci pro filiis, ut filiis, nō filiis ut hæredibus, quia de natura emphyteuſis eccleſię eſt, ꝙ non tranſeat ad hæredem extraneum, ut in Auc. de nō alienan. §. emphyteuſim. colla. 9. & ideo ſi př inſtituat filios ex diſparibus partibus, tamen emphyteuſis diuidetur æqualiter, & etiam ſi repudiarēt hæreditatem paternam, tamen emphyteuſim debēt habere. Et hoc tenet Iac. de Bel. in u. an agna. uel cogna. tam hæres. c. t. Ita dicit Bar. in d. §. ſi pactus. Et de hac quæſtione & pluribus aliis ſimilibus, uide Bar. & ibi latiſsimè Ange. et Imo. in d. l. quod dicitur. ff. de uerb. obl. & uide Bar. in d. l. ut iuriſiurandi. §. ſi liberi. & Cy. & Bal. & Sal. in auct. ſi quas ruinas. C. de ſacroſan. eccl. & Bald. & Sal. in l. Caius. ff. ſolut. mat. & ibi Imo. & Ludo.

S V M M A R I V M.

1 *Principis placitum ad narrata refertur.*
2 *Reſpondens poſitioni per verbum, credit, intelligitur dictam poſitionem cum omnibus qualitatibus confiteri.*

Confitens

3 *Confitens inquiſitionem, videtur confiteri delictum principaliter deductum, & omnes circunſtantias & qualitates.*
4 *Teſtes dicentes contenta in articulo vera eſſe, intelliguntur de omnibus, & quæ ſunt per modum qualitatis vel acceſſoriè teſtificati.*
5 *Diuerſitas inter reſponſionem & interrogationem, inducens diuerſitatem in re & qualitatem obligationis vitiat ſtipulationem.*
6 *Error præſumitur cum aliter quid factum eſt, quam ſit in præfationibus dictum.*
7 *Simulatus contractus qualiter probetur.*

Præterea. ¶Diuerſitas in quantitate inter interrogationē & reſponſionem, vitiat ſtipulationem quatenus
diſcordant. Sed diuerſitas in qualitate, vitiat in totum, & re-
ſponſio ſimplex intelligitur qualis præceſsit interrogatio. h. d.
¶No. quòd ſtipulanti purè, non poteſt reſponderi ſub conditione,
vel in diem, nec econtra. ¶Not. in verſic. nam ſi hoc ſolum. ad
1 id quod † quotidie contingit in ſignaturis ſupplicationum,ᵃ
a quia ſi Princeps reſcribat, placet, vel fiat vt petitur, vel quid ſi-
mile, videtur ad omnia ſupra narrata reſpondiſſe, & reſcripſiſ-
ſe, ſecus autem ſi in ſpecie ad ſpecificata reſpondeat, quia tan-
tummodò ad illud refertur, vide quòd no. plenè Bal. in l. 2. C. ſi
2 contra ius vel vtilitatē publica, quòd not. ¶†Facit etiam, quòd
ſi quis ſimpliciter reſpondeat poſitionibus per verbum, credit,
intelligitur confiteri dictam poſitionem, cum omnibus quali-
tatibus. facit quod no. in l. 2. §. ſed quòd obſeruari. C. de iura. calum.
3 ¶†Item facit ſi quis confitetur inquiſitionem, videtur confiteri
delictum, quod principaliter deducitur, & omnes circunſtan-
tias & qualitates, ita dicit Bart. & Bald. in l. ſi cui. §. 1. ff. de lega.
4 2. & ibi Rapha. & Imol. ¶†Item facit, ſi teſtes dicant contenta
in articulo vera eſſe &c. intelligitur de omnibus, & quæ ſunt
per modum qualitatis vel acceſſoriè teſtificati, vt hic. ¶In glo.
5 magna. in fi. diſtingue, aut in qualitate † obligationis eſt diuer-
ſitas, aut in re quæ deducitur in obligatione. Primo caſu, vitia-
tur ſtipulatio, vt hic, & l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de verb. oblig.
niſi diuerſitas reſpōſionis illicò placuerit, vt d. §. cùm adiicitur.
in l. 1. ff. de ver. obl. Si verò ſit diuerſitas in re, & tūc aut interro-
gatio continet rem vnam, & reſpōſio aliam penitus diuerſam.
Aut interrogatio continet totum, & reſponſio partem, vel ecō
tra, vel ſtipulatio continet vnam rem, & reſponſio aliam cum
adiectione alterius rei. Primo caſu, ſtipulatio eſt nulla, vt in §.
ſi de alia. infra eo. Secundo caſu, quando continet ſtipulatio to-
tum, reſponſio partem, & tunc aut loquimur de toto, & parte
numerali, & tunc aut eſt actum quòd nō valeat ſtipulatio niſi ſub
toto, & non valet, vt hic, ſecundum vnam ſolu. in l. 1. §. ſi ſtipu-
lanti. ff. de verbo. oblig. aut nihil eſt dictum, & tunc aut ſi ſtipu-
latio valet, noceret ſtipulanti, & non valet, vt l. ſi decem. ff. loca.
aut non nocet, & valet, vt d. §. ſi ſtipulanti. Aut ſtipulatio non
continet totum numerale, & tunc, aut illa pars eſt impropriè,
ſed ad commoditatem, & tunc vitiat, vt l. per iuſiurandum. 2.
reſpon. ff. de accepti. quia videtur eſſe alia res. Si verò eſt pars
propriè, & tunc præcedit oratio generalis, vt cum dico, omnes
ſeruos meos, & ſequitur reſponſio generalis, cum exceptione,
vel particularis, & tunc valet reſponſio, quia non inducitur di-
uerſitas ſtipulationis, vt d. §. ſi ſtipulanti. Quandoque præcedit
oratio vniuerſalis, ſiue indefinita, & quādo apponitur aliquod
nomē collectiuū, vt grex, uel homo, & tunc ſi oratio vniuerſa-
lis erat reſoluēda in ſolutionem particularem, vt promittis mi-
hi hominem. Et iſto caſu promittendo partem hominis in ge-
nere, valet ſtipulatio, ratio, quia non inducitur diuerſitas obli-
gationis, vt l. 2. §. ſi tamen hominem. ff. de ver. obl. aut promitto
partem certi hominis, quando præcedit interrogatio de homi-
ne in genere, & ſtipulatio nō valet, quia inducit diuerſitas obli
gationis, vt l. inter ſtipulantem. §. ſed ſi ſtipulanti. ff. de verbor.
oblig. Si verò præcedit interrogatio vniuerſalis, quæ requirit
vniuerſalē ſolutionē, vt promittis gregem, vel promittis ouē,
& tunc iſto caſu ſubdiſtingue. Aut reſponſio continet partē to-
tam, aut dimidiam, vel tertiam pro indiuiſo, & valet, & non in-
ducitur diuerſitas obligationis, vt d. §. ſi ſtipulanti. ſi verò cōti-
net partem indiuiduam, vel talem ouem albam, & non valet,
quia alia res eſt, vt l. 1. in fi. cum l. ſeq. ff. de rei vend. ſi verò præ-
cedit interrogatio indiuidui, vt Stichi, & ſequitur reſpōſio par-
tis, valet ſtipulatio, vt l. ſi ſtipulatus. ff. de ſolu. Tertio caſu, quan
do ſequitur reſponſio quę cōtinet eandem rem cum adiectio-
ne, vel econtra, & tunc aut adiicitur alia res copulatiuè, & va-
let. vt ff. de verbo. oblig. l. 1. §. ſed ſi mihi Pamphilum. aut alter-
natiuè, & tunc aut inter ſpecies, & non valet, vt d. l. inter ſtipu-
lantem. §. ſi ſtipulanti. verum vbi dixi non valere, intellige niſi
diuerſitas illicò complacuerit, vt in d. §. cum adiicitur. Conclu-
de igitur in duobus verbis omnia prædicta, quòd quando diuerſi-
tas inter reſponſionem & interrogationē, inducit diuerſitatem
in re, & qualitate obligationis, vitiatur ſtipulatio, ita dicit Bar.
6 in l. 1. §. fin. ff. de verb. obl. quod not. ¶†In glo. expreſſerit. in fin.
Nam eo ipſo, quòd aliud factum eſt, quā fuerit dictum in præfationi-
bus, præſumitur error. vt l. ſi mihi liberum. ff. de actio. emptio.
Quicunque vult ergo probare aliquid inter partes fuiſſe actum,
debet probare id in præfationibus dictum eſſe. Item, contractū
intra modicum tempus celebratum eſſe, ut l. Titia. §. idem reſpō
dit. ff. de uerb. oblig. aliàs non cōcluderet neceſſariò, quod ſing.
no. in practica. Ita dicit Barto. in d. §. idem reſpondit. facit quod
no. Iac. But. & Bar. & Bald. in l. pacta nouiſsima. C. de pac. quod
probatur etiam ex eleganti doctrina Iac. But. Bart. Bald. & alio-
7 rum in l. pacta nouiſsima. C. de pac. ¶Quando uolo † probare
ſimulationem contractus, quòd ſit in ueritate pignus, licèt inſtru-
mentum dicat de emptione, quia debeo probare, quòd actum fuit
inter te & me, quòd in ueritate eſſet pignus, licèt aliter fiat inſtru-
mentum, & quòd poſteà incontinenti fuerit confectum inſtru
mentum de uenditione, aliàs autem ſi non probares de incon-
tinenti, ſed poſteà ex interuallo, non eſt probata fictio ex dicta
præfatione, quod ſing. tene menti, ut ſcias in fictione articula-
re, & probare, & facit quod habetur in l. cum plures. §. locator
horrei. ff. loc. & quod habetur in c. illo uos. extra, de pig.

ADDITIO.

a Supplicationum Quod procedit, vbi Princeps ſubſcriberet ſupplicationem, vel commiſſionem per verbum, placet, vel fiet, vel conceſſum, vt petitur, de quibus per glo. in regula cancellariæ Innocentij octaui, reg. 15. Sed quid ſi aliquis petat a Principe cauſam committi ſummariè de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, ſola facti ueritate inſpecta, & Princeps ſubſcribendo dicat, audiat talis, ſummariè procedat &c. dubitatur, quid importent illa uerba ſummariè &c. Rota deciſ. 278. exordiente, notat. quòd ſi petitur, dicit omnia in corpore precum contenta, per talem ſignaturam eſſe conceſſa, ſi nihil fuerit cancellatum, & hoc in antiquis. Idem Rota deciſ. 77. exordiente, ſi petitur cōmitti cauſa, in nouis. Ant. Ca.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfamilias alteri, quàm patri obligari poteſt. & num. 4.*
2 *Lis, & contractus inter patrem. & filium emancipatum eſſe poſſunt.*
3 *Filius ſine patre an, & qualiter litigare poſſit.*
4 *Filiusfamilias an, & quando ex voto obligetur.*

Item inutilis. ¶Inter dominum & ſeruum, patrem, & filium non contrahitur ſtipulatio. hoc dicit.
¶No. quòd pater non poteſt ſtipulari a filio, nec filius a patre.
¶Not. quòd ſeruus non tantum domino, ſed nec alteri poteſt
1 obligari. ¶†No. quòd filiusfam. licèt patri obligari non poſsit,
tamen cuicunque alteri obligari poteſt, tam ex contractu, quā ex
delicto generaliter, præterquam in mutuo, & uoto, ut l. tam ex
contractibus. cum ibi not. ff. de iudic. l. 4. §. ſed utrum. ff. de min.
2 ¶†No. ibi, iuri ſubiectus eſt &c. quia ſecus cum filio emancipa-
to, quia poteſt eſſe lis cum eo, ut l. lis nulla. & quod ibi no. ff. de
iudic. & ſimiliter contractus. ut l. fi. C. de in ius uoc. Aduertas ta
men, quòd opus eſt, quando uult patrem in ius uocare, quòd pe
tat ueniam, ut d. l. fin. etiam ſi ſit filius emancipatus, & miles, ut
eſt glo. ſingularis in l. cogi. §. ſi pater. ff. ad Trebell. de iſta peti-
tione ueniæ, uide quæ plenè habentur. & ibi latè ſcripſi infra
de actio. §. pœnales. ¶In glo. item inutilis. ibi. l. ſi id. quod. dic,
ut ibi no. maximè per Bart. ¶In ea. glo. ibi. l. frater a fratre. dic
ut ibi per glo. & latè per Bart. in repetitione. l. frater a fratre. ff.
de condit. indeb. ¶In ead. glo. in fin. dic, quòd etiam ſunt aliqui
alij caſus, in quibus inter patrem, & filium in poteſtate poteſt
eſſe iudicium, quos notanter dicit glo. in d. l. lis nulla. dic, ut ibi
no. ¶In glo. obligari. ibi, & conueniri in ſolidum. dic, & ſi nō ſol
uendo ſit, incarcerabitur, ut d. l. 3. §. ſed utrum, & ibi glo. & per
Bar. niſi ceſſent bonis, ut d. l. pe. C. qui bonis ce. poſſ. de quo dic,
ut dixi infra de actio. §. fi. ¶In ea. glo. ibi. l. cum non ſolùm. §. 1.
dic, ut plenè dixi per glo. Bart. & omnes docto. ubi glo. & doct.
dicunt, quòd cogeretur pater conſentire captis pignoribus.
3 ¶Quærit ibi glo. † quid ſi nullo modo pater uult conſentire?
tunc licèt glo. non determinet, dic ſecundum Bart. & doct. ibi,
aut filius agit, aut conuenitur. Primo caſu, aut pater eſt præ-
ſens, & filius repellitur a iudicio, quia primò debuit ſuam per-
ſonam legitimare, ut l. ſi quæramus. ff. de teſta. ſi eſt abſens lon
ga abſentia, & filius ſine conſenſu patris admittitur, ut l. ſi lon
gius, & quod ibi no. ff. de iudic. Secundo caſu ſufficit, quòd pa-
ter interpelletur, ſiue præſtet cōſenſum, ſiue non, & ualet iudi-
cium in eo caſu, quia nō ueniendo uidetur repudiare ius quod
habet, ut l. ſi eo tempore. C. de remiſ. pig. uide quæ ſcripſi infra
de actio. §. actiones aūt. in uerſ. ſi. ¶In ea. gl. in fi. dic, contrarium

uidetur

videtur no.gl.in d.§.ſi rem. & in l.ſi ex cauſa. §.Pöponius. alias
4 incipit Papioianus. ff. de minoribus. quia † immo vř, ꝙ etiam
filiusfa. vouendo obligetur, facit l.ſi.§.1.C.de epiſc.& cler.& in
Auc.de ſan.epiſc.§.interdicimus.coll.9. dic plenè ſm Io.Fa.aut
filiusfa. facit votum perſonale.i.a ſua perſona faciēdū, aut rea-
le, ideſt, rerum præſtatione. Primo caſu, aut intrat religionē, &
votū ibi promiſsionis emittit, & obligatur, vt d.§.1.& d.§.in-
terdicimus. Aut non intrat religionē, & non obligatur in præ-
iudiciū patris, niſi in voto, vel etiā matrimonio, vel niſi ex ne-
ceſsitate, vt quia iniecit manus violētas in clericū, ſed in præiu-
dicium ſui ſic, vnde ſi placet patri, debet cōpelli, ꝙ ſatisfaciat,
& tunc erit liberatus. ſi autem vouet res, dic, aut intrat religio-
nem, & tūc quò ad res, caſtrenſis peculij, & quaſi aduentitij de-
ducantur ſaluo iure patris, vt vſufru. Si verò nō vouet, ſed aliàs
intrat, tunc in caſtrenſibus vel quaſi, & in aduentitiis, in quibus
nō habet vſumfructum tenet, in aliis non, cū non poſsit aliena-
re, & ideo dicit, ꝙ non poſsit vouere res peculij profectitij, nec
de eis eleemoſynā facere ſine cōſenſu patris, & iſta no.in c.ſcri
pturæ.de voto.per Innoc.& doc.& plenius per Hoſt.in ſumma
eo.tit. per §.qui vouere. verſi.ſed nunquid filiusfa.&c.

S V M M A R I V M.

1 *Mutus, quos contractus facere poſſit.*
2 *Mutus an teſtificari valeat.*
3 *Differentia inter furioſum, & prodigum.*
4 *Mutus, & ſurdus, qualiter poſſint alium contractum præter ſtipulationem facere.*

Mutum. Mutus, & ſurdus omninò, non poſſunt ſtipula-
tionem contrahere, neque furioſus ſtipulari, aut
aliquem contractum celebrare.h.d. ¶No. ꝙ mutus non poteſt
concipere ſtipulationem, quia in eius fabricatione requiruntur
verba, quæ non cadunt in muto, cum careat loquela, vt l.diſcre
tis. C.qui teſt.face.poſ. ¶No. ꝙ non tantum verba ſunt de ſub-
ſtantia, ſed ēt requiritur ꝙ ꝯhentes verba proferentis intelligāt,
& audiant. ¶No. ꝙ ille qui tardius exaudit, pōt concipere ſtipu
lationem. ¶No. ꝙ furioſus non tantum non ſtipulari, ſed nec
a aliquem alium contractum celebrare pōt.* ¶Et ſic no. ꝙ mutus
1 aut ſurdus licèt poſsint concipere ſtipulationem, poſſunt † tñ
alios cōtractus celebrare, facit l.mutum.ff.de acq.hære. & l.mu
tus.ff.de iure dot.& extra, de ſponſ.ca.cum apud. nam pōt mu-
tus cōtrahere matrimonium, vt ibi, licèt in matrimonio requi-
rantur verba. vt in c.pe.extra, de ſpon. ꝙ eſt verum in valētibus
loqui, aliàs in his qui loqui non pñt, ſufficit conſenſus de pñti
ſignis demonſtratus, vt eſt gl.ſing.in l.eum notiſsimi, in prin.C.
de præſcr.30.ann. Sed ff.eo.l.1.in prin. dat cautela, qualiter mu
tus pōt ſtipulari, vt adhibeat ſeruum proprium, vel adeat ſeruū
publicum, videlicet tabellionē, qui ſtipulatur, quia per iſtos ac
quiritur muto ea ſtipulatione, vt ibi hř, & in l.non aliter.ff.de
2 adop. ¶Inducitur † iſte tex.per Io. Fab. ꝙ mutus non pōt eſſe te-
ſtis, cum teſtes verbo deponere debeāt, vt ſupra de teſt.§.teſtes.
Sed nō credo hoc verum, quia ſatis eſt, ꝙ deponat de eo, ꝙ ſen-
ſu corporeo perceperit, vt l.qui teſtō.§.ſi.ff.de teſt.ita ꝙ intelli-
gatur ꝙ mutus dř intelligi ſignis, per illos qui habent notā con
uerſationē dicti muti, vt no. Bart.in l.mutum. ff.de acq.hær.igi-
3 tur &c. ¶† In gl. nullum negotium.ibi.l.is qui.dic, ꝙ iſta æquipa
ratio debet intelligi, vt ex ſtipulatione obligentur, quia neq; fu
rioſus, neq; prodigus cui eſt bonis interdictū obligatur. Sed in
alio differunt, quia furioſus non pōt ſtipulationem cōcipere vt
ſibi acquirat, ſecus in prodigo, vt ibi. vbi plenè vide Bar. & in l.
Marcellus.ff.de fideiuſſor. ¶In ea.gl.in ſi. intellige de menteca-
pto, qui oīno nihil rōnis ſapit, vt hic in furioſo, aliàs ſecus, facit
l.eo.§.ſed quod diximus. Addas idem in fatuo. vt ff.de poſt.l.1.
§.ſi.& l.ſe.& ff.de priuil.credi.l.dabimusq;.§.ſi. & l.ſeq.& ſupra
qui.licet face.teſt.§.præterea.& vide, quę ibi ſcripſi.& vide in l.
furioſi.C.de nup.& vide l.obligationum ferè. §. idē Pōponius.
ff.de act.& ob.& l.ſi.§.ſi.C.de edic.diui Adri.toll.& l.ſi quis cu
rator habens. C.de in inte.reſti.min. & l.Fulcinius.§.adeò.in ſi.
4 ff.ex quib. cau. in poſ. eatur. ¶† Qualiter autem mutus, vel ſur-
dus poteſt alium contractum præter ſtipulationem facere. Dic
ꝙ debent adhiberi amici noti, & cōiuncti muti, & ſurdi, & ipſe
mutus faciat talia ſigna, ꝙ velit vendere, vel emere, & tunc illi
noti muto dicant, ꝙ ipſi intelligunt ex talibus ſignis, ꝙ vult mu
tus vendere librum pro decem, & ita ſcribat notarius, & valet
contractus. facit l.mutu, cum ibi no.ff.de lega.3.& l.1.§.1. cū ibi
no.ff.de verb.ob.ita dicit Bart.in d.l.mutum. ff.de acq.hære. qđ
no. Et pro hoc facit, quod no. Bar. & doc.de interprete. Et quan-
do iudex, vel notarius ſcit idioma Theutonicum, & Theutoni-
cus eſt in teſtem inductus, vt no. Barto.in d.l.1.in ſi.ff.de verbo-
oblig.de quo dixi ſupra de verbo. oblig.§.1.

A D D I T I O.

a Celebrare poteſt. Et de furioſo an poſſit contrahere matrimonium, & dic ꝙ
nō, in l.patre furioſo. ff. de his quæ ſunt ſui, vel alie. iur. in c.dilectus, de ſpon.
extra 32.q.6.c.nec furioſus.gl.in c.ex eo.de ele.in 6.

S V M M A R I V M.

1 *Pupillus ſine tutore obligari non poteſt.*
2 *Pubertati proximus quis dicatur.*
3 *Pupillorum quis, & qualiter obligetur.*
4 *Pupillus quatenus mora ſit obligabilis.*
5 *Authoritas patris, vel curatoris, an exigatur, cum filiusfamilias minor eſt in iudicio.*
6 *Curator dandus filiofamilias, an detur ſibi, vel liti, & cauſa.*
7 *Pater ſolus, an poſſit cōſtituere procuratorē pro filio ad exercēdā litē.*
8 *Infans, an ad ſui vtilitatem ſtipulari poſſit.*

Pupillus. Pupillus maior infante pōt alium ſibi obligare,
etiam ſine tutoris authoritate, ſed ipſe alij non
obligatur, niſi ſit proximus pubertati, & tutoris authoritas in-
terueniat, filij verò famil.in ætate pupillari non obligantur, ēt
a cum conſenſu patris.h.d. ¶No. ꝙ pupillus maior infante* pōt
omnem contractum celebrare. ¶No.ibi, adhibeatur, ꝙ quando
ad aliquem actum perficiendum aliqua requiruntur, illa de-
bent adeſſe, aliàs autem qñ actui deficiunt ſubſtantialia, actus
funditus eſt nullus, vt l.pacta. cū ibi plenè no.per gl.ff.de ꝯtrhen.
emp. ¶No. ꝙ etiam pupillo permiſſum eſt facere ſuam cōditio-
nem meliorem, ſed non deteriorē. ¶No. ꝙ pupillus proximus
pubertati, præſumitur ꝙ habeat aliquē intellectū, quia dř eſſe
doli capax, vt l.impuberem.ff.de fur. & l.auxilium.§.1.ff.de mi.
¶No. ꝙ illud ꝙ dř in l.Fulcinius. §.adeò. in ſi. ff.ex quib. cau. in
poſ.ea. videlicet, ꝙ furioſus, & pupillus æquiparātur, intelligē
de pupillo infante, vel proximo infantiæ, non aūt æquiparatur
pupillo proximo pubertati, quia iſte habet aliquem intellectū,
vt ſupra dixi, igit &c. quod not. ¶No. quod infans, & proximus
infantiæ, nullō dicitur habere intellectū, quia quicquid videt,
ignorat, vt l.1.in ſi.C.de ſal.mo. ¶No. ꝙ ex benignitate, & ſic ex
gratia, & per ꝯñs ex extenſione, nō autem de ſcripto iure, pro-
ximus infantiæ pōt acquirere, & ſtipulari, vt proximus puber-
tati, qđ forte nō hēt locū in ſtatutis, vbi de ſtricta* rōne iuris
proceditur, vt l.quicquid aſtringendæ. in princ. ff.de verb.obli.
1 ¶No. ꝙ licèt pupillus proximus † pubertati ſui iuris, cū autho-
ritate ſui tutoris poſsit obligari, tñ ꝓximus pubertati filiusfa-
milias ēt cum conſenſu, & authoritate ſui patris nō obligatur.
Ex quo vř quòd maior eſt authoritas tutoris in obligando ſuū
pupillum, q̃ patris obligando filium. quod no. dicam cū gl. ¶In
gl. proximus. in ſi.no. & ſigna iſtā gl. quis dicatur proximus in-
2 fantiæ, & quis dicatur † proximus pubertati, & ſimilis gl.eſt in l.
pupillum.ff.de reg.iur. Et iſta gl. cōiter tenentur, vt no. Bart.in l.
1.ff.de noua. quod intelligo verū, niſi malitia ſuppleret ætatē,
quia tunc etiam ſi ſit minor decem annis cum dimidio, dř ꝓxi
mus pubertati, quia eſt doli capax, & tenet, facit l.3. C. ſi mi.ſe
3 maio.dix.& c.a nobis.& c.de illis. extra, de deſpon.impub. ¶† In
gl. proxi.in ſi.in hac materia diſtingue plenè. Aut pupillus eſt in
fans, & non obligatur ciuiliter, nec naturaliter, niſi ad eum ali-
quid peruenerit, quia tenetur illud reſtituere cōditione ſine cā,
vt l.3.ff.commo.& idē in proximo infantiæ, vt hic, & eſt ratio,
quia nullum intellectum habet, ut hic. Si uerò eſt proximus pu
bertati, tūc ſi promittit ſuo tutori, nec ciuiliter, nec naturaliter
obligatur. ut l.pupillus.ff.de autho.tut. Ratio eſt, quia prohibitus
eſt tutor talem obligationem recipere, immo punitur, ut l.non
licet.ff.de contrahen.emp. Vnde cùm lex reſiſtat, etiam natura-
lis obligatio non oritur, ut l.ſi non ſortem, in princ.ff.de condi.
inde. Et quod dixi, quòd nō obliget tutori, eſt uerum, niſi ſit fa-
ctus locupletior. ut d.l.3. ff. commo. Aut ꝓmittit alij ſine tuto-
ris authoritate, & tunc obligatur naturaliter. ut l.1. ff.de noua.
quod

A D D I T I O N E S.

a Maior infante. Pupillus dicitur minor. 7. vel 14. ann. reſpectiuè, morte patris, vel emancipatione, ſui iuris effectus. l.pupillus, in princ. ff. de verb.ſigni. vbi Alciatus dicit, ꝙ pupillus a pupo dictus, quod pupus idem eſt, ꝙ pupillus, & hac ratione inſcripta eſt rub. ſupra de pupil. ſubſtit. habēdo reſpectum ad tēpus mortis teſtatoris. Impubes verò dicitur minor duodecim, uel quatuordecim ann. reſpectiuè, qui eſt in pñte patris. d.l.pupillus. in princ. & hoc reſpectu inſcriptus fuit tit. de impuberum. C. habendo reſpectum ad tempus cōditi teſtamenti, & hoc propter, licet hæc duo nomina promiſcue accipiantur a ſcribentibus in d. rub. C. & ibi dixi ver. dein dicit, de impube.nu.30.An.Ca.
* Stipulari, in uet.exempl.

quod intellige indiſtinctè verum,ſi ſit locupletior,vel cùm ha-
bet tutorẽ,vel nõ. vt ff.de iureiu.l.fi. & ſi eſſet locupletior ob-
ligaretur etiam ciuiliter,vt dicit gl.in d.l.1. ff de nou. Sinautem
promiſit cum tutoris auctoritate, tunc obligaretur ciuiliter,&
naturaliter,intellige,niſi promiſsio ſit facta de re eius aliena-
tio eſt interdicta,quia tũc nec ciuiliter, nec naturaliter obligaẽ
ſine decreto,vt l.ſi ad reſoluendũ. C.de præd.mi. In adulto au-
tem dic,ꝙ licèt habeat curatorẽ, tñ obligatur, quia per datio-
nem tutoris,vel curatoris,nõ interdicitur alicui adminiſtratio,
& poteſtas adminiſtrandi,quam habet de iure naturali,ſed tol-
litur fomentum quod datur a iure ciuili, & ideo obligatur eo
modo,quo pupillus proximus pubertati,qñ habet curatorem,
aliàs obligatur ciuiliter,& naturaliter, vt no.in l.ſi curatorẽ ha
bens.C.de in integ.reſti.mi. Iſta ſunt in effectu dicta Bar.in d.l.
1.de noua. ¶In gl.patre. in fi.dic ſimilis gl. eſt in l.fi. §.1.ff.eo.li-
cèt non ita clara.quas gl.no.& ſigna. Pro concluſione verò dic,
4 quãdoq; † tractaẽ de pupillo obligãdo merè,& auctoritas pr̃is
non ſufficit,vt hic.Quandoq; tractatur de mera vtilitate,& tũc
poteſt,etiam ſine patre,vt ſupra de auto.tuto.in ptin. Quãdoq;
tractatur de actu,in quo poteſt eſſe vtilitas,& damnum, & tũc
patris authoritas ſufficit,vt l.ſi infanti.C.de iure delib.& eſt rõ,
quia iura noua faciunt patrem legitimum adminiſtratorem in
illis rebus,in quib.patri quærẽ viusfructus, vt l.1.C.de bo.ma.
in aliis nõ,vt ibi. Modò cũ pupillus obligatur ſimpliciter, quid
habet facere authoritas patris in illa, qđ no.quia ſæpe vidi ob-
ſeruare contrarium. Sinaũt tractetur de alienatione fundi ma-
terni,in quo pater habet vſumfructum, tunc bene ſufficeret au
thoritas patris.vt l.cum nõ ſolum.§.filij aũt. C.de bon.quæ lib.
Ex quo ſequiẽ, ꝙ in obligatione perſonali filij, pater nihil de-
5 bet agere.¶ †Ex his habes practicam,filiusfamilias minor eſt in
iudicio,an patris,vel curatoris authoritas exigatur?& ex prędi
ctis colligitur deciſio,quia ſi eſt ſuper re, in qua poteſt patri ali
quid quæri,vel haberi vſumfruc.& tunc patris ſufficit authori-
tas,ſed ſi eſt conuentus ſuper re quæ nõ pertinet ad patrem, vt
in obligatione pſonali, vel criminali, tũc patris authoritas non
ſufficeret,& daretur curator.Primum probatur in l.1. C.de bo.
ma.Secũdum probatur in c.fi.extra, de iudi.in 6. & hoc vltimũ
eſt uerũ,quãdo filiusfa.accuſet,ſiue accuſeẽ,ut l.inter liberas.§.
1.de adulte.& ibi Bar.& l.quoties.de noxa. Vnum ſingulariter
tene menti, ꝙ quando requiriẽ conſenſus patris (ut in caſib. in
quib.q̃riẽ uſusfructus)ſi in eodẽ inſtr̃o pater, & filius ꝯhani,&
pariter ſe obligent, licèt non dicatur, talis filius cum conſenſu
dicti ſui patris,tamẽ illud ſubintelligitur, & ualet obligatio,&
contractus.ita dicit Bar.in d.l.cum pater.§.libertis.in pe.q.ff.de
leg.2.Et Ang.& Imo.in l.is qui hæres.§.fi.ff.de acq.hære.¶Quę
6 ro†quãdo dabiẽ curator filiofam.an dabitur ſibi,uel liti,& cau
ſæ?Et dic,ꝙ debet dari liti,uel cauſæ,uel bonis,& non perſonę,
ut eſt tex.in l.fi.§.ſinaũt in 2.C.de bo.q̃ libe. Suſtentabitur tamẽ
datio curæ,ſi dicatur, talis iudex dat Titium in curatorem tali
filiofa.ad authorandum eum in tali cã &c. Ita dicit Bar.in d.§.
ſinautem in ſecunda.quod no. Et pro hoc facit,qđ notat Bar.in
l.1.C.de neg.geſt.quãdo iudex dicit tutori legitimo, uel matri,
te tutorẽ do. ꝙ ualet, & intelligiẽ.ſ.datũ a l.uel a teſtatore, de-
claro, &c. Quando autẽ pater non eſt legitimus adminiſtrator
filij, & quia nõ quæriẽ ſibi filiusf. in illis bonis, an ſi pater uult
poteſt dicta bona,ut ſi filius eſt minor,adminiſtrare, uel an da-
biẽ curator? dic, ꝙ pater (ſi uult adminiſtrare dicta bona filij)
poteſt,patre aũt nolente res filij adminiſtrare, ſiue gubernare,
pp cauſæ neceſsitatem,uel infantiam filij dabitur per iudicẽ cu
rator dictis bonis.ita ad literam dicit tex.in d.l.fi. §.ſinaũt in ſe-
cunda.in ſecundo caſu.C.de bo.quæ lib.& ita no.ibi Sal.qđ no.
quia ut plurimum diceretur contrarium per no. in l.fi.§.1.ff.de
7 uer.ob.¶Quæro,†quo caſu pater ſit legitimus adminiſtrator fi-
lij,& uult facere procuratorem ad exercẽdam litem, an poſsit
ſolus?dicit An.in d.l.fin.§.1. ꝙ ſic.tex.eſt in l.1.C.de bo.ma.Sed
contrarium tenet Imo.in c.accedens.extra,de procur.vbi vult,
ꝙ ſi filius eſt maior infante,requiratur etiã conſenſus ſuus,pro
quo vr̃ caſus apertus in d.l.fi.§.vbi autẽ. C. de bon. quæ lib.Sed
Io.de Imo.in d.l.fi.§.1.ff.de verb.obli.dicit ꝙ cõis opi. legiſtarũ.
Bar.& aliorum eſt in d.l.1.C.de bo.ma. ꝙ pater ſolus põt cõſti-
tuere procuratorem. Sed Raine. de For. vt refert Bal.in d.§.vbi
autem. dicit ꝙ licèt. l.1.C.de bo.ma. dicat ꝙ pater ſolus põt cõ
ſtituere procuratorẽ, ſuppleẽ per d. §. vbi aũt.videlicet,dũmo-
dò conſenſus filij interueniat.Sed hoc reprehendit ibi Bal. & di
cit,ꝙ non eſt verum,ꝙ in conſtitutione procuratoris requiraẽ
etiam conſenſus filij in iudicio,qñ procurator conteſtabiẽ litẽ,
vt ff.ſol.ma.l.ſi cum dotem. §.eo autem tpe. & hoc placet,quia
eſt tex.in d.§. vbi aũt. ego autem ſemper ſolitus ſum dicere pro
opi.euitandis,qñ pater conſtituit procuratorem, & etiam quã-
do procurator in iudicio experitur litem conteſtatã,& ſic vtro
que tpe ꝙ filius cõſentit,& ita tu obſerua, & nõ errabis,& iſta
8 no.quia in veritate vidi plures errare. ¶Vltimò aduertas, quia
allega. iſte tex.in ver.ſed quod diximus. quòd proximus infan
tiæ põt ſtipulari in eius vtilitatem,licèt nullum intellectum ha
beat.Sed infans ſtipulari etiam pro ſui vtilitate nõ põt,quia di-
cendo de proximo infantiæ,denegat de infante,& ꝙ infans ſti
pulari,etiam ad ſui utilitatem,nõ poſſit,eſt tex.in l.1.in prin.ff.
eod.ibi,neq; infans.& in l.mulier.eo.tit. ibi,infanti. coniuncto
fine.Et ſm iſtum tex.poteſt & debet intelligi l.ſeruum.ff.rẽ pu.
ſal.ſo.nam ſeruus pro pupillo,qui fari nõ põt. Sinautẽ fari poſ
ſit,licèt non intelligat qd agat,quod eſt, qñ eſt proximus infan
tiæ,vt hic,tunc põt ipſe ſtipulari & agere,vt ibi. & pro hoc eſt
tex.in l.1.§.pe.ff.de act.& obl.nam ibi dr̃,ꝙ licèt aliquis ſit eius
ætatis,vt nondum intelligat,quid agat, quod eſt, vt dixi, etiam
qñ eſt proximus infantiæ, quia talis ætas quicquid videt,igno-
rat.vt l.1.in fi.C.de fal.mo.tñ ad ſui vtilitatẽ ſtipulari poteſt.Ex
quo concludo, ꝙ aut eſt infans,& licèt loquatur, tñ quia iure,
talis loquela nõ hr̃ pro idonea,immo dr̃,qđ eſt infans.vt l.ſi in
fanti.C. de iur.deli. & ſic vſq; ad ſeptẽ annos, & tunc ſtipulari
regulariter non põt,vt d.l.mulier. niſi in caſu l.donatarũ. C.de
de acq.poſ.& ſic in iocalib. vel ſimilibus,ſm doc.ibi.Vel poſſes
tu dicere, ꝙ ẽt loquitur in infanti proximus infantiæ, quia ẽt
proximus infantiæ,dr̃ non habere intellectũ,vt hic; & ideo cũ
ibi dicatur,licèt animi plenus affectus non fuiſſet &c. poteſt,vt
dixi,intelligi de proximo infantiæ, vt hic. Si verò fuit pximus
infantiæ,tunc ẽt ſtipulari ad ſuam vtilitatem põt, vt hic, & d.l.
ſeruum.& d.l.1.§.furioſum. & acquirere poſſeſſionem, quę ẽt
ſuo corpore æquali animo acquiritur,vt d.l. donatarũ. Sinaũt
antequam fari poſſet, vellet ẽt ex donatione acquirere fundũ,
per ſe non poſſet, ſed per ſeruũ ſuum, vt eſt caſus in l.ſi quis in
emãcipatione.C.de do. quæ alleg. p ꝯrio gl.fi. in d.l.donatarũ.
de quo dixi in l.quamuis.§. ſi infans.& l.1.§.1.ff.de acq.poſ.

S V M M A R I V M.

1 *Intellectus ad l non ſolum ff.de act.& oblig.*
2 *Conditio impoſſibilis an,& qualiter vitiet.& nu.4.5.6.& 8*
3 *Intellectus ad l dedi.§.ſi liber homo ff de cond.cau.da.cau.non ſecu.*
7 *Conditio partim poſſibilis,& partim impoſſibilis,an vitietur.*
9 *Difficultas an, & qualiter vitiet ſtipulationem.*

a **Si impoſſibilis.** Conditio impoſſibilis [a] vitiat ſtipula-
tionem. conditio verò neceſſaria facit
eam haberi pro pura.h.d. ¶No.ibi,nihil valet, ꝙ conditio im-
poſſibilis facit,ꝙ nec ciuilis, nec naturalis obligatio naſcatur.
¶No.ꝙ impoſſibilis cõditio de ſui natura, vitiat contractum,&
non vitiatur. ¶No.ꝙ conditio,quæ neceſſaria eſt, ita ꝙ ꝯtrium
eſſe non poſſit,dr̃ pura,& ſtatim facit oriri obligationẽ.¶In gl.
1 obligationibus.ibi,l.non ſolum. † no.ſingulariter illam legem,
qa apertè vult,ꝙ impoſſibilis conditio non tantùm ſtipulatio-
nem,vt hic, vitiet, ſed vnumquemq; cõtractum,etiam bonę fi-
dei.& ratio ibi ponitur,quia videntur contrahentes apponẽdo
talem conditionem,quam impoſſibilem eſſe ſciũt,ꝙ ipſi exiſti
menẽ,& nihil velint agere.¶Et aduertas,ꝙ id quod dr̃,ꝙ cõdi-
2 tio † impoſſibilis vitiat, debet intelligi de impoſſibili de natu-
ra,vel de iure,cui ius reſiſtit,quia turpis: ſecus ſi ius ei non reſi
ſtit,quia tunc ſaltem de facto debet impleri,ne pœna commit-
tatur,vt putà,quia de iure nõ poteſt tractari vt filius, qui filius
non eſt,de facto ergo debet vt filius tractari,ne incidat in pęnã.
Et ita contrahentes intellexerunt,ita dicit Dy.& Bar. per illum
tex.in l.quidam cùm filium.ff.de verb.obl.in verſi.venio ad vl-
timum dubium,& opponitur &c.& no.Bar. in l.s.ff. de condi.
inſt.Bal.& Imo.in d.l.impoſſibilis.ff.eo.quod bene no.pro limi
tatione huius §.¶Extra glo.opp.de l.dedi.§.ſi liber homo.ff. de
3 condi.cau.da.can. non ſec.Sol.qñ ex† euentu conditionis debet
de committi obligatio,loquitur hic,ſed qñ ex defectu conditio
nis debet committi,contrarium loquitur:& eſt ratio, quia con
ditionis defectus eſt neceſſarius.¶Secũdò opp.de l.iurisgenuũ.
§.ſi ob maleficium.& quod ibi no.ff.de pac.Solu.ibi impoſſibili
tas iuris quæ etiã negatiuè concepta vitiat; ratio,quia tunc cõ-
tinet

A D D I T I O.

a Conditio impoſſibilis. Addo eſſe differentiã inter conditionẽ habentẽ c,an-
te t,& ſine c,nã primo caſu cõditio dicitur à cõdico cõdicis.& ſignificat actio
nẽ in perſonã.§.ſic itaq; diſcretis.inſt. de act.conditio verò ſine c,ante t,ſigni
ficat conuentionẽ gl.& ſcrib.in l.legem quam dixiſti.in verbo.cõditio.C.de
pact.& ibi ſcripſi.in vers.& ex doctrina ſua colligitur.nu.3.Ant.Cam.

tinẽt turpitudinem, qm̃ turpe eſt me accipere, ne maleficiũ cõ-
4 mittam, ita dicit Bar. in l. impoſsibilis. ff. de verb. obl. ¶ † In ea gl.
in fi. no. ꝙ cõditio impoſsibilis appoſita in contractibus vitiat,
vt hic, non in vltimis volunt. de quo dic, vt plenè dixi in d. §. pe.
ſ. de hær. inſtit. & Bar. & Io. de Imo. larè in l. 1. ff. de cond. inſt. &
5 Dy. in d. c. nemo pôt. de reg. iur. in 6. ¶ † Quæro, quid ſi conditio
impoſsibilis adiiciatur diſtractui, & pôt eſſe dubium cui æqui-
paretur, an vltimæ voluntati, vel contractui. Exemplum, libero
te, vt Titiũ occidas & liberos ſuos &c. & Ang. & Imo. in d. l. im-
poſsibilis. ff. de verb. obl. dicunt ꝙ aut eſt diſpoſitio conditiona-
lis, & eſt ipſo iure nulla ipſa liberatio, ſicut contractus; aut eſt
modalis, & eſt aliqua, quia ante modum implendum, diſpoſitio
habet ſuum eſſe perfectum, vnde agens ad implemẽtum facti,
ex poſt facto exceptione repellitur, vt eſt gl. fin. in l. cum dona-
6 tionis. C. de tran. quod no. ¶ † Quid in donatione cau. mor. quæ
ſapit naturam vltimæ volunt. & ẽt cõtractus? vt dixi plenè ſ. de
do. §. 1. & dic ſm Pet. de Anch. & Ioan. de Imo. in d. l. impoſsibi
lis. ꝙ æquiparatur in hoc vltimæ volun. & per conſequens cõ-
a ditio vitiatur, & non vitiat, vt l. quæ ſub conditione. poſt prin.[a]
7 ff. de condi. inſti. ¶ † Quid aũt ſi conditio ſit pro parte poſsibilis,
& pro parte impoſsibilis, dic ſm Ang. & Imo. in d. l. impoſsibi-
lis. ꝙ pro parte poſsibilis, & in cõtractibus, & in vltima volun.
valet. In parte impoſsibilis in contractu non valet, ſecus in vlti.
volun. vt l. 1. C. de ſecun. nup. & l. ſi ſeruus communis. ff. de don.
8 inter vir. & vxor. ¶ † Quid ſi diſpoſitum in totum poſsibile, ſed
adiecta ſit conditio poſsibilis, & impoſsibilis? poſſes dicere, ꝙ
ſi apponitur alternatiuè, non vitiatur diſpoſitio, vt in c. in alter
natiuis. de reg. iu. in 6. Sin autem copulatiuè, & tunc contractus
videtur vitiari per hunc §. cum ſimili. ſecus autẽ in vltima vo-
lun. quia multò minus debet vitiare, quia etiam tota impoſsibi-
lis, non vitiat, ergo &c. & ad materiam vide hic Ioan. Fab. ¶ In
glo. cui natura. in fi. dic vt no. Barto. in d. l. ſi Titius. ff. eo. & in d.
l. 1. ff. de condi. inſt. & ibi Imo. & ego dixi in §. pen. ſ. de hær. inſt.
¶ In glo. purè. in fi. dic vt no. glo. & Bart. in l. in illa ſtipulatione.
& eſt ratio, quia ſublato principali, videlicet, ſi digito cœlũ nõ
tetigeris, tollitur acceſſorium, videlicet dies, vt in regula acceſ-
ſorium. de reg. iur. in 6. ¶ Op. ſm Bal. in l. 2. §. ea his. ff. de verbo.
obligat. Rñ. ibi loquitur in difficultate, hic de impoſsibilitate.
¶ Sed tunc inſtatur quomodo cognoſcam difficultatem, & im-
poſsibilitatem? Reſpondet, ꝙ hoc dicit tex. in l. continuus. §. il-
lud. ff. eo. dicens, ꝙ impoſsibilitas naturæ, vel iuris eſt, quando
quid nõ poteſt fieri impedimento naturæ, vel iuris. Difficultas
9 verò, quando quid fieri nõ poteſt perſonæ impedimẽto. ¶ † Sed
etiam opponitur ꝙ difficultas vitiet ſtipulationem, vt ſ. de ver.
oblig. §. loca. & l. 2. §. ſi quis ita. ff. de eo quod cer. loc. ſol. aut dif-
ficultas eſt expreſſa in ſtipulatione, & tunc vitiat, vt ibi, aut nõ
eſt expreſſa, & tunc non vitiat, vt d. l. 2. §. ea his. & d. l. cõtinuus.
§. illud. & l. ſi mihi, & tibi. §. ſi quis ſeruum. ff. de leg. 1. quia im-
poſsibile erat adiici poſt mortem intra triduum. igitur &c. Nec
obſt. prædicta l. inſulam. §. fi. ff. loca. vt dixi in d. §. loca. dic vt ibi.
¶ Opp. de d. l. continuus. §. cum his. vbi difficultas vitiat ſtipu-
lationem. Sol. aut eſt tanta difficultas quæ reputatur impoſsi-
bilitas, vt putà, in id quod fieri non poteſt, niſi per Principem,
nam hoc reputatur de iure impoſsibile, ſecus ſi per multos
poſſet explicari. vt l. apud Iulianum. §. ſi. cum l. ſeq. & ibi Bar. &
doct. ff. de leg. 1.

ADDITIO.

a Poſt principium. Et eſt in §. hoc edictum. verſi. mortis cauſa. & eſt ſin. ille tex.
ad hoc, ꝙ conditio impoſſibilis adiecta donationi cauſa mor. non vitiat do-
nationem. ſecundum Rom. in l. impoſſibilis. ff. de verb. oblig.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura quatenus ſtandum ſit. & num. 6.*
2 *Vicinus quis dicatur.*
3 *Stipulatio, an poſſit contrahi per nuntium, vel epiſtolam.*
4 *Corã aliquo dicitur quid fieri, ſi eſt præſens, & intelligit, aliàs ſecus.*
5 *Inſtrumentum, an præſumatur factum in præſentia teſtium, ita vt*
reprobari non poſſit, per verba notarij, præſentibus talibus.
6 *Statuta mercatorum quod eorum ſcriptura ſtetur, etiam pro ſcri-*
bentibus qualiter ſunt intelligenda.
7 *Scriptura priuata an, & quando pro ſcribente, vel contra ſcriben-*
tem probet.
8 *Scriptura priuata ſine diei appoſitione, an valeat.*
9 *Aſſerenti inſtrumentum eſſe falſum, qualiter illud ſit adendum.*
10 *Probare, an quis poſſit per teſtes contra inſtrumentum, quod confi-*
tetur ſua voluntate confectum.
11 *Inſtrumentum qualiter redarguatur de veritate rei in eo ſcripta.*

Item verborum. Stipulatio non poteſt contrahi inter
abſentes, & ſi in inſtrumento conti-
netur partes fuiſſe præſentes, vel ſtipulationi interfuiſſe, ſtatur
ſcripturæ, niſi contrarium probetur. h. d. ¶ No. ꝙ ita vitiat ſtipu-
lationem abſentia partium, ſicut impoſsibilitas. ¶ No. ꝙ de ſub-
ſtantia ſtipulationis eſt, quòd partes ſint præſentes, & ſe exau-
diant, vt ſ. eo. §. mutũ. ibi dixi. ¶ No. ꝙ ſunt aliqui homines val-
de contentioſi, & iſti ſunt euitandi, vt rixoſi. vt l. ſi fuerit. in fi. ff.
pro ſoc. ¶ Not. ꝙ ſuperior debet quantum poteſt, occurrere ad
dirimendas lites, & diſcordias, facit l. æquiſsimum. ff. de vſufr.
1 ¶ † No. ibi, omnino eſſe credẽdum. ꝙ licèt lex, vel ſtatutum, di-
cat omnino, vel præcisè ſtari tali ſcripturæ, vel relationi talis,
a tñ poteſt probare contrarium,[a] vt hic. Intelligitur ergo quòd
ſtare debeat omnino, ſupple, donec cõtrarium probetur. l. 1. cũ
ibi no. per Bar. & doct. C. de re indi. & plenè per Ang. & Imo. in
l. qui bona. §. damni. ff. de dam. infe. vide l. ſi ſtipulatus ſum Da-
mã. cum ibi not. per glo. Bart. Io. de Imo ff. de verb. obl. & in l.
ſi ſtipulatus fuero. ff. eo. No. regulam ſm gl. ꝙ quoties præſum-
ptio laborat contra reum, ꝙ reo incumbit onus probandi, vt l.
quinquaginta. & l. in exceptionibus. ff. de proba. ¶ No. ꝙ contra
inſtrumentum publicum, poteſt, vel per ſcripturam, vel per te-
ſtes idoneos probari. ¶ Not. ꝙ per viam indirectam poteſt fieri
probatio, probando ꝙ illo tempore. de quo cantat inſtrumen
2 tum, ſe alibi fuiſſe. ¶ † In glo. abſentis. ibi. eo. No. iſtam glo. & il-
lum §. qui facit, vt quis dicatur vicinus, quia dicitur omnis ille
qui vocem acclamatis exaudire poſſet, ita dicit Bar. per d. §. eo
autem. in l. ſi tertius. in princ. de aqua plu. arc. vbi plenè videas,
quis dicatur vicinus. In ea. ibi, & no. in Auct. de fideiuſſ. §. 1. dic,
ſimilis gl. eſt in l. præſens. ff. de procur. vbi declarat quis dicatur
præſens, & quando. ¶ In ea. gl. ibi, cuius uerba inter abſentes ẽt
3 nunc repetuntur. Not. † ꝙ ſtipulatio non poteſt fieri per nun-
tium, vel epiſtolam, ut cæteri contractus, qui cõſenſu contrahũ
tur, celebrari poſſunt, ut l. conſenſu. cum ibi not. ff. de action. &
oblig. & l. 1. in fi. cum gl. ff. de contrahen. empt. tamen ſtipulatio
primo interpoſita, poteſt recitari, & reiterari per epiſtolã, iſte
eſt propriè caſus in l. ea quæ. ff. de donat. inter uir. & uxo. & ita
propriè loquitur gl. in l. 1. C. de commit. ſtip. licèt aliter alleget.
Sed in eo quod dixi, ꝙ ſtipulatio non poteſt contrahi per nun-
tium, ſemper dubitaui, per not. per Cy. & alios in l. multum. C.
ſi quis alte. uel ſibi. quoniam nuntius, pica, & organum domini
eſt, & dñs dicitur loqui, & audire non tantum nuntius, per me-
dium organum nuntij, cum non in ſui, ſed in dñi perſonam de-
beat uerba fundare, ut l. qui aũt. §. fi. cum l. ſeq. ff. de conſti. pecu.
4 cogita. ¶ Et aduertas qđ dixi, ꝙ † in ſtipulatione requirit præ-
ſentia, ſupple tu, & intelligentia, ut l. 1. in fi. ff. eo. an autẽ ſi dicat
factum in præſentia Titij, an præſupponatur etiam eius intelli-
b gentia?[b] uidetur ꝙ ſic, ut l. coram. ff. de uerb. ſign. & l. diẽ pro-
ferre. §. coram. ff. de arbi. dic, qñque teſtis, uel notarius dicit, ꝙ
Titius erat ibi præſens, uel factum fuit in præſentia Titij, & tunc
non præſupponit intelligentiam Titij; aut quis loquitur de ſe
qui fuit præſens, & tunc non poteſt dici eſſe præſens, niſi intel-
lexerit. ita notãter dicit Bar. in l. diem proferre. §. coram. in d. l.
coram. de uerb. ſign. Et uide Bal. Raph. & Imo. in l. hæredes pa-
lãm. in prin. ff. de teſt. quod no. tu notarie, & nũquam ſcribas in
5 inſtrumento tuo, præſentibus † talibus, niſi addas, et intelligen
tibus, aliàs tuum inſtrũm poſſet per dictos teſtes reprobari, qui
dicent, quòd nõ intellexerũt, ita dicit Bar. in d. §. corã. & ſic di-
ceretur inſtrumentum falſum. Sed ego in l. 2. §. uolũtate. ff. ſoluto
matr. ubi eſt gl. Bal. Raph. & Imo. dixi: aut eſt teſtis qui dicit de
præſentia alterius, & tunc non præſupponit intelligentiam il-
lius, quia actus teſtis pro ſe valet, licèt ille nominatus nõ audi-
uerit, ſi uerũ eſt dicere quòd fuit præſens, ut dicit teſtis. ita pro-
priè intelligatur Bar. in l. 1. in fi. ff. de auth. tuto. aut notarius di-
cit in inſtrumento ſuo, præſentibus Titio, & Seio &c. & tunc
quia inſtrumentum ſuum non ualeret, immò eſſet falſum, ſi Ti-
tius, & Seius non intellexiſſent, & dico quòd ipſe notarius, &
ipſum ſuum inſtrũm præſupponit & includit intelligentiam Ti-
tij, & Seij, etiam ſi notarius non dicat in inſtrumento, præſenti-
bus, & intelligentibus, ut uidetur requirere Bart. in d. l. coram.
de uerb. ſign. quod no. Et ita communiter practicatur per nota-
rios. ¶ In ea. gl. in fin. Dic, iſta ultima ſolutio communiter tene-
tur in l. 1. in princ. ff. eod. Et ita tenet gl. in d. l. 2. ff. ſolu. mat. ¶ In
glo. omnino. ibi, quando formam habet publicam, quid autem
requi-

ADDITIONES.

a Contrarium. Adde Rom. conſi. 102.
b Intelligentia. An teſtis qui dicit ſcio quia fui præſens, videatur deducere
ſcientiam, vide Alex. conſi. 134. & 148. 2. lib.

tequiratur ad hoc, vt dicatur ſcriptura publica, dic vt dicam io
iſto §. in prin. glo. magnæ. ¶ In ea. gl. in fi. no. quod de iure com-
6 muni non creditur ſcribenti pro ſe, ſed contra ſe, ſic. † Et ſic no.
ꝙ cùm communiter hodie mercatores habeant ſua ſtatuta, ꝙ
ſcripturæ eorum ſtetur, etiam pro ſcribentibus, cùm ſint corre
ctoria iuris ciuilis, ſunt ſtrictè intelligẽda, prout loquuntur, &
non plus, nec minus corrigant quàm fieri poteſt, vt ca. cùm di-
lectus. de conſu. & ſic maximè intelligentur quando ſcribunt
a in ſpectantibus ad ſuam artem, [a] aliàs non crederetur, ita dicit
not. Bart. in l. legatus. in fin. princ. ff. de lega. 3. ¶ Secundò not. ex
b gloſſ. quia oportet, quòd inferatur cauſa, [b] facit l. cùm de inde-
bito. §. fin. & ibi glo. ff. de probat. & ca. ſi cautio. & quod ibi ha-
betur per docto. extra, de fide inſtrumen. & in l. inſtrumenta,
cum ibi no. per doct. C. de probat. & Bar. in l. nuda. & ibi Ange.
ff. de dona. & ꝙ non probet pro ſe ſcribente. dic, ꝙ hoc eſt ve-
rum ſola ſcriptura, ſed cum aliis adminiculis bene probaret, vt
d. l. inſtrumenta. & ibi Bal. & Cyn. & totum hoc erit in pectore
iudicis, an ꝓ ſe aliud probet, vt eſt tex. & ibi Bar. in l. Publia. §.
fin. ff. depoſi. & vide Bal. in l. rationes. C. de proba. & ibi Sal. Sin-
7 autem † eſt ſcriptura priuata, neque pro ſcribente, neq; contra
ſcribentem, ſed pro tertio, ſi eſt legalis perſona ſcribens, facit
ſemiplenam probationẽ. Et ita ſm Bar. ibi debet intelligi glo. in
l. admonendi. ff. de iureiur. quæ vult, ꝙ priuata ſcriptura faciat
ſemiplenam probationem, ſeu fidem. ita dicit Bar. in l. quędam.
§. numularios. ff. de ædcn. & doc. in l. in bonæ fidei. C. de iureiu.
facit quod no. Bar. in d. l. nuda. & Bal. Cy. & Sal. in d. l. inſtrumẽ
ta. C. de prob. Et prædicta ſunt vera, niſi a partibus eſſet ſcripta,
vel ſubſcripta, & trino teſte notata, quia tũc omninò dictæ ſcri
pturæ ẽt pro ſcribente, vel contra ſcribẽtem, vel pro tertio ſta-
8 bitur, vt l. ſcripturas, & omnes doct. C. qui pot. in pig. hab. ¶ † In
gl. magna, ibi, facit. C. de diuer. reſcri. l. ſi qua. dic, ꝙ etiam gl. po
ſuit, quæ requiruntur in inſtrumẽto publico. in l. generali. C. de
tab. lib. 10. dic, vt ibi. No. ex iſta glo. ꝙ de ſubſtantia inſtrumenti
publici eſt, ꝙ apponatur dies celebrati contractus, & inſtrumẽ
c o. & adde q̃ dixi ſ. in rub. procemij, ſecus in priuata ſcriptura. [c]
quia ſine diei appoſitione, valet, vt eſt tex. & ibi Bar. in l. cũ ta-
bernam. §. idem quæſiuit. ff. de pig. & no. Bar. in procemio. ff. in
9 prin. & no. Bal. in prima conſtitutione. C. §. quib. quod no. ¶ † In
d ea. glo. ibi, tertiò vt de falſo [d] accuſetur. no. ꝙ quoties quis aſſe-
rit ſe velle inſtrumentum de falſo redarguere, debet dari co-
pia cum die & conſule, alias ſine die & conſule copia datur, vt
eſt tex. in l. 1. §. editiones. ff. de eden. Sed aduertas, quòd tibi aſſe-
renti velle redarguere inſtrumẽtũ de falſo, dabitur copia cum
die & conſule, ſed opus eſt vt te ſubſcribas ad pœnam talionis,
antequam aduerſarius cogatur ad exhibendum, vel ad exhibi-
tionem eorum quæ exhibere nõ tenetur, ita dicit ſin. Bar. Bal. &
Ang. in d. §. editiones. & no. Bar. in l. ſi. C. de ſi. inſtru. quod ſin. te
ne menti, quia vidi aliquos aſſeſſores errare, qui quamprimum
dicitur ꝙ vult aliquis inſtrumentum arguere de falſo, dari fa-
ciunt copiam cũ die & conſule. ¶ In ea. gl. ibi, de fide inſtru. l. ſi.
an aũt, & qñ quis cogatur edere rationẽ, vel librũ, vel inſtrm,
tam ex parte rei, quam ex parte actoris, qñ illis iuribus quis nõ
vtitur, vide plenè no. per Bar. glo. & oẽs doct. in d. §. editiones.
& in d. l. ſi. C. de eden. & caſu quo cogatur edere, an totum, vel
aliam tm̃ partem quæ facit ad caſum, quis cogatur edere? vide
bonum tex. & ibi Bar. & doc. l. argẽtarius. §. edi. ff. de eden. Et eſt
ſing. tex. & ibi Cano. in c. contingit. extra, de ſi. inſtr. Et vide Bar.
& alios doc. in rub. ff. de no. ope. nun. & in l. in ciuile. ff. de legit.
10 & Bal. & Cy. C. de preci. impe. off. l. ſi. ¶ † In ea. glo. ibi. §. ꝙ fere.
no. ibi ſing. illam glo. q̃ ibi ſequitur Bar. an contra inſtrm ꝙ cõ-
fitetur confectum ſua voluntate, quis poſſit per teſtes ꝯ proba-
re? & concludit. Aut quis vult probare contra tenorem inſtru-
menti, & non poteſt, niſi per aliud inſtrm. vt l. generaliter. cum
ibi no. per gl. & doct. C. de non num. pec. Dic tñ de hoc ibi, per
omnes doct. Aut vult probare ꝯ ſolennitatẽ inſtrumenti, & tũc
admittitur probatio per teſtes. vt d. §. quod fere. de hoc tamen
dic latius per doc. in d. l. generaliter. ¶ In ea. gl. vt ff. de teſt. l. vbi
numerus. iſtã gl. reprobat Sal. in d. l. in exercendis. C. de ſi. inſtru.
in verſ. quæro quartò de q. gl. videlicet, quia non habet iſta gl.
bonam rationem differentiæ, cum vtroque modo redarguatur
11 † inſtrm de veritate rei in eo ſcriptæ, & habito effectu non eſt
curandum de modo, ut l. ſi mater. C. de inſtit. & ſubſtit. ſub cõd.
fac. & licèt Sal. ibi multa dicta in hoc ſm Inn. in c. cum Io. Here
mita. extra, de fide inſtr. Tamen Bar. de quo ipſe non facit men
tionem, multum clarè & bene loquitur in l. 1. §. ſi quis neget. ff.
quemad. teſt. aper. Ideo dic ſm Bart. in iſta materia quotidiana
quod quandoque uertitur in dubium, an tale inſtrm ſit ſcriptũ
manu talis notarij, & tũc ſi viuit, ipſe poteſt declarare, aliàs fiet

comparatio literarum. ut l. ſi quis decurio. & quod ibi Cyn. &
Bal. C. de fal. & in l. comparationes. cum materia. C. de ſi. inſtr.
Quandoque reuocatur in dubium ueritas inſtrumenti, & tunc
e quandoque contradicunt [e] inſtrumento oẽs teſtes in eo deſcri-
pti, dicentes ſe nunquàm interfuiſſe, uel quòd alio modo geſtũ
fuit inter partes, quam ſcriptum ſit, & reprobatur inſtrumẽtũ,
quia teſtes adhibentur, ut per eos apponatur fides inſtrumẽto,
ut no. in Auct. de fide inſtr. §. ſi uerò. ſed nunc per eos non impo
nitur, igitur &c. & pro hoc uidetur caſus extra de proba. ca. ter-
tio loco. & extra, de teſti. ca. tam literis. in ſi. Sinautem non om-
nes teſtes deſcripti in inſtrumento contradicunt inſtrumento,
ſed unus non, & tunc aduertas, aut ſupra numerum neceſſariũ
ad inſtrumentum conualidandum quis teſtis cõtradicit, & tũc
non nocet inſtrumento, quia ſatis eſt, ꝙ inſtrumentum cõpro-
betur per numerum neceſſarium, alias ſec. ita dicit Innu. in c. cũ
Io. de fide inſtru. & Bar. in d. §. ſi quis neget. & no. Bar. in l. cũ ta-
bulæ. ff. de ſecun. tab. & doc. in d. l. in exercendis. Sinautem duo
teſtes deſcripti contradicunt, dic, ut ibi Bar. ꝙ inſtrm redditur
falſum. niſi alij teſtes approbent inſtrumentum, ut eſt caſus in l.
optimam. C. de contrah. & commi. ſtipu. & ne dicatur ꝙ iſti te-
ſtes ſint ſingulares, conſilium eſt, ꝙ fiat articulus in iſta forma;
uidelicet, ꝙ tali loco, & tali tempore, tales teſtes non fuerunt
præſentes tali contractui, & unus non fuit cum alio in dicto lo
co, nec potuiſſet eſſe quin ſe inuicem uidiſſent, tunc enim quili
bet deponet de abſentia ſua & alterius, & tunc abſq; dubio nõ
eſſent ſingulares, ita dicit ſing. Bar. in §. ſi quis neget. pro quo fa-
cit gl. ſing. in l. 5. ff. de iti. actuq; priu. & pro hoc facit quod in ſi-
mili no. Bal. & Ang. & Imo. in l. ſi binæ. ff. de iniuſt. teſt. q̃ omnia
bene not. Sinautem dicant ſe interfuiſſe contractui, ſed dicant
f ꝙ aliter eſt ſcriptum, [f] q̃ fuerit actum inter partes. dicit Bar. ꝙ
inſtrm redditur falſum, ſi ſint plures teſtes qui hoc dicãt. vt no.
in l. cum precibus. C. de prob. Sinautem alij teſtes non deſcripti
in inſtrũ contradicunt inſtrumento. gl. in d. l. in exercẽdis. dicit,
ꝙ requiritur ꝙ ſint quatuor uel tres teſtes. ratio pro glo. eſt, ꝙ
inſtrumentũ habet uim duorum teſtium, ideo ad ipſum repro-
bandum requiritur maior numerus & potẽtior probatio, q̃ ſit
duorum teſtium, & ideo tex. in l. optimam. C. de contrahen. &
cõmit. ſtipu. & in hoc §. dicit, ꝙ oportet, quòd teſtes ſint idonei,
& omni exceptione maiores. Et illud tenet Bar. & ideo conſiliũ
eſt, ut fiat articulus de legalitate & idoneitate teſtiũ. facit quod
no. Cy. in l. ſi quis decurio. in ſi. C. de fal. & ꝓ hoc quòd tres re-
quirantur, ut caſus in d. c. cùm Ioannes. de fide inſtr. Aduertas
tamen quod quando teſtes non deſcripti deponũt cõtra inſtru-
mentum, debent deponere ſe fuiſſe præſentes dicto loco & tem
pore, quo contractus dicitur fuiſſe celebratus, alias non cõclu-
deret probatio eorum, quia alio loco, & alio tẽpore potuerunt
fieri inter dictas partes diuerſi, & diuerſi contractus, & diuerſi
tenoris, cùm ſit actus reiterabilis, aliàs neceſſariò non reproba-
rent, igitur nõ ualeret reprobatio, ut cap. in præſentia. extra de
probat. ¶ Conſilium itaque eſt, qñ teſtes non bene recordantur
de tempore, quòd fiat unus articulus, quomodo ille cõtractus
ſemel tantum fuit celebratus inter dictas partes, & ſi partes hoc
confitebuntur, tunc dictum teſtium reprobantium conclude-
ret de neceſſitate, licèt de tempore non recordarentur. Et eſt
tex. & ibi doc. in d. c. cũ Ioan. Heremita. & ꝓ hoc optimè facit
quod ſin. no. Bart. in criminali. in l. is qui reus. ff. de publ. iud. in
uerſi. ſed quæro, cũ in accuſatione non debeat apponi dies &c.
Bar. in l. 2. §. ſi quis Epheſi. ff. de eo quod certo loco. quæ omnia
no. & uide ad omnia prædicta Bal. in d. l. in exercẽdis. & ibi Sal.
¶ In ea. gl. ſed nunquid aliqui teſtes dicant &c. no. & tene men
ti iſtam determinationem gl. quæ facit ad ea quæ ſ. proxi. dixi.
¶ In ea. gl. in ſi. no. & ſigna totã iſtã gl. quę multa bona dicit &c.

ADDITIONES.

a Artem. Rom. conſ. 202. & dic idem ſi eſſet confecta antequam eſſet mercator, vt per auct. conſi. 203.
b Cauſa. Vide Rom. conſi. 322.
c Priuata ſcriptura. Dic, pro iſto eſt gl. & ibi Bar. in l. in ſumma. §. idem Labeo. in 2. ff. de aqua plu. arc. & Bal. in §. quib. hic all. dicit hanc communem eſſe opi. vt ſcriptura priuata valeat, & probet ſine anno & die. hoc idem voluit Bal. in rubr. de fide inſtr. C. in 10. col. verſ. viſo de ſcriptur.
d De falſo. Inſtrumentũ ſi de falſo redarguatur, quando debeat edi copia partiſ de hoc vide per Pan. in c. contingit. de fide inſtr.
e Contradicunt. Vide Alex. conſi. 57. lib. 2.
f Scriptum. Vide Alex. conſi. 65. & 70. 2. lib.

SVMMARIVM.

1 *Contractus ſtricti iuris intelliguntur ſecundum mentem & conſen-ſum contrahentium.*
2 *Statuta non recipiunt interpretationem actiuam extenſiuam, ſed paſſiuam, niſi tacitè, vel paſſiue de mente ſtatuentium conſtet.*

Poſt

Poſt mortem. Stipulatio concepta poſt mortem ſtipulatoris vel promiſſoris, vel poſtea quàm alter moreretur, olim non valebat, hodie valet. ¶ No. φ filiusfa. pôt ſtipulari, ſibi dari poſt mortẽ patris. ¶ Not. φ filius vel ſeruus, dr̃ loq cũ voce patris vel dñi, facit ſ. eo. §. ei q. ¶ No. ibi, conſenſu ɔ̃hentium &c. φ ẽt contractus iuris ſtricti, intelliguntur ſm mentem, & intentionẽ, & cõſenſum ɔ̃hentium, concor. l. ſi. C. de contrah. & commit. ſtip. ¶ No. φ pacta ſunt ſtipulari poſt mortẽ, vel ſtipulari pridie, quã moriar. ¶ No. φ actiones pñt actiuè & paſsiuè incipere ab heredibus, & ɔ̃ heredes, ɔcor. l. 1. C. vt act. ab hęr. & ɔ̃ hęre. ¶ In gl. poterat. in fi. nã de iure ſforum vr̃ idem, quod hic dr̃. ff. de verb. obl. l. centeſimis. §. t. & vidẽ no. in §. ex conditionali. ſ. de verb. obli. & quod ibi dixi. ¶ In gl. placuit. in fi. no. ex iſto tex & ea iſta l. ſcrupuloſa. quã gl. alle
1 gat, φ etiam ɔ̃ctus † ſtricti iuris, intelligitur ſm mentem & cõ-
ſenſum ɔ̃hentiũ, & hoc qñ expreſsè, vel ẽt tacitè cõſtat de mẽte
& volũtate ɔ̃hentiũ, alias ſtabiẽ ei qđ ſcriptũ vel dictũ eſt, & nõ
vltrà, vt l. quicqd aſtringendæ. ff. de ver. obl. in prin. ¶ Qđ facit,
2 qa ſtatuta quæ dicunẽ ẽi ſtricti † iuris, non recipiũt interpreta-
tionẽ actiuã extẽſiuã, ſed paſsiuã. ſicut no. Bar. in l. 1. §. lex falci. ff. ad l. fal. de quo latè dixi ſupra de iur. nat. gent. & ciui. §. 1. niſi cõſtet tacitè vel expreſsè de mẽte ſtatuentiũ, quia tunc id vr̃ ẽt ſtatutũ, φ ex eorum mente poteſt colligi. Et ſi de eo ſtatuto de quo diſputaẽ, ſtatuentes fuiſſent interrogati, veriſimile eſt, φ ẽt illud ſpecialiter ſtatuiſſent, vt eſt gl. ſingul. & ibi Bar. & doct. in l. tale pactum. §. fi. ff. de pac. Nam ratio, mens, & intellectus legis, eſt ipſa anima legis, & ipſa lex, vt l. cum mulier. & quod ibi gl. Bar. & Bal. ff. ſol. mat. & l. facta. §. fi. ff. ad treb. &c.

ADDITIO.

* Vet. exempl. hic variant. in vet. quodam ſtatuto legitur, in vetuſtiori, caſu, & ſectius.

SVMMARIVM.

1 *Ordo ſcripturæ non attenditur, ſed intellectus.*
2 *Libellus in quo cogitur peti & compelli. & ipſum condemnari ad prædicta valet.*
3 *Ordo multiplex eſt, & quis ſit ſeruandus, & omiſſus vitiat.*

Item ſi quis. Ratione præpoſteræ conceptionis non vitiatur ſtipulatio. Et ſtipulatio, cùm morietur promiſſor vel ſtipulator, vel poſt mortem tertij, valet ẽt de iure veteri, h. d. cum §. ſeq. ¶ No. quòd dies executionis præcedens diem perfectæ obligationis, trahitur ad diem perfectæ
1 obligationis. ¶ † No. quòd non attenditur ordo ſcripturę, ſed or-
do intellectus. facit l. nec. n. & quod ibi Dy. & Bar. ff. de ſolu. &
2 l. talem. §. 1. ff. de hære. inſti. ¶ † Quod facit, ſi in libello dicaẽ, pe-
to cogi & compelli, & ipſum ad prędicta condemnari, φ valet libellus, vt no. Bar. & Bal. in l. 1. C. de execu. rei iudi. & l. ſi cum nulla. & qđ ibi Raph. & Imo. ff. de re iud. de quo dixi infra de acti. §. omniũ. & ſcripſi. ff. de appel. l. 1. in fi. dic, vt ibi. ¶ No. φ licitum eſt arguere de dote, ad alios contractus, quod eſt verũ,
3 qñ eſt eadem ratio, alias ſecus. ¶ † In gl. præpoſterę. in fi. an aũt
ordo ſit ſeruandus. dic. Quidã eſt ordo alicuius rei ad ſeipſam, vt in teſtamento, vt l. hac conſultiſsima. C. qui teſta. fac. poſ. & l. iudiciorum. & l. prolatam. C. de ſen. & iſto caſu, an omiſsio vitiet: conſiderandum eſt, aut eſt neceſsitatis, & vitiat, vt d. l. placitam, & l. 2. §. prius autem. ff. de vul. & pup. aut voluntatis, & põt omitti, vt l. 1. in fi. ff. de ven. inſpi. In dubio ãt ſi res eſt magni præiudicij, præſumitur eſſe neceſsitatis, ſicut in inuentario, φ citẽtur creditores. Si autem eſt modici, ſecus, vt in ſigno crucis in inuentario, & ideo non vitiat, vt l. 1. in fi. ff. de ven. inſpi. Secũdus eſt ordo tpis, nũquid qui eſt prior tempore potior ſit in iure: de quo in regula, qui prior. de reg. iur. in 6. & in l. priuilegia. ff. de priu. cre. Tertius eſt ordo ſcripturæ vel locationis, hoc eſt qñ duo repeniuntur ſcripti ſeriatim, & eſt aliquid ad quod nõ poſſunt concurrere, verum primò nominatus in dubio pferatur: dic, φ ſic. vt l. quoties. ff. de vſufru. ſm Bar. in d. l. 2. §. prius. ff. de vulg. & pup. & prædicta procedunt quando lex dat certum ordinem circa diſpoſitionẽ, ideo peruerſio vitiat. vt d. §. prius. Quandoqꝫ lex non dat formam diſpoſitioni, ſed ipſa lex circa effectũ & executionẽ, ordinem inducit, puta, φ ſeruus debeat eſſe primò liber, deinde heres. Si teſtator diſponendo peruertat ordinẽ, qui non datur ordo per legem circa diſpoſitionem, ſed circa effectum, tunc loquitur l. talem. ff. de hæred. inſti. Ita dicit Raph. in d. §. prius. Adde ſm Imo. ibi, ſi eſt ordo ſubſtãtialis, omiſsio vitiaẽ, alias ſecus, vt eſt gl. ordi. in c. pe. extra, de purg. cano. quod no. & de iſta materia vide quod no. Bal. in l. ſi duas. ff. de excuſa. tut. & in l. præpoſteri. & ibi Saly. C. de teſta.

SVMMARIVM.

1 *Verbum promiſiſſe, quid importet. & nu. 2.*
2 *Verbum ambiguum a teſte prolatum, in fauorabiliorem partem intelligitur.*
3 *Intellectus ad l. 1. C. de vſur.*

Si ſcriptum fuerit. Verbum promiſiſſe, in ſcriptis repertum, importat ſtipulationem, hoc dicit. ¶ No. & ad hoc ſemper allegat, φ ſolennitas intrinſeca præſumitur. de quo latè per Bar. & Ang. in ſua repe. &
1 ibi Imo. in l. ſciendum. ff. de verb. obli. ¶ † In gl. ſi ſcriptum. in fi.
2 iſta gl. ſemper allegatur, φ verbum promiſiſſe [a] in inſtrumen-
to redactum intelligitur per ſtipulationem, ſecus ſi á teſtib. proferatur. Et ſecundò etiam allegatur in redditione rationis, quia inſtrumẽta fiunt a iuriſperitis, qui noſcunt vim verborum: ſed atteſtationes fiunt ab idiotis, & his qui non habent peritiã verborum, & ſuorum ſignificatorum, & idem tenet Ioan. gl. in l. 1. C. de vſuris. Hug. verò tenet contrarium. Sed Bar. in l. ſciẽdum. ff. de verb. obli. dicit, φ non refert à quo ſcribitur verbum, promiſiſſe, à tabellione, vel à priuata perſona, quia ſemꝑ intelligitur per ſtipulationem, vt d. l. ſciendũ. vnde dicit, quòd rõ eſt, q teſtis debet deponere de eo, φ ſenſu corporeo percepit, vt l. qui teſtamento. §. fi. ff. de teſt. Sed dicere φ fideiuſsi, vel per ſtipulationem promiſit, iſta conſiſtunt in iure, quod nõ cadit in teſte. arg. l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoqꝫ. ff. de ver. obl. cum gl. igiẽ &c. & hoc ſequitur ibi Ang. & hoc ſatis videtur placere Bar. in l. 1. C. de vſu. quia dicit, quòd debet inſpici quales teſtes ſint, ſi ſunt q non poſſunt veriſimiliter habere peritiã ſignificati verborũ, non intelligitur per ſtipulationem, & ita intelligatur opi. Ioan. alias autẽ ſi teſtis eſſet peritus, idẽ eſſet quòd in tabellione. Sed Cy. in additionib. in d. l. 1. dicit, quòd teſtes q dicũt, promiſi, & non dicit per ſtipulationem, verbum ambiguum proferr, quia intelligi poteſt per ſtipulationem, & ſine, quia nuda ſpõſio eſt,
2 vt eſt tex. in l. ſciendum. §. 1. ff. de edil. edi. † Sed verbum ambi-
guum prolatum a teſte, debet intelligi in fauorabiliorem partem, puta, liberationis. de hoc eſt tex. ſin. in l. pe. ff. de manumiſ. ſed fauorabilior eſt, quòd intelligaẽ per nudam promiſsionẽ, vt ſic minus ſit obligatus, igitur &c. Sed Sal. ibi dicit. Aut teſtis eſt imperitus, & tunc ſm oẽs, verbũ, promiſiſſe, intelligiẽ ꝑ nudam ſponſionẽ. Aut eſt peritus, licèt inter docto. ſit diſcordia, tñ dicit quòd teſtis non ꝓbat, qa dubia ꝓbatio nõ releuat, vt l. nõ hoc. C. vñ cogna. Sed hæc eſt dubia & incerta, qa verbũ, promiſi, põt ſe habere ad ſtipu. & nudã ꝓmiſsionẽ, vt d. l. ſciendũ. §. 1. igitur &c. Et hoc vr̃ ſatis ſuſtentabile, niſi ex aliquibus alijs circũſtãtijs ꝓlatis à teſte perito, ipſe manifeſtè det intelligẽtiã, quòd verbũ, promiſiſſe, de quo atteſtaẽ, intellexit ꝑ ſtipul. quia ꝓcedentia declarant ſequentia, & ɔ̃, vt l. ſi ſeruus plurium. §. 1. ff. de lega. 1. qđ no. iſtam q. examinat multũ latè Lud. in d. l. ſciendũ. ff. de verb. obl. Vbi ẽt vide quæ ibi latè ſcripſi. Nã Lud. ibi dãnat iſtam opi. & aliorũ doc. & dicit in effectu, quòd rõ differentiæ eſt, quia ſi datur præſentia partiũ, & teſtis poſteà deponat, φ Titius promiſit Seio pſenti, quòd intelligiẽ per ſtipul. per l. 1. C. de contrah. & commit. ſtipu. & l. Titia. §. idem reſpõdet. ff. eo. & ita ius præſumit. ¶ Nõ obſt. l. ſciendum. §. 1. de edil. edi. coniuncta l. 1. C. de vſur. nam ibi in tex. dicitur, ſi interrogatione pręcedente promiſsio vſurarum rectè facta probetur, licèt in inſtrumento ſcripta ſit, tamẽ iudicio optimo debetur, & ſic vt vſuræ poſſunt peti, neceſſe eſt probari ſtipulationem præceſsiſſe, non tamen dicit, quòd ſi teſtis deponat promiſsionẽ factã non probat ſtipulationem. Sed iſta ratio mihi non placet, quia propter
3 hoc, non bene reſpondet ad dictam l. 1. C. de vſu. † nam tex. ibi
dicit, ſi promiſsio rectè facta, interrogatione præcedẽte probetur, et ſic probatur, ibi ꝑ teſtes promiſsio ſimpliciter. Vnde Imperator ibi dicit, φ hoc non ſufficit, ſed requiriẽ, quòd ꝓmiſsio probeẽ rectè facta, interrogatione præcedente, ergo ſi teſtis ſimpliciter deponit, promiſit etc. non infert ſtipulationem etiã ſi partes ibi fuiſſent præſentes, hoc apertè probatur in d. l. 1. ibi licet inſtrumentis etc. nam confectum fuit de hoc inſtrumẽtum inter partes, licèt diceretur quod eſſet plus dictum, et minus ſcriptum, ergo neceſſariò ſequitur, φ ibi interuenerit præſentia partium, alias notarius non potuiſſet eſſe rogatus de inſtrumẽto, vt in Auc. de tabe. §. 1. et ſic in d. l. 1. oportet, quòd ſtipulatio ſolẽnis probeẽ, licèt pſentia partis ſit probata ex ſola diſpoſitione, quia promiſi, tamẽ non ob hoc præſumitur ſtipulatio.

Quapropter

ADDITIO.

a Promiſiſſe. Vide de hoc verbo, promiſit, Alex. conſ. 14. 1. lib. & 16. & 70. 2. lib Ang. de Aret. ſuper inſtit.

Quapropter nõ recederẽ a cõi ratione do. Bar. Bal. Ang. Sal. & dominorum meorum. Nõ obſt. l. Titia. §. idem rñdit. ff. de verb. obl. quia ibi loquitur cõditionaliter, ſi præſentia interuenit, & pars non confitet in ſcriptis, q́ Titio præſenti promiſi, tunc cõtra ipſum præſumitur ſolenniter, & ſic per ſtipulationem. nos autem loquimur in dicto teſtis quod poteſt ſe habere ad ſtipulationem, & nudum pactum. vt l. ſecũdum. §. dictũ. ergo cũ poſſit trahi ad promiſsionem per ſtipulationem, & ſine ſtipulatione, neceſſario ſequitur, q́ intelligitur ſine ſtipulatione, cum dubia probatio non releuet, vt in c. in præſentia. de proba.

SVMMARIVM.

1 *Stipulationes tot ſunt, & tot videntur eſſe promiſſiones, quot ſunt res deducta.*
2 *Probans pluſquam petit, an obtinere debeat.*
3 *Creditor petens centum in quibus debitor fuit condemnatus & exactus, an poſſit petere alia 10. ſibi debita.*

Quoties. ¶ Si plures res deducantur in ſtip. & ſimpliciter rñdet promiſſor, tenetur ad omnes alias, ad eas tñ in quib. rñdit. h. d. & de materia vide Bart. & alios doc. in l. ſcire debemus. in prin. ff. eo. & in l. 1. §. ſi. eo. tit. & dixi in §. præterea. ĩ. eo. ¶ No. ibi, pp oẽs tenetur. q́ rñſio ſimpliciter facta vr̃ facta omnibus & ſingulis narratis, vt hic. & §. præterea. ĩ. eo. & ibi dixi. ¶ Nũt. q́ qñ plures res ſeparatim petũtur, & rñdeo uni tñ, non vitiatur ſtipulatio, ſed in ſpecificatis & reſponſis tñ
1 valet, vt l. inter ſtipulantẽ. §. ſi ſtipulante. ff. eo. ¶ † No. q́ tot ſunt ſtipulationes, & tot videntur eſſe promiſsiones, quot ſunt res deductę. concordat l. ſcire debemus, in princ. ff. eo. & eſt magna vtilitas ad videndum, verũ ſit unicus contractus vel plures, qa qñ eſt vnicus ɔ̃ctus, licẽt in eo plures res comprehẽdãtur, tũc ẽt per vnum reſoluitur ɔ̃ctus, ẽt quo ad alia, vt l. cum eiuſdem. cum ibi no. ff. de edil. edi. & eſt ẽt magna vtilitas ad cognoſcendum, an ſit vnica ſtipulatio vel plures, quia qñ eſt vnica, non poteſt fieri ſolutio pro parte. l. tutor. §. Lucius. ff. de vſur. ſecus ſi eſſent plures. ut l. ſi. C. qui. mo. pig. uel hypot. ſol. quod eſt verũ, præterq̃ ad euitationem pœnę, quia ẽt ſi cenſerentur plures ſtipulationes, tñ in omnib. debet fieri implementum, vt eſt caſus in l. ſi is qui. §. cum ita ſtipulationem. ff. de re. du. & an poſſit diuidi ſolutio, uide Bar. & doct. in l. quidam exiſtimauerunt. ff. ſi cer. pet. quam ego habui in pũctis, qñ fui Bononiæ examinatus, una cum l. 1. C. quod met. ca. Itẽ eſt alius intellectus in agendo, quia qñ dicuntur eſſe plures ſtipul. ɔ̃ctæ, clarum eſt, quòd poſſum agere ad unam rem tñ, & nõ ad aliam, ut l. in commodato. §. duab. ff. commo. & ita dicit Bart. in l. ſcire debemus. ubi per eum uide plenius. Tertius effectus eſt, qñ promittis Stic. & Pamphilum, peto vtrunque tanq̃ promiſſum, quia plures ſunt ſtipula. ſed qñ eſt una promiſſio, quia promiſiſti quid uniuerſale, ut oẽs ſeruos, & tunc ſi uellem petere unum, nõ debeo petere ut promiſſum, ſed ut debitum ex cã ſtipula. præambulæ. ita uult gl. & Bart. in d. l. ſcire debemus. quod eſt ſingulare. de quo
2 eſt tex. in l. ſi uon. ff. de act. emp. ¶ † Reuoco in dubium, qñ petij quinquaginta tanq̃ mihi promiſſa, probaui centũ mihi promiſſa, an debeã obtinere? dicit Bar. in d. l. ſcire debemus. in prin. nu. 6. ff. de verb. obl. q́ ſic, qa improprianẽ verba libelli, vt no. Bart. in l. ſi olei. C. loc. & ẽt poteſt dici promiſſus. vt l. ſi chorus. ff. de leg. 3. & iſtud tenet Raph. & Imo. q́ ẽt vos tenere licẽt Bald. & Ang. ibi contra. ſed immo, ſm̃ Pau. de Ca. in d. l. ſcire debemus. de ſubtilitate iuris, procedit dictus libellus, quia qui promiſit cẽtũ, promiſit ẽt quinquaginta, vt l. ſi quis cum totum. ff. de excep. rei iud. & probatur, qa ſi peto decẽ promiſſa, & probo de quinq; obtinebo, ergo quinq; ẽt dicuntur proprie promiſſa. ꝓ quo ſu alle. tex. cũ gl. in l. 1. C. ſi aduer. rẽ iud. & l. apud Celſum. §. inde quæritur. de dol. exce. quod no. Quid ecõtra, ſi petij centũ mihi promiſſa, & ꝓbaui de quinquaginta, an debeã obtinere? C. y. & doc. in l. 1. C. de lit. cõte. dicũt, q́ ſic, qđ ſaluauit Imo. quia potuit eſſe plurib. vicibus; videlicet, vna vice quinquagin
3 ta, alia uice quinquaginta. l. ſi quis intentione. ff. de iud. ¶ † Quid ſi creditor petijt centum, & ita fuit cõdẽnatus & exactus reus, an ſi erat creditor in centum & decẽ, põt nunc petere illa 10. dic, quod ſic, vt eſt tex. cum gl. & ibi Bar. & doct. in l. ſi quidẽ. C. de tranſac. niſi taxatiue locutus fuit, videlicet, dico mihi deberi centum tñ, vt l. iones. cum gl. C. de proba qđ no. quia quotidianum eſt, quod eſt verum, niſi reus peteret ſi quid vult amplius ab eo petere, petat, quia tunc ſi tñ centum petierit, non audietur vlterius, ut §. ſi minus. cum ibi no. & ibi dixi. ĩ. de act. Secundo hoc eſt verò niſi actor diuiſerit partem crediti vt haberet iudicem, quem habere non poterat, ut l. ſi idem cum eo. ff. de iu. om. iud. cum ibi no. Tertiò hoc eſt verum, niſi vt fatiget reũ diuerſis inſtãtijs, vt no. Bar. in l. & in eadẽ. § actiones. ff. de excep. rei iud. Eſt & alius effectus quò ad inſinuationem, quia qñ ſunt plures donationes, opus eſt vt vnaquæq; excedat ſummã. ccc. aureorum, ſi autem eſſet vnica, ſufficeret illa ſola, ut no. Bar. in l. Modeſtinus. ff. de don. Bal. & Sal. in l. illud. C. de ſacroſan. eccl. Eſt etiam alius effectus, quia condemnatus bis in decem, nõ dr̃ condemnatus in 20. de quo vide eleganter Bar. in l. vbi fideiuſſor. ff. de ſol. & an id quod ſupra dixi, quando diuiſit vt haberet iudicem, per d. l. ſi idẽ cum eo. intelligas, niſi aliter iudex conſequi poſſet, qui etiam totam ſummam coram illo petet, vt l. in commodato. §. duab. & ibi Bar. ff. commo. quod no.

SVMMARIVM.

1 *Stipulari alteri, an & quãdo quis poſſit, & per ſtipulationem ſuam alteri acquirere. & nu. 2.*
3 *Stipulari ſibi vt alij detur an liceat.*
4 *Citatio die feriata facta an arctet citatum.*
5 *Vſura per ſtipulationem promiſſa, an debeantur.*
6 *Volens alteri quærere, opus eſt ſtipulatione, nec pactum ſufficit.*
7 *Pœna an per pactum veſtitum exigibilis ſit.*
8 *Stipulatus alteri ſine pœna, an quęrat ſibi naturalem obligationem.*
9 *Stipulator an ex naturali obligatione poſſit vti retentione, ſi ſibi ſoluatur.*
10 *Pœna q́ poſſit in ſtipulationib. apponi, & an poſſit apponi quantitati.*

Alteri. ¶ Stipulatio de dando alteri, nõ valet, niſi fuerit ap-
1 poſita pœna. h. d. ¶ No. regulam, q́ † quis nõ põt interponere ſtip. pro altero, nec per ſuam ſtip. alteri acquirere, de quo per gl. & ibi dixi ſupra eo. § ſi quis alij. nã ſufficit, q́ vel à prin. intereſſet, vel ſuperueniat poſtea intereſſe, vt l. ſi vero nõ remunerãdi. §. ſi tibi. ff. man. ſm̃ Bar. in d. §. ſi tibi. Sed ꝓ eo melius facit tex. cũ gl. eo. ti. l. ſi procurator. §. mandati. ſed d. Chriſto. de Caſte. tenet ɔ̃rium, quia ſi à principio non interfuit, non valet, licẽt ſuperueniat intereſſe, ꝓ quo Lud. alle. l. ſi tibi §. pactus. ff. de pac. ſed d. Io. in d. §. alteri. tenet op. doc. per l. exiſtimo. ff. eo. Tu verò ſic cõcludas, q́ aut quis ſtipulatur ſibi, & licẽt a principio ſua nõ interſit, tñ ſi ſuperueniat intereſſe, cõualidat ſtipulatio, iſte eſt propriè caſus in d. l. exiſtimo. Aut ſtipulatr̃ alteri, & tunc ẽt ſi ille efficiatur hæres meus, & non valet, licet ex poſtfacto ſuperueniat, q́ mea intereſt, ut d. §. ſi pactus. quia nunq̃ fuit intentionis ſtipulantis uel paciſcentis, q́ ex tali ſtipulatione ſtipulator ageret, ſed ille tertius pro quo fuit ſtipulatio interpoſi
2 ta, & iſta eſt ueritas. ¶ † Sed an de iure canonico poſſit qs alteri ſtipulari? cõiter dr̃, q́ ſic, per gl. in c. quoties cordis oculus. 1. q. 7. ſed non placet Lud. quia c. q̃q̃. de uſur. in 6. quis ibi eſt ſpeciale, ergo in ɔ̃riũ eſt ius cõe. ¶ No. q́ ſtipulatio fuit inuenta, ut proſequatr̃ unuſquiſq; ſuũ intereſſe, & ſic niſi tua interſit, nõ potes interponere ſtipulationẽ. ¶ No. quod qñ apponitur pœna, in eius commiſſione non inſpicimus, an interſit uel nõ. ¶ No. q́ metu pœnæ paretr̃, & adimpletur aliqñ ſtipula. quæ nulla erat, ut dicimus de arbitro, cui metu pœnæ pareretr̃, unde niſi ſit appoſita pœna, non cogitur ferre ſniam, ut l. nõ diſtinguemus. in prin. ff. de arb. ¶ No. q́ licẽt ſtipulatio prima nõ ualeat, ualet tñ pœnalis ſtipulatio. ¶ In gl. ut ſupradictũ eſt, ibi, rẽ pupil. ſal. ſo. l. 3. dic, ut ibi per Bar. in l. non aliter. ff. de ado. & uide c. quãquã. & qđ ibi no. Io. And. & doc. extra, de uſur. in 6. & adde, q́ etiam quilibet Magiſtratus de reb. corã eo agitatis poteſt ſtipulari ꝓ alio, ut eſt tex. in l. eum pro quo. ff. de in ius uoc. & no. gl. ſupra eo. §. ſi quis alij. quod no. quãdo eris aſſeſſor. ¶ In ea. gl. in ſi. no. & ſigna illam gl. quæ dicitur plenè ponere membra ſuæ diſtinctionis, & aduertas ad ſi. in quarto membro, dum dicitur, pro-
3 mittis † mihi q́ dabis mihi recipienti pro Titio, uel meo, & nomine Titij, quia licẽt ego ſim ſibi extraneus, ualet ſtipulatio etiam ſine adiectione pœnæ, quòd notat modum, ut quilibet priuatus poſsit pro alio ſtipulari, & idem uoluit glo. in l. huiuſmodi. in prin. ff. de leg. 1. & in l. quæcunq;. ff. de act. & obl. quam actionẽ tenetur poſtea Titio cedere actione mandati, ſi mandatũ præceſſit, alias actione neg. geſt. ſm̃ Pet. in §. alteri. alle. l. pe. ff. de neg. geſt. & l. ſi negotia. eo. tit. & eſt tex. in §. ſi qs alij. ſupra eo. niſi qñ ratum habuit, quia ratihabitio retrotrahĩ, ut eſt bonus tex. ad propoſitũ, ſm̃ Ray. in l. 3. §. 1. ff. iud. ſol. & hoc ſequitur Imol. in d. §. alteri. licẽt not. Iacob. de Raue. ibi contra per l. uſusfructus. ff. de ſtip. ſeruo. Sed reſpondet, quòd latis eſt, q́ ex poſtfacto ex ratihabitione interſit, ut d. l. 3. §. 1. Tu dicas, quòd in d. l. vſusfructus. ſtipulatio eſt inutilis ratione perſonæ inhabilis ad ſtipu. vſusfr. quia ſeruus, ſed hic erat habilitas perſonæ in genere ad ſtipulandum, etiam ab extraneo cum pœna, igitur &c.

¶ † In

4 ¶ † In gl.ẽt in fi. tene iſtam vlti.quia ibi fuit quis citatus die fe-
riata, & per pñs citatio nõ arctabat reum, vnde ſua nõ intereſt
qđ veniat, igitur cũ non interſit, non daĩ mulctæ impoſitio facta
da à prætore, quia non dr̃ contemptus vt ibi. ¶ In gl. ſtipulatur.
in fi.no.duo, ꝙ pœna nõ põt deberi niſi per ſtipu.promittatur,
nõ per pactũ nudum, qđ no. vide tex.cũ gl.in l.qđ ſi locus.ff.de
5 religio. ¶ † Secundò no.ꝙ vſuræ ẽt non debentur, niſi ſint pro-
miſſæ per ſtipul.qđ eſt verum in ꝯtu mutui, ſecus in alijs con-
tractib.bonæfidei, quia per pactũ nudum appoſitũ iuxta ꝯtum
debenĩ vſuræ, vt l.Publia.§ Lucius.& l.Lucius.ff.depoſiti. ¶ Ter
tiò no. ex gl. quod qñ alteri quis vult & põt quærere, eſt opus
ſtipula. nec ſufficit pactum, quod tñ intellige verũ in obligatio
6 ne quærenda, ſed in exceptione & liberationeĩ quærenda, quili
bet põt etiam pacto nudo, ſiue ſimplici pollicitatione alteri quæ
rere liberationẽ, vt ſi dico, facio tibi pactum de non petẽdo re
cipienti pro illo, vel ſi dico, confiteor tibi recipiẽti pro illo me
non eſſe in aliquo ſuum creditorem, quia ſine ceſſione paraĩ
debitori doli exceptio, vt l.reſcriptũ.§.ſi.cum l.ſeq.ff.de pac.ita
no.dicit Bar.in l.nõ ſolũ.§ liberationis verba.in fi.ff.de lib. leg.
dicas tu, qđ recipiẽdo pro alio, valet ẽt ſtipulatio quò ad actio
nem.vt dicit gl.ĩ.eo.§.ſuper ver. dictum eſt ibi, aut quarto mo
do.& in d.l.hmõi.in prin.ff.de leg.2. ergo nõ eſt mirum ſi valet
quò ad exceptionẽ.arg.l.1.§.ꝙ ãt.ff.de ſuperfici. ¶ In gl.quæ ſit
quantitas.ibi.ĩ.de act.§.oẽs.dic vt ibi latiſſimè dixi, licẽt doct.
7 ponant in d.§.alteri.ff.eo. ¶ † Sed hic quærendum, an per pactũ
veſtitũ poſſit pœna promiſſa exigi? & gl.in d.§. alteri.dicit, qđ
qñ per pactum veſtitũ promittitur pœna, debet cõſiderari in-
tereſſe petentis, ſed ibi Bal.Ang. & Lud.dicunt, qđ aut id quod
in prima obligatione continetur, cõcernit odium vel præiudi-
ciũ tertij in cuius perſona fuit facta promiſſio per pactũ veſti-
tum, & illa non eſt exigibilis, & tũc non cõmittitur, niſi inter-
ſit agentis. iſte eſt caſus in l.ſeruus hac.l.2.rñſo.& in l.ibi præce
denti.§.ſi.ff.de manumiſ.aut id qđ nõ venit in prima obligatio
ne cõtinet fauorẽ alterius, & tũc pœna ſibi adiecta, quamuis p
pactum dummodò veſtitũ, eſt exigibilis, ẽt ſi non agẽtis nõ in-
8 tereſt, niſi rõne affectionis. iſte eſt caſus, d.l.ſeruus. in fi. † Quæ-
ro aliquis alteri ſtipulatur ſine pœna, an quæraĩ ſaltem ſibi na
turalis obligatio? & gl.in d.§.alteri.dicit qđ ſic.& idem no.gl ĩ.
eo.§.ſi quis alij.& iſta eſt cõis ſnia.ſed Lud.in d.l.ſtipulatio iſta.
§.alteri.dicit, ꝙ hoc non vr̃ verum, per tex.in d.§.ſi quis alij.&
per iſtum tex.ibi, nihil agit, quia iſta generalis negatiua neceſſi
taĩ in oĩb.eius partibus verificari ſm tex.hic, & ibi dicit, alteri
ſtipulari nemo pt̃ &c.& ſic vr̃ inducere impoſſibilitatẽ, vt no.
gl.in c.1.de reg.iur.in 6.Et no.Bar.in l.Gallus.in prin.ff. de libe.
& poſth.& facit qđ no.Bar.& Bald.in l.s.ff.de inut.teſt.ſed hoc
non eſt ſemper verum, quia lex dicit pupillum non poſſe obli-
gari, & tñ naturaliter obligatur, vt l.s.in fi.ff.de noua. vnde di-
cas, ꝙ immo oritur ſtipulatoris naturalis obligatio, vt fiat qđ
conuenit, & ſic nõ vt ſibi ſoluatur, ſed alteri. ¶ Ex quo infert ibi
Ang.ſm do. Io. & Ludo. ꝙ ẽt de iure canonico talis ſtipulator
non poterit ex tali naturali agere, quia non debet ſibi ſolui, ſe-
9 cus ſi ſua intereſſet, ita intelligaĩ c.5. de pœ. ¶ † Sed mihi inſur-
git dubiũ, an ex tali naturali oblig ſtipulator poſſit vti retentio
ne, ſi ſibi ſoluatur? & dicas ꝙ nõ, quia vt dixi non debet ſibi ſol
ui.& id quod dr̃, ꝙ naturalis obligatio valet ad retentionem, in
telligiĩ qñ debebat ſibi ſolui, vt l. quod in diem.§.1.ff. de com-
10 pen. ¶ † In ea.gl.in fi.dic, ſm Dy.Bar. & doc.in d.§.alteri.aut pœ
na apponitur certæ & determinatæ quãtitati, & pt̃ apponi vſq;
in infinitum, aut apponiĩ incertæ quantitati, vt putà dabis in-
tereſſe, aliàs pœnã, & tũc talis pœna nõ põt excedere quadru-
11 plum, vt d.§.omnes.dic, vt ibi plenius dixi. ¶ † Solet eſſe dubiũ
vulgatum, an pœna poſſit apponi quãtitati? vr̃, ꝙ non, tanq̃ ap
a poſita in fraudem vſurarum.[a] Sed gl.in d.§.alteri. vr̃ diſtingue-
re, an in cõſueto fœnerari, vel non, vt l.qui ſemiſſes.ff. de vſur.
Et hoc videtur tenere cano.in c.ſuam.extra de pœ. & iſtud vr̃
ſequi Iac.But.& Bar.in l.rogaſti.§ ſi tibi.ff.ſi cer. pet.& But.in l.
cùm allegas.C.de vſur.Sed Bar.in d.l.cùm ſeruus.ff.de cond.&
dem.dicit ſm Dy. aut pœna apponitur quantitati, & nõ valet,
tanq̃ videatur facta in fraudem vſurarum, ſecus ſi facto, vt pu-
tà, promittis pro iſta pecunia venire in palatiũ, & recipere in
te rei præceptũ de ſoluẽdo, quod ſi non feceris, promittis pœ-
nam, quia tũc valet, vt l.Iulianus.§.idem Papinianus.ff. de acti.
emp.& bene facit gl.& ibi But.& Pio.in l.ſed & ſi quis.§ ſi.ff.ſi
quis cau.Sed ipſe Bar.dicit, ꝙ idẽ eſſet, ſi hoc fieret tpe mutui,
ſecus ſi ex interuallo, arg.l.2.C.de pac.pig.Sed Bar.& doc.in d.
l.cum allegas.tàm in facto, q̃ in donatione, inſpiciunt in cõſue-
to fœnerari, vel non, & ita vr̃ tenere Io. And.in addi.Spe.in tit.
de ob.& ſo.§.ante omnia. ver. ſequitur.Sed p certo ego credo.
ꝙ in conſueto fœnerari omninò ſit præſumptio, ꝙ ſit facta in
fraudem vſurarum, vt dicunt doc.ſi in non conſueto, & tunc vi
detur ꝙ opi. Bar.in d.l.cùm ſeruus. ſit vera, qa ſiue donatione,
ſiue facto appoſita, incontinenti in eodem inſtrumento mutui,
dr̃ appoſita in fraudem vſuræ, quia nulla eſt dubitatio, cùm pri
mæua obligatio ſit in dando, licẽt incontinenti ſubijciatur obli
gatio facti, nõ propriè dr̃ poſteà pœna appoſita facto, ſed datio
ni; quia obligatio facti, cũ ſit ſurrogata loco obligationis quan
titatis, debet ſapere illius naturam, vt l. ſi quis eam.§. qui in-
iuriarũ.ff.ſi quis ca.Vnde vr̃ ſic practicari poſſe, quod ſimplici
ter contractus mutui celebrati, in quo promittit reſtituere &c.
& ſi apponatur pœna, nõ cum poſtea inde ad menſem, & ſic,
ex interuallo fiat aliud inſtrm̃ in quo narretur tenor primi in-
ſtrumẽti & mutui, dicẽdo, ꝙ alias tali die mutuauit Titius Seio
centum, quæ promiſit tũc reſtituere &c. vnde pro faciliori exa
ctione dictæ pecuniæ, ex nũc dictus Seius promiſit dicto Titio
ſtipulanti intra tres dies proximè futuros venire coram iudice
Poteſtatis, & in ſe recipere mandatum de ſoluendo dictam pe-
cuniam, ꝙ ſi non venerit, & dictum mandatum non receperit,
promiſit mille nomine pœnæ; tunc nulli dubium, ꝙ iſta pœna
eſt adiecta facto, & tali quod fauorabiliorem habet exactionẽ,
& ex interuallo, quia tunc ſine dubio dicendum vr̃ quod vale-
ret, per no.per Bar.in l. nemo poteſt.ff.de leg.1. & per dictam l.
2. cum ibi no.per doc.C.de pac.pig.& per gl. & doc.in l.2.§.ſi.
ff.ſi quis cau.& no.per Bar.in d.l.cum ſeruus. cogita tu, & vide
Imol. in d. l. cum ſeruus. & in d.§. alteri. vbi latè loquitur. ſed
omnia latiſſimè examinaui in d.§.omnes. vbi omninò vide, &
dic, vt ibi dixi, quia melius, & multò clarius ſcripſi.

ADDITIO.

a Vſurarum. Vide latè Rom.conſ.510.& an pœna poſſit excedere quadruplũ,
vide Pet.de Anch.conſ.158.

SVMMARIVM.

1 *Stipulandi alteri differentia.*

Sed & ſi quis ſtipuletur. ¶ Stipulatio ꝙ detur ei,
cui dari mea intereſt, va
let, h.d. ¶ No.ꝙ tutor qui incipit adminiſtrare, põt cedere admi
niſtrationẽ ꝯtutori ſuo. ¶ No.ꝙ licẽt tutor cedat adminiſtratio
nẽ cõtutori ſuo, tñ remanet obligatus pupillo, ſi ille malè admi
niſtret. ¶ No.quòd dñs põt ſtipulari dari procuratori ſuo. ¶ No.
ꝙ debitor poteſt ſtipulari dari creditori ſuo, vt euitet pœnã, vel
ne pignora vendatur. ¶ In gl.ceſſerit. in fi.dic, vt ibi dixi, in d.§.
1 2.ſupra de ſatiſdatio.tuto. ¶ † In gl.ſtipulando.in fi.aduertas, ꝙ
in modo ſtipulandi alteri eſt differentia, quia qñ confertur in
a perſonam alterius, verbum promiſſiuum,[a] & verbum obliga-
tionis, executiuum, vt promittis illi ꝙ dabis illi, tũc non valet.
vt l.quæcunq;.ff.de actio.& obli.aut verbum promiſſiuum cõ-
fertur in perſonam ſtipulantis, executiuũ in perſonã alterius,
vt promittis mihi ꝙ dabis Titio, & tũc valet, ſi mea intereſt.ita
dicit gl. quam ſequitur Bar. in l. ſtipulatio iſta.§. ſi ſtipuler ali-
cui.ff.de verb.obl. & ita debet intelligi iſte tex.cætera dic, vt p
Bar. & Ange. in l.1.ff. de pac. ſed ego multùm latè ſcripſi in d.
§.ſi ſtipuler alicui.dic vt ibi ſcripſi, quia eſſet longum hic ſcribe
re, ſufficit remiſſio.& ibi latè Ludo.&c.

ADDITIO.

a Promiſſiuum. Adde vt per Rom.conſ.441.Bar.conſ. Gallus fuit confeſſus.

SVMMARIVM.

1 *Promiſſio facti alieni cum iuramento valet.*
2 *Res ſua ſtipulatio an teneat.*
3 *Stipulatus rem, quæ ſua eſt, an in dubio videtur ſtipulatus ſibi rem dari, vel reſtitui.*

Verſa vice. ¶ Promiſſio facti alieni non valet niſi appo
ſita ſit pœna. Et nemo poteſt ſtipulari rem
ſuam. hoc dicit. ¶ Not. quòd non eſt obligatorium, promittere
factum alienum. ¶ Not. quòd adiectio pœnæ ſicut facit, quòd
ſtipulatio adiecta dationi tertiæ perſonæ ſortitur effectum, ita
etiam adiecta facto alieno, vt hic. ¶ Not. quòd in caſu in quo
res mea non eſt futura mea, poteſt ſtipulari, ſed in caſu in quo
futura eſt, ſicut non poteſt ſtipulari quãdo de præſenti eſt mea,
ita etiam in illo caſu non poſſum ſtipulari quo futura ſit mea.
1 ¶ † In gl.pœnã.in fi.dic, vt plenè dixi in d.§.ſi quis aliũ.ĩ.eo. vbi
gl.ponit plures caſus, in quib. quis tenetur promittẽdo factum
alienum.adde ſm Lud.in d.l.ſtipula.iſta.in prin.ff.de verb. obl.
alium caſum, videlicẽt qñ interuenit iuramẽtum, quia videtur

obligari omni meliori modo &c. vt l. cũ pater. §. filius. ff. de leg.
2. concor. c. ex literis. el 3. & c. ſicut ex literis. coniuncta gloſ. de
ſpon. ¶ In gl. ſtipulat. ibi. §. ſic itaq; dic, q̃ ſic. l. ſi rẽ meã. ff. de ver.
obl. ¶ In ea. gl. in fi. dic, item pretium rei meæ ſtipulari poſſum,
a vt d. l. nemo. ff. de verb. obl. & aduertas, ſicut non† valet emptio
rei ſuæ etiã ignoranter, vt l. ſuæ rei. ff. de contrah. emp. & nec le
gatum purè factum, vt l. proprias. C. de leg. ita nec ſtipulatio, vt
d. l. nemo. nec etiam ſub conditione, quia futura ſit mea, vt hic.
Si autem ſub alia conditione, vt ſi nauis venerit ex Aſia, & tẽpe
exiſtẽtis conditionis non ſit mea, valet ſtipulatio, vt d. l. nemo.
& d. l. ſi rẽ meam. Si autẽ interim fiat mea, tunc ſi ex cã lucrati-
ua, & tunc non tenet promiſſor, ſed ex cã onerosa, & tunc tene
tur ad æſtimationẽ, vt no. gl. in d. l. ſi rẽ meam. poſſum ergo ſm
gl. ſtipulari rem meã mihi reſtitui, licèt nõ poſſim ſtipulari mi-
3 hi dari. ¶ †Quid ſi ſimpliciter ſtipulor iſtum librũ, qui in verita
te eſt meus, an in dubio videar ſtipulari mihi dari, vel mihi reſti
tui? glo. hic, & in d. l. nemo. vr̃, q̃ videor ſtipulari mihi dari, &
idẽ in l. ſi ita quis. §. 1. ff. de æ. emp. Sed contra vr̃, per l. quoties
in ſtip. ff. eo. quia quoties actus põt valere vno mõ, & alio non
põt valere, in dubio intelligit̃ de eo mõ quo poteſt valere. Vñ
dicas ſm do. Io. & do. Pau. in d. l. nemo. q̃ aut ſtipulator poſſi-
det, & videtur ſtipulari vt det, ideo non valet; aut promiſſor
poſſidet, & poteſt ſtipulanti reſtitui, & ſic valet, cum habeat fa
cultatem rei reſtituendæ. vt l. officium. ff. de rei vendi. &c.

SVMMARIVM.

1 *Iudicia quando diſſenſu vitientur.*
2 *Dubia intentio ex claris probationibus declarari debet.*
3 *Declarare quis & quando poſſit.*
4 *Teſtibus an, & quando liceat dicta ſua declarare. & poſſint reduci ad concordiam.*

Si de alia re. ¶ Diſſenſus in corpore vitiat ſtipulatio-
nem, h. d. de quo per Bar. in l. 1. in fin. ff.
de verb obl. & per gl. & Bar. in l. inter ſtipulantem §. 1. eo. ti. &
in l. quicquid aſtringendæ. per gl. & Bar. eo. ti. & dixi plenè in §.
præterea. ĩ. eo. ¶ In gl. credideris. ibi. §. eum qui. dic, hoc verum,
niſi eſſet fauorabilius & veroſimilis interpretari ſm ſtipulato-
rẽ. vt in l. in ambiguo. & qđ ibi no. ff. de reg. iur. ¶ In ea. gl. ibi, va
let. dic, dũmodò verba trahi poſſint, vt ff. eo. l. ſi mihi & Titio.
§. 1. & d. l. quoties in ſtipulationibus. & qđ ibi gl. ff. eo. & prædi
1 cta ſunt vera in ſtipu. In iudicijs aũt, † etiam ſi conſtet, q̃ diſſen
tiant, tñ intelligitur ſm intellectum actoris, vt l. inter ſtipulãtẽ.
§. Stichum. ff. eo. Nec admittitur reus ad probandum ꝯ̃rium, &
admiſſus non prodeſſet ſibi, vt ibi eſt caſus, ſm Bar. ibi, & ſic de
clarationis actoris de quo ſenſerit, ſtabitur, vt ibi, nõ ẽt hæredi
eius. vt ibi no. gl. facit qđ no. gl. in l. idem Pompo. ſcribit ſi fru-
mentum. §. fi. ff. de rei vendi. facit quod hr̃ in l. centeſimis. ff. de
ver. ob. quia poſſet eſſe nociuũ reo, ſi autẽ nõ poſſet nocere, tñ
ſtaretur declarationi vel electioni, ẽt hæredis. vt l. ſi quis à filio.
2 §. pe. ff. de leg. 1. & q̃ ibi gl. & doc. ¶ Ex his habes, q̃ intentio† du
bia debet declarari ex probationibus claris, nam ẽt ſi ꝓbatio eſ
ſet obſcura, vel dubia, tũc interpretatio fieret ꝯ̃ dubiẽ proban-
tem, vt c. in præſentia. extra, de prob. Nam aduertendum eſt, q̃
licèt poſſit dicere, ſic, ego intelligo, vt i libello, vt l. ſi q̃s intẽtio
ne ambigua. ff. de iudi. cum ibi no. per gl. Bar. & Ang. nõ tñ põt
dicere, ſic intellexit teſtis, & ſic debet intelligi inſtr̃m quod eſt
obſcurũ. vt d. c. in præſentiã, & no. gl. in d. l. Pomp. ſcribit ſi fru-
3 mentum. § fi. ¶ †Ex quo ẽt ſequitur, q̃ ſi eſt facta litis cõteſtatio
per confeſſionẽ dubiam, q̃ actor non interpretat̃, tum quia eſt
probatio, & actor nõ declarat probationes ſuas, tũ ẽt quia ſunt
verba prolata ab vno ex litigantibus, ergo ipſe interpretat̃, vt
d. l. ſi quis intentione ambigua. Secundò ſequitur ſi dñs dedit li
bellũ, eius procurator non interpretatur, niſi habeat mãdatum
ſpeciale ad ſic declarandum, facit qđ no. Bar. in l. qui bona. §. ſi
alieno. ff. de dam. inſe. & l. 2. §. rectè defendi. ff. qui ex cau. in poſ.
ea. & l. fi. per doc. C. de procu. & ecõtra, ſi procurator dat libel-
lum obſcurũ, ſi habuit mãdatum ad ſic dandum, declarat dñs,
alias procurator, vt l. in ſeruo. ff. de libe. cau. & ideo qñ capitur
a bannitus faciunt aſſeſſores, q̃ confitetur ſe eſſe idẽ corpus,ᵃ de
quo bannũ cantat, ita dicit Bar. in d. l. inter ſtipulantẽ. §. Stichũ.
& in l. demonſtratio. ff. de cõd. & dem. in prin. & in l. 1. §. 1. ff. ad
turpil. & in l. diuus. ff. de cuſt. & exhi. reo. ego aũt ſum ſemp ſoli
tus ſic practicare, & vr̃ ibi dicere Io. de Imo. q̃ etiã ſi bannitus
iterum confiteatur illud maleficium, de quo dicit bannũ, com-
miſiſſe, tũc virtute ſolius cõfeſſionis põt decapitari, ẽt ſine ali-
quo ordinario ꝓceſſu, vt no. Inno. in c. qualiter & qñ. extra, de
4 accu. & Bar. in l. ſi confeſſus. ff. de cuſto. reo. ¶ † Et prædicta etiã
faciunt, qñ ſunt plures teſtes, an poſſit reduci ad concordiam*,
b declarari & interpretari dicta ipſorũ, vel vt euitẽt falſum,ᵇ uel
vt ẽt probẽt, & licèt in multis locis iſta materia ponat̃, vt infra
dicam, tñ ex dictis oĩum ſic cõclude, q̃ aut vnus & idem teſtis
eſt contrarius ſibi, aut duo, aut plures adinuicem, aut teſtes ad-
uerſantur dicto partis. Primo caſu, quicquid dicat Imo. in d. §.
Stichum. dic, q̃ dictum eiuſdẽ teſtis quò ad ſe, ẽt vt euitare poſ
ſit pœnam fal. reducitur ad cõcordiã ſui. l. qui falſa. ff. de teſt. ita
no. dicit Bar. in l. eos. l. fi. ff. de fal. Secundo caſu, qñ ſibi adinuicẽ
ꝯ̃riantur duo teſtes tñ, tunc nulli dubium, q̃ ad finem vt euitẽt
periurium & falſum reducuntur ad cõcordiã, vt c. cum tu. ex-
tra, de teſti. ſed ad finem vt ẽt probent, dic, vt dicam in ſequenti
membro. Tertio caſu, aut nullo modo pñt reduci ad cõcordiã,
qa directè ꝯ̃dicunt, & tunc ſtabit̃ maiori parte, & dignioribus,
niſi alij dicant veroſimiliora, vt no. gl. & Io. And. in c. in nr̃a. ex̃,
de teſt. Si aũt ſunt pares, neutri ſtabit̃, & feretur ſnĩa ꝓ reo, niſi
in caſib. ca. fi. extra, de re iud. Si verò pñt reduci ad concordiã,
clarũ eſt, q̃ quò ad hoc vt euitẽt periuriũ, reducunt̃ ad ꝯcordiã,
ut d. c. cũ tu. Sed an vt ꝓbent, & tũc ex vna parte ſunt plures &
meliores, & non fit cõcordia, ſed ſtat̃ illis melioribus, vt no. gl.
& Inn. in c. cum cõting. extra ff. de offi. dele. qđ ſequitur Bar. in
l. 2. § 2. ff. ſi cer. pet. & illud teneas, licèt gl. in d. c. in nr̃a. & Ant.
de But. in d. c. cũ tu. videantur tenere ꝯ̃rium. Si verò teſtes ſunt
pares, & tunc aut ſolum pñt reduci ad concordiam, ſm vnum
intellectum, & tunc fieri debet etiam vt probent. vt vr̃ ſentire
Bar. in d. l. 2. §. 2. ff. ſi cer. pet. & in l. inſulam. §. 1. ff. ſolu. ma. & ibi
Iac. de Are. hoc clarius. vt vult Bar. in l. Labeo. ff. de ſuppel. leg.
& gl. in d. c. in noſtra. Aut põt fieri concordia ſm plures intelle
ctus, & tũc aut alter eſt fauorabilis, alter odioſus, & debet fieri
ſm fauorabiliorem, d. c. cùm tu, ſm vnum intellectum, ſm quẽ
cõcluditur irregularitas. Aut vterq; eſt fauorabilis, & tunc aut
alter eſt cõior, attenta cõi accidentia, & ſm illũ debet fieri con
cordia, quia fauet reo, vt d. c. cùm tu. intelligendo, q̃ illi canoni
ci erant regulares, vt ibi dicit gl. & prædicta ẽt procedunt, ſi te
ſtes producãtur ab eadem parte, vt no. gl. in d. c. in nr̃a. Quarto
c caſu, qñ teſtes aduerſantur ᶜ dicto partis, dic, q̃ non reducũtur
ad concordiam dicta teſtium, vt dictum partium probent, ita
dicũt Inn. in c. cùm ꝯting. extra, de offi. dele. & Bar. in d. l. 2. §. 2.
ff. ſi cert. pet. & de iſta materia vltra ſupradicta alleg. vide Iaco.
But. in l. ab ea parte. ff. de prob. & ibi Flor. & eundem Ia. in l. ſed
& ſi poſſeſſori. §. ſi item iurauero. ff. de iureiur. & l. optimã. C.
de contrahẽ. & cõ. ſtip. & vide Bar. in l. ſi finita. §. ſed & ſi ante. ff.
de dam. infec. & l. qui ante calẽdas. ff. de verb. ob. & Bar. in d. §.
Stichum. & in l. quoties. § ſi quis ita ſcripſerit. ff. de hæred. inſti.
Et Bar. in l. 1. in fi. C. de vſufru. & Ang. in l. qui ſententiam. C. de
pœ. & omnes doct. & Ant. de But. in d. c. cùm tu, quæ omnia no.
de quo etiam aliquid dixi in §. ſi minus. infra de act.

ADDITIONES.

a Idem corpus. Vide Bal. conſ. 74. 5. lib.
b Falſum. Vide latè Rom. conſ. 157. & 300. & Pet. de Anch. conſ. 297.
c Teſtes aduerſantur. Circa hunc articulum, an et quando teſtes ſint reducen
di ad cõcordiam, tractant Bar. & ſcrib. cõiter in l. 2. §. creditum. de reb. cred.
in Pand. Panor. Fel. & ſcrib. in c. cum tu. extra, de teſtib. Ex Pan. dictis colli-
gitur, q̃ teſtis ſibi ipſi contradicens reducitur ad concordiam, vt euitet periu
rium, per rõnem illius tex. & addit ibi Fel. col. 1. nu. 3. teſtem poſſe reduci ad
concordiam vbi apparenter, & non vere ſibi contrariatur. Et quid ſi vnus te
ſtis contrarietur alteri? Pan. in c. cum tu. ſupra allega. ſydere diſtinctionis du
bium diſſoluit, ſi verò plures teſtes pluribus contradicant, tunc ſi ſint inæqua
les. ſit concordia, vt euitetur periurium. de quo tñ per Fely. & doct. in d. c. cũ
tu, vbi verò teſtes hincinde eſſent pares. ſunt reducendi ad concordiam, ſm
Bar. & cõiter ſcrib. in d. l. 2. §. creditũ. col. 5. & intellige q̃ ſint pares & quo ad
authorita. & dignitatem. huic opi. tñ vr̃ obſtare, q̃ in dubio pro reo iudican-
dũ ſit, ẽt contra fiſcũ. l. non puto. de iu. fiſ. in Pan. niſi dicimus q̃ ſint reducen
di ad concordiã, non vt probẽt, ſed ut euitẽt periuriũ vel falſitas Fel. tñ in c.
cum contingat, col. 2. extra, de offi. & pote. iu. dele. dicit eſſe reducendos te-
ſtes ad cõcordiã, ut probẽt, dicẽs hanc eſſe cõem. de quo ibi per eũ. Sed diffi
cultas eſt qđ in criminalib. Fel. in d. c. cũ tu. col. 6. ver. ſed pulchrè dubitatur.
nu. 16. extra, de teſt. notabiliter diſputat articulum, de quo ibi per eũ. An. C.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio turpis, vel ex turpi cauſa deſcendens, an, & quando nul la eſt. & nu 2. 3. & 4.*

Quod turpi. ¶ Stipulatio turpis, vel ex turpi cã. deſcen
dẽs, nõ valet, h. d. de hoc ꝑ Bar. in l. gene-
1 raliter. ff. eo. ¶ † No. q̃ ꝓmittere ſe facturũ homicidiũ, & ſic aſſaſ
ſinare aliquem, non valet, nec talis promiſſio vt ex turpi cau-
ſa, valet: & idem de quolibet alio maleficio, vt de ſacrilegio,
vel ſimilibus, facit l. iuriſgentium. § ſi ob maleficium. & quod
ibi not. glo. ff. de pac. & idem ſi eſſet promiſſio remuneratiua
maleficij iam commiſſi, vt eſt tex. & ibi no. in l. ſi pl. gij. ff. de
a verb. ob. ibi, facit &c. ¶ † Not. quòd ſtipulatio ob turp. cau. fa-
cta funditus eſt nulla ipſo iure, & idem vult hic gl. & in d. l. ge-
neraliter.

neraliter. ꝑ iſta gl. facit d. §. ſi ob maleficiũ. ibi, nulla eſt cõuẽtio &c. & d. l. ſi plagij. vbi dr̃, qđ talis ſtipulatio nõ valet ab initio ipſo iure. Sed Iac. & doc. dicunt, ꝙ immo eſt aliqua, licèt obſtet exceptio. vt l. 2. §. circa. cum §. ſeq. ff. de excep. do. & ꝑ iſta opi. facit rub. ff. eo. & C. de cond. ſine cã. & de cond. ob cau. vt refert Cy. ibi l. 2. C. quod me. cau. & pro hoc vr̃ caſus in l. 2. C. de cõd. ob tur. cau. Sed Bar. & Ang. in d. l. generaliter. tenẽt gl. ꝑ ſuprad. iura. Non ob. d. l. pe. quia ſm̃ Bar. aliqñ exprimitur cã turpis, & nõ valet, vt hac gl. Aliqñ verba non reſonant in turpitudinem, turpis tñ cauſa eſt, & valet, licèt obſtet exceptio. d. l. pe. & iſtud in effectu voluit Ang. & Imo. licèt per alia verba. Sed Raph. ibi ſingulariter dicit, aut turpis cã eſt partis vtriuſq;, & tũc ipſo iure non valet, iſte eſt propriè caſus in d. l. ſi plagij. quia tale caſu inuitatur ad delinquendum, qñ promittitur pro maleficio cõmittendo. Et idẽ, qñ promittitur pro maleficio iam commiſſo, quia talis cum fuerit præmiatus, & non punitus pro maleficio iam cõmiſſo, magis inuitatur in futurum ad maleficium cõmit-
3 tendum, & ideo magis vitiat turpis cã, q̃ nulla. Sinautem † turpitudo ſit ex parte ſtipulantis tm̃, & tunc valet ſtipulatio, licèt obſtet exceptio, ſicut ſi nulla cã eſſet, quia cã non eſt ſufficiens, & hoc voluit gl. in d. §. ſi ob maleficiũ. & ff. de cõd. ob tur. cau. l. 2. §. ſi. & ita propriè d. l. pe. eo. tit. nã ſi promiſi tibi centũ, vt librum meum tibi depoſitum reſtituas, vel vt mihi furtũ non facias, & ſic turpitudo erat tpe ꝓmiſſionis ex parte tua tm̃, deinde depoſitum reddidiſti, vel furtũ nõ feciſti, & poſtea ego ſolui, poſtquam reſtituiſti depoſitum nõ poſſum petere, quia tpe ſolutionis ceſſat turpitudo. Nã cum iam reſtituiſſem depoſitũ, non videor tibi ſoluere vt reſtituas, quia illud eſſet turpe, nõ videor ſoluere rõne promiſſionis meæ, quia ex illa nõ poteram cogi præciſè, ſed exceptionẽ habebã, & ideo videor ſoluere ex propria volũtate, & ideo nõ videor repetere, nec repeto, quaſi donare videar, ſed ſi tpe ſolutionis nõdũ ei reſtitueras, repetã, qa videor ſoluere, vt reſtituas librũ, & ſic ob turpẽ cauſam; & hæc vera, qñ eſt turpitudo ex parte ſtipulantis tm̃, ſecus ſi eſſet turpitudo ex parte vtriuſq;, quia tũc indiſtinctè ſolutũ nõ repeto, vt ſi promiſi decẽ, ſi maleficium faceres, tunc qñcũq; ſoluã, nõ repeto, & ita põt intelligi d. l. pe. ita dicit ibi Bart. & Paul. de Caſt. & Sal. in l. 2. C. qđ me. cau. quod no. Sinaũt eſſet turpitudo ex parte promittentis tm̃, tunc ſit vera opi. Vltram. per l. multum. ff. eo. Aduertẽdũ tñ eſt, ꝙ ſi eſſet cã turpis de præterito ex parte ſtipulantis tm̃, nõ obſt. exceptio, quia remota eſt cã turpitudinis. vt l. pe. vbi aũt eſſet turpitudo, ẽt de præterito ex parte
4 vtriuſq;, & tũc vitiat vt d. l. ſi plagij. ibi, facti &c. Sinaũt † turpitudo ex parte promittẽtis tm̃, tũc valet, licèt obſ. exceptio. vt d. l. multũ. ita dicit Raph. in d. l. generaliter, quæ no. facit l. turpis. in prin. cum ibi no. ꝑ gl. & doc. ff. de leg. 1. Alia fuit opi. Bal. in l. 1. C. de ꝯd. ob tur. cau. q̃ ſubtiliter intuẽti nõ eſt bona, alia in d. l. 1. fuit opi. Sal. quæ ẽt nõ eſt vera. vñ alia fuit opi. Lud. in d. l. gñaliter. videlicet, ꝙ ſtipulatio ꝯtinẽs cauſam turpẽ, ſiue ex parte recipiẽtis tm̃, ſiue ex parte vtriuſq;, eſt ipſo iure nulla, vt ibi, & nihil valet, vt d. l. ſi plagij. & l. gñaliter. ff. de uer. obl. & d. §. ob maleficiũ. & vltra hoc alle. caſum in l. ſi à reo. §. itẽ ꝙ vulgò. ff. de fideiuſ. ubi eſt caſus ꝙ promittens ſoluere pœnam alteri ſi furtũ fecerit, & ſic promiſſio continet turpem cauſam, nõ poteſt habere adhærentiam ꝯtus fideiuſſoris, ergo ſequitur, quod nulla fuit nata obligatio, aliàs aũt accederet fideiuſſor, vt d. l. 1. & s. de fideiuſ. & iſta opi. ſatis placet, ſed magis placet mihi opi. Pau. & opi. Raph. qui bene declarant, & iura eneruant. & uide quæ ſcripſi in d. l. ſi plagij. Quid ſi dedi iudici, vt ferat ſniam ꝓ me? dic, ꝙ ſi dedi vt ferat iuſtam ſniam, perdere debeo litem, quia ſnia ẽt iuſta, nõ debet eſſe venalis, tñ datum ab eo repetere poſſum, ſinautem vt iniuſtã ſniam pro me ferat, & tunc perdo cauſam, & datũ non poſſum repetere, vt no. gl. & Bar. in l. 2. ff. de cond. ob turp. cauſam, & ideo non põt dari teſti, vt proferat teſtimonium ẽt verum, immo & teſtes, & dans pecuniam pro dicto teſtimonio puniunt̃ de falſo, vt no. gl. & Bar. in l. 1. ff. de fal. & vide gl. & Bar. in l. 4. §. tibi dederim. ff. de cõd. ob turp. cau. & hoc etiam tenet Bar. & ibi latè Imo. in l. diuus. ff. de re iud. licèt Inn. dicat contrarium in c. licet. extra, de probationibus.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio conditionalis an tranſmiſſibilis.*

1 Cum quis. ¶ † Stipulatio conditionalis, tranſit ad hæredes ſtipulatoris & promiſſoris, h. d. ¶ Not. ꝙ ex contractu conditionali, ſpes tranſit ad hæredes actiuè & paſſiuè. ¶ In gl. agere. ibi. §. ex conditionali. dic, vt ibi plenè no. glo. & ibi dixi &c.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio ad ſoluendum vel faciendum in dubio, in cuius fauorem appoſita videatur.*
2 *Promiſſio ſoluendi vſque ad nundinas, quomodo ſit accipienda.*
3 *Annus quot dies habeat, & quot dies menſem conſtituant.*
4 *Dies menſis quomodo computentur in termino alicui conceſſo.*
5 *Præſtatio an fieri debeat in principio vel in fine termini.*
6 *Dictio, intra, qualiter accipiatur.*

Qui hoc anno. ¶ Qui promittit certo tempore non poteſt conueniri, niſi totus terminus ſit lapſus, h. d. ¶ In gl. præteritis. ibi, de hoc dixi, ſupra de ver. ob. in prin. dic, quòd voluit dicere in §. at ſi ſtipuler &c. & vide qđ
1 ibi ſcripſi. ¶ No. ergo ꝙ in dubio † tpis dilatio ad ſoluẽdum, vel faciendum, vr̃ appoſita in fauorem facere, vel præſtare debentis, vt l. eum qui. alias incipit Iabolenus. ff. de ann. leg. põt tñ ſi volt, prius ſoluere, vt no. in l. ſi ita ſcriptum. §. Pegaſus. ff. de leg. 2. Sinautem cõſtet, ꝙ ſit appoſitum gr̃a creditorum, tũc ẽt ante põt conueniri, & interim oĩs fructus & commoditas interim decurſa ſpectat ad actorem, vt eſt caſus in l. fideicommiſſi. §. cũ Pollidius. ff. de viur. & idem ſi eſſet appoſitus terminus gratia vtriuſq;, quia tunc in fine fienda eſt ſolutio, nec ante poteſt ſolui, niſi offeratur interuſurium totius tpis, hoc eſt lucrum quod feciſſet tpe habendi datium, iſte eſt caſus. & ibi gl. pe. & plenius
2 per Bar. in l. qui Romę. in prin. ff. de verb. ob. dic, vt ibi. ¶ † In ea. gl. in fi. no. ſing. iſtam gl. quæ vult ſi promittis decem vſque ad nundinas, ꝙ in principio nundinarum debeas ſoluere, ſed Bar. in l. eum qui certarum. ff. eo. in princ. reprehendit iſtam gl. niſi appareat, ꝙ ita actum eſſet. & hoc tenet Raph. ibi, quia hoc poteſt eſſe dubium, cum fortè ille, qui promiſit vſq; ad nundinas poterat habere merces, quas ibi vendere volebat, & ſoluere, & ſic non videtur promiſiſſe ſoluere in principio, ſed vẽditis mercibus ſuis: & econtra potuit eſſe ſecundum Imol. ibi, ꝙ ſtipulator erat ſolitus emere in illis nundinis merces, volebat ergo pecunias in principio, vt merces emere poſſet. Vnde cum hoc ſit dubium, debet imputari ſtipulatori, vt l. veteribus. ff. de pact. & ſic in fine nundinarum fiet ſolutio, niſi aliud actum ſit. & iſtud tenent doct. licèt Ang. in d. l. eum qui certarum. teneat gl. & ꝑ opi. ꝙ non ſit differentia, an promiſerit die nundinarum, vel in nundinis, vel vſq; ad nũdinas, videtur ſatis probari in l. cũ qui calendis. §. qui ita ſtipulatur. cũ gl. ff. eo. Sed profectò magis videtur mihi vera iſta gl. & dictum Ang. quia attenditur proprietas verborũ, & de ꝓprio ſignificato eſt, ꝙ dictio, vſq;, excludat. l. 1. ff. de pig. act. & ibi, no. igitur cum verba ſint clara, non eſt locus coniecturę, vt l. continuus. §. cũ ita. ff. de verb. ob. & de dictione, vſq;, vide plenè ꝑ Bar. in l. patronus. §. 1. de leg. 3. dic, vt
3 ibi. ¶ † Quęro, quot dies habet annus? dic 365. dies, vt eſt tex. in l. cum hæres. §. Stichus. ff. de ſtatuli. Quot dies conſtituant menſem? dic, ꝙ Feb. 28. dies, niſi illo anno ſit biſſextus, quia haberet 29. aliqui habent dies 30. aliqui 31. dies. facit quod habetur in
4 l. cùm biſſextus. ff. de verb. ſign. & l. ſi. §. 1. C. de iur. deli. ¶ † Quæro, ſi alicui datus eſt terminus vnius menſis, quot dies habebit? dic, ꝙ ſi eſt in principio menſis, & dicatur, do tibi terminũ per totum menſem futurũ, tunc habet tot dies quot habet ille menſis. Sinautem faciamus ꝙ ſumus in die 18. Ian. 1441. & datur ubi terminus vnius menſis. dic, ꝙ vſq; ad diem 18. menſis futuri durat terminus. iſta eſt gl. ſing. in c. q̃ ſit periculoſum. in verbo, mẽſem. extra, de elec. in 6. ꝙ no. vide quæ no. doc. & Bal. & Sal. & Flo. ĩ l. 2. C. de tẽp. app. pro qua ego ſum ſolitus allegare tex. in l. lecta. §. 1. ibi, in dies triginta &c. ff. ſi cert. pet. & facit l. ſi ita qs ꝓmiſerit. in prin. ff. de verb. ob. ibi, qua die. & ibi, in dies 30.
5 ¶ † Vltimò an præſtatio debeat fieri in principio, vel in fine termini? diſtingue, aut tempus adijcitur cauſa deſignandę obligationis, quãdoq; cauſa limitandæ obligationis, quandoq; cauſa differendę ſolutionis, ſiue dilationis, & quandoq; adijcitur cauſa multiplicandę obligationis, ſm̃ Bar. in l. qui hoc anno. ff. eo. Sed ibi Imol. addit quintum membrum, ꝙ quandoq; adijcitur cauſa diuidendę præſtationis, vt eſt exemplum in l. ſi cum præfinitione. cõiuncta l. nec ſemel. §. 1. verſic. niſi fortè. ſupra qũ di. le. ce. primi duo caſus sũt clari, in tertio diſtinguit Bar. an adijciatur per accuſatiuum, an per caſum genitiuũ, an per ablatiuũ? et ſi per ablatiuum, cõſidera ad quem verba ſint relata, de quo dic, vt ibi, per Bar. et Bal. in l. ſi cui. ff. de leg. 1. qui videtur aliter loqui, et ibi Raph. Sed aduerte ſm̃ Imo. ibi, in d. l. q hoc anno. quia dicta diſtinctio an per genitiuum, vel accuſatiuũ, vel ablatiuum adijciatur tempus, non videtur in ſe habere rationẽ, nã tunc, & in caſu huius §. idem videtur dicendũ, promittis dare ad annũ, vel in anno, vel in termino anni, cum eadem uſ ratio

in oībus,& ſic idem ius eſſe debeat, vt l.illud.ff. ad l.aqui. Ideo dicit, melius poteſt dici vt colligi poteſt ex d.l.ſi ita fuerit libertas.ff.de ma.teſt. attenta ipſius rōne, nam dici pōt, q aut apponitur tempus in plurali numero, putà, io ann. 10. vel cū erit ann. 10.& tunc inſpicit̃ finis tpis, per l.ſi per annos.ff.de condi.& demōſt.& l.ſi cui.& l.ſi ita ſcriptum.& l.ſi ita fuerit libertas.ff. de manu.teſt. Ratio, quia tunc non vr̃ verificari diſpoſitio pp numerum pluralem, niſi tpe completo, vt vr̃ velle tex.in d.l.ſi ita fuerit libertas. & ſic hoc caſu non erit differentia, an apponat̃ tempus per genitiuū, accuſatiuum, vel ablatiuū. Aut apponitur in ſingulari numero, & tunc aut apponitur dictio denotans pfectionē, vt eſt dictio, per, vt l.vrbana.§. procurare.ff. de ver.ſig. exemplum, ſi relinquitur vel promittitur alicui cū peruenerit ad annū duodecimū,& tunc idem regulariter, quia in fine tpis eſt ſienda ſolutio, vt l.nō putabam.ff.de condi.& dem.d.l.ſi cui. 2.reſp. ¶ Fallit in caſu l.quidā filium.§.Sabinus.ff. ad Treb. quia ibi eſt ſpeciale trib.cōcurrētib. videlicet, fauore filij, & quia de hæreditate patria agitur,& quia in ſingulari fuit dictū, cū peruenerit ad vigeſimum annum, ſecus ſi alterum prędictorum deficerit, vnde ſecus ſi diceret in plurali, cūm peruenerit ad 20. ann. & ſic intelligit tex.qui dicit, q Imperator fuit motus ex ęquitate rei & verbis teſti. Item ſecus vr̃ ſi tractatur de legato particulari, vt d.l.ſi cui.§.2.vbi vide Bar. & ibi, ēt dixi. Itē ſecus ſi eſſet extraneus & nō filius, vt d.l.nō putabam. qnq; verò talis dictio perfectionem denotans, non adijcitur, & tūc, aut eſt tēpus iniunctū ſine numero, putà menſis, vel anni, & tunc in quocunq; caſu apponatur, ſiue in genitiuo, ſiue in accuſatiuo, ſiue ablatiuo, inſpicitur finis tpis, ita intelligatur iſte tex. vnde iſto caſu vr̃ idem ſi promiſſio ſit facta ante annū, vel in anno, vel in termino vnius anni. ad hoc l.qui duos.§.1.ff. de manu.teſta.& ratio eſt, ex quo vnicus eſt terminus, niſi operaret̃ dilationē, fruſtratoriè vr̃ adiectus, vt l.ſi qñ.ff.de le.1.& per hoc videtur idē, ſi dicatur intra annum. Sed tunc ob.d.l.ſi ita fuerit.in ſi.niſi dicas ibi ſpeciale fauore libertatis. Vel hoc fortè caſu diſtinguendum eſſet, an verba referantur ad honoratū, & ſic loquat̃ ibi, an ad aggrauatum, vel ſumus in dubio, & tunc inſpicitur finis tpis, ſed præcedens ſolutio plus placet, quia dicta adiectio tpis in dubio debet intelligi operari aliqd, vt d.l.ſi qñ. aut apponit̃ tēpus per numerum, puta, intra annum, vel in annum 10. vel, cum erit decimi anni,& tunc hoc caſu pōt dici, q ſi verba referantur ad honoratum, verificentur in principio tpis. vt d.l.ſi ita fuerit libertas.& ſic nō erit ſpeciale in libertate i caſu illo. licèt gl.ibi aliter dicat,& nō bene, quia rō tex.ibi, nō fundat̃ ex fauore libertatis, ſed ex proprio ſignificatu verborum, vt ibi, patet. An verò referantur ad grauatum, vt l.cum qui.ff.de ann.lega.et tunc ſpectatur finis temporis, cum in poteſtate ipſius debentis videatur eſſe, q in qualibet parte ipſius temporis poterit ſoluere, arg. huius tex.in quarto caſu, dic, vt ibi p Bar. in quinto dic, q videtur q debeat fieri in ſi.cuiuſlibet termini, vt d.l.ſi cū pręfinitione,& l.nec ſemel.§.1.ver.ſi fortè. & vide q iſta faciūt ad materiam.§.ex cōditionali.ſupra de verb.obl.& vide quod no. Bar.in l.ita ſtipulatus.ff.eo. Et vide omninò Lud.in d. l.qui hoc anno.& Bar.Bal.Raph.& Imo.in d.l.ſi cui.ff.de leg.1.& omninò vide quæ ſcripſi ſupra de verb. obli. in §. & ſi ita ſtipuler.& intellige ſupra dicta, vt ibi latius ſcripſi &c.

S V M M A R I V M.

1 *Confeſſus an,& quando ſit condemnandus.*
2 *Dare promittens non liberatur, niſi dominium transferat,& poteſt ad hoc præciſe compelli.*

Si fundum. ¶ Promiſſori datur tp̃s habile ad ſoluendū, h.d. ¶ No.q creditor nō pt venire cū ſacco paratus. ¶ No.q in dubio à lege ſemp intelligit̃ datus talis terminus, quo veriſimiliter reus poſſit adimplere q̃ promiſit, licèt purè,& ſimpliciter pmiſerit. ¶ No.ibi, nō poteris cōtinuò agere, q ibi vr̃ caſus, q non cōpetat prius actio, q̃ ſi totū tp̃s prætèrierit. Sed hoc non eſt verū, immo ſtatim eſt obligatio & actio nata, ſed differt̃ exercitiū & executio, vt l.qđ dicimus.ff. de ſol. ¶ In gl. 1.ibi, arbitrio iudicis. dic, q iſta cōiter tenet̃, niſi in caſibus in qbus eſt à iure in ſpecie determinatū, vt in iudicatis, vt in l.ſi.C.de vſu.rei iud.& in pſtituto, vt l.promiſſor Stichi.ff. de conſti.pecu. itē in dote, vt l.1.§. exactio.C.de rei vxo.act. ita dicit Bar.in d.l.quod dicimus. ¶ In ea.ibi, item nunquid in quantitatibus doct.improbant hanc diſtinctionem gl.& dicunt idem in quātitatibus, qđ in ſpeciebus, per l. fideicōmiſſis.ff. de vſur. Sed Io.Fab.dicit, q illa lex parū facit, immo dicit, q poteſt ſtatim agi, ſed effectus moræ differtur, vt in gl. plenè dixi. ſupra de verb.obl.§.omnis. Non obſt.iſte tex. qa nō poteris agere, ſubaudi, quò ad effectum, vt exinde expenſæ vel effectus moræ conſequar, ſi tñ agas, non teneris ad expenſas parti, immo cogitur rñdere,& ſi confitetur, ſiet pręceptum, iux.l.ſi domus. §.ſi cōfitetur.§.in pecunia.ff.de leg.1. de hoc dicā infra de offi.iu. §.1.
1 ¶ † In ea.gl.ibi.l.ſi debitori. No.ſingulariter illā l.cū gl. qa ꝯ confeſſum ſponte nō fertur ſnia diffinitiua, ſed ſit pręceptū de ſoluendo,& cōiter vſitatur intra decē dies, vt ibi, dicit gl. q eſt verū, ſi confiteatur, ante litē conteſtatā, aliàs ſi poſteà cōfiteatur, oīnò condēnabitur diffinitiue, vt l.ſi reus paratus.& ibi gl.Bar. & doc.ff.de proc. q præceptum factū in confeſſum, non eſt propriè ſnia diffinitiua, vt no.Bar.in l.non fatet̃.ff.de cōfeſſ.in verſ. ſed an iſto caſu poterit reuocari &c. & idem dicit in l.error.C. de iur.& fac.ign. vbi vide ēt Bal. Aduertas tñ, q debitor cui eſt factū tale præceptum vel ēt condemnatus per diffinitiuā, quia habet miſerationis cā quatuor menſes ad ſoluendum in perſonali, vt d.l.ſi. C.de vſo. rei iudi. interim pōt pendentibus dictis terminis capi, niſi ſatiſdet, q aduenïente dicto termino ſatiſfaciet, vt d.l.ſi quis debitori. ita ſingulariter no.ibi Bart. quod no. & eſt rō quia tale tp̃s datur miſerationis cauſa, vnde nō poſſet neq; compenſare, vel aliquid intra dictum tp̃s opponere, vel facere, ut eſt text.ſing.in l.ſi cū militi.§.1.ff.de compenſa.facit qđ no. Bar.in d.l.quod dicimus.quod no. ¶ In ea.ibi, vel verius.dic
a tu, q immo eſt i arbitrio iudicis, vt ſupra dixi. ¶ † No.tex.ibi, da
2 ri.& ſic dñium ᵃ transferri, qui ergo dare pmiſit, non liberaret̃, niſi dominium transferat, licèt traderet, vt l.vbi autem non apparet.§.ſi.cū ibi plenè no.ff.de verb.obl.& §.ſic itaq; j.de actio. & dic, vt ibi dixi. & ſic præciſè poteſt compelli ad dominium transferendū, nec ſuccedit obligatio ad intereſſe, ut d.l.ubi aūt. §.ſi.& quæ ſit ratio, q in obligationibus tradendi ſuccedit obligatio ad intereſſe, vt l.ſi rem tradi.ff.de verb.obl.& l.ſtipulationes non diuiduntur.in princ.eo.tit. & tamen in obligationibus dandi, nō ſuccedit obligatio ad intereſſe, no. Bart.in d.l.ſtipula. non diui.in verſi.ſed iuxta pdicta poſſes q̃rere, quare aliud &c. dic, vt ibi plenè per eum, & per doct.& ibi ſcripſi. Aduertas tñ, q in aliquibus caſibus etiam in obligationibus dandi, ſuccedit obligatio ad intereſſe. Primo, qñ dari eſt obligatio ex cōtractu innominato, vt l.naturalis. §. 1. ff. de præſcrip. verb. Secundo, quando non eſſet de ſimplici & perpetua datione, ſed de temporali, vt l.ſi pœnā.ff.eo. Tertio, quando quis non ſibi, ſed alteri ſtipulatur dari, vt l.liber homo.§.ſin. & l. ſtipulatio iſta.§.ſi ſtipuler.ff.eod.& in dictis iuribus no. per Bar.& Ange.& per Bar. in d.l.ſtipulationes non diuiduntur. quod not.

A D D I T I O.

a Et ſic dominium. Ex his habes, q dare eſt facere accipientis, & dominium transferre. l.non videntur.ff.de reg.iur.& l.duobus.ff.de contrahen.emp. & vend.l.ſi a ſubſtituto.§.1.& ut ibi per Bar.ff. de leg.1.& ibi gl.dicit, quod aliquando dare, ponitur pro tradere.

De fideiuſſoribus.

¶ Continua ſic. viſum eſt de his qui principaliter obligantur ex pluribus contractibus, verùm, vt hic dicit tex.in prin. quoniam pro eo, qui obligatus eſt, ſolet accedere fideiuſſor, ideo poſt illos tit.ſubijcitur iſte, de fideiuſſoribus.

S V M M A R I V M.

1 *Intercedendi pro alio quot modi ſint.*
2 *Differentia inter fideiuſſorem, mādatorem, ſponſorem, conſtitutorē, & expromiſſorem.*
3 *Fideiuſſoris beneficium qui habeant.*
4 *Fideiuſſor quod beneficium habeat.*

PRo eo, ¶ Totus iſte tit. diuiditur in quinque partes. Primò ponit qualiter fideiuſſores accipiuntur. Secundò in qua obligatione accedere poſſunt. Tertiò qñ ſunt plures fideiuſſores, an inſolidū, vel pro parte quilibet obligetur? Quartò, q non poteſt fideiuſſor in plus obligari, quàm principalis, & qñ dicitur in plus obligari. Quintò, quando ſolennitas intrinſeca præſumitur. ſecunda ibi, in oībus. tertia ibi, ſi plures. quarta ibi, fideiuſſores. quinta ibi, in ſtipulationibus.& h.d. ¶ Fideiuſſor eſt qui acceſſoriè obligatur ad maiorem cautelam creditoris. h.d. ¶ No.quòd ad hoc, vt accedat fideiuſſor, opus eſt vt principalis ſit obligatus, ſaltem naturaliter. vt l.1.& 2.ff.eo. ¶ Not.ad hoc vt fideiuſſor accedat, neceſſe eſt, q primò principalis pmittat. Vnde notarij dicūt, q Titius promiſit Seio reſtituere decē intra mēſem,

& eius

& eius precibus,& mandato fideiuſsit &c. ¶No. ꝙ per aſſum-
ptionem fideiuſſorum,cautū eſt ipſius creditoribus. facit infra
de repli.§.fi.& facit l.Titius.ff.ad Trebel.¶No.ꝙ ille,qui ſe ob-
ligat pro alio, in dubio dicit fideiuſſor, vt hic niſi appareat, ꝙ
1 alio modo intercedat,quam fideiuſſorio.Nā † quinq; ſunt mo
di intercedendi,videlicet,fideiuſsio,mandatum,ſponſio,cōſti-
tutio,et expromiſsio,vt no.gl.in l.in perſonam.§.1.ff.de pac.&
in l.Stichum aut Pamphi.in l.1.§.aditio.ff.de ſol.facit glo.C.ad
2 Vellea.¶†Quæro,quæ ſit differentia inter iſtos?vide gl. ordina
riam in l.ſi verò non remunerandi.§.ſi poſt.ff.māda.& plenius
in Auc.de fideiuſ.§.1.nam fideiuſſor,& præteritæ & futuræ ob-
ligationis accipi pōt,vt d.l.ſi ſtipulatus ſum à reo.§.1.ff.eo. mā
dator verò tm̄ ante, niſi in caſu, puta, cū mādatur creditori ne
vrgeat debitorem ſuum ad ſoluendum vſq; ad mēſem periculo
meo,vt d.§.ſi poſt.ver.planè.Eſt & alia dr̄ia inter fideiuſſorē
& mandatorem,quia fideiuſſoris ſolutio,liberat reum,vt l.Pa-
pinianus.ff.mand.non ſic in mandatore,vt d.l. Papin.ff.mād.&
l.cum is.ff.eo. Item circa ceſsionem impediendam differunt,vt
habetur in l.Stichum.§.pe.ff.de ſol.& ibi Rapha.Item videntur
differre in l.in cauſę.§.ſi.in ſumma.ff.de mino. Item in alio dif-
ferunt,vt l.ſi vt proponi.ff. eo. item de iure ſſorum differebant
in caſu.l.ſi.C.eo.Item fideiuſſor obligatur verbis,vt l. blāditus.
C.eo.& ſic actione ſtricti iuris,ſecus in mandatore,quia obliga
tur conſenſu & actione bonęfidei,vt l.ſi hęreditas.§.1.ff.mand.
Conſtitutor verò poſt obligationem tm̄,& differt à fideiuſſore
in tribus,quia cōſtitutor nudo pacto obligatur, fideiuſſor ſolū
per ſtipulationem,vt l.blanditus.C.eo.l.5.§.ſatis acceptio.ff.de
ver.obl.Item conſtitutor poteſt obligari de alia re, q̄ principa
lis,item citeriori die,fideiuſſor non.ſm̄ gl.in d.§.ſi poſt.ſpōſor
verò,eſt qui ſpōte & ſine rogamine pro alio intercedit, qui ēt
habet actionem mādati,vt l.qui patitur.ff.manda.Expromiſſor
eſt qui promittit pro alio non obligato , pro quo obligat qui
promittit domino,vt ſeruum manumittat, vel etiā liberet eū,
vt l.& elegāter.§.ſeruus pactionis.ff.de dolo malo.& per gl.in
d.§.aditio.& vide bonum tex.in l.1.§.ſed aut proprio nomine.
ff.de actio.& oblig. & melior in l. qui libertinus.§. ſi.ff. de ope.
3 libe. ¶†Quæro,an omnes iſti habeant beneficium de fideiuſ.&
gl.in d.auct.eo.§.1.tenet ꝙ ſic in fideiuſſore,mandatore,ſpōſo
re, & conſtitutore, ſed expromiſſor non habet dictum benefi-
cium,nec etiam fideiuſſor,quando nō eſt fideiuſſor,ſed vt prin
cipalis ſe obligat,& fiet nouatio,ſecus ſi nō fiat, ut ibi dicit gl.
4 ¶In gl.cautum.in ſi. dic, habet tamen † fideiuſſor beneficium,
ne conueniatur,niſi primò fuerit conuētus & diſcuſſus princi-
palis, iuxta auct.præterea.C.eo.habet etiam beneficium epiſto
læ diui Adriani, quod eſt uerum niſi dictis beneficijs renuntia-
uerit,ut no.gl.in auc.de fideiuſ.§.1. de quibus omnibus dicam
infra eo.§.ſi plures.dic ut ibi dicam.&c.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor ſtrictius obligari poteſt,quam principalis.*
2 *Fideiuſſor an cuicunq; obligationi accedere poſſit. & nu.3.*
3 *Delinquēs dicitur cōſenſu obligari,& pro eo pōt fideiuſſor accedere.*
4 *Fideiuſſori an competant exceptiones,quæ reo competunt. & nu.5.*
6 *Seruus an fideiubendo pro alio obligetur.*

In omnibus. ¶Omni obligationi accedere poteſt fi-
deiuſſor,& ciuili tm̄,et naturali tantum,
& non tantum pro hoīe libero,ſed etiam pro ſeruo,h.d.¶No.
quòd fideiuſſor licet non poſsit ſine ſtipulatione obligari, ut l.
blanditus.C.eo.tamen poteſt accedere obligationi, etiam non
1 contractæ uerbis. ¶†No.ꝙ licet in alio,q̄ tenetur principalis,
non poſsit obligari fideiuſſor,ut habetur in §.fideiuſſores.infra
eo.tn̄ ſtrictius & efficacius poteſt obligari, quia reus poteſt te-
neri,aut ciuiliter tm̄,aut naturaliter tantùm,& ſic reus non po
teſt conueniri, & tn̄ fideiuſſor poteſt teneri & conueniri ciuili
ter & naturaliter,& cōcor.l.1.& 2.& ꝙ ibi,gl.& Bar.ff.eo.¶Ex
quo no.ꝙ tali caſu, licet principalis nō poſsit cōueniri ut dixi,
tn̄ fideiuſſor conueniri poteſt,ut conueniretur pro notoriè nō
ſoluendo,uel pro abſente,nec poſſet opponere beneficium ex-
cuſsionis. Poteſt ēt fideiuſſor accedere pro eo qui tenetur offi-
cio iudicis,licèt non poſsit dici obligatus,ut l.qui per colluſio-
nem.§.1.ff.de act.emp.ſiue ſit officium iudicis mercenarium,ut
l.centum Capuæ.et l.1.et ibi Bar.ff. de eo quod cer.loco.et no.
gl.in l.quæro.ff.lo.ſiue ſit officium iudicis nobile,ut l. cùm qs.
§.ſi quis pro reo.ff. de ſolu. ¶No. ꝙ nō tm̄ pro libero hoīe, ſed
etiā pro ſeruo fideiuſſor accedere pōt. ¶ No. ꝙ ſeruus obligaē
naturaliter,nō tantum extraneo,ſed etiam dn̄o ſuo,concor.l.ſi
id ꝙ dn̄s.et quod ibi Bar.ff.de cōd.inde.¶In gl.in omnibus. ibi,

a l.cum lex.dic & eſt ratio † quia cum lex reſiſtat, nulla naſcitur
obligatio,nec ciuilis,nec naturalis vt l.ſi non ſortem.in prin.ff.
de condi.inde.meritò nulla obligatio eſt in reo principali, cui
poſsit accedere fideiuſſor. ¶In ead.gl.ibi,ſol.illud ſpeciale eſt.
dic,pp perfidiam euitādam inter virum & vxorem,vt ibi dicit
tex.ꝙ ſine dubio procedit de dando fideiuſſore pro dote cōſer
2 uanda.[a]¶Sed an dari poſsit fideiuſſor ex parte viri de dote reſti
tuenda?hr̄ in l.2.C.ne fideiuſ.dot.dent.& plenè per Bar.& alios
in l.ſi conſtante.§.quoties.ff.ſolu.mat.de quo latè ibi ſcripſi.ſed
multò latius in quadam diſputatione,in qua publicè de iure re
ſpondi,ſub dn̄o meo Pau.de Caſt.quę incipit,Arnaldus de Ar-
naldis &c.¶In ea.gl.in ſi.& ſic non tm̄ præſenti obligationi ac-
cedere poteſt fideiuſſor, vt dixit gl.in rubr.ff.eo.ſed etiam futu-
3 rę,vt eſt tex.in l.ſi ſtipula.§.1.ff.eo.¶†In gl.ex cōſenſu.in ſi.dic,
ꝙ etiam delinquens dicitur conſenſu obligari, quia eò ipſo ꝙ
ipſe parat ſe ad delinquendum, videtur velle pati pęnam cōdi-
gnam ordinatam a iure,vel à ſtatutis,ita dicit gl.& doc. in l.1.
§.beſtias.ff.de poſtu.Et ego dixi ſupra de iure natu.gen.& ciui.
§.ius autem gentium.Et ſic no.ꝙ non tantum pro cōtracto,ſed
etiam pro delicto pōt fideiuſſor accedere , quod & quando ſit
& fieri debeat, vide tex.& Bar.ī l. 3.& 4.ff.de cuſto.& exhi.reo.
Et etiam qūo debeat capi fideiuſſor in criminalibus, vide quæ
ſcripſi in tractatu meo Maleficiorum.in verſi.an fideiuſsit.¶In
gl.ciuilis.ibi, infra eo.ti.proxi.intelligas ſanè de tali obligatio-
ne ciuili,q̄ impediret repetitionem ſoluti, vt puta,ex ſententia
abſolutoria,vt l.Iulianus verum debitorē.ff.de cōdi.inde. alias
autem,ſi non impediret dictam repetitionem ſoluti, ſi fideiuſ-
ſor accederet, licet teneretur, haberet tn̄ exceptionem etiā in-
uito reo.vt eſt caſus in l.pe. C.de non nu. pecu. ſecundum Bar.
in l.1.ff.eo.quod intelligas verum,ſi antequam elideretur,fide-
iusſiſſet, vel poſteà,ignoranter tamen,alias autem videretur re
nuntiaſſe exceptioni,& teneret efficaciter, vt l. ſi quis poſtquā.
4 ff.eo.¶†In ea.ibi,& l.tam mādatori. an autem fideiuſſori com-
petant exceptiones,quæ competunt reo,& illas opponere poſ
ſit?dic, aut eſt exceptio merè perſonalis competens reo, & nō
competit fideiuſſori.aut eſt in rem, & trāſit in fideiuſſorem, vt
l.exceptiones.ff.de excep.ff.eo.& quæ dicantur in rē, vel in per
ſonam.ibi eſt tex.facit quod no.Cy.in l.quoties,& ibi alij doc.
C.de de præc.Impe.offe.¶An priuilegium ſalui cōductus prin-
cipalis & ſimilia,proſint fideiuſſori?de quo etiā vide Bar.Ang.
& Imo.in l.cùm filiusfami.§.1.in ſi.ff.de verb.obli. Cautela ta-
men optima in practica eſt, quando exceptio perſonalis oppo
nitur,ꝙ quando conuenitur fideiuſſor,ꝙ reus principalis com
pareat vt fideiuſſor neceſſarius , & opponat in dicto iudicio
agitato ꝯ fideiuſſorem dictam exceptionem competentem ex
perſona ſua, & audietur, & admittetur in dicto iudicio inuito
creditore,& etiam,inuito dicto creditore,poteſt reus principa
lis dictam inſtantiam iudicij agitati contra fideiuſſorem, in ſe
animo nouandi transferre, vt l.in cauſæ.§. ſi.ff. de procu.ita di-
cit Bal.in l.2.C. vbi in rē act.in ſi. ſed talis defenſor neceſſarius
non poteſt actionem motam contra fideiuſſorem in ſe ſuſcipe
re animo nouandi,inuito creditore,vt l.ſi mandato.§.1.ff.mād.
& no. Bart.in l.ſi actor.ff.de procu. & ꝙ poſsit opponere talis
defenſor neceſſarius, etiam exceptiones perſonales competen
tes ex perſona ſua.eſt tex.& ibi Bar.in l.idemq; §. generaliter.
ff.mand.& in l.ꝓcurator ad exhibēdum.§.1.& ibi Bar.ff. rē ra.
ha.& in l.ſed ſi lege.§.ſi rem.ff.de pet.hęre.¶Quod facit ad no.
quęſtionē. ſi coniūctus meus moueſ litem Titio de domo per
me vendita,ego etiā non citatus,vel nō certificatus poſſum in
dicto iudicio comparere.vt l.ſi parētes.C. de euic. & petere ex
perſona mea fieri ſuper hoc cōpromiſſum ex forma ſtatuti, ꝙ
b cauſæ coniunctorum debeant cōpromitti.ita dicit [b] Bar. in d.l.
procurator ad exhibēdum.§.1.Sed cōtra hunc multum vr̄ ob-
ſtare.l.venditor.ff.de iudi.Sed rn̄de vt plenè iſta no.per Bart.in
ſua diſputatione quę incipit, Cōſiliū Piſanæ ciuitatis decreui.
ſed tu iſtā quæſtionem vide multum latè examinatam , vt dixi
5 infra de excep.in rub.dic omninò vt ibi.Poſſet & ſecunda da-
ri cautela, vt fideiuſſor qui cōuenit̄ faciat ſe fieri procuratorē
in rē ſuam , & cedere actiones & defenſiones ſuas à dicto reo
principali, vel vt melius ſimpliciter faciat ſe conſtitui ſimpliciter
procuratorē,& tūc vt ꝓcurator rei,licet vt fideiuſſor oppone-
re non poſſet, opponere poterit exceptiones & oēs merè pſo-
nales competentes principali ſuo.l.1.§.uſus.ff.de proc. qd̄ no.
¶In

ADDITIONES.

a Dote conſeruanda.Vide Pau. de Caſt.conſ.69.
b Dicit Bar.Contrarium tenet Pau.de Caſt.conſ.66.in fine.

¶In gl.naturali.ibi.§.fideiuſſor accipi.intellige de tali naturali,
cuius effectus non ſit extinctus, alias aũt ſi eſſet extinctus ſine
effectus & inanis, nõ poteſt fideiuſſor accipere, vt l.ſi poſtquã.
ff.eo. q ſatisfacit,licèt Imo.ff eo.l.1.dicat q Bart. ineptè loqui-
tur.¶Ex quo ſequitur, q de tali naturali quæ habet effectum,ut
quia impedit repetitionem ſoluti & alia.ut l.etiam.ff.de cõpen.
& l.2.ff.eo. q placet in obligatione naturali ad antidiora, quia
nõ accidit fideiuſſor,vt l.ſi teſtamento.§.1.ff. eo. ¶In ea.gl.in ſi.
dic io ſecundum Bar. in l.1.ff.eod. q ibi loquitur io conſtituto,
quod producit obligationem prætoriam ex diſpoſitione prẹto
ris,qui ſequitur naturalem æquitatem,& ſic non vult poſſe fie-
ri,vbi non præcedit debitum naturale,vel dic ſecundum Io. de
Imo. in d.l.1.q de mero rigore cõſtitutio tenet,ſicut & fideiuſ-
ſio,ſed non cum effectu, quia obſtat exceptio ſicut in fideiuſſo
re,vt l.3.ff.de conſtit.pe. Et pro hoc facit,quia ſi aliàs cõſideret
ratio Bar. ſimpliciter, nõ poſſet debitum ciuile tñ in conſtitu-
tum deduci,quod non eſt dicendum,vt d.l.3.§.1.etiam ſi habe-
ret efficaciam exactionis. ¶In gl.ſeruo. ibi,in l.ſi id quod domi
nus.dic vt ibi,p gl. & Bar. ¶In ea.gl.io ſi.dic,q hoc eſt verum,
6 tantum q fideiubendo pro alio ſeruus meus nõ obligatur,
neq; ciuiliter,neq; naturaliter,quia lex reſiſtit obligationi, vt l.
ſi ſeruus inſcio.ff.eo.& prædicta ſunt vera quando fideiubet ex
tra cauſam peculiarem:in cauſa autem peculiari,fideiubere po
teſt.vt l.licet.§.ſed & ſi filius.ff.de pecu.ita dicit Bar.in d.l.ſi ſer
uus inſcio. ¶In gl.dominus.in ſi.illam gl.no.quę melius loqui-
tur,quam loquatur gl.in l.ſi quis pro eo.§.1.ff.eo. quia gl.ibi,aſ
ſignat rationem, quia obligatio qua dominus naturaliter tene-
tur ſeruo,acquireretur domino, ergo nõ poteſt accedere fide-
iuſſor,quia eſſet obligatus eidem pro eodem, quia hoc non eſt
verum,q obligatio qua tenetur dominus ſeruo naturaliter, ac
quiratur patri.vel domino,immo acquiritur filio,vel ſeruo, vt
no.in l.frater à fratre.ff.de cond.inde.ſed bene verum eſt,quòd
obligatio ciuilis & naturalis qua fideiuſſor datus a domino te-
netur ſtatim, non ſeruo, ſed domino quæreretur, vt dicit gloſ.
ideo non valet,quia eſſet obligatus eidem pro eodem &c.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſio pro maleficio, an ſit tranſmiſſibilis ad hæredes.*

Fideiuſſor. ¶Obligatio fideiuſſoria eſt tranſitoria ad hę
redem. Et fideiuſſor poteſt adhiberi, etiam
pro futura obligatione. h.d. ¶No.quòd dixi in ſummario. ¶In
gl.relinquit.ibi,l.ex cõtractibus, intellige quòd obligatio fide-
iuſſoria,tranſit ad hæredem,dic actiuè & paſſiuè,videlicet,cre
ditoris,& fideiuſſoris,vt hic. & l.fideiuſſoris.C. eod. ¶In ea.gl.
in ſi.no. ſin. quia ſicut morte rei extinguitur crimen,nec regu-
lariter tranſit contra hæredem delinquentis, vt l.2.cũ ibi no.p
gl.& Bal.& doct.C.ex delic defun.& l.1. & ibi Bar.ff. de priua.
deli.& l.ex iudiciorum.& ibi gl.Dyn.& Bar.ff.de accu. ita fide-
1 iuſſio pro maleficio † extinguitur morte fideiuſſoris, ita q ta-
lis fideiuſſio nõ tranſit ad hæredem, quod perpetuò no. & hoc
eſt verum,quando fideiubebat ſimpliciter pro furto vel alio de
licto,ſecus ſi promiſit pœnam centum,licèt non dicat pro fur-
to,quia tunc pœnalis ſtipulatio tranſit contra hęredem,& con
tra hæreditatem iacentem, qñ fuit pura obligatio, vel in diem,
vt l.ad diẽ.ff.de verb.obl.& ibi Bar. Ang.& Imo. ſecus ſi ſit ſub
conditione. & ſic nullam ſubſiſtẽtiam incipit habere cõtra de-
functum,quia tunc ſtipulatio pœnalis non poteſt committi cõ
tra hæreditatem iacentem,quia tunc tractatur de magno pręiu
dicio,quod hæreditas iacens pati non poteſt.vt l.ſi ſeruus hære
ditarius. ff de ſtip. ſer. & l.ſi ſeruus hæreditarius.ff. de diuer. &
temp.præſcrip.facit quod no.Bar.Dy.Ang & Imol.io l.cum fi-
lius.§.in hac.ff.de verb.obl.& quod habetur ibi. & Bar.io l.Ae-
milius.& l.etiam.ff.de mi.& quod no.Bal.in tit.ſi vaſ.do.ſer.de-
beat.c.1.& Bar.& doct. in l.2.C.ſi aduer. ven.pig.

SVMMARIVM.

1 *Obligationem diuidi plures fideiuſſores petere poſſunt.*
2 *Mandatores, iuſſores, & fideiuſſores magis q̃ duo rei tenẽtur, habẽt tamen beneficium epiſtolę Diui Adriani.*
3 *Tutores plures an diuiſionis beneficium habeant & nu.4.*
5 *Negans per mendacium id quod eſt cauſa ſui beneficij, dicto beneficio priuatur. Et quid operentur verba, nego narrata prout narrantur.*
6 *Diuiſionis beneficium competens fideiuſſoribus, an poſſit poſt ſententiam opponi.*
7 *Fideiuſſor an poſſit agere, vt actio inter eum & ad alios fideiuſſores diuidatur.*
8 *Intellectus ad gl.in Auth.de fideiuſſo.§.1.in verſ. fideiuſſorem.*

Si plures. ¶Si plures pro eodem fideiubeant, quilibet te-
netur inſolidum, ſed per beneficium epiſtolæ
ſit diuiſio inter eos, qui ſoluendo ſunt tpe litis conteſtatæ, & ſi
vnus ex fideiuſſoribus qui ſit ſoluendo ſoluat inſolidũ, a confi
deiuſſore repetere poteſt,h.d.¶No.q natura plurium fideiuſſo
rũ eſt,q quilibet teneatur inſolidũ ẽt ſi nõ dicatur. ¶No.q qñ
plures tenentur inſolidũ, eſt in facultate creditoris, quẽ ſolum
inſolidũ velit conuenire.concor.l.3.ff.de reb.dub.¶No.q fide-
iuſſores hñt beneficium epiſtolæ diui Adriani, vt ſi ſunt plures
ſoluendo tpe litis conteſtatę,vt à quolibet pro parte per credi
torẽ petatur.¶No.q ad hoc vt deẽ,vel vt tollatur facultas cre-
ditori inſolidum petendi, ab vno inſpicitur tps litis conteſta-
tæ. ¶No.q qñ vnus ex fideiuſſoribus non reperitur ſoluendo,
illud ad onus aliorum fideiuſſorum ſpectat, & nõ ad damnum
1 ipſius creditoris.¶†No. q quoties ſunt plures fideiuſſores,licèt
vnus ſit ſoluẽdo, tñ alij poſſunt petere, vt obligatio diuidatur,
& facta diuiſione virtute epiſtolæ diui Adriani, non tenentur
pro illo,qui non eſt ſoluendo, ſi autem nõ opponant de dicto
2 beneficio,& ſoluant inſolidum,ſibi debent imputare.¶†In glo.
tenentur.in ſi.hoc tenetur in l.non rectè.C.eo.ſed quę eſt ratio,
quare mandatores, iuſſores, & fideiuſſores magis tenentur q̃
duo rei.dic quia cũ iſti accipiantur, vt ſit magis ſecurum victo
creditori,vt dixi ſupra in princip.neceſſariò ſequitur, q ſtatu-
tum fuit vt quilibet teneatur inſolidum, habent tñ beneficium
diuiſionis ex dicta epiſtola diui Adriani,nõ tñ fideiuſſores,ſed
etiam mandatores,& conſtitutores,vt l.ſi.& quod ibi habetur.
C.de non nu.pec. ¶Quæro, an hoc habeat locum etiam ſi diuer
ſis tpibus recipiantur, vñ q obtineant, qñ ſimul recipiuntur
tñ,vt ff.eo.l.ſi a Titio. dic contra,vt l.ſi Titius.ff.eo. ad l.ſi à Ti-
tio.dic q diuerſæ perſonæ erant ſtipulatæ, vide Bar. in l.ſi plu-
3 res.in prin.ff.eo.& Cy.io l.ſi fideiuſſor.in fin.C.eo. ¶†In gl.par
tes,ibi,nunc tractemus. hoc intellige ex ſe, ſi tñ fuerunt plures
tutores,& vnus dedit fideiuſſores,& illi conueniantur,pñt pe-
tere diuiſionem fieri cum alijs non ex epiſtola, nec ex ſenatuſ-
cõſulto,ſed ex quaſi ſenatuſcon.vt l.pupillus.ff.de fideiuſſ. ¶In
ea.gl.ibi,ſi plures.§.ſin.dic hoc verum, ſi petant diuiſionem cũ
fideiuſſore,qui eum dedit,& illi petant beneficium inter ſe, qa
rone ceſſat rõ illius legis. Et non cauſa denegandi eis ſm Ioan.
4 Fab.¶†In ea.gl.ibi,vt infra ſubijcit ſtatim. ſecus in pluribus tu-
toribus, quia pñt opponere diuiſionis beneficium, vt l. ex per-
ſona.ff.de proba.Ratio,quia fideiuſſores veniunt ex voluntate,
tutores vero ex neceſſitate, ideo magis tutori fauetur,arg.glo.
in l.procurator qui pro euictione.ff.de procu.¶In ea.ibi.l.ſi du
5 bitetur.§.ita.¶Not.ſingulariter † q qñ aliquid per mendacium
negat illud,quod eſt cauſa ſui beneficij,vt indignus priuatur di
cto beneficio,vt l.ſi vnus.§.ſi.ff.pro ſocio.quod eſt verũ, ſi dire
ctò & ſpecificè negat ſe ſocium ſeu fideiuſſorem, ſecus ſi dicat
nego narrata prout narrantur, quia per talia verba nõ uidetur
negare ſe eſſe fideiuſſorem,ita ſingulariter dicit Bar. in d.§. ita.
quod ſequitur Imol.in l.ſed hoc ita.ff.de re iud.& Bar. & doc.
in l.etiam.§.licèt.ff.ſol.matr. ¶ Adde q ſextò fallit, ſi renuncia-
uerit beneficio de fideiuſſoribus, cũ quilibet poſſit fauori ſuo
renunciare,vt l.pe.C.de pac.non gaudebit dicto beneficio diui
6 ſionis. ¶†In ea.gl. ibi.l.peremptorias.tu dic,q etiam vſq; ad ſen
tentiam poteſt opponi,vt no.gl.& doct.io l.fideiuſſor.C.eo. &
ibi Bar.io l.ſi dubitet.in prin.& ibi Dy.ff.eo.Sed an poſſit oppo
ni poſt ſententiam? Dy.in d.l.ſi dubitet.in fin. dicit,q nõ,quod
intellige verum,ſm Bar.ibi,niſi fuerit appellatũ.alle.no.in d.l.
fideiuſſores.per gl.& doc. ſed gl.io fideiuſſores ſm vnam opi.
tenet contrarium,quia talis exceptio non impugnat ſententiã,
ſed dicit non debere fieri executionem inſolidum contra eum,
igitur debet poſſe opponere.& ibi Iac. But.dicit,q licitũ eſſet
loqui,ſi illud teneret,ſed non audet,quia cõis opi.eſt in contra
rium,& ita dicit Imo. in d.l.ſi dubitet.& idẽ tenet Bar. in l.Pau
lus.§.eos.in ſi.ff.de re iud.& illud dictum Bar.in d.l. Paulus.re-
prehenditur ibi ab Ang.Raph.& Imo.Tu dic,q ſi vnus eſt con
demnatus inſolidũ, perdit dictum beneficiũ, & ita loquiẽ Bar.
in d.l.ſi dubitet. Si autem plures ſunt cõdemnati, & tunc hñt
dictum beneficium,& ita loquiẽ Bar.in d.l. Paulus.Amplius di
cit ibi Bar.q ſi eſſet renunciatum beneficio diuiſionis,tamẽ cũ
eſſent inſolidum condemnati,habebunt beneficium ex ſenten-
tia,quæ renũciatio abſtulit primum beneficium, ſed licèt Ang.
& Raph.in d.l.Paulus. reprehendant opin.Bar. tamen tu ipſam
teneas,qm per ſententiam latã in fauorem actoris,non tollitur
actio ſibi primitus competens,nec ſua obligatio extinguiẽ, ſed
additẽ actio iudicati,vt l.4.§.ſi quis ex cõuentione.ff. de re iudi.
vnde ſi actor ageret ex ſententia,& ſic ex actione iudicati.vt l.
miles.§.iudicati.ff.de re iudi.q põt, vt d.§.ſi quis ex conuentio
ne. &c

ne. & ſic ex noua obligatione orta eſt ſnia.l.3.§.idem ſcribit.ff. de pecu. & ibi latè Bart. tunc haberet beneficium diuiſionis,& ſibi imputet actor,quare actione iudicati egit,cũ potuerit agere prima qualificata per ſententiam.iuxta no.per Bart.in l.debitoribus non tantum petentibus dies. & l.a diuo Pio.§.1.ff.de re iud. & ita intelligas opin.Bal.& Ang. ſecus ergo ſi ageret prima actione,quia nõ poteſt vti dicto beneficio diuiſionis,cui renuntiauit,& ita loquitur Bar.¶ In ea.in fi.dic pro glo.bene facit l.ſi teſtã.§.ſi duo.in fi.& ibi Bar.ff.eo.¶ In gl.onerat.in fi.dic,q fideiuſſor erat obligatus , ibi magiſter nauis oĩs pro ſua parte, vt l.
7 1.§.cum in ea.ff.ad l.Rhodi.¶ †Quæro, an fideiuſſor poſsit agere,vt actio diuidatur inter eum , & alios fideiuſſores? & dic q ſic,quia põt implorare officium iudicis,vt actio prædicta diuidatur.non tñ habet exceptionẽ ꝯ creditorem, quia quoties aliquis habet exceptionem & defenſionem, poteſt implorare officium iudicis, vt illud beneficium ſibi communicetur, vt eſt tex. cum gl.ſingu.& Bar.in l.ſi contendat.ff.eo. facit l.planè.& l.ſi.ff. de peti.hære.& l.Aurelius.§.ſi centum.ff.de lib.leg.& ita cõiter allegatur & tenetur,licèt Imo. & Raph.in d.l.ſi contendat.hoc non placeat.dic, vt ibi dixi ſm do.Pau.de Caſt.q reus,qui eſt tutus exceptione,quando actor differt agere non ſolum poteſt petere teſtes, per quos poteſt ſuam exceptionem probare examinari ad æternam rei memoriam , vt l.in l.Aquil. & ibi latè Flo. ff.ad l. Aquil. ſed ẽt poteſt petere pronunciari excep.ſua & imponi aduerſario perpetuũ ſilẽtium,vt dicit glo.in d. l.Aurelius. §.ſi centum.ff.de lib.leg.& ad hoc addunt bonum tex.cum glo. in l.ſi duo patroni.in prin.ff.de iureiu. quæ vult q poſsit agi ad declarationẽ iuris ſui , quãdo dubitat moleſtari, & ſic poſsum implorare officium iudicis,vt declaret me tibi non teneri,licèt te inuitum non poſsum cogere , q ꝯ me agas, vt l.1. C.vt nemo inui. &c.& hoc vult Inno.in c.Abbate ſanè.de re iud.in ſex.vbi dicit,q poſsum agere ſemper , qñ dubito in iure , quod habeo in re moleſtari , vt declaretur ius meũ,quod habeo in re. quod no.& iſtud mihi placet magis.de quo vide quod latè ſcripſi in-
8 fra de excep.in rub. ¶ †Quæro, tota die occurrit : ego non volo accipere Titium & Seium in fideiuſſores,vt non habeant beneficium de fideiuſſoribus, videlicet diuiſionis, vt hic, & q prius reus conueniatur,ſi eſt præſens,& eſt notoriè non ſoluendo,vt auct. præſente.C.de fideiuſ. & gl.in l.niſi.ff.de pact.& facit l.fin. §.1.ff ſi cer.pet.uolo ergo,ut omnes ſe ut principales debitores conſtituant, an nihilominus Titius & Seius , qui pro reo interuenerunt,habeant dicta beneficia? dic,quòd ſic,ut eſt gl. ſing.in Auct.de fideiuſ.§.1.in gl.in uerſi.fideiuſſorem.in uer.ſed quid ſi principaliter ſe conſtituit. ibi. & tũc locum habet , cum eadem ſit ratio.cum qua gl.ibi tranſit Ang.quod no.perpetuò. Sed ego intelligo illam glo.ſanè fore ueram, qñ color ſuit quæſitus , ut purà,quia ille ut fideiuſſor accipi non poterat,tunc ut obligaretur,fuit color quæſitus, ſed ẽt ſi principalem debitorem conſtitueret.ut eſt tex.in l.ſed Iulianus.§.1.ff.ad Mace.Secundò intelligo illam gl. niſi ipſi quando in ueritate pro alio intercedunt , uelint dicere & ꝓbare quòd totus ille cõtractus fuerit celebratus gratia tui,& non etiam ſuorum tñ,tunc prius tu principalis es conueniendus,ut arg.l.ſi nõ ſinguli. C.ſi cer.pet. & ar.no. per Bar.in l unde quęritur.ff.commo. Tertiò intelligo illam gl. niſi expreſsè fuerit renuntiatum beneficio epiſtolę diui Adriani,& de fideiuſſoribus,quia tunc ut ſ.dixi cũ renuntiari poſsit, licèt ſint fideiuſſores, tamen ualet, & ut principales conueniri poſſunt propter dictas renuntiationes , ſecus ergo ſi non eſſet renuntiatum,aut eſſet tantummodò renuntiatum beneficio de duobus reis , quia licèt uidentur duo rei , quia principaliter & inſolidum ſunt obligati,ut ſupra de duobus reis. §.1.& ibi dixi. tamen ſunt,ut,unus principalis, & plures fideiuſſores eius,igitur non ſufficit renuntiari dicto beneficio de duobus reis.Quia plus ualet quòd in ueritate agitur, quàm quod ſimulatè concipitur , igitur &c. Et ideo cauti notarij ſemper apponunt in renuntiationibus omnia ſupra dicta beneficia,& ſubdunt,& omnium legum & iurium auxilio renuntiauerũt,quæ ultima renũtiatio eſt multum utilis.de qua per Bart. in Auct.matri & auiæ. C.quando mul.tu.offi.fun. poteſt & in l.ſi quis ſub conditione. ff.de teſt.tu.quod not.

SVMMARIVM.

1 *Dictio negatiua poſtpoſita ſigno uniuerſali , facit æquipollere ſuo contrario .*
2 *Diſparitas inter obligationẽ fideiuſſoris, & principalis,an,& quãdo vitiet fideiuſſionem.& nu.3. & 5.*
4 *Eligere cuius in fideiuſſione liceat.*
6 *Obligatio fideiuſſoris,an vitietur,cũ principalis eſt ſimpliciter obligatus,& fideiuſſor per inſtrumentum habens executionẽ paratam.*
7 *Obligatio fideiuſſoris qui promiſit pœnam pro mora,quando principalis erat ſimpliciter obligatus,an valeat.*
8 *Fideiuſſor qui renuntiauit exceptionibus, quibus non renuntiauit principalis,an teneatur.*
9 *Promittens pro alio principaliter in ſe obligationem ſuſcipiendo, an poſſit in plus teneri.*
10 *Fideiuſſor quando eſt principalis, & ad eum negotium principaliter ſpectat,an in plus teneri poſſit*

Fideiuſſores, ¶ Fideiuſſor non poteſt in plus obligari , quàm principalis, & in plus obligari dicitur , etiam qui citeri tempore obligatur, h. d. Facit quod no.glo.in l.pe. & quod ibi Bar. Ang. & do.Io.de Imo.ff.de præto. ſtip.¶ No. quòd obligatio fideiuſſoris eſt acceſſoria ad principalem. ¶ No.quòd non poteſt eſſe maior acceſsio, q̃ ſit principalis . ¶ No. q licèt fideiuſsio , & ſic acceſsio non poſsit eſſe in plus,tñ poteſt eſſe in minus q̃ principalis. ¶ No.q obligatio fideiuſſoria,& principalis poteſt eſſe diuerſa in qualitate, quia principalis põt eẽ pura,& fideiuſſoria in diem, vel ſub conditione.¶ No.q maior dr̃ obligatio pura,q̃ ſub conditione,vel in diem. ¶ No.illud vulgatum,q qui citò dat, bis dat,& qui dare tardat,dare neſcit,facit l.ſi is cui.§.ſi.ff. de ver.obl. ¶ In gl.obligantur.in fi.dic idem no.gl.in d.l.Græcè.§.illud & ita dicit Bar. q cõiter tenetur per illum tex.qui dicit eos omninò non tene-
1 ri.nã † dictio negatiua poſtpoſita ſigno vniuerſali , facit æquipollere ſuo ꝯtrio, vt l.legitimos.§.an ergo.ff.de leg.tu.s.probat, fideiuſſor nõ põt teneri plus tẽpore,vt hic,& l.fideiuſſor obligari.§.1.ibi,nullo modo teneri: ergo idẽ in quantitate. argu.§. plus. j.de act.& idem tenet glo.in l.pecuniæ fenebris. in fi.ff.de
2 vſur.¶ † In gl.nec plus.in fi.cõclude,qñq; eſt diſparitas inter obligationẽ rei, & obligationẽ fideiuſſoris, qñq; eſt diſparitas in tẽpore ꝯhendæ obligationis,& tunc non vitiat,ſiue præcedat , ſiue ſequatur , vt ff.eo.l.ſi ſtipulatus.§. adhiberi.ſi vero eſt diſparitas in ipſa obligatione iam ꝯcta, & tũc aut eſt diſparitas in ipſa efficacia obligationis,aut in re in obligatione deducta, aut ĩ qualitate,aut in quantitate,aut in tempore,aut in loco,de quibus videamus,& primus caſus eſt,qñ diſparitas eſt in obligationis efficacia,tũc ſi quidẽ obligatio rei ſit efficacior, vt q a principalis tenetur ciuiliter,& naturaliter,fideiuſſor verò naturaliter tñ,& valet, vt j. quibus modis tollitur obligatio.§. pꝛꝛeteà. ſi verò eꝯ obligatio fideiuſſoris eſt efficacior,& idem, vt ſ.eo. §.1.circa ſm,qñ eſt diuerſitas in re deducta in obligatione, tũc aut loquimur in obligatione dãdi, & non tenet, vt l.ſi ita.& qđ ibi no.ff.eo.aut ĩ obligatione faciẽdi,& dic vt l. ſi ſtipulatus eſt
3 opus.& hr̃ in l.ſi quis pro eo.in prin.ff.eo. † Circa tertiũ qñ eſt diuerſitas in qualitate , iſtud põt cõtingere pluribus modis, nã qñq; cõtingit ꝓꝓ appoſitionẽ cõditionis,qñq; ꝓꝓ alienationẽ, qñq; ꝓꝓ generalitatẽ & ſpecialitatem , & qñq; ꝓꝓ adiectionẽ perſonæ ad ſolutionẽ.Primo caſu qñ ꝓꝓ conditionem, & tunc aut principalis promittit purè, fideiuſſor ſub conditione, & valet, vt ff.eo.l ſi a reo.§.1.& hic.aut principalis promittit in diẽ, & fideiuſſor ſub conditione, & eſt diſtinguendũ, ſi ſecũdo eueniat ante diẽ, vel poſt, vt l.fideiuſſor.§.pe.ff.eo. aut eꝯ principalis ſub conditione,fideiuſſor purè,& non tenetur, vt hic.& d.l. ſi a reo.§.1. & intellige fideiuſſorem obligari purè, ſi expreſsè hoc actum ſit. Aliàs ſimpliciter promittẽdo, vr̃ promittere ſub eadẽ cõditione,qua principalis, vt l.ſi vt proponit.ff. eo. vt res potius valeat, q̃ pereat, vt l.quoties.ff.de reb.dub.aut vterq; ꝓmittit ſub conditione, & tunc ſi quidem eſſet eadẽ cõdio, nõ eſt dubium.Si verò ſunt diuerſæ,tunc dic, vt in l.ſi a reo.in §.1. & no.ibi Bar.Secũdò caſu, qñ diuerſitas qualitatis cõtingit ꝓꝓ alienationem,tũc aut principalis promittit purè plures res, & fideiuſſor illas res alternatiue,& valet, vt l.Gręcè.§.pe.ff.e.aut reus ꝓmittit vnum ſimpliciter,& fideiuſſor plura alternatiuè, & non tenetur, vt d.l.Græcè.§.ſi quis Stichum.aut eꝯ reus promittit plura alternatiuè, fideiuſſor vnum ex his ſimpliciter, & tunc aut fuit actum,q nõ poſſit aliud ſoluere,& non tenetur, quia alia obligatio eſt,& durior conditio: aut promiſit ſimpliciter, & valet, quia melior eſt eius conditio, vt l.hi qui acceſſionis.in fine.ff. eodem. ita dicit Bartol. in dicta l.hi qui acceſſionis.Sed Ang.in d.l.Græcè.§.ſi quis Stichum.ff.eo. & Imo.in d.l.hi qui acceſſionis.tenet ꝯ,qñ reus promittit Stichum ſimpliciter & fideiuſſor Stichum & Pamphilum alternatiuè . Primo caſu quia negari nõ poteſt,q non ſit diuerſitas in qualitate obligationis,quia vna videlicet rei eſt pura,alia fideiuſſoria eſt alternatiua,vt d.§.ſi quis Stichum.& facit l.1.§. cum adijcitur.ff. de ver.ob.Prætereà poterat eſſe q ad aliud teneretur,pone q fide-

fideiuſſor ſoluat, vel ab eo petatur Pamphilus, & reus tenetur ad Stichum, cum igitur ad aliud teneretur, igitur non valet, vt hic. quod probatur per id quod ſtatim dicam ſm Bar. in d.l. hi qui. qñ reus promittit non tantum præciſè Stichum, ſed Stichũ aut Pãphilum, & habet electionem, & fideiuſſor habet ẽt illas alternatiuè ſi promittat electione ſibi facta, non valet, vt l. Stichum. in prin. ff. eo. quia reus poſſet eligere vnum, & fideiuſſor alium, multo magis non debet valere, quando præciſè reus tenetur ad Stichum, & fideiuſſor ad Stichum, & Pamphilum. niſi ſm Imo. ſaluando Bart. intelligas, quando eſſet electio creditoris, quia tunc petendo a fideiuſſore vt ſoluat, videtur a principio ille fuiſſe in obligatione, & ſic, eſt par obligatio cum obligatione rei. Sed hoc non placet, quia a principio eſt diuerſitas in ſubſtantia ſui, & qualitate obligationis, igitur & in alternatiuis vtrunque eſt in obligatione, igitur fideiuſſor teneretur a principio ad duo, & reus ad vnum. & ſic vitiatur forma data a l. a principio, vt ad idem teneatur fideiuſſor ſicut principalis, igitur non valet. Reuertor ad dicta Bar. aliquando promittit vterque eaſdem res alternatiuè, ſed eſt diuerſitas in eligendi
4 poteſtate, & tunc † aut in obligatione rei, eſt electio creditoris, in obligatione fideiuſſoris eſt electio ipſius fideiuſſoris, & obligatio valet, quia in cauſam leuiorem, vt l. Græcè. §. pen. nec videtur alia obligatio, quia illum videtur eligere creditor, quem elegerit fideiuſſor. Aut in obligatione rei, eſt electio rei, in obligatione fideiuſſoris eſt electio creditoris, & non valet, quia in cauſam duriorem, vt in d.l. Græce. §. idem Iulianus. aut in obligatione rei, eſt electio rei, in obligatione fideiuſſoris eſt electio dicti fideiuſſoris, & non valet, quia poſſent diſcordare, vt d.l. ſi Stichum. in princ. ff. eo. Tertiò caſu principali, quando hoc contingit propter generalitatẽ, & ſpecialitatem, tunc quia hoc nõ habemus expreſſum in tex. eſt oſtendẽdum rationibus, & ideo ſi principalis promittit Stichum, fideiuſſor hominem in genere, nõ valet, quia cauſa durior, arg. d. §. ſi quis Stichum. aut econtra, & valet. ar. d.l. hi qui. in ſi. ſed ſi vterq; ꝓmittit genus. & eſt diuerſitas in electione, dicit Bar. ibi, dic vt s. dixi in alternatiua. Sed Ang in d. §. ſi quis Stichum. reprehendit hoc, quia quando fideiuſſor promittit Stichum, & reus in genere, reus ad aliquẽ non dicitur obligatus. Quia in obligatione generis, nullum eſt in obligatione, vt l. Mæuius. §. duorũ. ff. de leg. 2. ſed Io. de Imo. in d. l. 2. qui ſaluat Bart. quia ille qui eligitur, dicetur poſtea a principio ſemper fuiſſe in obligatione, vt l. cũ incertus. ff. de lega. 1. Vnde dicit ꝙ ſoluatur opi. Bar. quando nõ rei, non fideiuſſoris, ſed creditoris eſt electio, quia quando creditor eligit, & fideiuſſor poſteà illud ſoluit, videtur illud ſemper fuiſſe in obligatione, vt d. l. cum incertus. ac etiam eſſet illud quod promiſit reus, igitur &c. Sed pro certo hoc mihi non placet, quia qñ alter reorum, rei, vel fideiuſſoris promittit Stichũ ſimpliciter, & purè, & alter hominem in genere, a principio eſt diuerſitas in qualitate obligationis, quia vnus præciſè tenet, qui promittit Stichum, maximè ſi eſſet fideiuſſor, & reus tenetur in genere, ſiue ſit electio rei, ſiue creditoris, quia poterit eligi & Stichus, & Pamphilus, igitur vt diuerſa obligatio, & etiam quia poſſet eſſe durior, non valet. Credo tamen ꝙ ſi reus promittit Stichum, & fideiuſſor in genere promittit hominẽ, & fideiuſſoris ſit electio, ꝙ valeret, quia fideiuſſor poſſet eligere Stichũ promiſſum per eum, & etiam alium qui ſibi minus noceret. igitur vt in leuiorem cauſam ſit obligatus, tenetur, ſecus ſi eſſet electio creditoris, quia poſſet alium eligere, ꝙ magis noceret fideiuſſori. igitur &c. Quartò caſu quando diuerſitas contingit propter perſonam adiectam in ſolutione, & tunc aut in perſona rei non adiicitur perſona fideiuſſoris, & valet, aut ecõtra, & non valet, vt hic, aut in perſonam principalis adiicitur vnus, in perſonam fideiuſſoris adiicitur alius, & tunc idem ꝙ non valet, eo enim ipſo ꝙ non habet facultatem ſoluendi illi perſonæ, cui poteſt principalis ſoluere, durior cauſa eſt, vt d.l. hi qui. debet enim perſona rei inſpici, vt ff. eo. l. ſi teſtamento. in ſi. Circa quartum quando eſt diuerſitas in quantitate, dic vt l. Græcè. §. illud. ff. eo. Circa quintum quando eſt diuerſitas in tempore, dic, aut fideiuſſor promiſit tempore lõgiori, & valet, vt hic, quia nõ videtur acceptus in duriorem cauſam. fallit ſi fideiubeat cõſtituendo ſe debitorem, vt l. ſed & ſi citeriore. ff. de
5 conſti. pec. † Circa ſextum quando eſt diuerſitas in loco, in quo debet fieri ſolutio. Primò caſu valet, & habet ratio loci ex parte vtriuſque, vt l. ſi teſtamento. §. ſi. ff. eo. ſecundò caſu dicit Bar. quòd non valet: nam eo ipſo ꝙ fideiuſſor poteſt conuenire in alio loco quam principalis, eſt eius cauſa durior. & ſic non valet, vt hic, & d.l. ſi teſtamento. in ſin. Sed hoc non placet Ange. niſi quãdo locorum diuerſitas inducit aliquid plus, vel durius dicto fideiuſſori, putà quia fideiuſſor eſt in propinquiori loco, per l. fideiuſſor obligari. §. qui certo loco. ff. eo. Io. de Imo. tenet ſimpliciter opi. Bar. & dicit ꝙ ratio Ang. non eſt vera, quia immo vitiatur obligatio quando loca ſunt diuerſa, quia ſatis eſt ꝙ plus conſtet ſolutio in vno loco, quàm in alio, licèt quãdo-
6 que contingat aliud. arg. l. Labeo. ff. de ſtatulibe. ¶ † Quærit Bar. principalis eſt obligatus ſimpliciter, fideiuſſor verò eſt obligatus publico inſtrumento, ꝙ hẽt ea forma ſtatuti executionem paratam, an valeat? & videtur quòd non, quia in duriorem cauſam agitur: ſed contrarium determinat Bart. in d.l. hi qui. quia non eſt obligatus in plus, ſed efficacius, vt s. §. 1. facit l. pupillus.
7 & quòd ibi no. ff. de ver. obl. quod ſing. tene mẽti. ¶ † Quærit ibi Bar. pone ꝙ principalis eſt ſimpliciter obligatus, fideiuſſor verò promiſit pœnam, an teneatur? & videtur ꝙ non, quia eius cauſa videtur durior, dicit Bar. aut fideiuſſor promiſit pœnam pro mora rei, cum ipſe reus non promiſerit. & tunc non tenetur, quia non eſt incongruum, ꝙ ex ſua mora teneatur in plus quam principalis, vt l. mora. ff. de ver. ob. tu dic ꝙ de hoc eſt gl. ſingu. in l. ſicut reus. ff. eod. & ibi Bar. & iſto caſu non tenetur ad
8 pœnam vt fideiuſſor, ſed vt principalis, ſm Ange. ibi. ¶ † Quid ſi fideiuſſor renuntiauit quibuſdam exceptionibus quibus nõ renuntiauit principalis, an teneatur? Reſpondet Bart. Aut ſunt exceptiones prouenientes ex perſona fideiuſſoris, quæ ad principalem nõ tranſeunt, & iſtis poteſt renũtiare, vt l. ſi fideiuſſor. §. quædam. & ibi no. ſi. mãda. ſi verò ſunt exceptiones quæ competebant principali, tunc ſi quidem ſunt exceptiones dilatoriæ, non valet fideiuſſio, quia ſm hoc deberet plus tempore, ſi verò eſſent peremptoriæ in totum vel ad tempus, tunc quia non valet fideiuſſor, quia ſic etiam teneretur in plus, vt ff. de duob. re.
9 l. eandem. §. 1. ¶ † Quid de eo qui pro alio promittit principaliter ſuſcipiendo in ſe obligationem, an poſſit teneri in plus? & gl. in d.l. Græcè. §. illud. dicit ꝙ non, per illum tex. ſed Bar. in d. l. hi qui. tenet contrarium. aut enim aliquis promittit pro alio animo nouandi, & tunc conſtat ꝙ poteſt obligari in plus, vt ff. de noua. l. in diem. Itẽ ſi ab initio ſuſcepit obligationẽ pro alio, eadem ratione. Idem ſi principaliter promittit pro alio remanente in obligatione, vt patet in eo qui pro alio conſtituit ſe ſoluturum, vt l. ſed & ſi citeriore. ff. de cõſtitu. pecu. quod nota.
10 ¶ † Quid ſi fideiuſſor eſt principalis, & ad eum negotium principaliter ſpectat, an poſſit teneri in plus? reſpondet Bar. quædã ſunt quæ reſpiciũt effectum, & in iſtis illud quod eſt in veritate, inſpicitur, vt l. ſed Iulianus. §. 1. ff. ad Mace. quædam ſunt quæ reſpiciunt formam fideiubendi, & in his non eſt curandũ, quid ſit in veritate, ſemper enim reſpicitur forma, hoc eſt quis aſſumatur, vt principalis, & quis vt fideiuſſor, vnde cum hoc ſit de forma, quòd fideiuſſor non obligetur in plus, vt hic dicit Bart. obligationẽ vitiari. ſufficit enim ꝙ accipiatur loco acceſſionis, vt hic, nec curatur quid ſit in veritate. quod dicit Ange. in d.l. hi qui. & ibi Imo. in ſi. forè verum, niſi fideiuſſor iurauerit, quia tunc ualet vt obligatio principalis, ex quo nõ poteſt valere, vt acceſſoria, per tex. ſingularem in l. cum pater. §. filius matrẽ. ff. de leg. 2. vbi dicitur probari, ꝙ iuramentum habet vim clauſu-
a læ, vt res valeat omni meliori modo quo poteſt. [a] quod ſingulariter tene menti, quia hodie vt plurimum in contractibus apponitur iuramentum: & per ꝯñs videretur, ꝙ nunquã vitiaret obligatio fideiuſſoris, ex eo, quia dicatur in plus obligaſſe, qđ limitat totam iſtam materiam. Sed tu dic, quod hoc non eſt dictum ipſorum, ſed Bar. in l. ſi quis pro eo. in prin. ff. eo. in verſ. 8. prohibetur ratione ſolennitatis &c. vbi dicit, ꝙ licèt iſto caſu non teneatur, vt fideiuſſor, quia forma in fideiuſſore nõ eſt ſeruata, tamen tenetur, vt principalis propter dictum iuramentum, quod no. perpetuò.

ADDITIO.

a Quo poteſt. Vide Rom. conſi. 517.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor an, & quando actione mandati agat. & nu. 4.*
2 *Emptor licèt non habeat regreſſum contra venditorem, niſi iudicialiter re euicta, poteſt fideiuſſor agnoſcere bonam fidem, & agnoſcendo extra iudicium habet regreſſum contra ſuum principalem.*
3 *Fideiuſſor quando, & quomodo poſſit ſe eximere ab obligatione.*

Si quid autem. ¶ Fideiuſſor ſoluens pro reo habet contra eum mandati actionem, hoc dicit. ¶ No. quod eò ipſo ꝙ quis pro alio fideiubet, dicitur habere mandatum a reo de ſoluendo, ad quod tenetur principalis, vel

vel id quod promiſit, vt l. indebitam. ff. de condit. indeb. & hic.
¶ No. ibi, recuperandi cauſa, ꝙ qñ fideiuſſor ſoluit animo recu
perandi a reo, non habet regreſſum ↄ eum actione mandati.
a ¶ No. quod fideiuſſor [a] nunquã habet actionem mandati cõtra
reum priuſquam ſoluerit. ¶ No. ꝙ quibuſcunq; verbis poteſt fi-
1 deiuſſor accedere. ¶ † No. ꝙ actio mãdati dat fideiuſſori, quod
eſt verum, qñ pro præſente, vel mandante, vel patiente fideiu-
bet, ſecus ſi pro abſente, vt l. ex mandato. §. 1. ff. manda. quia
tũc vt ibi, dicitur habet actionem negotiorum geſtorũ, vt vult
2 gl. hic in verſi. iudiciũ. ¶ † In glo. magna. ibi. §. fideiuſſores. no. ꝙ
licèt emptor nunquam habeat regreſſum contra venditorem,
niſi iudicialiter res fuerit euicta, vt l. non tamen. ff. de euictio. &
l. ſi dictũ. §. 1. ff. eo. ſi tamen fideiuſſor poteſt agnoſcere bonam
fidem, & agnoſcẽdo etiam extra iudicium, habet regreſſum cõ
tra ſuum principalem. ¶ In ea gl. indebitam. dic ſimilis gl. eſt in
d. l. Lucius. ff. eo. & in l. ſi pro ea. C. man. & in c. fi. extra. eo. Et qđ
3 gl. † dicit, diu ſtetit in obligatione, intellige diu arbitrio iudi-
cis, ſm communem opinionẽ, vt no. gl. in d. l. Lucius. & in d. l. ſi
pro ea. & ibi omnes doctores. Et prædicta vera ſunt, quãdo diu
ſtetit in obligatione, ſecus ſi diu ſtetit in promiſſione, ſed non
obligatione. Exemplum ſi promiſit de euictione, quia antequã
eueniat caſus euictionis, quia ſub conditione obligatur, nõ di-
citur eſſe in obligatione, ergo nõ poteſt petere ſe eximi ab obli
gatione, in qua nondum fuit. ita dicit Bar. Iac. de Are. Bal. An-
ge. Raph. & Imo. in l. facere poſſe. ff. ſolu. matrim. & Cyn. Bal. &
Sal. in d. l. ſi pro ea. Ex quo Bal. in d. l. facere. dicit forè in practi-
ca aduertendum, ꝙ iſtò caſu quãdo diu ſtetit fideiuſſor in obli
gatione, & propter hoc vult ſe eximere, non concluderet li-
bellus ſuus, ſi diceret, ꝙ diu ſtetit in fideiuſſione, ſed debet di-
cere, quod diu ſtetit in obligatione. Et ſic tu forma libellũ nar-
rando cõtractum in obligatione principali, & qualiter pro eo
fideiuſſiſti, & quod virtute dictæ fideiuſſionis diu ſtetiſti obli-
gatus, ſiue in obligatione dicto tali creditori, quare petis te a di
cta obligatione eximi, & liberari. quod no. Adde ad gl. quintũ
caſum, videlicet quando fideiuſſor depoſuit, obtulit, & conſi-
gnauit, vt l. obſignatione. C. de ſolut. ita dicit gl. in d. l. Lucius. &
doct. in l. ſi pro ea. quod eſt verum ſm Bald. ibi niſi incontinẽti
offerat, quia non debet ex facto ſuo velle nocere principali. Itẽ
adde ſextum caſum, quando per interceſſionem liberatur reũ,
quia tunc eſt ſimilis ſoluenti, igitur agit antequã ſoluat, vt not.
glo. in d. l. ſi pro ea. & eſt caſus in l. ſi mandato meo. §. ſi iudicio.
ff. manda. in ſecundo reſponſo illius §. Septimus caſus eſt in d.
§. ſi iudicio. in primo reſponſo, videlicet in fideiuſſore iudicij,
contra quem eſt parata executio, & ↄ reum principalem, vt l.
fi. in fi. & ibi doct. & Bar. C. de vſuris rei iudi. quia ſententia la-
ta ↄ principalem, mandatur executioni ↄ fideiuſſorem iudicij
ſine nouo proceſſu, ſecus ↄ fideiuſſorẽ ↄctus, vt l. 1. ff. iudicatum
ſolui. & ibi plenè Bar. facit l. eum pro quo. ff. de in ius voc. Octa
uum caſum addit Bal. in d. l. ſi pro ea, quando fideiuſſor eſt obli
gatus ex inſtrumento, ꝙ habet executionem paratam ex forma
b ſtatuti, tunc vt condemnatus poteſt petere a principali. [b] ſed Sa-
ly. ibi dubitat conſiderato modo, videlicet ꝙ fideiuſſio, & obli-
gatio, & cõfeſſio fideiuſſoris, & inſtrumenta, & omnia fiunt in
inſtanti & voluntariè ex quadam tacita conuentione, ꝙ nõ ſic
poſt modicum tempus agere poſſit, aliàs fideiuſſio nõ vr̃ pro-
deſſe reo, ↄ no. per gl. in d. l. ſi ꝓ ea. vnde dicit ꝙ vr̃ expectãdũ,
ꝙ petatur executio cõtra eum, & hoc mihi placet, pro quo ad-
ducitur dictum Bar. in l. hi qui. ff. eo. & dixi ſ. proxi. §. quia, licèt
fideiuſſor ſit obligatus ex inſtrumento guarentigiato, tñ nõ dr̃
in plus obligari, licèt efficacius obligetur, igitur in eo, qđ pro-
miſit, habeat patientiam donec executio petatur, non dico exi-
gatur, quia antequam exigatur, interim non eſt in aliquo dam-
no. ¶ In ea gl. in fi. no. & ſigna totam iſtam glo. Et in hoc vltimo
conclude ſm Sal. in d. l. ſi pro ea. in verſ. oppo. 8. ꝙ etiam ſi reus
fuit tutus &c. An fideiuſſor qui ſoluit, agere poſſit actione mã
4 dati & repetere a reo? An † fideiuſſio fuerit neceſſaria ex par-
te fideiuſſoris, quia ex vltima voluntate proceſſit, & tunc ſol-
uens non agit actione mandati, nec repetitur, quia teſtato reo
legaſſe & proſpexiſſe vr̃, vt eſt caſus in l. tribus. ff. de vſufr. earũ
rerum quæ vſu conſumuntur. Aut fideiuſſio fuit voluntaria, &
ex ↄctu, ſeu rogatu rei præcedens, & tunc aut nulla exceptio
rei, neq; reo cõpetebat, & tunc agit vt hic, aut exceptio aliqua
c competebat, [c] & tunc aut erat exceptio dilatoria iudicij, nihi-
lominus agit, ſecus ſi ſciens, vel ignorãs fuerit, vt l. ſi fideiuſſor.
§. quędam. ff. man. & ibi gl. & Bar. Aut erat dilatoria ſolutionis,
& tunc aut competebat fideiuſſori, ita ꝙ nõ reo, & ſtatim agit,
ꝙ ei reus nihil obiicere põt, aut cõpetebat ẽt reo, & ipſam non
oppoſuit, & tunc fideiuſſor nõ ſtatim agit, ſi hoc ſciebat, ſed tẽ-
pus expectabit, vt l. ſi mãdato. in prin. ff. mãd. ſecus ſi probabili
ter ignorauit, quia ſtatim agit: argumento eorum quæ ſtatim ſe
quuntur. Aut exceptio erat peremptoria, & diſtingue eodẽ mo
do, quia aut competebat fideiuſſori, ita ꝙ non reo vt exceptio
Velleiani vel Macedoniani, vel pacti perſonalis, tunc ſoluens a
reo repetere põt, quia nihil obiicere põt, vt d. l. ſi fideiuſſor. §. fi.
& hoc ſiue ſit exceptio ex cauſa honeſta, vt ibi, ſiue ex cã inho-
neſta, vt l. idemq;. §. generaliter. ff. man. ſm exemplum Azo. nec
ob. l. 3. §. ſed ſi tu incidiſti. ff. quod quiſq; iu. quia fideiuſſor poſt
exceptionem peremptoriam in reo, & ſibi competentem impe
trauit ius iniquum abſq; facto & conſenſu rei principalis, ex cu
ius impetratione ſe priuauit a iure opponẽdi exceptionẽ prius
quæſitam, vnde ei imputatur & non reo, cui durat & competit
ſua exceptio. ideo nimirum ſiue ſponte vel compulſus ſoluat a
reo, cui eſt ſalua exceptio non repetit: & ſic caſus ille membrũ
hoc nõ attingit, quicquid gl. ſenſerit in d. §. generaliter. Aut ex-
ceptio peremptoria competebat ẽt reo, & dic, aut ex facto fi-
deiuſſoris fuit quęſita, vt pacto de non petendo, quod prodeſt
etiam reo, vt ff. de pact. l. idemq;. §. 1. tunc a reo non repetit, nec
põt ipſe facti ignorãtiam allegare, ꝙ in facto ſuo eſt intolerabi
le, vt l. quanquam. ff. ad Vellei. ẽt iuris ignorantia, quaſi ignora
uerit, quòd pactum ſibi factum non prodeſſet, vt quia detur
actio mandati contra reum, cui exceptio competebat, iuris
ignorantia ſoluentis non attenditur, vt d. l. ſi fideiuſſor. §. nõ ma
lè. in fi. Aut hæc exceptio ex facto rei, ex ſua perſona fuit quæ-
ſita, & tunc diſtingue, vt in gl. in d. l. ſi pro ea. aut fideiuſſor non
potuit vti ea, & tũc ſoluens agit, ꝙ nihil ei imputari poteſt. aut
ea vti potuiſſet, & tunc dic ſciens eam competere, omiſit, non
repetit a reo, ſi ignorabat eam competere ſibi, & tunc aut igno-
rantia facti agit, aut iuris, & nõ agit, vt d. §. non malè. Breuis au
tem concluſio eſt, ꝙ fideiuſſor agit mandati, ſi ei reus nihil põt
imputare. Veruntamen hoc caſu ad tempus non agit, ſi id quod
poteſt ei imputari, temporale eſt, ſecus ſi eſt perpetuum, vt ex-
ceptio perpetua, quia tunc perpetuò non agit. nota omnia iſta,
quia materia quotidiana, & non eſt diu, quod hic fuit de facto
in perſonam domini Franciſci Zanni, de Florentia.

ADDITIONES.

a Fideiuſſor. Limita hoc ꝓcedere ſi fideiuſſor in vim ſubmiſſi eſſet carceri mã-
cipatus, aut excommunicatus, quo caſu fideiuſſor poſſet agere contra debi-
torem, vt ſoluat ſummam pro qua eſt obligatus, excommunicatus, uel car-
ceratus, cum hactenus, hoc eſt in tantum ſibi abſit. l. his conſequenter. §. Cel-
ſus. & ibi Flo. & alij ſam. etc. in Pan. quoniam ubicunque ſibi ſoluerem, da-
retur mihi ſepe. eo caſu poſſum agere, ut debitor me liberet, aut reus ſoluens. l.
ſi quis mandato. & ibi notatur, de neg. geſt. in Pan. ſecundum Flo. in d. §. Cel
ſus. ad idem gl. mag. circa fi. ver. ad quid agat. in l. ſi quis mãdatu Titij. ff. de
neg. geſt. ubi Bar. Alb. & Bal. concludunt fideiuſſorem condemnatum poſſe
contra debitorem agere, ut liberetur, uel indemnis præſeruetur. & latius dixi
conſ. 112. [illegible] Dominus quõdam Clau. Luca. uer. ſed ad quid fideiuſſor. Am-
plior hanc limitationem procedere, ẽt ſi fideiuſſor eſſet obligatus tanꝗ prin
cipalis, ſi prin. debitor declarauerit, ut & declarari ſolet, ꝙ oĩa fuerunt con-
uerſa in utilitatem ſuam. Cornelius late conſ. 224. incip. uiſo puncto. col. 2.
uer. ſed his non obſtat. litera c. vol. 1. & copioſe dixi in d. conſ. 97. in uer. confir-
metur. & in uer. nec obſt. Adde alios caſus, in quibus fideiuſſor ante ſolutio-
nem põt agere. in c. fi. de fideiuſſorib. extra. & quæ actio ſibi competat. & ad
quid, conſuluit Steph. Bert. conſ. 545. quamuis, vol. 2. primorum.
b Principali. Adde Alex. conſ. 72. in fi. 2. lib.
c Competebat. Vide Alex. conſ. 57. 1. lib. & 66. & quòd no. voluit Abb. conſ. 60.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor aliter quàm per ſtipulationem obligari non poteſt, licèt principalis re & verbis ſit obligatus.*
2 *Scriptura in dubio ſtandum eſt donec contrarium probetur.*
3 *Fideiubeo verbum quid importet.*
4 *Probatio contra inſtrumentum qualiter fieri debeat.*
5 *Solemnitas an, & quando præſumatur.*
6 *Acta iudicij quando præſumantur ſolenniter interueniſſe, & nu. 7.*
8 *Solemnitas intrinſeca, quæ dicatur, & quæ extrinſeca.*
9 *Sententia lata a iudice ordinario, an mandari debeat executioni, ſi aliter de iuriſdictione non appareat.*

In ſtipulationibus. ¶ In ſtipulationibus ſolẽnitas in-
trinſeca interueniſſe præſumit,
qñ ſcripturę verba apta ſunt illam comprehendere. h. d. ¶ No. in
1 prin. ibi, in ſtipulationibus fideiuſſorum &c. ꝙ † fideiuſſor obli
gatur per ſtipulationem, & nõ videtur poſſe aliter obligari, li-
cèt principalis obligatus ſit re, vel verbis, vt hic iuncto ſup. eo.
§. 1. & allegatur caſus communiter in l. 5. §. ſatis accepto. ff. de
verb. obl. & in l. blanditus. C. eo. & ita communiter tenetur. Sed
mihi illa non probant de neceſſitate, quia aliter ꝗ verbis fide-
2 iuſſor obligari non poſſit. vide ſubtiliter tu. ¶ † No. ꝙ in dubio
ſtandum eſt ſcripturæ, donec probetur contrarium, vt l. cum ꝓ-
cibus. C. de proba. & hic. ¶ No. ꝙ quando tabellio aliquid in in-

ſtrumento ſuo atteſtatur, præſumitur actum inter partes. facit
l. optimam. C. de ꝯhen. & com. ſtip. ¶ Not. ꝙ qñ fideiuſſor acce-
3 dit, ſatis eſt ꝙ dicat, fideiubeo. Nam illud † verbum eſt ita præ-
gnans, ꝙ omnia quæ ad illam fideiuſsioнẽ requiruntur, videan-
tur acta, & interueniſſe, vt hic, intantũ quòd dictũ verbũ, fideiu-
beo, ſimpliciter prolatum, importat vt obligetur omni meliori
modo quo poteſt, & per ꝯñs ſiue ſit factum, ſiue datio, cui acce-
dit, videatur illud promiſiſſe, vt eſt gl. ſing. in l. cum filium. §. 1.
ff. de ver. ob. & no. Bar. in l. ſi quis ꝓ eo. in prin. ff. eo. quod per-
petuò no. quia vidi multos aliter dicere. ¶ No. ibi, ſcripſerit ſe,
quòd hic eſt caſus, quòd nõ tm̃ pro ſcriptura publica ꝓſumitẽ,
ſed ẽt pro priuata, quia hic fideiuſſor, propria manu ſcripſerat,
vt etiam vult hic gl. & tex. & ibi doc. in l. ſciendũ ff. de ver. obl.
¶ In gl. 1. ibi. §. ſi verò in mõ. in prin. no. ergo vt dixi, quòd ſtari
a debet inſtrumento, donec probetur ꝯ̃rium. ¶ Qualiter autem, [a]
4 ꝯ̃ inſtr̃m probabitur, dic, † quòd aut vult quis falſitatem inſtr̃i
probare, dic, quòd põt ẽt per teſtes, vt l. optimam. in ſi C. de cõ-
trahen. & com. ſtip. & dr̃ falſum, quia ꝯ̃ eius voluntatẽ, eſt ſcien-
ter factum. Aut vult probare errorẽ ſcribẽtis, & põt per teſtes,
vt l. error. C. de teſt. Aut vult probare ſimulationem, & tũc aut
b ꝯ̃ctus fuit celebratus in ſcriptis, [b] & nõ põt niſi per ꝯ̃riam ſcri-
pturam, vt l. generaliter. cum gl. C. de non nu. pec. & qõ dicatur
ꝯ̃ctus in ſcriptis celebrari, habetur in l. ꝯ̃ctus. C. de fi. inſtru. Aut
ꝯ̃ctus fit celebratus ſine ſcriptis, & tũc põt ſimulationẽ probare
per teſtes, licèt ille ꝯ̃ctus ſit in ſcriptis redactus, vt not. in gl. in
l. illicitas. §. veritas. ff. de off. præſi. & illo modo dicunt dictæ duę
gl. adinuicem concordari, q̃ videntur ꝯ̃riæ ſm̃ Iac. de Butr. in d.
l. illicitas. §. veritas. Aut vult probare ſolennitatẽ ꝯ̃ctus defeciſ-
ſe, & põt ẽt per teſtes, vt no. gl. & Bar. in l. iuriſgent. §. quod ferè.
ff. de pact. ita dicit Sal. in d. l. cum precibus. in fi. C. de proba. Et
adde, qđ no. doc. in l. in exercendis. C. de fid. inſtrum. & Bar. in l.
1. §. ſi quis neget. ff. quemad. teſt. ape. & dixi ſ. tit. 1. §. itẽ verbo-
5 rum. ¶ In ea gl. in fi. dic, vt dicam ſ. eo. in gl. fi. ¶ † In gl. fi. in fi. &
qñ ſolennitas præſumatur? dic, aut quæritur de ſolennitate in-
trinſeca, & tunc aut de ea non fit mentio in inſtrumento, & nõ
præſumitur, vt l. quæcũq. ff. de pub. in rem act. Aut de ea fit mẽ-
tio, & tunc poſsibile eſt eam ſolennitatem ꝯhi, & tunc aut quæ-
ritur inter eaſdẽ perſonas, & præſumitur, vt in l. optimã. & ibi
gl. & oẽs doc. C. de ꝯhen. & com. ſtip. ſi eſt talis ſolennitas, cui
poſsit per partes renuntiari, alias ſecus, vt no. in l. de tutela. C.
de in integ. reſt. mi. Aut inter alias, & non præſumitur, vt in Au-
then. ſi quis in aliquo. C. de eden. Aut quæritur de ſolẽnitate in-
trinſeca, & tunc aut quæritur de ſolennitate materiali, & non
præſumitur, ut ĵ. de empt. & uend. §. pretium. Aut de ſolennita-
te formali, & præſumitur, ut hic, & hoc ſi in ſcriptura dicatur
per partes, uel per tabellionẽ, ſecus ſi per teſtes, ut l. 1. C. de uſu.
Aut de ea, quam natura uerborum prolatorũ non cõprehẽdit,
ſed eſt apta comprehendere, & tunc aut in teſtibus, & non præ-
ſumitur, ut d. l. 1. C. de uſu. Aut in inſtrumento, & præſumitur,
ut ſ. tit. 1. §. ſi ita ſcriptum. ita dicit Bar. Dy. & doct. in d. l. ſcien-
6 dum. † Aduertas tñ ſm̃ Bal. in d. l. ſciendum. quod diuturnitas [c]
c temporis facit præſumi omnia ſolenniter acta, & ſolennitatem
pręceſsiſſe, ut eſt caſus in l. ſi filius. ff. de peti. hære. & in l. qui in
aliena. §. 1. & ibi Bart. & doc. ff. de acq. hære. & notatur in l. cum
de in rẽ uerſo. ff. de uſu. Quod facit, quòd ſn̄ia lata diu, & lõgo
tempore, præſumatur ritè & rectè lata, & pręcedente legitimo
proceſſu, ẽt ſi non producatur proceſſus, ut not. Cy. & doc. in l.
emancipatione. C. de fi. inſtr. & no. Bar. in l. admonẽdi. ff. de iure
iu. Et iſta faciunt ad qõnem quotidianam. dr̃ in ſn̄ia uiſo libel-
d lo, [d] uiſa litis conteſta. an ꝑ hoc probetur litis cõteſtatio inter-
ueniſſe? & ur̃ quod nõ, quia inter litis cõteſta. & ſn̄iam, eſt dare
medium longum, & ſic tempore ſn̄iæ non ur̃ poſſe interuenire
dictam lit. conteſt. igitur nõ probatur, quòd interuenerit. ar. gl.
in l. 1. C. de iur. haſt. fi. lib. 10. & hoc tenet Inn. & Io. And. ĩ c. qm̃
ꝯ̃ falſam. de prob. Qđ eſt uerũ ſm̃ Bar. in Auct. ſi quis in aliquo.
C. de eden. niſi partes fuerint præſentes, & non ꝯ̃dixerint, quia
tunc præſumitur oĩa prædicta interueniſſe. ar. l. fi. C. de rela. Et
idem nota Bar. in l. acta. ff. de re iudi. & in l. 4. §. condemna: ſi. eo.
ti. & ibi Ang. & Imo. & Bar. in l. fi. ff. qñ app. ſit. & ibi latè ſcripſi,
dic, ut ibi Ang. & Io. de Imo. in l. ſciendum. ff. de uer. ob. Et idem
ſi ſn̄ia fuit lata in contumacem, dummodò conſtet ex actis de
contumacia, aliter quam per aſſertionem iudicis in ſn̄ia, quia
præſumitur oĩa acta legitimè ꝓceſsiſſe, de quibus iudex facit
mentionem, ita no. dicit Inn. in c. bonæ. el 2. extra, de elec. & no.
Imo. in l. ſi cum nulla. ff. de re iud. Sed Rapha. in d. l. fi. tenet opi.
Canoniſtarum, quòd per dicta uerba nõ probatur lit. cõt. Tu cõ-
cordare potes opiniones, aut ſn̄ia fertur partibus præſentibus,
& acquieſcentibus, & ſic tacitè approbantibus ſn̄iam, maximè
lapſu 10. dierũ, vt l. ab eo. C. quõ & qñ iudex. & l. cũ antea. C. de
7 arb. & Auct. hodie. C. de app. & tũc † præſumunt oĩa ſolenniter
acta. & ita loquit opinio legiſtarũ, q̃ ſn̄ia valet, ſaltẽ tacito cõ-
ſenſu partiũ. ar. l. 2. C. com. vtriuſq; iud. cõiũcta l. cũ antea. C. de
arb. aut partib. non tacentib. ſed reclamantibus, & tũc nõ præſu-
muntur prædicta interueniſſe niſi probetur, ꝙ præſentia partis
non potuit facere illa interuenire pręſumi, cum ille actus ſen-
tentiandi fiat, & fieri poſsit parte inuita, vt l. inter ſtipulantem.
§. Stichum. ff. de ver. obl. & ita intelligatur opinio Canoniſtarũ.
ita ſentit Rapha. in d. l. fin. quod eſt not. dic, vt ibi latius ſcripſi.
8 ¶ † Quæro, quæ dicatur ſolennitas intrinſeca, & quæ extrinſeca?
& dic, ꝙ ſolennitas intrinſeca eſt, ſine qua ver. ob. nõ poteſt ve-
rificari, vt patet hic in fideiuſsione, quæ nõ poteſt verificari ſi-
ne ſtipulatione, vt d. l. blanditur. & ſtipulatio ſolennis non veri-
ficatur ſine interrogatione præcedente, & reſponſione ſecuta.
igitur cum fideiuſsio nõ poſsit eſſe ſine ſtipulatione, & ſtipula-
tio nõ poſsit eſſe ſine interrogatione præambula, eò ipſo ꝙ di-
citur, fideiuſsit, intelligitur per ſtipulationem, præcedẽte inter-
rogatione, & promiſsione ſequente. Extrinſeca ſolẽnitas eſt ſi-
ne qua verborũ prolatio poteſt verificari, & ideo ex cõtractu
emptionis, præſumitur ſolennitas, non ꝙ authoritas tutoris in-
teruenerit, quia ſine ea poteſt eſſe emptio & vẽditio, & ſic pa-
tet, ꝙ ſolennitas extrinſeca eſt quam verborum prolatio non
comprehendit, ſupple, nec eſt apta nata comprehendere, & ſic
non obſtat. §. ſcriptum. ſupra tit. 1. & ita dicũt doc. in d. l. ſciẽdũ.
9 ¶ † Quæro, ſententia lata eſt a iudice ordinario, an mandabitur
executioni, ẽt ſi aliter non appareat de iuriſd. Ang. in d. l. ſcien-
dum. tenet ꝙ non, quia priuatorum cõſenſus, non dat iuriſd. vt
l. priuatorum. C. de iu. om. iud. ſed Imo. ibi ꝯ̃, & allegat gl. & ibi
no. in c. cum in iure peritus. extra de offi. deleg. vbi pro ordina-
ria iuriſd. præſumitur. facit l. Barbar. ff. de off. præto. ſed non præ-
ſumitur pro delegata, niſi ſi & inquãtum conſtat, & probatur,
vt vult gl. in d. c. cum in iure peritus. Sed Inno. in c. 2. de eo qui
fur. ord. ſuſc. ſentit hoc verum, qñ nũquam pars fuit in iudicio,
& ſic proceſſum fuit in iudicio ꝯ̃ abſentem illum, licẽt fortè cõ-
tumacem. ſecus ſi fuerit in iudicio, & litem fuerit conteſtatus
omiſſa exceptione defectus poteſtatis, & multò fortius ſi in to-
to iudicio interuenit, & nihil dixit, pręſumitur pro poteſtate iu-
dicis delegati. arg. l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. de procura.
et idem etiam ſẽntit in d. c. quoniam cõtra falſam. de probatio.
vbi etiam Inn. vult, ꝙ eò ipſo, ꝙ cum Titio fuit lis conteſta. tan-
quàm cum procuratore Seij, ꝙ præſumitur procurator, niſi cõ-
trarium probetur, vt argu. d. §. ratihabitio. et idem voluit in d.
c. 2. de eo qui fur. or. ſuſce. et in c. 1. uer. abſenti. de elect. in 6. ita
dicit Imo. in d. l. ſciendum.

ADDITIONES.

a Qualiter autem. De inſtrumento ſi de falſo redarguatur, qualiter debet edi copia parti, vide Pan. in c. contingit. de fi. inſtru. Item in inſtrumento reprobando quot teſtes requirantur per Panor. in c. cum Io. de fi. inſtr.

b In ſcriptis. Dic tamen ſecundum Roman. conſil. 105. quod nullus contractus ad ſui validitatem requirit ſcripturam.

c Diuturnitas. Limita no. niſi ex actis deprehenderetur defectus in his quæ præſumuntur, quia tunc euidentia facti tollit præſumptionem ſm̃ Pau. de Caſt. conſi. 50.

d Viſo libello. Vide Alex. conſi. 12. & conſi. 136. 3. lib.

De literarum obligatione.

¶ Iſta rubr. cõtinuatur ad præcedentia, ſupra in tit. de obli. in fi. Quia ſupra uidimus de obliga. quæ contrahuntur uerbis, nunc ponit de his, quę contrahuntur literis. Vnde de his dicturus adnectit rubricam de literarum oblig.

SVMMARIVM.

1 *Literarum obligatio, an, & quando locum habeat.*
2 *Intellectus ad l. aduerſus. C. de non num. pec.*
3 *Exceptio non numeratæ pecu. an &, quando opponi poſſit.*
4 *Confeſſio non recepti quouſque obſtet.*
5 *Confeſſio an, & quando cauſam annexam requirat.*
6 *Stipulatio ſine cauſa an valeat.*
7 *Cõfeſſio an fiat per verba de præſenti, vel de præterito, nihil intereſt.*
8 *Inſtrumentum quando probet pecuniam fuiſſe numeratã. & nu. 9.*
10 *Inſtrumẽtũ an reddatur inualidũ, ſi in eo dicatur habuit & recepit, & ad ſe traxit dictam quantitatem, tamen teſtes dicunt quod habuit & recepit in vna manu, & in alia reddidit ipſi creditori.*
11 *Exceptio in ſcriptis proponi debet.*
12 *Statutum quod vltra quinquaginta libras debitum non poſſit probari per teſtes, quomodo intelligendum.*
13 *Obligatio cauſæ tantum oritur ex obligatione literarum, & quando ſit ad agendum efficax.*

14 Exceptioni non nu pec. an poſſit renuntiari, & quid ſi ante biennium ſit renuntiatum, ſiue in ipſo contractu, ſiue ex interuallo, & nu. 15.

OLim ſcriptura. ¶Totus iſte tit. diuidiť in duas partes. Primò, ponit qualiter olim ſcriptura obligabat, & eius correctionem, & nouum ſtatutum. Secundò ponit intra quantũ tẽpus olim & hodie põt exceptio opponi non nu.pec. 2. ibi, multum. ¶Et h. d. ſcribens ſe debere ex mutuo qđ nõ recepit ſperans ſe recipere, obligatur literis cum effectu, olim poſt quinquenniũ, hodie poſt bienniũ. h. d. totus ti. ¶No. ꝙ ſi quis in ſcriptis cõfiteť ſe mutuo recepiſſe, quod nõ recepit, intra bienniũ habet exceptionẽ non nu.pec. ¶No. ibi, poſt multum temporis. coniuncto ibi, vt vltra biennij, &c. ꝙ biẽniũ dř multum tp̃s, de quo dic, vt in l. 1. cum ibi no. per doc. C. de fideiuſſ. ¶No. ibi, ſcriptura obligetur, ꝙ ſi debitor qui confitetur in ſcriptis ſe pecuniam recepiſſe ſpe futuræ numerationis, ꝙ ſi intra biennium exceptionẽ non opponat, obligari dř dicta ſcriptura, & ſic literis. ¶Not. ibi, & ex ea naſcatur conditio. quòd literarũ obligatio eſt apta nata, vt ex ea naſcať actio, ẽt ſi in dicta cõfeſſione de recepto, non interuenerit ſtipulatio, ſiue promiſſio de reſtituẽdo. ¶Not. ꝙ vtile eſt taliter promiſſiones facere, ne creditores ſuis pecuniis fraudentur. ¶No. ꝙ vltra biennium exceptio non numeratæ pecuniæ opponi nõ põt. Et licèt Io. Fab. & Io. de Pla. hic aliũ ſtylũ retineãt, ego non mutabo, nec peruertã ordinẽ gl. immo, cum gl. ſupplendo totam materiam recitabo. ¶In glo. ſi quis. in

2 ſi. no. ex iſta gl. quod ad hoc vt habeat † locũ iſta materiã, opus eſt ꝙ aut per cõfitentẽ, aut per publicã perſonam dicta ſcriptura ſit ſcripta, aliàs autem ſi per perſonam tertiam priuatam ſcriptum fuerit, qualiter ego confeſſus ſui habuiſſe 10. mutuo a Titio, nil valet, ꝙ no. perpetuò. Sed Pet. (vt refert Cy.) tenet, ꝙ immo ẽt in publica cautione locum nõ habeat, quia ſcriptura publica principaliter fit ad probandum, & ex tali cautione publica nõ oritur iſta ciuilis obligatio, ſed ex priuata, vt hic clare patet. ſed oẽs alij doc. vt refert Sal. in l. ſi ex cautione. C. de nõ nume. pec. in ver. ſed decimò. extra gl. &c. tenent gl. ꝙ quaſi ſit eadem rõ. Sed Sal. ibi concordat opiniones, quia aut actor agit ex confeſſione, vel cautione publica, quia nõ põt ſic agere, nec exceptio nõ num. pec. quæ alicuius iuris ſit excluſoria, põt locum habere, & ita intelligitur opinio Pet. Aut actor agit ex pecunia credita, & ſic illam petat tanquàm mutuatam, & ad hoc probandum inducit confeſſionem, quam probat per inſtr̃m publicũ, & reus poteſt excipere, ꝙ cõfeſſio emanauit ſpe futuræ numerationis, & tenebitur actor probare numeratã, ſi nõdum ſit lapſum biennium, & in hoc modo agẽdi idem eſt, quod in cautione priuata debitorũ, & ita intelligatur iſta gl. Et (vt hæc pateant clarius) attẽde ſm Sal. ibi quòd cautione priuata, põt agi dupliciter: vno modo, ex cautione, & ſic ex obligatione literarum, vt hic: alio modo ex mutuo, & chyrographum tunc inducitur ad probãdũ, vt C. de nõ nu. pec. † l. aduerſus. vbi dř, quòd quaſi credita pecunia petitur, & habet locum exceptio non nu me. pec. & iſto ſecundo modo tm̃ peti poteſt, qñ publicum inſtr̃m interuenit, & tunc in vtroq; inſtr̃o eſt eadem rõ, nõ in primo tm̃, quia tũc haberet locum ratio Petri, & iſta dicit ſore notanda, quia ex eis deciditur tertius caſus, videlicet, ſi nec priuata, nec publica cautio interuenit, ſed confeſſio tm̃ coram teſti-

3 bus emanauit, † & dubitatur, an exceptio non nu. pecu. locum habeat? & vř, ꝙ non, quia ex cõfeſſione nulla ciuilis obligatio literarũ nata eſt, & ita tenet gl. in l. ſi nõ ſinguli. C. ſi cer. pet. In contrarium vř l. ſub ſpecie. C. de poſtulã. ff. ſi cer. pet. l. ſi tibi pecuniã. & ibi gl. Et dic, ſm Sal. in d. l. ſi ex cautione. quòd ſi ſtipulatio interceſſit ex qua agiť, opponi põt exceptio, vt d. l. ſub ſpecie. & vocatur exceptio in factũ, vt ibi no. & ita loquitur d. l. ſi tibi pecuniam. vbi aũt ſtipulatio nõ interuenit, tũc ſtat dubiũ noſtrũ, tñ ex proximè dictis dicẽdũ eſt, quòd ſi petať pecunia vt credita, ad cuius probationẽ inducitur cõfeſſio, quæ per teſtes probeť, quòd excipi põt de non nu. pec. & intra biennium incumbit actori onus probãdi, vt j. dicam. ¶In gl. debere. ibi, in princ. ex cauſa mutui. nam ſi ex alia cauſa, & tũc cõfeſſio de recepto facta a debitore, ſtatim præiudicat, vt l. generaliter. C. de nõ nu. pec. fallit in dote, vt l. ſi. cum Auct. ibi poſita. C. de do. cau. nõ nu

4 me. pec. ſecus ſi ex parte creditoris † & liberantis, quia ſi confiteor mihi ſolutum eſſe, quòd in veritate nõ recepi, præiudicat mihi poſt 30. dies, intra tñ dictos 30. dies põt opponi exceptio rerum non ſolutarum nec præſtitarũ dicto creditori, vt l. in contractibus. §. in cæteris. & ibi Cy. Bal. & Sal. C. de non nu. pe. qđ no. quia in hac Bonon. ciuitate bis habui iam de facto in cauſa Io. de la Magdalena. ¶In ea gl. ibi, ſine ſtipulatione. dic, vt ſtatim di

5 cam in iſta gl. ¶In ea gl. ibi. l. cum de indebito. in ſi. an autem, & qñ confeſſio requirat cauſam annexam? dic, aut confeſſio ſit extra iudicium inter viuos, aut in vlti. volũtate, aut in iudicio. Si extra iudicium inter viuos, & tunc aut ſit ad liberandum, & nõ requiritur cauſa, vt l. tale pactũ. in prin. ff. de pact. ſi ad obligandum. tunc dic, ꝙ aut ſuper perſonali obligatione, aut reali. Primo caſu requiriť cauſæ expreſſio, aliàs nõ valet, vt d. l. cũ de indebito. §. ſi. Secundo caſu, non requiritur cauſæ expreſſio, vt puta, ſi confiteor iſtum librũ tuum eſſe, arg. no. in ſim. in l. & an eandem. §. actiones. ff. de excep. rei iud. Secundò in caſu principali, qñ in vlti. volun. & dic, ꝙ valet ẽt quò ad obligãdũ, ẽt ſine cã, ſed non quò ad probandum, vt eſt text. in l. Luc. §. quiſquis. cum ibi no. per Bar. ff. de leg. 2. cum ſimil. niſi habeat annexam cauſam. facit l. prior. cum ibi notatis. ff. ſo. mat. & l. ſi nõ deſignata. C. de fal. cau. adie. leg. Tertiò caſu principali, quando in iudiciis, & valet ẽt ſine cauſa, vt ff. de interro. actio. l. voluit. §. quod ait. & ibi Flo. & l. 1. C. de cõfeſſis. cum materia. & eſt differẽtia, quia in iudiciis quaſi contrahitur, vt l. licet. §. idem ſcribit. ff. de pecu. & quod ibi gl. & Bar. in l. 2. ff. de præto. ſtip. in ſi. ideo ex tali confeſſione inducitur obligatio, vt l. de ætate. §. qui interrogatus. ff. de interro. act. ſed extra iudicium non inducitur obligatio, ſed probatio ſola, vt l. Publia. in ſi. ff. depo. iſta colligunt ex dictis Cy. in l. generaliter. C. de non num. pec. in 4. & 8. q. & ibi

6 doc. & Flo. in d. l. cum de indebito. §. ſi. in prin. ¶† An aũt ſtipula

a tio ſine cauſa ᵃ valeat? Cõclude, aut ſtipulatio eſt facta prætextu cauſæ improbatæ a iure, & non valet, vt l. iuriſgentium. §. ſi ob maleficium. ff. de pact. & dixi ſ. ti. 2. §. turpi. Aut eſt facta prætextu cauſæ inualidæ, & tũc per ſtipulationem validatur cã, & valet, vt l. ex placito. C. rerum pmu. aut eſt habitus reſpectus in ſtipulatione ad cãm quæ putabatur adeſſe, & non ſubeſt, & nõ valet, vt d. l. iuriſgẽtiũ. §. ſi cũ nulla. aut nõ eſt habitus reſpectus ad illam cãm, & tunc aut ſit ex certa ſnia, & tunc præſumiť cã donationis. l. Cãpanus. ff. de ope. lib. & ff. de re. iu. l. cuius per errorem. aut ſit per errorẽ, & nõ valet. l. 1. §. circa. ff. de doli exce. & ibi omninò vide gl. & Bar. in dubio præſumitur erraſſe, & ſic non valet, cum nemo præſumatur iactare ſuum, niſi qualitas perſonarum, & quãtitas pecuniæ inducat præſumptionẽ donationis, vt in ſimili in l. cum quid. ff. ſi cer. pet. facit l. ſi ſeruus communis. ff. de don. inter vir. & vxo. & no. Bar. in l. quæ dotis. ff. ſol. ma. ita dicit Flo. dñs meus in d. l. cũ indebito. §. ſin. in ſi. & tu no. bene illam gl. in d. l. cum quid. qñ aliquis dicit, tolle illam pecu

b niam, ᵇ an præſumatur eſſe mutuum, commodatum, vel donatio? de quo vide ibi doc. & prędicta omnia vide latè per Imo. in l. a Titio. ff. de ver. ob. omnia no. Tu aũt omninò vide, quæ dixi plenè j. de act. §. in perſonam. in ver. de conſtituta. in gl. cõſtituerit. in ſi. dic, omninò vt dixi ibi. ¶In ea glo. ibi. l. cũ vltra. dic, hoc verum, ſi agatur ex ſtipulatione, vt d. l. cũ vltra. aliàs autem ſi ageretur ex confeſſione, & non ex ſtipulatione, tũc talis exceptio quæ opponereť, vocareť nõ nu. pec. & ſic habes ꝙ varietas exceptionis opponendæ cõcludiť ex medio cõcludẽdi actoris in libello: ita dicit Sal. in d. l. cum vltra. ꝙ no. ¶In ea gl. ibi. ff. de

7 excep. l. 2. §. 2. dic, in hoc vt ſtatim dicã ſuper iſta gl. ¶† In ea gl. ibi. & ideo intelligeretur, & ideo reddam. dic tu, ꝙ nõ eſt differẽtia vtrũ per verba de præſenti, vel de præterito quis cõfiteatur, quia pterita verba intelliguntur de præſenti, vnde cũ dico cõfiteor me habuiſſe & recepiſſe &c. intelligitur de pñti, ſiue in ſcriptura priuata, vel publica, vt l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogo. & ibi hoc no. Bar. & doc. ff. de verb. obli. & vř caſus in l. ſi. C. de apo. pub. lib. 10. & in l. lecta. in prin. ff. ſi cer. pet. Quod facit, qñ notarius dicit in inſtr̃o Titius dedit, vendidit, & tradidit &c. & tamen loquitur de præſenti. & ita no. Bar. in l. poſt dotem. ff. ſol. mat. in ver. expeditis lectaris, veniamus &c. & in l. prædia. ff. de acq. poſſ. & facit qđ no. gl. & doc. in d. l. ſi ex cautione. C. de non nu. pec. Sed Raph. in d. l. pdia. dicit, ꝙ ſi notarius dicat, ꝙ Titius cõfeſſus fuit ſe habuiſſe & recepiſſe: verũ eſt, qđ de pñti fuit facta cõfeſſio, ſed ipſa receptio potuit eſſe de pterito, immo non fuit tunc tẽporis confeſſus, ſed ante, & credo ꝙ dicat verũ, dic,

8 vt per cũ. ¶† Quid ſi inſtr̃o publico dicať, Titius confeſſus fuit habuiſſe & recepiſſe centum mutuo, quæ habuit & recepit, & non adiicitur, in pręſentia mei notarij & teſtiũ, an tale inſtr̃m probet de neceſſitate numerationem, an ſolùm confeſſionem? dic, ꝙ cõfeſſionẽ tm̃, quia totũ illud põt eſſe de cõfeſſione partis,

ADDITIONES.

a Sine cauſa. Sed quid ſi eſt iuramentum, vide Alex. conſ. 4 1. lib.

b Tolle illam pecuniam. Ratio. & ſcriben. uero cõi concludunt in l. cum quid. poſt gl. de rebus creditis in Pand. ꝙ per iſta ver. tolle illam pecun. ſignificatur mutuum, quod procedit in dubio. & ibi dixi.

tis, quæ dicit, confiteor me habuiſſe & recepiſſe centum, quæ
habui & recepi, notarius poſteà rogatus ſcribere ſcripſit in ter-
tia perſona illud quod pars dixerat in prima, & ſic notarius nõ
teſtificatur de numeratione, ſed de confeſſione illius. Sed ſi in-
ſtrumentum diceret ſic fuit confeſſus habuiſſe, & recepiſſe de-
cem, & habuit & recepit: & nõ dicit, quæ habuit & recepit, ſed
dicit, & habuit &c. tunc tale inſtr̃m ex neceſſitate numeratio-
nem continet, nec illa verba põt referri ad partis cõfeſſionem,
nam ſi debitor diceret confiteor me habuiſſe & recepiſſe, & ha-
bui & recepi, notarius deberet dicere, fuit confeſſus ſe habuiſ-
ſe & recepiſſe, & dixit ꝙ habuit & recepit, nã illud habuit & re-
cepit, non poteſt referri ad illud participium, confeſſus ſm na-
turam recti ſermonis grammaticæ, ita dicit Bar. ſing. in d.l. ſi ex
9 cautione. ¶ †Quid ſi in inſtrumento dicatur, Titius fuit confeſ-
ſus habuiſſe & recepiſſe a Seio dante & ſoluẽte ex ſua propria
pecunia? dic ꝙ non probat veram numerationem, ſecus autem
ſi dicat per gerundium. ſ. dando & ſoluendo, vt eleganter not.
Bal. in d.l. ſi ex cautione. & in l. ſi ex pretio. C. ſi cer. pe. Si autẽ in
inſtrumento dicatur, vel quæ habuit & recepit, vel a Titio dan
te & ſoluente &c. & addatur, videlicet in præſentia mei notarij
& teſtium infraſcriptorũ, & tunc bene probatur actualis, & ve
ra numeratio, vt no. gl. Bar. Bal. & Sal. in d.l. ſi ex cautione. Si au
tem dicta verba confeſſus ſum habuiſſe & recepiſſe ſunt in in-
ſtrumento priuato, dicas ꝙ ſemper tantummodò continet con
20 feſſionem, vt not. in dicta l. ſi ex cautione. ¶ † Quid ſi in inſtru-
mento publico dicatur, & habuit & recepit, & ad ſe traxit di-
ctam quantitatem, tñ teſtes dicunt ꝙ habuit & recepit: ſed in
vna manu habuit & recepit, & in alia reddidit ipſi creditori, an
per hoc inſtr̃m reddatur falſum? dic quod non, quia verum eſt
dicere, ꝙ habuit, vt dicit notarius. Sed an ſaltem ex hoc ꝯtus
reddatur inualidus? & vr̃ quod ſic, quia qñ in das recepturus
ſtatim, nõ videris dare cum ad me commodum nullum perue-
niat, vt l. ſi ſic. ff. de ſol. & ibi Bar. Sed aduerte, reus põt teſtes in-
ducere ad triplicem finem. Primò ad dicendum inſtr̃m falſum,
& non poteſt vt dixi. Secundò, vt dicat inſtr̃m verum, tñ con-
tenta in eo eſſe inualida, per dictam l. ſi ſic. & tunc debet reus
facere articulos concludentes duo, primò, ꝙ pecuniã ſibi datã
ſtatim ei reddidit, & ꝙ hoc agebatur inter eos antequã daret,
vel tempore dationis, ꝙ reddere deberet, & tunc datio eſt nul-
la, vt d.l. ſi ſic. ex illo. n. ſolo ꝙ illud quod accepit reddidit ſta-
tim, non redditur inſtr̃m inualidum, ſed forte ex mera liberali
tate reddidit, vt l. ſi quis duos. ff. de ſol. Tertiò poteſt dicere reus
traditionẽ ſibi factam, ſed ſe liberatũ ſolutione, qa incontinen-
ti reddidit, ſed eſt præſumptio ꝯ eum, quia non eſt veriſimile,
ꝙ ſtatim voluerit obligari, & ſtatim liberari, vnde eſſet recur-
rẽdũ ad coniecturas. facit quod habetur in l. cum quis. ff. ſi cer.
pet. ita eleganter no. Bar. in l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. in ver. iuxta
prædicta quæro cũ inſtr̃o, &c. ¶ In gl. exceptionem. in fi. no. hãc
21 exceptionem † proponendam in ſcriptis. & eſt ratio, quia dici
tur eſſe quaſi quidam libellus, quia non prouocatus ab actore
põt dictam exceptionem opponere, ita dicit Cy. Bald. & Sal. in
Auct. hanc querelam. C. de nõ nu. pec. Cæteræ autem exceptio-
nes poſſunt ſine ſcriptis opponi, vt l. ſcire oportet. §. oportet
aũt. ff. de excuſ. tu. ita no. Bar. in l. 1. ff. de except. in ver. 1. quæro an
procurator &c. Sed ꝯtrium tenet Inn. in c. cũ in eccleſia. de elect.
Sed pro ꝯcordia dic ſm Flor. in l. in exceptionibus. ff. de proba.
aut reus oppoſuit prouocatus, & tũc ſufficit ſine ſcriptis, alias
offerre in ſcriptis debet, dicitur enim tunc obtinere vicẽ actio-
nis, vt ſup. dixi. tu de hoc latè dicas, vt dixi j. de excep. in rubr.
22 vbi latè dixi. & ibi omninò videas. † In gl. ſcriptura. ibi. l. nõ ſi-
gura. ſ. ſola no. iſtã gl. quæ ſing. facit ad ſtatuta Bono. dr̃ in ſtatu-
to, ꝙ ultra quinquaginta libras debitum nõ poſſit probari per
teſtes, quo intelligitur ergo? per teſtes ſcilicet ſolos, ſed cum
alijs adminiculis põt probari, vt hac gl. & eſt gl. ſæc. But. Bar. qui
ita determinant in l. certi conditio. §. qm̃. in ver. hoc facit ad q̃-
23 ſtionẽ. ff. ſi cer. pe. ¶ † In gl. obligatur, in fi. no. gl. ꝙ in obligatio-
ne literarũ nõ oritur niſi ciuilis obligatio, & ante biennium eſt
inefficax, poſt biennium verò eſt efficax ad agẽdum, ut hic no.
gl. & idem voluit gl. in l. 1. ff. de cond. indeb. Sed Vltramon. (vt
refert Cy. in l. cum quis. C. de in. & fact. ign.) tenet ꝯtrium. quia
ſtatim eſt orta & ciuilis & naturalis obligatio, ꝙ patet, qa ob-
ſtat exceptio, vt hic, ergo eſt orta actio. Sed Bar. & Iac. But. in d.
l. 1. & in d.l. cũ quis. tenent cum gl. nam naturaliter obligatur q̃
tenetur iure gentiũ, & poſtpoſitis præceptis iuris ciuilis. l. cum
amplius. §. 1. ff. de reg. iur. ſed ſi ego promitto tibi dare centum
ſpe futuræ numerationis, credens ꝙ tu mihi mutues, antequam
mutues ceſſat æquitas, quare naturaliter debeo teneri tibi, ergo
nõ teneor. & pro hoc alle. ff. ſi cer. pe. l. qui pecuniam. vbi dici-
tur, ꝙ in poteſtate ſua eſt, an ſe obliget, intellige naturaliter, nã
ciuiliter eſt dubium, ꝙ eſt obligatus ad diem. ff. quæ res pig. obl.
l. pe. & ff. qui potiores in pig. habean. l. 1. Nõ ob. ꝯtrium, ꝙ ſi ob-
ſtat exceptio, ergo eſt orta exceptio ex ciuili obligatione, vt ex
parte naturali, & ex matre, quia reſpõdet Bar. ꝙ miraculosè po
teſt oriri illa filia ex patre tñ, vt fuit Eua, de quo vide quæ ſcri-
pſi ſupra de obl. in prin. Sed Bal. in d.l. cum quis. in ver. dicto de
debito naturali, videamus de debito ciuili, tenet opin. Petri, ꝙ
immo ẽt naturalis obligatio ſit orta, quia ſic ſe habet chyrogra
phum, ſicut ſtipulatio ſe habet ſpe futuræ numerationis. ſed
dicta ſtipulatio interim parit ẽt naturalẽ obligationẽ, licèt ob-
ſtet exceptio, vt l. 2. §. circa. ff. de doli exceptio. præſuppoſito ꝙ
ſtipulatio ſit apta nata ad obligandum, vt no. in l. 1. ff. de pact. er
go idem dicendũ in chyrographo. Nec ob. ꝙ talis obligatio nõ
ſit de iuregentium, quia aut conſideramus conſenſum in ſpecie
certi ꝯtus, tũc iſta diſtincta & ſpecificata nõ eſt de iuregentiũ,
nec in ſtipulatione, nec in chyrographo, nec ĩ ꝯtu feudali, nec
in emphyteutico, vt ff. de vſu. & iu. l. ex hoc. & nõ eſt dubiũ ꝙ
attenta generali materia, id eſt ipſo conſenſu, in genere oritur
obligatio naturalis in ꝯtibus incognitis a iuregentiũ. & iſta
rñſio ſm Bald. eſt ſubtiliſſima, quam not. ſed propter hoc ego
non recederem ab opinione cõi, quia ſi eſſet nata etiam natura
lis obligatio, nõ videretur eſſe in obligatione literarum aliqua
ſpecialitas, quàm tamen iſte tex. facere vult, & intendit, igitur
14 cogita. ¶ † Quæro, an exceptioni non nume. pecu. poſſit renun-
tiari? & doc. communiter tenent quod nõ, vt refert Cy. & Bart.
in d.l. ſi ex cautione. in fi. vbi dicunt, quod ea facilitate qua in-
ductus eſt debitor ad confitendum, eodem modo ad renuntiã-
dum, vt arg. l. ſi mulier. ff. ad Velleia. & l. doli. §. diuerſum. & ibi
Cy. & Bar. ff. de doli excep. niſi ex interuallo renũtiaret, qa tũc
non renuntiatio, ſed agnitio veri præiudicaret. idem dicit Bald.
ſm Nic. de Matarel. in d.l. ſi ex cautione. in ver. 3. quæro gl. virũ
ille &c. in fi. & Sal. in d.l. ſi ex cautione. in ver. quæro nũc tertiò
15 cum gl. quid ſi ante &c. ¶ † Quid ſi ante biennium ſit renuntia-
tũ, ſiue in ipſo ꝯtu, ſiue ex interuallo? dico, ꝙ poſt biennium
poſſet & opponi & ꝓbari, ꝙ pecunia nõ fuerit ſoluta, & eſt rõ,
quia ante biennium facta produxit in eſſe factum ſuum, & fuit
operata tranſlationem oneris probãdi renuntiationẽ, & ſic nõ
egit tunc tollere ipſi renuntianti facultatem probandi ad quod
tunc adſtrictus non erat, ſed egit ei inducere onus probandi, &
iſtud onus inductum continuatur ẽt poſt biennium, vnde tunc
non tollit ꝙ induxit, ne cõtra nos operetur effectũ. ar. l. ſi homi
nem. §. 1. ff. de ſolu. & prædicta procedunt vbi renuntiatio eſt
facta ante biennium. Si autem poſt biennium, dicit exceptionẽ
opponi nõ poſſe, ad hoc vt renũtiatio aliquid operetur. & hoc
adduco quod habet in Auct. ſiue a me. C. ad Velleia. Et ex pdi-
ctis cõclude triplicem renũtiationem exceptionis non nu. pec.
vnam incontinenti* aliam ex interuallo. ſ. ante bienniũ, aliam
poſt biennium, & quãtum quilibet operatur patet ex prædictis.
quod no. de quo iñ latius dicam j. de excep. §. 1. dic, vt ibi dicã,
& potiſſimè qñ renuntiatur cum iuramento.

ADDITIO.

* In contractu, in vet. exempl.

De obligationibus ex conſenſu.

¶ Continuatio patet ex tex. ſ. de obli. in fi. &c. Ang. de Are.

SVMMARIVM.

1 *Emptionis contractus quando perfectus dicatur.*
2 *In contractibus qui conſenſu fiunt, venit omne, qđ bonũ & æquũ eſt.*
3 *Stipulatio præſentiam partium requirit, aliàs contractus eſt nullus. & num 4.*
5 *Epiſtola vel nuntius de vendendo reuocatus, non poteſt vendere nec tradere.*

a CONſenſu. Totus iſte tit. diuidit in 3. par. Primò po
nit quot caſib. quis obligetur ex conſen
ſu ſolo. Scđò quare in his magis conſenſu ſolo, q̃ in
aliis obligatio contrahit? Tertiò ponit effectũ huius
obligationis, ponendo dñam inter hũc ꝯtũ & ſtipul. 2. ibi, iõ
aũt. 3. ibi, itẽ in his Et h.d. totus tit. In quatuor ꝯtib. hic enume-
ratis, ſolo cõſenſu ꝯhit obligatio hincinde ẽt inter abſentes, me-
diante nuntio vel epiſtola. h.d. ¶ No. qđ emptio vel locatio, ſo-
cietas, & mandatum, dicuntur ꝯhi principaliter ſolo conſenſu.
¶ No. ꝙ in dictis quatuor ꝯtibus non eſt opus ſcriptura, neque
2 præſentia partis. ¶ † No. ꝙ eò ipſo ꝙ dico, vẽdo tibi iſtũ librum

pro

pro decem,& tu dicis emo pro decem, licèt neq; res,neq; pre-
tium,neq; arrharum nomine aliquid tradatur, tñ dr̃ cõtractus
emptionis perfectus,vt l.in emenais. cum gl. C. de ꝯhen.empt.
de quo dicã infra tit.1.in prin. ¶No.ꝙ quoties lex dicit aliquid
inter abſentes fieri poſſe, intelligitur organo medio interueniẽ
te,nuntij vel epiſtolæ,quod intellige,ad hoc ſpecialiter deſtina
ti,vel deſtinatæ, vt l.conſenſu.& ibi gl. & Bar.ff.de act.& ob.&
2 l.1.in fi.& ibi gl.ff.de ꝯhen.emptio. ¶†No.ibi præſtare oportet.
2 quòd in contractibus bonæfidei,ᵃnon tantum venit quod inter
partes actum eſt, ſed totum id quod æquum eſt venire, etiam ſi
non fuit expreſsè inter eos cõuentum.facit l.cùm quid. ff.ſi cer.
3 pe.No.†ꝙ in ſtipulatione,neceſſe eſt,ꝙ partes ſint præſentes,&
ꝙ id veniat, quod inter eos expreſsè cautum eſt, vt l.1.in prin.
& l.quicquid aſtringendæ.ff.de verb.obl. ¶In gl.neq; ſcriptura.
ibi,literarũ,vt ſupra tit.1. Dic, certè idem vr̃ poſſe dici in oĩb.
pactis, quibus contrahitur obligatio ex conſenſu, vt ff. de ſol.
l.in his §. Imperator. & iñ regulariter nõ requiritur ſcriptura,
niſi in quatuor caſibus, hic deſcriptis, vt l. pactum quod bona
fide.C.de pact.Et ſic vr̃,ꝙ iſte tex.ſit defectiuus. dic ſm Io. Fab.
ꝙ hic contrahuntur obligationes efficaces, ibi nõ, vnde hic de
obligatio.efficacib.loqui intẽdit.¶In ea.gl.in fi. tu potes dicere
ſm Io.Fab.ꝙ immo ẽ iſte tex. dici ad differentiam ꝯtus inno-
minati,qui rei interuentu contrahitur, vt l.ex placito. C.de re.
permu.¶In gl.oportet.in fi.dic,vt d.§.in bonæfidei.no.gl.& ibi
dicã.¶In gl.alius ſtipuletur.in fi.dic,ꝙ cùm ſtipulatio ſit ſtricti
iuris,in ea nõ venit niſi quod expreſſum,& ſpecificè dictũ eſt,
4 vt d.l.quicquid aſtringẽdæ.ff.de ver.obl. ¶†Quæro,quid ſi ego
exiſtens in domo dico,dono,vel vendo Titio talem meum fun-
dum pro decem, & Titius tranſiens hoc audiens, dicat, & ego
accepto,vel pro decem emo, an dicatur perfectus ꝯtus? dic,ꝙ
non, quia cum non eſſemus in præſentia, requirebatur ad hoc
ſpecialis nuntius,vel epiſtola,vt hic.& d.l.conſenſu.quæ nõ in-
teruenerunt,igitur ꝯtus non valet,vt no.gl.in l.illud.C.de ſac.
ſan.eccl.& ibi Bar.Bal.& hoc no.Bar.in l.abſenti. in princ.ff.de
5 dona.¶†Quid autem ſi miſit tibi epiſtolam vel nuntium de ven
dendo talem fundum meum pro decem, & antequàm nuntius
vel epiſtola ad te peruenerit,reuocaui mandatũ, ſed nihilomi-
nus nuntius ignorans ad te literas præſentauit vel vendidit, an
teneat venditio? Et glo.in l.1.in fi. ff.de contrahen.emp.tenet ꝙ
ſic,ſed doctores contrà,quia nuntius vel litera nõ contrahunt,
ſed conſenſus domini qui ante ꝯtum deficit, & ideo ꝯtus eſt
nullus,vt eſt caſus in c.ſi.de procu.in 6.& l.ſi pater.2.reſponſo.
ff.de man.vin.ſed dominus meus Pau.de Caſt.in d.l.1.in fi.ff.de
ꝯhen.emp. dicit, Aut nuntius eſt miſſus ad transferendũ domi-
nium alicuius rei,& tunc ſi mittentem pœnitet antequàm nun
tius tradat,licèt poſteà ignorans tradat,nõ transferre dominiũ,
vt ff.ſi cer.pet.l.eius qui in prouincia.§.quas verò.Rõ,quia do-
minium radicatur in perſona mittentis,& ſine eius volũtate ab
eo euelli non poteſt, vt l.id quod noſtrum. ff.de reg.iur.Aut eſt
miſſus ad contrahendum, & ſic ad perficiendum obligationẽ,
& tunc aut eſt miſſus vt nuntius,& idẽ,quia tunc concipit ver-
ba in perſonam domini,& ille dominus eſt,qui ꝯhit,& obliga-
tur per nuntium, vt l.multum. C. ſi quis alteri vel ſibi.& ideo
cum ſequuta pœnitentia ceſſet voluntas domini, actus poſteà
non poteſt geri. Ita intelligatur quod notatur in l.ſufficit.ff.de
ſpõſ.& in c.ſi.extra de proc.in 6. Aut eſt miſſus vt procurator,
& tunc quia concepit verba in perſonam ſuam, & ipſe eſt qui
obligatur & cõtrahit, contractus poſteà factus valet, & domi-
nus non obſtante pœnitẽtia tenetur approbare,ne procurator
remaneat in damno.& ita intelligatur l.ſi mandaſſem.cum ma-
teria.ff.mand.quod no. &c.

ADDITIO.

a Bonæfidei. Et contractus bonæfidei.& etiã ſtricti iuris qui dicantur,& quare
ſic diuerſimoda dicantur,cum in quolibet contractu requiratur bona fides?
Vide bonam glo.in c.cum venerabilis. ſuper verbo bonæfidei. & ibi Panor.
de excep.& eundem in c.cum dile.de emp.& vend.extra.

De emptione & venditione.

SVMMARIVM.

1 *Emptio quando non ſit perfecta,niſi ſcripta ſit.*
2 *Paria ſunt ſcripturam factam eſſe manu propria, vel aliena, & a contrahentibus ſubſcriptam.*
3 *Contractus,an,& quando in ſcriptis, & ſine ſcriptis fieri poſſint.*
4 *Notarius rogatus de appellatione q̃ dãt in ſcriptis interponi, vel ſola q̃ debet in ſcriptis proferri,nõ põt ibi aliquid addere vel detrahere.*
5 *Abbreuiatura notarij non valet, niſi poſtea quod in ea ſcriptum eſt, per notarium partibus præſentibus,& intelligentibus legatur.*
6 *Arrharum reſtitutio emptione non ſecuta, quo remedio petatur.*
7 *Exactione arrharum non perditur, quin agi poſſit ad intereſſe.*
8 *Verba,do iſtam pecuniam pro arrhis & pagamẽto,habent vim clauſulæ rato manente contractu.*
9 *Practica agendi per emptorem contra venditorem,qui pro eo ſe poſſidere conſtituit,negantem emptorem ipſum poſſe agere ex empto.*

EMptio. Totus iſte tit.diuiditur in 5.part. Primo,
qñ emptio & vẽditio contrahatur,& qñ
ab ea poſſit recedi.Secundò,ꝙ pretiũ debet interue-
nire.Tertiò,qñ emptio eſt perfecta, ad quem ſpectat
periculum rei vẽditæ.Quartò,an ſub conditione poſſit emptio
celebrari. Quintò in quibus caſibus emptio eſſe non poſſit.
Secunda incipit ibi,pretium autem. Tertia ibi, cum autem em-
ptio.Quarta ibi,emptio tã ſub cõditione.Quinta ibi,loca ſacra.
Et h.d.¶Emptio contrahitur eò ipſo, quod de pretio conuentũ
eſt,licèt nõdũ numeratũ, vel aliqua arrha data ſit,ſi ſine ſcriptu
ra ſiat,aliter autem ſcriptura celebrata,erit emptio perfecta,&
non prius.h.d. ¶No. ꝙ quamprimum partes ſunt in concordia
de pretio,celebrata eſt emptio,quia conſenſu ꝯhitur,vt hic. &
ſ.ti.1.¶No.cõtra cõem opi. vulgariũ, quod emptio eſt pfecta,
licèt neq; res, neq; pretiũ, neq; arrharum aliquid nomine da-
tum ſit.¶No.ꝙ arrharum datio,eſt argumẽtum & probatio em
ptionis factæ.¶No.quod emptio & venditio valet, etiam ſi nul
la ſcriptura publica vel priuata interuenerit,facit l.pactum qđ
bona fide.C.de pac.& dixi ſ.ti.1.nã certi ſunt ꝯtus, ſiue actus,
qui ad ſui ſubſtantiam requirunt ſcripturam, vt l.contrahitur.
ff.de pign.quod ibi no.& eſt gl.plenior de corpore iuris in c.1.
1 de cenſi.in 6.¶†No.ꝙ quando actum eſt inter partes,ꝙ contra-
ctus emptionis, vel alius qui ad ſui ſubſtantiam nõ requirit ſcri
pturam, ꝙ in ſcriptis celebretur, quòd dictus ꝯtus nunquam
dicitur perfectus eſſe, niſi ſcriptura facta & celebrata, fuerit in
præſentia partium recitata, & partes habeãt dictum contractũ
pro perfecto & abſoluto,vt l.cõtractus. cum materia.C.de fide
inſtru.¶No.quòd anteq̃ ꝯtus a partib. habeatur pro perfecto
& abſoluto,licita eſt hincinde pœnitentia & vnicuiq; licitũ eſt
a contractu impunè recedere.¶Not. quòd ꝯtu perfectè cele-
brato,non licèt vni partium inuita altera parte reſilire a cõtra-
ctu.l.ab emptione.ff.de pac.l.1.& 2.C.quando liceat ab emptio
ne recedere, niſi fuerit aliquid arrharum nomine traditum,q̃a
tunc reſtituendo arrhas duplicatas poteſt recedere,vel tradens
perdẽdo arrhas,& ſic vr̃, quòd datio arrharum magis nocet, q̃
proſit, de quo dicam cum gl. ¶No.ibi,a contrahentibus autem
2 ſubſcripta,quod paria ſunt † ſcripturam eſſe totam manu mea,
vel a me ſubſcriptã.facit l.ad teſtiũ.§. ſi quis.& ibi Bart. & doc.
ff.de teſt.& l.cum antiquitas.C.de teſt.& c.ſic facit ad ſtatutum,
quod præſtat executionem paratã contra ſcribentem, quod ve
a rificatur etiam qñ ſcriptura eſt alterius manu,ᵃ& tñ per debi-
torem ſubſcripta,vt cõſuluit Ang. de Peruſi.¶In gl.1. in fi.nota
3 & ſigna iſtã gl. quot modis dicatur emptio perfici.¶†In gl.con
ficiuntur. ibi,& hoc approbo. dic, quòd licèt iſta gl. approbet
opi.Azonis,tñ in l.contractus.in prin.C.de teſt.& in Auc.de fi.inſtr.
§.fi.& in Auc.ſed nouo iure.C.ſi cer.pet.nullam approbat,licèt
in d.l.fi.magis videatur inclinare in opinionem Io.cum d.gl.&
dicit cõtractum in ſcriptis,&c.Sed opi. Io.ſimpliciter ſequitur
in Auc.& ſi contractus. C.de fi.inſtr. & iſtam opi.Io. approbat
Iac.But.in d.l.fi.& dicit eſſe communem,quam etiam videt ſe-
qui Bar.ibi,dum dicit in fine,contractum dici in ſcriptis,vt ha-
betur ibi in gl.Sed vt dixi, gl.ibi magis videtur approbare opi-
nionem Ioannis,igitur &c. Sed apertè eam firmat Bar.in d.l.cõ
tractus.ſed Cy in l.inſtrumentis.C.de fi.inſtr.videtur magis in-
clinare in opinionem Azonis, quam etiã Bal.in d.l.ꝯtus.vide-
tur prima facie approbare.Sed ſi quis ſuam diſtinctionem ſub-
tiliter inſpexerit,quod etiam ipſe notat.in d.l.fi. & Auc.ibi poſi
ta,vr̃ aliter loqui. dic,vt ibi per eũ.& inter alia dicit,quòd quo
ties ante perfectionem dicitur habeamus notarium &c.hũc eſt
ſignum quod voluerunt facere contractum in ſcriptis,& aliter
non valeret,niſi fieret ſcriptura.ita dicit, in verſic.3.no.&c. ſed
ibi Saly.in verſi. venio ad apparatum &c. dicit,quòd eſt latius
declaranda per gl.Azonis eo qđ dicit, gerens in aĩo non prius
contrahere, &c. quomodo animus iſte cognoſcatur? Et ipſe re-
ſpondet, ꝙ ſi vterq; fatetur, res eſt clara. Et idẽ dicit,ſi in ſcri-
ptis continentur iſta verba,videlicet,tales &c.volentes in ſcri-
ptis contrahere,nam verba totum hoc complectuntur, vt non
prius

ADDITIO.

a Alterius manu.¶Vide apud Rom.conſ.306.

prius ꝯtrahere velint, quàm ſcriptura ſit facta & lecta, & a par-
tibus abſoluta, vt d.l.contractus. Idē dicit ſi cōtractus ſit de his
quæ ad ſui validitatem requirunt ſcripturam, vel de iure cōi,
vt notatur in d.c.1.de cenſi.in 6. Vel ea iure monicipali & con-
ſuetudinario, vt not. Cy.in l.inſtrumentis. C.de fi.inſtr. Et idem
ſi ſit talis diſpoſitio, quæ licèt ad ſui ſubſtantiam non reqoire-
ret ſcriptoram, quia ſine ea valet, ſed non poteſt probari ſine
ſcriptura, & tunc clarum eſt, quòd videtur etiam actum, ꝙ fiat
ſcriptura, vt ſunt acta iudiciaria, vt c.qm̄ ꝯ.de proba. vt eſt man
datum principis, vt l.1. C.de mand. principum. Quædam veiò
eſt diſpoſitio, quæ neque ad ſui eſſentiam, nec ad probationem
ſui neceſſariò requirit ſcriptoram, vt eſt emptio & ſimilia, vt l.
pactum quod bona fide. C.de pact.& tunc contrahentes viden-
tur requirere ſcripturam, iuxta naturam dicti cōtractus, vide-
a licet, vt de eo perpetoò fides & memoria [a] habeatur, qa in du-
bio partes videntur loqui & diſponere ſecūdum naturā actus,
qui geritur, ēt data impropriietate verborum, vt actus magis va
leat, quàm pereat, vt l.ſi vno.in prin.ff.locati & l.ſed & ſi poſſeſ
ſori.§.1.& ibi Bar. ff.de tutela. Et iſtam dicit forè veritatē, quā
opinionem teneas, quia concordat opin.argum.l.hoc amplius.
§.1.& ibi Bar.ff.de dam.infec. & ita vidi practicari, licèt Ferra-
riæ aliter dictum fuerit in cauſa Ioannis Pelagiani de labolico,
& iudicio meo, non bene, vt patet per prædicta. Ex quo Bart.in
d.l.contractus.dicit, no.ꝙ ea, quæ celebrantur in ſcriptis, debēt
4 primò tota ſcribi, & poſtea partibus legi.¶ †Ex quo infert, quòd
notarius qui eſt rogatus de appellatione, quæ debet in ſcriptis
interponi, vel etiam ſententia, quæ debet proferri in ſcriptis,
non poteſt ibi aliquid addere vel detrahere, per dictam l.con-
tractus. Vnde, ſecundum eum, errant notarij qui dicunt ſe ro-
gatos de appellatione in ſcriptis interpoſita. & poſteà dicūt par
ti, dictabis, & ſcribes eam, & poſtea dabis mihi: nam omnia de-
bent prius eſſe dictata ſcripta, & poſteà lecta. quod no.¶ In glo.
5 abſoluta. ibi, vt quia fuit lecta. ¶ †No. quòd abbreuiatura, ſiue
inſtrumentum notarij, non valet, licèt etiam de eo quod partes
remanſerunt prius in cōcordia, & dixerunt, quòd de hoc nota-
rius eſſet rogatus, vt adſcriberet, ꝙ quāuis ſcribat & perfectè,
tamen non valet ſuum inſtrumentum, niſi poſteà quod ſcriple
rat partibus præſentibus, & intelligētibus legat, vt hic. & no.in
d.l.contractus.per doct. & eſt gl.ordinaria in l. fideicommiſſa.
b §.1.ver.quoties.ibi, nec legit, &c. ff.de lega.3. quod no.[b]¶ In gl.
in verb.ſine pœna.in fi.dic, vt dicam, infra ſuper gl.in verbo, cō-
pellitur.¶ In gl.compellitur. ibi, vel per officiū iudicis. vt dictū
eſt &c.¶ No.gl.quo remedio petatur reſtitutio arrharū. Sed gl.
6 in d.l.ꝯtractus.in verbo, arrharum.dicit, ꝙ etiam datur† condictio
ob cauſam, quaſi datum ob cauſam, cauſa non ſecuta, & alia gl.
ibi in verbo, reddere. dicit, quòd quando tenuit contractus in
ſcriptis, quin altera partium pœnituit ante mūdum completū,
datur vtilis actio ex empto. Tu conclude ſm Bald. & plenius ſe-
cundum Sal.in d.l.cōtractus. in ver.quæro ſecundò, qua actio-
ne arrhæ &c. quòd interdum cōtractus eſt hincinde perfectus
& impletus; & tunc ſi talis fuerit arrha, quæ ceſſerat in pretiū,
vt quia eſt in pecunia numerata, non habet locum quæſtio no-
ſtra, quia fruſtra de receptione quæritur. Si autem fuit talis, quę
in pretium non ceſsit, vt amplius, tunc cōditione ſine cauſa re-
petitur, quia cauſa ad nō cauſam eſt redacta, & de hoc eſt tex.
in l.quod ſæpe. §.is qui vina. ver. ego autem. ff.eo. Aut contra-
ctus hincinde eſt perfectus, ſed non eſt impletus, ideo quia ven
ditor non vult implere, & recuſat rem tradere, vt ſimplū tm̄ ꝙ
dedit, & tunc poſsit per cōditionem ob cauſam. & ita verifice-
tur vna opinio gl. Aut vult repetere duplum, & tunc conditio-
ne ex hac l.& d.l.cōtractus. Aut non eſt impletus, ideo quia de
cōi conſenſu eſt reſolutus, & tunc ad reſtitutionem arrharum,
& ſic ad ſimplū datur vtilis actio ex empto, vt d.§.is qui vina.
Aut contractus ſuam perfectionem nō habuit, & ſic nō tenuit,
& tunc ad ſimplum vtilis actio ex contractu videtur dari, quaſi
ſint paria reſoluta eſſe, vel a principio perfectionem non ha-
buiſſe, dic, tamen ꝙ uerius eſt, quia actio ex eo contractu nunq̄
nata fuit, ꝙ condictio ob cauſam ad ſimplum detur, ſi ſtetit per
venditorem, & ad duplum condictione ea hac l.& ſi ſtetit per
utrunque, tunc ad ſimplum conditione ſine cauſa. ꝙ not. quia
iſta materia eſt multùm inuoluta. ¶ In ea. ibi, & C.de pact.do-
ta.l.fi. Bar.aūt ſm Dy.in l.1.§.unde quæritur.in fi. ff.de publica.
7 tenet, ꝙ per †exactionem arrharum, nō perdat quin poſsit age-
re ad intereſſe, quatenus eſt ultra arrhas, ut l.prædia. ff.de act.
emp.& quod ibi Bar.ff.de act.emp.& ita tenet ibi Bart. quia per
prouiſionē hominis in arrhis q̄ nō prouidet ad plenum, nō ui-
detur eſſe receſſum a prouiſione legis plena, ut d.l.ſi.C.de pro-
cura.& doct.in l.2.C.de iure emphy.& ita ſequitur in d.§.unde
quæritur. Raph.& Imo. tranſit cum Bart.& hoc etiam ſequitur
Bal.in d.l.contractus.in fine. Sed Saly.ibi tenet contrariū in uerſ.
3.q̄ro, uēditore recuſante &c. quia natura arrharum eſt, ut qui
dat arrhas, ſi recipiat duplicatas, uidetur tacitè agi quòd poſsit
a contractu recedi, & allegat iſtum tex. qui multum facit ibi, is
qui recuſat &c. & ita dicit ꝙ ſeruatur in practica. Ego credo, ꝙ
immo ſeruetur alia opinio, quæ eſt uerior, per rationes ſuas.
Non obſtat iſte tex. quia nō negat, quin poſsit etiam petere in-
tereſſe quatenus excedit arrhas, facit l.1. cum materia. ff.ui bo-
8 norum raptor. & ita teneas tu.¶ †In ea.gl. in fi.no.bene iſtā glo.
quia iſta uerba, do iſtam pecuniam pro arrhis, & pagamento,
ꝙ habent uim clauſulæ rato manente contractu, quia licet ar-
rhæ repetantur, tamen contractus remanet firmus, & hoc te-
nent Bald.& Saly.c.in d.l.contractus. in fi.licèt glo.ibi aliter lo-
quatur. Sed dubium inſurgit ibi, ſm Saly. an totum datum mul-
tiplicatur, uel arrha & quantū? & non putat quòd totū quia
tunc res cenſeretur integra, puta quia nihil nomine pretij re-
pertur datum. Sed aduertendum eſt, ꝙ aut dixit, do partem
nomine arrharum, & partem pretij nomine, & tunc clarum, ꝙ
pro dimidia intelligitur, ut ff.de uerb.ſigni.l.nomen filiarum.§.
portionis. Si autē dixit pro arrhis & pagamento uel pretio, &
idem dicēdum, quia copula, &, diuidit in partes, ut l.1.C.ſi plu-
res una ſententia. & l.reos. §.cùm in tabulis. ff.de duobus reis.
Si autem uendidi fundum pro centum, & dediſti mihi decem,
ſimpliciter, dic, quòd pro arrha & pagamento æqualiter uī da-
tum, ut no.gl.& doc.in l.2.C.quando liceat ab empt.diſce.& ꝑ-
dicta procedunt quando una pars tantùm uellet a contractu re
cedere. Si autem utraque, & tunc aut res eſt integra, & ſolo cō
ſenſu ab emptione diſceditur, aut res nō eſt integra, quia ex par
te unius ex contrahentibus eſt cōtractus impletus ex parte ſua,
uel datę ſunt arrhæ, & tunc non ſufficit nudus conſenſus par-
tium, ſed requirit quòd actus retro ſimilis fiat, & ſic omnia in
priſtinum ſtatum reprouantur, ut eſt caſus, & ibi glo. & docto.
in l.1.& 2.C.quando licet ab emptio.diſcedere. & l.ab emptio-
9 ne.ff.de pact.& dic ut ibi. ¶ †Vnum nolo te in practica notare,
quòd ſi uenditor in inſtrō, uel uerbo tenus conſtituit ſe poſsi-
c dere [c] pro emptore, iuxta l.qđ meo.in prin.ff.de aeq.poſſ. quòd
ſi poſteà quādo emptor uult rem, uel uult intrare poſſeſsionē,
& uenditor neget quod non poteſt agere, nec aget ex empto,
ut tradat, quia illa actio fuit ſopita, & uēditor ab illa liberatur,
eò ipſo quòd conſtituit ſe poſsidere, quia uī tradidiſſe, ut d.l.
quod meo. ſed agat & agere debet aut rei uendicatione, uel pu-
bliciana ſimul, ut dominus factus traditione per dictum conſti-
tutum, ut l.traditionibus. C.de pact. aut uti poſsidetis. ita dicit
glo.in Auctēn.ſacramēta. C.ſi aduer.uend. & in l.ab emptione.
d ff. de pact. et ibi Bartol. quod nota, quia uidi aliquos errare [d] in
practica & ſuccumbere.

ADDITIONES.

a Memoria. Idem ſentit Roma.conſi.106. vbi dicit, ꝙ nullus contractus ad ſui validitatem, requirit ſcripturam.

b Quod no. Adde Pau.de Caſt.in conſi.132.in 2.editione.

* Repetitione, in vet.exempl.& rectius.

c Conſtituat ſe poſſidere. Conſtitutum transfert in creditorem omnem poſſeſſionē quæ erat penès debitorem tempore conſtituti. l.quod meo. in prin.de acq.poſſ.in Pand. & conſuluit Alex.conſi.85. ponderatis ijs, in prin.uer.præſupponit.n.ad idem Alex.conſi.122.ponderatis ijs, que ſenoſe.ver. per quod conſtitutum.uol.6. Et ad hoc ut per cōſtitutum transferatur poſſeſſio requiritur quod præcedat cauſa habilis ad illam transferendam.d.l.quod meo.& Alex.conſi.81.lecto & diſcuſſo.uerſi.ad idem.uol.3. Item requiritur ut transferatur poſſeſſio, ꝙ conſtituens poſſideret tempore conſtituti. Alex.conſi.24. circa proceſſum, uerſi.in inſtrumento.& conſi.78. In cauſa & lite.verſi.conſtituerit ſe.uol.7. Sed quid ſi quis uendat rem ſuam alicui, & conſtituat ſe illā tenere nomine emptoris, deinde antequam emptor realē fuerit poſſeſſionē adeptus, iterum uenditor illam uendidit alteri, & rem ei tradidit, dubitatur nunquid præferatur ultimus, iuxta l.quoties.de rei uen.C.lal.& doc.ibi concludunt, quod nō, cū per conſtitutum primus ſit effectus poſſeſſor. Et idem dico ſi conſtituerit ſe tenere nomine præcarij ab emptore, ut no.d.l.quoties. & latiſſime dixi conſi.295. Quidam do. Alezzar. Belign. A.C.

d Errare. Dec. ꝙ non errabant, quia licet per conſtitutum liberetur a traditione ficta, qua ſit conſtitutum, tamen non eſt liberatus a traditione actuali. & hāc dicit Alex.in conſi.27. in 2.lib. eſſe magis communem opin.

SVMMARIVM.

1 *Statutum in uno ex æquiparatis trahitur ad aliud in exorbitantibus & correctorijs.*
2 *Intellectus ad l.2.C.de pact pign.*
3 *Diſcedere ab arbitrio an, & quando liceat.*
4 *Læſus quando quis dicatur ex arbitramento.*
5 *Arbitrium quando præſentiam partis & citationem requirat.*
6 *Arbitratoris poteſtas quanto tempore duret.*
7 *Venditor an cogatur facere rē accipientis, & ſic trāsferre dominiū.*
8 *Venditor an precisè cogatur ad rem venditam tradendam, & an liberetur ſoluendo intereſſe.*

Præ-

Pretium autem. ¶Emptio non poteſt eſſe ſine certo
pretio,ſed ſi pretium in alterius arbi
trium conferatur,tunc vr̃ emptio facta ſub conditione,vt ſi il-
le fuerit pretium arbitratus, valeat emptio , aliàs ſecus. & idẽ
in locatione.h.d Et de materia huius §.vide gl.& Sal. & doc. in
l.in ementis.& Cyn.& Bald.in l.fin.C.eo.& Bar.Ang. & Raph.
& Imo.in l.ſi quis arbitratu.ff.de verb.obl. ¶No. ꝙ de ſubſtan-
tia emptionis & venditionis requiritur conſenſus , res, & pre-
tium certum & determinatũ,vt ſup.eo.in prin.& hoc in pecu-
nia numerata,vt ĩ.prox.§. ¶No.ꝙ ſine pretio non pôt eſſe em-
ptio,quia deficeret unum de ſubſtantialibus dicti ꝯctus , igitur
non valet,vt l.ſuæ rei.ff.eo.Et quid dicatur de ſubſtantia,vel de
natura,vel de accidentibus cõtractus, vide bonam gloſſam, &
ibi Bar.in l.pacta.ff.eo.¶No.ꝙ valet venditio ita concepta,ven
do tibi iſtum librum pro pretio declarando per Gaſparem de
libris. ¶No. ꝙ talis emptio, cuius.pretium remittitur in pote-
ſtatem tertij,non dicitur pura,ſed conditionalis ſub iſta condi-
tione,ſi ille fuerit arbitratus. ¶No.ꝙ facta remisſione pretij in
tertium,ſi ille tertius arbitratur, omninò eius declarationi ſta-
tur,ſupple tu,ſi fuerit æquè arbitratus, aliàs ſecus, ut dicam cũ
gl.¶No.ibi,omninò & res traditur. ꝙ hic vr̃ caſus, ꝙ venditor
omninò cogitur,& ſic præcisè ad rem præſtandam.dicam cum
gl.¶No.qua actione venditor agi,& qua ipſe emptor. ¶No. ꝙ
ſi ille arbiter non arbitratur,non valet aliquo modo dicta vẽdi
tio,& eſt ratio,quia eſſet ſine pretio,qđ eſſe non poteſt, vt hic.
¶No.ꝙ qñ committitur in arbitrium tertij,illo non arbitrante,
non receditur a perſona.facit l.1.C.eod.& d.l.ſi quis arbitratu.
¶No.ꝙ ſtatutum in emptione trahitur ad locationem,& eſt ra
tio, quia iſti duo contractus æquiparãtur a lege veteri.l.1.ff.lo
ca.& l.1.§.item ſi quis.ff.depoſiti.& tunc ſuccedit regula,quòd
1 † etiam in exorbitantibus de correctorijs ſtatutum nouum in
vno de æquiparatis trahitur ad aliud, vt eſt glo. in l.quòd verò.
ff.de legi.& Senatuſc. & l.ſi quis ſeruo.& ibi Bar.& doct. C. de
fur.& dixi ã.de iure natu.§.1.¶In gl.æſtimauerit.in ſi. dic,ut ibi
dicam.& no.gl.& Sal.in d.l.in ementis. ¶In gl.nominatus.ibi,l.
ſi merces.in prin.no.ꝯ id quod ſæpè numero vulgares faciunt,
quia dicunt , qñ non poſſunt de pretio concordari , faciamus
æſtimare,& quod æſtimatum fuerit,dabo tibi pretij noĩe, quia
non ualet,niſi in ſpecie dicatur quis eſſe debeat talis æſtimator
& arbitrator. ¶In eadẽ gl.in ſi.dic,ꝙ gl.dicit ibi ꝙ eſſet ſpecia-
le ibi in mutuo,vt debitores recipiant pecuniam.Sed Bar.& do
2 cto.in l.2.C.de pact.pig.reprobant,immo eſt generale †.ſemꝑ,
quoties præcedit aliquis cõtractus validus & perfectus, ut ibi,
quia præcedebat contractus pignoris,& etiam mutui,quorum
contractuum occaſione deuentum fuit ibi ad venditionem prę
dictam,nam tunc occaſione pręcedentium cõtractuum implo
rari poteſt officium iudicis ſuper declaratione pretij, ut ibi, &
in l.domum. vbi bonus caſus.ff.eo.ſecus ſi nullo cõtractu prę-
cedente venderem tibi rem meam pro iuſto pretio declarãdo
arbitrio boni viri, vt dicta l.ſi merces . in principio, ſed ſi eſſet
3 ſpecificata pſona,valeret, vt hic. ¶†In gl.diffinierint.ibi,nõ re-
curri ad boni viri arbitrium,& an,& quando a perſona arbitra
toris recedatur?dic, aut loquimur in vltimis uoluntatibus,aut
inter viuos.Primo caſu aut quò ad ſubſtantiam legati,& poteſt
recedi,ut l.ſi.§.ſed & ſi quis.& §.etiam.C.com. deleg. quod in-
tellige cum diſtinctione. Aut fuit datum arbitrium conditio-
naliter , aut non, iuxta l.1.cum materia.ff.de leg.2. Aut quò ad
pœnæ commisſionem,& non receditur a ſua perſona, vt l.mul
cta.in prin.& ibi doct.ff.de cond.& demon.Secundo caſu quan
do in contractibus,& tunc ſi fuit arbitratus iniquè,receditur a
perſona ſua,etiam ſi fuerit iuratũ ſtare & parere ſententiæ ſuę,
vt l.ſi libertus iurauerit.ff.de oper.liber.& in c.Quintauallis.ex
tra,de iureiurã.& no.Bar.in l.ſi ſocietatem.§. arbitrorum.ff.de
ſocio. Aut nunquam fuit arbitratus,& tunc aut arbitrator erat
vnus de contrahentibus,& quamuis nõ fuerit arbitratus,recur
ritur ad bonum virum,vt l.hæc venditio.ff.eodem.aut fuit ter-
tius, & tunc fuit aſſumptus ſuper contractu perficiendo, & nõ
receditur a perſona, vt innuitur.d.l.ſi quis arbitratu. aut ſuper
contractu perfecto,& ſuper aliquo accidenti vel acceſſorio,&
receditur a perſona,ut l.domum.ff.eo.ita dicit Bar.in d.l.ſi quis
arbitratu.in ver.formo tibi vnam quæſtionem quam habui de
facto.facit l.ſi in emptione.in prin.ff.eo.Ang.in d.l.ſi quis arbi-
tratu. contra per l.hæc venditio.§.ſi.ff.eo.& Io.de Imo.in d.l.ſi
quis arbitratu, ſe inuoluit. Sed Rapha. dicit ꝙ opinio Bart. eſt
æquior,pro qua eſt gl.ordi.in d.l.in ementis.in verſi.accidenta
le autem &c.ꝙ non obſt.d.l.hæc venditio.§.ſi.quia in alio caſu
4 loquitur,ſi quis bene inſpexerit.¶†In ead.glo.in ſi.no.& ſigna
iſtam gl.valde notabilem quando quis dicatur lęſus ex arbitra-
a mento,* vt quis poſſit recurrere ad arbitrium boni viri.nã hic
gl.dicit,ꝙ eſt in arbitrio iudicis,multis conſideratis.Sed Bar.in
l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum. in ver.pro declaratione prædicto
rum,vt ſciamus,&c.ff.pro ſocio. dicit, ꝙ quoties quis eſt dece-
ptus in ſexta parte totius,dicitur enormiter lęſus,& per ꝯñs po
teſt peti reduci ad arbitrium boni viri,allegat pro caſu. l. vnde
ſi Neruæ.ff. pro ſocio.nam in dubio partes debent in ſocietate
eſſe æquales,vt l.ſi non fuerint.eo.ti.& tamẽ in d.l. vnde ſi Ner
uæ.adiudicatur vni vna pars,alteri duæ de toto,tunc facta bene
computatione non reperitur exceſſus niſi in ſexta parte, & ta-
men in d.l.vnde ſi Neruæ.dicit,ꝙ ſi arbitramentum cõtinet ma-
nifeſtam iniquitatem, & hoc quãdo fuit deceptus in taxatione
ab alio facta.Si autẽ fuerit deceptus in taxatione facta a ſemet-
ipſo,tũc requiritur deceptio vltra dimidiam iuſti pretij, vt l. 2.
C.de reſcin.ven.Sed Ant.de Bu.in d.c.Quintauallis.in verſi. ve-
nio ad quintum,qñ dicitur iniquũ &c.& Imo. in d.l.ſi quis ar-
bitratu.in ver.item adde,quia dicit Bar.in l.ſi ſocietatem,&c.di
cunt ꝙ leges allegatæ per Bar.non probant de lęſione 6.partis,
ſed de tertia totius: nam vt dicit Bar. in dubio partes debẽt eſſe
æquales, ideo ſi arbitrator aſſumptus ſuper diſtributione par-
tis ſocietatis , adiudicet vni ex ſocijs tertiam partem lucri, alij
duas partes, in effectu videtur lædere illum cui asſignauit ter-
tiam,ex quo debebat habere dimidiam, & ſic ſex vncias totius
lucri in tertia parte quã habet minus , q̃ alius qui duas vncias
habet minus,quæ ſunt tertia pars de ſex,& iſta eſt certa compu
tatio. Volunt ergo præfati doct.ꝙ ad hoc vt poſſit de iure rece
di a laudo , requirit ꝙ ſit læſio ad minus in tertia parte totius .
Ego autem magis ſtarem huic gl.ſingu.ꝙ ſit in arbitrio iudicis
multis conſideratis,quia aliquando concedet reductionem,qñ
in ſexta parte eſt læſio, vt dicit Bar.aliqñ quando in tertia,ſecũ
dum Ant.de Bu.& Imo. aliquando in plus, aliquãdo in minus,
ſm ꝙ æquum & iuſtum ſibi eſſe videbitur.facit ꝙ no.gl. Bar.&
doc.in l.ſi de meis.§.recepiſſe.ff.de arb.& qđ no. Cy.Bal.& Sa-
ly.in l.cum antea.C.de arb. Et prædicta procedunt quãdo quis
ſuo nomine compromittit,ſinautem ſuo nomine contrahat,re
quiritur ꝙ ex tali ꝯctu ſit læſus vltra dimidiã iuſti pretij, vt l. 2.
C.de reſcin.ven. Sinautem fuit læſus ex contractu facto ꝑ pro-
curatorem ſuum,tũc poteſt illud reſcindi, ſi fuerit læſus in ſex
ta parte, vt arg.d.l.vnde ſi Neruæ.ita dicit Bart. ſub dubio fortè
in d.l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſocio.Sed Ludou.in l.ſi
quis cum aliter.ff.de verb.obli. hoc reprehendit, quia etiam ex
contractu procuratoris , oportet ꝙ ſit læſio vltra dimidiã iuſti
pretij, vt detur remedium.l. 2.C.de reſcin. vend.& eſt tex.in l.ſi
5 voluntate.eo.ti.quod no.¶†Quæro,quãdo arbitrator vult lau-
dare,an requiratur partis præſentia?& Petr.& Cy.in l.ſi.C. eo.
tenent ꝙ ſic, per dictam l. ſi quis arbitratu. & iſtud ſequitur ibi
Bar.in ver.arbitror debet arbitrari &c.& allegat pro caſu.ff.de
ędil.edic.l.ꝙ ſi noli.§. ſi quis ita. Prætereà debet arbitrator di-
ſcutere,& partes interrogare, vt d.§.recepiſſe.ideo partes cita-
re.Et pro hoc l.legatum.ff.de vſufr. legato. vbi iudex, vt bonus
vir,aditus cõuocat legatarios,& requiritur partis præſentia,ar
gumen.l.hac edictali.in §.his illud.C. de ſecun. nupt. Sed Guil.
de Cug.in d. l. ſi quis arbitratu.& ibi , quidam doctor ſolennis
dom.Franc.de Albergotis de Aretio,& Cyn.poſteà in additio-
nibus in d.l.fina.& Bal.ibi in verſicu.3.quæro, nunquid arbitra
tor &c.tenent cõtrarium, quia arbitrator poteſt declarare per
nuntium vel epiſtolam, vt argumen.ff.de acquiren.hæredit.l. ſi
quis mihi bona.§.iuſtum.& l.cum pater.§.hæreditatem. el 1.ff.
de leg.2.& ff.ſi men.falſum mo.dixe.l. prima,in fin.Nec obſtat,
ꝙ debet procedere vt bonus vir , quia hoc eſt verum quò ad
modum,non quò ad qualitatem. vt ff.de vſufruct. l. ſi item fun-
di.§. fina. videlicèt quod non debet procedere taliter, qualiter
eſſet in via diſceptationis, partibus conuocatis. facit l.ſi conue
nerit.1.reſponſo.ff.de pign.actio.& idem voluit Bal.in l.ſi quis
ex conſenſu.in princip. C.de epiſco.audien.& no. Anto.de But.
in d.c. Quintauallis. in verſi. ex his infertur,ſecundum Guliel.
de Cug.in l.epiſtolæ &c.Et pro iſta parte allegat Bar.in c.ſi cõ-
promiſſarius.de elect.in 6.Sed Salyc.in d.l.fin.in verſicu.quęro
ſeptimò,an iſte arbitrator poterit arbitrari &c.videtur concor
dare opiniones, videlicet,aut eſt arbitrator ſuper re,quæ nõ re
quirit examen, nec informationem partium,& tũc nullo tem-
pore requiritur partis citatio,ita intelligitur d.c.ſi compromiſ
ſarius.aut requirit informationẽ partium,ſed non examẽ iuris,
ſed eſt in arbitratore ad ęſtimandũ pretium rei, vt hic, quia nõ
poteſt

ADDITIO.

a Ex arbitramento. Vide quæ poſuit in apoſt.in d.§.arbitrium.& ff.de arbi.per totum.

poteſt condignè æſtimare, niſi rem cognoſcat. arg. C. de ſac. ſan.
eccl. auc. hoc ius porrectum. & ad hanc informationem debet
arbitrator facere requiri partes, ſed ad ſuum arbitramentũ au-
diẽdum, nõ eſt neceſſaria partium præſentia. Aut eſt arbitrator
rei, quæ requirit formationem partium, & eaamen iuris earũ,
vt eſt videre in arbitratore diſceptationis & iurgij, q̃ licèt poſ-
ſit arbitrari de facto, id eſt auferendo de iure vnius, & dare al-
teri, tamen tam iure, q̃ in facto debet prius cauſam examinaſ-
ſe, & ſic partium allegationes audiuiſſe, aliàs neſciret an & quã-
tùm de iure vnius auferret, & daret alteri, vt arg. l. fi. C. ſi p vim
vel alio modo, & tunc non eſt dubium q̃ ad has informationes
debet facere partes requirere. Sed ad laudum audiendũ eſt du-
bium, & in hoc videtur Sal. q̃ verior ſit opinio, q̃ non ſit neceſ
ſarium, q̃ pars citetur. Et ratio, quia cum datur poteſtas arbitrã-
di de facto, datur ei facultas recedendi a iure & eius ordine p̃-
terquàm in habendo informationem, & hoc tenet Inno. in ca.
Quintauallis, de iureiur. maximè cùm prius arbitrator bene
examinauerit, nõ eſt neceſſe q̃ prodat poſtea partibus intentio
nem ſuam in citando ad audiendum voluntatem ſuam, vt l. ob-
ſeruandum. ff. de officio pręſi. pro quo facit quod no. Inn. in c.
Raynal. extra, de teſt. vt refert Bar. in l. ſi vnus. § fi. ff. de arbi. in l.
ſi duo ex tribus. ff. de re iudi. Et iſta opinio tenetur pro vera &
6 iuſta. ¶ † Quæro, ſit cõpromiſſum in Titium vt arbitratorẽ, nec
limitatur tempus, quãto tẽpore durabit eius arbitrium? & Bar.
in d. l. ſi quis arbitratu. in verſi. quæro quartò quanto tempore
durat poteſtas, &c. dicit, quòd durat anno, vt arg. l. fi. §. ſed & ſi
quis. C. commu. de leg. ſed aliter dicit Imo. in d. l. ſi quis arbitra
tu. in verſi. item attende, quia non videtur dixiſſe verum Bar-
tol. &c. & hoc videtur confirmare Imo. in l. multa. in fin. prin-
cip. ff. de condit. & demon. quia cum in contractibus non repe-
riatur expreſſum quãtum duret, quia l. item ſi vnus §. 1. ff. de ar-
bi. & quòd ibi notat̃ in gl. loquit̃ in arbitro, & ibi p doct. quòd
ſtatutũ in vltima volũtate, in d. §. ſed & ſi quis. trahat̃ ad ꝯctũ.
ſed tñ Bal. in d. l. fi. & in d. l. multa. tenet q̃ durat p quatuor vel
quinq;, vel per plures annos. per auct. ſi tñ. C. de temp. app. Sed
illa lex nõ facit, q̃a ita põt loqui in arbitro ſicut in arbitratore.
Sed Pla. in gl. in l. litigatores. §. fi. ff. de arb. cũ l. ſeq. dicit p dictã
Auct. ſi tñ. quòd in arbitratore nõ eſt certũ tp̃s determinatũ, vt
in Spe. de arb. §. diſſert. ad fi. & ibi hoc tenet Io. And. in addi. q̃a
vr̃ imputandum partibus, quare nõ appoſuerũt certũ tẽpus, &
ita tenet Imo. in dictis locis. & hoc ẽt Sal. in d. l. fi. ver. quæro ſex
tò, vſq; ad quantũ tp̃s &c. ea rõne, quia põt litigator facere pręſ-
figi arbitratori tẽpus, vel illi tertio ſi duo nõ ſunt in concordia
ad arbitrandum, q̃a in cũ eſt facta compromiſſio. vt in bonum
virum, cuius non debet eſſe munus retinere partes in penden-
ti, & in citare amicos ad diſcordias, argu. l. quidam exiſtimaue-
7 runt. ff. ſi cer. pe. facit l. ſi ea. C. q̃ accu. nõ poſſ. cum ſi. ¶ † In gl. tra
datur, l. ſi ex empto. & in prin. dic hoc verũ, q̃ vẽditor nõ cogi-
tur facere rẽ accipientis, & ſic transferre dominium, dic niſi ip
ſe eſſet dñs, quia tunc teneretur dñium transferre, aliàs nõ eſſet
liberatus, vt eſt caſus ſingularis in l. cùm manu ſata. § fi. ff. eo. &
a ſi non eſt dñs,[a] transferret vſucapiendi conditionẽ, vt l. claui-
bus. ff. de ꝓhen. emp. ¶ In ea gl. in fi. no. & ſigna iſtã gl. quæ repu
tatur in materia melior de corpore iuris, videlicet, an venditor
8 † præciſè cogatur ad rem venditam tradẽdam, an liberetur ſol-
uendo intereſſe. dic, q̃ aut habet facultatem rei præſtandæ, aut
non, & iſtam gl. tenet Bar. in l. ſtipulationes non diuiduntur. ff.
de verb. ob. in ver. ad tertium venio, qñ obligatione. & in l. 1. ff.
de act. emp. ver. item quæro, vtrum venditor &c. ¶ In gl. pro ni-
hilo. in fi. an & qñ in vltima voluntate recurratur ad bonum
virum, vide quod ſ. dixi & habetur in l. 1. ff. de leg. 2. ¶ In gl. in
locationibus. in fi. dic vt dixi ſ. ſuper tex.

A D D I T I O.

a Dominus. Adde Bar. in l. ſi quis in conſcribendo. C. de pac. Purp.

S V M M A R I V M.

1 *Emptionis pretium quale eſſe debeat.*
2 *Poetas allegare licet ad deciſionem cauſarum.*
3 *Vltima opinio eſt tenenda*
4 *Emptio facta ad marchas vel ad librã auri vel argẽti, an ſit emptio.*
5 *Emptio facta ad pecuniam per ſuperiorem reprobatam valet vt con tractus innominatus.*
6 *Emptio an ſit, vel permutatio, ſi trado librum meum pro tuo, vel pro decem in pecunia numerata.*
7 *Permutatio qualis contractus ſit.*
8 *Permutatio quid ſit.*

Item pretium. ¶ In emptione, & venditione pretium
debet eſſe in pecunia numerata, alias eſt
permutatio, qui eſt contractus ſeparatus ab emptione. h. d.
1 ¶ † No. q̃ in contractu emptionis non tm̃ pretium, & quidem
certum interuenire debet, vt ſ. proximo §. ſed ẽt in pecunia nu
merata, ſicut in contractu locationis, vt eſt caſus no. in l. 1. §. itẽ
ſi quis. ff. depoſiti. & l. naturalis §. 1. ff. de præſc. verb. ¶ No. q̃ ſpe
cies non põt eſſe loco pretij alterius ſpeciei, nam licèt loco om
nium pecunia eſſe poſſit, quia oĩa per pecuniã cõparata ſunt,
vt l. ſi ita fideiuſſorem. ff. de fideiuſ. nõ tñ eꝯ, ſpecies poteſt eſſe
2 loco pecunię. ¶ † No. ibi argumẽtoq; vtebant̃, quia licitũ eſt al-
legare poetas ad deciſionem legum. facit l. ſeptimo mẽſe, & qđ
ibi no. ff. de ſta. hom. & in l. in tantùm. §. fi. & ibi doc. ff. de re. diu.
& no. Bar. in l. 1. ff. ſi cer. pet. dic vt ibi per eum. ¶ No. q̃ aliud eſt
emptio, & aliud eſt p̃mutatio, facit l. 1. ff. eo. ¶ No. q̃ debet eſſe
differentia inter rem venditam & pretium. ¶ No. q̃ permutatio
eſt cõtractus validus de per ſe, facit l. 1. ff. de rer. permutatione.
3 ¶ † No. ibi, aliis Homericis verſibus, & rationibus &c. q̃ hic eſt
caſus pro illa glo. ſingulari in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Treb.
in ver. nobis. vbi gl. vult quòd vltima opinio ſit tenẽda, quia vl
tima validiores allegat rationes. vnde pro dicta gl. videtur hic
caſus ad literam, licèt non allegetur, & allegat illã gl. & ẽt põt
allegari iſte text. q̃ quoties gl. plures opiniones poſuerit, nec
aliquam expreſsè vel tacitè approbauerit, q̃ vr̃ vltimam com-
probaſſe, ita etiam dicimus de opinione Inn. ita dicit Hoſt. in c.
1. extra de priu. & Bal. in Auct. ex teſtamẽto. C. de coll. & Imo.
4 in d. §. Sabinus, quod no. dixi ſ. ¶ † In gl. pretio. in fi. q̃d ſi fiat em
ptio ad marchas, vel ad libram auri, vel argenti, an dicatur em-
ptio? videtur q̃ non, quia non eſt pecunia numerata, quod vi-
detur hic requiri. Poteſt dici, q̃ ſi facta fuerit conuentio ad nu
meratam pecuniã, licèt poſteà ſoluatur libra auri, vel alia ſpe-
cies loco dicti pretij cõuenti, valet emptio, vt l. pretij. vbi eſt ca
ſus. C. de reſcin. ven. Sed an ſaltem valeat, vt contractus innomi
natus, qñ ſit ad marcham auri? & vr̃ q̃ ſic, ſm Io. Fab. hic, & C.
eo. l. empti fides. ff. eo. l. cum manu ſata. §. fi. & no. ff. eo. tit. l. hæc
5 vẽditio. ¶ † Quid ſi emitur ad pecuniam per ſuperiorem repro-
batam? iuxta l. eleganter. §. qui reprobas. ff. de pign. actio. dic, q̃
valet vt ꝯtractus innominatus, vt l. creditor oblatam. ff. de ſol.
6 ¶ Quid ſi trado tibi librum † meũ pro tuo, vel pro decem in pe-
cuniam numerata, an ſit emptio vel p̃mutatio? & Bar. in l. Ari-
ſto. in prin. ff. de dona. dicit, q̃ aut principaliter emit̃, & tunc li
cèt aliqua ſpecies detur, totũ erit emptio, vt l. tenetur. §. 1. ff. de
act. emp. Si principaliter permutatur, totum erit p̃mutatio, vt
extra, de rer. permut. c. ad quæſtiones. In dubio inſpiciam q̃
plus valet, vt ſi valet plus res quæ datur, q̃ pecunia, ſit permuta
tio, vt d. c. ad quæſtiones, alias eſſet emptio, vt l. q̃cquid. § fi. ff.
de acq. rer. do. nec erit locus pœnitentiæ in aliquo, vt ff. de ſer-
ui. expor. l. quæſitum. Nec obſtat l. 3. & quod ibi notatur eo. tit.
nam locus eſt pœnitentiæ, ut ibi dicitur, quantũ ad hoc ut con
ſtitutio non habeat locum, non q̃ emptor nõ poſſit manumit-
tere ſi vult, vt venditor nõ poſſet reuocare, vt d. l. quęſitum, vt
no. in l. 1. C. ſi manci. ita fuerit ali. Non ob. d. l. Ariſt. quia ibi eſt
ſpeciale in exercẽte liberalitatem, & vide ibi Imo. & vide Bar.
in l. 1. in fi. ff. de rerum perm. & qua actione iſto caſu agatur, vi-
de Bar. in l. fi. in fi. ff. de condi. ob cauſam. ¶ In glo. Poeta Home
ro. in fi. dic vt ibi no. Bal. & ego dixi ſuper tex. Et dic, vt dixi ſu-
pra in proœmio. §. penult. & dic vt ibi. ¶ In gl. magna, ibi. ff. de
pact. l. iuriſgentium. in prin. dic ut ibi no glo. & melius in rubr.
7 C. de rerum diuiſio. videlicet, q̃ ideo † permutatio dicitur con
tractus innominatus, quia non habet nomẽ ſpeciale. Pro cuius
euidentia ſcias, ſecundum Bar. in d. l. iuriſgẽtium. in prin. q̃ ha
bere nomen generis generaliſſimi, vel ſubalterni, non dicitur
nomen, nec per hoc dicitur res nominata. Sed habendo nomen
ſpeciale, bene facit rem nominatam, & cõtractũ nominatum,
vt probatur in l. 2. cum l. ſequen. ff. de præſcript. verb. Permuta-
8 tio † enim eſt nomen cuiuſdam generis ſubalterni, vbicunque
aliquid datur vel fit. Nam latè loquendo, emptio etiam poteſt
dici permutatio, permutantur enim res cũ pecunia, vt l. ita con
ſtante. ff. de iu. dot. & ſic in locatione permutatur pecunia cum
opere, quod no. & vide etiam Bal. & Ang. in d. l. iuriſgẽtium. Et
pro hoc ego adduco q̃ habetur in ſimili in l. Turpia. in prin. ff.
de leg. 1. & vide etiam Bar. in rub. C. de rer. permu. ¶ In ea. gl. ibi
l. ex placito. Dic vt ibi no. glo. & omnes doc. ¶ In ead. gl. in fi. in
quibus autem caſibus detur actio p̃ſcriptis verbis, no. gl. in d.
l. ex placito. & ibi Cyn. & Bal. & plenius per Saly. dic vt ibi. Tu
autem de natura huius contractus permutationis, & de eius
materia vide omninò, vt ſcripſi infra de act. § actionum autem.
in verſi. in gl. permutatione. ibi, niſi in duobus caſibus &c. Ma-

teriam

teriam autem actionum in factum, vel preſcrip. verb. vide etiã
quæ ſcripſi in d.§. actionum autem. in verſi. quærit hic Io.Fab.
quid ſi fiat &c.cum verſi.ſeq.dic, vt ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Domus exuſta, cuius periculum ſit.*
2 *Venditor ſubeſt periculum rei venditæ, quæ ante traditionem ob eius culpam publicatur.*
3 *Qui de caſibus ſimpliciter tenetur, intelligitur de cõſuetis & ſolitis.*
4 *Declaratio ad l.ſi in Aſiam .§.1.ff.depoſiti.*
5 *Vinum venditum cui pereat & nu 6 7. & 8.*
9 *Cuſtodiam & periculum in ſe ſuſcipiens, ad quid teneatur.*

Cum autem emptio. ¶Rei venditæ in ſpecie commodum & incõmodum ſpectat ad emptorẽ, ẽt ante traditionẽ, niſi in ea dolũ vel culpam
venditor cõmiſerit, cuius nomine conuenit̃, & quoties qs ideo
tenetur, quia actionẽ habet, eam cedẽdo liberatur. h.d. ¶No.ꝙ
eò ipſo ꝙ de pretio conuentum eſt, ſtatim emptio dr̃ perfecta.
¶No.ibi, ſtatim, ꝙ perfecta vẽditione ẽt anteqnam res vel pretium tradat̃ periculum rei venditæ ſpectat ad emptorem, quod
intellige, vt hic in glo. magna ẽt ante q̃ res emptori fuerit aſſignata. ¶ No.ꝙ ſiue in totũ pereat, ſiue in parte læditur, periculum ſpectat ad emptorem, ſicut ſi aliqnid rei emptæ ẽt ante traditionẽ accedit, cedit lucro emptoris. ¶No. ꝙ ſi fundus vẽditus
chaſmate pereat, vel a flumine ſit inũdatus periculũ, ſpectat ad
1 emptorem, vt cogatur ſoluere integrũ pretiũ. ¶†No.ꝙ hic vſ
ſalus, ꝙ domus poſſit comburi, ẽt ſine culpa inhabitãtium, qa
ſi p̃ſumeretur combuſta culpa venditoris, non poſſit agere ad
pretium, & ſit ad ipſum, & non emptorem damnum ſpectaret,
& tñ hic dr̃ ꝯrium, igitur &c. facit l.ſi vendita.ff.de peri. & commo. rei ven. ¶No.ꝙ cõmodum alluuionis contingens poſt venditionem, & ẽt ante traditionem, ſpectat ad ipſum emptorem,
quia ad quem ſpectat damnum, debet ẽt ſpectare lucrum, vt in
regula, ſm naturam.ff.de reg.iur. ¶Not.ꝙ eò ipſo ꝙ homo vel
animalia venduntur, ẽt antequàm tradãtur, ſi aufugiãt, ſpectat
periculum ad emptorem, & ſic ſi emo vitulos in armento & aufugiant, periculum eſt emptoris, niſi vẽditor promiſerit cuſtodiam. ¶No.ibi, adhuc dñs eſt, licet vẽdam librum, & ẽt recipiã
pretium, nõ deſino eſſe dñs donec tradidero, qa traditionibus
rerũ dominia trãsferũtur, vt l.traditionibus. cũ materia.C. da
pac.¶No.ꝙ vẽditor & non emptor habet actionem & rei pſecutoriam, & pœnalem pro re vendita, licet periculum ſpectet
ad emptorem, & ratio eſt, quia venditor adhuc eſt dñs. ¶No.ꝙ
actionem ẽt pœnalem, q̃ venditor habet tenet̃ cedere ipſi emptori. ¶In gl.ſtatim.ibi, ſed nouem neceſſaria &c.dic ſm Ioan.
Fab.ꝙ ſalu. reuerentia gl.non eſt verum, ꝙ hæc ſint neceſſaria
ad hoc, vt regula hic data locum habeat, quia de ſe vera eſt, ſed
fallit in quolibet caſuum prædictorum. Vnde ridiculum eſt dicere, ꝙ ad verificationem eius omnes hi caſus ſunt neceſſarij,
vel ꝙ oẽs deſint, ſed bene eſt neceſſarium, ꝙ omnes adſint, &
2 quilibet eorum. ¶†In ead.gl.ibi.ff.loca. l.ſi fundus, dic, ꝙ ſi res
vendita antequàm tradat̃, publicetur, culpa, vel delicto venditoris, eius eſt damnum, & tenet̃ emptori ad reſtitutionem pretij, & ad omne intereſſe, ſi antẽ ſine eius culpa publicaretur, vt
quia fortè militibus aſſignaretur, vt dicit gl.ad l.ſi fundus. & l.
item ſi verberatum.ff.de rei vend. tunc tenetur vẽditor ſolummodò reſtituere pretium, nõ aũt tenetur ad aliquod intereſſe,
& ſic eſt ſpeciale hunc ſecũdo caſu, ꝙ periculum peremptionis
rei vẽditæ, nõ ſpectet ad emptorem, vt dicit gl. in d.l.ſi fundus.
¶In ea.ibi, ſed & ſi quis.§.quæſitum. dic ꝙ ſufficit expreſſio aliquorum caſuum in ſpecie. & deinde ſequitur clauſula generalis, quæ refert̃ ad alios caſus nõ ſpecificatos minores, vel æquales, expreſſis non maiores, vt in cle.2.de procu. & ideo cautela
eſt, ꝙ maximi caſus & terribiles exprimantur, quia veniunt ſi-
3 miles pp dictam clauſulam generalem. ¶†Vnum tñ tene mẽti,
ꝙ vbicunq; dr̃ ſimpliciter aliquem teneri de caſibus, intelligit̃
de conſuetis & ſolitis, non aũt de caſibus incõſuetis, vel nõ veriſimilibus, vt eſt caſus ſingularis in l.fiſtulas.§.ſi.ff.de contrah.
empt. ita ſingulariter dicit Bar.in d.§.quæſitum. ¶In ea.gl.ibi.l.
item ſi verberatum.§.ſi.dic vt no.Bar. & Ang. & alij doc. Raph.
& Imo.in l.cùm res.§.ſi.ff.de leg.1. & no. Bar. & doct.in l. quod
te.ff.ſi cer pet. & no.gl. plenè in l.itẽ ſi verberatum. & ibi Ang.
& doct.ff.de rei vend. & no.gl. & plenè Bar. & Imo.in l.nemo.
ff.de verb.obl. & concluſio eſt, ꝙ aut res debet̃ actione reali, &
tene diſtinctionem gl.in d.l.item ſi verberatũ, aut actiones pœnali, & tũc aut deſcendit ex delicto, quia abſtulit mihi librum,
& nõ adhibet̃ illa diſtinctio an res eſſet peritura eodem modo
penès me, immo indiſtinctè tenetur de caſu, vt l.ſubſtracto. &
quod ibi no.C.de fur. & l.1.§.rectiſſimè.ff. de vi & vi armá. aut
ex ꝯctu deſcendit, & tunc licet ſint opi.tñ Bar.tenet cum gl.ꝙ ſi
erat in mora, omninò teneat̃, quia fur, & moroſus æquiparant̃,
vt l.inter ſtipulantẽ.§.ſi rem.ff.de verb.obl. ſed raptor indiſtinctè tenetur, ergo & moroſus, quia ſi non fuiſſet in mora, & reſtituiſſet actori, poſſibile fuit ꝙ actor diſtraxiſſet, vt eſt tex. valde no.in d.l.cum res.§.ſi.nec modo aliquo mihi placet opi.Bal.
& Ang.in d.l.nemo.§.1. videlicet, ꝙ fiat differẽtia an teneat ex
ꝯctu bonæfidei, vel ſtricti iuris, vel ex vltima voluntate, qa iſta
differentia eſt ad literam contracta textum notabilẽ in materia
4 †l.ſi in Aſia.§.ſi.ff.depo. vbi dr̃ quẽadmodũ, ꝙ ea ſtipulatu &c.
& ſic in ſtricti iuris ꝯctibus vel ea teſtõ, &c. & ſic ex vltima voluntate ſic depoſitum quoque. & ſic in ꝯctu bonæfidei &c. & ſic
expreſſè in omnibus poſt moram periculum ſpectat ad debitorem, quod no. vide Sal.in d.l.quod te. & latè per eundem in l.1.
5 C.quod metus cau. ¶†In ea.gl.in ſi.no. & ſigna totam iſtam gl.
meliorẽ in materia ſua de corpore iuris. & in hoc vltimo, qđ
tangit gl.conclude, ꝙ aut vẽdit̃ uinum in genere, aut in ſpecie.
In genere: aut in genere generaliſſimo, aut ſubalterno: in
genere generaliſſimo, vt decem corbes vini, in genere ſubalterno, vt decẽ corbes vini talis vineæ, vel talis cellarij, vbi ſũt plura uina, In ſpecie, ut putà, uendo tibi iſtum modium uini pro tãto pretio, & primo caſu, non eſt dubium, ꝙ omne periculũ perditionis, uel deteriorationis, uel aliud ſpectat ad uẽditorẽ, ut l.
6 conuenit.ff.de contrahen.emp.¶†Quid ſi iſto caſu uendidi tibi
decem corbes uini reponendas in uindemijs in tuis cellarijs, &
ita repoſui, & tradidi claues, ante deguſtationem, uel menſurationẽ, perijt, uel acuit? Dic ꝙ periculũ eſt emptoris, quia ur̃ iã
traditum, ut d.l.conuenit.imputet.n. ſibi emptor qui non deguſtauit, ut l.ſi uina ff.eo.ti. & l.emptor.§.1.eo.titu. Secus dicit Io.
Fab.ſi venditor repoſuit in cellario, quia tunc nulla eſſet traditio, vt arg.l.quod ſæpe.§.in his.ff.eo. Secũdo caſu principali, qñ
venditur in genere ſubalterno, & Bal.hic & in l.1.ff.de peri. &
com.rei vend.in prin. dicit, ꝙ periculũ peremptionis pertinet
ad venditorem, ſed deteriorationis ad emptorem. Sed doc.hoc
reprehendunt in d.l.1. & dicunt indiſtinctè pertinere ad venditorẽ, donec fuerit menſuratum, per d.l.conuenit. niſi emptor eſſet in mora recipiendi, vt ibi. Tertio caſu, qñ vinum uẽditur in
ſpecie, & tunc eſt clarum ꝙ uenditio eſt perfecta ante menſurationẽ, & ſic pertinet periculum ad emptorẽ, ut d.l.1. in prin.
7 & d.l.quod ſæpè §.is qui uina. †Sed quæritur, quid in deguſtatione, an ſit neceſſaria ad hoc ut perficiatur, & ſic periculũ contingens ante deguſtationem pertineat ad emptorem? & in hoc
ſunt uariæ gl.hic, & in d.l.1.in prin. tu tene quòd periculũ ſpectat ad emptorem, quia ſicut menſuratio non eſt neceſſaria ad
eius perfectionem ut dixi, ita nec deguſtatio, hoc probatur per
d.l.1.in pluribus partibus. Primò in principio, ubi indiſtinctè dicitur, quòd periculũ pertinet ad emptorẽ, nec dicit poſt deguſtationẽ uel ante. Secundò in uerſi.quòd ſi uẽditor, ubi dicitur,
quòd qñ uenditor ſuſcepit in ſe periculum, tale pactum habet
in ſe rigorem uſque ad deguſtationem, & tunc eſt neceſſaria
deguſtatio, cùm pactum ſit appoſitum, aliàs non eſt neceſſaria,
quia ſi eſſet neceſſaria, pactum eſſet ſuperfluum, cum periculũ
ſine pacto pertineat ad uẽditorem ante deguſtationem. Tertiò
hoc probatur ibi.in uerſic.pleniſſimè. nam ut dixi ante deguſtationem, emptio eſt perfecta, licet nõ pleniſſime. Et hoc ſufficit
ad hoc, ut periculum pertineat ad emptorem, ut d.l.neceſſariò.
& eſt caſus in l.ſi quis uina.in §. ſi aduerſione.ff.de commo. &
peri.rei uend. & prædicta procedunt, niſi fuerit actum, ut deguſtetur, quo caſu, uenditio erat perfecta. Ex quo uenditur in ſpecie tamen, per hoc actũ, quòd ante deguſtationẽ omne periculum pertineat ad uẽditorem. Et iſte caſus eſt in d. l.ſi quis uina.
in prin. Aduertas tamen quòd quando eſt appoſitum tẽpus ad
menſurandum, & emptor fuit in mora, poteſt uẽditor facta tñ
ipſius noua interpellatione, ſi etiam fuerit negligens emptor in
menſurando, effundere dictum uinum, & tamen conſequi totũ
pretium, & ſi effundere non uult, põt ab illo die in antea petere
penſionem uaſi quatenus ſua intererſit. ſinautem nõ fuerit tẽpus
appoſitum, debet uinũ conſeruare, donec uaſa fuerint ſibi neceſſariũ. Iſte eſt caſus no.in d.l.1.§.licet aũt. Et prædicta procedunt in uino, non aũt in oleo, frumẽto, & alijs rebus, quia licèt
nõ menſuret̃ oleum, uel frumentũ, non tñ poterit propter hoc
uenditor effundere, ut eſt glo. ſingularis in d.l.1.in princ.in gl.
8 magna in uerſi.immo etiam ipſe Bulgarus. ¶†Vnũ addas, quòd
quando uinũ uenditur in ſpecie, licèt pactum ſit, quòd menſuretur, tamen per hoc pactum non alteratur cõtractus, ut eſt caſus contingens ante menſurationem, qui pertineat ad uenditorem,

rem,vt l.1.§ ſed & cuſtodiam.ff.de peri.& com.rei uend.& ibi
glo.ſecus ſi agatur,vt deguſtetur,nam licèt venditio ſit pura,ta
men hoc pactum operatur, vt periculum ante deguſtationẽ ſit
venditoris,vt d.l.ſi quis vina.in prin.& ita debet intelligi l.ſi in
9 emptione.§.alia eſt cẽ.ff.eo.¶ † In gl.ſuſceperit. i ſi.Tu tene opi.
lo.ꝗ non tenetur de caſu fortuito ſine aliqua culpa, ſaltem le-
uiſſima contingente, nam quando aliquis ſuſceperit in ſe peri
culum,vnum addit ſuę obligationi,quia ſi primò tenebatur de
dolo,& lata culpa,tũc tenebitur de leui,ſi ẽt tenebatur de leui,
tenebitur tunc ẽt de leuiſſima , vt in cõmodato celebrato gra-
tia recipientis tantùm iuxta l.ſi vt certo.§.nũc videndũ.ff.cõm.
Et tunc dictum pactũ ꝗ in ſe recipit periculum,importat,vt te
neatur de caſu fortuito.Iſte eſt caſus.& ibi gl.& doc.in l.ſi quis
nec cãm.in prin.ff.ſi cer.pet.Et nõ mireris de iſta diſtinctione ,
qa idẽ dicimus in ſimili in æſtimatione,qñ Roncinus concedit̃
ad vecturam æſtimatus,nã æſtimatio facit, ꝗ ſi quis tenebatͬ in
vno plus,ꝙ de natura dicti ꝯctus teneretur, vt eſt gl.ordinaria
in d.l.ſi vt certo.in §.cõmodato.in verb. periculum. & ibi doc;
& Bar.latè in l.1.ff.de æſtim.ac quod perpetuò not. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Contractus,quando conditionalis dicatur.*
2 *Emptio collata in voluntate contrahentis,an & quando valeat.*
3 *Subſtantialia contractus in diſpoſitionem alterius ex contrahenti-*
bus apponi non poſſunt.

Emptio. ¶ Etiam ſub conditione poteſt emptio celebra
ri , & accidentia contractus poſſunt in alte-
rutrum ex contrahentibus conferri,h.d.¶ No.quòd quando ra
mittitur in arbitrium etiam alterius ex contrahentibus , dici-
1 tur† contractus conditionalis,quod eſt verum,ſi conditionali-
ter proferatur per dictionem,ſi,vt hic,aliàs ſecus,quia in arbi-
trium boni viri non eſt dies,vel conditio, iuxta l.1.ff. de leg.1,
dic tñ vt no.in l.ſi.C.de contrahen.empt.& dixi ſ̃.eo.§. pretiũ.
2 ¶ In gl.1.ibi,vt dictis legibus contrarijs.† facit ergo differẽtiam
iſtam,an res,vel pretium apponatur in voluntate contrahẽtis,
& valet.aut commercium,& nõ valet,vt hic.ſed Cyn.in d.l.in
ementis.C.eo.reprehendit gl.ꝗ ſiue res,ſiue pretium,ſiue com
mercium conferatur in voluntatem alterius ex contrahẽtibus,
non valet,quia ſubſtãtia contractus omittitur,vt in l.cõtraria.
Sinautem conferatur qualitas,ſiue accidẽs,vt ſi tibi placuit,vel
diſplicuit intra mẽſem,ſit empta vel inempta,& poteſt fieri,vt
hic no.glo.in d.l.in ementis.in verſi. accidentia verò. & facit l.
3 hæc venditio. in princ.ff.eo. & l.3.ff.eo. ¶ † Aduertas tamen ad
vnum, ꝗ aliquid de ſubſtantialibus cõtractus non poteſt appo
ni in diſpoſitionem alterius ex cõtrahentibus , ſiue interponatͬ
in meram voluntatem ſuam , ſiue per verba importantia arbi-
trium boni viri,vt eſt tex.no.in l.quod ſępe.§.1.ff.eo. ibi, quãti
velis.& ſic in voluntate.& ibi quanti ęquum putaueris. & ibi,
quanti ęquum æſtimaueris,&c.quia omnia iſta importãt arbi-
trium boni viri,iuxta not.per Bar. plenè in extrauag. quomo.
in læſę maieſt.crimi.proce.c.ad reprimendum. in verſi.videbi-
tur.& in l.ſi ſic.ff.de lega.1.in prin.

S V M M A R I V M.

1 *Liber homo quatenus in commercio ſit.*
2 *Stipulatio habere licere, quando commiſſa dicatur.*
3 *Venditor promittens emptorem defendere de iure , & de facto , ab*
omni perſona &c ad quid teneatur.
4 *Emptori antequam agat de euictione quæ incumbant.*
5 *Litis denuntiatio,quando per emptorem venditori fieri debeat.*
6 *Euictionis promiſſio quid importet.*
7 *Emptor & omnes illi qui ſunt condemnati ſuo nomine ad vtilita-*
tem,vel damnum in defectum alienum , tenentur vſque ad finem
proſequi appellationem.

Loca ſacra. ¶ Emens ignorãter rem,quæ non eſt in com
mercio , habet contra vẽditorem actionem
ex empto ad intereſſe,h.d.¶ No.ibi deceptus a venditore,quòd
venditor ſciens tenetur , ſecus ſi fuerit etiam ignorans. ¶ Not.
ibi,non habere ei liceat, quòd emptor agit cõtra venditorem,
quando eidem non licet habere rem emptam , & ſic ipſa res ,
vel alius mouet quęſtionem emptori,vt l.ſtipulatio iſta habere
licere.in prin.& §.1.& ibi gl.Bar.Ang.& alij.ff.de verb.obli. &
l.habere licere.ff.de euic. ¶ No.ꝗ per dictam actionem conſe-
1 quitur emptor ſuum intereſſe. ¶ † No.ꝗ liber homo non eſt in
cõmercio noſtro.quod intellige quò ad hoc vt res dicatur ven
dita,ſed quò ad præiudicium venditoris,ſi ſcienter vẽdat tenet
emptio,vt hic,& l.qui officij.§.1.ff.eo.ꝗ intellige,vt no.glo.&
ibi dixi ſ̃.de inut.ſtip.in prin.& intellige emptore ignorante,a-
liàs aũt ſi eſſet etiam ipſe ſciens, non ageret, vt l.ſi fundũ.C. de
euic.ſed licèt emptor ſciens non poſſit agere de euictione, vel
ad intereſſe,an ſaltem poſſit repetere pretium ſolutum?& vide
tur ꝗ ſic,vt no.in d.l.ſi fundum.facit l.emptore.§.pen.ff.de act.
empt.In contrarium videtur l.ſi.cum materia.C.de litigio.Sed
credo primam partem veriorem per dicta iuta, quia ẽt quãdo
ſcientes ſunt emptor,& venditor ſuper re prohibita alienari,a
contra partium cõtrahitur obligatio,vt eſt tex.in l.ſi in emptio
ne.§.itẽ ſi & emptor.in prin.ff.eo.& intellige illum §. vt decla-
rat Bar.in l.continuus.§.cùm quis.ff.de verb.obl. & in l. cũ vir.
ff.de iure dot.& in l.nõ dubium.C.de legi.& ibi Bal. Flo.& Sal.
in l.1.C.de vſucap.pro emp.non obſt.l.ſi.C.de litig.qa ibi emit
rem,de qua eſt lis cum alio,& ſic damnificat illum tertium,igi
a tur non recuperat pretium. [a] ¶ † Quæro, quia hic dicitur, non
2 habere ei liceat &c.quid ſi promittat venditor emptori habere
licere in cuius facto talis ſtipulatio committatur? dic, aut quis
promittit pro ſe tantùm,& committitur ex facto ſuo, & ſuorũ
ſucceſſorum,vt d.l.ſtipulatio iſta.in princ.in ver.ſed ſi ſe.De fa
cto verò extranei,non tenetur niſi quatenus ex natura præcedẽ
tis cõtractus videatur,vt l.emptorem.in §.cùm autem.ff.de act.
emp.& l.inter ſtipulantem.in prin.ff.de verb.oblig.aut quis de
extraneo promiſit, & tunc aut promiſit ſe facturũ,ꝗ alius &c.
& tunc cõmittitur, vt l.quoties quis.ff.de verb.obl.aut nõ pro-
miſit ſe facturum, & tunc aut præcedit ꝯctus , de cuius natura
tenetur de euictione de facto ſucceſſorum & extranei, & tunc
tenetͬ,vt d.l.emptorẽ.§.cùm aũt.aut non ꝓceſſit,& tunc non te
netͬ,vt d.l.ſtipulatio iſta. ver. ſed ſi quis. ſed ſi eſſet pęnalis ſtipu
latio interpoſita,vt quotidie ſit in inſtrumentis,tunc metu pœ
næ de facto alterius tenetͬ,vt d.l.ſtipulatio iſta.in prin.in ver.at
ſi qs venit.Si verò ſtipulatio fuit interpoſita ſimpliciter, & tũc
aut ꝓcedit natura ꝯctus ex qua tenetͬ de euictione,& tunc de fa
cto extranei tenetͬ,vt d.l.inter ſtipulantẽ. aut talis ꝯctus nõ præ
ceſſit, & tunc non tenetͬ niſi de facto ſuo, & ſucceſſorum,quos
potuit ꝓhibere, vt d.l.ſtipulatio iſta. verſi. ſed quoties. ita dicit
3 Bar.in d. l.ſtipulatio iſta. ¶ † Quid ſi in inſtr̃o emptionis dr̃, ꝗ
b promiſit emptorẽ defendere de iure,& de facto [b] ab omni per-
ſona &c.qd importãt dicta verba? Bar.in d. l.ſtipulatio.in prin.
& idem per omnia ſequitur poſteà Bal.& Sal.in d.l.ſi.C.de act.
empt.dicit ꝗ venditor non cogitur ipſum cum armis defende
re, vel ẽt ſi per vim compellatur,& ſic de facto,& non de iure,
ꝗ vẽditor non tenetur de euictione,vt eſt caſus no.in d.l.ſi. &
ſi dicas,quid ergo importãt illa verba,& de facto? &c. Rñdeo,
intelliguntur ſi de facto mouentur lis in iudicio,& de iure, vel
ſi non euincatur,tunc venditor tenetur, vt l.pater.in prin.ff. de
do.præ.Secundò poteſt intelligi de facto,vt in iudicio faciat ea
quæ facti ſunt, vt aſſiſtere apud tribunal,producere teſtes,& fa
cere expenſas,& alia,vt arg.C.de euic.l.ſi parentes.& iſtis mo
dis intelligitur , non autem ꝗ defendere debeat armata manu.
4 ¶ † Quæro,quid incumbit emptori antequàm agat de euictio-
ne? Reſpondeo,vt in forma denuntiet venditori litem fore mo
tam,& quod veniat ad ſuſcipiendum litem in ſe, & ipſum em-
ptorem ad defendendum,vt l.1. & ibi Bar.& Bald.C.de peri.&
com.rei ven.& debet copiam libelli,& actorum ſibi factorum
in publicam formam tranſmittere in ipſa denũtiatione ipſi uẽ-
ditori,ut l.empti.& ibi Bar.C. de euic. & hoc ſiue ſit uenditor
maior,ſiue minor,quia ẽt pupillo põt & debet denuntiari ſi nõ
habet adminiſtratorem,ut l.ſi dictum.§.pe.& ibi no.ff.de euic.
Et etiam,ſi uenditor eſt abſens a domo,& uicinis,& amicis, &
procuratori uẽditoris eſt denuntiandum, ut no. gl.in l.aut qui
c aliter.§.ſed ſi fortè.ff.quod ui aut clam. nec ſufficit, [c] ꝗ uendi-
tor ſciat litem fore motam,quia habendo ſcientiam bene po-
teſt ſimul uenire ad defenſam , etiam ſi non ſit facta ei denun-
tiatio, ut eſt caſus in l.ſi parentes. C. de euic.non tamen ꝗ em-
ptor habeat regreſſum de euictione,niſi faciat ſupradictam de-
nuntiationẽ,ut l.qui abſentem.& ibi Bar.Ang.& Bal.ff.de ꝓcu.
& no.Bar.in l.denuntiaſſe.in prin.ff.de adul.& in l.non ſolum ,
& ibi Imo.ff.ſol.mat.etiam Bald.in c.1.ſi de feu.fue.cõtro.inter
5 do.& ua. & dñs eum defendere noluit. † Et eſt aduertendum ,
quod non omni tempore poteſt dictam denuntiationem face-
re,ſed eo tẽpore,quo defenſiones ſunt ſaluę ipſi uenditori,ut l.
ſi rem.

ADDITIONES.

a Precium. Idem tenet Alex.conſ.69.2. lib. & an teneatur præciſè venditor ad
tradendum,& ſi non tradet teneatur ad intereſſe.
b De Iure & de facto.vide Pet,de Anch.conſ.86.
c Nec ſufficit.Vide Io.And.in addi.ad Spec. in § ſi. in ti.de empt. & vend. &
Alex.latè in d.§.ſi.ſol.matr.

ſi rem.§.ſi.cum ibi no.ff.de euic. & dicta denuntiationem face-
re cogitur, etiam ſi notorium ſit euincentem ius facere, vt eſt
gl.ſingularis in l.emptorem.in prin.ff.de act.empt. debet etiam
aliud facere,ꝙ donec venditor veniat ad defenſam, neceſſe eſt
quod procuratores,defenſores, & aduocatos conducat pro de
fendendo, & non quēlibet conducat, ſed aduocatū bonū, alias
ſi nō aduocatū conduceret,tūc de euictione regreſſum non ha-
beret,vt eſt gl.ſingularis in l.quod ſi nolit.§.ſi mancipium.ff. de
ædil.edi.& vide Bal.in l.1.C.de peri.& commo.rei ven.Requi-
ritur & aliud quod ritè, & rectè, & iuſtitia mediante & per ſen-
a tentiā [a] iudicis res ſit euicta,alias ſi iniuſtitia eſſet ſibi facta,vel
per imprudentiam iudicis,vel alio modo,non præiudicat ven-
ditori,vt l.ſi per imprudentiam.in prin.ff.de euic.& l. exceptio
nem.& ibi latè Bar.ff.de fideiuſſ.& per iudicis ſniam,vt l.nō tñ.
ff.de euict.alias autem,ſi per compromiſſum, vel tranſactionē,
vel alio modo res fuerit euicta,non habet regreſſum de euictio
ne ꝯ venditorem, vt eſt caſus no.in l.ſi dictum.§. ſi compromi-
ſero.ff.de euict.& ibi no. quod intellige verū ſi fuerit ꝓmiſſum
qđ vult teneri ad defenſam quomodocūq;, & qualitercūq; res
fuerit euicta,qa tunc ēt ſi per arbitros fuerit ſniatum,tenet ven
ditor de euictione,vt eſt gl. ſing.in l.cùm pœna.ff.de arbi. & ibi
6 dñs meus Flor. ¶ Duo addas,vnū,ꝙ quamuis aliquis † expreſ-
ſè dicat in inſtrumento venditionis,ꝙ nō vult teneri de euictio
ne,ſi tñ res fuerit legitimè euicta ſm ſupradicta,tenet tñ ad re-
ſtitutionē pretij recepti, vt eſt tex.no.in l.emptorē.§. pen.ff. de
act.emp. Aliud addas, qđ ſi emptori mouet lis & iniuſtè, ita vt
ſe legitimè defendat,ꝙ nihilominus repetit ſumptus quos fecit
ab ipſo vēditore,ſi nō pōt recuperare ab illo, q egit ſecū,quā-
b uis clariſſimū ſit,ꝙ venditor vendit rē propria, [b] vt l.vendito-
res,& ibi gl. Bar.& doct.ff.de verb.obl. ¶ Vltimò no.quod licèt
ſimplex procurator,q reportauit ſniam ꝯtrariam,ſatis eſt ꝙ appel
let,nec cogit appellationē proſequi,vt l.mutus.cū materia.C.
7 de proc.tñ emptor, & oēs illi q ſunt condēnati ſuo nomine ad
vtilitatē,vel damnū,in defectum alienū,non tm debent appel-
lare,ſed ēt proſeq appellationē vſq; ad finē, vt habeat regreſſū
ꝯ vēditorē.ita notabiliter dicit Bar.in l.ſi procuratorē.§.ſi igno
rantes.in ſi.ff.man.Et prædicta procedūt de iure.Debes tñ ſem-
per animaduertere ad inſtrumentū venditionis, qa cauti nota-
rij multa in eorū inſtrumētis ponunt, ut iſta ceſſare faciant; &
ꝯtus ex cōuentione partiū legem accipiunt,ut l.1.§.conuenit.
ff.depoſi.No.tñ ea,quę dixi,quia ſunt bona,& utilia.Sed pleniſſ
ſimè materiam contractus emptionis, & ipſius inſtrumenti, &
uerborum,& clauſularum interpretationem poſui multum la
tè infra de act.§.actionum autē.circa princi.in materia emptio
nis & uenditionis,dic omninò ut ibi,ubi pleniſſimè uidebis. Et
in iſto ti.multa omiſi,quæ ibi poſui.

ADDITIONES.

a Per ſententiam.vide Alex.conſi.43.lib. Ang.conſi.176.& conſi.177.
b Rem propriam.vide Io.de Ana.conſi.31.

De locatione & conductione.

¶ Textus cōtinuat rubricam,quia locatio eſt ſimilis emptioni,
ut in tex. ff. eod. l.1.igitur poſt emptionem ſequitur uidere de
locatione, &c.

SVMMARIVM.

1 *L.2.C.de reſcin.vend.in quibus contractibus locum habeat.*
2 *Conductor quis propriè dicatur, & quis locati teneatur, & quis ex conducto agat.*
3 *Actione qua agi debeat contra colonos.*
4 *Locare verbum quid importet.*
5 *Colonorum quot genera ſint, & differentia.*
6 *Conceſſio facta mercede declaranda, non eſt locatio, ſed contractus innominatus.*

LOcatio. ¶ Totus iſte ti.diuidit in 5.partes.Primò,
ponit, ꝙ iſte ꝯtus habet ſimilitudinem
cū ꝯtu emptionis.Secundò,illud per exēpla decla-
rat.Tertiò,quid veniat in iſto ꝯtu. Quartò,ad quid
teneatur conductor.Quintò,an iſte ꝯtus tranſeat in hæredē. 2.
ibi,nam vt emptio.3.ibi,in §.conductor.4.ibi,q pro vſu.5.in ſi.
ibi,mortuo &c.Et h.d.in ſumma.locatio perficitur cōſenſu,eò
ipſo quod de mercede conuenit, & in voluntatē tertij merces
conferri poteſt,quemadmodum in emptione, & ſm eius natu-
ram,qua per omnia locatio regulatur: incerto vero pretio con
ſtituto,ꝯtus innominatus efficitur,h.d. ¶ No.ꝙ locatio & em-
ptio fraterniżant,& ſtatutum in vno,intelligitur in reliquo, vt
§.ti.1.pretium.in ſi.& ibi dixi.¶ No.ꝙ locatio perficitur conſen
ſu,re,& mercede,dummodò ſit certa,& in pecunia numerata,
vt l.1.§.item ſi quis ſeruum.ff.depo.¶ No.ꝙ ſi trado fulloni pan
num,vel fulloni veſtē vt apiet,vel purget, & ꝙ iuſtum erit da-
bo ei,non eſt locatio,ſed contractus innominatus,& ideo præ
ſcriptis verbis agi debet. ¶ In gl.proxima.in ſi.dic, † intantum
ſunt ſimiles,ꝙ l.2.C.de reſcin. vē.habet ēt locum in locatione,
vt no.gl.in l.ſi olei.C.eo.& de vſu.l.ſi ea.C.& nō eſt mirū,qa d.
l.2.habet locū in omni ꝯtu bonę fidei,vt eſt gl.in l.maiorib.C.
com.veri.iud.facit gl.no.& ibi Dy.Bar.Ang.& Imo.in l.Lucius.
a §.ſi.ff.ad Treb. quę vult, ꝙ ēt in tranſactione remedium [a] d.l.2.
locū habeat.dic,vt ibi ꝑ doc.Bal.& Sal.in d.l.2. Quinimmo vř,
ꝙ habeat locū ēt in ꝯtu ſtricti iuris,qñ interuenit ſtipulatio ſu
ꝑ ꝯtu bonęfidei,vt no gl.in l.ſi qs cū aliter.ff.de ver.obl.dic tñ
2 vt ibi per Bar.& doc.¶ † In gl.ſi merces.in ſi.no.& tene mēti, qs
propriè dicatur cōductor,& quis locati teneať,& quis ex con-
ducto agat, videlicet,colonus q colit nummis.Si autem ad par
tem fructuum colit, dř ſocius, vt eſt caſus in l.ſi merces.§. vis
maior.ff.eo.Si autem ad certam quantitatem frumenti, vel alte
rius ſpeciei pro mercede,dř ꝯtus innominatus, vt l.naturalis.
3 §.2.ff.de præſcr.verb.& l.1.§.item ſi quis ſeruum.ff.depo. ¶ † Ex
quo no. qua actione debes agere ꝯ iſtos colonos,an locati, vel
præſcr.verb.Pone ꝙ ꝯ illum qui omni anno dat decem corbes
frumenti,egiſti locati,quia locaſti,vř ꝙ ineptè egeris,quia non
4 eſt locatio,vt dixi.Dic tñ ꝙ illa verba,ꝙ locauit † improprian-
b tur, [b] & exponuntur, id eſt conceſſi pro decem corbibus fru-
menti annuatim,& ſaluabitur libellus.ita dicit Bar.per illū tex.
in d.l.ſi olei.C.eo.facit quod no.Bar.& Bal.& dñi mei in l. pro
hærede.§.ſi in.ff. de acq.hære. & qđ no. Iac. Bu.& Bar.in l. ſed
& ſi poſſeſſori.§.1.ff.de rerem. & Bar.ī l.ſi prius.ff.de nou.ope.
5 nun.de quo vide quæ ſcripſi ꝗ. de actioni.§.1.dic vt ibi. ¶ † Sed
aduertas,quia eſt colonus partiarius,& ſic qui colit ad partem
fructuum,cū non dicať propriè locatio,neceſſariò ſequitur ꝙ
dř inter eos quædā ſocietas in fructibus,vt eſt caſus in l.ſi mer-
ces.§.vis maior.ff.eo.& ideo cū ſit tali caſu ſocius emptor,cogi
tur ſtare tali colono,& ſic limitať quod notatur in l.emptorē.
C.eo.Si autem eſt colonus ad certam quantitatem fructuū pręſ
ſtandam,dř colonus non partiarius,& dř ꝯtus inter eos inno-
minatus, & oritur actio pręſcriptis verbis. Si autem colonus
reſpondet pro mercede in pecunia numerata,propriè dř loca-
tio,vt hic,& ita debetis ſupradicta intelligere. ¶ In gl.præſcri-
ptis verbis.in ſi.tu intelligas ſi erat talis res, quæ erat ſolita lo-
cari,alias ſecus, vt d.l.naturalis.§.at cum do.ff. de pręſcri.verb.
quæ dicatur ſolita locari,& qūo cognoſcat,vide Bar.in d.l.na-
tura-

ADDITIONES.

a Remediū.l.2. Circa hanc quæſtionē,nūquid beneficiū.l.2.C.de reſc.vend.& c.cū dilecti.& c.cū cā.extra de emp & ven. habeat locum in trāſactione, doc. in d.l.2.de reſcin.ven.concludunt,ꝙ ſic,& facit tex.in l.ſi quis cū aliter. §.1. de ver.obl.in Pand.ꝙ procedit non conſiderato verò rei ualore,ut in alijs cō-tractib.ſed reſpecta æſtimatione dubij litis euētus, quæ ſit inſpecto cauſæ & ſtatus periculo, & tūc ſi læſio excedat dimidiā iuſti pretij æſtimationis dicti euentus litis,erit locus huic concluſioni.& opi.hanc approbat Ang.in d.l.2. de reſc.uend.ad idē Bar.Ang.Imo.& Ro.in d.l.ſi quis cū aliter. de ver.obl.gl. Rayner.a Fori. Bartol.Imo. & Pau.a Caſt.in l.Luc.§.ſi.ad ſenat. Tre. in Pand. Franc.Zab.Imo.& Panor. in c.cū cā.extra de emp. & ven. Fabianus Montis Sauini,de emp.q.3.Bap.Caccial.de tranſac.q.12.col.1.& ſeq.Cald. conſi.3.de tranſ.Imo.in cap.Quintaualle.extra de iureiu.& conſi.14.vbi hanc commu nioré eſſe affirmat.Hanc firmauit ēt Phil.Deci.conſi.216.Viſa tranſact.col.2. vol.2.& conſi.979.in controuer.col.3. & conſi.551.pleně & ſubtiliter. col.2. ver.2.reſpondetur.nu.6.vol.4. Quod procedit, quando eſſet læſio in magno & longo exceſſu,ſecus ſi in modico,ſecundū Oct.conſi.166. col.antepe.vol. 3.quod probat Dec.in d.conſil. 216.Viſa tranſac. col.3.ver.& certè.nu.5.vol. 2.& hanc opi.ſequutus ſum in d.l.2.in ver.1.tamen mihi gratior edeſt,nu. 66 1.vbi articulū pleniſſimè ad vtranq; partem examinaui. Quando.n.interuenit enormiſſima, præſumitur tranſactio doloſè inita.arg.l. oēs debitores. §.Lucius Titius,quæ in fraudem creditorum.in Pan.Sed difficultas eſt in demonſtrando dimidiā iuſtæ æſtimationis futuræ litis,& circa traditionē huiuſce practicæ,multū laboraui in d.l.2.ver. concludo beneficio huiuſce legis. nu.58. vbi dixi ſic eſſe æſtimandū: fac, quod tu detineas mihi hereditatem valoris 400.ſcutorū.propter quā traxi te in cauſam, deinde tractantibus nōnullis amicis,tranſegi tecum, & in vim tranſactionis dediſti mihi centum aureos ſolatos,ignorans tamen dictæ hæreditatis uerum valorem,nunc uolo tecum litigare implorando beneficium d.l.2.dicens me eſſe deceptum ultra dimidiā iuſtæ æſtimationis futuræ litis, & pono in facto qualiter dicta hereditas tempore tranſactionis valebat quadringentis ſolatis,ſecundum uerum ualorem rei,& ꝙ non obſtente lite,& illa pendente communiter fuiſſet uēdita 300.ſolatis,& ſic iuſta æſtimatio iuſtę litis eſt 300.ſolatorum, ego uerò ſolum habui 100.ideo ſum læſus ultra dimidiem iuſtę æſtimationis futuræ litis.quod no.quia non reperiſ alibi per aliquem ſic declaratum. debet tamen eſſe læſio in maiori exceſſu.ut ſup. Ant.Ca.

b Improprianturs. Adde Rom.conſi.392.ubi dicit ꝙ procedit libellus in mutuo per uerbum commodauit, & libellus in hypothecaria, cum quis petit ſibi fundum adiudicari & aſſignari.

turalis.§.at cum do.¶Quęro ſi concedo tibi mercede declaran
6 da † nõ eſt locatio, vt hic, ſed eſt contractus innominatus. Et idẽ
ſi dicam, vendo iuſto pretio, vel pro quo conueniemus, vt l. ſi
tibi.ff.de pręſcr.verb.& eſt gl.in l.ſi vt certo.§.nunc videndum.
el 2.ff.com.& no. Azo.in ſumma.C.de loca.& Bal.in l. contra-
ctus.C.de fi.inſtru.& Lud.in l.ſciẽdũ.ff.de ver.obl.& ibi ſcripſi.
quod no.facit l.ſi merces.in prin.& quod ibi no.ff. eo. & quod
habetur in l.ſi fundus.§.fi.& ibi no.Bar.ff.de pig. & quòd dixi ſ.
ti.1.§.pretium autem.

S V M M A R I V M.

1 *Vſu mutuo an contrahatur locatio.*
2 *Actio de dolo datur in facio vt des.*

Præterea. ¶ Si merces conſiſtit in ſpecie, non locatio, ſed inonominatus contractus naſcitur, ex quo
1 actio præſcr. verb. datur, h. d. ¶ † No. quòd ſi concedis quòd
ego poſſum vti libro tuo,& tu vtaris alio meo,non dr̃ locatio,
ſed cõtractus de per ſe, & ꝯ̃ctus innominatus, non tñ dr̃ permu
tatio,quia iſto caſu non transfertur dominium, vt requirit ipſa
permutatio,vt l.fi.ff.de rerum permu.& l.fi.& ibi no.ff.de con-
di.ob cau.¶No.caſum quotidianum in ruſticis,quia coniungũt
bouem ſuũ cum illo vicini,& alterius diebus vtuntur,& iſte dr̃
ꝯ̃ctus innominatus.¶No.ꝙ cõmodũ debet eſſe gratuitum. No.
ꝙ ea ꝯ̃ctu innominato quis tenet̃ de culpa,& ꝯ̃ eum agitur pręſ
2 ſcriptis verb.¶†In gl.fi.ibi.§.1.2.& 3.dic,ꝙ in facio vt des, dici
tur actio de dolo,& non præſcrip.verb Et quæ ſit ratio differen
tię,dic vt ibi per Bar.& in l.ex placito.C.de rer.permu.Et an in
facio vt des,det̃ actio de dolo.& quomodo.vide ĩ. de act. in §.
actionum autem.in ver.¶In ea.gl.ibi,l.naturalis.§.at cum facio
vt des.dic ut omninò vt ibi ſcripſi.¶In ea.ibi.C.de rer.permu.l.
rebus.dic hoc verum ſi apponatur ſuper accidentalibus,cõtra-
ctus,ſecus ſi ſuper ſubſtãtialibus,vt l.pacta.ff.de ꝯ̃hen.empr.dic
vt ibi.An aũt ex pacto incontinenti appoſito, det̃ actio præſcri
ptis verbis,vel quæ actio,& quõ intelligatur,quod dr̃,ꝙ pactũ
incontinenti appoſitum videt̃ ineſſe: vide quæ pleniſſimè ſcri-
pſi,& materiam permutationis,& materiam actionis præſcrip.
verb.ĩ.de act. in §.actionum autem in ver.in gl.ex permutatio-
ne,ibi,niſi in duobus caſibus,& in ver.quærit hic Io.Fab.&c.&
in verſi.quæritur,an actio bonæfidei informata.& in ver.in ea.
gl.in fi.hanc approbant &c.& in ver.quæro. an pactum appoſi
tum iuxta ꝯ̃ctum pariat &c.cum ver.ſequenti &c. verum, quia
in dicto loco latiſſimè de hoc ſcripſi, ideo hic omitto, dicen-
dum eſt ergo vt ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Emphyteuta quando retentionem habeat.*
2 *Emphyteuticę rei directus dominus poteſt ius ſuũ in aliũ transferre.*
3 *Emphyteuſis ſi tota pereat, periculum ſpectat ad dominum directũ. alias ſecus.*
4 *Prohibitus alienare, an poſſit ad longum tempus locare.*
5 *Emphyteuſis cõceſſa vſque ad tertiam perſonam, vel generationem, quouſque extendatur.*
6 *Eccleſia an poſſit emphyteuſim in perpetuum concedere.*
7 *Contractus emphyteuticus, an nominatum det aliquam actionem.*
8 *Concedere in emphyteuſim poteſt, qui non habet vtile dominium.*
9 *Emphyteuta, an irrequiſito domino poſſit ſua melioramenta donare.*
10 *L.fi.C.de iure emphy. intellectus.*
11 *Contractus emphyteuticus, an requirat ſcripturam.*
12 *Penſio emphyteuſis, an ob bellum ſit remittenda.*
13 *Emphyteuta propter ſterilitatem non excuſatur ab integra penſione.*
14 *Superficiarius, vel cenſuarius aliquid ſoluens nomine penſionis, an poſſit ſua melioramenta irrequiſito domino vendere.*

Adeo autem. ¶Contractus emphyteuticus, ꝗ perficit̃, cum alicui res cõceditur mercede in pe-
cunia,vel in ſpecie conſtituta, a ꝯ̃ctu locationis,& ab emptio-
ne in aliquibus differt,& multipliciter conuenit cum eis,quia
iure ciuili fuit introductus, & interitus totius rei pertinet ad
dñm & particularis ad emphyteutam,h.d. ¶No.quòd contra-
1 ctus dr̃ emphyteuticus,qñ dat̃ in perpetuũ res vtenda.¶†No.ꝙ
emphyteuta poteſt rem retinere, donec ſoluat penſionem do-
mino, & ſi ſteterit in re priuatæ perſonæ, non ſoluta penſione
per tres annos, ſi dominus vult, poteſt rem auferre, & ſi non
vult auferre, poteſt pẽſionem oẽm repetere, vt l.3. C.de iu.em-
phy.cũ ibi no.Sin autẽ eſt emphyteuſis eccleſię cadit a iure ſuo,
ſi ſtetit per duos annos,quib.non ſoluat, vt auct.ꝗ rẽ.cũ ibi no.
2 C.de ſac.ſan.eccl.¶†No.ꝙ licèt dñs cõcedat fundum in emphy
teuſim,& ſic vtile dñiũ,vt l.1.§.quod ãt.& ibi Bar.ff.de ſuperfi.
& l.1.§.1.ff.ſi ager vec.vel emp.pe.tamen põt ius ſuum,& ſic di
rectum dñium in aliũ transferre.¶No.quod ꝯ̃ctus emphyteuti
a cus non eſt propriè emptio, nec propriè locatio,[a] ſed eſt certũ
genus per ſe.¶No.ꝙ in contractu emphyteutico ſemper inſpi-
b cienda ſunt pacta,[b] quia non dr̃ habere certam & determina-
tam naturã,niſi eam ꝗ partes dare velint,facit l.2.C.de iure em
3 phy. ¶†No.ꝙ periculũ interitus totius rei ſpectat ad dominũ,
ꝗa amplius emphyteuta non põt uti re, ex qua penſionem de-
c bet.Sin autem res ſupereſt,[c] licèt habeat detrimẽtum, tñ cũ res
ſit in rerũ natura ex qua poſſit penſio præſtari, tunc ſpectat pe
riculum ad emphyteutam,concordat l.1.in fi. cum ibi no.p gl.
4 & doc.C.de iure emphy.¶†In gl.virum emptio.in fi.ſupple ad
gl.quod locatio nõ facit &c.uidelicet,ſimplex ad modicum tẽ
pus,aliàs autem ꝗ locat ad lõgiſſimum tẽpus,licèt gl.in l.codi-
cillis.in §.inſtituto.ff.de leg.2.dicat,ꝙ non dr̃ alienare, quia p-
hibitus alienare non dr̃ prohibitus locare,etiam ad centum an
nos,tñ cõiter tenet̃,quòd eſſet alienatio, & ideo filiusfamilias,
ꝗbus eſt inhibita alienatio,ur̃ eſſe prohibitum,ne concedant in
emphyteuſim,ut eſt gl.ord.in l.fi.§.filij autẽ familias. & ibi do-
cto.C.de bn.quæ lib.quod no.Quinimmo prohibitus alienare,
uidetur eſſe prohibitus locare ad longum tempus,& ſic ad 10.
d annos,[d] quia ex tali locatione transfertur ius in re.ut eſt tex.&
ibi Bar.in l.1.§.ꝙ autẽ.ff.de ſuperfi.facit quod no.gl. in l.2.ff.ſi
ager uect.uel emphy.pet.& no.in l.fi.C.de reb.alien.& ibi doc.
e ¶In glo. perpetuò.[e] in fi. multis modis in iure noſtro accipitur
hoc nomẽ,perpetuũ,ut no.gl.in l.1.ff.pro ſocio.dic ut ibi. ¶In
gl.penſio.in fi. no. ꝙ in ꝯ̃ctu emphyteuſis, penſio poteſt eſſe in
una ſpecie,& ſic differt ab emptione,& locatione,ut ſ.e.in prin
ci.& §.pretium, ut ibi dixi ſ. ti.1. unde poſſum promittere pro
5 emphyteuſi dare omni anno vnum equum,&c.¶†In gl.auferre
liceat.ibi,interdum in tertiam perſonam,vel generationem,iſta
glo.propter illam dictionem,vel,poteſt pro & ꝯ̃ allegari,& tñ
eſt dicere concedo in emphytheuſim,quod veniat vſque ad ter
tiam perſonam,acſi diceretur,vſq; ad tertiam generationẽ,ali-
bi,verò gl.in ti.de ijs ꝗ feu.dare poſſ.c.vni.§.hoc quoq; in ver.
gradum,dicit,ꝙ tñ eſt dicere, vſq; ad tertiã generationẽ,id eſt,
vſq; ad tertium gradum. Quæ omnia faciunt, an cõputet̃ reci-
f piens[f] in dictis perſonis? & ſic tranſeat vſq; ad pronepotẽ.Bar.
cõſuluit, aut dr̃ ꝙ conceditur Titio vſq; ad tertiam generationẽ,
& tunc vadit vſq; ad nepotem,quia ſtipes computat̃. Aut dici-
tur vſq; in ipſius tertiam generationem, & tunc non computa
tur, & vadit & trãſit vſq; ad pronepotẽ incluſiuè, ita dicit Bal.
in Auct. ſi quas ruinas.C. de ſac. ſan. eccl.in ver. iuxta hoc ꝗro
qualiter intelligatur &c.quod no.quia gl.hoc nõ alleg. ¶In ea.
6 gl.in fi.an aũt eccleſia poſſit concedere † emphyteuſim in per-
petuum vel non? dic, ꝙ primò eſt attendenda conſuetudo di-
ctæ eccleſiæ,quomodo eſt conſueta cõcedere in emphyteuſim,
& illa conſuetudo eſt ſeruanda,& non prætermittenda,vt in c.
1.de ijs qui feu.da.poſſ.§.1,& ibi Bald.quia ſi eſt conſuetudo ꝙ
concedat in tertiam generationem maſculorum, non poteſt et
concedere ꝙ deueniat in fœminas, nec poſſet etiam concede-
g re in quartam generationẽ.[g] Aut non eſt conſuetudo aliqua,&
tunc aut eſt vtile eccleſiæ,ꝙ in perpetuum concedatur.i.donec
penſio ſoluatur,vt hic,& tunc in perpetuum põt cõcedi,& trã
ſit ẽt ad extraneos hæredes, vt putà, qñ ſterilia conceduntur,vt
d.Auct.ſi quas ruinas.& in Auct.de alien.& emphy.§.licentia.
aut non eſt vtile eccleſiæ, quia res non eſt ſterilis, tunc vſq; ad
tertiam generationem põt concedere, & ſic nõ tranſibit ad ex-
traneos hęredes,vt in Auct.de non alien. aut permu.reb.§. em-
phyteuſim.ita ĩ effectu dicit Bal.in d.auct.ſi quas ruinas.in prin
ci.Sed ſemper mihi viſum fuit,ꝙ ille §.emphyteuſim.dicat con
trarium ibi,videlicet,ſi hoc de vxore & viro expreſſum nomi-
netur &c.quia ſi expreſſit tantùm ꝙ trãſit ad aliquem, licèt nõ
ſit de ſua generatione, vt eſt vir & vxor,vt l.1.C.vñ vir & vxo.
tranſibit vltra id quod dictum eſt de tertiã generatione. & eſt
ibi caſus.Vnde ſemper placuit mihi opi.Raph. Cu.in l.etiam.in
prin.ff.ſolu.ma. videlicet, ꝙ emphyteuſis eccleſiæ, etiam tran-
ſeat ad hæredes extraneos. Probatur in tex.in Auct. de nõ alie.
§.nos autem, vbi prohibet indiſtinctè alienationẽ immobi-
lium.

A D D I T I O N E S.

a Locatio. Eſt tamẽ quaſi locatio. Are.& Iaſ.in §.itẽ ſeruiana, infra de act. Purp.
b Pacta. dic quòd pactum nudum producit obligationem, Ioan. Fab. in §.in perſonam, infra de act. Purpu.
c Supereſt. ſed quid ſi tota res non ſupereſt, ſed pars, an tota penſio debeat ſolui, vide Alex. poſt Bar. in l.interdum.§.1.ff.de acq.poſſ.Pet.de Ancha.conſil.250.Alex.conſi.112.& 7.2.lib.& Rom.conſi.569.
d Ad 10. annos. vide Alex.conſi.117.4.lib.
e Perpetuò. vide Cal.conſi.ulti de verb.[illegible]
f Recipiens. uide Ale.conſ.111.lib.3.
g Quartam generationem. vide Pet.de Anch.conſi.[illegible]

lium eccleſiæ & in §.alienationem.ſubijcit,alienationis autem
verbo vſi ſumus, vt contineatur emphyteuſis perpetua, q̃ non
procul ab alienatione conſiſtit,poſtea in §.emphyteuſim.dicit,
quod licèt ſub ſpecie alienationis prohibeatur emphyteuſis,tñ
permittitur vſq; ad tertiam generationem. Deinde.§.licétiam.
concedit licentiam dandi in emphyteuſim perpetuam,ſeruata
tñ ſolẽnitate de qua ibi:unde ex his claré apparet,ꝙ emphyteu
ſis perpetua eſt ꝓhibita eo modo,quo prohibetur alienatio, &
ſub nomine alienationis temporalis.Aut ſimpliciter eſt permiſ
ſa vſque ad tertiam generationem , ita ꝙ iſta tẽporalis de iure
ciuili vr̃ poſſe fieri ſine ſolennitate, ſed de iure canonico nõ ſo
lùm emphyteuſis , ſed & locatio ad non modicum tempus vr̃
prohibita, niſi ſeruata ſolennitate, quæ exigitur in alienatione
rerum eccl.ut in cle. i.de re.eccl.non alie.licèt autem alienatio
rerum eccleſiæ videatur prohibita de iure ciuili,niſi ſit ſeruata
ſolennitas,auct. hoc ius porrectum. C. de ſacroſan. eccl. tñ de
iure canonico al.ę dantur ſolennitates.12.q.2.ſine exceptione.
& in c.i.de reb.eccl. non alie.in 6.& adde bonum tex.in mate-
ria.in c.nulli. & quod ibi gl.& doct.extra de reb.eccl. non alie.
His ſic præmiſſis aduertendum eſt,ſi emphyteuſis eccleſiæ da-
tur ſine ſolennitate, quæ exigitur in alienatione rerũ eccleſiæ,
licèt de iure ciuili teneret,vt d.§.emphyteuſim. vſque ad tertiã
generationem,inſpecto aũt iure canonico(cui ſtãdum eſt in re
bus eccleſię)nõ valet,quia nec locatio valet ad non modicum
tempus. Et ſi fiat cum ſolẽnitate debita,ridiculum vr̃ dubitari,
vtrum poſſit ad oẽs tranſire, cũ pura, & mera alienatio totalis
valet,illa ſolennitate ſeruata. Conclude ergo,ꝙ aut in tali em-
phyteuſi ſolennitas debita non interuenit, & nõ valet vllo mo
do. Aut fuit ſeruata ſolennitas,& tunc ad omnes extraneos trã
a ſibit,& ẽt conſulendo dixi & obtinui.[a] & no.iſta, quia vidẽtur
mihi veriſſima quicquid dixerit Io. de Imo. in l.quod dĉ.ff. de
verb.obl.qui multis ſe inuoluit,de quo vide p Bar.in d. auct. ſi
quas ruinas.& ibi Bar.& alij doc.& per gl.& doct.in d.l.ettam.
& Bar.in d.l.ꝙ dr̃.& in l.iuriſiurãdi.§.ſi liberi.ff.de ope.libe. &
7 per Cyn.& doct.in l.liberti libertęq;.C.de ope.lib.¶ † In gl.pro
pteram.in princ.ibi,ad omnia obſeruanda quæ cõueniunt.tenet
gl.quòd ex iſto ꝯctu non eſt data aliqua nominatim actio , ſed
agitur conditione ex l.1.C.de iur.emphyt. Et hoc vr̃ ibi tenere
gl.& Bar.ſed idem Bar.in l.i.ff.de cond.ex le.in verſ.tertio prin
cipaliter eſt videndum &c. ibi, ſi verò lex inducit obligationẽ
mediante aliquo contractu,tenet expreſsè,ꝙ immo, cum talis
contractus ſit de iure ciuili,vt no. in l.ex hoc iure. ff.de iuſti. &
iur.cum ſit nominatus contractus,facit l.iuregentium, in prin.
ff.de pact.ꝯiuncta l.3.ff.de preſcr.verb. ꝙ immo oritr̃ actio q̃dã
ſpecialis,quæ vocatur actio emphyteuſis,& ſic nominaſ a con
tractu,vt eſt actio ex empto locati,& ſimiles,& de hoc eſt tex.
8 ſm eum,in l.actionum genera. §. ex ꝯctu.ff.de act. & obl. ¶ † In
ea.gl.ibi.§. alienationis. not. ꝙ ille qui non habet vtile dñium,
b põt alteri in emphyteuſim ꝯcedere[b] & trãſferre vtile dñium ,
vide Bar.in l.ſi quis vi.§.differẽtia.circa fi.ff.de acq.poſſ.& Bar.
& Ang.in l.2 ff.de vſuc.& quod no.Bar.& doct.in ſimili,in l.ex
aſſe.ff.ad Treb. & p hoc videtur caſus in l.i.C. de fun.pa.li.11.
9 ¶ † Quæro , qñ emphyteuta donat alicui ſua melioramenta, an
debeat requirere dñm ſicut debet requirere qñ vendit? iuxta l.
fi. C.de iure emphy.& gl.ibi p iſtum tex. dictam l.i. tenet,ꝙ ẽt
irrequiſito dño illud donare poſſit.Sed Bar.ibi ꝯ,qa ille tex. vo
tat gñaliter alienationem,igitur &c.Sed Bal.Sal.& alij in d.l.fi.
tenent cum gl.Et idem tenent Bal.Raph.Ang.& Imo.in l.ſi do-
mus.§.fi.ff.de leg.1.Et hoc tenet Io.And.in c.potuit.ſuper 3.gl.
extra eo.& Spec.in ti.de loca.§.nunc aliqua.verſi.7. & ibi Ioã.
10 And.in addi.† Nec obſt.l.fi.C.de iure emph. q̃ vult,ꝙ non poſ-
ſit alienari irrequiſito dño,quia illa loquitur in venditione,&
maximè cùm illa dicat de pretio,igitur &c.vt l.fi.C.de pręd.de
cur.li.10.& ẽt quia non eſt eadem rõ in donatione,ſicut in vẽ-
ditione,nã in vẽditione habetur reſpectus ad pretium, & ideo
nõ intereſt,emphyteuta a quo habeat a dño vel ab emphyteu-
ta.Sed donatio fit ob merita & beneuolentiam.Poteſt.n.eſſe,ꝙ
nõ ita diligit dñm,ſicut donatarium,igitur &c.Et prędicta pro
cedũt in emphyteuſi priuata,ſed in eccleſia Bar. i d.l.ſi domus.
§.fi.tenet,ꝙ vendere nõ poſſit, vel donare irrequiſita eccleſia,
aliàs cadit a iure ſuo,vt l.2.C.ne rei do.vel templo.ſed Io.And.
in c.potuit.de loca.& doct.in d.l.ſi domus.§ fi.dicunt,ꝙ idẽ in
eccleſijs,ſicut in priuato.Non obſt.d.l.2.quia ibi vendit in frau
dem,vt rem propriam, volendo priuare eccleſiam iure ſuo. Se
cus ſi vendat ſaluo iure eccleſiæ,& ſic tãquam emphyteuticã,
quia p̃t,& facit.l.i.& fi.C.de fun.reipu.lib.11.Et de his q. vide
Bar.in l.1.§.pe.ff.de ſuperfi.& in l.in conuentionalib.ff. de ver.
obl.Et per Bal.in auct.quas actiones.C.de ſacroſan.eccl. & per
gl.& Bar.in l.fi.C.de fun.pa.lib.11. Aduertas tñ, ꝙ qñ ſecũdus
emphyteuta vult poſſeſſionem, & non põt eam cõſequi,niſi a
dño,tunc dño promittit de penſione, & alijs; vt d.l.fin.ita dicit
Imo.in d.l.ſi domus.§.fi.¶ In ea.ibi.ff ſi ager vec. l.1.& 2. & dic
vt no.Bar.in d.l.ſi qs vi.§ i.circa fi.& d.l.2. C.de vſucap.& d.l.
ex aſſe.per gl.& Bar.& doct. ¶ In ea.in fi.no.ꝙ primus emphy-
teuta concedendo ſecundo,aliquid ſibi reſeruat,quia põt,ſi nõ
ſoluat canonem,ab eo vẽdicare,facit quod no.in d.l.ex aſſe.q̃a
primus emphyteuta non eſt liberatus a dño,igitur &c.niſi ſecũ
do datum fuerit in emphyteuſim,volente primo dño directo,
& accipiẽdo ſecundum emphyteutam loco primi,vt d. l.fi. cũ
11 ibi no.C.de iure emphy. ¶ † In gl.neque ad locationẽ. in fi.dic
no.& ſigna gl. quæ ponit, in quibus differt iſte contractus a lo-
catione,idẽ no.gl. Bar.& doct.in l.i.C. de iure emphy. Ad vnũ
tamen aduertas,ꝙ in eo ꝙ gl.dicit, quòd eſt ꝯctus qui debet in
ſcriptis celebrari,qa Bar.in d.l.i.alle.ibi gl.in ver.ſcriptura, ꝙ
etiam ſine ſcriptura fieri poſſit.Et iſtud dicit,ꝙ cõſuetudine ap
probatur. Sed (vt infert Sal.in d.l.i. in ver.oppo.tertiò,ꝙ ſcri-
ptura.) aliq tenent gl.ꝙ in iſto cõtractu ſit ſpeciale,ꝙ requira-
tur ſcriptura, & poteſt eſſe ratio, quia datur res in emphyteu-
ſim,vt perpetuò ſit apud accipientem,quem de facili accipiẽs,
vel etiam eius hæredes poſſunt dicere ſuam,facit l.2.C.de præ-
ſcrip.30.ann.Et memoria hominis tam dantis,q̃ teſtium eſt la-
bilis,igitur fuit introductum, vt ſcriptura deberet interuenire,
vt l.fi.C.de iure emphy.Et ita dicit,ꝙ cõiter tenetur,& hoc mi
c hi placet,& ita vidi ſemper obſeruari.[c] licèt Bar.dicat contra-
rium.¶ In gl.neque ad venditionem,in fi.no.& ſigna iſtam gl in
quo differt iſte ꝯctus a cõtractu vẽditionis.facit quòd no. Bar.
in l.cotẽ ferro.§.qui maximos.ff.de pub.& ibi Ang.& Imo.¶ In
gl.naturalis.in fi.dic, ꝙ iſte cõtractus fuit inuẽtus a iure ciuili,
ita no.gl.& doct.in l.ex hoc iuregentium.ff.de iuſt.& iure.dic,
vt ibi. ¶ In gl.particularis.in fi.no. ꝙ etiam ſi pars remanet, rei
damnum ſpectat ad emphyteutam.Quid ſi res nõ perijt,ſed eſt
in loco,quo propter guerram non põt laborari,vtrum debeat
ſolui penſio? Iſtam q.format Cy.& Vltram.& oẽs doc.in l.1.C.
de iure emphy.& varię ſunt opi.doc.nam Iac.de Are. vt refert
12 Cy.in d.l.i.dicit † ꝙ ſi fundus emphyteuticarius pp guerras nõ
põt laborari, vr̃ deperditus,qm̃ occupari ab hoſtibus,& eſſe p-
ditũ æquiparanſ,vt l.cùm vnus.§.fi.cum l.ſeq. & ibi vide Bar.
ff.de bono.aut.iudi.poſ. Sed quando fundus emphyteuticus eſt
deperditus,dicitur damnũ ſpectare ad dñm, & emphyteuta li-
beraſ a præſtatione canonis,vt d.l.1.in fi.C.de iure emphy.igiſ
&c. Et iſtam ſententiã poſuit Azo. gloſſator antiquus in d. l.i.
& eandem poſteà ad literam ſequiſ Bar.in d.l.i.in fi. allègat ꝓ
hoc l.interdum.§.qui ex naufragio.ff. de acq. poſſ. & ibi ẽt idẽ
tenuit Bar.& ẽt ibi alle.l.forma.§.1.ff.de cẽſi.Bal.aũt in d.l.1.in
ver.quęro an pp ſterilitatem amittaſ. recitat primò dictã opi.
Iac.& Cyn.qñ propter guerram nõ potuit coli fundus,vel nõ
potuit percipi de fructibus,ꝙ damnum ſpectat ad dñm, nõ ad
emphyteutam in pẽſione,ꝙ tñ intelligit verum fore ſi erat ceo
ſus & notabilis quantitatis,ſecus ſi paruæ,& nihil allegat.facit
l.Seio.ff.de in integ.reſt.Sed Sal.in d.l.i.in verſic.quæro,quid ſi
propter guerram &c.dicit dictam opi. Iac.& Cy.fore multum
ęquam,& eam tãdem ſequiſ.Sed contrariam ſententiã ſequitur
Ang.in d.l.i.in verſi. ſinautem res data in emphyteuſim ꝓpter
guerram coli non potuit &c.dicens,ꝙ non credit Iac.& Cy.de
tali guerra ſenſiſſe,de qua quotidie loquimur, ſed tantummo-
do de illa in qua capti efficiuntur ſerui hoſtium,& fundi occu
pati efficiuntur occupãtium,tunc enim res bene dicitur deper
dita,ex quo eſt tranſlata in dñium hoſtium. Ex quo ſequitur,ꝙ
vbi guerra non mouetur per Principem,vel Papam,tunc occu
pata non efficiuntur occupantium, nec capti efficiuntur ſerui
hoſtium.Pro quo tu allega quod no. Bar.in l.qui a latronibus.
ff.de teſt. & per conſequẽs res non dicitur perdita, & ideo tale
damnum nõ reſpicit dñm,quia particulare pertinet ad emphy
teutã,& ideo ꝯſuluit,ꝙ ſemper durãte guerra,emphyteuta ſol
uat canonẽ,licèt nihil de redditib.reciperet,alias caderet a iure
ſuo.Ant.autẽ de But.in c.pp ſterilitatem.extra eo.in verſi.quæ
ro, quid ſi emphyteuta, an habeat poteſtatem &c. dicit quòd
opi.

ADDITIONES.

a Obtinui. Hãc opi.habuit Abb.cõſ.74.D.Io.An.quẽ ſequitur Petr.de Ancha.
in conſ.313. dicit qđ emphyteuſis perpetuo ab eccleſia põt concedi quo ad
deſcendentes,non quo ad extraneos.& hanc opi. habuit Cal. conſ.6. de lo-
ca.Alex.in quàm plurib.conſ.And Sicu.late cõſ.60.in 2.vol.vbi refert quàm
plures ſic conſuluiſſe,vbi vide reſponſum ad motiua Aug.hic.

b Concedere. Poteſt etiam in re emphyteutica alicui vſumfructum conſtitue
re,ut uoluit Bal.in l.1.ff.quemad.uſusfr.amitt.

c Obſeruari. Contrarium dicit Rom.conſ.17.alle.Spe.verſi.5.ibi uide.

opi.Iac.Cy.& Bar.ꝗ fiat remiſſio mercedis propter guerrã po
teſt eſſe vera,ſi non modico tempore eſſet duratura, alias tunc
forte ſi triennio,non poſſet petere remiſſionem, ſicut nec pro-
pter ſterilitatem fructuũ,vt c.propter ſterilitatem.eo. ti. Repe-
rio dominum meum Raph.Cu.in d.l.interdum.§. quod ex nau
fragio.ff.de acq.poſſ.in gl. dicentem,ꝗ Alb. de Ro. poſt Ricar.
a Malum.[a] in d.l. 1.tenet,ꝗ immo non fiat remiſſio mercedis,im
mo quòd teneaſ ad integrá penſionem.quam opi.putat verio-
rem.Et arguit ſic,qñ propter guerram poteſt poſſeſſio coli, nó
ꝑditur dñium eius,immo nec poſſeſſio, vt l.licet.C.de acq.poſ.
quomodo ergo poteſt dici, quòd iſta res dicaſ perépta vel de-
perdita,cuius retinetur dominium & poſſeſſio?ſed clarum eſt,
qñ res non eſt deperdita,quòd emphyteuta teneſ ad integrá pé
ſionem,vt d.l. 1.igitur &c. Vnde opi.Iac.& Cy.& ſequaciũ po
teſt intelligi,qñ fundus fuit occupatus per hoſtes,& ſic poſſeſ-
ſio deperdita,vt voluit ſ̃ Ang.& hoc probat,quòd ſm oẽs doc.
13 †propter ſterilitatem non excuſaſ emphyteuta ab integra pé-
ſione.l.quicunque.C.de fundo patr.& ibi Bar.lib. 1 1.& ibi pro
pter guerram eſt quædam ſterilitas,vt l.ex códucto.§. 1.ff.loca.
& l.ſi merces.§.vis maior.eo.ti.igitur nó liberatur,& hoc pro-
batur in auct.de non alie.§.dudum.& §.quia verò Leonis.col-
lat. 2.vbi permiſſum eſt eccleſiæ remittere ſextam partem ſoli-
tæ mercedis propter caſus fortuitos,ꝗ caſus fortuiti imminent
periculo emphyteutæ. Vnde debet emphyteuta dictum caſum
fortuitũ recognoſcere, vbi notabilis interitus ſpectat ad domi-
num,ſed particularis ad emphyteutam:ſed hoc eſt particulare,
igitur ad emphyteutam ſpectat , & quòd ꝑꝑ ſterilitatem non
excuſetur emphyteuta a tota mercede illius anni,vult etiá Cy.
in d.l. 1.in ver.7. quæro quid de periculo ſterilitatis, & idẽ ibi,
Bal.& idem Ang.in verſi.an autem periculum ſterilitatis.& di
cunt,ꝗ de hoc eſt caſus in Auct de non alie. colla. 1.§. emphy-
teuſim.& facit l.priuatę.C.de excu.mun.lib. 10.& hoc etiam ſe
quitur Sal.in d.l. 1.in verſi quęro, an periculum ſterilitatis ꝑti-
neat. ſubdens,quòd iſta eſt cõis ſententia, & iſtud etiam ſequiſ
Ant.de Butr.in d.c.propter ſterilitatem.Ego aũt teneo iſtam vl
timam partem, videlicet, quòd ꝑꝑ guerram quæ non ſit lóga,
vt dixit Ant.de But.non fiat remiſſio mercedis,nec damnũ ſpe
ctat ad dñm,ſed ad emphyteutã: quia ſi aliquis alijs annis plus
ſolito percepiſſet,nó daret plus de penſione,quam cõuenerit:
& quia idẽ eſt in ſterilitate,vt dixi per rationes Ang.& domini
mei Raph.et pro hoc optimè facit tex.in l.ſi vno.in prin.ff.eo.
ꝗ omnia no.quia dictas opiniones in hac materia bene diſper-
14 ſas,recollegi conſulendo. ¶ Vnum†addas,ꝗ ſicut emphyteuta
non ꝑt vendere ſua melioramenta irrequiſito dño, aliás cadit
a iure ſuo,ita nec ẽt ſuperficiarius,vel cenſuarius qui ſoluit ali
quid nomine penſionis,ita eleganter Bar.in l. 1.§.pen.ff. de ſu-
perfici.et facit quod no. Bar.in l. 1.C.de fund.patr.et in l.in có-
uentionalibus.ff.de verb.oblig.quod no. quia ſemel hoc habui
de facto in ſuperficiario,et cenſuali eccleſiæ ſancti Proculi.

ADDITIO.

a Ric.Malumb.uide ſupra in prima no.in uerſ.ſupereſt.

SVMMARIVM.

1 *Emptio vel locatio ex quibus deprehendatur, & nu.2.*

Item quæritur. ¶ Cùm dñium rei conceſſæ tranſit pecunia pro mercede conſtituta,em-
1 ptio,non locatio dſ,h.d. ¶ † No.quòd quoties aliquid facio fa-
bricare de materia aliena et ſoluo pecuniam, dſ emptio, ſi aũt
de materia mea,& ſoluo pecuniá dſ locatio.Ex quo no. ꝗ qñ
in contractu venit principaliter véditio, ex qua debeat, ſequiſ
tranſlatio dominij,vel vſucapiẽdi conditio pro pretio,tunc eſt
contractus emptionis & venditionis,vt eſt tex.no.in l. ſi cõue-
nit.ff.de cótrah.empt.Sed qñ in cótractu venit aliquod factum
ex quo mihi non quæritur dominium rei,vel vſucapiendi con
ditio,tunc dicitur conductio & locatio,vt ſi dñs patitur vti do
mo,vel fundo pro certa penſione.Sed ſi in cõtractu venit vtrũ-
que,& tunc,aut principaliter venit in illa traditio, ſecũdariò,
factum,& tunc eſt emptio & venditio,vt l. 2.§. 1.ff.eo.Aut ecó-
tra,principaliter factum, ſecundariò illa traditio, tũc erit loca
tio,vt d.§. 1.& hic.Aut non ꝑt bene comprehẽdi,ꝗ veni: prin-
cipalis,& tũc eſt quæſtio,quam diſputauit Bar.de quo etiá per
eum in l.cotem ferro.§.qui maximos.ff.de publica.dic,vt ibi ꝑ
eũdem Ang et dominos meos.iſta ſunt verba Bar.in d.l. 2.ff.eo.
2 ¶ † Vnum addas,ꝗ ex quãtitate pecuniæ cognoſcitur,vtrum ſit
emptio vel locatio, vt eſt gl.fin.in l. 1.§.quod autẽ.ff.de ſuperfi.
quod no. ¶ In gl.formæ.in fi.dic,vt fortè ſi materia demõſtrata
pereat periculo venditoris , ſicut ſi vẽdidiſſet decem corbes ex
illo dolio,vt notatum fuit ſ̃.ti. 1.§.cũ aũt.non. n.materia vſ vẽ
dita,ſed annulus.vnde aliud eſt materia,& aliud annulus,vt ff.
de pig.act.l.ſi conuenerit.la 2.§.ſi quis ſic cauerit. ſm Io.Fab.

SVMMARIVM.

1 *Locato fundo quid veniat.*

Conductor. ¶ In hoc contractu veniunt,quæ de natura ipſius venire debẽt, licèt nó fuerint expreſ
ſa.¶ No.ꝗ in ꝯ̃ctu bonæfidei, veniunt multa quæ non ſunt ſpe-
cificata. ¶ No.ꝗ in ꝯ̃ctu bonæfidei, venit oẽ id quod æquum &
bonum eſt venire,licèt nó fuerit dictũ,de quo dic, vt dicá ĩ. de
act.§.in bonæfidei.vbi plenè ſcripſi.& ideo hic nó dico.¶ In gl.
ex bono & æquo.in fi.dic, vt in fundo ruſtico plura veniũt de
ſua natura,ſi ꝯ̃rium actũ non eſt,vt l.ſed addes.§.illud.ff.eo. qđ
1 intellige vt no. Bar.in l. 2.§. 1.ff.de fundo inſtru.ubi dſ,† aut fun
dus conceditur in locationẽ,vel alio modo inter viuos,& ve-
nit inſtrm fundi, vt d.§. illud. aut in legato fundi, & non venit
inſtrm,vt d.l. 2.§. 1.Et ad prædicta facit l.fundus.ff de act.empt.
quod eſt verum, quando legatur proprietas , ſin autem legatur
vſusfructus,venit inſtrumentum fundi,quod etiam habebat le
gatarius vſumfructum inſtrumenti,ſicut habet fundi,vt l.loci.
§.proprietarius.ff.de vſufru.ita dicit Bar.in d.l. 2.§. 1.licet aliter
dicat gl.in l. 2.C.de verb.ſign. Sed intelligas dictam glo. ſm ſu-
pradicta,ſm Bar. vide doct.in d.l. 2.C.de verb.ſign.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus ad l.ſi merces.§.qui columnam ff locati.*
2 *Vſusfructus qualis ſit finis.*
3 *Scholaris an, & quando poſſit domum conductam alteri locare.*
4 *Locator tenetur cõductori ad patientiá, & quid ſi non habuit patiẽ-
tiam: quia colonum expellit, vel re locata impedinit uti. nu 5.*

Qui pro vſu. ¶ Conductor de leui culpa tenetur. Et contractus locationis ad hæredes tranſit con-
ductoris. h.d. ¶ No. quid ueniat in actione locati,& conducti.
¶ No. ꝗ ille,qui adhibuit illam diligentiá in rebus alienis, quã
adhibet in ſuis,non tenetur de caſu poſteá contingente.¶ No.ꝗ
a conductio non finitur morte conductoris.[a] ¶ † In glo.diligen-
1 tiſſimus.ibi.§.qui columnam. tu dic,ꝗ immo ibi tenetur de le-
uiſſima culpa. & eſt ratio, qa fuit ibi data columna vt artifici,
qui videtur ſe aſſerere peritum in illa arte, vnde tenetur de le-
uiſſima culpa,vt l.ſi quis domum.§. pen.ff.eod. & l.a procura-
tore.C.man.& facit l. 2.cum ibi no.ff. ꝗ quiſque iuris. & l.illi-
citas. §. ſicuti.ff. de offic. præſi. hic autem tenetur de leui culpa
2 tũ, quia non ut artifici data fuerunt iſta, igitur &c. ¶ † In glo.
conductore, in fi. tu dic,ꝗ immo uſusfr. ſemper perit perem-
pta perſona in cuius perſona erat conſtitutus, ſed ſi eſſet conſti
tutus in perſona vnius, & uoluntate proprietarij tráſferatur in
alium,tunc vſ renouatus. Et prædicta ſunt vera, vbi ius vſusfr.
vel ſimpliciter,vel vſque ad tempus conſtituitur,vt ff.ſam.erc.
l.& puto.§. 1.ſed ſi fructus uenduntur,uel locantur uſq; ad tem
pus,non uidetur quin talis contractus tranſit ad hæredem,ut ſi
quis receperit caſtrum cum fructibus vſq; ad certos annos,vel
cauſa retinendi fructus alicuius rei.vt ff.de vſufru.l. arboribus.
§.vſuſructuarius.ibi per hoc ꝗ negotiorum &c.& l. 1.C.de pe.
bo.ſub.lib. 10.& ibi no.facit l.ſtipulatio iſta.§. ſi quis ita. & ibi
Bar.& doc.ff.de verb.obl. l.neceſſariò.§.ſi.ff.de peri.& com. rei
vend.& l.vſufru.ff.ſol.ma.Et ibi plenè Bal. & vide l. ſi domina.
& quod ibi no.Bar.& Bal.in l.ſi.C.de vſufr.& adde l.ſi quis do
3 mum.§.idem quærit.ff.eo. ¶ † In gl.ſuccedit.in fin. not. & ſigna
iſtam gl. ſingularẽ, quia ſi vnus ſcholaris ſocius recedit de do-
mo,& vadit ad partes ſuas,nó põt locare domum,vel alium lo
co ſui ponere , immo debet penſionem ſuam pro rata integra
ſoluere, niſi ſocij qui remanſerunt alium introducerent, tunc
tantò minus a primo ſocio recedente conſequi debent, vt not.
Spec.in ti.de iudi.§. 2.verſi.circa hoc quęritur.no.gl.in Auc.de
tabell.§.ſi verò indignum.Et eſt ratio,quare nó poteſt aliũ ſub-
rogare loco ſui, quia principaliter eſt ſocietas inter eos , & ſic
fuit certa perſona electa, vt ĩ.de ſociet.§. ſolu.ſ. Et aduertas ad
id ꝗ habetur hic in gl.ꝗ ſcholaris recedens,non põt cameram
ſuam

ADDITIO.

a Conductoris.Vide Io.de Ana.conſ.20.

ſuam alteri locare, eſt verũ, ſi ſubſtitutus nõ eſt æquè idoneus,
& ſic ſociorum, qui remanent, intereſt. Alias autẽ ſi eſſet æquè
idoneus, & ipſorum non intereſſet, tunc poſſet illi locare, nõ ꝙ
ille ſit ſocius remanentium, ita dicit Bald. in l. nemo. C. eo. quia
in ſcholaribus ſunt duo contractus, vnus ſocietatis in qua eli-
gitur induſtria, & qualitas, & virtus perſonæ. Alius eſt condu-
ctionis rõ, ideo in conductione põt alium æquè idoneum, etiã
inuitis ſociis ſubrogare, & ei locare, vt d. l. nemo. & l. ſolutum.
§. ſolutam. ff. de pign. act. Sed non põt aliis ſocium dare, ipſis io-
uitis, vt l. idemq; §. ſi. cum l. ſeq. ff. pro ſoc. ita dicit Nic. de Mat.
& Cy. in l. viam. C. eo. quod no. quia quotidianum. Quinimmo
plus dico, ꝙ ſi vnus ex ſociis eſt rixoſus & diſcholus, & non ſi-
nit ſtudere conſocios, ꝙ põt ſocietas ẽt ante tempus diuidi, nec
prouocantes ad diuiſionem ante tempus tenẽtur illi diſcholo
& non ſtudenti, vt l. ſi cõuenit. in fi. ff. pro ſoc. Quinimmo ſi for-
tè eum expellerent de domo, non tenerentur, quia illa neq; per
ſe, nec ẽt ꝑ aliquos debet aliquid in domo cõiter cõducta inho
neſtè facere, vel perpetrare, vt putà, non põt ludere, nec ganeas
introducere, vt l. non aliter. ff. de vſu & hab. igitur &c. quod in-
telligas verum, niſi alij ſocij tempore contractæ ſocietatis habe
bant notitiam de moribus alterius ſocij, quia tunc ſcienter fa-
ciendo ſocietatem cum malo & diſcholo, videntur ipſum ap-
probaſſe. arg. l. qui bona. §. de illo. & quod ibi Bart. & doct. ff. de
dam. inſe. & l. ſi creditores. ff. de priui. credi. & quod ibi Bart. &
Ang. Et rõ rationis eſt, quia ſocius dẽt præſtare in ſocietate il-
los mores, & illam diligẽtiam, quam erat ſolitus pręſtare in re
bus ſuis tempore ſocietatis initæ, vt ĩ. tit. 1. §. fi. Sed tẽpore initæ
ſocietatis, erat diſcholus, & alij ſocij ſciebant, igitur debet eis
imputari, quod not. facias tu ſemper itaq; diligens ſcholaris ſo-
a cietatẽ cum bonis ſtudioſis,[a] & peritis, vt ait Cato. Cum bonis
ambula. &c. Vnum addas, ꝙ poſſum vendere domum pro cen-
tum, & donec ſolues pretium, pręſtes qmnq; nomine pẽſionis,
& dr̃ fictum ad francandum. vt l. cum venderem. ff. loca. Et pro
perfectione materię, vide formam libelli in actione ex locato,
& ꝯducto. ĩ. de act. §. ſequens illa. in fi. in verſ. in ea. gl. in fi. no. &
4 ſigna totam hanc gl. dic vt ibi. ¶ † Vltimò pro plena perfectione
huius materiæ aduertas, ꝙ locator tenetur conductori ad patiẽ
tiam, vt l. videamus. & l. ſi quis domum. ff. loca. & l. ſi de fundo.
5 C. eo. ¶ † Quid ergo ſi non habuit patientiam,[b] quia colonũ ex-
b pulit, vel impediuit vti re locata aliquo modo, vel quia alteri
vendidit, & emptor nõ vult ſtare colono, iuxta l. emptorem. C.
eo. quia nõ cogitur ſtare ſi non vult, vt ibi niſi ꝯductor haberet
ius in re, vel de locatione fuit factum inſtrũ, & pro obſerua-
tione prædictorum, locator obligauit bona ſua, tũc conductor
põt dicere, ego volo incumbere & retinere in hac re mihi lo-
cata, non tãquam ex locatione, ſed tanquam mihi hypotheca-
ta pro intereſſe meo, vt no. elegãter Bar. in d. l. emptorẽ. de quo
ibi Sal. facit feſtum. Et no. Bar. in l. ſi filio. in fi. & ibi doc. ff. ſolu.
mat. & no. Bar. in l. qui fundum. ff. loca. Dico. n. quod talis loca-
tor tenetur ad intereſſe, vt eſt caſus in l. ſi merces. §. 1. ff. loca.
¶ Sed dubium maximũ eſt, quid veniat in intereſſe, an id in quo
fuit damnificatus, vel id in quo fuiſſet lucratus, & de hoc not.
Bal. in addi. Spe. in tit. de loca. circa fi. & Bar. in l. ſi merces. §. vis
maior. & in l. ex conducto. §. cum quidam. ff. locat. & eſt bonus
tex. in l. qui inſulam. & l. ſed addes. §. ſi colonus. & in l. itẽ quæ-
ritur. §. ſi colono. ff. loca. ex quibus omnibus ſic dicas.

ADDITIONES.

a Studioſis. Scholaris enim nequã nõ ſit magiſter. gl. eſt no. in l. 1. de tyro. li. 12. C. & qui parum ſtudet parum ſcit. glo. in l. vnicuiq;. de propo. ſoc. ſcri. lib. 12. C. & ſatur non ita bene ſtudet ſicut ieiunus. gl. in ꝓ iocũdũ. in Auct. de nup.
b Patientiam. Quando quis dicatur impeditus uti re locata, & an locato tenea-tur ad intereſſe. uide Io. de Ana. conſi. 74.

De ſocietate.

¶ Continuatur per tex. ĩ. de ob. §. fi. Et no. hic gl. quę ponit, quid ſit ſocietas.

SVMMARIVM.

1 *Dominium quandoque ſine ſocietate transfertur.*
2 *Societas quot modis contrahatur.*
3 *Fratribus duobus ſimul habitantibus, ſi alter multam pecuniam habere reperitur, an ex communibus bonis habere præſumatur.*
4 *Fratres ſimul cohabitantes, & hæreditatem communem paternam habentes, an cætera quæ aliunde veniunt, debeant communicare?*
5 *Fratres ſimul habitantes, an & quando intelligantur ſocij omnium bonorum.*
6 *Sociorum partes qualiter ſunt diſtribuendæ.*
7 *Lucrum an poſſit durante ſocietate diſtrahi.*

SOcietatem. Totus iſte tit. diuiditur in quatuor
partes. Primò, ponit in quibus reb.
põt ꝯhi ſocietas. Secundò, quæ partes poſſunt eſſe in
lucro & damno, & ſi non fuerit a partibus expreſsè,
ꝗ intelligantur. Tertiò, qñ finitur ſocietas, & qũo. Quartò, ad
quid ſocius tenetur. ſecunda ibi, & quidẽ. tertia ibi, manet aũt.
quarta ibi, ſocius ſocio. h. d. ¶ Omniũ bonorum, & vnius nego-
tiationis tm̃ cõtrahi poteſt ſocietas, in qua damni & lucri ſunt
partes æquales, niſi inter ſocios aliter cõuenerit. h. d. ¶ No. ꝙ ſo
cietas omnium bonorum põt ꝯhi, ẽt inter extraneos, non tantũ
inter fratres. ¶ No. ꝙ vnius negotiationis, putà in arte lanæ põt
ſocietas ꝯhi. ¶ No. qñ capitale eſt æquale, in dubio partes ſunt
æquales lucri & dãni regulariter, ſm̃ capitale. ¶ No. ꝙ ẽt valet
1 pactio, qñ partes ſunt æquales ¶ † In gl. tutorũ, ibi expreſſe. cõ-
clude tu in hoc artic. ꝙ aliquando dictum eſt, ꝙ ſocietatem cõ
trahunt omnium bonorum, & tunc clarum, ꝙ ſunt ſocij omniũ
bonorum, vt in d. l. 2. & 3. ff. eo. & hic. Et aduertẽdum eſt iſto ca-
a ſu, ꝙ dominium[a] medietatis omnium meorum bonorum etiã
ſine traditione, transfertur in ſocium meum, vt d. l. 3. & econtra
in me trãſfertur medietas ſuorum bonorum. Et eſt ratio, quia
2 fingitur traditio facta. † nam primò, ꝙ ego poſsidebam inſoli-
dum nomine meo, nũc aũt & meo & ſocij nomine poſsideo, er
go poſſeſsio in eum dicitur tranſlata, & ſic dominium, vt l. qđ
meo. in princ. ff. de acq. poſſ. Secundò dicitur ſocietas ẽt omniũ
bonorum contrahi, quando nõ dicitur expreſsè omnium bon.
ſed vtũtur his verbis, vel ſimilibus, videlicet, qñ dictum fuit, ꝙ
omnia cõicabunt, ẽt quæ acquirerentur quacunq; de cauſa,
quia tunc non tantùm quæ ex lucro quæſtuario quęſita ſunt cõ
municanda, ſed ẽt aliunde obuenta, putà ex hæreditate vel lega
to, vt ĩ. eo. §. manet. & d. l. 3. §. 1. & de hoc eſt gl. ord. in l. cũ duo-
bus. §. idem Papinianus. ff. eo. in ver. initum fuerit, quod no. Ter
tio modo ſocietas cõtrahit ſimpliciter, videlicet, facimus inter
nos ſocietatem, & tunc intelligitur vniuerſaliter contracta ex
his quæ ex communi quæſtu veniunt, hoc eſt, ſi quid lucramur
ex operis noſtris, & ex cõtractib. noſtris, vt eſt caſus in l. coiri.
ibi, diſtincti. & ibi, vniuerſorum, &c. ff. eo. & ſic non veniũt hæ-
reditaria, vel legata, vel alia. Et pro hoc vr̃ caſus, & hoc ibi fir-
mat Bal. in l. aditio. §. 1. ff. de acq. hæred. & pro hoc etiam vr̃ eſſe
tex. in l. ſi fratres. in prin. ff. eo. ibi, quod aliũde nam in dubio fa-
cta ſocietate, ẽt ſimpliciter non dicendo, talis negotiationis, nõ
intelligitur eſſe facta reſpectu eius quod ex forma magis, ꝗ ex
opera quæritur, vt no. Cyn. in l. tandiu. in fi. C. pro ſoc. Quarto
modo fit ſocietas expreſsè certæ negotiationis, putà in lana, &
tunc damnum vel lucrum inde proueniens eſt cõmune, vt hic,
3 non aliunde proueniens. † Quæro de q. quotidiana, duo fra-
b tres[b] ſimul habitant, & alter reperitur habere multam pecu-
niam, an præſumatur habere ex cõmunibus bonis?[c] Spec. in titu.
de iudi. in quarta parte. §. ſequitur. ver. quid ſi alter. & verſi. vt
aũt. circa fi. dicit, ꝙ de bonis cõibus dr̃ habuiſſe, & lucratus eſ-
ſe, ideo eſt cõicanda. Et ita no. Sal. in l. ſi fratres. in prin. ff. eo. &
in l. ſi patrinis. C. cõmu. vtri. iudi. in verſic. quæro, duo fratres ſi-
mul habitãt &c. quod intelligo, ſi veriſimiliter ex illis bonis cõ
munibus prouenire potuit, aliàs ſecus. ¶ Quid enim ſi bona cõ-
munia erant parua, & modicæ vtilitatis? facit quod no. in l. cùm
oportet. in princ. per doc. C. de bon. quæ lib. & quod notanter
dicit glo. vnà cum text. & ibi doc. in l. ſi quando. C. vnde vi. &
4 quod no. Inn. in c. ſi. extra, ꝙ metus cauſa. ¶ † Quæro ſi duo fra-
tres habitant ſimul, & hæreditatem communem paternam ha-
bent, quęritur, an cætera quæ aliunde veniunt, debeant cõmu-
nicare? & videtur ꝙ ſic. in tit. de duobus fratr. de no. bene. inue-
ſti. §. 1. & §. ſi duo. In contrarium videtur d. l. ſi fratres. in princ.
ibi, aliunde, &c. Iac. de Bel. dicit, quod non ſunt communicãda,
niſi ſint ſocij omnium bonorum, vel aliter conſuetudo habeat,
5 & ita intelligit d. §. ſi duo. ¶ † Sed dubium[c] ſtat an, & quãdo in-
c telliguntur ſocij omnium bonorum[d] duo fratres ſimul habi-
d tantes, vel non? de quo latè per Bar. in l. Titium aut Mæuium. §.
altero. ff. de admin. tuto. & in ſuo tract. de duo. fra. Bald. in tract.
de

ADDITIONES.

a Dominium. Non tamen transfertur dominium rerum incorpora. nec rerum poſteà res acquiſitorum. ut dicit Rom. conſi. 106.
b Duo fratres. Vide Pau. de Caſt. conſil. 185. ex quod dic, quòd Raph. & Io. de Anan. conſi. 65.
c Sed dubium. Dic ꝙ fratres ſimul habitantes & ponentes lucrum in cõi, præ-ſumuntur ſocij, ità d. Bar. in l. 1. in fi. ff. de cõ. u & ad iſta uide Bar. in l. ſocie-tate. ff. pro ſo. & in l. ſi fratres. §. idem Papin. eo. tit. & ibi omnino per Alex. in add. ad eum. & per eundem Alex. ſuo conſi. 49 in prima parte. & in conſi. 37. in 4. parte. per Bal. plene in l. ſi patruus. alle. hoc per Ang.
d Omnium bon. Vide Rom. conſi. 291. Ioan. de Ana. conſi. 65. & Pet. de Ancha. conſil. 120.

de duo.fratri. verſic.ſed an duo fratres ſtando ſimul.& Bar.in l.
ſi patruus.C.commu.vtri.iudi. qui tenet, ꝙ non dicuntur ſocij
omnium bonorum, & ſic nõ veniunt aliunde lucra communi-
canda. vt d.l.ſi fratres.niſi ex aliquibus cõiecturis apparere po-
teſt de communione, vt l.4.§.ſi ab ignoto.ff.de manum.Sed Bal.
in d.l.ſi patruus. dicit, quod etiam ſi nullam negotiationem fa-
ciũt, poſſunt dici ſocij, vt ſi ſunt duo fratres nobiles, qui omnia
bona, omnia lucra dotalia, & dotes communicant, erunt ſocij
omnium bonorum, vt l.duo fratres.ff.de acqui.hæred.item ſi al
a ter negotiatur, alter non, vel in diuerſis artibus negotiantur,[a]
& omnia in communi ponunt, præſumitur ſocietas omniũ bo-
norum tacitè contracta, & quaſi in omnibus reprehendit Bar.
ſed Sal.in d.l.patruus. in verſic. quæro igitur duo fratres ſimul
habitant. reprehendit Bald. pone, dicit, ꝙ ipſi fratres nõ habẽt
niſi domum paternam cõmunem, alter duxit vxorem quæ de-
dit mille, vel fundum in dotem; vel pone fratrem alium aduo-
catum, quicquid aduocatus lucratur ponit in commune, quic-
quid alter habet ex fundo dotali ponit in cõmuni, vel ea quæ-
ſtu dictorum mille datorum in dotem: an iſtis caſibus etiam ca
pitale intelligatur communicaſſe, vel etiam aduocatus libros
ſuos? & ſecundum Bald. videtur quod ſic. Sed ibi Sal. tenet con-
tra, quia immo tenebit libros præcipuos, & alter apothecam de
mille, licèt lucra communicent, & communicatio lucrorum &
fructuum non infert communionem capitalis. Et de hoc videt
caſus in d.l.ſi fratres.in prin. quod non ſint ſocij omnium bono
rum, facit quod plus dicit, ꝙ ſi nolunt, in futurum etiam lucra
non coguntur communicare, vt l.itaq. ff.eod. dummodò ante
obuẽtionem lucrorum prædixerit, vt l.actione.§.diximus.ff.eo.
& ad materiam adde bonum text. de duobus ſimul habitantib.
6 in l.1.§.ſi.ff.de his qui deie. vel effu. ¶ In gl. æquales. in fi.dic,
aliàs autem ſi capitale eſſet inæquale, tunc in dubio debent eſſe
pares, & diſtribui ſecundum quantitatem capitalis, prout iudi-
ci videbitur, vt l.ſi ſocietatem mecum. ff. pro ſocio. & facit ĩ §.
proxi. & l.ſi non fuerint. & quod ibi no. ff.eo. niſi opera vnius
7 eſſet maior altero, vt ĩ.proxi.§. † Vnum adde, ꝙ ſicut capitale
b intromiſſum in ſocietate non poteſt extrahi,[b] vel diminui ante
tempus, & ſic durante ſocietate, ita non poteſt etiam lucrum di
ſtrahi durante dicta ſocietate, quia lucrum aſſumit naturam ca
pitalis, vt l.2.& ibi hoc no. Bar. ſub dubio tamen.C.de frumen.
vrb.Conſtan.lib.11. quod not.

ADDITIONES.

a Negotiantur. Vide pulchra Pet. de Anch.conſi.148.
b Extrahi. Sed quid ſi eſt contracta ſocietas vſque ad triennium, cum hoc ꝙ capitale nec lucrum extrahatur, & vnus ponit pecuniam, alter operam, an morte alterius poſſit capitale extrahi. vide Pet.de Anch. conſi. 395.

SVMMARIVM.

1 *Pactum contra naturam vel ſubſtantialia contractus, eſt nullum.*
2 *Lucrum quid ſit.*
3 *Pactum appoſitum inter ſocios ſuper inæqualitate lucri & damni, an & quando valeat, & nu 4.& 5.*
4 *Diſtributio partium non conuentarum, quomodo inter ſocios fiat.*

De illa ſanè. Valet conuentio inter ſocios, vt maiorem
partem lucri ferat alter quam damni, & ecõ
trà, & lucrum dicitur quod ſupereſt, omni damno deducto, &
etiam quòd lucrum participet alter, & damnum non ſentiat.
1 hoc dicit. ¶ † Not. ibi, contra naturam ſocietatis, ꝙ pactum fa-
ctum contra naturam vel ſubſtantialia contractus, eſt pœnitus
nullum, vt hic. & eſt caſus in l.cùm precario. ff.de preca.quod
intellige ſecũdum tex.no.& ibi ſing.Bar.in l. vbi ita donatur.ff.
de dona.cau.mor. ¶ No. ꝙ valet pactũ, ꝙ partes in ſocietate nõ
ſint æquales, & etiã valet, ꝙ plus lucri, q̃ damni recipiat alter.
¶ No. ꝙ ſæpenumero induſtria vnius ex ſocijs eſt p̃tioſior q̃ ſit
alterius ſocij, & ideo plus commoditatis debet percipere. ¶ No.
ꝙ ſocietas poteſt contrahi, ꝙ ex parte vnius ponatur totum ca-
pitale, & ea parte alterius ſocij ponatur perſona ſiue opera &
induſtria, & tantum valet induſtria & opera vnius, quantũ ca-
pitale alterius. ¶ Not. ꝙ valet pactum, ꝙ de lucro vnius ſocij
2 participet, de damno autem non ſentiat. ¶ † No. ꝙ id dicitur lu-
crum, ꝙ ex tota negotiatione facta compẽſatione lucrorum &
perditionis & damni ſupereſt. quod not. facit l.fructus.ff.ſolu.
matr.l.fructus.ff.de rei vend.l.non amplius. in princip.& quod
ibi glo.& doct.ff.de lega.1.& l.quantitas. & ibi Bar. ff.ad l.Falc.
& l.ſed ſi hoc ſpecialiter.§.1. & ibi eleganter Bart. ff.de condit.
& demonſt.& l.vbi purè.§.1.ff.ad Treb.& l.ſi.§.in computatio-
ne, & cum gl.& ibi doct. C.de iure delib.quæ no.quia faciunt ſi
de pretio venditionis debeat ſolui gabella, quia pretium d͞r de
ductis expenſis, & proxenetæ, & aliarum expenſarum, dic, vt in
dictis ll.& maximè per Bart.in d.l.ſed ſi hoc ſpecialiter. §.1.vbi
nota. loquitur. ¶ Quæro circa iſtum ſi. an lucrum & damnum
debeat computari de anno in annum, & ſm iſtud diuidi? an ve-
rò in ſi.totius negotiationis vno anno cum alio compenſatiò?
dic, ꝙ Bar.in l.ſi negotia.ff.de neg.geſt.tãgit, ſed nõ determinat
quòd debeat inſpici finis totius negotiationis, vt l.neminẽ.vet.
integro.C.de ſuſce.præpoſ.& arca.lib.10. ¶ In glo. & adeò.in ſi.
quas partes vnuſquiſq; ſociorum accipiat. Conclude, quõque de
lucro, & de damno, quantum vnuſquiſq; accipiat inter eos cõ-
3 uenit, & illud ſerua, vt hic. Qñq; † eſt cõuentum de altero tm̃,
ita quòd de alio nihil eſt dictũ, tũc conuentio facta in vno intel
ligitur facta in alio, vt ĩ.eod. §.illud. & idem in caſu huius §.in
verſi. nam & ita ſi conuentum eſt, vt qui operam ponit habeat
dimidiam lucri, intelligitur conueniſſe vt habeat, ſeu reſarciat
medietatem damni, & econtra, vt eſt tex.no. ĩ.eo.§.illud. Qñq;
partes conueniunt vt lucrum diuidatur æqualiter, & nullum
damnum patiatur alter, & tunc aut is qui poſuit operam eſt is
qui damnum pati non debet, & tunc valet ſocietas & cõuẽtio,
vt hic, in d.verſi. nam & ita. Aut is qui ex pacto damnũ habere
non debet, eſt ille qui pecuniam ponit, & iſte caſus, ſm Sal.in l.
1.C.eo.non reperitur expeditus. Sed gl.hoc dubium tangit.4.q.
3.plerique.& Io.Cal.in c.nauiganti. extra, de vſur.& dĩt ũr quòd
hoc pactum eſt ꝯ naturã ſocietatis, quæ vim habet fraternitatis,
vt hic.& dicit gl.& facit l.verũ eſt.in prin.ff.eo.Et quia capitale
vult ſibi ſaluum eſſe in caſu damni ſecuti, & tantundẽ ſibi red-
di, quia contractus iſte potius habet vim ad partem lucri par-
a ticipandum, & non damni, & facit contractum vſurariũ[a] cen-
ſeri. Vnde non poſſet cõpelli qui operam poſuit ad lucrum cõ-
municãdum, immo totum quod ſoluiſſet, debitum extenuaret,
vt ẽt no.Bal.in d.l.1. C.eo.& ſic dictum pactum vitiaret ſocieta
tem. Et ſi dicatur cur non eſt idẽ ecõtra? Rñdeo, quòd ſufficiſſe
v͞r quòd dãnũ, ſeu perditionẽ operarũ ſuarum patiatur, vbi ni-
hil lucri percipitur, qñ de aliqua parte lucri vel damni non cõ-
ueniunt, ſed ſimpliciter vnus ponit pecuniam, alter operam. Et
iſtam q.format gl.in l.1.C.eo.& partes tam in lucro, q̃ in dãno,
erunt æquales. vt d.l.ſi non fuerint. Et hoc qñ vnus ponit pecu
4 niam, alter operam. † Si autem vterq; ponit pecuniam & ope-
ram miſtim, ſed vnus minorem quantitatẽ alio, & nihil de par-
tibus dictum eſt, Nic. de Mat. dicit quòd partes erũt æquales in
quotitate, ſed non in quantitate. Vnde ſi vnus ponit duas partes
capitalis, & alter tertiã partẽ de lucro & dãno, quolibet debẽt ha-
bere partes cõcurrentes eius, quòd poſuit in ſocietate, quia in-
ter eos tacite v͞r cõuẽtum, vt qui plus æris, & periculi ſuſtinet,
plus emolumenti ſperet. vt arg. ff.de reg.iur.l.ſm naturã. quod
Bal.in d.l.ſ.C.eo.dicit fore verũ, niſi opera illius qui ponit mi-
nus excedat operã illius qui ponit plus, vt ff. eo.l.ſi nõ fuerint.
§.1.vt in verſi.nam & ita. vnde dicit ſore ad arbitriũ iudicis re-
currendum. ff.eo. l.ſi ſocietatem mecum. Pro hoc ego adduco
gl.ſ.in prin.in verſi.æquales.& quod ibi dixi. ſed Sal.in d.l.1.di-
cit, quòd hoc vltimũ nõ ita indiſtinctè eſt verũ, quia v͞r operas
inuicẽ compenſaſſe. Et quia, ſm hoc, ſemper haberemus conſi-
derare induſtriam operis, & de facili nunquam partes eſſent
æquales, contra d.l.ſi non fuerit.in prin. & d.l.ſi ſocietatem me-
cum, loquitur, qñ hoc fuit conuentum. Vbi autem vterq; pecu-
niæ partem poſuiſſet, ſed alter tantum operam, tunc fatendum
eſt, quòd rõ operarũ illius, arbitrio iudicis habenda eſt, ita di-
cit Sal.in d.l.1.in princ. coniuncto verſi.quæro ſeptimò, quid ſi
5 vterque. † Tu adde duo, quòd ſi actũ fuerit quòd ad vnũ ſpecta-
ret totũ lucrũ, ad alterum totum damnum, non valet ſocietas,
immo diceretur leonia, vt dicit hic gl.in verb.partem. Secũdo,
quòd ſi cautũ eſt de certa quãtitate, putà uolo decẽ annuatim,
non habendo reſpectũ ad lucrum, tunc dicitur cõtractus uſu-
rarius, licèt concedens pecuniam in ſe ſuſcipiat periculum, ut
eſt tex.in c.nauigãti.extra de uſuris. & probatur in l.periculi.ff.
de nau.fœno. Et de hoc eſt gl.ordi. & ſingularis de iure noſtro,
in l.ſi fratres.§.item ex facto.ff.eo.& ibi uide Pau.de Caſt.quod
tene cordi contra has mulicrculas, quę dant pecuniam transfe-
rendam in arte lanæ, iuxta c.per tuas.de donat.inter uir.& uxo.
& in ſe recipiũt periculum, tamen uolunt decem annuatim, &
ſic quid certum, nam eſt uſura.

ADDITIO.

a Vſurarium. Adde Rom.conſi.238

SVMMARIVM.

1 *Contrariorum idem ius eſt, & varie accipitur.*

Illud

Illud. ¶Particula adiecta in lucro, tacitè videtur adiecta in
damno, & econtrà.h.d.¶Not. ꝙ dictū & determinatū
in vno de contrarijs, intelligitur dictum & determinatum in
reliquo, quia contrariorum debet eſſe eadem diſciplina, vt l.1.
ff.de his qui ſunt ſui, vel alie.iu. ¶No. ꝙ præcedentia declarant
ſequentia, & econtra, vt l.ſi ſeruus plurium.§.ſi.cum glo.fin.de
leg.1.¶In gl.ſeruari.in fi.ad l.commodiſsimè.dic, ꝙ non eſt cō-
trarium, ſed loquitur in caſu diuerſo, quia ibi non eſt caſus con
trarius, vnde conclude ſecundum Bar. in l.inter ſtipulantem.§.
ſacram.ff.de verbo.obli. in ver. oppo. contrariorum eadem eſt
1 diſciplina, ꝙ iſtud poteſt intelligi duobus modis. Vno modo,
quia eadem eſt natura quantū ad cognitionem, quia cognito
vno de cōtrarijs, cognoſcitur & aliud, vt d.l.1.ff.de his qui ſunt
ſui, vel alieni iur. Secundo modo, quantum ad iuris diſpoſitio-
nem eſt eadem natura, vt l.diem.§.ſtari.ff.de arbi.& hic. Tertio
modo intelligitur eadem natura.ſ.per contrarium, & cōtraria
eodem modo operātur contrarium effectum; quod eſt verum,
qū eſt eadem ratio, vt c. qui ſentit.de reg.iu.in 6.¶Vnū addas,
ſecundum Bar.Dyn.Raph.Ang. & Io.de Imol.per iſtum tex.&
per illum in l. quia poterat. ff. ad Trebel. quod ſi vnus ex ſocijs
vult ire Venetias pro mercantijs, inuito altero ſocio, ſuo tamē
a periculo, quòd ſi lucratur, teneatur lucrum communicare,[a] ſi
alter ſocius noluerit pati damnum:

A D D I T I O.

a Communicare. Adde Rom.conſi.474.

S V M M A R I V M.

1 *Socius oīum bonorū hæreditatē ſibi delatam communicare cogitur.*
2 *Societatis renunciatio facta bona fide, præſente ſocio fieri debet.*
3 *Renuntiare ſocietati quando liceat.*
4 *Stipendia publica quæ vnus ex ſocijs percipit, tenetur communica-*
re, quando omnium bonorum eſt ſocietas.

Manet. Societas ſoluitur renuntiatione, qua ſoluta, lucrū
quod poſt renuntiationem acquiritur, non cōica-
tur, niſi dolosè fuerit renuntiatum.h.d.¶No. ꝙ ſocietas contra-
cta ſemel, dr̄ ſemper durare, niſi probetur ꝙ ſit diſſoluta exp̄ſ-
sè, vel tacitè. ¶No. ꝙ renuntians ſocietati bonæ fidei non tene-
1 tur, quod intellige vt in gl.& ibi dicam. ¶†No. ꝙ ſocius omniū
bonorum hæreditatem ſibi delatam cōicare cogitur, vt hic in
l.4.§.2.& l.coiri.cum l.ſeq.& l.ſi ſocietatem vniuerſarum.ff.eo.
¶No. ibi, hoc lucrū cōicare, quod titulus hæreditarius dicitur
lucratiuus, de quo in l.1. C.de impo.lucra.deſc. & in glo. no.in
l.ſi duo.ff.de acq. hære.& in l. hæreditatem.ff.mand. ¶No. quòd
lucrum non cogitatum, & ſic non captata opera obueniens re-
nuntianti, ſuum erit.facit l.ſed & qui data opera.ff.ex quib.cau.
ma. ¶No. ꝙ omne lucrum qđ acquirit ille cui renuntiata eſt ſo
cietas ſuum propriū eſt, & damnum eſt cōe cum ſocio qui re-
2 nuntiauit iniuſtè ſocietati.¶In gl.renuntiauerit.in ſi. †dic bone
fide facta renuntiatio, debet fieri præſente ſocio, vt d.§.ſi abſen
ti.vel eius procuratore, vt l.actione. §.item ſcriptū.ff.eo.facit l.
aut qui aliter.§.ſi fortè.ff.qđ vi aut clam. Sin autem fieret ſocio
ignorante & abſente, tūc lucrum poſt renuntiationē quęſitum,
eſt cōe, & damnum eſt propriè renuntiantis, & lucrū quæſitum
a ſocio abſente eſt eius ꝓpriū, vt ſupra dixi. ¶In gl.callidè, ibi,
intempeſtiuè.dic, hoc verum, ſi ſibi ſeruētur promiſſa, vt eſt ca
ſus in l.ſi conuenit.in ſi. ff.eod.habet.n.iſtā tacitam conditionē
3 †ꝙ ante tempus non renuntiet, ſupple, dummodò ſibi cōuenta
ſeruētur.facit optimè tex.in l.quæro.§.inter locatorē.ff.loca.Se
cundò, habet aliā cōditionem, dummodò ſocius nō ſit rixoſus,
vel damnoſus, vt d.l.ſi cōuenit.in ſi.Tertiò, prædicta ſunt vera,
niſi renuntians ſit ex cā neceſſaria ab futurus lōgo tp̄e, quia po
teſt impune renuntiare, ēt ſi interſit alterius ſocij nō renuntia-
ri, qđ ſanè intellige niſi in duob.caſib.Primus, qn̄ ſocius ſit val-
de idoneus, cui renūtiat̄, de quo abſentaturus poſſet meritò cō
fidere, quia tunc imputat̄ ſocio, cur præſenti totū non cōmiſit.
Scđs, qn̄ poteſt faciliter per alium adminiſtrare, quia ad illud
miniſteriū, faciliter aliū idoneū reperiret ſi vellet, vt eſt caſus
in l.idem quæ.ff.eo. In ea.glo.in fin. intellige, vt ſ.dixi.item pōt
ēt impune ſocietati renuntiare, ſi non pōt vti.cuius gratia ſocie-
tas eſt ꝯcta, vt ff.eo.l.vel qđ ea re. ¶In gl.tutor ſi. in ſi.hoc intel-
lige, vt plenè dixi ſ.in prin.¶In gl.ſi qui verò. in ſi.qualiter aūt
præſumatur dictus dolus & machinatio, vide p Bar.in d.l.Ful-
cinius.¶In gl.cōceditur.in ſi.no. & ſigna gl.quot modis finitur
ſocietas. Aduertas, ꝙ diſſoluta ſocietate vnuſquiſq; deducit ſuū
capitale, & lucrum, & damnum, ſm qđ dixi ſ.in §.de illa.¶Ad-
4 uertas tn̄ ad vnum, qn̄ eſt ſocietas oīum bonorum, †ꝙ ēt ſtipen
a dia[a] publica quæ vnus ex ſocijs percepit, cogitur cōicare, vnde
ſi vnus eſt doctor ſalarium qđ habet de publico, vel ex cā lucra
tiua, vel alio modo cogit̄ fratri cōicare, vt eſt tex. in l.ſi fratres.
ff.eo.intm̄ ꝙ etiā illud qđ vnus ex ſocijs fuerit lucratus, vel ex
b pacto, vel ſtatuto,[b] vel ex dote vxoris præmortuæ, cogitur fra
trib.cōicare.Si autem eſſet uxor viua, tūc facta diuiſione ſocie
tatis, debet inſolidum dos reſtitui dictæ mulieri, & ſic in fauo-
rem mariti, vt ſuſtinere poſſit onera matrimonij, vt eſt caſus in
l.actione.§.ſi.ff.eo. & licèt ſocius oīum bonorū teneatur prædi
cta cōicare, tn̄ ſi quid expenſum eſt propter ſuum delictū, non
eſt communicandum, immo in parte tantūmodò delinquentis
cōputabitur, vt eſt tex.no.in l.ſi fratres.§.ſi.& ibi no.ff.eo. quod
no.qn̄ ſunt plures fratres, & ſocij oīum bonorū, & ſoluta fuit
aliqua condemnatio propter delictum vnius, erit illa condem
natio computanda tota in parte illius delinquentis &c.

A D D I T I O N E S.

a Stipendia. Adde ut per Rom.conſi.44.& 469.
b Statuto. Adde ut per Rom.conſi.406.& conſi.471.

S V M M A R I V M.

1 *Societas an.& quando ſit tranſmiſſibilis ad hæredes.*
2 *Dilationis cauſa finita, finita eſt ipſa dilatio.*
3 *Societas per inopiam ſocij, & ceſſionem bonorum ſoluitur.*
4 *Societas quare non tranſeat ad hæredem.*
5 *Societas an deportatione vnius ex ſocijs finiatur.*

Soluitur. Morte vnius ex ſocijs, itē interitu rei, vel publi-
catione bonorū, ſoluitur ſocietas, item ſi vnus
ex ſocijs bonis ceſſerit, h.d.¶No. ꝙ in ſocietate vr̄ eſſe electa in
1 duſtria perſonæ.¶†No. ꝙ ſocietas non tranſit ad hæredē.[a] vt l.
a furti.§.illud.ff.de his qui no. inf. Et quæ ſit ratio, not.ibi gl. &
doc. & hoc eſt verū, etiā ſi expreſsè per pactum cautum ſit, vt
ēt ad hæredem trāſeat, niſi ſit ſocietas in vectigalibus publicis,
quia tunc tranſiret dicta ſocietas in hæredem, ſi agatur, & ipſe
hæres ſit idoneus, aliàs non tranſit in hæredem, & de vtroq; eſt
caſus, & ibi doc.in l.adeò.ff.eo.aduertas tn̄, quod licèt in priua
tis ſocietas finita ſit morte, nec ad hæredem tranſeat, vt hic, tn̄
emolumentum ſocietatis bene tranſit, ut l.verùm.§.in hęredē.
ff.eo.& idem in damno, vt ibi.¶No. ꝙ morte ēt vnius ex ſocijs
tm̄ ſoluitur ſocietas, ēt inter plures alios ſocios ſuperſtites, niſi
cautum ſit qđ uno moriente, inter ſuperſtites ſocietas duraret.
¶No.in verſic.item ſi alicuius. ꝙ finita cā ſiue materia ſocieta-
2 tis, finitur ipſa ſocietas. & ſic facit †ꝙ finita cauſa dilationis, ſit
finita ipſa dilatio, vt l.ſi quis hæres ita.& ibi Bar.ff. de acq. hęr.
& l.à filia.§.1.& ibi Bar.ff.ad Treb.¶No.in verſ.publicatione. ꝙ
ex publicatione partis bonorū vnius ex ſocijs, non diſſoluitur
ſocietas, ſed qn̄ omnia bona ſunt publicata, quia habetur tunc
pro mortuo. ¶No. ꝙ in locū illius cuius bona ſunt publicata,
ſuccedit fiſcus, qui eſt pęnitus diuerſa perſona à dānato. ¶No.
3 ꝙ ille cuius bona ſunt publicata, habetur pro mortuo.¶†No. ꝙ
eò ipſo, ꝙ vnus ſocius efficitur nō ſoluēdo, & ceſſit bonis, vel
propter debita publica, vel priuata, ſtatim ſoluitur ſocietas. qđ
no. Si ego habeo vnam ſocietatem in arte lanæ cum Titio, & Ti
tius in alijs ſuis artificiis rumpat, & frāgat, & fallat creditores,
& ſic ceſſit bonis, ꝙ ſtatim inter ſe & me in arte lanæ ſocietas
eſt diuiſa, etiam ſi ego & Titius velimus ſocietatem perdurare,
quia noua naſcitur ſocietas, & ex tunc antiqua expirauit, & ſic
4 poſſunt noua pacta fieri, & antiquis non eſt ſtandum. ¶†In gl.
conuenerit.in ſi.dic, vt dixi ſuper tex.& eſt ratio, quia nō tran
ſit ad hæredem etiam ex pacto, quia cū in ſocietate dicatur ele
cta induſtria perſonæ, ergo non tranſit ad hæredem, vt l.vnica.
§.ne autem.C.de cadu.tol. ac etiam, quia ignoratur an prudēs,
vel bonus erit, vel nō.facit quod no.Bar. in l.ſi ſic.ff.de lega.2.
¶In gl.item ſi alicuius rei, in fin.dic, hoc verum ſi de certo vino
in ſpecie vendito cautum ſit. Sin autem de uino vendēdo & re-
uendendo tabernam conduceret, duraret ſocietas, donec dura
ret conditio, aliàs autem intempeſtiue dicitur renuntiatum, vt
l.actione.§.item ſi ſocietatem.ff.eod.¶In glo.pro mortuo.in ſi.
5 dic illud, & quod gl.procedat, †non videtur verum in deporta
to, quia deportatus non perdit ea quæ ſunt de iure naturali vel
gentium,

A D D I T I O.

a Ad hæredem. De hoc no. in l.actione.§.morte.ff.eo.per Bald. in rub.C.eo. in
verſ.in hac.n.ſocietate.nu.5.per Spe.in tit.de arbit.C.diſſert.verſ.quid ſi ſit,
nu.2.& dic iſtud eſſe verum, niſi virtute iuramenti.ſm ſin.Io.Fab.hic.

gentium, vt l. quidam. ff. de pœ. & ſibi acquirit, vt l. ſi mandaue-
ro. §. is cuius bona. ff. de man. igitur &c. vnde in damnato in me-
tallum, poteſt gl. ſaluari, ſm Io. Fab. Ego credo ꝙ gl. etiam dicat
verum in deportato, quia licèt etiam ius gentium retineat, tñ
quia nõ poteſt ſtare in ciuitate, & quia ea quæ poſita ſunt in ſo-
cietate pro ſuo capitali ſint publicata, & fiſcus ſucceſsit in locũ
ſui, igitur ſocietas dicitur finita. & hoc mihi placet.

S V M M A R I V M.

1 *Actio directa, an, & quando in ſocietate detur ab vtraque parte, vel vni directa, & alij contraria.*
2 *Actio pro ſocio variis modis naſcitur.*
3 *Socius quam diligentiam in ſocietate adhibere debeat.*
4 *Hæres qui medicum idoneũ & ſufficientem ad infirmum non duxit, an hæreditate priuetur.*
5 *Maritus qui medicum & idoneum & ſufficientẽ pro vxore infirma non adduxit, an lucro dotis priuetur.*
6 *Expenſa facta in nuptiis vxoris per vnum ex fratribus, & maritũ in vita patris, an ſint poſt mortem patris imputãda alteri fratri, & quid de expenſis doctoratus, vel militatus.*
7 *Veſtes facta per patrem vxori filij, an poſt mortem patris ſint cum aliis filijs communicanda.*
8 *Expenſa facta per filium de conſenſu patris in officio publico, an ſint aliis fratribus reficienda.*
9 *Filius qui in vita patris ſtudere cœpit, an expenſis communibus cũ fratribus debeat ſtudium finire.*
10 *Expenſa facta per patrem in ſtudio filij, an imputari poſſint a fratribus in partem ſuam.*
11 *Libri empti per patrem filio ſtudenti an ſint conferendi.*
12 *Diuiſio inter fratres vel ſocios qualiter fienda.*
13 *Diuiſionis forma inter ruſticos.*
14 *Diuiſio an præſumatur inter fratres ſeorſum habitantes, & ſeparatim res ſuas poſſidentes.*

SOCIUS. ¶ Socius tenetur de leui culpa, vel de tali diligẽtia,
qualẽ ſuis rebus eſt ſolitus adhibere. h. d. ¶ No. ꝙ in
depoſito venit ſolũ dolus, ſupple & lata, vel latior culpa, vt l.
qđ Nerua. & ibi latiſsimè Bar. ff. depoſi. ¶ No. ꝙ teneri quem de
exactiſsima diligentia, eſt teneri de leuiſsima culpa. ¶ No. ꝙ ſo-
cius tenetur adhibere diligentiã illam in rebus cõibus, quã erat
ſolitus adhibere in ſuis, tpe quo ſocietas fuit ꝯcta, quia ad illã
diligentiam vř habitus reſpectus. ¶ No. qđ qui eligit ſocium nõ
diligentẽ, ſibi debet imputare, qa mala electio eſt in culpa, con
1 cordat l. cũ mãdato. in fi. ff. de min. ¶ † In glo. pro ſocio actione.
ibi. §. ex quibus damnis. an & qñ detur actio directa ab vtraque
parte vel vni directa, & alij ꝯria, glo. ponit in l. conſenſu. in fi. ff.
de act. & obl. & ibi vide Bart. & ponit gl. & ibi latè Bar. in l. cu-
ratorẽ. & ibi doc. C. de neg. geſt. conclude igitur, ſecũdum Bar.
ibi, qñq; eſt aliquis ꝯctus in quo non variatur, nec nomen con-
tractus, nec ꝯhentium, vt in cõtractu ſocietatis, vt hic, & tũc ab
vtraq; parte eſt actio directa, vt hic dicit gl. Qñq; variat nomẽ
contractus & ꝯhentium, vt in emptione, & vẽditione, locatio-
ne, & conductione, & tunc ẽt nõ diſtinguit actio per directã &
ꝯriam, ſed cuilibet competit ea noĩe ſuo, vt mihi ex empto, tibi
ex vẽdito, & mihi ex locato, tibi ex cõducto. Qñq; variatur no-
men ꝯhentium vel quaſi ꝯhentium, non aũt variat nomẽ con-
tractus vel quaſi. iſto caſu qñq; illa variatio cõtingit, quia no-
men deſcendit a noĩe, vt mandans & mandatarius, deponẽs &
depoſitarius, cõmodans & cõmodatarius, & ſimilia, & tunc di-
ſtinguitur actio inter directã & ꝯriã. Nam directa cõpetit ei q
habet nomen primitiuum, ꝯria ei qui habet nomen deriuatiuũ.
C. de neg. geſt. l. ſi mãdatũ. & in toto tit. ff. mand. depo. & como.
Qñq; variatur nomen ꝯhentium vel quaſi, & nomen nõ deſcẽ-
dit à noĩe, & tũc variatur ſecundus ꝯctus vel quaſi, in ꝯctu pi-
gnoris, & vnus vocat creditor, alter debitor. Sed ab vtraq; par-
te iſte ꝯctus vocatur pignus. idem in negotio geſto, vnus dř ge-
rẽs, & tñ ex vtraq; parte dř quaſi vnus ꝯctus. l. neg. geſt. tũc iſta
actio diuiditur in ꝯriam & directam, directa cõpetit ei ad quẽ
res pertinet, ꝯria alteri, vt ff. de pig. acti. l. tutor. §. ꝯriam. quæ no.
¶ In ea gl. ibi. C. e. l. tãdiu. Ao aũt actio pro ſocio ſit nata durãte
2 ſocietate vel non? † Conclude ſm Sal. in d. l. tãdiu. ꝙ qñq; actio
pro ſocio naſcitur rõne diſtractæ ſocietatis, & iſta naſcit demũ
ſocietate finita, vt d. l. tãdiu. & hac gl. Sed qñq; de ipſius ſolutio-
ne non apparet, niſi in ordine intellectus, puta, qñ quis agit ꝯ
ſocium ea intentione & aio, vt a tota ſocietate recedatur, & rõ
videatur, vt rerũ fiat diuiſio. Qñq; naſcitur rõne ꝯctæ ſocietatis
perficiendæ, vel implendæ, & de illa ſtatim naſcit, & ea durãte
intentatur, vt ff. eo. l. 3. & no. gl. in d. l. tandiu. Qñq; rõne fraudis
vel doli, vel culpæ cõmiſſæ, & hæc naſcit ſocietate durãte, & ſi-
militer intentat, ſi non vult intentans a ſocietate recedere, quia
non putat ſibi expedire, ſed vult tñ modò vt dolus, fraus, & cul-
pa emendetur. Nam pro hoc actu ſingulari põt intentari, vt ſin-
gulis tpib. ordinatis videatur tõ ſocietatis, & cõiter fieri ſolet
in Paſchatæ, & in feſto dñicæ Natiuitatis, nõ dico aio diſtrahen-
di, ſed aio calculãdi, vt videatur qũo negotiatur, & an pecunia
ſtet otioſa, & perdatur, vel lucret. Et ita intelligitur qđ no. gl. in
d. l. tandiu. C. eo. & l. actione. §. nonnunquã. alle. hic in gl. ſic nõ
eſt ibi ſpeciale, licèt gl. dicat hic ꝯrium, quia (vt patet per prædi-
cta) an pro ſingularibus detur actio pro ſocio, facit ff. eo. l. ſi qs
ſocietatẽ. & C. eod. l. 2. Sed ille §. nonnũquam, ponit caſum ſpe-
cialem, ꝙ licèt aliàs cũ conſenſu partium a ſocietate diſcedat,
nõ tñ ibi in ſocietate vectigalium. & ibi gl. allegat rõnem, quia
ſunt obligati fiſco ad retinendum vectigalia pro alio quinquen-
nio, ſi in primo maximos fructus receperũt, iuxta l. cotẽ ferro.
§. qui maximos. ff. de publ. qđ no. ꝯ iſtos cõducẽtes datia & ga-
bellas, ſi multum lucrant, intelligunt, ſi ſuperior vult recõdu-
xiſſe pro alio tanto tpe, & ſi in ſequenti tpe perdiderũt, ſibi dñt
compenſare cum primo lucro. vt l. ſi vno. in prin. ff. loca. qđ no.
licèt Bononię non ſeruet, quia ẽt ſi lucrãtur, petunt remiſsio-
nes &c. ¶ In gl. teneri. in fi. Sed ſi vnus & idem ſocius fecit lucrũ
ex vna re, & in alia damnũ commiſit ſua culpa, nunquid fit cõ-
penſatio lucri, & damni, vt eſt caſus in l. non ob eam rem. ff. eo.
dic, vt ibi, in gl. ¶ An aũt, & qñ dolus cũ dolo compẽſetur, not.
in l. viro atq; vxore. & plenè p Bar. Bal. & Imo. in l. cũ mulier.
ff. ſol. mat. Dic, vt ibi. de quo vide oĩno quæ dixi. ꝭ. de except. in
prin. verſ. de dolo. in excep. doli dic, vt ibi plenè. ¶ In gl. ſolet. in
3 prin. ibi, ante ꝯctam ſocietatẽ &c. not. gl. ꝙ in ſocietate ſocius
non tm̃ debet præſtare diligentiã quam de præſenti adhibet in
ſuis, ſed ẽt illam quã adhibeat in cõi ante ꝯctam ſocietatem, &
tpe contractę ſocietatis, qđ intellige, ſi tunc maiorem adhibeat
quam nunc. Si aũt maiorem diligentiã adhibet de præſenti re-
bus ſuis, q̃ tpe contractæ ſocietatis, tunc non ſufficit adhibere
illam diligentiam quam erat ſolitus adhibere tpe ꝯctæ ſocieta-
tis, ſed debet in ſocietate adhibere illã diligentiam maiorem,
quã nunc adhibet rebus ſuis. Iſta eſt gl. valde notabilis, in l. cum
duobus. §. 1. ff. eo. ſecus in depoſito, vt hic dicit gl. Et ẽt rõ, ſm
Sal. i d. §. 1. qa depoſitarius teneť de dolo & lata culpa, ĩgit ſuffi-
cit vt adhibeat eã diligẽtiã, quã in ſuis, licèt prius ĩ ſuis maiorẽ
adhibuiſſet, quia ſatis eſt, ꝙ talẽ diligẽtiã in depoſito adhibeat,
ꝙ non comprehendatur in dolo vel lata culpa, & ẽt, quia in po-
teſtate deponentis eſt, ſi videt ꝙ nõ adhibeat diligẽtiã, vt deſi-
deraret reuocare depoſitum, qđ nõ fit in ſocietate. vt §. maned.
4 ſ. eo. ¶ † In gl. ſi. in fi. facit iſte tex. ꝙ hæres qui tenetur deducere
medicum ad infirmũ, ꝙ nõ ſufficit ꝙ ducat medicum, niſi ido-
neum & ſufficientem ducat, aliàs vt indignus reputatur hæredi-
5 tate. vt l. indignum. ff. de his qui. vt indig. ¶ Sic † idem in marito,
ne excludatur a lucro dotis, ex forma ſtatuti, vt no. in l. ab hoſti-
bus. in prin. & ibi doc. ff. ſol. ma. & eſt tex. l. qđ ſi nolit. §. ſi man-
cipium. ff. de ædili. edic. & imputatur emptori, ſi nõ cõduxit bo-
num aduocatum in cã euictionis, vt eſt gl. ſing. in d. §. ſi manci-
pium. qđ intellige, ſi copia peritorũ haberi potuit. vt ar. l. idẽq;
§. 1. ff. eo. vnde, q vult dicere ꝯ hęredẽ, maritũ, vel emptorẽ, de-
bet probare, ꝙ tũc tpis erat copiã peritorum, aliàs nõ põt ob-
tinere. Quod eſt verũ, niſi ſimus in ciuitatibus, & locis inſigni-
bus, quia ſemper præſumitur, ꝙ ſit ibi cõpia peritorũ; ita dicit
Bar. in d. l. idemq; & in l. ſi tertius. in fi. prin. ff. de acqua plu. arc.
in l. ſi ſeruum ſtipulatus. ff. de verb. obl. & Bar. & doc. in l. ſi ab
hoſtibus. in prin. ff. ſol. ma. & Bal. in auc. præterea. C. vnde vir &
vxor. Bar. in d. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. ff. de noui ope.
nun. cũ ſimi. quæ no. quia non oẽs ſciũt articulare, vt vidi de fa-
cto Bononię in quodã marito &c. Verũ, quia Io. de Pla. hic ali-
quas qõnes pro cõplemento materiæ ponit, ego eas plenius &
6 melius recitabo. ¶ † Quæro quid ſi vnus ex fratribus in vita pa-
a tris fecit ſumptus nuptiales, [a] poſteà verò poſt mortem patris ſi
fieri oporteat, an alter frater de cõi etiam debeat ſumptus nu-
ptiales facere: dic, ꝙ non, immo debet fieri de parte ſua tãtum,
vt eſt gl. in l. 3. §. ſi. ff. de mune. & hono. Tu adde, quod idem vo-
luit Bar. in ſuo trac. de duo. fratrib. in verſi. deinde quæro, pone
ꝙ pater filio. & idem dic, ſi eſt doctoratus, vel militatus in vita
patris,

A D D I T I O.

a Sumptus nuptiales. Circa hanc qõnem, nunquid expenſæ factæ in nuptiis vxoris per vnum ex fratribus & maritum, ſint imputandæ alteri fratri, & ma-
xime ſi viuente patre ſimiles expenſas fecerit alter, reſpondeo ꝙ non, per tex. multum notabilem in l. & qui origine. §. ſi. & ibi no. glo. ſi. circa fi. de mune.
& hono. in Pand. ad idẽ tex in l. ex parte. § filius reipub. de ritũ. fam. erciſc. in Pand. & in terminis ita dicit Per. ab Vbaldis, in ſuo trac. de duo. fratribus.
in 6. par. prin. nu. 12. quæſtio. nu. 13. Ant. Ca.

patris, unus ex filijs, ut uolnit Bar. in d.l.3.§.fin. & Bald. in l. ex
parte.§.filiusfamilias.ff.fami.ercifc.& per Bald.eo.n. l.ſi filia.§.
idem Papiniannus.facit tex. in l. ſi ſocietatē uniuerſalem. la 2.ff.
7 eo.¶†Quæro, qnid de ueſtibus factis uxori dicti filij per patrē,
& in uita ſua, an poſt mortē patris ſint præcipua illius filij, an
debeat eas cōmunicare? dic, ꝙ ſi ſunt ueſtes feſtiuæ remāſerunt
ſoceri, & ſic debēt communicari, ſecus ſi quotidianæ, quia effe
ctæ ſunt ſuæ uxoris, ut l.id ueſtimētum.ff.de pecu.& oo. Bar.in
dicto ſuo tracta.de duobus fratribus. in d.uerſi. deinde quæro,
pone ꝙ pater.& qnod no.Bar.in l.pc.& ibi doct.ff.ſolu.mat. in
8 §.1.¶†Quæro, quid ſi filius in uita patris de eius conſenſu acce-
ptauit Poteſtariam Bononieñ.in qua ut requiritur, fecit magnā
expenſam banderiarum, equorum, & aliorum, poſteà moritur
pater, & de his rebus perditur, an perditio & damnum ſit com
mune, uel filius per his eſt obligatus? dic, quod eſt commu-
ne cum fratribus. ut no.Bal. in d.l. ſi filia.§. idem Papinianus.
9 ¶†Quid ſi pater incœpit retinere filiū in ſtudio, poſteà moria-
tur, an de expenſis communibus cum fratribus debeat ſtudium
finire? dic, quod non, ut no.Bar.in d.§.idem Papinianus.de qno
uide Bart. in d. ſuo tractatu. in uerſic. 3. quæro pater incœpit
10 pro filio expendere &c. ¶†Quæro, pater in ſtudio filij expēdit
mille, an imputabitur a fratribus poſteà in partē ſuā? dic, quòd
aut filius habebat bona caſtrenſia, uel poſtea quaſi, uel aduēti-
tia, & pater ī dubio uī̄ trāſmiſiſſe de pecunia filij, argu.l.Neſen
nius.ff.de neg geſt. Pręterea, cū pater eſt legitimus adminiſtra-
tor filij, ī dubio uī̄ feciſſe adminiſtratorio nomine, ut l.cū poſt.
§. t.ff.de admin.tu.& ſic imputabitur in illis bonis ex parte filij.
Aut filius nulla bona habebat, & uī̄ pater donādi animo de ſua
pecunia tranſmiſiſſe, & ideo nō poteſt a fratribus imputari, ut
l.quæ pater.& ibi gl.ff.fam.erc.Item dicit Bar.in d.ſuo tractatu.
11 in uer. Secundò quæro, quid ſi pr̄ dedit &c. ¶ † Quid de libris
emptis & traditis per patrem filio in ſtudio? dic, ꝙ licèt cōiter
aliter intelligatur, & in cōmuni dicat Bar.in l.1.§. nec caſtrēſe.
ff de colla.bo.in uer.ulterius pro declaratione in hoc prin.&c.
& in d.ſuo tract. uerſi.tertiò principaliter eſt uidēdum, qñ ipſe
pater. tñ cōcludit ꝙ ſi filius in uita patris effectus eſt doctor, &
ſic in uita patris incipit quaſi militare, tūc illi libri efficiunt tā
quam quaſi caſtrenſis peculij, & confirmatur donatio, ut l.ſiue
emancipatis.C. de dona. & ideo non ueniunt in collatione cū
fratribus. ut d.§.nec caſtrenſe. Aut non eſt in uita patris factus
doctor, & tunc clarum eſt, ꝙ non ſunt effecti ut peculij caſtren
ſis, quia ſcholares non gaudent priuilegio doctorum, ut no.gl.
in l.fi.C.de iuriſd.om.iud. & ideo ēt iſto caſu dicemus ſicut de
alia ſimplici donatione, quia ſi morte patris confirmetur, non
uenit in collatione, ut l.filię.C.fa.ercif.& l.filię.C. de colla. ſm
opinionem probatam in auc.ex teſtō.C.de colla.quod no.quia
uides quòd oī̄ caſu ſtudens habet libros præcipuos, ſit effectus
doctor, vel non, in uita patris, dummodo qñ nō eſt effectus do
ctor, pater non reuocauerit dictam donationem in mortis arti
culo, uel ante.uide Cy.& alios in d.l. filiæ.& ibi Flo. qui tñ nō
12 ita dixit.¶†Quęro, qñ īter fratres uel ſocios ſit diuiſio, & unus
eſt minor, an maior debeat facere partes, & dare electionē mi-
nori? dic, ꝙ cōmuniter uulgares dicunt quòd ſic.Pro quo uī̄ ca
ſus in c. 1.extra de paroch.ibi ita, ꝙ ille diuidat qui in epiſcopa
tu amplius tēporis habeat, & minor eligat &c.Et ita arguit ibi
Ant.de But.in uerſi. quòd in diuiſionibus faciendis. Sed ꝯ̄rium
tenet Bar.in l.1.C.de his q ſe defe.& in l.2.C.qñ & quib: quar.
pars deb.lib.10.Et Bal.in l. ſi maior.in prin.C.com.di. ſic debet
ſeruari in omnibus ęqualitas, ut d.l.ſi maior.& poſteà ſorte di-
uidi, ut d.l.2.& iſtud teneas. Nō obſt.d.c. 1.quia fortè ibi ſpecia
le in rebus eccleſiæ, ut antiquior in dignitate, tanquam honora
bilior & magis informatus, diuidat.ſecus inter laicos, & de re-
bus prophanis, quæ quo ad dñiū ſpectant ad quemlibet.de quo
uide quæ latius dicam ī.de actio.in §.quædā.in uerſi. quæro do
13 qōne contingente apud mechanicos. ¶†Quid ſi erant duo fra-
tres ruſtici, & ueniunt ad diuiſionem, & unus habuit plures fi-
lios operarios, alter nullum, uel non tot operātes, quomodo di
uiditur? dic, ꝙ diuiſio fiet per capita, quia ſocietas reſpicit capi
ta eorum qui ponūt operas in ſocietate, & ſic quilibet dictorū
filiorum operantium tñ habebit de fructibus, & de acquiſitis
occaſione fructuum recollectorum, quantū quilibet ſui patris,
vel patruorum, nec debet eis obeſſe, quia filij ſunt, q eorū ope-
ra & labore acquirere pōt, vt l.cum oportet.§.ſic etiā.C.de bo.
quæ lib.ita dicit Bal.in l.ſi patruus.in verſi.ſed pone ꝙ erāt duo
ruſtici.C.com.vtri.iud.& ibi Sal.in fi.& etiam Bal.in ſuo tracta
tu, de duobus fratribus. verſi.Sed pone ꝙ erant duo fratres ru-
ſtici.nu.19.quod no.perpetuò, qa multas & infinitas lites vidi
inter fratres ruſticos.Et prędicta ſunt vera, donec filij ſunt ope
rantes, & opera ipſorum eſt vtilis, qñ aūt ſunt paruuli, an alte
frater qui non habuit filios, vel nō tot, poſſet repetere a fratre
expenſas quas fecit in nepotes? & vī̄ ꝙ non, quia aduertendum
eſt, ꝙ quoties ſunt duo fratres, & unus plus de fructibus, ꝙ̄ al-
ter ponit in cōmuni, non poteſt tēpore diuiſionis poſteà ab al-
tero repetere, vt no.Bal.in l.fi.C.de collatio. quod eſt no. tamē
in caſu noſtro dic contrariū, ꝙ immo poteſt a patre pupillorū
nepotum repetere, ut arg.no.in l.ſi paterno affectu.C.de nego.
geſt.niſi ſint tales quorum opera æquiualeat expenſis, vt ſunt
pueri ruſticorum, quia licèt ſint paruuli, tñ cum cuſtodiant be
ſtias lucrantur expenſas, & hoc ad literam no.ibi Bal.quod no.
14 ¶†Quæro, non apparet de diuiſione facta inter fratres, ſed ap-
paret ꝙ ſeorſum habitauerunt, & ſeorſum per longa tempora
vnuſquiſq; res ſeparatas poſſidet, an præſumatur diuiſio, & id
quod vnuſquiſq; ſeparatim poſſedit ſit ſuum? glo.eſt ſingularis
in l.ſi maior.C. cōmuni diuidun.quæ dicit, ꝙ ſic. Quam gl. Iac.
But.Bar.& Citramont.ſequuntur. quod ēt ibi ſequitur Sal.ēt ſi
inter illa bona ſeparatim poſſeſſa eſſet inæqualitas, lī ēt in hoc
Bal.cōtrarium teneat.Sed opinio Sal.verior eſt, quia alter in lo
cum illius plurium rerum ponit pecuniam, vel aliud habere,
vt ī.de offi.iudi.§.pen.quod dicit fore no.contra iſtos mecha-
nicos dilapidatores, qui cum ſua compenſerint, volunt poſteà
fratres cogere ad diuidendum, dicendo ꝙ de aliqua diuiſione
inter eos facta nō apparet, qđ no. perpetuò. Vltimò uide quo-
modo in multis & diuerſis caſibus, cōpetat actio pro ſocio, &
qñ, & qūo, & ad quid, & aliqua alia ad perfectionē materię hu
ius tituli, & libellorum formas in multis caſib. huius actionis
pro ſocio, vide quæ ſcripſi ī.de act.§.ſequens.in uerſi.ſequitur.
in tex. pro ſocio &c. cum uerſi.ſeq.dic, ut ibi &c.

De mandato.

¶Glo.Rubricæ continuat omnes rubricas: & bene, a tit.de obli
gationibus, uſque hic.dic, ut ibi &c.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum per verba admonitoria vel conſultoria non inducitur,*
nec per verba commendatoria, & idem in literis credentiæ.
2 *Conſilium an, & quando obliget.*

MAndatum. Totus iſte titulus diuiditur in qua-
tuor partes. Primò, ponit quot mo
dis mandatū contrahitur, & illud per exēpla decla-
rat. Secundò, ꝙ fines mandati, non ſunt prætereūdi.
Tertiò, qūo mandatum finiatur, & qñ mandato poſſit renūtia-
ri.Quartò, ꝙ mandatum debet eſſe gratuitū.ſecunda ibi, is qui.
tertia ibi, rectè. quarta ibi, in ſumma. & h. d. Mandatum obli
gatorium ꝯ̄hitur pluribus modis, nec obligatur quis, ſi manda
tarij gratia tñ mandet, & mandantis tñ gratia, tunc mandat,
cum aliquid ſibi utile mādatū.h.d. vſque §.tua. ¶ In gl.1.ī.eo.§.
fi.dic, ut ibi no.& ibi dicam. Aduertas tñ id, quod dicit glo. eſſe
uerū inter mandantē & mandatarium.Sed reſpectu aduerſarij
non curo, utrū habeat ſalariū a dño, vel non, ſatis eſt, ꝙ habeat
mandatū ut poſſit agere, uel defendere, ut l.naturalis.§.fi.ff.de
1 præſcrip.uerb.ita dicit Bart.in l.1.§. t.ff.co.¶†In ea.gl.in fi.dic,
non aūt fit mandatum per uerba admonitoria, uel cōſultoria,
ut in eo amirabiliter admonet, uel conſulit, de quo dicā ī. eo.
in glo.obligatio.Nec ēt inducitur mandatum per uerba cōmē-
datoria, ut ſi ſcribo amico meo quod Titius ſit ſibi recōmiſſus,
quia nō obligor, ut eſt caſus in l.fi.& ibi doc.Bal.& Sal.C.quod
cum eo.Idem in literis credentiæ. Et ſi ſcribo huic apportatori
dabitis plenam fidem, quia propter earū obſcuritatē non obli-
gant ſcribentem, ut l.ita fidei.ff.de iure fiſci. Ita dicit Bart. in l.
Lucius.ff.de fideiuſſ.& Bal.& Sal.in d.l.fin. ¶In gl.obligatio.in
2 fi.dic, glo.in l.5.ff.eo. † dicit, cum quæritur, an quis obligetur
tertio ex conſilio, in cuius prouincia conſuluit? & dicēdum, ꝙ
ſic. quod Sal.in d.l.5.in fi.intelligit, ſiue ille non erat facturus.
ut l.non ſolum.§.Proculus.in uerſic.Attilicinus.ff.de iniur.ſiue
erat facturus, quia non debet alterius malitiā perſuadendo au-
gere, vt l.1.§.perſuadere.& ibi gl.ff.de ſer.corrup. Aut quærit,
an teneatur ei cui cōſuluit, vel perſuadet, & gl.dicit ꝙ non, vt
hic, niſi conſilium eſſet fraudulentum.Sed Sal.in d.l.2.hunc ca-
ſum ſubdiſtinguit.Aut eſt rei turpis, & conſilium non eſt obli-
gatorium, vt ff.eo.l.ſi remunerandi.§.rei turpis. Aut eſt conſiliū
rei honeſtæ, licèt damnum attulerit ei, cui conſuluit, & tūc aut
erat aliàs facturus, & non tenetur, aut non erat aliàs facturus,
& tunc, aut conſilium non fuit fraudulentum, & tunc tenetur,
vt ff.

reſiduu agere non poteſt. facit l.ſancimus. C.de dona.¶ In gloſſ.
actionem.in fi.dic, idē no.gl.in l.præterea. ff.eo. Sed Pet.dat ex-
ceptionem & retentionem, quia nō eſt iuſtum vt mandans lo-
cupletetur cū aliena iactura, vt l.nam hoc natura. ff.de cōdi.in-
debiti. Non ob.l.fi. C.de neg.geſt.& l.ſi pro te. ff.eo.quia ibi fuit
ſpecialis ꝓhibitio.tu aūt ea dictis Bart.Sal.& Pau. de Caſt.in d.
1 l.præterea.ſi dicas. Si mando tibi, vt rem aliquam † emas, ſi qui-
dem certam & determinatam, & tu emiſti alteram, etiā melio-
rem illa, non videris impleuiſſe mandatum, quia diuerſitas eſt
in ſubſtantia eius, quod mandatum eſt, vt eſt caſus in l.diligen-
ter.§.itaq;.ff.eo.facit opti.text.ſing.in l.2.§.in libello.& §.ſi rem.
ff.de re milita.in fi. Interdum non eſt diuerſitas in ſubſtantia, ſed
in exceſſu quantitatis, vt ſi mando vt talem rem emas pro cen-
tum, tunc aduertendum, ꝙ ſi non fuiſſet expreſſa quantitas, vi-
detur actum vt emas iuſto pretio, & ſi pluris emeres, nō teneor
2 tibi refundere. Si verò minus iuſto pretio. † teneris mihi trade-
re pro eo, pro quo emiſti, vt hic. nec debes aliquid lucrari de
hoc, vt ff.eo.l.ita vt omnes.in prin. verſi.nec lucrum tibi, ſi verò
expreſsit certam quantitatem, putà, centum, ſi quidem emiſti ꝓ
minori, teneris tradere, & reſiduum reſtituere, ita intelligatur.
d.l.diligenter.§.ſi. Aut pro maiori quantitate, & tunc nō teneor
ad illud plus, vt hic, quod eſt verum indubitanter, ſi non valet
plus, quam centū. Idem dicit hic gl. & d.l.præterea. etiā ſi plus
valet. licèt.n. videaris vtiliter gerere non tñ cogor habere ra-
tum. Nam non eſt mihi vtile ꝙ cōtra voluntatem meam fit.fa-
cit l.cum ſeruus.ff.de condi.ob cau.maximè qñ eſt tale negotiū
merè voluntarium, ita dicit Pau.de Caſt. Pet. dat exceptionē &
retentionem, vt dixi.facit l.ſi in area. ff.de cōdi.inde. Tu dic iſto
caſu ſm Sal.ibi, aut quæritur, an procurator, q emit, habeat iſto
3 caſu actionem mandati. & dicit ꝙ non, † mandatum.n.fuit ex-
tinctum, & extra cauſam mandati emit, quia cum non potuerit
habere pro eo quod mandator dixerit, a mādato liberatus fuit,
ideo pro pluri emendo aliud facit. vt d.l.diligēter.in prin. Et ea
dem ratione dicit, ꝙ ille qui mandauit actionem contra procu
ratorem mandati non habet, ex quo procurator pro pretio qđ
taxauit habere non potuit, aliàs claudicaret cōtractu. Aut quę-
ritur, an alia actio inter eos habere locū poſsit? & tunc dic aut em
ptor emit nomine proprio, quod potuit, ꝓſuppoſito quòd pro
pretio ꝓtaxato verè, & ſine fraude habere nō potuit, aut emit
nomine proprio aut nomine eius qui mādauit, non vt procura
tor, ſed vt geſtor negotij illius, vel ſimpliciter gerens in aīo ge-
rere negotia illius ſi velit ratū habere. Primò caſu, qñ emit no-
mine proprio, non compellitur illi tradere, ēt ſi integrum pre-
tiū ei offerat, quia non vigore mandati vt dixi non act.neg.geſt.
quia ratum habere non pōt, quod ſuo nomine non fuit geſtum.
Secundo verò caſu, qñ nomine illius, emit, tunc ille pōt ratum
habere, & ratum habendo poteſt ab eo reſiduū pretij petere, rem
offerēdo. vt l. Iulianus.§.offerri.ff.de act.emp. ¶ Sed dubitari po
4 teſt, ſm Sal. quid ſi † emptor iam, rem ei, qui mandauit tradidit,
& poſteà iuſtum pretium quo emit, petit. Et tunc dicit, ꝙ ſi em
ptor in traditione vel ante ei notificat quantitatem pretij, quo
emerat, tunc recipiendo vr̄ ratum habere, & compellitur totū
id ſoluere, per act.neg.geſt. Aut ei pretium non notificauit, &
tunc cum ſciuerit, compellitur totum contractum approbare.
vel improbare, & ſic vel integrū pretium ſoluere, vel rem re-
ſtituere, nec poteſt pro parte approbare, quia non pōt mādatū
5 alterare. quod no. perpetuo. † Vnum addas ad id quod dicit hic
gl.de l.ſi. C.de neg.geſt.de expreſſa prohibitione, ꝙ tunc gerēs
contra prohibitionem non habet actionem neg.geſt. inutilem,
vt eſt caſus ſing.in l.ſi pro te. ff eo. quod eſt verum, niſi faciā il-
lud quod tu habes neceſſe facere, vel quod tēdit ad exonerati-
nem & euaſionē perſonæ tuæ, vel mēbrorū tuorū, vt putà, fui-
ſti condemnatus in centum quę ſi intra decem dies non ſolue-
ris, amputetur tibi manus, vel mitteris, & ſic infamari deberes,
& ſi non volebas ſoluere, & prohibuiſti mihi, ne ſoluerē, tñ ſol
uendo pro te habeo actionem neg.geſt. ſaltem vtilem. ita elegā
ter dicit Bar.in l.ſi Sticho.ff.de pecu.leg.in prin. & Bal.in d.l.ſi.
C.de neg.geſt.qđ no. de quo dixi in meo tractatu Maleficiorū.
in ver.quia ſi non ſoluerit intra decē dies, amputetur ſibi ma-
6 nus.dic, vt ibi.¶ † In gl.emeretur.in fi. iſta gl. facit ad qōnem.po
ne ꝙ mutuaui tibi centū, tamē in veritate nō mutuaui niſi octo
ginta, an, quia falſum pono in viginti, pōt ne totū negari? dicūt
aduocati, ꝙ ſic.arg.l.ſi is qui ducenta. §.vtrum. ff.de rebus dub.
Econtrà dicit Ray.Cy.& Bar.in l.1.§.ſi ſtipulanti.in fi.ff.de ver.
obl.quia qui negat totum, negare vr̄ etiam quamlibet eius par
tem, vt l.ſi quis cum totum.in prin, ff.de excep. rei iudi. & tenet
etiam ibi Bar.ſed glo.iuris canonici tenet contrarium in c.2.de
confeſ.in 6.& in c.2.in §.præterea.in verſic. ſigillatim.de teſt.in
6.& Spe.in tit.depoſi. § 1.verſi. vndecimò conſiderandum. Sed
Io.And.poſt Hoſti.& Ion.in d.c.2.de teſti.in 6. ſuper d.gl.ſentit
cum Bar.& iſtam opi.vt æquiorem de iure, tenet Ioan.de Imo.
in d.§.ſtipulanti.quia rñſio intelligi debet ſm interrogata, vt ſu
pra de inuti.ſtipu.§.præterea. Et ideò faciens poſitionem, & ſic
interrogans in maiori comprehendit minorem, & in toto com
prehēdit partem. Eodem modo vr̄ poſteà facta reſponſio intel-
ligēda, & hoc ſequitur Ant.de But.in c.dilecti.de maio.& obe.
& in l.1.de plus peti.& Lud.in d.§.ſi ſtipulanti.& idem Spec.in
tit.de lit.conteſt.§.1. verſic. forma litem conteſtando. vt refert
Ant.de But.in d.c.1.de plus peti.in verſic. quæro de quæſtione
vulgari. Aduertas tñ, ꝙ licèt reſpondens debere confiteri partē
7 veram, ſm Bar. tñ † vr̄ habere iuſtam cauſam litigandi, & non
eſt in mora, licèt non ſoluat, etiam partem veram, niſi actor di-
cat ſeparatum, recipere totam dictam quātitatem & quamlibet
eius partem, tunc non habet iuſtam cauſam litigandi, & cenſe-
tur in mora, aliàs ſecus, quia in dubio non vr̄ de mente agētis,
& petentis recipere particularem ſolutionem, vt l.tutor.§.Lu-
cius.ff.de vſu.& iſte eſt caſus in l.qui ſolidum.in prin.& ita vult
Bar.ibi.ff.de legat.2.& ita debet intelligi ibi dictum ſuum, & ſic
non ſibi contrarius. Sed boni aduocati, vt iſta euitent, ſemper in
poſitionibus dicunt, ꝙ mutuauit cētum, & ſi interrogetur ſi de
tanta quantitate credit aſſenſiuè, vel diſſenſiuè, tunc habet verā
quantitatē cōfiteri, aliàs eſſet periurus &c. quod no. Sed tu ad-
uertas, quia aliter, quàm ſupra dixi, videtur velle Bar.in l.pupil
lus.§.ſi.ff.de verb.ſig.l.non poteſt videri. ff.de reg.iur. Vnde pro
concordia & concluſione dicas, aut debitor, qui debet reſpon-
dere ignorat, an ſit debitor, vel inquantum ſit, & tūc poteſt to-
tum negare, & ratione partis debitæ nullo modo cōſtituitur in
mora, vt d.l.non poteſt videri.facit l.qui in alterius.ff.de reg.iu.
Aut ſcit ſe in parte debitorem, & tunc adhibeas diſtinctionem.
d.l.qui ſolidum. Aut creditor offert ſe paratum recipere partē,
tunc niſi partem veram debitor confiteatur, eſt in mora, iſte eſt
propriè caſus in d.l.qui ſolidum. in prin. Aut nō offert ſe para-
tum recipere partem, & tunc quia præſumptio eſt, ꝙ non velit
particularem ſolutionem, vt l.tutor.§.1. ff.de vſur. neceſſario ſe
quitur, ꝙ negando totum, nō dicitur eſſe in mora, vt d.l.qui ſo-
lidum. ſecundum Bar.ibi vide Bar.in l.ſi quis cum totū.in prin.
ff.de excep.rei iudi. addas quod no. Bal. & Sal.in l.2.§.ſed quod
obſeruari. C.de iura.calum. quæ omnia no.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitere in quibus liceat.*
2 *Res quando dicatur integra, vel non.*
3 *Mandatum an morte mandantis finiatur. & nu.4.*
5 *Iuriſdictio quando morte non finiatur.*
6 *Mandati reuocatio an & quando debeat deuenire ad notitiam al-
terius, & intimari per dominum.*
7 *Proceſſus agitatus cum procuratore reuocato an valeat.*

Recte. ¶ Mandatum re integra poteſt reuocari, & re inte-
gra finitur morte, ſuccurritur tamen ei qui igno-
rauit mandatum. h.d. ¶ No. quòd quamuis mandatum ſit ſu-
ſceptum, & ſic perfectum, tamen etiam ad voluntatem vnius,
videlicet, mandantis vel mandatarij ſoluitur mandatum. ¶ No.
quòd ex humanitate ſuccurritur ei, qui ex iuſta ignorantia læ-
deretur. ¶ Not. quòd mutato ſtatu mandatarij, etiam in melius,
quia de ſeruo factus eſt liber, non poteſt fieri ſolutio per debi-
tores, & facta, non liberat eos, ſi ſeruo iuſsi ſunt ſoluere. ¶ Not.
quòd mandatarius exequens mandatum, etiam poſt mortem
dñi, ignorantis, licèt mandatum ſit finitum morte mādantis, tñ
1 agit mandati. ¶ † In gl.euaneſcit.in fi.& licèt gl.dicat, ꝙ ſpeciale
eſt in mandato, tamē tu dic, idē in depoſito, commodato, ſocie-
tate, & precario, vt no.in l.ſi procuratorem.§.mandati.ff.eo.&
idem in contractibus innominatis, vt l.ſi pecuniam.ff.de cōdi.
ob cau.dic, ut ibi, & hoc niſi ſapiant donationem uel trāſactio-
nem, vt ff.de dona.l.Ariſto.& C.de tranſac.l.quamuis. Et idē in
caſu ſpecialiſsimo in tit. de feu.guar. c.1. ſm Ioā.Fab. facit l.ſed
& ſocius.§.fin.ff.pro ſoc.& ff.depoſi.l.1.§.pen. ſed Bar.& cōter
doc.& Sal.in d.l.ſi pecuniam.ff.de cond.cau.dat.cau.non ſeq. di
cunt, ꝙ in contractibus innominatis, in nullo caſu fallit regula.
l.ſicut. C.de act.& ob.quia in contractibus innominatis, nō li-
cet pœnitere, in eo autem ꝙ iam fuit contractum, eſt licita pœ
nitentia, ut in ſupradictis caſibus, nam in illis quis non eſt obli-
gatus ad perpetuam perſeuerantiam mandati facti procurato-
ri, nec ad depoſitum perpetuandum, nec ad perſeuerandum in
ſocietate. ¶ In gl. Item ſi adhuc integro.ibi. ff.de iudi.l.tā ex con
2 tractibus.§.1. Cùm ergo quærit, qñ res † dicatur integra vel nō,
Conclude,

Conclude, ꝙ aut quæritur in iuriſdictione damnata, & licèt gl.
in l. & quia. ff. de iuriſdi. omn. iud. dicat per litem côteſt. tñ Bar.
a & ibi côiter doc. dicunt, ꝙ immo per ſolam citationẽ.[a] facit l. ſi
quis poſteaquã. ff. de iudi. & qđ no. Bar. & Bal. & doc. in l. ſi plu-
rib. ff. de le. 2. facit quod no. gl. in rub. C. de in ius voc. quia dr̃ iu-
riſdictio geri cœpta, vt infra de pęna teme. litig. §. fin. & eſt ca-
ſus clarus in c. gratum. & c. licet. extra, de offi. deleg. intm̃ ꝙ ibi
Io. And. dicit, ꝙ dr̃ perpetua per ſolam miſsionẽ citationis. Aut
ſecundò principaliter quærimus de mandato facto procurato-
ri ad iudicia, & tunc in procuratore actoris res deſinit eſſe inte-
gra per litis conteſtationẽ, vel quaſi, in procuratore ſufficie do-
minum ſatiſdare pro eo, ſciente, vel volente, aliàs requirit̃ litis
conteſtatio, vt ff. de procu. l. ſi defunctus. & quod ibi no. nõ obſt.
l. Titius. eo. tit. quia loquitur in defenſione ſine mandato. Tertio
caſu principali de mandato facto procuratori ad negotia, & gl.
in l. mandatum. C. eo. dicit, ꝙ res nõ eſt integra, cum aliquid fe-
cerit, & ſufficit feciſſe præparamenta, quod fatetur ibi Dyn. vbi
præparamenta, eſſent intrinſeca, vt quia qui tenetur facere, do-
mum, emiſſet lapides, vel ligna, vel tigna, feciſſet fieri foueã ꝓ
fundando in ea murum, vel ſimilia, quę ſic ſunt neceſſaria, ꝙ ſi-
ne eis principale negotium non põt expediri, ſecus ſi præpara-
toria erant extrinſeca, vt emptio mantelli pro aqua, vel ſotula-
rium groſsiorum pro itinerando, nam illa faciunt rem nõ deſi-
nere eſſe integram, vt d. l. ſi pecuniã, in prin. ff. de condi. cau. dat.
cau. non ſequu. vbi tu vide Bart. & ita dicit Sal. in l. inter cauſas.
in ſi. prin. ff. eo. & vide Pau. de Caſt. in repe. l. pe. ff. de ſol. in verſ.
3 2. principaliter quæro, qualiter dicatur res &c. ¶ † In ea. gl. in fi.
An aũt morte mandantis finiatur mandatum? Dic, interdum eſt
mandatum factum de ſubiecto vniuerſali, interdum de ſubie-
cto generali, interdum de ſubiecto ſimplici, & particulari. Exẽ-
plum de primo, qñ mandatur aliqua negotiatio, tunc. n. eſt mã
datum de ſubiecto, vel actu vniuerſali, quia vna voce & ſigna-
tione totum comprehenditur ſub vno noĩe, vnde ſufficit dice-
re, facio te inſtitorem meum, vt l. cum Titianus. in fi. ff. qđ cum
eo. Iſto. n. caſu, ſi res eſt inchoata geri per mandatũ, quia ipſum
totum vniuerſale eſt geri inchoatum, & ſic res non eſt integra,
etiam quò ad actus particulares ſub hoc noĩe vniuerſali com-
prehenſos, quia de per ſe non conſiderantur, ut C. de euic. l. 1. &
ita loquitur. l. ſi mancipiis. §. ſi impubes. ff. de inſtito. & hoc niſi
côditio inſtitoris poſt mortẽ dñi ſit mutata, vt l. eius q in pro-
uincia. §. quas verò. ff. ſi cer. pet. & qđ ibi Bar. Exemplum ſecun-
di, qñ ſit mandatũ de ſubiecto generali. ſ. qñ quis conſtituit ali-
quem ſuum procuratorem generalem ad gerendũ negotia ſua,
vel ad cauſas, tale. n. mandatum eſt generale, quia in vno nomi
ne collectiuo nõ ſtat, ſicut in vniuerſali, & per ɔ̃ñs nec vna vo-
ce, nec ſignificatione totum côprehenditur, nec certum ſignifi-
catum habet in re, ſicut vniuerſale, cũ ad obligationes non poſ-
ſit prorumpere, niſi liberam habeat, vt ff. de proc. l. procurator
tutorũ. & l. procurator cui generaliter libera. qđ põt facere in
ſtitor ea proprio ſuo noĩe. Et pro tanto genus dinumeretur per
ſpecies ſuas, & in qualibet earum repræſentetur, ſequitur ꝙ in
mandato generali quælibet eius ſpecies vr̃ mãdata, & ideo ſi in
nihilo eſt inchoatum geri, in totum finitur, ſi vero aliqua eius
ſpecies eſt inchoata, in ea nõ finitur. ar. l. eum actum, cũ ibi no.
ff. de neg. geſt. Exemplum verò tertij, licèt de ſe ſit clarum, tñ ꝓ
forma. dic puta, ſi facio procuratorẽ ad fundum emẽdũ, vel ad
certam litem, vel cauſam, & tũc tale mãdatũ re integra finitur
morte mãdantis, in nondũ inchoatis, licèt in aliquo ſit geri in-
choatum, vt patet in c. ne aliqui. extra, de hære. in 6. illud indu-
cẽdo per locũ a ſpeciali, vbi vr̃, ꝙ ſi Papa mandauit inquiſitori
hæreticorum vniuerſalem iuriſdictionẽ côtra hæreticos, & Pa-
pa moriatur, iuriſdictio geri inchoata in aliquibus articulis, &
cauſis non expirat in aliis non inchoatis, & hoc fauore fidei. In
ɔ̃rium eſt ergo ius côe, vt ff. ad municipa. l. 1. & ita vr̃ ibi gl. di-
cere iſtud ɔ̃rium. Bal. in d. §. ſi impubes. illud qđ ſupra dixi pro-
cedit, qñ mandatum ſit a dño neg. geſt. In ɔ̃rio verò loquitur in
mandato, quod ſit ab officiali rõne officij, ideò vltra officiũ nõ
durat in rebus geri non inchoatis. ¶ Ex hoc Bal. reprobat quod-
dam dictum Pet. dicentis, ꝙ ſi Papa miſit legatum in Franciam,
& mandauit ei vniuerſalem iuriſdictionẽ, ꝙ mortuo Papa non
finitur eius mandatum, ẽt in cauſis nondum inchoatis, per d. §.
ſi impubes. quod Bald. dicit fore falſum, per d. c. ne aliqui. vnde
4 ad §. ſi impubes. verſ. quemadmodum. rñdet, ꝙ aliud in † man-
dato vniuerſali a tutore emanato, aliud in emanato a Papa, quia
quicquid tutor agit pupilli noĩe, & ad eius voluntatẽ agit, ideo
ipſe pupillus facere dr̃. Non eſt igitur mirum ſi morte tutoris
non expirat mandatum, geri inchoatum. ſed Papa nõ fecit ſem-
per noĩe eius, cuius vices gerit, quia non nomine ſedis Apoſto-
licæ, nec eius authoritate, niſi exprimat, vt extra, de reſcriptis. c.
ſi gratioſè. in 6. nec ad vtilitatem & defenſionem, niſi in iuriſdi-
ctione demandata contra hęreticos, tunc. n. defendit ſedẽ Apo-
ſtolicam, & fidem Ieſu Chriſti, cuius vicem gerit, & Dei eccle-
ſiam, quam gubernat & regit, & ideò tunc cum authoritate ſe-
dis Apoſtolicæ facit, quia illa nũquam moritur, & mandatũ nõ
expirat morte Papæ. Et idem de mandato iuriſdictionis ɔ̃ hære-
ticos, quia in defenſione eccleſiæ tendit ad inſtar tutoris, vt d.
ver. quemadmodum. non ſic in mãdato alterius iuriſdictionis,
quia illud principaliter vtilitatẽ prouincialiũ côcernit, & hæc
b oĩa perpetuò no.[b] ¶ † Ex quibus habes, pone qđ Marchio Mar-
5 chiæ cuius iuriſdictio non tranſit ad hæredes ex iuriſdictione
ſua facit officialem, cui cum dediſſet iuriſdictionẽ vniuerſalem
ɔ̃ oẽs turbantes pacificum ſtatum prouinciæ, certè mortuo eo,
vel aliter eius officio finito, non finiretur in perſona illius offi
cialis iuriſdictio inchoata in cauſis ẽt nõdum inchoatis, donec
iuriſdictio illa fuerit aliter reuocata. ¶ Item ex ſolutione Bal. ha
bes, ꝙ ſi aliquis Baro cuius iuriſdictio ſit ad hæredes trãſitoria
vniuerſalem iuriſdictionem damnauerit officiali in aliquo lo-
co, quia illa inchoata geri, non finitur morte Baronis, ẽt in cau
ſis inchoatis, quia vt dñs mãdauit, & iſto caſu procedit dictum
Pet. ita ſingulariter dicit Sal. in d. l. inter cauſas. in prin. ff. e. Et de
intellectu §. ſi impubes. & oĩum ſupradictorum vide ẽt Pau. de
Caſt. in d. l. pe. ff. de ſolutio. in verſ. nunc venio ad tertium prin
cipalem caſum &c. Et vide doc. in l. mandatum. C. mand. & Bar.
& doc. in d. l. & quia. ff. de iuriſd. om. iud. ¶ In gl. liberari. in fi. an
6 aũt, & qñ mandati reuocatio † debeat deuenire in notitiam al-
terius, & intimari per dñm, quia in primo caſu dñs expreſsè re-
uocauit mandatũ. Secũdo caſu, tacitè per mortẽ, & tñ procura-
tor adminiſtrauit ignoranter. In hoc articulo conclude, ꝙ ſunt
tres caſus, nam qñq; loquitur in procuratore ad negotia, qñq;
in procuratore ad iudicia, qñq; ad maleficia. Primo caſu in ne-
c gotiis dic, ꝙ aut poſt reuocationem[c] procurator ɔ̃ait in fauorẽ
dñi, aut in eius pręiudicium. Primo caſu, ſola reuocatio dñi ẽt
procuratori nõ intimata, vr̃ impedire acquiſitionẽ dño facien-
dam. vt extra, de reſcrip. c. ex parte decani. Secundo vero caſu,
aut procurator fuit inſtitor, & debet reuocari palàm, ne poſteà
contrahẽdo, dño præiudicet, vt l. ſed & ſi pupillus. §. 1. & §. præ
ſcribere. ff. de inſtito. Si verò nõ fuit inſtitor, ſed procurator ſim
pliciter generalis, & tunc aut contraxit poſt reuocationẽ dño
ſciente, & nõ ɔ̃dicente, & præiudicat dño, nam talis patiẽtia in
illo qui nunquam habuit mandatum, facit gerentem actum ha
beri pro procuratore, vt no. Inn. in d. c. ex parte decani. facit l. q
patitur. ff. eo. Si verò dñs ſciuit contractum, nec poſteà reproba
uit, tunc aut procurator erat inſtitutus cũ certa perſona ad cô-
trahẽdum, & debet tali notificari, aliàs reuocatio non prodeſ-
ſet, vt l. ſi fideiuſſor. §. 1. ff. eo. Si verò nõ dirigebatur ad certam
perſonam, tũc ex quo ipſe procurator certificatus fuit, nõ obli-
gat dñm, ſed aget contra ipſum ſolum procuratorem, vt ff. de
condi. cau. dat. cau. non ſequuta. l. ſi procuratori. Secundo caſu
d principali de procuratore ad iudicia,[d] vtrũ proceſſus agitatus
cũ procuratore reuocato valeat? dic, ꝙ quatuor ſunt caſus. Pri-
mo, qñ illi eſt intimata reuocatio, & oẽs iſto caſu dicũt, ꝙ talis
reuocatio non nocet aduerſario, ſed an noceat ipſo dño reuo-
cantiuꝰ ꝙ nõ, ꝙ ſicut procurator nunquam recipit poteſtatẽ,
niſi cum ſcit de mãdato, ut no. de procu. c. is qui. in 6. in nouel-
la. ita econtra, non vr̃ perdere officium ptãtis, antequam ſibi re
uocatio innoteſcat, & hoc tenet Bal. quia reuocatio nõ intima-
ta nõ eſt perfecta. Non obſt. l. ſi diſpenſatorem. ff. de ſol. quia lo-
quitur in eo qui geſsit de mandato, cuius factum dñs poſteà re-
uocauit, qui nunc põt poſteà approbare, hic aũt ꝓceſsit manda-
tum quod nõ extinxit reuocatio imperfecta. ſ. nemini intimata.
Secũdo caſu, qñ peruenit reuocatio in notitiam iudicis, procu
ratoris, & partis. Et in hoc oẽs concordant, ꝙ iudicium eſt nul-
lum, quia iudex procedit cũ perſona inhabili, unde talis ſciẽtia
iudicis reddit proceſſum nullum, ut l. quæſitum. cum ibi no. ff.
de re iudi. Et ẽt eſt falſus procurator, ut agitur. in l. falſus. C. de
fur. & extra, de procu. in noſtra. Tertius caſus eſt, qñ tm̃ iudex
ſcit, ſed procurator & aduerſarius ſunt ignorãtes. & glo. in d. l.
mãdatum. C. eo. & in l. 1. C. qui ſatiſd. & ibi doc. vñr dicere ꝙ ẽt
iſto caſu iudicium ſit nullũ. Et hoc ẽt tenet Bal. in d. l. mãdatum.
& ibi

ADDITIONES.

a Citationem. Limita dummodo citatio fuerit exequuta, vt per Bal. & Canon. in c. licet vndiq. extra de offic. deleg. & Iaſ. in l. more. & in l. & quia. ff. de iuridict. omn. iudic. Purpur.
b Perpetuo no. Adde vt per Canoni. in cle. non poteſt. de procurat.
c Reuocationem Adde Io. de Anania. conſ. 26.
d Ad iudicia. Adde vt per Cal. conſ. 4. de offi. deleg.

& ibi vide Sal.nam tale iudiciũ peccat in forma,quia de eſſe iu
dicij eſt, ꝙ ſint tres perſonæ,vt c.forus.de ver.ſig.ſed hic deficit
vna,igitur &c.Quarto caſu,qñ iudex & procurator ignorabãt,
ſed aduerſarius tñ ſciuit.Et illo caſu gl.in d.l.1.vr̃ tenere, ꝙ iu
diciũ valeat,iñ aduerſario ſciente reuocationẽ non proderit,li
tigauit.n.cũ falſo procuratore, ergo iudiciũ nullum,vt l.cũ qs.
§.1.& ibi Bar.ff.de ſol.& d.c.in noſtra.qđ Pet.de Anch. in cle.r.
ea:ra,de renun.cuius oĩa iſta credit forẽ vera,ſi dñs reuocatio-
nẽ ipſam aduerſario intimauit,ſecus ſi alio mõ aduerſarius ha-
buit notitiã,pro quo facit quod no.Bar.in ſimili.in l.denuntiaſ-
ſe, in prin.ff.de adul.& no. glo.& doc.in l.nomẽ.C.quę res pig.
obl.poſſ.Tertio caſu principali,in maleficijs,pone,mandaui Ti
tio ꝙ verberet Seium. dic ꝙ iſto caſu ſufficit reuocationẽ inti-
mare procuratori meo,ſecus eſt ſi alicui perſuaſi,uel conſului,
vt maleficiũ perpetraret,tunc nõ ſufficit ſola reuocatio intima
ta illi, cui conſiliũ dedi, ſed ẽt intimare debeo illi in cuius pni-
ciẽ dedi cõſiliũ,vt no.Inn.& Io.And.in c.ad audiẽtiã.de homic.
& Bar.in l.non ſolum.§.ſi mandato.ff.de iniur. Et de iſta mate-
ria vide Bar.in l.in fundũ.§.1.& ibi doc.ff.de acq.poſ.& Bal.An
ge.& Imo.in l. ſi quis mihi bona.§.ſed ſi poſſeã.ff.de acq.hęr.&
no.Bar.& doc.in l.2.§.pe.ff.de don.quæ omnia &c.

S V M M A R I V M.

1 *Mandatarius, an poſſit alium ſubſtituere.*
2 *Mandato, quando ſit renunciandum.*
3 *Procurator, an de leuiſſima culpa teneatur.*

Mandatum. ¶ Mandatum põt ab initio non acceptari,
ſed poſtquã eſt ſuſceptũ,debet executioni
mandari,niſi ex iuſta cauſa,& cõgruo tpe recuſetur.h.d. ¶No.
ꝙ nemo inuitus cogitur ſuſcipere mandatũ.¶ No.ꝙ ea quę ſunt
1 a principio uoluntatis.ex poſtfacto ſunt neceſſitatis. ¶†No. ibi
aut per aliũ,quòd mandatũ ſuſceptũ poſſum ẽt per alium expli
care. in quo conclude, aut loquitur in procuratore ad iudicia,
& ante litem conteſt.non põt ſubſtituere, niſi habeat in manda
to poteſtatẽ ſubſtituendi, quo caſu ſubſtituendo ſubſtitutus dr̃
a factus & ordinatus a primo dño,ᵃ & nõ a primo procuratore,
vt no.gl.in c.1.de procur.in 6.& not.Bar.in l.2.ff.de cur.bo.dan.
quod bene no.Aut poſt litem conteſt.& tunc vt dñs litis,poteſt
alium ſubſtituere,vt d.c.1.& l.neq;.C.de procu.& l.executorẽ,
§.ſi.ff.de app.& l.quod quis.C. de procur.ſi verò eſt procurator
ad negotia,& tunc aut loquimur de eo qui habet generale mã
datum a dño, & tunc qñcunq; vult,põt ſubſtituere,& alteri cõ
mittere,vt l.1.§.magiſtrum.de exerci.& l.quicunq;. in ſi.de in-
ſtito.& ita põt intelligi iſte tex.& l.ſi procuratorẽ.§.1.ff.eo.Aut
habet ſpeciale mandatũ,& tunc,aut mandatũ habet certã & li-
mitatã formã,& nõ vr̃ electa induſtria perſonæ,ideo põt alteri
delegare,vt l.ſi ego.ff.qđ vi aut clã. & c.is qui. 1.reſpon. extra,
de off.del.in 6.aut mandatũ non habet certam formam,& tunc
nõ põt alteri demandari,quia vr̃ electa induſtria perſonæ,vt d.
c.is qui.1.reſ.ita dicit notabiliter Bar.in l.ſi.in ſi.ff.de diuer.& tẽ
po.præſc.quod vltimum Saly.in d.l. ſi procuratorem.§.1.ff.eo.
intelligit verum, qñ eſt tale quid, in quo requiritur induſtria,
aliàs aũt poſſet alteri demãdari.& ita ẽt poteſt intelligi iſte tex.
2 ¶†No.ibi,eandem rẽ explicandi, ꝙ debet fieri renuntiatio tali
tpe,quo integra oĩa eſſent dño. facit,qũo,& quo tpe debeat de
nuntiari venditori lıtẽ motã. iux.l.ſi rẽ.§.ſi.ff.de euict. & dixi ſ.
de ꝯhen.emp.§.ſi.ĩ.de act.§.actionum. in materia emptionis &
venditionis,dic vt ibi. ¶No. ꝙ paria ſunt nõ poſſe renuntiare,
& ante tp̃s renuntiare,facit l.idem.ff.pro ſoc. ¶No.ꝙ renuntia
tio debet fieri congruo tpe, ſupple, & congruo loco, ſicut &
proteſtatio & interpellatio,vt l.ſi ſoluturus.ff.de ſol. ¶In gl.iu-
b ſta cauſa. in ſi.no. procuratorem teneri de leuiſſima culpa.ᵇ &
idem no.gl.in l.a procuratore.C.eo.& ibi vr̃ tex.dum dicit, om
ne,quia qui dicit oẽ,nihil excludit,& hoc ſequitur ibi Bald. &
Sal.ſed Bar.in l.cũ qui,§.ſi.ff.de fur.melius & notabilius, videli
3 cet,ꝙ qñq; in mandato venit† aliquid, in quo requiritur exa-
ctiſſima diligentia,vt in procuratore ad iudicia, tunc procura
tor tenetur de leuiſſima culpa,quia eò ipſo ꝙ petit ſe facere ꝓ-
curatorem ad iudicia, vr̃ aſſerere ſe peritũ eſſe illa peritia,quæ
in iudicio requiritur, ita loquitur d. l. a procuratore. & qđ ibi
doc. Qñq; mandatur aliquid ꝙ reſpicit diligentiã, ſed nõ tãtã,
& tunc teneẽ de lata,& leui,quia ita diligens vr̃ ſe aſſerere,ꝓut
illa res cuius cã mandatum ſuſcepit requirit, ut l.in re manda-
ᶜ ta. C.eo.Qñq; mandaẽ aliquid,ꝙ nullam requiritᶜ diligẽtiam,
quia quilibet ſciret facere,vt portarẽ vnam epiſtolã, vel librũ,
de uno ad alium,& tunc nõ teneẽ niſi de dolo & lata culpa,ni-
ſi periculũ ſuſceperit vel cuſtodiã,quia tunc tenetur de leui, &
de caſu,prout in ſe periculum ſuſcepit.vt d.l. cũ qui.§.1. quod
no.& vide latè Bar.in l.quòd Nerua.ff.depoſi.in verſ.9. quæro.

A D D I T I O N E S.

a Primo domino. Adde l.item eorum. §.1 ff.quod cuiuſ. vniuer.nomi. Purp.
b Culpa. An & quando procurator teneatur de dolo,lata culpa,leui,& leuiſſi-
ma.vide Alex.conſi.ſuo 47.in 1.vol.Et an & quando in mandato cum libe
ra veniat ꝙ procurator poſſit bona domini dilapidare,uel diſſipare.vide eun
dem conſi.41.col.pen.verſi.quinimmo.in 3.vol.
c Reſpicit,in vet. exempl.

S V M M A R I V M.

1 *Procurator, an & quo iure poſſit petere ſalarium. & nu.2.*
2 *Locati agi non poteſt inter aduocatum, & clientulum. nec inter me dicum, & infirmum, nec inter doctorem, & ſcholarem.*

In Summa. ¶ Mandatum debet eſſe gratuitum,aliàs trã
ſit in alium cõtractum.h.d. ¶No.quòd mã-
datum debet eſſe gratuitum,de quo per gl.ſ̃ eo.in prin.¶ No.ꝙ
1 vnus contractus poteſt cadere in aliam ſpeciem ꝯctus. ¶†Not.
ꝙ mercede operis interueniente,dr̃ locatio ¶In gl.mercede.in
ſi.no.& ſigna iſtã gl.& vide gl.& Sal.ibi in l. ſalariũ.ff.eo. & gl.
& doct.in l.aduerſus.C.eo. Cum ergo quæritur,an & quo iure
procurator poſſit petere ſalariũ:cõcludere plenius ꝑ Sal. in d.
l.aduerſus,aut ſalariũ nullo modo eſt promiſſum,aut fuit pro-
miſſum.primo caſu,aut cõſtat ꝙ iſte erat gratis facturus,& tũc
quicquid ibi dicat Cy.& Iac.de Are.dic,ꝙ nihil petere põt, q̃a
quod gratis ſit,petitionem non inducit,vt infra in ſi.& l.2.in ſi.
ff.de neg.ge.licet recipiens ad antidota teneatur.vt l.ſed & ſi le
ge.§.conſuluit.ff. de peti.hær.aut cõſtat ꝙ nõ erat facturus gra-
tis, tunc officio iudicis poteſt petere ſibi prouideri de ſalario
cõgruo.vt l.ſalarium.ff.eo.aut dubitatur,an gratis vel non, fuiſ
ſet facturus, & tunc ponderanda eſt qualis ſingularis affectio,
& amicitia inter mandantẽ & mandatarium prius fuit ꝯcta, ita
ꝙ ſit veriſimile eum gratis,vel non gratis ſeruire voluiſſe.vt d.
l.1.ff.de neg.ge. Et iſtud no. quia iſto anno vidi de facto Ferra-
riæ in perſona Pauli Centoni &c. Secũdo caſu,quando ſalariũ
fuit promiſſum,& tũc aut ſalarium eſt incertum genere,& ſpe
cie,putà,quia dixit,ſatisfaciam tibi,& tunc ex tali promiſſione
peti non põt.vt d.l.ſalarium.& hoc per actionẽ mãdati, ſed ſm
Iac.de Are.quem in hoc ſequitur Sal.põt officio iudicis peti,ac
ſi talia verba nõ interceſſiſſent niſi probaretur, ꝙ abſq; his ver
bis gratis fuiſſet facturus. Aut ſalarium fuit certũ in genere, &
ſpecie,& tunc aut eſt rei illicitæ,& contra bonos mores,& pe-
ti non põt.vt ff.eo.l.ſalarium.& l.ſi remunerandi.§.maurus.aut
a rei licitæ & ſm bonos mores † & tunc aut per ſtipulationẽ fuit
promiſſum,& tũc petitur,licèt ſm qualitatẽ rei promiſſę actio
varietur,quia ſi res ſit certa,agitur certi condictione ex ſtipula
tione.Si incerta,cõdictione ex ſtipulatu.vt ff.ſi cer.pe.l.ſi qs cer
tũ.vt no.ſ̃.de ver.ob.in prin. Aut per pactũ tñ fuit conuentũ,
& tũc dic ſm gl.ĩ d.l.aduerſus.& hic,aut pactũ fuit appoſitũ in
continenti iuxta mandatum,& tunc illud petitur actione man
dati informata.ar.ff.de pac.l.iuriſgẽtiũ.§.quinimmo.ſed hoc nõ
placet Sal.quia mandatũ debet eſſe gratuitũ a conuentione ſala
rij.Et ſic cũ iſto caſu nõ ſit gratuitũ, non põt actio mãdati com
petere,natura eius & ꝯdictione repugnãte,& ideo dico, ꝙ vbi
pactũ incontinenti interuenit, eſt diſtingendũ,aut ſpẽs loco ſa-
larij eſt contenta,& tunc erit ꝯctus innominatus.ſ.do vt facias,
vel facio vt des.Et ſic datur præſcriptis verbis vt impleanẽ con
uẽta. vt ff.de præſc.ver.l.naturalis.§.1. Aut pecunia pro ſalario
fuit ꝯuenta,& tũc aut tale factũ eſt,qđ locari nõ cõſueuit,ſed ꝑ
ſona eſt talis,q̃ operas ſuas locare nõ conſueuit,& tũc ꝯctus eſt
innominatus.vt ff.de cõd.cau.da.cau.nõ ſeq.l.ſi pecuniã,i prin.
ideo dic ut in præcedẽti. Aut eſt tale factũ qđ locari cõſueuit,
& pſona eſt talis quę operas ſuas locare cõſueuit,& tũc eſt cõ-
tractus locationis,ideo actio ex locato cõpetit.vt l.1.in ſi.ff.eo.
per quẽ oĩa illa declaranẽ. Aut pactũ fuit ex interuallo appoſi-
tũ.& tũc,quia pactũ nullam actionẽ põt producere,nec aliquã
informare, nec ex eo ꝯctus innominatus reſultare, quia ſimul
vnita debet eſſe cõuentio,& nõ diſtãs,vt patet in d.l.naturalis.
& dic vnã cũ gl. in d. l.aduerſus, ꝙ iudicis officio extra ordinẽ
põt petere ſalarium ſibi conſtitui, acſi pactum illud nõ interue
niſſet,& qm̃ põt iudex arbitrando curare ſolui,ſi ſibi nõ videaẽ
exceſſiuũ,& ſufficit mãdatũ ab initio fuiſſe gratuitũ, vt iudicis
officio poſſit peti ſalarium,nec curandũ eſt iſto caſu,an ſit ſpe-
cies,vel q̃ntitas,quia pactũ nõ põt habere vires.arg.no.in l.in tra
ditionibus.C.de pac.Et prędicta ſunt vera in procuratore,licèt
aliter dixerit Bar.in l.1.§.illud quoq;.ff.de var.& extraor.cogn.

¶In aduocato verò, & medico, dic vt habetur, & ibi Bar. in l. 1. §. aduocatos. ff. de var. & eatraord cogn. Et oẽs doct. & maaimè Bal. & Sal. in l. vnica. C. de ſuffrag. quæ no. ¶ Io gl. interuenienie mercede. in fi. Dic, iſta glo. eſt declarata ſ. in gl. præcedeoti, dic
3 vt ibi. Vnum tñ no. ꝙ † id, quod dr̃ hic. ſ. cõſueuerit locare vel operas ſuas, non habet locum, quando conducuntur operæ artificiales, ſiue induſtriales, vel nobilis artis, propter nobile exercitium nõ dicitur locatio, ſed cauſa beneficij, nec locati agi poterit inter aduocatum, & clientulum, inter medicum, & infirmum, inter doctorem, & ſcholarem, ita eſt tex. in l. 1. in prin. & ibi Bar. ff. ſi men. falſum mo. diaerit, & no. Bar. in l. 1. §. diuus. ff. de var. eatraor. cogn. quod perpetuò no. vltimò formam libelli actionis mãdati, vide infra de act. §. ſequens. io verbo ſequitur, in tex. dic. vt ibi &c.

De oblig. quæ ex quaſi contractu &c.

¶Iſta Rub. continuatur ſupra in tex. de obligationib. §. fi. quia dictum eſt ſupra de obligationibus ex contractu, ita etiam hic continuatur io iſto tex.

SVMMARIVM.

1 *Quaſi contractus non eſt propriè contractus.*
2 *Statutum loquens de contractu, an locum habeat in quaſi cõtractu.*

Poſt genera. ¶Totus tit. diuiditur principaliter in duas partes. Primò, ponit cõtinuationẽ rubricæ, & de quo eſt tractaturus. Secundò, illud per exempla declarat. Secunda ibi, igitur cum quis, & h. d. Valet argumentum a ſufficienti partium enumeratione. h. d. & ad hoc ſemper allegatur iſtud notabile
1 principium ¶† No. quòd quaſi contractus noo eſt propriè contractus, quod facit, quòd cum in iudiciis dicatur quaſi contrahi, vt no. gl. in l. a. i fi & ibi Bar. ff. de præto. ſtip. & facit l. de æta te. §. qui interrogatus. ff. de iotert. act. licèt Bar. aliter videat ſentire. vt l. 3. §. idem ſcribit. ff. de pecu. & quaſi ɔ̃ctus non ſit ꝓpriè ɔ̃ctus, quod noo habet locum in ſtatutis pœnalibus, & correctorijs, loquentibus de ɔ̃ctibus, id ꝙ fieret in iudicijs, ſiue iudicio. Et ꝙ ſtatutum prędictũ habeat locum in ɔ̃ctu proprio, & nõ in alijs, vr̃ tex. & ibi Bar. in l. Labeo. & Sabinus. §. 1. ff. de ver. obl. & in l. omnem obligationem. cũ gl. ff. de iud. & l. epiſtola. cum ibi no. ff. de pac. & no. ibi gl. & ibi Bar. Bal. & Ang. & Sal. in Auct. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vend. Et vide elegãter Bar. in l. apud Iulianum. §. ſi. ff. ex quib. cau. in poſſ. ea. & quod oo. Bar. & alij in l. mora. in prin. & ibi Bar. & Ang. & Imo. in l. mutũ. ff. de
2 acqui. hære. ¶ † No. ꝙ iſtud eſt bonum argumentum, iſta obligatio non deſcendit a maleficio, vel quaſi contractu, ergo eſt ex quaſi contractu.

SVMMARIVM.

1 *Negotiorum geſtorum actio duplex.*
2 *Statutum puniens producentem falſos teſtes, comprehendit producentem vnum.*
3 *Gerens negotia aliena, an habeat actionem contrariam.*
4 *Geſtor an teneatur de leuiſſima culpa.*
5 *Geſtor an, & quando de neglectis teneatur.*
6 *Geſtor, an poſſit interpellare debitorem domini ſui, & ipſum in mora conſtituere.*
7 *Libellus quomodo formetur in actione negotiorum geſtorum.*
8 *Articuli, & probationes qualiter formentur in prædicta actione.*

Igitur cum quis. ¶Ex geſtione negotiorum abſentis, oritur hincinde actio negotiorum geſtorum, quæ datur directa domino etiam ignoranti, contraria verò gerenti. h. d. ¶No. ibi, abſentis. ꝙ ad hoc vt cõpetat iſta actio, oportet ꝙ inſit iſta qualitas, videlicet ꝙ negotia geſta ſint abſentis, dic tu ꝙ ẽt pręſentis ſufficit, dummodò ſit ignorans, vt habet i l. 1 ff. de neg. ge. ¶No. ꝙ actio negotiorũ geſtorũ orit̃ ex
1 neg. ge. ¶† No. ꝙ ea negotio geſto oritur dño negotiorũ directa actio, aliqñ tñ oritur vt vtilis. vt l. actio. ff. de neg. ge. Et gerẽti datur ɔ̃ria. dixi ſ. de ſocie. §. fi. in prin. Et quot modis dicatur negotiũ geſtũ, ſiue geri negotiũ alienum, hr̃ in l. ſi pupilli. §. idem ait. & l. Pompo ff. de neg. ge. ¶ No. ꝙ licèt quis ſit ignorãs, tñ ęquũ eſt aliqñ obligari, ne negotia ſua periclitentur, quia niſi gerenti daretur actio, non reperiretur aliquis, qui vellet gerere negotia ſua, & ſic eſſet io damno. ¶No. ꝙ qñ homo noo ſe obligat ſua ſponte, nõ dr̃ propriè obligari ea ɔ̃ctu, ſed ea quaſi. ¶No. ꝙ ɔ̃ gerentẽ negotia aliena põt formari libellus, vt adminiſtrationis reddat rõnem. ¶No. ꝙ in reddenda rõne per geſtorem, habetur rõ exactiſſimè diligentiæ, & de ea poterit ſyndicari: & ſic no. ꝙ gerens negotia aliena, tenetur de leuiſſima culpa. ¶ No. ꝙ noo eatuſatur gerens, ſi adhibuerit in factis alienis eam diligentiam, quã eſt ſolitus adhibere, & adhibet in ſuis, quod eſt verũ, ſi alius diligentior commodius illud feciſſet & adminiſtraſſet.
2 ¶† In gl. negotiorũ geſtorũ, in fi. iſta gl. facit, ſi ſtatuto caueatur, ꝙ inducens falſos teſtes incidat in pœnam, ſi induait vnum tñ teneiur. vt no. Bar. ꝑ illum tea. in l. 3. §. ſed ſi vnus. ff. vi bo. rap. ¶ In gl. vtilitatis ibi. vt C. eo. l. fi. de hoc dic vt diai ſ. ti. 1. §. is qui.
3 ¶† In ea. gl. in fi. no. & ſigna gl. quæ enumerat caſus, iñ quibus gerens negotia aliena nõ habet actionẽ cõtrariã, vide ẽt gl. & ibi doc. in l. ſi paterno. C. de neg. geſt. & etiam in l. Neſennius. ff. eo. dic vt ibi. In dubio, autem niſi aliud appareat, vel alia coniectura ſit, non vr̃ eapenſas feciſſe animo donandi, quia nõ pręſumitur iactare ſuum. vt l. cùm de indebito. io prin. ff. de prob. ita dicit gl. in d. l. ſi paterno. de quo aliquid diai ſ. ſociet. § fi. ¶ In glo. obligatum. ibi l. ſed an vltrò. §. 1. dic vt ibi, qñ dicatur cœptum vtiliter, quia debet haberi reſpectus ad dñm, & ad eius vtilitatem, non aũt in cõi, vt ibi habetur, de quo dicã ĩ. in fi. huius. §. Et prędicta ſunt vera in voluntario geſtore, ſecus in neceſſario, vt no. io d. l. ſed an vltrò. §. fi. & in l. ſi ſeruum. C. eo. ti, & ibi doct. ¶ In ea. gl. in fi. no. & ſigna iſtã gl. quę enumerat aliquot caſus, in quibus dominus oon tenetur inſolidũ, & eſt rõ, quia io omnibus his caſibus gerens, tenetur ẽt de caſu fortuito. vt no. gl. in l. ſi negotia. in verbo, ſolitus. ff. de neg. geſt. vbi gl. ẽt dicit vnum notabile verbum, ꝙ omnibus his caſibus non ſufficit eſſe cœptum vtiliter, ſed opus eſt vt vtilitas perduret, alias autem alio modo actionem contra dominium habet, quod no. perpetuò. ¶ Iſtud autem quod gl. dicit de pupillo, intellige uerum in geſtore uoluntario, in geſtore autem neceſſario pupillus tenetur etiam utiliter, ſi utiliter geſtum ſit, licèt popillus non ſit factus locupletior. ot l. 3 §. ſufficit. ff. de contra. iudi. tut. Ita dicit Bart. io d. l. ſi pupilli. in prin. ff. de neg. geſt. ¶ In gl. ad exactiſſimam. in fi. no. & ſigna iſtam gl. an, & quando geſtor teneat̃ de dolo, uel
4 ẽt de leuiſſima culpa. ¶† No. ꝙ regulariter geſtor non tenetur de leuiſſima culpa, niſi qñ alius diligentius eſſet geſturus. Et eſt ratio, ut facilius homines accedant ad gerundum negotia aliena abſentium, quæ alias perirent, ut hic, alias cum noo habeat pretium, & ſe ingerat io factis alienis, non requiſitus uidebatur, ꝙ deberet regulariter teneri, etiã de leuiſſima, ita dicit Bar. in l. quod Nerua. in uer. 11. quæro, quid in actione nego. &
5 prædicta procedont io geſtis. ff. depo. ¶† An aũt, & qñ de neglectis teneatur? dic, aut io principio incœpit gerere, & poſtea dimiſit, & tenetur de oon geſtis. vt l. in commodato. §. ſicut. ff. cõmo. aut non incœpit, & aut acceſſit a principio vt omnia geſturus, nec geſſit, & tenetur. vt l. Pompoo. in negotijs. ff. eo. Aut acceſſit vt geſturus aliqua, & tunc alius non erat geſturus, & nõ tenet̃ niſi de geſtis. vt l. Curatoris. C. eo. aut alius erat geſturus aliqua, & tunc ille alius erat diligens, & tenetur de neglectis, aliás non. vt l. ſi pupilli. §. videamus. ff. eod. ita dicit ibi Bartio. in prin. Sed dubiũ inſurgit, quomodo præſumemus ꝙ habuit animum gerendi vnum negotium, vel plura? dic, ꝙ ſtatur voluntati ſuæ, & ſua uoluntas imponit finem negotio. vt l. tutori. C. eo. Vnde cautus debet eſſe aduocatus, ꝙ probet de voluntate omnia gerendi, quam habuit ab initio. Pone, itaque, incœpit putare vineam, poterit ne dimittere in medio anni? uidetur, ꝙ ſic, per d. l. tutori. contrariũ determinat Bar. in d. §. uideamus, quia pro toto anno una cultura eſt. ut d. l. diuortio. §. ſi fundum. ff. ſolu. matri. Et ab initio uidetur habuiſſe animum gerendi negotium totius illius anni. ut l. item quæritur. §. qui impleto. ff. loca. & ꝙ de neglectis teneatur. facit l. tres tutores. ff. de adm. tu. Aduertas tamen, ꝙ ſi in uno bene geſſit, & lucratus eſt, in alio malè & perdit, debet lucrum factum in una re cõpenſari cũ dãno etiã facto in alia re. iſte eſt tex. & ibi bona gl. & Bar. in d. l. ſi ne-
6 gotia. ff. eo. ¶† Quęro, an negotiorum geſtor poſſit interpellare debitorem domini ſui, & ipſum in mora conſtituere? dic ꝙ ſic, ut eſt gl. ordi. in l. ſi ſeruũ. §. nũc uideamus. ff. de uerb. ob. facit l. ſi quis ſolutioni. & ibi Flo. ff. de uſur. & iſtud tenet Bar. ſi ſunt debitor, & creditor eiuſdẽ fori, aliás ſecus, iuxta plenè no. per eum in l. item illa. ff. de conſt. pecu Sed Ang. & Imo. in d. §. nunc uideamus. indiſtinctè tenet glo. per oo. in l. cum filius. §. fi. ff. de uerb. obl. quam ſequitur etiam ibi Raph. nõ a principio, quia l. ſi quis ſolutioni, loquitur, qñ erat gerens negotia præſentis; ſed poſtea ratihabitione domini ſecuta. argu. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum ff. de acqui. hæ. Tu potes intelligere hoc uerum de negotio per eum geſto, & tunc in illo poteſt interpellare debitorem per eum conſtitutum, & conſtituere eũ in mora. Ita innuit iſta

gl. in

gl.in d.§.s. ibi, qui negotia gerebat mora facta ſic, non aũt lo-
quitur ꝙ ipſe negotiorum geſtor interpellauit debitorem dñi,
& conſtituit eum in mora, quia in tali caſu requiritur manda-
tum, vt d.§.1.in ver.item cũ procurator interpellat &c. cogita.
7 ¶†Quæro, quõ formabitur libellus in iſta actione negotiorum
geſtorum directa, vel contraria, quia debet narrari qualiter Ti-
tius geſſit negotia mea me abſente, vel ſi erat præſens me igno-
rante, & ꝙ ipſe obligatus eſt reddere mihi rationem prædictæ
adminiſtrationis, quare peto ipſum condemnari ad reddẽdum
mihi rationem prędictę adminiſtrationis, & ad reſtituendũ reli
qua quæ apparebunt apud eum fore, & omne id in quo appare
bit me damnificatũ forè ex mala, vel negligenti adminiſtratione
eius &c. facit quod no.gl.Bar.Bal.Ang & doc.in l.1.ff. de eden.
& in l.edita. C. eo. tit. In actione verò contraria debes narrare
qualiter geſſiſti negotia mea vtiliter me abſente, &c. ꝙ tibi ab-
ſunt quæ in vtilitatem meam expendiſti, quare petis me condẽ
nari ad reddendum quicquid ex dicta adminiſtratione tibi ab-
8 eſt, vel abſuturũ eſt, ita dicit Bar.in l.2.ff.eo.quod no.¶†Viſo li
bello videamus de articulis, & probationibus in hac actione,
& dic ꝙ articulus in actione contraria debet cõcludere neceſ-
ſariò, ꝙ erat vtile domino ſic geri, licèt non eſſet vtile reſpectu
gerentis, vel reſpectu rei ſuper qua fit negotium, vt eſt caſus, &
ita no.ibi Bar.in l.ſed an vltrò.§.1.ff. eo. Aduertas tñ prout etiã
dicit ibi Bar.q; etiam ſi articulus concluderet, ꝙ ſi dño commu
niter vtile eſſet ſufficeret, niſi dñs ex aduerſo probaret ſibi vtile
non fuiſſe, vt innuit tex. in l.ſed an vltrò.§.1.in ver.impar. ſum-
ptui dereliquerit, vel quàm ſibi neceſſariam nõ putarit.ff. de ne
go.geſto. quod no. perpetuò vt ſcias practicare hanc actionẽ.
¶ Vltimò, quot modis negotium geſtum dicatur noſtrum, vide
j.de act.§. actionum autem. in materia negotiorum geſtorum,
in ver.videamus tamen aliqua in hac materia, & eſt caſus in q-
bus gerens etiã vtiliter, non habet regreſſum. vide in d.§. actio-
num. in ver. & econtrà ſunt aliqui caſus in quibus gerens alie-
na negotia. An in dubio videatur facere animo liberandi, vel
non? vide in d.§. actionum. in ver. addas tamen ꝙ in dubio eò
ipſo. & etiam libellũ, & articulos, in iſta materia. vide ẽt in d.§.
actionum.in ver.vltimò quæro, qualiter formabitur libellus.in
ver.uiſis libellis, uideamus de articulis.

S V M M A R I V M.

1 *Actio contraria quando tutori competat.*
2 *Dictio quondam, quid importet.*
3 *Actio pro tutella competit contra tutorem, etiam ante finitã tutelã.*
4 *Bona tutoris et eius q̃ ꝓ tutore ſe geſſit, sũt tacitè ꝓ tutela obligata.*
5 *Tutor iudicium pro pupillo ceptum proſequi tenetur.*
6 *Tutor de quibus teneatur.*
7 *Libellus qualiter formetur in actione tutelæ.*

Tutores. ¶ Actio utilis directa, & contraria, oritur ex
quaſi contractu tutelæ, h.d. ¶ No. ibi, nullum
enim negotium, quòd ad hoc ut quis teneatur ex contractu,
5 opus eſt ut inter eos aliquod negotium geſtum ſit. ¶†No. quòd
ſi tutor aliquid impenderit in rem pupilli, uel ipſe perſonali-
ter pro pupillo eſt alteri obligatus, uel pignorauerit res pro-
prias pro pupillo, habet actionem contrariam tutelæ contra
pupillum. ¶ No. ꝙ tutor, ẽt ſi de ſuo non ſoluerit pro pupillo, ſi
tñ eſt pro pupillo obligatus, ſufficit ut habeat ꝯ pupillum actio
2 nem, ut liberetur. ¶ In gl.tutores. in princ.ibi, quondam. ¶†No.
ꝙ dictio, quondam, propriè importet prętéritũ tempus, largo
modo importat tria tempora, uidelicet pręſens, præteritum, &
futurũ, ut no.in l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer.pe.& facit ad ſal
3 uationem inſtrumentorum, de quo ibi Bar.¶†In ea.gl.in fi.dic,
ꝙ ibi gl.in iſto paſſu errauit, quia immo durante tutela, nõ tm
obligatio, ſed ẽt actio ꝯ tutorem nata eſt, ſed non poteſt exerce
ri durante tutela, ita dicit Bar.& Dy.in d.l.ſi finita.ſ.ille.l.tutor q
tutelam. ff.de admi.tut.& quod ibi no.quod facit ſm Bal.in d.l.
niſi. ꝙ officialis, licèt faciat tibi unam iniuſtitiam, & actio ꝯtra
eum nata ſit, tñ non poteſt contra eum agi, niſi finito officio, &
ſic in ſyndicatu, primò tamen cõtra eum nata eſt actio. ¶ In gl.
actionem.ibi, de atil.tut.§.fi.dic ut ibi dixi. ¶ In ea.gl.ibi, actio-
ne pro tutela. Illa autẽ eſt tã bonæfidei in directa, ut in contra-
ria, ſicut actio tutelę, ut no.Dy.& Bar.& in l.pro tutelę.in prin.
ff.de eo qui pro tut. quia in ea ueniunt uſuræ ex mora, ut l. qd
4 ergo.§.contrarium.ff.de tut.& rat. diſtra.† Et aduertas, ꝙ ſicut
bona tutoris ſunt tacitè obligata in uera tutela, ut l.pro officio.
C.de admi.tu. ita etiam bona illius qui pro tutore geſſit, ut no.
5 ibi gl.& ĩ l.damus.& ibi Bar.ff. de priui.cre. ¶†In ea.gl.in fi. ad-
uertas ad unum caſum, ꝙ licèt tutela finita ſit pubertate fortè,
uel alio modo, & tutor nõdum reddiderit rõnem & iura pupil
li, cogitur iudicium incœptum per eum pro pupillo ad finem
perducere, vt l.ita tamen.§.fi. ff.de admi.tut.& ibi Bar.& l. neg.
geſt.& l.tutor.ff.de app. & ibi Imo. Et ibi vide quæ ſcripſi. & in
6 l.tutor.eo.ti.¶†Quæro, de quo tenetur tutor? dic, de dolo, lata
culpa, & leui. vt C.arb.in l.quicquid.& l.contractus.ff.de reg.iu
ris. Et fallit in duobus caſibus, in quibus non tenetur de lata cul
pa. vt l.tutor qui.§.competit.ff.de admin.tu. Ita dicit Bar.in l.qđ
Nerua.ff.depo.in ver. quæro, quid veniat in actionẽ tutelæ &c.
7 ¶†Quæro, qualiter formatur libellus in actione tutelæ, vel pro
tutore, directa vel contraria? Reſpondeo vt ſtatim ſupra dixi in
§.pręce.& in actione negotiorum geſtorum, narrando qualiter
fuiſti tutor meus, & qualiter vt tutor geſſiſti, & adminiſtraſti
negotia mea, & ꝙ tutela eſt finita, quare peto te cõdemnari ad
reddendum mihi rationem adminiſtrationis, & ad reſtituendũ
& conſignandum reliqua, ita dixit Bal.in l.1. in verſicu.2. dicit
gl.ff.de eden.& no. Spec. in tit. de iudic.§. generaliter ſequitur
nũc videre. Reliqua autem ad ſummam perfectionem materię
tutorum & tutelæ, vide quæ plenè ſcripſi infra de actio.§.actio-
num autem.in materia tutelaria, verſic.& eſt ſciendum & præ-
mittendum, ꝙ tutores &c.cum multis verſi.ſeq.dic omninò vt
ibi plenè, & bene dixi &c.

S V M M A R I V M.

1 *Fratres duo ſi poſt mortem patris inſimul pro indiuiſo manſerũt. & vnus fecit magnas expenſas, an in diuiſione debeant ſibi cõputari.*
2 *Iudicia de quibus hic, vt competant, quæ ſint neceſſaria.*
3 *Libellus quomodo formandus in iudicijs diuiſorijs.*

Item ſi inter aliquos. ¶ Actio fa. erciſ. vel commu-
ni diui. non oritur ex contra-
ctu, ſed ex quaſi contractu.h.d. ¶ No. ꝙ ex ſocietate incidenti da
tur actio cõmuni diuidũdo, vel fam.erc. ¶ No. ꝙ qñ duobus dat
res vel legatum, competit inter eos communi diuidundo iudi-
cium, vel fa. erc. competit contra ſocium ẽt pro fructibus, quos
ſolus, vel plus altero receperit. ¶ No. ꝙ actio communi diui-
dun. vel fam.erciſ. competunt etiam pro expenſis, quas alter ſo
ciorum fecerit in re communi. ¶ No. ꝙ actio communi diuidũ-
do competit, quando res particularis eſt communi ſocietati in-
cidenti. Et fam.erc. competit, quando hæreditas: & ſic quid vni-
uerſale cõis eſt. ¶ In gl.ſine ſocietate. ibi, ſi eſſet ſocietas non da
retur cõi diui.& tamen hoc eſt falſum, ut ff. comm.diui.l.2. Vn
de dic, ꝙ iſte tex vult dicere, ꝙ eſt ſine ſocietate, quia ſi eſſet ex
ſocietate, eſſet ex cõtractu vero, & non ex quaſi, ſm Io.Fab. ¶ In
ea.gl.ibi, nam vera contrahitur conſenſu. dic, tacitò, vel expreſ-
1 ſo, ut no.ſupra de ſocietate.in prin. Et facit iſte tex. ꝙ † quando
duo fratres poſt mortem parentis ſuccedunt, & ſimul ſtant pro
indiuiſo, & unus facit magnas expenſas, nũquid poſteà in diui-
ſione debeat ſibi computari? & videtur ꝙ ſic, dum dicit hic, ſo
lus fructus &c. Aliqui tenent contrarium per l. ſi filia.§. Nera-
tius.ff.fam.erc. Sed ibi pro eo pater obligauerat, vnde dic, ut di
xi ſupra de ſocieta.§.fi. ¶ In gl.idem iuris. ibi, pro rebus ſingula
ribus, dic, qñq; non competit pro pluribus, ut l. in hoc iudiciũ.
§.fi.ff.comm.diui. Et adde ad iſtum tex.l.qui in aliena.§ fin. & l.
2 ſi omnes.& quod ibi gl.& Bar.& doct.ff.de neg.geſt. ¶†Quæro,
ad hoc ut competant iſta iudicia, quid eſt neceſſarium? dic, ꝙ
neceſſe eſt ꝙ non negentur ſocij vel cohæredes, vel caſu quo
negentur, ipſi ſint in poſſeſſione, aliàs autem etiam ſi nõ eſſent
in poſſeſſione, aut rei vendicatione, aut petitione hæred. agere
debent. ut eſt tex.cũ gl.in l.ſi probatũ.in verbo, reſtitui.& ibi do
cto. C.comm.diui.& eſt tex.& ibi Bar.& Flo.ff.fam.erc.l.1. Iudi
cium aũt fam.erc. non poteſt intentari inter hæredes niſi ſemel;
& pro non diuiſis, vt l.ſi filia.§.fam.erc.ff.fam. erciſ. de quo ibi
gl. Et eſt tex.gl.& doct.& maximè Bal.in l.1.C.fa.erciſ. Secũdò,
ad hoc vt competat dictum iudicium fam.erciſcun. oportet, ꝙ
ſint cohæredes eiuſdem hæreditatis, ut l.ex facto. la grande. &
ibi glo.& doct.ff.de hæred.inſtit. & l.hæredes.§.1. & ibi Flor.ff.
fam. erciſ. ſecus ſi eſſent cohæredes diuerſarum hæreditatum;
vt in d.l.hæredes.§.1. intantum ꝙ non competit pro vnica hæ-
reditate comm.diui. ſed etiã officio iudicis. In dicto iudicio ve
niunt etiam prælegata, ut eſt caſus in d.l.ex facto. Requiritur &
aliud, ꝙ ea, quæ geſta ſunt, & ea quæ intentantur, ſint geſta tan-
quam a cohærede, ſecus ſi alio iure geſta ſint, ut l.& puto.§.ſed
ſi dolo.ff.fam.erciſ.& l.qui hæres erat.in fi.eo.tit. Et ſic oportet
ꝙ ueniant, quæ geſta ſunt poſt aditam hæreditatem, ante aũt ge
ſta, vel expenſa non veniunt, vt ibi. Pone ꝙ habeo molendi-
num cõem, & indiget reparatione, ſi refecero, repeto a ſocio cũ
vſuris. Et ſi interpellatus intra quatuor menſes, non etiam ipſe

reficeret, vel non contribueret ad expenſas, mihi quò ad pleuû
ius inſolidũ adiudicabitur, vt l. ſi fratres.§ item ex facto.ff. pro
3 ſoc.& l.4.C.de ædifi.priua.quod no.perpetuò. ¶ Vltimò quæro
in pactica formam libelli in iudicijs diuiſorijs. dic, ꝙ libellus
habet tres partes, videlicet, narrationẽ, & concluſionem, & me
dium concludendi. & clarè dic, vt dixi infra de act.§.1. & in §.
æquè.in ver.in ea.gl.ibi, ſe debere datur.in narratione debet di-
cere, ꝙ habet talem rem, vel talem hæreditatem cũ Titio cõem.
Et debet dicere pro quota parte habet cõem, & qualiter eſt in
poſſeſſione dictæ rei vel hrẽditatis vnà cum Titio. Et ꝙ non pla-
cet ſibi, nec expedit amplius in communione perſiſtere, quare
peto dictum fundum partiri, & determinari dictã quotam vel
partem mihi pro diuiſo aſſignari, vel alteri ex duobus dictum
fundum iuſto pretio adiudicari, ꝑut veſtræ æquitati videbitur.
Ita dicit Bar.in l.4.C.commu. diui. quod no. quia ex hoc potes
colligere libellum, etiam in fam.erc.iudicio, videlicet, quod hæ
reditas pro diuiſo patiatur &c. Tu verò latius de actione fami.
erc.& eius plena materia, vide ea, quæ ſcripſi j. de act.§.quędã.
in prin.vſq; ad ver.in gl.commune, ibi, ageret pro ſocio &c. Ma
teriam autem actionis communi diuidũdo, vide latè, vt ſcripſi
in d.§.quædam.& dicto uer.in glo.commune. ibi, ageret pro ſo
cio &c. vſq; in ver.in gl. item finium regundorum, &c. Materiã
autem finium regundorum cum earum libellis ſeparatim, vide
plenè vt ſcripſi in d.§.quædam.& d.ver.in gl.itẽ finiũ regundo-
rum, &c. vſq; ad finem ibi, etiam pono ꝯ malum agrimẽſorem,
dic vt ibi dixi.ideo hic non pono &c.

S V M M A R I V M.

1 *Mulier & minor ex forma ſtatuti non valentes contrahere ſine con-*
ſenſu propinquorum, an poſſint hæreditatem adire.
2 *Conſenſus conſanguineorũ mulieris vel minoris an requiratur, quã-*
do eorum tutor vel curator aut procurator contrahit.
3 *Rei vendicatio tanſatur a ſolo dominio, nec vllam præſupponit obli-*
gationem.
4 *Petitionis hæreditatis quæ ſit natura.*
5 *Actionis finium regundorum quæ natura ſit & effectus.*
6 *Libellus in actione finium regundorum quomodo formetur.*

Hæres quoq; . ¶ Hæres tenetur legatarijs & creditorib.
ex quaſi ꝯtractu.h.d. ¶ No. ꝙ hæres adeũdo
hæreditatem, non dr̃ obligari ex contractu, quia nullum nego-
1 tiũ inter hæredẽ & legatarios geritur. ¶ Et ſic no.† ꝙ aditio hęre
ditatis inducit obligationem ex quaſi ꝯtractu, ꝙ facit, ſi mulier uel
minor ex forma ſtatuti prohibetur cõtrahere ſine cõſenſu pro-
pinquorum, ꝙ nõ poterunt ſine dicto cõſenſu hrẽditatem adire.
Ita dicit ſingulariter Bart. in l.apud Iulianum.§.fi.ff.ex qui.cau.
in poſſ.ea. vt dixi ſup.eo.in prin. Secus ſi ſtatutum diceret, ꝙ nõ
poſſunt ſe obligare ſine conſenſu prædicto, quia cum adeundo
hæreditatẽ hæres ſit obligatus creditoribus & legatarijs, vt hic,
ergo ſine conſenſu adire hæreditatẽ non potuit. Ita vult Bar. &
doc.in l.more.in prin.ff.de acq.hær. Et Bal. Ang.& Imo.in l.mu-
tum.§.1.eo.ti. Sed aduertas, ꝙ qñ ſtatutũ dicit, ꝙ non poſſit ꝯ-
here, licèt Bar.in d.l.apud Iulianum.dicat, ꝙ poſſit adire.tñ idẽ
Bar.in l.more.in prin.ff de acq.hær. arguit pro, & contra. & tñ
vr̃ velle ꝯtrium, ꝙ ſine dicto cõſenſu nõ põt hæreditatem adire.
arg.l.omnem.ff.de iud. Sed ꝙ poſſit adire ſine dicta ſolennitate
tenent Ang. Raph.& do.Io.in d.l.mutum.§.1. Sed ubi Lud.tenet
opi. Bar. in l.more. Vbicunq; enim in ſtatuto unica ratio reddi
poteſt, ex illa arguimus, ẽt extenſiuè, licet in ſtatuto non ſit ex-
preſſa, ut l.milites agrũ.in fi.prin.ff.de re milit.& no.Bal.& Sal.
in l.fi.C.de lib.præte.vel exhære. Sed cum ſtatuti ratio de adhi-
bẽdo cõſenſu propinquorũ ſit, ne mulier infirmitate ſexus dã-
nificetur, ut l.tranſactionibus.C.de tranſac. Sed eadẽ rõ habet ẽt
locũ in aditione hæreditatis, igitur &c. Et pro hoc facit multũ
quod no.Bar.in l.ſi unus.§.pactus.ff.de pac.in ver.opp. Si hoc eſ
ſet verũ, ſequeretur &c. in fi.& no.Bal.ĩ l.1.C.de pact.alias in rub.
vbi dicunt, ꝙ ſtatutũ loquens in ſimili caſu de ꝯtractus habet locũ
ẽt in liberatione, & ẽt in renuntiatione. & tñ hæc duo non ſunt
propriè ꝯtractus, q̃a non vltrò, citroq; obligatorij, ſed ex una par-
te tm.ff.de ver.obl.l.Labeo & Sabinus.§.1.igitur &c. Et hoc mi
hi magis placet, quia mens ſtatuti eſt anima ſtatuti, & ipſum ſta
tutum, ut l.cum mulier.ff.ſo.ma. Sed mens ſtatuti fuit prouide-
re mulieribus ne ꝑꝑ earum fragilitatem illaquearentur, vt l.1.
& 2.ff.ad Velle.ſed ita põt illaqueari adeundo hæreditatẽ, ſicut
ꝯhendo, vt l.potuit.C.de iu.delib.& §.ſed neq; ſ.de auth.tu.igi
tur &c. Præterea id dr̃ ſtatutum, de quo ſi ſtatuentes fuiſſet in-
terrogati, id veriſimiliter ſtatuiſſent, ut l. tale pactum.§.fi.cũ gl.
ſingulari.ff.de pac.ergo, &c. Cum.n.dubium, ꝙ ſi fuiſſent ſtatuen
tes ẽt interrogati de aditione hrẽditatis, quia prohibuiſſent mu-
lierem poſſe adire ſine dicto conſenſu propinquorum, ergo hr̃
2 pro expreſsè ſtatuto, igitur &c. ¶ † Quærit Bar.in d.l.apud Iulia
nũ.in fi.quid ſi non ꝯhit mulier, uel minor, ſed tutor, curator,
vel procurator ſuus, an requiratur dictus cõſenſus propinquo-
rũ requiſitus a ſtatuto? vr̃ ꝙ ſic, quia per tutorem, vel aliũ ad-
miniſtratorẽ pupillus ipſe dr̃ cõtrahere, vt d.l.apud Iulianũ. in
prin. In ꝯtrium adducit, quia iſto caſu minor non propriè ꝯhit,
* & dimittit inſolidũ.* Ego credo iſtã vltimam partẽ veram, q̃a
iſto caſu ceſſat rõ ſtatuti, & eius mens. Statutũ.n.ideo hoc ordi-
nauit, ne mulier, vel minor ꝑꝑ eorũ fragilitatẽ, decipiãtur. Sed
iſta rõ ceſſat qñ per aliũ maiorẽ, & intelligẽtem cõtrahunt, igi-
tur debet ceſſare ſtatuti diſpoſitio, vt l.adigere.§.quamuis.ff.de
iu.patr.facit gl.no.& quod ibi d.Ioan.in l.ita his.§.1.ff.de don.
cau.mor.dic ut ibi. & hr̃ per Bal.in l.cum mulier.ff.ſol. mat. &
hr̃ in l.2.§.fi.ꝑ gl.Bar.& doct.C.de don. ¶ In gl.intelligitur, ibi,
vt j.de act.§.1.dic vt ibi dicam.& facit gl.magna in princ.illius
3 ti.de act. ¶ † In ea.gl.ibi ſupra de leg.§.noſtra.dic ſm Io.Fab. q̃a
a in hoc non vr̃ comparatio, quia rei vendicatio cauſat * ſolo do
minio, nec aliquã præſupponit obligationẽ, ut hic dicit gl. ſed
hypothecariã ex cõuentione, vt ff.de pac.l.ſi tibi.§.de pignore,
& præſupponit obligationẽ perſonalẽ vel eſſe, vel fuiſſe. C. de
lui.pig. l. intelligere. Vnde potes dicere de hypotheca, vt dici-
mus de actione ex teſtõ, quæ oritur ex quaſi ꝯtractu talis hypothe
ca pro legatis.l.mediante & concedente ex actione hæreditatis
ſecuta, vt l.creditorib.§.1.ff.de ſepa.bo.& l.1.C.commu. de leg.
ſicut alia hypotheca oritur ex ꝯtractu, vt j.de actio.item ſeruiana.
4 & dic vt ibi plenè ſcripſi. ¶ † In ea.ibi, quod ſit ex quaſi contra-
ctu.dic ſm Ioan.Fab. ꝙ non eſt verum, quia petitio hæreditatis
eſt merè reali, & non præſupponit ꝯtractum, vel quaſi, vel obliga-
tionem. vnde licèt reperiatur, ꝙ hæres adeundo videatur quaſi
contrahere cum legatarijs & creditoribus, ut hic, non tñ cum
poſſidentibus res hæreditarias. Vnde de hoc dicendum vr̃ ſicut
de rei uen.& per ꝯñs poſſeſſor pro hærede, vel poſſeſſore, non
dr̃ teneri nec ex contractu, vel quaſi. Tu dic ꝙ petitio hæredita
tis, eſt in rem, licet habeat aliquas præſtationes perſonales, vt
eleganter no.Bar.in l.ſed & ſi lege.§.petitio.ff.de petitio. hære.
de quo vide tu, quæ latè ſcripſi infra de act. ſed iſtę in uerſi. in
5 gl.in rem ibi.§.quędã.dic vt ibi. ¶ † In ea.gl. in fi.no. gl. ꝙ actio
fi.reg.eſt ex quaſi contractu. Sed gl.in l.1.ff.fi.reg.dicit, ꝙ immo
eſt datiua, & ſic non oritur ẽt ex quaſi contractu. & idem quod
hic, ſentit gl.in l.1.§.ad hęc.C.de ano.excep. Et hoc tenet Raph.
Pet.& Cyn.per iſtum §.1.cũ §.pręcedenti, qui loquitur in fam.
ercil.& comm.diui.ubi tacitè ſocietas inducit quaſi contractũ,
hic non, vt ff.pro ſoc.l.ut ſic. cum l.ſeq. Sed glo.in §.quædam.j.
de act.dicit, ꝙ iſta actio eſt natiua, miſta ex iure perſonali & rea
* li, pro hoc habet effectum * mixtum. Et iſtam tenet d.meus Flo.
in d.l.1.§.ad hęc.ſ.alleg.quia licèt inter agẽtes tali actione nihil
ſit geſtum, poteſt tñ dici quaſi geſtum, propter turbationẽ, vel
occupationem confiniũ, vel ẽt licèt non ſit geſtum, tñ ſępe ex-
tra id quod agitur liberor. Et eſt utile ſcire, quia ſi eſt natiua,
põt dicere aduerſarium obligatũ, non ſic ſi eſſet datiua, ut not.
gl.& oẽs doc.in l.1.& pe.ff. de act. & obl. in hoc aũt dic tu ple-
6 nius ut ſcripſi infra de act.§.quędã.in ver.in gl.fi.reg.in fi. ¶ † In
hac vero actione finiũ regun.libellus ſic formatur, narrãdo vel
te tenere & poſſidere fundũ, vel dicendo ad te talẽ fundũ ſpe-
ctare, & pertinere iure dñij directi, vtilis, vel quaſi. Et quod ad
te pertinet vſq; ad talẽ locum: & ꝙ Titius vicinus tuus occupa
uit duos pedes de eo quod ſpectat ad te, quare petis vſq; ad ta-
les fines & terminos tibi adiudicari, & tales debere fines eſſe
terminos declarari, & ſup talibus finib.ſilentiũ perpetuũ Titio
imponi, & ſic tãtũmodo de terminis cõtẽditur in hac actione,
ut l.fi.

A D D I T I O N E S.

* In ſolutum, in uet.exempl.
a Cauſatur. Rei vendicatio actio in rẽ, & actio realis ſunt ſynonima. eò quia vnũ & idem ſignificant. § ſic itaq; diſcretis. verſi.appellamus, infra de act.l. in rem. in prin.ff.de rei ven. & rei vendicatio nullã præſupponit actionẽ perſonalẽ, ſed tantummodò realem. § omnium.inſti. de actionibus. actio autem realis ſolum præſupponit dominium, ſeu quaſi. reſpectu agẽtis. reſpectu verò rei poſſ. ſeu detentationem. l.officium. & l.rem. de rei uend. in Pan. dominium autem probare eſt difficile. Bar.& ſcrib.in l.rem quæ nobis. in princ. col.2.verſi.quandoque ille.ff.de acqui.poſ. Alex.conſi.4.exordiẽte. uidetur inſpectus.col.5.uer.uerum quia modus.nu.26.uol.2.ad idem Phil. Dec.cõſ. 42.exordiente & pro facultate, col.6 uerſi.hic eſt.nu.20.uol.1. immò dominij probatio difficillima eſt. Alex.conſi.19.uiſis ſcripturis. col 2.uer. talis dominij prob.nu.2.in calce.uol.2.& de præmiſſis, & modis alijs probandi dominium dixi ample conſi.287.exordiente, quondam Marinetus Faucenſis.uer.ſed rei uendica.præſupponit.nu.5.6.7.8.9.cum ſeq.Ant.Ca.
* Officium, in uet.exempl.

vt l.fi.ff.fin.reg. & l.3.C.eo.ti.& ibi doc.ita dicit Guli.in Spe. de
parochi.poſt prin.& ita Io.And.& d.Flo.in d.l.1. Dic vt ibi.cir
ca hanc formam libelli, vide ēt quæ ſcripſi infra de act. in d. §.
quædam.in verſi.in practica autem poterit libellus in hac actio
ne, &c. dic, vt ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum loquens in contractu an locum habeat in diſtractu.*
2 *Errans an dominium tranſmittat & nu.3*

Item is cui. ¶Qui recipit indebitū ſolutū per errorem,
ea quaſi ꝯ̈ctu dr̄ obligatus ad reſtituendum
illud.h.d. ¶No. ꝙ ea ſolutione vt extinguatur obligatio, & ſic
conſequatur liberationē, nō cōtrahitur nec ꝯ̈ctus dr̄ fieri, ſed
diſtractus, facit l.de tutelarū, cum ibi no. per gl.& doc. C. de in
1 integ.reſt.mi.Et ſic eſt dubium, † an ſtatutū loquens de ꝯ̈ctu, ha
beat locū in diſtractu? de quo in Auct. ſacramenta. C. ſi aduer.
vend.& no.gl.in l.1.§.1.ff.de iu.& ra.diſtr. tñ nō credo compre
hendi, quia ſi non comprehenditur quaſi cōtractus, vt dixi ſ̄.§.
proxi.ita ēt non cōprehenditur diſtractus, ut hic.Sed dic, vt no.
Bar.in l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pact. & facit quod dixi ſ̄.§ proxi.
dic vt ibi. Quod fac ēt, an liberatione facta animo donandi, re-
quiratur inſinuatio ſicut in alia donatione? de quo dixi ſupra
de don.in §.1.& no.Bar.in l.Modeſtinus.ff. de dona. & vult Sal.
in l.illud.C.de ſac.ſan.ecc.& facit quod no.Bal.& Ang.in l.tale
pactum.in prin.ff.de pact. ¶No. ꝙ qui credit ſe obligatum ſol-
uendo pecuniam, magis vr̄ illud facere animo diſtrahendi obli
gationē, quàm animo alterū obligandi ad repetēdū, ſiue ad red
dendum. ¶No. ꝙ ille qui recepit indebitum, obligatur, ac ſi mu
tuum recepiſſet. ¶No. ꝙ recipiens indebitum ignoranter, dici-
2 tur, ea quaſi ꝯ̈ctu obligari. ¶ † In gl.conditione.in fi.tu dic ple-
nius, ſm̄ Bar.in l.1.ff.de offi.procur. Cæſa. videlicet, quandoq;
erratur circa perſonam, qñque circa rem, quandoq; circa do-
minium, quandoque circa cauſam traditionis dominij. Primo
caſu, quando circa perſonam erratur, aut erratur circa ſubſtan
tiam ipſius perſonæ, & tunc talis error impedit tranſlationē do
minij, ut l.ſi quis vxori.§.cum Titio.ff.de fur.aut erratur in qua
litate perſonæ, vt ſi puto te liberum, cum ſis ſeruus, vel patrēfa.
cum ſis filiusfa.tunc nō impeditur translatio dominij, ut d.§.cū
Titio.& §.ſi ſeruus.Aut putabā te diuitem, cū eſſes pauper, nā ta-
lis error non impedit translationē dominij, niſi circa hoc ſit cō
miſſa falſitas, vel dolus, vt l.ſi is qui.§. ſi tu Titiū.ff.de fur. & ibi
Bar. Aut eſt erratū, quia credebā te procuratorem Titij, cum nō
eſſes, & tunc aut nunquàm habuiſti mandatū, aut habuiſti, ſed
fuit reuocatū. Primo caſu, ſit furtum.ſecundo, non, vt no.glo.&
doc.in l.falſus.C. de fur.Si verò putabam te ſanæ mentis, cū ſis
furioſus, tunc etiam impeditur dominij translatio, vt l.qđ meo.
§.ſi furioſo.ff.de acq.poſ. & hoc de primo membro. In ſecundò
verò membro principali, qñ erratur circa rem, tūc aut erratur
in corpore rei, vt qñ uolo dare equum, & dedi hominem, tūc
impeditur dominij tranſlationem, ut ff. de ꝯ̈hen.empt.l.in ven-
ditione. Si uerò erratur in ſubſtantia rei, vt qñ volo dare maſſā
auri, & ipſa eſt ænea, & tunc vitiat dominij traſlationē, nec ꝯ̈-
ctus venditionis valet.d.l. in uenditione.in fi.licèt ſtipulatio va
leat.d.l. ſi id quod aurū.ff. de verb. obl. & ratio redditur ibi per
gl.& Bar. ſin autem erratur in nomine proprio ipſius rei, vel in
appellatiuo. de quo dic in l.ſi quis in fundi vocabulo.cū glo.ff.
de leg.1.Qñq; erratur in pōdere, vel menſura rei, & tunc impe-
ditur dñij tranſlatio in eo, in quo eſt erratū, ut d.l.ſi quis vxori.
§.ſi maiora. & not.in l.arbitrio.§. de eo.ff. de dolo. Tertio caſu
principali, qñ erratur in dominio, tunc ſm̄ gl.meliorem de cor
pore iuris in d.l.1.de off.procura.Cæſa. Dic, aut errans tradidit
rem ſuam, aut alienā. Si ſuam, tunc, aut ipſe ſcit eam eſſe ſuam,
ſed tradidit eam, tanq̄ alienam, tunc transfertur dñium, ut l. Iu
lia.§.fi.ff.de cu.fu.Aut ignorabat eā eſſe ſuam, & tunc aut tradi
dit, & impeditur dominij tranſlatio, ut l.3.§.ſubtilius.ff. de con
3 di.ob cau. ¶†Fallit ſm̄ gl. qñ tradidit auctoritate rei iudicatæ,
quo caſu per ſnīam mediante traditione transfertur dominiū,
vt l. Pompo.§.ſi iuſſu.& ibi gl.& doc.ff.de acq.poſ. Aut tradidit
rem non tanquàm eius cui tradidit, & tunc aut tradidit eā tan-
quàm alterius a quo cauſam non habet, & tunc non impeditur
dominij trāſlatio, vt l.eius q in prouincia.§.quas verò.ff.ſi cert.
pe.& ibi no.& ibi vide Bar.aut tradidit eam tanquā alterius, a
quo cauſam non habet, & tunc talis traditio impedit dominij
trāſlationem, vt l.ſi procurator.ff.de acq.rer. dom. Si verò tra-
didit rem alienam, & tunc aut tradidit ut ſuam, & tunc dñium
nō transfertur, vt d.l.1.ff.de off.procu.Cæſ. nec poteſt haberi ra
tum a dño, niſi in ſubſidium talis trāſlationis dominij, vt l. ma
ter.C.de rei vend.ſi verò tradidit rē alienā non ut ſuam, ſed tā-
quàm dñi, & tunc non habet mandatum ad hoc, & tunc domi-
nium non transfertur, vt l.1.& per totum.C.de re.alie. nō alie.
Aut habet mandatū ſpeciale, vel generale cum libera, & in alio
caſu non, vt l.procurator cui generaliter. & l.procurator toto-
rū.ff.de procur. In quarto membro, qñ erratur in cauſa dñij, vt
ſi credo me dñm ea vna cauſa, cum ſim ea alia, & tunc impedi-
tur dominij translatio, ut l.ſi ſeruum filij.ff.man. In quinto mē-
bro qñ erratur in cā traditionis, & tunc aut ambo ꝯ̈hentes in
eandem cauſam conſenſerunt, licet errent, & tunc non impedi
tur dominij translatio, ſed habent locū remedia iuris, ut condi
tio indebiti, ut hic vel ob cauſam, ut in ti.de cōdi. ob cauſam, &
in ti.de condi. ſine cau. Aut non concordat in eandem cauſam,
& tunc aut utraq; eſt habilis ad translationem dominij, aut alte
ra tantum, ſi altera tantum, non transfertur, ut l.ſi ego.ff.ſi cert.
pet.in fi.Si verò utraq; eſſet habilis ad transferēdum dñium, &
tūc aut apparet ꝙ tradēs ex una cā tm̄ volebat transferre dñiū,
non ex alia, & hoc caſu impeditur dñij translatio. ut d.l. ſi ego.
in prin. Aut non apparet ꝙ voluerit tm̄ ea una cā trāsferre, tūc
talis error in cā traditionis nō impedit dñij trāslationem, ut l.
cū in corpus.ff.de acq.re.do.quæ oīa no. ¶Hic bene ſtaret & po
ni poſſet materia conditionis indebiti, unde aliqua breuia per
remiſſiones tantummodò ponam, & cui cōpetat iſta cōditio in
debiti, & ꝯ̈ quem. vide gl.plenè Bar & doct. in l. ſi procurator.
C.de cond.inde. ¶Secundò an, & qñ habeatur rō fructuum, &
quorū, in dicta conditione indebiti? hr̄ in l.indebiti. in princ.ff.
de cond.inde.Et ibi gl.Bar.& doct.Tertiò, de medio concluden-
di in dicta conditione indebiti. & in maiore, & etiam in mino-
re. vide medium concludendi.l.interdum. per Bar.ff.de condi.
indeb. ¶Quartò, an conditio ob cauſam, & cōditio indebiti poſ
ſint ſimul concurrere, & ubi competit conditio indebiti, cōpe
tat conditio ob cauſam. vide l.3.§.ſi liber homo.ff.de cond.cau.
da.cau.non ſequu. & l.ſi procuratori falſo.ff.de condi. cau.dat.
cau non ſequu.& ibi.d.Pau.de Caſt.in repe.& habetur per gl.&
ibi dixi in l.2.§.1.ff.de verb.obl.

S V M M A R I V M.

1 *Indebiti conditio quando ceſſet.2.& 3.*

Ex quibuſdam. ¶Indebitum ſolutum ex cā, quæ cre
ſcit per inficiationē, non pōt repeti,
& legata indebitè ſoluta uenerabilibus, vel pijs locis, non pñt
repeti.h.d. ¶No.regulā, ꝙ ſolutum indebitum per errorē, repe-
titur, fallit in certis caſibus. ¶Not. ꝙ ea l.Aquilia creſcit æſtima
tio ꝯ̈ negantem. ¶No. ꝙ legata ēt indebita, nō pñt repeti, qñ ſo
luta ſunt pijs locis, ergo licèt alijs ſoluta ſint, repetētur. ¶In gl.
ꝙ per errorem.in fi.dic ſimilis gl.eſt ſ̄.quib.mo.re ꝯtrahi.obl.§.
2 2.& l.1.C.de condi.inde. ¶No.ergo & ſigna iſtam gl.quæ † enu
merat caſus, in quibus ceſſat conditio indebiti, licèt indebitum
ſoluatur. Illud aūt quod glo.dicit ibi. Item ſi eſt ab alio debitū,
intellige hoc uerum, ſi nomine debitoris ſoluo, aliàs aūt quia
poſſum repetere, debitor non eſt liberatus, ut l.ſi pœnæ. §.1.ff.
de cond.inde.& quod ibi glo.& Bar & vide no. in l.ſi quid poſ
ſeſſor.ff.de pet.hær. & not. in d.§.2. ſ̄. quibus mod. re contrah.
obl. ¶In gl.ex l.Aquilia.ibi l.inde Neratius.§. fin. cum l.ſequen.
2 Vel dic ꝙ ratio eſt timor futuri dupli, ea quo † inſurgit quædam
ficta tranſactio quæ repetitionē impedit, vt ff. de condi. indeb.
l.2.ita dicit glo.& doct.in l.error.C.de iur.& fac. ign. Et Bar.&
Saly.in l.ea quæ. C.de condi.indeb.licèt Bal. ibi alleget aliam ra
tionem, quam allegat glo.in d.l.eleganter.§. fin. & hic, quando
damnum ab aliquo datum fuit, ſed quando a nemine datum
eſt, ut dicit glo. hic eſt ratio, quia probatio ꝙ a nemine datum
eſt, apparet ꝙ ſuum, vel ſibi debitum non recipit. Item apparet
ꝙ ſolutio eſt facta ex cauſa & confeſſione impoſſibili, quáuis
& natura reſpuat, ut no. C. de confeſſ. l.1.& ff.de interro. act.l.
confeſſionibus.& l.ſeq. meritò repetit, ꝙ ſibi non præiudicat.
Item apparet, ꝙ actor fuit in euidenti calumnia, & ſic ficta tran
ſactio non ualuit, ſicut nec uera, ideo ſoluti datur repetitio, ut
l. in ſumma.in princip. ff. de cond.indeb. ¶In gl.legato. ibi, ſed
Bal.contra dicit. Sed hoc reprehendit Iac. de Are. quaſi non ſit
ratio diuerſi, quando a nemine datum eſſet damnum, ꝙ ſolutū
repetitur, vt dixi in glo.præcedenti, & quando a nemine lega-
tum eſt, quia tūc etiam debet poſſe repeti, nec eccleſia locuple-
tetur cū aliena iactura. Sed qui tenent gl.dicunt, ꝙ ratio eſt, qa
licet ceſſet cauſa indebiti, tamen non ceſſat coniectura pieta-
3 tis † quæ impedit repetitionem, ut l. cum is qui.§. ſi in ea.ff.de
cond.ind.quod coadiuuantur, quia non ſic euidenter poteſt ap
parere relictum non eſſe, ſicut damnum datum non eſſe, quia

vnum per euidentiam facti demonſtratur & non aliud, & ſic ratio confesſionis & tranſactionis ſictæ, nō ex toto ceſſat. ita dicit Sal. in d. l. ea quæ. in fi. quod no.

Per quas perſonas nob. obli. acqui.

¶Continua iſtam rub. vt hic in nigro, in prin.

S V M M A R I V M.

1 *Seruus fugitiuus an & quando domino quærat.*
2 *Actio in factum ex quibus deſcendat.*

EXpoſitis. Totus iſte tit. diuiditur in tres partes. Primò, quō nobis acquirritur per illos, qui ſunt in totū in dñio vel poteſtate noſtra. Secūdò, quō per illos in quibus habemus aliquod ius, vel qui ſeruiūt nobis bona fide. Tertiò qualiter, & quō acquiritur per illos, qui ſunt in dominio noſtro pro parte. ſecunda ibi, itē per liberos. tertia ibi, cōem, & hic dicit. Obligatio acquirit̃ ēt per ſeruum vel filiū. videlicet, per ſeruum in totū, per filium aūt quo ad commodū & exercitium vſusfruc. h. d. ¶ No. ꝙ idē eſt dicere in noſtra poteſtate, quāium in noſtro dñio. facit l. manumisſiones. cum ibi no. ff. de iuſt. & iure. ¶No. ꝙ ſeruus nihil pro ſe acquirere poteſt, immo totum, & quicquid acquirit, ſtatim transfertur in dominum, vt ff. ſi quis a pa. fue. ma. l. 1. ¶No. etiam, ꝙ in actionibus incorporalibus eſt dare proprietatem, & ſic dominium & vſumfruc. concor. l. qui vſumfr. ff. ſi vſusfr. peta. & no. Bart. in l. ſtipulatione non diuiduntur. in princ. ff. de verb. oblig. ¶No. ꝙ non tm̄ in reb. corpora. ſed etiam in iuribus incorpora. acquiſita per filiumf. diuiduntur, quia proprietas acquiritur filio & patri vſusfru. ¶No. ꝙ in aduentitijs patri datur facultas mouendi actiones actiuæ & pasſiuæ, vt hic. & l. fin. §. vbi aūt. C. de bo. quæ li. ¶In gl. acquiritur. in fi. dic vt ſupra per quas perſonas no. acqui. §. item placebat, & ibi dixi. Aduertas
1 tñ, ꝙ † ſi ſeruus auſugiat antequam comprehendatur, quærit domino, vt l. 1. §. per ſeruum qui in fuga. ff. de acq. poſſ. Sed poſtquā fuit ab alio apprehenſus, aut bonafide, & quærit bonæ fidei poſſeſſori ex re poſſeſſoris, & opera ſerui malęfidei, nullo modo quærit poſſesſionem, nec ēt domino, ſed dominium bene quærit domino, & ſic eſt caſus vbi quæritur dominiū, & vſucapiendi conditio ſine poſſesſione, ut no. Bar. & doct. in l. 1. §. & ꝑ eū. ff. de acq. poſ. Et vr̃ caſus in l. ſi ſeruus. eum gl. ff. de pub. & vide omninò Raph. in d. §. eum. Quid aūt, ſi ſeruus gerat ſe pro libero? dic, ꝙ in dubio non dicatur perdere eius poſſesſionem, niſi diu ſtetit in ſtatu libertatis, & alia multa interuenirent, de quibus per glo. Bart. & alios doc. & maximè Imo. in l. 3. §. ſi ſeruus quem posſidebam. ff. de acq. poſſ. & prędicta ſunt vera, qñ licitè lucrantur, ſi autem illicitè, dic vt dixi ſupra per quas perſo. no. acqui. §. item nobis. ¶ In gl. actionē. ibi, & l. in factum. dic, vnde-
2 cunq; dictæ actiones † in factum deſcendunt, vel ex edictis prætorū, vel ex interdictis, & eſt ratio, qa prætor vſus eſt ęquitate, & illa tm̄ motus, & in illis non tm̄ quæritur patri, qñ aliquid non remanet penès filium, vt l. 1. cum ibi no. C. qui admi. ad bo. poſſ. ergo non eſt mirum ſi oēs actiones in factum filioſa. competebant, & ita dicit Bar. in d. l. in factum. ¶ In ea. gl. in fi. no. & ſigna iſtā gl. quæ enumerat multas actiones, quæ ēt olim cōpetebant filioſa. & oīnò vide tex. gl. Bar. & doc. in l. ſi longius. §. 1. ff. de iud. Et adde quę dixi s̄. per quas perſo. no. acq. in prin. & §. 1. ¶Et an hodie filius posſit aliquā de dictis actionibus intentare ſine conſenſu patris, vide oīnò quæ plenè ſcripſi j̄. de act. §. actiones autem. in fi. in ver. quæro an filiusfa. posſit eſſe in iudicijs &c. dic, ut ibi. Et materiā huius §. uide ibi in pluribus locis.

S V M M A R I V M.

1 *Quærere per quos posſimus.*
2 *Vſuario quando operis vti liceat.*

1 Item per liberos. † Liberi, & ſerui alieni bona fide posſesſi, & ſerui vſufructuarij & vſuarij acquirunt nobis ex re noſtra, & ex opera ipſorum. h. d. ¶In gl. vſumfr. ibi, l. ſeruum. dic iu, ut not. ibi gl. quia aut quęritur, an vſuarius posſit uti opera ſerui in ſuis fundis, & poteſt,
2 aut quæritur, † an posſit locare operas dicti ſerui alteri, & nō poteſt. Et iſtud communiter tenetur de quo dixi ſupra per quas perſo. nob. acquir. in prin. §. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Legatū factum ſacerdoti talis eccleſiæ, an ſibi vel eccleſiæ debeatur.*

Communem. Seruus communis acquirit dominis cōmuniter pro portione dominica, niſi uni vel iuſſu unius fuerit ſtipulatus. h. d. ¶No. ꝙ communis ſeruus repræſentat perſonam omnium dominorum pro dominica parte. ¶No. ꝙ licèt ſeruus communis repræſentet perſonam omnium dominorum, poteſt tamen ſi vult uni tantum, & non alijs ſtipulando acquirere, vel etiam per traditionem, vel acceptationem. ¶ No. ꝙ ſi iuſſu vnius domini præcedente obligatione ſtipuletur iubenti tantum, & non alijs quærit, licèt etiam ſimpliciter ſtipuletur. ¶ In gl. pro dominica. in fi. dic, vt plenè ꝑ Bar. in d. l. ſeruus communis, la vlti. ff. de ſtipul. ſeruo. ¶ In gl. ſtipulatus. in fi. dic, vt ibi habetur. & ibi vide quæ ſcripſi ſupra de
1 ſtipu. ſeru. §. pen. ¶ † Quæro, legatum eſt factum ſacerdoti talis eccleſiæ, an ſibi, vel eccleſiæ acquiratur? dic ꝙ in dubio uidetur factum contemplatione eccleſiæ, etiam ſi nomen proprium dicti ſacerdotis fuerit expreſſum, vt l. annua. §. a Titia. & ibi tex. & gl. & Bar. ff. de annu. leg.

Quibus mod. tollitur oblig.

¶Viſum eſt ſupra de obl. inducenda, ſequitur videre de obligatione diſſoluenda, ſiue tollenda, quia nil tam naturale eſt, vt vnoquoq; vinculo quo ligatur, diſſolui non posſit, vt l. nihil tā naturale. ff. de reg. iur.

S V M M A R I V M.

1 *Solui an, & quādo aliud pro alio inuito creditore posſit. & n. 3. & 4.*
2 *Genus quotuplex ſit.*
5 *Beneficium quando in inuitum confertur.*
6 *Soluens creditori creditoris an & quando liberetur.*
7 *Soluere creditori inuito an posſit.*
8 *Exceptio cedendarum actionum quando locum habeat.*
9 *Principalis an per ſolutionem factam ab acceſſorio ab obligatione liberetur.*

TOllitur. ¶Totus iſte tit. diuiditur in 4. par. Primò ponit, qualiter ſolutione tollat̃ obligatio. Secūdò, qualiter acceptilatione. Tertiò, qualiter nouatione. Quartò, qualiter cōſenſu. 2. ibi, item per acceptilationem. 3. ibi, præterea obligatio. 4. ibi, hoc amplius, & h. d. Si ſoluit id quod debetur, vel aliud loco illius ꝯſentiēte creditore, oīs tollitur obligatio tā rei principalis, quām fideiuſſoris. h. d. ¶No. & ad hoc ſemper allegatur, ꝙ ſolutione eius quod debetur legitimè facta, tollitur oīs obligatio. ¶No. ꝙ aliud pro alio, inuito creditore ſolui nō pōt, ſed eo conſentiēte, pōt ſolui ſpecies pro pecunia, & pecunia pro ſpecie, & una ſpecies pro alia, ut l. 2. §. 1. ff. ſi cer. pe. & ibi plenè no. ¶No. ꝙ quis pōt ſoluere pro alio ſciente vel ignorante, quinimmo pōt ſolui pro inuito, vt l. ſoluendo. cū ibi no. ff. de neg. ge. & l. ſolutionē. & ibi plenè Bar. ff. de ſolu. & liberatur debitor ēt inuitus. ¶No. ꝙ licèt & rei principalis & fideiuſſoris duæ ſint obligationes, ut l. Papinianus. ff. mand. tñ ſolutione vnica facta, vel a reo principali, vel a fideiuſſore, utraq; obligatio tollitur, & vterq; liberatur. ¶In gl. 1. ibi, vnde pro nō facta quantùm ad hoc hr̃, dic ad iſtas leges ultra gl. prout no. Bar. in l. 4. §. ſi reddita. ff. commo. & in d. l. Iulian. §. ſi fundum. ff. de uerb. obl. & no. gl. & Bar. in l. eleganter. §. non ſolùm. ff. de dolo. & uide quæ dixi s̄. qui. mo. re. contrahitur obli. §. item is cui. & no. plenè do. Chriſt. de Caſtellione in repet. ſua l. in hac. ff. de triticaria. ¶ In ea. gl. in fi. An aūt &
1 tqñ aliud pro alio inuito creditore ſolui posſit, poſuit latè Bar. in l. 2. §. 1. ff. ſi cer. pe. & ibi Bar. in fi. no. & Sal. & Pau. de Caſt. & Bal. in l. nō amplius. §. fi. ff. de leg. 1. Ex dictis oīum conclude, ꝙ interdū merū factum eſt in obligatione, vt foſſam ſodi, & tunc clarum eſt ꝙ aliud, & ſic intereſſe ſolui pōt, quia poſt morā intereſſe venitet in obligatione, petitione, & ſolutione, ut l. ſtipulationes non diuidūtur. & ibi latè Bar. ff. de ver. obl. aut in obligatione eſt factū, ſed nō merū; ut putà, rē reſtitui, & dic vt in l. in re furtiua. ff. de condi. fur. & dic plenè per Bart. in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. & Sal. in d. l. in re furtiua. Aut eſt in obligatione rem dari, & dic ut no. gl. & ibi latè Bar. in l. 1. ff. de act. emp. & Bar. ēt in d. l. ſtipulationes nō diuidunt̃. & no. gl. & ibi dixi in §. preuū, s̄. de ꝯh. emp. Aut eſt in obligatione rē dari, & tūc aut debetur genus aut ſpecies aut q̄titas, & in omnib. his caſib. aut debet ꝙ impoſſibile eſt quod præſtetur, qa mortuus, & tūc

æſtimatio

æſtimatio præſtabitur, vt l. ſi ſeruum. §. effectus. ff. de ver. obl. Et
iſtud eſt ratione neceſſitatis & non ex natura obligationis, vt l.
Iulianus. ff. de confeſ. Ita dicit Bal. in d. l. non amplius. §. fi. Sinau
tem quod debetur, poteſt præſtari, & tunc aut ꝙ præſtatur, fuit
transfuſum in primā obligationē, & præſtari poteſt, vt l. 1. ff. de
pecu. leg. Aut nō fuit transfuſum, nec eſt in obligatione, ſed eſt
in ſolutione, & idem, quia ſolui poteſt, ut l. ſi ſtipulatus fuerim
10. in melle. ff. de ſolu. & quod ibi Bar. ita dicit Bal. in d. l. 2. §. 1.
in fi. ff. ſi cer. pet. Sinaūt non eſt transfuſum in primā obligatio-
nem, nec ēt eſt in facultate ſoluendi, & tunc primo caſu qñ de-
a betur genus, dic ſm Pau. de Caſt. ꝙ eſt triplex genus. † Nā quod-
dā eſt genus ꝙ ſm dialecticos, dr̄ ſpecies, & homo, & tunc quia
eſt obligatus ad hominem in genere, nō pōt ſoluere de alio ge-
nere, nec etiam æſtimationem, niſi in caſu neceſſitatis, vt ſi ho-
minem habere non poſſum, vt l. non dubium. §. fi. ff. de leg. 3. in-
terdum dicitur genus quota pars alicuius rei, ut cum quis eſt
obligatus in genere, vt d. l. deducta. §. qui poſt tēpus. in verſ. num
mis. ff. ad Treb. & ibi no. & iſto caſu admittit̄ ad ſoluendum æſti
mationem, ut l. non amplius. §. fi. cū l. ſeq. ff. de leg. 1. & hoc ꝑꝑ
difficilem diuiſionem. Tertiò modo dicitur quis obligatus ad
genus, quod recipit functionem in genere ſuo, vt quando eſt
obligatus ad ea quæ conſiſtunt in pondere, numero, vel m en-
ſura, & iſto caſu, ſi uult ſoluere in alio genere, nō auditur, ſecus
3 ſi in eodem, licet ſoluat aliam rem, quam recepit. † Sinautem
non recepit functionem in genere ſuo, & tunc aut tale genus
non eſt repoſitum ſub alia ſpecie, vt promittis marcham argen
ti, & tunc poteſt ſolui æſtimatio, vt l. 1. ff. de aur. & arg. lega. aut
eſt repoſitum ſub aliqua ſpecie, vt putà, promittis centum li-
bras Bononienſes, & tunc in alio genere ſolui non poteſt, vt d.
l. 2. §. 1. ff. ſi cer. pe. ita dicit Bal. in d. l. non amplius. §. fin. Tu adde
ſm Sal. in d. l. 2. hoc ultimum eſſe uerū, qñ illud genus pōt repe
riri in eadē bonitate, alias pōt, immo cogit̄ ſoluere, æſtimat. qñ
fuit in mora, ut no. in l. vinū. ff. ſi cer. pet. Secūdo caſu principali,
qñ debet̄ ſpecies, & tūc aut illa ſpecies nō pōt reperiri, & ſolue
tur æſtimatio, ut d. l. non dubium. §. fi. ff. de leg. 3. aut illa ſpecies
poteſt reperiri, & tunc ſi debitor non pōt illam habere, & tunc
non cogitur niſi ad æſtimationē, ut arg. l. qui reſtituere. ff. de rei
ven. aut poteſt illam habere & ſoluere, & tūc compellitur, niſi
ratione duræ ſeparationis, ut l. ſi domus. §. qui conſitetur. ff. de le
ga. 1. vel niſi fauore liberalitatis exercētis, ut C. de don. l. ſi quis
ad agendum. His etiam caſibus ſufficit, ꝙ æſtimatio ſoluatur.
4 † Tertio caſu principali, quando debetur quantitas, & tunc aut
reo non datur habilitas ſoluendi quantitatem, quia eam nō ha-
a bet.[a] Et tunc cogitur, facta ſibi prius obligatione de pretioſio-
ribus ſuis rebus accipere in ſolutum ſpeciem ſui debitoris, vt
in Auct. hoc niſi debitor. & quod ibi no. in cor. vnde ſumitur. C.
de ſol. & no. Bar. in d. l. 2. §. 1. Aut poteſt quantitatē debitam ſol
uere, & ſi illius quātitatis eſt debitor reſpectu certæ ſpeciei, tūc
præſtando dictam ſpeciem, liberatur, vt l. ſi verò. §. fi. cum l. ſeq.
ff. ſol. mat. Sinautem eſt debitor quantitatis ſimpliciter, non re
ſpectu certæ quantitatis, & tunc ad illam cogi poteſt, ut l. eum
a quo. C. de ſol. Fallit fauore eccleſię, ut Auct. hoc ius porrectū.
5 C. de ſac. ſan. eccl. quæ omnia bene not. ¶ † In gl. ſolutio fiat. ibi,
prima verior eſt. Tu dic, qñq; beneficium reſpicit commodū il
lius tantum qui contradicit, & tunc non confertur in inuitum,
vt in contrario. Qñq; etiam reſpicit cōmodum alterius, & tūc
poteſt conferri in inuitum, ita loquitur tot. ti. de mun. & hon. in
quo honores conferuntur in inuitum, qui reſpiciunt publicam
vtilitatem, ita hic, ꝙ poſſit ſolui pro alio, reſpicit etiam cōmo-
dum creditoris, ideo liberatio in inuitum confertur. facit ff. de
verb. obl. l. ſi ſeruus vetante. iſta dicit Bar. in l. ſoluendo. ff. de ne-
6 go. geſt. ¶ † In ea. glo. in fi. tu dic, quòd aut creditum meum, &
creditoris mei deſcendunt ex eadem cauſa, & tunc ſoluendo
alteri, & ſic creditori creditoris mei liberor a creditore meo
ipſo iure, vt l. ſi liber homo. in prin. & ibi gl. Bar. & docto. ff. de
neg. geſt. aut non deſcendūt ex eadem cauſa, & tūc aut res meę
erant obligatæ creditori creditoris mei, & tunc ipſo iure libe-
ror, ut l. ſolutum. §. ſolutam. ff. de pig. act. & ibi gl. & Bar. Aut nō
erant obligatæ, & tunc liberor per exceptionem, vt l. ſi operá.
ff. de doli excep. & ita no. ibi Bar. quod no. ſm Bal. in d. l. ſi liber
homo. Si tibi debeo 10. & tu debeas tot fratri meo, uel coniun-
cto, vel amico meo, & tu petis illa 10. a me, ego non poſſum cō
penſare cum illis 10. quæ debes fratri meo. Cōſilium eſt ut ego
ſoluā illam 10. fratri meo, & a te ego liberatus ero, aut ipſo iu
re, aut ope exceptionis, vt ſup. dixi, quod no. qa iſto anno vidi
de facto. ¶ Quid aūt ſi uolo ſoluere ꝓ Titio, an ſicut pro inuito
poſſum ſoluere, ita ēt creditori inuito poſſim? reſpondeo ꝙ cre
7 ditor non poteſt cogi accipere ſolutionem. † Sed deponendo, &
etiam conſignando debitum liberatur reus. Et ſic non tantū ſua
depoſitione, & conſignatione liberatur, ſed etiam ſi ſit facta ab
extraneo, vt eſt gl. ordinaria. & ibi Bar. in l. ſolutionē, uel iudi-
cium. ff. de ſolu. de qua eſt caſus in l. qui decem. §. cum mihi. in
ver. quemadmodum. ff. de ſol. & no. Bar. in d. l. ſolutionem. licèt
gl. dubitauerit. C. de ſolu. l. obſignatione. ¶ In gl. ipſe liberat̄, ibi,
quomodò cedet actionem creditor, no. ꝙ opponi pōt creditori
agenti cōtra fideiuſſorem, mandatorem, & aliū acceſſoriè obli
8 gatum, exceptio † cedendarum actionum, ut ff. de fideiuſſ. l. fi-
deiuſſorib. & talis exceptio poteſt opponi antequam fideiuſſor
cōdemnatur, & impedit ſuiam, niſi fiat ceſſio, ut l. ſi quis alicui.
§. fi. ff. mand. Poteſt autem opponi poſt ſententiam, & impedit
executionem fieri, ut l. ſi fideiuſſor. §. fi. ff. de fideiuſſ. & no. gl. &
doc. in l. ſi res obligata. in fi. ff. de leg. 1. Et his duobus caſibus op
ponitur per modum exceptionis, poteſt etiam opponi poſt ſo-
lutionem factam a fideiuſſore, quia per ſolutionem factam ab
eo, non eſt liberatus reus principalis ipſo iure, ut l. Papinianus.
ff. mand. Et hoc caſu fiet per modum agendi, & ūc officio iudi-
cis, vt no. d. l. ſi res ob. & l. Modeſtinus. & ibi latè Bar. ff. de ſolu.
¶ In ea. gl. in fi. no. diligenter. qñ ſunt duo obligati, vnus princi-
9 paliter, alter acceſſoriè, ꝙ ſi ſoluit qui acceſſoriè eſt obligatus,
in dubio videtur ſoluere principaliter, vt extinguat ſuam obli-
gationem, & illa ipſo iure tollitur: principalis autem non, ſed
ope exceptionis, ne bis creditor conſequatur idem. Vnde cum
durat ēt obligatio rei, non eſt mirū (etiam ſi actum non fuerit,)
ꝙ poteſt ex interuallo fieri ceſſio, ut dixi, ſecus qñ ſunt æquè
principaliter obligati, vt duo rei, duo tutores, tunc ſimpliciter
vnus ſoluendo totalem actionem quæ ambos ligat diſſoluit. un
de niſi actum ſit ꝙ cedatur, nō poteſt fieri ceſſio ex interuallo,
iſte eſt propriè caſus in l. Modeſtinus. ff. de ſolu. & ibi uide de
prædicta ceſſione latiſſimè per Bar. & doct.

ADDITIO.

a Non habet. Sed quæ tunc ſint neceſſaria, & quo ordine procedendū ſit, vide Rom. conſi. 163.

SVMMARIVM.

1 *Acceptilatio vim ſolutionis habet, & idem eſt in iuramento.*
2 *Acceptilatio an, & quando valida ſit.*
3 *Brocardum ſi non valet quod ago, vt ago, valeat vt valere poteſt, quomodo intelligatur.*
4 *Inuito niſi integre ſolui poteſt.*
5 *Acceptilatio generalis an generaliter porrigatur.*
6 *Cogi an quis poſſit ad faciendum generalem liberationem.*
7 *Acceptilatione quæ ſit natura.*
8 *Acceptilatione an, & quando ſit vtendum.*

Item per acceptilationem.

¶ Per acceptilatio-
nē tollitur obliga-
tio verbis ꝯcta, aliæ autem poſſunt in ſtipulationem deduci per
Aquilianā, & demum per ſtipulationē in totū vel pro parte tol
li, cuiuſcunq; formæ vel naturæ exiſtant. h. d. ¶ No. aliud reme-
a dium tollendæ obligationis,[a] videlicet non tm̄ ſolutione, vt ſ.
princ. ſed ēt per acceptilationem. ¶ No. ꝙ acceptilatio nō eſt ve
ra, ſed imaginaria & ficta ſolutio. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi in ſtatu
to fit mentio de ſolutione certo modo facienda, vel ꝙ ſoluatur
gabella, non comprehenderet acceptilationem, quia ſtatuta de
bent verificari in uerbis ꝓprijs, ut l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. ge.
¶ No. ꝙ de natura acceptilationis eſt, non poſſe tollere niſi obli
gationem ꝯctam verbis, qa etiam acceptilatio fit tantummodo
b verbis.[b] ¶ No. ꝙ conſentaneū & naturale eſt vnumquodq; diſ-
ſolui eo vinculo, quo ligatū eſt. facit l. nihil tam naturale. ff. de
reg. iur. ¶ No. conſilium & remediū legale, ꝙ omnis obligatio
quomodocūq; ꝯcta pōt nouari, & in ſtipulationē deduci, & de
ducta pōt poſtea ꝓrijs verbis, & ſic acceptilatione tolli & remo
ueri. ¶ No. in ver. ſicut. ꝙ ſoluere & acceptilare iudicant̄ a pari,
dic, ut ſ. dixi. ¶ No. formā traditā a iuriſconſulto Gallo, Aquilia
næ ſtipul. ¶ No. ꝙ nō tm̄ præterita & pñtia, ſed & futura obliga
tio, non tantum pura, ſed etiam conditionalis poteſt per acce-
ptilationem tolli. ¶ Not. quod non tantum obligatio perſona-
1 lis, ſed etiam realis poteſt per acceptilationem tolli. ¶ † In gl.
immaginaria ſolutio. ipſa acceptilatio tamen habetur pro ſo-
lutione,

ADDITIONES.

a Tollendæ obligationis. Adde in hac materia vnum ꝙ audiui a domino Bal. qui hoc colligebat ex glo. & doct. maximè Sal. in l. 1. C. de pact. quod vbi qs promiſit de non pet. tenetur liberare per Aquil. ſtipul. Purpu.
b Verbis. Sed quid operetur ſuper contractu celebrato re, vide Rom. conſi. 209.

lutione, vt l. ſi ex pluribus. ff. de acceptila. vt in ſimili etiam dici
mus de iuramento, quod habetur loco ſolutionis inter deferē-
tem & iurantem, non tamē etiam eſt propriè ſolutio, vt l. duo-
bus. §. 1. & ibi gl. & doc. ff. de iureiu. ¶ In gl. cæteræ. ibi, cum ſit
ciuilis actus. ſed ſi diceretur, & ſtipulatio eſt actus ciuilis, vt l. 1.
in fi. ff. de pac. & nota. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iure. & tamen
in ſtipul. omnes obligationes etiam iuriſgen. deducuntur, & ſic
tolluntur. Reſpondeo, quòd in habentibus ſymbolum facilior
eſt tranſitus, vt l. in rem §. tignum. ff. de rei vend. ſed ſtipulatio
tendit ad obligandum debitorem, prout etiam primo erat obli
gatus, ideo faciliter obligatio vna trāſit in aliam per acceptila-
tionem, & perimitur obligatio, vnde vt ſibi contraria, non pōt
tollere quod eſt de iuregen. vt hic. ¶ In ea gl. in fi. no. gl. an acce-
ptilatio inutilis habeat in ſe pactum de non petendo? vide etiā
gl. & ibi Bar. Bal. & omnes doc. in l. ſi vnus. §. pen. ff. de pac. & gl.
& Bar. in l. an inutilis. ff. de acce. & latè per Bar. Ang. & Imo. in l.
a 1. §. ſi qs ita. ff. de ver. obl. Et cōclude (vt dicit gl.) quia aut † pec-
cat in forma, & nullo modo valet, vt ſi fiat inter abſentes, vel in
diem, vel ſub conditione, & non habet vim pacti. vt l. an inuti-
lis. §. accepto ferri. ff. de accep. aliàs ſecus. ¶ Et prædicta inducun
3 tur ad illud Brocardū, † ſi non valet qđ ago vt ago, valeat vt va-
lere poteſt. In quo conclude, ꝙ aut conſtat de mente diſponen-
tium, & illam ſerua, aut eſt dubium, & tunc dic, aut cogitat̄ de
obligatione inducenda, & tunc regulariter non valet, etiam vt
valere poteſt, vt l. 1. §. eum qui. & ibi gl. ff. de cōſtituta pec. ¶ Fal-
lit primò quando non eſt differētia in iure conſtituendi, ſed in
modo, vt l. ſi tam anguſti. ff. de ſeru. ¶ Fallit ſecundò, quando ſu-
mus in vltimis volūtatibus, & agitur de diſpoſitione particula-
ri, vt l. Scæuola. ff. ad Treb. ¶ Fallit tertiò, quando eſt defectus in
cauſa efficienti, vt in c. 1. de deſp. impu. Si verò agitur de libera-
tione, & tunc tolle gl. in l. an inutilis. ff. de accep. & hic, quia aut
peccatur in forma, aut in materia, & addas, ꝙ iuſm habet vim
clauſulæ, vt valeat eo modo quo pōt, vt l. cum pater. §. filius ma
trem. ff. de leg. 2. ¶ In iudiciis verò, dic, ꝙ valet vt pōt, dūmodò
nō ſit defectus formę, vt l. ſed & ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero.
ff. de iureiu. ſm Dy. & Bal. licèt Ang. teneat ɔ̄riū, & malè, per l.
& puto. §. 1. ff. fam. erc. cum gl. & de hoc Brocardo, vide Bar. An
ge. & Imo. in l. 1. §. ſi quis ita. ff. de verb. obl. & Cy. & Bal. & doc.
in l. non codicillum. C. de teſt. & Flor in l. ſi tam anguſti. de ſer-
ui. Adde vnum verbum quod dicit Bal. in d. l. ſi vnus. §. pen. ff. de
pact. ꝙ ea quæ ſe habent vt genus & ſpecies, ſi non valet quod
ago vt ago, valeat vt valere pōt, vt d. §. pe. ſic acceptilatio & pa
ctum, quia includunt genus ſub ſpecie. Secus aūt ſi ſe habēt, vt
differentes ſpecie, vt teſtm̄, & codicilli. ita intelligatur d. l. nō co
4 dicillum. ¶ In gl. rectè ſoluitur. in fi. dic, cōcluſiue. Aut ſunt plu
ra debita, & tunc pōt debitor vnū integrè ſoluere, & ille credi-
tor cogitur acceptare, vt l. ſi. ff. quib. mod. pig. vel hipo. ſol. Si ve
rò eſt vnum debitum, & tunc aut pars debiti eſt liquida, & pars
non, tunc cogitur creditor accipere particularem ſolutionē, ſi
pars liquida integra offeratur, vt d. l. quidam exiſtimauerunt. ff.
ſi cer. pe. & ſi non acceptatur, tunc ēt in parte liquida nō dr̄ eſſe
in mora, vel. qui ſolidum. in prin. & ibi Bart. ff. de leg. 2. aut totū
eſt liquidum, & tunc nō admittitur particularis ſolutio, vt l. tu
tor. §. Luc. ff. de vſur. fallit in l. cum hæres. §. item ſi decem. ff. de
ſtatuli. nē fallit in l. placuit. C. de coll. fun. pat. lib. 11. Quid ecō-
tra, ſi debes mihi cētum, an poſſum petere quinquaginta? dic,
ꝙ ſic. vt l. in commodato. §. pe. & ibi Bar. ff. com. niſi debitor di-
cat, ꝙ quicquid volo ɔ̄ eum petere, petam vna ſimul, ne cāę cō-
tinentia diuidatur, vt l. nulli. C. de iud. ita dicit Bar. in d. §. pen. &
in d. l. quidam exiſtimauerunt. & ibi Bart. Bal. Ang. & Imo. in l.
ſcire debemus. in fi. prin. de ver. obl. & Bar. Bal. & Imo. in l. 1. ff.
de acqui. hæred. & Saly. in l. rōnes. C. de prob. & Bar. in l. ſi qui-
dem. C. de tranſact. de quo dic, vt dicit infra de act. §. ſi minus.
5 ¶ In glo. ita compoſita eſt. in fi. quæro, † an generalis acceptila-
tio porrigatur generaliter? dic, ꝙ in dubio generalis liberatio
refertur ad id, de quo ſpecialiter actum eſt, vt l. ſi de certa. & ibi
Bar. Ang. & Sal. C. de tranſac. niſi aliqua verba ſubiiciantur, quę
nō poſſunt ſalua ratione recti ſermonis referri tātummodo ad
ſpecificata; ſed vltra ſpecificata important, & intelligi debent.
Vnde licèt narratio fiat, ꝙ decem quæ tibi mutuaui, reddidiſti
mihi, & propterea generaliter ab omni eo & toto, quod petere
poſſem a te, libero te, intelligitur, ꝙ petere poſſem ratione dicti
a mutui facti de decem, & non ex alia [a] cauſa, vt d. l. ſi de certa. &
l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. ſecus ſi ſubiiciatur, vel alia qua-
cūque dicta de cauſa, vel quid ſimile, quia dicta verba, ſalua ra-
tione recti ſermonis, non poſſunt referri tantum ad dictum mu
b tuum, vnde generalis intelligitur liberatio, [b] etiā quo ad aliàs
obligationes vel cauſas, vt l. ſi ex plurib. §. 1. & ibi Bar. ff. de ſo.

& l. pluribus. & ibi Bar. ff. de accept. ita etiā dicit Bar. in d. l. ſi de
certa. & in d. l. emptor. §. Lucius. & latè in l. Aurelius. §. Caius. ff.
de lib. le. ¶ Vnde ſis cautius ſemper qn̄ facis iſtas liberationes ge
6 nerales, qualiter verba concipiantur. ¶ † Quæro, an aliquis co-
gatur qn̄ ſoluitur per debitorem debitū, facere liberationē ge-
neralem, vel tantummodo in illis decē? dic, ꝙ non cogitur fa-
cere generalē liberationē, ſed tantūmodò de receptis, vt l. Aqui
liana. & ibi Bar. ff. de tranſa. Vnde perpetuo no. qn̄ fit liberatio,
& in ea dr̄, ideo dictam liberationē fecit, quia confeſſus fuit ſi-
bi plenariè ſatisfactum, & nunquam apponas, ꝙ ipſum libera-
7 uit per acceptilationem, id eſt, quia † de natura acceptilationis
ſit, vt cum quis confiteatur ſe ſolutum illud quod ſibi ſolutum
non eſt, illa videntur appoſita magis ad ſolennizandū accepti-
lationem, quàm quod hoc ſit verum, quod plenariè fuit ſibi ſa-
tisfactum, vt l. 4. §. nunc de effectu. ff. de libe. leg. ita ſingu. dicit
Bart. in d. §. Caius. in fi. & in l. 1. ff. q̄ in fraud. cre. & in l. ex duo-
bus. ff. de duob. reb. & in l. ea ſtipulatione. & ibi doc. ff. de do. &
ibi Raph. & Bar Raph. in l. ex plurib. §. 1. de ſo. & C. quæ in frau.
cre. qđ perpetuò no. quia vidi multos peritos errare, quia ſem-
per faciunt liberationem per Aquilianam ſtipulationem, & ac-
8 ceptilationem ſubſecutam. † Tu autem, qn̄ eſt vera ſatisfactio,
nūquam per acceptilationem facias liberationem, ſed qn̄ eſſet
ſimplex confeſsio de recepto, tunc eſſet vtilis acceptilatio, quia
non pōt opponi per creditorē exceptio de non recepto, ſiue de
c non num. pec. [c] vt eſt text. & ita no. ibi Bar. in l. ſi acceptilatum
fuerit §. 1. & ibi Bar. ff. de acce. & no. Bar. in d. l. ſi ex pluribus. in
prin. ff. de ſolu. Sed Raph. in d. l. ſi ſtipulatum. & in d. l. ſi ex plu-
ribus. tenet contra Bart. quod alia eſt confeſsio, & alia eſt acce-
ptilatio, quia non eſt verum ꝙ acceptilatio fiat, quòd cōfeſſus
eſt habuiſſe, ſed quia accepto fert, vt hic, & l. ſi acceptilatio. in
fi. ff. de accep. Item acceptilatio iſta, illo caſu fit ad abūdātē cau
telā, ergo non nocet. l. qui mutuam. ff. mand. itē dicit, quòd non
eſt omninò ſuperflua, quia ſi confeſsio probetur falſa, remanet
acceptilatio. & illa no. quia ſunt magni effectus, quia ſi eſſet ſo
lutio non reſcinderet̄ ita faciliter, ſicut ſi eſſet donatio. Sed licèt
credam opinionem Raph. fore veriorem, non tamen poſſet in
practica obtineri contra Bar. licèt ipſe dicat, quòd ſemel obti-
nuit ¶ In gl. quaſi. in fi. dic, quòd licèt actio in rem non p̄ſuppo-
nat obligationem, vt infra de actio. §. 1. nec etiam officium iu-
dicis, vt l. qui per colluſionem. ff. de actio. empt. tamen præſup-
ponit quandam æquitatem, quia decernitur actio, & illa æqui-
tas eſt illa, quæ nouatur, vt dicit glo. de exceptione, in l. 1. in fi.
magnæ gl. & ibi Bar. ff. de præto. ſtipul.

ADDITIONES.

a Alia cauſa. Adde Rom. conſi. 22.
b Liberatio. Adde Alex. conſi. 42. vol. 1. & conſi. 65. volu. 5. Fely. in ca. ſedes. de
reſ. Iaſ. in l. ſi de certa. C. de tranſact. Puip.
c Pecunia Adde Rom. conſi. 209. ubi dicit, quòd licèt acceptilatio interpoſita
ſuper contractu re celebrato ſi operetur effectualiter, tamen operatur in vim
ſimplicis conuentionis.

SVMMARIVM.

1 *Nouatio qualiter fiat. & nu 5.*
2 *Pupillus quando contra naturalem obligationem reſtituatur.*
3 *Nouatio an, & quando præſumatur.*
4 *Fideiuſſores ſecundi an primos liberent.*
6 *L. ſi. C. de nouatio declara.*
7 *Campſoris promiſſio an liberet debitorem.*
8 *Nouationum genera, & effectus.*

Præterea. ¶ Interuentu nouæ perſonæ olim fiebat noua-
tio, etiam ſi a pupillo ſtipulet̄ quod alius mihi
debet, non autem a ſeruo: hodie verò non præſumitur noua-
tio, niſi expreſsè hoc agatur. h. d. ¶ No. quòd ſi aliquis promittat
id quod alius debet, olim ipſo iure fiebat nouatio, quia ille qui
nouiter promittit, obligatur, & ille qui primò tenebatur, eſt li-
beratus. ¶ No. & tene menti, quòd etiam ex naturali obligatio-
ne tm̄ fit nouatio antiquæ & validæ obligationis. ¶ No. quòd
qn̄ ſecunda obligatio eſt penitus nulla, prima non nouat̄ ¶ No.
quòd ēt non interueniēte noua perſona, ſed ſi antiquæ obliga-
tioni aliquid addat̄ uel detrahat, tū fit nouatio. ¶ No. quòd obli
gatio conditionalis ita demum nouat primā purā, ſi conditio
euenerit, & nō ante. ¶ No. quòd olim ēt per p̄ſumptiones fiebat
nouatio, hoc eſt, quoties p̄ſumi poterat, quòd inter cōtrahētes
animo nouandi ſecunda obligatio interceſſerit, ut l. 2. ff. de no-
uatio. ¶ No. quòd hodie niſi expreſſum ſit inter ɔtrahētes, quòd
cōuenerūt pp nouationem prioris obligationis, nunquā fit no
uatio, ut hic, & in l. ſi. C. de noua. ¶ No. quòd qn̄ nō fit nouatio,
poteſt

poteſt & prima & ſecunda obligatio durare, facit l. qui bis idē.
& l. ſi dari. & ꝙ in eis no. ff. de verb. oblig. ¶ In gl. nouatione. ibi,
1 per ſtipu. vt ſubiicit. Sed Bart. in l. 1. ff. de noua. dicit, † ꝙ etiā per
alium contractum poterat fieri nouatio, alleg. tex. fin. in l. ſi mā
dato meo. §. fi. ff. mand. Aduertas tamē, dicit ipſe, ꝙ licèt quādo
fiebat per ſtipulationem præſumebatur nouatio, tamen ꝙ ſine
ſtipulatione, non præſumebatur, niſi hoc ageretur, vt eſt caſus
in l. item illa. §. fi. ff. de conſti. pecu. & in d. l. ſi mandato meo. §. fi.
Sed ſecundum Pau. de Caſt. in d. §. fi. in d. l. ſi mandato meo. ille
tex. non probat dictum Bar. quia ibi ex ſolo mandato facto per
debitorem vel fideiuſſorem non tollitur actio prima, ſicut Bar.
videtur ſenſiſſe in d. l. 1. & in l. ſingularia. in fi. ff. ſi cer. pet. ſed tol
litur per ſtipulationem animo nouādi interpoſitā, in primo ca
ſu illius §. & in ſecundo tollitur per iudicium animo nouandi
ſuſceptum. Et ita ſentit gl. in verbo, mandato. quæ exponit. i. pro
pter mandatum. q. d. mandatum non fit ex mādato, ſed ex ſuſce-
ptione iudicij propter mandatum, ſed tu dic, ꝙ de d. Bar. eſt gl.
ordinaria in l. vbi quis pro alio. ff. de conſti. pecu. ¶ In gl. a pupil
lo. in fi. vide quæ dixi ſupra de inuti. ſtipu §. ſi pupillus. ¶ In glo.
2 nulla eſt. ibi, an verò nō reſtituatur, quia &c. no. gl. ꝙ † pupillus
contra naturalem obligationem tm̄, nō reſtituitur. idem no. gl.
in l. puberes. & ibi vide doc. ff. de ver. obl. & in l. ſi pupillus. ff. de
arb. & in l. ſi minor. ff. de procu. in glo. magna. & ita cōmuniter
tenetur, licèt gl. in l. Marcellus. ff. de fideiuſ. teneat, ꝙ reſtituatur.
Sed pro primis gl. Bar. ibi allegat caſum in l. in cauſæ. la 2. ff. de
mino. niſi virtute talis obligationis naturalis ſolueret, quia tūc
& aduerſus ſolutionem, & aduerſus naturalem obligationem,
ex quibus læſus eſt, poteſt reſtitui, vt l. interdum. ff. de cōdi. inde.
licèt in illo tex. ipſo iure ſine reſtitutione pōt petere pupillus
reſtitui ſibi pecuniam ſolutam, quia interdū perſona reſtitutio-
ni locum facit, de quo ibi per Bar. & do. Pau. de Ca. quia hoc mi
hi placet, per illum tex. licèt cōiter teneatur ꝙ nō ipſo iure, ſed
per reſtitutionem in integrum. ¶ In gl. nō idem. in fi. dic, ꝙ ſer-
uus non poteſt eſſe fideiuſſor alicuius, niſi ex cauſa peculiari, vt
3 l. 3. §. ſi filiusfa. ff. de pecu. ¶ † In gl. nouatio fit. in fi. no. iſtam glo.
in primo intellectu, ꝙ in nouatione reperiūtur tria iura. & idē
vult Bart. in l. pen. de præto. ſtip. vbi in effectu concludit, ꝙ iure
Digeſtorum in ſtipula. conuentionali, aut ſecunda, cōtinet plus
quā in prima, aut tantūdem, aut aliud prorſus diuerſum. Primo
caſu, præſumatur nouatio, ſecundo caſu, non, vt l. qui vſumfru-
ctum. ff. de verb. obl. quod eſt verum, quādo continebat minus
re. Si verò ſecunda continebat minus tempore, ſecus videbatur
vt hic, & infra dicam. Tertio caſu, quando continebat tantūdē,
& tūc, aut interueniebat noua perſona, & præſumebatur noua-
tio, vt hic, niſi eſſet actū, ꝙ eſſent duo rei, vt l. 3. §. 1. ff. de duob.
reis. Aut interueniebat noua perſona, & non præſumebatur no
uatio, vt l. ſcire debemus. ff. de verb. obl. in prin. & ibi gl. Quar-
to caſu, non præſumebatur nouatio, niſi expreſſè hoc ageret, vt
l. fundum Cornelianum. & ibi no. ff. de donat. Hodie vero nun-
quā præſumitur nouatio niſi hoc agatur expreſſè, vt hic, in fin.
Aduertas tamen, ꝙ vbicunq; olim præſumebatur nouatio, ēt
tacitè, hodie fit nouatio ſaltē ope exceptionis, vt no. glo. Bar. &
Ang. in l. 2. ff de noua. etiā gl. & doc. in l. fi. C. de noua. & Bar. &
Ang. in d. l. pe. ¶ Ex his, Bar. in d. l. pe. ff de præ. ſtip. infert, aliquis
4 dedit † fideiuſſores de iudicio ſiſti, & iudicato ſoluendo, poſteā
iterato dedit alios fideiuſſores, vtrum videatur a prima obliga-
tione receſſum, & primi fideiuſſores videātur liberati? & videt
ꝙ ſic, ſaltem ope exceptionis, per illum tex. coniuncta glo. in
l. 2. ff. de nouatio. Sed Bar. tenet contrarium, qui ſic debet intelli
gi, quando obligatio principalis eſt reuocata, & non fideiuſſo-
res dati. ¶ Ex quo infert, ꝙ ſi ille qui primo reſpōdet accuſatio-
ni, dedit fideiuſſores, & ſi iteratò reſpōdeat & promittat, & ite-
ratò dedit alios fideiuſſores, primi ſunt liberati ope exceptio-
nis, p d. l. pe. licèt ſi poſt primos fideiuſſores datos, alios daret,
& iterū alios daret mētione facta primæ obligationis, tūc pri-
mi fideiuſſores non eſſent liberati, & ſecundi accederent, vt l. ſi
Titius. ff. de fideiuſ. Sed in eo ꝙ Bar. & Ang. dicunt per illas glo.
a hic, ꝙ hodie ſemper fiat nouatio, [a] ſaltem ope exceptionis &c.
Raph. & Imo. in d. l. 2. & in d. l. pe. tenent cōtrarium, quia iſtud
5 eſt directò contra d. l. fin. C. de noua. qua dicitur, ꝙ † olim fieret
nouatio, ſiue addatur, ſiue detrahatur, ſiue interueniebat noua
perſona, tamē hodie nihil penitus innouatur de prima obliga-
tione, niſi expreſſè fuerit actum, quòd recedatur a prima, & idē
habetur hic. Dic igitur non poſſe fieri nouationem, etiam ope
exceptionis, quia illa dictio vniuerſalis negatiua, penitus, nihil
falſificaretur. facit glo. in clem. 1. in verſicu. nullus. de præben. &
in l. ſi is, qui quadringenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. & hoc credo
de iure verius. Et ponderanda etiam ſunt alia verba d. l. fin. ibi,
niſi ſpecialiter remiſerit. & ibi hoc expreſſerit, quia oportet ſi
in ſpecie agatur, ꝙ fiat nouatio, & non ſufficit ſimpliciter agi,
quia poſſet intelligi tacitè. vt dict. l. 2. ſed opus eſt, ꝙ hoc ex-
primant. facit quod habetur in l. fin. §. defenſionem. C. de admi.
tuto. & no. Bart. in l. prætor ait. §. 1. ff. de noui oper. nuncia. & in
l. 1. ff. de vulga. & pupilla. & hoc videtur velle Bal. in d. l. fi. quia
6 † multum verba illius l. fin. ponderat, & maximè ibi, verbis. &
ibi naturalibus. & ibi, non verbis extrinſecus. Vnde cum dicit,
verbis naturalib. ideſt voce expreſſis, & naturali organo, opor
tet fieri nouationem, & non per extrinſecum intellectum ver-
bis ſuperuenire, & ſic illa dictio, verbis, non ablatiui, ſed datiui
caſus eſt. Pōderat ibi, etiam extrinſecus, ſcilicet præſumptionē,
quaſi dicat lex non addat verbis aliquam præſumptiuā noua-
tionem. & hoc etiam videtur ſentire Sal. in d. l. fin. quia dicit, ꝙ
ſi olim non tantum ex coniectura legis, ſed etiam ex verbis cō-
trahentium, poſſet colligi mens etiam tacitè, ꝙ fieret nouatio,
tunc hic nō corrigitur, ſed fiet nouatio hodie ope exceptionis,
& ita intelligantur dictæ tres gl. Si autem olim fiebat nouatio
tantummodò ex coniectura legis, vtputà, per interuentum ſim
pliciter nouę perſonæ, olim fiebat nouatio, vt ſi naturaliter tan
tum obligaretur, vt hic. & tunc hoc hodie corrigitur per d. l. fi.
& hic in fi. & idem ſi primæ obligationi addatur vel detrahat,
vt hic. Si autem verbis apparet, quòd in ſecundam voluerunt
transfundere primam, licèt non dicant animo nouādi, tunc iſte
caſus non corrigitur, vt fiat nouatio ope exceptionis, & ita in-
telligatur glo. Bartol. & Angel. & illud eſt veriſſimum, & fortè
cum pro iſta opinione ſit caſus legis, & a Bal. & Sal. & ab vtro-
que domino meo teneatur, obtineret in practica. Et iſtā opi-
nionem aliàs ſus conſulendo ſecutus. Prætereà non rectè alleg.
d. gl. quòd omni caſu fiat nouatio, hodie ope exceptionis, vt di
xi ſupra, immo ſub his verbis dicūt, videlicet, ſed hodie expreſ-
ſè fit nouatio. vt l. fi. C. eo. ſi tamē fieret tacite, et hodie dico cō-
petere exceptionem &c. dicit enim, quòd ſi fieret hodie tacita
nouatio, ꝙ ſaltem daretur exceptio, non autem dicit, quòd om
ni caſu quo olim fiebat tacite, hodie fit ope exceptionis, vt cla-
re colligitur ex verbis glo. ¶ Et prædicta inducuntur per Barto.
in l. ſingularia. in verſic. veniamus ad ſecundam partem &c. ff. ſi
7 cert. peta. ad quæſtionem quotidianam, † quòd ſi feciſti, ꝙ cam-
pſor promittit pro te creditori tuo, an ſis liberatus, ita, quòd ſi
campſor efficiatur nō ſoluendo, periculum ſit creditoris. & te-
net, quòd ſi ille campſor promittit tibi centum quæ debeo, ſta-
tim ſum liberatus, quia iſta promiſſio quam habes, cedit loco
ſolutionis, vt l. ſi pupillus. §. 1. ff. de ſol. ſi autem nihil promiſit
tibi, ſed tantummodò mandaui campſori, ꝙ ſolueret tibi, tūc
ego nō ſum liberatus, vt ibi per eum, & pro hoc facit quod no.
Bal. in l. fi. C. ad l. Fal. & idem voluit etiam Angel. in d. l. pen. di-
cēs, quòd ſaltem ope exceptionis erit primo caſu liberatus. Sed
idem Ang. in l. qui vſumfructum. ff. de verb. oblig. tenet contra-
rium. Vnde dic ſecūdum Imo. in l. pen. quia aut eſt facta delega-
tio, & tūc eſt clarū, quòd fit nouatio. vt l. delegare. & ibi Bar. &
Imo. ff. de noua. nec hodie corrigit per d. l. fi. quia aliud eſt dele-
gare, & aliud nouare, vt voluit Barto. in d. l. delegare. & qn̄ fiat
delegatio, & quomodo, vide l. 1. cū ibi no. C. de noua. aut nō fit
per modum delegationis, & tunc aut promiſſio campſoris fit
tali mō, quòd fit verbis expreſſis cōiectura nouationis, vt dixi,
ſecundum Sal. licèt Io. de Imo. idem dicat, nec de Saly. mentio-
nem faciat, & tunc ego ſum liberatus, ſaltem ope exceptionis,
alias nullo modo ſum liberatus, vt patet per prædicta, quæ no.
8 quia quotidiana ſūt. ¶ † Addas quòd alia eſt nouatio volūtaria,
vt q̄ fit ex voluntate contrahentiū, vt dixi, alia neceſſaria, quæ
fit ex iudicio moto. vt l. 1. C. de iud. cum ibi no. per gl. & doc. &
maxime Ang. in repetitione. & ideo aduertas, quòd in nouatio
ne neceſſaria intelligunt oīa priuilegia, pignus, & alia neceſſa-
ria in ſecundā trāslata, ſecus in uolūtaria. ut l. ſolutum. in prin.
& ibi Bar. ff. de pig. actio. & l. aliā cauſam. & ibi Bar. ff. de noua.
uide tamen ſingulariter dictū Bar. in l. emptor. ff. de noua. quia
ſunt uerba multum attendenda. nam ſi dico, promitto tibi quic
quid ex uendito me dare facere oportet, & tunc in ſecunda nō
ueniunt uſuræ ex mora, quæ ueniebāt in prima ex empto, quæ
eſt bonæ fidei, ſecus autē ſi dico in rem, utputà, quicquid ex cā
uel occaſione uenditionis, uel quicquid ex uendito me date fa
cereue oportet, promitto. tunc iſto caſu debentur uſuræ præte-
ritæ tanquam ſors, ſed nō in primo caſu. quod no. ſingulariter.
& uide quæ ſcripſi infra de actio. §. fuerat. in uerſic. an autem. &
quando ſit actio de dote &c. dic, etiam ut ibi, &c.

ADDITIO.

a Nouatio. An hodie fiat nouatio, niſi expreſſè agatur. vide Rom. conſi. 125.
Alex. conſi. 53. & 72.

SVMMARIVM.

1 *Obligationes pœnales an ſolo conſenſu tollantur.*
2 *Res an, & quando dicatur integra.*
3 *Precariū emptoris an requiratur ad diſſolutionē precarij vēditoris.*
4 *Res quæ fuit vere tradita, & ex conuentione debet retrocedi, an debeat ab emptore eodem pretio reuendi, vel ſimpliciter retrotradi.*
5 *Nouatio quotuplex ſit.*
6 *Obligatio quibus modis tollatur, & nu. 7. & 8.*
9 *Interitus an liberet debitorem.*
10 *Inſtrumentum cācellatum repertū penes debitorem, an eum liberet.*

Hoc amplius. ¶Contractus, qui conſenſu contrahitur,
contrario conſenſu, re non ſecuta, diſſol-
uitur. h.d. ¶Not. ꝙ nihil eſt tam naturale, quod diſſoluitur eo
vinculo, quo ligatum eſt. ¶No. ꝙ reintegra poteſt conſenſu re-
cedi a contractu conſenſu celebrato. facit §. rectè ſupra man-
da. ¶No. ꝙ quando res vendita eſt ſoluta, vel pretium, non po-
teſt ſimpliciter contrario conſenſu recedi a cōtractu, niſi actus
1 retro ſimilis fiat, dixi ſupra de contrahen. emptio. in prin. ¶†In
glo. quæ conſenſu. ibi. l. ſi tibi. §. quædam. dic, glo. ibi dicit idem
in aliis ſimilibus cauſam formoſam continentibus cum ſit ea-
dem ratio. vt l. iſtud. ff. ad l. Aquil. & ratio eſt, quia cum obliga-
tiones deſcendentes ex maleficio non ſint ex conſenſu, vt l. 1. §.
vſque adeò. ff. de iniuriis & omnino ibi vide Bar. & quod ſcri-
pſi in trac. meo Malefic. in verſicu. contra voluntatem dicti Ti-
tij ſunt debiliores, & cum ſint pœnales debiliores. quod intel-
lige, ſi ſunt ex maleficio, ſecus ſi ex contractu, vt tutelæ, pro ſo-
cio. & ſi quæ ſunt famoſæ, vt l. 1. ff. de infa. & tamen non tollun-
tur pacto nudo. vt l. iuriſgentium. §. idem Marcellus. ff. de pact.
& quod dicitur, ꝙ ſunt pœnales, intellige ab vtraq; parte, non
ab vna. vt §. item miſta. infra de act. & quod ibi ſcripſi, vbi om-
nino videas. & quod dixi, ꝙ poſsit tolli pacto, intellige, quò ad
præiudicium partis, non fiſci, vel reipub. vt l. 2. & ibi glo. & Bar.
ff. ad Syllan. & ſic quod quis fuerit vulneratus & pacem faciat,
non tamen malefactor eſt liberatus a pœna publica & fiſcali,
quod bene not. ſicut etiam princeps faciendo gratiam malefa-
ctori non poteſt tollere ius pœnæ quæſitæ parti priuatæ, vt l. ve
nia. cum glo. C. de in ius vocan. & no. glo. & doc. in l. ſed ſi hac.
2 §. 1. eod. tit. ¶†In glo. neq; pretio. in fi. dic, ꝙ licèt ſolutio partis
pretij & traditio rei facta faciant rem deſinere eſſe integram,
ſiue verè, ſiue fictè res tradita ſit, vel quaſi mortua ſit ſine ven-
ditoris culpa, ꝙ habetur pro tradita, vt l. cùm emptor. §. fi. ff. de
reſcin. vendi. ſi autem eſſent datæ arrhæ ſimpliciter pro arrhis,
non dico pro arrhis, & parte pretij, vt dixi, infra de contrahen.
emptio. in princ. ſiue etiam dati ſunt fideiuſſores, vel etiam pi-
gnora, tamen dicitur res integra, vt l. 2. C. de reſcin. vend. l. 3. ff.
3 eo. tit. ¶Quid autem †ſi venditor conſtituerat ſe precario nomi
ne emptoris poſsidere? Iſtam quæſtionem format gloſſ. in l. ab
emptione. ff. de pac. & finaliter poſt argumenta hincinde tenet,
ꝙ requiratur actus retro ſimilis, quia per conſtitutionem preca
rij, res videtur tradita, vt l. quædam mulier. ff. de rei vend. quod
Iaco. Butr. dicit fore verum, vbi actus traditionis fuit verus re-
quiritur etiam vera retro traditio, ſed vbi fuit fictus per conſti-
tutionem precarij, etiam ꝙ retro ſimilis fictus interueniat, vt pu
tà, quia contrarium precarium emptoris interuenit, pp quod
reſoluitur precariū vēditoris, & hoc ſufficit, & erit vnus actus
reſolutiuus. & prædicta intellige vera, quàdo tempore quo ven
ditor conſtituit poſsidere, verè poſsidebat, aliàs autem etiam ſi
poſſeſsio poſteà ſuperueniat, talis poſſeſsio non requiritur cō-
trarium precarium, vel cōſtitutionem emptoris ad diſſolutio-
nem venditionis, & eſt ratio, quia precarium venditoris non te
nebat, ex quo non poſsidebat, & ſic non requiritur precarium
contrarium, vt not. glo. in l. a Titio. in gl. fin. ff. de rei vend. quod
eſt ſingulariter not. ſecundum Saly. in d. l. 1. C. de reſcin. vendi.
4 ¶†Quid ſi fuit res verè tradita, & debet retrocedi ex conuētio-
ne, an debeat emptor eodem pretio reuendere, vel ſimpliciter
retrodare? quidam in glo. in d. l. 1. tenent, quòd ſic, videlicèt, ꝙ
debeat reuendere, ſed malè, quia ſecundum hoc eſſent duæ em-
ptiones, & ſic duæ gallinæ eſſent ſoluendæ. quod no. ſecundum
Sal. ibi. ¶In gloſ. magna, ibi, idem per acceptilationem. in mate-
ria acceptilationis aliquas regulas affirmatiuas, & aliquas nga-
tiuas vltra ea quæ dixi ſupra eod. §. 1. vide in tex. & Bart. in l. &
per iuſiurandum. §. 1. in fin. ff. de acceptil. ¶In ead. ibi, & l. aliam
5 dic, vt dixi ſupra eo. §. præterea. †nam aliqua eſt nouatio volun
taria, aliqua neceſſaria per iudicium, vt d. l. aliam. Alia non eſt
propriè nouatio, ſed adiectio primæ obligationi, vt l. 1. cum ibi
not. per Bart. & Ang. C. de indi. quando quis eſt damnatus per
a ſententiam, non tollitur prima, ſed oritur ex ſnīa noua actio[a]
in factum, vt l. actori. C. de rebus credito. & l. 4. §. ſi ex conuen-
tione. & l. miles. §. iudicati. ff. de re iudi. de quo vide plenè no. p
glo. Iacob. Butr. & Angel. in repet. in d. l. 1. de iudi. Et uide Bart.
in d. l. Iul. uerum debitorem. ff. de condi. indebi. ¶In eadem ibi,
item per compēſationem. dic, dummodò apertè fuerit oppoſi-
ta. ut l. ſi conſtat. cum ibi not. per glo. & doc. C. de compenſa. &
dic, ut de materia compenſationis bene dicam in d. §. in bonæ fi-
6 dei. & §. penult. infra de actio. ¶†In ead. glo. ibi, & item per de-
legationem, & dic, quòd inter delegantem, & illum cui ſit dele-
gatio, ſit ſolummodò delegatio ſtip. uel lit. conteſt. ut l. 1. C. de
noua. & l. ſolutionem uel iudicium. & ibi Bart. ff. de ſolut. ita di-
cit Bar. in l. delegare. ff. de nouatio. & de iſta materia obligatio-
nis, uide tex. gloſſ. & omnes doct. in l. 1. C. de noua. & l. delega-
7 re. & ibi Bart. Angel. dominum meum. ff. eod. titu. ¶†In eadem
ibi. item per confuſionem debiti, & quando fiſcus ſuccedit de-
portato debitori, ut ibi. & in d. l. ſi debitori. & uide l. Vranius. &
quod ibi Barto. ff. de fideiuſ. & uide bonum tex. in l. ſi ei cui. §. 1.
8 ff. de euic. & l. ſi ſocij. in princ. & quod ibi ſcripſi. ff. de ſol. ¶†In
b eadem ibi. item per oblationem.[b] dic, dummodò talis oblatio
fiat congruo loco, & tempore. ut l. ſi ſoluturus. & ibi uide Bart.
ff. de ſol. & procedit in rebus mobilibus, in rebus autem immo
bilibus ſufficit oblatio, etiam ſine conſignatione, uel depoſitio-
ne, quia in re immobili non poſſet habere locum, ut l. ſi mora.
& ibi glo. & ibi de materia plenè uidē Bart. Angel. & Rapha. &
Imo. ff. ſol. matr. in l. acceptam. & ibi glo. Bart. & plenè Bald. &
Sal. & omnes doc. C. de uſuris. & l. obſignatione. C. de ſolut. &
prædicta procedunt in extraiudiciali. In iudicio autem ſufficit
oblatio ſola. de quo uide tex. glo. Bart. Bal. & Sal. in l. ſi rem. §. fi.
ff. de pigno. actio. Et aduertas, quòd ſufficit offerre marſupium
cum pecunia, licèt pecunia non numeretur, ut no. glo. in Auct.
ut ob. inſtan. do. §. 2. & not. Bar. in l. cum ſeruus. ff. de conditio. &
demonſt. quod qualiter intelligatur, uide ibi Imo. in l. ſi mora.
ff. ſolut. matr. quia opus eſſet, quòd teſtes uiderint intromitti in
ſacculo dictam pecuniam, & ſigillari. quod credo uerum, aliàs
faciliter poſſet fieri fraus, & quod in ſacculo ſigillato non eſſet
pecunia, uel bona pecunia, uel non tanta pecunia &c. ¶In ead.
9 ibi, item † per interitum &c. dic, ſi mora non præceſsit, aliàs au
tem mora interueniante non liberaretur interitu, ut d. l. ſi ex le-
gati. item intellige, quando erat debitor ſpeciei. ut ibi, uel quan
titatis reſpectu ſpeciei, ut l. Titiæ textores. in fi. ff. de leg. 1. & in
l. in naue Saufelli. ff. locat. & l. quidam teſtamento. §. ſi ubi. ff. de
leg. 1. & facit l. ſi uerò. §. fin. cum l. ſequen. ff. ſol. matr. de quo ui-
de quæ plenè habentur per glo. & doc. maximè Bart. & Bal. &
Sal. in l. quod te. ff. ſi cert. pet. dic, ut in dictis locis. ¶In ead. ibi, &
chirographi redditionem. dic, factam per creditorem debitori,
cum nullam aliam utilitatem poſsit afferre redditio talis inſtrū
mēti, ut l. 2. ff. de pac. & ideo ſi debitor poſteà reddat creditori,
uidetur ſe reponere in ſuam obligationem. arg. l. ſi unus. §. pac.
10 ff. de pac. ¶†Quæro, inſtrumentum reperitur penès debitorē,[c]
c an præſumatur liberatus? dic, aut debitor, qui habet penès ſe in
ſtrumentum cancellatum, allegat ſe liberatū pacto, & non pro-
bat, niſi probetur inſtrumētum redditum per creditorem, ut d.
l. 2. in tex. & glo. Aut allegat ſe liberatum ſolutione, & tunc aut
erat perſona domeſtica creditoris, qui uerisimiliter potuiſſet in
ſtrumentum tollere, & ſolutio facta non præſumitur, ut l. 1. §. il
le autem. C. de lati. liber. tollen. Aut nouerat talis perſona dome
ſtica, & præſumitur liberatus ſolutione. l. ut l. ſi chirographum.
ff. de probat. & ita dicit Cyn. in l. ſi de poſſeſsione. & ibi omnes
docto. C. de proba. & Barto. in l. 2. ff. de pact, quod no. ¶In eadē
glo. ibi. §. præterea. dic, ut ibi, dixi plenè in uerſic. in gloſ. ſimili-
bus, ibi, ſed iſto caſu non ideo &c. cum multis uerſicu. ſeq. ubi
plenè tracto materiam iuramenti in litem, & uide quæ ſcripſi
plenè infra de actio. §. item ſi quis poſtulante. in uerſic. & præ-
mitte quòd ſunt plures ſpecies iuramenti &c. cum aliis uerſicu
lis ſequentibus, dic omninò ut ibi.

ADDITIONES.

a Noua actio. Vide Rom. allegato conſi. 131 in fi.
b Per oblationem. Qualiter ſit ſienda oblatio, ut quis euitet pœnam, vide Petr. de Anch. conſi. 85.
c Penès debitorem. Adde Rom. conſi. 446.

Libri tertij finis.

LIBER QVARTVS.

De oblig. quæ ex delicto naſcun.

SVMMARIVM.

1 *Statutum duplicans pœnam committenti maleficium de nocte, an cōprehendat blaſphemantem, vel alicui verba iniurioſa dicentem.*

5 *Socius quando furtum faciat.*
6 *Hæreditatis iacentis an furtum fieri poſſit.*
7 *Inquiſitus de furto an liberetur, domino rei furatæ dicente furtum de eius voluntate factum fuiſſe.*
8 *Ius naturale variis modis accipitur.*
9 *Vſurarius manifeſtus quis cenſeatur.*
10 *Adiuuari an impune poſſit, qui offenditur.*
11 *Malefactor & delinquens a quolibet capi poteſt.*
12 *Contumax manifeſtus quis dicatur.*

CVm ſit expoſitum. Totus iſte tit. diuidit̃ in nouē partes. Primò, cōtinuat iſtū librū ad librū p̄cedētē. Scdò ponit diffinitionē, alluſionē, & diuiſionē furti. Scđa ibi, furtū eſt ↄtrectatio. Tertiò, ponit duo gña furtorū, eorū pęnā annectēdo. Tertia ibi, manifeſtus fur eſt. Quartò, in quib. reb. fiat furtū, & qñ furtū excuſet̃, ibi, furtū aūt fit. Quintò, qñ q̄s p̄ſtat opē, ibi interdū furti. Sextò, qñ illi qui ſunt in ptāte alterius, dño vel pr̄i furaor̄. ibi, ſecunda qui. Septimò, cui cōpetit actio furti. ibi, furti aūt actio. Octauò, an impubes cōmittēs furtū teneatur. ibi, in ſumma. Vltimò ponit q̄ ſit vera pœna furti manifeſti, & non manifeſti. & h. d. Omnis obligatio ex delicto, naſcitur ex re. i. ex maleficio. h. d. ¶ No. in prin. q̇ Imperator cōtinuat ſe a libro p̄cedenti, licèt ſimus in principio libri. Idem facit ſupra de rerū diuiſio. in prin. & ad idē eſt tex. in l. 1. in prin. ff. ad Treb. & facit l. 1. ff. de rei ven. & facit gl. in rub. de act. emp. Sed poſſumus dicere, q̇ ex his iuribus patet, q̇ magis fit continuatio materiarū, non aūt rubricarum, ſiue titulorū, vt dixi ſupra eo. in rub. prooemij. in fi. & ſ. eod. de leg. in prin. & ſupra eod. per quas perſonas nob. acquiri. §. fi. & infra de act. in rub. Et per ↄñs ſi fit continuatio, cum ſumus in principio libri eſt contra gl. in rub. ff. de cōd. fur. ſed licèt allegetur gl. in rub. ff. de act. emp. tñ iſte tex. melius probat, videlicet, q̇ licèt in prin. libri non ſit neceſſe cōtinuare a rub. præcedenti, tñ a libro præcedenti continuari poteſt, quādo materiæ ſunt conformes & conſecutiuæ. vt hic. ¶ No. q̇ obligatio ex ↄtu vel quaſi, hēt quadruplicē cām originariā a qua naſcitur. Ex delicto aūt nō habet niſi vnicā; videlicet, ex maleficio. ¶ In gl. ex maleficio. ibi, licèt hic p̄mittat dicere, dic, q̇ iſta gl. non fuit neceſſaria, q̄a Impe. nō dicit, q̇ in iſto tit. ſit de oīb. maleficiis tractaturus, ſed in iſto lib. 4. ¶ In ea. glo. in fi. no. q̇ nō eſt inconueniens q̇ rub. ſit aliq̄ñ generalior textu, de quo dic, vt dixi ſupra in rub. prooemij. ¶ In gl. iniuria. in fin. no. & ſigna hãc gl. q̇ maleficiū fit ēt verbis, & literis, & pro hoc l. ex maleficiis. ff. de act. & obl. Sed contrarium tenet Bar. in l. aut facta. in prin.
1 per illum tex. ff. de pœnis. vbi infert, † q̇ ſi ſtatutum duplicat pœnam committenti maleficium de nocte, q̇ ſi cōtumelietur, vel blaſphemet, pęna non debet duplicari. Et rñdet ad d. l. ex maleficiis, quod ibi loquitur, q̇ maleficiū ſit largo modo, ſed nō pro-
a prię, quia aliud eſt maledictū, & aliud malefactū.[a] Et verbo nō fit maleficium. vt l. ſi quis vxori. §. neq; verbo. ff. de furt. ita ergo poterit intelligi iſta gl. licèt eā nō alleget, ſed Bal. in l. fi. in fi. C. vi bonorum raptorum. tenet cōtra Bar. & ſic vr̄ ſequi hanc gl. licèt de ea non faciat mētionē. Nam ſtatutum duplicat pęnā in
b palatio,[b] vel de nocte duplicat, pp̄ atrocitatē delicti. Et in caſu noſtro reſultat maius delictum propter locum, vel pp̄ noctē. igitur dēt pœna duplicari, vt l. atrocē. infra de iniur. & §. atrox. C. de iniuriis. & fortè hoc eſt verius, quia hoc videtur fuiſſe de mente ſtatuentium, vt puniant malefactores & ribaldos delinquentes in palatio, vel de nocte, vel alio loco, vel tempore. igitur ſi fuiſſent interrogati de iſto maledicto & blaſphemia, idē ſtatuiſſent, igitur habetur pro ſtatuto, arg. gl. no. in l. tale pactū. §. fi. ff. de pac. quod no. de quo vide quæ ſcripſi in tractatu meo Maleficiorum. in gl. in verbo, verba iniurioſa & contumelioſa dicendo aduerſus eum &c. dic, vt ibi.

ADDITIONES.

a Malefactum. Vide Alex. conſi. 77.
b Palatio. Idem Tholoſæ arreſto cauetur, q̇ ſi quis in palatio furatus fuerit aliquid quantumcunque modicum, quòd ſuſpendatur, & anno 1523. dum in academia dictæ ciuitatis iura publicè interpretabar, vidi in vim dicti arreſti vnum hominem ſuſpendi, qui eo inſtanti ſciderat crumenam, in qua fuit ſolus teſtonus repertus. Ant. Calus.

SVMMARIVM.

1 *Furtum omni iure eſt vetitum.*
2 *Fur manifeſtus quis dicatur.*
3 *Contrectatio quid operetur.*
4 *Furtum committens in vna ciuitate, an ſi in alia reperiatur, ibi poſſit puniri.*

Furtum eſt. ¶ In hac parte ponitur diffinitio & alluſio furti, & q̇ duo ſunt genera furtorum. Et fur
manifeſtus dr̄, qui cum furto inuentus eſt, vel in loco priuato,
vel publico antequam perueniat ad locum deſtinatum pro reditu. h. d. ¶ No. diffinitionem furti. addas, & inuito dño. vt l. 1. ff.
de furt. ¶ No. q̇ non tantum fit furtum in proprietate, ſed etiam
1 in vſu & poſſeſsione. ¶ † No. q̇ etiam de iure naturali furtum
eſt prohibitum, & non eſt mirum, quia etiam de iure diuino
eſt prohibitum, vt dicitur in Exodo. Ne furtum facias &c. ¶ No.
alluſionem ſiue deriuationem furti, & vtrum ab alluſione vocabuli ſit licitū arguere, dic, vt dixi ſ. de teſt. ordi. i prin. ¶ No. q̇
ordinatè p̄cedit Imperator. Primò ponit diffinitionē, ſecūdò,
2 alluſionem, tertiò, diuiſionem furtorum. ¶ † No. q̇ dr̄ fur manifeſtus, qui in ipſo flagranti delicto deprehenditur, vel in loco,
ſiue in domo, vbi iam maleficiū cōmiſerat, vel ēt in alio loco
publico vel priuato, antequam ſe reponat in loco vbi ſe reponere deſtinauerat, ſupple, & cui acclametur retro, vt l. 2. & 3. ff.
eo. quod intellige, vt hic, in gl. in verſi. exponere. ¶ In gl. furtum
eſt cōtrectatio. ibi. §. ſi quis aſinum. dic melius in §. neq; verbo.
3 dic, vt ibi per Bar. ¶ † No. q̇ ſine contrectatione, non fit furtum.
Et eſt cōtrectatio amotio de loco ad locum. vt l. 3. §. ſi rem. ff. de
acq. poſ. & l. inficiando. §. 1. ff. de fur. & ſi haberet quis aīum furandi, aīum non perducat ad effectum, non cōmittit furtū, vt l.
1. ff. de fur. Ex quo ſequitur poſtq̄ ſemel contrectauit, ſtatim eſt
orta actio furti. vnde ſi miles poſteà contrectaret, amplius non
4 naſcitur actio furti, vt l. ei qui. & ibi Bar. ff. eo. ¶ † Ex quo vr̄ poſſe inferri ad illam vulgatam q̄õnem, ſi vnus furatur Bononiæ
& portauerit furtum huc Ferrariā, an ex mutatione territorij
naſcat̃ noua actio furti? & ſic ex noua cōtrectatione, ita q̇ hic
Ferrariæ poſſit de furto puniri? Iſtam q̄õnem ponit Bar. in l. ſi
dñium. ff. eo. & in l. ſi abducta. C. eo. tenet, q̇ ſic, pp̄ quod multi
fures iam fuerunt ſuſpenſi. Et iſtam opi. Bar. eſt ſecutus Bald. in
d. l. ſi abducta. & vide in l. 1. circa prin. C. de his quæ pe. nomi. &
Bal. in auct. ſed nouo iure. C. de ſer. fu. licèt doc. Bononien. conſuluerint contrarium, tñ hanc opi. Bar. eſt ſecutus Ant. de Bu. in
c. 1. de rap. pro qua quidē doctor ſolennis compatriota meus,
dñs Fran. de Alber. de Aret. alle. caſum in d. l. inficiādo. §. 1. ff. de
a fur. Et hãc opi. ego cùm aſsidebam, ſemper obſeruaui[a] in odio
furum. de qua ſcripſi latè in meo trac. Maleficio. in ver. & veſtē
cœleſtem abſtulit. in verſi. quæro, quid ſi fur furatus fuit Florē-
5 tiæ, & furtum portauit Bononiam? dic, vt ibi. ¶ † In gl. rei. ibi. l. ſi
ſocius. dic, tñ q̇ licèt ſocius poſſit committere furtum, tñ non
præſumitur. vt l. meritò. ff. pro ſocio. quod eſt verum, qñ ſocius
vtitur re ad eum vſum ad quem eſt deſtinata, vt l. Sabinus. & l. ſi
ædes. ff. cōi diui. ſecus ſi aliter vteretur, ita q̇ auferret ſocius cōmoditas partis ſuæ, vt d. l. Sabinus. ita dicit Bart. in d. l. ſi ſocius.
¶ Ex quo infert hic Io. Fab. q̇ licèt colonus partiarius portauerit oēs fructus ad domū ſuā, non præſumitur tñ furari, quia ſocius eſt in fructibus, vt l. ſi merces. §. vis maior. ff. loca. igit̃, &c.
6 Item facit l. item apud Labeonem. §. ſi cōem. ff. de iniuriis. ¶ † In
ea. gl. ibi. l. hæreditariæ. dic, hoc verum, q̇ rei hæreditariæ nō fit
furtum, niſi in tribus caſibus ibi poſitis. Et eſt ratio ſm Bart. ibi.
quia cum furtum ſit contrectatio rei alienæ inuito dño, & hęreditas non eſt dña, igitur &c. Sed hæc ratio vr̄ contra illum tex.
nam rei pignoratæ a defuncto nullus interim eſt dñs, & tñ furtum cōmitti pōt, vt ibi. Vnde dic, q̇ alia eſt ratio illius legis, q̇
donec hæreditas iacet, nullius eſt poſſeſsio, vt l. 1. §. Scæuola. ff. ſi
quis teſt. lib. eſſe iuſ. fue. ſed vbi non eſt poſſeſsio vel detētatio,
impoſsibile eſt furtum committi, cum nullus reperiat̃ quo inuito res contrectetur, de quo dic latius vt per do. meum Flo. in
7 l. ob id. ff. ad leg. Aqui. ¶ † In gl. fraudulosa. ibi. § placuit. dic breuiter, q̇ clarum eſt, q̇ furtum non cōmittitur ſine aīo. vt l. 1. &
l. inter oēs. §. rectè. ff. eo. Aduertas tñ, q̇ ſi inquiratur cōtra furē,
& dñs rei ſubtractæ cōpareat, & dicat id factum ſua volūtate,
an

ADDITIO.

a Obſeruaui. Adde Bal. in conſi. 152. 5. libr. vbi dicit, quòd hæc opinio eſt de iure vera, ſed quòd non ſeruatur de conſuetu.

an debeat abſolui? Et Iac. But. dicit ꝙ ſic, quia furtũ eſt delictũ
priuatũ, ergo nullus pôt accuſare inuito dño, ergo nec inquiri,
quia inquiſitio ſuccedit loco accuſationis, vt no. Bar. in l. 2. §. ſi
publico. ff. de adul. Sed Bar. in l. inter oẽs. §. rectè. ff. eo. tenet con
trariũ, quia ex quolibet delicto, ẽt priuato oritur duplex actio,
vna parti læſæ, alia reipubl. ad vindictam publicam, vt l. 1. ff. de
priua. deli. & l. ſi. ff. eo. & l. fin. ff. de iniu. & l. licitatio. §. qđ illici-
tè. ff. de publi. vnde quãuis dñs prohibeat, tamen iudex pro vin
a dicta publica, pôt proſequi.ᵃ igitur &c. Et hoc etiam ſequitur
Bal. in l. tranſigere. C. de tráſac. ¶ In ead. ibi. l. pe. dic vt ibi. qm̃ vt
ibi dr̃ ſatis dicitur lucrari, qui adimplet voluntatem ſuam. ¶ In
gl. vſus. in ſi. dic primam opinionem quod vſus tm̃ quadruplẽ,
ut tenet gl. in l. 2. C. de ſer. fugi. & ibi Cy. & doct. in gl. in l. furtũ.
ff. de condi. fur. & iſtam opi. ſequitur Bar. in d. l. quæ iniuncta. ff.
eo. ¶ In gl. poſſeſsionis. in fin. dic, & ponas exemplum vt ibi. ¶ In
gl. l. naturali. in ſi. hæc expoſitio non placet Io. Fab. quia. ff. eo. in
l. 1. ponuntur eadem verba, & tñ Paulus iuriſconſultus fuit pa-
ganus, igĩ &c. vnde exponit naturali. i. rõne naturali inducta,
quia naturalis rõ docet talia fieri non debere. vt ff. de verb. ſig. l.
probrum. Et iſtam ſniam videtur amplecti Rapha. Fulg. in l. 1.
§. huius ſtudij. in gl. in verſ. ius naturale. ff. de iuſt. & iu. vbi dicit,
8 † ꝙ ius naturale pôt dici duobus modis. Vno modo propriiſsi-
mè, & tunc intelligitur ꝙ eſt ius cõe omnium aĩalium, vt d. §.
huius ſtudij. Alio modo accipitur propriè, & tunc accipiẽ ius
naturale. i. quod naturali rõne inſita homini inter omnes hoĩes
ſeruatur. & ita accipitur in §. ſingulorum. ſupra de rer. diui. dic
vt ibi dixi. & ita ẽt debet intelligi de lege Moſaica, quia iſta fuit
ſoĩa Pau. in d. l. 1. licèt hic per Iuſtinianum reaſſumpta. Alio mo
do accipitur ius naturale, ꝙ differt a ciuili. vt ſupra de re. di. §. 1.
9 & 2. & l. 1. ff. de acqu. rer. do. ¶ † Et iſte tex. qui dicit de ſure ma-
b nifeſto, facit quis dicaẽ vſurarius manifeſtus,ᵇ dic tñ tu, vt not.
Bar. in l. 2. ff. eo. quia vſurarius manifeſtus dr̃, qui tenet altare pa
ratum, vt no. c. quia in oĩbus, de vſu. & in c. quanquam. eo. tit. in
6. Et aduertas, ꝙ Bal. in l. cum proponebatur. ff. de leg. 2. vult, ꝙ
ẽt ille dicatur vſurarius manifeſtus, qui ꝓbatus eſt indiciis, vel
coniecturis, licèt ꝯ eum non ſit probatum alia probatione dire
cta, vt d. l. cũ proponebatur. cum gl. facit. c. ſi. de ſuc. ab inteſta.
Vel dic vt dicit Bal. & Io. de Imo. in l. hæredes palàm. in prin. ff.
de teſta. vſurarius manifeſtus dr̃, qui poteſt conuinci de vſura-
ria prauitate per ſeptem teſtes. Sed tu de hoc dic, vt no. per doc.
in c. 1. quãquam. de vſu. in 6. & vide Bar. in l. palàm. ff. de ri. nup.
& Bal. in d. l. 1. C. de ſacroſan. eccl. & Bald. in l. falſus. C. de fur. &
Bal. in l. 1. C. de teſt. in l. 1. C. de fal. cau. adiec. le. & Raph. ĩ l. licet
Imperator. ff. de leg. 1. & licèt deſinat exercere vſuras, tñ dicitur
vſurarius. vt no. Bart. per illũ tex. in l. 1. ff. de ædil. ędic. & facit l.
palàm. §. 1. ff. de ri. nupt. quod no. & de hoc vide ẽt quæ dixi in-
fra de act. §. ex maleficiis. in verſi. quis aũt dicatur vſurarius ma
10 nifeſtus, &c. Ac ẽt inducitur iſte tex. † ꝙ quis adiuuare illũ po-
teſt, qui offenditur, quia ſi poſſum pro rebus, vt l. 2. ff. de furt. &
hic. ergo fortius ꝓ perſona, ita dicit Bar. in d. l. 2. Tu aũt de hoc
dic, vt latius no. Cy. & doc. in l. 1. C. vnde vi. vbi Bar. Bal. & Sal.
& per Bal. melius, in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. de quo ego dixi in
meo trac. Maleſi. in verbo, & dictus Titius ſe defendẽdo in prin.
in verſ. ſed ẽt cuilibet de populo, licèt quemlibet offenſum &c.
11 ¶ † Tertiò inducitur ꝙ quilibet pôt capere malefactorẽ & de-
linquentem, ẽt ſi eſſet clericus, non vt teneat, ſed vt ducat ad iu
dicem ſuum, vt l. capite quinto. cum glo. & ibi Bar. ff. de adul. &
habetur infra de act. in prin. dic vt ibi dixi in gl. in verſi. in iudi-
cio. & no. Inn. & doc. in c. inſinuãte, de offi. & po. iu. dele. & ego
dixi in d. trac. in verſi. fama publica præcedẽte. in ver. no. ꝙ cui-
libet iudici ſuo cõpetenti licitum eſt capere &c. cum verſi. ſeq.
12 Item inducitur iſte tex. quis † dicatur manifeſtusᶜ contumax
c quò ad hoc vt non poſsit appellare, quia dicitur ille qui fuit in-
uentus per nuntium, & non comparuit, tu dic, ꝙ immo dicitur
qui habuit notitiam de peremptorio, & non venit. vt l. ex con-
ſenſu. §. ſi. & ibi Bart. Ange. Raph. & Imo. ff. de ap. & ibi ego ſcri-
pſi. dic vt ibi latè ſcripſi. ſufficit remiſsio. & vide tex. gl. & Bart.
in l. fin. ff. de in integ. reſt. &c.

ADDITIONES.

a Proſequi. Adde Roma conſi. 506.
b Vſurarius manifeſtus. Adde Cald. conſi. 5. de vſu. & Abb. conſi. 2.
c Manifeſtus. Contumax eſt qui per ſuperbia eſt inobediens, quique tribus propoſitis editis, vel vno pro tribus euocatus, præſentiam ſui facere contemnit, vt c. de illicita. & de conuentione ſũs 24. q. 3. Triplex eſt contumacia, euidens, ſiue notoria, vt cum citatus inuentus reſpondet ſe non uenturum. uera, quando aliquis fuit citatus & dixit ſe uenturum, uel nihil dixit, nõ tamẽ comparuit. præſumpta, ſeu ficta, uel interpretatiua, ut quando aliquis non fuit apprehenſus, ſed forte in domicilio fuit citatus, ſecundum glo. in clem. unica. in uerbo, manifeſtè. extra. de dolo & contu. & quot modis quis efficiatur contumax, enucleat gl. in uerbo contumaciter. in c. ex literis. de dolo & contumacia, ſubiiciens ſequentia carmina. Non ueniens, nõ reſtituens, ci-tuſque recedens, nihil dicens, pignuſque tenens, iuraréque nolens, obſcureque loquens. iſti ſunt iure rebelles. Per contumaciam concedentia intra annum comparens ad ſe purgandum & bona recuperandum ſi ſe in carceribus reponat, uenit audiendus, Bal in rub extra, de procur. col. 6. uerſi. procurator. & in c. cauſam. quod procedit etiam ſecundum ordinationes regias, & ſtylum curiarum Franciæ. ſecundum Nico. Boetium in deciſionibus. q. 64. col. 2. & ſeq. in 2. par. Ant. Caius.

S V M M A R I V M.

1 *Notior quis ſit.*
2 *Inueſtigatio pro rebus furto ſublatis, an ſit licita in domo aliena.*
3 *Furtiuam rem receptans, an furti tenetur.*

Conceptum. ¶ Actiones furti concepti, & furti oblati,
& furti prohibiti, & furti non prohibiti
receſſerunt ab vſu, & qui ſcienter rem furto ſubtractam reci-
1 pit, & occultat, tenetur furti non manifeſti. h. d. ¶ † No. ibi, teſti-
bus præſentibus &c. ꝙ magis dr̃ notus ille qui præſentibus te-
ſtibus in delicto deprehenditur, facit l. hæredes palàm. in prin.
ff. de teſt. ¶ No. ibi, in deſuetudinem, &c. ꝙ lex per non vſum
tollitur, de quo vide quæ latè dixi ſupra in proœ. §. igitur poſt.
¶ No. ibi, cum. n. requiſitio. ꝙ in materia correctoria ſublato an
tecedenti, intelligit etiam ſublatum ꝯñs. facit l. illud. ff. de acqu.
hære. ¶ No. in verbo cum manifeſtum ſit. ꝙ ille qui ſuſcipit
ſcienter rem furatam, & celat, & ſic copulatiuè tenetur furti.
2 ¶ † In glo. veterem. in ſi. no. ꝙ ꝑꝑ ſeruum fugitiuum pro aliis
rebus furto ſubtractis, non eſt licita inueſtigatio in domo alie-
na, quod placet Bart. in l. requirendi. C. de ſer. fug. qñ inquiſitio
ſit ad vtilitatem priuatam tm̃, ſecus ſi ad publicam vtilitatem,
vt l. 1. C. de aquæduc. lib. 11. facit l. ſi quos. de met. & metal. eo.
lib. Item prædicta dicit fore vera, niſi appareãt indicia ꝙ in tali
domo debeãt eſſe res furatæ, quia tunc ꝑꝑ indicia, fit miſsio in
perſonam, quia capitur. vt l. 1. ff. de quæſt. multomagis inquiren
do domum. Et tali caſu qñ imploratur officium iudicis, non eſt
neceſſe dari libellum, cum miſericorditer imploretur, vt no. gl.
in rub. ff. de interro. act. de quo vide quod no. Bar. in l. nec quic-
quam. ff. de plano. ff. de offi. procõſul. & leg. facit quod no. gl. in
l. 2. §. dies. ſ qs ord. in bon. poſſ. ſer. & no. Bar. in l. 3. in 5. q. prin.
C. de pig. & vide omninò Bal. & Sal. in d. l. requirẽdi. & ibi Ang.
& Flo. Sed tu dic vt latè ſcripſi infra de act. in princ. in ver. ex
3 quo ſequitur, ꝙ qñ competit officium iudicis. ¶ † Et aduertas ad
tex. in ſi. ꝙ ille qui recipit rem furtiuam ſciẽter tenetur, furti. Ex
ſic vr̃, ꝙ qui præſtat opem, etiam poſt maleficium, dicatur præ-
ſtitiſſe opem illi maleficio, de quo dicam ĩ. eo. §. interdum fur-
ti. vbi vr̃ probari ꝙ non ſit verum, ꝙ furtum cõmiſerit præſtans
opem. Vnde dic, ꝙ præſtans opẽ delicto iam perfecto, & cõſu-
mato, vt puta ad euadendum, non dr̃ pręſtare opem maleficio,
& ita loquitur contrarium, ſed hic antequam fur reponat rem
furatam, non dr̃ delictum in totum perfectum, quia ſic ſemper
ſur furatur donec contrectat, vt l. inficiandi. §. 1. ff. eo. & ideo re-
ceptans furem cum re, dat opem furto, quia illo tpe quo furem
recipit, furtum cõmittit, ideo tenetur furti, vt hic, & l. eos. C. eo.
ita notabiliter dicit Bar. in l. furtum. ff. eo. qđ no. quia ſemel vi-
di de facto Bononiæ. De quo dic de præſtante opem, an teneaẽ
de maleficio, vt latè ſcripſi in tractatu meo Maleficiorũ. in ver-
bo, Andream auxiliatorẽ &c. & in gl. in uerbo, dicto maleficio
ſemper aſtitit &c. Et an receptãs furem, & rem furatam, teneaẽ
furti, & dicatur fur? & an dicatur præſtare opẽ furto, uide in d.
trac. Maleſi. in uerſi. ueſtẽ cęleſtem abſtulit &c. dic ut ibi plenè
dixi, & aliqua bona, & notabilia in actione furti, & in furto, u-
de ẽt quæ ſcripſi infra de act. §. ex maleficiis. in uerſ. & ex his pa
tet, ꝙ omnis fur pœna pecuniaria &c. cum multis uerſi. ſeq. Vl-
timò, formã libelli in actione furti, uide in d. §. ex maleficiis. in
uer. quæro, qũo formatur libellus in actione furti. dic ut ibi &c.

S V M M A R I V M.

1 *Furi putanti dominum permiſſurum, an ſtandum ſit.*

Furtum autem fit. ¶ Contrectatio rei alienæ inuito
domino, furti actionem parit. Cõ-
trectans uerò rem, quam cõtrectare credit probabiliter domi-
ni uoluntate, furti non tenetur. h. d. ¶ No. ꝙ creditor non poteſt
uti re pignorata, nec depoſita, & utentes committunt furtum.
¶ No. ꝙ conuertens uſum ſibi cõceſſum, cõmittitur furtũ. ¶ No.
ibi, aut ſi quis equum &c. ꝯ illos qui accipiunt in cõmodatum
equũ vſq; ad uillã, & poſteà ducunt eũ Bononiá, quia furtũ cõ-
mittunt. ¶ In glo. nec manifeſti. in ſi. ¶ No. pro mea ciuitate, quæ
habet ſtatuta imponẽtia magnas pœnas, quia tpe cõpilationis,
cũ Aretiũ eſſet ciuitas libera, & floreret inter ciuitates Tuſciæ,
& eſſent

& eſſent diuites & potentes, magnæ pœnæ fuerunt ſtatutæ, ho-
die aũt cum ſit in ſumma miſeria, dictæ pœnæ non debent impo
ni, vt in hac gl. quod not. ¶ In gl. permiſſum. in fi. dic vt hic ele-
ganter per Io. Fab. vel breuius ſm Bar. in l. inter omnes. §. rectè.
ff. de fur. in verſi. quæro circa voluntatem furis &c. quia ſm gl.
1 in d. §. rectè. † nunquam puniretur fur, quia ſemper diceret, cre-
debã dñm permiſſurum. vnde dicit, quòd gl. hic melius loquit.
Aut aliquis habuit rem ab initio dñi volũtate, vt quia dominus
ſibi commodauit equum vſq; ad villam, de facili potuit crede-
re, ꝙ conceſſiſſet in longius iter, ſed ſi ab initio ſubtraxit dño
ignorante, non eſt credendum furi, & hoc ſatis placet. Vel po-
teſt dici ꝙ contra furem eſt præſumptio iuris, ꝙ ipſe credit do-
minum non permiſſurum, cum nemo præſumatur iactare ſuũ.
vt ff. de furt. l. qui vas. §. vetare. & ideo niſi fur oſtendat aliqua
indicia veriſimilia, propter quæ ſit credendum ipſum putaſſe
dominum permiſſurum, non creditur ei. non obſt. infra de acti.
§. aliæ. cum gl. quia ibi loquitur quando non eſt iuris præſum-
ptio contra aſſerentem, vt argumen. C. de iniur. l. ſi non conui-
tij. ¶ An autem, & quando ſtetur aſſertioni ſuæ de his quæ pen-
dent ab animo? dic vt ibi ſcripſi &c.

SVMMARIVM.

1 *Furtum non fit conſentienti.*
2 *Affectus non ſecuto effectu punitur.*
3 *Statutum in ſeruo an locum habeat in filio.*
4 *Conſilium an faciat quem teneri.*
5 *Puniri de delicto quando quis debeat.*
6 *Cogitatio quando ſit punibilis.*
7 *Factum ſine animo, an ſit punibile.*

Sed & ſi credat. ¶ Contrectans rem dñi voluntate, li-
cèt credat dñm inuitum, furti non te-
netur, niſi in vno caſu. l. in corrumpente ſeruum alienum. h. d.
1 ¶ † No. quòd licèt fur intendat furtum committere, ſi tamen do
minus conſentiat, licèt fur non credat, non committitur furtũ.
Et eſt rõ, quia eſt contra diffinitionem furti, quia non eſſet con-
trectatio rei alienæ inuito dño, igitur &c. ¶ No. ꝙ quoties cõſi-
lium alicuius poteſt tendere ad perniciem alterius, licèt in ve-
ritate non fiat, tenetur, ac ſi corruptela ſecuta eſſet. ¶ No. ꝙ hic
2 † punit affectus, licèt nõ fuerit ſecutus effectus, & tñ non ſumus
in atrocioribus. iuxta ea quæ habentur in l. ſi quis nõ dicam ra-
pere. C. de epiſc. & cler. ſed hoc ideo eſt, quia de facili tale deli-
ctum poteſt trahi in exemplum. ¶ In gl. furtum. in fi. dic vt not.
Bar. in d. §. rectè dixi ſupra. §. prohi. ¶ In gl. ꝓtulerit. in fi. dic vt
3 no. glo. & doc. in d. l. ſi quis ſeruo perſuaſerit. quia gl. ibi † exten-
dit diſpoſitionem iſtam ad filiumfa. l. ſi quis iſto modo corrũpe-
re voluerit, & alleg. notata in l. vt tñ. in prin. ff. de ſer. cor. vbi fi-
lius, & ſeruus æquiparantur, & ſic à lege veteri. vnde ſi poſteà
per d. l. ſi quis ſeruo, & hic reperiatur nouiter ſtatutũ in ſeruo,
tale nouum ſtatutum, licèt ſit pœnale, & correctorium, extẽdit
tñ ad aliũ de æquiparatis a lege veteri, & ſic ad filium. facit glo.
in l. qđ verò. ff. de legi. ita dicit glo. Cy. Bart. & cõiter doc. ibi. de
quo an ſit verum, dic vt dixi infra de act. §. in duplum. in ver. in
ea. gl. in fi. quærit Io. Fab. &c. Quid autem in uxore, vel viro, vel
monacho corrupto, an habeat locum pœna huius §. dic vt dixi
in d. §. in duplum. circa principium in d. verſi. & aduertas, quòd
actio de ſeruo corrupto eſt ad duplum. Et ideo tali caſu æſtima
tur, quãtũ intereſſet dño, ſi in veritate ſeruus fuiſſet corruptus,
4 vt no. in d. l. ſi quis ſeruo. ¶ † Ex quo no. ꝙ quis ex conſilio tene-
tur, qñ ſonat conſilium in vitium, nec adhibetur illa diſtinctio,
eſſet aliàs ſeruus, vel filius facturus, necne, vt l. 1. §. incidit. ff. ad
Turpil. de quo per Bar. in l. non ſolũ. §. ſi mandato. ff. de iniu. in
verſi. quæro virum in perſuadẽte. & dic vt latius dixi in d. §. in
5 duplum. & adde glo. eo. infra. §. ope. in gl. magna. ¶ † Vltimò pro
perfectione materiæ, cum quæritur, quomodo quis ex delicto
puniatur? pleniſſimè ſic diſtingue, aut quis non cogitat delinque-
re, nec agit, nec perficit, aut tñ cogitat, ſed non agit, nec perfi-
cit, aut tñ cogitat & agit, ſed nõ perficit, aut perficit & agit, ſed
non cogitat. Primo caſu, cum nec agit, nec cogitat, nec perficit,
tunc talis non eſt ex delicto regulariter puniendus, quia pœnæ
ſuos authores debent tenere. vt l. ſancimus. C. de pœn. ſed hoc
fallit in crimine læſæ maieſtatis, vt l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maie
6 ſtatis. Item fallit in l. 2. C. de lib. & eorum libe. Secundo caſu † qñ
tñ cogitat, ſed nõ perficit, & tunc iure fori non punitur, vt l. co
gitationis. ff. de pœnis. & ibi Bart. ſed iure poli, bene punit, vt l.
3. in fi. ff. de iuſti. & iur. Tertio, qñ cogitat, & agit, ſed non perfi-
cit, & tunc aut quæritur de actione ciuili danda, aut de danda
criminali. Primo caſu, ciuilis actio nõ datur regulariter, vt ff. de
fur. l. vulgaris. §. qui furti. & ibi Bart. & hoc niſi delictum de fa-
cili tranſeat in exẽplũ, vt hic. fallit in l. 1. §. perſuadere. ff. de ſer.
corrup. Secundo caſu, quãdo quærimus de danda accuſatione
criminali, & tunc aut quærimus de puniendo delicto, quãdo ac
ceſſoriè fecit, vt putà volens quis furari rupit oſtia, & intrauit
domum, & tñ furatus nõ eſt, certè punietur de fractura oſtij, &
de introitu domus, quæ perfecit acceſſoriè. ſ. volens furari,
nam quo ad iſta acceſſoria perfecit, & ita intelligatur. ff. de
effractо. per totum. facit l. verum eſt. & l. ſ. ff. de furt. & quod ibi
Bart. aut quæritur de puniendo delicto quod quis principaliter
facere cogitauit, vt putà, quis volebat rapere monialem, vel ho
a micidium committere, & oſtia fregit,[a] vel cum cultello euagi-
nato inſecutus eſt, & tunc ſubdiſtingue ſecũdum Iaco. de Are.
& Petr. aut quæritur de puniẽdo actum proximum delicto, qđ
facere cogitauit. Aut de puniẽdo actum remotum, quia iuit cũ
cultello, & iſto caſu non punietur principaliter de intentato, al
legat Pet. l. cogitationis. ff. de pœnis. Si verò proceſſit ad actum
proximum, & tunc aut non conſummauit, quia non voluit, aut
quia non potuit, & quia noluit, & tunc nõ punitur, vt l. qui fal-
ſam. ff. de fal. Si verò non perficit, quia non potuit, aut fuit im-
peditus impedimento iuris, aut impedimẽto facti, primo caſu,
nõ punitur perinde acſi perfeciſſet. vt l. inter omnes. §. rectè. cũ
ibi no. ff. eod. ſecundo caſu, quando impedimento facti, & tũc
ſecundũ cõem opi. perinde punitur acſi perfeciſſet, vt l. ſi quis
non dicam rapere. C. de epiſc. & cler. & l. is qui cum telo. C. de
ſica. ſecundum Iaco. & Pet. Alij dicunt, ꝙ hoc caſu mitius puni-
tur. argu. l. 1. in fi. ff. de extraor. cri. & ibi vide Bar. & hanc tenet
Cyn. tanquam æquiorem. Quarto caſu, quando agit, cogitat, &
perficit, & tunc puniendus eſt, quia reipublicæ intereſt ne ma-
leficia remaneãt impunita, nec eſt locus pœnitentiæ, vt l. qui ea
7 mente. ff. de furt. & ibi Bar. fallit in caſu l. 2. de cri. ſtel. † Quinto
caſu, quando agit, perficit, ſed non cogitat, & tunc aut hoc con
tingit caſu, & tunc aut culpa præceſſit, & punitur acſi cogitaſ-
ſet, vt l. fluminum. §. ſtipulanti. ff. de damn. infec. ſi verò non præ
ceſſit culpa, & tunc in nihilo punitur, vt l. reſpiciẽdum. §. delin
quunt. ff. de pœ. & ibi vide per Bar. aut quis delinquit culpa, li-
cèt non cogitauerit delinquere, & tunc aut ex leuiſſima, aut le-
ui, aut lata culpa, ſi ex culpa lata, & tũc punitur, ſed mitius, q̃ ſi
cum dolo, vt l. in lege. & ibi Bar. de ſica. aut ex leui culpa, & tũc
punitur, ſed adhuc mitius, vt l. quicquid calores. de reg. iu. ſi ex
leuiſſima, & tunc adhuc mitius punitur, vt l. ſcientiam. §. qui
cum aliter. ff. ad legem Aquil. & ibi Flor. Aduertas tamen, quòd
qui tenetur ex leui vel leuiſſima, non videtur criminaliter pu-
niendus, ſed ciuiliter, vt l. data. & quod ibi Cy. Bart. & Saly. C.
qui accuſa. non poſ. & Bar. in d. §. delinquunt. & vide Bar. in l. 1.
ff. de leg. de quo ego ſcripſi in meo tractatu Maleficio. in verbo,
ſcienter & doloſe. in verſi. aduertas tamen. quòd Bar. in d. §. de-
linquunt. & vult &c. vbi, ſecũdum Bal. in l. data opera. C. de his
qui accu. non poſ. ſum ſecutus Barto. in d. §. delinquunt. & vult
quòd etiam ex leui uel leuiſſima, poſſit criminaliter inquiri. ꝓ
quo Bal. alleg. tex. in l. ſi fortuito. ff. de incen. ru. & nau. dic ut ibi
ſcripſi in dicto meo tractatu Maleficiorum. in dicto uerſi. aduer
tas tamen, quæ omnia bene no.

ADDITIO.

a *Fregit.* Sed tunc ſi ab alio furtum factum ſit an teneatur, vide Alex. conſ. 103.

SVMMARIVM.

1 *Pater quatenus ſit filij dominus.*
2 *Operæ quando duplicandæ ſint.*
3 *Mater aut frater quando, & ob quid non agant.*

Interdum. ¶ In filiis in poteſtate, poteſt etiam furtum cõ
mitti. h. d. ¶ In glo. 1. ibi. l. cùm liberi. dic ſecun-
dum doct. quòd hæc gl. non uidetur procedere, quia hæc actio,
& illa de ſeruo corrupto, uidentur æquiparari, ut ſupra proxi.
1 §. & ibi dixi. † unde dic ꝙ hæc ſo. eſt expreſsè contra iſtũ tex.
qui dicit, furtum fit. & contra l. eum qui. §. ſi filius. ff. de fur. ubi
dicitur haberi furti actionem, unde ad contrarium reſpondeo,
quòd pater non habet in filium dominium, uel poſſeſsionem,
dic, propriè, ſed largo modo, ſic patet, quia habet rei uendi. de
iure Roma. ut l. 1. §. 1. ff. de rei uend. & dixi infra de act. §. præ-
2 iudiciales. Vnde dic † quòd duplicantur operæ, quibus pater
cariturus fuit propter dictum furtum, ut no. glo. Dyn. & Bart.
3 in d. §. ſi filius. & Cyn. in l. ſi quis ſeruo. C. de fur. ¶ † In ea. gl. ibi,
mater non agit. & eſt rõ quare mater nõ poteſt agere furti pro
filio furato, quia non habet eũ in ptãte, ſecundo, quia nõ debet
filius

filius ei operas: & idem & multominus frater poterit ꝓ fratré
furti agere, quia ſi mater nõ agit, multominus frater. nõ ob. l. ſi
fratrẽ. C. ad leg. Iul. de Plagia. quia ibi loquiẽ criminaliter &c.

SVMMARIVM.

1 *Debitor ſubtrahens rem ſuam pignoratam, an furtum faciat.*
2 *Furtiua res an, & quando ſit vſucapibilis.*

Aliquando. Debitor qui ſurripit rem pignoratam creditori, furti tenetur. h. d. ¶ Et eſt rõ, quia cum
1 creditor † in oĩbus poſsideat pignus, præter quàm ad vſum, vt
l. ſerui noĩe. & quod ibi Bar. ff. de vſucap. ergo ipſe debitor ſub-
trahendo, dr̃ furtũ committere. Primò reſpectu poſſeſsionis, ꝙ
fieri põt, vt ſupra eo. §. 1. Secundò, quia cõmittur furtum reſpe-
ctu iuris & cautionis, ſiue ſecuritatis quam creditor habebat,
incumbendo in ipſam rem pignoratam, quia ſua intereſt, vt l.
itaq;. ff. eo. Et illi cuius intereſt, datur actio furti, vt l. manifeſti.
in prin. cũ ibi no. C. de fur. ¶ In gl. 1. in fi. no. & ſigna iſtã gl. ma-
2 giſtrã. & ſimilis gl. eſt in d. l. ſequitur. §. ſi rẽ. ff. de vſuc. Et ad † hoc
vt res prædicta poſsit vſucapi, in cuius poteſtatẽ opus eſt ꝙ re-
deat, an ad debitores vel creditores, ibi habetur. Et qñ eſſet vſu
fructuaria vel bonã fide poſſeſſa, an ſit neceſſe, ꝙ in poteſtatẽ
vſufructuarij, vel bonæfidei poſſeſſoris redeat, vt vſucapi poſ-
ſit? vide per Bart. in d. §. ſi rem, qm̃ nunquam res furtiua põt vſu
capi, niſi redeat in manu dñi, vel ius habentis. de quo in §. furti-
uæ. & ibi dixi ſupra de vſuca. Et aduertas, ꝙ in caſu huius §. vi-
detur, ꝙ duplicabitur ſolùm ius poſſeſsionis, & quantum inter
eſt ipſius creditoris rem nõ fuiſſe ſubtractam, non aũt tota res,
quia non ſua. argu. no. per gl. ſupra eo. §. 1. ſed tamen dicas con-
trarium, ꝙ immo duplicatur creditum. vt l. creditori, in ſecũdo
caſu. ff. eo. quando debitor ſubripuit; ſinautem ſubripiat pignus
extraneus, duplicatur pignus, vt d. l. creditori. in prin. de quo
dic latè per gl. in l. eum qui. §. idem ſcribit. ff. de furt.

SVMMARIVM.

1 *Mandans furari an de furto teneatur.*
2 *Actio furti manifeſti non datur contra præſtantem opem furi.*
3 *Qualitas inhærens furti, an intelligatur ineſſe in præſtante opem.*
4 *Decurio an beſtiis ſubiici poſſit.*
5 *Opem præſtans qua pœna ſit puniendus.*
6 *Opem præſtare ad maleficium quot modis quis dicatur.*
7 *Iniuria verbo & literis fieri poteſt.*

Interdum furti. ¶ Non ſolum principalis furtum committit, ſed ẽt opem præſtãs, furti teneẽ.
Sed qui per laſciuiã, non vt furtum fiat, furto præſtat opẽ, non
1 obligatur furti. h. d. ¶ † No. quòd præſtans opem furto, non eſt
verum ꝙ furtum cõmiſerit, licet furti teneatur. quod bene not.
quia hic eſt caſus, ꝙ mandans, licet teneaẽ vt mandatarius, non
tñ propriè dr̃ maleficium commiſiſſe, licet in cõtrarium faciat
l. & habeat. §. 1. ff. de preca. & c. mulieres. extra, de ſent. excom.
lib. 6. de quo latè & ſingulariter per Bart. in l. ſed ſi vnus. §. ſer-
uus. ff. de iniur. & per Bart. Cy. & Sal. in l. non ideo minus. C. de
accu. & per Bal. in c. ſi quis deceſſerit. ſi de feu. fue. controuer. in
ter do. vaſal. & ꝑ Io. de Imo. in l. Gallus. §. & quid ſi tm̃. ff. de lib.
& poſth. & per Bal. ea. l. §. quid ſi is. & per Bar. in l. 3. §. ſi procu-
rator. ff. qđ quiſq; iur. & Sal. in l. non dubiũ. circa prin. C. de legi.
& per Bar. in l. ſeruũ. §. ꝓtor ait. ff. de acq. poſ. & Sal. in l. oẽs po-
puli. in ver. ſed quæ eſt interpretatio actiua. ff. de iuſti. & iur. &
ego latè ſcripſi in tract. meo Maleſi. in gl. Sempronii mandato-
2 rem, in ver. 14. quæriẽ, vtrum mandans ſecuto facto.ᵃ dic vt ibi.
¶ No. ibi, nummos excutit, ꝯ illos qui percutiũt manũ alterius,
vt pecunia quã habet, in terra cadat, vt alius accipiat. ¶ No. ibi,
obſtiterit ibi. ꝯ illos qui obſtant & impediunt ne dñi defendãt
raptoribus rem ſuam. ¶ No. ibi, boues fugãt &c. ꝯ illos qui fu-
gant aĩalia aliena, vt vadãt in aliorũ fundum, vt officialis repe
riat ea dantia damnũ. ¶ No. ibi, pãno rubeo, ꝙ vr̃ eſſe naturale,
ꝙ armentum timeat veſtes rubeas, vnde tu doctor qui indutus
es rubeo, nunq̃ vadas vbi eſt armentum. ¶ No. ibi, per laſciuiã.
ꝯ laſciuos qui non vt alicui damnũ dent, ſed quia neſciunt con
tinere ꝙ laſciuiã committant, credendo iocari, ꝙ ſi damnũ alte
ri inferunt, ꝙ tenetur actione in factũ ad intereſſe. ¶ No. ibi, cõ-
modauerit, ꝙ præſtans inſtrm̃ cum quo citius & habilius furtũ
cõmittere poſsit, ſecuto furto tenetur furti. ¶ No. ibi, ſed tm̃ cõ
ſilium. ꝙ conſultor, vel hortans ad furtũ, non teneẽ furti, & eſt
rõ, quia verbo furtum non cõmittitur. vt l. vxori. §. neq; verbo.
2 ff. de fur. ¶ In gl. 1. in fi. no. † ꝙ qualitas quæ ineſt ipſo iure vt pu-
niatur non intelligiẽ ineſſe in ipſo opẽ præſtante, nam ẽt ſi com
prehendatur in illo actu præſtandi opẽ, non eſt fur manifeſtus,
immo nec fur, & ideo illa actio furti manifeſti ꝯ eum non com
petit, ita dicit Bart. in l. is qui opẽ. in prin. ff. de fur. & de hoc eſt
3 caſus in l. ſi vẽdidero. §. ſi raptor. ff. de fur. & ibi gl. & Bar. ¶ † An
aũt qualitas inhærẽs cõmittẽti furtũ, intelligaẽ ineſſe in ꝓſtante
opẽ? cõcludit Bar. in d. l. is qui opẽ. ꝙ qualitas inhærens cõmittẽ
ti maleficiũ, loco & tꝑe delicti, intelligatur ineſſe mãdanti, vel
opem præſtanti, vt l. verũ. ff. de preca. ſed qualitas ſuperueniens
poſt delictũ conſummatũ, ſicut eſt qualitas furti cõſummati ex
apprehenſione ſuperueniente, tunc talis qualitas non dr̃ ineſſe
immediatè, dato ꝙ inſit in fure, vt hic. & d. l. is q̃ opẽ. ¶ Ex quo
infert gratia exempli, dicit ſtatutũ ꝙ Magnas puniaẽ duplici pę
na q̃ popularis, & popularis mandat magnati, ꝙ occidat, q̃rit
an popularis ſecuto delicto, puniaẽ duplici pęna? & dicit ꝙ ſic.
quia iſta eſt qualitas inhærens mandatario, ſiue cõmittẽdi deli-
ctum, ergo eadẽ repræſentatur, in mandante, vt d. l. verũ. alias ſe
cus. ſed licet dñs Bartholomæus de Nonaria hic in effectu ſe-
quatur iſtã opinionem, tñ Bal. in l. nõ ideo minus. C. de accu. in
ver. hoc præmiſsio, circa q. propoſitã, diuerſæ ſunt opi. & c. eam
4 reprobat. & ponit exemplũ: dicit lex ꝙ Decurio † non poſsit be-
ſtiis ſubiici, ſerui aũt ſubiiciũtur modò decurio mandat vili ꝙ
homicidiũ cõmittat, an decurio beſtiis ſubiiciaẽ? Certè ſi attẽdi
mus propriã qualitatẽ ipſi mãdãti inhęrẽtẽ, nõ ſubiiciẽ beſtiis.
Si aũt attendimus qualitatẽ ipſi mandatario inhærentem, tũc ſi
ipſam trahimus ad mandantem, beſtiis ſubiiciẽ, ſed tamen pri-
mã partẽ dicit fore veram, alle. caſum in l. moris eſt. §. iſtæ fere.
ff. de pę. ergo opi. Bar. falſa. & ſic qualitas inhærẽs perſonæ ſiue
generet odiũ, ſiue fauorẽ, non eſt trahenda ad aliã perſonã, vt l.
1. ff. de conſt. prin. ¶ Ex quo infertur ad q. Bart. quòd falſum eſt
quòd popularis, qui mandat nobili maleficiũ cõmitti, puniaẽ
pęna dupli. cũ rõne ipſius qualitatis, q̃ magis diuerſa eſt in vno,
q̃ in alio; reſultat diuerſa rõ, ergo non dẽt eſſe eadẽ punitio in
vno, quæ eſt in alio, ſed quilibet debet puniri ſm̃ propriã & in-
hærentem conditionẽ & qualitatẽ. Non ob. ſm̃ Bal. in d. l. verũ.
quia ibi eſt ſpeciale ꝑꝑ immanitatem criminis. Vel ſecũdò, ibi
eſt * ꝑꝑ qualitatem quæ ineſt in offenſo, quæ aggrauat factũ &
qualitatem in perſonã mandantis & mãdatarij. Sed in q̃õne no
ſtra, ſolùm loquimur quãdo ſolũmodò eſt in offendente. & iſtã
opi. Bal. teneatis vt mitiorem. arg. l. interpretatione. ff. de pe. De
hac q. vide quæ ſcripſi in d. meo tract. Malefic. in glo. in verbo,
Sempronii mandatorẽ. in ver. 12. quæro, an qualitas quæ inhæ-
ret mandãte. &c. dic, vt ibi, vide late per Cy. & Ang. in l. 1. C. de
nili ag. nõ rumpen. & latè per Sal. in l. 1. circa fi. C. de rap. vir. in
5 ver. quæro ſi ꝑꝑ qualitatem inhærentem &c. ¶ † Quæro, qua pę
na puniatur opẽ præſtans? & Dy. cõſoluit, quòd teneaẽ minori
pęna videlicet media, qua puniẽ principalis. per l. is qui opẽ. ff.
de fur. Sed Bar. ibi dicit, quòd regula eſt, qđ eadẽ pęna qua prin
cipalis, teneẽ opẽ præſtans. vt d. l. is qui opem. & l. nihil intereſt.
& ibi Bar. ff. de adul. fallit in caſu l. raptores. C. de rap. vir. & in
l. 1. C. de nili ag. non rũpen. & ibi Cy. & Ang. Sed Sal. multũ latè
in d. l. 1. de rap. virg. in ver. quæro ad declarationẽ ꝑdictorũ &c.
tenet opi. Dy. & dicit, quòd illa eſt regula, q̃ dicit, quòd mitiori
pęna puniaẽ, & ibi eſt aliter prouiſum ex fallẽtia. dic vt ibi latè
per Sal. & vide ẽt ibi latè Sal. in ver. q̃ro, ſi ꝑꝑ qualitatẽ inhęrẽ
tẽ principali &c. & iſtud teneas, de quo ſcripſi in meo trac. Ma-
leſi. in glo. in ver. dicto maleficio ſemper aſtitit. in ver. q̃ro, qua
6 pœna puniatur opem præſtãs. dic vt ibi. ¶ † Quæro, quot modis
dr̃ præſtare opẽ ad maleficium? & Bar. in d. l. is qui opẽ. in fi. &
in l. 1 furti. §. 1 ff. de fur. dicit, quòd pluribꝰ modis, vt puta primò,
ante maleficium, vt præſtãdo ferramenta, vel ſcalas, vel domũ,
vbi ſe reponat, vt l. ſi pignore. §. qui ferramẽta. ff. de furt. & hic
& l. qui domum. ff. de adul. & ipſe dr̃ præſtare opẽ maleficio, &
ſm̃ Bar. punitur eadem pęna, ſicut principalis. tu de hoc dic vt
dixi ſupra eo. Secundò modo põt pręſtare opem, in ipſo malefi
cio aſsiſtendo, vt habilius cõmittatur, & tunc ẽt ſimili pęna pu
nitur, vt l. vnica. C. de rap. vir. Tertiò, præſtare põt opẽ poſt ma
leficium cõmiſſum, vt putà, aſſociando eũ, vel præſtando auxi-
lium ad euadendum, & talis non põt puniri vt præſtans opem
maleficio,

ADDITIONES.

ᵃ Secuto facto. Mandatarius qui acceptauit mandatum, licet poſſit eſſe teſtis contra mandantem in cauſis criminalibus ad inſtructionem curiæ, ſecus autem quantum ad hoc vt faciat indicium ad quæſtionem ſeu torturam. ſm̃ Bald. conſi. 429 expediente, an mandatarius. vol. 3. Nec ob. quod voluit Alex. conſi 57. exordiente, quoniam omne datum optimum. col. pen vol. 5. poſt Bar in l. ex ſententia. de teſt. tute. in Paud. & Bal. in l. iudices. de fid. inſtr C. vbi voluut, quod mandatarius probet mandatum, quoniam forte illud procedit in cauſis ciuilibus, non etiam in cauſis criminalibus, ſecundum Hyppo. a Marſ. conſi. 22. Gratia domini. verſi. non obſtat. Ant. Caius.

ᵇ In vet. exemp. intereſt.

maleficio, qm̃ non præſtitit ad maleficium cõmittẽdum, ſed ad
euadendum, ideo tenetur ex tit. de his qui latro. l. 1. & 2. & vide
Bar. in l. furtum. §. nõ committit. ff. de furt. & Bal. & Ang. in d. l.
1. C. de his qui latro. & l. non ideo minus. C. de accuſ. de quo di
xi in meo tract. Malefi. in d. gl. in verbo, dicto maleficio ſemper
aſtitit. in ver. quærit Bart. in d. l. is qui opem. in fi. &c. ſed latius
dixi in eod. tract. in glo. in verbo, Andream auxiliatorem &c.
poſt prin. dic vt ibi. Et de materia mandantis & opẽ præſtãtis, la
tẽ vide in d. trac. in dictis duabus gl. ¶ In gl. tenetur. ibi. l. ſæpe. §.
1. dic vt ibi. ſed ibi no. contrarium & melius. etiam vide q̃ dixi
ſupra manda. §. 1. & per Bar. in l. non ſolum. §. ſi ex mandato. de
iniur. Aduertas tamen ꝙ iſto caſu concedendum eſt, ꝙ tenetur
de dolo, vt l. ꝙ ſi cum ſcires. ff. de dolo. ¶ In ea. glo. ibi, & l. Nera
tius, dic, vt dixi ſupra eo. §. ſed ſi credat. & lætius dixi ĩ. de act. §.
in duplũ. & in d. tract. Malefic. in gl. in verbo, Semproniũ man-
7 datorem. in ver. 22. quæritur &c. ¶ † In ea. glo. in fi. dic aliud in
furto quòd non poteſt verbo committi, vt l. ſi quis vxori. §. ne-
que verbo. ff. de fur. Sed iniuria & verbo & literis fieri poteſt. ut
ff. de iniur. l. lex Cornelia §. fin. &c.

SVMMARIVM.

1 *Furtum a filio in re patris factum eſt inuſucapibile.*
2 *Filius quatenus obligatur patri, & econtra.*
3 *Patri contra filium militem, & contra vxorem, & econtra competit actio furti.*
4 *Furtum graue & leue quod dicatur.*

Si qui. Filius & ſeruus ſurripiendo patri vel dño ſurtum
cõmittunt, & res efficitur furtiua, licèt actio furti
non naſcatur, qui tñ opem vel cõſiliũ dederit, tenetur furti h. d.
¶ No. ɔ̈ vulgares qui credunt, ꝙ non fiat furtũ, ſi filius ſurripiat
aliquid patri, quia immo furtum fit, vt hic. de quo dicã cum gl.
¶ No. ꝙ ſæpenumero res efficitur ſurtiua, & ſic res efficit inu-
ſucapibilis, vt §. furtiuæ. ſupra de vſuc. Et ẽt orit̃ cõdictio ſurti-
ua, licèt non naſcatur actio furti, & non eſt mirũ, quia conditio
furtiua dr̃ eſſe rei perſecutoria, & nõ infamat, ſecus in actione
furti, qa eſſet pœnalis, vt ĩ. eo. §. fi. & infamat. vt ff. de infa. l. 1.
1 in prin. facit l. ſi pro fure. §. 1. ff. de cond. fur. ¶ No. † ꝙ qñ filius
ſurripit, licèt nõ poſſit puniri de furto, tñ res afficitur vitio fur
tiuitatis, & ſic eſt inuſucapibilis donec redeat in ptãtem patris,
vt d. §. furtiuæ. Et per ɔñs præcaueas ne emas à filio rẽ ſurreptã,
ẽt patri, quia ſi ſciẽter, teneris furti. arg. l. eos. C. de fur. & ſi igno
ranter, non teneas eã, quia non poſſes vſucapere. ¶ No. ibi, quia
nulla alia actio, ꝙ de ciuili ad criminalẽ, eſt bona argumẽtatio,
vt l. oẽm. ff. de iud. & l. abſentem. & ibi Bar. ff. de pęnis. nam cum
nulla actio, & ſic de iure ciuili obligatio, poſſit eſſe inter patrẽ,
& filiũ, vt l. frater à fratre. ff de cond. indeb. & per ɔñs nulla lis,
vt l. lis nulla. ff. de iud. ita ẽt actio criminalis oriri nõ põt, ut hic.
2 ¶ † Sed an hodie hoc procedat, cũ filius ſibi in aduẽtitijs quęrat
proprietatem, vt gl. & Bar. in l. ſi quis pro eo. §. 1. ff. de fideiuſ. &
Bar. per illũ text. in l. iubemus. §. illud. C. ad Treb. tenet ꝙ immo
in aduentitijs hodie naſcatur ẽt ciuilis obligatio, & ɔñr actio
inter patrem & filiũ, & iſtud ſequitur Sal. in d. l. iubemus. vbi di
cit ꝙ hodie aduentitia iudicantur quò ad proprietatẽ, vt olim
caſtrenſia, vt no. gl. in auth. vnde ſi parens. C. de inoff. teſt. ſed in
caſtrenſi, olim erat inter eos actio, vt d. l. lis nulla. ita ẽt hodie in
aduentitijs, & iſtud ẽt ſequitur ibi Bal. dixit tñ, ꝙ ꝑꝑ reuerentiã
paternã, filius ɔ̈ patrem dictã actionẽ ſibi cõpetentẽ non inten-
tabit, quia non poterit ipſum patrẽ in iudicio uocare, ſed d. Ioã.
de Imo. in d. l. ſi quis pro eo. §. 1. dicit ꝙ d. l. iubemus. non probat
dictum Bar. quia non debet extẽdi extra caſus ibi poſitos, vt ibi
pater in fin. igitur &c. ſed hoc ẽt vr̃ ſequi Raph. in d. §. 1. Sed tu
dic, ꝙ in d. l. iubemus in fi. hr̃ mẽtio de ſatiſdatione, & de impu-
tatione fructuum, vt quidã libri habent, ꝙ tñ in meo non eſt, ꝙ
ſatis probat dictum Bar. ea idẽtitate rõne, quia põt ex identita-
te lex extendi, & maxime qñ non eſt pęnalis, & maximè qñ nõ
eſſet expreſſa ratio, in l. vt l. 1. C. de his quis ante ap. tab. vel qñ
unica rõ, licet tacita, aſſignari poſſet, vt no. Bal. & Sal. & Ange.
in l. maximum vitium. C. de lib. pręt. ſed oĩa iſta comprehẽdunt
ex d. l. iubemus. ergo vr̃ ꝙ quo ad obligationem inter patrẽ, &
filiũ poſſet extẽdi, cogita. vide Bar. & doc. in d. l. frater à fratre.
¶ No. ꝙ qñ in rei veritate cõmittitur furtum, licet ɔ̈ committen
tem nõ oriatur actio furti, tñ ille qui acceſſoriè tenetur, ſic præ
ſtans opem, conueniri põt furti, & ſic efficacius tenetur acceſſo
rius, q̃ principalis, & hoc non eſt inconueniens, vt dicimus in ſi
mili de principali, & fideiuſſore, vt l. 1. & 2. §. 1. ff. de fideiuſ. dic
ut ibi. ¶ In gl. nec ob. id. in fi. Not. caſus in quibus res ſurtiua põt
vſucapi, addas, & idẽ ſi redeat in ptãtẽ dñi, de quo dic, vt ſup.
3 de vſucap. §. aliqñ. ¶ In gl. nõ naſcitur. in fi. No. † ꝙ patri ɔ̈ filium
militem, & ɔ̈ vxorem, & econtra, cõpetit actio furti, quia ẽt ci-
uilis actio cõpeteret, vt no. ĩ d. l. lis nulla. Addas ꝙ idẽ vr̃ in quo
libet domeſtico. ff. de fur. ſi libertus. & l. ſerui & filij. §. fi. ff. eo. &
ibi, dic ſm doc. & Bart. & iudex non põt ſe intromittere ex of-
ficio, & ſic ex inquiſitione, ɔ̈ tales perſonas, niſi furtũ eſſet ma-
gnum, vt ff. de pœn. l. reſpiciendum. §. furta. & C. de patria pot.
l. congruentius, ſi tñ nõ velint rem patri reſtituere, põt iudicis
officium implorari, vt eum corripiat & cogat ad reſtituẽdũ, vt
d. l. congruentius. ſm Io. Fab. Sed tu primò aduertas ad gl. in eo
ꝙ dicit de vxore, quia non eſt verũ, ꝙ conſtante matrimonio,
naſcatur actio furti, nec furti agi põt ꝑꝑ reuerentiã matrimo-
nij, vt l. 1. ff. re. amo. & ibi hoc no. Bar. & idẽ no. Bar. in d. §. furta.
qđ intelligas verũ, cõſtante matrimonio, ſecus ſi cõſtãte matri-
monio aliquid furatur (vt ſæpe faciunt mulieres, qñ viri labo-
rant in extremis) & poſteà ſoluto matrimonio ſi contrectẽt, te-
nent̃ hæredibus viri actione furti, vt eſt text. in l. 3. ff. re. amo. &
ibi Raph. Secundò intelligas prædicta vera, niſi delictũ vel fur-
tũ eſſet graue, quia tũc poſſent ꝓdictæ perſonæ puniri de furto,
vt eſt tex. cũ gl. & ibi Bar. ĩ d. §. furta. & no. Bar. in l. 1. ff. re. amo.
eſt tex. & glo. in l. ſi libertus. ff. de fur. qđ perpetuò teneementi, ɔ̈
aliquos parentes qui incautẽ denũtiant, filios ſibi quid magnũ
ſubtraxiſſe, & credunt iudices nõ poſſe præter eorũ voluntatẽ
filios furti punire, quia immo pñt, qñ furtum eſt graue, vt dixi.
4 Et † dicitur graue, & leue, ſm quantitatẽ perſonarum, & quali-
tatem rei ſubtractæ, vt no. in l. ad ea. ff. de reg. iur. & Bart. in d. §.
furta. quod nunquã exeat mentem tuam. de quo ẽt dixi in trac.
meo Maleſi. ĩ gl. ĩ verbo, veſtẽ cœleſtẽ abſtulit &c. dic ẽt vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Furti actio illi competit, cuius intereſt furtum commiſſum non eſſe. & num. 2. & 3.*
4 *Cauſa honeſta quando inſpicienda. & nu. 5.*

Furti autem actio. Actio furti competit illi cuius in-
tereſt furtum factum non eſſe. h. d.
1 ¶ No. ꝙ † ad hoc vt quis poſſit agere furti, non requiritur ꝙ ſit
dñs, ſed ſufficit ꝙ ſua interſit rem non fuiſſe ſubtractã, & ideo
licet aliquis dñs ſit, & ſua nõ interſit, ex ſolo dño non põt age-
re furti. ¶ In glo. interſit ibi. §. generaliter, dic vt ibi per Bar. qm̃
ibi loquit̃ in actione vi bonorũ raptorũ, vt ĩ. tit. 1. §. pe. qa ſub-
auditur ibi maximè. vt ibi vult Flori. vel aliter, vt ibi in gl. & ꝑ
Bar. ¶ In ea. gl. in fi. & intelligas, ꝙ ẽt datur actio furti, licet non
interſit, qñ tantum alij redderetur, nõ tñ vt dupletur, vt l. ſi ven
didero. prin. ff. de fur. vnde iſte tex. debet intelligi. ꝙ datur ei cu
2 ius intereſt ad hoc, vt dupletur. ¶ Et † aduertas ſm Sal. in l. ma-
nifeſtiſſimi. in prin. C. de fur. ꝙ ſufficit ꝙ interſit tꝑe furti facti,
licet de præſenti non interſit, ad hoc vt debeatur iſta actio. vt l. in
ter oẽs. in princ. ff. eo. dummodò nõ deſierit retro interfuiſſe, vt
d. l. ſi vẽdidero. §. ſi Titius. & ff. de ɔdi. inde. l. ſi procurator. in fi.
3 ¶ Not. tñ ex l. ꝙ ad hoc † vt agat, opus eſt ꝙ interſit ex honeſta
cauſa, vt l. itaq;. ff. eo. Sed hoc vr̃ contra l. qui vas. §. ſi ego. ff. eo.
vbi fur agit furti, & tamẽ cã nõ eſt ex ſui parte honeſta. Sed dic
ꝙ licet ipſe ſit fur reſpectu poſſeſſionis, vel alicuius vſus tem-
poranei, quẽ olim habere voluit, tamẽ nõ eſt fur reſpectu pro-
4 prietatis, quã lucrari voluit. Item durat cã † honeſta ꝑꝑ quam
res ad eum peruenit. Secundò aduertas, ꝙ talis honeſtas cauſę,
debet eſſe probabilis rõne dñij, vel quaſi, vel rõne iuris quod
quis hẽt in re, vt vſufructuario, non tamẽ rõne iuris ad rem, qđ
quis hẽt rõne perſonalis obligationis, vt ff. de fur. l. ſi is cui. & l.
eum qui emit. ita dicit glo. in d. l. manifeſtiſſimi. Ex quo not. ſm
Iac. But. ꝙ ius in re cauſat probabile intereſſe, non tamẽ ius ad
rem. ꝑꝑ quod dicit, quòd nõ põt facere reuocari tenutam alte-
ri datam tanq̃ datam in præiudicium ſui non citati, vel conui-
cti, vel confeſſi, cuius intereſt ratione perſonalis obligationis
quã habet ẽt ad rem, ſed ratione intereſſe, quia poſſidebat ſic,
5 vt in gl. 1. ff. de fur. l. creditorem. §. 1. & l. itaq;. §. ſi res. Tertiò † ad
uertas, quòd oportet quòd ſit honeſta cã, & nõ lucratiua. vt ſen
tit gl. in d. l. manifeſtiſſimi. ſm quoſdã. Sed dic ꝙ immo gl. ſe de
clarat, dũ dicit, hoc dixi de lucratiuo, quia poterat vſucapi. iõ
* dic ſm Sal. ꝙ qñ eſt cauſa lucratiua, aut eſt in re * ſubtracta, &
tunc cõpetit actio furti, quia intereſſe dñij, vel quaſi, eſt proba
bile, aut ex aliquo extrinſeco intereſſe, ex lucratiua cã perue-
niente, & tunc aut illud ſine alterius iniuria eſt quærendum, &
tunc

ADDITIO.

* In vet. exempl. in ſe.

tunc competit actio furti, vt ff. de fur. l. ſi quis vxori. §. pen. & ibi
notatur, aut quærendum venit cum alterius iniuria, & tūc pro
illo non cōpetit actio furti, vt ff. de fur. l. ſi is cui. § eius. quæ oīa
no. ¶ In gl. actio furti. in fi. quid autem dupletur, dic, vt habetur
per gl. plenè in l. eum qui. §. idem ſcribit. ff. de fur. & l. creditori,
& l. creditoris. eo. tit. & dixi ſupra eo. §. aliquando &c.

SVMMARIVM.

1 *Furti actio quando domino negetur.*
2 *Furti etiam non domini agunt.*

Item ſi fullo. ¶ Item ille qui tenetur ex locato ſi aliqua
res ſubripiatur, habet furti actionem, idem
in bonæfidei emptore. h. d. ¶ No. ibi, mercede certa conſtituta.
ſupple in pecunia numerata, aliàs autem non eſſet locatio, vt
l. 1. §. ſi quis ſeruum. ff. depoſiti. ¶ Not. ꝙ ſi quis pōt rem ſuam
conſequi ab alio, etiam actione ciuili, non poteſt agere furti
1 contra furem. ¶ † No. quod aliquando non datur domino actio
furti, quando ſua non intereſt, quia poteſt ius ſuum habere
2 ſaluum contra alium. ¶ † No. ꝙ quamuis bonæfidei emptor non
ſit dominus, quia venditor non erat dominus, tamen furti agit.
Et not. per illum. §. ꝙ ſarcinator, & fullo agunt furti, quando
culpam commiſerunt, ita ꝙ teneantur domino, & ſic ſua inter-
eſt, alias autem ſi ſua non intereſſet, nulli dubium ꝙ furti actio
nem non haberet. ideo domino furti actio daretur, quia ſua in-
tereſſet, quia ceſſat ratio hic poſita, vt argu. ff. de fur. l. itaq;. & l.
ſubiicitur. & quando ceſſat ratio vt in eis ceſſat etiam legis di-
ſpoſitio, vt l. 2. §. fi. & ꝙ ibi gl. & Bart. & doc. ff. de do. & no. glo.
& doc. & dn̄s Io. de Imo. in l. tam is. §. 1. ff. de do. cauſa mortis.

SVMMARIVM.

1 *Habēs electionē ex legis diſpoſitione, vna via electa, variare nō pōt.*
2 *Fur quando non ſit conueniendus & num. 4.*
3 *Commodatarius quando non agat furti.*
4 *Fullo cui res eſt furto ſurrepta, an quod exegit, debeat reſtituere domino.*
5 *Dominus rei ſurreptæ qui elegit credens furem eſſe ſoluendo, vt contra eum ageret, an poſſit ad commodatarium redire.*

Quæ de fullone. ¶ Si res commodata fuerit commo-
datario ſurrepta, dn̄s habet electionē
vtrum velit agere contra furem actione furti, an ꝯ commoda-
tarium commodati, & vno electo ſcienter alius liberatur, ſe-
cus ſi fuerit ignorans, vel dubitans. h. d. ¶ No. ꝙ in materia pœna
li, vbi eſt eadem rō, eſt idem ius, & fit extēſio. facit qđ no. Ang.
& Io. de Imo. & ibi dixi in l. cætera. §. pe. ff. de leg. 1. de quo dic,
1 vt dixi ſupra de ſu. nat. §. r. ¶ No. qn̄ † aliquis habet duas vias, &
habet electionem ex legis diſpoſitione, ꝙ vna via electa nō li-
cet variare. facit l. fi. C. de fur. & l. apud Aufidium. ff. de op. legat.
& quod ibi no. per gl. & Bar. in l. qđ in hæredem §. eligere. ff. de
trib. cū ibi no. de quo per gl. & late Bar. in l. eū qui. §. 1. ff. de ver.
obli. facit lex hmōi. §. ſi Stichum. ff. de leg. 1. & l. ſtatuliberum. §.
1. ff. de leg. 2. ¶ No. ibi, penitus liberari, ꝙ iſte tex. innuit, ꝙ ipſo
iure ſit liberatus propter dictionem penitus, & per ꝯn̄s non eſt
o pus exceptione furti, ſed facti tantum, vel etiam ſine facti ex-
ceptione. atg. gl. & Bar. & doc. in l. vbi pactum. C. de tranſac. Et
2 de dictione penitus, vide ēt tex. in l. fi. C. de noua. ¶ No. ibi nullo
modo cōpetere actionē, ꝙ electo commodatario, nullo modo
actio competit contra furem, vnde ſi ꝯ furem ageret, poſſet di-
ci, experiri ſine actione, & per ꝯn̄s iudex etiam ex ſuo officio
(licet per partem non opponeretur) poſſet ipſum à limine iudi
3 cij repellare, vt l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de neg. geſt. ¶ † No. ibi,
tamen ꝙ commodatarius nunq̄ haberet actionem furti cōtra
furem, niſi primò ipſe eſſet à dn̄o conuentus & coactus, ſicut di
cimus in ſimili de eo qui cōuenitur in ſubſidium, vt in fideiuſ-
ſore, vt l. ſi mandato meo. in prin. & §. 1. & 2. ff. mand. ¶ No. ibi,
neſcius, & dubitās, ꝙ ignorans, & dubitās æquiparant. ¶ No. ꝙ
qui ignoranter vel dubitanter accipit viam incompetentē, nō
prohibetur redire ad competentē, vt l. mater, cum ibi no. ff. de
inoffi. teſt. & qn̄ quis habet electionem, nunquam perdit dictū
ius, niſi ſcienter egerit, ſecus ſi dubitās, vel ignorans. ¶ In gl. fur
ti actionem. in fi. dic, illa non vr̄ bona ratio, ſm̄ Io. Fab. nam ad
conductorem non ſpectat periculum, & tamen nō reſtituit pœ
nam, vt ff. loca. l. is qui. Sed poteſt eſſe, ꝙ cōmodatarius amittit
vſum, & idem in conductore. & ita vr̄ in creditore qui in deli-
cto impetrat pœnam. ff. de pig. act. l. ſi pignore. in prin. & ibi no.
gl. ¶ In gl. cum manifeſtiſsimum. in fi. ſit ergo differētia hic in-
ter eum qui gratis recepit, qm̄ tunc eſt in electione dn̄i, vt hic,
& eum qui non gratis: quia tunc recipiens agit furti, & eſt rō,
quia plus debet ſubueniri dn̄o qui exercuit liberalitatē, q̄ alte-
4 ri qui liberalitatem non exercuit. ¶ † Quæro, an ꝙ exegerit ful-
lo reſtituat dn̄o, videtur ꝙ nō, ſicut nec commodatarius, tamē
doc. contra, quia fullo nō poteſt vti re, vt l. fullo. ff. eo. igitē, &c.
5 ¶ † Quæro, hic dicitur ꝙ ſi dn̄s ignorabat furtum commiſſum,
poteſt dimiſſo cōmodatario redire ad furem quē credebat eſſe
ſoluendo, & non erat, nunquid pōt redire iterum, & Iac. & Bal.
ibi dicunt, ꝙ non, quia ſibi debet imputare, qui ita elegit, p iſtū
tex. Sed ꝯrium tenet Iac. de Are. & Cy. in d. l. manifeſtiſsimi. q2
ſibi non debet præiudicare ignorantia, cum tractetur de dāno
vitādo, vt ff. de condi. indeb. l. ſed & ſi me putem. & l. fi. ff. de eo
per quem fac. ſecus ſi ſciuiſſet electū non eſſe ſoluendo. & hoc
ſequitur Io. Fab. Sed primam tenet Sal. per d. l. manifeſtiſsimi. &
per ver. ſeq. & hic, & per tex. in eo. l. §. fi. ad fi cum ibi no. per gl.
Non obſtant leges allegatæ in contrariū, quia ibi non habet ele
ctionem, ſed ius agendi ſucceſsiuè, ſed hic ſecus, igitur, &c. &
iſtud eſt verius. Et aduertas, quia iſte commodatarius, q tenet
de cuſtodia, agit furti, quod eſt verum, quando culpa neglecta
cuſtodia poteſt ei adſcribi, vt dicitur per doc. in depoſitario, in
l. falſus. C. de fur. ſed ꝙ iſta ratione, videlicet, cuſtodiæ nō cōpe-
tat actio furti, videtur tex. in l. qui iniuriæ. §. qui alienis. ff. eo. vbi
tutori, & procuratori non datur actio furti, & tamen intereſt
eorum ratione diligentiæ & cuſtodiæ, & ob quam velut negle-
ctam, condemnantur, vt ibi. Solue ſecundum Sal. in d. l. manife-
ſtiſsimi, ꝙ ibi eſt ſpeciale fauore pupilli, cuius nomine cogitur
agere furti, ideo lex voluit, quòd ſuo nomine agere poſsit, ne
præiudicium fieret pupillo, cum de delicto eiuſdē hominis ſæ-
pius non debeat quæri. vt l. licet. §. 1. ff. nautæ, caupo. ſtabu. &c.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitarius an furti agere poſſit.*

Sed is apud. ¶ Depoſitarius qui tenetur de dolo, non ha-
1 bet furti actionem, ſed dn̄s. h. d. ¶ † No. quòd
depoſitarius non agit furti, & eſt ratio, quā ponit text. in l. eum
qui. §. is autem. ff. eo. quia aut fuit in dolo, & non debet ex im-
probitate ſua doloſa habere actionem furti, aut nō fuit in dolo,
& tunc cum non teneatur, non eſt mirum ſi non habet actio-
nem furti. ¶ Quid autem, ſi fuit in culpa, (& aduertas, quia aut
fuit in culpa leui) & non habet actionem furti, quia ipſe non
tenetur. Aut ipſe fuit in culpa lata vel latiori, de qua tenetur,
& tunc vr̄, quòd ipſe non habeat actionē, ſicut non hēt, qn̄ fuit
in dolo, vt hic, cū culpa lata æquiparetur dolo, vt l. quòd Ner-
ua. ff. depoſi. Sed tn̄ ꝯrium determinant hic doc. & Bar. in l. eum
qui. §. is aūt. ff. eo. quia dolus furis præponderatur latæ culpæ di
cti depoſitarij. vt l. item ſi obſtetrix. ff. ad leg. Aquil. Præterea qn̄
agitur ratione doli, & dolus punitur, lata culpa nō æquiparatē
dolo, vt l. in actionibus. & ibi gl. ff. de in lit. iur. ac etiā videtur,
quòd poſsit agere furti depoſitarius, qn̄ poteſt vt retentione
propter impenſas, vt l. pen. C. depoſiti. facit l. ſi in area. cum ibi
not. & l. qui exceptionem. §. ſi pars. ff. de condi. indeb. quod no.

SVMMARIVM.

1 *Proximus pubertati quis dicatur, & an ex delicto teneatur.*

In ſumma. ¶ Impubes non tenetur furti, niſi fuerit doli
capax h. d. ¶ No. ibi, amouendo, &c. quòd fur-
tum fit contrectando, & amouendo, & ſine eis nō fit. vt l. et q.
ff. eo. ¶ No. ibi, quòd furtum fit appetitu, & affectione lucrādi,
quia animus & propoſitū diſtinguūt maleficia. l. 1. C. ad l. Cor.
de ſica. ¶ No. quòd præſumptio eſt, quòd proximus pubertati
ſit doli capax, & per ꝯn̄s, quòd intelligat ſe delinquere, & pro-
1 ximus pubertati in maſculo † intelligitur poſt decimum annū
cum dimidio, vt not. glo. in l. pupillus. ff. de reg. iur. & ſupra de
inuti. ſtip § quòd diximus. & eſt clarum, quia minor 14. anno.
cum eſt doli capax, poteſt cōmittere vnumquodq; delictum,
2 præter delictum carnis.[a] vt l. auxiliū. §. 1. ff. de minor. Mitius tn̄
punitur, quam maior delinquens, vt in c. 1. de deli. pue. Quinim
mo nullo mō punitur, ſi deliquit ex culpa ſine dolo. vt c. 2. eo.
ti. & quòd mitius puniatē eſt tex. gl. & Bart. in d. l. ſi ex cā. §. nūc
vidēdum. ff. de mino. & Bart. & Bald. & Sal. in l. 1. C. ſi aduerſus
delic. etiam ſi ſit delictum atrox, vt eſt text. in l. aut facta. §. per-
ſonæ. in fin. ff. de pœnis. coniuncto principio illius legis gloſ.
Bald.

ADDITIO.

a Carnis Vide gl. in l. clarum C. de auth præſt. & in c. 5. de deli. pue & vide l. ſi arrogati. in princ ff. de tute.

Bal.& doct.in l.& ſi ſenerior.C.de inſa.Et aduertas,ꝙ dixi ꝙ ex
delicto tenetur,intelligas.ſ.committendo,ſecus in negligendo,
quia tunc non tenetur.vt l.2.eum ibi no.C. ſi aduer. deli. etiam
ſi ſit impubes,dūmodo minor 25.ann. vt ibi eſt caſus ꝙ ibi doc.
ad multa inducunt.dic,vt ibi no.Sed in materia huius.§. vide q̄
ſcripſi in tract.meo Maleſic.in gl.in verſi.ſcienter,& doloſè. in
glo.in verbo,& appenſatè,&c.dic.vt ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Actiones quæ,& quibus dentur contra fures.*

Furti actio. ¶ Actio furti eſt merè pœnalis,ſed cōditio
furtiua,& rei vendicatio cōpetunt ꝓ re,&
rei vēdicatio dat̃ ꝯ poſſeſſorē, & cōditio furtiua ꝯ furē, & eius
hęredē.h.d ¶ No.ꝙ licèt actio furti ſit ciuilis,& ſic ad duplū.ſi-
ue ſit ꝑtoria,& ſit ad quadruplū,vt ĩ. de perpe.& temp. act. in
prin.tñ eſt merè pęnalis,vt patet ꝑ taxatiuā ibi,tm̃ ad pęnę &c.
& ſic vltra rē furatā quā fur tenet̃ reſtituere. vt hic,tenet̃ ad du
plū,vel quadruplū,ibi,extrinſecū,&c.¶ No.ꝙ licèt furto ſit mi
hi res ablata,nō tñ ꝑdo dōium rei ſubtractę. ¶ No.ꝙ rei vēdica
tio ſequit̃ poſſeſſorē,q̄cunq; ſit,dummō habeat facultatē rei re
ſtituēdæ.vt l.officiū.ff.de rei vendic. ¶ No.ꝙ cōditio furtiua,q̄a
habet rei ꝑſecutionē.vt hic.& l.ſi ꝓ fure.§.1.ff.de condi.fur.da-
tur ēt ꝯ hæredē furis.¶ In gl.cōdicendo.in prin. ibi, ſi cōſumpti
ſunt.dic tu,ꝙ ēt ſi res furata extet, non tm̃ rei vēdicatione, ſed
ēt cōditione furtiua agi pōt,vt eſt tex.in d.l.in re furtiua.ĩ prin.
ff.de cōdi.fur.¶ In gl.vēdicando.in ſi.dic,ſi ſit dñs,ſiuaūt non ſit
dñs,ꝙ remediū habeat no.gl.in l.& ideo.ff.de condi. fur. & gl.
Cy.Bar.Bal.& Sal.& Ang.& doc.in l.manifeſtiſſimi.in prin.C.
2 eo.In quo conclude,q̄a † q̄nq; ſubtrahit̃ res dño,& clarū eſt ꝙ
habet rei vēdicationē & conditionē furtiuā.vt hic. Q̄nq; habet
ius in re, & tūc cōpetit ei cōdictio incerti. vt d.l.& ideo. Q̄nq;
nullū ius habet in re, ſed ſolū bona fide poſſidet, & tunc habet
cōditionē triticariā ad poſſeſſionē.vt l.1.in ſi.cū l.ſeq.ff. de tri-
tic.Q̄nq; ille,cui ſubtrahitur, nullū ius habet in re, nec poſſeſ-
ſionē,ſed tm̃modo detentationem,vt depoſitarius & ſimiles.&
tunc ei dat̃ actio in factū, vel officiū iudicis, ita tenet gl.in l.&
non tantum.in prin.ff.de pet.hær.& d.l. & ideo.§.1. de quo dic
latius per Cyn.Bar. & omnes doct.in d.l.manifeſtiſſimi,& per
Bar.& Ang. & Moder.in l.rem quæ nobis.ff.de acq. poſſ. & per
Cy.in l.ſi de fundo.C.de loca.& vide quæ ſcripſi ĩ.de act.§.qua
drupli.dic,vt ibi,in verſi.& prædicta procedunt,quando poſſeſ
ſio fundi mei, &c. dic, vt ibi latiſſimè ſcripſi, & ſcripſi aliquid
in §.item ſeruiana.ĩ. de actio.in verſi.Et iſta faciunt ad illā quæ
ſtionem q̄ format Bar.dic,vt in dictis locis,quia hic non pono,
ne bis idem repetam,quia non adere,&c.

De vi bonorum raptorum .

S V M M A R I V M.

1 *Rapina variè committitur .*
2 *Actio quæ contra raptorem detur.*
3 *Fur manifeſtus vt quis dicatur, quæ requirantur.*
4 *Pœna noua an,& quando antiquam tollat.*
5 *Fur manifeſtus qua actione tenetur,& qua non manifeſtus.*
6 *Fur an.& quando ſit ſuſpendendus.*
7 *Clam aut palam delinquens, quando in plus puniatur.*
8 *Fur manifeſtus plus punitur .quàm raptor,& quare.*
9 *Raptor cur mitius punitur, quàm fur manifeſtus.*

Vi vires. ¶ Totus iſte titulus diuidit̃ ĩ tres partes,
Primò,q̄a raptor,& fur inæqualiter pu
niunt̃.Secundò,q̄n quis rapit rem ſuā vel alienā, pu
tans eſſe ſuā. Tertiò,q̄d ſit ſubiectū in hac actione,vi
delicet, quid debet deducere actor. Secunda ibi, quia tñ. tertia
ibi,ſanè in hac, & h.d.rapiēs per vim rē alterius tenetur furti,
& ēt actione vi bonorum raptorum , quæ datur in quadruplū,
intra annum. poſteà verò in ſimplū,& in quadruplo ineſt ſim-
plum.h.d. ¶ No.ꝙ ꝯ raptorē competit actio furti.Vnde,ſi quis
agendo ꝯ raptorem per medium concludendi dicat, ꝙ furatus
fuit, & petit eum puniri furti, & pœna furti non malè ageret.
quod no.quia raptor eſt improbus fur.¶ No.ꝙ nō eſt inconue-
niens,ꝙ ex eodem delicto naſcatur actio generalis,& ēt ſpecia
lis.¶ No.ꝙ actio vi bonorum raptorū eſt prętoria.vt actio furti
manifeſti, ¶ No.ꝙ actio vi bon. rapt. eſt pœnalis in quadruplū
intra annū,poſt annum verò datur in ſimplum. ¶ No.ibi mini-
nam,ꝙ ēt pro minima re prætor ita actionem pœnalem conce
dit,ſicut ciuilem. vt l.licet minimam.ff.de pet.hær. ¶ No.ꝙ licèt
in actione furti manifeſti totum quadruplū ſit pęna vera . vt ſ.
ti.prox.§.ſi.tñ in raptore,ĩ dicto quadruplo ineſt ſimplū. ¶ No.
a ꝙ plus delinquit, qui palam [a] delinquit, q̄ qui clā, quia qui fa-
cit palàm,dat alteri malum exemplum.facit l. non ſolum.§.pa-
1 làm.ff.de ri.nup. ¶ Et ad euidentiam pręmitte,ꝙ † hæc materia
habet tria capita.Et primò,tm̃ tractatur in hoc tit.q̄n ſingulari-
ter capit.Secundum,q̄n turba coadunata. vt l.2.& 3.§.ſi quis ad
uentu.ff.eo. Tertiū,q̄n in turba datum eſt damnum l.4. in prin.
2 ff.illo tit. & hæc datur in duplū,& vide in d.l.2.in prin. ¶ † Se-
cundò pręmitte,ꝙ actio ciuilis vel criminalis ex hoc ti.ſit ex le
ge Iulia.de vi pub.vel pri.Ex quo ſequitur,ſm̃ Cy.in rub.C.eo.
ꝙ pro violentia eſt publica accuſatio,& cuilibet de populo cō
petit.vt l.1.ff.de pub.iud.& ibi Io.de Imo. Sed an poſſit ꝓ rapi-
na eſſe accuſatio ex lege Iul. de vi pri.glo. ꝙ ſic.in l.ſi.ff. de pri.
delic.quam gl.ſimpliciter vr̃ tenere Cy.in rub.C.eo.alleg.l.inſa
mē.ff.de pub.iud.& in l.interdum.eo.ti.ſed Bar.in d.l.ſi. dicit,il
lam gl.fore veram.in l.ſi quis ex domo.ff.de fur.& no.in d.l.in
famem,& hanc opi.Bar.vt veriorem ſequitur Sal.in l.ſi.C.eo.&
3 eam tu teneas.¶ † In gl.furti.ibi,immo ſi deprehendatur,manife
ſtus eſt.tu dic,ſm̃ Bar.in d.l.ſi vendidero.§.cum raptor.quia nō
eſt verum,ꝙ licèt deprehendatur,dicatur fur manifeſtus, quia
immo opus eſt vt acclametur. vt l. 2. & l. ſi quis in ſeruitute.ff.
de fur.¶ In ea.ibi. vi ff.eo.l.1.no.ex gl.ꝙ q̄n ſunt duæ leges impo
nentes pœnam de eodem delicto,vna non tollitur ꝑ aliam,niſi
quatenus concurrunt.Ex quo Bar.in d.l.dicit, ſi per ſtatutū pœ
4 na homicidij ſit pecuniaria,in eo ꝙ plus eſt,poterit ēt imponi
pœna iuris communis de ſica.Et ad hoc videndum eſt conſide
randum,an per legem nouā.& ſic per ſtatutum, ſit ſublata pœ
na antiqua iuris communis. Et breuiter dicendum eſt, ꝙ nō. vt
l.quoties.de act.& oblig.& l.in eum.C.de fur. quod eſt verum,
niſi ex aliquibus coniecturis appareat, ꝙ per impoſitionē nouæ
pœnæ per ſtatutum ſit receſſum ab antiqua, vt puta , ſi ſtatuto
caueatur, ꝙ ꝓcedatur de ſimilibus ad ſimilia , vt vbi in ſtatutis
non reperitur ſimile,ſuccedat ius commune, tunc clarè appa-
ret de mente ſtatuti, ꝙ in ſubſidium voluit imponi pœnam iu-
ris communis,igitur ab ea videtur receſſum.Et hoc videtur te
nere Bal.in ſimili l.1.C.de ſum.Trin.verſi.ſextò oppo.dr̃ hic,ꝙ
hæretici,&c.Et hoc etiam ſequitur Io.de Imo.in l.2.ff.de publ.
iud.in verſi.quid autem ſi per diuerſas leg. Sed Sal.in l. qui ſe-
pulchri.C.de ſepul.vio.in verſi.quarto tunc ſecundò, quid ſu ꝑ
ſtatutum imponitur.aliter dicit,& plenius.dic,vt ibi per eum,
quem non recito,quia etiam Bar.plenius & aliter dicit.in l.ſan
ctio legum.ff.de pœ.ſm̃ Rayn.videlicet,aliquādo ſunt duę pœ
næ,vna generalis,alia ſpecialis,& tunc ſubdiſtingue, ſi quidem
generalis imponitur per legem vel ſtatutū, & ſpecialis per ho-
min.tunc vtraq; concurrit etiam quò ad executionem,vt l.non
eſt dubium.C.de legi.coniuncta l.iubemus,C.de ſacroſan.eccl.
& intellige per hominem,ſiue ſint contrahentes,vt dictis iuri-
bus,ſiue etiam per prætorem vivum imponatur,ſi verò a ſtatu
to imponitur generalis,& etiam aliqua pœna ſpecialis,& tūc,
& illa generalis,& illa ſpecialis per ſtatutum imponi pōt,quia
eadem ratio eſt.vt l.illud.ff.ad l.Aquil.facit l. prætor edixit.§. 1.
ff.de iniur.ſi verò vtraque venit imponenda per hominem,tūc
quò ad originem habent locum, non quò ad executionem. vt
d.l.prętor edixit.§.1.Ex quo infert,ꝙ quādo ſuper uno delicto
reperitur pœna ſpecialis,& generalis, & tunc ſi quidem gene-
ralis eſt incerta,& arbitraria,nō refertur ad ſpecificata, ſiue ea
dem lege,vel ſtatuto,ſiue diuerſis,ſiue lege communi, & ſtatu-
taria,ut in caſu propoſito. vt d.l.ſanctio legum,ſecundum lect.
glo.Si uerò utraq; pœna eſt certa,& determinata,& tūc refert,
an utraque pœna imponatur eodem ſtatuto , & generalis non
refertur ad ſpecificata.ut d.l.ſanctio legum,ſm̃ intellectū Dyn.
facit l.doli clauſula,de uerb.obl.cum ibi no.& iſto caſu ſpecia-
lis tantùm imponetur,ſi uerò imponatur diuerſis legibus, uel
diuerſis ſtatutis,uel de lege communi una,& ex ſtatuto alia,&
tunc,aut pęna infertur a lege,alia ab homine, & tūc utraq; nō
habet locum quò ad executionem , ut patet per prædicta , ſm̃
Bar.ibi quod no.de quo etiam uide Bal.in d.l.qui ſepulchra,de
quo etiam dixi in dicto meo tractatu Maleſic.in gl.& ibi,caput
a ſpatulis amputetur.circa principium.dic tu,ut ibi,quia latius
ibidem ſcripſi.¶ In ea.glo.ibi,l.qui ſeruum.§.ſi.dic, iſtam tenet
ibi

A D D I T I O.

a Qui palàm. Dicimus ergo, ꝙ ſi magis delinquat, magis debet puniri. nam quantò grauius quis delinquit , tantò grauiori pœna ſubiici debet delinquens. Panor.in c.2.de ſortileg.

5 ibi gl.& Bar.¶†In gl. vi bon.rap.in ſi.vult dicere glo. ꝙ manife
ſtus ſemper tenetur vi bon.rap. ſed non manifeſtus ita demum
tenetur vi bon.rap.ſi habuit animum rapiendi,ſi non reperiſſet
a reſiſtentem,[a] aliàs ſi clam facere voluit, non videtur ꝙ debeat
teneri vi bon. rap. cum non habuerit animum rapiendi. vt j.
eo.§.in gl. vtilis eſt.ibi.l. vna res. Vides ergo, ꝙ iſta actio datur
pro minimo,& idem in actione furti,ſed non actio de dolo. de
quo dic,vt in §.Gallinarum.ſ.de re.di.Et aduertas, ꝙ vnicũ fur
tum dicitur,quod de vno loco,vnico contextu,ſiue vnico tem
pore fit,ẽt ſi plures res ſimul furentur,tñ dr̃ vnicum furtum.ita
dicit Bar.in l.eum qui.§.idem reſpondit.ff. de fur. & per conſe-
quens ſi per ſtatutum aliter,& aliter,primum,uel ſm̃,uel tertiũ
furtum punitur,tũc nõ punietur niſi pro vnico furto,licèt plu-
6 res,& plures res furatus fuerit.quod bene not. ¶†Ex quo aliud
ſingulare ſequitur,ꝙ cum ſit vnicum furtum, & aliàs furtũ nõ
commiſerit, ꝙ pro tali furto veniam meretur a furca , vt dicit
gl.ſingularis in l.capitalium.§. famoſos.ff.de pœnis.quod eſt ve
rum,ſm̃ Bal.in auct.ſed nouo iure.C.de ſer.fug.niſi eſſet vnicũ
furtum magnũ,quod aliàs præualeret plurib.furtis,paruis,tnoc
licèt ſtatutum pro vno furto ſuſpẽdi furem prohibeat, ſed pro
tribus furtis ſic,tñ iſto caſu iuridicè ꝓ vno furto magno ſuſpẽ-
di põt:ita dicit ibi Bal.in verſi.3.no.de ꝑœ.allegat.l.ſi quis.ff.de
execu.tut.Et ẽt quia propter enormitatem delicti,licitum eſt le
ges tranſgredi.vt no.Inn. in c.1. de conſti.quod no. quia ſemel
habui in practica Peruſij,vbi aſſedi.de quo ſcripſi in tract.meo
Maleſic.in gl.in verſi.& cœleſtem veſtem abſtulit &c.tu dic,vt
ibi,circa prin.¶In glo.qui clam.in ſi.No.ex gl.duo,primò,ꝙ in
7 plus punitur † qui aliquid facit palam,q̃ qui clam,ↄ̃ de ri.nup.
cum ſi.Dy.ſoluit,aut id quod fit,eſt omnino prohibitum ꝑ le-
gem,vt furtum,& tunc magis punitur palam faciens, vt in hac
glo.aut non eſt omnino prohibitum,vt matrimonium, & vẽdi
tio,& tũc magis punitur qui clam facit,de ſpon.per totum,ſed
tu dic latius per Cy.& doct.in l.nemo clericus.C.de ſum.Trin.
8 ¶†Secũdò habes in gl.ꝙ fur manifeſtus plus punitur,q̃ raptor,
& tñ raptor eſt etiã manifeſtus.dicit Io.Fab.ꝙ ideo eſt,quia fur
manifeſtus magis contemnit dñm,& ſic magis offendit,& plus
delinquit.vt no.ff.eo.l.2.§. hac actione.Sed hæc tñ non ſufficit,
qñ clam furatus fuit,& poſteà eſſet in itinere deprehenſus. Vn-
de dicit,ꝙ lex 12.tab. non diſcutiebat ſingulos caſus,ſed poſteà
prætor ſuperueniens ſubtilius inſpexit, & magis punit illud de
quo magis certum eſt,ꝙ deliquit.Sed ſm̃ hoc, cur ꝑtor ꝑ actio
nem vi bo.rap.eandẽ pœnã impoſuit in manifeſto,& non mani
feſto,& tñ.l.12.tab.& ipſe ꝑtor in furto diuerſas pœnas impo-
ſuit.Vnde dici põt,ꝙ prætor in act.vi bo.rap.eandem pœnã im-
poſuit ꝓꝑ eundẽ animum rapiendi,q̃ ſemꝑ requirit, vt hic.Tu
9 tñ aũt poſſes dicere,ꝙ ideo raptor minus tenetur, q̃ fur manife-
ſtus,quia rapiendo ꝑ vim exponit ſe morti, ideo cum incurrat
maius periculũ in ꝑſonã,leuius poſteà tenet̃ in pœna pecunia-
ria,arg.l.qd ergo.§.pœna grauior.ff.de infa.Vel põt eſſe rõ,quia
cũ ex rapina inducat̃ crimen publicũ,& ſic in vno aggrauat ra
ptor,q̃ a quolibet de populo põt accuſari.vt dicit ſ.in prin.me
ritò in alio alleuiabitur, ut non teneat̃ niſi ad triplum in pœnã.
qđ no.arg.l.eũ qui.in prin.ff.de iniur.de quo ẽt dixi.j. de act.§.
ex maleficijs.in ver.in gl. vi bon. rap.in quadruplum.dic.vt ibi.

ADDITIO.

a Reſiſtentem. Adde Rom.in conſi.150 & conſi.144.vbi conſuluit,ꝙ ſtante ſta
tuto quòd de furto poſſit cognoſci vſque ad annum,& de aliis maleficiis ni-
ſi vſque ad duos menſes, quod de rapina non poterit cognoſci niſi vſque ad
duos menſes,licet illa dicatur furtum.

SVMMARIVM.

1 *Dolus ſemper ineſt rapinæ.*
2 *Præſumptio qualibet coniecturata excuſat a dolo.*
3 *Incontinenti fieri quando dicatur.*
4 *Abſolutio quando ſit exprimenda,aut tacita ſufficiat.*
5 *Lata culpa an,& quando ſit punibilis.*

Quia tamen. ¶Actio vi bon. rapt. competit pro vio-
lẽtia dolo commiſſa,ſecus ſi rem ſuã bo-
na fide rapuit,talis tamen raptor, ſi dñs eſt,cadit a dñio ſuo, ſi
verò non eſt dñs , tenetur ad tantundẽ, ſiue res fuerit mobilis,
ſiue immobilis.h.d.uide Inn.& Ant.de But.in c.cum ex officij.
de teſta.& gl.in c.ſi.de ſucceſ.ab inteſta. ¶No.ibi,dolo malo. ꝙ
ad hoc ut quis teneatur hac actione,opus eſt,ut ſit in dolo.Sed
1 aduertas ꝙ eo ipſo,†ꝙ quis intentat,quòd per uim rapuit rem
alienam,licèt non dicatur ſcienter,& doloſè, tamen dolus ꝓſu
mitur,quia ineſſe creditur ut dicimus,qñ quis ſimpliciter dici-
tur,ꝙ falſum commiſerit,licèt non dicatur dolo,tñ ſemper in-
telligitur.vt l.nec exemplum,cum ibi no.per Cyn.& doc.C.de
fal.de quo vide latè ꝑ Bar.in l.1.§.1.ff.ſi quis teſt.li.eſſe iuſ.fue-
rit,de quo latius dixi in meo tract.Maleſic.in uerbo,ſcienter,&
doloſè &c.uide latiſſimè per Sal. in l.ſenatus.C. de his qui ſibi
aſcri. ¶No. ibi, imprudens iuris, ꝙ licèt quis ſit in ignorantia
iuris,& ſic in nõ excuſabili. vt l.liberorum.§.notãtur.ff. de infa.
2 tñ excuſatur a dolo.† Ex quo no. ꝙ quælibet coniecturata præ
ſumptio uel excuſatio,licèt iniuſta, excuſat quẽ a dolo.de hoc
eſt tex.in l.igitur.§. 1.ff.de lib.cau.& in l.1.ff.de arb.& ibi Bar.&
eſt gl.ord.in l.plagij.la 3.C.ad l.Iul.de plag.facit quod in crimi
nali no.Bar.in l.pe.ff.de adul.& in ciuili in l.iuſtè poſſidet.in ſi.
ff.de acq.poſſ.& facit quod no. Bar. in d.l.1.§.1.in ſi.ff.ſi quis te.
li.eſſe iuſ.fue.¶No.ibi,nec furti,ꝙ furtum nõ committitur ſine
affectione lucrandi & furandi. Vnde,ſi non habeat dictum ani-
mum,licèt auferat rem alienam , non cõmittit furtum,quia eſt
ↄ̃ diffinitionẽ furti.vt ſ.tit.1.¶No.ibi,auaritiã,quòd furari,& ra
pere res alienas principaliter,procedit ab auaritia , quæ eſt ra-
dix omnium malorum.vt l.ſi quendã.C.de epiſc. & cle. ¶No.
ibi,licèt ſuam eſſe exiſtimet, quòd rẽ propriã ab alio detẽtam,
non poſſum per uim propria authoritate auferre,quia non poſ
ſum in re propria mihi ius dicere. vt l.extat.ff.quod met.cau.cũ
no.ibi plenè.¶No.ibi,dominio cadere, ꝙ auferens rem ſuã pro
priam per uim,cadit a iure ſuo,quod intellige,niſi incontinẽti
3 poſt occupationem ab alio factum,eam auferat.¶ †Et quando
dicatur fieri incontinenti,dic,quòd hoc totũ pẽdet in arbitrio
iudicis qui ex perſonis,& qualitate rerum,& facti exiſtimabit.
hęc omnia habentur in tex.& glo.in l.3.§.eum igitur.ff.de ui &
ui arm.& no.do.Ioan.de Imo.in l.1.§.1.ff.de uerb.obliga.& ibi
Lud.de urbe.ſed in hoc vide quæ ſcripſi in tracta.meo Maleſic. c
in uerſi.& dictus Titius ſe defendendo,poſt prin.¶No.ꝙ rapiẽs
rem alienã,licèt putauerit ſuam, & ſic fuerit in culpa, quia de-
buit inueſtigare primò diligenter, tenetur rem raptam reſtitue
re,& quia hoc non eſſet pœna, ut pœnam ſentiat de delicto te-
netur ad tantundem de ſuo.¶No.ergo ẽt, ꝙ ex culpa quis dicit̃
delinquere,& tenetur,de quo dixi.ſ.ti.1.§.1. ¶ No. ibi,res ſoli.
contra occupantes terras alienas credẽdo ſibi licere ꝙ ſint ſuę,
quia eas reſtituere tenentur,& tantum valorem coguntur præ-
ſtare. ¶In gl. abſolui debet.in ſi.dic,ꝙ vtraque expoſitio & opi
4 nio eſt vera,† quia aut hoc fuit in iudicio agitatum,& tunc iu-
dex per ſniam ſuam declarabit ipſum non teneri & eſſe abſolu
tum.vt arg.glo.in l.1.in ſi.ff.de fer.& l.eius qui delatorem.cum
ibi not.per Bar.ff.de iure fiſci.& quod no.Bal.in l.iubemus.§.ſa
nè.C.de ſacroſan.eccl.Sin autem hoc in iudicium non fuit dedu
ctum, tunc iure ipſo intelligitur abſolutus . vt arg. a contrario
ſenſu.in l.1.§.1.ff.ad Turp.¶In gl.ſed nedum. ibi,pro, tamẽ dic,
ſi ſic exponas,nulla bona conſtructio ſequi poteſt. vnde dic,vt
ſequitur in gl.ꝙ ponitur propriè. Ex quo vr̃ inferri, ꝙ illa con
ſtitutio.l.ſi quis in tantam.C. vnde vi. non exigit dolum . & ita
no. ff.eo.l.2.§.doli.ſed contrariam no.in d.l.ſi quis in tantã. pro
qua videtur caſus.eo.tit.l.inuaſor. Vnde dicit Io. Fab. ꝙ põt di-
ci,ꝙ requiratur dolus,ſed ꝙ dolus præſumitur, niſi habeat iu-
ſtam cauſam credendi aliter,etiam ex ignorantia iuris . vt hic ,
ſed Cy.in d.l.ſi quis in tantam.dicit ꝙ immo eſt dolus præſum-
ptus,ſicut diximus in l.1.C.ad l.Corn.de ſica. Sed tu dic,ꝙ im-
mo ſufficit lata culpa , vt hic eſt caſus , & ꝙ hic ſit lata culpa ,
no. Bar.in l.1.§.1.in ſi.ff.ſi quis te.li.eſſe iuſ.fue.& in d.l.iuſtè. &
in d.l.pe.ff.de adul.tñ clarũ eſt,ꝙ lata culpa non eſt dolus præ-
ſumptus. vt no.in l.quod Nerua.per Bar.ff.depo. facit l. tutor q
repertorium.in prin.ff.de admi.tu.vel dic ſm̃ Bar.& communi
ter doct.in d.l.ſi quis in tantam , ꝙ requiritur, ꝙ inuadens ha-
buerit animum inuadendi,& occupandi rem immobilẽ,& mo
bilẽ auferendi,& illud ſufficit,& ſi credat poſtea ſibi licere, vel
non licere,non curatur.vt hic eſt caſus. ¶In gl.cõſtitutionibus.
in ſi.dic,vt ibi,per gl.per multas & infinitas quęſtiones,& ibi ꝑ
doct.& per gl.& doct.in l.extat.ff.quod met.cau.& inter cętera
ponit,quid in pupillo,an hęc conſtitutio locum habeat.de quo
dic,vt ibi,per Cy.& Bar.qui dicit,aut erat doli capax, vel non,
vt ſ.tit.1.§.pe.de quo etiam per Cy.in l.1.C.de interdict. ma.&
per glo.in l.3.§.hæc actio.ff.eo. & in l.iuris ignorantia.ff.de iur.
5 & fact.ignor.¶Vltimò † allegatur iſte §.ꝙ quis punitur ex lata
culpa,ita dicit Bar.in d.l.1.§.ff.ſi quis te.li. eſſe iuſ. fue. & puni-
tur extra ordinem arbitrio iudicis , ita dicit Barto. in l.pen.ff. de
adulter. non autem punitur corporaliter,quia in pœnis corpo
ralibus lata culpa non æquiparatur dolo,vt l.in lege.& ibi Bar.
ff.de ſicar. Et not.glo.& Bart.in l.in actionibus. in princip.ff. de
in lit.iur.& ſupra de ſuſpe.tut.§.ſuſpectus. & ibi dixi . Punitur
ergo extra ordinem,vt dixi,quod eſt verum,quando delictum
princi-

principaliter committitur in alterum, ſecus ſi tale delictũ prin-
cipaliter non reſpicit perſonam alterius, vt eſt caſus, & ibi Bar.
in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. 1. ff. de adult. & no. Bar. in d. l.
in lege. & vide Sal. in l. t. C. de ſica. & an, & quando lata culpa
ęquiparetur dolo, vide latè per Bar. in l. quod Nerua. ff. depo. in
verſi. item quæro, vtrum lata culpa &c. Sed an quis ex lata cul-
pa leui, vel leuiſſima teneatur ciuiliter, vel criminaliter, uel pe
cuniaria, uel corporali pœna? & an ex culpa poſſit inquiri? no.
Bal. in d. l. data opera. C. qui accu. non poſſ. de quibus uide quæ
late ſcripſi in tract. meo Malefic. in uer. doloſè, & ſcienter, & in
uer. appenſatè. & uide Bar. in l. t. ff. de leg.

S V M M A R I V M.

1 *Rem eſſe in bonis noſtris, qualiter accipiatur.*
2 *Actio vi bonorum raptorum qualis ſit.*

Sane. Actio ui bo. rap. non ſolum competit illi, qui do-
minium habet in re, ſed etiã illi q̃ habet aliquod ius,
1 & iſtud ius æſtimatur, h. d. ¶ † No. quòd hæc res dicitur eſſe in
bonis noſtris, quæ eſt in dominio alterius, licèt propriè loquẽ
do res dicatur eſſe in bonis nr̃is, qñ ipſam poſſidemus, & tunc
habemus exceptionẽ, ſed qñ amittimus, ad recuperandã habe-
mus actionẽ, vt eſt tex. in l. rẽ in bonis. ff. de acq. rer. do. & uide
ibi bonã gl. q̃a aliqua ſunt in bonis nr̃is, aliqua extra bona, ali-
qua nec in bonis, nec extra, aliqua ſunt in bonis. ut hic, dic, ut
ibi, p̱ gl. ¶ No. ꝙ res cõmodata & depoſita, uel pignorata nobis,
dr̃ eſſe in bonis noſtris. ¶ No. ꝙ depoſitarius habet hãc actionẽ,
ſi in depoſito dolũ non cõmiſit, ſed culpã quã ꝓmiſerat. ¶ No.
ꝙ uſufructuarius & bonęfidei poſſeſſor, licèt nõ ſit dñs, tñ ha-
bet hãc actionem, &c. ¶ No. ꝙ ille qui nõ habet dominiũ in re,
ſed aliud ius, & agat hac actione, triplicat illud ius, & non do-
miniũ. facit quod no. gl. s̃. ti. 1. §. quæ fullone. ¶ No. ꝙ ſi depoſita
rius, uel cõmodatarius teneatur, & res ab eo auferatur, dr̃ eſſe
ablatum aliquid de ſubſtantia ſua. ¶ No. ultimò ꝙ oĩ caſu quo
habet locum actio furti, habet locum iſta actio ex eiſdem cau-
ſis. ¶ In gl. in bonis. ibi, l. rem in bonis. dic, ut ibi per gl. ¶ In ead.
in ſi. dic, ut ibi. ¶ In gl. depoſita. ibi, s̃. ti. 1. §. pen. dic, ut ibi no. &
ibi dixi. ¶ In ea. ibi, uel ẽt commiſerat culpam. dic, quia ſi cõmi-
ſiſſet dolum, non haberet actionem furti, nec aliam actionẽ, ne
ex improbitate ſua conſequatur actionem, ut no. in d. §. pe. & fa
cit l. itaque. ff. de ſur. ¶ In ea. gl. in ſi. & dic, ut dixi. in d. §. ſi. & ha-
betur in l. naturalis. §. 2. ff. de præſcr. uer. & facit l. 1. §. ſi quis ſer-
uum. ff. depoſiti. ¶ In gl. dominium. in ſi. dic, & facit l. permiſceri.
ff. de acq. poſſ. & eo. ti. l. naturaliter. §. nihil commune. & ibi gl.
2 & Bar. ¶ † In gl. ſi. in ſi. dic, ut no. Bar. in d. §. & generaliter. & an
iſta actio ſit ciuilis, uel criminalis, ut eſt actio furti, ut dicitur in
l. ſi. ff. de fur. dicas, ꝙ ſic, & eſt publica & priuata, ut l. ſi. ff. & ibi
gl. & Bar. ff. de priua. delic. & dixi s̃. eo. in prin. dic, ut ibi. ¶ Vlti-
mò vide formam libelli, in hac actione ui bon. rap. quam poſui
j̃. de action. §. ex maleficijs. in verſi. nunc deſcẽdamus ad actio-
nem ui bo. rapt. dic, ut ibi, &c.

De lege Aquilia.

S V M M A R I V M.

1 *Actio legis Aquiliæ qualis ſit, & unde naſcatur, & unde dicatur, & pro quibus detur.*
2 *Canis an pecudis appellatione contineatur.*
3 *Pecudis appellatione quæ veniant.*
4 *Differentia inter actionem furti, & bonorum raptorum.*
5 *Res qualiter ſit æſtimanda.*
6 *Actio legis Aquiliæ competit legatario.*

DAmni. ¶ Totus iſte tit. diuiditur in duas partes. Et
primo loco hic tractatur de primo capite
legis Aquiliæ. Secũdo tractat̃ de tertio capite, ſecũda
ibi, capite tertio. Item prima ſubdiuiditur, q̃a primò
ponit verba primi capitis legis Aquil. ſecũdò, illa interpretat̃.
ſecunda ibi, ꝙ aũt non pręciſe. Item ſecunda principalis ſubdi-
uidit̃ in duas partes. nam primò ponit verba. ſecũdò interpre-
tationem, ſecunda ibi, itaq; ſi quis. h. d. Qui occidit ſeruum alie-
nũ, vel pecudem alienam, tenetur ex primo capite legis Aqui.
ad eius æſtimationem, quanti plurimi fuerint ab anno retro. Et
pecudis appellationẽ continentur animalia domeſtica, quę gre
gatim paſcuntur. h. d. ¶ Et ad intelligentiam totius tituli pręmit
te, ꝙ qñq; datur directa Aquilia, qñq; utilis, qñq; in factũ, ꝙ qñ
ſit, & in quo differãt, videbitis, j̃. eo. §. ſi. & C. eo. l. pe. Cui autem
detur hæc actio, dic, vt ibi, in gl. in prin. & ff. eo. l. item Mela. §. le
gis. de quo dic, vt dixi j̃. de act. §. ex maleficijs. in ver. itẽ aduer-
1 tas ꝙ dixi in libello meo &c. † Contra quem detur. dic, vt ha-
betur in l. 2. ff. eo. & l. ſi ſeruus ſeruum. ff. eo. §. ſerui. & j̃. eo. §. cæ-
terùm. Item ad quid detur, dicitur in l. inde Neratius. §. hæc
actio. ff. eo. & habetur j̃. eo. §. capite tertio. cum §. ſeq. Item qua-
lis ſit, & vnde naſcatur. dic, ꝙ ex delicto, & eſt ciuilis, & nõ præ
toria, quia deriuatur a plebiſcito, ꝙ vim legis habet. vt l. t. ff. eo.
& ſic habet locum perpetuò, vt j̃. de perpe. & tẽp. actio. in prin.
Item vnde dicatur, & dic, ꝙ ab authore Aquilio, vt l. 1. ff. eo. Itẽ
datur pro dãno dato, culpa leuiſſima quæ venit in Aquilia, vt
ff. eo. l. in l. Aquil. An poſſit quis criminaliter accuſari. de quo p̱
gl. in l. ſi. & ibi Bar. de pri. delict. & Cy. videtur dixiſſe, ꝙ non, in
l. ſi quis non dicam rapere. in ſi. C. de epiſc. & cle. & in rub. C. vi
bonorum rapt. Sed cõtrarium tenuit Bar. in d. l. ſi. per l. reſpiciẽ-
dum. §. delinquunt. ff. de pœnis. & ibi etiam Bar. & per l. t. & ibi
Bar. ff. de leg. de quo dixi, ſupra tit. 1. in prin. ſed latius ſcripſi in
tract. meo Maleſi. in glo. ſcienter & doloſè. dic, vt ibi. ¶ Sed tali
caſu, quæ pœna poſſit imponi. dic, arbitrio iudicis. argum. ff. de
effract. & expil. l. 1. §. 1. & ff. de cri. ſtel. l. 3. ¶ Solet dubitari, an talis
pœna creſcat per inficiationẽ. & do. meus Flo. dicit, ꝙ nõ, quia
hoc nõ reperitur iure cautum, igitur reputatur omiſſum. vt ff.
de verb. obl. l. ſi ita ſtipulatio facta. ¶ Quomodo autem forme-
tur libellus in hac actione, colligitur, & no. per Bar. in l. prætor
edixit. in princ. & §. ſi dicatur. ff. de iniu. dic, vt ibi, & ego dixi j̃.
de act. §. ex maleficijs. in verſic. in formatione autem libelli in
actione legis Aqui. in ver. ſecundo præmitte, ꝙ actio legis Aqui
liæ &c. cum verſi. ſeq. vt ibi. ¶ Not. ꝙ qui dat damnum alicui in
bonis ſuis ſine aliquo iure, tenetur etiam l. Aqui. ¶ No. ibi, in eo.
anno. ꝙ lex Aquilia habet oculos retro, & quia reſpicit tempus
præteritum, dicitur iſto reſpectu pœnalis, vt j̃. eo. §. his autem.
2 ¶ † No. ꝙ appellatione pecudis, non venit canis. Ex quo not. ꝙ ſi
ruſticus legat tibi pecudes ſuas, & in eis etiam eſſet canis cauſa
cuſtodiæ, non venit canis in legato, vt hic. Sed ego credo con-
trarium iſto caſu, quia canis venit acceſſoriè, & non principali
ter. facit in ſimi. l. prędijs. §. pe. & ſi. ff. de leg. 3. & quod in eis no.
3 per gl. Bar. & doct. ¶ No. † ꝙ equi, muli, & aſini, oues, & boues,
& ſues, & capræ, continentur appellatione pecudis, & ſic ſi le-
gat pecudes ſuas, vt dixi, veniunt omnia animalia quæ paſcunt,
& ſic etiam veniunt aſini, equi, muli, & boues, & ſues, quia gre-
gatim paſcunt, ſed ego credo, ꝙ ſi habeat pecora, & mulos, &
equos, & boues, & dixit, io ti laſſo le mie pecore &c. ꝙ debet
intelligi, ſecundum communem vſum loquendi, & intelligen-
di, ꝙ intelligitur de legato pecoris tãtummodò, & nõ de equis,
mulis, vel bobus. vt arg. l. ꝙ Labeo. & ibi latè Bar. de ſupel. le. ſe
cus ſi non haberet niſi boues, vel equos, vel aſinos, & legat pe-
cora ſua, & tunc credo, ꝙ in legato iſta veniant, quia iſta cõpre
henduntur ſub dicto vocabulo, vt hic. aliás in nihilo dictum le
gatum poſſet verificari. contra l. ſi quando, in prin. ff. de leg. 1.
cogita. Et ſic ſi ſtatutũ dicat, ꝙ ſi quis damnum dederit cum pe-
cudibus ſuis, tenetur, & incidit in pœnã ſtatim, ſi damnum de-
derit cum aliquo ſuo animali, quod gregatim paſcat, ſiue ſint
equi, muli, ſiue boues, quia ſtatutum conſideraui damnum, &
ita iſta animalia inferunt damnum, ſicut pecudes, in vulgari.
4 ¶ † In gl. s. ibi deſtructione alicuius rei facta. cõiuncto ſi. No. dif
ferentiam inter actionem furti, vel bonorum raptorũ. & hanc,
quia actio furti, vel bonorum raptorum competit, qñ rem meã
tecum apportas, ſecus qñ occidis, vel deſtruis, quia tũc compe-
tit hæc actio, licet vtroq; modo ſit damnum, & ſit diminutio pa
trimonij, quod bene no. ¶ In glo. iniuria. in ſi. vel dic. j̃. culpa. ita
exponitur. ff. eo. l. Sed & ſi quencunque. §. 1. & ſic hæc ratio cul
pam, quam nõ requirit titulus, ſi quadrupes pauperiem feciſſe
dicatur. in l. s. Aduertas tamẽ, ꝙ talis culpa probatur, eo ipſo ꝙ
probatur damnum, niſi cõtrarium probetur. ſm Mar. Sal. per l.
s. C. de ſica. Et no. Cy. Bal. & Sal. in l. contra negãtem. C. eo. ¶ In
glo. in eo. anno. in ſi. & incipit dictus annus a die dicti damni da
ti, non autem incipit ab anno currenti, ut eſt hodie, quo incipit
5445. vt videtur probari. in l. ita vulneratus. & ibi Flo. ff. eo. &
l. qui hoc anno. & l. eum qui calendis. ff. de verbor. obligat. ¶ In
gl. plurimi. in ſi. dic, uniuerſalis per maiorem partẽ dicti anni,
non autem hr̃ conſideratio, ſi uno, altero die plus valuit, ut arg.
l. pretia rer. in ſi. ff. ad l. fal. cũ ibi no. per Bar. & Ang. & Imo. &
etiam habetur ratio lucri, quantùm lucratus fuiſſet ſine aliena
iniuria, q̃a quoties dicimus haberi rõnem lucri, ſemper intelli-
gitur de lucro, quod percipi poſſet ſine iniuria aliena, ut eſt gl.
5 ſing. ſm Dy. in l. ſi quis vxori. §. pen. ff. de fur. ¶ Qualiter † autem
res æſtimetur. dic, vt d. l. pretia rerum. & habetur per glo. Bar. &

doct.in l. 2.C.de reſcin.vē.& dic,vt ſcripſi,j̄. de act.§.ſi qs agēs,
circa prin.in ver.vlr.no.ex eo.ver.ꝙ pretia rerum.cum ver.ſeq.
dic,vt ibi,latè ſcripſi.Aduertas tñ,ꝙ ſemper res æſtimatur,cum
qualitatibus ſuis bonis & malis, vt l.1.§. hæres. & ibi Bar.ff.ad
Treb.& ſm ꝙ vendi, vel emi potuerit homini ſcienti qualitatē
rei vendendę, vt l.Seia.§.fi.ff.de don.cau.mor. Dicitur autē illa
res plus valere,quæ facilius vēdi poteſt,vt ſine fideiuſſore, vel
6 alia obligatione.vt l.4.§.melior.ff. de in diē adiec.¶† In glo.tm
dño.in fi.quæ aũt ſint illæ perſonæ quibus competat hæc actio,
licèt non ſint dñi.ibi habet in tex.& gl.Vnum tñ tene menti, ꝙ
licèt iſta actio detur dño directo,vt hic, vel vtiliter dño,vt ibi,
tñ requiritur ꝙ verè dñs ſit,nō autem ſufficit ꝙ ſit ſictè dñs, &
ſic non competeret legatario,quia morte teſtantis eſt ſictè dñs,
vt l.a Titio.ff.de fur.& l. ſi tibi homo.§. cùm ſeruus.ff.de leg.1.
& ꝙ nō cōpetat legatario, eſt caſus in l.liber homo.§.ſi ſeruus.
& §.fi.cum l.ſeq.ff.eo.& eſt tex. apertius in l.eleganter.§. item ſi
ſeruum.ff.de dolo. ¶ Quæ autem ſit differentia inter iſtum titu.
de lege Aquilia,& ti.ſi qua.pau.fe.dica.& inter titu.de noxalib.
poſui j̄.de act.§. ex maleficijs.in verſi. in formatione autem li-
belli actionis legis Aquil.dic,vt ibi.&c.

S V M M A R I V M.

1 *Latro an poſſit impune occidi.*
2 *Factum ad ſui defenſionem quomodo probetur.& nu.3.& 4.*
5 *Culpa leuiſſima in faciendo venit in actione legis Aquil.*
6 *Differentia inter actionem legis Aquiliæ,& actionem iniuriarum.*
7 *Fur quis occidi poſſit.*
8 *Mediatorem occidens an teneatur.*

Iniuria. Quò ad legem Aquiliam iniuria dicitur occidiſ-
ſe, qui dolum vel culpam commiſit occidendo,
quoniam actione legis Aquiliæ venit leuiſſima culpa,caſus ve
rò occidentem excuſat,h.d. vſque ad §.his autem.legam tamen
per partes. ¶ Not. qualiter hoc verbum, iniuria, in hac mate-
ria accipitur,quia intelligitur.i.culpa, aliter accipitur in tit. de
1 iniurijs, vt l.1.ff.de iniu.¶ No.ibi,latronem,ꝙ licitum † eſt occi
dere latronem,quod eſt verum,qñ aliter nō poterat periculum
euitari.Et ſic not.ꝙ defenſio non eſt licita, niſi eo caſu,quo ali-
ter periculum euitari non poteſt,de quo in Clem.1.de homic.
& in l.ſi ex plagis.in prin.ff.eod.Huius rei gratia aduertas,quia
defenſio permittitur cuilibet, cũ moderamine tñ inculpatę tu-
telæ,vt l.1.C.vnde vi.& dicitur inculpata tutela, qñ aliter ſe de
fendere nō pōt,vt eſt tex.in l.ſcientiã §.qui cum aliter.ff.ad leg.
Aquil.& ibi Flo.& hoc no.gl.& doct.in l.1.C.vnde vi.& Bar.in
l.furem.in fi.ff.de ſicar.& intelligitur ſe aliter defendere nō poſ
ſe ſine periculo rerum uel perſonæ,unde non debet pati, quod
damnificetur in aliquo,ſi damnum eſt irreparabile,aliàs ſecus.
d.l. furem. ex quo Bar. etiam infert, ꝙ ſi non poſſum aliter effu
gere quin me percutias,niſi te interficiã,poſſum te licitè interfi
cere, quia cum quælibet iniuria perſonalis ſit maior quacunq;
pecuniaria,propter realē irrecuperabilem, poſſum te impune
occidere, ut d. l. furem. ergo multo magis propter perſonalē.
facit glo.de reſti.ſpo.c.olim.el 1.ad fi.gl.& de homi.c.ſignifica-
ſti.ubi omninò uide.¶ Quomodo ergo probatur factum ad ſui
defenſionem? gl.& ibi Pet.de Anch.in cle.1.de homic.dicunt,
2 † ꝙ neceſſe eſt,ꝙ articuletur,& probetur,ꝙ erat arctatus,& an
guſtiatus,ita & taliter, ꝙ neq; fugere, neq; clamare, neq; aliter
* euadere* poterat, & propter circũſtantias occurrentes, debet
hoc probare.ſecundò ēt aliud eſt probandum,uidelicet,ꝙ non
potuit cum ſuo honore & ſaluatione euitare inſultum,alias im
putaretur ei cur non euitauit, ut euitaretur maius malum, ut l.
quemadmodum.§.ſi nauis alteram.ff.eo.& ibi Flo. Ex quo ſeq-
tur,ꝙ tertiò debet probare,uidelicet, ꝙ per talem aggreſſuram
fuit in diſcrimine uitæ conſtitutus, & tunc licitũ uidetur ei ſta-
tim interficere aggreſſorē.cum ibi no.C.ad l.Corn.de ſica.Ad-
uertas tñ,ſm Bar.in d.l.qui cùm aliter.in formando articulos,
qa non ſufficit dicere,ꝙ ipſe fuit aggreſſus te,unde tu percuſſi-
ſti eũ,ſed dicas, ꝙ aliter te tueri non poteras, nec ab eo euade-
3 re,niſi eum ui repelleres. † Quarto debet ꝓbare, ꝙ hoc fuit in-
continenti,& non ex interuallo, qa ſi ex interuallo, nō diceret
defenſio,ſed ultrò pulſio,q̃ nō eſt ꝑmiſſa,ut no.in l.ut uim.ff.de
iuſt.& iur.Quintò,debet articulare & ꝓbare,ꝙ ante factũ, non
poſt factũ ſe defendit.ut no. in d.c.ſignificaſti. quod intelligas,
ſm Bal.in d.l.1.C.unde ui. in uerſi.extra oppo. qđ ante &c. qñ
eſſet tale factũ, ꝙ nō poſſet in priſtinũ ſtatum reduci contraria
ui, ſecus ſi poſſet in priſtinum reduci, qa tunc incōtinenti poſt
factũ,licet,ſed non ex interuallo.Et qñ dicaẽ ex interuallo,habe
tur in l. 3.§. eum igitur. ff. de ui & ui arma. & inſultatus debet
expectare inſultum, & aliqualem actum fieri ab inſultante, &
terreri armis,vt dicit gl & ibi Bar.in l.ſi ex plagis.§. ſi taberna-
rius.ff.eo.Et ꝙ aliquis fuit in diſcrimine vitæ conſtitutus proba
tur eò ipſo,ꝙ probatur aggreſſura facta cũ armis,ita ſentit glo.
4 no.in l.5.ff.eo.vbi Bar.dicit.No.ꝙ †eò ipſo,quòd ꝓbo,ꝙ aliquis
veniebat ꝯ me cum cultello, & ego occido eum, ſtatim ꝓbata
eſt mea defenſio,vt ibi,eſt caſus cũ gl.in d.§. ſi tabernarius. vbi
ēt Bar.dicit,ꝙ qñ ego ꝑcutio te,antequã tu ꝑcutias me,dũ eſſes
in actu ꝑcutiendi, tũc in dubio videor facere ad defenſam,dic,
vt ibi p Bar.& Sal.in l.1.C.ad l.Corn.de ſica.de quo latè ſcripſi
in d.meo tract Maleſi.in gl.in verſi.& dictus Titius ſe defenden
do &c.circa prin.dic,vt ibi. ¶ No.ibi,quo caſu, ꝙ caſus excuſat
aliquem a delicto,in quo in l.reſpiciendum.ff.de pœ. & vide q̃
ſcripſi in d.tract.Maleſie.in verſi.ſcienter & doloſè¶ No.ꝙ cul-
pa ꝑcedens facit aliquē teneri de caſu, de quo aliter non tene-
5 reẽ,facit l.ſi vehenda.§.pe.ff.ad legem Rho.de iac. ¶ † No.ibi,q̃
ex culpa.ꝙ in actione iſta legis Aquiliæ venit culpa,vt hic.intã-
tùm ꝙ venit culpa leuiſſima in faciēdo,vt l. in lege.ff.eo. & ibi
no.non aũt venit culpa in admittendo & negligendo,vt eſt tex.
apertus in l.ſi cuius rei.§.deniq; aliàs eſt §.ſub. l.ſi vſusfructus.
ff.de vſufruc. ¶ No.ꝙ ſi quis in loco ſolito ad ſagittandum cum
ſagitta aliquem percuſſerit,non tenetur. ¶ In gl. iniuria.in fin.
6 no.illum tex.§.iniuriam. ꝙ † eſt differentia inter hanc actionē,
* & actionem iniuriarũ, nã vt dixi ad hoc vt cōpetat iſta* actio,
ſufficit culpa, ſed in actione iniuriarũ requiritur contumelia.i.
dolus.Et eſt alia differētia, qa in hac agitur ad damnum, ſed in
actione iniuriarum agiẽ ad vindictam,& ſapit inſtar cauſæ cri-
minalis,vt ff.de iniur.l.prætor edixit.§.1. & pro hoc facit opti-
7 mè gl.in l.cũ emancipati.§.emancipatus.ff.de col.bo. ¶† In glo.
qui latronem.in prin.ibi,diurnũ.dic,iſta gl.uult,quòd fur diur-
nus,ēt ſi nō ſe defendat, poſſit impune occidi,ꝙ eſt ꝯ l. furem.
ff.ad l.Corn.de ſica.Vnde dic, quòd eſt differētia inter inſidiato
rem,latronem,& furem.ut in Auct.ut nul.iud.§. pe.quia latro-
nem inſidiatorem itineris poſſum occidere indiſtinctè, ut l. 3.
ff.eo.facit l.1.& 2.C.qñ li.ſe ſine iud.uin.Sin aũt ſit fur,tũc debet
diſtingui.Aut eſt diurnus,& tũc,ſi pōt capi,uel euadi, nō debet
interfici, nocturnum aũt licet occidere, ſi interficiēs nō potuit
ei parcere ſine periculo ſuo,ut dicit tex.in l.furē.ff. ad l. Corn.
de ſica.& dic,ut ibi dixi j̄.de act.in prin.& §.1.¶ In gl.in uerſic.
iudicio. & eſt ratio differentiæ in furibus, quia diurnus nō pōt
cognoſci,& non nocturnus. Ex quo ſequiẽ,quòd ſi diurnus nō
pōt cognoſci,ut qa fortè erat laruatus, uel alio modo, ꝙ eadē
ratio erit in eo, ſicut in nocturno, & tamē ſi nocturnus poſſet
cognoſci,nō deberet occidi,ita ſentit Bar.in d.l. furem. & Cy.
in l.ſi ut allegas.C.ad l.Corn.de ſica.ubi Iac.& Pet.dicũt,ꝙ iſta
diſtinctio nocturni & diurni,reſpicit magis frequentiam,q̃ in-
tus miniſterium.quod no.¶ In ead.gl.in fi.dic,ut dixi j̄.de actio.
8 in prin.in glo.in iudicio.¶ In glo.†non minus.ibi.l.in l. & pone
exemplum ſm Old. in leuiſſima.ſi Titius aggreditur te, tu reſi-
ſtit, venit alius ad diuidendum uos, & tu reſiſtendo volēs per-
cutere aggreſſorem,percuſſiſti mediatorem,teneris,ut l. ſcien-
tiam.§.qui cum aliter.ff.eo.¶ In glo.diſtinguitur.in fi.dic,ſecus,
ſi vnus uidens alium ludētem percutiat, quia non tenetur indi-
ſtinctè,ut l.ſi ex plagis.§.fi.ff.eo.dic tñ,ut ibi not. ¶ In gl.culpæ,
&c.in fi.dic,& tenetur Aquilia,ut hic,quia culpã negat,& ipſe
fuit in culpa,ſecus ſi dolũ,ut actio iniuriarum.& ad l. Corn.de
ſica.qa tunc non tenetur,ut l.ſi cum ſeruo.ff.de iniur.& ibi no.

A D D I T I O N E S.

* Iuuare,in vet.exempl.
* Prima,in vet.exempl.

S V M M A R I V M.

1 *Tectores domorum lædentes aliquos ſunt puniendi.*
2 *Acclamatio vel denuntiatio quando fieri debeat, vt periculum eui-
tari poſſit.*
3 *Machinarius an,& quando teneatur.*

Item ſi putatur. Ex qualitate loci iudicatur dam-
num datum dolo, uel culpa inci-
* dentis,h.d.uel ſic. In putante* dicitur adeſſe culpa,quando di-
1 ligentia potuit prouidere,& non fecit.h.d. ¶ No.† ibi,aut uici-
nalem.contra illos qui cooperiũt domos,quia ſiue in loco pu-
blico,ſiue in quadam uiaeula, ſiue uia uicinali,tamen teneẽ ſi
aliquem

A D D I T I O.

* In occidente,in vet.exempl.

aliquē lædunt, ſi nō faciunt diligentiā ſuam. ¶ Quæ aūt dicatur
via vicinalis, habetur in l. 2. §. viarum. ff. ne quid in lo. pub. Et ſic
idem eſſet in via priuata, qñ freqnens eſſet tranſitus, vt ea. l. §.
priuatæ. ¶ No. ibi, vt caſus euitari poſſit, coniuncta gl. q̄ nō ſuf-
2 ficit omnis acclamatio, † vel denunciatio. Sed Azo dicit, q̄ fiat
loco & tempore congruis, vt periculū euitari poſſit. facit l. ſi lo
lucturus. ff. de ſol. & l. 1. in prin. & l. de pupillo. §. ſi plurium. ff. de
no. ope. nun. facit in ſimi. l. ſi rem. §. fi. cū ibi no. p gl. Bar. & doct.
ff. de conc. ¶ Et ſic not. ꝯ cooperientes domos, qñ aliqnid ea alio
proijciunt, & acclamant, q̄ homines ſe cuſtodiant, quia debent
talem denuntiationem ante per tm̄ tempus facere, vt quilibet
poſſit ſe præcauere. Si aūt non acclamat quis, ſed ſignū euidens
appoſuit in via, vt faciunt communiter cooperiores domorū,
ita q̄ omnibus notum ſit ibi cooperiri, tūc excuſatur. ar. l. cùm
quid. ff. ſi cer. pet. & maximè attenta conſuetudine, quę longiſſi
3 mo tempore viguit. ¶ No. ibi, curauit pręcauere &c. q̄ facta di
ligentia per machinarium, ſi aliquis fuit negligens in euaden-
do, ſibi debet imputari, & machinarius in aliquo non tenet̄, q̄a
damnū quod qs ſua culpa ſenit &c. vt l. damnum. ff. de reg. iu.
No. ibi, in medio fundo, pro iſtis machinarijs, q̄ ſi cooperiunt
domū in medio domus, vt in cortili, vbi nulli extraneo ius fue-
rat verſandi, q̄ ſi aliquē percutiat, non tenetur. quod bene no.
quia non præſumitur eſſe in aliqua culpa, quia magis adſcribit̄
caſui, ſi quis extraneus caſualiter ad illud cortile alterius acceſ-
ſerit, & fuerit percuſſus, ſecus ergo ſi fuiſſet aliquis de familia
domus, quia tūc cum ius eis fuerat in dicto loco verſari, & ille
ex proiectione illius machinatoris fuerit percuſſus, vr̄ a cōtra-
rio ſenſu q̄ machinator tenetur. ¶ Ex quo pōt aliud inferri, q̄ ſi
eſſet in domo alicuius magni aduocati, vbi frequens acceſſus
habet̄, & in cortili fieret dicta coopertura, q̄ machinator debet
facere ſuā diligentiā, aliàs tenetur, vt hic a contrario ſenſu, vt
hodie p̄t poni exēplū in eccleſia ſancti Petronij de Bononia, cu
ius tectū reponitur, q̄ iam ſunt duo anni, q̄ pp immēſas niues
cecidit. Aduertas, q̄ in caſu quo dictus machinator teneat̄, q̄a
hominem interfecerit, quia niſi ſtudioſè & ſciens, & appen-
ſatè fecerit, non tenet̄ l. Cornelia de ſicarijs, quia licèt fuerit in
culpa, non tñ fuit in dolo, igitur non tenet̄ de ſicarijs, vt l. 1. C.
ad l. Corn. de ſica. ſed punietur arbitrio iudicis extraordinariè,
vt l. in lege, cum ibi nota. per Bar. ff. ad l. Corn. de ſica. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Aduocatus qui cauſa cœpta non vult patrocinium præſtare, an ad intereſſe teneatur.*
2 *Peritum ſe aſſerens quando teneatur, & nu. 4*
3 *Medicus ob medicamentum tenetur.*

Præterea ſi medicus. Si per imperitiā medici ſer-
uus decedat, q̄a reliquit eius
curam, lege Aquilia tenetur, h. d. ¶ Ex quo no. q̄a ſm̄ hoc nō te
netur de ſica. quia lex requirit dolum, vt l. 5. C. de ſica. coniun-
cta l. in lege. ff. eo. ti. ¶ No. ibi, dereliquerit, q̄ medicus qñ incipit
vnum curare, non pōt ipſius curam derelinquere, alias dicitur
eſſe in culpa, & tenetur. ¶ Quod ēt pręſtat argumentum ꝯ aduo
1 catos, † qui incęperunt cauſam vnam Titij, & poſteà non perfi-
ciunt, nec volunt patrocinium pręſtare, quia tenētur ad inter-
eſſe, non dico, vtrum finita illa non velint poſteà præſtare pa-
trocinium in appellatione, quia eſt materia l. ita demum, & ibi
gl. ſm̄ doct. & in l. inuitus. C. de proc. Nec dico, vtrum aduoca-
tus poſſit pandere ſecreta ſui clientuli, q̄a incidit in falſum, vt
l. 1. §. 2. ff. de fal. Et vtrum ſciuerit & didicerit ſecreta ſui clien-
tuli, & poſteà non velit patrocinium præſtare, quia eſt materia
l. pe. & fi. ff. de poſt. ſed dico, q̄ ſi cauſam incœpit, & poſteà in
medio non vult patrocinium præſtare, quod tamen intelligo,
qñ clientulus fecit debitum ſuum ei præſtando ſtipendium, de
tempore in tēpus, ſm̄ quantitatē cauſæ, & qualitatem aduoca-
ti, iuxta l. 1. §. in honoratijs, & ibi latè Bar. ff. de var. & extraor.
cog. & facit l. ſalarium. cum ibi no. ff. man. & faciunt not. in l. 1.
C. de ſuffra. ¶ No. q̄ derelinquere curam incœptam, vel aduoca
tionem incœptam, non dicitur dolus ſed culpa. quod tamē in-
telligerem, niſi ſtudioſè feciſſet quis, vt malus exitus ſuccede-
ret. ¶ No. ibi, imperitia, q̄ imperitia profitētis ſe medicum, aſcri
2 bitur † culpæ, quinimmò eſt in dolo præſumpto, & ex tali dolo
præſumpto puniri poteſt, ut l. illicitas. §. ſicuti medico. ff. de offi.
præſi. ſicut dicimus de aſſeſſore, qui vr̄ aſſerere ſe peritum, ex
ipſo, vnde ſua imperitia aſcribitur dolo, vt l. 2. cū ibi no. ff. quod
quiſq; iu. quod hic dr̄ de medico aliquid faciente malè ex impe
ritia, &c. intelligitur ēt ſi grauis ſuum miniſterium exercuerit,
3 q̄a omninò ēt tenetur, eſt caſus in l. idem iuris. ff. eo. ¶ † No. ibi,
perperam &c. q̄ vtens medicamentis perperam, iudicatur cul-
pabilis, debet ergo medicus taliter procedere, q̄ vtat̄ medica-
mētis quæ credat proficere, ſm̄ artem. Si autem appoſuit & or-
dinauit bonas ſpecies medicinæ ſm̄ infirmitatem, ſed ex aliquo
non fecerunt bonam operationem, immo nocuerūt, & hoc ſor
te proceſſit vel vetuſtate ſpecierum, uel quia habebant apparē
tiam bonarum ſpecierum, uel aromatarius non bene cōpoſuit,
tunc medicus eſt excuſatus. ita no. Inn. in c. tua nos. extra, de ho
4 mi. ¶ In † glo. imperitia. in fi. not. ſing. leges. quas gl. alle. q̄a pro-
bant non tm̄ in literatis hominibus, ſed in hominibus artificiū
aliquod profitētibus, quia aſſerere videt̄ ſe peritos in illo mini
ſterio, & ſic imperitia aſcribit̄ culpæ, vſq; ad caprarū cuſtodē,
vel vitulorū, vt d. l. ſi qs domū §. Imperator. §. Celſus, & §. ſi qs
vitulos, aliàs ſunt. §. ſub. l. ſi quis fundum. ff. loca. quod bene no.

S V M M A R I V M.

1 *Mulio qui propter ſuam infirmitatem mulas retinere non potuit, qualiter articulare debeat.*
2 *Equitans quando damnum præſtare teneatur.*

Impetu. Si mulus, vel equus pp imperitiam, vel imbecilli
tatem mulionis, vel equitantis, ſeruum alterius
occiderit, tenetur mulio vel equitans, l. Aquilia, h. d. ¶ Not. ibi
imperitiam. ad id quod dixi ſ. §. prox. quòd etiam in illo, qui aſ
ſerit ſe mulionem, qui vr̄ ſe aſſerere peritum in dicta arte, quod
culpæ adſcribit̄. ¶ Not. ibi, pp infirmitatē &c. q̄ ille, q̄ cogno-
ſcit ſe impotētem pp debilitatem corporis, vel propter infirmi
tatē conſuetā, & aliquid attentat non ſuis humeris habile, dici-
tur eſſe in culpa. & ſic no. contra volentes longa commentaria
facere non paria ingenijs ſuis, vt dicit Hora. in arte poetica.

Summite materiam veſtris, qui ſcribitis æquam
Viribus, & verſate diu, quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri.

1 ¶ † No. ibi, firmior. vt ſcias articulare, q̄a nō ſufficit, ſi articulet̄,
q̄ propter ſuā infirmitatē mulas retinere nō potuit, ſed dēt ad-
di, q̄ veriſimiliter retineri nō potuiſſent p alium fortiorē, &c.
facit quod habetur. in fi. in l. cōtinuus. § cum ita. ff. de verb. obl.
2 ¶ † No. ibi, qui cū equo, ꝯ illos, qui faciūt currere equos, q̄ ſunt
duri & difficiles bucca, ita qd̄ non pōt bene regi, q̄ tenentur, ſi
alius fortior retinuiſſet. & idē q̄ tenent̄, licèt fortior nō retinuiſ
ſet, ſi habuit notā naturā equi, vt eſt caſus in c. ſignificaſti. de ho.
Et ſic facit iſte tex. ꝯ illos q̄ ponunt pueros paruus ſuper equos
robuſtos, q̄ intelligere debēt, q̄ nō poterūt regere, & ideo tenē
tur, qd̄ no. ¶ In gl. infirmitatis. in fi. dic, infirmitatē antiquam, ſe
cus ergo ſi in itinere ſuperuenerat infirmitas, q̄a nō tenet̄, cum
nō fuerit in culpa, vt l. ſi ex plagis. §. in cliuo. ff. eo. ¶ In gl. vehe
bat. in fi. intelligas tñ iſtum tex. qñ talia animalia dant damnū
ſm̄ naturam ſui generis, ſi autem ꝯ naturam ſuam, agit actione
in factum de pauperie, vt. ff. ſi qua. paup. fe. dica. l. 1. §. itaque. &
videbitis infra ſi qua. paup. fe. dica. §. 1. &c. dic, vt ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Actio pœnalis an tranſeat ad hæredes. & nu. 3.*
2 *Actio legis Aquiliæ cur creſcat.*
4 *Actio qualiter ſpectanda.*

His autem. Actio legis Aquiliæ eſt pœnalis, quia æſti-
matur quantiplurimi valuerit ab anno re-
tro, & ideo non tranſit ꝯ hæredes, h. d. ¶ No. quòd in æſtimatio-
ne legis Aquiliæ, non tm̄ æſtimatur ſm̄ tempus pręſens, ſed ēt
retro ab anno, de quo dixi ſ. eo. in prin. ¶ Not. q̄ actio dicitur
1 pœnalis quoties in plus quis cōdemnatur q̄ in ſimplum. ¶ † No.
q̄ quoties actio eſt pœnalis, non tranſit ad hæredem. de quo di
cendum eſt cum gl. licèt datur hæredi damnum pulſo. vt l. inde
Neratius. §. pen. ff. eod. ¶ In glo. conſtat in fi. aduertas primò, q̄
ratio tex. eſt bona, quatenus continet pœnam, vt eſt propter re
petitionem, ut ff. eo. l. 2. & l. ſi ſeruus ſeruum. §. 3. Item quo ad
2 ſimplum, q̄ creſcit propter inficiationē, vt d. l. inde Neratius. §.
hæc actio. ſed non quantum eſt verum pretium rei, quo reſpe-
ctu, nō eſt pœnalis, ut no. ff. eo. l. item Mela. §. ſi plures. eſt ergo
melior tō hic reſpectu, q̄a eſt ex maleficio, vt j. de nox. in prin.
ergo non eſt regulariter tranſitoria ad hæredes. j. de perpe. &
tēpo. act. §. nō aūt. ¶ No. ergo q̄ pœnalis actio datur hæredi, qd̄
eſt verum, qñ ſunt tales, q̄ non competunt ad vindictā nō tranſ
mitterent̄, niſi lite ꝯteſt. ut no. gl. in l. cum emancipati. §. emanci
patus. ff. de col. bo. & j. de perpe. & tēp. act. §. non aūt. & no. Bar.
3 in l. prætor. §. 1. ff. de iniur. ¶ Secundò † habes, q̄ actio pœnalis
non tranſit ꝯ hæredes, niſi quatenus ad eos peruenit. quod eſt

verum,qn̄ ſunt pœ nales ca vtraq; parte, ſecus ſi eſſent pęnales
ca parte conuenti tantum, quia tunc bene tranſirent ꝯ hæredē,
vt no.Inn.& Io.And.in c.vlt.de rap.Item hoc eſt verum,niſi eſ-
ſet lis conte.cum defuncto, vt l.1.C.ſi ex delic.defun.& ibi ple-
nè per gl.& oēs doct.& vide latè per Bar.in l.1.ff.de pri.deli. &
idem vr̄,ſi defunctus fuiſſet cōfeſſus in iudicio,ſm Guil.in Spe.
de acc.§.1.verſi.quid ſi latro.quod Bar.in d.l.1. dicit verū in ve
ra confeſſione, ſecus in ficta, vt arg.l.eius, qui delatorem.ff. de
iure fiſc.niſi in caſu l.2.C.de his q mor.ſibi conſci. ꝙ tn̄ intelli-
gas ſanè,vt no.Io.de Imo.in l.defuncto.ff.de pub.iud.dic.vt ibi.
& idem ſi deuentum fuerit ad primum decretum ꝯ defunctum
contumacem, ut fiat trāſlatio ꝯtra hæredem, ut l. ut perfectius.
C.de anna.excep. & uoluit Bar.in d. l.quod eſt uerū,in priuatis
delictis,non in publicis,ut l.1.ff.de regu.iur.quod no.tu,de hoc
dic ut latius dicam ĩ.de perpe.& temp.act.§.1. ¶In gl. ęſtimat.
in fi.no.gl.quia ſemper allegatur iſte tex. cum iſta glo. ꝙ inſpi-
4 cimus † propriam primænam naturā actionis, & ſm illā iudica
mur,nō aūt ſm naturā accidētalē.facit qđ no. gl.in l. ſi credito-
ri.ff.de leg.1.qn̄ actio ſubrogať,& capit naturā alterius,intelli-
git naturā ordinariam & propriam,& primæuam. quod no.

S V M M A R I V M.

1 *Statuta non ſunt interpretanda.*
2 *Hæres quatenus ex delicto teneatur.*

Illud. In actione legis Aquiliæ non ſolum uenit æſtima-
tio rei,ſed etiam æſtimatio extra rem, h.d.¶No.ibi,
1 † interpretatione, quòd interpretatio fit extra uerba, & ideo
non eſt mirum ſi non habet locum in ſtatutis, in quibus uerbis
ſtandum eſt, ut l. conſtitutionibus.ff. ad muni. & de iſta inter-
pretatione,uide quod dictum fuit ſ.de iure nat.§.1.¶No.caſum,
ꝙ non tm̄ habeť rō rei amiſſæ,ſed ēt extra ipſam rem,& ſic dam
num extrinſecum debet emendari. ¶ In gl.natura hæreditatis.
ibi,proinde ſi ſeruum.dic,ut ibi habeť,in gl. ¶ In gl.ſuperſunt.
in fi.dic,ut ibi in cōtractu, hic in delicto in quo uenit oē inter-
eſſe.ut ff.de fur.l.inficiando.§.1.& ibi Bar.ff.de condi.fur.l.4. &
ff.de ui & ui ar.l.interdicto. Ad iſtum tex.facit l.apud Iulianū.
2 §.1.ff.de leg.1.ubi poſt moram,& † ſic poſt delictum, hæres te-
netur non ſolùm ad ſeruum mortuum, ſed etiam ad hæredita-
tem in qua erat inſtitutus,l.ſi ſeruum.ff.de uerb.obl.in prin.

S V M M A R I V M.

1 *Actio ex crimine eſt duplex.*
2 *Actio criminalis an ciuili obſit.*
3 *Probationes facta in uno iudicio, an proſint in alio.*

Liberum. Actio legis Aquiliæ, non ſolùm ciuiliter, ſed
1 ēt criminaliter pōt intētari.h.d. ¶†No.ꝙ ſicut
in alijs delictis publicis vel priuatis, oriunť duæ actiones, una
ciuilis ad emendationem damni,& intereſſe, alia ad uindictam
publicam,vt l.ſi nomine.ff.de fal.& l.fin.ff.de priua. deli. & l.fi.
2 ff.de fur. & l.fi.ff.de iniur.ita ēt in l.Aqui.vt hic. ¶ In gl.† proſe-
qui,in fi.intelligas hoc ēt lata ſententia in ciuili,& facta execu-
tione,quia ciuilis fit ad commodum rei familiaris,unde nō im
peditur poſteà intentare criminalem,ut l.1.C.qn̄ ci.acti.præiu.
& hr̄ in l.2.§.1.& ibi latè Bar. ff. vi bo. rap. & in l.interdum. &
ibi Bar.Ang.& Ioan. de Imo.ff.de pub. iud. ſecus ergo ſi ciuilis
fuiſſet primò intentata ad vindictam publicā, & ſic ad pœnam
applicandam fiſco,quia tunc criminalis amplius intentari non
poterit,ut l.prętor edixit.§.1.ff.de iniu.¶ In gl.capitali crimine,
in fi.dic,ſm Io.Fab.ſi fuit ſnīa cōdemnatoria, non eſt dubium.
ſi abſolutoriā,& tunc,ſi eſt pronuntiatū, quia actor non proba
uit,& idem,ſecus ſi quod maleficium non fuiſſet cōmiſſum, ut
l.fi.§.idem Iulianus.ff.de iureiur. In dubio aūt pręſumitur,quia
actor non probauit, ut no.Bar. in l.Iulianus verum debitorem.
ff.de cond.indeb. & ibi gl.facit ad prædic.l.fundum.ff.de excep.
& quod ibi latè Bar.in l.2.§.1.ff.vi bo.rap.in ver. op. ꝙ eligen-
do ciuilem,& per Sal.l.qm̄.Alex.in prin.C. de adult. & in verſ.
ſeq.& latè in verſi.quæro,utrum ſententia lata in una &c.¶ Ad-
uertas tn̄ ad unum quod dixi,cumulationem ciuilis vel crimi-
nalis fieri non poſſe. intelligas principaliter, ſecus incidenter,
vt l.interdum.§.ſi furem.& ibi Bar.ff.de fur.& facit quod no.gl.
a in l.4.§.ſi dicatur.ff.fini.regum.¶Quæro[a] an probationes factæ
3 †in uno iudicio,proſint in alio,quo dic,ſm Bar.in d.l.2.§.1.uer.
quæro utrum probationes ſint factæ,&c. aut probationes ſunt
factæ in abſolutoria,& ꝓſunt in alia,ut l.1.& l.præſes.C.de pla
gi.aut ſunt factæ in cōdēnatoria,& tunc ſi in caſu ciuili princi-
b paliter propter[b] delictum,& non proſunt in criminali, ut not.
gl.& doc. in l.ſi quis ad ſe fundum.C.ad leg.Iul.de vi. Rō,quia
in criminali requiruntur maiores probationes,vt l.fi.C.de pro
ba.& quia teſtib.& non atteſtationib.in criminali ſtandū eſt,ut
l.3.§.eiuſdem.ff.de teſti.cum ibi no.Si uerò ſunt probationes fa
ctæ in criminali,proſunt in ciuili inter eaſdē perſonas,vt l.2.cū
ibi no.ꝑ gl.& doct. C. de eden. vbi omnò videas Bald. quod eſt
verum,qn̄ ſunt factæ ordine iudiciario,ſed ſi factæ ſunt ſumma
riè,quia ēt inter eaſdē perſonas non faciunt fidē,ut in c.venien
tes.extra,de teſt.Sed do.Io.de Imo.in d.l.interdum. hoc nō pla-
cet,quia ad hoc vt agitata in vno iudicio faciant fidem in alio,
tria copulatiuè requirunť,videlicet, ꝙ eædē ſint perſonæ, eadē
res,& eadē cā petendi, vt l. cum quęritur.cum ibi no.ff.de ex-
cep.rei iud.& ideo cū ad unū agitur in cā criminali, & ad aliud
in cā ciuili,nō vr̄ ꝙ ꝓbationes in criminali faciāt fidē in ciuili,
& ꝓ hoc allc.no.in d.c.veniens,el 2.& ꝙ no.Inn.in c.cum eccl.
ſutrina.de cau. poſ. & propriè & in c.2.&fi.de or. cog. Sed ꝑꝑ
hoc ego nō recederem ab opi.Bar.quia probationes ſunt factæ
luce meridiana clariores in criminali ſuper delicto,vt l.fi.C.de
proba.cui dubiū, ꝙ inter eaſdem ꝑſonas, & ſuper eadem re,de-
bent facere fidem ciuiliter poſtea agendo, vbi minores proba-
tiones ſufficiunt,quia cui licet quod plus eſt, vtiq; licet, ꝙ mi-
nus eſt,ut in reg.cui licet.de reg.iu. in 6.& ꝓ hoc facit mens l.fi.
cum ibi no.C.de teſtib.quod no.in l.cum antea.C. de arb. Non
obſt.l.cum quæritur.ff.de excep.rei iud.quia non dicit illud,ſed
vult, ꝙ exceptio rei iud. q̃ imponit finē totalē controuerſiæ, vt
l.1.ff.de re iud.obſtet in alio iudicio, & clarum eſt ꝙ ſententia
ſuper uno, non imponit finem alterius cōtrouerſiæ, niſi omnia
illa tria cōcurrant.Sed de probationibus non dicit illa lex,quia
immo probatio iā in vno iudicio(licet ſit diuerſa cauſa)pōt de
duci in alio,vt l.2.cum ibi no.per Bar.ff.iudi. ſol.cogita &c.

A D D I T I O.

a Quæro ad iſta. Adde Bar.poſtſtae.de Are.in l.3.§.ſi quis dolo.ff.de tab. exhi.
Ant.de But in c.per inquiſitionem.de ele.
b Circa,in vet.exempl.

S V M M A R I V M.

1 *Lex una vel unum ſtatutū quando habet plura capitula, an dictū in uno capitulo intelligatur repetitum in alio.& nu. 2.*

Capite tertio. ¶Ex tertio capite legis Aquil. competit
actio pro alio dāno, q̃ per mortē illato,
& pro omni re in qua in mora dānū datum ſit, & ſit æſtimatio
a quantiplurimi fuit a 30.diebus ſ.h.d.¶ Illud palam[a] &c.ſicut in
occiſione de qua in primo capite tractať,per l. Aquil.pœna im-
ponitur,ſi dolo vel culpa facta fuerit occiſio,& nō aliter,ſimili
& hic nō debēt puniri ꝑꝑ damnū, (de quo in tertio capite tra-
ctatur)niſi dolo vel culpa hoc factum fuerit. Hoc tn̄ certè ſcire
debetis, ꝙ in primo capite puniť occiſor tāti, quātiplurimi fuit
res in anno retro,ſed in tertio capite fit ęſtimatio quāntiplurimi
fuerit in 30.dieb.retro,& non reperiť hæc dictio, quantipluri-
mi,&c.in primo capite poſita,in tertio repetita. ¶Super iſto §.
q̃ri ſolet cōiter,& ēt in gl.de hoc fit mentio,quare minus ſpatiū
in tertio capite q̃ in primo apponatur?ad hanc qōnem rn̄. Io.di
cens, ꝙ hanc q.ſoluit Apollo. & habes no.ff.eo. l.1. dn̄s aūt Azo
dicebat, ꝙ primo capite tenetur, quis ſolummodo ꝑꝑ ſeruum
occiſum,uel quadrupedē.Sed in tertio capite tenetur ꝑꝑ ſeruū
vel quadrupedē vulneratum,ꝑpeà, quia primo capite grauius
delinquit,& grauius punitur. Contra hoc aūt eſt, ꝙ non ſolùm
ꝑꝑ animalia occiſa tenetur qs capite primo,ſed ēt tertio,vt ꝑꝑ
aīalia quę ſunt de numero pecudū , ſed ad hoc pōt dici, ꝙ plus
delinquit qui hoīem occidit,(quia ad imaginē Dei factus eſt)q̃
qui aliud animal, & ēt plus delinquit qui animal occidit (ꝙ in
pecudū numero eſt) q̃ qui aliud animal,ſicut canē, vel ferinam
beſtiam,tales aūt ſunt,qui primo capite tenentur , & ideo plus
puniri debent. ¶Not.ꝙ vulnerans canem, vel vrſum alienum,
tenetur tertio capite legis Aquliæ. ¶ No. quid contineatur ap-
pellatione rupiſſe vel rūpere,quia quocunq; rē rūpat,cōtineať.
¶No.ꝙ capitula legis Aquiliæ ſunt diſtincta, quia in primo tra-
ctatur de morte, hic aūt de alio damno dato, q̃ ex morte, & ſic
debent materiæ ſeparari & diuidi, qa diuiſio eſt multum vtilis,
vt no.gl ſ.in proœ.§.igiť.quod no. ꝯ multos doct. legentes qui
non ſeparant,immo inculcant materias.¶No.ꝙ ſicut in primo
capite legis Aquilię requiritur dolus , vel ſaltem culpa leuiſſi-
ma,

A D D I T I O.

a Palam quæ his notulis ( ) intercluſa ſunt in veterib. exemp.deſunt,nec eſſe Angeli putamus,ſed alterius.

ma, vt l.in l.ff.eo. ita ēt qñ damnum datur aliter, q̄ per mortē,
vt hic. ¶ No. ꝙ ille qui intulit mortem, tenetur ad æſtimationē
quantiplurimi fuerit ab anno retro, & qui damnum dederit ali
ter, q̄ morte, tenetur quantiplurimi fuerit in diebus 30. proxi-
mis, & ſic plus punitur, qui plus delinquit, quia pœna debet cō
1 mēſurari delicto, vt l.2.ff.de pub.iu.& quod ibi no. ¶ No.&† ſin
gulariter tene menti, ꝙ qñ vna lex, vel vnum ſtatutū habet plu-
ra capitula, licèt ſint pœnalia, ꝙ dictum in vno capitulo, intelli
gitur repetitum in alio, de quo ſtatim dicam. ¶ In gl. culpa. in fi.
ibi. §. iniuria. dic, vt ibi dixi. ¶ In gl. 1. parte. in fi. vtrum aūt dicta
a in vno capite intelligant̄ repetita [a] in alio, ſic diſtingue. Aut eſt
a vna lex habēs plura capitula, aut ſunt plures leges ſeparatæ. Pri
mò caſu, aut quæris de his quæ pertinent ad facti narrationem,
aut de his quæ pertinēt ad iuris diſpoſitionem. Primò caſu, aut
illa plura capita inſeruntur ſub diuerſis orationibus, & non in-
telliguntur repetita in ſequentibus, vt l.2. in prin.ff. vi bo.rapt.
aut inſeruntur ſub eadem oratione, & intelliguntur repetita, vt
l.1. in prin. coniuncta l.3.§. quod ait prætor. ff. de incen. rui. nau.
& l. Seiæ. §. Caio. ff. de fun. inſtr. Secundò caſu, qñ pertinēt ad iu
ris diſpoſitionem, & tunc aut dicta in præcedentibus ſunt ꝯ ius
cōmune, & exorbitant a iure cōmuni, & non intelligūtur repe-
tita in ſequentibus. vt arg. l. vxori. §. vxori. de leg. 3. & no. gl. in l.
talis ſcriptura, in fi. & ibi doct. ff. de leg. 1. Si verò a iure commu
ni non exorbitāt, tunc aut quærit̄, an intelligantur repetita in
capitulis ſequentibus proximis, & intelliguntur repetita, vt l.
quemadmodum. §. fi. ff. eod. & hic, & ff. de adult. l. mariti. §. hoc
quinquēnium. Aut quæris, an intelligantur repetita in alijs ca-
pitulis diſtantibus, mediantibus pluribus alijs capitulis, & non
intelliguntur repetita, vt ī. de rerū diui. §. item lapilli. & ibi no.
ꝑ gl. & hoc verum, niſi (vt ſtatim dicā) in diuerſis legibus ſepa-
ratis. Secundo caſu principali, qñ diuerſæ leges ſunt, & tūc, aut
vna procedit ꝑ modū regulæ, & in omnibus alijs legibus intel-
ligit̄ repetitum. arg. l. regula. circa fi. ff. de iuris & facti igno. vt
quia ſtatutum dicit, ꝙ iudex quamlibet ſententiam debeat dare
cum conſilio ſapientis, aut vna lex vel vnum ſtatutum non pro
cedit per modum regulæ, vt quia dicit ſtatutum, ꝙ in quibuſdā
caſibus iudex debeat procedere ſummariè, & tunc aut vna lex
venit ad interpretationem alterius, & tunc omnia quæ dicunt̄
in lege interpretata, intelliguntur repetita in lege interpretāte,
vt l. nihil. ff. de coniug. cum eman. lib. Si verò vna lex nō proce-
dit ad interpretationem alterius, tunc dicta in vna l. non intelli
guntur repetita in alia. vt l. 1. §. meminiſſe. & §. quid igitur. ff. de
vent. inſpi. ita ſing. dicit Bar. in l. prætor ait. & l. 2. §. eritq; diffe-
rentia. ff. vi bo. rap. & no. plenè Flo. in d. l. quemadmodum. §. fi.
ff. eo. & facit ad materiam. l. in repetendis. & ꝙ no. Bar. de leg. 3.
& quod no. Bar. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chriſogonus. ff. de verb.
obl. qđ no. Sed bene aduertas, ꝙ licèt ego credā prędicta vera,
tñ contra Bar. de eo quod dicit, de conſilio ſapientis, multùm fa
cit quod no. Bal. Ang. Raph. & Imo. in l. cohæredi. §. q patrem.
ff. de vulg. & pupil. in illo ſtatuto Flor. de offenſis factis in vul-
neribus. dic, ut ibi per eos. ubi volunt, ꝙ ſi ſunt duo ſtatuta, vnū
quo cauetur, ꝙ de vulneribus illatis in vultu, iudex non poſſit
procedere, niſi facta prius denūtiatione, utrum ꝑcuſſus uoluit
accuſare. Alio ſtatuto cauet̄, ꝙ de quolibet delicto & uulnere
iudex habeat liberum arbitriū procedēdi per inquiſitionē &c.
ꝙ de uulnere illato in facie, nō poterit cognoſcere per inquiſi-
tionem, niſi prius denūtiauerit percuſſo, utrum uoluerit accu-
ſare. Et ſic dictum ſtatutum loquens in ſpecie, limitat aliud ſta-
tutum generale, quod in oībus uniuerſalibus poſſit prohibitio
fieri uolenti procedere, quia intelligitur, niſi de uulnere illato
in uultu, ita & in caſu noſtro, illud ſtatutum, ꝙ iudex in omni-
bus cauſis teneatur dare conſilium ſapientis, intelligitur, niſi in
b caſo quo poſſit ſummariè procedere, igitur &c. cogita. [b]

ADDITIONES.

a Repetita. Adde Rom. in cōſ. 180. & 379 & no. ꝙ dicta in ꝑcedentibus, cùm ta
cite inſunt abſq; expreſſione, ꝙ nunquā intelliguntur repetita in ſequentib.
b Cogita vide Pau. de Caſt. in conſ. 15. vbi ponit, an ſtante ſtatuto ꝙ iudex te-
neatur proferre ſententiam ſecundum conſilium ſapientis, & ſapiens con-
ſulat ſententiam ferendam ſub conditione, ſitq; aliud ſtatutum, quod ſen-
tentia non poſſit ferri ſub conditione, qualiter dicta ſtatuta ſunt intelligen
da. Alex. de hac q. tractat conſ. 50. in 2. lib.

SVMMARIVM.

1 *Miſericors alium damnificans qualiter teneatur.*
2 *Damni occaſionem dans, an damnum dediſſe videatur.*
3 *Actio legis Aquiliæ quotuplex. & quando detur.*
4 *Locus & tempus damni dati an neceſſario ſint inferendi in libello in lege Aquilia.*
5 *Epiſcopi condemnare poſſunt in perpetuum carcerem ad panem, & aquam, licèt non poſſint aliquem occidi facere.*
6 *Stāte ſtatuto qđ de percuſſionibus ſanguinolentis nō proſit pax facta pro minoranda pœna, an pax facta cū eo qui impulſus cecidit in terram, & in lapidē percuſſit, ex quo ſanguis exiuit, offendenti proſit.*

Cæterum. Damnum datum de corpore in corpus pur-
gatur per actionem l. Aquil. ſed ſi datur de
non corpore in corpus, habet locum utilis actio. Sed ſi ex non
corpore in non corpus damnum datum ſit, habet locum actio
in factum, h.d. ¶ Not. quòd ſi quis includat animalia aliena ut
fame pereant, uel perſuaſerit aliquis ſeruo ut maleficium com-
mittat, non dr̄ propriè corpore ſuo damnum dediſſe, & ſic non
dr̄ propriè maleficiū feciſſe, de quo per Bar. in l. ſed ſi vnus. §. 1.
a ff. de iniur. ¶ No. ꝙ qñ uerba legis [a] deficiunt, habet locū mens
legis, & tūc datur utilis. facit l. nominis & rei. §. uerbū ex legib.
ff. de uerb. ſign. & l. pen. & ibi Flor. ff. ſi qua. pau. fe. di. ¶ No. iu fi.
1 ꝙ† quamuis aliquis miſericordia ductus, & opus miſericordię
exercere uolēdo aliū damnificauerit, tenet̄ actione in factū, ad
intereſſe, ut hic. & ff. depo. l. ſi hominem. in prin. & l. elegāter. §.
itē Labeo, in prin. & l. elegāter. ff. de dolo. & l. pe. in fi. ff. de cuſt.
reo. quod no. ꝯ cuſtodes carcerum, q̄ ꝑ miſericordiā alleuiant
b aliqñ captiuos alienos, [b] q̄ a tenent̄ creditoribus ad intereſſe, ſi
aufugiant, & ita iſto anno habui de facto Bononiæ. ¶ In gl. mor
a tuus † fuerit. in fin. in hoc artic. an qui occaſione damni dat,
damnū ipſum dediſſe uideatur. Cōclude ſm Flo. in d. §. in hac.
uidelicet, aut quis dat operā rei licitæ, aut illicitæ. Primò caſu, ſi
adhibet illam diligentiam quam pōt, non tenet̄ de his, q̄ poſteā
ſequuntur, ut d. §. in hac. in fi. ſi uerò nō adhibet illā diligentiā,
quā pōt, tenet̄, ut ibi. Secundò caſu, qñ dat operam rei illicitæ,
ſemper imputant̄ ſibi ea quæ ſequuntur, ar. ff. eo. l. item Mela. in
princ. uide gl. in ca. ſicut nobis. extra de teſt. ¶ In glo. utilis actio.
3 † in fi. no. extra tex. ꝙ directa actio locū habet, quoties mens, &
uerba legis concurrunt, ſin aūt ſententia legis tm̄, tunc habet lo
cum utilis, ut hic. ita dicit gl. in l. ſi id quod. ff. de iur. om. iud. &
ꝑ Cyn. in l. 1. in 2. q. C. de act. & oblig. & latè per Bar. in l. 1. ff. de
act. & obl. ſi tñ caſus eſſet tacitè ſubintellectus ex mēte legis, ꝓt
dici ēt directā dari, ut d. l. nominis & rei. §. uerbū ex legibus. de
uerb. ſign. & uide ſ. de leg. pa. tu. & quod ibi dixi, & ad intelle-
ctum ꝓdictorū uide Cyn. & doc. in l. 1. in 2. q. C. uti pos. ¶ In gl.
magna. in fi. no. & ſigna hanc glo. mag. quæ ſummat totum titū
ti. uide tñ omninò ſimilem glo. & ibi latè Sal. in l. fi. C. eo. dic, ut
ibi. & hic attendas, & omninò uide Spec. in tit. de iniu. & dam.
da. qui plenè loquitur, & bene. ¶ Vltimò, pro intelligētia totius
4 tit. aduertas, ꝙ † in formatione libelli in l. Aquil. non eſt neceſ-
ſe, ꝙ inſeratur locus uel tempus dāni dati. ut ff. ad legem Aquil.
l. inde Neratius, & ibi hoc tenet Bar. & ēt ſcias ꝙ damnatus ex l.
Aquilia, non efficitur infamis, ſicut nec infamatur damnatus
interdicto vnde vi. vt not. glo. & Bar. in l. 1. in princ. ff. de infam.
quod not. Et prædicta, ſm Bar. & Sal. in d. l. penult. inducuntur.
5 †Nam Epiſcopi non poſſunt aliquem occidi facere, ne ſint irre-
gulares, ſed bene poſſunt aliquem condemnare in perpetuum
carcerem, ad panem, & aquā, facit quod de hac pœna no. Bar.
6 in l. 2. ff. de pub. iud. Secundò, iſta faciunt † ſi ſtatuto cauetur,
ꝙ de percuſſionibus ſanguinolentis non proſit pax facta pro
minoranda pœna, ſed de alijs ſic, contingit, quòd aliquis im-
pulit Titium, propter quòd cecidit in terram, & in lapidē per-
cuſſit, & ſanguis exiuit, nunc quæritur, an proſit pax facta, & di
cunt quidam, quòd ſic, quia talis percuſſio aliquo reſpectu nō
fuit ſanguinolenta, non reſpectu mei, nec etiam reſpectu lapi-
dis, quia illo vſus non fuit pro inſtrumento. Pro hoc etiā facit,
quia ſtatutum loquitur de percuſſionibus &c. & ſic denotat
actum proximum, & immediatum, ut l. 1. §. nunc videamus. ff.
de coniungendis cum emancipato liberis eius. Sed in caſu no-
ſtro non fuit percuſſio immediatè, igitur &c. Sed in vno tu ad-
uertas, quia eſt magna differentia, quando dicatur ſanguinolen
ta, vel quando dicatur, ſanguis exiuit, quia quando dicitur ſan-
guinolenta, requiritur copia ſanguinis, alias ſufficit modicus
ſanguis, ut dixi in meo tract. Malefic. in gl. in verſi. ex quo ſan-
guis. dic, vt ibi &c.

ADDITIONES.

a Verba legis. Tu dic, ꝙ ſiue procedat ex verbis, & mente legis, ſiue ex mente
tantum, ꝙ competit actio directa. ubi uero ceſſant verba & mens, ſi reperia-
tur extenſiua diſpoſitio, cōpetit actio utilis l. pen. ſi quad. pa. fec. dica. in Pand.
& not. Bar. Pau. & doc. in l. curatoris C. de neg. ge. Ant. Ca.
b Captiuos alienos. Adde hoc unū, quòd liberare aliquē a carceribus, eſt quòd
pium, ut probat tex. in l. quamuis. ff. ſol. mat. & ibi Bald. dicens idem eſſe ſi
eſſet carceratus pro maleficio, cum tex. ſupra alleg. indiſt. uſ & generaliter
loquatur, uide gl. in ſacrorum 12. q. 2.

De iniurÿs.

¶In gl.rubricæ.in ſi. not. ꝙ actio iniuriarum eſt ex delicto priua-
to,& ſic non competit niſi iniuriam paſſo, ut dicit glo.facit l.ſi.
ff.de priu. deli. Nā publica crimina ſunt illa quæ lex enumerat
pro publ.inter crimina publica, ut l.2.ff.de priua.delic.& l. 1.ff.
de pub.iud.& ibi per gl.& doct.& dicam ī. de pub. iud. in rub.
quod intelligas verum,niſi ſit atrox iniuria,quia tunc,etiam ex
officio iudicis,poteſt eam punire vt l.ſi quis iniuriam atrocem.
& l.non ſolùm.§.quanquam.& ibi per Bart.ff.eod.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex qui contra ius in aliquē pronunciat,iniuriā intuliſſe dicitur.*
2 *Iniuriā inferre dicitur.quis dicēdo de aliquo malū, ſiue cōtumeliā.*
3 *Verbum iniurioſum quod dicatur.*
4 *Iniurioſus quando non ſit puniendus.*

GEneraliter. Totus iſte tit. diuiditur in ſex par-
tes principales.Primò,ponit quot
modis accipiatur iniuria,& qualiter cōmittatur.Se-
cundò,ex cuius perſona nobis iniuria illata intelli-
gi.Tertiò,quę eſt pœna actionis iniuriarū. Quartò,qn̄ iniuria
atrox æſtimat. Quintò,ꝙ pro iniuria pōt ēt criminaliter agi,&
an tūc poſsit interuenire procurator. Sextò,qn̄ tollat iſta actio.
ſecunda ibi,patitur aūt.tertia ibi,pœnam aūt.quarta ibi, atrox.
quinta ibi,in ſumma.ſexta ibi,hæc actio.h.d. Iniuria pōt accipi
generaliter,& ſpecialiter,& cōmittitur non ſolùm ſacto,ſed ēt
verbo,vel ſcriptura, vel alijs multis modis.h.d.¶No.ꝙ idē ver-
bum, ſiue nomen pōt accipi pro genere, & ſua ſpecie, ſic ſit in
adoptione, ut l.1.ff.de adop.¶No.ꝙ nē id quod iure nō ſit, pōt
dici generaliter,& largo modo iniuria ſactū.¶No.ꝙ aliqn̄ iniu
ria appellat culpa,vt eſt in l.Aquil.quia ſine culpa, ſaltē leuiſsi-
1 ma,nō haberet locum,vt ſ.tit.1.§.iniuria.& ibi dixi.¶†No.ꝙ ſi
iudex ꝯ ius in me pronunciat, dr̄ mihi iniuriā intuliſſe, & ideo
non eſt mirum,ſi poſsim agere ꝯ eum in ſyndicatu,ut ī.tit.1.in
2 in prin.& ibi dicā. ¶Not.in conuitium. ꝙ† quis dicendo de me
aliquod malum ſiue contumeliam, dr̄ mihi iniuriā inferre, de
quo in l.item apud Labeonem.§.conuitium.ff.eo.& l.Turpia.in
prin.ff.de leg. 1. ¶No. ꝙ intrans in tenutam bonorum alterius
tāqnā ſui debitoris,cùm ſciat nō eſſe debitorē, dr̄ iniuriari ſibi,
& de iniuria teneri pōt. ¶No.ibi,aut carmen. ꝯ illos qui quoti-
die ad infamiā alienā ſcribunt cantilenas, & conuitia, quia te-
nent iniuriarum.¶Not.ꝙ iniuriarum tenetur,qui attentat ꝯ pu
dicitiā alienā. ¶In gl.iniuſtitia.in ſi.no.& ſigna iſtā gl.ut cogno
ſcas vim propriā uerborū,& tn̄ pōt dici,ꝙ intulit iniuriā.vt l.ſi
ꝑ imprudentiam.ff.de euic. & facit l.nec magiſtratib.ff.eo. non
tn̄ præſumitur,ꝙ iniurioſè faciat,vbi pronunciat,ut ff.eo.l.iniu
riatum.§.is qui.& §.idem Labeo.& hic, ſecus ſi faciat de ſacto,
2 vt l.lectos.cum l.ſeq.ff.de peri.& cō.rei ven. ¶In gl.cōuitium.[a]
3 in fin.Not.quia † verbum iniurioſum dr̄, ſiue in genere, ſiue in
ſpecie improperatur aliquod delictum commiſſum,ut no. Bar.
Bald.& doct.in l.3.in princ.ff.de lib.& poſthum. & Bar. & doc.
in l.Turpia,in princip.ff.de leg.1.& Bar. & doc. in l. his verbis.
§.1.ff.de hæred. inſtit. Et quæ verba dicantur inferre iniuriam,
vide Bar.in l.item apud Labeonem.§. ſed quod adijcitur.ff.eod.
& not.Bart.in l.ſi quando.C.de bon.uacan. lib.10. & not. Ang.
Cyn.& Sal.& doct. in l. ſi non conuitij. C. eod. de quo uide la-
tè quæ ſcripſi in meo tractatu Maleſic. in glo.in verſic. iniurio-
ſa & contumelioſa dicendo,&c.dic,vt ibi,ſufficit remiſsio.¶In
glo.intelligebat,ibi.ff.eo.l.3. dic, ꝙ talis intrans tenutam poteſt
etiam criminaliter puniri,vt eſt tex.in l.ſi tibi.C.de lib.cau.Ad-
uertas tamen,quòd non poterit agi criminaliter, quoſque pri-
ma cauſa fuerit expedita,ut ibi habetur,& prædicta procedunt
ſi fecit animo iniuriandi, animus autem præſumitur, ſi ſuccu-
buit,ut l.ſi creditor.ff.eo.& vide l.ſi quis repetere.§.ſi.ff.ad Tur-
4 pil.¶†In glo.fieret.in ſi.ex quo not.ꝙ quoties aliquid alicui im
propero vel obijcio, quòd intereſt reipublicæ ſciri,ſi verum di
cam,non teneor iniuriarum. ita dicunt Cyn. & doct.in l.ſi non
conuitij.C.eod. & Bart. in d.l.eum qui. in princ.ff.eod.ut putà,
dico quod tu fuiſti mitratus pro falſo, ut poſsis euitari in te-
b ſtem. vel dico quod tu es ſpurius, [b] vt non admittaris ad ho-
nores, intereſt enim reipubl. ut l. ſpurios.ff.de mune. & ho. Se-
cus ſi dicam, quòd reipublicæ non intereſt ſcire, vt ſi dico
quod es cæcus, vel tignoſus, quia tunc teneor. d. l.eum qui,in
princ.& iſta eſt veritas, licèt Ioan. Fab. hic dicat contrarium.
¶In glo. prætextatam, ibi.§. aliud. not. ſecundum Ioann.Fab.
contra iſtos gabadeos, qui ſumunt habitum eremitarum ſiue
religioſorum,quia poſſunt puniri, uide in Authen. de ſan.Epiſ.
§.1.&c.

ADDITIONES.

a Conuitium. De hoc uerbo uide Rom. conſ. 378. ubi ponit,an iniuria facta
ſcripto dicatur uerbalis, & qualiter actio iniuriarum naſcatur, & qualiter
quis teneatur,uide per eundem conſ. 95.
b Spurius. Vide latè Oldr. conſ 154.& Rom conſ.96.

S V M M A R I V M.

1 *Vxor an,& quando agat pro marito iniuriato.*
2 *Iniurians errore,an,& quando ſit excuſabilis.*
3 *Sponſa an,& quando eadē priuilegia habeat,quæ vxori competunt.*
4 *Patre & ſocero cōcurrentibus in actione iniuriarū,quis præferatur.*

Patitur. ¶ Si ſit iniuria filio, uel uxori alicuius, etiam
pater, maritus, uel ſocer dicitur eam pati, ut ha-
beat actionem iniuriarum, h. d. ¶ Not. iniuriam nobis poſſe
inferri immediatè in perſonam noſtram, & mediatè per filios
uel uxores. ¶No. quòd ſi fiat iniuria alicui filiæfam. nuptæ,ori-
tur iniuriarum actio tribus perſonis. primò, ipſi filiæ. ſecun-
dò, patri. tertiò, marito, & una non tollitur per aliam, ut l.1.
1 §.ſi.ff.eo. ¶ No. uxorem † non poſſe agere pro iniuria facta uel
dicta marito ſuo. quod intelligas uerum, niſi ēt eidem mulieri
pariter dicta eſſet,ut quia dixit,ꝙ erat maritus meretricis,nam
tunc uxor agit,nō pro iniuria mariti,ſed pro iniuria ſua,ut l.1.
§.ſi.ff.eo ¶No.ꝙ uir eſt,& eſſe debet cā defenſionis uxoris,non
aūt econtra.¶No.ꝙ ſicut patri datur actio iniuriarum pro iniu
ria illata in perſonam filij,ita ēt ſocero pro iniuria nurus, quia
ſocer loco parentis habetur,ut l.quia parentis.ff.ſol.mat. quod
eſt uerū,qn̄ habet maritum in ptāte,ut hic. ¶No.ꝙ licèt filia ſit
nupta,tn̄ remanet in ptāte patris,ut hic. & ff.eo.l.1.in ſi. & l. ut
liberis.C.de col.& ēt in ptāte mariti,quo ad ſeruitia,ut no.ſ.ad
2 Ter.§.1.¶†In gl.in ptāte.in ſi.& eſt rō,quia ſi crederet uiduam,
non habuit animum iniuriandi marito. nam ex animo ſit iniu-
ria.vt ſ.eo.in prin.quod fortè pōt eſſe verum,ſi erat in tali habi
tu,ꝙ credere potuerit veriſimiliter, ꝙ eſſet vidua, ſecus ſi eſſet
cum annulis,& cum veſtibus maritalibus, quia tunc ſciuit, vel
ſcire debuit, (quæ paria ſunt,vt l.qd̄ te.ff.ſi cer.per.)ꝙ ipſa erat
maritata,vt arg.l.itē apud Labeonem.§.ſi quis virgines.ff. eod.
& per ꝯñs idē dicimus de clerico,qui non incedit in habitu &
tonſura,vt no.gl.in l.ſi quis ignorans.ff.loca.& doct.in d.§.ſi qs
virgines. Si ergo credidit eſſe in ptāte alicuius, licèt ignoret in
cuius ptāte, clarum eſt,ꝙ habuit animum iniuriandi alicui pa-
triſam.facit quod habetur in l. qui in aliena.§.ſi is qui.ff.de acq.
hær.quod tn̄ non procederet in ſeruo, quia licèt ipſum ſeruum
credat,ſi tn̄ ignorat cuius ſeruus ſit,non cōpetit dn̄o actio iniu
riarum,vt eſt tex.in l.item apud Labeonem.§.interdum.ff. eod.
Et rō differentiæ eſt, quia ad hoc vt dn̄o cōpetat actio iniuria-
rum,oportet,ꝙ ſeruus ſit pulſatus ad iniuriam dn̄i,vt ī.prox.§.
& ff.eo.l.item apud.§.ſi quis fecerit.Sed ſi fiat filio, vel vxori,cō
petit patri,vel marito ſuo nomine,vt hic, igit̄ &c,ita dicit Bar.
3 in d.l.eum qui.§.ſi.¶†In gl.ꝑ vxorem.in ſi.dic,ēt l.Iul.quæ pro-
hibet fundum dotalem alienari,habet ita locum in ſponſa,ſicut
in vxore, vt l.4.ff.de fun.do. Et ēt ſponſa habet priuilegiū, ſicut
ipſa vxor,ut p̄feratur cæteris creditoribus,ut l.2.cum ibi no.ff.
de priu.cred.de quo uide plenè no.per doct.in l.1.ff.ſol.mat. &
uide,quę dixi ī.de act.§.fuerat.in uerſi.quæro,ſponſa q̄ eſt &c.
& in uerſi.in gl. creditorib.in ſi.no.& tene menti &c.dic,ut ibi.
¶In gl.ēt patris.in ſi.dic,iſta gl.non eſt uera per l. ſed ſi unius.§.
ait prætor.uerſi.emancipatus.ff.eo.& ibi uī gl. præterea ſi non
cōpetit patri actio iniuriarum,qn̄ credidit pulſatū fore patrēſa.
ut d.l.eum q.§.ſi.ff.eo.ergo multò fortius non competit,ſibi qn̄
in ueritate eſt paterfa. quia emancipatus ſm̄ Io. Fab. qd̄ credo
4 uerum.¶In gl. † cui.in ſi.ſi aūt cōcurrunt uerus pater,& ſocer,
qs præfertur, & Ioan.Fab.dicit,ꝙ pater uerus, quia ſocer,licèt
ſit loco parentis,tn̄ pater non eſt, ut l.qa parentis.ff. ſolu. mat.
Sed ego credo hoc uerum, qn̄ uellent agere pro iniuria illata
filiæ,ſiue nurui,& nomine filiæ,& nurus,quia tunc pater natu-
ralis præfertur.facit l. pen. C. de adopt.Sed ſi uellent agere pro
iniuria ſibi illata,in pſonā illius mulieris, & ſic proprio nomi-
ne,poſſunt,vt hic,& l.1.in ſi.cum l.ſeq.ff eo.& no.Bar.in d.l.eū
qui.§.ſi.& tunc nullus excluderet alium,ſed unuſquiſq; admit-
teretur ad vindicandum iniuriam propriam &c.

S V M M A R I V M.

1 *Dominus quando iniuriarum agat pro iniuria illata ſeruo.*
2 *Pugni percuſſio an dicatur atrox iniuria.*

3 *Pro-*

3 *Proprietario an cõpetat actio pro iniuria facta ſeruo vſufructuario.*
4 *Iudex ex officio poteſt iniuriantem punire.*
5 *Libellus qualiter formandus per dominum agentem iniuriarum pro ſeruo verberato.*
6 *Actione iniuriarum an agere poſſit abbas pro monacho, Epiſcopus pro clerico, ciuitas pro ciue, aut dominus pro feudatario ſeu vaſallo.*

Seruis autem. ¶Ex iniuria facta ſeruo non agit ſeruus,
ſed eius dominus, ſi iniuria in ſuam cõtu-
meliam fiat, vel fuerit atrox iniuria. hoc primò. Et pro iniuria
illata ſeruo communi agit vterque dominus, habita diſtinctio-
ne dignitatis vtriuſque. hoc ſecundò. Et pro iniuria facta libero
homini, & ſeruo alieno qui ſeruiuit nobis bona fide, ſi facta
fuerit in deſpectũ meũ, non competit mihi actio iniuriarũ. h.d.
¶No. in prin. q ſeruus pp vilitatẽ ſuã, quia de iure ciuili repu-
tat̃ pro nullo, nõ pôt dici pati aliquã iniuriã, ſecus ſi interficiat̃,
q2 tenetur de ſicariis interficiens ſeruum ſuum, ſicut liberũ ho
minem, vt ff. ad l. Corn. de ſica. l. 1. §. 1. ¶No. q ad hoc vt domi-
1 no † cõpetat actio iniuriarũ pro cõtumelia illata in ſeruũ, duo
copulatiuè videnẽ q debeãt concurrere, videlicet, q ſit atrox
iniuria, & q fiat in cõtumeliam dñi, vt patet ibi, cõmiſſum fue-
rit. & q apertè &c. vbi eſt copula, &, ad cuius verificationẽ am
bo extrema requiruntur, vt l. ſi hæredi plures. ff. de cond. indi.
2 ¶†No. ibi, vel pugno. q percutiendo aliquem pugno non dicit̃
atrox iniuria. Sed in ꝯrium vẽ l. non ſolum. § ex mandato. ff. eo.
& ibi Bar. in verſi. ſed huius grã quæro &c. vbi dicit, q qualibet
iniuria, & offenſio perſonalis dr̃ graue delictum, igitur &c. Sed
tu poſſes dicere, q dr̃ graue, vt ibi, & ſic non leue, non aũt dicit̃
atrox, vt hic. Vel pôt dici, quòd aut talis percuſſio cũ pugno, fit
libero homini, & tunc loquitur ꝯrium, aut ſeruo, & non dr̃ de-
lictum graue, vel atrox, vt hic. ¶No. in verſ. ſi cõi. quòd licèt ſer
uus cõis acquirat dñis pro dñica portione, vt l. 1. & per totũ. ff.
de ſtip. ſeruo. & l. 2. eo. tit. tñ ſi iniuriã patitur, quiſq; dñorũ agit
in capite, non aũt pro quota ius habet in ſeruo. rõ, quia nõ ſer-
uo, ſed ipſis dñis, & in eorũ pſona dr̃ iniuria illata, vt hic, igi-
3 tur &c. ¶†No. quòd ſi ſeruo vſufructuario fiat iniuria, contẽpla
tione proprietarij dr̃ facta, & ſibi cõpetit actio, quod intelligas
verum, niſi in contumeliam vſufructuarij, & non proprietarij
ſeruus ſit pulſatus, vt vidimus in illo qui bona fide ſeruiuit, q2
ſi ob iniuriã ſerui ſibi fiat iniuria, agit iniuriarũ, & hoc vult glo.
hic in verſi. Mæuio, igitur &c. vt ẽt dicimus qñ fuit ſeruus vſu-
fructuarius hæres inſtitutus, contemplatione vſufructuarij, q2
in effectu hæreditas cõpetit dicto vſufr. vt l. aduio. §. fi. ff. de acq.
hær. Et facit quod no. in l. ſi quis mihi bona. §. 1. ff. eo. tit. cogita.
¶In gl. iniuria. in fi. vel poſſet dici, quòd ille tex. loquit̃, qñ iniu-
ria ſit facta per ſeruum tuum ſeruo meo, in cõtumeliã meam,
vt hic, ideo non eſt mirum ſi dñs pôt agere quaſi ſibi iniuria il-
lata ſit. Vel ſecundò pôt dici, quòd iniuria fuit ſeruo illata, & p
ꝯñs eum ſit par, non eſt mirum, ſi dñs pôt agere, vt ille alter
ſeruus detur pro noxa. vt j. de nox. in prin. ſecus ſi libero ho-
mini iniuria inferatur, vt hic, cogita. ¶In gl. & quòd apertè. in
fi. no. quòd nullũ maleficiũ debet remanere impunitũ. vt l. ita
4 vulneratus. ff. eo. Ex quo † ſequitur, quòd ſi iniuriã paſſus nõ pôt
agere, fortè ex forma ſtatuti, quia non ſoluit collectas, tñ iudex
a ex ſuo officio pôt iniuriantẽ punire,[a] vt d. §. ſi ſic quis fecit. &
eſt bo. tex. & ibi Bar. in l. non ſolùm. §. quanquam. ff. eo. & ego
latius ſcripſi in meo tractatu Maleſic. in gl. in verſi. hæc eſt quẽ-
dam inquiſitio. in verſic. quinimò principaliter quæro, ex quibus
cauſis &c. & in verſic. quædam ſunt exceptiones reſpicientes
5 perſonã. ¶In glo. reſpicit, ibi, not. tñ ſerui nomine. † No. modũ
libellandi & agendi, quia dñs debet dicere ſeruum fuiſſe verbe-
ratum in contumeliam ſuam. Et ideo, quia ſibi iniuria illata eſt,
ſuo nomine iniuriarum agit, ſi aũt alio modo ageret, ſuccum-
beret. ¶In gl. qua dñs in fi. dic plenius, vt no. gl. in l. ſed nõ eſſe.
ff. eo. & licet Bar. in l. apud Labeonem. §. ſi ſeruum. ff. eod. teneat
illam ſolutionẽ, quòd hic fuit ſeruus verberatus in cõtumeliã
vnius ex dñis, tñ magis placet iſta ſolu. hic, & ibi, in fi. videlicet,
quòd fiat æſtimatio ẽm dignitatẽ dñorũ, ſed poſteà inter ſe di-
uidẽt, & plus, & minus, ẽm quòd ſunt magis notabiles. Nec illa
alia ſolutio mihi placet, quia vr̃ ꝯ iſtum tex. ibi, ex dominorum
perſona, quia ipſis ſit iniuria, & ſic ſemper loquit̃ in plurali, er-
6 go in iniuriam omnium. ¶†Quæro, ſi monacho inferatur iniu-
ria, vel clerico, vel ciui, vel feudatario, vel vaſallo, an Abbati,
vel Epõ, vel ciuitati, vel dño detur actio iniuriarum ſuo noĩe,
& vr̃ q ſic, quia dñi patiuntur iniuriam p tales, vt no. gl. in c. ad
apoſtolicæ. de re iu. in 6. p quo in allega quod eleganter no. in
l. 1. §. per hanc. ff. de rei vend. vbi iſtis datur rei vendicatio, ſicut
patri in filium de iure Quiritũ, ſed patri datur actio iniuriarum
pro iniuria illata in filium, in iſtis. ſed Bar. in l. fi. ff. eo. determi-
b nat contrarium, niſi iſtis inferatur iniuria in contumeliã[b] dñi,
vt l. item apud. §. pe. & fi. ff. eo. & hic. Sed pdicta procedũt ciui-
liter, criminaliter aũt bene pôt dñi accuſare, quia ſua intereſt.
Et idẽ ſi fiat iniuria colonis, de quo per Inn. de appel. c. dilectus.
de ſenten. excom. c. contingat. & hic per Ioan. Fab. &c.

ADDITIONES.

a Punire. Dic, vt per Rom. conſi. 214. & Alex conſi 14. 1. lib. & cõſ. 130. in 4. lib.
b Contumeliam. Idem deciduni Domini de Rota. deci. 358. de iudici.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriarum actio honoraria dicitur.*
2 *Iniuria a quo, & qualiter æſtimari debeat.*

Pœna autem. Pœna iniuriarũ eſt pecuniaria, quanti fue
rit æſtimata, & per iudicem taxata, quæ
æſtimatio & taxatio creſcit, vel diminuitur ẽm perſonarum
dignitatem, & conditionem. h. d. ¶No. pœnam talionis. de quo
in l. 3. C. qui actu. non poſ. ¶No. ibi viſum fuerit, quòd qñ iudex
habet authoritatem taxandi, habet ẽt authoritatem minuendi,
immo dr̃ habere authoritatem in totum tollẽdi, vt l. videamus.
§. fi. & l. in actionibus. ff. de in lit. iur. ¶No. ibi in deſuetudinem
abiit &c. quòd per non vſum tollitur lex: quod an ſit verum, vi-
de quæ plenè dixi ſ. in procemio. in §. igitur. ¶No. ibi, vitæque
honeſtatem. quòd honeſtas vitæ, & ſic laudabilis modus viuen
a di æquiparantur dignitati,[a] vt hic. Nam nobilitas ſola eſt, atque
vnica virtus, vt ait Iuuenalis. ¶No. quòd etiam in ſeruis dicitur
eſſe gradus probitatis, & virtutis, & plus appretiatur ſeruus
virtuoſus, & opifex, q̃ qui nullam operationem bonam exer-
cere ſcit. facit l. fi. in princ. C. com. delega. ¶In gl. propter mem-
b brum, in fi. no. tex. & gl. quid dicat̃ mẽbrum,[b] habetur in l. non
ſunt liberi. ff. de ſtatu ho. per gl. & doc. & an pedes dicatur mem
brum, habetur in l. cui debes. ff. de ædil. edi. de quo vide Bart. &
Ang. & Io. de Imo. in l. 2. ff. de publ. iud. Ego dixi in meo tract.
Maleſic. in gl. in verbo, membrum. dic, vt ibi. ¶In gl. honoraria.
1 in fi. mirum vr̃, quòd † iſta honoraria dicatur, cùm fuerit adin-
uenta a lege 12. tab. & ſic a iure ciuili. igitur debet nominari a
iure ciuili. Sed reſpõde ẽm Io. Fab. quòd ideo honoraria dicit̃,
quia prætor immutauit pęnam, & ideo ius nouũ, & ſic præto-
rium ſeu honorariũ dictum eſt, vt l. ius aũt ciuile. §. 1. ff. de iuſt.
& iure. ¶In gl. æſtimatio. in prin. ibi, propoſita actio iniuriarũ.
2 No. † quòd in actione iniuriarum, pars æſtimat pro quanto nõ
voluiſſet illud pati, dicendo, cuius voluiſſem pati tñ dãnũ, &
c hoc dicat cum iuẽo, & poſteà iudex taxet[c] & ẽm illam taxa-
tionem debet peti fieri condemnationem: & ita condẽnatur.
ita dicit Bar. in l. iniuriarum. ff. eo. & ego dixi j. de act. in prin. in
verſi. in ea. gl. ibi, ſed quid petam &c. in meo tract. Maleſi. in gl.
in verſic. nec ad querelam infraſcripti Titij &c. ſicut ẽt dicimus
in ſimili, de expenſis, quia pars debet dicere quantũ expẽdit, &
iudex taxat, & poſtea pars iurat ẽm taxationem, & ſecundum
illud ſit condemnatio expenſarum. vt l. ſancimus. cum authen.
ibi poſita. C. de iud. ¶In ea. gl. in fi. dic, licèt glo. j. §. prox. & in d.
l. ſi non conuitij. nullam approbet. & ponit multas opi. tamen
hic, & in l. lex Cornelia. hanc approbat, quòd iſta actio ſit ciui-
lis in tribus caſibus. §. prox. j. ca. &c.

ADDITIONES.

a Dignitati. Nobilitas morum plus valet, quàm genitorum. in canone no. 40. diſt. nobiles vaſalli tenentur contribuere pro redemptione principis. vt latè oſtendit. Nic. Boe. in dec. ſuis, dec. 130. 6, verſi. & quod vaſalli nobiles. in 3. par. & in d. dec. addit nonnullos alios caſus, in quibus. ſubditi tenentur coadiuuare dominum. Ant. Cai.
b Membrum. Adde Bar. conſi. 301. an digitus ſit membrum.
c Taxet. Adde ut per Domi. de Rota, dec. 152. & 483. de iniu. & damno dato.

SVMMARIVM.

1 *Domus in iniuria qualiter accipiatur.*
2 *Inſultus factus ad domum, vel in porticu, aut in veſtibulo, an dicatur factus in domo, vel ad domum.*

Sed & lex. Lege Cornelia, de iniur. tenetur quis ẽt in trib.
caſibus hic ſpecificatis, & domus noſtra dicitur
etiam conducta. h. d. ¶No. ibi, domum ſuam, quòd relatiuum
ſuus ſua, non ſemper importat dominium. facit quod no. Bart.
in l. Quintus. §. argento. ff. de auro & argento leg. ¶No. quòd
domus in qua quis habitat, ſiue ſit propria, ſiue conducta, eſt tu
tiſsimum refugium, vt l. domus ſua. de reg. iur. & l. pleriq; ue, cũ
ibi

ibi plenè no. ff. de in ius voc.¶In gl. magna, ibi, l. conſtitutionibus.§.1.dic, de hoc plenè per Bart. in l. iniuriarum. ff.eo. & dic, vt dixi ſ.§.prox.¶In ead. glo. ibi, ſi non côuitij, dic, vt dixi ſupra.
¶In gl. damnum. in fi. dic, vt ibi melius per glo. facit l. Cornelia.
1 §.domum. ff.eo. † Et aduertas, aut eſt domus in qua continuo quis habitat, ſiue ſit ſua, vel conducta, vel gratis conceſſa, iuxta l.1.ff.commo. & tûc clarum eſt, ꝙ habet locum iſte §.& tali caſu (vt dixi) iſta actio competit colono, vel inquilino, vel ſimili. vt d.§.domum. Quædam verò eſt domus cauſa laborandi, & quieſcendi, non tamen ibi quieſcit cum familia, & tunc non habet locum iſta actio, vt d.§ domum, in fi. Aut ibi cum familia quieſcit aliquando, licèt tempore introitus non quieſceret, & tamen ibi eſt introitus, & habet locũ iſta actio, vt d.l.lex Cornelia.§.ſi tamen in fundum.ff.eo. & ibi Bart.¶Et iſta faciunt ad
2 quæſtionem, ſi † factus fuerit inſultus ad domum, vel in porticu, vel veſtibulo, an dicatur factus in domo, vel ad domum, de quo per Bal. & Bar. & Flo. in l. quidã hiberus. ff. de ſer. vrb. prẹd. & per Bar. in l.1.ff.de cloaçis. & p Bar. Bal. & alios in l. cætera. §.ſenatus. de leg.1. Et ego plenè dixi in tract. meo Maleſic. in gl. in verb. fecit inſultum. dic, vt ibi. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum duplicans pœnam valet.*
2 *Iniuria maior & grauiſſima quæ dicatur, & quæ leuis.*
3 *Iniuria atrox quæ appelletur.*
4 *Filius an contra patrem iniuriarum agere poſſit.*

Atrox. ¶Atrox iniuria æſtimatur ex qualitate facti, loci, & perſonarum, & corporis parte quæ læſa fuit. hoc dicit.¶No. quòd aliud eſt vulnerari, & aliud fuſtib. cedi. quod no. pro ſtatutis, in quibus verba propriè ſunt intelligenda.¶No.ꝙ vulnerando vel cedendo, etiam vilem & ignobilem, dicitur
1 inferri atrox iniuria.¶†Not. ibi, vel theatro, ꝙ valet ſtatutum, in quo pœna duplicatur in palatio Poteſtatis, & idem ſi duplicatur pœna in die fori, & idem ſi duplicatur pœna in præſentia officialis, vt hic, quia maior iniuria dicitur in illis locis, q̃ in
a aliis.¶No. quòd maior iniuria dicitur, ſi quis officialis [a] percu-
2 tiatur, q̃ ſi percuteret priuatus. ¶†No. quòd maior iniuria reputatur, quando nobilis, & in dignitate côſtitutus percutitur, q̃ alius, & maximè, quando percutitur a plebeis, & viliſsimis. facit auct. habita. C. ne filio pro patre.¶No. ꝙ grauiſsima iniuria reputatur, ꝙ pater vel patronus percutiatur a filio vel liberto, quia deſcendentes poſſunt percuti & corrigi ab aſcendentibus, & non econtra. vt l.1.C. de emen. propinquorum. & facit l. ſed & ſi quemcunque.§. ſi magiſter. ff. ad legem Aquil. & l. t. in fin. ff. de cura. fur.¶No. ibi, in oculo. ꝙ valet ſtatutum, quo cauetur, ꝙ pœna duplicetur ꝓ vulnere facto in facie. Et aduertas, quia per illum text. ſecundum Ioan. Fab. poteſt intelligi, ꝙ ſcribitur extra, de ſenten. excomm. c. peruenit. vbi dicitur, ꝙ epiſcopus poteſt abſoluere de leui iniuria illata in perſonam clerici. Vnde
b per illũ §. declaratur, quæ dicatur leuis iniuria, & quæ atrox.[b] & idem habetur. ff.eo. l. prætor. §. ſi. cum l. ſeq. ſed tu etiam melius alleg. l. leuia, cum ibi no. per Bar. ff. de accu. & quod no. eleganter Bar. in l. non ſolum.§. ſi ex mandato. ff.eo. & Sal. in l. non ideo minus. C. de accu. ver. quæ delicta dicantur atrocia &c. & Flo. in l. liber homo. ff. ad legem Aquil. nam dicit Sal. poſt Bart. & bene, ꝙ delictum ſiue iniuria, dicitur leuis pluribus reſpectibus. Primò, quando ad eius eſſentiam dolus non exigitur, vt in damno iniuria dato, vt d.l. liber homo. Idem ſi circa rem modi-
3 cam ſit dolus commiſſus, vt l. ſi libertus. ff. de fur. Et ſic † ſi in re magna dicitur delictũ atrox. Vnde atrox appellatur, primò ex genere pœnæ, & erit triplex, quia quoddã erit atrox, & ſic graue, aliud atrocius, & ſic grauius, aliud atrociſsimum, vt eſt cuius pœna mors naturalis eſt. atrocius eſt cuius pœna inferior eſt morte ciuili, ſi delictum ſit priuatũ in re magni præiudicij dolo illatum, vt ff. de pœn. l. reſpiciendum. §. furta, & ſic etiam atrox æſtimatur, vt hic. & tene mẽtι ꝙ iſta exceptio, ꝙ iniuria non eſt atrox, poteſt opponi ad impediendum proceſſum, & ſic ante lit. conteſt. vt l. prætor edixit.§. prætereà. ff. eod. & ibi Bart.
4 ¶†In glo. a libertis. in fin. Tu dicas ſecundum Bar. in d.§. prætereà. ꝙ licèt filius in poteſtate pro atroci iniuria ciuiliter contra patrem agere nô poſsit, quia lis nulla &c. vt l. lis nulla. ff. de iud. criminaliter tamen ſic, vt l. reſpiciendum.§. furia. de pœnis. vel dic ſecundum Sal. in l. iniquum. C. qui accu. non poſſ. ꝙ licèt ꝓ leui iniuria filius in poteſtate non poſsit patrem ſolenniter accuſare, vt d.l. lis nulla. tamen officium iudicis poteſt implorari
c pro graui, vt l. ſi lenones. C. de epiſ. aud. Emancipatus [c] verò filius pro leui delicto non accuſat patrem, quia lex abhorret, vt l. hi tamen. ff. de accu. inſtar liberti, & graui, & atroci, & ſic ſi nô poſsit agere ciuiliter, vt d.l. hi tamẽ, côiuncta l. ſi adulterium.§. liberto. alias ſi ciuiliter poteſt agi, & ſic emendatio fieri, criminaliter nô poterit accuſare, vt d.l. iniquum. & l.5. C. de fal. & d. l. hi tamen. §. t. quæ omnia not.

ADDITIONES.

a Officialis. Ideo dicit Rom. conſi. 393. quòd ſi quis iniuriatus fuerit poteſtati Prati. non debet puniri illa pęna qua puniretur ſi iniuriatus fuiſſet poteſtati Florentiæ.
b Atrox. Quæ dicatur atrox, & quæ leuis iniuria. uide Alex. conſi. 212.
c Emancipatus. Præmiſſa de emancipato, uerba fuerunt deprompta ex doctrina Sal. in l. iniquum. qui accu. non poſſ. C. ubi clarius. Ant. Ca.

S V M M A R I V M.

1 *Pœna quando ſit arbitraria iudicis.*
2 *Procurator an in criminalibus agere poſſit & num. 6.*
3 *Pœna quæ eſt in arbitrio iudicis, an extendatur vſque ad mortem.*
4 *Pęna capitis impoſita a lege, an de morte intelligatur.*
5 *Cauſa criminalis dicitur, quando pęna pecuniaria ex aliquo delicto fiſco applicatur.*

In ſumma. ¶Ex qualibet iniuria pôt agi criminaliter ad æſtimationem ciuiliter, ad condemnationem extra ordinem in quo iudicio criminali non poteſt interuenire procurator, niſi pro illuſtri perſona. h.d.¶Not. ibi, de omni iniuria &c. quia qui omne dicit, nihil excludit, vt l. Iuli. ff. de leg.3. ꝙ ſiue ſit iniuria leuis, vel atrox, poteſt etiam criminaliter pro dicta iniuria agi.¶Not. ibi, cùm qui paſſus eſt. quòd cùm ſit iniuria crimen priuatum, poteſt ſolum agi per paſſum
1 iniuriam; & non cuilibet de populo competit accuſatio.¶†No. ibi, extra ordinaria. i. arbitrio iudicis, ꝙ quando pęna non eſt a iure determinata, relinquitur in arbitrio iudicis. facit l.1. ff. de iure delib. Et ꝙ plus eſt, immo quãdo pęna eſſet a iure determi-
a nata, tñ ex cauſa poteſt alterari, [a] vt l.2. cum gl. C. vt intra certũ tempus & minorari & augeri, vt l. & ſi ſeuerior. C. de infam. & quod ibi plenè Bal. & Sal. in l. quid ergo.§. pęna grauior, & ibi
2 gl. & Bar. ff. de infa. & l. hodie. ff. de pęnis.¶†Not. ibi, per procuratorem, & ibi, vel criminaliter, ꝙ illuſtres perſonæ poſſunt in criminali actiuè & paſsiuè exercere iudicium ꝑ procuratorẽ, ergo ꝯtrium in aliis perſonis, quia nec ſe defendere, nec alios accuſare per procuratorẽ poſſunt. vt l. pe. §.t. & ibi latè Bar. Bal. & Imo. de pu. iud. & in l.1. ff. an ꝑ alium cau. app. & ibi aliquid ſcripſi. dic, vt ibi, in l. ſeruum quoque.§. publicè. ff. de proc. & ꝑ oẽs doct. in l.2. C. de accu.¶In gl. agere. ibi, nec.n. actione iniuriarum agitur, ad damnum. dic, hęc glo. eſt expreſsè ꝯ caſum l. q ſeruum. & qđ ibi not. ff. de act. & oblig. & quod ibi no. Bar. quia immo in actione iniuriarum venit damnum, qñ quis aliquo eſſet caritutus. vt opera ſerui debilitati, vt no. in l. iniuriarũ. ff. de iniur. per gl. & Bar. ſed in actione legis Aquiliæ venit plus, quia venit damnũ extrinſecum, vt ſi ſeruus mortuus erat hæres inſtitutus, quia venit æſtimatio dictæ hæreditatis, vt l. inde Neratius.§.1. & 2. ff. ad legem Aquil.¶Ex quo ſequitur, ꝙ ſi actio fuerit vna ex his, non tollitur alia in eo quod plus eſt. vt arg. l.1. ff. vi bon. rap. ita dicit Bar. in l. item apud. §. ſi ſeruo. ff.eo. & Flo. in l. ſed & ſi quemcunque.§. r. ff. ad legem Aquil.¶In gl. extraordinaria. in prin. ibi, capitis. ſemper allegat iſta glo. ad hoc, ꝙ quo-
3 ties † eſt pęna in arbitrio iudicis, poteſt iudex ſuum arbitrium extendere vſque ad mortem. quod intellige primò verum, penſata & attenta facti, & ꝑſonarum qualitate, vt ff. de incen. rui. & nau. l. pedius. §.1. ff. eo. l. fi. Et aduertas, ꝙ iſtam glo. ſequitur Bal. in l.1. C. de his qui latro. occulta. & hãc ẽt ſequitur Bal. propter enormitatem delicti, in auth. de pace iura. fir. §. iniuria. in princ. Nam iudex pôt tranſgredi leges ꝑ ꝑ enorme delictum. vt dicit Inn. in c.1. de conſtit. & huic glo. addas ſimilem gl. paruam. in l. pe. C. ſi aduer. lib. Sed do. meus Io. de Imo. in l. s. ff. de pub. iud. in verſ. quid aũt, ſi aliquo caſu pęna &c. diſtinguit, qñq; lex vel ſtatutum dicit, ꝙ pęna ſit in arbitrio iudicis, & vſque ad pęnã mortis, & tunc clarum eſt, ꝙ eius arbitrium pôt ſe extendere vſque ad mortem, vt l. ſacrilegij. §. ſunt quædam. & ibi caſus. ff. de var. & extraord. cri. facit lex Iul. §. hodie. ff. ad legem Iul. repet. Qñque expreſsè dicit, ꝙ ſit in arbitrio iudicis, dũmodò nô ſe extendat ad pęnam mortis, & tunc clarum eſt, ꝙ illam imponere nô pôt, vt ꝓbatur apertè in l.1. ff. de fur. & no. Bar. in l.1.§. effractores. & §. fi. ff. de effrac. & expila. & l.3. §. fi. ff. de cri. ſtelli.
Quan-

ADDITIO.

a Alterari Adde quòd etiam ſi iurauit ſeruare ſtatuta, ut uoluit Rom. cõſ. 429.

Quandoque dicit expreſsè, ꝙ ſit in arbitrio iudicis ſimpliciter.
& tunc videtur, ꝙ tanquàm vir bonus debeat arbitrari. argu. l.
vir bonus. & quod ibi gl. & Bar. ff. iud. ſol. & quod no. gl. & Bar.
in l. ſi qua pœna. ff. de verb. ſign. & in c. ſuper his. extra, de accu.
in glo. in verſi. arbitrium. & in verſic. aſtringendo. & ibi doc. &
ſic patet (vt primo dixi) ꝙ ſecundum qualitatem facti, & perſo
narum aliter debet arbitrari. argu. eius quod habetur in c. ſicut
dignum. de homi. & in d. §. ſunt quædam. ¶ Ex quibus infertur,
ꝙ ſi qualitas facti non ſuadet imponi pœnam mortis, & iudex
fuerit arbitratus, ꝙ ab eius arbitrio poterit appellari, vel peti,
ꝙ inducatur ad arbitriū boni viri, vt not. ſing. in d. c. ſuper his.
& no. glo. & Bar. in d. l. ſi qua pœna. facit quod no. Bar. & ibi di-
xi in l. ſi. ff. de app. reci. Et iſta opi. mihi placet. pro qua facit id
quod dixi ſ. ſm Bal. in d. §. iniuria, quia iſta glo. procederet pp
immanitatem criminis, aliàs aūt, niſi factum ſit valde graue, nō
4 poterit arbitrari mortem. quod no. ¶ Secūdò † principaliter no.
a ex iſta gl. ꝙ ſi lex imponit pœnam capitis,[a] intelligitur de mor
te, ſed tu dic, ꝙ hoc non dicit iſta gl. quia hic nullo modo nomi
natur mors, niſi dicas, ꝙ ſatis dicit propter id ꝙ ſequitur (vt pa
tet ſtatim) vt ponat diuerſitatē inter mortem naturalē, & mor-
tem ciuilem. In hoc autem concludas, ꝙ quandoq; lex vel ſta-
tutum imponit pœnam capitis, vel pęnam capitalem, & aliud
non dicit, quid important iſta verba: iſtam quæſtionem format
Io. de Imo. in d. l. 2. de pub. ind. in verſic. item adde quid ſi ſtatu-
tum imponat &c. vbi cōclude, ꝙ videtur tex. cum gl. in l. eos. §.
ſuper his. C. de appel. ꝙ non debet imponi pœna mortis. & ita
dicit Io. And. in c. quanto, ſuper gl. 1. extra de iureiur. bene facit
l. qui cum maior. §. his demum. ff. de bo. libe. & l. 1. cum gl. C. de
fal. & ſic videtur dicta pœna poſſe verificari in exilio, vel alia
pœna, q̃ amputationis capitis, vt l. pṫor. §. rei capitalis. ff. de bo.
poſſ. & in l. 2. ff. de pœ. & no. gl. in l. tranſigere. C. de tranſac. &
ibi doc. quod intellige verum, niſi conſtaret de mente ſtatuētis.
arg. l. 3. C. de lib. & poſth. & in hoc dicit verum, qō imponit pœ
nam alio caſu, q̃ ius cōmune. nam aliàs intelligeretur ſecūdum
diſpoſitionem iuris communis. arg. l. 2. C. de nox. Tu addas bo-
num tex. in l. capitalium, in prin. ff. de pœ. ibi, item capitis ampu
tatio. & ibi, ſi verò ad capitis periculum, &c. vt in §. nonnūquā.
5 ibi capite plectendi ſunt. quod no. ¶ In gl. in fi. no. ꝙ † videtur
ſimilis gl. in l. 2. §. 1. & quod ibi Bar. ff. de ſepul. vio. videlicet, ꝙ
qn̄ pœna etiā pecuniaria applicatur fiſco ex aliquo delicto tūc
dicitur dicta cauſa criminalis, vt hic, quod no. facit l. Imperato-
res. ff. de iure fiſci. ¶ In gl. illuſtris. in fi. dic, vt per gl. & oēs doct.
in l. fi. C. eo. ¶ In gl. actionē, in fi. dic, vt d. l. pe. §. ad crimen. ff. de
pub. ind. cum aliis ſ. alleg. & ego dixi in dicto meo tract. Maleſi.
in gl. in verbo, comparent dicti inquiſiti & negāt totū &c. ¶ Et
6 aduertas, † ꝙ actio iniuriarum ciuiliter agendo, poteſt intenta-
ri per quemlibet procuratorem, etiam generalem, vt eſt tex. in
l. ſed ſi vnius. §. procurator. ff. eo. vbi eſt caſus, ꝙ procurator om
nium bonorum poteſt agere virtute dicti mandati, licèt non ſit
dictum, ꝙ dedit mandatum ad agendum, & defendendum, vt
dicit ibi Bar. de quo eſt caſus in cap. qui generaliter. de procur.
in 6. quod no. &c.

ADDITIO.

a Capitis. Statutum imponens pœnam capitis, an debeat intelligi de natu-
rali, vide Alex. conſi. 116.

SVMMARIVM.

5 *Mandans & perſuadens maleficium, tenetur, vt mandatarius.*

Non ſolùm. ¶ Faciens fieri iniuriam, ita punitur, ſicut fa-
5 ciens. h. d. ¶ † No. quòd mandans & perſua-
a dens maleficium, tenetur, vt mandatarius.[a] de hoc dic, vt ibi di
xi ſ. de oblig. quæ ex maleficio. §. interdum. & no. Bar. in l. non
ſolum. §. ſi ex mandato. ff. eo. & doct. in l. nō ideo minus. C. de
accu. & ibi Cy. Bar. Sal. Ego latè dixi in meo trac. Maleſi. in ver.
auxiliatorem. & in glo. Sempronij mandatorem. & in glo. dicto
maleficio ſemper aſtitit &c. dic, vt ibi latè ſcripſi, non refero
hic, ne reputer verboſus, contra naturam meam. ¶ In gl. percu-
teretur. in fi. an autem quis ex conſilio teneatur. dic, vt ibi, ali-
quid dixi, & etiam dixi in dicto tract. in d. glo. Andream auxi-
liatorem. de quo ponit Bal. & Sal. in l. 1. C. de ſer. fug. &c.

ADDITIO.

a Mandatarius. Sed ad iſtud quæro, an mandans aliquid fieri, ſi ſecutum fue-
rit factum per mandatarium, dicatur mandans verè feciſſe, aut ficte, ſiue in-
terpretatiuè. de iſto vide Bar. in l. ſed ſi vnius. §. ſeruus meus. in 1. col. ff. de
iniur. quod facit ad ea quæ voluit Pan. in c. mulieres. de ſenten. excom &
quæ voluit Bal. in auc. habita. C. ne fi. pro patre. in 4. col. verſic. deinde vos
debetis. & ibi And. Barbe. in addit. ad eum.

SVMMARIVM.

1 *Iniuria an per conuiuium tollatur.*
2 *Pax a quo, & quando rupta dicatur.*
3 *Iniuriam ſibi inferri, an quis permittere poſſit.*
4 *Iniuriam remittens in confeſſione, an poſſit agere ad intereſſe.*

Hæc actio. Actio iniuriarum non naſcitur niſi ab initio
iniuriatus in animo ſuo iniuriā reuocauerit.
h. d. Vel ſic ſm glo. Actio iniuriarum iam nata tollitur diſſimu-
latione. ¶ No. ꝙ quis poteſt permittere ſibi iniuriam inferri.
¶ No. ꝙ actio iniuriarum ſemel remiſſa, non poteſt pœnitentia
renocari, & ſic actio ſemel extincta non reuiuiſcit. ¶ In glo. diſ-
a ſimulatione.[a] ibi, vel comedit cum eo poſteà. dic hoc verum,
1 ſi motu proprio cum eo biberit, vel comederit. quid † enim ſi
ambo fuerunt inuitati ad vnum feſtum, & fortè poſiti ad vnam
menſam, Ioan. Fab. dicit, ꝙ non intelligitur pax facta, quia ex
quadam honeſtatis neceſsitate hoc fecit, & idem ſi recepit eū
ad oſculum pacis in eccleſia, non potuit ſalua honeſtate recu-
ſare, vt in cle. ſi. de ſenten. excom. ¶ In ead. ibi. §. quædam actio.
no. & ſigna iſtam glo. quæ ſemper allegatur, quòd actio iniu-
riarum tollitur multis modis, vt in hac glo. & ideo non poteſt
conuenire, aliàs diceretur frangere pacem, quod eſt verum,
niſi ex noua cauſa ſuperueniente ipſe vlciſcatur, vt dicimus in
tranſactione quæ retractatur ex noua cauſa, non ex antiqua,
vt l. ſi de certa. C. de tranſact. ita dicit Bar. in l. aut facta. in prin.
2 ff. de pœ. & † ſi duo fecerunt pacē, & vnus fuit percuſſus, & ille
alium percutiat, an qui ſecūdo loco repercuſsit, dicatur etiam
pacem frangere, dic, vt plenè per Bal. in l. ſi mora. & ibi Lud. ff.
ſol. matr. Quando autem ſimul ſe percutiunt, ita quòd non pōt
apparere quis primò, & quis ſecundò, an dicantur ambo, vel
quis ex eis rupiſſe pacem, & no. glo. & ibi Bar. & Flo. in l. 1. §. cū
arietes. ff. ſi quadr. pau. fec. dic. & no. Bart. ff. de verb. obl. l. ſi ſer-
uū. §. ſequitur. in fi. qui tenet, quòd a nulla partiū dr̄ pax fracta.
alle. de reg. iur. l. cū par. tu dic, quòd eſt gl. in d. §. cū arietes. dic,
vt plenè per Bal. Raph. Imo. & Ludo. in d. l. ſemel mora. In glo.
3 non reuocauerit. † quid autē ſi a prin. contētatur, quòd ſibi infe-
ratur iniuria, an hoc facere quis poſsit. Et rēdeo, quòd quilibet
poteſt permittere ſe percuti, & nō oritur actio iniuriarū, dum-
modo caro ſua non ſcindatur, quia non dicitur dominus mem
brorum ſuorum, vt l. 1. §. vſque adeò. & ibi Bar. ff. eo. & no. Bal.
in l. cum donationis. C. de tranſa. & ego latius dixi in tract. meo
Maleſi. in gl. in ver. contra volūtatem dicti Titij, &c. dic, vt ibi.
¶ In ea. glo. ibi, non reconciliatur. dic, vt ff. de adim. leg. l. filio. §.
Seia. & vide l. 3. §. fi. vbi Bart. eo. tit. ¶ In ead. ibi. §. aream. no. ſing.
iſtā gl. quòd ſiue ſpōte & proprio motu, ſine coactè, & cautati-
uè, quis iniuriam remiſerit, vel mortis cogitatione, vt Deus mi
ſereatur ſibi, quòd licèt poſteà reconualeſcat, & ſic ceſſet cā ti-
moris, non tamen renaſcitur actio iniuriarum. ¶ In ea. gl. in fin.
quid autem ſi confitendo peccata remiſit iniuriam, an intelliga
tur remiſſa, ita quòd nō poſsit agi ad intereſſe ratione iniurię?
4 † dic quòd non, quia rancor tātum eſt remiſſus, non antē inter-
eſſe per dictam confeſsionem, quia illud quis non cogitur re-
mittere, niſi petenti, vt dicitur in oratione dominica, dimitte
nobis debita noſtra, &c. ita dicit Bart. Bal. Ang. & communiter
doc. in l. ſi tibi. §. 1. ff. de pac. C. fami. erciſ. l. in ipſis. & ibi Dyn. &
Guil. in l. non ſolùm. §. 1. ff. eo. & no. Innocen. in ca. præterea. de
iniur. & dam. da. quod no. &c.

ADDITIO.

a Diſſimulatione. Adde Domi. de Rota deci. 152. de iniur. & dam. dato. vbi an
ſimulatione poſt annum tolletur ciuilis & naturalis.

De oblig. quæ ex quaſi delic. naſc.

SVMMARIVM.

1 *Statutum puniens maleficium certa noua pęna, non comprehendit iudicem facientem litem ſuam.*
2 *Iudex male iudicans, & medicus male ſecans, vel medicinas male appropinans, qualiter teneantur.*
3 *Iudex filiusfamilias quatenus teneatur.*
4 *Arbiter compromiſſarius non facit litem ſuam, etiam ſi negligat obſeruare iura in iudicando.*
5 *Arbitrator & amicabilis cōpoſitor male iudicās, an faciat litē ſuā.*
6 *Iudex qui per dolum male iudicat, non tantum facit litem ſuam, ſed etiam poteſt lege Cornelia de falſis teneri.*
7 *Iudex an, & quando litem ſuam faciat.*
8 *Syndicatus quæ capita ſint.*
9 *Furtum in officiali quid dicatur.*

10 *Bara-*

10 *Barataria in iudice quid ſit.*
11 *Libellus contra iudicem in ſyndicatu qualiter formari debeat.*

Si iudex. ¶ Totus iſte tit. diuiditur in duas partes principa-
les. Primò ponit caſus in quibus quis obligatur
ex quaſi maleficio. Secundò qua actione his caſibus agatur.
ſecunda ibi, in his autem. Iudex qui per imperitiam malè iudi-
cat, facit litem ſuam, & ex quaſi maleficio tenetur, inquantum
æquum videbitur iudicāti. h.d. ¶ No. quòd argumentatio a par-
a tium enumeratione, ᵃ eſt optima in iure. ¶ No. quòd iudex ali-
quando facit litem ſuam, & quando contingat, habetur hic in
gl. & ibi dicā. ¶ No. quòd qñ iudex facit litē ſuā, non dr̄ propriè
cōmittere maleficiū, & ideo nō tenetur propriè ex maleficio.
1 † Vnde ſi ſtatutū poneret maleficium aliqđ certa noua pęna, nō
cōprehenderet iudicē facientem litē ſuam. facit quod dixi ſ. de
2 obli. quæ ex delic. naſc. in prin. ¶ † No. quòd iudex malè iudicās
tenet ex quaſi maleficio, ſed medicus malè ſecans, vel medici-
nas malè appropriaris, tenetur ex maleficio, vt §. præterea ſi me
dicus, ſupra ad leg. Aquil. dic, vt ibi dixi. & eſt ratio, quia iudex
iudicat ex neceſſitate, vt no. gl. ī l. ex maleficiis. in prin. ff. de act.
& obl. ſequitur Bar. ea. l. §. ſi iudex. ¶ No. quòd ēt ille qui aliquid
nō iuridicè facit, ēt per ignorātiā vel imprudentiā dr̄ peccare.
Ex quo no. quòd ignorātia nō excuſat peccatū. An aūt qs igno-
ranter delinquens, teneatur? vide Bar. in l. 1. ff. de leg. & ego di-
xi in trac. meo Maleſi in ver. ſcienter & doloſè. dic, vt ibi. ¶ No.
quòd iudex facit litem ſuam, ſiue ſcienter, ſiue per imprudētiā
malè iudicauerit. quod latè no. Bar. in ſua diſpu. quæ incipit, iu
dex qui per imprudētiā malè iudicauerit &c. ¶ No. quòd iudex
qui per imprudentiā malè iudicat, tenetur inquantū æquū vr̄
3 iudicāti. ¶ In gl. 1. ibi, filius ꝯuenit de peculio. ¶ † No. quòd filius
ēt conuenitur peculiotenus, & non inſolidum: l. ſi filiusfa. §. iu-
dex. ff. de iudi. iſtā opi. approbant gl. & Bar. in l. ſi filius. quod eſt
verum, ſm̄ Bar. ibi qñ per imprudentiam iudicauit. Secus ſi do-
loſè, vt ea. l. in fi. quia tenetur inſolidum. nam qñ per impruden
tiam cùm teneatur inquantū æquum viſum fuit iudicanti: non
debet æquum iudicanti videri in plus teneri filium, quam ha-
beat in peculio. Vnde vt dicit Bart. in d. l. ſi filius. §. iudex. bona
cautela eſt, qñ filiusfa. cōuenitur in ſyndicatu propter imperi-
tiam, ꝙ doceat ſe filiumfa. & ſtatim abſoluetur, quia nō tenetur
niſi quatenus habeat in peculio, vnde ſi nihil eſſet in peculio, in
nihilo tenebitur. ¶ In gl. litē. ibi, q malè iudicat. l. fi. dic, & ēt pati
tur aliàs pœnas, de quibus ibi per gl. ¶ No. ēt ex glo. ꝙ iſte titu-
lus non habet locū, qñ per dolū vel corruptelam tulit ſenten-
tiam, quia tunc tenetur propriè ex delicto, ita ēt no. Bar. in d. l.
4 ſi filius. ¶ † In ea. gl. in fi. mihi non vr̄ diſputandū in arbitro cō-
promiſſario, cùm ipſe nō faciat litem ſuam ſicut iudex, ēt ſi ne-
glexerit obſeruare iura in iudicando, vt eſt tex. in l. pe. in fi. C. de
pac. & ibi Cy. Bar. Bal. & Sal. & oēs. & Bar. in l. fi. ff. de var. & ex-
traor. cog. vbi ēt dicit idē in iudice delegato, qui malè iudicās
5 facit litē ſuā. Sed bene dubium eſt, † quid in arbitratore, & ami-
cabili compoſitore? & iſtā q̄ōnem mouet Bar. in d. l. fi. & dicit,
ꝙ ipſe arbitrator tenetur ad ſimilitudinem proxenetæ. nā ſicut
proxeneta tenetur de dolo & lata culpa, vt l. 2. ff. de ꝓxene. ita
& arbitrator. ſed lata culpa eſt ignorare iura, vt l. latæ. & l. cede-
re. §. lata. de verb. ſig. ergo arbitror malè iudicans, ēt per impe-
ritiam facit litem ſuam. & pro hoc eſt caſus, & ibi Bart. in l. fi. ff.
ſi menſ. ſal. mo. dixe. quod eſt verū, ſm̄ Sal. in d. l. pen. ſi immodi-
cè læſerit. nā ſi modicè, non tenetur, quia vr̄ habuiſſe poteſtatē
ſic faciendi, vt l. ſi de meis. §. recepiſſe. cum ibi no. per gl. Bar. &
doc. ff. de arb. facit l. vnde ſi Neruæ. ff. pro ſoc. & quod no. Bar. in
l. ſi ſocietatē §. 1. eo. tit. Sed melius per Ant. de Butr. in c. Quintā-
uallis. de iureiu. & Io. de Imo. in l. ſi quis arbitratu. circa fi. ff. de
verb. obl. Et hoc ēt vult Bar. in d. l. pen. ad fi. licèt gl. in l. fi. in fi. j.
gl. C. de ꝯhen. empt. videatur dicere, ꝙ talis arbitrator & cōpo-
ſitor teneatur ex dolo tm̄, dic, vt ibi per doct. & per Bal. in d. l.
ſi filius. ¶ Quid autem in conſultore, & quid in proxeneta, vel
agrimenſore, & quid ſi tulit ſniam conſilio ſapientis? Et quid ſi
ſnia lata per iudicem fuerit nulla? Et quid ſi a ſnia fuerit, vel
nō fuerit appellatum? in oībus his quæſtionibus, dic, vt ſcripſi.
6 ff. de app. l. 1. in prin. Aduertas tñ, ꝙ † iudex qui per dolum malè
iudicauit, non tm̄ facit litem ſuam, ſed etiam poteſt l. Corn. de
fal. teneri, vt l. 1. §. 1. in fin. ff. ad l. Cornel. de falſi. & no. Iaco. de
Arct. Ray. & Ioan. de Imo. in l. ſi is ad quem. ff. de acquir. hæred.
7 ¶ † In glo. videbitur. ibi, mitius puniatur. & idem ſi fuerit ſecu-
b tus intellectum ᵇ multorum docto. in vna lege quæ habet plu-
res intellectus, licèt ille nō ſit communis, vt dicit Bar. in l. cum
prolatis. in fi. ff. de re iudi. valeret tamē talis ſentētia, vnde opus
eſſet appellatione, & iudex appellationis poſſet ſequi aliā opi-
nionem, & alium intellectum, & retractare vel confirmare ſen
tentiam, vt no. Bar. in l. 4. §. hoc autem iudicium. in fi. ff. de dam.
inſec. quod tamen intelligerem verum, niſi iudicaſſet ꝯ commu
nem ſoiam doc. licèt ſecutus fuerit opi. aliquorum, vt eſt tex. in
l. dos a patre profecta. C. ſol. mat. facit quod no. in c. 1. & in c. ne
innitaris. extra, de conſti. quia iudicans ꝯ cōem opi. facit litem
ſuam, vt l. fi. C. de pœn. iud. qui ma. iudi. quod not. & vide no. in
l. 1. C. qui pro ſua iuriſ. & Cy. in l. 1. C. de act. & obli. de intelle-
ctu. d. l. cum prolatis. vide q̄ latè ſcripſi in l. ſi expreſſim. in prin.
ff. de appel. dic, vt ibi. ¶ In ea. gl. in fi. no. quòd licèt iudici detur
pecunia, & ſic ſententia ſua ſit nulla, tamen facit litem ſuam, de
quo per gl. in l. fi. & ibi Bar. ff. de var. & extraord. cog. & ego ſcri
pſi in d. l. 1. in prin. de appel. & Bal. in d. l. ſi filius. vbi glo. & Bal.
tenent, ꝙ iudex non teneatur, ſed iſta gl. vult contrarium. & ad
idem d. l. ſi filius. & d. l. fi. C. de pœna iud. qui malè iud. vide Bal.
in c. 1. §. iudices. de pa. iur. fir. Poteſt dici, aut tulit illam per im-
peritiā, & ita loquitur gl. in d. l. fi. ff. de var. & extraor. cogn. Aut
dolo, & tunc facit litem ſuam, vt hic. & in d. l. fi. de pœna iudic.
qui malè iud. Et iſta ſunt de mente Bart. in d. ſua diſput. Iudex
qui per imperitiam malè iudicauit. & Rapha. Fulg. in l. ſi filius.
licèt Ang. ibi expreſſè teneat contrariam ſententiam, & non be
nè, iudicio meo, igitur &c. ¶ Materiam autem ſyndicatus vide
plenè per Bal. in l. obſeruare. §. proficiſci. de offic. procon. & le-
ga. & vide Bal. & Saly. in d. l. fin. C. de pœn. iud. qui malè iudi. Et
vide Ang. in quodam trac. ſyndicatus, faciendo aliquas additio-
8 nes ad Bal. ¶ Et primò † quærit, quis eſt iudex in ſyndicatu? vi-
de l. vnicam. C. vt omnes iudi. tam ciui. quam milita. in Auct. vt
iudi. ſine quoquo ſuffra. §. neceſſitatem. ¶ Secundò, de quibus
rebus debeat ſyndicari? Et dic, etiam de quolibet omiſſo. vt no.
gl. in verbo, ea nō ſcripto. in d. §. neceſſitatem. ¶ Tertiò in ſyndi-
catu ꝓcedıtur ſine libello, & ſummatim. vt in Auc. niſi breuio-
res. cum ibi not. per Bar. Ang. & doc. C. de ſenten. ex breui. reci.
¶ Quartò, quæ probatio requiritur? & dic, ſi agitur de furto &
barataria, ſtabitur iuramento actoris, vt no. gl. in d. §. neceſſita-
9 tem. in verbo oſtēditur. ¶ † Quid dicatur furtum in officiali, dic,
ꝙ dicitur extorſio violēta, vt d. §. neceſſitatem. & l. 1. C. ad leg.
10 Iul. repetun. ¶ † Quid eſt barataria? & dicit Ang. quòd eſt detra-
here pro pecunia iuſtum, vt l. omnes. C. ad leg. Iulia. repetun. &
ibi Bart. ¶ Quintò ſyndicatur de negligentia, vt l. mancipia. C.
de ſeruit. fugit. & C. de decurionibus. l. iudices. libro 10. & l. ſi
11 quis. C. de offic. præfect. prętorio. † Et aduertas quando agis
contra iudicem in ſyndicatu, ꝙ non petas ipſum condemnari
in aliqua quantitate, vel re certa, quoniam tunc intentares, ꝙ
iudex malam ſententiam tuliſſet ex dolo, quod eſſet neceſſe po
ſtea probare, vt l. quoties. §. qui dolo. ff. de probat. ſed petas ip-
ſum puniri inquantùm æquum videbitur diſcretioni iudican-
tis, quia tunc intentas culpam, ſiue imperitiam, vt hic. & d. l. ſi
filius, & tunc probando ſimpliciter quòd fecerit tibi iniuſtum,
obtinebis, & condemnabitur inquantum æquum iudici videbi-
tur. ita dicit Ange. in l. ex maleficiis. §. ſi iudex. ff. de actio. &
obliga. quod no.

ADDITIONES.

a Partium enumeratione. Adde Fran. a Ripa. idem notantem per illum tex. in l. re cōiunctı. de leg. 3. & Iaſ. in §. omnium, et ā per illum tex. de act. Ant. Ca.

b Intellectū. Hinc dicunt doc. ꝙ licet doc. authoritas non ſit neceſſaria, tamē illud non produceret, quando dictum ipſius doc. niteretur crebriori ſnīæ aliqua valida rōne non conuincendæ. l. 1. §. ianè crebrior. de off. quæſt. in Pan. & tali communi opi. iudicando occurrens, imperitè facit Alex. conſi. 95. viſis. col. pen. vol. 2. facitq; litem ſuam. Bar. in l. 2. de pe. iudi qui male iudi. C. & hæc procedunt etiam communi opi. nullo caſu legis fulto, ſecundū ſcrib. in l. 1. de reb. cre. in Pan. & ibi dixi in ver. limitant iſtum Bal. & recētiores. num. 62. & hanc opi. Io. a Neuſanis in ſua ſylua fol. 124. col. 2. verſi. limita modo. poſtquam ſex modis ampliauit ſubiunxit decem caſus fallentiales ſeu decem limitationes, vt ibi per eum. Ant. Ca.

SVMMARIVM.

1 *Pater ſi tenetur pro filio, non tenetur pro filio ex culpa, vel delicto ſuo.*
2 *Plures quando ſunt in maleficio, vnuſquiſque luit pœnam & corporalem, & pecuniariam ſui delicti.*
3 *Mulieres feneſtris appendere quid non debent, aliàs tenentur pœna hic deſcripta.*
4 *Eiicientes aquas vel immunditias de die vel nocte per feneſtras in via, ſi alicui noceant, ad quid teneantur.*
5 *Offendens liberum ad quid teneatur.*
6 *Habitare quis dicatur.*
7 *Domicilium contrahitur per aſſiduam habitationem in loco.*
8 *Statuta an forenſem ligent.*
9 *Opera qualiter æſtimandæ.*

Item

Item is. Ille ex cuius domo aliquid proiicitur quod alteri
noceat, ex quaſi maleficio obligatur ad duplũ æſti-
mationis dãni. Pro homine verò libero occiſo eſt pœna quin-
quaginta aureo. Sed ſi viuit, & fuerint ei nocitum, tenetur in-
quãtũm iudex æſtimauerit. qui verò habet ſupra viam aliquid
appenſum quod poſsit alteri nocere, tenetur pœna decem au-
reorum.h.d. vſq; ad §.ſi filius. ¶Nu.ibi, vel cõducto, vel in quo
gratis habitat. quod facit ad id quod dixi ſ. titu. i. §. ſed & lex
Corn. ¶No.ibi, ob alterius culpã &c. q qui non tenetur ex pro
prio delicto vel culpa, nõ dicitur teneri propriè ex maleficio,
ſed ex quaſi maleficio, & ſic impropriè. vnde ſi maleficia ex ſta
tuto, & non de iure communi puniantur, non comprehendet
1 illum qui tenetur ex delicto alterius. ¶†Quod facit, ſi villa te-
netur capere malefactorem, aliàs teneatur, & ſi pater tenetur
pro filio, q nõ tenetur pro filio ex culpa, vel delicto ſuo, iuxta
ea quę no.Dy.& Bar.in l.cũ filius.in prin.ff.de ver.obl. & Bald.
& Saly.in l.i.C.ne fil.pro pat. quia ipſi tenentur ex quaſi malefi
2 cio. ¶†Ex quo ſequitur, q ſi eſſent mille qui tenerẽtur ex quaſi
maleficio, vno ſoluente, cæteri liberantur, quod non eſſet ſic in
maleficio propriè, quia vnuſquiſq; luit pœnam, & corporalẽ
& pecuniariam ſui delicti, & iſta habentur in l.ſi id quod, in fi.
& quod ibi Bar.& doc.ff.de iur.om.iud. & l.item Mela.§.ſi plu-
res.& ibi Flo.ff.ad l.Aquil.& no.Bar.ĩ l.ex maleficiis.§.pe. ff.de
act.& obli. Et eſt tex.in l.i.in fi.cum l.ſeq. ff.de his qui deie.vel
effu.de quo latè ſcripſi in d.meo tract.Malefi.in gl.in ver.& An
dream auxiliatorem.in verſi.quæro, an a Caio principali cõuẽ
to &c.dic, vt ibi.No.ibi, aut ſerui aut liberi. licèt dicat vox ſer-
ui, vox dñi, vt ſ.de inuti.ſtip.§.item ei.tamẽ dñs tenetur ex cul-
3 pa ſerui, & ſic alterius, & ideo tenetur ex quaſi malefic. ¶†No.
ibi, vulgo iter fit. q iſte dñæ mulieres non pñt habere aliquid
appẽſum ad feneſtras ſuper vias publicas, vel priuatas, vbi iter
vulgò fit.facit ſ.ad l.Aquil. §.item ſi putator. & qđ ibi dixi, nec
retinere hmõi viridaria, vel herbas in ollis, quia licèt non ca-
dant, tamẽ quia poſſunt cadere, vt hic dicit tex.& ſic exponi po
teſt, id eſt poſsibile eſt, vt habetur in tex. & gl.& Barto.in l.i.ff.
de iniuſt.teſt.& ſic inſpicimus tãtummodò poſsibilitatẽ, q te-
4 neñt pœna hic deſcripta. qđ no. ¶†No. ibi, effuſum vt eſt &c.
cõtra illas dominas, vel famulas, quæ de die vel de nocte proij-
ciũt aquas, & aliqũ immunditias a feneſtris in vias, ſi alicui no
ceant, quia tenentur in duplum æſtimationis damni, & vitupe-
rationis veſtis, & intereſſe pſonæ. No.ibi, ob liberum occiſum.
q quando aliquis occidit hoĩem nõ dolo, ſed culpa, q nõ teneť
5 de ſica.& facit l.i.ff.ad l.Cor.de ſica. ¶†No.ibi, mercedes medi
cis. q ſi quis aliquem liberum offendat, q licèt æſtimationẽ cor
poris præſtare non cogatur, quia liberum corpus non recipit
æſtimationem, tñ tenetur refundere mercedes quas expẽdit in
medicis & medicinis, cæteraq; impendia quæ ſuſtinuit in cura-
tione, ſm qualitatem perſonarum. ¶No.in verſic.præterea ope
ras. q percutiens aliquem tenetur ad operas quibus ſtante in-
firmitate liber homo, quia forte erat artifex, vel laborator ter-
rarum caruit. & quod plus eſt, ſi propter talem percuſsionem
factus fuerit inutilis, tenetur etiam ad opera futura, quibus cari
turus erit propter dictam percuſsionem, vt hic eſt tex.apertus.
6 ¶†In gl.item habitat. habitare dicitur, qui habitat ad tempus,
non tamen ſemper, vt hoſpes.facit tex.in l.lex Cornel. §.domũ.
ff. de iniur. ¶No. q quando debet quis citari ad domum ſolitæ
habitationis, nõ ſufficit citari ad hoſpitium, iuxta l.4. §.prætor.
& ibi latè Bar.ff.de dam.infe. ¶Quid autem ſi pro parte anni ha
bitat in rure, & pro parte in ciuitate? dic, q poteſt dici vtroli-
bet habitare, ſi ibi habeat familiam, ſecus ſi in vno loco habeat
familiã, & in alio ſteterit. vide l.i.§.i. & ibi Bart. ff.de libe.agn.
7 ¶†Ac ẽt facit, q per aſsiduam habitationẽ præſumatur in loco
cõtractum domicilium.facit l.i.& 2. C.vbi ſena.vel cla.potuit
enim non habens domum ex aſsidua cõuerſatione domicilium
ꝯhere, vt l.eius. §.Celſus.ad municip. ¶In gl.in fi. iſta gl.allega-
tur, quòd ſi eſt aliqua pœna inducta a ſtatuto, vt ſi quis porta-
uerit aliquod genus armorum, ſoluat centum, q ſi hoſpes por-
tauerit vt ignorans non tenetur, ſed hoſpitator tenetur, quia fo
8 renſem nõ certificauit. † An aũt ſtatuta ligent forenſem? debet
primò inſpici, an ſint talia ſtatuta q̃ cõiter vigent p Italiam, vt
ſoluere gabellas, nõ portare arma per ciuitates, & ſimilia, & ab
iſtis nõ põt forẽſis ſe excuſare, vt no.Bar. & doc.in l.ſi publica-
nus.ff.de publ.& no.latè Cy.Bar.Bal.Sal.& doc.ĩ l.i. C.de ſum.
Tri.& fi.cath.dic, vt ibi. ¶In gl.appoſitũ.in fi. ſiue ergo appona-
tur, ſiue appoſitũ ab alio patiatur, & vtať, tenetur hac actione,
vt l.ſi verò.§.prætor. ff.eo. q intellige, niſi appoſitum fuerit ita
& taliter ſolidè, q non poſſet veriſimiliter cadere, vt quia ſunt
viridaria murata ad feneſtras, vt vr̃ eſſe tex.cõſiċta gl.parua.in
d.§.prætor. ¶In gl.eſt in actio. ibi, in hrđẽ non dať; niſi lis fuerit
cum defuncto cõteſtata, vel aliquid aliud factum, de quo dixi ſ.
ad l.Aquil.§.his aũt.ex facto aũt ſuo, bene põt dari ꝯ hæredem,
vt d.l.ſi verò.§.iſta aũt. ¶In gl.quinquaginta. ibi.l.2. §.2.no.illũ
tex.qñ fit contributio pp factum, non fit computatio liberi ho
minis, facit l.ſed addes. §. ſi quis mulierem. ff.loca. ¶In ea. gl.in
fi.dr̃ ineſſe, vt ſi erat alumnus, vt ibi vult gl.vel affinitate, vel co-
gnatione cõiunctus, vt ibi dicit tex. nam iniuria illata vni de co
gnatione, toti cognationi illata dr̃, vt l.lex Cor.in prin.& ibi gl.
& Bar.ff.de iniur. ſi autem mortuus fuerit, cũ damnũ non dica-
tur pecuniariũ, quia liberũ corpus nõ recipit æſtimationẽ, non
datur iſta actio, etiam hæredi, vt eſt tex.in d.l.ſi verò.§.hæc aũt.
actio.ad l.Cor.de ſica.ad vindictã publicã, cũ vẽdicent iniuriã
ſuorum, vt d.l.lex Cor.cum ſi. ¶In gl.inutilis.in fi.no. quia diffi-
9 cile eſt æſtimare † operas futuras, quia dubiũ eſt quãdiu viuet,
& quantũ vtilis erit ad operandum. Sed Flo.in d.l.fi. ff.de his q
deie.vel effu. tenet, q æſtimabunť vſq; ad centũ annos, quia tan
diu præſumitur q viuere poſsit. vt l.fi. C.de ſac.ſan.eccl. q non
placet, immo credo q fiat æſtimatio ſm q habetur in l.hæredi-
tatum.ff.ad l.Fal. & maximè, quia non ſemper operari poterit,
maximè in ſenio, vt arg.l.fi.ff.de ope.ſer. quod not.

SVMMARIVM.

1 *Pater quatenus pro delicto filij teneatur.*

Si filiusfa. ¶Si ex cœnaculo filij habitantis ſeorſum a pa-
tre, aliquid fuerit proiectũ vel aliquid fuerit
appenſum, vel fecerit litem ſuam, pater non tenetur.h.d. ¶No.
ibi periculoſus eſt, ad id quod dixi.§.proxi. quia non expectať,
q noceat, ſed ſi nocere poteſt. Ex quo etiã infertur aliud, quod
ibi dixi, q ſi eſt ita ædificatum vel affixum, q non eſt periculo-
1 ſum, q non tenetur hac actione. ¶†No. q ex delicto, vel quaſi
delicto filij, quando facit litem ſuam, vel ex dolo, vel ex im-
prudentia, iuxta ea quæ habentur ſ. eo. in princ. pater non te-
netur, quod intelligas, niſi peculiotenus in filium, non in patrẽ,
vt l.ſi filiusfam.ff.de iud.ſed ex eo quod appenſum habet filius,
etiam pater non tenetur de peculio, vt hic. in glo. per l.i.§.ſi
filius.ff.eod. ¶In gl.nullam.in fi.dic tñ, vt habetur in l.peculium
autem.§.ſiue autem.ff.de pecu. ¶In gl.qui lit.ibi, habitet, vel nõ
cum patre.dic, quòd iſta vltima videtur verior, quia ex cõtra-
ctu vel quaſi, pater tenetur de peculio, non autem ex delicto
vel quaſi. ¶In ea.gl.in fi.dic, vt ibi, & no. plenè Bart. & Dyn.&
doc.in l.cùm filius. ff.de verb.obl.in prin. & per Bal. & Saly.in
l.i.C.ne fil.pro pat.

SVMMARIVM.

1 *Hoſpes quando furti teneatur. & num.3.*
2 *Dominus ex facto nautarum condemnatus ab eis repetere poteſt.*

Item exercitor. Pro furto vel dolo cõmiſſo, in naui, vel
in ſtabulo, vel in canpona, tenentur dñi
eorum ex quaſi maleficio, ſi damnum datum fuit per aliquem
cuius opera vtantur, & ex quaſi maleficio agitur actione in fa-
1 ctum, quæ non tranſit ꝯ hæredem.h.d. ¶†No.ibi, quod in naui,
quòd de furto ſi factum eſt in hoſpitio hoſpes tenetur. quod eſt
verum, ſi factum eſt in hoſpitio, ſecus ſi extra hoſpitium, vt l.
ſi.in prin.ff.nau.cau.ſtab. Item hoc eſt verum, ſi factum fuerit a
familia ſua, ſecus ſi factum fuerit a forẽſibus, & aliis, vt l.i.§.i.
ff.fur.aduer.nau. quod eſt verum, niſi ſaluum forè receperit, vt
l.i.§.fi.& l.ſicut.ff.nau.cau.ſtab. Et quod dixi eum teneri, eſt ve-
rum, niſi prædixerit, quòd vnuſquiſq; res ſuas cuſtodiat, vt l.fi.
§.itẽ ſi prædixerit. ff.nau.cau.ſtab. quòd tñ intellige, vt no. Bar.
& Sal.in l.pacta nouiſsima.C.de pact.& per Bar.latè in l.nõ ſo-
lũ.§.morte.ff.de no.ope.nun. ¶No.quòd dr̃ eſſe in culpa, q vtiť
opera malorũ hominũ, quia mala electio eſt in culpa, ergo pp
culpã propriam teneť. ¶In gl.l.i.in fi.dic, vt no.gl.& Bart.& in
rub.ff.fur.aduer.nau. & intelligas hoc verũ, niſi mandaſſet, vel
ratũ habuiſſet, iuxta l.i.§.quoties. ff.de vi & vi ar.& ibi gl.ſing.
& Bar.& idem forè ſi potuit prohibere, & non prohibuit, vt l.
2.ff.de noxa.& l.in omnibus.& l.i.§.familiæ.& ibi Bar.ff.de pu-
2 bli. ¶Quærit hic Io. Fab. ſi dominus † fuit condemnatus ex fa-
cto nautarum, an ab eis põt repetere? & dicit quòd ſic, vt arg.l.
ſi colonus.ff.de aqua plu.arc. & l.ſi verò.§.cùm autem.ff.de his
qui deie.vel effu. ¶In gl.in oĩbus caſibus.ibi.§.ſi plures. Tu dic,
quòd immo quilibet teneť inſolidũ, ſed vno ſoluente, cæteri li-
3 berantur.dic, cætera, vt hic in gl. ¶†Quid ſi quis dederit hoſpi-
ti valiſiam, & de mane dicit aliquid ſibi ſubtractum? & Bartol.
in d.

in d.l.1.ff.fur.aduer.nau.dicit, quòd ſi redditur ſigillata, vt fuecat, tunc omnis ſuſpicio ceſſat contra hoſpitem, ſi verò diſsigillata, tunc non eſt verum, q de rebus ibi exiſtentibus credatur ſimplici iuramento hoſpitis, per l.ſi quando. C. vnde vi. quia illa lex loquitur quando conſtat, q dolus, & ſic delictum fuit commiſſum, ſed in caſu noſtro non conſtat, an hoſpes fecerit, vel alius de familia ſua, igitur aliter probandum erit quod erat in dicta valiſia, ad hoc vt ad emendationem teneatur. Sed aliter idem Bart. videtur velle, in l.1.§.ſic iſta. ff.depoſi. vbi allegando Innoc. in cap.fin.extra, quod metus cauſa. dicit, quòd ſi reddatur diſsigillata dolo aduerſarij, iuratur in litem, vt d.l.ſi quãdo. ſi autem erat diſsigillata aliter, vel alio modo, vel caſu, tunc non iuratur contra eum, nec iuramento aduerſarij ſtabitur, igitur &c. Et iſtud idem vult in l. in actionibus. in princ.ff. de in lit.iur. Sed licèt allegetur Bart. contrarius, non eſt verũ, q ſit contrarius, quia in omnibus iſtis locis vult clarè, q quando conſtat de dolo recipientis, q de rebus ibi exiſtentibus ſtetur iuramento aduerſarij, ſed quando non conſtat de dolo ſuo, & ſic non cõſtat vtrum conueniatur ex proprio delicto, vel ex quaſi delicto, & facto alieno, & tunc debet aliter res probari, quàm per iuramentum. Credo tamen q illo caſu propter difficultatem probationis, leuiores probationes ſufficerent, & ideo dixit Bart. in l.1. in fi.ff. fur.aduer.nau. q datur tali caſu poteſtas iudi-
a ci torquẽdi ſtantes in hoſpitio, & alios qui ibi hoſpitati ſunt ſummarim examinare, vt furtum reperiatur, vt arg.l.quoties. C.de naufra.lib.11. quod not.

ADDITIO.

a In hoſpitio. Ad materiam huius § plures quæſtiones circa delicta cõmiſſa in hoſpitio. præſertim an ſtetur iuramẽto hoſpitati ſuper amiſſis in hoſpitio? vide per Bal. in l.vnica ff.fur.aduer.nau.caupo. ſtabu. Et practicam in mõ iurandi tradit. idẽ Bar. in l. ſi quãdo C. vnde ui. adde Pan. in c.1. de reſt. ſpo.

CVM omnis ciuilis Status ex cætu quodã & hominum cõgregatione, ſecundum veras leges viuentiũ conſtitui videatur, & ſine illis non niſi peruerſa ſint omnia, & inhumanã plenaq; rapinis, & latrocinijs, putaui ego a primæua mea ætate, nihil humano generi vtilius, nihil accòmodatius ipſo iure ciuili reperiri poſſe. Quo videlicet, hominũ cõuentus, & cõitas, ad bene recteq;, & beatæ viuẽdum in omni ciuili ſtatu ſufficientiſsimo ordinatur. cui iuri cùm totũ me tunc dedicaſſem, eſt ſecutũ, vt non ſine aliqua vtilitate quotidie ius ipſum interpretando, atq; diu publicè legendo, in eo verſatus fuerim. Itaque eandẽ factum eſt, vt ad preces amicorum quorundam tractatum quendam, de maleficiis puniendis & corrigendis ex aliorum ferè ſententiis pulchro ſatis ordine, & magna diligentia prius ediderimus, opus quidem ſtudioſis ipſius iuris perutile, vt putamus. Verùm, quia iudiciorum ſtrepitus non ſine etiam actionum cognitione faciliter cognoſcũtur, & ipſa actionum materia omnia iudicia pulcherrimè diſtinguat, a pluribus rogatus, opus aggreſſus ſum arduum quidem, & perdifficile, atq; meis viribus inæquale, titulum, ſcilicet, de actionibus, inſtr. in omni iure clariſsimum, atque difficillimum, qui licèt inter cætera iura ſit vtiliſsimus, ipſum tamen ob nimiam difficultatem, & longum laborem (vt arbitror) pauci publicè legere, atque palam interpretari auſi ſunt. Sed rogantium affectu & inſtantia deuictus, licèt modicis viribus, diligentia tamen qua potui hunc titulum ego Angelus de Gambiglionibus, de Aretio, minimus legum doctor, & ipſa iura ciuilia in hac famoſiſsima & primaria Bononienſi academia legens, Deo propitio, commentatus ſum, legiq; illum, atque omnibus palàm pro poſſe declaraui, quod vos omnes in magno numero egregij atque optimi ſtudentes, magna cum ſolicitudine, & diligentia excepiſtis, nec immeritò, nam in eo conſcripſimus aliqualem practicam, vna cũ theorica iuris ciuilis, atque proceſſu ea quæ ad ipſius iuris ciuilis ordinem, & commodum atque claritudinem quomodolibet pertingere poſſunt, magnis laborib. & ea, qua potuimus induſtria & breuitate, collegimus. Verum, quia de nobiſipſis in tanta re non confidimus, exponimus illum iudicio & correctioni dominorum meorum rectorum vtriuſque almæ vniuerſitatis, & clariſsimorum doctorum in hac famoſiſsima academia legentium, vobiſq; egregiis ſcholaribus Bononiæ commorãtibus, pro noſtra facultate ad laudem Dei, & communem vtilitatem aſsignamus in die ſancti Petri martyris, die 29. menſis Aprilis 1441. Quod quidem opus diis bene fauentibus eadem die anni ſequentis completum fuit.

Ang. de Aret. de Gambiglionibus.

De actionibus.

SVMMARIVM.

1 *Ius quomodo pertineat.*
2 *Materia in primis, deinde rubrica continuari debent.*
3 *Rubrica ad quid ponatur.*
4 *Gerundia varie accipiuntur. & num 5.*

LICET gl.infra in nigro videatur continuare iſtam rubricam, videlicet, q cùm ſupra dictum ſit de obligatione, quæ eſt mater actionis, ideo poſt matrẽ ſequebatur videre de filia. ſ. de actione. l.licet.§.ead.ff. de procur.& ſ. de verb.obl.in prin. ideo de ea præmittitur. Tñ
1 tu continua latiùs, ſm Bal.hic. videlicet. q omne ius noſtrum aut ſpectat ad perſonas, aut ad res, aut ad actiones, vt ſ. de iure natu.§.fi. & §. fi.de lega. & vidimus de perſonis in primo libro, de rebus in ſecundo. verum quia rerum quædam ſunt corporales, quædã incorporales, de rebus corporalibus vidimus vſq; ad tit.de oblig. & actiones & obligationes ſunt incorporales, cùm ſint iura, & non poſſunt tãgi, vt ſ.de reb.corpora. & incorpora.§.1. ſed quia obligatio vt dixi, eſt mater actionis, vt in d.l. licet. & not. ſ. de oblig. in glo. rub. & ſm ordinem naturæ, mater præcedit filiam, ideo præmiſit de oblig. poſt quarum materiã ſubſequenter & congruè ponitur de actionibus. & iſta continuatio eſt & bona, & non patitur contrarium aliquod, ſm Bald. ſed non eſt ſua continuatio, ſed gl. in d.rub.de oblig. & aduertas, q ẽt iſtam cõtinuationem ſentit gl. hic coniũgendo ambas ſimul.
2 †Sed potes dicere, ſm Raph. in rub.ff.de no.ope.nun. & ego latè dixi ſ. in rub. prooemij, quia licèt cõis ſententia ſit, q rubricæ debeant continuari ad præcedentia, hoc nõ eſt verum, licèt materiæ debeant poni congruis locis, & congruenter ſubordinari, ita dicit tex. propriè in l.2.ff.de ſtatu homi. quæ opi. mihi placet. Et pro hac opi. videtur hic text. in prin. dum dicit, ſupereſt vt de actionibus loquamur q.d. tempus eſt iam poſt alias materias ſupradictas. Similiter loquitur j.de interd. in prin. non aũt q ad præcedentes titulos proximos poſsit cõtinuari, quia ſ.tit. 1. loquitur de obligat. quæ ex quaſi delic.naſc. ſequebatur congruenter videre de obligationibus quæ propriè ex delicto naſcebantur, cum in prin. huius libri dixerit, de oblig. quæ ex deli. priua.na. & tamen de hoc dicitur in tit. de publ.iudi. Et etiã ſm opi.glo & doct. ſequeretur, q hic non fieret cõtinuatio ad proxi. quia multi ſunt tit. in medio, inter tit.de obl. & iſtum, & ſic continuatio fieret a remotis, contra d.l.2.ff.de ſtatu homi. Sed tamẽ, quia continuatio ſit ẽt ex principio libri aliquãdo a remotis, vt eſt tex. in l.1. in prin ff.ſi tab.teſt.nul.exta. & no. Io.de Imo. in rub.ff.de appel. & eſt caſus hic, q procedit, vt ibi dicit Io.de Imo. qñ materia media eſt conformis primæ materiæ, vt patet ẽt hic. Sed tu pro opi. Raph. primò alleg. tex. in ſimili in l. cum delaniunis.§. aſinam.ff de fun.inſtr. ibi quibuſcũq; proxi. copulata procedũt. & eſt caſus ſ.de leg. in princ. & ibi dixi & facit ſ. per quas perſo.nob.acqui.§.ſi circa princ.¶ In gl.rub.ibi, omnes actiones cõtinet ſubie. ſed contra hoc oppo. quia eodem modo poſſet dici, ſi in rub. poſuiſſet de actione in ſingulari, cum actio ſit verbũ generale, & omnes actiones potuiſſet comprehendere, ſicut in diffi-
3 nitione. Sed reſpondeo, †q rub. ponitur ad declarandum, quid author intendat tractare. facit l.pe.ff.de iur. & fac.igno. & l.ſi.ff. de hære.inſtit. & facit l.ſi quis argentarius.§.ſi initiũ. ff.de eden. Vnde cùm intendat tractare de ſingulis & pluribus actionibus in ſpecie, meritò rub. ponitur in plurali, & diffinitio in ſingulari, quia diffinitur actio, prout eſt genus, quæ vnica eſt, ergo &c. ¶ In ea.gl. in fi. pro iſta gl. facit ſ.de ſtipu.ſer.§.2. in fi. & ff. de ſtipu.ſer.l.ſi cõmunis ſeruus. ex qua gl.no. q gerundium ſignificat factum, ſeu fieri. Et glo. melius loquitur hic, quàm loquatur in rub.
4 C.& ff.de eden.¶ †Ex qua etiam no. cautelã, q quãdo quis vult tractare de ipſo actu, prout eſt in fieri, tunc debet rubricari per gerundium, quod ſignificat & importat actum de quo quærit, quia ſignificat per modum agendi vel patiendi, vt in cõtrario, ſed qñ vult tractare de effectu actionis, & ſic de ſubſtantia & qualitate ipſius actionis, & tunc debet rubricari, per nomen, vt hic, quod ſignificat ſubſtãtiã & qualitatẽ, ſm Bar. & doc. in ru. C.de eden. Rõ eſt ſm Bar. in rub. ff.de eden. & ibi Raph. Fulg. & Flor. quia gerundia & participia deriuãtur a verbo, & ſic ſignificant per modum agendi vel patiendi, ſed nomen ſignificat ſubſtantiã, & qualitatẽ, vt patet in regulis grammaticalibus. Vnde cũ hic non intendat Imperator tractare de modo agẽdi, qualiter debeamus agere & formare libellos, ſed vult tractare de qualitate cuiuſcunq; actionis, ideo rubricauit in nomine, videlicet,

licet, de actionibus. Nam vltra ſignificatum agendi vel patiẽdi, & gerundium eſt aptum natum ſignificare neceſsitatẽ, vt dicit gl. in d. rub. de eden. non tñ, ſm Fulg. ibi ſemper importat neceſ- a ſitatem, [a] ſicut apparet in titu. de in ius voc. quanq̃ in ius vocare ſit neceſsitas, ſi velit ad ſuum peruenire. Secundò in titu. de poſtu. nã nec inuitus quis cogit̃ poſtulare, licèt aliqñ ſic. l. 1. §. ait prætor. ff. de poſtu. Tertiò in tit. de in lit. iur. q̃a inuitus q̃s nõ cogit̃ iurare, l. is q. C. de in lit. iur. & iſto modo poſſunt gl. cõtra- 1 riæ ſaluari. Et conclude † de gerundio, q̃a licet ſit pars verbi, tñ habet tres caſus, ſ. genitiuũ, accuſatiuum, & ablatiuum, ſi ponit̃ in accuſatiuo, ſignificat cauſam finalem. ff. de dol. l. 1. §. 2. & l. 1. ff. de tute. & in extrauag. ad reprimen. in prin. Qñq; ẽt ſignificat modum, l. quibus diebus. §. fi. de condi. & dem. Sed certè modus appellat̃, qñ continet explicãdũ aliquid ab eo ad quẽ refertur, vt ibi dicit Bar. & idem ſi ponat̃ in caſu genitiuo, cũ hac dictione cã, vel aĉo. l. is qui cũ telo. C. ad l. Corn. de ſica. ita dicit Bart. in d. extrauag. ad reprimendam. in verſic. nec ex eorum. Si ergo percuſsit animo occidendi, quia eius ꝓpoſitũ & volũtas tẽdũt ad hunc effectũ & finẽ, vt eum occideret, & ꝑ eum non ſteterit quo minus occideret, punitur acſi occidiſſet. d. l. is q. cũ telo. Si verò gerundiũ ſit poſitũ in ablatiuo, ſi iungit̃ verbo futuri temporis, ponit̃ conditionaliter, verbi gratia, adeũdo ex hac ſubſtitutione, erit hæres, hoc eſt, ſi adibit, vt l. ſi tu ex parte. ibi Bar. & doct. ff. de acq. hær. Sed ſi iungat̃ verbo præſentis, vel præteriti tẽporis, tunc ponit̃ modicatiuè, & qualificatiuè, vt ſic ꝑ ſe non diſponat, ſed qualificet verbum cui adiũgit̃, vt turbaſti me, vel turbas me in poſſeſsione mea in arando, & arbores incidendo, l. vim facit. ff. de vi & vi arma. Et prædicta ſunt vera, ſi importata ꝑ gerundiũ cõprehendant̃ ſub natura verbi, cui adiicitur, aliàs gerundiũ ꝑ ſe diſponit, vt cum teſtator inſtituit filios, alterum alteri ſubſtituendo, nam ſi ponat̃ inter ꝑſonas, quas teſtator grauare põt, vt no. in l. in rõne. §. iã & ſi. ff. ad leg. Fal. inducit diſpoſitionẽ. i. ſubſtitutionẽ vulgarẽ vel pupillarẽ, ſi ambo ſunt pupilli. per c. 1. de teſt. in 6. & l. iã hoc iure. in princ. ff. de vulg. & pupil. vide plenius, ſm Iac. But. & Sal. in l. 1. C. de his q. latro. ꝙ interdum gerundium ſignificat actum ꝓcedentem in aliquẽ, vt Titius offendit Seium ipſum vulnerando, qñq; ſui natura ſignificat modũ, & formã rei, vt Titius immiſcuit ſe diuinis publicè miſſam cantando, vel hæreditati, bon. poſſeſ. apprehendendo, qñq; declarat actum verbi, vt loquit̃ legendo. Qñque informat actũ verbi, videlicet, facit inſerendo, vel arãdo, vel ſimilibus, l. vim facit. ff. de vi & vi arma. qñq; iñ informat vel reprobat actũ verbi, vt Titius fideiuſsit mãdãdo, vel nouãdo. ff. de pac. l. in perſonã. §. qui pecuniam. cum ibi no. in gl. vel Titium occidit conſulendo, vel negligendo, vt patet in gl. extra de offic. deleg. c. 1. & iſta ſignificata poſſunt dici largo modo, ſignificatiua. & ſic gerundium qualificat verbum, vel nomen cui adiungit̃. ſed interdum conditionem facit, quando iungitur verbo futuri temporis d. l. ſi tu ex parte. vide Ang. & Ioan. de Imo. & Bart. in l. 1. in fi. ff. de condi. & demon.

ADDITIO.

a Neceſſitatem. Quòd gerundium non ſemper importet neceſſitatem tenet Alex. conſi. 28. 4 lib. vbi dicit quòd ſi ſit facta locatio ad nouennium cum pacto trancandi, ꝙ hoc gerundium non importat neceſſitatem.

SVMMARIVM.

1 *Actionum diuiſiones quot ſint.*

Supereſt. Vt de actionibus loquamor. Totus iſte tit. diuidit̃ in tres partes principales. Primò, ponitur continuatio iſtius titu. ad præcedentes materias. Secundò, definitur actio. Tertiò, ponitur diuiſio omnium actionum. ſecunda ibi, actio autem. tertia ibi, omnium aũt actionum. Item illa tertia ſubdiuiditur in ſex, ſicut ſex ſunt diuiſiones actionum principales, quamuis glo. 1. ĩ. eo. §. ſi. ponat. 12. & ita poſtea fuit ſecutus 1 Io. in arbore actionum. † Prima nãq; diuiſio actionum eſt, quæ reſpicit cãm materialẽ, quia quædam actiones ſunt reales, q̃dã perſonales, quædam cãm mixtã habentes. & iſta pars durat vſq; ad §. ſed iſtæ. Secunda diuiſio eſt, q̃ reſpicit cãm efficientẽ, quia quædam ciuiles, quædam prætoriæ ſunt. & durat vſq; ad §. ſequens. Tertia eſt reſpiciens cauſam finalem, quia quædam ſunt rei perſecutoriæ, quædam pœnales. quia quædam mixtæ, & rei & pœnæ. & durat vſque ad §. oẽs. Quarta eſt reſpiciens cauſam formalem, quia quædam dantur ad ſimplum, quædam ad duplum, quædam ad triplum, & quædam ad quadruplum, & durat vſque ad §. actionum. Quinta eſt reſpiciens cauſam ſubſtantialem, quia quædam ſunt bonæfidei, quædã ſtricti iuris, & durat vſq; ad §. ſunt præterea. Sexta eſt, reſpiciens earum perſecutionis effectum, quia quædam ſunt perſecutoriæ ſolidi, quædã ono, & durat vſque ad fi. ti. & hoc ſequitur Bal. hic. ¶ In glo. ſupereſt. in fi. tu dic clarius, vt dixi ſ. ſuper rubr. ¶ No. tñ ex glo. ꝙ actio eſt filia obligationis, & ſic ſunt diuerſa. quod patet ex rub. ff. de act. & obl. quia copula, &, ponitur inter diuerſa, vt no. glo. in rub. ff. de iur. & fac. ign. patet ẽt ex diuerſitate diffinitionis, quia aliter diffinitur obligatio, vt ſ. de oblig. in princ. & aliter actio, vt hic. non obſtante ꝙ ſtatim orta obligatione oriatur actio, & ſic videatur impoſsibile, ꝙ filia ſit eiuſdem temporis, ſicut mater, qm̃ ſm ordinem intellectus, prius oritur obligatio, q̃ actio. ita dicit Bal. in ſimili. in l. 1. in princ. ff. de iuſt. & iu. facit l. triſgentium. §. ſed cum nulla. ff. de pac. & ſ. de verbo. oblig. & quibus modis re contrahi. oblig. §. 1. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Actio & cauſa an idem ſint.*
2 *Actio vnde ortum habuit.*
3 *Compoſita qualiter accipienda.*
4 *Libellus quomodo in actione iniuriarum ſit formandus.*
5 *Actio & iudicis officium an ſint idem.*
6 *Libellus ſuper actione fundatus quid continere debeat, & quid formatus in officio iudicis.*
7 *Iudicis officium eſt miſericorditer implorandum.*
8 *Iudex denegando officium ſuum, an dicatur partem grauare.*
9 *Iudice denegante ſuum officium an appellari poſſit.*
10 *Libellus an neceſſario requiratur, cum iudicis officium imploratur.*
11 *Iudicis officium non impeditur implorari, licèt actio & exceptio denegantur.*
12 *Fur nocturnus an impune occidi poſſit.*
13 *Debitor fugitiuus a quo, & quando capi poſſit.*
14 *Iudex an creditori alleganti debitorem ſuſpectum de fuga, debeat familiam concedere, & eum capi facere.*
15 *Licentia capiendi debitorem quando ſit concedenda.*
16 *Debitum quandiu ſit præſcriptibile.*
17 *Actionis diffinitio qualiter accipienda.*
18 *Pœna conditions qui locum faciant.*
19 *Ius ſuperueniens pendente iudicio, an in eadem inſtantia veniat.*
20 *Acceſſoria quando veniant in eadem inſtantia.*
21 *Actio an ſit ius, vel factum.*

Actio autem. Quia hic ponitur diffinitio actionis, non ſumatur, quia Imperator definiendo procedit. ¶ No. ergo hic diffinitionem actionis. concor. ff. eo. l. nihil. & quod ibi glo. ¶ In glo. 1. in prin. dic, ꝙ tota iſta glo. duo facit. Primò, ponit ſignificationem huius dictionis. Actio. Secundò quærit, an actio, & cauſa ſint idem? Secunda ibi, & not. ꝙ etiã. ¶ In ea. gl. ibi l. nihil. ſm Ioã. Fab. no. quot modis ſumitur actio. Sed adde, ꝙ quarto modo ſumit̃ ꝓ adminiſtratione, vt in Auth. vt iudi. ſine quoquo ſuffr. §. iniurandum. & facit. ff. de admi. tu. l. actus. ſm Dyn. ¶ In ea. gl. ibi, voluit Placen. dicere, dic ſm Bal. ꝙ glo. non bene intellexit arg. Placen. ſed debet ſic intelligi, videlicet, ꝙ illud quod dr̃ argu. penès dialecticos, dr̃ actio penès legiſtas. nam arg. penès dialecticos, eſt dubiæ rei faciens fidem, vt Pet. currit. nam ponuntur cauſæ hoc inducentes iſto modo, videlicet omnis homo currit, Petr. eſt homo, ergo Petrus currit. hoc dr̃ argumentum. ita cùm dubitatur, vtrum mihi competat actio, proponitur cauſa, ergo eadem erit ꝙ actio, vel ſecundum Dyn. & Io. Fab. aliter intelligas opi. Placen. videlicet, certum eſt, ꝙ argumentũ apud logicos ponitur ad declarationem dubietatis, ſed hoc nõ componitur ex vna re tãtum, ſed ex pluribus, videlicet, maiore, minore, & concluſione. ita actio ponit̃ ad agendum, & ponitur ex cauſa, & comprehẽdit totum factũ, exemplum, peto a te decem, quia vendidi librum, totum nãq; hoc eſt vnum, & eſt actio. Item pro Placen. facit l. & an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iud. quæ ſic inducitur, obligatio eſt mater actionis. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. & eam ſeqnit̃ vt matrem. ſed ibi dr̃, ꝙ ſingulas obligationes, ſingulæ cauſæ ſequuntur, ergo cauſa & actio ſunt idẽ, cùm ibi nõ poſſet loqui de alia cauſa, q̃ de actione, non de cauſa materiali, ex qua reſultat obligatio, quia illa præcedit obligationem, & non ſequitur. ¶ In ea. glo. ibi. l. licèt. §. ea obligatio. Tu allega. l. Lucius Titius. la 2. ff. depoſit. in fin. vbi eſt caſus. ¶ In ead. glo. ibi, quia vẽdidi, eſt factum. dic, & tamen iſte contractus eſt cauſa obligationis. ¶ In ead. glo. ibi. l. non debet. dic, quia contra patrem & patronum, medium concludendi eſt bona fides, quia bonæfidei non conuenit, vt locupletetur quis cum aliena iactura, ita dixit ibi Bart. & idem in l. infamem. ff. de pub. indi. verſic. his expeditis. ¶ In ead. gl. ibi cõclude ergo, dic, ꝙ licèt doct. ſint varij in hoc, 1 tamen communiter tenetur † opin. glo. Sed Dyn. & Bal. concordant opi. nam aut quæritur de cauſa immediata, & intelligatur

opin.

opin.Placen. aut de remota, & loquatur glo.pro hoc facit j.de
pœn.teme.litig.§.fi.Sed licèt iſta concordia ſit bona,tu indiſtin
ctè tene opin.glo. quia ſi cauſa & actio eſſent idem, reo cui nõ
competit actio, non diceretur competere cauſa, quod eſt fal-
ſum, vt in auct.cauſa quæ fit cum monacho. C.de epiſc.& cler.
& l.cauſas.cum ibi not.C.de tranſact.& l.claſſi.C.de auth.præ-
ſtan.de hoc eſt caſus in l.quamuis.in fi.princ. ff.ad Trebel.Item
in naturali obligatione ineſt cauſa, & tamen non eſt actio,igi-
tur &c.l.iuregentium.§. ſed cùm nulla.ff.de pac.Non obſt.argu
mentum logicorum, quia reſpondeo per interemptionem, ꝙ
materia petitionis non eſt actio,ſed petitio,quę fundatur in vir
tute actionis,ſicut argumentum in virtute naturalis rationis,&
tamen non eſt idem cum naturali ratione.non obſt.§.actiones.
quia ibi cauſæ exponuntur,i.inſtantiæ.gl. tamen ibi aliter expo
nit,dic,vt ibi,per Bar.& de iſto articulo vidē p Bald.in l.edita.
C.de eden.verſic.tertiò principaliter quæritur, vtrum cauſa &
actio ſint idem. In ea.glo.ibi, quia non ſunt actiones. No.ꝙ nu-
dum verbum ex empto,non eſt actio,tñ eſt nomen actionis cõ-
tractus nominati,& deſignat ex qua materia,& ex quo ꝯtractu,
bonæfidei detur actio.l.iuriſgentium. in princ.cum ſi. ff de pac.
ſed nomen,de peculio, non monſtrat aliquã actionem,nęc ali-
quem ꝯ̃ctum in ſpecie, ex quo naſcatur, quia ex quolibet ꝯ̃ctu
ex quo põt obligari filius vel ſeruus, datur actio ꝯ̃ patrem, vel
dñm deſcendens ex illo contractu, & datur de peculio.i.quate
nus extenduntur vires pecu.de iure prætorio.vt eſt tex.melior
de corpore iuris.in l.1.in fi. ff.de conſti.pecu. ita not.dicit gl.in
verbo,mãdati.in l.3.§.cui cõgruit.ff.de pecu.¶In gl.nihil aliud.
in fin.dic,idem no.gl.in l.nihil.ff.eo.Ex quo not.ꝙ hodie inter-
dum non differt ab actione. Tu dic, ꝙ hoc põt eſſe verum in
actione in factum.vt d.§.fin.ſecus ſi loquamur de aliis actioni-
bus,quia multæ ſunt ſpecies & differẽtiæ in hoc tit. facit quod
ſ.dixi in princ.¶In gl.in verbo,ius.ibi,reſpondeo, ꝙ ciuile &c.
a Not.ea glo.ꝙ † actio eſt de iure ciuili. idem vult gl.in l.ex hoc
iure.ff.de iuſti.& iur. vbi Vltramon.tenent contra.Primò,per l.
indebiti.in princ.ff.de condit.indeb.ibi,condictio naturalis eſt.
ſed condictio eſt actio, vt in §. appellamus. j.eod.ergo actio eſt
de iure naturali vel gentium.Secundò,per l.rerum quidẽ amo-
tarum iudicium.ff.re.amo. & ibi omninò vide Bart. in tex.ibi,
puto de iuregen. condici res: præterea contractus eſt de iure-
gen; regulariter. vt d. l. ex hoc iure. ergo & actiones,quarum
contractus ſunt cauſa,licèt mediante obligatione, quicquid eſt
cauſa cauſæ,eſt cauſa cauſati;aliàs fruſtra introduxiſſet contra-
ctum,& obligationem,niſi etiam dediſſet actionem l. 2.§.dein-
de.ff.de orig.iur.Præterea, quando vnum habet duo extrema,
& dubitatur cui debeat applicari, applicabitur antiquiori.l.in
finalibus.ff.finium reg.& l.fin.& quod ibi not. ff. de fi.inſtrum.
ſed actio habet duo extrema.ſ.ciuile,& gentium, ergo applica-
bitur iurigentium,tanquàm antiquiori.Præterea videtur caſus
in l.2.§.deinde ex his. coniuncto princ.ff.de orig.iur.vbi dicit,
ꝙ actiones ſunt compoſitæ de iure ciuili, tunc ſic, illud dicitur
compoſitum,quod prius erat introductum, ſed non erat redu-
ctum ad ordinem d.l.2.in princ. vbi dicitur ꝙ ius ciuile dicitur
Papyrianum, non quia Papyrius aliquid de ſuo introduxerit,
ſed leges aliorum inordinatas compoſuit,& ad ordinem redu-
xit,ergo ſi ius ciuile compoſuit actiones,neceſſariò ſequitur,ꝙ
aliter erant introductæ de iuregẽtium & per iſta parte videtur
tex.in l.ſi mãdauero.§.ſi cui.ff.man.Sed communiter tenetur glo.
& pro ea alleg. Bal. caſum meliorem de mundo j. de perpe. &
tempo.act.§.non aũt oẽs.ibi,actiones quæ in aliquem ipſo iure
competunt. & gl.ibi exponitur.i.de iure ciuili.Præterea eſt ca-
ſus in d.verſic.deinde ex his. retorquendo ꝯ̃ Vltramontanos,
3 ¶Nam cum quæritur de aliquo † compoſito,aut conſideramus
illud reſpectu cauſæ efficientis, & non dr̃ illud de nouo indu-
cere,& ita intelligatur,ꝙ ius ciuile dr̃ Papyrianum. Aut quærit
de cauſa materiali,ex qua componitur,& illa cauſa materialis
immediata,dicitur introducta a cõponente,facit l.ab eo.§.cùm
quis.ff.de acqu.rer.do. Cùm ergo d.l.2.§.deinde.dicat,ꝙ actio-
nes ſint compoſitæ de iure ciuili,non conſiderauit ibi compoſi
tionem immediatam reſpectu materiæ, intelligitur ergo,ꝙ ius
ciuile eas introduxerit. Nec obſt.d.l.in finalibus, quia illud eſt
verum,qñ eſt dubium,ſecus qñ eſt certum,cui cõpetat,vel de-
beat applicari, quia eſt caſus legis,vt j.dicam. Non obſt.l.rerũ
quidem amotarum iudicium. ff.rer.amo. quia quod dicitur ibi
de iuregentium,debet intelligi, ꝙ qui eſt vſus de iuregentium,
aduocabit res per actionem.i.ciuilẽ.nõ obſt. l.indebiti. in prin.
quia illa verba naturalis eſt,debent intelligi.i.a naturali æquita
te introducta,ne quis locupletetur cum aliena iactura.l.nã hoc
natura. ff.de condi.indeb. adde ſm Sal. in d.l.ex hoc iure,ꝙ ius
ciuile duo facit,quia dat formã agendi,vt hic.& iuriſcon.adin-
uenerunt.d. §.deinde. vel ẽt Imperatores.l.fi.verſic. ideo. C.de
præſcrip.long.temp.ſed iuſgẽtium tñ vnum poſuit, videlicet,
rudem & antiquã materiã.Itẽ ex opi.Vltramontanorum,ſeque
retur, ꝙ ex obligatione naturali naſceretur actio. quod eſt fal-
ſum,vt l.iuriſgen.§.ſed cũ nulla. ff. de pact.pro hoc alleg.tex. in
l.in cõmodato.§.ſicut.ibi, ciuiles actiones.ff.commo.& j.eo.§.
ſed iſte. ibi, ex legitimis cauſis deſcendunt. vt j.eo.§.in pſonã.
vbi dr̃,ꝙ ptor ſua iuriſdictione adinuenit.de quo per Bar.in d.
4 l.ex hoc iure.¶†In ea.gl.ibi,ſed quid petam. Not.ex gl.formam
libelli actione iniuriarum,quod debeo æſtimare iniuriam meã
p pecunia, licèt iudex ex officio ſuo poſsit refrenare meã æſti
mationẽ.ar.l.videamus.§.pe. & fi.ff.de i lit.iur.Sed qa gl.hic nõ
plenè declarat, dic tu formã,vt colligiẽ ex dictis Bart.in l.iniu-
riarũ.la 2.ff.de iniur.quia debes narrare iniuriam,vel contume
liã,poſteã mediũ concludendi põt fieri altero de duob.modis:
Vno ſic,videlicet, noluiſſem eſſe lucratus cẽtũ,vt paſſus fuiſſẽ
talẽ iniuriã.Et alio modo,videlicet,voluiſſem potius pati dãnũ
2 de centũ,q̃ talẽ iniuriã pati.[a] Quare peto p vos cõdẽnari dictũ
Titiũ,ad dicta centũ, qa cum iuro ita æſtimo iniuriam pdictã,
Addas tu ad tollendas dubitationes,& plus, & minus ſm quod
vobis & veſtræ taxationi videbiẽ.Nã ſcire debes, ꝙ licèt gl.di-
cat, ꝙ ſtatur iuro actoris, hoc non eſt verũ, ſm Bar. Imo.arbi-
trio iudicis, vt eſt tex.in l.ſed ſi vnius.§.ſeruus meus.ff.de iniur.
5 ¶†In ea.gl.in fi.diſputat,ergo iſta gl. an officiũ iudicis,& actio
b ſint idem.[b] & Martl. tenet, ꝙ ſic, pro quo facit, quia actionis
verbo,cõtineẽ actio i rẽ,& in pſonã,& pſecutio.l.actionis ver
bo.ff.eo.ſed alia l.cauetur,ꝙ pſecutiones dicuntur,q̃ officio iu-
dicis expediunẽ,nõ tñ actionis iure,vt l.pecuniæ.§.1.ff.de ver.
ſig.Præterea vẽ caſus in l.in cauſæ, la 2.in prin.ff.de re mili.ibi,
an alia actio &c.nã dictio,alia, eſt ĩplicatiua ſimiliũ,l. fugitiui,
cũ gl.C.de ſer.fug.¶Ad idẽ facit l.ꝙ ſi minor.§.ſi.eo.tit.ibi,pro-
pria actio.i.particularis.q.d.in genere actio competit,& tñ cõ-
petit officiũ iudicis,ergo &c. p hoc ẽt facit l.2.in prin.ff. de prę
tor.ſtipul.Sed ſm Dy.hic,& Bal. hoc non eſt verũ,de offic.iud.
mercenario eſt clarũ, de nobili verò,quod daẽ loco deficientis
actionis,ꝙ non ſit actio,eſt text.in l.Quintus. §.1.ff.de aun.leg.
quod verò datur loco deficientis exceptionis,eſt tex. ꝙ non ſit
actio.in l.planè.& l.fi.ff. de peti.hære.Bar.aũt in l.1. ff.de iuriſd.
om.iud.in verſic.quæro tñ, vtrum officium iudicis & actio ſint
idẽ.tenet ẽt partẽ,& dicit,ꝙ officiũ iudicis,quod cohæret pro-
priæ iudicis,clarũ eſt, ꝙ nõ eſt actio, ſed eſt ius faciendi ea q̃ ſibi
ex officio incũbunt.ff.de tut.& cur.dat. ab his.l.ius dandi.& l.ſol
licitas.§.qui vniuerſas.ff.de offi.præſi.Illud aũt officiũ iudic.qđ
cõpetit parti, vel ẽt ad eius vtilitatẽ,nõ eſt actio,licèt habeat ſi-
militudinẽ cũ actione d.l.actionis verbo, & d.l.pecuniæ.§.1.Et
eſt differẽtia in hoc, qa actio oritur ex obligatione regulariter
ſ.de uerb.obl.in prin.& ſic pſuppoſuit obligationẽ q̃ nõ pſuppo
c nit offi.iud.[c] d.l.Quintus.§.1.& l.qui p colluſionẽ. §.1.ff.de act.
emp.¶Ex quo infero,ꝙ cum offi.iud.non cõueniat diffinitioni
actionis,qa licèt deducaẽ in iudicio, non tñ deduciẽ, quod ſibi
debeẽ,qđ requiriẽ in actione, vt hic,igiẽ nõ eſt actio.ar.l.1.§.1,
ff.de dol. & hoc ẽt ſequiẽ Bal.in d.l.1.ff.de iuriſ.om.iud.¶Ex his
6 † inferẽ, ꝙ qñ libellus fundaẽ ſup actione, debèt narrari ea p q̃
ꝯcludatur, ꝙ pars tenetur ad aliquid dandũ vel faciendũ,vt ha-
beẽ plenè in l.1.ff.de eden.& j.proæ.§.& ibi dicã,ſed qñ libel-
lus formatur in offi. iu. debet qs narrare ea p q̃ cõcludaẽ iudi-
ci, videlicet, ꝙ iudex debeat vel poſsit facere id qđ petitur, nõ
id ad qđ pars teneaẽ.Exẽplũ eſt,in integ.reſti.petẽda a minore,
vtputà,narrando in effectu ꝯ̃ctũ,vel iudiciũ & ſniam,aduerſus
quã vult in inte.reſtitui,& narrare minorẽ ętatẽ,& qualiter ex
hoc eſt deceptus,ſiue lęſus, vel ſuæ facilitate ætatis,& p ꝯñs ꝙ
fecit id,quod diligẽs homo nõ feciſſet, vel dolo aduerſarij fuit
læſus,vel ſimpliciter & rectius dicat ſe ex hoc circũſcriptũ,qa
hoc eſt verbũ ciuile, & importat læſionẽ, vel ſui facilitate, vel
dolo aduerſarij,vt ſingulariter dicit Bal.in l.fi. C.de in integ.re
ſtit.qđ verbũ no.in practica,& cõcludit.Quare peto me p vos
& veſtrũ officiũ aduerſus talem ꝯ̃ctum vel talẽ ſniam in integ.
reſtitui,vt d.l.nã & poſtea.§.ſi minor. ff.de iureiu.& vide omino
no.

ADDITIONES.

a Iniuriam pati. Adde quòd cum libellus ſic formatur, ꝙ tunc agitur ad vin-
dictam & pœnam, & tunc ſunt neceſſaria ſolennia l.libellorum,ff.de accu-
ſat.ſecundum Alex.conſi.232.in 2.lib.

b Sint idem. cum actio & iudicis officium idem ſignificent,vide Iaco. copio-
ſe. Anto. Caius

c Officium iudicis. Ideo dicit Ange.conſi 167. ꝙ ſpoliatus proponens in libel-
lo officiũ iudicis.& interdictũ,eſt ſibi cõtrarius,& an procedat libellus in quo
petiẽ p offi.iud. partẽ aduerſam cõpelli,Cald.tenet,ꝙ ſic.cõſ.2. de lib obla.

no.per Bar. & ibi doc.in l.ſ.C. ſi aduer.rē iu.& l.dinus.ff. de in
integ.reſt. Et iſta colliguntē ex dictis Bar.in l. 1. ver.ex hoc ſeqni
tur.ff.de iuriſ.om.iud.quæ oĩa bene no.Itē ex prædictis apparet
alia differētia,ꝙ per interpellationē factā parti,qñ ſolū cōpetit
officiū iudicis,nō ꝯſtituitur in mora,vt eſt caſus ſing.in l.cū po-
ſtulaſſem.in prin.ff.de dam. infec. Rō mētalis,quia pars nō erat
ad hoc obligata,ergo nulla interpellatio eidē facta potuit eum
ꝯſtituere in mora, ſed iudex poſſet cogere partē ad ſic faciēdū,
ergo eſt a iudice, & per ꝯñs in iudicio poſtulandū, ſecus in eo
ꝙ venit iure actionis,quia interpellatio vnica,ēt extraiudicialis
ꝯſtituit quē ĩ mora,vt no.in l.mora.ff.de vſur.& eſt gl.in l.q Ro
mæ.§.coheredes.ff de verb.obl.& l.fideiuſſor obligari.§.ſi ff.de
7 fideiuſſ.& l.amplius nō peti.ff.rē ra.hab. ¶ † Tertiò,ex his ēt in-
fertur,ꝙ qñ cōpetit officiū iudi.debet miſericorditer implora-
ri,vt eſt gl.ſing.in rub.ff.de interro.act. & ibi de offi.iud. vide p
Flo.Rō mentalis,quare oportet,ꝙ cū miſericordia impetretur,
& obtineatē à iudice,eſt,quia cū pars ad hoc nō ſit obligata,nec
iſtud quod actor vult cōſequi, dr̃ ſibi deberi, ſed iudex ex offi-
cio ſuo gratiā & miſericordiā pōt facere, vt actori illud pſtetē.
8 ¶ † Aduertas tñ,ſm Bar.in l.1.ff.de iuriſ.om. ind. ꝙ licèt miſeri-
corditer dicatur debere implorari officiū iudi.tñ aliqñ ſi dene-
gatur per iudicē,dr̃ grauare partē,vt l.1.§.pmittitur,& ibi ſing.
Bar.ff.de aqua quot.& æſti.ſecus tñ eſſet, ſi reſideret in mero ar
bitrio iudicis,quia ſi vult,pōt illud denegare,& denegādo non
dr̃ grauare partē,& p ꝯñs nō poſſet teneri in ſyndicatu,ita ſing.
dixit Inno.in c.ſi. ex̃, de fer. pro quo vr̃ caſus in l. videamus.§.
pen.& ſi.ff.de in lit.iur.& ibi hoc no.do.Pau.de Caſt. quod ſin-
gu.no.pro ſtatutis, vel legibus q̃ aliqua remittunt in mero arbi
9 trio iudicis.¶ † Ex quo ſequitur aliud,qñ cōpetit officium iudi-
cis, & iudex grauat partē,ꝙ pōt appellari,etiam ſi officiū iudi-
10 cis denegetur.l.1.C. ſi ſep.in integ.reſti.poſtu. † Cùm ergo mi-
ſericorditer imploretur, videtur ꝙ non ſit neceſſarius libellus
in officio iudicis. Sed contrarium tenet gl. in l. de ſubmerſis.C.
de naufra.lib.11. Vnde Bald.in l.ſ.ff.de iuriſ.om. iud. dicit, aut
imploratur officium iudicis ad præparationem cauſæ, vel inci-
denter,& non requiritur libellus: ita intelligitur gl.in d.rub.de
interro.act. Aut principaliter,& tūc requiritur libellus.vt auc.
offeratur.C.de lit.conteſt.in de hoc vide pleniſſimè per Bar. in
l.3.verſi.quintò principaliter eſt videndum.C.de pign.& mul-
tum copioſè in l.nec quicquam.§.1.ff.de offi.procon.& leg.vbi
facit plura membra,ſm Bar.ego allego glo.ordi.quæ omnia cō
plectitur in l.2.§.dies.ff. quis or.in bon. poſ.ſer. ¶ Et aduertas,
11 quia ſupra dixi,ꝙ † officium iudicis non eſt actio,vel exceptio,
quod no.pro ſtatutis denegantibus actionem & exceptionem,
ꝙ per hoc non impeditur implorari offi.iudic.d.l.planè.vt pu-
ta,dicit ſtatutum, ꝙ inſtrumentum guarentigiæ, vel ſententia,
mandetur executioni,& non poſſit opponi aliqua exceptio,ꝙ
tamē propter hoc non impeditur implorari officium iud.pro-
pter quod actor repellitur in effectu ab agēdo.d. l.planè,& l.ſi.
de pet.hære. & ibi Bar.Bal. & Ang. ſecus ſi ſtatutum diceret, ꝙ
nulla exceptio vel defenſio admittatur, tunc etiam non poſſet
officium iudicis implorari,quia omnis defenſio eſt excluſa, ita
ſingulariter dicit Bar.in l.1.§.2.ff.quod vi aut clam.verſi.itē ad-
uerte, quia ſtatutum &c.Et ꝙ aliud ſit exceptio, aliud defenſio,
allego gl.ord.in c.1.in prin.in verſi.defenſionis,extra,de lit.cō-
teſt.in 6.& vide Pet.de Anch.in clem.1.de ſequeſt.poſſ.& fruc.
licèt Bal.in l.1.C.de condi.inde.ſibijpſi contrarius,teneat cōtra
hoc.idem & Saly.in l.ita pudor.C.de adul.& vide etiam Bal.in
l.ſi non ſortem.§.1.ff.de condit.inde.& latè per Ioan.de Imo.in
l.ſi.ff.à quib. appel.non lic.qui cōcordat opi. aut actor lucratur
cum iactura rei,vel non,dic, vt ibi. Ego indiſtinctè teneo opin.
Bart.per l.planè.& p d.gl.in verſi.defenſionis.¶ In gl.perſequē-
di.in ſi. no.ꝙ actiones ſūt arma offenſibilia actoris, & exceptio
defenſibilia rei,de quo plenè per Bar.ĩ l.1.ff.de excep.& quādo
opponitur in iudicio exceptio,dicitur fieri bellum ciuile,quod
qui fortior eſt,obtinebit, & iſto caſu dicitur actionis excluſio,
ad ſimilitudinem belli naturalis,ita no.dicit Bar.in l.1.C.de lit.
12 conteſt.¶ † In gl.in iudicio.ibi,vel nocturnum furem.dic,quòd
eſt verum, ſi aliter non poterā defendere, vel perſonā meā vel
familiam meam,vel bona mea,& telo ſe defendit, vt eſt tex. cū
gl.& Bar.in l.furē.ff.ad l.Cor.de ſica.& l.itaqꝫ. & plenè Sal. ĩ l.
ſi vt allegas.C.de ſica. quod eſt verū, ſi imminet pdino magnæ
rei,ſecus ſi rei vilis,quia etiam ſi telo ſe defendit,nō poteſt eum
etiā vulnerare,vt eſt caſus peregrinus in l.1.& in l.ſi ex plagijs.
13 §.tabernarius.ff.ad l.Aquil. ¶ † In ea.gl.in ſi.no.ſm Bal.hic, iſtā
gl.quæ tenet ſingulariter, ꝙ licitum eſt propria authoritate ca-
pere debitorē fugitiuum, pro hoc videtur caſus in l. generali.
C.de decurio.lib.10.& in l.ſ.C. vbi quis decu. vel coar. lib.11.

facit in auct.de pace iu.fir.§.1.ſed Dy. hic ꝯ̃, quia non perſonā,
ſed rem tuam quam aſportat, potes auferre: vel qñ ſuſpicatur,
ꝙ aſportare debeat.pro quo allego duas gl.in l.quæſitū.in prin.
ff.de pig.& l.pe.C.de pig.act.Sed Bar.in l.ait prætor.§.ſi debito-
rem.tenet gl. per ſupra dicta iura. & hoc eſt etiam licitū die fe-
riata,ad vtilitatem hominū,quia illis diebus ēt actiones tēpore
perituræ poſſunt intentari,iuxta l. 1.in ſi.ff.de fer.& c.ſignifica-
uerunt.& quod ibi per gl.& doct.extra,de iudi.& no.Bart. in l.
omnes. C. de fer. & hoc ēt videtur concedi in ferijs inductis in
honorem Dei,in quibus non tm̃ licentia iudicis, ſed etiam pro
pria authoritate,vt eſt gl.ſingularis,& ibi Bar.& omnes doc.in
14 l.ſi.C.de ferijs.& hoc vult Bar.in d.§. ſi quis debitorē. ¶ † Quæ-
rit tamen hic Dyn. an eò ipſo ꝙ creditor vadit ad iudicem, &
dicit ſe habere debitorem ſuſpectum de fuga, debeat cōcedere
familiam, & eum capi facere? & cōcludit, aut iſte iuſte timet,
quia videntur præparamenta,& tunc cōcedetur licentia,arg.l.
hæc aūt,in prin.ff.ſi cui plus,q̃ per l.Fal.quod Bar.in d.§.ſi debi-
torē.intelligit verū,ſi poſt debitum cōtractū noua & iuſta cau-
ſa timoris ſuperuenit, ſecus ſi illa cauſa ſuberat tēpore ꝯ̃ctus.l.
ſi creditores.& ibi Bar.ff.de priui.cre.& l.qui bona.§.de illo. &
ibi Bar.ff.de dam. infec.& ĩ l.ſi is à quo.ff. vt in poſ.le.& ibi Bar
to.& idem Bar.in l.ſi.C.de fer.& Bal. Raph & Ioan.de Imo. in
l.2.§.1.ff ſol.mat.& Bal.in l.apertiſſimi. C.de iudi. & Ang. latè
in l.nemo carcerem,in repe.C.de exactio.tribu.lib. 10. In qui-
15 bus locis doct.videntur concludere,† ꝙ quatuor ſunt neceſſa-
ria ante q̃ bonus iudex concedat licentiā de capiendo aliquē,
vt ſuſpectū.Primò,ꝙ creditor oſtendat ſummatim ſaltem ſemi
plenè, de ſuo credito. Secūdò, ꝙ dicat ꝙ à die ꝯ̃cti debiti citra
debitor deteriorauit ꝯditionē ſuā,d.l.ſi creditores.Tertiò,ꝙ nō
poſſidet immobilia in iuriſdictione dicti iudicis, vel mobilia
ſufficientia,q̃ faciliter pñt occultari.l.ſciendū.& ibi Bar. & do.
in prin.ff.qui ſatiſd.cog. Quartò,ꝙ habeat eū ſuſpectū de fuga,
& hoc ſufficit probari per iuramentū,quia hoc ſit ad finē,vt ſa-
tiſdet de iudicio ſiſti,vt dicit Bar.in d.§.ſi debitorem.& ſic non
eſt magni pindicij,& ſic ſufficit iur̃m.l.theſaurus. & ibi Flor.ff.
ad exhi.& ita cōiter practicatur,maximè Bonoñ.ego aūt ſemp
ſoleo practicare ſm dictū ſingulare Ang. in d. l.nemo carcerē.
& in l.ſi ab arbitro.§.1.ff.qui ſatiſd.cog.vbi dicit,ꝙ tu debes di-
cere iudici,qualiter debitor tuus deteriorauit conditionem ſuā
poſt cōtractū debitū,& quidē notabiliter, & facere ſummatim
fidē de debito,& ꝙ nouiter hoc deuenit ad tui notitia, non aūt
diu tacuiſti.d. l.ſi creditores. nec ēt ſufficeret parua deteriora-
tio, & ꝙ eſt ſuſpectus de fuga, & hoc nō ſufficit ꝓbari p iur̃m,
ſed p duos teſtes idoneos,cum tractetur de magno præiudicio,
videlicet,de verecundia in capiendo, vt l. 3.§. ſuſpectus. & ibi
gl.& doct.ff.de ſuſpec.tu. quod dicit fore ſingulariter menti te-
nendū, quia pp hoc multos ꝓceſſus capturatū aliter factos caſ
16 ſari feci. ¶ † In glo.in verſi.debetur. ibi, ſed in ſtricta ſignifica-
tione verbi.inducitur iſta gl.ſm Bald.ſtatuto ciuitatis Bononię
cauetur, ꝙ ſi quis fuerit negligens in petendo ſibi debitum per
ſpatium quindecim annorū, ꝙ poſteà petere nō poſſit, ꝙ hoc
ſtatutum cùm ſit odioſum, non intelligitur, qñ agitur actione
reali, ex quo quis non petit ſibi debitum, ſed ſuum, & pro hoc
allego iſtam eandem glo.ſupra in verſi.tamen gloſſ. poteſt dici
realiter obligatus &c.vbi gloſſ. apertè vult,ꝙ qui tenetur reali
actione,nō propriè,ſed groſſo modo dicitur obligatus,& groſ-
ſa & larga interpretatio non capitur in ſtatutis odioſis.l. quic-
quid adſtringendæ. ff.de verb.obl.& l.3.§. hæc verba.ff. de neg.
17 geſt. ¶ † In eadem glo.ibi.§. ſi rem.dic gloſ. videtur inclinare,
ꝙ hic ſolummodò diffinitur perſonalis actio. & ita firmat in l.
nihil.ff.eodem. licèt aliqui allegent in contrarium.& hoc tenet
hic Petr. ſed Dyn. ꝙ immo hic vtraqꝫ diffiniatur,& mouetē per
verba generalia diffinitionis,quæ generaliter debent intelligi,
vt l.1.§.generaliter.ff.de leg.præſtan.ſed actio in genere diffini-
tur,& ſubdit ĩ.§.1.de actione reali,ſubdiſtinguendo. Primò, de
ea etiam ſentit in diffinitione, & iſtud credo verū, quia ſi non
comprehenderetur etiā realis in diffinitione, ſequeretur neceſ
ſario,ꝙ non eſſet actio,quia cui non conuenit diffinitio,nec ēt
eius diffinitum.l.1.§.1.ff.de dolo, & tamē clarū eſt,ꝙ eſt actio,
vt l.1.licet in rem,ergo debet cōprehendi ſub diffinitione,aliàs
diffinitio eſſet defectiua,licèt iſtud verbum,debetur,nō ꝓpriè,
ſed largo modo comprehenditur in reali actione, vt dicit glo.
¶ In eadem gl.ibi.§.fideiuſſor. dic, ꝙ non videtur verum, quia
naturalis obligatio ſola cùm non pariat actionem, vt ſupra de
ob.in princ. ergo quò ad hanc materiam non valet,quia natu-
raliter debitum,nō dicitur deberi,ꝙ hic requiritur, nec actio-
nem parit.l. Stichum aut Pamphilum.§. naturalis.ff.de ſolu. Et
prædicta faciunt,ſi teſtator mandat ſatisfieri ab hærede de om-

nibus debitis, q nou debet ſatisfieri pro hoc debito naturali tá-
tum.l.is cui.§.Flauius.& ibi Ioan.de Imo.& Bart.ff.de ſolut. &
l.ſi fideiuſſor.§.1.ff.de leg.1. ¶ In eadem gloſ.ibi, q nudo pacto
debetur.dic ſm Dyn. q ibi agitur ex ſtipulatu, vt debitor con-
ſtituatur in mora in eo, q pacto nudo promiſit. ſed Iacob. de
Aret.& Pet.ibi tenent, q de directo ibi agatur ad pœnam com-
miſſam, nec agitur diſpenſatiuè, nec de facto, ſed de iure com-
muni, cum pœna ſit de iure commiſſa, nam ſimpliciter promit
tens videtur promittere purè, ſcilicet date, cùm ab eo fuerit po
ſtulatũ.l.cum qui.la 1.& l.quoties.§.1.ff.de verb.obl. Eodẽ mo-
do, qui promittit per pactum nudum, eſt obligatus ſoluere eo-
dem tempore, & eadem conditione, & tantummodo in hoc eſt
differentia, quia prima parit actionem, ſecunda non, vt d.§.fide
18 iuſſor. ſicut ergo † ille qui eſt obligatus pacto veſtito, interpel-
latus congruo loco & tempore, non ſoluens facit exiſtere con-
ditionem pœnalis ſtipulationis, ſic etiam ille qui promiſit, pœ-
nam videtur repetiſſe, ſi non fecerit, ſcilicet, eo modo quo in
pactione intelligitur, arg.l. Tertia.§.idem reſpondit.ff.de verbo.
obl. Et iſtam opin.ſequitur Bar.in l.ſi pacto quo pœnam.C. de
pact. & l.nuda.C.de contrahen.& committ.ſtipu.& l.ſi ita ſtipu.
ff.de verb.obl.verſi.6. principaliter opponitur & videtur quòd
etiam ibi incipiat, &c.& probat p tex.in d.l.ſi pacto quo pœná.
ibi, more iudiciorũ, &c.nam de more iudiciorum eſt, quod ne-
mo ſine actione experiatur. Præterea certum eſt, q ſicut ex nu-
do pacto non oritur actio, ſic nec ex ſententia arbitri.l.1.C. de
arbi. ſed ſi aliquis promittit pœnam ſi ſententiæ arbitri non ſte-
tur, exigetur, ne litis conteſt. de facto ſuper actione in factũ ex
ſententia arbitri, vel ſtipulatione pœnali, ad hoc vt pœna com
mittatur, & certè non, ſed tunc committitur, cum committere-
tur ſi ſententia foret talis ex qua oriretur actio, l.ſi cũ dies.§.fio.
cum l. ſequen.ff. de arbit.ita in propoſito committetur per in-
terpellationem factã extra iudicium, ſicut ſi pacto veſtita præ-
ceſſiſſet.facit l.ſtipulatio iſta.§. alteri.ff.de verb.obl.quæ omnia
no.ad intellectus.l.ſi Titius.de verb. obl.& d.l.nuda &c.Ego au
tem concordo opi.& fateor dictum Iac.Pet.& Bar.fore verum
in ſe, & procedere, quádo interpellatio extraiudicialis interue
niſſet primo. ſed in d. l. ſi pacto. hoc non apparet. Præterea ſi
fuiſſet primò interpellatus extra iudicium pœnam præcisè, ſi
vellet ſtipulator, poſſet conſequi. vt l.reſcriptum.§. ſi pacto.ff.
de pact.& l. obligationum ferè.l.fin.ff.eódem. Vnde dic, q ille
tex.vult, quòd ibi ex ſtipulatu agens, & ſic iudicialiter interpel
lando alterum conſequitur, quòd fiat, q in facto conuenit, aut
ſi hoc quamprimũ non fecerit, iuxta l.ſi reus paratus.ff.de pro-
cura. conſequatur quòd in pœnali ſtipulatione deuenit, & ſic
ibi apparet, quòd egit ex ſtipulatu, tempore quo adhuc pœna
non erat commiſſa, ſed hoc petitur, quia ſtatim ea litis conte-
ſtatione, ſi reus non paret pacto, ſeparatur omnino naſci obli-
gationem ad id, quod in ſtipulatione pœnali deducitur.arg. gl.
hic in ver.ſeq. ¶ In ea.gl.ibi, quia ſaltem poſt lit.conteſt.debetur
&c.no.& tene menti iſtam gl.quòd quoties quis, licèt a princi-
pio actionem non habeat, tamen ſi certũ eſt actionem oriri, vel
ſibi competere, in ipſa lit.conteſt.permittitur agere de facto, ét
inuito aduerſario, quod no.ad intellectum.d.l.nuda.& hoc vo-
luit Bar.in d.l.ſi ita ſtipulatus.ver. s.ad idem op.de l. ſi Titius.ſu
pra eo. ¶ In ea.gl.ibi, cum toti populo ſit debitũ, ergo & ſibi &c.
dic, hoc falſum per l.in ſũ.§.vniuerſitatis.& quod ibi gl.& do-
cto.ff.de re.diui. ¶ In ea.gl.ibi, propter id quod eſt in alterum &
vindicta. tu dic, q non tm̃ vindictam, ſed etiam id quod nobis
debetur, dicimur proſequi in actione iniuriarum.vt §.pœna.ſu-
pra de iniu.& dixi ſupra in gl. in verſ.quamuis.Nam debes ſci-
re, q ex quolibet crimine publico vel priuato, oritur duplex a-
ctio, ad vindictam publicam, ne delicta remaneant impunita.l.
ita vulneratus.ff.ad l. Aquil.& ad intereſſe partis. l.qui nomine.
ff.de fal.& l.fi.ff.de priua.delic.& l.fi.ff.de iniur.quamuis ſit pœ
na pecuniaria, ſi tñ applicabitur fiſco, non tantũ dicitur crimi-
nalis, ſed ét dicitur criminaliter intẽtari, vt eſt tex.cũ glo.ſingu.
in l.3.§.1.& ibi Bar.ff.de ſepul.vio. vnde magis ad intereſſe tuũ.
iuxta §.pen.ſ.ti.1.diceris proſequi, quod tibi debetur, vt l.Græ
cè.§.2.ff.de fideiuſſ.& videtur gl.ſupra de iu.natu.§.ius aũt gen
tium. ¶ In ea.gl.ibi, erat penès poſſeſſorem &c. dic, q non dici-
tur verũ, quantum ad d.l.quæſitũ.quia tp̃e quo ibi actũ fuit, ni-
hil erat in peculio, licèt ſuperuenerit pendente iudicio. ¶ In ea.
glo.ibi, ſimiles &c.de hoc dic per Dy.& Bar. in l.non pôt.ff. de
19 iu.ſed ibi Bal.latius. Vnde dic, cũ quæritur, an ius † ſuperueniẽs
pendente iudicio veniat in eadẽ inſtãtia, refert, an loquamur in
his rebus, quæ acceſſoriè veniſſit in iudicio, aut in his quæ prin
cipaliter debent peti. Primò caſu.ſ.in acceſſorijs, & iſta ſpectãt
ad iudicis officiũ mercenarium deſeruiens actioni propoſitæ,
& hoc eſt verum, qñ poſt lit. conteſt. emergũt vſq; ad ſentẽtiã,
ſecus ſi ante litem conteſt.vel poſt ſententiam, de his omnibus
eſt caſus in l.ædiles.§.item ſciendum.& ibi glo.& Pau.de Caſt.
ff.de ædil.edict.niſi ſint connexa, quia tunc omni caſu veniunt,
vt l.1.& ibi Flo.ff.de viſ.Secũdo caſu principali, aut loquimur
a in iudicio vniuerſali,[a] & veniunt.vt l.4.ff.de pet.hær. Et eſt ra-
tio, quia natura iſtius iudicij vniuerſalis omnia cõprehendit.l.
Lucius.ff.de ſun.inſtru. Aut in iudicio ſingulari, & tunc aut lo-
quimur in iudicio reali, vel quaſi, & ius ſuperueniens prodeſt
actori.l.ſi aũt.§.poſſidere.ff. de rei vẽd.& l.ngui.ff.ad exhib aut
in iudicijs perſonalibus & ſingularibus & tunc, aut ſuperuenit
ius ex cauſa tñ de præterito, & ſit cõdẽnatio ex eadẽ inſtãtia, vt
eſt caſus no.in l.rem.§.ſi.& ibi Bar.ff.de pign. act. Aut ſuperue-
nit ius ex cã de futuro, vel de præſenti.i.ea cauſa nata poſt lit.cõ
teſt.& tunc non venit, immo in hoc fiet abſolutoria.d.l.nõ pôt.
& quod ibi quidam gl.no.& benè.licèt Io.gl.ibi dicat aliter, &
malè.ſm do.ibi.Tu addas, & aduertas ad id quod dixi in primo
20 caſu.per d.§.item ſciendum. q † acceſſoria veniunt, quia illud
eſt verũ, ſi illa acceſſoria nõ poterãt peti alia actione, ſed tñ of
ficio iudicis, ſecus ſi alia actione peti poterant, quia non inclu-
duntur in eadẽ inſtantia cũ principali, ſed alia inſtãtia & alio iu
dicio opus eſt.l.1.& ibi Barto.& doc.C. de iudi. vbi illæ vſuræ
etiam currentes, pendente iudicio debebantur poſt ſtipulatio-
nẽ aliás interpoſitam, & hoc ſequitur Ang.& Ioan.de Imo. in l.
ſi quis miſſum.§.ſi.ff.de dam.infec.licèt ibi Bar.aliter dicat, in d.
l.non poteſt.& malè. Et prædicta procedunt in actore, an ius ſu
peruenieus ſibi proſit. Quid aũt in reo, dic latè per Bar.in l.1.ff.
de exce.uer.quid ſi exceptio ſuperuenit reo poſt lit.conteſt.&c.
de quo per Imo.in c.2.de ord. cog.& per Imo. in l.ſi mulier.ff.
ſol.mat. ¶ In ea.gl.i ſi.tu dic, ſm Dy. q immo dñs, eccleſia, & pu
pillus, dicũtur agere, & nõ ipſorũ adminiſtratores, per organũ
tñ ipſius adminiſtratoris.ad l.ita tñ.§.geſſiſſe.ff.de adm.tu.opti-
mè facit l.quod meo.§.1.ff.de acq.poſ.& l.diuus.ff.ſi cui plus, q̃
per l.Fal.& l.ſi quis Titio.§.1.& ibi Bar.ff.de leg.2.& l.qm aũt.
§.ſi.cum l.ſeq.ff. de conſtit. pec.& l.ſi mulier.ff.de don. inter ui.
& vxo. Nã actio affixa oſſibus dñi, ab eo non pôt euelli.l.quis
ergo caſus.ff.de pec. vnde ſiue agat p ſe, ſiue p adminiſtratorẽ,
ſemper dño dicitur deberi, & quod dño debetur, in iudicio in-
21 tentatur. ¶ † Vltimò aduertas, q Bal.dicit, q licèt aliqui dubita
uerint, an actio ſit ius, vel factum, p l.ſi vnus.§.pact.in prin.ff.de
pac.& l.ſi pater naturalis.tunc gl.ff.de adop.& p tex.s.de verb.
obl.in prin.& per l.cõſi.in ſi.ff.de cur.fur.tñ ipſe tenet hic, q eſt
ius, ut hic.hoc latius ipſe diſputauit í l.edita.C.de eden. Tu dic,
q ſi habemus reſpectũ ad materiam, ante ipſam formatã, dr̃ qd
facti, & ita intelligantur dicta iura. aut poſt quã eſt in eſſe forma
ta, & dicitur iuris, ut dicimus de poſſeſſione, quia ad ipſam fa-
bricandã & quærendã requiritur factũ, vt l.3. in prin.ff.de acq.
poſſ.& dicitur facti.l.1.§.adipiſcimur.& §.ſi vir.eo.tit.Sed ea ac
quiſita, dicitur quid iuris, l.peregrè. in prin.ff.de acq. poſſ.& l.
nõ eo minus. C.de lib.cauſa.& no.in l.1.in prin.ff.de acq. poſſ.

ADDITIO.

a Vniuerſali. Adde quædam ſunt iudicia vniuerſalia, quæda generalia, & quæ-
dam ſingularia. Iudicium vniuerſale eſt, quod habet nomina iuris, habentia
aptitudinem augmenti & diminutionis, vt petitio hereditatis, actio de pecu
lio, & actio pro dote, & deinceps.l. hæreditas. de re iud. l.vendicatio. de rei
vendicatio.l.quod dicitur. in verbo, ſed dotis, cum glo. de impen. in reb. do-
talibus factis in Pan. Generale dicitur, de cuius natura venit redditio rõnũ,
ſeu ſua natura ad plura implicitum, ut actio tutelæ, & negotiorum geſtorum.
reliqua uero ſingularia iudicia appellantur. ſm Alex.l.d. actio. col.1.verſ. in
gl.in uerbo, emendari. C.de eden. vbi etiam dixi. Ant. Caius.

SVMMARIVM.

1 *Relatiuum quis, vel qui, quando declaratiuè, aut reſtrictiuè, uel augmentatiuè ponatur.*
2 *Poſſidens quando agere poſſit.*
3 *Arbiter & iudex in quibus æquiparentur, & in quibus differant. & num.5*
4 *Probationes factæ coram arbitro faciãt fidẽ in quolibet alio iudicio.*
6 *Miſſum an, & quando ſub ſimplicibus contineatur.*
Legitimandi ſpurios. Item inceſtuoſos poteſtatẽ habens, an poſſit ſpurios & inceſtuoſos ſimul legitimare.
7 *Quaſi contractus an veniat contractus appellatione.*
8 *Condictio furtiua an ex varijs cauſarum figuris deſcendat.*
9 *Libellus qualiter formetur in actionibus perſonalibus, & quas clauſulas continere debeat. & nu.14*
10 *Cauſa in libello actionis perſonalis exprimenda qualis eſſe debeat.*
11 *Concluſio in libello an de neceſſitate requiratur.*
12 *Clauſula, pluries amicabiliter interpellatus dare vel facere recuſauit, &c. in libello an ſit utilis & neceſſaria.*

13 *Clau-*

13 *Clauſula, & prædicta fuit confeſſus pluries in præſentia teſtium fide dignorum &c. an noceant appoſita in libello.*
15 *Clauſula, non tantum dicto modo, ſed etiam omni alio meliori modo, &c. an ſit vtilis addita in libello.*
16 *Clauſula, non aſtringens ſe ad probandum non neceſſaria, neceſſaria eſt, & vtilis in libello.*
17 *Clauſula & petit expenſas, &c. quid operetur in libello.*
18 *Libellus more ciuilis an neceſſario locum & tempus celebrati contractus, an nomen actionis continere debeat.*
19 *Libellus in quo libellans iſtis verbis vtitur, peto reum cogi & compelli ad dandum, & ſoluendum, antequam petat condemnari, an ſuſtineatur, non obſtante præpoſteratione.*
20 *Teſtator videtur diſpoſitionem ſuam more ſtatutorum regulare.*
21 *Clauſula, peto condemnari ſecundum formam iuris & ſtatutorum, an ſit vtilis in libello, & in fine apponi debeat.*
22 *Clauſula ſaluo iure addendi & mutandi in fine libelli appoſita, an ſit neceſſaria, & vtilis.*
23 *Medium concludendi in libello, & concluſio eſt attendenda.*
24 *Libellus vt ſuſtineri poſſit, verba eius improprientur.*
25 *Clauſula libelli, ſuper quibus omnibus & ſingulis peto ius & iuſtitiam miniſtrari, ſimul, diuiſim, copulatiue, alternatiue, ſingula ſingulis congrue referendo, & omni meliori modo, &c. quid operetur.*
26 *Actio in rem vt cenſetur, quæ requirantur.*
27 *Condemnatio an ſequi debeat, ſi tempore litis conteſtatæ poſſidens, lite pendente deſiit poſſidere.*
28 *Reus tempore litis conteſtatæ non poſſidens, qui tempore ſententiæ ferendæ reperitur in poſſeſſione, an condemnari debeat.*
Vendicaturus rem quæ obſeruare debeat.
29 *Dominium ſuperueniens actori pendente iudicio, an ſibi proſit, vt ex eo ſequi poſſit condemnatio.*
30 *Condemnatio ſequi non poteſt, ſi tempore libelli actor erat dominus, & poſtea deſiit.*
31 *Libellus quomodo in rei vendicatione formetur & nu. 32.*
33 *Sententia non tantum in reali actione declaratoria eſſe debet, ſed etiam in perſonali.*
34 *Fructus qualiter in libello petantur & liquidari debeant, & ſuper oĩs quomodo ſententia feratur.*
35 *Actore non probante quomodo reo ſit prouidendum.*
36 *Agens rei vẽdicatione an cogatur in libello exprimere cauſam, quare eſt dominus.*
37 *Agens ſiue reali, ſiue perſonali in dubio ſemper videtur intentare omne ius ſuum.*
38 *Intellectus c. Ray. extra de teſtamen.*
39 *Forma interrogatorij præparatorij iudiciorum.*

Omnium autem actionum. ¶ Actionũ aliquæ ſunt reales, aliquæ perſonales. Perſonalis eſt, quæ præſupponit debitorẽ obligatum, ſed realis non, ſed ideò ꝓ eum competit, quia poſſidet, hoc dicit. Et diuiditur in duas partes. Primò diuiditur. Secundò membra declarat. 2. ibi, namq;. Nam totus iſte tit. procedit per diuiſionem actionum, vt dixi ſ. in prin. & hæc eſt prima & principalis diuiſio. ¶ Not. ꝙ ſicut actio ritè & rectè proponitur coram iudice, vt auct. offeratur. C. de lit. conteſt. ita etiam coram arbitro, vt hic, quia iudici æquiparatur. l. 1. cum materia. ff. de arbit. & dicam cum glo. ¶ Not. etiam, quòd pro omni re, proditæ ſunt actiones. quod intellige verum, ſi d. res eſt in commer-
1 cio noſtro, aliàs ſecus, vt ſ. de inuti. ſtipu. in princ. ¶ † Not. ibi, quibus. ꝙ relatiuum, quis, vel qui ponitur aliquãdo declaratiuè, de quo per Bar. & doct. in l. omnes populi. in princ. de iuſti. & iur. & per Bar. & Bal. & alios in l. 1. C. de ſum. trin. & per Bar. in l. illa tamen adiectio. ff. de leg. 3. vbi concluditur, ꝙ aut qualitas quæ per relatiuum, quis vel qui, adijcitur, competit cuilibet de ſuo genere, & tunc ponitur declaratiuè, vt d. l. omnes populi. & d. l. 1. Aut non competit cuilibet de ſuo genere, & tunc, aut relatiuum ponitur ſine copula, & tunc ponitur reſtrictiuè, aut cum copula, & ponitur argumentatiuè. ¶ Not. ibi, ſumma diuiſio. ꝙ omnis bona diuiſio, aut eſt bimembris, aut ad bimẽbrem debet poſſe reduci, vt hic in gl. ¶ No. ibi, aut in rem ſunt. ꝙ actio realis, eſt actio, & per conſequens diffinitur ſupra eod. in prin. licet ibi glo. dubitauerit. dic, vt ibi dixi. ¶ Not. ibi, ex maleficio. ꝙ agens ex maleficio, poteſt dicere aduerſariũ ſibi obligatum, & intendit ſibi dari oportere, concor. glo. ſupra de iur. nat. ſ. bella. & eſt tex. in l. Græcè. ſ. ſed & ſi ex delicto. ff. de fideiuſſ. dic, vt ſ. dixi. in princ. in gl. magna. ¶ Not. ibi, ſibi dari oportere. formam & medium concludendi in actione perſonali, de quo dicam cum gl. & infra. ſ. pro ai. ¶ Not. ibi, nullo iure. quòd qui tenetur actione reali, non poteſt dici aliquo modo vel iure obligatus perſonaliter, ſed realiter & groſſo modo, ſicut no.
2 gl. ſupra in prin. in glo. magna. ¶ No. ibi, poſſidebat, ꝙ † poſſeſſio parit aduerſario actionem in rem, concor. l. 1. C. de alie. iud. de quo ibi per glo. & doct. bene facit. l. officium. ff. de rei vend. dummodo ex parte agentis inſit dominium, & per conſequens in rei vendicatione duo extrema habilia requiruntur, videlicet, dominium ex parte agentis, poſſeſſio vel detentatio conuenti, cum poteſtate rei reſtituendæ. d. l. officium. & ĩ. dicam. ¶ In glo. in verſi. arbitros. in fi. dic, melius facit. l. pen. C. de arbi. ſed coram arbitratore non proponitur actio, quia corã eo non proceditur ordinariè, vt not. Spec. in titu. de libel. concep. ſ. reſtat videre. & Bar. in l. ſocietatem. ſ. arbitrorum. ff. pro ſoc. quia arbitramentum eſt quædam tranſactio, vt not. glo. in Auct. vt
3 diff. iud. ſ. 1. ¶ Ex quo not. quòd † arbiter & iudex æquiparãtur. l. 1. ff. de arbit. & tam in principio iudicij, quàm in medio, & fi. In prin. enim quia coram vtroque porrigitur libellus rite conceptus, vt hic, & in auct. generaliter. C. de epiſ. & cle. In medio, quia ſicut coram iudice fiunt probationes, vt l. quinquaginta.
4 ff. de proba. † ita coram arbitro. l. pen. C. de arbi. quæ probationes faciunt fidem in quolibet alio iudicio. d. l. penult. in fi. quod non eſt in probationibus factis coram arbitratore, niſi fuerint in ordine iudiciario receptæ, vt l. fi. & ibi Butr. Bar. & doc. C. de teſti. Item in fin. quia ſicut iudex debet iudicare ſuper toto. C. ſi aduer. rem iudi. l. 1. ita & arbiter, vt l. quid tamen. in princ. ff. de arbitr. Item vterque poteſt ſtatuere diem ſolutioni fiendæ. d. l. quid tamen. ſ. ſolutioni. iuncta l. ſi debitori. ff. de iudi. Itẽ vterque fert ſententiam in ſcriptis. d. l. pen. coniuncta l. 3. C. de ſenten. ex breuicu. reci. ita dicit Flo. in l. 1. ff. de arb. ¶ Et licet ſit aliquantulum extrauagans, tamen adde alias conformitates, quia tempora, quæ dantur iudicatis à iudice, dantur iudicatis ab arbitro. l. ſi cum dies. ſ. fin. cum l. ſeq. ff. de arbit. iuncta l. 4. ſ. ſi quis condemnatus. & ibi gl. ff. de re iud. Secundò, quia vterque iudicat, etiam ſuper acceſſorijs, & etiam ſuper incidenti, & per cõſequẽs etiam arbiter iudicat ſuper fructibus, licet de fructibus non ſit comprehenſum in compromiſſo, nec ẽt in libello, & eſt tex. cũ gl. ſing. in l. non diſtinguemus. ſ. de offi. ff. de arbit. quod fortè debet intelligi ſm l. ædiles. la 1. ſ. item ſciendum. ff. de ædilitio edicto. & dixi ſ. in fi. prin. Et ꝙ de acceſſorijs poſſit cognoſcere, vr̃ caſus in d. l. non diſtinguemus. ſ. itẽ non eſt cogendus. & ita tenet Io. And. extra de arbi. c. ex parte. & c. dilecti. de quo per Flo. in d. ſ. de offi. Tertiò, ſicut iudex poteſt eadem die ſuper expenſis & acceſſorijs omiſſis iudicare. l. Paulus. ff. de re iud. ita & arbiter, vt eſt glo. ſing. in l. qui arbiter. ff. de arbi. Quartò ſicut iudex põt iubere ex cauſa principali coram ſe perſonaliter cõparere. l. ſi. cum ibi not. C. de procu. ita & arbiter. d. l. non diſtinguemus. ſ. ſi dñi. cum gl. Quintò, vterq; poteſt deferre iuramẽtum in litem, vt no. gl. in l. non ex omnib. ff. de arbi. Sextò, neutrius valet ſententia contra ius conſtitutionis, vt no. gl. & doct. in l. diem proferre. ſ. ſtari. ff. de arbit. Septimò, vterq; facit litem ſuam, malè iudicando. l. pen. C. de pac. vbi eſt caſus ſing. Vnum tamẽ aduertas, ꝙ licet arbiter in prædictis caſibus æquiparetur iudici, tñ æquiparatur iudici non habenti merũ & mixtum imperiũ, & ſic æquiparatur minoribus magiſtratib. vt no. glo. in d. l. nõ diſtinguemus. ſ. de libera. Octauò, vterq; põt mulctare ad pœnam applicandam parti, vt no. gl. Bar. & Bal. in d. l. nõ ex omnib. Et ẽt aduerte, ꝙ qñ arbiter de neceſſitate iuris eligitur, vt in cauſa ſuſpicionis, & in c. cum ſpeciali. de offi. deleg. eſt iudex
5 delegatus. l. fi. vbi eſt caſus. & ibi Bar. C. de iud. ¶ † Differunt in pluribus, ſm doc. Primò, ꝙ iudicium redditur in inuitũ. l. inter ſtipulantẽ. ſ. 1. ff. de verb. obl. & cõpromiſſum in volentem. l. 1. ff. de arb. Item corã iudice contrahitur eremodicium. l. & poſt. ſ. fi. ff. de iud. non corã arbitro. l. 2. C. de arbi. Tertiò, non cognoſcit arbiter de pœna compromiſſi. l. quid tñ. ſ. fi. de arbi. niſi ſm formam ſingularẽ. Bart. ibi, quã tene menti, licet Bal. contrariũ tenuerit in l. 1. C. de his quæ pœ. no. ſecus in iudice. l. ſocietatem. ſ. arbitrorũ. ff. pro ſocio. Quartò, ex laudo de iure antiquo non dabatur actio. l. 1. C. de arb. hodie ſic, ſi fiat compromiſſum, ſm l. cũ antea. C. eo. tit. de arbit. ſecus ſi ex ſententia iudicis. l. actori. C. de rebus credit. & iureiur. Quintò, quia ſententia arbitri, etiam ex cauſa, ſui natura famoſa, non infamat. l. quid tamen. ſ. ſi arbiter. ff. de arbi. & eſt tex. no. in l. quid ergo. ſ. ex cõpromiſſo. & ibi vide Bart. ff. de infa. vbi eleganter dicit, quòd ſi ex forma ſtatuti ſententia arbitri meretur executionem, vt ſententia iudicis, tunc infamaret, quia ſententia dici poteſt, & ex ea oritur actio, ſed ſententia iudicis ſemper infamat, ſi cauſa ſit famoſa. l. 1. & l. ictus. ff. de infa. & l. infamẽ. ff. de pub. iud. Sextò inſtantia iudicis trãſit in hæredem. l. ſi eum hominem. & ibi latè Bart. & Ang. ff. de fideiuſſ. & non inſtantia arbitri. l. diem. ſ. 1. ff. de arbi. quod eſt verum, ẽt ſi in cauſa ſit concluſum, & per arbitriũ iam eſſet determinatũ in mẽte, quid facturus, vt ibi no. Bar. & Ang. de Aret. ſuper Inſtit.

Bal. allegat Inn.extra,de arb.c.ex parte.& vide Fl.in d.§.1. ¶ Tu
addas alias differentias. Primò,ꝙ ſi ſtat per iudicem quominus
in cauſa procedatur,non currit inſtãtia ipſo iure,ſm gl.in l.ſed
& ſi prætoré.in prin.ff.ex quib.cau.ma. ſecus ſi ſtat per arbitrũ.
l.ſi cum dies. in prin.ff.de arb.Secundò,morte arbitri finitur cõ
promiſſum,& eius iſtãtia.l.ſed & ſi interpellatus.§.fi.& ibi no.
ff.de arb.ſecus in iudice.l.mortuo.ff.de fideiuſ. Tertiò,clericus
vel ſacerdos non poteſt eſſe iudex in actibus ſæcularium.l. repe-
tita. cum ibi no.C.de epiſc.& cler.& tñ poteſt eſſe arbiter. iuxt.
l.non diſtinguemus.§.ſacerdotio.ff.de arb.Quartò,coram arbi-
tro non habet locum reconuentio.d.l. nõ diſtinguemus. §. itẽ ſi
quis.& ibi gl.& Bal.qui allegant.l.ſi de meis.in prin.eo.ti.& al-
legãt caſum in d.c.dilecti.eo.ti.ſecus in iudice,vt l.fi. & in auc.
& ꝯñr.& ibi hoc no.Bar.io. C.de ſen. Quintò,iuriſdictio iudicis
poteſt prorogari, ẽt tacitè. iux.l.1.& 2.ff.de iudi. ſecus in arbi-
tro,ut eſt caſus in d.l.non diſtinguemus.§.itẽ ſi quis. Sextò,ſi iu
dex recuſatus,vt ſuſpectus ultra procedat, proceſſus eſt ipſo iu
re nullus.l.5.C.ſi qua pręd.pote.& not.Bar.in l.quia poterat.ad
Treb. ſed nõ ſic in arbitro, quia proceſſus tenet,licèt obſtet ex-
ceptio.d.l.non diſtinguemus.§.cũ quidam.Septimò,re euicta ꝑ
ſnĩam arbitri, non datur euictio, ſecus ſi per iudicé.l.ſi dictum.
a §.1.iuncta l.non tñ.ff.de euic.Octauo,[a] arbiter non põt mulctã
extraordinariã applicandã fiſco indicere, ſe iudex ſic, ſi eſt de
maioribus magiſtratibus.d.l.nõ ex oĩbus.& ibi gl.Nonò,maior
17.ann.minor 20. de conſenſu partium ẽt ab inferiore à princi
pe põt iudex delegari.c.cum vigeſimũ annũ. extra, de offi. del.
ſed nõ põt eſſe arbiter.l. cũ lege. ff.de arbi. & rõnem differentiæ
vide per Lap.& Io.de Imo. in l.quidã conſulebant.ff.de re iudi.
Decimò,furioſus qui habet dilucida interualla,põt eſſe iudex,
ſed nõ arbiter.l.cum furioſus.iuncta gl.ff.de iudi. Vndecimò iu
dex exequitur ſnĩam ſuam,ſed nõ arbiter, vt no.in l.à diuo pio.
in prin.ff.de re iud.Duodecimò infamis põt eſſe arbiter,ut l.Pę-
dius.& qđ ibi no.ff.de arbi. ſed non iudex.l.2.C.de digni. li.12.
Tertiodecimò,ſnĩa iudicis venalis,eſt ipſo iure nulla.l.uenales.
C.qñ prouo. non eſt neceſ. ſed nõ ſic in ſnĩa arbitri. l.ita demũ.
& ibi gl.ff.de arbi.& rationem dñtiæ, vide per Imo. in l.diuus ff
de re iudi. Decimoquartò, iudex habet iuriſdictionem ſed nõ
arbiter,quia habet tm̃ notionẽ.l.ait prætor.§.1.ff. de re iud. De
cimoquintò,iuriſdictio iudicis ordinarij eſt fauorabilis & extẽ
denda,ut in c.P.& G.de offi.dele.& no.in c. fi. de reſcr.non ſic
in arbitro.l.3.ff.de arb.& in d.l.non diſtinguemus.§. de officio.
Vltimò,ſententiæ arbitri æquæ vel iniquæ ſtari debet.l.diẽ pro-
b ferre.§.ſtari.de arb.quia non põt vel appellari,[b] vel de nullita-
te dici,vel recurri ad arbitriũ boni viri.d.§. arbitrorũ.qđ intel-
ligo verum,niſi compromiſſum ſit, ꝙ de iure debeat iudicare,
quia tunc ſi non iudicat ſm ius , quia abſoluit cõdemnandum ,
non debet appellari,nec recurri ad arbitrium boni viri , ſed de
bet dicere ſnĩam nullã,& ſuper nullitate tm̃ ſe fundare, Ratio,
quia nõ iudicando de iure, nõ ſeruauit formã ſibi datam, ergo
ſnĩa nulla,ita dici: ſingulariter Bar.in d.§.ſtari.& in d.§.arbitro
rum.Et hoc verum eſt, niſi ex forma ſtatuti quis coactus fuerit
compromittere,ſicut cauſæ, cõiunctorũ, qui a ſnĩa arbitri illo
c caſu appellabitur,[c] vt eſt tex.& ibi Bar.in l.ſi ff.a qui.appell.lic.
vel nõ. ſecus in iudice,quia ſemper appellatur,& in magnis &
6 in paruis cauſis.l.& in maiorib.C.de appel. ¶ † In glo.in uerbo,
ſumma. No.ex iſta gl.quæ ſemper allegaĩ ad hoc,ꝙ ſub ſimpli-
cibus cõprehẽditur miſtum ſiue cõpoſitũ. Et ideo ſm Iac.But.
& Bal.hic,facit ꝙ ſi ſtatuto cauetur,ꝙ macellarij ſint immunes
a collectis , & aliquis ſit macellarius & piſcator , ꝙ iſte ẽt erit
immunis.¶ Itẽ inducitur ad uulgarẽ qõnem,ſi qs habet ꝑtãtem
legitimandi ſpurios, itẽ inceſtuoſos,ꝙ ſi quis eſt ſpurius & in-
ceſtuoſus,ſimul legitimari poterit,arg. huius gl.& l.3. in princ.
cũ gl.ff.de verb.obl. ſed Bar.dicit in d.l.2. ꝙ ex benignitate mi-
ſtũ cõtinetur ſub ſimplici,vt eſt caſus in l.ſi ita.in prin.ff.de lib.
& poſth. vbi illud idẽ tenet. vnde cũ legitimatio ꝓcedat ex be-
nignitate principis,late debet interpretari.l.beneficiũ.ff.de ꝯſt.
prin.ſecus in odioſis,ut eſt text. in l.uim paſſam.§.ꝑſcriptione.
cum ibi not.ff.de adul.Item ẽt ſecus eſt de rigore iuris. pro hoc
Bal.hic alleg.tex.in l.quid ergo.§.item ſi alterius.iuncta l.1.§.fi.
ff.de infa.vbi vr̃ innui,ꝙ comprehendatur miſtũ & ſnĩa, & nõ
ex ꝓprio ſignificato, & ſic ex interpretatione quæ non cadit in
ſtatutis,vel pęnalib.& hoc ibi ſequitur Ang.licèt alia rõne, qa
aut ſumus inſeparabilibus,& iudicamus de miſto, ſicut de ſim-
plici,alias ſecus,ut in Auct.de nõ elig.ſecũ.nub.in prin. Sed Io.
Cald.& Io.And.in c.at ſi clerici.de iud.tenent ſimpliciter, ꝙ ta
lis legitimari nõ poterit.ꝑ d.§.præſcriptione. Sed Rap. Cuma.
in d.l.2.dicit,aut talis legitimatio non eſt pręiudicialis,ut quia
fit patre uiuo,eo poſtulante,& tunc late debet intelligi,& com
prehendi caſus miſtus , & ſic non tm̃ ex parte legitimantis. d.l.
beneficium.ſed ẽt ex parte legitimati,vt eſt tex.no.in l. ſi ita fa-
cta.ff.de iniu.teſt.vbi exhæredatio quæ eſt odioſa, facta ſub ſim-
plicibus,comprehẽdit caſum miſtũ,& ideo hoc procedit, quia
per dictionẽ,vel,ibi poſitam,apparet de mente teſtantis,ſi autẽ
eſſet alteri præiudicialis,vt qñ fieret legitimatio poſt mortẽ pa
tris,iuxta no.ꝑ doc.in l.Gallus.§. & quid ſi tm̃ ff.de lib. & poſt.
tunc iſto reſpectu,eſt reſtringenda l.ex facto.ff. de vulg.& pup.
ita intelligatur.d.§.præſcriptione.Sed quidã doc.ſolẽnis.d. Ant.
de Roſe.de Are. in quodã ſuo tract.naturaliũ. in 2. libello,in cã
matrimoniali.ver.ſed iuxta hoc quæro,aliquis habet ꝑtãtem le
gitimandi &c.tenet in effectu quod dixi,ſm Raph. & ꝑ ꝯñs di-
cit,ꝙ ſi hr̃ reſpectus ad conceſſionẽ gratiæ, & tunc latè põt in-
telligi,ſm opi.Bal.& poterit talẽ ſpuriũ inceſtuoſum,& ſic mi-
ſtum legitimare:vnde nemine ꝯ̈dicente,poterit legitimare, ſed
inſpecto effectu legitimationis,odioſa eſt talis legitimatio. pro
hoc facit quod hr̃ in c.2.de fi.presb.& in 6. & ideo non cõpre-
henderetur caſus miſtus in præiudiciũ tertij , & ita intelligatur
opi.canoniſt.arg.no.in l.venia.cũ ſimi.C.de ĩ ius voc.Sed Imo.
in d.l.2.dicit,ꝙ reſpectu legitimationis dẽt latè intelligi, vt eſt
caſus qui decidit iſtam qõnem,in c.qđ dilecto.de cõſan. & affi.
facit d.l.beneficiũ.ſed non in legitimatore, ſiue legitimato.d.§.
præſcriptione.& ita dicit Io.And.in Spe.qui fil.ſint legi.in rub.
Tu aũt dicas,ꝙ ẽt ex parte legitimantis,& legitimati,eſt latè in
terpretanda,qñ non tractatur de præiudicio tertij,ſm opi.Rap.
in gl.in verſi.in rem.ibi,quia rem concomitaĩ,dic, de rei vẽdi.
vtili,vel directa,dicam.ĩ.eo.§.in gl.poſſideat.¶ In gl.fi.dic,me-
lius facit tex.in l.quis ergo caſus.ff de pecul.Sed extra gl.inſtaĩ,
quia actio in rem ſcripta rem cõmittatur,& tñ non eſt realis,vt
ĩ. eo.§. quędã. ſed ſolue vt ibi videbis, quia ius agendi ex reali
oritur ex ipſa re,& ipſi rei competit,& ꝯ̈ ipſam rem, vt hic,& ĩ
ſimili dicimus de ſeruitute debita fundo.ff.de neg.geſt.l.ꝗ alie-
na.§.fi.& dicam.ĩ.§. proxi.& ſic in actione perſonali in rẽ ſcri-
pta,vt d.§.quædã.¶ In gl.per quas.in fi.& in gl.dare.& in gl. fa-
cere.in fi.dic,has gl.ſtatim declarabo.ĩ eo. §.in gl.in verſi. alijs.
7 ¶ In gl.alijs.ibi,nec.n.de his ſupra dixerit.No.ex gl.† ꝙ appella-
tione contractus comprehẽditur quaſi ꝯ̈ctus, tu dic, ꝙ licèt gl.
reprobet iſtam primã,tñ Bar. in l.1.in prin.ff.eo.tenet iſtã quia
reprehenſio gl.hic vr̃ procedere ſm ordinem titulorum poſito
rum in iſto libro,ſed ordo iuriſconſultorum in digeſto eſt ꝯtra,
quia primò ibi ponitur de oblig.ex ꝯ̈ctu.ſecundò de obli.ex ma
leficio,vt l.5.vſq; ad l.ex maleficio.i prin.ff.eo.& poſteà ſequiĩ,
ꝙ dicit de varijs figuris cauſarum, & ponitur de oblig.ex quaſi
ꝯ̈ctu, vel quaſi malefi.d.l.ex maleficijs.§.1.& per totam legẽ. Ex
quo ſequitur,ſm Bar.ꝙ de mente iuriſcõſulti,ibi fuit,ꝙ ex qua
ſi delicto, vel ex quaſi ꝯ̈ctu ſint ex varijs figuris cauſarũ No.er-
go ſm Bar.ꝙ appellatione ꝯ̈ctus, non venit quaſi cõtractus.For
tius dico,quia etiam ſm ordinem Imperatoris, hic non cõpre-
henditur quaſi contractus appellatione ꝯ̈ctus, alias non fuiſſet
neceſſariũ ꝙ poneretĩ titulus de obligationibus ex quaſi cõtra-
ctu,nec de oblig.ex quaſi malefi. & illam ſnĩam hic ſequiĩ Bal.
alle.tex.in l.ex contractibus.ff.eo.quod facit ad no.in auc.ſacra
menta. C.ſi aduer.ven.vbi ſtatutum loquens in ꝯ̈ctu,trahitur ad
quaſi contractum,vel ad contractũ impropriè.qđ doc.ibi intel
ligunt procedere ꝑꝑ periculũ iuramenti,alias ſecus, quia illud
eſſet ex extẽſione,& nõ ex ꝓprio ſignificato, qđ nõ habet locũ
in pęnalibus,vel odioſis.l.quicquid aſtringendæ.ff.de ver.ob.fa
cit l.oẽm.cũ gl.ff.de iu & l.Labeo.la 2.& qđ ibi Bar.ff.de verb.
ſig.& l.epiſtolã.ĩ prin.ff.de pac.cõiũcta.l.rũ nſlẽdimus.§. pe.ff.
de fideiu.tu.& l.de ętate.§.ꝗ iterrogatus.ff.de iterrogato.actio.
¶ Et ſic etiam facit, ſi ſtatuto cauetur ꝙ mulier non poſſit con-
trahere ſine certa ſolennitate , an ſine dicta ſolennitate poterit
quaſi contrahere? certe ſic.l.apud Iulia.§.fi.& ibi Bar.ff.ex qui.
cau.in poſ.ea.de quo etiam per Bar.in l.more.in prin.ff.de acq.
hær.& per Bar.Ang.& Imo.in l. nutu.§.1. eo.ti. ſecus ſi ſtatuto
dicatur,ꝙ ſine dicta ſolennitate non poſſit ſe obligare,quia tũc
non poterit adire hæreditatem, vel alias quaſi contrahere,cum
ex eo obligaretur. ſupra de oblig. quæ ex quaſi contractu, per
totum.

ADDITIONES.

a Octauò. Adde nonum ꝙ ſicut præſumitur pro ſententia iudicis, ita pro ſen-
tentia arbitri,& etiam arbitratoria, ſecundum Io.de Anania,in conſi.25.qui
etiam alleg. Dyn in conſi inci.Tholomeus.

b Appellari.adde ꝙ appellatur ab arbitro iuris l.cũ ſpeciali.C.de iud & I c ab
arbitris,de offi dele in 6.itẽ in vno caſu.l.arbitro ſi ꝗ ſatiſ cog.ſecundũ vnã
lect.itẽ in caſu quẽ ponit Bar. in l.nemo poteſt de leg.1.ita dicit Ro.in cõſi.
227 de iure vero Canonico ſnĩa arbitri poteſt per ſuperiorẽ corrigi & emẽda
ri,vt in c.2 de arb. dũ tñ infra decem dies fuerit reclamatũ.ita Ro.vbi ſupra.

c Appellabitur.Adde ꝙ voluit Petr de Anch.in conſi.70.pro declaratione,&c.

totum.ita dicunt doc.in d.loc.¶In ea.gl.ibi, de act. & oblig.l.1.
8 in princ.no.ex gl. ꝙ † condictio furtiua dicitur ex varijs figuris
cauſarum deſcendere.Idem notauit in d.l.1. in princ. & in d.l.ſi
pro fure.§.1.ff.de cond.fur.Sed in dict.loc.Bar. & doc.damnant
glo. immo condictio ſurtiua eſt ex maleficio.l.ſi ambo.§.1.ff.de
compenſa.& l.ſi mulier.§.fi.ff.rer.amo. & hoc vr̃ ſentire quędã
gl.interlinearis.in l.ſi ſeruus quẽ.in verbo non hr̃.ff.de act.emp.
Dicunt tñ,ꝙ eius natura effectualiter eſt variè figurata d.l.ſi ꝓ
fure.§.1.licèt ſi tu velles ſubtilizare,poſſes dicere,ꝙ d.l.ſi ambo.
§.1.nõ probat id ad qđ allegatur, immo innuit expreſsè cõtra-
rium,nã ibi ponitur regula, ꝙ quoties ex maleficio oritur actio
pecuniaria,põt fieri compenſatio,& ponitur exemplũ in actio
ne furti,poſtea ibi,in verſi.idẽ eſt,ponitur extenſio qñ cõdicitur
ex cauſa furtiua, ergo non comprehenditur, condictio furtiua
ſub illa regula,ꝙ actio q̃ oritur ex maleficio &c. aliàs non fuiſ-
ſet neceſſarium ibi dicere,per modum extenſionis. in verſi. idẽ
eſt.nec ẽt d.l.ſi mulier.in fin. probat, quia ibi dr̃, ꝙ actio rerum
amotarum deſcendit ex delicto,& tñ non finitur anno,ſicut nõ
finitur condictio furtiua,& ſic non ſequitur neceſſariò, ꝙ cõdi
ctio furtiua ſit ex delicto,vt actio rer.amo.licèt non tollatur an
no,ut non tollitur condictio furtiua, & ſic in hoc.tñ æquipa-
rantur. Quapropter Saly.licèt iſta non dixerit in d.l.ſi pro fure.
§.1.tenet,ꝙ etiam reſpectu originis,ſit ex varijs figuris cauſarũ,
ex eo,quia cauſæ perſonalium actionũ,ſunt delicta vel contra-
ctus,vel quaſi, vt hic. cauſæ verò realiũ ſunt ius dñij vel quaſi,
vt hic, ſi ergo inuenitur aliqua actio hñs vtrunq; pro ſua cã,ha
bemus eam dicere naſci ex varijs figuris cauſarum, ſed ꝯdictio
furtiua eſt hmõi,igitur &c. quod patet, quia ex parte rei cauſaẽ
ꝑꝑ delictũ,ita intelligatur gl.in d.l.ſeruus quem. ex parte acto-
ris cauſatur ex dñio vel quaſi.l.1.ff. de cond. fur. ergo naſcitur
ex varijs figuris cauſarum. Dic tu,ꝙ etiam datur ꝯ̃ hæredem, ẽt
de eo quod ad hæredem nõ peruenit,vt d.l.ſi pro fure.§.1. licèt
9 regulariter ꝯ̃,vt in l.1.ff.de priua.delic.& ibi Bar. ¶†No.ergo ex
tex.& gl.formam libellãdi in actionibus perſonalibus, quia in-
tendo aduerſarium ſi eſt in dando mihi dare oportere, qñ aliqs
eſt obligatus ex ꝯctu,vel quaſi,delicto,vel quaſi,vel ex varijs fi-
guris cauſarũ,ut hic.Tu aũt generaliter & vniuerſaliter,in uno-
quoq; libello ſiue in rem,ſiue in perſonã,aduertas,ꝙ ſicut apud
logicos argumentum conſiſtit effectualiter ex tribus.ſ. maiore
propoſitione,minore,& cõcluſione.ut dixi ſ.in princ. ita unuſ
quiſq; libellus effectualiter ex tribus cõſiſtit.ſ. ex narratione fa-
cti,& eã,quæ eſt loco minoris ꝓpoſitionis, ex qua minori pro-
poſitione neceſſariò ſequitur concluſio argumenti,ita ex dicto
medio concludendi, neceſſariò ſequitur ipſa concluſio libelli.
de quo dicam ĩ.proxi.§.de quo dicit Bar.in l.ſi prius.ff.de nou.
ope.nun.verſi.5.opp.confeſſoria debet proponi &c. oportet er
go,ꝙ factũ narretur, ex quo reſultare poſſit aliqua actio, & ſit
cã remota inferatur,& inſit mediũ concludendi, & demũ con-
cludatur. ¶Primò dixi,ꝙ requiritur ꝙ factũ taliter narretur,nã
debet tale factum & cã narrari,& ita congruenter, ꝙ ex eo poſ
ſit reſultare actio, aliàs ſecus, vtputà, qa nõ debes dicere, peto
a à te decem, quia Rex eſt in Francia,[a] nã ex illo facto , & ex iſta
cã mihi non datur actio ꝯ̃ te,ita dicit gl.& doc.in l.1.in princ.ff.
de eden.unde debet narrari,qualiter uendidi tibi librũ. Secun-
dò dixi,ꝙ oportet ꝙ inſit mediũ concludendi,vtputà, in actio-
ne ex empto,quia dices, qm̃ vendidi tibi librum pro decem, &
tradidi, & pretium non ſoluiſti mihi. l. Iulianus. §.offerri.ff. de
act.emp. ¶In actione ex locato dicas, quia locaui tibi domũ ꝓ
uno anno,pro decem,& habui penſiõnẽ pro tp̃e.l.ædem.C.loca.
¶In actione neg.geſt. dicas, ꝙ vtiliter geſſi negotia tua,vel vti-
liter gerendo negotia tui abſentis,expendi in eis centum.¶Itẽ,
qñ agitur ex ſtipulatu,debes dicere,quia eſt certum,qñ certum
deducitur,uel econtrà dicas,quia eſt incertum,qñ incertum de
ducitur ad cognoſcendũ,utrum agas ex ſtipulatu,vel certi con
dictione,ſupra de verb.obl.in prin.¶Item in cõdictione indeb.
debes in medio concludendi dicere, & ignoranter ſolui,ita ele
ganter dicit Bar.in d.l.ſi prius.in d.verſ.5.oppo.& in l.certi con
dictio.in prin.ff.ſi cert.pet.& in l.interdum. poſt medium.ff. de
10 cond.inde.& dicam ĩ.proxi.§.quod no.¶†Dixi etiam ꝙ requi-
ritur cã,dicas ſufficit cauſę remota, vtputà, vẽdidi ꝓ decẽ, licèt
proxima non apponat, licèt eã proxima in libello ẽt poſſit ap-
poni,videlicet,ad quæ decẽ de præſenti es mihi obligatus, quia
b ſatis eſt,quòd libellus p̃ſumptiuè[b] cõcludat. l.oẽs.§. Lucius. &
ibi Bar.ff. quæ in frau. cre. qđ qualiter intelligat,dic,vt ibi dicã
ĩ.eo.§.item ſi quis in frau.circa prin.& ſic ius pręſupponit, ꝙ ſi
vendidi & tradidi tibi librum, & tũc fuiſti obligatus ad pretiũ,
quod de præſenti ẽt ſis obligatus.ar.l.ſiue poſſidetis. cũ ibi not.
C.de proba.ita dixit Bar.in l.1.in prin.ff.de eden.& Cy.Bald. &
Sal.& oẽs,in l.edita. C.de eden.& vide omnino Bar.in l.& an eadẽ.
§.actiones.ff.de excep.rei.iudi.¶Et aduertas,ꝙ qñ cauſa expri-
mitur proxima vel remota,oportet , ꝙ nõ habeat vim alicuius
negationis,vtputà,dico,qđ mutuaui tibi centum,& ſic non ha
bet annexã negationem circa obligationem, & ſic cauſam ꝓxi
mam,ſecus ſi haberet negationẽ annexam circa obligationẽ,vt
ſi dico,peto centum quæ mutuaui,& ad quæ fuiſti mihi obliga-
tus,& non addo verbũ,es obligatus, nam tunc includeretur ne
gatio,nec iſto caſu ſufficeret talis expreſſio,quia non concludi
tur qđ de pręſenti ſis obligatus,ita no.Cyn.& ibi doc.in l.edita.
11 in 3.q.prin.C.de edẽ.& no. Bar.in l.certũ.§.1.de cõfeſ. ¶†Quar
c tò dixi,ꝙ requiritur concluſio,[c] per quam concluditur ꝯ̃ partẽ
aduerſam ad dandum ſibi vel faciendum,prout narratũ eſt, ſe-
cus eſt in officio iudicis,quia iudici cõcluditur,vt ſupra dixi in
12 prin. ¶†Vnũ tñ aliud cõiter ſolet apponi in libellis,ante ipſius
libelli cõcluſionem immediatè,quod eſt ſuperuacuũ,videlicet,
pluries amicabiliter interpellatus,dare vel facere recuſauit &c.
Nam iſta,& ſimilia ſunt in libello ſuperflua, quia interpellatio
extra iudicium ex vrbanitate fit.l. quidam hyberus.in prin.ff.de
ſer.vrba.pręd.& ibi Flo. & l.ſi debitores.& ibi doc.C.de pig.niſi
qñ vellem dicere,ꝙ prius erat in mora, vt de caſu ſi: obligatus,
& dies nõ erat obligationi appoſitus.iuxta.l.ſi ex legati cauſa .
de verb.obl.vel vt cucurriſſe intelligãtur vſuræ,vel aliud quod
conſequi poſſet ex mora,vt l.quod te.cum materia.ff.ſi cer.pet.
13 & l.mora.ff. de vſu. ¶†Vnum aliud additur cõiter Bononiæ, ꝙ
etiam eſt ſuperfluum, immo nociuum,quia inſtruis aduerſariũ
de ꝓbationibus tuis, videlicet,quia dicunt,& prędicta fuit con
feſſus pluries in præſentia teſtium fide dignorum &c. nam hoc
non eſt neceſſe exprimi,quia ſi probares poſteà dictam confeſ-
ſionem extra iudicium,ẽt ſi non diceretur hoc in libello, debe-
d ret ſequi condemnatoria , quia confeſſio partis legitimæ[d] etiã
extra iudiciũ,eſt probata probatio,vt no.Bald.in l.Deo nobis.
in prin.C.de epiſc.& cle.& no.idem Bar.in l.admonendi.de iu-
reiur.facit quod no.gl.& ibi doc.in l.ictus fuſtium.de infa.& in
l.capite.& ibi Bar.ff.de adul.facit ꝙ no. Bar.in ſimili.in l.eos. in
prin.ff.de fal.& ſis tu ſemper cautus vt perſonas,res, locum, &
tempus deducta in libello debeas ad minus duabus demonſtra
tionibus declarare,vt l.forma.in prin.& ibi Bar.ff.de cenſi. & l.
ſi qs in fundi vocabulo. & ibi gl.& doc.ff.de leg.1.& in l.ſi in rẽ
aliquis.in prin.ff.de rei vend.& no.plenè Bar. in l.demõſtratio.
in prin.ff.de condit. & dem.niſi eſſet talis res, vel perſona, quæ
eſſet ſingularis, vt gallopreſſus, vt no.gl.in l.hac conſultiſſima.
14 C.qui teſt.face.poſ.¶†Forma ergo tu ſubſtantialiter & neceſſa
rio libellum in qualibet actione perſonali,ponendo exemplum
in ſpecie,in actione ex vẽdito hoc modo,videlicet.Coram no-
bis dño poteſtate Bono.&c.quia iudici libellus eſt edendus.l.1.
in prin.cum ibi no.ff. de eden. proponit Titius Caij de Renica-
ſtello dicens,ꝙ vendidit Sempronio Martini de Aſinellis vnum
digeſtum vetus more nouiſſimo coopertum corio albo, cũ ta-
libus & talibus ſignis pro decem ducatis, & dictum digeſtum
vetus eidem tradidit,nec pretium prædictum recepit,quare di-
ctus Titius petit per vos dñm poteſtatem dictum Sempronium
condemnari, & condemnatum cogi, & compelli ad dãdum &
ſoluendum ſibi quãtitatẽ prędictam dictorum decẽ ducatorũ.
& eſt libellus perfectus. Aduertas tñ,quod vtile eſt ſemper ap-
poni illam clauſulam generalem,videlicet, ſuper quibus omni
e bus & ſingulis peto ius & iuſtitiã[e] mihi miniſtrari,vt in c.2. &
15 ibi doc.extra,de ord.cog.¶ † Et ẽt eſt vtile addere,nõ tm̃ dicto
modo,ſed etiam omni alio meliori modo quo fieri põt.de qua
clauſula vide Imo.in l.ſi cũ nulla.ff.de re iudi.& de virtute hu-
16 ius clauſulæ, iuſtitiam miniſtrari &c. dicam infra. ¶ † Item eſt
neceſſarium & vtile,quod apponas vnam aliam clauſulam, vi
f delicet,non aſtringens[f] ſe ad probandũ non neceſſaria, de qua
in l.habebat.& ibi Pau.de Caſtr.& Angel.ff.de inſtitoria.& per
Bar.& alios in l.diuus.ff.de re iud.aliàs aũt niſi actor apponeret
dictam

ADDITIONES.

a Francia. Adde Bar.in l.edita.C.de eden. ſi tamen in libello ſint duæ cauſæ.
& vna ſubſtentabilis.& alia non, ſubſtentatur libellus ex cauſa ſubſtentabili.
c. licet tamen. extra de proba.l.appellante.ad fi.de appel.Rom.conſ.105.
b Præſumptiuè. Adde Rom.conſ. 105.
c Concluſio.Ideo dicit Ang.ꝙ nõ inſpicitur qđ narratur,ſed qd cõcluditur,&
ꝙ cõcluſio attẽdatur,tenet Ro.cõſ. 132. ſi tñ in cõcluſione libellus ſit in par-
te ineptus,& in parte aptus,ſubſiſtit in parte apta, de quo vide Alex.ꝯſ.132.
d Legitimæ . Confeſſio etiam geminata facta extra iudicium abeunte parte,
habet vim confeſſionis legitimæ,ut uoluit Rom.conſi.246. & 290.
e Et iuſtitiam. Hæc clauſula eſt tantæ efficaciæ, quòd licèt fuerit cõcluſum ſup
uno articulo ex pluribus narratis,tamen iudex poterit ſuper omnib.iudica-
re.Pau & ſcrib.in c.2.extra,de ordin.cog.& ita pluries obtinui.Ant. Caius.
f Non aſtringens.De hac clauſula.uide Alex.conſ.121.& 61.2.lib. & 6.3.lib.

dictam clauſulam, omnia deducta in libello per modũ ſubſtan-
tiæ, ſiue per modum cauſæ, ſiue per modum qualitatis principa
liter, vel incidenter, ẽt ſi directò non facerent ad cauſam, debe-
rent probari. l. actor. C. de proba. & d. l. diuus. cum gl. & Bar. ibi
dem. ſecus in reo, quia non eſt neceſſe, ꝙ in ſuis defenſionibus
illam clauſulam apponat, quia põt vti pluribus ẽt contrarijs ex
ceptionib. vt in c. nullus plurib. & ibi Dy. de reg. iur. in 6. fortius
dico, qđ etiam ſi reus aſſumat in ſe, & ſponte & expreſſè onus
probandi, & non probauerit, nõ tñ debet cõdemnari niſi actor
probauerit intentionem ſuam, vt l. qui accuſare. C. de edẽdo. Et
17 ita no. gl. & ibi Flo. in l. circa. ff. de proba. ¶ † Additur ẽt in libel
lo, & petit expenſas &c. nam niſi hoc dictum fuerit, licèt iudex
poſſit ex ſe in expenſis victum condẽnare, quia emerſerũt poſt
lit. conteſt. vt l. ędiles. §. item ſciendum. ff. de ędil. edic. non tñ te
neretur victori ad intereſſe, ſi non faceret condemnationem ex
penſarum non petitarũ, quia iſtud officium reſpicit priuatã
vtilitatem, licèt gl. in l. fi. C. qñ prouo. nõ eſt neceſ. teneat cõtra-
rium, & malè, ſm doc. ibi. ita dicit Dyn. & Bar. in l. 3. §. hoc aũt
18 iudicium. ff. de dam. infe. verſi. 5. quærit Dy. &c. † Non aũt eſt ne
ceſſe ꝙ exprimas in libello merè ciuili, locum & tempus cele-
brati ꝯtus. vt probatur in ca. Abbate ſanè. de re iud. in 6. & no.
Bar. in l. 1. in princ. ff. de eden. nam ſemper intelligitur expreſſus
locus, & tempus, ꝙ vtilius eſt ipſi actori. l. datio. §. ſi per vẽdito-
a rem. ff. de act. empt. & ibi Bar. niſi eſſet cã quæ infamaret, [a] quia
tunc locus & tempus ſunt exprimẽda, vt l. prætor. in prin. ff. de
iniu. & ibi Bar. & idem no. Bal. in d. l. edita. verſi. quærit an ergo
tempus &c. vbi dicit, ꝙ licèt in libello exprimere non tenearis,
tñ in probationibus debet probari tale tẽpus obligationis, qđ
eſſet ante lit. conteſt. ratio eſt, per l. non põt videri. ff. de iud. nec
requiritur ꝙ ꝑ ꝑ determinatum tẽpus, ſm Io. And. in d. c. Abba
te ſanè. quod tene menti, ac etiã non eſt neceſſe, ꝙ nomen actio
nis in libello exprimatur, ut ĩ c. ſicut. & c. examinata. & ibi doc.
extra, de iud. & diſputãt gl. & doc. in d. l. 1. in prin. ff. de eden. &
doct. in d. l. edita. ſed tantummodo requiritur ꝙ factum taliter
narreť, ex quo in ſpecie reſultet aliqua actio. ſi aũt actio expri-
meretur, & ineptè, factum tñ fuerit rectè narratum, nõ nocet:
ita dicit Inn. & doc. in d. c. examinata. & Bar. in d. l. 1. in prin. &
in l. inſulã. de præſcri. uer. & doc. in d. l. edita. Ratio aũt eſt, qa ſi
ſine expreſſione actionis procedebat libellus, ergo eodem mo
do ſi exprimať, & male. arg. l. unicę. §. 1. C. de rei uxo. act. & hoc
uult gl. no. Bal. & Ang. in fi. l. uinum. ff. ſi cer. pet. ubi dicunt, ꝙ in
caſibus in quibus non requiritur libellus, ut eſt in iudicijs exe-
cutiuis & ſummarijs, iuxta d. c. ſæpe. de uerb. ſign. ꝙ ſi fiat libel-
lus ẽt inepte, nõ nocet, & ſic uides ex prædictis, ꝙ primò debes
petere ꝙ cõdemnetur, q̃ ꝙ petatur, ꝙ compellatur, & ſic ante,
19 q̃ petatur executio. ¶ † Quid aũt ſi primò peteres cogi & com-
pelli ad dandum & ſoluendum antequã peteres cõdemnari, an
procedat libellus? & Bar. in l. 1. C. de exec. rei iud. & ibi doct. &
Bar. in l. ſi cum nulla. ff. de re iudi. tenent, ꝙ non, per d. l. 1. quia
non debet inchoari ab executione, ſecus tñ dicunt, ſi in eodem
libello dicatur, peto cogi, compelli, & ad prędicta cõdemnari,
quia ordine intellectus & non ſcripturæ uř primò peti cõdem
nari. ar. l. talẽ. ff. de hære. inſt. bene facit ſupra de inutili. ſtip. §. itẽ
ſi quis ita. & qđ ibi ſcripſi. & tu teneas, licèt Raph. & Io. de Imo.
in l. in ſumma. in princ. per illum tex. ibi, dum dř, ſolui iuſſit uel
præſtari &c. & iudex ait ſolui ꝙ petitum eſt &c. qui tex. optime
facit pro eis qui dicunt, ꝙ etiam qñ ſimpliciter petitur cogi, &
compelli, & nõ addatur, & cõdemnari, procedere libellus. Ra-
tio, ſm eos, quia eo ipſo, ꝙ porrigit libellũ, uř tacite proteſtari
ꝙ ordinariè procedatur, cognoſcatur, & decidatur, arg. in auct.
offeratur. C. de lit. ꝯteſt. & auct. libellum. eo. ti. Sed pro opi. Bar.
multum facit qđ no. ſingulariter Bal. in l. 2. C. de execu. rei iudi.
ubi dixit, ꝙ ex concluſione cõprehenditur, an executiuè uel or
dinariè poterit procedi, & ſic in inſtr̃o guarentigiato quod ha
bet executionem paratam ex ſtatutis, ſi petijt condemnari non
b executiuè, [b] prout ex natura dicti inſtr̃i, etiam ordinariè proce-
detur. ¶ Secũdò pro hoc facit elegans dictum Bal. qđ ſequitur
Ang. & Imol. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. ubi dicit, ꝙ
20 † diſpoſitio teſtatoris, licèt naturaliter habeat eandẽ charitatẽ
ad neptem, ſicut ad nepotem, tñ de vtroq; diſponendi, uř regu
laſſe diſpoſitionem ſuam more ſtatutorum, quibus mares fęmi
nis præferuntur, ſed in caſu noſtro ſea diſponit, ꝙ ab executio
ne nõ inchoetur, igitur &c. pro hoc facit quod infra dicam, in
fi. ¶ Poſſet tñ opi. dñorum meorum ſaluari, ſi in narratione mo
do aliquo apparet de intentatione libellantis, ꝙ vellet ẽt ꝯdẽ-
nari, & in fi. libelli ſubijceret illã clauſulam, petens in prædictis
iuſtitiã miniſtrari &c. qa ſm Cal. & Ant. de Bu. in d. c. 2. de ord.
cog. ſuper oĩbus narratis vř fieri petitio & concluſio. Vnde di-
cũt, ſi narretur petitorium & poſſeſſoriũ, licèt in altero tñ fiat
concluſio libelli, tñ ſuper vtroq; põt fieri condemnatio virtute
illius clauſulæ, per illud cap. qđ eſt valde ſingulare in practica.
21 ¶ † Sunt tñ aliqui, & maximè in criminalibus, qui addunt in cõ-
cluſione libelli, videlicet peto dictum Sempronium condemna
ri, ſm formã iuris & ſtatutorũ Bono. pro quo bene facit l. 2. C.
quemad. teſt. ape. ibi, ſm leges, moreſq; locorum. Sed ſi aliter fa
cere põt, iſta verba non apponas, quia cũ copulatiuè loquaris,
ſi ſtatuto aliud prouideretur, nam ſm ius cõe, videris intentaſſe
duo remedia ꝯria contra legem, vbi repugnantia. de reg. iur. Si
aũt ſunt conformia, vnum, & non duo remedia debes eligere, l.
qđ in hæredem. §. eligere. & quod ibi no. gl. ff. de trib. & per ꝯñs
incideres in dubitationem, de qua tñ vide determinatum per
Bar. in l. re. amo. act. in fi. ff. re. amo. Aliqui dicunt in cõcluſione,
nõ copulatiuè, ſed alternatiuè, videlicet, peto eũ cõdemnari ſm
c formam iuris aut ſtatutorum [c] Bono. ꝙ an, & qñ procedat, quia
regulariter non procedit, vide Bald. & Raph. & Io. de Imo. in l.
22 Gallus. §. ſi eius qui. ff. de lib. & poſth. ¶ † Solet per aliquos in fi.
libelli addi, videlicet, ſaluo iure addendi, mutandi, &c. quæ clau
ſula non eſt neceſſaria, & nihil ualet, vt no. oẽs doc. in d. l. edita.
& Hoſt. & cano. in c. inter dilectos. extra, de fi. inſtru. quia ẽt ſi-
ne d. clauſula põt corrigi, mutari, & cumulari, vſq; ad lit. cõteſt.
& non põt refectis expenſis, vt eſt tex. cum gl. in l. in iudicio. ff.
fa. erciſ. quod eſt verum, niſi fuerit libellus per aduerſarium ac-
ceptatus in aliqua parte, & maximè in ſpecie, quia tũc amplius
corrigi non põt. l. cum precum. & ibi hoc vult Bald. de lib. cau.
Vnde cautela eſt, vt acceptetur, maximè in ſpecie. qđ facit pro
reo, ne amplius mutari poſſit. ut no. Bal. Raph. & Imo. ĩ d. l. Gal
lus. §. quidam rectè. de lib. & poſth. Sed aduertas, ſm Bal. in d. l.
edita. in repetitione quã fecit Paduæ in ver. Item dubitatur de
illa clauſula, ſaluo iure addendi, uel minuendi &c. ꝙ prædicta
ꝓcedunt, qñ dicit, ſaluo, quia tunc & iſto caſu, ẽt ſi aduerſarius
conſentiat, nihil operatur, quia ad ius ſe retulit proteſtãs, & tñ
(ut dixi) ius non uult ꝙ poſſit mutuari poſt lit. cõteſt. Secus di-
cit Bal. ſi dicat, ſaluo mihi arbitrio addendi & minuendi, &c.
quia iſto caſu non retulit ſe ad ius, arg. l. 3. in rõne ſui. C. de hær.
inſt. quaſi Bald. innuat, ꝙ tali caſu ſi aduerſarius non ꝯdicat tali
proteſtationi, ꝙ operabitur vltrà, q̃ ius ei permittat, & ſic pote
d rit mutare ẽt poſt lit. conteſt. quod ſi eſt verum, eſt ſin. [d] dictũ,
& pro hoc facit quod no. Bar. in fi. de commutatione iud. in l. ſi
finita. §. Iul. circa prin. ff. de dãn. infec. ver. 2. q̃ro, vtrũ in citatio-
ne &c. & in fi. pro hoc facit, quia ex tacito conſenſu, nõ dico ex
preſſo, poteſt remitti iuřm calumniæ. l. 2. §. ſed quia veremur. de
iur. calum. pro hoc gl. ord. in c. de cauſis. de offi. dele. & eſt gl. in
l. 1. de priuil. ſcho. li. 12. Tamen ꝯrĩũ dico & teneo, per l. codicil.
§. fi. cum ibi no. ff. de leg. 2. & l. nemo põt. de leg. 1. & per dictum
Bar. in d. l. hæredes mei. §. cum ita. de quo ſupra dixi, ac ẽt quia
verbum, arbitrium, à iure intelligetur ſm ius, & non ſm merã
voluntatem. iuxta not. in l. ſi ſic. de leg. 1. & in extrauag. ad repri
mend. in ver. videbitur. & in l. 1. ff. de leg. 2. igitur &c. Et tene
menti perpetuò, ꝙ ad duo ſemper in libello eſt aduertendum.
23 † Primò ad mediũ concludendi, ſi eſt aptum, de quo dicam ĩ.
proxi. §. & ad cõcluſionẽ libelli, de alijs intermiſſis parũ ſit tibi
curæ. arg. l. quæ extrinſecus. in prin. ff. de verb. obl. quia medium
cõcludendi, & potiſſimè ipſa cõcluſio, ſunt illa quæ regulã am
pliant, & declarant, & reſtringũt ipſum libellum, ideo illa ſunt
ſemper ponderãda, vt no. Imo. & Cano. in c. ſuper literis. ex̃, de
reſcr. & Bar. in l. Aurelius. §. Sticho. ff. de lib. leg. & idẽ Bar. in l. in
ter oẽs. §. rectè. ff. de fur. & per Cy. in l. nec exẽplũ. C. de fal. & ꝑ
Bar. & doc. in d. l. edita. & per Bal. in l. 2. in fi. C. de pet. hær. Vnde
alibi dixit Inn. non eſt vis quid narretur, ſed quid concludatur.
extra, de ſo. compe. c. cũ ſit. & tex. eſt in c. ex parte. extra, eo. tit. ꝑ
hoc facit optimè quod hř in l. 1. de inoſ. do. ibi, ꝯquerẽtibus &c.
ita dicit Bal. in d. l. & ita. in verſi. ſeptimò principaliter quæriť,
vtrum concluſio &c. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi dico, ago contra Ti-
tium, quia ipſe poſſidet talem domũ hæreditatis meę, ſiue per-
tinentis ad me, tanquam ad eius hæredem & dñm. Quare peto
me declarari hæredẽ & dñm, & Titiũ condẽnari ad reſtituendã

dictam

ADDITIONES.

a Infamaret. Adde Rom. conſ. 191. Ang. conſ. 245 Alex. conſ. 212. 2. lib.
b Executiue. Hinc eſt licet coram conſeruatore, cauſæ ſint ſummariæ ex priui-
legio apoſtolico fauore ſcholaſticorum almæ uniuerſitatis Auenionis, tamẽ
nonnunquam ſeruamus iuris ordinem, prout obſeruari poteſt utroq; liti-
gantium conſentiente. ut not. in Cle. ſæpe. de uerb. ſign. Ant. Calu.
c Statutorũ. Sed qd ſi dicat ſimpliciter ſecũdũ formã ſtatutorũ, an uideať libel-
lans deduxiſſe qualitates delicti, requiſitas a ſtatuto, vide Ro. cõſ. 105. ꝙ ſic.
d Singulare dictum. Adde quòd illud uidetur ſequi Alex. in l. edita. §. 2. dum
dicit Bal. ponit notabilem effectum huius clauſulæ, ſaluo &c. & ad motiua
Ang. cogita, quia facilis eſt ſolutio.

dictam domum,tunc talis ↄcluſio eſt duplex, pp diuerſa media
concludendi,quorũ vnum reſpicit petitionẽ hæreditatis, aliud
rei vendicationẽ hæreditatis, & ideo non procedit, ſi excipiat
ante lit.conteſt.alias ſecus.l.fi.C.de ann.excep. & qđ ibi per gl.
& doc.Si autẽ eſſet vna ↄcluſio,licèt eſſent duæ cauſæ,ſeu media
concludendi,tunc non dr̃ intẽta niſi vnica actio, quæ magis ꝓ-
priè infertur in ſuã cauſam , vnde ſi petit ſe declarari dñm, erit
concluſum in rei vẽdicatione,ſi ſe hæredẽ concludit in petitio-
ne hæreditatis,ita dicit no.Bal.in d.l.2.in fi.de peti.hære. Vnum
tñ addas,nec obliniſcaris,qđ ẽt ſi non petatur condemnari, ſed
ſic dr̃,quod narratur qualiter decẽ ſunt ſibi debita ex cã vendi.
lib.& in fi.libelli concludatur, quare peto declarari actionẽ mi
hi ad dicta decẽ competere,dic, ꝙ procedit libellus ac ſi in ſpe
cie peteret ipſum condemnari, iſte vr̃ caſus in l. ſi finita.§. ele-
24 ganter.ff.de dam.infec.& ibi Bar.Ange.& doc. ¶†Addas aliud,
ꝙ vnuſquiſq; libellus ſuſtentatur , licèt in eo ſint verba impro-
pria,vt in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.1.& ibi Butr.& Bar.& doc.ff.de
torciu.& Bar.& doc.in l.1.in fi.C.de vſufru.& Bar.in l.ſi olei.C.
loc.Bar.in l.ſi prius.de nou.ope.nunc.verſi.2.ↄ̈ hoc opp.ego di
ci &c.quia verba ſemper debent intelligi ſm̃ ſubiectam mate-
riam, d. l.ſed & ſi poſſeſſori.§.1. & idẽ in ſnĩa iudicis, qui debet
eſſe peritus & propriè loqui,vt eſt gl.ſingu.& ibi Flo.in l.& pu
25 to.§.1.ff.fam.erc.¶†Sed vnum tene mẽti perpetuò, qđ qñ igno
ras quæ actio, vel qđ remedium tibi competat, vel qũo debeas
concludere in libello,fortè pp factum intricatum, vel multitu
dinẽ factorũ,vel pp dubietatẽ iuris,ↄſulo,ꝙ factum congruẽter
narres, & demum in cõcluſione nihil in ſpecie petas, nec aliqd
ſpecificum concludas,ſed ſimpliciter in fine libelli dicas, ſuper
quibus oĩbus & ſingulis,peto ius & iuſtitiam miniſtrari ſimul,
diuiſim,copulatiuè,alternatiuè,ſingula ſingulis cõgruè referen
do,& oĩ meliori modo &c.nam talis concluſio eſt tantę impor
tantiæ,quod vr̃ deducta oĩs actio,& omne remedium cõpetens
& reſultans ex narratis d.c.2.de ord.cogn.& qđ ibi doc.qa ſi di
cta clauſula operatur, quod ſuper oĩbus narratis poſſit iudica-
ri,ẽt in ſpecie,qñ aliquo narratorum ſit concluſio. vt dixi ſupra
ſm̃ Cald.& Ant.de But.ergo multò magis,qñ in ſpecie, nõ con
cluditur in aliquo,qđ tene cordi,licèt in d.c.2.Inn.dixerit,ꝙ p
illam clauſulam illud ꝙ eſt minimũ narratorum in libello, ve-
niat in condemnatione.arg.l.ſemper in ſtipulationibus. de reg.
iur.Sed quod ſupra dixi,cõiter tenetur, vt ibi dicit Ant.de But.
Et prædicta procedunt,qñ agitur ↄ̈ vnum tantummodò obliga
tum ,ſi autẽ ſunt plures inſolidũ obligati,ſolet opponi vna clau
ſula, videlicet,proteſtans ꝙ vnica ſolutione & ſatisfactione ple
nariè facta ero contentus,an d.clau.erit neceſſaria, ita ꝙ ſi non
apponatur,libellus & proceſſus vitietur ſi omittatur? vt no. gl.
in auc.hoc ita.C.de duo.reis. & in l.ſi mandato Titij. in §. Pau-
lus rñdit,el 1.ff.mand.vr̃ tea.coniuncta gl.parua in l.1.C.de fi-
deiuſ.Tu dic,de quo per doc.in d.auc.hoc ita. & iſtam partẽ te-
net Bar.in l.ſi pluribus. in prin.ff.de leg.1. & idem voluit in l.3.
§.1.cum ſi.ff.de duo.reis.& hoc ſequitur Bal. & Ang.in l.1.C. ſi
plu.vna ſen.Sed tu teneas ↄ̈triũ,ꝙ immo dictus libellus,qñ agi
tur ↄ̈ plures inſolidum obligatos , ſine dicta clauſula procedat,
& proceſſus , cum imputetur conuentus quare nõ oppoſuerũt
à prin.ita ſingulariter dicit idẽ Bal.in d.l.3.§.1.ver.4. quęro. in
fi.d. ver.Fortius dico,ꝙ ſiue opponatur, ſiue nõ, tenet ꝓceſſus,
& iſtam partem tenet Bal.in d.l.ſi plurib.vbi plus dicit,ꝙ ſemp
d.clauſula ineſt à natura cauſæ intentatæ,& ideo non fuit neceſ
ſarium,ꝙ exprimeretur,& potiſſimè ſi in dicto libello ineſt illa
clauſula: Et prædicta petiji oĩ meliori modo &c.Sed quidam ſo
lennis doc.d.Franc. de Alberg. de Aret. in d.l.ſi mandato Titij.
in §.Paulus.dicit ſimpliciter,ꝙ ẽt ſine d.clauſula,omni meliori
modo &c. vel ẽt ſine illa alia clauſula, petens ſibi ius & iuſtitiã
miniſtrari &c.dictus libellus & ꝓceſſus procedit,quamuis non
habeat dictam clauſulam,proteſtãs qđ vnica ſolutione &c.Cũ
tñ ex natura negotij debeat fieri exactio, vt l.creditor.§.duobus.
ff.mand.pro quo facit d.l.3.§.1. & qđ ibi not.ergo talis omiſſio
non vitiat,vt d.l.qui mutuã.eo.ti.& hoc ſequitur Raph.in d.l.ſi
pluribus. & Io.de Imo.& alleg.pro hoc l. ſi legati ſerui noĩe.de
le.1.& qđ ibi no.pro quo tu allega melius,ꝙ ſi fiat exactio, vni
ca tñ eſt neceſſaria,alias notoria de iure,ergo non fuit opus ap
poni in libello,vt no.in l.ornamẽtorũ. per Bar.ff.de aur. & arg.
leg.Non ob.l.1.cũ gl.de fideiuſ.tu.quia habuit reſpectũ ad exa-
ctionem,quæ non põt fieri ↄ̈ quemlibet inſolidum, non autẽ ha
buit reſpectũ ad formam libellandi,& iſtam partẽ tenet Dyn.in
d.l.ſi plurib.& Iac.de Are.in d.l.3.§.1.qđ no.& tene mẽti perpe
tuò, & ita obtinui anno præterito in ciuitate mea. ¶ In gl.nul-
lo iure.ibi,quia tunc duobus modis accipitur &c.Adde tu,ꝙ ẽt
notauit gl.ĩ.in prin.in gl.magna,ibi, tñ groſsè dici põt &c. vbi
gl.dixit,ꝙ licèt ſit aliqua obligatio in actione reali,non ꝓpria,
ſed largo & groſſo modo accepta.¶ In ea.gl.in fi.dic,quidã dã-
nant iſtã gl.qm̃ actio de peculio eſt in rem.l.quæſitũ.in princ.ff.
de pecul.& tñ ineſt oblig. qđ patet, quia ei accedit fideiuſ.l.fi-
deiuſſor obligari.§.1.ff.de fideiuſ.Sed dic,ꝙ Pet. tenet gl. p iſtũ
tex.ibi,nullo iure &c.& ſic vniuerſaliter negatiuè. Præterea, ſi
eſſet obligatus,non liberaretur ſi ſine ſui culpa deſineret poſſi-
dere l.ſi autẽ.§.poſſidere.ff.de rei ven.Non ob.d.l.quæſitum. qñ
actio de peculio habet matrẽ.ſ.obligationem,& ↄ̈ctum,ex quo
reſultat obligatio ſerui, quatenus reſpicit ipſum ſeruũ, non autẽ
quatenus reſpicit dñm,nec illi obligationi,quæ vr̃ reſpicere do
minũ, accedit fideiuſſor. nec dictæ leges videntur hoc dicere ,
& hoc, habito reſpectu ad ſui originẽ , ſm̃ quã cã oriĩ ex ↄ̈ctu,
& habet matrẽ.ſ. obligationẽ. vt ff.de acceptila. l. an inutilis.§.
filius.de quo dicã.ĩ.eo.§.actiones autẽ,de peculio.quia vr̃ actio
de peculio in perſonã.& ibi coniuncto §.in perſonã.¶ In gl.poſ
ſidere.ibi & bonę fidei emptore.dic,hoc non vr̃ bene dictũ,qa
immo habet tm̃ modò publicianam,vt ĩ.eo.§.ſed iſtæ. & ibi di-
cam,alias ſi haberet vtile dñium, vt dicit gl.præferreĩ dño dire-
cto.l.1.§.1.ff.ſi ager vec. vel emphy.pe. & tñ hoc eſt falſum, qa
regulariter excludiĩ à vero dño.l.pe. & qđ ibi no.gl.ff. de pub.
26 & no.in d.§.ſed iſtæ. ¶†No.in e.gl.in fi.no. & ſigna totã iſtã gl.
quæ requiranĩ ad cauſandũ actionẽ in rem , vnũ ex duobus ex
parte actoris,videlicet,dñium, vel quaſi,alterũ ex parte rei cõ-
uenti,videlicet,poſſeſſio vel quaſi.facit l.1.cũ ibi pleoè no.per
gl.& doc.C.de alie.iud.Tu dic,ꝙ immo rei vendicatio daĩ non
tm̃ ↄ̈ poſſeſſorem ciuiliter & naturaliter,d.l.1.ſed ẽt ↄ̈ poſſeſſo-
rem naturaliter tm̃.l.officiũ.ff.de rei ven. Ac ẽt ↄ̈ nudum deten-
torem tm̃ & habentẽ facultatẽ rei reſtituẽdę, & eſt melior tex.
de mundo in d.l.officiũ.in fi.Quinimmo ẽt ↄ̈ ciuiliter tm̃modò
poſſidẽtẽ,vt eſt caſus in l.cuiuſcunq;.§.1.ff. de vſufruc. & l.3.§.
fi.cũ l.ſeq.ff.ad exhib.& no.gl.& Bar.& doc.in rub.ff. de rei vẽ.
& gl.& Bar.in l Pompo.§.ſi is qui.ff.de acq.poſ.& no.gl.& doc.
in l.1.& 2.C.vbi in rem act.de hoc ẽt vr̃ caſus in d.l.officiũ.ibi,
nec ad rem pertinet,ex qua cã poſſ.&c.ſ.iuſta vel iniuſta.vel ẽt
27 ciuiliter tm̃. ¶†Extra quęro,tpe lit.conte.Titius poſſidebat,po
ſteà,lite pendente deſijt poſſidere,an poſteà ſequaĩ cõdẽnatio?
dic, aut deſijt poſſidere ſine aliqua culpa ſui, & abſoluetur, aut
ſui culpa,& ↄdemnabiĩ,qa perinde hr̃,ac ſi poſſideret.l.ſi autẽ.§.
poſſidere.ff.de rei vend.Et ex eadẽ inſtãtia ſequitur cõdẽnatio,
licèt deſierit dolo poſſidere, vt eſt caſus not.in l.ꝗ ꝗ.§.Iul. de a-
qua plu.arc.& ibi hoc diſputat Dyn.& Bar.& no.Bar. & Bal.in
rub.ff.de rei vend.non tñ talis ſnĩa mandabitur executioni ↄ̈ il-
a lum,in quẽ dolo poſſeſſio eſt trãſlata[a] l.1.§.neceſſariò.ff.ſi ven.
no.mul.in poſ.mitta.& ibi Bar.licèt Cy.ↄ̈,& malè in d.l.1.C.de
28 alie.iud.¶†Quæro,quid econtra,ſi tpe lit.conteſt. reus nõ poſ-
ſidet,poſteà tpe ſnĩæ ferendæ reperiĩ in poſſeſſione? dic,ꝙ ex li
bello ↄ̈ eum formato debet condemnari, vt eſt caſus in d.l.ſi in-
autẽ.§.poſſidere.Sed tu aduocate,ſis ſemper cautus,ut in princi-
pio iudicij, anteq̃ facias porrigi libellũ, facias interrogari reũ ,
vtrum poſſideat,vel detineat talem fundum, cũ velis ↄ̈ eum in
tentare actionẽ in rem,qm̃ menti habere debes,ꝙ ſp cõtra poſ-
ſeſſorem,& nõ ↄ̈ eius authorem agere debes.l.1. cum ibi no.C.
vbi in rẽ actio.niſi dolo deſierit poſſidere,quia tũc in electione
tua erit, ↄ̈ quem agere velis.d.l.1.C.de aliena.iudi.& ibi gl.Cy.
& doc.nam ſi conuentus dixerit ſe poſſidere, poteris poſteà ſe-
curè ↄ̈ eum tanquam ↄ̈ poſſeſſorem, formare libellũ,ſiue in ue-
ritate poſſideat,ſiue nõ,quia ſi nõ poſſidet,in ſui tñ præiudiciũ
hr̃ ꝓ poſſeſſore,cũ ſe liti obtuliſſe videaĩ, d.l.ſi autẽ.in princ.&
l.is qui ſe obtulit.ff.de rei vend. niſi ante litẽ conteſtatam reuo-
cauerit ſuã ↄſeſſionẽ,ꝙ immo non poſſidet,qđ facere põt, d.l.
is qui ſe obtulit.Si autẽ ipſe ↄuentus negat ſe poſſidere,& tũc ſi
verum eſt,ulterius ↄ̈ ipſum nõ procedas.Si autẽ in veritate poſ
ſideat, & tũc actor ſciebat ſe poſſidere, qa poſſidebat p ſe, & per
mendacium dixit ſe nõ poſſidere, tũc actor debet ꝓbare,ꝙ im
mo mentitus fuit,& ꝙ tunc temporis poſſidebat, & ſi conuin-
catur de mendacio , tunc officio iudicis incidenter implorato
per actorem, priuabitur reus ſua poſſeſſione, & transferitur in
actorem, vt eſt caſus no.& ibi gl.Bar.Bal. & Ang.in l.fi.ff.de rei
ven.& eſt melior gl.quæ reperiaĩ in Auc.de trien. & ſemiſ. §. il
lud quoq; in iudicijs.in gl.mag.Et idẽ,ſi ago ↄ̈ te tuo noĩe, & fa
cta interrogatione,vtrũ teneas,tu dicas,ꝙ tenes ꝓ Titio, nomi-
nando Titiũ in dñm,cũ nõ eſſet dñs,nec ꝓ eo poſſidebas,ſed ꝓ
te,tũc cõuictus reus de mẽdacio,ẽt priuaĩ dicta poſſeſſione, vt

dicit

ADDITIO.

a Tranſlata. Adde ut pulchre per Rom. conſ. 196.

dicit Spec.in tit.de primo & ſecundo decre.§. reſtat.ver. quid ſi
nominatus.vt no.Bal.in d.l.fi.quod etiam intelligas verum,niſi
pœniteat ante lit.conteſt.vt no.Bal.in d.l.fi.& in tm̃ de menda-
cio conuictus priuatur poſſeſſione, quia non poteſt opponere
exceptionem dñij,etiam ſi vellet incõtinenti probare, aliàs nõ
puniretur de mendacio ſuo,licèt ſit adipiſcẽdæ poſſeſſionis, vt
no.gl.in d.l.fi.& ibi per Bar. & Bal. & per ꝯñs reus vt mendax,
a omninò de reo actor efficiatur,quod not.[a] ¶ † Vidimus ergo,
29 quæ requirãtur ex parte rei, quid ergo requiritur ex parte acto
ris?& ſm gl.hic,requiritur dñium,vel quaſi.Quid ergo ſi à prin
cipio actor non erat dñs,ſed dñium ſibi ſuperuenit pẽdente iu-
dicio,an ſequatur condemnatio,vel nõ ? & vr̃ ꝙ condemnatio
ſicut ſtatim dixi,in reo,per d.§.poſſidere.Sed tu dic contra,ſm
doc.quid licèt ius ſuperueniens pendente iudicio ipſi reo, ſi in
ſui fauorem peruenerit,proſit ad abſolutoriã. vt no. Bar.in l.1.
& l.fundi.ff.de excep.ſi ſuperuenit ad vtilitatem actoris ipſi reo
proſit,actori condemnatoria.d.§.poſſidere.nõ tñ prodeſt actio
ad dñium ſuperueniens,niſi generaliter propoſuerit actionẽ in
rem,vt quia dicat ſimpliciter dñium,vel quaſi,ad eum ſpectare
& pertinere, & tunc ẽt ſi de præſenti ius ſuperuenerit, prodeſt
d.c.abbate ſanè.de re iu.in 6.Sin autem ſpecialiter propoſuerit,
vt quia dicat dñium ad eum ſpectare ex cauſa emptionis factæ
à Titio,tunc ſm Bar.in l.& an eadẽ.§.actiones.de excep.rei iud.
non prodeſt actori,niſi ius ſuperueniat ex cã de præterito. vt l.
ſi rem alienã.§.fi.ff.de pi.ac.& dixi ſupra in prin.vnde ſi dñium
ſuperuenerit ex cã de præterito,& quæ trahetur retro ante iudi
cium inchoatum,tunc ſufficeret ad cõdemnationem, aliàs reus
deberet abſolui. & ratio prædictorũ eſt, ſm Cy. & Vltramont.
in d.l.1.C.de alie.iud.& ibi Bal. & Sal.& Bald.in d.§. poſſidere.
quia rei vendi.habet duo principia,vnum caſuale, aliud forma
le,circa formale principium ſufficit tempus ſniæ.d.§.poſſidere.
& hoc eſt in reo.Caſuale verò non,immo requiris tempus litis
conteſt.niſi vt dixi dñium eſſet quæſitum ex cã de præterito, vt
ff.de inoffi.teſt. l.ſi mortis.§.fi. & rõ rationis eſt, quia principiũ
caſus eſt actiuum principium,formale eſt paſſiuum, & ex pſo-
na actoris ius metimur, vt eſt opti.tex.in l.1.§.1. & ibi doct.ff. ſi
pars hære.pe.Nec d.c.Abbate. ꝓcedit de iure noſtro,ſed ipſum
ſeruat in foro ſuo,quia tm̃ operatur genus quò ad genus,quan-
tum ſpecies quò ad ſpeciem,& econtra l.ſi duo.ff.de teſt.tu. ita
dicunt Vltramont.in d.l.1.& Sal.in verſi.ſed tunc quæro cũ ſu-
peruenıente poſſeſſione. Sed tu obſerua d.c.Abbate. quia cũ ſit
clara deciſio de iure cano.& non de iure ciuili,illud eſt ſeruan
dum etiã in foro noſtro, vt no.in l.priuilegia.C. de ſac.ſan.eccl.
30 & in c.1.de no.ope.nunc. ¶ † Quæro,tpe libelli dati actor erat
dñs,poſteà deſiit,nunquid poſſit ſequi condãnatio?dic,ꝙ nõ,
ſm omnes doc.quia deficit principium ex parte agentis.l.Iul.§.
ſi quis.& ibi no.& l.tigni.§.fi.ff.ad exhi.& l.ſi ſeruus.ff. de cõdi.
fur.& doc.in d.l.1.quod ego intelligo verum, niſi ſm quod hr̃
in l.cum putarem.& maximè ſm ibi no.per Flo.ff. famil. ercit.
31 ¶ † Quæro ergo,quõ formabitur libellus[b] in rei vendi.dic , ꝙ
b debet demonſtrare rem quam uelit uẽdicare, ad minus duabus
demonſtrationibus, ut ſup.dixi & dicere ſe dñm ſimpliciter, qñ
eſt dñs directò,de iure gẽtium, ut quia ſua manu pinxit tabulã,
uel ſcripſit librum in chartis ſuis,uel ſua aut aliena materia ſpe
cificauit ſpeciem.ut in §.literæ.& in §.ſi quis aliena.ſ.de rer. di.
& quõ quis ſit dñs directò, & modũ probandi directũ dñium,
vide Bar.& doc.in l.rem quæ nobis.ff.de acqui.poſ.uel ſi nõ eſt
dñs directò, ſed utiliter,ut quia ſit emphyteuta,l.1.§.1.ff. ſi ager
uectig.uel emphy. pet.uel quia poſſidet iuſto titulo longo tpe,
quia ex tali præſcriptione acquiritur utile dñium, ut no.glo. &
doc.in auc.niſi tricennalis. C.de bo.mater.& no.Bar.in l. ſi quis
ui.§.dñia.ff.de acq.poſ.& in l.2.ff.de uſucap.tũc ſufficit,ꝙ dicat,
ꝙ eſt dñs dicti fundi,uel quaſi, nec eſt neceſſe ꝙ in libello nar-
ret,qualiter emit talẽ fundum, nec ꝙ uirtute dicti tituli poſteà
poſſedit longo tpe, uel etiam ſi eſt emphyteuta uel uſufructua
rius,qui habet utile dñium,ut hic in glo. nõ eſt neceſſe ꝙ illud
narret,quia ſatis eſt,ꝙ dicat ſe dominum, uel quaſi,ẽt nõ expri
mẽdo cauſam ſui dñij, ut eſt caſus in d.l.& an eadẽ.§. actiones.
& ibi hoc uult Bart.non aũt dicat,ꝙ dictus fundus ad eum ſpe-
ctabat & pertinebat , & ſpectauit & pertinuit, qui fundus fuit
meus,quia ſtatim haberet negatiuam ꝯ ſe, ergo de præſenti nõ
eſt ſuus.ut dixi ſupra in actione pſonali, poſteà dicat,ꝙ dictus
Titius detinet, & ꝙ habet facultatem rei reſtituendæ, & poſteà
concludat in declaratoria fienda ſub hac forma, uidelicet, com
paret Titius &c.dicens ſe eſſe dñm fundi Puterani,poſiti in uil-
la Berbiani, iuxta tales confines, & hoc ſi eſt dñs directò, ſi aũt
eſt emphyteuta,pt dicere, ꝙ iure utilis dominij talis fundus ad
eum emphyteutam ſpectat,& pertinet,ſi uaũt præſcripſerit, nõ
põt dicere , ꝙ talem fundum à Caio emit iam ſunt decem anni
& vltra,& ꝙ virtute dicti tituli a dicto tpe & citra poſſedit di-
ctum fundum præſente aduerſario & reo conuento,per ꝯñs di
ctus fundus ad eũ ſpectat ratione quaſi dominij . ¶ Tu aũt ſem-
per oĩa ſimul,& in genere practicare potes & debes , videlicet,
dico talẽ fundum ad me ſpectare, & pertinere iure directi do-
minij vtilis, vel quaſi, vt dicam ĩ.eo.§.ſed iſtc.& ꝙ Mari.ipſum
detinet,licèt iniuſtè & de eo habet facultatem reſtituendi.Qua
re peto per vos pronunciari,& declarari talẽ fundũ ad me ſpe-
ctare, & pertinere iure directi dominij vtilis, vel quaſi, & iſtud
ſufficit, vt not.in l.ſicut.§.ſi quæratur.ff. ſi ſer.ven.& ibi Bar. &
Bal.& plenè Flo. in l. & diuerſo.§.1. & ibi Bar.ff. de rei ven. &
32 l.Pompo.§.1.& ibi Bar.Bal.& doc.ff.de procu. ¶ † Poſſes ẽt (ſi
velles)in cõcluſione libelli dicere, quare peto me dñm declara
ri directè, vtiliter, vel quaſi,dicti fundi,& idẽ erit effectus, vt in
dictis locis hr̃. Sin aũt velles etiã adijcere (vt cõiter dr̃) videli-
cet, & ſucceſſiuè peto condemnari dictum Mar. & cõdemnatũ
cogi & compelli ad dimittendum , & reſtituendum mihi dictũ
fundum,ẽt iſtud poſſes, ita dicit Bar.in d.l.Pomp.§.1. Et eodem
modo procederet libellus in vnaquaq; actione, ſi non cõclude
rem in actione mea,ſed ẽt concluderem in exceptione aduerſa
rij,& in replicatione mea, vt putà,quare peto te condemnari ad
dictum fundum reſtituendũ, non obſtante pacto de non peten
do,qđ tibi feci,quia econtra tu feciſti pactum de petendo,ita di
cit Inn.in c.ſuper literis.de reſcr.hoc etiam ſentit Bar.in l.2.C.ſi
aduer. rem iud. Et qñ peto declarari dominium ad me ſpecta-
re, vel me dominum declarari,ſequitur etiam ſnĩa declaratoria
dominij, vt dictis iurib.qm̃ ſnĩa debet eſſe conformis libello, vt
33 l.vt fundus.ff.cõi diui.& ibi plenè Flor. ¶ Aduertas † tamen ꝙ
non tm̃ in reali actione, ſnĩa debet eſſe declaratoria, ſed etiã in
perſonali,quia tunc ſi declaratoria ferretur ẽt valeret, ſiue fue-
rit petitum declarari,ſiue fuerit petitum condemnari,quia ſuf-
ficit,ꝙ ſnĩa ſit cõformis libello in æquipollẽti, vt putà, ſi iudex
c dicit declaramus Titium debere Seio[c] decem ex mutuo, vt eſt
caſus in l.quid tamen.§.ſi arbiter.& ibi Bar.& Bald.& Ang.ff.de
arb.& l.ſi prætor,in prin.ff.de iud.& not.doc. & maximè Io.de
Imo.ĩ l.in ſumma.ĩ prin.ff.de re iud.Quinimmò & fortius dico,
ꝙ quamuis non peteres te declarari dominum , vel dominium
ad te ſpectare, ſed ſimpliciter peteres in rei uendicatione Titiũ
poſſeſſorem dictæ rei condemnari ad reſtituendum tibi dictam
rẽ,ꝙ procederet dictus libellus.arg.l.1.ff.de rei vend.& hoc no.
Bar.in l. rem alienã. ver. vidimus ergo narrationẽ libelli &c.ff.
de pig.ac.& vr̃ tex.in d.c.Abbate ſanè. vel ẽt procedit dictus li-
bellus iſto modo , videlicet , dico talẽ fundum eſſe meum iure
dominij vel quaſi, & ex tali titulo ad me pertinere , & ꝙ Titius
detinet,quare peto dictum fundum adiudicari mihi,& dictum
Titium à dicto fundo amoueri.iſte eſt ad literam tex.in d.c.Ab-
bate ſanè.in princ. Et prædicta procedũt,qñ petitur ſimpliciter
34 fundus ſine fructib.† Sin aũt uis ẽt petere fructus, debes cõclu-
dere , condemnari ad reſtituendum dictum fundum vnà cum
fructib.perceptis,& qui percipi potuerũt, & ẽt de percipiẽdis,
quia cum dicti fructus acceſſoriè petantur , ſufficit etiã ſi certa
d quãtitas non exprimatur.[d] ita vult Bar.in l.2.ff.de eden.& Ang.
quem ſequitur Imo.in l.ſi homo.ff.de re iud.& Inno. in c.tanta.
de exceſ.præl.Tu adde,ꝙ poſteà in proceſſu declarabuntur fru
e ctus,[e] & liquidabuntur quantitas.arg.no.in ſimili per Bald.in l.1.
in pe.q.de leg.2.& in l.1. C.de ſen.quę ſine cer.quan.& in l.cer-
ti cõdictio. & ibi gl.ĩ prin.ff.ſi cer.pet.& poſuit ẽt Bal.in l.cũ pa
ter.§.libertis.circa fi.ff.de leg.2.Et probãdo ꝙ fructus percepit,
& quantitatem, vel ẽt petẽdo veſtem , & probando veſtẽ, licèt
nõ probet pretiũ,poterit poſtea iudex ex officio declarare pre-
tium,& valorẽ rerum, vt eſt elegans dictum Bar.cum quo tran
ſit Ang.ibi,in l.ſi id quod ex Pamphila.in fi.ff.de leg.2.licèt Bal.
ibi cõtra,ſed cõiter vidi practicari dictum Bar. per tex.in l.ſed
ſi alius.§.hoc edicto.ff.quod vi aut clam.& ibi ẽt Bar. de quo vi
de Raph.in d.l.ſi id qđ ex Pamphila.in fi.de le.2. Et ſupradictus
libellus,non exprimendo certam quantitatem,ſuſtẽtatur,& do
iure

ADDITIONES.

a Quod no. De prædictis omnibus uide copioſius Rom conſ.69.& conſ.70.
b Libellus. Qualiter formari debeat libellus in rei uend. uide Alex. in conſi.
199.2.lib.
c Seio. Adde Ang conſ.175.
d Non exprimatur. Idem tenet Alex.in conſi.90.in fi 5.lib.
e Declarabuntur fructus. Hodiè verò ſm ordinationes regias illi q fructus per-
ceperunt tenentur deferre ſuos libros & cõputa ſuper dictis fructibus perce-
ptis, facto eis iudici exemplo,& medio iuramento affirmare dicta cõputa
continere ueritatẽ, & tunc habet menſem ad illos ſoluendũ, & ſi uictor uelit
probare maioritatem fructuum, poterit, & alias, prout cauetur in ordinatio-
nib.datis a Villeres cotera ꝛc tenet,ar.97.cum duob.ſeq.Ant.Caius.

iure procedit. ſed idẽ Bar. in d.l. & ex diuerſo.§.ſ.tenet ɔ̃triũ, &
dicit, ꝙ immo vt poſsit ferri certa ſnĩa ſuper fructib. quę ſemꝑ
ferenda eſt certa, iuxta §.curare. & quod ibi no.ĩ.eo. ꝙ fructus
iam percepti ſunt ſub certa quantitate exprimẽdi, ſecus de per-
cipiendis lite pendente, quia illi veniũt officio iudicis.l.ædiles.
§.item ſciendum. ff.de ædi.edic. vt putà, peto fundum cum fru-
ctib. perceptis, & qui percipi potuerunt, qui aſcendunt ad tãtã
quantitatem, & ẽt cum fructibus percipiendis. ita ẽt dicit Cy. in
l.cum propria.C.ſi quis al.vel ſibi. & licèt prima opi. de rigore
iuris fortè ſit verior, tñ ad opi.euitandas, tutius eſt ſequi illam
opi.Cy. & Bar. ita dicit Imo. in d.l.ſi homo. & de hac materia vi
de vltra ſupradicta gl.Bar.Bal.Ang.Raph. & Imo. in l.diuortio.
§.ob donationes.ff.ſol.ma. & Bal.Raph. & Imo. in l.ſi marito.§.
ſi.eo.tit. & per Cy. & doc. in l.certum.C.de rei ven. & Bar.Ang.
Raph. & Imo. in l.ſi filius.§.1.de ver.obl. qđ no. Inno. & Cano.
in c.2.de libe.obl. Ego aũt ſolitus ſum ſemper ſic libellare in fru
ctib. videlicet, peto condemnari ad reſtituendũ dictum fundũ
vnà cum fructib. perceptis a tali tꝑe & citra, qui aſcendunt ad
tantam quantitatẽ, deductis omnib. ſumptib. & ẽt deducta par
te laboratoris, & qui ẽt percipi potuerunt, per quẽlibet diligẽ-
tem virum, qui poſſent aſcendere vſq; ad tantam quantitatẽ, &
ẽt in percipiendis lite pendente, ſi extabunt, alias in eorum ve-
ram æſtimationem, prout de dicta quãtitate fructuum, & eorũ
æſtimatione ꝓbabitur, taxatione veſtri iudicij ſemper ſalua. &
iſto modo libellãdo, oĩs ſcrupuloſitas tollitur, & ita perſuadeo
tibi ꝙ libellare debeas, ne incidas in opiniones doctorũ. Et præ
dicta procedunt in rei vendicatione, vel alio iudicio particula-
ri, vt fructus percepti ante lit. conteſt. non veniãt in iudicio in-
tentato ſuper re, niſi petantur, vt dixi ſupra eo. in prin. quia ve-
niũt noua actione rei vẽdicationis, vel alia, vel officio iudicis,
ſi pendente iudicio percipiãtur, ſecus in iudicio vniuerſali vel
generali, vt in petitione hęreditatis, quia ẽt ſi non fuerint petiti
fructus expſsè in libello, tñ veniũt ĩ dicto iudicio intẽtato, ſiue
añ, ſiue poſt iudicium intẽtatum fuerunt percepti, quia eſt iudi
cium vniuerſale, vt eſt tex. cũ gl. no. in l.item veniũt. §.fructus.
ff.de pe.hær. & ibi doc. & no. in d.l.1. in princ. ff.de eden. & not.
Bal. in d.l.2.C.de pe.hæ. quia dicti fructus augent dictam hære-
35 ditatem. d.§.fructus. quæ oĩa no. ¶ †In gl. dicat. in ſi. dic, ꝙ licèt
reus non teneatur probare de iure ſuo, quia actore non probã-
te, reus abſoluendus eſt, etiã ſi nihil præſtiterit. l.nullo.C.de rei
ven. & d.l. qui accuſare. tñ ſumere põt in ſe onus probandi. l.cir
ca. & ibi glo. ff.de probat. ꝙ tñ facere nõ eſt neceſſe. immo reus
debet eſſe cautus, vt nihil a principio faciat, donec viderit vtrũ
actor probauerit intentionẽ ſuã, vel non, & tunc præparet ſuas
defenſiones, non ante. l.exceptionẽ. cum materia ſua. C.de ꝓb.
ſi tñ arctauerit ſe ad probandum de iure ſuo, & non probet, nõ
tamen ꝑ hoc debet condemnari, niſi actor ex aduerſo de iure
ſuo docuerit, ita dixit gl. & no. ibi Flo. ĩ d.l.circa. ſi aũt reus ꝓ-
baret de iure ſuo, hoc eſt, ſe dñm dicti fundi, tũc non tñ abſol-
uetur a petitione actoris, ſed & declarabitur fundũ ad eũ iure
dñij ſpectare, nã ſi ſimpliciter abſolueretur, quia actor non pro
bauerit de iure ſuo, & reus ẽt nihil probaret, non eſt bona con-
ſequentia, fundus declaratur nõ ſpectare ad ipſum actorẽ, ergo
a ſpectat [a] ad reũ, vt eſt tex. & ibi no. l.Põp.§.1.de procu. ¶ †Quæ-
36 ro, an agens rei ven. cogatur in libello exprimere cauſam qua-
re eſt dñs. Debes nãq; ſcire, ꝙ in actione reali, habemus cãm
proximã, & remotã, vt diximus ſupra in perſonali actionẽ. Nã
cã remota in reali, eſt contractus, ſiue cauſa traditionis, & ipſa
traditio. l.nunquã. ff.de acqui.rer.do. & l.traditionib. C.de pac.
de hoc eſt caſus cum gl. in l.cum de hoc. ff.de exce. rei iud. nam
cã proxima eſt dominiũ, vel quaſi. Vnde dic, ꝙ põt exprimere
ambas cauſas, ſ.remotam, & proximã, ſi vult, & ẽt alterãm tñ,
quando.n.expreſsit vtranq;, vel qñ expreſsit remotã tñ, vt qa
emit tunc ius ſuperueniens pendente iudicio in dicta re, ex alia
cã, non prodeſt. l.non põt. ff.de iu. ſecus ſi tantummodò cauſam
proximã, & ſic dominium deducat, quia tunc omne ius ſuũ, &
oẽs cauſas tam pręſentes, q̃ futuras vr̃ deduxiſſe, vt dic. §.actio-
nes. ſed in alio nocet, quia quãdo cauſam proximam expreſsit,
tunc tantummodò abſolutoria parit exceptionem rei iudicatę
in omnib. cauſis, quod eſt verũ, ſi vniuerſaliter fuit proſecutus,
aliàs in proſecutis tñ. argu. l.licet, & quod ibi Bar. & doc. C.de
iu. ſed quando omnem cauſam remotam expreſsit, tunc tãtum
modò ĩ illa cã obſtat exceptio rei iudicatæ, licèt ſit actio realis,
vnde ex alia cauſa poterit poſteà iterum rem vendicare, petita
tamen, & obtenta in integrum reſtitutione, ea clauſula ignorã
tiæ, præter q̃ in matre, vt eſt caſus in l.ſi mater. in prin. & §.ſi qs.
ff.de exce. rei iud. ita dicit Bar. no. in d.§.actiones. ver. oppono.
37 extra gl. de leg. & c.cũ ver. ſeq. & in ver. ꝓcedo vlterius. ¶ †Vnũ
tamen tene menti perpetuò, ꝙ agẽs ſiue reali, ſiue perſonali, in
dubio vr̃ ſemper intentare omne ius ſuum competens de iure
cõi ſcripto, ſiue ex cõſuetudine, ſiue ex lege municipali, ita di-
cit Inn. in l.certificari. de ſepul. pro quo facit l.2. C. quẽad. teſt.
ape. ¶ Quid ſi egi rei vendicatione ɔ̃ Titium, qui nõ poſsidebat,
nec habeat facultatem rem reſtituendi, nec liti ſe obtulit, nec in
terrogaui an poſsideret, licèt ſimpliciter egi ɔ̃ eum? dic, ꝙ debet
pronuntiari rem actoris eſſe, & reum abſoluere, poſtq̃ non con
ſtat eum poſsidere. & hoc eſt verum, ſi actor plenè probauit de
iure ſuo. iſte eſt caſus ſm vnam lecturã, in l.ſi a te.§.2.de excep.
rei iu. & ibi Bar. & ſic erit vtile, qa ſi quo tꝑe ille poſsidebit, ſiet
executio contra eum virtute dictæ ſnĩæ, contra eum latæ. Sed ɔ̃
38 hoc vr̃ caſus de iure cano. in c.†Raynaldus.§ pen. de teſt. vbi in
effectu dicitur, ꝙ ſi deficit vnum de cauſantibus rei vend. ꝙ fer
tur in totum abſolutoria, ita dicit Flo. in d.l.circa ſi. pro hoc fa-
cit l.q̃ petitorio. in ſi. ff.de rei ven. hoc vr̃ ſequi Bal. in l.licet mi-
nimam. ff.de pœ. vbi tenet gl. noſtram. & in l.cogi. in ſi. C.de pe.
hær. non tamen in dictis locis facit aliquam mentionem de d.c.
Raynal. ſed poſteà idem Bal. in rub. ff.de rei ven. ver. quæro hic
quid ſi ſit probatum &c. dicit, aut de poſſeſsione fuit quæſitum
in iudicio, & non probatũ principium formale rei vendicatio-
nis, ita intelligitur d.c.Raynald. Aut de poſſeſsione non fuit di-
ſcuſſum in iudicio, ſed ſimpliciter de dñio actoris, & tunc dẽt
declarari ſuper dominio actoris, ita intelligatur tex. & gl. in d.
l.ſi a te.§.2.ĩ alle. quæ cõcordia vr̃ ſatis æqua. ꝓ qua facit quod
hr̃ in ſimili in l.quod in diem.§.1.ff.de cõp. & l.ſi naũt.§.1.ff.de
neg.geſt. Ego aũt ſimpliciter tenerem noſtrum caſum, ꝙ immo
ẽt ſi ſit diſcuſſum ſuper poſſeſsione rei, tamen ſuper iure domi-
nij actoris declarabitur. Non ob. d.c.Raynal. quia verum eſt, ꝙ
feretur abſolutoria pro reo, non tamen ibi denegatur, ꝙ decla-
ratoria ſuper dominio actoris nõ poſsit ferri ſnĩa, & ſic Bal. re-
ſpondet ad l.qui petitorio. vbi dicitur, ꝙ ſi reus nõ poſsidet, fru
ſtrà exercetur rei vend. quia intelligitur fruſtrà, vt poſsit condẽ
nari ad reſtitutionem, ſed tñ non fruſtrà ſuper declaratoria do-
minij actoris, quod ſingulariter no. quia pluries vidi iſto modo
practicari. & ita ẽt practicabitur in pe.hær. quia ſi ꝓbo me hæ-
redem, licèt Titius nihil hæreditarium poſsidebat, declarabor
hæres, & Titius abſoluet̃, ita dicit Bal. in d.l.cogi. & d.l.licet mi-
39 nimam. ¶ †Forma autẽ interrogatorij præparatorij iudiciorum
eſt talis. ſ. ne ergo iudicium reddatur eluſorium, peto per vos
dominum iudicẽ, & officium veſtrum, quod miſericorditer im
ploro, Titium interrogari, & interrogatum cogi & cõpelli re-
mediis opportunis ad reſpondendum, & ꝙ reſpondeat, vtrum
poſsideat vel detineat dictum fundum, & habeat facultatẽ di-
cti fundi reſtituendi, nec ne. Iſta probãtur in d.l.officiũ. & d.l.is
qui ſe obtulit. & in rub. & ibi Bart. ff.de interroga. act. Et aduer-
tas, ꝙ talis interrogatio poteſt fieri, vel per iudicẽ ad petitionẽ
partis, (vt dictum eſt) vel ẽt per ipſam partem, vt eſt caſus l.ſi ſi-
ne.§.1.ff.de interroga. act. & iſta ſufficiunt quantum ad hunc §.

ADDITIO.

a Spectat ad reum. Adde Ang. conſi. 205. & quòd actore non probante reus ſit abſoluendus, etiam ſi iniuſte poſſideat, tenet Rom. conſi. 157.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus prædialis quid ſit.*
2 *Seruitutes per quem acquiri & imponi poſſint.*
3 *Locus medius non ſeruiens, an ſeruitutem impediat.*
4 *Seruitus quomodo conſtituatur.*
5 *Seruitutis traditio qualiter fiat.*
6 *Seruitutum genera quot ſint.*
7 *Seruitutem habens ad quid teneatur.*
8 *Libellus quæ requirat in confeſſoria, & negatoria.*
9 *Libellus in confeſſoria qualiter formetur.*
10 *Libellus in negatoria quomodo formari debeat.*
11 *Vſufructuarius & creditor an ſint quaſi domini, & an habeant ius in re, & an eis competat vtilis confeſſoria pro ſeruitute.*
12 *Poſſidens rei vendicatione agens, an videatur poſſeſsioni renunciaſſe.*
13 *Seruitutum actiones quibus competant.*
14 *Actiones confeſſoria, & negatoria, contra quem competant.*
15 *Probari quid ſit neceſſe in actionibus confeſſoriis, & negatoriis.*
16 *Vſus iuris ſeruitutis quomodo probetur.*
17 *Præſcriptio de iure canonico, ꝑ ſolã miſſionẽ executoris interrũpitur.*
18 *Seruitutes quanto tempore præſcribantur.*
19 *Titulus in quibus ſit præſumendus.*
20 *Poſſeſsionem quaſi ſeruitutis habere quando quis dicatur.*
21 *Libertas ſeruitutis vrbanæ, & ruſticæ, qualiter differunt.*
22 *Interdicta poſſeſſoria an dẽtur pro ſeruitutibus, & iuribus incorporalibus.*
23 *Seruitutem habens an poſſit propria auctoritate obſtaculũ amouere.*

Aeque

Æque ſi agat, ¶Suprà §. proxi.ponitur de actio iu rem
pro rebus corporalibus. uunc pro rebus
incorporalibus, & ſunt duæ actiones.ſ.confeſſoria, & negato-
ria.Et diuiditur iſte §.iu duas partes.Primò pouit de actione cõ
feſſuria, quæ intentatur pro ſeruitute conſtituta couſeruanda,
vel cuſtodienda.Secundò ponit de actione negatoria quæ com
petit domino,negando aduerſario ſuo ius eſſe ſeruituris, & ſic
competit pro libertate cõſeruanda.ſecunda ibi,econtra quoq;.
Item totus iſte §.ſea facit. Primò,ponit eaemplum de couſeſſo
ria, quæ datur pro ſeruitute perſonali. Secũdò,dat duo eaem-
pla de couſeſſoria, pro ſeruitute reali ruſticana. Tertiò, ponit
quatuor eaempla de confeſſoria, pro ſeruitute reali vrbana.
Quartò,ponit plura exempla de negatoria.Quintò,ponit diffe-
rentiam inter actioues reales quæ competunt rebus corporali-
bus. Seaò,inſert quandam eaceptionem. ſecunda ibi,per fun-
dum.Tertia ibi,eiuſdem.Quarta ibi,contra quoq;. Quiuta ibi,
quod genus.Seata ibi,ſanè.& h.d.iu ſumma.Pro ſeruitute con-
ſtituenda vel nou conſtituenda, proditæ ſunt actioues in rẽ,tã
pro ſeruitutibus ruſticis,quàm vrbanis realibus,vel perſonali-
bus,& in his ẽt agit qui poſsidet, ſecus in rebus corporalib. re-
gulariter.h.d.¶No.ꝙ pro ſeruitutibus & pro omnibus iuribus
incorporalibus competũt duæ actiones, ſcilicet confeſſoria,&
negatoria,quæ ſunt in rem.facit l.2.§.1.& quod ibi latè Flo.ff.ſi
ſer.ven.¶No.ibi,ius ſibi eſſe, ꝙ confeſſoria proponitur verbis
affirmatiuis,& negatoria negatiuis,& ea hoc comprehenditur
medium concludendi in hmõi actionibus,de quo infra dicam.
¶No.in incorporalibus is agit,qui eſt iu quaſi poſſeſsione dicti
iuris.¶No. ꝙ pro rebus corporalibus ille qui poſsidet,ſupple
ad rea.& detinet, non agit actione in rem. facit l.officium.ff.de
rei ven.¶Et præmitte ad intelligentiam,ꝙ quatuor ſunt geuera
ſeruitutum,vt eſt gl.optima,ſ̃.de ſer.in priu.¶Secuudò,præmit-
te,ꝙ ẽt ſeruitutes reales & prædiales fueruut iutroductæ de iu-
1 regẽtium.vt ſ̃.de vſu & hab.§.fi. ¶†Tertiò præmitte,quid ſit ſer
uitus prædialis, & dic,ꝙ eſt quoddam ius prædio inhærens, &
ipſius vtilitatem reſpicieus, & alterius prædij ius,ſiue libertatẽ
diminuens,& iſta probantur in l.hæc autem iura.ff.de ſer.vrba.
præd.& iu l.qui iu aliena.§.fi. ff.de neg.geſt.& in l.quoties.la 1.
ff.de ſer.coniuncta l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis forrè.ff.de ver.ob.&
l.1.ff.quemadmo.ſer.amit.& in l.1. ff.commu.præd.ita dicit do.
Flo.in l.1.ff.de ſer.vel dic ſm Ro.ꝙ ſeruitus prædialis,eſt quod-
dam ius prædio debitum a re,rei legitimè conſtitutum,vt d.l.1.
com.præd.Vel tertiò dic,ꝙ eſt quoddam ius introductum,quo
prædiũ,prædio ſeruit l.via.§.ſi fundũ.ff.de ſer.ruſt.præ.¶Quar-
2 tò † præmitte, ꝙ hæ ſeruitutes pñt acquiri per dñm directũ fun
di dominantis, & imponi per dñm fuudi ſeruientis, vt d.l.1.ff.
com.præd.& ibi vide gl.Sed aduertas etiam,ꝙ ſufficit,ꝙ ſit vti-
a liter dñs [a] vt poſsit acquirere vel imponere ſeruitutem, vt eſt
caſus in l.1.§.fi.ff.de ſuperfi.& quod ibi gl.& Bar.ẽt per boneſi-
dei emptorem,ſi non præſcripſerit.l.ſi ego.§.1.ff.de pub.& l.3.
& ibi gl.& Flo. ff.de ſer. Si autem eſt fundus plurium,per vnũ
ex dñis nõ poteſt acquiri vel imponi.l.ſi vnus. ff.de ſeru.ruſtic.
prędior. ſed tamen ſi vnus imponit quò ad ſe præiudicat, ſed
non quo ad ſocios, quouſque alij ratificent, ratificatione facta
etiam ſingulariter,& de per ſe conualidatur prima cõceſsio,&
nõ vt ea retro,ſed vt ea nũc, vt eſt caſus in l.per fundum. & ibi
Flo.ff.de ſer.ruſt.præd.& l.fi.ff.commu.præd.¶Quintò præmit-
3 te, † an locus medius non ſeruiens impediat ſeruitutem acqui-
ri,in quo articulo coucludit,aut eſt talis ſeruitus,quæ nihil exi-
git fieri in loco medio, tunc ſiue locus medius ſit publicus,ſiue
priuatus, ſiue prophanus, ſiue ſacer, ſiue religioſus,non impe-
ditur ſeruitus.l.in tradẽdis.§.1. ff.comm.præd. & l.loci corpus.
§.fi.& l.ſeq.ff.ſi ſer.ven.Nec curandum eſt,an ſit ſeruitus ruſti-
ca vel vrbana, aut ea gat aliquid fieri iu medio loco,tunc ſi lo-
cus medius eſt ſacer,impedit ſeruitutem.l.ſeruitutes. la 2.§.ſlu.
ff.de ſer. & ff.de aqua plu.arc.l.ſi prius. §.fi.ibi, ſed loco &c.&
ibi Bar.Sed ſi ſit locus publicus,tũc ſi id ꝙ debet in medio fieri,
impedierit libertatẽ medij loci publici, vel eius vſum, vt ſi vo-
lo de domo mea in tuam mittere trabem,cooperieudo ſtratam
publicam, vel apodiare pontem, vel ſi vellem de fundo tuo ad
meum ducere aquam, faciendo in via publica riuum,hoc caſu
* impeditur conſtitutio ſeruitutis, uiſi obtineatur, * a priucipe [b]
b coucelsio.d. l.ſeruitutes. §.publico. & l.ſi iu publico.ff.de aqua
plu.arc.vel niſi hoc mihi liceret ea lege municipali,vel a magi-
ſtratu,cui hoc cõpeteret ex forma ſtatuti, aliàs proprio motu,
c magiſtratus nõ poſſet cõcedere, vt eſt tea.no.iu l.2.§.ꝓhibere. [c]
ff.quod vi aut clam.& ibi gl. & Bar. alias nou impediretur ſer-
uitus conſtitui. Si verò intercedit locus priuatus in medio,per
quem oportet aliquid fieri, tunc impeditur ſeruitus, donec in
loco medio ius acquiſiero,d.l.in tradẽdis. 2.reſpon. com.præd.
& d.l.ſi prius.§.fi.de aqua plu.arc.& ita dicit Flor.in l.qui ſella.
4 §.1.ff.de ſer.ruſt.præd. ¶†Seatò præmitte,quomodò conſtitua-
tur ſeruitus,& dic,ꝙ in vltima voluntate,& inter viuos,vt ſ̃.de
ſer.§.fi.¶Septimò præmitte,ꝙ eſt quædam ſeruitus habens cau
ſam continuam,vel quaſi, & quædam habens cauſam diſconti-
nuam,vt l.foramen.ff.de ſer.vrb.pręd.& l.ſeruitutes.la grande.
5 in prin.& quod ibi no. ff.de ſer.¶†Octauò ꝑmitte qualiter fiat
traditio ſeruitutis, vide tea.in l.3.§.dare. & quod ibi gl.& doct.
ff.de vſufr.& quod no.Iun.in e.in literis. ver.prius,de reſti.ſpo.
& dũmodò fuerit ſecutus vſus ſeruitutis.d.§.dare. ibi, cum ve.
Expone, ve, pro &. ibi patiatur vti frui &c. & l.ſi ego.§.1.ff.de
pub.& de vſuc.l.ſequitur.§.ſi viam.dicit Inno.in d.gl.circa fi.&
Flo.iu l.pe.ff.de ſer.& eſt ratio,quia cõſiſtit in facto,vel vſu ha-
bentis ſeruitutem,& patientia continua aduerſarij.l.quoties,la
2.in fi.ff.de ſer.& no.gl.Bar.& doc.iu l.pluribus.§.1. ff.de verb.
6 ob.& gl.& doc.in l.corruptionem.C.de vſufr.¶†Nonò pręmit
te,ꝙ ſeruitutes perſonales ſunt tantũmodò tres,videlicet,vſus,
habitatio,& miniſterium ſeruorum,oẽs.n.aliæ dicuntur reales,
vt no.glo.in l.ſi is qui binas ff.de vſufr. & Dy.hic,& Bar.in ru.
C.de vſufr.Sed Pet.Cy.Bal.& Sal.ibi tenent,ꝙ opera,ſiue mini-
ſterium ſeruorum non ſit aliqua ſeruitus, ſed ſit obligatio per-
ſonalis, quia ſeruitus perſonalis eſt,quæ debetur a re perſonæ,
de quo per gl.& ibi Flo.iu l.1.ff.de ſerui.Tn etiam dic,ꝙ nõ pe-
rit cum perſona cui debetur, vt iu l.2.ff.de vſufr.leg.ita dicit gl.
no.in d.l.ſi is qui binas. ff.de vſufr. & ſic conſiſtit in facto.l.1.ff.
de ope.ſer.Ea quo iufertur,ꝙ ꝯ impedientem vti tali miniſterio,
non datur confeſſoria,ſed actio iniuriarum,vt l.qui pendẽtem.
ff.de act.empt.& l.iniuriarum.§.fi. ff.de iniur.de quo dixi ſupra
de ſer.in prin.¶In gl.altius tollendi.ibi, & cõfeſſoria negatiuis.
dic,de hoc vt ſtatim dicã in gl.mag. in prin.Aduertas tñ,ꝙ hæc
gl.non placet Dy.hic,nam (dicit ipſe) nou eſt credẽdum,quòd
Imperator poſuerit hoc eaemplum hic fruſtratoriè, inter alia
eaẽpla conceſsionis ſeruitutis uegatoriæ.Sed huic dicto Dy.li-
tera refragatur,quia tea.dicit,ædes ſuas.ſed ipſe expoſuit ſuas,
ideſt vicini,ſed litera violatur,iõ Pet.ponit exẽpiũ,ꝙ actor agit
confeſſoria, ius ſibi eſſe ædes ſuas altius tollere, vt putà,tu ha-
bes domum depreſſam, Titius altam, tu conceſsiſti Titio ſer-
uitutem altius domum tuam nou tollendi, vis tu nihilominus
altius tollere, potes agere ius tibi eſſe ædes tuas altius tollere,
ideſt leuatas habere. Vel clarius dic,ſm Io.Fab.ꝙ ſtatutũ & cõ-
ſuetudo eſt,ꝙ nemo poſsit turres eleuatas habere, niſi vſq; ad
certam menſuram,inuito vicino.facit pro huc quod no.gl.in l.
1.C.de edi.pri. vicinus conceſsit Titio, vt poſsit altius tollere,
nũc ſi vicinus prohibet, põt Titius agere confeſſoria, vt liceat
7 turrim ſuam altius tollere.¶†In ea.gl.in fi.dic tu, ꝙ regulariter
debens ſeruitutem, nihil facere tenetur,ſed tantũmodò ſuffice
pati.l.quoties.la 1.in fi.ff.de ſer. fallit tantummodò in ſeruitute
oneris ferendi, quia cogitur parietem reficere debens ſeruitu-
tem, aliàs nihil eſſet ſeruitutis commoditas, ſi ille cui debetur
ſeruitus cogeretur reficere. l.eum debere columnam. & quod
ibi no.ff.de ſer. vrb.præd.¶ In gl.mag.in prin.ibi,eaẽplum con-
feſſoriæ,dic ſm Dy.immo negatoriæ, tn dic,vt dixi ſ̃.iu gl.præ-
ce.¶In ea.glo.ibi,reſpondet Plac.dic ſm Pet. ꝙ Plac.habuit bo-
num intellectum,quia couſiderauit frequentiam,quia vt pluri-
mum confeſſoria affirmatiuè,negatoria negatiuè cõcipitur.fa-
cit l.nam ad ea.de leg. & iſtam opi. Plac. ſequitur hic Iac.Butr.
tu dic,vt ſtatim dicam infra ſm Bar.¶In ea.gl.ibi,ſe debere,da-
tur negatoria,quia negatur &c. dic ſm Bar.in l.ſi prius.de ope.
no.nun. ver.ſ.oppono confeſſoria debetur,&c. ꝙ opi. Plac.eſt
vera, ſi couſideras ea quæ a iure tacitè in libello ſubintelligun-
tur.& opi.gl.ſit vera, ſi cõſideras verba quæ in libello exprimũ
tur. Vnde aduertendũ eſt, prout etiam dixi ſ̃.proœ.§.ꝙ ſm lo-
gicos, argumentum habet maiorem propoſitionem,minorem
8 & concluſionem,ita libellus tm confeſſoria,igitur maior pro-
poſitio eſt,quia quis dicit ſe dñm prædij dominãtis. In negato-
ria

ADDITIONES.

a Vtiliter dominus. Et iſta facit an emphyteuta in re emphyteutica poſſit ſer-
uitutem cõſtituere, de quo per Bar. in l.3.C. de ſeruitut. & ad iſta adde bene
facere tex.in arg.in l.ſi is cui. §.ſi. ff quemad.ſerui.ami.tex. in l.grege. §.1.ff.
de pig.

* Oſtendatur, in vet exemp.

b A principe. Adde idem eſſe.vbi talis facultas datur conſulibus vel ſyndicis
alicuius loci ex ſtatuto, vel cõſuetudine, quia tunc non eſt recurrendum ad
principem,vel ad iudicem,& ideo hic Auenione (vbi occurrit neceſſitas fa-
ciendi tabulare eminentia in viam publicam vel ponticellum) tunc recur-
ritur ad aſſeſſorem & magiſtros viarum,ſeu itinerum,per conſilium ciuitatis
deputatos,& hoc iure vtimur. Auto. Ca.

c §.Prohibere. Ibi non eſt §.prohibere.ſed credo voluit alleg.l.2.§.tractatum.
ff.ne quid in loc pub.& nũc dicas, quòd voluit alleg.§.planè illius.l.3.eiuſ.

tia verò dicit,ſe dñm prędij,ꝙ negat ſeruitutē debere.l.vti frui.
ff.ſi vſuf.pe.& l.1.ff.cōmu.præd.& ff.ſi ſer.ven.l.8.§.1.Vides er-
go,ꝙ iſta maior propoſitio libelli,in vtraq; iſtarum actionũ po
nitur verbis affirmatiuis,aſſerẽdo ſe dñm,vel quaſi.l.3.cum ibi
9 no.ff.de ſer.†Secunda minor propoſitio in cōfeſſoria, ſiue ver-
bis expreſsis,ſiue verbis a iure ſubintellectis, ſemper proponi-
tur verbis affirmatiuis,quia dico mihi tale ius ſeruitutis eē,vel
mihi competit in tali fundo.Negatoria verò ſemper verbis ne-
gatiuis,quia nego aduerſario tale ius ſeruitutis eſſe me inuito.
Vel ſi dicam ius mihi eſſe prohibendi vicinum,vti tali iuris ſer
uitutis in fundo meo,d. l. vti frui. §.1.quia iſta verba in effectu
ſunt priuatiua,& negatiua, quomodocunque concipiantur.fa-
cit ad hoc glo.ſing.in l.ſi.& ibi Bart.ff.de do.exce.no. Barto.&
doc.in l.neq; codicillos. C.de cod. & ex his poſteà bona ſequi-
tur concluſio libelli.Et prædicta ſunt vera, de medio concludē
di,quia reſpicit ius, ſed etiam oportet, ꝙ in iſto medio conclu-
dendi etiam vniuerſaliter omnium libellorum, inferatur factũ
quoddam,vel fiendum ab aduerſario. Et in materia noſtra po-
ne exemplum , ꝙ me actorem turbat & inquietat in dicto iure
ſeruitutis.Vel in negatoria,turbat in libertate,vel facto,vel ver
bo,vt infra dicam. & hoc ſemper ſit affirmatiuè.In cōcluſione
verò libelli,quædam ponuntur,quæ ſunt expedienda per indi-
cem,vt quia declaret ius deberi, vel non deberi.l.ſicuti. §.ſed ſi
quæratur.ff.ſi ſer.ven.& ibi gl.& doc. & iſta concluſio in cōfeſ-
ſoria,ſemper debet fieri verbis affirmatiuis,vt putà,quare peto
per vos declarari tale ius mihi deberi, vel talem ſeruitutem mi
hi cōpetere, vt d.§.ſed ſi quæratur. ¶In negatoria verò ſemper
concluſio poteſt fieri negatiuè,vt peto pronuntiari vicino tale
ius non eſſe,vel non deberi, vel mihi ius eſſe prohibendi vici-
num vti tali iure. Quædam vero alia ponuntur in concluſione,
quæ veniunt expedienda per partem, vt ꝙ quis patiatur vti ſer
uiture, & ꝙ de hoc cautio præſtetur.l.harum. & quod ibi gl.&
doc.ff.ſi ſer.ven.& iſta cōcluſio pōt fieri implicitè,& explicitè,
vel affirmatiuè, ſm diuerſitatem ſeruitutis,vt hic, & petetur ēt
10 intereſſe.d.l.harum.¶†Forma igitur libelli in confeſſoria eſt ta
lis, videlicet.Dico me dñm,vel quaſi, talis fundi,vel habere ius
in tali fundo,& ꝙ tali fundo ſeruitus talis mihi debetur conſti-
tuta ex tali tit.licèt hoc non ſit neceſſarium,ꝙ ego ſum in quaſi
poſſeſsione dictæ ſeruitutis , eundi ad fundum meum per fun-
dum Titij, & ꝙ Titius impediuit me, & de præſenti impedit vti
dicta ſeruitute , ꝑꝑ ꝙ mea intereſt in 10. quare peto ꝑ vos de-
clarari ſeruitutem prædictam prædicto fundo meo cōpetere ,
& dictum Titium condemnari mihi ad dictam decem ratione
mei intereſſe , & ꝙ de præſenti patiatur me vti dicta ſeruitute,
& ꝙ officio veſtro caueat , ꝙ in futurũ me nō impediet, & iſte
eſt libellus in confeſſoria.Poteſt ēt nō tm̃ dici, dico fundo meo
talem ſeruitutē deberi,vt ſ.dixi.l.qui aliena.§.fin.ff.de neg.geſt.
& ibi vide Bar.Bal.& Ang.l.vnius.ff.de ſer.ruſt.præd.ſed ēt po-
a teſt dici,dico mihi talem ſeruitutem deberi per fundum [a] tuũ ,
l.8.§.1.ff.ſi ſer.ven. & ita dicit Bar.in d.l.ſi prius. in ver.2.ↄ hoc
11 oppo.ego dixi &c.¶†In negatoria [b] vero libellus ſic formatur.
b Dico me dñm, vel quaſi talis fundi , & ꝙ Titius per eum vadit
tanquam iure ſeruitutis itineris,ſibi liceat,cum tñ ſibi nō ſit ius
per dictum fundum meum eundi . vel dicas ſic,& breuius.licèt
nulla ſibi,vel fundo ſuo debeatur ſeruitus,ꝑꝑ ꝙ ego ſum læſus
in decem, & intantum mea intereſt, quare peto per vos decla-
rari mihi eſſe ius prohibendi , & negandi talem ſeruitutem ſibi
competere,& ipſum condemnari,vt me non impediat in liber
tate mea , & abſtinere debeat ab itineratione per dictum fun-
dum meum, & ꝙ ſoluat mihi dicta decem ratione præterіti im
pedimēti,& ꝙ veſtro officio caueat,ꝙ in futurum non ibit,nec
me impediet. iſta colligũtur de mēte Bar. in d.l.ſi prius.in verſ.
5.oppo.ꝙ confeſſoria debet proponi. vt in d.l.harum.& ibi gl.
arg.Bar.& Flo.in l.2.in prin.ff.ſi ſer.ven. & Bar. in l.ſi.ff.queād.
ſer.amit.& ibi gl.& Flo.& fuit de mente Bal.hic, vide Barto.&
alios doc.in d.l.qui in aliena.§.ſi.¶Clauſulas autem neceſſarias
& vtiles,quæ ſuꝑfluæ ſunt in vnoquoq; libello,ſemper videas,
vt dixi ſ.§.ꝑxi.¶Addas ſingulariter,quòd licèt diaerim ſ.quòd
debeat apponi in libello cōtradictio facti,ſi tñ nō apponeretur,
vel apponeret & non probaret, ſi tñ ex proceſſu intentato ap-
pareat cōtradictio verbalis,illud ſufficeret, vt quia negauit,ſup
ple tu, & contradicit mihi ſeruitutem non deberi. Vel in nega-
toria aſſeruit immo ſibi ſeruitutem deberi , nō autem ſolũmo-
dò negauit narrata prout narrãtur , quia per dictam negationẽ
non diceretur me turbaſſe.arg.no. per Bar.in l.ſi dubitetur.§.1.
in ſi.ff.de fideiuſſoribus.& no.Bar.in l.etiam.§.licèt.ff.ſolu.mat.
quod ſequitur Io.de Imo. in l.ſed hoc ita. §.1.ff.de re iud.& ita
debet intelligi qđ ſingulariſsimè dixit Bar.in d.l.ſi prius.in ver.
5.oppo.&c.tenendo lecturã Dy.quē ſequitur Lap.de Caſtel.in
ſuis alleg.alle.65. & bene facit pro hoc quod no.Ioan.Andr.in
Spec.in tit.de act.& pe.§.ſuper actionibus.& quod habetur in l.
is qui obtulit ſe. ff.de rei ven.& in l.ſi. ff.ſi vſuf.pe. & hoc etiam
ſequitur Ant.de But.in c.cum ad ſedē.extra de reſt.ſpol.dic ta-
mē latius,vt per Io.de Imo.in d.l.ſi prius.¶in ea.glo.ibi,& fru-
ctuario & creditori &c. innuit iſta glo. quòd vſufructuarius &
creditor dicant quaſi dñi . ſed hoc eſt falſum, ſm Dy.hic, licèt
habeant ius in re. pro quo tn allega text.no.in l. eorum qui. in
prin.ff.de dam. infec. & per hoc creditor agit vtili confeſſoria
pro ſeruitute,vt in l.ei qui.& quod ibi not. ff.de ſer. ſed vſufru-
ctuarius non agit directò pro ſeruitute , vt no. in d. l.ei qui.ſed
per quandam conſequentiam petẽdo vſumfructum.l.1. & l.vti
frui.§.1.& ibi no.ff.ſi vſusf.pe.vnde pone exēplum tu,vt ſequi-
tur in gl.in ſuperficiario emphyteuta,& feudatario. & adde bo
num tex.in l.prouinciali.§.ſi ego. ff.de no.ope.nun. ¶In ea.glo.
ibi,dum in rem &c.caue tibi , quia immo cōfeſſoria datur poſ-
ſidenti,vt hic,& nō poſsidenti,& contra poſsidentē,& nō poſ-
ſidētem,vt j.dicam.& ita pro negatoria,facit l.& ſi fortè.§.ſciē
dum.& ibi Flo.ff.ſi ſer.ven. & d.l.vti frui.§.1.& 2. ¶In glo.rem
12 actoris eſſe. in ſi. an aũt † quia agit rei ven. & ſic petitorio,vi-
deatur renuntiaſſe poſſeſsioni quã habebat ? Aduerte,aut igno
rabat ſe poſsidere,fortè quia poſsidebat ꝑ filium , & tunc non
perdit poſſeſsionem.l.ſi duo.in prin.ff vti poſsi. Aut ſcit ſe poſsi
dere,& tunc aut per alium poſsidebat , & tunc idem, quia talē
poſſeſsionem ſolo animo non poteſt perdere, nec ēt ſi alius in-
grediatur.l.peregrè.§.quibus,& quod ibi no.ff.de acq.poſ.Aut
poſsidebat per ipſum,& tunc,aut non agit rei ven.reſpectu di-
ctæ poſſeſsionis quam habet,videtur illæ ſuæ poſſeſsioni nō re-
nuntiaſſe,vt hac glo.in ſi.aut agit reſpectu alterius detentionis
vel poſſeſsionis, vel facultatis rei reſtituendæ , quam alius ha-
bet,& nō vr̃ ſuæ poſſeſsioni renuntiaſſe,vt no.per gl.ſm vlt.ſo
lu.in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acq.poſſ.& ibi ꝑ Bar.
in ver.quæro pro declaratione huius lecturæ , & pro gl. facit l.
officiũ.ff.de rei ven.¶In glo.vno caſu.ibi, vt ff.fa.er.l.1.&c.hoc
exemplum ſequitus Dyn.hic,ſed Iac. & Pet. contra,quia exce-
ptio debet eſſe de regula.nam ſupra dixi, quòd in rebus incor-
poralibus poſsidenti non datur actio , niſi in vno caſu, ſed ſm
glo.eſſent plures,quàm mille.Præterea in iſtis duplicibus iudi-
cijs,qui agit, non negat rem actoris eſſe, nec agit rei ven.prout
litera requirit.¶In ea.glo.in ſi.dic,nec ēt placet hoc Pet.& Dy.
quia ſm hoc,eſſent plus,quam mille caſus.vnde Pet.ponit exē-
plum, quando reus ſuſcepit in ſe onus probandi,ſcilicet,quòd
res petita pertineat ad eum, & non ad actorem, vt l.circa. ff.de
proba. & hoc exemplum placet hic Io.Fab. nam litera non di-
cit,actor,ſed vicem actoris ſuſtinet , & ſic nō eſt propriè exce-
13 ptio,ſed quædam illatio.¶Extra gl.quęro,†an non tantum do-
mino vel quaſi , vel habenti ius in re (vt dixi gl. mag. & ſupra
dixi) iſtæ actiones competant, ſed etiam poſſeſſori tantum,vel
ēt non poſsidenti illud ius pro quo agitur . & vr̃ primò,quòd
poſſeſſori tantum.l.& ſi fortè.§.ſciendum.ff.ſi ſer.ven.vt hic,in
gl.iñ gl.in c.examinata,de iud.in gl.2.in ſi.determinat dari etiã
non poſsidēti, quod ſequitur ibi Inn.in gl.acceperit, vltra me-
diũ,vbi dicit,quòd confeſſoria cōpetit illi, qui non eſt in quaſi
poſſeſsione iuriſpatronatus , ſed tñ de iure hēt ius patronatus
contra eum, qui eum prohibet, vel qui ſe liti obtulit.quod no.
14 pro declaratione huius tex.& d. §.ſciendum. ¶†Quæro contra
quem competant iſtæ actiones,& negatoria,& cōfeſſoria?dic,
quòd vera confeſſoria datur nō tm̃ aduerſus dñm fundi ſeruiē
tis, ſed ēt contra quemlibet poſſeſſorem rei, quem dico fundo
meo ſeruitutem debere.d.l.vti frui.§.vtrum.& dantur etiã cō-
tra quaſi poſſeſſorem,vt qui dolo deſiit poſsidere,vel ſe liti ob
tulerit.l.ſi.ſi vſusfr.pe. & hic in gl. & etiam datur contra illum
qui me agentem pro ſeruitute vel libertate, nō patitur vti meo
iure contra tertium.arg.extra de reſcr. c.veniēs. & extra de de-
ci.c.dudum.ita conſonat Inn.in c.Abbate.extra de verb.ſign.&
15 ſentit in d.c.examinata.in ver. acceperit.¶Quæro †quid ſit ne-
ceſſe probari in iſtis actionib. dic,quòd ſufficit ſi probet,quòd
eſt in quaſi poſſeſsione iuris ſeruitutis,in ↄfeſſoria,& in negato

ria,

ADDITIONES.

a Fundum tuum . Vide nouiſſ.in d. §.ſi prius. Sed an in confeſſoria procedat talis libellus,dico,quòd aqua pluuialis quę de tecto meo cadebat,ſolita erat decurrere in curtem meam, & tranſire ad alium locum,& tunc me impedis, quare peto te condemnari ad præſtandum locum per quem aqua mei tecti pluuialis decurrere poſſit & dicit Pau. de Caſt conſi 271. & iſte libellus eſt ita aptus , ſicut ſi dicerem peto 10. quia es in Francia , quia non ſequitur aqua ſolita eſt decurrere,ergo eſt conſtituta ſeruitus .

b Negatoria. Vide Alex.conſi.137.lib.2.

ria,& in quaſi poſſeſsione iuris libertatis,vel ꝙ ius ſibi compe
tit, vt dixi ſ. ſm Inn.in d.c.eaaminata.nam iſta probando, cum
dominium ſundi veniat incidenter ex quaſi poſſeſsione, præſu
mitur dñs.l.quidã in ſuo.& ibi Bar.& Bal.ff.de cond.inſtitutio-
num.& l.1.ff.fam.erc. & ēt ſequitur aliud, ꝙ ille qui eſt in qua-
ſi poſſeſsione ſeruitutis, vel libertatis,neceſſariò ſequitur ꝙ eſt
in poſſeſsione prædij dominantis, vt prædij a quo ſeruitus de-
betur,vt ff.commu.pręd.l.1.& de vſucap.l.ſi aliena §.1.ita dicit
Bart.in d.l.ſi prius.in ver.2.opp.ſiue actor aſſerat ſibi &c.quod
intelligo uerum, ꝙ licèt ex quaſi poſſeſsione ſeruitutis releue-
tur ab onere probandi dominium, non tñ pp hoc releuatur ab
onere probandi ipſam ſeruitutem, vt l.1.ff.ſi ſeru.ven.& d.l.vti
frui. de quo per Flo.in d.l.1.in ver.quid autem debeo probare.
& eſt gl.no. & ibi Flo.in d.l.ſicuti. §.ſed ſi quæratur. Et per pñs
debet probare in confeſſoria ſeruitutem ſibi cõſtitutam pactio
nibus,vel ex teſtamento, vt ſup.de ſer.§.ſi.vel præſcriptione, vt
d.l.ſeruitutes.la grande.& ibi gl. ad quam præſcriptionem cau-
ſandam non requiritur titulus. vt l.ſi quis diuturno.ff.ſi ſer.vē.
& no.gl.& doc.ĩ l.2. C.de ſer. & no.Bar.in l.ſi.ff.quemadm.ſer.
amit.dummodò inſit bona fides præſcribentis, & vſus fuerit iu
re ſeruitutis,vt d.l.ſi.& ibi Bar.requiritur etiam ſcientia aduer-
16 ſarij.l.quoties.la 1.in ſi.& ibi Flo.ff.de ſer.¶ †Quomodo autem
ꝓbetur,ꝙ fuerit vſus iure ſeruitutis, no.gl.& ibi Bar.in l.1.§.r.
ff.de iti.actuq; priu.& gl.& doc.in d.l.2.& latè per Flo.in d.l.ſer
uitutes.la grande.vbi ponit,ꝙ ſunt ſeptem ſpecialia in præſcri-
ptione iuris incorporalis,vt ipſe dicit ibi,in ver.ex p̄dictis con
clude in p̄ſcriptione incorporaliũ &c.Videlicet,primò,ꝙ non
requiratur vera poſſeſsio, ſed quaſi,l.ſeruus. §.incorporales.ff.
de acq.rer.domi. Secundò,quia procedit contra poſsidentem,
quod non eſt in corporali.l.2. C.de præſcrip.30.ann. & not.gl.
in l.1.ſuper verſi.præſcriptioné, & ibi do. C.de ſeruis fug. Ter-
tiò,quia non requiritur titu.d.l.ſi quis diuturno.ergo ſufficit ēt
non ſolennis, vt eſt caſus in l.poſt mortem.ff.de adopt. Quartò
quia requiritur ſcientia eius contra quem præſcribitur.d.l.2.C.
de ſer.Quintò,quia requiritur eius patientia,d.l.quoties.in fin.
Sextò, quia aliquando requiritur prohibitio pro adipiſcenda
quaſi poſſeſsione, eò quia nõ cadit alius actus corporalis ad ac
quirendum,qui ſit cõformis,niſi prohibitio. Septimò,quia præ
ſcriptio longi temporis in iſtis incorporalibus per ſolam miſ-
ſionem executoris interrumpitur, licèt ſecus ſit in corporalib.
vt C.de rei vend.l.more.& no Bart. latè in l.2.§.ſi.ff.ꝓ empt.&
hoc ſing volui gl.in d.l.2. C.de ſer.quam Bald. ibi ſingulariter
no.Sed Bar.ibi eam limitat,ꝙ ſi præſcribens habet titulum,non
ſufficit interruptio per executorem, aliàs ſecus.l.ſicuti.de præ-
ſcri.30.ann.naturalis tamen interruptio impedit præſcriptioné
longi temporis in iſtis incorporalibus,d.l.2.& d.l.ſeruitutes.fa-
cit l.1.§ Labeo.ff.de acqui.poſſ.& l.naturaliter.& ibi latè Bar.ff.
17 de vſuc.¶ †Aduertas tamen,ꝙ de iure canonico,omnis præſcri
ptio interrũpitur per ſolam miſsionem executoris, ratio,quia
ſuperueniens mala fides,etiam ſine aliquo indicio præſcriptio-
nem impedit,c.ſi.& quod ibi no.de præſcr.& no.Dyn.in c.2.de
reg.iu.in 6.& hoc ſequitur Bal.in d.l.2.C.de ſer.in ver. vlterius
quæritur, nunquid præſcriptio &c.quod no.quia hoc ſeruare-
18 tur in ſuo ſoro,vt no.glo.in c.2.de arb.lib.6.¶Quæro,† quãto
tempore præſcribuntur ſeruitutes? breuiter reſpondendo dic,
aut eſt ſeruitus quæ habet cauſam continuam, hoc eſt, quia ad
eius vſum non requiritur ſactum hominis, & tũc præſcribitur
10.vel 20.annis. vt d.l.2. C.de ſer.& in l.ſi.C.de præſcr.aut ha-
bet cauſam diſcontinuam, cuius vſus requirit factum hominis,
vt in ſeruitute itineris, & tunc regulariter nõ præſcribitur,niſi
tanto tempore, cuius initij memoria non extat. d. l.ſeruitutes.
la grande.& quod ibi no.quod eſt verum, in ſeruitute reali.ſed
in perſonali,in omnibus præſcribitur ad ſimilitudiné corpora-
lium,& per cõſequens requiritur titulus & bona fides, nec re-
quiritur ſciẽtia aduerſarij.d.l.ſi.Et eſt ratio, quia ſapiunt ius do
minij.l.4.ff.de vſufr.Et prædicta procedunt in profanis,ſed om-
nia iura ſpiritualia,& ſpiritualitati annexa, vt eſt ius patrona-
a tus.ª vt c.quanto.de iud.præſcribuntur ſpatio 40.anno.nõ atten
to,an habeant cauſam continuam,aut diſcontinuam,vt in c.de
quarta. de præſcr. facit quod no.in ca.conſultationibus.de iure
patro.ita dicit Bal.in d.l.2.ver.4.quæro, ſi volo præſcribere. fa-
19 cit Auct.quas actiones.C.de ſacroſ.eccl.¶ †Cautela tamen ſin-
b gularis eſt, quòd tu debes allegare titulum ᵇ ſeruitutis, vel al-
terius iuris incorporalis, quod pactionibus,vel teſtamento fue
rit tibi conceſſa, vt ſupra de ſer. §. ſi.quamuis verum non fue-
rit,& poſteà probãdo præſcrip.10. vel 20.anno.præſumitur ti-
tulus allegatus,ita dicit no.gl.in d.l.ſeruitutes.& ibi hoc ſequi-
tur Barto.& Flo. & idem glo.in l.1.§.ſi. & ibi Ioann.de Imo.ff.
de aqua plu.arcen.& ſic cum præſumatur habere titulum,ergo
dicitur legitimè cõſtituta, & hoc per l. cùm de in rem verſo.ff.
de vſur. & quod ibi glo.& Bart.qui allegat l.quam Tuberonis.
ff.de peculio.in princ.& ita communiter tenetur.Ratio,quia ta
lis patientia tanto tempore facit dictum tit.allegatum(vt ſupra
dixi) cõtra ſe pręſumi,& omnia ſolennia interueniſſe,pro quo
Bart.alleg.caſum in l.qui aliena.§.1.& ibi Barto.Ange.Bald.&
Ioan.de Imo.ff.de acquir.hære.& l.ſi filius.& ibi doct.C.de pe-
tit.hære.licèt Vltramon.contra.& Ang.in repet.l.ſi certis annis.
C.de pact.quia d.l.cùm de in rem verſo.non probat intentioné
gl.quia ibi loquitur in ſoluente,non in patiente,& etiam ſecun
dum Angel.ibi, non loquitur de ſubſtantia obligationis,ſed de
qualitate: ſcilicet,vtrum fuerit verſum in vtilitatem partis,nec
ne,& ſic etiam in qualitate loquitur.d.l.quam Tuberonis. & ēt
§:1.in d.l.cùm de in rem verſo. loquitur quando illa vnica præ
ſtatio vſurarum pro parte dotis habet tacitam annexam cõfeſ-
ſionem dotis promiſſæ,& debitæ,quod poteſt fieri etiam pacto
nudo.l.1.C.de do.promiſſ.quod videtur valde ſingulare ad in-
tellectum illius legis. Sed ipſe Ang. dicit contra caſum.in d.l.ſi
filius. & in d.l.qui in aliena. §.1.quæ iura etiã loquuntur in pa-
tiente, & etiam ibi non tantum præſumitur qualitas.ſ.interue-
niſſe,ſed etiã præſumitur ipſa aditio hęreditatis,& ſic ipſa ſub-
ſtantia obligationis,ideo non recedas a communi opinione,&
non eſt mirum, ſi in ſeruitutibus,& ſimilibus iuribus præſumi-
c tur ex longa patientia titulus ᶜ allegatus, quia tractatur de mo-
dico præiudicio,ſecus ſi de magno, vt eſt gl.ſingu.in ſimili in l.
pen.& ibi Bart.& doc.C.cõmu.diuidun.¶ Ex quo infero,quòd
prædicta procedunt in ſeruitutibus realibus,quæ ſunt quędam
qualitates fundi.vt l.ſeruitutes.in prin.ff.de ſeruitu.ruſtico.præ
dio.ſecus in perſonalibus, quia cùm ſint pars dominij (vt dixi)
cùm in eis tractaretur de magno præiudicio, ergo ex præſcri-
ptione non præſumitur titulus allegatus. ¶ Aduertas tamen, ꝙ
vbi ius commune eſſet cõtra præſcribentem,vel ſaltem præſu-
meret contra eum,vt quia quis habet pro ſe ſententiam,quæ li-
cèt non faciat præiudicium quò ad tertium, qui non fuit in cau
ſa quò ad petitorium,facit tamen præſumptionem contra eum
quò ad poſſeſsionem,& hoc caſu non ſufficit allegare titulum,
niſi probetur, vt eſt tex.no.in c.1.de præſcri.in 6.& facit eo.lib.
de reſt.ſpol.c.ad decimas.Et ſi dicatur ergo in pręſcribenda ſer-
uitute,ſemper debet probari titulus,cùm omnis præſcriptio vi
deatur contra ius commune, quod præſumit quamlibet rem li
beram.l.altius. C.de ſeru. Ad hoc reſpõde ſecundum Flo. in d.
l.ſeruitus.in ſi.prin.quòd immo præſcriptio non eſt contra ius,
ſed præter ius, vt plenè declarat Io.And. in d.c.1.in gl.magna,
pro quo tu alleg.l.1.ff.de vſuca.& ſup.de vſuca.in princ.Vel ſe-
cundum Ioan.de Imo.in d.l.1.§ ſi.de aqua pluu.arcen.ꝙ aliud
ſit de iure ciuili,vt hic. & aliud de iure canonico, vt ibi, quod
ſeruabitur in eorũ foro,vt ſ.diat. vel dicit,ꝙ illud c.loquitur,
quando agitur de præſcribendo aliquid, quod non eſt modici
præiudicij, vt eſt ius decimarum, ſecus ſi eſt de modico, vt ſer-
uitutes, facit d.l.ſi quis diuturno. & de hoc latius dic, per Ra-
20 pha.in d.l.1.in fin.¶Quęro,† quando dicatur quis eſſe in quaſi
poſſeſsione ſeruitutis, vel iuris incorporalis? dic,ꝙ quędã ſunt
ſeruitutes negatiuæ, vt altius non tollendi, & in his acquiritur
quaſi poſſeſsio per ſolam vnicam prohibitionem, cum patien
tia aduerſarij,quãdo vult vicinus domum ſuam depreſſam ſub
leuare,& ego ꝓhibeo, quia ante prohibitioné ſi ſtaret depreſ-
ſa per mille annos, non ſum in quaſi poſſeſsione ſeruitutis.d.l.
altius.& ibi doc.& gl.& l.qui luminib.& ibi glo.Bar.& Flor.ff.
de ſerui. vrb. prædi. quod not.quia quotidianum. Quædã ſunt
iura affirmatiua, vt quod liceat agere,ire.&c.in his quædã ſũt,
in quibus poteſt eſſe vſus per modum facultatis, vt ire per fun-
dum tuum,de hoc.n.eſt facultas,donec prohibeatur, vt l.diuus.
cum gl.ff.de ſerui.ruſtic.præd. tũc non acquiritur quaſi poſſeſ-
ſio per primum actum,niſi curſu ſecuto 30.dierũ.l.1.§.1.& qđ
ibi glo.& Barto.ff.de itine.actuque priua.quandoque vſus non
poteſt eſſe per modum facultatis, vt quis ducat aquam per fun
dum tuum, vel quòd aliquis ſit in conſilio generali, vel quòd
aliquis

ADDITIONES.

a Ius patronatus. Ius aūt patronatus quo ad intellectũ eſt partim temporale,& partim ſpirituale.no gl.in c.pię mentis.16.q.7.& ſequitur naturã ſpiritualitatis,vt in c.de iure,extra de iu.pat.c.quid in dubiis, extra de conſecra. eccl. vel alta & ſic mixtum ſequitur naturam ſimplicis,no. Bar. in l.præcipimus, ad ſi C.de appe.& in l.ſolent.ff.de adm.leg.& in l Aſſi. de don.& connexa ordinantur & iudicantur,ſicut ea quibus cõnectuntur.uide Pau.de Caſt.con ſil 252.in prima impreſſione.uide Abb in c.quanto,hic alleg Barth.ab Hoc.

b Titulum Facit,quia titulus etiã inualidus cauſat bonã fidem. Franciſ. Curtius conſi.168.habita diligenti,col.10.uer.titulus ēt.nu.35.parte 2.Ant.Co.

c Titulus.Adde Abb.conſi.6.uer.quartum remedium.in 2.lib.

a aliquis ſit in quaſi poſſeſſione eligendi, tunc per primum actū[a] inducitur quaſi poſſeſſio l. 1. in prin. & §. qui autem. ff. de aqua quot. ita dicit Bar. & omnes doc. in l. 1. C. de ſeru. & aqua. & Bal. in l. 2. C. eo. ti. & Flo. in d. l. ſeruitutes. in ver. ſufficit in negatiuis vnus actus. Et aduertas, ꝙ ſeruitus retinetur, non tantum per ipſum, ſed ēt per quemlibet inuaſorem & malefidei poſſeſſorē, vt eſt caſus in l. qui fundum. ff quemad. ſer. amit. quod no. dixi
21 de præſcribenda libertate a ſeruitutibus. † Conclude, ꝙ eſt dr̃ia inter libertatem ſeruitutis vrbanæ, vel ruſticæ. Nam libertas ſeruitutis vrbanæ non præſcribitur, licet dñs dominantis non vtatur ſeruitute, ſed ēt requiritur factum præſcribentis libertatem, videlicet, ꝙ domum ſuam altius ſubleuet, vel foramina pro tignis obturet, ſed in pręſcribenda libertate a ſeruitute ruſtica, ſufficit tantummodo negligentia nō vtentis ſeruitute, licèt præſcribens libertatem nihil faciat, vt eſt caſus de utroq;. in l. hæc autem iura. & ibi gl. & Bar. & Flo. ff. de ſer. vrb. præd. & eſt ratio differentiæ, ſm Mar. Sill. & Bar. ibi, quia ſeruitutes vrbanæ ſunt nobiliores, & intereſt reipublicæ magis ꝙ conſeruentur. ideo difficilius in eis præſcribitur quam in ruſticis. Et aduertas, ꝙ licèt ſuprà dixerim, ꝙ in præſcribenda ſeruitute requiritur ſcientia, & patientia aduerſarij, iſtud eſt verum in reali, ſecus in perſonali. l. fi. C. de pręſcr. long. temp. tamen libertas ſerui poteſt pſcribi, etiam ꝯ ignorantem, vt eſt caſus no. in l. ſi partem. §. ſi per
22 fundum. ff quemadm. ſer. amit. ¶ † An autem pro hmōi ſeruitutibus, & iuribus incorporalibus competant interdicta poſſeſſoria, dic, vt habetur in l. quoties. la 2. ff de ſer. & per tex. & ibi Fl. in l. 2. §. fi. ff. ſi ſer. ven. & Cy. & doc. in l. 1. C. de ſer. & Inn. & Cano. in c. querelam. de elect. nam pro tuenda quaſi poſſeſſione ſorium incorporaliū, datur utile interdictum, uti poſſ. l. ſicuti. §. Ariſto. in fi. ff. ſi ſer. ven. & l. fi. ff. vti poſſ. & ibi vide Bar. omninò & glo. & Bart. in l. 1. in prin. eo. tit. Nam diſtinguitur, aut pro ſeruitute perſonali, & habet locum, ut d. l. fi. Aut pro ſerui. reali, & tunc aut habet cauſam continuam, & non directam, ſed vtile habet locum, ut in d. l. 1. in prin. Aut habet cauſam diſcontinuā, & tunc habet remedium interdictū. de iti. act. priu. vt l. 1. §. 2. & ibi gl. latè Bar. ff. de iti. actuq; priu. & iſtud teneas, licèt Bar. ſimpliciter dicat, ſm Iac. de Are. in d. §. Ariſto. quòd nō cōpetit act. vti poſſ. ſed poteſt ſaluari, ꝙ ibi dicatur de directo, ſecus de utili, ne ſibi cōtradicat, ac ēt cōpetit vtile, vnde vi, d. l. 2. & ibi Flo. facit l. 3. §. vnde vi. & ꝙ ibi Bar. ff. de vi & vi arm. licèt gl. ibi ſen
23 tiat ꝯtrium. ¶ † Quæro ſi in medio uſus aliquid fiat ꝙ nō poſſum iure meo uti, vtputà, habeo ius hoſpitalitatis, claudit ianua domus, an per violentiam poſſum aperire. Et ideo ſi habeo ius
b ſeruitutis, & ſit ſepes, vel murus, an propria authoritate[b] poſſum illud obſtaculum amouere? & Pau. de Lea. in cle. 2. de cenſi. tenet, ꝙ non. per gl. in d. l. 3. §. unde vi. ff. de vi & vi ar. Sed Pe. de Anch. ibi tenet contrarium. per no. per Bar. in d. §. vnde vi. tu dic, ꝙ hoc ad literam vult Bar. in d. l. 1. in §. 2. ff. de iti. act. priua. in ver. 2. prodeſt in alio &c. & iſto caſu agenti vtili vnde vi, pro iuribus incorporalibus ſufficit probari ſolam poſſeſſionem facti, etiam ſi conſtat, ꝙ ſit iniuſta poſſeſſio, de quo per Dy. in c. qui ad agendum. de reg. iu. in 6. & ſm Inn. in c. cum olim. de priui. vbi dicit, ꝙ ille qui detinet, dubio alio non probato, præſumitur ciuiliter & naturaliter poſſidere. ita etiā dicit Bal. in d. l. 2. C. de ſer. in ver. quæro, an agenti vtile &c.

ADDITIONES.

a *Primum actum.* Ro conſi 70. dicit ꝙ ex duobus actibus acquiritur quaſi poſſeſſio iurium incorporalium, & probatio ipſius quaſi poſſeſſionis, alle. text. quē dicit ſingularem in c. 1 § ſi non vaſallus, ibi, cum duobus vel tribus exceptātibus quaſi poſſideat in tit. quid ſit inueſtitura in uſib feud. quidquid dixerit Imno. quem refert Bal. in l. 2. C. de prob.

b *Propria authoritate* Addo Petrū Rauennatem in ſuo breuiario ſuper decret. de iure immu. col. 2. ver & no. vna pulchram, ubi inquit, ꝙ ſi quis me turbet in mea poſſeſſione, poſſum authoritate mea propria auferre obſtaculum, puta egeres, ceras & ſimilia & ad id multa pulchra citat Hipp. e Mar. 20 ver. & dixit no. Bar. & per præmiſſa alias abſolui euulſorem. A. C.

SVMMARIVM.

1 *Actio ciuilis quæ ſit.*
2 *Verbum tradere, an ſignificet dominij tranſlationem, & quid de verbo dare.*
3 *Traditio facta a vero domino ex cauſa habili, importat dominij trāſlationem, facta vero a non domino importat publicianam, aut vſucapiendi conditionem.*
4 *Actoris perſona magis inſpicitur, quàm rei ad cognoſcendum, utrum remedium ſit ciuile, vel prætorium.*
5 *Ius in quo ſit ſpectandum.*
6 *Actiones vel remedia deſcēdētia ex ꝓuiſionibus Marchionū, Epiſcoporū, Legatorū, & aliorum dominorū, an ſint ciuilia, vel prætoria.*
7 *Petitio hæreditatis quæ actio ſit.*
8 *Officium iudicis quibus actionibus deſeruiat.*
9 *Interdicta qualia ſint.*
10 *Furtum an inter caſus fortuitos connumeretur.*
11 *Culpa quando non ſit imputanda.*
12 *Furtum quomodo probetur.*
13 *Actio publiciana competit, ubi remedium ciuile non competit.*
14 *Publiciana domino directo, vel utiliter non competit.*
15 *Publiciana datur omni caſu, quo habet locum præſcriptio.*
16 *Leges loquentes de utili, vel directa rei vendicatione in publiciana locum habent.*
17 *Publiciana datur pro rebus incorporalibus.*
18 *Publiciana an locum habeat, ubi non eſt prohibita alienatio.*
19 *Publiciana an in caſu in quo procedit vſucapio locum habeat.*
20 *Publiciana non datur contra titulo poſſidentem.*
21 *Libellus alternatiuus an ſit admiſſibilis.*
22 *Libellus qualiter formetur in actione publiciana.*
23 *Publiciana agens an teneatur dicere ſe dominum.*
24 *Agens publiciana debet habere rem ex titulo, & titulum allegare tenetur & nu 25.*
26 *Publiciana requirit quod res non ſit uſucapta, nec præſcripta.*
27 *Item quod ille contra quem proponitur, non ſit dominus.*
28 *Et quod pretium ſit ſolutum, vel pro eo ſit habita fides.*
29 *Ac etiam quod auctor non fuerit dominus.*
30 *Publiciana competit, licèt res ſui natura aliquando non ſit vſucapibilis, inſpecta perſona concedentis, ſeu domini.*
31 *Publiciana requirit, quod acquirens rem titulo ſit in bona fide, ſed an hoc ſit verum, ſi auctor ſuus fuerit in mala fide, vide nu. 39.*
32 *Bona fides quandoque ſine titulo præſumitur.*
33 *Animus & quę in conſcientia conſiſtunt, declarantur per ſimplicem aſſertionem cum iuramento.*
34 *Determinationi eius cuius conſcientiæ aliquid eſt remiſſum, ſtandum eſt, nec poteſt appellari.*
35 *Proponens ſimpliciter dominium in iudicio, directum, & non vtile tantum proponere videtur.*
36 *Publiciana & rei uendicatio quamuis ſimul proponantur, nihilominus ſententia in vna, parit exceptionem in alia.*
37 *Agens publiciana & ſuccumbens, an in cauſis non expreſſis ſibi ſuccumbet.*
38 *Publiciana quatenus detur contra dominum.*
40 *Auth. malæfidei. C. de pręſcrip. longi temp. intellectus, & limitationes. & nu 41.*
42 *Publiciana an detur ſingulariter contra titulum poſſidentē. et nu 44*
43 *Petitio hæreditatis an contra titulo poſſidentem detur.*
45 *Agens publiciana quid neceſſario probare, & deducere debeat.*
46 *Omnia in publiciana veniunt, quæ veniunt in rei vendicatione.*
47 *Agens publiciana an ſui auctoris poſſeſſionem probare teneatur.*
48 *Publicianæ actionis quis ſit effectus.*
49 *Dominus illo caſu transfert dominiū, ſi non dominus transfert vſucapiendi conditionem.*

Sed iſtæ quidem. Actio publiciana dr̃ prætoria, & datur ex æquitate prętoria illi, qui rē eſt nactus ex aliquo iuſto titulo a non dño, q titulus eſſet aptus ad tranſlationē dominij, & datur quaſi ipſe rem vſuceperit. h. d. ¶ Et diuiditur in duas partes. Primò, ponit & declarat actiones præcedentium. §. ferè ciuiles. Secundò, ponit de actionibus prætorijs. ſecunda ibi, aliæ aūt. ¶ In illa ſecūda ſubdiuiditur. Nā primò ponit de actio. in rē prætoriis. Secundò, ponit de perſonalibus. ſecunda ibi, in §. in perſonā. Itē prima ſubdiuiditur. Nā primò ponit, qn̄ res petitur quaſi vſucapta, quæ non eſt, ſecundò qn̄ vſucapta eſt, & dr̃ ac ſi vſucapta non eſſet, ſecunda ibi, in §. rurſus. ¶ Item prima ſubdiuiditur. Nā primò ponit de actioni. prætorijs in rē. Secundò, ponit eius exēpla. ſecunda ibi, ecce ple
1 runq;. ¶ † Not. ꝙ illa actio eſt ciuilis, quæ deſcendit ex remedio iuris ciuilis, & a conditoribus iuris ciuilis fuit inducta, & per ꝯñs ad cognitionē vniuſcuiuſq; rei. Et principium & primæua ſua cauſa inſpicitur, cū filius ſequatur conditionē patris, & iſte tex alle. ſup. eo. in prin. ꝙ actio eſt de iure ciuili, de quo dic, ut ibi. ¶ Not. in tex. ibi, plerunq;. ꝙ dictio plerunq;, denotat regulā vniuerſalē eſſe in ꝯriū. ¶ No. ibi, quaſi vſucepiſſe formā libellandi in publiciana, quia ſm hoc debet dicere, ſic quaſi vſuceperiſſe, dic, vt infra dicam. ¶ No. ibi tex. ex legitimis. ſm vnā expoſitionē gl. quod appellatione iuris ciuilis non cōprehēditur lex. 12. tab. quod eſt verū, qn̄ apponitur vt ſpecies ſeparata, vt hic, & tūc ius ciuile ēt reſtringitur ad alias partes, q̄ lex 12. tab. de qua in §. lex. vſq; ad §. ex non ſcripto. ſup. de iu. na. gen. & ci. alias bene comprehenderetur, quia fuit principiū iuris. l. 2. §. 1. ff. de
2 ori. iu. ¶ † No. ibi, tradita. ꝙ verbū tradere, nō ſignificat dñij trāſlationē, ſecus in verbo, dederit, vt in §. ſic itaq;. j. eo. niſi ſm ſubiectā materiam. l. ſi ſtipulatus ff. de vſur. facit l. ſed, & ſi poſſeſſori.

3 ſori.§.1.ff.de iureiu.¶†No.ꝙ ſicut traditio facta a vero dño ex
cauſa habili importat dominij trãſlationem l.traditionibus. cũ
materia. C.de pact.& l.cùm manu ſata.§.fi.ff.de contrah. empt.
ita facta a non dño importat publicianã,aut vſucapiendi con-
ditionẽ,vt hic,& l. clauibus.ff. de ꝯhen.emp. & ſic vr̃ hic caſus
ꝯ gl.ſ̃ eo.§.omnium.in gl.poſſideat. in verb.& in bonæ fidei em
ptore,quia bonæ fidei emptor non vendicat rẽ,vt hic,quia non
eſt dominus, ſed habet publicianam. ¶No.ibi,nondum dñs, ꝙ
poſtquã quis vſuceperit,competit rei vendicatio,vt hic,& non
publiciana,vt l.1.ff.de pub.¶Vltimò no.ibi dominium ſuũ ven
dicet,ꝙ rei vendicatio competit tantummodò domino, & pro
dominio vendicando,ſeu defendendo.l.in rẽ actio.ff. de rei vẽ.
4 ¶†In gl.ſed iſtę.ibi,inſpecta potius perſona actoris.no.ſingula-
riter ex glo.ꝙ ad cognoſcendũ vtrum remedium ſit ciuile, vel
prætorium,magis inſpicitur perſona actoris,quàm rei. Tu dic,
ſm Bal.hic,ꝙ opi.gl.eſt verior,per l.ſi plurium.in prin.ff.de no
xa.non per illam rationem, ꝙ dicatur prætoria inſpecta perſo-
na actoris,quia actio dicitur ciuilis vel prætoria,inſpecta origi
ne,non ex perſona actoris,vel rei. vt gl.no. in l.2.ff.de bon.poſſ.
hęr.pe.ibi ſequitur Bar. & Bal. ¶No. tamen ex iſta gl.& ad hoc
ſemper allegatur,ꝙ ex ꝑſona actoris ius metimur.l.1.§.1.& ibi
5 Bar.& Bal.ff. ſi pars hær. pe. & ſic † ad libellum fundandum in-
ſpicimus,vtrum actori competat ius, vel nõ.ita dicit Pe.& Cy.
per d.l.1.in prin.& l.2.in fi.C.de ſer.& aqua.quod intellige ve-
rum, quò ad intentionem fundandam, ſecus quantum ad con-
demnationem moderandam,quia tunc benè inſpicitur factum
& perſona rei.l.ſi in autem. in § poſſidere.ff.de rei vend. ita dixit
Bal.in d.l.1.§.1.pro hoc tu allega,quod habetur per gl.& doct.
in l.de die.in prin.ff qui ſatiſ.cog & optimè facit.l.ſi a te.§.2. &
ibi Bar.ff.de exce.rei iu.& iſtud teneas.Aduertas tñ, ꝙ Petr. hic
dicit, ꝙ hoc caſu rei vendicatio quæ datur ꝯ eum qui dolo de-
ſijt poſſidere,eſt ꝑtoria,dicta l.electio.§.2. & l.3. §.fi.ff. de alie.
iud.mu.cau.fac.¶ Item,quia prætor dat nouam formam, quia
facit competere ꝯ illum qui poſſidet ꝯ naturam rei vendicatio-
nis,ergo eſt prætoria.l. ius ciuile.ff.de iuſt.& iu. Iſto tamen ca-
ſu,quamuis ſit prætoria,non temporalis,ſed perpetua erit,quia
ſubrogatur loco actionis perpetuæ l.1.& l.hæc actio.& ibi latè
Bar.ff.ſi quis teſta.liber eſſe.iuſ.fuer.& l.pen.§.actiones.ff.de no
xa.& hoc vr̃ tenere gl.in l.in honorarijs.ff.eo.Sed gl.& doct.(vt
dixi) in d.l.2.tenent idem quod hic,Dy.autem vr̃ ſeruare vtran
que opi.Nam dicit hic,ꝙ actio ſui natura eſt ciuilis,ſed per ex-
tenſionem,ſecundum opin.Pet.dr̃ prætoria. Nã in hac materia
tribus reſpectibus poteſt dici actio prætoria, vel inuentione,in
eo qui dolo deſijt poſſidere,vt d.l.electio.ſecundò,extenſione,
vt d.l.2.de bon.poſ.hære. pe.tertiò approbatione. l.1.ff. cõmo.
& l.obuenire. de ver. ſig. & hoc ſequit̃ gl.licèt dictæ actiones a
principio ſint,& dicantur ciuiles: & ita intelligitur opi. glo. &
6 doc.¶†Vtrum autem actiones, vel remedia deſcendẽtia ea pro
uiſionibus Marchionum, Epiſcoporum, Legatorum, & aliorũ
dominorũ ſint ciuilia, vel prætoria, vide no. Bar.& omnes doc.
in l.5.in prin.ff.de ver.obl.in l.fi.in fi.ff.de pe.& in l.omnes po-
puli.circa prin.ff.de iuſt.& iu.& l.1.in fi.ff.de bo.poſ.vbi expreſ
ſe tenẽt,ꝙ ſint prętorię.& iſtud idem voluit Bal.& Sal.in rub.
in l.1.C.qui admit.ad bon.poſt.Iſtud idem voluit Bal. & Imo.ĩ
fi.l.ex duobus.§.fi.ff.de vulg.& pup.quod perpetuo no.Et vtili-
tas huius inueſtigationis eſt magna,quia ſi ſint prætoriæ,finiun
a tur anno,ſi ciuiles durant perpetuò. [a] d.l.in honorarijs.& infra
de perpe.& temp.act.in prin.¶Ex quo infert,ꝙ ſi ex aliqua pro
uiſione,ſtatuto,vel decreto domini Marchionis Ferrarię defe-
ratur ſucceſſio alicui,cui de iure communi non defertur,vtpu
ta agnatis excludẽtibus matrem,& ſorores,debet intra annum
adiri hæreditas,aliàs talis agnatus a tali ſucceſſione excludere-
tur,quod ſingulariter no.ad limitationem.l.licèt,cùm materia
C.d iu.delib.Eſt & alius effectus magnus,per no.in l.ſancimus.
C.de verb.ſign.¶In gl.ſi quę ſunt ſimiles,in fi.dic,ſm Dy.quòd
iſta gl prædicat maximum errorem,nã ſequeretur ex ea,ꝙ om
nes actiones ex ꝯtractu,vel quaſi,vel ex maleficio,vel quaſi,vel ex
varijs figura cauſarũ deſcendẽtes,eſſent ciuiles, & per ꝯñs nul-
la prętoria deſcenderet ex prędictis,qđ fatuum eſt dicere.nam
actio ex furto manifeſto quæ deſcendit ex maleficio,eſt præto-
ria, & tñ deſcendit ex delicto:& actio de conſtituta pecunia,&
ſimiles deſcendunt ex cõtractu, & tñ ſunt prętorię,ſed ſm Bal.
hic,gl.nõ debet cauillari ex hoc, quia nõ ſequitur ex verbis gl.
ꝙ actione prætoriæ non poſſint eſſe in ꝯtu,vel quaſi,ex male
ficio,vel quaſi,vel ex varijs figuris cauſarum,& quę deſcendũt
ex legitimis cauſis ſunt ciuiles,alię verò ſunt prætorię,& iſtud
7 teneas.¶†In gl.in rem.ibi.§.quędam.opp. ꝯ gl.quia petitio hæ-
reditatis,quæ datur bonorũ poſſeſſori vr̃ prętoria.l.2.ff.de bo.
poſſ.hęre.pe.& tñ eſt miſta. l. hæreditatis.C. de pet.hęre.ſed tu
dic,ꝙ immo eſt ciuilis.l.item veniunt.§.cùm prædiximus.ff. de
pet.hęre.Et aduerte,ꝙ nõ dr̃ miſta,ſed in rem, vt eſt caſus, in l.
ſed & ſi lege.§.petitio.ff.de pet.hær. vbi Bar.dicit,ꝙ omnino eſt
in rem,quia eſt declaratoria.l.licèt.ff.de pet.hęre. ſicut rei ven.
l.& ex diuerſo.§.1.ff.de rei vend. habet tñ quaſdam perſonales
8 ꝑſtationes,quæ fiunt officio † iudicis, quod deſeruit huic actio
ni.Quandoque.n.eidem deſeruit,ſm naturã realium, vt qa co-
git reum condemnatum ad reſtituendum,vt dicit,d.l. licèt.& l.
& non tantùm.in prin.ff.de pet.hęre. Qñq; deſeruit,ſm naturã
perſonalium,vt quia cogit cõdemnatũ ad dandũ,vt in pecunia
extracta de pretio rerũ venditarum. d.§.petitio.nam in actioni
bus perſonalibus agitur ad dandum ĩ.eo.§.ſic itaq;. Iſtud idem
vr̃ ſequi Sal.in d.l.hęreditatis. addens,ꝙ ẽt põt dici dari ad per-
ſonales prę ſtationes,quia non longo, ſed longiſſimo tempore
prę ſcribitur,vt ibi.ſed Bal.ibi tenet,ꝙ immo ſit per dictã l.hr̃di
tatis. quia eſſe hæredẽ, eſt habere iura realia & perſonalia acti-
uè,& paſſiuè,l.nihil.ff.de ver.ſig.ergo petitio hæreditatis q̃ cau
ſatur ex ipſo iure hęreditario,cùm effectu ſapiat naturam cau-
ſę,neceſſario dr̃ miſta. Prętereà (dicit ipſe)pone,ꝙ in hęredita-
te non ſint niſi perſonales præſtationes, falſum erit dicere tũc,
ꝙ ſit in rem,cum proponatur ad dandum. l.quod in diem.ff. de
pet.hęr.igitur (dicit ipſe)eſt inhęrendum magis dictæ literæ, q̃
dictis doc. Sed ego teneo opinionem cõem per dictum §. peti-
tio. vbi clarè dr̃, ꝙ eſt in rem.Non ob.ratio Bal.quia licèt non
ſit aliquid reale in hęreditate, tamẽ dr̃ in rem, quia reſpicimus
ſuam propriam & naturalẽ cauſam,non autem accidẽtalẽ, vel
cauſalem,vt in §.his autẽ verbis.ſ̃.ad l.Aquil.Nec ẽt ob. ꝙ dr̃,
ꝙ hæreditas habeat perſonales ꝑſtationes actiuè & paſſiuè, vt
dixit Bal. quia non ſequitur, ergo eſt miſta petitio hęreditatis,
quia peculium,& bonorum poſſeſſio,& reſtitutio ex Trebellia
no,& ſic de ſingulis,continent actiuè & paſſiuè prę ſtationes ꝑ
ſonales,vt §.reſtituta.ſ̃.de fideicom.hęred.& l.3.§.bonorum.ff.
de bono.poſſ.& l.peculium.ff.de leg.2.& tñ dicuntur miſtę, vt
9 hic,in gl.igit̃ &c.¶ Sed extra †gl.ꝯ hoc opp.quia interdicta om-
nia ſunt in rem ſcripta.l.1.§.1.ff.de interd.& ſic,quodammodo
prętoria dicuntur miſta.ſed reſponde, ꝙ immo interdicta quò
ad veritatem ſunt perſonalia,licèt ſint in rem ſcripta,& ꝑ con
ſequens proſequent̃ quemlibet poſſeſſorẽ.l.1.§.fi.ff. de interdi.
10 & ſic non ſunt propriè miſta.¶†In gl.caſu.ibi dãda fatalia.No.
& tene menti iſtam gl.quę ſemper allegatur,ꝙ furtum nõ con
numeratur inter caſus fortuitos.Idem voluit gl.in d.§. damna.
& hr̃ in §.prętereà.ſ̃.qui.mo.re ꝯh.obli.quod fallit,qñ non põt
culpa imputari,vt §.damna.¶Quæro ergo,qñ hoc ſit,ꝙ culpa
11 non poſſit imputari? Rñdeo, † qñ aliquid probatur,ꝑꝑ qđ ꝑ-
ſumptio culpæ tollitur,vtputà,ſi potatio ſomnolenta probetur
ei data,cui furtum factum fuit ex iſta potatione.facit gl.in l.do
lum.C.de do.Vel ſi vxor eius ei ſubtraxit,in qua confidentiam
habere debuit,cùm ſit ſocia diuinæ ac humanę domus.l. aduer
ſus.C.de crim.expil.hęr.dicit gl.in d.§.damna.Vel tertiò ſecun-
dum Cy.ſi familiaris ſuus,de quo veriſimiliter cõfidere debuit,
b quia reputabatur bonus , [b] vt l.cum.in fi.ff. commo. ſubtraxit.
(ſ̃.famulus.) Quartò ſi diligentiam cõem hominum adhibuit ,
quia oſtia bene firmauit,ſed de nocte fuerũt perforata,vt mul
toties cõtingit in apothecis & ſtationibus in quibus nullus dor
mit.ita dicit ſingulariter Sal.in d.§.damna.Quod vltimum no.
perpetuò , quia vidi hoc contingere Bononię in perſona Ioã.
12 Butrigleri ſtrazalori.†Qñ autem probetur furtum,dixit Bar.
in l.ſi qñ.in fi.C.vnde vi. ꝙ furtum ſcholaris probabitur per fa
miliares & domeſticos , qui de nocte fuerunt fures, & per ſo-
cios,qui per prius uiderunt murum fractum uel oſtium ruptũ,
& ſimilia,quod benè no.¶In gl.directam.in prin.cõiuncto tex.
13 No.& præmitte† ad euidentiam, ꝙ remedium prætoris, & ſic
publiciana,eſt in ſubſidium,& ſic competit, ubi non competit
14 remedium ciuile,ut hic,& l.1.& ibi Ang.ff.eo. ¶Secundò† præ-
mitte,ꝙ iſta actio non competit largo modo,niſi dño,non aũt
directo dño,uel utiliter,ut no.gl.in d.l.1.in prin.& in hac gl.&
eſt caſus in l.non tantum §.ꝙ ſi pro emptore.ff.de peti.hęred.&
l.ſi ab eo.ff.de pign.licèt gl.dicat ꝯrium,& malè.in l.Iulianus. ĩ
fi.& in l.ſi poſt acceptum.ff.de rei uen.ita dicit Ange.in d.l.1.&
15 no.de euictio.l.ſi minor.§.1.¶†Tertio,præmitte,ꝙ datur publi
ciana

A D D I T I O N E S.

a Perpetuò. Eſt & alia vtilitas,quia cũ in dubio tẽpus ſtatutũ a prætore debeat eſſe vtile inſta de perpetuis & tẽpora actio tale tẽpus non currit ignoranti , vt ff de ædil edic l.cũ ſex ideo tẽpus ſtatutum per epiſcopum ad executionẽ vltimarum voluntatum,non currit ignoranti,ſecundum Rom.conſi.237.

b Bonus Idem dicit Rom.conſi.413.

ciana omni caſu, quo haberet locum præſcriptio. l.eum qui.in
prin.ff.de publ. Vnde omnis ẽt ab illo, qui nõ habet adminiſtra-
tionẽ rerum ſuarũ, ſi emat rem alienam, licèt non ↄ̃ vendentẽ,
tñ ↄ̃ alios habet publicianam.d.l.eum qui.in prin.& ibi Ang.fa-
cit l.1.§.ſi a furioſo.& §.ſeq. ff.pro emp.q̃a dicta res poteſt vſu-
capi, vt dictis iuribus, non autem competit, ſi iam vſucapio cõ-
pleta eſt, licèt competat illi, qui eſt in actu præſcribẽdi.d.l.1.in
26 prin. ¶†Quartò præmitte, ꝙ omnia quę veniũt in actione in rẽ
directa, vel vtili rei vendicatione, veniunt in publiciana.& oẽs
leges loquentes de vtili, vel directa rei vendicatione, quæ ad
iſtam poſſunt adaptari, locum habent in publiciana. iſte eſt tex.
27 no.& ibi Bal.& Ang.in d. l.eũ qui. §. in publiciana. ¶†Quintò
præmitte, ꝙ licèt rei vendicatio nõ deł pro incorporalib. in §.
æquè. §.eo.tamẽ datur publiciana, vt eſt tex.in l.ſi ego.§.2.ff.eo.
28 ¶†Sextò præmitte, ꝙ vbi non eſt prohibita alienatio, ibi eſt ꝓ-
hibita vſucapio.& per cõſeqnens in illis etiam eſt prohibita pu
bliciana. l.cum ſponſus. §.ſi res talis. & ibi Angel. & doc. ff.eo.
29 ¶†Septimò præmitte, ꝙ omni caſu ex titulo facto, & traditio-
ne facta a vero dño, transfertur dominiũ. in illo caſu facta a nõ
domino paratur vſucapiendi conditio. l.clauibus. ff.de ↄ̃h.em-
ptio.& tunc dabitur publiciana, vt eſt tex.in l.quæcũqʒ.in prin.
20 & ibi doc.ff.eo. ¶†Octauò præmitte, ꝙ licèt rei vendicatio de-
tur ↄ̃ titulo poſsidentem. l.officium. ff.de rei vendic.& l.2.in fi.
C.de peti.hære. coniuncta l.in rem.ff.de rei vend.tamen publi-
a ciana non datur ↄ̃ titulo poſsidentem, [a] de quo tamen dic, per
tex.& glo.magiſtram.& ibi Bart.& doc.in l.ſinautem.§.ſi duo-
bus.ff.eo.facit quod no.doc.in l.quoties.C.de rei vend.& infra
latius dicam. Nonò præmitte, ꝙ ad hoc vt cõpetat publiciana,
neceſſe eſt, quod vndecim vel duodecim cõcurrant, de quibus
dicã cũ glo.magna.& copulatiuè, aliás, ſi alterum deficit, nõ cõ
petit publiciana, vt dicam in d.gl.mag. ¶ In ea.gl.directam.in fi.
dic ſecundum doctores, quod vltima opinio eſt verior, & pri-
ma damnabilis propter tres rationes inconuincibiles. Primò,
quia certum eſt, quòd vtiliter dominus in ſuo vtili dominio
præfertur vero domino. l. prima. §.1. ff. ſi ager vectiga. ſed ha-
bens publicianam regulariter non præfertur domino, niſi in ca
ſibus qui habentur hic per glo.magiſtram, & ibi dicam. Præte-
rea Iuriſconſultus tres titulos facit, vnum de rei vendicatione,
vbi de directo dominio tractatur. Secũdum, de publiciana, vbi
tractatur de quaſi dominio, largo modo. Tertium, ſi ager vecti-
galis, &c. vbi de vtili dominio, ergo neceſſario ſequitur, quòd
iſta tria dominia ſint diſtincta. Præterea præſcriptio debet ali-
quid operari, aliás ad nihil eſſet introducta, cõtra l.ſi quando.
in princ.ff.de leg.2. ſed ſi diceremus, quòd habens publicianã
eſſet dominus vtiliter, ſecũdum opinionem gl. vt no.gl. & doc.
in Auc.niſi triennalis. C.de bonis maternis, ſequeretur neceſ-
ſariò, ꝙ tantùm haberet habẽs publicianam, quantùm ille qui
præſcripſit, quod eſt abſurdum, licèt primam opinionem poſi-
tam in gl. fuerit ſecutus gloſſator in pluribus locis, ſed vbiqʒ
reprehenditur per Dyn.& doc.in d.Auct.niſi tricennalis.& per
Bar.& Ang.in l.1.in fi.ff.de aqua plu.arc. & gl.& doc.in l.cũ po
ſtulaſſem.§.1.ff.de dam.infec.& per doc.in l.fi. C.de edi.di.Adr.
tol. ¶ In gl.act.in fi.no. gl.ſm Dy. quam tene menti.pro regula,
quæ actio competat ex remedio ciuili, vel prætorio, pro qua fa
cit tex.ff.de adul.l.ſi quid ex his. Sed ↄ̃ hoc opponitur de l.ſed
& ſi poſſeſſori.in prin.ff.de iureiu. coniuncta gl.vbi actio in fa-
ctum, & publiciana videntur eſſe idem. Sed tu reſpon.vt ibi ꝑ
glo.& doct.& dicam infra eo.§.ſi poſtulante. ¶ In glo.dicit ibi,
probare meam.propono publicianam, dic, ꝙ iſtas duas formas
libellandi, gl.ĩ.reprobat, & bene, ſm doc. & maximè reprobat
iſtam vltimã, quia hodie non eſt neceſſe, quòd exprimatur no-
men actionis in libello, vt in c.examinata.de iud. ¶ In ea.gl.ibi,
& hanc approbat cõſuetudo. dic, ꝙ pro hoc hodie eſt caſus in
c.Abbate ſanè.extra, de re iud.in 6. facit quod habetur in c.con
ſtitutus.extra de in integ.reſti.& ibi Inn.& no. Spe.in tit.de act.
& peti.in verſ.item no.& hoc tenet Bar.Bal.& Ang.in l.1.ff.eo.
21 ¶ In ea.glo.ibi.§.quoties.& dic cum reuerentia, ꝙ eſt† de ſubti
litate iuris, talis libellus alternatiuus, videlicet, dico me domi-
num, vel quaſi, quicquid dicant Cano. per d.c.Abbate, non vi-
detur procedere, quia alternatiua facit dubitationem.l.prætor.
§.quod autem prætor. ff. de iniur. ſed niſi ſit probabilis dubita-
tio, nunquam ipſa dubitatio admittitur in libellante.l.1.§.quod
autem.ff.quorum leg.vtputà, quando eſſet per factum aduerſa-
rij, quia tunc admitteretur, vt no. Bar.ſed Inno.in d.c.conſtitu-
tus.intelligit illum §.quod autem, generaliter in quacunque in-
certitudine probabili, & fortè ſuus intellectus eſt bonus, & val
de notabilis.alleg.l.1.§.fin.ff.ſi pars hære.peta. & l.quæ de tota.
§.1. ff. de rei vendi. Vel etiam de iuris ſubtilitate poteſt dici, ꝙ
ſaluetur dictus libellus, vt illa alternatiua, vel, exponatur ꝓ di-
ctione, & ſic cõditionaliter eſt ſucceſsiua, vt ſit ſenſus, dico me
dominum, & ſi non ſum dominus, dico me quaſi dominum,
quia qui alternatiuè ponit, nihil eligit, ſed qui ſucceſsiuè, &
b conditionaliter ſic.ita dicit Bal. ſingulariter ſaluando [b] dictum
libellum, etiam de ſubtilitate iuris. in l.1.§. ſi plures vna ſen-
ten. vbi ponit materiam publicianæ. Ex his patet forma libel-
c landi in publiciana, [c] & tu adde, quæ dicta ſunt ſupra in §. om
nium aũt.& ibi dixi in verſi.quæro quomodò formabitur libel
22 lus in res vendicatione. † Erit ergo forma libellandi in publi-
ciana, iſta, videlicet, quòd debes narrare, qualiter emiſti talem
fundum, vel alio titulo habili ad transferendum dominium ha
buiſti, & qualiter virtute talis tituli fuit tibi traditus, & quòd
virtute dicti tituli bona fide emiſti, & accepiſti, & quod vir-
tute dicti titu.poſſediſti, & qualiter nunc ipſum detinet Titius,
d quare petis te declarari [d] quaſi dominum dicti fundi, & ad te
ſpectare, & pertinere quaſi dominium dicti fundi, & dictum Ti
tium condemnari ad dimittendum, & reſtituẽdum tibi dictum
fundum, alias autem clauſulas neceſſarias vide in d.§.omniũ.
¶ In ea.glo. ibi, traditio, vel quaſi. dic, idem ſi ſit putatiua, ex iu-
ſtiſsimo errore cauſata, vt habetur in l.Celſus. & ibi Bart. ff.de
vſuca. Vel etiam ſi ſit æquipollẽs. vt in §.per traditionem.& ibi
dixi ſupra de rerum diui. Vel etiam apprehẽſio ſolummodò in
caſibus, in quibus naſcitur dominium ſine traditione, vt no.in
d.l.Celſus.& ff.de rei vendicat.l.eius rei.& ibi glo.vtputà, in vl
tima voluntate, vt eſt tex.in l.cum ſponſus. §.1. ff.eo. Vel etiam
in eccleſia, & ſimilibus caſibus particularibus, de quibus in l.fi.
C.de ſacroſan.eccl.& Bal.& Ang.in l.ſinautem.§.ſi duob.ff.eo.
quia idem operatur traditio inter viuos, quòd operatur reli-
ctum vel conceſsio ex prædictis caſibus, vt eſt tex.in l.ſi patrẽ.
§.1.ff.quemadmo.ſerui.amit.& no.in d.l.fina. ¶ In ea.gl.ibi item
quartò, quòd bona fide acceperit.dic, quòd hoc requirit in ↄ̃-
ctu emptionis duobus temporibus, ſcilicet tempore contra-
ctus, & etiam tempore traditionis, & propter frequentiã con-
tractus. In alijs autem contractibus inſpicitur tantummodò tẽ
pus traditionis.l.3. ff.pro ſocio.& l.2.in princip. & ibi gl.ff.pro
empto.coniuncta l.ſequitur. ff.de vſuca.de qua bona fide infra
23 latius dicam. ¶†In ea.gl.ibi, quintò, quòd credat hodie ſe do-
minum non eſſe &c.dic, tu clarius, ꝙ agens publiciana, verum
eſt, quòd non dicit ſe dominum, quia tunc intentaret rei vendi
cationem, & ab hac actione excluderetur, quæ eſt ſubſidiaria,
vt hic, nec tamen dicit ſe nõ dominũ, quia ſi diceret ſe nõ domi
num, non haberet bonam fidem ex ſua expreſsione, ideo tũc
non præſcriberet, & per conſequens non haberet publicianã.
l.eum qui.in princ.ff.eo.ita not.dicit Bart.in l.Pompon.§.ſi iuſ-
ſus.ff. de acqui.poſſeſ.in verſi.quid ſi egi publiciana. Adde, quia
inter iſta eſt medium, vt diximus in ſimili in l.1.§.ſcientiã.cum
glo.ff.de trib.& per glo.l.3. §.genera.ff.de acquir.poſſ.& l.1.C.
eod.titu. ¶ In ea.glo.ibi, alias l.ſi quidem. §.hæc actio, &c. vides
24 ergo ex gl.ad cauſandam publicianam, † ꝙ inter alia requiri-
tur, ꝙ habeat rem ex titulo, & titulum alleget. facit dictum ca.
Abbate ſanè.non tamen intelligas omnem titulum, ſed ti.habi
lem ad cauſandum dominium, vel vſucapiendi conditionem,
vt hic. Ex quo ſequitur, ꝙ nõ ſufficeret, ſi diceret, ꝙ poſſedit vt
ſuam, & tanquam ſuam, quia talis tit.pro ſuo, etiã ſi dicto mo-
do teſtis deponeret, non eſſet inductus, nec probatus tit.vſuca-
pionem parans, & per conſequens non competeret publicia-
na. Sed iſto modo eſſet deductum & probatum, ꝙ non poſsi-
det pro alio, vel alterius nomine, quia titulus pro ſuo, eſt mul-
tiplex, & maximè generalis, vt eſt tex. cum glo.ſingulari, & ibi
hoc no.Bar.in l.1.ff.pro ſuo.ergo ſi talis tituli allegatio, & pro-
batio non parat vſucapiendi conditionem, ergo nec publicia-
nam, d.l.eũ qui.in prin. ꝙ ſingulariter no. Vnde tu aduocate, ſis
25 benè cautus, ꝙ ſemper in libello tuo, et capitulis tuis, † expri-
mas vnum titulum ſpecialem.ſ.exempto. Et ſubdas, quòd virtu
te dicti tit.poſſedit pro ſuo, et tanquã ſuum talẽ fundũ, et tunc
probando diutinã poſſeſsionẽ, et vltra hoc, quòd teſtes ſubiũ-
gant, quòd per dictum tempus poſſedit pro ſuo, et tanquam
ſuum, et vt dominus fructus recollegit, et tunc fortè dicto ca-
ſu

ADDITIONES.

a Contra titulo poſſidentem. Adde an publiciana detur contra titulo poſſiden
tem Rom.conſi.424.Alex.conſi.90. 2 lib.
b Saluando. Vide Pau.de Caſt conſi.5.& conſi.392. Alex. latius conſi.96.4 &
ibi an valeat ſentẽtia, dico talem fundum pertinere ad monaſterium tanquã
dominum iure dominij vel quaſi.
c Publiciana. Libellum in publiciana in actu practico formauit Petrus Iaco.in
ſua libellorum ſumma, de publiciana actione, vbi multa ad rẽ dicit. An.Ca.
d Declarari Adde Alex.conſi.199.lib.2.

a ſu præſumitur titulus allegatus,[a] arg.no.in l.ſeruitutes.la grande.ff.de ſerui.& dixi ſup.§.proxi. Vel fortè,& iſtud verius,quia ibi loquitur,quando tractatur de modico præiudicio,& (vt ibi dixi)opus erit,vt deducat,& ẽt probetur,ꝙ fama erat,ꝙ Titius emerat dictum fundum, vel ꝙ ſibi,vel patri ſuo fuerat legatus, & ꝙ viderunt a dicto tempore,& citra,virtute talis tituli dictũ fundum poſſidere pro ſuo,& tanquam ſuum, & fructus recolligere, vt faciunt cæteri alij domini, tunc iſto modo probando ſufficeret ad vſucapionem,& per ꝯñs ad publicianam,arg.nor. per Bar.in ſimili.in l.1.§.s.ff.de iti.act.pri.in ver. venio ad ſequẽtem gl.&c.aliàs deducẽdo ſimpliciter, & probãdo, ꝙ poſſedit dicto tempore pro ſuo,& tanquam ſuum,& fructus recolligit, nihil probatum eſt, vt ſ.dixi,quod perpetuò tene menti. Addas
26 † his quæ dixit gl.& dicas, ꝙ vltra gl. requiritur & ſeptimò,in publiciana,videlicet,ꝙ res non ſit vſucapta,neq; præſcripta.l.j.
27 ff.de pub.¶ † Requiritur octauò, ꝙ ille ꝯ quem proponitur,nõ ſit dñs,quia ꝯ dñm non competeret.l.pe.& l.ſi.ff.eo.niſi in caſi-
28 bus ibi no.per glo.& Bar.¶ † Requiritur & nonò, ꝙ pretium ſit ſolutum,vel pretij ſit habita fides in contractu emptionis,aliàs autem,ſicut non transfertur dñium,ita nec vſucapiẽdi cõditio, quia non eſſet poſſeſſio iuſtè quæſita.l.quod vendidi. ff.de ꝯhẽ. emp.& ſ.de rer.di.§.venditæ.& ibi dixi. & ſentit gl.& vult hoc expreſſe Bal.& Ang.in l.de pretio.ff.eo.de pub.qui tea.mihi expreſſe vult ꝯrium,allegando gl ſm vnũ intellectum in l.ſi a Titio.ff.de rei ven.ſed ibi loquitur,qñ ꝯ dñm,vt j.dicã.¶ Decimò
29 requiritur, ꝙ † auctor non fuerit dñs, aliàs autem eſſet quæſitum dominium.l.cum manu lata.§.ſi.ff.de ꝯhen.emp.ſed vbi nõ eſſet quæſitũ dominium,non curamus,ꝙ concedens titulũ eſſet dominus,nec ne.exemplum in l.eum qui.in prin. & in §.ſi a minore.ff.eo.¶ An aũt eſſet neceſſe, ꝙ quis probaret tradentẽ non dñm,dicit Spec.in tit.de act.& pe.§.ſequitur.in ver.ſinautẽ vel. & in ver.no.5.eſſe neceſſaria &c. ꝙ nõ, & idẽ vult gl. & Bal.in
30 d.l.eũ q.§.publiciana.¶ † Aduertas tñ,ꝙ licèt res ſui natura aliqñ non ſit vſucapibilis, inſpecta perſona concedentis , ſeu dñi, tamen publiciana competit,videlicet,cum emanat titulus putatiuus iuſto errore facti , vt cum emitur res furioſi, aut eius,cui bonis eſt interdictũ, vel pupilli, hæc.n.non vſucapiuntur, ſ.de vſuc.§ res fiſci.& tñ publiciana datur.d.l. eum qui.in prin.côiũcta gl.& d.l.ſi a minore,vt no.expreſſè gl.i l.cũ ſpõſus. §.ſi res. ff.eo.Addas,ꝙ nõ ſi apparet de origine traditionis,tñ præſumitur tradita,& dicto nomine tradita, qñ probat̃ titulus.l.quædã mulier.& ibi gl.ff.de rei ven.& l.2. & ibi gl.C.de acq.poſ.qñ iã poſſederat, & docet de ſua hactenus poſſeſſione, nã eò ipſo,ꝙ mihi titulũ conceſſit Titius, vr̃ conceſſiſſe , ꝙ a quocunq; poſſeſſionẽ dictæ rei acquirat, vt l.hoc ſi res, & ibi gl.ff.de rei ven. ita dr̃ no.Bar.in l.cum ſolus.circa ſi. ff.de vſuc.¶ Aduertas tñ,ꝙ bona fides quæ ẽt exigitur, ſemper præſumitur, ex quo iã poſſidens habet titulũ,vt no.hic gl.& probatur expreſſè in l.pe.cũ
31 gl.no.C.de euic.Omnia iſta no.Ang.in d.l.eũ qui.§.ſi.¶ † Tu adde,quòd prædicta procedunt,qñ eſſet titulus verus.Sinaũt eſſet putatiuus,requirit̃ & vndecimũ,videlicet,quòd titulus & poſſeſſio habeant̃ ab eadẽ perſona, nõ a diuerſis,& quòd poſſeſſio habeat̃ reſpectu dicti tñ. putatiui, de quo vide latius per Bart. in d.l.cũ ſolus.in ver.ſufficit ne,me habere &c.vbi omnino vi-
32 deas.¶ Addas ẽt,quòd † quãdoq; ẽt ſine titulo,præſumitur bona fides, vt gl.o1d.& ibi dixi ſ.de rer.diui.§.ſi quis a non domino. niſi appareat alius poſſeſſor antiquior, ille etenim bene põt facere illã allegationẽ, videlicet, quòd tuũ non erat &c. vt l.ſi.C. vñ vi.quò ad alios aũt , licitè & bona fide vr̃ tenere,ius etenim cõe ſibi non ꝯdicit, vt in c.1.de præſcr.in 6.ita dicit ſing.Bart.in d.l.Celſus.in ver.requirit̃ & bona fides &c.facit c.licèt.de ꝓba. & quod no.Bar.in l.ſi dno.in prin.ff.vti poſſ.¶ An aũt,& quãdo bona fides præſumat̃ in reb.alienis ab alijs poſſeſſis cum titulo, & ſine titulo, vide Bal.Ang.& Saly.& Flo.in l.ſuper longi.C.de præſcr.long.temp.& Bal.in l.eum qui.ff.ſi cer.pet. & Io.And.& Inn.in c.cum ex literis.de in inte.reſt. & Bar i l.1.§.s.de iti.act. priu.& gl.in l.1.C.vbi cau.ſta.& Bar.i d.l.ſi. C.vnde vi.Sis tamẽ cautus, ſm Ang.in d.l.eum qui.§.ſi.in allegãdo bonã fidẽ, aliàs
b ſuccumberes, quia bona fides non præſumitur, niſi allegetur,[b] concurrente tamẽ aliquo adminiculo, tẽdẽte in oppoſitum, vt eſt tex.no.& ibi Bar.in l.ſi adulterium cum inceſtu. §.idem Polliont.ff.de adulterijs,quod tene menti.Quæ omnia copulatiuè ſunt neceſſaria ad publicianam , aliàs ſi quid ex prædictis deficeret,non obtineres.ita vult Ang.in d.§.ſi. ¶ In ea.gl.ibi,cùm ſit de ſua conſcientia.no. & ita ſemper allegatur iſta gl.quòd ea q̃
c conſiſtunt in aĩo,[c] † conſcientia declaratur per ſuam ſimplicem
33 aſſertionem cum iuramento , ſed de iuramento hic non dixit gl.ſed clarè dixit in l.at ꝗ natura.§.cùm me abſente. in gl.mag. in ver.vel melius. ff.de neg.geſt. vbi expreſſè dicit, quòd ſtabit̃ iur̃o ſuo.& idem no.gl.in l.1. §.2.de iti act.priu.& ibi Barto.vr̃ tea.in c.paſtoralis.de exce. & not.gl. & doc. in l.2.in gl.1.in ſi. C.de ſer. & not.glo.in l.ſi.circa medium glo.magnæ. C.de ann. exce.Sed Bar.in d.l.1.§.2.ff.de iti.act.priu.in ver.venio ad ſequẽtem glo.intelligit prædicta procedere,quãdo ꝓcedit titulus, vel iuſtus error, vt hic,ex quo creditur ſibi,ſi aſſerit ſe habere bonã ſidem, ſecus ſi nullus titulus præceſſit, vt ſupra dixi.quod not.
34 ¶ † No.etiam ex gl.quæ dixit,de conſcientia,[d] quia ſi aliquid re-
d mittit̃ in conſcientia alicuius,vr̃ quòd eius determinationi ſtari debeat,nec poſſit appellari,vt eſt gl.no.in c.ſtatutũ.§.aſſeſſorem,de reſcr.in 6. ſed licèt nõ poſſit per viam appellationis, & ſic remedio ordinario retractari,tamẽ ſupplicari põt,& recurri ad ſuperiorẽ,vt eſt gl.ſing. i Cle.1.de iu.pat.& hoc teneas,mẽti , facit Auct. q̃ ſupplicatio, & qđ ibi no. C.de præci. Impe.off. cõiuncta l.1.C.de ſen.præfe.præte. & ad id quod dixi de cõſciẽtia aliena,quòd alius ſuperior poſſit declarare,vide bonã gl.& Imo.in l.ab executore.in prin.in ver.an iuris interpretatium.ff. de app.¶ In ea.gl.ibi,l.minor.§.1.dic idẽ no.gl. & Bar.ibi,& ita tenet hic Dy.Quod tamẽ indubitãter verũ arbitror quãdo vna de prædictis actionibus actum eſt . Sinautẽ propoſuiſſet libellũ alternatiuè, vt ꝯſueuit fieri,dic vt dixi in gl.ſup.quia ſunt quaſi omne ius ſuum deduxiſſe vr̃,ſi etiam ſuper vtroq; eſſet diſcuſſum & proſecutum, licèt ſententia lata eſſet ſimpliciter , & ſuper vna dictarum actionum , dubito , an amplius habeat aliud remediũ per l. & an eadem. §.actiones,& ibi gl.& Bar.ff.de excep.rei iud.& l.ſinautem.§.1.& quod ibi Bar.de neg.ge.Sed Io. And.in c.Abbate ſanè . dicit quòd nõ obſtat exceptio,quia ope replicationis eliditur.ſed gl.Io. Andr.põt ſuſtineri,quãdo proſecutio eſt ſpecialis , qa diſcernitur publiciana a dño,ſed ſi nõ diſcerneretur , quia diceret rem ad ſe pertinere,quia ad vtrunque põt referri verbum, pertinere, vt l. verbum pertinere.ff.de ver.ſig.& ſic videtur idem quòd in perſonali eſſet dicendũ, & ita expreſſè vult Bar.in d.§.actiones.in ver.ſed quid ſi dixi rem ad me pertinere,&c.¶ In ea.gl.ibi,at illi qui dicebant,ſiue dire-
35 ctam &c. ¶ † No.gl.ꝙ proponens ſimpliciter dominiũ in iudicio , vr̃ proponere tantũmodo directum,& non vtile, & idem tenet gl.in l.ſi mater.§.eandem. ff.de exce.rei iu. quod ſequitur Pet.& Iac.But.in l.1.§.1. ff.ſi ager vecti.vel emphy.pet. Sed Iac. de Bel.& Old.ibi tenent ꝯrium. quod ſequitur Bart.in d.§.eandem.in pe.q.al le.l.ſi duo patroni. §.itẽ Iul. ff.de iureiu.& l.quibus diebus.§.dominus.ff.de cõdi.& dem.& iſtud teneas ꝑ dicta
36 iura.¶ In ea.glo.ibi.l.nemo.§.quoties.no.ex illa gl.ꝙ † licèt rei vẽdicationem & publicianam ſimul propoſuerim qđ poſſum. d.c.Abb. tamen ſententia lata in vna , non paris exceptionẽ rei iudicatæ in alia.Idem not.gl.& Bar.in l.ſi minor.§.1.ff.de euic. & ſ.dixit gl.quod ſing.tene menti.¶ No.etiam ea ea.gl. ꝙ in rei vẽdicatione,& publiciana,ſi vnã cãm expiſerim , & ſuccubui, nõ obſtat exceptio rei iudicatæ,in non. expreſſis . idem vult gl. in l mater.§.ſi qs fundũ.ff.de exce.rei iud.& hoc vr̃ canonizatũ
37 in d.c.Abbate ſanè . ¶ † Vnde cum quæritur, an agens publiciana,& ſuccumbens,præiudicet ſibi in cauſis nõ expreſſis,dic,vt dixi in rei vendicatione,ſ.in §.omnium autem actionum.quòd debet inſpici modus proſequendi,quod intelligas verũ illud in rei vendicatione,& iſtud in publiciana, ſi malitioſè vnam cãm omiſit,qa ẽt in illa obſtaret exceptio rei iudicatæ quãuis omiſſa,vt eſt caſus ſingularis,& ibi Bart.& Bal.& Ang.in l.de reb.ff. de arb.¶ In ea.gl.in ſi.No.& ſigna iſtã gl.quæ ponit caſus in quibus dat̃ publiciana ꝯ dominũ. idẽ no. gl.in l.ſi.ff.eo. Et aduerte, ꝙ licèt Ang. in d.l.ſi.addat cãm ex l. ſi quis prohibuerit. ff.eod. ſm lect. Dy.ibi,quòd procurator vendidit rẽ domini,tamẽ nõ eſt opus quòd addat̃,quia tu habes hic gl.ordinariam,dũ dixit, ſextus adijcitur,ſi me mandante rem meam vendidiſti, ponde-
38 ra ibi , meam,& ſic mandantis . ¶ † Addas alium caſum , quòd prædicta ſunt vera quò ad ipſam rem,ſed quò ad fructus,acceſſiones, & ſumptus ,bene darentur ꝯ dominum.l.eum qui.§.in publiciana.ff.de publici.& hoc idem vult Bal.Aduertas tamen, quòd id quod dixi per l. ſi quis prohibuerit , habet locum , ſi pretium procuratori eſt ſolutum, vel aliter domino eſt ſatisfactum, non autem ſufficeret quòd procurator habuiſſet fidẽ de pretio,

ADDITIONES.

a Allegatus. Vide Alex.conſi.135.in 2.lib.Ro.cõl.70.circa ſi.vbi dicit ꝙ ſi probetur per famam ꝙ aliquis poſſedit rem pro ſua,& tanquam ſuam,ꝙ tamen dominiũ non probatur,ſed poſſeſſio & idem dicit conſi.124. quando autem titulus pro ſuo ſufficiat ad acquiſitionem fructuũ. vide eũdem Ro.cõſ.148.
b Allegetur. Adde Alex.conſi.136.2.lib.
c Animo Adde,vt per Rom.conſi.173.& 482.
d Conſcientia. Vide pulchre Rom.conſi.27.

pre+io, vt publiciana competeret contra dominnm niſi habniſ
ſet poteſtatem habendi fidem de pretio, ita dicit, & debet intel-
ligi gl. ſm vnam lecturam. in l. ſi a Titio. ff. de rei ven. & hoc ſe-
39 quitur Ang. in l. de pretio. ff. eo. ¶ † Quæro ad eatra. cum ſ. vidi-
mus ꝙ ad publicianam cauſandam, requiritur quòd acquirens
rem titulo fuerit in bona fide, an hoc eſt verum, etiam ſi autor
ſuus fuerit in mala fide? & glo. in l. eum qui. §. prætor ait. ff. de
publicia. ꝙ ſi autor fuit malæfidei, ꝙ emptor non habet publi-
cianam, pro quo alle. Auct. malæfidei. C. de præſcr. long. tempo.
quæ glo. ſi eſſet vera, de facili multi emptores poſſent eacludi.
ſufficeret namq; conuento probare de mala fide venditoris ad
excluſionem agentis, ꝙ de facili poſſet probari, maaimè ſi ven
ditor eſſet amicus. Sed hoc eſt falſum ſm Bal. & Ang. in d. §. ꝓ-
40 tor. quia immo etiam hodie competit publiciana. ¶ † Non obſt.
dicta Auctẽ. malæfidei. & in corpore. §. rurſus. qnia per illos
tex. non eſt verum, quòd prohibeatur vſucapio, nec de iure ci-
ui. nec cannnico ex mala fide autoris, ſed per eam malam fidẽ
requiritur in vſucapiendo tempus prolixius, hæc autem diffe-
runt inter ſe, videlicèt, non poſſe rem vſucapi, vel poſſe, ſed
tempore longiori, & ita tenet Ioan. Andr. in d. c. Abb. in gl. ma.
quod eſt valde notandum. Et ad gl. in d. §. prætor reſponde, ꝙ
illa gl. non refert ſe ad publicianam, ſed tantummodò ad vſuca
pionem, ſcilicet, quòd non vſucapiatur hodie, niſi tempore lon
giſſimo propter malam fidem autoris, & ita gl. per ſemetipſam
declarare videtur. in d. l. eum qui. §. in hac. in glo. mag. in verſi-
cu. licèt hodie per Auct. &c. & hoc tenet Iac. de Aret. & Cyn. in
d. Auctẽ. malæfidei. & idem Flor. & Bal. in l. ancillæ. C. de furt.
41 ¶ † Addas tamen quòd dicta Auctẽ. malæfidei. & d. §. rurſus. in
Auctẽ. vt ſpon. lar. patiuntur plures limitationes. Primò, quòd
habent locum tantummodo in præſcriptionibus, nõ autem in
vſucapione rerum mobilium, quia in vſucapione mobiliũ non
loquitur, ergo vt eaorbitans non eſt extendenda, ita dicit Bart.
in l. Pompon. §. cum quis. ff. de acquiren. poſſeſſ. Secundò, dicta
Auctẽ. habet locum, quando dominus, contra quem præſcri-
bitur eſt ignorans, ergo eo ſciente locum non habebit, nec lon-
giſſimum tempus in præſcribendo ſpectatur, ſed ſufficit lon-
gum. l. 1. ff. de publ. ita etiam dicit Bar. in d. §. cum quis. & Bal.
& Sal. in dicta Auct. malęfidei. ¶ Tertiò, dicta Auct. habet locum
in primo emptore, qui emit a malæfidei poſſeſſore, non autem
loquitur de ſecundo emptore mediato, & per conſeqnens di-
cta Auct. materiam præſcriptionis determinat, & non corrigit,
ita etiam dicit Bar. in d. §. cum quis. & doct. in d. Auctẽ. malę-
fidei. ¶ Quartò, d. Auct. loquitur in præſcriptione longi tempo-
ris, nõ longiſſimi, quod patere poteſt, quia ipſa mala fides etiã
ipſimet autori malæfidei ad præſcribendum longiſſimo tempo
re nõ noceret. l. omnes. & l. ſicut. C. de pręſcrip. 30. ann. ¶ Quin
tò, illa Auct. habet locum in alienatione voluntaria, ſecus in ne
ceſſaria. d. l. Pompo. §. ſi iuſſus. ¶ Sextò, dicit Bar. in l. rem quę no
bis. ff. de acquiren. poſſeſſ. in verſic. ſed volendo ſuſtinere glo. &
Inn. quòd ſicut ille qui habet cauſam a malęfidei poſſeſſore, nõ
pręſcribit ita nec habet publicianam. d. l. eum qui. in prin. & d.
§. in hac. ſed hoc eſt falſum, vt dixi ſ. ſecũdum Iac. de Are. & Cy.
in d. Auct. malęfidei. & Bal. & Ange. in d. §. prætor. & hoc etiam
ſequitur Bar. in eo. tit. in d. §. prætor. ¶ Septimò, pro illa Auctẽ.
debet intelligi de habente cauſam ab eo qui habebat malam fi-
dem a principio ſuæ traditionis, ſecus ſi poſteà habuiſſe malam
fidem, per gl. no. in l. item ſi res. in princ. & ibi Bar. ff. de alie. iu-
di. mu. cau. fa. Et eſt ratio, qnia de iure noſtro mala fides ſuper-
ueniens non noceret, etiam ipſi malæfidei poſſeſſori autori, er-
go multò minus nocere debet ipſi ſingulari ſucceſſori. ¶ Octa-
uò, pone ꝙ obligo omnia bona mea tibi, poſteà ſcienter aliena
ui fundum, an emptor poterit præſcribere contra creditorem,
a dicit Ange. ꝙ ſic.[a] quia illa Auct. habet locum in pręſcribente
dominium, non autem pignus, ergo ad illod non extenditur, &
maaimè cùm ſit modici præiudicij. l. ſi. C. quæ res pig. obl. poſſ.
¶ Nonò, non habet locũ, qñ ſimpliciter tractatur de acqniſitio-
ne fructuum, quia ibi loquitur de acquiſitione dñij, ita dicunt
doc. & ibi Fl. in l. vitia. C. de acq. poſ. ¶ Decimò, non habet locũ
vbi in pręſcriptione ſufficit bona fides ſine ti. vt in ſeruitutibus,
l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſer. ven. ita vult Io. And. in c. 1. de. ꝑſc. in 6.
¶ Vndecimò, non habet locũ in præſcribente actiones, quia tan
tũmodò loquitur in præſcribente rẽ corporalem, ita dicit Iac.
Aret. & Cy. in d. auct. malæfidei. ¶ Vltimò, illa auct. ſolummodò
habet locum qñ agitur de mala fide autoris vera, non autẽ de fi
cta vel præſumpta. Et ideo vbi agitur de mala fide pręſumpta ꝑ
veritatẽ nihil innouat. faciat qđ no. Bal. & Ang. in d. §. prętor. &
d. §. in hac. & in d. §. publiciana. Quæ oĩa ſingulariter no. & te-
ne menti perpetuò pro limitatione & intelligentia d. auct. ma-
læfidei. & vide ẽt Raph. in d. l. rem quæ nobis. & in d. §. ſi iuſſus.
42 ¶ † Secundò principaliter adde, ꝙ publiciana non datur ſingu-
b riter ꝓ titulo poſſidentem.[b] l. ſi autem. §. ſi duobus. ff. de publ.
& ibi gl. multùm bona & magiſtra. & ibi Bar. Bal. & Ang. Quod
tñ intelligas non ſimpliciter, ſed vt ibi habetur, & eſt optimus
tex. & gl. in l. ſi ea res. §. ſi. ff. de act. emp. Quod etiam eſt verum,
c niſi ſit titulus procuratus[c] in fraudem primi emptoris. vt not.
Bar. & doc. in d. §. ſi duobus. & Bal. in rub. C. quę in frau. cred. &
Spec. in ti. de cau. poſ. & prop. §. ſi. in ſi. & ibi vide omnino per
Ioan. And. Et eſt ratio, ſm Bar. in d. §. ſi duobus. qbus procurãdo
titulum in fraudem alienam, non habet locum bona fides, ergo
nõ poteſt obtinere in publiciana. d. l. eum qui. §. ſi. Et ideo eſt op
tima cautela, ꝙ ſicut non eſt ſalubre intentare rei vendicationẽ
ſimpliciter ꝓꝑ difficultatẽ probationis dominij. vt dixi ſ. in §.
omnium autem, ita etiam eſt cautela, ꝙ non intẽtetur publicia
na ſimpliciter, quia regulariter ꝓ titulo poſſidentem non dare-
tur, dummodò iſte non ſit titulus procuratus (vt dixi) ſed ſimul
& ſemel rei vẽdicationẽ & publicianã, quę (vt dixi) non datur
cõtra titulo poſſidentẽ, intentare debes. vt d. c. Abbate. & qđ ꝑ
vnam actionẽ proſequi non poſſes, per aliã poſſes ſupplere, &
43 obtinere, ſicut dicimus in ſimili, † ꝙ petitio hæreditatis nõ da-
tur ꝓ titulo poſſidentẽ. l. 5. & l. hæreditatis. & vbiq; ponitur per
gl. & doc. C. de pet. hær. & no. in l. cogi. eo. ti. quod Bal. in l. ſi. in
ver. opp. 12. dicit hic ꝙ petitio hæreditatis &c. C. de edic. diui
Adr. toll. dicit forè verum, ſi habet tit. quæſitum ante mortẽ de
functi. ſed ꝓ titulo poſſidentẽ acquiſitio poſt mortem bene da-
retur petitio hæreditatis, vt eſt caſus, ſm intellectum Azo. in d.
l. ſi. & dicit quod miratur hoc a nemine fuiſſe animaduerſum.
& idem dicit in l. 1. C. ſi de mo. poſſ. fue. appel. & in l. incerti. C.
de interd. Sed Sal. in d. l. ſi. in ver. quero nunc quę eſt principa-
lis cauſa, &c. tenet opi. cõem, ꝙ nullo mõ ꝓ titulo valido poſ-
ſidentem, ẽt acquiſito poſt mortẽ defuncti, datur, per tex. in d. l.
2. C. de pet. hęr. in ver. emptor. nam ibi loquitur de emptore ſin
gularium rerum, & ſicut prima pars loquitur de emptore poſt
mortem defuncti, ita ver. emptor. qui ſolum aduerſatur primæ
parti, in diuerſificatis rei emptę, quia prima pars loqtur in vni-
uerſitate, ſecunda in venditione rerum ſingularium, & ibi dicit
titulum eſſe neceſſarium aduerſus petitionem hæreditatis, &
non aduerſus rei vendicationem, & eodem modò eſt tex. ſi be-
nè ponderetur, in l. hęreditatis. C. de pet. hære. & eodem modo
loquitur tex. niſi cauilletur. in l. hęreditatem. C. in quib. cau. ceſ.
long. temp. pręſcri. facit. ff. de pet. hære. l. nec vllam. §. 1. quia eſt
ibi tit. inualidus, ergo ſi eſſet validus, non competeret petitio
hęreditatis. Nec ob. d. l. ſi. quia ibi loquitur ſm Ioan. de rei ven-
dicatione, non de petitione hæreditatis, de qua non fuiſſet du-
bium, cùm non detur contra ti. poſſidentem. Præterea ſm Pau.
de Caſt. in d. l. hæreditatis. ſpeciale eſt in l. nec vllam. §. ſi quis
ſciens. cum §. ſeq. ff. de pet. hære. ꝙ detur contra ti. poſſidentem
vniuerſitatem, etiam eſt tit. adepto poſt mortem defuncti, ergo
in contrarium eſt ius commune. Sed hoc non placet, quia lo-
quitur de emptore vniuerſitatis, per d. l. 2. in princ. pro hoc, ſm
eundem. d. Pau. facit quod not. Bar. in d. l. cogi. in ſi. quòd illud
procedit, ſi titulus ſuperuenit ab eo, qui petitorem agentem pe
titione hęreditatis potuiſſet excludere. arg. l. fundo. ff. ad l. Fal.
& l. ſi ferens. in prin. ff. de condit. furt. ſed ſi ego acquiram mihi
aliquem titu. ab aliquo, qui nullum ius haberet, nunc procede-
ret dictum commune doct. per d. l. 5. & facit l. ſumma cum ſa-
44 tione. ff. de pec. ¶ † Ego autem teneo communem opi. doc. ꝙ nõ
detur contra ti. poſſidentem, nec diſtinguatur acquiſitum ante,
vel poſt mortem defuncti, pro quo allego duas gl. in l. pen. in
ver. & clarius. in l. ſi. in gl. poſt. ff. pro leg. nã clarum eſt, ꝙ iuſtus
error cauſat tit. & vſucapionem. d. l. Celſus. ff. de vſuca. Pone ꝙ
habeo iuſtum errorem, ꝙ fundus ſit mihi legatus, & ſic habeo
tit. cauſatum poſt mortem defuncti, aliàs nõ poſſet eſſe legatũ,
an teneatur petitione hæreditatis? reſpon. gl. ꝙ habens iuſtum
errorem, habetur ac ſi titulum haberet, vnde dicta actione pe-
d titionis hæreditatis non tenetur, quod perpetuò tene menti.[d]
45 ¶ † Quæro, qđ eſt neceſſe ꝙ ꝓbet & deducat q vult obtinere in
publi-

ADDITIONES.

a Quod ſic. Adde Old. conſi. 19.
b Titulo poſſidẽtẽ. An publiciana detur ꝯ tit. poſſi, & cogita poſt, quæ Ang. hic & Iac. ſupra col. 4. ar. de pet. hæ. ad publicianã, ꝙ in oĩbus caſibus in quib. hæ re. pet datur ꝯ tit. poſſi. de quib. per gl. in l. 2. C. de pet. hær. & in l. hæreditatem. C. in qui. cau ceſſat lon. temp. præſcr. in eis detur publiciana. Put.
c Procuratus. Intellige ẽt antequam motũ eſſe iudicium, & poſſidens procurat titulum vt excludat agere nolentem, ita dicit Rom. conſi. 434.
d Tene menti. Alex. cõſ. 90. 2. lib. dicit ꝙ iura allegata ꝑ Sal. cõtra Bal. nõ probant in publiciana. tranſit cũ Sal. ſed in petit. hær. dicit aliter non diſcutio.

publiciana, dic quòd opus eſt quòd probentur & deducantur
ea quæ dicit gl.mag.in ver.patet ex prædictis &c. & ēt q̄ ibi ad-
didi. Addas tñ, ꝙ ſimpliciter & tantummodò publicianam inté
tares, & probares de dño tuo, vel tui autoris, quãuis probes de
iure fortiori, tñ non potes obtinere in d.iudicio, ēt ſi illa ꝓba-
tio, ꝙ autor agentis fuerit dñs, facta fuerit per reum cõuentũ,
vt eſt gl.no.in l.1.ff.eo.in ver.a non dño.ibi, & ſic actor ſuccum
beret, & iſtud ibi ſequitur Bal.& Ang. Et ratio eſt, quia illud ius
fortius, & ſic dñium autoris agentis non fuit deductum in iu-
dicio, ſupple tu, nec lis ſuper illo fuit conteſta. ergo impoſſibi-
le eſt ferri ſuper eo ſniām, vt ff.de pac. dot.l. Bebius. & ff.de in-
ſtito.l.habebat, & hnc ēt ſentit hic gl.mag.in verſi.niſi aduerſa-
46 rius probet autorem huius &c. quod bene no. ¶ Quæro, † quid
veniat in iſta actione publiciana, dic ꝙ omnia quæ veniunt in
rei vendicatione, veniunt in iſta, vt eſt text.in d.l.eum qui.§.in
publiciana autem actione, videlicet dolus culpa, ſiue mora, dã-
na, fructus & expenſæ. vt ibi dicit gl. Ex quo ſequitur ꝙ ſicut a-
gens actione directa, rei ven.tenetur ſumptus neceſſarios & vti
les in rem factos poſſeſſori refundere, iuxta no.in l.in fundo. &
ibi gl.& latè Bart.ff.de rei ven.ita & agens publiciana. Ac ēt ſe-
quitur, ꝙ ſicut condemnatus rei ven. manu militari, ad eius re-
ſtitutionem compellitur cum fructib. & omni cã, ita cõdemna
tus hac actio. Et eodem modo ſicut contra reum in rei ven. nõ
teſtituentem rem, iuratur in litem.l.qui reſtituere.cum ibi not.
ff.de rei ven. ita & in publiciana. Item ſicut neganti per men-
dacium aufertur poſſeſſio, vt l.fi.ff.de rei vend.& dixi s̄.eo.tit.
§.omnium ita etiam iſta actione. quod no. Et ſic in effectu oēs
leges quæ loquuntur in rei vendi. quæ poſſunt adaptari in pu-
bliciana, habent locum in publiciana. ita dicit Bal.& Ang.in d.
47 §.in publiciana. ¶ † Quæro, an agẽs publiciana, debeat probare
poſſeſſionem ſui autoris? & videtur ꝙ non, arg.l.ſi fundus.ff.de
fun.dot. contrarium determinat Odoſ.in d.l.eum qui.§.prætor
ait. quia d.l.ſi fundus. loquitur de dominij acquiſitione, hic au-
tem in quaſi dominio, quia tunc requiritur ꝙ actor poſſideat,
cum ſufficiat ꝙ habeat cauſam a non domino, & ſic qui in vno
alleuiatur, ergo in alio grauabitur.ar. l.eum qui.in prin.ff.de iu
reiu. Sed Bal.in d.§ prætor.tenet, ꝙ ſufficit etiam ſi poſſeſſionẽ
autoris non probet, quia ſatis eſt ꝙ probet tit.ab vno, & poſſeſ-
ſionem ab alio. pro quo eſt caſus in l.cùm ſolus.ff.de vſucap. &
quod ibi Bar. Dicit tamen Bald. vt euitet opiniones, melius eſt
bonam fidem & poſſeſſionẽ autoris probare. quod no. quia vi
di multos ſe ponere in laqueo, & iſtud non deducere nec pro-
bare, & ſic in op.doct. incidere, quas, quantum potes euitare cu
48 rabis. ¶ † Quæro, quis eſt effectus huius actionis & eius condẽ-
nationis, vt ſi egi publiciana contra te & obtinui? reſponde, ſi
es dominus, transfers in me dominiũ rei, & omnia alia veniũt
de quibus ſupra, ſin autem non ſis dominus, transfers vſucapiẽ-
di conditionem. Item poſſeſſio tua accedit poſſeſſioni meæ, li-
cèt a te cauſam non habeã. facit.l.ſtatuliberi a cæteris. §.Quin-
tus.ff.de ſtatuli. ita dicit gl.in d.§.ſi ius.& ibi Bar.in verſi.quid ſi
egi publiciana. ¶ Ex quo no. ꝙ illo caſu dñs transfert vſucapien
49 di conditionem.l.clauibus. ff.de contrahen.emp. Quod † intel-
lige affirmatiuè, vt omni caſu quo transfertur dñium, transfe-
ratur vſucapiendi conditio, ſed non negatiuè, immo qñque nõ
transfertur dominium, ſed transfertur vſuc. conditio. vt ſi pu-
pillus, vel alius inhabilis vendat, non transfertur dominium, li
cèt transferat vſucapiendi cõditionem.l.2.§.ſi a pupillo. & §.ſi
a furioſo. & ibi Bar.ff.pro emp. & d.l.eum qui, in princ. & §.ſi a
minore. & ibi gl.& doc.& Bar.in d.§.ſi inſſus. in ver. item opp.
in quibus caſibus &c. Secundò illam regulam intelligas, ꝙ non
tantum vnum ita de facili transfertur, vt aliud. nam dominiũ,
quod eſt penès autorem meum, quod eſt vnicum, vt l.ſi vt cer-
to.§.ſi duobus.ff.comm. iſtud dominium eſt illud in indiuiduo,
quòd a me transfertur, ꝙ non poteſt fieri ſine noua traditione,
ſed in publiciana nõ eſt ſic, quia nõ volo vti dominio, vel qua-
ſi, mei autoris, ſed volo vti iure meo ex publiciana, & vſucapio
ne quæ ex titulo meo & traditione mihi facta a nõ domino, &
poſſeſſione mea competit in iure meo, vt in l.nemo plus.de re.
iu. quod eſt ſubtile. & no. ita dicit Bar. in l.cum vi.ff.de vſuc.in
ver.ſed oppo. quia qui eſt dominus &c. Tertiò, dicta regula pro
cedit ex titulo iuſto, vel putatiuo, ex iuſta cauſa, ſecus ſi ex in-
iuſta.d. l.Celſus. Vel dic ꝙ illa regula procedit, quando eſt er-
ror ex parte tradentis, ſecus ſi ex parte capiẽtis, quia nunquam
eſt cauſa translationis dominij, & ſic habes probare tit. vel iu-
ſtam cauſam erroris, & incœpiſſe vſucapere. ita dicit Bartol.
in l.Celſus.de vſucapio. in verſic. item oppo. ex qua cauſa &c.
pro quo facit l. cum in corpus. & quod ibi not. ff.de acquiren-
da rerum dominium, & l.ſi ego.per gloſ.& doctor. ff.ſi certum
petatur, quæ omnia not.pro limitatione & intelligentia dictæ
regulæ l.clauibus, & hæc quantum ad iſtum §.ſufficiant.

SVMMARIVM.

1 Capti in bello an efficiantur ſerui, an & quando poſtliminium locũ habeat. & nu 2.
2 Vſucapio quando poſſeſſionem habeat.
3 Priuilegiatus an & quãdo vtatur ſuo priuilegio cõtra priuilegiatũ.
4 Reſtitutio datur præſcriptione finita.
5 Actio reſciſſoria an detur contra abſentem.
6 Tempus continuum quando currat, & quando vtile.
7 Tempus ad petendum reſtitutionem in integrum quod ſtatutum ſit, & quando currere incipiat, & quotuplex ſit.nu.9.10.& 11.
8 Remediorum quod genera ſint, & eorum effectus.
12 Reſtitutio a iudice conceſſa vltra tempus infra quod debet officium iudicis reſcindens implorari, an valeat.
13 Reſtitutio ad quid competat.
14 Actio reſciſſoria non competit etiam læſo niſi petita prius in integrũ reſtitutione.
15 Actio reſciſſoria an ꝑpetuetur, lite cõteſtata ſuper officio reſcindẽte
16 Actio reſciſſoria an natiua vel datiua ſit.
17 Actio reſciſſoria an ſit in rem vel in perſonam.
18 Officium iudicis reſcindens, & actio reſciſſoria an poſſint in eodem libello proponi.
19 Libellus in iudicio reſcindente quomodo ſit formandus.
20 Libellus in actione reſciſſoria qualiter formetur.
21 Officium iudicis reſcindens, & actio reſciſſoria quando poſſint ſimul cumulari.
22 Reſciſſoria quotuplex ſit.
23 Actio reſciſſoria intra quantum tempus proponi debeat.
24 Actio reſciſſoria an obijci poſſit per modum exceptionis.
25 Reſtitutio conceditur contra vſucapionem completam contra impeditum abſentia, vel alio legitimo impedimento.
26 Præſcriptio contra quem currat.

Rurſus. Iſtæ §. diuiditur in duas partes. Primò, ponit de
reſtitutione danda præſenti contra abſentem. Se
cundò, addit & extendit ad alios multos caſus. ſecunda ibi, ꝙ
genus. Et in ſumma. h. d. Præſenti contra abſentem reipublicæ
cã, vel in poteſtatẽ hoſtiũ vſucapientẽ rẽ præſentis ſuccurrit re
ſciſſa vſucapione.h.d. ¶ No. ꝙ quãuis aliquis ſit abſens cã reipu.
qa poſſidet ſaltẽ ciuiliter, põt vſucapere, & vſucapionẽ iam in
choatã cõplere. No. ꝙ ēt ille qui ab alio poſſidetˀ, dr̃ tẽ poſſide-
re, & põt cõplere vſucapionẽ, ꝑ p̄dictis facit.l.clã poſſidere.§.q
ad nundinas.ff.de acq.poſt.& l.cœptã.ff.de vſuc.hoc tñ vltimũ
notabile qualiter intelligatur, dicã cũ gl.in ver.poteſtate. ¶ No.
a ibi, tunc iuta annũ, ꝙ cum dictio, tunc, [a] ſignificet extremitatẽ
temporis.l.4.ff.de cond.& dem. ꝙ tunc currit præſcriptio iudi-
cialis petendæ reſtitutionis, qñ datur facultas experiendi, & an
te. ¶ No. ꝙ nunquam põt res noſtra vſucapta vendicari, niſi re-
ſciſſa prius vſucapione, & ſic obſtaculo de medio remoto, vt pa
tet ibi reſciſſa. ¶ No.ibi, eam petere quaſi non vſucapta. formã
libellandi in iſta actione. ¶ In gl.reipub.in fi.dic idem, ſi eſſet ab
ſens pro facto vnius villæ, vel caſtri, quia largo modo dr̃ abeſſe
cauſa reipu. vt no.gl.in d.l.lega. ¶ In gl.vel in hoſtium.ibi, credo
ꝙ ſic.dic, ꝙ eſt verum, quia agitur de reſtitutione fienda præſen
ti, ɔ̈ abſentem, non refert de cã abſentię.l.ait prætor.§.ſi ff.ex q.
cau.ma.& vide omninò.l.ſuccurritur. & ꝙ ibi no.eo.ti. ¶ In ca.
1 gl.ibi l.hoſtes † ſi aũt principes, vel Papa, vel eius legatus, de cõ
miſſione Papę alicui ciuitati ſubditæ eccleſię, bellũ indixerit,
tunc capti efficiuntur ſerui, nec poſſunt teſtari, vt hic dicit glo.
& bona efficiuntur capientium, vt elegãter not. Bar.in l.qui a
latronibus.in prin.ff.de teſ.& facit quod idem no.in d.l.hoſtes.
vbi omninò vide. ſic ēt in his oĩbus habebit locum fictio poſtli
b minij, quod tenementi perpetuò. [b] An aũt, ſi ſunt duæ ciuita-
tes liberæ, vel duo domini qui non recognoſcunt ſuperiorem,
qui hodie faciant guerrã adinuicem, habebit locũ fictio poſtli-
minij? & videtur ꝙ non. vt l.ſi quis ingenuam. in fi.ff. de capit.
¶ In contrarium vr̃, quia de iuregentium antiquis moribus in-
troducta, videtur ꝙ ſit ius poſtliminij & captiuitatis. vt l.poſtli
minium.in prin.eo.ti. Sed Bar. in d.l.hoſtes.in fi. dicit ꝙ ſecun-
dum morem moderni tẽporis quò ad perſonas, non ſeruamus
iura captiuitatis, & poſtliminij, quia capti non habentur vt ſer
ui. ſed quantũ ad res, iura noſtra ſeruamus, cui cõſuetudini eſt
ſtandum.d.l.poſtliminium.in prin. quæ bene no. ¶ In gl.poteſta
tem, in princ.ibi l. ſeruitutes. dic vt exponitur ſupra de his qui
ſunt ſui, vel alie.iur.§.1.& 2. ¶ In ead.gloſſ.ibi, iuriſdictionem.
dic,

ADDITIONES.

a Tunc. De hac dictione vide Ro.conſi.18.
b Perpetuo. Vide d.Iaſ.in l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iure.

dic.ſic exponit.ff.de iu.om.iud.imperium.& ff.de pig.l. fideiuſ-
ſor.¶ In ea.gl.ibi,prælatis,dic,hoc non reperitur bene iure cau-
tum, q clerici ſint ſub poteſtate epiſcopi, niſi exponas poteſta-
tem.i.iuriſdictionem,ſm Ioan.Fab.hic,tu adde gl.no.& ibi Bar.
& doc.in l.1.§.per hanc.ff.de rei ven.Sed religioſus eſt ſub obe-
dientia ſui Abbatis , cùm non dicatur habere velle neq; nolle.
12.q.5.c.non dicatis.vt extra,de elect.c.ſi religioſus.in 6.facit l.
velle.ff.de reg.iur.¶ In ea.gl.ibi.l. poteſtatis. dic idem accipitur
vltra gl. pro regimine. vt ſupra de tut.circa prin.Item accipitur
pro facultate reſtituendi. ff.de noxa.l.quoties.Itē pro libera de-
tentione.l.ſequitur §. tunc enim in poteſtatem.ff.de vſucap.¶ In
a ea.gl.in fi.dic.Dy.& doc.ſequuntur gl.Non tamen † intelligas,
q ius poſtliminij habeat locum in peculio. l. denique. ex quib.
cau.ma.& ibi de hoc vide plenè per gl. adde omninò quæ not.
glo.& Bar.in l.cum hæredes.§.1.ff.de acq.poſ. Tu autem poteſt
ſoluere contrarium aliter, q ſine poſſeſſione nō poteſt inchoa-
ri vſucapio, ita intelligatur. l.ſine poſſeſſione.ff. de vſucap. ſed
poſtquam fuit incępta ex poſſeſſione, & in eſſe producta,ſi non
fuerit interrupta interruptione ciuili, vel naturali,iuxta l.natu
raliter. & ibi ſingolariter Bar.ff.de vſuca.ſine poſſeſſione pfici-
tur,ſiue in deſuncto,hæreditate iacente,ſiue in alio viuo,ita in-
telligo. l. cœptam. ff. de vſura. Vnde tertiò potes dicere, quòd
quamuis ſit captus ab hoſtibus tamē cùm animum liberum ha
beat,potuit animo retinere poſſeſſionem,ex quo potuit uſuca-
pionem compleſe, vt dicit gl. præcedens per l. clam poſſidere.
§.qui ad nundinas.ff.de acqui.poſſ.¶ In glo.in ciuitate,in princ.
ibi,qui non abeſt.dic,q pro hoc facit.l.ſi cui.§.tandiu.ff.ex qui.
3 cau.ma.¶ In ea.gl.ibi.ff.ex qui.cau.ma.l.fi.no & † tene menti,q
priuilegiatus utitur priuilegio ſuo ꝯ priuilegiatum. Quod eſt
uerum,quando uolens uti priuilegio ſuo habet iuſtiorem cau-
ſam, & tractat de damno uitando, & alter de lucro captando,
2 vt hic. uel quando uterque tractat de damno uitando, a & uo-
lens uti priuilegio,habet iuſtiorem cauſam,tunc poteſt uti pri-
uilegio ſuo,etiam cōtra priuilegiatum eodem priuilegio, aliàs
ſecus.ut eſt tex.no.in l.uerum.§.fi.& qđ ibi no.per gl.& doct.ff.
de mino.& no.gl.& doct. & maximè Cy. & Bar. in Auct. quas
actiones.C.de ſac.ſan.ecc.¶ In ead.gl. in fi.ibi.§. ſed quod ſim-
pliciter.dic,ut ibi per glo.plenè & Bar. in repet. ¶ Not. ergo ex
4 glo. & ex ea conſtat, † quod reſtitutio competit præſcriptione
finita perfectè. & idem uoluit in d.§. ſed quod ſimpliciter. Sed
contra iſtam glo.opponit Bar.in l.fi.in fi.C.de temp.in integ.re
ſti.petit.de l.1.§.idem Pomponius.ff.de do.ubi dicit q actio de
dolo,excluditur per aliam actionem,uel exceptionem quæ cō-
petit, per conſequens in caſu noſtro, breuiter loquendo,uidef
quòd iſta reſtitutio extinguatur per aliam exceptionem,quam
habebat de iure communi poſt reuerſionem , ante vſucapionē
completam . Sed reſpondet Bar. quòd aliud in actione de do-
lo,quæ eſt magis odioſa,quam iſta. Dixit tamen, ibidem valde
ſingulariter quòd ſi ad complēdam vſucapionem ſupererat tā-
tum tempus,quantum eſt quadriennium,& plus,quòd iſto ca-
ſu reſtitutio extinguitur.Ratio, quia ſi cit quadriennium,extin
guit beneficium reſtitutionis, iam competens vſucapione com
pleta,multò magis impedit inſtituendam.arg.l.patre furioſo.ff.
de his qui ſunt ſui vel alie.iur. quod bene not.de quo tamen la-
tiſſimè per Bar.in d.§.ſed quod ſimpliciter.in verſi.venio ad ſe-
cundum,ſcilicet quando incipit competere &c.Ex quo no.q ſi
rediret ante vſucapionē finitam per quatuor annos vel vltra ,
& non petierit rem ſuam iure ordinario,& actione ſibi compe
tente de iure communi, puta rei ven. vel publiciana,tunc poſt
quatuor annos a die reuerſionis non poteſt petere reſciſſionem
præſcriptionis per in integrū reſtitu. & ſic remedio extraordi-
nario.l.in cauſæ.la 2.in prin.ff.de mino. ¶ In ea glo.ibi,in reden
do.ex qua cauſa abſens reſtituatur, non eſt materia noſtra, ſed
dic plenè per gl.& Bar.in l.fi.ff.de in integ.reſtit.Sed pro decla-
ratione glo. & materiæ , facias duo membra: aut præſens vult
reſtitui contra abſentem, aut econtra pręſens contra præſentē.
5 Primò caſu , non curamus † ex qua cauſa abſens fuerit , quia ſi
datē reſciſſoria contra abſentem ex iuſta cauſa, vt hic, ergo for-
tius contra abſentē non ex iuſta abſentia,de qua in d.l.fi.per gl.
ſed tantummodò conſideramus quòd præſens non habuerit
quem poſſet conuenire, videlicet, procuratorem, vel aliquem
defenſorem , vel alium coniunctum, vel amicum abſentis, vel
eius vicinos.l.1.§. verba.ff.ex qui.cau.ma.& per conſequens re
quiritur quòd præſens fecerit diligentiam ſuam , ſuper hoc in
requirendo procuratores, vicinos,coniunctos,& amicos abſen
tis, vt eſt tex.in l.item ait Prętor.§.fi.cum l. ſequen.ff. ex quibus
cau.ma.quæ requiſitio amicorum, coniunctorum, & vicinorū
ſufficit quòd fiat generaliter , ſi quis coniunctus , vicinus , vel
alius ſit qui vellet talem abſentem defendere , compareat tali
die &c. quia iſtud ſufficit in pupillo , & neceſſariò requiritur ,
ergo eodem modo in abſente,de hoc eſt tex.cum gl.no.in l.hęc
autem.§.1.& ibi Bar.ff.ex quib.cau.in poſſ.ea.& bene facit gl.in
l.tutor.ff.de bon.poſſ.Et q abſens plenè defenſus fuerit,aliàs li-
cèt dimiſerit procuratorem, ſi tamen nō fuerit defenſus ab eo,
vel ſi fuit defenſus,& non plenè, vtputà, quia non cauit de ra-
to, & de iudicato ſoluendo, tūc ſecus eſſet, cùm actor præſens,
plenè non potuerit peruenire ad ſuum.d.l.item ait prætor.§.fi.
Quando autem potuerit ſolam actionem perpetuare, vel præ-
ſcriptionem interrumpere,hoc actori imputari non pōt, nec p
dicta impediunt reſtit.in integr. quia abſens non poteſt obijce-
re præſenti iſtam culpam ex qua ipſe lucrum ſentit, & iſta cul-
pa cauſatur a contumacia ſua,vt no.in l. vendicantem. cum l.ſe
quen.de euic.ita ſingulariter dicit gl. ſm unum intellectum, &
ibi Bar. in l.is qui.ff.ex quib.cau.mai.& ita debet intelligi iſte §.
Vel tu dicas,q cum præſcr.30.ann.non fuerit cognita tempore
harum legum.l.item ſi obſtetrix.per gl.ff.ad l.Aqui. Sed tātum-
modò præſcriptio longi temp.vt ſ. de vſuc.in princ. neceſſariò
ſequitur q non potuit per præſentem contra abſentem indefen
ſum interrompi , quia ad eius interruptionem requiritur litis
conteſtatio,quæ fieri non poteſt cum abſente.l.1. cum materia
ſua.C.de li.conteſt.facit l. 5.§.fi. & ibi no. Bar.ff. pro empt. igi-
tur &c. Secundò caſu principali, eſt differentia ex qua cauſa ſit
abſens.vt no.in d. l.fi. de in integ.reſti. ¶ In ea.gl.ibi, de neceſſa-
ria abſentia &c. dic , q ſi eſſet abſentia procurata , etiam cā rei-
publicæ,nō patrocinatur ſibi,vt eſt caſus in l. qui data opera.ff.
ex qui.cau.ma.quem tex.no. contra procurantes ire pro amba-
ſiatoribus, quia non dicuntur abeſſe cauſa reipublicæ ¶ In ead.
gl.in fi.dic de dictis 20.miliaribus, vt in l. 1.ff. ſi quis cau. & ibi
vide Bar.& doc.& omninò vide Ang.& do.Io.de Imo.in l.cōti
nuus.§.cùm ita.ff.de ver.ob.& ego latè dixi ſ.de iuſt.& iur.§. is
itaque. Addas tamē vnum,q in longo itinere vltra 20.milliaria,
pro quolibet die tantum debet etiam habere vnam diem quie-
tis pro qualibet hebdomada,vt eſt gl.ſing.in c. cupientis.§. 1. in
ver.commodè.de elec.in 6.¶ In gl.annum.ibi.ff.de diuer.& tem
6 po.præſc.l.1.dic idem ibi no.per gl.Tu dic latios,q taliquando
eſt tempus continuum , & tunc omnes dies currunt , etiam fe-
riati in honorem Dei.l.fi.§.2.& l.cùm hæres.§. Sticus.ff. de ſta-
tulib.cum ibi no.per Iac.But.& alios doct.C.de temp. app.Ali-
quando tempus eſt vtile,& tunc aliquādo eſt vtile a principio,
ſed continuum in progreſſo, & tunc oportet q ad hoc vt inci-
piat currere,quod agi poſſit, ſed poſtea currit omni die.l.1. cū
ibi no.C.de fer.coniuncta l.1.§.dies.& ibi no.ff.quando app.ſit.
Aliquando tempus eſt omni tempore vtile, & tunc nō currunt
tēpora,niſi diebus quibus actualiter redditur ius, vt hic,de quo
plenè per gl.in d.l.fi.& ibi doc.C.de temp.in integ.reſti.pet.fa-
cit gl.valde ſingularis ad prædicta.in c.quam ſit.de eccl. in ver-
bo,menſem.& q habetur in l. ſed & ſi per prætorem.§. q ſi fe-
riæ.ff.ex qui.cau.ma.¶ In ea.gl.ibi,hic liber corrigitur per Codi
cem.no.q liber Codicis (prout eſt nūc compilatus) fuit compi
latus poſt illum lib. Inſti. vt hic.& probatur expreſſè in l.memi
nimus.C.de legi.hære.circa prin.¶ Et antequam veniam ad fin.
7 gl. (quia tunc incipiemus materiam.§.) præmitte † q hodie ad
petendum reſtitutionem in integ. maioribus vel minoribus ſta
tutum eſt quadriennium continuum,licèt olim eſſet annus vti-
lis,vt hic,& hoc fuit introductum ab Imperatore.l.fi.C.de tēp.
in integ.reſt. pe. fortè ad tollendum dubitationem, & alterca-
tionem,qn̄ dicatur dies vtilis vel non, & etiā quia fortè potuiſ
ſet trahi in longiora tempora . quod ēt habet locum in eccleſia
ipſa,ut in c.1.de in integ.reſt.in 6.¶ Secundò præmitte, quando
incipit currere dictum quadriennium,quia tunc incipit, qn̄ in-
cipiebat annus utilis, ut d.l.fi.ſed annus utilis incipiebat, cùm
impedimentum ceſſabat maiori, ut hic minori,ex quo exceſſit
25.annum.d.l.fi.Ex quo ſequitur,q reſtitutio quæ competit ec
cleſiæ, partim ſapit naturam reſtitutionis maiorum, & partim
minorum , nam eccleſiæ competit reſtitutio ĩ. quadriennium
a die læſionis, unde in origine beneficij æquiparantur minori.
d.c.1.ſed in curſu quadriennij,æquiparantur maiori, aliàs eſſet
neceſſe expectari q eccleſia non eſſet eccleſia , & deſineret eſſe
eccleſia,quod expectare,eſſet durum,arg.ff. de condi.& dem.l.
pater Seuerinam.§.conditionū.ſed q minor efficiatur maior, ex-
pectare non eſt longū nimis,neq; durum.¶ Tertiò præmitte, q
quadriennium prædictū,eſt nō tm̄ ad reſtitutionē petēdam,ſed ēt
ad lit.conteſt.ſuper ea, & ēt finiēdam, & ſic eſt tēpus præfixum
inſtan-

A D D I T I O.

a Vitando. Adde Rom.conſ.179.

inſtantiæ & cauſæ.¶Quid autem hæc verba importent,vide ſin
gu.per Bar.in l.properandũ,in prin.C. de iudi. & etiam de hoc
eſt tex.in d.l.fi.& hic in principali cauſa reſtitutionis,ſed per ap
pellationem poteſt vlterius procedi. l.intra vtile.ff. de minor.
¶Quartò præmitte,ꝙ in integrum reſtitutio eſt in priſtinum ſta
tum repoſitio. l.ꝙ ſi mino.§.reſtitutio.ff. de min.& tantum ha-
bes per reſtitutionem , quantum abſtulit læſio. l.ab hoſtibus.§.
ſed ꝙ ſimpliciter.& l. ſed & ſi p prætorem.§. ſi feriæ. & §. quo-
8 ties.ff.ex qui.cau.ma. ¶ †Quintò præmitte, ꝙ aliud eſt remediũ
reſcindens vſucapionem vel læſionem, & aliud eſt actio reſciſ-
ſoria. nam remedium reſcindens, eſt officiũ iudicis quo vſuca-
pio, vel alia læſio reſcinditur,ac ſi vſucapta non fuiſſet,& actio
reſciſſoria eſt illa actio nunc vtilis reſtituta ad petendum rem
vſucaptam, quæ tibi primò ante vſucapionem competebat di-
recta,vt hic in gl.in ver. reſciſſoria,& appellat̃ reſciſſoria, pro-
pter præambulum remedium reſcindens vſucapionem interpta
tam,& ſic ab euentu cognominatur. Ex quo infertur & aliud,ꝙ
nõ eſt propriũ nomẽ actionis,ſed adiectio quędam. Proprium
nomẽ actionis eſt rei vendicatio, vel alia realis,vel perſonalis,
quæ primò ante vſucapionẽ cõpetebat, ita dicit gl.hic, & doc.
in d.l.fi.¶Sextò præmitte, quãto tempore tollatur iſta actio re-
ſciſſoria,an quadriẽnio,an verò ſit perpetua? dic vt habetur in
l.fi.& ibi doc.C.ex qui. cau.ma.& infra dicam. ¶ Septimò præ-
mitte, qñ competat iſta actio reſciſſoria,an ita demum, quãdo
reſtitutio & impetrata & conceſſa, an eò ipſo ꝙ vſucapio per-
fecta eſt,de quo j. dicam. ¶ Octauò præmitte , ꝙ in effectu eſt
duplex tempus in hac materia.vnum eſt intra ꝙ quis petit reſti
tui,& iſtud eſt duplex. vnum intra ꝙ debet peti, aliud inter qđ
debeat proſequi,& terminari, & iſtud vltimum ſemper eſt qua
driennium, vt hic in gl.¶Primum autem, quando debeat inter-
poni, ꝙ ſit,dicam infra ſtatim. Aliud eſt tempus ad quod qs re-
ſtituit̃,& hoc ſemper eſt vniformæ,quia reſtituitur tantum tem
pus,quo fuerit læſus,& non plus,d.§.quoties.¶ In ea.gl.in fi.vi-
des ergo ꝙ hodie ad petẽdam reſtitutionem in inte. tempus eſt
vniformæ, quia quadriennium continuum. Tu dic ſm doct. &
Bar.& Bal.in l. fi.C.de temp.in integ.reſt.peten.in ver. oppo.ex
quib.cau.&c. & ibi Sal.in verſi. ſed contra quantum tempus põt
9 reſtitutionem petere,&c. ꝙ duplex eſt tempus. Vnum†ad ꝙ tẽ
pus quis petit ſe reſtitui.Primum ad ꝙ ſemper eſt vniformę,qa
ad tantum tempus petit reſtitui, in quanto tempore fuit læſus ,
& non vltra, vt l.quod tempore.cum ibi plenè notatis,per gl.&
doct.C.de reſti.mi.& d.§.ſi feriæ.& d.§.quoties.Quod intellige
verum,niſi impedimentum ſequens abſorberet totaliter omne
tempus,ſiue omnem dilationem primò habitam, quia tunc nõ
tm̃ tempus in quo fuit impeditus , ſed totum tẽpus reſtituitur ,
vt puta,data eſt dilatio vnius menſis ad probãdum, acta pereũt
circa finem menſis,certè totus menſis reſtituitur,l.ſi ita ſtipula-
tus eſſem à te.cum l.ſeq.ff. de ver.obl. & ibi hoc ſingulariſſimè
no.Bar.in fi.& adde ſm Ang.& Io.de Imo.ibi in fi.in Auctẽ.ei
qui.C.de temp.app.quia etiam ſi vna die in fi.primi anni,in ap-
pellatione fuit impeditus , datur alius annus integer ad proſe-
quendam appellationem.Non ob.§.quoties.cum ſimil.quia lo-
quitur quando petitur dilatio ſeu reſtauratio contra ius com-
mune.quod bene no. vide ẽt Bal.in d.l.fi. de temp.in integ.reſti.
& eũdem in d.§.quoties. ¶ Secũdum autem tempus,intra quod
eſt duplex. Nam quoddam eſt tempus intra quod debet in inte-
grum reſtitutio proſequi & terminari,quoddam autem eſt tem
pus intra quod debet proponi. Primum ſemper eſt vniformæ ,
quia debet determinari intra quadriennium continuum , vt d.
l.fi.& hic in gl.Fallit.in l.petendæ.& in Auct. ſi minor.eod. titu.
10 ¶†Sed in tempore intra ꝙ debet proponi,ſi quis læditur ex ſen
tentia contra abſentem lata,tunc tempus reſtitutionis proponẽ
dæ eſt vniformæ.ſ.quadriennium,vt hic in gl.Si verò læditur ex
contractu, & maior non reſtituitur aduerſus ꝯctum, vt l.quæ a
patre.C.de reſti.mi.licèt minor & eccleſia ſit,& tunc in minore
eſt quadriennium ab implemento minoris ętatis computandũ
in eccleſia a die læſionis,& elapſo quadriennio excludit a reſti-
tutione,vt d.c.1.niſi ſit enormiſſima læſio,quia perpetuò eccle
ſia reſtituetur,vt eſt gl.fin.in d.c.1.in gl.fi. Si autem læditur cur
ſu temporis,ſi quidem tempus læſionis eſt pluſquam quadrien
nium,& idem,quia intra quadriennium poteſt proponi,vt d.l.
fi.Si verò totum tempus,quo eſt læſio, eſt minus quadriennio ,
tunc debet de neceſſitate proponi reſtitutio in integ. intra tm̃
tempus,quantum eſt illud tempus lęſionis,& non vltra.vt ff.ex
quib.cau.ma.l.ſed & ſi per prætorem.§. ꝙ ſi feriæ. & §.quoties.
& no.plenè gl.in l.interdum.ff.de mino.Et ratio eſt,quia tũc tẽ-
pus,quo negligit petere,corrodit tempus abſentiæ, intra ꝙ eſt
reſtituendum, & ſic per indirectum excluditur ante quadrien-
nium,vt d.§.quoties.de quo vide omninò bonum tex.& ibi ple
11 nè in gl.in cle.1.de reſt.in integ.¶†Ex his patet,ꝙ ſi quis eſt læ-
ſus de decem diebus qui dantur ad appellandum , finita ætate
minori,vel impedimento,debet reſtitutionem petere,& propo
nere intra decem dies,& non vltra, quæ tñ tunc propoſita, du-
raret quatuor annis. & idẽ ſi quis eſt læſus in vna die finito im-
pedimẽto,vel minori ętate,debet reſtitutionem proponere, &
petere in prima die, ita hr̃ in d.§. quoties. licèt gl. vnum ibi di-
cat,ꝙ eſt falſum.de quo per gl.& Bar.in l.diuus.ff.de in inte.re-
ſti.licèt Cy.in d.l.fi.& Vltramõ.& Bal.& Bar.hic ſimpliciter te-
neant iſtã gl. Sed tu diſtingue, vt dixi. Sed qđ dixi,ꝙ intra qua-
driennũ debet proponi, eſt verum qñ læſio eſt in quadriẽnio,
vel in maiori tpe, vt eſt caſus ſing. & ibi hoc no Bar.in l.ait p̃-
12 tor.§.ſi cõditionalis.ff.q̃ in frau.cre.qđ perpetuò no. ¶†Quęro
qđ vltra tẽpus intra ꝙ debet officiũ reſcindens implorari , iu-
dex tñ reſtituat,nunquid reſtitutio valeat?& vr̃ ꝙ ſic, quia ſnĩa
eſt ꝯ ius litigatoris.arg.l. pręſes.& l.cũ prolatis.ff.de re iu.Con-
trarium tñ determinat Dy.hic,& doc.fauore litium dirimenda
tũ.ar.no.in l.properandũ.in prin.C.de iu. vbi ſnĩa lata poſt triẽ
nium,non valet,& vr̃ ẽt caſus in l.ſcire oportet.§.ꝑñs.ff. de ex-
cu.tu. vbi ſi non fertur ſnĩa ſuper excuſatione tutoris,intra qua
tuor menſes poſteà lata non valet,licèt illi legi poſſet rñderi,ꝙ
ſit ibi ſpeciale fauore pupillorũ,ſed ad no.in d.l.properandum.
nõ eſt dare rñſum. ¶ In gl.reſciſſa.ibi,de reſt. mi.l.1. vides ergo
ꝙ iudicis officiũ datur , vt reſtituatur ipſi ꝙ abſtulit ſibi abſen-
tia,alibi gl.ĩ d.§.ſed ꝙ ſimpliciter.dicit,ꝙ immo dat̃,vt reſtitua
tur poſſeſſio.Tu dic ſm Bar. in d.§. ſed ꝙ ſimpliciter.in fi. verſi.
13 ſed ad quid impetrat̃ iſta reſtitutio &c. ꝙ cũ†reſtitutio illud re
ſtauret qđ abſtulerit læſio, vt l.qđ ſi minor.§.reſtitutio.ff.de mi-
no.qñq; ergo per ætatem vel aliã iuſtã cãm,quis lędit̃ in poſſeſ
ſione , quia tantummodò perdidit poſſeſſionẽ, & tunc ad illud
debet fieri reſtitutio, vt l.ait prætor.§.item ei.ff.ex qui. cau. ma.
& hoc ẽt vult Bal.in d.l.qđ tpe,in ver. quæro,nunqd in cã Mar.
& iſto caſu nõ habet aliud neceſſe ꝓbare, niſi hoc, videlicet, ſe
pp abſentiã perdidiſſe poſſeſſionẽ, vt in d.§.itẽ ei.Qñq; quis pri
uatur dñio, vel actione ſibi cõpetente, & tunc reſtituit̃,vt p̃ſcri
ptio ſeu obſtaculũ de medio ſubducatur, vt d.§. ſed ꝙ ſimplici-
ter.& actio vel dñium reſtituatur, vt d.l.qđ tpe.& ibi vide om-
ninò Cy.& Bal.& Sal.Qñq; qs lędit̃ in poſſeſſione,& ꝓprieta-
te,& tũc ad poſſeſſionẽ,& proprietatẽ reſtituit̃.& ita intelligat̃
gl.in l.q proprio.§.itẽ quærit̃.ff.de procu.Qñq; qs lædit̃,qa non
acquirit,& tũc reſtituit̃ vt acqrat, vt l.& ſi ſine.in prin.ff.de mi.
Ex his ergo ſis cautus,ĩ formatione libelli, nã debet fieri, vt ex-
primant̃ cãæ explicitè ĩ quib.vel ꝑ quas eſt læſus.facit l. minor
aũt magiſtratus,& quod ibi no.ff.de min. ¶ In ea.gl.ibi,reſtituet
ergo eos p̃tor viuus.iſtud ergo quo petit̃ reſtitutio,eſt officium
iudicis.facit l.qđ ſi minor.§.fi.ff.de min.& eſt caſus in terminis
in l.ſi qs ſtipulatus.ff.ex qui.cau.ma.& cõprobat̃ rõne,qa quo-
tięs verba legis referunt̃ ad iudicẽ,tunc ex illo edicto orit̃ offi-
ciũ iudicis, vt no.gl.in l.ſi ſoror.C.de coll.& hr̃ in l.4.ff.de ali.&
cib.le.& no.plene Bar.in l.1.ff.de ꝓdi.ex le.ſed hoc edictũ eſt hu
iuſmodi, vt in l.1.ex quib.cau.ma.igitur &c. ¶ In ea.gl.ibi,nõ ꝙ
ſit nomẽ propriũ actionis.dic idem no.gl.in l.ab hoſtibus.§.ſed
qđ ſimpliciter.ff.ex qui.cau.ma.& ibi Bar.& doc.in l.fi.ff.ex qui
14 bus cau.ma.¶In ea.gl.in fi. vides ergo ex gl.quod actio † reſciſ
ſoria non competit ẽt lęſo,niſi petita prius in integ.reſtit.& ita
gl.in d.§.ſed qđ ſimpliciter.qđ ſequit̃ ibi Bar.& gl.& Bal.in l.in
honorarijs.§.ſed cũ reſciſſa.ff.de act.& obl.& doc.& Bal. in d.l.
fi.C.ex qui.cau.ma.qui Bar. allegat pro gl.d.§. ſed cùm reſciſſa.
& hæc eſt ipſa veritas,ſm Ang.in d.l.fi.¶Nec obſt.ꝙ actio anti-
qua nõ deſijt extare,ergo vr̃ qđ ẽt competat ante reſtitutionem
factam de obſtaculo. Vnde dicit, ꝙ licèt antiqua duret, tñ illa
quæ reſciſſoria appellatur , nõ oritur niſi reſtitutione cõceſſa ,
vt hic.& l.quod tẽpore. C.de reſtit. mi.Sed Bal.hic vr̃,ſm opin.
gl.tenere,nam dicit,ꝙ certum eſt reſciſſoriæ poſſe præſcribi eo
tempore quo abſentia lęſionem abſtulit, ſed actioni non natæ,
non pręſcriberetur,nec poſſet tolli, ergo ipſa reſciſſoria cõpe-
tit ętiam ante officium reſcindens intentatum,arg.l.in rebus.§.
omnes.C.de iu.do. Concludit ergo,ꝙ datur ſtatim abſente re-
uerſo,& ei præſcribitur,ſicut ſolet dici in ſimili de filio exhære
dato negligente agere querela , cui præſcribitur ẽt in petitione
hæreditatis, vt l.ſcimus.C. de inoff.teſt. in prin.& §.fi.& tamen
hęreditatis petitio non competit ante teſtm̃ reſciſſum.Nec obſ.
ꝙ ante non erat nata, quia verũ eſt in effectu, quæ tñ nata non
erat efficax,ſed prætore inſufflante in eam ſpiritum vitæ erit effi
cax, vt dicit hic gl.vt contingit in Vrſa, quæ parit filios ſine ſpi-
ritu, poſteà acclamando infert ſpiritum vitæ, ſm Bar.in d.l.fi.ff.
ex quib.cau.ma.Vel dic ſm Bal.præſcribitur natiuitati,ſicut ſo-
lemus

a mus dicere in materia pignoratitiæ, in qua præſcribitur iuri [a]
differẽdi,& ſic natiuitati eius, vt no.in l.fi.C.de præſcr.30.ann.
Tu dic melius,& clarius, ſm Sal.in d.l.fi.in ver.opp.ſucceſsiuè
cũ gl.&c.ſm cõmu.opi.doc.in d.l.fi.& Dy. hic qui dicit, ꝙ aut
loquimur in vtili reſciſſoria in re mobili vſucapta,& tũc cum
fuerit penitus ipſo iure ſublata vſucapione, vt l.traditionib.C.
de pac.iſto caſu vtilis reſciſſoria non competit,niſi habita reſti
tutione.dic tu,& ita põt intelligi cõis opi.& hoc ſi cõſideremus
eã in actu.Sed ſi conſideremus eã in potentia,tunc põt dici ſpe
cõpetere.& ita põt intelligi gl.in d.l.fi. Aut prior actio nõ eſt ip
ſo iure ſublata,nec totale ius, vt eſt videre ſm cõem opi.doc.in
pręſcr.10.ann.in auc.niſi tricẽnalis. C.de bo.mat.vel in præſcr.
30.ann.vt eſt tex.cum gl.& ibi latè Bar.in l.fi.§.1.ff.rem ra.hab.
& tunc ipſo iure cõpetit,licèt ineſficax,ante reſtitutionẽ habi-
tam, quia habita vtilis efficitur, vt eſt tex.no.in l.ab hoſtib.C.q
non ob.lon.tẽp.præſcr.vbi dicitur de directa,& iſtis caſibus nõ
pręſcribitur actioni quadriẽnio, quia iam præſcriptum eſt,ſed
præſcribitur officio iudicis quo põt peti reſtitutio, & ꝙ actio
pro re mobili vſucapta non ſit actio, ſed in ſpe. & ꝙ ẽt eidem
poſsit præſcribi,facit in ſimili quod dicitur de bo.poſ.edictali,
quæ cõpetebat,licèt ineſficax, & ẽt decretali,nã ſtatim cõpetit
edictalis ex edicto prætoris mortui,licèt ſit ineſficax,niſi inten
tetur decretalis intra annũ, vel centũ dies,& tũc nõ tm̃ pręſcri
bitur edictali, quæ competebat,licèt ineſficaciter,ſed ẽt decre-
tali quæ nullatenus competebat ante petitionẽ, vt l.1.cum ma-
teria, C.qui admit.ad bo.poſ.& l.1.§.decretalis,& §.dies,ff.quis
ord.in bo.poſ.ſer. & illud credo verius.¶ Non ob.dictum Ang.
qm̃ reſciſſoria,non cõpetit ante reſtitutionẽ habitã, vt hic,quia
non curo de hoc, cum non ſit actio, ſed actionis nomen.vt hic
dicit gl.Tu vide omnino Bar.in d.l.in honorariis, qui in effectu
dixit oĩa quæ ego dixi, ſm Sal.licèt de eo nõ faciat mentionẽ.
¶ Quærunt hic doc. an tale officiũ reſcindens,perpetuetur litis
conteſt.& dicunt ꝙ non, ſicut alia non perpetuantur officio iu
dicis,quæ dãtur ad reſcindẽdũ, ut l.fi. C.de temp.in integ.reſti.
15 petenda.¶ †Quæro nunquid lit.conteſt. ſuper officio reſcindẽ-
te,quia in hoc requiritur libellus,& lit.cont.vt hr̃ in d.l.fi.ꝑpe-
tuetur actio conſeſtoria? Gl.in d.l.fi.in gl.finienda. in fi.tenet ꝙ
ſic.pro qua facit.l.cũ quidã,ff.de bo.poſ. vbi qui dicit teſtamen
tũ falſum, vr̃ agnoſcere primò bo.poſ.de iure prætorio,q̃ erat
temporalis,& ſic eã ꝑpetuare,ita ꝙ cõteſtans litẽ ſuper reſcin-
denti vr̃ cõteſtare ſuper reſciſſoria,& eã perpetuare,ſed hoc eſt
falſum,ſm Dy.hic & doc.quia reſciſſoria tollit tp̃e, quo lx ſic
introducta eſt, vt ſ.dixi. ſed ſi perpetuaretur ꝑ dicta lit.conteſt.
in officio reſcidẽte,nõ tolleretur,quod eſt abſurdũ dicere. Nõ
ob.d.l.cùm quidã.quia ibi loquit̃ in eo q dicebat teſtm̃ falſum,
& nullũ erat,quo caſu, ẽt tunc ſibi cõpetebat bonorũ poſſeſsio
tanquã nullo teſtõ facto? Vnde ſententia ſuper falſitate lata,nõ
concedit bo.poſ. vt ex tũc,ſed iã competiſſe á principio decla-
rat.ita dicit Cyn.& Bal.in d.l.ſed & ſi per prætorem,§.quoties,
ff.ex quib.cau.mat. ſed reſciſſoria nõ erat efficax, nõ obiẽto of-
ficio reſcindente,ergo non obſtat,& ſic ea tunc efficaciter com
petit,non vt ex retro,vt dicit Bal.in d.§.quoties.& ſic nõ eſt ve
16 rum dicere, ꝙ fuerit ꝑ officium reſcindens perpetua.¶ †Quæ-
ro,an talis actio reſciſſoria ſit natiua vel datiua? & Bal. hic, &
doc.in d.l.fi.dicũt, aut ꝑꝑ abſentiam fuit prima actio in totum
ſublata,ut in vſucapione ꝓ re mobili, & quia non hẽt materiã
pręexiſtẽtẽ,dicitur datiua vel natiua,arg.no. in l. cùm mota.C.
de tranſac.& in l.iuriſgentium.in prin. ff.de pact.Sed Bart.in d.
l.fi.de reſtit.min.tenet,ꝙ ſit ſemper natiua,quia illa actio,vt ſi
lia reſciſſoria, vt Lazarus qui fuit mortuus & reſuſcitatus,non
dicitur fuiſſe ſine matre, ita actio reſciſſoria dicetur habuiſ-
ſe antiquam matrem. Sed Ange.in d.l.fi.quibus ex cau.maio.in
verſ. ſed tunc quęritur,pro quibus rebus cõpetat,tenet opinio-
nẽ communẽ,ſed ego teneo opinio. Bart.quia negari non põt,
quin ſemel habuerit matrem.Non obſt.d.l.iuriſgent. cum ſimi.
quia ibi loquitur,qñ aliquo tẽpore, non habet materiã præexi-
17 ſtẽtẽ, & ſic nunquã habuit matrẽ,ergo dicitur datiua.¶ †Quæ-
ro, vtrum ſit in rem vel in perſonã iſta actio reſciſſoria? dic ꝙ
eſt vtilis realis, vel perſonalis, prout primò erat directa, vt in
hac gl.in verſ.i.realis vel perſonalis &c.Tu dic,ꝙ immo vr̃ vti-
lis.i.efficax,& per conſequens eſt ẽt directa,vt vr̃ caſus in d.l.fi
18 ab hoſtibus, C.qui. non ob.long.temp.præſcr. ¶ Quæro, † an
officium reſcindẽs,& actio reſciſſoria poſsint proponi in eodẽ
libello. dic ſm doc. hic ꝙ ſimpliciter non poſsint proponi, vt
puta,peto me reſtitui vt tempora abſentiæ ſubducantur & me
dominũ declarari,& rem mihi reſtitui,per regul.i.l.fundi.cum
l.ſeq. & quod ibi latè Bart.ff.de excep. quia abſolutoria in offi-
cio reſcindẽte,pareret exceptionẽ rei iudicatæ in reſciſſoria,&

ita cõiter tenetur.¶ Nõ obſt.l.qui inofficioſo, ff.de inof.teſt.q.
immo concor.ſm gl.& Bar.ibi.¶ Quærit Bal.in d.l.quod tẽpo-
re.in ver.2.quæro, nunquid idem eſſet dicendũ de libello non
ſimplici,ſed de conditionali,& ſucceſsiuo,vt putà,peto me re-
ſtitui ut tempora abſentiæ ſubducãtur,& cum reſtitutus fuero,
ex nũc prout ex tũc, peto me dñm declarari, & videtur ꝙ ſic,
nam quoties duo iudicia ſic ſe habent,ꝙ unũ ex altero oritur,
ibi libellus in primo purus,in ſecundo conditionalis ꝓcedit,vt
no.per gl.in l.conductores.C.loca.& in l.non ab re.C.vnde vi.
& in l.2.§.item ſi in facto, ff.de ver.obl. & in l.qui de inofficio
ſo.in fi.gl.mag.ff.de inof.teſt.& in l.1.in prin.ff.de act.emp.nec
habet obſtare.l.edita. C.de eden.quia tunc non eſt cumulatio,
ſed pluriũ ſubordinata poſitio.In ɔ̃rium facit, quia cùm reſciſ-
ſoria nõ ſit nata,ſequitur ꝙ non põt in iudiciũ deduci,vt l.quẽ
admodum, ff.de iudi.ſicut non poteſt intentari petitio hæredi-
tatis cũ querela inofficioſi,ut d.l.qui de inofficioſo. Itẽ,quia ſi-
mul & ſemel nõ põt lis conteſtari,cum reſciſſoria non ſit in re
rũ natura,& per conſequẽs non põt ſuper ea procedi, vt l.fi.§.
illud.C.de tẽp.app.ſi tñ libellus reperiretur ſic propoſitus,non
vitiaretur ex toto, ſed procederetur ſuper primo valido,arg.l.
ẽt,§.1. ff.de min.& no. Cy.in ſim.in l.ordinarij. in 2.q.C.de rei
vend.ita dõt doc.in d.l.quod tẽpore. & ibi Sal.in verſ. ſed tunc
quęro in caſu noſtro &c. licèt nõ reſpondeat ad ɔ̃ria.Sed tenẽ-
do hanc opi. reſponde, ꝙ contraria non obſtant,cùm loquan-
tur,qñ ſm iudiciũ pẽdet á facultate debentis, vt putà,peto præ
ſtari librũ venditum, & non præſtetur,peto intereſſe. vnde cũ
dicatur in facultate conuenti, põt dici ſm iudicium eſſe in re-
rũ natura,& admittitur alternatiuus libellus,ut l.vbi autem nõ
apparet, § qui illud. ff.de verb.obl. & l.1.§.1.ff.quor.leg.ſecus
in caſu noſtro,quia vnũ ſpectat ad iudicem.ſ.officiũ reſcindẽs,
& aliud ad partem,uidelicet actio reſciſſoria,ergo nõ admitti-
tur cumulatio.Ego aũt credo prędicta indubitãter vera,qñ per
vſucapionẽ in totũ eſt ſublata prima actio, vt in re mobili, ſed
ſi antiqua duraret,licèt ſine effectu,credo ꝙ poſsit conditiona-
liter intentari, vt lites abbreuientur, vt ex.fi.nẽ litibus.extra de
dolo,& contu.& ꝑ gl.& Bart.in l.ſi cùm exceptione, §.hęc aũt
actio,ff.quod met.cau.& l.ſi Titius.cũ ſua materia.ff.de ver.ob.
19 & d.l.1.§.r.ff.quorum leg. ¶ †Quęro ergo, quo formabitur li-
bellus in iudicio reſcindẽte? dic, ꝙ debeo dicere,ꝙ fuit abſens
cauſa reipublicę, vel impeditus alio iuſto impedimẽto per biẽ
niũ quo Titius talẽ rẽ,quę ante eius vſucapionẽ erat mea, vſu-
cepit,etenim, cũ iura ſubueniãt abſentibus vel impeditis, peto
ueſtro officio vſucapionem reſcindi,& perinde me ad agẽdum
20 admitti pro dicta re, acſi dicta res vſucapta non eſſet.† In actio
ne verò reſciſſoria, ſic forma libellũ,dico ɔ̃ Titiũ,ꝙ fui abſens,
vel iuſtè impeditus per bienniũ, quo tẽpore talem rẽ,quę mea
erat ante vſucapionem,uſucepit,& ꝙ obſtaculum dictæ uſuca
pionis offi.iudi.reſcindente,eſt ſublatum, quare peto ꝑ uos de-
clarari rem ad me ſpectare iure dominij, uel quaſi,acſi uſuca-
22 pta nõ eſſet, eamq; mihi reſtitui. ¶ †Quęro qñ ſimul & ſemel
poſſunt iſta duo iudicia cumulari? uidelicet,in officio reſcin-
dente, & actione reſciſſoria, quod procedit, qñ non ſimul &
copulatiuè, ſed ſucceſsiuè, ut dixi, intentatur, forma iſta erit,
uidelicet,dico ɔ̃ Titium, ꝙ fui abſens cauſa reipublicę per an-
nũ quo tẽpore uſucepit rẽ, quæ erat mea ante uſucapionẽ,qua
re cũ iura abſentib.reſtitutionẽ indulgeant, peto officio ueſtro
dictã uſucapionẽ reſcindi,& ſucceſsiuè, & ea prius reſciſſa,po
ſtea me declarari dñm dictæ rei,& eã mihi reſtitui,perinde acſi
res ꝑdicta uſucapta non fuiſſet.Et ut euites lõgitudinẽ iudicio-
rũ tu,qñ poteſt,forma libellum iſto ultimo modo,cumulando
iſta duo iudicia, ſicut ẽt dicimus in ſimili, ꝙ ſimul & de per ſe
põt formari libellus, qñ metu uendidi rem meã tibi, & dene-
gas reſtituere, quia dicam in libello, peto talem rem, quam
tu coegiſti me ad uendendum, mihi reſtitui, & ſi nõ reſtitnaa
intra tempora,quę dantur iudicatis,peto te condẽnari ad qua-
druplum,ita uult gl.& hoc no.ibi Bar.in l.ſi cum exceptione.§.
hæc autem actio.ff.quod met.cau. quod no. ¶ Et pro perfectio-
ne materiæ quæro,quotuplex eſt reſciſſoria? dic quòd duplex.
Vna

ADDITIO.

a Offerendi. Aut ius offerendi competit per modum iuris, putà ꝙ ſecundus
creditor habeat ius offerendi,& ſibi cõfirmandi pignus, & tunc tali iuri be-
ne præſcribitur ſpacio 30.vel 40.ann.aut eſt,ꝙ competit per modum cuiuſdã
facultatis & arbitrij, & innoſcens, ſic nec facultas eundi per viã publicã tol
litur,maxime quando eſt ſequela exceptionis ius offerendi,vt not.Bar in l.
pignori ff.de vſucapio & plene per Bald.in conſi.292. in 3 vol.nã quę ſunt
in mera voluntate non ſunt præſcriptibilia. vt per D.Io.de Imo.in c.nonne.
de conſue.in 6.per Bald in l.peteus in 4.col. C.de pac per Bar in præalle.l.
cùm notabiliter Bar,ab Hos.

22 † Vna per prętorem reſtituta, per in integ. reſtit. & hæc contingit, vbi prima actio competebat, ſed propter abſentiam, vel aliã iuſtam cauſam, erat extincta propter vſucapionem, vt hic. vel erat ſibi paratum obſtaculũ præſcriptionis. d. l. fi. §. 1. ff. rem ra. habe. Alia eſt reſciſſoria. i. inſtitutoria, hoc eſt, per prætorem nouiter inſtituta, quæ nunc nouiter competit propter dictam abſentiam. arg. no. in l. ſi quis Titio. & in l. ſi qs ſtipulatus. ff. ex qui. cau. ma. Item dicta reſciſſoria ſubdiuiditur in duas. Nam vna reſtituitur per prætorem, reſciſſo obſtaculo propter officiũ iudi. & de hac loquitur iſte §. Alia reſtituitur per prætorẽ reſciſſo dicto obſtaculo, non officio iudicis, ſed iure actionis, & de hac loquitur tit. ff. quod met. cau. vel reſciſſa & reſtituta obligatione legis diſpoſitione, vt patet in Velleiano. vt l. quamuis. §. Marcellus. & l. debitrix. §. ſi. cum ſimi. ff. ad Velle. ita dicit Ang. in d. l. ſi. C. ex qui. cau. maio. in verſi. ſed quæro quomodo ſit &c. quod

23 no. ¶ † Quęro intra quantum tempus debeat proponi iſta actio reſciſſoria? & Bar. in d. l. ſi. in verſi. hoc præmiſſo quæro, quanto tempore tollatur &c. dicit, ꝙ eſt duplex iudicium, vnum reſcindens, & aliud reſciſſorium. In reſcindente, eſt ad plus quadriennium. vt d. l. ſi. C. de temp. in integ. reſtit. In actione verò reſciſſoria, eſt annus vtilis, vt eſt text. in l. in honorarijs. §. ſed cum reſciſſa. ff. de act. & obl. quod hodie non eſt correctum, & hic annus vtilis incipit currere a die habitæ reſtitutionis, quia tunc oritur, & ſi fuerit intra dictum annum vtilem intentata, túc lit. conteſt. perpetuatur, vt dicit gl. in d. l. ſi. C. ex quibus cauſis maior. Sed Saly. ibi, in verſi. opponitur decimò, & fortiter. circa fi. dicti verſiculi. dicit ſic, ponamus ꝙ fuit abſens per nouem annos, poſteà fuit reſtitutus, omnes dicti nouem anni videntur reſtituti. vt l. ꝙ ſi minor. §. reſtitutio. ff. de mino. An autem intra illos nouem annos, an intra annum vtilem poterit illam proponere? & diſtinguit, quia aut directam rei vendicationẽ, vel aliã actionem ſibi primò competentẽ propoſuit ſtatim reuerſus, & ſtatim ſuper illa eſt litem conteſtatus, & poſteà oppoſita eſt exceptio præſcriptionis, & aduerſus eam reſtitutio petita, ſupple, incidenter & per viam replicationis. vt ĩ. dicam & cõceſſa eſt, & tunc dicit, ꝙ ſufficit illa præcedens conteſtatio, vt actio efficaciter dicatur eſſe perpetuata. Aut reuerſus, rei vendi. nõ exercuit, ſed ſtatim reſtitutionem petijt, & conceſſa eſt, & tunc ſi directam rei vendic. vtilem nunc factam proponit intra quadriẽnium, & ẽt ſuper ea eſt lis conteſtata, hæc quæſtio nõ habet dubium, quia perpetuata eſt. Si autem intra quadriennium, vel annum vtilem poſteà non propoſuit, ſed intra 5. 6. 7. vel 8. annos propoſuit, & tunc ſtat dubium, dicit tñ ꝙ nõ videt rationẽ, cur proponi non poſſit, ex quo eſt intra tempus reſtitutionis dictorum nouem annorum. Et in his dicit eſſe bene cogitandũ, quia ſm eum, tranſcendunt intellectum ſcholaſticum. & iſtud credo verius: ratio, quia actio antiqua durat, iuxta l. fin. §. 1. ff. rem rat. hab. niſi ꝙ habebat obſtaculum, ergo remoto obſtaculo præſcriptionis per integ. reſtit. impetranda ipſa actio remanet perpetua, vt erat arg. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. & l. ſi quis delegauerit. ff. de noua. vnde dictam antiquam actionem ſuam, quæ erat, & eſſe debebat perpetua, cum adiectione tamen nominis reſciſſoriæ poterat proponi ẽt vltra annum vtilem. Et idem ſi in totũ fuiſſet ſublata vſucapio, vt eſt in vſucapione rei mobilis, tunc etiam credo ꝙ ſit perpetua, quia licèt detur a prætore, tamẽ ex materia præambula datur, vnde ſubrogatur in locum dictæ primæ, & ideo debet ſapere naturam primæ. vt l. ſi quis enim. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. ¶ Nec ob. d. §. ſed cum reſciſſa. quia ibi loquitur de actionibus prętorijs, vt patet in princ. illius legis, igitur non eſt mirum ſi finitur anno, ſecus in alijs ciuilibus. Vel põt dici, aut in totum fuit ſublata prima actio, vt in vſucapione triennij, & tunc, quia ꝯ ius ciuile datur a prætore, vt ibi, & hæc durat anno, vt ibi, vel aliæ prætoriæ. Aut non erat in totum ſublata, vt viai, & tunc quia propriè non datur a prætore, ſed data a iure ciuili remouetur per prætorem obſtaculum, & tunc durabit perpetuò, & ita intelligatur Sal. Vel ẽt põt intelligi, ꝙ qñ in totum eſt ſublata actio, non eſt mirum ſi durat anno vtili, quia ſibi non reſtituuntur niſi tres anni, quibus vſucapta fuit, vt ĩ. de vſucap. in prin. qui tres anni continui non ſunt longiores,

24 quam ſit annus vtilis, cogita tu. ¶ † Quęro, an reſciſſoria poſſit obijci per modum exceptionis? dic, aut quæritur de reſciſſoria quam lex facit, & clarum eſt ꝙ põt. Aut de ea quæ fit ab homine, iure tñ actionis, & tunc ẽt põt, vt eſt text. in l. Papinianus. §. ſi filius. ff. de inoffic. teſt. Et eſt rõ, quia cui damnus actionem, fortius exceptionẽ. vt. ff. de reg. iur. l. nonvtitur. §. cui damnus. Aut de ea q̃ fit iudicis officio extra ordinem, & tũc, aut quæritur, an poſſit excipi de vtili reſtituta, & dic, ꝙ ſic, ſi reſtitutio erat iam conceſſa, non alias, quia illa reſciſſoria paſſiuè prius non competit, niſi reſtitutione habita, vt eſt bonus tex. cũ gl. in l. nec nõ. §. exẽplo. ff. ex quib. cau. ma. & no. in l. nã & poſt ẽ. §. ſi minor. ff. de iureiur. vbi omninò vide Bar. Aut quæritur, an poſſit obijci de officio reſcindente? & dic ꝙ non, licèt per modum excipiendi poſſit implorare dictam reſtitutionem, nõ. n. ipſum officiũ eſt actio, vel exceptio. vt l. planè. & l. ſi. ff. de petit. hęred. de quo hic, per Dyn. ita dicit Sal. in d. l. ſi. C. de temp. in integ. reſtit.

25 pet. in verſi. expeditis. glo. &c. ¶ † Quæro, quid ſi reuerſus cauſa reipu. quia abſuit, poſſeſſionem ſine vitio fuerit adeptus, & conueniatur ab vſucapiente? dic ꝙ poteſt ſe tueri excipiẽdo. vt eſt tex. in d. §. exemplo. ꝙ eſt verum, ſm gl. ibi, reſtitutione præambula. Tu dic, ſm Bal. ibi. idem reſtitutione non habita, dummodo pendente primo iudicio petat rem reſtitui. not. Bar. in d. §. ſi minor. & pro Bal. facit ꝙ dicimus in ſimili de excuſſione fiẽda. quod no. Iaco. But. & Bar. in auct. hoc ſi debitor. C. de pign. & dicam ĩ. pro at. §. Et exinde fundauit exceptionẽ hoc modo, videlicet, dico ꝙ dum fui abſens cauſa reipublicæ, vſucepiſti talem rem meam, quare me peto reſtitui vt dicta res a me nõ auferatur, quod ſingulariter no. in pract. ¶ Vltimò, quia hic dicit,

a ꝙ contra vſucapionem completam contra impeditum [a] abſentia, vel alio legitimo impedimẽto, conceditur reſtitutio, vt hic.

26 & l. 1. in fi. ff. ex quib. cau. maio. Quęro † ergo, quando pſcriptio ſortitur effectum, & aliquis non eſt impeditus, ſed eſt ignorans ius ſibi competere in re præſcribenda, an concedatur in integ. reſtit. dic ꝙ contra ignorantem, ſicut cõtra ſcientem currit præſcriptio. vt l. ſi. in ſi. C. de pręſcrip. lon. temp. ibi, nulla ſciẽtia, vel ignorantia, &c. ꝙ talis ignorantia iuris mei, eſt cauſa iuſta reſtitutionis concedendæ contra dictum præſcribentem, vt eſt tex. ſing. ſm Bar. in l. 1. §. ſi quis propter. ff. de iti. actuq; priua. quod ſingulariter tene menti pro intellectu d. l. ſi.

A D D I T I O.

a Contra impedimentum. Quid ſi domino negligente eſt completa vſucapio per modum temporis, an dabitur reſtitutio ut tempus abſentiæ ſubducatur, ſuntopi vide Bar in l ab hoſtibus, in §. ſed quid ſimpliciter. ff. ex quib. cau. maior. per Paul. de Ca. in l. diuortio. §. item non ſolum. ff. ſolu. matr. dicentis Marti Plac. & Old. nullo modo reſtituendum, & eſt opin. quæ communiter tenetur. vt ipſe Pau. refert vbi ſupra. Barth. ab Horatio.

S V M M A R I V M.

1 *Debitoris bona prius excuti debent antequam contra poſſeſſorem deueniri poſſit.*
2 *Patronus an alienata reuocare poſſit.*
3 *Fraus alienantis præſumitur ex alienatione omnium bonorum, etiã fraude aliter non probata.*
4 *Libellum ſufficit pręſumptiue concludere.*
5 *Probatio manifeſta quæ dicatur.*
6 *Iuramento partis non eſt ſtandum, vbi requiritur legitima probatio, vel aperiiſſimum teſtimonium.*
7 *Fides an tanta requiratur quod fiat plena probatio, ſi a lege vel ſtatuto vel a iudice dicitur, quod de prædictis fides fieri debeat.*
8 *Pater non poteſt filiam dotare in fraudem creditorum.*
9 *Reuocatoria non habet locum, nec ea agi poteſt vbi legando committitur fraus.*
10 *Diſpoſitio huius §. in quo creditore locum habeat.*
11 *Actio reuocatoria quando locum habeat.*
12 *Iudicium an valeat, ſi agitur reuocatoria non facta excuſſione in bonis debitoris.*
13 *Excuſſio qualiter fiat, & quotuplex ſit eius forma.*
14 *Excuſſio quando & contra quos fiat. & nu. 16.*
15 *Debitorem non eſſe ſoluendo quomodo poteſt eſſe notorium.*
17 *Iudicium ſummarium vel executiuum, & exceptio ſummaria qualiter impediatur.*
18 *Excutiens an teneatur citare fideiuſſores vel bonorum poſſeſſores.*
19 *Excuſſio facta ab vno ex creditoribus, vel cum vno poſſeſſore an proſit vel noceat alijs.*
20 *Excuſſio vt dicatur legitime facta, an interlocutoria a iudice pronunciari debeat.*
21 *Statuto dictante quod agatur de veritate, & æquitate, reiectis ſolennitatibus iuris communis, an poſſit recta via & ſine aliqua excuſſione deueniri contra fideiuſſores & bonorum poſſeſſores.*
22 *Reuocatoria annus a quo tempore incipiat*
23 *Præſcriptio, quando notorium eſt debitorem non eſſe ſoluendo quando currat.*
24 *Debitor q in fraudẽ bona ſua alienauit, an cedendo bonis liberetur.*
25 *Alienatio an aliquo modo prohiberi poſſit.*
26 *Actiones ex variarum cauſarum figuris quales ſint.*
27 *Alienata in fraudem a primo creditore reuocantur.*
28 *Liberatio quando ſit reuocanda.*
29 *Hypothecã habẽs participata fraude an cęteris creditoribus pferatur.*

30 *Donatio*

30 *Donatio facta per patrem filio ob naufragium, non reuocatur.*
31 *Alienata à patre in fraudem filij, vel econtra an poſſint reuocari.*
32 *Libellus in reuocatoria quomodo formari debeat.*

Item ſi quis in fraudem. ¶ Diuiditur in duas partes. Primò ponitur dictum, ex quo reſultat tacita quæſtio. Secũdò, determinatio queſtionis. Secunda ibi, permittitẽ, & hoc dicit, alienatum in fraudẽ creditorum permittiẽ ipſis ex ſn̄ia prætoris bonis debitorũ poſſeſſis, reuocare, h.d. ¶ No. ꝙ leges occurrunt fraudibus hominũ inquantum poſſunt. ¶ No. hic a contrario ſenſu, ꝙ valet alienatio facta a debitore, dummodò non faciat in fraudem creditorum, nec tale alienatum vr̃ poſſe reuocari per creditores, quod qualiter procedat, dicam cum gl. ¶ No. ibi ex præſidis ſententia; ꝙ ante quam creditores admittantur ad reuocandum alienata in fraudem creditorum per debitores, requiritur ꝙ bona, ſententia iudicis poſſideanẽ. ¶ Ex quo no. ꝙ ante quam poſſit deueni-
2 ri contra † poſſeſſorem, opus eſt vt primò fiat excuſsio bonorũ debitoris, vt hic. & l. 1. & pe. C. quæ in frau. cred. licèt gl. in d. l. 1, dicat, ꝙ hoc non eſt de neceſsitate, ſed ex voluntate pôt habere locum, quod fortè pôt procedere, qñ notorium eſt debitorẽ nõ eſſe ſoluẽdo, & in fraudem creditorum alienaſſe. arg. l. fi. & qđ ibi no. ff ſi cer. pe. non tñ credo ꝙ ſola notorietas, ꝙ non ſit ſoluendo, ſufficeret ad hoc, vt poſsit deueniri ꝯ bon. poſſeſſores, niſi ẽt doceatur, vel cõſtet de fraude, vt hic in gl. magna. Nõ ob. auct. hoc ſi debitor. C. de pign. quia loquitur, qñ creditor habet bona hypothecata, vt ibi. aliàs nõ ſufficeret in caſu noſtro, cũ ſi alienet titulo oneroſo ſine fraude, valet, vt hic, & d. l. pen. ¶ No. ꝙ antequam creditores poſſint agere ꝯ poſſeſſorem reuocatoria, opus eſt vt primò agant reſciſſoria, & reſcindant dictá alienationem, facit ſ̄. pro ac. §. & ibi. ¶ No. tex. ibi, rem traditam non eſſe, quia exponitur. i. pro non tradita haberi, ſm Dy. Ex quo nota formam libellandi in iſta reuocatoria. de quo ȷ̄. dicam. ¶ No. tex. ibi remanſiſſe. quia exponitur ac ſi alienata non eſſet. vnde magis ſimilitudinẽ denotat, quam mentiri doceat, vt no. ſ̄. proximè. ¶ In gl. in fraudem. in prin. ibi, oportet ꝙ fraudem partici-
2 pet &c. dic verum hoc in creditore, ſed patronus † reuocat, ẽt ſi emptor non participet fraudem. vt l. 1. §. ſi quis in fraudem. ff. ſi quid in frau. patr. & ideo patronus in alio grauatẽ, quia tenẽ emptori reſtituere pretium, vt ibi data optione dicto emptori, an velit rem emptam iuſto pretio, & per cõſequẽs ſupplere pretium, aut rem reſtituere, vt ibi ſicut dicimus in ſimili. in l. 2. cum materia. C. de reſcind. vend. ſecus in creditore, vt dicit hic gl. Et rõ eſt duplex. Primò, quia patronus habet quaſi ius in re. vt §. ſed noſtra. ſ̄. de ſucceſ. lib. ideo faciliter reuocat, & quia nõ habet cauſam oneroſam, vt creditor, ideo reſtituit pretium, ac ẽt, quia a bonæ fidei emptore reuocat. ¶ In ea. gl. ibi, ꝙ autẽ. §. hoc edictum. quæro, quid ſi habens titulum oneroſum tpe contractus, habuit bonam fidem, quia credidit illum eſſe ſoluendo, & nõ tradere in fraudẽ creditorum, ſed poſteá tpe traditionis ſcit in fraudem creditorũ alienari, an teneaẽ iſta actione? dic ꝙ ſic, vt eſt gl. fin. in d. §. hoc edictum. qđ bene no. ¶ In ead. gl. ibi l.
3 oẽs. §. Lucius. No. ꝙ † ea alienatione omnium bonorum ẽt frau
a de nõ aliter ꝓbata, præſumitur fraus alienantis, [a] ꝙ habet locũ non tantum in donatione, vt ibi, ſed etiã in titulo emptionis & oneroſo. vt eſt gl. ord. in l. qui teſtamentum. & ibi Bar. & Flor. ff. de proba. & in quocunq; alio ꝯctu, vt patet hic in gl. quæ generaliter loquitur in quolibet alienante omnia bona ſua. Secũdò ille §. habet locum, qñ quaſi totam, vel maiorẽ partem. l. ſi oĩa ſua melioramenta quocunq; titulo alienauerit. vt l. pp litem. & ibi Bar. ff. de excuſationo tut. & eſt glo. ſing. coniuncta cum tex. in l. nomen. §. filio. ff. de leg. 3. ¶ Tertiò, habet locum etiam ſi nõ maiorem partem, ſed ſua melioramenta alienauerit, vt eſt tex. ſingularis in l. ſumma cum rõne. ff. de pecu. ita dicit Ang. in l. 1. eo. titu. quæ omnia ſingulariter nota ꝓ ampliatione d. §. Lucius.
4 Ex quibus nota ſecundum Bar. in d. §. Lucius. † ꝙ ſufficit libellum præſumptiuè concludi. de quo aliquid per Ang. & p Imo. in l. ſed ſi de ſua. ff. de acquir. hæred. & ego dicã ȷ̄. eo. §. omnium autem. Quod intellige verum, quando factum ex quo aliquid præſumitur non eſt factum actoris præponentis libellum, vel non eſt factum rei obijcientis exceptionem, ſed eſt factum ter-
b tij, [b] vel aduerſarij contra quem præponitur: nam quando ex facto tuo, tu vis ꝙ aliquid præſumatur, illud debes dicere, & allegare, aliàs non poſſes obtinere, etiam ſi eſſet notorium. vt l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Polliomi. ff. de adult. & ita ſingulariter dicit Bar. in l. cum quid. ff. ſi certum pet. in verſi. & ſic
c non ſufficeret, &c. quod nota [c] pro limitatione eorum quæ dixi in d. §. omnium autem. ¶ In ea. gl. ibi, præualuiſſe &c. an autem, & quando quis præſumatur habere notitiam ſui patrimonij, dic vt dixi in d. §. præualuiſſe. & no. Bar. & doct. in d. auc. ſed cùm teſtator. C. ad legem Fal. ¶ In gl. ibi, debet ergo probare eã creditor &c. quæ autem probatio requiratur, dic ꝙ tex. in d. l.
5 patronus. ff. de proba. dicit, ꝙ manifeſtè docere debet. † dicitur autem manifeſta probatio, etiam ſi ſit ex præſumptione iuris, vt l. licèt, & quod ibi not. ff. de lega. 1. & eſt gl. no. in l. ſi tutor. C. de peri. tuto. nõ tamen puto ꝙ talis ꝓbatio ſit apertiſsima, vel indubitata, vt ꝓbatur in l. ſciant, cum gl. C. de proba. coniuncta l. qui
6 adulterij. C. de adult. ¶ † Vnum addas, ꝙ vbi lex requirit legitimam probationem, non ſtaẽ partis iuramento, vt eſt tex. cõiuncta gl. no. in l. cùm de indebito. in princ. ff. de probat. & idem ſi requirat apertiſsimum teſtimonium, vt eſt tex. cum gl. in l. non
7 eſt verſimile. in princ. ff. quod met. cau. † Si autem a lege vel ſtatuto, vel a iudice diceretur, quòd deberet de prædictis fieri fides &c. an iſto caſu requiritur tanta fides, quòd ſit plena probatio, dixit Ang. & Imo. in d. l. licèt, in fi. ꝙ ſic, vt eſt gl. no. in cap. cupientes. §. quod ſi per viginti, de elect. in 6. in verſic. fidem. & eſt gl. in Clem. cõſtitutionem. de elect. quod ibi Paul. de Eleaz. & Petr. de Anchar. dicunt fore verum, quando agitur de magno præiudicio, vbi verò agitur de modico, tunc ſufficit ſemiplena, & quandoque iuramentum, & ſic debet intelligi ca. cum Bertoldus. de re iud. & cap. ea literis. de in integ. reſtit. & l. theſaurus. ff. ad exhi. quod no. ꝓ limitatione dictarum gl. ¶ In ead. gl. ibi l. quoties. §. qui dolo. dic, ꝙ prædicta ſunt vera, videlicet, ꝙ libertus pôt & inter viuos, & in ultima voluntate, filijs proprijs dare etiam in damnum, ſeu præiudicium patroni ſui, vt l. ſi ex modica. in princ. ff. de bon. libe. quod facere nõ poſſet debitor, etiam filijs proprijs, in fraudem creditorum, quia æs alienũ etiam legitimam filij antecedit, vt l. Papinianus. §. qm̃ aũt quar-
8 ta. ff. de inoffic. teſtam. intantum † ꝙ non poſſet filiam dotare in fraudem creditorum, & ſi dotauerit, & gener fraudem nõ participauerit, nõ tenetur ipſe, alias ſecus, ſed ipſa filia ſemper tenetur, cùm dos ſol. matr. ad eam fuerit reuerſa, ut eſt text. not. & ibi Bar. in l. ſi. §. ſi. ff. eo. ſecus in liberto, vt in l. 1. §. ſed ſi libertus filium. ff. ſi quid in frau. pa. quod ſing. not. ¶ In ea. gl. ibi, in primo caſu conſilium & euẽtum. in dic, ſiue ſint in vltima voluntate, ſiue inter uiuos relictæ, vt ſupra qui manu. non poſſ. §. præualuiſſe, & ibi dixi. ¶ In ead. gl. in fi. & ratio differentiæ eſt, vt dicit gl. in l. ſi. C. qui manu. nõ poſſ. quia dicitur directa libertas præſtari a teſtatore, & ęquiparatur libertati datæ inter viuos, & illa exigit fraudẽ & euentum, vt ſupra qui manu. non poſſ. §. in fraudem, & ibi dixi. Vel dicit glo. in d. l. fin. ꝙ ratio eſt, quia directæ competunt ſtatim adita hæreditate, nullo hæredis beneficio, ſed fideicommiſſarijs ipſæ hæres præſtat, & vltra vires hæreditarias nil præſtare cogitur. l. 1. §. pen. ff. ad Trebellianũ, ergo &c. ¶ Quęro itaq; pro declaratione eorum quæ dicta ſunt in glo. quæ eſt ratio differentiæ inter contractus & ultimas voluntates? ꝙ in contractibus requiratur dolus & euentus, in ultima uoluntate ſufficit ſolus euentus. Reſpondet Petr. hic, quòd poſt vltimam voluntatem quæ ſortitur effectum, non eſt amplius ſperandum quod lucretur, & ſatisfaciat creditoribus, ſecus inter uiuos, arg. l. ſi defunctus. C. arb. tut. ideo iſto caſu non ita faciliter reuocatur. ¶ Quæro ſecundo, de ratione differẽtiæ, quare in titulo oneroſo requiritur ꝙ dolus inſit ab vtraq; parte, ſecus in lucratiuo? reſpon. Pet. quòd non eſt eadem, parq; ratio, lucrum non capere, & damnum admittere. ut l. ſi. C. de codicillis. ¶ Quæritur tertio, cùm alienat debitor inter viuos, tria requirũtur, ſed vbi libertus, duo, vt patet ex iſta glo. quæ eſt ratio differentiæ? Reſpon. Petr. quia iura magis conſeruant alicui ſuum, quàm ſibi debitum, ſed patronus habet ius in bonis liberti pro tertia parte, ut §. ſed noſtra, ſupra de ſucce. lib. ſed creditor non habet aliquod ius in bonis debitoris non obligatis pro ſuo credito, quia actio perſonalis non cõmittatur fundum, ut l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. facit ad prædicta l. videamus. §. actionem. ff. de vſu.
9. ¶ † Aduerte tamen, ꝙ vbi legando committitur fraus, non haberet locum reuocatoria, nec ea agi poteſt, ſed conditio indebiti, vel cõditio ea lege, vt eſt tex. in l. ſi. §. ſi verò creditores. C. de iure deliber. nec eſt opus reuocatoria, q̃a legata ſunt ipſo iure nulla. ¶ Aduertas, tamen ne erres, quia iſta materia loquitur, quando

ADDITIONES.

a Alienantis. vult dicere, ꝙ in d. §. in Fauiana, circa illius principium, legendũ eſt, per quam, in ſingulari numero, ut referatur ad ſolam Paulianam, non ẽt per quas. ut ad Fauianam & Paulianam referatur. Ant. Ca.

b Tertij. Adde Rom. conſ. 77. ubi allegat Bal. in d. §. idem Polioni.

c Quod not. hanc opi. approbant Bar. & ſcribẽn. uoto cõi. in l. cum quid. col. 2. uerſ. n. in libello ego ponerem nu. 13. de reb. cre. in Pan. licèt uideatur cõtra. ui ibi per Fran. Cur. ſun. col. 8. uerſi. ultimam concluſionem, nu. 20. Ant. Ca.

quando creditores habebant ſimplicem perſonalem actionem,
vt eſt libris mercatorum, non autem hypothecariam, quia ſi ha
berent hypothecariam, alienata indiſtinctè etiã ſine aliqua frau
de tam ex parte alienantis, quam ex parte recipientis, per hypo
thecariam aduocarent. vt l. ſi cùm venditor. in prin. ff. de euic.
& j. proxi. §. & ibi dicam. ¶ In glo. creditorum, in fin. dic, etiam
ſi ſit creditor ex delicto. vt l. ſi cùm fideicommiſſa. §. creditores.
ff. qui & a quibus. quia etiam ex delicto agitur ad intereſſe, vt
dixi ſecundum glo. ſupra eo. in prin. circa ſi. glo. mag. Sin autem
10 † ſi creditor in diem, vel ſub conditione, an habeat locum iſte
§. & videtur ꝙ non, quia licèt iſte dicatur creditor, non tamen
propriè. vt l. is cui. ff. de actio. & obl. & l. creditores, cũ ſimil. ff.
de verb. ſigni. quia ille non dicitur debitor, quia in caſu iſto ab
eo inuito non poteſt extorqueri, vt no. Bar. l. 1. circa fin. ff. ſi cer
rum pe. Ego autem credo, quòd in creditore in diem habeat lo
cum, quia habet actionem, licèt ſit dilata ſolutio. vt l. 1. ff. quãdo
dies vſusfruc. leg. ced. in ſi. ſed quando ſub conditione, non cre-
do ꝙ non habeat locum, niſi purificata conditione, tunc perin-
de eſſet acſi conditio appoſita non eſſet, ſi eſt talis conditio, quę
retrotrahatur, aliàs ſecus. iuxta l. potior. & l. qui balneum. ff. qui
po. in pig. habe. & no. in l. 1. §. ſerui. & ibi Bar. ff. ad Sylla. cogita
tamen, quia iſta faciunt ad id quod infra dicam, an poſſit fieri
alienatio in fraudem futurorum creditorum? an autem aliena-
ta in fraudem fiſci. ſ. ante commiſſum maleficiũ, poſſunt reuo-
cari per fiſcum? dic latè per Bar. in l. poſt contractum. ff. de do
nat. & per Cyn. & doct. in l. ſi qs poſt hac. C. de bon. damn. ¶ In
glo. rem ſuam. ibi. l. qui autem &c. No. ſing. illam l. in princ. ꝙ ſi
debitor repudiat hæreditatem vel legatum, vel alio modo, & ti
tulo poterat acquirere, & non vult, immo repudiat, etiã in frau
dem & deſpectum creditorum, an habeat locum iſta materia?
dicitur ibi ꝙ nõ habet locum diſpoſitio huius. §. quod bene no.
¶ In gl. præſidis. in ſi. dic, vt l. pe. & ibi doct. C. eo. ¶ In gl. poſſeſ-
ſis. in ſi. dic, ꝙ doc. tenent hanc vltimam, per d. l. pe. C. eo. & ſic
debet prius excuti principalis, vt hic. nam ſi fuiſſet poſſeſſa per
creditores, vt dixit gl. & poſteà alienata per debitorem, compe
teret creditoribus hypothecaria, vt habetur j. prox. §. & l. nõ eſt
mirum. & quod ibi no. ff. pe pign. act. quæ concurrit cum reſciſ-
ſoria. nam ſicut in pignore conuentionali habet creditor hypo
thecariam, ita etiã in pignore prætorio, licet a principio nõ ha-
beret, vt d. l. non eſt mirum. & quod ibi Bar. & Pau. de Caſt. Vñ
ſi creditor cadat a poſſeſſione ſua, etiam ſua culpa, ꝑ hypothe-
cariam vendicat, vt eſt caſus ſingu. in l. 2. C. de pręt. pig. & ꝙ ibi
per doct. & no. gl. in l. ſi quis miſſum. §. ſi. ff. de dam. infec. & ibi
doct. & facit quod no. Inn. in c. 1. de dolo & contu. ¶ No. etiã ex
11 iſta gl. ad hoc † vt competat reuocatoria, opus eſt vt fiat excuſ-
ſio bonorum debitoris, vt hic, & l. 1. C. eo. ſed glo. ibi intelligit,
quòd hoc procedit ea voluntate. ſed doct. tenent contrarium,
ꝙ immo ex neceſſitate, per d. l. pen. Vnde Bar. in d. l. 1. dicit. Aut
creditores volunt ibi conuenire hæredes, de quibus in d. l. in re
uocatoria. & opus eſt ꝙ fiat excuſſio, vt hic. Aut volunt conue
nire ex titulo de ſeparatione bono. per l. 1. §. 1. ff. de ſepar. bono.
& tunc non eſt neceſſaria excuſſio, & ita ſaluatur glo. nam me-
dium concludendi in reuocatoria, & ipſam cauſans, eſt fraus,
de qua non poteſt conſtare, niſi bonis excuſſis. Et ꝙ dixi de ne-
ceſſitate fieri excuſſionem, procedit, niſi debeatur illa ſpecies
alienata, quia quod debetur, eſt ipſas ſpecies. ergo non eſt opus
excuſſione. ita dicit Bal. in rub. C. de reuoc. ijs quæ in frau. cred.
circa principium, pro quo vide quod no. in auct. hoc ſi debitor.
C. de pigno. & infra dicam. ¶ Super iſta tamen fraudatione, in-
terrogabunt familiares vxor, & domeſtici, vt no. in l. 2. C. quã-
do & quibus quar. pars debe. lib. 10. & ita dicit Bal. in d. l. 1. & il-
• lo modo probabitur debitorem feciſſe in fraudem,* videlicèt,
quia eò ipſo, ꝙ debitor ſcit habere ſe creditores, & ſcit ſua bo-
na non ſufficere, tunc alienãdo videtur facere in fraudem. vt eſt
tex. & ibi hoc no. Bar. in l. ſi quis cũ haberet. ff. eo. Et quod ſciat
ſe habere creditores, de facili probatur, vt ſi erãt creditores fa-
cto debitoris, vel alias habebat de eis bonam notitiã, quia fuit
notificatum, vt l. quanquam. ff. ad Velleia. Et ꝙ ſciuerit bona nõ
ſufficere creditoribus, probabitur ſm doc. & Bar. in auct. ſed cũ
teſtator. C. ad l. Falc. quod perpetuò no. in practica, vt ſcias face
12 re articulos in hac materia quotidiana. ¶ † Quæro, ago reuoca-
toria, nõ facta excuſſione in bonis debitoris, an valeat iudiciũ?
a dic ꝙ ſic, ſi non opponatur.ᵃ arg. gl. in l. ſi mancipium. §. 1. ff. de
euict. & eſt gl. in l. ſi probatum. & ibi no. Bar. C. com. diui. & no.
Bar. in l. fundi. in pe. q. ff. de excep. quod no. Sin autem opponat,
tunc vide Bal. in l. 1. C. eo. qui dicit, ꝙ excuſſio poteſt fieri pẽdẽ
te iudicio ſuper reuocatorio contra poſſeſſorem, quia ſufficit
actum verificari in qualibet parte iudicij, vt l. ſi rẽ. §. 1. ff. de pig.
act. & iſtud teneas. & hoc eſt dictum But. & Bar. quos non alle.
in d. c. hoc ſi debitor. quia non eſt peruerſus ordo eiuſdem cau-
ſæ ad aliam, ideo non vitiatur l. 1. C. de app. & infra dicã. ¶ Quæ
13 ro, quæ erit forma excuſſionis? Dic, † ꝙ inter alias eſt duplex.
Vna eſt ꝙ quando agis cõtra poſſeſſorem vel fideiuſſorẽ, quòd
iudex ſtatuat ei terminum intra quem oſtẽdat, ſi ſunt alia bona
dicti debitoris vacantia & expedita, quo non extenſo, ſtatim po
teſt veniri ad venditionem vel ad capturam dictæ rei poſſeſſę,
ita dicit glo. ſing. in l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. &
hoc ſequitur Ang. in d. auct. hoc ſi debitor. in ſi. quod tene mẽti.
Eſt alia ſecunda forma, videlicet, ꝙ iudex committat nũtio, im
mo duobus nuntijs, quia in ore duorum vel trium ſtat oẽ ver-
b bum. vt in c. omni negotio. de teſtibus. vt vadant, & inquirant,ᵇ
& diligenter inueſtigent, ſi ſunt aliqua bona vacãtia debitoris,
quę poſſint ſine controuerſia poſſideri, ſufficientia ad ſatisfa-
ctionem talis debiti in totum, vel pro parte, & nuntijs referen-
tibus, facta diligenti inquiſitione ſiue inueſtigatione. arg. l. 3. §.
Nerua. ff. de acqu. poſſ. ſe nihil inueniſſe, tunc intelligitur facta
diſcuſſio. vt l. magis puto. §. ne paſſim. ff. de rebus eorum. Ita di-
cit Iac. But. & Bar. & omnes doct. in d. auct. hoc ſi debitor. pro
quo Ang. allegat ibi caſum in l. ſatis notum. C. in quib. cau. pig.
14 taci. contra. ¶ † Quęro & reuoco in dubium, an excuſſio princi
palis ſit neceſſaria? dic, ꝙ ſic, ſiue deueniatur ad pignorum poſ-
ſeſſores. vt d. auct. hoc ſi debitor, ſiue ad fideiuſſores, vt in auct.
præſente. C. de fideiuſſo. ſiue deueniatur contra poſſeſſorem re
rum alienatarum in fraudem creditorum, vt hic. Et aduertas,
quia antequam deueniatur ad fideiuſſores, non ſufficit excuſ-
ſionẽ fuiſſe factam contra vnum ex pluribus principaliter reis
debendi, etiam ſi eſſet fideiuſſor vnius rei tantum ille qui ſolus
dedit fideiuſſorem, & etiam ante ꝗ deueniatur ad bonorũ poſ-
c ſeſſores,ᶜ opus eſt, vt primũ omnes principaliter obligati excu
tiantur, & ẽt eorum fideiuſſores, quibus omnibus diſcuſſis, de-
uenitur ad bonorũ poſſeſſores, & non prius, vt videtur eſſe tex.
in Auct. de fideiuſſ. §. ſed neque. in prin. ibi, ante quã trãſeat &c.
& ita dicit Ang. in d. auct. hoc ſi debitor. ſe de facto cõſuluiſſe,
& hoc tenuiſſe Butr. ibi. ¶ Et prædicta procedunt, niſi certum ſit
debitorẽ non eſſe ſoluendo, vt eſt gl. no. in l. decẽ. in verb. excuſ
ſum. ff. de verb. obl. ¶ Ex quo vr̃, ꝙ ſi reus nõ põt conueniri, quia
factus eſt rebellis ciuitati manifeſtus, quoniam ad ipſius excuſ-
ſionẽ non poteſt deueniri, non eſt neceſſaria excuſſio, immo &
cõtra fideiuſſores & bon. poſſ. ſtatim poterit perueniri. Et eodẽ
modo qñ quis fideiuſſit pro Tyranno & alio potenti, qui facili
ter non poteſt conueniri, facit gl. no. in l. 2. §. 1. ff. qui ſatiſd. cog.
ita dixit Bar. in d. l. decem. ſe aliàs conſuluiſſe, & facit quod ha-
betur in l. ſi. & ibi Bar. ff. ſi cert. pe. Et per Ang. & Raph. & Imo.
in d. l. decẽ. dicunt poſſe atteſtari, ꝙ ſi cõſtat principalẽ exoſum,
& non ſoluentẽ ſine litigio id, quod clare & vere debet, ꝙ tunc
ſatis poteſt dici conſtare eum non eſſe ſoluendo, ex eo, quia qs
dr̃ idoneus & ſoluendo, non tantum ea facultatibus, ſed ẽt ex
fide & facilitate conueniendi. vt l. ſi quis ſtipulatus ſit Stichũ. §.
ſi. ff. de verb. obl. & d. l. 2. §. 1. cum gl. & iſtud dicunt, ꝙ ſatis fuit
de mente Bar. pro quo tu allega caſum in l. ſi conuenerit. in ſi.
15 ff. pro ſocio. ¶ † Quæro ergo, quomodo poterit cõſtare notoriũ
vel manifeſtum eſſe iudici, debitorẽ non eſſe ſoluẽdo? & Bar. in
d. l. decẽ. concludit, ꝙ in ciuitatibus, in quibus eſt cataſtrum, vt
in ciuitate mea Aretij facile poterit hoc comperiri, videlicet,
oſtendendo libros cataſtri, in quibus apparet quantum quiſque
habet in bonis, ꝑ no. per gl. ſing. in l. cum de lege. ff. de proba. &
pro hoc alleg. Bal. in l. ad inferiorum. C. de apoc. pub. lib. 10. &
l. rura. & quod ibi no. C. de om. agro deſer. lib. 11. & l. ſolẽnibus.
cum ibi no. per Bal. & Sal. C. de rei vend. ſed Bal. Ang. Rapha. &
Imo. in d. l. decem. tenent contrarium, quoniam iſta negatiua, ꝙ
plus non habeat in bonis, cum ſit negatiua, probabitur per ex-
ploratorẽ. i. per nuntium miſſum authoritate iudicis, vt eſt ca-
ſus. & ibi Bar. in ſi. in l. hoc iure. in verb. exploratũ ſit. ff. de ver.
obl. Pręterea non eſt bona conſequentia, tẽpore cataſtri non ha
bebat plus, ergo nunc non habet, quia poterit eſſe, ꝙ poſt cata-
ſtrum factum plura acquiſiuit. vt l. ſi defunctus. C. arbi. tute. Itẽ
põt eſſe, vt fieri ſolet, ꝙ non omnia bona ſua poſuit in cataſtro.
arg.

ADDITIONES.

• Fuiſſe in fraudem, in vet. exempl.

a Non opponatur. vide Alex. in conſ. 32. & 34. 4. lib. Pet. de Anch. conſ. 318. & Abb. conſ. 29. 2. lib.

b Inquirant. vide Bar. in l. ſi conſtante. ff. ſol. mat. Alex. ibi & in l. hoc iure. ff. de verb. obl. & in d. l. pen. ff. ſi certum pet.

c Poſſeſſores. Dic tñ, ꝙ non eſt neceſſaria omniũ obligatorũ excuſſio, cũ vnus ex obligatis poſſidet bona, per gl. ſing. in l. muliér. ff. qui potior in pign. hab. & ibi Bar. & Bal. in auct. ſi hodie. C. de act. & oblig. Ro. conſ. 392.

arg.l.fin.C.arbit.tut.Vnde pôt dici, ꝙ pôt eſſe notoriũ debitorẽ
non eſſe ſoluendo, qñ vẽdidit omnia bona ſua, vel maiorẽ par-
tem fortunarum ſuarum, vel ſua melioramẽta, vt ſ.dixi, vel qñ
non poſsidet aliquid immobile, vel mobile, qđ nõ poſſit facili-
ter amoueri, vel occultari, iuxta gl. & Bar.in l.ſciẽdum.in prin.
ff.qui ſatiſd.cog. Vel dic, per confeſsionẽ aduerſarij, vel per ſen
tentiam, per quam omnia bona ſua fuiſſent publicata, quia ſen
tentia facit notorium.l.emptorẽ, in prin.ff.de actio.empt. Vel ſi
debitor ceſsit bonis, quia tunc ex tali ceſsione cõſtat ipſum nõ
poſſe cõueniri, vt l.1.qui bo.ced.poſſ. Ita dicit Iac. de Aret.Cy.
& Sal.communiter doc.in d.auct.hoc ſi debitor.pro iſta vltima
parte facit, quod ſ.dixi de tyranno, vel de eo qui habet arcem
inexpugnabilẽ, qui conueniri non poſſunt, vt in l.a.§.1 cũ glo.
ff.qui ſatiſd.cog. Tu poſſes ſaluare opi. Bart.per d.l.cum lege.cũ
glo.ff.de probat. quia ſi hæres, qui, vt plurimum occultat pecu-
nias, & alia mobilia, & non ponit in inuẽtario, iux.l.reſcriptũ.
& quod ibi Bart.ff.de his quibus vt indig. conficiendo inuenta-
rium, & ipſum producendo, licèt ſit confectum ab eo, eſt tñ tã-
tæ importantiæ, ꝙ transfert in legatarios & creditores onus ꝓ-
bandi plus fuiſſe in hæreditate, ergo & multò fortius, vel a pa-
ritate rationis, cataſtrum quod non confecit debitor tuus, ſed
officiales publici ex magna inueſtigatione, debet ſaltem facere
præſumptionem, ꝙ plus non ſit in bonis dicti debitoris, & ꝙ
transfert onus probandi in partem aduerſam, dicentẽ plus fuiſ-
16 ſe in bonis illius, cogita. ¶ Adde prædictis, vbi † debitor conſti-
tuit ſe bona ſua pro creditore poſsidere. iuxta l. quod meo. in
princ.ff.de acq.poſſ. & ibi vide Bar. vel etiam ſe conſtituit pre-
cario nomine poſsidere pro dicto creditore, iuxta l.interdum,
eod.tit.tunc ſi alienat debitor, poteſt creditor, tanquam poſſeſ-
ſione priuatus, agere cõtra poſſeſſorem, nulla facta excuſsione,
& agere condictione ex lege.l.fin.C.de acq.poſſ.& fortius etiã
non excuſsis alijs, ſi plures eſſent ad idem debitum obligati, ſm
Iac. But.in auct.hoc ſi debitor.quod ſequitur ibi Flo.quod nun-
quam exeat mentem tuam, quia hodie ſemper in obligationib.
a ſit conſtitutum [a] vel precarium, ꝙ debitor cõſtituit ſe nomine
creditoris bona ſua poſsidere, pro obſeruatione contẽtorũ in
inſtrumento.& hoc ſequuntur Ang.Raph.& Imo.in l.exitus.ff.
de acq.poſſ.¶ Aduertas tamen, ꝙ etiam poteſt recto tramite cre
ditor agere contra pignorum vel rerum alienatarum poſſeſſo-
rem, vel fideiuſſorem, & ſic opponitur de excuſsione nõ facta,
q̃ debet opponi ante lit.cõteſt.l.exceptiones. & ibi Bar.ff.de ex-
cep.& ego replicabo, tua non intereſt, nec es audiẽdus, qa alia
bona nõ ſunt, & offero me hoc incontinẽti probare, & iſta ꝓdi-
cta colliguntur ex gl.ſing.ſecundum vnam ſol.in l.niſi. & quod
ibi Ang.ff.de pac.quod perpetuo no.¶ Aduertas tñ in modo for
mandi dictam exceptionem, tua non intereſt.vel, tu non es au-
diẽdus.de quo vide Bar.in l.nam & poſteà.in prin.ff.de iureiu.
& in l.eleganter.§. ſi poſt.ff.de condit.indeb.& in l.cum quære-
17 batur.in fi. ff.iudi.ſol.& in l.mater.ff.de inoffic.teſt.¶ † Secundò
aduertas, ꝙ vnumquodq; iudicium ſummariũ vel executiuũ,
vel omnis exceptio ſummaria pôt impediri, ſi tu opponis ex-
ceptiones vel replicationes, quę nõ requirunt altiorem indagi-
nem, vt l.a diuo Pio.§.ſi ſuper rebus. & quod ibi per doct.ff.de
b re iud. & etiam offeras te incontinenti, [b] vel intra breuem ter-
minũ exceptionem probaturum, ita dixit eleganter Bar.in l.fi.
C.de edi.diui Adr.tol. pro quo facit ſingulare dictũ Bart.in l.1.
ff.de ann. leg. Vel etiam poteſt alio modo fieri ſine excuſsione
ꝓambula, vt qñ opponis de excuſsione facta, & ego ſtatim, pẽ-
dente iudicio, contra te poſſeſſorem, faciam excuſsionẽ contra
principalẽ debitorẽ, ꝙ pariter, & ſimul, & hoc ſufficit, quia vt
ſ.dixi, ſufficit actum ſuperuenire pendente iudicio ex cã anti-
qua, vt l.ſi alienam.§.fi.de pig.act.Sed aduertas, quia prædicta
procedunt in pignore conuentionali, in quo ſit excuſsio neceſ-
ſaria. ſed in pignore prætorio, ſecus, quia non requiritur, nã in
eo iure quo quis miſſus eſt in poſſeſsionem ꝑ prætorẽ, eodem
imperio debet manuteneri, vt l.ſi quis miſſum.ff.ne vis fiat ei.
18 ¶ † Quæro, qñ ſit excuſsio, an ſit neceſſe, ꝙ citẽtur fideiuſſores
vel bonorum poſſeſſores? & communis opi.eſt, ꝙ ſic.in d.auct.
hoc ſi debitor. per regulam.l.nam ita diuus. ff.de adopt.licèt in
contrarium faciat gl.ſing.in l. de vnoquoq;.in prin.ff de re iud.
quia ſufficit citari eum, cuius principaliter intereſt.pro qua gl.
facit tex.no.in l.1.§.pen. ff.de ven.inſpi. ſed nõ faciunt in cõtra-
rium, quia talis diſcuſsio non ſit principaliter vt noceat debito
ri, ſed fideiuſſori, & poſſeſſori. Et aduertas, ꝙ Bal.in d.auct.hoc
ſi debitor. dicit ſufficere proclama generale.ſ. ſi quis eſſet, qui
vellet contradicere excuſsioni & pronuntiationi ſuper ea fien-
dæ, compareat, vt l.ſi eo tempore. C.de remiſ.pig.Sed hæc opi.
non placet Angelo ibi, & communiter doc. qñ certi ſunt fide-
iuſſores, & bon.poſſeſſores, quia certi nominatim ſunt citandi,
alij incerti ꝑ proclama generale, vt auct. ſi omnes.C.ſi vt ſe ab
hæredi. abſti. ¶ Non obſt. l. ſi eo tempore, quia ibi non ſit actus
principaliter in præiudicium eius qui venit citandus, ſed in ca-
c ſu noſtro excuſsio [c] ſit principaliter in præiudicium poſſeſſorũ.
19 ¶ † Quæro an excuſsione facta ab vno ex creditoribus, vel cum
vno poſſeſſore, proſit vel noceat alijs? & Iac.de Aret.& Ang.in
d.auc.hoc ſi debitor.dicunt, ꝙ ſic.quia cum ſemel fiat excuſsio,
licèt appelletur vnum factum, & vnum iudiciũ, tñ ſit & indu-
citur notorium, propter ſententiã, debitorẽ non eſſe ſoluẽdo,
vt l.emptorẽ.ff.de act.empt.ergo alia excuſsio nõ requiritur. vt
eſt gl.in l.decẽ. Vnum tñ tene menti, ſm gl.in d.auct.hoc ſi de-
bitor.in gl.magna. vel dic ſm Io. ꝙ illud quòd hic dr̃ de excuſ-
ſione. habeat locũ antequam res hypothecata ſit effecta litigio-
ſa, aliàs ſi lite pendente alienauit, tunc pôt intentari iudiciũ ꝯ
dictũ poſſeſſorẽ, quòd ipſummet iudicium inchoatũ erat ꝯ ip-
ſum debitorẽ alia diſcuſsione nõ facta, quod ſequitur ibi Ang.
20 ꝓ quo facit l.1.& 2.& auct.ibi poſita.& l.fi.C.de litig.¶ † Quæ-
ro an ſit neceſſe pronũtiari interlocutoriè excuſsionẽ eſſe legi-
timè factam? in hoc ſunt tres opi. vna Iaco.But.in d.auct.hoc ſi
debitor.q tenet, quòd nõ, alleg.gl.no.in l.pe.§.fi.C.ad Treb. Alia
fuit Bar.in l.ſtipulatio. §.habet aũt. ff.de no.ope.nun.qui deter-
minat contrarium per l.incerti.C.de interdi.cum ſi.per d.§.ha-
bet aũt. vbi non pôt deueniri ad fideiuſſores, niſi conſtet iniuſtè
ædificatum. Tertia fuit opi.Bal.in auc.ſed hodie.C.de act.& ob.
dicentis, aut poſt excuſsionẽ requiritur factum hominis, vt eſt
in caſu noſtro, vbi poſt diſcuſsionẽ agitur ꝑ creditorẽ cõtra pi-
gnorum poſſeſsorẽ, tunc verum dicit Bar. Aut poſt excuſsionẽ,
vbi non requiritur factum hominis, & tunc ſit vera opi.But.&
hoc ſm exẽplificatum in caſu d.l.pe.§.1.quia ſi appatet de lati-
tatione hæredis in actis, ius ſtatim transfert actiones in fideicõ-
miſſarium.Sed ſm Lud.de vrbe in d.§.hoc autẽ.licèt iſta diſtin-
ctio ſit ſubtilis, tñ habet parum ſaporis, & ſm membrum diſtin
ctionis vr̃ ꝯ caſum l.tutores a patruo. ff.de confir.tut.vbi iudex
pronuntiat ſuper illa excuſsione, & tñ aliud poſteà nõ requirit.
Sed pro opi. Bar. indiſtinctè tenẽda, Sal.in d.auct.hoc ſi debitor.
in verſ.ſed dubitatur, vtrum ſit neceſſariũ.allegat l.a diuo Pio.
§.in venditione.ff.de re iud.vbi iudex interloquitur mobilia nõ
extare, & ꝑueniri poſſe ad immobilia, & hanc opi.appellat tu-
tiorẽ. Vel dicit Sal.quòd dici pôt, quòd ſi de eo quo plus dẽt cõ
ſtare, ſit cõtrouerſia, tunc ſuper eo dẽt pronuntiari ꝑ iura Bart.
Si autẽ nõ ſit controuerſia, tunc de neceſsitate non debet pro-
nuntiari.Ex quo infert, quòd ſi poſſeſſores pignorũ nõ ſunt ſpe
cialiter citati ad videndũ fieri excuſsionem bonorũ Titij, & ad
iudicandum bona, ad quid debet fieri pronuntiatio, cum facta
non haberet præiudicare extraneis poſſeſſoribus non citatis? vt
C.qui res iud.non nocet &c. Vbi aũt forẽt citati, dicit de neceſ-
ſitate pronuntiandum. Et effectus horum eſt, quia vbi ſunt cita-
ti, & pronuntiatum excuſsionẽ fore factam legitimè, & ſic trã-
ſierit in rẽ iudicatam, nõ poſſunt poſtea conueniri poſſeſſores
iudicare alia bona, & ꝯ excuſsionẽ opponere, niſi iniquitatẽ acta
appareant nulla.Sed vbi nõ fuiſſent citati, ꝯ excuſsionẽ & pro-
nuntiationẽ poſſunt opponere, & bona iudicare. Quæ opin. vr̃
multũ iuſta & no.Sed Imo. de iure tenet opi.But. & reſpon.ad
rõnes Bar.licèt dicat quòd tutius ſit tenere opi. Bart.& alleg.gl.
in l.de vnoquoq;.in prin.ff.de re iud.Sed ſi petit executio in bo
nis debitoris condẽnati, & nũtius referat nil reperiri de bonis
debitoris, præiudicat bonorũ poſſeſſoribus, licèt nõ ſint citati,
igitur dẽt pronũtiari, ſed quòd præiudicet poſſeſſoribus nõ ci-
tatis, nõ credo verũ, quia ad hoc vt eis ꝑiudicet, requirit, quòd
ſint citati, vt ſ.dixi, de quo tñ ſingulariter vide Bart.in l.in cõce
dendo.de aqua pluuia arc.Et iſtã opi. Bar.fuit ẽt ſecutus Ang.in
d.§.habet aũt. ſed Bal.in l.ſi.ff.ſi cer.pet.non firmat ſe.ſed Ange.
in l.exitus.ff.de acq.poſſ.reprehendit Bart.quia ad excuſsionem
euitandam ſufficit notorietas, vt dixi, licèt ꝑ acta, ẽt ante ſniam
efficiatur notorium. per no.per glo.& Bart. in l.vbi pactum.C.
de

ADDITIONES.

a Conſtitutum. De conſtituto, dixit nonnulla vtilia Iaſ.in l.quoties. C.de rei ven.& maximè, quòd ſi in venditione fuerit appoſitum conſtitutum, vel precarium non habeat locum d.l.quoties. Ant.Ca.

b Incontinenti. Nam tunc ratio eſt, quia non pôt dici, quòd excipiens vel replicans dicatur calumniari, cum vult probare incontinenti. per hoc quòd dicit Old.in conſil.211.litera executoria, vbi dicit, qui ſi contra tres ſententias conformes non pôt opponi per cle. ut calum. quod tamen ſi opponens offert incontinenti ſe probaturum, quòd debet admitti, quia tunc ceſſet ratio cle. idem tenet Abb.conſi.55.2.lib.

c Excuſſio. & ita ſemper uidi obſeruari Aueniona, unde actor exponit, qualiter fuit facta diligentia reperiendi mobilia, quæ nulla fuerunt reperta. Ideo petit haberi ille pro legitimè diſcuſſis, & deueniri ad immobilia tunc ſic iudex interloquitur & ordinat deueniri ad immobilia, & ſic de ſimilib. Ant.Ca.

de tranſac.& facit gl.in l.ea quidem. C.de accu.& eſt gl.in Cle.
appellanti.de app.& Inn.in c.per tuas.extra,de teſti.& in ca.ex
inſinuatione.extra,de app.& benefacit tex.in cap.cum olim.de
ver.ſign.& eſt bona gl.& ibi Bar.& doct.in l.1.in prin.ff.de no.
ope.nun.¶Sed ab iſta obiectione Ang.poteſt defendi Bart.quia
notorietas facti ſufficit,vt præſumatur debitorem non eſſe ſol-
uendo,& ita intelligatur d.l.decem. cum ſi.ſed notorietas iuris
non ſemper ſufficit,& maximè illa alle.per Ang.quia illa noto-
rietas requirit declarationẽ iudicis ,alias ſequeretur inconue-
niens,q poſt probationẽ tanquam effectum eſſet notorium,nõ
exigeretur ſententia, quòd eſt falſum, igitur &c.Sed tamen idẽ
Bar.videtur velle ſibi cõtrarius in ſim. in l. ſi ſtnita. §. Iulianus.
ff.de dam.inſec.in verſi. procedo vlterius, dicit gl.&c.vbi dicit
ſufficere contumaciam in actis apparere,licèt ſuper ea non fue
rit pronũtiatum.& alle.d.gl.in l.pe.§.1.C.ad Trebel. Sed Raph.
in d.§.habet autem.tenet iſtam vltimam partem Bar. & p cõſe
quens opi.But. q ſententia non requiratur,quia non debemus
plus requirere, q̃ requirat ipſa lex.arg.l.de pretio. ff.de pub.ſed
lex hoc tantummodò vult excuti prius ꝯ principalem , & ſi
debitum conſequi non poſsit, vadat ad fideiuſſores,ergo clarè
vr̃ velle,q non ſit expediens, q iudex hoc declaret per ſenten-
tiam.arg.l.inſtitutio talis.ff.de condi.inſti.Sed tu dic,q hæc non
eſt opi. tua , ſed Bal.in d.l.decem. Sed Ludo.de Vrbe.in d.§.hoc
aũt.dicit primã opi.Bart.poſitam in d. §.hoc autem.indiſtinctè
fore tenẽdam,per quatuor alia iura.Primò per d.l.tutores a pa
truo.vbi ẽt Bal.ſimpliciter & indiſtinctè ſequitur opi.Bar.Secũ
dò per d.§.in venditione.in l.a diuo Pio. ff.de re iudi.ſed vt vi-
diſtis illum tex alleg.Sal.Tertiò per caſum ca.cùm ſm. de hęre.
in 6 vbi eſt neceſſe declarari illum fore hæreticum , licèt bona
publicentur. Tu adde ſimilẽ caſum de iure noſtro, & quod ibi
Bar.in l.eius qui delatorem.ff.de iure fiſci. & quod no.Bal.in l.
iubemus.§.ſanè. C.de ſacroſan.eccl. Quartò allegat caſum in l.
non tm̃.§.ſenatuſc.ff.de fideicom.lib.ſed illum tex.allegat Iaco.
Butr.in ſuo tract.excuſsionum. circa ſi.Ego aũt credo indiſtin-
ctè dictam opi.Bar.fore veram etiam de iuris ſubtilitate prædi-
cta,& per caſum noſtri. §.ibi, bonis eius a creditoribus ex ſen-
tentia præſidis poſſeſsis. Non obſt.gl.in d.l.pe.§.1.quia illa rela-
tio nuntij in illa accuſata contumacia ſolùm nocet contumaci,
& quia non cedit actiones , ſtatim lex ſuccedit in locum ſui, q̃
lex eſt de his certa, & facit tranſire actionem ipſo iure in fidei-
commiſſarium, nec eſt opus alia declaratione iudicis : & tamẽ
illa gl.non dicit,q ſi ex illa cõteſtatione,vel contumacia vellet
venire ꝯ alios directo,q poſsit, immo ſi talis cõtumacia allega
retur ad damnum poſſeſſoris pignoris , non dicit illa gl.q non
requiratur declaratoria,quia tunc deberet requiri,ſm Bar.Præ
terea , ſi bene ponderetur illa gl. non vult hoc dicere,an ſuffi-
ciat cõtumaciam apparere in actis, vel etiam ſit neceſſaria ſen-
tentia, ſed ſolum vult dicere, q cum lis non ſit conteſtata, ſen-
tentia diffinitiua ferri non poſsit.l.ſi.§.illud.C.de temp.app.Vn
de d.gl.non negat,quando eſſet caſus in quo poſſet ferri ſenten
tia in contumacem, vt ibi, & auct.ſi omnes. C.ſi vt ſe ab hæred.
abſti.quia tunc ſententia nõ requiretur . quod no.pro intellect.
21 illius gl.& prædicta tene menti, quia quotidiana ſunt. ¶†Quæ-
ro,ſtatuto cauetur vt eſt in curia mercatorum,q agatur de ve-
ritate & æquitate reiectis ſolẽnitatibus iuris communis, an tali
caſu poſsit recta via,& ſine aliqua excuſsione deuenire contra
fideiuſſores,& bonorũ poſſeſſores? alleg.Bal.in apoſtillis ſuis,
in l.ſi mancipium.§.1.ff.de euic.per gl.valde not.ibi,q ſic.quod
probatur ſic,q fiat excuſsio prius, eſt de apicibus iuris, vt dicit
ibi gl.per l.ſi fideiuſſor. §.quædam. ff.man. ſed quando cogno-
ſcitur de veritate,vel de bono & æquo,non curatur de apicib.
iuris,vt ibi,& ſic nõ attenditur excuſsio,& pro iſta parte tu al-
a le.Bar.in d.§ ſi quædam. vbi dicit, q in curia mercatorum,[a] vbi
debet iudicari de bona æquitate,omiſsis iuris ſolẽnitatibus, in-
telligitur.i.non inſpectis apicibus iuris , qui veritatem negotij
non tangunt,vt ſi eſſet intentata actio directa,& cõpetebat vti-
lis, vel non erat lis conteſta.vel quid ſimile. & facit quod idem
Bar.no.eo.tit.l.Quintus.& quod no.Bal.in l.ſi pro ea.circa ſi.C.
man.& in l.ſolam.in fin.C.de teſti.& in l.ſi.circa medium.C.de
fideicom.Sed tu dic,q illa glo.hoc non probat, quia tantũmo-
dò loquitur,an poſsit culpa imputari agenti de euictione,quia
omiſit exceptionem ordinis iudicij, & dicitur ibi,q non,nõ au
tem dicitur in d. glo.q ſi opponatur de excuſsione,q excuſsio
non ſit facienda,immo innuit,q fieri debeat.Sed tu alleg.glo.&
tex.ſing.in Auct.de fideiuſ.§.agnoſcant. qui eſt § ſi.cum gl.ſing.
vbi ſi illi campſores pro aliis, ẽt vt fideiuſſores,ẽt non renũtiã-
do beneficio de fideiuſ.promittant,non habent beneficium ex-
cuſsionis,& ſic poterũt prius cõueniri,q̃ principalis,& eſt ſpe-
ciale,propter præcipuam fidem quam homines habent in pro-
miſsionibus campſorum, ſm dictam gl.quod ſequitur Bal.in l.
fruſtra.C.de non num.pecu. & vide Ang.in d.§.agnoſcãt.quod
nunquam exeat mentem tuam. ¶In gl.permittitur.in ſi.dic,gl.
ibi,ponit duos intellectus . tu dic ſm primum , pone ibi exem-
plum,ſm Bar. q aliquis emit rem valentem ducenta pro cẽtũ,
& ſibi fuit tradita , & in veritate tota res ad eũ peruenit, ſed in
effectu,non videtur perueniſſe, niſi dimidia,quia ſibi abeſt tm̃,
quãtum eſt dimidia,vt arg.l.Imperator.§.ſi.cum l. ſeq.ff.de leg.
2.tunc de eo q ad eum peruenit ex cauſa lucratiua , quod eſt
vltra pretium quod tenetur perpetuo,ſed de eo quod peruenit
ad eum ex cauſa non lucratiua , quia tantũdem ſoluit debitori,
tenetur intra annum. iſte eſt proprie caſus in d.§.habet autẽ.Et
prædicta procedũt,qñ alienauit rem corporalem,ſecus ſi actio
nes,vt quia liberauit debitorem ſuum in fraudem,nam tunc cõ
peteret, niſi intra tempus quo actio durabat, ſi durabat minori
tempore q̃ ſit annus,vt d.l.ait prætor.§.cõditionalis.& ibi Bar.
vt ſ.dixi. ¶Quæro,a quo tempore currit iſte annus?Reſpõdeo,
22 † a tempore quo bona fuerunt poſſeſſa,vt hic,vel eſt notoriũ,
debitorem non eſſe ſoluendo, quia tũc,& nõ prius,creditores
poſſunt agere reuocatoria,vt hic,ergo non prius currit præſcri
ptio,vt l.1.in ſi. C. de non. except.Non obſt. l.qui autem.§.ſi.ff.
quę in frau.cred.vbi vr̃ dicere , q incipiat a tẽpore vẽditionis ,
quia debet intelligi,q ibi erat notorium debitorẽ non eſſe ſol-
23 uendo. ¶†No.ergo,q qñ eſt notorium debitorẽ non eſſe ſoluẽ-
do, tunc incipit currere præſcriptio ꝯ volentẽ reuocare. p quo
facit optimè,l.in rebus. §.omnis. ibi,minus idoneus,ex quo eis
infortunium illatum eſſe claruerit. C.de iu.do. vbi mulieri cur-
rit præſcriptio in hypothecaria in alienatis per maritum , non
tantum ſolu.matr.ſed ẽt eo conſtante, cùm certum fuerit mari
tum vergere ad inopiam, quia tunc mulieri incipit competere
actio.l.vbi adhuc.cum ſi.eo.tit. quod perpetuo tene menti.¶In
gl.petere.in prin.ibi,ad reuocãda corporalia.dic,alienata inter
viuos,ſed in vltima volũtate,datur vel cõditio indebiti, vel hy
pothecaria,vt l.ſi.§.ſi verò creditores. C.de iure delib.¶In ead. c
gl.ibi,corporalia competunt.dic,hanc approbat Dy.& Pet.quã
ſequitur Bar.in d.l.hac in factum.licèt idẽ Bar.teneat contrariũ
in l.2.C.de reuo.iis q̃ in frau.patr. vbi tenet, q immo ſunt qua-
tuor actiones, de quibus hic in gl.& hoc ſequitur ibi Sal.& iſta
eſt veritas.¶ In ea.gl.ibi, ẽt non reſtituto ei precio.ſed.dic,q pa
tronus pretium reſtituet.vt l.1.§.ſi quis in fraudem. ff.ſi quid in
frau.patr.& rationẽ differentiæ ſupra aſsignaui. ¶In ead.gl.ibi,
actio nõ datur reo,cum nudus &c.dic.ſ.reuocatoria,ſed prima
24 actio pſonalis durat. ¶†In ea.gl.ibi.l.ſi.Not.ſing.iſtum text.ſm
vnam lec.gl.quam hic Dy.ſequitur.& Bar.ibi,q qñ aliquis alie
nat aliquid in fraudẽ,& occultè,&.res non reperitur,poteſt agi
contra alienantẽ,ad hoc, vt ponatur in carcerẽ, & amodo non
põt cedere bonis , nec cedendo liberatur a carceribus . Vel ſm
aliã lect.gl. q licèt cedens bonis non teneatur, niſi inquantum
facere poteſt,ꝟ eo.§.ſi.illud eſt verũ,niſi alienaret bona in frau-
dẽ,quo caſu tenetur inſolidũ propter eius fraudẽ , ita q poteſt
exigi vſq; ad interulam : ita dicit ibi gl.quod ſequitur ibi Bal.in
ſub.C.eo.tit.¶In ea.gl.ibi, quidam tamen dicunt contra, q Fa-
uiana competit creditori,& Caluiſiana ſoli patrono.¶In ea.gl. d
ibi,in factum Pauliana.dic,quidam dicunt, q ſunt reuocatoriæ
in factum Fauiana Caluiſiana, vt hic eſt glo. Item vtilis Calui-
ſiana;quæ datur filio arrogato,de qua in l.ſi.ff.ſi quid in fraudẽ
patroni. ¶Item interdictum fraudatorium, qñ quis alienat res
alienas,putà,tutor alienat rem pupilli in fraudẽ,de quo in l.pu
pillus.ff.de his quæ in fraudẽ credito.& ibi Bar. & in l.ſi pupil-
li debitor.ff.de ſolutioni.vnde iſte tex.loquitur,quando alienat
res ſuas.¶ In gl.ibi.l.ſciẽs.in ſi.&c. An autem ſit aliquis modus,
25 quo † quis prohibeatur alienare? dic,q multi ſunt modi, licèt
tutius eſt,q dicatur,relinquo vel vendo,vel concedo,vel remit
to tibi talem domum,hoc pacto,vt tibi non liceat alienare,& ſi
ad aliquem actum alienationis deueneris , tunc dominium ad
me,vel ad Titium reuertatur, & in eum caſum,ex nunc conſti-
tuis te nomine meo,vel dicti Titij poſsidere. nam iſto caſu non
expectatur quod perfectè alienes,ſed cum incipis alienare,ſta-
tim reddit ad me,vel tranſit in Titium,ita dixit Bart.in l.qui ab-
ſenti.§.ſi.in ſi.ff.de acq.poſ.& in l.filiuſfam.§.diui.ff.de leg.1.in
verſic.

ADDITIO.

a Mercatorum . Præmiſſa ſunt admodum notanda , ao quia ſtatuto ciuitatis Auenio.cauetur , quod ubi uertitur quæſtio de re mercantiali, ſiue inter mercatores,ſiue inter mercatorem,& non mercatorum. quòd cauſa per alterum ex iudicibus fori temporalis Auenio. remittatur relatoribus mercatorũ dictæ ciuitatis,qui habent poſteà eidem iudici referre , & d.relatio ad uerbũ eſt confirmanda,& a cõfirmatione nõ poteſt, nec ſolet appellari. Ant.Ca.

a verſ.quæro,an qui contractum [a] &c.& in l.ſi ita quis.§.ea lege.
& ibi Ang.Raph.& Im.ff.de verb.obl.Quod not.quia vt pluri-
mum parẽtes prohibent filios alienare,vt ſcias qualiter debeas
verba concipere.¶ In ea.gl.ibi,reuocatoriæ dicuntur.dic,hanc
hic omnes reprobant.¶ In ead.gl.ibi,contra poſsidentem. dicit
26 Dy.ꝙ qñ datur contra doloſum datur ex maleficio,ſi verò † cõ
tra illum qui non commiſit dolum,tunc dator ex variis figuris
cauſarum,ſicut in l.competit.§.fin.ff.quod vi aut clam.Sed Iac.
& Pet.hic dicunt,ꝙ illæ actiones non ſunt natiuæ,ſed datiuæ a
prætore,ex quo non habent materiam præexiſtentẽ ex qua poſ
ſint oriri.Et ẽt aduertas,ſm Pet.ꝙ opi.gl.non procedit,ꝙ detur
ex quaſi maleficio,quinimmo qñ agitur ꝯ illum qui fecit litem
ſuam,aut.n.agitur ꝯ illum ex dolo commiſſo, & proprie tenet
ex maleficio,aut ex culpa,& tunc ex quaſi malefic.vt l.fi.& ibi
no.ff.de var.& extraor.cog. & ſ.tit.1.in prin.& facit l.ſi filiusf.
& quod ibi ſing.Bar.ff.de iu.Sed tu aduertas,ꝙ illa iura hoc nõ
dicunt,ſed diſputant, vtrum teneatur inſolidum iudex, vel in-
quantum æquum viſum fuerit iudicãti,vt ibi, igitur dicta iura
non faciunt contra gl. ¶ In ea.gl.in fi.dic,ꝙ hanc approbat Dy.
quia aut a principio,& admittitur,aut poſtea,& nõ auditur,vt
ibi not.Tu dic,ꝙ immo auditur ſemper ante ſententiam, ut eſt
caſus not.in l.mulier.ff.qui pot.in pig.hab. & non tantum ipſe
debitor,ſed etiã quilibet poſſeſſor,& inuaſor,& malæfidei po-
teſt offerre creditum,ut eſt caſus ſing.in l.Paulus,§.1.ff.quibus
mod.pig.vel hypoth.ſol.& audiuntur ad dictã oblationem , ẽt
poſt ſententiam,in executione quando cõueniuntur actione iu
dicati,aut cùm litem cõteſtantur ſuper actione iudicati. vt no.
Spec.in tit.de ob.& ſol.§.1.in verſ.quid ſi te mihi.& hoc firmat
Bar.in l.ſi quis ſtipulatus decem in melle.in fi.ff.de ſol.quod eſt
mirabile in alio, q̃ in debitore.eſt caſus.in l.ſi fundus. §. ſi plu-
res.ff.de pig.quod no. ¶ Et pro complemẽto materiæ,addas ſm
Bal.in rub.C.de reuo.iis,quæ in frau.cred.plures concluſiones.
27 Prima,† pone,vẽdidiſti mihi rem,& antequam mihi traderes,
vendidiſti,& tradidiſti eam Titio in fraudem meam,nam in rei
vendicatione,vel publiciana,Titius erit potior. l.quoties.cum
ibi not.C.de rei vend.l.ſiue aũt.§.ſi duob. ff.de pub. tñ ſi Titius
fraudem participauit,reuocabo per hanc actionem reuocato-
riam,ſi aũt donaſſet,ẽt ſi in fraudem non participaſſet,reuoca
bo.quod no.quia eſt ſingularis limitatio ad d.l. quoties,& ad d.
§.ſi duobus.vide l.qui duobus.cum ibi no.per Bar.ff.ad l. Corn.
28 de fal.¶ † Secunda concluſio eſt,pone, ꝙ Seius ceſsit mihi iura
contra Titium,& antequam aliquid de illis rebus , quæ habent
in l.3. C.de noua.interuenerit , Seius in fraudem meam libera-
uit Titium,poſſum reuocare Titium in veterem obligationem,
pro quo tu alleg.quod no. Bart.in ſim.in l.facta.§.ſi hæres.ff.ad
29 Treb.¶ † Tertia concluſio eſt,nam certum eſt, ꝙ habens hypo-
thecam præfertur creditoribus,ẽt anterioribus, non habentib.
hypothecam.Iſtud autem limitatur,niſi hypotheca fuerit con-
tracta,participata fraude contra me creditorem chirographa-
rium,tunc ego preferar dicto ſecundo creditori hypothecario.
30 arg.l.2.ff.quæ in frau.cred.¶ † Quarta concluſio eſt,volo facere
vnam certam mercãtiam in mari,timeo periculum,dono filio
meo certa bona,poſteà contraho, & habeo creditores , poſteà
rumpo in mari, an dicatur dicta donatio facta in fraudẽ credi-
torum futurorum,& ſic per conſequens poſsint agere reuoca-
toria , vt hic ? & vr̃ gl.fin.ꝙ ſic.in auct.ſed iam neceſſe.C.de do.
ante nupt.Sed Cy.Bar.Bal.& Sal.ibi volunt,ꝙ nõ uideatur eſſe
in fraudem futurorum creditorum, nec eis competat reuoca-
toria,niſi eſſent aliqua indicia,ex quibus fraus poſſet præſumi,
per l.ſi priuatus. ff. qui & a qui. vel niſi parum poſteà habuerit
ſtaturos creditores,vt l.ſi ventri.§.in bonis.ff.de priu.cre.& idẽ
voluit Bart.in l.ait prætor.§.ita demum.ff.e.ſed Bald.in d.rubr.
dicit,ꝙ hæc præſumantur facta,ſaltem ſimulatæ,quæ ſimulatio
nullis creditoribus noret,vt C.de repu.hæ.l.2.ita dicit Bal.in d.
rub.in verſ.quæro cum concepiſſet.quod ſingulariter tene mẽ
ti pro modo opponendi iſto caſu, & opponas de ſimulatione,
31 & non fundes te tñ in fraude ¶ † Quæro,an alienata a patre in
fraudem filij , vel ecõ alienata a filio in fraudem patris, poſsint
reuocari ? vr̃ ꝙ nõ, vt l.non vſque,ff.ſi quis a pa.fue.ma.& hoc
expreſſe firmat Bar.in l.poſt ꝯtractum.in fi.ff.de do.Sed in d. l.non
vſque.aliter dicit,nam aut ſunt alienata titulo lucratiuo,& tũc
reuocantur per titulum de inof.do.facit tex.in Auct.de immẽ.
do.§.1.ſed ſi tit.oneroſo,& vero pretio,& tunc deſcendẽtibus,
in bonis aſcendentium datur reuocatoria.argu.l.fin. ſi quid in
frau.patr.quia ibi conceditur filio arrogato,fortius filio l(egi)timo
& naturali,ſecus aſcendenti in bonis deſcendentium,quia non
eſt ita hæreditas debita,vt l.nam & ſi parentibus,ff.de inoff.teſt.
ſed Bal.in d.l.2.C.de reuo.iis,quæ in frau.pat.tenet, ꝙ filius l(egi)ti-
mus & naturalis,non agit reuocatoria,quia ſpeciale eſt in filio
arrogato,vt d.l.fin.quia tranſit in ꝯtractum,vt ſ.de adop.§.cũ aũt.
ergo in ꝯtrarium eſt ius cõe,vt l.1.ff.ad mun ſed Sal. in d.l.2.dicit,
ꝙ Hoſt.tenet ꝯtrarium de æquitate canonica per c. Rayn. de teſt.
ſed Inn.& Io.And.ibi tenẽt,quod ſ.dixi ſm Bal.per d.l.fi. Non
ob.c.Rayn.quia illud loquitur de conſuetudine ciuitatis,vt ibi
patet,ſed iſta ſunt verba Bal.in d.l.2.de quo nullam faciunt mẽ
b tionem & hanc partẽ tenuit ẽt Ang.in d.l.2.Et rõ eſt,q(ui)a filius [b]
in bonis patris viuẽte patre propriè nullũ ius hẽt. all.ff.de vul.
& pup.l.lex Corn. ibi,nulla bona in ciuitate reliquerat. ꝓ quo
ego ẽt allego tex.gl.ex Bar.in l.poſt emancipationem, §.1.ff.de
lib.leg.vbi loquitur in patre.& l.1.§.ſi impuberi.ff.de coll.bo.q̃
loquitur in filio,de quo latè ꝑ Bar.in ſim.in l.is põt.circa prin.
ff.de acq.hær.Sed Dy.& idem Bar. in l.fi.per illum tex.ff.de lib.
agn.dicit,ꝙ viuente pr̃e nullũ ius dr̃ propriè hr̃e,ſed quaſi ius.
all.gl.in l.3.C.de iu. & fac.ign.vbi ẽt vide Bar.& Bal. & ꝙ pro-
priè ius non hẽat,facit tex.in l.in ſuis.ff.de lib.& poſth.& ita ẽt
loquitur,rectè intelligendo.l.cũ rõ.in prin.ff.de bo.dam.& l.fi.
§.1. C.de cur.fu.d.l.fin.C.de cond. tu aũt rectius dicas, ꝙ mor-
tuo patre,procedunt iura Bar.In quo dicas,ꝙ ſi filius acceptat
partem ſibi debitã,dicetur tũc proprie debita.Aut expreſsè,vel
tacitè repudiauit,& nullo mõ dicet debita.vt l.ſi q̃s filiũ,in fi.
C.de inof.teſt.facit in ſim.l.ſeruum filij.in prin.ff.de leg.1. Aut
nondum acceptauit,nec repudiauit,& tunc ſiat in pendenti,&
euentus declarabit,ita dicit Bal.& bñ in d.l.3.in fi. C.de iur. &
fac.ig.Sed pr̃e viuo nullũ ius filius hẽt,quia pr̃ põt p(at)rimonium
ſuum in mare proiicere,nec põt conqueri filius,ut no.gl. & ibi
doc.in l.1.C.de inoff.do.& in l.cũ a mr̃e. C.de rei vend. & pro
hoc ẽt adduco quod no Bar.in l.hr̃ditariũ.ff.de bo.auth.iu.poſ.
vbi per illum tex.licèt Dyn. dederit conſilium fraudandi filios
l(egi)tima,ꝙ pr̃ promittat alicui poſt mortẽ ſuã hoc,tãquã æs alie-
nũ,anteq̃ l(egi)tima deducatur, vt l.Papio.§.quarta. ff.de inof. teſt.
qm̃ ſm Bar.ſi conſtaret de fraude,poſſet reuocari,vel ſaltẽ cõ-
ſultor,& pr̃ peccarent mortaliter,q(ui)a q̃ vult filiũ priuare l(egi)tima
c ſua,& eccleſiæ relinquere,alium q̃ Auguſtinũ [c] pro conſultore
quærat,ita dicit gl.in l.ſi quis ad declinandam.in prin.C.de epi
& cler.¶ Et prædicta procedunt de iure ciuili,ꝙ filius ẽt pro le
gitima dẽt expectare mortẽ patris,& non tñ ciuilem,ſed ẽt na
turalẽ,vt auc.ſi qua mulier.C.de ſacroſ.eccl. & l.Statius.§.Cor
nelio.& ibi Bar.ff.de iure fiſci. ſecus vr̃ de iure canonico, quia
ſatis eſt mors ciuilis,iſte eſt caſus in c.cum ſcimus. extra de re-
gula.Ex quo ſequitur,ne in totũ corrigat ius ciuile, ꝙ extra ca
ſum d.c.cũ ſcimus.qñ pr̃ ciuiliter eſt mortuus, filius ẽt de iure
32 canonico l(egi)timã petere non poterit.¶ † Quæro,qualiter forma-
bit libellus in hac reuocatoria.dic,ꝙ narrabo, qualiter Titius,
iã n eſt annus,erat debitor meus, & nunc eſt in cẽtũ, & quãuis
de hoc hr̃et notitiam,& eſſet ſciens,uires ſui p(at)rimonij, & etiã
bona ſua nõ ſufficere ad ſatisfaciendũ mihi,& aliis creditorib.
ſuis,tñ in fraudẽ,& dãnũ meũ vẽdidit, & tradidit Seio de præ-
dictis notitiã hñti,vel donauit eidem talẽ fundum , & qualiter
ego poſteà egi ꝯ dictũ Titium meũ debitorẽ actione perſonali,
& fuit mihi in dictis centũ condẽnatus, vel in eius contumaciã
fui in poſſeſsione bonorũ dicti Titij per iudicẽ miſſus,vel mitti
iuſſus,& facta dilìgẽti excuſsione,eius bona non ſunt ſufficien
tia ad ſatiſdationẽ mei crediti ꝑdicti,quare peto vt prædicta in
priſtinum ſtatũ reducãtur,vel ſi in damnum liberauit debitorẽ
ſuum,peto ꝙ actio mihi cedatur, & perinde haberi , acſi dicta
traditio dicto Seio per dictum debitorem meum facta nõ eſſet,
& ſemper in bònis eius manſiſſet,& demum dictum fundũ mi
hi reſtitui.Iſta colliguntur ex iſto tex. & ex dictis Bar.in l.ſi quis
cùm haberet.& l.hac in factum.ff.quæ in frau.cred. & in l.ſi ab
hoſtib.§.ſed quod ſimpliciter.in fi.ff.ex quib.cau.ma. quod no.

ADDITIONES.

a Quæro an per contractum &c. Quando alienatio,& tranſactio dominij per viam contractus prohibetur,uide copioſe per Ial. Mayn. in l.filiusf.§.diui. ff. de leg.1. in 1.& 2.lec. Sed alienationes in fraudem quomodo fiant , & quib.mod.& per quos uide per eundem magiſtraliter in l. ait prætor.§.ſed ſi quis in fraudem ff.de iureiur.in princ. Bar.ab Hor.

b Filius. Adde Ang.in §.ſui.ſupra de hær. qualit.& differ.

c Auguſtinum. Adde tex.in c. quicunque.17.q.3. Ant.Ca.

SVMMARIVM.

1 *Illata per inquilinum in domum conductam , & poſtea amota , an pro penſione ſint tacitè obligata.*

2 *Emphyteuta, & aliorum conducentium ad longum tempus, vel inuecta,an tacite pro canone, vel penſione ſint obligata.*

3 *Libri ſcholarium non veniunt in tacita obligatione.*

4 Res

4 *Res aliena per inquilinum inuecta, an veniant in tacita obligatione.*
5 *Inuectio rerum an noceat domino ſcienti, & tacenti.*
6 *Bona minoris in domum conductam illata, an tacite ſint domino domus, vel pro dote obligata.*
7 *Hypotheca ſpecialis, & expreſſa in certa re conductoris, an comprehendat etiam incerta.*
8 *Penſione non ſoluta, an locator propria auctoritate poſſit inuecta, & illata includere.*
9 *Inuecta, & illata an non tantum pro penſione, & deterioratione domus poſſint retineri, ſed etiam pro alio debito, etiam chirographario.*
10 *Locator an videatur poſſidere inuecta, & illata.*
11 *Inſtrumentum creditoris inquilini per ipſum inquilinum inuectum, an ſit tacite obligatum.*
12 *Coloni partiarij inuecta an ſint tacite domino obligata.*
13 *Fructus an ſint domino fundi tacite hypothecati.*
14 *Actione hypothecaria agens, quid probare habeat.*
15 *Poſſeſſio in hypothecaria quando ſit ſola probanda.*
16 *Dominum quando ſit in pignoribus probandum. & num. 17.*
18 *Hypothecaria, cuius effectus ſit.*
19 *Creditor an emptor ſit potior iure hypothecata vendita.*
20 *Creditorum quis potior ſit in bonis præſentibus, & futuris diuerſis temporibus obligatis.*
21 *Iura an obligari poſſint. & num. 22.*
23 *Executio an poſſit fieri in nominibus debitoris.*
24 *Intellectus ad l. coloni C. de agricol. & cenſit.*
25 *Pignoris actio an ſit in rem.*
26 *Seruiana actio an ſit prætoria.*
27 *Præſcriptionis tempora quot ſint.*
28 *Præſcriptio decem, vel viginti annorum, an in hypothecaria locum habeat.*
29 *Libellus qualiter formetur in hypothecaria tacita, & qualiter in expreſſa num. 30.*
31 *Libellus quomodo in Saluiano interdicto ſit formandus.*

Item Seruiana. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo, ꝙ actio Seruiana, vel quaſi Seruiana, eſt
prætoria. Secundò, quæ ſit differentia inter actionem Seruianã,
vel quaſi? Tertiò, quæ ſit differentia inter pignus, & hypothecam?
Secunda ibi, Seruiana autem. Tertia ibi, inter pignus. &
h.d. Actio Seruiana vel quaſi, eſt prætoria, & competit Seruiana
pro rebus coloni, quaſi Seruiana, pro rebus aliorum debitorũ
obligatis. h.d. ¶ No. dictionem, item, coniunctã gl. ꝙ iſta dictio,
item eſt repetitiua præcedentium cũ qualitatib. ſuis. de quo ıñ
vide tex. & Bar. in l. 1. in prin. ff. de pub. & no. Bar. in l. in repetẽdis.
ff. de leg. 3. ¶ No. ꝙ actio Seruiana vel quaſi, & per ꝯñs hypothecaria,
eſt prætoria. facit l. ſi tibi. §. de pignore. & ibi plene gl.
ff. de pac. vbi plenè videas, quũ poſſit repeti. ¶ Not. ꝙ Seruiana
tm̃mõ datur dño pro rebus tacitè obligatis pro pẽſione, & deuaſtatione
fundi ruſtici, vel vrbani, vt hic, ſm gl. ¶ No. ꝙ quaſi
Seruiana competit cuilibet creditori ꝯ̃ quemcunque. ¶ In gl. in
verſ. coloni. ibi. l. rem pignoris. dic, ſm Dyn. melius dixiſſe: gl.
colonũ in agro, inquilinũ in domo, quia ẽt in villa põt prędiũ
vrbanũ eſſe, & cõ̃, vt d. l. rem pignoris. & l. vrbana & l. fundus.
ff. de verb. ſig. Sed iudicio meo gl. habuit ſanum intellectũ, quia
vt plurimum prædia ruſtica ſunt in villa, in ciuitate ſunt vrbana.
Et ad ea, quæ frequentius ſunt, leges pñt adaptari, vt l. nã ad
ea. ff. de legi. Sed ẽt Pet. alio reſpectu reprehendit gl. quia immo
pro rebus inquilini non datur Seruiana, ſed quaſi Seruiana, vt
hic in tex. ſed Io. Fab. ſaluat glo. quia lex promiſcue vtitur iſtis
vocabulis, vt l. 3. §. cui prædium. & l. ſi ab eo. ff. de pig. igitur. ¶ In
ea gl. ibi, perpetuò. dic. i. quandiu durat locatio, vt no. in d. l. certi
iuris. C. loc. Ex quo ſequitur, ꝙ merces venales, vel pecunia
non vñr ineſſe ꝑ ꝑ frequentem motum, vt ff. de pig. l. debitor. fa
1 cit l. quæſitum. ff. de leg. 3. ¶ † Quæro, quid ſi inquilinus quædam
intulit, poſteà mutato propoſito ea remouet, vr̃, ꝙ non ſint obligata,
vt l. cum tabernã. in prin. ff. de pig. ıñ ꝯ̃rium determinat
Bal. in d. l. certi iuris. in verſ. ſed quid ſi inquilinus quædam intulit.
allegat l. vtrum. §. vnde falſam. ff. de conſt. pec. & non rñdet
ad l. cum tabernam. Sed tu dic, ꝙ ibi loquitur in mercede, quæ
ibi non erat perpetua, ſed venalis, vt dixi. Vel ẽt dicas, ꝙ loco
alienatarum alias merces introduxit, & illæ vltimæ ſunt tacitè
2 obligatę. facit l. Imperator. §. fin cum l. ſeq. ff. de leg. 3. ¶ † Quęro
de emphyteuta, & de aliis conducentib. ad longum tps, qui dicũtur
vtiliter dñi. vt l. 1. ff. ſi ager vectigalis. & l. 1. §. ꝙ aũt. & ibi
Bar. ff. de ſuperficie. an pro cenſu ſint res inuectæ tacitè obligatæ?
& dicit Bald. in d. l. certi iuris. ꝙ ſic, quia dr̃ quaſi locatio, vt
§. locati. §. adeo. & quod ibi no. Et prædicta procedũt, niſi in his
quæ in obligatione gñali non veniũt, vt l. obligatione. ff. de pig.
quia illa, vt ſunt veſtes quotidianæ, & alia, ſine quibus hõ viuere
non poſſet, ſaltem honeſtè, non veniunt in dicta tacita obli-
3 gatione, vt no. gl. & doc. in d. l. obligatione. ¶ † Ex quo poſſet attentari,
ꝙ libri, ſine quibus ſcholaris ſine dedecore, & maximo
damno viuere non põt, forte non veniunt in dicta tacita obli-
4 gatione. ¶ † Quæro, an in hac tacita obligatione, veniãt res alienæ?
dic ꝙ ſic, ſi bona fide poſſeſſæ ſunt per inquilinum, aliàs ſe
5 cus. arg. l. ſi ab eo. ff. de pign. ¶ † Quæro, quid ſi dñs ſciuit inferri,
& tacuit? dic, ꝙ ſibi non nocet ſilentium, licèt gl. dicat ꝯ̃rium,
quæ non allegatur, in d. l. certi iuris. quia ad hoc vt ſibi præiudi
cet inductio facta per inquilinum, opus eſt, ꝙ fiat cum conſen
ſu dñi rei inuectæ, niſi inſit dolus admiſtus. vt l. ſi fine. & ibi Sal.
C. ad Vellei. vel niſi ſit aliquis actus conſenſum demõſtrans. vt
l. fideiuſſor. §. ſi pr̃. ff. de pig. de qua per Cyn. Bal. & Sal. in d. l. cer
ti iuris. Vnde intelligas illam gl. in d. l. certi iuris. in caſu dicti §.
6 ſi pr̃. ¶ † Quid in minore, qui intulit res ſuas in domum conductam?
& gl. in l. itẽ quia. in prin. ff. de pac. tenet, ꝙ non ſint tacitè
obligatæ. ſed ꝯ̃rium in ſimili. videlicet, in dote, tenet gl. ſm vl
timum intellectum, in l. fin. C. de legi. tut. ſed Dyn. hic, & Bar. in
d. l. item quia. tenet gl. ibi. Sed Guil. de Cun. in d. l. item quia. con
cor. opi. Aut obligatio ꝯ̃hitur a lege ſine alio facto minoris extrinſecus,
& tunc tacitè ꝯ̃hitur obligatio a lege. & ita ſaluet gl.
in d. l. item quia. Aut factum extrinſecus requiritur, vt quia minor
vltra ꝯ̃ctum conductionis inducat bona ſua in domum, &
tunc nõ ꝯ̃hitur obligatio tacitè, arg. l. 1. § fi. cum l. ſeq. ff. de reb.
eo. & ita intelligatur gl. in d. l. item quia. & iſtud ſequitur Cy. in
d. l. certi iuris. & ibi Sal. in verſ. quæro tertio ab extra, quid ſi mi
nor &c. ſed Bar. in d. l. item quia. quò ad penſionem tenet gl. ibi,
vt dixi, ſed quò ad dotem dicit, ꝙ opi. Guil. & Cy. eſt ꝯ̃ auc. dos
data. C. de do. ante nup. coniuncta l. Titia. cum ibi notatis. ff. de
iu. do. & hoc diſputat Bart. latè in l. ſi conſtante. in princ. ff. ſol.
matr. in verſ. 5. quæro, pone ꝙ minor accepit, &c. Sed in dote
Bald. in d. l. certi iuris. tenet ꝯ̃ Bar. ſm Nic. de Mat. & idem ẽt tenet
Bal. & Ang. in d. l. ſi conſtante. ſed Raph. & Im. in d. l. ſi conſtante.
ſequũtur opi. Bart. quam ẽt ſequitur Sal. in d. l. certi iuris.
Et quia eſt materia penitus extranea in dote, dicatis, vt hr̃ in di
7 ctis iuribus. Tene tamen opin. Bart. ¶ † Quid ſi locator prouidet
ſibi de hypotheca ſpeciali, & expreſſa in certa re conductoris,
an ẽt incerta ſint tacitè obligata? & Dyn. hic dicit, ꝙ non, per l.
fi. C. de pac. conuen. ꝙ ſequitur Cy. & Sal. in d. l. certi iuris. Sed
Bal. ibi circa fi. dicit, ꝙ vbi prouiſio legis eſt facta in defectum
prouiſionis hominis, tũc ſilet lex. vbi loquitur hõ, ita loquitur
d. l. fin. & qñ vtraque prouiſio, & eadẽ obligatio oritur ex eodẽ
fonte, ſed vbi ex diuerſo fonte, & noua radice procedat lex, vt
eſt in caſu nr̃o, ꝑ ꝑ factum inducentis res in domum, ꝙ excedit
terminos pacti conuenti, tunc dicit vtrũque remedium locum
habere, quia illa adiectio, facti extrinſecus hoĩs, debet aliquid
operari, vt l. ſi qñ. in prin. ff. de leg. 1. & iſtud credo verius. quod
ſingulariter tene menti, pro intellectu dictæ l. fi. pro quo tu alle
ga Cyn. & doc. in l. 2. C. de iure emphyt. qa prouiſio legalis nũquam
ceſſat, qñ prouiſio hoĩs non eſt æque plena, immo proui
ſio legalis põt aliquid addere, pro quo ẽt vide Dyn. & Barto. in
l. 1. §. vnde quęritur. ff. de publ. & ad iſtam qõnem facit, ſm Io.
Fab. l. qui potior. §. ſi colonus. ff. qui pot. in pig. hab. licèt illi legi
faciliter poſſet reſponderi, quia ibi cauit expreſsè, ꝙ ipſa inuecta
ſint obligata, & ſic vr̃ ſub conditione, ſi & inquantum inuehatur,
& non prius, & ideo interim poſſunt alteri obligari, &
8 iſte ſecundus erit potior. vt ibi in gl. pign. in fi. ¶ † Quæro, ſi penſio
non ſoluitur, an locator propria authoritate poſſit includere
inuecta, & illata? Dic, ꝙ ſic, vt eſt caſus, & ibi Bar. in l. eſt dif
9 ferentia. ff. in qui. cau. pig. vel hypoth. taci. contra. ¶ † Quæro, an
inuecta, & illata poſſint retineri non tñ pro penſione, & deterioratione
domus. vt l. 2. ff. de Saluia. interd. & hic in glo. ſed an
ẽt põt detineri pro alio debito, ẽt chirographario. & dic, ꝙ ſic,
poſtquã eſt obligatio pignoris, licet taciti, vt in iſta gl. & poſtquam
propria authoritate datur retentio, vt d. l. eſt dr̃ia. arg. l. 3.
& quod ibi no. per gl. & doc. C. ẽt ob chirograp. pec. & no. doc.
10 in l. 1. q. 2. C. in qui. cau. pig. tac. contra. ¶ Quæro, an † locator videatur
poſſidere inuecta, & illata? & gl. vr̃, ꝙ ſic, in l. ſolutum.
§. ſolutam, in gl. magna. ff. de pig. ac. & hoc ſequitur Pet. & refert
Cy. in d. l. certi iuris. in 2. q. quia eò ipſo, ꝙ inferuntur in domũ,
ſiue in fundum, ſaltem ruſticum, quia locator non habet raſtra
& ligones, & alia obligata, niſi videat & ſciat induci, & dixit
gl. ſ. ergo vr̃ acquirere poſſeſſionem. arg. l. 1. §. pen. ff. de acquir.
poſſ. Sed Bart. in d. §. ſolutam. tenet, ꝙ nec verè, nec fictè dictus
locator poſſideat, adeò ꝙ ex ipſa poſſeſſione hẽat aliquod interdictũ
retinendæ, vel recuperandæ poſſeſſionis, quia non in
ducuntur per cõductorem eo aĩo, vt velit ſe priuare poſſeſſione,
igitur &c. vt l. 3. §. ex cõtrario. & l. ſi quis vi. §. differẽtia. ff. de
acq.

acqui.poſ.Sed fingitur locator poſsidere, vt dicit gl. in d §.ſolu
tã, quia poteſt cõueniri pignoratitia, ſi non patiatur inquilinũ
extrahere de domo res ſuas, ſoluta penſione. Vel dicit Barto. q
gl. non dicit, quòd fingatur poſsidere, ſed quòd fingatur ei tradi
ta. poteſt enim tradi animo non transferendi dominiũ, vel poſ-
ſeſsionem, ſicut fit in commodatario, & ſimilibus, & hoc ſuffi-
cit ad hoc, vt poſsit conueniri pignoratitia. Vel dicas, quòd an
te incluſionem factam per locatorem, clarum eſt, quod nõ poſ-
ſidet, poſt incluſionem non poſsidet verè, niſi res viderit, & eas
tetigerit. l.3.§.Nerua. de acqui.poſ. & d.l.1.§.pe. & d.l.3. in prin.
& ibi glo. & l.quamuis.eo.tit. Et hanc partem eſt etiam ſecutus
Sal. in d.l.certi iuris. in ver. quęro ſeptimò, an dicat locator &c.
quia pro rebus colonis illatis, competit directum Saluianũ in-
terdictũ, pro rebus autem inquilini competit vtile, vt l.1. & ibi
no.ff.de Saluia. interdic. & infra dicã q eſt adipiſcendæ poſſeſ-
ſionis, vt infra de interdi.§.interdictum. ergo locator non poſsi
21 det, ſi agit interdicto adipiſcendæ. ¶†Quæro, inquilinus intu-
lit in domum inſtrumentum cuiuſdam ſui creditoris, an ſit taci
tè obligatum? Videtur quod ſic, arg. l.ſeruum filij. §.eum qui. &
quod plenè notatur. ff. de leg. 1. facit l.1. C. de donat. & l.nomẽ.
C. quæ res pig. ob. poſſunt, & quod ibi no. In cõtrarium facit l.
Caius. in prin. & quod ibi Bar. ff. de leg. 2. vbi in generali diſpo-
ſitione non venit nomen debitoris. & hoc tenent Pet. & Cy. in
d.l.certi iuris, in §.q. & ſequitur Sal. ibi, & allegat, quia ad hoc
vt ſint tacitè obligata, requiritur, quòd ibi ſint perpetuo mãſu-
ra, vt hic dicit glo. ſed inſtrumentum dicitur ineſſe, ibi ad tem-
pus, donec ſoluatur debitum, vt optimè probatur in l.ſi fundũ,
22 ff. de leg. 3. ¶ In glo. in ver. quis. ibi, ſiue ſit partiarius. no. † ſin-
gulariter iſtam glo. quod omnia inuecta & illata in fundum ru
ſticum per colonum, qui colit ad partem fructuum, ſunt tacitè
obligata domino pro obſeruatione conuentorum, ſed contra-
rium tenet Roſr. quia certum eſt, quòd colonus partiarius dici
tur ſocius, vt eſt text. in l.enm duob. §.ſi in coeunda. ff. pro ſoc.
facit l.1.§.cum materia. C. pro ſoc. & ibi doct. & Pau. de Caſtr.
in l.idemque. & l.ſi. ff. pro ſoc. & eſt tex. & ibi Bar. in l.ſi merces.
§.vis maior. ff. loca. ſed inter ſocios, non eſt tacita hypotheca,
quia non reperitur iure cautum, igitur &c. Sed Cyn. & commu
niter docto. & Saly. in d.l.certi iuris. in verſic. quæro ſextò, hęc
lex, &c. & Bal. in d.l.certi iuris. in ver. 3. q̃ro, an res coloni par-
tiarij &c. tenent iſtam gl. quia eſt eadem rõ in eo, qui colit pro
certa parte fructuum, quæ eſt in eo, qui colit pro numis, igiẽ
eſt idẽ ius, vt l.a Titio. ff. de ver. ob. ¶ Non ob. qđ ſint ſocij, q̃a nõ
ſunt ꝓpriè ſocij. ꝑ quo tu alle. tex. in d.§. vis maior. ibi, quaſi ſo
cietatis iure. & ſic ibi ẽ dictio, quaſi, q̃ eſt no. improprietatis &c.
& etiam cum talis locatio tranſeat ad hæredem coloni, vt l.viã.
C. loca. quę non tranſiret, ſi eſſet propriè ſocietas, vt ſupra pro
ſocio. §. ſoluitur. ac etiam cum ex tali locatione, non pro ſocio,
ſed præſcri. verbis agatur. argu. l.1. §.ſi quis ſeruum. ff. depoſiti.
¶ Non ob. §.ſi in coeunda. cum ſim. quia verũ eſt, quod eſt quę-
dam ſocietas, vt ibi, ſed non pura, quia eſt relata & intruſa ſub
contractu locationis, & ideo naturam locationis ſapit. pro quo
23 tu allega. l.ſi olei. & ibi Bart. C. loc. † Fortius dico, quòd etiam
fructus quò ad partem tangentem colonum partiarium, immo
& omnes fructus cuiuſcunque generis, coloni qui naſcuntur
in fundo locato ſunt tacitè obligati pro penſione, & deteriora
tione fundi, vt eſt caſus notabilis in l.in ꝓdiis. ff. quib. mod. pig.
24 tacitè contrahitur. quod no. ¶ † In glo. in verbo, quaſi Saluia-
na. ibi fuiſſe dominium tempore obligationis. In hoc ergo arti-
a culo, quid debeat probare agens hypothecaria, [a] gloſſæ ſunt
variæ multum. Tu conclude ex dictis gl. Cy. Ang. Sal. & Flo. in
l.cum res. C. ſi ali. res pign. data ſit. & Flo. in l.ante omnia. ff. de
proba. & Bar. in l.rem alienam. ff. de pig. actio. & conclude qua
tuor caſus. aut agitur contra debitorem pignorantem, aut con
tra eius hæredem, & ſic ſucceſſorem vniuerſalem, aut cõtra ha
bentem cauſam a debitore, & ſic ſucceſſorem ſingularem, aut
contra penitus extraneum poſſeſſorem, qui nullam cauſam ha
25 bet a debitore, vel eius hærede. Primo caſu, † quando agit con-
tra debitorem, hypothecaria, tunc ſufficit probare poſſeſsionẽ
ſolam ipſius debitoris tempore obligationis, vel poſteà, ſecun-
dum diſtinctionem. l. & quæ notandum. § quod dicitur. ff. de pi
gno. iſte eſt caſus in l. ſi inter. §.1. ff. de pig. Ratio eſt, quia ipſe
debitor non poteſt refricare quæſtionem dominij, ſicut nec cõ
tra creditor debitore, vt l.ſi pignore. §.ſi prædo. & §.ſi creditor.
ff. de pign. actio. Sis tamẽ tu aduocate cautus, q ponas, & dedu-
cas ipſum debitorem fuiſſe dominum, vel habuiſſe dictam rem
in bonis, quod poſteà probabitur contra eum, eò ipſo, q pro-
bat poſſeſsionem debitoris, quia præſumitur dominus, cùm vt
dixi, non poſsit refricare quæſtionem dominij, & aliàs, niſi hoc
in libello deduceres, quod fuiſſet in bonis debitoris, ſuccumbe
res, tanquam non deduceres plenè ius tuum. ita eleganter dixit
Barto. in l.rem alienam. ff. de pig. actio. in verſi. quæro circa iſtã
partem dixi &c. quod perpetuò tene menti, vt diſcas practica-
re. & hoc etiam ſequitur Sal. in d.l.certi iuris. Et etiam aduertas
iſto caſu, q ſi ſemel fuit traditum pignus, & eius poſseſsio cre-
ditori, & creditor a poſseſsione cadat, & redeat ad debitorem,
poſſet tunc creditor agendo hypothecaria iurare in litem con-
tra debitorem non reſtituentem pignus, vt not. eleganter Bart.
in d.l.ſi inter. §. ſi res. Et prædicta procedunt in ſpeciali hypo-
theca, quod debitor non poteſt refricare quæſtionem dominij,
ne conuincatur de mendacio, vt d.l.rem alienam. §.1. Sed in ge-
nerali hypotheca, qua obligauit oĩa bona ſua, vt quotidie ſit,
poteſt debitor conuentus hypothecaria excipere, quòd res pro
qua agitur, non eſt ſua, ſed Titij, & Titium in iudicio nominet,
& maximè ſi aſſerat ſe fructus recolligere nomine Titij, & hoc
probet. facit l.Titia. ff. de ſol. cum l.2. C. vbi in rẽ actio, & quod
ibi notatur. Et eſt ratio, quia tunc non conuincitur de mẽdacio,
nec contra eum poteſt replicari de dolo, & ſic non habet locũ
d.l.ſi inter. §.ſi res. ff. de pig. ita notanter dixit Sal. in d.l.res quæ.
C. in qui. cau. pig. ta. contra. quod no. ¶ Secundo verò caſu prin
cipali, quando agitur contra eius hæredem, tunc aut hæres vti-
tur adminiculo ſolius teſtatoris, & tunc idem, quod in defun-
cto, vt l. in his. §.non debet. ff. de regu. iur. Aut vtitur iure pro-
prio, vel ſpeciali titulo, & tunc aut teſtator fuit mentitus in do-
minio, & tunc etiam idem, vt eſt caſus in d.l.rem alienam. §.1.
Sed ſi non fuiſſet mentitus in dominio, tunc hæres poſſet alle-
gare ius ſuum, etiam ſingulare, vt d.l.rem alienam. 1. reſponſo.
& l.an vitium. §.ex facto. ff. de diuer. & tẽpo. præſcrip. ¶ Tertiò
caſu principali, quando agitur hypothecaria contra ſingularẽ
ſucceſſorem, qui habet cauſam a debitore, vel eius hærede, &
tunc, aut dictus ſucceſſor prætendit cauſam onerosam, & non
ſufficit probatio ſolius poſſeſsionis debitoris tempore obliga-
tionis contractæ: aut prætendit cauſam lucratiuam, & tũc ſuf-
ficit probatio ſolius poſſeſsionis debitoris, & ita tenet Cyn. in
d.l.res quæ. Et hoc eſt verum, quando actor fuit in dolo, nã do-
lus actoris, eius ſucceſſori, etiam ſingulari nocet, habenti tamẽ
cauſam lucratiuam, vt l.apud Celſum. §.de autoris. ff. de do. ex-
ce. ſecus ſi non fuiſſet in dolo, nam tunc titulus etiam lucrati-
uus, excludit probationẽ nudæ poſſeſsionis debitoris propter
publicianam, quam habet ad rem petendam ipſe ſucceſſor, vt
l.1. cum quinque ſequen. ff. de publ. vnde habet exceptionẽ do-
lo facis &c. Sed opus eſſet tunc, quòd probaret debitorem tem
pore obligationis, non dico fuiſſe dominum, ſed dictam rẽ fuiſ-
ſe in bonis debitoris, quod quid importet, vide tex. & gl. in l.rẽ
in bonis. ff. de acqui. rer. domi. & hoc quãdo eſt ex ſpeciali obli-
gatione. Si autẽ eſſet ex obligatione futurorum bonorum, ſuf-
ficit, quod probet rem illam fuiſſe in bonis debitoris, etiã poſt
obligationem contractam. iſte eſt caſus magiſtralis in materia
in d.l. & quę nondum. §.quod dicitur. ff. de pig. Et prædicta pro-
cedunt in priuato, in fiſco autem nõ requiritur, quòd ſe adſtrin
gat, & probet, q reis hypothecata eſſet in bonis debitoris tem-
pore obligationis contractæ, ſed ſufficit, q probet, q ſemel fuit
in bonis debitoris, & obtinebit i hypothecaria, niſi aduerſarius
contrarium probauerit, vt eſt caſus, ſm vnum intellectum, in l.
1. C. de iure fiſc. lib. 10. Et iſta ſunt quaſi de mente oĩum docto.
in d.l.cum res. Sed Bart. in d.l.rem alienam. in verſi. ſi verò aga-
tur hypothecaria contra Titium &c. dicit, quòd §. de autoris lo
26 quitur in agente, ſecus in poſsidente † titulo ſingulari lucrati-
uo, vel non, quia creditor ſemper habet neceſſe probare domi-
nium directum, vel vtile, vel tale ius, quòd debitor a quolibet
poſſeſſore poſſet auocare, vt l.ſi ab eo. ff. de pig. Sed Saly. in d.l.
cum res. in verſic. quæro tunc ſecundò, quid ſi agatur &c. con-
ſentit Bar. in reprobatione diſtinctionis Cy. ſed non in determi
natione, quia immo dicit ſufficere probari ſolũ, quòd debitor
rem hypothecatã bona fide poſſederit, vt ſuam, licèt de titulo
eius non probetur. Ratio, quia ex quo creditor probat titulũ
poſſeſsionis, quẽ habet a debitore, ſiue probet per teſtes, ſiue
per

ADDITIO.

a Hypothecaria. Sed quæro quæ ſint neceſſaria ad hoc vt agi poſſit hypoth. dic. q quinque ſunt neceſſaria. Primò, q res ipſam ad quam agendum eſt, fuerit & ſit obligata vel hominis conuentione, vel legis prouiſione. Secundò, quòd debitor ſit in mora ſoluendi debitum. Tertiò, quod debitum ſit verum, quia ceſſante debito, ceſſat hypothe. actio. Quartò, quòd is contra quem agitur, rem obligatam poſſideat. Quintò, quòd res ipſa fuerit in bonis debitoris. his omnibus accommoda leges & iura diffuſius, prout facit Pract. Papien. in for ma libelli, in actio. hypothe. in glo. in ver. ex memoriatis. ibi in ver. ulterius quæritur an ſit neceſſaria &c. Bar. ab Hora.

per inſtrumentum, ſiue per eius confeſsionem liquet iudici, ꝙ ipſe poſſeſſor rem illam recepit a debitore meo tanquam propriam debitoris. Vñ ſicut debitor qui mihi rē obligauit vt propriam, conuentus à me non poſſet excipere, quòd non eſt ſua, obſtante replicatione proprij doli, vel mendacij, ſic nec etiam ille qui ab illo recepit, vt a domino, vel quaſi, non obſtante replicatione proprij doli, qui nunc negat rem fuiſſe illius, a quo receperit, vt illius propriam, & maximè ea quo aliud nō apparet. Et per hoc apparet, quòd non obſt. d. l. an vitium. quam Bar. allegat. quia hic non apparet de vitio authoris, quia vitioſè nō poſſedit, qui bona fide cogitatione domini poſſedit. l. apud antiquos. C. de fur. Et ratio eſt, ne aliàs detur materia debitoribus fraudandi ſuos creditores per alienationem rei hypothecatæ. Secundò, quia daretur occaſio mentiendi. Tertiò, quia daretur neceſsitas creditoribus inueſtigādi de titulis illius, qui vult mutuum recipere, quod lege nō cauetur. Quartò, quia ſufficit probari præſumptiuè id, quod eſt cauſa intentionis actoris. in l. ſiue poſsidetis. C. de proba. & l. 2. cū ibi no. C. ne vxor pro marito. & hoc probato, ꝙ poſſeſſor habuit cauſam a debitore poſsidēte olim tempore obligationis rem pro ſua, & bona fide, quod ſatis eſt. Sed licèt iſta opi. ſit multum colorata, & pro ea poſſet adduci. l. ſiue autem. §. ſi duob. ff. de publ. quia quoties duo habent cauſam ab eodem, potior eſt, qui primò cauſam habuit; ſed primò habuit creditor, quàm præſens, igitur &c. Tu tamen teneas opi. Bar. quę in practica obſeruatur, niſi appareat de fraude facta in damnum creditoris, vt no. Bal. in rub. C. quæ in frau. cre. & dixi ſupra prox. §. quando primus creditor habet tātūmodò ius in re, videlicèt, hypothecariam quæ non tribuit titulum, ſecundum omnes, ſcilicet ad acquirendum dominium, vel vſucapiendi conditionem, ſed tantummodò in ea poteſt conſequi creditor poſſeſsionem, vt l. ſi cum venditor. in princ. ff. de euic. & emens bona fide habet titulum & actualem poſſeſsionem de præſenti, ergo pinguiora iura habens, debet obtinere, vt dicimus in ſimili de petitione hæreditatis, quæ non datur cōtra titulo poſsidentem, per rationem allegatam, per doc. & l. 1. & 2. C. de peti. hære. & pro hoc etiam faciunt no. in d. §. ſi duobus. & l. quoties. C. de rei vend. Non obſt. quòd præſens poſſeſſor non poſsit dicere rem non fuiſſe debitoris, quia non negat, nec etiam hoc affirmat, ſed dicit ſe habere cauſam a dicto debitore, vt no. Bart. in ſimili in publiciana. l. Pomponius. § ſi iuſtus. ff. de acquir. poſſ. & dixi ſupra eodem §. ſed iſte cogita. ¶ Quarto caſu principali, quando agitur hypothecaria contra omnimodò extraneū, qui non habet cauſam a debitore vel eius hærede, & tunc aduerte, quia vt dixi, cùm hypothecaria non conferat titulum, & ideo agens hypothecaria debet fundari in titulo debitoris, prout ergo debitor eſſet tuendus contra præſentem poſſeſſorem, & obtineret, ita etiam eius creditor, vt eſt tex.
17 magiſtralis in d. l. ſi ab eodem. ¶ † Ex quo ſequitur, quòd vbi debitorem oportet probare dominium ibi, & hoc creditori eſt neceſſarium. & vbi debitori ſufficeret probare dominium, & hoc etiam creditori ſufficeret, vbi per aliud illud ius debitor obtineret, ita & eius creditor, vt d. l. ſi ab eo. quod declaro, vt habetur in l. pen. & fin. ff. de publi. & in §. ſed iſtæ. & ibi dixi ſupra eodem. & hoc, quādo creditor ageret ad rem hypothecariam, ſed ſi ageret ad poſſeſsionem tantum poſſeſſorio iudicio, & tūc ſi debitor poſſet auocare poſſeſsionem aliquo de modis notatis. in l. & ideo. §. 1. ff. de condit. fur. poterit & creditor, quaſi id ius & actio poſſeſſoria ſit ſibi ſpecialiter hypothecata, & ſi non ſpecialiter, ſaltem venit in generali obligatione bonorum, aliàs ſecus, quia ſi non poſſet debitor poſſeſsionem auocare, nec ēt creditor. arg. l. traditio. de acqui. rer. domi. ſecundum Cy. & Sal. in d. l. cum res. Et aduertas, ſecundum Bart. in d. l. rem alienam. in verſi. item oppo. contra prædicta, quòd tamen iſto caſu non intentatur hypothecaria, ſed intentabitur vtile interdictū per creditorem, quia directū competit debitori, vt l. nomen. C. quę res pign. oblig. poſſ. quod not. Sis ergo cautus, quando potes intentare aliquod poſſeſſorium, quod cōpetebat debitori, ipſum, & non hypothecariam intentes, propter faciliorem exitū probandi. de quo infra dicam. quæ omnia tene menti perpetuò. ¶ Vnum addas, quòd in hypothecaria neceſſe eſt, quòd fiat ex-
a cuſsio contra debitorem, [a] vt auct. hoc ſi debitor. & ibi doct. C. de pign. & dixi ſupra proxi. §. Et quòd probetur, quòd debitor fuit in mora ſoluendi. vt l. debitores. & quòd ibi not. eo. tit.
18 hæc dixit Barto. in d. l. rem alienam. & Sal. in d. l. cum res. ¶ † Secundò addas pro regula, ꝙ hypothecaria auocat tantummodò nudam poſſeſsionem, vt eſt caſus ſing. in l. ſi cùm venditor. in princ. ff. de euic. Aduertas tamen, ꝙ cautus aduocatus nunquā intentat hypothecariam, ſed Saluianū interdictum vtile, quod competit cuilibet creditori, directum quidem pro rebus coloni inuectis & illatis, vtile verò pro rebus inquilini locatori. & etiam cuilibet alteri creditori, vt videtur eſſe caſus in l. 1. C. de Saluia. interdi. in eo, quòd dicit ibi, de quaſi ſeruiana, quę cōpetit cuilibet creditori, vt hic. & hoc expreſsè firmat ibi glo. & cōpetit non tantum contra debitorem, & eius hæredem, vt l. 1. C. de ſaluia. inter. & ibi Bal. ſed etiam competit contra quemlibet extraneū poſſeſſorem, vt eſt text. in l. 1. §. 1. ibi aduerſus extraneos, &c. ff. de ſaluia. inter. & hoc etiam firmat Bar. ibi. & Sal. & Flor. in d. l. 1. eo. tit. licèt Cyn. & Pet. teneant contrarium, & malè, in d. l. certi iuris. nam vt dicit glo. mirabilis. in d. l. 1. C. de ſalui. interd. illud indirectum differt ab hypothecaria, in natura & modo probandi. Natura quidem, quia tale interdictum eſt poſſeſſorium, ſed hypothecaria, licet auocet nudam poſſeſsionē, vt dixi, tamen eſt iudicium petitorium. nam ſicut rei vendicatio, quæ eſt iudicium petitorium, auocat poſſeſsionem tantū, & aliquando nudam detētionem ratione dominij, vt l. officiū. ff. de rei ven. ita hypothecaria auocat poſſeſsionem ratione hypothecæ, de qua hypotheca debet conſtare, ſicut in rei vendicatione debet conſtare de dominio agentis, aliàs agens hypothecaria nūquam obtineret, ergo eſt iudicium petitorium. ex quo infertur vnum notabile, quòd a ſententia lata ſuper hypothecaria poteſt appellari, quia non eſt momētaneæ poſſeſsionis, ſed ſapit naturam petitorij, vt dixi. ita ſingulariter dixit Bar. in l. 1. C. de Saluia. interdic. & ibi Sal. & Flo. etiam Bart. in d. l. 1. ff. eo. Sed interdictum Saluia. eſt merè poſſeſſorium, cum in eo non habet neceſſe dicere rem eſſe obligatam, & docere de obligatione. ſed ſufficit dicere eſſe poſſeſſam, ab eo, qui obligauit. In modo verò probandi differunt, etiā quia in hypothecaria oportet, ꝙ probet illam rem ſibi fuiſſe hypothecatā, & fuiſſe in bonis debitoris tempore obligationis, quod tamen intellige, vt ſupra dixi. & in iſto interdicto, non habet neceſſe docere, vel probare rem eſſe obligatam, vel fuiſſe in bonis debitoris, ſed ſufficit, quòd tantummodò probet illam rem eſſe poſſeſſam ab eo, qui eam obligauit, quod perpetuò tene menti, quia eſt maximè vtilitatis in practica. Addas ſecundum Ange. in d. l. cum res. in fi. quod prædicta procedunt in hypotheca cōuentionali, ſed ea quæ cōtrahitur ex teſtō propter legata, & ſic hypotheca legalis cōſtituitur ēt in his quæ ipſius teſtatoris teſtamenti, vel mortis non erant, tamen ad hęredem poſtea peruenerunt ex hæreditate dicti teſtantis, vt eſt caſus notabilis in l. 1. in fin. C. cōi. de
19 lega. † Secundò addes, quòd ſi eſt quæſtio inter emptorem, ꝙ creditorem de prioritate, quia creditor dicit ſe priorē hypothecam, emptor verò dicit prius ſe emiſſe. dic, quòd creditor ſiue agat, ſiue cōueniatur, ſemper debet probare antiquiorem hypothecam, per caſum l. de rebus. C. de donatio. ante nupt. ita dicit ibi Iac. de Are. & Cy. quia quocunq; tempore emerit emptor, dominus eſt, ſine diſtinctione temporis, ſed creditor non habet ius in re, niſi probet pignorationem ante venditionem, & traditionem factam, & ſic ſe fundat ea tempore, & ideo ſibi incumbit onus probandi, vt eleganter no. Bar. in l. non ſolum. §. ſed vt probari. ff. de no. ope. nue. & habetur in l. matrem. C. de proba. idem voluit ibi Bart. & Bal. quod etiam eſt ſecutus Bart. in l. 1. C. de iure fiſ. & in l. ſi is qui. ff. de iure fiſc. de quo vide per Flo. in l. ante omnia. ff. de proba. & in d. l. cum res. Et prædicta ſunt vera, niſi prætendentes hypothecam eſſent perſonæ priuilegiatæ, quia tunc emptori incumberet onus probandi prioritatem, vt eſt caſus, ſecundum vnam lect. in d. l. 1. C. de iure fiſc. ſecun-
20 dum Bartol. ibi. & Ange. in d. l. matrem. in fi. ¶ † Quæro, quid ſi duobus priuatis obligo bona mea præſentia, & futura diuerſis temporibus, an prior creditor erit potior in poſteà quæſitis, an ſimul cōcurrant? Aduertas tamen, quòd non eſt opus exprimere, quòd ſint obligata præſentia, & futura, ſed ſufficeret dicere obligo mea bona, quia tunc etiam veniunt in obligatione in futurum quæſita, vt eſt caſus in l. ſi. C. quæ res pign. obl. poſ. & in quæſtione prædicta gl. in d. l. ſi is qui. in fi. videtur tenere, quod ſimul cōcurrant. Sed Iac. de Are. & Cyn. in d. l. de rebus, & in l. hac edictali. §. omnibus. C. de ſec. nup. per illā tex. dicunt, quod immo creditor prior, eſt potior etiā in poſteà quæſitis, & hoc tenet Old. & Bar. in d. l. ſi is qui. pro quo allegat caſum in l. fin.

in

A D D I T I O.

a Contra debitorem. Circa iſtam materiam excuſſionis, quæ frequens eſt, & difficilis. vide latiſſime, & magiſtraliter Pract. Papien. in for. libel. reſponſio, in hypothecaria. in glo. ſuper verſi. exceptionem excuſſionis, vbi plenè examinat, quibus caſibus ſit facienda excuſſio. Item quando ſit facienda, & in quo loco, & ſub qua forma, per ſeptem columnas. vſque ad gl. exceptio præſcriptionis. Bar. ab Hora.

in prin.ff.qui po.in pig.hab.Vbi quando duo ſunt creditores pa
ris priuilegij, prior præfertur omnibus, in bonis ēt poſtea ac-
quiſitis,niſi ſecundus creditor ſit priuilegiatus,& non primus,
vt d.l.ſi is qui.ſed quādo concurrit priuatus, & fiſcus in poſteà
acquiſitis ante tamen obli.fiſc.præfertur priuato,vt eſt caſus in
l.ſi pignus. ff.q po.in pig.habeatur. ita dicit Bar. in d.l.ſi is qui.
21 quod no.¶ In gl.de qua re.ibi, corporalis. †an autem iura poſ-
ſint obligari? dic,aut ſunt iura,quæ conſiſtunt in perſonis,vt iu
riſdictio quam dominus habet in vaſallum, vel iuſpatronatus
in libertum,& illa non poſſunt obligari ſine iuſta cauſa,vt l.1.
cum ibi no.C.de ope.lib. & pro hoc adduco optimum teat.cū
gl.in l.inuitus.in prin.ff.de fideic.lib.vbi dominus nō poteſt ius
vaſalli alienare inuito vaſallo.quod no.cōtra vendentes terras
• ſine voluntatem hominum.* Quædam ſunt iura in re, & nō in
homine,vt ius patronatus eccleſiæ,ius percipiendi pedagium,
& ſimilia: & tunc ſi ſunt tales ex quibus non percipitur cōmo
dum pecuniarium,non poſſunt alienari,vt eatra de re iudic.c.
cū Bertoldus.aliàs poſſunt obligari, vt l.grege.§.& in ſuꝑficia-
riis. ff.de pig.& in l.ſi is qui.§.fin. & ibi hoc vult Bart.ff.de pig.
¶ In ea.gl.in fi.dic, quod attenta ratione gl.ſi eſſet ſeruitus, etiā
vrbana, quæ non eſſet deformatio ciuitatis, poſſet obligari, vt
obligo tibi ſeruitutē altius non tollendi,donec pecunia ſoluaī,
22 nam tunc valeret.ita dicit Bart.in d.l.is qui.§.fin. ¶† In glo.ap-
pellatione in fi. quærit Cyn.in d.l.cum res.pone,ꝙ obligaui ti-
bi omnia bona mea, & tunc certam rem poſſidebam ſine ali-
quo dominio vel quaſi, iſta res peruenit ad Titium ſine facto
meo, & ſine vitio ſuo, vel vitio rei, tu agis contra Titium hy-
pothecaria,quæritur an poſſis? & Cyn.dicit quoſdam dicere,
quòd ſic: quia mihi incipit deberi condictione.l.ſi coloni.C.de
agri.& cenſi.lib.11. ad recuperandum poſſeſsionem illius rei,
vel aliud remedium,iuxta gl.& doc.in l.inciuilem, & l.manife
ſtiſsimi.§.pen.C.de fur.& gl.in l.& ideo.ff.de condi.furti.& no.
plenè Bart.& doc.in l.rem quæ nobis. ff.de acqu.poſ. vbi ſi ego
obligo omnia mea bona, dicor obligare etiā iura,& actiones.
arg.in l.fi.C.quæ res pig.obl.poſſ. & l.rem in bonis.ff.de acqui.
rer.domi.& l.bonorum.§.in bonis.ff.de verb.ſigni.ergo videor
obligaſſe dictam actionem,quæ mihi competebat pro recupe-
randa dicta re. Sed Cyn.tenet contrarium ea eo, quia creditor
de ſola poſſeſsione debitoris, & non de quaſi dominio ipſius
cōtendit,ſed ipſa poſſeſsio fuit ſtatim extincta,cum debitor ſta
tim deſiit poſsidere, alia enim fuit poſſeſsio mei debitoris, &
alia eſt non poſſeſſoris. pro quo tu allega doctrinam Bart.in l.
ſi quis vi.§.differentia. ff.de acquir.poſſ.ideo præſens poſſeſſor
vincere debet, cum ius recuperandi ipſam non habeat. Ad l.ſi
coloni.reſponde, quod ibi res tranſiuit ad alium cum vitio fu-
gæ, vt ibi etiam no.Bar.concludit ergo Cyn. quod ſi debitori a-
ctio competeret, illa eſſet obligata creditori, vt eſt videre,ſi rē
alteri debitor accommodaſſet,vt l.nomen.C.quæ res pig.obli.
poſſunt.& hoc ſequitur Bart. in d.l.rem alienā. Et ex his infert
23 Iac.de Are.Iac.But.Cy.& Bar.in d.l.nomen.quod quādo †obli
getur nomen debitoris,non eſt neceſſaria excuſſio fienda con-
tra principalem debitorem,quia talis obligatio primæua debi-
toris ſemper fuit penès ſuum creditorem, debitoremq; meū,
ergo ſicut pro rebus, quæ ſunt penès debitorem meum, nō eſt
neceſſaria eacuſsio, vt auct.hoc ita.C.de duobus reis,ergo nec
iſto caſu.Sed Sal.in d.l.nomen.contrarium tenet,& allegat Bal.
in l.1. C.quando fiſc. vel pri. qui tea.in Auct.de fideiuſſo.§.ſed
neque.vbi videtur poni ordo, vt principalis primò ſemper ea-
cutiatur in rebus, ſecundò, in iuribus ſiue nominibus debito-
rum, & demum ad pignorum poſſeſſores. & pro hoc facit qđ
no.ibi in gl.mag.pro hoc etiam facit dictus, §.ſed neq;.in verſi.
idem eſt dicere.¶ Non obſt.quod creditor habeat vtilem actio-
nem ſuo nomine, vt d.l.nomen. quia illud eſt ad ſeruitutē ſui
crediti. ¶ Non obſt. quod actio ſemper fuit penès debitorem,
quia de hoc non eſt curandum, ſed attendi debet penès quem
ſit res, quam cōſequi volumus,vt patet in propria hypotheca-
ria,quam intentare non poſſumus, non facta excuſsione cōtra
eatraneos poſſeſſores,ergo fortius nec aliam nobis competen-
tem propter hypothecam,& iſtam credo de iure veriorem,ſed
à prima non recedas,quia eſt communis.Et iſta faciunt ad aliā
quæſtionem quam formauit Barto.in d.l.manifeſtiſsimi.§.pen.
quādo quis habet ſolam poſſeſsionem,& cadit ab ea, peruenit
ad alium ſine vitio, quòd nullum remedium ſibi competat ad
auocandam eam,quia nō habet in ea plus iuris, quām præſens
24 poſſeſſor, ergo ius præſentis poſſeſſoris eſt potius.† Non obſt.
d.l.ſi coloni, quia loquitur in colonis cenſitis,qui cenſent pars
terræ,& etiam quia ibi peruenit cum vitio,vt dixi,tunc quādo
cum vitio,poſſet aduocari,vt ibi.& hoc tenet Ange.in l.ſin aūt.

§.1.ff.de publi.In tantum quòd dicit, quòd poſſet illo caſu agi
ex canone reintegranda.3.q.1.& no.doc.in c.ſępe.de reſti.ſpo.
qui canon redintegranda, habet etiam locum in rebus profa-
nis laicorum,& inter laicos, vt ſingulariter dixit Barto.in d.l.ſi
coloni. in fi.allegat Io.And.& Imo.in c.cum ad ſedem.de reſt.
ſpol.quod ſingulariter tene menti.Et quod dixi ſupra de eacuſ-
ſione fienda,vel non, habet locum in hypothecata conuentio-
nali,non autem credo,quod habeat locum in legali,quia in il-
la non eſt neceſſe fieri eacuſsionē.arg.d.l.fi. C.cōia.de leg.quod
rōne oſtēdo.Nā aut agitur pro legato in ſpecie, vel in gñe,ſi in
ſpecie,non eſt opus fieri eacuſsionē,quia ipſa res ſpectat ad le-
gatarium.facit quod no Bal.in rubr.C.de reuoc.iis,quæ in frau
dem credito. & dixi ſupra proxi.§.& tūc bona hæredis nō ſunt
obligata pro legatis eaequendis, etiam hodie ſi non fecerit in-
uentarium,& per conſequens licèt teneatur inſolidum ad lega
ta, vt in §. ſi verò non fecerint.in Auct.de hæredi.& fal.tamen
non reperitur iure cautum, quòd etiam iſto caſu bona hære-
dis ſint pro legatis præſtandis hypothecata, vt eſt caſus menti
tenendus,in d.l.1.in fi. Vnde nō eſt opus fieri eacuſsionem,di-
cendo,alia bona teſtatoris ſunt, quoniam licèt eſſent alia bona
teſtatoris,& per conſequens etiam illa alia bona obligata ſunt,
tamen in electione creditoris eſt,quando ſunt plura bona obli
gata,inſequi viam quam vult per hypothecariam,vel agere cō
tra vnum poſſeſſorem, quem vult inſolidum, vel pro parte,vt
eſt caſus valde notabilis, in l.creditoris.ff.de diſtr.pig.quod eſt
verum,quando habet hypothecam generalem, ſin autem habe
ret ſpecialem in vna re, & generalem in aliis, vt cum alio cre-
ditore non concurrat,idem eſſet, vt d.l.creditoris.ſin autem cō
curreret cum alio creditore habente hypothecam generalem,
tunc habens etiam ſpecialem, debet inſequi primò ſpecialē, ſi
ſibi ſatisfieri poteſt, demum ad alia bona conuolare, vt eſt ca-
ſus ſingularis, & ibi doc.in l.2. C.de pign.quę omnia not. quia
lucroſa. Et ea addes his quæ dixi in materia excuſsionis. ¶ In
ea.gl.ibi,maximè, ibi hypothecaria eſt,dic,hoc eſt verum pro-
priè loquendo,ſed quādoque hypothecaria appellatur pignus
25 & econtrà,vt l.dominium. C.de pig. ¶† It ea.gl.ibi, de fideic.
hæred.peti.&c.Iſta gl. vult,ꝙ iſta actio,de fideicommiſ. hæred.
peti.ſit in rē,de quo dic, vt dixi ſupra eo. §.1. Sed cōtra gl.opp.
quòd pignoris obligatio non ſit in rem,quia conſtituitur nudo
conſenſu,ut l.1.ff.de pig.act.vbi etiam videas plenam gl.vbi po
nitur, quid differt pignus prætorium à conuentionali,ergo nō
eſt realis, quia nō requiritur rei traditio, vt l.traditionibus.C.
de pact.Sed reſpondet Petr.hic, quòd immo eſt realis,per teat.
in l.pignoris perſecutio.cum ibi no.per glo.& doc.C.de pig.&
ſic hypothecaria eſt in rem,ſed pignoratitia,quæ competit de-
bitori ſatisfacto de debito contra creditorem, dicitur eſſe per-
ſonalis,vt l.fin. C.de diſtr.pignorum.Ex his apparet in effectu,
quid differt titulus de pig.act.ab iſto, §. & à titulo de pigno.Ex
quo no.mirabile,quòd realis contractus cauſatur nudo conſen
ſu,ſed hoc procedit per cohęrentiam quam habet cum primo
26 contractu.¶† Secundò, extra glo.opp.ꝙ Seruiana non ſit præ-
toria, quia lex & ius ciuile facit, ꝙ inuecta & illata,ſint tacitè
obligata, ergo eſt de iure ciuili,vt l.ius ciuile. ff.de iuſti. & iur.
Sed poteſt reſponderi, quod non eſt inconueniens,ꝙ etiā prę-
toria appelletur, quia prætor approbat, vt d.l.ius ciuile.facit l.
1.ff.commo. Vel dicas, quòd non eſt inconueniens, vbi agitur
ciuili actione,prætoriam dari, vt no.gl.in l.a. ff. de fideicūmiſ.
hære.¶ In ea.gl.in fi.no. & ſigna illam gl.quæ numerat actiones
prætorias in rem.¶ In glo.nihil intereſt.in fi.dic,vt no.in d.l.cū
27 notiſsimi.in princ.† quia quatuor ſunt tempora, decem anni
inter pſentes,viginti inter abſentes,vt l.1. C. ſi aduer.credi. 30.
quando ſine titu.& hoc quando à tertio poſsidetur. vt d.l.cum
notiſsimi,ſed quando à debitore,vel eius hęrede requiruntur.
40.anni,vt eſt caſus in l.1.§.1.C.de ann.excep.ita dicit gl.in d.l.
28 cum notiſsimi. & eatra ſentit hic. ¶† Quæro, nunquid hodie
a poſsit decem, vel 20.ann.præſcribi in hypothecaria? ᵃ & vide-
tur,quòd nō,quia author eſt malæfidei, quia ſcit ſe habere cre-
ditores, vt auct.malæfidei.C.de præſcr. lon.temp.ſed tamen do
cto.tenent cōtrarium, quia illa lex loquitur in acquiſitione do
minij, nos in hypothecariam, quæ eſt a dominio ſeparata,vt l.
1.§.

ADDITIONES.

* Vete.exempl.Vaſallorum.

a Hypothecaria ſicut hæc exceptio præſcr. excludit perſonam rei à dominio, ſic etiam habet excludere quem à iure hypothecæ ſpatio 10 ann. inter præſentes,& 20.inter abſentes.l.1.& 2.C.ſi aduer.cre.l.creditor. ff.de diuer.& tēpo.præſcr.Sed tempore 30 anno. tenetur poſſeſſor extraneus etiam poſsidēs mala fide, & quid in tempore 40 annorum, vide claſius. & diſtinctius per pract.Papien.in forma reſponſionis libelli in hypotheca.in gl.in verſi exceptionem pręſcript. Bart. ab Horatio.

1.§.cum prædium. ff.de pign. prætereà hypothecaria eſt modici præiudicij,ſecus in dominio,quod eradicat totũ agentis ius. arg.l.1. C.quæ res pig.obl.poſ.de quo latius dixi in §.ſed iſtę.lu
29 pra eo. ¶ †Vltimò pro practica huius materiæ videas primò, modum libellandi contra conductorem, & per conſequens in tacita hypotheca. dicam ergo contra Titium, quòd ſibi locaui talem domum ſuam pro tanta annua mercede vſque ad tẽpus tale,& qualiter in domũ dictam intulit tales,& tales res ſuas, quas dictus Titius tenet, & poſsidet, & mihi locatori fuerunt & ſunt tacitè obligatæ pro dicta penſione, quam dictus Titius non ſoluit. quare peto poſſeſsionem dictarum rerum mihi aſſignari, tenendam donec fuerit mihi de dicta mercede ſatisfa-
30 ctum. ¶†Qualiter formetur libellus in hypothecaria ea preſtat aduertas, quia eſt duplex, nam aut agitur contra debitorẽ,vel eius hæredem detinentem rem hypothecatam, aut contra extraneum. Primò caſu,quando contra debitorem,dicas ſic: dico contra Titium, quod eidem mutuaui decem, pro quo mutuo hypothecauit mihi talem rem, vel librum,qui per eum tẽpore obligationis tenebatur,& poſsidebatur,& de præſenti tenetur,& ipſius poſſeſsionem, mihi aſsignari denegat,quare peto dominium, ſiue ius dictæ poſſeſsionis mihi aſsignari per dictum Titium debitorem meum, & ad prædicta peto eum condemnari detinendam, donec mihi de dicto mutuo ſatisfecerit. ¶Secundo verò caſu, quãdo cõtra extraneum, ſic forma libellum: Dico contra Seium,quòd alias mutuaui Titio centũ,pro quibus mihi obligauit talem domum, vel omnia ſua bona, & per conſequens etiam talem domum, quam Seius de præſenti tenet,quæ tempore prædictæ meæ obligationis erat in bonis dicti Titij debitoris mei, quare peto dictum Seium veſtra ſententia condemnari ad aſsignandum & tradendum nudam poſſeſsionem dictæ domus detinendam in cauſam pignoris,pro quãtitate dictorum centum, donec fuerit mihi ſatisfactũ &c.Procederet etiam libellus,ſi diceretur,& primò creditor in concluſione peteret declarari dictam domum ſibi obligatã eſſe & dictum Titium poſſeſſorem condemnari, & cogi ad reſtituendũ poſſeſsionem &c.quia libellus optimè procedit,per dictam l.ſi cum venditor.in prin.Poteſt etiam & alio modo cõcludi,videlicet, quare peto dictum Titium condemnari, vt poſſeſsionem dictæ domus reſtituat,vel data ſibi optione,totum debitum mihi ſoluat, hoc videtur probari in l.2.§.ſi vnus ex pluribus,coniuncta l. Paulus.§. 1. ff.qui.mod.pign.vel hypothe.ſol.iſta ſunt de mente Bar.in l.rem alienam. ff.de pig.act.Vltimum qualiter procedat,vide per Bar.in l.ſi fundus.§.in vẽditione.ff.de pig.
31 & adde quæ habentur.in ca.ex literis.extra,de pign. †In Saluiano verò interdicto,quo tutius vtendum dixi, forma ſic libellũ: Dico, quòd mutuaui Titio centum,& ꝙ ad dictam quantitatẽ reſtituendam ſe & ſua bona mihi obligauit, & quòd tempore dicti mutui ipſe Titius debitor tenebat, & poſsidebat talẽ domum,quam nunc detinet Seius, quare peto dictum Seium condemnari ad poſſeſsionem dictę domus dimittendam, & reſtituendam, per meque detinendam, donec fuerit mihi de dictis centum ſatisfactum.ita ſingulariter vult Barto.& doct.in l.1.C. de Saluia.interd.& idem Bar.in l.1.eo.tit.quòd nunquam exeat mentem tuam.

S V M M A R I V M.

1 *Lex correcta an poſſit allegari,& an allegans legem correctam in falſum incidat.*
2 *Actio an ex pacto nudo oriatur de iure ciuili.*
3 *Conſtitutum ſuper quo fiat,& quas vires habeat.*
4 *Pupillus ſe obligare non poteſt.*
5 *Conſtituens an,& quãdo teneatur.& qua actione agatur.& nu.9.& 10.*
6 *Stipulatio ſine cauſa an valeat.& num.7.& 8.*
11 *Acceſſoria quando ſint permiſſa.*
12 *Intellectus ad l.promiſſor.§.1.ff. de verb.obl.*
13 *Intellectus ad l.ſi quis argentum. §.ſinautem, C. de donatio.& nu. 14.15.16.17.& 18.*
Pactum nudum donationis an pariat actionem.
19 *Reipublicæ intereſt. vt mulieres faciliùs nubant.*
20 *Actio ex pacto nudo in quibus caſibus naſcitur.*
21 *Pactum nudum an pariat actionem de iure canonico.*
22 *Intellectus ad c.1 extra de pactis.*
23 *Actio de conſtituta non eſt neceſſaria, quando in conſtituto deducitur id,quod debitum erat ex conuentione partium.*
24 *Libellus in actione de conſtituta, qualiter formetur.*

In perſonam. Iſte §.vſque ad §.pęnales.tractat de tribus actionibus perſonalibus, & prætoriis, ſed ego ſeriatim legam. Et hoc principiũ vſque ad §. actiones autem.diuiditur, quia in principio præmittit de actione de conſtituta,& de peculio. Item & de iuramento in genere.Secundò in ſpecie, & de vnaquaque dicit.ſecunda ibi,de conſtituta autẽ pecunia. Item prima ſubdiuiditur, quia primò ponitur qualiter olim erat in actio de conſtituta receptitia,hodie vero ſunt omnia redacta ad cõſtitutum. ſecunda ibi, ſed ex noſtra. & hoc dicit in ſumma.Actio de conſtituta eſt perſonalis, & prætoria, & habet omnes vires,quas habebat olim, & etiã illas quas habebat receptitia, & oritur ex nudo pacto.h.d. ¶No.ꝙ actio cui vires ſunt ademptæ, cum ſit nullius vtilitatis, non eſt in legib.
1 inſerenda.Et ſic facit, † ꝙ lex correcta,non eſt alleganda, & allegans incidit in falſum,vt l.fi.& ibi Bartol.ff.de fal. Et idem in ſtatutis correctis, & additionibus, niſi etiã allegetur correctio & additio, ita dicit Bar.ĩ l.omnes populi.in fi.ff.de iuſt.& iur. & l.in ciuile, ff.de legib. & quod ibi no.in rub. ff.de noui oper. nun. niſi allegetur lex,vel ſtatutum correctum in eius ratione, vel in videndo ꝙ correctum ſit,vt eſt gl.notabilis in l.vnica.circa principium.C.de lati.lib. tol.facit quod habetur per gloſſ.in rub.de coniun.cum emanci.lib.ff. ¶No.ibi,transfuſum,ꝙ licèt alicui aliquid ſit ſuperadditum,non tamen mutat ſuum nomẽ, quod facit, ſecundum Ioan. Fab.ſi alicui dominio ſuperaddita ſit aliqua ciuitas,non tamen per hoc debet mutare titulum ſuæ nobilitatis. Tu dic, quòd iſte, §.facit ad materiam,quãdo duo adæquantur,vel quando vnum additur, vel ſubmittitur alteri, de quo in l.1.per doct.ff.de leg.1.Et vide notanter Bart.in l.1.§. ſi cohęredis.ff.ad leg.Falc.& Guil.Bar.& doct.in l. ſi cõuenerit, §.ſi nuda.ff.de pig.act.& Cyn. & doct.in l.etiam.C.de iure dot. & in c.1.ne ſede vacante. & ibi bona gl. ¶No.ꝙ id quod eſt debitum ex vna cauſa, poteſt etiam fieri debitum ex alia cauſa p pactum nudum, & eſt ſpeciale in conſtituto, aliàs ſecus, vt l. auia. C.de iu.dot. Ex quo ſequitur, quòd hic eſt caſus ſingularis,quòd ex pacto nudo de iure prætorio oritur actio. Alij ponunt hic,in glo.& ibi dicam. ¶No.ibi,alioqui, quòd vbi habet locum remedium ordinarium, non recurrimus ad extraordinarium.facit l.in cauſæ.in prin.la 1j.ff.de mino. & l.in ꝓuinciali,§.1.& ibi latè Bar.& doct.ff.de no.ope.nun.ex quo ſequitur, quòd fortius eſt teneri de iure ciuili,quam prætorio ¶In gl.de pecunia.in fi.quòd hoc ſit proprium nomen actionis, eſt caſus in l.1.& 2. ff.de conſti. pecu. Et ad euidentiam præmitte,quòd
2 † ex pacto nudo non oritur actio de iure ciuili, [a] vt l. iuriſgen.
a in prin.& §.quinimmo.ff.de pact.& hoc verum,quando fit pactum ſuper eo,quod aliàs non debebatur, ſed interdum cõtingit,quòd fit pactum ſuper eo, quod debebatur,vt putà, teneris mihi in decem, & poſteà per pactum promittis mihi illa decẽ ſoluere certo loco,vel die citeriori,vel longiori,vt ſimpliciter colliguntur iſta in l.1.in prin.iuncta l.3.§.ſi.cum l.ſeq.ff. de conſtit.pecu.vel ſi promittis pro illis decem dare vnum,vel aliud, licèt ius ciuile huic pacto nõ det robur, quia nudum, tamẽ ius
3 prætorium † conſiderauit, quia cum fiat ſuper eo quod debetur, & ſic eſt duplex vinculum, viſum fuit ſibi æquum dare ſibi robur, & ideo fecit edictum ſuum, in quo ſtatuit, ꝙ detur actio prætoria, quæ dicitur de conſtitu. vt hic,& hoc ſecundũ pactum interdum fit à debitore,interdum à tertio,qui cõſtituit ſe ſoluturum id, quod mihi debes, ad ſimilitudinem fideiuſſoris, & iſte tertius dicitur intercedere ſicut fideiuſſor, quia plures ſunt modi intercedendi, ut no.glo.in l.in perſona,§.1.ff.de pact.& l.Stichum aut Pamphilum,§.aditio.ff.de ſol.& l.1.C.ad Velleia.differt tamen à fideiuſſore, vt no.gl.in l.ſi verò non remunerandi,§.& ſi poſt.ff.manda.& in Auct.de fideiuſſ.§.1.iſta colliguntur in l.1. quaſi per totam legẽ. & in l.4.quaſi per totã legem.ff.de conſti.pec.¶In gl.cum omnibus.in fin.no.quæ perſonæ poſſunt conſtituere. Addas tamen idem in pupillo, quia
4 ſicut pupillus non põt ſine tutoria authoritate ſe obligare † de nouo,vt ſupra,de autho.tuto.in princ.ita nec ad illud,ad quod tenebatur prius, etiam ciuiliter & naturaliter,licèt per hoc nõ videatur lædi,nec effici pauperior,quia ſatis eſt,quòd propter hoc eius conditio non efficiatur melior, & ideo non tenetur, vt eſt caſus in l.1.§.de pupillo,ff.eo. quod no. ¶No.etiam ex gl. ꝙ lex, vel ſtatutum generaliter loquens, patitur reſtitutionem de habilitare.facit l.2.cum gl. & ibi Bart.& doc.in §.nuntiatio, ff.de noui ope.nun. & vide tex.in l.vt gradatim, §.ſed ſi lege,ff. de mu.& ho. vide Bart.in l.adigere,§.quamuis,ff.de iurepatro. de quo per Bar.in l.omnes populi, ff.de iuſti.& iure.ergo latiſſimè dixi, quaſi omnes recolligendo ſupra de iure natura.§.1. dic,vt ibi.¶In gl.conſtituerint.in fin. gl. videtur aliter determinare

A D D I T I O.

a De iure ciuili. Quid de iure canonico? vide Pan. in c.1.de pact. vide Ange. ſupra quib.mod.re contrahi.obl. in prin.

5 nare in l.3.§.1. ff. de conſtitu. pecu. quæ † dicit aut conſtituens
erat tutus exceptione fauorabili, vel odioſa. Sinautem ſcienter
conſtituat nullo iure debitum, & tunc tenetur, quia videtur
donare, ut l. cuius per errorem. ff. de regu. iur. & idem voluit
in effectu glo. in l. hactenus. §. 1. eod. titu. quæ dicit, quòd ho-
die tali caſu poteſt agi, vt ex donatione, vt l. ſi quis argentum.
C. de donatio. licèt illæ glo. allegentur pro contrarijs. Quare
Dy. hic ſic diſtinguit, cum ciuiliter tantummodò debitum ve-
niat in conſtituto, aut ille, qui conſtituit, ſcit tantummodò ciui
liter debitum quod conſtituit, creditor verò credidit vtroq; iu-
re debitum, & tunc, quia habet exceptionem odioſam, quia ſi
ſolueret non repeteret, tenet talis conſtitutio. argum. l. fin. in ſi.
ff. eod. aut vterque ſcit, tantummodò ciuiliter debitum, & quia
tunc vterque eſt in pari cauſa, potior eſt conditio conuenti, &
hoc caſu non tenetur conſtituens. arg. l. ſi ſeruum. §. ſequitur.
6 in ſi. ff. de verb. obl. tu dic, ut infra latius dicam. ¶ † Et aduertas,
ſecundum Bal. hic, quia iſta diſtinctio cadit in illam vulgatam
quæſtionem, vtrum ſtipulatio ſine cauſa valeat. & quia gl. ſunt
contrariæ, dicit Bald. dic breuiter, aut in ſtipulatione nulla cau
ſa eſt expreſſa, & præſumitur cauſa donationis, & valet, vt d. l.
cuius per errorem. nam ſemper præſumitur ſcientia, vt pro-
batur per d. l. hoc iure. in princip. ff. de dona. & per l. 1. §. 1. ff.
de polli. nam in dictis iuribus, dicitur, quod eſt ſpeciale in re-
publica, quòd volens donare, debet exprimere cauſam, vel
cauſam ſubeſſe, alioquin donatio non valeret, ergo in contra-
rium eſt ius commune, ut l. 1. ff. ad municip. Si verò exprima
tur cauſa ficta, quam vterque contrahentium ſcit non habuiſ-
ſe, & glo. tenet, q non valet. in l. 2. §. circa. ff. de doli excep. quã
ſequitur hic Dyn. vt dixi. licet Bar. in d. §. circa. determinet con-
trarium, q valeat ſtipulatio ſine cauſa, per dictam l. hoc iure,
& d. l. 1. facit l. Campanus. ff. de oper. lib. Tu dic, quod iſta quæ-
a ſtio eſt multum trita.ª de qua per glo. & Bart. in d. l. 3. §. 1. &
d. l. hactenus. §. 1. ff. eod. per Bar. & Ang. Raph. & Imo. in dicta
l. hoc iure, & in l. nuda. ff. de do. & per tex. glo. & Flo. l. cum de
indebito. in prin. & §. fin. ff. de proba. & in c. ſi cautio. & ibi gl. 1.
& per Ant. de Butr. in c. 2. extra de fide inſtrum. & per glo. &
Cy. in 2. q. principali. in l. generaliter. C. de non num. pecu. &
ibi Bald. in verſi. 4. oppo. & videtur q cauſa ſcientiæ, &c. & ibi
etiam Ang. in ver. in ead. gl. in ſi. idem tenet glo. in l. ſi. &c. Et no.
Bal. in c. 1. §. ſi quis de manſo. de controuer. inueſti. & no. Bald.
in rub. C. de fide inſtr. in verſ. ſed quæro pone q in libro mer-
catoris. latè Imo. in l. à Titio. ff. de verb. obl. & ibi Bart. & latius
Sal. in d. l. generaliter. in ver. 4. not. principaliter, quod iſta gloſ.
vult &c. In hoc ergo articulo ſm omnes facias tria membra: v
nè aut ſit promiſſio ſine cauſa ex certa ſcientia ab eo, qui ſcie-
bat ſe non teneri, & hoc conſtat. aut conſtat q eſt facta per er-
7 rorem, aut dubitatur. ¶ † Primò caſu, valet ex cauſa præſumptæ
donationis, vt l. Campanus. ff. de ope. lib. ibi, ſed cum ſciret &c.
& d. l. cuius per errorem, & l. 1. ff. de condi. indebit. coniuncta
l. ſi. C. ad legem falc. & l. ſi diuortio. ff. de verb. oblig. & ſic licèt
non teneretur efficaciter facta promiſſione ſine cauſa reipubli
cæ, vt d. l. hoc iure. tamen facta priuato valeret, vt dictis iuribus
à contrario. facit l. 1. §. ſi vir. & quod no. Bar. in l. quod meo. in
prin. ff. de acqu. poſſ. Secundo caſu, quando conſtat de errore,
vt quia putabam me teneri, & ideo promiſi, & tunc non valet,
vt d. §. circa, cum glo. & glo. 1. d. l. generaliter, & facit l. cum de
indebito. in prin. ff. de proba. & l. nunquam. Tertiò caſu princi-
pali Vltramontani dicunt, quod præſumitur ſcientia, quia non
eſt veroſimile promiſſorem in ſuo facto erraſſe, & dicunt, q eſt
caſus in d. l. ſi diuortio. & in l. ſed & ſi quis. §. ſi. ff. ſi quis cau. Et
pro iſta parte adduco, quia eò ipſo, q aliquis promittit per ſti-
pulationem, videtur velle, q actus ſuus ſortiatur effectũ, & nõ
ſit fruſtratorius, vt l. 3. ff. de teſt. mili. & l. non cogendũ. in ſi. ff. de
procu. igitur videtur præſumi promiſiſſe ex certa ſciẽtia ex cau
ſa donationis, vt res potius valeat, q̃ pereat: quia ſine dicta cau-
ſa donationis ſcit, vel ſcire debet, q non valeret ſua promiſſio,
ac etiam quia in facto proprio præſumitur ſcientia, & ignoran
tia regulariter nõ poteſt allegari, vt l. quamquam. ff. ad Vellei.
Sed cõis ſententia doct. eſt in contrarium, quia immo præſumi-
tur p errorẽ promiſiſſe, per dictã l. cũ de indebito. in prin. facit
l. verius. ff. de proba. quia nemo præſumitur velle donare, ma-
ximè quando poteſt capi alia coniectura, vt l. ſi cùm aurum. &
ibi gl. & Bar. ff. de ſol. ſed donare eſt iactare, ut l. filiusfami. ff. de
donatio. & pro hoc Iaco. But. inducit dictam l. ſed & ſi quis. §.
fin. quia ille tex. vult, q vbi actor replicat de ſcientia, quia ex
conuentione actum fuerit, vt de maiori quãtitate promittere-
tur, quàm deberetur, ſi reus opponeret de ignorantia, tunc
actor ibi probat de ſcientia in conuentione habita: unde ibi eſt
caſus, quod error & ignorantia in dubio in ſtipulatione ſine
cauſa præſumitur, & per conſequens non valet, pro hoc ibi vi
de Bar. & per eundem in l. non fatetur. ff. de confeſ. vtrum igno
rantia vel ſcientia in facto proprio præſumatur? in verſic. ſed
quæro quomodo probatur error facti &c. Et pro hoc induco
tex. in d. §. circa. ubi tex. indiſtinctè dicit, q ſi quis fuerit ab alio
ſine cauſa ſtipulatus, & experiatur, doli mali exceptio nocebit,
& ſubdit, licèt enim tempore quo ſtipulatur, nihil doli mali fe
cerit, tamen agendo, dolum, committit, vnde neceſſariò ſequi-
tur, q loquatur in caſu dubij: nam in caſu certæ ſcientiæ vel
ignorantiæ, non eſſet opus illis verbis, videlicet, quòd tempore
ſtipulationis dolum non cõmiſit, ſed agendo, quia clarum eſt,
quod agere poſſet, quando ſit promiſſio ex certa ſciẽtia, & ani-
mo donandi, nec dicetur committere dolum iſto caſu agendo.
cuius contrarium dicit ille tex. & quando eſſet certum, q erra
uerit, & ſic eſſet certum, q non volebat donare, funditus non
valeret, & ſic non eſſet opus dicere, q obſtat exceptio. & pro
hoc etiam eſt caſus in d. l. cum de indebito. in ſi. vbi loquitur in
cautione, & ſic etiam in promiſſione ſimplici, vt l. ſancimus. C.
de verb. ſign. quod clarius colligitur ex dicto c. ſi cautio, in fin.
ibi, niſi probaueris te indebitè promiſiſſe &c. & ſic nõ loquitur
de confeſſione, ſed etiã de ſtipulatione, & promiſſione. & hoc
ad dictum c. ſi cautio, vult Io. de Imo. in d. l. ſi à Titio, & tamen
ſine cauſa, facta ſtipulatione transfert onus probandi in ſtipulã
tem, quia cauſa promiſſionis faciendæ ſuberat, ergo requiritur
alia cauſa magis probata, quàm præſumptæ donationis, quia ſi
eſſet præſumpta donatio, non eſſet opus q ſtipulator cauſam
oſtenderet, quia ius pro eo præſumeret unam cauſam ſufficien
tem, videlicet donationis. vt argum. l. ornamentorum, & qđ
ibi Bar. ff. de auro, & argen. lega. & l. 2. §. ſed quia veremur. C. de
iuramen. calum. & iſtud teneatis. ¶ Nec obſt. l. hoc iure, & d. l.
1. §. 1. ff. de pollici. quia ibi conſtabat expreſsè, quòd volebat
donare, & ita dicunt Ang. & docto. ibi. ¶ Nec obſt. l. ſi diuortio.
quia ibi expreſſit cauſam dotis, quæ valet, propter affectionem
matrimonij præteriti bene tranſacti, argumen. l. unum ea fami-
lia. §. fin. ff. de leg. 2. Et prædicta ſunt vera in corporalibus, ſe-
cus in incorporalibus, vt ſunt ſeruitutes, & ſimilia, quia in il-
lis ſufficeret traditio ſine cauſa, vt no. Bald. in d. c. 1. §. ſi quis de
manſo. licèt in rebus corporalibus non ſufficeret, vt d. l. nũquã
nuda. & credo, q hæc ſit ratio, quia in eis nõ requiritur titulus,
& ſic cauſa, vt l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſerui. vend. & dixi ſupra
8 eo. §. æquè. ¶ † Secundò, prædicta ſunt vera, quando promiſſio
ſit purè, ſecus ſi fiat ſub cõditione, quia tunc etiã ſine cauſa va-
leret, qa pro cauſa conditio eſt, ut no. Bar. in d. l. à Titio. in prin.
quæ omnia tene menti. ¶ Reuertor tamen ad gl. ex qua no. q ad
hoc vt poſſit conſtitui, oportet, quod aliquo modo ſit debitũ,
& intelligas debitum ſiue re, ſiue etiam tantummodò ſpe, ut
eſt caſus in l. 2. C. de conſt. pec. ¶ Item intellige, q debitum pu-
rum poteſt conſtitui in diem, ſeu ſub conditione, debitum non
poteſt purè conſtitui, quin ſuſpendatur, adeò q deficiente con
ditione, vtraq; actio deficit, vt l. id quod. ff. de conſt. pec. ſed de-
bitum in diem poteſt citeriori die conſtitui, & põt agi, de quo
vide l. 3. §. ſi. cum l. ſeq. & l. hactenus. in princ. cum ſequentibus
9 legib. ff. eo. ¶ † Sed dubitatur de debito puro, cui obſtat exceptio.
& breuiter dic, aut eſt exceptio moderatrix condemnationis,
vel exactionis. & dic, vt l. 3. in princ. ff. eod. aut eſt peremptoria
actionis, & tunc, aut remouet vinculum naturale, & non tenet
conſtitutum, vt d. l. 3. §. 1. aut remouet vinculum ciuile tantum,
& tenet cõſtitutum, vt l. 1. §. debitum. ff. eo. aut vtrunque remo-
uet, & funditus non tenet, aut neutrum remouet, ſed elidit, &
tunc dic, aut exceptio eſt fauorabilis, & non tenet, aut eſt odio-
ſa, & tunc, aut errore facti conſtituit ſe debere, & nõ tenet, aut
errore iuris, & valet. ut no. gl. & Butrig. in d. l. 3. §. 1. facit l. qui
exceptionem. in prin. ff. de cond. indeb. & l. tametſi, cum gl. ff. ad
Macedon. Sed quid ſi ex falſa cauſa conſtituit ſe debere, vide
glo. & Bartol. & Raph. in d. §. circa. & docto. in dicta l. genera-
liter.

ADDITIO.

a Quæſtio eſt multum trita. Vtrum ſtipulatio ſine cauſa valeat; & ſic an actus promiſſus ſine cauſa valeat. ultra hic allegata, uide per Imo. in l. act. ff. de ver. obl. & quod no. in l. generaliter. & in l. triticum eo. tit. Sed quid in actu traditiuo ſine cauſa. ut ſi dico tolle pecuniam meam. de quo l. cum quid. ff. ſi cer. pe. & per Imo. ubi ſupra in d. l. actio, quid in actu confeſſiuo ſine cauſa, an uideatur factus animo donãdi, recurre ad notata in l. nuda ratio, de don. & ad l. cum de indebito §. fin. ff. de don. & ad c. ſi cautio, de fid. inſtr. quid autem in actu adhibitiuo, quando aliquis adhibetur ad ſtipulandum, an uideatur fieri animo donandi. recurre ad no. in l. quæ dotis. ff. ſol. mat. Sed quidem pacto nudo an præſumatur factum cauſa do. dic. plene poſt Bar. per Bal. in l. iuriſ. §. ſed cum nulla, de pa. & per Spe. in tit. de confeſſ. §. nunc autem. ver. ſinautem non ſit cauſa expreſſa. Bart.

10 liter.& gloſſ. in dicta l.3. §. 1. ¶ † Sed dubium eſt, qua actione
agatur, & dixit Bart. quòd aut id quod à ſciente fuit conſtitu-
tum, erat indebitum iure exceptionis tantum, & tunc non te-
netur actione de conſtituta, quia conſtitutum non tenuit, ut d.
l. 4. §. 1. ſed tenetur actione primæua, quia obſtaculum exceptio
nis tollitur, vt l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pactis. aut nullo iure erat
debitum, & tunc, quia rem donare videtur, ex donatione a-
gitur, vt dicta l. ſi quis argentum, & eſt gloſſ. in d. l. hactenus.
§. 1. ita dicit Bart. ſed Iac. But. hic voluit, quòd immo vtroque
caſu agatur ex donatione, quia conſtituens non agit antiquam
cauſam reſuſcitare, nec exceptionem ab ea remouere, ſed no-
uam obligationem inducere, & ſic eius actus ultra eius inten-
tionem non debet extendi, vt l. non omnis. in princ. ff. ſi cert.
petat. & ita tranſit Saly. in d. l. 2. C. eo. in qua omnino vide Bal.
in rubric. eod. titul. & Salyc. in verſic. ita tamen. & iſtud cre-
do verius. ¶ In ead. gl. in verſic. nulla. ibi. l. promiſſor. §. 1. die, ſe-
cundum docto. quòd propter modicum intereſſe iſtorum de-
cem dierum non debet tanta ſpecialitas introduci, quia etiam
in alijs actionibus, actor non debet venire cum ſacco paratus,
vt l. quod dicimus, & ibi Bartol. ff. de ſolu. eſt ergo ratio hic,
11 quia quandoque aliquid † permittitur acceſſoriè, quod prin-
cipaliter non concederetur, ſicut dicimus in ſimili de pactis
nudis appoſitis iuxta contractum, ex quibus non oritur actio,
ſi ſint de per ſe, ſecus quando accedunt pacto veſtito. ut l. le-
gem. C. de pactis, quod tamen intellige, vt ibi habetur. Idem
vidimus in hypothecaria, quæ eſt acceſſoria. l. ſi. per quas per
ſonas nobis acquiri. nam ſolo conſenſu perficitur, vt l. 1. ff. de
pigno. actio. & dixi ſupra proxi. §. ac etiam, quia huiuſmodi
conſenſus intercedens ſuper eodem debito magis operatur,
quàm unicus conſenſus. ¶ Tu tamen ad intelligentiam dictæ
12 l. promiſſor. † §. 1. vide Bald. & Angel. & Imo. in l. liber ho
mo. §. 1. ff. de verbor. oblig. qui dicunt ponderandum eſſe tex.
ibi, ſed modicum tempus ſtatuendum eſt, non minus decem
dierum &c. nam cum loquitur per verbum temporis futuri,
ergo non à lege, ſed miniſterio iudicis tempus ſit ſtatuendum
longius & breuius & vſque ad tempus quatuor menſium, quod
datur iudicatis, dummodo non ſit minus decem dierum, argu
men. not. in l. criminali. C. de iuriſd. omn. iudic. Vel poteſt di-
ci ſtatuendum, ſcilicet, à lege illa, ut ſentit Innocen. in cap. 1.
de plus peti. licèt ſit futuri temporis. facit l. ſi quis in tantam. &
quod ibi no. C. vnde vi. & ita ſentiunt doct. in l. promiſſor. §.
1. ¶ Sed aduerte, quia iſto caſu ſtatuitur ſibi à lege tempus de-
cem dierum exactioni, ita quòd non poſſit agi, ſicut nec in alia
obligatione habente diem, ut ſentit ibi glo. & ſic, ſi poſt decem
dies conueniatur, conſtituens habebit tempus ad ſoluendum,
quod daretur côuento, & iudicato ex alia obligatione in diem
tempore elapſo, & hic ſentit ratio glo. ibi poſitæ. Sed Bar. ibi
videtur ſentire, quòd conſtituens aliud tempus non habebit,
ſed ſtatim elapſis decem diebus poterit exigi, & ſecundum hoc
erit deterioris conditionis côſtituens, quàm alius ſe obligans,
& hoc ſatis vult glo. hic. Sed ſecundum intellectum Innocen.
vbi ſupra, & gl. in d. l. promiſſor. §. 1. conſtituens eſſet melio-
ris conditionis, ſed ſecundum intellectum Aug. & Imo. conſti-
tuens eſſet eiuſdem conditionis, & in aliquo melioris, ut patet
ex prædictis. Ego tenerem iſtam glo. & Bart. in d. l. promiſſor.
quia negari non poteſt, quòd ille. §. non velit aliquid ſpeciali-
tatis inducere in conſtituto, aliàs paruæ utilitatis eſſet, maximè
quando conſtitueretur debitum ciuile, & naturale, & ſic effi-
cax, quod no. pro intellectu illius legis. ¶ In ea. gl. ibi. l. ſi quis
13 argentum. §. ſin autem. † Aduertas ad intellectum d. l. ſi quis ar-
a gentum, [a] quia Bar. in omnibus locis, & maximè in l. legitima.
ff. de pac. dicit, quod ibi non oritur actio ex pacto, ſed propter pa-
ctum de donando, & ſic propter liberalitatem oritur conditio
ex illa l. quod d. Fran. de Ramp. vt refert Imo. in l. ædib. §. 1. ff.
de noua. reprobat, quod ibi detur conditio ex lege propter pactũ
de donando, quia hoc non reperitur iure cautum. Nam ſi bene
ponderetur d. l. ſi quis argentum, non loquitur de pacto de do-
nando, ſed quando ſit donatio, & res non traditur, ergo nõ eſt
noſtrum in materia correctoria extenſionem facere, ut l. præci-
pimus. in ſi. C. de app. quia aliud eſt donare, aliud eſt facere pa-
ctum de donando, ſicut aliud eſt vendere, & aliud eſt facere pa
ctum de vendendo, iuxta ea quæ habentur in l. in bonæfidei. ff.
de eo quod certo loco. & in c. pen. de elect. in 6. vbi bona gl. &
licèt emptio perficiatur conſenſu, non tamen perficitur pacto
de vendendo. Et pro iſta opinione ponderatur tex. in d. l. ſi quis
argentum. in prin. ibi, donauerit. in verſi. ſimilique modo dona
uerit, & ibi, ſi uerò donator. & ibi, donatorẽ, & in pluribus ver-
bis illius legis. ¶ Ex his dictis tu potes facere tres caſus. nam
aliud eſt donare actualiter, vt loquitur l. ſenatus. §. 1. cum ſim.
ff. de donat. cau. mor. & aliud eſt donare, & non tradere, & ita
loquitur l. ſi quis argentum, & ad hoc poteſt adaptari, vt ibi &
ſupra de dona. in §. perficiuntur. ¶ Tertiò caſu, quando per pa-
ctum nudum promiſit donare, & non cogitur tradere, quia nõ
reperitur iure cautum, ſecus ſi per ſtipulationem, ut l. Ariſt. §. ſi.
ff. de dona. Sed tamen ego teneo opin. Bar. quia contra eos eſt
tex. in d. l. ſi quis argentum. ibi, ſi quidem ſtipulatio. coniuncto
verſi. ibi, verò etiam hoc prætermiſſum ſit &c. & ſic non fuit
ſtipulatio, ſed pactum nudum. In primò ergo caſu interuenit
ſtipulatio de donando, in ſecundo, non interuenit ſtipulatio de
donando, ergo pactum nudum de donando, non autem ſtipu-
latio vel pactũ, de quo ibi in tex. poſſunt adaptari. aduerte be-
ne ad verbum dono, vel donauit, vt patet ad ſenſum igitur &c.
ac etiam tex. ibi ſubdit, quod donare æſtimauerit, & ſic in futu-
rum, vel ſuſpenſiuè, quòd non uidetur poſſe fieri non interue-
niente ſtipulatione, niſi pacto nudo promittendo donare, nam
ſi ſimpliciter diceret, dono, licèt non tradat, nõ eſſet deſtinatio
donationis, vt dicit ille tex. ſed eſſet perfecta donatio, vt d. §.
perficiuntur, igitur &c. cogita tu. ¶ Et prædicta procedunt in
donatione inter viuos, ſed an habeat locum in donatione cau-
ſa mor. quòd ex pacto nudo agatur, eſt glo. no. quod ſic. in l. cum
pater. §. Mæuio. ff. de leg. 2. & in l. 2. C. de iure dotium, & ita com
muniter ibi tenetur, ſed Imo. in l. cum ex cauſa. ff. de re iudic.
tenet contrarium, quia l. ſi quis argentum, eſt correctoria, ergo
14 non extenditur ad donationem cauſ. mor. nam ibi † dicitur ne-
ceſſitatem imponi donatori tradere quod donare æſtimauit, &
ſubdit, quod neceſſitatem habeat donator rem vel partem ſubſtan
tiæ, quam nominauerit, vel totam tradere, & ſic loquitur inter
uiuos, quia donator cauſa mortis ad id non cogeretur, quia poſ
ſet pœnitere, ut ſupra de donatio. §. 1. & quia ibi loquitur de
inſinuatione. conſtat autem quod in donatione cauſa mortis nõ re
quiritur inſinuatio, vt l. ſancimus. C. de don. nec obſeruatio mo
numentorum, quod requirit illa lex, igitur &c. Tu addas & ter
tiò, quod ille tex. loquitur de hærede actiuè & paſſiuè, ergo nõ po-
teſt habere locum in donatione cauſa mortis, quæ non tranſit
ad hæredem donatarij, ut ſ. de don. §. 1. Sed hoc non placet mi
hi, quia iſta donatio inter uiuos, & dona. cau. mor. æquiparãtur
à lege veteri in hoc, ut d. l. Ariſt. §. ſi. coniuncta l. 1. C. de iure do
tium, & côiuncto d. §. Mæuio, & quod ibi gl. & Bar. igitur cum
poſteà reperiatur nouum ſtatutũ in uno de æquiparatis, extẽdi
tur ad aliud, vt l. ſi quis ſeruo, cũ gl. C. de furtis, & in correcto-
rijs, vt ibi vult Bar. ac etiam ibi eſt expreſſa ratio in l. de quo ſ.
dicam. Nec obſt. quod neceſſitas tradendi imponatur, quia & hoc
poteſt habere locum in donatione cauſa mortis, donec nõ pœ-
niteat, ſed ibi nõ pęnitebat, ſed dicebat donationem nõ ualere,
quia pacto nudo facta, nam antequàm pœniteat, & donationẽ
reuocet, opus eſt, quod tradat, quia ẽt ex donatione cauſa mortis
intelligitur transferri dñium, ut l. ſi mortis cauſa res. in fin. ff. de
don. cau. mor. & ſic interim eſt utilitas donatario. ¶ Nec obſt. quod
dicitur de inſinuatione, quod nõ poſſit adaptari donationem cau-
ſa mortis, quia nõ adaptabitur ad eã, licèt iſtæ duæ donationes
in hoc etiam omnino æquiparentur, quia intelligitur in his, quib.
põt fieri adequatio, & põt ad utrunq; adaptari, ut eſt tex. & ibi
ſingulariter Bar. in l. 1. §. lex falc. ff. ad legem falc. & eſt gl. ordi.
in l. emancipia. in verbo eadem forma. C. de ſer. fugi. & eſt opti
mus tex. in c. indemnitatib. circa ſi. de ele. in 6. Et eodem modo
reſponde ad finem d. l. ſi quis argentum, quia ſi hoc nõ põt ada
ptari donationi cauſa mortis, non extenderetur ad hoc, tamẽ pro
pter hoc impediretur quod in alijs, in quibus diſpoſitio illius legis
põt eidẽ conuenire, quod nõ extendatur, vt d. §. lex falc. & d. l. ſi qs
15 ſeruo. quod ſingulariter no. ¶ † Tertiò aduertas ad dictam l. ſi
quis argentũ, quia Bar. in l. iuriſgẽtium. §. ſed cũ nulla, ſecundum Guil.
limitat d. l. ſi quis argentũ, trib. modis côiũcto eo quod dixit ea.
l. §. quinimmo, circa ſi. Primò, quod non habeat locũ, quando promitti-
tur factũ ex cauſa donationis, vt ire pro me Romã. Ex quo no.
Imo. in d. l. ædib. §. 1. quod licèt in d. l. ſi argentũ, ſit expreſſa ratio,
quæ ratio habet locum etiam in facto, quòd in materia corre-
ctoria non eſt fienda extenſio ex identitate rationis. & hoc etiã
voluit Bar. in extrauag. ad reprimendum. in ver. nec ex eorum.
Sed aduerte, ſecundum Ioan. quia hoc videtur contra tex. &
gl. in l. permiſiſti. in ſi. ff. de præſcri. verbis. & in l. ſi cum tu. cum
glo.

ADDITIO.

a L. ſi quis argentum. An hæc lex habeat locum in præſumpta donatione, ut oriatur actio. vide Bal. in l. ſi pacto quo pœnam. C. de pact. & Ang. in l. iuriſgentium. §. quinimmo. in l. hactenus. §. 10. de conſt. pecu. & adde ad Bar. in d. l. ſi quis argen. in prin. in prima apoſtilla. Bart. ab Horatio.

glo ff.de dolo. & hoc etiam ipſe idem Bar. videtur velle, in d.l.
qui ſaxum.ff.de dona.ubi tantum ponit exemplum, d. l. & hoc
voluit Flo. in d.§. ſed cum nulla, ſed Ioan. de Imo. concordat
opin. quia aut interuenit merum factum, quia promiſi ire pro
te Romam, & habet locum opin. Guil. & Bar. in d.§. ſed cum
nulla, ſed ubi eſſet factum habens in ſe miſturam traditionis,
& habeat locum dicta glo. vt eſt videre exemplum in d. l. qui
ſaxum, quia ſi permitto, ꝙ eximas ſaxa, videor donare lapides
extrahendos, ꝙ permitto patientiam eximendi, & etiam habet
locum d.l.ſi quia argentum. quia etiam hoc contingit in vſu-
fructu, quo caſu tenetur etiam ad patientiam, ut l. 3. §. dare.
ff.de vſufruc. ſed ſi dicta Bar. ponderentur, idem voluit, & pro
opinione, qua concluditur, ꝙ l. ſi quis argentum. non habet
locum in facto poteſt adduci, ſecundum Raph. Fulg. in d. l. in-
telligentium. in prin. in verſic. in ea glo. ad fin. immo etiam &c.
quia non videtur eadem ratio, quia obligatus dare, præcisè
compellitur ad dandum, & ſic ad dominium transferendum. ut
l. vbi autem. §. ſi. ff. de verb. oblig. Sed non eſt ſic in eo, qui tene-
tur facere, ut l. ſtipulationes non diuiduntur. verſ. Celſus. ff. de
uerbor. obligat. ſed tamen hoc non obſtante, idem dominus
meus tenet contrarium per ſupradictas glo. quia ſiue contineat
factum, ſiue dari. d.l. ſi quis argentum. confirmat donationem.
16 ¶ † Secundò, per tex. ſupra de donationibus, in d.§. perficiun-
tur, qui venit ad interpretationem dictæ l. ſi quis argẽtum, quia
facit mentionem de ea, vt maximè ibi patet in glo. & loquitur
generaliter de donatione, igitur loquitur etiam in facto, an
etiam, dicit, ꝙ ibi donatio in d. §. perficiuntur. eſt inſtar ven-
ditionis. quę poteſt continere factum. allegat l. vbi autem. §.
qui id quod in faciendo. ff. de verb. oblig. in d. l. ſtipulationes
non diuiduntur. ſed illæ leges loquũtur in ſtipulatione, allega
tu, quando venditur factum, vt quando venditur iactus retis,
& ſic factum, vt eſt caſus in l. nec emptio, tertio reſponſo. ff.
de contrahenda emptione. Vnde dicit confirmandam donatio-
nem, per dictam l. ſi quis argentum, quę continet aliquid facien
dum, & hanc opinionem dicit eſſe tenendam ſine dubitatione,
pro quo tu allega, quia cùm dictus §. perficiuntur, ſit lex inter-
pretans d. l. ſi quis argentum, quòd l. ſi quis argentum interpre-
tata, habebit locum in omni caſu, quo loquitur lex interpre-
tans. argumen. not. in Authen. vt fratrum filij. §. 1. Sed dictus
§. perficiuntur, non loquitur magis in dare, quàm in facere, &
vult donationem valere quocunque modo donator manife-
ſtauerit intentionem ſuam, & ſic etiam pacto nudo, ergo eo-
dem modo d. l. ſi quis argentum. Pro hoc etiã adducitur, quia
in d. l. ſi quis argentum, eſt expreſſa ratio in l. ergo poteſt ex-
tendi vbicunque dicta ratio locum habere poteſt, vt l. his ſolis.
& ibi doctores. C. de reuocan. donationb. quæ loquitur in pœ-
nalib. & in l. unica. cum glo. & ibi doc. C. de his qui ante aper.
tabu. quæ loquitur in exorbitantib. & in Authen. vt ij qui obli.
ſe habe. perhi. res mino. in §. 1. in verſi. curatorem, quæ loquitur
in correctorijs. Nam quoties eſt expreſſa ratio in lege, aut agi-
tur de extenſione fienda ad caſum, qui poteſt comprehendi
ſub expreſſo, ſaltem ſub lata ſignificatione, & tunc poterit fie-
ri extenſio, vt eſt gl. notabilis in verſi. eligatur. in clemen. 1. de
electio. & quod ibi not. Ioann. de Fantutijs, & Pau. de Eleaza.
nam ſub electione, (de qua ibi) poteſt includi prouiſio ſub
lata ſignificatione, quia qui prouidet alteri de beneficio, eligit
eum ad beneficium. facit quod habetur in c. querelam, de ele-
ctio. & c. relatum, de præbend. & in clemen. 1. de rerum per-
mutatio. vbi glo. & doctores videntur pati dictam extenſionẽ,
facit d. gl. in Auct. vt ij, qui perhib. ſe habere obligat. res mino.
in §. 1. aut agitur de extenſione fienda ad alium caſum, qui nul-
lo modo poteſt comprehẽdi in verbis ſtatuti in caſu expreſſo,
& tunc non fiet extenſio, etiam ex maioritate rationis. ut auth.
quas actiones, & ibi glo. Bartol. & doctores. C. de ſacroſanct.
eccle. & ſic loquitur clemen. auditor, coniuncta glo. in verbo.
Romana, & in clemen. 1. coniuncta glo. in verbo prolatus. Ita
dixit Imo. in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolu. matr. in verſi. fallit, ſe-
cundum quoſdam quãdo eſt ratio expreſſa in l. & idem voluit
dominus Mathæ. de Math. doctor ſolennis Bonon. in quoddam
ſuo tractatu extenſionum. Sed in vtroque caſu noſtro, appella
tione donationis comprehenditur donatio quæ continet dare,
& etiam illa, quæ continet facere, igitur ad vtrunque refertur
a ratio dictæ l. ſi quis argentum, [a] per d. §. perficiuntur, quæ om
nia etiam not. quia cõprehendit etiam donationem cauſa mor-
tis, quia verbi ſignificatio ſaltem lata non repugnat, ut notat
Bar. per illum tex. in l. vbi ita donatur. ff. de donat. cauſa mor-
17 tis. ¶ † Secundò & principaliter Bar. limitat d. l. ſi quis argen-
tum, quod non habeat locum ſi fieret donatio remuneratiua,
quia tantummodo haberet locum, quando ſit ex mera liberali-
tate. Vnde cum ſit exorbitans, non debet extendi. Sed Ioan. de
Imo. in d. l. in ædib. §. 1. tenet contrarium, quia loquitur ſimpli-
citer in qualibet donatione. Et etiam ratio ibi eſt uniformis, &
eadem ratio, vel maior eſt in caſu prædicto, igitur indiſtinctè
debet intelligi, licèt ſit correctoria, vt no. glo. ſingularis, in au-
then. ex teſtamento. C. de colla. & hoc mihi placet, per ea quæ
ſtatim dixi, ac etiam quia maior eſt ratio in donatione remune
ratiua, quia poteſt agere de euictione, & non indiget inſinua-
tione, & poteſt ſe tueri in poſſeſſione, & petere reſtitui officio
iudicis, vt l. Aquilius. & quod ibi glo. & Bar. ff. de donatio. quod
non eſt in mera donatione liberali, vt l. Ariſt. in fi. & l. Modeſti-
nus, & ibi Bar. ff. de donatio. Sed Bar. poteſt defendi ſecundum
Imo. quando ſimpliciter diceret, promitto decem, nulla præce-
dente interrogatione, quia ſeruiuiſti mihi, tunc, quia non eſt ex
preſſum verbum donationis, poteſt verum dicere Bar. aliàs ſe-
cus. ¶ Tertio principaliter, idem Bar. & doct. in d. §. quinimmo.
18 in fi. limitant d. l. ſi quis argentum, ꝙ non procedit, quãdo † ſim
pliciter nudo pacto promitto tibi decem, nulla cauſa expreſſa,
quia tunc non orietur actio, ne duo ſpecialia concurrant circa
idem, contra l. 1. C. de dotis promiſ. eſſent enim duo ſpecialia
in illo caſu, ſi orietur actio. Primò quia valet obligatio ſine
cauſæ expreſſione, contra ea, quæ habentur in l. cum de indebi-
to. §. fi. ff. de proba. Sed tu iſto caſu aduertas, ꝙ idem Bart. fuit
ſibi contrarius in l. 2. §. circa. ff. de doli exceptio. ac etiam dicit
Bar. quia pactum nudum produceret actionem contra dictum
§. quinimmo. Sed ego intelligerem prædicta ſecundum ea, quæ
dixi ſupra in glo. præcedenti, quando cõſtat, ꝙ non volebat do
nare, vel ſumus in dubio, aliàs ſi ſumus in caſu certo ꝙ voluit
donare, vt in l. hoc iure, in prin. & ibi doc. ff. de donatio. & l. Cã-
panus. ff. de operis liberto. tunc, quia ſicut ſtipulatio ſine cauſa
valeret, quia habet innatam cauſam liberalitatis, vt l. cuius per
errorem. ff. de reg. iur. ita etiam pactum nudum ſine cauſa, quia
ineſt cauſa donationis, & tamen tantum valet pactum nudum
quò ad effectum donationis exigendæ, quantũ ipſa ſtipulatio,
vt d. l. ſi quis argentum, igitur &c. non obſtat, qđ dicitur de dua
bus fictionibus, quia latè ad hoc reſpondet Bar. in l. ſi is qui pro
emptore, in quæſtio ſi. ff. de vſucap. quia quoties eſt vna conſe-
cutiua ad aliam, & non æquè principales poſſunt concurrere,
ut ibi dixit Bar. allegans text. in §. ſi ab hoſtibus. ſupra quibus
modis ius patriæ pote. ſolui. Nam conſecutiuum eſt, & ꝙ ſit do
natio, & valeat, & ꝙ per pactum nudum lex concedat condi-
ctionem ex d. l. ſi quis argentũ. Vel clarius principalis fictio eſt,
ꝙ promiſſio ſine cauſa valeat, quo facto conſecutiuè & neceſ-
ſariò ſequitur ẽt, ꝙ ſi fiat pacto nudo, ſortiatur effectum, per d.
l. ſi quis argentum, cogita tu. ¶ Quartò principaliter tu adde, q̃a
d. l. ſi quis argentum. non habet locum tm̃ in vera donatione,
ſed ẽt in ficta, vt eſt gl. no. in l. hactenus. §. ſi. ff. de conſt. pec. quæ
19 oĩa pro intellectu d. l. ſi quis argentum. tene menti. ¶ † In ea. glo,
ibi l. ad exactionem. dic, & eſt ſpeciale pp̃ dotem præſtandam,
vt mulieres poſſint maritari, & ſic reipublicę intereſt, arg. l. 1. ff.
ſol. mat. Sed dicas, ꝙ non eſſet eadem ratio, & ſic nec idem ius.
ſed econtra, ſi mulier pacto nudo cauit ſibi dotem ante tempus
reſtitui. vt eſt tex. ad literam in l. iuriſgentiũ. §. quinimmo. ver.
vt putà. ff. de pac. licèt alij dicant hic contra, quod bene no. ¶ In
ea. gl. ibi, de pollici. l. 1. dic, ibi eſt ſpeciale propter rempublicã,
ac etiam, quia illud ꝓ rempublicã inducitur, ꝙ non valet polli-
citatio etiã facta animo donandi, niſi cauſa iuſta exprimatur,
aliàs ſecus. ut l. hoc iure. ff. de donat. ¶ In ead. glo. ibi l. pericu-
lum. in ſi. dic, ꝙ iſtud eſt propter ſuſceptionem periculi, quod
in ſe fecit creditor. facit c. nauiganti. de vſuris. quia vbi eſt pe-
riculum, ibi eſſe debet & vtilitas, ut in reg. ſecundum naturã.
ff. de reg. iur. ¶ In ea. glo. l. frumenti. dic, ꝙ ratio eſt ibi, propter
incertam æſtimationem, eſt enim veroſimile ꝙ plus valeret.
arg. l. 4. de eo, quod certo loco. ¶ In ea. glo. in l. etiam. ibi opera-
tur fauor publicus ciuitatis, cuius res adminiſtratur per illos,
qui non ſic in ea, vt in ſua præſumuntur diligentes & ſolici-
tè verſari, arg. l. præſes. C. de ſeruitu. ¶ In ead. glo. in ſi. not. &
20 ſigna glo. quæ enumerat caſus, in quibus † ex pacto nudo ori-
tur actio. adde alios caſus. Primò in Authent. vt ſpon. largi. in
prin. ſecundum Bar. licèt mihi ille tex. neceſſariò hoc non cõ-
cludat.

ADDITIO.

a Si quis argentũ. De hmõi limitationibus vide vltra Bar. Alex. in d. l. intelligen
tium. §. quinimmo, & in l. ſi vnus. in §. pactus. de pact. & an habeat locũ in
donatione ante nuptias, & ſi factum permittatur pacto nudo. & an habeat lo
cum in donatione cauſa mortis, & quid in donatione remuneratoria, & in
apoſtil. inaga in uer. ſed ſi quis. in d. l. ſi quis argentum. Bart. ab Horatio.

cludat. Secundò etiam, quando ex interuallo apponitur pactũ nudum ad reſolutionem contractus in totum, vel pro parte, re tamen integra, quia ipſo iure quandoq; in totum primus contractus reſoluitur. vt l.fin. cum glo. & ibi Ange. C. quand. lic.ab emp.rec. Tu dic, quòd poteſt recedi ab emptione in totũ, vel pro parte, re integra, pacto nudo, & datur actori actio, & reo exceptio, vt eſt text. valde no. in l.iuriſgentium, §.adeò autem. ff. de pact. Tertiò, in l. vnica. C. de ſuffrag. in ſalario aduocati. Quartò, in l.1.& l.aduerſus. cum glo.& quod ibi per docto.ff.manda.& in l.ſalarium. cum glo. vbi in ſalario procuratoris, etiam non promiſſo, poteſt implorari officium iudicis ad hoc, vt conſtituatur, vt l. ſalarium. ff. manda. Quintò, in l. inter ſocerum.§.conuenit. ff.de pact.dot. Sed ibi omnino etiam ſine aliquo pacto, maritus cogitur alere vxorem, vt l.pro oneribus. C.de iure dot. & l.ſi cum dotem.§.ſin autem in læuiſſimo. ff ſolut. matri. igitur non eſt mirum, ſi ex pacto nudo de alimentando, actio ſaltem vtilis oriatur, vt ibi. Sextò ſupra de locat.§.adeò. propter ſpecialia ipſius emphyteuſis. Septimò, in l. & eleganter.§.ſeruus pactionis. ff.de dolo. Sed ibi fortè eſt ſpeciale propter immenſam liberalitatẽ, quam exercuit dominus in manumittendo ſeruum. Octauò, ex pacto nudo, oritur offi-
a cium iudicis, [a] ſecundum Bald. vt eſt glo. ſingularis in Auct. generaliter. C. de epiſco.& cler. Sed illud contingit ideo, quia promiſſio fit iudici, & in iudicio, vt l.eum qui. ff.de in ius voc. facit quod no.glo. in l.in plurium. ff.de acquir. hæred.& ex neceſſitate & authoritate illius legis, ergo non eſt mirum, ſi oriatur officium iudicis, quia tali caſu, poſſet fingi ſtipulatio. argu. l.cum oſtendimus. in fin. ff.de fideiuſ.tut. Nonò, in curia mercatorum, in l. Quintus, & quod ibi Bart. ff.mand. quando agitur de veritate & æquitate. Sed illa lex non dicit, ꝙ actio fuerit orta, ſed ꝙ fideiuſſor non oppoſuit illam exceptionem, immo magis innuit contrarium. Decimò & vltimò, & omnes tenent, ꝙ cum ex pacto nudo oriatur obligatio naturalis, vt l.1.ff.de pac. ꝙ per viã denuntiationis Euangelicæ in curia epiſcopali poteſt in effectu illud conſequi, vt in c.nouit, & ibi omnes doct. extra de iud.& not. Bart.in extrauag. ad reprimendum. in ver. per denunciationem, & no. Ang.in l. ſi certis annis. C.de pac. Et prædicta procedunt, ſecundum gl. Iac. But. & Bal. hic, & ſm Sal.in l. legem. C.de pac. Tu aũt per modum doctrinæ dic, ſm Bald.in l. fideiuſſor obligari.§.1.ff.de fideiuſ. q2 quãdoq; lex fauet pacto, gratia ipſius pacti, ut in contractibus bonæfidei, & hoc verũ eſt in his quæ perficiuntur conſenſu, tunc pactum dicitur veſtitũ ſolo conſenſu, & oritur actio ex eis, & per conſequens non oritur ex nudo pacto vt ſup. de oblig. quæ ex conſenſu cõtrahun. per totum. & ita etiam eſt in contractu dotis de iure antiquo. vt d.l.ad exactionem. Hodie verò eſt ibi tacita ſtipula. per l.vnicam. C.de rei uxo.act. Quandoq; lex fauet pacto ratione perſonæ, vel ratione rei in pacto nudo deductæ, & tunc pactum remanet nudum, & ex dicto pacto nudo oritur actio. vt d.l.etiã, ff.de vſur.& d.l.frumenti. C.eo.tit. Quandoq; lex non fauet pacto, ſed pp morã mora eſt ad inducẽdam actionẽ, & tunc pactũ remanet nudum, & nõ orit̃ actio ex pacto, ſed occaſione pacti, propter factum, vt d.l.ſi quis argentum. Adde quæ dixit Sal.in
21 d.l.legem, in ver.4.quæro, quid pactũ nudum operetur. † Quærit Sal. in d. l.legem, an in iſta materia ius canonicũ diſcrepet a iure noſtro, & ibi in ver. quæro ſeptimo an in iſta materia &c. dicit, ꝙ canoniſtæ tenẽt, ꝙ ſic. per c.1.extra de pactis. vbi dicit̃ in tex.ꝙ pactũ nudum ſuã obtinet firmitatẽ. Tu adde, & põdera tex. ibi, pacta ſeruent̃, & pacta cuſtodiant̃ &c. quia mortaliter peccat, qui recedit a pacto, 22.q.1.prædicãdũ, & quia Deus nõ facit differentiam inter ſimplicẽ loquelã, & iuramentũ. 22.q.5. iuramẽti.& quia dixit pſalmiſta. Quæ procedũt ex labiis meis, non faciã irrita &c.& hoc tenent communiter Canoniſtę. Ant. de Bui.& alij in c.nouit, extra de iud. licèt Inn. dixerit ɔ̃rium. in d.c.nouit.& hoc eſt ſecutus Bar.in l.ſi quis pro eo. circa prin.ff. de fideiuſſ. quia in canone prædictus dicit, pacta ſeruentur, & cuſtodiantur. (vt dixi) ergo ex eo oritur actio & exceptio, vt eſt caſus in l.ſtatuas.ff.de acquir. rer. domi. & idem tenet Dyn. in c.non eſt obligatorium. de reg.iur.in 6. Hoſtien. & alij in ca. per tuas, de arbitr. & glo.in d.c.1.ſed Bar.in extrauag. ad reprimendum.in verſi.per denuntiationem, & Inn.& Canoniſtæ, & doct.in d.c.nouit. dicunt, ꝙ per viã denuntiationis Euangelicæ promittens ex pacto nudo, poteſt conueniri, & idem voluit Ange.in l.ſi certis annis. C.de pac. ſed Bal.in l.petens, de pact. vult, ꝙ oriatur conditio ex canone confirmãte materiam patiẽtem. Et hoc etiam uoluit glo. 12.q.2.c.quicunque, pro quo facit in ſimili, quod diximus ſupra per l. ſi quis argentum, & per glo.no. in d.authen.generaliter. C.de epiſc. & cleri. quæ dicit, ꝙ oritur officium iudicis, vel conditio ex lege illa. Sed Richar. de Sal. & Bar. nepos eius in d.l.legem, dicunt, ꝙ iura canonica non debent dici noſtris contraria, ex quo poſſunt recta diuiſione iungi. arg.ff.de iureiur. l.ſed & ſi poſſeſſori. §.ſi iurauero. & ſic illa iura canonica intelligantur de pacto veſtito, non nudo, niſi in caſibus huius gl.& ſ̄.dictis. Et pro hoc inducebat d.c.1. vbi text. nouum robur, vel nouũ eſſe non addit, vel tribuit: cũ dicat, ſuã firmitatem obtineãt, ſed ſolum confirmat robur antiquũ. vt C. de donatio. inter virum & vxo. l.ex verbis. & l. ſcripturas, & quod ibi not. C.qui pot.in pig.ha. adde bonum tex.in Authen. vt ſpon.lar.in princ. & hoc etiam in ſimili dicunt Canoniſtę in confirmatione priuilegiorum, vt extra de confir. vti.vel inuti. c.1.& quod ibi per doct. Tu adde bonum tex. de iure noſtro.in l.iure noſtro. ff.de teſtamen. tute. Et pro hoc facit illud pronomen, ſuam, quod eſt demonſtratiuum & reſtrictiuũ, vt l.Quintus, & l.ſi ita, & ibi Bart. ff.de auro & argen. lega. ſic ergo ſuam firmitatem obtinet in agendo, ſi ſunt veſtita, vel in excipiendo, ſi nuda. & eodem modo dicit fore reſpondendum ad alia iura canonica. Sed Bald. in l.cum quis. C.de iur. & fac. igno. in verſic. vlterius etiã poſſunt poni exempla &c. dicit, quòd quoties pactum nudum habet æquitatem præſtationis, ut d.l.cum quis, tũc orietur de iure canonico naturalis, & canonica obligatio, & per conſequens actio, vt dicto ca.1. Sin autem non habet in ſe æquitatem præſtationis, ut in contractibus innominatis ante implementum, ut C.de rer.permut. l.ex placito. tunc etiam de iure canonico nõ orietur actio, quia non eſt ibi naturalis obligatio, ut not. extra de elect. ca.cum inter R.ſeniorem. Et ſic ex omnibus pactis, quæ ſunt nuda quò ad ſolennitatem verborũ, ſed non reſpectu cauſæ, ut in dictis contractibus nominatis oritur actio de iure canonico, ſed non in contractibus innominatis, niſi implemento ſecuto, vt no. Bald. in l. ſiue apud acta, in verſi. vlterius no. ex contractu tranſactionis non agi &c. C. de tranſact. Et licèt ſit communis opinio tàm Canoniſtarum, quàm Legiſtarũ, quòd de iure canonico ex pacto nudo oriatur actio, tamen ego tenerem opinionem Salyc. quia negari non poteſt, ꝙ non ſit dubium de intellectu dicti ca.1. ac etiam ille text. non ſpecificet, quòd ibi fuerit pactum nudum, ac etiam non exprimit clarè, ꝙ ibi oriatur actio. Tunc ſuccedit regula Canoniſtarum, quòd per verba non clara, & quando deciſio non eſt manifeſta, per uerba obſcura, aut ſuppleta, uel ſubintellecta, uel tacita, uel a contrario ſenſu non inducitur legum correctio, ut eſt glo. ſingularis, c.cupientes.§.ꝙ ſi per viginti, de electio.in 6. ſed negari non poteſt, ꝙ ſi de iure canonico ex omni pacto nudo orietur actio, quòd ius canonicum corrigeret ius ciuile, quod non eſt concedendum, niſi ſpecificè hoc faciat, ut l.præ-
22 cipimus.in fin.C.de appellatio. ¶ Non † obſt. tex.d.c.1. dum dicit, pacta ſeruentur. & pacta cuſtodiãtur. quia (ut dicit Sal.) ſeruantur, & cuſtodiantur, vt ſunt, hoc eſt, ſi ſunt ad agendum, ad actionem, ſi ad excipiẽdum, ad exceptionem, ut ſi ſunt facta incontinenti, uel ex interuallo. ut eſt tex.in l.iuriſgentiũ.§.prætor ait.& ibi Flo.ff.de pac. ¶ Non obſtat arg. Bart. per l.ſtatuas. quia illud uerum, quando lex eſt ſimpliciter facta, ut not.glo. ad intellectum illius l. in authen. ſacramenta. C.ſi aduer. vendit. ſecus ſi vltra in ſpecie procedat, ut facit d.c.1. quia dicitur ibi disiunctiuè, aut eccleſiaſticam ſententiam diſciplinam. forſan voluit dicere, per denuntiationem Euangelicam, ut d.c.nouit. vel ſi intelligitur de excommunicatione, quod credo verius, tunc non dicitur ibi, procedendo ulterius ſimpliciter, ꝙ pariat actionem, argu.no. in l.non dubium. C.de legi. ſummitto tamen me
23 dominis Cano. † Vnum addas in materiã de conſtituta pecunia, ꝙ actio de conſtituta, non eſt neceſſaria, quando in conſtitutũ deducitur id, quod debitum erat ex conuentione partiũ. ita no. dicit Bar.in l.legitima. ff.de pact. in verſi. quæro exẽpla, dicit glo.&c. quod ego intelligo uerum, quando debitum eſt ciuiliter, & naturaliter, & efficax, & purum, & a debitore cõſtitutũ, quia tunc non eſt neceſſaria actio de conſtituta, nec eſt multæ utilitatis, niſi ꝙ poteſt dici, ꝙ creditor habeat contra ſuum debitorem plures actiones, ut uidebitis in §. ſic itaque. infra eo. Sin aũt eſſet debitum naturale tantum, uel ciuile, & naturale, &

elisum

ADDITIO.

a Officium iudicis. Sed Bal. ſequitur Inn. in c. nouit. de iudi. quòd actio non oriatur ex pacto nudo, ſed per officium iudicis ſed quòd immo etiam oriatur actio de iure canon. tenet Hoſtien. Ioan Andr. Dom. Anto & Pan. cum gl. in c 1. de pa & Archi. in c.quicunque ſuffragio. 12.q.2. & in c.iuramenti. 22.q ſaltem oritur conditio ex canone prædicto capit iuramenti. quod intellige in caſu, quando obligatur ad mortale peccatum, alias non, vide in ſumma Angel. in verſi. pactum. in 65. quæro utrum actio ex nudo pacto. Bartho. ab Horatio.

eliſum exceptione, vel erat in diem, & conſtituatur purè, vel ſi-
ne die, vel erat vtroque modo debitum.ſ.purè, & in diem, ſed
24 conſtituatur per tertiū, tunc erit vtilis & neceſſaria.arg.d.§.ſic
itaque. ¶ Vltimò in practica in actione de conſtituta ᵃ pecu-
2 nia, ſic forma libellum, dico contra Titium, ꝙ cum eſſet mihi
naturaliter obligatus ad decem, vel alio modo (narres dictum
creditum) dictus Titius dicta conſtituit mihi ſe ſoluturum, qua
re peto per vos dominum iudicem, dictum Titium condemna
ri ad dandum & ſoluendum dicta decem.

ADDITIO.

a De conſtituta. In actione de conſtituta in actu practico formauit libellum Do. Pet. Iaco in ſua ſumma libello. de actione de conſtituta pec. vbi ſubiungit poſitiones, & formam ſententiæ in eadem ferendæ. Ant. C.

SVMMARIVM.

1 *Pater pro filio, & dominus pro ſeruo, an, & quatenus pro vniuſcuiuſque contractibus teneantur. & num 35.*
2 *Peculium quid ſit.*
4 *Actiones quæ, & quot ex contractu filij oriantur.*
6 *Peculium quid contineat.*
7 *Intellectus ad totum titulum de peculio.*
8 *Pater quando ſine conſenſu filij agere non poſſit.*
9 *Actio de peculio an ſit in rem, vel in perſonam.*
10 *Actio de peculio an ſit dativa, vel natiua.*
11 *Debitum filij, vel ſerui, an ſit debitū ſui peculij. & in quos trāſeat.*
12 *Libellus qualiter formetur in actione de peculio.*
13 *Statutum loquēs in vno correl atiuorū, an locum habeat in reliquo.*
14 *Statutum quod pater teneatur ex contractu vel delicto filij, an valeat & an reſtringatur ad commiſſa tantum in territorio ſtatuentis num 15.*
16 *Solutum à patre pro condemnatione filij, an debeat in legitimam imputari.*
17 *Seruus quo domino obligetur.*
18 *Libellus qualiter formandus in actione de in rem verſo.*
19 *Libellus in actione quod iuſſu, qualiter formetur.*
20 *Libellus in actione exercitoria, quomodo concipiatur.*
21 *Libelli forma in inſtitoria actione.*
22 *Libellus quatenus ſit formandus in tributoria actione.*
23 *Filio condēnato vt cōtumace, an fiat executio in peculio profectitio.*
24 *Publicatis bonis paternis an publicetur peculium profectitium in præiudicium filij. & an publicatis bonis filij propter delictum intelligatur publicatum peculium etiam aduentitium.*
25 *Filiusfamilias an poſſit eſſe in iudicio, tam in agendo, quàm in defendendo ſine conſenſu patris.*

Actiones autem. ¶ Ex contractu filij vel ſerui tenetur
pater, & dominus peculiotenus, iu-
1 re prætorio.h.d. ¶ † No. ꝙ actio qua tenetur pater de peculio ᵃ
2 filij, ex contractu filij eſt prætoria. vt eſt tex.hic & in l.1.in fi.ff.
de conſti. pec. quia pater & dominus non tenentur de iure ci-
uili ex contractu filij vel ſerui, nec ciuiliter, nec naturaliter,
ſed tantummodò de iure prætorio. facit titu. C.ne fil.pro patr.
Not. ꝙ peculium dicitur quaſi patrimoniū ſerui, vel filij. Et ad-
uertas, ꝙ plurib. modis peculium accipitur in iure, vt no.glo.
Bart. & Saly. in rubr.ff.de pecul. ¶ Item no. quòd pater non tan-
tum ex contractu filij maſculi, ſi conceſſit ei peculium, tenetur
de iure prętorio, ſed etiam ex contractu filiæ fęminę, quia fę-
mina poteſt negotiari, & eſſe artifex.l.1.cum ibi no.C.de eden.
Diffinitur autem peculiū, prout accipitur in iſta materia hoc
2 modo, videlicet. † Peculium eſt quædā parua pecunia, quam
ſeruus vel filius per parſimoniam acquiſiuit, vt l. peculium ex
eod.ff.de pec. vel quod dominus vel pater, vt merenti, conceſ-
ſit, ideſt, ꝙ ſit in peculio & habere permiſit, etiam tacitè, ſiue
proueniat à patre, ſiue ab alio contemplatione patris, & ſit ſe-
paratum à rationibus patris, vel domini, vt eſt tex.in l.peculiū,
in princ. ff.de pec. & l.quam Tuberonis, §.ſcire. ff. eo. Ita dicit
3 Bar. & Sal.in d.rub. † Et pro euidentia pręmitte, ꝙ de ſtrictis re-
gulis iuris ciuilis, vnus non debet teneri ex contractu alterius,
etiam pater pro filio, & econtra, vt hic, & C.ne fil.pro pat.per
totum, & l.dominum, & quod ibi Bal. & Sal.C.quod cū eo.ſu-
peruenit poſteà prætor plenus æquitate, vt l. quod ſi Epheſi.
ff.de eo quod certo loco. & §. emancipati.ſupra de hęre.quę ab
inteſt. & cōſiderauit, ꝙ eò ipſo, ꝙ pater vel dominus conceſſit
expreſsè, vel tacitè peculium ſeruo vel filio, tanq̄ proprium pa
trimonium filij, vel ſerui, cum in veritate tempore antiquo eſ-
ſet patrimonium patris, & domini. quia ēt quicquid quærebāt,
non ſibi, ſed patri, & dn̄o acquirebant, ut l.1.in princ.ff.ſi quis à
patre fue.manumiſ. ꝙ pater & dominus ex cōtractu filij vel ſer
ui, deberent obligari, cū hac tamen modificatione, ꝙ ipſe pater
vel dominus non teneatur, niſi quatenus conceſſerint rem in
pecul. & cum alia modificatione, quòd prius deducere poſſint
quod eis, & perſonis ſibi ſubiectis deberetur ꝑ filium, vel ſer-
uum, uel ēt quod deberetur eis, quos habent in tutela, vel cura.
4 vt d.l.dominum, & l.ſed ſi damnum, §.1.ff.de pec. ¶ Ex quo † ēt
no. ꝙ ex contractu filij duæ oriuntur actiones, una cōtra filium
inſolidū, etiam de iure antiquo, quo nihil habebat, quia acqui-
rebat patri (ut dixi) ſiue loquamur tam in cōtractib. ſiue ēt iu-
diciis, ac ēt in maleficiis, ut eſt caſus in l.tam ex cōtractib.ff.de iudic.
prætérquam in duob.caſib. videlicet, ex mutuo. vt l.filiusfami-
lias.la 2. & ibi no.ff.de act. & oblig. & in toto tit.ff.ad Macedo-
nia.in odium creditorum, vt l.1. & l.tam etſi.cum gl.ff.ad Mace
donia. & l.qui exceptionem.ff.de cond.indeb. & etiam in voto.
vt l.2.§.uoto.ff.de pollici. niſi perſonaliter uouendo ſe obliga-
uerit, putà, profitendo religionem, quia etiam ſine conſenſu pa
tris hoc facere poteſt, vt l. Deo nobis. & quòd ibi not.maximè
per Bal. & Sal. in princ. C.de epiſc. & cler. Et eſt ratio differen-
tiæ, quia filius vouendo Deo, in rem non tenetur, quia mitius
agitur cū Deo, quàm cum homine. ita dicit gl. in d.§.uoto. pro
quo facit in ſimili quod dicimus, ꝙ mitius agitur cū lege, quā
cum eius miniſtro. ut l.Celſus.in princ.ff.de arb. & in tantum fi
liusfam. tenetur regulariter, ꝙ poteſt conueniri, & condemna-
ri, licèt nihil habeat, & ſi non ſoluit, vel cedat bonis, carcerabi-
tur, vt l.3.§.ſed virum, & quod ibi no.ff.de min. & l.pen. C.qui
bonis ced.poſſunt. Et alia actio datur contra patrem, vſque ad
uires peculij, ut dixi, niſi iterum ratum habeat contractum fi-
lij, quia tenebitur inſolidum ex ſuo contractu ratihabitionis, vt
l. cùm fundus, §. ſeruum totum, ff.ſi cert. pet. pro hoc facit in
• ſimili de ſua ratihabitione. ° text. valde notabilis in auct.ſi qua
5 mulier, C.ad velleia. ¶ † Secundò præmitte, quòd pater, & do-
minus obligantur ex contractu filij & ſerui, etiā inuiti, & igno-
rantes, & etiam expreſsè prohibente Titio, quòd cum eius fi-
lio non contrahat. vt eſt caſus notabilis in l.ſi quis ſeruū, §.ēt,
ff. de peculio. & credo quòd ſit ratio, quia in facultate patris
erat, ſola voluntate peculium poſſe adimere. vt l.non ſtatim, ff.
de peculio. niſi fecerit in fraudem, vt infra dicam. ¶ Tertiò præ-
mitte, ꝙ ſicut peculium, & eius conſtitutio dependet a pura
voluntate patris, & ita & contraria ſimplici voluntate reuoca-
ri poteſt, vt d.l.non ſtatim.in fi. ¶ Quartò præmitte, ꝙ peculium
eſt nomē vniuerſitatis, ideſt, eſt quædam vniuerſitas, quia in eo
poſſunt eſſe mobilia, corporalia, nomina debitorum, & alia in
corporalia, vt l. quam Tuberonis, ff.de pecu.l.vendicatio.ff.de
rei vendi. ¶ Ex quo infertur, & quintò præmitte, ꝙ etiam ſi tem
pore, quo actum fuerit de peculio, nihil fuiſſet in peculio, ſi ta-
men tempore ſententiæ fuerit, ſatis eſt, vt l.quæſitum.in princ.
ff.de pecu. etiam ſi pater fuerit ſemel abſolutus, quia nihil erat
in peculio, vel nō tantum, quantū ſufficeret, & tamen ſi alio tē
pore erit, iterum non obſtante abſolutoria agere poterit, quia
peculium quotidie creſcit & decreſcit, & naſcitur, & moritur
vt homo, ita dicit text.in l.peculiū naſcitur. ff.de pec. & de hoc
eſt caſus in d.l.peculium, §.2. ¶ Sextò præmitte, ꝙ de eo ꝙ pa-
ter vult deducere quādo conuenitur de peculio, debet appare-
re aliter, q̄ verbis ſuis, nec etiam libris rationū ſuarum ſtabitur
niſi ſit inſerta iuſta & vera cauſa, vt eſt tex. in l.non ſolum, §.an
debitor, ff.eo. ¶ Septimò præmitte, ꝙ ſi pater adimat bona fide
peculiū filio, non tenetur amplius de peculio, vt l.1.circa prin.
ff.de in rem verſo, ſed filius remanet obligatus, vt l.ſi quis cum
filio.cum l.ſeq. ff.eod. ſecus autem ſi non bona fide, quia pater
tenebitur, quamuis ademerit peculium, vt l.ſed ſi damnum, §.
prætereà, ff.eo. ¶ Et aduertas octauò, ꝙ id quod ſ̄.dixi. & ēt vult
hic gl. ꝙ pater deducit ꝙ ſibi, & aliis ſuis debetur, illud eſt ve-
rum, niſi alio modo poſſet conſuli indemnitati ſuæ, vt putà, per
repetitionem ſoluti, vel alio modo. vt eſt tex.in l.ſi ex noxali.§.
6 quod autem, ff. de pecu. ¶ † Vltimò præmitte, ꝙ non tm̄ ꝙ pa-
ter concedit filio, etiam tacitè, dicitur eſſe in peculio (vt ſupra
dixi) ſed etiam aliud quæſitum per filium, dummodo id pater,
etiam ſi nō conceſſiſſet peculiū, haberet neceſſe præſtare filio,
ſi vero filius tunicas, vel aliud ſimile acquirat, ꝙ ei pater habe-
ret neceſſe præſtare tanq̄ pater, non dicitur eſſe in peculio, vt
eſt tex.ſing.in d. l.peculiū naſcitur. Ex quo ſequit, ꝙ ſi filius ac
quiſiuit ſibi ex ſua induſtria veſtimēta quotidiana, illa nō dicū
tur

ADDITIONES.

a De peculio. Adde hic, an pater pro filio ſuper peculio aduentitio conuento poſſit conſtituere procuratorem ante litem conteſt. vel poſt, ut legitimus adminiſtrator, & de hoc eſt deciſio Tholoſana.105. & ibi eſt apoſtilla, quæ diligenter eſt notanda.
• Ratificatione in ueter exempl.

tur eſſe in peculio,& per conſequens pater propter illa,credi-
tnribus filij non teneretur , ſecus ſi pater conceſſerit filio ha-
benti peculium,veſtimentum qootidianum,quia id etiam dici
tur eſſe to peculio , aliàs ſi eſſet veſtimentum feſtiuum,reman-
ſit paternum,& in dubio non videtur eſſe cōceſſum,vt ſit io pe
culio,vt videtur tex. valde ſing.in l.id veſtimentum.ff.de pecu.
facit quod not.Bar.& doct. in l.pen.io prioc. ff.ſoluto matri.&
Cyn.& docto.in l.quod in vaorem. C.de neg.geſt. ¶Ad vnum
7 aduertas,ꝙ iſte.§.& totus titulus, † de peculio loquitur,quan-
do hodie habet peculium profectitium. nam in caſtrenſi vel
quaſi,conuenitur ipſe filius,vt paterfamilias l.2.ff.ad Maced.In
aduentitio verò hodie agit , & conuenitur pater non nomine
ſuo, vt olim, ſed oomine filij,vt eius legitimus adminiſtrator,
vt l.fin.§.vbi autem. C.de bo. quæ lib.adhibetur tamen & filio-
rum conſenſus,vt ibi dicit tex.quòd facit ſecundum Raph.ibi,
ꝙ id,quod dicitur in l.1. C.de bon. mat. quòd pater conſtituit
procuratorem in aduentitiis,intelligitur cum cōſenſu filij.Sed
Bal.in d.§.vbi autem.dicit, quòd in cooſtitutione procuratoris
non eſt neceſſarius conſenſus filij. & ita intelligitur quod ha-
betur in d.l.1. Sed quando procurator litem conteſtatur , tunc
requiritur conſenſus filij.vt d.§.vbi autem.alias iudicium non
tenet. vt l. ſi cum dotem.§.eo autem tempore.ff.ſoluto matri-
monio, licèt Bart.in d.§.vbi autem. dicat contrarium.quē Bar.
& eius opioionem ſequi videtur Ant.de But. in c.accedens.cir
ca princ.extra de procur. ſed primam opin.tenet Innoc.in d.c.
accedens.de quo vide per Ang. & Imo.in l.ſi.§.1.ff.de verborū
8 obligat. ¶Quintò dicit Ange.in d.§.vbi autem. quòd † non tan-
tum quaodo pater ageret per procuratorem, ſed quando agit
per ſe,requiritur conſenſus filij, ſi habuit iuſtam cauſam con-
tradicendi,aliàs non valeret iudicium.vt d.§.eo autem tempo-
re.coniuncta l.2.§.voluntatem.ff.ſoluto matr.Ego autem tene-
rem iodiſtinctè,ꝙ ſiue per ſe agat pater, ſiue per procuratorē ,
iudicium non teneat, niſi interueniat conſenſus filij, ſi eſt talis
ætatis quòd poſsit conſentire. vt videtur caſus io d.§.vbi autē.
Ne ergo iocidas io opioiooem doct. ſemper facias,quòd cōſen
ſus filij interueniat.¶In glo.de peculio.in fin.no glo.ſimilis gl.
eſt in l.3.§.cui congruit.ff.eod. & infra quod cum eod.§.pen.&
dixi ſupra eo.in princ.in fi.glo.ſuper verbo,actio.Et hoc ſequi-
tur Petr hic, per dictum §.cui congruit.ff.eod.Tu adde plento-
rem glo. in l.ſi tameo plures §.fi.ff.de exercito. & eſt magni ef-
fectus,quia cum prima eſſet bonæfidei, videtur etiam ꝙ cogno
minata de peculio ſit bonæfidei , & ecōtra quando prima eſſet
ſtricti iuris,eiuſdem erit illa cognominata,& hoc tenet hic Io.
Fab.per d.l.3.§.ſi filius.Et ibi hoc ſequitur Ang.in fi.cum §.ſeq.
& l.depoſiti.ff.de pecu.& l.fi.ff.de noxa.& pro hoc facit,ꝙ aliàs
haberet voiforme tempus præſcriptionis. & tamen conſtat , ꝙ
habet tale tempus, quale habet illa actio, cuius cognomen re-
cepit.ff.quaodo actio de pecu.eſt anna.l.quæſitum.§.fi.& l.cum
poſt mortem. eo. titu. Et quòd actio de peculio ſit cognomen
actioois,eſt etiam caſus in l.1.& ibi Sal.C.quod cum eo ꝙ idem
ipſe innauit etiam in l.pen.eod.tit.¶Extra glo.quæro,an † actio
9 de peculio ſit in rem,vel in perſonam. Quidam dicuot,ꝙ eſt in
rem,quia ille,ad quem tranſit peculium, etiam titulo ſingula-
ri,poteſt conueniri de peculio, vt l.& ancillarum.§.ſi ſeruus.ff.
de pecu.quod non eſt in actione perſonali, vt in l.1.§.ſi hæres.
ff.ad Treb.In cootrarium tamen eſt veritas, vt eſt caſus hic . &
dixi ſuper tex. & eſt caſus in l.ſumma.in fi. ff.de pecu. Non ob-
ſtat contrarium, quia etiam perſonalis ſcripta in rem,ſequitur
poſſeſſorem, & tamen remaoet perſonalis vt l. de eo.in fi.ff.ad
exhiben.& ibi gloſ.Ita dicit Bart.in l.frater a fratre. in verſicu.
ſumus expediti de ſecunda parte &c. ff.de condit.iodeb.¶Quæ
10 ro,† vtrum iſta actio de peculio ſit datiua,vel natiua? & vide-
tur ꝙ ſit datiua,quia ipſo iure pater ooo eſt obligatus , vt hic .
Sed licèt gloſſatores ſint varij in d.l.frater.tamen ibi Bar.in ver
ſicu. tertiò quæro , paſito quòd hæc actio &c. tenet,ꝙ ſit nati-
ua , quia habet obligationem ciuilem,quæ ſufficiens eſt ad pa-
tiendum actionem. quia quędam obligatio ciuilis eſt, quæ ha-
bet effectum oaturalem, vt obligatio,quæ deſcendit ea re iudi-
cata.vt l.actori.cum ſimilibus. C.de iureiur. Sed Paul.de Caſt.
in d.l.frater a fratre. dicit , quòd dictum Barto. videtur contra
iſtum text.& l.1.circa fin.ff.de conſtitu.pecu. vt patet ibi , nam
iure ciuili obligatus eſt , & hoc , vt ipſo iure non teneatur, niſi
dicas , ſecundum dictum Paul. qood glo. & Bartol. capiuot ci
uilem obligationem largè , ita qoòd comprehendat etiam ius
prætorium,cum & ipſum ius ciuile dicatur.vt l.nam & ipſum.
ff. de iuſtitia & iure. & de hoc vide Cyn.Bald. & Sal.in d.l.do-
minium. C.quod cum eo. & quòd ſit natiua & non datiua, te-
11 net etiam Ang.per illū tex.in l.3.§.ſi filius. ff.eo. ¶†Quæro,an

debitum filij , vel ſerui ſit debitū ſui peculij, ita ꝙ apud quem-
cuoq; vadat peculium, trāſeat cum dicto onere,dic,ꝙ eſt onus
peculij,ſed perſonale paternom, vt hic. oam ſi tranſiret ad ali-
quem peculium titulo ſiogulari, ooo ſequeretur poſſeſſorē di-
cta obligatio filij,& patris. arg.l.1.§.itē ſi hæres. ff.quādo actio
de pec.eſt anna.& l.1.§.ſi hæres.ff.ad Treb.ſi vero titulo vniuer
ſali, ſic, vt eſt caſus in l.quæſitum.§.1.ff.de pecu. & eſt caſus in
* l.1.§.ſi præcepto. * quando actio de pecu. eſt anna. & ita dixit
Bar.in d.l.frater a fratre.in verſi.venio ad ſecundā gl. mag.&c.
12 de hoc per Bal. in l.fi. C. quod cum eo. ¶†Quæro ergo io pra-
ctica,de forma libelli in actione de pecu.dic,vt per Cy.io l.pe.
C.quod cum eo. ſed melius ponit gl. in l.1.§.1. ff.ſi pars hæred.
peta. Et erit forma talis, videlicet, dico contra Titium dominū
Seij ſerui ſui, ꝙ dictus Seius habet quoddam peculium ea con-
ceſsione dicti Titij domini ſui,ea quo cum dicto Seio cōtraxi,
quia vendidi laoam pro decem , quod peculium dictus Titius
habet,& poſsidet,quare peto dictum Titium dominū dicti Seij
condemnari mihi ad dicta decem danda, & ſoluenda mihi ſm
vires peculij prædicti. Iſta colliguntur ea dicta glo.& ex dictis
Ioan.Fabri.& Bal.hic.¶In gl.io verbo,patrem.in fi.& in gl.do
13 minum.io fi.Nota,ꝙ † iſta ſunt correlatiua,& vno poſito, poni
tur & reliquum, vode dicendo pater eſt,ergo filius,& econtra.
quod facit ad ſtatutum eaorbitans, vel etiam pœoalem,vel ēt
correctorium,quod loquēs de vno de correlatiuis , habet locū
io reliquo,vt puta,ꝙ nullus vendat frumentum extra plateam
ſub pœna decem. nam hoc ſtatutum non tantùm vendentē,de
quo eapreſsè loqoitur, ſed etiam emeotem ponit dicta pœoa.
vt eſt caſus in l.fi.& ibi Bart. ff.de acceptila. & l.fin. & ibi Bart.
& doc. C. de indic. vidui.tollen. & io l.1. & ibi Bart.C.de eu-
preſſ.ea lucro Daph.oon cedeod. lib.11. & circa fi.tituli.& præ
dicta ſunt vera , niſi in vno de correlatiuis eſſet maior rō, q̄ in
alio. & eſt caſus,& ibi doctores.io l.fi.C.de reſcind. vend.quod
not.¶In glo.ipſo iure.& ſic pater nō debet teneri pro filio &c.
14 ¶†Quæro ab eaira,an valeat ſtatutum, quo cauetur,ꝙ pater te
neatur ex cootractu filij, vel delicto, & videtur ꝙ non,vt hic.
& l.1.& l.ſi filius. C.ne filius pro patre.& l.cum rem.C.oe vxor
ꝑ marit.Sed contrarium tenet gl.in rub. C.de decret.decurio.
lib.10.quod Bal.io d.l.1.& Sal.io d.l.ſi filius.C.ne fil.pro patre.
intelligūt in pœoa pecuniaria in maleficiis, per rationem illius
gloſſæ,quia ad illa pater poteſt ſe obligare pacto,ergo & ſtatu-
to.vt l.nec ex prætorio.ff.de reg.iur. & no.Bart.in l.non impoſ-
ſibile.& ibi doc.ff.de pac.& latè Bar.in l.omnes populi.ff.de iu-
ſtitia & iu. ſecus ſi pro pœna corporali ſe obligaret.23.q.5.cum
homo. cum glo.facit l.1. C. quod cum eo.& eſt ratio iſto vlti-
mo caſu, quia ſponte nemo poteſt ſe committere iniuriæ cor-
porali,quæ ſcindat carnem l.1.§.vſque adeò,& ibi Bar.ff.de in-
iuriis. vel vt alio modo torqueat perſonā,vt l. ioterdum. §.qui
furem.& ibi glo.& Bart.ff.de furtis.& licèt dictum ſtatutum pe
cuniarium videatur continere aliquam iniquitatem, tamen va
let argum.l.ſi quis in ſuo. §. legis. C.de inoffic. teſtamen. Et ita
etiam tenet Ang. & Imo.io l.cum filius. in princ. in verſi.extra
15 glo.adde dictis Barto.ff.de verbor.oblig. ¶†Quæro,an dictum
ſtatutum reſtringatur ad commiſſa taotùm in territorio ſtatuē
tis? & Bart.in tractatu repræſaliarum,in quarta quæſtio.primæ
quæſtio.priocipalis. dicit , ꝙ reſtringitur tantùm ad commiſſa
in territorio ſtatuentis.argum.l.cum vnus.§.ſio. ff.de boois au-
thorita.iudic.poſsid. Sed Bal.io d.l.1.& Saly.in d.l.ſi filius. licèt
hoc teneant , allegaot tamen quod dictum ſtatutum oon por-
riget vires extra ſuum territorium, vt l.fi. ff.de iuriſdictio.om-
nium iudicum.igitur cum extra territorium debeat ſeruari ios
16 commune , pater non tenetur, vt hic . ¶Quæro † an quod pa-
a ter ſoluit pro [a] condemnatione filij,debeat io legitimam com-
putari,dic, aut pater redemit filium captum ab hoſtibus, & vi-
detur facere pietatis cauſa , & ſic non imputatur in partē filij ,
vt l.liber captus.C.de captiuis. Aut pater ſoluit condemnatio-
nem pro filio virtute ſtatuti,& ſic ex neceſsitate,& filius debet
in legitimam computare , quia in neceſsitatibus nemo libera-
lis exiſtit l.rem legatam.& ibi Barto. ff.de adimen.lega.Si verò
ex mera liberalitate vel pietate, noo computar, quia eſt dona-
tio

ADDITIONES.

* In quibuſdam exempl incipit recepto.

a Pro condemnatione filij Sed an quis poſſit agere contra patrem ad legiti-
mā quæ debetur filio,qui condemnatus fuit ob delictum, Decio in l ſi qua
pœna ff.de his qui ſunt ſui vel alie. iur. tenent ꝙ non, & ibi vide Bal.& Bar.
in l.1 §.ſi impubes ff de col bono per Spec in tit. de executio.ſenten. §.ſe-
quitur.verſ ꝙ ſi filius & vide Albert de Roſa in trac.ſtatuto.in tertia parte.
in q 26 quæ incip. item quæro pulchram quæſtionem . & per Bald. in l.ſi.
§.1. in pen. col.de vſu.rei iud.Bart.ab Horatic.

tio inter viuos, quæ donatio in legitimam in totum, vel in partem non computatur, niſi expreſsè id actum ſit, vt l. ſi quando. §. fin. cum ibi notatis per doctores. C. de inoffic. teſtamen. quem tex. ſingulariter no. pro mulieribus dotandis, quę vt plurimum renunciant fratribus hæreditatem paternam, quia propter dictam renuntiationem, etiam latiſsimam, non intelligitur eſſe renuntiatum iuri legitimæ, vel agendi ad ſupplementum legitimæ, vt ergo etiam hæc comprehendatur, facias, quòd in renunciatione, de hoc etiam fiat ſpecifica mentio. vt not. doctores in dicto §. fina. & Guil. & Bald. & do. Flor. in l. de his. ff. de tranſact. Sed fortè in caſu noſtro, immo computabitur, quia videtur eſſe donatio ob cauſam, quæ ſemper in legitimam computatur, vt l. quoniam nouella. & ibi doctores in l. omnimodo. §. fin. C. de inoffic. teſtamen. ita dicit Bald. in authenti. ſi captiui. C. de epiſc. & cleri. ſed iſtam materiam poſuit Bar. multum latiſsimè, licèt Bald. de eo non faciat mentionem in l. Sticho. poſt princip. ff. de pecul. lega. vbi ſingulariter diſtinguit, an filius habeat peculium vel non, quia quando habet peculium, in dubio videtur ſolniſſe de illo peculio, etiam in aduentitijs. argumen. l. Neſennius. ff. de nego. geſtis, & l. poſt mortem. & ibi Bartol. ff. quando ex facto tuto. l. cum poſt. §. 1. & ibi Bartol. ff. de adminiſtra. tutor. Si vero filius nullum peculium habeat, nec pater ſtatuto coarctetur ad ſoluendum dictã condemnationem, & tamen ſi ſoluit, videtur in dubio ſoluere ex cauſa pietatis. Et tu addas, maximè quando erat carceratus, vel quando in defectum pœnæ pecuniariæ erat corporalis, vt not. per Bart. in d. l. Sticho. in princip. quod not. Bald. in l. fin. C. de nego. geſtis. Et ideo ſecundum Bart. non repetit à filio, nec filius computat in ſuam partem, argum. l. 1. cum not. per doctores. C. de nego. geſtis. & iſtud credo verius. ¶ In eadem
17 gl. ibi obligatur ſeruus domino † naturaliter &c. Tu dic, ꝙ hoc debet intelligi de iuregentium primæuo, quo gentes vtebantur eo ipſo, quod gentes incœperunt ſtatuere, quia tunc quilibet liber erat, aliàs autem ſecus, quãdo incœperunt ordinare bella, & captiuitates introducere, vt ſupra de iure naturali. §. bella. ita dicit Bart. in l. ſi id quod dominus. ff. de condi. indeb. ¶ In ead. glo. ibi, vel ſeruus in rem domini vertit &c. Omiſsis multis quæ hic tanguntur per Ioan. Fab. & Ioan. de Plat. in hac materia ſufficiat remiſsio, maximè cum intendam ponere materiam in §. in rem, infra eo. & vide Bal. in rub. C. de inſtit. & exercitoria. & Cyn. & Bald. & Saly. in l. penul. & fina. C. quod cum eo.
18 In practica in dic † formam libelli in actione de in rem verſo, Dico ꝙ Caio filio Seij mutuaui ſomam vnam frumenti, quam dictus Caius conuertit in vtilitatem dicti Seij patris ſui, quia cum eo pauit eius familiam, cùm ergo pater ex contractu filij teneatur quatenus verſum eſt in vtilitatẽ ſuam, ideo peto dictũ Caium mihi condemnari ad reſtituendam dictam ſomam frumenti æquè boni &c. facit l. cùm quid. ff. ſi certum petatur. ¶ In eadem glo. ibi. ff. quod iuſſu. l. 1. & fin. de hac materia vide in l. ſi mandator. & ibi doctores, & Cyn. & Salyc. C. quod cum eo.
19 dicam infra eod. titu. §. ſi quis igitur iuſſu. † Forma autem in hac actione libellum ſic, Dico quod Titius dedit Caio filio ſuo, liberam poteſtatem contrahendi cum quocunque. Siue dicas iſto modo, quod Titius publicè notificauit, quòd vnuſquiſque cum Caio filio ſuo contraheret, vel contrahere poſſit, Vel dicas ſecundum caſus contingentiam, quod te rogauit, vel interpellauit, vel te ſolicitauit, vt cum filio ſuo contraheres, Vel dicas ꝙ poſtquam cum dicto filio ſuo cõtraxiſti, dictus Titius pater, verbo, vel epiſtola, vel nuntio hoc ratificauit, & qualiter tu vẽdidiſti pro decem lanam dicto Caio, virtute dicti iuſſus, propter quod dictus Titius pater eſt tibi ad dicta decẽ inſolidum obligatus, quare petis dictum Titium condemnari ad dandum & ſoluendum dicta decem. ¶ In eadem glo. ibi, exer-
20 citoria. † de hac materia dicam infra tit. 1. §. exercitoria, in qua forma libellum ſic, Dico quòd Titius præpoſuit Caium in magiſtrum ſuæ naui, quam rexit in tali loco pro mercibus & perſonis vehendis, & quòd dicta nauis indigebat ammolatione, vel reparatione pro ducatis centum, & quòd dictus magiſter Caius, pro dicta ammolatione neceſſaria, vel reparatione fienda, centum ducatos à me mutuo accepit, quare peto dictum Titium exercitorem mihi condemnari ad dandum & ſoluendum dictos ducatos centum. Nam tene menti, quòd ſi magiſter acciperet pecuniam mutuo in cauſam, in qua expreſsè habuit mandatum, quia habuit mandatum, vt acciperet pecuniam mutuo in certam & determinatam cauſam, tunc ſufficit, quòd tempore mutui illam cauſam exprimat, quia etiam ſi illa pecunia non egeat, nec illa cauſa eſſet tempore mutui vera, non noceret mutuanti. iſte eſt tex. not. in l. 1. §. non autem. & ibi Ang. & Paul. de Caſtr. de exerci. & hoc vult Bartol. in l. ciuitas. ff. ſi certum petat. & in authen. hoc ius porrectum. & ibi docto. de ſacroſanct. eccle. Sed quando non habet ad hoc mandatum expreſſum, ſed tacitum, quia ſimpliciter erat præpoſitus ad nauẽ, tacitè enim videtur præpoſitus ad omne ſine quo dictam nauem exercere non poſſet. argumen. l. 2. ff. de tur. om. iud. & per conſequens videtur habuiſſe tacitum mandatum ad nauem reparandam, & (ſi opus eſt) pro hoc pecuniam mutuo accipiendam, tunc non ſufficit, quòd voluit pecuniam pro naui reficienda, ad hoc vt mutuans habeat regreſſum ad dominũ, niſi quatuor concurrant. Primò, quòd magiſter dicat ſe in cauſam nauis reficiendæ accipere. Secundò, quòd in veritate, nauis indigebat reparatione. Tertiò, quòd tantum mutet, quantum in dicta reparatione erogari potuiſſet, & nõ plus. Quartò, quòd prædicta fiant in tali loco & tẽpore, quibus veroſimile ſit hoc, quòd nauis refici poſsit, aliàs ſecus. nam ſi dicta quatuor concurrant, habet regreſſum contra dominum, etiam ſi dicta pecunia non ſit conuerſa in dictam cauſam ſpecificatam, vt eſt caſus ſingularis in l. fi. & ibi Ang. & Pau. de Caſ. ff. de excep. quod perpetuò tene menti pro tutoribus, & alijs adminiſtratoribus, quando dicunt, ꝙ ad id quod fecerunt habuerunt ſaltem tacitum mandatum, quia tunc oportet, ꝙ dictæ coniecturæ concurrant. ¶ In ea. glo. ibi, item inſtitoria &c. de hoc dicam infra
21 tit. 1. §. inſtitoria. † Et forma libellum in ea ſic, Dico ꝙ Titius mercator præpoſuit & inſtituit Caium tali negotiationi, & cũ dicto Caio inſtitore eius rei cauſa cui præpoſitus fuerat contraxi, quia vendidi ſibi lanam pro decem, quare peto dictum Titiũ mercatorem & inſtitorem condemnari ad dandum & ſoluendum mihi dicta decem &c. de quo vide Spec. de ſolu. in §. per notandum. verſi. item frequenter &c. ¶ In ead. glo. ibi, item tri-
22 butoria. de hoc dicam infra tit. 1. §. introduxit. † Et in ea ſic forma libellum. Dico ꝙ Caius filius Titij in lana negotiabatur, & ꝙ ego ſciente & non contradicente eius patre vẽdidi & tradidi ſibi libras mille lanæ, valoris florenorum centum, dicitur autẽ ꝙ dictus Caius filius habet aliquos alios creditores, & ꝙ dictus Titius pater habet penès ſe omnes merces peculij dicti ſui filij, quare peto dictum Titiũ (qui aſſerit etiam ſe creditorem dicti ſui filij) condemnari ad contributionem, & ad dandum & ſoluendum mihi totum illud, quod mihi contingere poteſt, facta diuiſione dictarum mercium peculiarium inter omnes creditores dicti Caij. vide etiam Specul. in d. §. per notandum. verſi. porrò. ¶ In eadem gl. infra de noxalib. in fine ti-
23 tuli. Quid † autem ſi filius ex delicto conuenitur, & eſt contumax, an poſtquam nõ poteſt teneri noxaliter pater an ſaltẽ poſ-
a ſit fieri executio in peculio profectitio? [a] & glo. in d. §. fi. magis inclinat, ꝙ non. Bar. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalib. in fi. ff. de dãno infecto. dicit illud fore verum, ſi ſemper filius fuit contumax, & per conſequens cum eo non potuit modo aliquo dici contractum virtute dicti iudicij, ſupple etiã, ſi pater ſciuerit dictum iudicium contra filium agitari, vt eſt tex. cum glo. no. in l. præſes. & ibi Bart. & doc. C. de pign. & no. Dy. & Bart. in l. cum filius. in prin. ff. de verb. obl. Si autem filius fuiſſet litem conteſtatus, & ſic per hoc quaſi contraxiſſet. vt l. 3. §. idem ſcribit, & ibi glo. & latè Bar. ff. de pecul. & l. 2. § fin. & per glo. & Bar. ff. de prætor. ſtipu. licèt poſteà abſens fuerit condemnatus, tamen fieret executio in dicto peculio profectitio, vt eſt glo. no. in l. ſi condemnatus. ff. de nox. quod bene not. An autẽ & quando contumacia filij, vel eius confeſsio ficta vel vera, noceat patri, vide latè per Bar. & Dy. in d. l. cum filius. in prin. & per Bald. in l. 1. & per
24 Sal. in l. ſi filius. C. ne fil. pro patre. † An autem publicatis bonis paternis publicetur peculium profectitium in præiudiciũ filij. dicas, ꝙ non, vt eſt tex. ſing. in l. 3. §. ſed vitium. ff. de mino. & econtra, publicatis bonis filij propter delictum, an intelligatur eſſe publicatum peculium, etiam aduentitium? dicas, ꝙ non, ad præiudicium patris, vt eſt caſus ſingularis. in l. 3. C. de bon. damn. de quo latè per Bart. & Ang. Raph. & Imo. in d. §. ſi
25 de vectigalibus. Quæro † an filiusfa. poſsit eſſe in iudicio, & tàm de iure antiquo, quàm de nouo, tam in agendo, quàm in defendendo, ſine patris conſenſu? Et aduertendum, ꝙ olim quicquid acquirebat filius, illud acquirebat illico, etiam quò ad actiones, patri regulariter, ut dixi ſupra per l. 1. in princ. ff. ſi quis à pa. fue. manu. Ex quo ſequitur, ꝙ cum regulariter ſibi actio

ADDITIO.

a Profectitio. Adde Abba. in conſ. 66. in 2. lib. vbi in omnibus ſequitur Bar. in l. ſi finita. §. de vectigalib. hic allegata in hac quæſtione, ſed an publicatis bonis patris, publicetur vſusfructus, quẽ habet pater in bonis filij, vide Sal. in l. ſi quis poſt hac. C. de bon. damnat. vide Rom. in conſ. 134. Bar. ab Hotar.

actio non competeret, nõ poteſt aliquam actionem mouere in agendo, fruſtrà ergo tractatur, an illis caſibus ſtare poſsit in iudicio ſine patris conſenſu, tàm in contractibus, q̃ in delictis. In conueniendo verò, poterit ſtare in iudicio, vt reus, tam in contractibus, q̃ in delictis, vt l. tam ex contractib. ff. de iudic. Sunt tñ aliqui caſus, in quibus de iure antiquo, filio cõpetebat actio, vt eſt actio iniuriarum, quod vi aut clam, depoſiti commodati actio in factũ, non dico ſubſidiaria, ſed quæ popularis eſt, vt l. filiusfa. & l. in factũ. ff. de act. & obl. Et q̃ ſit ratio ſpecialitatis, in aliquibus ex dictis caſib. dicit Bar. ibi, ꝙ nunq̃ intellexit. erit ergo rõ per l. non oium. ff. de leg. Itẽ & in dote. vt l. 3. ff. ſol. matr. & l. filiusfa. §. ſed ſi filia. ff. de procu. Item in querela inofficioſi, quæ eſt propria iniuria filij, vt l. filius. ff. de inoffi. teſt. & iſtis caſibus licèt filio cõpeteret proprietas actionum, tñ earũ exercitium ſibi nõ competebat, nec aliquo modo agere poterat, quia nõ reperitur iure cautum, igitur &c. vt l. illã. C. de colla. immo ꝯtrium innuit tex. in l. quod ſeruus, & ibi no. ff. depoſi. Ex quo ſequitur, ꝙ ẽt iſto caſu fruſtra tractať de cõſenſu paterno. Et ꝓdicta ſunt vera, niſi in ꝓdictis caſib. vel aliquo prædictorũ pater eſſet abſens, cui cõpetebat exercitiũ dictarũ actionũ, nam ẽt hodie licèt proprietas actionis quæratur filio, vt in l. 1. cũ ſim. C. de bo. mat. tñ patri cõpetit exercitiũ, tàm in agẽdo, q̃ in excipiẽdo, vel defendendo, vt l. fi. §. vbi autem. C. de bon. quæ lib. tunc qñ pater eſt abſens, & nullũ procuratorẽ dimiſit, ẽt generalẽ, tunc talis filius ex dicto ꝯctu ſuo, vel ex noxa, damno, vel iniuria ſibi illata, põt intentare vtilem actionem nomine patris. tñ iſte tex. & glo. & ibi omninò vide Ang. in l. ſi longius. §. 1. ff. de iud. Nam ẽt in dictis caſib. ſi pater eſſet præſens, vel procurator paternus filio denegaretur exercitium dictarum actionum. vt eſt caſus in d. l. filiusfa. in prin. & d. §. ſed ſi filia, & l. ſi unus. §. filio. & ibi Bar. ff. de iniur. Et in iſtis caſib. qñ filius exercet actiones tàm in ciuili, quàm in criminali, ẽt qñ conuenitur, non reperitur iure cautum antiquitus, ꝙ conſenſus paternus eſſet neceſſarius, ut in dictis iuribus, & l. noxali. cum ſeq. ff. de noxalib. & l. fi. §. 1. & ibi Bart. & Ang. & Imo. ff. de verb. obl. & in l. inter liberos. §. 1. & ibi Bar. in l. filiusfamilias, & ibi Bar. ff. de adulte. Hodie verò dixit Ang. in d. l. ſi lõgius. §. 1. & Bar. no. l. fi. §. neceſſitatem. C. de bon. quæ lib. ꝙ proprietas oĩum actionum in aduentitijs eſt filij, & uſusfructus patris, tamen filius nullo modo exercendo dictas actiones actiuè, & paſsiuè ſe intromittit, vt l. 1. §. fi. C. de ann. exceptio. & l. fi. §. ubi aũt. C. de bonis quæ lib. qa pater eſt legitimus filii adminiſtrator, vt l. 1. in fi. cum authen. ut ſi tricennalis. cum ibi not. per gl. & doct. C. de bon. mat. ſed vbi patri non quæritur vſusfructus, & ſic non eſt legitimus adminiſtrator, vt authen. excepitur, cum gl. C. de bonis quæ lib. tunc filius, etiam nomine ſuo intentat omnes actiones directas, & ſecundum Ang. in d. l. ſi longius. §. 1. tunc pater tenetur filio conſentire ad ſubſtantiandum iudicium, etiam pignoribus, captis & mulcta indicta. vt eſt tex. & glo. in l. fin. §. neceſsitatem. C. de bonis quæ lib. Et iſtud videtur ſequi Bart. in d. l. ſi longius. §. 1. & iſtam opinionem fuit ſecutus Accur. glo. in d. §. neceſsitatẽ, & vbique. Sed Lotha. glo. antiquus ibi dicit, ꝙ quando poteſt vſusfructus quæri patri, tunc in ſignum repudiationis requiritur conſenſus patris. Ita loquitur dictus §. neceſsitatẽ, nõ aliàs, ne dicta iura antiqua corrigãtur, vt d. l. noxali. cum ſeq. quia ſi de iure antiquo aliquo caſu perſona filii tam in agendo, quàm in defendendo erat integra, vt in iuribus ſupra allegatis, ergo fortius de iure nouo, vbi perſona filii in aduentitiis non eſt diminuta, immo aucta. vt l. 1. cum ſimilib. C. de bonis mater. Et ꝓ hoc Bartol. in d. §. neceſsitatem, allegat tex. in Authen. vt liceat 2 matri & auiæ. in princ. & allegat caſum, in cap. fin. extra de iud. in ſexto. Et iſtam opinionem Lothar. tenent Vltramont. & Cy. in d. §. neceſsitatem. circa principium. & Ang. ibi, in verſiculo, in eadem glo. ibi, dic, quòd pater ſine conſenſu &c. dicit, ꝙ hæc eſt vera, & approbata per omnes doctores tam in ſpiritualibus, quàm in aliis, in quibus patri nõ quæritur vſusfructus, quòd poteſt filiusfamilias tam in agendo, quam in defendendo ſiſtere in iudicio ſine patre, vt dicto cap. fina. de iudiciis. in ſexto. Conſulo tamen vt omnia ſine ſcrupulo procedãt, ut ſemper facias patrem conſentire cùm potes. Et hanc etiam opinionem fuit ſecutus Butriga. in d. §. neceſsitatem, & ibi Sal. in verſicu. Sed iſtam ſolutionem ſecundam reuoco in dubium &c. dicens, quod §. neceſsitatem. ſi bene ponderetur, loquitur continuatiuè ad præcedentia, & ſic intelligendus & reſtringendus ad præcedentia. ut l. hæredes palàm. §. ſed & ſi notam. ff. de teſtam. habet ergo ſecundum eum filius probare duo, quando eſt in iudicio, & ſumus in caſu quòd poſsibile foret vſumfructum patri competere, videlicet, quòd pater recuſauit uſumfructum. Item & quòd eius rei adminiſtratione habere nõ noluit, vt d. §. neceſsitatem. cum §. ſequ. & eo hoc non probante in ſignum repudiationis vtriuſq; ipſorum, ſeu alterius eorum, ꝙ filius tunc ſatis non probauerit, pater ei habet conſentire. & ita intelligit opi. Lotha. Sed Bald. in d. §. neceſsitatem. in verſi. quæro nunquid filiusfamilias ſit integer homo &c. tenet, quòd immo ſemper requiratur conſenſus patris. & ſic tenet opinionem Accur. glo. & dicit, ꝙ hæc eſt cõis opin. pro quo allegat dictum cap. fin. in verſ. huiuſmodi quoque. vbi dicitur, ꝙ regulariter filiusfamilias ſine conſenſu patris in iudicio eſſe non poteſt. ac etiam dicit opinio. Lotha. Vltramont. Bar. & ſequacium fore peſsimam, quia ſi pater prætenderet ſe habere vſumfructum, non poſſet compelli conſentire filio, & ideo dictus §. neceſsitatem, loquitur in aliis, quàm in aduentitiis. Concludendo dicas adhærens opinioni gl. & de aliis non cures. Tu autem nõ debes curare de opinione ſua, quia ſi §. neceſsitatem, loquitur in alijs, quàm in aduentitijs, non poteſt loqui in beneficialibus in quibus non requiritur conſenſus patris. vt d. l. fi. Aut in profectitijs, in quibus hodie nihil eſt immutatum, ſecundum gloſ. quam omnes docto. ſequuntur in d. l. fin. §. 1. C. de bon. quæ lib. & ſic non requiritur cõſenſus patris. Aut in caſtrenſi, vel quaſi, & clarum eſt, quòd in illis non tantùm non requiritur conſenſus, ſed etiã patre inuito poterit ſtare in iudicio, vt l. miles præcipuam. §. 1. ff. de caſtren. pec. ergo arguendo à ſufficienti numeratione partium, dictus §. neceſsitatem. neceſſariò loquitur in aduentitijs, ergo opi. Bart. falſiſsima. Sed Ioan. de Imo. in l. fin. §. 1. ff. de verbo. obl. dicit, quòd Moderni tenent opinionem Lotha. ſed tutius eſt obſeruare ſecundam opi. gl. Iſtud tamen dicit Ang. in d. §. neceſsitatem. & ibi etiam Sal. & Flo. videtur inclinare in hanc ſententiam. Ex quibus (ſi aduertas) Bar. & Ang. ſibiipſis adinuicem ſunt contrarij, de eo quòd ipſi notant in d. l. ſi longius. §. 1. & in d. §. neceſsitatem. Tu aduertas, quòd pro opinione glo. & Bal. multùm facit. §. neceſsitatem. in verſi. ac in dicium. vbi tex. videtur moueri tantummodò iſta ratione, quia pater tenetur conſentire filio, nõ in ſignum repudiationis vſuſfru. ſed ne videatur filios cõſiſtere in iudicio ſine paterna volũtate, quæ ratio eſt generalis, igitur vniuerſaliter intelligetur. Nec obſtat dictum c. fi. quia ibi loquitur in ſpiritualibus in quibus agit, & conuenitur ſine patre, ut integer homo. vt eſt gloſſ. ſing. de iure noſtro in l. ait prætor. in prin. ff. de mino. quæ beneficia æquiparantur caſtrenſibus, vt no. gl. valde magiſtra in c. ex parte M. de reſt. ſpol. ſed in caſtrenſib. non eſt dubium, quia ẽt ipſe agit in illis contra patrem, l. lis nulla. cum glo. ff. de iud. & contra quemcunq; etiam inuito patre, vt ſupra dixi, tamẽ hoc non obſtante, de iure credo veriorem opi. Lotha. & doc. Primò vt euitetur legum correctio. Secundò, quia §. neceſsitatem, videtur magis venire in diminutionem, & grauedinem patris nõ conſentientis, vt filius adeat, q̃ in fauorem patris, ergo ſaltẽ nõ debet operare correctionem iuris antiqui: quia ſi induceretur correctio, eſſet ibi ſenſus ſuppletus, & ſubauditur, ꝙ non permittitur in correctione, vt eſt gl. in c. cupientes. §. ꝙ ſi per viginti. de elect. in 6. Tertiò moueor per d. c. fin. in verſi. cum de his. coniuncta gl. quia ille tex. nõ tñ in beneficialibus, ſed etiam in alijs, in quibus non quæritur vſusfructus patri, loquitur, vt dicit ibi glo. & ſic ille tex. non fundat ſe, quia ſunt ſpiritualia, & ad ſimilitudinẽ caſtrenſiũ, ſed fundat ſe in hoc, quia in illis, & in quibus patri non quæritur vſusfructus, vt in gl. pater ſe intromittere non habeat. cũ ergo ibi ſit expreſſa ratio in lege, & non tractetur ibi de correctione, ſed eſt caſus exorbitãs, ergo vbicunq; habet locũ dicta ratio, habebit locũ legis diſpoſitio, vt l. 1. cũ gl. C. de his qui ante aper. tab. igitur in omnibus caſibus in quibus patri non quæritur vſusfructus, pater ſe non habet intromittere. quod maximè patet, quia in illis nõ datur curator. vt d. l. fi. §. ſi autem patre recuſante. C. de bon. quæ lib. igitur in illis non requiritur conſenſus, quando filius eſt in iudicio. Non obſtat ratio d. §. neceſsitatem. quia ille text. eſt correctorius, ergo ex eius ratione argui non poteſt, vt extendatur ad alium caſum. vt authẽtica, quas actiones. cum gl. & ibi Bar. & doc. C. de ſacr. ſan. eccl. & dixi ſupra proximo §. Cogita tu.

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti effectus quis ſint.*
2 *Iuramentum ſpecies.*
3 *Iuramentum quibus proſit.*
4 *Confeſsio an pro parte acceptari poſſit, & pro parte reſpui.*
5 *Iurare vel iuramentũ per partẽ eſſe remiſſum an, & qñ paria ſunt.*
6 *Actio an, & quæ naſcatur ex iuramento. & nu. 7. 8. 9. 11. & 13.*
10 *L. ſed & ſi poſſeſſori. ff. de iureiur. intellectus.*

13 *Iuramentum an habeat executionem paratam, vt ſententia.*
14 *Periurus an, & qualiter puniri debeat.*
15 *Iurans quando deum, aut ſolum iudicem habeat vltorem.*
16 *Iuramentum an, & quando ſit recuſabile.*
17 *Libellus qualiter formetur in actione in factum, quæ oritur ex iuramento informiter præſtito.*
18 *Libellus quomodo ſit formandus in actione in factum, & iuramento formiter præſtito, & qualiter ſit formandus in reali num. 19. & qualiter in publiciana num. 20.*

Item ſi quis. ¶ Diuiditur in duas partes. quia primò ponitur quæſtio. ſecundò, quæſtionis deciſio.
2. ibi, iuſtiſſimè. & h.d. Si quis iurauerit aduerſario deferente in
iudicio, datur ei ex ſacramento actio. h.d. ¶ No. ꝙ ex iuramento
datur actio, & datur actio in factum, ut no. in l. nam poſteà. §.
fi. cum glo. de iureiu. de quo per Bar. in l. ſi quis pro eo. in prin.
ff. de fideiuſ. & dicam ꝫ. in glo. in ver. actionem. ¶ No. ꝙ iſta
actio in factum ex iuramento, eſt perſonalis, & prætoria, vt ſ.
eo. titu. §. in perſonam. ¶ No. ꝙ ad hoc ut oriatur actio ex iuramento,
opus eſt, vt iuretur reo deferente, & non aliàs, vt hic in
gl. ¶ No. ibi, non illud quæritur. ꝙ iuſ̃m habetur pro veritate, &
per ꝯñs, iurans ad delationẽ aduerſarij non põt de falſo argui,
an aũt aliàs pœnas patiatur, dicã plenè cũ gl. fi. Ex quo no. & te
1 ne menti, † ꝙ iuramentũ deciſiuũ habet vim plenæ probatio-
nis, ut hic l. non erit. §. dato. & l. nã poſteà. §. 1. ff. de iureiur. Item
hẽt vim probationis, vt ff. de iureiu. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fi. cũ
gl. & per ꝯñs habet vim ſniæ, præcedentibus probationibus ve-
ris. Ex quo ſequitur, ꝙ non retractatur per inſtrumẽta de nouo
reperta, ſicut nec retractatur ſentẽtia, vt l. ſub ſpecie. C. de re iu
di. ſecus in iuramento neceſſario, & ſnia lata eius uigore, quia
illud hẽt vim fictæ probationis, ideo retractatur per inſtrumen
ta de nouo reperta, & non tñ ipſum iuramẽtũ, ſed ẽt ſnia re-
tractabitur, ut l. admonẽdi. & ibi latè Bar. ff. eo. tit. Ex his ẽt no.
2 † ꝙ iuramentum habet executionẽ paratam, [a] vt ſnia, nec ali-
a quid põt opponi, niſi prout no. gl. in d. §. dato. & quod ibi Ang.
Quod facit ad ſtatutum, quo cauetur, ꝙ ꝯ inſtrumentum gua-
rentigiæ, vel ꝯ ſniam non poſſit aliqua exceptio opponi, nã pp
b hoc non uidẽtur eſſe ſublatæ legitimæ [b] exceptiones, vt ibi, per
glo. & Ang. & per glo. & Bar. latiſſimè, in l. 1. §. 2. ff. quod vi aut
clam. & per Bar. in l. 2. §. prætor. ff. qui ſat. cog. & per glo. Cyn.
Bal. & Sal. latè in l. ita nobis pudor. C. de adult. & per Imo. in l.
fi. ff. a quibus app. nõ licẽt. ¶ No. ꝙ iuſ̃m facit de non debito de-
bitum, vt hic, ſicut ſententia, vt l. 1. §. cũ materia. C. de cõdi. ind.
3 & l. ſi fideiuſſor. §. fi. ff. man. ¶ Et præmitte, † ꝙ plures ſunt ſpe-
cies iuramenti. Nam quoddã eſt iuramentum conuentionale,
quod ex ſimplici conuentione partium præſtatur. l. 1. & l. iuſiu
randum quod ex conuentione. ff. de iureiur. Aliud eſt iudiciale,
ꝙ defertur a parte parti in iudicio, iudice approbante, vt hic,
& d. l. 2. in fi. Et tertium iuramentum neceſſarium, qđ pertinet
ad litis deciſionẽ. Et iſtud eſt triplex. Primò, qñ defertur in de-
fectum probationis, de quo in d. l. admonendi. Secundò, qñ de-
fertur iuſ̃m purgationis, de quo in l. præſenti. C. de his qui ad
eccl. confu. Tertium eſt, qđ defertur pp litem examinandam,
de quo loquitur tit. de iurein. Item eſt aliud iuramentum veri-
tatis, & aliud iuſ̃m in litẽ, de quo in tit. ff. de in lit. iur. Iſta habẽ-
tur per tex. & Bar. in l. 1. & gl. in rub. ff. de iniur. de quib. ibi ple-
nè, per Bar. vbi plura alia iuramẽta. hic autem de iuramẽto tã-
tummodò delato a parte parti, iudice approbante in iudicio, &
de hoc tantummodò dicetur. ¶ In gl. poſtulante. in fi. dicit Ioã.
Fab. Dic hoc verum in iurante ad ſui vtilitatem, ſed prodeſſet
parti aduerſæ, ſi iuraret ꝯ ſe, vt ff. de interr. act. l. de ætate. §. qui
interrogatus. Item poſſet vno caſu ſibi prodeſſe, ſi diceret con-
tra ſe, & ẽt pro ſe, & aduerſus niteretur ex confeſſione, q̃a tunc
aduerſarius habet accipere totum ꝯ ſe, ſicut vult accipere pro
ſe. facit pro eo. l. Publ. in fi. ff. depoſ. coniuncta l. ſi filius. ff. ad Ma-
cedo. Tu dic, ꝙ tali iuramento, & per ꝯñs confeſſioni omninò
ſtatur ꝯ ſe. Sed an probet pro ſe, ẽt ſi acceptata fuerit cõfeſſio
per aduerſarium, iudex æſtimabit, vt dicit tex. in d. l. Publ. in fi.
nam inſpiciet qualitatem ſcribentis, & an veroſimile pro ſe ſcri
pſerit, vel non, & ante potuerit dicta confeſſio pro parte acce-
ptari, & pro parte non, vt ſi eſt vno contextu, ſeu cõſtructu ver
borũ, ſeu ſeparata. vt no. Cy. in 13. q. & ibi Bal. in l. vnica. C. de
confeſſ. & ibi Sal. Raph. & Flo. & no. gl. Cy. Bar. Bal. & Sal. in l. ſi
quidem. C. de exce. & Bal. in l. 1. C. vt quę deſunt adno. in ſup. &
ibi Sal. vbi dicunt ꝯ cõmunem practicã procuratorũ producen
tium inſtrumenta, quia proteſtantur ſe producere in partibus
facientibus, pro ſe, & non aliter, quia talis proteſtatio, ſi produ
ctio acceptetur per partem, non releuat, de quo eleganter per
Bar. in l. poſt legatum. in prin. ff. de his quibus vt indig. & Bar. in
l. Aurelius. §. idem quæſiit. ff. de lib. le. vbi ſingulariter diſtinguit
4 Aut ꝯ † confitentem eſt iuris præſumptio. vt qñ occidit homi-
nem, quod eſt de genere prohibitorum, ut cum dicit ſe feciſſe
ad ſui defenſionem, tunc pro parte poteſt acceptari talis con-
c feſſio, & pro parte reſpui, [c] aliàs ſi non eſſet iuris præſumptio
contra confitentem, tunc diſtingue, aut eſt negatio ante poſita,
vt nego te mutuaſſe, & ſi probaretur, dico ſi me ſoluiſſe, tũc ta-
lis confeſſio confitenti nõ nocet, quia aut in totum eſt acceptã
da, aut non. Iſta eſt gl. no. in d. l. ſi quidem. & ibi doc. C. de exce.
Si autem dicta negatio non procederet, tunc, aut eſt vnico con
ſtructu verborum facta, & nõ poteſt ſcindi, quia ſcinderetur ip
ſa confeſſio, aliàs ſecus. facit l. quinquaginta. ff. de prob. & quod
no. Bar. in l. vtiq;. ff. de except. & facit l. 1. C. ad l. Cor. de fica. cõ-
iuncta l. ſi non conuinij. C. de iureiur. & d. § idem quæſiit. Et ad
prædicta vide Bal. & Io. de Imo. in l. decẽ. ff. de verb. obl. & vide
Bal. in l. exceptionem. C. de prob. & Bal. & Sal. & Flo. in l. neque
codicillos. C. de cod. & Sal. in l. eum qui duas. C. de adul. & ego
dixi in tract. meo Maleſi. in ver. cõparet inquiſiri, & partim ne-
5 gant & partim confitent. circa prin. ¶ † In gl. iurauerit. in fi. no.
ꝙ paria ſunt iurare, vel per deferentem fuiſſe iuramẽtũ remiſ-
ſum. Sed aduertas, ꝙ antequam iuramentum ſit receptum, põt
deferẽs indiſtinctẽ pœnitere, & reuocare delationem iuramen
ti, vt l. ſi quis iuſiurandum. C. de reb. cred. & iureiuran. poſtquã
verò iuramentum eſt acceptatũ, non eſt locus pœnitentiæ, ſed
ſi deferens pœniteret, habetur pro remiſſo, vt l. non erit. §. fi. ff.
eo. Poſſet tñ ex cauſa, ẽt poſtq̃ iuramẽtũ eſt acceptatum, anteq̃
iuratum ſit reuocare delationem, vt ſi tempore delationis iura-
menti non habebat probationes, ſed poſteà ſuperuenerũt, vt d.
l. ſi quis iuſiurandum. & ibi vide Sal. ita dicit Bar. in d. l. nõ erit.
6 §. fi. ¶ In gl. deberi. ibi. §. Marcellus. dic, † ꝙ iuramentum delatũ
& præſtitũ ſuper cõtractu ſpecificato, quamuis in veritate nul-
lus ꝯtus prius interueniſſet, tñ habetur, ac ſi contractus fuiſſet
verè celebratus, & agitur non directa actione ex eo contractu,
cum in veritate non interuenerit, ſed agitur vtili actione ex al-
lo ꝯctu, ex quo directa naſceretur, ſi uerè ꝯctus fuiſſet celebra-
tus, ut d. §. Marcellus, & tamen talis utilis ex cõtractu prædicto
præſumptio non impedit, quin ẽt ex dicto iuramento naſcatur
actio in factum, ut eſt caſus. & ibi Bar. in d. l. ſi duo. §. ſi quis iu-
rauerit. ¶ Ex quibus no. ꝙ tale iuſ̃m, iurãdo formiter, primò fin
git ꝯctu, ex quo oritur vtilis actio in factum, ac ẽt facit, ꝙ ex di-
cto iuramẽto oriatur actio in factum, & ſi ſnia ſequatur, orie-
tur ẽt ex ſnia actio in factum, ut l. actori. C. de reb. credit. & ſic
iſto caſu iurans habebit tres actiones. facit tex. cum gl. in l. nam.
poſteà. §. fi. ff. de iurein. ¶ In ea. gl. ibi. l. nam poſteà. §. fi. dic idem,
7 ibi no. gl. & Bar. & idẽ ẽt in d. §. ſi quis iurauerit. & ultra † actio-
nẽ in factũ, datur vtilis rei uendicatio, ut eſt tex. cum gl. in l. ſed
& ſi poſſeſſori. §. fi. ff. de iureiu. Aduertas tñ, ꝙ licẽt regulariter
vtilis rei vendicatio detur ꝯ quemlibet poſſeſſorẽ, vt in §. 1. &
quod ibi no. & in §. ſed iſte. ſ. eo. tñ hoc caſu dicta utilis nata pp
iuramentum, non datur niſi ꝯ deferentẽ iuramentum, ut d. l. nã
poſteà. in fi. & d. l. ſed & ſi poſſeſſori. in fi. cum l. ſeq. Secũdò ad-
uertas, quia qđ dixi, dari vtilẽ rei vẽdicationẽ, eſt uerũ qñ de-
ferens erat dñs, ſecus ſi eſſet alier, & tñ virtute ſacramenti tra-
datur: nã cauſatur vſucapiendi conditio, cõiuncta l. eum qui. in
prin. ff. de pub. ita debet intelligi glo. in d. l. ſed & ſi poſſeſſori. in
prin. quæ tantummodò datur ꝯ deferentem iuramẽtũ ante rei
traditionẽ, ut res tradat. Iſte põt eſſe caſus in d. l. eũ qui. §. ſi pe-
tẽti. & qđ ibi notaĩ. Sed poſtq̃ tradidiſti, & cadã a poſſeſſione,
tunc aut iuraui rem meam eſſe, & illud poſteã ẽt ꝯ nouum poſ-
ſeſſorem probo, & habeo rei uẽdicationẽ. ſi uerò hoc probare
non poſſum, quia tñ habui titulũ a te ex iuramento, & poſſeſ-
ſionem per tuã traditionẽ, & bonã fidem iuris præſumptione,
l. pe. cũ glo. C. de euictionibus. ago ꝯ quemcũq; publiciana. Idẽ
ſi iuraui & emi ab alio, & ſic habeam ius capiendi. Iſta eſt gl. no
tabilis in d. l. ſed & ſi poſſeſſori. in prin. nã ſi fiat traditio pp au
thoritatem rei iudicatæ, & datur publiciana ꝯ quemlibet, vt l.
Pompo. §. ſi iuſſus. & quod ibi per gl. Bar. & doc. ff. de acq. poſſ.
latius per eundem Bar. in l. ex hoc iure gentium. ff. de iuſt. & iu-
re. & latè per Cy. & Bal. & Sal. in l. 1. C. comm. vtriuſq; iudi. Eo-
dem modo qñ ex iuramento, quod habet vim eandem, ut l. ſed
& ſi poſſeſſori. §. fi. cum gl. & l. 1. §. fi. ff. de iureiur. & l. poſt rem.
8 ff. de re iud. & ita debet intelligi reſiduum gl. hic. ¶ † In ead. ibi,
quo

ADDITIONES.

a Paratam. An iuramentum habeat executionem paratam. uide Alex in l. 1. ff. de iurein.
b Legitimæ. Vide Pet. de Ancha. conſi. 212. Ange. conſi. 191. & conſi. 247. Roma. conſi. 212 & conſi 456.
c Reſpui. Vide Alex. in l. 2. ff. de ver. obl. & idem uoluit conſi. 2. 4. lib.

quo caſu exceptio tantummodò datur.dic,concordat.d.l.ſed &
ſi poſſeſſori.Et dicas,ꝙ eſt rô, quia quoties alicui poſsidenti ali
quid relaxatur,vel ex iuraméto,vt hic,vel ex tranſactione, vt l.
ſi profundo.C.de tranſac.vel ex ſnia,vt habetur in §.ſi.j.de off.
iud.& in l.Pompo. §.ſi iuſtus. ff.de acqui.poſſ. nûquã poſſeſſori
a paratur aliquis titulus. vt d.l.ſi pro fundo.nec aliquod dñium [a]
vt no.gl.in l.ſiue apud acta.C.de tranſac.nec paratur ſibi actio,
ẽt publiciana, vt l.eum qui.§.ſi petenti. ff. de publ. de quo vide
Bar.& doc.omnes in d.l.ſi pro fundo.& in d.l.ſiue apud acta.&
no.Bar.in l.eius rei.ff.de rei ven.& no.gl.Bal. & Sal. & doc.in l.
pen.& ibi Flor. C.de vſucap. pro emptio.Bart.in l.1. ff.eod.titu.
& Barto.in l.naturaliter. §.nihil commune.ff.de acquir.poſſeſſ.
in verſi.pro declaratione huius lecturæ &c. & Sal. in d.l.ſed &
ſi poſſeſſori.in prin. quod perpetuò tene menti, maximè qñ ex
laudia aliquid relaxatur poſſeſſori , ꝙ nullus titulus ſibi paret.
9 ¶†Extra quæro, quid in iudicis ſnia , an debeat adhiberi iſta di-
ſtinctio,ſicut dixi in iuramento, videlicet, ſi in ſnia côtineatur,
qualiter res non pertinet ad petitoré, nunquid poſteà ſi poſſeſ-
ſor cadat a poſſeſsione, habeat aliquã actioné ad illam rem cô-
tra tertium poſſeſſoré?Dicas,ꝙ non,vt ſ.dixi,quia iuřm & ſnia
æquiparantur,vt d.l.ſed & ſi poſſeſſori. §.ſi cum de hæreditate.
cum gl.Et ideo ſis cautus,qñ aliquis a te poſſeſſore petit rem,ꝙ
in fine tuarum exceptionum dicas , ꝙ res non pertinet ad peti-
torem,ſed ad te,& ita petas declarari.& iſto caſu,ſi probaretur
de iure rei, & ſententia dicto modo ferretur , & caderet poſteà
reus a poſſeſsione,haberet ex dicta ſnia actionem ꝯ quemlibet.
10 Ita dicit Pau.de Caſt.in d.l.nam poſteà.§.ſi. ¶†Quæro,quia d.l.
ſed & ſi poſſeſſori . loquitur,qñ ſnia eſt lata pro reo qui iurauit
rem ſuam eſſe . Quid eꝯ , ſi lata eſt pro actore iuráte,& reus ré
tradidit , & poſteà actor cecidit a poſſeſsione,nunquid virtute
illius ſniæ pôt petere illã ré.Et vř,ꝙ non,per d.l.ſed & ſi poſſeſ-
ſori.in prin.in ver.ſi verò amiſerit . Ratio, quia vbi primû reus
tradidit ré & paruit ſniæ,ſtatim fuit liberatus,quia actor actio-
nem habebat virtute iuramenti, & ſniæ, vt res ſibi traderetur ,
vt l.eum qui.§.ſi petenti. ergo ſatisfactum fuit ſibi per traditio-
né rei,ergo omnis actio ſua fuit ſublata.vt ã.quib.mo.tolli.obl.
in prin.Et ſic vř ꝙ virtute obligationis dictæ ſniæ côueniri non
poſsit.facit l.in numerationibus.in ſi.& ibi Bar.ff.de ſol.& Bar.
in l.ſi hřs.ff.de act.emp.& Bar.& alij doc.in l.fideiuſſor.§. 1.ff.de
leg. 1.& no.Pet.de Anch. in ſimili cle.1.de vi. & hone. cle. Sed
ꝯ riû determinat Pau.de Ca.in d §.ſi. quia licèt traditione rei ſit
liberatus ab actione in factum , ex ſnia,non tñ eſt liberatus ab
officio iudicis,quod côpetit actori poſt ré traditã,vt ipſum cô-
b ſeruet [b] in ſua poſſeſsione,pro quo in alleg. ff.ne vis fiat ei.in l.
1.in prin.& per totû . & in l.ſi quis miſſum.ff.de dam. infect.&
in l.ait prætor.§.deinde. ff.de no.ope.nun. vnde cùm dicta poſ-
ſeſsio non ſit apud actorem,ſed apud ipſum reum,debet iudex
ex ſuo officio facere,vt mihi actori reſtituatur propter dictam
primam ſniam.Non ob.d. l.ſed & ſi poſſeſſori, quia ibi loquiř ,
qñ ille qui iurauit,nihil probauit de iure ſuo, & etiam non po-
teſt niti ex aliqua traditione,ſecus in caſu noſtro.argu.d.l.ſi pro
fundo.¶ In ea.gl.in ſi.no.ſecundum Dy.gl.pleniorem de corpo
re iuris.Tu ẽt addas altam gl.in d.l.ſed & ſi poſſeſſori. in princ.
¶Quærunt ibi doc. & hic, quare in actione reali detur actio in
factû,ẽt ſi formiter iurauerit,ſecus in actione perſonali?pôt re-
ſpondere , ꝙ ex iuraméti delatione & ſuſceptione oritur quidã
quaſi ꝯctus, & ſic oriř ꝗdã obligatio , tunc ſi in actione reali nô
daretur actio in factû,nô oriretur aliqua obligatio, vt ſ.eo.§.1.
11 † ideo prætor introduxit ex dicto iuraméto actioné in factû,&
ſic obligationé ꝑſonalé,quã nô fuit neceſſe introducere,qñ iu-
ratur formiter in actione perſonali , ideo quia côpetit actio ex
ꝯctu.Hîc in actione reali, iô nô admittiř illa diſtinctio,quia ſem
per eſt vna cã,ſ.dñium, ideo ſemper eſt certa & vniformis, vt l.
& an eandem.§.actiones.ff.de exce.rei iud.¶ Addas,ꝙ tale iura-
mentum delatû non dř eſse credulitatis , ſed veritatis, quia de-
bet aſsertiuè iurare ſe eſse creditorem in decé, vt eſt tex.gl.Bar.
& doc.in l.iuſiurãdum,& ad pecunias.in prin. ff.eo. & ẽi debet
ſtatim delato iuramento iurare, vel ꝙ eidem remiſsum fuerit ,
quia habetur ac ſi iuraſset,vt d.l.non erit. §.ſi. nô auté ex inter-
uallo poteſt iurare,ut ibi, niſi aſsumat in ſe iuramentû,& acce-
ptet in ſe delationé,& petat dilationé qûo debeat iurare,iſto ca
ſu deferés,ẽt antequã iuretur , non pôt reuocare ſuam delatio-
nem,vt eſt caſus,& ibi Bar.in d. l.iuſiurandum, & ad pecunias.
Et ideo ſis cautus qñ defertur iuramentum tibi,ꝙ non petas ter
minum ad deliberãdû,vtrum velis,uel non, ſed illico acceptes
delationem,& offeras te paratum iurare,ſed qûo iurare debeas
petas dilationem,vt ibi.Et prædicta procedunt,ſi iudex appro-
bauerit delationem iuramenti, & mandauerit iurari,aliàs auté
licitum eſſet ipſum recuſare.ar. l.generaliter.§. 1.C.de reb.cre.
12 & iureiu.¶†Quæro,an iuramẽtum habeat executionem para-
tam,vt ſententia? dic,ꝙ ſic,vt l.poſt rem. ff.de re iudi. & l.non
erit.§.dato.ff.de iureiu.& ſ.dixi.Et ideo eſſet optima cautela in
inſtrumẽtis,in fine apponi,videlicet, verùm quia de prædictis,
ẽt poſſet dubitari in futurû, ideo ex nûc dictus promiſſor dedit
dicto ſtipulatori iuřm , ꝙ ſi iurauerit ſe debere recipere de-
cem , ꝙ ipſe promiſſor ſtipulatori teneatur,& ipſo ſtipulatore
iurante,ꝙ poſteà tale inſtřm, ẽt de iure côi,mandaretur execu
tioni, & deberes ſemper apponere in tuis inſtrumẽtis. Ita dicit
Bart.quem ſequuntur oẽs in d.l.2.in ſi. ff.de iureiu.Sed ego du-
bito, quia non interuenit authoritas iudicis approbantis dictã
iuramenti delationem, vt d.l.ſi quis iuſiurandum.C.de reb.cre.
& iureiu.niſi ſaluando Bart.adderes verbis ſuis, ꝙ notarius, vt
iudex chartularius(vt no.glo.& doc.in l.rem non nouam. C.de
iud.)approbet dictam delationem iuramenti , & eius accepta-
tioné,qm̃ præceptû,approbatio,& affirmatio dicti notarij ro-
gati de dicto inſtrumento,mandato iudicis ordinarij, operabi-
tur perinde,ac ſi dictum inſtrumentû eſſet factû corã iudice in
iudicio.Ita no.Bar.in l.poſſeſsio.§.& ſi poſſeſsio.ff.de acq.poſſ.
& no.Bar.in l.nô fatetur.in ſi.ff.de côfeſ.& in l. error. C.de iur.
& fac. ign. Quas autem vires vltra prædictas habet iuřm de-
latum,vide gl.& Bar.in l.qui iuraſte.in ſi.ff.de iureiu.¶Et aduer
tas,ꝙ qñ iuřm præſtatur in dubio,donec aliud probetur,tûc ꝓ-
ſumitur præſtitû,prout delatû fuit, vt l.tutor.& ibi no.ff.de iu-
reiu.¶ In gl.actionem.in ſi.no.ꝙ ex iuramento oritur obligatio
& actio, vt hic,& ẽt exceptio, vt d.l.nam poſteà.§.1.¶Sed côtra
hoc oppono, quia de iure ciuili ex iuramento nô oritur actio.
vt l.ſi quis pro eo.in prin. ff.de fideiuſ. patet, quia fideiuſſor nô
accedit,& ſic non oritur ẽt naturalis obligatio. Sed rñde ſecun
13 dum Bart.ibi, faciendo tres caſus . ¶†Quoddã eſt iuřm delato-
rium,& litis deciſorium,& tunc parit actioné,vt hic. Quoddã
eſt iuřm introductiuum, per quod vellé vnam obligationé de
nouo inducere,quæ côſtat nunꝗ fuiſſe, & tale iuřm nô eſt mo-
dus inducédę obligationis de nouo, vt d.l.ſi quis pro eo.Quod-
dam eſt iuřm côfirmatiuû ꝯctus inualidi, & tunc non eſt iura-
méto,ſed ex ꝯctu (quaſi cû iuraméto cohęreat) oritur actio. vt
in Auct.ſacramẽta. & quod ibi gl. C. ſi aduerſus venditioné.ita
dicit Bar.in d.l.ſi quis pro eo.in prin. Ange. verò & doc. in l.2.
C.de reb. cre.& iureiu.addunt,ꝙ ex iuramento iudiciali oritur
actio, ut hic, qñ eſt voluntariè delatum a parte parti,quia oriř
ex quaſi ꝯctu delationis & acceptationis iuramenti , ſecus ſi ſit
neceſſarium in defectû probationis, vt no.gl.ſingularis,in §.prę
terea.j.eo.¶ In gl.illud quæritur.ibi.l.admonendi. No.ſm Bald.
14 in l.2.C.eo.ꝙ aliqñ † periurus [c] ciuiliter punitur, vt l.ſi quis de-
c ferente.ff.de dolo.aliqñ punitur pœna infamiæ, [d] vt l.ſi quis ma
d tor.C.de tranſac.aliqñ punitur pœna remotionis a dignitate &
teſtimonio, vt l.quoties. C.de digni.lib. 12. aliqñ pœna exilij, vt
l.de periuro.ff.de crim.ſtellio. aliqñ ictu fuſtiû , vt l.ſi duo patro-
ni.§.ſi.ff.de iureiu.aliqñ pœna capitis,vt in Auct.vt non luxu.ꝯ
natu.§.1.& 2. Aliqñ pœna motu principis,tône côtemptæ reli-
gionis, vt l.1.C.de ſum.Tri.licèt ibi propriè nô ſit periurus. ali-
qñ pœna l.Cor.de ſica. vt l.1.§.1. ff.ad l.Cor.de ſica.aliqñ pęna
falſi, vt l.1.§.1. & ibi gl.& Bar.ff.de falſis. Tu auté per modû do-
ctrinæ, an & qñ periurus in foro ſæculari debeat puniri,diſtin-
gue ſm Sal.in d.l.2.aut iurauit per ſacramenta prohibita, vt per
viſcera & capillos Dei,aut per ſacramenta permiſſa.Primo ca-
ſu,aut habet ex conſuetudine,& tûc ſiue verum,ſiue falſum iu-
rauerit, vltimo ſupplicio punitur, quia in contemptum noſtræ
fidei iuraſſe creditur , vt dicta Auct. vt non luxur . ꝯ naturã.§.
1.& 2.Si autem non habet ex côſuetudine,tunc nô ſic atrociter
debet puniri.Et aduertas, ſm Cy. & Vltramon.in d.l.2.ꝙ binus
aut trinus actus côſuetudinem non inducit,quod placet ibi Sa-
ly.quia ex lubrico linguæ hoc côſiſtit,& ideo eſt ponêdus ad ca
tenam,vel aliter arbitrio iudicis puniendus. Aut iurat per ſacra
menta licita,& tunc aut iurat verum,& non punitur, aut iurat
falſum,& ſic deierat,& tunc,aut quæritur in teſte,aut in princi
pali ꝑſona. Primo caſu,aut in cauſa publici & capitalis iudicij,
&

ADDITIONES.

a Dominium. Adde Alex. in d.l.ſi pro fundo. vbi tenet poſt Barto. Bal. Pau de Caſt. & Fr. Tigr. ꝙ licèt actor renunciet liti & cauſæ motæ ſuper dominio fundi per eum poſſeſſi,non transfert dominium in reum,nec a ſe abdicat.

b Conſeruet. Vide Alex. in d.§.ſi petitor.& Pet.de Anch. conſ.38.viſa petitione &c.

c Periurus. Dic periurus punitur,ut no.in c.querelam.de iureiu.& ibi per Pan. & dicitur periurus,qui ſcienter tranſgreditur iuramentum,quod contra ipſa ex certa ſcientia fecit,ut in c. tua nos. el 1. de iureiu.

d Infamiæ. Adde an periurus ſit infamis,Fed.conſi.159 Cal conſi.4.de iureiu. & an infamis priuetur dignitatibus ipſo facto, per Rom,ſing.ſcia. ſo.85.

& tunc ſimilitudine ſupplicij caſtigabitur. vt l.1.§.1.& ibi Bart. ff.ad l.Cor.de ſica. Aut in alia cauſa ciuili, vel criminali, & tunc pœna falſi tenetur. vt l.1.§.1.& ibi gl.& Bar.ff.de falſis.& l.Luc. & ibi Bal.ff. de infamib. Secundò caſu, qñ quæritur de perſona principali, ad quem negotium ſpectat, & tunc, aut quodam calore iracundiæ iurat in iudicio falſum, & ſolum Deum habet vltorem. vt l.quicquid calore.ff.de reg.iu.& in l.1.C.ſi quis Impera.maledixe.ita pôt intelligi gl.hic, aut ex deliberatione iurauit, & tunc aut quęrit̃ de pęna retractationis iuramenti, & dic. vt l.1.C.de reb.cre.& iureiu.aut de alia pœna, & tunc aut iurauit per Deum parte deferēte, & ſolum Deum habet vltorem. vt d.l.2.aut per principem, & punitur ſm dictam l.ſi duo patroni. §.fi. Aut fuit aliud iuramentum, quàm litis deciſiuum, & ſic extra iudicium, & tunc, aut periurat ex cã legibus inſerta, & tunc non punitur. vt l.non dubium.in fi.C.de legib.& l.fi.ff.qui ſatiſ. cog.aut non ex tali cã, & tunc, aut iurat tale quid, quod non intereſt alterius, vt non commedere carnes, & tunc Deum habet vltorem. vt d.l.2.coniuncta gl. & d.l.Lucius.coniuncta glo. Aut iurat tale quid, quod alterius intereſt, & tũc aut iurat de præterito, vel de præſenti in alterius deceptionem, & tunc punitur crimine ſtellionatus. vt d.l. de periurio. aut iurat de futuro, & tunc, aut ſuper debito efficaci, & punitur ſm formam l. ſi quis maior. C.de tranſa. Aut efficax debitũ erat, & tunc, vt dicit Cy. & Pet.non punitur. vt l.iuriſgentium.§. & generaliter. & ibi gl. & Bar.ff. de pact. ita dicit in effectu Sal. in d.l.2. Vnum addas, quod ibi ſ̃.dixi, quem puniri de periurio, dic, ẽt ibi ſemper notari infamia. vt d.l.Luci.& ibi Bal.& d.l.ſi quis maior. & ibi doct. & ſic repellitur a teſtimonio, & qualibet dignitate. vt d.l. quo-

15 ties. Ita dicunt notanter doct.in d.l.2. ¶ Addas ẽt † ſm Ange.in d.l.2.ꝙ iſta non vendicant ſibi locum, niſi in iuramento delato a parte, ſecus ſi per iudicem, quia tunc ipſum haberet vltorē, vt d.l.ſi duo patroni.§.fi. Ac etiam prædicta non vendicant ſibi locum in caſibus in quibus iuramentum iudiciale, vel neceſſarium retractatur. de quibus caſibus habetur in l.1.C.de reb.credi.& iureiuran.tunc ſicut de periurio etiam iudiciali, poteſt q̃ri ciuiliter, & criminaliter, & retractari. vt d.l.1.ita ẽt criminaliter ad pœnæ impoſitionem. facit l.fin.ff.de priua.dele.& d.l. de periurio.coniuncta l.fi.ff. de litem iuran. ¶ In ea.gl.ibi.l. mani-

16 feſtæ.tu dic, ſm Bar.ibi, ꝙ non eſt differētia inter † ius antiquũ, & nouum in hoc, licèt hodie ſit magis declaratum, q̃ olim, nã delationem iuramenti factam a parte, poteſt aduerſarius licitè recuſare, ſed ſi iudex delationem comprobauerit, & præceperit parti cui delatum eſt, ꝙ iuret, ſi recuſat ſine cauſa poterit eũ tanq̃ confeſſum cõdemnare. vt l.generaliter.§.1.C.de reb.cred. & iureiu.nam ibi de iure antiquo nihil corrigitur, ſed declaratur. Et quæ ſint illæ cauſę recuſationis delationis iuramenti, no. Bar.in d.l.manifeſtę.ff.de iureiu.inter quas no.potiſſimè, qñ emptor conuenitur, & eidem defertur iurm̃, quia pôt recuſare ne

a perdat actionem de euictione ᵃ ɔ̃ autorem ſuum. quod perpetuò tene menti, quia iſtum caſum vidi in practica. Et caſus quibus quis non adſtringitur ad obſeruantiam iuramenti, vide no. per Bal.in l.ſi.C.de non nu.pecu.& ibi Sal. ¶ In ea.gl.ibi, qui in rationibus.dic, ſimilis gl.huic eſt in l.1.C.de reb.cred.& iureiuran.& ibi doc.In hoc tñ caue, quia licèt falſum iuret, tamē pro veritate accipitur, nec vltra quæritur, vt hic, niſi in dictis caſib. vt d.l.1.& 2.C.de reb.cre.dic tamē vt ſ̃.dixi.¶ In ea.gl.in fi. dic,

17 hanc vltimam oẽs doct.approbãt hic.& in d.l.1. † Forma autē libelli in actione in factum, quæ oritur ex iuramento informiter pręſtito, eſt talis, videlicet: Dico ɔ̃ Titium, ꝙ cum litigarem coram tali iudice cum eo, & ab eo peterem decem, quæ dicebam mihi deberi, & dictus Titius mihi detulerit iuramentum, vt iurarem ſi dicta decem erant mihi debita, necne, iudice dictam delationem iuramenti approbante ac mandante mihi, ꝙ iurare deberem, & qualiter ego ſtatim ſuſcepi dictam delationem iuramenti, & iuraui per Deum immortalem dicta decem mihi per dictum Titium deberi, quare cùm dictus Titius dicta decem mihi præſtare deneget, peto ipſum per vos con-

18 demnari mihi ad dicta decem danda & ſoluenda, &c.¶ † Si verò fuerit formiter iuratum, ſic forma libellum: Dico, ꝙ cum litigarem cum Titio coram tali iudice, & ab eo peterem decem, quæ dicebam me ſibi mutuaſſe, mihi detulit iuramentum in iudicio & coram dicto iudice, approbãte dictam delationem, ac mandante mihi vt iurare deberem, & ſtatim ſuſcepi delationē & iuraui prædicta decem mihi deberi per Titium ex dicta cauſa mutui, quare peto per vos eum mihi condemnari ad dãdum & ſoluendum dicta decem &c. Et prædicta in actione perſona

19 li. † In reali verò libellus ſic formabitur: Dico contra Titium, ꝙ cùm ipſe poſſideret rem meam, quam ego petij rei ven. tanquam dominus, in iudicio detulit mihi iuramentum coram iudice approbante ac mandante mihi, vt iurare deberem, ſtatim ſuſcepi delationem iuramẽti, & ſm ꝙ detulit, iuraui rem meã eſſe, vel ad me ſpectare iure dominij, quam rem de præſenti dictus Titius poſſidet, quare peto mihi quaſi domino rem prædictam reſtitui per dictum Titium, & ipſum ad prædicta condēnari. Non enim dicas in dicto libello ꝙ reſtituatur tibi domino, quia prętor non dat directum dominium, ſed vtile, vt ſupra

20 de bono.poſſ.§.quos autem.& in §.ſed iſtæ.ſupra eo.ti.† Si verò velis intentare publicianam, ſic dicas: Dico contra Titium, quòd poſſidet talem rem quam ego petij a Seio in iudicio quaſi meam, & ipſo inſtante, & deferente quòd iurarem per Deum dictam rem meam eſſe, iudice approbante talem delationem, ac mandante me debere iurare, & ſtatim ſuſcepi dictam delationem, & iuraui ſm ꝙ mihi detulit meam eſſe, & ob hoc fuit mihi tradita poſſeſſio rei dictæ quam Titius nunc detinet, quare peto mihi dictam rem reſtitui &c.

A D D I T I O.

a De euictione. Fulg.in d.l. manifeſtæ, vt refert d. Alex. dicit, ꝙ iura allegata p Bar. probant ɔ̃trarium, quia in l. ſi dictum.§. ſi compromiſſo. ideo ibi imputetur emptori ſi cõpromiſit, quia nemo cogebat ipſum compromittere, ſed vbi iuramẽtũ defertur neceſſe eſt iurare, vel deferre vt d. l. manifeſtæ, & honeſtius eſt deferre, vt eſt tex.in l. illud. §.1. infra de conſti. pecu. vnde ſi ſ̃ facias ex neceſſitate debes excuſari ſecundum eum ſed ſaluat Bar. ideo emptor non tenetur iurare, quia probabiliter ignorare poteſt, an res ſit ſua, vel non, l. iuſiiurandum & ad pecunias ff. de iureiu. Aliam ſaluationem, vide ibi, per Alex.

S V M M A R I V M.

1 *Affixa in loco publico delens, qualiter ſit puniendus.*
2 *Literis ſculptis an ſit credendum.*
3 *Actio pœnalis quotapliciter conſideretur.*
4 *Delinquentium vnus quando cæteros liberet & nu.10.*
5 *Diſpoſitio l. ſi quis id quod.ff.de iuriſd.omn.iudi. quando locum habeat & numero 8.*
6 *Lacerans vel amouens ſiue occultans ſcripturas alienas, vel literas, qualiter ſit puniendus.*
7 *Procurator vel aduocatus iura clientuli ſui oſtendens aduerſario, quomodo puniatur.*
9 *Mandans & mandatarius pari pœna puniuntur.*
11 *Pœna ſimpliciter per legem vel ſtatutam appoſita, cui applicetur.*
12 *Pœna albi corrupti cui ſit applicanda.*
13 *Pœna impoſita fraudanti gabellas ad fiſcum ſpectat.*
14 *Libellus in materia corrũpentiũ albũ fieri qualiter formandus ſit.*
15 *Libellus quomodo ſit formandus quando medietas pœna venit applicanda fiſco, & altera medietas parti.*
16 *Puer intactulis tantum an poſſit a filio ſine venia in ius vocari.*
17 *Citari ſine venia qui poſſint, & non poſſint.*
18 *Scholaris an poſſit ſine venia Doctorem ſuum in ius vocare.*
19 *Vaſallus poteſt dominum ſuum in ius vocare ſine venia.*
20 *Pœnam pecuniariam ſi quis ſoluere non poteſt, luat in corpus, quomodo intelligatur.*
21 *Pœna vel mulcta cuius ſit electio.*
22 *Index quomodo rei famam conſeruare poſſit.*
23 *Filiusfamilias non exiſtens ſoluendo in corpus caſtigatur.*
24 *Percuſſio manu vacua non eſt atrox iniuria.*
25 *Libellus ſaltem tantũ oblatus nõ habet vim litis motæ, nec citationis.*
26 *Proceſſus inualiditas an, & quando pendeat ex citatione.*
27 *Curator quando liti, aut perſonæ detur.*
28 *Vſusfructus an, & quando patri quæratur, & quãdo pater ſit legitimus adminiſtrator.*
29 *Pater an poſſit ex poſt facto inceptum iudicium per filium ratificare, & an per ſe, vel per procuratorem, vel per nuntium, vel per epiſtolam poſſit conſentire.nu.30.*
31 *Libellus qualiter formetur contra vocantem ſuperiorem ſuum in ius ſine venia.*
32 *Intellectus ad l.pen.ff.ne quis eum &c.*
33 *Eximens citatum de manibus familiæ, quatenus teneatur.*
34 *Solutione facta ab eximente an liberetur debitor, vel econtra.*
35 *Actio vt contra eximentem competat, quæ requirantur.*
36 *Citatio quibus ex cauſis non arctet citatum.*
37 *Creditori quid incumbat ad probandum in hac actione, & quomodo debeat in practica articulare, & probare.*
38 *Actio albi corrupti, eſt annalis.*
39 *Tituli duo ſſorum enucleati.*
40 *Interruptio quid operetur.*
41 *Præſcriptio an, & quando interrumpatur.*
42 *Libellus quomodo formari debeat contra vi eximentẽ in ius vocatũ.*
43 *Libellus qualiter ſit formandus contra eum qui dolo fecit, quominus citatus in ius veniret.*

Pœnales

Pœnales quoque. ¶Qui edictum in albo prætoris po
ſitum corruperit, vel qui vocat pa
trē, vel patronum in ius ſine uenia, & eximens dolo aliquē vo-
catum in ius, vel dolo eximi faciens, tenetur actione prætoria.
h.d. ¶Et primò ponit tria exempla. s. ibi, veluti. ¶No. q ſicut ius
ciuile poſuit actiones ciuiles pœnales, ita ēt prætor, imitans di-
1 ctum ius, vt hic. ¶† No. q licèt corrumpere edictum in albo po
ſitum. & ſic facit, ſi quis remouerit, vel deturpauerit, uel lacera
uerit ſchedulas appoſitas, & affixas valuis palatij, vel eccleſia-
rum, vel alio loco publico, q debet puniri, vt hic, de quo j. la-
tius dicam. Et idem ſi corruperit libros, uel aliquam ſcripturā
repoſitam in camera actorum communis Bono. vel ſi quis dele
uerit imagines aliquorum, qui ſunt depicti ob perpetuam infa
miam, ut ſunt proditores, vel ſimiles. vt not. doct. in l. ſi quis id
2 quod. ff de iuriſd. om. iud. ¶† No. q creditur ſcripturis, quæ ſunt
ſcriptæ, vel ſculptæ in parietib. uel lapidibus. de quo tñ vide gl.
in l. in teſtō, la 2. ff. de cond. & dem. & per Bar. in l. 1. in princ. ff.
de lec. tab. & vide tex. gl. Bar. & Bal. in l. monumentorum. C. de
relig. de quo dixi s. de teſt. ord. in §. nihil aū t. dic, vt ibi. ¶Not. q
filio vel liberto, non eſt licitum uocare ſuperiorem ſuū in ius
ſine venia petita, & obtenta à prætore, aliàs punietur, vt l. pen.
& fin. ff. de in ius uoc. ¶Not. q non ſufficit petere ueniam, niſi
impetretur, ut hic, & in ſimili in c. ſi religioſus. de elec. in 6. & ſi
iudex non concedit, qō eſſet cā iuſta concedendi, hr̄ regreſſus
ad ſuperiorem. arg. no. per gl. in d. c. ſi religioſus. in uerbo obiē-
ta. ¶No. q mandās cōmitti maleficium, punitur ſicut cōmittēs.
¶Not. q non ſufficit eximere, uel mandare eximi, ut incidat in
hanc pœnam, ſed ēt requiritur dolus, ita q dolo factum ſit. ¶Et
præmitte ſm̄ Dy. hic, q alia eſt actio perſecutoria, & alia actio
pœnalis. Perſecutoria eſt, qñ actori res abeſt, & reo adeſt. Pœna-
lis, qñ mihi actori non abeſt, nec reo adeſt, vt in ſecundo exem
3 plo huius literę. ¶† Et aduertas, q tripliciter conſideratur actio
pœnalis. Nam aliqñ dr̄ ſolum ex parte actoris, pœnalis actio, pſe
cutoria uerò ex parte rei. Aliqñ perſecutoria ex parte actoris,
pœnalis uerò ex parte rei. Aliqñ pœnalis quò ad vtrūque. De pri
mo pone exemplum, ſi aliquis aliquid tibi dederit, vt mihi ne-
gotium faceres, nam mihi nihil abeſt, & tibi adeſt ſimplum, ut
l. 1. & per totum. ff. de cal. De ſecūdo pone exēplum, in l. Aquil.
vt ſi interfeciſti ſeruum meū, nam mihi abeſt, & tibi non adeſt,
vt l. item Mela, §. ſi plures. & l. inde Neratius. in §. j. ff ad l. Aquil.
De tertio, videlicet, de pœnali, ex utraque parte, pone exemplū
in ſecundo caſu iſtius §. ¶In gl. pœnales. ibi l. in honorariis. dic,
vt ibi per gl. & Bar. Caue tñ tibi, quia ibi gl. loquitur de pœnali-
bus prætoriis, ſecus in ciuilibus pœnalibus, quia illæ, licet ſint
pœnales, tñ non finiuntur uno anno, immo ſunt perpetuæ, ut j.
de perp. & temp. act. in prin. ¶In ea. gl. ibi, l. ſi de interpretatio-
ne. dic, ſunt tñ quædā rei perſecutoriæ, odioſæ actiones, vt age-
re de dolo, & ad rem. vt l. j. §. ait prætor. coniuncta l. non debet.
ff. de dolo. ¶In ead. glo. in fi. dic, hoc procedit vbi eſt pœnalis ab
vtraque parte, vt d. l. 1. & ubi deſcendit ex delicto, ut l. itē Mela.
4 §. ſi plures. & ibi per gl. & d. Flo. ff. ad l. Aquil. aliàs † aūt ſi eſſet
pœnalis ex vna parte, vel accuſatio deſcēderet ex quaſi malefi-
cio, & cōtracto conſilio delinquunt, quo caſu vno conuento, &
exacto, alij ſunt liberati, vt eſt in. caſus in l. ſemper. §. ſi in ſepul
chro. & ibi latè Bart. quem omninò videas. ff. q vi aut clam. Si
verò in cōtracto conſilio plures delinquunt, & tunc ſi cōcurrūt
in idem tēpus, vnius conuentio liberat alios, vt hic per Dyn. &
Bar. in d. l. ſi quis id quod. ſed tu dic, q immo ſm̄ Bar. in d. §. ſi in
ſepulchro, tunc liberatur ſoluta pœna, & non aliter, vt l. 1. § ſi.
cum l. ſeq. ff. de his qui deiec. vel eff u. & ibi per Flo. & non ante
liberantur. Et iſtud eſt verius. arg. l. 3. §. 1. ff. de duob. re. coniun-
cta l. ableorem. ff. de pœn. Si verò delinquunt diuerſo tempore,
cùm ſint delicta pœnitus ſeparata, quamuis unus ſit exactus, nó
liberat aliū, probatur in d. §. ſi in ſepulchro, quia pœna debet te
nere ſeparatum unumquemque ſuorum, ut l. ſancimus. C. de pœ
5 nis. ¶† In gl. ex albo. in fi. dic, q hęc gl. ſentit, q in quocunque al
bo cuiuſcunque conditionis fuerit, habet locum pœna quinqua
ginta aureorum. Sed Pet. & Iac. hic volunt, q tantummodò ha-
beat locum in albo perpetui edicti, ſecus in temporali, utputà,
in citatione alicuius. pro quo facit tex. in d. l. ſi quis id quod. ibi,
perpetuæ &c. Item pœnæ ſunt reſtringendæ, & molliendæ, ut l. ſi
præſes. in fi. & l. interpretatione. ff. de pœn. Vnde cum d. l. ſi quis
id quod, loquatur ſolummodò in generali edicto, non extende
retur ad alios caſus generales, quia eſt odioſum, & pœnale, vt l.
cum quidam. ff. de lib. & poſth. Ex quo inferunt, q in corrum-
pente album temporale, habet locum pœna arbitraria, cum nō
ſit a iure ſtatuta. Et iſtud ſequitur Bar. in d. l. ſi quis id quod. li-
cèt gl. ibi ſentiens, hoc dicat, q iſto caſu punitur ex ſententia le
gis, licèt nō ex uerbis, ut l. lege obuenire, §. verbum ex legibus.
ff. de verb. ſign. Pro opin. tamen doc. facit l. 1. & per totum. ff. de
crim. ſtellion. Ex illa tamen gl. no. ſm̄ Bal. ibi, q ēt in criminali-
bus proceditur de ſimilibus ad ſimilia, vbi non eſt in verbis le-
gis expreſſum, ſed omiſſum. facit l. ſi quis ſeruo. cum ibi no. per
gl. & doc. C. de fur. Pro quo facit regula. l. non poſſunt. ff. de le-
gib. & quod no. gl. & doc. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de
infamib. Ego autem in hac materia ſic dicerem, aut eſt edictum
perpetuum, & perpetui effectus, ut ſcriptura archiui publici ſa
cta ad perpetuam rei memoriam, uel in patiente alicuius prodi
toris, ad ipſius perpetuam infamiam, & tunc habent locū ver-
ba, & mens edicti. d. l. ſi quis id quod. Aut eſt edictum tempora
lis effectus, vt citationes factę, vt intra menſem compareat, vel
alio tpe citius. Et tunc ſi remoueātur interim (ut quotidie fit)
vel lacerentur intra tpš citatorium, tunc uerba edicti non hñt
locum, ſed mens, tūc punitur iſte dicta pœna quinquaginta au-
reorum, ſm̄ gl. prædictam, quia eſt eadem ratio. Et hoc verius
credo. ſed ſm̄ doc. pœna non eſt determinata, ſed extra ordinē
arbitrio iudicis, vt l. 1. ff. de crim. ſtell. Aut lacerantur, uel remo
uentur poſt dictum tempus in citatione appoſitum, & tunc cū
finitus fuerit effectus dicti edicti, & nullius interſit, vr̄ q iſto ca
ſo lacerans, vel remouens, nullam pœnam incurrat, cùm talis
laceratio nulli ſit nociua, nec etiam ſit in uerecundiam prætō-
ris, igitur non punienda. arg. tex. cū gl. no. in l. damus. & ibi Bar.
& doc. C. de falſis. Niſi illa ſchedula, poſſet aliquo reſpectu eſſe
utilis, vel ipſi prætori ad probandum q citauerit fortè, quia nō
habet aliud originale dictæ citationis, vel partis aduerſæ inter-
eſt, quia tunc punitur. arg. not. ſing. per Bart. in l. 2. §. ſi plura. ff.
quemadm. teſt. aper. vbi omninò videas, q qñ teſtm̄ de uolun-
tate teſtantis eſt cancellatum, nō pōt notarius dilaniare, immo
petentibus debet dare copiam, prout cancellatum eſt. pro hoc
etiam eſt tex. notabilis in l. qui tabulas, in princ. ff. de fur. ¶Si qs
6 † autem non edicta poſita in loco publico, ſed ſcripturas alie-
nas, vel literas alicui trāſmiſſas amouerit, vel occultauerit, vel
lacerauerit, vel igne combuſſerit, vel bullas plumbeas de lite-
ris Papæ, vel ſigillum aliud appenſum amouerit, uel deleuerit
(vt quondie ſit inter ſcholares) an teneatur dicta pœna? Dic
primò, q tenetur furti, ad duplum. item ad intereſſe, ſi dolo fe
cerit, vt d. l. qui tabulas, & etiam tenetur pœna falſi, ſi dictas li-
teras aperuerit, & legerit aduerſario illius, cuius erant literæ,
aliàs ſi ſimpliciter legerit, & reddiderit, tenetur extra ordinem,
vt no. Bart. in l. qui teſtamento. ff. de falſis. In aliis autem caſibus
ſupradictis omninò pœna falſi tenetur, ſiue ſit ſcriptura publi-
ca, ſiue priuata. vt eſt tex. & ibi Bar. in l. Paul. rñdit. §. inſtrumen
7 torum, & §. 1. ff. de falſis. † Et idem qñ procurator, uel aduoca-
tus oſtendit iura clientuli ſui aduerſario, vel depoſitarius oſtē
dit iura deponentis eius aduerſario, ut eſt tex. & ibi Bart. in l. 1.
§. qui in rationibus, & §. ſeq. ff. de falſis. ¶In gloſ. corrupiſſet. ibi,
quamuis non corruperit. dic, idem ſi corruperit. antequam ap-
poneretur, uel impediuit apponi, vt d. l. ſi quis id quod, qa fal-
tem ex mente legis (ut ibi) tenetur. quod no. p̄ impedientes ap
poni aliquam ſchedulam citatoriam in oſtio citati, quia iſta cī
hr̄ pro citato, ut eſt tex. & ibi Barto. in l. 1. §. Ariſt. ff. quod vt aut
clam. ¶In ead. gl. ibi, & ſiue per ſe, ſiue per alium &c. Prędicta
8 intelligas vera † qñ dolo facta ſunt, ſi autem ſine dolo, non ha
bet locum dicta l. ſi quis id quod, putà, ſi per inaduertētiam, ru
ſticitatem, vel ſimplicitatem, vel caſu, uel iudicis mādato amo
uerit, vel deleuerit, vt ibi, ex quo ēt ſequitur, q requiritur verus
dolus, cum in lege ſit facta expreſſa mentio doli, & ideo quæli-
bet ignorantia, etiam iniuſta (vt putà iuris, quæ non dicitur eſſe
probabilis, vt l. liberorum. §. notatur. uerſ. ignorantia. ff. de infa-
mibus) excuſaret eum, vt no. Ang. in d. l. ſi quis id quod. p quo
tu dic, q eſt tex. in l. igitur. in §. 1. ff. de libera. cau. & in l. 1. in fi. ff.
de abigeis. & eſt gl. notabilis in l. plagij. la 2. C. de plagia. & no.
Bar. in l. iuſſè. in fi. & ibi doc. ff de acq. poſſ. & Bart. in l. 1. §. 1. ff. ſi
quis teſta. liber eſſe iuſſus fuerit. & Bar. in l. pen. ff. de adul. §. ſin
autem lex non requireret dolum verum, tunc ſufficeret præſū-
ptus, cui æquiparatur lata culpa. facit l. quod Nerua. & ibi latè
Bar. ff. depoſiti. an tunc ignorantia iuris ipſum excuſaret? dicas,
q non, maximè ſi eſſet ignorantia iuris naturalis, vt l. venia. cū
ibi notatis. C. de in ius voc. hoc voluit Iac. de Arc. in l. regula. ff.
de iur. & fac. ig. Aduertas tñ, q in caſu in quo lex, vel ſtatutum
requirat dolum verum, & tunc ſi quis per ignorantiā iuris, vel
facti peccauerit, etiam iniuſtam, licèt non teneatur pœna a d. l.
inducta, ut in caſu noſtro quinquaginta aureorum, uel in ho-
micidio de ſicariis, tamen omninò extra ordinem arbitrio iudi
cis, propter dictum delictum puniri debet, quia debuit cautius
agere, & conſulere peritiores. arg. l. bonor. & ibi Bar. ff. de bon.

poſſ.

poſt.& l. ſ.§.hæc actio.ff.vi bon.rap. & ſ. vi bo.rapt.§.2.Ita ſin-
gulariter dixit Bar.in d.l.pen.ff.de adulter.& in d.l.iulle.in fi.&
in d.l.1.§.1.& in l.genero.ff.de infamibus.& no.Bal.in l.1.C.de
pęnis.& Bal.& Io.de Imo.in l.huiuſmodi.§.ſi ita cui.ff.de leg.2.
& Sal.in l.eũ qui duas.C.de adult. & facit quod no.Bart.in l.1.
ff.de legib.& Senatuſcon. & vide omninò plenè per Sal.in l.Se-
natus. C.de his qui ſibi aſcribunt.quod no.perpetuò. ¶ In ea.gl.
9 ibi,ambo tenentur.no.† ꝙ mandãs & mãdatarius pari pęna pu
niuntur.de quo in l.non ideo minus.& ibi Cyn.Bal. & Sal.latè.
C.de accuſat.& Bar.in l.non ſolùm.§.ſi mandato.ff.de iniur.An
autem mandans dicatur propriè feciſſe & corrupiſſe edictum,
vel per fictionem,& ſic interpretatiuè,& per conſequens quæ-
ritur,an teneaẽ pęna ſtatuti municipalis,necne,no.Bar. in l.ſed
ſi vnius.§.ſi ſeruus.ff.de iniur. vbi ſingulariter loquitur.de quo
ego latè dixi in meo tract.Maleſi.in gl.in ver.Sempronium mã-
datorem &c.dic,vt ibi.¶In ea.gl.ibi,nec vnus liberat aliũ . dic,
pro quo etiam eſt caſus in l.plurium ſeruus . de noxalib. & no.
Bar.in l.1.in fi.prin.ff.ſi familia furtum feciſſe dica.& eſt text.in
l.itẽ Mela.§.ſed ſi plures.ff.ad l. Aquil.& ibi glo.& Flo.& dic,vt
10 ꝑ gl. in d. l.ſi quis id quod . Et ꝑdicta procedũt † in maleficiis,
ſed in quaſi maleficio,nõc vnius ſatisfactio pœnæ alios liberat,
vt l.ex maleficiis.§.pe.& ibi Bart.ff.de actionib. & obl.Et eſt ra-
tio,vt ibi voluit Bart.quia agitur ibi ad intereſſe. Item prędicta
procedunt , niſi plures delinquerent, non vt ſinguli,ſed vt vnũ
corpus, vt vniuerſitas ſcholarium,vel plures,vt officiales in of-
ficio,quia pęna ſoluta ab vno cæteros liberat,vt l.ſi multi.& ibi
Bar.& doc.ff.de publica.& vectig.& no.Bar.in d.l.ſi quis id qđ.
11 in fi.adde tu quæ ſ.dixi. ¶ † In ea.glo.ibi, & eſt in quinquaginta
aureos.dic,qm autẽ iſta eſt actio popularis,vt d.l.ſi quis id qđ .
Quæro igitur,cui prædicta pœna ſimpliciter impoſita,popula-
ris & pecuniaria , applicetur ? dicit Bar.in l.agraria.ff.de termi.
moto.quandoque lex ſiue ſtatutum pœnam imponens,inducit
actionem,quandoque introducit accuſationem,qñq; ſimplici-
ter loquiẽ.Primo caſu,regula eſt, ꝙ applicetur parti,vt l.ſi cui.
ff.de ver.ſig.& d.l.ſi quis id ꝙ, & ibi gl.& Bar.fallit,ſi aliter in l.
exprimaẽ,vt l.fi.ff.de liti.& l.Corne.in fi.ff.ad Sylla.qñq; indu-
cit accuſationem,& tũc applicatur fiſco, vt l.mulctarum. C.de
modo mulctarum.& 10.colla.quæ ſint rega.c.vnico.quandoq;
lex ſimpliciter loquitur , vtputà , iudicium dabo , & ſub pęna
quinquaginta aureorum,& tunc in dubio vẽ introducere accu
ſationem & pęnam fiſco applicandam,vt l.inbemus.§.his iudi-
12 cibus.cum ibi no.per gl.& doc. C.de ſacroſ.eccl.†Ex his ſequi-
tur,ꝙ in caſu noſtri §.applicabitur pœna fiſco. ſed gl.& Bar.in
d.l.ſi quis id quod,tenent contrarium.Ang.verò in d.l.ſi quis id
quod , dicit iſto vltimo caſu , qñdoque ſtatutum imponit pœ-
nam pro intereſſe iniuriam paſſi, & tunc applicabitur parti,vt
l.pen.& ibi doc.C.de leg.adde l.poſt legatum.§.amittere. & ibi
Bar.ff.de his quib.vt indig.qñq; propter publicam offenſam,vt
in caſu huius §. & tunc verum non dicit Bar. Ex quo Ange.ibi ,
13 infert,& dicit ſe conſuluiſſe, † ꝙ pęna quæ imponitur fraudã-
a ti gabellam , pertinet ad fiſcum , [a] quia fiſcus offenditur , non
ad emptorem ipſarum gabellarũ. & ita tenet Cyn.vt ipſe refert
per l.creditor.ff.de act.emp. in princ.credo quod ſit cõtrarium
per dictam l.creditor. Vnde forſan dictum Ange.eſt corruptũ ,
vitio ſcriptoris.& dr̃ etiam,ꝙ eſt caſus ꝯ determinationẽ iſtam
in l.ſi qs.C.de vectiga.& cõmiſ.Nec huic determinationi prin-
cipali obſt.dictus §. his iudicibus , qa licèt ibi eccleſia offenda-
tur,tamen quia loquitur in pœna publicationis bonorum,quo
caſu in dubio applicatur fiſco.argu.l.1. & 2.C.de bon.vacã.lib.
10.ſecus ſi pęna imponatur ſub nomine quantitatis. Nec ẽt obſt.
d.l.ſi.ff.de litigio.quia qñq; lex imponit pęnam per nomina re-
ſpectiua,vt duplum,triplum, & ſimil.qñq; per nomina ſimpli-
cia . Primo caſu,loquitur cõtrarium,& nõ põt eſſe quin duplo
inſit ſimplum in dubio , vt eſt caſus in l.hoc edicto. in §.1.ff.de
publica.Et ideo cum ſimplum veniat applicandum parti,in du-
bio etiam illud ſimplũ,ꝙ eſt pœna,ſimpliciter parti applicabi-
tur , vt ſic de ipſa pęna dupli intelligatur vniformiter diſpoſi-
tum,arg.l.hoc iure.ff.de uulg.& pup. ¶Secundò caſu,vt proce-
dat dictum Bart.ita dicit Io.de Imo.in rubr. ff.de publ.iud.Quæ
omnia no.Et adde quod no. Sal.in l.qui ſepulchra.C.de ſepulc.
vio.& quod no.Bar.Raph.& Io. de Imo.in l.viro atq; vxore.ff.
14 ſol.ma. ¶† Libellus autem contra eum qui corrupit album, ſic
formatur.Ego Titius popularis, & tãquam vnus de populo Bo
no.accuſo Titium, ꝙ cũ per poteſtatem Bononiæ eſſet ſcriptũ ,
vel appoſitum album,vel tale edictum talis continentiæ,ad pa-
rietem palatij , ſeu reſidentiæ, quo in effectu cauebatur,ꝙ nul-
lus iret de nocte ſub pęna decem , tamen dictus Titius doloſè
dictum ſubſtulit,vel dictum album, vel edictum corrupit,qua-
re peto ipſum condemnari in quinquaginta aureis , ſm formã
iuris,vel dicas, quare peto ipſum puniri,& cõdemnari in quin
quaginta aureis dandis , & ſoluendis mihi, cùm mea interſit in
particulari dictum edictum nõ fuiſſe corruptum.Si autem pœ
na eſſet applicanda fiſco , debet ſic concludere, quare peto ip-
ſum puniri ſm formã iuris &c.& iſtud ſufficit, vel dicere,qua-
re peto ipſum condemnari & puniri ad dandũ & ſoluendũ ta-
15 lem pœnam fiſco.¶†Vnum ſi tene menti,& nunq̃ exeat men-
tem tuam, ꝙ qñ aut ex forma iuris , aut ex forma ſtatutorũ ali-
qua pęna debeat partiri inter fiſcum , & priuatum, aut accuſa-
torem,vel denuntiatorem,vel alium paſſum damnum,debes in
concluſione libelli ſic dicere : quare peto ipſum condemnari
in dicta pęna danda,& ſoluẽda camerario cõmunis Bononiæ ,
poſteà diuidenda & partienda ſm formam talis ſtatuti , & ſic
datio , & condemnatio dictæ pęnæ debet fieri inſolidum dicto
camerario cõis, & tũc poſteà camerarius communis debet da-
re partem accuſatori. Ita dicit ſingulariter Bar.per illum tex.in
l.Senatus.§.Senatus.ff.de iu.fiſci.& in l.1.C.de rei ven.rerum fi-
ſca.cum priua.com.lib.10. Et hoc etiã voluit Sal.in l.3.C.ad le.
Fal.in ver. vlterius ab extra &c. ¶ In gl.in eum.ibi,vel patri.ſup
ple.& matri,etiã meretrici, vt l.quiq;.§.ſi.cum l.ſeq.ff.de in ius
16 voc. ¶†An aut competat hoc edictum patri naturali [b] vocato
b in ius ſine venia ? Dic ſecundum Guil. ut refert Bal.in l.paren-
tes.ff.de in ius voc. ꝙ in prouiſionibus ordinatis a natura , vel
quaſi,ut eſt ius agẽdi, ius honorandi parentes, quòd quaſi pro-
cedit ea natura.ut l.honorari. ff.de obſe. a lib. & liber.paten.&
patro.præſt.l.2. C.de in ius voc. tali caſu appellatio parentũ,&
filiorũ,trahiẽ ẽt ad naturales tñ, niſi fuerit expreſſum aliter in
l.facit.l.Libertinum.coniuncta rub.& quod ibi Cy.& doc.C.de
interd.ma.& per ꝯñs iſto caſu,pater naturalis comprehendere
tur,in d.l.nec vocari poterit ſine venia. Tu dic,ꝙ de hoc eſt ca-
ſus in d.l.parentes. coniuncta glo.& etiam expreſsè voluit hoc
gl.in ver.vel parentes , quod intelligas verum,dummodò non
ſit natus ex inceſtuoſo coitu, vt eſt gl.ſing. quam oẽs ſequuntur
l.quia ſemper. ff.de in ius vocan. Et idem intelligas in quolibet
dãnabili coitu , qui poſſet criminaliter accuſari, ut in §.aduer-
ſus.& ibi plenè per gl.ſ.de nupt.ita dicit Ang.& Io.de Imo.in l.
ex facto.§.1.ff.ad Treb. & generaliter nulla perſona quæ ſit cõ-
prehenſa in uerbis edicti prætoris, non dico de iure ciuili, non
poteſt ſine uenia uocari in ius,ut eſt tex.cum gl.no.in l.genera-
17 liter.ff.de in ius uoc. ¶Ex quo infertur, † ꝙ ille qui leuauit aliũ
de ſacro fonte,cum habeatur loco patris ſpiritualis,ut in tit.de
cog.ſpir. ꝙ non poteſt ſine uenia in ius uocari. Ita no.Ang.in l.
adoptiuum.in prin. ff.eo. & Guil. & Ang.in d.l.generaliter.idẽ
in patre adoptiuo,ut d.l.adop. Item in ſocero & ſocru,quia pa
rentis loco habentur, ut l.quia parentis.ff.ſol.ma.quod ego in-
telligo uerum affinitate durante,ſed ea finita,putà morte mari-
ti,nurus agit contra ſocerum pro dotibus ſuis repetendis ẽt ſi-
ne uenia, & proceſſus ualet,quia nõ cogitur petere ueniam,ut
eſt gl.ſing. in l.ſed hoc ita.in uerſi. ſuccurrendum. in fi.& quod
ibi no. Ange.ff.de re iud.pro hoc uidetur etiam text.in l.cui eo-
rũ.§.1.ff.de poſt. ubi omninò uide Bart.Bal.& Ang.quo eſt no,
c dignum, & tene mẽti,quia ſemel uidi in practica. [c] Idem in de-
fenſore ciuitatis qui loco patris ciuilis habetur,ut in Auct.ut iu
di.ſine quoquo ſuffragio.§.eos autem. Idem in ciuitate,ex qua
quis eſt oriundus , quæ ſimiliter loco parẽtis habetur cùm na-
ſciẽ,ut l.1.§.& quia.ff.de uen.in poſſ.mit. & ff.de iuſt.& iu.l.ue-
lut. Idẽ dicendũ,ſi quis in ius uocaret Cæſarem, uel Papã,quia
ambo ſunt patres fidelium, ut l.Imperialis.C.de nupt. ita dicit
Ang.in d.l.generaliter. Addas idem in prælato, a ſuo clerico.&
idem in Abbate a ſuo monacho , quia non tñ ſunt loco paren-
tis , ſed ẽt habent ius uendicatiuum in eos , adiecta cauſa iñ de
iure canonico,ut no.gl.& doc.in l.1.§.1.ff.de rei uen. ¶†An aũt
18 ſcholaris poſſit ſine uenia doctorem ſuum in ius uocare , uẽ ,
ꝙ non,quia perſona magiſtri debet eſſe in reuerentiam,ut per-
ſona parentis,ut l.liberto. cum gl.ff.de obſeq.a lib.& libe.& pa
tro.præſt.Sed Io. de Pla.doctor.Bono.tenet hic ꝯrium, quia nõ
eſt reuerentia iuris paternitatis. quod intelligit uerum de cita-
tione uerbali,ſed realis citatio contra magiſtrum fieri non põt,
alias

ADDITIONES.

a Fiſcum. Adde ꝙ contrarium tenet Bal.in c.1.de cogn.feu.vbi refert ita tenẽ-
te Cy.in l.creditor.hic alle.& idem tenet Alex.vbi vide alias concor. in d.l.
id qđ.qui tranſit cũ Bar.& alle.Io And.in addi.ad Spe de inſtrumẽto edi.in
§.reſtat dicere.ꝙ vbi ex edicto ꝑtoris imponitur pęna ꝙ illa applicatur parti.
b Naturali. Vide Iaſ.& Alex.in l.parentes. C.de in ius voc.& in l.generaliter.
ff.eo.
c Practica. Facit quòd voluit Pau. de Caſt. in conſ.68.in prima impreſſione,
quòd ſtante ſtatuto,quòd inter affines fiat compromiſſum,quòd nurus mor
tuo marito non poſſit cogere ſocerũ ad compromiſſum,ita conſului Veronæ.

aliàs puniretur arbitrio iudicis, vt l. medicos. & quod ibi Bart.
C. de ꝓfeſ. & med. lib. 10. Sed tu aduertas, quia ibi loquitur, ꝙ non
tm̃ diſcipulo non permittitur captura doctoris, ſed nec permit-
titur cuicunq;. Ego credo ꝯtrium, ꝙ doctor a diſcipulo in ius vo
a cari non poſsit, [a] cum ſit iudex eius ordinarius, vt in Auct. ha-
bita. C. ne filius pro pa. & clarum eſt, ꝙ defenſor ciuitatis, qui
eſt iudex in paruis cauſis ciuilium, nõ poteſt a quolibet ſuo ci-
ue in ius vocari ſine venia (vt dixi) ergo eodẽ modo in docto-
re qui eſt iudex cuiuslibet ſui ſcholaris. Ac ẽt cum cuilibet ma-
giſtro, etiã mechanico, cõcedatur caſtigatio corporalis in di-
ſcipulum, vt patri, vt l. ſed & ſi quemcunq;. §. ſi. cum l. ſeq. ff. ad
l. Aqui. facit l. 1. C. de emenda. propinquo. & ſicut etiã dicimus
in domino, vt l. 1. C. de emen. ſer. ergo ſicut pater & patronus,
quibus permittitur caſtigatio leuis (vt etiam infra dicã) iõ non
poſſunt vocari ſine venia, vt hic, ergo nec etiã magiſter a diſci-
19 pulo, cui ẽt leuis caſtigatio permittitur. ¶ †Quæro, quid in va-
ſallo, an poſsit dominũ ſuum in ius vocare ſine venia. gl. eſt no.
ibi in c. 1. de mili. vaſallo qui cõtumax eſt, ꝙ ſic, quia non repe-
b ritur iure cautum. [b] ¶ In ea gl. ibi, caſtigabitur. dic, † ꝙ dicta re-
20 gula habet locum, vbicunq; quis conuenitur pœna maleficij,
vel doli, non autem in ſimplici debito, quod non deſcendet ex
aliquo maleficio, vt C. de exact. trib. l. nemo carcerem. lib. 10. &
ibi Bar. Bal. & Ang. ꝗ pœna quinquaginta aureorũ, vel alteratio
pœnæ, videlicèt, ꝙ ſi nõ poſsit ſoluere in ære, luat in corpus,
nũquã fieri, vel infringi põt, niſi quatenus ab offenſo petatur,
vñ eo inuito, non poſſet iudex loco pecuniæ caſtigare corpus,
vt eſt tex. in d. l. ſi. ff. eo. ibi, an querelam patroni, &c. quod intel
ligo verum, cùm pœna pecuniaria erat applicanda parti, ſecus
ſi fiſco, quia tunc ſicut patronus poſſet illud petere, ita ẽt ſyndi-
cus cõis, quia eſt eadem ratio. Et aduertas, ꝙ eò ipſo, ꝙ caſtiga-
tio impoſita eſt loco pœnæ pecuniariæ, ſtatim plenariè eſt li-
beratus. Vnde licèt poſteà perueniret ad pinguiorem fortunã,
non teneretur amplius, vt eſt tex. in l. ſed ſi vnius. §. cum ſeruus.
ff. de iniur. ita dixit Bal. in d. l. ſi. quod no. ¶ Quæro, an ſit neceſſe
in petitione poni & petere, ꝙ ſi non poteſt ſoluere in ære, luat
in corpus? Cy. in l. ſi non conuitij. in 17. q. C. de iniu. dicit, ꝙ nõ,
quia iſta alteratio pœnæ, licèt fiat ad petitionem partis, fit tamẽ
off. iud. ideo non eſt opus, ꝙ in libello petatur. & iſtud ſequitur
Flo. in d. l. ſi. pro quo, quod hoc fiat off. iud. ego allego tex. in l. 1.
in ſi. ff. de pœn. vbi dicitur extra ordinem cognoſcere, ergo cõ-
petit off. iud. vt ff. ſi cer. pe. l. cum filiusfa. viaticum. cũ gl. & ibi
21 doc. ¶ Extra quæro, † cuius ſit electio, vel ſoluere volentis quin
quaginta, vel caſtigari? & gl. in l. quod ſi minor. §. ſi ſeruus. ff. de
min. vr̃ velle, ꝙ ſit debẽtis. Sed Guil. de Cun. in d. l. ſi. dicit, ꝙ im
mo eſt ipſius creditoris, vt patet in d. l. ſi. ibi, ex querela patroni
&c. & hoc ſequitur Bal. per illum tex. ibi, ſi inopia &c. quaſi nõ
poſsit deueniri ad caſtigationem corporis, niſi in ſubſidium, fa
cta excuſsione, verum ſit ſoluendo, vel non, & dicit quædã glo.
ꝙ cum detineri in carcerem ſit pœna circa corpus detenti, non
poteſt ꝓ debito quis detineri in carcere, niſi facta excuſsione
bonorum, & ſic in ſubſidium, vt eſt glo. no. in l. 3. §. tutores. ff. de
ſuſpec. tu. quod no. Et cuius ſit electio eſt magni effectus, quia
ſi eſt creditoris, poteſt debitor detineri in carcere ad petitionẽ
creditoris, donec redimat dictos quinquaginta aureos. & ꝓdi-
cta procedunt in condẽnatione ciuili applicanda parti. Si autẽ
c eſſet criminalis, eſt altercatio, cuius ſit electio. [c] vide doc. in l.
quicſiq;. & ibi Bal. latè. C. de ſer. fug. & Bart. in l. 1. ff. vi bo. rapt.
& per Io. de Imo. in l. 1. ff. de pu. iud. & ego latè ſcripſi in meo
tract. Maleſi. ¶ In gl. in ver. quam ſi nõ ſoluerit, amputabitur ſi-
bi manus dextera. in ver. quid autem ſi ſtatutum imponit pœnã
alternatiuè &c. Opp. extra gl. ꝙ ſi caſtigabitur, ergo puniet ma-
iori pœna, ꝗ̃ quinquaginta aureorum. Quia quælibet pœna cor
poralis, etiam minima, eſt maior quamuis pœna pecuniaria, vt
in l. in ſeruorum. ff. de pœn. in ſi. ſed reſpondet Bar. in l. 1. in ſi. ff.
de pœn. qđ in perſonis vilibus, hoc non contingit, putà in liber
tis & ſimilibus, vt d. l. 1. in ſi. & idem no. Bar. in l. lenia. ff. de acc.
in ver. ſed ꝯ hoc facit &c. quod bene no. ad intellectum dictæ l.
in ſeruorum. Et de iſta materia, an, & qñ quis non põt ſoluere,
in ære, luat in corpus, vide Sal. in l. ſi. C. de ſepul. vio. & no. Cy.
& Sal. in l. quicunq;. C. de ſer. fug. ¶ Ex hoc Ang. in d. l. ſi quis id
quod. dat cautelam, ſi tu habes aliquem clientulum in carcerẽ
condemnatum in magna quantitate, ad hoc ut ibi non moria-
tur, quod facias per iudicem ſibi gratum, inferri aliquam pœ-
22 nam corporalem. Plus dicit, ꝙ † ſi velis eidem cõſeruare famã,
ꝙ ei non imponatur aliqua pœna vituperoſa, facias ergo eum
ante cum fune, aut cum aqua torqueri ſecreto in palatio, & ſe-
cretò facias fieri de hoc publicum inſtrm̃ in palatio, quòd hæc
tortura fuit illata ad iſtum finẽ, ut lueret in corpus, ex quo talẽ
pœnam, vel condemnationem ſoluere non poterat, & erit libe
ratus, quod ſingulariter no. Pro quo allega. d. l. ſed ſi vnius. in §.
cum ſeruus. ff. de iniur. & d. l. quod ſi minor. in §. ſi ſeruus. ff. de
23 min. ¶ In ea gl. ibi, idẽ fortè in filio. ¶ † No. ſingul. gl. quòd licèt
in filiofa. non habeat locũ noxalis actio. vt ꝭ. de nox. §. ſi. tamẽ
ſi delinquit, poteſt in ſubſidium, eo non exiſtente ſoluendo, ca-
ſtigari in corpus, licèt ſit ingenuus, ad ſimilitudinem liberti. vt
hic. & idẽ ẽt voluit gl. in d. l. ſi. quod no. quia lex pœnalis pro-
pter omnimodam identitatem rationis, extenditur. facit l. ſi qs
ſeruo. cum gl. C. de fur. & dixi ſ. eo. §. de conſtituta. Et ita cõiter
tenetur, licèt mihi aliquantulum faciat cõtra dicta, in d. l. quod
ſi minor. §. ſi ſeruus. in ſi. ¶ In ea gl. in ſi. ¶ No. quòd nullus excu-
ſatur, ſiue fuerit ſciens, ſiue in craſſa ignorantia, vel in non præ
ſtãdo reuerentiam patri vel patrono, vel alteri ſuperiori, quia
iſtud eſt ius quaſi naturale, ideo aliqua excuſatio non admittitur,
vt d. l. 2. C. eo. ¶ In glo. in ius vocaſſet. ibi. §. prætor ait. dic, quòd
hoc eſt verũ, niſi in magna pœna, & magnis flagellis cecideris.
Nã cedere aliquẽ flagellis, dr̃ eũ efficere grauiſsima iniuria. vt
24 ibi eſt tex. apertius & ibi no. Bar. Ex quo dicit ibi Guil. quod † re-
gulariter percuſsio manu uacua, ut alapa, uel pugno, non dicitur
atrox iniuria. Et ita tenet ibi Sal. Sed ego credo, quòd licèt non
d dicatur atrox, nõ tñ dr̃ leuis, quæcunq; eſt in perſonã illatã. [d] Et
ideo filius non excuſaretur, ſi etiam mandato patris alterũ cum
manu vacua percuſſerit, vt no. Bar. in l. non ſolum. §. ſi mãdato,
ff. de iniur. in uer. ſed huius gratia quæro &c. Et ego dixi in meo
trac. Maleſi. in gl. in ver. Sempronium mãdatorem. in ver. & eſt
25 ſingulariter aduertẽdũ, ſm̃ Bar. &c. ¶ † In ea glo. ibi. l. Libertus,
la 2. ¶ No. quòd libelli oblatio facta ſolum iudici, nõ aũt parti,
quia etiam parti libellus offerendus eſt. de quo tñ plenè dicam
c in §. oẽs aũt. ꝭ. eo. non habet vim litis motæ, neq; citationis, [e] vt
ibi, nec ẽt litis pendentiæ, vt no. doc. in d. l. Libertus. facit cle. 2.
vt lite pen. cum ibi no. & idem in reſcripto impetrato a princi-
26 pe, ſi nondum ſit facta citatio. ut ibi. ¶ † In ea gl. ibi. l. quamuis. ꝑ
illam legẽ dicit ibi Guil. quòd ſi proceſſus reperiatur factus, &
nõ appareat de uenia impetrata, quòd tñ teneat proceſſus ipſo
iure, ut ibi. qđ apparet quia libertus incidit ibi in pœnam. & ita
cõiter intelligitur, ut ꝭ. dicam. Sed tu dic, quòd hæc nõ eſt bona
ꝯña. incidit ibi in pœnam. igitur actus eſt aliquis, qm̃ ẽt aliqñ;
data ẽt nullitate actus, tñ quis incidit in pœnam, ut eſt tex. in l.
2. & ibi no. & maximè ꝑ Bal. C. de epiſ. aud. & in l. ſi quis in gra
ui. in §. fine in iure. ff. ad Syll. Pro quo uide ſingulariter no. per
Bal. in l. prætor ait. §. 1. ff. de ope. no. nun. Vnde fortè Bar. ibi in d.
l. quamuis. intelligit illud uerum ſi patronus comparuit, & paſ-
ſus eſt litigium, ut ibi. debuit. n. a principio opponere, aliàs ui-
detur conſentire, ut l. ſi. C. de excep. & ibi Bar. ſecus ſi proceſſus
eſſet factus ꝯ contumacem, uel inuitum patronum, quia nõ ua-
f leret. [f] Sed Bal. ibi dicit, aut in citatione fuit uitium expreſſum,
& tũc nullo modo ualet citatio, & per ꝯñs nec proceſſus. aliàs
ſecus. Sed Ang ibi ſequitur opi. Bar. licèt de eo nullã faciat mẽ-
tionẽ. Ego autẽ concordarem opi. ſic, aut in citatione eſt uitiũ
innatum, quia ſpecificè, ut patronus eſt citatus, & tunc, niſi ex-
preſsè patronus cõſentiat, non ualet proceſſus. & ita intelligitur
opi. Bal. quia omne iudicium ſumit initium a citatione, ut ꝭ. de
pe. teme. liti. §. ſi. & no. glo. in rub. C. de in ius uoc. & de hoc eſt
tex. gl. & Bar. in l. 2. in §. 1. ff. ſi quis in ius uoc. non ier. Aut non
fuit uitiũ expreſſum in citatione, & tunc aut non cõparuit pa-
tronus, & nõ ualuit iudicium, aut comparuit, & uidetur tacitè
conſentire, & remittere pœnam quæ erat introducta in ſui fauo
rem. facit l. ſi. in prin. ff. qui & a quib. & ita intelligatur opi. Bar.
& Ang. pro quo allego dictum ſingulare Bar. in l. 5. C. de rela. q
dicit, quòd taciturnitas in iudiciis habetur ꝓ cõſenſu, igitur cau-
tela eſt, qua ſẽper oẽs ꝓcuratores utuntur, quòd qñ fit in iudiciis
in tui præſentia aliquis actus, qui tibi põt eſſe nociuus, quòd di
cas, ꝑſente me, & nõ conſentiente. Ita dixit ibi Bar. qđ no. facit
l. filiusf. & quod ibi per gl. & doc. ff. de procu. ¶ In gl. cum id nõ
impe-

ADDITIONES.

a Non poſſit. Idem tenet Iaſ. in d. l. generaliter, referens ẽt per Abb. in c. 1. de poſtu. præla. dicit ꝙ iudex qui in iudicando ſecutus eſt opinionem ſui doctoris contra cõmu. opi. excuſatur a condẽnatione expenſarũ in ſyndicatu.

b Cautum. Idem tenet Alex. in d. l. generaliter. Sed Spec. in titu. de feu. § quoniam. in verſic. 17. tenet quod non. & idem tenet Iaſ. in d. l. generaliter. & idem in preſbitero parochiali dicit tenendum.

c Electio. Dicit Bal. in l. Lucius. ff. de leg. 2. ꝙ eſt iudicis. & ꝙ ſi ſtatutum dicat, ꝙ ſoluat centum, vel quòd amputetur ſibi manus, quòd iſta non eſt alternatiua, ſed ſubordinatio quædam in defectum pœnæ pecuniariæ.

d Illatam. Adde quod Io. de Ana. cõſ. 44. in ſi. dicit, quòd atrox eſt iniuria dicere compatri proditor. per id quod not. in §. atrox. Inſti. de iniur. & quæ habentur. in c. ita deligere. 30. q. 3.

e Citationis. Vide Alex. in rub. de in ius voc.

f Non valeret. Idem tenet Alex. in l. ſi. C. de in ius voc.

impetraſſet ibi.l.4.§.t.nota formã petitionis veniæ.¶In ea.glo.
ibi,ad ſimilitudinem iſtarum.no. ꝙ in criminalibus & pęnalib.
proceditur de ſimilibus ad ſimilia.de quo dic,vt dixi ſ.in iſto §.
¶In ea.gl.ibi.l.adoptiuũ.§.1.dic, & plures caſus enumerant ꝑ
gl.in l.lis nulla.ff.de iudi.in quibus poteſt eſſe lis inter patrẽ &
matrem,& filium ẽt in poteſtate.& no.ẽt glo.in l.ſi lenones.C.
de epiſc.aud. In quibus tñ omnibus caſibus,ẽt ſi filius ſit in di-
gnitate conſtitutus,opus eſt vt veniam petat,vt hic eſt gl.ibi,&
tunc cũ venia,vt ff.&c.& eſt gl.ord.& ibi doct.in l.cogi.§.ſi pa-
ter.ff.ad Treb.& facit tex.& ibi no.Sal.in l.fin.C.de in ius voc.
An aũt,& qñ hodie poſsit eſſe obligatio & actio, & per ↄñs lis
inter patrẽ & filium,cum hodie quæratur ſibi in aduentitiis,vt
l.1.C.de bo.mat.vide gl.& Bar.in l.ſi quis pro eo.§.t.ff.de fide-
iuſſ.& latè per gl.& latiſsimè ꝑ Bar.& doct.in l.frater a fratre,
de condi.indeb.¶In ea.gl.ibi.§.ſinaũt patre.no.gl.quæ facit dif-
27 ferentiam, an perſonæ vel liti detur † curator? nam ſi eſt filius
in poteſtate maior,ꝑ ſe adminiſtrat,ſinaũt eſt minor,nõ ſibi cũ
ſit in poteſtate paterna ſed liti dabitur, quod not. Aduertas tñ,
ꝙ iſto vltimo caſu,ſi iudex non diceret,do curatorẽ liti,vel bo
nis, vel hæreditati, ſed diceret, do curatorẽ Titio filiofamil. ad
adminiſtrandum talem hæreditatem, vel talem litem gerendã,
an valeat? & dixit Bar.& doc.in d.§ ſinaũt patre,ꝙ ſic,quia ap
paret de mente iudicis,ꝙ non voluerit dare curatorem in effe-
ctu perſonæ, in ꝑiudicium patriæ poteſtatis, ſed bonis, vt dixi-
mus,qñ dicit iudex,pronuntio tibi ſeruitutem deberi eundi ad
fundum tuum per fundum Titij.vt l.a.§.1.ff.ſi ſer.ven.& dixi ſ.
eo.§.ęquè.& pro hoc facit ẽt quod no.Bar.in l.1.C.de neg.geſt.
ſi iudex dixit, do talẽ agnatum in tutorẽ, quia exponitur.i.da-
tum a lege declaro, vt ſeruetur tutela, & verba intelligãtur ſm
ſubiectam materiam.vt l.ſi vno.ff.loc.¶In ea.gl.ibi,non habeãt
28 † vſumfructum.no.gl.ꝙ in omni caſu quo patri non quæritur
vſusfructus, vt in caſibus no.in auct.excipitur.ꝑ gl.& doc.C.de
bo.q lib. qđ illis caſibus pr̃ nõ eſt legitimus adminiſtrator filij.
Ex quo ẽt ſequitur,ꝙ cùm in maleficiis,ſiue agat,ſiue cõuenia-
tur filiusfam.non quærit vſufr. patri,ꝙ pater non eſt legitimus
adminiſtrator,nec ad hoc ut iudicium criminale cum filiofa.va
a let requirit̃ conſenſus patris,[a] ſed ẽt vt ſit maior ꝑ ſe,ſinaũt mi-
nor,dabitur ſibi ẽt ad rñdendum inquiſitioni curator. vt l.cla-
rum.C.de autho.præſtan.quòd aliter cõfeſsio facta ſine autho-
ritate curatoris,funditus eſt nulla.Ita dicit Cy.& doc.in d.l.cla
b rum.quod perpetuò tene mẽti.[b] facit l.fi.§.1.& ibi Bart.& Ang.
ff.de ver.obl.Tu dic,ꝙ prædicta ꝓcedunt,qñ agitur ad vindictã
publicam, ſecus fortè ſi non ageretur ad vindictã publicã, ſed
pro re familiari, vt furti, vel iniuriarũ eo viuẽte, vt no.gl.valde
magiſtra. in l. cùm emancipari.§.emancipatus.ff.de colla.bon.
quia tũc nõ poſſet quęri aliquid patri,& ſic põt eſſe legitimus
adminiſtrator,iõ eius conſenſus requiritur.l.fi.§.neceſsitatẽ.C.
de bo.quæ lib.¶In ea.gl.in fi.no.gl. ꝙ licèt in caſibus in quibus
patri non quæritur vſuſfructus,ſi filius ſit in iudicio,licèt pater
nõ cogatur autorare,cogitur tñ cõſentire,& ita tenet in d.§.ne
ceſsitatem.Sed Lothar.dicit,ꝙ immo filiusfa.põt eſſe in iudicio
vt olim ſine cõſenſu patris,& ſic leges antiquę nõ ſũt correctę:
& ad §.neceſsitatem, reſpondet, ꝙ ibi loquit̃ in ſignũ repudia-
c tionis,& ita cõiter tenetur,licèt in practica[c] ꝓ cantela ſeruaret̃
opi.gl.Ex his ibi infert Sal.ꝙ vbi vſufructus potuit ſpectare ad
patrem,duo habet probare filius,videlicet,ꝙ pater recuſauerit
vſumfructũ. Item ꝙ eius rei adminiſtratione,vti liberè non vo
luit.vt d.§.ſinaũt patre.qui tex.multum facit,& hoc eo non ꝓ-
bante,in ſignũ repudiationis vtriuſq; eorũ,ſeu alterius eorũ,ꝙ
ipſe nõ probauerit,pater habet ei cõſentire,& ita intelligit opi-
nio.Lotharij.Ego aũt credo,ꝙ ſi patri nõ quærit̃ vſufructus,&
hoc certũ ſit a principio,quia iſta cõditione fuerit relictũ filio,ſi-
ue pr̃ poſteà repudiauerit,& hoc cõſtat in actis, nõ eſt amplius
opus probare,ꝙ pater repudiauerit, ẽt adminiſtrationem,quia
iſtis caſibus,aut filius maior per ſe,aut minor per procuratorẽ
adminiſtrabit,vt eſt caſus in auc.vt liceat matri & auię.in prin.
¶Non ob.§.ſinautem patre.nam eò ipſo ꝙ repudiat,non habe-
re vſumfructum,vr̃ tacitè renũciare adminiſtrationi, quia vnũ
eſt cõſecutiuũ alterius.argu.l.illud.ff.de acq.hær. aliàs dictus §.
ſinautem patre.eſſet ↄ̃ dictum text.in d.auct. vt liceat matri, &
auiæ,quia non põt reddi bona ratio differentiæ,qñ a principio
relinquuntur bona ſub cõditione, ꝙ patri nõ quæratur vſusfru
ctus,vel qñ a principio põt quæri,& ipſe repudiet,& hoc con-
ſtet,tunc poſt repudiationẽ,quæ cõſtat,perinde eſt,ac ſi a prin-
cipio vſusfru.non competiiſſet.arg.l.ſeruũ filij.in prin.ff.de le-
ga.1.&c.Quæro,an ſufficiat,ꝙ a principio iudicij pater conſen
tiat,& hoc ſufficiat in qualibet parte iudicij,& in appellatione,
& ẽt in executione? dic,ꝙ ſic. vt eſt tex.& ibi doc.in l.3.§.ſed
vtrum de minorib.in ver.proinde ſi iuſſu. & ibi ẽt inuito patre
29 ex cõdẽnatione &c.Ita no.gl.& doc.in d.§.neceſsitatẽ.¶†Quæ
ro,an pr̃ poſsit ex poſt facto, iam incępto iudicio ratificare? &
gl.in d.§.neceſsitatẽ.in ver.an ante lit.conteſt.&c. tenet,ꝙ nõ.
& idẽ dixit gl.in l.ſi quis mihi bona.in §.iuſſum.ff.de acq.hære.
per tex.in d.§.neceſsitatẽ.ibi,argẽti &c.& per ↄñs tp̃e quo agi-
tur debet patris cõſenſus interuenire. pro quibus tu alleg. quia
qualitas adiũcta verbo, debet regulari ſm tempus verbi. vt l.in
delictis.§.ſi extraneus.& ibi gl.ff.de nox.& no.Bar.per illũ tex.
in l.Titius.ff.de teſt.mil. Et no.plenè Bar.in l.ex facto, in prin.la
grande.ff.de vulg.& pup.& ibi doc.quod Bar.ibi in d.§.neceſ-
ſitatẽ.intelligit verum,attenta opi.gl.ꝙ conſenſus patris requi-
ratur ad conualidandã perſonam filij, quæ nõ eſt integra,aliàs
d attenta opi.Lothã.ſufficeret cõſenſus qñcunq;.[d] ¶†Quæro, an
30 ꝑ ſe,vel procuratorẽ,vel nũtiũ,vel epiſtolam pater poſsit con
ſentire? dic,ꝙ ſic, vt eſt tex.in d.§.iuſſum.facit tex. cum gl.in l.
conſenſu.ff.de act.& obl.& in l.1. in fi.cum gl. ff.de ↄ̃hen.empt.
quæ omnia addas his quæ dixi ſ. eo. §.actiones autem de pecu-
31 lio.in fi.¶†Vltimò quæritur, qualiter formabitur libellus ↄ̃ vo
cantẽ aliquẽ ſuperiorẽ ſuũ in ius ſine venia? dicas ſic,ꝙ talis eſt
filius,vel libertus meus,& ꝙ me coram tali iudice in iudicium
inuitum traxit,& vocauit,ſiue citari fecit ſine veniæ petitione,
vel impetratione,ꝑꝑ quod incidit in pœnam quinquaginta au
reorũ,quare peto eũ de prædictis puniri & condẽnari ſm for-
mã iuris.Iſta cõcluſio ꝓbat̃ in l.1.§.1.& ibi Bart.ff.ad Turp. uel
cõcludas ſic,quare peto ipſum cõdemnari ad dandũ & ſoluen-
dum mihi nomine ꝑdictæ pœnæ, quinquaginta aureos.¶In gl.
32 itẽ aduerſus.ibi. ff.ne quis eum qui.l.pe.&c. No.i.gl.ꝙ † in hac
actione in factũ ↄ̃ eximentem iuratur in litẽ.dic,idẽ no.ibi glo.
quia ſpeciale eſt, ꝙ q̃uis ſit actio ſtricti iuris, tñ ꝑꝑ rigorẽ iuris
cõſeruãdũ,iuratur in litem. Tu dic,ꝙ hoc non dicit ille tex.ſed
ſimpliciter dicit, ꝙ condẽnat̃ quãti ea res eſt ab actore æſtima-
ta &c.& nõ ad id qđ in ueritate eſt &c. nã eximens tenetur,q̃-
e uis reus in nihilo tenebat̃,[e] immo fuit uocatus in ius per calũ-
niã,ut eſt tex.& ibi not.in l.ſed eximendi.§.itẽ ſi quis eum.ff.ne
quis eũ qui in ius uoc.& hoc tenet ibi Pet.Ex quo ſequit̃ ſm Ra
pha.ibi,ꝙ ſi loqueretur de iuramẽto,lex doceret mẽtiri.ↄ̃ l.me
minerint. C. vnde ui. Tu dic,ꝙ ẽt de hoc eſt tex.apertus in d.l.
pen.§.t.in fi.ibi,ẽt ſi calumniator quis ſit. ſed ut clarius intelli-
gatur,formo qõnẽ ſm Bal.in d.l.pe.§.1.Ponamus ꝙ petebam a
Titio fundum,uel cẽtũ, iudex citauit eum ꝑſonaliter capiẽdo,
& dum ducebatur ad iudiciũ,Seius abſtulit eum a baroariis ſeu
a ſubinguariis & eius ſociis, mõ quęrit̃, ad quid agetur ↄ̃ Seiũ,
& quõ probabitur? ſm gl.agã ad intereſſe,ẽt affectionis,quę ca
dit circa fundũ, non ſolũ ad aliud intereſſe, quod probabo,ꝙ
tñ mea intereſt per inſ̃m, non dico in litẽ,& ſic affectionis,&
licèt re uera agerẽ perperam ↄ̃ principalẽ reũ, tñ eximens non
põt hoc opponere. Tertia eſt opinio, ꝙ agã ad fundũ,& nõ eſt
neceſſaria aliqua probatio ↄ̃ eximẽtẽ,& ſic non oportet me iu-
rare uel deierare,& ſic q̃cũq; opi.teneas,uides,ꝙ eximẽs ſubiit
maius periculũ, q̃ ipſe reus, & eſt facilis probatio ↄ̃ eũ. iſte eſt
tex.no.in d.l.pe.§.1.facit l.fi.C.de ope.libe.& l.cõſiliarios.C.de
33 aſſeſ.& eſt tex.cũ gl.in l.quoties.C.de exac.trib.lib.x.¶†Adde,
ꝙ eximens captũ de manibus familiæ, tenet̃ ac ſi pro eo in om
nẽ caſum fideiuſsiſſet,ut eſt tex.ualde no. ĩ d. l.quoties.ita dixit
Bal.in d.l.addictos.C.de epiſ.aud.qđ eſt uerũ,niſi officialis iam
captum pro maleficio poſuiſſet intra męnia ſua,quia tunc exi-
mens,tenet̃ crimine læſæ maieſtat. ut eſt tex. & ibi Bar.in l.4.in
fi.ff.ad l.Iul.maieſt. qđ eſt uerum,qñ iam captus erat condẽna-
tus,vel omninò cõdẽnandus, quia cõfeſſus uel cõuictus de cri-
mine,ut d.l.4. in fi.cum gl.aliàs autẽ eximẽs punit̃. iuxta §.eri-
piãt aũt.in Auct.ut oẽs obe.iu.pro nin.niſi in caſu l.fi.C.de ma-
lefi.& mathe.ubi tenet̃ ad mortẽ.ita dicit Bart.in d.l.4 facit qđ
no. Bar. in l.legis Iuliæ. ff.de ui pub.niſi qñ eſſet cõdemnatus,&
ipſe,uel alius pro eo appellaſſet & iuſtè.iuxta l.non tñ.ff.de ap
pel.& tñ iudex non obſtãte appellatione iuſta, ſi uellet exequi
ſñiam ſuam,tũc tali caſu ẽt de facto põt reſiſti iudici,& impedi
re talẽ executionẽ,ut no.ſing.Inn.in c.ſi qñ.de off.dele.in gl.trã
ſactionem,qm̃ ꝑ appellationem ſublata eſt iuriſdictio iudicis a
quo,

ADDITIONES.

a Patris. Vide Anch.conſi.72.
b Tene menti. Adde Bal.conſi.160.3.lib.&c vide quod voluit Alex.conſi.116.
3.lib.
c In practica. Vide Pau.de Caſt in antiquis conſiliis.conſi.54.
d Quandoque. Idem tenet Io.And.in addi.Spec.in tit.de actore & Pau.de Ca.
vbi ſupra.& an ſufficiat generalis conſenſus, vide Bal.ꝙ ſic.conſi.154.
e Tenebatur. Adde Alex.conſi.25.2.lib.vbi qualiter puniatur eximens deten-
tum, & ſit reus criminis, ſiue non, & an iudex pedaneus poſſit eximentem
mulctare pro ſua iniuria turbatæ iuriſdict.

quo, qm̃ qñ executio eſt irretractabilis, tunc faciliter impediri
pôt.facit l.ſi quis prouocatione.cũ ibi no. C.de app.Hinc eſt,ꝙ
licèt ꝯ tres ſnias conformes, non poſsit de nullitate opponi, vt
in cle.1. & quod ibi no. de re iu. niſi qñ nullitas procederet ex
a defectu iuriſd.[a] vt gl.1.de ſeq.poſſ.& fruc.quæ reputatur ſingu-
laris.ſed tu adde de iure noſtro gl. in l.ab executione. C.quorũ
appel.non reci.& in l.1. C.de iur.& fac.ign. & in §.tẽporales.ĵ.
de exec.tñ illud eſt verũ,niſi earũ executio eſſet irretractabilis,
vel ẽt pſonalis.ita dicit Pau.de Eleaz.& Pet.de Anch.in d.cle.1.
de re iud.nã vt ẽt dicit Imo.in c.paſtoralis. in gl.magna.de offi.
dele.nunq̃ executor pœnæ corporalis debet illã exequi, qñ vi-
b det iniuſtam,ſed referre ſuperiori.[b] Pro quo tu allega text. in l.
1.in fi.cũ ibi no.ff.de quæſt. quæ omnia benè no. ¶ In ea.gl.ibi,
34 actio ex vtraq; parte pœnalis, vt dictum eſt. ¶†Quæro,an ſolu
tione ab eximente, liberetur debitor, vel cõ? & gl.in d.l.pen.§.
1.tenet ꝙ non,ſed aliqui antiqui tenent ibi ꝯrium. Sed Iac.But.
Ang.& Flo.ibi concordant opi.aut primò debitor fuit conuen-
tus,& ſoluit qđ debebat,& eximens liberatur quò ad ipsũ acto
rem , qa amplius ſua nõ intereſt , & primũ debitum extinctum ,
ergo amplius creditor non pôt iurare,vel alio mõ probare ſuũ
intereſſe. Aut primò fuit exactus eximẽs, & tunc non liberauit
eximens debitorẽ,nam id quod ſoluit eximẽs, vr̃ ſolutum in pę
nam ſui delicti.C.de ſer.fug.l. mãcipia. Sed ego non credo, hoc
verum,immo quamuis ſit primò exactus debitor, non erit libe
ratus eximens, quia debitor tenetur propter debitũ, & eximẽs
propter dolum & ſuum delictum. Pręterea, vt eximens teneat
nõ habetur reſpectus ad quantum in veritate teneatur citatus,
quia ẽt ſi in nihilo tenebatur, & calũniosè eſſet in ius vocatus ,
tñ eximens tenetur , vt d.l.ſed eximendi. §.item ſi quis eũ. & d.
l.pe.§.1.in fi.Pro hoc ẽt facit,quia ſi ſunt plures qui eximunt ci-
tatum,quilibet tenetur inſolidum, nec pœna ſoluta ab vno, li-
berat alium,& etiã remanet debitor obligatus, vt eſt text.& ibi
no.in d.l.pen.§.pe.facit l.ſi.ff.ne quis eum qui. Sicut ẽt dicimus,
ꝙ duæ cauſæ lucratiuæ procedentes a diuerſis debitoribus, pôt
cõcurrere in eadem re,etiã quò ad exactionẽ,qñ primò ęſtima
tio rei fuit exacta, vt l.Mæuius.§.duobus. & ibi latiſsimè Bar.ff.
de lega.2.& l.planè.in §.1.in 2.reſpon. ff.de leg.1. Præterea pôt
dici, ꝙ quò ad debitorem ſit rei perſecutio, & quo ad eximẽtẽ
ſit pœnalis, ſed pœnalis non tollitur per perſecutoriã,nec cõ ,
vt l.ſi pro fure.§.1. ff.de cõd.fur.cũ ſi. ſiue ſit exactus primo de-
bitor,ſiue non, quia nõ liberatur alter qui tenetur ad pœnam .
35 ¶ In ea.gl.ibi, pro parte tm̃ eſt pœnalis actio.¶†Quæro ad hoc
vt competat iſta actio,nunquid requiritur,ꝙ aliquis fuerit legi
timè citatus,ita ꝙ citatio arctaret citatũ ad debitum locũ, & p
iudicẽ competentẽ,licèt ẽt ob nullum debitũ,& ꝙ aut vi, & ſic
per violentiam ẽt ſine dolo, aut ꝙ dolo,ẽt ſine violentia fuerit
exemptus,vt eſt caſus in l.1.§.officialis.cum l.ſequ.& l.quod ſi
quis ſeruũ.in §.ſi quis ad pedaneum. & §. quod prætor. & l.ſed
eximendi.§.item ſi quis eum.& §.prætor ait. ff.ne quis eum qui.
36 ¶†Ex quo ſequitur,ꝙ quoties citatio poterat impugnari priui-
legio citati,vt in patre vel patrono exempto,qui fuit citatus ſi-
ne venia , vel alias poterat infringi de iure cõi, vtputa rõne lo-
ci , vt qñ citabat̃ quis extra territoriũ, vt l.extra territoriũ.ff.de
iuriſ.om.iu.quia citabat̃ ad lupanar, vel in taberna, vt l. ſi cum
dies.§.ſed ſi in aliquem locũ.ff.de arb.Vel ſi citabatur ad locum
ſibi notoriè non tutũ, vel rõne perſonæ,vel ẽt cũ literis ſalui cõ
ductus,vt in c.accedens.el 2.extra vt lit.non cõteſt.facit §.neq;
homicidis.& ibi gl.in auct.de man.prin. Vel qa erat in loco pe-
ſtis,vt l.ſed ſciendum. & quod ibi per doc. ff.ad Treb.vel etiam
per locum per quem neceſſariò debebat tranſire,erat periculũ,
vt eſt tex.cum glo.vt d.l.ſed eximendi.in §.fi.vt quia erat ibi la-
trunculi,vt hodie fit, vel ſi citato competebat notoriè declina-
toria fori,vt quia citatus non erat legitima perſona ſtandi in iu
dicio, vt ſeruus, vt eſt caſus in l.1.§.1.cũ l.ſeq ff.ne quis eũ qui,
& eadem rõne, idẽ erit in infante,vel puella citata, vt eſt caſus
in l.neq;. ff.de ius voc. vel ſi aliquis fuerit captus pro debito ci-
uili in domo propria,vel conducta, vel gratis cõceſſa,vel in ho
ſpitio,quia in domo pro debito ciuili capi non pôt,vt l.pleriq;.
cum l.ſeq.& qđ ibi no.ff.de in ius voc. licèt pro cã criminali,&
fiſcali debito,in domo capi poſsit,vt l.ſacrilegi. §.cum eo.aliàs
eſt lex,& quod ibi Bar.ff.ad leg.Iul.pec.& l.nemo carcerẽ.C.de
c exac.trib.lib.10.& ibi Ang.vel ſi erat captus in eccleſia[c] pro ciui
li cã,vel pro criminali nõ atroci,qa capi nõ poterat,vt l.1.& 2.
& quod ibi gl.& doc.& l.pñti.§.ſicubi.C.de his qui ad ecc.con
fu.facit auc.ſi quis.C.de adul.vel ſi erat fęmina quæ capta erat,
d quia fœmina[d] capi nõ pôt pro debito priuato, vel ẽt fiſcali, vt
auct.ſed hodie. C.de off. diuer.iud.his.n.caſibus citatio non ar-
ctat citatũ,per iura ſ.allegata . Secũdò & principaliter excuſat̃
eximẽs,qñ iuriſdictio iudicis non poterat ad reũ ſe extendere,
puta,quia iudex qui citauit, erat delegatus inter alios, facit l.3.
§. ſi qs ad pedaneũ. ff. ne quis cũ qui. vel fortè delegatus in ſuo
territorio nõ expreſsit ſuã delegationẽ.iux.c.cũ in iure peritus,
extra de offi.dele.& quod ibi no.Tertiò tu adde,qđ ẽt nõ tenet̃
eximens,ſi in citatione eſt vitium manifeſtũ,vtputà compareat
die S. Petri rñſurus Titio ſuper tali fundo, tunc eximens nõ te-
netur,quia talis citatio nõ arctat citatũ, vt eſt tex.cum gl. & ibi
37 latè Bar.& doc.in l.2.in fi.ff.ſi quis in ius voc.nõ ierit.¶†Quæ-
ro,quid incũbat creditori ad probandũ in hac actione , & quo
debeat in practica articulare & ꝓbare?Rñdeo,ꝙ debes forma-
re articulos,ꝙ quis ducebat̃ ad iudicem, vel ꝙ quis fuit verba-
liter citatus,citatione iuſta & rite facta auctoritate iudicis com
petentis pro tali cã,& ad iuſtum locum, & iuridico die,& qua-
liter per Titiũ factum eſt, ꝙ Seius debitor meus tẽpore citatio-
nis prædictæ in iudicium non venit. non.n.ſufficeret,ꝙ proba-
ret retentionẽ debitoris,ſi ipſe debitor nihilominus in termino
comparuerit,ſed eſt neceſſe,quod probetur non tm̃ delictũ in-
choatum,ſed ẽt cõſummatũ,videlicet,quod propter hoc debi-
tor in termino non comparuerit, vt l.pe.§.docere.ff.ne quis eũ
qui.quod probabitur ex inſpectione actorum, vbi nõ apparet ,
qđ cõparuerit, immo fuit cõtumax, & eius cõtumacia accuſa-
ta, vt l.properandũ.§.1.& quod ibi no.C.de iudi.& no. Bar.in l.
ſi finita.§.Iul.ff.de dam.infe.reus aũt ad ſui defenſionẽ debet ꝓ-
bare, qđ reus vocatus in ius vocari nõ poterat ex aliqua de ſu-
pradictis cauſis, ſed non ſufficeret ſi probaret,qđ reus vocatus
in nihilo tenebat̃,& ꝙ ille nõ erat creditor, vt d.§.itẽ ſi quis eũ,
38 ita notãter dicit Bar.in d.§.docere.¶Quæro,quãto tẽpore du-
rat iſta actio ? dic, quod cũ ſit ꝑtoria, vt hic,ꝙ durat anno,vt l.
in honorariis. ff.de act.& obl. & eſt tex.in l.pen.in fi. ff.ne qs eũ
qui.qa pęnalis nõ dat̃ ꝯ hr̃dẽ,licèt hæredi cõpetat,ſed nõ prout
defuncto,ſed ita demũ ſi ſua interſit,ut d.l.pe.in fi. qm̃ defuncto
cõpetit,ẽt ſi nõ doceat de ſuo intereſſe, vt d.§.itẽ ſi quis eũ.& eſt
rõ dr̃iæ, quia illa actio datur pp iniuriã, ut ſic loquar factã de-
functo,ergo nõ tranſit ad hr̃des, ſi defunctus nõ fuerit conque-
ſtus.ar.l.ſi. C.de reuo.don.& l.rei iudi.§.hæredi.& qđ ibi Bar.&
doc.ff.ſo.ma. vel niſi hæredis interſit, & intereſſe doceat, vt no.
gl.in d.§ pe.& fi.& pro hoc facit gl.no.in l.cũ emãcipati.§.emã
cipatus.ff.de coll.bo.¶In ea.gl.ibi,ex ordine titulorũ.dic,ꝙ hęc
dr̃ia non eſt vera , quia immo ẽt titulus , de eo per quẽ factum
erit.habet ẽt locum ante ſatiſdationẽ,vt l.ſi.ff.de eo per quẽ fac.
erit . Tu aũt potes dicere,ꝙ iſta dr̃ia pôt eſſe bona, quia iudiciũ
capit vires a principio,uidelicet,a citatione in ius quę debet ꝓ-
cedere,vt no.gl.in rub.C.de in ius voc.& ibi doc.¶No.ẽt ex gl.
ꝙ licitum eſt arguere ex ordine titulorũ.ita no.glo.in rub.ff.de
eo p quẽ factũ erit. Qđ facit ad q.quis debeat præferri,an tutor
cõis maius,an legitimus? de quo per Bar.in l.1. ff.de cõfir.tuto.
¶ No.ſecundo ex gl.ꝙ rubrum pôt allegari ut nigrũ.de quo per
gl.in l.1.C.ne fideiuſ.do.dẽtur.& ibi doc.& Bar. in l.1. ff.ſi cer.
pet.& Spe.in ti.de alleg.& diſpu.in §.fi.i fi.& ibi Io. And.& no.
latè Io.de Imo.in rub.ff.de uer.obl.& ego dixi in rub.in proœ.
iſtius uoluminis.¶ In ea.gl.ibi.l.1. & 2.in fi.dic,hanc approbant
39 doct.&† ſic primus titulus loquitur,qñ vi, ſecũdus quãdo do-
lo,& ideo in primo,magis punitur eximens, quàm in ſecundo,
quia vis eſt magis deteſtabilis, quia manifeſta , quam dolus, qa
in ui, ineſt dolus, non econtra,igitur primus dicitur quaſi dari
ad uindictam,ſecundus ad intereſſe. & iſta eſt ratio,quia p pri-
mũ titulum,ſolùm actori prouidetur,quia ſolùm in eius læſio-
nem committebatur, non.aũt vocati, ſed qñ dolo retinetur, fit
damnum utriq;, & ideo ambobus ad intereſſe tenetur . de quo
dic,ut ibi,per gl.& doc.¶ In ea.gl. ibi.ex una parte tantum pœ-
nalis eſt.dic,doc. dicunt,quod hic loquitur tm̃ de edicto primi
tituli . quod patet, quia loquitur tantum de exemplo per vim:
Itẽ qa hic tractatur de merè pœnali , ſed ille primus titulus eſt
merè pœnalis, ideo de eo hic tm̃ loquitur, ſed ut ſ.dixi.dubito
in hoc,cùm non iuretur in litem,ideo poſſet dici,quod hic im-
mo loquitur in effectu de utroq; edicto , tam primi , q̃ ſecundi
tituli. Non obſtat tex. qui tñ facit mentionem de ui , non ẽt de
dolo vi eximentia,quia ut dixi in ui,ineſt dolus,ut ff.quod met.
cau.l.j.ideo non fuit neceſſarium exprimi.Præterea,ſicut in l.2.
in fi. & in rub.dicti primi tituli,nõ fit mẽtio doli,ideo ſupplea-
tur per iuriſcon.ſm l.ſed eximẽdi.§.fi.ff.ne quis eum qui.dicã,
hic,

ADDITIONES.

a Iuriſdictionis.Idem dic.ſi eſſet nullitas euidẽs. vt Abb.cõſ.97.Oldr.cõſ.106.
b Superiori. Vide Ang.conſi.308.
c Eccleſia. Adde Rom.conſi.428.
d Fęmina. Intellige,ſi honeſtè viuat, ſecus ſi luxurioſè,& idẽ ſi luxurioſè eſſet cũ marito fauore matrimonij,ut uoluit Io.And.in addi.ad Spe.I ti.de iureiu.

hic, quod de dolo ſuppleatur, cogita. ¶ In ea.gl.ibi, cum conuenerit. dicunt doc. qđ hæc non eſt vera, quia hæc materia loquitur, qñ iudiciali authoritate quis eſt citatus, immo oportet, ꝙ iuſſu maioris iudicis, & competentis, vt l.3.§.1.ff.eo. & nõ conueniuntur per aduerſarium proprium. Si quis aũt vellet ſuſtinere gl. poſſet dicere, quod hic fuit a iudice parti commiſſum, vt citaret aduerſariũ, & tali modo cõuenit, & interpellatur citatus authoritate iudiciali, qđ fieri põt, q̃a de iure fieri poteſt, qđ pars propria ad ſui utilitatem a iudice nuntius cõſtituatur, vt no. per glo. & doc. in l. ſi vt proponis. la 2. C. qũo, & qñ iud. & l. miles.§.1. & ibi doc. ff. de re iud. Sed fortè hæc non eſt tuta defenſio. Primò, quia eſt diuinatio ad glo. Secũdò, quia ſi ita eſſet, tñ eſſet, ac ſi citatus fuiſſet per alium nuntium publicũ. de quo tñ gl. dixerat, & ſic bis idem repeteret. ¶ In ea.gl.ibi, & l. ſicut in rem, loquuntur. Credo ꝙ gl. ſit corrupta vitio ſcriptoris, quia d.l. ſicut. & l. oẽs. & l. cũ notiſſimi. loquũtur in perſonalibus. patet ẽt, quia 30. anno. præſcribitur, ſed in reali 10. vel 20. vt l.1. & l. diuturna, & l. ſuper longi. C. de præſcr. lon. temp. &c. ¶ In ea.gl. in ſi. ad audiẽtiam, dic, quod aliud eſt interruptio præſcriptionis, & aliud perpetuatio actionis. Interruptio impedit vſu-
40 capionem † compleri, ſed non prorogat vitam actionis. de quo in l.3.§. Labeo. & l. qui vniuerſas.§.1.ff. de acq. poſ. & l. naturaliter. & ibi latè Bar. ff. de vſuca. v.g. iſta actio durat anno, & erant decurſi ſex menſes, interruptio facit, ꝙ alij ſex menſes non currant vt perficiatur vſucapio. immo opus eſt, quod præſcriptio incipiat a capite, & perficiatur anno, non autem extenditur ꝑ maius tꝑs, q̃ eſt annus, & ſic natura ſua. idem in vſucapione vel præſcriptione, ſed perpetuatio facit, quod actio, quæ erat minoris temporis, quam 40. ann. reducatur ad quadrageſimum annũ, iſte eſt caſus, vt ibi no. in l. ſi. C. de præſcr. 30. ann. Iſta habentur ex no. in d.l. ſicut. & in d.l. cũ notiſſimi.§. immo. cum §. ſeq. & hunc effectũ perpetuationis actionis operatur, non executo-
41 ris miſſio, ſed litis conteſt. vt dictis iuribus. ¶ † Quapropter ſic dicas, ꝙ eſt quædam præſcriptio merè fauorabilis, vt vſucapio triennij, & iſta non interrumpitur, nec litis conteſt. nec etiam ſnĩa, niſi in effectu, vt l. ſi poſt acceptum. & qđ ibi hr̃. ff. de rei vend. Quędam eſt merè odioſa, vt præſcr. 30. ann. & iſta nõ erat cognita de iure Digeſtorum, vt no. in l. q occidit. ff. ad l. Aquil. Quædã eſt ꝑſcriptio miſta fauore, & odio, vt hodie pręſcriptio longi temporis, & iſta interrumpitur lit. conteſt. ut l. more. & quod ibi no. C. de rei ven. & ſic intelligitur media via. Eſt quædã alia præſcriptio, quæ ſui natura currit, vt quanto minoris, & redhibitoria, & aliæ temporales, & iſtæ interrũpuntur per litis conteſt. vt l. cõſtitutionibus. ff. de act. & oblig. & ibi vide Bar. & iſto modo debet intelligi l.2. in princ. ff. de eo per quem factum erit. & l.4.§.1. ff. ne quis eum qui. & ex his patet ſolutio contrariarum gl. An autem, & qñ præſcriptio ſtatutaria interrũpatur, vide Bar. in d.l. conſtitutionibus. & plenius per eundem in l.2. §. ſi. ff. pro emp. & ad prædicta vide Bar. in l.1.§.2. ff. de eo ꝑ quẽ factum erit. & But. & Bar. & doct. in l. ſi. C. de edic. di. Adr. toll. & ibi gl. in quo dic, aut ſtatutum eſt factum a Comite, Barone, vel alio domino, & tunc cenſetur lex prætoria, & ideo interrũpitur litis conteſt. vt d.l. conſtitutionibus. vel reſcripto obtento a principe, vt l.1. cum ſeq. & quod ibi per gl. & doc. C. quando libel. prin. da. lit. conteſt. faci. Aut eſt factum ſtatutum a populo, & dr̃ lex ciuilis, & tunc diſtinguitur, aut eſt merè fauorabilis, aut miſta, aut penitus odioſa, vt ſupra dixi, quia vltimo caſu interrumpitur per ſolam citationem, ſicut præſcriptio 30. ann. vt
a d.l. ſicut. vt putà ſtatutum ' dicat, vt eſt Aretij, ſi quis non petierit debitum intra ſexdecim ann. cadat a iure ſuo, vel non audiatur, quia talis præſcriptio currit ſine titu. ex ſola negligentia, nõ
42 petentis, quod no. ¶ † Quæro, qũo formabitur libellus ꝯ vi eximentem in ius vocatum? dic, ſic, videlicet. Dico ꝯ Titium, quod cum tali die feciſſem citare talem debitorem meũ, ex tali cauſa pro decem, vt die tertio coram tali ſuo & competenti iudice compareret reſponſurus mihi de iure ſuper dictis decẽ, dictus Titius, cum talis debitor meus ad iudicem veniret, per vim & violentiã ipſum detinuit, & impediuit quominus veniret ad iudicium corã dicto iudice in dicto termino citationis, ꝑꝑ quod actio mea quã ꝯdictum meũ debitorem habebã ad dicta decẽ, perempta eſt, quare peto dictũ Titium veſtra ſnĩa ꝯdemnari in quãtitate, in qua iurauero ꝯ eum, facta prius per vos taxatione debita. Iſta colliguntr̃ ex dictis gl. & doc. in d.l. pe.§.1. & Bar. in
43 d.l. pe.§. docere. ff. ne quis eum qui. ¶ † Quæro, ſecundò, qũo formabitur libellus ꝯ eũ, qui dolo fecit quominus citatus in ius veniret, ꝑ ti. de eo per quẽ fac. erit? dicas ſic: Dico ꝯ Titiũ, quia cũ litigarẽ cũ Seio corã tali iudice, & cũ corã tali iudice cõparuiſſem, & promiſiſſem ſiſtere in iudicio cũ dicto meo aduerſario, tali die, ſub pœna decẽ, & cũ eſſem in itinere cã cõparendi, & ſiſtendi dicto die in iudicio, ne in dictã pœnam inciderẽ, dictus Titius fecit, quominus dicta die in iudicio prædicto ſiſterẽ, annũciãdo mihi doloſè, vel ꝙ pater meus mortuus erat, vel aliud triſte, ꝑꝑ ꝙ domum reuerſus fui, & in iudicio non ſteti, vnde in dictam pœnam 10. duca. incidi, quare peto dictum Titiũ mihi condemnari ad intereſſe meum, quod æſtimo dicta decem.

A D D I T I O.

a Statutum. In commitatu Venayſcino, ſi iudæi ceſſauerint petere debitũ per decem annos, deinde eiſdem agentibus, obſtat præſcriptio virtute priuilegij apoſtolici ad id conceſſi. Ant. Ca.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia lata in principali cauſa an præiudicet incidenti.*
2 *Teſtator ſi filijs maſculis vniuerſaliter inſtitutis, filium in re certa inſtituit, & ſi aliquis eorum deceſſerit ſine liberis, portio ſua perueniat in ſuperuiuentes, an mortuo vno ex filijs maſculis, filius ad illud fideicommiſſum admittatur.*
3 *Actiones præiudiciales quæ, & quot modis dicantur. & nu 9. & 10.*
4 *Iudiciũ nõie ſuo agitatũ q reprobauit, an poſſit amplius approbare.*
5 *Vendicari quæ perſonæ poſſint.*
6 *Libellus contra quẽ dari debeat, cũ petitur caſtrũ ab alio detentum.*
7 *Libellus in præiudiciali actione de ſeruitute, & libertate qualiter ſit formandus.*
8 *Sententia lata in præiudiciali an faciat ius, quo ad omnes.*
11 *Tractus futuri temporis an ſpectet ad iudicem.*

Præiudiciales. ¶ Iſte §. duo facit. Primò actiones præiudiciales enumerat. Secundò, dicit, ꝙ q̃dam ſunt actiones ciuiles, & quædam prætoriæ. ſecunda ibi, ex quibus ferè. & h.d. in ſumma. Actiones præiudiciales quæ hic enumerantur, ſunt in rẽ, quarũ aliquæ ſunt ciuiles, aliquæ ſunt prætorię. h.d. ¶ No. ꝙ actiones præiudiciales quę hic enumerãtur, nõ ſunt in perſona, ſed in rẽ. ¶ No. ꝙ cã ſtatus & filiationis, dr̃ eſſe præiudicialis. ¶ In gl. magna. in prin. ibi, quia res petitur. ne gl. te decipiat, dic. i. perſona petitur, quæ eſt in loco rei, vtputà, loco fundi, qñq; tñ ius vendicatur in perſonã, vt ĩ. videbitis. ¶ In ea.gl. ibi, hic dicere reſeruauit &c. dic, ꝙ hæc rõ non procedit, quia hic nõ tractat Imperator de ciuilibus, immo per hanc rõnẽ debuit ponere ante.§. ſed iſtę. vbi tractatũ fuit de ciuilibus actionibus realibus, vnde dicit Iac. de Aret. ꝙ hic ponitur quędam diuiſio actionum. Nã quędã ſunt præiudiciales, quædam non, ideo ad ſingularẽ diuiſionẽ fuit opus dare ſingularẽ tractatum. Itẽ, quia iſtæ actiones habent ſingularem naturã ab actionibus alijs realibus, ideo poterat iuſte dubitari, an eſſent in rẽ, vel in perſonam, ideo de eis poſuit in tractatu de per ſe. ¶ In ea. gl. ibi. l.2.§. ſi. ſed dic, vt ibi, &c. dic in, idem no. gl. in d.l. ſi iudex.
5 ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. tu aũt in hoc † articulo, an ſnĩa lata in principali cã præiudicet in incidẽti? ſanus cõclude, aut ſuper principali cã fuit ſummarim cognitum, vt dicit gl. aut plenariè. primo caſu, nõn ꝑiudicat in incidenti, ut l.1. C. de ord. iudi. & quod ibi per gl. & oẽs doc. & l.2 diuo pio.§. ſuper rebus. ff. de re iud. & ibi Bar. Ang. Raph. & Io. de Imo. & in d.l. ſi iudex. & qđ ibi no. per Guil. Bar. & Bal. ſecundo, qñ fuit plenè cognitum, & tunc aut ſnĩa non põt ferri ſuper principali, ut in incidenti non ꝑiudicet, & tũc præiudicabit in incidenti, ita intelligitur. l.2. cũ ibi no. C. de or. cog. Aut ſuper principali ferri põt ſnĩa, ita, & taliter ꝙ ſuper incidẽti nõ pręiudicet, & tũc aut ꝓnuntiatur pro excipiente ꝯ agentem, aut cꝯ. Primò caſu, qñ pronuntiatur pro excipiente, ſiue incidens in iudicio deducente, & tunc, aut illud incidens in iudicium eſt acceſſoriũ, & quodammodo dependens ex primo, vt in ſtipulatione pœnali, & tunc, quod ſemel deciſum eſt, nõ poteſt amplius in alio iudicio refricari, vt l. qui Romæ.§. duo fratres. ff. de ver. ob. & idem in fructibus, vſuris, & alijs acceſſorijs. ut l. ſi.§. pen. ff. de condi. inde. & l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. & in d. gl. in l. quod in diem. §.1. ff. de compen. Aut aliud iudicium incidẽs eſt principale, ſicut primum principaliter intentatum, & tunc non obſtante abſolutoria, poterit & alio modo in iudicio refricari, vt ff. de exce. l. ſed ſi aore, vt no. Bart. eod. ot. l. fundum. vbi ſi egi cõteſſoria de ui, & aduerſarius excipiendo dicat me nõ dominũ, & ſuccubui, non nocet poſteà mihi ageno rei vend. Secundò caſu, quãdo pronuntiatur pro agente ꝯ excipientem, aut illa pronuntiatio reſpicit fauorem ſtatus, & non põt in alio iudicio refricari, vt l.1. C. de ord. iud. & ibi no. in ult. gl. & ibi vide doct. aut non reſpicit fauorem ſtatus, & tunc dic, aut in primo, & ſecũdo iu-

dicio incidens proponitur ad eundem effectum, & tunc aut in
primo iudicio fuit plenè cognitum ſuper incidenti, & reiectũ
expreſsè per iudicē, & tunc in alio iudicio nō poterit refricari,
ita intelligitur l. ſi autem. in §. ſi. ſecundo rñſo. ff. de neg. geſt. &
ibi vide Bar. & l. qđ in diē. §. 1. ff. de cōpen. Aut fuit tacitè reie-
ctũ incidēs, & exceptio ſuper eo, & tunc non præiudicat, quin
in alio iudicio poſſit refricari. ita intelligatur d. l. ſi autem. §. ſi.
primo rñſo. l. quod in diem. §. 1. & no. Iac. But. & Bar. in l. a pro
cedente. C. de dila. Aut proponitur incidēs ad diuerſum effectũ
in ſecundo iudicio, & tunc pōt ſemper iterũ in iudicio deduci,
ita intelligitur l. vēdicātē. cũ l. ſeq. & qđ ibi gl. & Bar. ff. de euic.
oĩa iſta colligunt ex dictis Gul. Bar. & Bal. in d. l. ſi iudex. & Bar.
in d. §. duo fratres. in ver. 5. opp. ad ſm notabile. & vide Bar. in l.
de pupillo. §. ſi is cui. & l. ſciendum. ff. de oper. no. nun. quæ om-
nia bene no. ¶ In ea. gl. ibi, itē, quia poſteà dicit, cęterę vero &c.
dic, iſta gl. facit ad q. Bar. in l. ſi. ff. ad Treb. videlicet, teſtator ha-
2 bet duos filios maſculos, & vnā fœminam, maſculos † inſtituit
vniuerſales hæredes, poſteà dixit, ſi quis filiorũ meorũ ſine libe
ris deceſſerit, deueniat in ſuperſtites. vbi dicit, quod cũ rō recti
ſermonis illius pluralitatis, videlicet, ſuperſtites, nō bene pōt ve-
rificari in alio maſculo ſuperſtite, vocabit ēt fœmina in ſubſti-
tutione pro virili, per d. l. ſi. pro quo ego allego iſtā gl. & gl. in l.
ſi mater. §. 1. & ibi Bar. Raph. & Io. de Imo. ff. de vul. & pup. ¶ In
ea. gl. ibi, excepta vna. dic, hāc approbat Iac. & Dy. hic per l. vbi
numerus. ff. de teſti. ¶ In ea. gl. ibi, & ſ. de obl. quæ ex deli. §. 2. q
dicas ſic, dimittas illum ver. gl. in prima ergo vbi quæritur &c.
& ſumas eandē gl. ibi, alij dixerunt, iō dixi præiudiciales, ergo
&c. quia mediũ d. gl. loquitur de alia materia. ¶ In hac ergo qō
an & qñ iſtæ actiones dicantur præiudiciales, aduertas ſm Bar.
3 quia præiucialeſ † dicuntur tribus modis, vno mō in iſto §. vi-
delicet, hmōi actiones in rē, qñ agitur de ſtatu alicuius, vt hic.
& l. 1. §. per hanc. ff. de rei ven. & dicũtur iſtæ actiones præiudi-
ciales, quia in eis vertitur magnũ præiudicium, vt ſtatus. Et ad
uertas, quare dicũtur in rem præiudiciales, dic ſm Ang. in d. §.
per hāc, quia ſicut in rei vendicatione quæ proponit rōne do-
minij, non agitur niſi de declaratione dominij, & reſtitutio im-
ploratur iudicis officio. l. qui reſtituere. ff. de rei ven. cōiuncta l.
& ex diuerſo. §. 1. eo. ti. ita & cum agitur iſta, in rē ꝓiudiciali, qa
agitur ad declarationē, ꝙ declaret ſeruus, & ꝙ ſi qua reſtitutio
eſt facienda, fiat off. iud. Item præiudiciales aliæ dicuntur, quia
ꝓiudicant, vel aptę ſunt pręiudicare alijs cauſis, ut hic in glo. in
ver. ſed Io. ꝯ inſpicitur &c. Itē faciũt qñq; quem inhabilē ad iu-
dicium. ſed de talibus loquitur l. ordinata. ff. de lib. cau. ¶ Secun-
dò principaliter dicunt actiones præiudiciales, rōne authorita
tis præeminentię, & iſtud ꝯtingit altero de duobus modis, vno
modo in cauſis ſe nullo mō contingentibus, ut l. ſi. C. de ord. iu.
quia ibi cā ciuilis nil habet facere, cũ criminali, ſed ſolũ ex ꝑe-
minētia criminalis, vt l. per minorem. & qđ ibi no. ſm vnā lec.
ff. de iud. Secũdo eſt præiudicialis, rōne authoritatis & præemi-
nentiæ in cauſis ſe inuicem cōtingētibus, ꝓꝑ qualequale ꝓiudi-
ciũ, vt eſt petitio hređitatis, ut l. ſi. C. de peti. hære. & l. ſi poſt litē.
ff. de exce. ¶ Tertium genus ꝓiudicialiũ eſt, qñ ſic ſe contingſit,
ꝙ abſolutoria lata in primo, parit præiudicium in ſecũdo, vt l.
fundum. cũ l. ſeq. ff. de excep. & ita ibi Bar. dixit in ver. op. iſta.
l. vr ꝯ &c. vel dic ſm Bal. in d. l. per minorē. ꝙ q̄dā actiones dicũ
tur præiudiciales abſolutè, vt q̄ cōpetunt pro ſtatu, vt hic, q̄dā
dicuntur præiudiciales reſpectiuè. i. in cōparatione ad iudiciũ,
& hoc pōt eſſe tribus modis. vno mō dr̄ actio præiudicialis rō-
ne authoritatis, vt petitio hęreditatis, ſecundo rōne perplexita
tis, vt d. l. fundum. cum ſe. tertiò rōne ꝯrietatis, vt l. ꝯ maiores.
C. de inof. teſt. & ibi no. In prima ſpecie, nec ex eadē parte, nec
ēt ex aduerſa pōt moueri aliqđ iudiciũ. In ſecũda ſpecie, nō pōt
moueri ex eadem parte, ſed ex diuerſa ſic, vt ff. de exce. rei iud. l.
ſi inter te & me. in prin. ¶ Eſt quartũ membrũ, qñ pręiudiciũ eſt
ꝓiudiciale rōne ꝯrietatis, & maioritatis, tũc ēt ex diuerſa parte
motũ iudiciũ debet ſilere, quia eius ꝯrium eſt potentius, vt l. 2.
cũ gl. & ibi oēs doc. C. q accu. nō poſ. ita iudiciũ criminale intel
ligit eſſe potētius, q̄ ciuile. ¶ Itē exceptio quæ tangit ꝑſonā vel
proceſſum, ſꝑ dr̄ pręiudicialis, vt l. qm Alex. C. de adul. nā exce
ptio q̄ in totum ſugillat falſitatem, vel inhabilitatē ꝑſonæ, ꝙ in
iudicio ſtare nō poſſit ſꝑ poteſt opponi, & qñq; oppoſita red-
dit iudicium retro nullum, eſt exceptio falſi pęnitus procura-
a toris, ut l. licèt cum materia. C. de procu.[a] ſecus aũt ſi erat pro
curator, ſed eſſe non poterat; quia miles, quia debet opponi an-
te lit. conteſt. & ſi non opponatur, perditur dicta dilatoria, vt l.
ita demum. cum gl. & ibi doc. C. de proc. In vno quoq; iudicio,
perſonæ ſunt legitimandæ, vt l. ſi quæramus. ff. de teſt. etiā ſi ſit
iudicium ſummarium & executiuum, vt eſt gl. ſing. & ibi Bart.
& doct. in l. 2. C. de edic. diui Adr. toll. Et prædicta procedunt,
qñ aliquis eſt in iudicio, qui cām defendat, ſed qñ agitur ꝯ con-
tumacem, iſta exceptio vel ſimilis non venit opponenda ꝑ iu-
dicem, vt eſt caſus ſing. in l. inter quos. §. alieno. in verſi. quod ſi
ei. ff. de dā. inſec. ſed legitimabitur poſteà perſona ꝓcuratoris,
qñ quæritur de nullitate proceſſus. ita dixit ſing. Bar. in d. §. alie
no. in ſi. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi quis, vel falſus procurator, vel nō
habens ſufficiens mandatum, agit nomine meo, & reportat ſen
tentiam ꝯ abſentem, vel ꝯ præſentem, & petatur executio nomi
ne meo, & opponatur, ꝙ iudicium nō valuit, tanquam agitatũ
per falſum procuratorem, poſſum ratum habere dictum iudi-
b cium cum ſit nomine meo agitatum, & ratificando[b] compro-
c bo iudicium, ꝙ tendebat in præiudicium[c] procuratoris, vt l. 3.
§. falſus. ff. rem ra. ha. coniuncta l. 1. C. ere. eui. pig. non debere.
& valet iudicium tunc, ēt in mei fauorem, ita dixit gl. ſing. in l. ſi
mater. in §. hoc iure. ff. de exce. rei iud. quam approbat ibi Dy. &
Bar. licèt Vltramon. ibi, ꝯ. facit qđ not. Bal. & doc. in l. licèt. in ſi.
C. de procu. quod no. Dic, ꝙ licèt pro Vltramon. ſit gl. in l. ſi tu
tor. C. in qui. cau. in integ. ſed illa gl. ibi a modernioribus repro
batur, & tenetur gl. in d. § hoc iure. quam ēt tu teneas. ¶ Si au-
4 tem ſemel † reprobaui dictum iudicium agitatũ nomine meo,
an poſſim poſteà pęnitere, & iterum ratũ habere? & vr̄ ꝙ non,
per caſum valde no. l. diſpenſatorem. in ſi. & quod ibi gl. Bar. &
Raph. ff. de ſol. licèt ꝯrium videatur per l. quo. n. §. 2. ff. rē ra. ha.
Sed cōiter dicitur, quod quò ad actionem conſequendam, non
poteſt ratum haberi, vt d. l. diſpēſatorem. quò ad exceptionem,
ſic, ut d. l. quo. n. §. 2. ſed Raph. in d. l. diſpenſatorem. & Spe. in ti.
de defen. §. 1. ver. ſed pone egi. dicunt aut quæritur, an poſ-
ſit in ſui fauorem iterum ratum habere, & non pōt, aut in ſui
odiũ, & pōt, vt d. l. quo. n. §. 2. ſed hoc mihi nō placet, quia tex.
in d. §. 2. dicit, ꝙ dñs a negotiorũ geſtore pecuniā exactam exe-
git, ſed exigere, eſt in iudicio, & ab inuito extorquere, vt l. fidei-
com. diui in ordine. §. ſi rē. ff. de leg. 3. vnde poſſet in dubio atten
tari, cum quęritur, an ille qui ſemel reprobauit factum nomine
ſuo, poſſit amplius approbare ad ſui cōmodũ, aut ad ſui dānũ.
Primò caſu, aut quærit quo ad actionē neg. ge. ꝯ gerentem, quę
ſemel fuit extincta ex reprobatione neg. ge. vel per prius nō na
ta, & hoc fieri non pōt, vt d. l. diſpēſatorem. in ſi. rō, quia appro
batione dñi pendebat, vtrum actio neg. ge. oriretur, necne, vt l.
Pompo. ſcribit, cum ſua materia. ff. de neg. ge. q̄ primũ ergo re-
probauit, nec ratũ habuit exactam pecuniam debitoribus ſuis,
ſtatim ortus actionis fuit impeditus, ſm gl. in d. l. diſpēſatorem.
vnde amplius non debet poſſe naſci ex ſecunda approbatione,
& debitor antiquus qui ſoluit geſtori remanſit dño obligatus,
quia actio ſemel nata & extincta ex voluntate vnius, poſteà ali
quo modo reſuſcitari nō pōt, vt l. qui res. §. aream. ff. de ſo. mul-
to fortius actio cuius natiuitas fuit impedita, ex prima reproba
tione non debet poſſe oriri ꝯria ſecuta. approbatione. arg. l. pa-
tre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui, vel alie. iu. & ita loquitur d. l. di
ſpēſatorē. in ſi. Aut quæritur, an de nouo reprobatum poſſit ap
probare ad aliud ad ſui cōmodum, præterquā ad dictā actionē
neg. ge. cuius natiuitas fuit ſemel ex reprobatione impedita? &
dico, ꝙ ſic, vt d. l. quo enim. §. 2. vtputà, quod approbando ſecũ
do loco, poſſit pecuniam exactam a dicto neg. geſt. ēt inuito exi
gere. & pōt, vt in tex. ibi, exegerit. & quò ad illud, vt dicto neg.
geſt. ꝓꝑ ſuam defenſionem neceſſariam paret exceptionē, ſi cō
ueniatur ex ſtipulatu ꝓꝑ ratihabitionem, & ſic ſolutio pecunię
ſibi facta cōprobet. Iſte eſt caſus in l. procurator ad exhibēdũ.
§. 1. & ibi Bar. ff. rē ra. ha. facit l. idēq; §. generaliter. ff. man. Aut
quærit, an ſecũda approbatio teneat in ſui præiudiciũ, & dico,
qđ ſic effectualiter, quia debitoribus datur exceptio ꝯ eundem
dñm, nō tm̄ ꝯ gerentē, vt d. l. procurator ad exhibēdũ. §. 1. & d.
l. quo. n. §. 2. de hoc vltimo non mireris, quia ēt id qđ nō eſt ge-
ſtum nomine meo in mei pręiudicium comprobare poſſum. vt
eſt caſus apertus in l. fundus §. 1. ff. de pig. Nec ob. ſi dicatur, nul
lũ negotiũ geſtũ eſt cũ illo qui litigauit, vel ſoluit geſtori tuo,
ergo tibi aliqđ remedium non paratur ꝯ eum, niſi per medium
organũ geſtionis factæ nomine tuo, ergo agere non potes, vt l.
ſi pupilli. §. ſi. cũ ibi no. ff. de ne. geſt. quia pōt rñderi, qđ ſępe nu
mero extra id qđ agitur, nobis naſcitur obligatio & actio, l. ſi is
qui. §. ſi libero. ff. comm. ac ēt qui litigauit cũ geſtore meo nomi
ne

ADDITIONES.

a Procuratori. Adde Io. de Ana. conſ. 96. & 104. & ibi quærit, an ſemper poſſit opponi talis exceptio.

b Ratificando. Adde Alex. conſi. 32. & 110. 2. lib.

c Præiudicium. Vide Fed. & Io. de Palagrienſi. in conſ. 235 vbi tenet, ꝙ quis nō dicitur excōicatus, ex eo ꝙ habuit ratum percuſſionem factam nomine ſuo in clericum, ſi ante de percuſſione doluit, nec voluit habere ratum.

meo, fuit hmõi intentionis, ꝙ mecũ negotiũ gereret ꝑ organũ
medium geſtoris.facit l.quæ aũt.in §.fi.cum l.ſeq. ff.de cõſti.pe-
cu.ergo approbatione mea,nõ obſtante prima reprobatione fa
cta inter me & geſtorẽ meũ,& nõ cũ aduerſario meo debet cõ
probari negotiũ.cogita.¶ In ea.gl. ibi,ſi ingenuus eſſe dicatur.l.
1.& s.§.1.dic,illæ leges parũ aut nihil faciunt ſm Dy. ſed facit
pro gl.l.1.§.per hanc.ff.de rei vend.& l.3.§.hoc interdictũ. ibi,
notio prætoria &c.ff.de libe.exhi.Sed ꝯ hoc oppo.Dy. quia offi
ciũ iudicis nõ habet locum,vbi alia actio cõpetit.arg.ff.de min.
l.in cauſæ.la 2.i prin.Rñdet Dy.ꝙ illud obtinet locũ,qñ officiũ
iudicis datur ꝯ ius cõe, ſecus qñ ſm ius cõe, vt in caſu propoſi-
to.ita conſentit gl.in d.§.ꝑ hanc. ſed quidam dicunt,ꝙ off.ind.
in liberto, nõ habet locũ, niſi qñ fatet ſe libertũ,vt ff.de off.præ
fect.vrb.l.1.§.cum patronus.& per hoc vſ,ꝙ dictus §.ꝑ hãc.ſo
lũ loquatur in filio,quod ſatis placet Io.Fab. Sed tu dic,qđ glo.
no.Cõtrariũ in d.§.per hanc.quæ vult,ꝙ vltra filiumfa. habeat
locum in multis perſonis, & iſtud ſequuntur Bart.Bal.& Ang.
vnde no.ſm gl.& doc.ibi, Abbas vẽdicat monachũ ſuũ adiecta
cã de iure canonico,ſicut vẽdicamus res ſacras, vt l.in rem.§.lo
ca ſacra.cum gl.ff.de rei vẽ.eo.tit.hoc ſequitur ibi Bar.Tu adde,
5 ſm Ang.ibi,ꝙ Abb.vendicat monachum ſuũ,rõne † poteſtatis
a de iure canonico, nõ.n.debet vẽdicare monachum [a] rõne dñij,
ſed per medium poteſtatis, & eodem mõ de Epiſcopo in cleri-
cũ,quia vẽdicat rõne iuriſdictionis, & dñs colonos, agricolas,
& cenſitos, vt C.de agri. & cen.per totũ. Idẽ de iſtis vaſallis,ꝙ
pñt vendicare adiecta cã de iure conſuetudinario.& idẽ in qua
libet villa,quæ habet ſuos fumantes, more Bonon. vel ſuos ho-
mines collectandos, ꝙ pñt vendicari adiecta cauſa de iure ſta-
tutorum. Sic & ciuitas vendicat ciuem ſuum, adiecta cauſa de
iure ciuili, vt l.de iure.ff.ad muni. & ſic Baro vel Comes, vendi
cat ſibi ſubditum per medium concludendi iuriſdictionis, vt 7.
q.1.nõ oportet. An aũt vxor, vel ſponſa poſsit vẽdicari adiecta
cauſa de iure cano. cum ipſa detineatur à ſcholare, vel iudicis
off.implorari,cum à nemine detineatur, not. Cyn.C.de nup.l.ſi
inuita.tu dic ſm Inn. in c.ex parte.de reſti.ſpo.& in c.ex literis.
el 2.eatra,de ſpoo.ꝙ ſic, ẽt ſi eius nunquam fuerit habita quaſi
poſſeſsio.quod ſequitur Ang.in d.§.per hãc.ſed pro maiori par
te oĩa iſta ſunt verba Bart. in l.immo.ff.de lib.ho.exhi. de quo
6 Ange.non facit mentionem. ¶ † Aduertas tñ ad vnũ,ꝙ ſi ciuitas
iſta vellet petere vnũ caſtrum, qđ detinetur ab alio, ꝙ libellus
debet dari ꝯ detentorẽ,& coram ſuperiore detentoris,non aũt
ꝯ caſtrũ,& eius homines,ẽt voluntariè detentos,niſi caſtrũ deti
neretur ꝑ ſe,proclamaret in libertatẽ, quia tunc ꝯ dictũ caſtrũ,
& ſuperiorẽ ciuitatis,& caſtri,libellus eſſet dandus. ita dicit ſin
gu.Bar.in d.§.per hanc.per gl.ibi, quod no. quia ſemel vidi vnũ
errare in ciuitate Rhegij. In ea.glo.ibi,depoſiti vel ſimiles.dic,
hanc approbat Cy.facit l.ex cõſenſu. & quod ibi no.ff.de act.&
obl.licẽt gl.j. in gõnibus videatur dicere ꝯrium in ver. itẽ quo
iure &c.ſed ibi exponam. ¶ In ea.gl.ibi.ſed qualiter formabun-
7 tur † libelli? &c.Tu dic clarius,quia in præiudiciali de ſeruitu-
te & libertinitate,ſic dicas: Dico, ꝙ Stichus eſt ſeruus meus,&
ꝙ ego ſum in quaſi poſſeſsione dicti iuris dominij, & qualiter
ipſe mihi vt dño nõ paret, quare peto ipſum declarari eſſe ſer
uum meum,& debere mihi ſeruire,& ſeruitia ſua,& alia mihi,
vt dño,& quæ aliis dñis per eorũ ſeruos præſtari ſolẽt, præſta-
re debeat. Et ꝯ, qñ ſeruus eſt in quaſi poſſeſsione libertatis,di-
cas ſic: ꝙ Titius detinet me Seiũ indebitè pro ſuo ſeruo,& tan-
quam eius ſeruũ, cũ in veritate nõ ſim, vult me ſibi ſeruire,ſed
liber homo ſum,& in quaſi poſſeſsione libertatis ſui, & ſum de
pñti, & ideo peto me Seiũ declarari liberum hoĩem, & libera-
ri ab omni vinculo quaſi poſſeſsionis, & iuris ſeruitutis,quã &
qđ dictus Titius in me prẽderet. In filio aũt formabit ſic libel-
lus: Dico ꝙ Io. eſt filius meus legitimus,& naturalis, natus de
tali matrimonio ꝯcto cum tali mea vxore, & quod ego ſum in
b quaſi poſſeſsione iuris paternitatis,[b] & ẽt iuris patriæ ptãtis,&
qualiter ipſe tenetur mihi ad ea oĩa, q̃ debent patri ꝑ filium, &
qualiter dictus Io. p̃dicta mihi facere denegat, quare peto de-
clarari dictũ Ioannẽ forè filiũ meũ,& veſtro officio cõpelli ad
exhibendũ & præſtandũ mihi ea,quæ per filios patribus exhibe
ri & p̃ſtari communiter ſolent & debẽt. Et ex prædictis econ-
tra ſciens formare libellum, qñ filius aſſerit, vel negat ſe eſſe fi-
8 lium Titij &c.¶ In ea.glo.ibi,ingenuũ,an ſententia † lata in iſtis
præiudicialibus de quibus in iſto §. faciat ius quò ad omnes?
dic,ꝙ ſic,ſi interueniunt. Primò,quod ſit legitimus petitor, &
cõtradictor.Secundò,quod interueniat plena defenſio.Tertiò,
ꝙ ſentẽtia fuerit lata verbis affirmatiuis. Quartò,quod nõ fue-
rit detecta colluſio.Quintò,ꝙ verè cauſa ſit præiudicialis.Sex-
tò,quod fuerit principaliter ſuper ingenuitate,& non inciden-
ter & plenariè diſcuſſum.ita dicit Iac.But.Bart.& Flo.in l.s. C.
res inter alios acta. & per Inno.in c.cauſam.el s.extra, qui filij
ſint legiti.ſed iſta ſunt de mente glo.& Bar.in d.l.ingenuum. vbi
eſt etiam glo.ſing. ꝙ ſi per iuramentum cauſa eſt deciſa,ꝙ om-
9 nibus præiudicat,quod intellige ſm prædicta.qđ benè no.¶ † In
ea.gl.ibi,ſed ſi hac.§.pe.in fi.dic Dyn.approbat opi. Ioã.ſed Iac.
& Petr.dicunt, ꝙ illæ ideo dicuntur præiudiciales, quia agitur
de maiori præiudicio quod eſſe poſsit, videlicet, de ſtatu.arg.l.
fi.ff.de cap.dimi.& ſm illam opi. ceſſant aliæ duæ qõnes ſequẽ-
tes in gl. Sed tu potes dicere,ꝙ opi.Io.põt ſaluari, quia ſm opi.
Iac.& Pet.ſequeretur, ꝙ petitio hæreditatis non dicatur præiu
dicialis, cum in ea non tractetur de ſtatu, & tamen hoc eſt fal-
ſum, vt l.fi. C.de pet.here. Vnde dic tu, ꝙ vtraq; opi.poteſt ſal-
uari, quia pluribus modis dicuntur præiudiciales,& vno reſpe
ctu,vna dicit præiudicialis, & alio reſpectu alia, ut dixi ſupra,
& etiam j.dicam. ¶ In ea.gl.ibi,de peti.hære.l.fi.§.1.& s.dic tu,
10 clarius, ꝙ † actio præiudicialis dicit pluribus modis,vno mo-
do, quia præiudicat aliis actionibus. de quibus in l.fundum.cũ
l.ſequen.ff.de excep.Alio modo dicitur præiudicialis,quia ſen-
tentia in eis lata præiudicat aliis, qui etiam non fuerunt in iudi
cio,& hæ ſunt plures, vt actio inofficioſi teſtamenti,vt in l.Pa-
pin.§.fi.& quod ibi no.ff.de inoff.teſt.Itẽ in l.fi.cũ l.ſeq. ff.de lib.
agnoſc.Item in caſu. l.ingenuum. ff.de ſtat.homin. Item in ſen-
tentia lata ſuper ætate, vt ff.de min.l.de ætate.& ibi Bar.itẽ quo
ties agitur ſuper aliquo ſtatu perſonæ, vt hic, de quo ſupra di-
xi,& vide etiam Bart.in l.poſt litem. ff.de excep. ¶ In ea.gl.ibi,
cõtraria præiudiciali vtili.dic,quidam habent poſteà in gl.ver-
bum,directa. & quidam habent,non directa. ſed dic,ꝙ melius
ſtat gl.ſine dictione,non. nam directa poteſt ſumi duobus mo-
dis,vno modo per reſpectum ad vtilem, & illa quæ cõpetit ex
verbis,& mente legis, vt l.hæc actio.& ibi Flo.ff.ſi quadru.pau.
fe.dica. Alio modo poteſt dici directa, per reſpectum ad cõtra-
ria,prout gl.loquitur,ſiue non ſumitur hic directa, per oppoſi-
tum ad ꝯrium, quod patet in gl.quia ſucceſsiuè dicit, & ipſi ſe
petunt in libertatem contraria præiudiciali vtili, non directa,
& cætera,& hoc modo intelligendo gloſ. contradicit determi-
nationi ſuæ, quam poſuerat ſupra reprobando, quòd non ſit
dare contrariam in præiudicialibus.& ideo gloſſ.ſic intelligen
do,aut hic,aut ibi,malè dixit,& ideo videtur poſſe legi cum di-
ctione, non, niſi vellemus dicere, quod prima pars gloſ. quæ
dicit, præiudiciali non directa, conſiderauit tantum directam
per oppoſitum ad vtilem,ſecunda pars gl.accedit directę vtro-
que reſpectu, & per oppoſitum ad contrariam, & per reſpe-
ctum ad vtilem. de his directis & utilibus, uide glo. ſingul. &
Barto.in l.curatoris. C.de nego.geſt.¶ In eadem gloſſ.ibi,ad fu-
11 turas † præſtationes, ut ff.de vſur.l.1.&c.an autem tractus futu
c ri temporis [c] ſpectet ad iudicem? diſtingue, ſm Ange. & Ioan.
de Imo.in l.ſi ſtipulatus. §.cum ſtipulamur. ff.de uerb.obl.quia
quandoque contingit, quod actori competit vnum ius nume-
ro,& illud non eſt de præſenti,ſed merè de futuro,& illud non
poteſt deduci in iudicio.facit l.cedere. ff.de verb.ſign.quod eſt
verum. ſecundum Barto. ibi, niſi ipſa lit.conteſt. ſperetur ori-
ri actio, vt l.nuda. C.de contrahen.& committ.ſtipul.Secundò
hoc verum,quando eſt debitum conditionale, ſecus ſi in diem,
& non opponatur, vt l.1.in fi ff.quan.di.vſur.leg.ced. Interdum
& ſecundò competit actori ius vnicum,& præſens eſt actio,ſed
exactio differenda eſt, & ſpectat ad iudicem: exemplum in l.
Aquil.ſi deletum.ff.ad leg.Aquil. Sed Ioan. ibi dicit,ꝙ iſto caſu
hoc contingit,quia ius ſperatur eſſe, vel ex culpa, vt ibi. vel ex
dolo, vt l.locum. §.condemnatio. ff.de tab.exhiben. Si verò ius
competat de præſenti, ſed ſperat deſinere in futurum, loqui-
tur propriè. l. ſi ſeruus. ff. de conditio. furt. Sed tu dic in hoc
ſecũdo membro principali,aut eſt ius de præſenti, quod ſpera-
tur recedere in futurum, & etiam ſpectat ad iudicem, vt eſt ca-
ſus in d.l.ſi ſeruus. Aut non eſt de præſenti, ſed ſperatur acci-
dere in futurum, & hoc ſecundo caſu ſubdiſtingue, aut quis
conuenitur propter ſui culpam, aut propter ſuũ dolum.ſi pro-
pter culpam, tunc ſpectat ad iudicem, ſed non repræſentatur
dies vel conditio, ſed illa expectabitur in execútione, iſte eſt
propriè caſus in d.l.in l.Aquilia. Aut ꝑ dolũ,& tunc,aut ſpe-
ratur obligatio ex legis diſpoſitione,& tunc etiam dies vel con
ditio non repræſentatur, immo expectabitur in executione
fienda.

ADDITIONES.

a Monachum. Sed an agenti poſſeſſione ad monachum poſſit opponi petito-
rium, vide Fed. conſi.203.
b Paternitatis. Sed quanto tempore filius præſcribit libertatem, vide Alex.con-
ſil. 114.4.lib.
c Futuri tpis. Quãdo tractus futuri tpis ſpectet ad iudicẽ, vide Rom.cõſi.136.

fienda, iſte eſt caſus in l. ſi finita. §. ſi. cum l. ſeq. coniuncta glo. ff. de dam. inf. & ibi hoc vult Bar. & Ang. & vterq; dñs meus. Aut debetur propter dolum ex diſpoſitione hominis, & ſtatim debetur, & fiet ſtatim exactio, licèt primum debitum eſſet in diẽ, vel ſub conditione. iſte eſt caſus. in d. §. condemnato. Et eſt ratio differentiæ iſto vltimo caſu, quia mitius agitur cum lege, q̃ cum homine, ut l. Celſus. ff. de arbit. ita dixit Bar. in d. §. condẽnatio. ¶ Tertiò principaliter contingit, quod eſt vnum ius de præſenti, ſed habet tractus futuros propter ſui naturam, quia non poteſt fieri ſatisfactio vno momento, vt cum agitur cõfeſſoria, vt l. harum. ff. ſi ſer. ven. vel in interdicto vti poſſidetis. vt l. 1. §. interdictum. ff. vti poſſi. vel cũ pater intentat præiudiciale contra filium, vt præſtet reuerentiam, vel alia, vt hic in gl. qđ ſpectat ad iudicem, vt hic in glo. Addit ibi Ioã. quod idem erit ſi de præſenti eſt, cui ſit admiſtum ius de futuro conditionale, & pœnale ex contumacia rei. vt l. non ab re. cũ glo. C. vnde vi. ¶ Quartò principaliter contingit, ꝗ eſt ius vniuerſale de præſenti, cui inhæret offic. iud. mercenarium ad contractus futuros, vt in vſuris futuris, vel alijs acceſſionibus, quia tractus de futuro poſt ſententiam, non ſpectat ad iudicem. arg. l. 3. cum ibi no. C. depoſi. ſed veniunt alio iudicio. vt l. 1. §. 1. ff. de vſu. & l. 1. C. de iudi. ſecus ſi veniant acceſſoriè iure actionis, quia tunc ſpectat ad iudicem tractus in futurũ, vt videtur caſus. & ibi Bar. in l. 1. C. de ſent. ſine cer. quan. ¶ Quintò principaliter cõtingit, quod iura agendi ſunt plura, & vnum competit de præſenti, & tũc iudex poteſt de tali tractu ſe impedire; exemplum in pluribus ꝓſtationibus unius obligationis, quarũ vna venit, alia non, quia non eſt in poteſtate actoris curſum futurum per exactionẽ impedire. vt d. l. 1. ff. de vſur. Et quod dixi, ꝗ poteſt impedire, intelligit Ioan. de iure, & de facto. Sed ſi nõ poterat impedire, vt qa de facto condemnatus cõtemnit omnino ſoluere, tunc, pro toto tempore ceſſationis, talis tractus ſpectat ad iudicem, per d. l. 1. C. de ſen. quæ ſine certa quanti. Et ſi in poteſtate actoris non eſt impedire dictum tractum, tũc ſiue diſpoſitio ſit inter viuos, ſiue in ultima uoluntate, ſiue in alimentis, ſiue non, tunc talis tractus ẽt ſpectat ad iudicem, propter ius quod eſt de præſenti, vt l. malè agitur. C. de præſcr. triginta ann. facit gl. in l. nõ quemadmodum. ff. de iud. ne quis cogatur omni die de ſuo iure proteſtari. Sed tu dic, ꝗ iſta additio Ioan. eſt dictum Bar. in d. l. 1. C. de ſen. quæ ſine certa quant. & in l. vbi autem non apparet. §. pe. ff. de verb. oblig. Vel in hac materia dic clarius, ſm Flo. in l. 1. §. ſ. ff. de vſur. ꝗ quandoque neque actio, neque obligatio eſt præſens, nec per lit. cõteſt. oriri ſperatur, & hoc caſu nulli dubium, ꝗ in tali actu iudex ſe non interponit, quia ſine actione pars experiri non poteſt. ut l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de neg. geſt. Quãdoque actio & obligatio eſt præſens, ſed ſola executio differt, & tunc poteſt agi, & iudex ſe interponit, niſi per partem opponatur, differtur tñ executio vſque ad dieí euentum. vt d. l. in l. Aquilia ſi deletum. & ff. de fur. l. qui tabulas. & l. qui tabularũ. & l. 1. in ſi. ff. quan. di. vſufr. leg. ced. Quãdoq; actio & obligatio eſt præſens, qa verè nunc aliquid debetur, niſi tñ de futuro prouideatur, præſens prouiſio non adfert victori plenarium cõmodum, tũc futuri temporis tractus ſpectat ad iudicem. Exẽplum in agente vti poſſidetis, ꝯ turbantem, nihil enim prodeſſet ſententia, niſi iudex pro futuro tempore ſilentium imponeret, & prouideret, poteſt ergo hoc facere, vt extra de proba. cap. licet cauſam. & not. in l. 1. C. vti poſſidetis. Item pone exemplum in agente, ne luminibus officiatur, in quo eſt ẽt neceſſe prouidere pro futuro, vt l. ſeruitutes. ff. de ſerui. & l. egi. & l. harum. ff. ſi ſerui. uendi. & dixi ſ̃. eo. §. æquè. Et idem dicas in omnibus caſibus, in quibus hoc contingere poſſet, quod prouiſio de præſenti nihil prodeſſet, niſi pro futuro fieret, nam tunc illud futurum venit per uiam cuiuſdam neceſſariæ cõſequentiæ, vnde eadem durat poteſtas, quæ in principali, ut not. Inn. de offic. deleg. in c. 1. Quãdoq; aliquid debetũ de præſenti, & eius occaſione aliquid põt deberi in futurum iure obligationis, & in iſtis dic tractum futuri temporis ſpectare ad iudicem, exemplum in uſuris in ſtipulatione deductis, quæ nondum currunt, certè poſſunt in iudicium deduci rõne ſortis & vſurarum, quæ de præſenti debẽtur, caſus eſt, ſm vnum intellectum in l. 1. C. de iudicijs. Exemplũ ẽt pone in alimentis & in alijs annuis præſtationibus, vel in ſtipulatione annua, vt in emphyteuſi, in qua dicĩ ſtatim actio nata pro omnibus annis, licèt per plura tẽpora ſit diuiſa præſtatio, vt l. Stichum. §. ſtipulatio. ff. de verb. obl. & ff. de dona. cã mor. l. ſenatus. in ſi. & ibi glo. & hoc ſtatutum eſt, ne compellatur qs ſingulis annis de iure ſuo proteſtari, vt l. 2. C. de præſcr. triginta ann. & l. cum de in rem verſo. & ibi gl. & Bar. ff. de vſuris. & no. glo. & Bar. in l. non quemadmodum. ff. de iudi. & per Inn. in ca. auditis. de procura. & de ſepult. c. noſtra. per Cyn. & ibi Sali. & doct. in l. 1. C. de fideiuſſ. & per Bar. in l. ita ſtipulatus. ff. de verb. obl. Quandoque aliquid debetur de præſenti, & in futurum deberi non poteſt iure actionis, vel natura actionis propoſitæ, & ſic ꝑ ſolũ offi. iud. & tũc dic, ꝗ iudex ſe intromittit pro tempore, ꝗ currit pendente iudicio. ut l. ædiles. §. item ſciendum. ff. de ædil. edic. ſed non de currente poſt ſententiã, vt l. 1. ff. de re iud. quia officium iud. mercenariũ amplius nõ durat, nec amplius poteſt deſeruire. vt l. 4. C. depoſi. ita intelligitur d. l. 1. §. 1. ff. de vſur. quæ loquitur de vſuris currentibus ex mora, in iudicio bonæ fidei, ea ſolo iudicis officio. ut ibi dicit gl. ſecus eſſet, ſi poſſent in iudicio deduci iure actionis. exẽplũ in fructibus, & acceſſorijs, & naturalibus, tunc. n. iudex põt ſe intromittere, ẽt de tpe poſt ſñiam. Vnde poſſet condemnare conuentum ad reſtitutionem rei, cum fructibus perceptis & percipiendis. facit qđ no. Cyn. in l. cum propria. C. ſi quis alte. vel ſibi. & dixi ſ̃. eo. §. 1. & Inn. extra de dona. c. inter dilectos. de reſcr. c. cum accedens. Nec obſt. glo. in l. Iulianus. §. idem Iulianus. C. de rei vend. quia põt dici, ꝗ ibi fructus in iudicio reali veniunt offi. iud. non iure actionis vt hic. & eo. tit. l. item ſi verberatum. §. fin. cum l. ſequ. ¶ Qñq; nihil debetur de præſenti, ſed deberi ſperatur in euentũ ꝓdictionis, & tunc clarũ eſt, ꝗ iudex ſe non intromittit. ut d. l. cedere diẽ. niſi ſperatur deberi in conteſt. lit. vt l. ſi Titius. ff. de verb. obl. & ibi Bar. & no. gl. & ibi dixi ſ̃. eo. in prin. Sed iſta ſũt dicta Ang. in l. 1. in repeti. C. de iud. in verſi. nũc intro gl. & q̃ro, litera hic dicit &c. Et tu addas, quod no. Bar. in d. l. nõ quemadmodum. & in d. l. 1. C. de ſenten. quæ ſine certa quant. & in d. l. vbi aũt nõ apparet. §. pen. quod dictum Bar. licèt vt ſ̃. patuit Io. de Imo. fuerit ſecutus, tñ Ang. in d. l. 1. C. de iud. reprehendit eũ & meritò, dic, vt ibi ꝑ eum. & his dictis domini Ang. & Flo. addas, q̃ dixi ſ̃. ad intellectum d. l. in l. Aquil. & in d. §. condemnatio. & habebis veritatem. addas etiam quod no. Bar. in l. 2. ff. de dot. præle. in verſ. pro declaratione induco in arg. &c. & ẽt Bar. in d. l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infe. in verſi. quid ſi eſt vulneratus. & certum eſt &c. ¶ In ea. gl. ibi, ꝗ nihil eſt. dic, gl. videtur cõtraria. C. in qui. cau. colo. accu. do. poſſ. l. 1. lib. 11. vbi vĩ dicere, ꝗ agaĩ confeſſoria. Alij dicunt, ꝗ offic. iud. vt C. de agr. & cẽſi. l. cum ſatis. lib. 11. Alibi dicit, ꝗ datur rei vendicatio, adiecta cauſa de iure Quiritum, vt d. §. per hanc. Hic autem glo. reſidet, ꝗ detur utilis non directa præiudicialis, quid ergo dicendum? videtur, ꝗ non detur præiudicialis, cum propriè præiudiciales concernentes ſtatũ, ſint tres, vt hic. aliàs autem ſi eſſent plures iſte tex. redargueretur de inſufficientia. Item videtur, ꝗ nec detur confeſſoria, quia illa competit quãdo datur pro ſeruitute debita a re rei. vt in l. 2. §. 1. ff. ſi ſer. uen. & dixi in §. æquè. ſ̃. eo. facit l. vt pomum. ff. de ſerui. Item nec uidetur dari officium iudicis, cum non detur ad perſonales futuras præſtationes, vt hic in gl. ſed tu dic, ꝗ immo competit officium iudic. ꝑ notata in l. cum de in rẽ verſo. ff. de vſu. & ibi Bar. & l. ſi certis annis. & ibi Cy. Bal. & Ang. in repe. C. de pact. Nec ob. ꝗ non detur in futurum, quia iſtud eſt verum, niſi de præſenti aliquod ius mihi competat, ſuper quo iure de futuro poteſt adhærere, vt l. 1. C. de fideicom. & d. l. male agitur. ita dicit Ang. in d. l. 1. C. de iud. in rep. & in l. 1. C. de ſen. quæ ſine cer. quant.

S V M M A R I V M.

1 *Dare eſt dominium transferre.*
2 *Pronomen meum, denotat dominium.*
3 *Odio furis dominus vel agit contra furem condictione furtiua, pro re ſua, & ad dandum.*
4 *§ ſic itaque. intellectus, & nu. 6. 7. 8. & 18.*
5 *Vſucapio quæ requirat.*
9 *Condictio furtiua datur ſoli domino, non tantum contra furem, ſed etiam contra eius hæredem.*
10 *Condictio furtiua an detur marito contra uxorem furantem.*
11 *Olim poſſidens an hodie poſſidere præſumatur.*
12 *Poſſidens an præſumatur dominus.*
13 *Dominus olim, an hodie præſumatur dominus.*
14 *Poſſeſſio quomodo probetur.*
15 *Rei uendicatio an tollatur per condictionem furtiuam, uel econtra.*
16 *Condictio in quam degeneret.*
17 *Poſſeſſio quando ſit condicenda.*
19 *Debitor an de neceſſitate ſit extra iudicium interpellandus.*
20 *Debitor an per vnicam interpellationem extraiudicialem conſtituatur in mora.*
21 *Interpellatio quando ſemel, aut pluries ſit neceſſaria.*
25 *Libellus quomodo in actione furtiua formetur.*
23 *Libellus qualiter ſit formãdus in actione rerũ amotarũ cõtra uxorẽ.*
24 *Actio rerũ amotarũ cõſtante matrimonio non cõpetit contra uxorẽ.*

Sic

Sic itaque diſcretis. ¶ Diuidiẽ principaliter in tres
partes. Primò, ponit vnam re-
gulam generalẽ illatiuam ex præcedentibus, ſm gl. ſed ſm doc.
repilogatiuam. Secundò, ponit vnam fallentiam. ſecũda ibi, pla
nè. Tertiò, naturam actionum realium & perſonalium, & ea-
rum differentias. tertia ibi, appellamus. Item prima ſubdiuidi-
tur, quia in prima ponitur quædam illatio, ſeu repilogatio ex
ſupradictis. Secũdò, ponit rationes. ſecũda ibi, nec enim. Et h.d.
in ſumma. Dñs rei non põt agere ad dandum rem ſuam niſi ɔ̃
furem, odio furis, & actiones in rem competunt ad vendican-
dum, perſonales autem ad dandum vel faciendum. h. d. ¶ Not.
1 & ad hoc allegatur, † q dare, eſt dominium transferre, ut hic.
& qui eſt obligatus ad dandum, debet dominium transferre, ut
eſt tex. in l. vbi autem nõ apparet. §. ſi. & quod ibi no. ff. de verb.
oblig. & niſi trãsferat plenariè dominium, non eſt liberatus, vt
eſt tex. no. in l. fin. C. de condi. ob cau. & quod ibi no. ¶ No. & ad
hoc allegatur, q meum eſt, amplius meum effici non poteſt, vt
hic, & in l. proprias. C. de leg. licèt q ſit mihi debitum ex aliqua
cauſa, poſſit mihi deberi ex alia. vt l. & an eadem. §. actiones. ff.
de exec. rei iud. & quod ibi gl. Bar. & doct. in l. 3. §. ex pluribus.
2 & quod ibi gl. Bar. & doct. ff. de acq. poſſ. ¶ † Not. q pronomen
a meum,[a] denotat dominium, ut l. Quintus. §. argento, & ibi Bar.
b ff. de auro & argen. leg. ¶ No.[b] in verſi. planè, & ad hoc allega-
3 tur, q † odio furis dñs rei agit ɔ̃ furem condictione furtiua pro
c re ſua, & ad dandum, quia omnis condictio degenerat[c] contra
furem, vt l. fin. in fi. ff. vſuf. quemadmo. caua. ¶ Not. ibi, extra
pœnam, q hic eſt caſus, q in duplo vel quadruplo, in quo codẽ
natur, non cõtineur ſimplum. & de hoc eſt tex. apertus in §. ſi.
ĩ. de obl. quæ ex delic. naſc. ¶ No. q nõ de neceſſitate, ſed de vr-
banitate debitor primò, extra iudicium eſt interpellandus, de
quo dicam cum gl. ¶ In gl. in verſi. ſic itaque. in fi. dic, q iſtud q
4 hic dicit gl. ſm Pla. † nihil eſt dicere, ſed tex. vult dicere, ſi appa
ret. i. ſi agat dare oportere, quia mediũ concludendi non debet
eſſe iſtud, ſed ad tradendum, vel conſtituendum, vt dicit gl. ſic
aduertas, quia gl. præſupponit, q iſta verba, ſic itaque, ponãtur
illatiuè, quod non eſt verum, ſm doct. quia nihil prædictum eſt
ſ̃ ex quo poſſit inferri, dic ergo, q ponuntur recapitulatiuè, vt
poſſit ponere regulam ſuper actionibus de quibus dixit, & ali-
quas exceptiones, vt hic. ¶ In gl. magna. in fi. dic clarius ſoluẽdo
contrarium, q res poteſt fieri mea ex pluribus cauſis in idem tẽ
pus cõcurrentibus, ſed ex pluribus cauſis ſucceſſiuè, nõ ex quo
mea eſt, ex vna cauſa ius pleniſſimũ acquiſiui, quod nõ admit-
tit aliqd ſupra ſe, ſicut patet naturaliter in vaſe pleno, ſm doct.
in d. §. ex pluribus. facit l. 1. in fi. ff. de do. præle. ¶ Sed contra hoc
5 opp. Nam conſtat, quod in vſucapione† plures cauſæ requirun
tur, & ſucceſſiuè, videlicet, titulus, traditio, bona fides, & poſſeſ
ſio continuata, vt habetur in d. §. ex plurib. & dixi ſ̃. eo. §. æquè.
& §. ſed iſtæ. ergo ex pluribus cauſis dominium põt fieri meũ,
ſed dic, q dictum eſt ſupra, intelligitur de cauſis. i. titulis. ita ſen
tiunt gl. & doct. in d. §. ſi ex pluribus, & Bald. hic. ¶ In glo. planè
odio. ibi, de facto infamatur. Dic, q infamia facti ad duo nocet,
vt no. gl. & doct. in l. 1. in prin. ff. de infa. ¶ In gl. ſi apparet. ibi, &
tamen hic dicit quod ſic. dic, quod hic gl. perfectè arguit, q ne
mo ad impoſſibile obligatur, nec aliqua actio poteſt dari ad im
poſſibile, vt in reg. impoſſibilium. ff. de reg. iur. ſed impoſſibile
eſt rem meam mihi dari, ergo impoſſibile eſt agi condictione
furtiua ad dandum qđ iã meum eſt. ¶ In ea. gl. ibi, intẽditur, dic,
hic gl. concedit oppoſitionem, q hæc actio non detũr ad dan-
6 dum, ſed ad reſtituendum. Nec ob. iſte tex. † qui videtur præſup-
ponere quod agatur ad dandum, quia poteſt reſponderi, quod
non refert ſe ad condictionem furtiuam, de qua ſtatim locutus
eſt, ſed ad condictionem prout eſt genus, & prout ponitur pro
omni actione perſonali, q.d. fur tenetur condictione furtiua ad
reſtituendum, ſicut teneretur quilibet alius alia condictione ad
dandum, ſi appareret eum dare oportere, ita dicit Io. Fab. quod
eſt de mente gl. dicit tamen, quod nõ credit, quod iſta ſit ꝓpriè
mens huius literæ. ¶ In ea. gl. in fi. dic, ſm Io. Fab. quod hoc non
eſt verũ, quia ſm hoc nulla eſſet ſpecialitas in condictione fur-
tiua, quia triticaria, de qua in gl. datur non tantum contra furẽ,
ſed etiam contra quemlibet, vt l. 1. in fi. ff. de tritic. ſed hic vult
denotare ſpecialitatẽ in fure, & in cõditione furtiua, igitur &c.
Vnde ſm Dyn. dic, & hoc videtur ſatis fuiſſe de mente gl. quod
ver. planè. videatur poni quædam exceptio. nã exceptio debet
eſſe de ijs, quæ in regula continentur, ut l. in is. & ibi gl. & Bar.
ff. de leg. & no. Dy. in rub. extra, de reg. iur. in 6. Sed ſupra ꝓmiſit
vnam regulam circa actiones perſonales dicens, q actione pſo
nali non poſſum petere mihi dari, quod meũ eſt, poſtea ponit
exceptionem, q conditio furtiua quę eſt perſonalis actio, datur
ad rei reſtitutionẽ, & præmiſerat generaliter, quod perſonales
7 non poterant dare nobis, quod noſtrum eſt. Dy. ergo† intelligit
iſtum verſi. planè. quod ſpeciale ſit in conditione furtiua, quod
non eſt in alijs perſonalibus hoc modo, videlicet, quia nulla p-
ſonalis actio datur ad reſtitutionem proprietatis rei, quę eſt no
ſtra, ſed ad reſtituendam poſſeſſionem bene datur, vnde datur
ſicut actio depoſiti, commodati, & ſimiliũ. Fallit igitur hęc re-
gula perſonalium actionum in cõditione furtiua, quæ datur ad
reſtituendũ rem noſtram, etiam ratione proprietatis, & ita in-
telligit Dyn. in l. ſcire debemus. §. ſi a fure. ff. de verb. oblig. vbi ſi
ego ſtipulor a fure rem ſimpliciter mihi dari, quam ipſe mihi
furatus eſt, nõ valet ſtipulatio per rationem huius text. in prin.
ſed ſi ſtipulor mihi dari id quod mihi dare facere oportet, con
ditione furtiua, bene valet, licèt fur nõ teneatur ad dandũ, quia
illa verba, dare, intelliguntur. i. reſtituere, propter verba adiun-
cta, quod eſt notandum, ſm Io. Fab. quia ubicunq; præceſſit cõ
tractus de cuius natura nõ venit tranſlatio dominij, & ponant
iſta verba, dari. debent intelligi. i. reſtitui, vel tradi, ſm naturam
præambuli contractus, quia licèt dare, de propria ſignificatio-
ne ſignificet dominium transferre, ut hic, tñ propter adiunctũ
impropriatur eius ſignificatio. quod optimè probat dictus §. ſi
a fure. Pro quibus tu addas, q prædicta maximè procedunt in
iudicijs, vbi verba impropriãtur, ut libellus ſaluetur, ut l. ſi olei,
& ibi Bar. C. loca. & dixi ſ̃. eo. §. 1. vt intelligantur ſm intentio-
nẽ proferentis, vt l. ſi quis intentione ambigua. & ibi gl. & doct.
ff. de iudi. Sed Bart. in d. §. ſi a fure. vr̃ intelligere verbum, planè.
quod fur teneatur ad dandũ, & quod ſpeciale ſit in fure & con
ditione furtiua, quod intentetur mihi dare res mea, quod non
eſt reperire in alia actione perſonali, & hoc quia contra furem
oĩs conditio degenerat, ut hic. & l. ſi. ff. vſuſfr. quemad. ca. quod
8 non degenerat ſimpliciter daretur ad reſtituendum, & † ſm
iſtum intellectum, iſte ver. planè, ponit exceptionem a tali natu
ra, ſic videlicet, quod ſupra præmiſerat regulam, qđ perſonalis
actio non competit ad dandum qđ meum eſt, hæc perſonalis. ſ.
conditio furtiua cõpetit dño ad dãdũ qđ ſuũ eſt, & ſic bona eſt
exceptio, aliàs non eſſet bona exceptio. & iſtud credo verius, li
cèt in effectu ẽt ſm intellectum Bart. & cõem, non poſſis plus
conſequi a fure, q̃ rei reſtitutionem. Sed differentia eſt, quia ſm
intellectũ Bar. cõpetit hoc ex propria natura ipſius cõditionis
furtiuæ, nec eſt opus dicere, q verba improprientur, ad hoc vt
ſaluetur libellus. Et aduertas, quod conditio furtiua non datur
niſi dño. ut l. 1. ff. de condi. fur. licèt actio furti detur ẽt nõ dño,
q dummodo ſua interſit, vt l. manifeſtiſſimi, §. ſed cum in ſecũ
9 dam. C. eo. de fur. & l. is cui. cum l. ſeq. ff. eo. tit. † & quod dixi, q
conditio furtiua datẽ ſoli dño, ſupple, & q perſeueret dñs, aliàs
ſi facto ſuo perderet dñium, non haberet dictam conditionem,
ſecus ſi non facto ſuo. de quo iñ vide tex. cũ gl. & doc. & Pau.
de Caſt. in l. ſiue manifeſtus. §. tãdiu. ff. cond. fur. Et eſt rõ, quare
ſoli dño cõpetit, quia eſt rei perſecutio quæ datur dño, ut hic,
coniuncta l. ſi pro fure. §. 1. eo. tit. ff. de condi. fur. quæ conditio,
durat nõ tantum re exiſtẽte in rerum natura, ſed ea perempta,
quia odio furis dicitur extare, quia ſemper ipſe fur dicitur eſſe
in mora, vt l. inter ſtipulantem. §. pe. ff. de verb. obl. quia eò ipſo,
q fur abſtulit rem, quam auferre & contractare non debuit, dr̃
morã cõtraxiſſe, ut eſt bonus tex. in l. ſi. ff. de cond. fur. & iſto ca
ſu qñ perẽpta eſt res, põt peti eius æſtimatio, vt l. in re furtiua.
in prin. eo. tit. ff. de condi. fur. vel etiam condici põt ipſa res, li-
cèt perẽpta l. ſi ſeruum. §. ſi. ff. de verb. obl. & eſt text. in l. 3. in ſi.
& in l. ſi ſeruus. in §. bonæ. eo. tit. quia ſemper dicitur eſſe in mo
ra, vt d. l. ſi. & in d. l. in re furtiua. §. 1. data electione actori, vt l. il
lud. §. 1. ff. de don. cauſa mor. ita dicit Bar. in l. 1. C. q me. cau. &
in l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de uerb. obl. In qua condi-
tione habetur ratio intereſſe, ẽt exiſtentis in lucro, ut d. l. 3. in ſi,
& talis condi. furtiua, non tantum contra furem, ſed ẽt contra
eius hæredem, ad quem nihil peruenit, datur, ut d. l. ſi pro fure.
§. 1. qđ dic, vt dixi ſupra eo. ti. in prin. Adde q ſi quis confiteat
d commiſiſſe furtum, & decedat[d] ẽt ante litis conteſtationem, q
etiam hæres tenetur, vt no. Flo. in l. de ætate. §. ſi cũ hæres. circa
prin.

ADDITIONES.

a Meum. Adde de iſtis pronominibus. Fede. conſi 119.
b Not. Hanc opin. approbant Phil. Dec. Fran. Curt. Iunior, & Alc. in l. ſi quis ne cauſam. §. fin. de re. cre. in Pand. Ant. Caius.
c Degenerat. Hoc eſt, mutat, ſeu perdit naturã ſuã. Quia cõdictio eſt actio perſonalis. §. ſic itaq; diſcretis. verſi. appellamus. infra eo. quæ cõpetit ad dãdũ, dare aũt eſt dominium transferre. l. ubi aũt non apparet. §. ſi. de verb. obli. in Pand. ſed quod meũ eſt, amplius meum fieri non poteſt. d. §. ſic itaq; unde cum detur ad rem habendam, non ſeruat naturam ſuam. Ant. Caius.
d Decedat. Adde ut p Spe. & ibi Io. And. in tit. de acc. in 3. p. ver. quid ſi latro.

10 princ. ff. de interroga. act. † Sed ꝙ uxorem [a] furantem marito,
a non datur, ut no. gl. & Bar. in l. 3. §. item ſi ſeruus. ff. de actio. rer.
amo. & no. gl. & Bar. in l. 1. eo. tit. Sed ſi extraneo furata fuerit,
competit extraneo conditio furtiua, quæ tamen poteſt marito
cõtra uxorem cedi, ita intelligatur gl. in l. cum quis. §. 2. ff. de ſo
lu. ita dicit Bar. in l. 2. ff. de actio. re. amo. & etiam daretur mari-
to, uel eius hæredi contra uxorem, ſi poſt ſolutum matrimoniũ
rem contrectet, quia daretur etiam tunc actio furti pœnalis, vt
eſt tex. notabilis in eo. tit. l. 3. in prin. ¶ Secundò aduertas ad gl.
quæ dixit, ꝙ qui olim fuit dominus, hodie præſumitur eſſe do-
11 minus, an autem hoc ſit uerum, dicam j. ¶ † Videamus itaque
primò de poſſeſſione. Nunquid qui olim poſſidebat, hodie præ
b ſumatur poſſidere. [b] & Plac. in gl. in l. ſiue poſſidetis. C. de pro-
ba. dicebat, quod ſic, quia ſic eſt in dominio declarato, ꝙ eſt ma
ius, ut l. ſi quis ui. §. differentia. ff. de acq. poſſ. ita in poſſeſſione,
ar. d. l. ſiue poſſidetis. & l. ſi creditor. C. de pig. act. Io. gloſſator
dicebat, ꝙ nõ, nam facilius perditur poſſeſſio, ꝙ dominium, qa
perditur animo. ut l. 3. §. in amittenda. ff. de acq. poſſ. declara tu,
ergo non eſt bona conſequentia, arguere de dominio ad poſſeſ
ſionem. Odoſ. glo. diſtinguebat, aut tractatur de cõmodo iſtius,
q olim poſſedit, & hodie aſſerit ſe poſſidere, & ſic vera opinio
Pla. quia ſolo animo poſſeſſio retinetur, vt d. §. in amittenda, &
eſt uероſimile, quia qñ tractatur de commodo alicuius, ꝙ adſit
ſemper animus cõtinuandæ poſſeſſionis, pro quo tu alle. ꝙ no.
glo. & Bar. in l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ. Si verò tractatur de incõ
modo, & ſic ipſe negat ſe poſſidere, & tunc ſit uera opin. Io. per
contrariam rationem præcedentem. Sed Iac. de Aret. in d. l. ſiue
poſſidetis. diſtinguit, utrum tractetur de poſſeſſione, quam qs
habet de recenti, quia tunc licèt neget ſe poſſidere, tamẽ hodie
præſumitur poſſidere, etiam in ſui damnum, aliàs ſecus. ut l. nõ
ignorabit. C. ad exhiben. Petr. uerò ibi indiſtinctè tenet opinio.
Pla. ꝙ ſiue tractetur de commodo illius qui poſſidet, ſiue non,
ſiue de poſſeſſione de recenti, ſiue de antiqua, ſemper ille qui
ſemel poſſedit, præſumitur hodie poſſidere, quia licèt poſſeſſio
ciuilis ſolo animo perdatur, naturalis tamen detentatio nõ per
ditur ſine facto. Et ideo ratio Odoſ. ſm Petrũ, nõ uidetur ſubſi-
ſtere, ſed de cõſuetudine approbatur opin. Odof. De qua opin.
facta eſt additio ad gl. in d. l. ſiue poſſidetis. ita dicit Bart. & ibi
doct. Tu addas pro opin. Petri, quod eius reprehẽſio poſſet pro
cedere, ſi doceretur de præſenti de actuali detentione, aliàs ſe-
cus, ut l. quod meo. §. ſi furioſo. & §. fin. ff. de acq. poſſ. Et opini.
Odoſ. tenet Bal. hic. ſed idẽ Bal. in d. l. ſiue poſſidetis. dicit, quod
immo indiſtinctè ex poſſeſſione de præterito, non infertur con
tra negantem de præſenti, quod aliquo modo præſumatur nũc
poſſidere. probatur, nam leges dicunt, quod negans debet con
uinci de mẽdacio, ut l. fi. ff. de rei vend. cũ ibi no. per gl. & doct.
Sed de mẽdacio non conuincitur, qui ex ſola præſumptione cõ
uincitur, ergo &c. Minorem probat, qa de poſſeſſione facti, de
bet conuinci, ut d. l. fi. & non de poſſeſſione præſumpta, & per
conſequens in effectu Bal. ibi uidetur tenere opin. Ioan. de qua
ſupra. Sed Sal. in d. l. ſiue poſſidetis. in verſic. his oppoſitionibus
ſic declaratis, oppono &c. ſequitur opin. Iac. de Aret. quantum
ad uim condemnationis, & ſententiæ diffinitiuæ ferendæ cõtra
negantem, per notata per eum in d. l. non ignorabit. vt putà, qa
ſylua ceditur de quinquennio in quinquẽnium, quia ſi probo,
ꝙ iam ſunt quatuor anni ꝙ incidit, & ſic erat in poſſeſſione, pſ-
ſumitur & ꝙ tempore litis ſit in poſſeſſione, quia vr tractari de
poſſeſſione, quam habuerat de recenti, vt dicit Io. Quãtum au-
tem ad uim tranſlationis poſſeſſionis fiẽdæ de reo in actorem,
qui interrogatus negat ſe poſſidere, tũc loquitur d. l. fi. ff. de rei
vend. & ſic põt loqui dictum Bal. in d. l. ſiue poſſidetis. quæ ad-
das his, quæ dixi ad intellectum d. l. fi. ff. de rei vend. & in §. 1. ſ.
eo. Sed idem Sal. in d. l. non ignorabit. latius concluſiue ſic dicit.
Cum quæritur, an qui olim poſſedit præſumatur hodie poſſi-
dere, probata illa poſſeſſione, diſtingue. Aut quis negat ſe de
præſenti poſſidere, aut affirmat ſe poſſidere, aut neq; affirmat,
neque negat. Primò caſu, aut ipſe negans habet cauſam ab acto
re, & præſumit poſſidere. ut l. ſi creditor. C. de pigo. actio. Aut
non habet cauſam ab actore, & tunc, aut poſſeſſio probata eſt
ſecundũ tempus initij litis, & res eſt clara, ꝙ præſumitur poſſi-
dere. ut d. l. non ignorabit, ſm lecturam Io. in d. l. ſiue poſſidetis.
Aut poſſeſſio probata eſt de anteriori tempore, & tunc opi. Io.
fuit, quod non præſumatur poſſidere. Placen. quod ſic. Sed ipſe
Sal. ſm Iac. de Are. diſtinguit. Aut illud tempus anterius eſt de
recenti, & præſumitur poſſidere. vt d. l. non ignorabit. ſm aliam
lecturam, ibi, niſi de alio poſſeſſore tractaretur, quo caſu, ille q
poſſidebat prius, dolo deſijt poſſidere, & habetur pro poſſeſſo-
re. ut ff. de rei vend. l. quod ſi dolo. Præſumitur aũt dolo deſijſſe
poſſidere, ſi lite mota, deſijt poſſidere, & habetur pro poſſeſſo-
re, vt ff. de rei vend. l. quod ſi dolo. niſi de contrario probet. ut l.
ſi verè. ff. de excep. rei iud. Aut illud tempus non eſt de recenti,
& tunc non præſumitur poſſidere. Quando autem dicatur de
recenti, vel non, relinquitur arbitrio iudicis, attẽta qualitatem
facti. ut l. 1. ff. de iure delib. & ſupra poſui exẽplũ de ſylua inci-
ſa. Secundo caſu principali, quando affirmat ſe poſſidere, & ad
probationem præſentis ſuæ poſſeſſionis inducit teſtes, qui pro
bant de anteriori tempore, an ex illa poſſeſſione ſi eſt probata,
præſumatur prius poſſidere, & nunc poſſidere? & dixit Odofr.
quod ſic. & ita tenet gl. Bar. & communiter doct. in d. l. ſiue poſ
ſidetis. Quod Sal. intelligit verum, niſi intra tẽpus poſſeſſionis
probatæ, & præſentem aſſertionem cucurrerit tantum tempus,
quod ex iuris diſpoſitione poſſeſſio perdatur, quod eſt maius,
& minus, ſm qualitatem rei, & eius conditionem, ut not. gl. &
ibi doct. & Sal. in l. 1. in fi. C. de ſer. fug. facit glo. Bar. & doct. in l.
ſi id quod. in prin. ff. de acquir. poſſ. Tu addas, quod totum hoc
tempus eſt in arbitrio iudicis, quando maius, & quãdo minus,
multis conſideratis. ut eſt glo. ord. in l. furtum. §. 1. ff. de vſucap.
Glo. tamen ſingularis in §. quod aũt. ſ. de vſucap. requirit, quod
primò tranſeat lõgum tempus, poſteà ſit in arbitrio iudicis, an
ſit inducta obliuio, necne. Sed ego credo veriorem glo. in d. l.
furtum. §. 1. per l. qui agros. C. de omni agro deſer. lib. 11. & per
alia infra dicenda, adde etiam gl. in d. §. aliquando. ſ. de vſucap.
& ibi dixi, nam minore tempore perditur in re mobili, quàm in
immobili. arg. ſ. de vſucap. in princ. Nam quandoque perditur
etiam per negligentiam biennalem, vt eſt videre in prædio tri
butario. ut l. qui agros. C. de omni agro deſer. lib. 11. & no. Bar.
in l. rem quæ nobis. ff. de acqu. poſſ. & in l. ſi de eodem. §. 1. eod.
titu. & vtrobique per Ang. Raph. & Ioan. de Imo. ¶ Tertiò & vl
timo caſu præſumitur poſſidere, ex quo nõ apparet alium poſ
ſidere, uel quanto tempore neglexiſſet, quo debet, mediante
obliuione, poſſeſſionem perdidiſſe. ut d. l. ſi de eo. §. 1. tu allega
tex. valde notabilem in l. licet. C. de acquir. poſſ. quæ omnia be-
12 ne no. ¶ Quæro, † ſecundò, an qui poſſidet rem hodie, præſu-
c matur dominus? [c] & glo. poſuit in multis locis in l. 2. & in l. 3.
& l. cum res. & ibi doct. C. de prob. & in l. ſicuti. in §. ſed ſi quæ-
ratur. & ibi do. meus Flor. ff. ſi ſer. ven. & glo. hic. & glo. in l. ſi
quis in ſuo. in princ. ff. de condi. inſti. de cuius glo. intellectu j.
dicam, tu tamen ad habendam plenariam doctrinam, ſm Bal.
hic, dic, aut tractatur de dominio per modum actionis, aut per
modũ exceptionis. Primo caſu, aut de dominio quæritur prin-
cipaliter, aut incidenter. Si principaliter, & tunc de dominio re
ctè probari debet de iure gentium, vel ciuili. vt ff. de rei vend.
in l. in rem actio. in prin. & l. ita vt ſi fur. ff. commo. Fallit tamẽ,
quando poſſidens vel dominus agit contra violentum, quia in
odium violenti ẽt tũc, cum dominium rectò deducitur in iudi-
cium per modum actionis, præſumitur quis dñs ex poſſeſſione
anteriori bona fide. vt eſt tex. no. in l. ſi quis emptionis. in §. ſu-
per his. C. de præſcri. 30. ann. & probando ſimpliciter, & ſolummo
do poſſeſſionẽ tẽpore violentiæ, ẽt ſi agat directa rei vendica-
tione, obtinebit. Ratio eſt, quia inuaſor nõ poteſt refricare quæ
ſtionem dominij. vt d. l. ita vt ſi fur. & habetur in d. §. ſuper his.
Si verò dominium deducitur in iudicium incidenter, aut pro-
babitur poſſeſſio de præſenti, aut de præterito. Primo caſu poſ-
ſeſſor præſumitur dñs. vt d. l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. facit quod
no. Cyn. in l. 2. in 4. q. C. quæ ſit lon. conſue. quod eſt verũ, niſi
contrarium ſit probatum per aduerſarium, quo caſu vera pro-
batio tollit fictam. vt l. itẽ Mela. §. 1. ff. ad leg. Aquil. Aut inducit
poſſeſſionem de præterito ad probationem dominij, & tũc nõ
præſumitur dñs, niſi probetur, vt l. & quæ nõdomũ. §. quod di
citur. ff. de pig. Ad hoc facit gl. in l. 1. C. de probat. & facit quod
nõ. Cy. & oẽs doct. in d. l. cum res. Si verò dominium deducitũ
in iudicio ea parte rei per modum exceptionis, & tunc aut hoc
ſit antequã ſit fundata intentio authoris, aut poſt. Si ante, & præ
ſumit dñs, hoc eſt, ſufficit, ꝙ poſſideat vt dñs, vt eſt bonus text.
& ibi Bar. in l. Titia. ff. de ſol. & vide glo. Bar. & Ang. & vtrunq;
dñm meum. in l. a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iudi. quin-
immo rectius loquẽdo, nõ eſt neceſſe, ꝙ præſumatur dñs, quia
ſufficit, ꝙ alius non oſtendatur dñs. vt l. qui accuſare. C. de edẽ.
Si verò poſt, & tũc non præſumitur dñs, vt l. ob maritorum. &
quod ibi per glo. & doct. C. ne vxor pro marito. l. 1. & quod ibi
no.

ADDITIONES.

a Vxorem. Adde vt per Pet. de Anch. conſil. 409.
b Poſſidere. Vide Fulg. conſ. 5. & 141 Fran. Aret. conſ 88. Alex. conſ. 132. 1. lib. & conſ 136. 2. lib & conſ. 32. 2. lib.
c Dominus. Vide Fr. Are. conſ. 15. & conſ. 148. & Alex conſ. 10. 4. lib.

no.C.de priui.fiſ. & ſic poteſt ſaluari quædam gl.quæ eſt in l.4.
C.de proba. quæ uidetur uelle,quod ſama ſufficiat ad proban-
dum dominium.ſed tu dic, quòd omina iſta ſunt nerba Bart.in
l.quidam in ſuo. ff.de condi. inſti. licèt de eo Bal. hic non faciat
mentionem, & hæc ſunt vera in rebus priuatis, in publicis au-
tem,vt in beneficialibus, non præſumitur pro poſſeſſore agen-
te,niſi titulum oſtendat,vt no.in c.1.de re.iu.in 6.& no.Ant. de
But.in c.in literis.de reſt.ſpol. In corporalibus autem quid iu-
ris? dic,vt per Inn.de in integ.reſti.c.1.per Ant. de But.in c.per-
uenit.de cenſi.& ego aliquid dixi ſ.eo.§. ęquè. & vide Anto.de
But.in c.cum ad ſedem.de reſti.ſpol.in ver.ad tertium,an eo ip-
ſo ꝙ poſſeſſor &c.¶ Tertiò quęro,an olim dominus, præſuma-
13 tur † hodie dominus? & gl. in d. c. cùm ad ſedem. dicit, ꝙ ſic.
quod ibi Ant.de But.in ver.ad ſecundum,an olim dòminus ho
die præſumatur &c. dicit ſine dubio procedere, ſi dicit ſe do-
minum,vt no.Inn.in c.nouit.de iudi. Si verò negat ſe dominũ,
& conſtat,ꝙ poſſidet, & adhuc præſumitur dominus,quia ſolo
animo non poteſt perdere dominium, retinẽdo poſſeſſionem,
vt ff.de acq.poſſ.l.ſi quis vi.§. differentia.& quod ibi gl.Bart. &
doct.ſed ſi negat ſe dominum & poſſeſſorem, & conſtat, quòd
non poſſidet,tunc præſumitur,ꝙ non ſit dñs,vt d.§.differentia.
cum ſit, ꝙ poſſit nuda volũtate habere pro derelicto. Idem ſi
negat ſe dominũ, & non appatet, an poſſideat. Et hæc ſunt ue-
ra in his,quæ nuda uoluntate poſſunt a nobis abdicari,ut in re-
bus priuatis, vt in d.§. differentia. & in tot.tit.ff.pro derelicto.
In beneficialibus autem idem, quò ad præiudicium negantiũ,
ſed non quò ad ſuperioris præiudicium, vt in c.admonet. & in
c.quod in dubijs.extra de renun. Vnum tene menti,ꝙ cõiter gl.
in d.l.quidam in ſuo.allegat,ꝙ ea poſſeſſione præſumatur quis
dominus, vnde aduerſario incumbit onus probãdi,ſed non be
ne allegatur iſta forma,quia hic non dicit, immo videtur mihi
innuere contrarium,nam dicit formaliter ſic. ¶ Item no.arg.ꝙ
a ſi quis vtatur re vt dñs, [a] quòd præſumatur dominus, ſed non
quia poſſidet. Vides ergo,ꝙ non ex poſſeſſione pręſumatur do
minus,ſed ſi vtatur re vt dñs. quod benè no.quia ut plurimum
in allegando iſtam gl. erratur. facit l.ſi cum gl.ff.quemadm.ſer.
amit. & l.Titia.& quod ibi Bar.ff.de ſol. ¶ Aduertas tamẽ,quod
14 †poſſeſſio probatur [b] non tñ ſi inſiſtat in re,ut l.1.in prin. & l.
b 3.in prin.& §.ea contrario.ff.de acquir. poſſ.uel etiam quando
fructus recollegit,vel ſibi de penſione tiidetur,ut no.gl. Bar.&
doc.in l.qui uniuerſas.§. quod per colonũ. & gl.& Bar.& doc.
in l.quamuis.§.1.eo.ti.& c.inter dilectos.in fi.de fi.inſtr.ſed etiã
probatur poſſeſſio, ſi ſimpliciter feciſſet fundum coli. ut no.gl.
valde no.in l.3.C.finium regũ.quæ omnia no.pro articulanda,
& probãda poſſeſſione.Et prædicta de dominio, vide ẽt ꝑ Bar.
in d.l.ſi quis in ſuo. vbi in ſi.prin.dicit,quod per deſcriptionem
c cataſtri, [c] in quo apparet de poſſeſſione mea ſundi Botriani,
non præſumitue dñium,vt eſt tex.in l.cenſualis. & ibi hoc vult
Bar.& doc.C.de dona.& l.quæ quiſq;. & ibi Bar.ff.de acqu.rer.
do.& l.ſolennibus.& ibi Bal.& Sal.C.de rei vend.quod no.¶ In
gl.in rem act.ibi.ff.de rei ven.l.in rem. dic,qualiter autem pro-
betur dominium,no.Bart.& doc.in l.rem quæ nobis.ff.de acqu.
15 poſ.& in l.rem alienam.ff.de pig.act. ¶ †Quarto,an rei vendica
tio tollatur per conditionem furtiuam, uel econtrà? dic, ꝙ aut
rem ipſam eſt conſecutus per unam ea eis,& in altera eſt libera
tus ipſo iure,vt l.ſi pro fure.§.cum furti.ff.de cond.fur.coniun-
cta l.fi.de nox.Aut litis æſtimationẽ eſt conſecutus,& ſic aliud,
& ſic non eſt liberatus ipſo iure, ſed ſm diſtinctionem. l.ei qui.
& ibi Bar.ff.de fur. ¶ In ea.gl.ibi,in quolibet malæfidei poſſeſſo
re.no.quia ſemper allegatur iſta gl.ꝙ id quod dicitur, ꝙ omnis
16 †conditio degenerat.i.perdit propriam naturam ſuam ꝯ furẽ,
vt d.l.ſi.vſuſfr.quemad.ca. habet etiam locum in quolibet ma-
læfidei poſſeſſore,ut eſt caſus in d.§.ſi tñ.ſ. de rer. diui. benefa-
cit tex.in l.inter ſtipulãtem.§.pen.ff.de verb.obl.& eſt text.cum
gl.in l.ſi quis nec cauſam. in §.1.vbi Bar.& doc.ff.ſi cer.pet. vbi
Bar.declarat, quod ſupra diai, ꝙ conditio furtiua datur contra
furem ad dandum, videlicet, ꝙ in conditione duo ſunt conſide
randa,unũ ea parte agentis,& hoc modo agens condicit ratio-
ne dominij, & ideo dicitur condicere rem, & agere ad dandũ,
& ita debet intelligi hic & d.l.ſi quis nec cauſam.§.1.Sed ſi age-
ret ratione poſſeſſionis, & ſic ad tradendum,diceretur cõdice-
re poſſeſſionẽ,vt l.indebiti.§.ſi nũmi.ff.de condit.ind. Secundò
poteſt conſiderari reſpectu conuenti, & tunc dr̃ condici reſpe-
ctu poſſeſſionis,ſola nanq; poſſeſſio reſtituitur, & in effectu il
la ſola reſtitui poſtulatẽ.quod no.¶ In ea.gl.ibi l.1.& l.3.in prin.
dic ſm Io.Fab.ꝙ gl.procedit in malæfidei poſſeſſore cõtrectan
ſe rem mobilem, qui ſcienter cõtrectando cõmittit furtum. C.
quod cum eo.l.ſi liberam.& C.de fur. l. alienum. ſed ego intel-
ligo generaliter,in omni malæfidei poſſeſſore, qui rem aliquã
detinet ſcienter ꝯ voluntatem domini,quia ꝯ eum poteſt cõdi-
17 ci,& agi ad dandum,ut d.l.ſi quis nec cauſam.§.1.¶ †In ea.glo.
ibi,ſed ſi nũmi. no.ꝙ licèt bonafide acceperis poſſeſſionem rei
meæ,poſſum tamen ſi indebitè,& ſine iuſta cauſa accepiſti,con
dicere eius poſſeſſionem,ut ibi in §.omnium. quod Bart. ibi in
prin.dicit fore menti tenendum,quia ſæpe tibi occurret,quan-
do aliquis ꝯtractus inualidus ſit per minorem, uel eccleſiam, vel
aliam perſonam, & eius vigore poſſeſſio in alium transfertur.
facit l.1.§.ſi uir.ff.de acq.poſſ.ꝙ põt repeti per conditionẽ inde
biti.quod bene no.¶ In ea.gl.in ſi.dic ſm Io Fab.ꝙ prima eſt ve
rior,nam per eam non agit dñs ad dandũ, niſi ꝯ furem, ſupple,
& malæfidei poſſeſſorem, vt hic in gl.ſed ad reſtituendum, vel
forte ad poſſeſſionem agi debet, vt dixi per d.§.ſed ſi nũmi. de
quo latius per gl.in d.l.ſi.vſuſfru.quemad.cane. ¶ In gl.quibus,
in ſi.dic, hoc nihil eſt,quia ille actiones competunt ad redden-
dum,ſiue ad reſtituendum,l.3.§.ſi reddita.& ibi Barto. & l.ſi ut
18 certo.§.ſi rem mihi.& ibi Bar.ff.commo.Vnde † hic ſolũ loquu
tur de illis perſonalibus, quæ competunt ad dandum. Vnde nõ
omnes competunt ad dandum, immo qñq; competunt condi
tiones,ut quis liberetur,vt ff.de condit.ſine cau.l.qui ſine. & l.ſi
quis accepto.ff.de condi. ob cau. & ẽt competunt ad repeten-
dum ꝙ datum eſt,cã nõ ſecuta, uel ob turpem cauſam, vel alio
modo, ut patet ex illis titulis.¶ In gl.denuntiare.in ſi.no.ſingula
19 riter glo.ꝙ † de vrbanitate,& non de neceſſitate debitor extra
iudicium eſt interpellandus,licèt gl.ſub dubio (fortè) dicat,qđ
immo ex neceſſitate,ut l.debitores.C.de pig. quæ mouetur per
l.magnam.C.de ꝯh.& con.ſtip.quæ a contrario ſenſu bene fa-
cit.Sed tamen doct.tenent hanc gl.& iudicio meo ſi de neceſſi-
tate ſemper reus eſſet requirendus extra iudicium,ſequeretur,
ꝙ nunquam in iudicio per litis conteſtationem poſſet quis cõ
20 ſtitui in mora, † cum prius fuiſſet commiſſa per interpellatio-
d nem,etiam unicam extraiudicialem, [d] quæ poteſt in mora con
ſtituere, ut no. in l quod te. ff. ſi cer.pet.& no.gl.in l.fideiuſſoe
obligari.§.ſi.ff.de fideiuſ.& l.qui Romæ.§. cohæredes.ff.de ver.
oblig.& gl.in l.amplius.ff.rẽ ra hab. & ſic omnes ille leges quæ
dicunt,ꝙ per litis conteſtatioonem eſt mora cõmiſſa,eſſent cor-
rectæ, quia ſi mora eſt commiſſa per interpellationẽ extra iu-
diciũ,non põt amplius cõmitti,nec eſt opus,ꝙ ſic cõmittatur ꝑ
litis conteſt.vt no.gl.in d.l.quod te.& l.unum.eo.ti.ff.de rebus
cre.& in l.in hac.de cond.tri.& l.ſi ea legati cã.& l.ſi ſeruum.§.
ſequitur.& l.mora.ff.de uerb.ob.& l.moram,in prin.& §.1.& l.
videamus.§.actionem.& quod ibi no.ff.de vſur.& eſt caſus in l.
ſi in alia.§.ſi.ff.depo. vbi etiam quò ad interitum,nõ tñ quò ad
alios effectus non per interpellationem,ſed litis conteſt.fuit cõ
ſtitutus in mora. Sed illud eſt euitandum, ꝙ tot leges ſint cor-
rectæ,teneas ergo hic cũ gl. & facit quod dixi ſ. eo. §.1. Et ad-
21 uertas,ut dixi,ꝙ ſufficit vnica interpellatio,quia† quælibet in-
terpellatio,licèt non dicatur,eſt tñ peremptoria,iſte eſt text. &
ibi Bar.in l.Titia.§.vſuras.ff.de leg.3.& no.Bar.in l. Seius & Au
gerius.ff.ad l.Fal.& no.Bar.& doct.in l.ſi.C.de adul. & no.Bar.
in l.Titia.ff.de accu.& no.Bar.in d.l.qui Romæ.& ibi doct. in §.
Seia.ff.de verb.oblig. & not.Bart.in d.l.de pupillo.§. ſi quis ipſi
pręcori.ff.de no.oper.nun.& eſt gl.ordi.in clem. 1.de deci.& ibi
Per.de Anch.& eſt gl.in cle.1.de hære. in uerſi.requiſiuit. & eſt
gl.in c.cupientes.§.quod ſi per uiginti.de elec.in 6. ſuper verſi.
propoſita,ꝙ ſingulariter no. qñ vis oſtendere, ꝙ per te nõ ſtat,
quin cauſa expediatur infra inſtantiam,quia ſufficit ſemel ꝓte
e ſtari, [e] facit ad prædicta quod no. Bal.in Auct. item nulla com-
munitas.C.de epiſ.& cle.Quando autem requiritur ſuperior ꝑ
f inferiorem, tunc requiritur trina [f] interpellatione ad conuin-
cendum ſuperiorẽ de negligentia, & vt ſuperior priuetur iure
ſuo,iſte eſt caſus no.in c.2.de ſupplen.neg. præla. & quod ibi ꝑ
doc.In caſu autem noſtro,qñ tu interpellas iudicem,una inter-
pellatio ſufficit,vt dixi.Primò,quia ſit in iudicijs,& d.c.1.loqui-
tur extra iudicium. Secundò, quia interpellare iudicem ſit tan-
tummodò ad finẽ,vt te exoneres,ne inſtantia in tui præiudiciũ
lapſa dicatur.argu.d.l.ſi.C.de adul. ſed in d.c.1. ſit,ut negligen-
tia

ADDITIONES.

a Dominus. Adde tu de poſſeſſione quid præſumatur,Raph.Cum.conſ 150.
b Probatur. Qualiter probetur poſſeſſio.uide Rom. conſi.23.Alex. in conſi.44.
2.li.& cõſ.70 eo.lib.& conſi.115.2.lib.
c Cataſtri. Quid operetur cataſtratio reſpectu dominij, uel poſſeſſionis. uide
Bal.conſi.298.1.lib.& Rom.conſi.291.
d Extraiudicialem, quòd per unicam interpellationem extraiudicialẽ debitor
conſtituatur in mora, tenet Alb.conſi.7.2.lib.
e Proteſtari. Adde Pau de Caſt.conſi.27. in prima editione.
f Trina. Adde Rom.conſi.337.

tia ſuperioris conuloeatur, & vt ab eo aliquid conſequatur, vi-
delicet, q perdat ius beneficiandi; ergo nõ eſt mirum, ſi ibi plu
res interpellationes requirantur. Et prædicta procedunt, niſi ẽt
in caſu qñ creditor vult vendere pignus, quia requiritur trina
interpellatio, & diuerſis temporibus facta, vt no. gl. in l. ſi cõue-
nerit. ff. de pig. act. & hoc præſtat argumentum ad intellectũ d.
c. 1. ¶ Aduertas tñ, q ſi debitor non eſt conſtitutus in mora ſaltẽ
per interpellationem extra iudicium, nõ tenetur ad aliquas ex
penſas, ſi immediatè recepto libello dixit ſe velle ſoluere, vel
cedere liti, & non contendere, ita dicit Spe. in tit. de renun. §. 1.
& no. Ang. in l. 2. C. de obſeq. quod no. & iſta addas his, quæ dixi
in §. 1. ſ. eo. qñ dicebam non eſſe neceſſarium apponi in libello
a clauſulam, q fuit amicabiliter requiſitus. * In caſu tñ vr̃ neceſ-
ſaria interpellatio extraiudicialis, in c. nonit. cũ materia, extra
de iud. & no. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verſi. denun-
tiationem. ¶ In glo. abuſiuè. in fi. dic, idem dicimus in ſimili de
ſententia, q non dr̃ ſententia niſi ſit ritè & rectè lata l. 4. §. con-
demnatum. & quod ibi per doct. ff. de re iud. & in teſtõ, vt l. 2. §.
teſtm̃. ff. quemadmodum teſtamenta aperiuntur, & ſi poſſumus
arguere ab etymologia vocabuli, de quo dixi latè ſ. de teſt. ord.
22 in prin. ¶ † Quæro, qũo formabitur libellus in conditione furti-
ua? Secundò, qũo formabitur libellus in actione rerum amo. ꝯ
vxorem? In conditione verò furtiua, narrabo omnia quæ ſunt
narrãda in furto, de quo dicam, in §. ex maleficijs. j. eo. & in cõ-
cluſione dicam ſic: Quare peto dictum Titium furem, vel dictũ
eius hæredem condemnari ad dicti libri reſtitutionem, ſi extat,
aliàs in eius veram æſtimationem, iſta colligũtur in d. l. ſi pro fu
23 re. §. 1. & in d. l. in re furtiua. in prin. ¶ † In actione verò rerum
amotarum, forma libellum ſic, quia dicam, q talis mulier, dum
erat vxor mea, vel dum erat vxor fratris mei, cuius ego ſum hæ
res, amouit de domo mea, vel de domo fratris mei, talia, & ta-
lia bona, vel dicta bona aſportauit quo voluit. Caueas tñ ne di-
cas, q furata fuerit dicta bona, quare cum congruat bonæfidei
aliquem nõ locupletari cum aliena iactura, ideo peto dicta bo-
na mihi reſtitui, ſi extant, aliàs eorum æſtimationem præſtari,
24 & iſtum libellum poſuit Bar. in l. 1. ff. rerum amo. ¶ † Et aduer-
tas, quia cum miniſterio dixi, q fuit vxor, quia conſtante matri
monio talis actio non competit, vt d. l. 1. ff. rerum amo. Secũdò
dixi, q non tantum mihi, ſed etiam hæredi meo competit, quia
eſt caſus in l. contra. in §. ſi poſt. & l. ſi mulier. §. fi. ff. rerum amo.
Tertiò dixi, q non debes dicere, furata fuit, quia de geſtis con-
ſtãte matrimonio nõ competit actio furti, ẽt ſoluto matr. vt eſt
caſus in d. l. 1. & 2. Tene tñ menti perpetuò, q ſi talis mulier di-
cta bona ſoluto matr. iterum cõtrectet, potes dicere, furata fuit
nunc ſoluto matr. tali menſe, quia tenetur furti. vt ſ. dixi. per l.
3. in princ. ff. rerum amo. Quartò, dixi q non congruat bonæfi-
dei &c. iſtud dixi ad ſimilitudinem patris & patroni, per l. non
debet. & quod ibi Bar. ff. de dolo. & dixi ſ. eo. in princ. Quintò
dixi, talia bona mihi reſtitui &c. quia iſta actio eſt rei perſecu-
toria, licèt deſcendat ex delicto, & tamen etiam non finitur an-
no, vt eſt tex. in d. l. ſi mulier. §. fin.

A D D I T I O.

a Requiſitus. Et ideo curiarum Auenionis inualuit libellantium conſuetudo, vt ponat, qualiter reus ſæpe & ſæpiſſime fuit extra iudicialiter & amicabiliter requiſitus ſoluere rem, de qua agitur. Aus. Ca.

S V M M A R I V M.

1 *Eccleſiæ res a quibus vendicari poſſint.*
2 *Publicorum cauſa cuiuſlibet intereſt.*
3 *Non ciuis an admittatur ad denuntiandũ, ne qd in loco publico fiat.*
4 *Fideiubens de iudicato ſoluendo ad quid teneatur.*
5 *Actio quando pœnalis dicatur. & num. 25.*
6 *Certi cõditio ſpecialis ex mutuo, aut ex ſtipulatione quando detur.*
7 *Certi conditio quotuplex ſit.*
8 *Libellus in mutuo quomodo formetur.*
9 *Libellus in certi conditione generali qualiter ſit formandus.*
10 *Libelli forma in actione commodati.*
11 *Libellus in actione ſimplicis depoſiti qualiter formetur.*
12 *Libellus in depoſito pœnali quomodo ſit formandus.*
13 *Extenſio an locum habeat in pœnalibus.*
14 *Depoſitarius abſens, vel præſens & tacens, habetur pro conſentiente meo, quod eſt ſibi deterius.*
15 *Inſtrumentum relatum an condemnationi ſufficiat.*
16 *Libellus in actione mandati quomodo formandus. & nu. 18.*
17 *Oblatio realis & actualis eſſe debet, quando ex oblatione ſua quis vult aliquid conſequi.*
19 *Libellus in actione pro ſocio, pro ſocietate adimplenda & ad perſonales præſtationes, qualiter ſit formandus. & nu. 23.*
20 *Tranſmittit quæ, & quæ in ſocium queant.*
21 *Actio quando in ſocium naſcatur, & ad quid. & nu. 22*
24 *Libellus in actione pro ſocio, pro ſocietate finita diuidenda, quomodo formetur.*
26 *Libelli forma in actione ex conducto.*
27 *Libelli verba vt ſubſtineatur, impropriantur.*
28 *Obligatus ad tradendum vſumfructum vel aliam ſeruitutem, non liberatur ex ſimplici traditione, vel conſignatione.*

Sequens alia. Iſte §. vſque ad §. quædam. diuiditur in
duas partes. Primò ponit vnam ſummã
diuiſionem actionum. Secundò declarat eam per exempla. ſe-
cunda ibi, rei perſequendæ. Item ſecunda ſubdiuiditur in quin-
que. Nam primò ponit de actionibus rei perſecutorijs. Secun-
dò, de actionibus miſtis, ex contractu deſcendentibus. Tertiò,
ponit unam regulam, vel ſummulã in actionibus ex maleficio
deſcendentibus. Quartò, illud per exempla declarat. Primò, po
nendo de actionibus pœnalibus. Secundò, de actionibus mi-
ſtis. Secunda principalis eſt. in ver. planè. Tertia in §. ex ma-
leficijs. Quarta in §. pœnam. Quinta in verſi. ſed & legis. &
h. d. in ſumma. Omnis actio, aut ex contractu, vel ex maleficio
eſt, vel eſt rei perſecutoria, vel pœnalis, vel miſta h. d. vſque ad
§. quædam. legam tamen vſque ad §. ex maleficijs. ¶ No. regulã,
q omnis actio in rem, dicitur perſecutoria rei, ſed nõ oĩs actio
in perſonam, licèt aliquæ ſint ẽt rei perſecutoriæ. ¶ No. q quan
do agitur de depoſito facto præſidi, ſine periculi euitandi cã, cõ
tra depoſitarium, & eius hæredem negantem, reſtituere, agitur
ad duplum. Ex quo no. q quoties aliquis ſoluit plus, q̃ accepe-
rit, dicitur, & dici põt pœnalis. ¶ No. q actio pœnalis ex depoſi
to, non tm̃ ꝯ depoſitarium, ſed etiam ꝯ eius hæredẽ denegantẽ
reſtituere, datur. ¶ In glo. miſtæ. ibi, perſecutionem. ſ. diuinæ rei.
1 Quæro † quis admittitur ad vendicandum rem eccleſiaſticam?
putà, rem ſacram, vel religioſam, vel feudum eccleſiæ. Primò
dic, q ſpectat ad rectorem illius eccleſię cuius erat. Secundò, ad
Epiſcopum loci, quia Epiſcopus non tm̃ põt vendicare rẽ eccle
ſię epiſcopalis, ſed ẽt res cuiuſcunque capellę, vel eccleſię ſuę
dioeceſis, vt eſt tex. cum gl. in verſi. Epiſcopos. in l. ſancimus ne
mini. C. de ſacroſan. eccl. Sinaũt cõcurrant Epiſcopus & rector
illius eccleſię, vel capellæ, pręfertur rector. arg. l. 1. §. fi. l. ſeq. &
quod ibi Bar. ff. de adu. ita dicit Bar. in d. l. ſancimus. & idem erit
a dicendum de Abbate * maiori, qui põt agere pro rebus ſuarũ
capellarũ. Aduertas tñ, qñque rector, Epiſcopus, vel Abb. agunt
pro rebus dictarũ capellarum, debent agere nomine illius ca-
pellę, & non ſuo nomine. ſic dicimus in ſimili de cõiuncta per
ſona, quæ põt agere pro coniuncta. ut l. ſed & hę. in princ. ff. de
proc. ita dicit Bar. in d. l. ſancimus. Addas ẽt iſtud, q non tãtum
pręd1cti pro rebus eccleſię agere poſſunt, ſed ẽt Economus ec-
cleſiæ, & ẽt quilibet clericus dictę eccleſię, quinimmo ẽt quili-
bet parochialis laicus in ſubſidium, intantum, q ẽt ille idem dr̃
rector vel Economus, qui alienauit, & põt aduocare dictã rem,
b veniendo ẽt ꝯ factum * ſuum. vt eſt tex. cum gl. ſing. in ver. Eco
nomus. & ibi Bar. & doc. in l. iubemus nulli. in §. ſanè. de ſacroſ.
eccl. & eſt tex. bonus cum gl. in c. ſi quis pręsbyterorũ, de reb.
eccle. non alie. & ibi doc. quod perpetuò tene menti. & ſic dicta
vendicatio rerum eccleſiaſticarum dr̃ eſſe quaſi publica, & eo-
dem modo vindicta dr̃ eſſe publica, qñ Deus blaſphematur, uel
ſancti eius, quia cuilibet datur publica accuſatio. vt no. Bar. p
illum tex. in l. quod ſenatus. ff. de iniu. & hęc ſentit glo. hic in fi.
& idem dicerem ſi deuaſtarentur ſacra, vel ẽt offenderetur ſa-
cerdos, vel magiſtratus, quia ẽt in magiſtratibus, & in rebus ſa-
cris, & ſacerdotibus ius publicũ conſiſtit. ut l. 1. §. publicũ ius.
2 & qd̃ ibi Bar. Bal. & doc. ff. de iuſt. & iu. ¶ † In ea. gl. ibi, vel reipu
blicè pertinet. dic, nam intereſt vniuſcuiuſque, ne quid in loco
publico fiat. vt ff. ne quid in loc. pub. l. 2. §. 1. ff. de no. ope. nun. l.
nam reipublicę. ſic ẽt cuiuslibet de populo intereſt, ne quid in
loco ſacro fiat l. 1. in prin. ff. ne quid in loco ſacro fiat. & ut pu-
blicum datur cuilibet interdictum prædictum. ita dicit ibi Bar.
& alle. l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſc. & cler. Et iſta faciunt, ſi
quis bannitus eſt interfectus, qui poterat impune occidi ex ſoc
ma ſtatuti, tñ iudex inquirit ꝯ interfectores de hoc homicidio,
rei. n. debent comparere, nec poſſunt procuratorem mittere,
l. pen. §. ad crimen. & ibi latè Bar. de pub. iud. Dicas ergo, q ad
hoc

A D D I T I O N E S.

a Abbate. Adde tuo. & d. Card in clem. 1. de reſcr. Canoni. in cap. cũm deputati, extra de iudic.
b Factum ſuum. vide Fran. Aret. conſ. 114.

hoc vt poſsit quidam tertius tanquàm vnus de populo compa
tere,& producere bãnum interfecti,debet iudex interfectores
a abſoluere, [a] nec pôt vlterius procedere, quia conſtat illud non
fuiſſe delictum.ita ſingulariſsimè dicit Bar. in l.vbi pactũ. C.de
tranſa.in verſi. & ideo iam de facto dixi. & ibi doc. & Fran.de
Alb.de Aret.in l.3. C.de accu.quod not. perpetuò,quia iſtud de
3 menſe Iunij practicare feci. ¶ †Quæro,an pro prædictis non tm̃
ciuis,ſed ẽt nõ ciuis admittatur? Iac.de Are.& Bar.in l.in ꝓuin-
ciali.§.fi.ff.de no.ope.nun.dicũt,ꝙ non.per tex.in d.§.fi.ſed cõ-
trariũ ibi vult Ang.per gl.ſing.in l.2.§.pe. ff.ne quid in loco pu-
blico,ſed illa gl.non facit ad propoſitum, quia loquitur,an ad-
mittantur alij de alio territorio,ꝗ eius,in quo eſt ſolum publi-
cum,vbi ædificatur,& certè nemo pôt dubitare,ꝙ ſic, vt ibi,q̃a
ſunt in eadem ciuitate, licèt territoriũ ſiue fines ſint diſtincti.fa
cit l.ſi vſusfructus ciuitati.cum ibi no.ff.quib. mo.vſusfr. amit.
& l.qui ex vico. ff.ad muni.& l.cui pacto. cum glo.no.ff.de ſer.
expor.ſed reperio poſteà,ꝙ Ludo. de Vrbe in d.l. in ꝓuinciali.
§.fi.tenet opi.Iac.& Bar.per tex.d.l.2.§.1.vbi præſupponit,ꝙ vt
quis denunciare poſsit,requiritur,ꝙ ſua interſit.& idem in d.§.
pe.quod non cadit in forenſi.Secundò probat per d.l.in prouin
ciali.§.fi.ibi,omnes ciues, ergo non forẽſes, licèt ſm eum,aliàs
popularium appellatione,ẽt forenſis,contineatur.vt in Auc.de
quæſtore.circa prin.quod non eſt alibi , ſm eum,& ſic teneatis
opi.Iac.& Bar.& ẽt poſſet reſpõderi ad d.gl.in d.§.pe.quia Bar.
ibi nõ ſimpliciter ſequitur eam,ſm Io.de Imo.in d.l.in prouin-
ciali.§.fi.vbi ẽt videas Raph. ¶ In gl.in rem actiones. ibi,quam.
quod incidenter.dic,facit l.1.§.beſtias, & quod ibi no.ff.de po-
ſtula.vide bonum tex.in l.pen.ff.de capti.Et no.ſing. illam l.1.ff.
4 de in litem iuran.†Quia ſi quis in maleficiis fideiubeat de iudi-
cato ſoluendo,& propter negationem & contumaciam rei,pœ
na ex ſtatuto augeatur,ꝙ ad illud augmentum fideiuſſor nõ te-
netur, quia vr̃ promiſiſſe de pœna originali maleficij, nõ acci-
b dentali. [b] vt in hac gl.quod no. ita dixit ẽt Bar. in d.l.1.quod eſt
verum,niſi fideiuſsio fuerit accepta latè,vt ibi,cõſulo facias ꝙ
ſemper accipias ſub hac forma,videlicet,quia promiſit pro Ti-
tio non tm̃ pro pœna dicti delicti,ſed ẽt pro pœna dicti proceſ-
ſus.ita dicit Bar.in d.l.1.in fi.de quo dixi in tract.meo Maleſi.in
gl.in verſi.pro quibus an fideiuſſ.&c.dic,vt ibi.¶ In ea glo.in fi.
dic hæc gl.vr̃ aduerſari gl.magnæ.ſ̃.eo.§.pœnales.in ver.itẽ ad-
5 uerſus eam. vbi † vr̃ concludere ibi,ꝙ illa actio dicatur pœna-
lis,quia in ea iuratur in litem, & tñ conſtat, ꝙ illud iuſm venit
offic.iudi.ſicut in qualibet alia actione. vt hic in gl.& idem in l.
2.C.rerum amo.ſed dic,ꝙ eſt glo.vera.nam nulla actio dr̃ pœ-
nalis propter hoc quod iuretur in litẽ.vnde illa actio dr̃ ibi pœ
nalis ex alia cã,non quia iuretur in litem.vt ibi no.doc. vel iudi
cio meo poſſet dici, ꝙ antequàm iuretur, actio nõ eſt pœnalis ,
ſed poſtq̃ iuratum eſt,quo ad reum & actorẽ,dr̃ pœnalis,ſicut
dicimus in depoſito, quia non dr̃ pœnalis originaliter,ſed poſt
ꝗ negatum eſt, vt hic.ſic ẽt dicimus in l.Aquil. vt ĩ.eo. verſi.pla-
nè.in verſi.ſed & legis . & ad idem quoties contemnitur iuſſus
iudicis,pôt dici pœnalis. vt eſt tex.cum gl.no. in l.vir.§.ſed & ſi
quis. ff.fini. reg. de quo latè per Bart.in l.in actionib. ff.de in li-
6 tem iur. & dicam ĩ.eo.in §.præterea. ¶ † In gl.ferè.in fi.coniũcta
gl.ſeq.& coniuncto tex.hic,dum dicit,veluti quibus mutuã pe-
cuniam , vel in ſtipulatione deductã &c. No.hoc, & dic,ꝙ pro
pecunia numerata, aut non, non interuenit ſtipulatio,& datur
certi conditio ſpecialis.vt no.in rub. ff.ſi cer.pet.& Bar.in l.cer
ti conditio.in prin.eo.tit.Si aũt interuenit ſtipulatio de reſtituẽ
do,tunc aut incõtinenti interuenit ante numerationẽ,vel poſt,
& tunc datur certi conditio ex ſtipulatu,& ex ea oritur in effe-
ctu,non ex numeratione,quia dicta numeratio dicitur facta,cã
implendæ ſtipulationis,ſinaũt ex interuallo dr̃ cõtractus,& in-
ducitur nouatio primi,ſi eſt actum expreſsè vel tacitè,vt l.cum
enim.cũ l.ſeq.ff.de noua.& ibi Bar.& Ang. & vterq; dñs meus .
Sinaũt non fieret nouatio,& tunc, aut ſtipulatio fuit inutilis,&
naſcitur actio ex numeratione tm̃.aut vtraq; fuit vtilis,& ex nu
meratione naſcitur certi conditio ſpecialis , & ex ſtipulatione
actio ex ſtipulatu,vel certi cõditio generalis.ita intelligo tex.in
l.ſi ita ſtipulatus.in §.Chryſogonus.circa fi. & quod ibi gl. Bar.
Ang.Raph.& Io.de Im.ff.de ver.obl.Et ex his tu potes eſſe cau-
tus,qñ hodie fit mutuum, & ex eo inſtrũm in quo nõ interuenit
ſtipulatio,ex quo agere debes,quod no. Et aduertas,ꝙ vbi quis
ſtipulatur pecuniam ex alia cauſa , ꝗ mutui,datur ẽt certi cõdi-
tio .& ita pôt intelligi hic tex.& gl.qm̃ regula eſt,ꝙ qñ in ſtipu-
latione venit certum,tunc datur certi conditio, ſed ſi incertũ ,
datur actio ex ſtipulatu.vt ſ̃.de verb. obl.in prin. nam ſm gl.in
d. rub. ſi certum pet. & ſ̃.quibus mod.re contrahi.ob.in princ.
7 †duplex eſt certi conditio, vna generalis,quæ non tm̃ pro mu-
tuo,ſed pro omni certo competit. alia ſpecialis , quæ pro mu
tuo tm̃ competit,vt hic.ita ẽt no.gl.in d.l.certi cõditio, in prin.
& iſtud ſequitur ibi Bar.per tex.ꝓdictum,ſ̃. quibus mod.re con
trahi.ob.in prin.ibi,dum dicit,ex eo ꝯtu naſcitur actio quæ vo
catur conditio.ſed Vltramon.ibi contra,ꝙ immo nõ ſit niſi vni
ca tm̃,ꝙ patet,quia idem eſt medium concludendi , videlicet ,
ꝙ ſemper proponitur,quia certum petitur, vt ibi.ſed Bar.in d.
l.certi conditio. dicit, ꝙ hoc non eſt verum,ꝙ medium cõclu-
dendi ſit idem. nam in certi conditione generali cõcluditur,q̃a
certum.vt putà,dico,ꝙ teneris mihi ad centum quæ fuerũt mi-
hi legata a Titio,quia vendidi tibi fundum pro centum,& quia
hoc eſt certum, ideo peto te ad prædicta condemnari.Et aduer
tas , ꝙ qñ interuenit ſtipulatio medium concludendi eſt , quia
prædicta dare, vel reſtituere promiſit per ſolennem ſtipulatio-
nem. ¶ Ex iſtis nãq; apparet,ꝙ non ſpecialis, ſed generalis certi
conditio intentatur , quia medium ſuum concludendi eſt,quia
certum. Sed in certi conditione ſpeciali ex mutuo,concluditur
per hoc medium,quia mutuaui,vel quia numeraui ex mutuo,
vnde diuerſa ſunt media concludẽdi in generali , & in ſpeciali
certi conditione,ideo non ſunt idem, ſed diuerſa.de quo latius
per Bart.in d.l.certi conditio.in princ. adde quæ dixi de medio
8 concludendi.ſ̃.eo.§.æquè. ¶ †Ex quo ſequitur,ꝙ libellus in mu
tuo ſic formabitur:dico,ꝙ dedi & mutuaui Titio libras decem
Bono.de meis denariis ex cauſa mutui, quare peto ipſum Titiũ
condemnari mihi ad dandum , & reſtituendum dictam quãti-
9 tatem pecuniæ ſibi mutuatæ. † In certi verò conditione gene-
rali, forma libellum ſic , ꝙ Titius vt hæres Seij tenetur mihi ad
centum ducatos qui fuerunt mihi per Seium legati , verũ, quia
iſta centum certa ſunt, peto dictum Titium hæredem condem-
nari ad dandum & ſoluendum mihi dicta cẽtum legata.iſta col
liguntur ex dictis Bar.in d.l.certi conditio.in prin.¶ In gl.actor.
in fi.dic tu,ꝙ primo caſu gl.datur certi conditio ex ſtipulatu. vt
de plenè no.in d.l.certi conditio,in princ.& §.qm̃.Et aduertas,
quia dixi in libello,qualiter numeraui tibi decem ex cã mutui,
& ſic nitor ex numeratione,& per cõſequens ex actu naturali,
quia ex hoc oritur mutuũ naturale.ſi aũt dicerẽ quia mutuaui,
tunc ciuile mutuum naſcitur,vt no.in l.5.§.pe.& fin.per glo.&
Bart.& doc. ff.ſi cer.pet.¶ Pone ergo , ꝙ egi cõtra te certi cõdi-
tione ex mutuo,induxi teſtes,qui nihil de numeratione dicũt ,
ſed dicunt ſe interfuiſſe confeſsioni a te factæ de mutuo tibi fa-
cto per me,te præſente & acceptãte.dic,ſm Spe.in tit.de te.§.1.
verſi. ſed pone, egi ꝯ te, ꝙ reus debet abſolui, cum teſtes dixe-
rũt extra intentionem meam, vt l.ſi quis libertatem. ff. de pent.
hæred. nã probare debui numerationẽ, & ſic mutuum natura-
le,& ego probaui ciuile.facit l.ſi ex cautione. & ibi no.per glo.
& omnes doc. C.de non num.pec. Ego pro hoc adduco, quod
no.per glo.in l.1.& ibi Bal.& Ang.de publ.& no.glo.in d.§.ſed
iſte.in glo.magna. & ibi Dy.ſ̃.eo. videlicet,quod intentãs quaſi
dominium,probãs dñiũ debet ſuccumbere . dic , vt ibi , & ad-
das ꝙ ſtatim dicam in materia depoſiti,& de quæſtione Spe.vi-
de per Bar.& Ang.Raph.& Ioan. de Imo.in d.§.Chryſogonus.
10 ¶ †Sequitur in tex. item cõmodati. materiã commodati nõ di-
cam hic,quia habetur ſ̃.quib.mod.re contrahi.obli.in §.item is
cui. vbi aliq̃d dixi , ſed ſm materiã noſtrã formabo hic libellũ,
& declarabo.Quõ ergo formabitur libellus in actione commo
dati:dic,vt dicam,ꝙ rogatu tuo, ſiue te petẽte librum meũ tibi
per menſem commodaui , vt tuum corrigeres, & quod tuũ cũ
meo correxiſti,vel veriſimile, ꝙ ex lapſu dicti mẽſis corrigere
potuiſti , & per conſequens vſus ad quem fuit conceſſus,eſt fi-
nitus, quare peto te condemnari ab reddendum, & reſtituẽdũ
mihi dictũ librum meum : & dixi in libello, ꝙ ad petitionẽ tuã
commodaui. iſtud debet neceſſariò & vtiliter apponi,aliàs aũt
commodatarius non de leui culpa, ſed de dolo tãtum tenetur ,
vt eſt caſus valde no.in l.ſi vt certo.in §.interdum. verſi.planè.
in fi.& ibi glo.Bar.& doc.ff.commo. Secundò dixi in libello,vt
corrigeres librum tuum.& ſic fuit conceſſum ad certum & de-
terminatum vſum,aliàs autem ſi indiſtinctè cõcedo librũ meũ,
non ſpecificato certo vſu , non commodatum, ſed precarium
eſſet , & ita differunt. & iſta habentur per glo. & Bar.& doc.in
l.1.ff.cõmo.& in l.1.ff.de prec.& no.Bar.in l.in commo.§.ſicut.
ff.commo. Ex cuius dictis ibi.& in l.1.eo.tit.colligitur forma ſu
prædicti libelli . Demum dixi in libello, te condemnari ad red-
dendum &c. quia commodatarius tenetur ad reddendum.vt l.

ADDITIONES.

a Abſoluere. Adde Pau. de Caſt. conſi. 93. in prima edi. Cæpol. in conſi. 30. & uide quæ poſui in trac. Maleſi. in glo. qui iudex ſtatuit terminũ defenſionis.

b Accidentali. Vide quod pulchre uoluit Rom. conſi. 307.

11 3.§.ſi reddita.& ibi Bar.ff. commo.¶ Sequitur in tex. depoſiti,
habet ſ.quib.mo.re contrahi.oblig. in §.præterea.de his dic, vt
ibi aliquid dixi.Libellum autem ſm noſtram materiam ponam
hic.& in libello ſimplicis depoſiti, dicas qualiter penès Titium
ſponte & gratis recipientem depoſui vnam capſam plenam li-
brorum iuris ciuilis,clauſam & ſigillatã, quare peto d.capſam
cum dictis libris ſic ſigillatam, & clauſam mihi reſtitui. Et ad-
uertas,ſi qñ dictam capſam depoſuiſti feciſti mentionem dicto
Titio de libris, & rebus in dicta capſa clauſis ſpecificè,& tũc in
tuo libello debes dicere, quòd depoſuiſti vnam capſam,in qua
erãt tales & tales libri. Si nañt nõ ſpecificaſti dicto depoſitario
libros, & tũc in facultate tua eſt in libello velle exprimere li-
bros,qui in capſa erant nominati,aut non.iſte eſt tex.& ibi Bar.
ponit iſtam formam in l.1.§ ciſta. ff.depoſi.& ad prædicta vide
no.p Bar.in l.1.§.ſerui.fur.aduer.nau.cau. Dici in libello,quòd
depoſitum recepit, aliàs ſi in domum tuam depono aliquid, &
nõ apparet de tua receptatione tacita vel expreſſa, nõ teneris.
§.præterea & is,ibi,de ea re quam acceperat. & in l.1.in prin.ff.
depo.Itẽ dixi in libello,gratis, aliàs ſi nõ gratis dateiur, vel ex
locato,vel ea præſcriptis verbis actio daretur, vt l.1.§.quis ſer-
uum.ff.depo.& l.naturalis.§.1.de preſer.verſ. Item dici in libel
lo,depoſui capſam &c. quia depoſitum conſiſtit in re mobili,
vt commodatum.vt l.1.ff.cõmo.niſi qñ fieret de uolũtate par
tium,vt in ſequeſtrũ.ut l.licet.§.1. ff.depo.& dr depoſiti,vt oſtẽ
dat,quòd cuſtodiã cõceſsit depoſitario. vt l.1.in princ. ff depo.
Ex quo dicit Ang.ut refert hic Io.de Pla.q ſi arx vel propugna-
culũ cõmẽdat in manib. alicuius viri, ut eidem cuſtodia & gu
a bernatio, vt depoſitario commiſſa. [a] per l.Lucius. la prima. ff.
12 depo.† In depoſito verò pœnali,de quo hic formatur libellus,
ſic dico ꝯ Titium,quòd cũ in ciuitate mea Aretina ortus fuiſſet
tumultus, vel cum in tali domo eſſet ortum incendium, vel cũ
iuxta domum meam eſſet quædã domus quæ ruinam faceret,
vel cum quædam nauis ſupra quam eram, naufragium facere
vellet,pp quos caſus non potui præuidere penès quem poſſem
tutè deponere tales libros meos, vnde eoſdem libros pp timo-
b rem dicti tumultus,incendij,[b] naufragij, vel ruinæ,depoſui pe-
nès Titium. dico ẽt, quòd dictus Titius dũ ab eo dictos libros
depoſitos repeterẽ,inficiatus eſt depoſitum prædictum,aſſerẽs
ꝯ veritatem me dictos libros penès eum nõ depoſuiſſe. Quare
cum iura caueant in dictis caſibus depoſitarium inficiantẽ de-
poſitum, in duplum teneri, & caſus prædictus pp quem depo-
ſui, ſit vnus ex illis, ideo peto dictum Titium puniri & condẽ-
13 nari in duplum dicti depoſiti. ¶ †Quid in alijs caſibus, vbi eſt
eadem rõ, vt propter incurſum hoſtium depoſui, an habeat lo-
cum iſte tex.& Io.Fab.hic tenet, q non, quia eſt pœnalis, ergo
non debet extendi.vt no.glo.no. j.eo.in §.item miſta.in verſi.di
ſtulerit. & in verſi.in iudicio, & ibi dicam. In ꝯrium facit,quia
c vbi eſt eadem rõ, fit extenſio,[c] etiam in pœnalibus, dummodo
non ſit materia correctoria.vt no.in auct.quas actiones.C.de ſa
croſan.eccl.& per Io.de Imo.in l.ſi vero.§.de viro.ff.ſolu.mat.
14 ¶ †Quæritur,ſi depoſitarius eſt contumax, vel præſent,& non
vult reſpõdere: dic, q habetur pro confeſſo in eo,quod eſt ſibi
deterius.vt l.de ætate.§.qui tacuit. & ibi Bart. & Flo.ff.de inter.
act.& facit glo.& doct.& ibi Bar.in l.quandiu. la grande.in fi.ff.
15 de acq.hær.& l.fi. §.pen. C.de iure delib. ¶ †Quid ſi actor dicat
reum fuiſſe confeſſum ſe ab eo recepiſſe libras centum in depo
ſitum,& interſerit inſtrm in libello,& inſtrm de tali cõfeſsione
producit,quæritur an ſequi debeat condemnatio? Iſtam q.po-
nit Io.And.in addi.Spe.in d.tit.de teſte.§. r.in verſ.ſed pone egi.
& incipit,additio huic ver.conuenit &c. & videt primò q ſic,
quia certũ exprimitur & petitur, & cã depoſiti exprimitur, &
inſtrm cui ſtandum eſt,producitur.vt l.cum precibus.C.de pro
ba.igitur &c.In contrariũ arguitur, hoc inſtrm nõ aſſerit quod
receperat in depoſitum,ſed q confeſſus fuit, ergo ex tali cõfeſ-
ſione extra iudicium factam, nõ oritur actio.vt l.Publia.in fi.&
ibi Bar.ff.depo.facit ff.de pig.l.contrahitur.& dici ſ.eo.§.de cõ-
ſtituta.& hoc tenet Azo in ſumma. C.de lit.conteſt. Sed in hac
q.ego credo,q tota virtus conſiſtat in modo practicãdi, nam ſi
ageret ex dicto inſtro, vel ex dicta confeſsione vt dixi; tunc,qa
non obligationem,ſed probationem tãtummodo facit inſtrm,
q actor deduceret,ac ſuccumberet,quia vr experiri ſine actio-
ne,cum nulla ſit obligatio. vt d.l.Publia.in fi. ergo nec actio,vt
ibi,cõiuncto ſ.de ob. in prin. ſed ſi ageret ex reali & actuali de-
poſito, dicens realiter & actualiter penès Titium ſe depoſuiſſe
centum, & poſteà in termino probatorio ad probationem ſuæ
intentionis producat dictum inſtrm cõfeſsionis,obtinebit,ſicut
ſi induceret teſtes,qui idem probarent. arg.in l. in exercẽdis.C.
de fide inſtrum. ita elegantiſsimè dicit Bar.in l.1.§.ſi quis ita.in
fi.ff.de verb.obl.& ibi doc.& latiſsimè per eundem in l.certi rõ
dictio.§.qm.ff.ſi cert.pet. & in l.ſi ita ſtipulatus. in §. Chryſogo-
nus.& ibi doc.ff.de verb.obl.& hoc ẽt voluit Bal. in l.qui abſen
tis.C.ſi cert.pet. & iſtum modum practicandi ẽt laudat Bal.in l.
fi.C.de ſpon.& in l.Deo nobis.in prin.C.de epiſc.& cler.& in l.
d fi.C.quando li.ab emp.diſce. quod perpetuò tene menti.[d] Ad-
uerte tñ,ne miraris extra numerationem verã, vt ſ.dici,quãdo
ageres ex mutuo. pro hoc ẽt facit,quod dici ſ.eo.§.æquè quia
debeo allegare ti.ſeruitutis,& poſteà inducere lõgitudinẽ tem-
poris,& ex hoc probatur tit.allegatus, vt l.ſeruitutes,la grande.
ff.de ſer.in princ. cum glo. & prædicta ſunt vera de iure, ſed ex
forma ſtatutorum,ſi ſunt alia inſtrumenta guarentigiata vel ſi-
milia,quæ habent vim ſententiæ vel præcepti facti in cõfeſſum,
fortè aliud eſſet.ita dicit Bar.in d.§.ſi quis ita.in fi.pro quo facit
quod ipſe idẽ Bar.no.in l.poſſeſsio.§.ſi poſſeſsin. ff.de acq.poſſ.
& dixi ſ.eo.in §. itẽ ſi quis poſtulãte. & ẽt pdicta maximè ſunt
vera in depoſito,ſed in mutuo aduertas qualiter agas,an actum
fuerit de mutuo naturali vel ciuili. vt ſ.dixi,ſm opi.Spe.ac ẽt ſi
eſſemus in mutuo, eſſet aduertendum, vtrum eſſet renũtiatum
exceptioni nõ numeratæ pecuniæ, vel trãſactum ſit tempus ad
opponendum. ita ſing.dicit gl.& ibi Bar.in l.1.C.de do.promiſ.
& vide gl.Bar.& doct.in l.fi.in verſ.dare.C.qui potiores.in pig.
ha.quæ omnia bene no.de huiuſmodi aũt renũciatione & tem-
poris lapſu dicam j.eo. §.fuerat. & iſtud vltimum intelligas, vt
ibi dicam.¶ Sequitur in tex.mandati &c.Non ponam hic mate-
riam mandati,quia habemus titulum ſpecialem ſ.man.& ibi di
16 xi.†Quæro,quõ formabitur libellus in actione, & dicam ſic,q
mãdaui tibi vt emeres pro me talẽ librũ pro decẽ, & q dictum
mandatum gratis ſuſcepiſti, & tñ dictum librum aut nõ emiſti,
aut contra formã mandati feciſti,ſm caſus contingentiã,ꝑpter
quod mea in quinq; intereſt,quare peto te condemnari pro in-
tereſſe meo in dictis quinq; mihi dandis. vel ſi emiſti virtute di-
cti mandati, eo modo,& forma, prout dixi,& nõ velles poſteà
mihi tradere librum,& emiſti pecunia mea, petam te condem-
nari ad tradendum mihi dictum librum emptum. ſi verò emi-
ſti tua pecunia, offeram realiter in iudicio dictam pecuniã, &
me paratũ ſoluere,& tibi reſtituere dicta decẽ, quæ in emptio-
nem dicti libri expendiſti. & poſtea petam te condẽnari ad di-
17 ctum librum mihi tradendum. ¶ Vnum tñ tene menti perpe-
tuò,q qñ ex oblatione tua vis aliquid conſequi,vt in caſu præ
dicto,qñ offers pretium vt mandatarius librũ tibi tradat, opus
e eſt,vt nõ ſit verbalis oblatio,ſed realis,[e] & actualis. & ibi rea-
liter coram iudice dictam pecuniã oſtendas,& offeras,& ſuper
bancho ponas.nec eſt neceſſe in iudicijs,q fiat depoſitio & cõ-
ſignatio.vt l.ſi rem.§.fi.ff.de pig.act. Item, qñ es obligatus dare
fideiuſſores,quia non ſufficit verbalis oblatio,ſed requiritur,q
f tecum ducas [f] fideiuſſores.& hoc ẽt nõ ſufficit, niſi ſint idonei,
ita eleganter dicit Bar.in l.prætor ait.§.ſi quis paratus.in fi.ff.de
no.ope.nun.p l.ſeruus ſi hæred.in fi.ff.de ſtatu.lib.& l.qui decẽ.
§.idem reſponſum.ff.de ſol.quod ſequitur ibi Ang.Raph.& Io.
de Imo.& adde omninò no. p glo.Cy.Bar.& oẽs doc.in l.acce-
ptam.C.de vſur.& glo.doc.& Io.de Imo. in l.mora.ff.ſol.mat.
eſt bonus tex.cum gl.in verſi.præſtito.in c.vt circa.de elec.in 6.
& no.Io.de Imo.in l.ſi ſeruus cõmunis.in prin.ff.de vul.& pup.
& Aug.& Raph.& Io.de Imo.in l.4. §.1.ff.de re iu.p caſum le-
18 gis ſtatuli.rõnem.ff.de ſtatuli.¶ †Et ẽt aduertas ad id,quod dixi
in libello,q virtute dicti mandati emiſti,nam ſi præcedit man-
datum meum, vt emas pro me talem librũ, & tu emas ẽt lõgo
interuallo interueniente, licèt tu non exprimas te nõ emere no
g mine meo,[g] tñ præſumitur, q nomine meo,& pro me emeris.
vt l.qui in aliena.in §. ſi is qui. & ibi hoc vult Bar.ff.de acq.hær.
facit l.qui ſeruum.ff.de interro.act.& quod no.glo. in l.ſi pupil-
li.§.1.in glo.magn. ff.de neg.geſt. quod eſt verum,quantum ad
me

ADDITIONES.

a Commiſſa. Adde,q idẽ cõſuluit,vt patet eius cõſ.23. quidã nobilis homo.
b Incendij Adde,vt per Bal.in conſi.361.2.lib. inc. Viſo inſtrumẽto depoſiti.
& quõ teneatur depoſitarius ad reſtitutionẽ depoſiti,vide Alex.cõ.314.3.li.
c Extenſio. An in pœnalibus fiat extenſio propter paritatem rationis,vide Car-
din.conſ.10. And.Sic.conſi.34. & mẽti ſige q voluit Rom.conſi.183.ſ.quòd
ꝑaliud quoque capitulum,non extenderur ad cauſam ſimilem.
d Tene mẽti. Adde quę poſui poſt Alex.in apoſtill.ad Bar. in editione de Tor
tis.in d.§.ſi quis ita & in §.Chryſogo. hic allegatis. no.tamen in quantum
loquatur hic de depoſito,quòd videtur intelligendum de depoſito natura-
li,non autem ciuili,per ea quæ voluit Bal.conſi 332.3.lib. inci.Duo ſunt vi-
denda.vbi dicit quod licèt alias contra depoſitum non debeat admitti com-
penſatio, quòd illud poteſt procedere in depoſito reali non confeſsionato.
e Sed realis. Vide Petr de Anch.conſi.83. Fulg.conſi.039.& 201. & 223.Alex.
conſi.97 3 lib.& 103.eo.lib.conſi 24.131.& 133.4.lib.
f Ducas. Adde Alex.conſi 55.& 108. lib 3.
g Nomine meo.Adde Alex. conſi.25. 2.lib.

me mandantem, quia habeo actionem mandati contra emētē,
& ipſe contra me, non tamen quò ad illum a quo librum emit,
niſi ille hoc ſciuerit. vt argum. l. ſed Iulianus. in 2. reſponſo. ff. ad
Macedon. & iſtud ſequuntur doc. in d. §. ſi is qui. tamen tu ad
hoc addas tex. & ibi hoc not. Bar. in l. 4. §. vnde quæri poterit. ff.
de manumiſ. & vide Bart. in ſimili in criminalibus in l. nō ſolū.
§ ſi mandato. ff. de iniur. in verſic. mandauit tibi vt delinqueres.
19 ¶ † Sequitur in tex. pro ſocio &c. pro declaratione formationis
libelli in actione pro ſocio præmitte, ꝙ actio pro ſocio datur in
diuerſis caſibus, & ad diuerſos effectus, quandoque. n. datur ad
ſocietatem cōtractam adimplendā, & perficiēdam. ſ. vt fiat ceſ-
ſio nominum & collectio rerum in cōi, ſm conuentionem ſo-
cietatis, & tunc intentat & naſcitur actio pro ſocio incōtinēti
inita ſocietate. vt eſt tex. in l. 3. in princ. ff. pro ſoc. Et aduertas,
20 † ſi cōtracta eſt ſocietas omniū bonorum, illico hincinde domi
nia rerum transferuntur in ſocios ipſo iure, ſine aliqua tradi-
a tione, [a] ſed in iuribus & actionib. opus eſt ceſsione. vt eſt text.
no. & ibi Pau. de Caſt. in l. 1. §. 1. cum ll. ſequen. ff. pro ſoc. & no.
doc. in l. 2. & l. tandiu. & ibi Sal. C. pro ſocio. Quandoque datur
ad perſonales præſtationes, vt ad impēſas & fructus, & cætera
damna, vt feci impenſas in re cōmuni, ago pro ſocio, vt condē-
neris ad dandum & refundendum mihi partem tibi ꝯtingētem
de dicta expenſa. Vel ſi omnes fructus percepiſti, agam vt partē
eorum, vel eorum æſtimationem conſumptorum mihi præſtes,
vt l. ꝓ ſocio arbiter. in §. ſi tecum. & l. ſi fratres. §. idem reſpōdit
ſocius qui ceſſantis. ff. ꝓ ſocio. & l. 2. C. eo. & eſt caſus in l. 4. C.
de ædi. priua. ad quam legem, & d. §. idem reſpōdit ſocius, not.
ſingulariſsimè ꝯ ſocium negligentem reficere rem cōmunem,
& alter reficiat, ſi intra quatuor menſes nō reſtituit partem im-
penſarum cum vſuris, perdit dominium ſuæ partis, & applicat
reficienti. quod tene menti, vel ſi in tempeſtiuè renuntias ſo-
cietati agā ꝓ ſocio ad intereſſe vt l. actione. §. item ſi ſocietatē.
21 eo. tit. Vel ſi alter ſocius cōmiſerit † dolū, vel culpam in ſocie-
tate. vt d. §. idem reſpōdit. & l. cum duobus. §. venit. ff. pro ſocio.
& ex his caſibus poſſum agere cōtra te ſocium, ēt durāte ſocie-
tate, vt reponas in ſocietate quicquid debes, & ēt petere vt an-
nuatim reddas rō, licèt per multos annos ſit cōtracta ſocietas,
vt appareat, an in ea cōmittas dolum vel fraudem, & an teneas
pecuniā otioſam. ita dicit Sal. in d. l. tādiu. facit l. actione. § non-
22 nunquam. ff. ꝓ ſocio. ¶ † Qñque & tertiò intētatur actio pro ſo
cio, pro dirimenda ſocietate, & habenda rōne lucri & dāni, &
ea inter ſocios diuidenda. vt d. l. tandiu. cum ibi no. & l. verū. §.
ſi. cum l. ſeq. & d. l. actione. §. item qui ſocietatē. nam cùm actio
ꝓ ſocio ſit generalis, vt eſt bonus tex. in d. l. pro ſocio arbiter. in
princ. pōt peti, ꝙ ſocius cōdemnetur ad rōnem reddendam, &
reliquorum reſtitutionē pro parte ſocij. vt no. Bart. in l. 1. ff. de
eden. in prin. ¶ Et ex his patet, qñ naſcitur actio pro ſoc. quia ꝓ
ſocietate gñali & eius rōne reddēda, cōmodo & incōmodo di-
uidendo, nō naſcit niſi finita ſocietate, ſed pro ſpeciali negotio
pro ſocietate expedienda vbicunq; æquitas ſuadet, naſcitur ēt
ſocietate durante. vt no. in gl. d. l. tandiu. Item patet ad quid det
actio pro ſocio, quia qñq; datur ad perficiendam ſocietatem,
qñque ad diſtrahendam, qñq; ad perſonales præſtationes, etiā
23 durante ſocietate. ¶ † Et ex prædictis, ſm emergentiam & diuer
ſitatem caſuum potes diuerſimodè formare libellos, nam in a-
ctione ꝓ ſocio ꝓ ſocietate adimplenda, erit narratio, & mediū
cōcludēdi, videlicet, ſocietatem eſſe ꝯtractam, & ꝙ recuſat cōmu-
nicare res & actiones. vt d. l. 1. §. 1. cū ſeq. l. ꝓ ſocio. ſed in actio-
ne pro ſocio ad perſonales præſtationes, mediū cōcludēdi eſt,
quia de dicta ſocietate, vel occaſione dictæ ſocietatis, tale quid,
vt fructus, vel aliud percepiſti, vel tale quid extraxiſti, ſecūdū
caſus contingentiam, vt probatur in d. l. pro ſocio arbiter. §. 1.
24 † In actione verò pro ſocio, pro ſocietate finita diuidēda, libel-
lus ſic formatur. Dico ꝙ cum Titio cōtraxi ad ſocietatē oīum
bonorum, vel in arte lanę vſq; ad quinque ann. qui Titius ne-
gotia dictę ſocietatis adminiſtrauit, & emolumenta percepit,
& expenſas etiam fecit, & ꝙ dictum tempus eſt finitum, & per
cōſequens ſocietas finita & completa eſt, quare peto ipſum cō-
demnari, & compelli ad reddendum rationem dictæ ſocietatis,
& reliqua conſignanda, & ꝓ partibus, ſecundum cōuentionē
dictę ſocietatis diuidenda & aſsignanda. iſta probantur in d. l.
ꝓ ſocio arbiter. in prin. & no. gl. & Bar. in d. l. 1. in prin. ff. de edē.
Tu adducas no. tex. in qualibet rōne reddenda. in l. cum ſeruus.
25 cum ibi no. ff. de condit. & dem. ¶ † In gl. cō ſucto. ibi. §. pœnales.
Io. Fab. reprehendit hanc gl. dicens, ꝙ nō eſt verum, ꝙ actio ex
empto, & ſimiles dicantur pœnales, ex eo, quia iuratur in litē,
vt dixi ſupra. Item dicit, ꝙ eſſet ꝯ iſtum tex. qui dicit, in prin. ꝙ
actiones iſtæ dicuntur rei perſecutorię. vnde dicit, ꝙ potius et
iſto caſu, deberet denominari miſtę. Quapropter ipſe ponit exē
plum in l. Aquilia, qñ interfeciſti ſeruum meum. vt l. inde Nera-
tius. ff. ad l. Aqui. Sed ego credo quod gl. bene dicat, qñ iuratum
eſt, tunc id quod excedit communē æſtimationem, dicatur pœ
nale. vt dixi ſupra. Vel etiā pōt dici, ꝙ iſto caſu nō dicatur pro-
priè pœnalis, ſed miſta, ſed nō credo, ꝙ gloſſator interrogatus
hoc negaſſet. ¶ In ea. gl. in fi. no. & ſigna totam hāc gl. quæ actio
26 dicatur pœnalis, & cuius reſpectu. † In hac ergo actione ex cō-
ducto, forma ſic libellum. Dico, ꝙ locaui Titio talem meam do
mum, & pro vno anno iam finito pro mercede decē ducatorū
auri, & patientiam habitādi & vtendi accōmodaui, quare peto
ipſum cōdemnari ad dandum & ſoluendum mihi dictos decē
ducatos. Et no. ꝙ dixi in libello, ꝙ locaui ꝓ decem ducatis, nam
locatio & cōductio ꝓ mercede exiſtēte in pecunia numerata.
vt l. 1. §. item ſi quis ſeruum. ff. depo. ad ſimilitudinē emptionis,
& venditionis. vt in §. pretium. ſupra de empt. & vendit. nā iſti
duo contractus æquiparantur, vt l. 1. ff. loca. differunt tamen in
multis, & potiſsimè, quia in emptione & venditione principa-
liter venit traditio. vt l. ex empto. in prin. & l. 1. in prin. ff. de act.
empt. in locatione verò principaliter venit factum. vt l. 1. ff. lo-
cati. & ibi Bart. Si autem nō in pecunia cōſiſteret merces, vt qa
conceſsit fundum pro decem corbibus frumenti, (vt quotidie
fit,) nō eſt propriè locatio, ſed cōtractus innominatus. vt d. §. itē
27 ſi quis ſeruum. † Aduertas tamen, ꝙ etiam iſto caſu, ſi dicerem
in libello, ꝙ locaui fundum pro decem corbibus frumenti, li-
cèt verba ſunt impropria, tamen libellus ſuſtentatur, quia intel
ligitur locaui. i. cōceſsi, vt vti poſsit, iſte eſt caſus, & ibi Bart. &
gl. in l. ſi olei. C. loca. & ego plenè dixi ſupra eo. §. 1. in verſi. ad-
das aliud, ꝙ vnuſquiſq; libellus ſuſtentatur &c. Item dixi in li-
bello, quod accommodaui patientiam. Quid ſi hoc nō appona-
tur in libello, dicit Inno. in c. 1. extra, de lib. obla. ꝙ non vitiat,
quia hoc nō eſt neceſſe exprimi, quia actio ex cōtractu locatio-
nis oritur ex conſenſu. vt d. l. 1. ff. loca. ſecus qñ non eſt propriè
locatio, ſed cōtractus innominatus. vt dixi, quia cū tunc ſit per-
mutatio debet apponi, ꝙ habuerit patientiā, & ſic impleuit cō-
tractum ex parte ſua, aliàs nō competeret actio, ſecundū Inno.
vt l. ex placito. C. de rerum permu. Sed ego credo, ꝙ de neceſsi-
tate iſtud ſit apponendum in libello, quia ſi cōductor non fue-
rit vſus re conducta, iuſta cauſa timoris, vel alio impedimēto,
non tenetur ad penſionem, vt l. habitatores. in fi. cum ſi. ff. locat.
Item ſi per locatorem ſteterit quo minus nō vtatur, quia etiam
tunc nō poteſt petere mercedem, vt l. ꝙ ſi domus. ff. loca. & no.
Bar. in l. ſi quis domum. in prin. eo. tit. & facit l. ſi tibi alienū. eo.
tit. quoniam (vt ſcitis) locator nō videtur contractum ex parte
ſua plenariè adimpleuiſſe ex ſola locatione, niſi & in patientia
* perſeueret. ar. not. in l. inter Caſtellianum.* in fi. ff. de arb. & qd
ibi no. Ang. Bar. & Io. de Imol. in l. in numerationib. ff. de ſolu.
28 † ſic dicimus in ſimili, de obligato ad tradendum vſumfructū,
vel aliam ſeruitutem, quia nō liberatur ex ſimplici traditione,
vel cōſignatione, vt l. quoties. ff. de ſerui. & no. in l. 2. in §. 1. & l.
pluribus. §. 1. & ibi Bar. & doc. & l. corruptionem. & ibi glo. &
doc. C. de vſuſru. & dixi ſ. eo. §. æquæ.

ADDITIONES.

a Traditione. Adde Rom. conſi. 306.
* In quibuſdam exempl. incip. inter Statilianum. in Pandect. Floren. inter Caſtellianum.

SVMMARIVM.

1 *Fur variis actionibus tenetur.*
2 *Clam faciens an ſit punibilior, quàm faciens palam.*
3 *Vſurarius manifeſtus quis dicatur.*
4 *Fur manifeſtus quare magis punitur, quàm raptor.*
5 *Furis pœna quæ ſit.*
6 *Fur famoſus quis dicatur.*
7 *Vnum furtum quando dicatur.*
8 *Libelli forma in actione furti.*
9 *Faciens furtum Florentiæ, repertus Bononiæ cum pretio rei furatæ, an Bononiæ furti teneatur.*
10 *Locus & tempus delicti an ſint neceſſario apponendi in libello accuſatorio, & inquiſitione.*
11 *Delictum non eſt pœna corporali puniendum, niſi dolus interueniat.*
12 *Dies commiſſi criminis quando in accuſatione ſit inferendus.*
13 *Libellus in actione vi bonorum raptorum, quomodo ſit formandus.*
14 *Armatus aſſiſtens maleficio an teneatur.*
15 *Armorum delatio malum animum denotat.*
16 *Armorum appellatione quę veniant.*
17 *Violentiarum genera quot ſint, & earum actiones.*

18 *Raptor doloſus ad quid teneatur, & ad quid non doloſus.*
19 *Iuramentum in litem delatum per iudicem in defectum probationis, an in criminali probet.*
20 *Quantitas & qualitas rerum per violentiam ablatarum, an per iuramentum damnum paſſi probentur.*
21 *Actione pro damno dato qualiter agatur.*
22 *Actio legis Aquiliæ duo capita habere cenſetur.*
23 *Actione Aquilia quot modis agatur.*
24 *Libellus in actione legis Aquiliæ qualiter formetur.*
25 *Lædenti hominem liberum quæ pœna ſit infligenda.*
26 *Executores vltimarum voluntatum qua actione conueniantur.*
27 *Præſumptionum quot genera ſint, & quando contra eas admittatur probatio.*
28 *Negatio an, & quando ſit punibilis.*
29 *Pœna quæ imponitur ratione negationis, quã negationẽ cõprehẽdat.*
30 *Negatio quæ ſit, quæ facit creſcere condemnationem.*
31 *Pœna impoſita ipſo iure non poteſt per negantem augeri, nec per confitentem minui.*
32 *Intellectus ad §. at ille. infra eo. tit.*
33 *Regula lună in corpus &c. declaratio.*
34 *Duplari an debeant legatum, & vſura quæ debentur ex mora.*
35 *§ Item mixta extenſio.*
36 *Libellus quomodo formetur contra hæredẽ vel alium, qui paſſus eſt pro legato ſe in iudicium vocari.*
37 *Intellectus ad c. cum eſſet, extra de teſtam.*
38 *Teſtamentorum ſolennitas an remiſſa cenſeatur de iure ciuili, in relictis ad pias cauſas.*
39 *Legatum alimentorum non valet in minus ſolenni voluntate.*
40 *Relicta ad pias cauſas an ad eorum validitatem, requirant hæreditatis aditionem.*
41 *L. miles ita. § fi. ff. de mili. teſta. intellectus.*
42 *Hæredis non præſtantis legata, quæ pœna ſit.*

Ex maleficijs. ¶Suprà dixi de perſecutoriis in rem tam
realibus q̄ perſonalibus, & etiam de mi-
ſtis, nunc verò de maleficiis & perſecutoriis, & de miſtis pœ-
nalibus, & h.d. Actionum deſcendentium ex maleficiis, quæ-
dam ſunt perſecutoriæ pœnæ tm̃, quędam miſtæ tam rei, quàm
pœnæ, primum per vnum vltimum per tria exempla declarat.
h.d. ¶No. ibi, & ob id miſtæ ſunt. ꝙ miſtum eſt, quod participat
de duobus ſimplicibus de quo dixi ſ. eo. §. 1. dic, vt ibi. adde bo-
num caſum in c. tuę. extra, de procur. ¶No. ꝙ actio furti eſt me-
rè pœnalis. & ſic in duplo vel quadruplo non ineſt ſimplum, vt
hic. & ſ. de obl. quæ ex malefi. §. fi. ¶No. ꝙ pęna furti, nõ eſt pſo
* nalis,* ſed pecuniaria. de quo dicam cum glo. ¶ No. ꝙ ꝯ furem
1 re furto ſubtracta, põt quis petere actione in rem, & ẽt condi-
tione furtiua, quæ eſt rei perſecutoria. vt l. ſi pro fure. §. 1. ff. de
condi. fur. & ẽt qualibet alia actione, quæ daretur ꝯ quemlibet
aliũ poſſeſſorem. ¶No. ꝙ in actione vi bon. rapt. in pœna ineſt
ſimplum. ¶No. ꝙ maior pœna eſt furti, q̄ vi bon. rapt. & rõnẽ
dicam ĩ. cum gl. ¶No. ꝙ actio legis Aquiliæ dicitur habere ocu
los retro, & trahit effectum ſuum & ſuæ condemnationis, non
tm̃ ad tempus iniuriæ, vel condemnationis, ſed ab anno retro a
tempore iniuriæ. ¶No. ꝙ ex damno alieni illato, & iniuria. i. ex
non iure facto, datur paſſo iniuriam actio legis Aquil. ¶No. ꝙ
actio legis Aquiliæ eſt in ſimplum ꝯ confitentem, ſed ꝯ negãtẽ
in duplum. ¶Vltimò no. ꝙ ille qui non præſtat relictum factũ
piis locis, & fuerit in iudicio conuentus, tenetur in duplũ. ¶In
gl. quadrupli. in fi. dic ſm Dy. & Io. Fab. ꝙ propter hoc glo. non
a reſpondet ad ꝯrium, quia † ibi punitur magis qui palam, q̄ qui
clam, hic econtra. vnde dicit Dyn. ꝙ in illicitis omninò. i. in his
q̃ nunq̄ poſſunt eſſe licita, vt furtum magis punitur qui palam,
q̄ qui clam, vt hic, ſed in his qui poſſunt eſſe licita, & illicita,
magis punitur qui clam, q̄ qui palam. vt in d. l. non exiſtimo, &
per hoc patet, ꝙ magis punitur vſurarius manifeſtus, q̄ occul-
tus, & ẽt magis punitur diſputans de fide catholica publicè, q̄
qui occultè, vt no. in l. nemo. & per gl. & doc. C. de ſum. Trinit.
& fide catho. ¶Quis autem dicatur fur manifeſtus, & quis non,
3 eſt text. & Bart. in l. 1. ff. de fur. & dic, vt ibi. ¶Quis † autem di-
a catur ᵃ vſurarius ᵇ manifeſtus. Barto. in d. l. 2. dicit, ꝙ dicitur il-
b le, qui tenet altare paratum ad mutuandum ſub vſuris, vel de
hoc eſt confeſſus, vel conuictus. vt no. in d. c. quãquam. de vſur.
in 6. Facit l. 2. cum gl. & ibi doct. C. quo. appe. nõ reci. Et aduer-
tas, ꝙ illud quod dixi, vel fuerit cõuictus, ſm Bar. põt intelligi,
qñ per ſeptem teſtes fuerit conuictus, ar. l. hæredes palã. in prin.
ff. de teſta. & ibi hoc no. Bar. ĩ prin. Raph. & Io. de Imo. Vel põt
dici conuictus manifeſtus vſurarius, ſi ex coniecturis pronun-
tiatur, & probatum eſt eſſe vſurarium, licèt non ſit ꝯ eum pro-
batum per aliquam differentem probationem. pro quo faciunt
no. in c. fi. de ſuc. ab inteſt. ita eleganter dicit Bald. & Raph. in l.
cum proponebatur. in prin. ff. de leg. 2. pro quo in alleg. l. ſi quis
locuples. de ma. teſt. & l. licèt. & ibi doc. ff. de leg. 1. & quod no.
Bar. de ſpeciebus diuerſis probationum, quæ poſſunt ſimul cõ-
iungi tam in ciuilibus, q̄ in criminalibus. In ciuilibus. in l. admo
nendi. ff. de iureiur. In criminalibus in l. 1. §. ſi quis vltro. ff. de
quæſti. ¶In gl. cõdictio. in fi. dic, vide omninò tex. in d. §. fi. & de
iſta conditione furtiua, vide quæ dixi ſ. eo. §. ſic itaque. ¶In glo.
vi bon. rapt. ibi, in quadruplum. in fin. vide not. ſ. vt bon. rapt. in
prin. & d. l. ſi quis ex domo. ff. de fur. & ibi Bart. qui pro opin. gl.
alleg. caſum in l. ſi vendidero. §. cum raptor. ff. de fur. Vnde te-
neas, ꝙ omnis fur tenetur ẽt & furti, & vi bon. rapt. ſi habuit ani-
mum reſiſtendi, & ecõtrà, omnis raptor tenetur, & vi bon. rap.
& ẽt furti, ſi furti actum fecerit ſ. vi bon. rapt. in prin. ff. vi bon.
4 rapt. in l. 1. & quod ibi no. ¶†Sed quæri poteſt, quare magis pu-
nit fur manifeſtus, q̄ raptor, vt hic, & ſ. vi bon. rapt. in prin. cõ-
iũcto. §. fi. ĩ. de oblig. quæ ex delic. Reſpondeo, ꝙ prætor voluit
magis puniri fures, quia frequentantur magis furta, q̄ rapinæ,
vt magis arceantur, vt arg. l. aut facta. §. fi. ff. de pœn. facit in ar.
l. 2. §. 1. & quod ibi gl. ff. de act. empt. ac ẽt quia raptor omninò
ſe exponit periculo perſonali, nõ ita fur, ergo in alio alleuiatur.
5 ar. l. eum qui. in prin. ff. de iureiur. ¶ † Ex his patet, ꝙ omnis fur
pœna pecuniaria tenetur, & nõ corporali: hodie verò de iure,
pœna furti eſt abſciſſio membri, iuxta authẽticam, ſed nouo iu
re, & ibi gl. & doc. C. de ſer. fugi. nec reperitur iure cautum, qđ
fur pro furto debeat mori, niſi in tribus caſibus. Vnũ in auct. de
pace iur. fir. §. ſi quis quinq; ſolidos. ſed ibi eſt ſpeciale propter
fracturam pacis. Alius caſus eſt, in l. pen. ff. de cond. da. cau. ſed
ibi p doct. dicitur, ꝙ ita fuit de facto, non autem quod de iure
fieri debuerit, vel fortè ibi ſpeciale propter vilitatem perſonæ,
quia ſeruus. Alius caſus eſt, quando eſt fur famoſus, vel latro fa
moſus, vt eſt tex. cum gl. & ibi Bar. in l. capitalium. §. famoſos. ff.
6 de pœ. † & dicitur famoſus, qui ſæpe hoc fecerit. vt no. glo. in d.
auct. ſed nouo iure. & fama laborat contra eum. vt no. Bar. in d.
§. famoſos. facit c. inquiſitionis. & c. qualiter & quando. el 2. ex-
tra, de accu. aliàs pro prima vice veniam meretur a furca. vt
7 ibidem eſt gl. ſing. facit l. 3. C. de epiſc. aud. †Et aduertas, ꝙ vnũ
c furtum dicitur, quod vno loco, vno contextu, ᶜ ſiue vno tem-
pore fit antequam habeatur pro perfecto & abſoluto, etiam ſi
plures res ſimul actu ſubtraherentur, tamen dicitur vnum fur-
tum. ita dicit Bar. per illum tex. in l. eum qui. in §. idem reſpon-
dit. ff. de fur. Et quod dixi, pro primo furto non debere ſuſpẽdi,
eſt uerum, niſi ſit vnicum furtum magnum, quod alias præua-
d let pluribus furtis paruis ᵈ Ita dixit Bal. in d. auct. ſed nouo
iure, in verſi. 3. no. de pœ. &c. Intantum ꝙ furta alibi commiſſa
e qualificant & aggrauant ᵉ furtum factum hic Bononiæ, ut di-
catur fur manifeſtus & publicus. & ſic vt poſſit ſuſpendi etiam
pro vnico furto, nõ magno cõmiſſo hic. vt arg. d. l. 3. & l. ſeruos.
C. ad leg. Iul. de vi. & ibi latè Bar. & Sal. ita eleganter dicit Dyn.
& Bar. in l. ſi cui. in fi. ff. de accu. & Bal. in d. auct. ſed nouo iure.
in ver. ſed dubitatur. Et aduertas, nam (vt ait Sal. in d. l. ſeruos.)
furta alibi commiſſa non tantùm qualificant furta hic cõmiſſa,
immo computantur in numero furtorum commiſſorum hic,
vnde ſi ſtatuto caueatur Bonoñ. ꝙ niſi pro tribus furtis quis nõ
poſſit ſuſpẽdi, & alibi cõmiſit duo furta mediocria, & hic vnũ
non magnum, tamen verum eſt dicere, quod tria furta commi-
ſit, & ſic poteſt hic ſuſpẽdi. quod ſingulariter no. & an, & quã-
do liceat furem propria auctoritate impune occidi, quæ dixi ſ.
8 eo. in prin. ſuper gl. in iudicio. ¶†Quæro, quomodo formabitur
libellus in actione furti, dicã ego, qualiter talis liber ad me ſpe-
ctabat

ADDITIONES.

* In quibuſdam exempl. penalis.

a Vſurarius. Adde quis dicatur vſurarius manifeſtus, Cal. cõſi. 16. de vſur. Fed. conſi. 8. Abb. conſi. 80. & 313. 2. lib. & Bal. conſi. 154. 5. lib.

b Vſurarius. Vſurarij illi ſunt manifeſti, de quibus eſt manifeſtum per euidentiam facti, ꝙ nulla poteſt tergiuerſatione celari ſeu, qui confeſſi ſunt in iudicio, vel per ſententiam condemnati. ſecundum Bal. conſi. 485. etor. qualiter accipiatur manifeſtum in prin. vol. 3. & ibidem declarat qualiter accipiatur manifeſtum. Ad idem Bal. conſi 459. Viſa dicta petitione. col. 3. ver. iſta qualitas. & col. 3 verſi alio modo deprehenditur manifeſtum. uol. 4. Vſurarius autem probatur quando plures deponunt eidem pro mutuo ſoluiſſe vſuras, dato, ꝙ aliter de mutuo nõ conſtet, & proxenetæ ſunt teſtes idonei. Zabarel. in cle. 1. § 1. in 3 q. de vſuris. Eſt tamen aduertendũ, ꝙ ad hoc vt teſtes probent, debent renuntiare cõmunicõe repetitionẽ uſurarũ, aliàs non probarẽt. Bal. in l. dictanib. verſ item facit ad aliam qõnem. C. de teſta. Sed quare uſura cõmittatur in mutuo. Bal. in l. 2. § creditum. ergo. ff. ſi cer. pet. Reſpõdet, iõ in mutuo cõmitti uſurã, quia mutuarius rei mutuatæ efficitur dominus, vſus autem non diſtinguitur a dominio. unde infertur, ꝙ ſi mutuarius ſoluat aliquid pro mutuo, ꝙ illud ſoluat pro uſu, & nõ rõne rei. Et licèt Phil. Dec. ibi. nu. 4. hanc rõnem uidetur alterare, mihi tamen non diſplicet. Ant. Ga.

c Contextu. Adde Bal. conſi. 246 incip ſuper utilitate furtorum.

d Parua Vide Pau. de Caſt. in d. auct. ſed nouo iure, & Fulg. conſi. 150.

e Aggrauant. Vide Rom. conſi. 316.

ſtabat & ſpectat, vel iure dñij, vel quaſi, vel poſſeſsionis tantũ,
vel q habebam ius in re, vel q habebam cõmodatum a Titio,
put caſus acciderit, & q ipſum librũ Seius de hoc anno 144t.
& pñti menſe Auguſti, de tali domo mea poſita in tali loco &c.
a 9 meã voluntatem [a] furto abſtulit clam. Si fur non erat mani-
feſtus, aliàs dicas palàm & manifeſtè. ſi tamen velles addere
b ſcienter, doloſè, [b] & appenſatè, & animo lucrandi, [c] poſſes, &
c q ipſum librum de loco ad locũ amouendo contrectauit, qua-
re peto dictum Seium puniri ad duplũ, & ad reſtitutionem di-
ctarum rerum ablatarum, ſi non erat furtum manifeſtum, aliàs
ad quadruplum æſtimationis dicti libri, qui valet decem duca-
tos, vel ad duplum, & quadruplũ dictæ poſſeſsionis, vel ad du-
plũ, vel quadruplum mei intereſſe, qñ tu agis, quia tua inter-
erat, poſſes ẽt concludere quare peto ipſum puniri, & condem
nari ſm formam iuris & ſtatuti Bononienſis. Vel poſſes ſic con-
cludere, quare peto per vos & veſtram ſententiam declarari di
ctum Seium commiſiſſe dictum furtum, & puniri, & condẽna-
ri ſm formam iuris & ſtatutorum, vel ẽt. aut ſtatutorum cõmu
nis Bononiæ, vel ẽt poſſes concludere, & ſimpliciter petere de-
clarari per iudicem dictum Seium commiſiſſe dictum furtum.
Et aduertas, q dixi in libello, q talis liber ſpectabat. ſ.tempore
furti, & hodie ſpectat ad me iure dominij, vel quaſi, nam ſi iure
poſſeſsionis tñ ſpectaret ad me, licèt haberẽ actionem furti.
vt l. manifeſtiſsimi. §. ſed cum in ſecunda. cum gl. & ibi doct. C.
de fur. ſic ad pœnam mei intereſſe, non tñ haberem cõditionẽ
furtiuam pro recuperanda ipſa re, quia cõditio furtiua ſoli dño
datur. vt l. 1. ff. de cond. fur. ſed haberem cõditionem triticariã.
vt l. 3. in fi. ff. de trit. ita dicit glo. in d. §. ſed cum in ſecunda. ac ẽt
tunc non proprietas, vel dominium rei æſtimaretur, ſed poſſeſ-
ſio, vel meum intereſſe, & æſtimatio poſſeſsionis eſt diuerſa ab
æſtimatione ꝓprietatis, vt ex tex. in l. ſi duo. in fi. ff. vti poſside-
tis. ¶ Secũdò dixi, furto abſtulit. dic, q hoc ſufficit, nec eſt opus,
q dicas, ſcienter, doloſè, & appenſatè, & animo lucrãdi furatus
fuerit, qm dicendo ſimpliciter q furatus fuerit, vel q furto ab-
ſtulit, ſatis eſt, quia iſta verba prægnantia ſunt, & importat do
d lũ, [d] & delictum, vt no. Cy. in ſimi. & Vltramont. in l. nec exem-
plum. C. de fal. & ibi doc. & Bar. in l. Aurelius. in §. Sticho. ff. de
lib. leg. & Bar. in l. 1. §. 1. ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſſ. fuer. & Barto.
in l. 1. ff. rerum amotarum. ¶ Tertiò dixi in libello, q clã vel pa-
lãm &c. hoc ideo debet adijci per l. 1. coniuncta l. ſeq. ff. de fur.
vt ſciamus quãtã pœnã iudex debeat imponere, vt hic. ¶ Quar-
tò, dixi in libello, ipſum contrectauit. hoc ẽt eſt neceſſariũ, quia
ſine cõtrectatione nõ oritũ actio furti. vt in §. fur. ĩ. de obli. quæ
9 ex delic. & l. quamuis. cum trib. ſeq. & ibi Bar. ff. de fur. ¶ † An au
tem ſi fiat furtum Florentiæ, & nõ ſpeciem furatam, ſed pretiũ
ex dicta re vendita cõtrectet, & apportet huc Bono. an teneaẽ
hic furti? & dic, q nõ. vt eſt tex. valde no. & ibi Bar. in l. qui vas.
in fi. ff. de fur. ſi autem rem furatam Florẽtiæ apportet Bono. an
mutatione territorij noua fiat ꝯtrectatio, & noua oriatur actio
e furti? Bart. q ſic. [e] de quo per eum in l. ſi dominium. ff. de fur. &
in l. ſi abducta. C. de fur. & per eundem, in l. ſiue manifeſtus. in
prin. ff. de cond. fur. & per do. in d. l. ſi abducta. & in d. auct. ſed
nouo iure. ¶ Quintò dixi contra meam voluntatem, dic, q hoc
non eſt multũm neceſſarium, quia hoc in dubio præſumitur, vt.
l. qui vas. §. vetare. & ibi gl. & Bart. ff. de fur. vnde nõ eſt neceſſe,
q in libello apponatur, ſed tñ ad cautelam apponuntur, vt eui-
tetur. §. placuit. cum §. ſeq. & quod no. ĩ. de ob. quæ ex delic. naſ.
& l. inter omnes. §. rectè. & ibi Bar. ff. de fur. & per Bal. in l. trãſi-
f gere. C. de tranſac. ¶ Sextò dixi, q valet decẽ ducatos, [f] dic, hoc
apponi eſt vtile & neceſſarium, vt ſimus certi, vtrum pęna ma-
ior vel minor ſit imponenda, nam ſi apponitur rei valor, tunc
aſſumimus pœnam quæ eſt minor. vt l. ſi præſes. & l. interpreta-
tione. ff. de pœnis. ita ſingulariter dixit Bar. in l. Pædius. §. diuus. ff.
de inceo. rui. & nau. Ac ẽt dixi, q põt addere, & ad reſtitutionẽ
dicti libri &c. & hoc in libello põt ẽt facere, ſi ſit iudex tãtum-
modo ad maleficia deputatus. iuxta l. ſolemus. §. latruncu-
lator. ff. de iudi. & quod ibi per doc. quia incidenter põt cogno-
ſcere de iſta ciuili, videlicet, de iſta reſtitutione rei, vt eſt caſus.
& ibi Bar. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis, de quo latè per
10 Sal. in l. ſi quis ad ſe fundum. C. ad l. Iul. de vi. † Dixi ẽt in libel-
lo, hoc anno de præſenti menſe Auguſti, de tali domo mea &c.
g nam locus & tempus [g] ſunt neceſſario apponenda in crimini-
bus publicis, vel priuatis: & non tñ in accuſatione, ſed ẽt in in-
quiſitione ſpeciali, licèt non in inquiſitione generali, vt l. libel-
lorũ. in prin. ff. de accu. & ibi latè Bart. & l. pen. & ibi gl. & doc.
& Sal. C. de accu. & not. Sal. in l. ea quidem. eod. tit. in verſic. ſed
quia pp denunciationes quæro, an debeat annus apponi &c. &
hoc expreſsè tenet Bar. ẽt in inquiſitione, ſm Iac. Butr. in l. a. §. ſi
publico. ff. de adult. in verſi. quæro vtrũ in inquiſitione &c. Cy.
Vltramon. in l. 1. de eo quod cert. lo. Et aduertendum eſt, q pdi-
cta ſunt vera, non tñ qñ de delicto agitur criminaliter, ſed etiã
h qñ ciuiliter, [h] ſi tñ delictum infamaret. l. prætor edixit. in prin.
ff. de iniur. & l. idẽ exigit. ff. de dolo. & c. tuæ. extra, de proc. ſiue
infamet de iure, vel ẽt de facto, ſecus ſi actio ex delicto nullo
mõ infamaret, quia tũc eſt neceſſarium, locum & tempus appo
ni, & ceſſat rõ d. l. prætor edixit. Ex quo ſequitur, q actio deſcẽ
dens ex quaſi maleficio non infamat, quia nõ cogor certã per-
ſonã delinquẽtem exprimere in libello. vt l. pen. §. licet. ff. nau.
cau. ſta. ita elegãter dixit Bar. in d. l. prætor edixit. in prin. & Bar.
in l. 1. in princ. ff. de ſuſp. tu. & Bart. in l. 1. ff. de except. circa me-
dium. & Bar. in l. & an eadem. §. actiones. ff. de except. rei iud. in
verſi. habes expeditam materiam de perſonali. & Bart. in l. viro
atq; vxore. & ibi doct. ff. ſolu. matr. & Bar. in l. ſi ex dolo. in §. fi.
ff. de do. Ego autem latè iſta recollegi in meo tracta. Malefic. in
gl. in verſi. de anno præſenti, &c. dic, vt ibi. quæ omnia bene no.
¶ Dixi ẽt, q aliquãdo apponuntur in libello, ſcienter, doloſè, &
appenſatè, dic, bonũ eſt, q iſta verba apponantur, & cum mini-
11 ſterio aliqñ ſunt apponenda, † quoties ex aliquo delicto eſt pœ
na corporalis imponenda, aliàs, quia ex delicto nũquam pœna
i corporalis imponitur, niſi dolus [i] interueniat. vt not. eleganter
Bar. dando doctrinã in l. 1. §. 1. ff. ſi quis te. li. eſſe iuſ. fuc. in verſi.
iuxta hoc quæro. & idẽ no. Bal. in l. data opera. C. qui accu. non
poſſ. in verſi. item ſi ſtatutum pręciſè punit homicidam &c. Et
idem, ſi lex vel ſtatutum expreſsè requirat dolum, quia tũc om
nibus dictis cauſis ad verificationẽ delicti, requirit, q dolo fue-
rit commiſſum. Si aũt lex vel ſtatutum ſimpliciter loquatur, &
tunc aduertas, quia quædam ſunt vocabula quæ ſui natura im-
portant dolum, vtputà, quia dicit lex vel ſtatutum, ſi quis com-
miſerit furtum, vel falſitatem, facit l. nec exemplum. & ibi Cyn.
C. de fal. & tunc lata culpa nõ ſufficeret. Si verò verba delicto-
rum non important delictum nominatim in ſe, ſed eſt nouum
nomen delicti inuentum a ſtatuto, & tunc aduerte, aut ſtatutũ
punit actum, qui principaliter infertur in perſonam, vtputà, ſi
quis percuſſerit aliquem, tunc requiritur dolus, quia talis iniu-
ria non põt inferri in perſona, ſine effectu facientis. vt l. 3. de in-
iu. Si verò punit actum qui infertur in rẽ, vtputà, ſi quis intra-
uerit poſſeſsionẽ alicuius, tunc ſufficit lata culpa, vt ĩ. vi bo. ra-
pto. §. quia tñ, ad hoc vt teneatur. Ita ſing. dicit Bar. in l. 1. circa
fi. ff. ſi quis te. li. iuſ. eſſe fuer. Ex quo ſequiẽ in caſu noſtro, q cũ
furtum importet in ſe dolum, ſatis eſt, ſi ſimpliciter dicatur, fu-
ratus fuit. vt ĩ. dixi. ¶ Quid aũt importẽt iſta verba, ſciẽter & do
loſè, & appenſatè, latè ego poſui in dicto meo tract. in glo. in
verſi. ſcienter & doloſè. in glo. in verſi. appenſatè. dic, vt ibi. ¶ Et
aduertas, q licèt in quolibet maleficio teneaẽ accuſator appo-
12 nere menſem, non tñ tenetur † apponere diem commiſsi male-
ficij. vt d. l. libellorũ. in fi. in princ. niſi quoties iudici æquum vi-
ſum fuerit, ne auferatur defenſio reo, & per conſequens accu-
ſatio, uel inquiſitio ſit talis, ut reus poſsit deliberare, an uelit ce
dere, uel cõtendere. ut l. 1. in prin. & l. pen. ff. de eden. & ff. de in-
terro. act. l. pen. ita dicit Bar. in l. is qui reus. ff. de pub. iud. in uer.
ſed quæro, in accuſatione nõ debetur &c. in l. quod ſi Epheſi. ff.
k de eo quod cert. lo. Sed contrarium [k] tenet Ioan. de Imo. in d. l.
is qui reus. in uerſi. item adde dictis Bart. in quantum tangit &c.
Nam dicit ipſe, abſonum uĩ dici iudicem debere arctare accu-
ſatorem ad apponendum diem, cùm in d. l. libellorum. in prin.
expreſsè dicatur, quòd non debet cogi. Nec ob. d. l. ubicunq;. qa
intelliguntur, niſi in caſibus, in quibus eſſet facta prouiſio in ſpe-
cie. ut l. doli. ff. de uerb. obl. Sed tu dic, quòd uerius eſt dictũ Bar.
per rationes ſuas. & per no. per eum in d. libellorum, in princ.
in uerſi. circa tẽpus quæro &c. & ẽt in fi. quia ꝓpter hoc actor
non grauatur, quia licèt cogatur apponere iſto caſu diem, non
tñ cogitur illum probare, fortius, & ſi illam non probaret, pro-
pter hoc reus non abſolueretur, & ſic non grauatur in onere
probandi. & iſtud eſt, quod uoluit litera in d. l. libellorum. in fi.
prin.

ADDITIONES.

a Voluntatem. Adde, q voluit Rom. in conſi. 290.
b Doloſè. Adde Fulg. conſi 175.
c Lucrandi. Adde q voluit Rom. conſi. 105. & 113.
d Dolum. Adde vt per Rom. in dictis conſiliis proximè allegatis.
e Qui ſic. Vide Fulg. conſi. 150.
f Ducatos. Vide eundem Ang. in trac. Maleſi. in gl. valoris & æſtimationis.
g Locus & tempus. Vide Alex. conſi. 72. & quæ poſui in d. tract. in 2. glo.
h Ciuiliter. Adde Rom. conſi. 191. Alex. conſi. 208. 2. lib.
i Dolus. Allegatur cõmuniter Pau. de Caſtr. conſi. 113. in cauſa incarceratorũ.
& vide Abb. in conſi 4.
k Contrarium. Vide Alex. in apoſtil. in d. l. is qui reus, qui videtur tranſire cum
opi. Io. de Imo. ratione Sal. de qua ibi.

princi.ibi,neque aũt diem,ſi opus eſt.& iniungitur onus accu-
ſatori,ꝙ diem probet,igitur &c. non aũt illa litera negat, quin
ad mãdatũ iudicis æquitate ſuadẽte apponere diẽ cogatur,ma-
ximè cum accuſatori nõ noceat,& eſt vtile reo.ar.l.1.§.deniq;
ff.de aq.plu. arc. de quo dixi in d.meo trac.Maleſ.in d.gl.de an-
no pſiti.¶Dixi ẽt in libello,ꝙ põt cõcludere,ꝙ cõdẽnet ẽm for
a mã iuris aut ſtatutorũ,[a] de hoc vide Bar. ĩ l.rerũ amotarũ acti.
ff.rer.amota.& Bal.in l.Gallus.§.eius q. ff.de lib.& poſth. & vi-
de tex.in l.x.ff.queãd.teſt.aper.ibi, vt ẽm leges moreſq; locorũ
&c.& ego dixi ſupra eo §.1.in verſ.ſunt aliqui tñ in delictis qui
addunt in cõcluſione &c.¶Dixi ẽt in libello,ꝙ valet cõcluſio,
ſi ſimpliciter petatur declarari furtum cõmiſiſſe &c. dic,ꝙ hoc
probatur in l.1.in prin.ff.ad turp.quia cum in furto ſit certa pę-
na a iure determinata , vt hic ſtatim ſuccedit legis diſpoſitio &
imponit dictã pœnam. arg.no.in l.quid ergo.§.pœna grauior.
ff. de infa. ſecus ſi eſſet delictum innominatum , vt turbare ali-
quem in poſſeſsione, vel incidere arborem , vel intrare poſſeſ-
ſionem alterius,tunc non ſufficeret, ſi ſimpliciter iudex decla-
raret Titium incidiſſe arbores,niſi adiiciat dolo,quia poteſt eſ-
ſe ſine dolo , & ſic videtur magis eſſe abſolutus q̃ condẽnatus.
iſte eſt tex.in d.l.1.ad Turpi.vbi pronuntiauerit,non probauiſti.
& ita vult ibi Bart.quod not. & materiam furti plenè dixi in d.
meo trac.in glo.in ver. & veſtem cœleſtem abſtulit &c. dic vt
13 ibi. ¶†Nunc deſcendamus ad actionem vi bo. rap. in qua for-
ma ſic libellum.Dico,ꝙ de anno præſenti, & præſenti mẽſe Au
guſti , Titius armatus enſe & cultello acceſsit ad domum meæ
habitationis poſitam &c.& ibidem per vim & violentiã ablati
uã abſtulit doloſè, & rapuit mihi ibidẽ præſenti videnti,& quã
tum potui reſiſtenti , talẽ librum meum valoris 10. duca. auri
exiſtentem in bonis meis, & ſecum de dicta domo aſportauit
quo voluit, quare peto ipſum condẽnari ad dandum & ſoluen
dum mihi quadruplum æſtimationis dicti libri , computata in
dicto quadruplo vera æſtimatione dicti libri &c. & hæc forma
probatur hic,& ſupra vi bo.rap.in prin.& l.1.ff.eo.tit.dixi in li-
bello,de præſenti anno.hoc ideo dicitur,quia poſt annum vtilẽ
b non datur hæc actio pœnalis ad quadruplum ,[b] ſed tantum-
modo ad ſimplum.vt s̃.vi bo.rap.in prin.qui annus vtilis nõ eſt
correctus,vt no.glo.in verſi.annum.s̃.eo.in §.rurſus.facit l.2.in
prin.ff. vi bo.rap.¶Item dixi in libello armatus enſe & cultello.
14 nam ſcire † debes, ꝙ ſi quis ingrediatur domum alienam cum
armis,& aliquid rapiat,vel aggreſſuram fecerit alicui armatus,
vel armatus adſtitit alicui maleficio , licèt in omnibus his & ſi-
milibus manum ad arma non oppoſuerit, tñ dicitur violẽta ag
greſſura,& auxilium factũ cum armis,& ſic grauius punietur ,
vt ſing.no.Bar.in l.2.§.1.ff.de vi & vi ar. quod ſing.no. quia ſe-
mel habui de facto,in tãtũ,ꝙ ſi de domo armatus aliquid aſpor
tauerit,non tm̃ me præſente,& quantum valui reſiſtente,vt di-
xi in libello, ſed etiam nemine in domo exiſtente , iuxta l.clam
poſsidere.§.qui ad nundinas. ff.de acquir. poſſ. tenetur non tm̃
furti,ſed etiam vi bo.rap.vt eſt caſus no.& ibi Bar.in l.ſi quis ex
15 domo. ff. de fur.nam † ea delatione armorũ , præſumitur quis
habere malum animum, vt eſt text. & glo.mihi ſing.in Auct.de
pã.te.& eius vio.c.vnico.§.mercator. & aduertas,ꝙ merito di-
xi in libello cũ enſe & cultello , quia ſi haberet moderatorium
ad moderãdũ pennas,vel cultellũ ad incidendũ panẽ,ꝙ appel-
c latione armorũ iſta non cõtinẽtur,[c] vt eſt gl.ſing.in Auc. de ar-
16 mis.§.pe.¶†Ac ẽt aduertas,quia etiam dixi, enſe & cultello,vt
oſtẽderem arma apta ad offendendum, ſecus ſi haberet loricã ,
vel alia arma defenſibilia, quia talia propriè non cõtinẽtur ap-
pellatione armorũ vetitorũ , vt ſi ſtatutũ punit portãtes arma,
ita vult Bar.in l.1.ff.ad l.Iul.de vi pu.& apertius Lud.Rom.in l.
1.§.occiſorum.ff.ad ſil. Et adde gl.no. in cle.1. in verſi.arma.de
ſtat.mo.quæ ſing.alle.ꝙ licèt appellatio armorũ ſit lata,& com
prehẽdat lapides,& fuſtes, & oẽ id quod nocere põt,vt eſt tex.
ualde no.in l.armatos, in fin.ff.ad l.Iul.de vi pub. tñ impropriè
ſumitur,& ſic ſtatuto puniente portãtẽ arma, vel delictũ factũ
cum armis,non cõprehẽdet fuſtes, vel lapides, vel ſimile.quod
tene mẽti ꝑpetuò. & de his vide q̃ latius ſcripſi in d. meo trac.
in gl.in verſi.cũ vno ſtocho de ferro.& in verſi.dictus Andreas
armatus &c.¶Itẽ dixi in libello, vel per violẽtiã ablatiuam.no.
17 ꝙ † ſunt plures ſpecies violentiarũ ,[d] nã quædã dr̃ expulſiua ,
d & oritur interdic.vnde vi.q̃dã ablatiua,& orit̃ iſta actio. q̃dã cõ
pulſiua,& oritur actio,ꝙ metus cauſa,quædã turbatiua,& ori-
tur interdictum vti poſsidetis,quædã inquietatiua, & oritur ꝙ
vi aut clã.& iſta habẽtur ꝑ gl.in l.1. C.quod me.cau.dic,vt ibi.
Sexta violẽtia põt dici, qñ ius tuũ ſine authoritate iudicis pro-
ſequeris.vt l.extat.& ibi plenè glo.& doc. ff.ꝙ met.can.& adde
18 pleniſsimam gl.& doc.in l.ſi quis in tantam.C.vnde vi.¶†Item
dixi, ſcienter, & doloſe . ideo hic dicitur in libello,quia dolo-
ſus raptor tenetur in quadruplum ea edicto prætoris , ut l.1.ff.
vi bo.ra.ſed raptor temerarius,ſine dolo tenetur conditione.d.
l.ſi quis in tantam.§.quia s̃.ui bo.rap. videlicet,in amiſsione rei
propriæ raptæ,vel in æſtimatione, ſi erat res aliena,vna cũ ipſa
re,vt ibi,vnde vt libellus ſit certus, vt reus poſsit deliberare,an
velit cadere, vel cõtẽdere, hoc fiet,iuxta l.1. in prin.ff.de eden.
licèt etiam libellus incertus valeat,& ſuſtẽtetur donec per ad-
uerſarium opponatur,vt l.fin.cum ibi no. C.de an.e acep.& ibi
doc.Ac ẽt hoc fit,ut ſciamus inquantum debeat cõdemnari,qa
iudex debet curare ferre ſniam certam,ut in §.curare, & quod
ibi dicam,infra eo. ¶Item dixi in libello in una æſtimatione di-
19 cti libri. † Quæro an in criminali poſsit probari per iuramen-
e tum[e] in litẽ delatũ per iudicẽ , in defectum probationis ? Dic ,
ꝙ non,quia in criminalibus criminaliter intentatis, non habet
locum iuramentũ neceſſariũ in defectum probationis , vt not.
gl.& Bar.in l.3.ff.de iu.& no.Barto.in l.Marcellus. ff.re.amo.&
no.glo. & ibi latiſsimè Bart.in l.maritus. ff.de quæſt. qm̃ in iudi-
cis criminalibus probationes debent eſſe luce meridiana cla-
riores,vt l.fi.C.de prob.facit quod dixi s̃.eo. §.ſi quis in fraudẽ.
Aduertas tñ,ꝙ ſi probo legitimè factum,& ſic, ꝙ librum abſtu
leris,poſteã iudex ẽt ex ſuo officio põt inueſtigare de ualore li-
bri.ut l.1.C.de ſen.quæ pro eo ꝙ intereſt.& ibi Bar.in fi.& not.
Bar.in l.ſi ꝙ ea Pamphila.in fi. ff.de leg.2. & cum hoc ibi tran-
ſit Ang.licèt Bal.ibi contra.& Bal.alle.bo.tex.in l.ſemper §.offi-
cio.ff.quod ui aut clam.& dixi ſupra in prin.§.1.¶Et aduertas ,
20 ꝙ † probata uiolentia , ꝙ per uiolentiam intraſti domum , &
plura mea abſtuliſti,ꝙ ꝓp difficultatẽ probationis de quantita-
te rerum,& de qualitate,ſtabitur iuramento meo,ut eſt tex.no.
in l.ſi quando. C.unde ui.quod intellige uerum,attenta qualita-
te perſonarum & diuitiarum.Ita no.dicit gl.& tex.in d.l.ſi quã
do , ibi per doc.ꝙ habet locum in omni uiolentia,ut Inno.in c.
ſi.ubi eſt bonus caſus.extra quod met.cau. ¶In glo.traditam.in
ſi.dic, idem in multis aliis , non tantum in actione quod metus
cauſa.ut d.l.ſi quis in tantam.& in l.non ab re.C.unde ui.& in l.
ſi cõſtiterit.C.fini.regum.& in omnibus aliis, ubi aliquid impo
nitur nomine pœnæ ultra intereſſe,cum ſit eadem ratio.argu.l.
adigere.§.quamuis.ff.de iure pa.ẽm Dy.hic,& no.gl.fi.in iſto §.
¶In formatione autem libelli in hac actione.l.Aquiliæ, præmit-
21 te ẽm Io.Fab.& Io.de Pla.primò,ꝙ †pro dãno dato agitur diſ-
formiter , nam quando damnũ eſt datum a libero homine, uel
ẽt a ſeruo dño ſciente, & non prohibente,cum prohibere poſ-
ſet.iuxta l.x.in prin.ff.de noxa.ubi tu uide Bar.agitur.l.Aquilia,
& ſic loquitur totus tit. ad l. Aquil. Si aũt damnum eſt datum a
ſeruo dño ignorante,agitur noxaliter,& ita loquitur tit.de no-
xa.Si aũt damnum detur ab animali irrationabili,moto ex laſci-
uia uel furore ꝯ naturam ſui generis, quo ẽt caſu,habet locum
noxalis actio in factum,uel de pauperie. ut ĩ. ſi quadru.pau. fe. di.
in prin.& in l.1.& in rub.in princ.& ibi Flo.ff.eo.& tunc habet
locum dictus tit.Si aũt animal dat dãnum,non ꝯ naturã ſui ge-
neris, ut ſi pecora paſcant herbam tui prati , tunc habet locum
22 actio de paſtu peco.ut l.Quintus.§.1.ff.ad l.Aquil. ¶†Secundò
præmitte,ꝙ actio.l.Aquil.hodie habet duo capita,quorum pri-
mum habet locum quanti plurimi res ualuit intra annum re-
tro, quãdo ſecuta eſt mors animalis . & aliud caput habet locũ
quanti plurimi res ualuit intra 30. dies proximè præteritos,qñ
quia non occidit,ſed vulnerauit ſeruum,uel quadrupedem pe-
cudum numero contentam occiderit, uel aliter læſerit,uel ali-
ter damnum dederit, ut ſupra ad l.Aquil.in prin. & §.4.c.& ibi
ſi quis ergo occiderit canẽ tuũ , tenetur quanti plurimi ualuit
intra 30.dies proximos,ex 3.capite, non ex primo,quia non cõ-
tinetur numero pecudum gregatim paſcentium , ut ſupra ad l.
Aquil.in prin.& ff.ad l. Aquil. l.quemadmodum.§.hac actione.
23 & ibi Flo.¶Tertiò præmitte,ꝙ† quãdoq; agitur directa Aqui-
lia,ut quando eſt damnum datum de corpore in corpus. Quan
doque agitur utili Aquilia,& etiam in factum,quæ ſecum con-
currit,ut quando dãnum eſt datum de non corpore in corpus ,
ut ſi recluſi animalia tua taliter, ꝙ fame perierũt,uel ſe præcipi-
tarent,uel econtra,de corpore in non corpus , ut ſi excuſsi ma-
num tuã propter ꝙ annulus tuus cecidit in mari. Quandoq; &
tertiò agitur quadam actione in factum ſubſidiaria legis Aqui.
ut quando miſericordia ductus diſſolui ſeruum tuũ , quẽ reti-
nebas

ADDITIONES.

a Statutorum. Vide Cap.conſi.63.
b Quadruplum. Adde multa pulchra, vt per Alex.conſi.103.
c Continentur. Adde Fran.Are conſi.39.
d Violentiarum. Adde vt per Pau.de Caſt.conſi.270. in 2.impreſſione.
e Iuramentum. Adde vt per Io.de An.in conſi.55.

nebas ligatum timore fugæ, qui poſt diſſolutionē aufugit, vt ſ.
ad l.Aqui.§ fi.& ibi bona gl.& ſic patet, ꝙ ſicut ſunt diuerſa ca-
pitula legis Aquiliç, diuerſæ ſunt eius qualitates, quia qñq; agi-
tur directa, quãdoque vtili, quãdoq; ſubſidiaria, ita & diuerſæ
erunt varietates & narrationes libellorũ, & diuerſa media con
cludendi, vnde in directa actione legis Aquiliæ, pro occiſione
24 ſerui ſic formatur libellus. ¶ † Ago ꝯ Titium, & dico, ꝙ ipſe de-
dit mihi damnũ, occidendo talē ſeruum meũ de anno, & mēſe
pñti. Item dico, ꝙ licèt dictus ſeruus meus valeret 20. tpe eius
mortis (quia luſcus) tñ valuit cõiter intra annum proximè præ
cedētem tēpore mortis eius, quinquaginta, quare peto dictum
Titium condēnari ad dãdũ & ſoluendũ mihi quinquaginta, ꝓ
emendatione dãni per eum mihi illati ex morte dicti ſerui, &
ſi negauerit, peto ipſum condēnari in duplum dicti dãni. proba
tur hæc forma ſ. ad l.Aquil.in princ. & ff.eo.l.2. & ibi Flor.& l.
ꝯ negantem. & ibi glo. & omnes. C.ad l.Aquil. ¶ Aduertas tñ, ꝙ
iſto caſu tñ dño competit Aquil. ſed etiã põt agi. l.Cornelia, de
ſicariis, licèt ſimul & ſemel non poſſet agi. vt C.ad l.Aquil.l.ex
morte, & ibi no. quinimmo bonus iudex nõ permittet agere.l.
Aqui. prius, immo primo de ſica. ad vindictã publicã, vt eſt tex.
in l.prætor edixit.in prin. & ibi gl.& Bart.ff.de iniur. ¶ Et aduer
tas, quia dixi in libello, occidendo ſeruũ. & hoc ideo dixi, quia
tunc habet locum primum caput. l.Aqui. quanti plurimi valuit
intra annũ retro. ſi aũt non occidendo, ſed vulnerãdo, vel aliud
damnum dando, tunc habet locum ſm caput d. l.Aquil. in quo
fit condemnatio quanti plurimi valuit intra 30. dies, vt ſ. dixi.
¶ Itē aduertas, quia dixi in libello, meũ hoc ideo dixi, quia eius
dñium ſpectat ad me. l.Quintus. §. argēto. ff.de aur.& argen.leg.
nam actio legis Aquil. datur ſolum dño, vt l.item Mela §.legis.
ff.ad l.Aqui. & ideo non datur cõmodatario, vt ea.l.§.cum qui.
licèt ei detur actio de pauperie, quæ cõpetit ad intereſſe, vt l.2.
& ibi Flo. ff.ſi quadr.paupe.fec.dic. & intelligas, ꝙ datur dño, ſ.
vero, & non ficto, vt in legatario ante aditã hæreditatem, vt eſt
optimus tex. in d.l.eleganter. §. item ſi ſeruũ. & l.arbitrio. in l.ſi
dũm, & quod ibi not. ff.de do.l.huic ſcripturç. ff.ad l.Aqui. ¶ Itē
datur dño vtiliter, vt emphyteutæ vel ſuperficiario. vt l.cedere.
§.1.& 2.& ibi no. ff.arb.fur.cæſa. & an vſufructuario vel alij cõ
petat ſaltē vtilis, vide tex.& ibi no. in d.l.item Mela. §. fi. cũ l.ſeq.
¶ Item dixi in libello, de anno præſenti, & menſe præſenti. dic,
hoc ſequitur hic Io. de Pla. tu dic, ꝙ in actione legis Aquiliæ,
& ſic pro dãno dato, & generaliter in omni actione ciuiliter in
tentata, q̃ nõ infamat, licèt deſcendat ex delicto, nõ eſt neceſſe,
ꝙ apponatur locus, vel tps dicti delicti, vt eſt caſus in l.inde Ne
ratius. in fi.& ibi Bar. ff.ad l.Aqui. & no. ẽt Bar. in d.l.prætor edi
xit. ff.de iniur. ¶ Itē dixi, ſi negauerit, ideo dictũ eſt hic in libel-
lo, quia ꝯ negantē datur in duplum, ut dixi. Si aũt negauerit, &
poſtea cõfiteaẽ, quid iuris iſto caſu, dicã ſtatim cũ gl. in verſ. di-
ſtulerint. ¶ Itē aduertas, quia in libello nõ dixi, ſeruũ, quia ſecus
eſſet, ſi in liberũ hoiem qs dederit dãnũ, & caſualiter occiderit
ex aliquo appēſo, vel deiecto, non.n. põt fieri çſtimatio quanti
plurimi valuit ab anno retro, qa liberũ corpus nõ recipit æſti-
mationē, ſed ꝯdēnaẽ reus ad quinquaginta aureos ex culpa ſua.
25 Si † aũt non occidat, ſed aliter lædat, & vulneret, condemnabiẽ
in quãtũ æquũ iudici videbitur, & in expēſis curationis, & ope-
rarũ quib. caruit, & cariturus eſt, vt ff.ſi quadr.paupe.fec.dic.
l.ex hac. & ibi Flo. ff.de his qui deie.vel effu. in fi. & ibi Flo.& ff.
ad leg.Rhod.de iact.l.2.§.corporum. & ſ. de obli. quæ ex quaſi
26 delic. in §.de eo.& ꝙ ibi no. ¶ † In gl. ꝯ eos. in fi. Quid de executo-
rib. vltimarũ voluntatũ. dic ſm do.& Io.Fab. ꝙ idem ex gene
ralitate iſtius §. Item quia pñt cõueniri actione ex teſtõ, vt not.
in l.nulli, & ibi doc. C.de epiſ.& cler. tu adde, ꝙ ẽt iſto caſu hñr
a loco hæredis,[a] vt l.ſi quis ad declinandã. in prin.& §.t.eo.titu.
& no.do. in d.l.nulli, & not. Bart. in l.alio. ff.de ali.& cib.leg. cir-
ca medium. ac ẽt cum gl. hic extendat iſtã conſtitutionē pœna-
lem loquentem tantummodò in hærede, ad legatarios & fidei-
cõmiſſarios grauatos, ergo poteſt extẽdi ẽt ad executores. ¶ In
27 gl. diſtulerint. l.ſciendum. aduertas, quia † hoc caſu præſumitur
fraus, ſm do. niſi hæres probet iuſtã cauſam. & ſic eſt caſus ſpe-
cialis, vbi qui fraudē allegat, nõ debet probare ꝯ l.quoties. §.q
dolũ. ff.de procu. ſed ideo hoc eſt, quia eſt pręſumptio iuris ꝯ ip
ſum hæredem, qui tñ diſtulit, ideo debet probare hæres iuſtã
cauſam. Facit in ſimili quod no. Bart. in l.ſi quis ex argentariis,
§.fin. ff.de eden. Et aduertas, quia iſta præſumptio non eſt iuris
& de iure, ſed ſolummodò iuris, aliàs non admitteretur proba-
tio in contrarium, vt l.fi. C.arbi.tut.& l.antiquæ, & ibi omnino
vide Bal. qui no. loquitur. C.ad Velle. niſi ꝓbetur per cõfeſsio-
b nem[b] partis, vt eſt gl. quæ alle. pro ſing. in Auct. de æqua.dot.§.
alium, ſed do tibi aliam gl. in l.in contractib. circa prin. C.de nõ
nu.pec. in ver. nullo modo. ſed hæc gl. dicit, admitti, igitur &c.
de quo vide in l.non eſt veroſimile. ff.quod met.cauſa. in l.ſiue
poſsidetis. per Cy. Bar.& oẽs do. C.de procu. & addas bonã gl.
de iure cano. in c.is qui fidē. ex̃, de ſponſ. Et no. ꝙ nõ tñ per cõ-
feſsionē partis admittitur probatio ꝯ præſumptionē iuris, & de
iure, ſed etiã admittitur per indirectũ, vt eſt glo.& ibi hoc not.
Ant.de But. in c.vidua. de reg. in fi. Secundò, hoc eſt verum, niſi
fuerit effectualiter, ẽt per teſtes probatio in contrariũ facta, &
tacitè ſaltem fuerit admiſſa, quia non fuerit per alteram partē
appoſitũ, vt no. Innoc. in c.fraternitatis, extra de frig.& malefi.
¶ In gl. no. ſententiã, & in c.cũ Bertoldus. extra, de re iud.& no.
Io.de Imo. in l.inter ſtipulantē. 1. ff.de verb.obl. quæ omnia be-
ne no. ¶ Pro quo vltimo bene facit, quod dicimus de ſpoliato,
qui ante omnia eſt reſtituēdus, vt l. ſi quis ad ſe fundum. & ibi
gl.& omnes do. C.ad l.Iul. de vi. nam perdit tale priuilegium,
ſi patitur probationes fieri de dominio per aduerſarium, vt eſt
caſus, & ibi per do. in c.1. ex̃, de reſt.ſpol.& no. Bar. in l.naturali
ter. §.nihil cõe. ff.de acquir.poſſ.& no. Barto. in l.1.§.ſi is cui. ff.
de no.ope.nun. Et aduertas hic, ꝙ hæredi vel legatarius grauatis,
vel executori poſt requiſitionē & interpellationem debet
dari modicum tempus ad ſoluendũ legatum. ff.de colla.bo.l.ſi
28 quis filium. §.t.cum ſim. ¶ † In ea.glo. ibi, quis ſi fugitiuus. dic,
ibi fuit delictum conſumatum, ideo non admittitur pœniten-
tia, hic aũt non, vt ff. de fur.l.qui ea mente. dic, vt ibi pleoè per
Bar. Et aduertas, quia iſta pars glo. & reſiduum vſque ad quæ-
ſtionē finalē, melius eſſet ſituata ſupra in verſ. præced. in mate-
ria legis Aquiliæ, quia pœna iſtius verſ. itē mixta, habet locum
propter moram, & dilationē, quouſq; permittat ſe cõueniri in
iudicio, & non per negationē ſolã, ſed tñ ad gl. redeũdo dic, ſm
Ioan.Fab. ꝙ gl. procedit, qñ nititur ex confeſsione, & tunc aut
debitor ſtetit in negatione quouſq; fuerit victus in iudicio, &
tunc clerum, ꝙ eſt cõmiſſa pœna, quia iſto caſu, pœna non eſt
commiſſa ꝑꝑ negationem, ſed ꝑꝑ procraſtinationem, vt j.eo.
§.ſed cum ſu. verſ. illa igitur. Et probat alio modo, quia ſpecia-
le eſt in minore, ꝙ poſsit euitare pęnã quam cõmiſit negando,
vt l.ſi ex cauſa. in §.nũc videndũ. ff.de mi. ergo in ꝯrium eſt ius
cõe. vnde ſolum gl. procedit, qñ confeſſus eſt, antequã vocare-
tur ad iudicium. Tu dic, ꝙ hoc eſt verũ, ꝙ gl. procedit, & loqui-
tur antequã uocetur ad iudicium, & quãprimum patitur ſe vo-
cari in ius, & primò fuerit interpellatus & moroſus, & diſtule-
rit ſoluere, & paſſus fuerit ſe in ius uocari, ſtatim incidit in pœ
nam, aliàs autem ſi nunquam fuerit extra iudicium interpella-
tus, ſed ſimpliciter in iudicium vocatus, tunc aduertas, ꝙ etiam
procedit gl. quia ſi primò negat, poſteà incõtinenti cõfiteatur,
c antequam actor aliquo onere probationis ſit grauatus,[c] rele-
uatur à pęna, aliàs ſecus. argu. l.eum qui. in princ. ff.de iureiu.&
argu. huius tex. qui requirit duo. Primò, ꝙ diſtulerit ſoluere le-
gatum, quod eſt, vel ex lapſu diei appoſiti in legato tacitè, vel
expreſsè, vel ex interpellatione, vt l.magnam. C.de contrahen.
& cõmit.ſtipu. coniun. l.ſi ex legati cauſa. ff.de verb.obl.& con-
iuncta l.quod te. ff.ſi cer.per. & etiam requirit, ꝙ ſe patiatur in
iudiciũ vocari, ergo qñ primò non fuit interpellatus, & ſic non
diſtulerit ex ſola vocatione in ius, nõ debet cadere in hanc pœ
nam, quia verba iſtius legis nõ patiuntur, arg. l.interpellatione,
ff.de pœ. Nec l.ſi ex cauſa. in §.nunc uidendum, multũ facit, qa
ibi minor ſimpliciter negauit, & ꝑꝑ beneficium minoris ætatis
habetur pro confitente, quia quilibet diligens feciſſet illud, er-
go vt læſus, eſt reſtituendus, non aũt dicit, ꝙ poſt negationē cõ-
feſſus fuerit. ¶ Et aduertas ſm Bal. in rit. quæ fuit prima cauſa be
29 neficij amit. §.porrò. in verſ. nunc † generaliter. ꝙ cùm tracta-
mus de pœna augēda ratione negationis, ſemper intelligimus
de ea negatione in qua perſeuerat, ſed ſi nõ perſeuerat, licèt cõ
fiteatur, nõdũ liquidato negotio per probationes teſtium, tunc
euitat dãnum quod ex negatione emergebat, vt hic, in glo.& l.
alia cauſa. & quod ibi glo. & doct. C. de his quibus ut indig. tñ
ꝓpter iſtam confeſsionem, nõ cõſequeretur premium, quod
daretur confitenti ex aliqua lege, vel ſtatuto, quia primò negã-
do, videtur illi beneficio tacitè renunciare, ff.de fideiuſſ.l.ſi du-
bitetur. §.s.& ibi Bar.& facit quod habetur in auct. contra qui
propriam. & in corpore vnde ſumitur. C.de non nu. pecu. Tu
adde primò, ꝙ illud ꝙ dictum eſt ante factas probationes per
teſtes, eſt verum, ſecus ſi per iurm patris, quia ꝑꝑ hoc iura-
mentum

ADDITIONES.

a Hæredis. An executores habeantur loco hæredis, vide Bal.conſ.336. Spec. in tit. de inſtrumen. editio. §.compendiosè.
b Confeſsionem. Vide Rom. conſ. 150.
c Grauatus. Adde vt pulchre per Rom. conſ. 39. & 270.

mentum ab eo præſtitū, non dicitur eſſe grauatus ab onere pro
bandi, ergo aduerſarius negans nō incidit in pęnam dupli. iſte
eſt caſus, & ibi eſt glo. & Bar. in l. eum qui. in prin. ff. de iureiur.
¶Secundò addas, quòd illud ꝙ dicitur per d. l. ſi dubitetur. §. 1.
eſt verum alia ratione, quia ſatis operatur iſta ſecunda confeſ-
ſio, quia reuocat pœnā primæ negationis, nō aūt deberet etiam
poſſe inducere primū cōſtitutū confitenti. arg. l. quoties in diē,
30 & l. ſi ſernū. §. ſequitur. ff. de verb. obl. ¶Quæro, † quæ negatio
eſt illa, quæ facit creſcere condēnationem? dic, qñ negatur fa-
ctum, vt l. 2. ff. ad legē Aquil. Si aūt negatur qualitas, per quā fa-
cti ſubſtantia alteratur, idem eſt dicendū, vt l. denūtiaſſe. §. quid
tñ ff. de adul. Idē ſi cōfiteatur cum diminutione alicuius quali-
tatis, vel quātitatis, & ita intelligitur iſta gl. facit in ſimili de ſol
uente diminute ſpeciem, vt l. Iul. §. fundum, & ibi Bar. ff. de ver-
bo. obl. & l. 3. §. ſi reddita. ff. commo. Iſta tñ intellige vera, niſi ſit
alia qualitas, quæ non alterat ſubſtantiam facti, vt l. ſenatus. cū
materia. & ibi latè per Bar. ff. de acc. & l. in delictis. §. ſi detracta.
& ibi Flo. ff. de noxa. Vel hoc eſt verū, niſi ſit tale quid, quod ve-
riſimiliter poſſit ignorari, vt qa negat æſtimationē rei, vt l. in-
de Netatius. §. ſi ff. ad legem Aquil. ita dixit Bar. in d. l. eum qui.
in prin. de quo latè per Bart. in ſua diſputatione q̄ incipit, Cōi-
ter per Italiam ſunt ſtatuta. dic, vt ibi plenè. Nam ſcire debes, ꝙ
ab iſta pœna dupli, excuſat iuſtus error reſpōdentis, vt l. error.
cum materia. C. de iuris & fac. ign. & l. non fatetur, & ibi Bar. ff.
a de cōfeſ. facit extra, de ele. c. 1. in 6. Item excuſatur, ſi confiteāt [a]
ſtatim, poſt negationem ſuam reuocans. ita no. in c. 2. de cōfeſſ.
in 6. nam tu addas, ꝙ etiam confeſſionem meam, non tantū ne-
gationem ego poſſum reuocare, & non tantum in eadem inſtā
tia, ſed etiam in cā appellationis, vt eſt gl. no. & ibi Bar. & Io.
31 de Imo. in l. creditor, in §. iuſſus. ff. de ap. † Vnum addas, ꝙ vbi
pœna imponitur ipſo iure, non poteſt per negātem augeri, nec
per confitentem minui. vt ſing. no. Bar. in l. id quod ſeruus. ff. de
pecu. leg. pro quo eſt tex. in l. palàm. §. pen. in verſi. ego. ff. de ri.
nup. & prædicta vide plenè in dicto meo trac. in ver. Cōparent
inquiſiti, & confitentur totum. ¶In ea. gl. ibi. l. illud. dic ſm Io.
Fab. ꝙ omnes iſtæ q. procedunt, niſi eſſet iuſtus error, alias for-
tè excuſaretur. vt l. cōfeſſus. & l. quod ſeruum. & quod ibi Flo.
32 ff. de inter. act. & ſupra dixi. ¶In ea. glo. ibi. §. at ille, no. & † te-
ne menti illum tex. quia ibi eſt caſus, cum glo. ꝙ etiā in relictis
pijs locis, contra negantem ſimpliciter detur actio in duplum.
& ſic quæſtiones glo. de negante, congruenter ſunt poſitæ, licèt
ſ. aliud dixerim, ſed & hoc teneas. Et aduertas (prout dicunt do.
hic) ꝙ ille § parum facit, ſed melius facit l. poſt legatum. §. 1. ff.
de his quibus ut indi. & dicit Ioan. Fab. ꝙ credit primā opi. glo.
eſſe veriorem, quia iſta pœna ſolum eſt ea procraſtinatione, &
quia conuenienter debetur. vél (dicit ipſe) potes ſaluare glo.
qñ negotium eſt dubiū iuxta tex. no. in l. illud. ff. de pet. hær. ſed
credo, ꝙ hoc voluerit gl. non enim eſt credendum, ꝙ gloſſator
ſentiret, qñ res eſt clara. ꝙ fraudulenter facit, ꝙ non incidat in
pœnam. ¶In ea. gl. ibi. l. ſi. C. de fideicom. dic, hæc vera ſm Dyn.
nec habet dubitationem. ¶In ea. glo. in ſi. dic, hoc poteſt proce-
dere, ſm Io. Fab. qñ doloſe diſtulit, vt eſſet non ſoluendo, argu.
l. ſi. §. ſi. & quod ibi glo. & ibi Bar. ff. quæ in frau. cre. & dixi ſ. eo.
§. item ſi quis in frau. ſecus ſi eſſet ſimplex mora, vt ff. mand. l. ſi
procuratorem. §. ſi ignorantes, & quod ibi glo. & Bar. Nec obſt.
ff. de mino. l. quod ſi minor. in § ſi ſeruus. quia ibi loquit̄ in do-
33 lo adhibito in contractu, hic ex p̄ctum. Sed mihi videtur, † ꝙ
indiſtinctè gl. procedit, quia gloſſator (ſi ponderetur) ſolū dicit,
qñ non eſt ſoluendū duplum, & ſic pœna, ſed ſimplū præſuppo
nit eſſe ſoluendū, tunc regula eſt, ꝙ quicunque liber, vel ſeruus.
ingenuus, vel libertinus, nō pōt ſoluere pęnā pecuniariā cuicū-
que ſit applicanda, luat in corpus, ſiue veniat imponēda ex do-
lo, vt l. ſi quis id quod. ff. de iuriſ. omn. iud. ſiue ea ſola culpa, vt
l. pen. & ſi. ff. de in ius voc. coniuncta l. venia. C. eo. tit. & facit l.
1. in ſi. ff. de pœn. & quod ibi Bar. iſtam tamen intelligas, vt dixi
ſ. eo. §. pœnales, vnde videtis, ꝙ non eſt facienda diſtinctio quā
facit Io. Fab. ¶In glo. iudicio. ibi, l. interpretatione. dic, de hoc
eſt caſus. ī. eo. §. ſed furti. & ibi dicam. ¶In ea. gl. ibi minorū. dic,
pro quo facit. c. 1. de in integr. reſti. in 6. dic tamen ſm ꝙ debet
intelligi Io. Fab. ꝙ non tm̄ æquiparatur minori, ſed etiam pu-
pillo locus pius, vt no. in l. ſi vt ꝓponis. C. de rei vend. facit gl.
& ibi doc. in l. Imperatores. ff. de re iud. & glo. & doc. in l. ſi. C.
ex quibus cau. mai. & facit l. 1. cum ibi no. per glo. & Bart. C. de
34 ſent. aduer. fiſc. la. lib. 10. ¶Sed nunquid† dupletur totum, vi-
delicet, legatum, & vſuræ quæ debentur ea mora, ſi poſteà pa-
tiatur ſe in ius vocari, dic, ꝙ non, quia tantūmodo legatum du-
platur, vt eſt caſus in l. furti actione, in prin. & l. inficiando. §. 1.
& ibi gl. ff. de furt. & retenta iſta opi. ꝙ intereſſe non dupletur,
quæritur, an & legatum, & pœna, & vſuræ fructus, vel intereſſe
poſſint peti? & dic, ſm Io. Fab. ꝙ ſic. cum ſit pœna legalis, il-
lud quod datur nomine pœnę, ergo nō tollit rei perſecutoriā,
vt proprium intereſſe. vt ſupra proxi. §. & §. ſic itaque. & in l. ſi
pro fure. & in l. in re furtiua. ff. de condi. fur. ¶Quid ſi teſtator
pœnam appoſuit in ſpecie, videtur ſm Io. Fab. ꝙ nihilominus
ſit locus huic pœnæ, ſed tñ nō pōt exigi vtraque, ſed altera de-
bet eſſe contentus, vt l. 2. cum ibi not. per glo. & doc. C. de iur.
emphy. & l. ſi. C. de pac. conuen. quod ibi no. facit ad prædicta
quod no. Dy. & Bar. in l. 1. §. vnde quæritur. ff. de pub. ¶In ea. gl.
in ſi. dic, Dy. approbat omnes iſtas determinationes, quas dicit
eſſe notandas, & omnes ſcribentes tranſeunt cum glo. Sed ego
dubito in eo, quod gl. dicit de relictis factis reipublicæ & fiſco,
quia cū iſta æquiparentur eccleſiis, & piis locis, maximè in re-
lictis, vt l. ſi. C. de ſacroſan. eccl. ergo cum poſteà pro executio-
ne dictorum legatorum, reperiatur de nouo aliquid ſtatutum
in eccleſiis, ergo idem intelligitur eſſe ſtatutum in interpreta-
b tione paſſiua [b] in fiſco & republica, vt l. ſi quis ſeruo, cum glo.
& ibi Bar. & doc. C. de fur. Et eodem modo etiam dubito in eo
quod dicit de relictis in redemptionem captiuorum, quia etiā
iſta æquiparantur eccleſiis, vt patet in l. illud. C. de ſacroſan. ec-
cle. coniuncta l. ſi quis pro redemptione. C. de dona. igitur, &c.
vt d. l. ſi quis ſeruo. Prætereà res ſacræ non poſſunt vendi ali-
quo modo, niſi pro redemptione captiuorum, cum anima ho-
minis ſit cunctis rebus præferenda, ut eſt caſus in l. ſancimus
nemini. C. de ſacroſan. eccl. igitur &c. pro hoc etiam facit quod
no. glo. quæ extendit illam l. in eccleſiis. in l. 1. C. de ſacroſanct.
eccle. & ibi Barto. in verſi. ſuper primo ſi relinquitur ad aliam
piam cauſam, & etiam gl. in d. l. illud. quæ eſt conſtitutio corre-
ctoria, & taxatiuè loquitur, tamen eam extendit etiam ad reli-
ctum pauperibus. & hoc ideo, quia eſt diſpoſitio fauorabilis, &
relictum loco fauorabili, ergo extēdenda. ut ibi per doc. & no.
Bar. in l. ſi conſtante. in 9. quæſt. ff. ſol. mat. facit etiam, quod no.
gloſſ. & Bartol. in l. ſi quis Titio. §. 1. ff. de lega. 2. pro hoc etiam
35 facit glo. hic in verſic. contra eos, quæ extendit iſtam † conſti-
tutionem, quæ loquitur de hærede ad legatarios & ad fideicō-
miſſarios & ad omnes alios, qui ſunt grauati reſtituere aliquid
pio loco, & pro hoc etiam facit quod dixi ibi, ſecundum doc.
qui etiam hoc extēdunt ex paritate rationis ad executores vlti-
marum voluntatum, ergo poteſt non tantum ex parte deben-
tium, ſed ex parte locorum & perſonarum, quibus debetur, ex-
tendi. pro hoc etiam facit §. fin. ſupra de oblig. quæ ex quaſi
contractu, vbi illud priuilegium non tantum habet locum in
eccleſiis & venerabilibus locis, vt hic, ſed etiam quæ religio-
nis & pietatis intuitu honorificantur. faciendo ibi punctū pro
copula, iuxta l. fin. in §. 1. ff. de condi. indeb. igitur etiam hic ſit
extenſio & ad fiſcum, & ad rempublicam, & ad relictum pro
redemptione captiuorum, vel etiam generaliter in quamlibet
aliam piam cauſam, quia erit extenſio paſſiua, cum ſimus in fa-
uorabilibus, ut dicta l. illud. cum glo. & l. 1. §. lex Falcidia, &
quod ibi Bartol. ff. ad leg. Falcid. & videtur caſus in l. 1. coniun-
cta l. generali, ibi pauperibus. C. de ſacroſanct. eccleſ. quæ om-
36 nia not. cogita tamen. ¶† Quæro ergo in practica, quomo-
do formabitur libellus contra hæredem, vel alium qui paſſus
eſt pro legato pio ſe vocari in iudicium? dic, quod formabitur
hoc modo: Dico contra Titium, quòd talis teſtator in ſuo vlti-
mo teſtamento legauit fabricæ Sācti Donati decem, & dictum
legatum pro parte dictæ fabricæ petitum fuit a dicto hærede,
pro quo legato dictus Titius hæres qui adiuit hæreditatem, &
qui nolebat dictum legatum præſtare, paſſus eſt ſe ad iudiciū
vocari & trahi, vel dictum legatum fraudulenter inficiatus
eſt, quare peto dictum Titium hæredem condemnari ad ſol-
uendum duplum dicti legati. ¶Et not. ſecundum Ioan. de Pla.
quòd ſacerdos ſęcularis habens adminiſtrationem ſuæ eccle-
ſiæ, poteſt agere tam ſuo nomine, quam nomine eccleſiæ, vt di-
cit Innocen. in c. edoceri. de reſcrip. ſecus autem in clauſtrali,
c quia non ipſe, ſed Abbas, [c] vel ſyndicus agit, & conuenitur,
vt not. in authent. cauſa quæ cum monacho. C. de epiſcop. &
cler. Et aduertas, quia dixi in libello, in tali ſuo teſtamento.
dic, idem, ſi fuerint relicta ab inteſtato, quia hic loquitur ge-
neraliter de relictis iure legati, vel fideicommiſſi, & ſic poteſt
habere locum ab inteſtato, ſicut ex teſtamento, vt ſupra de co-
dicil.

ADDITIONES.

a Confitetur. Quando confeſſio prætextu erroris poſſit reuocari, vide Roma. conſi. 391.
b Paſſiua. Fortifica, ut per Rom. conſi. 33. in 3. colum.
c Abbas. Vt per Io. de Imo. in cle. 5. & quæ ibi poſui in apoſtillis. de reſcriptis.

dicil.in prin.& §.1.cum ſi. ¶Et ſufficiunt in talibus relictis duo
teſtes, quia ſeruatur ius diuinum, ex quo in ore duorum vel
trium ſtat omne verbũ. vt in c.in nomine dñi. extra de teſti.ita
dicit Bar.quem ſequũtur doc.in l.1.C.de ſac.ſan.eccl.in ver.ad
primum redeo,an requiratur ſolennitas &c.intantum ꝙ ibi di
cit,ꝙ ſufficiunt etiam non rogati,quia ſolẽnitas iuris ciuilis eſt
in eis ſublata.vt in c.cum eſſes.& in c.relatum.de teſta.¶Sed tu
aduertas in eo,quod dixi,de duobus teſtibus, nam videtur mi-
hi,ꝙ vltra dictos duos teſtes requiratur,ꝙ ſit pręſens teſtamen
to presbyter parochianus dicti teſtatoris,vt videtur dicere tex.
in c.cum eſſes.ibi,teſtamenta quæ parochiani coram presbyte
37 ro ſuo,& tribus,vel duabus alijs perſonis idoneis &c.† Sed for
a te ibi loquitur,qñ nõ relinquitur [a] in piam cauſam,aliàs ſecus,
vt in d.c. relatum. quod non facit mentionem de parochiano,
ac etiam videtur mihi, quod d.c.relatum.velit teſtes debere eſ-
ſe rogatos.patet ibi in tex.trib.aut duobus legitimis teſtib.req-
ſitis &c.pondera verbum,requiſitis.facit.l. hæredes palàm.§.ſi.
cum ibi no.ff.de teſta.& ita videtur tenere ibi Ioan.And.& hoc
confirmatur de iure ciuili,quia miles poteſt facere teſtamentũ
ſine ſolennitate iuris ciuilis,& ſic ſm ius gẽtium vel diuinum,
& per ꝯñs coram duobus teſtibus. vt l.1.cum ibi no.per Bar.&
doc.de teſt.mili.Quando teſtatur etiam in caſtris extra exercita
tionem belli,oportet,ꝙ teſtes in ſuo teſtamẽto ſint rogati,aliàs
diſpoſitũ ab eo nõ valet,vt eſt tex. in l.diuus.ff.de teſt. mili.ibi,
b conuocatis ad hoc hominibus.& ibi Bar. hoc no.in ſi. cogita, [b]
quia iſta dominis Can.relinquo. ¶Vnum tamen tene menti, ꝙ
38 † de iure ciuili etiam in relictis ad pias cauſas, ſolennitas ſtatu
c torum non videtur eſſe remiſſa, [c] vt no.gl.4.in ordine in l.1.C.
de ſac.ſan.eccl.& videtur tex. in l. generali.eo.tit. vbi dicit tex.
quod debet eſſe teſtamentum omni ſolennitate munitum,cum
ergo nihil excludit,etiam relictum in minus ſolenni voluntate
& fiſco & reipublicæ,vel etiã Imperatori nõ valet. l.ea imper-
fecto.C. de teſt. ergo nec eccleſiæ. argu.l.ſin. C.de ſac. ſan.eccl.
39 † Præterea legatum alimentorũ,quod dr̃ pium,& in piam cau
ſam.vt in Auc.de eccl.tit.§.interdicimus.non valet in minus ſo
lenni volũtate.vt l.1.C.de fideic.ita dixit Sal.in d.l.1.de ſac.ſan.
eccl.in verſi.viſo de perſonis,nunc videamus &c.dic,vt ibi ple
nè per eum,& iſta faciunt ad ea, quæ dixi ſupra ante formatio
40 nem libelli.¶Item dixi in libello,ꝙ adiuit eius hæreditatẽ. † an
autem relicta ad pias cauſas requirant ad eius confirmationem
aditionem hęreditatis,& allegatur Bar.C.de ſac.ſan.eccl.in l.1.
in lec.ord.ꝙ requiratur aditio,in ver.qñque teſtm̃ deficit,quia
non eſt ſecuta aditio &c.per l.generali.eo.tit. Sed idem Bar. in
d.l.1.in eius repe. in ver. quartò quæro, an valeat talis volun-
tas &c. allegat pro contrario, quia in eis ceſſat omnis ſolenni-
tas iuris ciuilis,dummodo teneat,& ſic ſolenne de iuregẽtium
(vt dixi.) ſed de iure naturali vel gentiũ non requiritur aditio,
vt patet in ſimili in l.miles ita.§.ſi.ff.de teſta.mili.Et Apoſtolus
dicit ad Heb.9.c.vbi teſtm̃ eſt,mors eſt neceſſaria,& morte con
firmatur.& gl.exponit.i.per mortem.ergo aliud eſt a morte, &
ſic aditio hæreditatis non eſt neceſſaria, & iſtud etiam ſequitur
Bar.in l.1.C.de bon.vacan.lib.10. Et iſtã opinionem videtur ſe
qui Bal.& Ioan. de Imol.in l.1.in ſi.ff.de leg.1. vbi dicit,ꝙ cõis
opi.eſt,ꝙ legata ad pias cauſas debeantur,& tranſeat dñium ẽt
hæreditate non adita.pro quo alle.Spec.in tit.de inſtr.edi. in §.
compendioſe.in verſi.pone hæres.& ibi Ioã.And.in addi. Spec.
Sed idem Bal.in d.l.1.C.de ſac.ſan.eccl.in ver.innata hoc quęro,
an executori &c.dicit,ꝙ iſta eſt veritas. Aut quærimus, vtrum
requiratur hæreditatis aditio quò ad officium iudicis, quo ſit
executio talium relictorum,& dicit,ꝙ non.vt l.hæreditas.in ſi.
ff.de peti.hære.& de an.leg.l.quotiens,& facit.c.nos quidem.&
ibi,quod no.extra de teſta. Aut quò ad actionẽ, & obligationẽ
ex teſtamento,& rei-vendicationem,& hypothecariam, & tũc
requiritur aditio.vt l.1.vltra medium.C.commu.de leg.& hoc
ad literam ſequitur Ang.in l.qui filio.§.1.ff.de hęre.inſtit.tenet,
ꝙ non debeatur niſi adita hæreditate. ita dicit hic fuiſſe Bono.
determinatum per gl.ibi,facit quod no.Spec.in tit. de teſta.§.1.
ver.pone in primis.& in ver.reſtat.poſt princ.& de fide inſtr.§.
nũc aliqua.ver.ſed pone ꝙ ex eo.& facit quod no.in cle.diſpen
dioſam.de iudi.& hoc ẽt fuit ſecutus Bal.in d.l.qui fillo.§.1. ſed
idem Bal.in l.eam quam.C.de fideic.indiſtinctè vr̃ exigere adi-
tionem hæreditatis.Sed Sal.in d.l.1.de ſac.ſan. eccl.in ver.quæ-
ro.16.an hæreditate nõ adita &c.multũ latè diſputat iſtam qõ-
nem,& finaliter tenet ꝯ Bar.ibi,& per ꝯñs ꝙ non debeatur,niſi
adeatur hæreditas.per gl.in d.l.eam quã. & per gl. in d.l. qui fi-
lio.§.1.maxime in foro ciuili. per dictã gl. videmus ergo tot &
tãtos doctores inter ſemetipſos varios,quid ergo dicendũ eſt?
Dic ꝙ Ioã.de Imol.in d.l.qui filio.§.1.tenet illud, ꝙ nõ valeat

hęreditate nõ adita,& rñdet ad allegata per Bar.in d.l.1.in rep.
C.de ſac.ſan.eccl. Sed ut clarius,& melius rñdeas, vt ibi ꝑ Sal.
41 ¶Non obſt.l.miles ita §.ſi. † quia licèt ibi dicatur, ꝙ pupillaris
ſubſtitutio valeat hęreditate non adita,quia ideo illud eſt,quia
miles poteſt ſubſtituere filio,licèt ſibi teſtm̃ non fecerit, nõ aũt
dicit legata deberi, hæreditate non adita,immo contrarium vr̃
innuere per locum a ſpeciali.l.neqꝫ.n.§.1.eo.ti.vnde Bar. forte
per prædicta in d.l.eam quã. dicit, ꝙ tutius eſt, ꝙ petant adijci
bona,cã conſeruãdorum legatorum in piam cauſam, ſicut põt
peti cã libertatum conſeruandarũ. vt ſupra de his quæ lib.cau.
d adiec.& iſtud teneas, [d] quia hoc ẽt voluit Bar.finaliter in d. l.1.
in lec.ord.Non ob.d.l.hęreditas.in ſi.allegata ꝑ Bar.quia immo
ibi erat hæreditas adita, aliàs nõ poſſet hæres grauari adimple-
re voluntatẽ teſtantis.& iſtud ẽt ſequitur Flo.in d.l.eam quã.&
iſtud obſeruatur in practica.¶ Item dixi in libello, paſſus eſt ſe
ad iudiciũ uocari & trahi.dic,hoc procedit in legato facto pijs
42 locis,& condẽnetur in duplum,ſecus in alijs relictis,quia † nõ
ſtatim ꝙ in ius paſſus eſt ſe vocari,ſed poſt annũ,incidit in pœ
e nam grauiſſimã,quia priuatur, [e] tota hæreditate, & applicatur
ſm ordinẽ perſonarũ.de his eſt caſus in auc. hoc amplius.C. de
fideic. dũmodo hæres fuit monitus a iudice de præſtando lega-
to,ẽt ſi in iudiciũ tractus non ſuit, vtputa,quia ex parte iudicis
fuit notificatũ,proteſtatũ,& mandatũ tali hæredi, ꝙ tali legata
rio deberet legatũ præſtare. vt d.auc.hoc amplius,& qđ ibi per
doc.niſi ſit filius,quia tunc prædicto caſu ſibi reſeruat̃ legitima
tñmodo debita iure naturę. vt not. gl.& doc.in d.auc.hoc am-
plius.ſufficit vnica admonitio,cum curſu anni.vt ibi dicit gl.&
f doc.& ꝑdicta procedunt in hęrede.Si aũt eſſet datus executor [f]
in cauſam piã,& tractaret̃ de cõmodo & lucro ſibi auferendo,
tunc ẽt bina admonitio requirit̃,vt eſt videre in eo cui eſt lega-
tum in diſtributionẽ alimentorum pauperum, vel in eo cui eſt
legatum,vt redimat captiuos,& eſt caſus in auct.licet teſtator.
C.de epiſ.& cle.& eſt ibi rõ,quare ibi requiritur bina admoni-
tio,quia.ſ.anno nõ expectato,priuatur commodo, & datur epi
ſcopo,vt exequat̃,ideo illius executoris maior contumacia re
quiritur,q̃ hic,ac ẽt quia hic fuit primò procraſtinatus, poſteà
fuit in iudicium tractus,põt largo modo dici,ꝙ interuenerit bi
na admonitio, & ideo in iſtis non expectatur annus, ut ſit in d.
auc.hoc amplius. quia res in d.auth.licet teſtator. celeritatem
deſiderat.arg.l.1.de dam.infe. cũ ſit ibi periculũ vitæ & anima-
rum, ideo in d. auc.hoc amplius.vnica ſufficit, ꝑꝑ annũ ſibi an
nexum, qui continue vr̃ interpellare, & ſic habet vim cuiuſdã
alterius admonitionis.arg.l.2.cum materia.C. de iur.emph.ita
dñt doc.in d.auc.hoc amplius.Et prædicta procedũt,niſi execu
tores eſſent dati in teſtõ,quia hæres ẽt admonitus a iudice,non
patit̃ pęnã de qua hic,& in d.auc.hoc amplius. ſm Bar. & Sal.
ibi alleg.caſum in l.mulcta.in prin.ff.de condi.& demon.& ẽt,
qa cũ teſtator dat ſpecialem executorem, vr̃ voluiſſe, ꝙ hęres
g de hoc ſe non intromittat. [g] vt Auc.de eccl. tit. in §.ſi quis autẽ.
ꝓ quo tu alleg.l.fundi.§.1.ff de acq.poſ.niſi poneremus execu-
torẽ monitũ,non velle exequi,vel mortuũ, uel aliter nõ poſſe,
ut arg.l.ſi.in §.ſed & ſiquis.C.cõm.de leg. & in d.l.mulcta. tunc
.n.cũ executor habeat̃ pro nõ dato, põt hęres moueri & in ius
uocari,& incidere in dictas pęnas, qđ bene no. ¶Ex quo tu ſu-
ma cautelã, ꝙ cũ cõtter dẽtur in teſtamẽtis executores ꝙ inter
pellens bis executores ex parte iudicis ꝓ legato tuo.arg.d. auc.
& ipſis negligentib. ſoluere,poſteà moueri facias ꝑ iudicẽ, hę-
redẽ, & ſic fuerit moroſus ꝑ annũ a die monitionis, poterit ha
bere locũ pęna d.auc.hoc amplius. qđ ſingulariter tene mẽti.
Et prędicta Bal.in d.auc.hoc amplius.uer.uẽ,quęro,utrum iſta
auc.habeat locum in teſtamẽtis &c.dicit eſſe uera,ſi ꝑ donatio
nẽ executorum eſſet ligata poteſtas hæredis,nã tunc hęres non
poſſet eſſe monitus & inſſus,quia nõ ꝑtinet ad eũ. Si ãt execu-
tores eſſent dati cauſa facilioris executionis, non cã induſtrię,
uel cã exonerãdi hęredẽ,tunc ſine dubio haberẽt locũ dictę pę
nę,quia loquũtur quoties hęres põt in ius trahi, & moneri, &
monitus

ADDITIONES.

a Non relinquitur. Adde Spe in ti.de inſtrumento editio. §.compendioſe.ver
ſi.item per ius canonicum cuius dicta ſequitur Cald conſi.8. de teſta.& in-
tellige cum locus ubi teſtamentum ordinatum eſt, eſt de temporali iuriſdi-
ctione eccleſię,vt in dictis iuribus.
b Cogita Adde quod idem tenet Ro.conſ.306.& ibi dicit,ita tenere Lapum.
c Remiſſa.de hoc late in d.l.1 ꝑ Bar.cuius dicta ſequtur Abbas.in cõſ.33.2. li.
d Tenens Vide Pet.de Anch.conſi 8.& ibi pulchram limitationem.Rom cõ-
ſil.418.Abb.conſ.33. Bal.conſi.53 & conſi.185.4.lib.
e Priuetur. Adde vt per Alex.conſi 138.8.lib.
f Executor. Ad de quando tempus currat executoribus negligentibus Rom. in
conſi 69.99.& 238.Anch.in conſi 326.& 391.
g Intromittat. Adde Ioan.de Ana.conſi 56.

monitus eſt. argu. l. quidam teſtõ. ff. de leg. 2. Poteſt etiam hęre-
di non ſoluenti legata interdici adminiſtratio rerum cum fru-
ctibus, vt eſt caſus in d. c. ſi hæres. Et prædicta quæ dixi in hære-
de, vt hic, & d. Auct. amplius. habent locum executoribus, qui
habentur loco hæredis, & legatarijs, & fideicommiſſarijs grauatis,
vt dixi ſ. eo. in gl. ſuper ver. contra eos. Et aduertas, ꝙ legata
pia habent aliud priuilegium, ꝙ indebitè ſoluta, non repetun-
a tur.[a] vt §. fi. ſ. de obli. quæ ex quaſi contract. & no. gl. & doct. in
d. Auct. hoc amplius. C. de fideicom.

A D D I T I O.

a Repetuntur. Adde Rom. conſi. 428.

S V M M A R I V M.

1 *Actiones mixtæ quæ. & quare mixtę dicantur. & nu. 5.*
2 *Actio familiæ erciſcundę in quem. & ad quid detur.*
3 *Actio communi diuidundo ad quid competat.*
4 *Iudex ex ſuo officio quando poſſit vni partium rem integram adiu-*
dicare, & transferre dominium partis alterius.
6 *Actioni familiæ erciſcundæ quando præſcribatur.*
7 *Iudicium familiæ erciſcundæ vt competat, quid ſit neceſſarium.*
8 *Actione familiæ erciſcundæ ſi ſemel actum ſit, an iterum pro non di-*
uiſis agi poſſit.
9 *Iudicium familiæ erciſcundæ pro quibus hęreditatibus competat.*
10 *Dolus & culpa veniunt in iudicio familiæ erciſcundæ.*
11 *Actione familiæ erciſcundæ an agatur, ſi cohæres aliquid geſſit ante*
aditam hęreditatem.
12 *Euictio an in iudicio familiæ erciſcundę veniat.*
13 *Libellus in actione familię erciſcundę, qualiter concipiatur.*
14 *Minor an poſſit fratres maiores prouocare ad diuiſionem hæredita-*
tis paternæ, quam communem habent.
15 *Actio communi diuidundo quando, pro quibus, & qbus cõpetat. 18.*
16 *Actio communi diuidundo qualis ſit.*
17 *Libellus in iudicio communi diuidundo quomodo ſit formandus.*
19 *Diuiſio qualiter & ꝙ quę inter plures fratres, vel ſocios fieri debeat.*
20 *Actio finium regundorum qualis ſit.*
21 *Agens finium regundorum an debeat in libello probare ſe dominum.*
22 *Intellectus ad l. 3. C. fin. regundo.*
23 *Iudex qua forma procedere debeat in actione finium regundorum.*
24 *Finium regundorum actio quanto tempore duret.*
25 *Pręſcriptio quando incipiat currere actioni finium regundorum, cũ*
fines qui per centum annos ſteterunt, poſtea conturbantur.
26 *Libelli forma in actione finium regundorum.*
27 *Calculator quando, an non ſit conueniendus.*

Quædam actiones. ¶ Actio familiæ erciſcun. pro
diuidenda hæreditate, & actio
communi diuidundo pro re particulari, & actio finium regun
dor. pro diuidendis fundis, & regendis finibus dicuntur actio-
nes miſtæ. ſ. reales, & perſonales. Vel proprius, Miſtam cãm ha-
bent, in quibus iudici licitum eſt vni partium adiudicare rem,
ſi æquũ ſibi videbitur. h. d. & diuiditur in tres partes. Primo, po-
nit dictum generale. Secũdò, illud ꝑ exempla declarat. Tertiò,
ponit quæ pñt eſſe partes iudicis in iſtis actionibus. ſecũda ibi,
qualis eſt. tertia ibi, in quibus iudicis &c. ¶ No. ꝙ tribus modis
1 dicit † actio miſta vno mõ. ſ. rei perſecutoria, & pœnalis. vt ſ.
proxi. §. Alio modo, reales & perſonales præſtationes, vt hic, vt
habeant miſtam cãm realium, & perſonaliũ. Alio modo qñ nõ
diſcernitur, quis ſit actor vel reus. vt l. in tribus. & quod ibi gl.
2 & do. ff. de iud. ¶ No. ꝙ † actio fam. erciſ. competit ad vniuerſalia
diuidenda, & cõpetit tantummodo hrẽdibus, vt hic, & ẽt bono
rum poſſeſſoribus de iure prætorio, & ẽt inter hæredẽ, & illũ,
cui reſtituta eſt hrẽditas ex Trebelliano. vt eſt tex. in l. ſed & eius.
in §. 1. fam. erciſ. & etiam inter hæredem & bonorũ poſſeſſorẽ
de iure prætorio. & an in iſto caſu vtilis vel directa, vel an vni
3 vtilis, alijs directa detur, dic, vt ibi no. ꝑ gl. & Flo. ¶ No. ꝙ † pro
diuidendo aliquid cõe, competit actio cõi diuidun. etiam ſi ſit
cõmune rõne veræ ſocietatis, licèt gl. hic dicat ꝯ̃rium, vt eſt ca-
ſus in l. 2. circa prin. ff. comm. diui. Item hoc eſt verum, non tm̃
pro vna re cõi, ſed ẽt pro pluribus. vt l. per hoc iudiciũ. §. 2. eo.
ti. licèt gl. ſup. de obli. quæ ex quaſi ꝯ̃ct. in §. item ſi inter. no. con
trariũ & malè. ¶ No. ꝙ pro agris diuidendis, & proponẽdo cõfi
nia, cõpetit actio finiũ regund. Vltimò no. caſus vbi ex natura
4 actionũ, iudex † põt ex ſuo officio vni partium, ẽt nõ petẽti, rẽ
integrã adiudicare, & transferre dñium partis alterius, & hoc
a ideo facit ꝑꝑ difficultatẽ rei diuidendæ, vel ex aliqua iuſta cã,[a]
nã ſine cã hoc facere non poſſet, ut hic facit. §. pe. & fi. j. de offi.
iud. ſicut dicimus in ſimili de arbitratore, qui põt de iure vnius
partis dare alteri, pro bono pacis, & cõcordiæ. ut l. ſi de meis. §.
recepiſſe. & ibi gl. Bar. & doc. ff. de arbi. & Bar. plenè in l. ſocie-
tatem. §. arbitrorũ. ff. pro ſoc. & cano. in c. Quintauallis. de iu-
5 reiu. ¶ In gl. 1. in fi. dic Dy. vr̃ ſequi ſimpliciter, ꝙ ſit dare actio
nes miſtas, & ſic in iſto caſu addatur tertiũ membrũ primæ di-
uiſionis actionum poſitæ, in §. 1. in prin. ſ. eo. quod nõ vr̃ verũ,
ſm Bar. hic, cum tex. dicat, ꝙ habeat miſtã cãm, ſed non ꝙ ſint
miſtę. Pręterea ſm Iac. But. hic tractatur de natura actionũ quò
ad ipſarum originem, ſed eædem res non pñt habere originẽ ex
diuerſis cauſis ꝯ̃tijs, quales ſunt pſonales, & reales actiones. ꝑ
eo facit, qđ hr̃, in l. 3. §. ex pluribus. ff. de acq. poſ. ergo nõ eſt di
cendũ, iſtę actiones ſunt miſtæ quò ad originẽ. Prætereà actio-
nes q̃ oriunt ex ꝯ̃ctu, vel quaſi dñr eſſe perſonales, ut probat ſ.
eo. §. ſic itaq;. & in d. §. 1. ſed actio familiæ erciſc. oritur ex quaſi
ꝯ̃ctu, quẽ ineunt hæredes adeundo hæreditatem, vt ſup. de obli.
quæ ex quaſi cõtract. §. hæres quoq;. Itẽ ſimiliter actio cõi diui
dundo, eſt ex quaſi ꝯ̃ctu. ut eo. ti. §. ſi inter. ergo ſine dubio ſunt
perſonales, licèt in rẽ ſcriptæ, & ẽt pro rebus cõpetat, pñt tñ di
ci miſtæ inſpecto effectu & fine ipſarũ. Propter qđ eſt ſciendũ,
ꝙ actio dr̃ miſta triplici reſpectu. Primò, ꝙ partim ſit perſecu-
toria. Itẽ ꝙ nõ diſcernatur qs ſit actor, vel reus. Itẽ ꝙ partim ſa-
piat naturã perſonalis, & partim realis, & ſic ab effectu iudice-
tur miſta, nõ ab origine. & iſtis duobus vltimis reſpectibus iſtæ
tres actiones dicuntur habere cãm miſtã. & iſto modo ſm Iac.
But. põt ſaluari gl. ¶ In gl. fam. erciſ. ibi, itẽ petuntur fructus. dic
vt ſtatim dicã. ¶ In ex. gl. ibi ſ. eo. §. ſic itaq;. dic vt ſtatim ſ. dixi.
In ex. gl. ibi, de ann. exce. l. 1. §. 1. dic quod ſic vides in petitione
hęreditatis, q̃ licèt realis ſit, ut l. ſed & ſi lege. in §. petitio. & ibi
Bar. ff. de peti. hære. & eſt tex. in l. ſi autẽ. §. pe. ff. de rei ven. & di
xi ſ. eo. §. ſed iſte. ſuper gl. in verſ. tam in rẽ. ibi. §. quædã. tñ quò
ad pſcriptionẽ ſequit̃ naturã perſonaliũ. C. de peti. hære. l. hr̃di-
6 tatis. Sic ergo tali actioni fam. erc. † præſcribitur 30. ann. qui an-
ni incipiunt a tꝑe aditæ hæreditatis, quo tẽpore res incipit eſſe
cõis, vt ſ. de obli. quæ ex quaſi contr. §. idem iuris. & incipiunt
inuicẽ obligari, vt l. 1. ff. eo. ſm Io. Fab. cũ ergo præſcribat huic
actioni 30. annis, non dico domino rerũ, & per ꝯ̃ñs nec rei ven
dicationi, ſed diuiſioni fiẽdæ ſm gl. in l. 1 §. nemo. C. de ann. ex-
cep. patet, ꝙ ſi conſortes ſteterint in cõione 30. annis, ꝙ nõ poſ
ſint poſteà intentare diuiſionẽ inter eos. per gl. in d. §. nemo. &
hic, quã ibi ſequuntur Iac. But. Bal. & Ang. & ſic pręſcribit̃ huic
potentiæ petendi diuiſionẽ, ſicut præſcribitur potentię offeren
di, vt l. cũ notiſſimi. §. illud. C. de pręſcr. 30. ann. & nõ mireris,
(dicit Ang. in d. §. nemo.) q2 ſic, & aliàs ꝯtingit, ꝙ non põt peti
diuiſio, vt l. fi. ff. de alie. iu. mu. cauſa fac. & in l. ſi pupillorũ. ff. de
re. eo. ¶ Tu adde bonum caſum in l. iubemus nulli. in prin. & qđ
ibi per gl. & omnes doc. C. de ſac. ſan. eccl. & gl. & doc. in l. fi. C.
comm. vtri. iud. & j. dicam, & hoc tenet Flo. in d. §. nemo. ſed ut
ibi refert Cy. & Bar. & doc. Mod. ab eis ſunt in ꝯ̃tra opi. nam do
nec ſtamus in cõione, & ſimul poſſidemus, vnus aliũ recogno-
ſcit, & ſic ceſſat præſcriptio, ut l. cum notiſſimi. in §. ſed & ſi qs.
C. de pręſcr. 30. ann. facit eo. ti. l. malè agitur. Prætereà, actio cõi
diuidũdo, & famil. erciſc. cõpetit ẽt ratione doli, vel culpæ, ſed
non eſt dubiũ, ꝙ a die qua tu non vis diuidere, diceris cõmitte-
re dolũ, ergo ex die naſcitur iſta actio, & ei non põt dici pſcri-
ptum. ac ẽt dicit Cy. ſm Ray. & Plac. gl. ibi, quia ſi cõiter poſſi-
dent, ergo cõiter recipiũt ſubuentiones, ergo non vr̃ negligẽs,
ergo vr̃ ius ſuum conſeruare. probo nullus alteri põt imputare
negligentiã, ex quã cauſatur longiſſima præſcriptio, quare nõ
ꝓuocauit ad diuiſionẽ, quia ex ea negligẽtia, quia nõ petit diui-
ſionem, ſocius commodum ſentit, igitur &c. vt l. cum in fundo.
§. ſi mulier. ff de iure dot. ac etiã, quia conſocij adinuicem poſ-
ſideant, ergo non currit præſcriptio, ut no. gl. fi. in fi. C. de ſeru.
fug. l. 1. & illud teneas. quod ẽt ego probo alia rõne: clarum eſt,
b ꝙ pacto fieri non poteſt, vt res ſemper in cõione[b] ſtet, ſecus ſi
ad tꝑs fiat, ut eſt tex. valde no. in l. in hoc iudicium. §. pe. ff. com-
muni diu. ergo, nec præſcriptione, & ſic remedio legali iudici
poteſt. arg. l. non impoſſibile. & quod ibi not. ff. de pact. & iſtã
partẽ poſteà ſecutus eſt Flo. in l. 1. in prin. ff. eo. ti. & allegat ra-
tionem, neq;. n. conuenit, ꝙ actio cõmuni diuid. vel fam. erciſc.
quæ ex cõionem naſcuntur, ꝙ ex ipſa perſeuerantia cõionis de
beant tolli. arg. in ꝯ̃rium in l. Titio cum morietur. ff. de uſuf. leg.
& maximè ſi iudex uidet, ꝙ ꝑꝑ iſtã continuã cõionẽ inſurgãt li
tes, & cõtẽtiones, quia iudex ex ſuo officio mandabit diuiſionẽ
fieri. arg. l. in æquiſſimum. in prin. ff. de viuſr. ¶ In ex. gl. in fi. dic
effectus huius quæſtionis eſt declaratus ſupra proæ. quia ſi hæc
actio orietur a tempore quo alter prouocaret ad diuiſionẽ, non
currerct

A D D I T I O N E S.

a Iuſta cauſa. Adde ut per Rom conſ 55.
b Communione. Adde ut per Alex. conſi. 18. 2. lib. Rom. conſi. 18.

curreret ante præſcriptionem,ſi verò a tẽpore quo incideret in
cóionem,curreret ante diem,vt ſupra dixi. ¶ Quæro,ad hoc vt
7 competat hoc † iudicium famil.erciſcundæ,quid ſit neceſſariũ?
dic,ꝙ eſt opus,ꝙ agens confiteatur ab aduerſario cohæres, vel
ſi negatur cohęres,quod ſic in poſſeſſione hæreditatis, alias ſi-
bi non competit, ſed alia actione, puta petitione hæreditatis,
vel alia actione ſibi competenti eſt agendũ,vt eſt caſus in l.1.fa
mi.erciſ.cum ibi no.per gl.& Bar.& Rapha.& Flor. quod benè
no.quia vidi aliquos errare,& prædicta procedũt,qñ eſt oppo
ſitum.ſi autẽ non fuiſſet oppoſitũ,teneret iudicium.vt l.2.cum
gl.ibi Bar.& doc.C.commu.diui. & l.ſi mãcipia.§.1.ff.de euic.
& no.in d.l.1.Aduertas tamen,quod ſi agens probaret ſe cohæ-
redẽ,ſatis eſſet,licèt per aduerſarium negaretur.Ratio aũt qua-
re non opponendo tenet iudicium,eſt,ſm Io. Fab.quia nõ inſi-
ſtendo vĩ huic exceptioni renunciare.pro quo facit l.fin.C.de
anna.except.& quod ibi no.quid plura, quamuis nullũ ius ali-
quo modo cõpeteret agẽti, & nõ fuerit negatus cohæres agẽs,
& ſnia lata fuerit,quę tráſiuit in rẽ iudicatam, non põt aliquo
mõ poſteà opponi,& allegari,ſibi non competit ius agẽdi, nec
ꝑꝑ hoc ſnia reddĩ retro nulla,& etiã ſolutum virtute talis ſen-
tentiæ non põt, vt in debitum repet. vt eſt caſus ſingularis in l.
cum putarem.ff.fam.erciſ.ſed dubito in hoc,quia l.cum putarẽ.
loquitur,quando ille qui erat hæres inſolidum, egit hac actio-
ne ꝯ illum, qui non erat hæres in aliqua parte, licèt putaret eũ
cohæredem, ergo non mirum, ſi hæres inſolidum agat cum Ti-
tio,tanquam cum ſuo cohærede hac actione,ꝙ ſibi præiudicat
in parte hæreditatis,maximè facta executione.arg.infra de.off.
iud.§.ſi.cum gl.Si autem ageret ille hac actione, qui nullo mo-
do eſt hæres, & nullum ius, & per ꝯñs nullam actionem habet
in hæreditate,dubito fortiter, an videatur ius acquirere, & va-
leat iudicium, cum nunquam aliquod ius ſibi cõpetierit, etiã ſi
per aduerſarium hęredem inſolidum nihil fuerit oppoſitum,&
vĩ ꝙ non,vt vĩ eſſe caſus in l.2.in princ.ff.de do.pręl. vbi teſta-
tor non põt grauare hæredem, ꝙ conueniaĩ actione quæ non
eſt in rerum natura, ſecus autem ſi ſemel actio agenti compe-
tiſſet,licèt nunc non cõpetat,quia iſto caſu quis poteſt pati cõ-
tra ſe iudicium.iſtę caſus eſt propriè,in l.iul. quæ aliàs incipit,
ſi quis hominem.§.quantum.ff.ad exhibẽ. & ita eleganter dixit
Bar. in d.l.2.in princip.ver.pro declaratione induco &c.cogi-
a ta. ᵃ ¶ Quæro, † ſemel actum eſt famil.erciſcun. an iterum pro
8 non diuiſis poſſit agi? dic, ꝙ ſi diuiſio eſt facta in iudicio, non
põt amplius agi,quia eſt iudicium vniuerſale ex vtraqꝫ parte,vt
eſt tex.cum ibi no.in l.ſi filia.ff.fam.erci.ſecus ſi facta fuerit ex-
tra iudicium,vel fuerit facta per iudicium cõi diuidundo, tunc
quamuis ſemel actum fuerit, ẽt in iudicio, tñ iterum commu-
ni diuidundo agi põt. vt l.1.cum ibi no.per gl. & doct.C.eo.ra-
tio,quia cõi diui.eſt particulare iudicium,igitur pro ſingulis re
bus diuidendis ſæpius intentari poteſt; nec huic determinatio-
ni obſtat,ꝙ petitio hæreditatis,licèt ſit iudicium vniuerſale. vt
no.in l.3.in prin.ff.de eden.cum ſi.tamen cõpetit ſæpius.vt l.li-
cèt.ff.de pet.hære.& l.ſi a te.ff.de exce.rei iud. quia petitio hæ-
reditatis eſt vniuerſalis ex parte agentis,ex parte vero conuẽti,
ſi nõ poſſideat oĩa,eſt particularis, vnde de nouo, & pluries cõ
tra alium poſſeſſorem põt intentari,ſed ꝯ eundem,ꝯ quẽ ſemel
fuerat lata ſnia,ſi poſſeſſionem alicuius rei de nouo fuerit ade-
ptus, non expedit, vt de nouo intentetur, ſed vt ſniam prius ꝯ
eum latã petat exequi, ẽt in iſtã aliam rem de nouo poſſeſſam,
vt ff.de iureiu.l.ſed & ſi poſſeſſori.ĩ prin.& l.inter Caſtellianũ.
ff.de arbi.ſed actio fam.erciſ. eſt vniuerſalis tam ex parte acto-
ris,q̃ rei,& eſt iudicium duplex, & in eo veniunt tam poſſeſſa,
q̃ non poſſeſſa.vt l.1.& ſi plane.ff.eo.& ſic eſt vniuerſalis aptitu
dine,& actu in ipſius executione, ita dicũt Bal.& Saly.in d.l.1.
9 C.eo.quod no. ¶ Quæro,† pro quibus hr̃ditatibus cõpetat hoc
iudiciũ?dic,ꝙ pro vna,& pro pluribus diuerſis,dummodò ſint
cohæredes eiuſdẽ hęreditatis & patrimonij, ſecus ſi vnus eſſet
hæres vnius hæreditatis, alter alterius hæreditatis & patrimo-
nij,licèt eiuſdem teſtatoris, vt in milite teſtatore qui habet plu
ra patrimonia.vt in l.2.C.de teſta.mil.cũ ibi notatis. iſtæ eſt ca-
ſus in l.hæredes.§.1.ff.eo.& l.ex facto.la grande.ff. de hær. inſti.
& ibi Dy.licet ceſſat iſta actio,ſi omnia ꝯſiſtunt in nominibus de
bitorum,& in iuribus corporalibus,& in iuriſdictionibus,& ſi
milib. vt eſt caſus in d.l.hęredes §.ſi.¶ Aduertas tñ,ꝙ qñ pro hæ
reditate cõpetit iſta actio inter cohęredes, tunc ẽt inter eos po
teſt competere pro prælegato,& ſic pro re ſingulari.vt d.l.ex fa
cto.qđ notandum eſt, & ſic officio iudicis præſtabiĩ p̃legatũ in
10 ter cohęredes,vt ibi.¶ † Quid veniat ĩ hoc iudicio?dic, ꝙ dolus
& culpa venit.vt l.& puto.§.ſed & ſi dolo.ff.eo. ¶ Quæro,quid
11 ſi cohęres meus aliquid geſſit ante aditam † hæreditatem, vel
damnũ dedit,vel reditus recepit?dic,quòd nõ agiĩ hoc iudicio,
quia in eo veniunt,q̃ geſta ſunt, vt per cohæredẽ,& non aliter,
qđ fieri nõ põt,niſi adita hæreditate. vt d.§.ſed & ſi dolo. & eſt
12 tex.in l.qui hæres erat.in ſi.ff.eo.quod no.¶ Quæro,† an in hoc
h iudicio famil.erciſ.veniat euictio?ᵇ dic,aut diuiſio eſt facta per
teſtatorem,& non venit euictio.vt l.ſi cogitatione.cũ ibi no.p
gl.& doc.C.fam.erc.Aut fuit facta diuiſio p partes vel per iudi
cem,& venit euictio.vt l.ſi fam.erciſ. cum gl. & ibi doct.C.eo.
& no.Bar.in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de ver.obl.in ſi.qđ eſt
verum,niſi inter partes actum fuiſſet,ꝙ non veniat euictio,tũc
non tñ euictio deberet, ſed ẽt non tenetur cohæres ad reſtitu-
tionẽ veri p̃tij,vt eſt gl.ſing.in d.l.familiæ.licèt in alijs ꝯctibus,
ſi nolo teneri de euictione,tñ omninò teneor ad veri pretij reſti
tutionẽ,vt eſt caſus ſing.in l.emptorẽ.§.pe.& ſi.& ibi gl.& Bar.
13 ff.de act.emp.¶ † Libellus autem in hac actione familiæ erciſ.ſic
formatur.Dico ꝯ Titiũ,ꝙ talis teſtator nos pariter inſtituit,vn-
de dictus Titius eſt mihi cohæres.dico ẽt, ꝙ in dicta hæreditate
ſunt multa bona mobilia,& immobilia,& quæ pariter pro indi
uiſo poſſidemus,quare cum nullus cogatur regulariter in com
munione perſiſtere,(cùm communio ſoleat vt plurimum gene
rare diſcordias,)peto dictam hęreditatem dicti teſtatoris inter
nos diuidi pro portionibus hæreditarijs pro diuiſo, & hoc peti
tur a parte.ſed iudex ſi poterit diuidere commodè res hęredita-
rias, & pro hæreditariis portionibus eas diuidet,prout petitum
eſt,aliàs autẽ omnes aſſignabit vni,vel maiorẽ partem,vel vni-
cã rem quæ diuidi non põt, & tunc in ſnia dicetur, cum com-
modè diuiſio bonorum hæreditariorũ inter tales cohr̃des fieri
non potuerit, idcircọ tali hæredi pro quinqꝫ partibus tales res
hæreditarias inſolidũ adiudicamus,& eundẽ dicto eius cohęre-
di pro parte hęreditaria quæ ipſum contingit in dictis reb.adiu
dicatis,in decem condemnamus.ita hĩ hic.& in §.pen.& ſi.j.de
14 off.iud. ¶ † Quæro,tota die contingit,ſunt plures fratres haben-
tes hæreditatem paternã cõem,& vnus eſt minor, an ille minor
poſſit prouocare alios ad diuiſionẽ? & vĩ, ꝙ non,vt l. ſi pupil-
c lorum.ff.de reb.eo.& l.pen.C.de præd.min. Tu dic,ᶜ aut quęri-
tur,an poſſit petere diuiſionem fructuũ, & redditũum, & põt.
arg.l.iubemus nulli.C.de ſac.ſan.eccl.ſm vnam ſol. Aut quæriĩ
quò ad proprietatem rerũ, & tũc aut ipſe minor prouocatur a
ſocijs,& clarũ eſt,ꝙ põt facere & pati diuiſionẽ,vt d.l.ſi pupillo
rũ. Aut quæritur,an ipſe poſſit alios prouocare,& tunc aut ſibi
expedit diuidere,quia habet fratres rixoſos,vel dilapidatores,
& tunc permittitur ſibi,vt d.l.iubemus nulli.ſm aliam ſol.gl.nõ
põt,vt d.l.ſi pupillorum. Et hoc ſequitur Bar.in d.l.iubemus. &
p̃dicta procedunt in minore,ſed in eccleſia cum quocunqꝫ con
ſorte põt petere diuiſionẽ,ſm Gul.de Cu.vt eſt caſus in d.l.iu-
bemus.quę loquitur indiſtinctè,ſecus in minore,vt ibi no.gl.&
eſt ratio,quia minores ſunt impediti impedimento tẽporali,ec-
cleſia verò, perpetuò,ideo ei cõceditĩ ꝓpria prouocatio, vt ibi,
quia cõio perpetua eſt prohibita ex conuentione,vt ff.commu.
diui.l.in hoc iudicio.§.ſi conueniat.Itẽ quia communio inducit
diſcordiã,vt l.in re communi.ff.de ſerui.vrb.prędio.ideo in ec-
cleſia non licèt eſſet perpetua, & ætas ſit temporalis, quia ſpera
tur,ꝙ minor maior efficietur. & pro hac ratione facit glo. ſing.
in l.niſi.in ſi.ff.de tu.& rat.diſtr.& iſtud ſequitur Sal. in d.l.iube-
mus.in 2.col.Iſta actio eſt expedita,veniamus ad actionem cõ-
15 muni diuidundo.¶ † In gl.in verb.cõi.ibi, agetur pro ſocio &c.
dic,immo ẽt iſto caſu agi poteſt cõi diuidundo,vt eſt caſus, in l.
2.ff.comm.diuid.quia hæc actio competit principaliter pro di-
uiſione rerum corporaliũ, actio verò pro ſocio magis cõpetit
ad pſonales p̃ſtationes,vt eſt caſus in l.1.ff.comm.diui. ¶ In ea.
gl.in ſi.præmitte,cui cõpetat illa actio.& dicunt doc. hic, ꝙ di-
recta competit illi,qui habet rem cõem pro indiuiſo, vel ẽt cõ-
petit illi, qui eſt in iſta opinione, ꝙ putat habere rem commu-
nem,vt l.ſi quis putans,in prin.ff.comm.diu. ¶ Sed aduertas,ꝙ ĩ
hoc vltimo caſu cõpetit vtilis ad ſumptus,& cætera damna, nõ
autem ad realem diuiſionem, quia non eſt res cõis, quæ diuidi
poſſit, quando aliquid cõe non eſt. Intellige tamen prędicta
in iſta actione communi diuid. ſm ꝙ ſtatim dixi in actione fa-
miliæ erciſcun.per l.cum putarem,ff.fam.erciſcun. coniuncta l.
2.in prin.ff.de dot. præle. Et prædicta procedunt ex quacunque
cauſa

ADDITIONES.

a Cogita. Vide Nouiſſimos in l.ſi Titius ff.de verb obl.

b Euictio Si facta diuiſione inter cohæredes aliqua res euincaĩ, an agi poterit de euictione de hac q.& de alijs plurib. quotidianis in hac materia vltra no. per Ang.hic,vide per Pract.Pap.diffuſius,in forma libelli pro hæreditate vel re ſingulari diuidẽda.gl.in verſi.cõiter.in uerſ reuoco in dubiũ,ſed alia pulchra,ĩ hac materia,& quotidiana,uideas p totã gl.in uer.cõiter. Bar.ab Hor.

c Tu dic Adde Rom.conſi.314.

cauſa res ſit communis. vt l.ſ. & 3.ff. eo.¶ Ex quo ſequitur, ꝙ
etiam pro rebus ſingulis ex hæreditate communi intentetur, ét
non intentato prius fam.erc.iudicio, vt no. glo. in l.4. in princi.
ff.eo.& in l.quibus cauſis.ff.pro ſoc. Vtilis aũt cõpetit hñti quaſi
dñium, vt in conductoribus ad non modicum tempus, ſuperfi-
ciarijs, & ſimilibus. vt ff.eo.l.communi diui.in prin. vel emeoti-
bus bona fide a non dño, vt ea.l.§. qui in rem. & ét alijs pſonis,
de quibus ea.l.§.ſi duo.& §. inter eos. & §.ſi. Nec diſtinguit an
poſſideat vterq; eorũ, vel alter tantũ, vel neuter. vt l.communis
ſeruus.§.apud.ff.eo.ſed tamen bene attenditur, an cõuentus fa-
teat̃ rem cõmune, & tunc hæc actio competit.an neget, & tunc
illi obſtat exceptio, donec probet̃ conſocius, & rem eſſe cõmu
nẽ propoſita rei vendicatione. vt l.1.ff.fam.erc.ſed ceſſat hoc iu
diciũ inter prædones, & clam poſſidentes, vel præcario, vt d.l.
cõi diuidundo.§.inter prædones.& §. Iulianus.ff.e.& l.1.in fi.ff.
vti poſ.nec ét dat̃ ſimplici detentori, vt ea.l.cõi.diui.§. idem eſt.
ver.ergo nec ét competit pro ſumptibus in ſeruitute factis, vel
alijs reb. incorporalib. vt l.arborũ.§.1.ff.e. ſed pro iſta ſeruitute
diuidẽda alternis dieb.iuxta l.4.ff. de ſer.& quod ibi. Flo. bene
competit actio familiæ erciſcundę, & cõi diui. vt eſt caſus no.in
d.l.Arborum.§.fi.in fi.licèt Flor.in rub.ff.eo.aliter dicat.Item in
iſta actione, habetur ratio ſumptũ factorũ in re communi, vel
occaſione rei communis.ſm d.l.ſi quis putans.in prin. quod eſt
verum, qñ negotiũ non potuit pro parte expediri, aliàs agi de-
bet actione neg geſt. vt d.l.ſi quis putans.§.1.in fi. & l. ſi cõmu-
nes ædes.cũ ibi notatis per gl.& doc.ff.de neg.geſt.¶ Itẽ habetur
ratio quæſitorum ex re cõi, vel ꝑꝑ rem cõmunem, vt & prædi-
cta debeant eſſe communia. vt ff.eo.l.ſeruus cõis. Tu allega me-
liorem tex.in l.ſi ſociũ qui in eo.cũ ibi no.per Bar.ff. pro ſocio.
¶ Item habetur ratio dãni dati in re cõi, vel per ipſum ſocium,
vel ab alio ꝑꝑ dictum ſocium, vel in deſpectum dicti ſocij, vt
eſt caſus in l.ſi is cum quo.& in d.l.ſeruus cõis.la 2.& l.ſequẽ.ff.
eo.facit l.ſi merces.§. culpæ. & quod ibi ꝑ gl.Bar.& doc.ff. loca.
& l.pe.in prin. & ibi Bar.Bal.Ang.& doc.ff.ſo.ma. & gl.& Bar.
in l.arbitrio.§.fi.ff.de dolo.& vide oĩno ſingularẽ tex.cum gl.&
16 Bar.& doc.in l.nã & ſeruus. i prin.ff.de neg.geſt.¶ †Quęro qua
lis ſit iſta actio, dic, ꝙ ex quaſi contractu.§.ſi inter.& dicitur bo
næ fidei. vt in §.actionũ.infra eo.Et aduertas, ꝙ ea quæ ſeruan-
tur in iudicio familiæ erciſcũdæ, ſeruant̃ in iſto. vt no.gl.& Flo.
in d.l.ſi quis putans.§.pe.fallit in caſib.ibi no.¶ Secundò aduer-
tas, ꝙ in iſto iudicio requirunt̃ probationes de dñio magis ex-
quiſitæ, quàm in alio fam.erc. vt l.inter cohęredes.in prin.& in
§.1.& ibi Flo.& Raphaẽ.fam.erc.& no.gl.& Fl.in d.§.inter præ
dones. iſta ꝑ magna parte habentur per Flo.in rub.ff.eo. & per
17 Azo in ſum.eo.ti.¶ † Quarto, qualiter ſit formandus libellus in
cõi diuidũdo iudicio? Reſpondeo, ꝙ aduertẽdum eſt, ꝙ libellus
habet duas partes, primò, narrationẽ, ſecundo ꝯcluſionẽ. In nar
ratione debet agens dicere, ꝙ cũ Titio habet talẽ rẽ cõmunem
ꝑ indiuiſo, & pro tanta parte, eò quia fuit eis à Caio donata, &
eſt in poſſeſſione dictæ rei, vna cũ dicto Titio, & ꝙ nõ placet ſi
bi, nec ſibi expedit amplius in cõmunione ꝑſiſtere, quare peto
dictũ fundũ partiri, & terminari, & mihi dictam partẽ pro diui
ſo aſſignari, vel alteri noſtrũ dictũ fundum iuſto pretio adiudi-
cari, prout veſtrę ęquitati videbit̃, verũ, qa in hoc iudicio qñq;
veniunt fructus, & ét habetur ratio damnorum datorum in re.
vt C.cõi diuidundo.l.ſi maior. debet in narratione fieri mentio
ſumptuum, & dãni dati, & in ꝯcluſione petere aduerſarium ét
ad illa ꝯdemnari. iſte eſt libellus Bar.in l. ad officiũ.C. cõi diui.
Et no. ꝙ dixi in libello ꝙ fuit nobis à Caio donata, nã ideo po-
ſui, quia gl.in l.cõi diuidun.in §.inter prædones. vr̃ determinaſ-
ſe, ꝙ libellus procederet, quo petitur diuiſio fieri ſolũ, quia poſ
fidei, nõ allegato aliquo iure reali. & hoc tenet ibi Old. & pro
hoc facit, ſm Flo.ibi, cui datur publiciana, datur cõi diuidun.
& econtra. vt ea.l. qui in rem. & ibi vide ét Flo. ita intelligit il-
lũ §.cũ gl.in l.minor.§.1.ff.de euic.& l.fundi.ff.de excep.lĩẽ cui
cõpetit vendicatio, cõpetit cõi diuidũdo. vt ea.l.§.ex quibuſdam.
18 Tu verò † dicas, ꝙ immo aliqñ dat̃ cõi diuidundo, ꝙ non dabi-
tur rei vendita. vt ibi, in ſoluto indebitè, & ſic cõi diuid.proce-
dit affirmatiuè.ſ. cui competit rei vendicatio, cõpetit cõi diui-
dundo: ſed non negatiuè, vt ibi, & ideo tex.ibi dicit, ꝙ illi datur
vtilis cõmunis diuidundo, qui poſſidet ex iuxta cauſa, & habet
ius vel titulum ſpecialem in re, putà dum dixit, ſi ex cauſa inde
bi.& in d.§. ſi inter prædones. dicit ex ſola iuſta, quia inter prę-
dones iuxta cauſa poſſidendi, vt eſt præcaria, non dat̃ cõi diui-
dundo.& hoc probat̃ fortius, quia per miſſionẽ in poſſeſſionẽ
ex cauſa dãni infecti ex primo decreto, nõ habet cõi diuidũdo
iudicium directum, vel vtile, licèt iuſtè poſſideat, authore præ-
tore. vt l.iuſti.ff.de acqu.poſſ. nõ habet (dico) dictũ remedium
pro ſumptibus factis in re. vt l.4.§.fi. cũ l. ſeq.ff. eo. & l.ſi finita.
§.cũ autem plures.de dam.infec.Et eſt ẽr ratio, quia habet aſini-
nã detẽtionẽ, miſſus regulariter ex primo decreto. vt l.4. in fi.
ff.de acqui. poſſ. ſed tameo miſſus in poſſeſſionẽ ex cauſa ven-
tris, vel legatorum, vel cuſtodiæ &c. vel pignoris cauſa ex ꝯuen
tione debitoris, ſi duo creditoris pignus poſſideãt. vt l.ſerui no
mine.& quod ibi per gl.& Bar.ff.de vſucap.tunc his caſibus dat̃
vtilis cõi diuidun. vt d.l.cõi diui.§.ſi duo.cum ſeq. & ibi Flo. Et
eſt ratio, quia prædicti prætẽdunt ius in re, vel ad rem, ille aũt
qui ſimpliciter poſſidet, vel detinet aliquod ius in re, vel ad rẽ,
nõ habet. Ex quibus infertur, ꝙ ex ſola detentione vel poſſeſſio
ne, non datur cõi diuidundo, vt hic videtur caſus, & in l. fundi.
ff.de excep.¶ Itẽ dixi in libello, ꝙ narrare debeo, ꝙ erã in poſ-
ſeſſione dictæ rei.& hoc ideo ſit, quia ſi negaretur ſocius eſſe in
poſſeſſione probando ſe ſocium, ét poſt litem conteſtatam ob-
tinebit, quia allegatio poſſeſſionis tollit futurã exceptionẽ eli-
dentẽ actionẽ prædictã. ita probat̃ in l.1.cũ gl.& ibi Bar.& doc.
ff. fam.er. Itẽ dixi in libello, ꝙ non placet amplius in cõmunio-
ne perſiſtere. dic, quia nemo cogitur ſtare in cõmunione.l.ſi.C.
eo.quia communio ſolet generare diſcordias. vt l.cum pater.§.
dulciſſimis.ff.de leg.2. & quod cõmuniter poſſidet̃, communi-
ter ſolet negligi. vt l.2.C.qñ & qui, quarta pars debet̃.lib.10. &
quod dixi, ꝙ non cogitur quis ſtare in cõmunione, eſt verũ, ni-
ſi in caſibus notatis ꝑ gl.& doc.in d.l.ſi.¶ Itẽ dixi in libello, par-
tẽ talẽ mihi aſſignari. iſta probantur in l.2. & 3.C.eo.ti. Itẽ dixi
in libello, vel alteri totũ fundũ iuſto pretio adiudicari. iſta pro-
bant̃ in §.pe.& ſi.infra de offi.iud.& l.non amplius.§.ſi.& l.1.&
19 ſeq.& ꝙ ibi per doc.ff.de leg.1.¶ † Quęro de quęſtione ꝯtingen
te apud mechanicos, ſunt plures fratres qui volunt venire ad
diuiſionẽ bonorũ cõmuniũ, an maior frater teneat̃ facere par-
a tes, & minor optare,[a] Bar.in l.1.C.de his qui ſe defe.& ibi Bal.
lib.10.& Bar.ꝑ illũ tex.in l.2.C.qñ & qb.quar. pars deb.eo.lib.
10.dicit, ꝙ inter fratres vel ꝯſocios, nõ debet eſſe aliqua ꝑlano
diuidendi, vel optandi, ſed in oĩbus inter eos ſeruari ęqualitas,
vt l.ſi maior.C. cõmu. diuidũ. & ſic debet fieri optio ꝑ breuia,
vel ſortes, vel oĩa iſta expediunt̃ officio iudicis, vt hic, cũ ſi. nõ
pręrogatiua minoris ętatis. hoc ẽr tenet Bal.in d. l. ſi maior, in
prin. niſi in his perſonis quibus id in priuilegiũ conceditur, vt
d.l.1.C.de his qui ſe defe.& l.2. de meta.lib.12. ita dicit Bar. in
d.l.1.& in l.dñ.§. ſenatus.in fi.ff. de iur.fiſ. vbi dicit Bar. ꝙ quo-
b ties eſt aliquid cõmune cũ fiſco, ipſe fiſcus[b] facit partem, & pri
uatus optat.per d.l.1.ſed ꝯ hoc videt̃ caſus in c.1.ex̃, de paro.in
tex. ibi, ita vt ille diuidat qui amplius tẽpore in epiſcopatu ha-
bet, & ꝙ minor eligat &c.Sed dic, ꝙ ibi loquitur in bonis eccle
ſiaſticis, nõ in bonis laicorũ. Vel ibi ſpeciale fauore eccleſiæ, qa
pręſumit̃, ꝙ minor epiſcopus magis ſuperuiuet, & ſic plus ꝯſer
uabitur ius eccleſiæ, ar.l.nã & ſi parentibus.ff.de inoffi.teſta. vel
ẽt eſt ibi ſpeciale, fauore eccleſię reſpectu diuidẽtis, quia cũ ſit
antiquior in dignitate, pręſumitur habere maiorẽ notitiã, quã
minor, ergo melius ſciet diuidere, ne eccleſia lędatur.¶ Nã an-
tiquior in dignitate doctoratus, vel alia dignitate, eſt præferen-
dus cęteris parib. vt l.1.& ibi Bar.ff.de obſeq.& l.1.& ꝙ ibi no-
tat Bar.ff.de alb.ſcrib. facit tex.fin.in l.1.C. de ꝯſuli.li. 12. q tex.
alleg. quòd ſi ego fui licentiatus 1418.& doctoratus 1422. ſum
præferendus oĩbus alijs doctoribus, qui fuerunt licẽtiati, & do-
ctorati intra dictos quatuor annos, licèt priuſquã ego, fuerint
c doctorati. qđ tene mẽti,[c] quia ſemel vidi de facto.¶ In gl.in ver.
20 itẽ finium regundorũ.in fi.† aduertas, qa vr̃ ꝙ magis debeat di-
ci in ꝑſonã, vt dicit gl.magna hic in fi.& eſt tex.in l.1.ff.eo. ibi,
in ꝑſonã, licèt ꝑ rei vendicatione ſit, & qa ſunt præſtationes ꝑ-
ſonales. vel dicas, ꝙ eſt miſta. vt dicit gl.ſupra eo.in ver.fam.er-
ciſc. vel dic, ꝙ habet miſtã cauſam, vt ibi dixi. & eſt natiua, qa
naſcitur ex quaſi ꝯtractu, vt no.gl.in l.1.§.ad hoc, de anna.excep.li-
cèt gl.aliter dicat, in l.1.ff.eo. quaſi inter iſtos qui contendũt de
cõfinibus, nihil ſit geſtum. ſed poteſt dici, quaſi geſtũ ꝑꝑ turba
tionem confiniũ, vel ẽr licet nihil geſtũ ſit, tñ extra id quod agi-
tur, ſæpe naſcitur tacita obligatio, ut l.ſi is qui.§. ſi libero.ff.cõ-
mo. & eſt vtile hoc ſcire, quia ſi eſt natiua, põt agens dicere ad-
uerſariũ ſibi obligatũ, nõ, ſi ſit datiua, ut no.gl.in l.1.in gl.pe. C.
de act.& obl.& ibi Cy.in 3.quæſtio.& ibi Bar.& doc.no.glo. &
Bar.in l.1.in princ.in gl.magna.ff.de actio. & obl.¶ In gl.in ver.
agros. ibi.ff.fin.regund.l.4.in fi.dic.& l.2. in princ.eod.tit. & eſt
ratio, quia in agris faciliter turbantur confinia, non ſic in vrba-
nis,

ADDITIONES.

a Optare. vide Rom.conſ.424.
b Fiſcus Adde vt per Bald.conſ 256.3.lib. incip.condemnatus fuit.
c Tene menti. vide Rom.conſ.331.

nis, ideo in ruſticis in ſpecie fuit prouiſum. ¶In eã.gloſ. ibi.l.2.
dicit ibi no.gl.idẽ, ꝙ licèt directũ pro vrbanis non cõpetat, ta-
men vtile datur. ſed dicit ibi Flo.& bene, illa litera violatur, dũ
dicit, ꝙ pertinet ad prędia ruſtica, licèt ędificiũ interueniat pro
confini. Tu poſſes etiã dicere, ꝙ inter duo prædia vrbana prin-
cipaliter poſita, ita ꝙ vnum nõ ſit pro confini fundi ruſtici, po-
teſt locũ habere vtile, q̃a eſt eadẽ ratio. facit l. hac actione.ff. ſi
21 quadr. paup. fec. dic. ¶ † Quæro, an qui agit iſto iudicio finium
regundorum debeat dicere in libello, & probare ſe dñm? &
vr̃ ꝙ non, quia hæc actio habet multa ſimilia cum actione com
muni diuidundo, vt hic, & ita conſtat, ꝙ in iſta non venit quæ-
ſtio proprietatis l.fundi.ff.de excep. In ꝯrium vr̃ expreſſum.C.
22 eo.l. 3. vbi † aperte dr̃, ꝙ huic actioni quæſtio proprietatis co-
hæret, & ita tenetur ibi cõiter a doctoribus. ſed mirum vr̃ ſm
Io.Fab. cum tex. in d.l. videatur velle, ꝙ quæſtio poſſeſſionis dif
ferat a quæſtione confinium, & eſt primò terminanda, vt ibi, er
go multò fortius cauſa proprietatis, quæ eſt magis præiudicia-
lis, vt d.l.fundi. Prætereà eadem ratio viget, ne per minorẽ fiat
præiudicium maiori, vt l.per minorem.ff.de iudi. Vnde dicit ip
ſe, ſequendo doctores, exponas ibi verbũ poſſeſſionis, id eſt pro
prietatis, ſicut alibi fit, in l.ſi de vi.ff.de iud. Vel tu dicas clarius,
ꝙ verus intellectus illius l.3.eſt, qui ponitur ibi, per gl.1. nam ſi
quis agit finium regundorum, primò inquirit̃ quantũ teneat̃,
ſecundò, quot iugera ibi habere debeat, tertiò mittitur execu-
tor vel agrimenſor. ita dicit ibi gl.& ſic vides, ꝙ primò inueſti-
gat̃ cã & quæſtio poſſeſſionis, & poſt proprietatis. Tertiò de cõ
finibus, & credo ad iſtũ finem, vt videat̃ cui incũbat onus pro-
bandi, & quis ſuſtineat partes actoris, vt in d.§.commodũ.j. de
interd. & in l. trib. & quod ibi no.ff.de iud. Aduertas, ꝙ in du-
bio ſtandũ eſt terminis antiquis, niſi probetur, ꝙ ſit mutati de
voluntate partium.l.1.& 2.& ibi gl.Bal.& Sal.C.finiũ regundo.
¶Et libellus in hoc iudicio eſt dandus, & lis eſt conteſtanda, vt
l.2.& ibi gl. & doc.C.eo. cõpetit non tm̃ pro magna quantitate
terræ ablata per remotionem finiũ, ſed ẽt pro modico occupa-
23 ta, vt eſt tex. in l.quinq; pedũ.C.eo.¶ † Quæro quæ erit forma ꝓ
cedẽdi in hac actione per iudicẽ? Dic, ꝙ iudex debet primò mit
tere agrimenſorẽ, qui menſuret, & videat, & quot ponantur ter
mini, & vbi apponi debeant, poſteà pronũtiet, ꝙ de cætero de-
beant poſſidere ſm terminos per agrimenſorẽ poſitos, & ꝙ in-
cipiant termini in tali loco, & finiant in tali, vt l.3.& ibi Bal. Tu
autem dicas, ꝙ primò debet cognoſci corã iudice, de iurib. par
tiũ, & poſteà exequi per agrimenſorẽ. ar.l.1.C. de exec. rei iud.
a & talis agrimenſor, debet iurare [a] de bene & legaliter menſurã
do, aliàs non valeret ſua menſuratio, vt l.comparationes.§. om
nes aũt. & quod ibi per gl.& doc.C.de fi. inſtr. & l.hac edictali.
§.his illud. C.de ſecun.nup.& quod ibi Bal.& Salyc. & Bar.in l.
Theopompus. in fi.ff.de dot. præleg. & dictũ iurm̃ debet p̃ſtare
b partib. p̃ñtib. vel legitime citatis [b] & ꝯtumacibus, q̃a poſſent op
ponere in ꝑſonã agrimenſoris, q̃a fortè ei eſſet ſuſpecta, & de-
bet eis dari terminus, vt tali die, in tali hora veniant ad dictum
fundum, vt d.l.aut qui aliter. in princi.& ibi Bar.ff. quod vi aut
clam. ſed eius relationi non eſt opus, vt pars citetur, vel ſit præ-
ſens, quia refert iudici. facit quod dr̃ de teſte, quia iuramento
ipſius pars debet citari, & eſſe præſens, ſed non teſtificationi, vt
l.ſi qñ. cum gl.& ibi doc. C.de teſti. ita dicit Bar. in l. Theopom-
pus.& Bal. in d.§.his illud. quod no. perpetuò, qñ facis fieri a iu
dice alicui aliquã commiſſionem, vt ſemper facias partem cita
ri dictæ commiſſioni, & facias illum iurare de fideliter exequẽ
do ſibi commiſſa parte præſente, niſi ſit nuntius publicus, qui
aliàs iurauerat in principio ſui officij. Vbi autem factum eſſet
nimis intricatum, debet bonus iudex oculis ſuis inſpicere rem,
& habere conſilium cum peritis in arte, & poſteà iudicare, & ſi
opus ſit, perſonaliter ad locum ſe debet conferre, vt eſt teſt. in l.
ſi irruptione.§. ad officium.ff.eo.& hoc tenet Cy.& doct. in d.l.
24 3.a.q.C.eo.¶ † Quęro quanto tempore duret iſta actio? Dic, ꝙ
triginta annis, quia ꝑſonalis. vt l.1.ff.eo. vt no.gl.mag. hic, & de
hoc eſt caſus, in l.fi. C.eo. niſi præſcribatur dominium rei, quia
tunc per indirectum pręſcribitur lõgo tempore, vt l.2.§. hoc ſi
fundum.ff. pro emp. facit quod no. in ſimili in l.2.C.de ſeru. &
25 aqua. ita dicit Bal. in d.l.fi.¶ † Quæro, confines ſteterunt per cen
tum annos, poſteà turbant̃, qñ incipit currere præſcriptio huic
actioni? Dic, a die turbationis, vt dicimus in ſimili in l.altius.C.
de ſer.& aqua.& dixi ſ.eod.§.æquè. ita dicit Iac.But. & Bale. in
c d.l.fi.¶ In practica verò poterit libellus [c] in hac actione finium
26 regundorum ſic formari. Dico contra Titium, † ꝙ cum poſ-
ſiderẽ talem fundum ruſticum, & Titius poſſideret vnum aliũ
fundum iuxta dictum fundum meum, iuxta talem locum, nunc
confines dicti mei fundi & Titij, ſunt turbati, adeò, quòd benè
agnoſci non poſſunt, quare petò confinia dictorum locorum
declarari, & poni, ita quòd a modò diſcerni, & cognoſci poſ-
ſint, ſecundum Bal. hic. Vel poteſt concludere, quare peto vſ-
que ad tales fines & terminos, mihi adiudicari, & tales debere
eſſe confines & terminos declarari, & ſuper talibus finibus ſi-
lentium dicto Titio imponi. ita dicit Flo.& benè, in l.1. in prin-
27 ci.ff.eo.¶ † Vltimò quæro, ſi ex mala relaxatione dicti agrimen-
ſoris, vel alicuius calculatoris aſſumpti, iux.l.2. in fi.C.de vſur.
& habita.& l. quamuis.ff.de condition. & demon. & d.§.his il-
lud. ego ſum damnificatus. Dic, quòd ſi hoc eſt factum extra
iudicium, & ſine iudice, tunc aduerſario meo exiſtente ſoluen-
do, de eo quod de meo ad ipſum peruenit ex mala, & ẽt ex do-
loſa calculatoris relatione, nullam actionem habeo contra cal
culatorem, quia non dr̃ mea intereſſe, vt eſt caſus valde notab.
in l.ſi duobus.§.1.ff.ſi menſ.fal.mod.dix. niſi in ſubſidiũ, aduer-
ſario non exiſtente ſoluendo, vt ibi facit l.fi. in prin.ff.de eo per
quem fac.erit. ſecus ſi falſam, vel non iuridicam relationem ex
dolo vel culpa lata in iudicijs, vel ex commiſſione, vel manda
to iudicis agrimenſor vel calculator fecerit, quia recta via tene
tur, vt eſt caſus in d.l.ſi duobus.§. idem Pomponius. & ibi glo.
quod not. perpetuò, quia vidi de facto. Et prædicta procedunt,
quando per aliquam partium confines ſiue termini non ſunt
mutati, vel euulſi, nam ſi termini fuiſſent per aliquam partium
mutati, vel euulſi, tunc competeret actio de termino moto, ad
pœnam quinquaginta aureorum, vt l. agraria. & ibi Bar.ff. de
termi. mo.& etiam poteſt puniri in corpus, arbitrio iudicis, ſe-
cundum qualitatem perſonæ delicti, vt l.2.eod. tit. & l.1. & ibi
doct. latè Saly.C.de actio.

ADDITIONES.

a Iurare. Adde vt per Rom.conſ.90.
b Citatis. Adde vt per Rom.conſ.61.
c Libellus. Formam libellandi in praxi, deſcripſit Pet.Iac. in ſua libellorũ ſum
ma, de actione finiũ regund.& de actione fam.ercil & cõi diuid in iſtis trib.
actionibus vbi videas, & multa alia pulchra ad propoſitum. Ant.Ca.

SVMMARIVM.

1 *Pœna legalis per nomina multiplicatiua nullo modo excedit quadru
plum.*
2 *Actio nulla datur vltra quadruplum eius, ad quid competit.*
3 *Pœna conuentionalis an quadruplum excedere poſſit, & quid de pœ
na legali nu.4.6.10.& 11.*
5 *Pœna pignorum cui, & quando an non ſit praſtanda.& nu.7.8.& 9.*
12 *Pœna appoſita facto negatiuo, non cõmittitur, niſi præcedat monitio.*
13 *Intellectus ad l.1.C.de ſenten quæ pro eo quod intereſt.*
14 *Libellus quomodo formetur in actione ex ſtipulatione ex cauſa.*
15 *Libellus an valeat ſine cauſa expreſſione.*
16 *Actio ex ſtipulatu ad incertum, quot modis practicetur.*

Omnes autem. ¶Nulla actio extẽditur vltra quadru-
plũ, & in ſimplum agitur regulariter
ex oĩ contractu. In duplum verò, ex furto non manifeſto, & ex
lege Aquilia, & ex ſeruo corrupto, & ex depoſito in quatuor ca
ſibus, & ex legato facto venerabili loco. In triplũ verò quoties
agitur in plus debito, vt aduerſarius maiorib. ſportulis executo
ri prægrauetur. In quadruplũ verò, furti manifeſti, & ꝙ metus
cauſa, hoc dicit, vſque ad §.actionum autem. legam tñ per par-
tes. Et hic ponitur quarta diuiſio actionum, vt hic, in glo. quia
quædam dantur ad ſimplum, quædam ad duplum, & triplum,
& quadruplũ. Et diuiditur in tres partes. Primò, ponit dictum
generale. Secundo, illud per multa exẽpla, in quolibet mẽbro
declarat. Tertiò, ponit aliquas differentias inter iſta exẽpla. Se-
cunda ibi, in ſimplum agitur. Tertia ibi, ſed furti quidẽ. ¶No.re
1 gulam, ꝙ † pœna legalis per nomina multiplicatiua, nullo mo-
do egreditur quadruplum, quinimmo iſte tex. in princ. vbi vlte
rius aũt nulla actio extenditur, &c. innuit, ꝙ non tm̃ pœna le-
galis, ſed ẽt conuentionalis, dictum quadruplum excedere non
poſſit, cum ſit vniuerſale negatiuum. De quo per Dy. Bar. Ang.
Raph.& Ioan.de Imol. in l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff. de verborũ
obli.& per glo.& doct. in l.1.C. de ſenten. quæ pro eo quod in-
tereſt. & infrà dicam. ¶ No. regulam, ꝙ ex communi contra-
ctu, agendo propriè, & ex contractu regulariter non oritur a-
ctio, niſi ad ſimplum, quod eſt verum, niſi pœna expreſsè fue
rit appoſita, vt d.§. alteri, vel niſi agatur ad intereſſe, vt l.prima.
ff. de actio. empt. & vendit. & in §.pretium. ſupra de emptio.
& venditio. l. ſtipulationes non diuiduntur. & ibi latè Bart. in
princip.ff. de verborum obligationib. ¶ Item nota, quòd licèt
actio ex depoſito ſit ex contractu, tamen etiam extra conuen-

tionem in quatuor caſibus agiẽ ex accidenti, vltra ſimplũ,& eſt
ratio in illis caſibus,prout no.gl.ibi,dixi ſ.eo.§. ſequens. in ver-
bo. planè. ¶ Item no.in ver.item ſerui,quem teneri de conſilio.
ratio eſt,quia cadit in delictũ.de quo j.dicam cum gl.ubi latius.
Itẽ no.ꝙ ſi ex ſuaſionibus alicuius ſeruus alienus eſt factus ino-
bediens dño ſuo,ille ſuadens tenetur ſerui corrupti in duplum.
Quid aũt in filiofamilias corrupto j.dicam. ¶Itẽ ꝙ docens ma-
los mores putà luxurioſè viuere,& illicita facere, tenetur dño
ſerui ad duplũ deteriorationis. ¶Item no.in ver. tripli. ꝙ petẽs
maiorem quantitatẽ debito,ad iſtum finem vt aduerſarius ſol-
uat maiores ſportulas executoribus, punitur in triplum. Si aũt
doloſam cautionẽ in iudicio poduxerit, cadit a cauſa, vt l.2. cũ
materia.C.de plus pet.& hic in gl. Si autem ante diem agatur,
duplicatur illud tempus, & finito illo tempore duplicato, non
aliter audietur, niſi refecerit expenſas,vt j.de exce.§. pe.¶Item
no.in ver.item actio. coniuncto ver. item de eo quod met. cau.
ꝙ actio,quod me. cau. licèt ſui natura dicatur eſſe pœnalis, vt
in d.ver.item de eo, tñ reſtituens rem iuſſu iudicis a pœna libe
ratur,ut hic, in fi.& ſic eſt pœnalis cõditionaliter,videlicet,ꝑꝑ
inobedientiam non parentis mandato iudicis.Ex quo no.ꝙ me
tus illatus a principio, quantuncunq; ſit ꝯ bonos mores, & ſic
non permiſſus,nõ tñ eſt punibilis,ſi reſtituatur id,quod per me
tum ablatum fuerit.Et eſt ratio, quia metum paſſus cõſeruatur
illæſus,ac ẽt,quia in traditione interuenit conſenſus ſuus, licèt
per metum,l.ſi mulier.§.pe.ff.quod me.cau.voluntas.n.coacta,
voluntas eſt,ut ibi.¶Item no.ꝙ ꝯ hmõi executores,vel alios of
ficiales accipientes plus debito, datur actio in quadruplum.
¶ Item no.ꝙ ẽt ꝯ cõfitentem relictum pio loco,& tñ procraſti-
nantem vſq; ad uocationem in ius, agitur in duplum. ¶Ex quo
no.ꝙ ſi negat, ẽt ſi non fuerit tractus in ius, vel cõfiteatur & dif
ferat ſoluere legatum pium, & fuerit vocatus in ius, incidit in
pœnam dupli. ¶In gl. vlterius.ibi,l.3.§. Senatus. dic,dummodo
ſit talis clauus,qui gubernet totam nauem,aliàs ſecus,vt ibi no.
per gl. Vel ẽt ego intelligo, ſi ꝑꝑ amotionem illius claui, tota
nauis perit, quia forſan ceciderit quædam tabula, ex quo aqua
ingreſſa eſt nauem,& perijt,quia eſt eadem ratio. ¶In ea.gl.ibi,
2 qñ pœnalis eſt actio ex vtraq; parte.dic,ſm doct. hic,ꝙ † nulla
actio datur vltra quadruplum eius,ad quod competit, ſed præ-
dictæ actiones competunt ad intereſſe quantumcunque ſit, iõ
potius competunt ad ſimplum, quàm ad quadruplũ, vel vltra,
quia totum eſt intereſſe.¶In ea.gl.ibi,octuplum,ſed duabus,dic
ſm Io.Fab.hæc vr̃ verior quò ad primum,& ſecundum caſum,
qa diuerſæ ſunt actiones, & plures numero in quolibet dicto-
rum caſuum. ¶In ea.gl.ibi,ſed certè duobus ſit præſtatio.dic,&
duabus actionib.nam vt hic §.locum habeat,oportet,ꝙ ſit eadẽ
actio numero,& eidẽ ꝑſonæ,& ꝯ eundẽ cõpetatur, ſm Pet.hic
¶In e.gl.ibi,ſed dic,ꝙ illa eſt accuſatio,nõ actio. dic,immo fiet
reuocatio in ſeruitutẽ officio iudicis, vt C.de liber.& eo,liber.l.
pe.ideo teneo ſequentẽ ſolutionem, ꝙ hic habetur reſpectus ad
rẽ.ibi,non,vt habetur eo.ti.l.ſi manumiſſori. Et eodẽ modo rñ-
de ad §.ſic igitur.j.in gl.allegatũ, videlicet, ꝙ ibi non hr̃ reſpe-
ctus ad rẽ,ſm Pet.& Io.Fab. ¶In ea gl.ibi,habetur reſpectus ad
rem, q.d. qñ pœna imponitur ꝑ reſpectũ ad rẽ, ſeu rei æſtima-
tionẽ per verba multiplicatiua, vt duplũ,triplũ &c.tunc nõ ex-
cedit quadruplũ. vel dic,ꝙ non habeẽ reſpectus ad rem, ſed ad
punitionẽ delicti, vt eſt gl.ord.12.q.5.c. cũ deuotiſſimá,de quo
latius j.dicam.¶In ea.gl.ibi,ſed ꝯ de inuti.ſtipu.&c.& in ea.gl.
ibi,vel dic,aliud in pœna conuentionali,quã legali.Dy. repro-
3 bat hãc ſolutionẽ,quia ẽt † in pœna cõuentionali, non eſt dare,
a ꝙ excedat quadruplum, *immo nec duplum, quia vr̃ in frau-
dẽ vſurarum adiecta.vt l.cum allegas.cum ibi no.per gl.& doc.
cum ſimi.C.de vſur.& ideo ſm eũ, ſic diſtinguas Aut pœna adij
citur ꝑ nomina multiplicatiua, vt duplũ, triplum &c.tunc nul-
la pœna excedit quadruplũ hic. Aut adijcitur per nomina ſim-
plicia,& tunc aut adijcitur facto,aut dationi.Si facto, tũc quan
tũcũq; ſit, ẽt maxima,exigiẽ, vt l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de ver.
ob.facit qđ no.in l.ſi dictũ.i prin.& ibi ꝑ gl. Bar.& Sal.ff.de eui.
4 aut † adijcitur dationi, & tunc aut ſtationi quantitatis, aut da-
tioni ſpeciei. Si dationi ſpeciei, & tunc quantuncunq; ſit pœna,
ẽt poteſt exigi,vt l.Lucius.ff.de act.emp. & qđ ibi no. Si verò da
tioni quantitatis,& tunc nõ põt exigi vltra legitimum modum
vſurarũ, vt d.l. cum allegas. quia vr̃ in fraudẽ vſurarũ adiecta,
quia materia vſurarũ hodie eſt correcta,tã de iure cano.& hoc
clarũ eſt, vt in c.1.& 2.& 3.per tn.ti.extra de vſur. quã ẽt de iu
re ciui.ſm cõem opi.vt Auct. ad hæc, cum ibi no. per gl. & oẽs
doc.C.de vſur.& no.per gl. & doc.in l.1.C.de ſum.Tri. præter-
quam in vſura nautica, vt no.in d.Auct.ad hæc. ideo non vr̃, ꝙ
pœna adiecta dationi quantitatis, ẽt vſq; ad aliquam ſummam,
exigi poſſit. Et rõnem huius drĩæ inter obligationem facti, &
obligationem ſpeciei ex vna parte,& dationem quantitatis ex
parte alia,facit, ꝙ vbi quis ſtipulatur aliquid fieri, vel ſpeciem
dari,vr̃ illam ſpeciem tm̃ ęſtimare,vel affectare,quantũ eſt pœ
na,& ſic vr̃ peti potius vt intereſſe, quam vt pęna.qđ nõ poſſu
mus dicere in datione quantitatis, quia in quantitatibus inter-
eſſe, vel affectio magis ad vnã rem, quã ad aliam non cadit, vt
d.l.numis.ff.de in lit.iur. & ideo tunc vr̃ in fraudẽ vſurarũ adie
cta, vt ſ.dictum eſt. quæ rõ probatur ſ.de ſing.reb. per fideic.re
lic.§.1.ac ẽt,quia pecunia non debet parere pecuniã.de quo in
l.ſi tibi decẽ.in prin.ff.de pact.aliàs eſt vſura. de quo per Flo. in
rub.ff.de vſur.†Et iſta procedunt in pęna conuentionali.in pœ 5
na verò legali non reperitur ꝙ excedat quadruplũ.hic ſm Dy.
& eſt ratio differentiæ,quia lex certa eſt,& potuit limitare pœ-
nam legalẽ,ſed non ſic in conuentionali.ſed Pet.& Iac. de Are.
in l.2.C.de ſen. quæ pro eo quod intereſt. truſanẽ de iſta diſtin-
ctione Dy.vtrũ pœna adijcitur per nomina multiplicatiua,vel
ſimplicia.nam eſt imponere legẽ verbis,& non rebus. contra l.
2.in fi.C.commu.deleg.& ideo dicunt, ꝙ pœna conuentiona-
lis,quantuncunq; ſit,exigi põt per quæcunq; verba apponaẽ,&
imputet ſibi,qui promiſit certã pœnam,cũ in re ſua quilibet ſit
moderator & arbiter,vt l.in re mandata.C.manda.niſi fortè ex
aduerſo probaretur in fraudẽ vſurarum adiecta, vt d.l. cũ alle-
gas.Pœna vero legalis,aut eſt ſtatuto firmata,certa,& ſpecifica
ta,& illa datur & imponitur ſm formã quã habet a lege,ſiue in
quadruplũ,ſiue in quintuplũ,vel plus,nec eſt aliqua ratio qua-
re quadruplum excedere poſſit. Si aũt non eſt firmata & ſpeci-
ficata,quia eſt tale crimen ex quo pœna iudicis arbitrio impo-
nitur,& tunc excedit,& non excedit ſm arbitrium iudicis, vt
l.1.§.expilatores.ff.de effra.& expil. & ita diſtinctio Vltramon.
videtur probari per tex.in d.l.2.C. de ſenten. quæ pro eo quod
intereſt.& hanc ſequitur ibi Cy.& æquè videtur melior de mẽ
te iuris,ſm Bal. hic. Sed tu aduertas ad iſtam opinionem in eo,
quod dixerunt de pœna conuentionali,quia non eſt vera,maxi
mè qñ adijcitur quantitati, quia ſtatim ius præſumit ſine alia ꝓ
batione,ꝙ adiecta vltra legitimum modum, videatur adiecta in
fraudem vſurarũ,ſine aliqua probatione,vt d.l. cũ allegas, igi-
tur &c.nec eſt ẽt vera in pœna legali,quia quamuis ſit certa pę
na ſpecificata & ordinata,tñ iudex põt ex officio ipſam altera-
re,augere,& minuere,cognita qualitate delicti,& ꝑſonarũ,vt l.
hodie.ff.de pœn.l. quid ergo.§.pœna grauior. per gl. & doc.ff.
de infa.& l.ſi ſeuerior.& quod ibi gl.Bal. Sal. & doc.C. de infa.
Nec ẽt tertio loco eſt verum,quod Vltramon.dixerunt,quod re
mittitur in arbitrio iudicis,nã tali caſu iudex põt arbitrari mul
tis conſideratis,& vſq; ad mortẽ incluſiuè,vt eſt glo.ſingu.ſ.de
iniu.§.in ſumma.quam gl.ſing.tenuit Bal.in l.2.C.de his qui la-
tro.de quo vide per Io.de Imo. in l.2.ff. de publ.iudi. Vnde ad-
uertas,ſm Bar.in d.§.alteri.ꝙ in pœna legali concordat cũ Cy:
in pœna verò conuentionali dixi,ꝙ vbi pœna adijcitur rei, pu
tà ſi in inſtrumento venditionis factæ de domo pro centum, in
fine adijciatur,ſub pœna dupli euictionis nomine,& tũc poteſt
aſcendere vltra duplum.Vel ſm Io.de Imo.ibi Bar. voluit dice
re ultra quadruplum,ſed fuit uitium ſcriptoris.& hoc ſm Bar.
qñ per nomina multiplicatiua, quia eadem ratio eſt ſm eum.
Si uerò adijciatur per nomina ſimplicia,ſiue multiplicatiua,&
tunc,aut pœna apponitur incertæ rei,putà eius quod ualebit,
& tunc aduertas,ꝙ per nomina multiplicatiua non poteſt aſcẽ
dere ultra duplũ,ut l.2.in fi.C.de ſen.quæ pro eo quod inter.&
quod no.gl.in verbo,pœnali.in princip.in d.l.ſtipulatio iſta.in
prin.& eſt ratio,quia hoc caſu poſſet nimis,ultra quàm pars co
gitauerit, extendere, ideo magis debet eſſe limitata, quæ ratio
ceſſat in alio primo caſu.& hanc opi. Bar.eſt ſecutus etiam Sal.
ad literam in d.l. ſi dictum. in prin. ubi eſt bonus tex. cum glo.
Sed Angel.in d.§. alteri.dicit, ꝙ legalis pœna poteſt aſcendere
quantum placet legiſlatori,in conuentionali uerò ſtat cũ Bart.
ſed Raph.in d.§.alteri.tenet ſimpliciter per iſtum tex.ibi,& ul-
terius nulla actio extenditur &c.cũ ſit uniuerſale negatiuũ, ꝙ
nulla pęna legalis uel conuentionalis excedat quadruplum, ut
hic.Sed Io.de Imo.in d.§.alteri.in fi.dicit,ꝙ licèt opi.gl.ibi ſer-
uaretur in practica, tamen ẽt de iure põt defendi, ꝙ ẽt per no-
mina ſimplicia non poſſit pęna excedere quadruplum. per d.
§.alteri.qui dicit inſpici,quæ ſit quantitas pęnalis ſtipulationis,
non debet intelligi ad hunc finem, ut tota petatur.ut dicit glo.
in d.§.alteri.ſupra de inutil.ſtip.& d.l.5.ad fi. C.de ſen. quæ pro
eo

ADDITIO.

a Quadruplum. Vide latè Roma.conſ.4'9.Anch.conſ.46.

eo quod intereſt.immo potius oppoſitum, quia dicendo, ꝙ qs
ſtipulatur pęnam, non inſpicitur vtrum interſit, vt pœna peti
poſſit,ſed & ſi aduerſatiuè inſpici debet,quæ ſit quantitas,& ſic
aduerſatur dicta dictio, ſed tã in iure, quàm in facto, igitur in-
ſpicitur an ſit adiecta quantitati,& ideo poterit peti vltra legiti
mum modum,vt d.l.cum allegas.& l. Iulianus.§. idem Pompo
nius.ff.de act.emp.& de hoc dic,vt ĩ. proxi.quæſtione conclu-
dam.pro nunc teneo opi.Bar.ŝ.d.§.l.1. ſi bene ponderetur,cum
gl. C.de ſen.quæ pro eo quod intereſt. coniuncto iſto §.¶ Ex ꝓ-
6 dictis infertur,† ad quæſtionem quotidianam pone,ꝙ eſt inſtru
mentum mutui,vel aliud de vera ſorte,tamen pactum apponi-
tur,ꝙ conſiſtit in facto,vtputà, ſi nõ reſtituat dictam pecuniam
a intra annum, promiſit præſentare tot pignora, ᵃ quæ bene va-
leant dictam quantitatem,vel dare fideiuſſores,vel ſe repręſen
tare coram iudice,& recipere in ſe,tanquam in confeſſum,præ
ceptum de ſoluendo ſub pęna mille, nunquid iſta pœna pote-
rit peti,ſi nõ fecerit quod promiſit?& gl.in l.rogaſti.§.1.ff.ſi cer.
pe.dicit,ꝙ non,quia quicquid accedit ſorti,ẽt factum,dr̃ vſura
eſſe.ſed ꝯtrium ſentit gl.in l. ſed & ſi quis.§.ſi. ff. ſi quis cau. in ſi.
Sed gl.in d.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.vr̃ concordare opi.& diſtin-
guit in conſueto fœnerari, vel non,vt primo caſu, non valeat ,
& ita poteſt intelligi gl.in d.§.ſi tibi. Secundo caſu,valeat,& ita
põt intelligi gl.in d.l.ſed & ſi quis.§.ſi.Sed Dy.in l.cum ſeruus.
ff.de condi.& dem.tenet,ꝙ talis pœna non poſſit peti, ſiue ap-
ponatur pœna quantitati,ſiue facto prædicto pręſentationis pi
gnorũ, quia totũ hoc vr̃ factum in fraudem vſurarũ , cũ totum
hoc fiat ꝑꝑ ſolutionẽ pecunię,& ſic eius loco ſubrogatur, vt l.
a.§.hæc actio.ſi quis teſta.lib.eſſe iuſ.fue. & ſic vr̃ ſequi gl. in d.
§.ſi tibi.& hoc ſequitur Cy.in d. l. cum allegas. & hanc opi. eſt
ſecutus Io.And.in addi.Spe.in ti.de obli.& ſolu.§.ante oĩa. ver.
ſequitur.& ẽt Ray.in d.§.alteri. quia ibi factum apponitur gra-
tia quantitatis,vt in caſu noſtro.eadem eſt rõ fraudis pręſumẽ-
dæ.& hoc ſequitur Aug.in d.l.cum allegas. & dicit ibi, alias fa-
ciliter poſſet fieri fraus.d.l.cum allegas.Sed Iac.But. cuius opi-
nio ſeruatur Bononiæ in l.rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi cer.pe.tenet con-
trarium.dicit.n.ꝙ multũ refert,vtrũ factum apponatur in aug-
mentum ſolutionis, vtputà,ſi nõ ſolueris dicta centũ,promittis
ſcribere librum ſub pœna,an ad ſecuritatẽ ſolutionis, vel in ꝓ-
ſentatione pignoris, vel in ſuſcipiendo in ſe præceptũ de ſoluen
do.Primo caſu,non valet.ita põt intelligi gl.& ſaluari. in d.§. ſi
tibi.Secundo caſu ,valet.vt l.hactenus.in prin.& l.qui autẽ.§.1.
ff.de cõſti.pecu.& d.l.ſed & ſi quis.§.1. & ita poteſt ſaluari glo.
1.& hoc ſequit̃ ibi Ang.cum diſtinctione tñ in conſueto fœne-
rari,vel non.Et iſtam opi.Iac.Bu. videtur ſimpliciter ſequi Bar.
in d.§.ſi tibi.ſed idem Bar.in d. l. cũ ſeruus.dicit, ꝙ interdũ tpe
mutui conuenitur de dictis pignoribus præſentandis, vel de ſtã
do coram iudice.& tunc ſit vera gl.in d.§.ſi tibi.& opi. Dy.Cy.
& aliorum. Aut ex interuallo de prædictis conuenitur.& ſit ve
ra opi.gl.in d.l.ſed & ſi quis.§.ſi.& Bu.arg.l.2.C.de pact.pig.&
quod ibi per doc.facit c.illo vos.extra de pig. pro hoc etiam tu
alleg.quod no.Bar.in ſimili.in l.nemo põt.ff.de leg.1.in ver. q̃-
ro an renũriatio exceptionis,&c.& hoc vr̃ ſequi ad literã Pau.
de Caſt.in d.l.Iulian.§.idem Pompo.& hoc ſequitur Sal. qñ in-
cõtinẽti eſt appoſitũ,ſi verò ex interuallo inſpiciatur, vtrũ pſo
na ſit ſolita fęnerari,vel nunc inchoet fœnerari,nõ valeat,aliàs
ſic,vt l.q ſemiſſes.de vſur.ita dicit Sal.in d. l.rogaſti.§. ſi tibi de-
cẽ.Sed Bal.in d.l.cũ allegas. in ver.ſed hic dubitatur, pone &c.
dicit ꝯ Bar.quia quamuis fiat ex interuallo,non tñ ꝑꝑ hoc tolli
tur ſuſpicio fraudis.argu.C.ad Velleia.l.ſi mulier.la 2. Vnde ibi
Bal.vr̃ in effectu tenere gl.in d.§.alteri.videlicet,ꝙ ſi conſueuit
fœnerari, præſumitur fraus,ſed ſi non præſumatur, & maximè
ſi eſt perſona ſimplex, & quæ ꝓſumitur ignorare iura , vt dicit
gl.in d.l.cum allegas.& pro hoc alleg.l.ꝓdia. & qđ ibi no.ff. de
act.emp.vbi pęna appoſita facto,committitur,licèt id quod eſt
magis principale ꝯſiſtat in dando.ſ. pretium. & idẽ videmus in
ſocietate, vt l.ſi quis a ſocio.& l.ſi duo ſocietatẽ.ff. pro ſoc. Sed
Ang.in d §.alteri. dicit forè diſtinguendũ. aut pœna adijcit̃ da-
b tioni pecunię,aut dationi ſpeciei, ᵇ aut facto. Sed ſi tu bene ad-
uertas ad iſtã diſtinctionẽ,ita voluit gl.in d.l.cũ allegas. & in d.
§.idẽ Pomp.& ẽt Dy.vt ŝ.retuli.Primo ergo caſu dicit Ang.prę
ſumit̃ pœna adiecta in fraudẽ vſurarũ, ſiue ſit appoſita datio-
ni pecuniæ,ſiue ꝑꝑ ipſam dationem quantitatis ſit color quæſi
tus,ut qñ ꝓmiſit ꝓſentare pignora.& ita põt intelligi gl. in d.§.
ſi tibi.Secundo caſu,qñ adijcitur ſpeciei,ſi excedit duplũ inter-
eſſe, totum ꝓſumit̃ in fraudem adiectũ in cõſueto fœnerari, ut
dicit gl.in d.§.alteri.pro hoc alleg.d.l.cum allegas. & d.§. idem
Pomp.ſed illæ leges hoc non probant,immo dicas tu,ꝙ hoc di
ctum,ſm Ang.eſt ꝯ caſum.d.l.ſi dictũ.in prin.ff.de enic. Tertiò,
caſu,qñ adijcitur facto, quod principaliter deducitur in obligã
tione,& tunc non præſumitur pœna adiecta in fraudem vſura-
rũ, quia in talibus ꝯctibus ſolitum eſt pœnas apponi. ſic intelli
git gl.in d.l.ſi dictum.& facit l.Lucius.ff.de act.emp.& quod ibi
no. verum illæ leges non loquuntur in facto , ſed in donatione
ſpeciei.vnde ĩ.aliter dicam. Sed Io.de Imo.in d.§. alteri. vr̃ in-
clinare,ꝙ diſtinguat̃ in conſueto fœnerari,vel non, per gl. ibi.
ſed Raph.Fulg.in d.l. ſed & ſi quis.§.ſi. recitat ibi opi.Auge. de
qua ŝ.dixi.& eã ſequi vr̃.& ita ẽt ibi vr̃ tenere Flo.Sed licèt Sa-
ly.in d.l.rogaſti.§.1.dixerit vnum,tñ aliud dicit,& plenius in d.
l.cum allegas.in ver.ſed tunc quæro,quid ſi factum non eſt ob-
ligationis augmẽtatiuum &c.vbi dicit.Primo.n.vr̃, ꝙ opi. Iac.
7 But.& ſequacium ſit vera indiſtinctè,quia† ſi ponimus pactum
de pignoribus præſtandis validum , non vr̃ ratio , quare pœna
adiecta non valeat,tã in vſurario,ꝙ in alio,quia vſurarius non
prohibetur licitè ꝯhere, nec eſt bona conſequentia, conſuetus
eſt fœnerari,ergo per hunc ꝯctum ſui natura licitum,præſumi-
tur fœnerari,niſi probaretur per hunc modũ,ſolitum eſſe vſu-
ras exercere.pro quo tu allega c.cõqueſtus. & quod ibi per gl.
& doc.extra de fur.& ĩ.dicam.Sed ſi ponamus pactũ ꝓdictũ,de
iure inualidum,qa incontinenti appoſitum eſt,vt voluit Bar.in
d.l.cum ſeruus.tunc aut in quãcunq; ꝑſonã conſuetã fœnerari,
vel non, nõ debet pęnalis ſtipulatio valere tanq̃ adiecta pacto
de iure reprobato,vt l.1.C. de his q̃ pę.nom.Præterea, iſta ma-
teria non cõſideratur,ſaltẽ hodie, an quis cõſueuerit fœnerari,
vel non, ſed ſolum,an pęna ſit adiecta dationi quãtitatis, quaſi
tunc ꝯ conſtitutionẽ iuris ſit factũ, vt dixi. Declaro mentẽ ſuã ,
quia hodie tantummodò conſiderat̃ in oĩbus perſonis,an reſul
tet vſura,vel reſultet factum in fraudẽ vſurarũ,vel nõ. vnde vr̃
8 Sal.dicere.† Aut pactũ,ſeu promiſſio de pignoribus præſtandis
eſt facta ex interuallo poſt mutuum receptum, & habitum pro
perfecto & abſoluto, & ex mera & pura volũtate promittẽtis,
& tũc pactũ valet, & pœnalis ſtipulatio ei adiecta,vt d.l.q aũt.
§.1.& d.l.qui hactenus. Sed tu dic,ꝙ ibi non loquit̃ de pœna ap
poſita,ſed de intereſſe legali. ſi aũt fuerit facta dicta promiſſio
ante mutuum receptũ,uel in ipſius mutui receptione, ita quòd
aliter mutuum non eſſet recepturus,tunc perſona recipiens,&
quantitas pœnæ eſt põderanda. Ex quo pondera tu,ꝙ Saly. hic
nõ habuit ꝯſiderationẽ ad ꝑſonam mutuãtẽ,ſi ſit cõſueta fœne
rari,uel non, ſed tantummodò ad perſonã recipientẽ.quia ſm
eũ,ſi perſona recipiẽs eſt talis perſona cõi opinione,quæ uero ſi
militer fuiſſet impotẽs ad tale pactũ implendũ , tunc ꝓſumptio
eſt,ꝙ creditor talẽ promiſſionẽ uel pactũ adiecerit,nõ ad obli
gationẽ cõſeruandã,& eius faciliorẽ exactionẽ habendã,ut pri
ma facie ſonat pactũ,ſed potius ad ipſum onerandã, & in pęna
cõmittenda augmẽtandam. arg.l.1.§. quæ onerandæ.ff. qua.re.
act.non da.& quod ibi gl.& Bar. & ideo factũ & pęna re ipſa in
fraudẽ conſtitutionis vſurarum adiectã,dicit non tenere, vt di-
cit gl.in d.§.ſi tibi.& Dy.ŝ. Aut cõis opinio erat in ꝯtrium,ꝙ tũc
erat ita locuples,ꝙ tale factum faciliter adimplere potuiſſet, ſi
voluiſſet,& tunc dicit pactum ſimpliciter ad faciliorẽ exactio-
nem adhibitum eſſe , niſi quantitas pęnæ aliud faciat præſumi .
In dubio autem ſi hodie eſt impotens,& in pręteritum fuiſſe ꝓ-
ſumatur.arg.l.ſi defunctus. C.arbi.tut.immo ſi non fecit, prę ſu
mitur,ꝙ ꝑꝑ impotentiam non fecerit,quia eſt credendum,ꝙ ſi
potuiſſet ſoluere verã ſortẽ,& adimplere primo ꝓmiſſa, in pę-
nã incidere non voluiſſet. arg. l. cum de indebito. in prin. ff.de
prob.De quãtitate aũt pęnæ,dixi ẽt conſiderãdum,quia ex eius
acerbitate præſumitur,ꝙ eã onerãdæ obligationis feciſſet.& ꝓ
iſta conſideratione Sal. ꝙ conſideretur qualitas perſonæ ꝓmit-
tentis, & pęnæ promiſſæ,Tu adducas gl.in d.§.alteri.& in §.al-
teri.ŝ.de inuti.ſtipu.& potiſſimè prædicta ſunt vera, ſi pęna re-
lationẽ habet ad ſortẽ, vtputà, ſub pęna dupli veræ ſortis, quia
ex quo pęna eſt adiecta facto, non debuit dici reſpectu ſortis ,
ſed facti,& eius intereſſe,ſi ſuſpicionem fraudis voluit euitare .
9 ¶ † Quid, ergo dicendum inter tot & tantas varietates doct. Tu
potes ſic concludere, inſpecta mẽte legum ex dictis doct.ad igi
tur a principio ante ꝯctum , vel tempore ꝯctus conuentum eſt
inter partes de dictis pignoribus præſentandis, vel de ſuſcipien
do in ſe præceptũ de ſoluendo a iudice,aut an hoc cõuẽtum eſt
ex interuallo poſt ꝯctum perfectũ? In ſecundo caſu principali,
qñ ex interuallo,& tunc ſm cõem opin.Bar.& ſequacium in d.
l.cum

ADDITIONES.

a Pignora. Adde Alex.conſi. 105.3 lib. vbi latè.
b Spe. quid de pœna adiecta in tranſactione,an videatur adiecta dationi quã-
titati,vel facto,& an præſumatur adiecta in fraudẽ per uſurariũ. uide Alex.
de Imo. in conſi.97.in 4.lib. Bar.ab Hoſtio,

L.cū ſeruus.valet dicta ſtipulatio pęnalis in quantitate quacun-
que conſiſtat,ſi ſimpliciter pœna apponaẗ,putà,mille,& ꝑ no-
mina multiplicatiua vſq; ad quadruplum, vel adijciaẗ dationi
quantitatis,ſiue facto,ſiue dationi ſpeciei, vt l.ſi pęnā.& l. cum
ſtipulatus ſim mihi & Proculo.de ver.ob.ff.& d.l.Luc.& l.præ-
dia.ff.de act.emp.& d.l.ſed & ſi qs.§.fi.& bie.& d.l.ſi dictum.in
prin.& qđ ibi gl.no.qđ vr̃ cōprehēdere opin.Bar.in d.§. alteri.
de qua ā.dixi.coniuncta tñ d.l.2.C.de pac.pig.& d.c.illo vos.de
vſur. niſi poſſit edocere de colluſione & fraude habita tēpore
mutui recepti,vel ante,videlicet,ꝙ ex interuallo deberet ſe ite
rū obligare de pignoribus ꝓſentandis, ſub dicta pœna, vel niſi
eſſet ꝑſona promittēs,in qua eadē fragilitas præſumiẗ ex inter-
uallo,ſicut a principio,vt eſt in muliere promittēte,vt d.l.ſi mu
lier.la 2. C.ad Vellei.quia iſto caſu non valeret.arg.l.doli.§. di-
uerſum.ff.de noua.& ſic pōt intelligi reprobatio Bal. aliàs aũt,
niſi fraus doceret,nō præſumitur, vt l.quoties.§. qui dolo.ff.de
proba. quinimmo a diſpoſitione ſimplici primi ꝯctus,vr̃ per ſe
eūdam diſpoſitionem & obligationē factam ex interuallo, eſſe
receſſum.ar.no.ſing.per Iac.But.Bar.Bal.& Sal.in l.pacta nouiſ
ſima.C.de pac.niſi ēt ſit talis perſona mutuans, quæ conſueue-
rit oēs ſuos ꝯctus mutui tali forma cōcipere,cum dicta præſen
tatione pignorū & pœna,quia tunc ēt in hoc erit ſuſpicio frau
dis.ꝯ eum.ar.no.in l.1.& 2.C. de his qui per me.iu. non appel.
& qđ no.Bar.in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori.ff.de no.oper.
nun. & dixi ſ. ſm Sal. & iſto mō pingui intelligi pōt dictū Bar.
in d.l.cū ſeruus. Et potiſſimè prædicta procedunt, ſi in ſtipula-
tione pœnali ſunt iſta verba, videlicet,ꝙ dictus promiſſor ſciēs
ſe ad ĩ.ſcripta non teneri, & potiſſimè ad eam acerbam & ma-
gnam pęnam promittendam , vltra legitimum modū effectua-
liter dictæ dationi quantitatis,tñ ſponte ex certa ſcientia,& ani
mo deliberato,promiſit &c.argu.d.l.ſed & ſi quis.§.1.& qđ ibi
Bar.& facit l.fi.§.idem quæſijt.& quod ibi plenè Bar.ff. de cōdi,
inde.dic in. vt ĩ.plenius dicam.Primò verò caſu principali, qñ
tēpore mutui , vel parum ante ꝯuentū eſt de dictis pignoribus
præſentandis, vel de ſuſcipiendo mandatum iudicis,& tūc, aut
factum vertitur in obligatione,aut ſpecies,aut datio quantita-
tis,vt ſentit gl.in d.l.cum allegas.& d.l.Iulianus.§. idem Pomp.
& dixi ſm Dyn.& Ang.primo caſu,qñ vertitur factum,& tunc
aut verſatur merum factum in obligatione,& principaliter, &
tunc ſiue extra iudicium,vtputà, promittis fabricare domum ,
aliàs promittis pœnam,ſiue in iudicio,vtputà,ꝙ ſtabis in iudi-
cio ſub pœna, & tūc pœna etiam vltra legitimum modum ex
certa ſcientia poteſt apponi,ſecus ſi ex ignorantia, vt d.l.cū ſti-
pulatus ſim mihi & Proculo.& l.duo ſocietatē.ff.pro ſoc. & de
hoc eſt caſus apertus in d.l.ſed & ſi quis.§.fi.ibi,ex cōuentione.
nā exponitur,ideſt,ex certa ſciā.& in tex.ibi,plus quàm ſtatutū
eſt.& ibi per ignorantiā. Si verò factum nō verſatur principali
ter in obligatione,ſed principaliter.verſatur datio quãtitatis,&
factum,videlicet,præſentatio pignorum, vel de ſuſcipiendo in
ſe præceptū iudicis,qđ ad faciliorē exactionē ſubijciunt,vt quo
tidie fit, & tunc vr̃ color quæſitus, & ſic in effectu vr̃ appoſita
pœna,non facto,ſed mentaliter dationi quantitatis, vt l.ſed Iu-
lianus.in princi.§.mutui.ff.ad Mace.& d.l.ſi decipiendi.§.fi.ff.ad
Vellei.& pro hoc eſt gl.ibi, & Bar.in fi.in l.5.§.fi.& ibi Ang.&
Mod.ff.de ver.ob.& nn.Bar.in l.naturalis.in §.qđ ſi faciam.ff.de
præſcrip.verb.in ver.& ideo ſi promiſit parere &c. vbi notãter
dr̃, ꝙ ſi arbiter condemnauit me ad dandū tibi centum, & ego
prius promiſeram parere ſniæ arbitri ſub pœna. Et ſic prima fa
cie uideaẗ pœna adiecta facto,tñ uirtualiter eſt adiecta dationi
quantitatis, & ſic uideẗ adiecta in fraudem uſurarum,ideo non
ualet ultra legitimū modum.ut ĩ.dicam.Sic in caſu noſtro,licèt
pœna apponatur facto,uidelicet,præſentationi pignorum, tñ
uirtualiter eſt adiecta obligationi dationis quantitatis,igiẗ &c.
ita pōt intelligi dictū Ang.in d.§.alteri.Secundo verò caſu prin
cipali, qñ in obligatione principali vertitur datio ſpeciei, tunc
poteſt apponi pœna ultra legitimum modū vſurarum, & ſic ꝑ
nomina multiplicatiua,vſq; ad quadruplū,per nomina ſimpli-
cia pōt magna apponi, vtputà,ſub pęna mille.iſte eſt tex. cū gl.
no.in d.l.ſi dictum.in prin.Et ibi vide Bar.& Sal.quam tñ gl. ibi
intelligas ſm diſtinctionem Bar. in d.§. alteri,vt ſ.dixi. & facit
iſte tex.& ita intelligo d.l.Luc.ff.de act.emp.ſi illas materias vē
dendas non reſtituet,poſſet ſtipulari pęna etiam magna,quãdo
certæ rei,& eius certæ æſtimationi pęna adijcitur,ſm Bar.in d.
10 §.alteri.& facit gl.in d.l.cum allegas. ¶ † Tertiò caſu principali,
quando datio quantitatis vertitur in obligatione , & tunc aut
quæritur, an poſſit apponi pœna legalis, & exceſſiua, aut con-
uentionalis . Primò caſu , de pœna legali dicas ; quòd quanta-
cunque ſit , per hominem apponi poteſt , & appoſita ſortiatur
effectum,vt eſt caſus,in d.l.Iulia.in §.idem Pompo. in ſecundo
caſu,vbi apponitur pactum.l.commiſſoriæ,putà,pone ꝙ emi li
brum a te pro centum,& ſolui nonaginta,& etiam arras,pacto
appoſito , ꝙ ſi reſiduū pretij non ſoluerē intra menſem , res ſit
inempta,ēt ſi vlterius non dicatur,nā non ſoluto reſiduo pretij
intra dictum tempus, nō tñ res eſt inempta, vt conuentum eſt,
ſed pretium iam ſolutum,& arras perdo, & debeo tibi librū re
ſtituere,vt ibi eſt tex.in l.ſi per emptorem. in prin.ibi, id qđ ar-
ræ,vel alio nomine datum eſt &c.& l.ſi fundus. in prin.ff.de le.
cōmiſſ.& hoc tenet Bal.in c. 1.in prin.in ti.de feu.dat. in uic.le.
commiſ.quia non vr̃ fœnus illicitum,ſi per reū legi non parea
tur,vt dicit tex.in d.§.idem Pompo.ergo non pōt ſtipulator re-
dargui.arg.l. Gracchus.de adul. qđ ſingulariter tene menti. Se-
cundo caſu,qñ pœna conuentionalis apponitur,& tunc aut ap
ponitur vt in omnem caſum, ēt ſi non fuiſſet promiſſor moro-
ſus ſtatim deberetur , & tunc quamuis minima pœna appona-
tur,nō valet,iſte eſt tex.in d.l.rogaſti.§.ſi tibi.& ibi gl.vbi ſi mu
tuo tibi decē cum hoc, vt reſtituas vndecim, & ſic vnum plus ,
non valet,quia diceretur illud plus accedere ſorti,& nō culpæ
vel moræ,& ideo nō valet, ſm gl. ibi, facit qđ no.in l.ſi tibi de-
11 cē.in prin.ff.de pac.¶ † Aut pęna apponitur dationi quantitatis,
ſub cōditione ſi nō ſolueris, & ſic in defectū retardatæ ſolutio-
nis,& tunc ſiue apponatur pœna, vt ſtipulatori ſoluaẗ,ſiue vt al
teri ſtipulatio quæratur,ſiue principaliter, & ſimpliciter verſeẗ
datio quantitatis,ſiue verſetur dare & facere ſimul æquè princi
paliter, ſiue verſetur dare quantitatē principaliter, & pro eius
executione verſetur factū,vt de præſentatione pignorū,vt dixi,
& tunc ſtipulatio pœnalis,licèt in eōi dicatur, ꝙ non valet. Tu
dicas,ꝙ immo, valet ſed reſtringitur vſq; ad legitimū modum.
arg.l.ſancimus. C.de don. iſte eſt caſus cum gl.in d.l.cū allegas.
& in d.l.ſi ſtipulatio iſta.§.alteri.cum gl.& in d §.alteri.ſ.de inu
til.ſtip.& in d.l.ſed & ſi quis.§.fi.& eſt caſus,in d.l.prædia. nam
ibi prædia vendita fuerunt pro certo pretio,& vt ēt librum ſcri
beret,& tñ ibi dr̃,ꝙ agitur ex vendito,ergo datio pretij fuit ma
ior, & principaliter vertitur in illa obligatione, aliàs non eſſet
venditio,nec ex vendito ageret,vt in §.pretiū.ſ.de ꝯhen.empt.
ex hoc eſt caſus in l.tenetur.§.1.ff.de act.emp. Ita eleganter no.
Bar.in l. Ariſto.in prin.ff.de dona.ſicut ecōtra dicimus,ꝙ in red
denda ratione, verſatur principaliter factum , licèt ſecundario
veniat ēt datio,tñ iudicaẗ quid facti,vt d.l.cū ſeruus.ff.de cond.
& dem.quia qđ principaliter in negotio vertitur, eſt attēdēdū,
vt l.ſi quis nec cām.in prin ꝑ gl.ff.ſi cer.pe. Pro qua gl. eſt caſus
apertus. in d.l.rogaſti.§.fi.& ab eo ꝯctus eſt nominaodus.igitur
in l.ꝓdia.nō factū,ſed datio dr̃ verſari,iō reſtringā illū tex. licèt
indiſtinctè loquatur,ꝙ pœna poſſit apponi.facit d.l. ſi duo ſo
cietatē. reſtringā ergo vſq; ad legitimū modū, ꝑ d.l. cū allegas.
cū ſi. & iſta vr̃ mihi vera intētio legū . nec diſtinguo, vtrū eſſet
fœnerari ſolitus,vel non.vt dicit gl.& aliqui doc.in d.§. alteri.
niſi probareẗ,ꝙ in ſimilib.ꝯctibus,ita mutuans ſemper feciſſet.
per d.c.cōqueſtus.& ꝑ doc.& Bar.in d.§.ſi quis ipſi ꝓtori.facit l.
vel vniuerſorū.ff.de pig. act. nec ēt diſtinguo, an verſetur factū
principaliter in obligatione pœnali,aut ad faciliorē exactionē,
vt dixit Iac.But.quia d.l.ſed & ſi qs.§. fi. nō probat dictū ſuum,
qa illa obligatio de ſtādo iuri,nō accedit alteri obligationi,ſal
tē obligationis dationi q̃titatis, ſed obligatio principalis eſt,&
de per ſe,cui promiſſioni de ſtādo iuri,& ſic facto,ſi nō ſteẗ,ꝑ
fideiuſſio & pęna ex certa ſcia vltra ſtatutum modū apponi,vt
ibi.Nec ēt ꝑ eo facit d.l.hactenus. in prin.& d.l.q aũt.§.1.qa ne
go,ꝙ nō poſſit promitti ꝑ debitorē,vel aliū factū pro habiliori
expeditione primi ꝯctus,ut ibi no.tñ illi tex.dicūt,ꝙ ſi illud nō
fiat,poſſit pęna apponi,vel ꝙ illi fuerit appoſita,maximè vltra
legitimum modū.immo ille tex.in l.qui aũt.§.1. innuit oppoſi-
tū, dum dr̃,ibi,ꝙ agitur ad intereſſe, ergo non ad pœnā.arg.l. ſi
qs a ſocio.ff.pro ſoc. & d.l. prædia. & qđ ibi latè dñs meus Pau.
de Ca. vnde Iac. loquitur ſine lege. Vnde concluſiue teneo , ꝙ
dationi quãtitatis nō poſſit pœna apponi vltra legitimum mo-
dū.licèt ſecūdario factū pro eius faciliori exactione ſubijciaẗ,
12 vt d.l.cū allegas.¶ Vnum tñ tene † menti, ꝙ qñ pęna apponitur
a facto negatiuo, [a] vt putà , ſi dicta pignora non præſentaueris,
promittis centum noie pœnę,ꝙ nunquā cōmittitur pœna,niſi
præcedat monitio, vt no. Inn.in c.extirpandæ.de præben. facit
quod habetur,in Auct.hoc amplius.C.de fideicom. quod tamē
ego

ADDITIO.

a Negatiuo. Quid de eo qui promiſit aliquid ſolum ſub certa pœna. uide per Pract. Pap in forma libelli,in cā uenditio.& per eundē in for.libel in actio. hypothecaria,in gl.in uer.ac reſtituere uide Bal. in conſi.30. in prin. incip. conſiderandum eſt.lib.1.Bartho ab Horat. Patauin.

ego intelligo verum, niſi dies expreſſa ab homine ſit appoſita, quia lapſus diei certæ, pro homine interpellat, & conſtituit in mora, ſine noua interpellatione, vt l.magnā. C.de cōmu.& contrahen.ſtipu.intantum ꝙ cum ſit dies, & pœna appoſita ab homine, nunquam admittitur moræ purgatio, vt l.traiectitiæ.§.de illo.ff.de actio. & oblig.& no. Bar.& doct.in l.ſi inſulā.ff.de ver. oblig. Si tu tamen velles apponere dationi quātitatis pœnā maiorem vltra legitimum modum, licèt dubitem verū de iure fieri poſſit, tamen ex dictis omniū colligerem talē cautelā,& practicam, videlicet, dicendo in inſtrumento ſic: dictus Titius promiſit per ſolennem ſtipulationem dictā quantitatē reſtituere, dicto Seio intra annum, ꝙ ſi non fecerit, pro maiori cautela dicti Seij, & pro faciliori exactione dictæ pecuniæ ꝓmiſit & legitimè conuenit dicto Seio pro ſe, & ſuis hæredibus ſtipulanti, præſentare domi habitationis dicti Seij intra octo dies immediatè tunc ſequentes, poſt dictum annum finitum, tot pignora, quod ſi non fecerit, certificatus tamen primo per me notariū infraſcriptū, ꝙ pœna vltra legitimū modum in caſu ſupra dicto apponi non poteſt, nec debet, & appoſita non valet, nec exigi poſſit, ſciens tamen ſe ad ĩ. ſcriptam pœnā apponendā non teneri, nec obligatū eſſe, nec de iure arctari, vel cogi poſſe: tamen ſi ſpontè & ex certa ſcientia, & animo deliberato, nullo errore iuris vel facti ductus, primò & ante omnia renuntiado beneficio dictæ legis dicentis, pœnam dationi quantitatis vltra legitimū modū apponi non poſſe, nec appoſitam exigi, cō iuſto ſolenniter præſtito, promiſit per ſolennem ſtipulationem duplū, vel triplum, vel etiā quadruplū nomine pœnæ eius quod intereſt dicti Seij, dicta pignora præſentata non fuiſſe, vt dictū eſt. Vel dicas, promiſit mille nomine pœnæ, & ex nunc, ſi dicta pęna eſſet vltra legitimum modum, ſiue in modica, magna, vel maxima quantitate ex certa ſcientia, ex nunc, pro ex tunc, titulo donationis donauit. arg. no. per Bar. in d.l.ſi. §.idem quæſit. & in l.ſi quis cū aliter. circa fi. ff.de verb.obl. & in l.2.& ibi per omnes doc. C.de reſcin.vend. Vel dicas, promiſit mille nomine pœnę &c. Et etiam adde & limita prędicta, niſi pęna eſſet inſerta trāſactioni, licèt adiiciatur pœnæ nomine, vel adiiciatur pęna in compromiſſo, vt eſt tex.& ibi hoc no. Bar. Bal.& Sal.in l.promiſsis. C.de tranſac. & de compromiſſo eſt caſus, in l.5.§.fi.ff.de verb.oblig.cogita. Et aduertas, quod dixi, ſciens ſe non teneri &c.per Bar.in d.l.ſed & ſi quis.§.fi.& infra dicam, & l.fi. §.idem quæſit. ff.de condi.inde. Item dixi, ꝙ ſpontè & ex certa ſcientia, per d.l.ſed & ſi quis.§.fi. Itē ideo dixi, quia expreſsè renunciauit beneficio dictæ legis, quia cum hæc introducta ſint in deſpectū & odium principaliter ipſius ſtipulatoris, tāquam fęneratoris, valet per promiſſorem renunciatio dicti beneficij, arg. l. qui exceptionem. in princ. ff.de condi.inde.& l.tametſi. cum gl.ff.ad Macedo. Item ideo dixi, certificatus, ſicut dicimus in ſimili de muliere in Velleiano, ſecundum communem ſententiam, vt l.fi. §.fi. ff.ad Vellea. Item ideo dixi cum iuramento, quia iuramentum facit rem valere omni meliori modo quo poteſt, vt l.cū pater.§.filius matrem. ff.de leg. 2. Item ideo dixi, vel quadruplum. per iſtum tex. & d.l.ſi dictum. in princ. Vltra autem legitimum modum pœna per nomina multiplicatiua apponi non poteſt, vt hic in princip. Item dixi, eius quod intereſt dicti Seij dicta pignora præſentata fuiſſe. hoc ideo dixi, ſecundum opi. Sal.in d.l.cum allegas, quia cum debitor peccat in proteſtatione pignorū, pęna debet apponi illi moræ, & defectui, non autem debet haberi reſpectus ad quātitatē promiſſam, quia dictæ quantitati reſtituendæ non fuit pœna appoſita. Et ideo peccant Bonon. apponendo pœnam per reſpectum ad quātitatē debitam. Item vltimò dixi, vel ſub pœna mille &c.& ſic non per nomina multiplicatiua, quod tamen intellige ſecundum opi. Bar.in d.§.alteri.§.relatum. ¶ Nec obſt.d.l.1. C.de ſen-
13 ten. † quæ pro eo ꝙ inter. ibi hoc quod intereſt, dupli quantitatem minimè excedere, &c. vbi apertè ille tex. videtur velle, ꝙ intereſſe non poteſt excedere duplum. Ego autem ſtatim in practica dixi in quadruplum, igitur &c. quoniam reſpōdeo, ꝙ illa lex habet locum, quādo ſine ſpeciali pacto intereſſe debet, quia non excedit duplum, ſecus quādo ſpecialiter per pactum ex certa ſcientia per hominem aliter prouideatur, vt d.l.ſed & ſi quis.§.fi. ita dicit glo. no. d.l.1. in glo. magna. in fi. quod perpetuò no. Vltimò etiam poſſet eſſe cautela, vt dicas in inſtrumento, promitto dare Titio decem hinc ad paſcha, & ſi non dedero, promitto tibi dare nomine pœnæ, triginta. Nam tunc valet, nec videtur promiſſum in fraudem vſurarum, quando vni promittitur dari, & alteri promittitur pœna, & de hoc eſt tex.& ibi hoc ſingulariter no. Bar. in l.qui res. in §.qui ſtipulatur. circa fi. ff.de ſolu. quem ibi ſequitur Ang. quoniam quando promittitur ſolùm alteri, & pœna adiicitur, perinde eſt, ac ſi pœna eſſet adiecta facto, vt eſt tex.in l.liber homo. §.fi.ff.de verb.oblig. ſed facto poteſt pęna apponi. vt ſupra dixi, igitur &c. ita dicit Bar. in d.§.qui ſtipulatur. Et iſtud teneas, licèt Do. Ioan. de Imo. ibi diſtinguit in conſueto fęnerari, vel non, quod ſupra reprobaui. Or vedi ſe ho ben eſſaminato queſto articulo. ¶ Reuertor nūc ad tex.in verſi. in ſimplum agitur. & ponit plura exempla, de quibus dixi ſupra eo.§.ſequēs. excepto, ꝙ de ſtipulatione, & de emptione, & venditione. de emptione autē dicam plenè, ĩ.
14 in §.actionum autem. † De ſtipulatione autē dicamus hic aliqua, & breuia, in qua ſic forma libellum. Dico contra Titium, ꝙ ab eo fui ſtipulatus talem ſuum librum mihi dari, ex tali cā præcedenti legitima interrogatione mea, & ꝙ ipſe incontinēti promiſit mihi dare dictum librum ex dicta cauſa, ſequente ſua reſponſione, quem librum nūc dare recuſat, quare peto ipſum condemnari ad dandum mihi dictum librum &c. Iſta forma probatur ſupra de verb.obl.in prin.& l.vbi autem.§.fi.ff.de verbo.obli. & habetur in Spe.de ſolu. in §.ſequitur. in verſi. ſi vero aliquis. & dixi in libello, talem librū ſuū. hoc ideo dixi, vt oſtendam differentiam inter iſtam actionē, & ſtipulationem ab actione ex ſtipulatu, vel certi condictione. de quo in l.certi conditio. in prin.& ibi Bar.ff.ſi cer.pet. & dixi ſupra eo §.ſequens. Itē dixi in libello, mihi dari, vt oſtendam ſtipulationem eſſe certam, ac certum quid dari, vt l.vbi autem non apparet. in princ.ff.de verb.obli. & Titium præcisè poſſe ad dominium transferendū, & ad rem dandam arctari, nec ſatisfaceret offerendo intereſſe. vt d.l.vbi autem. §.fi. In aliis autem in quibus non continetur dari, ſed fieri, vel tradi, vel rem reſtitui, vel rem præſtari, regulariter non poteſt quis cogi præcisè ad illud implendum, ſed præſtando intereſſe, liberabitur. vt l.ſi fundus certa die præſtari. & ibi Bar. & l.ſtipulationes non diuiduntur, in prin.& ibi latiſsimè Bar.ff.de verbo.obl. Item dixi, ex tali cauſa valeat, dixi
15 plenè ſupra eo. §.in perſonam. in verſi. de conſtituta. ¶ Sed † an
a libellus valeat ſine cauſæ expreſsione? [a] glo.& Bar.in l.2 §.circa.de do.excep. tenent, ꝙ non. ſed glo.& Sal.in l.generaliter. C.de non nume.pecu. dicunt, ꝙ immo procedit libellus ſine cauſa expreſſa, ſicut dicitur, ꝙ procedit libellus generalis, ſi non apponatur. l.fi.& quod ibi glo. & doc. C.de anna.excep. Vnde ſi reus repeteret libellum tanquā incertum & obſcurum, vel ſine expreſsione cauſæ declarari, cogeretur actor illum declarare, & cauſam exprimere, antequam ad vlteriora procedetur, vt no.in fin.in d.l.1.in princ. ff.de eden. Credo tamen, ꝙ etiam ſi non petatur cauſam exprimi, ꝙ niſi actor in proceſſu cauſam habilem ad parādam actionem exprimat, & probet, quia videtur experiri in effectu ſine actione, & hic fuerit oppoſitum, ꝙ ex narratis nō reſultat actio, vel ꝙ ſine actione experitur, vel aliud ſimile, ꝙ nō valebit iudiciū, cùm effectualiter ſine actione experiatur, vt l. ſi pupilli. §. videamus. ff.de neg. geſt. quod tamen intellige, vt dixi ſupra prox.§.ad intellectum. l.cùm putarem. ff.fami.erciſcun. Item dixi, in interrogatione præcedēti. Dic, hæc eſt forma ſtipulationis, aliàs nō valeret. vt l. 1.ff.de verbo.oblig.in princ.& ibi no.& debet eſſe poſteà reſpōſio cōformis. vt l.1.§.ſi quis ſimpliciter. & §.cùm adiicitur. & quod ibi glo.& Bart.& latiſsimè Barto.in ea l.§.fi. ff.de verb.obli.& ſufficit ſimplex reſpōſio, videlicet, promitto, quæ refertur ad multa & diuerſa interrogatione comprehenſa, vt eſt tex.not.& ibi dixi ſupra de inuti.ſtipu. in §.præterea.& ibi no. Et dixi, incontinenti, quia incontinenti debet reſponderi, antequàm diuertatur ad extraneos actus, vt l.continuus.in prin.ff.de verb.obl. Si autem ſimpliciter dicatur, ꝙ Titius promiſit Seio decem, & nō adiicitur per ſtipulationem, an intelligatur per ſtipulationem, vel pacto nudo? vide ſupra de inuti.ſtipu. §. ſi ita ſcriptum. & quod ibi dixi ſupra de fideiuſſ. §.fi.& ibi dixi.& not.glo.& omnes doc.in l.2. C.de vſur. & not.glo.in l.1. C. de contrahen. & commit.ſtipul.& not.Bar.& Ang. & Moder.in l.ſciendum.ff.de verb.obl. & videas omnino Sal.in d. l.1. C. de vſur. qui diſcre-
16 pat ab aliis. ¶ † Sed aduertas, ꝙ in actione ex ſtipulatu ad incertum, vt quando quis promiſit ædificare domum, tribus modis poteſt practicari, ſecundum Ioan.de Plat.hic. Primò, petendo reum condemnari ad factum, quod ſi recuſauerit velle facere

A D D I T I O.

a Expreſſione. Adde Bal.in l edita.in 3.col. & ibi et alij ſcribē. de eden. vide per Spec.in tit.de actio.& obl.in §.ſequitur. verſ.ſed nunquid teneatur. per Pet.de Anch.& Imo.in cle.ſæpe, in prin.de uer.ſig. uide Alex.in conſiliis ſibi ipſi contrarium, id eſt, in conſi.312.quod incipit in cauſa executionis mo-tæ. 4 col.& in alio conſil.118.quod inci. in hac cauſa & lit. in 2.col. latiſsimè per Iaſ.in præalleg.l.edita.in 2.& 3.col. Et an actor poſſit corrigere libellū, & de emēdatione libelli, vbi ſupra copioſe per eūdē. Bar.ab Horat. Patauinus.

cere ad interrogationem iudicis, cùm poſſet moram purgare. iuxta l.ſi inſulam.ff.de verb.obl.cōdemnabitur ad intereſſe. Tu addas de iſta interrogatione bonum caſum,& quod ibi no.in l. ſi quando.§. 1.ff.de leg.1. facit l.1.cū gl.& ibi Bar.in princ.ff.de actio.emp.Secundò modo practicabitur, quando fuit in mora, ſimpliciter petendo intereſſe, quoniam in obligationibus facti poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe, quod eſt in petitione,& condemnatione. vt eſt tex. & ibi Bart.in d.l.ſtipulationes non diuiduntur. in fi.princ. licèt glo. dubitauerit in l.ſi quis ab alio.§.1. ff.de re iud. Tu addas, q̄ iſto caſu poterit reus ante litem conteſt. ſuper intereſſe moram purgare, & factum præſtare,& ſic ad aliud fiet condemnatio, & executio,quàm pretium fuerit.l.ſi inſulam,cùm ibi plenè no.per Bar. & Ang.ff.de verb. obl.Tertiò modo practicatur,petendo conditionaliter reū cōdemnari ad factum, & ſi non fecerit, petendo intereſſe,facit gl. in l.conductores. C.loc.de quo plenè dixi in ſimili, in §.1.& in §.rurſus.ſupra eo.

S V M M A R I V M.

1 *Actio ſerui corrupti quibus competat.& nu.3.*
2 *L.ſi quis ſeruo.C.de furt.extenſio & explicatio.*
4 *Perſuadens, an & quando teneatur.*
5 *Libellus in actione ſerui corrupti,quomodo formetur.*
6 *Auct.poſt iuſiurandum.C.de iudic. intellectus.*
7 *Edictum ædilium quando locum habeat.*
8 *Venditor rem venalem commendans,an, & quando teneatur.*
9 *Venditoris amphibologia an ſibi noceat.*
10 *Bos vel equus venditus, mortuus apud emptorem. an præſumatur mortuus ex infirmitate generata, & habita apud venditorem.*
11 *Emptor qua actione agat pro vitiis equi, & morbis.*
12 *Reddito vendito,quid etiam ſit reddendum.*
13 *Libellus in redhibitoria qualiter formetur.*
14 *Libelli forma in actione quanto minoris.*

In duplum. ¶Iſte §. fuit ſummatus cum præcedenti, & tamen in ſpecie.h.d.Quinq; actiones hic poſitæ,dantur ad duplum. hoc dicit vſque ad §.tripli.Et notabilia ego collegi in §.præced.Et etiam aduertas,q̄ de actionibus hic poſitis ego dixi ſupra eo. §.ſequens. & §.ex maleficiis, excepta actione de ſeruo corrupto, de qua aliqua ſecundum Petr. & Ioan.Fab.hic videamus. ¶In glo. deterior factus ſit,ibi ſupra ad l.Aquil.in prin.No.differentiam inter iſtam actionem ſerui corrupti,& actionē legis Aquiliæ pro ſeruo, quia hoc competit quoties in moribus ſeruos eſt deterioratus, ſed lex Aquilia habet locum,quando mores nō mutantur,ſed corpus læditur,
1 vt ibi.¶In ea.gl.in fi.quærit. Io. Fab. † cui competat iſta actio? dic,q̄ domino,ſed non bonæfidei poſſeſſori,nec etiam bonæfidei emptori,vt l. 1.in prin.§. 1.ff.eod.quia hæc actio requirit dominium,vt d.l.1.in princ. quod non habet bonæfidei poſſeſſor tantū antequā præſcripſerit,vt dicit gl.in d.§.1.ſed vſufructuario competit vtilis,reſpectu vſusfructus, vt l. ſi quis in ſeruo. ff.eo. Allega tu rationem, cum vſusfructus ſit pars dominij. vt l.4.ff.de vſufruct.ergo dicitur ex parte dominus.igitur ſibi cōpetit actio.facit l. Mæuius.§.dominus.ff.de leg.2. Datur etiā patri pro filio, vel filia corrupta,vtilis,& non directa, vt hic in gl. ſeq. & l.vt tm̄.§. 1.ff.eo.quia noſtra intereſt animos liberorū noſtrorum non corrumpi pro dignitate, & fama domus,& familiæ noſtræ,ſicut noſtra pecunialiter intereſt, ſeruos noſtros nō corrumpi,vt ibi dicitur.Ergo in effectu dicas tu,quò ad actionē de ſeruo corrupto,filius & ſeruus æquiparantur, licèt pro ſer-
2 uo detur directa, & pro filio vtilis. ¶ † Ergo l.ſi quis ſeruo. C. de fur.quæ ponit nouum caſum in ſeruo,& ſic in vno de æquiparatis,quamuis ſit exorbitans, & etiam correctorium,ſecūdū Bart.ibi, tamen extenditur ad filium extenſione paſſiua, vt ibi voluit Bar. & doc.& idem voluit Bar.in d.l. vt tantum §.1.& ēt ego adduco aliam rationem,videlicet,propter rationē expreſſam in d.l.ſi ſeruo. in fi. videlicet, ne ex huiuſmodi impunitate in alium ſeruum qui poſſet faciliter corrumpi, procedat. hoc tenet &c. nam quoties eſt expreſſa ratio in lege, fit extenſio ēt ad ea,quæ aliàs non ſunt æquiparata, vt dixi in §.in perſonā.ſupra eo.ac ēt,quia in effectu paria ſunt competere vtilem actionem ex mente legis, vel competere directam ex verbis, vt l.pe. & ibi Flor.ff. ſi quadr.pauper.fec.dica. Et eſt caſus in l.nominis & rei.§.verbū ex legibus. ff.de verb.ſign.& quod ibi per gl.ſed in filio corrupto datur vtilis, ergo perinde in effectu eſt, ſicut illa quæ ex verbis directa pro ſeruo datur, ergo in effectu hoc indiuiduo,videlicet,in corruptela æquiparantur,meritò nouiter ſtatutum in vno trahitur ad aliud,quia dicitur extenſio paſſiua.argum.l.1.§.lex Falcidia.ff.ad l.Fal.& ibi Bar.ac etiam quia vtilis venit ex mente legis, ſed mens & virtus, & anima legis eſt ipſa lex ſpecificata.vt l.cum mulier. cū ibi planè no.per do. maximè Bal.ff.ſolu.matr.igitur cum ex mente prætoris latoris legis antiquæ comprehendatur etiam filius,ergo d. l.ſi quis ſer-
a uo. extendetur etiam ad filium, ᵃ & potiſsimè, quia ſi prætor antiquus condendo ſuum edictum in ſeruo, fuiſſet interrogatus, quid in filio? clarum eſt, quòd idem ſtatuiſſet,propter rationem iuriſconſulti, vt d.l.vt tantum. §.1.quia noſtra magis intereſt animos liberorum noſtrorū non corrumpi,igitur habetur pro expreſſo ſtatuto in edicto prætoris mortui, vt eſt gl.ſingul. & ibi doc. in l. tale pactum. in fin. ff. de pac. ſi in filio habetur pro expreſsè ſtatuto, ſicut in ſeruo, ergo non eſt mirum, ſi d.l.ſi quis ſeruo. extenditur ad filium.& ſic d.l.ſi quis ſeruo. coniuncta l.vt tantum. §.1.rectè probat id, ad quod allegatur:
3 vt patet per prædicta. ¶Et etiam datur iſta actio † marito pro vxore corrupta, vtilis quidem ſm Ioan.Fab. quē ſequitur Bal. in d.l.vt tantum.§.1.quia vxor eſt in ſeruitio & poteſtate mariti quo ad operas, vt l.ſicut.ff.de ope.libe.& hoc placet,quia ratio d.l.vt tantum.§. 1.vendicat ſibi etiam locum in vxore, ſicut in filio. Pro quo allega in ſimili quod habetur in l.1.in fi.ff.de iniur.An autem cōpetat ipſi corrupto iſta actio? vt puta, ſcholaris iuuenis eſt ſuaſionibus inductus ad meretrices, vel ad ludendum. facit l.pen. ff.eo.poſteà reuerſus ad ſe, an poſſit agere contra corruptores iſta actione?& Vltramontani,& Io.Fab. tenent,q̄ de æquitate, vtili agere poteſt,quia ſi pater poteſt agere pro filio,eodem modo filius pro ſe, quia ordinata charitas, incipit a ſeipſo,vt l.præſes. C.de ſerui. & aqua.quod tu teneas, vt refrenentur corruptores iuuenum, ne poſteà cupidine ducti triſtem exitum ſentiant, vt l.ſi.§.filius autem.C.de bo.quæ libe.& hoc indubitanter teneo, quando pater eſt abſens,nec habet procuratorem ibi, iuxta l.ſi longius. §.1. & quod ibi not.ff.
4 de iudi. & dixi ſupra eo. §. actiones autē de peculio. ¶†Ex his no. q̄ perſuadens ex mala perſuaſione vt furetur patri,tenetur, & ſic quis ex conſilio tenetur,cōtra l.2. ff.man.& c.nemo ex cōſilio, & ibi Dy.de reg.iur. in 6. Nec dēt adhiberi illa diſtinctio, eſſe aliàs filius facturus furtum, necne, quia illa doctrina non habet locum in his quæ ſonant in vitium, vt l.1.§.incidit.& ibi Bar.ff.ad Turpil.ſecus ſi perſuaſio non ſonat in vitiū,quia tunc illa diſtinctio adhibetur, ita intelligatur.l.1.§.perſuadere,cum glo.ff.eo. ita dicit Bar.in l.non ſolum.§.ſi ex mandato.ff de iniu. in verſ.quæro,vtrum in perſuadente &c.& Sal.in l.1.C.de rap. virg.in verſi.quæro, an perſuadens vel cōſulens. Et ego dixi in meo tract.maleſi.in gl.in verſi. Sēpronium mādatorē &c.in verſ. 2.quæritur.licèt ibi, vt plurimum corruptè vitio ſcriptoris habeatur.¶In gl.æſtimatio deducit. ibi l.in hoc iudicio,&c.quod intellige, damni tunc æſtimati, vt ff. eo.l.Neratius. in princ.ex quo ibi infert Fran.Tigri.& Io.Fab.hic,q̄ qui deflorat virginē, non videtur teneri de fornicationibus, quas cū aliis poſteà perpetraret.Adde bonum tex.in l.verū.ff.de fur.¶In ea.gl.ibi,offi. iud.dic,ſm Io.Fab.immo totū venit iure actionis, non.n.eſt locus purgationi, ſicut eſt in actione, quod metus cauſa, immo iſta actio ſui natura ab initio ad duplū cōpetit. & hoc ſatis apparet hic.& ĩ.eo. §. ſed furti. dicit̄ enim ibi omninò eſſe dupli.
5 ¶†Quæro qualiter formabitur libellus in hac actione? ſic dicas,ago contra Titium, q̄ ipſe ſeruū meū,qui erat bonus,& bonæ conditionis & cōuerſationis,corrupit,perſuadēdo ei q̄ iret diſcurrendo per tabernas,& alia loca inhoneſta,propter quod eſt effectus de bono malus, & deterioratus in eius æſtimatione in decem,cuius primò erat,& intantum mea intereſt,quare peto dictū Titium cōdēnari in duplum deteriorationis prædictę. Si dictus ſeruus dicta mala perſuaſione Titij aliquid ſubtraxerit tibi,potes dicere in libello ſic, qui ſeruus meus corruptus a Titio, ob illam corruptelam ſubtraxit mihi decem,quare peto dictum Titium ad duplū dictorū decem, & etiam ad duplū dictæ deteriorationis condemnari, cuius æſtimationem imploro fieri officio veſtro. ¶In ea.gl.ibi, ſed pro filio corrupto,dic,vt ſupra dixi. Sed ſi velles formare libellū in filio, vel vxore corrupta, referas te ad æſtimationem operarum, & affectionis,nō autem ad æſtimationem corporis, vt dixi in ſeruo,quia liberū corpus non recipit ęſtimationem, vt l.fi.& ibi Flo.ff.de his qui deic.vel effu.& ſ.tit.in §.de eo. & vide in Spec.de ſer.non ordi. §.1.verſ.ſed & ſerui.¶In ea.gl.ibi, quam ipſe æſtimat & taxat, poſteà actor iura de ſuo intereſſe. concor.tex.in ſimili in auct.
6 poſt iuſiurandum.C.de iud. vbi † iudex primò taxat expenſas, poſt

A D D I T I O.

a Filium. Adde notabiliter voluit Rom.conſi.345.

poſt taxationẽ pars iurat ſe tm̃ expẽdiſſe, & poteſt iurare vſque
ad ſummam taxatam. non autem pars primò iurat, & poſteà iu
dex taxat, quia ſi iudex minus taxaret, vel plus quã ille iuraue-
rit expendiſſe, detegeret illius periuriũ. ita eſt tex. in d. auc. poſt
iuſiurandũ. & ratio eſt, quia præſtatur iuramentũ veritatis, intã
tum, ꝙ ſi iudex taxauit, iuratum eſt, ſi iudex poſteà in minus cõ
demnat in expenſis, q̃ taxatum & iuratum ſit, non valet ſenten-
tia, vt d. auct. poſt iuſiurandũ. coniuncta l. non dubiũ. C. de legi.
ita dicit Sal. in d. auc. poſt iuſiurandũ. quod bene no. ſecus ſi eſ-
ſet iuramentũ affectionis. quia poſt præſtitũ iuramentum affe-
ctionis poteſt taxari, & minui, & in totũ tolli, quia nõ detegiẽ
periurium, vt eſt tex. in l. videamus, §. pe. ff. de in lit. iur. ¶ Verũ,
quia iſte tex. & gl. loquuntur de vitio animi, cuius occaſione vi
deamus aliqua de rebus venditis, q̃ habẽt morbũ, vel vitiũ, vel
7 defectũ corpus, vel alia ſunt vitioſa. † Et primò q̃ro pro intro-
ductione, pro q̃bus reb. morboſis vel vitioſis hñt locũ actiones
de quibus ĩ. videlicèt, redhibitoria, vel quãto minoris? Et dic,
ſiue ſit res ſoli, ſiue ſit res mobilis, ſiue ſit ſe mouens, hẽt locum
iſta materia, vt eſt tex. in l. 1. in prin. ff. de ædil. edic. In rebus aũt
ſoli habet locũ, putà ſi vendas mihi prædiũ, quod ferat herbam
peſtiferam, vt eſt tex. C. eo. tit. l. ſi pdium. §. idẽ obſeruatur. C. de
ædil. actio. & ibi Bal. & Sal. ſicut dicimus in ſimili, ꝙ qñ vẽditur
fundus, & habet malos vicinos, ꝙ vẽditor debet illud exprime
re, aliàs tenetur emptori ad intereſſe. vt eſt tex. cũ gl. in l. quod
ſæpe. §. ſi. ff. de ꝯhen. empt. Secundò habet locum dictũ edictum,
qñ venditur res mobilis, vt in carnibus morboſis, vt l. 1. §. 1. ff.
eo. Ex quo infertur, ꝙ habet ẽt locum in libris mẽdoſis vẽditis,
vt eſt gl. ordi. in d. §. 1. & hoc tenet Azo. in ſumma eiuſdẽ tit. in
§. locũ habet hoc edictũ &c. quod ſequitur Bal. in l. 1. C. eo. qđ
bene no. Tertiò habet locum, qñ venditur res ſe mouens, & ſic
ſeruus, vel equus, vel aliud animal. vt d. l. 1. in princ. Et hoc eſt
bene notandum, ꝙ venditor tenetur, ſiue ſciuerit vitium, vel
morbum rei, vt l. in emptione, §. item ſi emptor. cum glo. ff. de
contrahen. empt. ſiue ignoret. vt eſt text. in d. l. 1. § huius cauſa
edicti. ff. eo. quia non intereſt. vt dicit ibi tex. emptor an fallatur
ignorãtia venditoris, an caliditate, quod bene no. quia vendi-
tor non excuſatur, maximè attẽta rõne dicti tex. ſi vendit ęquũ
morboſum, ẽt ſi in veritate ignorabat morbũ. Aduertẽdũ tñ eſt,
ꝙ non ex omni morbo vel vitio ſit redhibitio rei, ſed opus eſt,
vt ſit tale vitiũ vel morbus, qui ex toto impediat vſum rei, vel
multum incõmodet, aliàs aũt ſi nõ multũ incõmodat, non red-
hibeẽ, ſed bene põt agi quantò minoris, vt eſt tex. in l. 1. §. ſcien
dũ, cum §. ſeq. & l. ſeq. vſque ad §. illud, ff. eo. fortius dico, ꝙ nõ
tm̃ ſit redhibitio pp vitium vel morbũ rei, ſed ẽt pp vitiũ or-
namenti, vt putà, traditur ſella vitioſa, quæ apparet bona, & or
nata, pp hoc ſolum põt ẽt ęquus ſanus adhiberi, non tamẽ in-
tra ſex mẽſes, vt regulariter eſt redhibitoria, vt l. cum ſex. ff. eo.
ſed intra 40. dies continuos. & ſic not. ꝙ propter acceſſoriũ vi-
tioſum, põt principale & totũ redhiberi. vt eſt tex. mirabilis, cũ
gl. in l. ædiles aiunt. in prin. ff. eo. quod no. perpetuò. Et quod di-
xi de ornamentis, quæ veniunt in venditione, vt ſella, & frænũ,
& ſimilia. vt etiam no. Bar. in l. eum qui. §. non ſolum, ff. de fur.
& p Guil. & Bar. in l. ſi vt certo, §. vſq; adeò. ff. commo. habet lo
cum non tm̃ de ornamẽtis, quæ erant cũ equo tpe venditionis,
ante per duos dies, vt eſt caſus mirabilis. in d. l. ędiles aiunt. in
8 §. vendendi. quæ perpetuò tene fixa cordi. ¶ † Quæro, quid ſi di-
xerit venditor tpe venditionis aliquid commendandi cauſa, vt
melius vendere poſſet, quę non inſunt in re, vt quia dixit ſer-
uum, vel equum ſpecioſum, vel bonum, vel domũ bene edifica
tam, dicas, ꝙ ſi generaliter dixerit, non deſcendendo ad ſpeciẽ,
ꝙ non tenetur. Si aũt ad ſpeciẽ deſcenderit, vt quia dixit equũ
curſorẽ, vel ſeruũ cocum, debet illum præſtare, aliàs teneretur,
niſi pſtaret cocum illũ mediocrẽ. vt eſt tex. in l. ſciendũ. in prin.
& §. illud. ff. eo. & l. ea quæ comendandi. in prin. ff. de contrahẽ.
emp. quod tamen intelligas verum, vt dixit tex. & gl. ſing. & ma
giſtralis, & melior de corpore iuris. in l. quod vẽditor. ff. de dol.
Itẽ nec ẽt tenetur venditor, ſi vitium eſt manifeſtum, vt ſi dicit
equum eſſe ſanũ, & habebat vnum oculum euulſum, nã de cer-
ta parte corporis dicere vr̃, vnde de vitio manifeſto nõ teneẽ,
vt eſt caſus in d. l. ea quę comendandi. §. 1. in princ. & eſt caſus
in l. quæritur. §. ſi. ff. eo. ¶ Sciendũ nãque eſt, ꝙ venditor dẽt ca-
rere omni dolo & fraude, quæ fraus non tm̃ eſt fraus in illo vẽ
9 ditore, qui obſcurè † loquitur decipiendi cauſa, vt ſi erat talis
equus, qui nõ aſcendebat põtes, & ipſe vẽditor dixit, ꝙ nõ aſcẽ
debat arborẽ, ſed ẽt ille venditor tenetur, qui inſidioſè & ob-
ſcurè diſſimulat, vel tacẽdo vitiũ, vel in aliis verbis & nugis ſu
intromittendo. iſte eſt caſus cũ gl. in d. l. ea. §. 1. in 2. reſp. p quem
tex. vt ibi habeo in apoſtilla libri mei, dñs Accur. glo. defendit
quendã militẽ a quodã mangone, qui expreſſit vitium qđ ha-
bebat equus, cum multis tñ aliis vitiis q̃ non habebat, vt puta,
ſi dixit, vendo tibi iſtũ equum pro malè ſano, nam multa habet
vitia, & vendo pro cœco, claudo, & dolet ante, & retro, & eſt
plenus ſchenellis, & eſt totus vitioſus, & tñ dictus equus qñ
erat equitatus, dolebat in ſpatulis, & non alibi, nec aliud vitiũ
habebat, quia per dicta verba generalia q̃ videntur prolata cau
ſa decipiendi emptorẽ, non releuatur venditor. pro quo eſt gl.
ordi. & ibi no. Bal. & Flo. in l. paciſci. ff. de pac. quod bene no. &
hoc no. Spec. in tit. de emp. & vend. §. nunc videndũ. in verſ. q d
ſi venditor equi. & verſ. quid ſi vendo tibi. & ibi Io. And. in ad-
di. & Cy. & Bal. & Sal. in l. 1. C. de edil. act. & no. Ang. & Ioã. de
Imo. in l. ſi quis cum aliter. ff. de ver. obli. Secus ſi expreſſẽ & in
ſpecie & ſpecificatè, ſine aliqua inuolutione verborũ expreſſe-
rit vitium equi, quia ſi emptor emerit, ſibi debet imputari, vt d.
10 l. quęritur. §. ſi venditor. & §. ſi. ff. eo. ¶ † Quæro, quid ſi bos vel
equus uenditus apud emptorẽ ex infirmitate moritur, an pręſ-
ſumatur mortuus ea infirmitate gñata & habita apud vendito-
rẽ vel non? Io. Andr. in Spe. in tit. de empt. & vend. §. nunc vidẽ
dum. & verſi. ſciendũ eſt, in addi. q̃ incipit, quid ſi quis emit bo-
uem &c. dicit, ꝙ ſi equus venditus moriaẽ intra tres dies, & ha
a bebat pulmonẽ marcidum,[a] ꝙ præſumitur, ꝙ habebat tpe ven
ditionis, & ſic põt agi redhibitoria pp vicinitatẽ tẽporis. vt ar-
gum. l. ſi uentri. §. in bonis. ff. de priui. credi. pro quo Io. de Imo.
in d. l. ſi quis cũ aliter. alleg. glo. ſing. in ſimili in l. 1. C. de emen.
ſer. & hoc ſequitur, licèt Ang. ibi ꝯrium teneat, ſed opi. Io. And.
11 tenet Bal. & glo. in d. l. paciſci. & ita practicatur. ¶ † Quæro, quã
actionę pro vitiis & morbis equi agatur? Dic, ꝙ agi põt redhi-
bitoria. l. ſciendum. §. ſi. & l. redhiberi. in prin. & l. cum ſex. cum
ſimi. ff. eo. & ẽt põt agi quantò minoris. vt l. 1. §. ſi. cum legibus
ſeq. ff. eo. Et redhibitoria datur intra ſex menſes vtiles a die ven
ditionis. vt d. l. ſciendum. § ſi. & d. l. ædiles aiunt. 1. reſponſo. Sed
quantò minoris datur intra annũ vtilẽ. & d. l. ſciendum. §. ſi. qđ
tẽpus ſemper eſt vtile, & a principio, & ea poſt facto. vt no. gl.
& Bar. in l. annus. ff. de calum. & in d. l. cũ ſex. & Cy. Bal. & Sal.
in l. 2. C. eo. ti. Et dr̃ redhibitoria, quaſi reſtitutoria, quia emptor
debet aliàs recuperare pretium cum vſuris, & quod cauſa em-
ptionis erogauit in proxenetis & gabellis, vt l. ædilés ẽt, §. ſi. cũ
l. ſeq. & l. illud ſciendũ. ff. eo. Expenſas aũt neceſſarias factas in
re, poſt litẽ tñ conteſt. repetit eodem iudicio, nõ aũt expẽſas vi
ctus, quia cũ viſu equi compenſantur, & etiã repetit dãna quæ
ſentit pp dictum vitium equi, vt l. quod ſi nolit. 1. reſpon. eo. tit.
12 ¶ Et hoc cõſequitur † emptor, ſi prius econtra reſtituit vẽditori
equum, vel bouem, & omne id ꝙ ex eo fructus vel cõpendij cã
receperit, vt ſi commodauit equum ad vecturã, vt d. l. ædiles ẽt,
§. ſi. cum gl. & ẽt præſtabit pretium deteriorationis equi, vt d. l.
ędiles ẽt. in prin. & §. 1. & idoneè cauebit, ꝙ nõ peiorauerit, vel
deteriorauerit. vt d. l. redhibere. §. 1. & 2. Sed quantò minoris
aget, ſi non vult reſtituere animal, quãtò minoris eſſet emptu-
rus, ſi ſciuiſſet vitium vel morbũ dicti animalis, vt d. l. 1. §. ſi. cũ
l. ſeq. Et ſæpe datur nomine ſingulorũ morborũ, vt d. l. quod ſi
nolit. §. ſi quis in tm̃. ꝙ aliquando per dictã actionẽ quãtò mi-
noris ſit redhibitio in effectu, quoniã res empta talis eſt, quòd ſi
emptor ſciuiſſet vitium, nullo mõ fuiſſet empturus, vt eſt caſus
13 ſing. in l. bouem. in §. aliquando. ff. eod. quod bene no. ¶ † Quæ-
ro, quomodò formabitur libellus in redhibitoria? dic, ago con
tra Titium, quòd iã ſunt quatuor menſes quibus emi ab eo talẽ
ſuum equum pro pretio ducatorum 25. quod pretium eidem
tunc ſolui, & pro proxeneta & gabella expendi vnum ducatũ,
q equus tpe vẽditionis & ante dolebat in coxa dextra, vitio tñ
latenti, quia tunc equus erat calefactus, propter quẽ morbum,
vius & cõmoditas dicti equi multùm incõmodatur & deterio
ratur, & quòd dictũ equũ conceſſi pluribus ad vecturã, ex quo
ſuſcepi duos ducatos, et quòd dictus equus nũc eſt in eo ſtatu,
quo erat tẽpore venditionis prædictę, et quòd mihi nõ expedit
habere dictum equum, & quòd pp hoc uiuũ ego ſum dãnifica-
tus in decem ducatis, quia non potui equitare, & beno ſolicita-
re facta mea ruralia. Vnde corã uobis dictos duos ducatos &
equum prædictum eidẽ offero me reſtituturũ, & caueo per Se-
ium fideiuſſorem de his, & aliis ad quæ de iure teneri poſſem.
Quare peto dictum Titiũ condemnari ad dãdum & reſtituẽdũ
mihi dictos 25. ducatos pro pretio, & vnũ alium pro proxene-
ta & gabella, & dictos alios decem ducatos pro intereſſe meo,
& plus

ADDITIO.

a Pulmonem marcidum. Adde Alex lib 2. conſi 148 incip. Excellentiſſimè d.
Vicarie. & in l. ſi quid cum aliter. in ſi. ff. de verb. oblig. Purpu.

14 & plus, & minus, prout probabitur, & per vos taxabit. ¶ † In
quãm verò minoris libellus ſic formatur. Dico contra Titium,
ꝙ iam ſunt nouem menſes, ꝙ emi ab eo talem ſuum equum ꝓ
25. ducatis, qui & dictæ venditionis tẽpore ante habebat talem
ſchenellam, vitium tamen latens, quod vitiũ ignoraui, & quod
ſi ſciuiſſem, non emiſſem pro 25. quare peto illos 10. ducatos
quibus plus emi, quàm fuiſſem empturus, ſi ſciuiſſem dictum
morbum, mihi dari & reſtitui per dictum venditorem.

S V M M A R I V M.

1 *Libellus quid ſit.*
2 *Libellus in quibus cauſis ſit offerendus.*
3 *Delegatus quando non ſubdeleget.*
4 *Petitio qualis qualis quando requiratur, quòd redigatur in ſcriptis apud acta.*
Iudex in quibus cauſis procedat ſine ſcriptis.
Cauſa breuis quæ dicatur.
5 *Iudex an poſſit acta apud ſe facta ſcribere.*
6 *Libellus an, & quando ſit neceſſarius.*
7 *Decretum interponi non debet ſine intelligentia, & cauſæ cognitione.*
8 *Libellus etiam ſecundum loci conſuetudinem fundari poteſt.*
9 *Libellus an vna cum citatorio offerri debeat, & ſi non poſſit prius citari, quàm libellus offeratur.*
10 *Intellectus ad § ad excludendas, in Aue. de liti.*
11 *Libellus an conſenſu partium poſſit remitti.*
12 *Sportula quibus, & quando ſint præſtanda, & nu. 13.*
14 *Delegato ſalarium debetur.*
15 *Sportula an arbitro debeantur.*
16 *Sportularum priuilegium vni litigatorum conceſſum, an ſit transmiſſibile ad alium.*
17 *Pœna quæ debeatur, cum plus debito per dolum petitur.*
18 *Pœna huius §. quando locum habeat.*
19 *Vſurarij exigentes tantùmmodo, & inſtrumenta de maiori ſorte, qualiter puniantur.*
20 *In pœnam in caſu huius §. quando quis incidat.*
21 *Libellus contra plus petentem, quomodo formetur.*

Tripli verò. Iſte §. ſummatus eſt cum §. omnes autem, ſu-
pra eo. & ibi etiã collegi notabilia, poteſt ta-
men in ſpecie ſic ſummari. Actor petens per dolum in libello
maiorem quantitatem, quàm debeat, vt reum maioribus gra-
uet expenſis, tenetur in triplo eius damni, quod reus paſſus eſt,
in quo triplo continetur ſimplum pro damno. hoc dicit. ¶ No.
tex. ibi, libello. ꝙ in iudicijs eſt libellus offerendus in vnaquaq;
cauſa. & vide in auct. offeratur. C. de lit. conteſta. & ibi per doc.
¶ In gl. in libello. ibi, in Auct. de mãd. prin. §. ſi tibi. dic, vt ibi, &
melius per gloſ. valde magiſtram in Aue. de exhib. re. in §. ſan-
cimus. in gl. magna. in fi. ¶ In eadem gl. ibi, lege quoties. dic hoc
verum, in ciuili, ſed in criminali etiam olim dabatur libellus.
l. libellorum. ff. de accuſ. & per glo. & docto. & maximè Saly.
in l. penul. C. de accuſa. & ibi latè Barto. & per glo. in d. §. ſan-
cimus. ¶ Hinc ſumpta occaſione eſſet tractanda materia libel-
lorum, dicam tantùm aliqua, quia reliqua dixi ſupra eod. §. 1.
dic, vt ibi, his tamen additis. Ad euidentiam ergo dicas,
1 † quòd libellus [a] dicitur breuis ſcriptura, claram continẽs acto-
a ris, vel accuſatoris intentionem. ita not. docto. in l. 1. in prin. ff.
de eden. Dixi breuis, quia libellus debet eſſe breuis, vt habetur
in l. ampliorem. §. in refutatoriis. C. de tempo. appel. & hoc not.
glo. in d. §. ſancimus. in princ. glo. magnæ. Dixi etiam claram, ꝙ
debet eſſe clarus. habetur etiã ibi in d. §. in refutatoriis. in verſ.
explanare. facit de iure fiſc. l. ita fidei. & dicta l. 1. in princip. &
ideo dicimus, quòd libellus obſcurus non admittitur, ſi oppo-
natur, vt l. fin. C. de ann. excep. Dixi, intentionem actoris. hoc
habetur in auct. offeratur. & ibi doc. & Sal. C. de lit. cõteſt. Dixi,
intentionem accuſatoris. de quo not. Cyn. in d. auc. offeratur. vt
2 patet in d. l. libellorum. & ibi Barto. ¶ Quæro, ergo primò, † in
b quibus cauſis debeat libellos offerri? [b] dic, ꝙ diſtinguendum
eſt. Aut agitur iure actionis, aut officio iudi. Primo caſu, aut co-
gnitio eſt ordinaria & plenaria, & tunc & iudici, & parti de mã
dato iudicis debet offerri. vt no. in d. auct. offeratur. ibi gl. & do.
in d. l. 1. in prin. & gl. in d. §. ſancimus. & regulariter omnis cau-
ſa dicitur eſſe ordinaria, vt l. iudices. cum ibi no. per gl. & doc.
C. de iud. Aut cognitio eſt ſummaria, & ſic extraordinaria ſim-
pliciter, & tunc etiam libellus eſt neceſſarius, & æquè ordina-
tus & ſolennis, ſicut quando ordinariè proceditur, & lis eſt con
teſtanda, & alia iudicialia obſeruanda, iuxta glo. in l. prolatam,
C. de ſen. niſi ꝙ breuius ſit iudicium, & ſic dilationes, & fruſtra
toria amputantur & abbreuiantur, vt l. 1. cum l. ſeq. & l. 3. §. ſciẽ
dum. cum §. ſeq. & ibi gl. & l. ſi agni. §. ſi quis poſſidet. & §. idem ſi
quis. & quod in his not. Flo. ff. ad exhib. ac etiam ſententia diffi-
c nitiua [c] in ſcriptis fertur, vt ibi habetur. ita dixit Barto. in extra-
3 uag. ad reprimen. in verſi. ſummariè. in princ. Aut † eſt cognitio
d ſummaria nõ ſimpliciter, ſed in qua proceditur ſine ſtrepitu [d]
iudiciorum, vel ex natura cauſæ, vt l. quoties. C. de naufra. libr.
11. vel ex commiſſione ſuperioris, ꝙ poſſit cauſam cum dicta
e clauſula cõmittere, quia etiã Legatus [e] de latere ſine ſpeciali cõ-
miſſione, non põt cauſam ſubditorũ cum dicta clauſula cõmit
tere, aliàs cõmiſſio non tenet, vt eſt gl. ord. in c. cum ſm, de hæ-
re. inſti. in 6. & tunc dicta cauſa, vel et ſi eſt cauſa ſummaria, &
breuis ſimul, iuxta auc. niſi breuiores. & quod ibi per gl. & Bar.
C. de ſẽn. ex breui. reci. & no. glo. in d. §. ſancimus, & no. gl. in c.
fi. de re iud. in 6. & tunc per modum libelli, non eſt neceſſarius
libellus, ſed ſufficit qualis qualis petitio, etiã verbo, quæ in ſcri
ptis redigatur, cui poſteà ſententia conformetur, & ex illis reus
accipiet ſibi copiam ſuis expenſis, quia actor nõ cogitur reo da
re copiam libelli ſuis expenſis, ſed ſatis eſt, ꝙ copiam permittat
accipere, vt l. 1. ff. de eden. Et ꝙ aliqua petitio in actis debeat
apparere, quando ſine figura iudicij producitur, & ſic etiã quã
do redacti ſumus ad ius gentium. eſt text. in cle. ſæpe. de verbo.
ſigni. ibi, iuxta petitionis formam. patet in c. aſſerte. de præſum.
ita no. Bart. in d. extrauag. ad reprimen. in verſi. ſine figura iudi-
cij. & verſi. item an requiratur petitio &c. facit quod no. doc. in
d. l. iudices. C. de iudi. ¶ Vnum ſingulariter tene menti, ꝙ quan-
do cauſa eſt ſummaria & breuis, tunc non requiritur, ꝙ dicta
4 qualis qualis † petitio in ſcriptis apud acta redigatur, [f] ſed ſuffi-
f cit, ꝙ verbo fiat, & et ſufficit, ꝙ ſententia ſine ſcriptis proferа-
tur. vt eſt caſus, & ibi gl. & Bart. in d. auct. niſi breuiores. no. glo.
& do. in d. §. ſancimus. & in d. c. fi. Et dicitur cauſa breuis, quæ eſt
vilium perſonarum, vel vilium rerum, vel vilium cauſarum, vt
no. d. gl. & Bar. ibi, quod totum dependet a pectore iudicis. vt l.
ſed & ſi ſuſcepit. §. 1. ff. de iudi. ita dicit Bar. in d. auc. niſi breuio-
res. vbi et gl. ponit alium caſum, in quo non requiritur, ꝙ ſentẽ
tia feratur in ſcriptis, vt in auct. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. ne-
ceſſitatem, & no. glo. in d. §. ſancimus. & Bar. addit. in l. leuia. &
quod ibi per eum not. ff. de accu. & no. Bart. in l. non ſolum. §. ſi
mandato. ff. de iniu. verſicu. ſed huius gratia quæro. Tu adde plu
g res caſus, in quibus ſine ſcriptis [g] proceditur, cognoſcitur, &
determinatur, quos poſuit gl. in d. §. ſancimus. in glo. magna. &
gl. in d. c. fi. & ſic iſtis caſibus ſtabitur ſimplici relationi iudicis,
quod bene not. maximè pro arbitratoribus, quibus datur fa-
cultas procedendi & cognoſcendi in ſcriptis, & ſine, quia tunc
ſimplici relationi ipſius ſtabitur. ita eleganter not. Barto. in d.
auct. niſi breuiores. & Ant. de But. in c. Quintaualle. de iureiur.
5 ¶ † Ac etiam in iſtis caſis breuibus & ſummariis ſimul, ſicut cre-
ditur ſimplici relationi, ita etiã ipſemet iudex poſſet acta apud
ſe facta ſcribere, vt in aliis ſũmariis eſſet rogatus, ſi eſt notarius,
vt faciunt iudices villarum, vel caſtrorum, qui habent modicã
cognitionem, ita eleganter dixit Bar. in l. iubemus. §. ſanè. in fin.
h C. de ſacroſ. eccl. quod tene menti perpetuò. [h] ¶ Secundò † caſu
6 principali, quando proceditur officio iudicis. dic, aut officium
illud eſt mercenarium, quia ſuper aliquo incidenti vel emergẽ
ti in cauſa intentata imploratur, & tunc libellus non eſt neceſ-
ſarius, vt no. glo. in rubr. ff. de interroga. actio. Ex quo ſequitur,
quòd quando imploratur reſtitutio in integrum incidenter in
iudicio intentato, non eſt neceſſarius libellus, vt no. Barto. in l.
nam poſteà. §. ſi minor. ff. de iureiuran. Aut eſt officium merum
& nobile intentatum, & tunc, aut imploratur officium iudi-
cis ad aliquam ſententiam diffinitiuam tandem proferendã,
& tunc, aut in ſummariis extra figuram iudicij, aut ad au-
thoritatem interponendam. de quibus omnibus habetur

per

A D D I T I O N E S.

a Libellus. Adde Spec. in tit. de libelli concep. in prin. quid autem libellus continere debeat, his verſibus, Quis quid coram quo, quo iure petat. Sed a qua compoſitus quiſque libellus habet.
b Offerri. Vide Spe. loco proximè alleg. vbi 49. caſus ponit in quibus non requiratur libellus.
c Diffinitiua. Adde Rom. conſi. 157.
d Sine ſtrepitu. Sed quid ſi ſtatutum dicat ꝙ in certis cauſis procedatur ſummariè ſimpliciter &c. an ſi quis offerat libellũ & dicat non per modũ libelli, ſed ꝑ viã qualis qualis petitionis, an ineptè egerit, vide Pet. de Anch cõſ. 32.
e Legatus. Quod non poſſit cauſas committere ſummariè decidendas. tenet et Alex conſi. 105. 2. lib. Abb. conſ. 81. 2. lib.
f Redigatur. Vide Spec. in tit. ſupra alleg. §. nunc videndum. & quod voluit Alex conſi 66. 1. lib.
g Sine ſcriptis. Quod ſi dicatur in cõpromiſſo ſine ſcriptis. & ꝙ ſtetur ſimplici aſſertioni cretatur, tũc arbitri, & arbitratores ſunt idonei teſtes, & præcipuè in alio iudicio. ſm Bar. in d. auc. niſi breuiores. quẽ ſequitur Phil. Dec. in c. quoniã cõtra falſam. verſi. & cõcludẽdo extra de prob. ad idẽ Iaſ. in l. admonẽdi de iureiu. in ſ. doc. & dixi cõſ. 146 Io. Vachæqnus. ver quarto nõ ob A.
h Perpetuo. An cum agitur contra Vicarium requiratur libellus. vide Alex. conſilio 61. 2. lib.

per glo.& doc.in l.s.& in l.imperium.ff.de iuriſdic.om.iudi.In
primo caſu requiritur libellus, vt l. quod ſi minor. §.fin. ff. de
mino.coniuncta d.auc.offeratur.& hoc eſt clarum quò ad iudi
cem, ſed quò ad partem, tunc aut eſt certus aduerſarius, & ei
offerēdus eſt,aliàs ſecus,ſi non ſit perſona, cui poſsit offerri.ita
intelligatur auc.ſi omnes. C.ſi vt ſe ab hæred.abſti.Aut ſumma-
ria cognitio in officio iudicis extra figuram iudicij interuenire
debet,& tunc libellus nō eſt dādus,ſed ſufficit qualis qualis pe
titio,vt l.1.§.cū patronus.ff.de offi.præfec.vrb.& ibi Bar.& do-
cto.in l.ſi quis a liberis. in §.ſi vel parens. & ibi Bart.ff.de libe.
agno.Tu addas gl.mihi ſingularem,in l.2.§.dies.ff.quis ordo in
bo.poſ.ſerue. & quod dixi ſupra eodē,in prin.in 12.col. Tertio
caſu,qn̄ officium iud.imploratur ad aliquam authoritatem in-
terponendam. & tunc libellus aliquis non eſt neceſſarius,vt ff.
de offi.procō.& leg.l.nec quequā.§.vbi decretum.& §.de plano.
7 & ibi Bar.facit l.oīa.ff.de reg.iur.¶ Aduertas † tn̄,ꝙ dictum de-
cretum tu iudex vel doctor non debes interponere, niſi cauſa
intellecta & cognita,& ſic non ita repēte & ex abrupto,vt cōi-
ter ſit Bononiæ,quia non valet,ar.no.p Bar.in l.prolatam. C.de
ſent.facit qđ no.Bar.in l.5.§.hæc verba. ff.ne vis fiat ei.& maxi-
mè,qn̄ cōtineret aliquā renuntiationē vel repudiationem, vel
donationē, vel alienationē rei ēt mobilis minoris.ita elegāter
dicit Bal.& Sal. in l.1.C.ſi aduer.dona.quod perpetuò tene mē
a ti.[a] Et prædicta quæ dicta ſunt, vide per Sal.in d.auc. offeratur.
in verſi.dic,cùm quærit̄,an libellus debeat dari &c.& vide Bar.
in l.3.C.de pig.in vlt.q.prin. & Bal.in d.auc.offeratur.in ver.ſe-
cundò oppo.& videtur &c.& ibi Cy. & iſta addas his quæ dixi
8 ſupra eo.10 prin.in 55.col.Et aduertas,ꝙ †libellus non tantū in
iure, ſed ēt ſecundū cōſuetudinē loci pōt fundari, vt no.Inn.in
c.dilectus.de off.ord.Tu addas gl.ord.in d.§.ſancimus. in gl.ma
gna.debet tn̄ offerri ſuper eo, qđ ſibi actori poſsidere licet, vt
no.Inno.in c.1.de offi.iudi.dic,vt putà ſi foreſi nō liceat poſside
re rē immobilē,iux.l.quorū.& ibi Bart.de pig.vnde ſi petat,qđ
9 immobile,eſt repellēdus,vt dicit Ang.in d.auc.offerat.¶ † Quæ-
ro, an vna cū citatorio debeat offerri libellus, & ſic non poſsit
primò citari, ꝗ libellus offeratur?iſtā quæſtionē examinat Cy.
in auc.offerat̄,& ibi Bal.& Bar.in l.ſi finita.§.Iulia.ff.de dam.in
fec.in verſi. itē quæro an eſt neceſſe, ꝙ præcedat libellus. & ibi
Io.de Imo.in verſ.item adde in quantū,an ſit neceſſe &c.& Sal.
in d.auc.offeratur.& verſi. quæro ſecundo an copia libelli &c.
& Cy.& Vltramon.tenēt,ꝙ ſic.per d.auc.offerat̄. & in corpore
vnde ſumitur.& per d.auc.libellū.eo.tit.in verſ.obnoxiū.vbi pa
tet,ꝙ actor debet prius dicere reū ſibi obnoxiū in libello iudici
porrecto.& hoc tenet Bar.i d.§. Iulia.alle.in Auc.de lit.§.ad ex
cludendas.vnde ſumitur auc. generaliter. C.de epiſ.& cle.& in
Auc.de exhi.reis.& in d.§.ſancimus.cū §.ſeq.& §.ſi verò quidā.
& hoc ēt Sal. in d.auc.offeratur. Non obſt. l.non vr̄. ff. de iudi.
vbi dicit̄, ꝙ non vr̄ in iudicē conſentire, q ſibi petit edi genus
actionis. nā ibi libellus prius reo tranſmiſſus fuit, ſed nō cōtine
bat cā obligationis ſpecialem, nā circa cauſas nō erat multum
ſpecialis,facit l.ſi.C.de an. excep.Sed idem Bar.in extraua.ad re
primen.in verſ.ſuper dicto crimine.dicit,ꝙ ſufficit ſi citet̄ reus
ſuper tali negotio, licèt nō exprimat̄ factum ſeriatim,vt ibi.fa-
cit l.5.in ſi.C.de exhi.reis.vbi poſtquā comparuit reus,debet iu
dex explanare quæſitū,id eſt,dicere, quare fuerit vocatus.nam
ſufficit vocari reum vt cōparet,& ſui præſentiā faciat, vt l.con
ſentaneū.C.quō,& qn̄ iudi.& no.gl.e.tit. auc.qui ſemel.in verſ.
vocet̄.nam in dubio reus dēt cōparere,vt l.ſi quis ex alien.cum
ibi no.ff.de iud.& hāc vltimā partem ſequitur Ioan. de Imo.in
d.§.Iulianus.vbi fecit quatuor caſus.Aut quæritur, an ſit neceſ-
ſe producere libellum quantum ad effectum, vt aliter reus non
teneatur comparere,niſi mittatur copia libelli in citatorio.Aut
quantū ad effectū inducēdi litis pendentiam, aut quantū ad ef-
fectū perpetuandæ iuriſdictionis iudicis, aut quantū ad effectū
interrūpendæ præſcriptionis. dic,vt ibi per eū. Ego teneo opi.
Vltramōt.& Bar.in d.§. Iulianus.ꝙ immo requirat̄,ꝙ in citatio
10 ne ciuili libellus inſerat̄, vt eſt caſus in d.§.ad excludēdas, † in
verſ.ſed ſi hæc oīa. vbi hr̄, ꝙ vocatus non debet executori re-
ſpondere, niſi in citatione det formā libelli,& ꝙ videt,ꝙ actor
primò cauerit,& alia fecerit,de quibus ibi.quæ oīa nō poſſunt
cōſtare reo,niſi copia ſibi trāſmittatur,vt dicimus de vēditore,
cui copia libelli,& aliorū eſt trāſmittenda, aliàs non dicit̄ pro-
teſtatū de lite, vt no. Bart.in l.empti actio.C.de euic.Nec obſtat
prin. illius §.ad excludendas.ibi teneri.ſ.qn̄ eſt præſens,ſecūdū
gl.ibi,quia dico, aut eſt præſens actualiter in iudicio, & loquit̄
principium alius §.aut eſt abſēs,& loquitur verſ.ſed ſi hæc oīa.
Item eſt caſus in l.præſenti.§.cum autem.C.de his qui ad eccle.
confu.allegatus per Bar.quia ibi dr̄,inſtructo a ſe procuratore,
quomodo enim poſſet reus cōparere p ꝓcuratorē inſtructū,&
ipſum inſtruere, ſi non fuiſſet informatus per libellū ſibi tranſ-
miſſum?Et pro hoc facit ēt vlti. literā ibi,ad modū debiti, id eſt
petiti in libello, & ita vr̄ glo.intelligere. Item pro hoc facit ēt
l.libertus aduerſus. ff.de in ius vocando. vbi libellus fuit primò
porrectus,ꝗ fuiſſet citatus patronus. Non obſt.l.2.de exhi.reis,
quia eſt ſpeciale in criminali, & rationē ſpecialitatis ponit ibi
Sal.& pro hoc quod dixi,eſt glo.ordi.in c.5.de dila.& in mate-
ria criminali, ego dixi in tract.meo Maleſi.in verſ.iudex cōmi-
11 ſit,ꝙ dictus Caius & alij inquiſiti citarentur. ¶ Quæro, † an li-
bellus cōſenſu partiū poſsit omitti? & gl.i d.auc.offerat̄.tenet,
ꝙ expreſsè non, ſed tacitè ſic.arg.l.2. §.ſed quia veremur.C.de
iur.calum.ſed contrariū tenent cōiter doc. ꝙ nec tacitè,nec ex-
b preſsè poſsit omitti,[b] & hoc tenet expreſsè gl.no.in d.c.de cau-
ſis.extra de offi.deleg.& ibi Do.Io.And. in d.c.ſi.de re iud.in 6.
& hoc ſequit̄ Bal.in d.auc.offeratur.pro quo ibi Sal.in ver.quæ
ro,an libellus cōſenſu partiū. allegat.d.auth. offeratur.in prin.
in verſi.offeratur,qđ eſt imperatiui modi,& dirigitur ad onera
tum,igitur importat neceſsitatem.Præterea ibi datur forma,&
demum vltra procedit annullando ꝯ factum,ergo cōſenſu par-
tium nō pōt remitti, vt l.non dubium.cum ibi no. C.de legi. ꝓ
quo tu melius alle.gl.mihi ſin.in ca.dilecto,extra de præb.& de
iſta q.vide Iac.But.& Bal.in d.auc.offeratur.in verſic.iuxta hoc
quæro,nunquid.& vide Bal.in d.auc.generaliter. C.de epiſc.&
cle.circa ſi.ibi, quintò quæro,ſi iſta forma &c. in tantum,ꝙ nō
valet actus,qn̄ eſt decretum annullatiuum,ēt cōſenſu partium,
quia tunc ēt non ſufficeret obſeruare dictam ſolennitatē in ef-
fectu,ſed oportet,ꝙ forma ſpecifica adimpleatur, vt puta,dixit
lex vel ſtatutum,ꝙ notarius in inſtrumēto debet apponere no-
men ꝯhentis,& patris,& aui,aliàs non valet.Pone, ꝙ appoſuit
nomen notiſsimum, vt in Galloprēſſo, an valeat. vr̄ ꝙ ſic,[c] vt
c in l.hac cōſultiſsima.cū glo. C.q teſta.fac.poſ.tn̄ ꝯrium.[c] deter-
minant Bal.Raph.& Imo.in l.1.ff.de libe.& poſthu.quia qn̄ lex
vltra procedit annullando illum actū, illud eſt de forma,& nō
de probatione, vel demonſtratione. Vnde forma,& ſolennitas
formalis legis,non pōt immutari.alleg.l.ad teſtium.in §.1.cum
ibi no.ff.de teſta.pro quo tu alleg.l.cum hi.§.ſi prætor.ff.de trā-
ſact.& l.nemo poteſt, cum ibi no.per gl.& doc.ff.de leg.1.& l.
codicillis.§.1.ff.de leg.2.& l.qui Romæ.§.Flauius. ff.de ver.ob.
quòd nō mireris de hoc dicto, quia cōditio dēt impleri in for-
ma ſpecificata,& non in effectu. facit l.qui liberis.§.hæc verba.
ff.de vulg. & pup.& l.qui heredi,in prin.& l.Mæuius.ff.de con-
di.& demon. quod perpetuò tene menti. ¶ An aūt hæ ſolēnita-
tes iudiciorum, conſenſu partiū poſsint remitti vltra ſupra di-
cta, vide tex.& Bar.in l.ſi.C.de pri.ſcho.lib.12.& gl.in cle.ſæpe.
in verſ.partib.& in gl.ſi.ff.de ver.ſign. & gl.in in c.ſi. de hære.
in 6.& gl.& doc.in c.cum acceſsiſſent. de cōſti.& doc.in c.1.ſu
per gl.1.de reſcrip.in 6.& doc.in c.ſtatutorū.§.cum verò.& ibi
per gl.in verſi.cum eo.eod.tit.& gl.ſi.§.in primis. & gl.in l.1.ff.
de ferus.& ibi doc.¶ Vltimo,circa materiam libellorum,& eo-
rum clauſulas,vide quæ dixi ſupra eo.§.1.& non plus de libel-
lis.Ang.de Are.¶ In eadem glo.ibi.§.ſi veſtimēta. dic de hoc,vt
dixi ſupra eo.in prin.& §.1. & adde ſecūdū Ioan.de Pla.caſum
in l.in actione. & quod ibi Bar.ff.de fur.niſi eſſet aliquæ quali-
tates,quas tunc veroſimiliter poterat ignorare,quia ſatis eſt,ꝙ
poſteà in proceſſu declaret, vt no.in d.l.in actione. & ibi Bar.fa
cit l.1.§.1.ſi quis argentum.& §.ſic iſta, & quod ibi no.ff.depo-
ſi.& quod no.Bar.in l.1.ff.ſur.aduer.nau.cau. nō ſequitur tn̄ cō
demnatio, niſi interim fiat declaratio, vt ibi no.Bar.in d.l.ſi rē.
ff.de rei vend.& glo. in d.§.ſi quis argentum.& de hac materia
vide plenè in l.1. & per totum C.de ſen.quæ ſine cer.quāti.ego
dicam infra eo.§.curare. ¶ In ea.glo.ibi,item tertiò no. et ſpor-
12 tulæ.Et eſt † ſciendum, quòd quædā ſportulæ dant̄ executori-
bus,& hæ præſtantur ante litem conteſtatā, vt hic quædā præ-
ſtantur iudicibus, & hæ præſtantur poſt litem conteſtatā, vt in
Auc.de iud.§.ne autem. vbi videas ēt doc. & in alijs iudicibus
ordinariis, quia gl.dicit idem infra tn̄ aliud dicā.Et no.gl.quòd
hodie dantur ſecundum longitudinem itineris. pro quo facit,
ſecūdum Bal.in d.auc.offeratur.l.pro locis. C.de ann. & trib.li.
10.& l.cum poſt ſententiam. C.de app. vide etiā tex. & quod ibi
not.

ADDITIONES.

a Tene menti. Quando iudex intelligens, vel non adhibita cauſæ cognitione interponit decretum.an aliquid operetur, vide Ancha.conſil.315.

b Omitti Vide Spec.in titu.de libelli concep. in princ.

c Contrarium. Adde ꝙ idem conſuluit Bal. ſuper ſtatuto Eugubij, quo diſponitur,ꝙ teſtes non recipiantur, niſi iudex perſonaliter interſit, & aliter factum non valeat, ꝙ ſi conſenſu partium iudex alij committat, non valeat, vide conſi.43.5.libr.

no. in auc. ſed hodie. C. de epiſ. & cler. Et aduertas ſecundũ Pla.
& Inno. in c. 1. de plus pet. ꝙ iſte tex. habet locũ, ſi actor plus pe
tierit in libello, loco, re, vel cã, vt damnetur actor in oĩ damno
ſportularum in triplum, & in aliis expenſis. ſ. ſi ſuccũbat in cã,
vt l. properandum. §. ſiu autem. C. de iudi. nam pro aliis expẽſis
notariorum, & ſimilium, non hẽt locum hæc pœna, quia pęnæ
non ſunt extendendæ, vt no. gl. ſupra eo. §. item miſta. in verſ. in
13 iudicio & ibi dixi. ¶ Aliæ † aũt ſportulæ quæ dantur iudicibus,
ſoluunẽ ab vtraq; parte, vt no. in l. fi. de fruc. & lit. expen. & ĩ iu-
dice delegato ſunt determinatæ. vt dixit glo. in d. § ne aũt. quia
intra cẽtum aureos nihil cõſequitur, vltra verò ſecundũ gl. d. §.
ne aũt Sed in ordinario nõ ſunt determinatæ, vt dicit gl. d. auc.
offeraẽ. & in d. §. ne aũt. niſi in certis caſib. vt l. fi. C. de prin. agẽ.
in re. lib. 12. & in l. oẽs. §. executores. & auc. ſed hodie. C. de epiſ.
& cle. Vel dic, ꝙ in iſtis caſibus, ſecundũ Io. Fab. loquiẽ in dele-
gato, vel in ſportulis executorum, ideo dic ſecundũ Inno. in c.
cùm ol. de vit. & hon. cle. licèt gl. ibi videatur innuere ꝯtium, ꝙ
iudici ordinario nihil debet ſolui, ẽt pro expenſis victoriæ, nec
a pro ſportulis, [a] vel alio modo, cum habeat ſalarium de publi-
co, vt no. in l. fori. C. de aduo. diuer. iud. & in l. velut. C. de aſſeſ.
fortius, ꝙ hodie non debent recipere eſculenta & poculenta,
vt no. in l. plebiſcito. ff. de offic. præſi. & ideo gl. d. §. ne aũt. quæ
dicit in aliis iudicib. malè dixit, & de iure canonico ẽt de lega-
tis non debentur ſportulæ, ſed ſumptus victus, ſicut in teſte. vt
d. c. ab omni. & d. c. ſtatutum. in prin. Salariũ aũt aſſeſſorum, &
notariorũ ſine fraude, iudicibus delegatis debet ſolui, vt d. c. ab
14 omni. & d. ca. ſtatutum. §. aſſeſſorem. ¶ Aduertas † tñ ſecundum
Iac. de Belui. in d. §. ne aũt. ꝙ vbi hodie delegato non ſit proui-
ſum de ſalario de publico. iuxta §. ne aũt. ꝙ ſecundũ laborẽ &
facundiam perſonæ, & qualitatẽ cauſæ, põt ſalariũ recipere ad
ſimilitudinẽ aduocati. arg. ff. de var. & extraord. cog. l. 1. §. in ho-
norariis. & ibi Bar. & ꝓ hoc tu alleg. gl. in d. §. aſſeſſorem. in ver.
cõiter. vbi tenet, ꝙ aſſeſſor, & per ꝯñs idem in delegato, qñ de-
bet habere ſalariũ, quia illud recipere debet, nec ẽt receptũ co-
gitur reſtituere, ſiue moriaẽ, ſiue ẽt partes adinuicem lite pen-
dente cõcordauerint, & ſic ẽt ſi ſñiam non tulerit. alle. l. diẽ fun
cto. ff. de offi. aſſeſ. vbi tu videas Bar. ¶ In ea. gl. ibi, cauſatiuè, nõ
ꝯſecutiuè, quaſi dicat, ſi actor doloſè fecit ex hac cã, vt reus in
maiores ſportulas ſolueret, & habet locũ pœna de qua hic, &
ſic cauſatiuè, ſecus ſi ob hanc cauſam non feciſſet, ſed ſimplici-
15 ter, & temerariè, ſecũdũ Io. Fa. ¶ † An aũt arbitro debeant ſpor
tulæ? & Spec. in titu. de arbit. ad finẽ. in verſi. ſed nunquid arbi-
ter. tenet, ꝙ ſic, ar. l. 1. ff. de arbit. tu alleg. melius. l. fi. & quod ibi
Bar. C. de iud. intantùm ꝙ Io. Fa. dicit hic, ſi coram arbitro fiat
maior petitio, quàm deberet, vt nuntio, maiores ſportulę ſolue
rentur ex identitate rationis, qa iudiciũ eſt, & habet locũ pœ-
na huius. §. ¶ In ea. gl. ibi. C. de fru. & lit. expẽ. l. fi. ſi quæratur an
16 dictum priuilegium † ſportularum vni litigatorũ cõceſſum, trã
ſiuerit ad alium? dic, aut priuilegium reſpicit litis ordinationẽ,
ſeu proceſſum, & tranſibit in aduerſarium, vt d. l. fi. & l. petẽdę.
C. de tempo. in integrum reſtitu. peten. aut reſpicit litis deciſio-
nẽ, & tunc, aut verba reſcripti hoc ſonãt, & trãſibit, vt dicta l. 1.
& 2. C. ſi aduer. trãſ. ſi verò verba hoc nõ ſonãt, & tũc aut priui
legiũ fuit ꝯceſſum abſq; poſtulatione, & per cõſequẽs proprio
motu ſuperioris, vt in c. ſi motu proprio. de præben. in 6. & eſt
bonus tex. & ibi Bart. in l. 1. C. de pe. bo. ſub. lib. 10. quem tex. tu
omninò videas, & tunc ad alium non tranſibit. vt l. 3. §. 1. ff. qđ
quiſq; iuris, aut fuit cõceſſum ad poſtulationẽ ipſius, & tũc aut
quæris, an trãſeat ad aliũ in eadem cauſa, & nõ tranſit. vt d. l. 3.
§. 1. aut in alia cã, & tũc tranſibit ad aliũ, ẽt non aduerſariũ in
prima cauſa, vt d. l. 3. §. hæc verba. ita dicit Bar. in d. l. fi. cui adde,
quando nõ apparet, an cõceſſio fuerit facta proprio motu, vel
ad poſtulationẽ, in dubio præſumam ad poſtulationẽ, & ꝑꝑ im
b portunitatẽ [b] impetrantis. vt d. c. ſi motu proprio. & d. l. 1. & ꝙ
ibi Bar. ita no. dicit Bar. in d. l. 3. in princ. qđ bene no. ¶ In ea. gl.
ibi, qđ verius eſt. dic, immo ego credo, ꝙ glo. ꝓcedat, qñ nullus
dolus vel defectus ꝓceſſit ex parte actoris, ſecus ſi doloſè plus
debito petierit, ẽt ab illo, q nõ cogiẽ ſoluere ſportulas, tñ ſi ſpõ
te ſoluerit nuntio, qa ꝑꝑ hoc, id eſt ꝑꝑ liberalẽ ſolutionẽ rei, &
nõ tolli delictũ actoris, ergo cum ſit eadẽ ratio, ne delicta re-
maneãt impunita, vt l. ita vulneratus. ff. ad l. Aqui. pęna huius. §.
17 locũ habebit. ¶ In ea. gl. in fi. tu dic, immo ẽt † habet locum iſta
pęna, ſi plus debito ꝑ dolũ petiit. Nec obſt. ꝯtrium, qa loquiẽ de
pęna nõ ꝓcedentis ad litẽ cõte. intra duos mẽſes, quæ pęna du
pli vna cũ pœna tripli expenſarũ exigi põt, vt not. Bar. in l. 3. C.
de plus pet. & in l. ſeruus. §. boue ſurrepto. ff. de ꝯdi. fur. Si aũt
per dolũ cautionẽ plus debito exegerit, & illud in iudicio pe-
tierit, cadit à iure ſuo. iſte eſt propriè caſus in d. l. 1. quæ ſic pra-
cticabitur, quia põt porrigi nouus libellus in conditionem. d. l.
1. vel ẽt primo iudicio pẽdente põt implorari officium iudicis,
qui reperit actorem plus debito petiiſſe, & pluris cautionẽ exe
giſſe priuari iure ſuo. arg. no. in l. fi. ff. de rei vendi. ita dicit Bar,
& Sal. in d. l. 1. in fi. Et aduertas ſm Plac. ibi Iac. de Are. & Cy. &
cõiter oẽs doct. ibi, ꝙ iſte text. de triplo habet locum, niſi antę
lit. conte. pœnituerit actorem, quia tunc ad ſimplum tm̃modò
tenetur expenſarũ noĩe, arg. d. l. 1. & l. eũ quẽ temerè. ff. de iudi.
quod no. ¶ Quæro, ſi actor petiit 20. reus excipit, ꝙ plus debito
petiit in x. actor nõ probauit niſi x. nec cõ, reus dolum actoris
probauit, abſoluitur reus a x. & in x. condemnatur, iux. l. 1. C. ſi
aduer. rẽ iudi. nam reus petiit, actor priueẽ credito. & gl. in d. l.
1. & fi. tenet, ꝙ fieri põt, qa dolus actoris pręſumitur. Sed Cy. &
doc. cõiter tenent ꝯtrium, per illũ tex. §. præterea. ĩ. eo. in Auc. de
defen. ciui. §. & iudicare. & l. q ſolidũ. ĩ prin. & ibi Bar. de leg. 2.
Ac ẽt, quia qui dolũ allegat, debet illũ probare. ita dicit Saly. in
d. l. 1. & ibi Bal. & can. in c. 1. de plus. pet. ¶ In gl. conſequeẽ. ibi,
18 ſiue ſine dolo. No. gl. ꝙ † pęna huius §. habet locũ, ẽt ſi nõ ſtudio
ſè, & ſic nõ ſciẽter plus debito petierit, ſed dubito per tex. hic,
ibi, vt ex cã maiores &c. q iſte tex. vr̃ innuere, ꝙ ſtudioſè fece-
rit, vt aduerſarius in grauiorib. ſportulis grauareẽ, & maximè,
qa ex ignorãtia q nõ eſt annexa cũ culpa, quis nõ puniẽ. l. reſpi-
ciendũ. §. delinquũt. & ibi Bar. ff. de pę. & l. 1. & ibi Bar. ff. de leg.
& ego plenè dixi in meo trac. malefi. in verſ. ſcienter & doloſè.
& in verſ. appenſatè. ¶ In ea. gl. in fi. not. ſing. d. l. 1. ꝯ maledictos
19 vſurarios, † qui ſemper exigunt cautiones, & inſtr̃a de maiori
ſorte, & ſtudioſè, & ſic per dolũ, & poſteà virtute d. inſtr̃i, agũt
vſq; ad finẽ cauſæ, nec vnquã eos pęnitet, & reus de nouo reco
gnoſcit debitũ per cõfeſſionẽ vel trãſactionẽ, ꝙ ſi põt probare
reus ꝙ de maiori ſumma dictum inſtr̃m fęnerator obtinuerit,
faciet fęneratorem cadere à iure ſuo. quod tene mẽti, qñ habes
probationes ꝙ exegerit cautionẽ vltra verã ſortẽ, & agat ꝯ te
virtute dictæ cautionis, cautela eſt, ꝙ neges, nec incides in ali-
quã pœnã, negando totũ propter partẽ debitã, vel ẽt confitea-
ris verã ſortẽ, & propter hoc non diceris cõſtitui in mora, ſi eã
non ſolueris, niſi actor ex aduerſo dicat, ſoluas mihi illã quãti-
tatẽ, quæ non eſt ex tua cõfeſſione in controuerſia, vt eſt tex. &
ibi Bar. in l. qui ſolidũ. in prin. ff. de le. 2. & facit l. quidã exiſtima
uerũt. cũ ibi no. ff. ſi cer. pet. & vide oĩnò circa hoc, qđ no. Bar.
Ang. & Mod. in l. 1. §. ſi ſtipulanti. ff. de verb. obl. vbi Bar. vr̃ eſſe
ꝯtrius, ſed cõiter teneẽ id, qđ ipſe dixit. in d. l. qui ſolidũ. poſteà
probãdo tu reus dictã cautionẽ maioris ſummę, facies, ꝙ cadat
à iure ſuo. de quo vide Bar. Bal. & Sal. in d. l. 1. ¶ Quæro ĩ caſu hu
20 ius §. qñ † incidit quis in hanc pęnã? dic, ſm doc. hic, quòd eo
ipſo, ꝙ facit me citari & pignorari, vel grauari ſciẽter plus de-
bito ſtatim incidit in hanc pęnã vt hic, quãuis nõ fuerit adhuc
litẽ conteſt. quia lit. conte. requiriẽ eo caſu, quo quis dicaẽ pete
re, vt l. amplius nõ peti. & ibi gl. & Bar. ff. rẽ rat. ha. q̃ l. amplius.
no. & ex ea ſumas cautelã, qñ aliquis petit a te debitum ſolutũ,
& per ſtatutũ imponiẽ pęna, ꝙ q̃ citius põt conteſtaris litẽ, qa
per eã diceretẽ ſic petiiſſe debitũ ſolutũ, & nõ ante. & fortè nõ
poterit pęnitere, cũ iudiciũ poſt pęnã inductã ſit fundatũ. cogi-
ta tu in hoc vltimo. ¶ Et aduertas ad intellectũ huius §. ꝙ licèt
ex ſola cautione inciderit in pęnam, tñ põt pęnitere vſquequo
iudicium fundatum eſt per lit. conteſt. vt dixi ſupra ſm doct. in
21 l. 1. C. de plus petitio. ¶ † In practica aũt iſtius materię ſic forma
libellum. Ago contra Titium, & dico, ꝙ cũ eſſem debitor ſuus
in veritate in x. tñ ipſe porrexit coram tali iudice contra me li-
bellum, in quo cõuenit me doloſè in plus, q̃ deberẽ eidẽ, vide-
licet, in xx. vt executor maiorẽ quãtitatẽ, ſportularum noĩe a
me exigeret, ꝑꝑ quam conuentionem in plus factam, ego ſum
paſſus damnum in v. ex ſolutione ſportularum per me facta ex
cauſa tali nuntio, quem ad me miſit citandum, vel grauandum
vigore dictæ cõuentionis, quæ quinq; plus non ſoluiſſem, ſi ſo-
lummodò debitam quantitatem petiiſſet. Quare cum ex diſpo
ſitione legis ceciderit in pęnam tripli eius damni, quod paſſus
ſum, peto ipſum condemnari in xv. ad dandum & ſoluendũ mi
hi dicta de cauſa. & iſta forma probatur hic. & infra §. prox.

ADDITIONES.

a Sportulis. Adde vt per Pe. de Ancha. conſil. 202.
b Importunitatem. Adde Rom. conſ. 327. Et quid operetur clauſula motu proprio. vide per eundem conſi 337.

SVMMARIVM.

1 *Actio quod metus cauſa qualis ſit.*
2 *Agenti actione quod metus cauſa, ſufficit probare metum illatum licèt non deſignetur perſona metum inferens.*

Officialis

3 *Officialis qui aliquem in tormentis occidit, licèt eius nomen ignoretur, tenetur de homicidio.*
4 *Teſtes dicentes vidiſſe aliquem percutere & vulnerare Seium, an probent, ſi homicidium fuit de nocte.*
5 *Inquiſitio licèt occiſi nomen ignoretur, tenet, & qualiter.*
6 *Actio quod metus cauſa, quanto tempore præſcribatur.*
7 *Actio quod metus cauſa, eſt arbitraria, & in ea iuratur in litem.*
8 *Actio quod metus cã, datur ad quadruplũ, & quid quadrupletur.*
9 *Contractus ex quo metu reſcindatur.*
10 *Metus reuerentialis vel timoris, an & quando reſcindat cõtractũ.*
11 *Intellectus ad l. pen §. 1. ff. de furt.*
12 *Metus quo & qualiter articulandus.*
13 *Metus an pſumatur ex eo, qđ qs rẽ magni pretij p modico vendidit.*
14 *Cautela q̃ adhiberi debeat, vt metus reuerẽtialis vel timoris tollatᷓ.*
15 *Libellus qualiter ſit formandus in actione quod metus cauſa.*
16 *Actio quod metus cauſa, non infamat, nec eius ſententia.*
17 *Actio de calumniatoribus quando locum habeat.*
18 *Libellus in actione de calumniatoribus quomodo formetur.*
19 *Conditio ex lege contra quos detur.*
20 *Nuntij & executores publici, vel alij qui non ſunt officiales, & ſe faciunt, aliquid per timorem indebitè exigentes, qualiter puniantur, & quomodo contra ipſos libellus ſit concipiendus. num. 21.*
22 *Nuntius publicus & iuratus eſſe debet.*
23 *Nuntio ſuperioris poteſt ab inferiori committi citatio.*
24 *Nuntius non poteſt ſine iudicis cõmiſſione præambula aliquẽ citare.*
25 *Citatio an valeat, non apparente de iudicis præambula cõmiſſione.*
26 *Citatio facta de commiſſione iudicis die feriata, ad diem non feriatam an valeat.*
27 *Nuntio quatenus ſit credendum.*
28 *Nuntio dicenti cum iuramento ſe citaſſe Titium, an magis credẽdũ ſit, quàm Titio cum iuramento dicenti contrarium.*
29 *Notario qui in actis ſcripſit nuntium citaſſe aliquem, an ſit magis credendum, quàm nuntio contrarium dicenti.*
30 *Nuntius quamuis conſtet, quod non ſit conſuetus, tamen ſi de mandato iudicis & commiſſione conſtet ſufficit vt citatio valeat.*
31 *Nuntio referenti vltra ſibi commiſſa, an ſit credendum.*
32 *Nuntio pigneranti vel grauanti vltra modum, an ſit licitũ reſiſtere.*
33 *Executor vltra ſummam ſalarij taxatam exigens, an in pœnam quadrupli incidat.*
34 *Pœna à ſtatuto introducta pro delicto, an tollat pœnam iuris communis impoſitam pro dicto maleficio.*
35 *Dictio omnino, quid importet.*
36 *Violentiarum genera quot ſint.*
37 *Libellus quomodo concipiendus in violentia expulſiua.*
38 *Interdictum vnde vi. cui, & ad quem competat.*
39 *Libellus in interdicto vnde vi. locum & tempus continere debet.*
40 *Interdictum vnde ui pro quibus rebus competat.*
41 *Agens interdicto unde ui. quid debeat deducere, & probare.*
42 *Allegans ſe ſpoliatum uim allegare debet, uel uiolentiam, uel delũ aduerſarij.*
Spoliatus ante omnia eſt reſtituendus, intellige ut infra. nu. 47.
43 *Interdictum unde ui. ut competat, lata culpa ſpectatur.*
44 *Expulſor licèt non poſſit ex interuallo expelli ab expulſo, poteſt tamen de facto moleſtari, & turbari.*
45 *Agens interdicto recuperandæ poſſeſſionis, exceptio dominij obijci non poteſt.*
46 *Cautela qua uti debet agens ex ſpolio, ne tacitè perdat reſtitutionis priuilegium.*
47 *Spoliatus quibus ex cauſis non ſit reſtituendus.*
48 *Spoliato an aliquod remedium poſſeſſorium competat pro recuperanda ſua poſſeſſione à poſſeſſore ſine uitio.*
49 *Remedium c. redintegranda. 3. q. 1. quando locum habeat.*
50 *Libellus & litis conteſtatio an requiratur in iudicio recuperandæ.*
51 *Interdicto unde ui uenit intereſſe.*
52 *Spoliatus agere poteſt ad rem deperditam, uel conſumptam, uel ad eius æſtimationem.*
53 *Delinquens tenetur de periculo rei, & de interitu, & cur.*
54 *Interdictum quorum bonorum, cui, & in quem detur.*
55 *Interdictum quorum bono. ut competat, quę requirantur.*
56 *Interdicto quorum bono. quid ſit neceſſe deduci, & probari.*
57 *Interdicto quorum bono. quid differat à petitione hæreditatis.*
58 *Libellus an in prędicto interdicto dari debeat.*
59 *Interdictum quorum bono. pro quibus rebus competat.*
60 *Interdictum prędictum in quo differat à remedio. l. fi. C. de edi. diui Adri. tollen. & ab hęreditatis petitione.*
61 *Interdictum quorum bono. competit uenienti ex teſtamento.*
62 *Interdictum quorum bono. an ſit annale, uel perpetuum.*
63 *Libellus qualiter ſit formandus in interdicto quorum bono.*
64 *L. fi. C. de edi. diui Adr. toll. remedium cui competat.*
65 *Libellus an dandus ſit in remedio d. l. fi. & an offeratur ſuper officio iudicis concludendo iudici, & an ſuper conditione ex lege concludendo reo quod condemnetur. nu 70.*
66 *Citatio an exigatur cũ hęres ſcriptus petit ſe in poſſeſſionẽ mitti.*
67 *Miſſionis in poſſeſſio. contradictor, quis legitimus ſit.*
68 *Allegans ſuum intereſſe in iudicio non auditur, niſi prius de ſuo intereſſe probet.*
69 *Miſſionis in poſſeſſio. ſi cõtradictor fuerit admiſſus, qui poteſt deducere, vt impediat executionem.*
71 *Libellus qualiter in prędicto iudicio formetur.*
72 *Immiſſus an etiam poſſit petere confirmari.*
73 *Iuſſus intrare in poſſeſſionem, qui intra biennium non intrat, perdit ius intrandi.*
74 *Ingrediens tenutam virtute decreti iudicis inualidi, an incidat in pœnam. l. meminerint C. vnde vi.*
75 *Libellus in interdicto vti poſſidetis, quomodo ſit concipiendus.*
76 *Interdictum recuperandæ cui competat, & quid in hoc interdicto ſit probandum. nu. 77.*
78 *Interdictum recuperandæ quibus & ad quæ detur. & nu. 81.*
79 *Vſufructuarius an poſſideat.*
80 *Dictio videtur quid importet.*
82 *Tempus turbatæ poſſeſſionis in libello apponi debet.*
83 *Qualitas turbatę poſſeſſionis debet ab actore in libello apponi.*
84 *Poſſeſſorum quis obtinere debeat.*
85 *Exceptio dominij an poſſit opponi contra agentem interdicto retinendæ poſſeſſionis.*
86 *Intellectus ad l. 1. C. ſi per uim vel alio modo.*
87 *Libellus quomodo formetur in interdicto quod ui aut clam.*

Quadrupli. ¶Summatus eſt ſ. in §. omnes autem, & ibi
etiam collegi notabilia. ¶In gl. furti. in fi.
de actione furti manifeſti, & nõ manifeſti, dixi ſ. eo. §. ex male-
ficijs. dic, vt ibi. ¶In glo. quod metus cauſa. in fin. ad aliqualem
1 notitiam & tractatum huius actionis, quod metus † cauſa. ad-
uertas. Primò, q̃ iſta actio eſt perſonalis & in rẽ ſcripta, ut no.
j. eo. §. præterea quaſdam. & ff. ad exhi. l. 3. §. eſt autẽ. vbi eſt glo.
ord. de multis actionibus perſonalibus in rem ſcriptis. Perſo-
nales enim ſunt, quę oriuntur ex aliquo contractu facto vel ge-
ſto, vero, vel ficto. vt ſ. eo. §. 1. & ſ. de obli. quæ ex quaſi cõtrac.
per totum. verum, quia perſequuntur vnumquemque poſſeſ-
ſorem rei contra naturam perſonalium, de quibus in d. §. 1. ſu-
pra eo & l. ſi de eo. §. fi. ff. ad exhib. ideo dicti, in rem ſcripta. l. ſi
tertius. §. 2. cum gl. & l. quamquam. ff. de aqua plu. arc. & etiam
ideo dicitur perſonalis, quia datur contra metum inferentem,
& eius hæredem, ad intereſſe, ut l. arbitrio. in prin. & ibi Bart. ff.
de dolo. & eſt in rem, quia datur ꝯ quemcunque aliũ, ẽt ad qua
druplũ ad quẽ peruenit commodum ex metu illato, licèt ipſe
metum non intulerit. vt l. metum. §. fi. cum legi. ſeq. & l. & ſi cũ
a exceptione. §. in hac, ff. quod met. cauſa. [a] ¶ Aduertas tamen ſe-
cundum Io. Fab. hic. q̃ ſufficeret in hac actione probare metũ
2 illatum, licèt non deſignetur perſona metum inferens, cũ † talia
ſæpe fiant de nocte, vel cum multitudine gentium, quæ facta, à
quo facta ſint, iuſtè quis põt ignorare, vt eſt glo. fin. in d. §. in
in hoc. & ibi Bal. Ang. & Flo. qđ facit ſm Bal. & Ang. ibi, ſi gen-
tes armigeræ vobis amicæ, auferunt mihi equũ, ſi poſteà ad ma
nus alterius reperiam, poſſum equum recoperare, licèt non di
cã nominatim per quẽ equus fuerit mihi ſobtractus, ſeu ſubla-
tus, ſufficit enim, q̃ probẽ ablatũ fuiſſe. per d. §. in hac. cum gl.
3 quod no. ¶† Secũdò ẽt ſm eoſdẽ facit, ſi officialis interficiat in
tormentis quẽdam forenſem, licèt ignoretur de nomine, tñ po-
teſtas tenetur de homicidio. & ita dicunt, ita fuiſſe de facto Flo
rentiæ, cũ conſtet de corpore. vt §. ſi quis in nomine. ſupra de
4 lega. ¶† Tertio dicunt, q̃ Old. per illam glo. defendit quendam
clericum ab homicidio, quia teſtes dixerunt, q̃ viderũt talẽ per
cutere, & vulnerare Seiũ, nã ipſe articulauit, q̃ homicidiũ fuit
b de nocte, q̃ luna non lucebat, [b] & q̃ teſtes erant à longè à dicto
homicidio, ergo videre non potuerunt pp noctem. quod bene
not. q̃a nõ eſt diu, q̃ hoc deduxi in practica. facit quod no. Bart.
in l. 1. §. 1. ff. de offic. præfec. vigil. pro quo ẽt adducas, quod no.
Bar. in l. ne quid, ff. de incen. rui. & nau. & qđ not. Bal. in l. ſi quis
non dicã rapere. C. de epiſ. & cler. in verſi. modo iuxta prædicta
&c. ibi, vt quia de nocte. & ego plenè dixi in meo tractatu ma-
lefi. in verſi. fama publica. in verſ. 12. circa pdicta quæritur. cum
5 verſ. ſeq. ¶ Quartò inducitur iſta gl. q̃ tenet inquiſitio, † licèt igno
retur nomen occiſi, dummodò de corpore conſtet. & clarius di
cit ibi Flor. q̃ hoc decidit glo. in l. 1. §. item illud, ff. ad Sylla. &
Azo in ſum. in tit. quod met. cau. & eſt glo. ordi. 2. q. 8. c. per ſcri
pta. §. libellorum. Sed ego dico tibi fortius, q̃ illa glo. in §. item
illud.

ADDITIONES.

a Cauſa. Qualiter probetur metus, vide Alex. in conſi. 21. 3. lib. & 28. 4. lib.
b Lucebat. Adde Ang. conſ. 269.

illud.decidit,ꝙ etiam tenet inquiſitio,licèt ignoretur,non tan-
tum nomen occiſi,ſed ẽt ſi ignoraretur nomen occiſoris,dum-
modò de corpore conſtet.& ita intelligo illam glo.& inter iſta
eſt magna differentia.vt no.gl.in l.ſi ex dolo,§.ſi.ff.de dolo.Sed
contra hoc videtur tex.& ibi hoc no.Bal.in l.licet gratis.§.poſ-
ſumus. ibi, vt certi hominis factum arguamus, ff.nau.cau.ſtab.
de quo ſe remittit ad no.per Spec. in tit.de offi.iud.§.1. verſicu.
porrò.& hoc tenet ibi Flo.ꝙ non poſsit inquiri,niſi ſciatur cõ-
tra quem, & perſona delinquens deſignetur nomine proprio,
ſed contra eos eſt glo. in d.§.item illud. Vnde dicerem ſic. Aut
eſt præſens qui delinquit,& licèt ignoretur nomẽ,vt quia igno
tus,vel mutus,vel non vult loqui,vel non intelligitur,& ſic no
men eius non poteſt ſciri,& clarũ eſt,ꝙ contra hoc corpus præ
ſens,de quo conſtat per teſtes ꝙ commiſit maleficium, ꝙ pro-
cedit accuſatio & inquiſitio.Aut eſt abſens à lõgè,quia aufugit,
& tunc etiam credo (ne maleficia remaneant impunita)ꝙ fie-
ri debet diligens inquiſitio per officialem de nomine, ſi autem
nõ poteſt haberi nomen, inquirat de ſignis, vt quia eſt claudus
tali crure,vel habet talem manum aridam, breuis ſtaturæ, ruf-
fus, & habet talem cicatricem in facie. nam omnia iſta fiunt
ad recognoſcendum. vt l.ad recognoſcendum,C.de inge.& ma
nu.facit.l.certum,ff.ſi cert.pet. & quod no.gl.in l.ſi quis in fun-
di vocabulo.de leg.1. facit l.ſi.ff.de his qui deie.vel effu.& l.de-
monſtratio.in princ.& ibi Bart.ff.de cond.& demon.deponent
teſtes in proceſſu de delicto, & de omnibus his ſignis, de æta-
te, & de aliis, & tunc ſi aliquo tempore rediret in locum deli-
cti, & caperetur, fieret recognitio, vtrum ſit ille homo,& idẽ
corpus qui fuit tali tempore inquiſitus,& cõdẽnatus ex tali ho
micidio,& an commiſerit dictum homicidiũ.& facta recogni
tione per legitimam & ſpontaneã confeſsionẽ, dato (ſine præ-
iudicio veritatis) ꝙ non fuiſſet verum, ꝙ ipſe eſſet ille qui cõ-
miſerit dictum homicidium, tñ ex noua confeſsione in iudicio
ſponte facta poterit decapitari, vt l.inde Neratius.§.ſi.cũ l.ſeq.
ff.ad l.Aqui.& l.qui ſeruum.& ibi Flor.ff.de interrog.act.Et iſta
recognitio delicti & identitatis perſonæ delinquentis,eſt neceſ
ſaria, vt no.Bar.in l.demonſtratio.in prin.ĵ.de cond.& demon.
in verſ.6.quæro,quid in iudiciis.& Barto.in l.diuus.ff.de cuſto.
reo.in verſ.vlterius vos videtis. & Bart.in l. inter ſtipulantem.
in §.1.& ibi Ang.& Ioan.de Imo.in ſi.de verb.obl.& Bal.& Io.
de Imol.& Raph.in l.ſi quis ſeruum,§.ſi inter duos.de leg.2.&
Ange.& Io.de Imo.in l.2.ff.de lib.& poſthu.& Ioan.de Imo.in
d.l.demonſtratio.licèt Bal.aliter dicat,& malè in tit.de feud.ſi-
ne cul.non amit.c.5. vbi dicit,ꝙ talis cautela nõ eſt neceſſaria.
6 qa immo eſt neceſſaria,vt patet per pdicta. ¶ †Quæro,quanto
tempore præſcribatur huic actioni quod metus cauſa? quia ſi
habemus reſpectum, ꝙ eſt in rem, minori tẽpore,ſi verò,ꝙ eſt
perſonalis,longiori tempore præſcribitur,dic,ꝙ cum ſit perſo-
nalis in rem ſcripta, poteſt præſcribi tẽpore quo præſcribitur
res metu tradita, licèt ſecus in merè perſonali. vt eſt caſus, &
ibi gl.& doc.in l.4. C.met.cau.ratio eſt,quia cùm excedat ſuos
terminos,perſonalis,datur contra tertium,ergo exceditur à nõ
ſuis terminis,vt tollatur 10.vel 20.annis. ita dicit ibi glo.quod
fortè eſt verũ, qñ agitur ꝯ tertium poſſeſſorem,qui non intulit
metum,quia in multo grauatur, quia licèt poſſet repetere pre-
tium,quod ſoluit, tñ ſi non reſtituit ad mandatum iudicis, etiã
ipſe tenetur in quadruplum, vt d.§.in hac. ſed ꝯ ipſum metum
inferentem,& eius hæredem fortè duraret 30.ann. vt aliæ per-
ſonales ad ſimplũ, ſicut nos dicimus in petitione hæreditatis,
quæ eſt mixta.vt l.hæreditatis. C.de pet.hære.cogita. ¶ Et no.ꝙ
iſta actio eſt arbitraria.vt in § præterea.ĵ.eo.†ergo poteſt iura-
ri in litem, ut ibi,licèt ſit ſtricti iuris.vt ĵ.eo.§.actionum. & qđ
iuretur in litem.eſt tex.gl.& Bar.in l.arbitrio.in prin.ff.de dolo,
quod intellige ſm Flor.ibi verũ, qñ petiit ſibi in litem hoc iu-
ramentũ deferri, aliàs aũt in libello hoc non petendo videtur
eligere viã cõis intereſſe, ſm no.in l.qui reſtituere,ff.de rei vẽ.
8 in ſi.quod no.in practica, ſm Bal.ibi. ¶ †Quæro,quia iſta actio
datur ad quadruplũ, quid quadruplicabitur? dic,non id quod
iurauit in litem, vt no.glo.& Bart.in d.l.arbitrio. ſed quanti ea
res erit cum fructibus & omni cauſa, quæ debet reſtitui. vt d.
l.ſi cum exceptione, §. quadruplatur. & etiam ĩ fructus quos
percipere poterat actor.vt l.ſed & partus. & ibi bona glo.ff.eo.
l.metum,§.ſi.cum legib.eo.tit.dummodò ipſe actor offerat pre
9 tium,& alia quæ recepit,vt d.l.3.§.eo. ¶ †Et aduerte, ꝙ nõ om-
nis metus facit contractum reſcindi, ſed opus eſt, ꝙ fuerit ta-
lis,qui cadat in conſtantem virum, vt l.1.2.3.& 4.ff.quod met.
cau. & ſufficit, ꝙ non tantum metus ſit in perſonam damnum
a paſsi, ſed filiorum, [a] vt l.iſti quidem,ff.quod met.cau.l.ſed etiã
ſufficit in perſonam ſuorum coniunctorum. facit gl. in l.hæres

meus,§.ſi.& quod ibi Doc. ff.de cond.& dem.& no.gl. & doc.
in l.1. ff.de in ius voc.vt cant. & allega caſum in ca.1. de exceſ.
præla.quibus caſibus ex mente prætoris,licèt non ex verbis da
1 tur actio prædicta ad reſtituendum.Quandoque tñ quis nõ iu-
re actionis,ſed per officium iudicis vult reſcindere, & tũc ſuf-
ficit metus verecundiæ,licèt non contineat metum mortis vel
cruciatus corporis,vt l.ſi.§.1.ff.quod met.cau.quandoq; dicitur
inferri metus futuri euentus à natura, vt medicus qui infirmi-
tatem modicam, fecit magnã & periculoſam, & huius rei gra-
tia extorquet promiſsiones illicitas,certè reſcinditur offi.iudi-
cis,vt l.medicus,ff.de var. & extraord. cog. quandoq; infertur
metus ratione maioritatis & reuerentiæ,& iſta eſt duplex,quæ-
dam eſt maioritas ſine authoritate publica, vt quã maritus ha-
bet in vxorem,pater in filium, & tunc officio iudicis reſcindi-
tur,vt l.1.§.quæ onerandæ,& ibi glo. & Bar.ff.quar.rer.ac.non
da.& vide bonum tex.in l.ſi quis cum ſciret. quæ eſt circa ſi.tit.
ff.de fur.quãdoq; maioritas habetur ex officio publico.vt Pote
ſtas Bono.& tunc reſcinditur conditione ex l.fin. C.quod met.
cau.iſta ſunt de mente glo.Bar.& Bal.in l.interpoſitas,C.de trã
10 ſact.¶ An autem † eo ipſo ꝙ filius in præſentia patris conſen-
tit alicui alienationi,vel renũtiat iuribus ſuis, vel aliquid fecit,
quod cedat ad vtilitatem patris,vel vxor pro marito,vel liber-
tus pro patrono,vtrum præſumatur factum ob reuerẽtiam,vel
eius timorem, ita ꝙ non valeat in effectu? videtur caſus ꝙ ſic.
in l.pen.§.1.ff.de fur.& hoc videtur tenere Bal.in ti.de pac.iur.
fir.§.item ſacramenta. vbi libertus qui non prohibuit propter
nimiã reuerentiã patronum aliquid auferre, non perdit actio-
nem furti,ſecus in alio, & ſic nimia reuerentia non ligat liber-
tum.& pro hoc eſt caſus in c.cũ virũ. in ſi. quod ibi no. Ant.de
Butr. de reg. vbi puella quæ coacta imperio patris virginitatis
habitum ſuſcepit, poteſt illũ ſine præuaricatione deſerere, qa
non ligauit eam.& Ant. de Butr. ibi dicit volo te notare,ꝙ pa-
rentum imperium cauſat ſufficientem metum ad inhabilitãdũ
actum à libera voluntate pendentem,& idem no.Inn.in c.cau-
ſam matrimonij.de offi.deleg.& ꝓ hoc eſt gl.ordi. in l.1.§.quæ
onerandæ,ff.quarum re ac.non da.Sed in contrariũ eſt veritas,
quia non præſumitur metus,nec talis timor reuerentialis ſolus
eſt tantæ potentiæ,ꝙ faciat reſcindere contractum. vt videtur
tex.apertus in c.quamuis. de pac.in 6. vbi eſt pater,& filia quæ
renuntiat patri iura ſua,& tñ ibi dicitur, ſi iuramentum nõ vi,
non dolo præſtitum ſit,quod valet,ergo cum ibi dicat cõditio-
naliter, ſi dolo vel metu &c.apparet manifeſtè,ꝙ propter ſolã
reuerentiam vel imperium paternale non præſumitur iuramẽ
tum & renuntiatio metu extorta,niſi probetur.arg.l.quoties.§.
qui dolo.ff.de proba.& pro hoc etiam eſt caſus in l. fideiuſſor.
§.pater.ff.de pign.vbi nõ ex eo quia pater mandauerit filio,ſed
etiã quia filius non præſtitit conſenſum expreſſum contractui,
domus filij emancipati, ex dicto contractu patris non eſt obli-
11 gata.¶ †Non obſt.d.l.pen.§.1.de fur.quia ille text. vult dicere,
ꝙ ſi libertus,vel alius, qui propter nimiã reuerentiã nõ prohi-
buit expreſsè aliquid de ſuo auferri à patrono,tamen pro fur-
to agere poteſt, quia in dubio non videtur conſentire, vt l.qui
vas.§. vetare.ff.de fur.aliàs eſſet præſumptio iactationis & per-
ditionis.quod lex,nõ facit l.cum de indebito.in prin.ff.de pro-
ba.aliàs ſi expreſsè conſentiret non ageret,ut in prin.illius l.fa-
cit §. placuit.ſupra de obl. quæ ex quaſi deli. ergo libertus agit
illo caſu contra patronum, licèt actione in factum pro re abla
ta,vt ibi, dixit glo.in verſi. liberto.facit l.non debet.ff.de dolo.
ergo ibi eſt caſus, ꝙ non metus reuerentialis reſcindit factum,
ſed quia expreſsè nõ conſenſit,nec conſentire præſumitur. nõ
aũt ibi dicitur eò ipſo,ꝙ non prohibuit,non præſumatur feciſ-
ſe, propter reuerentiam patroni, & ꝙ iſta ſit ſola cauſa, quare
agat poſteà contra patronum. Nec obſt.c.cum virum.in ſi.Pri-
mò,quia ibi non dicitur,ꝙ ſolo imperio patris habitum aſſum
pſerit,nec ꝙ illa ſit cauſa ſola reſciſsionis,igitur non debemus
ex illo text. (qui clare hoc non dicit) corrigere alia iura, vt in
c.cupientes, §. quòd ſi per 20. in glo.de elec. in 6. Præterea ibi
loquitur in actu in quo requiritur mera,pura, & ſpõtanea vo
luntas,vt in actu dedicationis,meritò imperium paternum,qđ
facit vtilitatem filiæ, non ea toto liberum facit vitiare actum,
vt

ADDITIO.

a Filiorũ.Adde ꝙ domi.de Rota deciſio.460.de renun.dixerunt,ꝙ ſi aliquis re
nuntiat beneficio ob metum fratris,vel conſanguinei.vel etiam alicuius do
meſticæ perſonæ, ne prædicti moriantur in carcere. ꝙ talis renuntiatio non
valet,probando tamen ꝙ prædicti mortui fuiſſent in carceribus,niſi renun-
tiaſſent,& quotuplex ſit metus, & multa pulchra ad reſcindendum contra-
ctum factum metu, vide per Ang.conſ.215. & vide Pet.de Anch.conſ.421.

vt ibi dixit Ant.de But.ergo in contrarium eſt ius commune in
actibus in quibus non requiritur pura & ſimplex voluntas, ut
d.l.fideiuſſor.§.pater.& d.c.quamuis.ergo in d.c.cùm uirum.in
fi.eſt caſus pro iſta parte.Non ob.dictum Bal.in d.§. item ſacra-
menta.quia hoc ſimpliciter non dicit,ſed dicit ſm no. per Bar.
in ſimili.in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prętori.ff.de nou.ope.nun.
& per conſequens, vtrum pater vel maritus fuerit homo auſte
rus,& ſolitus aliàs minari filio,uel uaori,ſibi non conſentienti,
uel eos uerberare,qñ nõ uolebant alias renuntiare iuribus ſuis,
uel eis conſentire,tunc clarum eſt, quod non, & ſic in præſenti
actu præſumitur metus, & actus reſcinditur, qui aliàs ualeret.
arg.no.in l.metum. C.quod met.cau.& qđ non ſufficit ſola re-
uerentia patris,uel mariti,tenet expreſsè Bar.in d.§.quæ onerã
a dæ.[a] in fi.quem in effectu ſequuntur Bal. & Sal. & Moder. in l.
tranſactionem.C.de tranſac.Non obſt.gl.in d.§.quæ onerandæ.
quia ibi reprehenditur a Bar.& etiam quia eſt contra d §.pater.
& d.c.quamuis,ita ego conſului & obtinui.Aduertas tamen ge
neraliter, ꝙ ad hoc vt obligatio metu extorta reſcindat̃, opus
b eſt, quod metus fuerit immediata[b] cauſa, ſecus ſi fuiſſet remo-
ta, licèt metum tibi alius intulerit, vt l. metum.§. ſed licèt. &
quod ibi not.ff. eodem titu. dummodò metus verus, & non ti-
bi ſuſpicatus fuerit factus, vt d.l. metum. in principio:quod ta-
men intellige, vt habetur in l.ſi cum exceptione.§. aliquando.
12 & ibi Bar.eod.ti. ¶†Quæro quid eſt opus, quod deducatur ar-
ticuletur, & probetur in hac actione? dic, quod neceſſe eſt, qđ
articuletur metum eſſe illatum. Secundò, quod ad inferentem
metum,commodum peruenerit, quamuis etiam titulo onero-
ſo, vt eſt tex.gl.& Bar.in d.l.ſi cũ exceptione.§.in hac. quod in-
tellige verum.vt no.Bar.in d.§.aliquando.nam etiam dicitur lo
cupletior,quamuis res non perduret,immo perierit,vt l.ſi ipſa
res.& quod ibi no.ff.commo. & eſt ratio,propter ſuum dolum
& metum,quia a principio & ſemper dicitur fuiſſe in mora nõ
reſtituendi,quia non debuit metum adhibere,arg. l. in re furti-
ua.§.1.& l.fi.ff.de condic.furt.& l.inter ſtipulantem.§.pen.& l.ſi
13 quis ſeruum.in prin.& §.fi.ff.de verb.ob.¶†Vnum tñ tene men
ti,quod ſi res eſt magni precij,& vendatur pro paruo, hoc ſuf-
ficit articulari,quia præſumitur metus,& iſtud ſimpliciter pro
bando, reſcinditur contractus vt metu extortus. ita eleganter
no.Bar.i d.l.interpoſitas.quod tñ ego intelligerẽ verũ,ſi aliquis
alius color metus interuenit, aliàs nõ credo hoc ſimpliciter ve
rum,quia quãdo eſt deceptus vltra dimidiam iuſti pretij, & po
teſt eſſe in magna parte,tunc non dicitur,quod ex hoc prǽſuma
tur metus,ſed alio remedio agendum eſt, vt l.2. cum materia.
14 C.de reſcin.vend.cogita.¶†Et econtra,ſi tu velles omnes ſuſpi
cionem,etiam reuerentiæ euitare,& qñ mulier conſentit viro,
vel filius patri,vel minor,vel quando alius debilis conditionis
contrahat, opus eſt, vt adhiberi facias præſentiam coniuncto-
c rum,[c] & amicorum, nam talis præſentia facit ceſſare timorem
metus & reuerentiæ,& etiam ego adhiberem præſentiam iudi-
cis,& multarum perſonarum in copia.vt l.trãſactionem,& qđ
ibi per doc.Bar.Bal.& Sal.C.de tranſact. coniuncta l.fi.in prin.
& §.fi.ff.quod met.cau. ita dicit eleganter Bar. in l. frater a fra-
tre.ff.de condi.inde.in ver.3.quæro,quid de contractu emptio-
nis &c.quod tene menti,quia non eſt diu,ꝙ deduat in practica
15 illo modo.¶†Libellus ſic verò formabitur in hac actione quod
met.cau.Dico contra Titium,ꝙ ipſe per metum,qui caderet in
conſtantem virum,me compulit ad vendendum pro decem,&
ad tradendum ſibi talem librum meum, quod pretium eidem
offero, quare peto dictum Titium condemnari, vt dictum li-
brum mihi reſtituat,& ſi fuerit contumax in reſtituendo dictũ
librum,mandato veſtro(quia ſumus intra annum,quo mihi me
tũm intulit)peto ipſum,in quadruplum cõdemnari &c.ita Bar.
ſm opi.Vltramon.& Cy.in d.l.ſi cum exceptione.in §.hæc autẽ
actio.& ibi Bal.& qđ dicit de obligatione pretij in libello funda
tur in l.3.C.eo.dic,vt ibi per gl.in d.§.hæc autem actio. Sunt ne
ceſſarij duo libelli, vnus in quo dicatur,dico ꝯ Titium,ꝙ ꝑ me-
tum me compulit, vt ſibi venderem talem librum, quem ſibi ꝑ
metum,qui caderet in conſtantem virum,tradidi,quare peto ip
ſum condemnari vt mihi dictum librum reſtituat, & poſteà ex
interuallo,ſi dictum librum non reſtitueret, formabitur alius li
bellus in hac formã, videlicet, Dico contra Titium, ꝙ talem li-
brum meum per metum,qui caderet in conſtantẽ virũ,compu
lit me tradere, & tradidi, dico ẽt ꝙ ipſe per veſtram ſniam fuit
mihi condemnatus, vt dictum librum mihi reſtitueret, tñ ipſe
ceſſauit dictũ librũ mihi reſtituere vigore dictæ vſæ ſniæ, qua-
re cum ea quæ geſta ſunt per metum, ſi non reſtituantur, præ-
tor non habeat ratã, ſed in quadruplum det actionẽ intra annũ
ꝯ volẽtem res per metũ ablatas reſtituere, & ſumus intra annũ
a dic metus prædicti, peto ipſum condemnari mihi in quadru-
plũ &c.Sed ego tenerẽ opi.Vltramõ.& Bar.& ſm eum formarẽ
libellũ, vt iudicia abbreuient̃.facit quod dixi ſ.eo.in §. rurſus.
16 ¶†Vltimo quæro,an actio,quod met.cau.& eius ſnia infamet?
dic,ꝙ nõ.ita no.gl.& Bar.in d.l.ſi cũ exceptione.§.eum qui.pro
quo ẽt alleg.gl.ord.in l.1.circa princ. in gl.magna.ff. de infam.
17 ¶† In gl.quæ actio legis in factum.in fi. dic, ꝙ hæc actio de ca-
lũniatoribus habet locũ,ſiue pecuniam acceperit,ſiue aliud cõ
modũ ſentiat. vt l.2. cũ l.ſeq.ff. de cal.ſi ad hunc finẽ acceperit,
vt mihi falſam accuſationẽ inſtitueret, ſiue poſteà fecerit, ſiue
nõ.vt l.1.§.generaliter.co.ti.quę actio datur ẽt ꝯ dantem, vt no.
18 gl.in l.1.C.eo.ti.¶†In hac ergo actione ſic forma libellũ. Dico ꝯ
Titiũ,ꝙ de anno præſenti recepit a Seio decẽ, vt me calumnio-
sè accuſaret de adulterio,quod in veritate nõ cõmiſi:quare pe-
to ipſum cõdẽnari in quadruplũ dictorũ decẽ mihi reſtituen-
dorũ &c.ſed ſi recepiſſet a me,ne me calumniosè vexaret, for-
ma ſic libellum.Dico ꝯ Titium,ꝙ cùm vellet me calũniosè ve-
xare in iudicio, & accuſare de tali crimine de hoc anno & tali
menſe,ſibi dedi centum,ne me calumniosè vexaret, quia illud
non cõmiſi: quare peto ipſum ꝯdẽnari in quadruplũ dictorum
centũ per me ſibi datorũ.iſta materia eſt expedita.¶ In gl.in qua
d druplum. ibi, triplũ fiſco,[d] & ſimplũ damnum paſſo datur, qñ
eſt pœna cuius pars fiſco,& alia pars debeat applicari priuato,
qualiter formabitur libellus,& ſnia? dixi ſ.eo.§. pœnales. dic,
19 vt ibi.¶ In ea.gl.in fi.no.ergo ꝙ conditio † ex iſta lege datur ad
quadruplum ꝯ nuntios maiorem ſolutionẽ exigentes ratione
ſportularum, vt hic,& d.§. hę quoq;.ſed ꝯ actorem plus debito
petentem, vt grauet reum maiori ſolutione ſportularum nun-
tijs tribuenda, datur conditio ex l.ad triplum, vt ſ.eod.§.tripli.
20 ¶†Vnum tñ no. ſing. & tene menti. ꝯ iſtos ribaldos milites vel
nuntios,vel ẽt alios qui non ſunt officiales,& ſe faciunt,qui di
cunt, ꝙ mandato iudicis debent aliquem capere, vel quod de-
bent aliquod grauamen inferre, & non dicunt verũ,& propter
hunc timorẽ,aliquid eis fuerit datũ, vt quotidie Bononiæ fit,ꝙ
põt puniri ẽt perſonaliter arbitrio iudicis,quia incidunt in cri-
21 men concuſſionis.iſta eſt gl.ſing.in l.1.ff.de concuſ.¶†Contra
ergo executorẽ,ſiue nuntium ad quadruplum, ſic forma libel-
lum. Dico ꝯ talem nũtium publicũ.ꝙ cũ eſſet ſibi cõmiſſum ꝙ
me citaret,& pro viatico ſuæ citationis deberet habere vnũ Bo
logninum auri,dictus tñ executor vel nuntius,exegit & extor-
ſit a me 10. vltra ea quæ recipere debebat, quare cum lex tales
executores ſiue nuntios puniat in quadruplũ,peto dictum talẽ
executorem vel nuntiũ veſtra ſnia cõdẽnari in quadruplũ eius,
quod plus exegit vel extorſit, & prædicta mihi det & reſtituat.
22 ¶ Dixi in libello nuntiũ publicũ,quia requirit̃,† ꝙ ſit nũtius pu
blicus,& iuratus,ad hoc vt exerceat officium,& nõ curo de li-
teris ſuæ cõmiſſionis,quia ſibi debet credi, vt not.gl.in c.cũ pa-
rati,& ibi doc.extra de app.quod eſt verũ, ſi eſt nuntius iudicis
ordinarij,ſecus ſi delegati, qa debet habere literas ẽt poteſtatis
iudicis delegati, vt ibi no.gl.alle.c.prudentiã.de off. dele. Et di-
xi iuratus,& qđ ſibi credit, qa in principio ſui officij, debet iu-
rare ſe bene, & legaliter exercere officiũ ſuum in ſibi commiſ-
ſis, vt l.hac edictali.§.his illud.C. de ſec. nup. ſi tñ non iurauit,
nec conſtat de electione vel iuramento, & tñ officiũ exerceret
vt nuntius publicus,ſatis eſt, vt Auct.decernimus.C.de arbit.&
idẽ ſi eſt in quaſi poſſeſſione officij. vt l.Barbarius.ff.de off. præ
to.quẽ nũtiũ,qlibet iudex,ẽt delegatus põt ſibi eligere & depu
23 tare. vt l.1.& qđ ibi ꝑ doc.C.de ſpor. ¶†Et eſt bene notandũ,ꝙ
vnus nuntius deputatus ad ſeruiẽdũ vni curię, putà poteſtatis,
põt eidẽ ꝑ iudicẽ inferiorem, putà, ꝑ officialem bulletarũ com
mitti, & citatio facta tunc ꝑ talẽ nũtiũ,ẽt in curia bulletarũ, va
let, vt in Auct.de defen. ciui.§. nuntius. ibi ex prouinciali verò
officio. ita dixit Bar.in extraua.ad repri.in ver.ꝑ nuntiũ. Aduer
24 tas,ꝙ† nunquã nũtius citare põt aliquẽ in ciuili vel criminali,
e niſi de cõmiſſione iudicis[e] ꝑambula ꝯſtet, vt eſt tex. cũ gl.& ibi
Cy.Bal.& Sal.& ẽt Bar.in l.fi.C.de requi.reis.Ego aũt cũ aſſide
f bã prima vice, qua ius reddebã, ꝯcedebã generalẽ facultatem,[f]
omnibus & ſingulis nuntijs durante officio meo, faciẽdi quaſ-
cunq;

ADDITIONES.

a Onerandæ.De hac q dic, vt per Pau.de Caſt.conſ.175.in prima impreſſ.
b Immediata. Adde, vt Pet.de Anch.conſ.300.Et metus excõicationis iniuſtę
ſit ſufficiens ad reſcindendum contractum. uide Rom.conſ.348.
c Cõiunctorũ Hæc nõ intelligas ſimpliciter uera,ſed limita ut ꝑ Ang.cõſ.215.
d Triplum fiſco.Dec.reprobat in rub.de iud.col pen.in 2.lect. Purp.
e Iudicis. An autem facta citatione præſumatur,ꝙ commiſſio præceſſerit,uide
Rom conſ.495.Alex.conſ.120.3.2.lib & Fran Are.conſ.33.
f Generalem facultatem dat.tenet contra in l.g C.de ſur.don.Impe.Sed hoc
ſaluat Dec.in c.1.de iud. in 2.lect.Purp.

cunq; citationes,tā in ciuili,quam in criminali,& ſine alia ſpe-
ciali commiſſione. poſtea valebant citationes.arg.glo.c. qui ad
agendum.&c.ſi duo.de procu. in 6.facit quod no. Bar.in ſimili
25 de licentijs renouatis.in l.fundi.§.1.ff.de acq.poſ.†Quid autem
ſi non appareat de commiſſione iudicis generali, vel ſpeciali?
Reſpondeo,ſi in actis poſteà in relatione citationis factæ ꝑ nun
tium dicatur ſic, Titius nuntius retulit citaſſe ex commiſſione
ſibi per dictum dominum iudicem facta &c. nam tunc præſu-
mitur præceſſiſſe commiſſio.ita dixit Cy.Bal.& Saly.in d.l.ſi.ſe
cus ſi non appareat de cōmiſſione præambula, vel de relatione
nuntij prædicto modo facta,quia tunc citatio non valeret.vt d.
26 l.ſi. Si autem † citaret de commiſſione die feriata ad diem non
feriatā, licèt referat ſe ex commiſſione feciſſe,an valeat? Bal.ꝙ
non.in l.cum clerici.C.de epiſ.& cle.de quo tamen dic, vt per
doc.maximè Io.de Imo.in l.1.§.nuntiatio.ff.de noui oper.nun.
27 ¶ † Quæro, an credatur[a] nuntio?[b] & dicendum eſt, ꝙ ſic, in
a ſibi commiſſis,& in concernentibus perſonam,& factum ſuū,
b putà,ſi retulit ſe citaſſe,ita Bar. per illum tex.in l.1.§. cura car-
nis.de off.præfe.vrb.& in d.Auct.ad reprimendum.in verſi. per
nuntium. Sed in ſibi non commiſſis, & nō cōcernentibus factū
ſuum & perſonā,vt quia refert Titium vulneraſſe Seium,nō cre
ditur ſimpliciter, ſed ſua relatio operatur, vt iudex de illo poſ-
ſit ēt per modum inquiſitionis procedere,de quo aliàs nō pote
rat.per l.ea quidem & qđ ibi per oēs doc.C.de acc.& dixit Bar.
in d.§.cura carnis.de quo per Sal.& doc.in l.tres denūtiationes.
C.quo.& qñ iud.& per Io.And.& Cano. in c.qm̄ cōtra,de pro
ba. licèt vt plurimum tales nuntij ſint viles perſonę, & etiā in-
fames poſſunt deputari ad tale officium. vt l.nec infames.C.de
28 decu.lib.10.& ita dixit Bar.in d.ver.per nuntium.¶ †Quid autē
c ſi dicat[c] nuntius ſe Titium citaſſe, & Titius dicat ꝯrium, ēt in
iuramento cui magis creditur? & Io.And.in c. cum parati. ex-
tra de appel.& Sal.in d.l.tres denuntiationes.dicunt,ꝙ eſt in ar
bitrio iudicis,cui eorum magis credi debeat,conſiderata quali
tate facti,& conditione perſonarū. Et pro hoc tu addas,& mul
tum facit quod no. Cy.in l.ſi quis decurio.in ſi.C.de fal. vbi di-
29 cit, †ſi in actis notarij[d] appareat ꝙ P. nuntius citauit perſona-
d liter Caium in tali cā,& dictus nuntius dicat ꝯrium, cui magis
creditur?dic,ꝙ debet conſiderari cuius famæ erat ille notarius,
& multa alia,ex quibus bonus iudex cōprehenderet, cui magis
creditur.In dubio aūt magis creditur notario ꝑ ꝓ authoritatem
publicam,& quia debet eſſe perſona magis honeſta & verax.ar
30 gu.no.per Bar.in l.Barbarius.ff.de off.præt.¶ †Quid autem ſi cō
ſtat de mandato,& commiſſione iudicis,ſed non conſtat,ꝙ ille
qui citauit ſit nuntius cōſuetus?dic,ꝙ ſatis eſt,quia de nouo ēt
ad vnum actum tm̄ quilibet iudex,ēt delegatus pōt ſibi nuntiū
creare,vt ſ.dixi.per l.1.C.de ſpor.in tantum ꝙ partimet pōt cō-
mittere,ꝙ aduerſarium citet,& requirat,& ſuæ relationi cū iu
ramento ſtabitur.quod no.vt eſt tex.cum gl.in l.ſi vt proponis.
C.quo.& quan.iu.& ibi Flo.& doc.& gl. Bar.& doc.in l.miles.
31 §.1.ff.de re iu.¶ †Quid ſi referat vltra ſibi commiſſa, an ſibi cre
datur, vt putà,habuit in mādatis de citando,refert, ꝙ citauit,&
ēt refert,ꝙ citatus reſpondit ſe nunq̄ venturum,vel ſimilia, an
in hoc caſu ſibi credatur? Item aſſerit ſe habere cōmiſſionem
a iudice,& literas non oſtendit,an ei credi debeat? vide omnia
iſta latiſſimè per Sal.in d.l.tres denūtiationes. & per Bar.& An
ge.in l.cōſentaneum.C.quo. & qñ iud.& per Bal.in l.ſi.C.de re
qui.reis.& per Io.de Imo.in l. ſi finita.§.Iulian.ff.de dam.infec.
& latiſſimè per eundē in l.ex cōſenſu.§.ſi.ff.de app.in ver.circa
primum eſt ſciendum,ꝙ fuerunt opi.&c. vſq; ad ver.reſtat nūc
videre &c.& per Cano.in d.c.cum parati.& in d.c.quoniam ꝯ.
32 ¶†Quæro an licitum ſit reſiſtere nuntio pignoranti vel grauā-
ti vltra modum, vel alio modo terminos iuſtitiæ excedēti? dic,
e ꝙ ſic.[e] per l.prohibitum.& ibi Bar.Bal.& Ang.C.de iu.ſiſ.li.10.
de meta.l. deuotum.lib.12.& l.ꝯ.C.de exec.eo.lib.& ibi Bar. &
vide Spe.de cita.in §.ſequitur.ver.ſed nunquid. & vide Ang. in
33 repe.l.ſi vacantia.de bo.vac.lib.10. ¶†Quæro,cum ſalaria exe-
f cutori hodie ſint taxata[f] per ſtatuta, an executor vltra illā ſum
mam taxatam exigens, incidat in hanc pœnam quadrupli? &
Io.Fab.hic dicit,ꝙ non, quia durum eſt extēdere legem pœna-
lem.vt l.interpretatione.ff.de pœ.ſed punietur extra ordinē ar-
bitrio iudicis.vt l.illicitas.in prin.ff.de off.præſi. vel punieť iux-
ta §.hoc quoq;.in Auct.vt lit.iur.Sed (vt etiam dixit Io.Fab.) il
le §. propriè loquitur de pœna criminali ſiſco applicanda, hic
verò loquitur de pœna applicanda parti, & vna non tollitur ꝑ
aliam.vt l.quoties.ff.de actio.& ob.Sed ego credo,ꝙ immo iſta
pœna iſto caſu locum habeat, quia eſt omnimodò eadē ratio,
igitur &c.facit quod dixi ſup.eo.§. ex maleficijs.in ſi.licèt ibi gl.
ſit pro Io.Fab.& eſt ratio,quia taxatio facta per ſtatutum Bono
niæ,eſt ius commune Bono.vt l.omnes popu.ff.de iuſt.& iu. &
per ꝯñs ſicut exigendo vltra formam taxatam a iure cōi, cōmu
niter incidit in iſtam pœnam, ergo eodem modo exigens Bo-
noniæ ꝯ ius cōe Bononiæ,debet incidere in hac pęnā,qa iſta eſt
interpretatio paſſiua. vt l. 2.C.de noxa. & l.1.§.1.& §.lex. in l.
34 Fal.& ibi Bar.ff.ad l.Fal.igitur &c.†An autem pęna introducta
g pro vno delicto, vt de homicidio a ſtatuto, tollat[g] pœnam iu-
ris cōia impoſitam ex dicto maleficio? & Bar.in l.1.ff. vi bono.
rapto. dicit,ꝙ a pęna iuris communis non vť receſſum. vt d.l.
quoties.& l.prætor edixit.in §.1.ff.de iniu.niſi nominatim ſit di
ctum.arg.l.ſi.C.de noua.¶ Item ſi ex aliquibus coniecturis ap-
pareat,ꝙ voluerunt a pœna legis veteris recedere, vt putà,ſi di
catur in ſtatuto,ꝙ qñ pœna nō eſt determinata,procedatur de
ſimilibus ad ſimilia, & vbi non reperitur ſimile recurratur ad
ius commune,tūc apparet,ꝙ pœna iuris communis,debet im-
poni in ſubſidium,igitur tollitur pœna iuris cōis, ſaltē ope ex-
ceptionis.arg.gl.in l.ſi.& in l.2.ff.de noua. & pro prædictis be-
ne facit l.obligationum ferè.in ſi.ff.de act.& ob.Sed Sal.in l.qui
ſepulchra.C.de ſepul.viol.in ver. quæro tūc ſecundò quid ſi ꝑ
ſtatutum &c.tenet ꝯrium,quod immo ſemper pœna iuris cōis
ſit ſublata,quod patet, quia ſi pecuniaria & corporalia imponi
tur ex eodem delicto,iudex debet denegare iuriſdictionem ſuā
in pecuniaria,ne præiudicium ſiat corporali,vt d.l.prætor edi-
xit.§.1.ergo in caſu noſtro pro homicidio ſi a ſtatuto impona-
tur pœna pecuniaria,quid operaretur pœnæ pecuniariæ impo
ſitio facta a ſtatuto,ſi compelleretur quis incipere a corporali
a iure communi impoſita,cum poſtea ad pecuniariam nō poſ-
ſit redire, vt l. Senatus.ff. de accuſ. Tu de hoc alle. gl.in d.l. qui
ſepulchra.in ſi.quia ſi moreretur, delictum in totum eſt extin-
ctum,ēt quò ad pœnā pecuniariam.vt C. ſi reus vel accu.mor.
fue.per totū.igitur ut aliquid operetur,habemus dicere a prio-
ri pœna eſſe receſſum. pro hoc adducit, lex generalis princi-
pis non agit tollere legem, vel ꝯſuetudinem ſpecialem in loco
uigentem,ut in c.1.de conſti.in 6.& eſt gl.ſing.in iure noſtro,in
l.2.C.ſi contra ius uel uti.pub. & eadem rōne debemus dicere,
quod antecedens lex principis nō agit prouidere,ſeu uires por
rigere,caſu quo ſpecialis in loco ſequatur,niſi uſq; ad tempus,
quo aliter prouideretur,ut in ſimili dicimus de furioſo,qui ha-
bet dilucida interualla,ut l. cum aliquis.C. de cur.fur. hoc ego
confirmo,qm̄ ex poteſtate cōceſſa a principe, a principio unuſ
quiſq; populus pōt ſibi legē dicere ēt ꝯriam iuri cōi, uel præto
rio, uel modificatiuam,uel correctiuā iuris cōis, & uult impe-
rator qđ habeatur pro iure cōi in illo territorio, & qđ ꝓualeat
iuri cōi,ut l.oēs pop.cum materia.ff.de iuſt.& iu.igitur a princi
pio Imperator uť uelle, ꝙ pœna ſuæ legis habeat locū quonſ-
que,& donec,aliud per populū ex ſua generali conceſſione ſta
tutū fuerit.Non ob.l.quoties.& d.l.prætor.§.1. quia ibi loquun
tur,qñ ex obligatione, ſiue lege noua, variatur titulus augendi
pœnas,aut medij concludendi. nā in l. prætor. non agitur im-
mediatè,quia reus ſeruum occidit,ſed quia actor iniuriā talem
pro tanto pretio pati noluiſſet, vt l.iniuriarum.ff.de iniu.ſed in
caſu noſtro,vniformiter directò agitur immediatè ex eodem fa
cto non nominato,ſiue nō variato cōcludēdi medio, meritò le
gis municipalis pœna ſtante, nō pōt habere locum pœna iuris
cōis de iſto medio ꝯcludendi,& de eius viribus dixi in §.1.& §.
æquè.ſ.eo.dic, vt ibi.Non ob.l.qui ſepulchra, quia ibi expreſsè
nouā pœnam antiquæ addidit,ideò illam nō tollit. & eodē mo
do reſponde ad l.in eum.C.de fur.immo dic, ꝙ illæ tex. probat
expreſsè opi. Sal. quia niſi ſpecificè diceretur ibi, præter pœnā
olim ſtatutā &c. appareret ibi manifeſtè, ꝙ pœna antiqua eſſet
ſublata,ſm̄ Sal.& Flo.ibi, ſecus ſi expreſſum nō adijceret, quia
tūc diſtingue,aut antiquam expreſsè tollit, & hoc indubitatū.
Addas tu idem ſi aliud appareat de mente legiſlatoris nouæ le-
gis, vt quia certum eſt, quod pœnā legis antiquæ voluit aggra-
uare, vel minorare.nā tunc receſſum eſt a pœna veteri, ut ff. de
rei mili.l.qui cū vno.§ qui poſt.in ver.receſſum,ita dicit Bal.&
Sal.& Flo.in d.l.in eum. Secundò adde,quod idē ſi diceret ſtatu
tum,

ADDITIONES.

a Credatur. Vide Pau. de Caſt.conſ.275.in 1.impreſſio.
b Nuncio? Adde Alex.in l.a diuo Pio.§.ſi ſuper reb.ff.de re iud. Purpu.
c Dicat.Facit quod vult Pau.in c.1.de conſt.& in c.ad audientiā.de reſcr.Purp.
d Notarij. Adde Aret.ſupra de uerb.oblig.§.2.& Iaſ.in l.properandum.§.&ſi
quidem.C.de iudi. Purpu.
e Quod ſic.Adde Alex.conſi.5.3.lib.
f Taxata. Adde qđ in regno Franciæ, ſeruientes habēt eorum taxatū ſalarium,
& ultra taxationē eis non licet accipere,ēt ſi ultro a litigantibus offeratur,ſm̄
ordinationes regias & ſtylum curiarum dicti regni. A.C.
g Tollat. An per ſtatutum ſit ſublata pœna iuris.uide Bal.cōſ.225.3.lib.Old.
conſ.94.Rom.conſ.28.Capol.conſ.14.

tiū,qđ de ſimilibus ad ſimilia procedatur, quia de mēte ſtatuen
tiū apparet,qđ voluerūt recedere à lege veteri,vt dixi ſupra ſe
cundū Bar. Aut dubitaē,& tunc,aut mediū concludendi,ſiue ti
tulus agendi variatur,cū ꝑ nouam legē noua pęna inducitē, &
tunc vtraq; locū habet in natiuitate,ſed in poſſeſſione non, vt
d.l.qđ ſenatus,& d.l.ꝑtor edixit.§.1.& d.l.quoties.aut medium
concludendi nō variaē,& tūc duntaxat ſpecialis & localis locū
habet,& nō generalis,vt dictis iurib. vide ī ſimili quod no.Bal.
in l.1.C. de ſum.Trin.in ver.6. opponitur.dr̄ hic, quod hæreti-
ci.& in d.l. qui ſepulchra.& ibi Cyn.& vide plenè Bar.in l.ſan-
ctio legum. circa prin.ff.de pęn. & Bar.in l.nunquā plura.ff. de
35 priua.deli.& Io.de Imo.in l.2.ff.de publi.in d.¶† In gl.omninò.
in prin.quid importet iſta dictio,oīnò,habetur in l.ſi cum exce
ptione.§.quatenus.& ibi Bar.ff.quod met.cau.& in l.græcè.§.il
lud.& ibi Bar.ff.de fideiuſ.ac ēt importat perpetuitatē actus,vt
no.gl.t.& ibi Pet.de Anch.in cle.1.de vit.& hon.cler.¶In ea gl.
in fi.de materia furti.ſ.eo.§. ea maleficijs,in princip. dic, vt ibi.
¶In gl.depoſiti.in fi.de hoc dic,vt dixi ſ.eo.in princ.§.ſeq.¶ In
gl.reſtituat.in fi.dic,vt dixi ſupra eod. in §.quadrupli. in princ.
& ſic vides,ꝙ ea violentia cōpulſiua ꝯ contumacē datur in qua
druplum. Verum, quia ſunt plures aliæ violentiæ,de quibus ꝑ
glo.in l.1.C.quod met.cau.& ibi do.& Bar.in l.metū,in prin.ff.
quod me.cauſ.& dixi ſupra eo.§.ex maleficijs,opus eſt,vt ſum-
matim materiam illarū violentiarum declaremus, poſtquā ibi
non diximus,& melius in hoc titulo non cadūt, quàm hic. Nā
36 † violentiarum quædā eſt expulſiua,quæ parit interdictum vn
de vi, de qua ſtatim dicam. Alia ablatiua, quæ parit actionē vi
bonorum rap. de qua dixi in d.§. ea maleficijs. Alia compulſi-
ua,de qua dixi ſupra in iſto §.Alia turbatiua,quæ parit interdi-
ctū vti poſſidetis. Alia inquietatiua,q̄ parit interdictū ꝙ vi aut
37 clam.& quia de his duabus non eſt dictum.ī.dicam. ¶† Venia-
mus itaq; primò ad violentiā expulſiuā,in qua forma libellum
ſic. Dico ꝯ Titiū, quod cū poſſiderem talē fundum poſitum in
tali loco,iuxta tales confines,in quo erant tot,& tales res meę
mobiles,quę erant ad cuſtodiā meam,dictus Titius per vim de
anno præſenti & præſenti menſe Septembris intrauit dictū fun
dū, & me de dicto fundo, vel meū colonum de eius fundi poſ-
ſeſſione expulit,& priuauit ſiue ſpoliauit,propter qđ vltra prę
dicta,mea intereſt in centum,ſic me fuiſſe dē dicta mea poſſeſ-
ſione deiectū, & priuatum; quare peto poſſeſſionē dicti fundi
mihi reſtitui,vna cū dictis rebus mobilibus ſi extant, aliàs autē
in ipſarū veram ęſtimationē, ac ēt in dictis cētum nomine mei
intereſſe dictum Titium condēnari &c. Vel poſſum conclude-
re ſic, videlicet,verū quia ſpoliatus ante omnia eſt reſtituēdus,
quare peto me ante omnia reſtitui ad dictā meā poſſeſſionem,
& dictum Titium in dictis cētum pro meo intereſſe,& ad reſti-
tutionem dictarum rerum mobilium (ſi extant) aliàs in earū
veram æſtimationem dictum Titium mihi condēnari. Iſta colli
guntur ex dictis Bar.in l.1.§.ſiue aūt. & §. rectiſſimè,& in l.in-
terdicto.ff.de vi & vi arma. & ī.dicā. ¶Et aduertas,quia dixi in
libello, ꝙ cum poſſiderē talem fundum &c. nam nulli alij hoc
38 † interdictū vn̄ vi datur, niſi ei qui tūc cū eijcitur poſſidebat,
nec alius vr̄ deijci, nec deiectus eſſe, niſi q poſſidet. vt eſt text.
in l.1.§.interdictum aūt hoc.ff.de vi & vi arm.quod eſt verum,
ſiue poſſideat per ſe, & pro ſe, & iuſtè, ſiue poſſideat vi, aut
clam,vel precario. vt l.ſed ſi vi arma.ff.eo. ſiue poſſideat ꝑ pro
curatorem, factorē, vel per colonos ſuos. nā ſi colonus vel fa-
ctor fuerit deiectus, videtur dn̄s deiectus, ēt ſi ignoret colonū
vel alios ſuos eſſe deiectos,vt eſt tex.in ea.l.1.§.quod ſeruus. &
§.non aūt.& quod ibi Bar.ita no.Bar.in ea.l.1.§.ſiue autem.pro
quo ēt facit l.peregrè.§.quibus,& quod ibi no.ff.de acq.poſſ.&
l.ſi.cum ibi no.per glo.& doct.C. de acqui. poſſ. Si autem eſſet
deiectus vſufructuarius mei fundi, mihi non competit dictum
interdictum,quia ipſe poſſidet ſuo nomine,& ſuo iure.vt l.na-
turaliter.in prin.ff.de acq.poſſ.ita dicit Bar.in d.§.non aūt.& in
d.l.3.§.vnde vi.eo.ti.licèt glo.not.contrariū, & malè,ſm eum,
in l.ſi quis in tantam.C. vnde vi. licèt ipſi in vſufructuario de-
iecto,ſibi & pro ſe cōpetat dictum interdictum,vt d.l.2.§.vnde
vi.eo.ti. & ibi gl.& Bar.& quod no.Bar.in d.§.interdictum au-
tem hoc. Et aduertas, ꝙ non tm̄ competit hoc interdictum de-
iecto per vim,ſed etiam ſi quis fuerit abſens, & ſic ciuiliter tan
tùm poſſidebat,vt d.§.ſiue autem.ſiue ergo naturaliter, & ciui
liter,ſiue naturaliter tm̄, ſiue etiā ciuiliter tantum poſſidebat,
vt d.l.1.§.deijcitur.& d.§.ſiue autem.vt ſi Titius fuerit ingreſſus
fundum meum,& poſteà non voluerit me reuertentē in poſſeſ
ſionem admittere, vel etiam ſi abſens ſciens Titium ingreſſum
fuiſſe fundum ſuū, nō voluit ad dictum fundum ſuum redire,
timens ſe poſſe repelli. vt l.clam poſſidere.§. qui ad nundinas.
& qđ ibi no.per gl.& doct.ff.de acq.poſſ.ac etiam cōpetit dictū
interdictum, ſi in cui abſentia Titius ingreſſus fuerit tuum fun-
dum, & tēpore quo redis ad fundum, dicit Titius, ingrediaris,
ego ſum contentus, ſed ipſe ſtat in fundo cum gentibus & ar-
mis.nā propter hoc,ꝙ Titius dicat ingrediaris,non excuſatur,
qm̄ debet pati eum ingredi,eo modo plenè ac liberè,quo prius
poſſidebat,& eo modo, quo primò intrabat in fundū. vt ff.eo.
l.ſi plures.§.1.ſed ille qui reſtat intus cū armis, non videtur fa-
cere,quod tu liberè, & plenè ingredi poſſis. vt extra de reſtitu.
ſpol.c.Piſanis.ita dicit Bar.in d.§.ſiue autem.quod no.Datur ēt
dictum interdictum ſaltem vtile, illi qui eſt in quaſi poſſeſſio-
ne iuris incorporalis. vt l.1.§.hoc interdicto. & ibi glo. & Bar.
ff.de ui.&tuq; pri. ſicut habet locum vtilis conditio.l.ſi quis in
tantam. C. vnde vi.item ſicut habet locum vtile interdictū vti
poſſidetis.vt l.quoties.ff.de ſer. & l.2. in fi.ff.ſi ſer.vend. & not.
in d.l.1.in prin.& ibi Bar.ff.vti poſ.ita determināt Odo. & Bar.
in l.3.§.vnde vi.facit quod dixi ſ. eo.§.ęquè.in fi.quod ego in-
telligo verum, ſi hoc ius incorporale adhæreat alicui re immo
bili,putà,pro iuriſdictione in caſtro.argum.l.1.§. ſi quis de na-
ui.ff.eo.tit. ¶Poſteà dixi in libello poſito in tali loco,& dixi de
anno præſenti, & præſenti menſe Septembris. Nam in hoc in-
39 terdicto † debet inſeri locus, & tempus deiectionis, & ſic an-
a nus & menſis,[a] ſicut cum de delicto agitur criminaliter. vt l.
prętor edixit.in prin.& quod ibi Bar.ff.de iniur.aliàs proceſſus
ſiue libellus non teneret, vt ibi Bar.& in l.1.§.ſiue autem. & in
d.§.rectiſſimè.facit quod dixi ſupra eo.§.ex maleficijs.qđ bene
no. quia vidi aliquos errare, qui non poſuerunt menſem deie-
ctionis, vel ſi appoſuerunt illum menſem non probauerūt,ſed
alium,ergo debent ſuccūbere, quia de alia violentia,& de alio
ſpolio probauerunt,q̄ de eo quod intentatū ſit, vt dicit elegan
ter Bar.in d.l.denuntiaſſe.§. quid tamen.ff.de adult. vbi videas.
Aduertas tamen,quando tempus ponas in libello,an ponas tē-
pus in quo aduerſarius tuus fuerit ingreſſus poſſeſſionem, &
certè non eſt de neceſſitate, quinimmo ſæpenumero poſſes er-
rare,quia ignoras tu,vel teſtes menſem deiectionis,ſiue ingreſ-
ſus, maximè quando fuiſti abſens, & in tui abſentia Titius eſt
ingreſſus fundum tuum,ſed debes apponere tempus quo acce-
dens de nouo ad fundum non fuiſti admiſſus, apponas tempus
quo tu ſciuiſti, & fuiſti ſuſpicatus te poſſe repelli, his namque
temporibus tibi naſcitur hoc interdictum. Et ideo eſt conſiliū,
quando tu ſuſpicaris te nō debere admitti,vel poſſe repelli, &
illa ſuſpicio per te probari non poteſt,quia videtur cōſiſtere in
animo tuo.facit gl.ſ.eo.§.ſed iſte.in gl. magn. & quod ibi dixi,
ꝙ vadas ad fundum, & habeas teſtes per quos probare potes,
ꝙ tu non admitteris,& conaris te intromitti,ſi non fuiſti admiſ
ſus,videris tunc deiectus,& tibi tunc naſcitur,& competit hoc
interdictum,& iſtud tēpus eſt inſerendum in libello,quod faci
liter probatur. ita eleganter dicit Bar. in d.l.1.§. ſiue autē.ff. de
vi. ¶ Item dixi in libello,in quo erant tot,& tales res mobiles.
40 † quia licèt ſolummodò pro rebus mobilibus hoc interdictum
non competat.l.1.§.illud,in prin.ff.eo. ſed pro rebus immobi-
libus, vel etiam ſi quis deiectus fuerit de ædibus ligneis affixis
in terram,quia competit hoc interdictum, quia qualequale ſit,
qđ ſolo cohæreat, vnde ſi quis ui deiectus eſt,habet hoc interdi
ctum,ſecus autē ſi quis de naui uel uehiculo,& ſi, quia ſolo nō
cohæret, fuerit deiectus, ut eſt caſus in l.1.§. ſi quis de naui, &
ibi glo.ff.eo.tamen ſi quæ res mobiles ſint in fundo uel in re im
mobili, vn̄ quis ui deiectus eſt ēt nomine earum rerū mobiliū
interdictū prædictū cōpetere, non eſt ambigendū: ita dixit tex.
in d.§.illud.in 2.reſpon. & in d.§. rectiſſime. & ꝑdicta ꝓcedūt,
ſiue illæ res mobiles eſſent, ſiue propriæ, ſiue ēt eſſent apud cū
depoſitæ,uel cōmodatæ,uel pignoratæ,uel locatæ,uel ad cuſto
diā habeas.ut l.1.§.quod aūt ait. eo. tit. uel ēt ſi haberes prædi-
ctas res,ui,clā,uel precario.arg.d.l.ſed ſi ui.ar.eo.tit.& ideo po
tes & debes ponere in libello dictas res, & petere earū reſtitu-
tionē,ſi res extāt.vt d.§.qđ aūt ait.ſi aūt ſint ꝯſumptæ,potes cō-
cludere duob.modis,vel ꝙ petas reſtitutionē rerū,vt l.pen. eo.
tit.uel ꝙ petas ęſtimationē rerū,cum ſit obligatio rē reſtitui,ut
no.Bar.in l.ſtipulationes non diuidūtur.ff.de uerb.obl.& in l.in
re furtiua.ff.de cond.fur.in princ.ita not.dicit Bar. in l. interdi-
41 cto.ff.eo. ¶ † Item dixi in libello, & me de dicto fundo & eius
poſſeſſione expolit.hoc ideo dixi,quoniā debes tenere mēti, ꝙ
qui agit hoc interdicto,debet deducere & probare duo,uideli-
cet,

ADDITIO.

a Et menſis. Adde tamen ꝙ ſi procedatur ſummariè & ſimpliciter, vigore ſta-
tuti vel reſcripti,prædicta non ſunt neceſſaria,vt voluit Alex.conſ.6.3.lib.vbi
multa vide ad materiam violentiæ expulſiuę.

a cet,poſſeſſionē ſuā, & deiectionē [a] factā per aduerſarium.ita di
cit no.Inn.in c.cōſultationib.in t.gl.de offi dele.& no.gl.in ver
ſi.reſtitutionē.in c.olim cauſam.& ibi doc.de reſt.ſpol.Plus di-
co,ꝙ non ſufficit, ꝙ iſta duo probaret abſolutè,niſi ſpecificatè
articularet, & ſtrictiſſimè probaret, ꝙ tpe deiectionis erat in
poſſeſſione ciuili,& naturali.vt l.1.§.deijciuntur.ff.eo. vel natu
rali tm̄.vt l.3.§.vnde vi.eod.tit.vel ciuili poſſeſſione tantùm,vt
d.l.1.§. interdictum aūt hoc.ibi, niſi ei qui tūc cum deijceretur
poſſidebat.nam dictio,tūc,ſignificat extremitatem tēporis.vt l.
4.ff.de condi.& demō.& per ꝯns in d.§.interdictum aūt.eſt tex.
apertus de eo quod in cōi allegamus Inno.& gl.& Bernar. qui
non debent allegari.vbi eſt tex.ita dicit gl.in l.ſed licet.ff.de of-
42 fi.præſi.¶ † Item dixi in libello,ſiue ſpoliauit. oportet namque,
b ꝙ allegans ſe ſpoliatum,alleget vim,vel violentiā,vel dolum [b]
aduerſarij, & iſtud erit pro medio cōcludendi inter alia in hoc
interdicto,vt l.ſi quis ad ſe fundū. & quod ibi plenè no. per gl.
& doc.C.ad leg.Iul.de vi.& ibi latè Sal. & tunc ſpoliatus eſt an
te omnia reſtituendus in ſuā poſſeſſionē, ēt ſi fuerit ſpoliatus ,
non tm̄ propria autoritate aduerſarij,ſed ēt autoritate & licen
tia,vel decreto iudicis inualido.vt l.meminerint.& ibi. h.d.An-
ge.in prin.C.vnde vi.& c.conquerente.extra de reſt.ſpol.qui ta
men tex.in c.cōquerēte.mihi hoc vſq; quaq; nō probat.& hoc
ēt no.Bar.in l.ſequitur.§.ſi fundū.ff.de vſucap. quia ēt ex auto-
ritate iudicis pōt dici quis ſpoliatus, qn̄ nō rite, & rectè, inter-
43 poſitū eſt decretū prætoris. Ex quo mihi pōt inferri, † quod ad
hoc vt cōpetat hoc interdictū non requiritur de neceſſitate,ꝙ
ſpoliator ſit in dolo,& ꝙ doloſè me deiecerit,ſed ſufficit,ꝙ fue
rit in lata culpa.quod patet,qn̄ intrat poſſeſſionē meā cum de
creto iudicis inualido , nā excuſatus eſt à dolo. vt l. igitur.§.1.
ff.de li.cau.& no.gl.in l.plagij.la 2.C.ad le.Fla.de pla. & tamen
quia eſt in lata culpa,quia debuit diligenter ꝑſcrutari, vtrū de-
cretū iudicis eſſet iuridicū, & rite cōceſſum, necne. arg.l. latæ.
& l.cedere.§.lata.ff.de verb.ſig.cōiuncta l.in bonorum.ff.de bo.
poſ.& quod ibi Bar.& tn̄ ꝑꝑ iſtā craſſam ignorantiā,quę eſt la
ta culpa,vt ſ̄.vi bo.rap §. ne tn̄, tenetur.vt d. l.meminerint. &
d.c.cōquerēte. ergo tenetur nō ex dolo, ſed ex lata culpa. facit
qđ no.Bar.in l.iuſtè poſſidet.ff.de acq.poſ.ī ſi.& l.pe.ff.de adul.
c qđ ſingulariter tene mēti. [c] Et prędicta habēt locum, qđ agere
pōt ſpoliator,ēt ſi ageret ꝯ illū,quē alias ex interuallo ipſe ſpo
liatus de pn̄ti prius ſpoliauerat.d.l.ſi quis ad ſe fundū. & eſt bo
nus tex.cū gl.in l. 1.§. qui viā.ff.de vi & vi ar. ſecus ſi incontiēti
ꝯ ſuū ſpoliatorē ꝓpria autoritate recuperaſſet poſſeſſionē ſuā,
quia pōt. vt l.3.§.eum igitur.ff.eo. qa incōtinenti licitū eſt, vim
vi repellere.vt ibi.& l.vt vim.& qđ ibi no.ff. de iuſti.& iur. ſed
nō ex interuallo.¶ Aduertas tn̄,ꝙ licèt non poſſim ex interual-
d lo expellere expulſorē meū, tn̄ poſſum ipſum moleſtare [d] † &
44 turbare,ēt de facto.vt no.gl.in l.1.§.perpetuo.ff. vti poſ.& ea.l.
§.qđ ait prætor.& ibi etiā tex.& hoc ibi no.Bar.& turbabit im-
punè,vt ibi habetur.qđ no.Et qn̄ dicatur incōtinēti vel ex inter
uallo,no.gl.in d.§.eū igitur.& ibi Bar.qa intelligit arbitrio bo-
ni viri,ſm qualitatē ꝑſonarū, & rei,de qua qs eſt deiectus. ar.l.
ꝯtinuus.§.cū ita.& §. itē qui inſulā.ff. de verb.obl.in tm̄,ꝙ fuit
prius dictū Hugo.ī d.c.ius naturale. vbi poſuit no.dictū in lec.
ſua,qa in gl.ord.nō habet hoc poſſe extēdi ēt ad 10. annos, qđ
facit ꝯ occupātes terras alienas, ꝙ poſſent ēt intra 10.annos li-
citè expelli,cū detur expulſo facultas.facit qđ no.Bal.ī l.1.C.de
ſec.nup.ita dicit Io.de Imo. in l.1.§. q pręſens.ff. de verb.oblig.
45 qđ ꝑpetuò tene menti. Nec † tali agēti illo interdicto recupe-
e rādę poſſeſſionis ṗt obijci exceptio dn̄ij, [e] vt d.l.ſi qs ad ſe fun
dū,vt no.gl.& doc.in l.ſi qs ꝯductionis.ibi gl.& do.C. loca. ita
dicit Bar.in l.naturaliter.§.nihil cōe.in ver. quarta combinatio
eſt,qn̄ vnus &c.& in ver.tertia combinatio &c.ff. de acq. poſſ.
f qđ tn̄ intelligas verū,niſi ſpoliatus aſſentiat, [f] ꝙ ſuper exceptio
ne dn̄ij cognoſcat̄,tūc cognoſcet̄ de vtroq; ſimul,& ille perdit
priuilegiū,& ꝙ ſpoliatus ante oīa ſit reſtituēdus, vt eſt caſus cū
ibi no.ꝑ gl.& doc.ex̄,de reſt.ſpol.c.1.& oo.Bar.in d.§.nihil cōe.
46 in dicta quarta combinatione.† Et iden do tibi cautelā,ꝙ qn̄ agis
de ſpol.ꝙ inſiſtas ſemꝑ,ꝙ ante oīa de eo cognoſcat̄,& reſtituat̄
tibi ante oīa poſſeſſio,aliàs ſi omittas hoc allegare,tibi ēt tacitè
pręiudicares.ar.no.ꝑ Bar.in l.1.C.de rela.& ſi aduerſarius tunc
nō facta & repetita ꝑ te dicta ꝓteſtatione, probaret incōtinēti
de dn̄io ſuo , ꝑderes dictū priuilegiū reſtitutionis ante oīa. ita
dicit Bar.in l.1.§.ſed & ſi is.in ſi.ff.de no.ope.nun.per dictū c.1.
47 quod tene mēti. ¶ † Et qđ dixi, ſpoliatū ante oīa reſtituēdū,re-
gulariter eſt verū,niſi obijciat̄ proprietas matrimonij ꝯ agentē
poſſeſſorio,gradus indiſpenſabilis, vt tunc nō debeat fieri reſti
g tutio poſſeſſionis matrimonialis,ſaltē ad copulā,vt ī c.literas [g]
h de reſt. ſpol. Secundò fallit, qn̄ detegitur præſumptio iniuſta [h]

poſſeſſionis agēns, quia eſt notorius defectus ꝓprietatis agen-
tis,ꝑꝑ diſpoſitionē iuris cōis,ꝙ ius cōe fundat intentionē rei in
dn̄io,ꝯ agentem,ut eſt caſus in c.ſi.de reſt.ſpol.in 6.Tertiò fallit
ſi ꝑꝑ allegationem defectus dominij oppoſitam per eū exclu-
ditur non tm̄ ius dominij in actore,ſed ēt poſſeſſio ipſius acto-
ris,vt putà,ſi excipitur ꝯ dicentē ſe ſpoliatum poſſeſſione ſpiri
tualium,ꝙ eſt laicus, & non poteſt poſſidere ſpiritualia . nr ex̄.
de præſcrip.c.cauſam quæ. & facit de reſtit. ſpol. c. ex parte M.
cum ibi no.Quartò fallit,qn̄ per confeſſionē agentis ſpolio,vel
facti notorietate,appareat iudici poſſeſſionem non debere re-
ſtitui agenti,vt no.Inno.de ſi.præſby.c.conſtitutus.ita dicit Bal.
in d.§.nihil commune . ubi ponit plures fallentias , ſed in alijs
ibi reprehenditur per Ioan.de Imo.tu dic, vt ibi per eū.Quintò
fallit , qn̄ agens iſto interdicto , in ſuo libello aſſerit tale quid,
ꝑꝑ quod appareat eū ius poſſidēdi,vel quaſi non habere etiam
ex alio defectu,q̄ in poſſibilitate. vt ſupra dixi de laico poſſidē
re decimas,vt hr̄ in c.ſi.& ibi Ioan.And.in nouella.de reſt.ſpol.
ī n 6.& vide Sal.in d.l.ſi quis ad ſe fundum.in uerſi.oppo. igitur
tunc ſeptimò &c. An autem, & quando etiam per uiam exce-
ptionis poſſit opponi de ſpoliatione,& quomodo? vide Bar.in
d.§. nihil commune.in dicta quarta cōbinatione . Et an ab uno
poſſit cumulari petitorium, & ſpolium ? Et an ab uno litigato-
rum poſſit intentari unum de dictis iudicijs , & ab altero aliud
iudicium,& quomodo? vide latiſſimè per Bar.in d.§.nihil com
mune.& per cano.in c.2.de ord.cog. & latè uide Spec. in tit. de
petitorio,& poſſeſſorio,& ſpoliatione. in princ. per totum. Et
prædicta procedunt , quando poſſeſſio fundi mei deuenit ad te
48 cum vitio ſpoliationis . † Sed quid ſi ſine vitio,an ego habeam
aliquod remedium poſſeſſorium pro recuperanda poſſeſſio-
ne dicti fundi? in quo dubio aduertas . Nam clarum eſt, ꝙ non
habeo hoc interdictum vnde vi , quia datur ꝯ ſpoliatorem &
ſuum hæredem,ſiue ſucceſſorem vniuerſalem,non autē contra
ſingularem ſucceſſorem,ut in c.ſæpe.de reſt.ſpol.Vnde ēt ſi iſte
poſſeſſor de præſenti eſſet bonæfidei, & habuiſſet cauſam etiā
lucratiuā à ſpoliante, tn̄ hoc interdictum mihi ꝯ eum non com
petit,vt eſt tex.gl.& Bar.in l.cùm à te.ff.de vi & vi ar. & no. In-
no.in c.cùm ad ſedem.in gl.interdictū. extra de reſt.ſpol.niſi ad
tnieſſe, authore ſuo ſpoliatore non exiſtente ſoluendo . ut not.
gl.in d.l.cum à te. ¶ Secundò principaliter, nec etiā ibi cōpetit
condictio ex canone.d.c.ſæpe.de reſt.ſpol.qa ille tex. loquitur,
qn̄ poſſeſſor eſt ſciēs & in mala fide,quia ſciebat,ꝙ habuit cau-
ſam ab inuaſore,ut patet in tex.ibi,ſcienter rem talem &c.& ibi
gl.in verſ.ſcienter.& ibi Inn.in verſi.effecta. circa princ. ¶ Ter-
tiò principaliter, non habeo remedium, l.ſi coloni. C. de agri.
& cen.lib.11.quia ibi loquitur in colonis fugitiuis,& ſic in poſ-
ſeſſione vitioſa.arg.l.1.cum materia.C. de ſeru. fug. & per ꝯn̄s,
quaſi affecta uitio furtiuitatis. facit l.vitia.cū gl.C.de acq. poſſ.
ita dicit Bar. in l.ſi coloni. & in l.rem quæ nobis.ff. de acq. poſſ.
& ibi doc. Ex quo ſequitur,ꝙ glo.in l.2.C. de fur. quæ dicit, ꝙ
competit remedium d.l. ſi coloni.nō eſt vera. ut ibi per doc. &
patet per prædicta. ¶ Quartò principaliter non competit mihi
remedium.l.ſi me & Titiū.ff.ſi cer.pet. quia illa l.loquitur in re
mea mobili.ut ibi no.& ita ēt loquitur glo.in d.l.2. C. de fur.&
quod ibi Bal.Sal.& Fran.de Alb.de Are.& ita dicit Bart.in l.rem
quæ nobis.Præterea d.l.ſi me & Titiū. loquitur, quādo res mea
mobilis titulo lucratiuo peruenit ad te,ergo ſi perueniſſet titu-
lo oneroſo,non haberet locum.¶ Quintò principaliter,nec etiā
cōpetit cōdictio indebiti,vel triticaria ad poſſeſſionem,ut l.in-
debiti.§.ſed ſi nummi. & quod ibi glo.& Bar.ff.de cond. indeb.
& l.1.in ſi.cum l.ſeq. ff.de tritic. qm̄ ſciendum eſt, ꝙ ad hoc ut
alicui competat aliqua condictio, & ſic actio perſonalis . ut in
§. ſic itaq;,ſupra eo.debet ſemper interueniſſe aliquod geſtum,
vel habitum pro geſto inter me & te , ex quo cauſetur dicta
obligatio,& actio perſonalis.vt d.§.ſed ſi nummi.& qđ ibi Bar.
ſed in caſu noſtro ex facto meo poſſeſſio mea nō deuenit ad te,
ergo non eſt nata mihi condictio ad repetendum poſſeſſionē.
¶ Sextò principaliter , videtur, ꝙ nullum remedium poſſeſſo-
rium habeam per no. per Bar. in l.manifeſtiſſimi. §. ſed cum in
ſecunda.

ADDITIONES.

a Deiectionem. Adde ut per Alex.conſ.133.1.lib.
b Dolum. Adde ut per Alex.conſi. 163.3.lib.
c Tene menti. Adde Petr.de Anch.conſ.116.in fine.
d Moleſtare. Adde Pau. de Caſt.conſ.215.in prima impreſſione.
e Dominij. Adde Pau.de Caſt.conſ.295.
f Aſſentiat. Adde Rom.conſ.215.ubi ponit multa quæ non poſſunt fieri,tamē facta abſque diſpoſitione tenent uide Oldr.conſ.224.
g Literas. Dic idem ubi daretur materia peccandi,ut uoluit Oldr.
h Iniuſtè. Adde Oldr.conſi.209. Rom.conſ.599. Item petenti reſtitutionē obſtat exceptio ſententiæ iuris uel hominis,ut uoluit Oldr.conſ.315.

ſecunda, C. de fur. & Ang. in l. ſiue aũt, §. ſi duobus, ff. de publ. &
dixi ſupra eod. §. ſic itaque. nam non habeo plus iuris in poſſeſ
ſione, quando eram ſimpliciter poſſeſſor, q̃ habeat præſens poſ
ſeſſor ſine vitio, immo minus, quia ipſe poſſidet de præſenti, &
non ergo igitur fortior eſt, ita dicunt Bar. & Ang. in dictis locis.
49 ¶ † Septimò principaliter, non vr̃, ꝙ ẽt habeam remedium [a] ca-
a nonis. c. reintegranda. [b] 3. q. 1. ille tex. loquitur in epiſcopis, &
b ſic in clericis, & in rebus eccleſiæ. Secundo, loquitur in epiſco-
pis deiectis uel ſpoliatis, ſed in caſu noſtro ego nõ fui deiectus,
nec ſpoliatus, ſed cecidi a poſſeſsione, quæ deuenit in te ſine ui-
tio, quia tu non deieciſti me, nec ẽt habuiſti cãm ab aliquo ſpo
liatore, igitur &c. Sed reuerendiſsimus in Chriſto pater & dñs,
dñs Nicolaus Cardinalis de Sicilia. in d. c. ſæpe, in reportatis
ſuis dicit, ꝙ non eſt verũ, ꝙ d. c. reintegranda, hẽat locum in oĩ
caſu, quo, & vbi oĩa alia, & ſingula remedia poſſeſſoria poſſunt
habere locum. Itẽ ẽt competit in caſu, qñ quis perdidit poſſeſ-
ſionem ſine culpa, ſed negligentia tñ, nam tunc ſiue bona fide,
ſiue mala, ſine cũ titulo, ſiue ſine titulo talis poſſeſsio deueniat
ad alium, põt intentari condõ. d. c. reintegranda. & per hoc (ſm
eum) patet, ꝙ differt remedium illius. c. reintegranda, ab aliis.
nam pinguius prouidet, qm̃ remedium d. c. reintegranda. com-
petit ẽt ꝯ poſſeſſorem bonæfidei, & etiam ꝯ poſſeſſorem cum
titulo. ſed d. c. ſæpe, non competit, niſi contra poſſeſſorem malę
fidei. ut ſ. dixi. Secundò dicit, ꝙ prouidet pinguius, q̃ d. l. coloni.
quia ille tex. prouidet poſſeſſoribus bonæfidei contra detento-
res malæfidei, uel rei uitioſæ, ſed dictum c. reintegranda. cõpe-
tit bonæfidei, & malæfidei antiquis poſſeſſoribus, quinimmo
etiam competit detentoribus tñ, hoc dicit collegi ex dictis Io.
And. & aliorum doct. in d. c. ſæpe. & in d. c. cum ad ſedẽ. de reſt.
ſpol. & etiam not. Spe. & ibi Io. And. in add. in titulo. de pet. poſ.
& ſpoliat. in princ. ¶ Et aduertas, quod illud c. reintegranda, nõ
habet locum in rebus eccleſiarum, ſed in rebus prophanis, &
laicorum. ut dicit Io. And. & Ant. de But. in c. cum ad ſedem. de
reſt. ſpol. & Bart. in d. l. ſi coloni, in fi. quod no. Ex quibus infer-
tur in caſu noſtro, quod ego olim poſſeſſor habeo contra bonę
fidei poſſeſſorem, etiam cum titulo oneroſo, (dum tamẽ non-
dum præſcripſerit) redium d. c. reintegranda. & hoc ad literam
tenet etiam Ang. in d. l. ſiue autem, in §. ſi duobus, in fi. quæ om-
nia ſingulariſsimè tene menti, quia ſunt ualde quotidiana. &
ideo bona cautela eſſet, quod ſemper intentaretur dictum re-
medium. d. c. reintegrãda, aliis omiſsis, ſi bene aduertas ad præ-
dicta, ſicut in ſimili dixi de Saluiano interdicto. in §. item Ser-
50 uiana. ſ. eod. ¶ † Quæro an in hoc iudicio recuperandæ requira
c tur libellus, & litis conteſtatio? Dic, quòd ſic. [c] ut eſt caſus ſe-
cundum unam lecturam in c. 1. extra ut lite non conteſt. & eſt
tex. cum gl. in l. fin. C. ſi per uim, uel alio mo. & hoc tenet Bar. in
d. l. naturaliter. §. nihil commune. circa fi. in uerſ. 3. quæro nun-
quid in poſſeſſorio requiratur &c. & ibi Ioan. de Im. circa fin.
& quod no. Bart. Bald. & Sal. in l. fin. C. de edic. di. Adr. tollend.
& infra dicam ad intellectum. d. l. fin. C. de edic. diui Adr. toll.
quod interdictum non datur tantum contra detinentem, &
deiicientem, ſed etiam contra mandantem, uel ratum haben-
d tem, [d] vt l. 1. in princ. & ibi gl. & Bart. in §. quoties, & ibi gl. ſin-
gularis. & ibi Bart. ff. de vi & vi arm. ac etiam datur, quãdo me
non mandante, familia deiecit, ſed tunc teneor, prout habetur.
l. 1. §. quod igitur. ff. de vi & vi arma. uel etiam teneor utili inter-
dicto, quando filius meus te deiecit, vt l. 1. §. ſi filiusf. & idem,
quando mercenarius meus, ut ibi. ¶ Qui autem comprehendan
tur appellatione familiæ, uide tex. cum gloſ. in d. l. 1. §. familiæ.
51 ¶ † Item dixi in libello, quod mea intererat, in centum ſic non
fuiſſe deiectum &c. nam in hoc interdicto etiam uenit intereſ-
52 ſe, ut d. l. interdicto, & ibi Bar. ¶ † Vltimo dixi in libello, ſi extãt
res, aliàs ad ipſarum æſtimationem, nam ad rem deperditam,
uel conſumptam poſſum agere, uel ad ipſius æſtimationem, ut
53 d. l. interdicto. & ibi Bart. † quoniam ille qui tenetur ex delicto,
tenetur de periculo rei, & de interitu, etiam ſi eodem modo eſ
ſet peritura penès actorem, de quo per Bart. & Ang. & Moder-
niores in l. nemo. §. 1. ff. de verbor. obligat. ita dicit Bart. in d. l. 1.
§. rectiſsimè. & in l. penult. eodem titu. quoniam ipſe uiolentus
æquiparatur furi, & ipſi ſunt in maiori mora, quoniam debitor
fruſtratur, ut d. l. penult. & ibi Bartol. quia eò ipſo quod furati
ſunt, uel per uiolentiam inuaſerunt res alienas, ſtatim ſunt in
e mora, [e] & ſic a principio, & ſemper dicuntur fuiſſe in mora, ut
in l. in re furtiua, §. 1. & l. fin. ff. de condict. furti. & in l. inter ſti-
pulantem, §. penult. ff. de uerborum obligat. igitur non eſt mi-
rum, ſi propter delictum ſuum, & tantam, & tam continuatam
moram, non habetur illa diſtinctio, an res eodem modo eſſet
peritura, uel non. ¶ Verum, quia eſt remedium paratum pro
poſſeſsione non tantum recuperanda, ut ſupra dictum eſt, ſed
etiam pro poſſeſsione adipiſcenda, nec pro adepta poſſeſsione
conſeruanda quietè, & pacificè ſine turbatione, ideo etiam de
his duobus remediis uideamus. Et primo de remedio poſſeſsio
nis adipiſcendae. eſt aũt remedio poſſeſsionis adipiſcendæ vni-
uerſale. primò, interdictum quorum bon. ſecundò remediũ. l. fi.
54 C. de edic. di. Adr. tol. ¶ Interdictum itaque † quorũ bonorum,
competit directo bonorũ poſſeſſori de iure prætorio, & utile,
ſucceſſori de iure ciuili, vt no. gl. in rub. C. quorum bon. & ibi,
hoc ab omnibus doc. comprobatur, licèt Vltramontani teneant
ꝯrium. ut no. gl. & ibi Bar. in l. 1. ff. eod. de quo dic, per Sal. in d.
rubr. & in l. 1. C. e. tit. ſicut eꝯ, petitio hæreditatis competit ſuc-
ceſſori de iure ciuili, quia uerba, & mens legis de eo cãtant, ſed
utilis competit ſucceſſori de iure prætorio, quia in eo deficiunt
uerba, licet adſit mens, ut l. 1. ff. de poſſ. hær. pe. & ita no. doc. in
d. rubr. & in d. l. 1. Et aduertas, ꝙ non tñ competit hæredi ab in-
teſtato, ſed etiam uenienti ex teſtõ de iure prætorio, vel ciuili.
ut l. 2. & ibi no. Sal. C. quor. bon. ſiue etiam teſtamentum tenue-
rit a principio, ſiue non tenuerit a principio, & ſemper fuimus
in cauſa inteſtati, ut ſ. de ſucc. quæ ab inteſt. in princ. ſiue teſta-
mentum a principio ualuerit, ſed fuit poſtea per ꝯtab. uel alio
modo deſtitutum, quia eadem ratio eſt, ut arg. ſ. de leg. agn. ſuc.
in §. proximus. ita dixit Sal. & bñ, in l. 2. in fi. C. e. & hoc etiã uo-
luit Bart. ꝙ hoc remedium competat etiam ex teſtõ ualido, vt
l. fin. C. de edic. diui Adr. toll. & dicam j. in remedio. d. l. fin. ¶ Et
datur iſtud remedium ad ſimilitudinem petitionis hæreditatis
ꝯ illũ, qui poſsidet pro hærede, uel pro poſſeſſore, uel dolo de-
ſiit poſsidere, uel etiam ꝯ poſsidentem rem ſingularem, ut eſt
caſus in d. l. 2. C. eod. & in l. 1. in fi. & ibi Bart. ff. eod. coniuncta
l. regulariter. & l. licet minimam. ff. de pet. hær. Prętereà ſicut pe
titio hæreditatis non datur contra titulo poſsidentem, vt l. 2. &
l. cogi. C. de pet. hær. & ita nec iſtud interdictum, ut l. 1. in prin.
& quod ibi gl. & Bart. ff. eod. Prætereà, ſicut iuſtus error non eſt
ſufficiens ad cauſandum titulum habilem, & ſufficientẽ ad ex-
cludendam petitionem hæreditatis, vt d. l. pen. & fi. ff. de leg. cõ-
iuncta. l. Celſus. & quod ibi hr̃. ff. de vſuc. ita nec eſt ſufficiẽs ad
cauſandum titulum pro excluſione huius interdicti, ita dicit gl.
ualde not. in l. 1. in princ. ff. eod. quod ſequitur ibi Bart. & iſta, ſi
bene ponderentur vñr eſſe ꝯ ea, quæ dixi ſ. e. §. ſed iſtæ. in uer. 2.
principaliter adde, ꝙ publiciana non datur contra tit. poſsiden
tem &c. Sed tu reſpõde, ꝙ aut loquimur in titulo putatiuo uni-
uerſali, vt puta pro hærede, & tunc ſicut titulus uniuerſalis ẽt
verus, & habitus poſt mortem defuncti, non excludit petitionẽ
hæreditatis. l. 2. in primo caſu, C. de pet. hær. ita nec etiam debet
excludere titulus fictus uniuerſalis, ne plus operet fictio, quàm
ueritas, ut l. filio quem pater, ff. de lib. & poſth. aut loquimur in
tit. ſingulari putatiuo habito poſt mortẽ defuncti, & tunc ſicut
titulus ſingularis uerus habitus poſt mortem defuncti excludit
petitionem hæreditatis, ut l. 2. C. de pet. hær. ita etiam tit. ſingu-
laris putatiuus: ita intelligitur tex. in l. pen. & fi. pro lega. quod
dixi in d. §. ſed iſte. & hæc quæ dicta ſunt pro pleniori doctrina
addas his, quæ ibi dixi. ¶ Et licèt his hoc interdictum conforme
tui cum petitione hæreditatis, tamen in aliis diſcrepat, ut j. di-
cam. & etiam poſito, quòd in omnibus eſſent conformia, uuũ
tamen non eſt ſuperfluum pro altero, quia hoc interdictum da
tur ad poſſeſsionem, & eſt poſſeſſorium, ut l. 1. C. eo. & petitio
hæreditatis eſt petitorium, ut uidebitis j. pro a. §. in fi. Ex quo
no. bonam cautelam, quòd cum hoc interdictum competat ẽt
contra poſſeſſorem rerum ſingularium (ut dixi) quod contra
cum nitentes remedium quorum bonorum, quod eſt facile, o-
miſſa petitione hæreditatis, quæ eſt difficilior, quod tene men-
ti. Nec obſt. his, quæ dixi ſupra, quòd hoc interdictum detur ẽt
pro vna re. l. 1. §. 1. ff. eod. quia prędictum interdictũ eſt uniuer-
ſale aptitudine, ut d. §. fin. ſed non actu, quia quandoque eſt ſin-
55 gulare, ut ibi not. Bart. ¶ † Aduertas tamen, ꝙ hoc interdictum
ad hoc vt detur, ſemper requirit aduerſarium poſſeſſorem, uel
detentorem, aliàs nemine poſsidente non competit, ut no. Bart.
in l. fin. in princ. C. de edic. diui Adr. toll. in uerſ. item oppo. ad
iſtam partem. ibi, adde, quòd beneficium illius legis competit
etiam

ADDITIONES.

a Remedium. de remedio huius canonis ꝙ competat. uide Alex. conſil. 107. 2. lib. & conſ. 6. 3. lib.
b Reintegranda. de hoc latè Soc in l rem quæ nobis, ff. de acq. poſſeſſ. & mode. Alex. in l. naturaliter. § nihil commune, ff. eod. Purpur.
c Qui ſic Adde Alex conſ. 6. 3. lib.
d Ratum habentem. Quæ requirantur ut quis dicatur ratam habuiſſe ſpoliationem uide Oldr. conſ. 190. & Paul. de Caſt. conſ. 262.
e In mora. Adde ut per Alex. conſ. 103.

etiam nemine poſsidente, quod no.in illo interdicto, & credo
ꝙ ſit ratio, ꝙ hoc eſt interdictum, ergo non poteſt dici interdi-
ctum, ſi agens non haberet poſſeſſorem contradictorem, quia
interdictum dr̃ inter duos dictum, ut no.ĩ.de interd.in princ.&
56 in l.1.in princ.ff.de interd.¶ †Quæro, quid ſit neceſſe deduci, &
probari in hoc interdicto? Reſpond. ꝙ ſufficit ſummaria pro-
batio & præſumptiua, ut no.gl.& Bar.& omnes doct. in l.1.C.
eod.nam ſufficit, ꝙ ſummatim doceat ſe hæredem, vel ex teſtõ,
vel ab inteſtato, vel ꝙ ſit de liberis, vel de agnatis, ut ibi.¶ Quid
aũt ſit probãdum reſpectu rerum, de quibus petit poſſeſsionẽ,
dicam ĩ. de quibus probatis datur bonorum poſſeſsio ex hoc
interdicto, & eſt ratio, quia eſt parui præiudicij, cum poſtea in
petitione hæreditatis omnia iſta veniant recenſenda, & exami-
nanda, ac plenè probãda, igitur ſufficit ſummaria cognitio. l.3.
§.ibidem, ff.ad exhib.facit l.momentaneæ, C. vnde vi. ita dixit
57 Bart.in d.l.1.C.eod.& ibi doc.¶ †Quæro, quid differat illud in-
terdictum a petitione hæreditatis? Reſpondeo, in pluribus, ut
no.Bar gl.& doc.in l.1.C.eod.& in l.1.& ibi Bar.ff.eod & gl.&
Bar.& omnes doc.in l.fin.C.eo.& in l.fin.C.de edic.di.Adr.tol.
& potiſsimè in modo proponendi libellum, & per conſequens
in modo ſententiandi. Nam petitione hæreditatis peto me de-
clarari hæredem, ut dicam ĩ.prox §.circa fin.& per officiũ iudi
cis ſit reſtõ rerum, vt l.licèt.C.de pet.hęr.ſed de hoc interdicto,
peto me reſtitui in poſſeſsionem, vel poſſeſsionem mihi tradi.
vt d.l.1. C.eod. Et ſic ẽt oſtenditur diuerſitas in modo libãndi,
qa in petitione hæreditatis declaratur quis ſit hæres: ſed in hoc
interdicto condemnatur ẽt aduerſarius ad reſtõnem rerum, ut
58 d.l.1.& ibi Bar.ff.eod.¶ †Aduertas tñ ad unum, ꝙ quãuis iudi-
cium ſit ſummarium, & parui præiudicij, & ſummaria cogni-
tio requiratur, tñ eſt libellus rectè dandus, & lis eſt conteſtãda,
vt no.Bar.in d.l.fin.C.de edic.di.Adr.toll.in verſ.ſumus expedi
ti de gl.quę eſt ſuper verbo &c.facit l.3.§.ſciendum. & quod ibi
gl.ff.ad exhib. & quod hr̃ in cle.ſæpe.de ver.ſig. & Bar.in extra-
uag.ad reprimendum.in uer.ſummarie.facit quod no.Bar.in d.
l.naturaliter, §.nihil cõe, circa fin.in verſ.ſecundo quæro, num-
quid in poſſeſſorio requiratur &c.& dixi ſ̃.eo.§.in uer. quæro,
an in hoc iudicio recuperandæ &c.& vide quæ dixi ſupra eod.
59 §.duplici.¶ †Quæro, pro quibus rebus competit hoc remediũ?
Dic, ꝙ competit pro omnibus rebus, quæ erant in bonis defun
cti.& ſic ſiue per eum eſſent tempore mortis poſſeſſæ, ſiue non.
quia res in bonis eſſe dicitur, ẽt ſi poſſeſſa non ſit, ut l.rẽ in bo-
nis.ff.de acq.rer.dom.dummodo pro eis habeamus actionẽ, vel
exceptionem.& ita dicit Bar.in l.3.circa fi.C.quo.bo.per tex.in
60 l.1.in prin.ff.eod.¶ Ex quo no.ꝙ † hoc interdictum differt etiam
à remedio d.l.fin.C.de edic.di.Adr.toll. & a petitione hæredita
tis, quia illa l.fin. habet locum non tm̃ pro rebus, quæ erant in
bonis defuncti, ſed ẽt quæ erant detentæ, uel poſſeſſæ per defun
ctum tp̃e eius mortis. ut d.l.fin. in gl.in verſ.fuerint.& quod ibi
per doc.& idem in petitione hęreditatis. quia ſatis eſt, ꝙ probet
detentionem, vel poſſeſsionem defuncti. vt l.non tm̃.in prin.cũ
ibi no.per gl.& doc.ff.de pet.hær. Item in alio diſcrepat à peti-
tione hæreditatis, quia hoc interdictum non datur ꝯ̃ debitores
hæreditarios, ſecus in petitione hæreditatis, ut habetur in l.2.&
ibi gl.ff.eod. Et ex his apparet quid ſit probandum reſpectu re-
61 rum in hoc interdicto.† Ad vnum tamen aduertas, quia cũ di-
xerim ſupra. ꝙ hoc interdictum habet locum etiam ex teſtõ, vr̃
ꝙ ſit ſuperfluum, quando agitur ex teſtõ pp̃ remedium, vt d.l.
fin.quæ tantummodo habet locum ex teſtamento. qm̃ reſpon-
deo, ꝙ non eſt verum, ꝙ ſit ſuperfluum, nam intentans remediũ
dictæ legis fin. ſi teſtamẽtum eſſet in aliqua parte ſui uitiatum,
non poſſet ueritas comprobari, niſi per eandem ſcripturam, ut
d.l.fin. quia ſit miſsio ex notorio, quod reſultat ex inſpectione
dicti teſtamenti, ut d.l.fin.ſed in iſto interdicto, ac ẽt in petitio-
ne hæreditatis poſſet tunc, ſi teſtm̃ eſſet vitioſum ueritas adiu-
uari per alias probationes extrinſecas, ut l.ſi unus, cum ibi no.
C.de teſta.& ita dicit Bart. in d.l.fin. in uerſ. ſumus expediti de
gl.&c.in fi.quod no.& ſic ex his habes expreſsè, ꝙ Bart. uoluit
idem, quod uoluit Sal.in d.l.2.uidelicet, ꝙ hoc interdictum cõ
62 petat venienti ex teſtamento.¶ Quæro, †an ſit annuale, uel per-
petuum hoc interdictum? Dic, ꝙ eſt perpetuum, quia continet
rei perſecutionem, vt d.l.1. ff.eod. nec poterit refricari quæſtio
dominij, niſi dicat reus, hodie conſtat, hodie agatur, & inconti-
nenti doceat de dominio, ut no.glo.in princ.in l.1.in verſ. reſti-
tuas, ff.eo.& no.Bar.in d.l.fin.de edic.di.Adr.toll.& Bar.& doc.
in d.l.fin.C.eo. Et eſt ratio, quia cum ſit iudicium ſummarium,
nulla exceptio quæ requirat altiorem indaginem, poteſt oppo-
ni.ut l.ille a quo.§.ſi de teſtamento.ff.ad Treb.& in l.ſi is a quo,
ff.ut in poſ.leg.& in l.a diuo Pio.§.ſi ſuper rebus. ff. de re iudic.

63 ¶ † Quæro quomodo formabitur libellus [a] in iſto interdicto.
a dicam ſic. Ago contra Titium qui poſſidet talem hæreditatem,
& eius bona pro hærede, vel pro poſſeſſore, vel qui detinet ta-
lem rem hæreditariam Seij, & quæ erant in bonis dicti Seij tem
pore eius vitæ, & mortis, cuius Seij ego ſum hęres ſiue ex teſta
mento, ſiue ab inteſtato, vt proximior agnatus, (vt caſus accide
rit) cuius hæreditatem adiui. uerum, quia hæres debet cõſtitui
poſſeſſor bonorum defuncti, peto per uos & officium urm̃, me
in poſſeſsionem dictæ hęreditatis, vel talium bonorum cõſtitui
uel tales res mihi tradi, & dictũ Titiũ detentorem condemnari
mihi ad tradendũ dictarũ rerũ poſſeſsionẽ.¶ Veniamus ad ſecũ
64 dum, † videlicet ad remedium d.l.fi.C.de edi.di.Adr.toll.quod
cõpetit cuilibet hæredi inſtituto in teſtõ, ut d.l.fi. vel ẽt quando
fuit inſtitutus aliquis coram teſtib.& ſic non in teſtõ in ſcriptis,
b licèt poſteà notarius redigat [b] in ſcriptis, vt hodie ſit, iuxta glo.
& ibi doc.in l.1.C.de teſt. Vel ẽt tertiò, qñ coram teſtib. eſt inſti
tutus nulla de hoc facta ſcriptura, & poſteà teſtes ſunt exami-
nati, & eorum atteſtationes ſunt in ſcriptis redactę, iuſta anc.
ſed & ſi quis.C.de teſt.competit aũt ẽt dictum beneficiũ. d.l.fi.
vt ibi no.gl. & Bar. quia ex tali ſcriptura, inducitur ẽt notoriũ
iudici, meritò cõpetit dictũ remediũ ſicut ex teſtamento in ſcri
ptis, nec curandũ eſt, ꝙ poſſit hæres inſtitutus adire, & hæres
eſſe de iure ciuili, vel agnoſcere bonorũ poſſeſsionem, vel eſſe
hæres tantummodò de iure prætorio, iuxta no. per gl. & doc.in
l.fi.C.vnde legi.& ego latius ſcripſi. ſ̃.de exhæ.lib. in prin. tunc
ẽt competit huic dictũ remedium, arg.l.1.§.bonorũ.ff. ad Treb.
c & ẽt competit epiſcopo, [c] & executorib.pro pauperibus inſti-
tutis, iuxta.l.ſi quis ad declinandã.C. de epiſ. & cleri. & l.nulli,
eo.tit.fideicommiſſario verò vniuerſali facta reſtitutione, ver-
bo tm̃ iuxta l.facta.& l.reſtituta. in prin.ff. ad Treb. vel qñ ipſo
iure trãſeũt in eũ actiones, iuxta l.pe.§.1.C.ad Treb.habet locũ
dictum remedium. Si aũt eſſet facta etiam realis reſtitutio, vel
nulla eſſet ẽt verbalis reſtitutio, vel ipſo iure non eſſet facta re
ſtitutio. Tunc, quia cùm nõ habeatur loco hæredis, non cõpetit
ſibi hoc remedium. d.l.fi. vel ẽt ſi nõ ſit adita hęreditas per ſcri-
ptum hæredem, clarũ eſt, ꝙ ſibi non cõpetit, quia non habetur
loco hęredis. ita dicit gl.ſuppleta à Bar.& doc.in d.l.fi. Cõpetit
ẽt dictum remedium ſubſtituto adueniente defectu inſtitutio-
nis, quia ſubſtitutus eſt inſtitutus conditionaliter. vt l. in ratio-
ne.§.quod vulgò.ff. ad l. fal. igitur ſicut inſtituto datur, ergo &
ſubſtituto, & ẽt datur non tm̃ expreſsè ſubſtituto, ſed ẽt tacitè
ſubſtituto, qa ſcriptura plus ſignificat, quã loquatur l.cũ pater.
§.ex imperfecto.ff.de leg.2.& l.vnica.§.1.C.de rei vxo.ac.¶ Quid
d in ſubſtituto pupillariter, dic, ꝙ idẽ. [d] vt no.gl.& doc.in d.l.fin.
Et idẽ in eo, qui venit per ius accreſcendi. vt l. Titio & Męuio.
§.Iul.cũ gl.ff.de leg.2. Et idẽ in patre qui venit ex perſona filij,
vt l.fi.in prin.& §.1.C.de bon. quæ lib.& idẽ in tutore & cura-
tore, qui veniunt nomine pupilli & adulti. argu.l.cum pater.in
§.mater. de leg.2. idem in dño data inſtitutione ſerui, quia ſibi
acquirit. vt l.placet, de acq.hær.& l.cùm aliquis. cum ibi no.C.
de iure delib.& idem in hærede hæredis. vt l.2. & l. quãquã.C.
ad l.fal.facit.l.3.& quod ibi per glo.ſing.& Bar. quã gl.omninò
videas.ff.de pe.hęr.& l.fi.cũ ibi no.C.de hęr.inſti.& idem in fi-
ſco, qa auſert ab hr̃de indigno. vt C.ad le. fal. l. ẽt & l.1.& l.hæ-
reditas.cũ ibi no.C.de his qui.vt indig. Sed tñ bene aduertas, qa
ſupradictæ perſonæ nõ ſimpliciter viſo ſolũmodo teſtõ mittun
tur in poſſeſsionem, immo opus eſt, ꝙ aliquid extrinſecus oſtẽ
dant, & qualificent, ſm̃ caſus contingentiã, vel ꝙ ſubſtitutio eſt
verificata, vel ꝙ eſt tutor, vel pater, vel fiſcus, & ꝙ hæres in cu
ius locũ ſucceſsit, erat indignus. illa colligũtur ex dictis Bar. in
d.l.fi.& ibi Bal.in verſ.modo venio ad qõnes, & quæritur quia
ex pſona &c. Tu addas, ꝙ hoc nõ eſt mirũ, quia ſ̃. dictę pſonę
nõ apparẽt inſtitutę hæredes, niſi primò facta aliqua extrinſe-
ca declaratione, igitur vt inſtitutę non poſſunt immitti ſimpli
citer, vt argumen.l.1.§.1.ff. de his quæ in teſt.delen.& quod ibi
not. Barto.de inſtrumento guarentigiato, quòd continet con-
feſsionem dotis, & ſinem ad liberationem dotis, & ſic taci-
tam ſtipulationem, iuxta l. vnicam.§.1. C.de rei vxo. act.& ꝙ
non mandabitur executioni, quia illa ſtipulatio non poteſt le-
gi, quia non eſt in inſtrumento. Sed Bal.ibi contra, de quo tamẽ
dicam ĩ.eo.§.fuerit. Et prędicta procedunt, quia vt dixi.d.l. fin.
vult inſtitutum hęredem mitti in poſſeſsionem, ſed ſupradictæ
perſonæ

ADDITIONES.

a Libellus. Adde latius Spec.in tit de teſt.§ nunc videndum reſtat.in prin.
b Redigat. Adde Spe in tit. de teſt §.ſi.verſ.quid de teſtamento nuncupatiuo.
c Epiſcopo. Adde Bal.in addit ad Spe.in tit.de teſt.circa fi.additio.
d Idem. Adde Bar.in conſil.inci. Viſa petitione facta per lo: Chechum.

perſonæ in effectu pñt dici inſtitutæ,ergo ſecus ſi lex uel ſtatu-
tum diceret,ꝙ hæredibus ſcriptis in teſtõ daretur dictum reme
dium,quia non daretur ſupradictis perſonis,quæ non ſunt ſcri
ptæ in teſtõ,quia uerum eſt dicere, ꝙ licèt mentaliter compre-
hendatur,ꝙ non ſunt ſcriptæ,arg.d.l.1.& §.1.de his quæ in teſt.
delen.& pro hoc ego adduco elegans dictũ Bar.in l.qui liberis.
§.hæc uerba.ff.de uul.& pup.in uerſ.quæro,quid ſi teſtator ſub-
ſtituit,&c.intelligas tñ hoc,prout ibi dicit Bart.quod bene no.
Quid in hærede inſtituto in re certa.& licet Io.de Im. multum
laboret in l.1.§.ſi ex fundo.ff.de hær.inſt.& in verſ. quartum du
bium eſt,an inſtitutus in re certa &c.tñ veritas eſt quam ponit
a. gl.[a] & Bar.in d.l.ſi.ver.2.quæro, nũquid hẽat locũ hæc lex &c.
videlicet an inſtitutus uniuerſalis adiuit, & inſtitutus in re cer
ta non hẽt dictũ remediũ,qa ipſe hr̃ loco legatarij,ut l.quoties.
C.de hær.inſtit.ubi ẽt uideas Bart.in hoc dubio.& Bal.& Sal.&
Ang.Aut nondũ adiuit,& idẽ,quia ſtat in ſuſpẽſo,quia poterit
eſſe,ꝙ adhibit uſque ad 30.ann.ut l.licèt.C.de iu.deli. & ſic in-
ſtitutus in re certa , de manu uniuerſalis hæredis capere debet.
Aut expreſsè repudiat hæres vniuerſalis, & tũc quia inſtitutus
in re certa hr̃ pro hærede vniuerſali,detracta fundi mentione,
uel ẽt ſi eſſet ſolus hæres inſtitutus in re certa,alio non dato co
hærede uniuerſali,ut d.§.ſi ex fundo.& ſic ex propria authori-
tate capere poteſt,ut no.Bar.& doc.in d.l.quoties.& in l.ex fa-
cto.ff.de hær.inſt. neceſſariò ſequit̃,ꝙ ſibi ut hæredi competat
65 remediũ.d.l.ſi.† An aũt libellus ſit in hoc iudicio dãdus?& doc.
& Bart.in d.l.fin.in uer.ſumus expediti de gl.in prin. dicunt,ꝙ
b non,[b] quia petitur executio cuiuſdã notorij ſiue liquidi,quod
ſit iudici ex oſtenſione teſtamẽti non uitiati, ut d.l.ſi.Vnde cõis
practica eſt,ut producatur inſtr̃m teſtamenti in publicam,& in
authenticam formã,& hæres petat ſe immitti in poſſeſſionem,
& ſatis eſt,ut ĩ.dicam.Nam tale inſtr̃m habet executionẽ para
tam,ut l.2.eod.tit.ſicut dicimus de depoſito,quod habet execu
tionem paratam,ut l.fin.C.depoſ.quod ego intelligo uerum de
libello rite,& recte formato.iuxta auct.offeratur.& auct.libel-
lum.C.de lit.cont.uidelicet,ꝙ non requiratur,& non ſit neceſ-
ſarius libellus,ſed qualiſqualis petitio requiratur ,ſaltẽ verbo
apud acta redacta in ſcriptis,ut dicimus in cle.ſæpe.de uer.ſig.
ibi,ut iuxta petitionis forma,& dixi ſ̃.e.§.tripli.in prin. Vñ vr̃
procedere libellus,peto uirtute huius teſtamẽti,quod produco
me immitti in poſſeſſionem beneficio.l.ſi.C.de edi.di.Adr.toll.
ita dixit ibi gl.Bar.& doc.& Bal.in uerſ.oppo.ꝙ non ſit ſublatũ
66 edictum di.Adr.&c. ¶Quæro, † an aliquis ſit citandus [c] in hoc
c iudicio,cũ hæres ſcriptus petit ſe immitti in poſſeſſionẽ.& dic
ſm̃ Bar.& doc.in d.l.ſi. & Bal.in ver. quæritur, an aliquis ſit ci-
tandus &c aut nemo lęditur,fortè, quia bona ſunt vacantia,&
ſic hæres propria authoritate poſſet ingredi poſſeſſionem, iux-
ta l.cũ hr̃des.ff.de acq.poſ.& tunc nullus citandus eſt.arg.l.3.§.
pen.ff.de bon.poſſ.cũ gl.& per Bar.aut aliquis lædi poſſet,et tũc
aut nominatim,& ille in ſpecie & nominatim eſt citãdus,vtpu
ta,quia poſſideat,vt C.ſi prop.pub.penſi.l.ſi deſertam. in ſi.ſiue
ſit iuſtus poſſeſſor,ſiue iniuſtus,quia ẽt iniuſtus poſſeſſor eſt ci-
tandus,vt l.meminerint.cum ibi no.C.vnde vi.& in c.licèt epi-
ſcopus.de præben.in 6.licèt actòr ignoret illum poſſidere,nam
ignorãtia ſua nõ pręiudicat poſſeſſori nõ citato, vt no.in l.ſimi
les.§.1.ff.ex qui.cau.ma.& no.in c.eum qui.de præb.in 6.ſed qñ
ignoratur poſſeſſor,ſufficit generale ꝓclama,vt auct.ſi oẽs.C.ſi
67 vt ſe ab he.abſt. ¶ † Quid ſi cõparet ꝯdictor, [d] quis erit legiti-
d mus ꝯdictor.dic,poſſeſſor,nam prius & ante oĩa probata ẽt ſo-
la poſſeſſione, vel alio ſuo intereſſe, debet admitti ad proponẽ-
dũ & impugnandum,nam ſola poſſeſſio eſt ſufficiens ad impe-
diendum executionẽ ſententiæ latæ ꝯ alterum, & ego poſſideo
illũ fundũ,vt eſt tex.cũ gl.no.& ibi Bart. & doc.in l.a diuo Pio.
§.ſi ſuper reb.ff.de re iudi. & l.ob maritorũ. C.ne vxor pro ma.
68 Et aduertas qđ dixi,ꝙ debet prius iſta probare, † quia allegans
ſua intereſſe,ſiue principaliter veniat in iudicio,ſiue tanquã ter
tius,iuxta l.ſi proluſorio.in §.1.& ibi latè Bar.ff.de app.nunquã
auditur,niſi prius probet de ſuo intereſſe, vt in c.veniens, el 2.
& qđ ibi no.extra de teſti.& in l.1.& ibi Ang.ff.de app. reci.qđ
eſt verũ,niſi actor firmauerit perſonã ſuã in iudicio per genera
lẽ citationẽ de eo factã, vt elegãter no.Inn. in c.cùm inter.extra
de excep.& no.Bar.in l.cùm mulier.in ſi.& Bal.in d.l.ſi.nã om-
nis citatus eſt audiendus,vt l.1.§.cùm dr̃.ff.ſi cui plus quam per
l.Fal.& hoc qñ eſt citatus ſimpliciter,ſecus ſi cõditionaliter,vi-
delicet,ſi putauerit ſua intereſſe, nam per talẽ citationẽ non re
leuatur ab onere probandi. Vnde ſumas tu cautelam, ꝙ quan-
do non vis habilitare perſonam ꝯdictoris,ꝙ nõ ſimpliciter, ſed
ſub conditione,ſi ſua putauerit intereſſe,citari facias, facit glo.
69 in l.ea quidem.C.ſi manc.ita fue.alie.¶†Quęro,poſtquam ꝯdi-
ctor eſt admiſſus,quis põt deducere,vt impediat executionẽ pa
ratam notorietatis inductæ ex dicto teſtamento producto? non
dico cognitionem tm̃ ſummariam,ſed cognitionem & miſſio-
nem in poſſeſſionẽ (vt quotidie fit) & dic,aut oſtendit titulũ a
defuncto,vel ab hærede,& ſine dubio impeditur miſſio,vt l.1.
§.rediguntur.ff.quo.leg.aut allegat titulum & poſſeſſionem ab
alio,& tũc aut habuit poſſeſſionem ante mortẽ defuncti, & eſt
legitimus cõtradictor,ut d.l.ſi.ibi, tempore mortis fuerint &c.
Si verò allegat poſſeſſionẽ & titulum poſt mortem defuncti,&
tunc hoc ſolo non põt executionem impedire,niſi probaret ſe,
vel authorem ſuum fuiſſe dñm, quia in hoc iudicio põt oppo-
ni exceptio dolo facis,vt l.2.C.eod.¶Aduertas tamen, ꝙ iſte a
principio non eſſet admittẽdus ad probandum dominium,niſi
obtulerit ſe paratum incõtinenti probare,vt l.is a quo. in prin.
vt ĩ poſ.leg.Si verò probaret titulũ & poſſeſſionẽ, vtrũ aut de-
functus poſſidebat tempore mortis,necne,eſt dubium, & tunc
hęres nõ eſt immittendus, qa hr̃s nõ probat id qđ eſt cã ſuę in-
tentionis,nã hæredi incumbit onus probandi,deducẽdi,& arti-
culandi ꝙ dictæ res detinebantur ꝑ defunctũ tpe mortis,vt di-
xi.& no.gl.in d.l.ſi.in ver.fuerint,aliàs nõ poſſet obtinere, & ẽt
debet probare mortẽ defuncti,ꝙ faciliter probat ex productio-
ne dicti teſtamenti,quia cũ iſta ſit cã ſummaria,& executiua,&
parui præiudicij,eò ipſo ꝙ producitur teſtm̃ Titij,præſumitur,
ꝙ Titius ſit mortuus,quia non daretur teſtũ hæredi in publicã
formam viuo teſtatore.l.2.§.ſi.& quod ibi Bart. ff quemad. teſt.
ape.ita no.dixit Bar.in d.l.ſi.ver.quæro,verum ſubſtitutus , &c.
in ſi.quod no. Cætera dic plenè, ut d.l.ſi.per Bar.in ver.q̃ro, qs
70 ſit iſte legitimus ꝯdictor,& ibi per doc.¶†Quæro, an in reme-
dio.d.l.ſi.ſit libellus dandus , & an offeratur ſuꝑ officio iudicis
concludẽdo iudici,an ſuper conditione ex lege cõcludẽdo reo
ꝙ cõdemnetur.& licèt Bal.in d.l.ſi.aliter dicat,concludas tñ,ꝙ
a principio põt cõcludi iudici,& erit dictũ iudiciũ, & officium
iudicis ſummarium,ſed poſteà cõparente ꝯdictore erit ordina-
rium,& ſic debet concludi,ꝙ parti condẽnetur. Vnde(vt euites
iſtas varietates)formabo ĩ.aliter libellũ,vt vtrunq; caſum com
prehendam,tñ ſi ante litis conteſtationẽ reus comparẽs contu-
maciter abeſt,ſit miſſio,ac ſi nunquam cõparuiſſet, quia in iſto
iudicio non eſt neceſſaria perſona rei.Ex quo ſequitur,ꝙ nõ eſt
neceſſaria lit.conteſt.& ita intelligatur,qđ dixi ſ.ſm̃ Bar.in ma
teria interdicti quorũ bonorum.facit tex.& glo.in l.pen.§.1.C.
ad Treb.niſi utraque parte præſente, quia tunc ẽt in d.remedio.
d.l.ſi.&per ꝯñs in iſto iudicio ꝯdictorio eſt neceſſaria lit.cõteſt.
facit quod no.extra,qui fil.ſint leg.in c.per venerabilem, in gl.
facit,quod dicimus in ſimili de appellatione , in qua nõ requi-
ritur litis conteſtatio,vt l.ſi.§.illud.C.de temp.app.quod eſt ve-
rum,niſi & appellans & appellatus ſit præſens, quia tunc de ne
ceſſitate eſt litis cõteſt.aliàs iudiciũ in appellatione nõ teneret,
vt l.1.cũ ibi no.per gl.& doc.C.ne lit.ter.prouo.ita elegãter di-
xit Bar.in d.l.ſi.in ver.7. principaliter quæritur ſi cõpareat, qđ
benè no. vt ſcias,an & qñ in iſto iudicio ſit lis cõteſtãda,vel nõ,
quia vidi multos errare,& ſic ꝯdictore apparẽte proceditur eo
71 mõ,ut dixi ſ̃.in interdicto quorũ bonorum.¶†Quæritur,quali
ter formabitur libellus in iſto iudicio. Dic, vt dixi ſ̃. ꝙ ſufficit
intentari condictionẽ.d.l.ſi. vel dicas ſic.Dico,ꝙ Titius me hę-
redem inſtituit in tali ſuo vltimo, & ſolenni teſtamento,qđ co
ram nobis exhibeo, & produco in publicã formam manu talis
publici notarij nõ abolitũ,nõ cãcellatũ, nec in aliqua parte ſui
maximè ſubſtãtiali vituperatum.Dico ẽt, ꝙ tempore eius vitæ
& mortis tenebat,& poſſidebat multa bona,& inter cætera ta-
lia,& talia,quare peto per vos & officiũ veſtrum(qđ imploro)
me immitti & induci in corporalem poſſeſſionẽ & dictorũ bo
norum, & omnium aliorũ quæ tpe mortis dicti Titij per dictũ
Titium tenebantur,& poſſidebantur,& ſi quis contradictor ap
parebit,peto ipſum condemnari ad dimittendũ id,quod detine
ret de prædictis reb.vt ſ̃ detentis, & poſſeſſis per dictũ Titium,
& iudex pronunciat,viſo dicto teſtõ , & alijs , mittendũ eſſe in
poſſeſſionẽ &c. & Seiũ ꝯdictorẽ cõdemnari ad dimittẽdũ &c.
¶Quæro,immiſſus eſt in poſſeſſionẽ hæres, comparet Seius, &
dicit

ADDITIONES.

a Ponit gl. Adde ꝙ Pau. de Caſt.dicit hanc eſſe cõem opinionem, de quo vide quod voluit Bal.conſi.73.5.lib.

b Quod non. intellige non comparente legitimo contradictore, ſed vbi comparet legitimus contradictor , tunc eſt neceſſarius libellus , ita concludunt Doc.in d.l.ſi.per glo quam ponderauit Cyn. in l.2 §.dies,quis ordo.in bo. poſ.ſeruet. & Ful.ponderat ibi text.in ver.competenti iudicio. & vide Spe. in ti.de lib.conceptio §.nunc dicendum.verſ.15.Bald.conſ.93.1.lib.& præ dictam concluſionem tenet Pet.de Anch.conſ.192.Ful.conſ.130.

c Citandus. Adde quod voluit Bal conſ.37.1.lib.

d Contradictor. Vide Fulg.conſ.210.

72 dicit † tenutam & immiſsionem illam, ex eo maxime, quia fuit
data ipſo legitime poſsidente, non citato, & docet tunc de ſua
actuali poſſeſsione, & petit declarari inductionem, ſiue tenutā
nullam, tanquam factā in præiudicium ipſius tenentis, & poſsi-
dentis non citati, non confeſsi, uel non litime conuicti, & eam
(quatenus de facto proceſsit) de facto petit reuocari, ut not. gl.
in d. l. ſi minor. §. j. ff. de euic. & quatenus de iure, pceſsit, etaenus
cōtrario imperio petit reuocari, ut l. fi. C. ſi p uim, uel alio mo.
coniuncta. l. quod iuſsit cū materia, ff. de re iud. Quid ergo tunc
fiet, dic, q practica Ia. Bu. eſt, q qui authoritate iudicis, uel alio
modo poſsidet, poterit dicere immiſsionē fuiſſe, & eſſe aliquā,
& inquantum nulla appareat, petit eam de nouo dari, & ipſam
datam cōfirmari. & iſtud uidetur fieri poſſe, arg. l. 1. cum gl. ſm
unum intellectum. C. ad Car. & l. fin. ff. quod cum eo. qm̄ omnis
poſſeſſor pōt petere ſe confirmari in ſua poſſeſsione. Tu allega
ſimile de illo, qui hēt ſn̄iam pro ſe, quia pōt petere confirmari
eam, ut no. Inn. in c. 1. de confir. vti. uel inut. & no. Ang. Raph. &
Io. de Im. in l. ſi expreſsim. in fi. ff. de app. quę confirmatio ſi fue-
rit petita, & facta coram iudice, & per iudicem ſuperiorem qui
eſſet iudex ordinarius dictæ cauſæ, eſt tantæ potētiæ, q amplius
non poteſt dici de nullitate primæ ſn̄iæ, etiam ſi eſſet nulla ex
defectu iuriſdōnis, ut ſingulariſsimè no. Inn. in d. c. 1. quod per-
petuò tene menti, & ſupra dictam practicam, q petatur immiſ
ſio confirmari, poſuit Iac. But. in d. l. 1. & ibi omnes doc. & Sal.
in d. l. fin. C. de edi. di. Adr. toll. in uer. nunc circa ſm qn̄ poſt im
miſsionem &c. & ibi But. Raph. Flo. & gl. in d. l. 1. & Bart. in l. de
pupillo. §. qui opus. ff. de no. ope. nunc. & ibi doc. & aliquid per
Io. de Im. in l. 1. §. nuntiatio. eo. tit. & eſt gl. ord. & ibi Ang. Rap.
& Io. de Imo. in l. ſi finita. in prin. ff. de dam. infec. & Bart. in l. 3.
§. pen. ff. de contratab. Ex cuius dictis, talis elicitur concluſio,
aut miſsio fuit vtilis, & poſſum petere eam mihi confirmari ex
alia cauſa, ut l. fi. ff. quod cum eo. aut fuit inutilis, & tunc ſecus,
ita dixit Bar. in d. §. pen. ex ſol. gl. ibi poſitæ, uoluit ergo dicere,
q aut prima immiſsio eſt utilis, hoc eſt iuſta cauſa, ualida, & p-
miſſa de iure, & tunc poteſt peti confirmari. arg. l. 2. §. ſi ſub con
ditione. ff. de ſecun. tab. aut eſt cauſa inefficaci, ut ex inſtrumen-
to nullo uel inualido, & tunc non poteſt peti confirmari, ut l.
Claudius. ff. de acq. hær. Et ego credo, q ſit ratio, quia hoc ulti-
mo caſu in confirmato eſſet idem uitium nullitatis teſtamenti,
ſicut in prima concluſione, ideo non ualeret. arg. l. 1. §. 1. ff. quæ
ſenten. ſine appell. reſcind. ideo non poteſt peti confirmari, ita
intelligatur dictum Bar. in d. l. 3. §. pen. qui loquitur multum in-
tricate, & hoc in effectu, & breuiſsimè uidetur ſequi Ang. in d.
l. 1. C. de Carb. edi. Sed Bal. & Flor. in d. l. 1. dicunt, aut eſt inua-
ſor, & petere non poteſt ſe in ſua poſſeſsione uitioſa confirma
ri, ut no. in l. 3. C. unde ui. & hoc ſequitur Sal. in d. l. 1. in fi. aut ēt
ſine ordine eſſet alicui decreta poſſeſsio, & tunc eſt infirmāda,
& non confirmanda. l. ſi cum nulla. ff. de re iud. & l. cum unus.
ff. de bon. auc. iud. poſſ. & hoc in effectu uidetur ſequi Io. de Im.
in d. l. ſi finita. in prin. ut infra dicam. Sed gl. Ang. & Raph. in l. ſi
finita. in princ. in verſ. vt liberetur. dicunt, q cum petitur reuo-
catio tenutæ tanquam nullæ, poterit obijci, q non eſt reuocan-
da ex eo, quia non intereſt reuocare, quia ſi data non eſſet, de-
beret de nouo concedi. Et ad cautelam dicit Ang. eſſe petēdam
reuocationem, & confirmationem primæ tenutæ, & hoc ad li-
teram ibi ſequitur Raph. Sed Io. de Im. dicit, q tutius eſt, quia
tenuta eſt nulla, quia aduerſario non citato fuit conceſſa. iuxta
not. per Bart. in d. l. fin. de edi. di. Adr. q litiget ſuper nullitate,
aliàs, poſſet condemnari in expenſis, tanquam ſuper nullitate
temerè litigaſſet, ut l. eum quem temerè. ff. de iud. ſed potius in-
ſiſtere debet de nouo dari, nam tunc ſi re vera dari debet de no
uo, aduerſarius ſuccumbet, & condemnabitur in expenſis, ſi cō
tra dixerit, & per ſupra d. l. properandum. §. ſin autem alterutra.
C. de iud. ubi autem utraque pars litigaſſet ſuper nullitate, & ēt
ſuper eo, quod de nouo detur, & ſimul & ſemel contingit pro-
nuntiari tenutam nullam, ſed de nouo dandam, tunc quia utra-
que eſſet uictria, & uicta, uideretur utraque expenſis abſoluen
da, per no. in l. generaliter. §. j. C. de cre. & per hoc patere dicit,
cautius eſſe non litigare ſuper nullitate, propter factas expen-
ſas. & ſic ſi bene ponderatur dictum ſuum, uidetur proſequi ſu
pra dictam opin. Bal. Sed Sal. in d. l. fi. de edic. di. Adr. toll. in verſ.
nunc circa ſecundū, quando poſt immiſsionem &c. dicit opin.
Iac. But. ueram, quam (ut uidiſtis) in effectu ſequitur Bar. in d. §.
qui opus. licēt Bal. in d. l. j. de Car. edi. dixerit, q ſi eſt nulla, non
poteſt peti confirmari, ut cap. 1. de confirm. uti. uel inutili. Sed
reſpondet Sal. dupliciter, primo, q Iacob. But. non intellexit de
prima tenuta inutili, de qua tamen prima inutili (ſi bene tu pon
deras) uidetur ſenſiſſe Ang. quia uerum eſt ſecundum Sal. q il-
la non pōt confirmari. ſed Butr. intellexit de ſecūda tenuta, quā
petit de nouo dari, quæ cum data fuerit, poterit confirmari ſi-
milis expoſitio ponitur, C. de nouo Codic. comp. in prin. Secun
do, quia ſi Iaco. Butr. intellexit de prima tenuta, locutus fuit de
poſſeſsione facti, non iuris, ut ſi quatenus ex prima poſsidebat
de facto, in poſſeſsione facti confirmetur, ne ludibrio noua da-
tio uideatur, ſi de facto, ut poſsidebat, a poſsidēdo reuocaretur,
& ſi eſt quædam confirmatio neceſſaria procedens ex neceſsi-
tate nouę inductionis, qua confirmat ex nunc, non vt ex retro,
& iſto modo dicit clarificatum eſſe hunc difficilem paſſum in
a theorica, & practica. [a] Ego aūt ſum ſolitus practicare ꝯ practi-
cam domini Io. de Im. & utor practica gl. in d. l. ſi finita, in prin.
& But. & aliorum, quia quamuis tenuta ſit nulla, tn̄ actualiter
ſum in poſſeſsione aut prætore, ſi ſimpliciter peterem de nouo
dari, & ſic ſaltem tacite faterer de plano, q fuit nulla, & opus
eſſet, q ad petitionem aduerſarij dictam actualem tenutam di-
mitterem, & relaxarem. arg. d. l. ſi finita. §. pen. & fin. & quod ibi
no. ſed ſi non confiteor nullam, ſed dico eam eſſe ualida, & iuri
dicè datam, & q tua non intereſt dicere nullā, quia oīnò mihi
cōcedenda eſſe, caſu quo non haberē, & nihilominus caſu quo
eſſet mò nulla, quod non credo, pero dari de nouo, & datā con
firmari, nam tunc non perdam actualem poſſeſsionē, quia ſub
conditione, & non ſimpliciter fateor nullam. arg. in l. ſi quidē,
C. de excep. facit gl. in l. conductores, C. loc. & dicit ſ. e. §. rurſus.
Immo in iſto ſecundo iudicio quo ad tenutam uacuandam, uel
non, nihil innouabitur. arg. no. per gl. no. in l. pen. C. de pig. act.
& gl. in c. non ſolum. de appell. in 6. facit tit. ne lit. pend. & quan
tum commodum ſit inſiſtere in re, nemo eſt qui neſciat, quia fa
cit de reo actorem, ut in §. commodum. j. de interd. Nec curo,
q debeam in expenſis condemnari, quia cꝫ, ſi de nouo dabitur
confirmabitur, & mihi aduerſarius in expenſis cōdemnabitur,
& ſic inuicem dictæ expenſæ compenſabuntur, ut d. l. generali-
73 ter. §. 1. & ibi gl. & oēs doc. ¶ Quæro, † iudex iuſsit, q intrarem
tenutam, & tūc tpe licentiæ datę non intraui, quanto tpe per-
dam ius intrandi? dic biennio, ut l. fin. C. de bo. aut. iud. poſſ. &
hoc tenet Bar. in l. prætor, §. fi. ff. de bo. aut. ind. poſ. & Bar. quem
ſequitur ibi Bal. Ang. & Io. de Im. in l. ſi finita, §. pen. ff. de dam.
inf. quod no. quia virtute licentię iudicis non poteſt intrari, niſi
intra biennium, quo elapſo expirat uirtus licentiæ, & iuſſus iu-
74 dicis. ¶ † Quid ſi quis ingrediatur tenutam uirtute decreti iudi
cis inualidi? dicit Bar. in l. iuſtè. in uer. ſed pone, q non eſt inter-
poſitum primum decretum &c. ff. de acq. poſ. q intrans incidit
b in conſtōnem. l. meminerint. C. vnde vi. & ſic q cadat [b] a iure
ſuo, & hoc ſentit gl. in l. ſi quis in tantam. ante fi. eo. tit. Sed idem
Bar. in d. l. meminerint. in uer. procedo ulterius, dicitur hic &c.
dicit, q ſi quis ingrederetur ex permiſsione iudicis exequentis,
ſi quidē hoc faciebat licitè, quia pars non debebat requiri, tunc
non incidit in dictam conſtōnem, vt d. l. iuſtè, ſed ſi iudex facie-
bat iniuſtè, tunc incidit in dictā conſtōnem, ſm lec. Odof. quod
eſt uerum, ſi authoritate propria ingrediatur, ſed ſi per execu-
torem, uel nuntium ſibi traderetur, non haberet locum d. l. me-
minerint. ſed deberet huic expulſo ſuccurri per appellationē,
ſm formam. l. ab executione, C. quo ap. non reci. Sed Sal. in d. l.
meminerint. ſaluat gl. quæ hoc ibi dixit, & bene. nam id, quod
dicitur, quando intrat propria authoritate, intelligitur ſine cō-
miſsione iudicis, aliàs autem ſi per ſe, & non per nuncium in-
grediatur, quia iudex partem propriā nuntium cōſtituit, quod
poteſt, ut l. miles, §. 1. de re iud. & l. dotis, C. ſol. mat. igitur perin
de eſt, ac ſi per nuntium alium fuiſſet immiſſus, unde nō obeſt
gl. & opi. doc. Quapropter idem Bar. in l. ſequitur, §. ſi fundum,
ff. de uſucap. in verſ. & idem puto, ſi quis occupauerit poſſeſsio
nem &c. declarat, quod ſ. dixi, ſm eum, in d. l. iuſte. videlicet, ſi
quis occupauerit poſſeſsionem alterius, decreto iudicis nō rite
interpoſito, ſi hoc fecit parte prohibente, dicitur res vi poſſeſ-
ſa, alleg. extra de teſt. ſpol. c. conquerēte. ſed ſi intraret parte nō
prohibente, tamen quia ſuſpicatus eſt ſe poſſe repelli, uel reuer
ſus non eſt admiſſus, ſimiliter erit ui poſſeſſa, ut l. clam poſside
te. in §. fin. cum l. ſeq. ff. de acq. poſſ. ſecus ergo ſi eſſet poſſeſsio
vacua, ut d. l. ſequitur, §. itē ſi occupauerit. & ibi Bar. Sed Raph.
in d. l. iuſtè. in uerſ. quæro, ſm Bar. &c. dicit, animaduertendum
fore, q illa l. meminerint. imponit pęnam priuationis iuris ſui,
ex defectu citationis, & ſic non ex quolibet defectu ordinis iu-
diciarij incurrit illam pœnam, quæ eſt ſingularis, & pœnalis,
ideo

ADDITIONES.

a Et practica. Adde uidendum Pet. de Anch. conſ. 291. & ſeq. Rom. conſ. 138.
b Cadat. Adde Anch. conſ. 126.

ideo nõ extendenda, vt l.ius ſingulare.ff.de legi. & ſic videẽ ma
gis inclinare in opi. Bar.in l.meminerint. & iſtud credo verius,
& hoc voluit Bal.& Ang.in d.l.meminerint. plus dicit ibi Flor.
Bar.cõſuluiſſe per d.l.meminerint. ꝙ poſſeſſor nõ põt ſua poſ-
ſeſsione priuari, etiã per ſententiam iudicis, etiam ſi ſit citatus
per proclama generale, per l.fi.C.cõmi.vel epiſt.& l.fi.C.ſi per
vim vel alio mo.& ille qui ingreditur, patitur pęnã.d.l.memi-
nerint, quia debuit diligenter perquirere quis poſsidebat, & eũ
ſpecialiter citari facere, quia tales qoorũ ſpecialiter intereſt, de
bent ſigillatim vocari.l.t.in prin. & §.pe.ff.de vẽ.inſpi. & auc.
ſi oẽs. C.ſi vt ſe ab hær.abſti. & illud conſiliũ incipit, Miſſus in
poſſeſsionem vigore edicti &c. quod videtur, ſm Flor. valde
a no.[a] Sed tu in hoc aduertas, quia non debet poſſeſſor priuari
ſua poſſeſsione ea citatione generali, concedo, quia eſt caſus in
l.pro gramma. C.cõmi.vel epi.cõiuncta l.iudex.eo.tit.in prin.
& facit quod no.glo.in l.ſi miles. §.1. ff.ex qui.cau.maio. Sed ſi
ignorabat poſſeſſorem, & citari fecit generaliter, & ſic non ſer
uauit formã iudiciꝫ, nec ſm ordinẽ iudiciariõ intrauerit poſſeſ-
ſionẽ alterius, iu.a.l.ſi pacto quo pœnã. in fi. C.de pac.l.2.in fi.
C.ſi prop.publ.pen. ꝙ cadat à iure ſuo, hoc nõ placet, quia hoc
nõ dicit.d.l.meminerint. & nõ eſt eadẽ ratio in caſu noſtro, qñ
citauit ſaltẽ gñaliter, vel qñ nullo modo citauit, ſed ſciẽter omi
ſit citationẽ, ergo illam legẽ non extendã. vt d. l.ius ſingulare.
quæ omnia bene no. ¶ Viſo de poſſeſsione recuperanda, & de
poſſeſsione adipiſcenda, videamus de poſſeſsione retinenda, &
75 per conſequens de violentia turbatiua, †pro qua eſt proditum
remediũ interdicti vti poſsidetis, in quo interdicto ſic forma li
bellum. Dico contra Titium, ꝙ talem fundũ poſitũ in tali loco
ego teneo & poſsideo, & ꝙ de anno pręſenti, & pręſenti mẽſe
Septembris, dictus Titius in poſſeſsione dicti fundi me turba-
uit, & inquietauit, quia nõ permiſi me arare & cultiuare dictũ
fundum, propter quod mea intereſt in decem non fuiſſe turba-
tũ, quare peto dictum Titiũ condẽnari, ꝙ à moleſtatione præ-
dicta deſiſtat, ac ẽt condemnetur mihi ad x. pro intereſſe meo
moleſtationis prædictæ, vel in plus & minus, prout ꝓbabitur,
& ꝙ officio veſtro cogatur cauere ꝙ de cętero, nec in futurũ
me non moleſtabit &c. Iſta forma probatur in l.1. & ibi doct.
C.vti poſ.& in l.1.in prin. & l.ſi duo, §.ſi ff.eo.tit.ita dicit Bart.
in d.l.1.§.interdictum autem, ff.vti poſ.in verſ. vltimò quæro,
qualiter formabitur libellus & in d. l. ſi duo. in prin. & Sal.in l.
76 1.C.eo.in verſi.quæro nũc qualiter iudex formabit, &c. ¶ †Di-
xi in libello, ꝙ ego talem fundũ teneo & poſsideo. dic ꝙ omni
b poſſeſſori,[b] ſiue ciuiliter & naturaliter, ſiue ciuiliter tm̃, ſiue
naturaliter tantum poſsideat, cõpetit hoc interdictum, vt l.1.in
prin.& ibi Bar.& ea.l.in d.§.interdictum aũt, ff.eo. ¶ Sed aduer-
77 tas, †quod in hoc interdicto opus eſt, vt probet quod tempore
iudicii intentati poſsidebat, vt infra de inter.d.§.retinendæ.ibi,
quũ interdicti tẽpore poſsidebat &c. & tñ interdictu vnde vi,
opus eſt, vt probet quod tunc tpe ſpolij poſsidebat, nec ſufficit
ſi probaret, ꝙ alio tpe poſsidebat, vt l. 1.§.interdictũ aũt hoc.ff.
de vi & vi ar. quod bene no. vt ſcias articulare qd in vnoquo-
c que interdicto eſt neceſſarium, & quid probari incumbat,[c]
78 & vide glo.& ibi do.circa hoc in l.1. C.eo. qui hoc dñt. ¶ †Itẽ
dixi talẽ fundũ.cũ miniſterio enim dixi talẽ fundũ.nã nõ tm̃ ꝓ
ędibus, vt dñt verba ædicti pretoris in l.1.C.eo.& in l.1.ĩ prin.
ff.eo. ſed ẽt in omnibus immobilibus locum habet. vt d. l.1.in
prin.cum glo. & §.hoc interdictũ.ff.eo.& ẽt directã, quia quo-
ties vltra verba legis lex extenditur ex mente ipſius legis, & ip-
ſius conditoris, habet locũ remediũ directũ, vt arg.l.3.in prin.
ff. de leg.iut. ſed qñ lex extenderetur non ex mente, ſed ex in-
terpretatione iuriſconſultorum propter ſimilitudinẽ rõnis,
tunc habet locum vtile, vt l.pen.ff.ſi quadru.pau. fe. di. ſed ad
alia immobilia extenditur.d.l.1.ff.eo.ea mente ergo legis habet
locum remedium directum. arg. l.nominis & rei.§.verbum ex
legibus, ff.de verb.ſign.ita dicit Bar.eleganter in l.1.in princ.ff.
eo.in ver.opp.quarto ꝙ hoc interdictũ &c. & etiã vſufructua-
rio cõpetit directũ, ſm Bar. vt l.ſi.ff.eo.licẽt gl.ſentiat de vtili ꝓ
naturali poſſeſsione rei, quẽ habet, vt l.naturaliter.in prin.& l.
promiſſor. in prin.ff.de acq.pol. & quod in eis no.ita dicit Bar.
in d.l. 1.in prin.ſed pro ſeruitute reali, quæ habet cauſam con-
tinuam, habet locum vtile, ſed pro habente cauſam diſconti-
nuam, non habet locũ hoc interdictũ, ſed interdictum de itine-
re actuq; priua.l.1.§.2. & ibi glo.& Bart. ff.de iti.actuq;.pri.ita
dixit Bar.in d.l.1.in prin. ff.eo. & Sal.in d.l.1.in ver.opp.tertiò,
nam res incorporales &c. & ibi vide glo.& ad hoc facit, quod
d dixi s̃.eo.§.æquè.circa fi. ¶ No.ergo, quod vſufructuarius[d] poſ-
ſidet naturaliter.& pro hoc facit.l. vti frui.in fi.prin.ff.ſi vſufru.
pe. & ita cõiter tenetur, ſed Raph. in d.l.naturaliter.in prin.te-
79 net, ꝙ † vſufructuarius nõ poſsideat ſibi, ſed domino, vnde in
ſpecta naturalitate dicitur poſsidere, ſed tñ verè domino poſsi
det, per l.§.per eum. ff.de acqui.poſ.coniuncta l.1. C.cõmunia
de vſu.& pro hoc adducit l.ſciendũ. §.1.ff.qui ſatiſd.cog.l.Cel-
ſus, §.Iul. ff.ad exhi.& videtur tex.in d.l.permiſceri, in prin.quã
allegauit Bar. pro ſe.iſte eſt tex.in l.1.§.quod aũt ait, ff.quo leg.
vbi videtur, ꝙ neq; vſusfructus, neq; vſus poſsidetur, ſed ma-
gis detinetur. & facit l.certè, §.ſi is qui.ff.de prec.vbi tex.dicit,
ꝙ vſufructuarius & colonus ſunt in prædio, & tñ nõ poſsidẽt,
& ſic videas, ꝙ æquiparãtur colono, qui poſsidet pro domino
vt d.l.1.C.communia de vſuc. & l.peregrè.§.fi.cũ fi.ff.de acqu.
80 poſ.& iſtud credo verius per dicta iura. ¶ †Non obſt.d.l.natu-
raliter, q̃a eſt ibi dictio, videtur, quę eſt nota improprietatis, vt
l.1.§.deiicitur.ff.de vi & vi arm.& quod ibi glo. Nec obſt.l.fin.
C.eo.vbi vſufructuarius ſibi defendit poſſeſsionẽ, & alię leges
ſimiles, quia intelligunẽ de quaſi poſſeſsione iuris vſusfructus,
vt arg.l.ait prætor.§.itẽ ei.cum gl.ff.ex quib.cau.ma. Vel intelli-
guntur, ꝙ poſsidet, non pro ſe, ſed pro domino, vt d.§.ſi is qui.
Nec obſt.l.vti frui. quia intelligitur de ſocũbente in re, qui de-
bet abſolui actore non probante. arg.l.fi. C.de rei ven.& l.qui
accoſare, C.de eden. Non obſt.d.l.permiſerit, quia facit cõtra,
vt dixi, quod no.& etiam competit pro omni iure incorporali,
quod tamen cohęreat alicui rei immobili, vt cap. licẽt cauſam.
81 de probat. ¶ †Item dixi in libello, ꝙ dictus Titius me turbat. &
inquietat, hoc ideo dixi, quia datur contra turbantem me, licẽt
non aſſerat ſe poſsidere, vt l.ſi duo, §.ſi vicinus, ff.eo.& no.glo.
in l.1.§. retinendæ, ff.eo.& no.Bart.in ea.l.§.huius autem. Quid
plura? dum eſſem abſens, intraſti fundum meum, & ſic ego ci-
uiliter, & tu naturaliter poſsidemus, quia ex tua naturali poſſeſ
e ſione ego turbor in mea ciuili,[e] poſſum agere contra te hoc
interdicto, vt cõdemneris dictam naturalem poſſeſsionẽ quã
habes, mihi reſtituere, & ſic iſto caſu hoc interdictum habet
naturam interdicti recuperandæ poſſeſsionis. vt l.clam poſsi-
dere, §.ſi.cum gl. & ibi Bart.& doct ff.de acqui.poſſ. & no.glo.
& Bar. in d.l.1. §.interdictũ. Quinimmo ſi tu fuiſti clã adeptus
poſſeſsionem naturalem, poſſum propria authoritate te expel-
lere, quia licet vim vi repellere incontinenti, ſed eſt incõtinẽ-
ti, ſemper, cum me turbas, & es in actu turbandi, ita dicit glo.&
ſing.Bart.in d.§.interdictum.in verſ.quærit glo.pone &c.circa
fin.in verſ.circa primum quæro vtrum &c.facit gl.in l.1.C.eo.
& quod ibi Saly. in verſ.quæro ſecundò. cum iſta gl.&c.& pro
hoc tu allega, quod habetur in l.2. C.de ſer. & aqua.& dixi s̃.
82 eo.§.æquè. ¶ †Item dixi de præſenti mẽſe Septemb. dic, ꝙ eſt
neceſſarium, quando libellus continet, ꝙ dolo me turbat, quia
f non debet in tanto crimine negari.[f] vt l. prætor, in princ. ff.de
iniur. & facit c. tuæ. de procu.ſecus ſi non arguatur dolus. vt l.
ſi duo. in princ.& quod ibi no.ff.eo.quia tunc non eſt neceſſe,
ꝙ tempus apponatur, vt no.glo.in l.1.in prin. ff.de eden. ita di-
cit Bar.in d.§.interdictum. in verſ.ſecundò dixit ꝙ debet narra
83 ri. ¶ †Item dixi in libello, ꝙ permittit me arare &c. debet ergo
g actor apponere qualitatem[g] turbationis, quę multiplex eſt, vt
l.vim facit. ff. de vi & vi ar. quod eſt verum, qñ intentans do-
lum aduerſarij, cõprehendit dolum aduerſarij, & delictũ eius,
quia tunc debet opponi diſtinctè & rectè, argu. l.prætor edixit.
ita dicit Bar.in d.§.interdictũ.in verſi.quæro vtrum debeat nar
rare &c. ¶ Itẽ dixi in libello, cauere.qđ eſt de cætero, & in futu
rum. Et dic, ꝙ debet eſſe cũ fideiuſſore. vt volunt doc.in l.1.C.
eo.per l.3.§.in hoc interdicto, ff.de itin.actuq; pri.& dẽ iſta cau
tione in futurũ, facit l.harũ. & l.egi. & quod in eis no. ff. ſi ſer.
ven.& ego dixi s̃.eo.§.æque. ¶ Item dixi in libello, ad x. pro in-
tereſſe meo, & dic, ꝙ illud intereſſe venit, & ſit penale intra
annũ, vt l.1.§.1.ff.eo.ſm rẽ in qua moleſtor, & ſm actũ & qua-
litatem moleſtationis, vt l.ſi duo.§.ſi.cum ibi no.per gl.& Bart.
84 ff.eo. Et prædicta procedunt, †quando vnus eſt qui poſsidet, &
aſſerit ſe turbari ab alio non poſſeſſore. Si verò ambo aſſerant
ſe poſsidere eodem iure poſsidẽdi, & tunc aut vnus probat de
poſſeſsione ſua per plures & meliores teſtes, & ille debet obti-
nere,

ADDITIONES.

a Valde no. adde Ale.in conſi 7 2 lib.vbi alleg. Pet.de Anch. in conſiliis.& ibi dicit, quòd ſtante etiam ſtatuto, quòd ad dationem in ſolutum poſſit procedi ſi ſiat citatio per generale proclama, quod ſtatutum debet reſtringi, ſi faciliter poſſeſſori inueniri non poteſt.

b Poſſeſſori adde vt per Pet.de Anch.conſi.265.

c Incumbat.adde Alex.conſi 8.lib.2.

d Vſufructuarius.an vſufructua. poſsideat naturaliter, vide nouiſſ.in d.l. naturaliter. in princ.

e Ciuili Adde vt per Fulg.conſi.230.& Fran. Aret.conſi.22.& 32.

f Vagari. Adde Alex conſi.62.1 lib.

g Qualitatem. Adde Alex.in conſi.50.2.lib.& 74.3.lib.

nere, vt l.ob carmē. in fi. ff.de teſt.Si verò teſtes vniuſcuiuſque
ſunt æquales numero,& dignitate,& tūc ſi vnus probat de ſua
a poſſeſsione aliquioris [a] tēposis, quā alius,ille vincet,quia ſecū
da poſſeſsio præſumit clandiſtina,cùm duo inſolidū poſsidere
non poſsint,vt l.3.§.econtsario, ff.de acquir.poſ.quod eſt verū
ſm Inn.in c.licèt cauſam.ex̄ de psob.niſi ſecūdus poſſeſſos pro
bet ſe poſsidere ſciente psimo poſſeſſore, vt in l.1. §.Ariſto. ff.
de aqua quot.& æſti. Sed ſi vterq; psobat poſſeſsionē,& æqua-
litatem tēporis,& tunc ſi vnus oſtendit iſtum titulū ſuæ poſſeſ-
ſionis, alius verò nò, tunc ille vincet, qui tit.oſtendit,quia ille
qui habet titulū,habet potiosa iura.l.fi.C.de edi. Diui.Adr.toll.
& d.c.licet cauſam,ſm nēs do.in l.s. C.eo. Sed ſi oſtēdit vterq;
titulū æqualem,& tūc iudex debet diuidere illam poſſeſsionē,
& dimidiam daſe alteri, quod probatur. nam ſi duo fructuarij
ſunt in fundo, vterq; erit in poſſeſsione ꝑ medietate, vt l.fi.in
prin.ff.eo. Ex quo ſequitur,ꝙ qñ duo oſtendunt titulum ęqua-
lem,vel qñ nullus titulum oſtendit,ſaltē habeant tit.de iuregē-
tium,quaſi occupauerint rem vacantē, & quæ in nullius bonis
eſt,cum dñs non apparet.Vnde iudex pronūciabit vtrunq; iſto
rū poſsidere cōiter,& pro indiuiſo,& diuident,ſi volent.ita di-
xit Bar.in l.ſi duo.in fi.prin.ff.eo.& hoc ſequitur ēt Sal.in d.l.1.
C.eo.in verſi. nunc ſeuertos ad gl.& quæro vlti.& ſic vult Bar.
& Sal.ꝙ ille qui probat de dñio, licèt alter probet ſolummodò
de antiquiori poſſeſsione obtinebit.Sed contrasium ſentit Bar.
in d.l.1. C.eo. vbi vult Bart.ꝙ immo obtinebit ille qui probat
de antiquiori poſſeſsione, licèt alter probet de dñio, vel de ti-
tulo, ſic Bar. videtur ſibiipſi contrarius.Sed ipſe idem Bart.has
opi.videtur reducere ad concordiam, videlicet,ſi duo probant
de poſſeſsione,ſed vnus probat de antiquiori,ꝙ ille debet obti
nere, licèt alter etiā ꝓbet de titulo vel dñio, dūmodò articule-
tur,ꝙ aduerſarius clam ab eo poſsidet,reſpectu ſuæ poſſeſsio-
nis,ſed ſi hoc non articularet,vel etiā ſimpliciter articulare,qđ
poſsidet clam,nec adiicit, reſpectu meę poſſeſsionis,tunc ſuc-
cumberet. & tunc obtinebit probans dominium, vel tit.tāquā
melius iuſtificās ſuam poſſeſsionem,ita dicit Bar.ſing.in l.ſi de
eo.§.fi. ff.de acqui. poſ.quod dicit,ibi Io. de Imo.fore not.& tu
ſingulariſsimè tene menti in practica, qñ aduerſarius tuus qui
habet minorē poſſeſsionē, probat titulū, ꝙ articuleris,ꝙ ipſe
poſsidet clam reſpectu ſuæ poſſeſsionis, & ſic obtinebis.arg.l.
1.in fi.cū ibi no.per glo.& Bar.ff.eo.tit.& per gl.plenè.& Sal.in
85 d.l.1. C.eo. ¶ † An aūt contra agentem hoc interdicto retinen-
dæ poſſeſsionis, vt in §. retinendæ. ỹ. de interdi. poteſt opponi
b exceptio dñij? ex glo. ſing. in l. ſi de eo. §.fi. ꝙ non,[b] ſicut non
poteſt opponi in interdicto recuperandæ, vt ſ. dixi in materia
vis expulſiuæ.ſed Dy.in c.qui ad agendum.de reg.iur.& Rayn.
in d.l.ſi de eo,§.fi.dicunt glo.limitandam,niſi velit excipiens in
continenti docere de dominio, nā tunc bene admittitur, ut ibi
vult Dyn.arg.l.ſi is à quo. ff.vt in poſ.& hoc ēt ſequitur Ang.in
d.§.fi.ſed Bar.ibi reprobat opin.Dyn.& ſequactū, & tenet glo.
per l.1.ſm intellectum glo. C.ſi per vim vel alio mo.vbi litera
86 illa,† ſm dictū intellectū,loquitur etiam in poſſeſsorio retinē-
dæ, & tamen uidetur velle exceptionē dominij in alio iudicio
reſeruari, & hoc ſequitur ibi Io.de Imo. quia non videtur eſſe
conueniens,ꝙ dominus de facto moleſtet poſſeſſorem,arg.l.j.
C.quando li. ſe ſine iudi.vin. Sed hoc ultimum videtur ꝯ gl. in
l.s.§.prætor ait, & quod ibi Bart.ff.eo. & dixi ſupra in materia
recuperandæ poſſeſsionis, vbi dixi,ꝙ licèt non poſsit quis ſpo-
liatorē ſuū ſpoliare ex interuallo, poteſt tñ eum impune turba
re. Vnde dic tu,pro concordia,aut eſt iuſtus poſſeſſor, & tunc
ēt dño non eſt licitum ius ſibi dicere, & turbare impune iuſtū
& inſolidū poſſeſſorē, & ita intelligat opi. Bar.in d.l.ſi de eo.
§.fi.aut iniuſtè poſsidet, quia prædo vel inuaſor eſt, vel poſsi-
det naturali,& ego ciuiliter,& tunc licèt non poſsit ēt à ſpolia
to ex interuallo ſpoliari,pōt tamen turbari, ab eo, & ab alio q
poſsidet ciuiliter,& impunè,& ita intelligatur gl. & Bart.in d.
§.prætor ait.quæ omnia no. quia ſunt valde quotidiana.¶ Vlti-
mò,venio ad vim inquietatiuā, & ex qua cauſatur interdictū,
87 quod vi aut clam. Quæro ergo, † quomodò formabitur libel-
lus in hoc interdicto? Reſpondeo,dicam ſic,videlicet,dico cō
tra Titiū quòd vi (ſi vi fecerit.)ſi verò non vi,debes dicere qua
liter Titius clam fecit,vel fieri fecit tale opus in tali loco poſi-
to &c. de anno pręſenti, & præſenti mēſe Septēb. & quòd mea
intereſt dictū opus factum non eſſe in decē, quia propter hoc
fundus meus deterioratus, vt puta, quia aqua reſtagnatur, vel
retinetur, vel alio modo, quare peto dictum Titium facientē,
vel fieri præcipientem condemnari, vt opus prædictum factū
in priſtinum ſtatū reducat ſua impenſa &c. Vel concludis ſic,
quòd condēnetur vt pręſtet patientiā reſtituendi operis in pri-
ſtinum ſtatum,& etiam impenſam. Vel tertiò poteſt concludi,
quare peto pronunciari, & declarari, vt opus reſtituatur in pri
ſtinum ſtatum impenſa dicti Titij, & in oībus ſupra dictis con-
cluſionibus addas etiam dictum Titium cōdemnari mihi in di-
ctis decem pro intereſſe meo,& plus,& minus,prout probabi-
tur. Aduertas tamen,ꝙ poſſet cōtingere, ꝙ nō intereſſet ipſius
actoris opus in priſtinum ſtatum reduci, quia fortè fundū alie-
nauit poſt dictum opus factum, tunc petat Titium condemna-
ri tantummodò ad quod ſua interfuit opus factum non eſſe.
Sed ſi agam contra eum qui opus fecit,tamen non poſſidet, pe
tam cōdemnari ipſum ad impenſam demolitionis dicti operis,
& ad dictum meum intereſſe. Sed ſi ago contra illum,qui tantū
poſſidet opus factum vi, vel clam,tunc petam ipſum condem-
nari tantummodò ad patientiam, & ſi patientiam non præſta-
bit demolitionis,peto condemnari ad intereſſe,ita no.dixit Bar
to.in l.competit.§.in ſumma.ff. quod vi aut clam. dic,vt ibi, &
iſta ſufficiant pro hoc anno.

ADDITIONES.

a Antiquioris. Adde vt per Alex cōſ.86. & 110 & 113 2.lib & cōſ.81.3.lib.& eod.lib.cōſ.79.& cōſ.139.2.lib.& conſ.35.4.lib Raph. Cuma.cōſ.49 & 158.

b Qui non. Adde per Alex.conſil.78.3.lib.

SVMMARIVM.

1 *Actio vt ſit bonæ fidei,quæ neceſſario requirantur.*
2 *Actio ex teſtamento an ſit bonæ fidei.*
3 *Iuramentum in litem an præſtetur in bonæ fidei actione, & quid in actione ex teſtamento.*
4 *Bonafides tempus dupliciter in contractibus conſideratur.*
5 *Contractus dolo initus an teneat.*
6 *Dolus varijs modis purgatur.*
7 *Fructus an veniant in iudicijs ſtricti iuris.*
8 *Obligatio ad intereſſe,an,& quando ſuccedat in obligationib. dādi.*
9 *Acceſſiones an veniant officio iudicis,an iure actionis.*
10 *Actiones bonæfidei,& ſtricti iuris qualiter differant.*
11 *Emptio qualiter perficiatur.*
12 *Venditor ad quid teneatur,& ad quid emptor.*
13 *Vendito libro,& facto termino pro ſolutione pretij vnius anni,quan do incipiat currere annus.*
14 *Fructus pendentes tempore venditionis fundi ad quem ſpectent.*
15 *Emptor volens agere ad rem emptam quid habeat facere.*
16 *Exceptiones impedientes litis ingreſſum quæ ſint.*
17 *Inſtrumento venditionis celebrato in quo venditor conſtituit ſe nomine emptoris poſſidere,ſi poſtea realiter nō tradit,an emptor actione ex empto agere poſſit, vt rem tradat.*
18 *Clauſula conſtituti & precarii in inſtrumento venditionis appoſita quid operetur.*
19 *Bona futura an veniant in obligatione ſuorum bonorum, quæ quis conſtituit nomine creditoris poſſidere.*
20 *Precarii conſtitutio qualiter ſit articulanda.*
21 *Debitor qui omnia bona ſua obligauit,& ſe nomine creditoris cōſtituit poſſidere, ſi poſteà rem quempiā vendidit,& ſe nomine emptoris poſſidere conſtituit,an dominium in emptorem transferat.*
22 *Creditor qui debitori ſuo relaxauit bona,in ſe retenta poſſeſſione,& quod liceat reuocato,vel non reuocato precario,propria authoritate ingrediendi, an non citato aduerſario poſſit cum decreto iudicis ingredi poſſeſſionem.*
23 *Venditor poſſeſſionem rei venditæ vacuam tradere tenetur.*
24 *Poſſeſſio quando vacua dicatur.*
25 *Verba dedit, vendidit,& tradidit in inſtrumentis appoſita quid importent.*
26 *Verborum habuit,& recepit,effectus. & nu.27.28.29.& 30.*
31 *Venditor an cogatur rem præcisè tradere,an vero præſtando intereſſe liberetur.*
32 *Venditor reſtituens arrhas duplicatas,an liberetur a contractu.*
33 *Venditio quando perfecta dicatur,vt periculum, aut damnum tranſeat in emptorem.*
34 *Augmentum contingens fundo vendito ante traditionem,cui proſit.*
35 *Venditor perfecta venditione an cogi poſſit dare fideiuſſorem pro re defendenda.*
36 *Beneficium l.2.C.de reſcind.vēd.an locū habeat,ſi in inſtrumēto vēditionis dicatur,& ſi plus valet dicto pretio,dedit & donauit.*
37 *Licentia intrandi propria authoritate quomodo intelligatur.*
38 *Facultas quod quis poſſit propria authoritate fundum ingredi, an cedi poſſit.*
39 *Intellectus ad c.conſtitutus. extra de in integ.reſtitutio.*
40 *Lis ſuper re vendita mota,an,& quando,& quomodo venditori debeat denunciari,& nu.41.42.44.& 46.*
43 *Miles vel clericus venditor cui denunciata eſt lis mota ſuper fundo vendito,an poſſit allegare priuilegium ſui iudicis.*
45 *Defenſor neceſſarius,exceptionem competentem tam ex perſona ſua, quàm ex perſona illius quem neceſſario defendit poteſt opponere.*

47 Emptor

47 *Emptor an, & quando appellare debeat à ſententia contra ſe lata.*
48 *Emptori defendenti rem emptum quo competant.*
49 *Agi de euictione nunquam poteſt, niſi res iudicialiter fuerit euicta, & quid emptor facere debeat, vt de euictione regreſſum habeat.*
50 *Verba appoſita in inſtrumento venditionis, videlicet, promiſit, dictã rẽ vẽditã defendere ab omni pſona, armata manu, quid importẽt.*
51 *Verba promiſit defendere de iure & de facto, quid operentur in inſtrumento venditionis.*
52 *Verba in inſtrumento appoſita, & promiſit habere licere, & vim alicuam non inferre, cuius ſint effectus.*
53 *Promittens de euictione de ſuo facto tantum, an teneatur de facto hęredis.*
54 *Emptorum quis potior in re duobus vendita.*
55 *Clauſula appoſita in inſtrumento, quod promiſit duplum nomine pœnæ, quam exigi & conſequi per ſe voluit, rato manente contractu, quid importet.*
56 *Stipulatione interpoſita in contractu emptionis, an naſcantur duæ actiones.*
57 *Libellus in actione ex vendito quomodo formetur.*
58 *Libellus quomodo concipiatur in actione ex empto. & nu. 59. 60. 61.*
62 *Actionis negotiorum geſtorum ortus.*
63 *Negotium geſtum quot modis dicatur.*
64 *Negotiorũ geſtori an, & quando actio contra dominum competat.*
65 *Impendens quando videatur feciſſe animo repetendi.*
66 *Geſtor de quibus teneatur.*
67 *Libellus in actione negotiorum geſtorum qualiter formari debeat.*
68 *Articuli & probationes in prædicta actione quõo cõcludere debeant.*
69 *Tutorum quot genera ſunt.*
70 *Tutores qui non dent, & qui eſſe non poſſunt. & nu 72.*
71 *Tutorum bona ſunt tacitè pupillis pro adminiſtratione obligata.*
73 *Declaratio ad aut minoris debitor C. qui da. tut o. poſ.*
74 *Tutores qui potant, & non petentium pœna.*
75 *Tutori dato in teſtamento, ſiue tutore legitimo declarato, vel datiuo dato à iudice antequam adminiſtrare poſſit, quid incumbat.*
76 *Tutor cui decreta eſt adminiſtratio ad quid teneatur.*
77 *Tutela ſuſcepta an recuſari poſſit.*
78 *Tutor non legitime datus non poteſt adminiſtrationem deferre, niſi alium faciat dare legitime.*
79 *Tutor de bonis pupilli ali debet.*
80 *Tutor quando, & quo iure ſalarium petat.*
81 *Tutor inuentorium & librum rationum conficere tenetur.*
82 *Libro rationum tutoris an ſtandum ſit.*
83 *Tutor quam poteſtatem habeat.*
84 *Tutor a quo iudice dari debeat.*
85 *Tutor quomodo authoriſatem præſtet. & num. 86.*
87 *Tutor de leui tantum culpa tenetur.*
88 *Mater & auia sũt tutrices potiores, & quãdo earũ tutela finiatur.*
89 *Gloſſatoris opinio vltimo loco recitata, ab eo approbata cenſetur.*
90 *Mater ſtatim deſinit eſſe tutrix, quamprimũ vadit ad iudicem, vel coniunctos, & dicit velle ad ſecunda vota tranſire.*
91 *Tutor quando poſſit procuratorem conſtituere.*
92 *Tutore impedito dandus eſt coadiutor.*
93 *Curator dandus eſt pupillo non habenti tutorem, & quam authoritatem habeat.*
94 *Tutor intra quantum tempus peti debeat per matrem, vel alium obligatum ad petendum & nu. 96.*
95 *Intellectus ad l ſciant C de legiti heredi.*
97 *Clauſula appoſita in teſtamentis, dictos meos tutores Analogiſtas eſſe volo, ita quod non teneantur reddere rationem, quid importet.*
98 *Tutela an per bannum tutoris finiatur.*
99 *Tutor an durante tutela poſſit ſibi ſoluere, & ſatisfacere.*
100 *Tutor an tutela durante iudicio tutelæ conueniri poſſit.*
101 *Tutor qui pro pupillo expendit, contra pupillum finita tutela actionem habet.*
102 *Fideiuſſor tutoris ad quid teneatur.*
103 *Pupillus apud quem ali, & morari debeat.*
104 *Pupillo quomodo per iudicem alimenta decerni debeant.*
105 *Libellus in actione tutelę quomodo ſit concipiendus.*
106 *Tutor quid præſtari debeat.*
107 *Tutela teſtamentaria quando incipiat.*
108 *Tutor ſi quid ſimpliciter geſſit, cuius nomine geſtum dicatur.*
109 *Tutor agendo pro pupillo quo ſtylo uti debeat.*
110 *Opponenti tutorẽ inuentariũ non feciſſe, an incumbat onus probãdi.*
111 *Tutor quibus teneatur. & nu 112.*
113 *Tutor vniuerſaliter & non certo rei dari debet.*
114 *Pignoratitia actionis ortus, & vis.*
115 *Pignoratitia actio an ſit præſcriptibilis.*
116 *Pignoratitia & hypothecaria quõ inter ſe conueniant, & differant.*
117 *Pignoratitia actio an competat etiam pro pignore prætorio.*
118 *Libellus in actione pignoratitia directa qualiter formetur.*
119 *Ius offerendi an præſcribi poſſit.*
120 *Libellus in actione pignoratitia contraria quomodo ſit concipiẽdus.*
121 *Contractus innominati qui, & an ſint bonæfidei.*
122 *Aeſtimatio rei an, & quando faciat emptionem, & tranſire periculum in accipientem.*
123 *Libelli forma in actione æſtimatoria.*
124 *Permutatio an & in quo differat ab emptione, & in quo cum emptione conueniat.*
125 *Actio præſcriptis verbis an ſit bonæfidei, ſi fiat permutatio ex pacto nudo incontinenti appoſito iuxta contractum.*
126 *Actio bonęfidei informata per pactum nudum, aliud à permutatione & æſtimatione, an ſit bonæfidei.*
127 *Do vt des, qualiter poteſt eſſe, quod non ſit permutatio.*
128 *Actio de dolo quæ exigat.*
129 *In facto vt des, an oriatur actio præſcriptis verbis, vel de dolo.*
130 *Actio in factum eſt bonæfidei in illis caſibus, in quibus conſtat actionem præſcriptis verbis fore bonæfidei.*
131 *Actio in factum quando detur.*
132 *Actio præſcriptis verbis an ex pacto nudo incontinenti appoſito iuxta contractum bonæfidei, & nominatum oriatur.*
133 *Actio præſcriptis verbis quando detur.*
134 *Intellectus ad l. Labeo ſcribit, ſi mihi, ff. de contrahen. emptio.*
135 *Condictio ob cauſam quando locum habeat.*
136 *Ex duob. cõtrariis & ſeparatis actionib. fit vnica probatio integra.*
137 *Pactum per ſe quale ſit, eiuſque rei effectus.*
138 *Pactum incontinenti appoſitum an pariat actionem, & quã, & quõ.*
139 *Libellus in permutatione quomodo formetur.*
140 *Libelli forma in actione præſcriptis verbis vel in factũ, quę oritur ex cõtractu innominato, quãdo apparet de nõie, vel ſpecie cõtractus.*
141 *Libellus quomodo concipiendus in actione præſcriptis verbis, quæ ex pacto nudo incontinenti appoſito oritur.*
142 *Hęreditas quid ſit, ex qua oritur actio petitionis hęreditatis.*
143 *Hęreditas quo iure ſuit introducta.*
144 *Hęreditatis petitio quibus competat.*
145 *Actio petitionis hęreditatis contra quem competat. & nu. 148.*
146 *Poſſidere pro hęrede, vel poſſeſſore, quis dicatur.*
147 *Petitio hæreditatis an & quando detur contra titulo poſſidentem.*
149 *Hęreditatis poſſeſſor quibus, & ad quæ teneatur & nu 150. & 151.*
152 *Libellus in actione petitionis hęreditatis quomodo formandus.*

Actionum autem. Omnes actiones exceptis his quę
hic in tex. & glo. enumerantur, ſi-
cut ſtricti iuris. h. d. Et diuiditur in tres partes. Nã primò ponit
regulam gñalem. Secũdò, in ſpecie ponit quę ſunt actiones bo-
nęfidei. Tertiò, q licèt olim eſſet dubitatio, tñ hodie clarũ eſt, q
petitio hæreditatis eſt bonęfidei, ſecunda ibi, bonęfidei ſunt.
tertia ibi, quãuis enim. ¶ No. q ois actio de mundo, aut eſt bo-
næfidei, aut eſt ſtricti iuris. veruntñ dr̃, q aliqua eſt ſtricti iuris,
quę bene hẽt inſtar bonæfidei, vt eſt actio ex teſtõ. allegatur in
cõi. l. aliàs. ff. de in lit. iur. coniuncta. l. in minorũ. C. in quib. cau.
1 in integ. reſt. nõ eſt neceſſ. ſed dicã in prin. gl. ¶ No. q † actio præ
ſcriptis verbis, aliquo caſu eſt bonæfidei, & ſic ad hoc vt actio
ſit bonæfidei, neceſſariò non requiritur, q deſcendat ex aliquo
contractu nominato, quia ẽt in ꝯ̃ctu innominato naſcitur actio
pręſcriptis verbis ex permutatione, vt l. 1. & l. ex placito, C. de
rerum permu. & tñ eſt bonæfidei, vt hic, ita eꝯ̃, ex ꝯ̃ctu nomina-
to, naſci põt actio ſtricti iuris, vt in actione ex ſtipulatu videbi-
tis. j. §. proxi. & facit. l. 1. ff. de pact. cõiuncta. l. quicquid adſtrin-
gendę. in prin. ff. de ver. obl. ¶ In gl. in ver. bonæfidei. ibi, præter
has 12. dic tu, hoc eſt verũ in directis actionib. ſed directæ vna
cũ ꝯ̃riis actionib. ſunt 24. vel circa, vt videbitis infra in glo. ¶ In
ea. gl. ibi, §. videamus. dic, ad id quod dixit gl. facit l. cùm prętor.
in prin. ff. de iud. nã ſæpe ẽt iſto mõ arguimus. Legislator vel ſta
tutũ dicit de vno, ergo aliud, de quo non dixit, non voluit com
prehendi ſub expreſſo, quia ſi voluiſſet, illud ẽt expreſsiſſet. l. ſi
ſeruus, §. non dixit prætor, ff. de acq. hæredi. ¶ Quæritur hic ſm
2 lo. Fab. † Quid de actione ex teſtõ, an ſit bonæfidei? & videtur
q ſic, quia in bonæfidei veniunt vſuræ ex mora, vt l. mora §. in
bonæfidei, ff. de vſuris, & idem in actione ex teſtamento, vt ff.
de leg. 2. l. Titia Seio, §. vſuras. & in l. in fideicommiſsi. in prin. &
ibi latè per Flor. ff. de vſuris, & C. de vſu. & vſufru. auct. habita.
per totum. Item in actione bonæfidei agitur actione primęua,
ſi res deterior reddatur, vt l. 3. §. ſi reddita. & ibi Bar. ff. commo.
ſic in actione ex teſtamento, vt ff. de leg. 1. l. huiuſmodi, §. ędes,
& l. Mæuius, §. fundo, ff. de leg. 2. & videbitis in l. Iulianus, §. 1.
3 ff. de verb. obl. Sed contrarium eſt verum, ſm Dy. hic, quia † in
actione bonęfidei iuratur in litem, vt l. in actionib. ff. de in lit.
iuran. & certum eſt, q in actione ex teſtamento, non iuratur in
litem, vt eo. titu. l. alias. & hoc ſatis patet. d. l. in minorum. vbi
enumerat legata & fideicommiſſa, & actionem bonæfidei, pro
pter copulam, &, tanquam diuerſa, argumen. glo. in rubr. ff. de
tur. & fac. igno. multa tamen habet ſimilia cum actione bonæ-
fidei, vt in contrariis. Sed Saly. in d. l. in minorum. dicit, quòd
fortè poteſt dici, quòd in caſibus à iure expreſsis, facienda eſt
æquipa-

æquiparatio ſeu extenſio de actione bonæfidei, ad actionem ex
teſtamento, vt d.l.in minorum.aliàs ſecus, vt vnumquodq; iudi
cetur ſecundum naturam regularum, argu.l.ius ſingulare.ff.de
legi.tu. vltra d.l.alias.alleg.tex.in l.ſi hæres.coniuncta.l.bonæfi-
dei.ff.de eo quod cer.lo.& in l.ſi.§.3. ff.de condi.ob tur. cau. Vel
dic ſecundum Pau.de Caſt. in d.l.ſi hęres.φ actio ea teſtamen-
to,eſt bonæfidei quò ad acceſsiones. vt in dict.l.in minorum.&
quò ad hoc,φ præſtãdo rem deteriorem, niſi ſit liberatus a pri
mæua actione, vt dic.§.ędes.& l.ſi domus.§.de euictione. & ibi
not.ff.de lega.1.nõ quò ad alia, vt d.l.ſi hæres.cum ſimi. ¶ In ea.
4 gloſ.ibi.l.bonam fidem.& attende,φ hæc † bona fides in quoli-
bet contractu conſideratur duobus temporibus, vno, vt inter-
ueniat tempore contractus,& ſic in contrahendo,& ſic non in-
teruenit,quia dolus interfuit,ideo contractus bonæfidei eſt ip-
ſo iure nullus, ſed in ſtricti iuris venit annullandus, vt ſtatim
dicam, quod intellige verum in odium illius, qui dolum com-
miſit, non in fauorem, quia dolum proprium quis non poteſt
allegare, vt l.tranſactione finita.C.de tranſact.& hoc dicit glo.
Bar.& doc.in l.& eleganter.in prin.ff.de dolo.& in l.ſi dolo.C.
de reſcin.ven.& vide glo.& doc.in l.in contractibus. C.de non
num.pec.& in d.l.bonam fidem. & ibi Saly. Alio tempore,etiã
bona fides debet interuenire,ſcilicet,tempore quo contractus
impletur,& ſic in eius implemento,& per conſequens quãdo-
que ciuilis æquitas magis attenditur,quàm naturalis,quæ ea iu
regentium prouenit,quandoq; econtrà,& quandoq; vtraque,
quando in odium concurrunt, vt l.bona fides.& ibi Bar.ff.depo
ſiti.& ſacit l.ea empto.in princ.ff.de actio.empt.¶ In ea.gl.ibi.l.
ſi quis cum aliter,dic, Vltramontani hic, & in l.ſi dolo.C.de re-
ſcin.ven.& in d.l.in contractibus. & vbique tenent contra glo.
5 dicunt enim,† quod ſiue dolus det cauſam contractui,quia for-
tè nolentem alias vendere induxi per dolum, ſiue dolus inci-
dat in contractu,ſemper tenet contractus,probatur in d.l.ſi do
lo. vbi dicitur,quod reſcinditur venditio, ergo tenebat.Secun-
dò per l.Iulianus.§.per contrarium. ff.de actio.emptio. vbi do-
lus iudicis dedit cauſam contractui, & tamen præſupponit cõ-
tractum valere, quia agitur actione ea empto.ad idem in ea.l.
§.ea vendito. In hoc tamen dicunt eſſe differentiam,quia quã-
do dolus dedit cauſam contractui bonæfidei, agitur ad reſcin-
dendum actione ea eo contractu,ſed vbi incidit in contractu,
non agitur ad reſcindendum,ſed ad decipiendum, vt dict.§.per
contrarium. In actione verò ſtricti iuris eacipitur, vel agitur
actione de dolo ad reſcindendum, vt l.dolo. C. de inuti.ſtipu.
& l.eleganter. §. non ſolum. ff.de dolo. Sed Bartol.& docto.in
d.l.& eleganter.in princip. & per l.in cauſæ. in princ. ff.de mi-
6 no.& l.3.ſupra pro ſocio. probant ratione,quòd † quando do-
lus purgatur per actionem deſcendentem ex contractu,tunc il-
la actio datur contra hæredes, vt l. ſi hominem. §.datur. ff.de-
poſi.Sed quando dolus dat cauſam contractui bonæfidei,actio
non datur contra hæredes, vt infra de perpe.& tempo.act.in §.
aliquando. ergo concluditur,quòd dolus non purgatur per a-
ctionem ex contractu.Præterea diſtractus iudicatur ſecundum
naturam contractus, a quo receditur. vt l.de tutela.C.de in in-
tegrum reſtitu.mino. Sed quando dolus dat cauſam diſtractui,
ſiue liberationi ſuper contractu bonæfidei, impedit liberatio-
nem totaliter,ſecus in contractu ſtricti iuris, vt d.l.eleganter.§.
non ſolùm.ergo eodem modo impedit cõtractum valere ipſo
iure, & ſic eſt caſus per glo.ibi. de quo vide per Bart.Angel.&
vtrunque dominum meum, in d. l. ſi quis alter. ff. de verb.
¶ In ead.glo.ibi,l. mora. §.in bonæfidei.dic, idem in actione ex
teſtamento, quæ habet ſimilitudinem in hoc cum actione bo-
næfidei, vt d.l.in minorum. ¶ In eadem glo.ibi l.videamus.§.ſi
actionem.dicit Iacob.de Are. quòd in ſtricti iuris iudiciis,fru-
7 ctus † veniunt a tempore morę,non vt fructus, ſed vt pars rei,
& hoc dicebat, quia res æſtimatur plus, & quanti plurimi fuit
res a tempore moræ, vt l.in hac.cum materia. ff.de triticia.Sed
conſtat quòd res plus valet,quando eſt plena,quàm quãdo eſt
vacua,igitur &c.Sed tu dic, ſecundum hanc differẽtiam,quam
facit.dict.§.ſi actionem. quòd lex eſſet impoſita verbis, & non
rebus, ſed non eſt ſic,immo eſt differentia, an fructus veniant
vt pars rei, an vt fructus per ſe.Primo caſu non æſtimatur,niſi
quantum plus valebat res, quando fructus pendebant,ſed ſi æ-
ſtimarentur vt fructus,tunc æſtimarentur quantiplurimi valẽt
de per ſe ſeparati. argum.l.fructus.ff.de rei vend. & l.ſi vſufru-
ctuarius meſſem. quibus modis vſufruc.amit. ¶ In ea.glo. ibi,ſi
rem dari eſt in obligatione &c.Not.ea gloſ.quòd licet in obli-
8 gationibus facti † ſuccedat obligatio ad intereſſe, non ſic in ob-
ligatione ad rem dari. vt l. vbi autem non apparet. §.fina.ff.de
verbo.obliga.quia præcisè poteſt cogi ad dandum, vt ibi.& eſt

ratio differentiæ,ſecundum Pet. quia dare noſtra ſemper inter-
eſt,non ſic in facto,unde cùm ſtipulatio ſit inuẽta,ut proſequa-
mur quod noſtra intereſt,ut l.ſtipulatio illa.§.alteri. ff.de uerb.
oblig.in facto poterit eſſe,φ noſtra intererit,& quod non. un-
de lex ſubrogauit obligationẽ ad intereſſe,ut ſi noſtra intereſt,
committatur,aliàs ſecus. Vel dic, quòd lex conatur, quantum
poteſt,ne aliquid ſit in incerto,ut ſup.de uſucap.in prin.Sed in
obligatione facti aliquando intereſt,aliquando nõ,merito lex,
vt ſit certa, ſubrogauit obligationem ad intereſſe, ne forte ali-
quis proſequatur, quod ſua non intereſt, ſecus in obligatione
dandi,quia a principio eſt certa,uidelicet,dominium transfer-
ri,ut d.l.vbi autem.in ſi.ideo lex non curauit,ut certa,ſubroga-
re aliam obligationem ad intereſſe.ita dicit Bart.& doct.in l.ſti
pulationes non diuiduntur.in princ.in uerſ. ſed iuxta prædicta
poſſet quæri de ratione.ff.de uerb.oblig. ¶ In ead.gl. ibi,de act.
empt.l.3.in princip.dico,quòd ibi loquitur de obligatione rem
tradi,& ſic ad faciendum, & ideo ſuccedit obligatio ad intereſ
ſe, vt notat plenè Bart. in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. in
princ. ¶ In ead.glo.ibi,ſed cur in bonæfidei ueniunt iure actio-
9 nis.† dic,immo uidetur,quòd omnis acceſsio etiam in contra-
ctu bonæfidei ueniat officio iudicis ex mora,& non iure actio-
nis.arg.l.4.C.depoſiti.Et ratio differentiæ eſt inter officium,qđ
ex contractu bonæfidei datur, & id, quod datur in ſtricti iuris
arbitrariis,puta primo caſu,implorato officio iudicis,omnino
neceſſe habet iudex illud impartiri,ſecundo caſu,cũ illud pro-
cedat ex mero officio ſuo, & poſſit illud denegare, argument.
l.videamus.§.penult.& fin.ff.de in lit.iurand.non tenebitur po
ſteà in ſyndicatu,licèt primo caſu teneretur.argum.not.per In
nocent.in cap.fin.extra,quod metus cauſa.& dixi,ſupra eod.in
princ.pro hoc tu allega,quod habetur per gl.& Bar.in ſi.in l.3.
§.ſi rem.ff.de leg.3.& per Bart.in l.non ſolum.ff.de rei vend. &
per Bald. & doct. in l.properandum. §.hoc proculdubio.C.de
iud. uidelicet, quando expenſæ ueniunt iure actionis, ut quia
ſtatutum dicat, quod uictus uictori in expenſis condemnetur,
a tunc dictæ expenſæ,etiam poſt latam ſententiam poſſunt peti,[a]
ſecus ſi officio iudicis deberentur,ut d.l.4.depoſiti. & l.Paulus
reſpondit.ff.de re iud.¶ In ead.gl.ibi, ut rata. dic tn,quod uide-
tur mihi,quòd iſta gl.expreſsè ſit contra illum tex.qui dicit,ni-
ſi ſpecialiter dicatur,quòd rata ueniant,quòd uidentur ſemper
exempta.& hoc tenet ibi gl.& doct.¶ In eadem glo.ibi. l.fundi.
10 dic,iſtam l.non reperio,quære tn.¶ In † eadem glo.ibi,in ſi.no.
& ſigna glo.quæ ponit multas differentias inter actiones bonæ
b fidei,& ſtricti iuris.[b] adde, quòd in bonæfidei iudiciis iuratur
in litem,non ſtricti iuris,niſi in arbitrariis, ut infra eod.§.præ-
tereà.& ibi dicam.& facit l.in actionibus.& ibi latè Barto.ff.de
in litem iuran.Item ſecundo addo,quòd in actionibus bonæfi-
dei,hæres promiſſoris,qui non poſsidet rem inſolidum conue
nitur inſolidum,ſecus in ſtricti iuris, ut l. 3. §. ſi hæres.ff.com-
moda. quando in ſtricti iuris non concurrit cum eo rei uendi-
catio,ut eſt text.in l.ſi tibi homo.§.penult.ff.de legat. 1. & not.
Bartol.in l.4.§.Cato.ff.de uerborum obligat.¶ Ex his duabus le
gibus ſimul iunctis,patet,φ actio ex teſtamento,de qua in d.l.ſi
tibi homo,§. penult.non eſt bonæfidei,ſed ſtricti iuris. Et iſtud
addas ad id,quod dixi ſupra circa principium huius §.de actio
ne ex teſtamento.Tertiò addas,quia in bonæfidei,quando plu-
res hæredes promiſſoris tenentur etiam ad indiuiduum, & de-
ueniant ad æſtimationem,iuxta l.hæredes.§.an ex.ff.famil.erci-
ſcund.tenentur non inſolidum,ſed pro parte. ut eſt text. in l.ſi
duo.in ſi.ff.depoſ.ſecus in ſtricti iuris. de quo tamen dic,ut ha-
betur.& ibi Bart.in l.2.§.ex his, & §.item in facto.& in d.§.Ca-
11 to.ff.de uerb.oblig. ¶ † Videamus aliqua in contractu emptio-
nis,de quo hic in principio ſit mentio,nam ſolo conſenſu per-
ficitur.ut ſupra de oblig.quæ ex conſenſu. nam eo ipſo,φ ego
vendo tibi iſtum librum pro a. & tu dicis, emo, per uerba de
præſenti,contracta eſt emptio, ſecus ſi per uerba de futuro, uel
ſuſpenſiua,ut not.glo.& doct.in l.in ementis. C. de contrahen.
empt.in ſi.magnæ gloſſæ.Et quoniam ſolo conſenſu puro,& de
præſenti perficitur,dic etiam, quod perficitur per epiſtolã uel
nuntium,ad hoc tamen ſpecialiter deſtinatum,ut l.1.in ſi.cum
glo.not.ff.de contrahen.empt.& l.conſenſu. ff.de act. & oblig.
¶ Quid

ADDITIONES.

a Peti. Adde ut per Anch conſ.182.

b Stricti iuris. Adde Ang. in §. ex conditionali.ſupra de uerb. obl. & alias in § loca.eod. tit aliam gl. in l.ſi culpa ff de rei uend. Bart.in l. ſocietatem.§. arbitrorum in princ ff. pro ſoc.& Bart in l.ſi in lege. §.ſi domus. ff locat & Aquem.in l. ſtipulationes.ff.de uerb obl.Alex. in l.ſi inſulam. eod tit.& Socin.in l. unum.ff ſi cert.pet. Purp.

¶Qud autē, ſi ego exiſtens in domo dico, vendo Titio talem li-
brum pro 10. & Titius trāſiens per viā audiēs dixit, & ego emo,
an ſit contracta emptio? dic, quod non, quia cùm non eſſemus
in præſentia, requirebatur nuntius, vel epiſtola, ad hoc deſtina-
a ta,[a] vt dixi. pro hoc facit glo. & Bart. Bal. Sal. & doct. in l. illud.
in glo. magna. C. de ſacroſan. eccl. & no. Bar. & doct. in l. ablen-
ti. in princip. ff. de dona. quod no. ¶Requiritur etiam, quod pre-
b tium,[b] conſiſtat in pecunia numerata, aliàs non eſſet emptio,
vt in §. pretium. & quod ibi not. ſupra de empti. & vendi. &
ꝙ res interueniat, quæ etiam aliena eſſe poteſt, in præiudicium
vēdentis. vt l. rem alienam. & quod ibi not. ff. de contrahen. em-
ptio. dummodò de dicta re poſsit haberi commertium. de quo
ſupra de inuti. ſtipula. & l. multùm. & ibi glo. & Bar. & doct. ff.
de verborum obliga. cum ſimilibus. ¶Quæro, ad quid vendi-
12 tor teneatur? dic, ꝙ † ad tradendum,[c] nam ſufficit, ꝙ rem tra-
c dat, vt l. ex empto. in princip. ff. de acti. empt. & emptor cogi-
tur ad dandum, vt ibi. Nam cùm ipſe teneatur ad pretium in
pecunia numerata, ergo neceſſariò ſequitur, quòd cum tenea-
tur ad genus, & ſic ad id quod perire non poteſt, vt l. incendiū,
C. ſi certum petatur. ꝙ ipſe tenetur ad trāſferendum dominiū,
& facere pecuniam accipientis. vt d. l. ex empto. quod facili-
ter faceret, etiam ſi pecunia eſſet aliena ex miſtione, vel con-
ſumptione, vt l. rogaſti. §. fi. & l. ſi a furioſo. ff. ſi certum petatur.
& l. ſi alieni. ff. de ſolu. ¶Et aduertas, quòd cùm emptor tenea-
tur dare pecuniam, & ſic dominium transferre, quòd præcisè
poteſt cogi ad ſoluendum integrum pretium, vt l. vbi autem,
§. fina. ff. de verbo. oblig. nec liberatur, ſi diceret, non volo rem,
nec ſoluere pretium, ſed præſtabo intereſſe venditori. ita not.
13 Bart. in l. 5. in fin. ff. de acti. empt. ¶† Vnum tamen tene menti,
ꝙ ſi vendo tibi librum pro x. & facio terminum vnius anni,
quādo incipit currere iſte annus, an a die celebrati contractus,
an a die traditionis libri? dic, ꝙ incipit currere a die perfecti
contractus, vltima traditione etiam perfectionis, vt eſt tex. ſin-
gul. in l. tali facta ſtipulatione, in princ. ff. de iur. dot. & hoc di-
xit Bart. in l. ſi cui, in fi. in princ. ff. de lega. 1. quod not. Et quod
14 dixi, ꝙ † venditor tenetur ad tradendam rem venditam, dic, ꝙ
etiam fructus pendētes tempore venditionis, & in effectu etiā
d penſiones fundi locati tenetur præſtare.[d] vt eſt tex. in l. Iu-
lia. §. ſi fructibus. cum §. ſequen. & ibi glo. & Barto. ff. de actio.
empt. & eſt ratio, quia econtra emptor de pretio retardato rei
ſibi traditæ, tenetur ad vſuras dicti pretij loco intereſſe. vt not.
glo. & ibi doct. in l. curabit. C. de actio. empt. & glo. in d. l. Iulia.
§. idem Pomponius. & not. Barto. in l. at qui natura. §. non tan-
tùm ſortem. ff. de neg. geſt. quod etiam de iure canonico pro-
cedit. vt not. glo. & doct. in cap. conqueſtus. extra, de vſur. quod
tamen intellige verum, donec non fuerit habita fides de pre-
tio. vt ſupra de re. diui. §. venditæ. & ibi dixi. Et aduertas, quia
quod dixi, ꝙ ſufficit, ꝙ venditor tantummodò tradat, dic, quòd
illud eſt verum, niſi ſit dominus, quia tunc etiam ſi vellet tranſ-
ferre dominium, & vellet facere venditionem, non poſſet, ſed
eſſet alius contractus, ſed iſto caſu in venditione tenetur om-
nino transferre dominium, vt l. cum manu ſata. §. fi. ff. de cōtra-
15 hen. emptio. quod no. ¶Quæro, quādo emptor vult agere † ad
rem emptam, quid habeat facere? dic, ꝙ opus eſt, vt offerat
pretium ante omnia, & totum contractum adimpleat pro par-
te ſua, ne aliàs exceptione poſſet repelli, vt l. Iulia. §. offerri. &
quod ibi glo. & Barto. ff. de actio. empt. in tantùm, ꝙ iſta exce-
ptio, tu non impleuiſti contractum ex parte tua, videtur eſſe
vna de exceptionibus quæ poſſunt opponi ad proceſſum, &
quæ impediant iuditium & litem conteſtari, vt patet in d. §. of-
e ferri. ibi, nondum ex empto actio eſt. ita dicit Pau. de Caſt.[e] Quæ
16 autem ſint exceptiones quæ impediant litis † ingreſſum, vide
tex. cum ibi no. in cap. 1. de lit. cōteſt. in 6. & vide meliorem tex.
in l. cùm quærebatur. in §. penul. ff. iudi. ſol. & ibi Bart. in l. nam
poſteà. in prin. & ibi Bar. ff. de iureiurā. & l. elegāter. §. ſi poſt. &
ibi Barto. ff. de condi. indebit. & l. fratres. & quod ibi per gloſſ.
& doct. C. de tranſactio. & in l. fin. ff. pro ſuo. Aduertas tamen,
quod ſi dictæ exceptiones non fuerunt oppoſitæ ante lit. cōteſt.
ad impediēdum iudicium, vel fuerunt oppoſitæ, & factis pro-
bationibus opponēs ſuccubuit, poterunt dictæ exceptiones ite-
rum opponi, & plenè probari in vim peremptoriæ, vt plenariè
abſoluatur. argumen. l. penult. ff. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur.
ita dicit Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verſic. ſummariè.
& in verſic. & ex hoc dico, ꝙ opponēs illam exceptionem &c.
17 quod bene not. ¶Quæro, ſit inſtrumentum † venditionis in
quo vēditor cōſtituit ſe nomine emptoris poſsidere, & poſteà
nō tradit realiter, an emptor actione ex empto agere poſsit, vt
rem tradat? dicas, quòd nō, quia venditor per dictum conſti-
tutum, fuit à traditione liberatus, quia ſtatim dicitur tradidiſ-
ſe, vnde opus eſt, vt emptor agat rei vēdi. vel publiciana. vt eſt
glo. not. & ibi Barto. in l. ab emptione. ff. de pact. Et bene aduer-
tas, quia iſto caſu, prout ibi not. Bart. etiam not. Barto. in l. ſi is
qui pro emptore. in fin. princi. ff. de vſucap. & ibi Ioan. de Imo.
quod per dictum cōſtitutum, non ficta, ſed vera poſſeſsio trāſ-
fertur in emptorem. quod ſingul. not. ad intellectum l. quod
meo. in princ. ff. de acquir. poſſeſ. & ſic non haberet locum in
18 ſtatutis de poſſeſsione loquentibus. ¶† Aduertas tamen, ꝙ ali-
qui notarij ponunt in inſtrumento, quem fundum dictus vēdi-
tor conſtituit ſe precario nomine pro dicto emptore poſside-
re. nam dicta verba important, quòd apud vēditorem ſaltem
naturalis poſſeſsio remanſit, vt l. interdum. in princip. & ibi
Bar. ff. de acquiren. poſſeſ. & in l. & habet. § cum quis. ff. de pre-
car. & ſic vtilius eſt pro dicto emptore ad hoc, vt in eum tranſ-
feratur omnis poſſeſsio, quod nō adiiciatur illud verbum, pre-
cario, ſed ſimpliciter dicatur, quam rem venditam dictus vēdi-
tor conſtituit ſe nomine dicti emptoris poſsidere, vt patet per
prædicta. ¶Hinc ſumpta occaſione, quia clauſula cōſtituti &
precarij eſt quotidiana, videamus aliquid de ea. Et primò quæ-
19 ro, † an in obligatione ſuorum bonorum, quæ conſtituit no-
mine creditoris poſsidere, veniāt etiam futura bona? Et Iaco.
Butrig. in l. fin. C. quæ res pig. obli. poſſ. tenet, quòd ſic, per il-
lum tex. Bart. ibi, nō clarè determinat, quia alleg. contra Iaco.
ꝙ futura bona nondum poſsidebat, ergo non poteſt cōſtituere
poſsidere pro creditore, & alleg. in contrarium glo. ordi. in l.
quamuis. §. 1. ff. de acquiren. poſſeſſ. ſed dom. Ioan. de Imo. in
l. ſtipulatio hoc modo concepta. in fi. ff. de verbor. obliga. vide-
tur ſequi opinio. Iaco. Butrig. per rationem dictæ l. fin. ¶Non
obſtat l. locus. ff. de acquir. poſſeſſ. quīa ibi erat omninò incer-
titudo in re præſenti, de qua transferenda agebatur, ſed in pre-
cario, intētio eſt cōſtituētis rem certam quæ in futurum acqui-
reretur, precario nomine poſsidere, tunc quando acquirere-
tur, ideo videtur ꝙ valeat. argumen. l. quamuis. §. 1. ſed idem
Do. Io. de Imo. ſecundum Ange. in d. l. quamuis. §. primò, vide-
tur ſibimet contrarius, & ſequi aliam partem, quoniam dicit,
20 quòd cautus debet eſſe ille qui allegat † per cōſtitutum[f] tran-
f ſlatam poſſeſsionem, quòd articulet, & probet de poſſeſsione
conſtituentis, tempore conſtituti, aliàs ſuccumberet. per d. glo.
in d. l. quamuis. §. 1. & iſtam partem eſt ſecutus Bald. in rubr. C.
de contrahen. emptio. in verſicu. 21. ſeu 22. quæro, vendo ti-
bi bona mea &c. vbi dicit, ꝙ ſi vendo tibi omnia bona mea præ-
ſentia & futura, quæ conſtituo tuo nomine poſsidere, deinde
acquiro alia bona, quòd virtute dicti cōſtituti, tu ſtatim nō ef-
ficieris poſſeſſor, niſi ea intētione acquiram, vt te poſſeſſorem
faciam. alleg. ff. pro ſocio. l. actione. §. quod ſi quid poſt. nam
in poſſeſsione quærenda, poteſt quis præiudicare ei, cui debet
acquiri. C. de acquir. poſſeſ. l. fin. & ita dicit, quòd videtur de-
terminare Franciſc. Tigri. per illum §. quòd ſi quid poſt. qui eſt
notabilis ad hoc. Sed domi. Raph. in d. l. quod meo. in princ.
in verſi. id poſſet dubitari &c. tenet primam partem, quoniam
cum cōſtituens ſe pro alio poſsidere, hoc ſciat, quod pro alio,
quò ad poſſeſsionem, non poteſt iuſta ignorantia excuſari in fa-
cto proprio. vt l. fin. ff. pro ſuo. ergo poteſt tanquam procurator
creditoris acquirere ſibi, etiam ignoranti poſſeſsionem, ex quo
fuit à principio volūtas creditoris, vt l. 1. §. per procuratorem.
ff. de acquiren. poſſeſ. Et pro hoc etiam adducit ad confutatio-
nem dicti §. quòd ſi quid poſt. quòd licèt acquiſita poſt ſocie-
tatem diſſolutam non ſint communia, vt dicto §. quòd ſi quid
poſt. tamē ſunt communicanda, quando indebitè diſſoluitur
ſocietas, vt l. ſi quis ſocietatem. cōiuncta l. prima. ff. pro ſocio.
& per cōſequens ille animus, quòd nō voluerit acquirere poſ-
ſeſsionem creditori, nō præſumitur ex poſt facto, quia nō præ-
ſumitur mutatio, ſiue variatio. Et iſtam partem Iac. Butriga. &
g ſequacium ego puto veriorem,[g] per rationem & mētem, d. l.
fi. videlicet, quia hoc eſt parui præiudicij. Dicerem tamen, ꝙ
quando

ADDITIONES.

a Deſtinata. Adde quod pulchrè voluit Rom. conſi. 295.
b Pretium. Adde Rom. conſi. 91. & Alex. conſi. 18. lib. 1.
c Tradendum. An princeps cogi poſſit ad tradendū, vide Alex. conſ. 70 4. lib.
d Præſtare. Adde Alex. conſi. 23. 1. lib. & conſi. 31. 2. lib. Io. de Ana. conſi. 18. Ro-
ma. conſi. incip. Quid autem ſi non habuit pretium niſi pro parte, an pro illa
teneatur ad fructus, vide Alex. conſi. 134. 4. lib.
e Pau. de Caſt. Adde quod idem Pau. conſi. 43. in 1. impreſſio. tenet ꝙ in exe-
cutione ſententiæ venditor opponere poteſt exceptio. pretij non ſoluti.
f Conſtitutum. Adde Alex. in l. quod meò. ff de acq. poſſ. Purp.
g Veriorem. Adde ꝙ Ang. conſi. 179. dicit, quod futura veniant, vbi agitur de
paruo præiudicio, vt in caſu d. l. fi. ſecus, ubi de magno præiudicio agitur.

quando creditor ageret cõtra tertium,aſſerẽdo quòd ipſe poſ-
ſidet virtute dicti precarij, ꝙ eſt ſibi dicta res hypothecata, ꝙ
articulet, & quòd probet, ꝙ tempore conſtituti,vel etiam po-
ſteà (ſecundum caſus contingentiam) ſuus debitor poſſedit,
aliàs non obtineret, vt diximus in l. & quæ nondum. §. quod
dicitur. ff.de pig. & dixi ſupra eodem §. item ſeruiana. ¶Non
obſtat, ꝙ creditor non poſſit poſſidere quid futurum,& quid
incertum, vt no.in l.3.§.t. ff.de acquir.poſſeſſ.quia illud eſt ve-
rum per organum medium habile, & propter ſcientiam ipſius
debitoris, vt d.§.per procuratorem,quia habuit,& habere præ-
ſumitur animum quærendæ poſſeſſionis creditori, & iſtud eſt
tenendum. ¶Non obſt.§.ꝙ ſi quid poſt.quia ibi apertè apparet
de animo cõtrario,ꝙ non volebat acquirere ſocio,quia diſſol-
uerat ſocietatem, ſecus in caſu noſtro, vbi de animo contra-
rio non apparet, igitur præſumitur animus continuatus,& nõ
mutatus, aliàs præſumeremus quòd voluerit fraudare cre-
ditorem,quod non eſt præſumendũ, vt l.meritò.ff.pro ſocio &
21 no. Bartol.in l.gerit.ff.de acquiren.hæredita. ¶†Quæro,iam eſt
menſis, ꝙ cõtraxi cum Titio, & obligaui ſibi omnia bona mea,
quæ conſtitui ſuo nomine poſſidere, poſteà hodie vendo vnũ
meum fundum Seio,& cõſtituo me nomine emptoris poſſide-
re, an in emptorem transfero dominium & poſſeſſionem? &
Barto.in l.quæ pignoris. ff.de acquiren.poſſeſſ. videtur velle,ꝙ
non transferatur poſſeſſio. per not. in d.l.quamuis. §.1.An au-
tem dominium transferatur, & idem Barto. in l. Celſus. ff. de
vſucap.in ver.ſed pone, debitor obligauit omnia bona ſua &c.
determinat, ꝙ ſic, ſecundum Iaco.Butr. in §. ſed iſte. ſupra eo-
dem. ſiue dictus debitor conſtituerit ſe precario poſſidere pro
dicto ſuo creditore,& ſic clarum, cùm penès dictum debitorẽ
omnis poſſeſſio remanſerit, vel ſaltẽ naturalis, vt l.interdum.§.
ſi. & ibi da materia precarij,vide Barto.ff.de acquir.poſſeſſ.ſiue
22 † ſimpliciter cõſtituerit ſe pro dicto creditore poſſidere, quia
licèt omnis poſſeſſio ſit in dictum Titium tranſlata. vt dicta l.
quod meo, tamen,quia illa poſſeſſio quæ eſt in dictũ credito-
rem trãſlata,eſt ad commodum debitoris, reſpectu dominij &
vſucapiendi conditionis. vt l. ſerui nomine. cum ibi not.ff.de
vſucapien. ergo poteſt in emptorem transferre dominium, &
vſucapiendi conditionem, ſicut erat apud debitorem,quia illo
reſpectu debitor dicitur poſſidere. & hoc eſt valde notandum,
quod credo verum, licèt in dicta l.Celſus.Ioan.de Imo.in ver-
ſic.item adde &c. inquantùm vult, quòd ſi debitor conſtituit,
videatur ſentire contrarium, quia fateor, quòd in emptorem
nulla poſſeſſio transferatur, quia quando debitor ſe conſtituit
pro emptore poſſidere,nulla poſſeſſio erat penès eum,ſed pe-
nès creditorem, ergo poſſeſſionem transferre non potuit in
emptorem, quam non habebat. arg.l.traditio. ff.de acquir.rer.
dom. & iſtud probatur in d.l.quamuis. §.1. Sed tu dicas, quòd
cum creditor ſit reſpectu dominij acquirendi, ergo eodem mo
do conſeruandi.argumen. gloſſ. & quod ibi Bart.in l.3.in prin-
cip.ff.de acquiren. poſſeſſ. ipſe poſſideat.non pro ſe,ſed pro de-
bitore. vt d.l.ſerui nomine. ergo non eſt mirum, ſi potuit do-
minium transferre in emptorem, quod habebat,cum dominiũ
non ſit modo aliquo tranſlatum in primum creditorem, & po
tiſsimè cum aliquando etiam ſine poſſeſſione transferri poteſt
dominium, vt l.ſi fundum.ff.de fun.dot.& no.gl.in l.ſi ager.ff.de
rei vendica. quod not. ¶Quæro de quæſtione quotidiana, Bo-
noniæ mihi obligaſti omnia bona tua,& conſtituiſti to meo no
mine poſſidere, & ego relaxaui tibi dicta bona, retenta in me
omni poſſeſſione, & quòd liceat mihi reuocato precario vel
non,propria autoritate ingredi, an ſi vado coram iudice,& cũ
eius licentia & decreto (vt vrbanius agam) poſſim per iudi-
cem ingredi poſſeſſionem non citato aduerſario? videtur, ꝙ
ſic, quia propria authoritate hoc facere poteram, ergo fortius
cum iudicis licentia. argumen. l.3 C. de pign. & quia factum
iudicis ſuccedit in locum partis. vt l. ſi ob cautam. C. de eui-
cti. Et pro hoc poteſt adduci,quod not.Bart. ſecundum Odofr.
in d.l.3.in ſi.vbi Bar.diſputat.an tali caſu tale pignus, ſit pignus
conuentionale, vel prætorium? & tandem determinat, quòd
eſt conuentionale. argum. l.ſi ſtipulatus.ff.de vſur.quoniam iu-
dex non dat pignus, ſed datum conuentione partium confir-
mat, vel exequitur. Non obſt. quod dicitur, ꝙ tutor confir-
matus dicitur datiuus, vt l. iure noſtro.in fin.de teſta. tut. quia
illud eſt verum,quoniam tutoris datio non valuit a principio,
ſed in caſu noſtro, talis licentia de ingrediendo propria autho-
ritate valuit. vt d.l.3.igitur &c. ſed idem Bar. in d.l.3. in verſic.
quintò principaliter eſt videndum.determinat contrarium,vi-
delicet, quòd talis licẽtia data per iudicẽ parte non citata, ni-
hil operatur, nec dari debuit. vt l. nam ita diuus. ff. de adop.l.
2.C.ſi per vim vel alio modo.l.meminerint. & quod ibi per gl.
& doct. C.vnde vi. ſicut nec iudex deberet mandare executio-
ni ſententiam quæ tranſiuit in rem iudicatam, parte non citata
ad opponendum, quare non debuerit fieri executio,quia mul-
tæ exceptiones poſſunt opponi poſt ſententiam quæ tranſiuit
in rem iudicatam. vt l. 1. cum ibi not.per gloſſ.& docto. C. de
iur. & fac. ign. de quo latè per Bar.Ang.& dominos meos.in l.
a diuo Pio in §.ſi ſuper rebus. ff.de re iudi. & per Cyn. & doct.
in l. ab executione. C. quo. app. non re. Et ego confirmo hoc,
quando talis licentia ſiue decretum iudicis eſt ſententia interlo
cutoria. vt l.fin. §.ſicubi.cum glo. C. de his qui ad eccle. confu.
facit l.cum clericis. C.de epiſc. & cle. ergo ſententiam interlo-
cutoriam non potuit proferre parte nõ citata, etiam in executi
uis.in d.§.ſi ſuper rebus, coniuncta l. de vnoquoque.eod. titu.
Aduertas tamen, quòd ſi iudex iſtud feciſſet, parte non citata,
nihil operatur, vt dicatũ creditor habere primũ iuſſum iudicis,
ſiue primum decretũ.iuxta gl.& Bar.in d.l.ſi finita. §.ſi plures.
& §. Iulianus. ff. de dam.infec. ſed perinde eſt, acſi ſua autho-
ritate intraſſet, & ideo per iudicem poſteà parte citata, & non
aliter erit in poſſeſſione confirmandus, vt l.3.§.ſi quis miſſum.
ff. de carbon. ¶Nec obſt. ſi dicatur, potuit propria authorita-
te ingredi, ergo fortius cum decreto iudicis inualido, ergo
dictum decretum & ingreſſus valet. argum. l.vnicæ.§.1.C.de
rei vxo.act. & quod not.glo.Bal. & Ange.in l.vinum. ff.ſi cert.
petat.quoniam hoc non eſt verum, nam habebat viam compe-
tentem, vt propria autoritate poſſet ingredi, vnde ſi illam non
eſt amplexus, ſed viam licentiæ iudicis, & nulliter, quia parte
non citata, ſibi imputet, & illa via competens ſibi pateat,arg.l.
Clodius.& quod ibi plenè Bar. ff.de acqui.hær. vnde tu Bonon
ſis bene no. quia ſi in confirmatione tuæ tenutæ & ingreſſus,
opus eſt vt omninò pars citetur,& alias non confirmatur.vt di
xi ſupra ſecundum Bartol. ergo melius eſt ante quam reuoces
precariũ,& ingrediaris poſſeſſionem propria autoritate,quòd
pars citetur, vt euitetur circuitus, vt l. dominus. ff. de condi.
indebit. & quia melius eſt ante tempus occurrere &c. vt l.
fina. C. in quibus cauſis in integr. reſtitutio. non eſt neceſ. &
quia poſſes in expenſis condemnari propter primam inuaſio-
nem nullam, vt dixi in ſimili ſupra proxi. §. circa ſi. quia pro-
pter hoc non diceris habere primum decretum, cuius vigore
poſſes venire ad ſecundum, & ſi fundares ſecundum decretum
ſuper dicto primo inualido, omnia corruerent, vt dicto §.Iuli.
23 quod not. ¶†Quæro, an venditor teneatur dare poſſeſſionem
rei vẽditæ vacuam emptori? & dic, quòd ſic, vt l.cum res.cum
ibi no.per Bart.& doct. & ibi etiam glo. C.de proba. & eſt tex.
& ibi Bartol.in l.ſecunda. §.vacua. ff.de act.empt ¶Quæro cir-
24 ca hoc, †quando dicatur poſſeſſio vacua? [a] dic,quòd tex.in d.
a l. ſecunda. §.1. ff.de actio.empt. & ibi Bartol. dicit, quòd tunc
dicitur vacua, quando a nemine alio detinetur vel poſſidetur.
Ex quo ſequitur,(vt ibi dicitur)quòd ſi quis eſſet in detentione,
etiam ex primo decreto, putà creditor venditoris, iuxta l.ter-
tiam. §.fin.cum ibi not. ff.de acqui.poſ. & l.ſi finita. §.Iulianus.
& ibi latè Bart.ff.de damno infec.non dicitur venditor dediſſe
poſſeſſionem vacuam, & ſic nõ impleuit contractum ex parte
ſua. quod not. diceretur tamen vacuam poſſeſſionem fundi
tradidiſſe, licèt ipſe fundus debeat alicui ſeruitutem realem.&
hoc firmat Bar.in d. §. vacua. quod probatur, quia non agitur
ad totale intereſſe, acſi res tradita non ſit, ſed agitur & agi de-
bet ad intereſſe, quia libera tradita non ſit. vt eſt text. in l.quo
ad ſeruitutes. ff.de eui. & in l.Mæuius. §.fundo. ff. de lega. 2. Et
prædicta procedunt, quando in inſtrumento dictum eſt, quòd
promiſit tradere vacuam poſſeſſionem, ſinautem dictum eſ-
ſet,quòd promiſit dare vacuam liberã, & expeditam, tunc cla-
rum eſt,quòd ſi deberet ſeruitutẽ,quòd non dr̃ poſſeſſio tradi-
ta libera. vt d. l. quò ad ſeruitutes. vt eſt text. in l. vim facit.ff.
de vi & vi arm.& ita no.Bar.in d §.vacua. & in d.l.vim facit.&
in d. l.Mæuius. §.fundo. quod not. quia ſemper verba inſtru-
menti ſunt ponderanda, & iſto anno habui de facto pro qua-
25 dam domo de Muzatellis, & hoſpitali de Vita. ¶†Quæro, in
omni inſtrumento venditionis vel ſimilis dicitur ſic, Titius de-
dit, vendidit & tradidit Seio talem fundum,quid important di-
cta verba præteriti temporis? dic, quòd licèt ſint præteriti tem
poris, tamen quia continet id, quod poſſibile fuit interue-
b nire tempore conficiendi inſtrumenti, quòd illo tunc,[b] & non
ante,

ADDITIONES.

a Vacua] Adde quando poſſeſſio dicatur vacua, Ian. de Caſt.in l.cum res.C.de proba Bal.conſi.172 lib 3.

b Illo tunc. Adde Ang. conſi.156.

ante,præſumitur venditio facta.arg.gl.in l.1. C.de fid. inſtrum.
& iure haſtæ fiſc.lib. 10.& quod ibi Bar. facit, quod no.gl.in l.ſi
ex cautione.C.de non nu.pec.facit quod no. Bar. & doc.in auc.
ſi quis in aliquo.in fin. C.de eden.ita dixit Bart.in l.poſt dotem.
ff.ſol.mat.in verſi. expeditis lecturis veniamus,&c. & in l. ſi ita
ſtipulatus.in §.Chryſogonus. ff.de verb.oblig. & in l.prædia.ff.
de acq.poſſ.& iſtud teneas, q tunc tempore inſtrumenti vẽdiderit,&
tradiderit,& non ante dicatur vendidiſſe, vel tradidiſ-
ſe.& hoc etiã ſequitur Ang.Raph.& Ioan.de Imo.in l.5.§.ſtipu
latio.ff.de verb. oblig. licèt idem Rapha. aliter videatur dicere
in d.l.prædia.¶ Aduertas tamen, q per illa verba, dedit, vendi-
a dit,& tradidit, non probatur vera & actualis traditio,ᵃ vnde ſi
ex hoc vellet emptor dicere ſibi trãſlatum dominium ex dicta
venditione,& ſic ex titulo & traditione prædicta,iuxta l.tradi-
tionibus.C.de pactis.non poſſet,ſed per prædicta verba impor-
tatur licentia conceſſa emptori intrandi fundum propria auto
ritate pro libito voluntatis ſuæ.contra l.ſi ex ſtipulatione.ff.de
acquir.poſſ.ita dixit Bar.in d.l.prædia. & Ang.Raph. & Imo.in
d.§.ſtipulatio.quod bene no:.¶Ex quo ſequit, q ſi emptor pro-
bet ſe aliter ingreſſum, vel acquiſiuiſſe poſſeſsionem,non pro-
bat dominium,vel vſucapiendi conditionem,argu.l.nunquam
nuda. ff.de acqui.rer.domi.¶Ex quo etiam infertur, q illa alia
clauſula quæ vulgò ſolet apponi in inſtrumento, videlicet, de-
dit licentiam intrãdi & apprehendendi poſſeſsionem dicto em
ptori propria autoritate &c.non eſt neceſſaria,quia emptor di
ctam licentiam fuit conſecutus per illa verba videlicet, dedit,
vendidit,& tradidit.¶Vnũ tamen tene menti,q illud quod di-
xi, q prædicta verba videlicet,dedit, vendidit, & tradidit,non
important traditionem poſſeſsionis,& per cõſequens dominij
& vſucapiendi conditionem,eſt verum,niſi inſtrumentum ven
ditionis fuerit celebratũ in dicto fundo, quia tunc ſtatim tran-
ſlata eſt poſſeſsio,& vſucapiendi conditio,vt l.2.cum ibi no.C.
de acquir. poſſ.& d.l.prædia.ita dicit Bart.& præfati doc.in d.§.
ſtipulatio.& ibi etiam Bar.vel niſi inſtrumentum fiat in conſpe
ctu dicti fundi, quia tunc per aſpectum transfertur & acquiri-
tur poſſeſsio,& dominium,& per conſequens vſucapiendi cõ-
ditio, vt l.1.§.pe.& no.in l.3.§.ſaltus. & l.quemadmodum.& l.
quod meo.§.ſi per venditorem.ff.de acquir.poſſ.ita dixit Bar.in
d.l.prædia. & in d.l.2. ¶Item aduertas quod dixi ſupra, q pre-
tium debet eſſe & interuenire in pecunia numerata, alias non
eſſet emptio, vt in §.pretium. ſupra de cõtrahen.empt.illud eſt
verum a principio,in celebratione contractus,& in ipſa vendi
tione,ſed pro ſolutione dicti pretij poteſt ſolui dicto venditori
quælibet res æſtimata, & remanebit contractus venditionis, vt
eſt caſus in l.pretij cauſa.& quod ibi not.C.de reſcind.vend.&
ita not.Bar.in l.ſingularia.in fi.ff.ſi cert.pet.& ibi Bal.& Sal.in l.
ſi pro mutua.C.ſi cert.pet.& eſt opus (vt dixi) q pretium ſolua
26 tur ipſi venditori,vt d.l.ex empto.¶†Aduertas tamen,tu tabel-
lio,q nunquam in inſtrumento apponas,q habuit dictum pre
tium,niſi tu videas, & in tui præſentia & teſtium fuerit datum,
aliàs autem redargui poſſes de falſo, vt no.glo. & doc.in l.ſi ex
cautione.C.de non nu.pecu. facit quod no.Inno.in c.quoniam
contra. de probati. ſed quando partes ſunt concordes de ſolu-
tione pretij,& actualiter non ſoluitur, debes dicere,quod pre-
tium dictus venditor fuit confeſſus habuiſſe & recepiſſe, tunc
talia verba non important de neceſsitate, q venditor pretium
receperit. Sed ſi in inſtrumento dicatur, q dictus venditor fuit
confeſſus habuiſſe & recepiſſe centum, quæ in veritate habuit
& recepit in præſentia mei notarij & teſtium, tunc tale inſtru-
mentum concludit de neceſsitate, q venditor dictum pretium
recepit.Si autem ſimpliciter dicatur, q dictus venditor fuit cõ
feſſus habuiſſe & recepiſſe dicta centum, quæ habuit & rece-
pit,nec addatur in præſentia mei notarij & teſtium,tũc hoc in-
ſtrumentum de neceſsitate, non concluderet numerationem.
Nam totum hoc poteſt eſſe de confeſsione dicti vẽditoris, qui
dixit,confiteor me habuiſſe, & recepiſſe dicta centum,quæ ha-
bui & recepi,notarius verò poſtea hoc ſcribẽs ſcripſit in tertia
perſona illud, quod venditor dixerat in prima, & ſic notarius
non teſtificatur de neceſsitate,q re vera receperit,ſed tantum-
modò de confeſsione venditoris. Sed ſi inſtrumentum diceret
ſic, fuit confeſſus ſe habuiſſe dictus venditor dicta centum, &
habuit & recepit, & ſic non per relatiuum,quæ,ſed per dictio-
nem,ſiue copulam,&,tunc tale inſtrumentum de neceſsitate ta
lem numerationem continet, nec illa verba modo aliquo poſ-
ſunt referri ad venditoris confeſsionem. Nam ſi venditor dixe-
rit,confiteor me habuiſſe,& recepiſſe,& habui,& recepi,nota-
rius deberet dicere ſic, talis venditor fuit confeſſus ſe habuiſſe,
& recepiſſe, & dixit, q habuit,& recepit,aliàs illud habuit,&
recepit,non poteſt referri ad illud participiũ confeſſus,ſecũdũ
naturam recti ſermonis & bonæ grammaticæ.iuxta l.Plautius.
ff.de auro & arg.leg.quod perpetuò tene menti, & iſta ſunt ſin
27 gularia verba Bart.in d.l.ſi ex cautione.¶†Quæro,quid ſi in in-
ſtrumento dicatur, venditor fuit confeſſus ſe habuiſſe dictum
pretium a dicto emptore numerante de propria pecunia, nam
tali ſermo poteſt intelligi vno modo, vt illud,numerante,refe-
ratur ad viſum notarij & teſtium. Alio modo, q totum ſit vnũ
cõſtructum,& vna oratio cõfeſsionis. Vnde dicit Iac.Bu.quia
de neceſsitate non concludit veram numerationem, q tale in-
ſtrumentũ non probat niſi ſolam confeſsionem,quia probatio
debet eſſe neceſſariò cõcludens, vt in c.in præſentia.de proba.
Quod intellige verum, qñ debitor negat numerationem,ſecus
ſi non negat,neq; confiteatur, vnde nõ præſumitur pro eo,niſi
neget,cum confeſsio ſua, quæ in dubium nõ reuocatur,debeat
ſibi nocere, vt patet in d.l.ſi ex cautione.ibi,exceptione oppoſi
ta &c.a contrario ſenſu.& eo.ti.auc.contra qui propriam.& d.
28 §.Chryſogonus.¶†Quid ſi non apponatur participium,ſed ge-
rundium?verbi gratia,dicit inſtrumentum:Titius fuit confeſſus
ſe habuiſſe dictum pretium a dicto emptore dãdo & numeran-
do dictum pretium.Reſpondeo,q iſta gerundia ſonant in actũ
qui viſui ſubijcitur.ar.l.vim facit. ff.de vi et vi arma.facit quod
no.in rub.C.& ff.de eden. Sed de hac materia gerundij, ego la-
tius ſcripſi ſupra eo.in rub.cùm ergo,ſm rationem recti ſermo
nis,ac etiam intellectus,gerundium importet per viſum,igitur
b probat veram numerationem.ita eleganter dixit Bald.ᵇ in d.l.ſi
ex cautione.in verſi.quartò quæro,ſi verba &c.& in ver.ſeq.&
29 10 l.ſi ex pretio. C.ſi cer.pet.quod no.¶†Quid ſi in inſtrumento
venditionis dicatur, venditor fuit confeſſus habuiſſe & rece-
piſſe,& habuit,& recepit, & venditor vult dicere cõtrarium,& ad
ducit teſtes deſcriptos in inſtrumento, qui dicunt, quod bene
ibi viderunt pecuniam,ſed nõ viderunt, q venditor eam rece
perit, an inſtrumentum redargui poſsit de falſo? dicas,q non,
quia venditor dr habuiſſe pretium, eò ipſo quod pecunia erat
præſens, & ſic per aſpectum, vt l.1.§.ſi iuſſerim.ff.de acq.poſſ.
30 ¶†Quid ſi in inſtrumento dicatur,quod dictum pretiũ habuit,
& recepit,& venditor ad probationẽ inducit teſtes, qui dicũt,
quod fuit facta quædam demonſtratio pecuniæ,& q licèt fue
rit numerata venditori, tñ illico reddidit dicto emptori, & di-
ctus emptor dictũ pretium totum ſecũ reportauit, dicas, quod
pp hoc inſtrumentum non eſt falſum,immo probat veram ſo-
lutionẽ pretij, & potuit eſſe quod vẽditor dedit emptori dictũ
pretium receptum, vel in depoſitum, vel in commodatũ, vel
in mutuum,vel fortè donationis cauſa, vt l.ſi tibi pecuniã. ff.ſi
cer.pet.& l.ſi quis duos.ff.de ſolu. ita eleganter no. Bar.in l.ſin-
gularia.ff.ſi cer.pet.in ver.ſed quæro,dicit notarius.&c. cũ ver.
31 ſeq. quod perpetuò no. ¶†Quæro, an vẽditor cogatur rẽ præ-
c ciſè præſtare?ᶜ & dic breuiter, aut habet facultatẽ rei præſtan-
dæ,& cogitur præciſè aut,non habet,nec dolo deſijt habere,&
liberatur præſtando intereſſe.ita no.gl.ſing.in §.pretium. ſupra
de emp.& ven.& no.gl.& Bar.in l.1.i prin.ff.de act.emp. & no.
plenè Bart.& doc. in l.ſtipulationes non diuiduntur.ff.de verb.
ob.& iſto caſu qñ præciſè vel non præciſè teneatur,modum &
formam libellandi, vide prout infra dicam.Aduertas tñ,q ven
ditor dicitur eſſe obligatus tali obligatione, quæ vocatur, rem
tradi, & ſic eſt ſtipulatio indiuidua, vt d.l.ſtipulationes non di-
uiduntur.in prin. & quod ibi Bart.¶Ex quo ſequitur,quod etiã
inter hæredes venditoris non diuiditur.Ex quo no.quod ſi ven
ditor deceſſerit pluribus hæredibus relictis ante traditionẽ rei,
quod quilibet hæredum eſt obligatus inſolidum ad rei traditio
nem,ſed vno tradente,alij liberantur,vt l.1.§.ſi apud duos.& l.
32 ſi duo.in fi.ff.depoſi.& ibi hoc vult Salyc.¶†Quæro,datæ ſunt
arrhæ pro venditione,& venditor nõ vult date arrhas duplica
tas,an propter hoc liberetur in totum a cõtractu? & videtur,q
ſic.vt l.contractus.in fi.& quod ibi no. C.de fid.inſtru.& no.gl.
in l.quod ſæpe.in prin. de contrahen.empt. Sed contrarium te-
nuit Cy.& Bar.in l.1. §.vnde quæritur.in fi.ff.de pub.vbi dicũt,
quòd immo ét poteſt cõuenire ad totale intereſſe.vt l.ſi quis a
ſocio.ff.pro ſocio.& l.prædia.& quod ibi glo.et Barto.ff.de act.
empt. et hoc ſequitur Raph. et Ioan.de Imo. in d.§.vnde quæ-
ritur.et hoc videtur tenere gl. et apertius Bart.in d.l.cõtractus.
Sed

ADDITIONES.

a Traditio Adde Ang.conſi 304.& Rom.conſi 309.

b Dixit Bal Dictum Bald.refert & ſequitur Fely.in c ſi cautio. in 13.col. extra de fi.inſtru.de quo dubitat Do.Fulg.ſuper ru. C de eden.in 3. tract. Et adde poſtillam quam habeo ad Bar.in l.ſi ex cautu. hic alleg ſuper verſi tu aduerte. in fi. Purpu.

c Præſtare Adde Alex.conſi.70.4.lib.

Sed ibi Sal.in verſi.quæro tertiò, venditore recuſante &c.tenet
contrariũ,quia natura arrharum eſt, vt qui dat arrhas, aut eas
perdat,aut ſuſcipiat duplicatas,ex quo videtur tacitè agi,quod
poſsit a cõtractu recedi. & allegat adhoc ſupra de emp.& ven.
§.1.ibi, is qui recuſat &c. & ita dicit,quod ſeruatur in practica.
Sed quicquid dicat Saly.ego dico,quod immo ſeruatur in pra-
ctica alia opi.quæ etiam de iure eſt verior, quia per promiſsio-
nem hominis ſemipleuam,non vr̃ recedi a prouiſione legis ple
na,vt l.ſi maritus.& ibi doc.C.de procu. & l.ſi.& ibi gl. & doc.
C.de pac.conuen.& l.ſi cum dotem.in prin.ff.ſolu.mar.& l.a.&
ibi gl.& doc.C.de iure emphy.& Bar.in d.§.vnde quæritur.er-
go & per dictam promiſsionem arrharum factam ab homine,
non vr̃ eſſe receſſum a prouiſione legali ſuper intereſſe, quod
eſt maius.Non obſt.d.§.is qui recuſat.quia ille tex.non negat,ꝙ
etiam non poſsit petere intereſſe, vt ibi ſentit gl.quatenus exce
deret arrhas.argu.l.ſecundæ.ff.vi bon.rapt. Aduertas tamen,ꝙ
arrharum datio nõ eſt neceſſaria, quia contractus eſt perfectus
de per ſe ſine arrhis, quia arrhæ dantur vt ſit probatio contra-
ctus celebrati,vt l.quod ſæpe.in prin.ff.de contrah.emp.Nec di
ctarum arrharum dato facit rem deſinere eſſe integram, quin
nudo conſenſu partiũ poſsit ab emptione diſcedi,niſi datæ fue-
rint pro arrhis ex parte pretij, qñ interuenit in pecunia nume-
rata,vt eſt tex.& ibi glo.& doc.in l.a.C.qñ lic.ab empt.diſce.
33 ¶Quæro,quando dicatur† perfecta,[a] venditio, vt periculũ aut
a damnum tranſeat in emptorem? & dic,ꝙ eſt neceſſe,ꝙ iſta con
currant,videlicet,ꝙ cõtractus fiat purè,& ſine ſcriptis,& certę
ſpeciei earum rerum quæ deguſtatione,menſuratione,aut pon
dere non indigent, niſi culpa vel mora venditoris aliud indu-
cat,ita dicit ibi gl.mag.in l.neceſſario.in prin.& ibi Bar.ff.de pe
ri.& com.rei vend. & vide bonum tex.& gloſ.ſupra de emp.&
vend.in prin.& quod habetur in l.2.& ibi Saly.C.quando lice.
34 ab empt.diſce. & econtrà, † augmentum quod contingit fun-
do vendito ante rei traditionem cui proſit: dic,aut venditur ad
menſuram, & prodeſt venditori, vt l.Iulianus.§.ſi Titius.ff.de
act.emp.quia talis venditio dicitᷣ eſſe conditionalis,donec men
ſuretur,vel deguſtetur, ideo ante menſurationem augmentum
non prodeſt venditori, vt l.1.§.1.coniuncta l.in venditione.§.1.
ff.de peri.& com.rei ven.Secus ſi ſimpliciter vendatur talis fun
dus pro centum, & dico ꝙ eſt decem iugerum, tunc augmen-
tum prodeſt emptori.vt eſt tex.ſupra de emp.& ven.in §.ſi poſt
emptionem.Aduertas ad id,quod dixi,ſupra quando venditur
ad menſuram,quia illud eſt verum,niſi ſcienter & falsò dixerit
eſſe venditor maioris menſuræ, quàm fuerit,quia tunc augmẽ
tum contingens ante menſurationem, nõ prodeſt venditori,ſe
cus ſi ignorans dixerit eſſe maioris menſurę,quam fuerit, vt eſt
caſus ſingularis in d.§.ſi Titius.quod not. Et tene etiam menti,
ꝙ non tantum videtur venditus fundus, ſed etiam fructus ex-
tantes,etiam ſi non dicatur, & pẽſio quæ debetur.vt l.Iulianus.
§.ſi fructibus.& ibi Bar.ff.de act.emp. & non eſt mirũ,quia fru-
ctus extantes,ſunt pars rei. vt l.fructus pendentes.ff.de rei ven.
& etiam in dicta venditione fundi, veniunt aggeres & foſſata,
& illa etiam debent vt fundus menſurari ad veritatem vẽditio-
ris,vt l.littora.& ibi Bar.ff.de cõtrah.empt. & l.prædia.§.ita le-
35 garum, & ibi gl.& Bart.ff.de fun.inſtru.quod no.¶†Quæro,an
perfecta venditione, quæ perficitur ſolo conſenſu, vt ſupra de
b emp.& ven.in prin. poſsit vẽditor cogi dare fideiuſſorem[b] pro
defendenda re vendita, ꝙ non,niſi immineat euictio in limine cõ
tractus, quia tunc emptor non cogitur ſoluere pretium,niſi ſi-
bi cũ fideiuſſore caueatur, vt l.ſi.§.1. ff.de reſcin.ven. & l.1.§.n.
ff.de peri. & comm.rei ven.& l.ſi poſt perfecta. C.de euic. Niſi
emptor ſubmiſerit ſibi aliquem, qui moueret ſibi litẽ, quia ta-
lis lis & quæſtio procurata,ſibi non prodeſt, vt d.l.ſi poſt perfe-
ctam.& quod ibi Bart.& doc.& vide bonam gl.in l.3.§.ſtipula-
tio duplæ.ff.de præto.ſtipu.licèt gloſ.aliter dicat in §.pen.ſupra
de ſuſpe tu.& malè, vt ibi latè dixi,& præſtita fideiuſsione,quã
tenetur præſtare non tantùm pro illo,qui iam mouit litem,ſed
pro omni euictione, a quocunq; petatur, vt eſt tex.in d.l.ſi.§.1.
ff.de reſcin.ven.licèt glo.de hoc dubitauerit,in d.l.pen.§.1.ff.de
peri.& commo.rei vendi.& in d.l.ſi poſt perfectam.tunc em-
ptor tenetur ſoluere integrum pretium: ita dixit Bart. Bald.&
Saly.in d.l.ſi poſt perfectam.& Bart.in d.l.1.§.ſtipulatio duplæ.
vbi Bar.enumerat quinq; caſus,in quibus in contractu emptio
nis & venditionis venditor tenetur dare fideiuſſorem, & non
36 aliàs.& dic, vt ibi. ¶†Quæro, quid ſi in inſtrumento venditio-
c nis dicatur, & ſi plus valet dicto pretio, dedit & donauit,[c] an
propter hoc perdatur beneficium.l.2.C.de reſcin.vend.ſi fuerit
deceptus vltra dimidiam iuſti pretij? dicas tu,ꝙ ad hoc vt iſtud
ſit,opus eſt,vt dicantur iſta verba,videlicet,illud plus quod va
let,ſiue illud ſit quantitas modica, ſiue magna, (addas tu,etiam
ſi excederet dimidiã iuſti pretij) ſponte, & ex certa ſcientia de-
d dit & donauit. vel etiam addas, & renuntiauit beneficio.[d] l.2.
C.de reſcin.vend.ita dicit Bart. & doc.in l.ſi quis cum aliter.in
fin.ff.de verb.oblig.& Bar.Bal.& Saly.in d.l.2.C.de reſcin.ven.
& Bar.in l.ſi quis donationis.& ibi Pau.de Caſt.C.de contrahẽ.
emp.quod not.vt ſcias quæ verba ſunt neceſſaria apponi in in-
37 ſtrumento.¶†Quæro, in inſtrumento venditionis data eſt pote
ſtas emptori, ꝙ propria authoritate poſsit fundũ intrare,vt ſu-
pra dixi.dic,ꝙ hoc intelligitur,dummodò non reperiat reſiſten
tem,quia tunc propria authoritate intrare non debet, vt l.non
eſt ſingulis.ff.de reg.iu.ita dixit Bar.in l.3.C.de pig.& ibi Sal.&
38 plenè Sal.in l.in poſſeſsionem.C.ad leg.Iul.de vi. ¶†Quæro,an
illud ius ſiue facultas,ꝙ quis poſsit propria authoritate fundũ
e ingredi,poſsit cedi?[e] & Bar.in l.1.in fi.cum l.qui viam.ff.de no.
ope.nunc. per illum tex.quo meliorem,dicit ſe in mundo ne-
ſcire,dixit,ꝙ ſic, & ſic actus extraiudicialis poteſt cedi,& in eo
fieri procurator in rem ſuam.Tu addas ſecundum Ludo.de Vr-
be.ibi tex.in l.Gracchus.C.de adul.& gloſ.paruam in l.1.C.de
decu.& cohor.lib.12.& gloſſ.in l.fundus.ff.de vi & vi arma.&
in l.qui precario.ff.de pig.act.& quod no.Bal.in Auc.de pace
39 iur.fir.in §.ſi vero.Nec obſt.c.† conſtitutus,extra,de in integ.
reſt.quia ille tex.tãtummodò loquitur, an illi filij poſsint offer
re pro parte patris, non autem dicitur in illo tex.an in illa fa-
cultas offerendi poſsit cedi,vel ne. Nec etiam ob.quod no.Bal.
& Sal.in l.ad officium.C.commu.diui.quia ibi expreſsè loqui-
tur, quando erat beneficium perſonale,& domus erat conſor-
taria.facit l.cum pater.§.libertis.& l.peto.§.frater.ff.de leg.2.er
go ſecus quando non eſſet priuilegium perſonale. facit quod
habetur in l.quia tale.ff.ſolu.mat.& vtrum ſit conceſsio perſo-
nalis,vel realis,vide no.per Bar.in l.pen.ff.de dn.præle.Additio
40 domini Aug.¶Quæro, venditur res de qua † eſt emptori mo-
ta lis,& an.quando,& quomodo debeat denuntiare venditori?
dic, ꝙ clarum eſt, ꝙ debet denuntiari, vt l.1.ff.de peri.& com.
rei ven.& ibi Bar.Bal.& Saly.& debet tali tempore denuntiari,
ꝙ ius venditoris ſit ſaluum, videlicet, ꝙ ipſe potuerit facere de
fenſiones ſuas, vt l.ſi rem.§.ſi.& ibi glo.& Bar.ff.de euic.Et de-
bet fieri denunciatio iſto modo,videlicet,denuntio tibi per Ti-
tium mihi talem litem fore motam ſuper tali fundo, quem ven
didiſti, quare venias ad defendendum me in iudicio,ad dictam
cauſam,& ad ſuſcipiendum in te litem prædictam, aliàs autem
niſi modo prædicto denunciaretur, non haberet regreſſum de
euictione,vt no.Bar.in d.l.3.& in l.non ſolum.& ibi doct.ff.ſol.
mat.& in l.non ſolum.§.morte.ff.de no.oper.nunc.& debet in
ipſa denunciatione ipſum venditorem plenarie inſtruere de di
cta lite,ꝙ fit, mittẽdo copiam libelli actoris in denunciatione.
ita dixit Bar.& doc.& ibi Bal.& Sal.in l.empti.C.de euic.Et pdi
cta procedunt,quãdo denuntiatur venditori viuo,ſed eo mor-
tuo pluribus hæredibus relictis, tunc vnicuiq; hæredum inſo-
lidum denuntiandum eſt. vt l.in executione.§.in ſolidum.ff.de
verb.oblig.& non ſufficit,ꝙ vnuſquiſq; hæredum defendat par
tem ſuam,ſi omnes non defendant, immo vno non defenden-
te, contra omnes pœna dupli committitur, vt l.cùm ex cã.&
ibi glo.& doct.ff.de verb.oblig.niſi præſens etiam pro abſente
cohærede ſuſcipiat defenſionem.l.pen.ff.ſi ex noxa.cauſa aga-
tur.ita dixit Bar.& doc.in d.l.cum ex cauſa.& l.4.§.fi.ff.de ver.
oblig. Sin autem ſit pupillus venditor, vel qui ſucceſsit vẽdito-
ri, ſufficit ſibi tantummodò fieri denuntiatio prædicta, ſi tutor
eius non appareat,& tunc talis denuntiatio ſufficit vt teneatur
de euictione,vt eſt tex.nor.& ibi glo.& doct.in l.ſi dictum.§.ſi.
41 ff.de euic.& no.doct.in l.ſi ex legati cauſa.ff.de ver.ob.¶†Quid
ſi venditor eſt abſens, & ſine dolo non reperitur? dic,ꝙ denun-
tiandum eſt domi, et familiæ, vel procuratori ſuo, ſi habet,vel
ſaltem amicis venditoris, vt emptor de euictione agere poſsit,
vt eſt glo.valde no.in l.aut qui aliter.§.et ſi forte.ff.quod vi aut
42 clam. ¶†Vnum tamen tene menti perpetuo, ꝙ ſi res vendita
tranſijt ad plures manus ex venditione, et vltimo emptori et
poſſeſſori mouetur quæſtio. vt l.1. cum materia.C.vbi in rem
actio.

ADDITIONES.

a Perfecta. Adde Pet.de Anch.conſi.150.
b Fideiuſſorem. Adde Rom.conſi.70.Io.de Ana conſi.32.
c Donauit.Quid operentur prædicta verba, vide Bal conſi 3.& 40.5.lib.
d Beneficio. Beneficium l.2.C.de reſcin.ven.non habet locum, vbi venditor donauiſſet ipſi emptori maioritatem pretij, quantumcunq; aſcenderet Bal. Alex.& Iaſ.in l.ſi quis cum aliter.ff.de verb.ob.& conſuluit Step. Ber.conſilio 92.ex propoſitis deductis.col.fi.verſi & quæ donatio.nu.13.vol.3.& dixi in d.l.2.ver.limitat non procedere.nu.83. Ant.Caius.
e Cedi. Adde Pau.de Caſt.in conſi.137.in 2.editione. & Rom. in conſi.584.

actio. ad hoc vt primus venditor teneatur de euictione, non
tantum vltimus emptor tenetur denuntiare ſuo autori imme-
diate, ſed etiam opus eſt, vt eius author ſuo autori denuntiet
vſq; in infinitum, quouſq; ad primum venditorem deueniatur,
aliàs aũt ille venditor, cui non eſſet denuntiatum, non teneret,
licèt alijs fuerit denuntiatũ, vt eſt gl. ſing. in l. ſi pro re pupilli. in
§. 1. in gl. in verb. agere. ff. de euic. qđ no. quia fuit hoc anno præ
a terito de facto in practica. [a] ¶ † Quæro, denũtiaui authori meo
43 litem motã, comparet vẽditor, & q̃a eſt miles, vel habet aliud
priuilegium, vult rñdere moleſtanti rem venditã coram ſuo iu
dice, an poſſit? dic, qđ non, per caſum in l. vẽditor. in prin. ff. de
iud. & per l. 1. C. vbi in rẽ acti. Et vr̃, quod habeat locum, ẽt ſi
author meus eſſet clericus. & hoc allegãdo vr̃ ſequi Bal. & Sal.
in d. l. 1. C. vbi in rẽ acti. & qđ clericus cõuenatur in foro ſæcu-
lari, & ibi debeat rem defendere, no. Ang. in l. non ſolũ. §. quod
vulgò. ff. de vſuca. Nec ob. c. ſi diligenti. de foro compe. quia ibi
loquitur, qñ clericus conuenitur ad ſui vtilitatẽ, vel damnum,
principaliter actione perſonali, vel reali, qñ ipſe principaliter
poſſidet p̃ ſe, vel per aliũ, ſed q̃ò noſtra, & d. l. venditor, loquũ-
tur, qñ iudicium eſt fundatum ſuper poſſeſſione emptoris, qui
poſſidet per ſe, vel per alium ad ſui vtilitatẽ, meritò non debet
dictum iudicium iam inceptũ mutari ex perſona defenſoris ne
ceſſarij. ar. l. vbi cœptum. ff. de re iudic. & pro iſta parte tu potes
adducere, quod no. gl. in l. nullum. C. de teſtib. Sed Spe. in tit. de
primo & ſecundo decreto. §. reſtat. verſi. quid ſi clericus eſt do-
minus &c. tenet, q̃ immo clericus, vel eccleſia venditrix, non
pòt comparere coram iudice ſeculari, ẽt volens renũtiare. d. c.
ſi diligenti. & in hanc partem vr̃ inclinare Io. de Imo. in d. §. qđ
vulgò. dum dicit, q̃ d. l. venditor. loquitur in eo qui poterat ſuo
b priuilegio renũtiare. & iſtud obſeruatur. [b] pro quo facit quod
not. doc. in d. l. nullũ. reprehendẽdo glo. ibi, licèt pro alia parte
44 multùm faciat argumentatio Angel. ¶ † Et iſta faciunt ad illam
q̃õnem; vnus ex fratribus vendidit mihi fundũ, alter frater mo-
uet mihi litem, venditor meus comparet, vel ex denuntiatione
mea (vt dixi) vel ẽt proprio motu, nam venditor pòt ẽt non de-
nuntiatus venire in iudicium, & cauſam defendere, vt eſt caſus
notab. in l. ſi parẽtes. C. de euic. & ex forma ſtatutorũ, venditor
petit cauſam inter ipſum & fratrẽ ſuum cõpromitti, an poſſit?
de quo per Bar. in d. l. venditor. & in l. procurator ad exhiben-
dum. §. 1. ff. rem rat. hab. & in quadã ſua q̃õne quæ incipit, conci
lium ciuitatis Piſanæ decreuit, & Bal. & Sal. in d. l. 1. C. vbi in rẽ
act. dic, vt ibi, & q̃ clericus poſſit opponere declinatoriã ex ſua
perſona, no. Ang. in d. l. venditor. & ſic eſt ſibi ɔ̃rius. & pro hoc
45 alleg. gl. ord. 11. q. 1. c. clericũ. Nã ſciendũ eſt, † q̃ regulariter de
fenſor neceſſarius pòt opponere exceptionẽ cõpetentẽ tam ex
perſona ſua, q̃ ex perſona illius, quẽ neceſſariò defendit. vt eſt
tex & ibi Bar. & doc. in l. idemq; §. generaliter. ff. manda. & not.
Bar. in d. l. procurator ad exhibendũ. §. 1. & no. Bar. & doc. in l. ſi
actor. ff. de procu. & no. Bal. Sal. & doc. in d. l. 1. C. vbi in rem act.
46 quę oĩa bene no. † Quid ſi venditor ſcit litẽ motam, an ẽt ſcien-
ti, debeat fieri denũtiatio? Bar. in l. empti. C. de euic. in l. non ſo-
lum. ff. ſo l. ma. & in l. denuntiaſſe. §. 1. ff. de adul. & in l. nomẽ. C.
quæ res pig. ob. poſ. & vbiq; tenet, q̃ ſic, quia denuntiatio nõ fit
ſolũ ad iſtũ finẽ, vt ſciat, ſed ẽt vt a dicto venditore aliud conſe
quatur, videlicet, vt veniat ad ipſum defendendũ, & litẽ in ſe ſu
ſcipiendũ, igitur non ſufficit, q̃ venditor p̃ ſe ſciat, quia illa de
nũtiatio nõ ſimpliciter notificatoria, licèt gl. & Io. de Imo. in d.
l. nõ ſolũ. ſentiant ɔ̃rium, & malè, quia pro opi. Bar. eſt caſus in
l. ſi res quã. ff. de euic. & eſt caſus. & ibi hoc not. Bar. Bal. Ang. &
doc. in l. q̃ abſentẽ. ff. de procu. & firmat Bal. in ti. ſi de feu. vaſal.
ab aliquo interpel. fue. c. 1. & iſtud teneas. ¶ Quęro, an emptor te
47 neatur appellare † a ſñia lata ɔ̃ ſe? & quidam dicunt, aut fouet
iuſtã cauſam, & debet appellare, & proſequi, aut fouet malam
cauſam, & tũc aut venditor eſt pręſens prolationis ſñiæ, & nõ
cogit̃ appellare, aut venditor erat abſens, & cogit̃ appellare &
proſequi, vt vr̃ tex. & ibi doc. in l. Herennius. §. Caia. ff. de euic.
licèt ibi gl. aliter ſentiat. facit quod hr̃. & ibi Bar. in l. ſi p̃curato
rem. §. ſi ignorantes. ff. mand. & qđ no. per doc. in l. inuitus. C. de
procu. & facit l. minoribus. & qđ ibi no. per do. & maximè per
Bal. C. de his qui. vt indig. Sed Ioã. de Imol. in l. ab executore. §.
alio. ff. de app. dixit, q̃ qñ eſt clarũ, q̃ fouet malã cauſam, vel qñ
eſt dubium (cum in dubio pro ſñia pręſumatur. vt d. §. Caia.) q̃
nõ tenet̃ appellare, vt ibi. Sed ſi appellauerit, cũ talis appellatio
extinguat pronuntiatum, & ſic illa præſumptio pro ſñia tollit̃,
q̃ tunc teneatur cauſam proſequi, niſi p̃p paupertatem excuſe
tur. vt d. §. ſi ignorantes. & vide Spec. in tit. de app. in 2. parte.
in §. ſi quis poſſit. in verſi. ſed quid emptor. Non ob. ei quod
dixi, q̃ tenet̃ ẽt proſequi. quod hr̃ in d. l. inuitus. & in c. non in-
iuſtè. extra, de procu. quia ibi loquitur in procuratore, & ſic in
proſequente cauſam alienam, & noĩe alieno, hic in proſequen-
te cauſam ſuam, & ſuo noĩe principaliter, licèt in quandam cõ-
ſequentiã commodũ & incommodum ſpectet ad venditorem,
& ideo magis arctatur emptor. facit quod no. Bar. in d. §. ſi igno
rantes. Tu dic plenius ſm̃ doc. & do. meum Pau. de Caſtr. in d.
§. Caia. aut conſtat, q̃ cauſa erat mala, quia notorium erat rẽ ad
alium pertinere, & tunc nõ tenetur emptor appellare, ſiue ven-
ditor ſit præſens prolationi ſñiæ, ſiue non, ita pòt intelligi glo.
in d. l. Herennius. §. 1. in fi. aut conſtat q̃ cauſa erat bona, & tũc
tenetur appellare & proſequi, vt ibi, in fi. ſm̃ vnam opi. gl. ſiue
venditor fuerit pręſens, ſiue nõ, quia emptor conuenit̃ & dam-
natur ſuo proprio noĩe, & iſtis duobus caſibus non propriè lo-
quitur d. l. Herennius. §. 1. interdũ dubitat̃, an ſit bona, vel mala
cã, & tunc ſi venditor eſt præſens, non cogitur appellare, p̃p
duo. ſ. p̃p pręſentiam venditoris qui potuit appellare, & nõ ap
pellauit. vt d. § alio. & l. a ſñia. & l. ſi proluſorio. §. 1. & qđ io eis
plenè Bar. ff. de app. & ſic nõ appellãdo vr̃ acquieſcere. Nec p̃t
imputare culpam emptori, in qua ẽt ipſe venditor fuit ſecũdo,
quia pręſumitur pro ſententia, & ſic altero ipſorum deficiẽte,
vtputà, ſi venditor eſſet abſens, nõ procederet, quia emptor de
beret appellare. vt d. §. Caia, vſq; ad verſi. ſi verò emptor appel
lauit, licèt non teneatur appellare, venditore præſente, & tunc
debet ẽt proſequi, rõ, quia tunc non præſumitur pro ſñia, poſt
quã fuit appellatum. l. 1. in fi. ff. ad Turpil. cũ ſit reſciſſa. & ſic vr̃
emptor fouere iuſtam cauſam, vnde tenetur proſequi cauſam
appellationis, ſicut tenetur proſequi primam inſtantiã. quod be
48 ne no. ¶ † Et aduertas; quia qñ rem defendit emptor, q̃ non tñ
c habeat regreſſum de euictione, ſed ẽt oẽs ſumptus [c] factos in
lite recuperat a venditore, ẽt ſi obtinebat in cauſa, & ſic iniuſtè
fuit ſibi mota lis. vt l. vẽditores. & ibi Bar. Ang. & doc. ff. de ver.
obl. quos tñ ſumptus legitimè feciſſe demonſtrabitur. vt not. in
d. l. venditores. quod eſt verum, ſi in inſtrumento emptionis di-
ctum fuerit, de quibus ſumptibus dictus venditor voluit, & cõ-
ſenſit ſtare ſimplici verbo dicti emptoris, vel eius iuramẽto, an
tamen illud valeat? & Bar. in l. ſi. ff. de præt. ſtip. poſt multorum
opiniones dicit, q̃ talis conuentio nõ obligat, quin ego poſſim
reuocare, antequam tu declares ſumptus. alle. caſum in l. ſi quis
iuſiurandum. C. de reb. cred. vbi eſt delatio facta in iudicio, quæ
habet vim ſtipulationis. vt l. cum omnibus. in fi. ff. de fideiu. tu.
& tamẽ poteſt reuocari, multomagis ſi hoc eſt factum extra iu-
dicium, ſed poſtquã declarauit ſumptus, valet eius declaratio,
tamen debet reduci ad arbitrium boni viri. vt l. ſi libertus iura-
uerit. ff. de ope. lib. Nec obſt. ſi dicatur, q̃ videtur non valere, q̃a
inuitatur emptor ad delinquẽdum, qm̃ arbitrium boni viri tol-
lit contrarium. Nec obſt. ſi dicatur, q̃ qñ confertur in ſimplicẽ
voluntatem, q̃ nõ habet locum arbitrium boni viri. vt no. in l.
1. ff. de lega. 2. quia ſemper intelligitur, dummodo dolus malus
abſit. vt l. creditor. §. Lucius. ff. mand. ſed dolus præſumit̃, ſi plus
debito arbitraret̃, ergo &c. pro hoc vltimo alle. Bar. in l. ſocieta
tẽ. §. arbitrorũ. ff. pro ſocio. Sed Ray. dicit, q̃ immo ſtabit̃ tali di
cto, nec poterit peti reductio, vel reduci ad arbitriũ boni viri,
maximẽ qñ iurauit. ar. l. nõ erit. §. dato. ff. de iureiu. cũ ſi. & facit
l. fideicõ. libertas. ff de fideic. lib. & l. fideicõmiſſa. §. cũ eſſet, de
leg. 2. dũmodo nõ declaret infinitũ. ar. l. videamus. §. iurare. ff. de
in litẽ iurã. Sed Ang. dicit, q̃ ſi emptor eſt effectus poſteà vnus
ribaldus, q̃ eſt iuſta cã reuocandi cõmiſſionẽ, ar. l. ſi cũ Coroe-
lius. ff. de ſol. aliàs ſecus. Nõ obſt. d. l. ſi quis iuſiurandũ. qm̃ ibi
delatũ iur̃m reuocat̃ p̃p iuſtã cauſã ſuperuenientẽ, q̃a de nouo
ſuperuenerunt probationes, aliàs nõ poſſet reuocare. vt d. §. da-
to. ſed Io. de Imo. in d. l. ſi. tenet opi. Bar. cum illa modificatione
Ang. per d. l. ſi cum Cornelius. licèt ſibi non placeat reſponſio,
quam facit Ang. ad d. l. ſi quis iuſiorandum. quia ibi non appa-
ret, q̃ ſuperuenerint probationes. Vel tu reſpondeas ſm̃ Raph.
in d. l. ſi. quia in d. l. ſi quis iuſiurandũ. eſt iuſta cauſa, quia ſuſpe-
ctus diceretur eſſe eo ipſo, q̃ vult iurare, qñ deferens vult pro-
bare, hic autem non volebat probare negatiuã. Item in caſu no-
ſtro ſe adſtrinxit, alioqui promittens arbitratu ſtipulatoris poſ-
ſet reuocare. Prætereà in delatione iuramenti Bal. non vr̃ bene
dicere per d. §. dato. & dixi ſupra eod. §. ſi quis poſtulante. & ſic
con-

ADDITIONES.

a Practica. Adde Io. de Ana. conſ. 38. & Ale. conſ. 67. 2. lib. & an ſufficiat denun
tiare pupillo, & an certus certiorari debeat, vide Are conſ. 36.

b Obſeruatur Adde q̃ Fra. Are. conſ. 130. ſequens Bal. dicit, q̃ Ant. de But. in
c. quoniã frequẽter. §. q̃ ſi ſup. vt lit. nõ conteſt. vult, quod ſi vẽditor nullã ex
ceptionẽ fori opponere poſſit ex perſona ſua, ideo ibi cõſuluit, q̃ vẽditor nõ
poteſt opponere, q̃ ſit in magiſtratu. & ibi vide de quæſtione ſequenti.

c Sumptus. Adde Ioan. de Ana. conſ. 38. Alex. conſ. 67. 2. lib.

concluſiuè teneas, ꝙ dictam commiſsionem vẽditor reuocare
nõ põt, & ſi malè declarat, poterit ad bonum virum recurri. vt
l. hæc vẽditio. in prin. ff. de contrah. emp. & l. quod ſæpe. §. 1. eo.
ti. & no gl. & doc. in l. in emẽtis. C. de contrah. emp. & valet ta-
lis remiſsio, licèt in liberam volũtatem alterius contrahentiũ,
a quia iam contractus erat firmatus, & remittitur in acceſſorijs,[a]
vt l. ſi quis in emptione. & l. domum. ff. de cõtrah. emp. & no. gl.
in d. l. in emẽtis. & Bar. & doc. in l. ſi quis arbitratu. ff. de verb.
obl. melius tñ eſſet dicendum, ſm Rapha. ꝙ debeat declarare,
præmiſſa taxatione iudicis, ſicut qñ defertur iuramentum in ex
penſis. vt l. ſancimus. cũ auct. ibi poſita. C. de iud. & in iuramen
to in litem. vt l. videamus. §. pe. ff. de in litem iuran. & parte præ
ſente, tunc talis declaratio non poteſt peti, ꝙ reducatur ad arbi
trium boni viri. quod tene menti. ¶ Vnum tñ addas, ꝙ nũquam
49 de euictione † agi põt, etiam ſi res euincatur, niſi euicta fuerit
iudicialiter, & per ſniam iudicis in totum, vel pro parte, quia
tunc agitur de euictione, etiam ſi expreſsè defenſio, & per ꝯñs
euictio promiſſa non fuerit, vt eſt tex. cum ibi no. per gl. & doc.
in l. 1. & 2. coniuncta l. non tñ. & l. habere. & quod in eis not. ff.
de euic. nõ autem ſufficit, ꝙ ſit euicta per compromiſſum. vt l.
ſi dictum §. ſi compromiſero. ff. de euic. niſi in inſtr̃o emptio-
nis expreſsè cautum ſit, ꝙ venditor teneatur de euictione, quo-
cunq; & qualitercunque res euincatur, quia tali caſu tenebi-
tur de euictione, quamuis per laudum fuerit euicta. vt eſt glo.
ſingu. & ibi Flo. in l. cum pœna. ff. de arb. quod ſingulariter
not. vt cum opus ſit in tuis emptionibus illa verba apponi fa-
cias, aliàs nunquam compromittas de re empta, niſi cum con-
ſenſu venditoris. Et prædicta procedunt, quando ritè & rectè
b fuit euicta, ſecus ſi per imperitiam[b] vel per ſordes iudicis,
quia tali ſententia non nocet venditori. vt l. ſi per imprudẽn-
tiam. in princ. & quod ibi no. per gl. & doc. ff. de euic. facit
quod not. dixit Bal. in l. exceptione. ff. de fideiuſ. Et etiam præ-
dicta procedunt, quando in proprietate fuit euicta, ſi autem
quò ad poſſesſionem tantum, non poteſt agi ex ſtipulatione
de euic. vt eſt tex. & ibi Bar. in l. 3. in princ. ff. de acti. emp. ni-
ſi expreſsè in inſtrumento dictum fuerit, quòd promiſit du-
plum noĩe euictionis, ſiue euincatur in poſſesſione, ſiue in
proprietate. facit l. Iulia. in §. ſi poſſesſio. ff. de act. emp. ita di-
cit Bar. in l. 3. & Bal. in l. 1. C. de pericu. & commo. rei ven.
¶ Et aduertas, quòd prima actione ex empto, non poteſt agi,
quia ab illa eſt liberatus, eo ipſo, quòd a principio rem tradi-
dit, vt l. ab emptione. ff. de pact. ſed ſtatim re euicta in totum,
vel pro parte, oritur noua actio ex empto pro euictione. vt l.
qui concubinam. in §. ſi hæres. ff. de leg. 2. & ibi Bar. & latè &
ſingulariter per Bar. in l. Ariſt. §. 1. ff. de noua. & dicam infra in
formatione libellorum. Ac etiam addas, quòd ad hoc vt em-
ptor habeat regreſſum de euictione, opus eſt vltra prædicta,
quòd non tantum defendat rem emptam (vt dixi) ſed etiam
conducat bonos procuratores & aduocatos. nam & ſi aduo-
catum conduceret non bonum, & cauſam perderet, non ha-
beret regreſſum de euictione. vt eſt glo. ſing. in l. quod ſi no-
lit. §. ſi mancipium. ff. de ædil. edic. quod perpetuo tene menti.
quod eſt verum, niſi notorium ſit, quòd emptor non foueat
iuſtitiam. Et rõ eſt, quia non cogitur defendere (vt dixi) im-
mo poteſt agnoſcere bonam fidem, vt eſt caſus in l. empto-
rem. in prin. ff. de act. emp. Et prædicta procedunt, niſi expreſ-
sè actum ſit, quòd non teneatur de euictione, quia tunc non
tenebitur, tenetur tamen, non obſtante dicto pacto ad dicti
pretij reſtitutionem. vt eſt caſus not. & ibi gl. & doc. in l. em-
ptore. §. pe. ff. de act. emp. Et quod dixi pretium reſtituẽdum, eſt
verum, niſi in vno tñ caſu euictio fuerit exceptuata, in quo ca-
ſu non voluit teneri de euictione, ſed in alijs ſic, quia tunc in
dicto caſu exceptuato, non tenetur pretiũ reſtituere. vt eſt tex.
ſing. cum gl. in l. qui libertatis. in prin. ff. de euic. & vide Bal. in l.
1. & ibi Sal. C. de peri. & commo. rei ven. ¶ Et etiam prædicta ꝓ-
cedunt, qñ ſententia eſt lata emptore præſente & defendente,
ſecus ſi lata eſſet eo abſente, quia tunc magis præſumitur lata,
quia cauſam non defendit, quàm ꝙ malam cauſam habuerit. vt
eſt tex. notabilis in l. ſi iden. in princ. & ibi Bar. ff. de euic. Quod
eſt verũ, niſi ſit abſens neceſſaria, vel probabili cauſa. vt eſt gl.
notanda in l. 2. C. de contra. iudi. tute. & no. Bald. in ti. ſi de feu.
fuc. vaſal. ab aliquo inter. c. 1. & vide quod no. gl. & oẽs doc. i d.
50 l. 1. C. de pericu. & commo. rei ven. ¶ Quæro † quid importent
illa verba quæ cõiter ſolent apponi in inſtrumento emptionis,
videlicet, promiſit dictam rem venditã defendere ab omni per
ſona, armata manu? Bar. & doc. in l. ſtipulatio iſta. in prin. ff. de
verb. ob. & doc. Bal. & Sal. in l. ſi. C. de act. emp. tenent, ꝙ nõ, q̃a
videretur promiſiſſe factum alienum, ergo non valeret ſtipula
tio, vt d. l. ſtipulatio iſta. quia iſte eſt caſus fortuitus. vnde nõ ve
nit ex natura cõtractus emptionis. vt l. Lucius. ff. de euic. nec eſt
ſpecialiter enumeratus. vt l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. ff. ſi quis
cau. & quia verbum, de facto, poteſt intelligi pluribus modis;
vnde in dubio non comprehendit id, quod eſt contra naturam
contractus. vt ff. qui po. in pig. hab. l. inſulam. Idem ergo ſi dictũ
eſt, promiſit defendere de iure & de facto. quæ verba debẽt in-
telligi ciuili modo. vt ff. de ſeruit. l. ſi cui. quod tñ intellige verũ,
ſm Bar. in d. l. ſtipulatio iſta. & Sal. in d. l. ſi. licèt ibi Bal. conetur
mordere Bart. niſi ante dictam promiſsionem venditor fuiſſet
cauſa & origo huius impresſionis & moleſtationis, quã nũc de
facto habet emptor. arg. l. ſi merces. §. culpæ. & quod ibi glo. &
Bar. ff. loca. & l. pen. in prin. & ibi Bar. & doc. ff. ſol. ma. facit opti
51 mè tex. cũ gl. in l. nam & ſeruus. in prin. de neg. geſt. ¶ † Quid er-
go operabuntur iſta verba, promiſit defendere de iure & de fa-
c cto?[c] Reſpondeo ſm doc. ꝙ in iudicio debet defendere de iu-
re & de facto hoc modo, videlicet, liti aſsiſtere, & expenſas in
lite facere, & ſolicitare procuratores & aduocatos, quæ omnia
facti ſunt. Et etiã aduertas, ꝙ illa verba important, ꝙ ſi res euin
catur, etiam per iniuriam iudicis, ꝙ vẽditor tenetur de euictio
ne, ſm Richar. Mal. & Cy. in d. l. ſi. ſed iſtud reprobat ibi Bal. &
Salic. quia iniurioſa ſententia dicitur caſus fortuitus, ergo non
comprehẽditur, niſi expreſſe dictum fuerit, videlicet, ꝙ etiam
52 vult teneri, quamuis fuerit iniurioſa ſententia lata. ¶ † Quæro,
quid important iſta uerba in inſtrumento appoſita, & promiſit
habere licere, & vim aliquã non inferre? &c. Reſpondeo, ꝙ tan
tum important, quantũ quod de iure habere liceat, niſi ſtipula
tor ſit talis perſona, quæ de iure habere non poſſit, ſed factum.
vt d. l. ſtipulatio iſta §. hi quoq;. Ac etiam important, ꝙ ego pro
mitto tibi uim nõ inferre, nec iudicis ſententia, nec propria au
thoritate, aliàs teneor ad intereſſe uel ad pœnam. ut no. gl. Bar.
& doc. in d. l. ſtipulatio iſta. in prin. Sed illa verba, promiſit vim
non inferre, important. ſ. propria authoritate, ſed iudicis autho
ritate poſſum litem mouere. vt no. Bal. & Sali. in d. l. ſi. pro quo
53 tu allega in ſimili. l. quæro. § inter locatorem. ff. loca. ¶ † Quid ſi
promiſit de euictione de ſuo facto tantummodo, an teneat de
facto hæredis? & videtur, ꝙ non, per illam taxatiuam, tantũmo
do. facit l. qui in futurum §. 1. & ibi Bar. ff. de pac. Sed Bal. & Sal.
in d. l. ſi. determinant contrarium, quoniam illa dictio taxatina,
venit ad excipiendum perſonas penitus extraneas, non autem
ad excipiendum ſucceſſores. vt eſt tex. notabilis in d. l. ſtipulatio
iſta. in verſic. ſed ſi obligat. & ibi Barto. Ange. & doc. quod not.
54 ¶ † Quid ſi duobus res eſt vendita, quis eſt potior? Dic, ꝙ ille
d cui res fuit primò tradita.[d] vt l. quoties. cum materia. C. de rei
vendi. & talis venditor vendendo duobus, tenetur pœna falſi.
vt l. qui duobus. ff. de fal. & ibi Bartol. quod eſt verum, niſi pri-
mus emptor diſtulerit ſoluere pretium, nam ſi ceſſauerit impu
ne vendit ſecundo, ſecundum Odo. qui ita no. ff. de her. vel act.
vendi. l. venditor ex hæreditate. ita dixit Bal. in dicta. l. quoties.
quod etiam intellige verum, prout dixi ſupra eodem §. item ſi
quis in fraudem. Et aduertas, ꝙ ille emptor eſt potior, cui fuerit
primò tradita, & non ille qui primò emit. iſtud eſt verũ, ſi pro-
bat ſe ſoluiſſe pretiũ, vel habita fuerit ſibi fides de pretio. vt d.
l. quoties. §. venditæ. ſupra de rerum diuiſione. & ibi dixi, ſecus
in publiciana. vt l. de pretio. ff. de pub. in qua publiciana ille eſt
potior, cui fuit res primo tradita, quãdo duo emerunt ab eodẽ
non domino, ſecus quando a diuerſis non dominis, quia tunc
in publiciana ille eſt potior, qui de præſenti poſsidet. vt eſt tex.
55 & glo. & Bar. in l. ſiue autem. §. ſed ſi duobus. ff. de pub. ¶ † Sed
quæro, quid importet illa clauſula quæ uulgo in inſtrumentis
ſolet apponi. uidelicet, ꝙ promiſit duplum nomine pœnæ, quã
exigi & conſequi poſſe uoluit, rato manente contractu? Reſpõ-
deo, ꝙ ſi iſta uerba non eſſent appoſita, poſſet tãtummodo aut
pœna peti, aut ſors, & uerũ intereſſe, ut l. reſcriptum §. ſi pacto.
& quod ibi per gl. & doc. ff. de pac. Sed quando illa uerba mo-
do ſupra dicto apponuntur, tunc uidetur utrunq; peti poſſe, &
ꝙ contractus firmius remaneat, & ſic teneatur ad obſeruantiã
contentorum in contractu, & tamen pœna exigatur. ut l. qui fi-
dem. & quod ibi glo. & Bar. & doc. ff. de tranſac. & l. ita ſtipula-
tus. in fin. & ibi glo. & Bar. & doc. ff. de uerbo. oblig. ¶ Aduertas
tamen, ꝙ niſi expreſſe eſſet dictum, ꝙ utrũque poſſet exigi, illa
clauſula, rato manente contractu, tantummodo operaretur, ꝙ
non

ADDITIONES.

a Acceſſorijs. vide Pau. de Caſt. conſ. 25.
b Imperitiam. Adde Ang. conſ. 177.
c De facto. vide Pet. de Anch. conſ. 55.
d Tradita. Adde Roma. conſi. 97. vbi dicit, quòd d. l. quoties. non habet locum in eccleſia, nec principe.

non fieret nouatio per ſtipulationem pœnalem, vt plenè per Bar.
in l. ſi inſulam. ff. de verb. obl. in verſi. ſecundò quæro, quid ſi in
ſtipulatione eſt apposita &c. & tali caſu nō poteſt mora purga-
ri. vt ibi per Bar. Interdum verò de actione nulla eſt facta men-
tio, & tūc aut loquimur in actore, aut in reo. Primo caſu, vtrun
que non poteſt peti, ſed alterum tantum, vt dixit Bar. in d. l. inſu
lam. Secundo caſu, in reo vtrunque poteſt peti, videlicet, exige-
re pœnam, & etiam teneri pacto. argu. l. cum proponas. & quod
ibi dnc. C. de tranſac. & in l. qui fidem. ff. eodem ti. & eſt ratio,
quia cum ſtipulatio pœnalis non nouet liberationem præceden
tem, vt d. l. reſcriptum. §. ſi pacto. & l. ſi vnus. §. pactus. ff. eodem
titu. ſequitur quod iſta clauſula ad impediendum nouationem,
non eſt adiecta, ſed ad aliud, putà ad exactionem, cum verba
debeant intelligi prolata, vt aliquid operentur. vt l. ſi quādo. in
prin. ff. de leg. 1. & propriè ſumpta, ſi nō posſint operari, impro
priantur. vt ff. de præſcri. verbis. l. inſulam. ita dicit Sal. in l. pro-
miſſis. C. de tranſac. quod not. & iſtud eſt tenendum, licèt Bald.
in l. ſi pacto quo pœnam. C. de pact. & in l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis
cau. teneat contra Bar. quam etiam opin. Bar. ſequitur Ioan. de
56 Imo. in d. l. ſi inſulam. ff. de verbo. obliga. dic, vt ibi. ¶ † Vltimò
quoniam quando fit contractus emptionis vel ſimilis, ſemper
ſolet apponi ſtipulatio, an dicto caſu naſcantur duæ actiones;
vna ex contractu emptionis, quæ eſt bonæfidei, alia ex dicta ſti-
pulatione, quæ eſt ſtricti iuris, an ex ſtipulatione nouante tan-
tummodo? & dicas, quòd duę naſcūtur actiones, quia quamuis id
quod deductum erat in emptione & venditione, deducatur in
ſtipulatione, tamen nunquam nouatur per ſtipulationē, niſi ex-
preſſe agat, vt nouatio fiat. ita dixit Bar. in l. ſingularia. ff. ſi cer.
pet. in verſic. tertiò eſt ſpeciale. dicit Iacob. de Aret. &c. & alleg.
l. ſi duo ſocietatem. ff. pro ſocio. quę lex non benè probat dictū
Bar. quoniam licèt in narratione caſus, illud ibi enarretur, ta-
men iuriſconſultus in verſi. ſed quoniam, non ita eſſent. reſpon
dendo aliter, dicit, videlicet, quòd ſtipulatio non fuit interpoſi-
ta, ſi id factum non eſſet pœnam dari &c. ergo non eſt mirum,
ſi ſtipulatio pœnalis ibi non nouet primæuam diſpoſitionem in
contractu bonæfidei. argum. nota. plenè per Bald. in d. l. ita ſtipu
latus. ff. de verb. oblig. Et ad prędicta bene facit l. licet. §. eadem
obligatio. ff. de procu. & in l. ſi mandato meo. §. fi. l. ſi mandaue-
ro tibi. in §. interdum. ff. manda. facit quod no. Bar. & doc. in l.
qui bis idem. ff. de verb. obl. credo tamen dictum Bar. fore ve-
rum, quia dicta ſtipulatio ſolet apponi ex cōuentione partiū;
vt l. ſtipulationum. ſ. in ordine. §. conuentionales. & quod ibi
Raph. ff. de verb. obl. vt ſit magis cautum ſtipulatori, ergo non
debet contrarium effectum operari, vt tollat primæuā obliga-
57 tionē, quæ eſt bonæfidei. arg. l. quod fauore. C. de leg. ¶ † Quo-
modo aūt formetur libellus ex parte venditoris, & ſic in actio-
ne ex vēdito. vide prout dixi. ſ. eod. §. 1. qñ formaui libellum in
58 actione perſonali. ¶ † In actione verò ex empto, & ſic ex parte
emptoris, qñ vult agere pro re empta, libellum debes ſic forma
re. Dico contra Titium, quod ab eo emi tale Digeſtum vetus cū
talibus ſignis, pro decem ducatis, quos iam ſibi ſolui. vel ſi nō-
dum ſoluiſti, dicas, quos decem ducatos corā vobis in iudicio
eidem realiter offero (ſi eſt vēditor præſens, aliás ad mandatū
iudicis deponi facias,) & tñ ipſe Titius venditor denegat dictū
Digeſtum vetus mihi tradere, quare peto ipſum Titium condē
nari ad tradēdum mihi dictum Digeſtum vetus. & iſte eſt vnus
modus libellandi. & iſto caſu tempore ſententiæ ferendæ inter-
rogabitur reus per iudicē ad inſtātiā actoris, an velit, vel posſit
rem tradere, vel intereſſe pręſtare: & ſi dixerit ſe non velle, vel
non poſſe tradere rem, condemnabitur ad intereſſe. vt l. traditio.
C. de act. emp. & de hoc eſt tex. cum gl. & ibi Bar. in l. 1. in prin.
ff. de act. emp. Et pro iſta interrogatione tu adde bonū tex. in l.
59 & ſi qñ. §. 1. ff. de leg. 1. & ibi gl. & doc. ¶ † Secūdus modus pra-
cticandi eſt, ſi emptor vult, quòd poſtquā venditor eſt in mora tra-
dendi dictum librum, quòd principaliter & directò formet libellū
ſuum petendo ſuū intereſſe, vt eſt caſus in d. l. ſi traditio, & no.
gl. & Bal. in d. l. 1. in prin. de act. emp. & Bar. latè & doc. in d. l. ſti-
pulationes non diuiduntur. in fi. prin. ff. de verb. obl. Et in iſta for
ma ſic dicas. Dico quòd emi a Titio tale Digeſtum vetus pro decē
ducatis, quos ſibi ſolui, & qualiter interpellatus fuit vt librum
prædictum mihi traderet, tamen iſtud facere denegauit, & propter
hoc mea intereſt in tribus, quia tantum ſum damnificatus, vt
probabitur, quare peto ipſum Titium ad dictum meum intereſ
ſe condemnari, vel ad id quod probabitur mea intereſſe. Vel ter-
tio modo pōt formari libellus in concluſione ſic, Quare peto
dictum Titium condemnari ad tradendum mihi dictum librū,
& ſi non tradat, peto eum condemnari mihi ad intereſſe meū,
videlicet, in tribus, vel ad id quod probabitur. & iſtud eſt tutius
ſm gl. & Bar. in d. l. 1. & hoc tenēt doc. in d. l. traditio. Tu addas,
quòd hoc etiam ſequutus fuit Bar. in l. naturalis. in prin. ff. de præ-
ſcriptis verbis. in verſi. quęro extra gl. qualiter formabitur libel-
lus &c. pro quo etiam facit gl. in l. conductores. C. de loca. & di
xi plenè in ſimili ſupra eo. §. rurſus. dic, vt ibi. & hoc etiā ſequitur
Bal. & Ang. & vterq; dñs meus in d. l. ſtipulationes non diuidun
60 tur. in fin. principij. ¶ † Secundò principaliter quęro, quomodo
formabitur libellus qñ venditor nō defendit, & ſic emptor de-
fendit, & fecit ſumptus, quō agetur pro ſumptibus? dic, quod eſt
aduertendum, aut in inſtrumento venditionis fuit expreſsè cau
tum de ſumptibus reficiendis, & in dicto caſu, & tunc directè
dicti ſumptus poſſunt repeti hac forma, videlicet, dico quòd emi
a Titio talem librum pro decem ducatis quos ſolui, & librū tra
didit, & ipſe inter cætera promiſit mihi ſi moleſtarer in dicto li-
bro ſumptus ſupportare, & expēſas illas reficere, & reſtituere,
& quod a Seio fuit mihi mota lis, pro qua defendenda expendi
quinq; ducatos pro aduocatis, & procuratoribus, & alijs neceſſa
rijs in cauſis, & quod egomet defendi, quare peto dictū Titium
venditorem condemnari mihi ad dicta quinq; reſtituenda; quę
pro expenſis ſolui. Si aūt in inſtrō non fuerit cautum de expen-
ſis reficiendis, non poſſum petere ſumptus recta via, ſed petam
intereſſe, quia Titius denuntiatus non defendit, in quo intereſ-
ſe veniunt ſumptus, & dicam in libello ſic. Qualiter Titius ven-
didit mihi tale librum pro decem, quos ſolui, & quòd de dicto li-
bro fuit mihi mota lis per Caium, & qualiter in forma & legiti
mè dicto venditori litem motam denūtiaui, & quòd dictā cauſam
& me non defendit, ſed oportuit me defendere, & ſumptus li-
tis ſubſtinere, & quòd mea interfuit, & intereſt in quinq;, me & di
ctam cauſam per dictum venditorem non fuiſſe defenſam, qua
re peto ipſum venditorem condemnari ad dandum mihi dicta
quinq; pro intereſſe meo, vel prout probabitur probabiliter. iſtæ
formæ libellandi colliguntur ex dictis Bar. in l. venditores. ff. de
61 verb. obl. quod not. ¶ † Tertiò principaliter & vltimò quæro, in
actione ex empto pro euictione qualiter venditor legitimè de-
nuntiabit, & qualiter formabitur libellus? & dicas ſic, quòd oportet
narrari contractum emptionis, & litem fuiſſe motam, & quali-
ter venditori legitimè denuntiaſti, & qualiter tandē res fuit iu-
ſtè a te euicta, licèt vſq; ad finē per te & tuos bonos ac idoneos
procuratores & aduocatos in cauſa inſtituiſti, & eam pro poſſe
defendiſti, & quod propter hoc tua intereſt nō fuiſſe euictam in vi-
ginti, quare petis dictum venditorē ad dicta viginti tibi ſoluen
da condemnari, vel in eo quòd probabitur tua intereſſe. Illa for-
ma colligitur ex dictis Bar. in l. qui concubinam. §. ſi hęres. ff. de
leg. 3. & in l. Ariſt. §. 1. & ibi doc. ff. de dona. vbi Bar. ſingulariter
loquitur, tam in theorica, quàm in practica. dic, vt ibi. Et prędicta pro-
cedunt, qñ expreſsè non eſt cautum de duplo euictionis noīe,
quia quamuis de euictione expreſsè non promittatur, tñ ex na
tura contractus venit actio. vt l. 1. & 2. & quod ibi notatur. ff. de
euic. Si aūt expreſsè cautum ſit, quia debeat reſtitui, putà ſim-
plum, vel duplū euictionis nomine, in libello tuo debes ſic con-
cludere poſt narrationem ſuperius proximè dictam, quare pe-
to dictum venditorem condemnari mihi ad dictam duplā euj-
ctionis nomine, quam promiſerat &c. ¶ Materias autē actionis
commodati, & depoſiti, & mādati, & pro ſocio, & ēt locati, hic
non dicam, quia dixi. ſ. eo. §. ſequens. dic, vt ibi. ¶ No. ergo ſubſe
62 quenter tex. ibi, negotiorum † geſt. quòd actio neg. geſt. eſt bonæfi-
dei, & oritur hincinde actio nego. geſt. directa, quæ datur dño
cuius negotia geſta ſunt, ēt ignoranti, contraria verò geſtori. vt
ſupra de oblig. quæ ex quaſi contractu. §. igitur cum quis. & ibi
dixi. & qñ ex aliquo contractu detur directa vel contraria, dic,
vt plenè ſcripſi ſupra pro ſocio. §. fi. in prin. & oritur iſta actio,
qñ negotia aliena geſta ſunt ſine mandato, nā ſi mandatum in-
terceſſerit, ceſſat actio negotiorū geſt. & habet locū actio man-
dati. l. ex mandato. ff. manda. ¶ Videamus tñ aliqua in hac mate
63 ria, & primò ad euidentiam pręmitte, † quot modis negotium
geſtum dicatur noſtrum, & ad nos pertinere. gl. in l. ſi pupilli,
in §. item quæritur. ff. de neg. geſt. dicit, quatuor modis negotiū
ſpectare ad nos. primo, cura & ſolicitudine. ſecūdo, ipſa ratiha-
bitione. tertio, ipſo geſtu. quarto, re ipſa quod declara per exē-
pla. vt ibi per gl. Bar. & doc. Addit tñ ibi Bar. & quinto, videlicet,
quod negotium pertinet ad nos more ciuitatis, vt in iſtis donis
nuptialibus, de quibus habes in l. cū plures. §. fi. ff. de admi. tu. &
& l. 1. §. ſed nonnullos. ff. de tute. & rat. diſtr. Tu adde, quod pro
hoc ſingulariter facit, quod elegāter not. Bar. in l. ſed ſi plures.
§. in arrogato. in fi. de vulg. & pup. Sexto modo dicitur, ſm Bar.
naturali rōne, vtputa, ſi ego expendi contemplatione tui, & cō
templatione redempti, recolligendo ab hoſtibus tuum conſan
guineum, quem tu redimere debebas naturali ratione, vt l. ſed

& ſi ideo.cum l.ſeq.& quod ibi Bar.& doc.ff.ſol.mat. Septimò
modo dicit,ſm Bar.ex virtute cuiuſdã cõſequentiæ. de quo in
64 l.ex duobus.& in l. ea facto.ff.de nego.geſt. ¶ † Quæro,ad hoc
vt gerens habeat actionẽ ꝯ dñm,quid requiritur? Dic,qđ ſuffi-
cit,quod negotium ſit vtiliter geſtũ, & inceptum reſpectu dñi,
licèt effectum vtiliter non habuerit,vel licèt non fuerit vtiliter
geſtũ reſpectu gerẽtis,vel rei geſtę.vt l.ſi pupilli.§. ſed & ſiquis
ita.ff. de neg. geſt. Sed ſi gerẽs putaret vtile dño, cũ non eſſet,
non obligat dñm.vt ibi no.gl.in l.ſi ſeruũ.C.eo.ti.& quod ibi
doc.quod intellige verũ in voluntario geſtore,ſecus in neceſſa
rio.vt no.in d.l.ſi ſeruum.Et econtrà,ſunt aliqui caſus,in quib.
gerens (ẽt vtiliter) non habet actionẽ negotiorum geſto. cõtra
dñm.Primò,qñ pietatis cauſa geſſerit negotiũ alienum.vt l. Ne
ſennius.ff.de neg.geſt.& l.1.& l.alimenta. & quod in eis not.C.
eo.ti.Secũdò, ſi paterna affectione.vt ff. eo. ti. l.ſi is qui. &c.C.
eo.ti.l.ſi paterno.& quod ibi per gl.& doc. Tertiò,qñ domeſti-
ca affectione geriẽ.vt l.quod in vxorẽ.C.eo.tit. & quod ibi per
Cy.Bal.& Sal.Quartò,rõne obſequij.vt C.eo.l.officio. & i alijs
caſibus qui no.ff.eo.ti.l.qui pecuniã.& ſ.de oblig. quæ ea quaſi
ꝯctu.§.1.p gl.Quintò,rõne prohibitionis.vt C. eo. ti.l.ſi.ita no.
gl.in d.l.Neſennius.& in d.l.ſi paterno.Et aduertas, ꝙ hoc vlti-
mo caſu,qñ rõne prohibitionis,ꝙ nec vtilis datur gerẽti, vt eſt
tex.ſing.in l.ſi pro te.ff.manda.Et prædicta procedunt, qñ geri-
tur reale negotium,vel circa perſonã.iuxta l.1.& 2. & l.alimen
ta.C.de neg.geſt.ſecus ſi eſt negotiũ reſpiciens conſeruationem
perſonæ,vtputà, ſi ſoluo pro Titio eo inuito, quia erat in peri-
culo perdendi perſonam, vel quia amputationẽ mẽbri pati de-
bebat,iuxta §.prohibemus.ad hoc in Auc. de colla. nã poſſum
repetere,non obſtante inhibitione tua,quia non minus intereſt
reipublicæ homines viuentes cõſeruari, q̃ mortuos tumulari.
vt eſt caſus in ratione ſui, in l. at ſi quis.§. itẽ Labeo.ff. de relig.
Præterea mea intereſt,ſortè ratione coniunctionis, vt l.1.§.3.&
4.ff.de lib.cauſa.vel etiam rõne amicitiæ. vt l.non tñ.ff.de app.
ita dixit Bal.in l.ſi.C.eo. Vel tu addas, ꝙ mea intereſt, quia ho-
mo ſum, ergo homo homini ſeruitium debet, l. ſi ſeruus.ff. de
ſer. capor. Quinimmo generaliter dico , quoties aliquis geſſit
negotium alterius pro eo exponẽdo, quod tangit ſalutem eius
perſonæ,vel libertatem,vel vitam,vel ciuitatẽ,quod ille ꝓ quo
ſoluitur, nõ poteſt dicere non eſſe vtiliter geſtũ, vt eſt caſus in
l.Stichus.ff.de pe. lega.& ita hoc dicit ibi ſingulariter Barto. in
65 prin.& no.Raph.in l.Stichum.§.1.ff.de nou. ¶ † Aduertas tñ in
dubio eò ipſo,ꝙ aliquis impẽdit in perſonam, vel in bonis alie
nis,licèt non fuerit proteſtatus, videtur feciſſe animo repeten-
di.ita dicit gl.no.in d.l.ſi paterno.Tu dicas, ſm Bar. & doc.ibi,
quod recurrendum eſt ad coniecturas, vt putà, ſi fuit proteſta-
tus,vel ſi ſcripſit in libro ſuarum rationũ pro debitore. vt l.Ne-
ſennius.& quod ibi habetur.ff.de neg.geſt. vel ſi erat vir nobi-
lis,vel ignobilis,vel conſuetus donare, vel non. facit quod ha-
betur in l.filiusfa.ff.de dona.vel etiam quantitas impenſæ,& ẽt
debet conſiderari cõiunctio inter gerentẽ, & eum cuius nego-
tia geſta ſunt.vt l.ſi ſeruus cõis.& l.verũ.ff.de dona.inter vir. &
vxo.& no.Bar.& doc.in l.quæ dotis.ff.ſol.mat.Tu adde bonum
caſum i l.ſi ea duobus.§.ſi.ff.eo. vel ſi aliqua ſeruitia recipiebat
ab illo cui alimenta præſtitit. vt no.gl.in d.l.ſi paterno. ¶ Quod
facit ſm Bal. ibi, in ſi. ad quæſtionem duorũ ruſticorum ſimul
morantium , & vnus habet multos filios paruulos , & alter eſt
ſterilis,& ſit impenſa de omnibus in communi,nunquid debet
aliqua reſtauratio fieri tempore diuiſionis huic fratri filios nõ
habenti? & determinat, ꝙ non, ſi aliqua opera percipiebat in
communi ab illis pueris,vt in cuſtodiendo animalia,quæ ope-
ra digna ſunt dictis alimentis, ſed ſi non percipiebat aliqua di-
gna,aut aliàs notabilia opera, tunc bene poſſet repeti. vt d.l. ſi
a patrono.& l.alimenta.eod.ti.quod tene menti.[a] quia non ſcri-
66 bas plus.¶ † Quęro de quo teneatur geſt. Dic,ꝙ regulariter de
culpa leui , & non de leuiſſima , niſi quando alius fuiſſet dili-
genter negotia mea geſturus , vt no.gl. ſupra de obliga. quæ ex
quaſi contractu.§.igitur cum quis.& l.3.§.interdum.& ibi glo.
& doct.ff.de nego.geſtis.& eſt ratio,vt facilius homines incitẽ-
tur ad gerenda negotia abſentium, quę aliàs perirẽt, vide Bar.
in l.quod Nerua.ff.depoſiti.in verſi.decimò quæro,qđ in actio-
ne negotiorum geſtorum.Sunt tamen aliqui caſus, vbi tenetur
de leuiſſima,vt notatur in dictis iuribus, vtputà, quando alius
diligẽtiſſimus fuiſſet negotia mea geſturus , niſi tu ea geſſiſſes.
vt ibi notatur.Ac etiam ſunt aliqui caſus,in quibus tenetur ge-
rens de dolo. vt no.gl.in l.negotia.& ibi doc.ff. eo.ti.in quibus
omnibus caſibus,primò dominus non tenetur in ſolidum, ſecũ
dò , ꝙ dictis caſibus non ſufficit geſtum vtiliter , niſi perduret
ad hoc,ꝙ dominus teneatur.vt no. in d.§. igitur cũ quis. quod
no.& ibi dicit.¶ An autem & quando teneatur de neglectis. vide
Bar.in l.ſi pupilli.§. videamus,& ibi Bal.& Ang.ff.eo.& ego ſcri
67 pſi in d.§.igitur cum quis. ¶ † Vltimò quæro , qualiter forma-
bitur libellus in hac actione negotiorum geſtorum directa, vel
contraria. In directa dicas ſic. Dico quod Titius geſſit talia ne-
gotia mea me abſente, vel me præſente,ignorante tamen,& qđ
propter hoc ipſe Titius mihi eſt obligatus reddere rõnem ſuæ
adminiſtrationis , quare peto ipſum Titium condemnari mihi
ad reddendum rationem prædictæ ſuæ adminiſtrationis & ge-
ſtionis, & ad reſtituendum reliqua quę apparebunt penes eum
fore, & omne id in quo apparebit me damnificatũ fore ex ma-
la,vel negligenti eius adminiſtratione. Iſta forma colligitur ex
dictis gl. Bar.Bal.Ang.& aliorum ſcribẽtium in l.1. in prin.ff.de
eden.& in l.edita.C.de eden. ¶ In actione verò contraria, for-
mabis libellum ſic: nam debes narrare qualiter geſſiſti negotia
mea vtiliter , ſaltem à principio me abſente , vel me præſente,
ignorante tamen , & ꝙ tibi propter hoc deficiunt centum,quę
in vtilitatem meam expendiſti, quare petis me condemnari ad
cedendũ tibi quicquid ex dicta adminiſtratione abeſt, vel abſu
68 turum eſt.ita dixit Bar.in l.2. ff.eo. ¶ † Viſis libellis , videamus
de articulis, & ꝓbationibus in hac actione. & dic,quod articu
lus in hac actione cõtraria,debet concludere neceſſariò,ꝙ erat
vtile domino ſic geri,prout geſtum eſt, licèt non eſſet vtile re-
ſpectu gerentis , vel reſpectu rei ſuper qua ſit negotium , vt eſt
caſus.& ibi hoc no.Bar.in d.l.ſed an vltrò.§.1.ff.de nego. geſtis.
Aduertas tamen (prout etiam dicit ibi Bar.) quod etiam ſi ar-
ticulus concluderet , ꝙ taliter geri vt geſtum eſt communiter,
dño vtile eſſet,tunc hoc ſufficit,niſi tunc dñs ex aduerſo proba
ret ſibi vtile non fuiſſe. vt innuit tex.in d.l. ſed an vltrò. §. 1. in
verſi.impar ſumptui, vel quã ſibi nõ neceſſariã. quod bene no.
vt ſcias articulare. In actione verò directa,articulus eſt clarus,
videlicet, quod geſſit negotia mea me ignorante &c. ¶ In gl. tu
telæ.in ſi.No.qđ actio tutelæ eſt bonæfidei.& idẽ dicas in actio-
ne pro tutelę directa & cõtraria,vt putà,in eo q geſſit vt tutor,
cũ nõ eſſet.vt no. Bar.Dy.& Bal.in l.1.§.pro tutore.ff.eo.qđ no.
¶ Quis aũt dicaẽ tutor, & qũo diffiniatur tutela, & eius declara
tionem & examinationem,vide ſupra de tutel.in prin.& ibi ſcri
69 pſi,& in l.1.in prin.& ibi gl.ꝙ Bar.no.ff.de tutelis.¶ Et eſt † ſciẽ-
dum & pręmittendum, quòd tutores aliqui datiui ſunt, aliqui
teſtamentarij , & aliqui legitimi . Teſtamentarij ſunt qui teſta-
mento vel codicillis in teſtamẽto cõfirmatis,dati ſunt,vt l.3.ff.
de teſt.tu.nõ aũt ab inteſtato vel in codicillis, vel epiſtola,tutor
rectè datur.vt no.in d.l.3.& facit l.2.C.de confirma.tut.Et dan-
tur ad ſimilitudinem pupillaris ſubſtitutionis per patrem vel
auũ,q habet pupillos natos vel naſcituros, & habiturus eſt eos
in poteſtate.vt l.1.cum ibi no.ff.de teſt.tut. ſiue eos inſtituerit,
70 ſiue eos exhæredauerit.l.pater.ff.de teſt.tut.¶ † Ex quo ſequitur,
quod cum mater vel auia non habeat filium vel nepotem in po
teſtate, vt in §.fœminæ.ſupra de adop.quod non poteſt eis teſta
mento tutorem dare,ſed datus, erit ex inquiſitione iudicis con
firmandus,ſi pupillus eſt inſtitutus a dictis fœminis, & confir-
b mabitur in rebus tantummodo relictis per matrem filio.[b] vt l.
2.C.de cõfir.tut.& d.l.pater. Ac etiam ſequitur,ꝙ pater filio na
turali tñ,cum in teſtamento poteſt omnia relinquere,ſi nõ ha-
bet aliam prolem legitimam.vt auct.licet.C.de na.lib.tunc dã-
do tutorem filio,talis tutor confirmandus eſt per iudicem.vt l.
ſi.& quod ibi no.C.de ꝯfir.tuto. Legitimi aũt tutores ſunt agna
ti, & ẽt hodie cognati, qa ſublata eſt dñia agnationis & cogna-
tionis.vt in §.nullã.in Auc.de hær.ab inteſt. venien. & ſic ad eũ
ſpectat tutela legitima,ad quẽ deferaẽ hęreditas pupilli ab inte
ſtato,& ꝑ ꝯñs priori in gradu,excepta fęmina, q̃ nõ põt eſſe tu
trix.vt l.pe.& ſi.ff.de legi.tut.& l.1.cũ gl.in prin.ff.de legi.tut.ni
ſi ſit mater vel auia. quia volẽtes admittunẽ,vt in auct.matri &
auię.C.qñ mul.tu.offi.fun.po.¶ Ex quo ſequiẽ,ꝙ in ciuitatibus,
in quib.præferunẽ agnati in ſucceſſione ipſis cognatis,ꝙ ita ẽt
præferuntur in tutela,vt dicit Bar.in d.l.2.qui legitimi admittẽ
tur,ceſſantibus teſtamentarijs,vt ff.de legi.tuto. l.in teſtõ. & C.
eo.tit.l.quod aũt.& ẽt ceſſantibus cõfirmatis à iudice, qa tutor
cõfirmatus, ſm cõem opi.præferẽ legitimo, vt patet ex ordine
titulorũ, quia plus ponẽ titulus de cõfirmãdo tut. q̃ titulus de
leg.tu.& pro hoc ſ.de tu. §. ſi. vbi dicitur, ꝙ oino debet confir-
mari,& pro hoc ẽt facit,ff.de confir.tut.l.qui à patre. vbi æqui-
paratur

ADDITIONES.

a Tene menti. Adde Alex.conſ.99.2.lib.Rom.conſi.70.
b Filio. Adde intelligẽdũ cũ filius eſt inſtitutus in vniuerſũ. ſecus ſi in legitima tãtũ,qa tũc datus tutor a matre nõ venit cõfirmandus,vt voluit Ro conſ.198. & ibi vide, quis debeat præferri, cũ pater & mater tutorem teſtõ dederunt.

paraſ dato in teſtamento. ita dixit Bar. in d.l.r.de confir. tut.in
prin.& no.doc.in l.1.C.de confir.tut.& ego ſcripſi in d.§.fi. Da-
tiui aũt tutores ſunt,qui ſunt dati a iudicibus cõpetentibus,qui
habent merum & miſtum imperium,vel ſaltẽ miſtum imperiũ.
vt l.muto.§.tutoris.& quod ibi no.ff.de tute.ᶜDicas tñ,ꝙ etiam
poſſunt dari a iudicibus municipalibus,qui tñmodò habent iu
riſdictionẽ,vt l.imperiũ.ff.de iuriſd.om. iud.& l.r.eo.ti. & l. ea
quæ.in §.magiſtratus.ff.ad munici. & hoc aperte probatur in l.
3.ff.de tut.& cura.da.ab his.¶ Quid plura?poſſunt dari tutores
a iudicibus chartularijs, qui habẽt iuriſdictionem ordinariam
a Principe,vel a Comite Palatino,vt ſunt tabelliones. & de his
no.gl.in l.1.ff.de iud.ita dixit eleganter gl.& Bar.in l.r.ff.de tut.
& cura.da.ab his.facit quod no.in l.fin.C.vbi apud quẽ. & hoc
71 no.Spe.in ti.de cura.§.1.verſ.quid de his.¶† Et aduertas,quod
ſicut pro dote (licèt nõ fuerit dictũ) bona hincinde ſunt tacitè
obligata. vt l.vnica.§.1.C.de rei vxor.act.& ĩ §.pro.a.ita in oĩ-
bus ſupradictis tutorib. ẽt ſi expreſsè non dicaſ, oĩa eorũ bona
ſunt tacitè pupillo pro adminiſtratione obligata,vt l.ꝓ officio.
C.de admi.tut.Et non tñ prædicta locum habent qñ verè eſt tu
tor,ſed ẽt ſi non erat tutor,ſed geſſit ſe pro tutore,vt no.glo.&
doc.in d.l.pro offic.& no.gl. & Bar.in l.d ãnus.ff. de priui.cred.
72 ¶†Quæro qui poſſunt eſſe tutores? Dic, ꝙ regula eſt permiſſi-
ua,ꝙ quilibet põt eſſe tutor,niſi expreſsè reperiatur ꝓhibitus.
vt l.1.§.1.& 2.cũ ibi no.ff.de tut. quia dr̃ eſſe munus publicũ &
perſonale,publicum authoritate,ſed vtilitate priuatum, & per
ꝯñs quilibet cogitur illud ſuſcipere, niſi habeat iuſtam excuſa-
tionem.de quibus excuſationibus habetur ſupra de excu.tut.ꝑ
totum.& hoc probatur eo.ti.in princ. quas excuſationes debet
ꝓponere intra quinquaginta dies.vt l.ſcire oportet.§.quinqua-
a ginta.ff.de excu. tu. Et inter alias prohibetur eſſe tutor minor ᵃ
a 5.annis,ſupra de fideiuſ.tu.in fi. & ſic etiã ille qui eſt debitor,
vel creditor pupilli,non in parua quãtitate,niſi ſuo credito re-
nunciet,dummodo non ſit mater vel auia, quia licèt ſint credi
trices vel debitrices, tutellã tñ ſaluo credito aſſumere poſſunt,
& dummodò non ſit tutor teſtamẽtarius, quia licèt ſit creditor
vel debitor,ẽt in magna quãtitate,quia eius fides a teſtatore de
bitum vel creditum ſciente,vr̃ eſſe probata,poterit eſſe tutor.
& oĩa iſta plenè habentur per Bar.in l.poſt licẽ.ff.de excu.tu. &
plenius in tex.per gl.& Bar.& oẽs doc.in auth.minoris debitor.
C.qui dare tut.poſ.& in corpore vnde ſumitur.qui tex.licèt lo
quaſ tñmodo in curatore, vt patet in tex.ibi,prohibeſ a cura-
tione &c.& ibi,nã curator &c.& ibi,ſine adiũcto curatore &c.
& ibi,nec poteſt cura &c. & ẽt clare patet in rub.in auc: de his
qui perhibent ſe habere oblig.res mino.& ibi,in agro,in princ.
& in §.1.& per totũ,vbi ſemper de curatore tñ loqui vr̃,& ſic
vr̃ tantummodo locum habere in curatore, & non ẽt in tuto-
re,quia ille tex.eſt correctorius,vt patet in dicto corpore circa
principium. quia de tutore lex prohibitiua & correctiua nõ lo
quitur.vt l.ſi verò.§. de viro.ff.ſol.mat. Prætereà prouiſio facta
in vnum caſum ẽt in non correctorijs, non extenditur ad aliũ;
qñ non eſt eadem ratio,vt l.Gallus.§.& quid ſi tantũ.& ibi Bar.
Bal.& doc.ff.de lib.& poſth.multominus extendiſ in correcto-
rijs.Prætereà,licèt verbũ,curatoris, latè ſumpto vocabulo,cõ-
prehendat etiam tutorem,vt no.doc.in d.auct.minoris.ſicut e-
contra,appellatione tutoris,large comprehenditur curator. vt
l.3.§. curator.ff.de admi.tuto. tamen nunquã debet fieri exten-
ſio in correctorijs ex verbis improprijs,ſiue improprietatis. vt
l.liberorũ.§.ſed & Papinia.ff. de verb.ſig. & l.ſenatus.ff. de ritu
nuptiarum.igitur &c.quamuis etiam eſſet eadem ratio. vt arg.
tex.& gl.in clem.r.de vita & honeſta.clerico.in verbo,macella
riorum.in fi.& in gl.in verbo,nominatim.in fi. & eod.ti. clem.
2.in verbo,inſulam.& pro hoc quod no.gl.in cap. licet canon,
coniuncta gl.in verbo,parochialis,de elect.in 6. & pro iſta par
te etiam videſ caſus in l. ventri. in prin.ff. de tutoribus & cura.
datis ab his. vbi dicitur, quod tutor ventri a magiſtratu Populi
Romani dari non poteſt. Nam de curatore conſtituẽdo,edicto
73 comprehenſum eſt. & ſic cum † illa auct.minoris,loquatur in
curatore tantum,non extendiſ ad tutorem, tamen his non ob-
b ſtantibus verius eſt, quod in tutore locum ᵇ habeat. vt patet in
d.auc.in corpore.in prin.ibi, ſiue impuberes, ſiue puberes ſint.
& in §.ſed & ſi quis.ibi, eſſe fidelem ad impuberum, aut adole-
ſcentium.& in eod.§.ibi,ſed adiungi ſibi tutorem alterum,ſiue
curatorem.in §.vt autem.ibi,tutelæ vel curæ &c.& ibi,pupillo
rum vel adoleſcentium &c.& ibi,tutelam non continget, neq;
curam &c.ergo expreſſe loquitur etiam in tutore,ergo non eſt
locus coniecturæ.vt l.ille aut ille.§.cum verbis.& quod ibi Iac.
& Bar.ff.de leg.3.Prætereà eſt ibi expreſſa ratio in l. vt patet.in
§.1.& 2, videlicet, ne dominus iurium pupilli vel adulti poſſit
occultare dicta iura , ergo cum ſit fauorabile,& remoueat ali-
quem a delinquendo , & ſic expreſſa ratio in lege,& ſic eadem
vel maior ratio , quia plus poſſit offendi pupillus, quàm adul-
tus,cum minus intelligat.arg.l.pupillus. coniuncta l.impuberi
bus.de acqui. hære. ergo quamuis loqueretur in curatore tan-
tum,deberet extendi ad tutorem,vt not. gl.in c.in fidei.de hær.
In 6.facit l. his ſolis. cum ibi no.per gl. & doc.C.de reuo.dona.
& in l.r.cum gl.& ibi doc.C.de his qui ante aper.tab.& di.ſi ſu
pra eo.§.de conſtituta.quia ratio legis eſt anima legis, vt l.cum
mulier.ff.ſol.ma. cum ibi no.& vbi habet locum ratio legis,ha
bet etiam locum legis diſpoſitio expreſſa.vt l.adigere.§. quam-
uis.ff.de iure pa.& quod ibi Bar.coniuncto eo quod dixit gl.&
Bar. in l. ſi quis ſeruo.C. de fur. & etiam habet locum ſi tacite
poteſt colligi, ſi ſtatuens fuiſſet de hoc interrogatus, veroſimili
ter illud idem ſtatuiſſet. vt l.tale pactum.§.ſi. cum glo.ff.de pac.
& hoc expreſſe firmat gl.in d.auc.in §.hæc autem omnia. in gl.
magna.& hoc cõiter tenetur. Aduertas tamen , quia ſupra di-
xi,quod ille tex. non habet locum in teſtamentario tutore, quid
in datiuo dato per inquiſitionem? vide glo.hoc diſputantem in
d.§ hæc autem omnia.in d.glo.magna.& facit quod no. gloſ.&
doct.in d.auc.minoris.Ego ſum ſolitus pro iſta parte, quod idẽ
ſit in datiuo dato per inquiſitionem,ꝙ in teſtamentario,allega
re tex. valde no.in l.ſi nemo tutorum.§.1.ff.de teſt.tu.vbi tex.in
fi.dicit,quod licèt verba illius edicti ad teſtamentarios tutores
tñ pertineãt,tñ ad datos ex inquiſitione etiam pertinẽt. quod
74 no.¶Quæro,† qñ pater non prouidit filio de tutore, mater &
alij venientes pupillo ab inteſtato , vel ſubſtitutione pupillari
ſuccedere ſperantes , iuxta. l. ſciant. C. de legi. hære. qualiter
tutorem petere debentur ? dic quòd non ſufficit , quòd in ge-
nere petant tutorem dari , ſed oportet , quòd iudici nominent
quem in tutorem dari petunt,& etiam hoc non ſufficit,niſi ido
neũ nominent,& ẽt hoc non ſufficit,niſi effectualiter tutor da-
tus ſit,vt eſt tex. & ibi Bar.in l.1.§. ſi mater nõ petierit.ff.ad Ter
tyl.& habeſ in l. oẽ. & ibi doc. Bal.& Sal.C.ad Tert.& no.Bar.
in l.1.ff.qui pe.tu. aliàs aũt ſi pupillus intra pupillarem ætatem
decedit,non ſuccedunt ei, vt habeſ in dictis iuribus, & debent
petere confeſtim.iuxta l.2.§.confeſtim. & qđ ibi Bar.ff. ad Tert.
75 & qñ dicatur confeſtim,dicã ĩ. ¶†Septimò quæro, tutore dato
in teſtõ ſiue tutore legitimo declarato , vel datiuo dato a iudi-
ce antequã adminiſtrare poſſit,quid ſibi incumbat?dic,ꝙ opus
eſt,ꝙ adminiſtratio bonorũ pupilli,per iudicẽ competentẽ de-
cernatur,vt l.3.in prin.ff.de admi.tu.& l.legitimos.in prin.ff.de
legi.tut.niſi ſit tutor teſtamentarius,& teſtator in teſtõ cõceſſe-
rit,ꝙ propria authoritate poſſit adminiſtrare, aliàs autem etiã
teſtamentarius ſine conceſſione iudicis adminiſtrare non poſ-
ſet,vt d.l.3.& l.legitimos.& ibi nota.glo. & Bar. facit l. cui co-
76 rum.in prin.ff.de poſtu. ¶†Octauò quæro,quid incumbat tuto
c ri,cui decreta eſt adminiſtratio? Et dic, ꝙ plura. ᶜ vt dicit gl.&
Bar.in d.l.legitimos.in prin.Et primò,ꝙ omnes res pupilli acci
piat cum decreto prætoris. Secundò,ꝙ debeat conficere inuen
tariũ,& ſolenne dictorũ bonorũ pupilli,vt l. tutor qui reperto
riũ.in prin.& quod ibi latè Bar.ff.de admi.tu.& l.tutor.C.eo.ti.
niſi teſtator remiſerit confectionẽ inẽtarij , & tũc excuſaſ ſi nõ
conficit,vt l.ſi.in fi.C. arbi.tu.niſi nõ obſtãte remiſſione facta a
teſtatore iudici,videretur ex cã inuentariũ fieri debere pro vti
litate pupilli,vt l.in cõfirmando.& ibi Bar. de confir.tu.& no.
Bar.in d.l.tutor qui repertoriũ.in 3.col. & ſi aliquid ꝯ ſe poſue
rit in inuentario,ſtaſ dictæ deſcriptioni ꝯ tutorẽ, ſed pro ſe nõ
ſtabitur, vt l.ſi. C.arbi. tu.quod tamẽ intellige verum, vt ibi no.
Bal.Ang.& Sal. Ac etiã debet promittere vtilia facere,& inuti-
lia prætermittere, & ꝙ pupillũ vel adultũ curator indefenſum
nõ relinquet,hoc tñ ſemper intellecto,ꝙ vti valeat veritate,&
bona fide.vt eſt caſus,& ibi oẽs doc. in l.ſi.§. omnẽ defenſionẽ.
C.de admin.tuto.& iſtud in ſpecie ſpecificata,oportet,ꝙ tutor
obſeruet , nec ſufficit adimpleri in effectu vel per ſimile , quia
hoc expreſſum verbis,in lege requiriſ,vt d.§.omnẽ. & ibi doc.
& hoc no.eleganter Bar.in l.prætor.§.1.in prin.ff.de nou.oper.
nun.Et ideo ſis ſemper cautus,ꝙ prędicta verba in tutelis & cu
ris apponi facias,aliàs autem nullo modo valeret.ita dixit Bar.
ꝙ propter hoc vidit multas tutelas corruere. in d. l. legitimos.
in fi.prin.Et etiam cauere debet cum fideiuſſore, & iurare rem
pupilli ſaluam fore,vt l.3.§.1.ff.rem pup.ſal.fo.niſi ſit teſtamen
tarius, cuius fides ſit a teſtatore approbata. vt ſupra de ſatiſda.
iut.

ADDITIONES.

a Minor. Adde quòd voluit Ang. conſ.102.
b Locũ habeat. Adde ꝙ Rom. conſ.121. dicit. ꝙ iſta eſt communis ſententia.
c Plura. Adde qđ per Ro. conſ.505. enumerantur. 25. q̃ officio tutoris incũbunt.

tut.io prin. vel oiſi ſit datus ex inquiſitione. vt eod. ti.§.1. Nec
etiam ſatiſdat datus in teſtamēto a patre mious ſolenniter , vel
a matre, qui cooſirmatur ex ioquiſitiooe. vt eſt tex. in l.1.ff.de
77 cooſir.tut.& ita debet intelligi gl.ſupra de ſatiſd.tut.§.1. ¶ † No
nò aduertas, ꝙ licèt multis de cauſis quis poſſit recuſare & ac-
ceptare de oouo tutelam, vt ſupra de excu.tut.per totum. tamē
a ſuſceptam oon poteſt regulariter recuſare,[a] niſi adueniente pu
bertate, exceptis caſibus qui habentur per tex.& glo. oo.& ibi
78 doc.io l.verum.§.ex facto.ff.de mino. ¶ † Decimò quæro, datus
eſt tutor, ſed oon legitimè, dicas , ꝙ etiam iſto caſu non poteſt
prius deſinere adminiſtrare, niſi aliū dari poſtulet, & legitimè
b datus ſit, aliàs tenetur pupillo , etiā pro futura [b] adminiſtratio-
ne.ut eſt tex.no.& ibi hæc oo.Bar. in l.tutores qui poſt.§.1.ff.de
79 adm.tut.quod reoe menti. ¶ † Vndecimò aduertas, ꝙ tutor de-
bet ali de boois popilli, aliàs non excuſaretur pp paupertatem.
80 ot l.paupertas.& ibi gl.& Bar.ff.de adm.tut. ¶ Duodecimò † ſci
re debes, ꝙ iure actionis tutor noo poteſt petere ſalarium, ſed
offi.iudi.nō ad petiooē tutoris decernit, moltis cōſideratis, &
ēt vni ex tutoribus a ꝯtutoribus ſois, ſi adminiſtrare debēs erat
ſidelis & pauper, vel ſi propter illam admioiſtrationē oporte-
ret, ꝙ relioqueret facta ſua, vel oportebit, ꝙ ſępenumero extra
ciuitatem, & aliquando extra territorium pro oegotijs pupilli
exire contingeret, tūc ſalarium cauſa cogoita pōt (vt diai) con
ſtitoi certū. vt eſt tex.cum gl.& ibi Bar.in l.a tutoribus.§.ſi.ff.de
admi.tu.& facit tex.& hoc ibi oo.Bar.io l.in eos.ff.de tu. & oo.
Bar.io l.athletę.§.tutela.ff.de excu.tu.& eſt tex.& ibi Bar.io l.1.
§.ſi pupillus.ff.de tu.& ra.diſtr. ¶ Tertiodecimò, ooo tantum ꝙ
81 tutor † teneatur conficere inuentarium (vt dictum eſt) in quo
ſi omittit pooere aliquid de bonis pupilli, & ſcienter, punietur
extra ordinem offi.iudi.conſiderata qualitate delicti, & perſo-
oarum, & ēt vt ſuſpectus remouebitur a tutela, qui tutor eōā ſi
oīa bona pupilli ponat in inuentario, & aliqua noo alienaoda
alienet ēt rite & rectè , eodem modo puoietur , & vt ſuſpectus
pōt remoueri, vt eſt caſus no.& ibi hoc no. Bar.io d.l.in eos.&
noo tm̄ tenetur cōficere inuentarium ritè & rectè , aliàs poteſt
ꝯ eum iurari in litem. vt oo.gl.& Bar.& ibi tex.io l.tutor qui re
pertorium.io prin.ff.de admi.tu. ſed etiam ipſe tenetur confice
re librum ratiooom de datis, & acceptis. vt eſt tex.io l.1.§. offi-
cio.ff.de tu.& ra.diſtr. Et ſi ooo confecit dictum librum rōoum
vel confecit, & finita tutela, nō vult eum reddere pupillo, pōt
c etiam ꝯ eum iurari io litem.[c] vt eſt tex. & glo.& ibi Bar.io d.§.
82 officio. † cui libro etiam io fauorem tutoris, non tm̄ contra tu-
torem, cum iuramento tn̄ tutoris credit. vt oo.Bar. in d.§. offi-
cio.aliàs aūt quare graoaretur conficere librum, ſi ei noo crede
ret? qnod tn̄ Cy.Bal.& Sal. in l.id quod pauperibus.C. de epiſ.
& cle. dicunt fore verū , ꝙ credit ad vtilitatē tutoris in quan-
titatibus paruis, oon aūt io magnis, qnia eſt ſcriptura domeſti-
ca. vt l.exemplo.C.de proba.Sed tu dic, ꝙ hoc etiam fuit dictū
Bar.io d.§.officio.facit l.ſi.§. in computatione. cū gl.& ibi doc.
C.de iu.delib. Et etiam aduertas, ꝙ etiam in magnis quantitati-
bus dicto libro ſtaret, ſi aliquæ poſtæ, & aliquæ partitæ dicti li-
bri ſint comprobatæ per alias ſcripturas publicas, vel priuatas
booorum mercatorum, & artificum.argumēto ootatorum per
Inno.in c.frateroitatis.de hæred.& eius quod habetor in l.ſi ex
falſis.& ibi doc. C.de tranſac.quod no. quia vidi de facto, & ita
83 conſulit d. Pau.de Caſt. ¶ Decimoquartò, † eo ipſo ꝙ creatus
eſt tutor vel curator, dr̄ habere liberam adminiſtratiooē, licèt in
cōceſſione admioiſtrationis noo ſit dictum, ꝙ habeat liberam,
ſecus io procuratore, vt l.præſes, cum ibi oo.C. de traoſac.& l.
procurator cui libera.& l.procurator tutorum.ff.de procur.&
ſic ſine mandato ſpeciali pōt tranſigere, compromittere, exige-
re, nouare, permotare, & alia facere. ita dicit Bal.in l.mandato.
ff.de proc. Et eſt bene notandum, ꝙ ſi eſſent mille tutores, qoili
bet inſolidum (etiam ſi dictum non fuerit) poteſt adminiſtrare.
vt l.1.C.ſi uous ex pluribos tut.& l.ſi.C.de autho.præſtao.ita di
xit Bar.io l.1.§.ſi plures.ff.de exercit.in ver.ſecuodò oppono de
lege parui &c. facit l.1. com ibi ooiatis per Bar.ff.de offi.cōſul.
84 ¶ Decimoqointò, † non poteſt totor dari, niſi per iudicem ſuū,
& pupillo ſibi ſubdito, oiſi in ſubſidium. ot l.1. cum ibi oot.per
gl.& Bar.ff.de tu.& cur.da.ab his. ſicut nos dicimus io ſimili de
quolibet ordinario, qui poteſt cauſas delegare ſubdito, & inter
ſubditos , & non aliter.ut l.1.& quod ibi not.C.qui pro ſua iu-
riſd. Et ideo cautela eſt, ꝙ qn̄ pupillus forenſis eſt hic Bonon. ꝙ
d aut litigat Bonoo.& clarum eſt, ꝙ a iudice coram quo litigat,[d]
vel litigatorus eſt, poteſt tutor vel curator dari cauſę coram eo
agitaodæ. vt eſt caſus, & ibi Bar.& doc.in l.ſi.§.1.ff. de admi.tut.
Aut non intendit litigare hic, & tunc etiā pupillus forenſis po-
teſt animo ſolo conſtituere ſibi hic Bonon.domicilium. Ex quo
ſequitur, ꝙ efficitur de foro Bonon.ex ipſa conſtitutiooe domi
cilij. vt d.l.1.in ſi.ff.de tu.& cur.da.ab his. & ſic a iudice Booon.
poterit dicto forenſi tutor dari . ita dixit Azo.in ſumma.C.qui
85 petant tu.& Bar.io d.l.1.quod no.perpetuo . ¶ † Decimoſextò ,
qn̄ tutor præſtat authoritatem pupillo, nō pōt hoc fieri, oiſi tu-
tor ſit præſens , nec pōt præſtare niſi pupillo præſente, oon aūt
valeret, ſi præſtaret per nuntium, ēt ad hoc deſtinatom, vel per
epiſtolam. vt ſupra de autho.tu.§.tutor.& ibi ſcripſi.& l.obliga
86 ri.§.pe.io ſi.de auc.præſtan. ¶ † Decimoſeptimò, nō valeret au-
thoritas tutoris ſignis, vel annuendo humeris, vel capite, vel ta
citurnitate, & ſic tacita approbatione, ſi eſt præſeos & non ꝯdi-
cit, immo opus eſt, ꝙ expreſſe loquatur. vt l.ēt.& ibi glo.& Bar.
ff.de auto.tut.& no.Bar. elegāter in l.gerit.in q.ſi. ff.de acq.hær.
licèt aliter dicat gl.& male, in l. vbi oō voce.ff.de reg.iu. Quin-
immo ooo vr̄ etiam ſufficere oīs vocalis cōprobatio, quia non
vr̄ ſufficere ſi dicat: Ego tutor totorio nomine in prædictis ſum
contentus. ſed opus eſt, formaliter dicat, ego tutor, approbo, &
confirmo, vel affirmo taoquā hoc ſit vtile pupillo . ita dixit ſin.
Ino.io c.cū cooſuetudinis.extra, de conſue.quod ſequitur Ang.
in l.ſi quis mihi bona.§.iuſtum.ff.de acqui.hær. Sed ibi do.meus
Io.dicit, ꝙ hoc vr̄ cōtra l.3.ff.de autho.tu.vbi videtur ſufficere,
ꝙ totor conſeotiat actui, & hoc videtur verius , ſm̄ eū per illū
tex. Tu dic, ꝙ immo ibi vr̄ tex.pro Ion.quia ibi dicitur, cum tu-
tor ſe approbare dicitur, quod agitur &c. ſed tō dicas, ꝙ ꝓ do-
mino meo facit ibi gl.quæ dicit, dicens, approbo, vel agnoſco ,
vel æquipollens &c. facit in ſimili l.præſes. C. de ſen. cooiūcta
l.in ſumma.ff.de re iud. Nec obſt. dictum Inn. quia debet intel-
ligi, ꝙ non ſufficit conſenſus, qui.ſ.interponeretur ex ioterual-
lo, qui aliàs ſufficeret, ſi exigeretur cōſenſus, & non authoritas,
87 per no.io l.ſi.C.ad Mace.& not.Bart.io d.§.iuſſum. ¶ † Decimo-
octauò, tutor tenetur de leui culpa. vt l.quicquid. C.arb.tut.nō
aūt tenetur de leuiſsima, quia hoc officiū ſumitor de oeceſsita-
te. vt no.gl.io l. ꝓcurator qui ꝓ euic. ff.de procu. & facit l.poſt
legatum.§.aduocatum.ff.de his qui.vt indig. ita dicit Bar.io.in l.
quod Nerua.ff.depoſiti.in verſ.quæro quid veniat in actiooe tu
88 telæ. ¶ Decimonouò, † mater vel auia eſt legioma tutrix , quę
oībus aliis legitimis vel datiuis (ſi voluot) præferuntor, & ma-
ter præfertur auiæ, non aūt poſſuot cogi acceptare tutelā filij ,
vel nepotis, vt oīa iſta habenr̄ in auc. matri & auiæ. C.qn̄ mul.
e tute.offi.fun. pōt . dummodò eapreſſe renunciet [e] ſecundis nu-
ptiis, vt ibi.non tō requiritur hodie, ꝙ iuret oō trāſire ad ſecuo
da vota, ſed q̄ primom ad ſecunda vota tranſierit, ſtaoim ſioitur
tutela. vt d.auc.matri, & auiæ. & eo.tit.auc.ſacramentū.& vtro-
biq; per Bar.& doc. Et hoc eſt verum, ꝙ tranſitus ad ſecūda vo-
ta facit eapirare totelam.ſ.legitimam, ſed ſi mater & auia eſſeot
totrices teſtamentariæ , per tranſitum ad ſecunda vota, noo vi-
detur tutela finiri. vt oo.gl.& Bar.ſm̄ voam opi.in l.omnem.C.
ad tertyl.& hoc ſequuntur ibi Vltramon. & Cy. Sed Sal. ibi te-
net aliam opiniooē gl. ꝙ immo, vt ſuſpecta reputetur per tran-
ſitum ad ſecunda vota. vt l.lex quæ tutores. C.de adm.tu.igitur
tutela ſioitur. Sed Bal.ibi io verſi. modo quæritur , ſi mater erat
tutrix &c.dicit, ꝙ iſta raoo ſuſpicioois non valet, quia eſſet ne-
ceſſaria ſeotentia iudicis. Credo, ꝙ voluerit dicere, ergo nō per
tranſitum ad ſecunda vota , ſed per ſententiā , tutela finiretur.
ar.l.eius qui delatorem.& ibi Bar.ff.de iure fiſ. Prima ergo opi-
nio, ſm̄ Bal.fundatur, quia nulla lege cauetur, ꝙ talem tutelam
teſtameotariam perdat, qoia oēs leges dicūt, ꝙ perdit legitimā
tutelam, igitur &c. vt l.illam. C.de colla. Dixi tamen, ꝙ ſecūda
opi.gloſſatoris eſt verior, per tex.in §. ſi autē tutelam. in Auc.
de oup. qui tex. æquiparat mulierem tranſeuotem ad ſecunda
vota nubenti intra annum luctus , quę ad nullam tutelam ad-
ſpirare pōt , cū ſit infamis & ſuſpecta , & odioſa memoriæ de-
functi, & legi.& in haoc ſecundam opin.Io. gloſſatoris videtur
89 inclinaſſe Bar.io d.l.omnem. † & iſta etiam videtur eſſe opinio
Accor.gloſſatoris, quia cum ſit vltimo loco reciata per glo.&
nullam expreſſe firmet, ergo vltimam videtur tacite approbaſ-
ſe.arg.glo.not.in l.qui filium. §.Sabious.ff.ad Trebel. Et iſtud in
f practica obſeruaretur [f] per dictas authoritates. Sed prima opi.
Vltramon.forte de iure eſt verior, quia ooo reperitur iure cau-
tum, & qoia oon eſt eadem ratio in teſtamentaria, ſicut in legi-
tima,

ADDITIONES.

a Recuſare. Adde an ſurdaſter poſſit tutelam renuntiare. Roma. conſi. 235.
b Imperitiam. Adde Ang. conſi. 177.
c In litem. Adde Pet. de Anch. conſi. 317
d Litigat. Adde Old. conſi. 59.
e Renuntiet. Adde Ioan. de Ana. conſi. 308
f Obſeruare. Vide Bar. in conſi. 115. incip. Factum ſic ſe habet. & quibus in-
rib. priuetur mater tutrix teſtamentaria, vide Fr. Aret. conſi. 40.

ſtima, q̃a in teſtamentaria eius fides teſtatore eſt comprobata.
& ideo non cogitur ſatiſdare, vt ſupra de ſatiſd. tut. in princ. ſe-
cus ĩ tutela legitima, vt ibi. & ſicut ẽt ſ̃. dixi, debitor & creditor
non poteſt eſſe legitimus tutor, ſed teſtamentarius. ſicut no. in
d. auc. minoris. C. qui da. tu. poſſ. faciliter nanq; fuiſſet teſtatori,
ſicut ipſam tutricem dedit, ita adijcere, q̃ deſinat, ſi tranſit ad ſe
cunda vota, vnde cum non dixit, & hoc euenire poterat, præſu
mitur illud cogitaſſe, & non feciſſe caſum verum tranſeat, vel
non. arg. l. ſi quis domum. §. 1. ff. loca. cõiuncta l. vnica. §. ſi au
tem ad deficientis. C. de cad. toll. Non ob. arg. Bal. d. §. ſi autem
tutelam, quia iſtud non eſt bonum arg. per l. patre furioſo. ff. de
his qui ſunt ſui, vel alie. iur. ¶ Et ẽt deſinit eſſe tutrix, ſi etiã vi-
dua luxurioſè viuat, licèt non tranſeat ad ſecunda vota, vt no.
gl. in auct. de reſt. & ea quæ parit. §. fi. & no. gl. Bar. & doctor. in
Auct. ſacramentum. C. q̃n mulier tute. offi. fun. po. & vr̃ caſus in
l. fi. eo. ti. vbi dĩ, q̃ mater pudicitiam ſuam intactam ſeruare de-
bet, &c. ita ẽt dicit Bar. in l. ſi quis ſub conditione. ff. de teſta.
tute. in ver. quæro mulier, quæ trãſiuit ad ſecunda vota &c. q̃d
no. quia ſi multa ſecreta eſſent patefacta, multæ tutelæ eſſent
expiratæ. Et non mireris, quia memoria defuncti, & eius anima
a contriſtat͂ [a] p̃p luxuriã vxoris, igit͂ vt ſuſpecta debet a tutela re
moueri. arg. gl. valde no. in l. fideicommiſſum. C. de fideic. & in
l. ſororẽ. C. de his qui. vt ind. & no. Bar. in l. 1. ff. de his, qui. vt in-
dig. & no. Bar. & doct. in l. licitatio. §. quod illicitẽ. ff. de publi. Et
an mater vel auia, quæ aſſumunt tutelã, debeant expreſsè renun-
tiare Velleiano? & an debeant renunciare ſecundis nuptijs, &
illud iurare vel non, & ſe & ſua obligare, vel ẽt renũtiare om-
ni legum, & iuris auxilio? dic, vt pleniſſimè per Bar. in d. l. ſi qs
90 ſub cõditione, & p̃ eundẽ. & doc. in d. Auct. matri & auiæ. ¶ † Vi-
geſimò quæro, an quæ nondũ tranſiuit ad ſecũda vota, ſi vadat
ad tã ſanctos, vel ad iudicẽ, & atteſtetur ſe velle tranſire ad ſe-
cunda vota, vel ſi ſponſalia ↄ̃traxit tãtummodò per verba de fu
b turo, [b] an ſit tunc finita tutela? & Bar. in d. l. ſi quis ſub condi-
tione. in ver. quæro an ſtatim cũ vadit mater &c. tenet, q̃ ſic. p̃
d. §. ſiniẽ tutela. in Auct. de nup. & idẽ tenet Bar. in d. Auc. ma-
tri & auiæ. in ver. quæro quid ſi mater &c. & idem dixit Bar. in
d. auct. ſacramentũ. in ver. quæro, an ſtatim &c. & hoc ſequitur
Bal. in d. l. omnẽ. C. ad Tertyl. in ver. ſed nũquid &c. Et Bar. in l.
precibus. C. de impu. & alijs ſubſti. quod no. quia hinc ad modi
cum erit de facto in ſponſa, & in alia vidi facto. Io. de Ana. de-
91 terminat, ſm̃ Bar. ¶ Vigeſimoprimò † q̃ro, tutor vult tutorio [c]
c nomine agere, an procuratorem conſtituere poſſit? & dicas, q̃
ante litem a ſe non conteſtatam, non poteſt, vt l. neq; tutores. &
quod ibi no. C. de proc. vnde cautelã eſt, q̃ ipſe pupillus, maior
infante, vel adultus, cum authoritate curatoris vel tutoris pro-
curatorem conſtituat, vt d. l. neq; tutores. actorem verò ipſe tu
tor ſolus, etiam a principio põt ſuo periculo cõſtituere, vt no.
gl. & doc. in d. l. neq; & eſt tex. ſ̃. de ſatiſ. tu. in §. fi. cũ ibi no. ple-
nè per Bar. in l. actor. ff. rem ra. hab. ¶ Vigeſimoſecundò quæro,
92 ſi tutor eſt † impeditus ita, q̃ facta pupilli adminiſtrare non po-
teſt? dic, q̃ non põt dari alius tutor, quia regula eſt, q̃ habenti
tutorem alius tutor dari non poteſt. fallit in caſibus illius titu-
li, & fallit in caſibus no. per gl. ſ̃. de cura. §. interdum. Ex quo ſe
quitur, q̃ dabitur coadiutor, qui magis dicetur adminiſtrator
rerum, ſiue Caſtaldus, quàm dicatur verus curator eſſe, vt eſt
tex. & ibi Bar. in l. ſolet. in prin. ff. de tut. & ſic dictus curator ſeu
coadiutor, poterit ea quæ facti ſunt, vt dixit Bar. in ſimili. l. cura
93 tor. ff. de tu. & cur. da. ab his. & ſtatim dicam. ¶ † Vigeſimotertiò
quæro, quid ſi pupillus nõ habet aliquem tutorem, quia mater
vel alius non vult aſſumere, vel aliquis de legitimis non eſt ido
neus? Dic, q̃ pupillo non habenti tutorem, curator dari poteſt,
vt no. gl. in d. l. curator: & facit l. curatorem. & quod ibi no. eod.
ti. qui curator pupillo datus omnia poteſt, exceptis his quæ iu-
ris ſolennitatem deſiderant, vt l. curatorem. ff. de autho. tut. Et di
citur deſiderare ſolennitatem iuris omnis actus, per quem pu-
pillus obligaretur, vel alienaret, ſicut patet in aditione hæredi-
tatis, in qua nõ ſufficit talis curatoris authoritas, vt l. cũ in vna.
§. 1. & ibi Bar. & doc. ff. de app. & ideo non poſſet etiam eſſe in
iudicio, niſi eum dato curatore ad litem cum tutore pupilli, q̃n
tutor vult litigare cum pupillo ſuo. l. 3. §. ſi pupillus. & quod ibi
no. ff. de iu. Poteſt ergo interim talis curator adminiſtrare, &
conſeruare bona, recolligere fructus, & ſimilia quæ facti ſunt,
non autem quæ iuris ſunt. ita dicit elegãter Bar. in d. l. curator.
facit l. ſi quis ita inſtituatur. la grande. ff. de condi. inſti. quod no
ta. quando pupillus non habet tutorem, quod facias ſibi per iu
dicem de tutore prouideri, aliàs autem non poſſet pupillus ti-
bi in iudicio, vel extra obligari. ¶ Vigeſimoquartò quoniam ſ̃.
dixi, q̃ qui non petierit tutorem cõfeſtim & legitimè, q̃ priua-
94 tur eius ſucceſſione, vt l. 2. §. cõfeſtim. ff. ad Tertyll. ¶ † Quæro
d itaque, intra quantum tempus [d] debeat peti tutor per matrem,
vel alium obligatum ad petendum, vel intra quantum tempus
per matrem, vel alium legitimum, vel teſtamẽtarium debet tu-
tela aſſumi, ita q̃ dicatur confeſtim? & videtur caſus apertus
in l. ſciant. C. de leg. hære. quod ſatis eſt, ſi petierit infra annum
a morte defuncti. & videtur etiam caſus in §. ſed quemadmo-
dum. ſupra ad Tertyl. ſed ſi quis vellet reſpondere ad d. §. ſed
quemadmodum. poſſet dicere, q̃ id quod dicitur ibi infra an-
num &c. referatur ad id, quando in locum remoti, vel excuſati
tutoris, alium petere debet, nõ autem quando principaliter de-
bet petere tutelam, vel alium tutorem. facit d. l. 2. §. ſi mater nõ
95 petierit. ff. ad Tertyl. Et clarum eſt, † q̃ d. l. ſciant. loquitur gene-
raliter, & ſic in omni perſona, quæ vocat͂ ad ſucceſſionem, ſed
clarum eſt, q̃ mater vocat͂ ad ſucceſſionem filij, vt ſ̃. ad Tertyl.
in prin. & d. §. ſed quemadmodum. igitur &c. hoc videtur ſen-
tire Barto. q̃ etiam mater habeat annum in l. quid ergo. §. 1. in
prin. ff. de infa. Sed idem Bar. in d. l. ſciant. & in l. 2. §. 1. ff. qui pe-
tu. & in d. l. 2. §. confeſtim. tenet expreſsè, q̃ id quod dicitur de
anno in d. l. ſciant. & in d. §. ſed quemadmodũ. intelligatur ſm̃
d. §. confeſtim. videlicet. i. confeſtim, cum poterit, niſi mater ſit
impedita legitima de cauſa, ita q̃ annum non tranſcendat, quã-
uis fuerit impedita; & hoc videt͂ tenere Azo in ſumma, qui pe-
tu. & ita tenere ẽt videtur Richar. Malum. in d. l. ſciant. Dixit ta-
men Bar. in d. §. confeſtim. q̃ excuſatur mater, ſi intra quinqua-
ginta dies etiam non impedita, non petierit tutorem, ad ſimili-
tudinem tutoris qui habet quinquaginta dies, quibus excuſat
ſe, & quibus non imputatur, ſi non adminiſtrat, vt l. ſcire opor
tet. §. 2. ff. de excu. tut. & hoc Bar. confirmat ex l. 2. §. ſi tutores. ff.
ad Tertyl. vbi ſucceſſione priuat͂ mater, ſi nõ petat vẽtri curato
rẽ, q̃d no. ſed clarũ eſt, q̃ hoc non põt eſſe vſque ad annũ, q̃a im
poſſibile eſt, quòd venter ſit plenus per totum annum, vt l. Gal
lus. in princip. ff. de liber. & poſthum. Et hanc opin. eſt ſequutus
quidam doctor ſolennis gener Bar. & pater domini Saluſtij de
Peruſio, in quodam ſuo conſilio incipit, Factum ſuper quo cõ-
ſilium petit͂, eſt tale. quidam nomine Michael &c. nec (dicit ip-
ſe) eſt ſufficiẽs reſponſio ad dictũ §. cõfeſtim. quam cõiter doc.
faciunt, videlicet, q̃ ibi non loquitur, quando non petierit tuto-
rem, vel tutelam ſibi decerni, ſed quando in locũ recuſati vel re-
moti, aliũ non petit, quia (dicit ipſe) ſicut mater punitur in ca-
ſu, quo de iure ſpeciali poterat admitti de iure antiquo ad tute
lam cum reſcripto principis, vt eſt caſus in d. §. ſi mater &c. &
imputatur, ſi hoc confeſtim non facit, vt d. §. confeſtim. qui §. re-
fertur ad omnes §. præcedẽtes, ergo eodem modo priuatur di-
cta ſucceſſione, ſi primordialiter non petierit tutelã, vel tutorẽ
96 dari filio confeſtim. Præterea † de hoc videtur caſus in l. 2. §. di-
uus. ff. qui petun. vbi etiam loquitur de ea, quæ non petijt tuto-
rem, & tamen ibi dicitur, confeſtim. Præterea, pro hoc etiam fa
cit l. cum a matribus. C. qui pet. tu. vbi dicitur, q̃ in petendo tu-
torem ſedulum officium requiritur. Sed primam partem, q̃ im
mo intra annum admittatur ad tutelam, vel ad petendum tuto
rem, communiter tenẽt doc. & Bal. Sal. & Ang. & Flo. in d. l. ſciãt.
vbi Ang. dixit per illam legem, q̃ mater habet annum ad peten
dum tutorem, vel ad tutelam ſuſcipiendam, & ante lapſum an-
ni non eſt in mora, vnde ſi intra annum decedit pupillus, in qua-
cunq; parte anni decedat, non excluditur mater ab eius hære-
ditate. Nec ob. d. §. confeſtim. quia d. l. ſciant. venit ad declaratio-
nem dicti §. confeſtim. & dicti verbi, confeſtim, vt ſic intelliga-
tur, confeſtim. i. intra annum. Et talis interpretatio eſt benigna,
ne matribus luctuoſa filiorum auferatur hæreditas, quorum fa
uore verba in ſubſtitutionibus ambigua, ad fideicõmiſſum tra-
huntur, vt d. l. precibus. C. de impub. & alijs ſubſti. coniuncta l.
fi. cum ibi no. C. de inſti. & ſubſti. ſub cõdit. factis. & facit l. fi. C.
communia de ſucceſſ. & l. nam & ſi parentibus. ff. de inoffi. teſt.
Et quia difficilius excludũtur ab hæreditate aſcendentes, quàm
reliqui agnati. l. fi. C. de codicil. immo ad agnoſcendum longius
tempus habent, vt l. 1. §. largius. ff. de ſucceſ. edi. Si ergo filij non
excluduntur, niſi per lapſum anni, vt d. l. ſciant. quomodo ergo
mater prius excludi debet? aliàs haberetur mater odio præ cæ-
teris.

ADDITIONES.

a Contriſtatur. Facit quod voluit Pau. de Caſt. conſ. 21. q̃ viduæ cõmittẽti ſtu-
prum poteſt opponi, ſi repetit dotem, ſicut ſi maritus poſſet adulterium.
b Futuro. Adde quid ſi per verba de præſenti, tamen carnali copula non inter
ueniente. Bal. conſ. 346. 4. lib.
c Tutorio nomine. Sed quid ſi dicit nomine ſuo & pupilli. quid operetur ta-
lis conſtitutio procuratoris. vide Fran. Are. conſ. 29.
d Quantum tempus. Adde Pau. de Caſt. conſ. 421. Ioan. de Ana. conſ. 101. cum
duobus ſeq. Anch. conſ. 105. Bald. conſ. 458. Rom. conſ. 179.

teris. quod eſt abſurdum & iniquũ, cùm via ſuccedendi non ſit
anguſtanda, cùm ſit fauorabilis. vt in auct. in ſucceſsione. C. de
ſuis & legiti. & hoc etiam ſequitur Bald. in l. matres. C. ad Ter-
tyllia. & in quodam ſuo conſilio quod incipit. Quidam nomi-
ne Michael deceſsit. per dict. l. ſciant. Nec obſtat dict. §. confe-
ſtim. nam aut terminus anni apponitur non valenti petere, &
falſum eſt, quia ei non currit tempus, nec aliquis terminus. ar-
gumẽt. l. 3. §. ad idem. & ibi Barto. ff. de re milit. Aut adijcitur pe
tenti & valenti petere, ſed negligenti, tunc habeo propoſi-
tum, quia poteſt petere vſque ad annum. vnde ille tex. non in-
telligitur de impedimento quod excedat annum, ſed de omiſ-
ſione petendi. Et iſtam opinio. communem ego teneo, quia eſt
magis æqua. quod probo per dict. l. ſciant. ibi, tutorem ei ſecun
dum leges non petierint intra annum &c. & per conſequens il
la lex cùm dicat, ſecundum leges, venit ad declarationem legis
antiquæ, non autem de nouo aliquid inducit, ſed recitat ius an-
tiquum, quòd ſi intra annum, ſecundum leges, non petierit &c.
igitur §. confeſtim. intelligitur vſque ad annum, quia lex inter-
pretata debet intelligi in caſu legis interpretantis. in Auct. vt
fratrum filij. in §. 1. ſed d. l. ſciant. quæ eſt lex interpretans, loqui-
tur ſimpliciter de anno, ergo eodem modo debet intelligi dict.
§. confeſtim. quæ eſt lex interpretata. & hoc etiam probatur in
dict. §. ſed quemadmodum. ibi, neglexerit, quia apparet maniſe
ſtè, quòd immo primò poterat petere ante lapſum anni ſi vo-
luiſſet, & non erat impedita, & tamen neglexit petere, aliàs nõ
diceretur negligere, & tamen non priuatur hæreditate, niſi per
lapſum anni, ergo quando eſſet impedita, non poſſet dici in
negligentia. vt dict. §. ſi ad diem, ergo non impedita habet an-
num integrum. Et prædicta procedunt, niſi mater eſſet minor
25. annis, quia non aſſumere tutelam, vel non petere tutorem,
vel aliũ dari loco ſuſpecti, eſt delictũ in omittẽdo, ergo eſſet re
ſtituenda. vt l. 2. cum ibi not. C. ſi aduer. delic. quæ omnia ſin-
gulariter no. quia quotidiana. ¶ Item prædicta habent locum,
non tantum quando tutorem non petijt, vel in locum ſuſpecti
a alium dari, ſed etiam quando teſtamentarium [a] non coegerit,
tutelam acceptare, & adminiſtrare, quia ſi mater punitur, quæ
non petijt tutorem, vel in locum ſuſpecti alium dari, vt l. pri-
ma. ff. qui pet. tut. & etiam fortius punitur, quando tranſit ad ſe-
cunda vota, & non reddit rationem, & non petierit cum effe-
ctu alium dari. vt dict. l. omnem. & dict. §. ſi autem tutelam, eo-
dem modo debet puniri propter vtilitatem pupilli, ſi teſtamen
tarium non coegerit ad tutelam ſuſcipiendam, quia eſt eadem
ratio. ita dixit Bald. in quodam ſuo conſilio quod incipit, Qui-
dam nomine Thomaſius. Nec mater poteſt moram purgare
elapſo anno, quia ex tali purgatione moræ, mater vellet con-
ſequi actionem ad ſuccedendum filio, quod non conceditur,
vt l. Thais. §. cum intra. ff. de fideicommiſſ. liber. & not. plenè
Bartol. & Ange. in l. ſi inſulam. ff. de verborum obligatio. quod
not. ita dixit Bartol. in quodam ſuo conſilio quod incipit, In
97 hac materia leges multùm preciſè loquuntur. ¶ † Vigeſimo-
b quintò quæro, quid [b] importent illa verba, quæ quotidie ap-
ponuntur in teſtamentis, videlicet, (& dictos meos tutores
analogiſtas eſſe volo) ita quòd non teneant reddere rationem?
dic, quòd important, vt ſcrupuloſa inquiſitio non fiat, hoc eſt ut
culpæ leuis vel leuiſſimæ, ſiue negligentiæ ratio non habea-
tur. non autem important, ne ſi quid pupilli ſit pœnes tuto-
rem, non reſtituat, & lucri faciat, & per conſequens non ob-
ſtantibus dictis verbis debet reliqua reſtituere, & tenetur de
dolo, & de lata culpa, & de fraude. iſte eſt tex. valde no. in l. ſi
ſeruus vetitus. ff. legat. primo. circa fin. titu. & ibi Bald. & vter-
c que dominus meus. Nam eò ipſo, quòd non reſtituit reliqua, [c]
ſaltem tunc dicitur eſſe in dolo. vt l. ſi procuratorem. §. fina. ff.
mandat. & quod ibi nota. nec etiam releuaretur tutor, ſi ſub-
iungeretur per teſtatorem (& ſi condemnatus eſſet dictus tu-
tor pro dicta adminiſtratione, in aliqua re vel quantitate tan-
tundem eidem lego, & ſibi dari volo, & ad dandum & præ-
ſtandum dicto tutori, hæredes meos grauo & condemno) vt
ipſum tutorem omnino liberare debeant, quia inuitaretur ſic
ad delinquendum. ita debet intelligi l. ſi quis rationes, & ibi
gloſſ. & Bartol. ff. de liber. leg. coniuncta l. conuenire. ff. de pac.
dota. & l. ſi vnus. §. illud. & quod ibi per doctor. ff. de pac. pro
hoc eſt tex. & ibi Dyn. & Bartol. in l. cùm quis decedens. in
princip. ff. de adminiſtrat. tutor. hæc latiſſimè poſuit Bartol. in l.
Aurelius. §. Caius. in verſi. quartò quæro. vſque ad verſic. quin-
tò quæro. & ibi gloſſ. ff. de liber. legat. & pro hoc facit l. prima.
cum materia. C. de vſufruct. cum ſimili. & hoc not. Salic. in l.
actionem. in fin. C. de tranſact. & ibi vide Cyn. Bald. & Angel.
quæ omnia tene menti perpetuò, quia ſunt quotidiana. ¶ Vi-
geſimoſextò, tutela finitur adueniente pubertate, vel aliis mo-
98 dis, de quibus ſupra, quibus mod. tut. finitur, per totum. † An
autem ſi tutor ſit bannitus, dicatur tutela finita? conclude, aut
etiam bona tutoris publicantur, & eſt finita. argumen. l. ſi tu-
tor. §. fina. & ibi Bartol. ff. de tute. & rat. diſtr. aut non ſunt pu-
blicata & remanet tutor. vt l. ſine hærede. §. fina. & ibi Bartol. ff.
de adminiſtra. tuto. & adde bonum caſum in l. ſed & miles. §.
ſi ignominia. ff. de excuſa tuto. ibi, quia ingredi eis vrbem non
99 licet. Vigeſimoſeptimò † quæro, an durante tutela tutor poſ-
d ſit ſibi ſoluere [d] & ſatisfacere? & dic, quòd aut fecit occaſio-
ne præcedentis contractus cum patre pupilli, & poteſt hoc fa-
cere, vt l. fiſtulas. §. primo. & quod ibi Bartol. ff. de contrahend.
emptio. Et tu poſſes ad hoc adducere, quia pupillus ad traden-
dum poterat arctari, ergo etiam per amicũ poterat tradere. ar-
gumen. l. fundi. §. primo. ff. de acquirend. poſſeſsio. Debes nan-
que ſcire, quòd licèt ſupra dixerim, quòd creditor non poſſit eſ
ſe tutor, illud eſt verum in reali actione, vt not. in dict. l. mino-
ris. aut nullus præceſsit contractus paternus, & non poteſt ſibi
ſoluere. argumen. capit. fina. de inſt. ita dixit Bartol. in l. ſecun-
da, in fin. ff. de ſti. ſer. Sed Rapha. ibi dixit, quòd dict. l. fiſtulas,
non dicit, quòd fiat traditio, ſed authoritate tutoris poſſeſsio
pupilli perditur propter iuſtam cauſam. & poſteà vacans ac-
quiritur per tutorem tutori, dominium autem verum acquira-
tur, non dicit illa lex, immo potius innuit contrarium. Vel di-
cas ſecundum Ioan. de Imol. ibi, quòd ideo illud ſibi tradere
poteſt, quia palam cum pupillo bona fide mutuũ accipere po-
teſt. vt l. nõ exiſtimo. ff. de adminiſtratio. tuto. & l. non ipſe. C. de
contrahend. emptio. nam ſi eſt creditor pupilli, poteſt & debet
ſibi ſoluere & ſatisfacere ſicut poteſt, & debet ſoluere alijs cre-
ditoribus pupilli. vt eſt tex. & ibi nota. in l. quoties. §. ſicut au-
tem. ff. de adminiſtratio. tuto. & imputabitur ſibi, ſi potuit ſibi
ſoluere, quia habebat pecuniam & non fecit. & ibi nota. ſicut
e contrà, ſibi imputatur ſi erat debitor pupilli, ſi non exegit à
ſeipſo, & non poſuit ad creditum pupilli. vt l. ita tamen. §. de-
bitor. & ibi Bartol. ff. de adminiſtratio. tuto. etiam ſi eſſet debi-
tum naturale tantum, contractum ratione adminiſtrationis. ar-
gumen. l. atqui natura. in princip. ff. de negot. geſt. ſecus ſi prius
eſſet contractum debitum naturale, quia officium ſuum non
100 debet ſibi eſſe damnoſum. vt dict. §. debitor. ¶ † Vigeſimo-
octauò, durante tutela, regulariter tutor iudicio tutelæ conue-
niri non poteſt, vt l. niſi finita. ff. de tuto. & rat. diſtra. niſi in caſi-
bus, qui habentur per gloſſ. & doctor. in l. ſecunda. ff. de admi-
niſtratio. tutor. & not. Bar. in l. ſi tutor. §. final. cum l. ſequen.
101 ff. de tuto. & rat. diſtra. ¶ † Vigeſimononò & econtrà, ſi tu-
tor in adminiſtratione expendit vtiliter, vel in perſonam pu-
pilli, vel in rebus pupilli, habet actionem contrariam finita
tutela contra pupillum. vt ff. de contrario iud. tut. per totum.
102 ¶ † Trigeſimò, quia ſupra dixi, quòd tutor cogitur ſatiſdare,
dicas, quòd eo ipſo quòd nominat Titium pro fideiuſſore pu-
pilli, vt Titius patiatur apud acta ſe pro fideiuſſore deſcribi ſi-
ne alia ſtipulatione, obligatus eſt ad omnia, ad quæ tenetur tu-
e tor. vt eſt tex. ſingul. in l. eum oſtendimus. [e] §. penult. de fideiuſ.
tut. & de intellectu illius legis dicam infra. §. proxim. ¶ Trige-
103 ſimoprimò, † quia ſæpe contingit dubitari apud quem pu-
pillus morari & ali debeat, dic, quòd eſt in arbitrio iudicis,
multis conſideratis & cauſa cognita, & nonnunquàm recedit
à voluntate patris, vt l. prima, in princip. ff. vbi pu. edu. deb. &
eſt bonus tex. in l. prima. C. eodem titul. Vnum tamen tene cor-
di, quòd nunquàm pupillum morari facias pœnes illum, cuius
eſt proximior cauſa in ſuccedendo ipſi pupillo, vel cum illo cũ
quo eſſet ſuſpicio pudicitiæ, ne detur materia delinquendi
contra pupillum. vt eſt optimus textus, in l. ſecunda. C. vbi pup.
104 edu. debe. ¶ † Aduertas tamen, quòd quando alimenta decernunt
per iudicem pupillo, debet conſiderari modus & facultas pa-
trimonij ipſius pupilli, & debet iudex decernere habita conſi-
deratione ad quantitatem redditatum, ita tamen & taliter, vt
non vniuerſum redditum patrimonij in alimenta decernat, ſed
f ſemper fiat, vt aliquid ex reditu ſuperſit. [f] ita elegantiſſimè di-
xit

ADDITIONES.

a Teſtamentarium. Adde Bal. conſ. 155. 2. lib. Angel. conſ. 118. & Ioan. de Ana. conſi. 100.

b Quid importent. Adde Ang. conſi. 175. Alex. conſi. 54. & vide quod voluit conſ. 170. 2. lib.

c Reliqua. Adde Alex. lib. 8. conſ. 74. Barba. inter conſilia Curtij Senioris, conſ. 67. Soc. lib. 2. conſ. 201.

d Sibi ſoluere. Adde Ang. conſ. 95.

e Cum oſtendimus. vide quod voluit Rom. conſ. 155. per dictam legem.

f Superſit. Adde Anch. conſ. 317.

ſit Iuriſconſultus in l. tertia. in princip. ff. de pupil.edu. debe.
105 quod tene menti. ¶ † Vltimò quæro, quomodo formabi-
a tur libellus [a] in actione tutelæ? & dicunt Bartol. & docto.in l.
prima.in princ.ff.de eden. quòd ſufficit, quòd generale factum
exprimatur, vt peto quòd reddas rationem adminiſtrationis tu
tutelæ, quia fuiſti tutor meus, vel clarius. Ago contra Titium &
dico, quòd ipſe fuit tutor meus vel teſtamentarius, legitimus,
vel confirmatus, vel datiuus, prout in veritate fuerit, & quòd
Titius vt tutor geſsit tutorio nomine omnia negotia mea, vel
gerere debuit a tali tempore vſque ad tale tempus, quo tute-
la prædicta finita fuit, & eſt, adueniente pubertate mea, quare
cum conſenſu & authoritate Seij curatoris mei peto dictum Ti
tium olim tutorem mihi condemnari ad reddendum rationem
dictæ ſuæ adminiſtrationis, & tutelæ prædictæ, cum reliquorũ
conſignatione & reſtitutione, & omne id in quo apparet me fo
re damnificatũ ex eius mala vel neglecta adminiſtratione &c.
iſta probatur in d.l.1.§.officio. cũ ibi no. ff.de tut.& rat.diſtra.
106 ¶ Et aduertendum eſt generaliter, quòd redditio † rationis in-
cipit a facto, & finitur in datione, quia primò debet oſtendere
omnia geſta introitus, & exitus, poſteà verò debet reliqua re-
b ſtituere, & non tantum dicta reliqua, ſed etiam omnes libros.[b]
& alias ſcripturas quas confecit ex dicta adminiſtratione, vt
eſt text. valde not. & ibi per doctor. in l.cum ſeruus.in fin.ff.de
conditionibus & demonſtrationibus. Secundò etiam aduertas,
quòd iſtud iudicium tutelæ, curæ, & etiam nego.geſt. eſt gene-
rale. igitur ſufficit generalis petitio, vt dixi ſecundum glo. Bar.
& doct.in d.l.prima.ff.de eden. & quòd ſit generale, eſt tex.no.
in l.pro ſocio arbiter.in princip. ff.pro ſoc. ¶ Dixi in libello, Ti-
107 tius tutor teſtamentarius. Quæro, † quando incipiat tutela te-
ſtamentaria? dic, quòd a die hæreditatis aditæ, quia eo die te-
ſtamentum, & ſic tutelæ datio eſt confirmata, vt l.ſi nemo.ff.de
teſtam. tute. & ad adeundam hæreditatem, licèt ſit pupillus de
ſuis hæredibus, & ſic in ſuitate videantur omnia confirmata,
vt no.per gloſſ.& doct.in dicta l.ſi nemo.tamen conſuetum eſt
dari ſemper Attilianum tutorem, vt ſupra de attil.tut. in prin-
cip.qui Attilianus adeat hæreditatẽ pro infante vel maior in-
fante adeat cum dicta authoritate dicti tutoris Attiliani, & te-
ſtamentum & tutela teſtamentaria, & omnia, clarum eſt, quòd
108 ſunt confirmata. ¶ † Item dixi vt tutor, qui ſi quid geſsit ſim-
pliciter, cuius nomine dicatur geſtum? dic, ſi eſt aliquid quod
c non poteſt ſpectare niſi ad pupillum, tunc tutorio nomine,[c]
videtur feciſſe, l.penult. ff.ſi quis cau. & l.cum poteſt. §.primo.
& ibi Bartol.de adminiſtra.tuto. Aut non poterat pertinere niſi
ad tutorem, & tunc proprio nomine dicitur feciſſe. Aut ad
vtrunque ſpectare poterat, & tunc, inſpicienda eſt cauſa ex-
preſſa, & etiam in cuius vtilitatem poſteà conuertit, de hoc
109 latè Bart.in l.poſt mortem. ff.quan. ex facto tuto. ¶ † Item di-
xi, tutorio nomine. Not. quia communis ſtylus procuratorum
eſt ſemper in omni actu aſſerere, quòd tutorio, vel procura-
torio nomine faciunt, vt l. quacunque.cum gloſſ. ff.de procu-
rator. & dicta l.penul. vt apparere poſsit quo nomine fecit. Sed
ego dico tibi, quòd optima practica eſt, quòd ſemper in prin-
cipio iudicij in libello, vel in tuis primis exceptionibus dicas,
ſic. Titius procurator Seij agit vel defendit, & procuratorio
nomine agere intendit, quia iſta verba, cum ſint etiam prola-
ta in futurum, apparet de intentione ſua, quòd in toto illo iu-
dicio vt procurator facere intendit, vt l. cum ſtipulamur.ff.de
verborum obligation. ¶ Vnde ſi poſteà faceret in dicto iudicio
vnum actum, & non exprimeret procuratorio nomine, illud
tamen ſubintelligeretur. ita ſingulariter dixit Barto.in l.ſi ita ſti
pulatus. §.Chryſogonus. circa finem. ff. de verborum obligat.
in verſicu.& ideo conſulo quòd apponatur, & cætera. quod te-
110 ne menti in practica. ¶ † Quid ſi tutor agit contra me, & ego
excipio, quòd non ſit tutor, quia non fecit inuentarium, cui
incumbit onus probandi? & videtur quòd tutori, quia non
poteſt eſſe tutor, nec agere, nec adminiſtrare niſi confecto in-
uentario, vt l. fina. C. arbit. tut. vt ſupra dixi. In contrarium
videtur, quòd exceptio eſt fundamentum excipientis, ergo
quamuis ſit negata, per eum debet probari, vt l. in illa. & l.
hoc iure. & ibi Bartol.ff.de verborum obligation. Vnde pro de-
bitore cautela eſt, quòd excipiatur iſto modo, videlicet, dico
te non feciſſe inuentarium, & ſic non poſſe agere, & quatenus
te feciſſe appareat, copiam fieri mihi peto. nam tunc erit mi-
hi copia danda, aliàs indubitanter repellitur tutor. ita elegan-
ter dixit Bartol. in dicta l. in illa. quod tene menti in practica.
111 Additio domini Angel. Aret. ¶ † Item dixi, vel gerere de-
buit, quia cum potuerit, vel debuerit gerere, & non geſſe-
d ris, vel non fueris legitimè excuſatus, tenetur ac ſi geſsiſſet.[d]

vt nota.gloſſ.& ibi Bartol.in l.quinquaginta. ff. de excuſatione
tutor.& vide l.prima, cum ibi nota.& l.quidam decedens.§.pri
mo.cum ibi not.ff.de adminiſtrat.tuto. In quo conclude, quòd
ſi ſunt plures tutores, de geſtis primò conuenitur gerens, eo
verò non exiſtente ſoluendo, Magiſtratus qui tutorem dedit,
& notarius qui de hoc fuit rogatus, vt ſupra de Attilia. tut. §.
penultimo. Poſt Magiſtratum & notarium conuenitur contu-
e tor, qui non geſsit. De neglectis [e] verò, quia omnia non ſunt
geſta, & ille tutor & omnes contutores tenentur inſolidum,
quia in illis, quilibet eſt in pari culpa, ſed in geſtis non eſt par
culpa, tam in tempore, quam in latitudine culpæ. ¶ In tem-
pore enim præcedit culpa gerentis, ideo primò conuenitur.
Item maior eſt eius culpa in committendo commiſſa, quàm
non gerentis, cuius culpa eſt in negligendo tantum, vt in ſi-
mili nota. in l. ſi mora. ff. ſoluto matrim. meritò de geſtis prius
conuenitur gerens, vt l.fina. C. ſi tutor non geſt. ita dixit gloſſ.
magiſtra. in l.ſecunda. C. de diui.tut. & ibi doctor. & Salycet.
112 quod tamen intellige, vt ſtatim dicam. ¶ † Vltimò dixi in li-
bello, omnia negotia mea quid ſi non omnia geſsit? dic, quod
tenetur, vt dixi.& nota. Barto. in l.non quaſi.§.illud.ff.rem pu-
• pillarem ſaluam fore. niſi tutores eſſent plures & diuerſarum,[•]
prouinciarum. quod fieri poteſt, quia tunc tutor bonorum
Tuſcorum, non tenetur de bonis Lombardorum neglectorum,
vt eſt caſus nota.in l.quæro. ff.de ſolut. facit l.ex facto.ff.de hæ-
113 redi. inſtitu. ¶ † Et aduertas, quia ideo dixi, omnia negotia
mea, quia tutor dari debet vniuerſaliter, & non certæ rei, vt
l. certarum.cum l. ſequenti. ff. de tut. & datus ſimpliciter, ad
omnia intelligitur datus. quoniam tutor principaliter datur
perſonæ, ſecundariò rebus. econtrà eſt in curatore. l.in copu-
landis. cum ibi nota. C.de nupt. quæ omnia bene nota. & tene
114 menti. ¶ In gloſſ.pignoratitia. in fine. quæ † pignoratitia da-
tur debitori contra creditorem ad repetendum pignus tradi-
tum, & naſcitur tempore ſolutionis, vel ſatisfactionis credi-
ti, quomodocunque de voluntate ipſius creditoris factæ, vt
l.ſi rem.§.omnis.& ibi gloſſ. Bartol. & doctor.ff.de pigno.actio.
licèt naſcatur ex contractu dudum facto & inito. vt ſupra, qui-
bus mod.re contrahi.obliga.§.fina. ¶ Et de ortu plurium actio-
num, vide gloſſ. & Bartol.in dicto §.omnis.& Bartol.& doctor.
& gloſſ. in dicta l. ſi conſtante. §. primo. ff.ſoluto matrimon.&
gloſſ. Bartol.& doctor.in l.prima.§.primo.in gloſ.pro ſocio.C.
115 de anna. exceptio. vbi etiam gloſſ. quærit, † quando præſcri-
bitur huic actioni? & reſpondet, quando poteſt agi cum effe-
ctu, vt dicta l.prima. §. fina. vel etiam prius, cum tollatur ius
offerendi creditum, vt l.cum notiſsimi.§.primo. C.de præſcrip.
triginta annorum, ergo tollitur & pignoratitia. Aduertas ta-
men, ſecundum gloſſ. ibi in fi. valde not. quòd licèt ſit præſcri-
ptum debitori in hypothecaria, non tamen ſibi tollitur, quin
poſsit agi rei vendicatione, nam cum debitor vſucapiat per
creditorem poſſidentem, vt l. ſerui nomine. ff. de vſucapion.
non amittit dominium, ſed immo habet vnde intentet rei ven-
dicationem, vel pro veteri, vel pro nouo quæſito dominio.
Nec dicat aliquis, iſtud eſt imponere legem verbis, & non re-
bus, ſi tollitur pignoratitia, remanet rei vendicatio: quia re-
ſpondeo, quòd grauius eſt debitori probare dominium, quam
eſſet probare traditionem pignoris. ita ibi dixit glo. not. argu-
men. l.eum qui. in principio. ff. de iureiurando. quod nota. Et
licèt hoc ſequantur omnes doctor. tamen Ange. ibi dicit, quòd
totum hoc conſiſtit in modo & forma practicandi, & exci-
piendi per ipſum creditorem, ſicut virtus actionis conſiſtit in
forma practicandi, & libellandi, vt l. prima. §. Labeo. ff.de
flumin.& nota.plenè per Bartol.in l.prima. ff.de exceptio. quia
gloſſ. procederet, quando creditor exciperet, & diceret ſe præ-
ſcripſiſſe dominium, quia tunc creditor obiiciens ei rei ven-
dicationẽ, ſuccumberet, & poſſet repelli, quia poſſedit pro
alio, vt l. malè agitur. C.de præſcriptionib. triginta annorum.
& ſic poſſedit pro debitore, igitur & cætera. Sed ſi excipe-
ret contra agentem, quòd eſſet ei præcluſa via intentandi rea-
le iudicium, tunc bene exciperet ad repulſam debitoris,
Tali

ADDITIONES.

a Libellus. Adde Bal.conſi. 187. primo libro.
b Omnes libros. Adde Bald.conſi. 283. 2. lib. Fulg. conſi. 413.
c Tutorio nomine. Adde Franc. Aret conſi 29.
d Geſsiſſet. Adde Are. conſi. proxime allegato.
e Neglectis. An tutor qui non exegit debitores, ſi illi effecti ſunt non ſoluen-
do, ipſe teneatur, vide Roma. conſi 311. & ſi non exegit debitum a ſe, an
dicatur in mora. vide Franc. Aret. conſi. 205.
• In vet. exempl. ſeparatum.

Tali nanq; potẽtiæ vr̃ ita præſcribi, ſicut ſimpliei facultati dãdi
a vel offerendi,[a] vt l.cũ notiſsimi.§.1.C. de pſcr.30.ann. ita ẽt dicit Flo.in d.l.1.§.1.qđ eſt ſingulare dictum, ſi eſt verũ,declarabit infra. Vel dic ſm Cy. q̃ ſi res pignorata eſt fructifera,poteſt agi rei ven. Et ſi obiiciatur,q̃ nõ obtulit debitũ,replicabit debitor,q̃ perceptio fructuũ ipſo iure ſuſtulit ſortẽ,& ſic lex obtulit p debitore.ar.l.1.& 2.C.de pig.act.vel poterit ire ad Epiſcopum,coram quo nihil prodeſt curſus tpis, vt c.fi.de præſcr. Vel ſm Ang.& Io.de Imol.in l.pignori.ff.de viuca. q̃ ſi ius offerẽdi erit ſequela rei vendicationis,tunc ſicut rei vendicationi nõ eſt præſcriptũ per rõnem gl.ita nec iuri offerẽdi,quatenus veniat ad ſequelã dictæ actionis, & ſic acceſſoriũ ſequitur naturã ſui principalis.Sed vbi quis vellet vti iure offerẽdi,nõ tanq̃ ſequela rei vẽdicationis, ſed tanq̃ præparatoria rei vẽdicationis,tũc non poſſet.& ita procedit gl.virtus ergo conſiſtit in modo practicandi,ſm eum.Ego credo,q̃ velint ſic intelligere,q̃ aut debitor dicit,ego offero tibi creditori debitũ tuum,vt pateat mihi via agendi reali iudicio ꝯ te ad talem librum pignoratum, & tunc quia ius offerendi intẽtat,vt aperiat viã rei vendicationi, tunc ſicut eſt præcluſa via iuri offerẽdi, vt dictũ eſt,ita erit iſto caſu præcluſa via rei vendicationi. facit l.ratio.ff.de ſpon.Sed ſi debitor diceret,ago ꝯ te vt dñm talis libri, q̃ condẽneris mihi ad reſtituendũ eum, & quia fuit pignoratus pro decẽ,offero tibi dicta decẽ,vt impleam incũbẽtia ex parte mea, & ne aliq̃d ſit impedimẽto actioni per me intẽtatæ: & tunc licèt eſſet præcluſa via iuri offerendi, non erit præcluſa via rei vendicationi. Vel poſſumus ſic practicare, q̃ ſimpliciter vt dominus agã rei vendicatione, & petam Titium cõdemnari ad reſtituendũ mihi librum meum,& tunc,& non ante,ſi per creditorẽ excipiat, q̃ fuit pignoratus, ego replicabo, q̃ caſu quo fuiſſet pignoratus,& non aliter,debitum offero in iudicio,tunc exceptio quæ obſtabat iuri offerendi, non obſtabit rei vendicationi, quia ius offerendi venit conditionaliter & incidenter,& quod principaliter agitur,debet attendi.l.ſi quis nec cauſam.in prio.ff.ſi cert. pet. vñ debeo ego debitor obtinere, quia eſt ex iure de præterito,ergo ꝑualidat rei uẽdicationem intentatã, ut l.ſi rẽ.§.fi. ff.de pig.act.& iſte ordo peruerſus non uitiat.ar.no.per gl.& doc.in l.1.C.de app.ut dicimus in ſimili qñ pendente iudicio uel hypothecaria,quia ſit diſcuſsio ꝯ principalẽ, & ualet iudiciũ, ut no.
116 Iac.But.& doc.in auc.hoc ſi debitor.C.de pig. ¶ †Quęro,quõ actio hypothecaria quæ datur creditori pro pignore, tã ꝯ creditorem uel eius hæredẽ, quàm contra tertium,ut in §.item ſeruiana. & ibi dixi ſupra eo. & iſta pignoratia directa quæ datur debitori ꝯ creditorem ſatiſfacto debito, ſe inuicem habeant, & quõ conueniãt,& quõ differãt? dic,q̃ ſi loquimur de pigneratitia directa,q̃ differat ab hypothecaria in natiuitate,utilitate,& uita. In natiuitate, quia hypothecaria naſcitur ex ſolo cõſenſu.ut l.ſi tibi decem.§.de pignore. & ibi Bar.ff.de pac.ſed pignoratitia naſcit̃ rei interuẽtu, vt ſup.quib.mod.re cõtrah.obl. §.fi. Et ratio differẽtiæ eſt, quia cum directa competat debitori ſoluta pecunia ad repetendum pignus, vt l. ſi cũ venderet.ff.de pig.act.oportet,q̃ rei interuentu interueniat traditio, aliàs aũt non poſſet repetere,q̃ non tradidarat: quod ſecus eſt in hypothecaria,quæ ſola obligatione ꝯhitur. Item differunt in vtilitate,quia pignoratitia eſt actio bonæfidei, hypothecaria verò eſt ſtricti iuris, vt no.gl. Item vtilitate differunt in alio,quia pignoratitia competit directa,& ẽt vtilis, directa cõpetit debitori ad repetendum pignus, vtilis creditori, ſi fecit expenſas in pignore,vt l.ſi neceſſarias.in prin.ff.de pig.act. quaſcunq; expẽſas magnas & paruas,etiam in cibo & potu.vt ibi not.gl.facit gl.valde no.& ibi doc.in auc.qui. C. de bon.autho. iud. poſſ. ſed hypothecaria ſolum datur creditori. Itẽ differunt in vita,quia pignoratitia eſt ſemper perſonalis,& hypothecaria in rẽ, vt l.pignus. ff. de pig. & competit ꝯ quemcunq; poſsidẽtem. vt ibi & no.gl. in l.pignoris.C.de pig. & dixi ſup.eo. §.itẽ ſeruiana.ſed pig.act. ſolum datur debitori & eius hęredi, ꝯ creditorem . vt d.l.ſi neceſſarias.§.pe.quæ competit oblato pretio & ex ꝯctu præambulo,vt ſup.dixi.Itẽ differũt in vita,hoc modo, quia actio pignoratitia,cum ſit perſonalis, durat 30. ann. hypothecaria interdũ 30.interdum 40.interdũ 10.interdũ 20. vt no.in l.1. C.ſi aduer. cre.& in d.§.item ſeruiana. & ibi dixi. Iſta ſunt verba Bart.in 1.
117 conſt. Digeſt.§.3.& qđ no. ¶ †Quæro,an pignoratitia actio cõpetat non tm̃ pro pignore conuentionali,ſed etiam pro pignore prætorio? vtputà, meruiſti primum decretum in rebus meis, & per ꝯñs cõſtitutum eſt pignus prætorium traditione facta ꝑ iudicẽ,vt l.non eſt mirum.§.1. ff.de pig.act. & ego ſatiſfacio tibi,& non vis dimittere res acceptas ex primo decreto,an detur mihi ꝯ te iſta pignoratitia? dic, q̃ ſic. & iſte eſt caſus,& ibi not. in l.inquilino.cum l.ſeq. ff.de dam.inf.& in l.is cui.§.quæri poteſt.& ibi Bar. ff.vt in poſ.le. & no.Bal.in rub.C.de pi.act.& eſt
118 caſus.& ibi Bart.in l.ſi pecuniã. ff.de pi.act. ¶ †Libellus in hac actione directa ſic formatur: Dico ꝯ Titiũ, q̃ ab eo recepi mutuo 10.pro quo obligaui ſibi,& tradidi talẽ librũ meũ,& qualiter dicto Titio de dictis 10.ſatiſfeci, vel volo ſatiſfacere,& ſic offero coram vobis dñõ iudice in iudicio dicta 10. quare peto dictum Titium condemnari ad tradendũ & reſtituendum mihi dictum librum meũ &c.iſta forma probatur in l.1. & in l.ſi rẽ. §.propriè.& §.oĩs.& §.fi. & l.ſi cum venderet. ff.de pi.act. & l.pe.C.eo. ¶ Et aduertas,quia ego dixi in libello, librũ meũ, & ideo dixi, meum, quia licèt quis rẽ alienam poſsit vendere,& tenet venditio in ſui præiudicium, vt l.rẽ alienam.ff.de contrah.emp. non tñ poteſt eam obligare,niſi dñs conſentiat,vel fraudulẽter diſsimulet, vt l.2. C.ſi res alie.pi.da.ſit. & l.ſi ſine. & ibi doc.C. ad Vellei.& rõnẽ diuerſitatis poſuit gl.in d.l.rem alienam.& in d.l.ſi ſine.& in l.Caius.ff.de pi.act.& vbiq; per doc.& intellige, meũ,largè,hoc eſt ĩ quo habeo ius vẽdicatiuũ,vt l.ſi ab eo.ff.de pi. ¶ Item dixi in libello,q̃ ſolui & ſatiſfeci. ſupple inſolidum, nam ẽt ſi minimum quid ad ſoluendum reſtaret, non cogeretur creditor reſtituere pignus,Immo vendere poſſet,vt l.quandiu.C.de diſtr.pig.intelligas tñ,dummodò faciat bona fide,iuxta not.ibi per gl.& doc. vel ẽt ſi ipſe creditor pro pignore eſſet aliqualiter obligatus, licèt in re pignorata non impenderit, & licèt integrum creditum ſit ſolutum,poteſt tñ retinere pignus, donec fuerit ſibi cautum, de indẽnitate ꝯ obligationem, vt eſt tex.no.in d.l.ſi neceſſarias.§.1.quod no. ¶ Itẽ dixi in libello,quę decem offero. No.q̃ dixi,offero ſimpliciter, & nõ dixi,depono & cõſigno,vt vr̃ velle l.acceptam.cum materia.C.de vſur.& l. obſignatione. C.de ſolu.quia illud procedit in extraiudicialib. nam tunc nõ ſufficit ſola oblatio, ſed in iudicio tm̃ valet oblatio ſola,quantum in extraiudicialibus oblatio,depoſitio,& cõſignatio,vt in l.ſi rẽ.§.fi.& ibi per gl. & doc. ff.de pig.act. ¶ Aduertas tñ,ſi pignus cõſiſtat in re,ex qua fructus creditor potuit percipere, tunc fructus percepti iure,etiam ſi pro parte nõ opponatur,extenuauerunt ſortem,vt habetur in l.1.& 2.per gl.& doc.C.de pi.act.& eſt tex.apertus in l.1. C.de diſtr.pig.ibi.cum ipſo iure &c. ¶ Ex quo ſequitur aliud,videlicet, q̃ ſolummodo offerendo reſiduum crediti vltra valorẽ fructuum, poſſum pignoratitiam intentare,vide etiam bo.tex.in l.2. C.de pac.pign. vbi eſt caſus valde not. ibi vel eos quos accipere potuit &c. q̃ non tm̃ creditor computat fructus,& prouentus in ſortẽ,quos recepit,ſed etiam fructus quos ſuſcipere potuit.quod no. ¶ Aduertas tñ,an ſit neceſſarium, q̃ talis oblatio debiti fiat anteq̃ ſit
119 præſcriptum: & per conſequens reſtrico † in dubium,an iuri
b offerendi poſsit præſcribi?[b] & glo.in l.pignori.ff.de vſuca.tenet q̃ ſic.licèt non quantum ad rei ven. Idem in d.l.ſi rem.§.oĩs.& idem in d.l.1.§.1.de anna.exc.& idem in d.l.cum notiſsimi.§.1. C.de præſcr.30.ann. quia licèt alleget duas opinio.tamen videtur reſidere in vlt.opi.Bulgari.Sed Vltramon.vt refert Cy.in d. l.cum notiſsimi.§.ſed cum illud,tenent contrarium,& per conſequens tenent primam opinio. ibi poſitam,quoniam ſm gl.ibi ius offerẽdi quod habuit debitor, eſt quædam facultas,ſicut eſt facultas ire per viam publicam, cui nullo tẽpore præſcribitur, vt l.viam publicam.ff.de via pu. Nam ſciendum eſt,q̃ quandoque ius offerendi eſt ſequela actionis iam competentis,& tunc poteſt præſcribi iuri offerendi.vt d.§.ſed cùm illud. quia offero alteri creditori propter hypothecam quam habeo,quandoque eſt ſequela executionis,& non præſcribitur aliquo tempore. vt l.Paulus.§.1. ff.quibus mod. pignus vel hypot. ſol.coniuncta l. pure.in fi.ff.de exc.do. Quandoq; ius offerẽdi eſt ſequela actionis competituræ, vt in caſu noſtro, quia pignoratitia non competit debitori, niſi ſoluat, & tunc iuri offerendi non præſcribitur.& ſic cum præſcriptio ſit inducta ad extinguẽdum aliquod ius formale,igitur cum ius,quod habet debitor, videlicet, ius offerendi non eſt ius in eſſe formatum, ſed formandum, igitur eſt quædam facultas,& non ius,igitur non pręſcribitur ei,ſicut non præſcribitur facultati eundi per viam publicam.& hãc per mani opi.d.gl.& Vltramon.tenet Bar.in l.pignori.ff.de vſucap. & ip-

ADDITIONES.

a Offerẽdi. Quid ſi quis mihi promiſit defenſionẽ rei ſuæ ad oẽm meã requiſitionẽ,an tali facultati præſcribi poſsit ſpatio 30. an. dic, q̃ nõ.quia ſi ſic fidẽ dedit,non põt prætendere ignorantiã aliquã obligationis: mala fide ergo impediẽte nõ põt de iure canonico præſcribere. c. poſſeſſor malæfidei.de reg.iu. in 6. qđ ius canonicũ & in foro ciui eſt ſeruãdũ, cũ concernat cãm pecc̃i. ita per Io.in c.fi.de excep lib.6. per Bal.in l.1. C.de ſerui. & aqua.per Mod. Cano.in c.fi.de pſcr. vide p Alex. cõſ.ſuo 34.in 3.par. & Pau. de Ca.cõſ.190.

b Præſcribi. Adde Ang.conſ.55.& conſ.241.

& ipſam etiam comprobat, quia poſito ꝙ tale eius offerendi ſit
ius, & non ſimplex facultas, & ſic ius implendæ conditionis, vi
delicet, ſoluere vt competat pignoratitia, tamen clarum eſt, ꝙ
conditioni poteſtatiuæ adimplendæ nullo tempore præſcribi-
tur, vt l.ſuus quoq; §.fi.ff.de hær.inſt. & l.fin.ff.de cond.inſt. qđ
patet, quia ſi præſcriberetur ibi, videlicet, ꝙ non poſſet vltimo
vitæ ſpiritu impleri, filius reperiret ſe prçteritũ ante quàm mo
reretur, quod ibi reprobatur, igitur &c. & ipſemet Bart.in d.l.
cum notiſsimi.in fin.princ. dicit in effectu idem, ſed per alia &
pauciora verba. videlicet, quoddam eſt ius offerendi, qđ com-
petit per modum iuris, vtputà, ſecundus creditor habet ius of-
ferendi, & confirmandi ſibi pignus, tunc tale ius tollitur ſpatio
30.ann.vt d.l.cum notiſsimi. quoddam eſt ius offerendi, qđ cõ-
petit per modum facultatis, vt ꝙ debitor offerat creditori, & ta
li facultati nũquam prçſcribitur, vt d.l.viam publicam. Sed idẽ
Bar.in tertio loco ſibi contradicit, videlicet, in l.1.ff.de cõdi.ex
lege. in ver. iuxta prçdicta quçro in caſibus, in quibus &c. vbi
dando doctrinam dicit, ꝙ omnia iura de prçſcriptione loquen
tia loquuntur de prçſcriptione iurium, & nõ ſimplicis faculta-
tis, cum aliquid alicui permittitur cauſa iuris ſui conſeruandi.
C.mand.l.in re mandata. Sed vbi aliquid poſſe, tẽdit ad nouam
iuris acquiſitionem, tunc illa poteſtas non eſt merè facultas, ſed
eſt ius. vt eſt caſus in l.licet.cum l.ſeq. C.de iur.deli. nam adire,
vel non adire, conſiſtit in mera facultate, & pura voluntate. vt
ſup.de hæ.qua.& diff.§.pen.& fin.& tanquam primum adiit, ex
a ipſa facultate [a] adeundi oritur nouum ius acquiſitum hçredi,
quia iura hçreditaria ipſo iure tranſeunt in hçredem. vt l.cum
hçredes.in prin.ff.de acq.poſ.& poteſt ius, & actionem petitio-
nis hçreditatis in iudicium deducere, vt ff. & C.de pe. hære. &
vide Bal.& Sal.in d.l.licèt. Et ꝓ hoc optimè facit tex. in l. Iulia-
nus, nec à filio. in 1.char. ff.de leg. 1.nã aptare, eſt quid faculta-
tis, vt l.fi.in prin.ff.de verbo.oblig.& tamen in vltima volunta-
te, quia optando transfertur dominium, vt l.apud Aufidium.
ff. de opt. leg. non poteſt filius optare, niſi cum conſenſu pa-
tris, quia licèt ſit facultas, tamen ex ea oritur ius, ergo dicetur
magis ius, quàm mera facultas, vt ibi, coniuncta l. ſi quis mihi
bona.in §.iuſſum. ff.de acqui.hære. Et ꝙ iuri adeundi, licèt ſit fa
cultas, prçſcribatur 30 anno. eſt gloſ.ord. in l.quãdiu.la 1.& ibi
Ang.& Ioan. de Imo. ff.de acqui.hære. licèt adire non ſit in bo-
nis noſtris, vt l.pretia rerũ.§.1.ff.ad leg.Falc.& hoc eſt tenendũ,
licèt Sal.in d.l.licet, conetur cauillari gl. ibi ergo in caſu noſtro
Bar.in d.l.ff.de cõdi.ex lege, vult expreſsè, ꝙ cũ ex ipſa obliga-
tione debiti facta per debitorem acquiratur ſibi ius, quia acqui
ritur de nouo pignoratitia. vt d.§.omnis, ergo tali iuri offerẽdi
debitum, ut poſsit agi pignoratitia, poteſt præſcribi. Sed Bal.in
d.l.cùm notiſsimi.in fi.prin.ſm Iac.But. quẽ aſſerit Bar.tacuiſ-
ſe, dixit, ſic, quandoq; quis habet potentiã offerendi natam, vnà
ſimul & ſemel cum actione iã nata, licèt eã in exercitiũ nõ de-
ducat, niſi oblatione facta, & tunc prçſcribitur iuri offerendi,
vt d.§.ſed cũ illud. Quidam habent ius offerendi tantum, quo
mediante actio illico eſt naſcitura, ſicut eſt in debitore, cui nõ
naſcitur pignoratitia, niſi poſt debitum ſolutum. vt d.l.ſi rem.§.
omnis, & ſic præſcribitur officio iudicis pro reſtitutione implo
randa, quod eſt merum factum. vt l. Quintus. §.idem Pompo-
nius. ff.de annu.leg. iuncta l.ſi ab hoſtibus. ff.ex qui.can.ma. quo
officio mediante, utilis actio naſcitura eſt, reſtitutione prohibi-
ta. vt l.in honorariis.§.ſed cum reſciſſa. ff.de act. & obli. & dixi
ſ.eo.§.rurſus, ubi uerò nulla actio in æternum naſcitura nõ eſt,
tunc tali iuri non præſcribitur, ſicut nec merè facultati. vt d.l.
viam publicam. ¶ Nec ob.arg.Bar.in d.l.pignori. quia ex imple-
mento conditionis nunquam oritur actio in caſu, quem poſuit
Bar. ſed impleta cõditione, reſultat ſolummodò quædam mera
facultas, qua in actum deducta, non oritur actio. exemplum in
eo qui inſtituit ſub conditione alia, ab actu aditionis. nam eam
implendo, non efficitur hæres ſolum, ſed habilitatur ad adeun-
dum. vt l. Antiſtius.in prin.ff.de acqui.hære. Vnde non mirum,
ſi poteſt ultimo vitæ ſpiritu impleri, & quolibet tempore non
præſcribitur. ſed ſi non differt ab actu aditionis, opi. Bar. eſſet fal
ſa. exemplum, ſi inſtituo te, ſi volueris. nam hanc conditionem
non poteris adimplere omni tempore, licèt id in mera faculta-
te conſiſtat. quod apparet, quia iuri adeundi præſcribitur lon-
giſsimo tẽpore. per d.l.licèt. vt ſ. dictum eſt. ¶ Item contra Bar.
videtur caſus, ꝙ potentiæ implendi conditionem præſcribitur.
vt l.pen.ff.qui.ad lib.procla.non licet. Sed ille tex. videtur mihi,
ꝙ magis ponat regulam in contrarium, in ver. idem puto, ſi in
ipſius poteſtate &c. licèt in caſu illius legis aliter determinet.
prçtereà quod dixit Bar. ꝙ non præſcribitur conditioni prote-
ſtatiuæ, eſt verum in inſtitutione, ſecus in legatis uel aliis diſpo
ſitionibus, vt l.hçc conditio. la picola. ff.de condi.& dem. Igi-
tur cum ſimus extra caſum inſtitutionis, ergo poterit præſcri-
bi. & hoc vltimum addit Io. de Imo. in d.l.pignori. pro quo tu
alleg.gl.ord. l.ſi quis ita hæres inſtituatur. ff.de hçr. inſti. ¶ Prç-
terea debitor (vt dicit gl. in d. §. ſed cum illud.) potuit facere,
vt poſsit pignoratitia agere, ſoluendo debitum cõgruo tempo-
re, ergo dicitur potuiſſe facere. vt ff.de reg. iur. l.qui poteſt. &
per conſequens tanquàm valenti agere, currit præſcriptio. &
pro hoc facit l.ſi finita. §.poſteà autem. & quod ibi Ang.Raph.
& Io.de Imo.ff.de dam.infec. Item pro hoc facit, quia negligẽ-
tia in præambulis excludit a petitione ſequentiũ, vt C.de inoſ.
teſt.l.ſancimus.in princ. Sed Sal.in d. §.ſed cum illud. in uer.eo-
dem iure. dicit, ꝙ ſi creditor interpellauerit debitorẽ legitimè,
ut pecuniam ſibi reddat, & pignus ſuum recipiat, & ꝙ ab illo tẽ
pore proteſtationis poteſt prçſcribere iuri offerendi, & per in-
directum actioni pignoratitiæ. & iſto modo ſaluabitur gl. aliàs
tene opi. primæ gl.in d.§.ſed cum illud. & Vltramon. & Bar.in
d.l.pignori. ſed iſta opi. mihi non placet. quia prçſcriptio 30.an
no. currit ſui natura propter meram negligentiam non deducẽ
tis ſuum, quamuis nunquàm fuerit interpellatus. iuxta ea quæ
habentur per gl.& oẽs doc.in l.ſi. C.de edic.diui Adr.tol. ¶ Vn-
de Ang.& Ioan.de Imo.in d.l.pignori, & in d.l.ſi finita.§.poſteà
autem. & etiam Ang.in d.§.ſed cum illud. in effectu ſequuntur
opi. ultimam gl.& Iac.But.& Bal. per doctrinam Bar.in d.l.1.de
condit.ex lege. & hoc etiam ſequitur Flo.in d.§.ſed cum illud.
Et iſta eſt communis ſententia, pro qua uidetur caſus in l.in li-
bello.§.ſi quis ſeruum. ff.de capti. ¶ Si quis autem uellet tenere
aliam opi. poſſet ad dictum §.ſi quis ſeruum. reſpondere dupli-
citer. Primò, ꝙ ibi ſit ſpeciale, ut homines facilius inuitentur ad
redimendum captiuos, & ideo introductum eſt, ut redimẽs ita
facilius poſteà præſcribat. ita dixit Sal.in d.§.eo autem iure. Vel
ſecundò reſpondeo, ꝙ ibi redemptor ſerui poſsidebat ſeruũ ſi-
bi & pro ſe, & non alteri, ſed creditor poſsidet pignus ad utili-
tatem debitoris. vt l.ſerui nomine. ff.de vſucap. ita dixit Sal.in d.
§.omnis. & in d.l.licèt. C. de iur.delib. Ex his omnibus conclu-
de, ꝙ cuilibet iuri offerendi etiã quod competit debitori cõtra
ſuum creditorẽ, præſcribiẽ, per no. per Bart.in d.l.1. ff.de con-
b di.ex lege. Sed non præſcribitur iuri offerendi, [b] qñ datur ad de-
fenſam, & ſic per modum exceptionis. vt d.l.Paulus.§.1.cõiun-
120 cta d.l.purè.in fi. ¶ † Libellus aũt in actione pignoratitia ↄtra-
ria ſic formatur. Dico, ꝙ mutuaui Titio cẽtũ, & ꝙ propter hoc
ipſe obligauit mihi, & in pignore tradidit talẽ ſuũ equũ, in quo
feci tot expenſas, quem equum ſibi reſtituo, vel offero coram
vobis ſibi tradere, quare peto dictum Titiũ condẽnari ad dan-
dum, & ſoluendũ, & reſtituendũ mihi dicta cẽtum mutuata, &
ẽt dictas expenſas quæ aſcendere poſſunt ad decem &c. & hoc
probatur, ff.de pig.act.in l.ſi neceſſarias. in prin.cum gl. Et quas
expenſas repetat, vide gl.& doc.& etiam tex.in l.ſi ſeruus.eo.ti.
& vide tex.& gl.& latè Bart.in l.in fundo. ff.de rei vend.& Sal.
latè in l.domum. C.de rei vend. Aduertas tamen, ꝙ hæc cõtra-
ria pignoratitia, cõpetit etiam vt res pignorata tradatur, & etiã
ad intereſſe. vt eſt tex.in l. cum debitore. & in l. ſi quis pignore.
ff.de pig. act. Or haueti la pignoratitia finita. ¶ In gl. cõmu. di-
uidun.in fi.de his actionibus tribus, vide no.& ibi dixi in §.quç
dam.ſ.eo. ¶ Et aduertas, ꝙ iſtam gl. approbant Pet.& Dyn.hic.
ſed Io.Fab.dicit, ꝙ hæc ratio non videtur ſibi multũ bona, quia
in actione finium regundorum, vt plurimum non peto adiudi-
cari mihi alienum, vt dixi in d.§.quædam, declara tu, & ideo cũ
ex petitione actoris metimur iudicium, vt l.1. §.1.ff.ſi pars hæ-
re.pe.igitur &c. Eſt ergo ratio, ſm eum, quia familiæ erciſcun.
& commu.diuidun. naſcitur ex quaſi contractu cõionis, quç cõ
munio naturæ ſocietatis accedit, ergo ſicut actio pro ſocio eſt
bonçfidei, vt hic, ita & familiæ erciſcun. & comm.diuidun. ſed
finium regundorum non ex communione, ſed ex variis figuris
cauſarum naſcitur, & quandoque ex delicto, vt habetur in d.
§.quædam, ergo nõn eſt mirum, ſi non eſt bonæfidei. ¶ In gloſ.
121 de æſtimato. in prin.no.& tene menti, ꝙ hi duo † contractus
innominati tantummodo ſunt bonæfidei, videlicèt, quando
datur de æſtimato, & in permutatione, vt hic. Cæteri autem cõ-
tractus innominati, de quibus in l.naturalis.§.1. cũ ſeq.de præ-
ſcrip.verb.& hic in glo.magna, ſunt ſtricti iuris. Et eſt ratio, in
his duobus, quare ſunt bonçfidei, quia ſicut in contractibus no-
minatis

ADDITIONES.

a Facultate. Adde Flo.conſi.71.

b Offerendi. Dic, ꝙ iuri declarãdi nõ præſcribitur & mille annis, quia nũquã præſcribitur cõtractui, cũ ſit facti, ſed actioni cũ ſit iuris, ſecus. l.ſi[illegible] & l ſic. C. de præſcr. 30. ann. vide la[illegible].in l.petens. in 4.col. allegat [illegible] conſ. Ar[illegible] g.55. de quo in ſuperiori apoſtilla. & Pet. de Anch. in conſi. 332. viſis diligenter actio.

minatis emptio & venditio eſt frequentior, & nobilior cæteris
contractibus, vt no. gl. in l. 1. circa prin. ff. pro emp. ita etiam in
contractibus innominatis iſti, quia dicũtur habere quandã ſimi
litudinem cum dicto contractu emptionis. vt l. 1. ff. de contra-
hen. emp. & no. gl. magiſtram in l. 2. C. de rerum permu. vnde
ſicut emptio & venditio eſt contractus bonæfidei, & ita hi tan
352 tummodò duo contractus innominati ſunt bonæfidei. ¶ † In
ea. gl. in fi. vide plenè per glo. & Bar. in l. 1. de æſti. act. vbi gl. po
nit opi. inter Io. & Azo. Sed doc. hic ſcribentes ſimpliciter ſe-
quuntur hanc gl. Sed Bar. in d. l. 1. diſtinguit, qñ res vendenda
eſt æſtimata hoc modo, trado tibi hanc rem vẽdendam, vt red-
das mihi eam, vel decẽ pro ea, tunc æſtimatio facit tranſire pe-
riculum, etiam caſus fortuiti in accipientẽ. vt l. fi. ſm Io. cuius
opi. eſt verior, quandoq; res datur æſtimata, prout eſt vendẽda,
vt putà, tradidi hanc rem vt vendas eã pro decẽ, vnde æſtimata
fuit ad eũ finẽ, vt ſcires pro quanto pretio vendere poſſes, &
tunc eſt diſtinguendũ, vt hic in glo. pe. d. l. ſi gratuitam. §. 1. ꝙ ſi
non appareret, tũc in dubio præſumam æſtimationem ſactam,
ꝓut vendenda eſt, vt d. l. ſi gratuitam. §. 1. Conclude tñ in hoc
articulo latius, ſm Bar. & ſic. Quandoque traditur res æſtima-
ta, ut reddatur æſtimatio, & non res, & tñc eſt emptio, & in du
bio in accipientem tranſit periculum, vt l. neceſſario. §. 1. ff. de
peri. & cõmo. rei vend. & dixi in iſto §. in materia emptionis,
quandoq; traditur, vt reddatur res, & non æſtimatio, tunc æſti-
matio prædicta nõ facit tranſire periculum, ſed eius effectum,
videlicèt, deteriorationẽ rei, vt l. æſtimatis. cũ ibi no. ff. ſo. ma. &
in l. ſi inter. cũ gl. valde no. C. de iure do. & l. plerunq;. in fi. cum
l. ſeq. ff. de iure do. quandoq; res traditur æſtimata, vt reddatur
res, vel eius æſtimatio, & ſic alternatiuè, & tunc aut hoc fit in
contractu, in quo re tradita transfertur dominium, vel vſuca-
piendi conditio, tunc videtur, ꝙ faciat tranſire deteriorationis
periculum, ſed non periculum totalis peremptionis, vt d. l. ple-
runque. in fi. & hoc operatur natura alternatiuæ, quia res exi-
ſtens in rerum natura, licèt deteriorata, tamen poteſt reddi, ſed
res totaliter perempta non poteſt reddi. Si vero fiat hoc in con
tractu, cuius natura non eſt vt transferatur dominiũ, tunc idẽ
eſt, ꝙ quando res tradit̃ æſtimata ſimpliciter, & de reddẽda re,
vel eius æſtimatione nihil eſt dictum, quo caſu ſubdiſtinguit̃.
aut fit in contractu, in quo transfertur dominium, vel vſucapiẽ
di cõditio, aut non. Primo caſu, aut natura illius contractus re-
pugnat, ꝙ illa æſtimatio faciat emptionem, & nõ inducitur em
ptio, nec transfertur dominium, vt l. ſeruos. ff. de fur. pretium. n.
ſerui cũ non ſit traditũ, non dicitur apponi in venditione, & idẽ
nõ videtur facta emptio. vt d. l. plerunq;. in princip. & in fi. aliàs
induceretur emptio, vt ſ. de contrahen. emp. in prin. cõiuncto
§. item pretium. Quandoque fit in cõtractu, de cuius natura nõ
eſt, vt transferatur dominium, vt in locato, depoſito, & ſimilib.
& eſt iſta materia, l. ſi vt certo. §. ſi cut. ff. commo. dic, vt ibi per
gl. no. & ibi plenè ꝑ Bar. In quo cõclude, ꝙ æſtimatio facta de
re, facit ꝙ recipiẽs in vna, pluris teneatur, quàm teneretur regu
lariter ex natura dicti cõtractus, & ſic, ſi teneretur de leui, tene-
bitur propter æſtimationem, de leuiſsima culpa, & ſic de ſingu-
353 lis. quod tene menti perpetuò. ¶ † Et in hac actione æſtimato-
ria formabitur ſic libellus. Dico ꝙ Titio Bidello tradidi talẽ li-
brum hoc pacto, vt dictum librum, aut decẽ ducatos mihi red-
deret, & præſtaret, quod minimè fecit, quare peto ipſum cõdẽ-
nari, ꝙ aut dictum librũ, aut dictos decem ducatos reſtituat, &
præſtet &c. & hoc procedit, quando fuit certa æſtimatio facta,
aliàs concludã, quare peto ipſum condẽnari, ꝙ aut dictum li-
brum, aut eius veram æſtimationẽ mihi reſtituat, vel præſtet.
ita volt Bar. in d. l. 1. in prin. ff. de æſti. act. Si autem fieret emptio
ex dicto pacto, quod qñ fiat, patet ex prædictis, tũc addam ſim-
pliciter ad pretium, quod qualiter fiat, dixi ſ. eo. §. 1. ¶ In gl. ex
permutatione. ibi, niſi in duobus caſibus, ad euidentiam ꝯ̃ctus
permutationis, qm̃ ꝑmutatio nõ uĩ multũ differre ab emptio-
354 ne, vt l. 1. ff. de ꝯ̃h. emp. Quæro, † an differãt, & in quo conue-
niant? & dicas, ꝙ differũt in ſeptẽ. Primò, quantũ ad nomina-
tionẽ, q̃a in emptione & venditione uariatur nomẽ tripliciter,
q̃a unus uocaĩ uenditor, alter emptor. Item uocatur res ex una
parte, & ex alia pretium. Item ex parte ꝯ̃ctus, quia ex parte una
uocatur emptio, & ex alia uenditio, ſed in permutatione ex par
te prædictorũ nulla eſt uariatio, quilibet. n. uocaĩ permutãs, &
res permutata, & ex utraq; parte uocatur permutatio. ut colli-
giĩ in l. 1. ff. de rer. permu. uſq; ad uer. multùmq; differunt &c.
Ibi ponitur ſecunda differentia quantum ad præſtationẽ, quia
emptor tenetur transferre dominium pretij, ſed uenditori ſuffi
cit, ꝙ ſimpliciter rẽ tradat, ut l. ex empto. in prin. ff. de act. empt.
& l. ſi ita. §. ſ. ff. de contrah. emp. Sed in permutatione ex utraq;
parte opus eſt, ꝙ dñium transferatur, ut d. l. 1. in uer. & ideo Pe-
dius. Et ſic colligitur alia differentia, ꝙ qui in permutatione nõ
transfert dñium, non eſt liberatus, & ſic poteſt ſtatim conueniri,
ac ſi non tradidiſſet, ut l. fi. ff. de condit. ob cau. ſecus in cõtractu
emptionis, quia non conueniĩ, niſi euictione ſecuta. Tertiò dif-
ferunt, quia nõ permutatione, euicta re tradita, agitur uerò con
ditione generali, ſed in uẽditione ſi euincatur res uendita, agi-
tur actione ex empto nouiter nata. & hoc colligiĩ in d. l. 1. uſ-
que ad uer. item emptio. vbi colliguntur duæ aliæ differentiæ,
quia cõtractus emptionis nudo conſenſu ꝯ̃hitur, ſed ꝯ̃ctus per-
mutationis non, ſed requiritur, ꝙ res interueniat. Alia differen-
tia eſt, quia emptio eſt cõtractus nominatus, permutatio inno-
minatus. l. iuriſgentiũ. in prin. ff. de pac. Alia eſt differentia, quia
in permutatione, ſi unus impleuit cõtractũ ex parte ſua, poteſt
implens agere non ſolũ, ut ſibi impleatur, ſed ẽt rem quam de-
dit repetere poteſt per conditionẽ ob cãm, tanquam cã nõ ſe-
cuta, ſecus eſt in contractu emptionis, quia ſi uẽditor tradit rẽ,
non agitur ad repetendum rem, ſed agitur, ut emptor cogatur
dare pretium, ut C. de rei uen. l. in ciuile. Eſt & alia ultima diffe-
rentia ſm gl. no. in d. l. 1. quia in uenditione non transfertur do-
minium rei traditæ, niſi ſit ſolutum pretium, uel habita fides de
pretio, ut ſup. de rer. diui. §. uenditæ. ſecus dicit glo. in permuta-
tione, quia ſtatim ꝙ aliquis tradit rem ſuam, ſtatim transfert do
minium, licèt alius nõdum tradat ſuam, nec ſit ſibi habita fides
de tradendo. quod no. perpetuò, quia non reperitur tex. clarus.
¶ In quibus autem permutatio cum ꝯ̃ctu emptionis cõueniat,
uide gl. magiſtram. & ibi doc. in l. 2. C. de re. permu. quæ omnia
bene no. dic, ut ibi. ubi etiam glo. poſuit ſimilitudines inter em-
ptionẽ, & permutationẽ, ſed non ita clarè, neq; ita plenè, ut di-
355 xi. ¶ † Quærit hic Io. Fab. quid ſi fiat ꝑmutatio ex pacto nudo
incontinenti appoſito iuxta contractũ, nunquid hoc caſu actio
præſcriptis uerbis ſit bonæfidei? dic tu, uidetur ꝙ nõ, q̃a actio
præſcriptis uerbis, quæ oritur ex pacto nudo, etiam appoſito
iuxta ꝯ̃ctum bonæfidei, eſt ſtricti iuris, ut patet hic in gl. circa
prin. ibi. §. ſed cum. & §. quinimmo. Sed Iac. de Are. dicit hic cõ-
trarium, per hũc §. qui loquitur indiſtinctè, & qñocunq; actio
præſcriptis uerbis oriatur ex hoc capite permutationis, quod
dicitur bonæfidei, igitur &c. ut l. 1. §. generaliter. ff. de leg. præſt.
Quod Io. Fab. dicit fore uerum, etiam ſi apponatur dictum pa-
ctum nudum de permutando, iuxta contractum ſtricti iuris. l. ſi
ubi. C. loca. dẽt ergo intelligi iſta gl. in pactis incõtinenti appo-
356 ſitis, quę non ſunt permutatio, vel ęſtimatio. ¶ † Quæritur, nũ-
quid actio bonæfidei informata per pactum nudum incõtinen-
ti appoſitũ, aliud iñ a permutatione vel æſtimatione, ſit bonæ-
fidei? Scire enim debes, ꝙ ex talibus pactis nudis reſultant duæ
actiones, videlicet, prima informata, & ẽt præſcriptis verbis, vt
l. 1. & 2. cum ibi plenè no. per doc. C. de pact. inter empt. & ven.
& gl. in l. iuriſgentium. §. quinimmo. ff de pact. dicit, ꝙ non, ra-
tio, quia primæua actio datur loco actionis præſcriptis verbis,
quæ tali caſu non eſt bonęfidei. Sed Io. Fab. tenet contrarium,
quia non eſt verum, ꝙ detur loco eius, ſed cõcurrit cum ea. vn-
de concurſus non alterat eius naturã. & hoc vides in certi con-
dictione, quæ ſtricti iuris eſt, quãuis cõcurrat cum actione bo-
næfidei, vt dr̃ infra in gl. in ver. quod eſt falſum, quia pro omni
cõtractu &c. Et pro hoc alleg. tex. in l. fundi partẽ. ff. de contrah.
emp. vbi ꝑſupponiĩ, ꝙ actio ex vendito cõpetat pro pacto incõ
tinẽti appoſito, vna cõ eo, qđ in principali cõtractu deuenit, &
iſtã opi. tenuerunt Vltramon. in l. petẽs. C. de pac. do. & ibi Bar.
in d. l. iuriſgentiũ. in d. §. quinimmo. in ver. venio ad ſecundã. dr̃
hic &c. quod ꝓbat, quia ex dicta actione informata veniũt fru-
ctus ex mora, vt d. l. 2. in fi. C. de pac. inter empt. & ven. ergo eſt
bonæfidei, aliàs non venirẽt fructus, vt l. videamus. § ſi actionẽ.
357 ff. de vſu. ¶ † In ea. gl. ibi, qñ non eſt permutatio &c. gl. ergo ꝓ-
ſupponit, ꝙ do vt des, non eſt ſemper permutatio. Sed qñ põt
eſſe do, vt des, quin ſit permutatio, dic ſm doc. & Ioã. Fab. hic,
ꝙ põt eſſe ſic, ſi. n. do tibi rem meã certã pro tua incerta, vt pu-
ta, pro fructibus naſcituris ex tali fundo, nõ eſt propriè permu
tatio, quę fit de re certa ad rem incertam, vt C. de rer. perm. l. ſ.
& l. fi. ¶ In ea. gl. ibi, naturalis. at cũ facio vt des, dic, tu ſm Bart.
ibi. pro euidentia. & ſm doc. & Bar. in l. cum mota. C. de trãſa-
ctio. in ver. ſumus expediti de prima parte &c. ꝙ immo ſicut in
contractu nominato emptionis, & venditionis, ex parte præſtã
tis rem, dicitur venditio, ex parte verò dantis pretium, dicitur
emptio, ita in iſtis contractibus innominatis, ex parte enim fa-
cientis, dicitur facio vt des, & ſibi orietur actio de dolo, ex par-
te verò dantis, dicetur do, vt facias, & orietur ſibi actio præſcri
ptis verbis. ¶ Et aduertas, ꝙ dicit, dari facienti actionẽ de dolo,
eſt verum, qñ alter, qui debebat dare, nullo modo dedit, ita lo-
quitur

quitur d.§. quod ſi faciam. Sed ſi dedit, & male, quia res, quã de-
dit, fuit euicta, vr̃ dari præſcriptis verbis : & videbitur caſus in
d.l. iuriſgentium, in prin. in ver. & ideo puto, & in d.l. naturalis.
§. 2. in fi. ff. de præſcr. verb. vbi datur actio in factũ, quæ dicitur
128 præſcrip. verb. vt l. ſi tibi polienda. ff. de præſcrip. ver. ¶ † Item
quod dicit dari actionẽ de dolo, & eſt verum, ſi aduerſarius eſt
in dolo, aliàs ſecus, vt §. at cũ do. circa fi. & l. ſolẽt. in fi. eo. ti. Re-
quiritur & aliud ad hoc, vt detur de dolo, videlicet, ꝙ illud ſit
tale factum ex quo nihil adſit aduerſario, aliàs daretur præſcri-
ptis verbis, vt no. gl. in d.§. quod ſi faciam. ¶ Tertiò requiritur,
ꝙ ſit tale factum, quod repeti non poſsit, vt quia manumiſit ſer
uum, vt eſt caſus, & ibi no. per gl. & doc. in l. cũ proponas. C. de
dolo. aliàs ſi poſsit repeti, tunc quia cõpeteret cõditio ob cãm,
vt ff. de condi. ob cau. l. ſi quis accepto. ceſſaret de dolo. & l. 1. §.
ait prætor. ff. de dolo. ita volunt doc. & Pau. de Caſt. in d.§. quod
129 ſi faciam. ¶ † Item aduertas, ꝙ iſta gl. non eſt vera indiſtinctè.
nã in facto vt des, datur actio præſcrip. verb. vt eſt caſus in d.l.
ſolet. ff. de præſcr. verb. vnde ſm̃ Dy. hic debet diſtingui, aut ex
facto meo nihil tibi adeſt, & datur actio de dolo, vt l. cum pro-
ponas. cum ibi no. per gl. & doc. C. de do. & ita intelligatur d.§.
quod ſi faciam. aut abeſt tibi, & tunc datur mihi facienti præ-
ſcriptis verbis. verbi gratia, renuntiaui liti per me contra te mo
tæ, vt l. cum mota. C. de tranſac. ibi per doc. & Bar. & per Bar. in
l. actione. eo. tit. vel dicas, ꝙ agam præſcriptis verbis ad intereſ-
ſe meum, ſi tm̃ intereſſe volo petere, vel etiam datur actio præ-
ſcript. verb. vt facias, vel des, quod conuenit, vt d.l. cum mota.
in fi. & d.l. ſolent. vt etiam ſi liberaui te a credito, vt dares mihi
equum, poſſum agere de dolo, quatenus intereſt mea non libe-
raſſe, vel me non fuiſſe deceptum, & iſte eſt propriæ caſus in d.
l. ſolent. in fi. Vnde cum competeret ad diuerſa, actio præſcrip.
verb. & actio de dolo concurrunt. arg. no. in l. 2. C. de dolo. & in
l. cum quis perſuaſerit. cum ibi no. per gl. & doc. ff. de dolo. ita
ẽt tenent hic Iac. Butr. & Pet. & eſt rõ, ſm̃ Iac. quia quando fa-
cio factum, ex quo tibi nihil adeſt, vt manumittẽdo ſeruũ meũ,
ius ciuile nõ reputauit æquum, ꝙ daretur mihi actio contra te,
qui nullam vtilitatem ex hac manumiſsione conſequeris. Sed
prætor conſiderãs, ꝙ ex dolo tuo, & ex eo ꝙ manumiſsionem
tuam infringis, & fidem fallis, nihil debes lucrari, & ſic imple-
uiſſes volũtatẽ tuam, iux. l. pe. cum ibi no. ff. de cõdi. ob cau. de-
dit actionem de dolo. Sed vbi aduerſario ex facto meo aliquid
adeſt, ius ciuile de æquitate dare voluit actionem, & ſic pręſc.
130 verb. quæ omnia no. ¶ † In ea. gl. ibi, tamen nemo dicet aliquã
conditionem eſſe bonæfidei &c. Sed Iac. & Pet. dicunt, ꝙ actio
præſcriptis verbis, & actio in factũ, ſunt eædem, quia vbi actio
in factum datur, ibi ſimiliter dabitur præſcr. verb. & hoc proba
tur expreſsè. ff. de præſcrip. ver. l. ſi tibi polienda. in fi. & ſatis fa-
cit l. 1. eo. ibi ciuilem actionẽ in factum eſſe dãdam, &c. & ideo
conſtat, ꝙ actio in factum, eſt bonæfidei in illis caſibus, in qui-
bus conſtat actionem præſcriptis verb. eſſe bonæfidei, aliàs nõ.
131 ¶ † Ex quo ſequitur, ꝙ actio in factum dabitur vbicunque eſt
certum aliquem contractum factum, non per legem introdu-
ctum, ſed ex conuentionibus hominum, de cuius nomine dubi
tatur. ponunt exemplum, ſi trado tibi molendinum meũ ad an-
nuum cenſum, hoc acto, ꝙ tu facias nouas molas. Vel tu pone
caſum, trado tibi veſtimenta mea poliẽda, hoc acto ꝙ dabo ti-
bi poſteà, quod inter nos cõuenerit, tunc hoc caſu actio præſcr.
verbis, & actio in factum ſunt eædem, vel concurrunt, vt hic in
gl. ſed vbi non eſt certum aliquem ꝯ̃tractum factũ eſſe, ſed occur-
rit caſus, quo æquum eſt actionem dari, tunc dabitur in factum
actio, ſm̃ Dy. hic. & hoc non concurrit, nec eſt eadem cũ actio-
ne præſcriptis verbis. & poteſt poni exẽplum de præſcr. verb.
& de iſta actione in factũ in l. qui ſeruandarum. in princ. & §. 1.
& 2. ff. de pręſcr. ver. & de hac propriè loquitur eo. ti. l. quoties.
& hæc eſt, quæ vocatur ex variis figuris cauſarum, id eſt, quæ
ſm̃ varietatẽ factorum cõpetit, vt l. ſancimus. C. de ſac. ſan. eccl.
Et ſi quæreres, quare aliqua ciuilis ex edictis vel interdictis nõ
cõpetat? Reſpondet Io. Fab. ꝙ ſicut prætor non põt facere ali-
quẽ hæredem de iure ciuili, ita non põt dare actionẽ ciuilẽ, ſed
edicta, & interdicta, quia fundantur ſuper æquitate, & æquũ eſt
actionẽ dari, & qm̃ prætor nullam nominatim prætoriã intro-
132 duxit, æquũ fuit, ꝙ daretur actio in factum, vt hic in gl. ¶ † In
ea. gl. in fi. dic, hanc approbant doc. hic, licèt Azo tenuerit ꝯ̃riũ,
in l. contraria. Et aduertas ad id quod gl. ſ. dixit, videlicet, ꝙ ex
pacto nudo incõtinenti appoſito iuxta ꝯ̃tractum bonæfidei & no-
minatum, oriatur actio præſcriptis verb. vt d. l. iuriſgentium. §.
quinimmo. cum ibi no. & in l. petẽs. & ibi no. in 3. lec. C. de pac.
& facit, quod no. gl. in l. 1. in prin. in fi. gl. magnę. ff. de act. & obl.
& Vltramon. & Cy. in d.l. petens. & in l. in bonæfidei. eodem tit.
tenent ꝯ̃trium, dicentes actionẽ pręſcrip. verb. non ſemper da-
ri, cum illa detur in ꝯ̃tibus innominatis, vt hic in gl. ſed pactũ
appoſitum iuxta ꝯ̃tractum nominatum eſt bonæfidei, & nomina-
133 tum. ¶ † Item actio præſcriptis verbis datur, vbi dubitatur de
nomine ꝯ̃tus, vel obligationis, vt l. 1. ff. de æſtima. act. quod nõ
eſt in caſu noſtro, igitur illa non cõpetit, vt l. 1. cũ ſeq. & l. quo-
ties. ff. de præſcr. verb. ſed vetus informata benè competit ad id,
qđ in pacto nudo deuenit, vt patet in d. l. in fundi partem. & l.
tenetur. §. 1. & l. fundum mihi. & l. Iulianus. §. pe. ff. de act. empt.
vnde dicunt ſic eſſe diſtinguendum, interdum habita relatione
contractus præcedentis ad pactum immediatè ſequens, reſul-
tat aliquis contractus innominatus, vt do vt des, vel do vt fa-
cias, vel ſimile, & tunc datur actio præſcr. verb. verbi gra. pro-
mitto tibi decem per ſtipulationẽ, & conuenimus pacto nudo
incontinenti appoſito, ꝙ tu vadas pro me Romã. in iſto caſu eſt
reperire ex relatione dicti ꝯ̃ctus præcedentis ad pactum ſequẽs
cõtractum innominatum, videlicet, do decem, vt facias, videli-
cet, vadas pro me Romam, vnde reſultat actio præſcr. verb. &
ita poteſt ſaluari & intelligi gloſ. Aut habita relatione ex dicto
contractu præcedente ad pactum immediatè ſequens, nõ reſul
tat aliquis innominatus contractus, ſed eſt do vt dem, vel do vt
faciã, & ex parte tua non datur, vel ueu ſit aliquod exemplum,
dono tibi veſtem, & ẽt promitto tibi pacto nudo ire pro te Ro-
mam, tunc eſt do, & ago, vt etiam faciam : & tunc ex tali ꝯ̃ctu
reſultante ex prædictis, nõ oritur actio præſcrip. uerb. quia de-
ficit natura, ſiue materia inducendi aliã actionem præſcriptis
verbis, quæ natura eſt, vt oriatur, quoties incertum eſt de nomi
ne cõtractus, vt l. 1. de præſcr. uerb. & quoties reperiretur ex dicta
relatione aliquis contractus innominatus. vt d.l. naturalis. §. 1.
cum ſeq. vbi ergo talis relatio nõ reſultat, deficit origo, & ma-
teria ſua, igitur &c. Sic Vltramon. volunt, ꝙ vbi contractus pri
mæuus, & pactum ſequens ſunt pro eadem perſona, uel contra
eandẽ perſonã, ꝙ actio præſcr. uerb. locum habere non põt, qa
calliditas ꝯ̃ctus primæui appoſiti in mei pręiudicium, nõ eſt cre
dendũ, ꝙ voluerim, quòd calefaciat pactũ nudũ appoſitũ ẽt in
mei damnũ, & ẽt ꝯ̃ me pariat actionem, ſecus quñ unum poni-
tur pro uno, & pactũ pro alio. Sed Iac. But. in d.l. bonæfidei. di-
cit actionem præſcri. uer. ſemper & omnibus ſupradictis caſib.
locum habere, ſed mouetur alio reſpectu, quàm dicãt Vltram.
nam ex pacto ueſtito, ſtatim cohærẽtia cõtractus dicit immedia
tè actionem pręſcr. uerb. naſci, nec ad huiuſmodi natiuitatẽ fo-
re neceſſarium implementũ contractus. & ꝙ illud implemen-
tũ expectetur ad hoc, ut oriatur actio, & iſtud ẽt glo. uoluerunt
in ſupradictis locis. & hoc ꝓbaẽ per tex. in d.l. in bonęfidei. ibi,
ex pacto actio cõpetat, &c. ¶ No. ꝙ dicit, ex pacto. & nõ dicit,
ex relatione pacti ad contractũ. Item eſt ibi dictio, ex, quę de-
notat cauſam proximam & immediatã, ut l. non dubium. C. de
leg. & idem probat tex. in l. iuriſgentium. in d.§. quinimmo, in
pluribus uer. ac etiã partus nouę actionis eſt neceſſario conſe-
cuturus ad informationẽ ueteris actionis, ut d.§. quinimmo. er-
go & ueterem informat, ẽt ſi primęuus contractus & pactum
ſequens ſint pro eodẽ, ut eſt tex. in d.l. petens, cõiuncta gl. & in
l. lecta. in prin. coniuncto uer. dicebam. ff. ſi cer. pet. ſequitur ne-
ceſſariò, ꝙ ẽt nouam actionem producit, & tamen in d.l. lecta.
& primęua conuentio, & pactum incontinenti appoſitum ſunt
in fauorem & ad utilitatem ipſius ſtipulatoris, igitur &c. Ter-
tiò, quia cum pactum ſtatim appoſitum ſit, ut pars contractus
cui adhęret, ut d.l. lecta. d.l. fundi partẽ, nõ minus debet hęc ul-
tima pars ſuã producere actionẽ, q̃ alia prima pars totius con-
uentionis, cum ratio ſit eadem, & non diuerſa. & hoc ſequunẽ
omnes Citramon. de quo ꝑ Bar. Bal. Ang. & Sal. in d.l. in bonę-
fidei. & d.l. petẽs, & d.l. ex placito. & allegat Bart. pro hoc, quia
aliqñ ex pacto nudo oritur actio, ut l. frumenti. cum ſimil. C. de
uſu & uſufr. & dicit ſ. eo. §. de cõſtituta. & tñ impoſsibile eſt ha-
beri aliquam relationẽ pacti ad cõtractum, cũ nullus cõtractus
pręceſſerit dictum pactum nudum, ergo impoſsibile eſt, ꝙ ex
illa relatione tantũmodo oriatur actio, ergo &c. Pręterea Bal.
in repę. d.l. petẽs, adducit aliud, uidelicet, ꝙ in cõtractibus in-
nominatis rei interuẽtu requiritur datio uel factum, & nõ ſim-
plex promiſsio. ſed ego habeo ꝙ pactũ ueſtitur cohęrentia pro
miſsionis ſolius, igiẽ &c. exemplũ, extraneus promittit decẽ ꝓ
dote, & paciſcitur ſibi reddi, & tñ ibi habita relatione primi ꝯ̃-
ctus ad pactum ſequens nõ reſultat cõtractus innominatus, &
eſt ultro citroq; obligatorius, in l. unica. §. accedit. C. de rei uxo.
act. ergo opi. Vltramon. non eſt uera. & pro hoc Saly. in d.l. bo-
134 næfidei. alleg. † caſum in l. Labeo ſcribit, ſi mihi bibliothecam.
ff. de cõtrahen. emp. ubi traditio aliqua facta uel ſecuta non eſt,
& tñ actio præſcr. uer. cõpetit ex illo tacito pacto, quod inhæ-
ret

ret illis verbis cõditioοaliter prolatis , vt impetret a campaniæ
loci venditionem &c.ergo non eſt verũ,ꝙ ex implemento cõ-
tractus,vel ex dicta relatiooe actio oriat̃,ſed ſimpliciter ex pa-
cto.& ad idem facit tex.in l. ſi venditione conditionali.in prin.
ff.de peri.& commo.rei ven.quæ omnia no.Et ex prædictis(ſm
prædictã opi. Vltramon.) habes aliam cõcluſionem, videlicet,
ꝙ ex cõtractu primæuo nominato ex relatione facta vna cũ pa
cto ſecuto,reſultat quidam cõtractus innominatus, & nõ ꝯtra-
ctus nominatus. & idem ẽt ſequitur ex opin.gl. & cõi. Sed Bal.
in repe.d.l.petens. tenet contrarium pluribus rõnibus,quia cõ-
tractus nominati, & innominati ſpecifica differentia diſtinguũ
tur,vt l.iuriſgentium.in princ.ſed contractus,putà,venditionis
eſt oominatus,& pactum eſt conuentio innominata,arg.gl.in l.
1.in prin.io ſi.gl.magnæ.ff.de act.& obli.& hic,ergo ex ipſis nõ
põt reſultare vnũ totũ innominatũ, cũ diuerſæ ſpecies nõ inte-
grent vnum totum, vt l.1. C.qui nume.tu. ¶Secundò,quia aut
dicimus contractum reſultantem ſtatim actioné producere,&
hoc non põt eſſe,ex quo eſt innominatus, vt d.l.ex placito.Aut
dicis,ꝙ expectet implemẽtum per rei interuentum , vt actioné
producat, & hoc eſt impoſſibile, quia talis rei traditio non eſt
voluntaria & libera vinculo obligationis,vt in cõtractibus in-
nominatis, in quibus habet locũ pœnitentia , & eſt neceſſaria,
quia ad ipſa vincula obligationis põt adſtringi, quæ ex contra-
ctu nominato naſcitur, & ſic illa traditio innominatum cõtra-
ctum,nec ẽt pactum veſtire põt, vt ff. de pact.l.ſi intra.cum ibi
no.per gl.& Bar.& C.eo.ti.l.traditionibus. nõ ergo debemus di
cere talem cõtractũ innominatum reſultare. ¶Tertiò,qualis eſt
habitudo partium,talem debemus iudicare ipſum complexum
totum vel compoſitum,vt l.4. C.de bo.mat. ſed pactum cohæ-
rens contractui oominato ꝑꝑ cohærentiã eſt conuentio nomi-
nata,ſicut ipſe.cõtractus,cui adhæret,ergo ex bis nominatis nõ
põt reſultare aliquis cõtractus innominatus . minor ꝓbatur in
d.l.lecta.ver.dicebam.& d.l.fundi partem . ¶Quartò , conditio
ooo patitur,vt idem cõtractus cenſeatur nominatus & innomi
natus,vt l.eum qui. ff.de vſuca.ſed Saly.in d.l.in bonæfidei.ver.
viſo ꝙ ex pacto cohærentia cõtractus.in d.l.petens.in ver.quæ-
ro tunc quartò,retento eodem themate, his nõ obſtantibus,te-
net opi.gl.& cõem,& concludit,ꝙ vbi pactum,licèt cohęrens,
non veſtiatur dicta cohærentia, & per ꝯñs non informat vete-
rem,vt infra dicam, vt ex contractu facto pro vno,& ex pacto
inito pro alio,reſultat tñ quidã contractus innominatus,& da-
tur condictio ob cauſam ad repetendum data,ſi non adimpleã-
tur coouenta,vt l. 1.cum ibi no.C.de do.quæ ſub mod.¶Ex quo
135 infert , ꝙ cum condictio ob†cauſam habeat duntaxat locum
in cõtractibus innominatis, non ẽt in contractibus nominatis ,
vt l.1.ff.de condi.ob cau. iſto caſu vera ſit opi.gl.in d. l.petens .
vbi autem pactum veſtitur cohærentia cõtractus , & informa-
tur antiqua actio, tunc militant ſupradictæ rationes Bal.cõtra-
rium tamen eſt verum,quia (vt dixi)conditio ob cauſam ad re-
petendum data non vendicat ſibi locum in contractu nomina-
to tantum,ſed in terminis ooſtris, ſi oon adimpleantur conuen
ta in pacto data,repetuntur per conditionem ob cauſam,vt eſt
text.ſm intellectum doc.io l.cũ te. C.de pac. inter emp.ergo ne
ceſſario reſultat,ꝙ eſt contractus innominatus,aliàs non dare-
tur condictio ob cauſam.& reſpõdet ad obiecta . ¶Et ad primũ
136 dicit,ꝙ immo eſt regula in contrariũ, quia † ex duobus con-
trariis & ſeparatis probationibus fit vnica probatio integra,vt
in c.fin.cum ibi no.de ſucc.ab inteſt. ¶Ad ſm reſpondeo,ꝙ im-
mo dicta conuentio ſtatim ſine alio rei interuentu producit
actionem venditori,vt videtur tenuiſſe Bart.in d.l.lecta.ex eo ,
quia ex ſola venditione implet conuenta,quod procederet,vbi
prius vendere conueniſſet, vt iret Romam, ſed vbi a principio
vendidi rem pro decem,aut ꝙ vadas Romã, dicit debere prius
rem tradere,quàm in effectu agere poſſit,vt pactum adimplea-
tur.arg.l.Iulia.§. offerri.ff.de act.empt. Nec tunc obſtat, ꝙ dici-
tur rei traditio, cum fiat ad liberandum , non poteſt veſtire pa-
ctum,ut l.ſi intra.cum ibi not.ff.de pac. quia illud procedit, qñ
pactum apponitur tempore traditionis, non a principio tẽpo-
re cõuentionis in caſu ooſtro. ¶Ad tertium reſpon. ꝙ pactũ co
137 hærens † de per ſe conſideratum eſt conuentio , & conſtat in
nomine ſui generis, ideo dicitur contractus innominatus,vt d.
l.iuriſgentium.in prin.Nec poteſt dici, ꝙ pars contractus uen-
ditionis cenſeatur,vt d.l.fundi partẽ . quia per ſimile ibi loqui-
tur,vel ꝑ fictionem,ut patet ibi, fundi pretium vr̃ , nec ẽt verè
eſt pretium, ſed actio ex uẽdito informata datur ad illud factũ,
vt d.l.lecta.& d.l.tenetur.§.1.Nec põt dici,ꝙ immo illa conuen
tio debeat iudicari nominata , cum ea velut veſtita cohærentia
cõtractus immediate detur actio, ut no.in d.§.quinimmo. quia
rñdet,ꝙ cõuentio innominata ex ſe & ꝑꝑ ſe nõ producit actio-
né,imò ꝑꝑ robur & qualitatẽ , quam habet a cõtractu cui ad-
hæret.¶ Ad Vltimum rñdet,ꝙ eodem reſpectu non dr̃ nomina-
tus & innominatus,ſed diuerſo ſic.quod fieri põt, vt ff.de inoff.
teſt.l.Pap.§.ſed nec impuberis. & iſtud teneas,qd̃ no.quia ſub-
138 tile eſt.¶†Quæro, an pactum appoſitum iuxta cõtractum pa-
riat actionem,& quam,& qũo? præmitte tñ, quia in communi
dicimus,ꝙ pacta incontinenti appoſita videnẽ ineſſe,ſiue appo
nantur iuxta ſtipulationem, & ſic cõtractũ ſtricti iuris,ut d.l.le
cta.ſiue iuxta contractum bonæfidei,ut d.l.in bonæfidei. & d.l.
petens. Quęro igitur primò pro clariori intelligentia, quid eſt
hoc dicere,ꝙ pactum incontinenti appoſitum inſit? reſp.ꝙ pe-
rinde habeẽ ac ſi id quod deductũ eſt in pacto , fuiſſet deductũ
in ſtipulatione. vnde in d.l.lecta. verſi.dicebam . perinde habeẽ
ac ſi debitor ille promiſiſſet per ſtipulationẽ ſoluere in termi-
nis pacti,& ſic a termino ſtipulationis primæuo,eſt per ſm pa-
ctum receſſum,& ex iſto pacto oritur actio, non ex virtute ip-
ſius pacti , ſed ex ſtipulatione tãtũ oritur actio ſm formã pacti
ſecondo loco appoſiti.¶Ex quo ſequitur, ꝙ ibi non eſt verum,
ꝙ illud pactum pariat nouam actionem pręſcriptis verbis , cũ
ſit factum ſuper eo, quod erat deductum in ſtipulatione, vt no.
in d.l.petens,ſed dico,quòd informat actionem veterem ex ſti-
pulatione,ut actio ea ſtipulatione naſcatur,non ſecundum for
mam ſtipulationis in terminis ſtipulationis, ſed in terminis pa-
cti,cum re integra fuerit appoſita noua forma. arg. l. 1.ff.de his
quę in teſt.dele.l.1.§.ſi quis ſimpliciter. ff.de uerb.obl.& ſic ta-
li caſu erit caſus,in quo pactum incontinenti appoſitum nouã
actionem nõ parit,ſed veterem informat,videlicet,quoties ap-
ponitur ſuper eo,quod erat deductum in primo contractu,ſed
noua forma adiicitur.Interdum verò nouam parit,& veterem
informat, utputà, ſi apponatur ſuper alio, quam fuerit primus
contractus,& repetit informandum,verbi gratia,ſi per ſtipula-
tionem promittis mihi ſcribere librum , & per pactum ire pro
me Romam : nã per iſtud pactum informatur actio ex ſtipula-
tione,quia vbi competebat, vt ſcriberes librum , nunc ẽt cõpe-
tit vt vadas Romam,& ad vtrunq; factum põt actio ex ſtipula-
tu intentari,& ſic informatur.i.noua forma datur & impletur,
& impinguatur plenius, q̃ primò erat, ſicut ſacculus informat̃
a frumẽto cũ immittitur,ita dixit gl.in d.§.quinimmo. Item di-
etum pactum parit nouã actionem pręſcrip. ver. quę datur ad
hoc ſolum, vt vadas Romam. veterẽ aũt non informat,vt ſi nõ
eſt apta informari,utputa promiſi tibi cẽtum per ſtipulationẽ,
& ꝑ pactũ incontinenti promiſi ire Romam. ex iſto pacto ori-
tur actio prę∫cri.verb.& ſic noua, quia ueſtitur cohęrentia ſti-
pulationis,tñ actio ex ſtipulatione deſcendens nõ informatur,
quia illa eſt certi conditio,quę ſolum datur,ubi certum petit̃,
unde nõ põt dari niſi ad certum, ſed ut uadas Romam non da-
tur,cum ſit factum incertum.Bene tñ põt dici,ꝙ licet nõ infor-
metur illa actio ex ſtipulatione, informatur tñ ſtipulatio,ut ſic
uideanẽ duo ſtipulari, uidelicet certum, & ad hoc cõpetit certi
cõditio.Item ut uadas Romam, ex hoc competit actio ex ſtipu
latu.& ita intelligatur gl.io d.l.lecta.circa fi.Aliqñ tñ nec nouã
parit,nec ueterem informat,ut qñ apponitur ſuper eodẽ,& ni-
hil noui adiicitur. & ita intelligo gl.in d.l.petens.ubi uide doc.
139 & do.meum Pau.de Ca.in d.l.lecta.& ibi doc.¶†Quęro ergo
qũo formabitur libellus in permutatione? dicas ſic. Dico con-
tra Titium , ꝙ adinuicẽ cõuenimus de permutando meum Di-
geſtũ uetus cum ſuo,& ꝙ ego dedi ſibi dictũ meum librũ,& ꝙ
dictus Titius non dat mihi ſuum,quare peto dictum Titiũ con-
140 demnari ad dãdum mihi dictum ſuum Digeſtum uetus. ¶†In
actione uero pręſcrip.uerb.uel in factum,quę oriuntur ex cõ-
tractu innominato, qñ apparet de nomine uel ſpẽ contractus ,
ſic dicas in libello.Dico contra Titium,ꝙ ipſe tradidit mihi ta-
lem ueſtem ſuam, ut eam purgarem, hoc acto inter nos,ut da-
re deberet mihi poſteà pro dicta purgatione tm̃ quantũ ordi-
natum fuiſſet , & qualiter dictam veſtem purgaui, quam ueſtẽ
ſic purgatam reſtitui , & quod ęquum & iuſtũ eſt ex dicta mea
purgatione & opera daret mihi decẽ , & ita per quemlibet di-
ligentem uirum fuiſſet dictum & arbitratũ , quod tñ dictus Ti-
tius facere & dare denegat,quare peto dictum Titium cõdẽna-
ri,ꝙ det mihi dicta x.uel ad id plus & minus, prout probabit̃ ,
& per uos iudicabitur. iſta forma colligitur in l.ſi tibi poliẽda.
coniuncta l.1.ff.de pręſcrip.uerb.& iuncta l.ex placito. C.de re.
141 permu.¶†In actione uero pręſcript.uerb.quę ex pacto nudo
incontinenti appoſito oritur,ſic forma libellũ.Dico contra Ti-
tium , ꝙ uendidi ſibi talem librum pro decem pacto tũc incõ-
tinenti appoſito inter nos , ꝙ iret pro me Romam, & qualiter
dictum librum ſibi tradidi, & decem mihi ſoluit,& ire pro me

Romam

Romãm denegat, quare peto ipſum Titium condemnari ad ob-
ſeruantiá dicti pacti, & eius occaſione ipſum cogi & compelli,
& eidem mandari, ꝙ vt dat pro me Romá. iſta forma colligitur
in d. l. bonæfidei. & in d. l. petens. & in d. l. fundi partem. ¶ In gl.
hæreditatis. in fi. no. gl. ꝯ quos detur petitio hr̃ditatis. ſed latius
ego ĩ. dicá. ¶ Tractaturus ergo hic de petitione hæreditatis, vt
142 ordinatè procedamus. Quæro primo, † quid ſit hæreditas, ex
qua orit̃ actio petitionis hæreditatis? & dicas, ꝙ hæreditas ni-
hil aliud eſt, q̃ ſucceſsio in vniuerſum ius, quod defunctus ha-
buit, vt l. nihil. ff. de ver. ſig. quod examina, vt no. Bar. & doc. in
143 rub. ff. de acq. hær. ¶ † Quæro, quo iure fuerit introducta hære-
ditas? & vr̃ de iure gentium, quia oẽs gentes dicto iure vtebant̃,
vt patet in patre Iſaac, qñ dedit bñdictioné Iacob filio ſuo. quã
dicta benedictio habita fuit loco hæredis inſtitutionis. In con-
trariũ, ꝙ immo ſit de iure ciuili tantũ, eſt tex. in d. c. ius quiritũ.
facit ff. de verb. ſig. l. lege obuenire. & l. tutelas. in prin. ff. de cap.
dimi. & ĩ. de vſu & ha. §. ſi. cum multis ſit. ſeq. & in l. 1. coniun-
cta gl. ff. de acq. rer. do. ita dixit Bart. & doc. in d. rub. ¶ Quæro,
144 † cui competat iſta actio petitionis hæreditatis? dic ꝙ dire-
cta competit hæredi de iure ciuili, ſiue ſit ex teſtaméto, ſiue ab
inteſtato, ſiue per ſe, ſiue per mediam perſoná alterius, ẽt extra-
nei, vt l. 1. 2. & 3. & quod ibi per gl. ff. de pet. hære. Intãtum, ꝙ ſi
eſſent mille anteceſſores, quorũ vnus ſucceſſerat alteri, ego qui
ſum hæres vltimi poſſum dicere me hæredem illius primi om-
nino, ẽt non facta mentione in libello illorũ, qui fuerant in me
dio, ſed recta via poſſum dicere, Ego Ang. hæres Titij, qui Titius
omnium prior teſtator, & qui me hæredẽ non inſtituit, nec ei
ſucceſſi ab inteſtato, vt ibi no. gl. & Bar. & no. Bart. in l. paterfa.
primis tabulis. & ibi doc. ff. de vulg. & pup. & no. Bar. in l. ſi quis
filiũ. in fi. & ibi doc. ff. de acq. hær. Et eſt ratio, quia hæres hære-
a dis,[a] primi teſtatoris eſt hæres. vt l. ſi. & ibi doc. & Bar. C. de hæ-
re. inſti. Intantum, ꝙ ſi ego ſucceſſi Titio immediate meo teſta-
tori ex teſtamento, & ipſe, vel alij ſucceſſerunt Seio antiquiſsi-
mo defuncto ab inteſtato, ꝙ ego poſſum dicere, ꝙ ſum hæres
dicto Seio ex teſtamento, licẽt Seius ab inteſtato deceſſerit. ita
ſingulariter dixit gl. in d. l. 3. Bart. autem ibi dicit, ꝙ interrogan-
ti me, poſſum rñdere, aut quæris de cauſa proxima, & ſum hæ-
res dicto Seio antiquo ex ea cauſa, qua ſucceſsit Titio, qui de ꝓ-
ximo deceſsit, & ſic cum ſucceſsi ex teſtõ Titio, poſſum dicere
ꝙ ſum hæres Seij antiquius defuncti ex teſtamento. Aut quæris
de cauſa remota, & tunc rñdeo, ꝙ ſum hæres Seij ex illa cauſa,
ex qua alij ſucceſſerunt ſibi, & ſic ab inteſtato. quod tene menti.
¶ Vtilis aũt petitio hæreditatis datur ſucceſſori de iure præto-
rio, vt ff. de bo. poſſ. hær. pe. l. 1. & 2. ¶ Et prædicta procedunt, ſi-
ue ſit hæres inſolidum, ſiue pro parte, vt eſt tex. in l. licet mini-
mam. ff. de pet. hære. dummodo ſit quota hæreditatis. & ſic con
tineat iura actiuè & paſsiuè, non aũt procederent, ſi quis habe-
ret quotam bonorũ, vt l. ſi quis ſeruũ. §. ſi. cum l. ſeq. & ibi gl. &
Bar. latè. ff. de leg. 2. & eſt bonus tex. cũ gl. in l. mulier. §. ſi. ff. ad
Treb. & l. nõ amplius. §. ſi. cum l. ſeq. ff. de leg. 1. & per pñs dicta
actio petitionis hæreditatis non competeret filio, ſi tantummo-
do acceptaſſet legitimá ſuá, & alia hæreditaria repudiaſſet, vel
fuiſſet a patre inſtitutus in ſua legitima tñ, quia cum legitima
non ſit quota hæreditatis, ſed quota bonorum, vt no. Bar. in l. ex
facto. ff. de hær. inſti. in ver. iſtud diſplicet mihi plus. nam legiti-
ma filij eſt &c. vbi dicit, ꝙ legitima eſt deducto ære alieno. vt l.
Papin. §. quarta. ff de inoff. teſt. ergo dr̃ pars bonorum, vt d. l. nõ
amplius. §. ſi. cum l. ſeq. & ꝙ non ſit quarta hæreditas legitima,
ſed quota bonorum, facit l. quiſquis. §. ad filias. C. ad leg. Iuliam
maieſt. ibi, Falcidiam tantum. & ibi, ac nomen hæredis &c. de
quo per Guil. in l. ſi quis in ſuo. ff. de inoff. teſta. Sed Ang. in l. ita
tñ. §. ſi patronus. ff. ad Treb. per illũ tex. tenet ꝯtrium, qñ inſtitui-
tur ſimpliciter in legitima, ſecus ſi inſtituat̃ in aliqua re vel cor
pore pro ſua legitima, vt dicit gl. in l. cum a matre. C. de rei vẽ.
quia qñ inſtituitur in legitima, habetur loco hæredis, vt patet
in d. §. ſi patronus. vbi cogitur adire & reſtituere, aliàs niſi eſſet
vt hæres non cogeretur adire, vt d. l. mulier. §. ſi. & l. cogi. §. ge-
neraliter. eo. tit. & quod ibi no. gl. Dy. Bar. & Ang. & facit glo. &
ibi Bar. & doc. in l. his verbis. in prin. ff. de hære. inſti. Sed in d. §.
ſi patronus. Io. de Imo. tenet opi. Bar. cõtra Ang. per rõnes Bar.
Non obſt. d. §. ſi patronus. quia ibi non fuit dictum ſimpliciter,
inſtituo te in legitima, ſed ſimpliciter & de facto fuit inſtitutus
in dimidia, & ſic illa verba tex. videlicet, pro parte debita, &c.
ſunt verba Iuriſconſulti, & non teſtatoris. Vel dicit, ꝙ legitima
patroni erat dimidia hæreditatis, ſed legitima filij erat quota bo
norum, non autem quota hæreditatis, vt d. §. quarta. Tu declara,
ꝙ olim dimidia patrono debita erat cum onere, & continebat
iura & actiones. vt in d. §. ſed noſtra. ĩ. de ſucceſſ. lib. ſed tertia
filij ſemper fuit, & eſt ſine onere, vt d. §. quarta. coniuncta l. qm̃
in prioribus. C. de inoff. teſt. Et hanc opi. Bar. ſecutus eſt Bal. in
l. quoties. ff. de hære. inſti. ſed tamen idem Bal. in d. l. ex facto. di-
xit, ꝙ inſtitutus in legitima eſt hæres quò ad commoda, & non
quò ad incommoda, & ideo mouere poteſt actiones ꝯ debito-
res hæreditarios pro rata legitimæ, ſed non poterit conueniri a
creditoribus hæreditariis, & ſic quò ad actiones actiuè habetur
loco hæredis, quò ad actiones verò paſsiuè, non Sed truffa eſt,
quia non debet quis (vt monſtrum) diuerſo iure cenſeri, vt l.
eum qui. ff de vluca. & maximè, quia daretur repugnãtia in eo-
dem ſubiecto, quia ſi eſt hæres quò ad quid, ergo non poteſt di-
ci hæres, niſi ẽt quò ad aliud paſsiuè ſuſtineat onera hæredita-
ria, vt l. nihil. de verb. ſign. ideo tu ſimpliciter & indiſtincte tene
opi. Bar. quæ approbatur ab omnibus aliis, & in practica obſer
b uatur. quod tene menti.[b] ¶ Quæro, contra † quem [c] cõpetat iſta
145 actio petitionis hæreditatis? Reſpondeo ſm gl. hic competit
c ꝯ illum, qui poſsidet pro hærede, vel ꝓ poſſeſſore, vt l. licet mi-
nimam. & l. ſeq. ff. de pet. hære. ſiue poſsideat totam hr̃ditatem,
vel quid vniuerſale, ſiue aliquam rem particularẽ hæreditariá,
licẽt minimá, pro dicta vnica re minima, poteſt hac actione cõ-
ueniri, vt l. regulariter. & d. l. licet minimam. ¶ Ex quo not. ꝙ li-
cet petitio hæreditatis ſit iudiciũ vniuerſale, vt l. 4. eo. tit. & no.
in l. 1. in prin. ff. de eden. & ſic ex parte actoris, tñ ex parte rei cõ
146 ueniri põt eſſe ſingulare. vt patet ĩ. ¶ † Quæro, quis dicat̃ poſsi-
dere pro hærede, vel pro poſſeſſore? reſpon. pro hr̃de dr̃ poſsi-
dere, qui pro hærede, & ſic de iure ciuili, vel pro bonorũ poſ-
ſeſſore vniuerſali, & ſic de iure prætorio poſsidet, ſiue bonafi-
de, quia credat ſe hæredem, ſiue malafide, ſciens ſe non eſſe hæ-
redem, ſed tñ ſe hæredẽ contendat. vt eſt tex. in l. pro hærede. ff.
eo. tit. Pro poſſeſſore autem poſsidet prædo, vel malefidei poſ-
ſeſſor, qui non contendit ſe hæredem, nec aliquem titulum ſuæ
poſſeſsionis allegat. vt dicit tex. in d. l. pro hærede. in fi. & in l. q.
interrogatur. eo. tit. & idẽ ſi allegaret titulum, & probaret, ſed
147 eſſet inualidus, vt l. nec vllam. §. 1. cum ibi no. eo. tit. ¶ † An au-
tem, & qñ hæreditatis petitio detur cõtra titulo poſsidentem,
dixi plenè ſ. eo. § ſed iſtæ. in ver. 2. principaliter adde, ꝙ publi-
ciana &c. dic, vt ibi dixi. & ẽt aliqd dixi ſ. e. § quadrupli. ĩ mate-
ria interdicti, quorum bonorum. in ver. & datur hoc interdictũ
ad ſimilitudinem petitionis hæreditatis &c. & illis adde tex. in
l. ſed & ſi lege. §. item ſi rei. ff. de peti. hære. & quod no. Bart. in l.
etiam. §. 1. e. tit. quia qñ datur petitio hereditatis ad rem particu
larem, non curatur vtrum titulus fuerit quęſitus ante mortem
defuncti, uel poſt, ſiue uenditor hęreditatis reperiatur, qui poſ-
ſit uerò hęredi ſatisfacere, uel ſibi rñdere, uel nõ reperiatur, quã
ꝯ talem titulo poſsidentem non datur petitio hęreditatis, ſecus
qñ alienatur hęreditas, uel eius quota. iſte eſt propriè tex. in d. l.
ẽt. §. 1. & hoc expreſsè uoluit Ang. in ea. l. §. ſi qs ſciens. quẽ om-
ninò uideas. ¶ Non obſt. quod no. Bar. in l. cogi. in fi. C. de pe. hæ
redi. Primò, quia loquitur in titulo procuratio pendente lite, er
go ſibi non prodeſt, ut no. Bar. in l. ſiue autem. in §. ſi duobus. ff.
de publ. Secundò, quia Sal. in d. l. cogi. ſaluat dictum Bar. quan-
do allegans titulum, habet titulum lucratiuum. ſecus ſi onero-
ſum. arg. l. apud Iulianum. §. de authoris. & §. licẽtia. ff de do. ex-
ce. quia tũc titulus etiam acquiſitus poſt morté defuncti in re-
bus ſingularibus ſemper excludit petitionem hęreditatis, ut l.
2. in fi. maximè coniuncta glo. C. de peti. hęredi. quę lex uult, ꝙ
emptor rerum ſingularium nõ petitione hæreditatis, ſed rei uẽ
dicatione cõueniatur, & tamẽ loquitur de titulo acquiſito poſt
mortem defuncti, & quod ita intelligatur illa lex uoluit, etiam
ibi Bal. in 4. no not. licẽt idem Bal. uoluerit cõtrarium in titulo
acquiſito poſt mortem defuncti, per caſum in l. ſi. C. de edi. diui
Adr. tollen. ut dixi in d. § ſed iſtę. Sed tenendo primam opinio-
nem ueram, dicas ꝙ Bal. in d. l. ſi. ſundat ſe ſm intellectum Azo,
ibi, circa ſi. Sed Io. gloſſator intellexit illam legem in rei uen. &
ſi ita loquitur, nihil facit pro Bal. immo eſt caſus cõtra eum. Et
ꝙ ſm opi. Io. debeat intelligi, patet ibi, quia eſt ultima opi. reci-
tata ibi per gloſsatorem, ergo illã uidetur gloſsator approbaſ-
ſe, ut dicit gl. ſing. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebel. ergo ab
opi. gl. non eſt recedendum, quod tene mẽti perpetuò, quia his
148 diebus fuit ita determinatum de facto. ¶ † An aũt debitor hę-
reditatis, ſiue fuerit debitor defuncti, ſiue iacentis hęreditatis,
ſiue ex cõtractu, ſiue ex delicto uel quaſi, teneatur illa actione?
reſpondeo

ADDITIONES.

a Hæreditas. Adde Ang. conſ. 246. idem dicentem Raph. Comen. conſ. 33.
b Tene menti. Quod legitima ſit quota bonorum. dicit Alex in d. §. ſi patro-
nus eſſe magis communem opin.
c Contra quem. Vide Raph. Comen. conſ. 16.

reſpondeo, ꝙ ſic, ſiue fuerit debitor purè, ſiue in diem, vel ſub
conditione, & etiam pendente iudicio petitionis hæreditatis, &
non ante euenerit dies, vel conditio. vt videtur eſſe tex.no.io l.
etiam.§.fi.cum l.ſeq. & ſeq. ff.de pet.hær. Quod tñ intellige ve-
rum ſi contendat ſe hæredem, aliàs autem ſi hæredē ſe non cō-
tendat, tunc tenetur hac actione. vt eſt tex.ſing.& menti tenen-
dus in l.ſi debitor.& ibi Bar.eo.tit.quod no.quia vidi ſemel ma-
gnum doctorem in hoc errare. ¶Ea quo not.ꝙ ad hoc, vt poſ-
ſeſſor rerum corporalium teneatur hac actione, non eſt neceſ-
ſe, ꝙ ſe hæredem contendat, vt d.l.regulariter. & l.licèt.tamen
qñ agitur ꝯ poſſeſſorem iuris, requiritur, ꝙ ſe hæredem contē-
dat ad hoc, vt hac actione cōueniat. qđ bene no.pro limitatio-
ne totius tituli de pet. hær. ¶Ex prædictis ſumas cautelam, qñ
vis agere petitione hæreditatis, ꝙ primò facias interrogationes
ante litis conteſtationem, ꝙ interrogetur reus vtrū poſsideat ta
les res. vel non. Et ſi dixerit ꝙ ſic, interrogetur, vtrum pro hære
de, vel pro poſſeſſore. Et ſi non voluerit rñdere, vel ꝑꝑ dubita-
tionē, vel alio reſpectu, interrogetur, vtrū ſit poſſeſſor talis hæ-
reditatis, vel aliarum rerū talis hæreditatis. Et ſi reſponderit, ꝙ
ſic, dabitur ꝯ eum iſta actio, niſi dicat ſe poſsidere cum tali titu-
lo, & validum titulū oſtendat, vt d.l.regulariter. & d.l.licèt.cō-
iuncta l.2.in fi.C.de pe.hær.ſi autem dicat ignoro, ſufficit acto-
ri vt ꝯ eum detur iſta actio, vt eſt hodie caſus in l.fi. ff.de pe.hæ-
re.ita dixit Bar.in l.cōtrouerſia ff.de trāſac.in ver.& no. ea hoc
tex.cum iſta glo.&c. Et idem ſi dicat, dubito, vt eſt tex.in d.l.ſi
debitor. Et idē ego crederē ſi diceret, neſcit.arg.l.fi.§.ſin autē ne-
ſcius.cum ibi no.C.de fur.facit text.in l.fi. C.de condi.indeb. In
debitore verò hæreditario, vel poſſeſſore iuris, vltra prædicta
interrogabitur, vtrum contendat ſe hæredem, vel non, vt d.l. ſi
149 debitor.ita dixit Bar.ibi, quod no.in practica. ¶†Quæro, quā-
do poſſeſſor hæreditatis habet pretium, vel vnā aliam rem pro
re hꝛ̄ditaria, an ad illā permutatam teneatur, vel omnino ad rē
hæreditariā? & ſi eſt bonæfidei poſſeſſor tenetur omnino ad id,
quod habuit ea re hæreditaria, & non ad ipſam rem hæredita-
riam, vt l.ſi poſſeſſor.§.bonæfidei. & l. vtrum.cum l.ſeq. ff.eo.Si
verò erat malefidei, & tunc ſi immediatè peruenit, & ſic ſpōte
te ſua dictam permutationē fecit, & in electione actoris eſt, qđ
velit venire in petitionem hæreditatis ad rem hæreditariā, vel
quod loco illius ſucceſsit, vt eſt tex.in l.ſi a domino.in §.ſi præ-
do.ff.eo. Aut erat expediens, vel neceſſariū hæreditati, quod fe-
cit, & tunc venit in hanc actionem quod percepit ex cōtractu
habito ſuper re hæreditaria, vt l.itē veniunt.in prin.ff.eo. Si ve-
rò ad eum peruenerit pretium, vt quia res hæreditarias vendi-
dit, & ex pretio aliquid comparauit, & tūc quod emit non ve-
nit in hanc actionē, arg.in l.Titium, & Mæuium.in §.altero.ff.de
adminiſtr. tut. l. ſi patruus. C.comm.vtr. ind. ſed tenebit, quaſi
dolo deſierit poſsidere, ita no. dixit Bart.in l.Imperator. §.fi.ff.
de leg.2.dic tñ plenius, vt ibi per eum. Immo ego credo, ꝙ om-
ni caſu ſit in facultate actoris, vtrū velit illud venire vel nō.in-
tantum, ꝙ ſi vt hæres ex quacunq; pecunia aliquid vtile pro hæ
reditate emerit, pōt ēt illud in petitione hæreditatis venire, dū-
modo per verum hæredem poſſeſſori reſtituatur pretium, quā-
do de ſua pecunia emerit, vt eſt caſus in d.l.itē veniunt.in prin.
Non ob.§.altero. quia alio caſu loquitur in ata materiam.l.ſi vt
proponis.C.de rei vend.& quod ibi Bar.& doc. An autem poſ-
ſeſſor hæreditatis bonæfidei teneatur de conſumptis? vide bo-
num tex.in l.ſed & ſi lege.in §. ꝙ autem quis. ff.de pe.hære.quē
150 tex.ſing.no. Ange. ¶†Quæro, egi ꝯ te petitione hæreditatis, &
adiui hæreditatē & nō legitimè, quia fortè ex forma ſtatuti alia
ſolennitas requirebatur, vel nondum adiueram, & procurator
meus generalis egit ꝯ te petitione hæreditatis. Nam clarum eſt,
ſi ꝓcurator ſpecialis ageret hac actione cōtra te nomine meo,
vel qualibet actione pro me, vt hærede Titij, ꝙ videor adiuiſſe
eius hæreditatē, vt no.Bar.in l.is pōt.ff.de acq.hær. in ver.venio
ad aliàs qualitates.cum ver.ſeq. An pendente iudicio ſi tu oppo
nis, ꝙ non valet iudicium, ſi adiuero hæreditatem legitimè di-
ctum iudicium valideť, ita ꝙ in dicto iudicio debeas condēna-
ri? & Bal.& Ang.& Io.de Imo.in l. hæres qñq;. ff.de acq. hære.
dicunt, ꝙ ſic, quia ius ſuperuenit mihi ex cā de præterito, iō ēt
pendente iudicio ſufficit, vt l.ſi rē.§.fi. ff.de pig.act.& idē voluit
Ioan.de Imo.in l.filius qui patri. ff.de vulga. & pupil.quod no.
151 ¶†Quæro, an poſſeſſor hæreditatis conuentus iſta actione, &
ſic pendente iudicio, poſsit aliquid alienare ex capite ſuo ſine
expreſſa permiſsione prætoris, aut cū eius licentia? Primò caſu,
ſi ſatiſdedit, pōt alienare res tꝑe perituras, vt fructus & alia, &
alienatio tenet, aliàs nihil alienare pōt, vt l.diuus.in princ.ff.eo.
Secundo caſu, cauſa cognita pōt alienare ēt res tꝑe non peritu-
ras, & valet alienatio, vt d.l.diuus. ver.cauſa cognita.& ita ibi
Bar.intellexit illā legem. ¶Quæro, quid veniat in hāc actionē?
& per ꝯñs ēt quid debet probari, & deduci per ipſum actorē?
& dic, quòd veniunt oīa hæreditaria iura, & actiones. Quod tñ
intellige, vt ſ.dixi, ēt res corporales, quas quis poſsidet, ſiue ēt
pendente iudicio in ſua poſſeſsione detenerunt, vt l.4.cum ibi
no.ff.eo.& no.glo.& docto.in l. non poteſt. ff.de indi. & dixi ſ.
eo.in prin.quas res defunctus poſsidebat, ſiue ēt ſaltem detine-
bat tꝑe eius vitæ & mortis, & ſic ēt rem, quā in commodatum
vel depoſitum, vel in pignore defunctus habuit. vt eſt tex.& ibi
Bar.gl.& doc.in l.ita vidēdum.§.fi.cum l.ſeq.ff.eo. Ac ēt veniūt
fructus ante iudiciū intentatum percepti, ēt eadē actione peti-
tionis hæreditatis, qua reliqua bona ſunt petita, quia fructus
augent hæreditatem, cum ſit iudicium vniuerſale, vt eſt text.
cum gl.& ibi Bar.in l.item veniunt.in §.item nō ſolū.ff.eo. ¶Ex
quo manifeſtè apparet, quòd ſufficit, quòd actor articulet, &
probet, quòd talis res, ꝗ petit tantūmodo detinebať ꝑ defunctū
tꝑe eius mortis, & obtinebit, etiam ſi aliud nō probet nec arti-
culet. quod no. perpetuo. facit l.fi.cum glo.in verbo, fuerint.C.
de edi.diui Adr. tol. niſi aduerſarius ſuus probaret dominium,
quia tunc poſſet opponi in iſta actione, quæ nō eſt poſſeſſoria,
vt dicā ĩ. illa exceptio, dolo facis petere &c. vt in regula, dolo
facis.in 6.& ibi gl. Dy. vel niſi allegaret & probaret titulum, vt
152 dicā. ¶†Quero, quō formabitur libellus in hac actione? dic
quòd dicā ſic. Dico ꝯ Titium, quòd Seius deceſsit, & quòd eius
hæreditas ad me ſpectat vel ex teſtō, vel ab inteſtato. ſm qđ ca-
ſus cōtingit, & eius hæreditatē adiui, & quòd tales, & tales res
dictus Titius tempore eius mortis poſsidebat, vel ſaltem deti-
nebat, & in eius hæreditate remanſerunt, quas Caius ſine ali-
quo iuſto vel ſaltē valido titulo tenet & occupat. Quare peto ꝑ
nos pronuntiari, & declarari dictam hæreditatē ad me ſpecta-
re, & pertinere in totum, vel pro tali parte, vt caſus acciderit.
Vel etiam poſſum petere ſimpliciter me hæredem dicti Seij de-
clarari, & dictum Caium ꝑ uos cōdēnari, & ꝑ officium ueſtrū
cogi ad dimittendum, relaxādum, & reſtituendum mihi dictas
res cū fructibus perceptis & percipiendis.ita dixit Bar.in l.3.&
in l.licèt minimam.ff.eo.& in l.& ex diuerſo.§.1.ff.de rei uend.
a ¶Valeret ēt libellus ſi in concluſione [a] ſimpliciter peterem ſic.
Quare peto dictum Caium condemnari ad reſtituendum mihi
dictas res hꝛ̄ditarias, &c.nā eo ipſo, quòd peto ipſum cōdēnari
ad reſtitutionē dictarum rerū, ut hꝛ̄s, ego uideor tacitè petere
quòd me hꝛ̄dē pronuntiet, & licet iudex hoc nō pronūtiet ex-
preſſe, tñ uť pronuntiare tacitè, eo ipſo quòd cōdēnat dictū Ca
iū ad reſtituēdū mihi &c.ita dicit Bart.in d.l.& ex diuerſo. §.1.
in prin. Facit, ꝙ dixi in rei uendicatione.ſ.eo. in §.1. & qđ dixi
in hypothecaria ſup.eo.§.item Seruiana.& quod no.Bar.in l.rē
alienam. ff.de pig. act. ¶Et aduertas quod dixi in libello, quòd
Titius deceſsit &c. hoc eſt neceſſarium, quia uiuentis nulla eſt
hꝛ̄ditas, ut l.1. ff.de hære. uel actio.uendi. Et qđ ego ſciam eum
mortuum, & multa alia, opus eſt ut ego ſciam ad hoc, ut adi-
re poſsim eius hæreditatē, ut per glo.& latè Bar.in l.is poteſt.ff.
de acq.hær. ¶Et aduertas quòd ſi Titius ſit mortuus, nō ꝓbabiť
in hoc iudicio ex ſola teſtamenti productione, ut ſit in iudicio
poſſeſſorio, ut l.fi.C.de edi.diui Adr.toll. ut ibi no.Bar.in uerſ.
ꝗro, utrū ſubſtitutio &c.in fi.dicti uer.& dixi ſ. in §.quadrupli.
in materia d. l.fi. ſed mors dēt probari diuerſimode ſm magni-
tudinem & importantiā caſuum, aliter & aliter emergentiū, ut
eleganter no.Bar.in l.2. §.ſi dubitetur. ff.quēadmo.teſt.aper.in
uerſi.aduertendum tñ eſt, dic ut ibi plenè.& per eundē Bart.in
quodam ſuo tractatu, quem fecit ſine allegationibus, qui inci-
pit, mortuum eſſe &c.& per gl.Bar.& doc. & Sal.in l.ſi quidē.
C.ſol.mat. ¶Item dixi in libello ad me ſpectare ex teſtō, uel ab
inteſtato, cuius ſum hæres &c.intantū ut dixi, quòd non eſt ne-
ceſſe dicere, an ꝑ me immediate, an ꝑ multas perſonas medias
ſim hꝛ̄s. In tm̄, quòd ſi fratres mei & ego, quilibet ꝓ parte patri
noſtro ſucceſſerimus, & ipſi poſteà mortui fuerūt, quib.omnib.
ſucceſsi, quòd poſſum rectè dicere in libello, quòd ſum hꝛ̄s pa-
tris mei inſolidū, ita dixit Bar.in d.l.fi. C.de hær.inſti.& ſic ſi ex
teſtō producatur teſtm̄ non uitioſum. iuxta l.fi. C.de edic. diui
Adr.toll. vel ſi eſt uitiperatū, cōprobem illud per teſtes, uel ꝑ
alia iudicia, ut dixit Bar.i d.l.fi.in uer.ſumus expediti de gl.&c.
in fi.illius uer. ¶Si aūt ab inteſtato, neceſſe erit, quòd probē me
eſſe uel de ſuis, uel de liberis, uel de agnatis, uel de cognatis, &
b de proximioribus, [b] nā nō ſufficit, quòd probē me eſſe uel de li-
beris,

ADDITIONES.

a In concluſione. Adde qualiter concludi debeat in petitione hæreditatis. Io.
de Anan.conſi.100.

b Proximioribus. Adde Fulg.conſi.94.

beris, vel de agnatis, niſi probẽ me proximiorem. l. poſthumorum. ff. de iniuſt. teſt. & ſupra de hęr. quæ ab inteſ. §. ita demum. & ſupra de leg. agn. ſuc. §. proximus. & ff. vnde cog. l. 1. §. proximum. & oportet, ꝙ probet in iſto iudicio prædicta plenè, alias ſuccumberet, licet in interdicto quorum bonorum ſufficiat no tam exquiſita probatio. vt no. gl. & doct. in l. 1. C. quorum bonorum. Et eſt ratio differentiæ, quia petitio hæreditatis eſt petitorium, vt infra dicam. & interdictum quorum bonorum dat̃ ad poſſeſſionem tantum, & ſic eſt leuioris præiudicij, igitur, &c. ¶ Ad vnum tamen aduertat hæres, ꝙ non dicat in libello, neque in articulis, neq; in alia parte proceſſus, ꝙ earum rerum, quas petijt aliquo tempore poſt mortem defuncti apprehenderit,[a] vel poſſeſſionem habuerit, vel etiam caueat, vt per reum hoc non deducatur & probetur, quia ſi iſta deducerentur per actorem, vel econtrà, & per reum probarentur, tũc amplius petitio hæreditatis actori non cõpeteret, immo iudicium corrueret. vt ſentit gl. in c. 1. de confeſſ. in 6. Ratio eſt, quia poſt apprehenſam poſſeſſionem illius rei, quam petijt, ſtatim deſinit eſſe hæreditaria, & impropriè vocaret̃ hæreditaria. vt no. gl. & docto. in l. 1. §. veteres. ff. de acq. poſſ. & in l. hæres per ſeruũ. ff. de acqui. hæred. & diceretur res propria ipſius hæredis. vt l. ſed ſi plures. in §. filio. & quod ibi no. ff. de vul. & pup. ſubſti. & per cõſequens rem propriam, & non hæreditariam dicitur petiiſſe, ergo nõ competit petitio hæreditatis: ita dixit gl. & Bar. valde no. in l. 2. ff. de fidei. hę. pe. quod ꝑpetuo tene menti, vt ſcias in practica quid ex parte actoris euitare debeas, & quid ex parte rei ad excludendum actorem ab agendo. ¶ Item dixi in libello peto me declarari hæredem &c. nam cum iſta actio ſit realis, & petitorium cõtineat. vt l. ſed ſi lege. in §. petitio. & ibi latè Bar. ff. eo. & eſt tex. in l. ſi autem. in §. ſed & is qui. ff. de rei ven. licet habeat etiam naturam perſonalium. vt l. hæreditatis petitio. C. de pet. hær. quia eidem vt in aliis perſonalibus præſcribitur. 30. annis & non minus, vt ibi, & ſic habet naturam miſtam. facit. §. quædam. ſup. eo. & ego dixi ſ. eo. §. ſed iſtæ. in ver. in glo. tam in rem. ibi. §. quædam &c. ergo debet ferri ſententia declaratoria, vt l. ſicuti. in §. ſed ſi quæratur. & ibi gl. & Bar. & Flo. ff. ſi ſer. vẽ. & l. Pomp. §. 1. de procu. & dixi ſ. eo. §. t. in materia rei ven. ¶ Itẽ dixi in libello, & officio veſtro cogi ad reſtituendum, quia non iure actionis, ſed officio iudicis talis reſtitutio rerum fieri debet. vt d. l. licet minimam. ibi, ſed hoc ſolum ei ex officio, &c. ¶ Item dixi in libello, cum fructibus perceptis, & percipiendis &c. nam poſſeſſor tenetur ad omnes fructus, ẽt quos percipere potuit. vt l. ſed & ſi lege. in §. 3. ff. eo. facit. l. ſi nauis. in §. 1. & ibi Bar. ff. de rei ven. & in l. apud Iulianum. in §. 1. ff. de lega. 1. & in l. domum. & ibi per do. C. de rei ven. etiam ſi inhoneſtè perceperit, quia tenetur reſtituere penſiones, etiam ex lupanari. vt l. & ancillarum. in ſi. ff. eo. ¶ Veniamus nũc ad dotes, & totus iſte §. ſequens eſt de pane lucrando.

ADDITIO.

[a] Apprehenderit. Adde Pulg. conſil. 184.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio de dote præſumitur interueniſſe tam ex parte viri, quam mulieris.*
2 *Stipulationem genera, & earum effectus, & nume. 4.*
3 *Agens ad dotem ex vera ſtipulatione, licèt illam non probet, tamen victoriam conſequitur.*
5 *Inſtrumentum dotis confeſſata an poſſit executioni mandari.*
6 *Inſtrumentum mandatur executioni contra hæredem ſicut contra defunctum.*
7 *Stipulatio in quibus caſibus interueniſſe fingitur.*
8 *Actio ex ſtipulatu ficta, vel præſumpta, an ſit vtilis, vel directa.*
9 *Stipulatio dotis ficta an habeat locum in muto, & muta coniugibus.*
10 *Actio ex ſtipulatu pro dote eſt bonæ fidei quando mulieri ſine viro eã petit, aliàs ſecus.*
11 *Maritus moram paſſus in dote ſibi non ſoluta, an poſſit petere vſuras tanquam intereſſe, & quid de vxore, quando dos ſoluto matrimonio ſibi non reſtituitur.*
12 *Mulier an poſſit aliquid petere pro dote ſibi non reſtituta.*
13 *Intellectus ad c. ſalubriter, extra de vſuris. & nume. 15.*
14 *Pactum valet, vt ille qui promittit dotem, ex quo non dat, debeat ipſam vxorem alere.*
16 *Vidua nõ põt aliq̃d capere ꝑ dote ſibi nõ ſoluta, ſoluto matrimonio.*
17 *Vxori ſoluto matrimonio, an & quando alimenta debeantur.*
18 *Hæredes volentes immediate reſtituere dotem, non tenentur ad alimenta infra annum.*
19 *Hæredes mariti an poſt annum defuncti vxorem, cui dotem non reſtituerunt, alere teneantur.*
20 *Vſuræ pro dote non ſoluta quo tempore marito currere incipiant.*
21 *Actioni vſurarum quanto tempore præſcribatur.*
22 *Intellectus ad l. vir vſuras. ff. de don. inter vir. & vxo.*
23 *Vxor conſtante matrimonio an & quando a viro ſit alenda.*
24 *Maritus an teneatur facere impenſas pro vxore funeranda.*
25 *Maritus negligens in faciendo curare vxorem infirmam perdit cõmodum ex eius dote percepturus.*
26 *Maritus occidens vxorem, vel ei præſtans cauſam mortis, partem dotis per ipſum lucrandam amittit.*
27 *Vxor abſens a marito, an & quando per ipſum ſit alenda.*
28 *Bona mariti an ſint tacite obligata pro alimentis vxoris conſtante matrimonio.*
29 *Hypothecaria an competat pro dotis euictione.*
30 *Extraneus dotans an tacitam hypothecam habeat.*
31 *Sponſa de futuro an habeat tacitam hypothecam, & priuilegiatam.*
32 *Dos putatiua an habeat tacitum priuilegium hypotheca.*
33 *Mulier, & quæcunque priuilegiatus habens tacitam hypothecã pręfertur omnibus habentibus tacitam, & anteriorem.*
34 *Confeſſio dotis recepta an ꝓſumatur donatio conſtante matrimonio.*
35 *Confeſſio dotis recepta confirmatur morte mariti.*
36 *Tituli de dote cauta, intellectus. & nu. 37.*
38 *Dotis confeſſio an præſumatur facta in fraudem creditorum.*
39 *Opponens de ſimulatione debet declarare ſpeciem ſimulationis.*
40 *Mulier an virtute dotis confeſſata conſtante matrimonio præferatur creditoribus in bonis mariti.*
41 *Dotis numeratio an, & quando ſit per mulierem neceſſario ꝓbanda.*
42 *Donatio inter virum & vxorem non reuocatur per generalem renunciationem factam per maritum.*
43 *Renunciatio exceptionis non numeratæ dotis an præiudicet marito.*
44 *Iuramentum non confirmat contractum ſimulatum.*
45 *Lapſus temporis ad opponendum exceptionem non numeratæ dotis, præiudicat marito, & eius hæredibus, non autem creditoribus.*
46 *Mulier bigama an ſit in dote priuilegiata.*
47 *Dotis priuilegium non tantum datur mulieri & eius filijs, ſed etiã alijs ſuis deſcendentibus.*
48 *Dotis priuilegium an ſit ceſſibile.*
49 *Actione de dote nouata, an in actione nouante intelligantur repetita priuilegia & actiones nouatę.*
50 *Mulier in donatione propter nuptias an habeat prælationis priuilegium, quod habet in dote.*
51 *Dos conſtante matrimonio per maritum ſolui non poteſt.*
52 *Extraneus an pro muliere ſtipulari poſſit, & mulieri vtilis actio acquiratur.*
53 *Dos quando profectitia dicatur.*
54 *Pater ſimpliciter dotando filiam, licèt habeat bona aduentitia, videtur de proprijs ipſius bonis dotaſſe.*
55 *Pater iudæus an teneatur filios Chriſtianos alere, & donationẽ propter nuptias, vel dotem conſtituere. Et quid de hæretico.*
56 *Pater an dotem primi matrimonij minuere poſſit.*
57 *Filia an, & quando iterum a patre dotari debeat.*
58 *Dotandi onus, an ſit tranſmiſſibile ad hæredes.*
59 *Mulier ſecundo nubens nulla dote conſtituta, an præſumatur dotem dediſſe, quam primo viro dedit.*
60 *Pater dotis priuilegio non gaudet.*
61 *Filię decedenti quis in dote profectitia ſuccedat.*
62 *Vſusfructus dotis per filiumfamilias recepta, an quęratur patri.*
63 *Dotis legatum an ſit conditionale.*
64 *Mulier quando dotata dicatur.*
65 *Doti a patre filię relictę, non ſunt imputanda alimenta a fratre pręſtita.*
66 *Statutum de dote lucranda, vxore pręcedente in matrimonio, an locum habeat in vxore deſponſata per verba de pręſenti, nondum ad virum traducta. & nu. 70.*
67 *Intellectus ad l. cum fueris. ff. de condi. & demon.*
68 *Intellectus ad l. Deo nobis. C. de epiſ. & cler.*
69 *Declaratio ad l. non ſine. C. de bon. quę lib.*
71 *Maritus an dotis fructus lucretur.*
72 *Intellectus ad l. uxoris. l. ſolet & l. liberorum. ff. de infam.*
73 *Vxore mortua ſuperuiuente viro ſuo, & ſocero, an acquiratur dos ſocero vel marito, ſtante ſtatuto de lucro dotis.*
74 *Dos uxoris viuę an ſit communicanda fratri mariti.*
75 *Donationes factę uxori ꝓpter nuptiarũ an reſtitui debeant hęredibus viri, vel remanere debeant penès mulierem ſoluto matrimonio.*
76 *Bona paraphernalia uxoris quibus ſint reſtituenda.*
77 *Vxori, & eius hęredibus fructus per maritum recepti ex rebus mulieris, quas vltra dotem habebat, ſunt reſtituendi.*
78 *Mulier viro mortuo veſtiri debet de pannis lugubribus, & velis, expenſis hęredum viri.*
79 *Dotem reſtituere quis teneatur.*
80 *Pater quando teneatur ſe pro dote filij obligare.*
81 *Pater conſentiens filio recipienti dotem, an ſine alia expreſſa obligatione ſit ad reſtituendam dotem obligatus.*
82 *Libellus in dote qualis eſſe debeat.*

Fuerat. Actio rei vxoriç, quæ olim pro dote compete-
bat, eſt hodie transfuſa in actionem ex ſtipula-
tu cum omni ſuo iure, quç actio eſt priuilegiata reſpectu hy-
pothecæ, & proprietatis, ſeu prælationis. hoc d. ¶ Not. tex.
ibi, cum pleniorem, &c. quia quando ſunt duæ viæ, illa quæ
plenius prouidet, eſt attendenda. ¶ No. ibi, tranſtulerimus, quã
do vna ciuitas ſubmittitur, & transfunditur in ius alterius. de
quo dixi ſup. eod. in §. de conſtituta. ¶ No. ꝙ actio ex ſtipulatu
pro dote eſt bonæfidei, de quo dicam cum gl. ¶ No. in tex. ibi, ta
citam. ꝙ actio ex ſtipulatu pro dote, etiam ſi non interponatur
a iure, tamẽ præſumitur, & ẽt a iure habet tacitam hypothecã.
Ex quo no. ꝙ lex aliqñ pſumit ſtipulationẽ, q̃ nõ interuenit, &
vltra hoc dat ei tacitam hypothecã. facit in ſimili. l. pro officio.
C. de admi. tut. de quo per Bar. in l. 1. in princ. ff. de ver. ob. & di
cam cum gl. ¶ In tex. ibi, tacitã. no. ꝙ iſta actio ex ſtipulatu pro
dote non tantum habet hypothecam, ſed etiam habet prælatio
nem, quia alijs creditoribus præfertur, quod qualiter intelliga-
tur, dicam cum gl. ¶ No. tex. ibi, cum mulier de dote ſua experia
tur, ꝙ prædictum priuilegium vr̃ conceſſum mulieri, ſi cum ip
ſa agat, an autem qñ pater agit pro dote filiæ, vel alius, habeat
hoc priuilegium, dicam cum glo. mag. ¶ No. tex. ibi, ſolius pro-
uidentia, &c. ꝙ id, quod inductum eſt ſolius mulieris contem-
platione, & ſic priuilegium perſonale ipſi mulieri, & nõ alteri
competit, de quo in l. quia tale. ff. ſol. matr. & dicã cum gl. ¶ In
1 gl. in verbo, tranſtulerimus. ibi, vel patri vt reſtituatur. Not. † ꝙ
non tantum vxori ad repetẽdam dotem prçſumitur ſtipulatio,
vt hic, ſed ẽt ex parte viri ad conſequẽdam dotem, & ex vtraq;
parte ineſt tacitè hypotheca. vt eſt tex. in l. vnica. §. 1. C. de rei
vxo. actio. ibi, ſtipulationem & hypothecã ex vtraq; parte &c.
In eadem gl. ibi tacitè & vtiliter creditur interuenire. dic ipſo
iure, vt eſt tex. in d. l. 1. §. 1. ibi, re ipſa &c. Et dic ſm Bal. in d. §. 1.
2 ꝙ qñq; † iſta ſtipulatio eſt vera, [a] videlicet, qñ vtiliter interceſ-
a ſit. qñq; eſt præſumpta, videlicet, cũ dubitatur an interceſſerit
vel non. qñq; ficta, cum certum eſt eam non interceſſiſſe, nam
differentia eſt inter fictionem, & præſumptionem. vt in §. acce-
3 dit in d. l. 1. in gl. in ver. prçſumatur. ¶ † Ex quo infert, ꝙ ſi actum
fuerit ex vera ſtipulatione, & non probetur ſtipulatio de dote,
tamen actor reportat victoriam non vi fictionis, ſed vi prçſum
ptionis, per quam veritas alleg. probatur, cũ ſit prçſumptio iu-
ris & de iure, vt & hoc voluit ibi Cy. quod not. quia videtur 5
dictum Spec. in ti. de teſte. §. 1. ver. ſed pone egi. de quo ego di-
xi ſ. eo. §. ſequens. ¶ In eadem gl. ibi de rei vxo. actio. §. 1. hoc fa-
cit ad id, quod no. gl. in l. vinum. in fi. & ibi Bal. & Ang. ff. ſi cert.
pet. videlicet, qñ libellus ex natura iudicij non requirebatur, ſi
fiat non rite, non vitiatur iudicium. ¶ In ea. gl. in fi. no. primò ex
4 gl. ꝙ ficta, † ſiue præſumpta ſtipulatio habet vim inſtrumenti,
ſiue expreſſç ſtipulationis. & ideo dixit Bal. i d. l. 1. in fi. ꝙ tacita
ſtipulatio ita meretur executionem vigore inſtrumẽti, ſicut ſti
b pulatio expreſſa in inſtrumento, quia præſumitur ſolennitas [b]
acta, ſic. ff. de fideiuſſ. in l. cũ oſtendimus. §. fi. quod dicit ſe mul
toties habuiſſe de facto, & nunquam vidit allegari illum tex. &
5 d. l. 1. §. 1. & tex. noſtrum. Ex quo apparet ſm eum, † ꝙ eſt inſtru
mentum confeſſionis dotis ſimpliciter, quia tacitè ibi ineſt, &
cõtinet promiſſionem de reſtituendo dotẽ, ita mãdabitur exe-
cutioni, ſicut expreſſa promiſſio de reſtituẽdo, pro quo facit l.
2. C. de apoc. pub. lib. 10. vbi habetur, ꝙ pſumptio iuris çquipa-
ratur ſcripturæ. Sed iſtam qõnem mouet Bar. in l. 1. in prin. ff. de
his quæ in teſt. delen. licèt Bal. de eo non faciat mentionem. Et
c arguit primò, ꝙ non poſſit executioni mandari, [c] quia talis ſti-
pulatio, licèt a iure ſubintelligat̃. vt in d. l. vnica. §. 1. & hic &c.
& ſic alleg. tex. quos alleg. Bal. non tñ poteſt legi. vt d. l. 1. de his
quæ in teſta. delen. ergo ꝙ non poteſt legi, non meretur execu-
tionem. In cõtrarium allegatur. l. ſi duo patroni. in §. Marcellus.
ff. de iureiu. & in hoc reſidet. qui. §. Marcellus. benefacit pro eo.
nam licet iuramentum ſit ſtricti iuris. vt c. pen. extra de iureiur.
tñ ſi quis iurauerit rẽ ſibi datã in dotẽ, trahit̃ iurm, vt videat̃ in
raſſe etiam dictam dotem promiſiſſe reſtituere, vt ibi patet. &
hoc ſequit̃ Bal. in d. l. 1. in fi. de his quæ in teſta. del. quod pro-
bat, quia beneficium. l. fi. C. de edic. diui. Adr. tollẽ. fundatur ex
ſcriptura, vt ibi, tamen videtur habere locum in tacita ſubſtitu-
tione comprehenſa in alia expreſſa. iuxta no. in l. iam hoc iure.
ff. de vulg. & pu. ¶ Secundò illud, quod poteſt præſumi ex vi in-
ſtrumenti, videtur eſſe de tenore inſtrumenti. l. iuriſgentium. in
§. quod ferè. cum glo. ff. de pac. & idem tenet Ang. in ea. l. ex eo.
quia illud, quod videtur virtu[...]er continere inſtrumentũ, de
bet intelligi ſcriptum in eo. v[...]ſe 1010. ff. de hære. inſtit. & l. ſi
ita ſcripſero. & quod ibi Bar. ff. de condi. & demon. & hoc etiã
6 ſequitur Io. de Imo. & Raph. in d. l. 1. in prin. quia † inſtrumen-
tum, licèt non faciat mentionem de hçrede, tñ contra hæredẽ
ita mandabitur executioni, ſicut contra defunctũ. vt l. ſi pactũ.
cum ibi no. ff. de proba. licèt de hærede non poſſet legi in dicto
inſtrumento, quia non eſt nominatus, igitur &c. Tu verò ꝓ hoc
vltimo dicto allega. tex. & ibi hoc no. Bar. & Ang. in l. poſtulan
te. in prin. ff. ad Treb. vbi habetur, ꝙ ſi ex ſtatuto poteſt capi debi
tor pro cauſa ciuili, idẽ erit in eius hçrede, licèt de hærede ca-
d piendo ſtatutum odioſum ſtricti iuris non loquatur, [d] & pro
hoc facit. l. 2. cũ gl. & quod ibi Bar. & doc. C. de pac. inter empt.
& ven. & quod no. Bar. in l. ſi decem cum petiero. & l. ſi ſic. ff.
7 de ver. ob. ¶ Secundò extra gl. no. ꝙ † a iure fingitur ſtipulatio,
& allegat alios duos caſus. Tu adde, ſm Bar. in l. 1. in prin. ff. de
verb. ob. alium caſum, in quo ex curſu temporis longi fingitur
ſtipulatio. vt l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. ſed ſm Rapha. in
d. l. 1. male allegat Bar. illam legem, quia ibi non loquitur de fi-
cta, ſed de præſumpta ſtipulatione, & clarum eſt, ꝙ inter fictio-
nem & præſumptionem eſt differentia. vt no. gl. in d. §. accedit.
Secundò allegat Bar. ꝙ ſola patientia præſtita in iudicio ſine ex
preſſione voti habet vim ſtipulationis. vt d. l. cum oſtendimus.
in fi. Sed tu dic ſm Raph. & Io. de Imo. in d. l. 1. ꝙ in d. l. cũ oſtẽ-
dimus. nõ eſt regula vniuerſalis in iudicio, ſed eſt ibi ſpeciale i
pupillo, concurrentibus tñ his omnibus, de quibus ibi in tex. vi
delicet, ꝙ fiat ibi apud acta &c. Sed hoc non eſt dictum ipſorũ,
e ſed eſt dictum Bar. in d. l. cũ oſtẽdimus. [e] in fi. vbi etiam dicit
idem, ſi quis paſſus fuerit ſe adſcribi pro fideiuſſore pro repu-
blica, quia pupillus & reſpublica æquiparãtur. vt l. reſpublica.
C. ex quibus cau. ma. licet de Bar. non faciat mentionẽ. Sed pro
opi. Bar. in d. l. 1. videtur facere gl. in d. l. cũ oſtendimus. in fi. quã
tñ Bar. ibi damnat, & ẽt pro hac opin. Bar. do. Bened. de Plum.
allegabat tex. ſ l. manumiſſio. ff. manumiſſ. vid. & l. ſi fideiuſſor.
in prin. cum gl. ff. qui ſatiſd. cogan. Sed tu dic ſm Io. de Imo. in
d. l. 1. ꝙ d. l. manumiſſio, non facit, quia eſt ibi ſpeciale fauore li
bertatis. Vel rectius tu potes dicere, ꝙ ibi nõ agitur de ſtipula-
tione cõficienda, ſed de nudo conſenſu tñ, qui præſumitur ex
patientia domini præſentis. facit l. qui patitur. ff. mand. & quod
ibi hr̃ in l. filiusf. §. inuitus. ff. de procu. Vel aliter, ꝙ illud verbũ
ibi poſitum, videlicet dño tacente, declaratur per verba ibi ſe-
quentia in verbis illis, licèt verba ſolennia non dicantur &c. ita
ꝙ ille tex. non includit omnimodam taciturnitatem, ſed ſolẽni
tatem verborũ excludit, facit l. 1. & 2. C. de form. Et ad l. ſi fide-
iuſſor. dicas ꝙ interuenerunt verba quò ad ſtipulationẽ, de qua
ſtipulatione quærimus, licèt non interuenerint verba ad renun
tiationẽ beneficij. Tertiò alleg. Bar. in d. l. 1. caſum in l. ſi finita.
§. eleganter. de dam. infec. Sed Raph. in d. l. 1. dicit, ꝙ ibi eſt ſpe-
ciale ꝑꝑ celeritatẽ. vt l. 1. eo. tit. alias non fingeretur ibi, ſed ut
contumax cõpelleretur, vt l. 1. cũ ibi no. C. de lit. cõteſt. ¶ Quç-
8 ro in caſu iſtius. §. an iſta actio † ex ſtipulatu ficta vel præſumpta
ſit utilis vel directa? Et vr̃, ꝙ ſit utilis, ut l. his verbis. ff. de adop.
Sed dic, ibi fuit interpoſita ab alio, vnde directa quæritur ſtipu-
latori, vt l. quæcunque gerimus. ff. de actionib. & oblig. coniun-
cta l. 3. ff. pro ſocio. ergo vtilis acquirit ius alteri, & nõ directa,
vt l. 1. in fi. cum l. ſe. ff. de inſtito. vnde Pet. Cy. & Saly. in d. l. 1. §. 1.
tenent, ꝙ immo ſit directa, qa fictio hr̃ pro veritate. vnde perin
de hr̃ ac ſi ipſa mulier fuiſſet ſtipulata, hæc ergo directa & dati-
9 ua ſibi competit. arg. l. iuriſgentiũ. in prin. ff. de pac. ¶ † Quarto,
an iſta ſtipulatio dotis ficta habeat locum in muto & muta con
iugibus? videtur ꝙ non, quia in eis non poteſt habere locum
vera ſtipulatio, ut l. 1. in prin. ff. de verb. obl. igitur &c. tamen cõ
trarium eſt uerũ, quia potuit ſtipulari per ſeruum proprium.
vt d. l. 1. vel per publicum, ut l. 3. ff. rem pu. ſal. fo. ita dixit Bar. in
l. 1. ff. ſolu. mat. in verſi. ſed quid ſi mutis. ¶ In gl. meruit. in fi. iſta
10 † actio ex ſtipulatu pro dote, ſeu actio de dote, ſiue competat
vxori ad repetendum dotem, ſiue competat marito ad conſe-
quendum dotem, ſiue contra vxorem, vel patrem, vel extra-
f neum, ſemper eſt bonæfidei, [f] ut hic. & eſt tex. cũ gl. in d. l. vni-
ca. §. ſed & ſi non ignoramus. C. de rei vxo. act. & ibi Cy. & doc.
no. gl. Bar. & doc. in l. de diuiſione. ff. ſol. mat. licèt glo. aliter di-
cat in l. 2. circa prin. eo. tit. ſed actio competens extraneo ad re-
petendam dotem eſt ſtricti iuris, quia illa non competit a le-
ge, ut cõpetit virò & vxori, ſed opus eſt, ut expreſsè ſibi proui-
deat.

A D D I T I O N E S.

a Vera. Adde Soc. i rep. l. 1. ff. de ver. ob. in prin. & Bar. in l. quæ dotis. ff. ſol. mat.
b Solennitas Adde Iaſ. in l. 1. C. de eden. ſuſp.
c Mandari. Adde Rom. conſi. 147.
d Loquatur. Adde ꝙ Rom. cõſ. 21. tenet ſcriũ, & vide qđ voluit Fulg. conſ. 156.
e Cum oſtendimus. Vide quod voluit Rom. conſi. 311.
f Fidei. Adde Bal. conſ. 152. 2. lib.

deat. vt d.l. 1. §. accedit. ergo non eſt iſta ſtipulatio, de qua loqtur ille tex. igit non eſt bonæfidei, ita dicit Bar. & doc. in d.l. de
diuiſione. Et p ꝯñs iſta actio ex ſtipulatu pro dote, de qua hic,
habet plurima priuilegia. ita dicit gl. in d. §. ſed & ſi non ignora
11 mus. ¶ Et † quia iſta eſt bonæfidei, ex vtraq; parte currunt vſu
a ræ, ēt ex utraq; parte ex mora, & ſic tam marito, [a] (qñ dos non
præſtatur) quam ēt mulieri, qñ dos non reſtituit ſol. ma. vt eſt
tex. & ibi Bar. & doct. in l. inſulam. §. vſuras. ff. ſo. ma. quod Bar.
ibi dicit in marito pcedere, ēt de iure canonico, quia vir illud
petit magis vt proprium intereſſe, cum ſuſtineat onera matrimonij. allegat. c. ſalubriter. extra de uſur. & facit. c. conqueſtus.
cum ibi plenè no. per doct. & gl. eo. ti. ſed mulieri paſſæ moram
in dote reſtituenda ſibi, ſol. ma. vſuræ hodie de iure canonico
b non debentur, [b] qa tunc eſſent propriæ uſuræ, ſm Inno. & Io.
And. & doc. in d. c. ſalubriter. & idem no. Bar. & doc. in l. at qui
natura. §. non ſolum ſortem. ff. de neg. geſt. Sed Raph. in d. §. uſu
ras. dicit ꝯ Bar. ꝙ dictum c. ſalubriter. etiam in marito non dicit
proprie de uſuris, ſed ſolum dicit, ꝙ maritus lucrat de fundo,
quem accepit in pignore pro dote fructus uſq; ad concurrentē
quantitatem dotis. ſunt tñ aliqui alij caſus, in quibus ēt de iure
canonico debentur uſuræ. ut no. io d.c. conqueſtus. ſed ſtatim ī.
12 latius dicam. ¶ † Quid in muliere, quæ habet pignora pro dote reſtituēda, quia fortè meruit primum decretum in fundo uiri ſolu. ma. pro dote, uel etiam fecit inſolutum adiudicari ſibi?
dr̄ tñ dationem non ualuiſſe, & ꝙ fructus percepti extenuant
ſortē. iuxta l. 1. & 2. C. de pig. ac mulier iſto caſu lucretur fructus? & vr̄ ꝙ ſic, vt d. §. vſuras. & hic, & d.l. vnica. §. 1. C. de rei
vxo. act. coniuncto d. c. ſalubriter. quia maritus & vxor pro dote danda & reſtituenda a lege veteri æquiparantur, & vtriq; pariter competit actio bonæfidei. vt dictis iuribus, ergo ſtatutum
nouū in marito per d. c. ſalubriter. licèt ſit odioſum exorbitās,
vel correctorium, debet extendi ad mulierem. arg. gl. & ibi Bar
& doc. in l. ſi qs ſeruo. C. de fur. In contrarium tñ vr̄, ꝙ dictos
fructus non lucretur, per tex. in l. Titia. ff de ſol. vbi caſus apertus. & ibi hoc firmat Ange. Et ſō differentiæ ſit inter virum &
vxorem, quia maritus habet vſuras propter onera matrimonij,
ſed intereſſe mulieris non apparet, igitur &c. Vel tu reſponde
ad hoc vt ī. dicam. Sed Bal. io Auct. ex qui. C. de bonis auth. iu.
poſ. io ver. quæ mulier eſt miſſa in poſſeſſionem &c. determinat, ꝙ ēt mulier tales fructus debeat lucrari vſq; ad concurrentem quantitatem, & reputat pro abſurdo, ꝙ maritus lucret fructus pignoris in re mulieris, & ſic in re aliena, & nō mulier propter ſuam rem & dotem, & pro hoc facit l. vbi adhuc. C. de iure do. vbi ad alimenta, dos quæ eſt penès uxorem, debet ſeruire. Sed licèt iſta opinio videatur ęqua, tñ cōiter tenet id, quod
ſ. dixi. Non obſt. d.l. vbi adhuc. quia ibi ſuſtinet onera matrimonii, ergo non eſt mirum, ſecus eſt eo ſoluto, ut in caſu noſtro. ita
dixit Raph. in d. §. vſuras. Sed Io. de Imo. ibi latius exorditur, &
dicit, ꝙ verum eſt. ꝙ doc. iuris canonici dicunt, ꝙ dictum c. ſa-
13 lubriter. † debet ſtrictè intelligi in caſu, in quo loquit, ſecus ſi
maritus vellet recipere aliquam pecuniā pro ipſa dote in pecunia conſiſtente, donec ſoluatur dos. Vnde in hac materia poſt
multa ſic concludit, aut uir fecerat pactum cum ſocero, ut nomine uſurarum pro dote aliquid daretur, & hoc non eſt licitū.
ut in c. quia in omnibus, extra de uſur. Aut fecit pactum, ut ali-
14 quid detur pro alimentis, & hoc uī eſſe licitū, † quia ualet pactum, ut ille, qui promittit dotem, ex quo non dat, debeat alere
ipſam uxorem. ut l. ſi. in prin. & ibi Bar. ff. de doli excep. facit l. 4.
& l. ſi pater. §. 1. ff. de pact. do. & ſi quid ſupereſt vltra alimenta,
etiam nō tenetur reſtituere. vt l. creditor. §. ſi inter maritum. ff.
man. Sed pater promiſit dotem & nondum ſoluit, & ſic eſt penès eum, & maritus ſuſtinet onera matrimonii, ergo onus alimētādi uxorē ſpectat ad patrem. vt d.l. ſi. in prin. Aut eſt pactū,
ꝙ uir debeat habere ſeptē pro cētenario pro alimentis, & tunc
idem, cum non dicat pro uſuris, ſed pro alimentis, licèt addat
certa quantitas, ut res potius ualeat, quàm pereat, ut l. quoties. ff. de uerb. ob. & facit qđ no. Bar. in l. unica. §. exactio. C. de
rei uxo. act. Et idē ēt ſi fuerit omiſſum uerbū, pro alimētis, quia
cū illud poſſit intelligi nomine uſurarū, & nomine alimētorū,
uī facièda interpretatio, ut res potius ualet, & benignior eſt aſſumenda. ut l. benignius. ff. de legi. & multò magis pōt recipere
fundum in pignore, ut fructus lucrifaceret donec dos ſoluat,
ut d. c. ſalubriter. Si autem nulla præceſſit cōuentio, & mora eſt
commiſſa in dote ſoluenda, & tunc ut uſura peti non poteſt, ut
d. c. quia in omnibus, ut intereſſe autem etiam uidetur nō poſſe peti, quia latè ſumpto uocabulo, intereſſe uſura eſt, ut no. in
l. 1. C. de ſumma Trin. ac etiam quia eſt obligatio dandi, ac etiā.
quia non ſuccedit obligatio ad intereſſe. ut l. ubi autem. in fin. ff.
de verb. obl. Et hoc procedit, quando vult petere intereſſe iure
actionis, ſed ſi vellet conſequi officio iudicis, cum actio de dote ſit bonæfidei, vr̄ ꝙ poſſit petere, vt videtur caſus no. in l. ſocium qui in eo. in prin. ff. pro ſoc. ad inſtar tamen eius, quod dicetur de arbitrarijs, per l. 2. §. ſi. ff. de eo quod cer. loco. quod tene menti in practica. Vnde quando petis intereſſe, non agas iure actionis de dote, quia ſuccumberes, ſed implores officium
iudicis. iuxta ea, quæ dixi in prin. ſ. eo. & dicam aliquid in §. ſeq.
& ſeq. ¶ Subdit tamen idem do. Io. de Imo. ꝙ iſtud de intereſſe
eſt verum in conſueto negotiari, aliàs autem non videtur poſſe
etiam intereſſe petere, & ſic debet intelligi & limitari dictum
Bar. in d. §. vſuras. in marito cōſueto negotiari. Sed tu dic, ꝙ immo quando ſuſtinuit onera matrimonij, maritus ſemper (quicunque maritus ſit) intereſſe ſuum conſiſtens in damno euitando debet poſſe petere officio iudicis. vt d. l. ſocium qui in eo.
ſiue fuerit ſolitus negotiari, ſiue non. Non ob. d. l. 2. §. ſi. quia ibi
loquitur de intereſſe conſiſtente in lucro, ſecus ſi in damno, qa
indiſtinctè illud prohibetur: ita dixit ibi gl. & doc. Vnde cautela eſt ad omne dubium tollendum ſemper, ꝙ accipias in pignore. vt d. c. ſalubriter. ¶ Ex his igit vides, quòd ex parte mulieris
pro dote non reſtituta, non poſſunt de iure peti neque vſuræ,
neque aliquid pro alimentis, niſi vt infra dicam, vel pro intereſſe, quia ſic refricatur in dubium in maritum, qui ſuſtinet onera
matrimonij, vt patet per prædicta, ergo in muliere quæ non ſuſtinet onera matrimonij, prædicta non debentur. ¶ Nec ob. qđ
ſ. dixi, ꝙ vxor æquiparatur marito &c. qa arguo a ratione ceſſante, nam (vt dixi) communiter tenetur, ꝙ dictum c. ſalubri-
15 ter. † debet ſtrictè intelligi, vt minus quam poſſibile ſit deuiet
a d. c. conqueſtus. & a d. c. quia in omnibus. eſt clarum, ꝙ dictū
c. ſalubriter, ponit rationem, cum frequenter dotis fructus non
ſufficiant ad onera matrimonii ſupportanda &c. ſed dicta ratio
ceſſat in muliere, cum nulla onera matrimonij ſuſtineat, igitur
diſpoſitio d. c. ſalubriter. debet in ea ceſſare, vt non tantū quòd
poſſit petere ſeptem pro cētenario, ſed etiam fructus ex pignore conuentionali vel prætorio ſuos non facit. vt d. l. Titia. quod
16 tene menti. † Et licet hic Bononiæ ſit conſuetudo in ꝯrium, tñ illa conſuetudo non eſt bona, quia eſt ꝯ ius diuinū in fraudē vſu-
c rarum, [c] vt d. c. quia in omnibus, ergo illud debet in ſortem cōputare. facit l. is cui. §. qui poteſt. ff. vt in poſ. leg. ita dicit Bar. eleganter in ſimili, io l. ſi finita. §. Iul. ff. de dam. infect. in verſ. quæro, verum miſſus ex primo decreto &c. debet tamen mulier ali
ab hæredibus viri. vt infra dicam. ¶ Aduertendum tamen eſt, ꝙ
licèt ſit ſolutum matrimonium morte mariti, tamen ſi conſiſtat
dos, in pecunia reſtitui debet mulieri intra annum, & ante annum hæredes viri non pñt cogi ad reſtituendum dotem, vt eſt
tex. in l. vnica. §. exactio. C. de rei vxo. ac. quod tamen eſt uerū,
niſi per maritum fuerit dos legata vxori, nam licèt nō uideatur
valere legatum, quia debitor legat creditori. vt l. ſi creditori. &
ꝙ ibi no. ff. de leg. 1. tñ ualet iſtud legatum dotis propter cōmodum repræſentationis. facit §. ſed ſi uxori. & quod ibi no. ſ. de
leg. & in l. 1. §. ſi quis creditor. ff. ad leg. Fal. & l. 1. & ibi Bar. ff. de
do. præleg. & no. Bart. & doc. in l. ſi diuortio. ff. de uerbo. obliga.
17 ¶ † Circa hoc tñ dubitat, an intra dictum annum poſt ſolutum
d matrimonium debeat mulier ali ſumptibus olim mariti? [d] Et gl.
in d. l. diuortio. in prin. ff. ſo. ma. quæ incipit, idē ſi morte. in ſi. determinat ꝙ ſic, ſi mulier non habet unde aliunde, quàm ex dote, ſe alere poſſit, alias ſecus. Et illud ēt gl. plenè diſputat in d. §.
exactio. & idem tenet gl. ff. vt in poſ. leg. l. pe. & iſta eſt cōis opi.
quam ſequitur Bar. & doc. in d. §. exactio. licèt Vltramon. ſunt in
contraria ſententia ibi. & vide doct. in d. l. diuortio. ¶ Et quod
dixi mulierem eſſe alendā, eſt intelligendū ſm Specu. in titu. q
filij ſint leg. §. 1. ver. ſed pone mulier. ꝙ nō debet ali ſeparatim,
ſed cū hæredibus mariti, ſicut conſtante matrimonio ſtabat, dū
modò honeſtè, & ſine ſuſpicione pudicitiæ ſtare poſſit. licet
Bar. in l. libertis. in ſi. ff. de ali. leg. dicat, ꝙ nullo modo cogatur
ſtare cum dictis hæredibus, ſed ſeorſum habitando poteſt petere alimenta. ſed opi. Spe. æquior eſt. ita dicit Io. de Imo. in d. l. diuortio. in prin. ſed cum reuerentia Bar. d. l. libertis. §. ſi. in ſi. non
loquitur in caſu iſto, ſed loquitur qñ alicui, ut uxori, uel alteri
ſunt relicta alimenta in teſtamento, & teſtator nō adiecit ꝙ ſtarent in domo ipſius, tunc poteſt ſeorſum habitare, & alimenta
conſequi,

ADDITIONES.

a Marito. Adde Rom. conſ. 417. Abb. conſ. 55.
b Debentur. Adde Abb. conſ. 39. Petr. de Anch. conſ. 97. & 148. Paul. de Caſtr. conſ. 355. in prima editione.
c Vſurarum. Vide Alex. qui dicit, ſe hoc ſcripſiſſe in l. atqui. §. non tantum. ff. de nego. geſtis.
d Mariti. Vide Abb. conſ. 39. 2. lib.

conſequi.vt ibi per eum.vide ẽt Bar. in l.1.in fi.eo.ti. de ali. leg.
debebit tamen operari mulier hæredibus mariti, ſicut operaba
tur marito.vt l.ſicut.cum gl.ff.de ope.lib.& hoc ſi eſſet mulier,
q̃ ſolebat operari,aliàs ſecus. vt l.fi.ff.de oper. ſer. aliàs nõ ope-
raretur,vel operaretur pro ſe,& non pro hæredibus mariti,tũc
18 tñ deducetur de alimentis.vt l.ſi maritus io id.ff.ſo.ma.†Si au-
tem hæredes vellent immediatè ſoluto matrimonio reſtituere
dotẽ,& non præſtare alimenta,poſſunt illud facere,quia illa di
latio fuit facta in fauorẽ hæredum.arg.in l.ſi ita ſcriptum.§.Pe-
gaſus.ff.de leg.2.ita dixit Bar. in d.Auct. ei qui.C. de bon.auth.
19 iud.poſſ.in ver.quæro mulier.&c.†Sed poſt annum an teneant̃
eã alere? Et vr̃ ꝙ nullo mõ poſt annũ mulier,nec alimenta,nec
aliud recipere põt,qa debet ſibi imputare quare nõ repetit do-
tes,cum tũc dilatio data a lege dictis hr̃dibus ſit finita.vt d.§.ea a
ctio.& põt agere,nec obſt.ſibi aliqua exceptio.¶Ex quo ſequit̃,
ꝙ ſi aliquid reciperent,eſſet vſura.arg.no.per Inn.in c.ſalubri-
ter.in fi. quod procedit ſecundum Ioã. de Imo. in d.l.diuortio.
qñ mulier haberet vnde ſe aleret,quia tunc nõ debentur ei ali-
menta eadẽ ratione,ſicut nec debentur intra annum ſoluti ma-
trimonij,aliàs ſecus, vel ſi non põt ei imputari quare non exe-
gerit , aliàs autem ſi non curauerit exigere , vt aliquid annum
pro dote conſequeretur, non poſſet illud exigere, quia ſaperet
vſuram.Vnde cautela eſt,ꝙ finito dicto anno,mulier quę habet
vnde ſe poſſit alere,repetat dotes ſuas,& proteſtetur,& inſtet,
& ſic conſtituat hæredes in vera mora,tunc intereſſe ſuum ſal-
tem & officio iudicis petere poterit,cũ actio de dote ſit bonæ-
fidei. vt dixi in l.videamus.§.ſi actionẽ.& l.mora.§.i bonæfidei.
ff.de vſur.& l.de diuiſione.ff.ſo.ma.quod tñ ego intelligo de in-
tereſſe conſiſtente in damno euitando , ſed in lucro diſtingue ,
an mulier erat ſolita negotiari vel non, vt dixi s̃. in marito, vel
melius faciet ſi accipiet inſolutũ ritè, & rectè pro dote ſua ali-
quem fundum hæreditarium , non dico ex primo decreto tñ ,
quia nõ eſt ſibi ex eo cautũ plenè.vt d.l.Titia.ff.ſo.ma.¶ Vnũ tñ
20 †tene menti perpetuò,ꝙ poſt bienniũ a diẽ ductionis mulieris
ad domum mariti,& nõ ante, vſuræ ſiue alimenta pro dote nõ
ſoluta marito debentur,qm̃ per lapſum biennij contrahit̃ mo-
ra irregularis, vt eſt caſus ſingularis in d.l.fin.§. præterea.C.de
iu.do.facit quod no.gl.& doc.in d.l.de diuiſione. & hoc eſt ve-
21 rum , † niſi fuerit omiſſa petitio longo tempore,[a] nam vt gra-
a tior apud debitores eſſet , præſumitur omiſſa, & tacitè remiſſa
petitio vſurarum,vt eſt tex. ſingularis in l. cũ quidam.§. diuus,
ff.de vſu.igitur ſi tanto tempore decem annorum dictæ vſuræ ,
vel alimenta pro dote per maritum petitæ non fuerint,iuris in-
tellectu præſumuntur remiſſæ , & pro præterito tempore peti
non poſſunt.ita dixit ſingulariſſimè Bal.in quodam ſuo breuiſ-
ſimo conſilio quod incipit,In Chriſti nomine,amen.poſt bien-
nium a die ductionis puellæ &c.quod no.quia eſt valde quoti-
dianum.Et ſic habes,ꝙ ante biennium & poſt decennium mari
tus non poteſt petere alimẽta pro dote. Sed quod dixi ante biẽ
nium, intelligo fore verum, niſi dos fuerit promiſſa ad certam
diem,quia lapſus diei induceret moram regularem. arg.l. ma-
gnam. C.de contrah.& comm.ſtip.Vel ſi ſimpliciter fuerit pro-
miſſa,& vir interpellauerat ſocerũ, iuxta l. ſi ex legati cauſa.ff.
de ver. ob. meritò a dicto diei lapſu, vel a die dictæ interpella-
tionis incœperunt currere vſuræ , ſi maritus interim ſuſtinuit
onera matrimonij.vt d.l.inſulam.§.vſuras.cõiuncta l.fi.in prin-
ci.ff.de doli excep. Nec iſto caſu eſt opus expectare biennium ,
& ſic moram irregularem,cum habeas regularem.ar.no.in l.in
prouinciali.§.1.& quod ibi Dy.& Bar.ff.de ope.no.nun. ¶Secũ
dò aduertas ad id,quod dixi,ſm̃ Bal.per lapſum decẽ anno.&c.
quia licet non reperiam tactum,tamen credo ꝟrium, & ꝟrium
conſului his diebus,quia hoc non reperitur iure cautum,igitur
cum ẽt de iure noſtro iura & facultates inducentes iura præſcri
bantur tãtummodo 30.ann.vt l.licet.C.de iu.delib. & l.omnes.
cum ſimi.de prę́ſcr.30.ann. ¶Non ob.d.l.cum quidam.§.diuus.
quia ibi loquitur in vſuris,quæ ſunt odioſæ, vt habetur in l.3.&
l.cum allegas.C.de vſur.igit̃ ſunt reſtringendæ, & faciliter vi-
dentur remiſſæ.arg.c. odia.de reg.iur.in 6. ſed alimenta marito
ſunt debita pro ſuo intereſſe, & dicuntur eſſe data fauoris cau-
ſa,cum ipſe ſuſtineat onera matrimonij.vt l.pro oneribus. cum
ibi no.C. de iure do. Intantum ꝙ ẽt de iure canonico ſunt per-
miſſæ. vt d.c.ſalubriter.meritò de damno euitãdo,vt tractat ma
ritus ad vſuras quas prætendit mutuans, & ſic ad lucrum, non
eſt bona argumentatio. vt l.fi.§.licentia.C.de iu.delib.in ver. vi
22 dimus &c.¶Sed contra prædicta,& pro opin. Bal.videtur † eſſe
tex. in l. vir vſuras.ff.de dona.inter vir.& vxor.ubi dr̃,ꝙ ſi ma-
ritus eſt ſtipulatus ab vxore ſua vſuras pro dote,& eas non pe-
tierit , & per omne tempus matrimonij eam & eius familiam
b aluit,ꝙ titulo donationis ſunt remiſſæ,[b] & pro hoc vltimo for-
titer facit,quod ibi no. Bar. qui dicit,ꝙ ſi vſuras dotis vir viuẽs
non petierit,donaſſe vr̃, & periculo viri ſunt, & ꝙ morte con-
firmantur.& idem vult etiam Sal.in ſummario ſuo.Sed reſpon-
deo pluribus modis.Primò ſm̃ gl.ibi,In verbo donationis. quę
dicit,ꝙ maritus per donationem expreſsè liberauit vxorem de
eo,quod ſibi debebat &c.non eſt ergo mirum ibi ſi expreſsè li-
berauit eam morte facta confirmatione,ſi nõ poteſt vſuras am-
plius petere,& hoc ſequitur ibi Saly. recitando dictam gloſ. &
cum ea tranſeundo,& hoc etiam ſecundo loco probatur,ꝙ ibi
fuerit donatio expreſſa,quia ſubditur in tex.ſed & dona.verbis
fideicommiſſis & cõfirmatis &c.ergo apparet manifeſtè,ꝙ pri
mò donauit , poſteà prælegando dotem , videtur etiam confir-
maſſe donationẽ vſurarum,& ſic acceſſoriè.arg.d.l. Lucius.qui
po.in pig.haber.Et patet ꝙ ibi non ſolo tempore,ſed donatione
facta expreſsè petitio alimentorũ tollitur.Vel tertiò,ibi non di-
citur quòd curſu decem annorum tollantur vſuræ. vt ſup.dixit
Bal. ſed dicit ille tex. ꝙ eas non petierit, & ſic non dicit quanto
tempore ſtetit ad non petẽdum,poſteà ſubdit tex.olim per om-
ne tempus matrimonij nõ petijt vſuras, quas fuerat ſtipulatus,
& ſic fortè plus,quam decem anni tranſierunt,ergo non eſt mi
rum ſi tollitur petitio vſurarum, vt l. omnes. cum ſimil. C. de
præſcrip.30.anno.¶ Vidimus an,& quando ſol.matr.mulier eſt
23 alenda,nunc † videndum eſt an ſit alenda conſtante matrimo-
c nio,tã in ſanitate,quã in infirmitate?[c] & iſtam quæſtionem mo
uet gl.Dy.& Bar. Ang. & vterq; dñs meus io l.ſi cum dotem. §.
ſinautẽ io ſæuiſſimo.ff.ſo.mat.& Iac.de Are.Cy.Bal. Ang.& Sa-
ly.& Mod.in l.quod in vxorem.C.de neg.geſt. in quo cõcludo.
Aut quando mulier infirmatur,eſt in tali infirmitate, quæ non
prohibet eam eſſe io obſequio viri , & tunc tenetur eam alere,
& curari facere.arg.ff.commo.l.in rebus.§.poſt.& ff.de ope.lib.
d.l.ſicut.Aut talis ęgritudo prohibet eam eſſe in ſeruitio viri,&
& tunc ſi eſt dotata,vir tenetur facere expenſas tam in alimen-
tis,quàm in medicis & medicinis,ſm̃ quantitatem dotis,vt d.§.
ſinautem io ſæuiſſimo. Et quod dixi ſm̃ quantitatem dotis, in-
telligas.i.ſm̃ id quod ex dote redigitur, vt ff.de alim. leg. l.cum
vnus.in princ.& §.fi.ff.ad Treb. l. Imperator. & ff. vbi pup. edu.
de.l.ius alimentorum.§.1. Vbi autem reditus dotis non ſuffice-
rent,tunc pro eo pluri. glo.in d.§. ſinautem.dum ſubaudit ibi ,
maximè,videtur velle ꝙ maritus teneatur,ſed tu dic vt patebit
ex ſequentibus . Si verò non eſt dotata , tunc aut mulier habet
aliunde vnde ſe poteſt facere curari, & tunc maritus non tene-
tur de proprio facere,ſi tamen facit,in dubio intelligitur feciſ-
ſe maritali affectione, & ideo non reperit d.l.quod in vxorẽ.&
dixit ſupra proxi.§. in materia nego geſt.quod intellige verum,
niſi fuerit proteſtatus,vt l.Neſennius.ff.de neg.geſt. Aut non ha
bet aliunde,& ſic non habet bona paraphernalia. iuxta l. fin. in
prin.& ibi Bar.ff.ad leg.Fal.& in l.fi.prin.& ibi gl. & doct.C.de
pac.conuen.& vide bonum tex.de hmõi bonis mobilibus, quæ
mulier portat ad virum.l.ſi ego.§.1.ff.de iure dot.Et tunc ſi ha-
beret patrem, vel alium qui poſſet ſibi alimenta præſtare, quid
24 iuris ? † quia maritus non tenetur expenſas funeris facere , vt l.
ꝙ ſi nulla.ff.de relig. Nam debes ſcire ꝙ onus funeris impenſæ,
reſpicit totum patrimoniũ mulieris, & pro rata cui acquiritur,
ſpectat onus funerandi mulierem, & ſi nihil habeat mulier,ſpe
ctat ad maritũ propter præcedentẽ dilationẽ maritalẽ, vt eſt ca
ſus in l. Neratius,cum multis ſeq.ff.de relig. cõiuncta l.fi.§.1.&
ibi Bar.ff.ad muni.videtur ergo ꝙ maritus viuã alere non tene
tur, ſed pater, vt l.ſi quis a lib. in princ.§. ſi vel parens.ff.de lib.
agno.& faciunt no.in l.alimenta.C.de nego.geſt.de matre,quæ
aluit filium,quẽ recepit a patre pueri . ſi autem mulier neminẽ
habeat, qui eam alere teneatur , tunc maritus tenetur eã alere ,
vt d.l.quod ſi nulla.& facit Auct.præterea.C. vnde vir.& vxor.
25 & iſto caſu procedat gl.in d.§.ſinautem in ſæuiſſimo. ¶ †Quæ-
ro,quid ſi in caſibus in quibus dixi maritum teneri curari face-
re, & alere vxorem in infirmitate, ipſe aluit eam, & eam cura-
uit in infirmitate,ſed in ducendo medicũ & non bonũ,uel etiã
in curari faciendo fuerit negligens & remiſſus, & ob id mulier
moritur,quid iuris? Et gl.in l.ſi.ff.ſol.mat. dicit ꝙ omne cõmo-
dum,quod eſſet habiturus ex dote ex pacto dotali, vel ex forma
ſtatuti ipſe perdit. facit glo. & quod ibi doc. in l. ſi ab hoſtibus.
§.1.ff.ſol.mat.facit tex.in l.quod ſi nolit.in §.ſi mancipium.ff.de
ædil.

ADDITIONES.

a Tempore. Vide Bal.conſi.156.in 5.lib.Roma conſi.507.
b Remiſſæ. Adde quod Rom.in ſup.alle.conſ.517. idem tenet,& dicit miraris
quomodo ille tex præceptori ſuo fuerit incognitus.
c In infirmitate. Adde latiſſimè Rom.proxime alleg.conſi.& Abb. conſ.85.

ædil.edic.ita ét dicit ibi Cyn. Bal.& Sal. in d.l.quod in vxorem.
Pro hoc l.necare.ff.de lib.agn. quia necare dicitur, qui alimēta
denegat,.vt ibi. & ideo tanquam indignus a tali lucro repellit̃,
vt eſt bonus text. in l.3.ff.de his quib. ut indig. Et pro iſta parte
adducas tu ét Auct.ſi captiui.& in corpore vnde ſumitur.C. de
epiſ.& cle.& optimè facit l.2.C.de infan.expoſitis.ſicut ét dici-
mus de dño,qui non fecit (vt debuit) curare ſeruũ in infirmita-
te, & expellit eũ de domo,quia priuauit eius dñio,& ſeruus ef-
ficitur liber,vt eſt tex.in l.1.§.ſancimus.C.de la.lib.toll.qđ not.
26 quia anno præterito hic fuit de facto. † Sicut dicimus in ſimili,
ſi vir interfecit vxorem,vel præſtitit cauſam mortis dictæ vxo-
ri,ꝙ ipſe non debet lucrari partem,quæ lucranda veniebat vel
ex pacto,vel ex ſtatuto,vt l.ab hoſtibus.§.1.ff.ſol.mat. & qđ ibi
gl.& Bar. Ang.& Mod.ſed nõ præſtando alimenta & alia neceſ-
ſaria in infirmitate,dr̃ præbere cauſam mortis,vt d.l.necare, er
27 go &c.¶†Quæro,vxor non eſt in ſeruitio mariti, ſed extra do-
mum viri,an maritus teneatur eam alere? Dic ſm Iac. de Aret.
Cy.Bal.& Sal.in d.l.quod in vxorem. Aut hoc procedit culpa
viri,& tenetur eã alere,vt C.de inſti.& ſubſti.l.1. Aut hoc pro-
cedit ex culpa vxoris,& nõ tenetur,licet dotem receperit. arg.
l.ſi ea.C.de condi.inſer.& diceretur ét culpa vxoris interueniſ-
ſe,ſi ꝑꝑ dotem,quã ipſa,vel alius promiſit & non ſoluerit, hoc
contingit,vt in Auct. de non eligen.ſecũ.nub.§.illud.in fi. Et eſt
ratio,quia ille debet alere mulierem penès quē dos eſt,ſed non
eſt penès maritũ ex defectu promittentis , ergo non tenetur eã
28 alere.vt in d.l.fi.& ibi Bar.ff.de do.exce.¶†Quæro,an bona ma
a riti ſint tacitè [a] obligata pro alimentis.& Bart.in d.§. ſinautē in
ſæuiſſimo. poſt Iac.de Are.tenet ꝙ ſic.nã ex dote debentur ali-
mēta ſicut vſuræ debentur aliqñ ex pecunia, ſed clarũ eſt ꝙ res
obligatæ pro ſorte ſunt ét obligatæ pro vſuris, licèt non fuerit
dictũ,vt l.Lucius.ff.qui po.in pig.hab.ergo & ea quæ erant obli
gata pro dote, ſunt obligata pro alimētis, & ſic pro acceſſorijs.
facit l. Lucius.ff.de alim.leg.l.Caius.cum gl.eo.tit. Sed idē Bar.
in d.l.Lucius. tenet ɔ̃trium,ſaltim,niſi eſſent bona empta ex pecu
nia dotali.facit l.fin.C. de pig.Sed Io.de Imo.in l.ſi cum dotem.
in §.item pater. dicit , ꝙ de rigore iuris vr̃ dicendum bona ma-
riti non obligata, cum petantur alimenta ꝑ officiũ iudicis.facit
in arg. l. ſi quis a liberis.in prin.& §.ſi uel parēs.cum §.ſeq.ff.de
lib.agn.& nõ cõpetant iure actionis de dote , cum actio pro do
te non ſit nata conſtante matrimonio viró nõ vergente ad ino-
piam, vt l.ſi conſtante.in princ. & §.1.& quod ibi plenè per gl.
& doc.ff.ſol.mat.& ſic cum vir ꝓſupponatur ſoluēdo,& nõ poſ
ſit ad tertium poſſeſſorem deueniri per hypothecariã , niſi ex-
cuſſo principali, vt in Auct.hoc ſi debitor.C.de pign.non vide-
tur vtilitas inueſtigationis præſentis qõnis, de quo per Io. And.
in Spe.de do.inter vir.& vxo.circa prin.vbi vr̃ inclinare in hãc
ſecundã opi.ꝙ bona non ſint tacitè hypothecata, quia non re-
peritur clarè iure cautum. Sed tu dic, ꝙ immo poteſt eſſe vtili-
tas prædicta inueſtigare . Pone ꝙ cõſtante matrimonio per plu
res annos alimenta debita vxori nõ ſunt per maritum præſtita ,
debeant tñ præſtari , ſi bona ſua pro alimentis ét ſunt obligata ,
& ipſe aliquid alienat, clarum eſt ꝙ ſoluto matrimonio ét pro
dictis alimentis præteritis agere poteſt.iuxta no.per Bar.in l.1.
& l.libertis quos. in §.1.ff.de ali. leg. Et ſi habet bona hypothe-
cata, poterit per hypothecariã alimenta reuocare. Vnde ego te
nerem primã opi. Bar.quia ſatis vr̃ expreſſum in d.l. Lucius. de
ali.leg. Præterea ſi ſunt obligata tacitè ꝓ acceſſorijs odioſis, vt
ſunt vſuræ,vt d.l.Lucius,qui po.in pign. ergo & fortius debent
& tacitè eſſe obligata pro acceſſorijs fauorabilibus, vt ſunt ali-
menta.facit l.1.C.de fideicom. ¶ In gl. hypothecaria.in fi. dic ,
29 †ꝙ hypothecaria iſta tacita competit ét pro euictione dotis.ut
eſt tex.in d.l.vnica.§.1.de rei vxo.act. ibi euictus , quod dicit ibi
Bal.fore verum,ſi euictio debeatur, quia dos incœpit a promiſ
ſione,& ſic ab obligatione,ſecus ſi incœpiſſet a traditione,vt no.
in l.1.C.de in.do.facit ĩ ſimili.l.Ariſ.ĩ fi.ff.de don. & ſic Bal.vult
ꝙ ex dote data non debeatur euictio. Sed ɔ̃ hoc videtur caſus
in l.ſi pro re pupilli. in §.1. cum ibi no.ff.de euic. maximè cum
maritus in dote dicatur habere titulum oneroſum,licèt ex par
te mulieris dicat̃ lucratiuus,vt l.ſi.§.1.& ibi Bar.ff. quæ in frau-
dem cre.vnde ſalua Bal.qñ ẽxtneus dat dotē, quia tũc cũ videa-
tur donare,ſi ſibi nõ eſt ſtipulatus,vt l.unica.§.accedit.C.de rei
vxo.act.ergo ſicut extra donationē, quæ incipit a traditione qs
30 non tenetur de euictione,ita ét nõ tenebit̃ de illa dote ¶†Quę-
ro,extraneus dedit dotem pro muliere, & pactus eſt ſibi reſti-
tui, vt d.§.accedit.an habebit tacitam hypothecam?dic ꝙ non,
vt hic vr̃ caſus,facit quod habetur hic in glo. mag.& ſic etiam
hæres extraneus prædictus etiã in perſonali non haberet actio-
nem priuilegiatam,ita dixit Saly.in d.l.1.§.1.ver. item quęro ſi
extraneus &c.quod bene no.quia extraneus dicitur omnis ille,
qui non habet mulierem in poteſtate.vt in d.l.1.§. extraneum.
31 ¶†Quæro,vtrum ſponſa quæ eſt per verba de futuro habeat ta
citam hypothecam & priuilegiatam?& gl.in l.2.§.fi.ff.de priui.
cre.tenet ꝙ ſic,quia eſt eadem æquitas.& idem no.gl.in l.ſi ſpõ
ſa.ff.de iu.do.& hoc tenet Cy.in l.fi.C.qui po.in pign.hab.in 8.
q. ſed ꝙ non habeat tacitam hypothecam, tenet gl. in l.eos.C.
qui pot.in pig.hab.& idem tenet Dy. Iac.de Are. & cõmuniter
doc.ibi,& Bal.in d.l.2.§.fi. Ratio quia d.l.1.§.1.& iſte §.dat hy-
pothecam pro dote, ſed non eſt dos ante cõtractum matrimo-
nium per verba de præſenti.vt l.pe.C.de do.ante nup. igit̃,&c.
32 ¶†Quæro , an dos putatiua habeat dictum priuilegium hypo-
thecæ & prælationis? Dic ꝙ ſic, vt eſt tex.notabilis, & ibi gl. &
Bar.doc.in l.ſi cum dotē.§.ſi.ff.ſol.ma.¶ Vltimò quæro,quę ſunt
priuilegia dotis? quia hoc eſſet longum recitare, vide plenè no.
per Bar.& Bal.& Ang.& Mod.in l.1.ff.ſol.ma.¶ In gl.creditori-
33 bus, in fi.no. & tene mēti iſtam vltimam ſolutionem gl.†ꝙ mu
lier,& quicunq; priuilegiatus habens tacitam hypothecã, præ-
fertur omnibus habentibus etiam tacitam,& anteriorem,quod
eſt verum,excepto fiſco, quia fiſcus habens ét tacitam,ſi cõcur
rat cum muliere habente ét tacitam , licèt præferatur fiſcus ha-
bens anteriorem, ſecus tñ ſi haberet poſteriorem, vt eſt tex. &
ibi no.per gl.& doc.in l.2.C.de priui.fiſ. Sed talis mulier habēs
dictam tacitam,licèt præferatur habenti tacitam,non tñ præfer
tur habenti expreſſam hypothecam, etiam poſteriorem, vt hic
tenet glo.& idem no.gl.in d.l.fin.in glo.magna.C. qui po.in pi-
gno.hab.& eſt gl.ord.in c.ex literis.extra de pig.Si autem credi
tor & mulier habeant expreſſam, tunc dicas,ꝙ prior in tempo
re præfertē, vt dicit glo.in d.l.fi.& hoc ſequitur ibi Iac.But.Bal.
& Ang. & Sal.& cõmuniter omnes,exceptis Cy. & Vltram. Et
dixit ibi Bar.ꝙ ita de conſuetudine obſeruatur,a qua non eſt re
cedendum.vt l.minimè.ff.de legi. Et prædicta procedunt, quan
do dos actualiter & realiter eſt data,iuxta gl.& doc.ĩ l.ſi ex cau
tione.C.de nõ nu.pec.iſte eſt tex.in d.l.fi.C.qui pot. in pig.hab.
ibi,patri mariti date. ¶Quid autem ſi dos eſt tantummodò con
feſſata,vt quia conſtante matrimonio vir confitetur per publi-
cum inſtrumentum ſe habuiſſe & recepiſſe pro vxore ſua mil-
le in dotem,an talis confeſſio dicatur & præſumatur facta ani-
mo donandi ? & per conſequens vt donatio facta inter vir. &
b vxor.conſtante matrimonio nõ valeat, [b] l.1.& 2.& per totũ tit.
ff.de don.inter vir.& vxo. & per conſequens ſecunda an præſu
matur facta in fraudem creditorũ necne. ¶ Tertiò, an caſu quo
valeret,quis præfertur,an dicta mulier virtute dictæ dotis con
feſſatæ , an alij creditores in bonis mariti ? Et quò ad primum ,
34 † ꝙ præſumatur facta animo donandi dicta confeſſio , hoc ex-
preſsè ſentit Bar.in l.Papinianus.ff.de dona.inter vi.& vxor. vbi
Bar.dicit, quòd donatio inter virum & vxor. non confirmatur
morte,niſi interueniat traditio vel confeſſio de recepto, quod
habet vim traditionis.& idem voluit Bartol. expreſsè in l. cum
quis decedens. 1.§.Titia.ff.de leg.3 .vbi vult, quòd confeſſio de
dote de recepto conſtante matrimonio facta , etiam cum iura-
mento firmata, tamen vt donatio, poteſt per maritum reuoca
ri , quod tamen dixi de iuramento , intelligas , vt infra dicam.
Pro hoc poteſt adduci quod not. Bartol. & docto. l.Titia. ff. de
verbor.oblig. in princip. in verſi. quid ſi ego confitcor me &c.
vbi Bar. vult, ꝙ talis confeſſio de recepto aliàs non inducat ve
ram numerationem.¶ Quartò,pro hoc poteſt adduci,quod no.
Bar.in l.2.§.fi.ff.ſi cert.pet.vbi vult,quòd procurator qui habet
mandatum ad mutuum recipiendum , vel pecunias recipien-
das, non poteſt confiteri habuiſſe , quoniam talis confeſſio di-
ceretur eſſe donatio,quę non permittitur procuratori.vt l.1.§.
ſi mutuam.ff.quæ in frau.patro. & hoc etiam ſequitur Bal. in d.
§.fin.& Ange.& Rapha.& Io.de Imo.in l.a diuo Pio.in §.ſi em-
ptor.ff.de re iudi.& Ange.& Ioan.de Imo.in l.ſi ita ſtipulatus .
in §. Chryſogonus.ff. de ver.ob.Et iſtam ſententiam de dote cõ
feſſata eſt amplexus Bal.in l.1.C.de inoff.dona.in verſi.item fa-
cit ad aliud teſtator &c. vbi vult expreſsè ꝙ talis confeſſio fa-
cta in teſtamento etiam cum iuramento non valeat , & poteſt
maritus eam reuocare , quia eſt donatio , & præſumitur facta
in fraudem, & ſic ad literam concordat cum dicto Barto. in d.
l.cum quis decedens.§. Titia. Et illud idem voluit etiam Bal. in
vlti.

ADDITIONES.

a Tacitè Vide Pau.de Caſt.conſ.8.Abb.conſ.49.Ro.conſ.ſuperius allegat.

b Non valeat.Adde de hac q.Ang.conſ.181. Pet.de Anch. conſil.308. Pau de Caſt.conſ.372.in 2.impreſſio. Raph.Cuma.in conſil.31.& 2.lib.Raph. Fulg. conſ.146.& 207.Abb.conſ.73.& 85 Roma.conſ.445.Franc. Aret. conſ.86. & Alex.conſ.45.in 2.lib.

vlti.q.l.1. C.de don.ante nup. vbi eleganter diſtinguit. Aut con-
* fitetur maritus ſpe futuræ numerationis, aut animo liberandi,*
aut dubitatur: his vltimis duobus caſibus, quando animo libe-
* randi,* vel qñ dubitatur, præſumitur donatio, & ideo non ua-
let, licèt morte confirmetur. vt l.pen. C.de don.inter vir.& vxo.
& ita dicit, ꝙ fuit obſeruatum de facto in quodam ſuo vicino,
qñ coniuges ſunt pares, aliàs ſecus. vt l.ſi voluntate.cum glo.&
ibi doc. C.de dot.ꝑmiſ.& idē ēt ſentit Bal.in l.1.C.de dote cau.
non nu.vbi dicit, ꝙ dos nuda confeſsione non conſtituitur. &
idem ēt vult Bal.in l.2.C.eo.ti. vbi dicit ꝙ agiť de dote, in qua
eſt verſa donatio inter vir.& vxor.per illum tex. vel ſm intelle
ctum gl.& ibi Bar.dicitur ꝙ confeſsio de recepto firmat dona-
tionem inter vir.& vxor.& ſi benè ponderentur, ſentiunt, im-
mo volunt ꝙ cōfeſsio dotis receptæ ſapiat donationem. & pro
hoc videtur caſus apertus in l.1.C.de dote cau.non nu.vbi tex.
vult, ꝙ dotem faciat numeratio, nō autem ſcriptura talis inſtru
menti confeſsionis, & ideo non admittiť ad dotem repetendā,
licèt habeat tale inſtrumentum confeſsionis, niſi dotem a ſe da
tam re ipſa probauerit. ita dicit ibi tex.ad literā. & hoc vult ibi
gl.& Bar.¶ Quintò hoc ēt tenet Bar. in l.ſi diuortio.ff. de verb.
obl.in ver.qđ ſi fiat cōſtāte matrimonio &c. vbi expreſsè vult,
35 ꝙ† confeſsio dotis receptæ, & promiſsio de reſtituēdo facta cō
ſtante matrimonio inter æquales coniuges, morte viri cōfirma
tur, & non aliter, ergo Bar.ibi expreſsè vult, ꝙ talis cōfeſsio ſit,
& præſumatur donatio, aliàs ſi nō eſſet donatio, ſtatim valeret,
nec expectaretur mors. vt d.l.pe.C.de dona.inter vir.& vxor. Et
iſtud eſt tenendum, licet Sal.in d.l.2. C.de do. cau.dicat, ꝙ con-
feſsio dotis facta conſtante matrimonio in dubio videatur po-
tius facta animo conſequendi dotem a muliere, & ſi non conſe
queretur, ꝙ poſsit opponere exceptionem nō numeratę dotis,
quę videatur vel præſumatur facta animo liberandi, quia quo
ties poteſt capi alia coniectura quàm donationis, nunquam do
natio præſumitur. vt l.ſi cum aurum.ff. de ſolut.quoniam iſtud
dictum Salycet. poſſet procedere in alijs perſonis, prætec-
quam in perſonis ſuſpectis de donatione, ne mutuo amore
inuicem ſe ſpolient, nam in his licèt fingat alium contractum
etiam oneroſum, tamen faciliter præſumitur donatio, pro quo
facit tex.cum gl.Bar.& doc.& ibi Flo.in l. qui teſtamentū.ff. de
proba.& eſt tex.bonus, in l.is qui bonis.ff.de vulg.& pup.& qđ
ibi no.gl.& Bar.& doc.& facit quod no.Bar.in l.quæ dotis.ff.ſo
36 lu.ma.¶ Nec pro opi.Sal.facit mens totius ti.C.de do. cau.qui
titulus videtur velle & diſputare, an dos poſsit repeti vel non,
quia non fruſtra tractatur de reſtitutione, ſi clarum eſſet, ꝙ eēt
donatio, quia non valeret. vt l.1.& per totum.ff.de donat. inter
vir.& vxor.quoniam reſpondeo, ꝙ immo poſito pro conſtāti,
ꝙ maritus confiteatur animo donandi ſe recepiſſe dotem, non
valet etiam a principio, nec in æternum confirmabitur, niſi aut
traditio fiat mulieri per maritum. vt d.l.Papin.de dona.inter vi
rum & vxo.aut aliquid loco traditionis interuenerit. vt eſt tex.
cum gl.& ibi doct.in d.l.2.C. de do.cau. Vnde dico ꝙ ille titu-
lus fuit neceſſarius ad videndum, an mulier poſsit, quod con-
feſſatum eſt petere, vel an a viro vel eius hæredibus, vt in toto
dicto titulo, vel aliter dicas, vt infra dicam. Nec etiam obſt.opi.
communis l.in contractibus.§.ſed qm.C.de non nu.pec.in ver.
illis etiam ſecuritatibus.ubi tex.dicit ad litteram, illis ēt ſecuri-
tatibus quæ poſt confectionem dotalium inſtrumentorū de ſo-
luta dote in parte, vel inſolidum exponuntur, nullam exceptio
nem nō numeratæ pecuniæ penitus opponi, &c. quia ſiue intel
ligatur ille tex. ſm intellectum Pe. ibi, qui intellexit illum tex.
quando mulier primò per ſtipulationem promiſerat dotē ma-
rito, & poſteà maritus eſt confeſſus dotem ſe recepiſſe, quo ca-
ſu, ſibi ſtatim præiudicat, ſecus ſi abſque mulieris promiſsione
dotis valida, maritus ſit confeſſus ſe recepiſſe certam quantita
tem nomine dotis. vt in d.l.in contractibus.in ſi.& l.pe.eo.ti. &
l.1.de do. cau.licèt Bal.ibi dicat, ꝙ iſte intellectus nō probatur
aliqua lege, & idem dicat ibi Sal.qui ponderat tex.ibi poſt con-
fectionem dotalium inſtrumentorum &c.quia ſm iſtam lectu-
ram non eſſet propriè inſtrumentum dotale, ſed promiſsionis
dotis dandæ, tamen etiam non obſtante d.communi opin. quia
ibi praceſſerat inſtrumentum promiſsionis dotis mulieris, ideo
non eſt mirum ſi poſteà confeſsio mariti de dote recepta ſibi ꝑ-
iudicat, quia vr̃ facta occaſione dictæ promiſsionis ſibi marito
factæ per mulierem, ſecus qñ de promiſsione dotis nō apparet,
ſed ſimpliciter apparet inſtrumentum confeſsionis dotis, quia
non pōt capi alia vrgens coniectura, quā donationis. ut d.l.1.de
dot.cau.ſiue etiam intelligatur d.l.in contractibus.ſm gl. & ibi
cōem opi.quia ibi interuenerunt duæ confeſsiones diſtinctæ &
diuerſis temporibus factæ.arg gl.in l.4 ff.de pig.act, qua confeſ
ſiones geminatæ plus valent, quàm vna ſola, ſed nos loquimur,
quando vnum inſtrumentum confeſsionis dotis reperitur, ſi-
cut dicimus in ſimili de confeſsione geminata. vt l. cum ſimus.
C.de agr.& cen.lib.11.& ibi Bar. Vel etiam poteſt ibi dici ad in-
tellectum d.l.in contractibus.ſm Sal. ibi, ꝙ ibi ſecunda confeſ-
ſio fuit facta de recepto & numerato, eò ꝙ continetur in prima
confeſsione, quia tūc fidē primæ cōfeſsionis vr̃ agnoſcere, aliàs
37 ſecus.& ita loquiť caſus noſter.¶ † Secundò, ad intellectum di-
cti tituli de dote cau.dic, ꝙ aut conſtat ex aliquibus cōiecturis,
ꝙ maritus fecit confeſsionem dotis animo conſequendi nume
rationem, quia vnà cum eo alius eſt confeſſus & obligatus ad
dotem reſtituendam, & tunc quia non eſt præſumendum, ꝙ ille
tertius voluerit donare, ita ēt ꝑſumemus in marito iſto caſu, ne
eadē confeſsio mariti & alterius ſimul facta diuerſo iure cen-
ſeatur. vt l.eum qui.de vſuc. Iſtud probatur in l.ſi.C.de do.cau.
Vel ponamus ſimpliciter confitetur, & tñ non obſtante confeſ-
ſione ſtatim per ſocerum, vel per aliū promittitur marito dos,
iuxta illā vulgariſsimam qōnem formatam per Bar.in l.pen.§.ſi
vir.ff.ſo.ma. & ibi vide Bal.Ang.& vtrunq; dominum meū. &
per Bal.& doc.in l.legē.C.de pact.& per Bal.in l.ſi abſentis.C.ſi
cer.pe.aliàs autem ſi ex aliqua ꝯiectura non appareat, ꝙ cōfeſ-
ſionē fecerit ſpe futuræ numerationis, tunc ꝑꝑ mutuum amo-
rē, & quia ad illā confeſsionē faciendā nō arctabatur, ſed ſpon-
te fecit, præſumetur animus donandi, ſm Bal.in l.1.de do. ante
38 nup.& ita intelligatur opi.Bar.& cōis.¶ 1 Venio ad ſm an dicta
confeſsio de dote recepta in bonis mobilibus, quæ non appa-
reat facta conſtante matrimonio, præſumatur facta in fraudem
creditorum? Et eſt gl.ſing. ꝙ ſic, in Auct. ſed iam neceſſe. in gl.
in uer.debitor. C.de don.ante nup.quæ gl. uult ꝙ non tm̃ pręſu
matur facta in fraudē præſentiū creditorū, ſed ēt futurorū.& ꝙ
præſumať eſſe facta in fraudē creditorum, tenet Bar.in l.ſi con-
ſtante, in prin.ff.ſo.ma.in ver.4.quæro, pone ꝙ vir &c.ibi, item
aduerte ꝙ in omnibus &c. vbi dicit, ꝙ in illis caſibus opus eſt,
ꝙ appareat inſtrm̄ dotis confeſſatæ ante ꝯtractum matrimonium,
nam ſi conſtante matrimonio uir confiteať dotē ſe recepiſſe, &
pro illa dote confeſſata reſtituenda, obligauit ſe & bona ſua, ſi
quidē dos fuiſſet in rebus mobilibus, præſumptio eſt iuris & de
a iure, ꝙ fuit fraus, & nullo modo præiudicat creditoribus.* al-
le.d.auct.ſed iam neceſſe.& hoc ēt firmat Bar.& doct.in l. poſt
ꝯtractum.ff.de do.& cū iſto dicto Bar.tranſit Bal.Ang. & vterque
dñs meus in d.l.ſi ꝯſtante.in prin. Et (vt breuiter loquar) in pñti-
bus creditoribus hoc cōiter teneť, qđ perpetuò tene mēti, ſed
in futuris creditoribus, licet gl.in d.Auc.ſed iam neceſſe, idē di-
xerit, tñ Cy.Bar.Bal.Ang.& Sal.in d.auc.ſed iam neceſſe.dicunt
ꝙ hoc eſt ꝯ tex.in l.1.C.de iu.fiſ.lib.10.& ibi Bar.& Bal.quapro
pter doc.in d.auc.ſed iā neceſſe, ſuſtinendo gl.dicunt ſic. Aliqñ
apparent aliqua ſigna ſiue indicia, ex quibus poſſet fraus præſu
mi. vt ff.qui & a qb.l.ſi maritus.cū gl.tunc ēt futuris nō præiudi
cat, quia pręſumiť factū ēt in fraudē ipſorum, aliàs ſecus, & iſta
fraus pręſumeť ex ꝯiecturis, quę habenť in c.2. de tenun.in 6.
ita ēt dixit Bar.in l.ait prętor.in §.ita demū.ff.q in frau.cred. Vel
poſſes dicere ꝙ ꝯ dictam gl.in d.auct.ſed iā neceſſe.eſt ēt tex. in
d.auc.in corpore.de ęqua.do.§.illud.col.7. in uer. ſi uerò fuerit
nō debitū ſolutū, quia reſpicit tēpus augmēti dotis, an debitor
tūc fuerit, vel nō, & ſic ad futuros creditores verba ꝑſentia non
debent trahi. vt ar.ff.de ver.obl.l.ſi a colono. Et ꝑꝑ hoc ēt facit
ille tex.in ſi.qui vult, ꝙ ꝑꝑ fraudis ſuſpicionem mulier perdat
priuilegium ſuū, & ſic non ius commune, ſed contra ſequentes
creditores non auſertur priuilegium, quia non expedit, ſed au-
fertur ius commune, quo cauetur, ꝙ priores hypothecæ præfe-
ranť alijs poſterioribus. vt ſ̃.dixi.qđ no.ad intellectum d.Auct.ſed
iam neceſſe, ita dixit Io.de Imo.in d.l.ſi conſtante.in princ. Vn-
de contra creditores præſentes eſt præſumptio iuris & de iure
(vt dixi) ꝯ quam non admittitur probatio in ꝯtrarium, niſi per
confeſsionē partis, vt no.gl.in ver. nullo modo.in d.l.in contra
ctibus, circa prin.C.de nō nu. pe. Sed ꝯtra futuros creditores nō
eſt præſumptio fraudis, oportet ergo ꝙ cōtra eos fraus probeť,
vt d.l.ſi maritus.in ſi.& ar.l.quoties.§.qui dolo.ff.de probat. Et
probatur maximè, ſi ſtatim poſt dictam confeſsionē dotis mari
tus receperit pecuniam ab eo cui mulier vult anteferri. ita dixit
Cy.Ang.& Saly. in d.auct. ſed iam neceſſe.facit l.ſi ventri.§. in
bonis.

ADDITIONES.

* In vet. exemp. Liberali. & ſimiliter legitur paruum infra vbi dicitur liberādi.

a Creditoribus. Quando vir conſtante matrimonio confitetur dotem ſibi eſſe datam, talis confeſſio creditoribus nullo modo præiudicat, Auc. ſed iam neceſſe. hic all. quam limita. vt per Imo. in l.ſi conſtante.in 1.q 4. partis princip.ſol.mat. Adde & per Pau. de Caſt, conſ. 275. Barth. ab Hoſa.

bonis.ff.de priui.cre. ¶ Aduertas tñ ꝙ Bal.in rub. quæ in fraud.
cre.ver.quæro cũ cõcepiſſem,&c.dixit ſingulariter,ꝙ prædicta
præſumunt facta non tm̃ in fraudẽ creditorum, ſed ſimulata, q̃
ſimulatio nullis creditoribus nocet. vt ar.no.in l.2.C.de repu.
hær. & quod ibi per gl.& doc. ſic ſentit Bal.ꝙ dicuntur ſimula-
ta, ẽt quo ad futuros, quod dicit eſſe verum, ſi ſunt creditores
ex cã oneroſa, ſecus ſi ex lucratiua. alleg.c.ſ. ne ſed. vac.& qđ
ibi no. Virtus ergo cõſiſtit in practicãdo,ꝙ futuri creditores al
legent nõ tm̃ fraudẽ,ſed ſimulationem dicti ꝯctus dotis,& licèt
ipſe non declaret,in practica ſic,quia dicam ꝙ in veritate talis
maritus intendebat donare tantam quantitatem tali vxori ſuæ,
& tñ fictè & ſimulatè actum fuit inter eos, vt confiteretur ſe di
ctam quantitatem ab eo nomine dotis recepiſſe, cũ in veritate
nihil receperit, vnde cum dicta fictio & ſimulatio nobis credi-
toribus obeſſe non debeat, quia tractamus de damno euitãdo,
opponimus exceptionẽ, vel replicationẽ ſimulationis dicti ꝯ-
ctus & confeſſionis dotis,quod no.in practica, quæ exceptio ſi
mulationis eſt vtilis, ẽt ſi maritus in d. inſtrumento confeſſio-
nis dotis iur̃m præſtitiſſet. iuxta ea quæ ſingulariter dixit Bar.
in l.ſi quis pro eo.in ſi.principij.ff.de fideiuſ.& in l.Seius & Au-
gerius.ff.ad l.Fal.licèt cõtrariũ dixerit Bal.in d.l.cũ qs decedẽs.
in §.Titia.qm̃ iur̃m non ligat in cauſa ſimulationis.vt eſt gl.ſin-
gu.& ibi oẽs doc.in l.3.C.plus va.quod agi.ita ſingulariter dixit
Ang.in d.l.1.C.de do.cau.¶ Et aduertas,quia dixi ſ.practicando
39 ꝙ † oportet ꝙ dicatur in ſpecie,ſpecies ſimulationis ^a vt quia
a intendebat donare, & fecit confeſſionẽ de dote,quia cum fictio
& ſimulatio ſit multiplex,niſi ĩ ſpecie ſpecificata talis exceptio
opponatur,non releuat,tãquam exceptio ſit generalis.vt l.1.§.
Labeo.ff.de flum.& no.Bar.in l.1.ff.de excep. ita ſingulariſſimè
dixit Bar.in quodam ſuo conſilio quod incipit, Petrus Nicole.
quod perpetuò tene menti.¶ Et adde,ꝙ quis non vadat ad pala
tiũ ad practicandum,niſi habeat dictũ conſiliũ Petri Nicole.ita
dixit in voce,Ang.Are.¶ Capiamus ergo tertiũ caſum,videlicet
40 † quis præferatur caſu, quo poſſit valere dicta confeſſio dona
facta conſtante matrimonio, an mulier, vel alij creditores in
bonis mariti? & de hoc eſt gl.ord.in d.l.ſi.in qua latè.C.qui po-
tio.in pig. hab. quæ gl. determinat, ꝙ mulier habeat ius præla-
tionis ab alijs creditoribus in dote vere data,& non in dote cõ
feſſata. & pro hoc bene facit l.ſi quis poſt hanc.C. de bo. prę́ſc.
& quod ibi no.gl.2.ibi,cũ data non ſit.& ſic non vult gl. ꝙ cre-
ditores præferantur mulieri.& pro iſta facit gl.& qđ ibi Bar.&
doc.in l. per diuerſas.C.man.vbi in materia ceſſionis. & ſic ſu-
ſpecta non ſufficit confeſſio pretij, ſed requiritur realis nume-
ratio.& ẽt facit d.l.qui teſtm̃. cum gl.ff.de proba. Sed Bar.in d.l.
ſi.in ſi.dicit, ꝙ cõiter obſeruatur ꝯtrium, vt intelligamus, ꝙ idẽ
ſit in dote confeſſata,ſicut in vera data, dummodo renũtiatum
ſit exceptioni non numeratæ dotis, vel lapſum ſit tempus datũ
ad opponendũ dictam exceptionem,iuxta l.ſi.cum Auct.ibi po
ſita.C.de do.cau. Ex quo ſequitur, ꝙ illud, quod dr̃ in d.l.ſi.C.
qui po.in pig.hab.cũ gl.debet intelligi virtute exceptionis non
numeratæ dotis, quam pôt opponere non tm̃ maritus,ſed qui-
libet alius concuentus cuius intereſt.vt l. pen.C.de non nu. pec.
41 ¶ † Ex quo ſequitur, ꝙ mulier non habet neceſſe probare dotis
numerationem, niſi qñ ꝯ eam pôt excipi de nõ numerata dote.
ita dicit ibi no. Bar.Pro illa opi.Bar.ego adduco gl.ord.& ſingu
larẽ ĩ l. 1.C.de do.cau.ĩ verb.facit,q̃ dicit hoc,ſm̃ quã oẽs errãt,
qui ſimpliciter dotem confitent̃, ſed dicit gl.ipſi mariti renun-
tiant,vel tempus eſt tranſactũ &c.& illã gl.ibi multum no.Bar.
Et pro hac parte facit multũ quod no.Bal.in l.qui abſentis.in ſi.
C.ſi cer.pe.vbi dicit, ꝙ intentans numerationem probata ſtipu
latione,vel probata ſola confeſſione,ſuccumberet ſm̃ doc. qđ
dicit ſorè verũ,niſi confeſſio ipſa eſſet ꝯfeſſio probatoria actus
naturalis.vt l.lecta.ff.ſi cer.pe.l.ſi ita ſtipulatus.§. Chryſogonus.
& quod ibi per Bar.& doc.ff.de verb.ob.quod eſt quoties eſt re
nuntiatũ exceptioni non nume.pecu.vel reus non oppoſuit ex-
ceptionem intra tẽpora,iuxta no.in l.ſi ex cã.C.de non nu. pec.
ſed Ang.quem ſequitur Raph. & Io. de Imo.in l. 1.ff.ſol. ma. di-
xit ꝙ gl.in d.l.ſi.C.qui po.in pign.hab. indiſtinctè procedit, qñ
mulier concurrit cum alijs creditoribus probantibus actualem
& verã numerationẽ,tunc mulier,q̃ nõ habet niſi fictam ex cõ-
feſſione & ex renũtiatione exceptionis nõ numeratæ pecunię,
vel ex lapſu tp̃is ad opponendum, & p ꝯñs tantummodo fictã
numerationem.iuxta no.in l.ſi ex cautione.C.de nõ nu.pe.ipſa
inquã mulier non præfertur, immo alij creditores præferuntur
mulieri,ſecus ſi etiam alij creditores non probarent numeratio
nem verã,quia tunc mulier præfertur. & illo caſu procedit di
ctum Bar.in d.l.ſi.qm̃ cum iſto caſu,& mulier & alij creditores
pariter,tantummodò nitantur ex cõfeſſione mariti, præfertur
mulier, quæ eſt magis fauorabilis, vt hic, ſed qñ mulier habet
confeſſionẽ tantũmodo,& ſic tacitã donationẽ (vt dixi) vel ſal
tẽ fictã numerationẽ, & creditores nituntur ex vera ſolutione,
& habeat cãm oneroſam, & ſic tractant de damno euitando,
ſunt creditores præferendi.ar.l.ſi.§.licentia. C. de iu.deli. Et iſtã
opi. Ang.voluit ẽt Bal.in d.l.ſi.vbi dicit, ꝙ ſi ſunt creditores ali-
ter q̃ ex cõfeſſione,ꝙ mulier nõ prę́fert̃ eis,licèt alle.gl.in cõ-
trariũ tex.ĩ d.l.1.C.de dote cau.& ibi gl.nõ rñdet,& iſtã opi. &
cõcordantiã Ang.& Bal.ẽt quã faciunt inter gl.in d.l.ſi.& inter
Bar.ibi,ego teneo p prę́dicta.Vel ẽt clarius poſſet dici,ꝙ aut cõ
feſſio dotis fuit facta ante ꝯctum matrimoniũ, & tunc ſiue re-
nuntiatũ ſit exceptioni non nume. dotis, ſiue tp̃a ſua tranſacta
ſint ad opponẽdũ,iuxta l.ſi.cum Auct. ibi poſita.C.de dote cau.
tunc præiudicat oĩbus creditoribus, & tunc habetur pro vera
numeratione.ita rñdẽdo intelligatur gl.& Bar.in d.l.1.C.de do.
cau.& qđ no.Bar.in d.l.ſi.C. qui po.in pig.ha.Si aũt cõſtãte ma
trimonio fiat confeſſio,& ẽt renuntiatio per maritũ,tunc cũ re
nuntiate exceptioni ſit quędã donatio. vt l.ſi quis delegauerit.
& qđ ibi gl.& Bar.ff.de noua.& tũc vt donatio vel actus,qui ſa
piat donationẽ,nõ p̃iudicat creditoribus hñtibus verã numera
tionẽ & titulũ oneroſum.vt d.§.licẽtia. Eodẽ mõ nõ nocebit ip
ſa renuntiatio nõ numeratæ dotis,nec lapſus tp̃is.ita intelliga-
tur gl.in d.l.ſi.& qđ ibi Bal.& Sal.C.qui po.in pig.ha.ita elegan
ter diſtinxit Bal.in l.1.C.de pri.do.in ver.hæc duplicata priuile
42 gia habet vera &c.† & pro iſta parte tu ẽt poſſes adducere, q̃a
ſicut ſ.deciſum eſt,iſta cõfeſſio dotis cõſtãte mr̃imonio p̃ſumi-
tur donatio,cũ nõ ſit multũ p̃iudicialis marito,cũ nuda volũta
te,& in vita & in morte poſſit reuocari,dummodo in ſpecie re
uocet̃,nec p generalẽ inſtitutionẽ,vel diſpoſitionẽ bonorũ ma
riti dr̃ donatio inter vir.& vxo.reuocata.iſte eſt caſus in l.pe.C.
de do.inter vi. & vxo. Ergo eodẽ mõ oĩs clauſula ĩ dicto inſtr̃o
confeſſionis dotis appoſita,vt eſt renuntiatio nõ numeratæ do-
tis,ſapere ẽt debet dictã donationẽ.arg.l.ſi.C.de nõ nu.pe.& eſt
43 gl.ſin.in l. ſi patronus.§.2.ff.ſi qd in frau.patr. † ergo q̃uis ſit re-
nuntiatũ exceptioni nõ numeratæ dotis, ſicut nõ p̃iudicat ipſa
cõfeſſio,ita nec renũtiatio in ea inſerta.Prætereà poſſes adduce
re,ꝙ ea facilitate,& eo amore maritali quo inductus fuit mari-
tus ad cõfitendũ, ea affectione & facilitate fuit inductus ad re-
nũtiandũ exceptioni non numeratæ dotis,igit̃ ſicut nõ p̃iudicat
confeſſio ſimplex ſine dicta renũtiatione & lapſu tp̃is, vt ẽt vo
luit Bar.in d.l.ſi.C.qui po.in pig.hab. ita nec eius renuntiatio.
vt ar.l.doli.in §.diuerſum.& ibi Bar.ff.de nou.& maximè tu po
tes dicere p̃dicta vera,cũ renũtiatio exceptionis nõ numeratæ
dotis,vel nõ num.pe.facta ſtatim in eodẽ inſtr̃o,quo ſit confeſ-
ſio dotis,nõ valeat,ſecus ſi ex interuallo.ar.no.in l.2.C. de pac.
pig.& voluit Bar.in l.nemo.de leg.1.& ego dixi in ſimil.ſ.eo.§.
oẽs aũt,ita eleganter dixit Bar.in l.ſi ex cautione.quẽ ſequit̃ ibi
Bal. & cõiter doc.quinimmo fortius dixit Sal.in d.l.ſi ex cautio
ne,quòd nullatenus p̃t renũtiare exceptioni nõ num.pec.& fa-
cta ẽt ex interuallo,nõ valet.de quo dic,vt ibi plenè p eum,qđ
tñ dictum Sal. pôt intelligi verũ,niſi ẽt iur̃m interuenerit, quia
tunc pôt p cẽſurã eccleſiaſticã cogi ad obſeruãdũ,cũ illud poſ-
ſit ſine interitu ſalutis ęternę obſeruari,vt in c.ad noſtram.& in
c.& ſi Chriſtus. extra de iureiu.& in c.nouit. & qđ ibi Inno. &
do.de iud.& qđ eleganter no. Bar. in extraua.ad reprimẽdũ. in
ver. p denũtiationẽ.ita dixit eleganter Ang.in l.1.ff.de dote cau.
44 † ſed tu dic ſaluãdo Sal ꝙ remediũ eẽt ẽt,ſm̃ Ang.in d.l. 1.ꝙ ex
cipiat̃ de ſimulatione ꝯctus, & tunc iur̃m non obſt. iuxta gloſ.
in d. l.3. C. plus valere quod agit. vel clarius & ſingulariſſimè
dico, ꝙ hoc caſu virtute dicti iuramẽti appoſiti in ꝯctu in quo
ineſt dicta renũtiatio non nu.pecu.vel dotis,quòd quia effectu
funditus eſt nullum iur̃m,nõ poteſt iri ad Epiſcopum. ita dixit
Bal.& Saly.& vt credo Bar.in l.ſi.C.de non nume.pec.¶ Ex qui
bus concludit̃ ẽt ſm̃ Bar.in d.l.ſi ex cautione.ſi non valuit renũ
tiatio non nu.pe.quo ergo voluit idem Bar. in d.l.ſi.C. qui po.
in pig.hab.capere fomentum a dicta renunciatione,quæ nõ va
luit,et ſm̃ eum?vt arg.c.non præſtat impedimentũ.de reg. iur.
45 in 6 † Nec ẽt obſt.quod dixit idem Bar. in d.l.ſi. de lapſu tp̃is,
q̃a illud intelligitur quò ad p̃iudicium mariti, vel ꝯ eius hære-
dem,vel ꝯ illum qui vna cum marito, vel pro marito eſt obli-
gatus,vt patet in tex.in d. Auct.quod locum. C.de dote cau.ibi,
ſibi & hæredibus eius, & clarius colligitur in corpore vnde ſu
mitur d.Auct.& in d.l.ſi.C.de dote cau. & pro hoc bene facit l.
pen.C.de nõ nu.pec. & potiſſimè ſi vir aluit, & veſtiuit,& tra-
ctauit,

ADDITIO.

a Simulationis. Limito niſi iuratũ fuerit oĩa ĩ inſtrumẽto cõtẽta eſſe vera. Bal.
in l.ſi.C.de nõ nu.pe.Alex.in l.nemo p̃t.de leg.2. & in cõſ.36.2.volu. Purp.

ctauit, & reputauit vt ſuam vxorē, & vt tanquā dotatā, ꝙ cū ta
lis confeſſio dotis inuetur indicijs. vt C. de non nu. pe. l. cum vl
tra. & facit l. cum de in rē verſo. ff. de vſu. ꝙ talis cōfeſſio mari-
to præiudicat, quia liquidò probari dicit̄, qđ probat̄ per legis
diſpoſitionē. vt l. ſi tutor petitus. cū gl. C. de peri. tu. ita elegāter
dicit Bal. in d. l. 1. C. de priui. do. in verſ. vel pone ꝙ aliqua indi-
cta &c. Tu pro Bal. poſſes adducere l. vir vſuras. ff. de don. inter
vi. & vxo. ibi, ſuis ſumptibus vxorē exhibet &c. de cuius legis i-
tellectu ſ. dicit. Quod no. vt ſcias capitulare, & probare, & pra-
cticare confeſſionē dotis, ſm Bal. ibi, nō aūt valet vel ꝑiudicat
ēt iſto caſu quò ad creditores, qui anhelant ad bona mariti ſibi
hypothecata, ſicut ipſa mulier, & tractant de damno euitando,
licèt Bal. in d. ver. vnde pone. videatur ſentire ꝙ non tm̄ mari-
to, ſed ēt eius creditoribus noceat, quod non placet, per prædi-
46 cta, ſed marito ſic. quæ omnia bene no. ¶ † In gl. cū ipſa. in prin.
ibi, in eo ꝙ dicit, ipſa quæro, an ipſa mulier poſtquā eſt actuali
ter in ſecundo matrimonio nupta, habeat iſta priuilegia? Vr̄ ꝙ
non, quia cū ſit nupta, ceſſat rō concedēdorū priuilegiorū mu-
lieri. vt l. 1. ff. ſo. ma. ſicut ēt dicit Guil. de Cug. & Bar. in ſimili.
in l. obligamur. §. ea lege. ff. de actio. & obl. vbi volūt, ꝙ ſi actua
liter filia eſt maritata, ꝙ pater non tenetur ad dotandū eā, quia
cā dotis ceſſat. alleg. in Auct. de nup. in §. ſi quis eam. tñ Iac. de
Are. & Bar. & cōiter doc. in l. nupta. in prin. ff. ſo. ma. determināt
ꝯtrium, qm̄ dos non tm̄ eſt neceſſaria mulieri ad ipſam maritan
dam, ſed ēt ad ſuſtinenda onera matrimonij vt eſt caſus in l. aſſi
duis. §. exceptis. C. qui po. in pig. hab. Et hoc ēt ſequitur Sal. in
d. l. vnica. §. 1. C. de rei vxo. act. Et pro hoc tu potes adducere gl.
in d. §. ea lege. q̄ vult quòd omnino pater teneatur filiā dotare,
a licèt ſit nupta. [a] quam gl. ſequitur Iac. de Are. Bal. Ang. & Io. de
Imo. in l. mulier. §. pe. ff. ad Treb. & Bal. in l. fi. C. de dot. promiſſ.
47 & ibi vide Sal. ¶ † In ea gl. ibi, & alijs deſcendentibus mulieris.
no. gl. & tene menti, ꝙ non tm̄ mulieri & eius filijs, ſed ēt alijs
ſuis deſcendentibus dat̄ iſtud priuilegium. Et pro iſta gl. vr̄ ca-
ſus ad literā in Auct. ſi quid. C. qui po. in pig. ha. ibi ſiue quilibet
ſoboles eius, &c. qđ intellige verū, dummodo ſint filij, vel alij
deſcendentes ex eodē matrimonio. vt no. gl. in l. ſi cum procu-
ratore. & in l. ſciendū. ff. de re iud. & in l. verum. §. 1. ff. pro ſoc. &
iſtud eſt tenendū, vt dicit Bar. Ang. & doc. in d. l. ſi cū procura-
tore. & in l. 1. C. de priui. do. reprobata gl. in l. etiā. in prin. ff. ſol.
ma. quæ vult, quòd iſtud priuilegium det̄ filijs mulieris, ēt crea
b tis ex alijs matrimonijs, ſed falſum [b] eſt, per d. §. excep. ſm Bar.
48 Bal. Ang. & vtrunq; do. meum in d. l. ēt. in prin. ¶ † In ea glo. ibi,
ſed nunquid procuratori &c. dic hoc intelligas in procuratore
ſimplici, hoc eſt, qui agit ad vtilitatem mulieris. vt d. l. ſi cū ꝓcu
ratore, ſecus ſi eſſet procurator in rem ſuā, qui habet iura ceſſa
a muliere ad vtilitatem ceſſionarii, quia illud priuilegium non
tranſit ad extraneos hæredes, immo nec ad filios alterius matri
monij, ideo dictum priuilegium non pōt cedi, qm̄ illud quod
de ſui natura non eſt tranſmiſſibile ad extraneos hǣdes, nō po-
teſt cedi. ff. de mino. l. quod ſi minor. in prin. & ibi gl. & doc. in l.
ſi pluribus. & ibi no. ff. de adm. tu. Ex quo no. ꝙ iſta gl. allegatur
per Bar. in l. poſt dotem. in fi. ff. ſolu. ma. & in l. 1. C. de priui. dot.
quod priuilegium dotis non pōt cedi. ſed tñ Bar. in dictis locis
dicit. Aut ceſſio fit ex neceſſitate eminēte ex vtraq; parte, quia
ille qui cedit, cogitur cedere, & ille qui emit iura, cogitur eme-
re, iſto caſu dicta iura tranſeunt cū eorum priuilegio, vt eſt tex.
no. in l. fi. C. de priuile. fiſ. Aut ceſſio fit ex voluntate, & tunc nō
trāſit priuilegium in ceſſionarium. vt in Auct. inſtan. dot. exact.
de cætero. circa prin. ſed do. Io. de Imo. in d. l. poſt dotem. in fi.
tenet ſimpliciter & indiſtinctè quòd priuilegium non tranſeat
in ceſſionarium, per tex. d. auct. inſtan. dot. exact. &c. vbi illa ceſ
ſio fit ex neceſſitate, quia inter creditores, vt patet ibi, aut credi
toribus, & tñ non tranſit priuilegium. Non obſt. l. fi. C. de priui.
fiſ. quia ibi loquitur in priuilegio, quod datur fiſco, quod ſui na
tura eſt perpetuum, cum fiſcus nunquàm moriatur. argum. c. ſi
gratioſè de reſcr. in 6. & l. proponebat̄. ff. de iud. vnde non mi-
rum ſi illud priuilegium facilius poteſt ad alium trāſire, ſed in
muliere erat priuilegium, quod debebat extingui vnà cum per
ſona. igitur &c. Sed tu, dic quod dictum Bar. fortè eſt verius, qm̄
neceſſitas eſt ceſſionis fiendæ ex vtraq; parte, vt in caſu l. fi. C.
de pri. fiſ. ſicut poteſt etiam eſſe in l. Modeſtinus. ff. de ſolu. & l.
qui hominem. in fi. eo. ti. & quod dicit Bar. in d. l. Modeſtin. Non
ob. d. auct. inſtan. do. &c. ibi, autem creditoribus. quia nō eſt bo-
na conſequentia, ſunt creditores mariti, ergo mulier cedere co
gitur eius iura, qm̄ de iure communi ipſa præfertur, ſi eſt an-
terior, vt hic, ergo creditores ſi excluduntur, ſibi imputēt, qua-
re contraxerunt, ergo voluntariè, & non ex neceſſitate fit ibi
49 ceſſio, igitur &c. ¶ † An autem, & quādo ſi actio de dote noue-
tur in actione nouante, intelligant̄ repetita priuilegia & actio-
nes nouatæ? de quo vide tex. in l. aliam. & ibi Bar. & doct. ff. de
nona. In quo dubio conclude, ſi quærat̄ an in ſtipulatione no-
uante intelligatur repetita dies, vel dilatio temporis? & de hoc
dic vt habet̄ per Bar. & doc. in l. Stichum. §. 1. ff. de nou. Si au-
tem quæritur, an intelligatur repetita mora? vide no. in d. l. Sti-
chum. in prin. & in l. quoties. & in l. ſi rem aliquam. eo. ti. Si au-
tem quærit̄, an qualitates intelligantur repetitæ, & tunc ſi ine-
rant promiſſæ ex promiſſione hominis, vt eſt ſtipulatio pœna-
lis, pignorationes, & vſurarum ſtipulationes, & non intelligun-
tur repetita. l. creditor. & l. nouatione. & l. emptor. eo. ti. facit in
ſimili tex. no. in l. pe. ff. iud. ſol. ſaluo, niſi eſſent verba concepta
in rem, vt putà (promittis quicquid vel occaſione talis actionis
te dare, vel facere oportet) quia tunc ēt venirent vſuræ. vt no.
Bar. & doc. in d. l. emptor. facit l. ſcire debemus. §. ſi a ſure. & ibi
Bar. & doc. ff. de ver. ob. & vidiſtis ſup. eo. §. ſic itaq;. Si verò ine-
rant dictæ qualitates ex legis diſpoſitione, tunc ſi inerant fauo-
re perſonæ & cauſæ, vt eſt priuilegium dotis vel tutelæ, non trā
ſeunt dicta priuilegia in ſecundam ſtipulationem nouantē, vbi
ſecunda ſtipulatio cauſa obijciendi priuilegij ſit facta. Si verò
inerant promiſſæ ſolo odio debitoris moroſi (vt eſt curſus vſu-
rarum in ꝯctibus bonęfidei, & periculum interitus propter mo
ram) tunc iſta non intelliguntur repetita in ſtipulatione nouan
te. vt d. l. Stichum. & d. l. emptor. & ita dicit Bar. Ang. & Imo. in
d. l. aliam. Sed Raph. in l. ſi diuortio. ff. de ver. obl. tenuit contra-
rium, ꝙ immo in actione de dote, & ſic priuilegiata, non intelli
gatur facta nouatio, niſi expreſsè actum ſit, vt dicit expreſsè in
d. l. aliam. ibi, & id ſpecialiter, actum ſit. & idem in d. l. ſi diuor-
tio. ibi, ſine dubio. quod certum eſt in obligatione venire, alias
autem certum de dote actionem deberi &c. & ſic manifeſtè ibi
apparet, ꝙ non ſit nouatio, nec in ſecundam ſtipulationem trā-
ſit aliquod priuilegium dictæ actionis de dote, & per ꝯñs pri-
uilegium primæ actionis durat, & durat ēt prima actio de do-
te, & ſecunda ſtipulatio, nec per ſecundam ſtipulationem pri-
ma actio de dote, quamuis iſta ſecunda plus contineat, quam
actio de dote nouata. d. l. ſi diuortio. niſi in ſecūda ſtipulatione
fuerit expreſsè dictum, ꝙ fieret nouatio cā abijciendi priuile-
gium, quia tunc fiet nouatio. vt l. 2. §. 1. ff. de priui. cre. ita dicit
gl. in d. l. aliam. Non ob. d. l. 2. §. 1. ibi, ſi modò quis nō abijciendi
priuilegij cauſa ſtipulatus ſit. quia tu reſpōde, vt ibi vult gl. quæ
dicit factum eſſe cā abijciendi priuilegij, qn̄ expreſsè actū ſit, ꝙ
ſecūda ſtipulatio ſimpliciter fiat animo nouandi, ēt ſi nihil vl-
terius dicatur. alleg. d. l. aliā. & l. 4. §. ſi ex cōuentione. ff. de re iu-
di. Et pro iſta opi. do. mei do. Raph. multū facit d. l. aliā. aliàs ſm
opi. Bar. nō eſſet ibi differētia inter nouationē neceſſariā, & vo
luntariā, quā tñ ille rex. facere vult, igitur &c. & iſtam opi. Ra-
pha. credo de iure veriorem, licèt prima opi. Bar. ſit cōis & ſer-
c uet̄ in practica. [c] ¶ In ea. gl. ibi, quia aliud eſt in donatione pro-
50 pter nuptias, dic † ꝙ licèt mulier pro donatione ante nuptias
habeat ēt hypothecam, vt eſt tex. in l. vbi adhuc. C. de iure dot.
non tamen habet in ea priuilegium prælationis, vt ipſa habet in
dote. ita dicit gl. & doc. in d. l. fi. C. qui pot. in pign. hab. Et aduer
tas ꝙ mulier quæ non ſoluit dotem, non lucratur donationem
propter nuptias, ſi autem ſoluit pro parte, pro illa parte lucra-
bitur dictam donationem. vt eſt tex. & ibi Bar. & Ang. in Auct.
de nō eligē. ſecū. nub. §. illud. & no. Bar. in l. iubemus nulli. C. de
ſac. ſan. ecc. & Raph. in l. ſi marito. §. fi. ff. ſol. ma. & eſt tex. & ibi
doct. in Auct. qui nihil ex dote. C. de pact. conuent. quod habet
locum, ſiue ipſa mulier pro ſe promiſerat dotem, ſiue alius pro
ea, ſiue pater, ſiue extraneus, quia dicta Auct. quę nihil ex dote.
eſt ſituata ſuper l. ex morte. eo. tit. qui loquitur in omnibus præ
dictis caſibus. & ita etiam loquitur dictus §. illud. ergo eo. mo-
do debet intelligi l. interpretans, vt in Auct. de fil. ante do. inſtr.
na. in prin. quod tene menti, maximè tu de ciuitate Aretina, vbi
mulier mortuo viro lucratur partem donationis ꝓꝑ nuptias, vt
ſcias quantum lucrari debeat, & tu etiam de ciuitate Mutinæ.
51 ¶ † In ea. gl. ibi, ſol. mat. & non prius, dic, ꝙ conſtante matrimo
nio non eſt orta actio de dote. l. manifeſtiſſimi. §. illud. C. de pr
ſcrip. 30. anno. & ibi gl. & in l. rebus. §. omnes. C. de iure dot. &
ibi gl. in l. auia. eod. tit. & hoc tenet Bar. & doct. in l. ſi conſtante.
§. 1. ff. ſolu. matr. Ex quo ſequitur, quòd conſtante matrimonio
non tantum quòd mulier non poteſt de dote experiri inuito
marito, quæ eſt ſoluendo, ſed etiam ſi maritus ſponte ſolue-
rir

ADDITIONES.

a Nupta. Adde Pau. de Caſt. conſ. 131. & Abb. conſ. 22.
b Falſum. Adde Pau. de Caſt. & Rom. in d. l. etiam.
c Practica. Vide latius per Alex. in d. l. poſt dotem.

rit dotem, non liberetur. l.j. cum mat. & ibi docto. C. ſi conſtan.
ma. dos ſol. fue. niſi in caſibus. l. quamuis mulier. cum l. ſequē. §.
ideo. cum ibi no. per gl. & doc. cum ſi. ff. ſolu. mat. dic, vt ibi. ¶ In
ea. gl. ibi, ſi conſtante. in prin. dic, vt ibi per gl. & latè per Bar. &
doc. & eſt tex. glo. & doc. in l. vbi adhuc. C. de iure do. & in Auc.
de æqual. dot. §. illud. Et iſto caſu, qñ conſtiterit maritum vergi
ad inopiam, cum tunc mulier habeat actionem, & facultatem
agendi pro dote, incipit currere præſcriptio tam in re, q̃ in hy-
pothecaria, contra alienata per maritum, ſi autem erat ſoluēdo
maritus, incipit præſcriptio ſol. mat. & nō ante. vt eſt caſus ſin.
de vtroq; in d. l. in rebus. & in d. §. omnes. & ibi Saly. & dixi ſu-
pra eo. §. item Seruiana. ¶ In ea. gl. ibi. §. accedit. dic, extraneus di
citur omnis ille, qui non habet mulierem in poteſtate. vt ea. l.
52 §. extraneū. † Aduertas tamē, φ dicitur eſſe ſpeciale in dote, φ
quilibet extraneus pōt ſtipulari dotem pro muliere, & acquiri
tur mulieri vtilis actio, vt eſt caſus, & ibi plenè p Imo. in l. Ca-
ius. ſol. mat. de quo tñ dic, vt no. Bar. & doc. in l. quod dicitur. ff.
de verb. obl. & habetur in l. genero. C. de iure do. & in l. pactū.
& in l. pater. & ibi do. & Sal. C. de pac. con. ¶ In ea. glo. ibi, habet
plus pater &c. quia agit, dic hoc verum, qñ eſt dos profectitia.
53 l. 2. & §. 1. cū ibi no. per gl. Bar. & doc. ff. ſol. mat. ¶ † Et qñ dicat
profectitia, vide bonum tex. in l. profectitia. in prin. & per totā
legem. ff. de iure dot. quia ēt ſi filia eſſet emancipata, vt eſt ca-
ſus ea. l. §. pe. & ſi. qñ de bonis patris proficiſcitur, quia tunc pa-
ter, licèt filia ſit emancipata, ſolus habet exercitium actionis de
dote. d. l. x. § fin. ſecus ſi eſſet aduentitia, vt de bonis prouentis
aliunde, quam a patre, quia tunc alia ſola etiam exiſtens in po-
teſtate, etiam ſine conſenſu patris, habet actionem dote, & eius
exercitium. vt eſt caſus not. in Auc. quod locum. C. de col. cū ibi
no. per gl. in ver. ætatis. licet gl. j. illius auc. dicat contrarium &
54 malè. vt ibi dicunt doc. quod no. perpetuò. ¶ † Et aduertas, φ in
dubio pater ſimpliciter dotādo filiam, quamuis filia habeat bo
a na aduentitia, tñ videtur dotaſſe de propriis [a] bonis ipſius pa-
tris, etiam ſi expreſsè dicat, φ eam dotet de propriis bonis filię,
dummodo pater ſit ſoluendo, qm̄ officium paternum eſt ex ne
ceſsitate dotare filias. l. ſi. & ibi gl. & doc. C. de do. ꝓmiſ. quod
55 † etiam procedit, ſi pater ſit hæreticus, vel Iudæus vel alterius
b ſectæ, & filius & filia ſint effecti Chriſtiani, quia pater Iudæus [b]
cogitur dictos filios alere, & donationē propter nuptias, & do-
tem conſtituere. vt eſt tex. no. in l. cognouimus. C. de hæreti. qđ
his diebus de facto contigit. Si autem pater ſit ſoluendo, & ex-
preſsè dicat, φ eam maritat in bonis filij, tunc filia a patre dotē
56 petere non poterit, de quo tñ dic, vt in d. l. ſi. ¶ † In ea. glo. ibi. §.
quia vero iam. dic tranſumptiue in Auc. quamuis. C. de rei vxo.
act. & iſtud, φ pater non poſsit minuere dotem primi matrimo
nij eſt verum in dote realiter data, ſed dotē promiſſam primo
viro poteſt pater minuere in ſecundo matrimonio. ita dixit gl.
57 & doc. in d. auc. quamuis. ¶ Et aduertas, φ pater † non tm̄ dotē,
quam exigit ab hæredibus primi viri, debet conſeruare pro ſe-
cundo matrimonio, vt probatur in l. ſi pater. ff. ſol. mat. ſed ſi nō
exegit, quia hæredes non erant ſoluendo, & ſic in effectu dos
eſt deperdita, non tñ culpa filiæ interueniente, φ pater de ſuo
iterum tenetur filiam dotare. d. §. quia verò. ſecus ſi culpa filiæ
interuenerit, quia amplius pater non tenetur filiam dotare d.
auc. quod locum. Et quod dixi φ tenetur iterum dotare, eſt ve-
rum, ſiue filia ſit in poteſtate, ſiue ſui iuris. vt d. §. quia vero. in
prin. Teneas etiam mēti, prout dixit Cy. & doc. in d. auc. quam-
uis. φ illud onus iterum dotandi filiam, non tm̄ reſpicit patrē,
ſed reſpicit ſuū ipſius patris patrimonium, & per ↄñs, licet pa-
ter deceſſerit relictis hæredibus, etiam extraneis, & filia vidua,
φ hæredes patris non poſſunt minuere dictam dotē, immo de-
bent integram tradere mulieri pro ſecundo matrimonio. Et ſi
dos eſſet conſumpta abſq; tñ culpa filiæ, dicti hæredes tenētur
de bonis patris iterum mulierem dotare. quod no. ¶ Vel dic la-
58 tius in hoc articulo, an onus † dotandi, & quō tranſeat ad hæ-
c redes [c] patris? quia aut filia fuit inſtituta vna cū fratribus ſuis,
& tunc eo caſu, quo fratres haberent ſimile lucrum à patre, &
tantum quantum eſt quantitas, & tunc mulier debet habere do
tem præcipuam. vt eſt tex. ſingu. in l. ſi. C. com. vtriuſq; iudi. Aut
fratres non habent ſimile lucrum, & dos mulieris tunc venit
diuidenda cum fratribus, ſicut reliquum patrimonium, ex quo
dos exacta fuit a primo viro per patrem, vel ſibi appropriata ꝑ
ſtipulationē, & ſic mulier poteſt ſe dotare de bonis, quæ obue-
nerunt ad patrem; quod tñ intellige verum, dummodo tantum
ſit, quantum fuerit dos. quia vt ſupra dixi, etiam pater, vel eius
hęres, etiam volens, non poſſet dotem minuere. Aut filia fuit in
ſtituta cum extraneis, & tunc ante patrem ſuam debet habere
dotem præcipuam. d. l. ſin. Aut filia fuit exhæredata, & tunc aut
legitimè, & videtur φ nihil poſsit filia petere, cum etiam tali ca
ſu perdat ius alimentorum. ff. de libe. agno. l. ſi quis a liberis. §. ſi
quis ex his. & clarum eſt, φ dos ſuccedit loco alimentorum. l.
ſancimus. C. de nup. igitur &c. quod ego intelligo verum, vide-
licet φ non poſsit petere a dictis hæredibus dotē de nouo con
ſtitui, ſed antiquam exactam per patrem, quæ modo aliquo nō
ſit deperdita, videtur æquum φ petere poſsit tanquam æs alie-
num, & patrimonium filiæ. l. 3. §. ſed vtrum. verſi. ergo ſi filia. ff.
de mino. Si verò fuit iniuſtè exhæredata, & tunc rumpit teſtm̄,
iuxta Auc. ex cā. C. de libe. præte. & de bonis paternis ſibi ob-
uenientibus poterit ſe dotare. ſin autē pater ab inteſtato deceſſe
rit, ſeruabitur diſpoſitio d. l. ſi. ita colligitur ex dictis Bar. Ange.
Raph. & Ioan. de Imo. in d. l. poſt dotem. ff. ſol. ma. ¶ Adde tu, φ
ſi mulier nō exhæredatur a patre, ſed ex forma ſtatutorum ex-
cluditur a ſucceſsione paterna, tunc dicas, φ habebit locum di-
ctum Cy. de quo ſupra, quæ omnia bene no. ¶ Vnum aliud de-
59 bes notare, φ † ſi mulier dedit in dotem mille primo viro, po-
ſteà nupſerit ſecundo ſine expreſsione quantitatis dotis, in du-
d bio videtur dare ſecondo marito [d] illam dotem, quā dedit pri-
mo, vt eſt tex. in l. pen. §. vxor. & ibi Bart. & doc. ff. ſol. mat. & in
l. dotem quæ. cum l. ſequ. ff. de iure dot. ſed Bart. in quadam ſua
diſpu. quæ incipit. Quædam mulier habens amplum patrimo-
niū &c. in verſ. in nomine Domini amen, ſoluto &c. dicit hoc
fore verum, ſi ex primo matrimonio non remāſerunt filij, quia
tunc non videtur illam dotem datam primo, eandem conſtitue
re ſecundo, per caſum in l. hac edictali. in prin. & ibi gl. Bart. &
omnes doct. C. de ſecun. nup. & de dona. ante nupt. l. ſi conſtan-
te. §. pen. Si autem mulier non habuit alium maritum, vel ſi ha-
buit, habebat alia bona, quæ nō tradiderat primo viro in dotē,
an mulier ſimpliciter contrahendo matrimonium, videatur in
dotem omnia ſua bona dediſſe? & gl. allegando Ariſtonem, in l.
mulier bona. ff. de iure dot. tenet, φ ſic. ſed Bar. in dicta diſputa
tione dicit. Aut mulier eſt minor, & clarum eſt, φ non videtur
non tātum oīa bona dediſſe, ſed nec etiam dotem conſtituiſſe,
quia ſi vellet expreſsè dare in dotē immobilia ſine decreto, non
poſſet. vt l. quæ tutores. C. de admi. tu. & no. in l. Titia. ff. de iure
do. ergo multominus tacitè. Aut mulier erat maior, & tūc etiā
non videtur tacitè actum, φ ſi dos data propter matrimonium
ſolummodo. vt C. de diuor. l. ſi. & in Auc. de nup. §. ſi quis autē.
in verſi. ſi mulier. facit, quod habetur. & vide Bal. Saly. & doct.
in l. nulla. C. de iure do. Vnde debet poſteà videri, an mulier pa
tiatur, φ maritus vtatur dictis bonis, & de eis diſponat vt dota-
libus, vel non, iuxta no. per Bar. in l. quę dotis. ff. ſol. matr. & ex
aliis coniecturis poterit colligi, de quibus plenè per Bart. in di-
cta diſputatione. quod bene no. ¶ In ea. gl. in ſi. no. & ſigna illā
gl. quæ ſemper allegatur, φ non tantū ſi filia agit, ſed ēt ſi pater
agat, ad vtilitatem tñ filiæ ſuæ habet hoc priuilegium, ſecus, ſi
ageret ad vtilitatem propriā, quia filia iam eſt mortua. vt ſupra
dixi de hæredibus filij repetentibus dotem. Et prædicta proce-
60 dunt, qñ pater eſt ſtipulatus filiæ, vel ſibi & filiæ, † ſi autem pa-
ter incontinenti fuerit ſtipulatus dotem ſibi reddi ſolu. mat. an
etiam vel de iure digeſtorum, vel de iure Cod. ante Iuſtinianū,
vel de iure Authenticorum, filia perdat ius conſolidationis in
ſe actionis de dote, pr̄e mortuo, vel ea emancipata, ita φ dicta
actio de dote non ſibi, ſed hæredibus patris competat: vide ple-
niſsimè per Bart. in d. l. poſt dotem. in verſ. item ſecundò q̃ro,
pone &c. & in verſi. circa ſm̄ quid iuris ſit, ſm̄ iura Cod. &c. &
in ver. circa tertium. i. quid iuris de iure Authenticorum &c. &
ibi doc. & vide §. videmus. & quod ibi habetur ꝑ doc. C. de rei
61 vxor. act. ¶ Vidimus qñ pater † decedit, φ filia effectualiter ſal-
tem in dote ſibi ſuccedit, vt patet per ſupradicta. quid ecōtrà,
ſi filia decedat, quis ſuccedit ſibi in dote profectitia, non dico
aduentitia?

ADDITIONES.

a Propriis. Vide Pulę conſi. 10.
b Iudæus. Adde quòd Hebræus ſiue Iudæus pupillis filiis ſuis Chriſtianis pōt pupillariter ſubſtituere. Sanctonazarius in l. moribus col. 4 verſi. tamen aduerte. de vulg. & pup. ſubſti. in Pand. quoniam baptiſmus patriam poteſtatem non diſſoluit in fauorabilibus Iudæus aūt pater habet factionem teſtamenti. l. Iudæi. C. de Iud. & conſuluit Soc conſi. 71. exordiente, Cor mundū crea, ver. & reſpondit, φ non litera f. vol. 1. & firmauit Cald. conſi. 3. de ſect. Comprobatur per tex in canone, deinde. 36. diſt vbi baptiſmus patris non diſſoluit filiationem, nec facit deſinere eſſe filios naturales & legitimos. Immo æque remanent naturales & legitimi, ac ſi cum patre fuiſſent baptizati. Et ex hoc ſecte infertur, φ filius Iudæus poteſt ſuccedere patri Chriſtiano tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, & aliàs cum in facto accidiſſet, ita conſului. & de iure reſpondi in cauſa Aſtruſti Moſe filij quondam Caroli de Gaudiola, contra hæredes quondam Petri Ioannis telarum infectoris Auenionis, vt habetur latiſſimè conſi. 333. exordiente Carolus a Gaudiola olim Iudæus prætermiſſis tamen & aliis quæ ex aduerſo citari poſſent. Ant. Caius.
c Ad hæredes. Vide Pau. de Caſt. conſi. 131. Abb. conſi. 11.
d Secundo marito. Adde Pau. de Caſt. conſi. 115. in primo impreſſis.

aduentitia?dic, q Martinus gloſſator antiquus(cuius opinio cõſuetudine approbatur, in d.l.dos a patre profecta. C.ſol.mat.) dicit, q remanet penès maritum pro filiis, ſi habet alias, reuertitur ad patrẽ. vt d.l.dos à patre. Ex quo Bar. in d.l.poſt dotẽ.ver. concludo ergo dotem de iure &c.cum verſ.ſeq. inferi duo ſingularia. Primum, q ſi mulier, quę decedit relicto filio ex primo matrimonio, & ex ſecundo nullum reliquerit, q dos reddit ad patrem exclusis filiis primi matrimonij, quia conſuetudo p̄dicta eſt exhorbitãs à iure cõi. vt d.l.dos a patre. & loquit, q vir retineat dotem pp filios eiuſdem matrimonij, ergo non extendetur ad alium caſum. arg.l.ſi verò.§.de viro.ff ſo.ma. & hoc ẽt tenet Iac.But.in d.l.fi. C.com.vtriuſq; iu.& do.in d.l.poſt dotẽ. ſm quod inferi Bar. & ſi mulier in viduitate decedat relictis filiis ẽt eiuſdem matrimonij, de quo eſt vidua, & relicto patre,
a quò ad patrem [a] reddit dos exclusis dictis filiis, quia dicta conſuetudo habet locum, qñ mulier decedit in matrimonio, igitur nõ debet extendi, qñ mulier ſuperuixit viro, & vidua decedat. vt d.§.de viro. facit l.j.in prin.de do.præl. & ibi gl & Bar.in l.a. C.de pac.dot. quod no. perpetuò, quia multi determinarẽt contrarium, cum prima cã ſuccedendi ſit liberorum, ſed hoc ideo eſt, quia cũ a patre proceſſerit, dr̃ quaſi vt ęs alienũ, & repetere ſuum. vt d. l. dos a patre. ¶Quæro, mulier eſt nupta, quæ dedit dotem cuidã filiofa. an pater dicti mariti, vt de bonis aduenti-
b tiis, debeat habere vſumfructum de dicta do. Videt, q ſic.[b] vt l.
62 cum oportet. in princ. C.de bo.quæ libe. Tn † breuiter dicas, q dos, & eius fructus debent ſtare penès illum, qui ſuſtinet onera matrimonij. vt l.ſi filia.§.j.& l.maritus.ff.fami.erciſc.& l.ſi is qui.in §.j ff.de iure do. Ex quo ſequitur, q ſi filius habitat cũ patre, & pater ſuſtineat onera matrimonij, quia pater alimentat filium, vxorem, & eorum familiam, q tunc pater debet habere vſumfructum, ſecus ſi filius habitat ſeorſum a patre, & ipſe ſuſtinet onera matrimonij, quia tunc nullus vſusfructus debebit patri de d.dote. vt eſt gl.ord.in l.contra nurũ. & ibi Bar.& Rap. ff.rer.amo.& no.Bar.Ang.& Flor.in l.j.C.de bon. quæ lib. facit
63 l.a.& 3.co.iii. ¶Vlterius quæro, quotidie parentes † legant dotẽ filiabus, vel aliquid pro dote, vel pro ea maritanda, vel cũ maritabitur, vel ſi nupſerit, vel alia forma, an tale legatũ ſit con-
c ditionale,[c] ita q interim mulier decedens non tranſmittat hoc relictum ad hæredes ſuos? & Bar. poſt Dy.in l.Titio centum.§. Titio genero.ff.de condi.& demon. dicit aut relinquitur p dote, vel in tempus nuptiarum, & dr̃ eſſe conditionale, & duo in muliere minori 20. annis requirunt, videlicet, q perueniat ad ætatem nubilem, & q nuptiæ ↄ̃hantur. vt ff.de condi.& dem.l. hæc conditio. & ff.quan.di.leg.ced.l. ſi pupillæ. ſed ſi relinquit mulieri pro ſe maritanda, vel ad maritandam talem puellã, & tunc ſi relinquere cum hoc, q non poſſet ante tempus legitimæ ætatis nubere, tũc requiritur, q cã, propter quam relinquitur, inſit. vt l.nec ſemel.§.in habitatione.ff.quã.dies leg.ced. ſed ſi ad ætatem nubilẽ mulier peruenerit, tunc poterit ipſa petere relictum, præſtita cautione de nubendo, non.n.requiritur hic, q nuptiæ ↄ̃hantur, nam ante contractum nuptiarum, multæ expenſæ ſunt neceſſariæ: & ſic iſtud legatũ non habet in ſe conditionẽ matrimonij, ſufficit.n. q expendantur pro ipſa maritãda, licèt nondũ ipſa marietur: & hoc demonſtrat ſignificatio verborum prædictorũ & de dicta qõne, vide Bal. Ang. Raph.& D. Io.in d.§.Titius genero. & Cy. & Bal.latè in l.generaliter. C.de epiſ.& cler. & Bar. Iac.But. & Sal. & Pau.de Caſt.in l.quoniam in prioribus.C.de inof.teſt.& Cy.Bal.& Sal.in l.ſancimus.C.de nupt.& Bal.in l.item quia.ff.de pac.& Bal.in l.fi.in pen.q. C.de liber.præter. & Bal.in l.ſi pater. & Raph. Fulg.in repeti. C.de inſtit.& ſubſti. & per eundem Bal.in l.ſi ita legatorũ.C.de leg. & per Bar.in l.j.& in l.quibus diebus.§.Termilius.ff.de cond.& dem.& p Ang.in ſua diſputatione, quæ incipit, Sacri cõciſtorij palatio &c.& per Bal.in l.ſi plures. C.de cõd.inſert. & per Bal. in l.r.C.de priui.dot.in pe.q.& vide Bar.& doc.in l.ſi diuortio.
d in fi.ff de verb.obl.ſed tu dic, & concludas ex dictis oĩum.[d] Aut pater vel alius, qui tenetur dotare mulierem, facit ſibi relictũ dictis modis, ſiue alius, in cuius bonis põt peti legitima, ita q dẽt neceſſe inſtituere, vel exhæredare, aut alius penitus extraneus, tunc iſto caſu, qñ ille non tenebatur dotare, nec in bonis eius debebatur mulieri legitima, dic, q opinio Bart. ſupradicta eſt tenenda per iura, & rationes ſuas. Primo vero caſu, qñ loquimur in eo, qui tenetur dotare, iuxta l.fi.C.de dot.promiſ.& l.q libertos.ff.de ri.nup.& l.obligamur. in §.ea lege.ff.de act.& obl. vel ẽt loquimur in illo, in cuius bonis poteſt peti legitima. vt Auc.vt cum de appe.cog. in §.aliud quoq; capit. & tunc dicas, aut loquimur in filia naturali tantum, aut in filia legitima & naturali. Primo caſu in naturali tãtũ, cũ non cogatur aſcendens eam dotare.l. vxorem. in §. pater naturalis. & ibi per gl.& Bar. ff.de leg.3.& per ↄ̃ñs cum non habeat de neceſsitate eã inſtituere, vel exhæredare. vt ſupra de nup.in princ.§.ſi.coniuncto ſupra de exhære.lib.in §.emancipato.& ſupra de hære.quæ ab inteſt.§.emancipati. & per ↄ̃ñs dicta filia naturalis non põt petere legitimam in bonis dicti aſcendentis. facit, quod hr̃ in Auct. vnde ſi parens.C.de inoffi.teſt. ergo idem erit in iſta filia naturali, ſicut in alia muliere extranea, & per ↄ̃ñs etiam in iſto caſu iſta opi.Bar.in oĩbus ſibi locum vendicabit. Si aũt loquimur in filia, vel in nepote legitima & naturali, & quæ ſit in poteſtate, vel ſaltem quæ põt petere legitimã, & quæ debeat inſtitui, vel exhæredari, alias, q poſsit intentare querelã inofficioſi teſti, iuxta l.j.cum ibi no.ff.de inoffi.teſta. Tunc tu diſtinguas: aut ſuper hoc nullũ eſt in loco ſtatutũ, ita q ſumus merè in iure cõi, aut viget ſtatutum, prout cõiter eſt per Italiam, videlicet, q extantibus maſculis filiæ fœmina non ſuccedãt, & q contra teſtamẽtũ paternũ nihil poſsint obiicere, ſed ſint contentæ ſua dote data, vel danda. Et primo caſu, qñ ſumus in iure cõi, tũc per quæcũq; verba ſit relictũ mulieri prædictæ, ſiue ſub modo, ſiue ſub conditione, ſiue in diem nuptiarum, vel alio modo, tñ dictũ relictum quò ad quantitatẽ legitimæ debitũ dictæ mulieri dr̃ eſſe relictum purũ, quoniã oĩs dies, & oĩs dilatio, & oẽ grauamẽ de legitima ipſo iure remouetur. vt l.quoniam in priorib.cum ibi no.C.de inof.teſt. Ex quo ſequitur, q ſi interim illa mulier, anteq̃ maritetur, moriatur, illud relictũ ſaltẽ quo ad legitimã tranſmittet ad hæredes ſuos, nec remanebit penès hæredes relinquẽtis. ita dicit Bal.in d. l.generaliter. Si aũt ſtatutũ prædictũ vel aliud ſimile viget in loco, & tunc aut parens vltra relictum pro dote diſpoſuit, quòd interim anteqũ maritaret, deberet alimentari de bonis ſuæ hæreditatis, & tunc talis teſtator vr̃ cõpenſaſſe dicta alimenta cũ mora dicti tpis & dilationis, et per ↄ̃ñs totum hoc introductũ eſt in fauorẽ mulieris, quæ interim alimentatur, nec põt ei deperire quãtitas relicta, & ſic ceſſat rõ d.l.quoniã in priorib. Et idẽ eſſet dicendum, ſi ſtatutũ diſponeret, quòd interim p fratres alimentaret. ita dixit Sal.in l.ſancimus.C.de nup. ¶Tu aũt aduertas iſto caſu, quòd quãuis ſit prouiſum de alimentis mulieri, & quòd ei interdictũ ſit pp hoc petere relictũ pro dote, nõ tñ credo, quòd relictũ ſit cõditionale, ita quòd decedẽs interim nõ trãſmittat, quinimmo trãſmittet ad hęredẽ ſuũ. vt d.l. quoniã in priorib. Vbi aũt nec per parẽtes, nec ex ſtatuto prouiſum eſſet mulieri de alimentis, tũc erit vera opi. Richar. Mal. de qua Bal. in d. l.generaliter facit mentionem, videlicet, vt ſtatim, tanq̃ omni cõditione, & tpis dilatione ceſſante, mulier prædicta relictũ ſibi factũ petere poſsit, & interim decedens tranſmitteret ad ſuum hæredẽ, quò ad quãtitatẽ legitimæ. vt d.l.quoniã in priorib. In reſiduo aũt ſerua ſupradictam opin.Bart. ſed ſi deeſſet ſibi aliquid ad legitimam ex relicto ſibi facto, poterit ẽt agere ad ſupplementum legitimæ. vt l. oĩmodo.in prin. C.de inoffi teſt. ita dicit Sal.in d.l.ſancimus.& iſtam diſtinctionẽ, quã ego feci, puto veram, & tenendam, quia colligitur ex mente oĩum doctorum. ¶Vnum tñ aduertas, quan-
64 do mulier dicatur † dotata, vt excludatur à ſucceſsione parentum (ſtante ſtatuto, quòd mulier dotata nõ ſuccedat) vel ad aliũ effectũ, & breuiter dr̃ dotata, ſi actualiter eſt maritata. vt l.3.ff. de iure do. vel ẽt ſi eſt vidua, & dotẽ habeat. vt l.fi.C.de do.ante nup. Ac ẽt dr̃ dotata ſi pater in teſtõ reliquit aliquid pro filia dotata, vel pro ea maritanda, vel pro dote. vt no.Bar.& oẽs doc.in d.l.Titio centum. in §.Titio genero.in verſic.quęro, ſtatutũ eſt hic &c.& idẽ voluit Bart.in l.qui pupillum. ff.de adul.& idẽ in l.nõ eſt mr̃imoniũ.ff.de ritu nu. Quinimmo fortius dico, quòd ſi pater ſimpliciter reliquit filiæ cẽtũ in teſtõ, licèt nõ dicat pro dote, vel pro ea maritanda, tñ intelligitur relictum pro dote, & dr̃ filia dotata, vt ſingulariſsimẽ dicit Bar.in l.quod aũt.ff.de iure do. qđ eſt ſingulariter mẽti tenẽdũ. & hoc teneas, licet Rap. & Io.de Imo.contradicat Bar.in eo, qđ dicit in d.§ Titio gene-
65 ro. ſed opi.Bar.ſeruať in practica. ¶† Aliud no. quòd ſi ſimpliciter reliquit filiæ centum pro dote, & nihil dicit, quo debeat alimẽtari, quòd ſi frater, vel alius hr̃s patris interea, anteq̃ nubat, alimentet

ADDITIONES.

a Ad patrem. Vide Fulg. conſi 59 vbi ponit qualiter intelligatur ſtatutum Mutinæ, quod diſponit, q dos a patre profecta ad patrem non reddeat, ſed ad filios vtriuſque matrimonij.

b Quod ſic. Adde Roma conſi 406.

c Conditionale. Vide Pet. de Anch. conſi. 233.

d Dictis omnium. Vide circa præmiſſa Alex. in 2.volu. conſi. 55.& in 3.volu. conſi.13. Anch. conſi 322. & conſi 323. Pau.de Caſt.in 2.vol.conſi.321. inci. Super primo puncto.in fi. Pau.in 1. par.conſi.92 Alex.in l.Seia in 2.col.ff. ad Treb. Pau de Caſt. in 2.vol conſi 32 inci. Vlto puncto Alex. in l. ſi filius. 4.fi.ff.de vulg.& pupil.in 2.vol.conſi.20. in 3.col. Puſpa.

alimentet dictam mulierem, non pôt poſteà cóputare in parte
dicti relicti quod expendit pro dictis alimentis, qm̃ ad dictũ
hæredẽ, ſicut ad patrem, ſpectat ius alimentandi dictã mulierẽ.
vt no. in l. ſi quis a liberis. §. reſcriptũ. ff. de lib. agno. ita dicit Iac.
de Are. & Cy. in l. alimẽta. C. de neg. geſt. & idem voluit Bar. in
66 l. is qui filium. ff. vbi pup. edu. deb. ¶ † Quæro, quæſtione quoti-
diana, Statuto cauetur, q̃ muliere præcedẽte in matrimonio
ſine liberis, vir ſuus lucretur dimidiam dotis, an habeat locum
a in vxore deſponſata [a] per verba de præſenti, quæ nondum mi-
grauit in domũ mariti? & gl. ordi. in l. ea quæ. la 2. ff. ad munic.
& in l. cum in dote. C. de do. ante nup. dicunt, q̃ ſic. & idẽ vo-
luit Bar. in l. nihil. ff. rer. amo. per illũ tex. & per tex. in l. cum hic
ſtatus. in §. ſi mulier & maritus. ff. de do. inter vir. & vxo. & pro
hoc facit regula vulgata, quia inter iſtos matrimonium eſt, q̃a
nuptias, non concubitus, ſed conſenſus facit. vt l. nuptias. ff. de
67 reg. iur. ¶ Secundò, pro hoc principaliter adducitur † l. cui fue-
rit. ff. de condi. & demon. nam clarum eſt, q̃ conditio debet im-
pleri in forma ſpecifica, nec ſufficit adimpleri in effectu. l. qui
hæredi. in prin. eo. tit. tñ in d. l. cui fuerit. dr̃, q̃ ſi alicui relictum
fuerit ſi in familia nupſiſſet, videtur impleta cõdictio ſtatim cã
ducta eſt vxor, quamuis nondum in cubiculum mariti venerit,
68 & ſubdiuiditur hic iſta ratio, de qua ibi. ¶ † Tertiò pro hoc vr̃
caſus in l. Deo nobis. in prin. C. de epiſ. & cle. in ver. & hoc im-
modò lucri noĩe &c. & ibi loquitur qñ erant vir & vxor, nõdũ
copula carnali cognita, vel migrauerat in domum mariti, aliàs
non poſſet alter ex coniugibus ingredi religionẽ altero inuito.
vt no. 27. q. 2. c. Agathoſa. & c. deſponſatam. & tñ in d. l. Deo no
bis. loquitur tex. de pacto de lucrãdo, vel ex ſtatuto, igitur &c.
69 & hoc etiam ibi firmat Bald. ¶ † Quartò, pro hoc adducitur l.
non ſine. C. de bo. quæ lib. in verſi. germanus mariti. nam ibi vr̃
caſus pro iſta quæſtione, licèt ibi Bal. illam legem alleget in cõ-
trarium, nam ibi ſolum diſputatur, an appellatione mariti con
tineatur ſponſus. & ibi in verſi. attamen. quia dr̃, q̃ (ex benigna
interpretatione) appellatione mariti continetur ſpõſus. & ita il
lum tex. ſummant ibi Bar. Bal. & alij doc. nihil aũt ibi dr̃ de ma
rito per verba de præſenti, qñ tñ non interuenit copula carna-
lis. Ex quo ſequitur, q̃ cum in d. verſi. germanus. dicatur, q̃ no-
men mariti ad illum ſolum, qui nuptias ẽxit, pertineat, ſed etiã
clarum eſt, q̃ etiam ille, qui nondum traduxit vxorẽ ad domũ,
dr̃ contraxiſſe nuptias. vt d. l. nuptias. de reg. iur. igitur &c. & ẽt
pondera ibi tex. in verſi. poſt acceptũ matrimoniũ. vbi innui-
tur, q̃ eo ipſo, q̃ eſt cẽptum matrimoniũ, licèt non conſumma
tum, & per pñs ante copulã carnalem, dr̃ vxor, & maritus, igi-
tur &c. & vide Cyn. in d. l. non ſine. ¶ Quintò adducitur rõ dicti
ſtatuti, & mens eius fuit vnica, licèt in eo nõ dicatur, videlicet,
vt remuneretur maritus pp onera matrimonij quæ ſuſtinet, vt
l. pro oneribus. C. de iur. do. ſed maritus ẽt antequã ducat vxo-
rem ad domum, ſuſtinet multas expenſas, & onera, vt circa or-
natũ nuptialem, & alia, igitur cum mens dicti ſtatuti habeat lo-
cum in caſu noſtro, ergo & ſtatuti diſpoſitio. vt l. cum mulier.
cum ibi no. ff. ſol. mat. Et cum ratio ſubintellecta, & cõprehenſa
dicti ſtatuti habeat locum in caſu noſtro, ergo & ſtatuti diſpoſi
tio. vt no. Bal. in l. ſi. C. de lib. præter. & pro hoc facit, quia ſi ſta-
tuentes fuiſſent de hoc interrogati, veriſimile eſt, q̃ etiã in hoc
caſu idẽ ſtatuiſſent, ergo obtinet vim ſtatuti, vt no. gl. & ibi doc.
in l. tale pactum. in ſi. ff. de pact. ¶ Sextò, iſta mulier eſt deſtinata
per parentes in domum viri, in tm̃, q̃ debet eum ſequi quocũq;
vadit, honeſtè tñ, vt no. Cy. & doc. i l. liberti liberteq;. C. de ope.
lib. & not. Bar. in l. Mæuia. §. ſi. ff. de ann. leg. ſed res deſtinata in
locum habetur ac ſi eſſet in loco. vt l. fundi. §. ſi. & l. granaria. ff.
de act. emp. qm̃ qui de proximo eſt cingendus, habetur pro cin
cto. vt l. pe. & quod ibi Bar. & Bal. ff. de teſt. mil. & maximè cum
traductio ad domum eſt facilis, cum pendeat ſolũmodò in vo-
luntate viri, igitur &c. vt eſt tex. in ſimili in l. ſi non ſint, in §. qđ
ergo. de auro & ar. le. & plenè no. Bar. in l. cætera. §. j. ff. de leg. 1.
¶ Septimò, ẽt in materia pœnali, & odioſa ſufficit ad pœnam
introducendam qualitercunq; matrimonium celebretur. vt eſt
tex. in l. ſi vxor. in §. diuus. ff. de adulte. ergo in caſu noſtro, cũ
matrimonium ſit, igitur dẽt habere locũ ſtatuti diſpoſitio, vt lu
crũ conſequatur maritus per dictum verbum qualitercunque,
q. d. ſiue ſit traducta ad domũ, & ſic copula carnali cõſumma-
tum ſit matrimonium, vel non. ¶ Octauò pro hoc facit tex. in l.
Seia. in prin. ff. de do. inter vir. & vxo. quia an donatio valeat, in
ſpicitur an fuerit facta ante contractum matrimoniũ, qđ in-
telligendum eſt cũ conſenſerit, licèt nõdum fuerit traducta ad
domũ, vel tabulæ dotales eſſent cõſignatæ, igitur &c. ¶ Nonò,
pro hoc facit l. mulierem abſentẽ. & l. deniq;. cũ l. ſeq. ff. de ri. nu,
vbi dicitur, q̃ mulier abſens pôt in vxorẽ accipi, vt ibi dr̃, dũ a
cẽna rediret, in Tyberim ſuffocatus eſt, q̃ eſt lugẽdus, igitur eſt
maritus, & ſubdit in l. idemq;. q̃ virgo habet dotem, & actionẽ
de dote, igitur &c. ¶ Decimò, pro hoc vr̃ caſus in l. vnica. C. de
impo. luc. deſcrip. lib. 10. vbi datum, vel acquiſitum, ſm̃ glo. ibi,
ex dote pacto, vel ſtatuto non dr̃ lucrum, ita q̃ debeam ſoluere
ſiliquas, ideo ſi non dr̃ lucrum, etiam in mario futuro, ergo ibi
eſt caſus, in caſu noſtro antequam ducatur ad domũ viri, ſi nõ
dicatur lucrum, immo debitum, q̃ maritus debeat illã partem
delatam ex ſtatuto conſequi, & habere, licèt nõdum onera ma
trimonij ſuſtinuerit. & ita alleg. Ang. ibi illum tex. ¶ Vndecimò,
pro iſta parte vr̃ caſus in l. ſancimus. in prin. C. de nup. ibi qua-
licũq; pacto. & in ſi. ibi, ſed ex quo vota nuptiarum re ipſa præ
ceſſerant, vbi eſt caſus, q̃ qualecunq; pactum de dando, vel fa-
ciendo interuenerit in tempus nuptiarũ, & ſic matrimonij, ve-
rificatur, qñ feſtiuitas, ſiue vota nuptiarum re ipſa præceſſerint.
& ſic ibi patet, q̃ non requiritur traductio ad domum, vel con
b cubitus. ¶ Vltimò, pro iſta parte [b] facit, qm̃ ſtatutum loquitur
ſimpliciter, & indiſtinctè, & oĩa eius verba huic caſui adaptan
tur, cum vxor & maritus fuerit, & matrimoniũ, vt patet p̃ præ
dicta, & mulier in matrimonio prædeceſſerit. ergo cum verba
ſtatuti in oĩbus ſint verificata, habebit locũ dicti ſtatuti diſpo-
ſitio. vt l. hos accuſare. §. oĩbus. & ibi Bar. ff. de accu. & oĩa iſta
& plura alia argumenta faciunt pro iſta parte in publica diſpu
70 tatione. ¶ † In contrarium tñ determinat Sal. [c] latè in l. cum in-
c ter. C. de dona. ante nup. Primò, quia verba ſtatuti non conue-
niunt, nam ab alluſione vocabuli eſt dicta argumentatio. vt ſu-
pra de teſta. in prin. ſed vxor dicitur, quæ eſt in vſu viri, ſed an-
teq̃ ſit traducta ad domũ, non dicitur in vſu viri, igitur &c. cla
rum eſt, q̃ ſtatutum debet accipi in potiori ſignificato, potiſsi-
me cũ exhorbitet a iure cõi. vt l. j. ff. ſi ager vectigal. vel emphy.
pet. & eodem modo econtrà dicitur maritus propriè, qui ritus
ſuos, id eſt ordines, & res ſuas præbet vxori, & ei, q̃ eſt in vſu,
quod non contingit antequam ducatur ad domũ viri. ¶ Secun-
dò, quia dicitur in ſtatuto prẽdicto prædecedente in matrimo-
nio, nam illa dictio in rem ab intra ſignificat perfectionem rei,
cui adiicitur. vt l. j. §. in flumine. & quod. ibi Bar. ff. de flumi. & l.
1. §. 1. & ibi Bar. ff. de cloac. Item ponderat verbũ, matrimonio,
quia matrimonium eſt maris, & fœminæ cõiugatio. vt l. j. § ius
naturale. ff. de iuſti. & iure. Nam põderat literam, quẽ ibi dicit,
coniugatio. & non dicitur ſimpliciter coniunctio, ad denotan-
dum, q̃ coniugum actus, id eſt copula debet interuenire, vt ma
trimonium ſm̃ ſuum eſſe perfectum dicatur. ¶ Tertiò, iterum
ponderat verbum in matrimonio, quia ſtatutũ conſiderauit, &
conſideraſſe vr̃ coniunctionem coniugum, quia ſi ſtatutum il-
lam coniunctionem non conſideraſſet, ſatis fuiſſet, q̃ ſtatutum
ſimpliciter dixiſſet, vxore prædecedente virum &c. Et non ſub
dẽdo in matrimonio, vt fecit, quoniã vxor, & vir, ſiue maritus
eſt p̃ verba ſimplicia de p̃ſenti. vt d. l. nuptias. & in c. pe. de ſpõ.
ergo cum miniſterio ſtatutũ ſubdit in matrimonio: ſed in caſu
noſtro non interuenit coniunctio, ſiue copula, igitur &c. quia
antequam vxor ſit cũ viro in actu, quo poſsit mater eſſe, & ſic
ante coniunctionem cum viro, non debet poſſe dici matrimo-
71 nium, quod dr̃ matrimonium. ¶ Quartò, † quamuis leges dicãt
ſimpliciter maritum lucrari dotis fructus. vt l. dotis fructus. ff.
de iur. dot. tñ ſubintelligunt, licèt ita ſimpliciter, & indiſtinctè
loquantur (ſi & inquantum ſuſtinet onera matrimonij,) vt d. l.
dotis fructus. & l. ſi. in prin. ff. de dol. except. tunc, ſi quando vir
non lucratur fructus dotis, quod eſt (vt dixi) quando non ſuſti-
net onera matrimonij, qñ eſt quid leue, & minus, quomodo lu
crabitur, vt lucrari debeat partem proprietatis dotis, quod eſt
maius? vt C. de pac. con. Auc. ſed quæ. & clarum eſt, q̃ ſtatutum
recipit interpretationẽ paſsiuam. vt l. j. §. lege Falcidia. & quod
ibi ſing. Bar. ff. ad leg. Fal. & ideo ſicut vna lex interpretat̃ aliã,
vt dixi in d. l. dotis fructus. ita etiam dictum ſtatutum interpre-
tatur a iure, & ſupplet̃, videlicet, ſi ſuſtinuerit onera matrimo-
nij. & iſtam partem tenet Sal. in d. l. cum inter. & multa alia ad-
ducit, & dicit ſe ita conſuluiſſe vnà cum multis apud Florẽtiã.
Non ob. ſm̃ eum d. l. nihil. ff. rer. amot. quia alio caſu loquitur,
& de viro, & vxore, non ſecũdum propriũ ſenſum, vt ibi in gl.

ADDITIONES.

a Deſponſata. Vide latè Abb. conſi 1. Pau. de Caſt. cõſi. 123. in primo impreſſis.
b Iſta parte. Hanc primam partem tenet Bal. in l. Deo nobis. C de epiſc. & cle. & Alex. in l. 1. col. 4 & in l. ſi cũ dotẽ ff ſol. mat. & in 5. vol conſ. 51. Purpu.
c In contrarium determinat Sal. quicquid ſubtilliter dicat Saly. opinio prima gl. & Bart. verior eſt, & ſeruatur in practica cõiter, & vltra Bart. in l. nihil ff. rer. amo. vide quæ no. per eundẽ, & alios Mod. in ſimili in l. iubemus § ſanè, de ſacroſan. eccl & per Bal. in Auc. dos datam, de donatio. ante nup. in 3. col. & quod not. Bal. in l. 1. C. vnde vir & vxor. Sat. ab Hora.

Nec obſt. d.l.Deo nobis. quia loquitur in coniugibus non car-
naliter cognitis,quia matrimonium(ſm ius ciuile)variis cauſis
diſſolui poterat,inter quas cauſa religionis erat vna, quod nõ
poteſt hodie fieri altero in ſeculo remanente, vt habetur in d.
l.Deo nobis.ſm Bal.& Sal.Præterea ille tex.ſuper lucro facien-
do,vel non faciendo,nihil diſponit,ſed ſub conditione,ſi lucra
ri debeat per mortem ingredientis religionẽ,ſaltem deberi di-
ſpoſuit.ratio,quia ingreſſus monaſterium hř pro mortuo.Auc.
ingreſſi.& Auc.ſi qua mulier.C.de ſac.ſanc.eccle.¶Quintò pro
72 iſta parte adducitur l.vxores.† cum l.ſeq. & l. liberorum.ff.de
inſa.vbi appellatione viri vel mariti vř comprehendiſſe illum,
qui cognouit eius vxorem carnaliter, de cuius ſeminis pertur-
batione dubitatur,quia intra annum remaritari non poteſt,illa
aũt,quæ non fuit cognita, remaritari poteſt ſtatim,quia illa ra-
tio perturbationis ſeminis ibi ceſſat : & ſic non propriè dř ille
maritus,qñ eam non cognouit,igitur non cõprehenditur à ſta-
tuto,maximè exorbitanti,in quo verba debent accipi propriè,
& non impropriè.l.3. §.hæc verba.& ibi Bar.& doct.ff.de neg.
geſt.& l.conſtitutionibus.ff.ad municip. Sed Raph.in d.l.nihil.&
in d.l.de diuiſione.& l.an nuptias.ff.ſol.ma.vř tenere primã par
tem,qñ dicit, ꝙ etiam antequam vxor ducatur ad domũ viri,
ſunt onera matrimonij in veſtib.& apparatibus, & in aliis,nec
habet operas mulieris in remuneratione, igitur vř, ꝙ partẽ ex
ſtatuto lucrari debeat. Tu dicas,ꝙ licèt opi.Sal.de mera ſubtili-
tate iuris ſit verior,tñ primam partem,& gl.& Bar.& Bal.ſerua
remus in practica potiſſimè, ſm quod ait Raph. ſi iam maritus
ante mortem vxoris cœperat ſuſtinere onera matrimonij in ve
ſtibus,& aliis,vt docet experientia, & quamuis iſta expenſa,&
damnum mariti non ſit tñ , quantum eſſet lucrum dotis,tamẽ
integram medietatem dotis debet lucrari, & habere. arg.l.cre-
ditor.§.inter maritum.ff.mand. qui eſt bonus text.ſicut econtra
poſſet contingere marito, ꝙ dotis fructus, vel ẽt dimidia pro-
prietatis non ſufficerent ad onera matrimonij inchoandi, ſiue
iam inchoati,& coitu conſummati.vt d.c.ſalubriter.& tñ mari
tus debet ſoſtinere integra onera matrimonij.l.pro oneribus.
C.de iure do.igitur &c.vnde hoc pẽdet à fortuna, igitur videt
maritus emiſſe iſtum caſum,ſiue alium.l.in vendendo. & l.fin.
ff.de act. emp. ſi aũt onera aliqua, vel parua attenta quantitate
dotis iam maritus nondum ſuſtinuerat: & tunc eſſet maius du-
bium,an deberet lucrari partem dotis ex ſtatuto, qm̃ id vř co-
gitaſſe ſtatutum, vt maritus lucretur partem dotis in recõpen-
ſationem onerum matrimonij. d. l.dotis fructus. ſed ſi non fuit
paſſus onera,(vt dixi)igitur &c.pro hoc facit gl.no.in l.de diui
ſione.In ꝯtrium poſſet reduci,quia dictum lucrum nõ eſt verũ,
ꝙ propriè videatur dari in remuneratione onerum,qm̃ mulier
lucratur donationẽ ꝑꝑ nuptias marito prædecedẽte,vt in Auc.
de æqual.do.§.j.& tñ nulla onera ſuſtinet, igitur &c.& ſic indi
73 ſtinctè opi.glo.Bar.Bald.& Ang.vř tenẽda.¶†Quæro de alia q.
quotidiana,moritř vxor ſuperuiuente viro ſuo, & ſocero, cui
acquiritur dos,an ſocero,an marito,ſtante ſtatuto de lucro do-
tis?& gl.in l.dotem.ff.de caſt.pec.dicit, ꝙ acquiritur ſocero. &
ibi vř caſus, ſm vnum intellectum, quia dř ibi, ꝙ eſt profecti-
tia illa dos, & ideo fratribus confertur. & pro ẽt alleg.d.glo.
bonum tex.in l.actione.§.fi.cum l.ſeq. ff.pro ſoc. vbi ſingulari-
74 ter dř, † ꝙ dotem vxoris viuæ frater cõferre fratri, cum eſt in
cõione,& ſocietate,nõ tenetur,ſed dotem vxoris iam mortuę,
quam lucratus fuit ex pacto, vel ex ſtatuto cõferre tenetur, qđ
eſt ſingulare. Tertiò, ad idem vř caſus in l.2.C.fam.erc.verſ.ẽt
ſi poſtea.vbi patet ꝙ maritus nõ põt dotem vxoris premortuæ
a fratribus repetere iudicio fam.ercif.ergo eſt profectitia,& di-
uidenda,quia ſi eſſet aduentitia,repetere poſſet.l.fin.C.de coll.
& hoc tenet ibi Cy. vbi dicit, ꝙ ſtatutum dat lucrum dotis ꝑꝑ
onera matrimonij. ſed pater ſuſtinet onera matrimonij ꝑ filio
in alendo ipſum, vxorem,& filios,igitur & c.& iſtam conſidera
tionem,ꝙ ille lucretur dotem ex ſtatuto,qui ſuſtinet onera ma
trimonij.poſuit Bar.in ſuo tractatu de duobus fratribus.in ver.
quintò quæro,quid ſi vxor filij q dixit, aut pater ſuſtinuit one-
ra matrimonij,& dř profectitia,& ſibi quæritur,aut filius ſuſti-
nuit,& dř aduentitia,& quæritur ipſi filio,aut vterq; pro parte
ſuſtinet,& pro parte ambobus quæritur.alleg.l.ſed & ſi quis.§.
1.& §.quod ſi ex re. & l. ſi ſeruus cõis.§.fi.de ſtipula. ſeruo.& l.
ſm naturam.ff.de reg. iur. & iſtam diſtinctionem ad literam vř
ibi ſequi Bal.in d.l.2. & hoc etiam ſequitur Dy. in l. ſi cum do-
tem.§.tranſgrediamur.ſolu.matr.Sed idem Bar.in d.§.tranſgre-
diamur.in l.j.C.de bo.quæ liber.& ſequitur ibi Ang.& gl.dicit,
ꝙ licèt iſtud ſit verũ de iure antiquo, ꝙ oia aduẽtitia patri illi-
co quærebantur.l.j. ff. ſi quis à pa.fue.ma. tamen hodie quæritř
filio.l.j.C.de bo.ma.& ꝙ ſit aduentitium, patet per tex. in d.l.j.
C.de bo.quæ lib.ſed tñ idem Bal. in d.l.ſi cum dotẽ.§.tranſgre-
diamur.habuit tertiam & diuerſam cõſiderationem, quia dicit
hoc verum,ſi ſtatutum de lucro dotis loquatur in perſona ma-
riti,ſi aũt dicat ſtatutum,ꝙ qui receperit dotem,eam lucretur,
& tunc ſocer recipiens lucrabitur, quia verba ſtatuti in eo, &
non in perſona filij ſunt verificata. vt d.l.hos accuſare.§.oĩbus.
ff de accu. Sed do.meus Raph. in d §.tranſgrediamur. tenet in-
diſtinctè,ꝙ etiam ſi ſtatutum diceret, ꝙ quicũq; dotem recepe
rit,lucretur eam,tñ ſi ſocer receperit dotem,lucrum tñ erit fi-
lij.per caſum in l.4. C.de bo.quæ lib. quæ lex venit ad declara-
tionem.l.1.& 2.eo.tit.& ſi quis intelligeret, ꝙ pater ibi non ſu-
ſtinebat onera, eſt maxima vaticinatio,nec eſt veriſimile,ꝙ fi-
liusfa.viuo patre cum eo habitãs ſuſtineat onera matrimonij,
tñ ipſe habet fructus dotis in compenſationem onerum, & nõ
habet filius dictos fructus, & ẽt quia hoc lucrum dotis non ve-
nit rõne onerum,hodie patet,ꝙ mulier lucratur donationẽ ꝑꝑ
nuptias,ſicut maritus lucratur dotem. vt in Auc.de æquali.dot.
§.j.& tñ non ſuſtinet onera matrimonij,igitur &c.Præterea,oẽ
lucrum,quod facit filiusfa. viuo patre, dř aduentitium.l.j.C.de
bo.ma.quod eſt, qñ non prouenit a patre, vel contemplatione
patris.vt l.ſed & ſi plures.§.in arrogato. ff.de vulg.& pup.ergo
filius ſibi quærit, & non patri, & ſic non tenetur fratribus poſt
mortem patris cõferre. vt l.fi.& quod ibi no.per doc. C.de col.
& ita ẽt determinat Bal.in addi.quã fecit tractatui Bar.de duo.
fra.in ver.viſo an,& qñ præſumuntur ſocij &c.& vide Bal.ple-
nè in Auc.ex teſtõ.C.de col.& Flo.in l.ſi filius.ff.fam.erc.vbi di-
xit,ꝙ eſt cõis opi. ꝙ non conferat. & per ꝯñs, ꝙ ſit aduentitiũ.
vt voluit Bar.& Ang.in d.l.j.C.de bo.quę lib.& Bar.& Raph.in
d.§.tranſgrediamur.& hoc ẽt ſequitur Sal.in d.l.2.C.fam.ercif.
Nec obſtat,ſm eum,ſi dicatur, ꝙ mortua vxore,filius nõ ſuſti-
net onera,ergo,non dř aduentitium. quia reſpõdet ipſe,ꝙ nec
pater eius,vel fratres ſuſtinent, vel ſuſtinere poſſent dicta one-
ra.Præterea (dicit ipſe) ſufficit patri, quòd habeat vſumfr.ꝑut
in d.l.j.Nec obſt.d.l.2.fam.ercif.a cõtrario ſenſu, quia procedit
ſm iura antiqua,ſm quæ totum hoc lucrum quærebatur patri,
hodie aũt tale argu.non debet ſumi, ne ꝯdicat iuri nouo.vt l.cũ
patrem.C.de condi.inſer. quod perpetuò tene menti, & ita te-
neas.vide ẽt quæ ſupra dixi,per quas perſ.no.ac.§.j.¶Quæro,vi
dimus ꝙ morte viri ſol.mat.debet dos reſtitui.l.1.& 2.ff.ſo.ma.
quod procedit ẽt ſi pactum fuerit ſimpliciter interpoſitum, ꝙ
ſol.mat.maritus ſtãtibus liberis dotẽ lucretur,quia hoc intelli-
gitur,ſi diſſoluatur morte mulieris,ſed ſi morte viri,tũc dos eſt
mulieri reſtituenda,licèt filij ſuperſint.l.j.in princ.& ibi Bart.ff.
de do.præle.& no.Bar.& doc.in l.poſt dotẽ.ff.ſo.mat.Quid erit
75 de donationibus factis vxoris tpe nuptiarũ,†an debeãt reſtitui
hæredibus viri, vel debeant remanere penès mulierẽ ſol.ma.&
Bar.in l.ſed & ſi plures.§.in arrogato. ff.de vul.& pup.dicit per
illum tex.ꝙ debemus inſpicere,an ſint donatæ à conſanguineis
viri,& eius contemplatione vĩr donatæ, ergo acquiruntur vi-
ro,& eius hæredibus dñt reſtitui, aliàs ſecus. ſed ibi Ang.pluri-
bus rõnibus tenet ꝯtrium, quem ſequitur ibi Raph.Sed Ioan.de
Imo.ibi tenet opi.Bar.addit tñ,ꝙ dictũ Bar. procedit,qñ cõſta-
ret maritum nõ velle,ꝙ vxor habeat,& ſic reuocat, alias vt do
natio facta à marito,vt aliæ donationes inter vir.& vxo.morte
mariti confirmarentur.l.pe.C.de do.inter vir. & vxo.& ꝑ opi.
Bal. vide qđ no.Bal.& doc.in l.filiofa. ff.de cond.& dem.ſed,vt
dixi,Raph.tenet ꝯtrium,quia ſicut dixit Bar.in l.ſi vero. §.j.ff.ſo.
mat.de more eſt, quòd donent ambaſciatorib. & donatũ efficiẽ
proprium ipſorũ ambaſciatorũ, eodẽ modo mos eſt, vt donẽt
ſponſis,igitur donata eis propria efficientur,& non mariti.Præ
tereà,licet conicctura Bar.videlicet, cuius contemplatione do
nẽt,poſsit cadere in ambaſciatoribus,procuratoribus,& filiis,
vel ſociis,iuxta l.ſociũ qui.& ibi Bar.ff.pro ſocio.qui repræſen-
tant perſonã patris,vel dñi,vel ſocietatis,tñ talis coniectura in
perſonam vxoris non põt cadere,ſicut.n.ſi amicus meus amico
meo donaret mea contemplatione, non quæreretur mihi,quia
perſonæ extrinſecus non aggreditur,nec præſumitur.l.ſi ita ſti-
pulatus.§.Chryſogonus.de verb.obl.ita in caſu iſto.Sed hoc di-
ctum Raph.poſſet morderi, per no in l.quidã cùm filium.ff.de
hęre.inſti.& iſtã opi.ſuit amplexus Bal.in quodã ſuo cõſilio,qđ
incipit,Ser Io.ſer Amati cœpit vxorẽ &c. nã dicit, quòd clarũ
eſt,quòd illud,qđ datur ẽt a conſanguineis viri,qđ præſtat per
modũ donationis,ideo dẽt remanere penès ipſã mulierẽ mor-
tuo viro.l.j.§.ſed & ſi nonnullos. & §.præterea.ff.de ri.& ra.di.
& l.cũ in pluribus.§.tutor.& l.tutor ſm dignitatem,§.in ſoluẽ-
dis.& quod ibi not. ff.de admi.tu.Tu adde bonũ caſum in l.qui
filiũ.ff. vbi pu.edu.deb.igitur &c.Sed ego propter hoc nõ rece-
derem ab opinio.Bar.& dñi mei Io.de Imo.quia volo,ꝙ dona-
tio

tio valeat, tamen non vxori, ſed viro intelligatur donatio facta
in effectu, vel ſi eſt facta vxori à conſanguineis viri, intelligitur
facta, & acquiſita marito, ergo penès eius hæredē debet dona-
ta remanere, maximè ſi maritus tacitè vel expſsè reuocauerit,
quia de his bonis aliquid diſpoſuit. l. ſi auia. C. de iure do. vel in
vita aliquid de contraria voluntate appareat. arg. no. in l. cū q-
rebatur. & ibi Bar. ff. de leg. 2. ſecus dixit Bar. ſi darentur per vi-
a rum tpe nuptiarum aliquæ pulchræ veſtes, vel iocalia, [a] quia
tunc aliquo modo in eis nō cadit aliqua donatio. Ex quo ſequi
tur, ꝙ morte viri non confirmarentur, immo fiunt, vt magis cō
pta & ornata incedat, l. ſed ſi vir ex lana. ff. de do. inter vir. & vx.
& l. ſi vt certo. §. interdum. ff. commo. ſicut dicimus de veſtib.
mulieris, quia aut ſunt veſtes feſtiuæ, & illas non lucratur, im-
mo remanēt penès hæredes viri, aut ſunt veſtes quotidianæ, &
illas lucratur mulier l. id veſtimentum. ff. de pecu. ita dixit Bar.
in l. pe. §. j. ff. ſol. mat. & no. Iac. But. C. de do. ante nup. l. cum in-
76 ter. ¶ † Debent ēt reſtitui non tm̄ mulieri, ſed vel eius hæredi-
bus bona paraphernalia, videlicet, mobilia & ornamenta, quæ
portantur per vxores de domo patris ad domū viri. vt eſt tex.
no. in l. ſi ego §. 2. ff. de iure do. ¶ Verū, quia hodie (vt plurimū)
maritus non ſuſcipit cuſtodiam dictorum bonorū mobiliū, im
mo ſunt ſub cuſtodia mulieris, maritus non tenetur, ſi fuerint
diminuta vel deperdita. vt ibi eſt tex. cū gl. ¶ Quinimmo credo,
ꝙ ſi fuerint attrita per ipſius mulieris vſum, ꝙ ēt maritus nō te
neatur, quia ſi rerum in dotem datarum, & non æſtimatarū, qñ
attritæ ſunt ex vſu mulieris, damnum cedit mulieri, & non ma
rito. l. plerunq; in princ. ff. de iure do. in quibus dotalibus clarū
eſt, ꝙ in virum erat translatum dñium. l. doce. C. de rei ven. er-
go & eodem modo, & multomagis damnū deteriorationis de-
bet eſſe ipſius mulieris in his, in quibus dñium non transfertur
77 in virum. d. l. ſi ego. §. 2. ¶ † Debent ēt reſtitui vxori, & eius hæ-
b redibus oēs fructus, [b] quos maritus receperit ex rebus mulie-
ris, quas habebat vltra dotem, quod tñ intellige, ſm̄ quod ha-
betur per tex. glo. & doc. in l. ſi. in prin. ibi C. de pac. conuen. &
78 in l. ſi. Bar. & Ang. ff. ad l. Fal. ¶ † Debet ēt ipſa mulier veſtiri pā-
nis lugubribus, & velis, expēſis hæredum viri, viro mortuo, ſm̄
qualitatem perſonarum, & quantitatē patrimonij, ſi & in quan
tum in regione eſt talis conſuetudo ſic veſtiendi, alias hæredes
viri ad iſtam impenſam non tenentur. vt no. Bal. & Ang. in l. de
79 creto. C. ex quib. cau. infa. irro. ¶ † Quæro, vidimus quid debeat
reſtitui mulieri ſolu. matri. videamus nunc quis teneatur, & qs
ad dotem & ſupradicta poſſit cōueniri, & ſi maritus habeat pa
trem, vel ipſe maritus ſit ſolus, vel ſocer ſolus, vel vterq; Et iſtā
quæſtionem poſuit gl. Bar. & doc. in d. l. ſi cū dotem. §. tranſgre-
diamur. In quo conclude, ꝙ qñq; pater dotem ſuæ nurus rece-
pit noīe ſuo, & tenetur pater inſolidum. d. §. tranſgrediamur. fi-
lius verò non tenetur, niſi ſit hæres patris. d. §. in fin. & eatenus,
quatenus eſt hæres. l. cum à matre. cū ibi no. C. de rei ven. & l. ꝑ
hæreditatis. C. de hære. act. qñq; pater recepit nomine filij tan
tum hoc pacto expreſſo, ꝙ ipſe nō teneatur, & tunc ſolus filius
tenetur, ſi ratum habet, ſicut ſi ſolus recepiſſet. vt in d. §. trāſgre-
diamur. ſi verò recepit noīe ſuo, & filij ratum habentis, & tūc
vterq; tenetur. l. ſi. C. de do. cau. qñq; econtrà ſi filius ipſe rece-
pit, & ſine patris iuſſu, & tunc ipſe ſolus tenetur, non pater, niſi
de peculio, vel de in rem verſo. d. §. tranſgrediamur. aut recepit
iuſſu patris, & tunc dic, vt ibi per gl. & valet, aut mulier habuit
aium obligādi alterum tm̄, autem vtrunq;, aut dubitatur cuius
contemplatione mulier dederit dotem, in dubio tñ intelligit
contēplatione patris, & filij dediſſe. l. in ambiguis. ff. de iure do.
ſm̄ Iac. de Are. Bar. & doc. in d. §. tranſgrediamur, & ideo vtrū-
que habebit obligatum. & ita teneas, quia cum iſta diſtinctio-
80 ne oēs tranſeunt. ¶ Quæro † an pater cogatur conſentire filio,
c & obligare [c] ſe, & ſua pro reſtitutione dotis, quam filius acce-
pit ab vxore ſua? Dy. in d. §. tranſgrediamur. dicit, ꝙ ſic, per l. ſi.
in ſi. ff. de ſui pec. tn. & l. ſi quis iu tres. §. Imperator. ff. de excu. tu.
Sed Barto. in d. §. tranſgrediamur. ſm̄ Iac. de Are. ſic diſtinguit,
aut ſumus in partibus, in quibus ſit mulieri per maritum dona
tio ꝑ ꝑ nuptias, vt eſt in ciuitate mea Aretij, & tunc pater nō co
gitur ſe obligare ēt pro dote, ſed cogitur tantummodò aſſigna
re donationē propter nuptias. l. fin. C. de do. promi. debet. n. eſſe
tanta æqualitas, vt tanta ſit dotatio, quāta eſt dos: vt eſt in Auc.
æqualitas. C. de do. ante nup. & Auc. dos data. eo. tit. Sed in par-
tibus, in quibus non viget dicta cōſuetudo, vt eſt hic Bononiæ,
dicit Bar. aut filius accepit perſonā vilem in vxorem, quæ ſibi
non conuenit, & pater non cogitur promittere, neq; ſe obliga-
re. facit l. 3. §. ſi emancipatus. ff. de contratab. ſi verò filius acce-
pit honeſtā perſonā, & ſibi condignā, tunc pater cogitur pro-
mittere dotē reſtituere, vt matrimonium non impediatur. vt l.
qui liberos. ff. de rip. nup. maximè, ſi pater cōſenſiſſet matrimo
nio. vt l. 2. in ſi. ff. de mu. & ho. ſed Old. tenet ſimpliciter opi. Dy.
ꝙ diſtinctè pater cogatur, per tex. in l. quemadmodū. ff. de iure
do. & §. illud. in Auc. vt exact. inſtan. do. quod vř ſequi Bal. &
Ange. in d. §. tranſgrediamur. dummodò filius nō duxerit indi-
gnam. iuxta d. §. ſi emācipatus. Sed do. Io. de Imo. in d. §. trāſgre-
diamur. tenet opi. Bar. qm̄ d. l. quemadmodū, quam alleg. Oldr.
loquitur de dote, q̄ datur filio, vel ſeruo, pro vxore patris, vel
dñi. vt ibi eſt tex. & glo. & ſic non facit ad propoſitū. Item in d.
§. illud. nō probaŧ, ꝙ de neceſsitate pater teneaŧ ſe obligare, ſed
dř, ꝙ mulier pōt offerre dotē viro, quod pōt intelligi, qñ filius
eſt ſui iuris, aut pater qñ eſt in poteſtate, & dos fuit ꝓmiſſa pa-
tri. & Alb. de Ro vt refert Raph. in d. §. tranſgrediamur. tenet ēt
ſimpliciter opi. Iac. de Are. & Bart. quod ēt ſequitur ibi Raph.
qm̄ nō eſt verū. ꝙ propter hoc veriſimiliter impediatur matri-
monium, quia pōt aliter prouideri, vt dos in pecunia apud aliū
deponaŧ. Vel dic tu, vt conuertatur in emptionē prædiorū, qđ
fieri pōt ꝓ vtilitate mulieris, ſicut ecōtra ēt fundus dotalis pōt
vendi, & conuerti in pecuniā, ſi ita eſt cōmodū mulieri, vt eſt
tex. no. & ibi no. in l. ita conſtāte. ff. de iure do. facit l. ſi. ff. de fun.
dot. quod not. pro declaratione. l. vnicæ. §. & cum lege. C. de rei.
vxor. act. & ſupra qui. alie. lic. in princ. & ꝙ ille depoſitarius ex
redditibus licitis aliquid ſoluat marito, iuxta c. per veſtras. extra
de do. inter vir. & vxor. Si aūt poneremus, ꝙ iſta eſſet cā impe-
ditiua matrimonij, tunc eſſet conſiderandū an aliter poſſit con
trahi matrimonium honeſtè, quia pater nō tenetur certo, & in-
diuiduo matrimonio conſentire, ſed conſentire tenetur matri-
monio in genere, vt l. adoptiuum. in §. 1. ff. de iure do. ſi. n. oīnò
impediretur pater, cogeretur ſe obligare, nec debet pater repu-
tare ſe grauatū, ꝙ obliget ſe ad dotem, quam recepit, vnde nō
vř efficax argumentum Iac. quia ēt ſine dote tenetur ſuſtinere
onera matrimonij. Si aūt dos eſſet promiſſa patri, & poſteà nō
vellet eam recipere, & ſe obligare, tunc quia ab initio vř ēt cō-
ſenſiſſe dotis promiſsioni, tenetur recipere dotē, & ſe obligare.
pro hoc in auc. vt exact. inſtan. dot. pri. §. ſi. ſm̄ Bal. i d. §. trāſgre
81 diamur. qđ bene no. ¶ † Quæro an eò ipſo, ꝙ pater conſentit fi-
lium recipere dotē, ēt ſine alia expreſſa obligatione, ſit obliga-
tus pater ad reſtituendam dictā dotem. & Bart. in d. §. tranſgre-
diamur. dixit ꝙ ſic. & pro hoc dat regulā, ꝙ vbicunq; pater co-
gitur conſentire, & ſe obligare, vt ſupra dixi ibi, filius illo caſu
ſimpliciter conſentiendo ſe obligat, licet iuſſus patris nō inter
uenerit. vt l. ſi filius. ff. de tut. e. & ibi Bart. Vnde concludit, quod
qñq; pater cogitur conſentire, non tñ ſe obligare, & tunc cōſen
ſus eius nō obligat eū. vt l. ſi. §. neceſsitatē. C. de bo. quæ lib. Qñ-
que pater cogitur conſentire, & ſe obligare, & tūc ſimplex cō-
ſenſus eū obligat. vt d. l. ſi filius. & d. §. honores. §. fin. ff. de mu. &
ho. qñq; non pōt cogi cōſentire, nec ſe obligare, & tūc ſimplex
conſenſus eū non obligat niſi de peculio. vt l. Lucius Titius. ff.
de adm. tut. & no. in l. j. §. j. ff. quod iuſſu. Sed aduertas, qa Raph.
ſm̄ aliquos in d. §. tranſgrediamur. dicit, ꝙ id, quod dicit Bar. ꝙ
pater cogatur ſe obligare pro dote, non vř verum, vt ſtatim di-
cam. Item dř, ꝙ id, quod dicit Bar. ꝙ vbi pater ſolum cōſenſit,
non obligatur niſi de peculio, vē cōtra tex. in l. 2. in ſi. ff. ad mu-
nic. vbi publico officio pater non cogitur cōſentire, & ſi cōſen
ſit, obligatur inſolidum. tñ Raph. his nō obſtantibus tenet opi.
Bar. ꝙ pater conſentiens obligetur, & videatur iubere, cū quæ
ritur de quærendo ſibi. vt l. j. §. j. ff. quod iuſſu. immo ēt ſi ſolum
ratum habeat, vt l. j. §. j. & hoc procedit in actu voluntario re-
ſpectu filij, & patris, vt eſt i dotis receptione Sed vbi loquimur
in actu filio neceſſario, ex quo nihil quæritur patri, vt eſt tute-
la, vel aliud munus publicum, tunc pater conſentiens obligaŧ,
non quod iuſſu, ſed acceſſoriè, vt fideiuſſor. vt l. libertus. §. pen.
ad munic. & plenè no. gl. Bar. Ang. & vterq; do. meus in l. cū fi-
liusfa. in prin. & in l. ſi ſeruum. §. an filius. ff. de verb. obl. & ſic in
ſubſidium pater obligatur, ſi filius non eſt ſoluēdo, vt eſt in cer
tis fideiuſſoribus. quod no. ¶ Vltimò aduertas, ꝙ omnia, quæ di
cta ſunt in dote, habent locum in augmento dotis facto, vel ex
parte mariti, vel ex parte vxoris, vt eſt tex. & ibi ꝑ doc. in Auc.
ſed iam neceſſe. & in corpore vnd ſumitur. C. de do. ante nup.
82 ¶ In practica aduertas, † ꝙ libellus in dote pōt eſſe, vel ex par-
te viri petentis ſibi dotem conſtitui, vel ex parte vxoris repetē
tis dotem ſoluto matrimonio, vel ēt ex parte mulieris cōſtante
matrimonio viro vergēte ad inopiam. Primo caſu, qñ vir petit
dotem

ADDITIONES.

a Iocalia. Vide late Rom. conſi. 246.
b Omnes fructus. Vide Pau. de Caſt. conſi 186. in primo impreſſis.
c Et obligare. Vide Pau. de Caſt. conſi. 14.

dotem ſibi dari,pōt eſſe libellus vniuerſalis,ſiue generalis,vt in
petitione hæreditatis, & fructus interim percepti veniunt iure
actionis, & non officio iudicis.arg.no.per gl.magnam.in l.1.in
prin.ff.de eden.ita dixit Bar.in l.j. ff.ſo.mat.in verſ.3.quæro,hic
dr̄ dos &c.in fi.d.verſ.Ex quo ſequitur, ꝙ maritus pōt petere à
ſocero ſuo, vel ab alio promittente dotem ſibi promiſſam vnà
cum fructibus,ſiue intereſſe ſibi dari,dicendo ſic,videlicet:Di-
co,ꝙ contraxi matrimonium cum Berta,& noīe Titius promi-
ſit mihi centum pro dote, iā eſt annus,vel circa,& ego interim
per dictū tempus ſuſtinui onera matrimonij, ꝑ ꝑ quod mea in-
tereſt in decē dictā dotē ſpe debito , & promiſsionis nō fuiſſe
ſolutam mihi, quare peto dictum Titium condemnari ad dādū
& ſoluendum mihi dicta centum pro dote,& dicta decem pro
meo intereſſe &c.Ex parte vero mulieris ſolu.matrimo.ſic ſor
mat̄ libellus:Dico contra Titij hæredē,ꝙ ꝯtractum fuit mr̄imoniū
inter dictum Titium,& me,& ꝙ dictus Titius a me,vel a tali ꝓ
me recepit mille dotis nomine,& ꝙ dictum matrimonium eſt
diſſolutū morte dicti Titij , qui deceſsit iam eſt annus elapſus ,
& ꝙ Seius eſt hæres dicti Titij, cuius hæreditatem adiuit, quare
peto dictum Seium condemnari mihi ad dandum,& ſoluēdū ,
& reſtituendū mihi dicta mille vnà cum decem ducatis pro in-
tereſſe meo,pro retardatione ſolutionis dictę dotis.Libellus ve
ro cōſtāte matrimonio ſic formatur ex parte mulieris: Dico,ꝙ
contraxi matrimonium cum Titio,& ipſe pro me dotis nomi-
ne recepit mille, & ꝙ dicto tempore dictus Titius erat ſoluen-
do, & poſtea dictus Titius deteriorauit conditionem ſuam , &
malè vſus eſt ſubſtantia ſua,& incepit vergere ad inopiam,ve-
rum cum leges prouideant talibus caſibus indemnitatibus mu-
lierum, ne dictam dotem meam perdam , & ne me & dictū Ti-
tium, & nr̄am familiam alimentare non poſsim,peto per vos,
& veſtrum officiū condemnari dictū Titium ad conſignādum,
& cōſignare debeat tot de bonis ſuis,quæ æquiualeāt dictæ quā
titati dotis,maximè,vt dicta dos in tuto conſtituatur,& tūc me
paratā offero onera mr̄imonij ſuſtinere,& alia facere,& adim
plere,ad quæ obligata ſum ex forma iuris & ſtatutorum Bono.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex habens liberam poteſtatem, ius ciuile, diuinum, naturale,& gentium ſeruare tenetur.*
2 *Verbum reddendi,qualiter accipiatur.*
3 *Compenſatio an fiat de quantitate ad quantitatem.*
4 *Compenſatio an de ſpecie ad ſpeciem admittatur.*
5 *Tempus opponendi compenſationem an ſit arbitrarium iudici, & quantum detur ad liquidandum debitum in exceptione deductū.*
6 *Exceptio requirens altiorem indaginem quæ dicatur.*
7 *Intellectus ad l.ſi is a quo.ff.vt in poſſeſſio.legat.*
8 *Cōpēſatio an fiat ipſo iure,vel miniſteriū iudicis requiratur.& n.9.*
10 *Compenſationis tempus.*
11 *Compenſatio opponi poteſt etiam de eo, quod debetur officio iudicis.*
12 *Inſtrumentum depoſiti executionem paratam habet.*
13 *Compenſatio quid ſit.*
14 *Compenſatio quare introducta.*
15 *Compenſatio in quibus debitis poſſit fieri.*
16 *Debitori iniuſte abſoluto a iudice, agenti poſtea contra ſuum creditorem ad aliud debitum, an poſſit opponi compenſatio.*
17 *Compenſatio in quibus rebus locum habeat.*
18 *Compenſatio non habet locum de vno genere ad aliud.*
19 *Compenſatio an de pecunia debita vt ſpecies admittatur.*
20 *Declaratio ad l.ſed ſi certos.ff de leg.1.*
21 *Iudex coram quo petis a me centum, ſi ego oppono compenſationem de ducentis,& probo,an me abſoluere debeat a petitione de cētum, & te condemnare in aliis mois centum.*
22 *Verba importantia liberam voluntatem, vel arbitrium boni viri, quæ ſint.& nu.23.24.25.26.27.& 28.*
29 *Iudex cui commiſſa eſt cauſa per verba importantia veram voluntatem,ad quid tenetur, vel quid facere poſſit.*
30 *Verba qđ iudex poſſit procedere de bono,& æquo,qualiter accipiatur.*
31 *Iudex habens arbitrium procedendi de iure, & de facto, an poſſit credere teſtibus allegantibus nullam,vel malam cauſam ſui dicti, quando de cauſa ſcientiæ fuerunt interrogati.*
32 *Verba quod in tali negotio iudex procedat ſtatim, & de facto, quatenus porrigenda.*
33 *Verba quod iudex audiat , & decidat ſola veritate facti inſpecta, quid importent.*
34 *Committere præter ius cui liceat.*

In bonæfidei. ¶Hodie compenſatio oppoſita ab homine perimit oēs actiones vſq; ad concurrētes quantitates ipſo iure , ſiue ſit actio bonæfidei , ſiue ſit ſtricti iuris, excepta actione depoſiti, quæ per compenſationem non
tollitur.h.d.Et diuiditur in tres partes.Primò,qualiter compen-
ſatio fit in bonæfidei iudiciis. Secundò qualiter olim,& hodie
fit in ſtricti iuris. Tertiò, facit quandam exceptionem.ſecunda
ibi,& in ſtricti iuris.tertia ibi,excepta. ¶No.ꝙ officium iudicis
vertatur in bonæfidei iudiciis, maximè , circa acceſsiones, ſm
glo.hic,ſiue ſit propriè contractus bonæfidei, vt ſupra de obli-
gatio.quæ ex con.in §. fi.ſiue ſit contractus bonæfidei, vt hic.&
ita intelligit gl.hic iſtum tex.in d.§.fin.Et de officio iudicis,vide
quæ ſcripſi ſupra eo.in prin.& in § rurſus. & ſic in iudiciis ſin-
gularibus acceſsiones veniunt officio iudicis , non iure actio-
nis , ſecus in vniuerſalibus . vt dixi ſupra §. proxi. Et ſi vis ſcire
differentias inter contractum bonæfidei, & ſtricti iuris , vide q̄
habentur,& ibi dixi ſupra eo.§.actionum.¶No.ꝙ in bonæfidei
iudiciis æquitas multum operatur,& bonum,& æquum eſt attē
dendum.facit l.ſi fideiuſſor.in §.quædam.& ibi Bart.& l.Quin-
tus.& ibi Bar.ff.man.facit l.j.in prin.ff.de inſt.& iur.& l.ſi ſeruū.
§.ſequitur.in fin.ff.de verbo.obl.¶No.tex.ibi,libera poteſtas,&
1 quāuis iudici in bonæfidei iudiciis concedatur libera poteſtas,
& ſic liberum arbitrium,non minus tamen iudex debet obſer-
uare etiam ius ciuile,vt hic.& eſt tex.no.& ibi Bar.in l.bona fi-
des.ff.depo.& Bart.in d.§. quædam. Sed clarum eſt, ꝙ tali caſu
a omnino debet obſeruare ius diuinū, naturale, & gentium.[a] qđ
patet in cle.paſtoralis,de re iudi.& in cle. ſæpe. cum ibi not.de
verb. ſign.& in l.j.& ibi Bart.de teſt.mili. & in l.filiusfam.& ibi
Bar.& doc. ff.de dona.& Bar.in extrauag. ad reprimendum.in
verſi.prout tibi videtur.& dicam latius infra.¶No.ꝙ oppoſitio
compenſationis ipſo iure eneruat ius actoris in parte compen-
ſata , ita ꝙ in reſiduo tantummodo opus eſt,ꝙ reus condemne
tur.¶No.ꝙ omnis actio cuiuſcunq; generis ſit, poteſt tolli per
compenſationem,excepta actione depoſiti,quę propter exube
rantiam fidei habitam in depoſitarium , habet priuilegium, ꝙ
b compenſatione non tollatur.[b]¶In gl.reſtitui.ibi,l.verbum red-
2 dendi. ſan autem verbum reddendi[c] contineat verbum de no-
c uo dare ex propria ſignificatione? de hoc eſt gl.ordi.in d.l.ver-
bum reddendi.ff.de verb.ſig.quæ vult,ꝙ ſit ex interpretatione.
cui tu addas iſtam gl. quæ idem videtur velle,dum dixit , largè
accipe,quaſi dicat impropriè, vt no.gl.ſupra eo.in princ.& ibi
dixi.Sed Bar.in rub.ff.ſol.mat.dixit, aut verbum reddendi po-
nit pro genere , hoc eſt pro quolibet actu transferendi domi-
nium,vt verbum dare. vt ſupra eo.§.ſic itaq;.& tunc verbū red
dendi continet verbum dare,& propriè alio modo poteſt acci
pi,prout eſt ſpecies diſcreta. vt l.j.§.eleganter. ff.depoſi.& l.cū
pater.§.fidei tuę.ff.de lega.2.& tunc ex interpretatione,vt dicit
gl.& illud idem ſemper intelligas de expoſitione,vtputà,peta-
tur,ideſt,repetatur, vel ſimile, vt dixit Bar.in d.rub.quod no.qa
eſt vtile ad multa, & maximè ad ſtatuta,quæ intelliguntur ver
bis propriis,& non ex interpretatione actiua,vt no.plenè Bar.
in l.oēs populi. ff.de iuſti.& iure. ¶In glo.in verſ. doli mali, ibi
dolo.dic,ꝙ doc. hic probant hanc rationem gl.& ſuper iſta ra-
tione glo.dicunt fundari æquitati compenſationis. Tu dicas, ꝙ
alia allegatur in tex.in l.3.ff.de compen. videlicet,quia intereſt
noſtra potius non ſoluere, q̄ ſolutum repetere. & iſta ratio eſt
melior,tum propter authoritatem iuriſconſulti, tum etiā,quia
ratio gl.habet locum,qn̄ debet reſtitui idē,ſed in materia com-
penſationis non idem,ſed tantundem reſtitui debet,igitur,&c.
¶In ea.gl.in fin.tu dic ſm Ioan.Fab.ꝙ immo erat differentia in
effectu,non tantum in verbis.arg.l.nihil intereſt. cum glo.ff.de
re.iur.vnde dic,ꝙ in actione bonęfidei exceptio compenſatio-
d nis perimebat ipſo iure[d] debitum, ſed in ſtricti iuris ope exce-
ptionis, vt hic,& in hoc eſt magna differentia,& vtilitas,an ali-
qs ſit liberatus ipſo iure,vel ſit tutus exceptione. Et in l.ſi vnus.
§.pactus.& ibi gl.& doc.ff.de pac.& in l.vbi pactum.& ibi glo.
& doc.C.de tranſac.& Bar.in l.eum qui ita.§.qui ita.ff.de verb.
obl.Item in bonæfidei poterat repetere ſolutum , vt indebitū ,
ſed in ſtricti iuris nō,vt eſt caſus, & ibi gl.Bar.& doc.in l.qui in
3 uicem.ff.de condi.indebi. ¶† In gl.iure aperto.ibi. l.ſi creditor.
§.j.aduertas in eo,quod gl. dicit de quantitate ad quantitatem .
intelligas de quantitate illa,quæ recipit functionem in genere
ſuo,& qua ſoluta,ſequi poſſet liberatio,putà,quia eſſet ęqualis
bonitas.

A D D I T I O N E S.

a Gentium. Adde Pet.de Anch.conſi.166.& Rom.conſi.268.
b Tollatur Intellige verum in depoſito naturali non confeſſionato , vt voluit Bal.conſi 332.2.lib.
c Reddendi . Adde nouiſ.in d.rub.& quod voluit Io.Andr.in rubr.de ſolu.in addi.ad Spec. circa ſi in verſi.diſputauit. Fran. Accurſi;. vbi ponit an ſtante ſtatuto,ꝙ oēs condēnati pro maleficio poſſint redire ſoluendo centū,ſi ſunt aliqui in carceribus,an illi compræhēduntur ſubſtituto loquēte de reddēdo.
d Ipſo iure. Adde vt per Alex.conſi.22. 2.lib.

bonitas & quantitas,alias non fieret compenſatio,cum compẽ
ſatio ſit altera ſolutio. vt l.amplius.ff.rẽ rat.ha.& arg.not.in l.2.
in prin.& §.mutui.ff.ſi cert.pet. & C.de dona.l.ſi quis argentũ.
in princ.cum gl.& ſupra qui.mod.re contrahi.oblig.§.j.& Bar.
in l.Paulus.ff.de ſolu.vbi plenè.Sed extra gl.opponit Bal.hic de
l.ſi debeas. ff.de compen.vbi hincinde,debetur quantitas,& tñ
cõpenſatio nõ opponitur.Solue.ꝙ hic dicitur debere intelligi,
qñ hincinde debetur quantitas purè,ſecus qñ debetur alterna-
tiuè quantitas,vel ſpecies,vel qñ poteſt ſolui ſpecies,licèt ſola
quantitas ſit ante in obligatione , exemplum in l. ſi ſtipulatus
fuerim.10.in melle.& qđ ibi Bar.ff.de ſolu. oppoſita tibi exce-
ptione cõpenſationis,ſi eligens ſolueres ſpeciẽ, ſecus ſi electio
eſſet mea, quia poſſum opponere exceptionem compenſatio-
nis de eo, qđ mihi alternatiuè debetur.d. l.ſi debeas. & ibi glo.
Bal.& Sal.& no.Bal.in l.cũ fundus. §.ſeruũ tuũ. qđ ibi no. ff.ſi
cer.peta.vel ẽt dic ſm Io.Fab.quod iſtud,qđ gl.dicit eſt verum,
niſi ſpecies eſſet deducta ad qñtitatem,qđ aliqñ contingit,tũc
de ea iudicaretur,ſicut de mera quantitate . vt l.ſi domus.§.qui
4 confitetur.cũ ibi no.ff.de leg.j.& l.nomẽ.§.j.ff.de leg.3.¶ † In ea.
gl.ibi l.vnũ ex familia. §.ſed ſi vno. dic ſm Io.Fab.ꝙ de ſubtili-
tate iuris hæc gl.nõ vr̃ ꝓcedere,nec leges,quas gl.alleg.loquun
tur de cõpenſatione, immo, de retentione.præterea in obliga-
tione generis illa ſpecies vr̃ ſemper fuiſſe in obligatione. quæ
poſtea ſoluitur. vt l.cũ incertus.ff.de leg.j.& l.Mæuius.§.duob.
in fi.& ibi gl.ff.de leg. 2. & ibi plenè per Bar.in verſi.4.oppo.&
vr̃ ꝙ hoĩe legato &c.& no.Bar.& doc.in l.2.§.j.ff.de ver.obl.&
de ſpecie ad ſpeciem nõ ſit compenſatio. vt l. ſi cõuenerit. ff.de
pig.act.ergo nec de genere ad genus, quia in effectu eſt obliga-
tio ſpeciei, vt dixi.& facit l.j.& l.ſi per iuſiurãdum.ff.de accep.
& l.3.ff.qui & a quib.Sed tñ de æquitate doc.hic tenent glo.per
l.ſi quis duos. ff.de ſolu.& per l.qui decem. in §.Sticho.eo.ti.de
quo vide per Bar.in l.eum qui ita.§.ſi.ff.de verb.ob.vel ſm Dy.
& Bal.hic intelligas gl.qñ hincinde deberetur genus eiuſdẽ ge-
neris, vt putà, quia debes mihi bouem, & ego debeo tibi bouẽ
in genere, ſed ſi diuerſorum generum, vt quia debeo tibi equũ
in genere, & tu bouẽ in genere, ſecus eſſet per rationem huius
tex.quia tunc nõ ſunt debita ſic iure aperto. vt dicit tex.ſed hoc
mihi non placet,quia per hoc non euitatur inconueniens,vt d.
l.cum incertus.quia ſi illud,qđ ſoluetet, vr̃ fuiſſe in obligatio-
ne , ergo põt dici, ꝙ ſpecies à principio fuiſſet in obligatione,
ergo de ſpecie ad ſpeciẽ non admittitur cõpenſatio, vt d.l.ſi cõ
uenerit &c.¶ In ea.gl.in fi.ſolet quæri, ſm Bal.hic,qa d.l.ſi.cir-
ca med.C.eo.dicit,ꝙ ſi debitum,qđ in cõpenſatione deducit̃,
5 exigit † maiorem indaginem,q̃ debitum principaliter petitum,
a vt quia non põt ita citò liquidari,[a] vt debitum primò petitum ,
vel poſt modicum tempus, quod non põt opponi cõpenſatio,
ita ꝙ ſortiatur effectum, quæritur ergo, quantum tẽpus dabit̃
ad liquidandum debitum in exceptione deductum ? & Dy.hic
dicit,ꝙ dabitur tẽpus duorum mẽſium, vt ẽt voluit gl.ſm vnã
opi.in d.l.ſi.per l.aufertur.§.qui cõpenſationem.ff.de iure fiſci.
Alij dicunt, ꝙ eſt in arbitrio iudicis, & ita vult gl.ſm aliã opi.
in d.l.ſi.& ibi Cy.in 10.q. Sed Bar.in d.§.qui compẽſationẽ.di-
cit, ꝙ ad euidentiam huius dubij,ſciendũ eſt, ꝙ ratio,quare ibi
ſtatuitur de duobus menſibus,eſt,quia cõpenſare eſt ſoluere.vt
d.l.amplius. ff. rem rat.hab. ſed ad ſoluendum fiſco daretur tẽ-
pus duorũ menſium.vt eo.ti.in l.fraudem.§.ſed fiſcalibus.eodẽ
modo ad liquidandum debitum duos menſes habet. vt d.§.qui
compenſationẽ. & ideo indiſtinctè dicit Bar.ꝙ qñ opponit cõ
penſatio,debet admitti liquidatio intra illud tẽpus, qđ reo da-
retur ad ſoluendum. vt d.§.qui cõpenſationem.¶ Ex quo infert,
ꝙ ſi reo ad ſoluendum nullum tempus daretur, tunc ſibi nullũ
tempus concederetur ad liquidãdũ excepta per eum.ſed Bal.
in l.ea quæ.C.de compen.dicit,ꝙ hoc non eſt verum.Nam cla-
rum eſt, ꝙ poſt tempus, quod datur iudicatis,nulla datur dila-
tio iudicantis,& tñ poteſt opponi, & probari cõpẽſatio,& ad-
mittitur quis in probando incontinenti arbitrio iudicis. vt eſt
tex.ff.eo.l.ſi cùm militi.in §. 2.ſed ſi ſtatutum requirat verã ſolu
tionem,tunc dicit,quòd nõ daret aliqua dilatio ad probãdum,
& ita põt ſaluari opi.Bald.Sed Saly.in d.l.ſi.C.e.in ver.oppo.7.
ab extra &c.tenet,ꝙ immo tale tempus ad probandum cõpen-
ſationem ſit in arbitrio iudicis. ut dixit gl.in d.l.fin. ita tñ,ꝙ nõ
impediat ſn̄iæ prolationem,vel etiam dicitur legitimus tẽpus,
qñ à lege municipali eſſet ſtatutum tempus ad probandum ex-
ceptionem,ſeu excepta,& ꝙ ſit in arbitrio iudicis,probant plu
ra verba.d.l.ſi.vt maximè patet in verſic.hæc itaq; iudices &c.
& probatur rõne,quia hæc ſunt facti,igitur ſub certa regula nõ
pñt diffiniri , ſed iudicis arbitrio relinquuntur, vt l.j.ff.de iure
deli.& ad d.§.compenſationem.allegatũ per glo.& Bar.dic,qđ
eſt ſpeciale in fiſco,ꝙ vltra duos menſes non admittatur fauo-
re fiſci,poterit tñ iudex abbreuiare tempus,ſi ſibi videbitur.ar.
l.2.cũ ibi plenè no.per Bar.& doc. ff.de re iudi.& iſtud verius ,
& hoc teneas.¶ Quæro,cùm tex.d.l.ſi. C.e.dicat,ꝙ põt opponi,
compenſatio, ſi exceptio liquida ſit, & non multis ambagibus
innodata . Pro cuius materiæ declaratione videndum eſt, quæ
6 exceptio dicitur † ambagibus innodata,& per conſequens quę
exceptio dicatur requirere altiorẽ indaginem, & tu dic, ꝙ põt
eſſe ambiguitas in facto, vt ſi de teſtamento confiteatur, neget
tñ fideicommiſſum,quod expedit probari per teſtes,qui lõgius
abſunt,vt dixit Bar.per illum tex.in l.ille à quo.in §. ſi de teſta-
mento.ff.ad Treb. in verſ.quæro,quomodo põt eſſe dubiũ &c.
ac etiam poteſt eſſe ambiguitas in iure, ſm Hoſt.in c.cùm con-
tingat.de offi. dele.vt refert d.Io.de Imo.in d §.ſi de teſtamẽto.
in fi.videlicet, qñ dubium eſſet de iure , an talis exceptio ſit ad-
mittenda,vel non,vel poſsit prodeſſe excipienti,vel non.iux.l.
ad probationem.C.de prob.& requirat non leuem agitationẽ.
Ego autem ſum ſolitus de vtroq; allegare text. ſing. cum gl. in
l.3. §.ibidem.coniuncto §. ſciendum.ea. l. ff.ad exhi. qui tex. eſt
vulgatiſsimus , ſed non allegatur modo prædicto, vt dicã.nam
text.ibi dicit obſcurior.& gl.eaponit de facto,& poſt ea ſequit̃
in tex. vel quæ habeat altiorem &c. & glo.ibi dicit,ꝙ altior dr̃
propter iuris ſolẽnitatem,& ſic eſt ibi caſus, ꝙ exceptio poteſt
dici requirere altiorem indaginem, ſiue talis indagatio proce-
dat a facto, & à facti probatione, ſiue à dubietate iuris,quia ſu
per illa non eſt indubitata,& certa determinatio iuris.quod eſt
valde no. & menti tenendum, quoties ergo exceptio habet di-
ſceptationem,vel dubitationem in iure, vel in facto,dicitur re
quirere altiorem indaginem,& per conſequens non poteſt op
b poni in cauſis breuibus,[b] ſummarius, & executiuis.vt d.§.ſcien-
dum.& quod ibi per d.meũ Flo.in l.2.per gl.& doc.& per Bar.
& Bald.in l.ſi.C.de edic.diui Adria.toll.& ideo non poterit op
poni tali caſu compenſatio.vt d.l.ſi. C.eo.facit,quod no.Cy.in
l.2.C.ſi contra ius vel vti.pub.in ſua magna diſtinctione.& qđ
no.Bal.in d.§.ibidẽ.& no.Bar.Bal.& Sal.in l.nã poſtea.in prin.
ff.de inreiu. & dixi ſupra eo.in §.item ſi quis poſtulanit.& ha-
betur plene in cle.ſæpe.de verb.ſig.& per Bar.latè in extrauag.
ad repri.in ver.ſummariè.¶ Aduertas tamen,ꝙ licet talis.exce-
ptio dicatur requirere de ſui natura altiorem indaginem,tamẽ
etiam in ſummariis, & executiuis in compenſationibus poteſt
opponi, dummodò opponẽs offerat ſe paratum intra breue tẽ
pus probaturũ, vt eſt text.in l.à diuo Pio.in §.ſi ſuper rebus.cũ
ibi no.per gl.& doc.& maximè per d.meum Raph.ff.de re iud.
vbi in executione ſentẽtiæ,quæ eſt ſummaria.vt d.l.à diuo Pio.
in prin.& in §.in venditione. & in l.ſi vt proponis.C.de excep.
rei iud.cognoſcitur de executione ꝓprietatis, & dominij, quæ
ſui natura requirit altiorem indaginem.vt habetur in l. in rem
actio.& l.officium, cum materia.ff.de rei vendic.& in l.1.C.de
alie.iud.mut.cau.fac.ſed cognoſcitur ſummatim.& hoc voluit
Bar.Bal.& Sal.in d.l.fin.C.de edi.di.Adr.toll.¶ Sed dubium eſt,
qñ dicatur incontinenti,vel intra breue tempus,totum hoc po
ſitum eſt in arbitrio iudicis, vt ad propoſitum no.gl.& Bart.in
l.ſi is à quo.in prin.ff.vt in poſ.leg.& no.gl.& doc.in d.l.ſi.C.e.
& ſupra dixi.¶ Sed tunc ſuſcitatur aliud dubiũ, qualiter iudex
7 debeat arbitrari.& Bar.in d.l.ſi is à † quo dicit,ꝙ ille tex.ſingu-
lariſsimus,videlicet,ꝙ de tali exceptione,ſiue quæſtione debet
cõſtare intra illud tẽpus,intra qđ fiat examinatio negotij prin-
cipalis ſui aduerſarij, vel vtrum executio ſit facienda,vel non,
& quomodo.vt d.l.ſi is à quo.& d.l.à diuo Pio.in §.in vẽditio-
ne.& erit practica in exceptione cõpẽſationis trãsforma,vide-
licet,Dico ꝙ non debeo cõdemnari in viginti petitis à me per
Titium ,quia ipſe actor in alia manu eſt mihi debitor in decẽ ,
qđ offero me paratum probare incontinẽti, videlicet intra tẽ-
pus,quo pendeat cognitio,& agitatio,an debeã,& poſsim con
demnari,vel non, ita dixit Bar.ſimpliciter,& idem dixit Bar.in
l.4.§.condemnatum. circa ſi.ff.de re iud.& facit quod no.Bart.
& doc.in l.j.§.j.in ſi.ff.de verb.obl.& quod ſingulariſsimè dixit
Bar.& doc.in l.j. per illum tex.ff.de gland.leg.videlicet,ꝙ ſi eſ-
ſet quæſtio vtrum Titius eſſet Antianus , vel poſſet eſſe, vel nõ
debet talis quæſtio ꝓbari,experiri,& terminari intra illud mo
dicum tempus,quo ante extrahuntur,& eliguntur Antiani an-
tequam incipiat eorũ officium,ne de tp̃e officij aliquid corro-
datur.qđ bene no,& ꝑ prædictis,ꝙ debeat poſſe probari exce-
ptio

ADDITIONES.

a Citò liquidari. Adde vt per Ange.conſi.132.Fulg.conſi.142.Alex.conſi.61.
3.lib.& conſi.93.cum ſeq 4.lib.

b Breuibus.Adde Rom.conſi.324.& Alex.conſi.388.

ptio intra tempus,intra qđ negotiū aduerſarij poſsit expediri,
bene facit,quod hř in ſimili m materia conuentionis,& recon
uentionis, quia eadem ſnia, & pariter debent terminari. vt l.ſi.
Anc.& cōſeqnenter.& ibi per gl.& latè p Bar.& doc.C.de ſen.
quæ oia no.quia quotidiana ſunt,dēt tñ bonus iudex talē excе-
ptionem requirentem altiorē indaginē , & quæ intra dictū tps
nō poſsit probari, reſeruare opponenti in alio iudicio. vt dicit
Bar.Ang.& do.meus Imo.in d.§.ſi de teſtō.¶ In gl. ipſo iure.ibi.
l.ſi quid à fideiuſſore.no.gl.ibi notabiliter adducit plures alios
caſus,in quibus quis compēſat non tñ debitum ſibi,ſed debitū
alteri,dic vt ibi.¶ In ea.gl.ibi.l.verum.no.ibi gl.ad intellectū.d.
l.ſi quid à fideiuſſore. nā aut fideiuſſor intercedit antequā reus
haberet beneficium cōpenſationis, aut poſtea, ſi poſtea, aut fi-
deiuſsit in id,qđ reus debet,& tunc ipſo iure nō tenetur in plu-
ri,quā reſultarē facta compenſatione cum reo, nec eſt opus,ꝙ
per fideiuſſorē opponatur,alias ſecus,vt ibi dicit no.gl.& facit
qđ no.Bar.Ang.& d.Io.in ſimili in l.ſi prior.ff.ſolu.mat.¶ In ea.
a gl.in fi.dic ergo , ꝙ regulariter non tollitř obligatio ipſo iure,[a]
niſi oppoſita cōpenſatione ab hoie, vt l.ſi conſtat.C.de cōpen.
niſi in caſibus ibi no.p gl.& in caſibus no. per glo.in d.l.ſi quid.
8 ff.eo. Vel dic tu plenius ſm Sal.in d.l.ſi conſtat.qñquęt lex ipſo
iure compenſat ex propria ipſius poteſtate,qñq; cōpenſat ipſo
iure, demum tñ æquitate iudicis hoc ſuadente , qñq; lex com-
penſat ipſo iure parte demū opponente, & iudice approbante.
Primo caſu procedit opi. Mar. relata in gl.d.l.ſi conſtat.per iſtū
tex.& per l.fin. C.eo.& per d.l.ſi conſtat.& huius cōpēſationis
effectus eſt ſtatim,ꝙ probatio eſt facta iudici ſuper facto rei,ex
quo cōpenſatio iſta fit a lege,non eſt opus,vt pars de compēſa-
tione opponat,quia iudex vt legis miniſter ſolū habet declara-
re cōpenſationem à iure factā eſſe, ſiue iudex velit per modum
cauſæ,& ideo vbi hæc compenſatio fit à lege,ſolūmodo voluit
indebitū poſſe repeti,licèt non fuerit cōpenſatio appoſita.vt d.
l.qui innicē. ff.de condi.indeb. & eſt tex.in l.ſi ambo.in prin.&
§.1.ff.de compen.& ille §.eſt maximū fundamētū pro opi.Mar.
Exempla aūt huius cōpenſationis ponit gl.in d.l.ſi cōſtat.tu po
tes addere ſm Sal. videlicet,in expenſis alimētorū, quæ cōpen-
ſantur cū operibus. vt ff.cōmo.l.in rebus.§.pñt.& de ędil.edic.
l.ſi ſerui.§.ſi.Item in expēſis factis gratia fructuū.vt ff.fam.erci.
l.fundus qui in §.j.& ff.ſol.mat. l.fructus. Item in expēſis factis
in eruditione pueri , & vtilitate inde percepta. ff. de rei vend.
l.ꝙ ſi artificē.Item in expenſis factis in dotē, quæ ipſo iure mi-
nuunt dotē,prout dos eſt nomen iuris.vt no.Bar.& doc.in rub.
ff.ſol.mat.& cēſeř quid intellectuale.ff.de impen.l.qđ dř.& di-
xi ſupra prox.§. Secūdò caſu principali adhuc dicit procedere
opi.Marti.& ēt opi. gl.in d.l.ſi cōſtat.quia vtraq; ad hūc caſum
pōt adaptari.Exempla huius recipe, qñ iudiciū eſt tale,ꝙ in eo
venit correlatiuè quicquid debetur hincinde, nec pōt expediri
pro parte,ut in iudiciis diuiſoriis, nā iudex ex officio perſona-
lium pręſtationū compenſationē pōt facere hincinde, ſiue hoc
petat, ſiue non. vt ff.fam.ercis.l.in hoc iudicio.& l.Lucius.in §.
arbiter.& j.de offi.iud.in §.pe.& ſi.& dixi.ſ.eo.§.quædā.Itē ac-
cipe exemplū de acceſſoriis,quia iudex pōt facere cōpenſatio-
nem ex natura actus conſecutiui ad alterū,vt patet in expenſis
bona fide in re aliena vtiliter factis,quæ ex ęquitate iudicis qñ-
que cōpenſantur cum fructibus perceptis,qñq; cū vſuris à ven
dicante debentis. vt l.ſumptus.& l.emptor.in princ.cū ibi no.ff.
de rei vend. Probatis igiř ſumptibus factis , & fructibus perce-
ptis , pōt iudex ex officio ſuo ſupplere in iure. ut l.j. C. ut quæ
deſunt aduoc. iudex ſuppleat . & cōpenſationem de his facere
uſq; ad concurrentē quantitatē, ut in dictis iuribus.Item habes
exemplum in ꝯctu,uel quaſi bonæfidei, ex aliqua geſtione,ubi
hincinde quantitas petiř,& debetur,nam ex plenitudine ptātis
conceſſa iudici pōt ipſe ſuo mero officio cōpenſationē facere
uſq; ad concurrentes quantitates, & in his alterū ab altero ab-
ſoluere,& in reſiduo, (ſi qđ eſt) condemnare.ut hic eſt caſus.fa
9 cit,qđ no.in l.debitor.ff.de neg.geſt.†Tertio caſu principali ꝓ-
cedit opi.gl.hic,& ubiq; exēplū habes,ſi mihi debes ex mutuo
centū,& ego tibi debeo quinquaginta,uel ex mutuo,uel ex lo-
cato,tūc.n.lex cōpenſat ita demum qñ ab hoie cōpenſatio obij
citur,& liquidatur liquidandū, & à iudice cōprobatur.ut l.qđ
in diē.§.ſi rōnem.ff.eo. & ideo ex per iudicē non admiſſa,ſed re
probata,res remanet in priſtino ſtatu . ut de neg.geſt.l.ſi aūt.§.
ſi.cū ibi no.per gl.Bar. & doc. & iſta ſunt in effectu dicta Nico.
de Mata.& idē ēt ſequitur Bald.in d.l.ſi conſtat. & tu teneas. Et
ſi diceres,ꝙ nō uř dria inter hos caſus ſupradictos,cū ſemper,
& oī caſu opus ſit, ꝙ in iudicio demōſtretur iudici,alias iudex
non poſſet iudicare.ut l.illicitas.§.ueritas.ff.de offi. pręſi.qm̄ tu
potes rñdere,quia qñ lex, uel iudex ipſo iure facit cōpenſatio-
nem,licet per partem nō fuerit oppoſitum, ſi tñ fuerit redactū
ad mentem iudicis,taliē in allegationibus ex ſuo officio,decla-
rabit compenſationē a iure fore factā.arg.not.per Bar.in l.cum
qui ita.ff.de verb.obl.ſ.dixi.Sed qñ nō fit cōpenſatio, niſi oppo
natur ab hoie,tunc eſt neceſſe ꝙ exceptio cōpenſationis oppo
natur in iudicio,& in forma.vt l.1.§.itē Labeo.ff.de flu.& appa
reat in actis.vt d.§. veritas.& tunc iudex ad petitionē partis, &
non ex proprio officio dictam compenſationē admitter, quia,
quòd cōpenſari dēat ſibi, vt iudici,& iudicialiter ꝯſtat. ¶ Ex his
appareat, quod regulariter requiritur voluntas cōpenſare vo-
10 lentis. Vel ſecūdò,† tu poſſes iſtas opi.Mar.& Accurſ.& ſ.dicta
iura ad cōcordiā reducere per dictum Bar.in l.1. ff.e.videlicet,
quod ad extinguendum debitum ope exceptionis,ſi primò ex-
tra iudicium non fuerit proteſtatus , vt ſtatim dicam, opus eſt,
ꝙ compēſatio apponatur per partē in iudicio. & ita intelligatř
opi.gl.& iura ꝗ volunt compenſationem nō fieri ipſo iure,ſed
vbicunque notificauero tibi prius, ꝙ nolo debitū cum credito
compenſare,& hoc cōſtat,tunc ipſo iure tolletur obligatio. &
hoc colligitur ex oibus legibus, quæ dicūt cōpenſationem fie-
ri ipſo iure,quaſi non requiratur miniſterium iudicis,nec iudi
cium.& ita intelligatur opi.Mart. & oia iura,quæ dicunt com
penſationem fieri ipſo iure.¶ In glo.in verbo,ſiue alias.ibi,quæ
ſunt actiones largiſsimè.no. & ſigna iſtā gl.ꝙ proprio ſumpto
vocabulo officiū iudicis nō eſt actio, ſed largiſsimè ſic, de quo
plenè per gl.& ibi dixi ſ.in prin.dic vt ibi. ¶ In ea.gl.in ſi.no.ex
11 gl.quòd † non tñ ex eo,quod debetur iure actionis pōt oppo-
ni compenſatio,vt hic,ſed ēt de eo,quod debitū eſt officio iudi
cis.vt eſt tex.no.in l.ſi ambo. & in l.pecuniam.ff.eo.& in l.ēt.&
quod ibi no.C.e.& in l.ſi ſeruus.ff.de fur.quod intellige verum
de tali debito officio iudicis, in quo nullum in medio eſt obſta
culum,ſi aūt eſſet aliquod obſtaculum in medio, quòd deberet
tolli officio iudicis ante,vt per in int.reſtōnem, tunc nō poteſt
opponi compenſatio,vt eſt tex.& ibi Bart.in l.ſi.§.ſi.ff.de cond.
ind.¶ In gl.depoſiti.ibi.l.dte ſponſaliorum,§.1.no.ſin.illos tex.
quia licet pecunia ad numerum deponatur, & ſic ſaltē ex com
miſtione transferatur dñium,vt l.rogaſti.§.fin.cum l.ſeq.cū ibi
no.ff.ſi cer.pet.& detur licentia vtendi dicta pecunia,tñ ex cō-
uentione partiū,depoſitum remanet,nec perdit priuilegiū de-
poſiti,quod eſt magnū in perſonale.vt l.hoiem,in §.ſi.& quod
12 ibi no.ff.depoſ.† Itēm,quòd inſtrm depoſiti, licèt ſtatuto non
caueretur,quòd inſtrā hēant executionē,tamen tale inſtrm de-
poſiti hēt executionem paratam a iure. vt eſt caſus ſingu. & ibi
hoc voluit Bar.in l.ſi.C.depo.& ibi vide doc. ¶ In ea glo.ibi.C.
commo.l.prætextu.& de cōmodato,& de eius priuilegiis,& ꝙ
non poſsit retineri,vide per gl.ibi.& ibi latè per doc.¶ In ea.gl.
ibi,non quantitates.dic vt j.dicam.¶ In ea.gl.ibi.C.de compen.
l.ſi.in ſi.iſtud de violētia,intelligas,vt ibi no.gl.& do.¶ In ea.gl.
in ſi.vide oīnò gl.in d.l.ob negotium.quæ eſt magiſtra, & enu-
merat ibi oēs caſus,in quibus ceſſat cōpēſatio. dic,vt ibi. ¶ Pro
13 perfectione materiæ† quærunt Vltram.Cy.Bal.& Sal.in d.l.fin.
C.eo.& Bar.in l.procurator ad exhibendum.§.j.ff.rem rat.hab.
Quid eſt compenſatio ? rñdeo. quod compēſatio eſt debiti , &
crediti inuicem contributio.i.debitorū hincinde loco ſolutio-
nis,& ideo,quod non pōt ſolui, non pōt compenſari . vt ff.qui
pot.in pign.hab.l.ſi debitor.& l.amplius non peti.rem rat. hab.
14 ¶ Secundò quærunt doc.† quare fuit introducta compēſatio.&
tex.in l.3.ff.e.dixit,quòd melius eſt non ſoluere,quam ſolutum
repetere, & dixi ſ.in gl.in verſ.oppoſita.Dicit tamen Sal.in d.l.
fin.quòd illa rō non eſt perfecta,quia tñmodo ſibi locum ven
dicaret in his,quibus lex compēſat ipſo iure abſque facto hoīs,
ita quòd actionem minuit,ut hic.Vide,alij dicunt,quòd rō eſt,
quia debitam functionem inter ſe recipiunt.arg.l.2.in princ.&
§.mutui.ff.ſi cer.pet.ideo vnum & idem reputatur, nam ſi fun-
ctionē non reciperent,compēſatio non admitteretur, ſicut nec
ſolutio inuito creditore,vt d.l.2.§.1.& l.Paulus.& ibi Bar.ff.de
ſol.& ſic ſentit idem,quod uoluit gl.in d.verſ.appoſita.ego aūt
ſtarem cum rōne iuriſconſulti,quia ſiue idē,ſiue tantundem in
genere repetendo conſequi poſſum, mea intereſt potius nō ſol
uere, quam ſoluere, & repetere. facit quod hř in l.qui ſic.ff.de
15 ſol.& l.ſi ego.ff.ſi cert.pet.¶ † Tertiò quærunt doc.in quibus de-
bitis pōt fieri compenſatio. dic,quòd ſi ſit debitum exceptione
eliſum,nō habet locum compenſatio, vt eſt caſus in l.quæcun-
que.ff.e.tit.& ibi vide oīnò gl.Si aūt non ſit oīnò exceptione eli
ſum,nec liquidatū,nec in breui liquidādū, & idem, vt d.l.ſi.C.
eo.Si

ADDITIO.

a Ipſo iure. Adde. vt per Fulg.conſ.196.2.col.& Alex.conſ.22.in 2.lib.

eo. Si aũt eſſet debitum ẽt naturale tñ, dummodo non eliſum
exceptione, pôt in cõpenſationẽ deduci. vt l. etiam. ff. eo. quod
intellige verũ, vt no. gl. in d. l. quæcunq;. & tantò fortius pôt de
duci in cõpenſationẽ ſi eſt debitum vtroq; iure. Sed in debito
ciuiliter tantum, dicunt doc. ꝙ non admittitur cõpenſatio, quia
ſemper aliqua exceptione eliditur, & ideo nec in conſtitutũ de
ducitur. vt l. 1. §. debitũ. l. 2. & l. 3. §. 1. & quod ibi no. ff. de conſti.
pe. & ideo de debito ex mutuo cõfeſſato, ſiue ex literarũ obliga
tione ante bienniũ non admittit̃ compenſatio, ſed poſt bienniũ
ſic, quia ei tunc adiungit̃ aliquid naturalitatis, ſaltẽ fictæ, vt no.
16 gl. & doc. in l. generaliter. C. de nõ nu. pe. ¶ † Quid aũt ſi iudex
iniuſtè abſoluit verũ debitorem meum, an ei poſteà agenti cõ-
tra me ad aliud debitum potero opponere cõpenſationẽ, & vi-
detur, ꝙ ſic per prædicta, quia remanſit naturalis abſolutio. vt
l. Iulianus. & quod ibi plenè habetur per gl. & Bar. ff. de cond.
indeb. cõiuncta l. etiã. & pro hoc videtur caſus in d. l. procura-
tor. ad exhib. in §. 1. & ita tenet ibi Dy. & Cyn. in l. ex cauſa. C.
eo. & glo. ſentit in d. l. procurator. §. 1. Sed glo. vult contrariũ in
d. l. quæcunq;. ff. eo. quia iſta naturalis fuit iuncta cũ ciuili, & ſic
per ſententiã fuit eliſa, licet non fuerit ſublata. facit, quod habe
tur in l. ſi vnus. §. pactus. in prin. ff. de pac. quia actus ciuilis non
potuit tollere naturalem obligationẽ. vt ſ. de leg. agn. tu. in fi. &
l. eas. ff. de ca. dimi. ſecus, quia tũc haberet locũ dicta lex, ẽt ſi nõ
eſſet eliſa. & hoc tenuit Bar. in d. l. procurator. §. 1. & doc. in d.
17 l. ex cauſa. ¶ † Quartò trahitur in dubium, in quibus rebus ha-
beat locum compenſatio. & dic, ꝙ in rebus, quæ recipiunt fun-
ctionẽ in gñe ſuo, non in alijs, & eſt rõ, quia cõpenſatio eſt ima
ginaria ſolutio, & per pñs (vt dixi) ꝙ nõ pôt ſolui inuito credi
18 tore, nec pôt compenſari. ¶ † Ex quo infert̃, ꝙ nedum de ſpecie
ad quantitatẽ non habet locũ compẽſatio, ſed etiã nec de vno
genere ad aliud genus, & ſic nec de frumẽto ad pecuniam, nec
de vino ad oleũ, immo dixit Pet. & Cy. ꝙ nec de vno genere pe
cuniæ ad aliã pecuniam diuerſæ materiæ, ſecus ſi eſſet eiuſdẽ
materiæ. vt dixi ſ. in gl. in verb. in iure aperto. in prin. ſed ĩ hoc
Sal. in d. l. ſi. dubitat, ſed ego credo, ꝙ in pecunia ſit attendendã
19 conſuetudo regionis. vt no. glo. & Bar. in d. l. Paulus. ¶ † Quin-
tò refricatur in dubiũ, ſi pecunia debeatur vt ſpecies, an cõpen-
ſatio de ea admittatur? & glo. magna hic in prin. dicit, ꝙ non.
& idem tenet in l. fi. C. eo. ff. ſi cert. pet. l. cum fundus. & §. ſer-
uum tuum. Sed Lotha. in d. l. fi. quem ſequitur ibi Iac. de Are. &
Cy. tenet contrariũ, quia in ſpeciebus ideo nõ admittitur cõpẽ
ſatio, quia in eis cadit affectio, quæ nõ poteſt cadere in pecunia.
20 vt l. nũmis. ff. de in litem iur. † Sed Dy. Guil. Iac. But. & Sal. in
d. l. fi. tenent glo. per tex. in l. ſed ſi certos. ff. de leg. 1. vbi dicitur,
ꝙ nũmi legati vt ſpecies permutationẽ non recipiunt. & ſub-
dit litera, ꝙ exemplo cuiuslibet corporis æſtimãdi ſunt, ſed exẽ
plo cuiuslibet corporis non æſtimarentur, ſi reciperẽt compen
ſationem. ergo &c. Vnde Sal. ibi cõnatur reducere opi. ad con-
cordantiã, nam aut pecunia petitur vt mera ſpecies, aut petitur
ad numerũ, vt centũ aurei in ſacculo ſignato. Primo caſu non
admittitur compẽſatio. Secundo ſic, quia iſto ſecundo caſu ma
gis attendit̃ numerus, q̃ ſacculus ſignatus. arg. l. qui teſtamento.
in prin. de leg. 1. pro hoc bene facit l. qui ſaccũ. ff. de fur. & quia
ſpeciale eſt hic in depoſito in quãtitate facto, vel ad quantitatẽ
redacto, ergo in cõtrarium eſt ius cõe. Vel poteſt dici alio mo-
do ſm Sal. aut petẽti certam quãtitatem objicit̃ compẽſatio de
ſacculo, in quo eſt tantundem pecuniæ, & poteſt objici, quia
ſi reſtitueret ſibi ſoluere tãtundem. Aut qs ſimpliciter petit ſac
culum, & ei nõ poteſt objici cõpenſatio, & ita intelligatur glo.
21 præcedens. concordia mihi magis placet. ¶ † Quæro, petis à
me coram iudice centum, ego oppono compẽſationẽ de ducẽ-
tis, & probo, dic, iudex me à tua petitione de centum abſoluet.
Sed an ẽt poterit te in alijs meis cẽtum cõdemnare. & glo. 2. in
l. cùm Papinianus. C. de ſenten. & ibi doc. dicit, ꝙ nõ, niſi fuerit
à me oppoſitũ ꝑ modũ recõuẽtionis, ita ẽt dixit Bar. ꝙ de hoc
eſt caſus in l. in rebus. §. fi. & ibi etiã hoc voluit Bar. ff. commo.
de quo per gl. & do. meũ Flo. in l. fundus. ff. cõt diuid. Vnde eſt
multũ aduertẽdũ quõ opponitur cõpẽſatio, nam qñ tãtundem,
vel minus, tu reus debes ab actore recipere, ſic dicas. Ego debi-
tor (vt dicit̃) Titij in decẽ ex cauſa mutui, oppono cõtra eun-
dem Titium, & cõtra dictũ debitũ de decem petitum, ꝙ ipſe Ti
tius eſt debitor meus in quinq; ex cauſa ſtipulationis, quare de
dictis quinq; mihi debitis ad dicta decẽ petita per Titium exce
ptionẽ compẽſationis eidem oppono, & offero me paratũ præ
dictã meam exceptionẽ cõpenſationis intra breue tẽpus veſtro
arbitrio ſtatuẽdũ ꝓbare, qđ ex nunc per vos cum inſtãtia mihi
peto aſsignari. vt fuit de mente Bal. hic. Si aũt tu pluri eſſes cre-
ditor, q̃ debitor Titij, opus eſt, vt ante litem conteſt. in iudicio
agitando per Titium coram eodem iudice ad tuum creditum
aduerſarium tuum reconuenias. iuxta l. fi. & Auc. ibi poſitam.
cum ibi no. per glo. & plenè per Bar. & doct. C. de ſent. ¶ Vlti-
mò, quia iſte tex. facit mẽtionem de libera poteſtate iudicis, &
ſæpenumero fit cõmiſsio, vel à lege, vel ab homine iuriſdictio-
nis cum libera, vel cum plena poteſtate, vel arbitrio boni viri,
ideo de his aliquid videamus. Et ne decipiamur æquiuoco, pri-
mum videndum cenſeo, quæ ſint verba, quæ important merã,
& liberam voluntatem, vel arbitrium regulatum à iure, & ſic
22 arbitrium boni viri. † Et verba, quæ important liberam volun-
tatem ſunt iſta, videlicet. Primò, verbum (volo) puta, cõmitti-
mus tibi, vt in tali cauſa procedas, vt volueris. vt l. cum quidã.
& ibi latè Bar. ff. de leg. 2. & ff. de fideicom. lib. l. fideicõmiſſaria
libertas. Secundò eſt verbum, libet, vt puta, procedas, prout
tibi libuerit, quia tñ eſt dicere libuerit, quantũ eſt dicere, libe-
re volueris, ita dicit Bar. in extrauaganti ad reprimẽdũ, in verſ.
videbitur. circa prin. Tertiò, vbicũq; eſt verbũ ſui natura impor-
tans arbitriũ boni viri, ſed additur aliqua qualitas, ex qua appa
reat, ꝙ poſuit in ſimplicem voluntatem, vt puta, quia verbo ar
bitrio tuo, quod ſui natura importat arbitriũ boni viri, vt l. 1.
cum ibi no. ff. de le. 2. & l. ſi quis arbitratu. cũ ibi no. ff. de verb.
obl. Additur verbũ, liberũ, vel plenũ, vel merũ, vel quid ſimile,
tunc importat merã voluntatẽ. vt l. fideicõmiſſa. §. q̃q̃. & ibi no
23 ta. ff. de leg. 3. ¶ † Quartò verbũ, iudicio tuo ꝓcedas, importat
ẽt voluntatẽ liberã, vt eſt tex. cũ gl. in l. Thais. in §. Lucius. ff. de
fideicommiſſ. liber. ſed tex. ibi ſimpliciter conſideratus dicit cõ
trarium. videlicet, ꝙ immo importat arbitrium boni viri. quid
enim eſt dicere, iudicio tuo, niſi facta diſputatione adinuicem,
poſteà iudices, quod ſine dubio ad arbitrium boni viri referri
debet. & hoc tenet Bar. in extrauaganti ad reprimẽdum. in d.
verſi. videbitur. licèt Bar. Raymundus. & Ant. in l. ſi ſic. in prin.
ff. de leg. 1. teneant cõtrariũ. Sed ꝙ importat arbitriũ boni viri,
vt ſupra dixi, Bar. ſequitur Bal. & Io. de Imo. in d. l. ſi ſic. nam iu-
dicium dicitur quodammodo iuriſdictio, & ius dicitur quaſi
iuſte. vt ea. forus. §. iudicium. & §. iudex. & §. ius dictum. extra.
de verbor. ſignifica. & per conſequens videtur potius ſignifica
re arbitrium boni viri ex proprio ſignificato, quàm meram vo-
luntatem, arguendo ab etymologia vocabuli, quod licet. vt ſu-
pra de teſt. ord. in prin. & pro hoc facit, quia ſm Bar. in d. verſ.
uidebitur. & ſm Bal. & Ang. in d. l. ſi ſic. omnia verba ſignificati-
ua æqui, & iuſti iudicij, ſunt importantia arbitrium boni viri.
Non obſtat dictus §. Lucius. quia ex alij verbis ibi prolatis per
teſtatorem manifeſtè comprehendi poteſt, ꝙ voluit ponere in
meram voluntatem hæredis, ſecus ergo ſi ſimpliciter dixiſſet,
24 iudicio tuo manumittas, facit §. ſoror. ea. l. ¶ † Quintò, idem
erit dicendum in verſi. videbitur. vt puta committimus, & pro-
cedas, vt ibi videbitur, in d. extrauag. ad reprimen. in uerſic. vi-
debitur. & ibi per Bar. in prin. & facit ad l. Thais. in §. ſororẽ. &
in l. Lucius. §. fideicommiſſaria libertas. eo. tit. & ita etiam vo-
25 luit Barto. & doc. in d. l. ſi ſic. in princ. ¶ † Sextò, idem ſi dixerit
ſuperior, committimus, vt poſsis omnia facere, ſicut nos poſſu-
mus, quia videtur data libera poteſtas, & uoluntas, ut l. credi-
tor. in §. Lucius. & ibi Bart. ff. manda. Ex his uerbis, & ſimilibus
exceptis, vt puta, ſi dicit, procedas, vt tibi placebit, vel ad tuum
arbitrium, vel prout putaueris, uel ſimile. ut d. §. ſororem. im-
portatur arbitrium boni uiri. vt d. l. fideicommiſſa. §. quanquã.
ita dixit Bar. in d. verſ. videbitur. & d. l. creditor. §. Lucius. Et eſt
vtilitas magna, quia quando continet meram voluntatem, ſta-
bitur declarationi ſuæ, etiam ſi indignum, vel iniuſtum profe-
rat. vt d. l. cum quidam. & ibi latè Bart. dummodò dolus malus
abſit, in d. l. creditor. §. Lucius. Et iſta poſſunt verſari, ſiue in ꝯcti-
bus, ſiue in iure eligendi, ſiue in actu iudicãdi. vt plenè ꝑ Bar. in
d. verſic. videbitur. & ideo ſunt notanda. Sed qñ verba importãt
arbitriũ, intelligitur de arbitrio boni viri, & ſic iudicis. vt l. vir
26 bonus. ff. iud. ſolui. ¶ † Quid diceretur de verbo, licentia, ut ſi di
catur, damus tibi licentiã procedẽdi in tali cauſa &c. & Inno.
in c. cũ ad monaſteriũ. in ver. licentia. in fi. ex̃ de ſtat. mon. dicit,
ꝙ importat liberum arbitrium. ſed Bar. in l. alio. ff. de adi. leg. in
verſi. procedo vlterius, poſito ꝙ poteſtas &c. tenet, ꝙ immo im
portat arbitriũ boni viri, nam verbum, licẽtia, deſcẽdit à verbo,
licet, ꝙ tñ eſt dicere, quantum licitũ eſt, ſed nõ eſt dubiũ, ꝙ iſta
verba, ſi tibi uidebitur iuſtũ, vel licitũ, importãt arbitriũ boni
viri. vt d. l. fideicõmiſſa. in §. quanquã. itẽ hoc probatur in l. 1. C.
de ſacroſ. eccle. quia licet habeat qs licentiã teſtandi, non pôt tñ
filium iniuſtè exhæredare, ut l. ſi quis ad declinandã, in prin. C.
27 de epiſ. & cle. ¶ † Quid de verbo, poteſtatis? vt puta tibi ꝯcedi
mus poteſtatẽ procedẽdi &c. dic, ꝙ ſimpliciter dãdo poteſtatẽ,
refert ad arbitriũ boni viri, quia id dicimur poſſe, qđ de iure, &

cum honeſtate poſſumus, vt l.nepos proculo.ff.de uerb.ſign.ita
dicit Bar. in d.l.in alio.in verſ.quæro, quid ſi hoc dictũ, liberã
28 poteſtatẽ &c.¶ †Quid ſi cõmittit, vt in cõſcientia tua procedas,
dic, ꝙ gl.in c.ſtatutum.in §.aſſeſſorem.de reſcr.in 6. vĩ velle, ꝙ
omninò ſtetur determinationi ſuę, & ſic importat merã volũta
tem, ita ꝙ nõ põt appellari ab eo, quod talis agit, quia cõſciẽtię
ſolus Deus eſt ſcrutator. & illam gl.ſequitur Bal. in l.ſolã.pro-
pe finẽ ſui apparatus.C. de teſt. in l.rẽ nõ nouã.C. de iudi.& in
l.2.C.de ſen.ex breui reci.& Ang.in l. inter ſtipulantẽ.§.1.ff. de
verb.obl.& Imo.in l.ſi ſic.ff.de leg.1. Sed contrariũ ſentit gl. &
melius in cle.1.de iure patto.& facit quod no.Ange.& d. meus
Io.de Imo.in l.ab executore.in prin.ff.de app.& no. Ioan. And.
in nouel.in c.2.de iure calum.& in c.2.de confeſ.in 6.& dicit ĩ.
eo.§.ſed iſte.& vide Bal.in l.1.C.de reb.cred.in d.l.2.C. de ſent.
ex bre.reci.& Imo.in d.l.ſi ſic.qui ſtudẽt dictas gl.cõcordare.&
dixit Ang.in d.l.de pupillo.§.qui nuntiat.ff.de ope.no.nun.ꝙ il
le, cuius cõſciẽtiæ fit cõmiſsio, debet per ſuã cõſciẽtiã firmare, &
iurare, ꝙ rectè & iuſtè aget, & ſm quod dictabit eius cõſciẽtia.
29 ¶ †Secundò principaliter eſt vidẽdũ, qñ cõmittit alicui aliqua
cã ꝑ verba importãtia merã voluntatẽ, vt qñ dicat libera ptãs,
vel liberũ, vel plenũ arbitriũ, vel ſimilia, ad qđ iudex tenet, vel
qd põt facere? dicit, qđ licet non teneat ſeruare ſolẽnitates iu-
ris ciuilis, tñ tenet obſeruare ſolẽnitates, & ꝓcepta iuris diuini,
& ſic nõ poterit omittere citationẽ. vt in cle.paſto.§.cęterũ. &
ibi gl.de re iu.& Bar.in extraua.ad repri.in verſ.ſine figura iudi
cij.& patet in l.1.ff.de na.reſt.& in Auc.quib.mod.nat.effi.legi.
in §. licet. Vñ nõ poterit tollere partis defenſionẽ, q̃ eſt de iure
naturali.vt l.vt vim.& qđ ibi no.ff.de iuſt.& iur.& no.gl.ſm le
giſtas in cle.ſæpe.in ver.defenſiones.de ver.ſig.Sed tantũmodo
dicta verba importabũt remiſsiones circa ſolẽnitates, q̃ figurã
iudicij reſpiciũt, nõ ãt importabũt, qđ videant tollere acta cau
ſę, i.q̃ inſtruũt & decidũt cãm, vt ibi ſingulariter dixit gl.facit l.
1.cũ ibi no.ꝑ Bar.cõiuncta l.filius.ff.de teſt. mil.& idẽ ſi cõmit-
tat, ꝙ nõ teneatur obſeruare aliquã ſolẽnitatẽ iuris, & ſic vni-
uerſaliter per ĩ.dicta iura.vt no.Bar.& doc.in l.filiusfa.ff.de do.
a in verſ.quæro, qd ſi eſt dictũ [a] &c.& Bar.in d.l.1.C. de teſt.mil.
Sed an in talibus caſibus poterit recipere teſtes ſine iuramẽto?
& Bar.in d. l.filiusfa.in verſ. itẽ an tũc poſſit recipere teſtes. &
in ver.ſeq.quia hoc põt per partes remitti, vt no.gl.in l.1. circa
prin.ff.de fer.& habetur in l.2.§.ſed qa veremur.C.de iur. calũ.
Itẽ in talibus caſibus poterit ẽt ſtari teſtibus, qui ꝓhibentur de
iure ciuili teſtificari, ſed nõ ſunt prohibiti, vel ſtatus eorũ dimi
nutus de iure gẽtiũ, vt putà, teſtibus infamibus, qa põt eis cre-
dere, & ſtare dictis ſuis. vt l.cognitionũ.§.1.de var.& extraord.
cog. Sed idẽ Bar.in d.extraua. ad repri.in verſ. ſine figura iudi-
cij.& in ver. itẽ an de calũnia &c. & in ver.an his caſib. in qui-
bus &c.tenẽt ꝯrium per c.& ſi Chriſtus.cx̃, de iureiu. & Exod.
c.11.ꝙ hoc ſequitur do.meus do.Io.in d.l. filiusfa.& iſtud cõi-
ter tenetur, nec ẽt poterit procedere virtute ampliſſimæ cõmiſ
ſionis die feriato in honorẽ Dei, qa tali die nõ põt ꝓcedi, qñ cõ
mittit ſine figura iudicij, vt no. Bar.in d. ver.ſine figura iudicij.
& habetur ꝑ glo.& doc.in d.cle.ſæpe.ergo nec hoc caſu, qñ da
tur plena poteſtas procedẽdi, qa iſta æquiparant, vt voluit Bar.
in d.l.filiusfa.nã de iure diuino dictũ eſt, Sabbata ſanctifices.qđ
verũ eſt in caſu.l.prouinciarũ, & ibi no.C.de fer. & facit l. oẽs,
& l.fi.& qđ ibi per gl.& doc.C.de fer. ¶Quid ſi dicatur ꝙ poſ-
30 ſit procedi de bono & ęquo? dic, ꝙ † iſta verba important, ꝙ
non habeat reſpectus ad apices iuris ciuilis, qui veritatẽ nego-
tij nõ tangunt, vt putã, ſi eſt intẽtata actio directa, & non cõpe
tebat niſi vtilis, vel ſi iudiciũ erat agitatum ſine li.cõteſt. tñ va
let iudiciũ.vt eſt tex.& ibi Bar.in l.fideiuſſor.§.quędã.ff. mand.
vel ẽt iſto caſu non poterit opponi iſta exceptio, (nõ interue-
nit ſtipulatio, qñ me obligaui, ſed fuit pactũ nudum) vt elegan
ter dixit Bar.per illũ tex.in l.Quintus.eo.ti.ff.man. quod perpe
tuò tene menti, ꝙ cum in curia mercatorũ, vbi procedit de bo
na æquitate, ꝙ ẽt ex pacto nudo poteſt ibi agi, nec apices iuris
poſſent ibi allegari. Quod intelligas ſanè, vt nõ credas, ꝙ nullo
modo habeat reſpectus, etiã vltra ius naturale, & gentiũ, ad iu-
ra ciuilia, quę cõcernunt veritatẽ negotij, & defenſionis partis,
qa ẽt ius ciuile eſt bonũ & æquum. vt l.1. circa prin.ff. de iuſt.
& iur.& bonũ, & æquum obſeruat.l.1.C.de legi.& l.ſi ſeruum.
§.ſequit.ff.de verb.obl. & no.eleganter Ang.in repe.l. filio præ
terito.ff.de iniuſto rup.& irri. teſt. & per ꝯñs miſſum debet ſer-
uare iura diuina, naturalia, gentiũ, & etiam ciuilia. vt no. dixit
Bar.in d.§.quędã.per tex.ſing.& ibi ẽt hoc voluit Bar.Bal.& Sa
ly.in l.bona fides.ff.depo.& idẽ ad literã no.Bald.in l. ſi pro ea.
circa ſi.C.man. vbi ẽt oppoſuit, ꝙ dictũ Bar.in d.l. Quintus. ſit
ꝯrium ei, ꝙ dixerat in d.l.bona fides.quia in d. l. Quintus.vide
tur velle, ꝙ nullo modo ſeruetur ius ciuile, ſed merè ius gen-
tiũ.Sed ſoluit, ꝙ aut ius cõe detrahit iurigẽtiũ ea cã, & tũc ſer-
uandũ eſt ius cõe, vt in ſolẽnitate teſtamẽtorũ, aut ius ciuile nõ
intromittit ſe detrahendo iurigentiũ, ſed non addit ei robur, &
tũc eſt obſeruandũ iui gẽtiũ, vbi mera, & ſola æquitas debet at
tendi.qđ eſt no.dignũ. Vel tu potes ſaluare Bar. qa in l. Quin-
tus, remanẽt iura ciuilia, q̃ non reſpiciũt veritatẽ negotij. vt di-
xit Bar.in d.§.quędã.Sed ſi pacto nudo promiſit, vel ũ eſt dice-
31 re, ꝙ ſe obligaui, igit &c.¶ †Quid ſi iudici detur arbitriũ ꝓce-
dẽdi de iure & de facto, an poſſit credere teſtibus allegãtibus
nullã, vel malam cauſam ſui dicti, qñ fuerunt interrogati de cã
ſcientiæ? iuxta l.ſolã.cũ ibi no.ꝑ gl.& do.C. de teſt. & Bal. in d.
l.ſolã.in fi.dixit, ꝙ non, quia vir bonus eſſe debet, licẽt cũ arbi-
trio.Ego credo, ꝙ hoc voluerit dicere, maximè ꝑꝑ miſturã iu-
ris, dũ dicit, ꝙ poſſit ꝓcedere de iure, & de facto, & non debet
eſſe homo temerarius fundans ſe ſine rõne.ar. l.continuus.§.cũ
ita.ff.de verb.obl.ſi tñ teſtes aſſignaſſent rõnẽ, licẽt non plenã,
ſed perſuaſiuã, põt ea ſua cõſciẽtia tali teſti credere.ar.gl.in d.
§.aſſeſſorẽ.Operat ẽt illæ clauſula, ꝙ poſſit ꝓcedere de iure, &
de facto, ꝓut ſibi placuerit, ꝙ ad ſimilitudinẽ arbitratoris poſ-
ſit teſtes recipere, ẽt die feriato in honorẽ Dei, vt no.Inn.& alij
doc.in c. Quintauallis. de iureiu.in cle.1.de offi. deleg. & facit
32 qđ no.Bar.in d.l.filiusfa.ita ẽt dicit Bar.in d.l.ſolã.in fi.¶ †Quid
aũt ſi dicatur, ꝙ in tali negotio procedat ſtatim, & de facto.dic,
ꝙ intelligatur manu regia, vt l. 2.§. deinde exactis.ff. de orig.
iur.& ſic in tali caſu, omiſſa omni ſolẽnitate iuris ciuilis, nõ tñ
quod ius alterius in aliquo lædatur cõtra naturalem æquitatẽ,
& hoc etiam habet locum per quæcunq; verba concipiatur cõ
miſſio, non.n.poteſt quis magis eſſe ſolutus legibus, q̃ Impera-
tor, & tamen ſua mera libertas, & facultas ad hoc ſe non exten
dit.vt no.in l.ſi.C.ſi contra ius, vel vti.pub.& l.digna vox.C.de
legi.cum ſim.Sed tali caſu quæritur, an iudex, qui habet dictam
plenam poteſtatẽ, poſſit reijcere exceptionem præſcriptionis,
vel aliam procedentem ex mero iuris rigore? Reſpondeo, in
his, quæ iudex poteſt facere de nouo, non tenetur ſequi regulã
iuris ciuilis, ſed in his, quæ iã à iure facta, & ſtabilita ſunt, tene-
tur obſeruare, ita ꝙ per dictam cõmiſſionẽ ius iam alteri quæ-
ſitum non poteſt tollere, vel immutare, ſed tenetur illud ſequi,
vt eſt caſus no.in l.bonafides.ff. depoſi. aliàs autem eſſet auſer-
re ius alterius, quod eſt contra naturalem æquitatem. ita ſin-
gulariter dicit Bar.in d.extrauag.ad repri.in verſi.videbitur. in
fi.quod ſequitur dominus meus Ioan. de Imo.in l.ſi ſic.in prin
33 cip.ff.de leg.1. ¶ †Quid ſi fiat commiſſio, ꝙ audiat, & decidat
ſola veritate facti inſpecta? dic, ꝙ ſufficit, quòd veritatem ha-
beat, & informationem veritatis ſine aliqua ſolennitate, vel for
ma iudiciaria, quia partes ſunt redactæ ad merum ius natura-
le, gentiũ, quo ſola veritas attenditur. facit quod no. Bald.in d.
l.ſolam.in fi.& quod no. Bal. in l.fin.C. de fideicommiſſ. facit
quod not.glo. & dominus meus Flor.in l. volui ff.de interrog.
act.& quod no.gl.in l. 2.§.dies.ff. quis ordo in bon. poſſeſſ. ſer.
& l.nec quicquam.in §. de plano. & quod ibi Bartol. not.ff. de
offic.procon.& leg. ¶Quid ſi fiat commiſſio per verba impor-
tantia arbitrium boni viri? dic, ꝙ cum bonus vir ſit iudex.vt d.
l.vir bonus, ſed iudex debet ſequi ius ciuile & ordinem iudi-
cij, vt l. iudices.C. de iudic. & quod ibi habetur, ideo illo caſu
debet etiam ſeruare ius ciuile, & ordinem iudiciarium, vt ibi
34 no.Aduertas tamen, ꝙ huiuſmodi cõmiſſiones † præter formã
iuris nullus facere poteſt, niſi princeps, ita ꝙ nec etiam legatus
de latere hoc poſſit, niſi in ſpecie etiã hoc habeat in mandatis.
vt eſt glo.ſing.in c.cum ſecundum. de hære. in 6. & vide Bald.
in d.l.fin. C.ſenten.reſcind. non poſſe. Verum quia ſæpenume-
ro in dictis commiſſionibus ſolent apponi illa verba, placeat
b ex certa veſtra ſcientia [b] &c.quid dicta clauſula importet? quia
eſt aliquantulũ extrauagans, ſufficit remiſſio. vide ſingu. Bart.
in l.conficiuntur.§.1.ff.de iure codicil. & eſt glo.notabil. & ibi
doc.in c.ad hoc.de reſcrip.& Bal. in c. vnico.§. naturales.ſi de
feudo defunc. cont.ſit inter domi. & agn. vaſal. & Bald. in d.l.
fin.C.ſenten.reſcind.non poſſ.Solet etiam apponi in reſcri. alia
clauſula, videlicet, non obſtantibus quibuſcunque &c. quid
impor-

ADDITIONES.

a Quid ſi eſt dictũ, ꝙ poteſtas nullã iuris ſolennitatem teneatur obſeruare, qđ
iſta verba importent? dicit Ant. in d.l.filiusfa. hic allegato, ꝙ oĩs ſolennitas de
iure ciuili tollitur, ea verò, q̃ ſunt de iure naturali vel gẽtiũ remanẽt. nõ ideo
poterit condẽnare per ſupradicta verba, & virtute talis arbitrij. niſi ſibi con-
ſtet, vt iudici. ita Bal. in l.miliites. §. 1. de teſt.mil. & ꝑ Bal. in l.ſi ꝓ ea.C. man
da. nec poterit torquere ſine iudicijs, ſecũdũ Pau. de Leazar. in cõmẽt. c.gra-
uis, I vii. col. de depo & vide de iſtis plenè ꝑ Ro. I sub de arb. maxime I 7. q.
b Scientia. Adde de hoc clauſula Rom. conſ. 327. & 369.

importat dicta clauſula,& quomodo debet formari? vide no.p Bar.in in d.extrauag.ad repri. in verſ. non obſtāt. vbi plenè, & ſing.loquitur,& doc.in l.fi.C.ſi contra ius, vel vtil.publ.& Bar. & doc.in l.ſi quis in prin.teſtamenti.ff.de lega.3.& Bal. in l. humanum.C.de leg.& Sal.& doct.in l.ſancimus.C.de teſta.

S V M M A R I V M.

1 Iudicis in arbitrarijs quæ ſit poteſtas.
2 Actiones arbitrariæ quæ,& cur ſic dicantur.& nu.4.6.8.& 56.
3 Officium iudicis quotuplex ſit.
5 Actiones arbitrariæ quot ſint.
7 Actiones bonæfidei quare non dicantur arbitrariæ.
9 Exhibere quid ſit.
10 Actio ad exhibendum quotuplex ſit.
11 Actio ad exhibendum cui competat.
12 Actio ad exhibendum contra quem detur.
13 Verba iudicis, dico ad vlteriora eſſe procedendum ſaluis exceptionibus, quid importent.
14 Probatio quæ requiratur in actione ad exhibēdū ad intereſſe actoris.
15 Iuratur in litem contra reum non exhibentem ad mandatū iudicis.
16 Libellus in actione ad exhibendum quomodo concipiendus.
17 Sententia lata ſuper actione ad exhibendum abſolutoria, non parit exceptionem rei iudicatæ in rei vendicatione.
18 Cauſa ſummaria tripliciter dicitur.
19 Actio noxalis vnde dicta.
20 Actio noxalis vnde ortum habeat.
21 Actio noxalis contra quem detur.
22 Actio noxalis qualis ſit.
23 Dominus ob noxam ſerui quatenus teneatur.
24 Seruus vſque ad quantum tempus præſtari poteſt pro noxa.
25 Dominus an teneatur emēdare damnum per animal brutum illatū.
26 Libellus in actione noxali vel de pauperie quomodo ſit formandus.
27 Libellus in quibus caſibus ſit dandus.
28 Cautio damni infecti à quo peti poſſit. & quid requiratur, vt de damno infecto caueatur.
29 Libellus in actione de damno infecto, quomodo formetur.
30 Nouum opus quis poſſit denunciare.
31 Denuntiatio noui operis quot modis fiat.
32 Libellus an dandus ſit in noui operis denuntiatione.
33 Libellus quomodo concipiendus in operis noui denuntiatione.
34 Dolus quis ſit.
35 Dolus an culpa appellatione contineatur.
36 Dolus quotuplex ſit.
37 Saluus conductus an,& quando ſit ſeruandus.
38 Dolus quid differat à fraude.
39 Actio de dolo an ſit in rem ſcripta.
40 Dolus an dicatur crimen.
41 Dolus an ipſo iure annullet contractum vel diſtractum.
42 Contractu nullo qua actione agatur.
43 Libellus quomodo in actione de dolo formetur.
44 Dolus an neceſſario ꝓbari debeat, vel ꝑſumatur,& quomō probetur.
45 Libellus in actione arbitraria propter locum, qualiter formetur.
46 Soluturus certo loco, quando vbique poſſit conueniri, & ſtatus loci ſtatuta ſint ſeruanda nu 47.
48 Actio quod certo loco an ſit arbitraria.
49 Fideiuſſor ſimpliciter acceptus an teneatur ad pœnam, vel intereſſe. & nume 50.
51 Actor an debeat ire ad domum rei, an reus ad domum actoris, quando ſolutionis locus non eſt deſtinatus.
52 Iuramentum in litem quotuplex ſit, & quandò præſtetur. & nu.53.
54 Iuramentum in litem cui deferatur.
55 Materia habilis ad concedendum iuramentum in litem quæ ſit.
57 Iuramentum in litem affectionis quæ neceſſario requirat.
58 Iuramentum in litē vt deferatur, in quo dolus cōmiſſus eſſe debeat.
59 Iudex in arbitrarijs actionibus quomodo ſententiare valeat.
60 Iudex an,& quando teneatur officiū ſuum non petitum interponere.
61 Libellus in iuramento in litem affectionis quomodo formetur, & qualiter in iuramento in litem verſetur.nu.62.

Prætereà. Actiones arbitrariæ ideo dictæ ſunt, quia merè in arbitrio iudicis ſunt, & ſunt tam reales, quàm perſonales, h.d. Et diuiditur in tres partes. Primò, quare dicantur arbitrariæ. Secundò, quæ ſint iſtæ arbitrariæ. Tertiò, quid iudex in his poſſit. Secunda ibi, ſed iſtæ. Tertia ibi, in his enim. ¶ Nota. quòd non reſtituens rem ad mandatum iudicis, vltra rem condemnabitur. de quo in l. qui reſtituere.ff. de rei vend. & infra dicam. ¶ No. quòd actio ad exhibendum contra non exhibentem ad mandatum iudicis eſt arbitraria. ¶ No. quòd actio publiciana,& hypothecaria ſunt actiones reales. vt hic. & ſupra eo.§.ſed iſtæ. & §.item Seruiana.coniuncto §.in perſonā, ſupra eo. ¶ No. ꝙ actio de dolo,& actio quod metus cau. & actio ad intereſſe propter locum ſunt actiones perſonales, & arbitrariæ, & quæ ſit vtilitas, & quæ differentia vtrum actio ſit in perſonam, vel in rem, habetur, & ibi dixi ſu-
1 pra eo. §. 1. ¶ † No. ꝙ in his actionibus arbitrarijs iudex habet magnam poteſtatem ſm naturam cuiuſcunq; negotij ex æquo, & bono iudicare,& per ꝯñs quāuis aliqd ſit poſitū in mero arbitrio iudicis, debet tñ iudex hr̄e ante oculos bonū, & ęquum, vt hic,& l.quod ſi Epheſi.ff.de eo quod certo loco,& idē ſi concedatur alicui libera poteſtas, tñ nō videtur, ꝙ poſſet poſtponere bonum,& ęquum, vt dixi ſupra.§ proxi.circa fi. ¶ Ad eui-
2 dentiā dicendorū,& intelligentiā huius.§. præmitte, quæ † dicatur actio arbitraria? & dic, ꝙ actio arbitraria eſt, in qua exercetur officium iudicis mercenariū actioni prædictæ deſeruiēs, & incidēs,& extrinſecus,& hoc ideo dixi, quia ꝑp hoc cognoſcit̃ in quo differt actio arbitraria ab actionibus bonæfidei, in quibus actionibus bonæfidei ēt deſeruit officium iudi.mercenarium, ſm naturam actionis propoſitæ.facit l.4.cum ibi not. per glo.& doct.C.de poſ. Nā ex natura actionis bonæfidei veniunt vſuræ, intereſſe,& aliæ acceſſiones, & iuratur in litem, & alia ſi. vt no.gl.ſupra §.proxi.ſed in actionibus ſtricti iuris, ſm naturam actionis ꝓpoſitæ hoc non pōt fieri, ſed ſi æquitas ſuggerit propter adiectionē loci, vel ſimile, ſic extrinſecus, vt iudex habeat rationem intereſſe vtriuſq; rei, ſcilicet & actoris, vt l.1. & 2.ff.de eo, quod cer.loc.ideo propter hanc adiectionē loci, vel ſimilium, actio dicitur arbitraria, vt hic eſt caſus, ita not. dicit Bal.in l.1.C.vbi conuenietur qui cer.loc.da.pro. ¶ Secūdò, præ-
3 mitte, ꝙ eſt † triplex officiū iudicis, quoddā eſt nobile, & iſtud eſt duplex, nam quoddā eſt litis deciſiuum per quod petuntur reſtitutiones in integrum, vel aduocatorū ſalaria, & ſimilia, & de his hic nihil dicitur, ſed habetur in l. quod ſi minor. in §. fi. ff.de mino.& in l.Quintus.ff.de annu.leg.& l. qui per colluſionem.§.1.ff.de actio.empt.& l.cum poſtulaſſem.in prin.ff. de dāno infec.& l.1.§.in honorarijs.& ibi latè Bar.ff.de var.& extraord.cogni.& l.ſalariū.ff.mand.& l.1.& l.3.C.man. Aliud eſt officium iudicis merum, & nobile ad ordinandas lites, & ad libellos acceptandos, vel ineptos reijciendos. de quo in l.1. cum ſimi.ff.de aſſeſſo.& reijcere inhabiles ad poſtulandum, vel procurandum, vt l.quos prohibet.ff.de poſtulan.& l.ita demum.cū ibi no.& l.alienā.C.de procu.Tertium eſt officium iudi. mercenarium, quod deſeruit naturæ actionis intentatæ, & iſtud officiū iudicijs verſatur in actionib.bonæfidei,& de hoc officio nihil dr̄ hic, ſed aliquid dixit gl.ſ̄.§. proxi. licèt in hoc iuretur in litem. vt in l.in actionibus.ff.de in lit.iur.& ῑ.dicam.Quartū eſt offic.iudi. non deſeruiēs actioni propoſitæ ſm naturam ipſius, ſed accidentaliter eueniens propter aliquod accidēs extrinſecus ſ̄.naturā actionis, cui deſeruit, & iſtud eſt officium iudicis,
4 quod verſatur in arbitrijs,& de iſto loquitur † iſte §.Tertiò eſt præmittēdum, ꝙ actiones arbitrariæ nō ſic dicunt̃, quia ſit propriū nomē actionis, ſed eſt cognomē, quēadmodū actio de peculio, vt l.2.§.hæc actio.ff.de eo quod cer.loc.facit qđ dixi in ſimili.ſ̄.eo.in prin.ti.& in §.actiones autem de peculio. ¶ Quartò
5 præmittendum eſt, † ꝙ actiones arbitrariæ ſunt triplices. quædam enim ſunt arbitrariæ, in quibus verſatur officium iudicis, in quid condemnet, quædam ſunt arbitrariæ inquantū condemnet, quædam verò in quale iudex cōdemnet.facit l.vbi aūt non apparet, in prin.ff.de verb.obl.Primò caſu, in quid condemnet, ſunt arbitrariæ, ſicut eſt actio quod met.cau.de quo dixi ſ̄.eo.§. quadrupli.& actio ad exhibendum,& ſimiles, in quibus ſm gl. duæ feruntur ſententiæ. vt l. ſi cum exceptione.§. in hac.cū no. per gl.& doc.ff.quod met.cau.Secundo caſu, in quātum cōdemnet, ſunt actiones arbitrariæ. pro eo, quod quis ꝓmiſit certo loco ſoluendū. vt d.§.hæc actio.& l.ſi hæres.& l.ſi alij.ff.de eo qđ cer.loc.item de eo, quod qs conſtituit ſe ſoluturum. vt l.ſi duo. §.1.ff.de conſt.pec.Eſt & tertia arbitraria, in qua iudex arbitrat̃, quale eſt hoc,& qualiter iudex debeat cōdēnare, vt eſt in actionibus noxalibus, vbi iudex arbitrat̃, vtrū debeat condēnare inſolidum, vel noxaliter. vt l.1.& 2.ff. de noxal. de quibus omnibus hic per Dyn.& Cy.& oēs doc.in l.1.de eo quod cer.loc. &
6 per Bald.hic. ¶ † Quintò præmitte, ꝙ in actionibus arbitrarijs quatuor ſunt regulæ, quare dicantur arbitrariæ, quæ ſatis pōt colligi ex prędictis, ſed clarius dic, ꝙ ſunt arbitrariæ, primò ꝑp officiū iudicis, qđ verſat̃ in arbitrando intereſſe ratione loci, vt in toto tit.de eo qđ cer.lo.Secūdò, in taxando quantitatē,& in deferēdo iuramentū in litē. vt d.l.in actionibus.& ibi gl. & latè Bar.Tertiò in interrogādo, qd pręſtare velit reus, vt in actione noxali.Quartò, dñr arbitrariæ ad imponendam pœnam. vt d.§. in hac.& in actione de dolo. vt l.arbitrio.in prin.& ibi gl.& Barto.ff.de dolo.ita no. dixit Barto.in l.hoc edicto.in princip.ff.de

publi. ¶Quo autem formetur libellus in officio iudicis? dixi ſ.
eo.in prin.dic, vt ibi, vbi aliquo de offi.iu.dixi, ſed et ibi addas.
¶In gl.in verbo, actiones arbitrarias.ibi, eſt iure actionis.no. quod
iure actionis bonæfidei veniunt acceſſiones. vt ſ.dixi, aliàs eſſet
falſum, quod dicit gl.ff.de acti.emptio. l.qui per colluſionē.§.t.
¶In ea.gl.ibi, & iudice tm̄. eſt no.gl. quod tantummodo reſidet in
arbitrio iudicis concedere, vel nō cōcedere intereſſe pp locū,
& ſic cōcedendo, vr̄, quod non teneatur in ſyndicatu, de quo dixi
ſ.eo.in prin.¶ In ea.gl.in fi.dic, ratio no. ff.de in lit.iur.l.in actio
nibus.in prin.& iſta vltima eſt vera, aliàs, vt dicit glo. non eſſet
ſufficiens diuiſio actionū, & et, quia nulla actio bonæfidei eſt ar
bitraria, immo ſm Io.Fab.diſtinguitur per oppoſitū.vt ff.de eo
quod cer.loc.l.in bonæfidei.& Bar.ibi aſſignat rationem, qua-
7 re † actiones bonæfidei non dñr arbitrariæ, quia in eis officium
iud.ex natura propria actionis, multū pōt. vt ſ.dixi.vnde nō in-
diget alio arbitrio, vel adminiculo extrinſecus, vnde ſtatim cū
debitor eſt in mora in actionibus bonæfidei, æquitas, quæ mo-
uet iudicis officiū, eſt iā ineſſe formata ab ipſa actione, ſed in a-
ctionibus ſtricti iuris veniunt pter naturā actionis. vt l. quicquid
adſtringendæ.ff.de verb.obl.Ideo denominant ab arbitrio iudi-
cis, quod per ſeipſum venit ex ſola æquitate. Actiones aūt bonæ
fidei non determinanē ab arbitrio, ſed à ſeipſis, non a iudice
pcedat arbitrium.& hoc eſt vtile ſcire, ſm Pau.de Caſt.in d.l.in
bonæfidei.pp id, qđ habeē in l.fi.eo.ti. nam fideiuſſor acceptus
in actionibus ſtricti iuris arbitrarijs non tenetur ad intereſſe ra
tione loci, ſiue interceſſerit ante morā rei.vt l.centū Capuæ. ſi-
ue intercedat poſt morā rei.vt d.l.fin. de eo quod cer. loc. quia
æquitas, quæ mouet iudicē pp certum locū, nō eſt adhuc ineſ-
ſe formata, quouſq;, & donec perueniatur ad iudiciū in alio lo
co, ſed ſi accipiatur fideiuſſor in actionibus bonæfidei, in qui-
bus eſt actum de ſoluendo certo loco, bene tunc fideiuſſor te-
netur ad intereſſe ratione loci, licèt hoc veniat officio iudicis,
quia tn̄ venit ex natura actionis. vt l.quæro.§.1.ff. loca.quod be
ne no.¶ In gl.ea arbitrio.ibi, in actione in rem.dic clarum, quod in
illis non eſt obligatio.vt in §.1.ſupra eo.& ibi dictum fuit. ¶ In
ea.gl.in fi.no.bene, & ſigna iſtā gl. quæ melius ſentit intellectū
verū huius §.q̄ aliqua alia gl. vt j. patebit. Et aduertas bene, quia
facit, ſi pro te in maleficijs fideiuſſore, vel etiam in contractu, &
pœna per nouum tuū factū ſit augumentata, non dico ſimplici
ter pperua, quod ego fideiuſſor nō teneor ad illud plus, vt ē caſus
& ibi gl.& Bar.& doc.in l.1.fi.de in lit.iur.& eſt bonus caſus in
l.ſi ff.de fideiuſ.de quo plenè dixi in trac.meo maleſi.in ver.pro
quibus Antonius fideiuſſit &c.¶ In gl.reſtituit.ibi, l.qui reſtitue
re.aduertas, quòd Bar.in l.in actionibus.ff.de in lit.iur.in verſic.
tertio, habet locum in arbitrijs, &c. dat vnam regulā, quod omnis
8 † actio, in qua res non reſtituitur ſm præceptum iudicis, dicitur
arbitraria, vt iudex habeat poteſtatē deferendi iuramētum in li
tem, & ſm illud condēnandi, ſiue ſit actio bonæfidei, ſiue ſtricti
iuris, ſiue perſonalis, ſiue in rem, ſiue quæcunq; actio ſit. & alle
gat d.l.qui reſtituere.ad fi.qđ credo verū pp idētitatē rationis,
quia in oībus caſibus conuenit maieſtas prætoria. qđ bene no.
p ampliatione d.l.q reſtituere. ¶In gl.exhibeat.in fi. videamus
hic aliqua regularia in actione ad exhibendū, quæ eſt multum
neceſſaria & præparatoria aliorū actionū, & potiſſimè rei ven
9 dicationis.vt l.1.ff.ad exhi.¶ Quæro, igit̄ primò † quid eſt exhi-
bere? & iuriſcon.in l.2.ff.eo.dicit, quod exhibere eſt in publico po-
10 teſtatē facere, vt ei, qui agit experiūdi ſit copia.¶ Quæro, † quo-
truplex eſt actio ad exhibendū? & dic, quod triplex eſt, vna reſtitu-
toria, de qua in l.Celſus.§.idem Iulia.& §.idē Celſus.& l. tigni.
§.fi.& l. Iul.§.quæſitum.ff.ad exhi. & iſta non poteſt ſimul pro-
poni cū rei vendicatione, quæ in effectu datur ad idē, ſed opor-
tet, quod eligat, arg.l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de trib.act.Alia
eſt exhibitoria, & tunc quædam eſt neceſſaria, vt ſeparatoria, &
illa etiā non proponitur ſimul & ſemel cum rei vendicatione.
vt l.gemma.eo. ti. ſed ſucceſſiuè ſic, & talis libellus admittitur
arg.gl.in l. conductores.C.loc.& dixi ſ.eo.§.rurſus. Quædā ve-
ro & tertia eſt actio ad exhibendum vtilis, & regularis.vt d.l.1.
ff.eo.& illa bene pōt concurrere cum rei vendicatione.vt l.fin.
11 C.eo.& ibi gl.& doc.ita dicit Flo.in l.1.ff.eo.¶ † Quæro, cui cō
petit iſta actio ad exhibendum? reſp.non tantū domino, vel qua
ſi, ſed etiam olim poſſeſſori, vel qui prætēdit modo aliquo ſua
intereſſe.vt eſt tex.in l.3.§.eſt autem.cum §.ſeq. & §. ſciendum
autem.ff. eo. dummodò ſit intereſſe pecuniarum ratione iuris
in re, vel ad rem.vt d.§.eſt autem. Siue quis prætendat intereſſe
de præſenti, ſiue veriſimili cauſa, & iuſta de futuro, vt eſt tex.in
d.§.ſciendum.iudex itaque ſummatim examinabit ante omnia,
an actor habeat iuſtam cauſam exhibitionis petendæ, nec ne,
12 vt eſt tex.in d.l.3.§.eleganter. ¶ Quæro, † contra quem compe-
tat iſta actio ad exhibendum? & dic, quod datur contra poſſiden-
tem, ſiue ciuiliter, ſiue naturaliter tantum poſſideat. vt d.l. 3.§.
fin. cum l. ſeq. quinimmo ſi eſſet nudus detentator, vel cuſtos
rei, poteſt iſta actione conueniri, & omnis ille, qui quomodoli
bet haberet facultatem rei exhibendæ, vt eſt tex.in l. Celſus. in
prin.ff.eod.ſicut dicimus in ſimili de rei vendicatione, & publi
ciana in l. officium.ff. de rei vendi. & dixi ſ. eo. §.1. ¶ Et iſtud
iudicium eſſet ſummarium, vt d.l.3.§. ſciendum. & ibi gloſ.&
doct.quod declarat Bar.in l.1.§.fin.ff. de præto. ſtip. & plenius
per eundem in extrauag.ad repri.in verſi ſummariè.in ver.quæ
ratur quæ ſint cauſæ ſummariæ.& Bar.& Raph.in l.à diuo Pio.
in §.ſi ſuper rebus.ff.de re iu.dic, vt in dictis iurib. In quo iudi-
cio non admittuntur exceptiones requirentes altiorem inda-
ginem.vt d.l.3.§.ibidem.cum gloſ. ſingu. in verſic. obſcuro. &
dixi ſupra ptoxi. §. ſi autem requirat altiorem indaginem, de-
13 bet eam reſeruare in alio iudicio ordinario. vt ibi dixi. † Sed ad
uertas, quod talis reſeruatio, quam iudex ſæpe facit.vtputà, dico
ad vlteriora eſſe procedendum ſaluis exceptionibus. quod iſta ver
ba ſunt tantæ importantiæ, quod ſi verè exceptiones obſtabant, p-
ceſſus redditur retro nullus. vt eſt glo.in fin. in c.cum contingat.
& ibi doct. & Ant. de But. extra de offic. deleg. & ita dicit ele-
ganter Bar.in l. ille à quo. in §. ſi de teſtamento.in fi.ff. ad Tre-
bel. quod tene menti. Scias tamen, quòd iudex iſtas reſerua-
tiones, vt plurimum facere debet, volentibus partibus, & con-
ſentientibus, vel ſaltem non contradicentibus, quia videntur
tunc tacitè conſentire.vt no.Bar. in l. 1. C. de rela. Vel etiam ſi
partes contradicerent, poſſet illud facere, niſi appellarent, quia
in actibus iudicialibus, quando quis grauatur, non ſufficit ſim-
pliciter contradicere, niſi etiam appellet: vt ſingulariſſimè di-
xit Inn.in c.quod ad conſultationem.& ibi caſus.extra de re iu
dic.& voluit do.meus Io.de Imo.& Ang.in d.§. ſi teſtamento.
14 in fi. quod in practica tene menti perpetuò. ¶ Quæro, † quæ
probatio requiratur in hac actione de intereſſe actoris? dic, quod
ſufficit iuramentū, ſm Bar.in l.theſaurus.per illū tex.ff.eo.quod
iuramentum defertur cū aliquali cauſæ cognitione, & non ex
abrupto, quaſi ſit iuramentum calūniæ, & tēpore congruo pro
bationum, quod eſt verū duobus alijs neceſſarijs cōcurrentib.
videlicet, quod cauſa ſit ſummaria, vt iſta, & modici præiudicij, aliàs
non defertur iuramentum, niſi adminiculo ſemiplenæ proba-
nis adiuuaretur. vt l.admonendi.& ibi glo.& latè Bar.ff.de iure
iuran.ita dicit Bal. in d.l. theſaurus. Et etiā intelligas dictū Bar.
verū, vbicunq; petitur ſola exhibitio.ſed ſi in iſta actione veni-
a ret [a] etiā poſſeſſionis tranſlatio.vt in d.l.Celſus.in §. Iulianus.
vel ſi aliter per dictā actionem ad exhibendum damnificaretur
reus, tunc non ſufficeret ſola probatio per iuramētum, ſed re-
quiritē plena pbatio, ſicut in alijs poſſeſſorijs.vt no.gl.& doc.in
l.1.in 2.gl.C.quorum bo.ita dicit Barto.in extrauag.ad repri.in
verſic.ſummariè & in verſi.circa modum probādi in hac ſum-
15 maria &c. ¶ † Quæro, nō exhibet reus ad mādatū iudicis, dic,
quod iuratur in litē contra eum.vt l.ſi non ignorabit.C.eo. de quo tamē
16 dic, ut vbi per gl. & doc. ¶ † In iſta actione ſic formatē libellus:
Dico contra Titium, quod ipſe detinet volumen coopertū tali corio, &
pro parte miniatū, & litera pariſina, quē librum mea intereſt in
iudicio exhiberi, maximè cū intendam pro dicto libro vendica
tionē proponere, quem librum dictus Titius occultat. Quare
peto ipſum Titiū veſtra ſententia cōdēnari, vt dictū librū in iu
dicio exhibeat, & copiam inſpiciendi faciat, & ſi velles cū di-
cta actione ad exhibēdum intētare rei vēdicationem, vel publi
cianā (quod fieri pōt, vt dixi) dicas ſic, addendo ſupradicto li-
bello. Quē librū ſic exhibitum, cū ipſe ſpectet ad me iure dñij,
vel quaſi, ex tunc cū exhibitus fuerit, vēdicare volo, & intēdo,
& pro eius vēdicatione peto me dñm, vel quaſi declarari, & di
17 ctum Titium cōdēnari, vt dictū librum mihi reſtituat &c. † Ad-
uertas tn̄ iſto caſu, quod ſententia lata ſuper dicta actione ad exhi
bendum abſolutoria, non parit exceptionem rei iudicatæ in rei
vendicatione, cùm iſta actio ſit ſummaria, & rei vendicatio or
dinaria. vt l.1.C.eo.& ibi doc.facit quod dixi in ſimili de publi-
ciana rei vendicatione. ſupra eo.§. ſed iſte. ¶ No. etiam, quòd
18 † cauſa dicitur ſummaria tripliciter. Vno modo rōne ordinis,
quia procedit ſine ſolēnitate iudiciorū. vt in d.extrauag.ad repri.
in d.cle.ſæpe.& in cle.diſpendioſam.de iud.Secundo modo, di-
citur

ADDITIO.

a Veniret. In iſta actione ad exhibendum qualiter procedatur, & quales pro-
bationes requirantur, no plenè Spec de ſum.cogn. § poſtremò verſic. lex
quærendū ſed an in eodem libello poſſit attentari cum rei vend. no in ti.de
act. & pet.§. ſequitur.verſi.& non, quod dicitur & in tit.de iu. § vltimo viden-
dum.& no.Bal.in l.non ignorabat.C.ad exhiben.

eiũ ſummaria reſpectu probationũ,& fidei, qa nõ requiruntur
probationes oĩ exceptione maiores, ſed ſufficiũt pſumptiones
vel indicia, quæ iudicẽ ad pſumptionẽ inducãt, vt in iſta actio-
ne, vt d.l.3.§.ſciẽdum.& d.l.theſaurus.& facit, quod no. glo. &
doc.in l.1.C.quor.bon.quod tñ intellige, vt ſ. dixi. Põt ẽt tertiò
modo dici ſummaria, tam ratione ordinis, q̃ ratione probandi
ſimul. vt ff.de car.edic.l.3.§.cauſæ.& ita dixit Bal.in d §.ſciẽdũ.
¶ In gl.noxali cauſa.in fi.ad euidentiam huius actionis noxalis,
19 præmitte, primò, † q actio noxalis dicta eſt à noxia, quod eſt
delictũ, vel à noxa, quæ dr̃ ſeruus delinquens. vt j̃. de noxa.§.
20 noxa. ¶ Secũdò præmitte, q † iſtæ actiones ortum habẽt ea de
licto ſeruorũ. vt ff.eo.ti.l.1. nõ aũt à delicto filij, vel liberi hoĩs
bona fide poſſeſſi. vt ff.de interrog.act.l.confeſſionibus.§.fin.&
l.ſi is.& no.gl.j̃.de noxa.§.fi. ¶ Tertiò præmitte, q iſtæ noxales
21 dantur † contra dñm oĩbus illis caſibus, quibus directa ꝯ delin
quẽtem ea maleficio cõpeteret, nec mirũ, quia qualis eſt dire-
cta, talis eſt noxalis, vnde ſi illa eſt prætoria,& iſta noxalis,& ſi
illa eſt ꝑpetua,& hæc noxalis. vt ff. de noxa.l. pe.§.1. Et illa di-
recta datur hæredibus, & iſta noxalis, in hæredes aũt noxalis
datur non tanquam in hęredes, ſed tanquam in dños poſſeſſo-
res. vt d.l.pe.§.1.& eo.tit. l.ſi plurimum.§. fi.cum l.ſeq. non ta-
men datur dño vero, vel putatiuo, vt bonæfidei poſſeſſori, etiã
ſeruo manumiſſo, vel alienato, non datur domino, quia inter
dñm,& ſeruum nõ naſcitur actio ex delicto. vt l.ſerui & filij.ff.
de fur.niſi ratione nouæ contrectationis, vt eſt caſus, & ibi do.
& maximè Saly.in l.1.C.eo. nec etiam pro omni ſeruo cõi alte
ri dñorum, contra alterum competit, quia cui tenetur noxali,
non poteſt illa agere. vt C.de furtis.l.apud antiquos.& ff.de no
xa.l.cum ſeruus.ff. de iniur.l.ſed ſi vnius.§. ſeruus. in quo, ſi tñ
ex delicto familiæ dñs ab vno cõuenitur, non tenetur pro ſin-
gulis, vt l.quod aũt.ff.eo.fallit in caſu ſpeciali.l.cũ familia. cum
ibi no.ff.de iuriſd.om.iud.vbi autẽ conuenitur dominus, à plu-
ribus, habet locũ l.ſi quis à multis.ff.eo.¶ Quartò ſciendũ eſt, q
iſta noxalis,& ſic ea delicto ſerui, nõ ſemper eſt merè noxalis,
quia dñs aliquando tenetur inſolidũ, exẽplum habes.ff.mand.l.
inter cauſas.§.ſed cũ ſeruus cõis.in §.quod verò.& in alijs caſi-
bus no.in l.1.ff.de noxa.& ibi Flo.¶ Quintò ſciendum eſt, q iſtę
noxales intentaĩ ꝯ dñm verũ, vel putatiuũ. vt ff.eo.ti.l.ſi bonæ-
fidei.& ẽt ꝯ bonæfidei, vel malæfidei poſſeſſorem, vel. non ſo-
lum.eo.ti.& intelligas dominũ verum, vel putatiuum de pñti,
& non in præteritũ. vt l.2.in prin.& §.1.eo.ti.dummodo ẽt ha-
beat, teneat, & poſſideat ipſum ſeruum. vt l.quoties. in princ.
eo.ti. vel niſi dolo deſijſſet poſſidere, vt eo.tit. l.noxa.& l. ele-
ctio.§. item ſi.& l.ſi plurium. in prin.quo caſu põt agens elige-
re vtrum agat ꝯ deſinẽtem dolo poſſidere, vel conueniat nouũ
poſſeſſorem, vel manumiſſum, ſi ſeruus manumiſſus ſit. vt eod.
ti. l.de illo.& l.ſeq. Contra fructuarium autem ſerui, vel credi-
torem habentem eum obligatum, noxalis non datur, ſed defen
ſionem omittens priuatur iure ſuo.ī para l.noxalem.eo.ti. ¶ Et
aduertas, q iſta actio noxalis appellatur quaſi lucratiua, ſm gl.
in l.apud Celſum.§.de auctoris.ff.de do.except. & bene not. di-
ctionem (quaſi) quia ſentit, q non propriè dicitur lucratiua pp
damnũ tibi illatum. & hoc ſequitur Bar. in materia duarũ cau-
22 ſarum lucratiuarum in l. Meuius.§.duobus.ff. de leg.2. ¶ † Vlti-
mò ſciendum eſt, q iſtę actiones noxales dicuntur perſonales,
tamẽ in rem ſcriptæ, quia reſpiciunt capita corporum, vel alte
rius cuiuslibet poſſeſſoris, vel ipſorum ſeruorum ſi ſunt manu
miſſi. vt j̃.de noxa.in §.diuus. vbi ẽt videas gl. & vide Flo.ff.eo.
in rub.datur autem iſta noxalis ex delicto ſerui non ex contra-
ctu, quia ea contractu conuenitur dñs, vel de peculio, vel alio
modo, vt vidiſtis ſupra eo.§.actiones autẽ de peculio. vel tene-
tur de dolo. vt l.ſi oleum.in §.pe.ff.de dol. & facit infra de nox.
23 in prin.ff.eo.in l.1. ¶ † Aduertas tñ, q licet dñs teneatur ex de-
licto ſerui, non tñ teneĩ ex oĩ delicto, ſed tantummodo ex deli-
cto non capitali, nam ſi eſſet delictum capitale, criminaliter cõ
ueniretur ſeruus, vt l.1.cũ ibi no. per gl. & doc. & maximè per
Sal.C.eo.ti.non aũt teneretĩ dñs. vt l. hos accuſare.§. omnib. &
ibi per Barto.ff.de accu. Et prædicta procedunt, quoties dñs eſt
ignorãs ſeruum delinquere.i. tibi damnum inferre. ut l.1.ff.eo.
Si autem fuerit ſciens,& potuit prohibere eo tẽpore, & ea ho-
ra, qua ſeruus delinquebat, & non prohibuit, tunc dñs tenetur
inſolidũ ad emendã damni,& nõ liberatur dãdo ſeruũ pro no-
xa. vt d.l.1.& l.2.in prin. & quod ibi no. maximè per Flo.ff.eo.
Et poteſt eſſe ratio, quia tunc dominus diceretur magis conue-
niri ex facto proprio, igitur &c. Et ad intellectum d.l.2. in prin.
vide omninò, quod circa hoc no. eleganter Barto. & doc.in l.
in illa ſtipulatione, per te non fieri.in fi.ff.de verb.obl.¶ Ex quo
ſequitur, quòd agens iſta actione debet ſimpliciter fundare

ſuam petitionem in emendatione ſui damni,& ſuper illa emen
datione debet formari ſententia. Nam facultatem dandi ſeruũ
pro noxa, videtur cõſequi dominus condemnatus à lege. vt eſt
tex.in l.miles.in §.decem.ff.de re iudi. & ibi vide glo. Barto. &
doc.& ideo ſi eſſet condemnatus ad centum pro emenda dam-
ni, vel ad noxæ deditionem, & ſic alternatiuè, adhuc noxæ de-
ditio intelligitur eſſe tantummodo in ſolutione, & non in con
demnatione, ratio, quia cum non poſſim agere dicta forma, vi-
delicet ad centum, vel ad noxæ deditionem, vt ibi, & ideo iu-
dex pronuntiando intelligitur pronuntiaſſe, prout de iure ſibi
incumbit, & vt dicitur in d.§ decẽ. ſecus ſi eſſet ſtipulatus dño
centum, vel noxæ deditionem. & quæ ſit ratio differẽtiæ, vide
24 ibi ſingulariter per Bar.& doc. ¶ † Quæro, vſque ad quantum
tempus datur iſta facultas præſtandi ſeruum pro noxa? dic, vſ-
que ad lit. conteſt.ſuper actione iudicati. vt l. item veniunt.§.
idem rectè.& quod ibi no.ff.de pet.hære. quod qualiter intelli-
gatur, vide Saly.in l.ſi pacto quo pœnam.C. de pac.& per Ioã.
de Imo.in l.ſi inſulam.ff. de verbo. obliga. & Bar. in l. ſi ita ſti-
25 pulatus fuerim decem in melle.ff. de ſol.¶ Et iſta ſunt † vtilia,
quando tuum animal brutum damnum alicui intulerit, an dñs
teneatur? & clarum eſt, q ſic, quia dñs tenetur aut emendare
damnum, aut dictũ animal pro noxa dare. vt l.1.ſi quadru. pau
pe. feciſ. dic. ſiue ſit animal quadrupes, vt ibi, ſiue bipes, vt eſt
Gallus. vt l.hæc actio.eo.ti.& non tñ tenetur dñs ſi damnum,
& nocumentum ſit illatum in aliud animal brutum.l.1.§. cum
arietes.eo.ti. & l.quemadmodum.§. ſi nauis altera.ff.ad leg. A-
quil.& ibi etiam Flo. ſed etiam ſi non tantum in ſeruum, ſed ẽt
in liberum corpus ſit noxa commiſſa. vt l.ex lege.eo.ti.dummo
do tale animal noceat contra naturam ſui generis,& crudelita
te ſit commotum. vt d.l.1.§. itaque vt ſeruus. & infra ſi quadr.
pau.feciſ. dic. in §. hæc autem actio.nam natura equorum eſt,
vt ſint manſueti,& idem in bobus; ſi ergo vnus equus ſit calci-
troſus, vel bos cornu petat,& ſic damnum inferat, non videtur
teneri dominus. vt d.§.hæc autem actio.& d.§.itaque vt ſeruus.
niſi dominus fuerit in culpa, vel quia non prædixerit, vel quia
concitauerit equum. vt l.1.§ ſed & ſi inſtigatu. Sed tu dic, quòd
immo tenetur ſaltem vtili actione prædicta de pauperie. vt no.
gl.in d.§.hæc autem actio.per tex.in §.fi. eo. tit. Si autem culpa
dñi damnũ datum ſit,(vt dixi) clarum eſt, q ipſe tenetur, vt d.l.
1.§.quod ſi pp.non dico eũ teneri iſta actione de pauperie, ſed
inſolidum,& ſic legis Aquil. vt ibi habetur,& ſic non liberareĩ
iſto caſu dando animal pro noxa, vt ibi dicitur. quod not. quia
26 quotidie eueniunt. ¶ † Quæro, quõ formabitur libellus in hac
actione noxali, vel de pauperie? dicas ſic. Dico ꝯ Titium, q Sti-
chus eius ſeruus mihi damnum intulit in decẽ vulnerando Ca
ium ſeruum meum, vel qñ animal tuũ fecit pauperiẽ, & ſic di-
cã, q tale tuum animal crudelitate, vel feritate cõmotũ percuſ-
ſit talẽ meũ bouem, & me in decẽ damnificauit, & depaupera-
uit, quare peto dictum Titium condẽnari ad emendã dicti mei
damni, quod eſt in decem.& prædictus libellus procedit in no-
xali, quando dñs fuit ignorans, & in pauperie, qñ dñs non fuit
in culpa, aliàs autem ſi fuiſſet ſciẽs in noxali, vel in pauperie in
culpa illud, in libello deberes exprimere,& probare, quo facto
dominus perderet facultatem dãdi ſeruũ, vel animal pro noxa,
vt patet ex prædictis. ¶ Vidimus in noxali proprie, & in paupe-
rie: quid in quaſi noxali, vt in dãno infecto, quod dr̃ quaſi no-
xale, ut eſt tex.in l.prætor ait.in §.hoc edictum.ff.de dam.infec.
quod qualiter intelligatur, no.Bar.in l.in ſtipulatione. eo.tit.fa
cit quod no.Bar.in l.ſi tertius.§.officium.ff.de aqua plu.ar. Quę
ro itaque primò, cum hoc iudiciũ ſit ſummarium, & celeritatẽ
deſideret, ut l.1.& l.4.in prin.& §.1.ff. de dam.infec. An in hoc
27 iudicio ſit libellus dãdus, & lis conteſtanda? dic, † q in omni
iudicio, in quo certa ſententia ſperatur ferri, ſiue ſit ordinariũ,
ſiue ſummarium, ſiue petitorium, ſiue poſſeſſoriũ, ſemper eſt li
bellus dandus, iuxta quem poſſit ferri ſententia. ut in cle. ſæpe.
de verb.ſign.in verſ.ut iuxta petitionẽ &c.& no.eleganter Bar.
in extrau.ad repri.in ver.ſine figura iudicij. & etiã lis cõteſtan
da, aliàs aũt non poſſet ferri valida ſnĩa. ut l.fi.§.illud.C.de tẽp.
app.ita dixit in effectu Bar.in l.4.§.hoc aũt iudiciũ. in 7.q. ff. de
dam.infec.& idem vt dixi in poſſeſſorijs.q̃ diriguntur ꝯ certam
perſonã. ut eſt tex.in §.hodie, infra de inter.& l.fi.C. ſi per vim,
vel alio mod.& eſt tex.in c.2.extra ut lit.non conteſt.ſm nouam
lect.ita eleganter dixit Bar. in l.naturaliter. in §. nihil cõmune.
circa fi.ff.de acq.poſſ.in uerſi.3. quæro, nunquid in poſſeſſorijs
&c.& no. Guil.de Cug.in l.omnes.ff.de in integ reſt.& no. Bal.
in l.fi.& ibi Bar.C.de edi.diui Adr.tol.& ibi Saly. Et quod dixi
libellum requiri,& litem cõteſtari, quamuis ſit iudiciũ ſumma
rium, intelligas tamen ſummarium in caſu noſtro, prout notat

Bar.in l.1.ff.de prę1.ſtip.& Bar.latè in extrauag.ad repri.in ver.
ſummarie. & in verſ.& ſi quæratur,q̃ cauſæ ſint ſummariæ &c.
& Bar.& Raph.in l.à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iud.Nec
prędictis habet obſtare cle.ſæpe.& quod ibi habet.de verb. ſig.
28 ¶ †Quæro, quis pôt petere cautionē damni infecti? dic, ꝙ oīs,
qui habet ius in re,vt eſt tex.optimus,in l.eorū.in prin.ff.de dā.
inſec.& ēt inquilinus,nō tñ pro perſona ſua,ſed pro rebus illa-
tis in domum conductam, cui minatur ruinam, vt l. qui bona.
§.vicinus.cum § ſeq.eo.tit.¶Quæro,quid requiratur ad hoc,vt
alicui ea prędictis caueatur de dam.inſec.cū fideiuſſore,vel ſi-
ne,iuxta ea,q̃ habentur in d.l.q bona.§.1.& l.prętor.in prin.&
l.hoc amplius.in §.pe. in ſi.cum l.ſeq.ff. de dā.infec. & no.Bart.
in l.dāni infecti ſtipulatio pertinet.eo.ti. Reſpōdeo,ꝙ ad hoc,
vt alicui caueaẽ de dam.infec. ſufficit,ꝙ iuret,nō calumnię cau
ſa petere ſibi caueri,& præſtari dictā cautionē,nec aliud neceſ-
ſe eſt inueſtigari ad partis petitionem, ſed officio iudicis mero
ꝑ aliud cognoſci,& inueſtigari,vt eſt tex.optimus in l.q bona.
§.qui damni.eo.tit.¶ Et aduertendum eſt, ꝙ ſi cautio prædicta
fuerit petita,& damnum poſteà fuerit illatū,habet locū prędi-
cta materia. Si aūt ante cautionē petitā dānum fuit datū, habet
locū d.l ꝑtor.§.ſi.cū l.ſeq & ſeq.& ē tex.magiſtralis in l.euenit.
29 eo.tit.¶ † Libellus aūt in hac actione de dam. infec. ſic forma-
tur.& primò in cautione petenda dicas ſic.Dico ꝯ Titium,ꝙ ta
lis ſua domus minatur ruinam ſuper talem domum meam, ꝑꝑ
quod ego poſſem pati damnum in dicta mea domo,& in rebus
in ea exiſtetibus.Quare peto condemnari dictum Titium,& cō
demnatum cogi veſtro officio, ꝙ caueat mihi de damno infe-
cto ſm formam iuris,& iuro,ꝙ prædicta non dico,nec peto ca
lumniæ cauſa.¶ Quando autem damnum datum eſt, libellum
ſic forma.Dico ꝯ Titium,ꝙ cum talis ſua domus minaretur rui
nam in talem domum meam, petij ipſum cogi ad ſatiſdandum
mihi de dam.infec.qui cautionem præſtitit,& qualiter poſt di-
ctā cautionem petitam per me, & per eum præſtitam, damnū
tali domui meę & per conſequens mihi illatū eſt, qm̄ dicta ſua
domus cecidit ſuper dicta domo mea,ꝑꝑ qđ talis paries meus,
& tales meæ maſſaritiæ ſunt deuaſtatæ, & deterioratæ in cen-
tum,& ita cōiter arbitraretur per quēlibet bonū virum. Quare
peto dictum Titium pro emendatione dicti damni in dictis cē-
tum ſoluendis mihi condemnari, & in plus, & minus, pro-
ut probabitur,& per vos fuerit taxatū,& iudicatum,&c. Et vi-
de ad prædicta,quæ dixit Bar.in ſimili,in d.l.ſi tertius.in §.offi-
cium.ff.de aqua plu.arc.¶ Hinc ſumpta occaſione,quia aliquā
do ꝑꝑ damni infecti cauſam fit denuntiatio noui operis,vt l.1.
§ pe.ff.de no.ope.nun.& melius hic,q̃ alibi cadit,& materia eſt
quotidiana,ideo aliquid,& breuiter de no.ope.nun. videamus.
30 ¶ Quæro igitur primò, † quis poſſit denuntiare? dic, ꝙ quili-
bet aliàs habilis, cuius intereſt, vel intereſſe prætendit. vt l. in
prouinciali. §.ſi.cum l.ſeq.& ſeq.& quod ibi habetur per gl. &
doc.ff.de noui ope.nun.dummodo ad inſtantiā partis,vel iudi-
cis iurauerit ſe non calūnię cauſa denuntiare,vt l.de pupillo.in
31 §. qui opus.& ibi glo. Bar. & doc.eo.ti.¶ Secundò † quæro de
forma denuntiationis.Et eſt ſciendum,ꝙ denuntiatio noui ope
ris pôt fieri ſm cōem vſum tribus modis, videlicet,voce, vel ia
ctu lapilli,vel per prætorem,vt d. l.de pupillo.§. meminiſſe. cū
ibi no.per gl.Bar.& do.Tu dic,quod illud de iactu lapilli poteſt
ſubdiſtingui,videlicet, vel manum ad laborerium apponendo,
& euellendo aliquem lapidem de opere,vel etiam vnum lapi-
dē in opus proijciendo,vt de hoc eſt tex.in l.vim facit.§.1.ff.qđ
vi aut clam.Sed aduertendum eſt,ꝙ ſi fiat verbis, ſi denuntians
eſſet in poſſeſſione loci,in quo ædificaẽ, & vt meticuloſus fuge
ret, perderet eius poſſeſſionē. Secus ſi per iactū lapilli, vel per
manus appoſitionē, vel ꝑ prætorē fiat denūtiatio,vt d.§.memi
niſſe.& in d.l.1.§.in operis.eo.ti.ff.de ope.no.nunc. licet Raph.
ibi contrarium teneat.Vnde cautela eſt,ſm cōem opi.ꝙ denun
tiatio nunquam fiat verbis, ſed potius alijs ſupradictis modis.
¶Quæro ergo, quæ erit forma denuntiationis fiendæ per præ-
torem?& licèt gl.in d.§.meminiſſe.dicat aliter, tamen dicas ſm
Bar.& doc.ibi videlicet,talis iudex ad petitionē Titij cōmiſit,&
mandauit tali nuntio, vt vadat ad talem locum, & Seio, vel
operarijs,vel alijs ibi exiſtentibus denūtiet, & prohibeat,ne in
dicto loco aliquid noui operis fiat. Per iactum verò lapilli fit
denuntiatio, videlicet, quia debet aliquid de opere deſtruere,
vel lapidem vnum in opus proijcere,dicendo,denūtio nouum
opus,vel ſimilia.¶ Verbis vero fit denuntiatio, quia ſemper de-
bet referri ad eos,qui ſunt in opere,vt eſt tex.in d. l.de pupillo.
in §.nuntiationem.eo.tit.videlicet, nuntio vobis, ne quid ope-
ris in iſto loco fiat, & ſic debent imperſonaliter concipi,nō aūt
perſonaliter, quia tantummodo perſonā denuntiatā ligaret, vt
habetur in d.§.denuntiationem.vel ēt ſatis eſt, ꝙ ſimpliciter di
catur,nuntio nouum opus, vt eſt tex. in d.l.1. in prin.eo.tit. ita
dixit Bar.& doc.in d.§.meminiſſe.¶Et aduertas,ꝙ dicta denun
tiatione formiter facta,& legitimè,hoc eſt,ꝙ non ſit manifeſtè
fruſtratoria,quia ſi eſſet manifeſtè fruſtratoria,poſſet ſperni,&
qñ dicaẽ fruſtratoria,vide gl.valde no. & Bar. & do. in d.l.1. in
prin.tunc ſiue fuerit iuſta,ſiue iniuſta,tenēda eſt, ſicut dicimus
de ſenten.excom.vt eſt tex.in d.l.1.in prin. vnde quicunq; ædifi
cauit poſt denuntiationem legitimè factā aliquo de dictis tri-
bus modis, etiam ſi iuſtè ædificaret, totum ædificatū venit ſuis
ſumptibus demoliendum,ēt ſi illud in ſuo etiam iuridicè ædifi-
cauit,etiam ſi offerret ſe incōtinenti illud probaturū,qui nō de
bet ad aliud admitti,vt l.1.in §.ſi is cui. Et ideo vt ſciatur quā.ti
debet deſtrui poſt denuntiationē,menſuratio fit in opere,vt in
l.non ſolū.§.ſed vt probari.eo.tit.quæ quidem denuntiatio pôt
peti amoueri per iudiciū intentandum, docēdo de iure ædifica
re volentis, dummodo interim deſiſtat ab opere, licet pendeat
iudicium, vt ſatiſdando de opere demoliendo (ſi vult proſequi
in opere) ſi appareat poſteà eum iniuſtè ædificaſſe, vt l.ſi.C. de
ædi priua.& quod ibi per gl. & doc.in d. l.de pupillo.§. qui re-
miſſionem.& d.l.non ſolū.§.2.& 3.& l.ait prætor.in prin.eo.ti.
32 ¶†Quæro, an libellus ſit dandus & lis conteſtāda in hoc iudi-
cio?& dicas ꝙ ſic.vt d.l.de pupillo.§.qui opus.& ibi Bar.& do.
& no.Bar.in l.4.§.hoc aūt iudicium.in ſi.ff.de dam.inſec.¶ Vlti-
33 mò quæro,† quomodo formabitur libellus?& dicas, ꝙ eſt du-
plex libellus,vnus eſt,qñ ædificauit ſpreta denuntiatione,alius
eſt,quando præſtita cautione ædificauit, & in opere proceſſit.
Primò caſu dicas ſic. Dico contra Titium, ꝙ cum ædificaret ꝑ
ſe,vel ſuos operarios in tali loco, ego legitimè denūtiaui, vel
voce, vel per iactum lapilli,vel per talem prætorem (vt caſus
contigerit) nouum opus,& ꝙ non obſtante dicta denuntiatio-
ne legitimè facta,ipſe Titius ſpreta dicta denuntiatione proceſ
ſit in opere,& ſcienter ædificauit,verum quia totum ædificatū
ſpreta denuntiatione facta venit ſuis ſumptibus demoliēdum,
& ipſe à tpe dictæ denuntiationis citra ædificauit à decem pe-
dibus ſupra,peto per vos,& veſtrū officium,quod imploro,cō
demnari dictum Titium, & condemnatū cogi ad dictum opus
à dictis decem pedibus ſupra demoliendū, & ꝙ demoliat ſuis
ſumptibus &c.omnia iſta probantur in d.l.ſi prætor. in prin. &
§.interdictū. & l.pe.& ſi.eo.tit.ff.de ope.no.nunc. ¶ Alius autē
libellus eſt, qñ nuntiatio fuit remiſſa præſtita cautione, & ſic
formatur. Dico contra Titium,ꝙ cum legitimè denuntiauerim
ei nouum opus, tamen vt ipſe poſſet in opere procedere, ſatiſ-
dedit ſm formam iuris, & tempore dictæ denuntiationis iam
ædificauerat vſque ad decem pedes, ꝑꝑ quam ſatiſdationem in
opere proceſſit,& tandē opus perfecit,verùm,quia iniuſtè ædi
ficauit,quia ille locus in quo ędificauit eſt meus, & ad me ſpe-
ctat, vel pertinet, & in dicto loco habeo ius prohibendi ne ibi
aliquid ædificetur, quare peto per vos declarari me habuiſſe;
& habere tale ius prohibendi ædificare volenti in dicto loco.
& conſequenter pronuntiari dictum Titium iniuſtè in dicto lo
co ædificaſſe,maximè à dictis decem pedibus ſupra,& ſucceſſi
uè cōdemnari,& veſtro officio cōdemnatū cogi dictum Titiū,
ꝙ ſuis ſumptibus dictum ædificiū debeat demoliri,& ad priſti-
num ſtatum reducere &c. & ad prædicta vide,quod no.Bar. in
ſimili in l.ſi tertiū.§.officium.ff.de aqua plu.arc. ¶In gl. in ver.
in rem.in ſi. Tu dic, ꝙ nec etiā in illis caſibus eſt ſimul & ſemel
perſonalis,& realis,vt dixi in d.§.quædam.¶In gl.de dolo ma-
lo.in ſi.videamus hic aliqua circa actionē de dolo & primò vi-
de quę dixi circa dolum in actionibus bonæfidei,ſupra eo.in §.
34 actionem.circa prin. ¶ † Primò quæro, quid ſit dolus, & licèt
iuriſcōſultus diffiniat in l.1.§.2.ff.de dolo.tamen Bar. in l.quod
Nerua.ff.depo. ver.tertiò eſt videndum de qualibet culpa.addit
vnum,videlicet,ꝙ dolus eſt machinatio ad decipiendum,& fal
lendum alterum,adhibita manifeſtè,vel ſm Bal. in l.pignus.C.
de pig.act. in ver.quid autem ſit dolus. dic, ꝙ dolus eſt malitia
in alterius damnum prorumpens. & illud verbum, manifeſtè.
ideo addit Bar.ad drīam doli ꝑſumpti,qui eſt culpa latior,vt d.
35 l.latior.d.l. quod Nerua.¶ †Quæro an appellatione culpæ do-
lus cōtineatur? vt ſi promiſi tibi reficere oē damnum, quod ti-
bi contiget ex culpa Stichi ſerui mei, ſi furatus fuerit tibi ali-
quid an teneatur? & videtur,quòd non, quia aliud eſt culpa,&
aliud eſt dolus,tñ ꝯtrarium determinat Bar.in d.l.quod Nerua.
ff.depoſi.in verſi.2.quæro,q̃ ſunt ſpecies &c. quia dolus eſt cul
pa latiſſima,nam dolus præſumptus eſt latior,vt d.l. quod Ner
ua.ergo dolus manifeſtus cōprehēditur appellatione culpæ,qa
36 eſt latiſſima culpa. ¶ † Quæro,quotuplex eſt dolus? dic, ꝙ eſt
duplex.ſ.dolus malus, de quo hic. & dolus bonus. nam dolus
bonus

bonus eſt ad hoſtes, vel malos homines decipiendos, vt d.l.s.§.
37 non fuit.ff.de dolo. ¶ Et iſtud facit, † q; ſi malefactori detur fi-
a des, vel ſaluuſcōductus, quod non eſt ſeruandus.ᵃ ſed Gul. de
Cug.in d.l.s.§.1.& ibi Bal.& Flo. dixit, aut eſt talis malefactor,
qui poſſet inuitus extrahi de eccleſia. & tunc ei non eſt ſeruan-
dus ſaluuſconductus.arg. §.neque.in Auc.de mand.Prin. & ibi
vide gl.no.& Iac.de Belui.aliàs ſecus.arg.no.in l.is qui reus. de
pub.iud.ſed Bal.hic dixit, aut ſaluuſconductus fuit factus iuſta
cauſa,& cauſa cognita,& cum plena,& maturæ informatione,
& tunc indiſtinctè eſt ſeruandus.vt d.l.is qui reus. Aut ſine cau
ſæ cognitione,& ex abrupto,& tunc non cogitur obſeruare,qm
nō potuit cōcedi ſaluuſcōductus per iudicem in damnum rei-
publicæ.vt l.relegati.ff.de pœ.alleg gl.a 3.q.1.c.noli exiſtimare,
quæ dicit, q; hoſti etiam fides ſeruanda eſt.quod dixit fore ve-
rum,ſi ipſe alijs obſeruat,aliàs frangenti fidem &c.vt l.cū pro-
ponas.C.de tranſac.de iſta quæſtione vide gl.& Bar.& Ang.in
d.l.is qui reus.& Cyn.in l.præſenti.in vlt.q.C.de his qui ad ec-
cle.confu.quæ glo.& Bar.in verſ.vlterius quidam determinant
&c.idem volunt in effectu,quod voluit Bal.hic,ſed dom.Io.de
Imo.in d.l.is qui reus.circa ſi.in vac.item aduertendum,vt teti-
gi ſupra, tangit hic Bar.&c.facit tres caſus,ſm Iac.de Beloi.qa
aut fiducia datur hoſti,aut ſubdito,aut alteri.Primò caſu,ſi da-
tur à lege,ſeruari debet,& idem ſi datur ab alio authoritate le-
gis,vt qñ datur à Duce belli,vt l.conuenionum.ff.de pac. ſi ve
rò ab alio data fuerit,& tunc ſi proſequatur iniuriā, vt vindi-
ctam publicā,non eſt ſeruanda,vt d.l.1.§.non fuit.& no.Bar.in
illa q. Lucanæ ciuitatis ſtatuto cauetur &c.& aliquid per eun-
dem in l.ſeruum.§.ſequitur.& in l.qui ſeruum.ff.de verb.obli.
Si autem priuatam vindictā proſequatur,pōt obſeruare ſi vult,
niſi facta fuit pax inter eos,vt d.§.non fuit.immo ego credo,q;
omnimodo fides data in forma ſeruanda eſt,quia graue eſt fidē
fallere.vt l.1.in prin.ff.de conſti.pec.Et nil tam naturale eſt,q̃ fi
dem ſeruare.vt l.1.ff.de pac.facit quod no.Bar.& d.meus Flor.
in l.1.§.cum arietes.ff.ſi qua.pau.fe.di.& in d.§.ſequitur.in l.aut
facta.in prin.ff.de pœ. Secundo verò caſu,qñ datur fiducia à ſu-
periore ſubdito,& idem quia ſeruanda eſt.vt d.l.præſenti. quan
do dator authoritate legis, ſecus ſi ſine authoritate legis. vt d.
§.neq;.qđ ego intelligo verū,niſi cauſa cognita,& ex iuſta cau
ſa fuerit conceſſa, quia tunc eſt ſeruanda. vt d.gl.& ibi Bart. in
d.l.is qui reus.Tertio verò caſu principali,qñ fiducia eſt data ſo
lenniter,eſt ſeruanda.vt d.l.1.de conſtit.pec.aliàs ſecus. vt l.iu-
riſgentium.in §.ſed cum nulla.ff.de pa.Et de materia ſaluicon-
ductus,vide plenè,quod no. Bar.in l.1.ff.ad le.Iul. maie.& ali-
quid dixit idem Bar.in l.vtimur.ff.de ſepul.vio. Tu aūt ſis cau-
tus,q; ad locum tibi non tutum nunquam te conferas,etiā cum
literis ſaluiconductus, vt eſt tex.in c.accedens.el 2. extra, vt lit.
non conteſt.& no.doc.noſtri in l.de ætate.ff.ad Treb. ¶Quæro,
38 † quid differat dolusᵇ à fraude? dic,vt genus à ſpecie,quia do-
b lus eſt genus,& fraus eſt ſpecies, vñ in dolo ineſt fraus, vt ſpēs
ineſt generi, & ad remotionē generis, remouet quælibet eius
ſpecies,vt animal non currit,argo nec homo,ſed non econtra,
ad remotionem ſpeciei ſequitur remotio generis, vt homo nō
currit,ergo nec animal currit.iſte eſt tex.cum gl.ſm primā lec.
quam ibi Bar.approbat in l.iuriſgentium.§.ſed ſi fraudandi.ff.
39 de pac. ¶ † Quæro, an actio de dolo ſit in rem ſcripta, ſicut eſt
actio quod met.cau.vt l.metum.§.cum autē.ff. quod met. cau.
& dic, q; non,immo actio de dolo eſt merè in perſonam, vt l.ſi
ex dolo.§.ſi.& ibi Barto.& doc.ff.de do.quia ex dolo vnus non
tenetur alteri,niſi ille, qui dr̃ eſſe idem, vt hæres eius vniuerſa-
40 lis. vt ibi no. ¶Quæro,† an dolus dicatur crimē,ita q; ſi ſtatuto
caueatur, q; ex omni crimine poſſit iudex p inquiſitionē proce
dere,an ex dolo,& ſic machinatione ſimplici pōt inquiri,ita q;
dolus dicatur crimē? & dicas q; ſic, vt eſt tex. cum ibi not. per
Bar.in l.1.ff.de ſi.tu.& facit l.1.§.non tm̃.& l.item de dolo.ff. de
41 do. ¶Vidimus ſ.eo.§. actionum. † qñ dolus dedit cauſam con-
tractui,vt dixi ibi in prin.nunc,p proſecutione materiæ videa-
mus qñ dolus dedit cām diſtractui bonæfidei, & dic,aut eſt di-
ſtractus,ſiue liberatio, q̃ ſtatim trahit ſecū executionem, vt qñ
facta eſt per ſtipulationē,& acceptilationē;& tunc ipſo iure eſt
nulla,vt eſt caſus in l.ſi maior.C.de do.& ibi Bar.Cy.Bal.& Sa-
ly.in l.de tutela.& ibi gl.& do.C.de in integ.reſt. mino. Aut nō
traxit ſecum executionem,vt qñ fit per pactum,nā tunc nō tol
litur prima actio ipſo iure.vt l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pact. & iō
liberatio non eſt ipſo iure nulla, vnde opus eſt vt agatur prima
actione, & ſi opponatur de liberatione, replicabitur de dolo,
vt l.ſub prætextu.la 1.cum ibi no.per gl.Bar.& doc.C. de tran-
ſac.ita dixit Bar.Sal.& ēt Bal.in d.l.de tutela.quod no.¶Aduer-
c tas tñ ad id, quod dixi, qñ dolus dedit cauſam contractui,ᶜ vel
diſtractui bonæfidei,ipſum eſſe ipſo iure nullū,illud eſt verū in
fauorē dolū cōmittētis,ſed in fauorē ad petitionem partis dece
ptæ actus valet,ſi ſibi placuerit,vt no.in gl.in ver.nullam.& ibi
Bar.in l.& elegāter.in prin.ff.de do.& ibi doc.& no.glo.& ibi
doc.in l.ſi dolo.C.de reſcin.ven.quod tñ limita,niſi contractus
eſſet per legē ꝓhibitus, qa tūc nō eſt in electione decepti cōtra
ctum validare,vt l.à diuo Pio.& ibi gl.& doc.ff.de rit. nup.& l.
ea quæ.C.de do.ante nup.& ibi Bal.& Sal.Itē hoc verū in dolo
ꝯhentis, videlicet,vt dās cām ꝯctui,reddat contractū,vel diſtra
ctū nullū,ſed dolus tertij non reddit actū nullum, vt no. in d.l.
& elegāter.ſed agitur de dolo ꝯ illū tertiū, ſi aliter res non poſ-
ſet eſſe ſalua ꝯ cōtrahentē, vt no. in d.l.ſi dolo.C.de reſcin. ven.
42 & in d.l.& eleganter.§.pen. ¶ †Quæro ergo qñ contractus eſt
nullus,qua actione agatur?& Bar.in l.ſi id quod aurū.ff.de ver.
obl. dicit qñq; contractus bonæfidei eſt nullus ipſo iure,ēt ſine
partiū voluntate,& tūc nō pōt agi ex eo cōtractu, vt reddatur
qđ eſt vtrinq; datum,vt l.ex empto. §.is qui.ff.de act. emp. Aut
contractus eſt nullus de partiū voluntate,& tūc debet agi ad id,
ad quod obligatio oritur tpe illius contractus, ſic de facto ini-
ti,vt qa quis vult agere ad intereſſe,vel q; decipiat,tunc agitur
ex eo contractu,vt l.ſi ſterilis.§.quāuis.ff.de act.emp. qđ tñ in-
telligas verū ſm Ang.& do.meū. in l.ſi id qđ aurū. niſi expreſ-
ſè fuerit actū,q; ex toto tolleretur actio ex eo cōtractu,qa tūc
ageretur pſcriptis verbis,ſi aliquid fieri debet ſm formā conuē
tionis, & ita intelligitur.l.ſed & Celſus.in §.ſi fundus.ff.de con
trahen.emp.Qñque agit ad id,ad qđ obligatio non fuit exacta.
ſed ex poſtfacto,vt ad repetēdū,qđ poſtea eſt traditū,& tūc agi
tur de dolo, vt d.l.& elegāter.in prin. & hoc modo dēt intelligi
l.vendidi.C. de act.empt. Tu addas ſm Sal. in d.l.ſi dolo. C. de
reſcin.vend.¶Quid erit ecōtra,ſi vēditor nondū rē tradidit,ſed
ꝯuenit ab emptore,& vēditor nō vult ꝯctū dolo emptoris inι-
tū valere? Et dic,q; vēditor habet duo remedia,vnū eſt,q; exci
piat,q; emptori nō cōpetat actio,quia cōtractus eſt nullus ipſo
iure,cū dolo induxit ipſum ad vendēdū, & tunc dolo probato
abſolui debet ab obſeruatione iudicij,cū nemo poſſit capere
ſine actione.declara tu hoc dictū, & per ꝑñs pōt exceptionem
opponere ad impediendū iudiciū, & ut abſoluatur ab eius ob-
ſeruatione. Aliud remediū eſt ſm Sal. q; de dolo excipiat,ne de
cipiatur,quia ſi ad hoc datur actio, vt dixi,fortius exceptio. vt
l.1.§. quod ait.ff.de ſuperfic. quod dicit non viſum a doctorib.
tu declara,& per ꝑñs iſto ſcđo caſu opponet exceptionē,nō ad
proceſſum, ſed ad merita cauſæ, vt diffinitiuā abſoluat. ꝑñs,
quæ dixi,facit eleganter dictum Bar. in l.nam poſteà. in prin.ff.
de iureiur.& in l.& elegaoter.in §.ſi poſt.ff.de cōd. indeb.& in
l.cum quærebatur. in §.pen.ff. iudi. ſol. aut dixit Sal. ipſe ven-
ditor poſſidet,nec emptor agit ad rem,& tunc venditor poteſt
agere actione ex eo contractu, qui ſui fauore parit ei actionē,
quia ſæpe extra id,quod agitur,tacitè naſcitur obligatio,vt de-
claretur cōtractus nullus,& reſcindatur quatenus de facto pro
ceſſit,ſm glo.in d.l.ſi dolo. ſed vbi venditor iam tradiderit, &
tunc glo. in d.l.& eleganter.dixit ſm aliquos, q; datur actio de
dolo ad repetendum data. Alij dixerunt,q; datur condictio in-
debiti,cum ſit gñalis ad indebite ſoluta repetēda, non ut exclu
dat actionem de dolo.vt l.1.§.ait prætor.ff.de do. & habetur in
l.2.C.de do.& infra dicam,quod eſt verum ſm Sal. in d.l.ſi do-
lo.ſi venditor ignoranter rem tradiderit,putans dolum non in-
teruenisſe,& ſic ex contractu ſe teneri, & ideo cōdictio indebi
ti,& actio de dolo ad traditionem iam factam informandā lo-
cum habent,aliàs autem ſibi non competeret condictio indebi
ti,q ſcienter ſoluiſſet. arg.l.1.ff.de cond. inde. Nec etiam huic
determinationi obſtat,ſi dicatur,q; condictio indebiti præſup-
ponit dominij tranſlationem,vt vidiſtis in §.ſic itaq;. ſupra eo,
ſed ex contractu nullo non transfertur dominium.ut l.nunquā
nuda. de acqui.rer.dom.Præterea ſi contractus eſt nullus in fa-
uorem venditoris,vt dixi,intelligit eo volēte. aliàs eſt aliquis,
vt no.gl.in d.l.eleganter. ſequitur neceſſariò, q; per traditionē
rei, eo ipſo, q; tradidit rem, videtur contractum approbaſſe,
& ex certa ſcientia ſic ceſſare cōdictionē indebiti. vt d.l. & ſimi
liter actio de dolo. quia ſciēti,& volēti nō infertur dolus. vt l.
cum

ADDITIONES.

a Seruandus. Adde Pau. de Caſt. conſ. 242 & 422. in 2. impreſſi. in antiquis.
b Dolus. Adde gl. in l.3. §.ſi & ibi doc. ff. pro ſocio. Purp.
c Contractui. Contractus eſt ipſo iure nullus. Adde quæ no. Bar. in materia in l. ſub prætextu. circa ſi. C. de tranſ. & per Bal. in l. non dubiū in 9. col. C. de legi. Sed an dolus tutoris reddat contractū nullum, uide Bal. in l. 2. C. ſi aduers. ven aliter tamē loquitur Io. And. in hac materia in c. dilecti, de emp. & uen. tamen Abb. ibi ſequitur Bar. an dolus dans cauſam teſtamento reſcindat teſtamentum, per Bal. in l. ſi fratres. C. qui teſta. fac. poſſ.

eum donationis.C.de tranſa. quinimmo ſi fuiſſet dolus primò cõmiſſus, eſſet tunc purgatus per traditionẽ ſcientificam, arg. no.in l.2.C.quod met.cau.¶Ex quo ſequit̃, ꝙ oportet te opponere, vt dixi, ꝙ ignoranter rem tradideris, & ita exprimas in libello.vt dixit eleganter Bar.in l.interdũ.circa mediũ.ff. de cõd. inde.¶Si verò cõtractus eſt aliquis, tunc ſm Bar.agitur actione ex eo cõtractu.vt l.ex empto.in §.ſi quis virginẽ.ff.de act.empt. quod eſt verũ ſm Ang.in d. l.ſi id quod aurũ.niſi ad reſtituẽdũ illum ꝯtractum prodita eſſet ſpecialis actio, vt ſi per metum fuerit celebratus, vt in toto ti.quod me.cau.non aũt cogeret̃ actione ex dicto cõtractu, ſicut ẽt, qñ fauore perſonę minoris. vt C. ſi aduer.ven.per totũ. & vide Bal.in l. 2.C.de reſcin.ven.Et p̃dicta ſm Bar.procedũt in cõtractu nominato, ſi aũt cõtractus innominatus eſſet nullus ipſo iure, tñc aut de partiũ volũtate. & agit̃ actione p̃ſcriptis verbis. vt no.in l.naturalis.§.1.ff. de p̃ſcr. verb.& in l.1.ff.de do.Si verò ex partium cõuẽtione, & tũc agitur cõdictione ex cã, vel de dolo, vt no.in d.l.1.de do.¶Sed aduertas, ꝙ licèt p̃dicta ſint vera, tñ idẽ Bar. ĩ d.l.elegãter.in prin. in dicta materia poſuit aliam doctrinam, videlicet, ꝙ qñq; contractus eſt nullus ipſo iure ex cõuentione partiũ, & tunc agitur actione ex eo contractu ad reſcindendũ, quatenus de facto proceſſit. vt d.l.ſed Celſus.§.1.& d.l.ex empto.§.ſi is qui.Si verò ꝯtractus eſt nullus ipſo iure ex legis diſpoſitione, tunc ſi ego vellẽ petere pronunciari nullum, poteſt hoc fieri per officium iudicis, vt eſt gl.no.in verſ.infirmabitur.in l.1.& ibi doc.ff.de ferijs. & facit optimè gl.in l.ſi minor.ff.de mino. ita põt intelligi glo. in d.l.ſi dolo.ſed idem Bar.in l.quæ ſub cõditione.§.fi.ff. de cõdi.inſti.addit, quod hoc eſt verum, niſi fuerit nullus dolus partis, quia tunc ageretur de dolo. vt d.l. & eleganter.ſed ſi volo petere reſcindi, quatenus de facto proceſſerit, nunquã cõpetit ex eo contractu.vt d.l.vẽdidi, ſecus ſi cõpeteret actio de dolo, vel conditio indebiti.vt d.l.& elegãter, quod tñ tu intelligas verũ, vt ſtatim dicit ſm Sal.Et eodem modo põt dici, ſi proceſſum eſſet ad promiſſionẽ per ſtipulationẽ, vel per acceptilationẽ, ꝙ illa promiſſio, vel acceptilatio reſcindatur, vt illud, quod operatur traditio in iſtis corporalibus, operet̃ promiſſio, vel acceptilatio in iuribus incorporalibus, vel ceſſio. vt no.in l. pen. §.fi.ff. de dona.& no.in l.2.C.quã.fiſ. vel priua.& ibi per doct. & prædicta ſm Bar.in d.l.quæ ſub cõditione.in fi.ſunt vera in contractu, ſi aũt loquitur in teſtamento, vel in ſententia, quæ ſunt nulla, tunc petitur declarari nulla, & caſſari, quatenus de facto ꝓceſſit officio iudicis.vt in gl.d. l.1.ff. de fe. & ita dicit Inn. in c. fi.extra de offi.iud.& hoc probatur in l.certa.C. quãdo proun. non eſt neceſſ.& facit l.Chirographis.in §.1.cum gl. & ibi Bar. ff.de admi. tu.& ita intelligatur l.1.§.1.cum gl.ff. quæ ſen. ſine app.reſcin.& vide Bar. Ang.& vtrũq; do.meũ in l.ſi expreſſim. ff.de app.in ver.quæro, quo iure agitur, ꝙ in ſñia &c. quæ oĩa intelligas ꝑ modũ ſummæ ſm Bal.in l.3.§.fi.ff.de inttu.teſt.videlicet, ꝙ id, quod nullum eſt, poteſt peti declarari nullũ tribus modis.vno modo per actionem de dolo. alio modo per actionem ex eo contractu.tertio modo per officiũ iudicis, vt eſt glo. ſing.in l.ſi dolo.quarto modo per viam exceptionis, vt no.gl.in d. l.1.§.1.ff. quæ ſen.ſine app.reſcin. vt patet per prædicta. quæ omnia bene not. Guarda ſe l'hai coſi ben hauuto.in l.ſi id quod

43 aurum.¶†Quæro qualiter libellus formabitur in hac actione? dicas ſic: quod Titius per fraudem dolum, vel malitiam ſuam me induxit ad vendendum ſibi talem librum meum pro tanto pretio, quẽ librum, niſi fuiſſent ſuæ malæ perſuaſiones, nullo modo eram venditurus, cum ſit totus appoſtillatus manu mea. Item dico, ꝙ ignorans tunc eius fraudẽ, & dolum, ſibi dictum librũ tradidi pro adimplẽda dicta venditione, dico ẽt, ꝙ dicta venditio fuit nulla ꝑꝑ dictum eius dolũ, & fraudẽ dantem cauſam dictæ venditioni, & ſi dicta traditio fuit facta de facto, & ex contractu de iure nullo, quare cum mea interſit dictũ contractum non valuiſſe, & nõ valere, & dictã traditionem dicti libri non fuiſſe factam, peto per vos, & veſtrum officiũ (qđ imploro) pronuntiari, & declarari dictam vẽditionem nõ valuiſſe de iure, & dictum Titium condemnari mihi ad reſtitutionem dicti libri faciendam, & ꝙ ipſum librũ mihi reſtituat, quẽ ſi non reſtituerit ad mandatum veſtrum, peto ipſum mihi condemnari quanti ea res eſt &c.& iſta probantur hic, & in d.l. & eleganter.& in d.l.ſi dolo.& l.arbitrio.& ibi gl.& Bar.ff.de dolo.¶Declaro hoc vltimum, quia alia ſupra declarata ſunt, quia iſta verba appoſita in libello, videlicet quanti ea res eſt &c.importãt tria, videlicet, veram rei ęſtimationem, & etiam intereſſe, & ẽt iuramẽtum in litẽ.vt hic, & d.l.arbitrio.& de iuramento in litẽ ĩ.dicam in iſto.§.¶Et aduertas, ꝙ actio de dolo, cũ ſit famoſa, dat̃ in ſubſidium.vt d.l.1.C.de do.& ſic ceſſat, vbi daretur alia actio, vel interdictũ. vt l.1.§.ait prætor. ibi, vel interdictũ &c.vel etiam vbi cõpeteret alia exceptio, ita ꝙ vbi deceptus poſſet ſe tueri exceptione alia, q̃ exceptione doli, non daretur ſibi actio de dolo. vt d.§.ait p̃tor. ibi, vel exceptio ex qua &c.ff.de do.quinimmo etiam ſi quis haberet officium iudicis, ẽi nõ directè tribuens remedium, ſed per remedium in integrũ reſtitutionis, ita ꝙ ille qui põt iuuari in integrum reſtitutione, non habet iſtam actionem de dolo, vt eſt caſus in d.l.1. §. idem Pomponius. Quid plura? non tñ qñ directò datur illud remedium ꝯ dolum inferentẽ nõ datur iſta actio, ſed ẽt ſi ꝯ tertium, qui dolum non intulit, poſſet haberi regreſſus, ceſſat iſta actio ꝯ doloſum, niſi in ſubſidium, vt eſt caſus in d.l.1. in §. fi. cum l. ſeq. Et etiam aduertendum eſt, ꝙ iſta actio de dolo eſt multũ inuida, quia (vt dixi) non concurrit cum alia actione, vt d.l. 2.quod eſt verum, cũ actione ſpeciali, & pari, ſed cum generali, vel maiori, vel minori actione bene concurrit ad modum inuidi, quia inuidia eſt inter pares, de quo dic per glo. & doc. in d.l.2. vt dr̃ in ſimili, quod Aſellus intumeſcit, ſi ſe videt per cõparem apprehendi, vt dicit gl.in l.1.§.veteres.ff.de acq.poſſ. & in l.hæres per ſeruum.ff.de acq.hær.¶Et etiam eſt aduertendũ, quia cũ ſit famoſa, vt dixi, non dabit̃ ꝯ parentes, vel patronos, ẽt in caſu, quo aliàs cõpeteret, ſed loco illius datur actio in factum verbis tẽperatis, vt l.nõ debet.ff.de do.& tunc qualiter cõtra parẽtes, & patronos formabit̃ libellus, vide ibi Bal. & Bart. in l.infamem.ff.de publ.iud.& Ang.in l.ſi ſuperſtite.C.de do.&

44 dicit ĩ.eo.in princ.dic, vt ibi.¶†Poſtquam vidimus libellum in actione de dolo, videamus an ſit neceſſe, ꝙ dolus probetur, vel an p̃ſumatur, & quõ probet̃? & tu habes gl.valde no. in l.apud Celſum.in prin.in ver.decipiẽti.ff.de do.excep. q̃ dicit, ꝙ probatur dolus per p̃ſuaſiones, ſuaſiones, & admonitiones, vel ſimilia.quã gl.ibi Bar.multũ no.& gl. in l.dolũ.C.de dol. dixit etiã, ꝙ probari põt dolus ex facto, vt putà, quia inebriaſti me, vt ꝑ dicto intellectu aliquid tibi facerẽ, vt fecerũt Hiſpani Alderico gloſſatori, q̃a miſcebãt ſibi vinũ album cum nigro, vt pro eis ſi deiuberet: & per ꝯñs ſi põt probari, ꝙ inuitaſti me ad prandiũ, vbi multa vina diuerſa, & crapulationes fuerunt, & poſteà cõtraxi tecũ, in quo fui læſus, ẽt citra dimidiã iuſti pretij, ꝙ præſumor deceptus tuo dolo adhibito occaſione dicti prandij, & ſic poſſum ꝯtractum reſcindere ſm Bal.& Sal.in d.l.dolum.Ex his .o.& ſimilibus probat̃ dolus, qm̃ cũ dolus cõſiſtat in aĩo, & cõſtet ſoli Deo, directè nõ põt probari, ſed indirectè ſic, ꝑ exteriora.arg.l.reprehendẽda.C.de inſt.& ſubſt.ſub cõd.fac.& probari debet ex indicijs prædictis, perſpicuis tñ (vt dixi) tex. in d.l. dolum.& ꝑ ꝯñs leuia indicia nõ ſufficiunt ſm Bar.& do.ibi. & no.Bar.in l.1.in prin.ff.de do.excep.& ẽt põt poni exemplũ ſm Bar.in d.l.dolũ. qñcunque ego prædico tibi aliquid, & ſic mentior, vt arg.l.ſi quis affirmauerit.& quod ibi no.gl. & doc. & l. quod venditor.cum ibi no.ff.de do.& l.ea quæ comendandi.in prin.& §.1.ff.de contrahen.emp.¶In hoc itaq; articulo, an do-

a lus præſumatur, vel non,[a] conclude ex dictis Bar. & Sal. in d. l.dolum.& Flo.in l.quoties.§.qui dolo.ff.de proba. quia aut q̃ritur de geſtis, & factis, aut de omiſſis, vel neglectis. Primo caſu, aut quæritur in præmiſſis, & dolus non præſumitur, ſed probari debet non leuibus, ſed perſpicuis indicijs, vt d. l. dolum. & d.§.qui dolo.cum ibi no.aut loquimur in prohibitis, & tunc aut illud, in quo dicitur dolus commiſſus eſt de genere prohibitorum, & actus percuſſionis erat ordinatus ad mortem, vt q̃a vulnerauerat cum gladio bene acuto apto ad interimendum, & tunc dolus præſumitur.vt C.de ſica.l.1. & l. ſi non conuitij. cum ibi no. plene per glo. & doc.C. de iniu. & l. ſi quis fumo. ff.ad leg.Aqui.& no.Bar.in l.1.§.1.ff.ſi quis teſt.li.eſſe iu.fu.alias autem oporteret nos in homine fatuitatem præſumere, vel furorem.contra l.nec codicillos.C.de codi. ſed ſi actus percuſſionis non erat ordinatus ad mortem, vt quia percuſſit cum manubrio enſis, vel cum haſta, tunc non præſumitur dolus, vt l.1. §.diuus.ff.de ſica.& probatur extra, de homi. c. ſignificaſti. ſm Flo.in d.l.qui dolo.Sed ego non credo ſua exẽpla bona, nã quoties infertur percuſſio in perſonã, quã percutere volebas, ſemper, & indiſtinctè præſumitur dolus, ita dixit Bar. in d.§.diuus. & in d.l.1.§.1.ff. ſi quis teſta.li.eſſe iuſſ. fu. ſed bene verum erit in caſibus d.Flo. ꝙ animus non occidendi, ſed vulnerandi tantummodo

ADDITIO.

a Vel non. Quando dolus arguatur, uide conſ. Phil. Decij.60 col.4. & quando quis uenit criminaliter puniendus requiratur dolus, uide per eũdẽ in conſ. 82.col.2.uide per Pract. Pap in forma libelli in cauſa uenditionis.in glo. in uerſ contra bonam fidem.& per eundem qualiter probetur dolus in iuramento affectionis in forma reſponſionis rei conuenti, in glo.in uer. iuxta.

tummodo præſumitur, & ſic non tenebitur dictis caſibus de ſicariis. ita propriè loquit̃ d.§.diuus. quod eſt verum ſm Barto. ibi, niſi percuſſerit in loco periculoſo, vt in capite. nõ tamẽ eſt verum, ꝙ in caſibus domini mei Flo. dolus non præſumatur, cũ ſit de genere prohibitorum, coniecturæ tñ aliquæ probãtes hãc præſumptionẽ doli, ſm Saly. facerent ceſſare, vt not. in d.l.1. de ſica. & d.l.ſi non conuitij. Aut illud erat de genere permiſſorum, licèt in ſpecie illud eſſet prohibitum, & tunc aut fit clam, & tunc dolus præſumitur, ſecus ſi palam. vt l.fi. ff de rit.nup. & l.nõ exiſtimo. ff.de admi.tut. & ff.de iur.fiſc. l.nõ intelligitur. in §.ſi quis palàm. quod videtur fallere in Cõmentarienſe, ſiue in cuſtode carceris, quia debet probare ſe dolo carere. ff.de cuſto. reo. l.milites. & C.eo.tit. l.ad commẽtarienſem. & vide omninò, & tene menti perpetuò glo.ſing. in l.cum ita. in §.ſpecies. ff. de leg.2. qñ aliquis reperitur mortuus in carceribus, an præſumatur culpa, dolo, vel defectu cuſtodis, an non? Secundo caſu principali, qñ loquimur in omiſsis, & tũc aut fuit omiſſum ex certa ſciẽtia, & dolus p̃ſumitur, vt l.ſi ꝓcuratorẽ. §.ſi ignorãtes. coniuncto §.ſi dolo. ff. man. Aut ea ignorãtia, & tũc aut iniuſta, & idem, vt l.dolo. ff.ad leg.Fal. & l.quod te. in fi. ff.ſi cer.pet. Aut iuſta ignorantia, & nõ p̃ſumitur dolus, vt l.qui in alterius. ff.de re iu. & facit ad prædicta, qđ no. Bar. & doc. in l.ſi quis ea argẽtariis. §.fi. ff.de eden. & quod no. doc. & Bal. in l.ſi creditor. C.de pig.act. & quod no. Sal. in d.§.qui dolo. quæ omnia tene menti. Or hauemo ſpazzato lo dolo. ¶ In glo. præmiſſam eſt. ibi, & nõ aliàs. no.gl. ꝙ actio eſt arbitraria pp locum in tribus caſibus tñ in gl. expreſsis. & idem no.gl. in l.1. C.vbi conue. qui cer.lo.da. ꝓmi. & in l.hæres. cũ l.ſeq. ff.eo.tit. ¶ In ea gl. in fi. dic, vt no. in d. §.loco. & ibi aliquid dicam. vbi ẽt gl. ponit forma libellandi.

45 † Tu aũt in hac actione arbitraria pp locum, ſic forma libellũ. Dico ꝙ Titium, ꝙ cum ego eidem centum mutuarem Mutinæ, & promiſerit, & conſtituerit centum mihi reſtituere, & ſoluere in ciuitate Aretij, tñ fuit, & eſt in mora ſoluendi, cũ lapſum ſit iã tempus, quo cõmode potuit in loco deſtinato ad ſoluendũ dicta centũ ſoluiſſe. & dicta centũ dictus Titius ẽt nũc denegat ſoluere, quare peto ipſum Titiũ veſtra ſententia condẽnari, vt dicta centum hic Bononiæ mihi ſoluat, & ẽt peto per veſtrũ officium rationẽ haberi eius, quod intereſt mea dicta centũ mihi ſoluta nõ fuiſſe in dicta ciuitate Aretij, quod intereſſe vltra dicta centum eſt in decẽ, & per ꝯñs in dictis decẽ pro intereſſe vltra dicta centum mihi cõdemnari peto. ¶ Et aduertas, quia dixi in libello, ꝙ cum deberet ea cauſa mutui, vel ꝙ mutuaui, nã cum ex cã mutui, & tribus aliis caſibus põt eſſe actio arbitraria pp locum, vt hic in gl. & d.l.ſi hæres. ſed Bart. Bal. & Sal. ibi ſm Nico. de Ma. dicunt, ꝙ omnis actio ſtricti iuris pp adiectionẽ loci poteſt eſſe arbitraria, probatur in rubrica, quæ neutraliter loquitur de eo, quod certo loco. & ꝓ hoc videtur text. in l.qui certo. ff. de condi. inde. & ff.de iud. l.eum qui. & facit l.ſi duo. §.1. ff.de conſtit.pec. & quia eſt eadem ratio in his, quæ ponun-

46 tur in l.1. ff.eo. ¶ † Item dixi in libello, promiſit ſoluere in ciuitate Aretij centum. nam licèt Ferrarienſis hic Bononiæ promittat, vel conſtituat ſe ſoluturum mihi centũ Aretij, nulli dubium eſt, ꝙ in dicta ciuitate Aretij videtur contraxiſſe ratione deſtinatæ ſolutionis, & dicti contractus ratione, Aretij põt cõueniri, vt l.contraxiſse. & quod ibi Dyn. & Bar. de actio. & oblig. tamen iſtud debes intelligere, quod fictè videtur contraxiſse Aretij, & non verè, vt eſt glo. mihi ſingu. in l.eum qui. §.Iulia. ff.de conſti.pec. quod perpetuò no. pro ſtatutis, quæ nõ verificantur ea actu ficto, vt l.3. §.hæc verba. ff.de neg.geſt. ¶ Sed dubium eſt, an dictus Ferrarienſis hic Bonon. vbi promiſsio & ſcriptura, & contractus fit, dicatur cõtraxiſse, vt etiam hic Bonon. poſsit cõueniri? & dic, ꝙ non, niſi aliud expreſsè factum ſit, vt eſt not. tex. & ibi ad hoc no. Bar. & Ang. in l.quæro. ff.de ſol. & eſt text. cum glo. & ibi Bart. in l.3. ff.de bo.au.iu.poſs. & idem tenet Pet. Cy. & Sal. in l.1. C.vbi conue. qui cer.lo.da.promi. & Sal. in l.1. ff.eo.tit. & Bal. in l.eum qui. §.Iulia. de cõſti.pec. licèt gl. ibi teneat contrarium, & male, quod ſing. tene mẽti. Ex quo ſequitur, ꝙ dictus Ferrarienſis, non poteſt Bononiæ cõueniri pro dictis centũ, ſed Ferrariæ, & Aretij, & in omnibus aliis locis, in quib. aliàs ſortitur forum, & nõ in aliis, in quibus non ſortitur forũ, vt no.gl. & cõiter doc. in l.1. ff.de eo qđ cer.lo. & ibi Bal. & Saly. in verſ. quæro, cum glo. tamen in quocunque loco. & in l.1. C.eo. licèt Bar. in d.l.1. ff.eo. cum Nico. de Ma. primam opin. ibi teneat ꝙ gl. & per ꝯñs, ꝙ vbique locorum, etiam ſi ibi non ſortiatur forum, poſsit conueniri, quando nõ ſoluit in loco deſtinato pp generalitatem d.l.1. ac etiam per theoricã Iac. de Are. quam refert Bar. in l.1. §.nũtiatio. ff. de non.ope.nun. vbi dixit, ꝙ qñ lex generaliter loquitur concedens aliquid de nouo, qđ non erat conceſſum, tunc recipit reſtrictionem de habilitate, vt patet ea no. in l.ſi quando, in prin. C.de inoffic.teſt. nam ſatis operatur illa lex, ꝙ de nouo concedat, vnde ſi reſtringitur, non reſultat abſurditas, ſed qñ diſpoſuit ſuper eo, quod iam eſt conceſſum, & tunc quia in diſponẽdo nihil operatur, cum iam eſſet conceſſum. Idcirco ex quo generaliter loquitur, debet generaliter intelligi, etiam in caſibus, in quibus iam conceſſum non erat, ne conceſsio ſit ludibrio. vt l.ſi quãdo. de leg.1. & patet in d.§.nunciatio. cum gl. qui ergo promiſit ſoluere Aretij, & ſi certo loco, clarum eſt, ꝙ in aliis locis, in quibus ſortitur forũ, poteſt conueniri. vt l.hęres abſens. in §.1. vbi gl. enumerat multos caſus, in quibus quis ſortitur forum. ff.de iudi. & in ca. Romana. §.contrahentes. de foro compe. in 6. cum ergo d.l.1. ff. eo. dicat, ꝙ põt conueniri quolibet loco, debet intelligi generaliter etiã in loco nõ idoneo, aliàs iſta generalitas nihil operaretur. Sed hoc arg. Bar. non valet ſm Bal. Sal. & Pau. de Caſtr. in d. l.1. licet Bal. dicat, ꝙ opi. Nic. & Bar. eſt multũ æqua, & iuri conſona. nam in d.l.1. dicitur, ꝙ videbatur non poſse cõueniri, niſi in loco, ubi collata eſt ſolutio. & hoc per rõnes gl. ibi. & ſi d.l.1. cũ ſimi. nõ eſset facta pp dictas rõnes, hoc diceremus. Sũt ergo factæ dictæ leges ad tollendũ hoc dubium, iõ debẽt reſtringi ad loca idonea. vt l.vt gradatim. §. & ſi lege. ff.de mun. & ho. & ſatis operaẽ, licèt reſtringaẽ. Præterea abſurdũ eſset, ꝙ in pluribus locis poſsit cõueniri, qui promiſit vno loco tñ, q̃ ille qui promiſit ſimpliciter, de quo conſtat, ꝙ in loco tñ idoneo cõueniri põt, & iſta eſt veritas, & cõis opi. ſm Bal. ibi. ¶ Ad hoc ergo vt poſsit in aliis locis (ẽt in quibus aliàs non ſortitur forũ) conueniri, opus eſt, vt expreſsè hoc dicatur. Vnde notarij in eorum inſtrumentis ſolẽt dicere: Quæ centum promiſit ſoluere, & reſtituere, hic Bononiæ. & ſic incipiunt a loco, in quo fit ſcriptura inſtrumenti & cõtractus Ferrariæ, Florentiæ, Aretij, & generaliter vbiq; [a] locorũ inſolidũ, in quibus fuerit inuentus &c. nã licèt per illã copulã, &, videatur ſolutio diuiſa pro rata in quolibet loco, & per ꝯñs pp innumerabilẽ ſpeciẽ locorũ videatur fruſtratoria dicta promiſsio, vt uř tex. in l.2. §.ſi quis ita ff.de eo quod cer.lo. tñ illud eſt uerum, qñ aliqua loca eſsent ſpecificata, ex quorum ſpecificatione nõ redderetur inutilis ſtipulatio. arg. l.quoties. ff.de uerb.oblig. ſed qñ poſteà ſubiicitur clauſula generalis, uidelicet, ubiq; locorũ, ne ſtipulatio ſit inutilis, capiamus coniecturã, ꝙ ualeat, & in uno quoq; loco uř deſtinatæ ſolutionem, & maximè, ſi addatur illud verbum, inſolidũ. quod ego ſum ſolitus in practica apponere. Vel addendo ſm Saly. in d.§.ſi quis ita. videlicet, quã quantitatẽ totam, & integram promiſit ſoluere &c. Secus aũt ſi verba inſtrumenti dicerent, pro quibus centum uoluit poſse conueniri Bononiæ, Florẽtiæ, Aretij, & ubiq; locorum, quia quãuis voluerit poſse conueniri, tñ ſi cõueniaẽ in loco, in quo aliàs nõ ſortiebatur forum, põt pœnitere vſq; ad litẽ conteſt. ſm gl. & cõiter doc. & opponere declinatoriam ſori, ut no. in l.ſi conuenerit. ff de iuri.om.iud. Vel ſm opi. Bar. in d.l.ſi cõuenerit. põt pœnitere, & in primo actu iudicii opponere declinatoriam ſori, per tex. in l.fi. & ibi Bart. C.de excep. & no. Bar. plenè Ang. & uterq; do. meus in l.quidã conſulebant. ff.de re iud. ita dixit Bar. in d.§.ſi quis ita. & idẽ dixit in d.l.ſi conuenerit. & in l.Titium, aut Meuium. §.1. ff.de admi.tut. ubi etiam tex. & Bar. ponunt aliam ſingularem practicã, videlicet, ꝙ non dicantur dicta uerba, uidelicet, promiſit ſoluere Florentiæ, Aretij &c. vbi fuerit inuentus. & ſic non dicatur inuentus, qm̃ ſi illud apponeretur, niſi perſonaliter reperiretur reus in loco, non poſset cõueniri, licèt etiam in dicto loco, vbi conuenitur, aliàs ſortiretur forum, uel licèt ibi habeat bona, vt arg. l.hęres abſens. in prin. ff.de iud. ibi, ſi inueniatur &c. ſed loco dictorum verborum ponantur iſta verba, videlicet, vbi petitum fuerit &c. nam licet iſta uerba non operẽtur, ut poſsit debitor trahi ad iudicium extra ſuum forũ, ſi ibi non inueniatur pſonaliter, vel ſi ibi nõ ſint bona ſua, tñ ſi in loco, in quo petitur, repetiuntur debitoris bona, poſset ab eo in dicto loco peti, licèt pſonaliter ibi non adeſset. quod no. Iac. de Are. & Bar. per illum tex. ſin. quod perpetuo tene menti. Ex quo in practica ſic dicas, q̃ centum d.Titius promiſit ſoluere hic Bononiæ, Florentiæ, Aretij, & ubiq; locorum omnia, & integra: vel dicas, inſolidum vbi fuerit inuẽtus, & non inuentus, & ab eo petitũ extiterit &c. ¶ Aduertas tñ ad id, quod dixi, qñ reperiuntur illa verba in inſtrumento, videlicet, promiſit poſse cõueniri, vbiq; locorum &c. ꝙ cum poſsit opponere declinatoriam, vt dixi ꝑ dictã l.ſi con-

ADDITIO.

a Vbique. Adde, vt per Bal. conſi. 366. 3. lib. & Alexan. in l.ſi quis in conſcribendo, C.de pactis.

l.ſi cōuenerit.quod vtile eſt,ꝙ appoua tur pœna,quia tunc pœ
na committeretur,ſi forum declinaret,qm̄ illud pactum proro
gationis iuriſdictionis iudicis nō ſui nō eſt ꝯ legem, ſed præter
legem,ideo pœna pōt apponi,& exigi,vt l.ſtipulatio iſta.§.alte
ri.& quod ibi no.ff.de verbo. obl. ita eleganter dixit Bar.in d.l.
pen.circa prin.C.de pac.¶ Vnum tamē ſing.tene menti,ꝙ iſtud,
quod dixi,ꝙ poteſt conueniri, vbi fuerit inuentus,eſt verū,niſi
aliqua iuſta cauſa aliud ſuadeat, ideo non pōt conueniri in lo-
co ſuſpecto ꝑꝑ peſtem, vt l.de ętate. cum ibi no.per doc. ff. ad
Trebel. nec in loco ſibi non tuto, vt in c.accedens. el 2.extra.vt
lit.non conteſt.facit,quod dixi ſupra in iſto §. an & quando ſal
uuſconductus ſit ſeruandus. ita not.dixit Ange. in l.cum res.in
prin.per gl.ibi poſitam. ff.de leg.1.vel etiam ſm̄ Ange.non po-
teſt conueniri in loco, per quem tranſitum faciebat nauigādo,
vt l.hæres abſens,in §.1.ibi, ſi quis nauigat. ff.de iud. ſed ſm̄ Io.
de Imol.in d. l.cum res. fortè hoc non eſt verum. nec d.l.hæres
abſens.habet locum, quando quis promiſit in forma prædicta,
ita generaliter,vt dixi: nā imputet ſibi, qui ita generaliter pro-
miſit,nam poterat cogitare,quod euenire poterat.argu.l.ſi quis
domum.in §. penult. ff. loca. Sed ego concordarem ſic opinio.
prædictas Ang.& domi.mei, aut de præſenti erat demōſtratio,
ꝙ aliqua loca veriſimiliter ſibi erant ſuſpecta, vt ſtatus præſens
illud demonſtrabat, & de illo debuit cogitaſſe, & ſi non cogi-
tauit,ſibi imputetur,& ita loquitur dominus meus, aliàs ſecus,
quia nō debuit cogitare aliqua loca ſibi de nouo fieri ſuſpecta,
arg.l.inter ſtipulantem. §.ſacram. ff.de verb.obliga.& quod ibi
47 no. Bar.& doc.in ſimili.& ita intelligat̃ opi.Ange.¶ †Ponamus
ergo,quòd dictus Ferrarienſis, qui promiſit ſoluere Aretij,con
ueniatur in alio loco,vt puta Senis, cuius loci ſtatuta ſunt ſer-
uanda, nam verè inſtrumentum fuit cōfectum hic Bononiæ,&
hæc verba contractus ibi fuerunt prolata. Itē eſt locus deſtina-
tæ ſolutionis,vt Aretium,vbi fictè dicitur contraxiſſe.vt d.l.cō-
traxiſſe.Item eſt locus, in quo de præſenti conuenitur, vt ciui-
tas Senarum. dicendum eſt, ꝙ locus Bononiæ inſpicitur quan-
tum ad ſolennitatem inſtrumenti, nam ſi hic viget ſtatutum,
ꝙ in contractibus, vel inſtrumētis debeāt interuenire certæ ſo
lennitates, illud ſtatutum ad vnguem eſt ſeruandum,aliàs non
valeret inſtrumentum,vel contractus. Item quo ad interpreta-
tionē verborū dicti inſtr̄i debeat interpretari ſecūdum modū
loquendi,& ſtylum Bononiæ,vt l.ſi fundus.ff.de euict.Itē quā-
tum ad concedendum in integrum reſtitutionem, vel non. vt
no.gl.in l.2.in prin. ff.de eo quod certo loco, de quo dicam in-
fra.Alius verò locus,videlicet, Aretium conſideratur ad vnum
tātum,videlicet,vt ibi poſsit cōueniri,ſicut ſi ibi eſſet celebra-
tus contractus,& ſi ibi conuenitur quantū ad ea, de quibus ſu-
pra dixi, inſpiceretur locus Bononiæ, & ſic vbi confectum fuit
inſtrumentum,non locus Aretij,& ſic nō eſt locus ficti contra-
ctus.ita ſentit Dy.in d.l.contraxiſſe.& Bar.latè in l.1.C.de ſum.
Tri. in ver.nunc veniamus ad glo.quæ dicit &c. Locus autē Se-
narum,& ſic locus iudicij tantum, in quo cōuenitur,inſpicitur
quò ad ordinem iudicij tantum, & quò ad iudicium ſtatuta Se-
narum ſunt ſeruanda.l.2. cum ibi no.per doc.C. quemad teſta.
aper. nō autem ſtatuta Senarum ſunt inſpicienda quò ad in in-
teg.reſt.denegandum, ſi eam conſecutus fuiſſet virtute ſtatuti,
niſi inſtrumentum fuiſſet confectum,vel in loco deſtinatæ ſolu
tionis,& ſic Aretij,quia hoc etiam eſt intereſſe rei,quia ſi cōuē-
tus fuiſſet Aretij ex beneficio reſtitutionis in integrū, nihil ſol-
uiſſet,ergo ſua intereſt,ideo dicta ſtatuta Bononiæ,& Aretij,de
reſtitutione loquētia Senis, vbi agitur in iudicio, ſunt ſeruāda,
ita debet intelligi gl. & quod ibi Bar.Bal.& Sal.in d.l.2. in prin,
qm̄ in hac actione venit omne intereſſe rei,vt infra dicam.igi-
tur &c.quod bene not.¶ Item ad alium finem dixi in libello, ꝙ
conſtituit ſe ſoluturum Aretij &c.nam qn̄ in vno loco quis cō-
ſtituit ſe ſoluere, & ego ipſum alibi in loco ſui fori cōuenio,de
beo iſtud in libello exprimere. rō,quia potuit tua intereſſe po-
tius ſoluere Aretij,q̄ hic in decem.de quo intereſſe rei indiſtin-
ctè habetur rō,& ſic ſolueres Aretij centum,magis in effectu vi
deris ſoluiſſe 90.ꝑꝑ intereſſe tuum,q̄ centum,ſed ſoluendo ali
bi,videris ſoluere dicta centum integrè. Ideo ego agens debeo
facere mentionē de dicto loco, vbi deſtinatur ſolutio, aliàs au-
tē poſſem puniri tanquā plus petens propter locum, vt ĩ.eo.§.
plus.in ver.loco autem. ſed ſi peterem Aretij, non eſſet opus vt
de aliis locis facerem mentionem, ut l. quod ſi Epheſi.in princ.
ff.eo.tit.& ita intelligatur l.1.eo.tit. & ꝓ hoc l. 2. §.ſi.eo.tit.nam
ſi agitur in alio loco,q̄ deſtinatæ ſolutionis, ſemper actio eſt ar
bitraria,& haberet̃ in ea ratio intereſſe actoris, & rei,tā intrin-
ſeci,q̄ extrinſeci, & etiam ius,quod cōſiſtit in damno,ſiue etiā
in lucro, etiam ſi excedat legitimum modum uſurarum. ut eſt
caſus no.in d.l.2.§.ſi.cum l.ſeq. quod tamen intellige, ut ibi per
glo.& do.quod etiam eſt intelligendum, etiam ſi reus fuerit in
mora ſoluendi Aretij, nam ex quo grauatur in uno,quia cōue-
nitur in alio loco, releuatur in alio, quia uenit intereſſe ſuum,
ita dixit glo.quam ſequuntur doc.in d.l.2.§.ſi.arg. l.eum qui. in
princ.ff.de iureiu.Sed do.meus Pau. de Caſt.in d.§.fin.intelligit
hoc uerum, quando ex hoc conditio actoris nō redditur dete-
rior,ut puta,promiſi decem corbes frumenti Aretij, ubi ualent
quinque ſi ibi ſoluiſſem, & tu ſi uendidiſſes, tantum quinq; per
cepiſſes,ſi conuenias me hic Bononiæ,ubi ualent decem,dedu-
cam intereſſe,quia ſufficit,ꝙ conſequaris quinq;,ſicut ſi ſoluiſ-
ſem Aretij,quamuis fuerim in mora,ꝑꝑ hoc non damnificaris,
ſecus putat,ſi eſſes in dāno,ut puta, quia nō uēdidiſſes Aretij,
ſed eras conſumpturus cū familia tua, & quia ibi nō ſolui,ſte-
tiſti hic cum familia, nam tunc certè conſequeris decē, nō de-
ducto meo intereſſe, quia mora mea non debet tibi eſſe dāno-
ſa: & prædicta ſunt uera, niſi ēt tu fueris in mora recipiendi,ut
ſi alias ibi obtuli,& nō fuit aliqs ex parte tua, q recipere t, tūc
indiſtinctè habetur rō dicti intereſſe mei rei,& ſic pōt gl.ibi in-
telligi,intātum,ꝙ ſi reus Aretium iuerit, & nō actor,& ibi de-
poſuerit frumentū,tunc nullo modo habetur rō intereſſe acto-
ris,ſed rei tm̄,ſic ratione impēſarū,& depoſiti ibi facti, & labo-
ris itineris Aretium accedendo,& ſic poterit in totū, ſi tantū in
tereſt rei, iudex reum abſoluere, ut l.quod ſi Epheſi.§.1. ff.eod.
Si aūt uterq; fuit in mora, quia neuter uenit Aretium,tunc cō-
penſabitur mora, & intereſſe cum intereſſe. Vnde tu actor ſis
cautus,ꝙ ſemper in tpe ad locum deſtinatæ ſolutionis te con-
feras,& ibi proteſteris te paratum ſolutionē recipere.¶ Aduer-
tas tñ,ꝙ in eo, qđ unum intereſſe excedit aliud, fiet cōdēnatio
facta tñ prius compenſatione uſq; ad concurrentē quantitatē,
ut no.in l.2.in prin.ff.eo. ita dixit Bart.in d.l.2.§.de officio.¶ An
48 † autem iſta actio ſit arbitraria propter locum, qñ conuenitur
Aretij in loco deſtinatæ ſolutionis? Conclude,ꝙ aut nullus lo-
cus exprimitur in ſolutione fienda,& nō eſt arbitraria propter
locum,& intelligitur locus ubi petitur.l.unum, cum materia.
ff.ſi cert.pet. ita dicit Bar.in l.quod ſi Epheſi.in prin.ff.eod.licèt
ibi Guliel.tenuerit contrariū,& male. aut unus ſolus locus fuit
expreſſus,aut plura: loca ſi unus locus,non eſt arbitraria, quia
non uenit intereſſe ꝑꝑ locū,ſi ibi cōueniatur.ut d.l.ꝙ ſi Epheſi.
habetur tñ conſideratio uſurarum,ſi ſunt promiſſæ,uel æſtima-
tionis rei,ſi creuerit, ut ibi cōiuncta gl.& quod ibi per Bart.aut
plura loca ſunt expreſſa,& tūc aut diſiunctiuè,aut copulatiuè.
ſi diſiunctiuè,tunc ſimiliter nō eſt actio arbitraria regulariter,
ſiue ante litem conteſtatam,ſiue poſt. ante litē conteſtatā non,
quia tunc eſt in electione rei,ubi ſoluat,& actoris ubi petat. ut
d.l.3.in prin.& §.1.& ibi no.Bar.ff.eo.poſt lit.conteſt. etiam nō
eſt arbitraria, quia tunc tollitur facultas reo ſoluēdi in alio lo-
co,ut d.l.3.uerſ.& generaliter. Si uerò copulatiuè, & tunc etiā
ſimiliter nō eſt arbitraria, niſi pro illa parte, quæ debebat ſolui
in uno loco,& ſoluatur in alio,ut d.l.3. §.ſi quis ita.¶ Itē dixi in
a libello,ꝙ eſt in mora ſoluendi* &c. nam niſi fuiſſet in mora,nō
ueniret intereſſe,uel uſuræ, ut l.centum Capuæ.& l.ſi.ff.eo.mo
ra tñ rei,licèt ſibi noceat, tñ fideiuſſori nō nocet ſimpliciter ac
cepto,ut teneat̃ ad intereſſe ꝑꝑ locū, ſed mora ꝓpria noceret,
ut d.l.centum Capuæ. & d.l.ſi.quod tñ intellige,ut ſtatim latius
dicam.¶ Item dixi in libello,ꝙ eſt lapſum tm̄ tempus,quo com
modè potuit peruenire &c.hoc iō dixi, quia obligatio de ſol-
uendo certo loco,etiam ſi nō exprimatur, ſemper in ſe habet ta
citum tēpus, quo ueriſimiliter ad locum potuerit applicare,ut
l.centum Capuæ. ff.de eo quod cer.lo. & d.l.interdū.in prin.&
l.continuus. §.cum ita.ff.de uerb.obli.niſi tu, & ego habeamus
inſtitores Aretij,quos creditores primò fecimus,& promitto ti
bi ſoluere hodie Aretij centum, quia ualet, ut eſt caſus in l.ſi.§.
ſi inter eos.ff.de uerb.obl.nec aliud tēpus intelligitur,ut ibi,qđ
nunc.¶ Itē dixi in libello,peto rōnem haberi de eo,quod mea in-
tereſt &c.nā licèt ita rei, ſicut actoris intereſſe ueniat, ut ſupra
dixi,tñ ſit ſatis,ꝙ actor in libello enarret ut petat ſuū intereſſe,
nec cogitur dicere de intereſſe rei,quia illud non extenuat ipſo
iure intereſſe actoris, ſed debet expectare actor, ꝙ reus de ſuo
intereſſe opponat.arg.l.ſi cōſtat.cū ibi no. C.de cōpen.ita dixit
Bar.

ADDITIO.

a Mora ſoluendi. An ante tempus cōmittatur mora, & quis dicatur moroſus. & quando poſſit purgari,uide Phil. Decium in conſi.1.col 3. conſi.6.col.1. conſi.146.col.3 & conſi.148.col.3.& an dicatur mora pendente termino cō-ſil.111.2.col.& cōſi.119.col.4.Adde de materia moræ per Pra. Pap.in forma reſpōſio.rei cōuēti,in gl.in uerſ.inter mino.de iure & in for. libel quo agit. ut pacta ſeruēt. I gl.I uerſ. trāſactione. an aūt mora debitoris noceat fideiuſ-ſori. uide p eūdē Papi.I forma libelli cōtra plures,reos.in gl.1.uerſ abſolutē

Bar.in l.3.in fi.ff.eo. quod intereſſe cõſiſtit ẽt in lucro, quod eſt
verũ in ſolito lucrari, vt d.l.3.§.fi. & ibi gl.Bar. & doc.& habe-
49 tur in l.1. C.de ſen.q̃ pro eo quod intereſt ¶ †Et ꝑ cõplemento
materiæ,quia ſ̃.dixi,ꝙ mora rei nõ nocet fideiuſſori,videamus
an hoc ſit verũ , ꝙ fideiuſſor ſimpliciter acceptus teneatur, vel
non teneatur ad pœnam , vel intereſſe ꝑꝑ locum , vel ad aliud
acceſſorium ? & antequam concludã,ꝑ modũ diſtinctionis prę
mittẽdum cenſeo aliqua.Et primò, ꝙ quoddam intereſſe venit
in actione arbitraria ꝑꝑ locũ citra hominis promiſsionem, de
quo tractatur in d.l.centum Capuæ.in prin.in verſi.nec oporte
bit.quoddã verò interuenit ꝑꝑ locum , ex promiſsione tamen
hominis , quia promiſſum per ſtipulationem, de quo hr̃ in d.l.
centum Capuæ. in verſi. nec.n.quoddam eſt intereſſe,quod nõ
venit citra hominis promiſsionem, ſed ꝑꝑ ipſius actionis natu
ram cohærentem,de quo in l.quæro.in prin.& ibi glo.plenè &
Bar.ff.loca.& l.4.C.depoſi.& l.mora.§.in bonæfidei.ff.de vſur.
& no.gl.ſ̃.proxi.§.¶ Secundò ad euidentiã præmitte,ꝙ in actio
ne arbitraria ꝑꝑ locum fideiuſſor habet duplicem dilationem,
vnã ex parte rei,quia non põt deuenire ad obligationẽ fideiuſ-
ſoris ipſius rei.Secũdam habet dilationem ex perſona propria.
vt eſt tex.in l.ſi de teſtamento.§.fi. & quod ibi no.& ibi Bart.&
Ang.ff.de fideiuſſ. ¶ Tertiò præmitte,ꝙ fideiuſſor ſimpliciter ac
ceptus,licèt videatur fideiubere in omnem obligationẽ tã prin
cipaliter,q̃ ſecũdariò,quæ cõmittitur ex mora, vt d.l.quæro.in
prin.non tñ videtur fideiubere ad intereſſe, quod nõ eſt in obli
gatione,ſed venit accidentaliter ꝑꝑ moram, vt d.l.centum Ca-
puæ, & d.l.fin.¶ Quartò præmitte , ꝙ in iſto intereſſe variabili
ꝑꝑ locũ fideiuſſoris , obligatio nõ põt ſemper eſſe ꝯformis cũ
obligatione rei,hoc patet,quia aliter põt intereſſe fideiuſſoris,
& aliter rei.facit d.l.ſi de teſtõ.§.fi. & ideo reus nõ dat regulam
in forma fideiuſſori,qm̃ in difformibus nõ põt dari eadem for
50 ma,ita dixit Sal.& plenius Ang. in d.l.centũ Capuæ ¶ †Quibus
a præmiſsis , q̃ritur an fideiuſſor teneatur ad aliquam pęnã,[a] vel
intereſſe ex mora rei?dic, aut pœna, de qua quæritur, eſt debi-
ta iure obligationis, vt eſt vſura in ſtipulatione deducta, & tũc
fideiuſſor tenetur ad illã, vt d.l.centum Capuæ. in 3.reſpon.&
hoc qñ ſtipulatio vſurarũ ꝓcederet obligationẽ fideiuſſoriã,ſe-
cus ſi ſequat̃,q̃a tunc nõ tenet̃,arg.l.fi.ff.de pac.& ita no.in d.l.
cẽtũ Capuę.in a gl. mag. Aut illa pęna nõ iure obligationis eſt
debita,ſed officio iudicis,& tunc,aut q̃rit̃ in pęna vſurarũ, aut
in pęna intereſſe creditoris,ſi vſurarũ, aut mora rei iam ꝓceſſe
rat,& ſic vſuræ erant iã debitæ,officio tñ iudicis,vt in cõtractũ
bonæfidei, & tunc fideiuſſor tenetur, vt d.l.quæro.in princ.ſ̃m
lec.Azo.in d.l.centũ Capuæ. Aut mora rei non præceſſerat,ſed
ſecuta eſt poſt acceptationẽ fideiuſſoris , & tunc diſcordia fuit
inter Pla. & Io.gl.ſed cõiter tenet̃ opi.Io.videlicet, vt fideiuſſor
teneatur , quia licet tales vſuræ veniãt ex officio iudicis,tñ ve-
niunt ex natura actionis bonæfidei, vt d.l.q̃ro.& d.l.mora.§.in
bonęfidei.cũ ſim. Si autẽ quęrit̃ pęna intereſſe , & tũc q̃a inter-
eſſe ſ̃m varios reſpectus, & ꝯſiderationes multipliciter põt dici,
ideo in eo diſtingue , q̃a aut q̃ritur de intereſſe, ad qd̃ ſuccedit
obligatio ꝑꝑ morã, vt in obligatione facti, vt ff.de verb.obl.l.ſti
pulationes nõ diuidũtur.in prin.& tũc fideiuſſor ad illod tenet̃
ex mora rei.ff.de verb.obl.l.cũ filius.& ibi Bar.in princ.& ff.de
ope.lib.l.ſi libertus morã.qd̃ eſt verũ,ẽt ſi reus ꝓmiſiſſet factũ,
& fideiuſsor intereſse,vt eſt caſus not. in l.ſi ſtipulatus es opus.
ff.de fideiuſ.facit qd̃ no.in l.ſi qs ꝓ eo. & ꝑ gl.in prin.ff.de fide-
iuſ.Aut loquimur de intereſse,qd̃ venit officio iudicis rõne rei
debitæ,& idẽ,vt l.mora.coniuncta l.ſi ſeruũ.in prin.& §.ſequit̃.
& §.nũc videamus.ff.de verb.obl.& no.gl.a.mag.in d.l.centum
Capuæ.& eſt rõ iſto caſu,q̃a nõ tñ obligatio auget̃,quãtũ obli
gatio ꝯſeruatur,& ꝑpetuat̃,vt dictis iuribus,facit d.l.ſi ſeruũ.in
fi. Aut q̃ritur de intereſse rõne affectionis , & nõ tenet̃ fideiuſ-
ſor, vt l.1.ff.de in lit.iur.qd̃ ſñ intellige,vt ibi ꝑ gl.Bar.& doc.fa
cit l.fi. ff.de fideiu. aut loquimur de intereſse rõne loci , & tunc
aut fideiuſsor ꝓmiſit iudicatũ ſolui,& ad illud tenet̃,ſed reus i
alio intereſse ꝯdẽnabitur, vt d.l.cẽtũ Capuæ.ſ̃m lec.Nic.de Ma.
quã ſequit̃ ibi Bar.& cõiter doc.ꝓ quo eſt caſus in d.l.quæro.in
prin.in verſ.at ſi ita fideiuſsiſset inquãtũ &c. Et idẽ intelligo,ſi
fideiuſsor ꝓmiſit reũ ſeruare indẽnẽ.arg.d.l.q̃ro. in fi.3.rñ. Aut
fideiuſsit ſimpliciter, & aut añ morã rei, & non tenet̃ ex mora
rei,ſed ex ſua propria,in d.l.centum Capuæ. ſcd̃ò reſp.& eſt rõ
differentiæ inter hoc intereſse , & vſuras in ꝯ̃ctibus bonæfidei .
de quibus ſ̃.dixi.quã poſuit gl.mag.in d.l.centũ Capuæ.in verſ.
vel clarius. videlicet,ꝙ licèt vſuræ in ꝯ̃ctibus bonæfidei veniãt
officio iudicis,tñ veniunt ex natura ꝯ̃ctus,& actionis. Vñ,cum
fideiuſsor ſe obligat, ſubeſt cã de præſenti.ſ.natura contractus,
q̃ eſt apta nata parere officium iudicis. de quo cũ fideiuſsor ac-
cedit, videtur cogitaſse , cum ſit de præſenti , & ſe adſtrinxiſse
uideatur ad omne illud , quod ex dicta cauſa põt ſequi , ſed in-
tereſse loci uenit ꝑter naturã actionis ſtricti iuris,& nõ ex hoc
ſolo,ꝙ locus fuerit appoſitus in ꝯ̃ctu, ſed ex alio ſuperueniẽti,
q̃a agitur in loco nõ deſtinato, aliàs nõ ueniret dictũ intereſse,
ut d.l.qd̃ ſi Epheſi . Ex quo ergo iſto caſu fideiuſsor accedit,nõ
ſuberat tũc cã,q̃ pareret officiũ iudicis, cũ tunc nõdũ ageretur
in loco nõ deſtinato.¶ Ex quo ſequit̃ ꝙ ſiue fideiuſsor interceſ-
ſerit añ morã rei,nõ uĩ de illo cogitaſse,ut d.l.cẽtũ Capuæ.ſiue
interceſserit poſt morã rei , anteq̃ tñ petat̃ in alio loco, q̃a idẽ
erit,vt eſt tex.in l.fi.eo.tit.ibi,uellet agere &c.Et eſt rõ,q̃a poſsi
bile erat,ꝙ in loco deſtinato peteret̃, & ꝑ ꝯñs nõ ueniret dictũ
intereſse,ut d.l.quod ſi Epheſi. & ſic nõ uĩ cogitaſse,ꝙ petatur
in loco nõ deſtinato,cum hoc poſset habere ad eſse, & nõ eſse,
ſecus ergo eſset,ſi fideiuſsor,poſtq̃ inceperat, petere ĩ loco nõ
deſtinato, interceſserit, ut d.l.fi. a ꝯ̃rio ſenſu, quia cũ iam eſset
orta æquitas, quę habet mouere officium iudicis,uñ cum ſit de
pñti fundatũ,uĩ fideiuſsor de illo cogitaſse, ſ̃m opi. Bar.nota-
bilem in d.l.centum Capuæ.qd̃ ſequitur ibi Sal.& Pau.de Caſt.
Vel ſ̃m Sal.ibi,poteſt dici,ꝙ ratio differẽtiæ eſt,quia officiũ iu-
dicis in cõtractibus bonæfidei naturaliter ſeruit,& neceſsariò.
& ideo nõ eſt mirum,ſi fideiuſsor tenetur ad uſuras,& acceſsio
nes , quamuis illas non promiſit, ut eſt text.apertus, ſ̃m doc.in
l.ſi poſteã.ff.rem pupilli ſaluam fore. Sed in hac arbitraria pro-
pter locum,ſeruit ſuper naturaliter,& non neceſsariò,quia ma
gis ex arbitrio propter locum , non tantum propter morã rei,
cum etiam ſine mora actoris habeatur etiam ratio intereſse ip-
ſius rei,licèt tunc habeatur ratio intereſse actoris,niſi poſt mo-
ram rei,& tunc uel petitur propter utrunq;, uel magis propter
locum,ut d.l.3.§.de officio.Hic eſt, ꝙ ſi cõuenitur in loco de-
ſtinato,licèt etiam poſt moram, actio non erit arbitraria,ut di-
xi. Præterea cum a reo nihil petatur, eius mora non debet attẽ-
di,ſed ipſius fideiuſsoris, a quo alibi, quàm in dicto loco deſti-
nato, petatur , cum talis compulſio ſit cauſa potentior ad hoc
arbitrium inducendum. & hoc vult d.l.centum Capuæ. in uer-
ſic. nec enim . dum litera dixit, hic autem uni pecuniæ creditæ
&c. declaro ſ̃m Sal.ibi in uerſi.nũc quæro de ratione diuerſita-
tis,quia non tm̃ per ſe , ſed fideiuſsor ratione ſuæ promiſsionis
uidetur promittere ſe ſoluturum in eodẽ loco, & ſic mora rei
non afficit fideiuſsorem,qui ſuam propriam obligationem ha-
bet,& ex qua debet conſtitui in mora, quia intelligitur promi-
ſiſse de ſoluendo non ſimpliciter,ſed in illo loco.ideo expectã-
dus erit,ut ad locũ peruenire poſsit , & ſic ſua mora ei nocet,
quia de ea uidetur cogitatum , & non de mora rei, ut d.l.centũ
Capuæ.¶ Nunc redeo ad diſtinctionem, aut fideiuſsit poſt mo-
ram rei,& tunc fuerunt opin. inter Io. & Azo.quas Barto.uno
modo cõcordat,quia ſi fideiuſsit ante lit.conteſt.licèt poſt mo
ram,& fideiuſsor non tenetur, ut in opin.Ioan.aut poſt lit.con
teſt.& tenetur,ſ̃m Azo.ut d.l.fi. & aliis legibus allegatis per A-
zo. Vel dic ſ̃m Sal.ibi, ꝙ aut fideiuſsor ſciebat moram a reo cõ
miſsam,& tunc tenetur : aut ignorabat, & non tenetur . & hæc
concordia mihi magis placet , quia magis amicatur literę. d.l.
fi.cum non poſsumus ibi dicere litem.fore conteſtatam , cũ ibi
dicatur,agere nelle &c. & ſic non eſt lis cõteſtata, ut l.amplius
non pet. ff.rem ra.quæ omnia no.Or uedemo ſe hai lo intellet-
51 to de la legge,centum Capuæ. & de la legge finale.¶ †Quæro ,
locus ſolutionis non eſt deſtinatus ,an actor debeat ire ad domũ
rei,an reus ad domum actoris pro ſolutione fienda?iſtam quæ
ſtionẽ mouent gl. Gui.& ibi latè Bar. Bal.Sal.& Ang.in l.item ſi
la.§.c.ff.de cõſti.pe. & Bar. Ang.& Io.de Imo.in l.cum filius.§.
fi.ff.de uerb.obl. In quo articulo conclude ſic, aut ex ſolutione
fienda quis uult alium ſibi obligare, & tunc debet ad domũ il-
lius accedere,ut ff.de condi. & demon. l.pe.§.fi.& C.de condi.
inſer.l.cum quidã.Aut ex ſolutione fienda quis uult ſe exonera
re, & tunc aut eſt obligatus ſimpliciter ſine die , & creditor te-
netur accedere ad domum rei , cum requiratur interpellatio,
aut erat obligatus cum die,& tũc aut erat obligatus in genere ,
uel in quantitate,aut in ſpecie. Primò caſu,aut id quod eſt ſol-
uendum cõcernit merè perſonã creditoris , & ſic eſt quid per-
ſonale præſtandum, & tunc ad domum creditoris,licèt ſint di-
uerſi fori,debet debitor accedere,ut l.cũ patronus. in princ.cũ
fi.ff.de

ADDITIO.

a Pœnam. Sed an teneatur de caſu fortuito,& de damno domini. vide per Phi
lip. Dec.conſi.7.in princ.& ſi fideiuſſor excedat obligationes principalis,an
ſit fideiuſſor & ſi ſoluit. an repetat. vide per eundem conſi.95.col.4. & qua-
liter fideiuſſores obligẽtur. vide plene per prac Pap.in for. libel. cõtra plures
reos debẽ.in glo in verſ. interceſſerunt.& ad liberandum fideiuſſorem, vide
cautelam, ubi ſupra in glo.in uerſi. ſoluit.

ſi.ff.de ope.lib. & 10.col.in tit.hic finitur lex Conradi.§.1.& 2.
Aut id,quod eſt ſoluendum, concernit tantummodo commo-
dum pecuniarium, & tunc ſi eſt debitor ex delicto, & ipſe dēt
ire,& portare ad domū creditoris, vt extra, de rspto.c.1.& ip-
ſius debitoris periculo, & expēſis, vt arg.l.inter ſtipulantem.§.
pe.ff.de verb.obl.& l.in re furtiua.§.1.& l.ſi.de condi.fur.& l.1.
cum ibi no. C.quod met.cau. quod eſt verum,niſi illius delicti
fuerit cauſa is,cui reſtitutio debet fieri, vt in vſura reſtituenda,
vt extra,de vſur.cum tu. & ibi per gl.& doc.Aut eſt debitor ex
contractu,vel vltima voluntate, & tunc aut ipſe vult pœnam,
aut cōmiſſionē moræ euitare,& tūc debet accedere ad domum
creditoris,ſi ſunt eiuſdem fori. vt d.l.item illa.§.1.cum glo.& l.
2. C.de iure emph.Si verò ſunt diuerſi fori, tunc nō tenetur de
bitor ire ad domum creditoris, ſed creditor tenetur ire ad do-
mum debitoris,quod eſt verum,ſi eum vult in mora conſtitue-
re, vt dicta l. item illa. §. 1. & ita debet intelligi l. forma. §.1.
ff. de cen. Aut vult iam moram commiſſam purgare, & tunc
quicquid dicat glo.debet ad domum aduerſarij accedere,ſecū-
dum Bal. & Sal.in d.l.itē illa. & eſt ratio, quia ex tali purgatio-
ne vult aduerſarium ſibi obligare, & in mora conſtituere, &
ſic aliquid vult ſibi quærere, ergo &c. vt d. l.cum quidam.¶ Ex
quo ſequitur, ꝙ ſi ſolutio eſt facienda reſpectu alicuius rei, vel
pro aliqua re, vt canon, vel cenſus, quia eſt onus,quod reſpi-
cit rem, vt l. cenſus. ff.de proba. & tunc ſi reus eſt de illo foro,
vbi illa res eſt ſituata, debet ire ad domum creditoris, vt d.l.2.
C.de iure emphy. & d.l.forma. §.ſi verò agrum.Ex qualibet ta-
men cauſa fiſco volente,& creditore exiſtente,poſſit fieri ſolu-
tio in loco propinquo, & nō in loco vbi res ſita eſt. C. de ann.
& trib.l.pro locis.& l.nemo.& l.ſeq.lib.10.Secūdo caſu princi-
pali,qñ eſt obligatus ad ſpeciē præſtādā, & tunc ſpecies eſt ſol-
uenda in loco,vbi eſt,& ad illū locū tenetur actor accedere,&
ſuis expēſis, & ſuo periculo eā portare, niſi alibi eſſet ex facto,
vel culpa debitoris, vt l.cū res.§.1.cū ibi no.ff.de leg.1.& l.præ-
tor.§.ſi.ff.de eden. de quo tñ latè dic, vt habetur per gl.& do.in
l.quod legatus. ff.de iud. Iſta actio eſt expedita &c.¶ In gl.ſimi-
52 libus ibi, ſed iſto caſu non ideo iuratur in litē &c.†Ad euiden-
tiā huius materiæ iuramenti in litē,ſciēdū eſt,ꝙ duplex eſt iura
mentū in litē, nā vnū dr̄ iuramētum in litem,quod eſt affectio-
nis,aliud,quod eſt veritatis, vt eſt tex.in l.videamus.in princ.ff.
de in li.iur.Primū, quod eſt affectionis, præſtatur in actionibus
ſtricti iuris,aliqñ ēt & in arbitrariis, vt l.nūmis. & in l.actioni-
bus. §.planè. ff.eo. quæ erit ergo forma iſtius iuramenti, debet
ne iurare pro quanto voluiſſet carere retro,an vero pro quāto
nollet carere tunc tēpore ſententiæ?dic, ꝙ tēpus ſententiæ inſpi-
citur, vt l. 3. §.in hac.ff.cōmo. Secundū aūt iuramentū in litem,
quod præſtatur in actionibus ſtricti iuris,non arbitrariis,refer-
tur ad tēpus lit.cōteſt.ergo nō ſufficeret,nec valeret,ſi deferre-
tur iuramētū,quāti tua intereſt hodie vtere,ſed deberet refer-
ri ad id,quod inter fuit retro,ita dicit Bar.ſing.per illū tex.in d.
l.3.§.in hac.¶ Videamus itaq; rationem de æſtimatione rei,ſiue
a de intereſſe,& iuramētū in litem,qđ eſt affectionis, [a] nunq̃ de-
fert, niſi pp ſolū dolū cōmiſſum in nō parēdo iudici pcipiēti,
ꝙ reſtituat. vt d.l.i actionib.i prin.& ibi Bar.ff.de do.l.arbitrio.
in prin. & ibi glo.Bar.& doc.ff.de rei ven.l.q reſtituere.& hoc,
qñ nō paret iudici, qđ iurat in litē (vt dixi) pōt habere locū in
omnibus actionibus,nō ſolum in re, vel arbitrariis, vt no.Bart.
in l.ſi cum dos.§.1.ff.rerum amo. & d.l.in actionibus. quod eſt
verū, vbi de iure actionis actū fuerit, ſecus ſi officio iudicis. vñ
no.gl.in l.harū.ff.ſi ſer.ven.& Iac.But.ĩ.eo. §.æquè. & ibi aliqd
dixi.& iſtud ſequitur Bar. in l.ſi prius.ff.de ope.no.nun.verſi.2.
quæro,pone,ꝙ reus &c.licet in d. l.harū. teneat ↄ̃rium. ſed do.
meus Flo.ibi dicit dictū Bar.quod eſt in d.l.ſi prius.fore verius.
¶ Addas tñ,ſm eundē Bar.in d.l.ſi prius,ꝙ licet non poſſit iura
ri in litem, qñ agitur officio iudicis principaliter intētato,ſiue
incidenter,ſiue ex officio iudicis mercenario, tamē ↄ̃ nō paren
tē iudici pōt agi actione in factū ad intereſſe ex titulo. ff.ſi quis
ius dicēti nō obtē, vt l.1.§.1.& qđ ibi no. Ex quo bñ no.in pra-
53 ctica, † quid debes intentare, quæ oīa no.ad intellectū,d.l.qui
reſtituere.Cū ergo iſte dolus,qui cauſat hoc iuramētū,commit
tatur ſolū tpe ſniæ,meritò ad tēpus ſentētiæ refertur iuramen-
tū, nec pōt referri ad tēpus moræ, quia mora iſtud iuramentū
nō cauſat.Et ideo lex ſemper dicit,quāti ea res eſt,vt dictis iuri
bus.Iuramētū verò in litē,quod eſt veritatis,præſtatur pp dolū
cōmiſſum ante ſententiā, quoq; pp difficultatē probationis,vt d.
l.in actionib.§.planè.meritò iſtud iurō refertur ad tempus doli
commiſſi, vel moræ cōmiſſæ, quæ eſt cā huius iuramēti, & iō
in d.§.in hac.dicit tex.lit.cōteſt.&c.quia tūc indubitanter com-
mittitur mora,& dolus. Idē tñ ſi ante dolus interceſſiſſet, & ſic
oēs leges loquūtur in præteritū, vt quāti interfuerit &c.vt d.l.
nūmis.ita no.dixit Bar.in d. §. in hac.in ver.ad euidētiā pmitto.
54 ¶†Quæro, cui deferī iuramētū in litē? dic, ꝙ deferī omnibus
litigantibus ꝓprio noīe,vel in propria cauſa,l.2.§.in propria.ff.
qñ appel.ſit. vt Syndico pro vniuerſitate, & Economo pro ec-
cleſia,& tutori ꝓ pupillo, & curatori pro adulto,ſi huiuſmodi
perſonæ volūt ſubire in dicto iurō, quia non coguntur,vt l.vi-
deamus.in prin. & quod ibi habetur. ff.de in lit.iur.non aūt de-
fertur procuratoribus,vel cōiunctis pſonis, quãuis fuerint dñi
inſtãtiæ,vt eſt caſus in d. l. videamus in matre. & eſt tex.ſm in-
tellectū Bar.in l.vulgo.eo.tit. ff.de in lit.iur.quod no.tu iudex,
vt nūquam procuratori deferas iurm̄ in litem. quod ego ſanè
intelligo verū, niſi dictus procurator habeat ſpecificū,& indi-
uiduū mādatū,nō ſolū ad iurādū in litē,ſed ad ſic iurādū ſpeci-
ficè.arg.not.per Bart.in l.qui bona.§.ſi alieno.vltra mediū.ff.de
dam.infec.& in l.2. §.rectè defendi. ff. ex quibus cau.in poſſ.ea.
& in l.ſi.& ibi oēs doc. C.de procu.¶ Aduertas tñ,ꝙ nō tm̄ ad-
miniſtrator non cogitur ſubire dictū iurm̄ inuitus, ſed nec il-
le,qui litigat in cauſa propria, nec cogitur nō acceptū referre,
ſm qđ alias dicitur in alio iurō, vt l.manifeſtè.ff.de iureiu.nam
pōt dicere,ego nolo iurare,ſed volo per teſtes probare,vel alio
modo cum hoc iurm̄ ſit merè introductum in fauorem ſuum,
cui pōt renūtiari.facit l.ſemper.§.in hoc interdicto.ff.qđ vi aut
55 clam.ita dixit Bar.& Ang.in l.ſi.ff.eo. ¶†Quæro,quæ eſt mate-
ria habilis ad concedēdum hoc iurm̄ in litē? reſpondeo,ꝙ do-
lus.vt l.2.ff.eod.& ſi d.l.arbitrio.ff.de do.Item contumacia,ſiue
perfidia.vt d.l.5.& l.5.non aūt ſufficit culpa ēt lata,quia in hoc
iurō deferēdo lata culpa nō æquiparatur dolo, quod eſt verū,
niſi ↄ̃ tutorem, ſed non ↄ̃ eius hæredem, vt no.glo.Bart.& doc.
in d.l.in actionibus. in prin. ¶ Aduertendum tñ eſt iſto caſu,qñ
dolus non interuenit, ſed culpa, ꝙ licèt non iuretur in litem,
tñ vera æſtimatio rei eſt reſtituēda, vt l.2.cū ibi no.eo.tit.quod
iurm̄ in litem, quamuis iudex certus ſit de affectione ēt immē-
ſiſſima actoris,nō eidem dictum iurm̄ defert,vt eſt gl.no. & ibi
Bar.& doc.in d.l.5. & hoc (iudicio meo) non eſt mirum,qꝛ in
poteſtate iudicis eſt dictū iurm̄ non deferre, vel deferēdo pri-
mò taxationē facere vſq; ad quā quãtitatem velit iurare, vt eſt
caſus in d.l.videamus.§.pe.& ſi. & d.l.in actionibus. in prin.de
in lit.iur.Et ſis cautus, ꝙ hoc iurm̄ in litē non eſt deferendum a
parte parti,nec ēt p notariū actorū, ſed per metū iudicē ex offi
cio, vt d.l.videamus.§.deferre.& ibi gl.& Bar.& do.¶ In ea.glo.
in ſi.dic ſm Bar.in d.l. in actionibus. in verſ.3.habet locū in ar-
56 bitrariis &c.ꝙ omnes leges allegatæ in glo.poſſunt dici † arbi-
trariæ iſto reſpectu,ſi ponamus primò iudicē præcepiſſe rē re-
ſtitui in aliquo de dictis caſibus, & poſtea per contumaciam
partis nō reſtituētis iuratū fuerit in litē, nā iſto caſu arbitraria
dicunī pp iudicis arbitriū, qđ hēt circa dictā actionē pp ali-
quod extrinſecus accidēs præter naturam actionis, vt puta,pp
adiectionē loci.vt ĩ.eo.§.loco aūt.& ſ̃.dixi.& pp alias qualita-
57 tes, vt in hoc §. ¶†Et pro perfectione materiæ dic, ꝙ ad hoc,
vt ad iuramētum in litē affectionis deueniatur,quinq; ſunt ne-
ceſſaria.Primū,ut natura actionis hoc patiaī,ut quia ſit bonæ ſi
dei,uel ſtricti iuris arbitraria, ut d.l.in actionibus.Secūdum,ꝙ
interueniat dolus aduerſarij. ut d.l.in actionibus. & l.2.eo.titu.
uel ↄtumacia, uel pfidia. ut l.1.eo.tit. Nec ſufficit lata culpa,ut
dixi. Tertiū,ꝙ iudex deferat, ut d.§.deferre.Quartum,ꝙ ille ſit
habilis ad iurandum, iuxta d.l.uideamus.in princ.& d.l.uulgo.
Quintum,ut res ſuper qua iuramentum defertur, ſit talis natu
ræ,ꝙ in ea cadat affectio. ut l.nūmis.eo.tit.Sed ad hoc,ut defe-
ratur a iudice iuramētum in litē ueritatis, nō exigitur concur-
ſus oīum prædictorum,ſed duorum tm̄ ex prædictis,uidelicet,
ꝙ interueniat dolus,& difficultas probationis, ut l. ſi quando.
cum gl.& ibi Bar.& do. C.unde ui. & in c.ſi.cū ibi not.per doc.
extra quod met.cau.& l.ſēper. §.in hoc interdicto. ff.qđ ui aut
clam.& ff.de in lit.iur.l.cū furti. nā ibi difficile eſt probari æſti-
mationem rei,quæ non apparet, quia fur eā contrectauit.ac ēt
dicas,ꝙ ſufficit in mora in non reſtituēdo,& difficultas proba-
tionis, vt quia poſt moram res nō extat, quia non poteſt ſubij-
ci oculis æſtimatoris,ut d.l.in actionibus.§.planè.cum l.ſeq.uel
exiat deteriorata.ut l.in hac.de triticaria.& l.3.§.ſi reddita,con
iuncto §.in hac.& quod ibi Barto.ff.commo.uel ſufficit contu-
macia, & difficultas probationis. ut patet in condemnatione
expen-

ADDITIO.

a Affectionis. Adde de huiuſmodi iuramento in litem ſuper intereſſe ea,quæ ponit Frac. Pap.in forma libelli in actio rea.in gl.ſuper verſ.& in ſorenſis a. ſed an poſſit hæredi deferri iuramentum in his, in quibus non habuit notitiam facti,vide per Alex.in conſi.39. circa ſi.in 5.lib.

expenſarum, vt l.ſancimus.cũ materia. C.de iud.ac etiam ſufficit, ꝙ aliqñ interueniat dolus & qualitas,ſeu habilitas actionis, licet probatio ſit difficilis, vt d.l.nũmis. cũ ibi not.Si aũt dolus tñ adeſſet,&c.deficiant.non ſufficit ad dictum iuramentum ẽt veritas,ſm Iaco.But.in rub.ff.de in lit.iur.licet gl.innuat cõtrarium in d.l.nummis.de quo latiſsimè per Bal.in d.l.in actionib. in ver.& vt clarius intelligatur,notãdũ eſt,&c. vbi dicit de multiplici obſcuritate probationũ, vel aliorum obſcuritatũ,nec in omni caſu obſcuritatũ probationis ſufficeret iuramentũ deferri ad deciſionẽ cauſæ, dic vt ibi per eũ. ¶ Aduertas tñ ad id,qđ dixi ſm Bar.dando doctrinã, ꝙ omnis actio, ſiue ſit realis,ſiue perſonalis, in quibus quis fuerit condẽnatus,vel iuſſus a iudice rem aliquã tradere,niſi tradatur,ꝙ dicãtur arbitrariæ ꝑꝑ cõtẽptum iuſſum iudicis, vt d.l.qui reſtituere. in ſi. quia ſm Pan. de Caſt.in d.l.in actionibus in rem, hoc nõ eſt dubium. In perſonalibus verò,ſi quidem in eis veniat rem reſtitui, vt eſt actio, quæ oritur ex interdicto vnde vi, vel condictio furtiua, vel fabiana, & ſimiles. iuxta § item ſi quis in fraudẽ.& quod ibi per gl.& ibi dixi ſ.eo.& in l.in re furtiua.cũ ibi no.ff.de cond.fur.& tunc erit idem, quia in non reſtituendo cõmittitur perfidia, & ita propriè loquitur in d.l.q reſtituere,in ſi.ſi bene inſpiciatur, quia de reſtitutione tñ ſit mentio. Idem poſſet dici, qñ venit tradi, quæ habet ſimilitudinem cũ rem reſtitui. Idem ſi veniat rem præſtari.vt d.l.ſi rem tradi. & l.fundum præſtari.& l.ſtipulationes non diuiduntur.in prin. & ibi latiſsimè Bar.ff.de verb. obli.Si autem veniat rem dari, vt in actione ex ſtipulatu. iuxta l. vbi autem non apparet.§.fin.ff.de verb.obli.tunc licèt quis ſit iuſſus dare,& nõ dedit, ꝑꝑ hoc nõ defertur iuramentum in litem affectionis. & hoc per d. l.in actionibus. in §.planè. cum l. ſeq.ff.de in lit.iur. nam ibi dicitur, ꝙ duobus concurrentib. videlicet,mora rei,& difficultas probationum,deferũt iuramentum veritatis, aliàs regulariter prohibetur per illas leges.& ſic videtur prohiberi regulariter iuramẽtum affectionis,& ẽt iuramentum veritatis,niſi dicta duo cõcurrant.& eſt ratio,quia qñ non datur, & ſic dominiũ non transfertur eius, quod dari debuit,non dicitur cõmitti tanta perfidia, quãta cõmitteretur,qñ non reſtituitur,ꝙ reſtitui debet. Sed clarũ eſt,ꝙ iſtud iuramentum defertur, vel per dolum, vel per meram perfidiã, vt d.l.2. ff.eo.igitur &c.& illa ratio videtur probari. ff.depo.l.is ad quẽ.

58 ¶ † Sed tunc inſurgit dubium, in quo debeat eſſe cõis dolus, ad hoc, vt iuramentum in lite deferatur. Et breuiter dic ſm eũdem do.Pau. ſi quidẽ eſt cõmiſſus dolus in non reſtituendo ſm iuſſum iudicis, vt quia poterat reſtituere, & non reſtituit,tunc non eſt dubium. vt d.l.qui reſtituere, & d.l.arbitrio. Si aũt non eſt cõmiſſus in hoc, vt quia tempore,quo fuit iuſſus reſtituere, non habeat facultatem reſtituendi,tunc diſtingue tres caſus.nã aut fuit in dolo duplici, videlicèt, à principio dum res ad eum peruenit,quia peruenit cũ vitio,& etiam in deſinẽdo dolo poſſidere,& tunc ſimiliter iuramentũ defertur, licèt tpe iuſſus iudicis non fuerit in dolo,vt eſt gl.ſing.in d.l.arbitrio. §.1.aut fuit in dolo tpe, quo res ad eum peruenit, non tñ deſiit poſsidere, & tunc aut loquitur in actionibus ſtricti iuris, & non defertur iuramentũ affectionis, ſiue res extat, ſiue nõ, ſed condẽnabitur ad veram æſtimationem. tex.eſt no. cum gl.in d. l.arbitrio.§.1. vbi glo. dicit idem ſi alienauit ſine dolo. nam text. loquitur qñ res non extat.& gl.tamen loquitur,ſupplendo qñ res extat. Aut loquimur in actionibus bonæfidei, & tunc diſtinguitur,aut res extat,licèt alienata non dolo, & tunc defertur iuramentũ affectionis,non ꝑꝑ dolum præſentem,quia caret,ſed propter dolũ præcedentẽ, vt in malæfidei poſſeſſore hæreditatis dicitur,aut non extat res, & tunc ſit cõdemnatio ad verã æſtimationẽ. tex. eſt no. in l.ſi poſſeſſor.§.fin.ff.de pet.hære. interdũ committitur dolus ſolummodo in deſinendo poſsidere,non autem fuit modo aliquo commiſſus a principio, & tunc ẽt defertur iuramentum in litem.tex.eſt no.in l.ſi fundus. §.in venditione. ff.de pig.

59 quod bene no. ¶ † In gl.naturam.in ſi.dic, ꝙ quædã ſunt actiones arbitrariæ ſui natura, vt bonæfidei actiones,& in his fertur vnica ſententia tñ,vt hic in gl.ſi.in ſi.& in l.1.in prin.cum glo. ff.de act.empt.de quo latè per Bar.in l.ſtipulationes nõ diuidũtur.in ſi.princ.ff.de verb.obli.Sunt & quædã aliæ actiones arbitrariæ ꝑꝑ locũ,& in iſtis ſimiliter fert̃ vna ſentẽtia,vt in hac gl. Eſt & tertia actio arbitraria ratione qualitatis,vt actio noxalis, & in iſta fertur vnica ſententia, vt hic in gl. de quo in l.miles, §.1.ff.de re iudi. Eſt & quarta arbitraria actio,ratione contemptus iudicis, vt in iſto §.& in iſta feruntur duæ ſententiæ, vt ĩ. dicam.Sed vtrũ ſint ambæ diffinitiuæ,vel non? gl.variauit in l. ſi cũ exceptione.§ hæc aũt actio. ff.quod me.cau.& ĩ l.creditor. §.iuſſus.ff.de app. Sed d.gl.poſſunt reduci ad concordiã,& quælibet opi. poſſet ſuſtentari ſm diuerſos modos practicãdi.Interdũ enim & ſuper principali debito, & ſuper pęna proponitur libellus ſolẽnis,& rite agitur, & vtraq; ſentẽtia erit diffinitiua. & ita intelligatur gl. in d.l.ſi cũ exceptione.§.hæc autem actio. Interdum in principali cauſa proceditur per modum præcepti de ſoluendo.iuxta l.ſi debitori.& quod ibi per gl.Bar.& doc.ff. de iud.& iuxta glo.in d.l.de pupillo. §.meminiſſe. & ibi doct.ff. de nou.ope.nun. & de hoc dicam ĩ.in ſi.proxi.§.ſeq. & tunc tale præceptũ etiã in confeſſum nõ eſt ſententia diffinitiua,& poterit ſuper pœna poſtea offerri libellus ſolẽnis, & illa ſecunda ſuper pœna erit diffinitiua,& ita poteſt intelligi gl.in d.l.creditor. §.iuſſus. & quod tale præceptum de ſoluendo factum etiã in confeſſum non ſit diffinitiua ſententia, voluit no. Barto.in l. non fatetur.ff.de confeſ.in ver.ſed an iſto caſu poterit reuocari &c.& voluit Bart.& Bal.in l.error. C.de iur.& fac.ign. Interdũ ſit ecõtra,quia ſuper principali debito offertur libellus ſolẽnis, & ritè agitur,& erit diffinitiua ſententia,& per viam executionis dictæ ſententię petetur pęna. & iſta vltima ſentẽtia erit interlocutoria, & ita intelligitur glo. in d.l.ſi cum exceptione.in §.hæc autem actio.quæ gl.dicit, ꝙ ſecunda ſententia eſt executio primæ,interdũ principale debitum, & pœna ſucceſsiuè,& ſub conditione petitur eodem libello,vt peto rem reſtitui,& ſi fueris contumax (ponamus in actione quod metus cauſa,) peto te cõdemnari ad quadruplum,& iſto caſu ſufficit vna ſentẽtia,& erit in totum diffinitiua.facit l.cõductores, cũ gl. C.loca. & l.1.cum gl.ff.de act.emp.in prin.& latius dixi ſupra eo §.rurſus. & iſta practica erit legitima,& vtilis, vt dixi, in d.§.rurſus. & vide in prædictis Gui. & Bar.in d.§.hæc autẽ.quæ omnia no.

60 ¶ In gl.ſatisfieri.ibi, aſtringitur ad hoc, † an & qñ iudex teneatur interponere autoritatem ſuã, ſiue officium ſuum non petitum? ſic diſtingue, aut tale officiũ reſpicit principaliter publicam vtilitatem, & ex mero officio illud tenetur interponere.vt l.congruit,cum ibi no.per doc. ff.de offi.præſi.aut reſpicit vtilitatẽ priuatã, & tunc aut reſpicit reuerẽtiã alterius iudicis, & tenetur illud ex ſe interponere, vt l.eos,in ſi. C.de appel.aut tantũmodo reſpicit.vtilitatem partis, & tũc aut reſpicit ſolum miſerabiles perſonas,vel actũ pium, aut non. Primo caſu, aut iudex poteſt prætendere probabilem ignorantiã, & nõ tenetur interponere non petitũ,vt l.1.§.magiſtratibus.cum gl.ff.de magi.conuen.Aut non poteſt prætendere probabilem ignorantiã, & tũc tenetur illud interponere,ẽt non petitum. vt l.ſancimus. §.1.in princ.C.de admi.tut. Secundo caſu,qñ non reſpicit perſonas miſerabiles,vel actum pium,& tunc nõ tenetur officium ſuum interponere, niſi petatur. vt l.4.§.hoc aũt iudicium.ff.de dam.infec.& ibi Bart. & doct. & prædicta procedunt de facto, in iure autẽ poteſt indiſtinctè ſupplere, vt l.1. C.vt quæ deſunt adno. vbi ſi quis allegat legem,poteſt iudex ſupplere & allegare,& vbi allegauit malã,poteſt ſupplere bonã.de quo per gl.&

61 doc.in d.l.1. ¶ † Quõ ergo formabitur libellus in iuramento in litem affectionis? dicas ſic. dico ꝯ Titium, ꝙ vigore talis actionis fuit condemnatus ad reſtituendũ mihi talem librum meũ, & iuſſus a iudice,ꝙ dictũ librũ mihi reſtitueret, & licèt habeat facultatem reſtituendi qñ haberet, vel qñ non haberet,dicas,ꝙ dolo deſiit habere facultatem reſtituendi,tamen ẽt dolo,perfidia, ſiue contumacia reſtituere denegauit & denegat, ad quem librum affectionẽ habeo, quia in eo habeo memoriam localẽ, & in eo ſunt multæ apoſtillæ, & remiſsiones manu mea,quare peto per vos,& veſtrum officium,quod imploro,mihi iuramẽtum in litẽ affectionis deferri,vt iurare poſsim pro quanto pre-

62 tio non vellem dicto libro carere. ¶ † In iuramento verò in litem veritatis ſic formatur libellus: dico ꝯ Titium, ꝙ per vim, vel dolum (ſm quod caſus acciderit) intrauit talem domum meã,in qua erant tales & tales res valoris,& æſtimationis tunc florenorum centum,quas res,& earum æſtimationem propter dictum dolum Titij, vel per dictam eius inuaſionem, difficile eſſet per teſtes, vel alio modo probare, quare peto per uos,& veſtrum officium (quod imploro) iuramentum veritatis mihi deferri, vt iurare poſsim, quot, & quæ res tunc erant in dicta domo,& cuius fuerant æſtimationis.

S V M M A R I V M.

1 *Verbum debet, quid importet.*
2 *Dictio omnino, qualiter accipiatur.*
3 *Petitio incerta an admitti debeat. & nu. 4. & 5.*
4 *Petens caſtrum cum ſuis turribus, villis, & pertinentiis, an debeat tur. & villas ſpecificare.*
6 *Sententia non expreſſa quantitate an valeat.*
7 *Sententia an valeat ſi iudex dicat pronuntio in omnibus, vt pronuntiauit talis iudex in tali cauſa.*

Sententia

8 *Sententia an teneat, ſi iudex expreſsè ſe retulit ad inſtrumentum, quod non fuit in cauſa productum.*
9 *Sētētia, ſi iudex dicat cōdēno, ſi eſt probatū, alias abſolue, an valeat.*
10 *Expenſarum condemnatio an facta dicatur ſi iudex dicat in ſententia, abſoluo in expenſis victū victori nobis, & ſucceſſoribus noſtris taxatione reſeruata*
11 *Sententia, cōdēno Titiū in centū, ſaluo eo quod infra dicā, an valeat.*
12 *Intereſſe incertum an, & quando in libello petatur.*
13 *Libellus qualis eſſe debeat quando petitur executio ſententia, vel inſtrumenti ſecundum formam ſtatutorum.*
14 *Statutum, quòd inſtrumentum guarentigia mandetur executioni, intelligitur ſi, & inquantum ſit purum, & idem eſt in ſententia.*
15 *Sententia quibus caſibus libello conformis eſſe debeat.*
16 *Iudex abſoluens condemnandum, & condemnans abſoluendū, qualiter teneatur.*
17 *Sententia diffinitiua quomodo ſit ferenda.*
18 *Præceptum iudicis cum clauſula ſi ſenſeris te grauatum compareas &c. an valeat, & habeat vim citationis.*

Curare. ¶Diuiditur in tres partes. Primò mandat iudici, vt ferat certam ſententiam, vſque ibi, certæ pecuniæ. Secundò, limitat mandatum, ſi illud eſt poſsibile. vſque ibi, quanto. Tertiò remouet vnum obiectum, vſque ibi, etiam ſi de incerta. & h.d. in ſumma. Iudex debet ferre ſententiam certam, etiam ſuper libello incerto, ſi incertitudo eſt in poteſtate iudicis. h.d. ¶No. ꝙ quamuis ſit actum coram iudice de incerta quantitate vel re, tñ iudex debet ferre ſententiam certam, & in certa quantitate, vel re, & ſic videmus, ꝙ iſto caſu ſententia non erit con-
1 formis libello. de quo infra dicā. ¶†No. tex. ibi, debet, ꝙ de ſui natura importat neceſsitatē, vt habetur in l. ſæpe audiui Cæſa-
2 rem. ff. de offi. præſi. ¶†No. etiam verbum, omnino,[a] ſiue omni-
a modo,[b] quia importat actum perpetuum, ac ſolidæ obligatio-
b nis. vt no. glo. & ibi Pet. de Anch. in cle. 1. de vita & hone. cle. & etiam importat generalitatem in omni caſu, ꝙ iudex ita aſtringatur obſeruare. vt no. gl. Bar. & doc. in l. cum exceptione. §. quatenus. in gl. 2. ff. quod met. can. & no. Dy. & Bar. in l. Græcè. §. illud. circa prin. ff. de fideiuſſor. ¶ In glo. 1. ibi, infra de offi. iud. l. 2.
3 in prin. examinemus primò, ſm Io. Fab. hic, an petitio † incerta admittatur, & quando? & videtur, ꝙ petitio incerta debeat admitti, vt ff. de rei vend. l. quæ de tota. §. fi. & quod ibi glo. & doc. Super hoc tamen eſt aduertendū, ꝙ interdum contrahitur obligatio ad incertum, interdum ad certum, vt patet ff. de verb. obl. l. 2. §. 1. & l. vbi autē non apparet. per totam l. eo. tit. Primò, caſu ſi eſt talis incertitudo, ꝙ nō viuat obligationem, admittitur petitio incerta, iuxta naturam obligationis, vt ſi promiſit hominē in genere, vel duo alternatiuè, ſm gl. hic. & niſi tunc actor ageret ſm naturam obligationis, ſuccumberet, vt infra proxi. §. in ver. hinc aūt, ſed vbi obligatio continet certum, vel res, ſuper qua agitur, eſt certa: tunc petitio debet eſſe certa. ¶ Aduertas tamen, ꝙ vno caſu prædicto petitio incerta admittitur, qñ de fa-
c cili certificari non poteſt,[c] vt d. l. quæ de tota. §. fi. & hoc in ſingularibus actionibus, in vniuerſalibus verò, & generalibus, res non ſpecificantur. & hoc vult hæc glo. in fi. & clarius in l. 1. in
4 prin. & ibi & glo. & doc. de eden. ¶†Quid ſi quis petat caſtrum
d cum ſuis iuribus,[d] villis, & pertinentiis, nunquid debet iſta iura, & villas ſpecificare? & poteſt dici, quòd nō, quia iſta petunt tanquàm acceſſoria, & ideo non eſt in libello neceſſe ſpecificare. extra. de excep. c. cum venerabilis. & de reſti. ſpo. ca. cum ad ſedem, ſm Io. Fab. ſed hoc videtur mihi contra tex. ff. de rei ven. l. 3. §. armamenta. vbi ſcapha, quæ eſt acceſſoria ad nauem, ſeparatim eſt vendicanda, & de per ſe, ac etiam ſingula armamenta nauis, & non in vniuerſo ſunt vendicanda, vt ibi, & ex illo tex. Bar. ibi colligit argumentū, quòd non procedit libellus, peto domum cū maſſaritiis, ſed debent ſpecialiter exprimi, vt ibi di-
5 xi. vnde cogita. ¶†Quæro, peto fundum cum fructibus, & aliis acceſſoriis non ſpecificatis fructibus, & eorum quantitate, an valeat libellus? dic, vt plenè dixi ſupra eo. §. 1. in materia actionis realis. ¶ Aduertas tñ, quòd in oī actione procederet libellus incertus, quando incertitudo eueniret ex facto aduerſarij, vt eſt tex. & ibi Bart. in l. 1. §. quia aūt. ff. quo. leg. ſed Inn. in c. conſtitutus. extra, de in integ. reſt. fortius dixit, quòd quoties quis probabiliter dubitat, ſiue etiam ex facto proprio, ſiue ēt ex facto alieno, pōt in eodē libello plures proponere actiones, nec cogitur ex aliqua eligere actionem, ēt ſi non compatiantur ſe adinuicem. vt d. c. conſtitutus. & de præſcr. c. audius. Si autem error eius non ſi probabilis, tunc cogeretur eligere actionem. vt l. quod in hæredem. §. eligere. & quod ibi not. ff. de trib. & pro hoc eſt bonus tex. in ſimili io c. 1. de poſtu. prælat. in verſ. niſi qñ ꝓbabiliter &c. & in iſta materia eſt bona gl. in c. vt quis duas. in ver. eligere. de elect. in 6. & vide omnino Bal. & Sal. in l. 1. C. de fur. quod no. ¶ In ea gl. in fi. no. gl. quæ ponendo formam ſententiæ in petitione hæreditatis tacitè etiam ponit formam libellandi, qm̄ ſententia debet eſſe conformis libello. vt l. vt fundus. ff communi diui. nā cū iudex pronuntiat, ſm glo. te hæredem, & hæreditatem reſtituendam, ergo debes petere te hæredem declarari, & hæreditatem, vel tales res hæreditarias ubi reſtituendas, & ad hoc aduerſarium cōdemnari, vt dixi ſupra eo, §. omnium. circa fin. in materia petitionis hæreditatis. ¶ In glo. vel rei. ibi, l. hæc ſententia. no. ea gl. quòd licet in libello non ſit certitudo rei, vel quantitatis petitæ, nec in ſententia, ſi tamen in aliqua parte actorum certitudo apparet, illud ſufficit. ¶ Ex quo
e no. quòd in dubio ſententia refertur ad acta.[e] Circa hoc breui-
6 ter ſic dicas. aut loquimur in † vniuerſalibus, ſiue generalibus iudiciis, & tunc valet ſine expreſsione alicuius rei, vel quantitatis, vt ſtatim dixi in fin. glo. præce. in peti. hære. ita dixit gl. ſm vnum intellectū. & ibi Bar. & doc. in l. ait prætor. §. 1. ff. de re iu. & gl. & doc. in l. 1. ff. de eden. & glo. & doc. in l. 1. C. de ſent. quæ ſine cer. quanti. Aut loquimur in particularibus iudiciis, & tūc aut iudex in ſententia ſe refert ad actū, & in aliqua parte actorum appareat de certa quātitate, & tunc valeat ſententia, aliàs ſecus. & eſt ratio, qa ſi non appareret de certa quantitate, tunc videtur iudex pronuntiaſſe de eo, quod ſibi non liquerat, & ſic ſine cauſæ cognitione, cuius ſententia non valeret. vt l. prolatā. & quod ibi per gl. Bar. & doc. C. de ſent. Si verò ſimpliciter ferret ſententiam, & non referret ſe ad acta, ſed ſimpliciter condēnat Titium dicendo, condemno te ad id, quod debes, & in aliqua parte actorum appareat de certa ſumma, & tunc in hoc glo. videntur contrariæ, quoniam glo. in l. 3. C. de ſen. quæ ſine cer. quā. tenet, quòd nō valeat. Sed contrariū videtur tenere gl. in l. quid tñ §. Pomponius. ff. de arb. Sed Bar. in d. l. ait ꝑtor. §. 1. concordat has glo. quia quandoque ſententia fertur referendo ſe ad certam partem actorū, & tunc valet, ſi in certa parte actorum contineatur certa quantitas, ſiue in actis probatoriis hoc contineatur, ſiue in actis aſſertoriis, vt in libello, & poſitionib. & iſto modo intelligatur gl. in d. l. 3. & facit tex. in l. in ſumma. in 2. reſp. ff. de re iu. Si verò non refert ſe ad aliqua acta, ſed ſimpliciter dicit condēno te in id, quod debes, & tunc ſi in actis ꝓbatoriis, vt in dictis teſtiū, vel in inſtrumentis, vel in aliis probationibus contineatur certa quantitas, tunc talis ſententia valet. & ita intelligatur gl. in d. l. quid tñ. § Pomponius. Si verò nō cōtinetur in actis probatoriis, ſed in actis aſſertoriis, & tunc non valet. ita intelligatū gl. in d. l. 3: & hoc vr̄ ſequi Bal. in d. l. ait prætor §. 1. & ibi Io. de Imo. & ſequitur etiā Bal. Sal. Ang. & Flo. in d. l. 3. Sed Raph. in d. l. ait prætor. §. 1. dixit hanc diſtinctionē ſibi non placere, nam primò hoc videtur ꝯ gl. in d. l. 3. nam gl. illius legis dicit, ꝙ non ſufficit contineri certum in certa parte actorum aſſertorum, niſi expreſsè ſententia ad illa ſe referat, vt qa dico, condemno te ad id, quod petitum eſt: ſecus ſi ſimpliciter ſe referat ad acta, quia nō ſufficit eſſe clarū in libello, ſed oportet, quòd ſit clarū ex actis ꝓbatoriis, vt dixit gl. 2. eiuſdem. l. 3. & per conſequens, iuxta gl. 1. & 2. illius. l. quod dixit Bar. nō eſſe de mente iſtarum gl. Præterea videtur ratio in promptu, nā in d. l. 1. §. ait prætor. conſtabat ex actis etiam probatoriis, tamē acta non ſufficiunt ſine ſententia, & ad iudicem ſpectat declarare, quia de hoc eſt dubitatio. iudex ergo, qui cōdemnat in eo, quod debetur, dicitur peccare in ſuo principali, quia ſine cauſa pronuntiat, quia ad eum pertinet declaratio, & poſtea ſequitur executio, vt arg. l. 1. §. 1. ff. ad Turpil. cum ergo ad iudicem ſpecter pronuntiare etiam ſuper facto, meritò ſupinè pronuntiat ſuper iure tantum. Nec obſt. d. l. ait prætor. §. 1. quia ibi tulit ſententiā ſuper eo, de quo erat d. quæſtio, licèt illud non cōtineat certam quantitatem, nam ibi non dubitabatur quātum deberetur, ſed an deberetur fideicommiſſum, vel nō. vnde ſi iudex tulit ſentētiam, reſtituas fideicommiſſum Titio, licèt non dixerit quantum illud fideicommiſſum contineret, valet ſentētia, quia iudicauit de eo, quod erat dubium, & quæſtio. & iſta opi. Raph. videtur de iure verior, quia pro certo duæ gl. in d. l. 3. non dicunt

ADDITIONES.

a Omnino. Dictio, omnino, eſt præciſa, & importat idem quod indiſtinctè, ſeu omni caſu. l. ſi cum exceptione. §. quatenus. & ibi no de eo quod met. cau. in Pand. & conſuluit Steph. Bertran. conſi. 359. vide copiam. col. 1. verſi ponitur etiam. nu. 1. vol. 1. Ant. Ca.
b Omnino, ſiue omnimodo. Adde de hac dictione Alex. in conſi. 10. 2 lib.
c Non poteſt. Adde Pau. de Caſt. cōſi. 392. in 2. editione, & Raph. Cu conſ. 60.
d Iuribus. Adde Alex. conſi. 183. 2. lib.
e Ad acta. Adde quando incertitudo vitiet ſentētiam. Alex. in conſi. 196. 4. lib. Raph. conſ. 7. & Rom. conſ. 181.

cunt illud, ad quod per Bartol. & doc. allegantur, ſed tñ in pra-
ctica ſeruaretur opi. Barto. & doc. quam etiam Bart. eſt ſecutus
7 in d.l.3. ¶ † Quid ſi iudex dicat pronuntio in omnibus, vt pro-
a nuntiauit [a] talis iudex in tali cauſa, an valeat ſententia? Specu.
in tit. de ſent. in §. qualiter. verſi. quid ſi iudex. & ibi Io. Andr. in
addi. dicit talẽ ſententiã non valere, quia non continet certum,
vt hic. Nec obſt. ſi dicatur, ſuffieit eſſe certam ſententiam per
relationem ad aliud, vt l. in ſumma. ff. de re ind. & quod ibi ha-
betur, & l. ſi ita ſcripſero. & quod ibi Bar. de ſchedula. ff. de con-
di. & demonſtr. quia illud eſſet verũ, qñ ſententia põt certifica-
ri ex actis eiuſdem inſtantiæ, aliàs ſecus, vt in caſu prædicto. &
hoc ſequitur Ang. & Io. de Imo. in l. ſi conuenerit. ff. de re iud.
8 quod no. ¶ † Quærit Bal. in d.l.3. quid ſi iudex in ſententia ex-
preſsè ſe retulit ad quoddam inſtrumentũ, quod non fuerit in
b cauſa productum, [b] an valeat ſententia? & videtur, ꝙ non, quia
tale inſtrumentum nõ eſt de actis, cũ non ſit in cã productũ. cõ
tratiũ tñ dicit fore verũ, & dicit eſſe caſum in d.l. ait ꝑtor §. 1.
Nec obſt. ꝙ non ſit de actis probatoriis, quia dicit illud locũ ha
bere, qñ iudex pronũtiat ſimpliciter, & ad aliquid ſe nõ refert,
quo caſu inſpicienda ſunt acta probatoria. ſed in caſu noſtro
ſpecificè ſe retulit ad illud inſtrumentum, ergo, &c. & hoc ſatis
placet Sal. in d.l.3. dummodo in aliqua parte actorũ ſit ſacta ali
qua mentio de dicto inſtrumento, & meliores conſueui dici
actitando, videlicèt, vt prædicta patent in tali inſtrumẽto, licèt
poſteà non fuerit inſtrumẽtum ꝑductũ, ſecus ſi de illo nõ fuiſ-
ſet facta mentio aliqua in aliqua parte actorũ, quia tunc de di-
uerſo, q̃ ſit petitum, videtur condẽnare, & ita dicit fore reſtrin-
gendã d.l. ait prætor. §. 1. Nec obſt. ſi dicatur in caſu iſto, iudex
non iudicat ex probatis, ex quo nõ eſt deductum in iudicio, li-
cèt de eo fuerit facta mentio ꝯ l. illicitas. §. veritas. & quod ibi
no. ff. de offi. præſi. quoniam reſpondet Sal. ꝙ ex hoc ſententia
non redditur nulla ipſo iure, quia eſt ꝯ ius litigatoris, quia præ
ſupponit probationẽ, quæ non eſt, & propterea ſentẽtia nõ eſt
nulla, aliàs ille text. in d.l. ait prætor. § 1. procedere non põt. Sed
in hoc ego dubito, quia nõ põt dici, ꝙ illo inſtrumento nõ pro-
ducto (eſto, ꝙ iudici conſtituerit) dicatur ſcḋm eũ iudicaſſe, quia
eo ipſo, ꝙ nõ eſt productum, non põt dici, ꝙ de eo ſibi, vt iudi-
ci conſtiterit, vt d. §. veritas, ergo non poteſt dici, ꝙ iudicaue-
rit cauſa cognita, ergo ſententia funditus eſt nulla, vt d.l. pro-
latam. cum ibi no. per Bart. & doc. nam cauſa dicitur cognoſci
parte citata ex productionibus, contradictionibus, & vẽtilatio-
ne iudiciaria. vt l. in cauſæ. §. cauſa cognita. ff. de mi. & l.3. §. ſi
cauſa cognita. ff. de bon. poſſ. & l. ſi. C. ſi ꝑ vim, vel alio mo. Nec
eſt verum, (vt dixit Sal.) ꝙ ſit iſta ſententia contra ius litiga-
toris, immo eſt ꝯ ius conſtitutionis, quia eſt contra eius mãda-
tum. d. §. veritas. ergo nulla cõprobatur. hæc eſt doc. Bal. & Io.
de Imo. in l. ſi is ad quem. ff. de acqui. hære. vbi Bal. voluit, ꝙ id
dicitur in cõi, per l. Titianus. ff. quod cum eo. ꝙ iudex appella-
c lationis poteſt ſententiam primam confirmare [c] ex alia cauſa,
q̃ pronuntiauerit iudex a quo illud eſt verum, ſi ſaltem implici
tè dicta cauſa, ex qua iudex ad quem mouetur, põt cõprehen
di ex actis primæ cauſæ, alias ſecus, alleg. C. de pet. hære. l. hære-
ditas matertetæ. & ff. de pac. do. l. Beblius Marcel. quod eſt ſing.
dictum. facit, quod no. idem Bal. in l. 1. C. de condi. indeb. Sed in
caſu noſtro, neque implicitè, neque explicitè dicta ſentẽtia po-
teſt uerificari ex actis, quia dictũ inſtrumentum non eſt, nec di-
ci poteſt de aliquibus actis, cũ non fuerit in cauſa productum,
9 meritò non ualet ſententia, cogita. ¶ Quid ſi † iudex dicat, con-
d demno, ſi eſt probatum, [d] alias abſoluo? & doc. in d.l.3. & Bar.
in d.l. ait prætor. §. 1. tenent, ꝙ ſententia valet, quia refert ſe ad
acta probatoria. Item quia ſub conditione de præſenti, ideò va
let. vt eſt glo. ord. in l. a diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re iud. &
gl. Bar. & doc. in l. 2. §. biduum. ff. quando app. ſit. quod no. gl. &
doc. in l. cum iudex. C. de ſent. & hoc facere ſolẽt iudices impe-
riti, uel qñ tempus inſtantiæ eis labitur, & non intelligitur pro
qua parte debeant ferre ſententiam, non autem ſimpliciter; &
tantummodo dicat iudex, ſi eſt probatum, condemno, quia cũ
illa dictio, ſi, exponatur, id eſt quatenus, ut l. Stichum qui meus
erit. & quod ibi Bar. & doc. ff. de le. 1. neceſſariò ſequitur, ꝙ ſi eſ-
ſet probatum pro parte, & pro parte nõ, ꝙ eſſet condẽnatus in
parte tantum, & in alia parte non eſſet iudicatum: unde nõ ua-
leret ſententia, ut l. in hoc iudicio. ff. fami. ercif. facit l. dicere. §.
ſi. & l. quid tamen. in princ. ff. de arbit. Ex quo dicendum eſt, (ut
dixi) ꝙ iudex debet addere, & in eo, quod probatum non eſt,
abſoluo, iuxta tex. cum gl. & ibi doc. in l. 1. C. ſi aduer. rem iudi.
quod uidetur uerum, niſi feratur ſententia ſuper toto principa
li, omiſsis acceſſoriis, ut putà, omiſsis expẽſis, quia tũc pro par-
te lata ualet, ut uidetur caſus, coniuncta gl. in uerſ. confiteatur.
& in gl. in ver. ſed nec. in ſi. C. qñ prouo. non eſt neceſſ. inquan-
tum loquitur, quãdo in minus fuit facta condẽnatio, ſcḋm quoſ-
dam. ſed certè etiã poteſt intelligi, quando in alia parte fuit fa-
cta abſolutio, & ita videtur ibi intelligere Cyn. Item etiam põt
intelligi, qñ iudex condemnauit in minus, quia fortè taxauit in
minus, quàm deberet, vnde nimirum, ſi tunc ualeret, quia tunc
videreť ſuper toto pronuntiare. facit quod no. Bart. in ſimili, in
d.l. 1. C. ſi aduer. rem iu. in eo, qui petebat reliqua conſignari,
& iudex condemnat in aliqua quantitate pro ipſis reliquis, cũ
tamẽ re vera in ipſis reliquis in maiori ſumma erat obligatus.
Vel poteſt dici, ꝙ ibi expenſæ non fuerunt petitæ a parte, ut uo
luit ibi gl. vnde videtur, ꝙ tunc iudex poſsit de aliquibus pro-
nuntiare, ex quo non præcedit capitulũ ſpecificũ ſuper expẽſis
deductum per partem. Sed ubi ſuper expenſis præcederet peti-
tio, videretur ꝙ ſuper toto capitulo debeat pronuntiare. arg. d.
l. in hoc iudicio. Vel fortè poteſt dici, ꝙ ſi facta eſſet taxatio ex-
penſarũ, & iudex cõdemnaret in minori quantitate, ꝙ fortè te-
neret ſententia, quaſi tunc videatur reuocare interlocutoriã ta
xationis. arg. l. quod iuſsit. ff. de re iudi. & ſic videtur ſuper toto
pronũtiare, licèt malè faciat abſq; cauſa reuocare taxationem.
facit l. uidemus. §. ſi. ff. de in lit. iur. & quod no. Inno. in c. ſi. in ſi.
extra, quod me. can. & per prædicta uidetur, ꝙ ſi iudex cõdem-
nat in expenſis factis a die publicationis proceſſus, & de aliis
expenſis nihil dicit, ꝙ non valet ſentẽtia, ſi expenſę fuerunt pe-
titę, ita no. dicit Ioan. de Imol. in d.l. ait prætor. §. 1. ff. de re iud.
10 ad intellectũ d. l. ſi. C. qñ prouo. nõ eſt neceſ. quod no. ¶ † Quid
ſi iudex dicat in ſententia, Titium abſoluo in expenſis, uictũ ui-
ctori nobis, & ſucceſſoribus noſtris taxatione reſeruata, quæri-
tur, an uideatur facta condemnatio expenſarũ, quia deficit uer
bum, cõdemno, nec uidetur eſſe repetitum ex præcedentibus,
quia præcedit uerbũ, abſoluo? & uidetur, ꝙ non ualeat per re-
gulam l. ꝑſes. C. de ſen. & inter. in ꝯtrariũ facit l. 1. in ſi. ff. de hære.
inſtit. nam licèt in dicta ſententia non ſit uerbum, cõdemno, tñ
debet intelligi. Nec obſt. ꝙ ſententia debeat ſcribi, & in ſcri-
ptis ferri, ut l. 2. C. de ſent. ex breui. reci. & id quod ſubintellige-
retur, non poſſet dici legi poſſe. arg. no. in l. 1. in princi. ff. de his
quæ in teſt. dele. quoniam in d.l. 1. in ſi. de hær. inſt. loquitur in
teſtamentis, quæ fiunt etiam in ſcriptis, & tamẽ ibi ſubintelligi
tur uerbũ, eſto, uel ſimile. & hoc tenet Bar. in d.l. 1. in ſi. licèt di-
cat cõtrarium fuiſſe iudicatum. Sed idem Bar. dicit tenuiſſe cõ-
trariũ. in d.l. præſes, ubi dixit, ꝙ uerbũ, condẽnamus, omiſſum,
non ſubintelligitur, quia ſententia debet ferri maturè, & appen
ſatè, & cũ magna deliberatione, & in ſcriptis, ut d. l. 2. ergo o-
miſſum habeť pro omiſſo. facit c. ſi. cũ ibi no. de re iud. in 6. Nec
ob. quod dixi de teſtamento, qm̃ ſpeciale eſt in ultimis uolũta-
tibus, quæ fiunt a teſtatoribus mortis cogitatione turbatis, ut l.
hac conſultiſsima. §. 1. C. qm̃ teſta. face. poſ. igitur non eſt mirũ
ſi omittitur, & omiſſum ſuppletur, ut d.l. 1. & iſtam partem te-
nuit Bar. in d.l. 1. in ſi. in verſic. in tex. ibi iubeo &c. & hoc etiam
ibi ſequitur Ang. & idem Io. de Imo. in l. iudex poſtquàm. ff. de
re iud. in uerſic. item poteſt dubitari, quid ſi iudex &c. & dicit
iſtam ultimam partem de iure ueriorẽ, licèt prima ſit æquior,
attenta uериſimile mente ſententiantis. & dixit, ſi velles de iure
ſuſtinere primã opi. Bar. poſſes dicere, qm̃ clarum eſt, ꝙ ſenten
e tia expenſarum ſui natura eſt interlocutoria. [e] allega. not. in l.
Paulus. ff. de re iud. tu ad hoc alleg. glo. ordi. in l. quod iuſsit. in
prin. ff. de re iud. & ſic cum ſit interlocutoria in ſui prolatione,
f nõ requiritur ſolennitas, [f] ꝙ in ſcriptis feratur, ut no. gl. & do.
in l. 2. ff. de appel. & no. Bar. in l. Titia. ff. de accu. & ſic in caſu ꝑ-
dicto poteſt dici plus dictum, & minus ſcriptum. arg. d.l. 1. in ſi.
Nec obſt. ſi diceretur, fuit lata ſententia pro expenſis ſimul cum
diffinitiua, ergo & eius pars debet ſequi eius naturam. arg. c. ac
ceſſorium, de reg. iur. in 6. qm̃ licèt ſit lata ſimul, tamen lata eſt
ſuper diuerſo articulo, ideo non videtur abſonum, vt cenſeatur
ſeparatum ab articulo diffinitiuæ, argu. d. etiam. §. 1. cum ibi no.
ff. de mino. nec etiam eſt abſonum, ꝙ acceſſorium aliqñ cẽſea-
tur diuerſum a principali, qñ eſt diuerſa ratio, vt no. in c. debi-
tores, & in c. cum contingat. extra, de iureiur. potiſsimè vt res
potius valeat, quàm pereat, vt l. quoties. ff. de verb. obli. & illã

partem

ADDITIONES.

a Pronuntiauit. Adde Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de excep. §. viſo. verſ. quid ſi iudex. Ang. in conſi. 149. Alex. conſi. 85. 2. lib. & conſi. 182. eo lib.
b Productum. Adde Alex. conſi. 37. 2. lib.
c Confirmare. Adde quod voluit Rom. conſi. 281.
d Probatum. Adde an valeat ſententia lata ſub conditione, Alex. in conſi. 72. 3. lib. & Fulg. conſi. 146. & 117.
e Interlocutoria. Adde Rom. conſi. 358.
f Solennitas. Adde Ang. conſi. 114.

partem etiam ſequitur Raph.in d.l.1.in fi. & ipſam comprobat
ex doctrina Nic.de Ma.& Bal.in l.errore.C.de teſt. vbi voluot,
q etiã qñ ſcriptura eſt de ſolẽnitate actus, ſufficit, q in ſcriptis
tale verbũ exprimatur,per quod aliud ſubintelligatur de mente
diſponentis, vt arg.d.l.fi.de hære. inſti. & in caſu noſtro ſatis
de mente iudicis conſtat,q debet ſuppleri verbum,condemnamus,
cum dixit, victum victori in expenſis. Ego autem credo,
q Barto.a contrarietate poſsit ſaluari.nam in l.1.in fin.plus dicit,
q̃ in d.l.præſes. nam in d.l.1.in fi. dixit formaliter ſic, Titiũ
abſoluimus, & uictum uictori in expenſis taxatione nobis, &
noſtris ſucceſſoribus reſeruata. ſed in d.l.præſes. illa verba,videlicet,
taxatione nobis, & noſtris ſucceſſoribus reſeruata, deficiunt,
ſed tantummodo dixit, Titium abſoluimus,uictum uictori
in expenſis. Ideo non eſt mirum, ſi in primo caſu,quando
addit taxatione reſeruata &c. ſubintelligatur uerbum, condemnamus,
nam ex præcedentibus uerbis,uidelicet,uictum uictori
in expenſis &c. & ex ſequentibus,uidelicet, taxatione reſeruata,
&c. medium colligitur, ſcilicet condemnamus. aliàs
quomodo poſſent taxari expenſæ, niſi præcedat condemnatio
expenſarum? argumen. l.ſi ſeruus plurium.§.fina. ff.de lega.1.
quod ẽt prob. quia ſiue obtineat in prima & principali cã,ſiue
ſuccũbat,põt in expenſis cõdẽnari, ut l.properãdũ.§.1.in fi. C.
de iud.probatur & aliter. nam ſtipulatio eſt ſtricti iuris,& quicquid
omittitur hr̃ p omiſſo.l.quicquid aſtringẽdæ.ff.de uerb.obl.&
tamen patitur ſuppletionem, & ſubintelligitur, quòd deductũ
non fuerat. ut l. ſi ſtipulatus eſſem abs te. & l. ſi ſtipulatus ſum
Damã.ff.de uerb.oblig. ſed ubi non ſunt niſi illa uerba, & uictũ
uictori, & non plus, non apparet ita clarè de mente iudicãtis,
quia põt intelligi abſoluimus, & etiam condemnamus, ut d.l.
properandum.§.1.quod non eſt ſic, quando illa uerba ſequuntur,
taxatione nobis reſeruata &c.iſtud credo uerius per prædicta,
nec eſt bona ratio Bart.in d. l.præſes. q mortis cogitatione
turbatus &c. quia illud poſſet eſſe uerum, q in mortis articulo
teſtaretur.ut l.1.cum materia,& ibi Bar. & doct.C.de ſacroſanct.
eccle. aliàs ſecus, quando in ſanitate corporis,& animi,
& bene prouiſus teſtatus eſt. Præterea quando in ſcriptis teſtatur,
& uerbum aliquod omittitur, potiſsimè quando eſſet ſcriptum
manu alterius, non eſt conſideranda mens teſtantis, &
eius turbatio, ſed factum ſcribentis.ut d.l.errore. & l.iubemus.
C.de teſtam.& tamen ſuppletur,ut d.l.1.in fi.ergo eodem modo
in ſententia,licèt per non turbatum mente proferatur,& in
11 ſcriptis. ¶ † Quid ſi iudex dicat,condemno Titium in centum,
a ſaluo [a] eo quod dicam. & Barto.in d.l.iudex poſtquam,uidetur
uelle, q non ualeat dicta reſeruatio facta poſt uerbum, cõdemnamus,
quoniam dicendo, abſoluimus, uel condemnamus ſtatim
fuit functus officio ſuo, ut d.l.index, ideo nõ poteſt aliquã
reſeruationem poſtea facere, quia faceret, ut priuatus, non ut
iudex.Ex quo Bar. ibi infert cõtra iudices maleficiorum, qui in
eorum ſententiis dicunt,ſaluo ſemper,& reſeruato,quòd ſi præſens
ſententia eſſet in plus,uel in minus, quàm requireretur ex
forma ſtatutorũ, hanc noſtram ſentẽtiam ad formam ſtatutorũ
redigimus, quia talis clauſula nihil operatur. ſed Ange.in d.l.
iudex.tenet contra Bar. q immo dicta clauſula,ſiue reſeruatio
operetur,& ualeat,per gl.no.in l. itẽ Labeo.§.1.ff.fam.erciſ.Sed
tu in hoc articulo latius cõcludas, ſm dominum meum Io.in
d.l.iudex. aut iudex uult addere, & detrahere aliquã clauſulã
de ſententia ex interuallo poſt latã ſententiã, & eſt clarum, q
non poteſt,ut d.l.iudex.fallit in l.Paulus reſpondit. ff.de re iud.
& in expenſis, & acceſſoriis, ubi eadem die poteſt facere illud.
Aut addit incontinenti,& tunc aut uult dictã clauſulã apponere
poſt ſententiã habitã pro perfecta, & abſoluta, & non põt.
ita uidetur uelle Bar.& Ang.in d.l.iudex.aut uult dictã clauſulam
apponere ante ſentẽtiam habitã pro perfecta,& abſoluta,
& tunc aut illa clauſula uenit ad modificationem,et qualificationẽ
ſententiæ,aut venit ad correctionem vel mutationẽ in totum,
vel pro parte,ſi.n.venit ad modificationẽ, tunc vr̃,q poſſit
dictã clauſulã addere,& hoc eſt clarũ,qñ in contextu eiuſdẽ
orationis addit verè,vel interpretatiuè, vt quia dixit,adiudico
talẽ fundũ Titio,ita q debeat Seio ſeruitutẽ viæ: vel quia dixit,ad
iudico fundum Titio ſaluo eo,quod ĩ. dicã. nã ẽt ſi poſteà addit,
etiã in alia oratione de ſeruitute, videtur, q poſsit.vt d.l.
idem Labeo.cũ gl. Si aũt vellet hæc facere in diuerſa oratione,
& non in eadem verè, vel interpretatiuè, tũc vr̃, q facere non
poſsit.vt d.l.idẽ Labeo. a contrario ſenſu.& Cy.in l.terminato.C.
de fru.& lit. expen. ſed tamen dñs meus Io. dicit contrariũ,quia apponitur
antequàm ſentẽtia ſit habita pro perfecta,& abſoluta.
vt l.contractus.C.de fid.inſtr.Si aũt reſeruatio veniat ad correctionem
ſententiæ, & tunc,aut apponitur in eadem oratione,

aut in alia,vt no.in d.l.exceptione. C.de proba. & in l.ſi quidã.
C.de excep.vel dic,q ſi apponitur in eodẽ contextu orationis,
& tunc aut apparet iudicem ex lapſu linguæ erraſſe, & ſic eo,
quod præceſsit, nullatenus cõſenſit,& tũc nõ valet dicta adiectio,
vt eſt gl.no.16.q.1.prædicator, quæ dicit,condemno Titiũ
in centum, immo abſoluo. aut id non detegitur, & tunc aut ex
verbis clarè redditur ſententia conditionalis, & illud põt adiici.
vnde valet ſententia ſi dicat,condemno in centum,ſi veniat,
condemnamus in centum ex ſtatuto, vt l.2.§.biduum.cum glo.
ff.quando appellãdum ſit.ſecus, ſm Bar.in d.l.iudex.ſi eſſet ſub
conditione reſolutiua, vt l.2.cum gl. ff.de in diem addi.Vel ſm
eundẽ do.Io. etiam in iſto caſu idem eſſet, cum incontinẽti dicta
reſeruatio fiat, vt d.§.biduum. arg.l. lecta. in ver. dicebam.
ff.ſi cer.pet.quæ omnia no. Circa tamen dictam clauſulã,addas
tu id,quod no.Barto.in l.1.in fi.ff.de quæſtio.& in l.aut dãnum.
§.iſte ferre.ff.de pœ.& in l.1.in prin. ff.ad Turpil.in ver.ſed iuxta
hoc quæro.& Bart.in l.ſi quis a filia.§.fi. ff.de iniu.teſt.& Vltramõtani,
Cy.& doc.in l.terminato. C.de fru.& lit.expen.& Bar.
in l.non dubium. C. de legi. in verſ.ſed iuxta hoc quæritur pone.
& ibi Sal.& Bal.in 1.colũ.Codi.in §.quib.& Bal.in l.& ſi ſeuerior.
in 2.col. in verſi.tertio quæro, quid ſit iudex. C.de infa.
& ego dixi in meo trac.Maleſ.in gl.in verſi.ſaluo ſemper & re-
12 ſeruato &c. ¶ In ea.gl.ibi,† vt ſi peto intereſſe.vides ergo,q intereſſe
etiam incertum petitur in libello. idem no.glo.in l.certi
cõdictio.in princ.ff.ſi cer.pet.& in l. ſtipulationes non diuiduntur.
in prin.ff.de verb.obl. Sed Vltramontani in d.l.1. C.de ſenten.
quæ pro eo quod intereſt.tenẽt contrarium per ſuas rationes.
ſed Bart. & communiter docto.in d.l.1. & in d.l.certi condictio,
in princ. & plenius in d.l.ſtipulationes nõ diuiduntur.in
§.ſi.tenent cum gl.per textum apertum in l.1.in fin. C.de inut.
ſtip.Nam ibi agitur ad intereſſe,& dicitur obligatio incerta,tamen
agitur actione in factum, & clarum eſt, q loquitur de intereſſe
præterito, quod venit iure actionis. ſecundo probatur
ratione, quoties declaratio incertitudinis non eſt in poteſtate
actoris,admittit libellus incertus,vt l.1.§.1.ff.quor.bono.& dixi
ſupra, circa prin. iſtius §. Sed declaratio intereſſe non pendet
ex poteſtate actoris,ſed ex ſubtilitate, & inueſtigatione iudicis.
vt d.l.1.de ſen.quæ pro eo. ergo admittitur libellus incertus.
& hoc teneatis. Vel dic, ſm Io.de Imo. in d.l.ſtipulationes
non diuiduntur. circa fi. q intereſſe põt peti expreſſa certa quãtitate,
adiiciendo,(& illud plus, & minus,quod continget per
vos dñm iudicem taxari &c.)admittitur enim adiectio incertæ
partis certa cauſa ſubſiſtente, vt l.quæ de tota. §.1.ff.de rei uendi.
& ita cõmuniter practicatur. de quo dixi in ſimili in actione
iniuriarum. ſupra eo.in princ.dic vt ibi. Plus dico, q ſi habeo
inſtrumentum de intereſſe contra te, vel de conſeruatione
indemnitatis,poſſum petere executionem dicti inſtrumẽti,
ſtante foro ſtatuti, q inſtrumenta habeant executionem para-
b tam,& pendente dicto iudicio executiuo,liquidabitur [b] meum
intereſſe. & inquantum debet me indemnem conſeruare. vt in
l.1.cũ ibi no.per gl. Bar.& doc. C.de ſent.quæ ſine cer.quan.facit
l.defenſionis facultas. C.de iure fiſc.lib.10.& not.Bar.in l.1.
in fi.ff.de lega.2.& not.Barto.in l.1.circa fin.ff.de ſolu.¶ Sed aduertas,
q id,quod dixi de via executiua, eſt verum, ſi incontinenti,
vel in breui poteſt fieri liquidatio, ſecus ſi requiratur altiorem
indaginem,argum.not. in l.1.§.ſciendum.& §. ibidem.
ff.ad exhiben. & dixi ſupra proxi. §. & §. in bonæ fidei.ita dixit
Bald. & Ioan.de Imol.concordando opin.in d.l.1. ff.de lega.2.
13 ¶ † Sed tu aduertas in actu practico, quando petimus executio
ſententiæ,vel inſtrumenti,ſecundum formam ſtatutorũ,q optima
practica eſt, qñ non eſt purũ,& liquidũ.q dicatur in libello,
quare peto dictum inſtrumentum liquidari, & eo liquidato
liquidũ pronunciari,deinde exequi ſm formam ſtatutorum,
ita dixit eleganter Bal.in l.2.circa fi. C.de exec.rei iudi.in verſi.
modo quæro de alia quæſtione &c. In quo iudicio contra ipſam
liquidationem poſſunt opponi omnes exceptiones de mũdo
legitimè competentes: ſed facta liquidatione contra executionem
ipſius inſtrumẽti, non poſſunt opponi niſi exceptiones
permiſſæ a ſtatuto. Et ratio,quia ſi non eſſet debitum,& per cõſequens
ſi non eſſet liquidum, non poſſet executioni mandari,
vt l.1. §.hæc verba. & ibi Barto. ff.ne uis fiat ei. Debes nanque
ſcire

ADDITIONES.

a Saluo. Adde eundem Ang. in trac. ſuo Maleſi.in verſ.ſaluo.& reſeruato,vbi allegati in appoſtilla per me editus Ang. in conſi.37. Et an iudex poſt verbã cõdẽno,poſſit addere, uel minuere, uide Pet.de Anch.in conſi.182. Ro.conſil.104. Alex.in conſi.112.in 3.lib.& in conſi.118 eod lib.

b Liquidabitur. Vide de veritate huius dicti Rom. in conſi.76.& 523.

14 ſcire, ꝙ † quamuis ſtatuto caueatur, ꝙ inſtrumentum guarenti-
a giæ [a] mandetur executioni, tñ intelligitur, ſi & inquantũ ſit pu-
rum, & liquidum. vt l. proinde §. notãdum. & ibi Bar. ff. ad leg.
Aqui. & no. Bald. in d. l. 2. & l. ſi conuenerit. ff. de pig. act. ¶ Et idẽ
in ſnia, quæ petitur executioni mandari. vt l. 4. §. ſi ex cõuentio
ne. & ibi hoc no. Bar. Ang. & doc. ff. de re iud. & facit quod no.
Bar. Ang. & Io. de Imo. in l. poſtulante. in princ. ff. ad Treb. & de
huiuſmodi inſtrumentis, & de eorũ executione, & de exceptio
nibus, quæ poſſunt opponi, vide latiſſimè per Bar. in l. 1. §. 2. ff.
qđ vi aut clam. & per Cyn. Bal. & latè Sal. in l. ita pudor. C. de
15 adul. ¶ † In ea. gl. in ſi. no. ꝙ ſi libellus non poteſt eſſe certus, nõ
requiritur etiam, ꝙ ſententia certa ſit, qm̃ ſententia debet con-
formari cum libello, aliàs nõ valet. vt l. vt fundus. ff. cõi diui. in
tantum, ꝙ ſm quod cõiter dicitur, peto ſpeciem, non poteſt fie
ri condemnatio in æſtimatione, quia ſtultus eſſet iudex qui nõ
in ſpecie, ſed in eius æſtimatione condemnaret. vt l. fin. C. de fi-
deic. lib. Sed tu dicas, ꝙ ille tex. hoc non probat, quia ibi eſt ſpe-
ciale ꝑꝑ ſeruum, qui debebat manumitti, quia licet legatarius
conſequeretur ſerui æſtimationem, tñ ipſe ſeruus propter hoc
b non conſequeretur [b] libertatem, vt debebat, quod no. ¶ Ex præ
dictis etiam no. ꝙ poteſtas iudicis non ſe extendit niſi in dedu-
ctis in libello, vel in iudicio, quod eſt verũ in inferioribus a Pa-
pa, vel a principe, nam in illis ſecus eſſet, vt no. Archi. in c. 2. de
reſt. ſpo. Aduertas tñ, ꝙ iſtud, ꝙ ſnia debeat eſſe cõformis libel-
lo, eſt verum in cauſa ciuili, in qua ſit concluſio cõtra partem,
vt dixi ſupra eo. §. 1. ſecus in cauſa criminali quia non ſit cõclu-
ſio in eis. vt ff. ad Turp. l. 5. §. 1. & ibi Bar. & no. infra de pub. iud.
in prin. & no. Bal. in l. edita. C. de eden. quinimmo licèt cõclude
ret in criminali, tñ non obſtãte tali libello accuſatorio, & eius
concluſione, iudici dabitur liberum arbitriũ, & plus, & minus
condemnandi, cognita qualitate delicti & perſonę, etiam in pę
nis ordinarijs. vt l. hodie. ff. de pœ. ita dixit Bar. in l. quid ergo.
§. pœna grauior. ff. de inf. & Bal. in l. & ſi ſeuerior. C. eod. ti. &
ſic valebit eius ſententia, licèt non eſſet conformis cum libello
accuſatorio. de quo vide Flo. in l. vt fundus. ¶ Reſtat, vt videa-
16 mus aliqua, aliaq; hic in text. & gl. non tanguntur. † Et primò,
tu iudex bene aduertas, ne abſoluas condemnandum, vel con-
demnes abſoluendum, aliàs non magis iudicabis, q̃ tu iudicabe
ris. vt l. rem non nouam. C. de iu. ita dixit Ang. in Auc. de iud. §.
ſi. Et etiam tene menti, ꝙ tu faceres litem tuam, & tenereris in
ſyndicatu ad intereſſe parti læſæ, ſiue ſis paterfa. ſiue ſis filiusfa.
vt l. Iul. & l. ſi filius. & ibi vide Barto. ff. de iud. ſiue ſis arbiter, vt
eſt tex. ſing. in l. pe. in ſi. C. de pac. facit tex. ſupra de obl. quæ ex
quaſi deli. in prin. ſiue ſis arbitrator, de quo per Bar. in l. ſi. & ibi
bona gl. in materia. ff. de var. & extraord. cog. ¶ Quid in conſul-
tore, qui protulit malum conſilium? vide Bar. & Bal. in l. ex ma
leficijs. in §. 1. ff. de act. & ob. & de oĩbus his vide latè per Bar. in
ſua diſpu. quæ incipit Iudex, qui per imperitiã malè iudicauit.
17 & latius per dñum meum Io. in l. diuus. ff. de re iud. ¶ † Ac etiã
c teneas menti, ꝙ ſnia diffinitiua debet ferri in ſcriptis, [c] & regu-
lariter recitari per iudicem, niſi fuerit de maioribus Magiſtrati
bus, & ſedendo, non ſtando, vt l. 2. cũ ibi no. C. de ſent. ex breui.
reci. Nam de ſubſtantia ipſius ſnię eſt, ꝙ legatur oculis corpo-
reis, nec ſufficit legi mente, licet ſcripta ſit, aliàs eſſet nulla ipſo
iure. ita eleganter dixit Bar. in d. l. 1. in prin. ff. de his, quæ in teſt.
delen. & hoc ibi firmant Bar. Ang. & vterq; do. meus, & ideo no
tarij in ſi. ſententiarum dicũt, lecta & data fuit dicta ſnia &c. qđ
intelligas verũ in diffinitiua, ſed in interlocutoria prędicta ſo-
lennitas non requiritur. vt no. gl. Bar. Ang. & vterq; do. meus in
l. 2. ff. de app. ¶ Quid ſi non eſt illud verbum, lecta &c. ſed dr̃ da-
ta fuit ſupradicta ſnia per ſupradictum iudicem &c. & Bart. in
l. ſi. C. de ſen. ex breui. dixit, ꝙ niſi appareat aliquod verbum, ex
quo comprehendatur, ꝙ ſnia fuerit lecta, ꝙ talis ſententia fun-
ditus erit nulla. vt l. 1. C. eo. ti. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ licet deficiat
verbum, lecta, ſi tñ dictum, ꝙ dicta ſnia fuerit ſententialiter pro
mulgata, ꝙ valeret, quia promulgare eſt legere in ſcriptis reci-
tatione. vt d. l. fin. & etiam verbum ſententialiter tantummodo
de per ſe hoc importaret intrinſecè. vt l. ſciendũ, cum materia.
ff. de verb. obl. ita dixit in ſi. etiam Bar. & doc. in d. l. ſciendũ. Bar.
18 & doc. in d. l. ſi. ¶ † Quid dicendum de eo, quod iudices quoti-
die faciunt, quia mittunt præceptũ, quod de fructibus rñdeat,
vel ꝙ conducat, vel cognoſcat talẽ fundum a Titio, & ſi ſenſe-
rit ſe grauatum, cõpareat intra triduum recepturus iuſtitiæ cõ-
plementum. Iſtam q̃õnem poſuit gl. in l. de pupillo. §. meminiſſe.
ff. de ope. no. nun. quæ licet loquatur alternatiuè, tñ vult, ꝙ tale
mandatũ valeat. & idẽ in ſimili voluit gl. in l. ſi emãcipatũ. C. ſi
man. ita fuerit alie. & pro hoc eſt gl. ſing. ſm Ang. in c. ex parte.
el 1. in gl. ſi. extra, de ver. ſig. quæ gl. vult, ꝙ iudex mandet ꝙ ſol-
uat, & ſi ſenſerit ſe grauatũ, cõpareat &c. aliàs. n. excõicat. Sed
Bar. in l. 1. C. de execu. rei iud. dicit, ꝙ tales literæ, & tale præce-
ptum habẽt vim cuiuſdam citationis. Vnde ſi compareat, reſol-
uitur in vim ſimplicis citationis, & ita cõiter practicatur ꝑ pro
curatores, qñ reus comparet, quia petit dictũ præceptũ reduci
ad ſimplicẽ citationẽ. Bal. aũt in hac materia varie locutus eſt,
vt infra patebit. nã in l. 2. C. de epi. aud. in ver. venio ad verbalẽ.
tenet idẽ, qđ Bar. & idem Bal. voluit ſm Iac. in l. actiones. C. de
tranſac. ver. quærit d. Iac. &c. licet ibi loquatur per dictionẽ, niſi.
Ad idẽ ẽt voluit Inn. in c. ſi. de coha. cle. & mu. & idẽ, videlicet,
ꝙ valeat, & reſoluatur in vim ſimplicis citationis, tenuit Ang.
& Io. de Imo. in d. §. meminiſſe. Sed Rap. in d. §. meminiſſe. dixit,
ꝙ hoc eſt ꝯ d. §. nam conſtat, ꝙ illa denuntiatio non reſoluitur
in citationẽ, ſed habet vim prohibitorij, licèt cõpareat, quia qđ
interim fiet, deſtruetur. Si tñ tu velles tenere opi. doc. poſſes rñ-
dere ad opi. Raph. ad d. §. meminiſſe. qm̃ in illo tex. non fuit ad
dita clauſula, & ſi ſenſerit ſe grauatum &c. licèt gl. illud addat.
Vnde nõ eſt mirũ ſi ibi remanet in vim præcepti, potiſſime, quia
ſtatim facta denuntiatione ſortita eſt effectum ſuũ, ſiue iuſtè, ſi-
ue iniuſtè denũcietur. vt l. 1. in prin. eo. ti. Vnde idẽ Bar. in d. l. 5.
de execu. rei iud. dixit dictũ præceptum fore nullũ, quia nõ de-
bet inchoari ab executione, ſiue a præcepto. vt d. l. 1. Sed Bal. in
rub. C. cõmi. vel epi. in ver. quid de eo qđ quotidie ſit &c. dicis
aduertendũ fore, ꝙ aut tale pręceptũ eſt inualidũ, & reſoluitur
in comminationẽ iudicis. aut eſt validũ, & tunc refert, aut cita-
tus cõparet, & reſoluitur in ſimplicẽ citationẽ, quia altera pars di
cti pręcepti eſt vera & adimpleta, quia cõparuit. vt no. per Inn.
extra, de coha. clę. & mul. c. tuę. & per Io. And. eo. ti. in c. veſtra.
ſuper gl. ad intelligentiã. circa ſi. gl. aut non cõparet, & ſtat præ
ceptum firmum, nec põt iudici aliquid imputari, quia fecit pręcep
ceptũ iuſtificatiuum. vt d. §. meminiſſe. Sed licèt multi tranſeãt
cum hoc dicto, tñ mihi non placet, quia non declarat qñ pręce
ptum valeat, vel nõ, & potiſſime cũ ſupra dixerim, ſm Bar. pręce
ceptum nõ valere. Nec eſt verum, ꝙ iudici nõ poſſit imputari,
quia immo põt, eo ipſo, ꝙ non præcedẽte cauſæ cognitione ꝓ
ceſſit ad tale mãdatũ. vt l. illicitas. § veritas. ff. de offi præſi. qua-
propter Io. And. in addi. Spec. in ti. de aduo. §. ſequitur. ver. ſtu-
deat. tenet eleganter illud, quod tenuit Bar. in d. l. 1. de exec. rei
iud. videlicet, ꝙ tale præceptum in oĩ caſu ſit nullũ, niſi in caſu
in d. §. meminiſſe. Primò, quia dictũ mãdatũ fuit ꝓnunciatũ ꝑ nũ
ciũ, & nõ per iudicẽ, ergo nõ valet. vt l. 2. de ſent. ex breui. reci.
Secũdò, quia emanauit cã nõ cognita, qđ patet, quia parte ab-
ſente, & nõ citata, nec aliquo diſcuſſo, cõceſſum fuit ꝯ l. in cã. §.
cã cognita. ff. de mino. & l. prolatã. C. de ſen. & iſtud teneatis, quia
ita vidi practicari, & obſeruari. Et ꝓ iſta parte poſſes adducere,
qm̃ ſi ĩ libello, ſuꝑ quo pars citatur, & lis cõteſtatur, & alia ſolẽnia
fiunt, vt in auc. offeratur. & auc. libellũ. & l. 1. C. de lit. cõteſt. & d.
l. prolatã. C. de ſen. Cõcluderetur illa forma, videlicet, quare peto
ipſum cogi, & cõpelli, & ꝙ eidẽ p̃cipiatur, & mãdetur &c. funditus
.n. nõ valeret iudiciũ, niſi primò petatur condẽnari. vt no. Bar.
& doc. in d. l. 1. & d. l. terminato. de fru. & lit. expen. & in l. ſi cũ
nulla. ff. de re iud. & dixi ſupra eo. §. 1. ergo multo minus debet
valere tale p̃ceptũ iudicis, ob quod ex abrupto ꝓceſſit, nec ali
quid ſuꝑ eo diſcuſſum, vel ventilatũ eſſet. Poſſent tñ ſm Lud. de
Vrbe in d. §. meminiſſe. prædicta limitari, niſi præceptum ſupra
dictum emanaſſet ſuper eo, quod etiam parte præſente & inui-
ta præcipi potuiſſet, quia tunc tanto magis fieri poteſt parte ab
ſente, & ignorante. vt l. qui poteſt. ff. de regu. iur. ita dixit Ioan.
And. in Spe. de ſen. in §. ſpecies. in ver. habeo dubium &c. vt pu-
ta, ſi eſſet timor ſcandali, tũc iudex poteſt hoc facere inuita par
te. vt l. quod iuſſit. & ibi gl. ff. de re iud. & l. relegatorum. ff. de in
terdi. & rele. & l. æquiſſimũ. ff. de vſufr. Aut tale præceptũ ema
nauit ſuper eo, quod requirebat cauſæ cognitionem, quia forte
ſi pars fuiſſet pñs, & allegaſſet iura ſua, iudex illud præceptum
non feciſſet, & tunc non valet, niſi in caſu d. §. meminiſſe. ita in-
telligatur opi. legiſtarum. & glo. in c. ex parte. & ita tranſit Lud.
¶ Sed

ADDITIONES.

a Guarentigiæ. Statutũ de inſtrumento guarentigiæ exequendo, intelligitur de liquido, ita quod obſt. exceptio, non eſt liquidũ, ſecundũ Bal. in l. 2. C. de ex cep. rei iud. amplio hoc procedere, vt debeat cõſtare iudici conditionẽ eſſe pu rificatã anteq̃ procedat ad inſtrumenti hmõi executionem per tex. in l. hoc iure. & in l. ita ſtipulatus. §. quod ſi ab initio de ver. obl. in fin. & ibi Imo. & Alex. in terminis notat. probatur, quare huiuſmodi inſtrumenta guarentigię habent vim rei iudicatæ. Cor. conſ. 144 viſo themate. col. 6. verſ. & inſtrumẽ tum habens, litera. o, vol. 4. & late dixi. conſ 212. ſyndici ſattiani. ver. præmiſ ſis tamen non obſtantibus, & materiam guarentigiæ tractat copioſe. Bene- di de Barth. Petri. in ſuo guaren. tract. Ant. Caius.

b Conſequeretur Adde, vt per Roma. conſ. 211.

c An ſcriptis Adde an ſententia debeat ferri in ſcriptis. Ang. conſ. 249. & an debeat legi per iudicem, Ioan. de Ana. conſ. 2.

¶ Sed ego credo, ꝙ indiſtinctè ſit verior opi. Io. And. in d. tit. de aduo. & Bar. in d. l. 1. videlicet, ꝙ tale p̄cepiũ ſit funditus nullũ, per rõnes Io. And. Nec ob. qđ dr̄ de eo, quod põt fieri me inuito &c. quia hæc nõ eſt bona põa, qm̃ ſi fuiſſet p̄ſens, & citatus, forte ſuis rõnibus traxiſſet iudicẽ in ſuã ſniam, arg. l. itẽ ſi vnus. in §. fi. cũ l. ſeq. ff. de arb. igit̃ fuit citãdus, cũ poſſet lædi, aliàs nõ valet. vt l. nam ita diuus. ff. de adop. & l. de vno quoq; in prin. ff. de re iud. Vel aliter poſſumus ſic cõcludere, aut dictũ p̄ceptum ſit poſt cauſæ cognitionẽ, & poſt rẽ diu diſcuſſam, & per põs ſup iudicato, & tũc valet, qa importat executionẽ eius, qđ cognitũ, & deciſum eſt. facit qđ no. gl. in l. obligationũ ferè. §. cõditionẽ. ff. de act. & obl. Sicut dicimus in ſimili de p̄cepto facto in cõfeſſum, qa tale præceptũ tendit ad executionẽ cõfeſſionis, & ſic iã liquidi per confeſſionẽ partis. vt l. ſi debitori. cũ ibi no. per gl. & doc. ff. de iud. & no. Bar. in l. 1. in fi. & in l. non fatetur. in ver. ſed an iſto caſu poterit reuocari. ff. de cõfeſ. & no. Bar. & Bal. & doc. in l. error. C. de iur. & fac. igno. Et tñ præceptum dr̄ ſentẽtia interlocutoria, vt eſt gl. ord. & ibi Ang. in Auc. de hær. & Fal. in §. ſi quis aũt nõ implẽs. in verbo, decreto. & ibi ẽt Ang. qui dicit, ꝙ licet ſit iterlocutoria, habet tñ vim diffinitiuæ, ergo ab ea poterit appellari. vt l. a. ff. de app. reci. Sed tu ẽt addas, ꝙ hẽt vim præcepti facti in confeſſum, ac ſi eſſet cõcluſum in cã, vt eleganter dixit Bal. in d. l. error. Et ad prædicta addas gl. in l. fi. §. neceſſitatem C. de bo. quæ lib. cum ergo tale præceptum tendat ad executionẽ iam cogniti, & ẽt in executione regulariter requiritur citatio, iuxta no. plenè per doct. in l. ab executione. C. quo. app. nõ reci. & p Bar. Ang. & Mod. in l. a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. Et cum tale præceptum iſto caſu (vt ſupra dixi) habeat vim citationis, igitur valet. Aut ſit tale p̄ceptum a principio, & cauſa non cognita, & tunc funditus nõ valet, quia nimis properas Marcelle. vt d. l. 1. C. de execu. rei iud. Nec tali caſu dici poteſt, ꝙ habeat vim, etiam ſimplicis citationis. ita eleganter nb. Inno. in c. tua. de quo Bal. facit feſtum in l. ius alimentorum. ff. vbi pupil. edu. deb. quę omnia tene menti, quia quotidiana. Et no. ꝙ iudices maximè ignari, & non periti, ſolent hoc præceptum concedere, & male, niſi ſecundum quod ſupra dixi.

S V M M A R I V M.

1 *Rerum pretia quomodo variantur, & qualiter ęſtimari, & probari poſſint & nu. 2. & 4.*
3 *Declaratio ad l. 1, C de prad. ſuriali.*
5 *Articulus, et probatio, quæ p̄ſumptionẽ excludũt, qualiter admittãtur.*
6 *Libellus in materia emptionis, & venditionis, quando quis fuit deceptus vltra dimidiam iuſti pretij. quomodo formetur.*
7 *Petens ante tẽpus, olim qua pœna puniebatur, & qua hodie. & nu 9.*
8 *Lex correctoria quando locum habeat.*
10 *Pactum de non petendo vſq; ad certum tempus, quid operetur.*
11 *Pęnitentia an & quemodo admittatur ad hoc, vt agens ante tempus pęnas euitet.*
12 *Plus petitum, & plus negatum an ſit punibile.*
13 *Actor plus petens coram vno iudice, an pro pœna plus petentis poſſit coram alio iudice conueniri.*
14 *Reſtitutio in integrum an ſit delegabilis.*
15 *Minoris in integrum reſtitutio tranſmittitur in quemcunque ſuum hæredem.*
16 *Limitatio ad l. non ſolum ff de in integ reſtitutio.*
17 *Libellus an requiratur in integrum reſtitutione.*
18 *Ignorantia an, & quando ſit tollerabilis.*
19 *Hæres occultans an teneatur legatarijs vltra vires hæreditariat.*

Si quis agens. ¶ Plures petens in iudicio, loco, cauſa, re, vel tempore, olim cadebat a cauſa, hodie verò plus petens tempore, venit aliter puniendus, quia in eo induciæ duplicantũ, & actor ad omne damnum litis tenetũ, plus verò petens alijs modis in triplũ ſumptus, q̃ ſuſtinuit, reus litis nomine punietur, hoc dicit. vſq; ad §. ſi minus, licèt ego legam vſq; ad §. huic autẽ. Et diuiditur principaliter in duas partes. Primò, ponit id, quod erat de iure antiquo, quo plus petebatur. Secundò, id, quod eſt de iure nouo. ſecũda ibi, ſed hæc quidem. Item prima ſubdiuiditur in tres. nam primò ponit regulã 2
generalem iuris antiqui, qualiter puniatur plus petens. ſecũdò quot modis dicatur plus petere. tertiò, exempla vniuſcuiuſq;. ſecunda ibi, plus aũt. tertia ibi, re veluti. ¶ No. ꝙ plus petens in iudicio olim cadebat a iure ſuo, ſiue illud feciſſet ſcienter, ſiue ignoranter, ignorantia tñ craſſa, vt patet hic ibi, vt ẽt conſtãtiſſimus, hodie verò puniũtur, vt hr̄ in d. §. ſed hæc quidem, & ſic diſcrepat a l. 1. C. de plus per. quia ibi ſcienter, & doloſè exigit cautionem de pluri, & poſtea illam cautionem in iudiciũ deduxit. de quo ibi per gl. & doc. & ego dixi ſupra eo §. tripli. ¶ No. ibi, non facilè. ꝙ etiam minoribus 25. ann. reſtitutiones nõ ſunt concedendæ ſine cauſæ cognitione. vt l. in cauſæ. §. cauſa cognita. ff. de minoribus. & in cauſæ cognitione vertitur, vtrum ſuit minor, & læſus, quia non ſufficit, ꝙ ſit minor, niſi etiam fuerit læſus, vel ſui facilitate, vel dolo aduerſarij, & ſic non eſt vſus iure cõi. l. verum. §. ſciendum. & quod ibi no. ff. de minor. & l. nam poſteà. §. ſi minor. & ibi gl. Bar. & doc. ff. de iureiur. & in l. fi. cũ gl. & ibi doc. C. de in integ. reſt. mi. Et ad prædicta examinanda requiritur, ꝙ aduerſarius citetur. vt d. §. cauſa cognita. nam aſſertione partium &c. l. fi. C. ſi per vim vel alio modo. & debent explicari iudice ſedente pro tribunali, vt d. §. cauſa cognita. & l. 3. §. ſi cauſa cognita. & ibi gl. & Bar. ff. de bo. poſſ. & no. gl. in l. 1. C. quo. bon. facit. l. a procedente. C. de dila. & eſt tex. cum glo. & ibi do. meus in l. voluit. §. 1. ff. de interro. act. ¶ No. ꝙ error facti dr̄ eſſe iuſtus, quod eſt verum in facto alieno, non aũt in ſuo regulariter. l. fi. ff. pro ſuo, & infra dicam. ¶ No. in verſi. plus. declarationem ad tex. in d. §. tripli. ſupra eo. qm̃ ibi dicitur, ſi quis maiorem quantitatem libello poſuerint &c. & ſic plus petierit. hic aũt declarat quot modis, & qũo quis dicatur maiorem quãtitatem, ſiue plus petere. ¶ No. in ver. tempore. ibi, veluti &c. vbi videtur caſus, ꝙ agens pro debito conditionali, dicitur habere actionem, quod patet, quia dicitur plus petere, ſed plus, cum ſit comparatiuum, præſupponit poſitiuum, quaſi dicat, debitũ petijt, ſed plus tpe. Sed tu dicas, ꝙ hoc non eſt verum, ut ſupra de verb. oblig. §. ſi ſub conditione. & ff. de verb. ſign. l. cedere diem. & ſic iſte tex. loquitur impropriè ſicut appellatione reſidui aliquando venit totum. vt l. a. cum ibi not. C. de hæred. inſti. ¶ No. ex eo verſic. tempore. ꝙ argumentatio a ratione per contrarium eſt ualida in iure. ¶ No. in uerſ. loco. ꝙ agens actione arbitraria propter locum, debet ſemper in libello mentionẽ facere de dolo, vbi ſolutio fieri debeat, quando in loco alio agit, aliàs autem tanquam libellus ineptus poteſt per officium iudicis lacerari. ut l. 1. ff. de offi. aſſeſ. Sed ego non crederẽ, quòd propter hoc ſolum libellus ſit ineptus, licèt ſit contra ius litigatoris, quia videtur intereſſe ipſius rei propter locum, quod indiſtinctè venit, vt dixi ſupra eo. §. præterea. & dicam hic cũ gl. ¶ Not. ex eo. verſi. ꝙ in actione arbitraria, non tñ habetur ratio intereſſe ipſius actoris, ſed etiã habetur ratio de eo, quod fuiſſet lucratus, vt dixi in d. §. præterea, ac habetur etiam ratio intereſſe rei, ſi ſua magis intereat ſoluere in loco deſtinatæ ſolutionis, vt dicam infra cum gl. ¶ No. ꝙ æſtimatio pecuniæ numeratæ, non eſt æqualis quò ad omnes regiones, vnde ẽt propter diuerſitatem locorũ in nummis poteſt cadere intereſſe pecuniarium. l. nummis. ff de in lit. iur. ¶ Vltimò no. ex eodem verſi.
1 ꝙ pretia rerum variantur ſecundum varietates regionum. tu addas ꝙ non tantum ſm varietates loci, ſed etiam in eodem loco variantur, ſm varietatem temporum, vt eſt tex. in l. pretia rerum. in §. fi. ff. ad leg. Falcid. vbi etiam ille tex. addit aliud, videlicet, ꝙ careſtia, quæ momentis temporum, & ſic modico tempore durauit, non eſt attendenda, plus etiam in fi. illius tex. ſingulariter dicitur, ꝙ careſtia, quæ rarò accidit, non debet imponere pretia rebus. Vnde res æſtimabitur quantum communiter, & in vniuerſum ſolet valere Bononiæ corbes frumenti, nõ autem præſens tempus, & pretia victualium de præſenti conſiderantur, quia ad ea, quæ communiter contingunt, debet haberi conſideratio. facit l. nam ad ea. ff. de leg. & quoniam iſte articulus de ęſtimatione, & pretijs rerum, & maximè qũo deducatur in iudicijs, & qũo probetur, eſt valde practicabilis. Ideo tu pro eo concluſione dicas, qñq; tractatur de æſtimatione cuiuſdam rei immobilis, ex qua fructus percipiuntur, quãdoq; de re immobili, vel mobili, ex qua fructus nõ percipiuntur, & in indiuiduo debet æſtimari, vt puta de uno libro, vel de uno monte ſaxoſo. ex quo etiam lapidicinæ non extrahuntur. iuxta l. diuortio. §. ſi fundum. ff. ſolu. mat. Quandoq; tractatur de una re mobili, quę non æſtimabitur in indiuiduo, ſed in genere ſuo, vt eſt frumentum vel ſimile. Primò caſu, quando debet ęſtimari fundus fructuoſus, & tunc dicit Bar. in d. l. pretia rerum. §. fi. ꝙ debet fieri poſitio ſiue articulus, ꝙ ex tali fundo communiter tot fructus recolliguntur. Item ꝙ in prædicto loco, in quo dictus fundus ſitus eſt, fundus tanti redditus eſt, & tantæ æſtimationis. iſtud probatur in l. ſi fundum per fideicommiſſum. in princ. ff. de leg. 1. & l. pen. ff. de reb. eorum. Vel ſecundò poteſt articulum facere magis generalem, videlicet, ꝙ talis fundus cõmuni æſtimatione tantum valet, & communiter tantũm vẽderetur, & p põs non in particulari, ſed ad communem emptionem, & venditionem debes te referre. Tu autem addas ſm Ang. in d. l. pretia rerum. §. fi. ꝙ alio modo poteſt deduci, articulari, liquidari, & probari valor fundi. Primò, per declarationem iudicis fien-

dam, qui poterit ipſum fundum inſpicere. vt l. ſi irruptione. §. 1. ff. finium regun. & de illius quantitate ſe informare, & ſic pôt peti, ꝙ iudex ex officio ſuo ſe informet de valore fundi, & ſatis erit, per tex. notabilem. in l. fi. in fi. C. de iure do. impe. Et pro hoc tu allega, quod dicimus in ſimili, quia quando conſtat, ꝙ res debeatur, licèt non conſtet de eius valore, quia nô eſt deductum, aut non eſt probatum, tûc iudex ex ſuo officio poterit ſe informare, & ſm quod repetitur in æſtimatione condemnare, vt eleganter dicit Bar. cum quo tranſit ibi Ang. in l. ſi quod ea Pâphila. in fi. ff. de leg. 3. facit, quod no. Bar. in l. 1. in fin. C. de ſent. quæ
2 pro eo, quod intereſt. ¶ †Secundò, poterit valor fundi deduci & liquidari per relationem peritorum aſſumptorum per iudicem ad hoc, præſtito tamen iuramento ab eis, qui debebunt ipſam rem inſpicere, & de eius valore ſe informare, & poſteà iudici referre. vt l. hac edictali. §. his illud. C. de ſecun. nup. & in Auc. de non eligen. ſecundo nuben. §. quo aût. col. 2. ¶ Tertiò, poterit probari per librum æſtimi, ſiue cataſtri publici, in quo deſcribuntur res omnium, & eorum pretia, vt eſt tex. notabilis ſecundum vnam lect. in l. fi. C. de prædijs nauiculorum. lib. 11. Sed in hoc ego dubito, quia tale cataſtrum, ſiue æſtimum commune facit fidem inter fiſcum, & illum cuius res deſcriptæ ſunt. vt no. Bal. in l. pen. in fi. prin. de condi. inſti. Niſi ſaluâdo Ang. dicas, ꝙ fundus æſtimatus in æſtimo communis faciat præſumptionem, cùm illa æſtimatio fiat per officiales de publico deputatos, ꝙ dictus fundus tantùm valeat pro quâto valore reperitur deſcriptus in æſtimo communis. vt d. l. fin. facit quod eleganter not. Bar. in ſimili in l. quædam. §. numularios. in fin. ff. de eden. vnde qui vult dicere, ꝙ plus, vel minus valebat, debet probare. vt l. cum de lege. cum gl. ff. de proba. ¶ Quartò etiam ſecundû Ange. poterit probari per ſubhaſtationem, ſi res ſubhaſtatur per plures dies, & communiter tantum pretium offeratur, facit quod habetur in auc. hoc ius porrectum. C. de ſacroſan. eccl. Adde ſecundum do. meum Io. de Imol. in d. l. pretia rerum. §. fi. ꝙ ſi res ſubhaſtetur, & cum decreto prætoris poſtea vendatur, videtur ꝙ non habeat locû remedium. l. 2. C. de reſcin. ven. quaſi ſit præſumptio iuris & de iure, ꝙ deceptio non interuenit, & videtur eſſe tex. ſing. in l. 1. C. de præd. cur. lib. 10. & ibi hoc tenet Bar. Sed contrarium tenet idê Bar. in l. 1. C. de præd. 3o. an alleg. l. ſi quos. C. de reſcin. vend. & iſtam vltimam partem tenet do. Ioan. quia
3 eſt caſus in d. l. ſi quos. nô cauillâdo. ¶ †Nec obſt. d. l. 1. C. de præd. cur. quia potes dicere, ꝙ ibi non dicitur, ꝙ non poſſit probari deceptio vltra dimidiam iuſti pretij, ſed bene dicitur, ꝙ ſi probauerit ex neceſſitate rei familiaris factam eſſe vêditionem, & appareat fore veram cum decreto iudicis, ꝙ non poteſt venditor allegare ſe dolo inductum ad vendendum, nec ſe oppreſſum per potentiam emptoris. Vel poſſet dici ꝙ dictû Bar. in d. l. 1. C. de præd. cur. ſit ꝯ l. 1. & 2. C. de fid. inſtr. & iure haſtæ fiſc. li. 10. licèt. n. ſit præſumptio pro facto iudicis, ſeu pro eius authoritate. vt no. Spe. in ti. de emp. & vend. §. nunc dicendû. verſ. & no. tñ non ſequitur neceſſariò, ꝙ non poſſit eſſe iniuſtum pretium, & ꝙ non poſſit re vera eſſe deceptio. facit, quod hr̃ in ſimili in l. 3. in fi. de ſup. leg. aliàs ſequeretur ꝙ re vendita per minorê cum ſubhaſtatione cum authoritate tutoris, & cum decreto iudicis, non poſſet per in integrum reſtitutionem retractari, quod eſt falſum, vt eſt bonus tex. in l. ſi quidem. C. de præ. mino. Nec obſt. d. l. 1. C. de præ. cur. quia debet intelligi, ꝙ non pôt conqueri emptor, vel vêditor, ſupple veriſimiliter. facit. l. fi. in prin. & quod ibi no. ff. quod me. cau. vel poteſt dici, ꝙ ibi ſit ſpeciale, quia ibi aliud inducitur, videlicet, ꝙ etiam in re maioris vêdenda requiritur decretum iudicis regulariter ꝯtrium, igitur &c. arg. l. eum qui. in prin. ff. de iureiur. ita dixit do. Io. in l. ſi quis cû aliter. in fi. ff. de verbo. oblig. & iſtud teneatis per d. l. ſi quidem. ¶ Quinto modo, ſm Angel. poteſt fieri liquidatio æſtimationis fundi per teſtes, & iſta probatio vr̃ magis difficilis, cum valor rei non cadat in ſenſum corporeum teſtis, ſed per iudicium intellectus, & eſt clarû, ꝙ teſtis debet deponere per ſenſum corporeum actui congruentem. vt l. qui teſtô. §. fi. & ibi latè Bar. & doc. ff. de teſta. & non per iudicium intellectus, quia non ad teſtem, ſed ad iudicem ſpectat iudicare. vt no. Bar. in l. 1. ff. ſi cert. pet. tñ côiter concluditur, ꝙ ſi fiat articulus, prout dixi, ſm Bar. ꝙ dictus fundus eſt tanti redditus, & quòd fundi de tali côuicinia, in qua præfatus fundus ſitus eſt, tanti redditus ſunt, tâti valoris, & côiter pro tanto pretio venduntur, & emuntur, tûc poteſt teſtis faciliter deponere prędicta vera eſſe, quia plures ſic vidi de facto fieri. facit quod hr̃ per gl. in d. l. 2. C. de reſcin. ven. & iſte eſt bonus articulus. ¶ Quid autê ſi non fiat articulus iſta forma, ſed ſimpliciter articuletur, ꝙ res tm̃ valet, nûquid teſtes poterunt deponere taliter, ꝙ probent? in quo côcludas, ꝙ ſi teſtis dicat, ꝙ res tâtû valet, quia notâ habet conditionê dictæ rei, & habet alios conteſtes, tunc bene iſto modo probabitur, ar. eorum, quæ habêtur in l. nemo eſt qui neſciat. ff. de duo. reis, & no. Bar. i d. l. 2. C. de reſcin. ven. & no. Cy. & Bar. in d. l. 3. ad fi. C. de ſent. quæ pro eo, qđ intereſt. Quinimmo plus videtur, ꝙ etiam poſſit adijcere, ꝙ credit, vel opinatur, ꝙ êt quilibet, qui haberet notam dictam rem, ſicut ipſe habet, tm̃ daret, & pro tâto emeret. tex. eſt no. cum gl. ſm vna expoſitionem, in l. fi. C. de præd. nauicu. libr. 11. Et ſic aduertas, ꝙ hoc caſu toleratur teſtimonium de credulitate, quia ſumus in his, quæ non poſſunt bene percipi ſenſu corporeo immediatè, igitur &c. facit. l. 3. cum ibi no. per Bar. ff. de ven. inſpi. Si autem teſtis dicat, ꝙ valet tm̃, quia ipſe emeret pro tanto pretio, tunc eſt dubium vtrum probet, êt ſi haberet plures conteſtes, nam gl. in d. l. 2. C. de reſcin. vend. & ibi Bar. tenet, ꝙ non, quia videntur teſtes ſingulares, & ſic nô probât, vt l. ſolam. & l. iuſiurandi. cû ibi no. C. de teſti. & quia etiam poſſet dici, ꝙ ſm vnam particularem affectionê deponant, & ſic non probant, vt d. l. pretia rerum. in prin. Sed Bal. ſm Nico. de Maia. in d. l. 2. dicit, ꝙ immo tales teſtes probant, quia non conſtat, ꝙ deponant de affectione particulari. vt l. cû de indebito. in prin. ff. de proba. igitur debent probare. Sed Ioâ. de Imo. in d. l. pretia rerum. §. fi. tenent opi. gl. & Bar. cum dictû teſtis debeat neceſſario concludere, vt in c. in præſentia. extra, de proba. & ideo ex quo non conſtat, ꝙ ſe referat ad côem æſtimationem, & poſſibile ſit, ꝙ ſe referat ad propriâ affectionê, igitur non probat. ¶ Ex his etiam infertur, ſi teſtis dicit, ꝙ valet tâtû, quia vidit plures perſonas velle emere dictum fundû pro tanto pretio, nâ ſi aliud non addit, vr̃, ꝙ non probet, vt videtur velle Bar. in d. l. 2. quod eſt notandû, licet Bal. ibi dicat contrarium, & ex aduerſo tu voles defendere, debes probare, & articulare, ꝙ erat emphyteuſis, vel aliud onus latens annexû habebat, quia ſi ſciretur, minus æſtimaretur. vt argu. l. 1. §. ſi hęres.
4 & ibi Bar. ff. ad Treb. Or habetis vnum membrû. ¶ †Venio nûc ad ſm membrum principale, qñ tractatur de æſtimanda re, ex qua non percipitur fructus, vt in libro, & ſimilibus, & in his debet fieri poſitio æſtimationis, ꝙ dictus liber tantum vendi potuiſſet dicto tempore, & in ſtationibus bidellorum, & tunc têporis, & per ꝯñs tantum valuit, quia tantum vendi potuiſſet, vt d. l. pretia rerum. §. fin. & l. ſi ſeruus. ff. de condi. furt. & quod dixit, quòd res tâtû valet, quantû vendi pôt, intelligitur homini ſcienti eius qualitatê. l. mortis cauſa capimus. §. fi. ff. de do. cau. mor. & quod ibi per gl. Bar. & doc. &c. etiam poſſet fieri articulus, quòd liber, qui eſt côis literæ & bene correctus, & optimè ligatus, & miniatus, vt lec. Bar. ſuper C. vt erat mea, côiter tâtû valet, & ſi quilibet habens notâ côditionê dictarum lecturarû tâtû daret ꝓij noîe, & teſtis pôt addere, quòd ipſe, ſi emeret ſimilê lecturâ, tâtû pretiû daret. ¶ Capio tertiû membrum principale, qñ tractat de appretiando frumentû, vel aliud, qđ recipiat functionem in genere ſuo. & glo. & Bar. in l. 2. C. de reſcin. vend. dicit, quòd nô dêt ſe reſtringere ad vnum tp̃s breue, vt d. l. pretia rerum. in fi. Sed dêt dicere, quòd tali tp̃e, & añ, & poſt per plures dies, corbes frumêti in platea côis, vbi vêdit, côiter tâtû vendebaẽ, & emebaẽ, & tâtû vêdi, & emi côiter potuiſſet. ita êt dixit Bar. in d. l. pretia rerû. in fi. ita êt dixit Bar. in d. l. ſi ſeruus. in prin. ff. de cond. fur. in ver. vltimò venio ad illud &c. Vel potes dicere, quòd frumêtû tâtû valuit i dicto loco, & tali die, & êt per plures alios dies. ita dixit Bar. in l. 3. in fi. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt. & no. diligenter ſi volo petere æſtimationem frumenti quanti plurimi valuit ꝓꝑ morâ. l. vinû. ff. ſi cert. pet. quòd iſto caſu venit êt pretium, quod valuit tp̃e careſtiæ, dûmò talis careſtia non fuerit momentanea, & etiam dummodo dicta careſtia non fuerit talis, quæ rarò eueniat. facit qđ hr̃ in l. fiſtulas. §. fi. ff. de contrah. emp. & no. eleganter Bart. in l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. in fi. ff. ſi quis cau. vbi hr̃ in ſimili, quòd ſi fiat mentio de caſu fortuito, non intelligitur de inſolito, & per hoc vr̃ poſſe inferri, ſm do. meum Io. in d. l. pretia rerum. quòd nô hr̃ conſideratio pretij, quod fuit tp̃e careſtiæ hic Bononiæ, in quo corbes frumenti valuit libras 8. quia illa careſtia rariſſimè euenit, ſed frequentius contingit de libris tribus vel circa. Addas etiam ſm Ang. quòd eatenus, quatenus res facilius vêdi poteſt, & cum minori grauamine, tanto plus dr̃ valere, quâ ſi venderetur cû grauamine, vt ſi pôt vêdi ſine cautione euictionis, vel ſine præſtatione fideiuſſionis. iſte eſt text. not. in l. cû ꝗ §. melior. & l. 4. quæ incipit, vbi autem. ff. de in diem addi. ¶ Ex his etiam inferi, quòd res nô ſimpliciter, ſed cû qualitatib. ſuę bonitatis & malignitatis, ſiue vitiorû, debet æſtimari; vt eſt tex. in l. 3. §. ſi hæres. ff. ad Treb. Et idò dicit ibi Bar. quòd tu debes eſſe cautus, quando tractatur de æſtimanda aliqua re, vt forte quia

dicatur, ꝙ venditur eſt deceptus vltra dimidiam iuſti pretij, &
conſideres perſonam venditoris, ſi erat implicitus debitis, vel ſi
dedit fideiuſtorem, vel non, vt ea hoc poſsis cõcludere, ꝙ talis
res exiſtens hoſs implicitũ debitis non reperiſſet emptorẽ tan-
tæ quantitatis. Idem in ſimilibus qualitatibus rerũ, & perſona-
rum, quæ habẽt augere, & minuere pretium rei. vt d.§. melior.
5 quod no. ¶ Ex his infertur ẽt, ꝙ articulus, † & probatio quæ præ
ſumptiue concludant, admittuntur, ſicut admittitur libellus p̄-
ſumptiuus. vt l.oẽs.§. Lucius. & ibi gl. & Bar. de his quæ in frau:
cre. Sed contrarium vr̃ determinaſſe Bar. per illum tex. in l. non
hoc. C. vnde cognati. vbi dicit no. hanc l. ꝙ articulus, ſiue poſi-
tio debet concludere de neceſsitate, & ꝙ etiã dictum teſtis de-
bet de neceſsitate concludere, aliás non probat hoc eſſe, qđ ab
eo cõtingit abeſſe. facit. c. in præſentia. de proba. & idem ẽt no.
Bar. in l. in hac. ff. de dã. infe. vbi damnat practicam quorũdam
volentium probare damnum ex eo, ꝙ domus ſua non potuit lo
cari ꝑꝑ deuaſtationem de ea factã. Et ponebant ſic, dico deſtru
ctam domum, & dñum domus damnum eſſe paſſum, quia do-
mus prædicta cõſueuit tanti locari. Nam dicit ibi Bar. articulũ
iſtum non concludere, quia licèt conſueuerit tanti locari, tñ ſi
non eſſet deſtructa poſſet etiam eſſe, ꝙ non poſſet nunc tm̃ lo-
cari, quantum conſueuerat, vt ꝑꝑ incurſiones hoſtium, vel ſi-
milia. Et ideo tu debes articulare ſic, ſcđm Bar. dico, ꝙ domus
mea eſt deſtructa ꝑꝑ domum tuam, & ꝙ propter illud vitium,
domus non põt tanti locari, quanti conſueuit, cum tanti locari
conſueuerat, & per ꝯñs (ſi tu bene notas) debet dici in articulis,
ꝙ ꝑꝑ vitium prædictũ domus non potuit tanti locari, aliás nõ
concluderet. quod no. Sed idẽ Bar. in l. neq; natales. C. de proba.
vr̃ aliter dicere in hac materia, videlicet, quòd quidã eſt articu
lus, qui de neceſsitate concludit, & in hoc non eſt dubiũ, ꝙ dẽt
admitti, quia eſt ſtrictẽ cõceptus. vt d. cap. in præſentia. Quidã
eſt articulus, qui præſumptiue concludit, & tunc aut inducit ta
lem præſumptionẽ, quæ transfert onus probandi in aliam par-
tem, & tunc ẽt debet admitti. vt l. ſiue poſsidetis. & l. matrẽ. eo.
ti. C. de proba. qñq; inducit talem præſumptionẽ, quæ non ple-
nam, ſed ſemiplenam probationem inducit, & tunc etiam ad-
mittitur. vt in l. in bonæfidei, cũ materia. C. de iureiu. qñq; pro-
bationem coadiuuat, & ẽt admitti debet. vt no. Bar. in l. admo-
nẽdi. ff. de iureiu. & doc. in d.l.ſ bonæfidei. Tu addas, quòd qñq;
articulus facit indicium, ẽt qualequale, & aliqñ admittĩ. facit
l. ſi. cũ gl. & ibi doc. C. fam. ercil. & qđ no. Bar. in l. maritus. & l.
pe. ff. de quæſtio. qñq; nullum iſtorum facit indicium, & tunc ar
ticulus vt impertinens nullo modo eſt admittendus. vt no. per
gl. & doc. plenè in l. 2. §. ſed quod obſeruari. C. de iura. cal. & hr̃
10 c. 2. de cõfeſ. in 6. ac ẽt in teſte, ſeu probatione, aliter videtur
Bar. dixiſſe in l. de tutela. C. de in integ. reſt. mi. & in l. 5. ff. ſi cert.
peta. vbi dixit, ꝙ teſtis probat, ſi in rõne ſui dicti dicat, ſcio, qa
a ſum vicinus, vel quia ſum agnatus, quia vicinus, [a] & agnatus
præſumunĩ ſcire facta vicini, & agnati. vt l. ſi vicinus. C. de nup.
& l. octaui. ff. vnde cogn. iſtud tñ debet intelligi, vt intellexit, &
limitauit Bal. in l. conuenticulam. C. de epiſ. & cler. Et ex his ap
paret, quòd Bar. admittit alibi articulum, & probationẽ p̄ſum-
ptiuè cõcludentẽ, & alibi non. vnde licẽt aliq redarguant Bar.
de contrarietate, tu cõcorda Bar. ſic. Aut quæritur ad hoc, vt ar
ticulus plenè ꝓbet, an ſit opus, quòd de neceſsitate cõcludat: &
dicas, ꝙ ſic. ita intelligatur dictũ Bar. in d.l. in hac. & in d.l. non
hoc. aut vt ſemiplenè, vel p̄ſumptiuè, vel coadiuuatiuè, ſeu vt
indicium faciat in caſu, in quo ſufficiat ſemiplena probatio, vel
præſumptiua, vel coadiuuans, vel indicium faciẽs, & tunc ſuffi-
cit, quòd articulus tali caſu cõcludat, prout neceſſariũ eſt. & ita
6 intelligatur Bar. in d.l. neq; natales. quod no. ¶ † Vltimò, in iſta
materia qñ aliquis fuit deceptus vltra dimidiã iuſti pretij, quia
habet remediũ. l. 2. C. de reſcin. vend. quæ nõ tm̃ habet locũ in
b venditione, ſed ẽt in tranſactione. [b] vt no. gl. & ibi doc. in l. Lu-
cius. in ſi. ff. ad Treb. & generaliter in oĩbus cõtractibus bonæfi-
dei. vt l. maioribus. cũ gl. C. commu. vtri. iud. & dixi ſupra eo. §.
actionum. In materia emptionis, & vẽditionis, forma ſic libel-
lũ. Dico, quòd iã eſt annus, ꝙ tibi vẽdidi talẽ fundũ, & ꝙ dictus
fundus tunc tp̃e venditionis prædictæ valebat centũ, & ꝙ ego
errore ductus vendidi tibi pro 48. & ſic fui, & ſum deceptus
vltra dimidiam iuſti pretij, & prædicta 48. nunc eidem corã vo
bis in iudicio offero, quare peto dictum fundum mihi reſtitui,
& ibi dictum pretium. Et procedit iſta concluſio, licẽt iſto caſu
offi. iud. detur emptori facultas retinendi fundũ, & ſupplẽdi iu-
ſtum pretium. vt d.l. 2. ſicut dicimus in actione noxali. in l. mi-
les. §. 1. ff. de re iud. & dixi ſupra eod. §. præterea. Vel potes aliter
in dicto libello cõcludere ſic, videlicet, Quare peto te mihi con
dẽnari, vt dictũ fundũ mihi reſtituas, vel iuſtũ pretiũ ſuppleas.

Nec eſt opus iſto caſu, ꝙ pretiũ, qđ receperim, offerã, cũ igno-
rem quã partẽ alternatiuè tu emptor (in cuius electione eſt) ve
lis eligere. vt ar. l. 1. §. 1. ff. quorũ leg. & illã formã laudat Bar. in
d.l. 2. ¶ Et aduertas, quod dixi in libello, ꝙ tp̃e dictæ venditionis
valebat centum &c. nã ad illud tẽpus neceſſariò debes in libel-
lo, & in articulis, & in probationibus te referre, nã non ſuffice
ret, ꝙ articulares, & probares, ꝙ ante, vel poſt dictã venditionẽ
valebat centũ. vt eſt tex. in l. ſi voluntate. in ſi. C. de reſcin. vend.
c ¶ Itẽ dixi in libello, ꝙ errore ductus [c] &c. iſtud ꝓbatur. C. ſi ma-
ior ſe. f. l. 1. & d.l. maioribus. C. cõmu. vtri. iud. ¶ Itẽ dixi in libello,
d vltra dimidiã [d] iuſti pretij &c. illud ꝓbatur in d.l. 2. & in d.l. ſi
voluntate. C. de reſcin. vend. coniuncta l. in cauſæ. la 2. in ſi. ff. de
e min. ¶ Itẽ dixi in libello, ꝙ aut fundũ reſtituat, aut ſuppleat [e] iu
ſtum pretiũ. & hoc probatĩ in d.l. 2. vbi vide latiſsimè per Bal. &
7 Sal. ¶ † In gl. cõplexus. no. gl. ꝙ olim qui ante tẽpus petebat, cadẽ
bat a iure ſuo. ſed gl. in l. pecuniã. in ſi. ff. ſi cer. pet. dixit ſm vlti-
mam opi. Hug. ꝙ duplicanĩ induciæ. alleg. infra de excep. §. pe.
& idem vr̃ ſentire gl. in l. non ſolũ. la 2. §. 1. ff. de lib. le. & iſtud te
nuit Bar. in d. §. 1. & ꝙ admitteret cauſam, damnat Bar. in d. l. pe
cuniam. allegat. l. bouem. §. ſi ſub conditione. ff. de ædil. edi. & l.
grege. §. ſi ſub conditione. ff. de pig. Sed mihi vr̃, ꝙ iſta gl. ſit ve-
rior. per d. §. pe. Nec ob. leges allegatæ per Bar. quia loquuntur
in cõditione. & ſic prædicta hñt locum in die certũ, quid de die
incerta, ſi quis ante diẽ incertam agat, quam pœnam patiatur? &
Bar. in d.l. non ſolũ. la 2. §. 1. dicit, ꝙ vr̃, ꝙ nõ patiatur pœnam. d.
§. pe. quia ille. §. loquiĩ de die certa, & de conditione, ſed de die
incerta ibi nihil dr̃. & ſic tex. in §. 1. & d.l. non ſolum. remanere
vr̃ incorrectus, videlicet, ꝙ ẽt hodie, qui ante diem incertam
agat, cadat a iure ſuo. Concludit tñ Bar. quod cum dies incertus
habeatur pro conditione. vt l. dies incertus. ff. de condi. & dem.
& immo d.l. nõ ſolùm. §. 1. erit correcta, ſm Dy. ibi, quod dicit,
8 fore menti tenendum. ¶ Ex quo † ſingulariter tene menti, ꝙ lex
correctoria, non tm̃ habet locum in verbis proprijs, ſed in ver
bis improprijs, & latè ſumpto vocabulo, qñ poteſt legem anti-
quam aliquo caſu aut modo comprehendere, vt corrigat eam,
pro hoc facit, quod no. gl. & ibi doc. in auc. ex teſtamento. C. de
coll. Sed in hoc dubito, qm̃ legum correctio eſt euitanda. vt l.
præcipimus. in ſi. C. de appel. nam aliud eſt eſſe conditionem, &
aliud haberi pro conditione. ſicut dicimus in ſimili, ꝙ aliud eſt
eſſe ciuẽ, & aliud haberi pro ciue. facit l. mercis. & quod ibi ha-
betur. ff. de verb. ſign. & quod no. Bar. in l. ſi is pro emptore. cir-
ca medium. ff. de vſuca. & in l. 1. ff. de ſuis & leg. nã ſi dicta verba
non habent locũ in ſtatutis, vt hr̃ in dictis locis. & in l. 3. §. hæc
verba. ff. de neg. geſt. quantominus debent habere locũ in mate
ria correctoria, de qua p Bar. in auc. quas actiones. C. de ſacro-
ſanc. eccle. & dixi plenè ſupra de iure naturali. in §. 1. cogita tu.
9 ¶ † Quid de cõditione propria, ſi ante euentũ ꝯditionis agam? &
Gui. de Cu. in d.l. pecuniã. tenet ꝙ d. §. pe. duplicatis induciis, nõ
habet locũ, qa pœna illius. §. non põt habere locum, igitur &c.
arg. l. hos accuſare. §. oĩbus. ff. de accuſ. Nam in cõditione, ſi in-
eſt dies incertus, quõ ergo põt quid eſt incertũ duplicari? Sed
Bar. in d.l. pecuniam. dicit hanc opinionem eſſe ꝯ c. 3. de plus
pe. in ſi. vbi eſt tex. apertus, ꝙ tempore plus petere dr̃, qui ante
diem, vel conditionem egerit. & ad id, quod dixit Guil. ꝙ incer
tum eſt non poſſe duplicari, verũ eſt, incertũ ſimpliciter, ſed in
conditione, certitudo tp̃is venit certificanda ex futuro euentu.
¶ In gl. admittebat. ibi §. temporales. aduertas, ꝙ litera ibi dicit,
ꝙ induciæ duplicanĩ, & quòd poſtea non cogiĩ litem ſuſcipe-
re, niſi refectis ſibi expenſis. & idẽ dixit tex. in d. c. 1. de plus pet.
¶ Quæro, oppoſita dicta exceptione, an ſuſpendatur iudicium
in totum, vt non ſequatur condemnatio, an ſolum quò ad actũ
10 executionis? Inno. & Hoſt. in d. c. 1. dicunt, † quòd quandoque
opponitur exceptio dilatoria ante lit. conteſta. vt pacti de non
petendo vſque ad certum tempus. & tunc talis exceptio impe
dit iudicij exercitium, nec ſequitur condemnatoria. Quandoq;
dilatoria opponitur poſt litem conteſt. & tunc quia conſtat de
debito

ADDITIONES.

a Vicinus. Vicinus, conſanguineus, & affinis præſumuntur ſcire facta cõſangui
nei, vicini, vel affinis. l. octaui vnde cog. in Pan. l. de tutela. de in int. reſt. l. ſi
filiũ tuũ. C. de lib. cau. c. quanto. & c. quoniã. extra de præſum. quod probant
Bar. Pau. Alex. Iaſ. Phil. Dec. & Frãch. Cur. iunior in l. 1. de reb. cred. in Pan.
qđ procedit in caſibus cauſam ſucceſſiuam habentibus, & facilè in vicinorũ
notitiam migrantibus, vt ſi agatur probatio, ꝙ quis inhabitet viciniam. hoc
enim vicinos latere nõ põt. Pau. & cæteri ſcriben. in d. l. 1. vel ſi agatur meri
torũ probatio, quæ tñ eſt præſumptiua, ſm Bart. ſcriben. in d. l. 1. & ibi reſolu
tiue dixi ver. concludo primo. num. 41. cum ſeq. Ant. Caius.
b Tranſactione. Adde Rom. in conſ. 432. Alex. conſ. 13. 2. lib. & conſ. 89. 3. lib.
c Ductus. Adde Rom. in conſ. 475.
d Dimidiam. Adde Alex. conſ. 113. 2. lib. & conſ. 209. 4. lib.
e Suppleat. Adde Alex. conſ. proxime allegato.

debito in diẽ,& erat orta actio. vt l.1.in fin.ff.qñ dies vſufr.lege.
ce.& debet iudex debitorẽ condẽnare impoſitis tñ prius pœnis
crediteri agẽti pro ſua temeritate. allegat.ff. de iud.l.de qua re.
Tu ad prædicta alleg. ff.de procur.l.ſi reus paratus. & ff. ad legẽ
Aquil. in l. Aqui. & ff.de fur.l.quidam. Et quia dicit,quòd inducix debent duplicari,quæro,an habeat locum,ſiue ſint inducix
iuris,hoc eſt inductæ a iure,ſiue ſint induciæ inductæ ab homine? & Ant.de But.in d.c.1. dixit,ꝙ vtroq; caſu locũ habebit. ꝑ
tex.in d.§.hodie.infra de excep.ibi ſponte induſerit,vel natura
actionis &c.pone exemplum de tempore dato in conſtituta pecunia,vel dote, vel in condemnatis.vt l.promiſſor Stichi.§.1.ff.
de conſti.pecu.& l.vnica.§.exactio.C.de rei vxo. actio.& l.4.§.
condemnatum.cum ibi no. & l. prætor ait. cum ibi no.ff. de re
iud. Et aduertas ſm Ioan. And.& Ant. de But.in d.c.1.ꝙ nõ tm̃
duplicatur illud modicũ,quod ſupereſt de dicta dilatione temporis,quo actũ eſt,ſed tota dilatio quãtũcumq; fuerat à principio. vt d.§.temporales.& d.§.hodie.vt patet in tex.ibi,in duplũ
habeãt &c.Sed Bar.in l.iuſtas.C.de iure fiſc.lib.10.in ver.oppo.
inſti.de excep. videtur ſentire contrarium,quòd immo tm̃ modo reſiduum tẽporis dupletur.& pro Bar.facit,quia pœnæ ſunt
molliendæ. vt l.interpretatione.ff.de pœ. tñ primum dictum puto verius in pœnã dicti delinquentis. per tex.in d.§. hodie aũt.
21 ¶†Quæro, an & quo admittatur pœnitentia ad hoc, vt euitet
pęnas ꝑdictas ipſe actor?& dicas,quòd gl.in d.c.1.dicit, ꝙ vſq;
ad li.conteſt.argo.l.1.C.de plus peti. coniuncta l. amplius non
peti.ff.rem ra.habe. Tu addas, ꝙ hoc probatur in l. non ſolum.
la 1.§.ſi. in ſi.de li.leg. quod eſt verum ſm Ant.de But. in d.c.1.
niſi reus interim etiam ante lit.conteſt. feciſſet aliquas expẽſas
in illis reficiendis, actor condemnabitur,quia nõ eſſet iuſtum,
quòd fuiſſet iniuſte vexatus in expenſis,ſm Hoſt.facit l. eũ quẽ
22 temere.ff.de iudicijs.¶†Quid ſi actor plus petit,& reus plus debito negat,quid erit?dicunt quidã,quòd fiet cõpenſatio.arg.l.ſi
duo.ff.de dolo. Sed Io.de Lig.in d.c.1.dixit,ꝙ reus nullam pœnam patitur, qa ꝑꝑ plus petitionem poteſt ſimpliciter negare
totum. arg.no.in c.1.extra de litr.cõteſt.Sed Ant.de But.dicit, ꝙ
quò ad expẽſas fiet compenſatio,quò autem ad alias pœnas verum dicit Io.de Ligna.Ego autem ſimpliciter teneo opinio. Io.
de Lig. videlicet,quòd reus nullã pœnam patiatur, qa ipſe poteſt vti pluribus,diuerſis,& cõtrarijs exceptionibus, vt in c.nullus pluribus.& quod ibi per Dy. de reg.iu.in 6. & propter plus
petitionem actoris,pôt ſimpliciter oĩa negare. facit quod not.
Bar.& doc.in l.1.§.ſi ſtipulãti.ff.de verb.ob.& per Bar.& doc.in
23 l.qui ſolidum. in prin.ff.de leg.2. ¶†Quæro,plus petitum eſt a
me coram Titio iudice, volo agere ad pœnam in alio iudicio,
an poſſim?& Pet.hic tenet,ꝙ non, quia continentia cauſæ non
debet diuidi.vt C.de iud.l.nulli.Concludit tñ Io.Fab.ꝙ aut agitur de expenſis, & non pôt agi in alio iudicio, quia debent declarari eodẽ die. vt l.Paulus rñdit.ff.de re iud. qđ ego intelligerem verum,ſi ad expenſas tm̃ competeret officium iudicis, ſecus ſi deberentur iure actionis,vt quia lex, vel ſtatutum dicat,
plus petentem debere in expenſis condemnari. quia tunc corã
quocunq; iudice, etiam poſt plures annos, dictæ expenſæ poſſunt principaliter peti. vt eleganter dixit Bar.in l.non ſolũ.ff.de
rei vend.& in l.3.§.ſi rem.ff.de leg.3.& voluit Bald.in l.properandum.§. illo proculdubio.C. de iud. Et ad prædicta bene facit,quod no. Bar. in ſimili,in l. intra diem.ff. de re iud. Aut agitur ad alias pęnas, & tunc aut primo iudicio pendente,& non
poteſt,quia eſt præiudicialis,ac etiam, quia nõdum clarum eſt,
quòd in pęnã inciderit,niſi facta declaratione.vt arg.l. eius qui
delatorem.cum ibi no.per Bar.ff.de iu.fiſ.Aut ſnĩa in primo iudicio eſt lata,& tũc executio pôt peti coram quocunq; iudice,
ſm formam.l.4.§.ait prætor.d.l.intra diẽ.& l. a diuo Pio.§.1.ff.
de re iud.ita ſentit Ant.de But.& Io.de Lig.in d.c.1. de plus peti.quod no.¶In ea.gl.in ſi.dic idem no.gl.in d.l.iuſtas. & hoc ẽt
ſequitur ibi Bar. tenet ergo gl. & Bar. quod d.l.iuſtas. ſit hodie
correcta. Sed Io.Fab.hic tenet oppoſitum, quia fruſtra eſſet poſita illa in vltimo Codice,ſi fuiſſet correcta,& ſic fiſcus non tẽpus perder actionem, vt olim, & ſic fiſcus eſt deterioris conditionis,q̃ priuatus,ſicut alias,qui in dubijs iudicatur cõtra fiſcũ.
vt l.non puto.ff.de iur.fiſ.Nam in his,quę tendũt ad correctionem morum,& ad bonum exemplum præbendum, fiſcus contentatur eſſe deterioris conditionis. Hinc etiam eſt, ꝙ durante
legatione,poteſt cogi legatus fiſci,ſiue reipublicæ adire & reſtituere hæreditatem.vt l. ſi legatus.in princ. & quod ibi no.ff. ad
Treb.& illud credo verius,vt euitetur legum correctio.vt l.præ
24 cipimus.in ſi.C.de appel.¶In gl.cauſa cognita.in ſi.qm̃ in † in-
a tegrum reſtitutione,requiritur cauſæ cognitio,[a] videt,quòd nõ
poſſit delegari, nec concedi per iudicem delegatum. vt l. nec
quicquã.§.1.cũ ibi no.ꝑ gl.Bar.& doc.ff.de offi.procon. & leg.
Ac ẽt,quia in d.l.oẽs.ff.de in int.reſt. dixit prætor &c. Sed contrarium eſt verum, immo etiam delegatus reſtituere poteſt. vt
l.ſi.C.vbi & apud quem.Vnde in hoc articulo dic, aut principaliter delegatur cauſa in integrum reſtitutionis, & tunc nulli dubium,ꝙ delegatus de hoc poteſt cognoſcere,& determinare.vt
d.l.ſi. quandoq; delegatur vniuerſitas cauſarum, quod qñ fiat,
no.per gl.Bar.& doc.in l.1.§.1.ff.quis & a quo.tunc eñá clarum
eſt,ꝙ in vna cauſa poteſt in integrum reſtituere. vt d. l. ſin. ſm
alium intellectum.in ſi.ibi,generaliter &c. Quandoq; cã principalis unica tantummodo delegatur, & tunc ſi incidenter petitur in integrum reſtitutio ſuper aliqua interlocutoria, vel ſimili,qđ fieri poteſt,qm̃ in integrum reſtitutio non tm̃ principaliter,ſed incidenter poteſt peti,quod qualiter fiat, vide Bar.&
doc.in l.nam & poſteà.§.ſi minor.ff.de iureiu.& iſto caſu etiam
eſt clarum,ꝙ delegatus poteſt in integrum reſtituere,vt not.gl.
in d.l.ſi.aut vult in cauſa principaliter reſtituere,& non poteſt.
vt l.aduerſos.C.ſi aduer. rem iud.& l.2. C. vbi & apud quẽ. ita
25 dicit Bar.& doc.in d.l.ſi. ¶ †In gl.iuuentute.in ſin.dic vt ibi per
tex. ꝙ beneficium reſtitutionis minoris tranſmittit ad quemli-
b bet [b] ſuum hæredem. ut l.non ſolũ.ff.de in integ. reſt. & eſt bonus text. in l. Suchum, aut Pamphilum.in §. quod vulgò. ff.de
ſol.quod eſt uerum,niſi in eo actu,qui per hæredem geritur,approbetur,& cõfirmetur illud,in quo minor veniebat reſtituendus, utpotà,adeundo pupillarem, in qua reperit paternam hęreditatem,ipſam paternam ẽt adiuiſſe videtur,& perdit beneficium reſtitutionis in ea. vt eſt gl.ſing.in l.pater. in gl. magna. in
26 ver. vel melius.ff.de priui.cred. & ibi hoc ſequitur Bart. ¶ † Ex
quo nota maximam limitationem ad l.non ſolum.cum ſimi.qa
illæ leges non habent locum,qñ pupillo per pupillarem tãtum
modo ſuccederetur,quod nunquam exeat mentem tuam.Et ad
prædicta vide l.Pantonius.in prin.cum ibi not.ff.de acq.hær.&
no.Bar.& do.Io.in l.ſi.eo.tit. & latiſſimè per Bar. in l.qui duos.
ff.de reb.dub.Poteſt etiam dictum beneficium in integrum reſt.
nõ tm̃ trãſire ad vniuerſales hæredes,(vt dixi)ſed ẽt ad ſucceſſorẽ ſingularẽ,quia poteſt cedi,vt eſt tex.& ibi no.per glo.& Bar.
in l.ſi minoris.ff.de adm.tut. & in l.quod ſi minor. in prin.ff. de
min. quod beneficium non tm̃ minori, ſed ẽt maioribus igno-
e rantibus (tñ ex iuſta cauſa[c]) conceditur. vt l.1.in ſi.ff.ex quibus
cau.maio.& dixi ſupra eo.§.rurſus.de quo per Bar.& doc. in l.
2.C.ſi aduer.vend.& l.Aemilius.in §.etiam.in prin.& ibi Bar.ff.
de mino.& no.Dy.Bar.& doc.in l.cum filius.§.in hac.ff.de ver.
obl.& eſt gl.no.& ibi Bar.& oẽs doc.in l.cum militaribus.C.de
teſt.milit. Et prædicta procedunt, qñ ſui facilitate minor plus
petierit, vt dicit iſta gl.ſecus ſi dolosè,clarè, & apertè, quia aduerſus dolum verum minor nõ reſtituitur. vt l. 1. C.ſi aduer.delic.& l.ex cauſa.§ nunc videndum. & l.auxilium.ff.de min. immo iſto caſu punietur in triplum expenſarum. vt ſupra eo.§.tripli.& ibi dixi.ſed aduerſus dolum præſumptum, de præterito
tñ benè reſtitueretur, vt eſt gl.ſing.quam ibi Bar.Bal.& Ange.&
doc.ſequũtur in l.vbi exigitur.ff.de eden.& no. Bar.in l.minor
25.annis. omiſſam.ff. de mino. ſecus aduerſus dolum præſumptum,ẽt de futuro,quia tacitè inuitaretur ad delinquendum.de
quo ꝑ Bar.in d.l.vbi exigitur. & in d.l.minor 25.ann. omiſſam.
& latius per eundem,& alios doc.in l.1.§.nunciatio.in verſ.aduer.ff.de ope.nou.nunc. ſed bene reſtitueretur minor aduerſus
etiam verum dolum,qui non in faciendo, ſed in omittendo cõ
ſiſtat.vt l.2.C.ſi aduer. delic. cum ibi not. quæ omnia bene not.
27 ¶†Quæro,an in integ.reſtit.requiratur libellus, & lit. conteſt.
& alia iudicialia? dic aut principaliter petiř, & iſta requirũtur,
aut incidenter, & tunc etiam ſine iſtis iudex ex ſuo officio pôt
reſtitutionem cõcedere.ut not. Bar.& doc.in d.l.nam poſtea.§.
ſi minor. ſi ſibi iudici videbitur,aliàs pôt illico reſtitutionẽ denegare. ut l.defendente. & ibi Bar.ff.de autho.tut. & Bal.in auc.
ſi oẽs.C.ſi vt ſe ab hære.abſti.& ibi Cy.& doc.& no.glo.& doc.
in c.iudicis officium.de offi.iud.in 6.& no. Bar. In l.in cauſa.§.
cauſa cognita.ff.de mino.& no.Bar.in l.ab hoſtibus.§. ſed quod
ſimpliciter.ff.ex qui.cau.ma.in ver. ſed q̃ro, quale ſit iſtud &c.
d ¶ Quomodo autem formetur libellus [d] in integrum reſtitutione? dixi ſupra eod.tit.in princ.dic vt ibi. vide etiam formam libellandi per Bartol.in l.minor autem magiſtratus.§.1.ff.de mino.
28 no.¶ † In glo.conſtantiſſimus.in ſin. intelligas in facto alieno,
ſed

ADDITIONES.

a Cauſæ cognitio. Adde Ang. in conſi.53. Ioan. de Ana.in conſi.48. & Franc. Aret. in conſ.66.
b Quemlibet. Adde Rom.conſ.38.& conſ 512.
c Iuſta cauſa. Adde Alex.in conſ 71.in 1.lib.
d Libellus. Adde,vt per Oldr.conſ.108.

ſed in facto proprio non eſt tolerabilis ignorantia.l. quãquam.
ff.ad Velleia.ita no.gl.in l.ſi res obligata.ff.de leg.1.& in l.ſi quis
delegauerit.ff.de noua. quod eſt verum, niſi ſit factum propriũ
a de antiquo,[a] quia tunc non præſumitur ſcientia.vt no.Dy.in c.
præſumit.de reg.iur.in 6. & facit,qđ no.gl.in l.1. in ſi.C.de ſer.
fug.& in l.ſi id quod.in prin.ff.de acq.poſ. Item hoc eſt verum,
niſi ſit factum intricatum.vt l.emptor.§.Lucius. & ibi Bar.ff. de
pact.ita dixit Bar.& doc.in d.l.ſi res obligata. & in d.l.ſi quis de
legauerit.& facit quod hr̃ in l.peregre.in prin.ff.de acqui. poſſ.
¶ Aduertas tñ,quia illud,quod dicitur,ꝙ ex longitudine tp̃is re
mouetur ſcientia,& inducitur obliuio, & ꝙ pōt allegari igno-
rantia,eſt verum,qñ tractaretur de damno euitãdo,ſecus ſi tra
ctaretur de lucro,vt eſt tex.& hoc no. ibi ſingulariter Bar. in l.
qui fundum.in §.ſeruus meus.ff.de vſucap. pro empto.qđ nun-
quam eaeat mentem tuã. Ignorantia vero iuris neminem excu
ſat.vt l quid ergo.§.notantur.& ibi gl.& doc.ff.de inſa.intãtum
etiam,ꝙ mulier non excuſatur.vt l.ſi. C.de iur.& fa.igno.niſi in
certis caſibus poſitis ibi per gl.& doc.¶ In gl.in ver.quibuſdam.
19 in fin.probauit † .n.hæres falcidiam locum habere.vt l.cum de
lege.ff.de prob. & probabit hoc modo,tot,& tot ſunt legata,&
tot,& tot ſunt credita,ſiue onera,& tot ſunt in bonis, igitur fa-
cto calculo apparet,quòd nõ habeo falcidiã.ſi ergo dicerent le
gatarij,quòd immo tm̃ remanet penès hæredẽ, quod ſufficit ad
Falc.eis incumbit onus probãdi.ita ſing. dixit gl.in d.l. cum de
lege.de proba.¶ Ex quo no.ſingularem cautelam qñ hæres vult
transferre onus probandi in legatarios,ꝙ oſtẽdat teſtm̃,in quo
apparent eſſe legata trecentum quinquaginta , & dicat tot ſunt
onera,quæ aſcendunt ad decem,& oſtendat per ſcripturam,&
teſtes,tot alia bona ſunt,quę aſcendunt vſq; ad 40.& non plus,
ergo ego non habeo Falcidiã, quibus ſimpliciter deductis ſine
alia probatione, ſtatim transfertur onus probãdi in legatarios,
ſi voluit plus dicere eſſe in bonis.¶ Et credo,quòd ſit rõ,quia hę
res dicit,ꝙ non eſt plus,& ſic priuatiuè,ſiue negatiuè ponit, &
legatarij dicunt plus eſſe.& ſic ponunt,& afferunt affirmatiuã ,
igitur &c.arg l.actor.C. de prob.& hoc vr̃ ſentire Bar.in l.ſi cõ
ſtante.in prin.ff.ſol.mat.Sed do.meus Io. dicit,ꝙ rõ eſt hodie, ſi
hæres conficit inuentariũ,quia pro inuentario præſumitur,igi-
tur volens dicere ꝯ̃rium contra hãc præſumptionẽ, debet illud
probare.vt l.ſiue poſſidens. C.de probat.ſi aũt non fecit inuen-
tarium,vel antiquitus, vbi non erat inuẽtarium, & tunc idem ,
quia præſumptio eſt pro hærede,ea quo ſi occultaſſet aliquid,
priuaretur Falcidia.vt l.reſcriptũ.ff.de his qui.vt indig. & l.Pau
lus rñdit.ff.ad leg.fal.& ideo non pręſumit illud feciſſe, ex quo
incurreret pęnam.vt l.meritò.ff.pro ſocio. & no. Bar. in l.gerit.
ff.de acq.hær.quod no.ad intellectum dictæ l.cũ de lege.nã ſci-
re debes,ꝙ hęres olim occultans aliquid hæreditarium,perde-
bat Falcidiam tantummodo in re occultata.vt d.l. Paulus.& d.
l.reſcriptum. De iure verò Codicis condemnabatur in duplum
eius,quod ſurripuerit,vel occultauerit, & in inuentario nõ po
ſuerit. vt eſt tex.in l.ſi.§. licẽtia.ver. illo videlicet.C. de iure de-
lib.Hodie verò de iure nouiſſimo Authenticorum perdit Falci
b diam in oĩbus rebus[b] non tm̃ in re ſubtracta , vel occultata, vt
in Auc.de hærd.& falci.io §.ſancimus.& ibi gl.in verſi.non for
tè.& ita tenet ibi Iac.de Bel. & hoc ſequitur Bar. in d.l. Paulus
rñdit.& in d.l.reſcriptum.& in d.§.licentia.licèt alleget Cy.te-
nentem ꝯ̃rium,in auc.ſed cũ teſtator.C.ad leg.fal.9.q. Sed Ang.
& do.meus Io.in d.l.Paulus.concordat opin. quia aut quæritur
quò ad beneficium deductionis Falcidiæ, & tunc procedit d.§.
ſancimus.cum glo. quia non debet inuentarij beneficio quò ad
Falcidiam vti, ex quo occultando aliquid, eſt illo abuſus. & ita
intelligatur opi.Iac.& Bar.¶ Sed quò ad hoc,vt nõ teneatur vl-
tra vires hæreditarias,tenet opi.Cy. quia ꝑꝑ hoc non tribuitur
ſibi beneficium,ſed reditur ad ius antiquũ. vt l.1.§.ſi is quis qua
dringenta.ff.ad Treb.¶ Ex quo ſequitur,quòd ẽt hodie talis hæ-
res occultans non tenebitur legatarijs vltra vires hęreditarias,
licèt creditoribus ſic,vt patet in d.§.ſi is qui quadringenta ¶ Ex
quo ſequitur,ꝙ Ang.ſentit,ꝙ hęres hodie occultans tenetur le
gatarijs in duplum rei ſubtractæ. vt d.§.illo videlicet. quia ille
§.hodie.quò ad legatarios non erat in hoc correctus, qm̃ d. §.
ſancimus.ſolùm vr̃ priuare hæredem poteſtate detrahendi Fal-
cidiam,ideo quò ad alia vr̃ correctus. d.§. illo videlicet. & qđ
dixi,quòd tm̃ modo § ſancimus.addit de perdenda Falcidia, eſt
verum quò ad formam confectionis inuentarij,ſed quò ad affe
ctum inuentarij addit aliud, videlicet, ꝙ ſi vult poſſe vti Falci-
dia,debet plenariè ſeruare illam legẽ, & ſic nihil omittere, vel
detrahere.& pro hoc facit infra eo.ti.§. ſi verò non fecerint. &
quod ibi gl.vbi gl.enumerat aliqua,quæ adduntur.d. l.ſi. C. de
iure deli.circa materiã inuentarij. quod no. ¶ In gl. ſine cõme-
moratione.ibi,potius conueniri.quærit Io.Fab.ſi eſt notorium,
ꝙ vtilius eſt debitori ſoluere in loco, vbi agitur,ꝗ in loco con-
uento,nunquid tunc debeat actor mentionẽ facere de loco con
uento? Et dicit, ꝙ ſic, quia petitio ſemper debet narrare formã
obligationis.vt infra proxi.§.in ſi. Item quia aliquãdo expedit,
& facilius eſt debitori,quod damnoſius eſt ſibi,infra eo.§. præ-
terea.in ſi.igitur &c.¶ In ea.gl.ibi.l.2.§.ſi.no.gl. quæ ponit for-
mam libelli in actione,de eo,quod certo loco. ſed tu dic, vt di-
xi ſupra eo.§.pręterea. ¶ In ea.gl.in ſi.dic hanc vltimam appro
bat gl.vbique,& ita cõiter tenet,licèt Bar.teneat primam.vt di
xi in d.§.pręterea. ¶ In gl.promiſſori. in ſi.dic,ꝙ intereſſe rei, ſi
conueniatur in alio loco,ſemper ęſtimatur,ſed non actoris,ni-
ſi reus fuiſſet in mora,vel culpa.vt no.gl.Bar. & doc.in d.l.2. in
prin.& dixi in d.§.præterea.Hic eſt finis iſtius §.

ADDITIONES.

b Antiquo. Adde per Rom conſ 481.
b Omnibus rebus. Adde Rom.conſi.276:vbi idem tenet reprobato Cyno.

SVMMARIVM.

1 *Concluſio libelli qualis eſſe debeat.*
2 *Alternatiuarum quot ſpecies ſint.*
3 *Electio cuius ſit in alternatiuis.*
4 *Diſpoſitio huius §.quando locum habeat.*
5 *Perempto vno ex alternatiuè debitis , an alterum tantum praſtandum ſit.*

Huic autem. ¶ Summatus eſt iſte §.ſuprà cum præce-
denti, (tamen ſpecialiter hoc declarat
per exempla, qualiter plus petitur cauſa) vnde nota , quòd in
alternatiuis contractibus in dubio eſt electio debitoris . con-
cor.l.plerunq;. in ſi.C.de iure do. ¶ No.ꝙ alia eſt obligatio,ſiue
cauſa alternatiua,& alia eſt pura.concor.l. 1.§.ſi qs ſimpliciter.
& §.qui Stichum.ff.de verb. obli. ¶ No. ꝙ petitio in alternatiua
debet eſſe conformis obligationi,videlicet, ꝙ debet petere ſibi
dari oportere illud,aut illud quod eſt verum,quãdo electio eſt
debitoris, vt hic. ſecus ſi creditoris, quia poteſt alterũ de alter-
natiuis pręcisè petere.vt l. vbi autem non apparet.§. qui illud.
& ibi Bar.& doc.ff.de verb.ob.¶ No.quòd ille,q abſtulit reo ele
ctionem,dicitur ſuam conditionem meliorem facere,& alienã
deteriorem, quod non licet poſt conuentionem factam. vt l. ſi-
cut.C.de act.& obl.¶ Vltimò nota regulam vniuerſalem in me
1 dio concludendi,& in concluſione † vniuſcuiuſq; libelli,ꝙ ipſa
concluſio ad hoc,vt procedat, ſemper conformis eſſe debet na
turæ,& efficaciæ, & qualitati ipſius obligationis, vt ſi eſt pura
ipſa obligatio,purè & præcisè petatur condemnari. Si in diem,
vel ſub conditione,vel alternatiue,vel in genere, petatur con-
demnari eo modo,quo præceſſerat obligatio, alias aũt libellus
non procederet,& incideres in pœnam,vt hic.facit l.1.§. 1.ff. ſi
menſ.fal.mo.dix.¶ In gl.electio.in ſi.ad euidentiam iſtius mate-
riæ alternatiuæ,præmitte ſecũdũ Ioã.Fab. hic,quòd sex ſpecies
2 ſunt alternatiuę.Nam prima † eſt alternatiua rerum,vt hic,cũ ſi.
Secunda eſt alternatiua perſonarum , quæ quandoq; ſtat pro-
priè,& quandoq; reſoluitur in coniunctam.de quo dicendum,
vt habetur in tex.quãd per gl.& doc.in l.cũ quidam.C. de ver.
ſign.& ff.de leg.2.l.ſi Titio,aut Seio. & de leg.1.l. ſi ex toto.§.1.
Tertia eſt alternatiua temporum,de qua habetur ff.de verb.ob.
l.ſi ſtipulatus fuero decem,aut quinque.Quarta eſt alternatiua
locorum , vt eſt caſus, in l.3.§. qui Stichum.ff. de eo quod cer.
loc.Quinta eſt alternatiua locorum,& rerum.vt d.l.3.§.proin-
de.ff.de eo quod cer.lo.Sexta eſt alternatiua rerum, perſonarũ,
& locorum , vt promittis mihi Aretij dare Stichum , vel Titio
Pamphilum Senis.vt argu.d.§.proinde. ¶ Videndum igitur erit
3 an diſpoſitio iſtius §. in qualibet † de dictis ſca alternatiuis lo-
cum habeat,ſed antequam ad iſtud veniamus, primò vidẽdum
a cenſeo, cuius in alternatiuis ſit electio? [a] vnde dicas,aut loqui-
mur in vltimis uoluntatibus,aut in contractibus, aut in gratijs,
ſiue in beneficijs,& cõcluſiuè in his omnibus,primò inſpicien-
dum

ADDITIO.

a Sit electio alternatiua , quando reſpicit exactionem dicitur eſſe in fauorem creditoris,vide per do. Phil.Dec in conſ.12.col.1. & licet faciat electionẽ debitori,tñ ſecus eſt in fauorẽ creditoris,vt in præalleg conſi Item an alternatiua declaretur ſecundum aliam,& quando reſoluitur in coniunctam,& quãdo capitur pro copula,& per eundem in conſ 95. in 1.col Adde quando alternatiua ponitur inter genus,& ſpeciẽ,an ſtet pro idem,per Alex de Imo. in conſ 96.in 4 lib ibi,modo ſit alternatiua etiam an vna deficiente de neceſſitate,an altera debeatur,& an conſtituat debentem in mora vide per Bal,cõſil.191. per tot.quod incip.inter cætera pacta. in 1.lib Bal.ab Hor.

dum eſt, ad quem verba executiua dirigãtur. nam clarum erit, ꝙ illius erit electio, ad quem verba executiua diriguntur, ſiue dirigantur ad creditorem, vel ad concedentem gratiam, vel ad recipiẽtem. vt no. gl. ſing. & ibi Bar. & doc. in l. Lucius. ff. de leg. 2. & idem no. Bar. in l. ſi ſtipulatus fuero. ff. de verb. obl. Aut ſumus in dubio, quia non apparet ad quem verba dirigantur, & tũc aut loquimur in ultimis voluntatibus, & tũc aut legatũ eſt factum in ſpecie ſimpliciter, de qua dubitatur. & ſic agitur propriè ad declarationem, vt quia expreſſum eſt proprium nomẽ, vtputà, lego tibi Stichum, cum plures Stichos haberem, & tunc talis declaratio ſpectat ad hæredem, & ſic ad debitorem. ut eſt tex. cum glo. & ibi doc. in l. ſi quis filio. §. ſi plures. ff. de leg. 1. & ibi in gl. ponitur ratio. Aut eſt legatum ſubalternũ alternatiue, & tunc in dubio erit legatarij electio, & ſic creditoris, fauore vltimæ voluntatis. vt dixit gl. in d. l. Lucius. Aut eſt legatum generis, & tunc in dubio, cuius ſit electio, ſolet remitti ad not. in l. legato generaliter. per gl. plenè & doc. ff. de leg. 1. ff. fam. erc. l. hæredes. §. incerto. Sed tu dic audacter, ꝙ electio eſt illius, in cuius facultate eſt, qua actione experiatur, & ſic etiã iſto caſu eſt electio legatarij, & per conſequẽs creditoris. vt eſt tex. ſpertus melior de corpore iuris, in l. ſi ſeruus legatus. §. cùm homo. de leg. 1. Aut legatur incertum de certis, vt lego unum de ſeruis meis, & ſic quodammodo in genere ſubalterno, tunc etiam iſto caſu in dubio electio erit legatarij, & ſic creditoris, etiam fauore vltimæ voluntatis. vt l. qui duos. de leg. 1. Secundo vero caſu principali, videlicet, in contractibus, dicas, ꝙ in dubio electio non erit creditoris (vt dixi) in vltimis volũtatibus, ſed erit debitoris. ut hic. & d. l. plerunq;. & no. Bar. in d. l. Lucius. & not. Dy. in c. in alternatiuis. de reg. iur. in 6. Tertio vero caſu principali, videlicet, in gratijs, & beneficijs, dic, ꝙ in dubio in eis ſit plena interpretatio, vt dicimus in vltimis volũtatibus, in q̃bus vertitur largitas, & gratia teſtatoris. facit ſupra de leg. in princ, & per ↄ̃ns illius erit electio, cuius gratia eſt facta. ar. l. ſi. ff. de cõſtit. prin. & ita tenet ibi Guil. ita dicit, & tenuit ẽt Bar. in d. l. qui duos. ſed hoc vltimum limitat ibi Imo l. qñ proprio motu conceditur gratia. vt in c. ſi proprio motu. de præb. lib 6. aliàs ſecus per c. ſi pluribus. cum ibi no. eo. tit. de præb. facit, quod hr̃ in ſimili, & ibi Bar. & doc. in l. 3. in prin. ff. qđ quiſq; iur. Tu in paucis oĩa recolligas, ꝙ in dubio in vltimis volũtatibus electio ſemper eſt creditoris, in cõtractibus vero debitoris, in gratijs inſpicitur, an proprio motu, vel non, vt patet per prædicta. ¶ Secundò, & principaliter, ad euidentiam, ſcire debes, quid eſt in alternatiuis in obligatione? Dic, ꝙ ſi ſunt ſpecies, vtraq; eſt in obligatione, licèt in effectu altera tm̃ ſit in ſolutione. ut l. ſi duo. cum ibi no. per gl. Bar. & doc. ff. de verb. obl. in ſummis vero, vel tẽporibus alternatiuè debetis, ꝙ illud, quod eſt minus tm̃ eſt in obligatione. vt d. l. ſi ſtipulatus fuero decẽ, vel quinq;. quod intellige, qñ electio eſt debitoris, ſecus ſi creditoris. l. planè. §. pe.
4 de leg. 1. ¶ His præmiſſis videamus an in aliquo de ſupradictis ſex alternatiuis, & in quo locum habeat iſte §. & hic Io. Fab. & Io. de Pla. multa dixerunt. Tu dicas concluſiuè, ꝙ in alternatiua rerum, ſummarũ, vel temporum, ſi eſt electio creditoris, alterũ tm̃ de alternatiuis petendo non incidit in pœnã huius §. 1. l. ubi aũt non apparet. §. qui illud, aut illud. & quod ibi Bar. ff. de uer. obl. quinimmo alterum ſimpliciter petendo, vr̃ illud eligere. vt l. ſi cui. de leg. 2. ſecus ſi electio eſſet rei, quia tunc in libello facienda eſt mentio de cauſa alternatiua, qñ aliquo modo poteſt ipſius rei intereſſe, vel ꝑꝑ affectionem, uel alio modo, vt hic, & ſupra proxi. §. aliàs actor incideret in pœnam huius §. ut hic. In alternatiua uerò perſonarum, vt puta ſi ſum ſtipulatus mihi, aut Titio decem dari, ſi peto ſimpliciter mihi decem dari, non adiecta etiam perſona Titij, nunquid poſſim? Et vr̃ ꝙ nõ, cum me inuito debitor poſſit Titio ſoluere. ut ſup. de inutil. ſtip. §. ſi quis alii. & quod ibi glo. facit l. ſi verò procuratori. §. 1. ff. de ſo. & l. Iulianus. §. 1. de uerb. obl. & ſic videtur, quòd ego actor non poſſum auferre aduerſario illam electionem, & per ↄ̃ns videt̃, quòd pœna iſtius §. ita habeat locum in alternatiua perſonarũ, ſicut in alternatiua rerum. Sed contrarium eſt verum ſm̃ Ioan. Fab. ſaltem vbi altera perſona eſt adiecta ſolutioni, nam ſi ſtipulator egerit, & litem in ſua perſona tantummodo formauerit, & litem fuerit conteſtatus, non videtur amplius ſolui poſſe adiecto ſolutioni. vt arg. l. ſi ſtipulatus fuero decem in melle. ff. de ſolu. nam certum eſt, quòd vbi ago purè ad dandũ mihi, bene ago, nã ſi agerem ad dandum mihi aut Titio, ſemper reus liberaretur dando Titio, non tm̃ ante litem conteſtatam, & ſic faciendo, quod petitum eſt, cum reus non poſſet condemnari aliter, nec in alio, q̃ petitum ſit. vt infra de perpe. & tempo. act. §. ſin. & l. ut fundus. ff. commu. diuid. & ſic non cogitur actor concludere alternatiuè ſm̃ formam iſtius. §. & hoc ſine dubio procedit, vbi Titius eſt adiectus, ſi aũt ambo ſunt principales, vt putà, lego Titio, aut Seio, cui hæres volet, vel ambo Titius, & Seius ſunt alternatiuè ſtipulati, videlicet Seius eſt ſtipulatus, promittis mihi, aut Titio, & Titius ſtipulatus, promittis mihi, aut Seio, & tunc dic idẽ, quia quilibet eorum põt agere purè, nulla mentione facta de alternatione, nec illo caſu habebit locum pœna iſtius §. vt de leg. 2. l. Titio aut Seio. & ibi expreſſum eſt. facit l. ſi ex toto. §. 1. ff. de leg. 1. ¶ His pro euidentia præmiſſis, redeamus
a ad gl. & vt vides ſm̃ gl. qñ vnum ex alternatiuis [a] perijt, alterũ tantummodo præſtatur. In hoc tñ articulo conclude latius, ſm̃ Bar. & doc. in l. Stichum, aut Pamphilum. ff. de ſolu. quia aut eſt electio rei, & tunc aut vna de alternatiuis rebus perijt, aut am-
5 bæ. Primo caſu, ſi aut perijt ante electionem, aut poſt, ſi ante, & tunc, aut abſq; ſui culpa. & tunc creditor poteſt petere ſolummodo illam, quæ ſupereſt. vt ff. de ſolu. l. Stichum, aut Pamphilum. in prin. debitor vero caſu poteſt ſoluere ẽt mortui æſtimationẽ. vt l. cum res. §. qua ratione. ff. de leg. 1. Si vero vna res perijt culpa debitoris, & tũc aut res, quæ perijt, erat vilior, & tũc illa, quæ ſupereſt tantummodò ſolui poteſt. vt d. l. Stichum. ver. enimuero. Aut erat pretioſior, & tũc poteſt peti, etiam mortua, ad hoc, ut eius æſtimationem conſequatur, vt colligitur ex ratione tex. d. l. Stichum. Si verò perijt poſt electionem factam a debitore, & tunc aut res erant debitæ ex teſtamento, & tunc perijt periculo creditoris, cuius erat iam facta res electa. vt l. huiuſmodi. §. Stichum. ff. de leg. 1. cum ſi. quod intelligo, niſi culpa debitoris perierit, quia tunc tenetur lege Aquil. cum rem iam factam alienam interuerterit. Si verò erat debitor ex contractu, & tunc aut poſt electionem creditor fuit in mora recipiendi rem electam, & idem, quia perijt periculo creditoris. vt no. glo. in d. l. Stichum. quod intelligo, niſi debitoris culpa interceſſerit, vt no. Bar. in l. qui decem. in prin. ff. de ſo. Si vero creditor non fuit in mora, tunc perijt periculo debitoris, cuius erat. vt l. pignus. C. de pign. act. & l. ſi is cui. de leg. 2. ſm̃ Bar. in d. l. Stichum. Sed Imo. in hoc ibi tenet gl. indiſtinctè, nam eò ipſo, ꝙ eſt facta electio per debitorem, hr̃ perinde ac ſi ille ſolus fuiſſet in obligatione, per tex. in d. l. Stichum. ſicut igitur tunc eſſet in dñio debitoris, quia per ſolam electionem creditoris non transfertur dominium in creditorem. vt l. traditionibus, cum materia. C. de pac. tamen quia eſſet debitor ſpeciei, eius interitu liberaretur ante moram. vt l. ſi ex legati cauſa. ff. de verb. obl. & ita etiam in caſu noſtro. Nec ob. d. l. pignus. quia loquitur in alio caſu, videlicet, qñ res pignorata perijt, ſed in caſu noſtro loquimur, quãdo debitum erat in ſpecie, & iſta ſpecies perijt, quo caſu, eſt ſecus. d. l. ex legati cauſa. pro hoc videtur caſus in d. l. huiuſmodi. §. Stichum. indiſtinctè ipſum intelligendo. Et ſic quando res alternatiuè legatæ, erant etiam alienæ. Secundo verò caſu principali, quando vtraq; res perijt, & tũc aut vtraq; perijt culpa debitoris, & transfertur electio in creditorem. vt d. l. Stichũ. verſi. .n. vero. Aut vna perijt ſua culpa, & tunc aut fuit culpa commiſſa in re, quæ vltimo loco perijt, & illa tantummodo debet peti deſtricto iure, ſi ſola fuiſſet in obligatione. ar. d. l. Stichum. iuncta l. ſi ſeruus. ff. de verb. obl. Si verò culpa fuit commiſſa in re, quæ primò perijt, & tunc re ſecũdario perempta caſu debitor liberatur mero iure, ſed actione de dolo tenetur, quia primam interemit. vt d. l. Stichum. in ſi. prin. quæ omnia nota.

ADDITIO.

a Alternatiuis. Et de alternatiuis, an ad veritatẽ alternatiuè ſufficiat alterã partem eſſe veram? dic, ꝙ ſic. vide Pan. in c. inter cæteras. in 1. col. de reſcr.

SVMMARIVM.

1 *Genere obligato quid ſit petendum.*
2 *Plus petere an dicatur actor cui debetur homo in genere, petendo hominem mediocrem in genere ſibi dari oportere.*
3 *Agens contra eum, qui promiſit ſoluere decem in vino pro pretio, qđ valet, & non ſoluit, an dicatur plus petere ſi decem tantum petit.*
4 *Intellectus ad l. ſi q̃s ſtipulatus fuerit decẽ ĩ melle. ff. de ſolutionibus.*
5 *Obligatio hominis in genere quid contineat.*

Præterea. ¶ Summatus eſt iſte §. cũ. §. ſi quis agẽs, eo. tit. ¶ No. ꝙ qui habet obligationem in genere, non poteſt præcisè vnam ſpeciem petere. ¶ No. quòd habens obligationem generis petendo vnam ſpeciem purè, & præcisè, dicitur plus petere, & ſic nota, quòd maior dicitur eſſe obligatio, & petitio ſpeciei, quàm generis. ¶ No. quòd ille qui aufert electionem aduerſario, quam de iure habebat, dicitur plus

petere.¶ No.q dum alicui aufertur libera diſponendi facultas,
dicitur diminui de ſuo iure facit l.1.C.de ſan. ſan.eccl. ¶ No.q
etiam petendo ſpeciem viliſſimam putè, quando eſt obligatio
1 †generis, & per conſequens, quando in effectu mediocrè dici-
tur deberi, tamen dicitur plus petere, nam ſæpenumero alicui
magis datur facultas præſtandi, quod eſt carius, quàm quod eſt
vilius. ¶ No.q agens ante tempus patitur pœnas duplicationis
induciarum.¶ No. q petens plus debito alijs modis, quam tem
pore, incidit in pœnā tripli expenſarum, de quo dixi ſupra eo.
§. tripli.& d.§.ſi quis agens. ¶ In glo.pretij.in fin. facit iſte text.
cum gl.q non poſſit aliud pro alio ſolui inuito creditore, quā-
uis melius ſolueretur.de quo in l.2 §.1.& l.cū quid.ff.ſi cer.pe.
2 ¶ Quæro, quid † quando debetur homo in genere, an debeat
præſtari mediocris? vt l.ſi hæres.§.generaliter.ff.de legar.1.& l.ſi
quis argentum.§.2.C.de don.& no.gl.& doc.in l.legato genera
liter.ff.de leg.1.Pone ergo, q actor, cui debetur homo in gene-
re, petit hoīem mediocrem in genere ſibi dari oportere, nun-
quid videatur plus petere? Videtur, q ſic, quia iſta non eſt for-
ma obligationis, q̄ eſt attendenda. vt ſup.proxi.§.in fi. vnde licèt
mediocris ſit in ſolutione, non tamen eſt in obligatione, ideo vi
detur, q debeat agere ſimpliciter. In contrarium videtur, q ſit
neceſſe, & expediens, q petat mediocrem ſibi dari oportere, q̄a
alias non poſſet iudex ad præſtandum mediocrem condemna-
re. & facit quod habetur infra de offic.iud.§.1.Sed iſta (iudicio
meo) non eſt ſufficiens ratio, quia ſatis eſt, q iudex condemna-
ret ad præſtandum hominem in genere, quod petitum eſt. facit
quod no.gl.ſupra eo.§.curare. Et tunc facta declaratione prædi
cta, ſuccedit iuris diſpoſitio, q mediocris debeatur. ar.l.1.§.1.ff.
ad Tut p.ſicut in ſimili dicimus de condemnatione ad emēdam
damni, quia intelligitur, q habeat facultatem ſerui præſtandi,
vt l.miles.§.1. & ibi Bar.de re iudi.& dixi ſupra eo.§.præterea, ſ
materia actionis noxalis. quicquid tamen ſit Ioā.Fab. hic tenet,
q non dicatur plus petere ad iſtum finem, ne incidat in pœnā
huius.§.quod credo verum.argu.l.præſes.ff.de pœn. ¶ Pone, q
petit plus cauſa. vt in d.§.præcedenti, & hic, & opponitur mihi
exceptio. Dic, q ſit abſolutio ab obſeruatione iudicii, quaſi a-
liud petierim, q̄ mihi debeatur. vt hic. & ſupra proxi.§. & ff.de
ver.obl.l.1.ſi quis ſimpliciter. & l.inter ſtipulantem.§.ſi ſtipula-
tus, & hoc vr ſatis probari de plus peti.c.1.& hoc tenet Io.Fab.
3 infra de excep.§.tpales. quod credo verum. ¶ Pone, q aliquis
promiſit ſoluere decem in vino pro pretio, quod valet, non ſol
uit, ago contra eum, & peto decem tantummodò, an dicat plus
petere? Et videtur, q ſic, quia adimo ſibi facultatem ſoluendi,
& præſtādi vinū pro pecunia. vt arg.iſtius.§.& ſupra proxi.Sed
4 contrarium eſt expreſſum in l.ſi quis ſtipulatus † fuerit decem
in melle.ff.de ſolu. vbi fuerunt petita ſolum decem, ſi ibi pete-
rentur ſm formam obligationis, mel poſſet præſtari vſq; ad ſen
tentiam. vt infra de per pe.& tempo.ac.§.fin.& l.ſi reus paratus.
ff.de procu. quod ibi negatur. Concludit tamen Ioan. Fab. q in
narratione libelli debeat de hoc facere mentionem, licèt non
debeat in concluſione libelli dicere, vel petere, & malè ageret,
niſi decem, niſi narrando de hoc faceret mentionem, ac etiam
dicitur, q ſi ſibi expediret magis habere ſpeciem, quàm pecu-
niam, q poſſet concludere ſm formam obligationis, vt ſupra
proxi.§.& ſic petere decē in vino, ego credo, q omni caſu poſ-
ſet concludi ſm formam obligationis. vt in §.præcedenti. & fa-
cit, quod ſupra dixi in iſto. §. quando petitur homo in genere.
5 ¶ †Quæro, in obligatione hoīs in genere, quid eſt in obligatio-
ne? Et dic ſm gl.in l.Meuius.§.duobus.ff.de leg.2. ibi gl. Bar. &
doc.in l.2.§.fi.ff.de verb.obl, q nullus homo eſt in obligatione
certus, & determinatus, ſed determinandus per ſolutionē, adeò
q ille, cui ſoluetur, fingetur ab initio fuiſſe in obligatione. vt l.
cum incertus.cum ibi no.ff.de le.1. Nec huic ſententiæ aduerſa
tur.§.duobus. quia verū eſt dicere in legato generis omnes ho-
mines contineri, quia omnes poſſunt ſolui, & ſic etiam debet
intelligi l.ſi vnus.§.ſi quis generaliter.ff.de pact.

S V M M A R I V M.

1 *Donatio an præſumatur per ſimplicem promiſſionem ſcièter factam, licet res non tradatur.*
2 *Emendare, & mutare qualiter differant.*
3 *Libelli emendatio prohibita quæ ſit.*
4 *Mutatio libelli quæ ſit permiſſa, & quæ prohibita.*
5 *Emendare quid ſit.*
6 *Libellus an & quando poſſit emendari. & nu. 7. & 8.*
9 *Iudex an & quando ex conſcientia, aut ex probationibus iudicare debeat. & nu. 10.*
11 *§ ſi minus, declaratio.*
12 *Cauſa cognitio quæ requiratur in dāda ſecunda dilatione. & nu. 14*
13 *Dilatio ſecunda tur. & quando danda ſit.*
15 *Dilatio ſecunda de facto a iudice conceſſa non allegato nec probato impedimento an valeat.*
16 *Iudex an poſſit dare dilationem ad probandum nemine petēte, & an data arctet eum, cui data eſt.*
17 *Dilatione conceſſa ad producēdū vnū teſtem, ſi producatur in prima die, an finita ſit cū dilatione. & iudex poſſit ad vlteriora procedere.*
18 *Dilatione vna pendente an alia dari poſſit.*
19 *Dilationes quō aſſignari debeāt, an ſimul reo, et actori, an ſeparatim*
20 *Reus an poſſit renūtiare dilationi ſibi cōceſſæ, ne actor poſſit illa vti, & ſic renunciare poſſit in eius præiudicium.*
21 *Terminus datus actori ad probandum, an idem in reo currat, donec per aduerſarium fuerit poſitionibus reſponſum.*
22 *Dilatio noua an danda ſit, nouo iudice adueniente, vel adueniente noua perſona litigatoris.*
23 *Dilationes quot dari poſſunt ad probandum.*
24 *Dilatione ad producendum teſtes, vel aliud faciendum finita, an & quando liceat teſtes producere, vel aliud facere. & nu. 25.*
26 *Dilatio an & quando ſit peremptoria.*
27 *Terminus ad audiendam ſententiam an ſit peremptorius.*
28 *Iudex ex cauſa poteſt omnem dilationem a iure introductam abbreuiare, & protelare.*
29 *Libellantis aſſertio an, & quando ſibi noceat.*
30 *Confeſſio erronea an, & quando poſſit reuocari.*
31 *Confeſſus an poſſit appellare.*
32 *Præcepto an, & quando obligemur.*
33 *Error facti quomodo probetur.*
34 *Liti an renunciare liceat.*
35 *Cumulatio quid ſit.*
36 *Cumulatio in quibus caſibus ſit prohibita.*
37 *Libellus an procedat, & iudiciū in caſibus, in quibus cumulatio non poteſt fieri, ſi oppoſitum non fuit.*
38 *Exceptio impediens cumulationem quando opponi debeat.*
39 *Libellus an procedat, quando actiones, quæ electione tolluntur in libello proponuntur, & reus non opponit.*
40 *Libellus an procedat, quando actiones ſimul intentatæ ſunt contraria, & non opponitur.*
41 *Libellus quomodo cognoſcatur aptus.*
42 *Probatio apta an ſuffragetur inepto libello.*
43 *Teſtes an & quando ad concordiam reducantur. & nu. 44*

Si minus. Petens minus, quàm ei debeatur, pōt corā eo-
dē iudice reſiduum petere. idem ſi aliud pro
alio petierit per errorē, nam poteſt eadē inſtantia libellum mu-
tare. h.d. Et diuiditur in duas partes. Primò, qn̄ minus petijt. Se-
cundò, qn̄ aliud pro alio per errorem petijt. ſecunda ibi, ſi quis
aliud. ¶ No. q licet quis petat certā quantitatem, non tn̄ pp hoc
videtur confiteri ſe in maiori quantitate nō eſſe creditorem, ut
hic. & l.ſi quidem ex cauſa. C.de tranſac. niſi appoſuerit dictio-
nem taxatiuam, & ſiue petierit minus ſcienter, ſiue ignoranter,
non ſibi præiudicat, ſm glo.Bart.& doc. in d.l.ſi quidem. facit l.
rationes.cū ibi no. per glo.& doct. C.de proba. ¶ No. q libellus
pōt ſuppleri, ac ēt libellus poteſt corrigi, & emendari, vt hic, &
l.edita. C.de eden. quod qualiter intelligatur, dicam j.cum glo.
¶ In gl.intētione.in fi. ſm Io.Fab. quod gl. hic dicit verum, licèt
minus ſufficienter. Aduertas tn̄ tu in eo, quod dicit glo. q non
1 præſumitur †donatio, niſi res tradatur, hoc nō eſt verū, quia im
2 mo ita præſumitur per ſimplicem promiſſionem[a] ſciēter factā,
ſicut per traditionem. vt l.fin. C. ad leg. Fal.& ff.de conſt.pec.l.
hactenus.& l.Campanus.ff.de oper.lib.& facit l.Ariſt.in fi. cum
ibi no.de dona. Sed hæc ſi bene ponderentur, nihil faciunt ad pro-
poſitū noſtri §. quia nō agitur de traditione, vel promiſſione ſciē
ter facta, ſed de quadā abſtinentia, vt dixit gl. de qua nunquā re
latū, ſiue auditū eſt, q operetur donationē, ſiue promiſſionē, ſm
b Dy.& Pe.hic. ¶ In gl.in eodē iudicio. ibi, q̄a poteſt emēdare[b] li
bellum quandocunq; ante ſententiam. Sciendū itaq; eſt, q iſta
2 gl.infra nō † videtur facere differentiā inter emendare, & mu-
tare, immo promiſcuè his verbis vtitur, & tamen tex.gl.& doc.
in l.edita. C.de eden. videntur facere differentiam. Nam emen-
dare propriè dicitur, quando corrigitur aliquid abſq; mutatio
ne ſubſtātiæ materialis, ſed mutare dicitur, qn̄ mutatur ipſa ma
teria, ipſam alterando. Illa habentur in l.actorum verba.& l.iu
dex.ff. de re iud. ſm Pet.& Dyn. Præmittendum itaq; eſt, quòd
emendare libellum, eſt aliud mutare, & aliud eſt cumulationē
facere

A D D I T I O N E S.

a Promiſſionem. Adde, vt latè per Alex. in conſ. 15. 1. lib & conſ. 19. 4. lib.
b Emendare. Vide Aret. latè in l. edita. C. de edendo.

facere in libello. Veniamus igitur ad emendationem libelli. Et ſciendum eſt, ꝙ emendatio poteſt eſſe permiſſa, & prohibita. In emendatione permiſſa ponitur exemplum in iſto §. in verſic. ſi quis aliud. Poſſes etiam ponere exemplum, ſi dixi in libello, ꝙ tu poſsides fundum ad me pertinentem iure directi dominij, & data eſt tibi copia libelli, tandem confidero, ꝙ difficilis eſt probatio dominij directi emendo libellum, detrahens illud verbum, directi. ad hoc vt libellus concludat in quocunque dñio directo, vtili, vel quaſi. Facit quòd vidiſtis in §. t. & in §. ſed iſtæ. ſupra eo. facit l. rem quæ nobis. & ibi latè per Bart. de acq. poſſ. & in l. 2. & ibi Bar. ff. de vſuca. Vel pone exemplum. In libello petij diuiſionem tãquam dominus pro dimidia, volo addere poſtea etiam pro vna alia quarta, quòd ſum dominus pro tribus partibus ex quatuor, poſſum, quia non mutatur actio cõmuni diuidũdo, ſed cauſa, quia mutatur portio. & ſic videmus, ꝙ emẽdatio eſt multiplex, detrahendo primò, vel ẽt addendo
3 circa eãm, & circa actionẽ. ¶ † Núc ponamus exẽpla de emendatione prohibita. Et emendatio poteſt eſſe prohibita, multis modis. Interdum tempore, vt poſt litem conteſtatam, vt no. in d. l. edita. Interdum propter cõtrariam æquitatẽ, vt ſi quis egit pro furto certi cõdictione generali, quæ non infamat, vt l. ceſſat. ff. de act. & obli. nunc vult pœnitere, & proponere actionẽ furti ad infamandum, certè iudex pati hoc non debet, ſecundũ Iac. But. in d. l. edita. arg. l. in fundo. ff. de rei ven. Interdum propter euidentem malitiam agentis, vt cum poterat agere, egit ſummariè, poſteà vult detrahere illud ſummariè, vt protrahat litem, & reum per longum litigium trahat, certè iudex non patietur, etiam ſi reus non opponat. arg. l. quiſquis. §. nemo. C. de
4 poſtul. ¶ † Secundò principaliter videamus de mutatione permiſſa, & prohibita. De permiſſa eſt exemplum, ago directa rei vendicatione, poſteà volo mutare in publicianam, vel hypothecariam, poſſum. vt l. ſi cum vẽditor. in prin. l. minor. §. ſi ſeruus. ff. de euic. & no. ſupra eo. §. ſed iſtæ. & ibi dixi. & ff. de inge. & manumiſ. l. pe. Et de mutatione prohibita dic, ꝙ aliqñ prohibetur ratione electionis. l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tribu. Aliquando ratione contrarietatis, & electionis ſimul. vt l. 1. cum materia. C. de fur. Aliqñ ratione tẽporis, vt ſi lis eſt conteſtata ſuper prima actione. vt probatur in l. qui familiæ. ff. fam. erciſc. & no. in d. l. edita. De cumulatione verò dicã infra cum gl. ma.
5 ¶ Quęro igitur primò quid ſit emendare? Et dic, ꝙ † emendare eſt corrigere, & ſuperflua reſecare, mutare verba ſnia remanẽte, addere, vel detrahere, vel declarare obſcura. & iſta probantur in prima conſti. Codi. §. quibus. & C. de emen. Iuſti. codi. & de
a emen. ſer. & de emen. propin. per totum. ¶ Secũdò quæro, [a] an,
6 & † quando liceat emendare libellum. Circa quod dicendũ eſt, aut quæritur generaliter an libellus poſsit emendari circa ſubſtantialia ipſius libelli, aut quæritur, an poſsit emendari addendo, vel diminuendo circa rem petitam, aut volo emendare circa qualitatem, aut circa verba obſcura libelli, aut circa acceſſoria, an poſsit fieri? Capio primum, quando volo emendare libellum circa ſubſtantialia, & tunc ex dictis omnium doctorũ conclude, ꝙ ante litem conteſtatam in ciuili, vel criminali, antequam nomen rei receptum ſit inter reos. iuxta l. ſi maritus. §. præſcriptiones. ff. de adulte. omnis defectus quicunq; ſit, poteſt emendari, vt l. qui familiæ. cum gl. ff. fa. erciſ. & l. accuſaturus. ff. de adul. & quod ibi gl. & Bar. Sed poſt litem conteſta. ſi eſt talis defectus, qui non annullat iudicium, aduerſario non opponente, tunc pôt vſq; ad ſniam emendari. vt arg. no. in l. fi. C. de ann. excep. Aut aduerſario opponente vitiaretur, & tunc nõ poteſt emendari, vt ſi peccat in criminali circa omiſsionem loci, vel temporis. iuxta l. libellorum. in princ. ff. de accu. aut in iudicio ciuili in cõcluſione, quia ex narratis nõ reſultat concluſio intẽtata. vt no. gl. in l. 1. ff. de eden. & ibi Bar. & doc. dixi ſupra e. §. 1.
7 ¶ Secundo caſu principali, † quando vult emẽdare circa rẽ petitam, & tunc ante litem conteſtatam, poteſt fieri, vt hic in glo. ſupra dixi. & in d. l. edita. quod eſt verum ſm Bar. ibi, quãdo cõtingit circa rem primò petitam, ſecus ſi aliam adderet, quæ nõ clauditur ſub alia prima obligatione, & actione intẽtata, iuxta ea, quæ habentur in l. ſcire debemus. in prin. ff. de verb. obl. poſt litem verò conteſtatam, non licet addere circa rem, vt l. nõ poteſt. de iudi. cum ibi no. per gl. Bar. Bal. & dixit ſupra eo. in prin. Sed detrahere ſic, arg. l. quidam exiſtimauerunt. ff. ſi cer. pet. cũ hoc tamen, ꝙ non ſufficit, ꝙ deſiſtat ab illa parte, ſed ꝙ expſſe renunciet, vt l. poſtquàm liti. C. de pact. cum materia. Fallit in l. vnica. C. de plus peti. & dixi ſupra eo. §. tripli. & eſt ratio in d. l. j. q2 actor peccauit in duobus. Primò, quia plus petit. Secũdò cautionem de duplo exegit, vt faciunt vſurarij, tunc non licet emendare, etiam detrahendo ſuæ petitioni, poſt litem tñ cõteſtatam. vt dixi ſupra eo. §. ſi quis agens in pęnã dicti doli. quod eſt verum ſm Fulg. in d. l. edita. quo ad euitationem pœnæ. d. §. tripli. & ĩ. §. pro ai. Sed ſi vellet emendare, vt ſi deſiſteret ab illa parte, dic, ꝙ etiam in d. l. 1. poteſt, vt arg. d. l. poſtquã liti. qđ credo verum, quia hoc cedit in damnum ſui, & in alleuiationẽ aduerſarij. immo ſm Sal. in d. l. edita. etiã ſine renuntiatione expreſſa poteſt minuere in libello petita hoc modo, videlicet, ꝙ ipſe probet tantummodo partem illã non emendatam, & tũc tanquàm ex confeſsione ipſius probata non vera, abſoluetur reus, & ſic de toto pronuntiabitur, vt l. de quare. ff. de iudi. facit l. apud Celſum. §. item quæritur ſi cum eo. ff. de doli excep. & quod ibi gl. & Cy. in l. 1. C. de lit. conteſt. in ſi. adde tex. cũ gl. & ibi doc. in l. 1. C. ſi aduer. rẽ iud. Tu autem ſecurius teneas opi. Bar. propter euitationem expẽſarum, quia ſi expreſſe renũtiet, ab inde citra pro illa parte nõ condẽnabitur in expẽſis, aliàs ſecus. Facit quod no. Bart. in l. properãdum. §. ſin autem. de iud. & l. ſancimus. eo. ti. & ſm Iac. de Are. vt refert Cy. Bal. & Sal. in d. l. edita. procedunt prædicta in iudicio ſingulari. Sed in vniuerſali poteſt etiã addere vſq; ad ſniam, vt ff. de pet. hær. l. 4. & l. quæſitũ. i prin. ff. de pec. Sed adde, ꝙ de hoc eſt gl. or. hic in ſi. in ver. ſed quid in vniuerſalib. & no. gl. in d. l. edita. in prin. gl. magnæ. Et poſſes dicere, ꝙ illud ꝓcedit pp naturam iudicij, quia petit declarari ſe hæredem, & bonorum reſtitutio venit officio iudicis, vt dixit gl. ſup. eo. §. curare. & ſup. eo. §. 1. in ſi. & quod dixi de vniuerſali eſt verum, niſi ſit eadem ratio, vt eſt in ſingulari iudicio. Exemplum, egi petitione hæreditatis, & dixi me hæredẽ inſolidũ, volo mutare, & dicere pro parte, vel ecõtrà. Primò dixi pro parte, nunc uolo dicere inſolidum, certè non poſſum, niſi ante litem conteſtatam, quia eſt eadem ratio, ſicut in ſingulari, ſm Saly. in d. l. edita. in ver. quæro modò vſq; ad quod ipſ. Sed licèt opi. Iac. videatur multum colorata. & idem in opi. gl. tamen Bar. & communiter doc. in d. l. edita. reprehendunt gl. & Iac. & dicunt, ꝙ etiam in vniuerſali iudicio poſt litem conteſtatam non poteſt fieri additio, ſicut non poteſt fieri in ſingulari, per d. l. non poteſt. ff. de iud. Nam ſi egi contra te ad fundum petitione hæreditatis, & ſic ad vnam rem, non poſſum pendente iudicio poſt litem cõteſtatam addere, & petere iure actionis prædictæ intentatæ vnam aliam rẽ hæreditariam, licèt lata ſententia in eius executione omnia hæreditaria, etiã vltra fundũ petitum, veniãt officio iudicis. Facit quod no. in l. ſed & ſi poſſeſſori. ff. de iureiu. & facit, quod dixi ſupra eo. §. ſi quis poſtulãte, ſed domino meo Fulg. magis placet opi. gl. & Ia. in d. l. edita. nam licèt agatur ad rem ſingularem, ſi tñ libellus ſit conceptus in petitione hæreditatis, (vt debet) vt puta, ſi peto me hæredem declarari, & Titium, qui poſsidet talem rem hæreditariam, cõdemnari ad reſtitutionem, ſi pendente iudicio alius fundus de hæreditate peruenit ad Titium, poteſt fieri additio. Quod probat, nam ſi conuentus petitione hæreditatis præſtiterit fideiuſſores, qui non ſunt idonei pro re, quæ poſtea ad eum peruenit, poteſt hæres denũtiare iudici, vt alios det fideiuſſores, vt dicit tex. in l. ſi quo tempore. de peti. hær. ergo ſi nõ valeret additio, & non eſſet facta, non cogeretur reus pendente dicto iudicio dare alios fideiuſſores, & tñ ibi cogit &c. Et rõ rõnis ſm Bart. in d. l. edita. eſt, quia in vniuerſali iudicio ſufficit reum poſsidere tempore executionis, etiam ſi non poſsideat tempore ſententiæ propter ipſius iudicij vniuerſalis naturam. vt patet. C. de iu.
8 fiſ. l. facultas. lib. x. & iſtud credo verius. qđ benè no. ¶ † Tertiò caſu principali, aliquãdo circa qualitates dicas, ꝙ ſi ꝓpter detractionẽ, vel adiectionem qualitatis cõtingeret mutatio actionis propoſitæ. vt in caſu l. prætor. §. docere. cum ibi no. per Bar. ff. vi bo. rap. & tunc ante lit. conteſt. poteſt, poſt litem verò conteſtatam, nõ poteſt, qm̃ a tali qualitate actio informatur, & exinde condemnatio moderatur, vt l. Pompon. la 2. ff. de neg. geſt. Si autem ex tali detractione, vel adiectione nõ mutatur actio, ſed inducitur diuerſitas facti in ſubſtantia, vt in caſu l. denunciaſſe. §. quod tamẽ ff. de adult. & ibi Bar. & iſto caſu adhuc nõ licèt lite conte. arg. l. de qua re. in prin. de iudi. Vbi aũt neutrum iſtorum contingit, tunc licèt addere, vel detrahere etiã lite conteſtata, vt l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxa. & ibi Flo. nã ſuper illa qualitate, vel accidenti non fundatur iudicium, ſed rei beneficium, & per pñs patet, ꝙ quicquid dat formam, & eſſe liti, & iudicio, poteſt detrahi, & addi ante litem cõteſtatam, non

poſt,

ADDITIO.

a Secundo quæro. Adde hic, ꝙ libellus poteſt emendari poſt lit. conteſt. de voluntate partium. Bal. in auth. hodie in ſi. C. de iur. cal. Et de emendatione libelli. ſiue in cauſa ciuili, ſiue criminali, quando poteſt emendari, vel mutari, vel declarari, vide per Spec. in tit. de libel. concep. §. 8.

poſt,ſed illud,ꝙ non dat formam, & eſſe, ſed auget vim in materia accidentali, vel emergenti, & tunc ēt pōt fieri līte conteſtata, vt patet ex ꝑdictis.¶ Quartò caſu principali,qñ circa verba obſcura,& tūc pōt vſq; ad ſnīam, vt l.ſi quis intentione ambigua. ff. de iud.& ibi gl.Bart.& Ang.& l.actorū.ff.de re iud.qđ eſt verum in principali litigatore, ſed alius hoc facere nō pōt, ēt ſi ſit hæres.vt l.Pomponius ſcribit ſi fru.in fi.ff.de rei vend.& no.glo.& doc.in l.inter ſtipulantem.§.1.de ver.ob.¶ Quintò caſu principali,an liceat circa acceſſoria, vt circa fructus? Et dic, aut ante litem conteſt.& tunc poteſt indiſtinctè, aut poſt litem conteſtatam , & tunc aut vult fructus petere de per ſe , vt rem principalem iure obligationis, & ſic per viam actionis,& non poteſt,quia tunc accumulare videtur actionem,puta rei vēdicationis pro fundo,vt dicit eleganter gl.in l.item veniunt.§.fructus.ff. de peti.hære. quæ cumulatio actionis iſto caſu prohibetur, cum abſolutoria lata in principali pariat exceptionē rei iudicatæ in acceſſoriis,vt l.fundi. & l.fundum.quod ibi Bart.ff.de exce.Aut vult illos petere officio iudicis, vt rē acceſſoriam, & tunc aut erant ante litem cōteſt.percepti,aut poſt . Primo caſu non poteſt de illis additionem facere,quoniam in primo libello de fundo debuit illos petere, ſm Pet. & Cyn. in d.l.edita.alleg.gl.in l.ſi quis miſſum.§ fin.de dam.infect. Tu dic,ꝙ hoc dictum eſt verum,non per illam glo.quia magis dicit ꝯrium, ſed per no.per Bar.Ang.& communiter doct.in l.1.C.de iudi.Secūdo verò caſu, aut tempore libelli illi fructus erant pendentes , & tunc quia cenſetur pars rei, vt l.fructus.ff.de rei ven.& ff.de his quæ in frau. cred. l. ſi §.pen.& ideo adiectio facta de his nō eſt neceſſaria,tamen non noceret,nec vitiaretur.Aut tēpore libelli non erant pendentes,ſed poſtea ſunt percepti,& tunc indubitanter additio pōt fieri , quia cōtingentia poſt litē conteſtatam ſpectant ad iudicis officium , vt l.ſinautem.§.1.ff.de rei ven. & l. ædiles. §.item ſciendū.ff.de ædi.edic.Ita dixit Sal.in d.

9 l.edita.ver.circa acceſſoria.¶ In ea. †gl.ibi,non ſm conſciētiā,[a] ſed ſm allegata &c. In hoc articulo, an iudex debeat iudicare ſecundū cōſcientiam ſuam?Bar.in l.illicitas. §.veritas.ff.de off. præſi.dicit. Aut id, quod iudex habet in conſcientia,eſt notum ſibi vt iudici,aut vt priuatæ perſonæ Primò caſu,ſm conſcientiam ſuā iudicat informatus ex actis corā eo. & ita pōt intelligi d.§ veritas. Si verò vt priuatæ perſonæ eſt ſibi notū,tunc nō pōt iudicare ſm conſciētiā, ſed ſm probationes ſibi factas, & facit,quod habetur in c.1.de off.ordi. & quod no.Cy.in l.1. C. vt quæ deſunt aduo. In iſta tñ materia , tu ex dictis multorum doctorum aliter conclude.Nā aut loquimur in principe,aut in inferiore a principe.Primò caſu,princeps pōt iudicare ſm conſciētiam ſm no.per Cy.in l.reſcripta.C.de preci. impe.offe. vbi vide Bal.quod poteſt Papa, vel princeps de ſua poteſtate ordinaria.Et poteſt eſſe huius dicti ratio, quia princeps non eſt ſubiectus regulis iuris.l.digna vox. C.de legib. Aut etiam,quia omnes veritates iuris ꝓſumitur in ſe habere,nec poſſe errare.l.omnium. C.de teſt.licèt de facto aliqñ erraret, vt no.gl.in l.3.in fi. de ſup.leg.Secundò caſu,in inferiore a principe,& tunc aut loquimur in executione ſnīæ,aut in ſententiando. Primò caſu,videlicet in executione ſententiæ,& tunc aut loquimur in cā ciuili,aut in criminali . Primò caſu, ſi ſnīa eſt aliqua,licèt iniqua , & licèt habeat executor conſcientiā contra ſnīam,debet tñ illā executioni demandare, vt in c.præterea. & c.paſtoralis.§.quia verò.& ibi Ant. de Butr.de hac materia de off.deleg. Et credo , ꝙ ſit ratio,quia executor regulariter non habet cognitionem. vt l.ſi vt proponis.& l.executionē. C.de execu.rei iud.quod ibi no.per glo.& Bar.ergo ſequitur , ꝙ ēt ſi cognitio eſſet demandata, vt l. & ſi non cognitio. C.ſi contra ius vel vti.publ. qđ ſi coram eo allegaretur aliquid , ꝓꝑ qđ non deberet exequi , vel ipſe haberet conſcientiā ꝯ ſnīam , fortè poſſet ſuperſedere in exequendo.ar.eius,quod dicam ĩ.in criminali.facit,quod not. in l.a diuo Pio.in princ.ff.de re iud. Vnde ſm Ant.de But.ſi non habet cognitionē aliquā,nō pōt retardare executionem , licèt habeat conſcientiā in ꝯrium. Aut loquimur in criminali,& tūc non debet exequi ſnīam contra conſcientiam.ar.l.1.in fi.& qđ ibi no.per Bar.ff.de quæſt.& no.Inn. & doc.in d.c.paſtoralis.§. quia verò. quod ego intelligo in criminali,& corporali.Et ratio eſt,quia talis executio eſſet damnum irreparabile,ergo talis ſententia non debet exequi,qm̄ regula eſt, ꝙ qñ grauamē eſſet irreparabile,non debet ex abrupto exequi. ar.l.ſi quis prouocatione.cum gl.C.de app.& no.Pau.de Eleaz.Ioā.de Imo.Petr.de Anch.in cle.1.de re iu.& no.Bal.in l.addictos. C.de epiſ.aud.ſecus videret; ſi eſſet criminalis , & pecuniaria, vt quia pęna deberet fiſco applicari . iuxta no. in l.3.§.1. ff.de ſepul. viol.& ibi Bar.qm̄ iſto caſu eſt eadem ratio , quæ eſt in ſententia ciuili,& pecuniaria, ideo debet eſſe idem ius. vt l.illud. ff.ad leg.Aquil. Secundò caſu,qñ loquimur in ſententiando,& tunc quando iudex habet conſcientiam ꝯ id,quod coram eo probatum eſt,tūc conſilium eſt,ꝙ ſi pōt,ſe a dicto iudicio, & ſententia liberet,& exoneret. Vñ cautela eſt pro exoneratione,quando comprehēdit, ꝙ moueri debet, vel mouetur iudicium,inſtet cum parte, ꝙ ipſum recuſet allegata cauſa , cum intendat ipſa pars ipſum iudicem inducere in teſtē, & iſta eſt cauſa iuſta remotionis, vt in c.dilecto.de teſti. Vel ſecundò, cautela eſt cum ſuperiore,vt ipſum remoueat,vel ſaltem a dicta lite exoneret.arg.l.legatus. cū ibi no.de off.præſi. Vel tertiò,ſm Hug.conſilium eſt,ꝙ alteri dictam cauſam deleget,vt in c.literas. de teſti.ſpo.Nā tu debes ſcire,ꝙ quilibet ordinarius, vt putā,poteſtas huius ciuitatis,poteſt omnes, & ſingulas cauſas ad ſuam iuriſdictionem ſpectantes,& inter homines ſuæ iuriſdictionis ēt in ſubditū ſuæ iuriſdictionis delegare. Et ſic iſtis tribus copulatiuè concurrentibus , delegatur, vt eſt caſus no.cum ibi no.per gl.& doc.in l.1.C.qui pro ſua iuriſ.& idē ſi eſſet delegatus principis,quia poteſt ſubdelegare,licèt alius delegatus non, vt l.a iudice. C.de iud. ¶ Sed aduertendum eſt,ꝙ ad id,quod dixi, ꝙ alteri deleget,quia non vr̄ vſquequaq; ſanum cōſilium,cum ipſe eſſet cauſa huius mali.86.diſt.ca.facientis. ſed meliora ſunt alia conſilia . Vel addas aliud conſilium,ꝙ plures probationes, quas nouit falſas, repellat.l.ſi prætor.§.Marcellus.cum ibi not.per gl. & doc.ff.de iudi. de cuius §.intellectu,vide latiſsimè ꝑ Ang. & per Imo. in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de verb.ob. & de falſis allegationibus facit l.cum teſtamento.cum gl.no.& ibi Bal.de excuſ.tut. & l.ſi is ad quem.cum gl.in fi. & ibi doc. ff.de acq.hær. & l.diuus.& ibi Imo.ff.de re iudi.& no.in l.1.per totum. C.ſi ex fal.alleg. Verū, quia hoc conſilium poſſet eſſe nociuum in ſyndicatu , tanquā reiecerit probationes illius,iuxta no.per Bar.in l.ſi ſocietatem. §.arbitrorū.ff.pro ſoc.dic, quòd aliud cōſiliū eſt,quòd ſuperſedeat,ſi eſt veriſimile,quòd ex illis actis nulla fiat cōdēnatio.ar. l.abſentē.ff.de pęn. Si aūt ꝑdicta oīa, & ſingula eſſent ita,quòd opus eſſet, quòd oīno iudicet per ſeipſum,& tūc aut habet cōſcientiam informatam tantummodo ex probabilibus coniecturis,& tunc aut poteſt deponere conſcientiam,aut nō. Si deponere poteſt,illam deponat,& ſequatur,& iudicet ſm allegata,& probata . vt c. 1.de offi.ord.& d.§.veritas.& multò fortius ſi poteſt,deponat conſcientiam, ſi habet eam temerè informatam,vt c.iudicet. & in ca.in præſentia.de teſti. qm̄ nullus iudex poteſt,nec debet ſm conſcientiam iudicare,licèt ſciuerit,& viderit factum in contrarium.qđ patet in Deo omnipotēte, qui omnia ſcit,& omnia præſentia, & futura notiſsima ſunt ſibi,& tñ neminem cōdēnat,niſi accuſatore inſtante, vt dixit Chriſtus mulieri, mulier quis te accuſat ? vt no.glo.eſt in l.reſcripto.§.ſi quis accuſatorem.ff.de mune.& hon. Si autem conſcientiā prædictam coniecturis informatā deponere non pōt,illā ſequatur tanquā erroneā,quia coniecturæ nō ſunt veræ, vt in c.per tuas, de ſimo.In hoc dubito,quia ille tex.in c.per tuas.non tm̄ ſe fundat in conſcientia,& coniecturis,quam ēt in æquitate ſuadēte, & in crimine ſimoniæ ꝓꝑ inhumanitatem criminis . Aut iudex habet conſcientiam indubitatam in oppoſitū eius , qđ eſt probatum,ſiue ciuiliter,ſiue criminaliter agatur, & tunc aut habet cōſcientiam ꝯ reum,aut ꝯ actorem . Si ꝯ reum,tunc licèt actor non potuerit probare,non tū diffinitiuè abſoluet reum,quādo actori præiudicaret in alia inſtātia,vt l.1. ff.& C. de re iud.licèt ꝯrium dixerit Cal.in d.c.paſtoralis. §.quia verò, ſed ipſum reū abſoluat ab obſeruatione iudicij , quia tali caſu ius actoris ſaluum remanet.l.properādum.in prin.C.de iudi.& l.Iulianus verum debitorē.& ibi gl.& Bar.ff.de condi.indeb.& l.Titia.& ibi Bar.de accu. Secundo caſu, qñ habet conſcientiam indubitatā pro reo contra actorē, & tunc non condēnet reum, ne faciat ꝯ conſcientiā,aliàs infringeret veritatē, contra d.c.iudicet.Si verò ꝯ actorē cēt veriſimilis pręſumptio de ꝯrio,potius abſoluat, quam condēnet,quia hoc eſt minus malum.l.abſentē.ff.de pœ. Nec ob.d.§.veritas. quia veritas non mutatur erroribus geſtorum,ſi de eis conſtat veris probationibus,vt d §.quia verò.Iſta habētur per doc.in d.§.quia verò. & d.c.1.de off.ord.& ibi plenè

A D D I T I O.

a Conſcientiam . An iudex teneatur iudicare ſecundum conſcientiam . Adde Flo.in l.ſi irruptione.ff.fin reg.& uide 1.q 7.c.iudicet & 2.q 1.§.quando autem.maxime iuriſdictione contentioſa in voluntaria autem ſecus eſt,quia bene poteſt ſm conſcientiam ita intelligitur gl in l bonorum C qui admit. vide Io. And.in tit de diſput & allex §.ſi Adde Ang.& Io.de Imo in l a diuo Pio in §.1 ff de re iud. Adde Io Cal in c.paſtoralis §.quia vero de off delég. Item quando iudex non videt vbi ſit communis opinio quomodo debet iudicare,vide per Phil.Deci in conſil.68.col.2. Bar.ab Hoſtis.

nè per Ant.de But. & plenè per Pe.de Ancb. in c. 1.de conſtit.q
omnia tene menti, relinquo tñ correctioni dominorum Theo-
logorum,& Canoniſtarũ.¶ In ea.gl.ibi.§.omnem.dic,ꝙ hoc eſt
falſum, quia ẽt hodie quis poteſt motare libellum vſq; ad litẽ
conteſtatam, vt patet per prædicta. Non ob.d.§.omnẽ.quia ve-
rum eſt, ꝙ debet perſiſtere in libello vſq; ad finem iudicij. ſup-
ple tu,niſi ante litẽ conteſta. lege permittẽte mutauerit libellũ,
vt patet ſup.¶ In ea.gl.ibi ĩ.de noxa.act. §.ſententiam. tu dic,vt
10 colligitur ea his quæ dixi ſ.in prin.illius glo. ¶ In ea.gl.ibi, niſi
habeat cõſcientiã,vt iudea.no.illã.gl.quæ vult idem,quod Bar.
in l.illicitas.§. veritas.ff.de off.præſi. & ſupra diai.Addas tamen
huic articulo de conſcientia, ꝙ prædicta procedunt io iuriſdi-
ctione contentioſa,ſecus in voluntaria, quia in voluntaria põt
iudicare ſm conſcientiã, vt l.bonorũ.cũ ibi no. C.qui admi.ad
bon.poſſ.pñt.ita dicit Flo.in l.ſi irruptione.§.ad officium.ff.fin.
reg.Sed certè in d.l.boorum.poſſet dici ẽt, ꝙ ſibi liquet, vt iu-
dici illum pupillũ carere tutore.Et adde,ꝙ no.Spec. in tit.de al
leg.diſput.§.fin.& ibi Io.And.& Bart.in l.vnica.in fi.C.vt q de-
ſunt aduo.iudea ſup. & aliquid per Ray.in l.vbicunq;. ff.de in-
terro.act.& Flo.in d.§.ad officiũ.& Imo.in c.venientes.de iure
iu.¶ In ea.gl.ibi,ſed quid in vniuerſalibus.de hoc vniuerſali di-
xi ſ.io prin.huius §.& in prin.iſtius tit.& §.actioonum.in fi.ſ.eo.
¶ In glo.iudicio.ibi,indicium tñ verè eſt aliud.dic idem voluit
gl.mag.ſ.eo.in ver.nec ob.qnod hic dicitur,eodem iudicio &c.
licet omnes doc.in d.l.edita. ſequantur gl.tamẽ ſm Rapha.ibi,
11 hæc litera multùm violatur. ¶ †Item ſm eum eſt aduertẽdum
ad iſtum tea.qui dicit, condemnat. & ſic non denotat oouã in-
ſtaotiam, ſed eandem,ac ẽt tu poſſes hoc clarius oſtendere,qñ
ſi tex.eaponitur eodẽ iudicio, id eſt coram iodice, tũc iſte text.
bis idem diceret,cum in tex. ſit hoc verbum,iudex. vt ibi patet,
nihilominus iudex &c. qnod noo eſt dicendum,qnia nõ debet
vti ſuperfluis, vt in §.quibus.in 1.conſtit. C.& aduertas,ꝙ glo.
in d.l.edita. dicit idem, ꝙ hic,iſta ratione, quia mutata vna de
cõcomitãtiis, mutatur actio. Sed nec etiam iſta ratio placet ibi
dño meo Raph. Nam ſm eum, remoto pariete, & ſic remoto
aliquo de iſta vniuerſitate.l.domus,tamẽ dicitur remanere ea-
dem domus,& idem in naui.l.inter ſtipulantem.§.ſacrã.de ver.
obl.Adde bonum teat.in l.peculium.§.quadrigæ.ff.de leg.2.Idẽ
ergo dici debet in actionibus, licèt vna de cõcomitantiis ſit mu
tata.Ea quo infertur,ꝙ immo vna,& eadem erit actio,quæ pri-
mò erat intentata,& non alia,licèt ſit emendata.Noo ob.d.l.nõ
poteſt.de iud. per quam gl.præcedens ſe fundauit, qoia illa lex
habet locum in iure, qnod non habebat eaordium ante litẽ cõ-
teſtatam, ſi ante prius cõpetebat, & ſi prius habuerit eaordiũ,
tunc ẽt id,quod venit poſt litẽ conteſt. poteſt in eo.iudicio de-
duci, vt l. ſi rem alienam.§.fi.cum ibi no. ff.de pig.act.Sed iſtud
prius competebat,igitur &c.Et licèt opi.Raph.videatur multũ
comprobari per iſtum tea.tñ cõmunis ſententia gl. & doc. eſt,
ꝙ vſq; ad litem conteſt. tantummodo,& non poſtea liceat mu
tare,vt diai in prin.gl.magnæ. ſupra eo.& iſtud ſeruatur in pra
ctica,& de intellectu d.l.non põt, vide q ſcripſi ſup.eo.in prin.
¶ Tu ẽt aduertas, ꝙ tunc dicitur propriè addi libello,qñ primæ
actioni aliud adiungitur, quod ſit vna diſpoſitio,ſiue actio, ſed
vbi noua actio,vel diſpoſitio induceretur,vel pp ſpecificatio-
nem nouæ perſonæ, vel propter ſingularem expreſſionem
nouæ rei,tunc nõ diceretur additum, ſed diceretur noua actio,
vel diſpoſitio.ita dixit Ang. nota. quẽ ſequit Imo. in l.ſcire de-
bemus.in prin.ff.de ver.ob.¶ In ea.gl.ibi nouæ dilationes dãdæ
ſunt.oota enaru, ꝙ in iudicio poſſunt dari plures dilationes, vt
l.ſi.cum materia.ff.de ſer. & l.1.cũ ibi no. C.de dila.¶ Et not.ẽt
ea iſta gl. nouam dilationẽ nõ dari, niſi cum cauſæ cognitione.
¶ Hinc ſumpta occaſione,aliquid videamus in materia dilatio-
12 num.Et primò†quæro,quæ cauſæ cognitio requiratur in ſecũ-
da dilatione danda?Et glo.in l.ſi.ff.de ſer. & vbiq; dicit,ꝙ opus
eſt,vt doceat ſe iuſta cauſa impeditum,in prima dilatione.alle-
gat l.oratione.ff.de ſer.Sed Bar.i extrauag.ad reprimen. io ver.
ſummariè. in verſi. ſed quomodo cognoſcemus qñ dicatur to-
ta &c.dicit, ꝙ ad probationem impedimenti faciendam ab eo,
qui petit ſecundã dilationẽ,ſufficit ſummaria & ſemiplena pro
a batio. quod patet, ſm eum,quia ſufficit probare per iurm.[a] al-
le.extra,de eace.c.paſtoralis. & ff.de eacu. tu. l.ſcire oportet.§.
ſufficit.in fi.& ita determinauit quidã Papa, vt refert Spe.in tit.
de app.§.nũc breuiter.ver.quid ergo.& idem voluit Gul. in l.24.
§.ſed & ſi quis.ff.ſi quis cau.Et iſtam partẽ fuit ẽt ſecutus Iac.de
Are.in d.§.ſufficit.per illum tea.& idem voluit Spec.in ti.de di-
la.§.fi.io ver.in ſumma.& idem voluit Cy.& Saly.in d.l.1.C.de
dila. Et pro iſta parte facit ſm Flo.in l.fi.de ſer. l.3.§.ſi ad diem,
& ibi omnino vide doctrinam Bar. no. & facit l.qui cõmeatus.
ff.de re mili.ſed Azo in ſum. C.de dila.tenet expreſsè ſm glo.ꝙ
immo verè debet probari impedimentum in prima dilatione,
& idem tenuit Bar.in d.l.ſi.& in d.l.1.C.de dila.pro quo facit l.
quoties.C.de naufr l.1.lib.11. Sed Io.And.in addi.Spec.io ti.de
app.§.nunc breuiter.ver.quid ergo videtur in ſimili concorda-
re opi. ꝙ aut impedimentum ſit de longinquo,& tunc ſtatur ſa
cramento ſuo,& ſic loquitur opi.Bar.& ſequacium,ſecus ſi eſ-
ſet impedimentum de præſenti,& de facili poſſet probari,ꝙ ta
li caſu clarè debet probari aliter, quam per iurm,& ita intelli-
gatur opi.gl.& ſequacium.Facit quod habetur in l.per hanc.C.
de temp.app.& io d.l.ad diẽ.& iſtã opi.Io.And.ſequitur Fl.in d.
l.ſi.licèt dicat,ꝙ opi.Bar.ſeruatur in practica,ego tamẽ ſemper
tenui concordiam Io.And. quam ẽt in coneris obſeruare,quia
b eſt iuſta,& æqua.[b] ¶ Aduertas tamen,ꝙ in ſecũda dilatione im-
peditus reſtaurabitur tantummodo in eo, in quo fecit impedi-
c mentum. Nam ſi impeditus fuit in vna die,[c] illa dies tãtum re-
ſtaurabitur, & conceditur in ſecunda dilatione, & idem ſi fuit
læſus in voo teſte tantum, quam inducere noo potuit,quia ſo-
lummodo reſtaorabitur, vt illũ teſtẽ inducat, vt vr tea.in l.ad-
monendi.ibi,quibus nunc ſolis vſurus &c.ff.de iureiu.& ita di-
cit Bar.in d.l.ſi.pro quo tu allega,ꝙ hæc eſt quædam reſtitutio,
ſed reſtitutio debet eſſe in eo,quod abſtulit læſio,& non in plu-
ri, vt l.ſi ab hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter.& quod ibi gl.Bar.
latè.ff.ea quib.cau.ma. Facit in ſimili.l.aut dãnum. §.quiſquis.
13 ff.de pœn.& diai ſupra eo.§.rurſus.¶ Aduertas†etiam,ꝙ ad di-
ctam ſecundam dilationẽ concedendã nõ tm̃ requiritur, qnod
ſ.diai,ſed ẽt requiritur,ꝙ iudea videat an id,quod quis vult ꝓ-
bare,releuaret eũ,ſaltẽ adminiculando,quia adminiculãdo nõ
diceretur articulus impertinens,vt dixi ſupra eo.§.ſi qnia egẽs.
aliàs iudea non concedet dilationem. argu. l.ad probationẽ.C.
de proba.ſm Ia.But.Bal.& Flo.io d.l.ſi.Requiritur & aliud,ſm
Bar.in d.l.ſi. ꝙ per dationẽ ſecundæ dilationis ius aduerſarij nõ
ſit factum deterius, vtputà, ſi peto ſecundam dilationẽ ad pro-
bandum aliquid aduerſus reum, reus põt ita facere ſuam deſen
ſionem,nunc ſicut primò poteſt dari ſecunda dilatio,ſecus ſi in
prima dilatione aduerſarius habeat teſtes paratos ad denuo ꝓ-
d bandum, qnos nunc non habet ſecunda dilatio,[d] dari non de-
14 bet.arg.l.ſi ita quis. §.Seia cauit.in fi.ff.de verb.obl.¶†Requiri-
tur,& aliud,ꝙ non calumniæ cauſa petatur ſecunda dilatio,qa
ſm gl.in d.l.ſi.debet iurare, ꝙ nõ petit animo calumniæ.l.1.C.
de iu.calum. Vnde ſi iudea videt eum in euidenti calumnia in
petendo ſecondam dilationem, non concedet eam. facit l.ſatis
apertè. C.de fal. & bene facit,quod no.Inn.in c.1. 1.de off.vica.
facit,quod habetur. ff.de bo.lib.l.qui cũ maior.§.ſi patris.¶ Re-
quiritur & aliud, ꝙ dilatio petatur ad probandum articulũ,cu
ius probatio non excludatur per legem. C.de non nu.pecu.l.in
15 contractibus.§.de illo.& quod ibi notatur ¶ †Quærit Bal.in d.
e l.ſi. quid ſi iudex dedit ſecundam dilationem de facto[e] non al-
legato,nec probato impedimento,an iſta dilatio valeat,& alle.
Inn. in c. vltra tertiam. de teſtib. qui ſenuit,ꝙ aut prima dilatio
fuit integra ſm ſpatiũ, quod ponitur in l.1.C.de dila.& tũc ſe-
cunda non valet,aliàs ſecus,quaſi ſecunda veniat ad ſupplemẽ
tũ primæ.Sed Bal.tenet,ꝙ indiſtinctè valeat, quia iudex poteſt
gratiam dilationis de benignitate facere.vt de off.deleg.c.cõſu-
luit.& facit,quod no.ſupra de ver.ob.§.1.& quod not.Inn.in c.
innotuit. de eo qui fur.ordi.ſuſ.& c auditis.eatta, de procur.&
pro iſto dicto allegat tea.in l.& poſt.ff.de iud.& quod ibi no.&
facit,quod no.Bar.in d.l.ſi.vbi dicit, ꝙ dilationum materia eſt
arbitraria, & reſidet io pectore iudicis.alleg.no.plenè per te in
l.2.de re iud.& iſtam partem credo veram, qm̃ quid poteſt pro
bare,etiam ſioe aliqua dilatione, vel termino ſibi dato,& pro-
batio facta ſine dilatione valet, & tenet. vt l.in crimine. & hoc
ibi voluit Bar.in cã criminali.ff.de adul.& idem voluit Bart.in
l.vnius.§.pen.ff.de quæſt.& idẽ voluit Bar.Bal. & Flo.in mate-
ria ciuili in d.l.ſi.& idẽ voluit Bar.in eatrauag.ad repri.in verſ.
ſine figura iudicij in ver.itẽ quæro, an detur dilatio &c. Quod
no.quia vt plurimum procuratores æſtimarent probationẽ nõ
valere ſine dilatione,ergo valet probatio ſine dilatione præam
bula, vt modo diai,ergo eodem modo valere debeat dilatione
præcedẽte,licèt non ritè cõceſſa.arg.l.vnicæ.§.1. C.de rei vao.
act.& ar.gl.no.in l. vinum.in ſi.ff.ſi cer.pet.& ibi Bar.& ꝙ pro-
batio.

ADDITIONES.

a Iuramentum Adde Fed ſiaè conſi.104. Olde.conſil.60.in fin.
b Aequa. Adde Abb.conſi 64.2.lib.
c Vna die. Adde Rom.conſi.496.
d Dilatio. Quando ſecunda dilatio ſit concedenda, vide Abb.conſil.64 & Roman.conſil.226.
e De facto. Adde Alex. conſi.41.3 lib.

batio in ciuili ſine dilatione valeat, eſt tex. in l. ſi qſi. & in l. cum
a nobis. C. de dilat. Crederem tñ, ꝙ pars aduerſa poſſet appella
a re,[a] ſi eſt grauata. facit c. interpoſita. in princ. de app. & qđ not.
But. & Bart. in l. a ꝓcedēte. C. de dila. quoniam ſi appellari pōt
a breuitate dilationis mihi cōceſſæ, vt in c. 1. de dila. ergo eodē
modo debeo poſſe appellare, qñ cōceditur aduerſario meo di-
latio non ritè, quæ modo prædicto concedi non debuit, & non
diſcuſsis diſcutiendis. arg. l. ait prætor. §. permittitur. & quod ibi
Bar. ff. de mino. & l. intra vtile. in prin. & quod ibi Bar. ff. de mi-
16 no. & l. eius. & l. ſi. & ibi Bal. ff. de app. reci. ¶ †Quæro, an nemi-
ne petente, vtrum ex mero officio iudex poſſet dilationē dare
ad probādū, & an data arctet eum, cui data eſt? text. in l. 1. C. de
dila. videtur requirere, ꝙ dilatio petatur, ſed Bar. in d. l. ſi. dicit,
ꝙ immo poteſt dari ex mero officio iudicis, quia iudicis offi-
cio conceſſum eſt tempus expediendæ inſtantiæ. vt l. properan
dum. in ſi. prin. C. de iud. Sed But. in d. l. ſi. videtur ſentire cōtra-
rium, videlicet, ꝙ non poſsit dari, niſi altera parte petente. & ꝓ
hoc allegat in arg. ff. de arb. l. non ex omnibus. & l. 1. C. de dila.
ibi, poſtulatum ſpatium &c. & C. vt intra cer. temp. l. 2. ibi, ſi pe-
tatur. niſi eſſet cauſa, quæ ad merum iudicis officiū pertineat,
vel ī qua iudex poſſet ſupplere de facto. vt C. de app. l. amplio-
rem. & iſtam opi. But. fuit ſecutus Bar. in d. l. ſi. Sed pro opi. Bar.
facit l. 2. cum ibi no. per Bar. & doc. ff. de re iu. In hoc tamen cre
do conſiderandum fore, an inſtantia præfigatur iudici, an cau-
ſæ, iuxta no. per Bar. Cy. Bal. & Sal. in d. l. properandum. in prin.
C. de iud. & per Pet. de Anch. in cle. 1. de in integ. reſti. & Spec.
de iudice dele. §. reſtat. ver. ſi ciuitatis ſtatuto. & ibi Ioā. And. in
addi. Si præfigitur iudici, vt quia ſtatuto Bon. cauetur, ꝙ iudex
debeat cauſam expedire intra tres menſes ſub pœna, tunc etiā
inuitis partibus, ne ſibi inſtantia labatur, poterit dilationes aſsi-
gnare, vt intra tempus inſtantiæ cauſam expediat, ne in pœnā
incidat. arg. l. 1. in ſi. C. vt omnes cauſæ tam ciuiles, quam crimi-
nales. Aliquando præfigatur inſtantia cauſæ vel actionis, & tūc
forte idem, videlicet, ꝙ inuitis partibus poſsit dilationem ad ꝓ-
bandum concedere, qm̄ nullus tam audax ex litigatoribus in-
uenietur, qui ſi iudex velit, protrahat cām vltra inſtantiā, vt d.
l. properandum. in ſi. prin. ibi, nam ſi ipſi voluerint &c. ¶ Quid
plura? dicit tex. in c. ſi. de iud. ꝙ ad hoc, vt tempus inſtantiæ nō
labatur, cogūtur aliqñ etiam partes inuitæ litigare tempore fe-
riarum, nam dilationes etiam ordinatas a iure poteſt concede-
re, & non cōcedere, & abbreuiare, & elōgare, vt l. 2. & ibi Bart.
17 ff. de re iu. igitur &c. ¶ †Quæro, data eſt dilatio mihi decē die-
rum ad producendum vnum inſtrumentum, produxi in prima
die, quod facere poſſum, vt nota. Cyn. & docto. in d. l. dies. C.
de feriis. nunquid a modo iudex poterit ad vlteriora procede-
re? an verò expectare debeat, ꝙ decē dies labantur? Et videtur,
ꝙ debeat expectare. ar. l. ſiue pars. C. de dila. Sed Bar. dicit, ꝙ nō,
quia ex quo finita eſt cauſa dilationis, finita eſt ēt ipſa dilatio.
& iō valet proceſſus ad vlteriora. ita dicit Bar. per illum tex. in
l. a filio. §. alium, no. ff. ad Treb. & in l. ſi quis hæres ita. ff. de ac-
qui. hære. hoc etiam voluit Bal. in d. l. ſi. ff. de fer. per no. per Dy.
in c. decet. de reg. iur. in 6. & idē voluit, in d. l. ſi quis hæres ita.
18 & ibi do. lo. ¶ †An aūt pendente vna dilatione poſsit alia dari?
Et dic, aut datur vna dilatio, quæ incipiat poſt finem primæ, &
dari poteſt, vt l. quandiu. la grande. ff. de acq. hær. & ibi Bar. aut
quæritur, an eodem tempore poſsint cōcurrere plures dilatio-
nes? Et tunc dic, ꝙ ab initio plures poſſunt cumulari. vt l. nun-
quam. ff. de iud. & no. in l. inter accuſatorem. per gl. ff. de pu. iu.
vt puta, damus tibi nouem dies, tres pro prima, tres pro ſecun-
da, tres pro tertia dilatione, & vltima peremptoriè. Sed penden
te vna dilatione, an alia poſsit dari, refert aut aſsignatur alteri
parti, aut eidem, cui fuit prima dilatio aſsignata. Si alteri parti,
poteſt. vt d. l. quandiu. & no. in l. creditor. in princ. ff. mandati. Si
verò eidem, refert, an ſuper diuerſo capitulo, an ſuper eo. Si ſu-
per diuerſo, & poteſt, ſi eſt diuerſum quod non clauditur ſuper
prima dilatione, vt C. de re. cre. l. generaliter. §. ſi iudex. Si verò
ſuper eodem capitulo, vel connexo. iuxta l. etiam. §. 1. cum ibi
no. per gl. & doc. de mino. tunc dicendum, ꝙ interim officiū iu
dicis conquieſcat, vt non poſsit aliquid innouare contra primā
dilationem, niſi primò eam ex cauſa reuocet, hoc enim facere
poteſt, qa eſt interlocutoria, & ita debet intelligi d. l. ſiue pars.
& quod no. in l. 1. §. 1. de feriis. ita dicit Bal. Ange. & Imo. in d. l.
quandiu. Sed tu dic, ꝙ illa ſunt in effectu dicta Bar. in d. l. 2. in ſi.
ff. de re iud. & in d. l. generaliter. §. ſi iudex. ver. nullo. ſupra alle.
19 ¶ †Quęro, quō debeat aſsignari dilationes, an ſimul reo, & acto
ri, an ſeparatim? Et breuiter dic, ꝙ aut eſt iudicium ordinariū,
prout omnia regulariter ſunt, vt l. iudices. cum ibi no. C. de iu-
di. & tunc actori tantummodo eſt terminus aſsignādus ad pro-
bandum, & poſtea reo, non autem pariter, & ſimul reo, & acto
ri. ita dicit Dy. in c. non licet. de reg. iur. in 6. & pro hoc tu alle-
ga rationem, qm̄ reus nūquam aliquid debet facere in iudicio
donec non viderit actorem ius ſuū deduxiſſe. vt eſt tex. in l. ex-
ceptionem. & ibi gl. & doc. C. de proba. nam ſatis eſſet reo vni-
uerſalis regula, ꝙ actore non probante, reus, etiam ſi nihil præ-
ſtiterit, debeat abſolui. vt l. qui accuſare. C. de edē. niſi reus vel-
let aſſumere onus probandi. iuxta l. circa. & ibi gl. ff. de prob. ad
hoc fortè, vt pronunciaretur rem ab eo petitam ſuam eſſe. iuxta
l. Pompo. §. 1. cum ibi no. per glo. & doc. ff. de proc. & l. ſed & ſi
poſſeſſori. in princ. ff. de iureiur. & dixi ſupra eo. §. 1. Aut loqui-
mur in cauſis ſummariis, & tunc quia dilationes debent abbre
uiari, terminus ad probādum pariter dabitᷣ reo, & actori, vt hr̄
20 in cle. ſępe. de ver. ſig. ¶ †Quæro, data eſt dilatio actori, & nihil,
vel nō plenè probauit, & poſtea datur reo, clarum eſt, ꝙ iſta di
latio data reo, vt omnis dilatio cuiuſcūque, ēt ſi ſpecialiter vni
ex litigatoribus concedatur, eſt communis vtriq; parti. vt l. pe-
tendæ. cum ibi no. per gl. & doc. C. de tempo. in integ. reſtit. pe.
innotuit reo, ꝙ actor nihil probauit, vnde vult reus renuntiare
ſuæ dilationi, ad hoc, vt actor probare non poſsit, an iſta renun
b tiatio præiudicet[b] actori, & videtur, ꝙ ex quo eſt ius quæſitū
actori, non tollatur per renuntiationem factam per reum. arg.
l. ſi. ff. de pac. cum ibi no. ꝑ gl. ſed Bart. dicit. Aut res eſt integra,
& tunc eſt licitum reo pœnitere, & renūtiare, quod probat, qa
cum actor conſequitur ius ex perſona rei, non poteſt hoc iure
vti cōtra ipſum reum ipſo inuito, vt l. amiciſsimos. §. Lucius. ff.
de excu. tu. pro hoc facit ff. de mino. l. ſi iudex circumuenro. &
quod ibi Bar. & doc. & facit quod no. Bar. in l. ſi poſt mortē. in
ſi. de ꝯtab. & quod habetur per Bart. & doc. in d. l. petendæ. Sed
Bal. in d. l. ſi. de fer. tenent contrarium, qm̄ dilatio eſt facta com
munis. Vnde licèt vnus renuntiet, tamen alteri nō præiudicat.
vt C. de iud. auc. iubemus. Non ob. d. §. Lucius. quia ibi loquitur,
quando ex perſona alterius volo conſequi priuilegium, ſm̄ ius
commune. Non ob. d. l. ſi iudex circumuento. qm̄ ibi erant paria
beneficia, ſed vnum veniebat in cōſequentiam alterius, & ideo
deſtructo antecedenti, qa minor non vult reſtitui, deſtruitur &
conſequens, quia minor non reſtituetur aduerſus ius. Sed opi.
Bar. ſequitur Sal. multum latè in d. l. petēdæ. in vlt. q. Nec eſt ve-
rum, quòd in caſu noſtro actor non vtatur iure cōmuni, immo
vti vult iure particulari, qm̄ ex ſe, & ex ſua perſona non poſſet
vlterius probare, cum iam eſſet finita ſua dilatio, vt l. mācipio-
rū. & quod ibi Bar. ff. de opt. leg. & quod no. gl. Iac. & Cyn. in l.
ea quæ. C. qui accuſ. nō poſſ. & ꝫ. dicam, igitur &c. Prætereà di-
cit Saly. quòd ꝯ opi. Bal. eſt caſus in d. l. petendæ. vbi actor pōt
dicta dilatione vti, quia reus faciebat ſuas ꝓbationes excepuo
nis intentatæ. Vnde ſi reus non vult aliquid probare, & ſic res
eſt integra, quomodo debet admitti actor ad probandum, cum
in d. l. petendæ, ideo admittitur, quia reus probat, igitur &c. di-
21 ctum latius per Sal. ibi, & iſtud teneas. ¶ †Quæro, an terminus
datus actori ad probādum, & idem in reo, currat ſibi, donec ꝑ
aduerſarium fuerit poſitionibus reſponſum? Et dic, quòd non,
quātuncūq; hoc non fuerit petitū, nec per iudicem aliquid pro
nuntiatum ſuper hoc, vt eſt gl. ſing. in clem. ſæpe. quę incipit, ſi
22 verbum. de verb. ſig. quod no. ¶ †Et aduertas, quòd aduenıente
nouo iudice, noua dilatio dāda eſt, vt l. oratione. §. 1. ff. de fer. &
ēt aduenıente noua ꝑſona litigatoris, vt putà, hæredis. vt d. §. 1.
in quem hæredem tranſit inſtantia, vt l. ſeruus. ff. de inſa. l. tam
ex contractibus. ff. de iudi. & l. ſi cū hominem. & ibi Bar. & doc.
ff. de fideiuſ. Intātum, quòd Ang. in d. l. oratione. §. 1. dicit, quòd
vbi petitur executio ſententiæ, ēt in re petita, non poſſet dicta
executio fieri contra hæredem ſine noua citatione. alleg. Inn. in
c. quia V. de iudi. & ita tenet Flo. in d. l. oratione. & idem voluit
Bar. & Ang. in tepe. l. 1. C. de iud. in ver. 4. quæro qs eſt effectus
nouationis, circa ſi. dicti ver. Sed licet ita prædicti doc. dicāt, ta
men in hoc dubito, nam ſicut defunctus non fuit neceſſariò ci-
tandus in tali executione reali. vt no. Cy. & doc. in l. ab execu-
tore. C. quorū app. nō reci. & Bar. Ang. & Mod. in l. a diuo Pio.
§. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. ita nec ēt hæres eius, cum ſit eadem
perſona cum defuncto. vt in Auct. de iureiu. a mor. pręſt. §. 1. &
etiam præſuppoſito, quòd haberet aliquod ius in illa re, tñ eò
ipſo, quòd ſimpliciter adiuit hæreditatē eius, ſtatim oē ius ſuū
fuit confuſum, vt l. ſi debitori. cum materia. C. de pact. & qa ēt
ex perſona defuncti teneretur, ergo aliquo modo vēdicare, vel
excipere non poteſt. argu. l. vendicātē. cum materia. ff. de euic.
Nec

ADDITIONES.

a Appellare. Adde Roman. conſi. 495.
b Præiudicet. Adde Fran. Aret. conſi. 84.

Nec ob. d. l. oratione. §. 1. quia ibi loquitur in dilatione probato
ria, ideo nimirum, quia cum hæres nõ præſumitur informatus,
vt l. qui in alterius. ff. de reg. iur. & debet habere aliam dilatio-
nem. vt l. poſt edictum. ff. de iudi. igitur &c. Non ob. dictum In-
no. in d. c. quia V. quia ibi loquitur in ſucceſſore ſingulari, putà,
in beneficio, non autem in hærede, ideo non mirum, ſi directo
contrà ſucceſſore ipſo non citato nõ poſsit fieri executio. facit
quod no. Bar. in l. 3. vltra medium. C. de pig. poſſet tamen ſalua
ri dictum Ang. & Iac. qñ talis hæres feciſſet inuentarium, & il-
la res in qua fieri debet executio, eſt hæredis, vel habet in ea ali
quod ius, quia cum ius ſuum ſaluum remãſerit propter inuen-
tarium, executio fieri non debet in dicta re virtute dictæ ſentẽ-
tiæ latæ cõtra defunctum, ipſo hærede poſſeſſore, non citato, vt
no. gl. in ſimili in l. a diuo Pio. §. ſi poſt addictum. ff. de re iud. &
no. gl. & doc. in l. ob maritorũ. C. ne vxor pro mari. & ꝙ per cõ
fectionem inuentarij ſuum ius remanſerit illæſum, no. gl. no. &
per doc. in l. fi. §. in computatione. C. de iur. delibe. & in l. cum a
23 matre. C. de rei ven. ¶ Quæro, quot † dilationes dari poſſunt ad
probandum. Et videtur quod ad plus, tres, vt d. l. fin. ff. de fer. In
contrariũ, ꝙ immo quatuor, vt in §. quia verò. in Auc. de teſti.
facit auct. qui ſemel. C. de proba. Dic breuiter, ſm doct. ꝙ ibi li-
cèt loquatur in productionibus, quia inductio, ſiue productio
teſtium in vna, & eadem dilatione non poteſt fieri, niſi vſq; ad
a tertiam, & aliqñ vſq; ad quartam[a] certa ſolennitate ſeruata. vt
patet in d. §. quia verò. facit c. vltra tertiam. de teſti. quod bene
no. in practica, vt vna ſimul, & non ſeparatim, nec diuerſis tem
poribus inducas teſtes, quando habes dilationem ad proban-
dum. Tamen communiter doc. noſtri intelligunt illum. §. quia
verò. non tñ in materia productionum, ſed ẽt in numero dila-
tionum, & ſic erunt quatuor, probatis tamen impedimentis, vt
ſuprà dixi. ita habetur per Ang. in d. §. quia verò. & ꝑ doc. in d.
24 auct. qui ſemel. ¶ † Quæro, ſtatuit iudex Titio terminum ad pro
ducendum teſtes, vel ad aliud faciendum, an põt poſt termi-
b num[b] producere. & Iac. de Are. dicit, ꝙ aut parti aduerſæ nihil
deperit, quia habet probationes contra inſtrumẽta, & teſtes, ẽt
elapſo termino, ſicut eo pẽdente admittitur, aliàs non. vt l. mã
cipiorum. ff. de opt. leg. & ita ſentit gl. Cyn. & doc. in l. ſi pro ca.
C. qui accu. non poſ. & Dy. in c. indultum. de regu. iur. in 6. ſed
Bart. in d. l. mancipiorum. dicit, ꝙ immo poſt terminum nullo
modo admitteretur per d. l. mãcipiorum. quia dictus terminus,
etiam ſi non dicatur, dicitur peremptorius, vt l. fi. ff. de fer. niſi
iurauerit de nouo ſibi perueniſſe notitiam teſtium, & inſtru-
mentorum, quia tũc admitteret, iuxta c. paſtoralis. cum ibi no.
de excep. facit, quod no. Bar. in l. admonẽdi. in prin. ff. de iureiu
ran. Sed pro prima opi. Iac. & ſequaciũ eſt gl. ord. in cle. ſæpe. de
ver. ſign. in ver. non obſtãte. in fi. Præterea d. l. mancipiorũ. alle.
per Bart. loquitur in actu electionis, vt dixit dñs meus Ioan. de
Imo. in l. quandiu. ac ẽt loquitur in caſu extraiudiciali, vt no. Sa
ly. in d. l. ſi ea quæ. Vnde in hac materia Sal. ibi ſic diſtinguit. Aut
iudex præfixit terminum actui extraiudiciali, aut iudiciali. Pri-
mò caſu ſemper dicetur terminus peremptorius, etiam ſi non
exprimatur. & eſt ratio, quia terminus in ſe eſt vnicus, licet ar-
bitrarius, & pro hoc. C. de remiſ. pig. l. ſi eo tẽpore. & l. ſi quis
ita inſti. §. ſi conditioni. ff. de hære. inſtit. & d. l. mancipiorum. &
25 l. 1. C. de cura. bo. dan. ¶ † Secundò verò caſu facit quatuor mẽ
bra. Nam aut eſt præfixus terminus ad libelli oblationẽ, aut ad
iam oblati proſecutionem, aut ad proſecuti probationẽ, aut ad
audiendam ſententiæ prolationẽ. Primò caſu, qñ iudex ex cau-
ſa ſtatuit terminum ad agendũ, aut ad accuſandũ, tunc licèt iu-
dex non adiiciat peremptoriè, vel licèt nõ dicat, aliàs vltra ter-
minum pronunciabimus te vlterius audiendum non eſſe, tamẽ
erit terminus peremptorius. vt ff. de accu. l. Titia. & ibi Bar. Fate
tur tñ, ꝙ ſi iudex vult, poteſt dare nouum terminum per l. diffa
mari. C. de inge. manu. ibi, præſertim cũ affirmes diu &c. & al-
legat rationem, quia excludi debet ab agendo per ſniam iudi-
cis, vt probatur dictis legibus, & ideo ſi in præfinitione termi-
ni ſit comminatoria, valet, aliàs ſi intra hunc terminum libellũ
non porrexeris, ex nunc pronũcio te amplius agere, vel accuſa
re non poſſe, tũc iudex poſteà alium terminũ dare non poſſet,
ꝗ ſniam iam latã venire non poſſet, niſi ex aliquo remedio re-
ſcindendi, tanquam functus fuerit officio ſuo. vt l. dicere. in fi.
ff. de arb. Conſtat autem ſniam latam ſub cõditione intrinſeca
valere, vt C. de ſen. l. cum iudex. cum ibi no. Et idem eſſet dicen-
dum, ſi poſt lapſum terminum ſimpliciter conceſſum ad inſtan
tiam partis aduerſæ pronũciaret, ꝙ Titius in termino ſibi dato
non fecit incumbẽtiam ſibi, & per ꝯñs pronunciat Titium am-
plius audiendum non eſſe, ità dicit ſingulariter Inno. in c. tua.
qui mat. accu. poſ. Et iſta eſt optima cautela, qua ſemper tu vta-
ris. ita dicit Bar. Ang. & Imo. in d. l. quandiu. & ita ſequitur do.
Io. in accuſare debente, d. l. ſi ea quæ. cum ſit materia odioſa, vt
l. miſſa. C. de adul. Idem dicit, qñ cauſa non eſſet merè ciuilis,
licèt habeat miſturam cum criminali, & ita intelligitur l. Papi-
nian. §. 2. cum gl. ff. de inoff. teſt. Si autem cauſa eſſet merè ciui- a
c lis, licèt iure non reperiatur bene cautum[c]. tñ doc. dicunt idem
per d. l. diffamari. Tñ aduertendum dicit Saly. ꝙ ſi dicta interlo-
cutoria, ſiue comminatoria nõ eſſet lata, & ſic ius aduerſarij nõ
ſit factum deterius, & non obſtante lapſu termini, audietur ad
agendum intra modicum tẽpus. arg. l. ſi ita quis. § Seia. de verb.
obl. cum in caſu noſtro moræ purgatio admittatur nõ ad actio-
nem quærendam, ſed ad iam quæſitam cõſeruandam, quod eſt
permiſſum, vt d. §. Seia. & ibi per doc. & in l. ſi inſulam. ff. eo. ut.
Secundò verò caſu principali, qñ terminus eſt datus ad proſe-
quẽdum libellum porrectum, tunc aut iudex adiicit illa verba,
& peremptoriè, & non habet dubium, vt ff. de iud. l. nonnunquã.
& idẽ ſi dicit, (aliàs procedemus abſq; te ad vlteriora &c.) vel
reputabimus te pro renunciante. vt ff. de iudi. l. ad peremptoriũ.
cum ſeq. C. quõ & qñ iudex. l. cõſentaneũ. vel ſupradicta inter- d
locutoria poſteà lata fuerit ad inſtantiam partis. ¶ Aduertas tñ,
ꝙ iudex nunquam debet ad talia verba promouери, vel ad cõ- [d]
minationem ſine iuſta cauſa, vt patet in d. l. nonnunquam. in fi.
& in d. l. conſentaneum, ibi, commune facto. vel ſi in eadẽ con-
tumacia perſeuerauerit, ꝑꝑ quod patet, ꝙ fuerat prius citatus,
& allegat rationẽ, quia pluralitatem terminorum a lege inuen
tam iudex non debet diminuere ſine cauſa. Aut talia verba, vel
ſimilia iudex non protulit, ſed ſimpliciter terminum ſtatuit ad
proſequendum cauſam. & gl. in d. l. Papinian. §. 1. vẽ velle, ꝙ in
ciuili terminus non ſit peremptorius. Sed tu dic, ꝙ immo eſt
idem, ꝙ in criminali. vt l. inter accuſatorem. cũ ibi no. ff. de pu-
bli. iud. & l. 3. cum ibi no. C. qui accu. non poſ. maximè per Sal.
26 & dixi ſupra per d. l. diffamari. ¶ † Tertiò verò caſu principali,
qñ ad probandum terminus eſt datus, tũc quælibet dilatio lega
lis, ſiue iudicialis dicitur peremptoria, vt l. 1. in fi. C. de dilat. &
d. l. oratione. §. 1. & d. l. fi. ff. de fer. & hoc ibi no. Bart. in ver. quo
de intellectu &c. quod eſt verum, excepta prima dilatione, ſeu
termino ad inchoandum cauſam ad ſic reſpondendum de iure,
quia opus eſt, ꝙ expreſsè dicatur, & peremptoriè, vt d. l. ad per-
emptoriũ. vel ſiant tres pro vna, vt l. tres. C. quõ, & qñ iudex: &
ac ẽt excepta vltima ad audiendum ſniam, quia non intelligiẽ
peremptoriè, niſi expreſsè dicat. ita dicit Bar. in extraua. ad re-
primendum. ver. ſuper dicto crimine. circa fi. & vide Bar. & do
cto. in l. ſi finita. §. Iulia. circa prin. de dam. inſec. Addas tñ, ꝙ idẽ
erit, ſcilicet, ꝙ erit peremptorius terminus datus ad inducẽdũ
teſtes, & producendum inſtrumẽta. & ita propriè loquitur Cy.
in d. l. ſi ea quæ. & gl. in d. cle. ſæpe. in verſi. non obſtante. in fin.
27 ¶ † Quartò caſu, qñ terminus ſtatuitur ad ſniam audiendã, &
dicas, (vt dixi) quòd nõ erit peremptorius, niſi dicat, niſi iudex b
ꝑ ſeipſum partes moneat, qm̃ monitio iudicis, etiam ſimplex,
habet vim peremptorij. vt eſt caſus ſingularis iun. gl. & ibi doc.
C. quõ, & qñ iudex, l. 2. Adde, quòd ſi ꝯ reo eſt datus terminus
ad exceptionẽ proponendam, quia ſiue ſint dilatoriæ, ſiue ꝑem
ptoriæ, elapſo termino, nõ vr̃, ꝙ excipere poſsit, vt d. c. paſtora
lis, ſm intellectum Ant. de But. & Io. And. ibi. & Bar. in d. l. mã-
cipiorum, quod eſt verum, niſi in caſibus notatis in d. c. paſto-
28 ralis. † Vnũ tñ tene menti, quòd iudex ex cã, & non aliter oẽm
dilationẽ a iure introductam, ſiue miniſterio ipſius iudicis, ſiue
inductam cum eius miniſterio, ſiue principaliter inductam ab
ipſo iure, poteſt ex cauſa abbreuiare, & protelare. vt eleganter
proſequit Bar. doc. in d. l. 2. ff. de re iu. ¶ in gl. corrigere. in prin.
29 ibi, reſpondeo, non ſm has leges &c. no. ꝙ † licèt in cõi dici ſo-
leat, quòd aſſertio libellãtis ſibi noceat, & ꝯ libellantẽ ſtari de-
beat, vt l. cum precum. C. liber. cau. & ibi Bal. de quo tamẽ dic,
vt dixi ſupra eo. §. 1. et §. tripli. tñ illud eſt verũ, niſi ſit error in
concluſione libelli, vt hic, et nondum ſit lis conteſtata, ſecũdũ
glo. no. in l. qui familiæ. ff. fa. ercíſ. et ibi Flo. et no. hic gl. 2. et ibi
dixi. vel niſi ſit confeſsio narratiua, et non aſſertiua, ut ſi dicam,
quòd mutuaui decẽ Titio hæredi Seij. nam ꝑꝑ hoc non fateor
illum fieri hæredem Seij, ſm Bal. ibi, qui ita intelligit illã legẽ.
facit l. ea hac ſcriptura. cum ibi no. per Bar. et doct. ff. de dona.
30 ¶ † Et eſt aduertendum, quòd aliqñ eſt error, ſiue confeſsio
erronea

ADDITIONES.

a Quartam. Adde, vt per Rom. conſi. 215.
b Terminum. Adde vt per Oldra. conſil. 3. & per Alex. in l. ſi finita. §. Iulian. ff. de dam. infec.
c Dicunt idem. Adde Rom. conſi. 53. & no. ꝙ iudex non poteſt dare terminũ parti, infra quem agat, niſi procedat bina monitio. ita Alex. conſi. 158. in fi.

erronea circa pparatoria, aliqñ circa deciſoria, aliqñ circa ea
quæ contingunt poſt deciſionem cauſæ. Primò caſu cũ quęrit,
an & qñ error circa præparatoria poſsit reuocari, tunc aut er-
ror eſt circa præparatoria iudicij, quia circa iuriſdictionem, &
a túc quilibet error reuocatur, ſiue ante ſniam, ſiue poſt,[a] & qñ-
cunque, cum reddat iudicium retro nullum, vt l. ſi per errorē.
cũ gl. & ibi doc. ff. de iuriſ. om. iud. & l. 2. in prin. & quod ibi no.
ff. de iud. & C. ſi a nõ compe. iud. l. 1. & 2. & facit gl. not. quæ di
cit, ꝙ declinatoria ſp pōt opponi, ēt poſt tres ſnias cõformes.
vt no. gl. in cle. 1. de ſeq. poſ. & fruc. pro quo vr̃ ēt gl. ſing. de iu-
re noſtro. in l. 1. C. de iur. & fac. ign. & infra de excep. §. appellā-
tur. & glo. in l. ab executore. C. quo. app. non reci. in glo. in ver.
excedat. quod eſt verum, qñ penitus non erat ſuus iudex, ſecus
ſi fuiſſet ſuus iudex, ſed ex priuilegio potuiſſet illum declina-
re, vt eſt in ſcholari circa epiſcopum, quia litē conteſtando co-
ram eo ēt ignoranter perdit ſuam declinatoriam, ꝙ conueniā-
tur coram ſuo rectore: vt eſt gl. no. in l. 2. in verbo, conſentire.
ff. de iud. & facit gl. no. in l. 1. C. vbi de cri. agi opor. & per ꝯñs
b tali caſu ſcholaris non poterit amplius corrigere[b] ſuum erro-
rem. Aut eſt error circa præparatoria cauſæ, & tunc aut quod
c olim negaui uolo confiteri, aut econtrà. Primò caſu, poſſum,[c]
ſm tamen diſtinctionem l. electio. §. neq; hæredi. ff. de noxa. &
ibi Flo. & ēt intelligas ſecundum ea quæ dixit Bar. in l. cũ qui.
in prin. ff. de iureiu. & per Bar. in ſua diſputatione, quæ incipit,
Per Italiam communiter vigent ſtatuta. & dixi in meo tract.
maleſi. in uerbo, Comparent dicti inquiſiti, & negauerunt to-
tum. Secundò caſu, quando id, quod fui confeſſus, volo reuo-
care, & tunc dic, aut aduerſarius meus fuit ſciens, & poſſum ēt
lite conteſtata indiſtinctè, ut ff. de rei ven. l. ſi is, qui ſe obtulit. Et
eſt ratio, quia certus amplius non eſt certiorandus. l. 1. in ſi. ff. de
act. emp. & quia dolenti dolus non infertur. l. cum donationis.
C. de tranſac. Aut aduerſarius meus fuit ignorans, & tunc aut
ante litem conteſtatam volo reuocare, aut poſteà. Si ante, aut
nulla deceptio eſt actoris, & poſſum indiſtinctè, ſiue ego fue-
rim ignorans, ſiue ſciens, vt ff. de interroga. actio. l. de ætate. §.
qui iuſto. & ibi Flo. & eadem l. §. ſi. motus verò iniuſto errore,
vel vbi ſciens fui, non debeo admitti ad reuocandum, ut d. l. de
ætate. §. ſi. ſi tamen fui admiſſus, purgabitur dolus meus, non in
eadem inſtantia, ſed in alia per actionem de dolo, vt l. pen. ff. de
dol. Si verò poſt litem conteſtatam ſciens non admittitur, niſi
econtra aduerſarius etiam fuerit ſciens d. l. ſi is qui. Ignorans
uero admittitur, ſi fuerit error probabilis, non ſupinus, q cadat
in latam culpam, vt d. §. qui iuſto. Si verò fuit error iuris, ſimi-
liter non audietur, quia in latam culpā tranſit, vt l. leges. C. de
leg. & ſic locum habet d. §. qui iuſto. & ibi no. iſta habentur per
Bar. in l. non fatetur. ff. de confeſ. Sed plenius per Sal. in l. error.
C. de iur. & fac. ign. ver. item opp. ꝙ aduerſario non capto. ¶ Se
d cundò caſu principali, qñ eſt confeſſio erronea[d] de iure, tñ va-
lida circa deciſoria, an præiudicet? Dic aut emanauit a ſcien-
te, & præiudicat, vt ff. de don. l. quidã in iure. in prin. & l. Iulia.
ff. de confeſ. & no. gl. in d. l. error. Aut ab ignorante, & tunc aut
in cauſa, quæ creſcit per inficiationem, & præiudicat l. ſi is, cũ
quo. ff. de confeſſ. In cauſa vero per inficiationem non creſcen
te, dic, aut error cadit in latam culpam, & præiudicat, vt d. § q
iuſto. Aut non cadit in latam culpam, & tunc antequam reuo-
cetur, & ꝯrium probetur, nocet, vt C. de lib. cau. l. iubemus. ſed
illo reuocato ante ſniam, & ꝯrio probato, non noceat, vt d. l. er
ror. Ita in effectu ſentit Bar. in l. non fatetur. ff. de confeſſ. & cla
rius Saly. in d. l. error. ver. ſed extra oppo. ꝯ eādem &c. ¶ Tertiò
caſu principali, poſt deciſionem cauſæ nõ eſt licitum errorem
corrigere regulariter, vt d. l. error. nam vſq; ad ſniam excluſiuè
licitum eſt errorem corrigere, & non poſt, niſi p appellationē
fuerit extinctũ pronunciatũ, vt l. 1. in ſi. & ibi gl. & Bar. ff. ad Tur
pil. quia tunc appellatione pendente, ſicut pendente prima in-
ſtantia, licitum eſt errorem corrigere. vt eſt gl. no. in l. creditor.
§. iuſſus. & ibi Bar. & Ang. ff. de appel. Si autem non eſſet appel
latum, non liceret corrigere, niſi minoris ætatis fauore, vt l. cer
tum. §. in pupilla. ff. de confeſſ. Vel niſi cauſa pietatis interuene-
rit, vt l. 2. §. ſi. & ibi gl. ſing. ff. quando act. de pecu. eſt anna. Vel
doli connexitas. vt l. ſi. C. de reb. cred. & l. admonēdi. ff. de iure-
iu. & l. 2. C. ſi ex fal. inſtr. & l. diuus. ff. de re iud. Vel niſi ſit error
cõis, vt l. Barbarius. ff. de off. pręto. Vel niſi ſit actionis varietas,
vt l. habebat. ff. de inſtito. licèt per prius ibi ſit variatio cauſę,
ſeu qualitatis, & non actionis. vel niſi ſit ibi perſonarũ diuerſi-
tas, vt l. ſin. §. ſi autem neſcius. C. de fur. vel niſi ibi ſit priuilegij
qualitas. vt l. 1. C. de iur. & fac. ign. & l. mulier i iure. ff. ad vellei.
31 ¶ † Aduertas tamen ad unum, quod incidenter dixi, licèt cõfeſ
ſus fuerit, tamen poteſt appellare, intellige hoc verum, iux. l. 2.
C. quorũ appe. non reci. & c. Romana. §. 2. de appell. in 6. & ibi
quando appellat licèt ſit ſnia diffinitiua, debet cauſas in appel-
latione exprimere, alias non valet ſua appellatio obſtante ſua
confeſſione, vt d. c. Romana. §. ſi autem. licèt regulariter, qñ ap
pellatur a diffinitiua, nõ ſit neceſſe exprimere cauſas, vt l. ſcio.
ff. de appel. ſed ſecus ſi ſit interlocutoria, quia debet exprimi cā
e grauaminis,[e] & ſpecificè, & non in genere, vel ſub inuolucro
verborum, referendo ſe ad acta, ut d. c. Romana. §. obijcitur, &
cle. appellanti. & quod ibi no. de app. & no. Ang. & Imo. in l. ubi
autem. §. illud. ff. de verb. obl. ita ſingulariſſimè dicit Bal. in l. mi
noribus. circa prin. C. de his quibus ut indig. quod no. qa vidi
in practica multos errare. ¶ Secundò ēt aduertas, quia dixi poſt
ſniam non eſſe licitum errorem corrigere: quid ſi eſt conclu-
ſum in cauſa ante ſniam? Dicas ſecundum Bal. in d. l. error. ver.
aduerte, ꝙ ſi lex noſtra facit &c. idem erit, quia cõcluſio in cā,
eſt terminus diffinitiuus, ut no. Io. And. in c. ſi. de iurein. lib. 6. in
nouel. tu allega tex. in auc. iubemus. C. de iud. & l. iudices. & ibi
doct. Bald. & Sal. eod. tit. Et eſt elegās dictum Bar. ꝙ iſta iudicen
tur a pari, videlicet poſt ſniam, vel poſt concluſionem in cā, ut
dixit Bar. l. mater. §. eandem. in ſi. ff. de exce. rei iud. ¶ Quid ſi eſt
factum præceptum in confeſſum, iux. l. ſi debitori. cum ibi not.
per gl. Bar. & doc. ff. de iud. an liceat corrigere confeſſionē erro
neam? & vr̃ primo, ꝙ non, quaſi ille iuſſus, ſine pręceptum iu-
dicis ſit ſententia, ſed tñ Bar. in d. l. non fatetur. ver. ſed an iſto
caſu, poterit reuocari poſt præceptum &c. dixit, ꝙ immo talis
iuſſus nõ eſt ſententia diffinitiua, ſed intendit ad executionem
confeſſionis, allegat in ſimili. ff. de doli excep. l. apud Celſum. §.
Labeo. & dixi ſ. eo. §. curate. in ſi. ¶ Ex quo ſequit̃, ꝙ pōt proba
re errorem, niſi fortè, antequam fieret tale præceptum eſſet da
tus terminus ad allegandum, & contradicendum, & oſtenden-
dum quare non debeat fieri pręceptum de ſoluendo, & quare
non debeat confeſſio exequi, tunc eſſet idem quod in ſentētia
diffinitiua, vt l. pe. ff. de cõfeſ. Et ideo no. Bar. in l. 2. in ſi. eo. ti. Et
idem noluit d. l. error. Ex quo no. & tene menti optimam caute-
lam in practica, ꝙ qñ vis, ꝙ confeſſio non poſſit retractari poſt
dictam confeſſionem, antequam emanet præceptum iudicis in
confeſſum, facias aſſignari confitenti terminum breuem ad di
cendum, & contradicendum, quare non debeat fieri pręceptō
de ſoluendo, & dictā confeſſionē exequi, & elapſo dicto termi
no facias fieri præceptum de ſoluendo, quod erit irreuocabile
occaſione erroris, qd̃ bene no. Sed Bal. in d. l. error. in ver. quar-
to quæritur, vtrum ante ſniam. dicit, ꝙ dictum Bar. videlicet, ꝙ
poſt pręceptum poſſit error corrigi, nõ eſt verum. primò, quia
iſtud præceptum eſt terminus, & finis iſtius diſceptationis, ſi-
cut concluſio in cauſa, ſed poſt cõcluſionē, clarum eſt, ꝙ error
non poteſt corrigi. vt ſupra dixi. igitur, &c. ¶ Secundò, hoc præ-
ceptum tranſiuit in rem iudicatam. vt d. l. ſi debitori. ff. de iudi.
& l. debitoribus. ff. de re iud. & ff. de mino. l. ait prætor. §. permit
32 titur. ¶ Tertiò, ex iſto præcepto naſcitur obligatio, † & actio, ſi-
cut ex ſententia diffinitiua, vt eſt gl. notabilis in l. ſi. §. neceſſita
tem. C. de bo. quæ lib. & ibi doc. & per ꝯñs, per omnia vr̃ habe-
re vim diffinitiuæ. Dixi forè verũ in pręcepto, quod habet vim,
& naturam iuriſdictionis contētioſæ, ſed in præcepto, quod ſit
in ꝯtibus a notarijs, quod in Tuſcia appellatur pręceptum gua
rentigię, & ſic quod eſt iuriſdictionis Voluntariæ, poteſt ſalua-
ri dictũ Bar. quia ex iſto præcepto non inducitur, nec oritur ob-
ligatio, ſed datur quidam modus exequendi, & ſi obligatio eſt
efficax, ceſſat executio, eſt enim ibi iſtud præceptum acceſſoriũ
cõtractus, & non ſtat per ſe i ſecus qñ iudicialiter præcipitur,
quia tunc ſit principaliter pp ſe, & per ſe ſtat. vt d. §. permittit̃.
Sed aduertas, ꝙ hoc vltimum de præcepto guarentigiæ notarij
non eſt dictum Bal. ſed fuit dictum Bar. in d. l. non fatetur, in ſi.
vbi dicitur, ꝙ nõ obſtante tali pręcepto notarij, poteſt error re
uocari, ſicut confeſſio facta in iudicio ante ſniam. Nam tu de-
bes ſcire, ꝙ talia inſtrumenta guarentigiæ habent vires ac ſi eſ-
ſent facta in iudicio, quia emanarũt a iudice ordinario, & char
tulario. vt no. gl. in l. 5. ff. de iu. ita notanter dicit Bar. in l. poſſeſ-
ſio §. ſi poſſeſſio. ff. de acqui. poſ. & dixi ſup. eo. ti. §. ſi quis poſtu
lante. Ego autem tenerem opinio. Bar. quòd cõfeſſio erronea ēt
pōſt præceptum iudicis in confeſſum poſſit reuocari, quoniam
tale pręceptũ ſit ex abrupto ſimpliciter audita cõfeſſione par-
tis.

ADDITIONES.

a Siue poſt. Adde Angel. conſ. 259.
b Corrigere. Adde Abb. conſ. 25.
c Poſſum. Adde vt per Rom. conſ. 59 & 72.
d Erronea Adde, vt per Rom conſ 391.
e Grauaminis. Adde latè Rom. conſ. 302.

tis.vt d.l.ſi debitori.argu.no.in l.ſi reus paratus. ff.de procur.Et
ideo non vr̃ mirum,ſi poteſt faciliter reuocari,ſecus ſi poſt cõ-
cluſionẽ in cã, vel poſt ſniam diffinitiuam, qñ plura, & lon-
ga tempora habuit, vel habere potuit ante dictã concluſionẽ
in cã, vel ſniæ prolationem ad corrigendum ſuum errorem,
ſecus in præcepto in confeſſum, qñ ſi ſit ſtatim emanata con-
feſsione,merito quis facilius admittitur ad docendum de erro-
re, poſtq̃ præceptum emanauerit ſine diſceptatione,& cauſæ
cognitione.Facit quod no.glo.in l.1.C.quorũ bon. & l.3.§.ſi cã
cognita.& ibi Bar.ff.de bon.poſ.ſicut in ſimili dicimus,ꝙ cñſio
deliberata,& qñ habuit terminum ad reſpõdẽdũ,totaliter præ-
a iudicat,[a] quod non ita cõtingit,qñ nõ habuit terminũ ad deli-
beratè rñdendũ,vt l.ſed ſi ante. & quod ibi notatur.ff.ad Treb.
& no.Bar.in l.geri.circa prin. de acqui.hære.cogita tu. ¶ Quæ-
33 ro,†quomodo probatur error facti? Reſpondeo. Aut volo re-
uocare cõfeſsionem alterius,vt mei procuratoris,aut propriã.
Primò caſu, ſufficit probare rem aliter ſe habere, vt præſumat
error, vt l.certũ.§.ſed an ipſos. & ibi glo.ff.de confeſſ.Secundò
caſu,aut ſit circa factum alienum,& probando rem aliter ſe ha
bere,ſatis eſt,quia in facto alieno eſt probabilis ignorãtia, vt l.
ſi. ff.pro ſuo.Si in facto proprio, & tunc aut dicit ſe erraſſe ex-
tra iudicium,aut in iudicio. Si extra, tunc aut ille, qui dicit ſe
erraſſe,certat de damno euitando,alius de lucro,& tunc probã
do rem aliter ſe habere, præſumitur error, vt l. ſi poſt diuiſio-
nem.C.de iuris & fac.igno.& l.ſed & ſi me putem.in prin.ff.de
condi.inde. Si vero non certat de dãno,ſed eſt in pari cauſa cũ
aduerſario, & tunc in facto proprio,non ſufficeret probare rẽ
aliter ſe habere,ſed opus eſt, ꝙ probetur aliter error, quia nõ
præſumitur error,vt l.quãquã.ff.ad Velle.niſi aliqua circunſtã-
tia ꝓbetur,ex qua præſumatur error. Si vero in iudiciis, & tũc
aut circa præparatoria, & idẽ,qđ extra iudiciũ, quia probãdo
rem aliter ſe habere, præſumitur error, vt d.§.iuſto.cum glo.Si
vero circa deciſoria,& tunc in facto proprio non præſumit er
ror.& iſtæ circunſtantiæ ſunt, vt putà, qñ quis perſuaſione ad-
uerſarij eſſet inductus, vt l.ſi.in ſi. ff.qñ actio de pecu.eſt anna.
Item lõginquitas tp̃is,vt l.peregrè.in prin.ff de acq.poſ. vel qñ
eſt factum implicitum,vt l.emptor.§.Lucius.ff.de pact.ita dixit
Bar.in d.l.nõ fatet.in ver.ſed qualiter ꝓbet error. ¶ In ea.gl.ibi,
ſed hodie ꝯ, vt in Auct. de litig. §.omnem. dic,idẽ in effectu te-
net gl.in d.l.edita.& hoc ſeqt ibi Pet.& Cyn.ſed Odof.Iac.Bal.
Iac.de Rau.Iac.But.& Bar.tenẽt ꝯriũ, quia legum correctio eſt
euitanda, maximè qñ pñt diſtinctione iuuari. Vnde hic loqui-
tur in emendante, vel mutante libellũ,& ſic in litigare volẽte,
ibi in differre volente.& hoc probatur in d.§.oẽm. in prin.& ꝓ
eis bene facit l.ꝯ maiores.C.de inoff.teſt.& hanc opi.tenent gl.
in l.2.§.quod ſi actor.C.de iura.cal. & iſtud ſequitur Sal.in d.l.
edita.in ver.2.circa idẽ quæro &c. & iſtud eſt verius per rõnes
ꝓdictas.Et ſic ex prædictis põt concludi in ſecundo principali
34 articulo huius.§ videlicet i mutatione libelli. ¶ †Qñq; n.actor
vult in totum deſiſtere renuntiando inſtãtiæ,actioni,& cauſæ.
Qñq; actor non vult deſiſtere, ſed differre. Qñq; vult deſiſtere
ab inſtantia ſolũ renuntiando liti,ſalua actione,& cauſa. Qñq;
vult renuntiare actioni remanente ſibi cauſa,& remanentibus
ſibi aliis actionibus litis,& ex eadem cauſa.Primò caſu,põt hoc
facere indiſtinctè ſm oẽs doc.vt l.poſtq̃ liti.C.de pac.Secundò
caſu non põt, & ideo ꝯ actorem differentẽ proditum eſt reme-
dium.auct.qui ſemel.C.quomo.& qñ iud.& d.§.oẽm.Tertiò ca
ſu,ẽt nõ põt parte inuita renũtiare, vt auct.qui ſemel.C.qñ &
qñ iud.quæ dicit, ꝙ quis cogitur in ea perſiſtere vſq; ad finem
litis.quod eſt verum,ſm Bar.niſi iudex viderit,ꝙ ex neceſsitate
deberet ſequi abſolutoria ab inſtantia pp malam conceptionẽ
libelli,vel propter aliud,tunc debet admitti actor renunciãs il
li inſtantiæ, cum per hoc eſſet finis illius cauſæ, ac ẽt, quia,ſm
Sal.rei non intereſt,igitur &c. Aduertas tñ iſto caſu ad vnũ ſin-
gulare dictum Bar.in d.l.poſtq̃ liti.in prin.vbi dicit,ꝙ renũciã-
do ſimpliciter inſtantiæ, vr̃ non tñ inſtantiæ renunciaſſe,ſed ẽt
cauſæ,& ſic ius actionis vr̃ eſſe renunciatum.per d.l.poſtquam.
quod probat,quia illo tempore non poterat renunciare inſtan
tiæ, poſtq̃ lis eſt mota, vt d.l. edita. ſed ſi volo renuntiare ipſi
cauſæ,poſſum.Vnde ad hoc,vt valeat renuntiatio inſtantiæ,in-
telligitur neceſſariò, ꝙ præcedat renuntiatio cauſæ,ſine qua re
b nuntiare inſtantiæ non põt,quod eſt tenendum menti.[b] ¶ Et ad-
uertas pro intellectu d. l.poſtq̃.quod licèt ſm Bar.talis renun-
tiatio inſtantiæ porrigatur ẽt ad actionẽ, & cãm, nõ tñ porri-
c gitur ad ius dominij[c] ipſius renunciantis, ita dicit Bar.in l.na-
turaliter.§.nihil cõe.circa prin.ff.de acqu. poſſ.in verſ.ꝓ decla-
ratione huius lecturę quæro primò, &c. ¶ Ex his infertur,ꝙ q.
renũtiat inſtãtiæ,id eſt exercitationi iudiciali,vt l.græcè.§.poſt
litem.ff.de fideiuſſ.ionc vr̃ ẽt iuri principaliter intentato renũ-
tiaſſe,& ẽt ſi diceret, renuntiatio inſtãtiæ, reſeruato mihi iure
cauſæ.Iſta renũtiatio nõ vr̃ valere,quia(vt dixi)renũtiare inſtã
tiæ non põt(vt dixi) & iuri ſuo non vult renũtiare, igitur &c.
ar.l.ſi quis vi.§ differentia.ff.de acq.poſ.Sed Bal.in d.l.poſtquã.
reprehendit Bar.primò remouendo fundamẽtum Bar.quia im
mo de conſenſu partium poterat ſoli inſtantiæ renuntiare, vt
no.de præſcrip.long.temp.l.1.Præterea, ẽt tẽpore Codicis po-
terat actor omittere inſtantiam renuntiando cauſæ. Non ob.d.
l.edita.quam alleg.Bar.quia ibi non loquitur in renuntiatione,
ſed in procedente in iudicio,emẽdante tñ,vel mutante,vt hic.
Non ob.d.l.illud.de acq.hæ.quia ibi loquitur in ordinatione ad
inuicem ſub ordine vniformi, & immutabili,ſed hæc renuntia
tio cauſæ,& inſtantiæ non ſic ſe habet in ordine,cum poſsit re-
periri inſtantiæ renuntiatio de per ſe.¶ Ex his infertur,aut reus
acceptat,& in forma,in qua eſt,& tunc valet renũtiatio ſolius
inſtantię,aut non acceptat, & non valet,non aũt trahemus ver
ba ad ſignificationem,quæ non includitur in ipſis. & iſtud eſt
verius,quicquid dixit Bar.nam d.l.poſtquam. loquitur de lite,
& non de inſtantia, & nomen litis non ſolùm includit exerci-
tiũ,qđ inſtantia appellat̃,vt d.l.græcè. §.poſt litem.ſed ẽt inclu
dit finale exercitium controuerſię, & totum ius renũtiãtis con
plectitur.ſed hoc non reperitur in inſtantia,igit̃ &c. Et hoc vr̃
ibi ſequi Ang.& Sal.& iſtud cõiter tenetur, igitur &c. qm Ang.
in d.l.poſtquam.quærit,quid ſi renũtiatur actioni,an intelliga-
tur inſtantiæ, & ſic omni iuri ſuo renuntiatum?& determinat,
ꝙ inſtantiæ tãtũ,& actis. Idẽ ſi renuntiatur actis, & actitatis,vt
l.actorum verba. ff.de re iu. Idem ſi renuntiatur proceſſui.arg.
c.quoniã ꝯ.de ꝓb.ſed in eo, qđ Ang.dicit, ſi renuntiatur actio-
ni dubito,quia immo vr̃,quod iuri, & obligationi videatur re-
nuntiatum.arg.l.illud.ff.de acq.hęr.cùm actio ſit ius proſequẽ-
di in iudicio, quod ſibi debetur, vt ſ.eo.in prin. ergo vr̃ renun-
tiaſſe ei,quod ſibi debetur,& non tantummodò inſtantiæ,vt di
cit Ang.¶ Cautela verò eſt in practica,ꝙ quis renuntiet inſtan-
tiæ ſaluo iure cauſæ, aut ẽt liti ſaluo iure cauſæ, proteſtãdo ius
cauſæ ſibi ſaluum forè.arg ff quib. mo pig.vel hyp.ſol.l.ſi debi-
tor.tunc ſoli inſtantiæ, id eſt illi exercitio iudiciario pẽdenti vr̃
renuntiatum,& non aliis,ſm Ang.quod no.perpetuò.¶ Redeo
nunc ad quartum principale membrum, qñ vult renuntiare
actioni,remanẽte cã,& aliis actionibus,& tunc ſm opi.Odof.
& cõiter doc.põt iſtud facere,quia d.auct.qui ſemel.& d.§.om
nem. dicũt, ꝙ quis cogitur litẽ exercere ſuper illa actione vſq;
ad ſi.ſed renuntiando illi actioni, ego impono finẽ toti illi liti
ſuper illa actione,ergo vlterius nõ cogor,& ꝓdicta mutatio ꝑ-
mittitur,prout edicti monet authoritas, & ius dicẽtis decernit
æquitas. vt d.l.edita.¶ Quid ſi actor primò propoſuit certi con-
dictionẽ generalẽ, quæ non infamat quam vult mutare,& aliã
proponere, quæ fortè infamat? certè ius dicentis æquitas non
admittet,vt ſ.dixi,igit̃ &c.¶ In ea.gl.in ſi. reſtat nũc vt de tertio
articulo principali huius materiæ,& huius §.loquamur,vide-
35 licet,de cumulatione in libello.Pro†intelligentia tñ quæro pri
mò,quid eſt cumulatio? dic ꝙ eſt pluriũ de per ſe ſtatio ſimul,
vel ſucceſsiua propoſitio. Nam cumulatio eſt idem,ꝙ coacer-
uatio pluriũ rerũ, ſiue actionum contra eundẽ propoſitarũ in
iudicio legitimè facta,vt l.ſi idẽ cum eodẽ ff.de iu.om.iu.& iſtã
materiã cumulationis poſuit gl. & do.Cy.Bart.Bal.Sal.& Ang.
in d.l.edita.C.de eden.& Dy. in d.c.nullus pluribus.de reg.iur.
lib.6.& Io.Fab.& Io.de Pla.hic.Vnde ſi vellẽ omnia dicta recẽ-
ſere,longum eſſet, quapropter decreui ponere tãtummodò cõ
cluſiones Sal. qui in effectu oĩa bene & ſuccinctè recolligit. Et
primò quæro,an regulariter cumulatio ſit permiſſa, vel prohi
bita,vt cognoſcamus an ſit de genere permiſſorum, aut prohi-
bitorum,vt ſciamus cui incumbat onus demonſtrãdi,vel non?
iuxta no.in l.omnis diffinitio.ff.de reg.iur.& l.Titię textores.&
quod no.Bar.Bal.Ang.ff.de leg.j.& gl.& doc.in d.l.edita,per eo
rum argumẽta tenẽt,ꝙ cumulatio eſt de genere permiſſorum,
quia non reperitur prohibita, ideo ſtamus in regula,ꝙ vr̃ per-
miſſa,vt ff.ex qui.cau.ma.l.nec non. §.qđ eis. & hoc ꝓbat tex.
ſm Sal.in d.l.ſi idẽ cum eo. & facit j.quod cum eo. §.is quoq;. Et
ſic ſm Bal. eſt triplex cumulatio permiſſa, & ꝓhibita in certis
36 caſibus,& ẽt iuxta. ¶ †Quæro igitur, in quibus caſibus ſit ꝓhi-
bita? & reſpondeo ſm gl.Dy.Bar.& Bal.ꝙ eſt prohibita in ſex
caſibus.

ADDITIONES.

a Præiudicat. Adde Rom.conſi.391.
b Menti. Intellige idem eſſe in renuntiatione tacita, cum a iure vel iudice terminus præfigitur,& tempus labitur,ſecundum Bar.ibid.cuius opi.ſequitur Rom. in conſi.431.
c Dominij. Adde vt per Do.de Rota deciſ.306. in nouiſ.de renun.

caſibus. Primò, ſm gl. qñ ſnīa lata in prima actione pareret ex-
ceptionē rei iudicatæ in ſecūda, l. fundi. & l. fundum. ff. de exce.
Itē qñ actiones ita ſe habent adinuicem, vt tollantur electione.
vt l. quod in hæredē. §. eligere. ff. de trib. Tertiò fallit, ſm Dy. qñ
actiones ſunt contrariæ, non tamē tolluntur electione, vt ſi di-
catur teſtm̄ falſum, & inofficioſum, vt l. cū qui. & l. ꝯ maiores.
C. de inoffi. teſt. quod declarat Iac. Bu. & Bar. quia cum electio
ſit de plurib. vt l. 1. 2. ff. de opt. leg. & falſum, & inofficioſum ſunt
cōtraria in origine, quia vnum pſuppoſit teſtm̄ ineſſe, & aliud
nullum præſupponit, & per ꝯñs vt alterum de prædictis ſit in
eſſe productum, ſequitur neceſſariò, ꝙ in eis propriè non cadit
electio. Hinc eſt, ꝙ dicimus, ꝙ vna via ex his erroneè electa, nō
præiudicat in alia, vt d. l. cum qui. & d. l. ꝯ maiores. & l. matri. ff.
eo. ſed ſi ex certa ſciētia eſſet electa vna via, piudicaret in alia,
vt d. l. mater. & l. legitima. ff. de peti. hær. hoc tamen non poſſet
vi electionis, ſed tacitæ repudiationis. Sed licèt iſtud ſit verum,
Sal. tamen putat, ꝙ hoc ſatis ſit de mente glo. pp leges, quas al-
legat, quia alleg. l. 1. cum ibi no. de fur. & l. ſi. C. de condi. Barto.
verò addit tres alios caſus, videlicet, primo, qñ duæ actiones
ſic inuicem ſe habent, ꝙ ratione maioritatis prima maior non
admittit ſecum aliam ſecundo loco propoſitam, vt l. per mino
rem. & quod ibi gl. & Bar. ff. de iudi. Sed Saly. dicit, ꝙ ille caſus
non attingit materiam cumulationis, de qua nūc tractamus, vi-
delicet, cum ꝯ eundem ambæ proponi quærantur, non qñ vi-
ciſſim, vt in ll. allegatis per Bar. & ēt qñ ꝯ eundem, ſi ex eodem
facto deſcendunt, minor electa facit ſilere maiorem, vt l. 1. C.
de appellat. cum ibi no. & l. damus. C. de fal. & l. 1. C. qñ ciui.
act. quod credo verius. ¶ Secundò addit Bar. alium caſum, quan
do actiones ita ſe habēt, ꝙ ea ordine vna debet aliam præcede-
re. vt in caſu. l. ordinarij. C. de rei ven. cum ſimi. ſed certè ſm Sa
ly. iſte caſus laborat eodem morbo, quo præcedens, nam petito
rium, & poſſeſſorium ſimul contra eundem proponuntur, qñ
a ratio ꝯrietatis non repugnat.[a] vt no. in l. ordinarij. C. de rei vē.
& l. incerti. C. de interd. & l. naturaliter. §. nihil cōmune. & ibi
Bar. ff. de acq. poſſ. ſed non viciſſitudinariè ambo admittuntur,
vt appareat quis actor, & quis reus, & ſic de cumulatione ibi
non tractatur. & hoc teneas. ¶ Tertium caſum addit Bart. videli
cet, qñ ſunt duæ cauſæ talis naturæ, ꝙ condemnatione facta ex
vna, contingit liberatio in alia. & hoc probat per no. in l. 1. in ſi.
ff. ſi fam. fur. fec. dic. ſed tu dic, ſm Saly. ꝙ nec iſte caſus videtur
attingere materiam cumulationis, vel ꝙ ſub caſibus præcedē-
tibus comprehendatur. Nam aut Bar. intellexit ꝙ hic fuerit ſen
tentia lata, & tunc fruſtra de cumulatione quæritur, cum pri-
ma ſit finita, licèt eius executione pendente differatur ſecunda
per ſolutionem, quæ vtranq; contingit actionem. Aut prima
actione pendente, & tunc hoc cadit ſuper actis exceptione fa-
cta per gl. nam cum agatur ex eodē facto primo propoſito, ēt
facto in ſecunda, ꝙ cenſetur vnicum factum, vt l. ſi familia. ff. de
iur. om. iud. ſnīa abſolutoria pōt aliter ferri ſuper facto, ꝙ ob-
ſtaret exceptio rei iudicatæ in ſecunda, & æquiparatur talis ab
ſolutoria condemnatoriæ, cuius facta eſſet executio. ff. de exec.
rei iud. l. ſi quis. § planè. & ibi Bart. ¶ Addit Bar. & quartum ca
ſum in l. naturaliter. §. nihil commune, videlicet qñ ex propoſi
tione ſecūdæ actionis, vr̄ actor aſſerere id, quod petebat ex pri
ma, vt ibi in petitorio, & poſſeſſorio, ſm teruā lecturam ibi po
ſitam. Sed ſm Sal. nec ēt de cumulatione ibi tractatur, quia tunc
primæ renūciatum non intelligitur, vt ibi in gl. & ſi renuncia-
tum non intelligitur, tunc ratione cōtrarietatis cumulatio im-
peditur, & per ꝯñs ſub exceptione, ſiue ſub caſu gl. comprehen
ditur. Ex quibus patet ſm Sal. ꝙ gl. & Dy. in effectu ſatis perfe-
b ctè dixerunt.[b] ¶ Verumtamen Sal. iſtam materiam ſic cōcluſit,
cùm quæritur, an cumulatio actionum ab eodem contra eūdē
ſit permiſſa? dic, aut actiones ſunt contrariæ in effectu, vel ori-
gine, & cumulari non poſſunt obſtāte ratione ꝯrietatis, & repu
gnantiæ, quæ allegantes contraria facit repelli. argu. l. 1. cū ibi
no. C. de fur. & ibi Bal. & Sal. fallit, ſi actor redderetur incertus
ex facto aduerſarij, quod ꝓponere debeat, vt l. j. §. 1. & ibi Bart.
ff. quo. leg. Aut actiones non ſunt contrariæ, & tunc aut in nihi-
lo ſe contingunt, quia ſunt aduerſæ in ipſorum formula. Item
in cauſa, & facto, ex quo deſcendunt. Item in effectu, ſiue in fi-
ne, quia ad prorſus diuerſa competunt, & indubitanter cumula
tio eſt permiſſa. vt d. l. ſi idem. & l. ſi. cum ibi no. C. de anna. ex-
cep. aut in aliquo ex prædictis cōueniunt, & tunc aut in formu
la tm̄ conueniunt, ſed differunt in cauſa, & facto, ſimiliter in fi-
ne, & effectu. Aut conueniunt in formula, & cauſa, ſeu facto, li-
cèt differant in fine, & effectu. Si differunt in cauſa, & facto, &
tunc interdū differunt in formula tm̄, ſed cōueniunt in cā, & in
fine, vel effectu, interdū differunt in formula, & cā, & cōueniūt
tm̄ in fine, & effectu: interdū cōueniūt tātū in facto, & cā, & ſic
erūt ſex mēbra, ſiue cōbinationes. ¶ Primò caſu, qñ in formula
tātū cōueniūt, id eſt, eodē noīe nuncupantur, ſed in aliis duo-
bus differunt, & ſic cōpetunt ex diuerſo facto, & ſic ex diuerſa
cauſa cauſante dictas actiones, & etiā competunt ad diuerſa,
qa vna actio ad vnū, & alia actio cōpetit ad penitus diuerſum,
& tūc cumulatio eſt ꝑmiſſa, immo vna formula. i. vnica actio
pōt proponi pro oībus, vt ff. fam. ercif. l. hæredes. §. item ſi plu-
res. ff. pro ſoc. l. cum duobus. §. ſi plures. ff. de act. emp. l. non eſt
nouū. cū ſimi. niſi cumulatio fuerit de acceſſorio, vt l. fundi. cū
ibi no. per Bar. ff. de exce. & eſt ratio, quia obſtaret exceptio rei
iudicatę in acceſſorio, abſolutoria lata in principali, & rō rō-
nis eſt, quia cuius iudicij obſtat ſnīa, eiuſdē iudicij obſtant &
pendentia, vt l. Iulian. verum debitorē. ff. de condi. inde. ¶ Secun
do caſu, qñ conueniunt in forma, & cauſa, vt putà, qñ dātur ex
eodē facto, ſed differunt in fine, ſiue in effectu, qa ad diuerſas
res dantur. & tunc cumulatio eſt prohibita, quia cum actiones
deſcendant ex eodē facto, poſſibile eſt abſolutoriam taliter fer
ri, vt putà, ſuper facto, qđ obſtaret exceptio rei iudicatæ, ſ in
actione cumulata. ar. l. ſi duo. §. idem Iul. & qđ ibi Bar. & doct.
ff. de iureiu. & no. in l. duobus. §. colonus. eo. ti. & ſic debet ob-
ſtare iudicij pendentia, vt dixi arg. d. l. Iulian. verū debitorē. &
pro hoc facit, quia ſi in formula differunt, ex quo tn̄ in facto,
ſeu in cā conueniunt, cumulatio dr̄ eſſe prohibita, vt ſtatim di-
cam, ergo fortius vbi ēt in formula cōueniunt. ¶ Tertiò verò ca
ſu, qñ conueniunt in formula, & effectu, & eo. nomine nuncu-
pantur, & ad idem dantur, ſed differunt facto, ſeu cā, quia ex di-
uerſo facto oriuntur, & tunc cumulatio eſt permiſſa, vt d. l. hæ-
redes. §. item ſi plures. & d. l. non eſt nouū. quæ ēt hoc membrū
probant. ¶ Quarto caſu, qñ ſolùm differunt in formula, ſed con
ueniunt in cauſa, ſiue in facto, & etiam in effectu, & ſic ex eadē
cā, & ad idem cōpetunt, tunc cumulatio eſt prohibita, ēt in eo,
quod plus eſſet in vna, quā in alia, vt l. qđ in hr̄dē. §. eligere. ff.
de tribu. & ff. de re. iur. l. nemo ex his. §. quoties. & d. l. duob. §.
colonus. & eſt rō, quia ſic eſt poſſibile pronuntiari in prima, ꝙ
obſtat exceptio rei iudicatæ in ſecunda. facit l. 1. cum ibi no. ff.
vi bo. rap. ¶ Quintò caſu, qñ differūt in forma, & cā, ſiue facto,
ſed conueniunt in effectu, quia dantur ad idē, licèt ex diuerſo
facto. & in hoc ſunt opi. nam gl. & Dy. tenent, ꝙ cumulatio ſit
ꝑmiſſa. Tum quia vna electa nō præiudicat in alia, tū ēt, ꝙ nec
ſnīa pōt ſic ferri in vna, ꝙ obſtet exceptio rei iudicatæ in alia.
& ſic nec eiuſdem iudicij pēdētia debet præiudicare, vt d. l. Iul.
Ratio eſt, quia fruſtra expectatur caſus, cuius nihil operat̄ euē-
tus. l. aliqñ. §. ſi. ff. ad Vellei. ſed cū cā ſit diuerſa, ſiue factū diuer
ſum, ſnīa in vna lata nō parit exceptionē rei iudicatæ, in alia, vt
ff. de exce. rei iud. l. cū quæritur. & l. cū de hoc, igitur &c. Nā de-
bes ſcire, ꝙ ad hoc, vt obſtet exceptio rei iudicatæ, oportet, ꝙ
tria copulatiuè ſemper cōcurrant, & ſi alterū deficiat, abſoluto
ria lata nō parit exceptionē rei iudicatæ in ſecundo iudicio, vi-
delicet, ꝙ ſint eædem perſonæ, & eadē cā petendi, & eadē res
petatur. iſte eſt tex. no. in l. & an eadē. in ſi. cū d. l. quæritur. ff. de
exce. rei iud. quod no. cum ēt per tex. expreſſum probetur opi.
gl. & Dy. de leg. 1. l. hmōi. §. qui ſeruum. Sed Pet. Iac. de Aret. &
Cy. tenent ꝯrium, quia iſtud eſt in criminalibus, vt l. qui de cri-
mine. cum ibi no. per gl. & doc. C. de accuſ. ergo & in ciuili, cū
non ſit diuerſa ratio, & vnū detur ad ſimilitudinem alterius, vt
l. omnē. ff. de iud. & l. abſentē. ff. de pœn. Secundò alle. l. nemo ex
his. & d. §. quoties. vbi admittit cumulatio ꝯ diuerſos, ergo mul
tominus ꝯ eūdē, & ad idem bene facit l. 1. in ſi. ff. ſi fam. fur. fec.
dic. & ibi Bar. Sed Marti. Sili. & Iac. But. & Sal. in d. l. edita. ſic di-
ſtinguunt, quia, Aut ambæ actiones, vel ſaltem altera, nō eſt lu-
cratiua, & tunc eadē cumulatio eſt permiſſa, vt ff. de act. & obl.
l. ſi is qui Stichum. cum l. ſeq. & bene facit d. l. hmōi. §. qui ſer-
uum. nā ex quo cauſæ, ſeu facta ſunt plura, & diuerſa, eſt quod
imputetur pluries cōtrahenti, vel facienti, vnde nō mirū ſi ex
ſuo facto pluribus actionibus pōt inuolui, vt vnius actionis ef-
fectus extendatur ad ipſam rē, alterius verò æſtimationis effe-
ctus ad æſtimationē ipſius rei, & ſic nō ob. obiectio facta p Cy.
& alios, qa loquunt̄, vbi vnicū ē factū, & cā: nos verò loqmur,
qñ plura & diuerſa facta, aliàs ambæ actiones, licèt ex diuerſo
facto veniāt ex cauſis lucratiuis, & tūc cumulatio eſt ꝓhibita,
quia eius effectus eſt prohibitus. ar. auct. multomagis. C. de ſac.
ſan. ecc. & l. oratio. cum ſimi. ff. de ſpō. ſed acquiſitio ex duabus
cauſis

ADDITIONES.

a Repugnat. Quando petitorij, & poſſeſſorij cumulatio admittatur, vide Pau. de Caſt. in conſi. 219 in 1 impreſſ.
b Dixerunt. Adde Rom. conſi. 240. & 398.

cauſis lucratiuis eſt prohibita. vt l.oẽs.ff.de act.& obl.in princ.
igitur &c. ¶Quinimmo iudex videns libellum cumulationis
actionũ,qui de iure non procedit,debet ipſum lacerare. ut l.1.ff.
de offic.aſſeſ.& iſte caſus continebatur ſub exceptione, ſecundũ gl. vi-
delicet,quando electione tolluntur actiones ¶ Secundò,& vltimo ca-
ſu,quando differunt in formula,& fine. & ſic duæ actiones diuerſis
nominibus dantur ad diuerſa,ſed conueniunt in facto,& cauſa,
quia ex eodẽ facto deſcendunt, & tunc cumulatio eſt prohibi-
ta.vt d.§.eligere.& d.§.quoties.& d.l.duobus.§.colonus. in qui
bus eſt caſus.& eſt rõ,quia ſi poſſibile eſt pronũciari in prima,
ꝙ exceptio rei iudicatæ obſtabit in ſecunda, ergo & ſic eiuſdẽ
iudicij pendentia obſtare debet. vt d. l.Iulianus verum debito-
rem.tu alle.Inno.in c.quoniam contra. de prob.& ita no.Bar.in l.pe,
in fi.ff.de excep.rei iud.& in l.ſi ſuperatus.in fi ff.de pig.vbi di-
cit,ꝙ cui obſtat exceptio rei iudicatæ,obſtãt & acta,ſiue proba
37 tio.quę oia no. ¶†Quæro,an in caſibus,in quibus ſ.dixi cumu
lationem fieri non poſſe,procedat libellus, & iudiciũ,ſi nõ fue
rit oppoſitũ? & Bal. in d.l.edita.in verſ.ſed hic quæri,nunquid
in prædictis caſibus &c. dicit, aut cumulatio non põt fieri ra-
tione ſuſpenſionis, & tunc debet excipi, & probari de litis pen
dentia. ut l.generaliter.ff.de excep.Tu addas, ꝙ pendentia litis
a probatur eo ipſo,ꝙ oſtendit,ꝙ aduerſarius fuit citatus [a] etiam
ſemel perſonaliter. vt eſt tex.no.in cle.2. vt lit.pend. Aut eſt cu
mulatio prohibita ratione ſublatæ actionis,tunc nõ videtur ne
ceſſaria exceptio,cùm notorium ſit iudici actionẽ ſecũdo loco
propoſitam non competere. vt no.gl.no.& ibi Bar.& doc.in l.
vbi pactum.C.de tranſac.& Inno.in c.1.de offic.vic. tu ẽt alle-
ga doctrinã Bar.in l.eũ qui ita.§ qui ita.ff.de verb.obl. vbi Bar.
vult, ꝙ iſto caſu ſufficiat ẽt in allegationibus iuris reducere ad
mentem iudicis, ꝙ actor ſine actione experitur. & idem dicit
in l.exceptionem.C.de prob.& gl.& Bar.in l.ſi vnus. §.pactus.
ff.de pac.in verſi 2.no.Bar.in l.lecta.ff.ſi cer pet.uerſi. ſed quod
eſt dictum &c.quod no.quando actor ſine iure,ſiue ſine actione ex-
peritur. Et idem dicit in l.exceptionem.C.de prob.Et prędicta
etiam notare debes ad intellectum.l.cùm putarem.famil.erciſ.
38 de cuius intellectu dixi in §. quædam ſ. eo. ¶ †Quæro quando iſta
exceptio impediens cumulationem debeat opponi? & dic ſecundũ
Bal.in d.l.edita. aut talis exceptio differt, aut perimit,ſi differt,
cumulatio præceſſit lit. conteſt. ſuper primo libello, & debet
opponi ante lit.conteſt.ut l.fi.C.de excep.& ibi Bar.& doc.in l.
quidam.ff.de re ind.& eſt glo.in l.mancipium.§.1.ff.de euict.&
l.2.C.commu.diuid.& ibi Bar.& in l.fundi.circa fi.ff.de excep.
Aut lis conteſt. præceſſit cumulationem,quoniam poſt lit.con
teſt.in prima actione fuit porrectus libellus ſecundus,& dic,ꝙ
tunc poteſt opponi ad conteſt. ſecundi iudicij, & non poſtea.
vt ff.de iudi.l.ſed ſi ſuſcepit. in prin.& quod ibi no. ſi autem eſ
ſet peremptoria exceptio cumulationis, ac etiam actionis ſecũ
do loco propoſitæ,& tunc poteſt opponi vſque ad ſententiam.
39 vt l.peremptorias.C.ſent.reſcin.non poſ.& quod ibi no.¶†Quæ-
ro,ſi actiones,quæ non ſunt contrariæ,quę tamẽ electione tol-
luntur,proponantur eodẽ libello,& reus non opponat,an pro
cedat iudicium? videtur, ꝙ ſic,quia libellus generalis non electiuus
procedit,ſi non opponatur,nã quo ad iudicem iſte libellus ge-
neralis concludit parti toleranti libellum,vt C.de anna.excep.
l.fi.eũ ibi no.per gl.& doc.quod Bal.intellexit verum eſſe,dum
modo ex probationibus ſuper eis factis ſequi poſſit ſententia tã
40 condẽnatoria,quam abſolutoria. ¶†Quæro, ſi actiones ſimul
intentatæ ſunt contrariæ,utrum procedat libellus,ſi non oppo
natur? libellus etenim habet in ſe intrinſecum vitium,& repu-
gnantiam re,& uerbo,& nihil petit,qui cõtraria petit ſimul,&
ſemel.ff.de reg.iur.l.vbi repugnantia.& dicit Bal.in tali caſu li
bellum eſſe nullum ipſo iure, quia in ſententiando iudex non
poteſt eligere, nec electio pertinet ad iudicẽ, vnde libellus eſt
ineptus à principio cauſæ, & in fine, tunc ex eo põt ſequi apta
41 ſententia. †Si enim vis cognoſcere an libellus ſit aptus, [b] re-
b ſpicere debes an poſſit aptè pronuntiari condẽnando, nõ dico
abſoluendo, quia abſolutio ſequitur ẽt ob ineptitudinẽ libelli.
vt l.Titia.ff.de accuſ. nam ſentẽtia lata ex inepto libello nõ põt
reformari per iudicẽ ſuperiorẽ,vt c.cum dilecti.& ibi doct. de
emp.& vend.& facit glo.not.ſupra de obli.in princ.& ibi dixi.
42 ¶†Vnum addas,an apta probatio ſuffragetur inepto libello? [c]
c & Bal. in d. l.edita. in verſi.ſed dubitetur,an apta probatio. C.
de eden. dicit,ꝙ nõ,quia medium eſt ſine principio. & in c.exa
minata.de iud. quod dicit fore ſingulare,quod credo verum,ſi
aliquo modo non põt adaptari probatio rei petitę, aliàs ſeque
retur cõdẽnatio.ut no.Spec.in tit.de offi.iud.§.definit.verſ. quod
ſi libellus. ¶Quid econtra ſi eſt apta petitio, ſed probatio eſt
adinuicem contraria,quia teſtes obſcura, vel diuerſa deponũt

iſtam quæſtionem poſuit Iac.de Are.Bal.Ang.& Moder.in l.in-
ſulam.§.fructus.ff.ſol.ma.& Iac.But.& doc.in l. ſed & ſi poſſeſ
ſori.§.item ſi iurauero.ff.de iureiu.& Iac.But. in l. cum de æta-
te.ff.de proba.& ibi Flo.& Bar.Ang.Imo.& Flo.in l.qui ante ca
lendas.in prin.ff.de verb.obl.Bal. Ang.& vterq; dominus meus
in l.ſi finita.§.ſed ſi ante.ff.de dam.infec.& Bar.in l.Labeo.circa
medium,de ſupe.leg.& doc.in l. 2.§.pen.ff.ſi cer. pet.& Bart. &
doc.in l.1.in prin.de no.ope.nun.& Bar.in l.1.in fi.C. de vſu &
vſufru.leg.& Bar.in l.eos.in fi.prin.de fal.& Ange.in l. qui ſen-
tentiam.ff.de pęn.& Imo.in l.inter pares.ff. de re ind. & Bar. &
Ang.& latè per dominum meum in l.inter ſtipulantem.§. ſi Sti
chum.ff.de verb.obl.& per gl.& doc. in c. in noſtra. de teſti. &
per tex.glo.& doc.& maximè Ant.de But.in c.cum tu. eo.ti. &
43 per gl. & Inn. in c. cum contingat. de offic. deleg. ¶†Et ea di-
ctis omnium conclude,ꝙ communis ſententia Legiſtarum hęc
eſt,ꝙ aut eſt vnus teſtis,qui ſibi ipſi cõtradicit,aut ſunt plures,
ſiue duo teſtes, ſiue plures non curo, licèt aliqui videantur fa-
cere in hoc differentiam. Primo caſu, quando eſt vnus teſtis ſi-
bi ipſi contrarius & varia deponens,tunc quicquid dicat domi
nus meus Ioan.in d.§.ſi Stichum. veritas eſt, ꝙ eius dictum nõ
d reducitur [d] ad concordiam, etiam vt euitet falſum, vel periu-
rium,ſed de falſo damnabitur.ita ſingu.dixit Bart. in d.l.eos. in
fi.prin.ff.de fal.Secundo caſu,quando ſunt plures teſtes,tunc cõmu-
nis ſententia Legiſtarum eſt; ꝙ debeant reduci ad concordiam
vt euitent periurium,& non incidat in falſum, tñ non debẽt re
e duci ad concordiã vt probent, [e] nam verbũ teſtis, in dubio ſem
per interpretatur contra producentem. vt in c.in præſentia. de
proba. ita dixit Bar. in d.l.1.in fi.cum ſimi.C.de vſufru.Sed hoc
videtur contra d.c.cum tu. de teſt. vbi ſecundũ vnum intellectũ vi-
detur caſus, ꝙ reducuntur ad concordiam, non tñ, vt euitent
periurium,vt patet ibi,benignè interpretari volentes,ne periu
rij reatu notentur &c.ſed ẽt, vt probẽt. vt patet in end. tex. ibi,
eandem ſententiã decernimus non tenere &c. vbi interpreta-
tur ſententiã excommunicationis fore nullam tanquàm latam
poſt primam appellationem,& ante ſecundam ſententiam, &
ſic interpretatur, ꝙ ſemper lata fuerit poſt appellationem inter-
poſitam, vt probet,& per conſequens, ꝙ ſententia excõicatio-
nis non liget. ¶Quapropter conclude, ꝙ aut nullo modo poſ-
ſunt reduci ad concordiam,ꝙ de puncto contradicunt,& tunc
ſi ex vna parte ſunt plures,illis ſtabitur, & hoc, niſi alij paucio-
res dicant veriſimiliora,ſeu iuri communi conſona. vt in c. in
noſtra.de teſti.& per gl.in c. eccleſia Volaterrana. de elec. & per
Inn.in c.auditis.de præſcr.vel niſi ſint digniores. vt d.c. noſtra.
& l.ob carmen.§.fi.& ibi gl. & Bar.de teſti. ſi verò eſſent omni-
no pares, neutri ſtabitur, & per conſequens ferretur ſententia
pro reo. vt l.qui accuſare.C. de eden.Si verò teſtes directò non
contradicant,ita ꝙ poſſint reduci ad concordiam,tunc quæri-
tur,an poſſint reduci ad concordiam quoad periurium euitan
dum,& ne incidant in falſum,& tunc clarum eſt,ſecundũ omnes, ꝙ
ſic.ita intelligatur d.c.cùm tu.ſecundũ vnum intellectum. Aut quęri
tur,an debeant concordari vt probẽt: & tunc aut ex vna parte
ſunt plures,& meliores,& non fit cõcordia,ſed ſtatur illis plu-
ribus, & melioribus. vt no.glo.& Inn.in d.c. cum contingat. &
hoc ſimpliciter ſequitur Bar.in d.l.2.§.pen.ff.ſi cer.peta.& hoc
teneas.licèt gl.in d.c.in noſtra. & Ant.de But.in d.c. cùm tu.ve-
lint primò concordiam omninò faciendã. Et licèt do. meus Io:
dicat hanc vltimam opi.fore de iure veriorem, non credo ve-
rũ,quia ad quid fieret concordia vt probent,ſi omnino alijs ſta
retur tanquã pluribus, vel dignioribus? quia euitare debemus
ſuperflua. vt l.non cogendũ. in fi. ff.de procu. Crederẽ tñ,ꝙ iſto
caſu fieret concordia ad hoc ſolũ, vt euitent periurium,& falſi
tatem. vt d.c. cũ tu.quia ad hoc dicta concordia põt eſſe vtilis. [f]
f Si verò teſtes ſunt pares, & tũc aut ſolùm põt reduci ad cõcor
diam,ſecundũ vnum intellectũ,& tũc fieri debet ẽt vt probent. vt videtur
ſentire Bar.in d.l.2.§.pe.& in d.l.inſulã.§.fructus. & ibi Iac. de
Aret.& idẽ voluit Bar.in d.l.ſi finita.§. ſed ſi ante.& in d. l. La-
beo.& hoc videtur fuiſſe de mente gl.in d.c.in noſtra. Aut poteſt
fieri cõcordia,ſecundũ plures intellectus, & tunc aut vnus eſt fauo-
rabilis,

ADDITIONES.

a Citatus. Adde, ut per Ioan.de Imo.in cle.2.ut lite pendente.
b Aptus. Adde, quòd libellus non dicitur ineptus, licet impersonaliter conclu
dat ſecundum Ro.conſ.85.
c Inepto libello. Adde Alex.conſ.37.in 2.lib.
d Reducitur. Adde Alex.conſ.80.2.lib.
e Probent. Adde Ful.conſ.200.& Ro.conſ.301. & quando teſtes ſint deducen-
di ad contrarium. Vide Fel.de Anch.conſ.356.& conſ.419.
f Vtilis. Adde, ꝙ contrarium voluit Ro. in conſ.157. ubi dicit, cum ſunt plures
teſtes numero,& qualitate, quòd nunquam ſunt reducendi ad concordiam,
etiam vt falſum euitent.per dictum Inno.in d.c.cum contingat.

rabilis, & alter odioſus, & tunc debet fieri ſm fauorabilẽ. vt d.
c. cùm tu, ſm aliũ intellectum, ſm quẽ excludiꝰ irregularitas.
Aut vterq; eſt fauorabilis, & tũc aut alter eſt veroſimilior attẽ-
ta cõmuni accidẽtia, & ſm illũ debet fieri concordia. vt d. c. cũ
tu. ſm alium intellectũ, prout fauet reo, intelligẽdo ibi, vt intel
ligit gl. ꝙ ibi canonici eſſent rei. Intelligẽdo aũt, ꝙ eſſent acto-
res, vt ibi intelligit Io. And. tũc procedũt alij ſupradicti intelle
ctus. Et prædicta procedunt ſiue teſtes ab vtraque parte fuerint
producti, ſiue ab vna tñ. vt no. glo. in d. c. in noſtra. ¶ Aduertas
tamen ad vnũ, ꝙ licèt teſtes adinuicẽ reducãtur ad concordiã,
(vt dixi) tñ dicta teſtium cum dictis, & aſſertione partiũ nun-
quam reducuntur ad concordiã. vt no. gl. & Inn. in d. c. cum cõ-
tingat. & Bar. in d. l. 2. §. pe. & eſt ratio, quia dictũ partis nullam
fidem facit pro ſe. vt C. de proba. l. exẽplo. Cautus tamen iudex
deberet mittere pro teſtibus, & interrogare eos, qualiter eo-
rum dictum intelligunt. iuxta no. per gl. magnam. in Aut. de te-
44 ſti. §. quia verò. ¶ † Vltimò circa hoc aduertas, ꝙ multis mo-
dis reducũtur teſtes ad concordiã, vt puta, aliquãdo per actuũ
multiplicationẽ. vt d. c. cùm tu. aliquando intelligendo vnum
dictum propriè, & aliud impropriè. vt d. §. item ſi iurauero. Ali
quãdo per repetitionẽ. vt patet per Bar. in d. l. Labeo. Aliquãdo
intelligendo vnum ſm veritatem, aliud ſm opin. vt l. ſeruo ma-
numiſſo. de cond. inde. Aliquando vtrunq; verbũ impropriã-
do. vt d. § ſed ſi ante. & ibi Barto. Et vt breuiter concludam, iſta
eſt regula, ꝙ omnibus modis, quibus leges ad concordiam ad-
inuicem reducuntur, vt in §. quibus. cum ibi no. prima conſtit.
C. eiſdem modis etiam reducuntur teſtes, ſecundum Ant. de
a But. in d. c. cum tu. quod no. perpetuò, & tene menti. [a]

ADDITIO.

a Tene menti. Adde. ꝙ hoc dictum non uidetur procedere per ea, quæ uoluit Rom. conſ. 302. in ulti. uerbis.

SVMMARIVM.

1 *Peculij actio quando inſolidum datur.*
2 *Dotem quæ expenſæ minuant.*

Sunt præterea. ¶ Iſte §. vſque ad fin. titu. hoc dicit. ¶ Actiones omnes, aut ſunt perſecu-
toriæ ſolidi, aut inquantùm quis facere poteſt, vel inquantum
habet, vt probatur in quinq; exemplis hic poſitis, h. d. Et diuidi-
tur in duas partes. Nam in prima ponitur vnum dictum gene-
rale, videlicet, ꝙ non oĩs actio eſt perſecutoria ſolidi. Secundò
illud per plura exẽpla ꝓbat. Secũda ibi, vt ecce. Itẽ ſcd'a ſubdiui
ditur. Nã primò ponit exẽplũ de peculio. Scd'o, de dote. Tertiò,
qñ agitur ɔ̃ patrẽ, patronũ, vel donatariũ. Quartò, qñ agitur ꝑ
cõpenſationem. Quintò, qñ agitur ɔ̃ illũ, qui bonis ceſſit. Secun
da ibi, itẽ ſi de dote. Tertia ibi, ſed ſi cũ parente. Quarta ibi, con-
penſationes. Quinta ibi. Eum quoque. Legam tñ per particulas,
vt clarius vnaquæq; materia cõprehendatur. ¶ Not. ꝙ in oĩbus
iſtis actionibus petitio põt eſſe inſolidũ, licet executio fieri de-
1 beat inquãtum facere põt. de quo ĩ. dicam. ¶ † No. ꝙ aliquãdo
pater, & dñs de peculio inſolidũ condẽnantur, & inſolidũ exi-
gitur, ſi peculium eſt ſoluendo, nec iſto caſu deducitur, ne pa-
ter, vel dñs agat. rõ, qa conuenitur à creditore extraneo. Si aũt
peculiũ nõ eſt ſoluẽdo, tunc non tñ non fiet executio ɔ̃ patrẽ,
vel contra dñm inſolidum, ſed nec fiet cõdemnatio inſolidũ, li
cèt filius de iure digeſtorum ẽt ex contractu ſuo poſſet inſoli-
dum cõdẽnari, & ab eo exigi, & non ſoluendo carcerari. vt l. 3.
§. ſed verum. ff. de min. & l. tã ex contractibus. ff. de iud. niſi bo-
nis cederet, quod facere põt. & l. cũ & filij. C. qui bon. ced. poſ.
& dicam ĩ. verſ. ſi. ¶ No. ꝙ licèt mulier ad ſolidã dotẽ agat ma
ritus, tñ nõ dãnabitur, niſi inquantũ facere põt, & ſic petitio ſit
inſolidũ, & condemnatio põt fieri pro parte. ¶ No. ꝙ expenſæ
2 † neceſſariæ [a] ipſo iure minuũt dotẽ, vt tãtominus intelligatur
a fuiſſe dotẽ, & per ɔ̃ñs marito dabitur retẽtio inquantũ fuerint
ſumptus neceſſarij in re dotali. ¶ Not. ꝙ pater à filio, & patro-
nus à liberto, donans à donatario, & ſocius a ſocio, qui largo
modo dr̃ frater. l. actione. in prin. ff. pro ſo. nõ cõueniuntur, niſi
b inquantũ facere poſſunt. ¶ No. materiã cõpenſationis [b] proceſ-
ſiſſe de bono, & æquo, ſicut proceſſit materia purgationis mo-
ræ. vt l. ſi ſeruũ. §. ſequitur. ff. de verb. obl. facit l. 1. in prin. cũ ibi
no. ff. de iuſt. & iur. ¶ No. ꝙ oppoſita cõpẽſatione in eo, ꝙ cõuẽ-
tus reſtat debitor tantũmodo, & nõ in pluri condẽnari debet.
¶ No. ꝙ cuilibet debitori eſt indultũ à lege beneficiũ, vt bonis
cedere poſſit, & cedẽdo carceres euitet. l. 1. §. qui bon. ced. poſ.
& dicã ĩ. verſ. ſi. ¶ No. ꝙ cedens bonis, non tñ ꝓꝑ hoc modo ali
quo eſt a debito liberatus, nec ciuiliter, nec naturaliter. qđ pa-
tet hic, quia ſi peruenerit ad pinguiorẽ fortunã, ex integro põt
cõueniri. de quo ĩ. dicã. ¶ No. ẽt, ꝙ qui bonis ceſſit, licèt poſſit
iterũ cõueniri, (vt dixi) nõ tñ inſolidũ, ſed quatenus facere põt,
tenetur, & cõuenitur. ¶ Ex quo no. ꝙ debitor habet duplex be-
neficiũ, primò, põt cedere bonis, nec ꝓꝑ hoc, ſi ꝑuenerit ad pin
guiorẽ fortunã, tolliꝰ ſibi aliud bñficiũ, videlicet, vt nõ ɔueniã
tur, niſi inquãtũ facere põt. ¶ Vltimò no. tex. ibi, creditores expe
riunꝰ &c. cõiunctis alijs ꝓcedẽtib. §§. ꝙ ɔ̃ illũ, qui teneꝰ inquã-
tũ facere põt, & inſolidũ, à principio põt libellus formari cũ di
cto beneficio, & eodẽ modo põt cõdẽnari. vt l. pater filio. ff. qđ
cum eo. ¶ In gl. actiones. in ſi. iſta gl. nõ tñ diuidit genera actio
num, de quibus in hoc titulo, ſed ẽt quæ continentur in alijs ti
tulis. Tu dic ponendo diuiſionem, vt dixi ĩ. eo. in prin. in gl. pro
ponemus. in ſi. dic, vt ibi habetur per glo. & ibi dicam.

ADDITIONES.

a Neceſſariæ. Expenſas neceſſarias quis deducit per rei retentionẽ. & ſi ſit malæfidei poſſeſſor. l. domũ. & ibi Cy. & Sal. no. C. de rei uend. & no. Nic. Boer. in deciſio. ſuis. q. 44. in prima parte, & dicitur neceſſaria, ẽt facta in ſoluendis debitis, ſecundũ eundẽ, ubi dicit, ꝙ bona immobilia poſſunt uendi. Et uerſic. qđ triplex eſt. dicit, ꝙ neceſſitas conſideratur tripliciter, fatalis. ut ſi caſu quis incidat in latrones, naturalis, ut neceſſitas facta in infirmitate, uel alenda familia, tertia eſt neceſſitas facta data opera, ut ſi quis contraxerit ſponte debita, uel delicta, uel delictum perpetrauerit, & quę utilitates inde prodeant, enucleat idem Boer. in d. q. ut ibi per eum. Ant. Ca.

b Compenſationis de compenſatione in quibus caſibus & quãdo admittatur, & quod tempus ad liquidandum debitum requiratur, uide plene per Abb. in c. bona fides. in gl. ſi. de depo.

SVMMARIVM.

5 *Socer an aduerſus generum habeat priuilegium ne conueniatur, niſi inquantum facere poteſt.*
2 *Qui cauendo releuatur à fideiubendo, non releuatur à cautione iuratoria propria cum expreſſa obligatione bonorum.*
3 *Maritus an & quando gaudeat priuilegio, ut exigatur inquantum facere poteſt & nu 5.*
4 *Deductio ne egeat quouſque duret.*
6 *Maritus ſi habet filios, & familiam, quam educare tenetur, an in deductione ne egeat, debeat haberi ratio familiæ.*
7 *Maritus an habeat priuilegiũ, ne exigatur inquantũ facere põt, non tãtũ muliere agente inter eius filios pro dote, ſed ẽt ſi alias agat.*
8 *Ratio perſonarum, & conditionis perſonæ haberi debet in deductione, ne egeat.*

Item ſi de dote. ¶ In gl. maritũ. ibi, aliter in extraneis
1 hæredibus. tu dic, † ꝙ idẽ in filijs ma-
riti, dũmodò non ſint cões filij cũ vxore ꝗ dotẽ repetit, qa pri
uilegiũ dotis actiuè, & ẽt paſſiuè nõ trãſit niſi ad cões filios. ut
no. gl. in l. ſciendũ. ff. de re iud. & dixi ſupra eo. §. fuerat. vbi po-
ſui materiã dotis. dic, vt ibi, & idẽ in patre mariti, & per ɔ̃ñs
ſocero cõuẽto, qa ex ꝓpria perſona habet dictũ priuilegium ſi
cõueniaꝰ ad dotẽ. ut l. rei iudicatæ. § ſi. cũ l. ſeq. ff. ſol. mat. rõ qa
ſocer loco parẽtis eſt. ut ibi, ſed parẽs conuenitur inquantũ fa-
cere poteſt. ut ĩ. in verſ. ſed & ſi quis. igiꝰ, &c. ¶ In gl. facultates.
ibi, cautione expoſita. dic hãc cautionẽ ꝑſtabit cũ fideiuſſore, ſi
poterit, vt arg. c. Odoardus. de ſol. aliàs aũt, ſi nõ põt non cogiꝰ
præſtare fideiuſſorẽ, vt eſt optimus tex. in l. verũ. §. uidẽdũ. ff. ꝓ
ſoc. & ſtabitur ſuæ iuratoriæ cautioni, vt no. glo. & doc. in d. c.
Odoardus. & bene facit auc. cui relictum. C. de indic. vid. tol.
2 ¶ † Ex quo no. ꝙ qui teneꝰ inquãtũ facere poteſt, aliqñ ſimplici
verbo, ẽt ſine fideiuſſore, cauere debet, ſi ꝑuenerit ad pinguio-
rẽ fortunã, ꝙ in reſiduo ſatisfaceret, deberet tñ cauere ſub hy-
potheca bonorũ ſuorũ. Nã regula eſt, ꝙ oĩs ille, qui cauẽdo re
leuaꝰ ab onere fideiubendi, non tñ releuaꝰ a cautione iurato-
ria propria cũ expreſſa obligatione bonorum, rõ, qa hoc nõ eſt
ſibi graue, qa nõ reqrit hoc ab alio, ſed à ſemetipſo habet, vt eſt
tex. ſing. ĩ l. ſi à filio. & ibi Bar. ff. vt leg. nomi. ca. ¶ In ea gl. ĩ ſi. an
3 aũt & qñ maritus gaudeat † iſto priuilegio, vt exigaꝰ inquãtũ fa
cere ꝑrpoſuit hic Dy. & doc. ſed plenius Bar. in l. maritũ. ff. ſol.
mat. Vñ conclude, aut maritus conueniꝰ actione perſonali, &
tũc aut deſcendit ex maleficio, & non habet dictũ beneficiũ, vt
l. ſi reum. cum ibi no. ff. de re iud. Aut deſcendit ex contractu,
vel quaſi, & tũc aut ex cõtractu dotis, & hẽt hoc beneficium, vt
hic, niſi illud ꝑdiderit ſua culpa. vt l. ẽt. §. licèt. ff. ſol. ma. Aut cõ
uenitur alia actione, & tunc ſi qdem ſuccedit in locũ actionis
de dote, tũc aut ſuccedit ꝑ negligẽtiã, vel culpã viri, & perdit
beneficiũ. vt l. diuortio. ff. de neg. geſt. Si verò ſine culpa ſua nõ
perdit dictũ beneficiũ. vt l. 3. in princ. ff. de conſti. pecu. Si verò
ɔueniaꝰ alia actione penitus ſeparata ab actione de dote, tunc
aut cõtractus fuit celebratus cõſtante matrimonio, & habet di-
ctum priuilegiũ, ſecus ſi fuit celebratus ſol. ma. ita no. glo. in d.
l. diuortio. & iſtud ſequiꝰ ibi Dy. & Bar. in d. l. maritum. & do-
mini

mini mei, licet gl. aliter dicat in l. nō tñ. ff. de re iud. Aut mari-
tus conuenit rei vendica. & tūc q̄a cōuenit, vt qlibet poſſeſſor,
vr̄, q̄ nō habeat dictū beneficiū. ar. l. Neſennius. in fi. cū ibi no.
per gl. Bar. Ang. & vtrunq; do. meū. ff. de re iu. & l. ea facto. ff. de
pec. ſm doc. quod Raph. in d. l. maritū. intelligit verū, qñ cōue-
nitur rei vendi. non ex cā dotis, aliàs ſi ad dotis reſtitutionē, tūc
habet maritus iſtud beneficiū, licèt cōueniatur actione reali. vt
no. Dy. & Bar. in l. ſi filio. la 2. ff. ſol. mat. quod not. ¶ Videamus
etenim ea gl. q̄ maritus tñ debet dedocere, ne egeat. vt d. l. in
4 † cōdēnatione. dubiū eſt an debeat deduci pro vno anno, vel ꝓ
tota ſua vita. dic, q̄ deducet pro toto tēpore vitæ ſuæ, vnà ſe-
mel facta cōputatione, ſm l. hæreditatum. in prin. ff. ad l. Fal. ita
dicit glo. in d. l. maritum. nō tñ deducet æs alienū. vt l. maritus
facere. ff. ſol. ma. Item ſi eſt perſona, quæ pōt operari, debet con
ſiderari, & fieri deductio operarū. vt l. ſi maritus in id. ff. ſolut.
mat. nam illa regula, quæ dicit aliquem fore alendum, intelligi
tur, niſi ea operibus ſuis victum quærere poſſit. vt no. glo. in l.
ſi quis a liberis. in prin. ff. de lib. agn. & gl. in l. ſi quis argentum.
5 §. 1. C. de donatio. ¶ † Aduertas tamen ad id, quod dixi maritum
habere beneficiū, ſiue priuilegium, hoc fallit in certis caſibus.
Primo, ſm Iac. de Are. & Bar. in l. maritū. ff. ſol. ma. ſi mulier ita
eſt pauper, vt nō habeat vnde ſe alat, omnis enim ordinata cha
ritas incipit à ſeipſo. vt l. præſes. cum gl. C. de ſerui. & aqua. Et
idē dicendū eſſet in hæredibus pauperibus mulierū, vñ ęquius
eſt, q̄ maritus potius mēdicet, quā mulier de ſuo proprio ven-
dat. l. ſi quis à liberis. §. de alimentis. ff. de lib. agna. & quod ibi
no. & l. verū. §. pen. ff. de min. ¶ Secondo fallit, quia hoc eſt ve-
rum, quādo ſol. mat. dos petitur, ſecus ſi eo conſtante, quia dos
ſeruit adhuc oneribus matrimonij, licèt vxor ſit illa, q̄ debeat
iſta adminiſtrare, ideo non pōt maritus mēdicare. ita dicit Bar.
& doc. in l. ſi conſtante. in prin. ff. ſol. mat. ¶ Tertio fallit ſi mari-
tus doloſè conſumpſit bona ſua. de quo in d. l. ēt. §. licèt. ſol. ma.
facit l. fi. §. fi. & quod ibi gl. & Bar. ff. quæ in frau. cre. & no. j. eo.
verſ. ſi ta. ¶ Quarto fallit, ſi ſciens ſe non poſſe dotē reſtituere,
dotē recepiſſet, vt dr̄ in ſocero. vt l. pen. ff. de iure dot. Sed hoc
Raph. nō placet, cū ibi loquaē in ſocero, ſecus in marito. per l.
ſed hoc ita. ff. de re iud. Tu addas rationem differentiæ, quia ſo-
cer pauper ſciens ſe non eſſe ſoluendo, deliquit promittendo
dotē, ergo pp dolum ſuū perdit dictū priuilegium, qui dolus
non pōt ita eſſe in marito recipiente, quia qđ recipit veroſimi-
liter cuſtodiendo poterit reſtituere, vnde in eo non cōprehēdi
tur dolus, igitur &c. ¶ Quinto fallit, ſi res dotalis extat, & ad
eā conueniatur, nā eò ipſo diceretur eſſe in dolo, ſi ad rē cōue-
niretur, & eam reſtituere nollet. arg. ff. de pecu. l. in bonæ fidei.
¶ Sexto fallit, licèt non extet res dotalis, ſed extat alia res ex re
dotali acquiſita, vel empta, nam tali caſu maritus non habet di
ctū priuilegiū. vt l. vxor marito. ff. de dona. inter vir. & vxo. & l.
ſi cū dotem. §. fi. ff. ſol. ma. facit in ſimili l. Imperator. §. fin. cum
6 l. ſeq. cum ibi no. ff. de leg. 2. ¶ † Quid ſi maritus habet filios,
& familiā, quos de neceſſitate educare oportet, nunquid in de-
ductione, ne maritus egeat, debeat ēt haberi conſideratio ſuæ
familiæ? videtur, q̄ ſic. per d. l. ſi quis a liberis. in §. non tm̄. & l.
2. ff. de vſu, & hab. & l. ſi ſtipulatus fuero. ff. de verb. obl. Sed con
trariū tenet Io. Fab. quē ſequitur Io. de Pla. quia non haberetur
rō æris alieni, niſi in donatore. vt l. inter eos. ff. de re iudi. Tu aūt
dic, aut ſunt filij cōes, & tunc ſi conueniret à matre, vel ab alijs
hæredibus matris, deduceretur, ne egerent, vt dixi ſupra eo. in
gl. ſuper verſ. ita maritū. & tunc ſit vera prima opi. ſecus ſi eſſet
alia familia mariti, quæ cōuenta non gauderet dicto beneficio,
ergo maritus pro tali familia deducere non pōt. & ita intelliga
7 tur opi. Ioan. Fab. hic. ¶ † Quæro, an non tm̄ muliere inter eius
filios agēte pro dote, maritus habeat priuilegiū, ſed ēt ſi alius
agat. & videtur, qđ non, dum dicitur muliere agēte. Tu dic, aut
maritus promiſit dotē, aut id, quod debet mulieri, & tūc habet
beneficiū, quia vr̄ promiſiſſe, qđ debet in effectu; aut promiſit
certam quantitatē, & nō habet dictū priuilegiū. & iſta haben-
tur in l. ſi prior. & ibi gl. Bar. & Raph. ff. ſol. mat. ¶ Et aduertas,
8 † q̄ in iſta deductione, ne egeat, debet haberi ratio perſonarū,
& conditionis perſonæ, vt ſi eſt nobilis, miles, doctor, vel ruſti-
cus. Nam ſi eſt ruſticus, ſatis eſt, q̄ ad alimenta relinquantur pa
nis, cępæ, aliū, & caſeus. vt no. gl. in l. ſeruis vrbanis. ff. de leg. 3.
& iſtam partē fuit ſecutus Iac. de Are. & Alb. de Roſa. in l. ſi ma
ritus in id. ff. ſol. ma. alleg. l. tutor ſm dignitatē. ff. de admi. tut. l.
2. §. mulier. & l. habitatio. §. ſeruus. ff. de vent. in poſſe. mit. Satis
enim turpe eſſet, q̄ maritus nobilis, vel doctor, licèt non coga-
tur mendicare, q̄ ſolus cogatur viuere, & ſic cum de decore
ſuæ dignitatis. Sed Bal. tenet ibi contrarium, q̄ immo maritus
debet retinere quod eſt ſibi neceſſarium, non ſm ſuam digni-
tatem, ſed tantummodo ſm neceſſitatem perſonæ. & in hāc par-
tē videtur magis inclinaſſe Raph. in d. l. ſi maritus in id. & pro
iſta opi. poſſes allegare id vulgatum, quod beneficium alicui
conceſſum non debet eſſe cum damno alterius. vt l. 2. §. meri-
to. & §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loc. publi. igitur non ita
latè debet intelligi priuilegium mariti, vt in tātum noceat mu-
lieri. Sed d. meus Ioan. de Imol. ibi cōcordat opi. q̄ opimo. Bal.
intelligatur, quando etiam mulier indiget, aliàs autem ſi mu-
lier eſſet diues, videtur, q̄ ſit verior alia opi. per l. nepos Procu
lo. ff. de verb. ſign. vbi attendi debet conditio perſonæ. tu allega
ad propoſitū meliorē tex. in auc. præterea. C. vnde vir & vxor.
& l. plenum. §. equitij. ff. de vſu, & habitat. & ibi dicitur, quem
poſſe facere, quod commode poteſt, conſiderata conditione
perſonæ. & iſta concordia mihi placet per prædicta.

S V M M A R I V M.

1 *Fundus dotalis ex impenſis eſſe non deſinit.*
2 *Maritus an impenſas factas in fundo dotali repetat. & nu. 3.*
4 *Maritus an repetat impenſas factas in litigando pro re dotali defen-
denda, vel recuperanda.*

Propter. Sūmatus eſt iſte §. ſic, cū præced. & ibi collegi no-
a tabilia. ¶ In gl. ob impēſas.[a] ibi tūc ipſo iure deſi-
nit eſſe dotalis. & idē tenet gl. in l. vnica. §. ſed nec ob impenſas.
C. de rei vxo. act. & Iac. de Aret. Dy. & Cy. & iſta fuit opi. Scæ-
uolæ. in l. ſi is qui. §. quod dicitur. ff. de iu. do. Sed ꝯ iſtam opi. vr̄
tex. ibi, manifeſtior iniquitas &c. itē ibi impleatur &c. ¶ Tertiò,
mulier non debet eſſe deterioris cōditionis, quam alius, immo
melioris, vt ar. l. 1. ff. ſol. ma. ſed ſi aliud impēdit in re mea neceſ
1 ſariò † plus, q̄ valeat, nō deſinit eſſe mea. vt l. ſi ſeruus. ff. de pig.
act. Præterea ꝯ Scæuolam vr̄ caſus in l. quod dr̄. ff. de impen. in
verſi. cæterum, vnde tenenda eſt opi. Vlpiani, q̄ non deſinat eſſe
dotalis. per iura alleg. per gl. & ibi Bar. in l. quod dr̄. de impen.
& idē tenet Iac. Bu. & Sal. in l. vnica. §. ſed nec ob impenſas. ſ.
alleg. & iſtud teneas. & ideo dic, q̄ immo nō deſinit ipſo iure eſ
ſe dotalis, ſed bene poterit petere expenſas, vel retinere fundū,
donec ſibi reſtituanē expēſę. ut d. l. quod dr̄. & ibi Bar. & Raph.
¶ In ea. gl. ibi, neceſſarijs, ſubaudi, & in his expēſis, quę fiunt ad
perpetuā rei vtilitatem, ſecus ſi ad tempus, quia quamuis ſint
vtiles, & neceſſarię, tamen dictæ expēſæ ad tempus compeſan-
tur cū fructibus, nec poſſunt repeti. ut l. 3. §. 1. & ibi no. ff. de im
2 pen. ¶ † In ea. glo. ibi, ſi mandato mulieris fecerit, repetuntur
&c. in quantum autem repetantur, & mulier teneatur marito,
dic, aut maritus impendit de mādato, vel expreſſa volūtate mu-
lieris, & tunc omnes repetit. ut l. vtilium. ff. de impen. Aut ſine
mandato, & tunc aut mulier omni tempore fuit, & eſt ſoluen-
do, & omnes repetuntur. ut d. §. ſed nec ob impenſas. aut vno
tempore tantum, & tunc aut tempore impēſę factę, & tenetur
inſolidum, quia ſufficit vtiliter geſtum, & cępium. ut l. ſed an
vltrò. §. 1. ff. de neg. geſt. Aut tempore repetitionis impenſarum
tantum, & tunc non repetit. ut d. l. vtilium. ſed datur facultas
tollēdi ſi prodeſſe poſſet id, quod tolleretē. ut l. fundo. ff. de rei
vendi. ¶ In ea. gl. ibi, voluptariæ non repetuntur, etiā ſi manda-
to mulieris &c. dic tu immo etiam ſi cū mandato, & uolūtate
mulieris vir faciat expenſas voluptarias, non repetit. ut in l. vo
luptarię. ff. de impen. dic, vt ibi, quod eſt verum, niſi res fuiſſet
venalis, ut eo. tit. l. quod ſi hęres. quia tunc magis dicuntur vti-
les, quàm voluptarię, & hoc eſt ſpeciale in vxore: ſed ab alio,
cuius mandato voluptariæ expenſę factę fuiſſent in re ſua,
bene repetuntur, ut l. q̄ ſi filius. §. q̄ ſi mutuam. ff. de in rem ver.
3 ¶ † In ea. glo. in fi. no. & ſigna totam iſtam glo. tanquam magi-
ſtram in materia. Aduertas tamen, q̄ prędicta procedunt, ubi
conſtat, quòd vir non animo donandi fecerit impenſas. ſi con
ſtat, q̄ animo donandi, & tunc expenſę factę in faciendo de
nouo, ſi ſunt vtiles, & magnę, repetuntur, quia donatio non
valuit, niſi fuerit morte cōfirmata. vt l. mortis cauſa capitur. §.
fin. cum l. ſeq. ff. de dona. cau. mor. & no. in l. omnino. ff. de im-
pen. ſed in reficiendo, valet donatio intantū, quantùm refectio
ędificij poſtulat. vt eſt tex. no. in l. quod ſi vir. ff. de do. inter vir.
& uxor. Quando autem expenſę dicantur magnę, vel paruæ,
ſtatur arbitrio iudicis, conſiderata conditione perſonarum,
& rei facultate. ut no. in l. omnino. ſupra alleg. facit l. hactenus.
ff. de

A D D I T I O.

a Ob impenſas. Expenſæ neceſſariæ utiles, & uoluntariæ, quæ dicantur. in l. im
penſæ. in l. uoluntariæ. & in l. quòd dicitur. § fi. cum l. ſeq. & per totum. ff. de
impen. in re. dot. fa. per Bar. in l. diuortio. §. impendia. ff. ſol. ma. & in l. in fun
do, & ibi per do. ff. de rei uen. per Spe. in tit. de expen. §. 1. in princ.

4 ff.de vſufru.in princ. ¶ † Quid ſi vir ᵃ fecit impenſas in litigãdo
a pro re dotali defendenda, vel recuperanda, an illas repetat. de
hoc eſt gl.10 l.1.de impen.& ibi Bar.concludit, aut maritus ac-
cepit nomen debitoris æſtimatum in dote, & ſic eſt eius pericu
lum.vt l.ſi nomen.de hęr.vel act.ven. & tunc ſumptus nõ repe
tit,ſecus ſi ſimpliciter acceperit,quia tm̃ intelligitur eſſe in do-
te,quantùm conſequi poterit deducta impenſa.argu.eius,quod
no.gl.& ibi Bar. & doc.in l.per diuerſas. C.man. nã maritus nõ
tenetur adminiſtrare has expẽſas.vt no.Inn.de don.inter vir.&
vxo.c.per tuas.in gl.ſi.Et prædicta procedũt,qñ maritus impẽ-
dit in rebus mulieris, ſi autem impẽdat in perſonam mulieris,
vide quæ ſcripſi ſupra eo. in §. fuerat.dic, vt ibi.materiam autẽ
impẽſarum poſuit glo.& Bar.& doc.in l.in fundo.ff.de rei ven.
& doct.& Sal.latè in l. domum.C.de rei ven. & ego latè ſcripſi
ſupra de rer.diui.§.ea diuerſo.dic vt ibi Ang.

ADDITIO.

a Quid ſi uir.Adde Bal.in l.2.C.de ſal.cau.adiect.leg. & in l.1.C. de bon.ma. & plenè per ſcri.in l.3.C.de act.& obli.

SVMMARIVM.

1 *Beneficiũ ne quis conueniatur niſi inquantũ facere põt. qd operetur.*
2 *Parens ſi agat cum filio, vel alijs deſcendentibus, an habent priuilegium ne conueniantur vltra quam facere poſſunt.*
3 *Beneficium quatenus facere poteſt, quibus competat.*
4 *Exceptio vt conueniatur inquãtum facere poteſt, quando põt opponi.*

Sed & ſi quis. Summatus eſt iſte §.cũ pced. ¶ No.patrẽ,
& patronũ habere beneficiũ,ne conue-
niant̃ niſi inquantùm facere poſſunt, concor. l.ſunt qui.ff.de re
iud.intellige parentes vtriuſq; ſexus. vt dic.l.ſunt qui.Aduertas
1 tñ, q̃ hoc beneficiũ ne conueniat̃ qs, niſi quatenus facere po-
teſt,operat̃ ne habeat neceſſe cedere bonis, qa cum non teneat̃
vltra q̃ facere poſſit,habita rõne ne egeat, ergo pro tali debito
non poteſt carcerari. Itẽ pp tale beneficium ẽt poſt quadrime-
ſtre tps non tenet̃ ad vſuras centeſimas. vt no.in l. io condẽna-
tione.ff.de reg.iur.& ẽt intelligas,q̃ filius poteſt agere cõtra pa
trem,dummodo filius ſit emancipatus, nam in poteſtate conſti
tutus,non agit contra patrem,niſi in caſibus, vt habetur in l. lis
nulla.ff.de iudi. & C.de epiſ.aud.l.ſi lenones.Et quãdo eſt eman
cipatus,repellit̃,niſi petita,& obtenta prius venia, vt hic in gl.
aliàs agere non poſſet , & agens incideret in pœnam,ſupra eo.
2 §.pœnales. & ibi dixi. † Sed quid ſi pater agat econtra cum fi-
lio emancipato,vel alijs deſcendentibus,quia cum exiſtentibus
in ſacris non poteſt agere.vt d.l.lis nulla. & videtur idem, cùm
beneficium debeat eſſe reciprocum. vt l.1.ff.quod quiſq; iur. vt
diximus in marito,& vxore,ſupra eo.§.ſi de dote.& quia pater
tenetur alere filium etiam emancipatum.vt l.ſi quis a liberis.§.
ſi vel parens.ff.de lib. agn. & ſic nihil intereſt ſi filius alat ſe, cũ
per viam aliam officio iudicis a patre id fuiſſet conſecuturus.
3 arg.de vulg.& pup.l.ſi filij.ſecundum Ioan.Fab. ¶ † Quid in fra-
tre,an habeat locum hoc beneficium,ſi conueniatur a fratre.gl.
in l.verum.in prin.ff.pro ſoc.tenet,q̃ non.quam gl.ibi no. & ſe
quuntur Bar.& Bal.Sed Ioan.Fab.hic tenet contrarium, videli-
cet,quòd immo habeat hoc beneficiũ, præſuppoſito quòd fra-
ter teneat̃ alere fratrem.vt tenet glo.in l.3.C. de alen. lib.& ex
hac ratione, qa ſit alendus videtur, q̃ habeat hoc beneficiũ, vt
patet per ſupradicta.Sed ego ſic diſtinguerẽ:aut eſt frater vtrin
que coniunctus,& verũ dicit Io.Fab.aut ex altero parente tan-
tùm,& verum dicat gl.& doc.quia frater ſororẽ inopẽ vtrinq;
coniunctam tenetur dotare , ſed non ex altero parente tantùm
coniũctam. vt eſt tex.cum gl.ſing & ibi doc.in l.cum plures.§.
ſi.ff.de admi.tut.& no.per doc.in l.1.ff. ſolu. ma. ergo ſi ex alte-
ro parente tantùm non cogitur dotare , ergo nec alere , qa iſta
pariſicant̃.vt l.ſancimus.& ibi doc.C.de nup.& no.Bar. in auc.
ex complexu. C.de inceſt.nup.& l.fin.ff.de his quib.vt indig. &
Dy.& Bar.& doc.in l.Titio centum.§.Titio genero.ff.de condi.
& dem.igitur &c. ¶ Et idem tenet Io.Fab.in dño,& vaſallo, cũ
teneant̃ inuicem ſe alere.vt no.Bar.in l.alimenta.ff.de lib. agn.
& idem dicit in patrino,& filiolo,qui debet diligere illum,qui
a leuauit eum de ſacro fonte,ᵃ ſicut patrem. vt in c. ita diligere.
30.q.3. Et idem de patrono eccleſiæ , qui debet ali ab eccleſia,
quæ licèt pauperibus ſubuenire debeat,tamen pinguius,& abũ
dantius huic patrono ſubueniet.16.q.7.c.quicunq;.in glo.mag.
pro qua vide tex.& Bar.in l.ſi.ff.de libe.agn.Et idem in prælato,
ſi ſubditus eum conueniat a fortiori ratione.l. q̃ ſimiles arma-
tæ militię gaudet hoc beneficio, ergo fortius cœleſtis militię.l.
miles.in prin.ff.de re iud. & idem vr̃ de rectore curato,ſi paro-
chianus eum cõueniat per prædicta,non.n. poteſt clericus pro
debito carcerari. vt in c.peruenit.de fideiuſ.Non obſt. c. Odoar
dus.de ſolu.quia ibi hanc exceptionẽ non opponebat.vt ibi no.
& idem in aduocato. vt d.l.miles,Et idem de ſcholari, qñ cõue
nit doctorem ſuum. vt auc.habita. C.ne filius pro pa.nam .o. do
ctor,maximè actu legens,põt perſonaliter capi, nec etiam pro
armis.l.medicos.& ibi Bar.& Bal.C.de profeſ.& med.lib.10.Et
generaliter oĩs ille,qui nõ poteſt in ius vocari ſine venia, iuxta
l.generaliter.cum ibi no.per gl.& doc.ff.de in ius voc.& dixi ſ.
eo.§.pęnales. vr̃ per prædicta, q̃ hoc beneficium conſequatur,
vt non conueniatur ab illo,qui debet ſibi reuerẽtiã,nec ipſum
poſſit conueniri,niſi inquantum facere põt. vt patet per prædi-
cta.Et aduertas,q̃ prædicta ſunt vera,ſi tales perſonæ cõueniã-
tur ex ſuo ꝯctu, vel facto, ſecus ſi ex ꝯtractu vel facto alterius,
vt d.l.verum.§.pater.ff. pro ſocio. Itẽ quod hic dr̃ de patrono ,
intellige cum eius parentibus,& liberis. vt l.patronus. de re iu.
Et idem econtra,ſi patronus agat cum liberto,quia ipſum alere
tenetur.vt ff.de libe.agno.l.alimenta.& ibi Bar.Itẽ prædicta in-
telligas vera, niſi ille,qui vult vti hoc beneficium fuerit ingra-
tus.vt d.l.alimenta.C.de alen.lib.l.ſi.cũ ibi notatis.in gl. & pdi-
cta exceptio non tm̃ competit principali,ſed ẽt eius procurato
ri,licèt hoc non cõpetat eius fideiuſſori, vt d. l.ſunt qui.cum l.
ſeq.ff.de re iud. qđ intelligas verũ, niſi cautus reus principalis,
cum videt fideiuſſorem conueniri, cõpareat ipſe in iudicio, &
dictum beneficium ex perſona ſua cõpetẽs opponat in iudicio
moto contra eius fideiuſſorem,quod facere põt. vt in tex.no.in
l.idemq;.§.& generaliter.& ibi Bar.& doc.ff.man.& l.procura
tor ad exhibendum.§.1.ff.rem ra.hab.& ibi Bar.& ita not.dicit
Bar.in d.l.verum.in princ.ff.pro ſoc.& not.doc.in d.l.ſunt qui.
4 ¶ † Quæro qñ poteſt opponi iſta exceptio, vt cõueniatur inquã
tùm facere põt. Reſp. q̃ poteſt opponi pendente iudicio, ac ẽt
poſt ſniam,etiam ſi tranſiuit in rem iud.vt l.ex diuerſo.§.fin.cũ
l.ſeq.& ibi Bar.& doc.ff.ſolu.ma. & no. Bar. & doc.in l.Neſen-
nius.in prin.ff.de re iud.& no.Bar. in d.l.ſunt qui. & non eſt mi
rum,qm̃ regula eſt,q̃ oĩs exceptio, quæ non repugnat ſenten-
tiæ,poteſt opponi etiam poſt ſniam,quæ tranſiuit in rem iudi-
catam,ẽt in executione. vt l.1.cũ ibi no.per gl.& doc.C. de iur.
& fac.ign.& eſt bonus tex.in l.ſi fullo.& ibi Bar.& d.meus Pau.
de Caſt.ff.de condi.ſine cauſa. & eſt optimus tex.in l.eleganter.
§.ſi qs poſt.ff.de cõdi.inde.qđ no. ¶ Et aduertas,q̃ iſta exceptio,
ne conueniat̃ niſi inquantùm facere põt,in vim dilatoriæ,& in
vim perẽptorię opponi põt,& p conſequẽs ante lit.conteſta.&
ẽt poſt.facit l.ita demũ.cum materia.C.de procu.& l. perẽpto-
rias.C.ſent.reſcin.non poſ.& in c.1.de lit. conteſt.in 6.& l.cùm
quęrebat̃. circa ſi.ff.iudi.ſol.& quod ibi Bar. & in d.§. ſi qs poſt.
& l.nã poſtea.in prin.ff.de iureiur.nẽ ſi opponat̃ a prin.non te-
net iudiciũ,niſi quatenus facere põt,ſecus ſi opponat poſteà ar
gu.dictorũ iurium.ita ſentit Bar.in d.l.ſunt qui. dic, vt ibi Ang.

ADDITIO.

a Sacro fonte.Quod pater ſpiritualis, & ſic leuans de ſacro fonte tenetur alere filiorum ſuum,ſeu leuatum pauperem,& ſic in ſubſidium,firmauit in ſpecie Bal.in auc.niſi rogati.uer.ſed nunc quæro,ad Tenat.Tre.C. & Bal. ibi ſequitur Barb.ad no.A.C.

SVMMARIVM.

1 *Socius, an & quando habeat beneficium, ne conueniatur, niſi inquantum facere poteſt.& nu.2.*
3 *Neganti quouſque pœnitere liceat.*

1 Item ſi ſocius. Sũmatus eſt iſte §.ſic,ſ. cũ alijs. † Quæ-
ro, quid ſi ſocius conueniat̃ alia actio-
ne quam pro ſocio , an habeat hoc beneficium ? Et dicendũ, q̃
2 ſic, ſi tamen hoc fuit occaſione ſocietatis,ᵃ & agatur ex contra
cto inito durãte ſocietate, vt dixi in marito, & vxore,ſupra eo.
§.item ſi de dote.pro hoc alle. bonum tex. & qđ ibi Bar.no. in
2 l.ſocium qui in eo.ff.pro ſoci. ¶ Sed quæro,quid ſi † ſocius agat
actione reali,vendicãdo partem rei, quã ſocius poſſidet,an ha
beat hoc beneficium? & Io.Fab.quem ſequitur Io.de Pla.tenet,
q̃ non,per no.ſupra eo.§.item ſi de dote. Tu verò dic, vt ibi di-
xi,ſm Dy.Bar.& Raph.in l.ſi filiusfam.la a.ff.ſol.ma. videlicet,
q̃ ſi conueniatur pro re communi per reum inſolidum poſſeſ-
ſa,licèt conueniat actione reali,& non perſonali pro ſocio,ta-
mẽ habebit hoc beneficium,quia pro re cõmuni, & occaſione
ſocietatis conuenit̃. vt patet per ibi no. & per ſupradicta. ¶ Sed
an hoc ſit verum, non in ſocijs oĩum bonorum tantũ,ſed ẽt in
alijs.

ADDITIO.

a Occaſione ſocietatis.Quia ſocietas fraternitatis uice gerit, in hoc eſt priuilegiata, ne ſocius teneatur ultra quã facere poſſit, per tex.in l.uerum. in princ. ff pro ſocio, & l.ſunt qui in id.ff.de re iu. Adde Præſi. Papi.in ſuo. ſubeli. in cauſa ſocietatis.in glo.ſuper uer.ad diuidendum, in ſi.

alijs ſocijs ? dic ſm. Ioan. Fab. hic, & ſm doct. in d. l. ſunt qui. ff.
de re iudic. q prędicta habent locum etiam in ſocijs vnius rei
tantùm. ut d. l. verum. in prin. ff. pro ſoc. Nec obſt. d. l. ſunt qui,
quia ſubaudias ibi maximè. vt ibi no. ¶ Et argu. prædictorum
etiam poteſt dici idem in pluribus canonicis eiuſdem eccleſiæ,
vel pluribus ſcholaribus in eadem domo habitantibus, quoniã
iſta conueniunt bonis moribus, ergo ſunt extendenda. vt ff. ſol.
ma. l. eleganter. §. 1. & l. patronus. ff. de re iud. Sed ego dubito,
quia nullo modo contraxi quo ad canonicatum cum alio cano
nico, vnde ceſſat ratio iſtius §. igitur &c. vt l. adigere. §. quàuis.
ff. de iure patro. In ſcholaribus verò cederem, q ſi occaſione
ſocietatis & victus eſſet creditor, & debitor, q haberet locum
3 iſte §. aliàs ſecus, vt patet per prædicta. ¶ † In glo. cum ſocio,
in fi. no. glo. quod hoc eſt verum, ſi perſeuerauerit in negatio-
ne vſq; ad litem conteſtatam, quia ante poteſt pęnitere, & con-
fiteri ſe ſocium. vt l. electio. §. ſed neq; hæredi. & ibi Flor. ff. de
noxa. Item hoc eſt verum, ſi negauit in ſpecie, dicendo, nego
me eſſe ſocium tuum, ſecus ſi in genere negaret per lit. conte-
ſta. negando narrata prout narrãtur, vt fit in litis conteſt. ita ſin
gu. dicit Bar. in l. ſi dubitetur. §. ita demũ. ff. de fideiuſſ., quia per
dicta verba generalia negatiua, non perdit hoc priuilegium, ſi-
cut in ſimili dicimus, q non dicuntur verba contumelioſa, vel
iniurioſa, ſi ſtamus in verbis generalibus, ſecus ſi deſcendamus
ad ſpeciem, vt putà, ſi dico, q furatus fuiſti Titio librum, ſecus
ſi dico, q tu es malus homo, & ſimilia. vt l. turpia. in prin. ff. de
leg. 1. ¶ Et aduertas, q hoc, quod dicit hic gl. in ſocio negante
ſe ſocium, habet locum in omnibus his perſonis, quæ negãt ſe
eſſe tales, ex cuius qualitate habent hoc priuilegium. vt l. ſed ſi
ex parte. in fi. princ. ff. quod cum eo. quod no. ¶ Vlumò materiã
ſocietatis vide ſupra eo. §. ſequens. & quod ibi dixi.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium ne condemnetur, niſi inquantum facere poteſt, an compe-
tat donatori ob cauſam.*
2 *Donator ſi tradidit realiter rem donatam, quam nunc poſſidet, &
donatarius eam vindicat, an prædicto beneficio vti poteſt.*
3 *Deductio ne egeat bonis, ex quibus ſit facienda.*
4 *Donatarius ſi vult alere donantem in domo ſua ad hunc finem, ne
ſibi fiat deductio, ne egeat donans, an poſſit.*
5 *Deductum ne egeat an ſit perpetuum, & tranſmittatur ad hæredes
extraneos.*

Item ſi quis. Not. tex. ibi, ex donatione ſua, quòd ad
hoc, vt habeat locum diſpoſitio iſtius §.
videtur hic caſus, q neceſſe ſit, q ex propria donatione quis
conueniatur, quia aliud eſſet, ſi non ex propria donatione, ſed
aliena conueniretur. vt ff. de re iud. l. & ſi fideiuſſor. §. fi. cum l.
ſeq. niſi ille, qui conuenitur, eſſet de hæredibus donantis, & nõ
de hæredibus extraneis. vt no. in d. l. & ſi fideiuſſor. §. fin. & dixi
ſupra eo. §. fuerat. ¶ Aduertas ſm Ioan. Fab. q prædicta ſunt
vera, in pura, & vera donatione. Quid ſi fieret donatio ob cau-
2 ſam, an habeat locum † diſpoſitio iſtius §. & videtur, q non,
quia illa nõ eſt propriè donatio, nec liberalitas. vt l. 1. & ibi gl.
Bar. & doc. ff. de dona. ideo ceſſat rõ legis. l. & exhęredatum. cũ
l. ſeq. ff. de re iud. & pro hoc facit, quod dici ſolet, q donatio ob
cauſam non reuocatur ꝑꝑ ingratitudinem. vt l. fin. C. de reuo.
dona. nec indiget inſinuatione. l. Attilius. ff. de dona. & Bar. in l.
Modeſtinus. ff. eo. ti. & Bal. in l. illud. C. de ſacroſan. eccl. in con-
trarium facit, quia promittens dotem, promittit ob cauſam, &
tamen vtitur hoc priuilegio. vt l. ſi extraneus. ff. de iure do. iun-
cto §. item ſi de dote. ſupra eo. Vnde dicit Ioan. Fab. q vbi da-
tur ob cauſam concernentem fauorem illius, cui datur, conté-
platione cuius datur, tunc ſit locus huic §. ſed vbi concernit fa
uorem, aut vtilitatem dantis, ſicut recipientis, tunc dicit cõtra-
rium, vt putà, do tibi decem in dotem, in nihilo habeo vtilita-
tem, vel ſi do tibi decem, vt emas caligas. facit l. Titio centum.
in prin. ff. de condi. & dem. ſi verò do tibi fundum, vt ędifices
mihi domum, tunc videtur contrarium, quia iſto caſu magis
videtur negotium, quàm liberalitas. vt ff. de dona. l. Ariſto. in
prin. & ſic in hoc eſſet multùm attendendum quid eſſet ma-
ius, vel id, quod donatur, vel id, quod eſt faciendum. vt no. ele-
ganter Bar. in d. l. Ariſto. facit l. tenetur. §. 1. ff. de act. emp. vt pu-
tà, ſi id, quod datur, ſit maius, quàm id, quod fieri debet, tunc
in eo, quod excedit, quod faciendum eſſet, poſſet dici donatio,
& liberalitas, & tunc poteſt habere locum iſte §. vt arg. ff. de do
na. inter vir. & vxo. l. ſi ſponſus. §. circa. vbi principaliter inten-
dunt contrahere aliud negotium ſponſus, & vxor, quàm libe-
ralitatem. vt ff. de contrahen. empt. l. ſi quis donationis. Sed An-
ge. in l. ſed hoc ita. de re iud. tenet expreſsè, q iſte §. non habet
a locum in donatione ob cauſam, [a] ſed ſolum in ſimplici dona-
tione. per l. 1. ff. de dona. cum ſimili. Et reſpondet ad id, quod
dicitur de donatione ex cauſa dotis, quia ſi maritus agit ad do
tem, quæ eſſet remanſura penès eum, tunc non habet locum
iſte §. ar. l. Neſennius. in prin. & §. ſi fundus. ff. de re iud. ſecus
ſi agatur ad commodum vxoris. & ita intelligatur d. l. ſi extra-
neus. de iur. do. Ego autem tenerem opi. Ang. in eo, quod dici-
tur de dote, ſi autem loquimur in alia donatione ob cauſam,
ex qua commodum acquiritur vtrique, ſm exempla Ioan. Fab.
tunc inſpiciatur ſm Ioan. Fab. quod maius ſit, an quod donat,
cedit ad vtilitatem donantis, an donatarij: ſi donatarij, & tunc
in eo pluri, cum dicatur donatio, habet locum iſte §. argum. l.
quicquid. §. ſi. ff. de acquir. rer. dom. & hoc vult Bar. in ſimili in
d. l. Ariſto. in prin. ff. de don. ¶ In gloſſ. conueniatur. ibi. §. ſi au-
tem &c. die idem ſi conueniatur actione ex ſtipulatu. vt dixi
2 ſupra eo. §. item ſi de dote. ¶ † Quæro quid ſi donator tradidit
realiter rem donatam, quam nunc reperitur poſſidere, donata
rius vendicat eam, an poſſit vti dicto priuilegio ? & videtur, q
nõ, per ea, quę dicta ſunt ſupra eo. in §. item ſi de dote. quod Io.
Fab. videtur durum, quia in ſuperioribus §§. loquitur, quando
res dotalis, vel pars ſocij vendicatur, non mirum ſi nihil dedu-
citur, quia ibi nihil vendicatur de bonis illorum, contra quos
agitur, nec quæ realiter ſua fuerunt. Sed in caſu noſtro ſecus
eſt, quia res, quæ vendicatur, fuit ipſius donantis, nunc poſſidẽ
tis. tamen prima pars verior eſt. per tex. l. Neſennius. §. ſi fun-
dum. & quod ibi gl. Bar. Ang. & vterq; d. meus. ff. de re iudic.
3 ¶ Quæruntur hic doc. Ioan. Fab. & alij, cuius † erit electio illorum
bonorum, quæ deduci debent, ne egeat conuentus? & videtur,
q deductio debeat fieri pariter de omnibus bonis. vt l. 2. C. ad
l. Falc. cum ibi no. quod dicunt poſſe procedere, vbi pluribus
perſonis fuerunt factæ plures donationes, & prædicti donata-
rij pariter agant. vt d. l. inter eos. §. 1. & quod ibi gloſſ. Ange. &
vterque do. meus. ff. de re iud. facit ff. ad l. Fal. l. Plautius. & l. li-
nea. & l. planè. §. fi. cum ſeq. eo. ti. & l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad
Treb. cum ibi no. per glo. Bar. & doc. & debet fieri deductio de
mediocribus. vt C. de don. l. ſi quis argentum. & C. quando &
quib. quar. pars deb. l. 2. lib. 10. & ibi Barto. Credo tamen, quòd
multa ſint in pectore iudicis. per l. non amplius. §. fin. cum l. ſeq.
4 de leg. 1. ¶ † Quid ſi donatarius vult alere donantem in domo
ſua ad hunc finem, ne ſibi fiat deductio, ne egeat donans? & vi-
detur, q debeat audiri, quia iſta deductio fit propter alimenta.
vt ſupra dixi in ver. item ſi de dote. & ſic ex quo aliter prouide
retur, & ſatis videtur ei facere, ſicut hæredes viri ſatis videntur
facere ſi ſe offerunt alere velle mulierem in domo propria. iux
ta not. C. de rei vxo. actio. l. 1. §. ſimiliq; modo. & ff. vt in poſ.
leg. l. quæ legatorum. Quod tamen intelligas, vt dixi ſupra eo.
§. fuerat. Tamen durum videtur reſtringere iſtam deductionẽ
alimentorum, quæ conceditur donatario ſine lege, cum dedu-
ctio fiat de ipſis rebus ipſo iure, vt d. l. linea. & d. l. Plautius. dicit
tamen Ioan. Fab. q ſi res eſſet indiuiſibilis, quòd iudex compel
leret alterum recipere ius ſuum ineſtimatũ, vt d. l. nõ amplius.
§. fi. cum l. ſeq. & facit infra de offi. iud. §. penul. & fin. ſicut in ſi-
mili dicimus de alimentis præteritis, quia non ipſa alimenta,
ſed ipſorum æſtimatio petitur, & præſtatur, vt not. Bar. in l. li-
5 bertis quos. §. 1. ff. de alimen. & ciba. leg. ¶ † Quæro, nunquid
iſtud, quod deducitur, ne egeat, ſit perpetuum, & tranſmittatur
ad hæredes extraneos? cauſa dubitationis occurrit, quia hære-
des extranei non gaudent huiuſmodi priuilegio. vt d. l. & ſi fi-
deiuſſor. & l. ſciẽdũ. cũ gl. ff. de re iud. Sed dic, q de mẽte legis
eſt, q illud, quod deducitur, remaneat donãti pleno iure, ideo
dicunt hic doc. q in futurum nihil reſtituitur de eo, quod dedu
ctum eſt, etiam ſi donans perueniret ad pinguiorem fortunam.
facit ff. de offi. præſi. l. illicitas. §. ſi. Nec obſt. infra eo. §. fina. quia
alio caſu loquitur, vt ibi dicam. Nec etiam obſt. l. cura. §. defi-
cientium. ff. de mun. & ho. quia ibi loquitur in muneribus, in
quibus quis nõ gaudet illo priuilegio, ſicut debet gaudere do-
nans ex mera liberalitate. facit l. nemo carcerẽ. C. de exac. trib.
lib. 10. & l. propter. C. qui bon. ced. poſ. & dicam infra eo. §. cum
eo quoque. ¶ Vnum tamen perpetuò no. q in exigendo aliquẽ,
inquantũ facere poteſt, inſpicitur quantum ex ipſius patrimõ-
b nio [b] fructus poſſunt recolligi, & non ipſa proprietas rerũ, nec
etiam quantum ex venditione recolligeretur. vt eſt text. ſing. &
ibi

ADDITIONES.

a Cauſam. Adde Rom. idem tenentem in conſ. 16.
b Patrimonio. Adde Rom. conſ. 509.

ibi hoc no. Bar. in l. qui bonis. ff. de ceſ. bon. quod tamen declara, vt dicit Bal. & Imo. in l. ſi maritus in id. ff. ſol. ma. & pro hoc bene facit tex. no. in l. 3. §. 1. ff. vbi pup. edu. deb.

COMPENSATIONES. Intelligas, quòd hic cōpenſatio fiat primò oppoſita exceptione cōpēſationis, ſecundò admiſſa, & non reprobata per iudicem, vt eſt tex. in l. quod in diem. §. 1. ff. de compen. ſi enim fuiſſet reprobata, tunc obſtaret exceptio rei iudicatæ, & non poſſet plus opponi, nec per viam exceptionis, nec per viam actionis, vt d. l. quod in diem. §. 1. ¶ Et aduertas, quòd oportet, quòd iudex expreſsè reprobet compenſationē ex eo, quia non debetur id, de quo opponitur cōpenſatio. vt d. l. quod in diem. §. 1. ff. de compen. aliàs ſimpliciter cognoſcēdo de exceptione compenſationis, & nihil de ea expreſsè indicando, non propterea videtur ſuper ea tacitè pronunciare. vt determinat Bar. no. in l. ſi autē. §. fi. ff. de neg. ge. Eſt enim aliud exceptionem compenſationis oppoſitam non admitti, & aliud eſt ipſam admiſſam, & examinatam expreſsè reprobari, quia primo caſo non obſtat exceptio rei iudicatæ, ſecundo ſic. vt l. 1. §. quid ergo. ff. de contra. iudi. tute. & quod ibi no. Bal. & Bar. & materiam compenſationis dixi plenè ſupra eo. §. in bonæ fidei. dic, vt ibi. cui adde quæ hic dixi, & vide gloſſ. & doct. in l. fin. C. de compen.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium ceſſionis bonorum quare introductum.*
2 *Debitor an pro cauſa ciuili carcerari poſſit. & nu. 5*
3 *Mandatum generale cum libera ad carcerandum aliquem non ſufficit, ſed ſpeciale requiritur.*
4 *Minor an ſit carcerandus.*
6 *Carcerari nemo debet, niſi ſit primo condemnatus.*
7 *Cedens bonis an ab aliqua obligatione liberetur.*
8 *Ceſſio bonorum ad hoc, vt fieri poſſit, oportet quòd debitor prius confiteatur debitum.*
9 *Cedere bonis qui poſſit & nu. 21*
10 *Mulier etiam pro debito fiſcali carcerari non poteſt.*
11 *Debitor fiſci an poſſit cedere bonis.*
12 *Debitor negans debitum an perdat beneficium ceſſionis bonorum.*
13 *Ceſſio bonorum quomodo fieri debeat.*
14 *Debitor inuitis creditoribus an poſſit cedere bonis abſque eo, quod cogi poſſit ad dilationem quinque annorum acceptandum.*
15 *Debitor an poſſit bonis cedere poſt dilationem quinquennalem à creditoribus conceſſam.*
16 *Ceſſio bonorum per creditores accepta an poſſit per cedentē reuocari.*
17 *Ceſſio bonorum quando locum non habeat.*
18 *Cedens bonis an bona ſua indicare teneatur, ita quod ſi ea occultet, perdat beneficium ceſſionis.*
19 *Cedēti bonis an debeat aliqd relaxari, vel debeat nudus remanere.*
20 *Cedens bonis ad pinguiorem fortunam perueniēs, ad quid teneatur.*
21 *Ceſſio bonorum facta per principalem debitorē an proſit fideiuſſori.*
23 *Actor miſſus in poſſeſſionem bonorum ſui debitoris poteſt vltra hoc ipſum capi facere.*
24 *Beneficio ceſſionis bonorum an renuntiari poſſit per debitorem.*
25 *Creditor alere tenetur debitorem ſuum carceratum non habentem aliunde, aliàs iudex facit eum relaxare.*

1 Cum eo quoque. † Quæro, quare fuit introductum hoc beneficium ceſſionis bonorum? & dic, quòd fuit introductum, ne iudicati, ſiue cōdemnati detruderentur in carcerem. vt l. 1. C. qui bon. ced. poſ. cum ibi not.
2 ¶ † Hinc ſumpta occaſione, quæritur, an debitor prō cauſa ciuili poſſit capi, & carcerari. & hoc videtur expeditū, quòd ſic in l. nemo. C. de exac. tri. lib. 10. & ibi latè Ang. in rep. vide Bar. in l. conſentaneum. & ibi doct. C. quomodo & quando iud. & Bar. in l. ſacrilegij §. cum eo. ff. ad leg. Iul. pecul. In contrarium facit, quia nemo dubitat, quòd carcer ſit mala manſio, & ma-
3 gna ſeruitus. vt l. incredibile, de pœn. ff. de lib. ho. exhi. l. 2. † Et ideo in cauſa carceratorum, quòd aliquis carcerari debeat, nō ſufficit mandatum generale, etiam cum libera, ſed requiritur ſpecificum mandatum. tex. eſt ſing. in l. non ſolùm. §. fin. cum l. ſeq. ff. de procu. Et iure cautum eſt, quòd propter debitum ciuile, quis non debet teneri in ſeruitute. vt l. ob æs. C. de act. & obl. & quod ibi gloſſ. & doct. Vnde Ioan. Fab. dicit hic, quòd debitor fiſcalis poteſt poni in carcerem. vt d. l. nemo carcerem. In debitore priuati poteſt diſtingui, quia aut doloſè fecit, quòd non eſſet ſoluendo, & poteſt carcerari, & etiam extra ordinem puniri, nec iuuatur tali caſu in cedendo bonis. vt eſt text. not. & ibi glo. & Barto. in l. fin. §. fina. ff. quæ in fraud. cred. & ff. de admi. tut. & l. ob fœnus. & eſt gloſſ. in §. fin. in Auc. de fideiuſ. Si autem alter dolum commiſerit in contractu, tunc non pōt capi, & carcerari. vt ff. de mino. l. quòd ſi minor. §. ſi qs ſeruos. Aut non doloſè, & tunc pro nimia contumacia pōt in carcerē detrudi, ſi fortè ppter contumaciā non voluit bona ſua indicare, qa forſan abſcondit, & ea indicare tenet. C. qui bo. ce. poſ. l. 1. nā talis contumacia dolo æquiparat. vt ff. de admin. tut. l. ſi plures. & iudex ex officio realiter capiendo perſonam, citat contumacē. d. l. conſentaneū. ergo cū dolo ſuo non euitabit carceres, vt verus contumax, ēt cedēdo bonis, immo ceſſio facta, & ad-
a miſſa in tali caſu,[a] non iuuaret reum, qñ nollet indicare bona, quia cū teneatur oīa dimittere, q bonis cedit. vt infra dicam. dolo facit, ſi qd occultat, vel retinet. vt ff. mand. l. ſi procuratorem. §. dolo. & l. dolus, aliàs non vr, quòd debeat qs pro debito ciuili detrudi in carcerē, & caſu quo caperet, non debet incarcerari ſi vellet cedere bonis. vt d. l. 1. Sed Ange. in d. l. nemo carcerem, in ver. ex prędictis potes per te colligere &c. diſtinguit, aut eſt mulier, aut vir, ſi mulier, & pro debito ēt fiſcali non carceratur, & q̄ faciens acriter punit in re, & perſona. vt eſt tex. in l. 1. in auct. ibi poſita. C. de offic. diuer. iudi. ¶ Aduertas tñ, quia in hoc dubito, quia etiam fœmina poteſt cedere bonis. vt l. pen. C. eo. qui bon. ced. poſ. ibi, vtriuſque ſexus. & hoc ibi vult Salyc. & in l. 1. eod. tit. in verſi. quæro, cum in ciuitate ſint &c. de quo in-
4 fra dicam. Aut eſt † maſculus, & tunc aut eſt minor 25. annis, aut eſt maior. Si minor, fortè non poteſt carcerari, quia carceratio non debet fieri, niſi cum quis eſt contumax, ita quòd contumaciter ſoluere ceſſet. vt d. l. nemo. ibi, ad contumaciam abutatur. ſed in minore non videtur iſta contumacia. vt l. qui ſolidum. §. 1. & ibi Bar. ff. de leg. 2. & l. cum & minores. cum ibi no. C. ſi aduer. rem tn. etiam ſi fuerit legitimè defenſus per ſuum curatorem, licèt enim patiatur tunc miſſionem ex ſecundo decreto, & venditionem, vt l. ſi minor. ff. de bo. auth. iud. poſ. tamen non patietur incarcerationem, quia miſſionem, & venditionem minor patitur ex contumacia curatoris, vbi non defenditur. vt d. l. quòd ſi minor. & l. pupillus. & l. fin. de pri. cre. Sed carceratio non poteſt fieri niſi ex propria contumacia carcerati, quæ propriè contumacia in minorem non cadit, cum ſibi rerum ſuarum adminiſtratio conceſſa non ſit, & ideo patietur miſſionem, & venditionem bonorum, non autem carcerationem, quia miſſione, & venditione non læditur minor, cùm debito ſatisfaciat, & ſi minor læderetur, poteſt minor recurrere contra curatorem, quia non ſoluit creditori cum potuit. vt ff. de ſuſpe. tut. l. 3. §. pe. & fi. cum glo ſed carceratio eſt minori dānoſa multipliciter. Primò, quia per eam non ſatisfit debito. Secundò, quia damnum carcerationis non eſt poſſibile reparari
b per minorē[b] à ſuo curatore, cum ſit damnū perſonale. facit l. ſi quis prouocatione. C. de app. Vnde conclude, quòd de iure cōi vr, quòd pro debito minor carcerari non poſſit, quia hoc nō reperitur iure cautū, ideo prædicta no. Si verò eſt maior, & tunc aut ceſſit bonis, & nō pōt carcerari. vt no. in l. 1. C. qui bo. ced. poſ. fallit in d. l. fi. §. fi. ff. q in fra. cre. Si aūt bonis nō ceſſit, tūc in carcere priuato detineri non pōt. vt l. ob æs. In auc. ibi poſita. C. de act. & obl. In carcere verò publico detineri poterit, vt d. l. 3. §. pe. & ibi Bar. & Bal. Sed Bar. in l. ſacrilegij. in fi. ff. ad l. Iul. pecu.
5 in maiore † debitore aliter dicit, faciēdo differentiā inter capturā, & carcerationē, nam aut loquimur in debitore fiſcali, & tūc clarū eſt, quòd pōt pro tali debito perſonaliter capi, non carcerari, ſed teneri ſub cuſtodia in palatio. vt d. l. nemo carcerē. qđ intellige, vt j. dicā, qđ eſt verū, ſm Bar. niſi pſiſtat i ſua ꝯtumacia, vt ibi. Aut loquimur in debitore priuati, & tūc aut aliqū fuit in iudicio, & de ſtādo in iudicio promiſerit, & tñ nō ſtetit, & tūc pōt capi perſonaliter. vt in auc. de exhi. reis. §. ſi verò quidā, & C. qño, & qñ iud. l. conſentaneum. & quod ibi gl. Bar. Angel. & doc. Si verò aliàs in iudicio non fuerit, nec dictam cautionem præſtiterit, tunc iudex non poteſt cogi eum capi facere, niſi prius eum citauerit, & non cōparuerit. vt d. l. conſentaneū. poteſt tñ iſto caſu iudex eum capi facere, vt corā eo veniat, nō vt carce-

ADDITIONES.

a Tali caſu. Et ideo ſtatutum comitatus, ſub rubrica, quòd ubi conſtabit de fraude cedentis, non admittatur, per pręmiſſa apparet, quòd eſt conforme iuri cōi, ex quo ibi dicitur, quòd cedens in fraudem nō admittatur, & ſi admiſſus fuerit, quòd repellatur, & ita anno nuper effluxo, cum quidam loci Caſtreti diœceſis Vaſionenſis, licèt haberet multa bona immobilia, nulla tamen deſcribi fecerat in ſuo inuentario, & cum fuiſſet admiſſus, & quidam ex creditoribus detexiſſet fraudem, huiuſmodi admiſſio fuit reuocata, & cum appellauiſſet, fuit confirmata reuocatio. Ant. Ca.

b Minorem. Hodie autem minores 25. ann. ſed maiores quatuordecim ſubmiſſi carceri mancipantur, quoniam in ſubmiſſionibus ſolet apponi iuramentum geminatum, quo finitur maior, & iuramento contractus firmatur. auc. ſacramenta. & ibi Sal. & Iaſ. C. ſi aduer. vend. ad idem gl. in l. 2. C. de reſcin. uen. & in c. pe. extra, de emp. & uen. & dixit conſ. 321. nobilis quondam Raymundus, verſ. non iuramentum. nu. 3. & ita ſemper ſeruari uidi. An. Ca.

carceret, dummodo nõ eximat eũ de domo, vt l. pleriq;. ff. de in
6 ius voc. cum ibi not. ¶ † Aduertas tñ, ꝙ iudex, non põt aliquem
in carcerem ponere pro debito, niſi primò condemnatus ſit, vt
d. l. 1. C. qui bo. ced. poſ. a quo carcere liberatur cedendo bonis,
vt ibi. & ideo eſt conſilium ſm Bar. qñ debitor tuus non erit do
a mi, ꝙ facias eum condẽnari [a] in aliqua quantitate, ẽt parua fi-
ſco, ea contempto mandati iudicis, & ſic, ꝙ criminaliter fiſco
teneatur, vt l. 3. §. 1. cum gl. & ibi Bar. ff. de ſepu. vio. tunc pro di
cta multa poterit capi ẽt in domo, vt l. 1. C. de off. diuer. iud. &
no. in l. nemo de domo ſua. ff. de reg. iur. & cum pro mulcta fue-
rit poſitus in carceribus, poterit poſtea recommendari pro de-
bito priuati. iuxta no. per Bar. in l. 2. §. fi. ff. de cuſt. reo. & plenius
per eundem in ſua diſputatione, quæ incipit, Lapus fuit captus
&c. Sed tñ idem Bar. in d. l. 3. §. pe. ff. de ſuſpe. tut. per glo. ibi, quã
etiam ſequitur ibi Bal. dicit ſimpliciter, & indiſtinctè, ꝙ nullus
pro debito ciuili poterit carcerari, niſi in ſubſidium, qñ cõſtat,
ꝙ non habet bona, de quibus poſſit creditoribus ſatisfieri, & ꝑ
conſequens prius, & antequam carceretur, debet fieri dicta ex-
cuſſio: ratio, quia ſi fit excuſſio antequam deueniatur ad bona
immobilia, ut l. a diuo Pio. §. in vẽditione. ff. de re iu. moltò for-
tius debet fieri antequam deueniatur ad capturam perſonæ, &
carcerationem, cum ſit grauior. & iſtam partem vr̃ ſequi ibi Ia
co. But. & Bal. & Sal. in d. l. conſentaneum. in verſ. quæro vnã cũ
But. vtrum poſſit capi &c. Sed opi. Bar. non placet d. meo Io. de
Imo. in d. §. in venditione. in fi. & in l. ſi filioſa. la s. ff. ſol. mat. in
ver. Sed aduerte, quia vr̃ velle Bal. & clarius Bar. in d. l. 3. &c. oã
dicit ſuam opi. fore contra caſum. §. qui autem. in verſi. ſed nec
quidem. iuncta gl. in ver. cedere. in auct. de fideiuſſ. coll. 1. vbi vi
detur probari, ꝙ eo ipſo, ꝙ cõſtat de debito per confeſſionem
iudicialem, vel etiam per ſniam, quæ tranſiuerit in rem iudica
tam, ꝙ ſi debitor non ſoluat intra tempora conceſſa iudicatis,
vt l. debitoribus. de re iud. ꝙ poſſit capi, & carcerari pro debi-
to, niſi bonis cedat, ẽt ſi habeat ſufficientia bona mobilia ad de-
biti ſolutionem. pro hoc ẽt facit l. 1. C. qui bon. ced. poſ. vbi indi
ſtinctè dicitur, ꝙ condemnati non ſoluentes detrudũtur in car
cerem, niſi bonis cedant, & iſta eſt veritas, quicquid dicant But.
& Bar. Non ob. gl. in d. l. 3. §. pen. quia iura, quæ allegat, loquun
tur qñ quis pro crimine eſſet criminaliter puniẽdus, tunc, ſi nõ
põt ſoluere, luat in corpus. iuxta l. 1. in fi. ff. de pen. non autẽ gl.
intendit dicere id, ad quod alleg. eam Bar. & Bal. Nec obſ. d. l. 3.
§. pe. quia ideo voluit litera ibi tutorem carcerari ne aufugiat,
vt indicet bona pupilli. Hodie verò poſſet procedere opi. Bar.
quia nemo põt carcerari, ſi vult dare in ſolutum rem aliquã de
melioribus, quas habet, iuxta formam d. §. qui autem. & in auc.
niſi. C. de ſol. & quod ibi no. & ſm formã d. auc. niſi. & no. Bar.
in l. 2. §. 1. ff. ſi cer. pe. qm̃ tunc non poſſet carcerari, licèt non ce
dat bonis, nec ſoluat pecuniam, quia illam non habeat, ut d. §. q
aũt. & d. auct. niſi. Et prædicta ſunt vera, niſi quis ꝑ ſuſpicione
de fuga capiatur, quia capi põt ẽt die feriata, vt ducatur corã
iudice, ad hoc vt pro debito caueat de ſtando iuri, aliàs carce-
ratur, vt l. ait pretor. §. ſi debitorem. & ibi Bar. ff. quæ in fraud.
cre. & no. Ang. in d. l. nemo carcerẽ. & Bal. & Iac. But. & Sal. in
d. l. conſentaneũ. & ego dixi in prin. huius ti. dic vt ibi, quæ not.
7 quia quotidiana, & addas hæc ad ea, quę ibi dixi. ¶ † Quęro, an
per ceſſionem bonorum liberetur quis ab aliqua obligatione.
& gl. in l. vbicunq;. ff. de fideiuſſ. dicit, ꝙ ipſo iure liberatur a ci
uili naturali remanẽte, tu dic, ꝙ a nulla obligatione liberatur,
ſed paratur ſibi exceptio, donec perueniat ad pinguiorem for
tunam, vt no. Cy. in l. 1. C. qui bo. ced. poſſ. in 2. q. ibi Barto. &
doc. & pro hoc eſt tex. & ibi Bar. in l. qui bonis. ff. de ceſ. bo. qa
ceſſio bonorum non eſt contra actionem, ideo obligatio remã
net in ſui ſubſtantia, licèt paretur ſibi exceptio, ꝙ non cogatur
pati iudicium. ita dicit Bal. in d. l. 1. in prin. & ibi Sal. Pro hoc al
leg. tex. in l. pe. & fi. eo. ti. ibi, pro modo debiti &c. & ſic vtroq;
iure eſt obligatus, vt prius erat. & eſt no. verbum, exigi, quia eſt
ab inuito extorqueri. in l. fideicommiſſa. §. ſi rem. ff. de leg. 3. ad
idem eſt tex. in d. l. 1. C. eo. dum dicit, liberati nõ ſunt &c. aliàs
autem non poſſet ab inuito extorqueri, niſi manſiſſet ciuilis &
naturalis obligatio. & hoc etiam ſequit Bar. Ang. & Io. de Imo.
8 & Raph. in d. l. vbicunq;. ¶ † Aduertas, ꝙ ad hoc, vt ceſſio bono
rum poſſit fieri, oportet, ꝙ debitor prius confiteatur debitum,
vt l. pe. & ibi Bar. ff. de ceſ. bon. & ſufficit, ꝙ aut extra iudicium
confiteatur, vel debitũ recognouerit cautæ, vel alio modo. iux
ta l. cum notiſſimi. §. ſed & ſi quis. C. de praſcr. 30. vel 40. anno.
aut in iudicio confiteatur ſponte, aut nihil dicat, & patiatur fa
ctis probationibus ſe condemnari, ut d. l. pen. §. fi. & pro hoc fa
cit prima glo. hic. Nam tres ſunt caſus, aut negat debitum, &
non habet dictum beneficium, aut non confitetur, neque ne-
gat, & tunc idem, cum poſſit negare, aut confitetur ita & tali-
ter, ꝙ nulla occaſio negandi relinquatur, & habet hoc beneficiũ.
9 quod intellige, vt infra dicam. ¶ † Et aduertas, quia non tantum
paterfamilias, ſed ẽt filiusfam. poteſt bonis cedere. vt l. cũ & fi-
lij, cũ ibi no. ꝑ gl. & doc. C. q bon. cede. poſſ. quinimmo nõ ſolũ
maſculus, ſed ẽt fœmina poteſt bonis cedere, & cedendo libe-
ratur a carcere, vt eſt tex. & ibi Saly. in d. l. cum & filij. ibi, quia fi
liusfamilias vtriuſq; ſexus & cætera. & idẽ no. Salyc. in l. 1. eo. ti.
10 ¶ † Ex quo no. ꝙ de iure Codicis, mulier poterat carcerari pro
debito, ſed hodie ẽt pro debito fiſcali non poteſt, vt auct. ſed bo
11 die. C. de offic. diuer. iud. & ſupra dixi. ¶ † Quæro, an non tantũ
debitor priuatorum poſſit cedere bonis, ſed etiam debitor fi-
ſci? & clarum eſt, quod ſi eſt debitor ex delicto, non poteſt bo-
nis cedere, ne delictum remaneat impunitum, ac etiam, quia
non poteſt ſoluere, luet in corpus. vt l. quicunque. C. de ſer. fu-
git. Aut eſt debitor tributarius, & tunc non debet carcerari, vt
dicta l. nemo. ſed debet honeſtè ſub cuſtodia detineri, vt prom-
ptiorem ſe reddat ad ſoluendum. Aut eſt debitor propter colle
ctas, & tunc non poteſt cedere bonis, vt eſt tex. l. propter hono
rem. C. eod. & ibi hoc Bal. nota. Vnde carcerabitur, donec ſol-
uat. de quo tamen dic latius per Salyce. in dicta l. prima. C. eod.
12 in verſic. quæro ſextò, an debitor. ¶ † Quæro, quid ſi a princi-
pio negauit debitum, & fuit conuictus & condemnatus, po-
ſtea confiteatur, an gaudeat priuilegio ceſſionis bonorum? &
Saly. in d. l. prima. eod. titu. in verſicu. iuxta hoc moueo aliqua
dubia &c. tenet, quòd ſic, per tex. in d. l. prima. qui videtur præ-
ſupponere condemnationem præceſſiſſe ceſſionem bonorum,
ſed negantes, & conuicti condemnantur, in confeſſos verò fit
præceptum de ſoluendo. vt l. ſi debitori. ff. de iudi. Pro hoc fa-
cit l. penult. ff. eodem titu. de ceſ. bono. quæ fruſtra condemna-
tionem eſſe factam aliquo caſu requireret, nam ibi ponitur al-
ternatiua, quando confitetur extra iudicium, & illa non ſuffi
cit, niſi condemnetur, ideo copulatiuè dicit tex. condemnetur-
ve &c. alia alternatiua eſt, quòd in iure cõfiteatur, & ſic pro iu-
dicato habetur, vnde ſolum præceptum de ſoluendo ſuffice-
ret. Sed in hoc dubito, quia cum in aliquo onere probandi cre-
b ditor non ſit alleuiatus, neceſſariò ſequitur, quòd debitor pro-
pter ſuum mendacium debet perdere beneficium ceſſionis, vt
l. ſi dubitetur. §. primo. & ibi Barto. ff. de fideiuſſ. & in §. item mi
ſta. cum ibi nota. ſupra eodem. facit l. ſi rem alienam. §. primo.
de pig. actio. & pro hoc videtur caſus in ſimili, in l. ſed ſi ex par
te. in princip. ff. quod cum eo. vbi dicendo ſe patremfamilias,
mentiendo perdit beneficium, vt inſolidum exigatur. ſed iſta
duo remedia, conueniri inquantum facere poteſt, & cedere bo
nis, æquiparantur. vt no. Dyn. & doct. in l. alia. § eleganter. ff. ſo-
lu. matrimo. & doct. in l. prima. C. eod. Et idem etiam dicimus.
quando ſocius negat ſe ſocium, quòd perdat beneficium, ne
conueniatur inquantum facere poteſt. vt l. ſed hoc ita. in fin. ff.
de re iudic. ſicut in ſimili dicimus, quando negat quis ſe poſſi-
dere, & conuincatur, quia perdit beneficium poſſeſſionis, licèt
poſt priuationẽ vellet confiteri. vt l. fina. & ibi glo. & docto. ff.
de rei vendicat. & dixi ſupra eo. §. primo. ergò negans debitum
ſcienter, debet perdere beneficium ceſſionis bonorum, per præ
dicta. Nec obſtat d. l. prima. C. qui bon. ced. poſſ. quia reſponde,
vt ibi in glo. nec etiam eſt verum, quòd ſemper in confeſſum
fiat præceptum de ſoluendo, quia aliquando condemnabitur
iuxta l. ſi reus paratus. & ibi glo. ff. de procura. Poteſt tamẽ opi.
Salyce. ſaluari, ſi poſt condemnationem debitor appellaſſet, ꝑ
quam appellationem extinguitur pronunciatum. vt l. prima. in
fine. & ibi gloſ. & Bartol. ff. ad Turpi. tunc ſi confitetur, pote-
rit cedere bonis. argum. l. qui cum maior. §. accuſaſſe. ff. de bo.
13 libe. Cogita. ¶ Quæro, † quomodo debeat fieri ceſſio? dic, quòd
ſimplici verbo, & per nuncium, & per epiſtolam, & per con-
ſequens, non tantùm in iudicio, ſed etiam extra iudicium, agnò
ſcendo prius debitum, fieri poteſt. vt l. in omni. C. eod. qui bo.
cede. poſſ. & ſi aliter diſponeretur ſtatuto, quòd alio modo
b vituperoſo fieret, non valeret ſtatutum. [b] vt ibi dicit Bald. &
Sal.

ADDITIONES.

a Condemnari. Quod carceratus pro debito fiſcali poſſit inſtante priuato re-
commendari, firmauit Guido Papæ, in deciſ. parlamenti. quæſt. ſi aliquis pro
debito in calce. contrarium tamen hic Auenione ſeruatur de conſuetudine,
& ſtilo curiarum, immo ſi quis fuerit inſtante fiſco carceri mancipatus, ſiue
pro debito fiſcali, ſiue pro crimine, non poteſt recommendari, & vidi plures
relaxari etiam recommendatos, ſtatim quod cauſa fiſcalis ſopita erat, & fi-
ſco ſatisfactum. quod no. in Auenio. Ant. Ca.

b Statutum. Et ꝙ tale ſtatutum non valeat. tenent Bal. & Cy. in l. fi. C. qui bon.
ced. poſſ. Albe. in prima parte ſtatutorum, quæſt. 38. Card. & Imo. in cap. O-
doardus. extra de ſolu. Perpu.

14 Sal. ¶ † Quæro, debitor vult cedere bonis, [a] creditores volunt
a ſibi dare inducias quinquennales. iuxta. l. fi. C. qui bo. ce. poſſ. ad
quam dilationem concedendam, vel ad componendum cũ de-
bitore communi debent omnes creditores moneri pro certo
die, & hora, ꝙ in certo loco debeant conuenire ſuper hoc, &
tũc, ꝙ maior pars creditorum determinauerit, præiudicat alijs
nõ im præſentibus, ſed etiam abſentibus citatis tamen, dum-
modo maior pars ſit. iuxta l. maiorem. cum ibi no. ff. de pact. tũc
quis præfertur? dic, ꝙ debitor, quoniam tale beneficium ſibi
conceditur a lege abſq; facto creditorum, immo cõtra eorum
b voluntatem, [b] & ſic ceſſionem bonorũ impedire non poſſunt,
15 vt l. fi. C. eo. ita dicit Sal. in l. fi. C. eo. vbi etiã vide Bar. ¶ † Quæ-
ro, data eſt dilatio quinquennij a creditoribus, an ea elapſa po-
teſt amplius debitor cedere bonis? dic, ꝙ non, immo erit carce-
16 rãdus. vt no. gl. & doc. in d. l. fi. ¶ † Quæro, ſemel ceſſit bonis de-
bitor, & hoc fuit per creditores acceptatum, an poſſit debito-
rem pœnitere, & ſuam ceſſionem reuocare? & dic, ꝙ poteſt, vt
l. 2. C. qui bo. ce. poſ. quia ceſſio fuit introducta in fauorẽ debi-
17 torum, igitur &c. vt l. pen. C. de pac. † Ad vnum tñ aduertas, ꝙ
ceſſio bonorum non habet locum, quoties quis poteſt preciſè
cõpelli, nam in caſibus, in quibus poteſt præciſè compelli. tua-
ta no. gl. & doc. in l. ſtipulatio. §. habet autem. ff. de no. ope. nun.
& late per Bar. in l. ſtipulationes non diuiduntur. de verb. obli-
18 ga. non poteſt qs cedere bonis, vt no. Bar. in l. 1. ff. eo. ti. ¶ † Quæ-
ro, aliqs ceſſit bonis, qd ſibi incũbit? dic, ꝙ inter alia debet indi-
care ſua bona, aliàs ꝑdit dictũ beneficiũ, vt no. gl. & doc. in l. 1.
C. eo. ti. & Bal. in l. pe. ff. eo. ti. Ex quo ſequit̃, ꝙ ſi aliqd occulta-
ret ſcienter, cũ occultans ſit ſimilis negãti. vt l. hereditatũ. §. 1.
ff. ad leg. Fal. ꝙ puniet̃ in duplũ eius, qđ occultauerit. ar. l. 1. §. il
lo videlicet. C. de iure deli. ita dicit Bal. & Sal. in l. 1. C. eo. ti. Sed
in hoc ego dubito, qa ſi æquiparat̃ negãti, & negãs eſt in ſua ne
gatione ꝑſiſtẽs, perdit hoc beneficiũ. vt no. in d. l. 1. & ſ. diai, igi
tur &c. ꝓtereà ſi non indicat bona, ꝑdit hoc beneficiũ, per ea, q̃
ſup. diai, ergo qui malitioſè occultat, nõ indicat bona, igit̃ &c.
19 facit l. fi. §. fi. cũ ibi no. per gl. & Bar. ff. q̃ in fran. cre. ¶ † Quæro,
an cedenti bonis debeat aliquid relaxari, vel debeat nudus re-
manere? & dic, ꝙ nihil ſibi relinquitur, nec ẽt vnus denarius, vt.
no. gl. & Bar. in l. pe. ff. eo. qđ eſt verũ, præterquàm vtiles veſtes,
ne ſit carne nudus, qa tales veſtes ad tegendũ carnẽ, ẽt damna-
tis ad mortẽ relinquunt̃. vt l. diuus. ff. de bon. dam. & ibi Dyn. &
Bar. ergo multo fortius debẽt relaxari veſtes cedẽti bonis. ita di
20 cit Cy. in l. 1. C. eo. in 4. q. ¶ † Aduertas tñ ad id, qđ ſupra diai, ꝙ
ſi peruenerit ad pingiorẽ fortunã, ꝙ tenet̃ inquantũ facere ꝑt,
illud eſt verũ reſpectu creditorũ, q. t̃pe ceſſionis erãt credito-
res, aliàs ſi noui creditores efficiunt̃, tunc noui creditores poſ-
ſunt ipſum inſolidum exigere, vt eſt tex. & ibi doc. in l. 3. C. eo.
¶ Aduertas tñ ad iſtud, quod diai, ꝙ iterũ teneatur, eſt verũ, ni-
ſi ſit clericus, q poſtea conſequatur. i. poſt ceſſionẽ breuiarium
vnũ, vel doctor, vel ſcholaris, libros neceſſarios ſibi, & miles ar
ma, qa talia bona non cogit̃ dare creditoribus, vt no. gl. in l. ne-
21 pos proculo. ff. de verb. ſig. & no. Cy. Bal. & Sal. C. eo. ti. l. 1. † Nã
ſciendũ eſt, ꝙ quilibet ẽt clericus, & ẽt eccleſia, põt cedere bo-
nis, vt in Auc. vt determi. ſit nume. cler. in §. ſi qs aũt adiecisset.
ibi, res oĩno creditoribus cederent. Ex quo infert̃, ꝙ ſi vniuerſi
tas clericorũ, apud quos debet eſſe ſumma fides, & obſeruan-
tia. vt l. presbyteri. C. de epiſ. & cler. poſſunt cedere bonis, ꝙ pa
ritate rõnis quælibet alia vniuerſas, vt ſcholariũ, vel fabrorum
debet poſſe cedere bonis. facit l. 4. §. ſi actor. ff. de re iud. & l. fi. &
ibi Bar. & doc. C. de iuriſ. om. iu. & l. ſicut. §. 1. ff. qđ cuiuſq; vni-
22 uer. nomi. & l. fi. & ibi Bar. ff. de colle. illi. qđ no. ¶ † Quæro, prin
cipalis ceſſit bonis, an proſit eius fideiuſſori? dic ꝙ nõ. vt l. heres
a debitore. §. ſi ſtipulator. ff. de fideiuſſ. & ibi Bar. vñ creditor ꝑt
redire ad fideiuſſorẽ, vt ibi. vt dicimus in ſimili, ꝙ quamuis cre-
ditor fuerit miſſus in poſſeſſionẽ bonorum ſui debitoris, tamẽ
poteſt redire ad fideiuſſorẽ relicta prima via. vt ibi voluit Bar.
23 ſicut etiam in ſimili dicimus. † ꝙ quamuis aliquis fuerit miſſus
in poſſeſſionem bonorum ſui debitoris, tamẽ poteſt vltra hoc
ipſum capi facere perſonaliter, & vna via electa, in altera ſibi
c non præiudicat. [c] vt eleganter voluit Bar. in l. conſentaneum. C.
quomo. & qñ iud. & Bal. ĩ l. 2. C. de reſti. mi. & Ang. in d. l. nemo
carcerem. C. de exact. tri. lib. 10. quod no. perpetuò & tene men-
24 ti. ¶ † Quæro, an beneficiò ceſſionis poſſit renunciari? & Iaco.
de Are. & Cy. in l. 1. in fi. C. eo. dicunt, aut tale pactum eſt veſti-
tum iurata contractum, & valet, alias ſecus. vt l. fi. in fi. C. eo. Sed
Ray. & Bar. in l. alia. §. eleganter. in fi. ff. ſo. ma. tenent cõtrarium
per glo. no. in Auct. immo. C. de act. & obl. niſi in fraudem cre-
ditorum bona ſua diſſipauerit. vt l. fi. §. fi. ff. quæ in frau. cre. vel
niſi tempore, quo pecunias alienas receperat, ſciebat ſe nõ eſſe
ſoluendo. ar. l. pe. ff. de iure do. ſed hoc pèr d. l. pe. non placet Ra
pha. quia ibi loquitur in ſocero, qui perdit beneficium particu
lare. vt in §. item ſi de dote. ſup. eo. quod faciliter perditur, ſed
ceſſio bonorum eſt ius commune, ideo non ſic faciliter perdi-
tur. arg. l. eius militis. §. militia. ff. de teſta. mili. Et licet opi. Bar.
ſm Raph. in d. §. elegãter. ſit communis ſententia, ꝙ non valet,
dictum pactum de non cedendo bonis, ſicut non valet, ne con
ueniatur inquantum facere poteſt. vt d. §. eleganter. Et ita tenet
ibi Ang. & Imo. & hanc opi. approbat Sal. in l. 1. C. eo. in ver. q̃-
ro nono, an teneat renunciatio &c. & ẽt ſequitur Ant. de But. in
c. cum contingat. de iureiu. ſed Imo. in d. c. cũ contingat. in ver.
item aduerte, quia per prædicta vr̃ poſſe inferri, an valeat pactũ
de non cedendo bonis &c. vr̃ tenere ſimpliciter opin. Bar. no.
per Fed. de Sen. in ſuis conſilijs, conſi. 61. & maximè ꝙ valet di-
cta renunciatio cũ iuramento, ſm Spe. in ti. de renunc. §. 5. ver.
item eſt beneficium. Ratio, quia tale pactum non eſt verũ, ꝙ ſit
contra bonos mores, nec ẽt habet perpetuam cauſam prohibi
tionis. cum ẽt in aliquibus caſibus quis non poſſit vti tali bene
ficio. vt l. fi. C. qui bon. ced. poſ. igitur iuramento põt firmari, vt
hr̃ in l. non dubium. per doc. C. de leg. coniuncta glo. 1. q. 1. c. ſi
cut vrgeri. Nec ob. d. §. eleganter. quia ibi loquitur in alio bene
ficio. ſ. ne cõueniatur maritus vltra q̃ facere poteſt, qñ verè eſt
ꝯ bonos mores, quia illud conceditur ob reuerẽtiam perſonæ,
ſecus ſi conſideretur ea natura actionis, vel cõtractus vt in ceſ-
ſione bonorum, quia tunc tali beneficio põt renunciari, vt no.
gl. Bar. doc. in l. pen. C. de pact. & in l. ſi conuenerit. ff. de re iud.
Non ob. l. ob æs. & d. auct. immo. quia ibi loquitur, qñ ſit pactũ,
ꝙ creditor propria authoritate poſſit capere debitorem, & co-
gere ad obſeruantiam contractus, quod eſt cõtra bonos mores.
ſed in caſu noſtro fiet authoritate iudicis, igitur &c. de quo la
tius ibi per eum. Sed Bal. in d. l. 1. C. eo. conatur opiniones redu
cere ad concordiam, nam beneficium ceſſionis duo operatur.
vnum, ꝙ debitor non poſſit carcerari, & huic non poteſt renũ-
ciari. vt d. Auct. immo. coniuncta l. Titia. §. 1. ff. de eundi. & dem.
& ita intelligitur opin. Bar. & Ray. Aliud eſt, ꝙ in bonis poſtea
quæſitis non conueniat̃, niſi inquantũ facere põt, & huic poteſt
d renũciari, [d] qa hoc non cõtinet turpitudinẽ reſpectu extranei.
ita intelligat̃ opi. Iac. & Cy. & prædicta, & iſta cõcordia placet
25 Raph. & mihi. † Ad vnum tñ aduertas, ꝙ creditor, qui fecit car
cerare debitorem, debet eum alere ſuis ſumptibus, ſi debitor
non habet aliũde, aliàs iudex faciet eum relaxari, vt eſt gl. ſing.
in l. fi. C. de erog. mili. ann. li. 12. quod perpetuò nota. Ang.

ADDITIONES.

a Cedere bonis. In ſedibus locum tenentium magni Seneſcalchi prouinciæ Narbonenſis, cedentes bonis percutiunt lapidem ter natibus, vt vidi. Hic verò Auenione in foro temporali cauetur ſtatuto, ꝙ bonis cedentes ſunt ſpoliandi vſque ad veſtem interiorem, quam camiſiam appellant, in præſentia iudicis pro tribunali ſedentis, & alias in perſonarum publicarũ, capite nudo. ita ꝙ præter camiſiam nihil retineat. Deinde debet ire per ciuitatẽ præcedente præcone, & in ſex compitis, vbi ſolẽt præconizationes fieri, voce præconis dicetur, qualiter talis ceſſit bonis. In curijs autem ſpiritualibus dictæ ciuitatis debent ſtare corã iudice capite nudo, quouſque fuerint admiſſi, nec poterunt bonis cedere per procuratorem ſtatuto ſic dicente, & hoc iure vtimur. Præterea in dictis curiis ſpiritualibus, vel in ſacro palatio apoſtolico, non admittuntur cedere volentes, niſi ſint aut carceri mãcipati, aut excõicati. In comitatu verò Venaiſcino ſub rub. ꝙ cedere volẽtes ſint in carceribus. fo. 27. facie 1. & ſub rub. ꝙ non admittãtur cedere volẽtes, niſi in propria. fo. 35. facie 2. & ſub rub. qui cedẽt in curiis ſpiritualib. fo. 42. facie 1. illis ſimul iunctis cauetur, vt ſup. ꝙ non poſſit quis cedere, niſi ſit carceratus, aut excõicatus, & ꝙ non poſſit cedere per procuratorem. Ant. Ca.

b Voluntatẽ. Quòd quis inuitis creditoribus poſſit cedere bonis, abſque eo, ꝙ poſſit cogi ad dilationẽ 5. ann. acceptãdã, firmauerunt Pau. de Ca. & doc. in l. fi. de his qui bo. ce. poſ. C. libellus aũt ceſſionis bonorum ſic poterit formari coram iudice ſpirituali, Corã vobis Reuer. P. Domino officiali curiæ ſpiritualis Auenionis, aut quocunque alio in hac cauſa ſuo dicente, ſeu dicturo, dat, dicit, ponit, ac oculis ſachmalib. requirit Io. Ruberia faber Auenionis, quòd cum ſit plurib. creditoribus obligatus, & neſciat quomodo poterit eis ſatisfacere præ ſua paupertate, ſitque carceri mancipatus, quẽ carcerem exire non poterit, niſi bonis cedat, ideo ad beneficium ceſſionis bonorum, petit ſe admitti, ſe offerendo paratum iurare, quòd non ceſſit in fraudem creditorum, ſed neceſſitate vrgente, & ne marceſcat in carcere, nec non quòd creditores in pede ſui libelli deſcripti ſunt veri, & non ſimulati, debitumque, & legale fecerit inuentarium. & ſi venerit ad pinguiorem fortunam, ſuis ſatisfaceret creditoribus, dummodo non egeat, ſaluo iure addendi, minuendi, mutandi, & corrigendi. Eſt tamen aduertendum, quod ſi velit habere inducias quinquennales, maioris partis creditorum interueniente conſenſu, debet petere in libello duo alternatiuè. ſ. ſe admitti ad beneficium ceſſionis bonorũ, aut inducias quinquennales ſibi dari, & cõcedi, & propterea appellatur libellus alternatiuus, quia alternatim cedere uolens, poſſit illa petere, non tamen quod ad id cogatur. Ant. Ca.

c Præiudicat. Adde Rom. conſ. 131.

d Renuntiari. Guido Papæ, licèt ſit einſdem ſententiæ in deciſionib. Delphinalibus. q. 381. tamen firmat in Delfinatu ſeruari, quòd non obſtante renunciatione iurata, & abſq; diſpenſatione ſuper iuramento, cedere volentes admittantur, quod & hic Auenionæ, ac in comitatu Venaiſcino, etiam indiſtinctè obſeruatur, ſed in Prouincia, apud ſedes Locatẽn. præſidis, admittuntur obtẽta prius ſuper iuramento diſpenſatione, vt plaries vidi. Ant. Ca.

Quod cum eo qui in alie. pot. eſt &c.

SVMMARIVM.

1 *Actio ob peculium qualis ſit.*
2 *Abbas quando pro monacho teneatur.*

QVia tamen. Totus iſte tit. diuiditur in 6. partes. Primò, ponit cõtinuationem rub. Secundò, ꝙ filius, & ſeruus æquiparãtur, ideo dictũ in vno põt intelligi dictũ in alio. Tertiò, proſequit de contractib. ſeruorum, qualiter, & inquantum eorum dñs teneat. Quartò, illud extẽdit ad filios. Quintò, ponit vnũ in filio, quod non habet locum in ſeruo. Sextò redit ad contractum ſerui. ſecunda ibi, & quia. tertia ibi, ſi igitur. quarta ibi, quæ diximus. quinta ibi, illud propriè. ſexta ibi, illud in ſumma. & h.d. Cognito contractu ſeruorum ad obligandum dñm, erit cognitũ quid
1 de contractu filij ad obligandum patrem. h.d. ¶ † Not. ibi, actione qua in peculium &c. ꝙ actio, quæ datur in patrem, vel dñm ex contractu ſerui, vel filij, non dr̃ propriè de peculio, ſed adiectiuè. vt eſt tex. in l.1. C. eo. no. Saly. in l. pe. eo. tit. quod eſt vtile; quia ſi prima actio eſt bonæfidei, ſic etiam illa, quæ datur in peculio, & ſi eſt perpetua, ita & iſta. de quo latè dixi ſupra ti. 1. §. actiones autem de peculio. in verſ. gl. de peculio. in fin. & duobus verſ. ſeq. dic, vt ibi. ¶ No. ꝙ actio de peculio, & cæteræ actiones, quæ deſcendunt ex contractu filij, dantur in patrem nomine filij, quod nota p formatione libelli, in actione de peculio, cuius libelli formam poſui in d. §. actiones autem de peculio. in verſ. quæro ergo in practica de forma libelli &c. ¶ No. ꝙ ſeruus, & filius æquiparantur quaſi in omnibus, quod facit ad ea, quæ habentur in l. ſi quis ſeruo. C. de furt. & ad ea, quæ dixi ſupra tit. 1. §. in duplum. in ver. in ea. gl. in fi. quærit Ioan. Fab. &c. & in verſi. ſeq. & ſupra de obli. quæ ex deli. naſc. §. ſed ſi credat. ¶ No. ibi, ne verboſa fiat diſputatio, contra multos doc. qui legendo, & conſulendo multa, & multa effundunt, cum paucis vti poſſint, contra id, quod dicitur, ꝙ gaudent breuitate moderni, nam in multiloquio nõ deeſt peccatum. facit l. ampliorem. §. in refutatoriis. cum ibi no. per gl. & doc. C. de appel. ¶ No. ꝙ poſito, & cognito uno de ſimilibus, cognoſcitur & reliquum, & ideo cũ dicamus, ꝙ monachus, & ſeruus æquiparantur, vt no. Inn. in c. cum olim. el 2. de priui. & no. Bar. in l.1. §.1. & §. vſufructuarius. ff. de ſtip. ſer. neceſſariò ſequitur, ꝙ ſicut dominus tenetur ex
a contractu ſui ſerui, vt hic, ꝙ † abbas tenebitur etiam ex contractu ſui monachi. facit, quod no. Bart. in l. ſi vnus. in prin. ff. de pac. & l. quod ſeruus. ff. depoſi. vbi Barto. vult, ꝙ põt petere monachus depoſitum factum a ſe, & poteſt depoſitum factum a monacho ſolui, & reſtitui ſibi monacho, & ſoluens liberatur ſine abbate, ſicut ſi quis ſoluat ſeruo, vel filio depoſitũ factũ a ſeruo, vel filio. quod no. ¶ Vltimò iſte tex. in prin. põt allegari ad id, quod dr̃ in rub. proœ. in fi. ſupra de leg. in princ. & ſupra de act. in rub.
2 videlicet, ꝙ materiæ ſunt congruenter ponẽdæ, licèt rubricæ [a] non ſint neceſſariò continuandæ ad præcedentia. facit l. 2. ff. de rei vend. & l. 5. in prin. ff. ad Trebel. & ſupra de re. diui. in princ. & ſupra de obl. quæ ex delic. naſc. in prin. & etiam ibi dixi &c.

ADDITIO.

a Rubricæ. An rubricæ neceſſariò continuandæ vel ſubordinandæ ſint, dic vt p Iaſ. & Gomeſium ſupra de act. in rub. communiter tamen recipitur, quod ſint neceſſariò continuandæ. Ant. Caius.

SVMMARIVM.

1 *Pater, vel dominus quando pro filio, vel ſeruo teneantur.*
2 *Propoſitus an teneatur de contractu per prepoſitum inito. & nu. 7.*
3 *Dominus tenetur de contractu per ſeruum celebrato, non refutando literas per ſeruum ſibi miſſas.*
4 *Iuſſus quando obliget.*
5 *Differentia inter actionem exercitoriam, & tributoriam.*
6 *Intellectus ad l.1. § non autem. ff de exercitoria.*
8 *Inſtitor vt quis dicatur, quæ requirantur.*
9 *Inſtitoris mandatum morte non finitur.*

SI igitur. ¶ Dominus tenetur ex contractu ſerui inſolidũ, ſi contrahi iuſſerit, vel ſi ipſum, vel liberum hominem naui, vel alicui alij negotiationi præpoſuerit, actionibus cognominatis. Quod iuſſu, & exercitoria, & inſtitoria, hoc
1 dicit. ¶ No. ibi, prætor. ꝙ † de iure ciuili pater vel dominus non tenentur ex contractu filij, vel ſerui, & ideo prætor adinuenit, quòd ſi habeat peculium, teneatur peculiotenus, aliàs non teneatur niſi iuſſerit, vel alio modo, vt hic facit §. actiones aũt de peculio. & quod ibi dixi ſupra tit. 1. facit l. 1. in fin. ff. de cõſti pecu. ¶ No. ꝙ dominus (quod iuſſu) conuenitur, non tantum peculiotenus, ſed inſolidum, & idem in exercitoria, & inſtitoria. ¶ No. ibi, cui præpoſitus. ꝙ ſeruus obligat dominum, ſi contraxit in eo, cui præpoſitus eſt, & non aliter, ſicut dicimus de delicto, vel quaſi ꝙ dominus tenetur ex delicto ſeruorũ, ſi delinquunt in eo, in quo præpoſiti ſunt. vt l. 1. §. familiæ. & ibi Bar. ff. de publi. & de contractibus ad maleficia, & ecõtra, eſt bona ar-
a gumentatio, vt l. abſentẽ. ff. de pœnis. ¶ † No. ibi, & ſi liberum. ꝙ iſti mercatores Florentini, qui præponũt vni negotiationi, vel tabernæ eorum inſtitores, vel garzonos in lõginquis partibus, ꝙ inſolidum tenẽtur ex cõtractu ipſorum, ſi contrahunt in negotiatione, cui præpoſiti ſunt. ¶ In glo. iuſſu dñi. ibi, ſiue ad contrahentem cum ſeruo &c. dic, hoc uidetur contra tex. in l. fin. ff. quod iuſſu. & ſic uidetur, ꝙ tali caſu agatur mandati. l. ſi tibi. C. mand. in hoc ſunt opi. Io. de Pla. contrariæ. vt no. in l. 1. ff. quod iuſ. & in l. etiam. C. mand. Vnde dic, aut dñs ipſe per ſe contraxit, & poſtea iuſſit pecuniam dari ſeruo, tunc non datur quod iuſſu. vt d. l. fi. Aut mandauit credi ipſi ſeruo, & tunc aut mãdatum dirigitur ad contrahendum cum ſeruo, & datur mandati, & quod iuſſu, aut ad ſeruum, & datur quod iuſſu ſolum, ſm Io.
3 Fab. ¶ † In ea. gl. in fi. dic idem, ſi literas dicti ſerui miſſas ipſi domino, in quibus notificabat de ſua obligatione, ſtatim non refutauit, quia recepiẽdo dictas literas, uı̃ tacitè approbare omnia contenta in dictis literis. ut l. ſi filius. ff. ad Mace. Et addas, ꝙ multis modis dicitur ratificaſſe, uel approbaſſe factum a ſeruo, ut colligitur in l. quo. n. §. 1. & ibi Bart. ff. rem rat. hab. ¶ In gl. ſequi
4 uidetur. in fi. † qñ iuſſu domini cum ſeruo contractum eſt, poteſt directò, & recta uia condici a domino, tanq̃ ſi cũ ipſo principaliter, & non per mediam perſonam ſerui negotium geſtũ eſſet. ut dicit ad literam tex. in d. §. pe. & dic, ut ibi not. & ibi dicam. Et aduertas, ꝙ iuſſus poteſt dari etiam in uno negotio particulari, & etiam generali. ut qñ dicitur, quicunq; uult negotiũ cum ſeruo meo contrahere, id faciat periculo meo, uidetur. n. tunc ad omnia iuſsiſſe. ut l. 1. §. 1. ff. quod iuſſu. Secũdò aduertas, ꝙ ſicut mandatũ poteſt multis modis fieri. ut ff. mand. ita etiam poteſt iubere, ut ꝙ iuſſu qs teneatur. ut l. 1. quod iuſ. in prin. & ualet iuſſus aut ueri domini, aut putatiui tutoris, uel curatoris. ut d. l. 1. §. ſi pupillus. cum §. ſeq. dummodo ſeruus ſit proprius, ſed ſi alienus ſit, licèt poſtea efficiatur meus, non habet locum hæc actio. ut l. ſi tutoris. § fi. ff. quod iuſ. ¶ Quid ſi Abbas iubeat contrahi cum monacho? dic, ꝙ habet locum illa actio. ut arg. l. pe. ff. quod iuſ. ſecus ſi conuentus ſolus iuberet. ut in ca. pen. de fideiuſ. In arrogato aũt, quia tranſit in poteſtatem, clarum eſt, quòd iſta actio hẽt locum. In adoptiuo dẽt inſpici an tranſeat in poteſtatem adoptãtis, uel non. ut l. pe. C. de adopt. & formã libelli in actione, quod iuſſu, uide ſupra titu. 1. in §. actiones aũt de peculio. in uer. in ea. gl. ibi. ff. quod iuſ. l. 1. dic, ut ibi. ¶ In glo. exercitoria. ibi. l. ſi tamen. §. fi. dic hoc uerum, ſi prima actio dabatur hæredi, uel contra hæredem, quia iſtæ non ſunt propriæ actiones, ſed adiectiones, ut dixi ſupra in prin. & hr̃ infra eo. §.
5 pe. & in d. l. ſi tamen. §. fi. Et aduertas, † quia eſt magna differentia inter actionem exercitoriam, & tributoriam, nam exercitoria datur contra dominum, qñ ſeruus exercet actus uenales, & tunc datur in duobus caſibus. Primò, ſi dominus expreſsè conſenſit. Item ſi tacitè, quia ſciuit, & aliquid fecit, ex quo colligitur eius conſenſus, putá accipiebat merces, quas ſeruus porta-
6 bat ad domum ſui domini, & his caſibus tenetur inſolidum, ſi autem non poteſt colligi eius conſenſus, ut quia ſciuit, & quia paſſus eſt, non tñ aliquid fecit, ex quo poſsit apparere de cõſenſu, tunc non obligatur exercitoria inſolidum, quia iſta dicit nuda ſcientia, ſed obligatur de peculio. ut l. 1. §. ſi is qui. in uer. ſed
7 ſi ſciente. ff. de exer. Sed tributoria actio datur, qñ ſeruus negotiatur in mercibus peculiaribus, non in mari, ſed extra, ut quia dñs tradiderat ſibi tot merces. l. quib. ualeret ipſe negociari uendendo, & reuendendo, & tunc datur actio tributoria in tribus caſibus in dñm. Primò, ſi dominus expreſsè conſentit, idem ſi tacitè, ut quia ſciuit & aliquẽ actum fecit, per quem apparet de conſenſu. Item & tertio caſu, qñ ſciuit, & dũtaxat & paſſus eſt, ſed his tribus caſibus non obligatur dñs inſolidum, ſed ſolum uſq; ad uires illarum merciũ, & hoc differt ab exercitoria, quæ datur inſolidum, & ſic illa fauorabilior eſt, quia magis uerſa-
8 tur utilitas publica. ut uult text. in d. §. ſed ſi is qui. in uer. ideo aũt. Item dicendum eſt, quòd in tributoria non obligatur uſq; ad uires peculij, ſed uſq; ad uires illarum merciũ. Et dicitur tributoria, quia dominus uocatur in tributum cum alijs, & nõ habet priuilegium in illis mercibus, ut poſsit primò deducere qđ

sibi

ſibi debetur,ſed communiter tractatur cũ aliis,& ſic in duobus differt ab actione de peculio. Primò, quia illa datur quatenus eſt in peculio, tributoria quatenus eſt in mercib. & ſic illa amplior eſt. Item in illa dominus eſt priuilegiatus, vt primò deducat quod ſibi,& ſuæ familiæ debetur,in iſta non. Itẽ tertiò differunt, quia actio de peculio datur etiam cũ dominus ignorauit, vel expreſsè contradixit. Sed tributoria cum cõſenſu expreſsè, vel cum ſciuit & paſſus eſt. quæ omnia no. ¶In gl.eius rei gratia.aduertendum eſt, qñ magiſter recipit pecuniam mutuo, ꝙ
6 tres ſunt caſus,qui colliguntur ex d.§ non autẽ.†videlicet, qñ expreſsè præpoſitus eſt ad hoc.ſ.ad pecuniam recipiendã, nec eſſet dictum in quam cauſam,& tunc ſine dubio tenetur dominus etiam ſi magiſter illam pecuniã cõſumat in ſuos vſus, quia ſufficit,ꝙ ſit cõtractum in eo, ad quod præpoſitus eſt expreſsè, nec habet mutuans aliud quærere. & iſtud colligitur ex d. §.in prin.Secundus caſus eſt, qñ fuit præpoſitus ad hoc non expreſſe,ſed tacitè,vt puta,præpoſitus fuit ad nauem reparandam,ad quam pecunia eſt neceſſaria, tunc tacitè videtur præpoſitus ad pecuniam mutuo recipiẽdam: & tunc idem vt dñs teneatur.vt d.l.1.§.ſi mutuam.ff.de exerci.ſed tamen iſte caſus debet limitari,ſm l.ſi.eo.tit.quæ ponit tres limitationes.ſ.ꝙ tunc nauis indigebat reparatione,& ꝙ mutuans in illam cauſam mutuauit.Itẽ ꝙ in loco,in quo reparatio fieri poſſet. Tertius caſus eſt,qñ nõ habuit expreſsè mandatum ad recipiendum mutuo,tamen fuit expreſſa certa cauſa,vt putà, pro emendis mercibus,tunc ſufficit, ꝙ recipiens dicat ſe recipere in illã cauſam, & ſi hoc non diceret,non tenetur dominus, ſed ſi dicat,licèt hoc non faciat, ſed exercitor in ſuos vſus conuertat, dominus tenetur. Et iſte caſus colligitur in d. §.non autem.in ver.ſed ſi in pretiis. Hi caſus colliguntur ex diſtinctione, quam fecit Bar.in l.ciuitas.ff.ſi
7 cer.pet.vt ibi.& vide Ang.in d.l.ſi. ff.de exer. ¶†In glo.quæſtus pertinet. in fi.ad euidẽtiam ſupradictæ materiæ de exercitoria, præmitte, ꝙ ex cõtractu celebrato cum procuratore tuo, ſicut regulariter non quæritur tibi actio ſine ceſsione.vt l.poſſeſsio. §.poſſeſsio quoq;.ff.de acq.poſſ. & ita econtra tu dominus non obligaris ex illo ꝯtractu mero iure. vt l.ſolutum.§.per liberam.ff. de pig.actio.Sed quia in eo, qui præpoſitus eſt nauali negotiationi, generaliter vtilitas publica ſuggerit,ꝙ illi qui contrahũt cum eo,ſiue ſint liberi,ſiue ſerui,poſsint; quia tempus,& locus non patitur perſcrutari qualis ſit ille, cum quo contrahunt,an principalis exercitor, vel magiſter, igitur prætor hac æquitate motus,fecit hoc edictum,in quo præter diſpoſitionem iuris ciuilis,dat actionem in præponentem. Et hæc eſt prima ſpecialitas, quia licet per ipſum præpoſitum non acquiratur actio præponenti ſine ceſsione.l.1.§.eſt autem. ff.de exer.tñ bene cõuenitur præponens exercitoria. vide ꝗ poſui ſupra tit.1. §.actiones autem de peculio.in ver.in ea.gl.ibi exercitoria &c.¶In gl.ſer-
8 uum.in fin. præmitte in hac actione inſtitoria, †ꝙ plura requiruntur ad hoc, vt quis dicatur inſtitor.Nam primo requiritur vt ſit præpoſitus vniuerſali negotiationi,nam ſi vni tantum,nõ dr̃ inſtitor.vt probatur in l.cuicũq;. §.ſi quis pecuniis. in tex.& gl.de inſti.& per hoc dicit Bar.in l.legatis ſeruis.de leg.3.ꝙ pro vna mercantia,vel duabus, nõ debet dici quis mercator,ſed ex frequentia mercantiarum. Secundo,requiritur,ꝙ illa negotiatio ſit quæſtuaria ad aliquod lucrum extrinſecus quærendum, quod contingit in emendo, & vendendo,aliàs nõ diceretur inſtitor.vt ff.de inſti.l.ſi cum villico.& talis inſtitor obligat dominum in eo,in quo præpoſitus eſt,tacitè vel expreſſe.vt l.cuicunque § non tantum.ff.de inſti.& dr̃ tacitè præpoſitus ex conſenſu domini,vt dixi ſupra in magiſtro nauis.ꝙ not. nec attẽditur conditio inſtitoris ſi minor,vel maior,liber vel ſeruus ſit.vt eſt tex.in l.ſed & ſi quis.§.parui.ff.de inſti. Et ſi præponatur ab aliquo poſtea defuncto,obligat hæredẽ, & adminiſtrator obligat pupillum,vel alium, qui eſt in aliena adminiſtratione.vt l.cuicunq;.§.ſi ab alio. ff. de inſti. Et ex contractu inſtitoris quilibet dñs obligatur inſolidum, ita ꝙ ſi eſſent tres, vel plures mercatores,qui præponerent vnum,quilibet tenetur inſolidum ex contractu inſtitoris.vt l.habebat.§.ſi duo. ff.de inſtito.Et aduertas,ꝙ licèt domini teneantur,tenetur etiam inſtitor contrahentibus ſecum.vt l.ſi quis mancipiis.§.ſi ſeruum. ff.de inſtito.ſi eſt homo liber, ſi ſeruus alienus, datur actio in eius dominum, vt ibi. Et idem, qñ ſunt plures mercatores,& locij, & faciunt vnũ ex eis magiſtrum,vel gubernatorem,quia ex tali contractu oẽs inſolidum tenentur.vt l.ſi plures.in prin. ff.de exer. & ibi Guil. Bal.& Ang.& no.Bar.in l.3.§.1. ff.de duob.re.dic, vt ibi per eũ. ¶Aduertas tamen,ꝙ ſi quis eſt præpoſitus negotiationi oõ quæſtuariæ,vt ad pecuniam mutuo recipiẽdam, propriè non dicit̃ inſtitor (vt dixi) nec proprie inſtitoriè præponens tenet̃,ſed ad exemplum inſtitoris dominus obligatur, vt eſt tex.in l.in eum.
9 in princ.ff.de inſtito.†Et licèt mandatum procuratoris finiatur morte mandantis re integra, vt l.mãdatum.C.man. & ibi dixi, tamen mandatum inſtitoris non finitur morte. vt l.ſi quis mancipiis.§.ſi impubes.ff.de inſti.facit l.eius qui in prouincia.cũ ibi no.ff.ſi cert.pet. Formam verò libelli in hac actione inſtitoria poſui ſupra titu.1.§.actiones autẽ de peculio.dic,vt ibi,in ver. in ead.glo.ibi,inſtitoria. & quando inſtitor poſsit obligare dominum,vide etiam in d. §. actiones autem de peculio. in verſi. nam tene menti,quòd ſi magiſter &c.

SVMMARIVM.

1 *Dominus, quando conuenitur de peculio, an ante omnia detrahere poſſit,quod ſibi,& illis, qui ſunt in ſua poteſtate debetur.*
2 *Mercator non dicitur, qui vnũ actum,ſiue cõtractũ in mercib.fecit.*
3 *Contribui quæ debeant.*
4 *Creditorum inſtitoris qui ſint potiores.*

Introduxit. ¶Si ſeruus ſciẽte domino in merce peculiari negotiatur, & inde dominus aliquid recipere debet, vocatur in tributum vnà cũ aliis creditoribus.h.d. ¶No.ibi,in peculiari merce, quia ſecus ſi negotiaretur in dominica domino ſciente, quia dominus non veniret in tributum, ſed teneretur inſolidum, vel de in rem verſo, vel quod iuſſus. ¶No.ibi, domino ſciente, nam ſi domino ignorante negotiatur ſeruus, etiam in merce peculiari, non tenetur tributoria dominus,ſed de peculio. ¶Not.ibi,eius rei cauſa, ꝙ ad hoc, vt competat iſta actio,oportet, ꝙ ſit contractum illarum mercium cauſa,aliàs nõ competeret,ut etiam dixi ſupra proximè in aliis actionibus. ¶No.ibi,pro rata portione, differẽtiam aliam inter actionem de peculio,de quo infra proxi.§.& iſtam actionem, quia iſta actio competit dño pro rata ſui crediti, in actione de peculio primò dominus deducit qđ ſibi debet̃, & ſuę familiæ. ut l.ſed ſi dãnũ.§ 2. ff.de pec. & deducit ẽt id, quod debetur cũ
5 domino. vt eſt tex.in l.1.§.1.ff.de trib. ¶†Et not. iſtum §.de creditoribus fallitorum, quia debent venire pro rata.ſ.pro libra, & ſolido.quod qualiter intelligatur dicam infra. Et pro euidẽtia materiæ debes ſcire, quando dominus cõuenit̃ de peculio, deducit quod ſibi, & illis debetur, qui ſunt in ſua poteſtate,& cum ſeruo ſuo, (ut ſtatim dixi) qđ ꝓtor moderatus eſt,detrahẽdo ad hoc, caſu quo ſeruus ſciente domino mercabat̃,tunc cũ eſſet iniquum,ꝙ ille,qui cum eo mercabatur,in illa merce poſtponeret̃ domino,iõ introduxit hanc actionem, per quã dominus contribuit, quatenus merces ſe extendit cum cæteris mercatoribus,qui in illa merce contraxerunt cum ſeruo,pro quantitate debiti cuiuſq;: in hoc tamen eſt dña,quia dominus venit in tributum ex quacũq; cauſa ſibi debeatur,ſed non ſic in aliis creditoribus, ut infra dicam. Aduertant tamen creditores,an vtilius ſit eis experiri hac actione, uel de peculio, nã una intẽtata,ad aliam redire non poſſunt.vt l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de trib.& quod ibi plenè per gl.¶In gl.merce.in fin.no.ex illo §.pe.differentiam,quia inſtitoria habet locum in merce dominica,tributoria in merce peculiari.& ſi una egi,& ſuccubui, quia malè intentaui,poſſum aliam intentare. de quo dic,ut ibi per gl.¶In gl.negotietur,in fi.no.illum text.cum glo.ꝙ plenior eſt appellatio negotiationis, ꝗ mercis.Et aduertas,ꝙ nõ ex uno contractu facto in merce dicit̃ negotiatio,ut dicit glo.in d.§.licèt.quod inducitur ibi per Fran.Tig.& per Bart. in l.legatis ſer-
2 uis.in prin.ff.de leg.3.ꝙ ſi unus † fecerit unum actum,ſiue contractum in mercibus,propter hoc non dr̃ mercator, vnde ſi ſtatutum fauorizat cauſam mercatoris in modo agendi,non accipiet iſte illum fauorem,quia nõ eſt adhuc mercator.quod not. ¶In gl.minus.in fi.dic, licèt Azo in ſummæ videatur tenere pri-
3 mam opi.tamen doc.tenent opi.gl.Et aduertas,ꝙ † in tali contributione,non uenit totum peculium,ſed tñ merces peculiares,in quibus mercatus fuit ſeruus ſciente domino, ut l.procuratoris.§.non autem.ff.de trib.Et eſt differentia inter peculium & merces peculiares, ſicut eſt inter hæredem, & res hæreditarias,quia peculium eſt vniuerſitas iuris, merces ſunt res corporales in eo exiſtentes.vt l.1.§.peculiarẽ.ff.de trib.Et contribuendo merces,debent etiam contribui inſtrumenta mercium.vt §. non autem.Ex quo ſequitur,ꝙ iſti lanifices debent contribuere non tantùm lanam,& pannos,ſed etiam pectines,& alia inſtru-
4 menta,ex quibus faciunt pannos. ¶†Ad vnum tamẽ aduertas, ꝙ ſi talis ſeruus habeat plures ſtationes,licèt eſſent eiuſdẽ negotiationis,& oẽs in arte lanæ,tñ ꝯtrahẽtes in vna ſtatione,vel negotiatione, illa in rebus ibi exiſtẽtibus præferatur his creditoribus, vt eſt tex.in d.l.procuratoris.§.ſi plures.Si autem vnica eſt nego-

negotiatio, & vnica mẽſio, tũc omnes creditores æqualiter admittũtur pro rata crediti, licèt in dicta ſtatione ſint merces emptæ de pecunia vnius ex creditoribus, vel etiã licèt ſint aliquæ merces a me emptę, licèt nondum mihi ſolutum ſit pretiũ, habuit tñ fidem de pretio, quoniã tunc propter hoc, cum ſit trãſlatum dominium in dictum debitorem, neceſſariò ſequitur, ꝙ illæ mercantiæ dicũtur ſuæ. vt in §. venditæ. ſupra de rer. di. & quod ibi no. Ergo cuilibet debituri par, & æqua conditio eſt in dictis mercibus, nec ego modo aliquo ſum præferẽdus, niſi aut habeam hypothecariam, vel habeam actionem priuilegiatam, vt ex depoſito, vel ex dote, vel ſimili. & iſta plenè habentur, & ibi latè Bar. in l. pupillus. ff. quæ in frau. cred. & habetur in l. priuilegia. & ibi gl. ff. de pri. cre. & oĩa illa habentur in d. §. ſi plures. Sed id, quod dixi, ꝙ licèt merx ſit empta de pecunia mea, tñ in illa non ſum aliis præferẽdus, eſt verum, niſi ego mutuaſſem ſibi pecuniam ob iſtam cauſam expreſſam, vt illam mercẽ emeret, iſte eſt caſus in l. qui in naui. ff. de pri. cre. quæ oĩa tene cordi pro iſtis mercatoribus fidẽ rũpentibus, qui vulgo dicunt falliti. ¶ Addas, ꝙ in hac actione non eſt potior conditio occupantis, licèt ei primò venienti ſatisfiat præſtita cautione de reſtituendo aliis debitoribus pro rata, ſi apparuerint. vt eſt tex. in d. l. procuratoris. §. fin. Ex quo no. ꝙ qñ ſunt plures creditores vnius debitoris reſpectu eiuſdem negotiationis, quòd erit potior conditio occupantis, ſed ſeruatur, qđ dixi, pretium ad merces, in quibus contraxerunt, ſecus eſt in aliis creditoribus non contrahentibus occaſione illius negotiationis, nam illi, qui primò venit, ſatisfit integraliter, nec reuocatur, licèt alij appareãt, niſi in certis caſibus. vt eſt caſus in l. ſi non expedierit. §. j. ff. de bo. auth. iud. poſ. de quo latè per Bart. in d. l. pupillus. ff. quæ in frau. cre. facit quod habetur ff. quod cum eo. l. 3. quod bene no. Formam libelli in hac actione ego poſui ſupra tit. t. §. actiones aũt de peculio. dic, vt ibi in ver. in ea. gl. ibi, item tributoria &c.

S V M M A R I V M.

1 *Dominus quando ex contractu ſerui obligetur.*
2 *Actio de in rem verſo quando ſit neceſſaria.*
3 *Actio de in rem verſo, & actio de peculio an ſint eadem actiones.*
4 *Peculium quid ſit.*

Præterea. ¶ Ex contractu inito cum ſeruo domino ignorante, tenetur dominus in id, quod in rem ſuam verſum eſt, vel de peculio. Et dicitur verſum in rem dñi, ſi aliquid in rem domini impẽderit neceſſariò, iudex tñ debet prius inſpicere, vtrum in rem domini ſit verſum, q̃ de peculio con-
1 demnet. h. d. ¶ † Nota ibi ſine voluntate domini. dic, immo etiam ſi expreſsè contra voluntatem domini ſeruus contrahat, tenetur, aut de in rem verſo, aut de peculio. vt l. ſi quis ſeruum. §. ẽt. ff. de pecul. nam eò ipſo, ꝙ conceſsit peculium, vr̃ dediſſe ſibi facultatem, ꝙ ipſum dominum poſsit obligare vſq; ad vires peculij. vt ibi. vnde qñ dominus non vult amplius obligari, neceſſe eſt, ꝙ reuocet peculium bona fide, & ſine fraude. vt l. ſumma. in prin. ff. de pecu. ¶ No. ꝙ actione de in rem verſo tenetur dominus, quando id, quòd accipit ſeruus, conuertit in vtilitatẽ domini, & ſic inſolidum. Si autem non conuertit in eius vtilitatem, tunc tenetur de peculio. ¶ Not. quod dicitur verſum in rem domini, quando emit, quod neceſſariò domino, vel in cauſam neceſſariam domini conuertit. ¶ No. ꝙ ſi poteſt habere locum actio de in rem verſo, non debet tranſiri ad actionem
2 de peculio. ¶ † In gl. mercatus. in fi. & pro euidẽtia huius actionis de in rem verſo, dicas, ꝙ eſt neceſſaria, vbi deficit actio de peculio, & etiam eſt vtilis, vt ſi concurrat cum agentibus de peculio præferatur. vt in l. 1. ff. de in rẽ verſ. Et pondera benè d. l. 3. §. proinde. qm̃ ibi idem caſus, ꝙ ſi ego mutuaui filiofa. ſtudenti vt ſe aleret, & ſe veſtiret, & ſm quod pater ſolitus erat facere, ꝙ habeo actionem contra patrem de in rem verſo, vt ibi. & eſt tex. in l. Macedoniani. & ibi gl. & doc. C. ad Maced. & in l. ſed & Iul. §. quod dicitur. ff. ad Maced. Et dr̃ verſum, qñ fuit vtiliter cœptum, licèt poſteà pereat. vt l. quod ſi ſeruus. §. quod ſi mutuatus. & l. ſeruus. ff. de in rem verſo. ſicut dicimus in negotiorum geſtorũ actione, & mandati. vt l. ſed an vltrò. §. 1. ff. de neg. geſt. Et aduertas, ꝙ ſi filiusfamilias mutuatus eſt pecuniam, & emit rem neceſſariam patri, pater tenetur inſolidũ, aliàs ſimpliciter tenetur iuſto pretio. vt eſt caſus in l. ſi res dño. ff. de in rem ver. in prin. non tñ dicitur verſum, niſi duret. vt l. ſi pro patre. §. verſum. ff. eo. tit. Et tene menti, ꝙ ſi aliquid facit in rem peculiarem filius, vel ſeruus, datur actio de peculio, licèt in illam cauſam conuertat. nam ad hoc, vt detur de in rem verſo, oportet, ꝙ fuerit factum pro rẽ dñica, & in rem dominicam fuerit conuerſum. Quinimmo ſi accipit in peculiarem cauſam, & poſteà mutato propoſito conuertit in rem dñicam, datur de in rem verſo. vt l. 3. §. 1. ff. eo. ti. Sit tñ bene cautus creditor, qui pecuniã mutuat, quia non ſufficit, ꝙ dicat filius, vel ſeruus, ꝙ vult pecuniã pro re domini, vel patris, immo tenetur ſi diceret, & bona intentione acciperet, ſi tñ non conuertit in rem domini, nõ tenetur dominus de in rem verſo: vt eſt tex. in l. 3. §. ſed ſi ſic acceperit. ff. eo. tit. debet ergo creditor procurare, ꝙ in vtilitatẽ domini conuertat, vt ibi. quod no. quod intellige, niſi habeat mandatũ filius a patre, vel pater ratum habuit. vt l. ſi res. §. ſi ſeruus.
3 ff. de in rem verſo. ¶ † In gl. magna. in fi. tenet ergo gl. quod alia eſt actio de in rem verſo, & alia eſt actio de peculio. & idẽ not. gl. in d. l. filiusfa. in fi. ff. eo. & probatur in l. 2. C. de inſt. ac. Et hoc credo verum, primò, quia ſi eſſent eædem actiones, cur diuerſo noĩe nuncuparentur. l. ſi idem. C. de codicil. præterea diuerſitas actionis cognoſcitur a diuerſitate medij concludẽdi. vt voluit Bar. in l. ſi prius. ff. de no. oper. nũc. & ego dixi ſupra de act. §. s. & §. æquè. dic, vt ibi. Sed medium concludẽdi in actione de in rem verſo eſt, quia verſum in vtilitatem dñi, at in actione de peculio medium eſt, quia peculium conceſsit, ergo ſunt diuerſæ actiones, & iſta eſt veritas, licèt Io. Fab. hic multùm laboret. & hãc dubitationẽ ẽt mouit gl. in l. 1. in prin. ff. de pœ. vbi Bart. tenet, vt dixi. alle. tex. in l. 1. §. ſi filius. in ver. quicquid. & l. ancil-
4 larum. a. rñ. ff. de pec. dic, vt ibi per Bart. ¶ † Et pro intelligentia huius materiæ, primò ſcias, quid eſt peculiũ. Peculium eſt quædam parua pecunia, quam ſeruus, vel filius per parſimoniã acquiſiuit. Vel peculium eſt, quod pater, vel dñs vt merẽti dedit, quod ſit ei q̃ſitũ, & in peculio habere permiſit filio, vel ſeruo. vt l. peculium. eo. tit. in priu. Iaco. & Bar. & Sal. in rub. ff. de pec. Et aduertas, ꝙ multis modis ſumitur peculium, de quib. ibi per gl. Bar. & Saly. dic vt ibi. Cætera autem circa actionem de peculio, vide vt ſcripſi ſupra de actio. §. actiones autem de pecu. in prin. & per Bar. latè in l. 1. ff. de pec. in prin. Quæ dicãtur eſſe in peculio, uide in d. §. actiones autem de pec. in uer. ultimò præmitte, ꝙ non tantum pater, &c. An autem iſta actio de peculio ſit bonæ fidei, uide in d. §. actiones autem. in uer. in gl. de peculio. in fin. &c. An autem actio de peculio ſit in rem? uide in d. §. actiones. in uer. extra gl. quæro, an actio de peculio ſit in rẽ &c. An autem actio de peculio ſit natiua, uel datiua? uide in dict. §. actiones autem. in uer. quæro, utrum illa actio de peculio ſit natiua? An autem debitum filij, uel ſerui ſit debitum peculij, an ſit debitum perſonale paternum? uide in d. §. actiones autẽ. in uer. an debitum filij, uel ſerui. dic, ut ibi ſcripſi. Formam uerò libelli in actione iſta de peculio uide in d. §. actiones. in uerſ. quæro ergo in practica de forma libelli. Vltimò in d. §. actiones autem. uide formam libelli in actione de in rem uer. in ead. gloſſ. ibi, uel ſeruus &c.

S V M M A R I V M.

1 *Ius gentium quotuplex ſit.*
2 *Dominus quæ ex peculio deducat.*

Cum autem. ¶ In peculio dicitur eſſe id, quod ſupereſt deducto eo, quod debetur dño, dummodo non debeatur uicario ſerui. h. d. ¶ No. ꝙ id dr̃ eſſe peculium facta calculatione, quod ſupereſt deducto eo, qđ debetur domino, & omnibus his, qui ſunt in ſua poteſtate. ¶ In glo. domino. ibi, iure naturali. expone id eſt iuregentium primæuo, nam de iure naturali non intelligat. & l. ſi id quod cum aliis, alleg. in gl. quia tale ius eſt cõe omnibus animantibus, ergo ex eo non ori-
1 tur obligatio naturalis. ut l. 1. §. fin. ff. de iuſti. & iure. † Sed de iuregentium aduertas, ꝙ duplex eſt iuſgentium. Vnum, qđ fuit eò ipſo, ꝙ fuerunt creatæ gentes, & naturali rationes regerentes ſine alia eorum inſtitutione, & tunc tali iure oẽs erãt æquales, & liberi, & tali iure inſpecto dñs poteſt ſeruo ſuo naturaliter obligari. & ita loquitur hic. & dicta l. ſi id quod. Aliud fuit iuſgentium ſecundariò, eò ipſo, ꝙ gentes incœperunt excreſcere, & ciuitates cõdere, & bella introducere. vt l. ex hoc iuregentium. ff. de iuſt. & iur. & iſto iure ſeruitus nihil eſt, quia ab eo iure ſeruitus fuit introducta. ut ſupra de iure perſo. §. 1. ita dicit
2 Bar. in d. l. ſi id quod. ¶ † In glo. debet. in fi. no. ꝙ dominus deducit quod ſibi, & his qui ſunt in ſua poteſtate, ac etiam his, qui ſunt ſub ſua adminiſtratione debetur. & eſt ratio, quæ ponit in d. §. peculium. quia cũ peculiũ ſit, prout dominus permiſit. l. peculium eſt. & l. peculiũ ea eo. ff. de pecu. non eſt uerõſimile id dñm ꝓcedere eſſe in peculio, quod ſibi debetur, uelle in qđ ius haberet. Præterea, qui gerit aliena negotia, debet a ſe exigere. ut l. cum actũ. cũ l. ſeq. ff. de neg. geſt. Item ẽt creditur a ſeipſo

de peculio

de peculio ſibi exigiſſe, & ſatisfeciſſe. vt ibi in fi. quoniã eò ipſo, ꝙ creditor ſuccedit debitori, dicit̃ ſibi ſatisfeciſſe. vt l. ſi ei cui. ff. de euic. & etiam deducit quod debetur ſocio. vt l. ſi noxali. §. fin. ff. de pecu. Et ratio ibi ponitur, quia pro ſocio inſolidũ conueniri poteſt, ergo quod ſibi debetur, poteſt deducere. & ibi vide gl. & Sal. Et prædicta procedũt in actione de peculio, ſed qñ dominus conuenitur de in rem verſo, non deducit dominus ꝑ modum deductionis. Sed tñ ſi quid ſeruus domino debet, impedit verſionem in rem, & ſic dicam actionẽ de in rem verſo. In hoc tamen eſt differentia, quia in actione de peculio dominus deducit, quod ſibi, & ſuis debetur, ibi aũt id, quod ſibi debetur tantum, vt ibi no. ¶ Quid ſi familiaris meus liber* accepit aliquid, & vertit in vtilitatẽ meam, an tenear de in rem verſo? Dic, vt in Spec. de ſol. & obli. §. prænotandum. ver. quid ſi quis. Et Azo in ſumma ſi cert. pet. pro quibus facit. C. quod cum eo. l. ei qui. in fin. quod credo verius.

ADDITIO.

* In vet. exempl. liberaliter, ſed rectius liber, per l. ei qui. §. fi. ibi, cũ libero &c. C. quod cum eo.

SVMMARIVM.

1 *Fideiubere qui non poſſint.*
2 *Macedonianum an tollat aſſertio filijfamilias dicentis ſe patrẽfamilias.*
3 *Pecunia mutuata filiofamilias exiſtenti in ſtudio, an ab eo, vel a patre repeti poſſit.*
4 *Pater qui accepit a filio literis continentibus, quòd pecunias mutuo acceptas ſoluat, non eſt ſtatim proteſtatus de contraria ſua voluntate, an ad ſolutionem teneatur, & quomodo probetur, quòd dictas literas ſcienter accepit nu 5.*
6 *Filiusfamilias an poſſit exceptioni Macedoniani renunciare.*
7 *Ratio quæ ſit, quod Macedonianæ non poteſt renunciari, ſed Velleiano ſic.*
8 *Macedoniani exceptio an habeat locum in religioſo.*

Cæterum. ¶ Cui competit actio inſtitòria, vel exercitoria, vel ꝙ iuſſu, competit etiam de peculio. hoc primò. Et in actione de peculio, totius eius, quod eſt in peculio, ratio eſt habenda; in tributoria ſolum eius, circa quod negotiatur, quapropter qñque expedit agi vna, quandoque alia, hoc ſecundò; & ex contractu mutui, filius non poteſt conueniri, nec ẽt eius pater de peculio. h. d. No. ibi, de peculio, ꝙ etiam contrahens cum ſeruo iuſſu dñi habet actionem de peculio, nõ tantum actionem quod iuſſu. ¶ No. ibi, ſtultiſsimus. ꝙ habens plures vias, vnam bonam, & pinguem, aliam nõ æquè vtilem, eligens minus vtilem dicitur eſſe in ſtultitia. ¶ No. ibi, facillimè. ꝙ quoties quis habet plures actiones, illã debet eligere, & intentare, ex qua facilius, & citius poſsit cõſequi ius ſuum. ¶ No. ibi, vt ſolidum. ꝙ habens duas actiones, vnam ex qua ſolidum conſequi poſsit, & aliam cum diminutione, debet intentare illam, ex qua ſolidũ conſequatur. ¶ Not. ꝙ actio tributoria, & de in rem verſo de per ſe, & actio de peculio de per ſe, habent ſe vt excedẽtia, & exceſſa. ¶ No. ibi, præcipua nõ eſt, ꝙ in actione tributoria cõditio dñi eſt æqualis aliis creditoribus ſerui. ¶ No. ibi, ante deducetur. ꝙ in actione de peculio dñs eſt priuilegiatus, quia primò ſui debiti ratio habetur, de quo ſupra eo. §. præterea. ¶ No. ibi, totius peculij, qñ agitur de peculio, totum peculium filijfam. vel ſerui, eſt creditori obligatum, deducto credito dñi. Sed in tributoria ſolummodo id, in quo negotiatur, & non aliquid aliud de peculio. ¶ No. ibi, in prædijs. ꝙ ille, qui ſe exercet, & viuit de redditibus ſuarum poſſeſsionum, non dr̃ negotiari, & ſic non dicitur mercator. ¶ No. ibi, vel fœnebri pecunia habere. ꝙ fenerator non dicitur negotiator. de quo ibi per Bar. in l. legatis. ff. de leg. 3. in princ. ¶ No. in ver. quæ diximus. ꝙ ſtatuta in ſeruo trahuntur ad filium, quia ſeruus, & filius æquiparãtur. de quo l. ſi quis ſeruo. C. de fur. ¶ No. in §. illud propriè. ibi, prohibuit, ꝙ lex eſt prohibitiua, videlicet, ꝙ creditor non mutuet pecunias. vt l. 1. ff. eo. nec aliud faciendo fraudẽ legi, & pecuniæ. vt l. ſed & Iul. §. mutui. ff. eo. ergo non poteſt ei renũtiari. vt no. gl. & doc. & l. tam & ſi. ff. ad Maced. facit gl. in rub. C. ne fideiuſ. dot. den. de quo infra dicã. ¶ No. ibi, denegatur actio. ꝙ qñ lex, vel ſtatutum denegat alicui audiẽtiam, vel actionẽ, intelligitur ope exceptionis. vt hic, & l. 1. §. ſublata. & ibi Bar. & Ang. & Im. ff. ad Treb. & ibi ſcripſi. & in l. 1. §. 1. ff. de alea. & in l. nã poſtea. in prin. ff. de iureiu. Et prædicta procedunt in ciuili, ſed in criminali ipſo iure intelligit̃ excluſus. vt d. l. 1. §. quod ait. de alea. & hoc tenet Ang. in l. ait prætor. ff. de iureiu. per illum tex. in prin. & no. Bar. in l. cum lex. in fi. ff. de fideiuſ. & ibi aſsignat rationẽ differentiæ, ſed d. Io. de Imo. in d. §. ſublata. tenet, ꝙ immo ẽt in criminali ope exceptionis patet, quia d. l. ait ꝓtor. dicit, ꝙ poſt præſtitum iuramentum non datur actio contra reum, & tñ intelligit̃ ope exceptionis. vt l. ſed poſſeſſori. in prin. e. tit. igit̃ &c. de hoc dic, vt latius ſcripſi in d. §. ſublata. ¶ No. ibi, ꝙ ideo, quæ ratio mouit ſenatum. ſed dic, ꝙ iſta fuit ratio impulſiua, quia ẽt ſi filius ſit bonæ vitæ, habet tñ locũ iſta lex. vt l. 1. in fi. ff. ad Macedo. ¶ In glo. in uer. cæterùm. in fi. not. ꝙ actio de peculio dat̃, ſiue dño ignorãte, ſiue inuito, uel uolẽte, uel iubẽte, ꝙ cũ ſeruo negotietur. ¶ In glo. eligere. ibi, niſi fuerit deceptus. dic, uel niſi ſint diuerſæ actiones, ut l. ſed & ſi pupillus. §. pen. ff. de inſti. de quo dic, ut in d. §. eligere. ¶ In gl. in uerſi. ead. ibi. C. de iudi. l. ſeruus. qualiter autem fiat executio filio condemnato, hr̃. ĩ. tit. 1.
1 §. fi. ibi dicam. ¶ In ea. gl. in fi. lac. dicit, † ꝙ monachus nõ poteſt fideiubere, quia quaſi ſeruus eſt, quia inhibitum eſt ei, ꝙ nõ fideiubeat. Sed quid, ſi fideiubeat de facto, an teneatur? vr̃, ꝙ ſic, ad inſtar filij, cui magis æquiparatur, q̃ ſeruo. quod apparet, qa poteſt ſtare in iudicio ſicut filiusfamilias: ſeruus tñ nõ. ut C. de epiſ. & cle. auct. cauſam. ut in Auc. de ſan. Epiſco. §. monachis. & hoc idem ur̃ in clericis, qui prohibentur fideiubere, ſi tñ contra faciant, tenentur. ut extra de fideiuſ. c. 1. & 2. & hanc partem uidetur tenere gl. in Auc. de ſan. epi. §. alium. & fiet executio in peculio, ſi habeant, ex̃ de pec. cler. c. 1. Sed Hoſt. & Io. And. uidẽtur tenere, quòd teneant̃, ut ex̃, de fideiuſ. c. pe. Sed ſm Io. Fab. dẽt intelligi, quòd non teneantur efficaciter, cum non habeant proprium, niſi habeant peculium. & no. fortè, quòd ſi peculiũ non habeant, non poſſunt excõicari. Scd̃ò poſſet quæri de ratione, quare magis filius obligat patrem de peculio fideiubendo, quã ſeruus dominum, cum fideiubere ſit quodãmodo perdere, ſiue donare, & per ꝯñs ſicut dominus non uidetur cõcedere ſeruo, quòd poſsit donare, ita nec pater filio. ff. de do. l. filiusfa. & ff. de pac. l. ꝯ iuris. §. fi. Sed põt dici, quòd rõ eſt, quia peculiũ filij eſt magis debitum filio, q̃ peculium ſerui ipſi ſeruo, quod apparet, quia condemnato patre non fit executio in peculio filij. ut l. 3. §. utrum. in fi. ff. de mino. ideo non mirum, ſi lex magis laxauit filium in fideiubendo, q̃ ſeruum. Sunt & aliæ differentiæ inter filium, & ſeruum, de quibus per gl. & doc. in l. nulli. C. quod cum eo. ¶ In gl. ſenatus. ibi, C. ad Mace. l. fin. dic, & hoc intellige uſq; ad quantitatem peculij. ff. eo. l. 2. idem dic in quaſi caſtrẽ,
2 ut ibi no. ¶ † In ead. ibi. C. ad Maced. l. 1. ſed nunquid credi debet eius ſimplici aſſertioni. Et gl. ibi ur̃ uerum dicere, quia ſic Macedonianum ceſſaret. Nam filius ſemper aſſereret ſe patremfamiliàs, ut pecunias haberet. unde creditor debet inquirere, ſi non cognoſcit eum. Si autem inquirendo nõ poſſet certiorari, quia fortè erat de longinquo, uel quia fortè iuſtam cauſam habuit credendi, quia erat antiquus, tunc ſufficit aſſertio, & tali modo poſſunt concordari gl. quæ uidentur cõtrariæ in d. l. 1. ff. ad Maced. l. pe. Sed doc. in d. l. 1, C. ad Mace. & Bar. in l. 3. ff. eo. tit. per illum tex. dicunt, quòd nõ dẽt credi ſimplici aſſertioni filijfamiliàs, niſi creditor ẽt ignorauerit eum filiumfamiliàs, quæ ignorantia ſit iuſta, & iuſtis rationibus mota, ut quia publicè ſe pro patrefa. gerebat, & publicis officiis, ut paterfa. fungebatur. ut d. l. 3. nam non ſufficeret ſimplex ignorantia, niſi talis ignorantia eſſet iuſtis rationibus fundata, de quo dic, ut ibi per Cy. Bal. &
3 latius per Sal. ¶ † In ea. gl. ibi. §. quod dr̃. dic hoc uerum, ſi fuit in ſtudio de uoluntate patris. ut ibi no. gl. ſm Io. Fab. tu dic ſecundum doc. in l. Macedoniani. C. eo. tit. ubi Saly. cõcludit ſm gl. in d. §. quod dicitur. aut quæritur, an a filio poteſt repeti dicta pecunia mutuata: & dic, quòd ſic. aut a patre, tũc põt uſq; ad quantitatem, quã pater fuiſſet ei impẽſurus in domo. ar. l. 3. §. proinde. ff. de in rem uer. In reſiduo uerò, aut ignorabat eum eſſe in ſtudio cõtra patris uoluntatem, quod in dubio præſumitur. ut l. Lucrius. ff. de probat. & tunc illud repetit a patre. aut ſciuit, & tunc aut fuit ſpecialiter a patre prohibitus hanc pecuniam ei mutuare, uel eius cauſa impendere, & tunc a patre non repetit. ar. l. ſi. C. de neg. geſt. Aut non fuit aliàs a patre prohibitum, & tunc aut filius illam pecuniã in bonos uſus conſumpſit, quia bene utiliter ſtudet, & pater tenetur quatenus utiliter eſt geſtũ, cum ſcientia filij ſit lætitia patris. ut in Auc. conſt. quæ de dig. §. generaliter. aut in malos uſus cõuertit, & tunc a patre non recuperat. Et aduertas, quòd non tm̃ tenet̃ pr̃ ẽt uiuo filio. ut d. l. Macedoniani, ad eos ſumptus, quos ipſe eſt ſolitus facere filio,
* ut d. §. quod dr̃. ſed etiam ad id, quod pater ſoluere * debet. ita dicit gl. in d. §. quod dicitur. quæ glo. ab omnibus ibi in d. l. Macedoniani. approbatur, quòd cõſiderat̃ ex qualitate perſonarũ,

quantitate

ADDITIO.

* In duobus vetuſtioribus exemplarib. ſolere legitur, & rectius.

quantitate patrimonij patris, & quantitate mutuata. Et pro il-
la expoſitione gloſſ. allego, quod no. Bartol. in l. tertia. §. primo.
ff. de adi. leg. & de auro & argent. legato. l. ſi vxori. §. primo. vbi
exponitur, dederit id eſt dare debuerit, quod not. Quid autem
in monacho, qui eſt in ſtudio cum voluntate ſui abbatis, vel
ſine ſua voluntate? dic, vt habetur in clemen. ſecunda, ne cle.
vel mon. in ſexto. ¶ In eadem ibi, vel ſi poſteà ratum habeat,
4 dic, idem ſi tacitè † ratum habuiſſe dicatur, vt quia receperat
literas a filio continētes, q pecunias mutuo acceptas ſolueret,
& non eſt ſtatim proteſtatus de contraria ſua voluntate. vt eſt
tex. ſing. in l. ſi filiusfa. ff. ad Maced. & eſt bonus tex. in clem. 1. de
procu. facit de tacita ratificatione, quod habetur, vt ibi no. Bar.
5 in l. quo enim. rem rat. ha. ¶ † Sed dubium poſſet inſurgere, quo-
modo probatur, q pater ſcienter recepit dictas literas. vt dicit
Lau. in cle. 1. de procu. q eò ipſo, q deliberatè eas literas rece-
perit apertas, & non contradixit eis, videtur feciſſe ſciēter, ſe-
cus ſi recepiſſet eas clauſas, vel aliàs ipſe indeliberatè recepit.
arg. ff. de pig. l. fideiuſſor. §. pater Seij. Vel dicas ſecundum Pet.
de Anch. in d. cle. 1. q probata præſentatione literarum pro par
te filij, etiam non probata alter lectione literarum, & retentio-
ne ipſarum penès ſe, præſumitur ipſarum habere plenam noti-
tiam. ar. extra de teſtibus. c. de teſtibus. & hoc credo verū. Tutius
tamen eſſet facere præſentationem literarū in forma. iuxta no.
in c. cauſam. de elec. quod no. in ſcholaris, quando mercatori
præſentas literas tui cambij. ¶ In ea. in fin. no. & ſigna iſtam glo.
6 quæ ponit caſus, in quibus ceſſat exceptio Macedoniani. † Et
aduertas, quia quærit hic Iac. an filiusfa. poſsit huic exceptioni
renunciare? & videtur, q ſic, quia mulier renunciat Velleiano.
vt l. ſi. ff. ad Vellea. & C. quan. mul. tut. off. fun. l. ſi. tamē determi-
nat contrarium, q etiam cum iuramento non poteſt renuntia-
re, quia renuntiatio quæ de ſe non poteſt iuramento firmari. C.
de leg. l. non dubium. licèt. n. reperiatur, q iuramentum tollat
ius priuilegiatum, non tollit tñ commune, vt conſueuit dici in
auc. ſacramenta. C. ſi aduer. ven. Sed Macedonianum eſt ius cō-
mune, licèt odioſum, igitur &c. Sed hoc non videtur procede-
re de iure canonico. vt in c. cum contingat. de iureiur. & in c. li-
cet. eo. tit. in 6. Vel poteſt dici ſm Io. Fab. q cum talis renuntia-
tio tendat in alterius damnum, non tenet. vt in c. ſ. de pact. in 6.
& cum hoc ſit contra bonos mores. vt l. 1. ff. ad Maced. neceſſa-
riò ſequitur, q iuramentum non ſit obligatorium. c. nō eſt ob-
ligatorium. de reg. iur. in 6. & ſic non tenebit in præiudiciū pa-
tris, & ſic tertij. vt c. 2. de pac. in 6. Sed in præiudicium filij effe-
cti ſui iuris, tenebit. Sed Bart. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ. in
prin. in ver. quādo ꝓhibetur contractus in odiū creditoris &c.
tenet, q immo iuramentum ſit ſeruandum. alleg. c. ſignificante,
extra de pig. vbi pactum legis commiſſoriæ eſt in pignoribus re
probatum. vt C. de pac. pig. l. 1. Et facit, quod no. Bar. in l. nemo
poteſt. de leg. 1. & tamē ſi ſit iuramēto vallatū, valeret, igitur &c.
Et ideo infert Bart. ad caſum noſtrum, q ſi filiusfa. accipit mu-
tuum, & renuntiat Macedoniano, & iurat, q poteſt ſoluere pe-
cuniā, licet poſteà repetat cōditione ſine cauſa, vel alia actio
ne. arg. not. per Inno. in d. c. ſignificante. dic, vt per Bart. in d. l. ſi
7 quis pro eo. quod no. ¶ † Quarto, quæ eſt ratio, q Macedoniano
non poteſt renuntiari, ſed Velleiano ſic? vt habetur in l. tametſi.
ff. ad Maced. per glo. & doc. Reſpondeo, q Macedonianum eſt
principaliter inductum in odium creditoris, meritò non poteſt
per filium ei renuntiari; quia nō inductum eſt in fauorem ſuū,
ſecus eſt in Velleiano, quia introductum eſt principaliter in fa-
uorem mulierum propter ſexus fragilitatem. vt l. 2. §. 1. ff. ad
Vellea. meritò eius fauori poteſt renuntiari. vt l. pen. C. de pa-
8 ctis. ¶ † Quarto, an exceptio Macedoniani habeat locum in reli-
gioſo? & videtur, q ſic, quia æquiparatur filio, vt dixi ſupra in
princip. Et quia ſicut filius eſt in poteſtate patris, ita monachus
eſt in poteſtate ſui ſuperioris: tamen contrarium tenet Io. Fab.
quia cùm talis exceptio ſit odioſa, durum eſſet eam extendere.
Præterea non eſt eadem ratio in religioſo, ſicut in filio, quia nō
ſuccedit abbati ſuo, ſicut filius patri, igitur &c. Tu poſſes atten-
tare contrarium, quia immo eſt eadem ratio in religioſo, vt re-
frenetur auaritia fœneratorum. vt dicit l. prima. ff. ad Macedo.
quia eodem modo eſſet in religioſo, ſicut in filio. Præterea di-
co, quòd immo extenditur, quia licèt loquatur in filio, tamen
extenditur ad nepotem. vt l. filium habeo. ff. ad Macedonia. Præ
tereà in d. l. prima. eſt expreſſa ratio in l. tam ex præfatione ſua,
quàm etiam ex fin. princip. ergo ſuccedit regula, quòd quam-
uis ſit exhorbitans, eſt extendenda. vt l. prima. cum gloſſ. C. de
his qui ante aper. tab. immo quāuis odioſa, & correctoria. vt l.
his ſolum. C. de reuo. do. & dixi latè ſupra de iur. nat. §. primo.
dic, vt ibi &c.

SVMMARIVM.

1 *Mandans tenetur principaliter ac ſi negotiū per ipſum geſtū fuiſſet.*
2 *Procurator quas actiones pro domino, vel contra dominum quærat.*

Illud in ſumma. ¶ Actione quod iuſſu, vel de in rem
verſo, vel inſtitoria, vel exercitoria,
poteſt agi directo contra patrem, vel dominum, ex contractu
filij, vel ſerui. h. d. ¶ No. ibi directo, q qñ aliquis mandat, poteſt
directo, & principaliter agi ꝯ eū. ¶ No. ibi, tanquā ſi principali-
1 ter. q hic videtur caſus, † q mandans principaliter tenetur, ac ſi
negotium per ipſum geſtū fuiſſet, & ſic verè. facit c. mulieres.
de iu. in 6. & l. & habet. §. 1. de præca. Sed iſte text. probat cōtra-
rium, dum dicit, tanquam &c. quæ dictio (tanquam) eſt nota im
proprietatis. vt l. ſi me in vacuam. ff. de acqu. poſ. de quo latè, &
ſingulariter p Bar. in l. ſed ſi vnius. §. 1. ff. de iniur. de quo dic, vt
latè ſcripſi in meo trac. Maleſi. in gl. in verſ. Sempronium man
datorem. dic, vt ibi &c. ¶ In glo. directo. in fi. no. q iſtæ actiones
ſint veluti adiectiuæ; non vt proprium nomen actionis. Et idē
no. in gl. in l. ſi tamen plures. §. fi. ff. de exer. & in l. 3. §. ſi filiusfa.
ff. de pecu. Et hoc ſequitur ibi Bart. & Saly. & de hoc eſt text. ibi
doc. & Sal. in l. 1. C. quod cum eo. licet Iac. & Ioa. Fab. multum
hic laborent. ¶ In gl. condictione. in fi. De iſta cōdictione certi,
vel incerti, dixit ſupra de verb. obli. in prin. dic, vt ibi. ¶ Induci-
2 tur iſte tex. aliquis dedit mandatū † procuratori ad ſe obligan-
dum, & ita factum eſt, agitur contra dominum, tanquam dire-
ctò, & principaliter ſe obligauerit, poſteà fuit productum man
datum cum obligatione facta per procuratorē, an rectè, & ri-
tè fuerit actum? & hic videtur caſus, q ſic. In contrarium facit,
quia procurator fundat verba in perſonam ſui. vt l. quæcunque
gerimus. de actio. & oblig. igitur &c. Præterea ſicut ex cōtractu
procuratoris non quæruntur nobis directè, vt d. l. quæcunq; ita
nec poſſumus conueniri directo, ſed vtili, vt l. Iulianus. §. ſi pro-
curator. ff. de act. emp. & l. in cauſæ. §. fi. ff. de procu. ergo directo
contra eum agi non poteſt, ſed vtili actione. Ergo ſic dicemus,
aut quæritur an dñs ex tali obligatione ꝓcuratoris poſsit prin-
cipaliter cōueniri? & dico, q ſic, quia quis poteſt obligari prin-
cipaliter, vel conſenſu ſuo, vel nuntio, vel epiſtola, vt l. cōſenſu.
ff. de act. & obli. & in l. 1. in fi. ff. de contrah. empt. ſed agitur tan-
quam ſi obligatus ex mandato ſuo, non autem tanquā ſi ipſe
cōtraxiſſet verè, quia immo procurator dicitur cōtrahere. d. l.
quæcunq;. vnde impropriè pōt dici, q ipſe dñs cōueniatur, tan
quam ſi ipſe contraxiſſet, vt hic ibi, tanquā ſi principaliter &c.

De noxalibus actionibus.

¶ Quia non tantum ex contractu eorum qui in noſtra poteſta-
te ſunt, ſed etiam ex eorum maleficiis cōuenimur, ideò hic tra-
ctat de noxalibus, dicens, ex maleficiis &c. ¶ In glo. rub. in fi. ad
iſtam continuationem facit l. 1. ff. eodem &c.

SVMMARIVM.

1 *Noxaliter quando non ſit conueniendus dominus.*
2 *Dominus an ex delicto famuli ſui teneatur.*
3 *Seruum dedere quouſque liceat.*

Ex maleficijs. ¶ Totus iſte tit. diuidit principali-
ter in duas partes: Primò qualiter
deditio ꝓ noxa hēt locū in ſeruo delinquēte. Scdō, an
habeat locū in filiof. ſecūda ibi, ſed veteres. h. d. Ex de
licto, cōmiſſo per ſeruū dño ignorāte, vel prohibere non valen 1
te, dominus teneretur noxaliter: quod æquitatis ratio introdu-
xit, ne ex delicto rei propriæ quis in plus grauetur, quam ſit va
lor dicta rei. h. d. ¶ No. q dans alicui damnum, & ſic ille, qui te-
netur lege Aquilia, dicitur commiſiſſe maleficium. Eodem mo-
do ille, qui iniuriam alteri intulit, dr̄ teneri ex maleficio. ad id,
quod dixi ſupra de obli. que ex deli. in prin. ¶ No. ibi permittit,
q in electione domini eſt, aut emendare damnum, aut dare ſer
uum pro noxa. ¶ No. q iniquum eſſet, ut ſeruus, vel animal no-
ſtrum cū ſua nequitia in plus poſsit nos obligare, q̄ valeat. ¶ In
gl. 1. in fi. dic, vt ibi dixi, & dixi de materia noxali ſupra de act.
§. præterea quaſdam. in verſic. vel ex cauſa noxali. Et aduertas,
1 quia videtur, q immo † ex quaſi maleficio non agatur noxali-
ter, ſed de peculio. ff. de fur. l. ſi ſeruus nauē. & ff. nau. cau. l. idē
ait. §. ſi ſeruus. vbi loquitur de quaſi maleficio ſerui, nec leges
gl. faciunt ad rē, q a loquunt de quaſi maleficio dñi. Vnde dic, q
ea contractu, vel quaſi ſerui dñs non tenetur noxaliter. vt ff. de
act. & obl. in l. ex cōtractibus. & l. ſi oleū. §. pe. ff. de dolo. & hoc
verum

verum pro dolo commiſſo in contractu, vel circa cõtractum.
Sed interdum agitur noxaliter actione ex cõtractu pro delicto
cõmiſſo extra cõtractum, vt qñ virtus actionis poteſt ſe in hoc
extendere. vt patet ff. de pig. l. ſi ſeruus. & l. man. l. inter cauſas. §.
cum ſeruus. & ff. de fur. l. ſi ſeruus communis. §. 1. cum. ſeq. Pro
delicto verò per ſeruum cõmiſſo agitur noxaliter, vel ſeruus
aliter caſtigabitur, vt dictis legibus. & l. ſi id quod. §. in ſeruos.
ff. de iuriſ. om. iudi. Et hoc procedit in delictis priuatis. In publi
cis verò nõ videtur agi noxaliter, immo ſeruus ligatur vt liber.
vt ff. de accu. l. hos accuſare. §. omnibus. & ibi Bar. quod eſt ve-
rum, vbi agitur, vt caſtigetur, ſecus ſi agatur ciuiliter, quod po-
2 teſt. vt l. ſi quis in nomine. ff. de fal. ¶ † Quæro, an dominus tenea
tur pro delicto famuli ſui? & videtur, ꝙ ſic. vt ff. de his qui deie.
vel effude. l. ſi verò. §. 1. & l. 1. §. familiæ. ff. de publi. Spe. hoc tan-
git in titu. da iniur. & dam. da. §. ſequitur. propè fin. & tenet, ꝙ
non, quia in d. l. ſi verò. §. 1. tenetur ex quaſi maleficio ſuo, non
famuli, in §. familiæ. dic, ꝙ non, niſi noxaliter. vt ea. l. ſi. §. ſi. eum
l. ſeq. & ſeq. Vel dicas tu, ꝙ etiam ibi dominus tenetur ex quaſi
delicto ſuo, quia illi familiares delinquerunt in eo, in quo fue-
runt præpoſiti, vt dixi ſupra de obliga. quæ ex quaſi deli. §. pe.
& hoc eſt verum indubitanter, ſi neſcit, ſi autem ſciat, & pro-
hibere potuit, vr̃, ꝙ teneat, quia omiſſio ꝓpria eũ punit. vt l. 2.
& 3. ff. eo. & facit l. 2. C. de com. & merca. ¶ In gl. fecerunt. in fi.
3 dic, vt infra. §. ſi ſeruus domino. ¶ In gl. æſtimationem. in fi. † no.
ꝙ dominus, licèt condemnatus ad emendam damni, habet fa-
cultatem præſtandi ſeruum quouſq; ſuper actione iudicati fue
rit conuentus. vt d. l. miles. §. 1. Et hoc ideo eſt, quia habet facul
tatem præſtãdi aliud, quàm ſit in obligatione a lege, ſecus ſi ha
beret eã ab homine, quia tunc per lit. conteſt. in principali tol-
leretur. vt l. ſi quis ſtipulatus fuerit 10. in melle. & quod ibi la-
tè Bar. ff. de ſolu. & Bart. in d. l. miles. §. 1. de quo dic, vt ſupra de
actio. §. præterea quaſdam. in verſi. quæro, vſq; ad quãtum tem
pus &c. Et ad cognitionem iſtius actionis noxalis, vide quę ſcri
pſi ſupra de actio. §. præterea quaſdam. in verſ. in gl. noxali cau-
ſa. in fin. verſic. ſeq. Intellectum autem huius principij quando
ſcienter, vel ignoranter, & quando prohibere potuit, vel non,
vt l. 2. ff. eod. vide vt ſcripſi in d. §. præterea quaſdam. in verſi. &
prædicta procedunt, quando dominus eſt ignorans &c. ¶ Quo-
modo autem formatur libellus in iſta actione noxali, vide vt
dixi ſupra de actio. in §. præterea quaſdam. in verſi. quæro quo-
modo formetur libellus &c.

SVMMARIVM.

1 *Chriſtianus quouſque mãcipium Chriſtianum ab infideli redemptũ loco pignoris retinere poſſit.*

Dominus noxali. Pro delicto ſerui dominus liberat
dãdo ſeruum pro noxa, & in dãnũ
paſſum trãſfertur dominium, quod auocari poteſt, ſi dominus
emendet damnum, & velit eum manumittere. Et noxalium
actionum, quædam ſunt ciuiles, & quædã ꝓtoriæ. h. d. ¶ Not. ibi
ſerui ſui noie, quod dñs tenetur pro noxa ſerui, & ita debet fun
dari libellus. ¶ No. ibi, perpetuò ad id, quod quotidie dicitur,
Titius vẽdidit talem fundum iure proprio, & in perpetuũ &c.
¶ No. in verſic. ſunt autem. ꝙ actio noxalis non eſt actio, ſed
adiectio actionis, vt dixi ſupra tit. 1. §. 1. de actione de peculio,
& inſtitoria &c. ¶ In glo. liberatur. in fi. vel dic, vt dicit Bar. in
d. l. miles. §. 1. ff. de re iudi. quia immo ſeruus erat in ſolutione,
vnde ipſum ſoluendo liberatur: vt argu. l. ſi quis ſtipulatus fue-
rit decem in melle. de ſolu. & ibi Bar. ¶ In glo. auxilio. in fi. Iſta
1 iura gl. faciunt ſm Io. Fab. † ꝙ ſi fidelis emat mancipium Chri-
ſtianum ab infideli, ꝙ ſi mancipium poſſit ſe rędimere, ꝙ com
pellatur recipere pretium, & ſeruum manumittere. de hoc per
doc. extra de iudi. c. 1. facit l. ſi. C. de epiſc. & cleri. Tu autem di-
cas, quòd redimẽs aliquem ab hoſtibus, (& intelligo hodie ho-
ſtes infideles) poteſt eum retinere loco pignoris, vt ſeruiat ſibi
per quinquenniũ, niſi ſe redemerit. vt l. ſenatus. §. ſi. ff. de lega. 1.
& l. 1. C. de captiuis.

SVMMARIVM.

1 *Actionis noxalis locus, & tempus.*

Omnis autem, ¶ Omnis, ad quem ſeruus delinquens
tranſit, noxaliter conuenitur, & noxali-
ter etiam quis punitur pro delicto liberi hoīs facti poſteà ſerui.
1 h. d. ¶ † No. ꝙ actio noxalis eſt perſonalis in rem ſcripta, perſe-
quitur. n. omnem poſſeſſorem. ¶ Not. ꝙ iſta actio datur ad ſimi-
litudinem rei vendicationis, quia quandiu quis poſſidet, con-
uenitur, & ſi deſinit poſſidere, deſinit etiam conueniri. vt dici-
mus in rei ven. vt l. ſi autem. §. 1. ff. de rei vend. dummodo do-
lo nõ deſinat poſſidere. vt hic in gl. ¶ No. ꝙ ſeruus liber factus
tenetur de geſtis ex delicto in ſeruitute. ¶ In gl. directo. ibi, dire-
cto. & ibi diſtingue plenius, aut fecit iuſſu, aut non. Primo ca-
ſu, aut delictũ eſt atrox, aut leue. ſi atrox, obtinet, quod hic di-
citur; ſi leue, non videtur teneri, quia iuſſus dñi excuſat. vt ff. de
reg. iur. l. ad ea. & l. liber homo. & ibi Flo. ad l. Aquil. Si vero de-
liquit iuſſu domini, obtinet etiam, quod hic dicitur. Quid autẽ
ſi dño ſciente, & non prohibente, tũc licèt dominus obligetur,
ſeruus non excuſatur, & ideo tenetur manumiſſus. vt ff. eo. l. 2.
& l. in delictis. §. 2. ¶ In fin. eiuſdem glo. vide multos alios caſus
no. in d. l. 1. C. an ſeruus ex ſuo fac. per gl. & doc. Aduertas ta-
men, quòd hypothecaria durat, & ibi nota &c.

SVMMARIVM.

1 *Pater filio non obligatur.*
2 *Actionis ortus.*

Si ſeruus. Ex delicto ſerui proprij nulla competit domino
actio, etiam ſi poſteà alienetur, vel manumittat.
Idem in ſeruo alieno, qui efficitur ipſius damnũ paſſi. item ex
1 delicto domini non datur actio ſeruo libero facto. h. d. ¶ † Not.
ibi nulla obligatio. quod inter illum, qui habet aliquem in po-
teſtate, & illum, qui eſt in poteſtate, non cadit aliqua obliga-
tio, non intelligas de naturali, ſed de ciuili, tantum. vt dixi ſu-
2 pra tit. 1. §. cum autem. ¶ † No. ibi, actio nulla naſcitur, ꝙ vbi nõ
eſt obligatio ſaltem ciuilis, nulla naſcitur actio, quia ad parien-
dum filiam actionẽ, requiritur pater, & mater, & ſic obligatio
ciuilis, vel naturalis, niſi miraculosè filia naſceretur, vt no. Bar.
in l. 1. ff. de cond. inde. & ego dixi ſupra de oblig. in prin. dic vt
ibi. ¶ No. ꝙ qñ ab initio impedit ortus actionis, licèt res deue-
niat ad eatum, in quo actio poſſet oriri, non reſuſcitatur, nec
naſcitur. ¶ No. ꝙ ſi dominus delinquat in ſeruum, tamen ſeruo
ẽt manumiſſo non datur actio, quia licèt dño caſtigare ſeruos
proprios. vt C. de emend. ſer. l. 1. quod eſt uerum, ſi uirgis, uel
loris eum caſtigauerit, ſecus ſi telo, vel cultello, lapide, vel alio
modo, quia tunc ſi moritur, tenetur. ubi facit l. 1. in fi. ff. de his,
qui ſunt ſui, uel alie. iur. de quo dic, ut dixi in meo tractatu Ma-
leficio. in gl. in uerſi. doloſè, & ſcienter. dic, ut ibi &c.

SVMMARIVM.

1 *Filio condemnato an peculium patiatur executionem. & nu. 3.*
2 *Pater an conueniri poſſit de peculio pro condemnatione filij.*

Sed veteres. Olim pater pro delicto filii, ſiue filiæ, noxa-
liter tenebatur, ſicut pro ſeruo. hodiè uerò
nullatenus, ſed ipſe filiusfamilias ex delicto ſuo, ut quilibet
alius poterit conueniri. h. d. ¶ Not. ꝙ aſperitas in legibus, uel
ſtatutis eſt reſpuenda. ¶ Not. ibi, & ab uſu. ꝙ lex tollitur per nõ
uſum, de quo dixi latè ſupra in princ. in §. igit. dic ut ibi. ¶ No.
quod pater magis dolet, & periclitatur in filium, quam ipſe
filius in ſe. facit l. iſti quidem. ff. quod me. cau. ¶ No. ibi, pudici-
tiæ fauor, ꝙ pudicitiæ eſt multum fauendum. facit l. nec ei. §.
pen. ff. de ado. ¶ No. ꝙ filiusfam. ut quilibet alius pro ſuis deli-
ctis tenetur. ¶ In gl. admiſſerunt. in fi. dic, & ideo, quia hoc non
erat etiam de iure ſforum, neceſſario ſequitur, ꝙ iſtæ lex. debet
intelligi ante iura ſforum. ¶ In gl. filios. in fi. no. qđ dixi in prin.
ſupra eo. uidelicet, quod ex quaſi delicto ſerui, uel filij dñs non
tenetur noxaliter, nec pater tenetur de peculio, ut hic, & iſtam
opi. approbat glo. & doc. in d. l. ſi filius. §. ſi ſeruus. ff. de his, qui
1 deie. uel effu. ¶ † In glo. conueniri. ibi. l. & ſi condemnatus. pro-
pter delictum in patrem, actio iudicati datur de peculio. dic, da
tur actio, & executio contra filium, quia tenet contra eum con
demnatio. eſt caſus de utroq; in d. l. & ſi condẽnatus. Et aduer-
tas, qñ filius conuenitur, ſit executio in peculio caſtrenſi, uel
quaſi ad eum ſpectãte pleno iure, ut l. 1. ff. de caſtren. pec. & l. ſi.
C. de inoffi. teſt. & in eo habetur ut paterfam, ut l. 2. ff. ad Mace.
fiet etiam executio in aduentitio peculio patre cõſentiente. ut
dicit gl. ſing. d. l. & ſi condemnatus. & iſtũ conſenſum non in-
telligas in ipſo actu executionis, quia tunc nullam dubitationẽ
haberet. Sed intelligas hanc gl. ꝙ pater cõceſſit adminiſtratio-
nem filio in aduentitiis, unde cõcedendo, ꝙ poſſit adminiſtra-
re, tunc in conſequentiam conſentire uř poſſe fieri executionẽ,
etiam in illo peculio. iſto modo intelligit Io. de Imo. illam glo.
in l. ſi finita. §. ſi de uectigalibus. ff. de dam. infec. circa ſi. Et præ-
dicta procedunt, qñ filius eſt condemnatus ex delicto in decẽ,
ſi autem propter delictum ſuum bona filij debeant publicari,
tunc

tunc tali caſu non publicatur peculium, ét caſtrenſe, vel quaſi,
nec aduentitium. vt eſt tex. ſing. in l. 3. C. de bo. præſcrip. Nec ét
publicatur peculium, quia in caſu, quo bona paterna ex con-
tractu cum fiſco, vel delicto patris eſſent publicanda, non pu-
blicabitur peculium etiam profectitium filii. vt eſt tex. ſing. in l.
3. §. ſed verſi. ff. de mi. Ita notabiliter dicit Bart. & Ang. & Mod.
in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff. de dam. infec. de quo dixi in
meo tractatu Maleficiorum, in gl. in verſ. & eius bona publica-
2 mus. dic, vt ibi. ¶ † In ea gl. ibi. l. 3. §. idem ſcribit. nota, quod licet pa
ter non teneatur de delicto filii, vt no. in l. 1. C. ne fil. pro pat. &
hic in gl. tamen ſi filius ſe in iudicio defendit, & ritè fuerit con-
demnatus, pater de peculio poteſt conueniri, non ex delicto fi-
lii, ſed ex quaſi cõtractu celebrato cum filio, qui reſultat ex di-
cto iudicio. ita dicit Bart. in d. §. idem ſcribit. quod bene not. vt
3 ſcias quomodo debeas agere, & formare articulos. ¶ † In ea glo.
ibi, videtur, quod non. no. ex delicto filii, quando eſt contumax, & ſe nõ
defendit, quod fit executio contra filium in caſtrenſi, vel quaſi, &
in hoc non eſt dubium, & idem in aduentitio, in quo patri nõ
quæritur vſusfructus, iuxta l. fi. §. ſin autem patre recuſante. & §.
filius autem. C. de bon. quæ lib. cum in illis patri non poſsit præ
iudicare, quia non eſt in illis legitimus adminiſtrator. vt d. §.
ſin autem patre, igitur &c. Sed nõ fiet executio contra patrem,
vt hic in gl. nec actor mittitur in poſſeſsionem peculii profecti
tii. Dicas tu, quod nec fiet tali caſu executio, vel miſsio in poſſeſſio
nem in peculio aduentitio. vt eſt tex. cum gl. ſing. in l. pater, qui
caſtrenſe. ff. de caſtren. pe. Et prædicta procedunt, quando filius fuit
ſemper contumax, & nunquam comparuit, & poteſt eſſe ratio,
quia magis præſumitur condemnatus, quia non defendit, quam quod
delictum commiſerit. vt l. qui repudiantis. cũ gl. in fi. & ibi Bar.
& doc. ff. de inoffi. teſt. & l. ſi ideo. & ibi Bar. ff. de evi. & no. Bal.
in l. tranſigere. C. de tranſa. circa med. etiam ſi pater ſciuerit agi
contra filium, vt l. præſes. cum gl. & ibi Bar. C. de pig & no. Bar.
in l. cum filius. in princ. ff. de verb. obl. Sin autem filius fuit litem
conteſtatus, & poſteà ſe abſentauit, quia per litem conteſtatam
dicitur quaſi contraxiſſe, vt d. §. idem ſcribit, fiet executio contra pa
trem in peculio. ita dicit Bart. in d. §. ſi de vectigalibus. quod nõ
placet domino Ioan. quia quando agitur contra tertium ex delicto,
vel iudicio alterius, nunquam poteſt conueniri, niſi ille fuerit
proſecutus iudicium vſque ad ſententiam. vt d. l. qui repudiantis. igi-
tur &c. Non obſt. §. idem ſcribit. quia dicitur quaſi contrahi ex ſen-
tentia, vt ibi. ita etiam dicit Bar. in d. l. cũ filius. quod eſt verius.
quod no. facit glo. & ibi Bar. in d. l. 2. ff. de præt. ſtip. & prædicta
procedunt, quando agitur ex delicto. Sin autem ageretur ex contra-
ctu filii, vel etiam ex delicto, non ad vindictam publicam, ſed
ad emendationem damni, & ſic ciuiliter. iuxta l. qui in nomine. ff.
de fal. & l. fi. ff. de priua. delic. & l. fi. ff. de fur. & l. fi. ff. de iniu. tũc
quia pater tali caſu eſt legitimus adminiſtrator, facit quod not.
glo. & doc. in l. fi. in princ. ff. de verbo. obl. tali caſu pater debuit
conueniri, quia actiones actiuè, & paſsiuè ex peculio aduẽtitio
ad patrem ſpectant. vt l. fin. §. vbi autem. C. de bo. quæ lib. quod
patet ibi in verſic. ſin autem æs alienum. nam ſupra locutus fuit
generaliter, ſiue actiones deſcendant ex facto filii, vel non. po-
ſteà dicit quando ex facto defuncti, igitur &c. Vel poteſt dici, quod ibi
patri dãtur dictæ actiones ex cauſa hæreditaria, & ille verſ. ſin-
autem. exemplificat, & declarat ſupradicta, ergo ex contractu
filii poterat agi contra filium, & eo cõdemnato agitur iudicati
contra patrem. vt d. l. 3. §. idem ſcribit. & iſtam partem videtur ſequi
Io. Fab. hic. Sed prima mihi magis placet, quia ſemper pater eſt
ille qui mouere debet actionem actiuè, & paſsiuè, ſin autẽ filius
conueniatur patre ſciente. iuxta d. l. præſes. & filius fuerit con-
demnatus, tunc fiet executio in aduentitio contra patrem, intẽ-
tata actione iudicati. vt §. idem ſcribit. coniuncta gl. in d. l. ſed ſi
cõdemnatus. Non obſt. l. fi. §. actione. C. de bo. quæ lib. vbi filius
conuenitur, quia ibi loquitur, quando patri non quæritur vſusfruc.
igitur &c. cogita. ¶ Quid ſi filius habet diuerſa peculia? dic, quod in
contractu inſpicitur, ex quo deſcendit obligatio, tunc in illo pe
culio fiet executio, vt ff. de pec. l. hinc quæritur. §. poteſt. ſi aũt
non apparet, in omnibus fiet. In delictis autem ſemper incipias a
caſtrenſi, quia illud eſt proprium filii, & nõ nocebit patri, & ſic
tertio, quod ſemper in executionibus proſpiciẽdum erit, vt l. a
diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. ¶ An autem, & quando, & quo-
modo filiusfam. olim, & hodie poſsit ſtare in iudicio? vide quæ
ſcripſi ſupra de act. §. actiones autem de peculio. in verſic. quæ-
ro, an filiusfa. poſsit ſtare in iudicio. dic, vt ibi plenè dixi. & ét
vide quæ dixi in §. pœnales. ſupra de actio. ¶ Itẽ ad libelli formã
in actione noxali, vide quæ ſcripſi ſupra de act. §. præterea quaſ-
dam. in verſi. ex noxali cauſa &c. ¶ An autem filiusfa. poſsit car-
cerari pro debito ciuili per eum contracto, vide omnino quæ ſcri-
pſi ſupra de acti. §. actiones autem de peculio. in verſic. ex quo
etiam no. quod ex contractu filii. & eo. tit. §. fi. in verſi. eum qui. Quando
autem pater agit, vel cõuenitur per procuratorem in aduenti-
tiis, quod poteſt, vt l. 1. C. de bo. mat. an requiratur cõſenſus filii in
conſtitutione procuratoris, vel in lit. cõteſt. vide quæ ſcripſi in
d. §. actiones autẽ. in verſ. quod ſatis. ſecundum Ray. ad hoc, quod di-
citur &c. An autem valeat ſtatutum, quo cauetur, quod pater tam
in contractibus, quàm etiam in delictis filii teneatur? vide quæ
ſcripſi in d. §. actiones autem. in verſ. in gl. ipſo iure. ibi, & ſic pa
ter non debet tenere &c. Et an tale ſtatutum, quod vult patrem
pro filio teneri, extendatur extra territorium? vide quæ ſcripſi
in d. §. actiones autem. in verſ. quæro, an dictũ ſtatutum reſtrin-
gatur? Quæro an id, quod pater cogitur pro filio ſoluere, poſsit
in ſuam legitimam computare? vide in d. §. actiones autem. in
verſi. quæro an id, quod pater ſoluit &c.

Si quadrupes pauper. feciſ. dicatur.

¶ In fi. gl. rubricæ, no. iſtam diſtin. gl. quærit hic Iaco. quia iſte ti-
tulus loquitur de rebus animatis. Quid ſi res inanimata mea in
fert tibi damnum, vt quia mea domus ruit in tuã, vel nauis mea
in tuã? & dic, non teneor. ff. ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. ſi
nauis. & ibi Flo. & l. prætor. §. fin. & l. hoc amplius. §. Neratius.
ff. de dam. infec. dic tu materiam damni infecti. & eius formam
denunciandi libellum, vt dixi ſupra de act. in §. præterea quaſ-
dam. in verſi. ex noxali cauſa. dic, vt ibi in verſi. vidimus de cau
ſa noxali propriè &c. cum verſi. ſeq. & etiam ibi poſui formam
libelli in actione in factum de dam. inſe. in verſic. libellus autẽ
in hac actione. de dam. inſec. &c. dic, vt ibi &c.

SVMMARIVM.

1 *Actio directa quæ dicatur.*
2 *Lex pœnalis in vno caſu extenditur ad alium.*
3 *Iuuenis non poteſt libidinis cauſa puellæ oſtium frangere.*
4 *Actio quadruplex.*
5 *Fera ſi nocuit, & penitus euaſit, ſi poſtea rediit, an dominus teneatur.*
6 *Canis tuus ſi comedit carnes meas, quæ actio mihi detur.*
7 *Animalia, ſi ſine immiſsione depaſta ſunt glandes, vel blada mea, an, & qua actione agere poſſim.*
8 *Bos tuus, ſi laſciuia intrauit pratum vel ortum meum clauſum, & herbam corroſit, quæ actio mihi detur.*
9 *Animal quando noxæ cauſa dandum non ſit.*
10 *Paſtus quo tempore ſit æſtimandus.*
11 *Reperiens animalia in ſuo, damnum facientia, an poſſit illa retinere donec damnum emendetur.*
12 *Actiones concurrentes quando, & qualiter ad inuicem ſe tollant.*

Animalium. Totus iſte tit. diuiditur in duas par-
tes. Primò, quando actio de pauperie
locũ habet, vel non. Secundò loquitur, quando habet locũ actio de
ædilitio edicto, vel nõ. Secunda ibi, Hæc quæ. Et h. d. Pro
dãno per quadrupedem manſuetã dato, actio noxalis directa contra
dominum datur, cum animal contra naturam ſui generis dam-
num dederit. Sed ſi quadrupes nõ manſueta iuxta naturam ſui
generis damnum dederit in liberum corpus non occidendo,
dominus ex ædilitio edicto arbitrio iudicis condemnatur, in
aliis autem rebus in duplum, vel noxalis actio his duobus ca-
ſibus contra dominum dirigetur, & pœnales actiones pro eodem fa
1 cto concurrentes non perimunt ſe concurſu. h. d. totus tit. ¶ † In
gl. 1. in fi. no. ex iſto tex. coniuncta gl. ibi, vt ff. eo. l. pe. quod directa
actio dicitur, vbi habent locum verba, & mens, ſi verò ſententia tan
tùm, tunc habet locum vtilis. vt d. l. pe. Ita dicit gl. ff. de iur. om.
iud. l. ſi id quod. & Cy. in l. 1. C. de act. & obl. & ibi videas. videas
etiam omninò Bar. in l. 1. ff. de act. & ob. facit l. nominis & rei. §.
verbum ex legibus. ff. de verb. ſig. & ſupra de leg. patr. tut. §. 1. &
2 vide Cy. in l. 1. in 3. q. C. vti poſsid. Et ſic † lex pœnalis in vno ca
ſu extenditur ad alium, quando eſt eadem ratio. intantùm quod vna gl.
Ioan. And. in c. 1. de offi. ord. dicit, quod non eſt propriè extẽſio, quando
eſt eadem ratio. quod eſt notab. uide l. fi. C. de interd. mat. & ibi
Cy. Bal. & Sal. vide tamen in materia extenſionis, quod latè dixi ſu-
pra de iur. nat. §. 1. An aũt ſtatutũ pœnale loquens in uno de cor
relatiuis, habeat locum in alio? uide quæ ſcripſi ſupra de acti. §.
actiones aũt. in uer. in gl. patrem. in fi. & in glo. dominum. in fi.
dic, ut ibi. ¶ In glo. laſciuia. in fi. dic, hæc ultima uerior, quia ani-
malia laſciuiunt, & ſaliunt. ¶ In gl. feruore. in fi. Sed contra op-
ponit Io. Fab. quia natura docet animalia commiſtionem appe
tere. ut l. 1. §. 1. ff. de iuſt. & iur. Reſpõde, quod licèt iſtud ſit natura-
le, & propter hoc non debet teneri, quia facit ſecundum ſui naturam,
tamen

tamen frangere oſtium eſt contra naturã ſui generis, igitur do-
3 minus tenetur.†Et ſic not. ꝙ iuuenis non poteſt cauſa libidinis
frangere puellæ oſtium, facit l. verum. ff. de furt. & quod ibi no.
¶ In gl. contra naturam mouentur. ibi, nõ cornu petit. no. ad id,
quod vulgariter dici ſolet. vna hirundo non facit ver. No. ꝙ iu-
dicamus rem ſm propriam ſuam naturam, & non ſm accidẽs,
facit §. his aũt. ſupra ad leg. Aquil. de quo per gl. & doc. in l. 1. §.
beſtias. ff. de poſtu. & ad intellectũ huius literæ præmitte quod
habet in §. illud. ſupra de rer. diui. & ff. de acq. rer. do. l. natura-
lis. §. illud. ¶ In ea gl. in fi. dic. hanc etiã tenet gl. ff. eo. l. 1. §. in be-
ſtiis. vbi gl. dat aliam ſol. Sed Ray. dicit, ꝙ ambæ ſunt ſimul iun-
4 gendæ, & habebitur veritas. Sed † Iacob. dicit, aut fera non eua-
ſit, quæ nocuit, quæ habebat conſuetudinem redeundi, & tunc
habet locum vtilis, ſed non directa. vt j. eo. §. fi. Aut prorſus eua
ſit, & tunc nec vtili, nec directa tenetur, ita intelligitur iſte tex.
5 & d. §. in beſtiis. ¶ † Quærit hic Iac. pone, ꝙ fera nocuit, & peni-
tus euaſit, poſteà rediit, an dñs teneatur? & dicit, ꝙ nõ. arg. l. qui
6 res. §. aream. ff. de ſolut. ¶ † Quid ſi canis tuus comedit carnes
meas? Iac. dicit hic dari vtilem l. Aquiliæ. facit l. qui occidit. §. ſi
quis. ff. ad leg. Aqui. & C. eo. ti. l. fi. Alij dicunt nullo modo dñm
teneri, quia canis nocuit ſm naturam ſui generis, vt hic. Poteſt
concludi ſm Io. Fab. hic, & do. meum Flo. in l. 1. §. 1. ff. eo. ꝙ aut
poteſt comprehendi aliqua culpa dñi, ſaltem leuiſſima, & tene
tur ad emendam damni, ſaltem vtili Aquilia. vt l. quemadmo-
dum. §. magiſtratus. ff. ad leg. Aquil. Si non poteſt argui culpa,
tunc videtur, ꝙ non teneatur, vt hic: & hoc magis placet. Tamẽ
Flor. dicit tali caſu dari actionem in factum. vt l. quoties. ff. de
7 præſcr. ver. idem vult Iac. & Cy. in d. l. fi. C. ad leg. Aqui. ¶ † Quid
ſi animalia ſine immiſſione depaſta ſunt glãdes, vel blada mea,
& gl. in l. qui ſeruandarum. §. fi. ff. de præſcr. verb. dicit, ꝙ poteſt
agi iſta actione. & idem Spec. in tit. de iniur. & dam. da. §. ſequit.
ver. dic, ꝙ ſi ſine. Sed hoc non videtur verum, ſm Iac. quia hæc
actio non datur, niſi animal nocuerit contra naturam ſui gene-
ris &c. Et hoc ſequitur Io. Fab. quia illa gl. eſt contra mentẽ d. l.
qui ſeruandarum. §. fi. & iſtam reſpõſionem ſequitur Sal. ibi, &
in l. fi. C. ad leg. Aqui. per illum tex. & ff. eo. l. 1. §. 1. Vnde dicit, ſm
Bald. ꝙ debet dari tali caſu vtilis de paſtu pecoris. vt l. Quintus
Mutius. ff. ad leg. Aqui. ſm Io. Fab. & nõ malè. Datur. n. in factũ,
inquantum dominus eſt factus locupletior, vt quia ea glande
mea porci ſui ſunt impinguati &c. vt d. §. fina. & dict. l. quoties.
8 ¶ Quid ſi habeam pratum, vel ortum clauſum, & bos tuus la-
ſciuia rupit, & intrauit, & herbam corroſit, tunc nõ denegatur
actio de pauperie, vt hic. & in princ. niſi dominus bouis fuiſſet
præſens, & vetare potens, & non vetuit, quia tenetur inſolidũ,
9 vt arg. ff. de fur. l. falſas. §. ſed ſi quis. & l. 2. ff. de noxa. ¶ † Quid ſi
cuſtos tuorum animalium immiſit ea in bladis meis, vel ſi ſua
negligentia ipſa ea ſe damnum mihi dederunt, dicas dominum
teneri propter malã cuſtodiam, & electionẽ. & tenetur Aqui.
vt l. ſi ſeruus ſeruum. § ſi fornicarius. ff. ad l. Aquil. facit ff. loca.
l. inſulam. §. qui mulas. Dicit tamen Io. Fab. ꝙ dominus libera-
tur dando animal pro noxa, quia ea facto animalis nõ tenetur
in plus. Sed nõ placet, quia iſtud eſt verum, qñ animal ea ſe no-
cuit, ſed iſto caſu videtur nocuiſſe cuſtos, qui potuit prohibe-
10 re. facit ff. loca. l. videamus. In prin. ¶ † Quid ſi immiſiſti anima-
lia tua in granum meum, qđ erat in herba, an tenearis ad emen
dam, conſiderato valore tũc temporis, vel in futurum, cum eſ-
ſet maturum? & videtur, ꝙ cum eſſet maturum. arg. l. ea hac. ff.
eo. In contrarium, quia tempore paſtus, erat herba, igitur tali
modo debet fieri æſtimatio. vt l. cedere. ff. arbo. fur. cæſ. Itẽ quia
circa damnum non habetur cõſideratio in futurum. vt l. ait lex.
& l. inde Neratius. §. ſi infans. ff. ad leg. Aqui. Iac. de Are. conclu
dit teneri ad hoc, ꝙ vendi potuiſſet dictum frumentum tẽpore
paſtus, & quia eſt dubius euentus, arg. ff. fa. erc. l. propter finem.
Et hoc ſequitur Cy. in l. fi. C. ad leg. Aqui. pro quibus tn alleg. l.
in lege Falc. non habetur. ff. ad l. Aquil. & hoc ſequitur Flo. in
11 d. l. ea hac. ¶ † Quid ſi reperiam animalia in meo damnum fa-
cientia, an poſſum retinere, donec damnũ emendetur? videtur,
quod non. vt l. Quintus. ff. ad leg. Aquil. quod Io. intelligit verũ,
qñ ſcio cuius ſint, ſecus ſi ignoro. & hoc ſequitur hic Ioan. Fab.
quod dicit eſſe ſatis æquum. Sed Bar. in l. hoc amplius. §. de his.
ff. de dam. infec. & in l. ratis. ff. de incen. rui. nau. tenet contrariũ,
ꝙ in animalibus, quæ poſſunt incurrere periculũ interitus, ne
fame perirent, non poteſt fieri retentio, ſecus in aliis rebus, vt
in ruderibus, & ita intelligantur dicta iura. vide Bar. & Dy. ibi.
¶ In gl. nocitum. in fi. iſta pœna ſm gl. in d. l. quod vulgò. appli-
catur pro parte fiſco, & pro parte parti. alleg. ff. de his qui deie.
l. ſi verò. §. pen. Sed doc. dicunt, ꝙ immo inſolidum applicatur
parti. ff. de verb. ſign. l. ſi cum fundum. facit l. fi. ff. de litu. de quo
per Imo. ff. de pub. iud. in rub. de quo dic, ut dixi ſupra de act. §.
pœnales. in uer. in ead. gl. ibi. & eſt quinquaginta aureis. In glo.
cõſumit. in fi. no. & ſigna bene gl. & eſt ſimilis in l. idẽ ſcribit. §.
ſi. ff. nau. cau. & ff. de reg. iur. l. nunquam actiones. & ſimilẽ quaſi
gl. poſuit Inn. in c. fi. de collu. poſuit Dyn. in l. prouinciali. & ibi
Bar. ff. de nou. ope. nun. hic latè Iaco. de Aret. & Io. Fab. de quo
dic, ut per Dy. Bar. Raph. & Imo. in l. 1. §. unde quæritur. ff. de pub.
12 ¶ † Verum, quia Ioan. Fab. ponit hic ampliorem diſtinctionem,
ipſam ad literã recitabo, cùm quæritur, qualiter plures actio-
nes concurrentes adinuicem ſe tollant? diſtingue, aut oẽs ſunt
criminales, aut quædam criminales, & ciuiles, aut quædam ci-
uiles. Si omnes ſunt criminales, dic, aut ſunt plures quò ad pu-
nitionem, aut quò ad perſecutionẽ, uerbi gratia, qui ſepulchra
uiolat punitur diuerſis pœnis, hoc caſu põt dici, ꝙ iudex poſ-
ſit eligere, & una electa, alia conſumitur. C. de ſepul. uio. l. 3. ff.
de accuſa. l. ſenatus. & ibi omnino uide Bar. quod eſt uerũ, niſi
lex ordinaret utranq; infligi, tunc uidetur, ꝙ utraque infligatur
etiam per diuerſos iudices. C. de ſac. ſan. eccl. l. placet. in fi. Si ue
rò ſunt plures quò ad perſecutionem, tunc aut omnes deſcen-
dunt ea eodem facto, aut ea diuerſis. Si ea eodem, tunc aut om
nes idem delictum puniunt, quòd ſolùm ex eodẽ facto deſcen-
dit, tunc una utendum eſt. ut d. l. ſenatus. Aut tendunt ad punien
dum diuerſa, quæ ea eodem actu reſultant, & tũc ſubdiſtinguit-
tur, quia aut unum ſe habet ad aliud, tanquam genus ad ſpeciẽ,
ut homicidium, & parricidium, & nõ poſſunt ſimul intentari,
ut no. in d. l. ſenatus. aut ſe habent tanquam diuerſæ, ſpecie, &
differentia. ut ſi quis cognouerit cognatam ſuam coniugatam,
oriuntur crimina duo. ſ. inceſtus & adulterij, tunc poſſunt con-
currere, & poteſt de quolibet accuſari eodem tempore, uel di-
uerſis. C. de accu. l. qui de crimine. Si uerò deſcendunt ex diuer-
ſis factis, poſſunt concurrere multo magis. ff. de accu. l. libello-
rum. §. ſed & ſi aliud. In ſecũdo caſu principali, qñ ſunt quædã
criminales, tunc poſſunt eligere quam uolunt ante litem conte
ſtatam, ſed poſt litem conteſtatam, tenentur proſequi quam ele
gerint. poſt ſniam ſunt opin. quando una eſt de re familiari, alia
ad uindictam, an poſſit in aliã redire, ut no. in l. 1. C. qñ ac. ciui.
cri. præiu. hodie uero nř, ꝙ omnino tenetur ꝓſequi electa. per
auc. qui ſemel. C. quomodo, & qñ iud. uerum eſt tamen, ꝙ ante
lit. conte. ſit abſolutio ab inſtantia, ut ibi no. In tertio caſu prin-
cipali, qñ omnes ſunt ciuiles, quem caſum ſolum hæc gl. uidet
proſequi: diſtingue, quia aut omnes ſunt pœnales, aut omnes
rei perſecutoriæ, aut quædam pœnales, & quædam rei perſecu
toriæ, & quędam miſtæ. Primo caſu, qñ omnes ſunt pęnales, gl.
diſtinguit, quia aut omnes ex uno delicto, aut ex diuerſis deſcẽ
dunt. Si ea uno, una tollit aliam, niſi in eo, ꝙ excedit. Sed tu ſm
Io. Fab. diſtingue, quia aut competunt contra unum, & eſt uerũ
quod gl. dicit. & hoc caſu ꝓpriè intelligatur. ff. de act. & obl. l.
plura. aut cõtra diuerſos, & tunc ſubdiſtinguitur, quia aut de-
ſcendunt ea maleficiis, aut ex quaſi. Primo caſu, unus alium nõ
liberat, & ita omnibus uti poteſt, l. cum ea eo. ff. de actio. & obl.
& ff. ad leg. Aqui. l. item mela. §. ſi plures. cum ibi plenè not. per
Flor. Sed ſi ea quaſi maleficijs unus liberat aliũ, ſaltem per exce
ptionem, & idem uidetur, ubi ab una parte tantum eſſet pœna-
lis. ff. de eo, per quem factum eſt. l. 1. §. ſi plures. Si ea diuerſis de
lictis competunt, dicit gl. ꝙ una tollit aliam. ut l. nunquam plu-
ra. ff. de priua. deli. & ibi omnino latè uide Bar. & hoc uerũ, niſi
eſſent delicta coniuncta, & eiuſdem effectus. ff. ad leg. Aqui. l. il-
lud. in fi. uel talia, quæ non uertantur ab uno, non debent diſtin
gui. ff. de iniur. l. prætor. Secundo caſu, qñ omnes ſunt rei perſe-
cutoriæ, diſtingue, aut competunt contra unum, aut contra di-
uerſos. Si contra unum, tunc aut ſunt eiuſdem generis, quia oẽs
ex contractu tanquam diuerſarum formarum, tunc una nõ tol
lit aliam, uerum eſt, ꝙ effectus unius uenit in alias. ff. de actio.
emp. l. non eſt nouum. ff. pro ſoc. l. cũ duobus. §. ſi plures. Et hoc
niſi ſuperuenerint ex cauſis lucratiuis. ff. de act. & ob. l. omnes.
Aut ſunt diuerſorum generum, quia una ex contractu, alia ex
delicto, tunc una tollit aliam. ff. de fur. l. is cui. ſm Dy. Primum
tñ membrum fallit. ff. de tribu. l. cum in hęredem. §. eligere. ſed
fortè ibi ſpeciale. Item fallit, ubi actiones non ſunt compatibi-
les propter contrarietatem, uel alias. C. de codicil. l. fi. Et poteſt
dici, ꝙ ubi rei perſecutoriæ non ſe tollunt, ꝙ poſſit agi ſecũda
in eo, quod excedit. ff. commo. l. unde quæritur. Sed Ioã. Fab. ibi
dicit hoc uerum, qñ non ſunt ambæ perſecutorię, ſed fallit. ff. ꝓ
ſocio. l. ſi actum. ff. de act. & ob. l. quoties. §. 1. Si competunt con
tra diuerſos, hoc membrum non proſequitur Dy. tamen poteſt
dicere, ꝙ aut ambæ proſequũtur corpus rei in proprietate, ſeu
poſſeſſione, aut intereſſe. Primo caſu, aut unus habet cãm ab
alio, & tũc una tollitur per aliam facta ſolutione. ff. de reb. eo. l.
illicitæ.

ſllicitæ. Aut non habent cauſam adinuicem, & tunc aut primo agit ꝯ poſſeſſorē, & fuit rē aſſecutus, vt vna tollit aliã, ſecus ecõtra. ff. de ſol. l. Stichũ, aut Pamphilũ §. dolo Secundo caſu, qñ intereſſe, tũc aut cogit rõne vnius facti, & vnius pſonæ, vel plurium, quæ pro vna reputanē, & tunc vna tollit aliã. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quoties. Aut rõne diuerſorũ, vel quæ pro diuerſis habētur, & tũc non. vt ff. de ſepulc. vio. l. ſemper. §. ſi in ſepulchro. & hoc ꝓcedit in realibus, & in rē ſcript. poſſeſſorijs, nã in mere pſonalibus ſolutione per vnũ facta, alij liberanē. ff. depo. l. 1. §. ſi apud. Tertio caſu, qñ ꝗdã pęnales ſũt, quædã rei pſecutoriæ, eſt dare regulã, q vna nõ tollit aliã. ff. de fur. l. ſi pignore. §. 1. Et fallit, qñ altera cõpetit de iure cõi, altera de iure ſpeciali. ff. nau. cau. ſta. l. idē ait. § ſi. & fortè ſub hoc itellectu pt intelligi. l. manifeſtiſſimi. C. de fur. & hoc de pęnali actione iuris. Si facto hoīs, q forte aliqs ſtipulatus eſt pęnam, diſtinguiē inter ꝯtum bonæ fidei, & ſtricti iuris. Aliud olim, & aliud hodie. vt ff. pro ſocio. l. ſi quis à ſocio. & ibi glo. ff. de act. emp. l. prædia. & ibi vide do. Pau. de Caſt. ff. de act. & obl. l. obligationũ ferè. § ſi. ff. ad leg. Fal. l. 1. §. item ſi ita. & C. de tranſa. l. ſi quis maior. & l. cum proponas. & ff. de tranſa. l. qui fidem. & ff de pact. l. reſcriptum. §. ſi præco. de quo vide quæ latè ſcripſi ſ. de acti. §. oīs autem. circa prin. Quarto caſu, qñ altera miſta, altera rei perſecutoria, & dicit Dy. conſiderandum eſſe an ſint diuerſorum generũ, an eiuſdem. Primo caſu vna tollit aliam in totum. ff. de act. & obl. l. qui ſeruũ. in ſi. ff. commo. l. vñ quæritē. quæ ſic eſt intelligenda. vt ibi. vide Bar. Secundo caſu, qñ ſunt eiuſdem generis, quia ambæ ex contractu, vel ambæ ex delicto, aut tunc deſcendunt ex eadem matre, id eſt, ex eadem obligatione, tunc ſe tollunt in eo, q deſcendunt, vt de iu. & ra. diſt. l. 1. §. de tutela. coniuncto ſupra de tut. Sed de intellectu d. §. de tutela. vide latè Imo. in d. l. 1. §. vnde quæritur. ff. de pub. Aut habent diuerſas matres, tunc ſi actũ fuerit vna, poteſt agi alia, quatenũ excedit, vt in condictione furtiua, quæ ex furto oritur, & vi bo. rap. quæ oritur ex rapina, quę ſe non tollunt in eo, q excedũt. ff. de act. & ob. l plura. ff. vi bo. rap. l. 1. Quinto caſu, qñ quædam ſunt pęnales, quædã miſtę, aut ex diuerſis obligationibus, tunc vna aliam nõ tollit. vt ff. de iur. & fa. diſt. l. 1 §. hanc tamē. Si ex eadem, tollit, niſi in eo, quod excedit. vt d. l. 1. ff. vi bo. rap. Sexto caſu, qñ omnes ſunt miſtæ, diſtingue quaſi idem, quia aut omnes ex diuerſis factis, & vna tollit aliam. vt l. nonnunquã. ff. de priua. delic. & ibi Bar. aut ex eodem, tũc ſic, niſi in eo, quod excedit. vt ff. ar. fur. cæſa. l. 1. Et prędicta procedunt in remedijs ordinarijs. In extraordinarijs, an vnum tollat aliud. vide Dyn. & latè Bar. in d. l. ꝓuinciali. §. 1. ff. de noui oper. nun. & quæ oia tene mēti. ¶ Vltimò ad intelligentiam, & declarationem huius tituli. Si quadrupes paupe. feciſ. dica. vide quæ dixi ſupra de actionibus. §. præterea quaſdam. in verſic. & iſta ſunt vtilia, qñ animalia &c. Si autem vis videre libellũ in iſta actione de pauperie, vide in d. §. præterea quaſdã. in verſi. quęro, quomodo formatur libellus &c. dic, vt ibi.

De ijs per quos agere poſſumus.

SVMMARIVM.

1 *Actiones qualiter intententur.*
2 *Procurator vbi ſit conſtituendus.*
3 *Mandatum generaliter cum libera tantum valet, quantũ ſpeciale.*
4 *Mandatum ſpeciale in quibus caſibus requiratur.*
5 *Mandatum quando ſit præſumendum.*
6 *Verbum, vtrunque ipſorum, quid importet in conſtitutione plurium procuratorum.*
7 *Procurator eſt litis dominus*
8 *Procurator poſt litem conteſtatam ſine iuſta cauſa remoueri non poteſt.*

NVnc autem. Totus iſte titulus diuidiē in tres partes. Primò, ponit vnũ dictũ bimembre. Secũdò, vnũ mēbrũ aſſumit & declarat, tã de iure antiquo, ꝗ de iure hodierno. Tertiò, declarat qd eſt ꝓcurator, & tutor. Secũda ibi, alieno veluti. Tertia ibi
1 procurator. & h. d. ¶ † Actiones intentanē per nos, & procuratores noſtros, qui conſtituuntur verbis habilibus interpoſitis ēt aduerſario abſente, & ignorante, quorum procuratorum vſus neceſſarius eſt, qñ principalis impeditus eſt agere, vel defendere, olim verò vſus procuratorũ prohibitus erat, niſi in certis caſibus. h. d. ¶ No. in principio regulam, q quilibet videtur eſſe habilis ad agendum, niſi expreſsè reperiatur prohibitus, vnde illis, qui dicunt, tu non potes agere, incumbit onus probandi. ¶ No. q multæ ſunt cauſæ, quæ nõ permittunt homines in rem
2 ſuam per ſe agere poſſe. ¶ † No. q non eſt neceſſe, q procurator conſtituatur præſente aduerſario, immo vt plurimũ eo abſente conſtituiē. Sed melius eſſet, qñ quis facere poteſt, q apud acta, hoc eſt præſente aduerſario, & cui à iudice in iudicio procuratorem conſtituat, de quo vide ibi a. bonam glo. & ibi Bar. & doc. in l. 1. C. de ſatiſd. ¶ In gl. 1. ibi, idest idoneum. no. gl. 1. q lex generalis recipit reſtrictionem de habilitate. vt l. vt gradatim. §. & ſi lege. ff. de mun. & hon. dic, vt dixi ſupra de iure perſo. §. 1. ¶ In ea. gl. ibi, l. ſeruus. dic, q ſeruus nõ poteſt eſſe in iudicio, niſi in certis caſibus, de quibus in l. vlt. certis. ff. de iud. ¶ In ea. glo. in ſi. dic idem in adulto, minore 25. annis, & ibi no. ¶ In gl. præterea eorum. in ſi. dic, hæc fuit ratio impulſiua. ¶ In gl. verbis. in ſi. no. & ſigna gl. quæ ponit caſus, in quibus non ſufficit ge
3 nerale mandatum, ſed requiritur ſpeciale. Similis gl. eſt in l. illud. §. 1. ff. de mino. & ibi vide Bar. & Bal. qui Bal. ponit ibi ſingulare verbũ, videlicet, q omni caſu, quo. requiritur ſpeciale mãdatum, ſufficit generale cum libera, quia tantum valet generale mandatũ cum libera, quantum ſpeciale. vt l. procurator cui generaliter libera. ff. de procu. ita etiam tenet Iac. & Mar. vt re-
4 fert Cy. in l. 1. C. etiam per proc. cau. in integ. reſt. agi poſ. † Sunt & multi alij caſus, in quibus requiritur ſpeciale mandatum. ¶ Primus, in iuſſu interponendo filio ſuper hęreditate adeunda. vt ff. de acq. hær. d. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ¶ Secundus, in litigando in cauſa matrimonij, vt no. Bar. in l. filiusfam. ff. de dona. ¶ Tertius, in caſu l. qui ita ff. ad Treb. ¶ Quartus in l. itē eorum. §. ſed ſi ita decreuerint. ff. quod cuiuſque vniuerſi. ¶ Quintus in remittenda pignoris obligatione, vt ff. quib. mod. pig. vel hypo. ſol. l. ſi conſenſu. §. videamus. ¶ Sextus, in acceptilatione, vt ff. de accep. l. per procuratorē. ¶ Septimus, in pacti interpoſitione. vt l. reſcriptum. §. ſi. cum l. ſeq. ff. de pac. ¶ Octauus, in iuramenti delatione, & pręſtatione. vt l. iuſiurandum, & ad pecunias. § ſi. cum l. ſeq. & quod ibi no. ff. de iureiur. ¶ Nonus, in recipienda ſolutione. vt l. hoc iure. & quod ibi Bar. ff. de ſol. quod eſt verum, niſi habeat ſpeciale mandatum in tali cauſa, quã habet, & habere intendit cum Titio, quia tunc ſolutionem recipere, & prorogare terminum quis poteſt, vt no. Bar. in l. qui Romę. §. Callimachus. in ſi. ff. de verb. obl. ¶ Decimus, in iuramento calumniæ, vt in auct. principales. C. de iur. calum. & in c. fin. de iur. cal. in 6. de quo p Bar. in l. qui bona. §. ſi alieno. verſi. primò quæro, an iuramentum. ff. de dam. infec. ¶ Vndecimus, tranſactionis interpoſitione. ff. de procu. l. mãdato. & quod ibi Bar. & C. de tranſact. l. tranſactionis placitis. ¶ Duodecimus, in voti tranſmarini diſpenſatione, ſecundum Hoſti. extra, de voto. cap. ex multa, verſi. illis. ¶ Tertiuſdecimus, in abſolutione ab excommunicatione, extra de ſenten. excomm. cap. deſideres. & ibi per Innoc. de elec c. venerabilem. ¶ Quartuſdecimus, in inſtrumentorum conſumptorum exēplatione. vt c. vlt. de fid. inſtrum. & in Auct. de hære. & fal. §. 1. vbi glo. videtur hoc ſentire. ¶ Quintuſdecimus, in compromiſſo fiendo, extra, de arbi. c. per tuas. ff. de procur. l. mandato. & ibi Bar. ¶ Sextuſdecimus, in reſcripti impetratione. vt extra, de reſcrip. c. nonnulli. ¶ Decimuſſeptimus, in pace fienda, & conſeruanda, vt in ſeu. de pace tenenda. in princip. ¶ Decimuſoctauus, in criminũ obiectione, & appoſitione. cap. ſtatutum. extra, de elect. in 6. & de accu. c. ſuper his. & in Cle. non poteſt. de procur. ¶ Decimuſnonus, in conuentione iudicis poſt finitum officium. vt C. vt tam ciui. quàm crimi. l. 1. circa fin. ¶ Vigeſimus, in beneficiorum collatione. vt ff. de donat. l. filiusfamil. extra, de offic. vica. cap. fin. libro 6. ¶ Vigeſimuſprimus, cum Papa vel Imperator aliquid ſibi reſeruat. arg. l. non ambigitur. ff. de leg. cum ibi not. & extra, de offic. deleg. c. fin. ¶ Vigeſimuſſecundus, in nominando dominum in iudicio. vt in c. quoniam frequenter. & quod ibi Innoc. & docto. extra, vt lite non conteſta. facit l. 2. C. vbi in rem actio. cum ibi not. ¶ Vigeſimuſtertius, in proroganda iuriſdictione. vt de offic. deleg. cap. olim. per Inno. ¶ Vigeſimuſquartus, quando aliquis impetrat pro alio reſtitutionem natalium, de ſtylo curiæ non admittitur cum mandato generali. vt no. Specul. in titu. de procu. §. 3. verſicu. 24. ¶ Vigeſimuſquintus, in actione iudicati. ff. de ſol. l. hoc iure. de quo tamen dic, vt ibi per Barto. & in l. ſi procurator meus. §. 1. ff. de procurat. quòd illud eſt verum, niſi habeat mandatum ad lites præſentes, & futuras, vt ibi dicit Barto. facit l. 2. & 3. ff. de admini. tuto. in, vide omnino glo. ſingu. in l. purè.
5 §. actoris. ff. de except. do. ¶ † Et pro perfectione materiæ procuratoris aduertas, q licet procurator non habeat mandatum, & ſine eo agat, vel conueniatur, & dominus ſcit, & patitur, videtur dediſſe mandatum, de quo per Bald. in l. 2. §. 1. ibi Ioan. de Imol. ff. ſolu. matr. Secundò quòd eò ipſo, q quis habet munimenta, & ſcripturas abſentis, præſumitur eius procurator, in

tantum, q ſaltem cum cautione de rato admittatur, vt eſt caſus in c. coram dilecto. de offi. deleg. & no. Bar. in l. 3 §. duæ cauſæ. ff. de carb. edic. & Io. de Imo. in l. Mæuia. in princ. ff. ſol. matr. Tertiò, ſemper eſt perſona ante omnia legitimanda, vt argu. l. ſi quæramus. in prin. ff. de teſta. cum ibi no. quamuis iudicium ſit ſummarium, & executiuum, vt eſt glo. no. in l. 2. & ibi Bart. & doc. C. de edic. diui Adr. tol. Quartò, quando habet mandatum ſpeciale circa aliquid, poteſt omnia ſimilia, in quibus requirit ſpeciale mandatum, vt eſt caſus in c. qui ad agendum. de proc. in 6. quod eſt verum, dummodo non ſint maiora expreſſis. vt no. gl. in c. ſi. de proc. in 6. Et facit quod no. doc. in l. ſed & ſi qs. §. quæſitum. ff. ſi quis cau. Quintò, quando quis eſſet conſtitutus procurator, & ipſe ignoret, quamuis actû faceret vt procurator, tamen non valet. de quo per Bar. in l. ſi pupilli. §. item ſi procuratori. ff. de neg. geſt. & Ioan. de Imo. in l. multum. ff. de condi. & dem. facit quod no. Io. And. in c. is qui à procuratore. de procu. in 6. & no. Bal. Raph. & Imo. in l. qui teſtamento. ff. de teſtam. & econtra, ſi ſciret ſe eſſe conſtitutum procuratorem, & antequã acceptet, aliquid nomine domini facit, non valet. vt no. Inn. & Hoſt. in d. c. is qui. & Ioan. de Imo. in l. qui in domini. ff. de teſt. ſed hoc non placet, quia eò ipſo, q ſcit ſe procuratorem, & aliquid nomine domini facit, videtur acceptare, vt in Cle. 1. de procur. & ſtatim in fin. dicam. Sextò, eò ipſo, q probat, q abſentis procurator negotium acceptauit, præſumitur mandatum acceptaſſe, vt eſt tex. in Cle. 1. de proc. & no. Bar. in l. ſi. ff. de proc. & facit optimè l. filiusfam. ad Maced. Septimò, qualiter probetur mandatum procuratoris, vide Bar. in l. non ſolùm. §. 1. ff. de procur. & per conſequens quando dicatur dubitari de mandato. dic, vt ibi per gl. Bar. & doc. & per gl. Cyn. & doc. in l. 1. C. de procu. Fortius dico, q eò ipſo, q eſt litem conteſtatus vt procurator, vel ſit habita pro conteſtata, ſtatim præſumitur procurator, licèt aliter non conſtet de ſuo mandato, donec probet contrarium. vt no. Inno. in c. quoniam contra. de proba. & no. Ang. & Ioan. de Imol. in l. ſciendum. ff. de verbo. oblig. & econtra, eò ipſo, q etiam poſt litem côteſtatam dictus procurator effectus eſt vnus ribaldus, licèt aliter non conſtet de reuocatione, præſumitur reuocatus. vt l. ſi cum Cornelius. & quod ibi Bar. ff. de ſol. in fin. Octauò, quando plures procuratores côſtituũtur, an vnuſquiſq; habeat mandatum inſolidum, etiam ſi non diuidatur? dic, q non. vt l. ſi pluribus. ff. de procu. & ibi glo. Bar. Bald. & doct. ſecus in pluribus tutoribus, quia quilibet inſolidum habet adminiſtrationem. vt no. glo. & doct. ibi, & no. latè Bar. in l. 1. §. ſi plures. ff. de exer. Et ideo dicitur in mandatis, & quemlibet eorum inſolidum, ita q conditio vnius non ſit melior occupando &c. ſed quod vnus incœperit, alter poſſit proſequi, & finire, tunc enim alius poteſt proſequi incœpta per alium, etiã lite conteſtata, vt c. ſi duo. de procu. in 6. quod eſt verum ſecundum Bal. in l. ſi quando. C. de inoffic. teſtam. niſi aduerſarius cô-
6 tradicat. dic, vt ibi per Bal. ¶ † Aduertas tamen, q quando côſtituo plures procuratores, & vtrunq; ipſorum licèt non dicatur inſolidum, tamen illud verbum, vtrunq; ipſorum, importat, q quilibet intelligatur inſolidum conſtitutus. vt no. Bald. Rapha. & Imo. in l. ſi ita. ff. de iniuſto teſt. quod no. ¶ In glo. cuicunque. in fin. dic, q iſti omnes prohibentur eſſe procuratores, niſi fuerint litem conteſt. quia tunc quamuis fuerit miles, fœmina, vel minor, tamen non poſſunt remoueri. vt l. ita demum. & ibi glo. & doct. & l. ex agendi. & ibi doc. C. de procu. Et non eſt mirum, q̃a talis exceptio procuratoris, q non habet ſufficiens mandatum, vel q non poſſit eſſe procurator, debet ante litem côteſt. opponi, aliàs habilitatur perſona procuratoris, vt ibi latè per Bar. ſed exceptio falſi procu. ſemper poteſt opponi. vt l. licet. C. de procur. Multi tamen prohibentur eſſe procuratores, quandoq; ratione perſonæ conſtitutę, quandoque ratione formę. de qua plenè in Spec. de procur. §. 1. & 2. & quaſi per totum. ¶ Et aduertas, q ea geſtis per procuratorem in iudicijs quæritur vti-
7 lis actio domino ſine ceſſione. vt l. in cauſæ. §. ſi. ff. de proc. † Et ſic procurator poſt litem à ſe conteſta. eſt directò dominus inſtantiæ, & dominus eſt vtiliter dominus inſtantiæ. vt d. §. fin. & ideo poteſt citari, & ſi comparet, & vult litigare, poteſt cû inſtantia, & ſic tutela iudiciaria fit eo volente in dominum vtiliter. ita dicit Bar. in l. ſi furioſo. ff. de re iud. & l. 1. C. de ſenten. & ibi Bal. Ang. & Sal. Et eodem modo procurator côſtitutus à domino poſt litem à domino conteſtatam efficitur dominus reſiduæ inſtantiæ, quam primum poſtquam ipſe comparuerit, & ſecerit aliquem actum contradictorium. vt no. in l. nihil. & ibi gl. Cyn. Bar. Bal. Sal. & Ang. C. de procur. ſicut procurator à principio conſtitutus efficitur dominus inſtantiæ poſt litem conteſtatam à ſe. vt l. nullam. & l. procuratoribus. C. de procu. facit l. ab executore. §. 1. & quod ibi dixi. ff. de appel. & in c. 1. de procurat. in 6. ¶ Ex quo ſequitur, q poſt litem côteſtatam, cum fuerit effectus dominus inſtantiæ, q etiam ille procurator, qui fuit conſtitutus poſt litem conteſtatam, & fecit aliquem actum in meritis cauſæ, poteſt alium procuratorem conſtituere, & ſubſtituere. vt no. Bar. in d. l. nihil. & habetur in d. c. 1. de procur. in
8 6. Et tene menti, † quod poſt litem conteſtatam non poteſt procurator ſine iuſta cauſa remoueri. vt d. l. & poſt litem. ff. de proc. niſi ſpontanea ſua voluntate remoueatur, & tunc caſu, quo fiat mutatio inſtantiæ, vel in dominum à procuratore, vel de domino in procuratorem, poteſt id fieri paucis verbis, quia dicatur libellum porrectum per dominum meum, ego etiam reproduco, & litem côteſtatam factam per eum, ego etiam reproduco, & ſic ſigillatim nominando omnia acta ſubſtantialia, tunc dicitur mutari iudicium de vna perſona in aliam, & valet tranſlatio, vt eſt gl. ordi. in l. mutari. ff. de procu.

De ſatiſdationibus.

SVMMARIVM.

1 *Conuentus olim actione perſonali an ſatiſdabat.*

SAtiſdationum. Totus iſte titulus diuiditur in tres partes. Primò ponitur, quid iuris erat olim circa ſatiſdationem in iudicio, ſiue quis agebat noĩe ſuo, ſiue vt procurator. Secundò, qd iuris ſit hodie. Tertiò, extendit hanc legẽ ad oẽs prouincias. ſecũda ibi, Sed hodie. tertia ibi, Quã formã. Et h. d. principiũ huius tituli vſq; ad §. ſed hodie. Olim conuentus actione reali, ſatiſdabat ſiue ſuo, ſiue alieno noĩe conueniebat, ſed agẽs reali, nullam ſatiſdationem præſtabat, ſi ſuo nomine agebat, ſecus ſi procuratorio nomine, quia ſatiſdabat ratam rem dominum habiturum. Agens verò perſonali, ad ea cogebatur, ad quę agens reali, conuentus verò alieno nomine ſatiſdationem præſtabat iudicatum ſolui, ſi alieno nomine faciebat, ſi verò ſuo, ad nullam ſatiſdationem cogebatur. h. d. ¶ No. ibi, per vſum. q lex tollitur per contrarium vſum. de quo latè dixi ſupra in procemio §. igitur. ¶ No. ibi, aut cum eo agendi. q quando aliquis nõ præſtabat iudicatum, ſtipulatio iudicatum ſolui non habebat executionem paratam, ſed opus erat, vt contra principalẽ, vel defenſores de nouo ageretur. de quo in l. 1. & ibi Bar. ff. iudic. ſolui. ¶ No. regulam, quòd nemo eſt alienæ litis ſatis idoneus
1 defenſor ſine ſatiſdatione. ¶ † In gloſſ. non cogebatur. in fin. dic ſecundum Ioan. Fab. quòd hæc glo. rectè loquitur, quæ ſupponit, quòd olim conuentus actione perſonali non ſatiſdabat. & idem dicit ff. de mino. l. ſi procurator meus. Sed contrarium dicit in rubr. ff. iud. ſol. pro qua ff. de ſolu. l. cum quis. §. de peculio. & ibi etiam not. Sed iſtam glo. dicit veriorem per iſtum tex. & per l. hæc autem. § ſi. ff. ex qui. cau. in poſſ. Et hoc etiam ſequitur Dyn. & Bar. in d. rubr. &c.

SVMMARIVM.

1 *Agens ſuo nomine an ſatiſdare cogatur.*
2 *Litem proſequi quis non tenetur.*
3 *Fideiuſſor de iudicio ſiſti quando ſit liberatus & nu. 4*
5 *Poſſeſſiones alibi ſita an proſint, vt quis ſatiſdare non teneatur.*
6 *Poſſidens multa mobilia an a ſatiſdatione excuſetur.*
7 *Forenſis an teneatur præſtare cautionem de iudicato ſoluendo.*

Sed hodie. Hodie conuentus ſuo nomine quacunque actione non ſatiſdat iudi. ſolu. ſed in iudicio ſiſti (ſi non poſſidet immobilia) quæ aliquando eſt cum fideiuſſore, aliquando non. hoc dicit. ¶ Not. ſummarium. ¶ Not. quòd cautio ſit, & præſtari debet diuerſimodè ſecondum qualitatem perſonarum. ¶ In gl. nullam. in fin. Iſtas cautiones de iure actor debet pręſtare, & conceditur ſibi citatio antequã porrigat libellum, ut no. in d. §. 1. & in authen. generaliter. C. de epiſc. & cler. ſed talis cautio de conſuetudine non ſeruatur. dic vt latè per
1 gloſ. Bartol. Bald. Salic. in d. authen. generaliter. † Sed quod hic dicitur, q agens ſuo nomine non cogitur ſatiſdare, eſt verum quando ſimpliciter ſuo nomine, & ad ſui ſolam vtilitatem, & actio ſit propria, ſecus autem ſi actio ſit cum alio communis, & tunc licèt agat ſuo nomine, tamen agit etiam ad vtilitatẽ alterius, & ideo debet de rato cauere, vt eſt patet in actione de dote, ut l. ſecunda. §. voluntatem. cum l. ſequent. & quod ibi no. & ibi Rapha. hoc dicit. ff. ſolu. matrimo. ¶ Et aduertas in
2 eo, quod glo. dicit, † quod debet cauere vſque ad fin. proſequi,
quia

quia illud eſt verum, niſi renuntiauerit liti. vt l. poſtquam liti.
C.de pact. quia renuntiando liti, dicitur proſequi litem vſque
ad finem. & vult Bal. in d. auth. generaliter. ¶ In gl. in iudicio. in
fi. no. gl. quod d. l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cog. licet ſit antiqua, li
mitat tamẽ, & reſtringit iſtam legem nouam. facit quod no. gl.
in auth. offeratur. C. de lit. conteſt. & facit l. non eſt nouum. cum
l. ſeq. ff. de leg. ¶ Et aduertas, quod iſtud, quod dicitur, verũ poſſi
deat immobilia &c. non habet locum in cautionibus, quas pr
ſtat actor, vt in gl. præcedenti, in fi. quia quamuis poſſideat im-
mobilia, quia tali caſu actor poteſt mitti in poſſeſſionem bono
rum rei ſecundum menſuram debiti declarati, vt in authen. ei
qui. C. de bon. autho. iud. poſſi. ſecundum Bal. in d. auth. genera
liter. ¶ In gl. ad terminum. in prin. ibi, eſt tempus diffinitiuæ ſen
3 tentiæ. dic, vt l. Græce. §. 1. ff. de fideiuſſo. † Et ſic lata ſentẽtia, quę
apprehendit principalem, ſtatim eſt liberatus fideiuſſor de iudi
cio ſiſti. ſin autem lapſa eſt inſtantia, etiam fideiuſſor eſt libera-
tus, vt l. ſi ſeruus. ff. de diuer. & tempo. præſcr. vt no. gl. in l. pen.
C. de fideiuſſo. & idem ſi eſt appellatio interpoſita, quia ſiue ſit
fideiuſſor iud. ſolu. non tenetur ex ſententia iudicis appellatio
nis, vt l. cum apud. & quod ibi gl. & Bar. ff. iud. ſolu. quod intel-
ligas, vt ibi habetur, niſi latè fuerit receptus, quia promiſit per
quencunq; iudicem fuerit iudicatum, vt ibi habetur, & ibi dixi,
quia tunc etiam quamuis ſit appellatum, tenetur etiam ſi ſit de
iudicio ſiſti. vt no. glo. in auc. de his, qui ingre. appel. circa prin.
4 col. 6. ita dixit Bar. in d. l. Græce. §. 1. ¶ † In ea. glo. ibi, vltra duos
menſes, dic tu immo vbi actor fuit negligens in agendo, tunc
fideiuſſor de iudicio ſiſti tenetur intra duos menſes, & non vl-
tra, ſecus ſi proſecutus eſt iudicium, quia tenetur vſq; ad ſentẽ-
tiam. vt d. l. Græce. §. 1. & ibi Barto. ſecundum Petr. Vnde in hoc
conclude, ꝙ quãdoque quis promittit aliquem exhibere intra
certum tempus, & tunc habet locum l. antepen. C. de fideiuſſo.
quæ incipit, ſancimus. Quandoq; aliquis promittit aliquem ex-
hibere, vel ſiſtere ſimpliciter, & tunc aut hoc promittit, cũ nul
la eſſet lis, in qua eius perſona requirebatur, ſeu ex alia cauſa.
Aut hoc promittit in lite, ſeu litis occaſione. Primo caſu, aut fi-
deiusſit in ſcriptis, & tenetur perpetuò, ſecundum doct. quod
intellige ſecundum Sal. donec lis inchoetur, & poſt inchoatio-
nem vſq; ad ſententiam, vt infra dicam. Aut fideiusſit ſine ſcri-
ptis, & tunc aut in cauſa publica, & idem. vt d. l. penul. in fi. aut
in cauſa priuata, & liberatur per curſum quatuor menſium, vt
d. l. pen. Si verò fideiusſit in lite, vel litis occaſione, tunc ſi qui-
dem actor negligit, & differt litem, & tunc idem, quod ſupra di
xi, quando hæc promisſio facta fuit non litis occaſione. Si verò
non negligit, ſed litem proſequatur, & tunc tenetur exhibere
reum vſq; ad ſentẽtiam. vt d. l. Gręce. §. 1. & ita dicit Bal. & Sal.
in d. l. penul. ¶ In ead. glo. in fi. dic, vt dixi ſupra. In gl. ſatiſdatio.
ibi ſed intereſſe tantum, quod intereſſe (vt dicunt quidam) eſt
totius rei æſtimatio. vt no. in l. 2. §. fin. ff. qui ſatiſda. cogan. quod
eſt verum, quando nunquam comparuit. ſin autem pro vna die
fuit contumax, pro eadem die intereſſe tantũ præſtabit, ꝓ hoc
facit l. 1. §. fin. ff. ſi quis in ius vocan. non ier. vel etiam dicas ſe-
cundum Bar. in d. l. 2. §. fin. quòd fideiuſſor teneatur ad verum
intereſſe, hoc eſt quòd in veritate probabitur aliter, quàm per
contumaciam rei, non autem ad id, quod petitum eſt, vt ibi per
Bar. ¶ In ea. gl. ibi, l. antepenul. intelligas diſpoſitionem illius le-
gis procedere in caſu ſuo, videlicet, in ſtipulatione prætoria, &
iudiciali, non autẽ in ſtipulatione conuentionali, vt ibi no. Bal.
Ang. & Sal. vt no. Bar. in l. 4. circa fin. ff. de cuſto. reo. quod no.
quia anno præterito habui Bononiæ de facto. ¶ In ead. ibi, ſed
quid ſi poſſidet immobilia, intelligas ſecundum Iaco. de Aret.
& ꝙ ſuperſit tantum, quod ſufficiat ad ſumptus, vt argu. l. ſi ve-
rò. §. 1. ff. qui ſatiſda. cogan. & facit, quod no. glo. in auth. & qui.
5 C. de bon. autho. iudic. poſſi. ¶ † Quærit Ioan. Andr. an poſſeſſio
nes alibi ſitæ proſint? & videtur, ꝙ ſic, in l. fi. C. de princip. agen.
in rebus. lib. 12. ſed ipſe tenet contrarium. ff. qui ſatiſda. cogan.
l. de die. §. tutor. pro quo tu alleg. eandem l. §. hæres. & §. planè.
& l. 2. §. dubitetur. ff. de iudic. quod intelligas verum ſecundum
Ioan. Fab. ſi poſſideat in alia iuriſdictione, quia ſi in eadem, vi-
6 detur, ꝙ ſufficiat. eo. ti. l. ſi fideiuſſor. ¶ † Quid ſi non poſſidet im
mobilia, ſed multa mobilia in platea, ita ꝙ nõ eſt veroſimile ꝙ
recedat? & dic, ꝙ excuſat à ſatiſdatione. vt arg. l. 4. & l. vinum.
ff. de vino triti. & ita dicit Bar. in d. l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cog.
in prin. ¶ In gl. promisſioni. in fi. dic, hæc glo. & glo. in d. l. ſcien-
dum. tenent, ꝙ quamuis poſſideat immobilia, tenetur tamen iu
rare, ꝙ ſiſtet, quod non ſeruatur conſuetudine. & hoc tenent
doct. in d. l. ſciendum. & Bar. licèt pro gl. multum faciat. d. l. fin.
C. de princ. agen. in rebus. Et dicas, ꝙ idem, quando nullam cau
tionem præſtare poteſt, quia opus eſt, vt iuret. vt auth. generali-
ter. C. de non. nu. pec. & l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſ. &
cler. ff. ſi cui pluſquam per leg. Falc. l. cum non facile. & auth. ſi
7 cui relictum. C. de indi. vidui. tollen. ¶ † In gl. pro qualitate. ibi,
ſecundum diſtinctionem. Quid ſi forenſis conuenitur? dicas,
ꝙ non habet locum iſte §. vt no. Specul. in ti. de procurato. ver.
ſed pone Titius. Item iſte §. fallit, vbi res mobilis petitur, nam
tunc ſi ſit ſuſpicio, ſequeſtratur, vel cautioni exponitur. vt ff.
qui ſatiſda. cogan. l. ſi fideiuſſor. §. ſi. item in alio caſu l. 2. §. ſed
& ſi dubitetur. ff. de iudic. &c.

SVMMARIVM.

1 *Opponi non poteſt contra mandatum factum apud acta.*
2 *Procurator agens præſente domino, & confirmante, non poteſt defe-
ctu mandati repelli.*
3 *Dominus quando releuet procuratorem a ſatiſdando.*
4 *Fideiuſſor de iudicato ſoluendo, etiam ſimpliciter acceptus ſine ex-
preſſione nominis iudicis, lata ſententia liberatur.*
5 *Mandatum quando dubium dicatur.*
6 *Procurator admittitur cum cautione reo docente ſemiplenè de reuo
catione mandati.*
7 *Mandatum procuratoris quomodo doceatur.*
8 *Cautio de rato quomodo interponitur.*
9 *Procurator cauere debet de defendendo eum, pro quo agit, caſu quo
alias reus velit ipſum actorem reconuenire, etiam ex internallo.*
10 *Pater in bonis filij nõ cõſtituit procuratorẽ ante litẽ a ſe conteſtatã.*
11 *Executores vltimarum voluntatũ an procuratorem habere poſſint.*
12 *Procurator conſtitutus a pupillo cum auctoritate ſui tutoris, an per
ſolum tutorem reuocari poſſit.*
13 *Pater agens pro filio an, & quando cauere teneatur.*
14 *Coniunctus non admittitur pro coniũcto, niſi cum cautione de rato.*

Sinautem per procuratorem. ¶ Procurator do
mini actoris,
uel quaſi, ſatiſdat de rato, ſi dubiũ fuerit de mandato procura-
toris rei, & ſi de mandato certũ eſt, cæterũ, cauet iudic. ſolui cum
omnibus clauſulis opportunis, pro quo reus poteſt exiſtere fi-
deiuſſor, quæ fideiuſſoria obligatio hypothecariam habere de-
bet annexam, quæ ſtipulatio iudicatum ſolui ꝯ hæredẽ fideiuſ-
ſoris porrigitur. tenetur etiã idẽ procurator, ſi reus fuerit litẽ
conteſtatus, cauere, ꝙ ipſo tempore ferendę ſententię reus in
iudicio paratus erit, alias fideiuſſor pro eo intercedens tenebi-
tur pro eo, quod fuerit mandatum, niſi prouocatio intercedat.
h. d. ¶ No. ibi, actis inſinuatum. ꝙ contra mandatum factũ apud
1 acta, non poteſt opponi. † de quo dixi ſupra eod. in prin. Et ideo
ſi tu potes, ſis ſemper cautus, ꝙ facias procuratorem tuum co-
rãm iudice ſedente pro tribunali, & præſente aduerſario tuo,
a tunc. n. dicitur mandatum factum, & datum apud acta,[a] cui po
ſteà aliquid opponi non poterit, ita videtur tex. & gl. & ibi Cy.
Bar. & omnes doc. in l. noica. C. de ſatiſda. ¶ No. ibi, confirmaue
2 rit. ꝙ † quando procurator agit pręſente domino, & confirmã-
te, nõ poteſt procurator repelli defectu mandati, vel vbi domi
nus mittat literas aduerſario, vel iudici. vt l. ſi quis procurato-
rem. ff. de procur. ¶ No. ꝙ procurator cogitur cauere dominũ
ratam rem habiturum, quãdo dubitatur de ſuo mandato; & idẽ
3 in omni adminiſtratore. ¶ † No. ibi, fideiuſſor exiſtat. ꝙ dominus
etiam extra iudicium poteſt ꝓ ſuo procuratore fideiubere, &
releuare eum ab omni onere ſatiſdandi fideiubendo pro eo no
tario, qui de ſuo mandato eſt rogatus, vt l. ſi defunctus. in prin-
cip. ff. de procur. ¶ Sed aduerte, quòd licèt glo. in d. l. ſi defun-
ctus. §. 1. dicat, quòd ſi dominus ſatiſdat ꝓ ſuo procuratore, vt
hic, ꝙ releuatur procurator ab onere ſatiſdandi. tamen Bar. ibi
dicit hoc fore verum, ſi dominus poſſidet immobilia, aliàs au-
tem ſicut ipſe teneretur firmare perſonam ſuam alijs fideiuſſo-
ribus ſuis, vt l. ſciendum. ff. qui ſatiſda. cogan. eodem modo per
ſe non poſſet firmare procuratoris perſonam. Item propter ip
ſam cautionẽ præſtitam à domino, aduerſarius non plus habe-
ret, quàm habebat primò, igitur &c. Vnde tali caſu, quando do
minus non poſſidet immobilia, debet dominus volendo dictũ
eius procuratorem ab onere ſatiſdandi releuare alios fideiuſſo
res dare, ita not. dicit ibi Barto. quod bene no. ¶ No. tex. in fin.
4 ibi, niſi fuerit prouocatum, &c. quòd hic eſt caſus, † ꝙ fideiuſ
ſor de iudicato ſoluendo etiã ſimpliciter acceptus ſine expreſ-
ſione nominis iudicis, vel talis iudicis, ꝙ liberatur, ſi fuerit lata
ſententia,

ADDITIO.

a Apud acta. Adde, quòd ſi notarius actor dicat ſe rogatum de mandato, ſuffi-
cit ad legitimandum iudicium. Lud. Rom. conſ. 1. Aliàs Fulgo. conſ. 195. inci.
quidam procuratorio. Iaſ. in l. 5. C. de procur. Purpur.

ſententia,& poſteà appellctur,etiam ſi prima ſententia per in-
dicem appellationis fuiſſet cõfirmata, vt hic eſt caſus.ut ibi no.
glo.& doc.in l.2.C. de procurat. quia ea ſententia confirmãte
ageretur,& non ea prima confirmata, vt l.aſſe toto.ff.de hęred.
inſtit.ſecus ſi reus principalis appellaſſet, & non fuiſſet proſe-
cutus appellationem,quia tunc cum agatur ea prima ſentẽtia,
iuxta no.per gl.& doct.in l.eos. in princ.C.de appel.& ego latè
dixi,& dic,vt ibi dixi in l.ſi expreſsim.ff.de appel.neceſſario ſe
quitur,ꝙ fideiuſſor tenetur.ita dicit Bar.in l.pen.ff.iudic.ſol.&
doct.in d.l.2.¶ In glo.habiturum ibi l.ratum. dic,ꝙ iſta ſtipula-
tio rati committitur ad intereſſe,& ſic ad totale, vel particula-
re intereſſe,prout ratũ pro parte,vel nullo modo habetur. vt l.
ſi procurator.ff.rem ra.ha.& no.glo.& Bart.in l.4. §.Cato.ff.de
5 verb.oblig ¶ † In eadem ibi,aut dubium eſt.aducrte,quia glo.in
d.l.1. C.de procurat.dicit,ꝙ negatiuè efficitur res dubia.vt l.1.
C.de his,qui ad lib.procla.non licet.Sed probatur,quia ſecun-
dum hoc,negotiatio,quæ debet eſſe vtilis neganti, ſibi obeſſet,
quia procurator cum cautione de rato,admitteretur.Vnde do-
ctores ibi dicunt , ꝙ dicitur eſſe dubium de mandato , quando
procurator docet de ſuo mandato,vel per vnum teſtem,vel qñ
producit mandatum,contra quod opponitur,vel producit lite
ras cum ſigillo.iuxta l.ſi quis procuratorem.ff.de procura.tunc
ad ſupplementum admittitur cum cautione de rato ; quod eſt
verum in procuratore ſimplici , ſed in procuratore in rem ſuã
non admittitur,niſi plenè doceat de mandato.vt no.in l.non ſo
lum.§.qui alieno.ff.de procura. & uide,quod ibi no gl. Bar.Bal.
6 & hoc vult Bal.& Sal.in d.l.1. ¶ † Quid autẽ ſi procurator oſten
dat mandatum, & reus doceat ſemiplenè de reuocatione? dic,
ꝙ admittitur cũ cautione de rato.vt l.vulgò.ff.de adm.tuto.ita di
7 cunt omnes doc.in d.l.1. ¶ † Quæro,quomodo doceatur de mã
a dato? dic,inſtrumẽto publico,vel etiam teſtibus,ᵃ quia cũ pro-
curator poſſit conſtitui per nuntium. ut l.1.§.1.ff.de proc.ergo
poteſt probari per teſtes,& per cõſequens procurator vr̃ habe
re poteſtatem à lege,docendo de mãdato,ſicut delegatus,ſi du-
bitatur de ſua delegatione,poteſt cognoſcere,vtrum ſit delega
tus, vel non. ut l.s.cum ibi not.C.ſi contra ius, vel utili. publi.
8 ¶ † Quæro,quomodo interponetur iſta cautio de rato? Reſpon
deo, ꝙ promittet dominum ratum habiturum quicquid coge-
retur habere ratum, ſi per ſe litigaſſet. vt l.ſed & hæ. §.defende
re.ff.de procurat. Et tu addas rationem , quia per interuentum
procuratoris non debet fieri deterior conditio aduerſarij , qa
immo debet eſſe in tali ſtatu,in quo eſſet,ſi dominus per ſe liti-
gaſſet,vt l.s.§.defendi.ff qui. ea cau.in poſſ.ea.& ibi glo.Barto.
9 Ang.& Raph.¶ In ea.gl.ibi,præſtat.n.aliã cautionẽ.no.ꝙ † pro-
curator tenetur cauere de defendẽdo eum,pro quo agit , caſu,
quo aliàs reus velit ipſum actorẽ reconuenire,etiam ex inter-
uallo.ita no.gl.in d.l.ſeruum quoq;.§.ſi.cum l.ſeq.& ibi Bar. &
l.actione.& ibi Bar.& docto.C.de procur. & in l.& ideo.§.2.ff.
re.amo.per tex.& ibi no. Bar.in l.1.C.de ſatiſd. licèt Vltramon.
in d.l.actione.dicant contrarium.& glo.ſequitur Guil.de Cug.
Iaco.Butr.Raph.& Saly.in d.l.actione. ¶ Verumtamen aduertẽ
dum eſt, ꝙ reus debet iurare, ꝙ non calumniæ cauſa illam cau
tionem petit, & ꝙ nõ cauſa differendi, ſed vt poſſit iura ſua,&
aduocatos procurare,& iudex certam quãtitatem, vſq; ad quã
velit reum conueniri, taxabit. ut l.ſi finita. in princ.ff. de damn.
infec.ita eleganter dicit Saly.in d.l.actione.dic,vt ibi. ¶ In gl.ta
10 les perſonæ.in prin.ibi,† vt ſunt patres in bonis filij.coniuncto
ibi,quod intelligendũ &c.no.ꝙ pater in bonis filij,licèt ſit eius
legitimus adminiſtrator,vt lucretur fructus, tamen non poteſt
procuratorem conſtituere ante litem à ſe conteſtatam. & item
no.glo.in l.1.C.de bonis mate.Sed omnes doc. ibi tenent cõtra
rium, cum ibi adminiſtret etiam ad commodum ſui , cum ha-
beat vſumfructum , ſicut dicimus de prælato , qui licèt habeat
ad ſimilitudinem vſufructuarij,ut in c.pręſenti.de offic.ordi.in
6.& no.gl.& Bar.in l.1.C.de procur.tamen procuratorem con
ſtituit ante litem conteſtatam, vt in Auc.de ſantiſſi. Epiſco.§.ſi
quando.¶ In ead.ibi,item magiſtratus.no. ꝙ magiſtratus muni
cipalis ꝓ ſua ciuitate,vel municipio poteſt agere, vt eſt ẽt tex.
in l.3.§.planè.ff.quod vi,aut clam.cum ibi no. ¶ In ea.ibi, iſti.n.
11 poſſunt per alterum inferre. iſte tex.facit, † ꝙ executores vlti-
marum volũtatum poſſunt habere procuratorem in eo , quod
generaliter loquuntur de omni perſona,quæ alienarum rerum
adminiſtrationem habet etiam ante litem conteſta.& eſt ratio,
quia ipſi habẽt actionem ſuo nomine, vt eſt executor ſimplex,
ergo &c. vt arg.l.ſed ſi unius.§.procuratorem.l.s.ff.de iniur.ita
dicit Cyn.C. de epiſ. & cler.in l.id quod pauperibus. & 6.q. 2.
c.partis. ¶ In ead. ibi.l.neq;. dic,de hac materia habetur ibi per
12 a Cyn.Bar.Bald.Sal.& Ang. Et aduertas,ꝙ ibi Bar.quærit,† pro-
curator fuit conſtitutus à pupillo cum authoritate ſui tutoris
(vt ibi dicit litera)an poſſit per ſolum tutorem reuocari?& de-
terminat,ꝙ ſic,quia ipſe ſolus hoc facere poſſet,ſicut ſi fuiſſet à
tutore ſolo poſt litem conteſtatam creatus.alleg. Inn.de poſtu.
præla.cap.bonæ.quia eo ipſo, ꝙ tutor reuocet, non eſt; vbi vo-
luntas tutoris non eſt, ergo procurator eſt reuocatus,& idẽ vo
luit Bar.in l.actor.ff.rẽ ra.ha.& idẽ voluit Bar. & doc.in l.ſi epi
ſtolam.ff.de acq.hære.in procuratore conſtituto à prælato cum
conſenſu capituli , quia prælatus ſolus poteſt reuocare. Et pro
hoc facit,quod no.Pet.de Ancha.in Cle.1.de procura.Prædicta
procedunt,quando procurator eſt conſtitutus à pupillo cũ tu-
toris authoritate poſt litem conteſt.quia ipſe ſolus tutor poſſet
ipſum cõſtituere.vt in regula,nil tam naturale.ff.de reg.iur.Sed
ante litem conteſtatam ſi conſtituatur, tunc tutor ſolus nõ poſ
ſet reuocare,quia ipſe ſolus non poſſet conſtituere.vt d.l. neq;.
Et ita vult Inno.in c.ad hęc.de teſtib.Bar.Bal. & Sal.in d.l.neq;.
Sed aduertas,ꝙ quando pater agit,vel ꝑ procuratorẽ cõſtituit,
facias ſemper,ꝙ filius,ſi eſt legitimæ ętatis, cõſentiat.vt eſt tex.
in l.ſi.§. vbi autem.C. de bon.quæ lib.de quo dic, vt dixi ſupra
de act.§.actiones autem de peculio.in verſic. quod facit ſecun-
dum Raph.ad id quod dicitur &c. ¶ In ead.ibi.§.defenſionem.
dic,vt ibi no.gl.cõtrarium in patre.& etiam aliter no. gl. in d.l.
ſi §.vbi autem.C.de bon.quæ lib.& de quo dic,vt dixi ſupra de
act.§.actiones autem de peculio.in verſi.quod facit,ſm Ray.id
quod dicitur &c.¶ Vnde Bar.in d.§.vbi autẽ.in effectu facit tres
13 caſus, ſm Iaco. † Aut pater agit vt legitimus adminiſtrator, &
tunc non cauet de rato.vt d.§.defenſionem.aut vt quilibet ex-
traneus,& tunc cauet.vt no.gl.in d.§.vbi autem.per l.ſi filius.ff.
qui ſatiſd.cog.Aut agit ſuo nomine propter cõionem,quam ha
bet cum filio,tunc pater cogitur cauere rem ratam habere.vt l.
2.§.voluntatem.ff.ſol.ma.Sed in primo membro hoc vr̃ contra
d.§.vbi autem.vbi adhibetur etiam conſenſus filij. Sed reſpon-
det Bar. ſm Iac.ſ. tacitus , quia tacitè videtur conſentire. Præ-
tereà Bar.dicit,non video ad quid talis cautio poſſit committi,
nam aut filius non habet ratum , & pater tenetur nomine ſuo ,
& filio repudiante.vt ca.l.ſi.§.ſin autem recuſante.Aut filius ha
bet ratum, & ſtipulatio non poteſt committi, igit̃ &c. Sed hoc
non placet ibi Ang.quia tex.ibi expreſsè requirit conſenſum fi
lij.Prætereà,ſm Bar.ſequeretur,ꝙ filius,qui adeundo fuit effe-
ctus hæres,propter hoc non habendo ratum,non deſineret.qđ
eſt falſum.vt l.& ſi fine.§.ſed quod Papinianus.ff.de min.meri-
tò tenet,ꝙ etiam qñ pater vt legitimus adminiſtrator filij agit,
cauere debet de rato,& hoc expreſsè voluit ibi Cyn. quem ſe-
quitur etiam ibi Sal.& Dyn.in c.ratum.de reg.iu.in 6.Et iſta eſt
tenenda per d.§.vbi autem.qui apertè,& clarè loquit̃.¶ In ead.
gl.ibi,ſed ꝙ reus damnum non ſubibit.dic, (& effectus eſt ma-
gnus) qa ſi cauet de rato , ſiue ſit tutor, ſiue non, ſemper tene-
tur, & ſtipulatio committit̃, ſi pupillus non habet ratum, ſaltẽ
ad ſumptus. vt l. ſi fine.§.cum autẽ.& § Marcellus.ff.rem ra.ha.
Sed iſta cautio,videlicet,ꝙ reus damnum non ſubibit,nõ com-
mittitur ſi eſt tutor,igit̃ &c.ita dicit gl. Dy.& Bar.in d.l.vulgo.
¶ In ea.ibi,ſupra dictæ perſonę nõ ſatiſdãt.dic tu,immo omnes
ſatiſdant,cum negat eorum fundamentum. vt l.1. C.de eo, qui
pro tuto.vel cura.nego.geſſit.Et addas omninò, qđ no. Bar. in
l.2 §.de fundi.ff.de bo.auc.iud.poſſi.& in c.cum in iure.de offi.
14 deleg. Et pro † prædictis poteſt adduci , quod dicimus de con-
iuncta perſona,quæ licèt mandatũ habeat à lege, vt l.ſed & hę.
ff.de procu.tamen nunquam auditur, niſi cum cautione de ra-
to , vt ibi. & eſt tex. in l.3.§.1.ff.iu.ſol. & no.in l. maritus.C.de
procu.etiam ſi eſſet maritus pro vxore ſua, vt ibi,& pater pro
filia.vt d.l.2.§.voluntatem.& l.non ſolum.ff.ſol.ma.& ſi inſtru
menta vxoris penès maritum reperiantur,& mulier ſcit, vide-
tur vir mandatum habere,nec eſt opus cautione de rato.vt l.ſi.
cum ibi no.per gl.& doct.C.de pac.conuen.Sed dicas tu,ꝙ hoc
non eſt mirũ,quia in quolibet extraneo,penès quem monumẽ
ta cauſę alterius reperiuntur,ꝙ admittatur vt procurator cum
cautione de rato,quæ præſumitur procurator,vt no.in c.corã.
de offi.dele.& no.Bar.in d. l.vulgo, in ſi.ff.de admin.tuto. ergo
multò magis admittitur coniuncta pro alia coniuncta,etiã ſine
cautione,qñ illa perſona cuius noie agitur,ſcit, & patitur &c.

SVM-

A D D I T I O.

a Etiam teſtibus. Adde quòd ita tenuit formaliter gl.iuris cano.in c.1.de pro-
cu.extra,ad quam adde aliam de iure ciuili ita tenentem. & ibi Barto.in l.
maritus.C.de procu.iſta eſt conſ.per doc.tradita in l.1.C.de procu.quam ſin
gulariter limitabis non procedere, quando eſſet mandatum factum ad ſolu-
tionem recipiendam. ſecundum Bal.in l. falſus.in 20. columna. in fin.ff.de
furt.& per Alex.in dicta l.prima.in fin.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudinem quæ ſit ſequenda.*
2 *Executio ſine nouo proceſſu an fiat in fideiuſſorẽ de iudicato ſoluẽdo.*
3 *Stipulatio iudicatum ſolui meretur executionem ſicut ſententia.*

Si vero reus. ¶Alienæ litis defenſor nemo legitimus cẽ
ſetur, niſi ſatiſdet, ſiue habeat mandatum,
ſiue non, & procurator interueniens etiam poſt litem conteſta
tam teneť ſatiſdare, h.d. ¶No. ꝙ nũquam admittiť aliquis defen
dens conuentũ, niſi ſatiſdet. facit l. ſi fideiuſſor. ff. de interroga.
actio. ¶No. ꝙ nullus eſt idoneus defenſor alienæ litis, ſiue in a-
ctione reali, ſiue in ꝑſonali, niſi ſatiſdet iudicatum ſolui. ¶ No.
a ibi à quotidiano iudiciorũ vſu. ꝙ experiẽtia * eſt rerũ magiſtra.
1 ¶†No. ꝙ aliæ ciuitates inferiores debent ſequi conſuetudinẽ ci
uitatis Metropolitanę, & oẽs ciuitates debent ſequi conſuetudi
nẽ ciuitatis Romanæ. Sicut.n. quælibet ciuitas habet ſuas cõſue
tudines, ita illis deficientibus, recurrendũ eſt ad ciuitatẽ Roma
nã, vt eſt tex. in l. de quibus. ff. de le. ¶ In gl. ſequi. in fi. dic hoc ve
rũ, qñ lex tollit conſuetudinẽ, aliàs aũt vnaqueq; ciuitas abun-
dat ſenſu ſuo, & per conſequens debet obſeruare ſuã conſuetu
dinẽ, & ex permeſſu generali principis poteſt inducere ſuas par
ticulares conſuetudines, ẽt ꝯ leges, quibus conſuetudinibus ſta
ri debet. vt §. ex non ſcripto. & quæ ibi dixi ſupra de iure natu.
2 niſi in ſubſidium. vt dixi, per d. l. de quibus. ¶ † Quæro, an in fi-
deiuſſorem de iudicato ſoluendo fiat executio ſine nouo pro-
ceſſu? & cõiter doc. dicunt, ꝙ ſic. in l. fi. C. de vſu. rei iud. & Bar.
in d. l. 1. ff. iudi. ſolu. per tex. dictæ l. fi. vbi dicitur, ſtatim. quia di-
ctio, ſtatim, importat ſummariam cognitionẽ ſine ordine iudi-
ciario. vt l. momentaneę. C. vnde vi. dic, vt in dictis iuribus la-
tius per doc. Aduertas tamen in modo agendi, quia non debes
petere ſententiam latam contra reum debere mãdari executio
3 ni contra fideiuſſores de iudicato ſoluẽdo. Sed † ſtipulatio, qua
fideiuſſor obligatus eſt iudicatum ſoluere, declarata per ſenten
tiam, illa mereť executionem, ſicut ſententia, & eſt proprie ca-
ſus in d. l. 1. ff. iud. ſolui. & ita no. ibi Bar. cui addas ſimile, nã ſi fui
ſti mihi condẽnatus ab arbitro, non poſſum agere ex laudo, qm
laudũ non parit actionẽ, vel exceptionẽ, ſed debeo agere ex ſti
pulatione ex compromiſſo qualificata, & adimpleta ex laudo,
cui tu rõ pares, ita dicit Bar. & doc. in d. l. 2. ff. de arb. & in l. fi. ff.
de ſec. tab. qď no. Sed in eo, qď dixi, ſtipulationẽ iudicatũ ſolui,
ꝙ illa mereť executionẽ vt ſñia, dic ꝙ Ang. in d. l. 1. ff. iud. ſol. te
net ꝯ Bar. q̃a impoſſibile eſt, ꝙ talis ſtipulatio habeat executio
nẽ paratã. nec reperiť iure cautũ, niſi aliter ex forma ſtatuti ꝓ-
uideať. facit, quod no. Cy. de inſtrũ guarentigiato, qď habet exe
cutionẽ paratam, q̃a illud eſt ꝯ formã iuris. Vñ tu potes ſalua-
re Bar. & Ang. & vtrãq; practicã, videlicet, ꝙ agas (nõ dico exe
cutiuè) ex dicta ſtipulatione iudicatũ ſolui, & ab ipſius qualifi-
catione, & implemẽtis ꝓducas ſñiam, tũc ſine alia cognitione
a (* agitatione, in vet. exẽpla.) iudex ijs cognitis, ſtatim ꝯdẽnabit
illũ promiſſorẽ ad obſeruantiã dictę ſtipulationis, & iudicati.
vt dicemus in fi. qñ ageť iudicati, q̃a ſufficit produci ſñiam, &
ſtatim ſine alia agitatione obtinebit. ita dicit Bar. ĩ l. a diuo Pio.
§. 1. ff. de re iud. & Bar. & Sal. in l. 1. C. de ſen. q̃ ſine cer. quãti. &c.

ADDITIONES.

a Experientia. Et ꝙ experientia ſit rerum magiſtra, firmat tex. in c. ſi eccleſijs, in prin. extra, de ele. lib. 6. vbi gl. in verbo, magiſtra, citat Philoſophum dicentem, natura potentem, ars facilem, vſus promptum ſed ſit artificem, & cuilibet artificio præbet experientia nutrimentum, quia experientia eſt ſicut lapis, quo probatur aurum, haſtenus. n. diſtat ſcientia à practica, ſicut actus à viſu intellectuali. hinc dicit Bal. in l. Aemilius larganus. de minoribus. in Pan. ꝙ vbi theoricus deſinit, practicus incipit, theoricus deſinit in ſcire, hoc eſt, dicitur theoricus, cum poteſt difficultates diſſoluere abſque magiſtro, & practicus incipit in ſcire, hoc eſt tunc quis incipit intelligere, quando incipit praxim exercere. Vnde dici ſolet, ꝙ leges audiuntur in l. holis, ſed diſcutiũtur, ſeu intelliguntur in palatijs, & curijs. Experientia. n. eſt cognitio ſingularium, ars verò vniuerſalium. Ariſt. lib. 1. methaphiſicæ, per varios vſus artem experientia facit exemplo moſtrante viam. Ant. Caius.

a Agitatione in vet. exempl.

De perpetuis & temporalibus acti. &c.

¶In gl. Rubricæ. in fi. no. gl. quæ continuat rubricam a remotis,
& tamen non ſumus in principio lib. & ſic etiam rubricæ, ſicut
materiæ, ſunt congruenter ponendæ, & hoc etiam colligitur hic
ex nigro in principio, de quo dic, vt dixi ſupra de actio. in rub.
ſed latius ſupra in rub. procœmij, dic vt ibi, & ſupra de obliga.
quæ ex delic. naſcun. in prin. ſupra de leg. in prin. &c.

SVMMARIVM.

1 *Actiones quæ ſint perpetuæ, & quæ anno durent. & nu. 2. 7. & 8.*
3 *Vſucapionum tempora quæ ſint.*
4 *Intellectus ad l. ſi non conuitij C. de iniurijs.*
5 *Actio repetundarum in quem, & ad quid detur.*
6 *Actionis reſciſſoria quæ tempora ſint.*

HOc loco. Totus iſte titulus diuidiť in tres partes.
Primò, ponit regulã, & exceptionẽ. ſ.
quæ actiones ſunt ꝑpetuæ. Secũdò, ponit regulã, & ex
ceptionẽ. ſ. quæ actiones ſunt tranſitoriæ ad hæredes.
Tertiò ponit nouũ caſũ. Scđa ibi, nõ aũt oẽs. Tertia ibi, ſuperell,
1 h.d. ¶ † Actiones ciuiles tã reales, q̃ perſonales ſunt perpetuæ,
prætoriæ verò pœnales, regulariter durant anno, qď fallit in
actione furti manifeſti, q̃ perpetua eſt. prætoriæ verò rei perſe
cutoriæ perpetuæ ſunt, h.d. ¶No. in prin. ibi, hoc loco. id, qď di-
xi in rub. ¶No. in verſi. ex. ſm Bar. ꝙ banna & cõſtitutiones pę
nales factæ ab officialibus noſtri tpis, ſunt annalia, & non per-
petua, vt hic videmus in prætore. facit quod habeť in l. 1. C. de
poſtu. & quod no. Bar. in l. fi. ff. de pœ. ¶ In gl. conſtitutionibus.
ibi. ff. de iuſti. & iure. l. ius ciuile. Et idẽ in ſtatutis conditis a po-
pulo, quia dť ius ciuile municipale. vt l. omnes populi. ff. de iu-
ſti. & iur. & quod ibi latè Bar. & Bald. & idem etiam id qď eſſet
conditum ab Epiſcopo, Duce, Marchione, vel legato. vt in c. fi.
de offi. dele. & in o. coll. de conſti ꝯ lib. eccle. §. caſſa. ita dicit Bar.
2 in d. l. fi. ff. de pę. Addas qď no. Bar. in d. l. fi. ff. de pœnis. ¶ † In ea.
ibi, & actiones ex eo deſcendentes ſunt perpetuę, an aũt actio-
nes deſcendentes ex ſtatuto ciuili ſint perpetuæ? & tunc diſtin-
guitur, aut ſit a populo ſtatutum, & actiones ſunt perpetuæ, vt
hic, aut a Duce, Marchione, & Epiſcopis, & a magiſtratibus, &
ſi ſunt pęnales, durãt anno, vt hic. ita dicit Bar. in d. l. fi. & l. ſtipu
lationũ. in fi. & ibi doc. ff. de verb. ob. & ĩ d. l. oẽs populi. Ex quo
inferunt doc. & maxime Bal. in d. l. 1. C. de poſtu. vbi bona gl. ꝙ
quia ſñia diffinitiua fit cum magna deliberatione, & cum cau-
ſæ cognitione, durat eius effectus perpetuò, ſed non interlocu-
toria, quia fit ſummatim, & ad tuendã iuriſdictionem pręſidis.
vt l. programma. C. com. vel epiſt. igitur &c. Item Iaco. de Aret.
dicit per iſtum tex. ꝙ ſtatutum indulgentiæ legati non durat vl
tra officium ſuæ legationis. alle. l. eum qui. ff. de iuriſd. om. iud.
Et idẽ in arbitro, quia nõ põt diem ſolutioni ſtatuere vltra ſuũ
arbitrium. vt l. quid tñ. §. ſolutioni. ff. de arb. ¶ An autem decreta
legati finiantur finita legatione ſua? vide in c. pręſenti. de offic.
deleg. in 6. Aduertas tñ, ꝙ ita dicitur officiũ legati finiri. ſi egre-
ditur prouinciã ſuam, ſicut ſi morietur. vt eſt tex. cum gl. in ver.
egreſſo. extra, de offi. dele. c. fi. ¶ In ea. ibi, metas impoſuerũt 30.
ann. vt infra ſequitur. in gl. ibi, aliàs 30. annis. C. de vſu. transf. l.
vnica. ¶ In ea. gl. ibi. & hoc qñ titulũ habet poſſeſſor. ſupple, &
poſſeſſionem, nam ſine poſſeſſione non inchoatur vſucapio. vt
l. ſine poſſeſſione. ff. de vſuca. licet aliquando inchoata trahať
ad finem, vt l. cęptam. ff. de vſuca. cõiuncta l. 1. §. Scęuola. ff. ſi q̃s
3 teſtam. liber eſſe iuſ. fuerit. ¶ † In ea. ibi, ſtatuunť tempora, vel
10. vel 20. dic, ꝙ hoc eſt, qñ nõ habet cauſam a debitore, & poſ
ſidet bona fide. ¶ In ead. immediate ibi, vel 30. dic. hoc eſt, qñ
non habens cãm a debitore, poſſidet mala fide. ¶ In ea. imme-
diate, ibi, vel 40. an. vt C. ſi aduer cre. quod eſt, quando debi-
tor, vel habẽs cauſam ab eo poſſidet pignus, vt ibi, de quo dic,
vt ibi. & C. de anna. exce. l. 1. §. 1. & dixi aliqd ſupra de actio. §.
item ſeruiana. ſuper gl. in ver. nihil intereſt. ¶ In ea. ibi, quæ du-
rant tantum. de hoc dic, vt ſupra de iniur. §. ſed lex. & ibi dixi.
¶ In ea. ibi. l. ſi non conuitij. dic ſm Bar. de Nouaria. quod iſta
glo. non bene loquitur, quia l. ſi non conuitij. non loquitur de
actione iniuriarum ciuili, quia illa eſt tantum in tribus caſibus,
4 vt ſupra de iniurijs. §. ſed lex Corn. ſed d. l. ſi non conuitij. † lo-
quiť de conuitio & de iniuria verbali, & non perſonali, & ideo
punibili ex lege prętoria, & ideo non mirum ſi eſt annalis. glo.
tñ ibi quærebat, an actio iniuriarum in dictis illis tribus caſi-
bus ſit ꝑpetua, vel nõ? & lo. tenet ꝙ ſic, & ibi Cy. Od. & Iac. de
5 Rauen. de quo dixi in d. §. ſed cum lex. ¶ † In ea. in fin. quæ actio
repetundarum datur contra hęredem intra annum, tam de eo,
quod ad eum peruenit, quam de eo, quod non peruenit. quod
eſt mirabile, ſm Bar. ibi, ſed ratio eſt, quia cum releueť, ꝙ non
teneatur, niſi intra annũ de eo, quod ad eum peruenit, ſtatuitur
aliud contra eum, vt teneať etiam de eo, quod ad eum non per
uenit, arg. l. eum qui. ff. de iniur. & vide glo. in d. l. 2. ¶ In glo. ex
verò. in fi. dic, ꝙ plerũq;. ideo dicit, propter actionem furti ma
nifeſti, quę eſt perpetua. ¶ In gl. plerunq;. ibi, perpetuę ſunt. dic,
vt ibi dixi. in gl. præceden. ¶ In ead. ibi. l. honorarijs. dic, glo. ple-
6 nius loquiť ibi, quàm hic. in eo, quod gl. dicit, ꝙ reſciſſoria † eſt
annalis, eſt verum, ſi lęſio durat tanto tẽpore, aliàs ſi quadrien-
nio, iſta durabit tanto tempore, vt no. Bar. in l. ſi ab hoſtibus. §.
fi. ff. ex quibus cau. ma. de quo vide, quæ late dixi ſupra de actu.

§.ruſſut.dic,vt ibi in verſi.& antequam veniam ad finẽgl. &c.
vbi aliqua euidentialia in materia reſciſſoriç poſui,& demũ vi
de totum illum.§. vbi plura notabilia, & ſubtilia poſui ad intel
lectum.d.l.in honorarijs.§.ſed cum reſciſſa. verſic. non ob.d.§.
ſed cum reſciſſa &c.¶ In ea.gl.ibi,de eo,per quem fac.erit.l.1.§.
fi.dic,ſed illa eſt pęnalis ab vna parte tantum,ideo non videtur
7 bene excipi.¶ Conclude ex glo.† ꝙ prętoriæ durant anno vtili,
quod eſt verum de pęnalibus, ſed perſecutoriæ ſunt perpetuæ
de eo,quod peruenit.Ex quo ſequit̃, ꝙ iſte tex. habet locum in
pœnalibus prętorijs.Sed gl.in d.l. in honorarijs. per multas le-
ges videtur concludere, ꝙ etiam habet locum in prętorijs per-
ſecutorijs rei,in quibus verſatur delictum. Sed Bar.in d.l.in ho
norarijs,damnat gl.& dicit,ꝙ eſt contra.l.1.ff. de vi & vi arma.
in prin. Secundò reprobat ſallentias gl. ibi per l. prætor.§. hoc
interdictum.ff.de noui oper.nun.ibi,ex delicto illud interdictũ
concipitur.& per l.itaq;.ff.de dolo. quia aliàs hoc etiam repro
batur. per l.prætor.§.pen.ff.quę in fraud.credi.¶ Ex quo conclu
dit,ꝙ omnes actiones rei perſecutoriæ ex vtraq; parte ſunt per
petuæ,vt hic, & d.l.in honorarijs. ſed perſecutoriæ ex parte a-
8 ctoris,pęnales ex parte rei finiuntur anno. ¶ In eadem,in fin.
no.ergo,ꝙ omnes actiones pęnales,ſiue ex vtraq; parte,ſiue ex
parte rei tantum, ſunt annales. fallit in actione furti manifeſti,
vt hic.Et eſt ratio ſecundum gl.& Bar.in d.l.in honorarijs,pro-
pter frequentiam dicti delicti.vt l.aut facta.ff. de pęnis. ¶ Extra
glo.oppo.de l.1.ff.ſi mulier vent.no.ca.cauſ.in poſſ.omiſſa glo.
ibi,dic ſecundum Bar.in d.l.in honorarijs. Actio pęnalis ex par
te actoris,& rei, vel ex parte rei tantum durat anno, niſi ſucce-
dat in locum perſecutoriæ actionis ex vtraque parte,qua idem
reuus primò tenebatur.& per hoc apparet ſol.ad l.1.§.hãc aũt
actionem.ff.ſi mulier vent.nomine calum.cau.in poſ.&c. quia
ibi eſt annalis,cum ab ipſo initio ſit pęnalis.¶ Et hoc infert Bar.
ad quæſtionem,ſi aliquis deſijt dolo poſſidere,tãtum vtilis erit
perpetua,quia in locum perſecutoriæ ex vtraq; parte ſuccedit.
vt l.habet.§.pen.ff.de noxa.& ff.de tributo.l.illud.§.fi.&c.

SVMMARIVM.

1 *Verba(ipſo iure)in lege poſita,quid importent.*
2 *Dolus defuncti quos teneat*
3 *Crimen an,& quando morte non extinguatur.*
4 *Hæredes an lite conteſtata cum defuncto in eadem inſtantia ſint damnandi.*
5 *Actio ex delicto quando incipit tranſire contra hæredes, tranſit contra omnes,licèt ad ſecundos nihil peruenerit.*
6 *Condictio furtiua datur contra hæredem,etiam ad id, quod non peruenit ad eum.*
7 *Actiones quæ ſint ad hæredes tranſmiſſibiles.*
8 *Repeti ob turpe datum quando liceat.*
9 *Actiones an efficiantur tranſitoriæ per ſimplicem citationem.*
10 *Actio an detur contra hæredes ſi lis non eſt conteſtata,ſed defunctus confeſſus eſt delictum.*
11 *Succeſſor prælati an teneatur ex contractu defuncti.*

Non autem omnes. ¶Pęnales actiones, prætoriæ,
vel ciuiles contra hæredes nõ
dantur, niſi lis contra defunctus fuerit conteſtata, hæredi verò
competunt, excepta actione iniuriarum, & ſimilibus. Ex ꝯctu
verò competunt contra hæredes,præter actionem de dolo,niſi
aliquid ad eos peruenerit,h.d.¶ No.ibi,aut ipſo iure.& gl.expo
1 nit.ſ.ciuili. ¶ † No.ex iſta gl.ꝙ qñ lex dicit,ipſo iure competat,
intelligitur ex beneficio legis ſine facto hominis , vt hic,& eſt
glo.ordinaria in l.ſi fundum ſub conditione.§.qui fundum. in
gl.ipſo iure.ff.de lega.1.facit l. Imperator.& quod ibi Bar.ff. de
iure fiſci.& facit.l.in ſuis.ff.de lib.& poſth.Quandoq; autem ſu
mitur,videlicet mediante hominis facto,vt l.ſi quid a fideiuſſo
re.§.1.ff.de compẽſa.& l.ſi cõſtat. & l.fi.C. eo.ti.& l.pen.C. de
ſuis,& leg.& l.quod dicit̃.ff.de impen. ¶ No.ibi,a prætore dan-
tur. ꝙ aliquas actiones ꝑtor dat, & ſic aliquæ ſunt actiones na-
tiuæ,& aliquæ ſunt datiuæ.Nam natiuæ ſunt,quæ ex aliqua ma
teria præexiſtenti ſufficienti lege conceduntur , & naſcuntur ,
aliàs ſi non habent aliquam materiam præexiſtentem, & ſuffi-
cientem,dicuntur datiuç,ſic dicit Bar.& doc.per illum tex.in l.
iuriſgen.§.1.ff.de pac.¶ No.regulam,ꝙ actiones pęnales ex ma
leficijs non dantur contra hæredem,ſed benè competunt hære-
2 dibus actoris. ¶ † No. ꝙ agitur ex dolo defuncti, ſiue actio de-
ſcendat ex delicto , ſiue ex contractu, non autem datur contra
hęredem rei, niſi ad ipſum hæredem aliquid peruenerit. & idẽ
ſi cũ defuncto fuerit lis cõteſtata , quo caſu quælibet actio per-
ſonalis,& hæredi, & cõtra hęredem datur.Et eſt ratio, quia qñ
lis cum defuncto conteſtatur, oritur quidam quaſi contractus
ex lit. conteſt.vt l.3.§.idem ſcribit.ff. de pecu.& ibi latè Bar. &
l.2.§.1.de præto.ſtipu. qui quaſi contractus eſt cauſa huius tran
ſitus in hæredem.dicit Bar.in l.1.ff.de priua.delic.& Cy. & om
nes doc.in l.1.C.ne ex delic.defun.¶ In gl.ex maleficijs. ibi ſu-
pra de obl.quæ ex quaſi delic.§.fi.dic,ꝙ eſt verum in quaſi de-
licto omittendo commiſſo,ſecus ſi committendo. vt l.4.§.fi.ff.
de dam.infec.vel dic,vt ibi per Bar.& doc. vel dic, vt infra dice
tur.¶ In ea.ibi,quid in publicis.& in fi.gl.dic tu ſm Bar.& doc.
in d.l.defuncto.ff.de publi.iud.& per doct. in d.l.ex iudiciorũ.
3 † ꝙ ex delicto publico ſicut ex priuato poteſt agi ciuiliter,& cri
minaliter. vt l. qui nomine.ff.de fal. Si agitur criminaliter,cla-
rum eſt , ꝙ ſi reus moriatur etiam poſt litem conteſtatam, im-
mo poſt ſententiam, crimen eſt extinctum,nec datur actio con
tra hæredẽ. vt l.1.C.ſi reus vel accu.mor.fue. & l.1.ff. ſi pendẽ.
app.mors interue.Si verò agitur ciuiliter,tunc in hoc ſunt opi.
in gl.in d.l.defuncto.& in d.l.ex iudiciorum.Et gl.ibi tenet opi.
Cy.quam etiam ſequit̃ in d.l.defuncto.videlicet, vt d. l. defun-
cto.intelligatur de pęna corporali,& pecuniaria.quod proba-
tur in d.l.ex iudiciorũ. in prin.quæ dicit, ꝙ in publicis iudicijs
pœna non tranſit contra hæredes,niſi facta cõdemnatione, ſed
in iudicijs publicis,eſt qñq; pœna pecuniaria. vt l.2.ff. de pup.
iud.& l.2.ff.ad leg. Iuliam.de anno. ergo patet, ꝙ contra hære-
dem pęna pecuniaria non tranſit. Præterea de hoc eſt caſus in
l.eius qui delatorem.ff. de iure fiſc. nec huic ſententiæ aduerſa-
tur.l.fi. C.ſi reus.vel accu.mor.fue. cum ſi. quia ille intelligun-
tur,qñ iam erat lata ſententia contra defunctum,ratio,quia la-
ta ſententia incipit teneri ex quaſi cõtractu iudicis,merito tran
ſit contra hæredem.ita dicit Bar. in d.l.defuncto.in fi.¶ In gl.in
hæredem.ibi.l.ex iudiciorum.in fi. dic, & rõ eſt,vt dixi vobis.
4 ¶ † Quęro pro declaratione,an tunc lite conteſt.cum defuncto
a hæredes debeant damnari ex eadem inſtantia? ° & dic, ꝙ ſic,vt
d.l.1.ne ex deli.defunc.& l.ſciẽdum.ff. de act.& oblig.adeò ꝙ ſi
inſtantia periret , in noua inſtantia hæredes prædicti non poſ-
ſent cõueniri,quia prima expiraſſet, quæ huius rei eſt cauſa, vt
l.2.ff.iu.ſol.& pro hoc facit,quia idem eſt in hærede actoris,vt
l.filius.§.multo.ff.de inoffi.teſt.& ibi no.& hoc ſentit Cy.in d.l.
1. ne ex delic. defunc. in fi.& ibi Sal.in ver. quæro nũc ad præ-
dictorum declarationem &c.Et eſt aduertẽdum, ꝙ licet tex. in
d.l.1.dicat hęredes teneri inſolidum, intelligas oẽs, non autem
qlibet inſolidũ tenetur,pro hoc facit.l.2.in fi.ff.de pręto. ſtipu.
ita dicit Salic.in d.l.1.in verſi.quæro ſecundò tex.dicit &c.¶ In
ea.ibi,de calum.l.hęredem.ratio eſt vt ibi dr̃,quia turpia lucra
ſunt ab hæredibus auferẽda.¶ In ea.ibi l. videmus.no.ſm Ang.
in d.l.1.ſingulariter illã legem,quæ limitat oĩa iura, videlicet,
5 † ꝙ qñ actio ex delicto incipit tranſire contra hr̃des,tunc trãſit
contra oẽs,licèt nihil ad illos ſecundos peruenerit,quod ſingu
lariter no. qa non eſt alibi.& pro hoc pòt adduci ſimile de me-
ro,& miſto Imperio,qñ incipit delegari, efficit̃ delegabile,qđ
ſui natura eſt in contrarium.vt no.in l.1.ff.de offi.eius cui man
da.eſt iuriſ.& facit.l.pr̃.§.quindecim.ff.de leg.3.¶ In ea.ibi,vt in
actione vi bonorum rapto.& licęt gl.& doc.in d.l.1.plures alle
gent rationes ſpecialitatis,mihi placet rõ Salic.ibi,qui dicit, ꝙ
d.l.2.§.fi. ponit rõnem, videlicet ꝙ putauit prætor ciuilẽ ſuffi-
6 cere,ex quo prætoria plus cõmodi non attuliſſet.¶ † In ead.ibi,
condictio,furtiua.dic,ꝙ cõdictio furtiua datur ꝯ hæredem,etiã
ad id,quod non peruenit ad eum.vt l.ſi pro fure.§.fi.ff.de cõdi.
fur.& dic ſecundum Dyn. ꝙ eſt ſpeciale in ea propter frequen
tiam furtorum.arg.ff. de pe.l.aut facta.§.fi.& hoc ſequitur Bar.
vel tu potes etiam dicere,quia eſt rei perſecutoria, & non inſa
mat,vt ibi.¶ Verum autem ex varijs figuris cauſarũ,vel ex ma-
leficijs,vel ex quaſi,dixi ſupra de act.§.1.verſi.in ead.glo.ibi,de
actionibus,& obligationibus.¶ In eadem in fin.Bar.in l.1.ff. de
priua.delic.dicit,ꝙ prætoria denominatur a delicto,vt actio vi
bonorum rapt.vnde vi,& ſimiles, ideo non dantur contra hæ-
redes,etiam de eo,quod peruenit,ſed illæ actiones,quæ nõ de-
nominantur a delicto ſic,vt hic. Sed Salic.in d.l.1.ne ex delicto
defunctorum.in ver.nũc examinemus,dicit,ꝙ iſtam rationem
differentię non comprehendit,niſi dicatur,ꝙ illa,quę denomi
nat̃ ex delicto,infamat infamia iuris,illa altera non. ¶ Extra gl.
opp.de l.ſi quis iniquum.§.quod autem.ff. quod quiſque iuris.
Solutio eſt, ꝙ ibi non datur actio, ſed exceptio.An autem illud
priuilegium

ADDITIO.

a Inſtantia.Sed quid ſi hęres eſt clericus, & iudicium fuit inchoatum cum lai
co,an coram eodem iudice ſęculari, vel iure debeat fieri mutatio fori coram
iudice eccleſiaſtico dic,ꝙ debet finiri vbi eſt cęptum, per tex. in l.hæres ab-
ſens.in prin.ff.de iudi.vide Bal.in conſ.3. in 5. volu. quod incip.etiam ſic,
ibi,item quia alias.

priuilegium tranſeat ad hæredem: dic, vt ibi plenè notat. ¶ Se-
cundò oppo. de l. 2. ff. ad leg. Iulia. repetun. vbi contra hæredem
competit intra annum actio deſcendens ex illo titulo, etiam ſi
nihil ad eum peruenerit. Sol. ibi eſt ſpeciale, quia in alio grauan
tur eò, ꝙ intra annum tenentur de his, quę ad eos non peruene
runt, vt ſupra dixi. ¶ Tertiò oppo. de l. Caius. ff. ad Syllani. gloſſ.
in d. l. 3. §. quod autem. dicit, aut pœna imponitur ipſo iure, &
a lege, & ibi loquitur. aut eſt infligenda ab homine, & loquitur
7 hic. ¶ †Ex his poteſt concludi, an actiones ex delicto deſcenden-
tes tranſeant contra hæredes, quia aut delictum fuit commiſ-
ſum in contractu, vel extra contractum. Primo caſu, aut dolus
venit purgandus per actionem ex eo contractu, & tunc hæres
tenetur, etiam ſi nihil ad eum peruenerit, vt ff. depoſi. l. ſi homi-
nem. §. datur. & ff. de actio. & obliga. l. ex depoſiti. & l. ex contra-
ctibus. Aut venit purgandus per actionem de dolo, aut alia, quæ
ex contractu, vel quaſi non prouenit, & tunc hæres non tene
tur, niſi quatenus ad eum peruenit, vel dolo malo fecit ne per-
ueniret, vt l. itaq. & l. ſequ. ff. de dolo. & hic in verſi. aliquando.
Nam in his dolus defuncti dedit cauſam contractui bonę fidei,
ideo reddit recto nullum cōtractum, ideo agitur de dolo, ſecus
ſi dedit cauſam contractui ſtricti iuris, vel incidit in contractū,
quia tunc agitur actione ex eo contractu, vt l. & eleganter. §. 1.
cum ibi plenè no. per gl. Bar. & doc. ff. de dolo. Et idem ſi contra
contractum in re depoſita, vel commodata, & quia natura con-
tractus eſt, vt actiones ex eo deſcendentes tranſeant ad hære-
des, etiam ſi nihil ad eos peruenerit. Et ſi contractus ad hęre-
des non tranſierunt, non tenentur. l. quæſitum. §. fin. coniuncta
l. cum precario. ff. de preca. Secundo caſu principali, quādo do
lus committitur extra contractum, & tunc aut pęna erat impo
ſita ipſo iure, & a lege, & tunc in hæredem tranſit, & ad pœnā
ſolidam tenetur. vt d. l. Caius. ff. ad Syllania. & l. commiſſa. ff. de
pub. & d. l. 3 §. quod autem. & ibi glo. Aut pœna eſt imponenda
ab homine, & tunc aut lis fuit cōteſtata cum defuncto, & actio
tranſit, & pęna, & in eadem inſtantia debet fieri condemnatio,
vt ſupra dixi. Aut lis non fuit conteſtata cum defuncto, & tunc
regula eſt, ꝙ non tenentur, niſi quatenus ad eos peruenerit, vt
hic. Fallit in caſibus ſupra not. de quo vide Bar. in d. l. 1. ff. de pri
ua. delic. circa princ. & Bald. in d. l. 1. C. ne ex delic. defunc. & ibi
Salic. in verſi. oppo. ad idem, & fortius de. c. parochiano. cū ver.
ſequenti. ¶ In glo. iniuriarum actio. ibi. §. emancipatus. & ratio-
nem ibi gl. aſſignat, quia in actione iniuriarum non habetur re
ſpectus ad ipſam rem, vel pecuniam, ſed habetur reſpectus ad
ipſam contumeliam, vt ff. de iniur. l. item apud. §. ſi quis ſeruus.
Et hanc rationem ibi approbat Bart. per l. prętor edixit. §. 1. ff. de
iniurijs. & quæ actio dicatur dari ad vindictam, vel ad rem fa-
miliarem, vide latè per Sali. in l. qui ſepulchra. C. de ſepul. vio-
la. ¶ In ead. ibi. ff. de in ius vocan. l. pen. dic de hoc, vt latè dixi ſu
pra de actio. §. pęnales. ¶ In ead. gl. ibi, ſi vero. §. quæ autem. no.
ꝙ actio popularis non tranſit ad hæredem. Item no. glo. in d. §.
emancipatus. & in d. l. 1. ne ex deli. defun. quod Bar. in d. §. eman
cipatus. & Salic. in d. l. 1. dicunt fore verum, niſi defunctus fue-
rit litem conteſtatus, quia tunc dicitur ſibi appropriaſſe, vt l. li-
cet. ff. de procu. in prin. meritò poteſt ad ſuum hæredē tranſmit-
tere, vt l. ſi cui. ff. de verb. ſignifi. ſicut etiam actio iniuriarum li-
te conteſtata tranſmittitur ad hæredem, vt l. ſi eum. §. qui inio-
8 riarum. & quod ibi Bar. & doct. ff. ſi quis cau. ¶ † In ead. ibi, quia
habet actionem ad turpem cauſam. dicit Salic. in d. l. 1. in verſic.
ſed dubitat gl. quid de actione &c. quòd hoc nihil eſt, quia illa
actio in factum concurrit cum condictione ob cauſam. vt l. in
hæredem. §. 1. ff. de calumnia. Vnde dic melius, ꝙ ſi turpitudo
eſt ex parte dantis, non competit repetitio ei, nec eius hęredi,
ſed ei in cuius pręiudicium datur, competit actio in factum ad
quadruplum intra annum, vt l. 1. eod. tit. Sed vbi turpitudo non
eſt ex parte dantis, ſed tantum ex parte recipientis, quia de-
dit, ne fiat negotium per calumniam, tunc danti datur intra an-
num actio in quadruplum, ſed poſt annum in ſimplum. ¶ In gl.
aliquando ex contracto actio. ibi. §. ſi venditor. dic de hoc, vt la-
tè dixi ſupra de actio. §. actionum. in prin. & in §. pręterea quaſ-
dam. in gl. in verb. de dolo malo. dic, vt ibi. ¶ In eadem in fi. dic,
9 vt ſupra dixi. ¶ † In gl. conteſtatę. in fin. dic, vt habetur plenè. C.
de inoffi. teſt. l. ſi quis in ſuo. §. 1. ſed iſta glo. videtur falſa, ꝙ per
ſolam pręparationem actio fiat trāſitoria. nec hoc reperitur iu
re cautum. vnde dic, ꝙ ibi ſpeciale in querela. & ratio ibi aſſi-
gnatur. Sed an fiat tranſitoria per ſimplicem citationem? & glo.
in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. innuit quòd ſic. ꝓ
quo facit. ff. de actio. & oblig. l. conſtitutionis. Sed glo. vbi ſenti-
re contrarium. tu dic ſecundum Ioan. Fabr. ꝙ immò requiritur
litis conteſtatio, vt hic, cum ſimilibus, nam licet iure caueatur,
quòd citatio perpetuet actionem quò ad præſcriptionem impe
diendam, non tamen cauetur, ꝙ fiat tranſitoria ad hæredem.
Non obſtat d. l. conſtitutionibus. quia non loquitur de ſimpli
citatione, ex qua nihil aliud ſecutum eſt. ſed loquitur, quando
citatio fuit facta, & reus eſt contumax, quia tunc talia contuma
cia habetur pro quaſi conteſtatione. vt in Auc. vt omnes obed.
iudic. §. ſin autem ille. & hoc vult Bart. in effectu in dict. l. 1. ff. de
priua. delic. circa fin. vbi vult, ꝙ ſit idem, ſi fuerit contumax, &
contra eum deuentum ad primum decretum, quia tunc habe-
tur pro conteſtatione, vt l. vt perfectius. C. de a on. excep. vel ne
gari non poterit, ꝙ hęc nō fuerit iuſta cauſa concedendi in in-
tegrum reſtitu. quia per defunctum ſtetit, quominus fuerit lis
cōteſtata, vt argu. l. 1. ff. ex quibus cau. maio. ¶ In glo. datur. in
fin. nam eò ipſo ꝙ pater moritur, vel alter filia efficitur ſui iu-
ris, ſtatim actio conſolidatur in filiam, vt d. §. videamus. licèt pa
ter fuerit lit. conteſta. & ſic propter hoc non facit tranſitum in
ſuum hęredem, & ſic eſt ſpeciale in dote, quę eſt proprium pa-
trimonium filię, vt l. 3. §. ſed verum. in fi. ff. de mino. facit l. Pom
10 ponius Philadelphus. ff. famil. ercilc. ¶ † Vltimò aduertas ad id,
quod dixi, ꝙ lis conteſta. tranſit contra hęredes, eſt verum ſe-
cundum Bald. ſi fuit legitimè facta, aliàs ſecus. facit quod no. in
l. 1. C. de lit. conteſta. & pro hoc facit l. non putauit. §. non quę-
uis. & quod ibi Bart. ff. de contratab. & quod not. Bar. in l. filium.
§. ſi quis contra. ff. de leg. pręſtan. facit. l. 4. §. condemnatum. &
quod ibi Barto. & doc. ff. de re iudic. Quid ſi non eſt lis conteſta
ta, ſed defunctus eſt confeſſus de lite, dic, ꝙ facit tranſitum ad
hęredem, vt not. Bart. in d. l. 1. C. ne ex delic. defunc. quod eſt ve-
rum ſecundum Bald. ibi, niſi hęres reuocet dictam confeſſio-
nem, quam etiam principalis reuocare poterat. iuxta l. non fate
tur. & ibi Barto. ff. de confeſſ. & eſt glo. & ibi dixi in l. fin. §. iuſ-
11 ſus. ff. de appella. ¶ † Vltimo, quia ſupra vidiſti, ꝙ ex delicto de-
a functi non tenetur regulariter ſucceſſor. [a] vt d. l. 1. ne ex deli.
defun. Dicas, quòd hoc fallit in ſucceſſore pręlati, quia cum
obligetur ecclesię, ſemper durat, igitur &c. Sed hic erat mor-
tuus principaliter obligatus, vt videtur probari in c. 2. de nou.
oper. nunc. tamen cum hoc dicto expreſſo tranſit ibi Rapha. &
ſucceſſiuè ibi domi. Ioan. & Ludo. Tu verò dicas, ꝙ ipſe idem
Bart. eſt ſibijpſi contrarius, quoniam contrarium ipſe determi-
nat in d. l. 1. ff. de priua. delic. vbi diſtinguit, aut pręlatus tenetur
ex delicto ſuo nomine, & non tranſit in ſucceſſorem, aut tene-
tur ex delicto nomine dignitatis, tūc ſucceſſor tenetur, quia eſt
eadem dignitas. & ita intelligitur extra, de ordi. cog. c. cum di-
lectus. & quod ibi per Innoc. Qua propter ſolitus ſum ſic has
opi. concordare, vt dixi in d. l. pen. videlicet, aut conſtat quo no
mine deliquit, videlicet, an ſuo nomine, vel pręlaturę, ſtamus
certo, quia ſi ſuo nomine, & tunc non tranſit in ſucceſſorem,
ita intelligatur quod no. Bar. in d. l. 1. Aut deliquit nomine præ-
laturę, ſiue dignitatis, & tunc tranſit in ſucceſſorem. & ita in-
telligatur quod not. Bar. in d. l. pen. Aut dubitatur quo nomine
deliquit, & tunc dic, ꝙ aut ſuper re ecclesię, & in dubio videtur
deliquiſſe nomine ecclesię, & ſic pręlaturę, vt actus valeat, arg.
no. per Bar. in l. gerit. ff. de acquir. hęre. Et ita etiam poteſt intel-
ligi quod not. Bar. in d. l. 1. Aut deliquit ſuper re, vel facto, quod
ad ipſum proprio nomine ſpectat, & tunc ſuo proprio nomine
dicitur feciſſe, & deliquiſſe arg. gl. & Bar. in l. ſi poſt mortem. §.
3. ff. quando ex fac. tu. & tali caſu non tranſibit in ſucceſſorem.
ita intelligatur op. in. Bar. in d. l. pen. &c. cogita.

A D D I T I O.

a Succeſſor. adde an ex delicto defuncti hæredes teneantur de iure Can. vide tex. & ibi Pan. in c. literis. de raptori. Et an hæredes tenea̅tur ex delicto defuncti ſi nō fecerint inuentarium. Pan. vbi ſupra in gl. in ver. iuxta facultatem.

S V M M A R I V M.

1 *Mora quouſque purgabilis ſit.*
2 *Syndicandus qualiter condemnationem effugere poſſit.*
3 *Sententia abſoluens ab obſeruatione iudicij an diffinitiua, vel interlocutoria dicatur.*
4 *Appellari an poſſit ab abſolutoria ab obſeruatione iudicij.*

Supereſt. ¶ Condemnandus debet abſolui ab obſerua-
tione iudicij, ſi ante ſententiam ſoluerit quod
1 debet. h. d. ¶ † Nota, quòd poteſt offerri, & mora purgari vſque
ad ſententiam. Sed contra, quòd immò niſi vſque ad litem con
teſtatam, vt l. ſed ſi alia. ff. de conſtit. pec. & l. ſi inſulam. ff. de
verb. obl. Sed dic, aut tantummodo quis offert, tunc non po-
teſt moram purgare, niſi vſq; ad litem conteſtatam. Aut actua-

liter ſoluit, vel aliter ſatisfacit, & tunc poteſt vſq; ad ſententiá,
vt hic. ita dicit Bar. in d. l. ſed & ſi alia. & d. l. ſi inſulam. ¶ Not. ꝙ
ſoluendo id, quod petitur pendente iudicio, debet ſequi abſolu
toria ab obſeruatione iudicij. ¶ No. modũ, quo quis poteſt eui-
2 tare † condemnationem in ſyndicatu, puta, ſi officialis conue-
niatur, & veniret condẽnandus, ꝙ ſoluat id, in quo veniret con
demnandus, & abſoluetur. ita dicit Bar. in l. infamẽ. ff. de publi.
iud. & in l. ſi reus paratus. ff. de procu. & quod Bal. in l. 1. C. de
condi. inde. non admittit in atrocioribus quod no. ¶ Not. ꝙ qui
ſoluit, & ſatisfacit, non cogitur ſubire iudicium. An autem, &
quando confeſſus non teneatur ſubire iudicium, vide l. ſi reus
paratus. cum ibi no. ff. de procu. & l. ſi domus. §. qui confitetur.
ff. de leg. j. & quod ibi doc. & ibi dixi. ¶ Not. ꝙ omnia iudicia di-
3 cuntur abſolutoria. ¶ † In gl. abſoluere. ibi. l. ab obſeruationibus
iudicij. An talis ſententia dicatur diffinitiua, vel interlocutoria.
Reſpon. quò ad ſolennitatem. l. 2. C. de ſenten. ex breui. reci. non
dicitur diffinitiua, quia non eſt neceſſe, ꝙ illæ ſolennitates ob-
ſeruentur in ea. & ideo iſto reſpectu dicitur interlocutoria, vt
no. gl. in l. harum. ff. ſi ſer. vendi. & l. Iulianus. in prin. gl. magnæ.
ff. de condi. indebi. & in l. Titia. & ibi Bart. ff. de accu. & l. prope-
randum §. & ſi quidem. C. de iudic. Sed ſi iudex ſolenniter vult
procedere in ea, quod poteſt, tunc erit interlocutoria diffiniti-
uo modo prolata. Secundo modo capitur diffinitiua, quæ impo
nit finem controuerſię. Et iſto reſpectu quędam eſt interlocuto
ria, quædam diffinitiua. Interlocutoria eſt illa, qua lata, poteſt
iterum agi, vt abſoluo te propter libellum malè conceptum. vt
d. §. & ſi quidem. Quædam eſt interlocutoria ab obſeruatione
iudicij, quæ imponit finem controuerſiæ. ita ꝙ de cætero am-
plius agi non poteſt, vt abſoluo te, quia ſoluiſti. Et iſto reſpectu
poteſt dici diffinitiua, quia imponit finem controuerſiæ, vt eſt
4 caſus. ita dicit Bar. in d. l. Titia. ¶ † Quęro, an ab abſolutoria ob-
ſeruatione iudicij poſſit appellari? Et dicit gl. ꝙ ſic. in d. l. Titia.
& hoc tenet ibi Bar. quia aliam diffinitiuã non expectat poſt ſe.
Item, quia tale grauamen non eſt reparabile per appellationẽ a
diffinitiua, igitur &c. facit. l. ait prętor. §. permittitur. ff. de mino.
& in l. intra vtile. in prin. eo. tit. de quo latè per Bar. & ibi dixi ĩ
l. 2. ff. de appel. reci. Et in abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quã
abſoluitur a toto iudicio, pars eſt citanda, vt no. Inno. in c. con-
ſuluit. de offi. deleg. dic, vt ibi. & Bar. in d. l. Titia &c.

De exceptionibus.

OMNIPOTENTIS Dei inuocato præſidio, qui
ſuo miro ordine cũcta loco, & tẽpore optime diſpo
nit. Idcirco poſtquã in toto orbe famoſiſſima ciuita
te Bonon. legum legitima nutrice, vt dicit gl. in l. ſi.
in prin. C. de teſtam. vidimus de actionibus, & earum virtute,
& per conſequens arma offenſibilia in manu actoris poſuimus,
nunc ego Ang. de Gambilionibus de Aretio, minimus legum
doctor actu legens Ferrariæ, plurimorum aures ſæpe pulſatus
eloquio, vtq; inter beneuolos fieri ſolet, importuna deuictus
inſtantia tempeſtiuum eſſe arbitror, ac dignum tranquillitati
huius inclitæ vrbis Ferrariæ, quæ ſummo, ac deſiderabili pa-
cis, & quietis dono fruitur, ſub imperio illuſtris, ac excelſi
principis domini Leonelli Marchionis Eſteñ. &c. In qua omniũ
facultatum viget laudabile ſtudiũ de exceptionibus videre & ꝓ
ꝓñs, arma defenſibilia reo conuento cõcedere, cũ ſatis abſonum
videretur, ſi actore armato impugnãte reo defenſionis copia de
negaretur, multoties etenim cõdẽnaretur abſoluendus. Ita dixit
tex. in cap. cum inter priorem, circa medium. extra, eod. tit. &c.

SVMMARIVM.

1 *Rubrica de exceptionibus diuerſimode habentur. & nu. 3.*
Dictio ſeu, uel ſiue, qualiter ſit accipienda & nu. 2.
4 *Præiudicium quid importet.*
5 *Defenſionis verbum quid ſignificet.*
6 *Excipiens an priore dicatur actor.*
7 *Vicerector, vel vicepoteſtas an omnia poſſit, quæ rector, vel poteſtas.*
8 *Exceptio quid ſit.*
9 *Exceptio quo iure ſit inuenta.*
10 *Exceptio ex qua materia producatur.*
11 *Exceptio quotuplex ſit.*
12 *Exceptio cui, & contra quem competat.*
13 *Exceptio competens reo, an competat ſingulari ſucceſſori.*
14 *Exceptiones, quæ dicantur cohærere perſonæ, & quæ ſint rei cohærentes.*
15 *Exceptio reo competens an tranſeat in fideiuſſorem, vel alium acceſſorie pro reo obligatum.*
16 *Saluus conductus conceſſus principali contra eius creditores non prodeſt fideiuſſori.*
17 *Donans, qui de euictione non tenetur, an poſſit exceptiones ſibi competentes opponere ſuper quæſtione mota donatario.*
18 *Ceſſionarius a fratre an poſſit alium fratrẽ capi facere, ſtatuto diſponente, quòd frater non poſſit pro debito capi facere ſuum fratrem.*
19 *Statuto dictante, quòd coniunctus coniunctum ſuũ ad cõpromiſſũ cõpellere poſſit, an ſucceſſor ſingularis unius ex coniunctis poſſit cõiunctum ſui auctoris ad compromiſſum compellere.*
20 *Clericus venditor an ut defenſor neceſſarius poſſit comparere, quod iudicium in curia eccleſiaſtica transferatur.*
21 *Fideiuſſor, uel ſingularis ſucceſſor an poſſit opponere exceptiones ſibi competentes.*
22 *Exceptio in qua parte iudicij ſit opponenda.*
23 *Exceptionis effectus quis ſit. & nu. 26.*
24 *Duo coniunctim deducta, tam in agendo, quàm in excipiendo, an, & quando ſint ambo probanda.*
25 *Factũ, cũ deducitur cũ qualitate, modo, cauſa, vel demõſtratione, an ſufficiat in agẽdo, vel defendẽdo probari ſine huiuſmodi actionibus.*
27 *Exceptionum diuerſi effectus.*
28 *Exceptio quo tempore poſſit opponi.*
29 *Excipere an, & quando ante actionem liceat.*
30 *Actor an moram purgit poſt terminum.*
31 *Iudex an ex officio debeat libellum ineptum lacerare.*
32 *Exceptio apte, & in forma proponi debet.*
33 *Exceptio generalis an ſit admiſſibilis.*
34 *Exceptio criminis an cum inſertione loci, & temporis fieri debeat.*
35 *Exceptio an ſit in ſcriptis proponenda.*
36 *Congrua narratio, & modium concludendi, ac apta concluſio ſicut in libello eſſe debent, an ita debeant eſſe in exceptionibus.*
37 *Abſens quando ſit abſoluendus.*
38 *Excipiendi forma quæ ſit. & nu. 39.*
40 *Exceptio an, & quando ſit mutabilis.*
41 *Reus exceptionem amplexus incompetentem omiſſa cõpetenti, an ſibi noceat, ne poſſit competentem eligere.*
42 *Exceptio notoria an ſit neceſſario proponenda.*
43 *Reus excipiens an illam proteſtationem facere debeat, quam neceſſe eſt, quod actor faciat.*
44 *Exceptio reſeruata an reum in aliquo iuuet.*
45 *Clauſula, vltimo proponit omnes ſingulas exceptiones, quid operetur.*
46 *Omiſſio ordinis iudicij in exceptionibus an vitiet proceſſum.*
47 *Clauſula petens ius, & iuſtitiam miniſtrari &c. quid importet.*
48 *Reo an liceat declarare ſuas exceptiones obſcurè propoſitas poſt litem conteſtatam.*
49 *Exceptionibus an ſtandum ſit contra reum.*
50 *Reus an poſſit exceptiones productas in iudicio reuocare.*
51 *Actori an detur terminus ad deliberandum ſuper exceptionibus propoſitis per reum.*
52 *Exceptio calumnioſa an ſit admittenda.*
53 *Exceptiones an poſt appellationem opponi poſſint.*
54 *Intellectus ad l. 2. ff. de exceptioni.*
55 *Limitatio ad l. 1. C. ſi aduerſ. rem iudicat.*
56 *Reo an liceat excipere ex iure ſuperueniente pendente iudicio.*
57 *Iudex ſi volenti in exordio opponere, reſeruat opponenda poſt, an ipſe hoc facere poſſit, & conſequenter ille poſſit poſtea opponere.*
58 *Ius quando deficit actori pendente iudicio an ſibi noceat.*
59 *Excipienti an ſatis ſit præſumptiuè concludere.*

VENIAMVS nunc ad Rubricam noſtram de exce
1 ptionibus. ¶ † Eſt tamen primò aduertendũ, ꝙ iſta ru
brica in iure diuerſimodè habetur. Nam Imperator
hic ſimpliciter intitulationẽ facit de exceptionibus.
& eodẽ modo rubricatur de iure canonico, vt extra de excep.
in antiquis. & idem in 6. & cle. Sed in Codice rubricatur de ex-
cep. ſeu præſcriptionibus. In ff. vero iuriſconſultus dixit, in rub.
de excep. & præſcriptio. & præiudi. Nec mirari debes de iſta di
uerſitate rubricandi, quia hoc aliàs ſæpe cõtingit, & capias vnũ
exemplum in materia appellationis. nã in C. ſimpliciter dicitur
de app. In ff. dicitur de appell. rela. & conſulta. In decretalibus
autem vltra ſupradicta, additur in rubrica de recuſa. quæ qui-
dem verba, an idem ſignificent, vel diuerſum, vide quæ ſcripſit
dominus meus Io. de Imo. vbi aliquãtulum latius dixit in rub.
ff. de appell. dic ut ibi, quia non eſt materia noſtra. ¶ Redeamus
itaq; ad materiam noſtram, & ut docet nos iuriſconſultus in l.
1. in prin. ff. ſi cer. pe. videamus de ſignificationibus horum ver-
borum. ¶ Quæro ergo, an verba noſtrarum rubricarum idẽ im-
portent? & ſi conſideremus verba rubricæ poſita in C. inter di-
cta verba non vr̃ differentia, quia ibi eſt dictio, ſeu, & per conſe
quens videtur, ꝙ tm̃ importat verbum, de exceptionibus, quan
tum verbum, de præſcrip. & econtra, & ſic vnum pro alio pona
tur. facit. l. ſi alienationis. §. ſi. cum l. ſeq. ff. de verb. ſig. & l. in eo,
§. fin.

§.fin.de reg.iur.& vt etiam alias dicimus,Alexander, ſiue Paris
l.ad protegendam.cum gl.C.de io lit.dan.tu. & per conſequens
videtur,ꝙ dicta dictio, ſeu verba diſiungit,ſed ſenſum coniun-
git,& ſic iſta dictio,erit ſubdiſiunctiua,& nõ ſimplex,ſed habet
aliquam naturam copulæ, & iſto modo etiam accipitur in l.fin.
§.hæc omnia.ff.de mun.& hon.ibi,ciuilia ſeu publica . ad idem.
C.eo.l.defenſiones.in prin.ibi,defenſiones ſeu exceptiones. Ter
tio ad idem. l.1.ff.de his quib.vt indig.ibi , legato ſeu fideicom-
miſſo.quod idem importat.l.1.ff.de leg.1. Aliquando tamen di-
ctæ dictiones accipiuntur pro diſiuncta . & ſic idẽ important ſi-
cut dictio,aut,vel dictio vel,vt l.1.§.ſublata.ibi,ſeu ꝑtextu.ff.ad
Treb.& l.generali.C.de ſa.ſan.eccl.in multis partibus illius tex.
& maximè ib ,ſiue diaconiſſa,vel virgo.& in l.ſi quis ita ſtipule
tur.ibi,ſiue Titius.& ibi,diſiunctiuus. & ibi Bar.& Ioã.de Imo.
ff.de verb.obli.qui allegat etiam l.huiuſmodi.cum ibi not.quã-
do di.leg.ce.ibi,ſiue non. & ibi,ſiue alteruter caſus. & quod ha-
betur in l.Iulianus. ff.de condi.indeb.& ita dixit Bar. in l.ſi quis
ita.de aur.& argento lega.& vide,quod no.Bar.in l.ſi is qui du-
centa.§.vtrum.ff.de rebus dubijs.in verſi.6.oppo. & quod idem
Bar.no.in l.cum quis decedens.in §. ſi.de leg.3. & quod no.glo.
in c.3.ad fi.de poſtula.prælat.& quod not.Cyn.& doct.in l.cum
quidam.C.de verb.ſignifi. Sed Dyn.in quodam ſuo tractatu di-
ctionum dicit,ꝙ dictio, ſeu,licet ſui natura denotet diuerſitatẽ,
tamen plerunque identitatem ponit, quia,vt dicit Inno.in cap.
primo. de lit.conteſta.in 6.multiplicatis verbis,idem importat.
2 Quinimmo addas tu ꝙ aliqñ dictio,ſeu, vel dictio, † ſiue, poni-
tur expoſitiuè,vt in c.1.§. verùm.de ſta.reg.in 6.& cap.licet . &
c.Romana.de appel.in princ.ibi,ſeu auditorium. & eodem c.2.
in prin.ibi ſeu legitima.& d.l.ad protegendum.cum glo.Quan-
doq; etiam ponuntur dictæ dictiones correctiuè, vt eſt tex.in d.
c.1.de ſta.regul.§.porrò.in fi. Et non mireris, tu quoniam quæ-
libet dictio,non ſolum dictio,ſiue, vel ſeu,ponitur vna pro alte
ra,& aliquando accipiuntur propriè, aliquando impropriè ſm
ſubiectam materiam,vt eſt gl.ordinaria, & ibi doc.in l.eas cau-
ſas.ff.de conditio.& demon.facit l. ſed & ſi poſſeſſori.§.1.& ibi
Iac.But.& Bar.ff.de iureiur.& l.ſi olei.& ibi Bar.C.loc.& intel-
liguntur ſecundum mentem proferentis , ſiue loquamur in le-
gibus,ſiue in ſtatutis , ſiue in vltimis voluntatibus , ſiue in iudi-
cijs,ſiue in ſententia iudicis,non autem in contractibus,vt not.
glo.ſing.in fi.in d.l.alienationis.§.fi.& vide Bart.in l.ſæpe.ff.de
3 verb.ſign.¶ † Ex his tamen videtur dicendum,ꝙ in dicta rubri.
C.eo.dictio,ſeu, vel dictio,ſiue, quæ duæ dictiones videntur idẽ
ſignificare,vt patet in d.l.generali.ibi,ſiue ſubſtitutione, ſeu le-
gato.& ibi ſeu ſpeciali.ſiue ſcripta,ſiue non ſcripta ponatur di-
ſiunctiuè,vt concordet cum rub.ff.quia (vt dixi) ibi dicitur,de
excep.& præſcrip & ſic per copulam , &, quæ ponitur inter di-
uerſa, vt no.glo.in rub.ff de iur.& fac.igno.Et ſic aliud eſt exce-
ptio,aliud præſcriptio,& aliud eſt præiudicium. & de iſta copu
la vide Bart.in l.Seia. §.Caio.ff.de fundo inſtructo.& per eundẽ
latisſimè in l.ſi is qui.§.vtrum. de rebus dubijs. in verſi.3. oppo-
no.& ita ſentit Bar. ꝙ iſtæ dictiones propriè ponãtur diſiuncti-
uè,d.l.ſi quis ita.in fi. Vel potes dicere,& forte rectius prout ta-
citè ſentit hic Ioan.Fab.per l.defenſiones. C.eo.in prin.ibi, ſiue
exceptiones &c. ꝙ exceptio,& præſcriptio idem,& non diuer-
ſa ſignificent. vt etiam videtur probari in l.præſcriptionem.& l.
fi.C.eo.& l.ſi maritus.2.§.præſcriptiones.ff.de adult. & hoc vi-
detur ſenſiſſe Bart.in d.l.ſi is qui ducenta.verſic.6. oppo. de l.ſi
4 quis ita.in fi.vbi iſta expoſitio eſt vera.cogita tu.¶ †Quid autem
importat dictio.& præiudicijs,poſita in rub.ff.eo.& clarum eſt,
ꝙ illud verbum,præiudicium, non eſt ita latum , ſicut alia ver-
ba illius rubricæ. ſ.exceptio,& præſcriptio. Nam præiudicium
non importat niſi exceptionem,quę opponitur,ne per actionẽ,
quæ intentatur,fiat præiudicium alieni cauſæ,& maximè maio-
ri.l.generaliter. ff.eo.quod ibi gl.Bar.& Raph. & latius per Bar.
in l.fundi.eo.titu.& latius per eundem, & do.in l.generaliter.§.
nihil commune.ff.de acquir.poſſ.facit § præiudiciales. & quod
ibi gl.& ibi dixi ſupra de actio.& l.per minorem. ff.de iudi.& l.
rei maioris.ff.eodem.& l.ſi quis libertatem. & quod ibi gloſſ.&
Bar.& omnes doc.ff.de pet.hæred. & facit quod not. Bart.in l.ſi
poſt litem.in prin. vltimæ quæſtio.ff.eodem & optimè facit tex.
coniuncta opinio.Azo.in l.1. C.qui accuſ non poſſunt.Sis tamẽ
cautus (tu cauſidice) quando opponis iſtam exceptionem præ-
iudicialem,ꝙ incõtinenti offeras te probaturum illam , & pro-
bes , vt puta , ſi agat quis ſeruitutem à fundo Titiano ſibi debe-
ri,ego verò ita excipiam incontinenti , ꝙ ille fundus eſt meus ,
& probem , vel agam incontinenti ad dictum fundum rei ven-
dicatione,& iſta habentur in d.l.generaliter.d.l.poſt.& d.l.fun-
5 di.quod bene not. ¶ † Verum , quia multæ leges vtuntur verbo
defenſionis,videamus quid propriè ſignificet dictum verbum ,
a defenſionis. ᵃ & videtur,ꝙ idem ſit,quòd exceptio.l.1.de iur.&
fac.igno.& d.l.defenſiones. & l.ſi quidem. C.eodem.& infra in
nigro.in princ.In contrarium videtur,ꝙ latius capiatur in l.de-
fenſionis.de iure fiſc.lib.10.C.vbi dicitur, quod quomodocun-
que quis ſe defendat , & tueri poſſit de iure, dicitur defenſio.
Tertiò videtur , ꝙ latius accipiatur etiam pro defenſione facti,
non tantum iuris , ſiue pro tuitione perſonæ. l.ſcientiam. §. qui
cum aliter. ff.ad legem Aquil.cum ſim.ſiue pro tuitione rerum.
l.1.C.vnde vi.& ibi plenè per gloſſ.& doc. Sed tu dic, ꝙ immo
aliud ſit defenſio, quàm exceptio,vt eſt tex.cum glo.not.in c.1.
in verſi.defenſionis.de lit.conteſta.in ſexto,quia in plus eſt ver-
bum,defenſionis,& ibi per Ioan.And.& Domi.de S.Gemi. In-
tantum ꝙ ſi ſtatuto caueatur, ꝙ contra inſtrumentum guarenti-
giæ , vel inſtrumentum publicum non poſſit opponi niſi exce-
ptio ſolutionis,compẽſationis, & falſitatis,ꝙ caſu , quo de iure
cõmuni competeret alia exceptio , licet per modum exceptio-
nis illa exceptio,quæ de iure communi competebat,opponi nõ
poſſit,tamen tali caſu ſub infraſcripta forma poterit miſericor
diter implorari officium iudicis , iuxta not.per gloſ.in rubrica.
ff.de interroga.actin. & narrare factum , ex quo ſibi illa alia ex-
ceptio de iure competebat,& implorare, & petere,ꝙ actor ex-
cludatur à ſua petitione,ne locupletetur cum aliena iactura,vt
eſt tex.not. Bar.Bald.Ang.in l.planè. & l.fin.ff.de petitio.hæred.
& in l. 3.§.fi.ff.nau.cau.ſtab.quod no. (tu cauſidice) vt ſcias di-
ctum officium implorare , & ius tuum deducere, quia aliter fa-
ciendo ſuccumberes. & hoc ad literam voluit Cy.in l.domum,
circa fin.C.de rei vendi.& ibi Bal.Si autem ſtatutum diceret,ꝙ
contra inſtrumentum guarentigiæ vt publicũ , nulla exceptio ,
vel defenſio admittatur,tunc ẽt non poterit implorari dictum
officium iudicis, quoniam omnis defenſio eſt excluſa.& defen-
ſio per officium iudicis dicitur implorari . ita ſingulariter dicit
Bar.in l.1.§.2.ff.quod vi,aut clam.in verſic. item aduerte , quia
ſtatutum,de quo etiam per Bar.in l.edita.de eden.in verſi.expe-
dita prædicta &c.& Pet.de Anch.in cle.1.de ſeque.poſſ.& fruc.
& Bald.& Sal. in l.ita pudor. C.de adulte.& latè per dominum
meum Ioan.de Imol.in l.ſi.ff.a qui.appel.non lic.& ibi dixi.dic
vt ibi.& aliquid tetigi ſupra de act.in prin. quæ omnia no.quia
quotidiana.Vel poſtes dicere, ſecundum Spec.in titu.de except.
in prin.in verſic.defenſiones autem,ꝙ defenſio eſt illa , quæ ip-
ſo iure tollit , & perimit omnem obligationem , vt eſt exceptio
ſolutionis,& acceptilationis. Nam ſolutione,& acceptilatione
eius , quod debetur,omnis tollitur obligatio . vt ſupra , quibus
modis tolli.obliga.in prin.& in §.item per acceptilationem. ac
etiam renunciatio poteſt dici defenſio, quia ipſo iure tollitur
ius renunciantis.c.ſuper hoc.extra, de renunc.hæc ergo,& ſimi
lia dicuntur propriè defenſiones,& non exceptiones,quia licet
defendant reum,& per conſequens repellant agentem , non ta-
men excludũt actionem, cum nulla actio ſubſit , cum iam actio
ſit ſublata ſolutione. Sed exceptio præſupponit actionem, & eã
excludit. l.2.ff.eod. vt ſtatim dicam , largo tamen modo omnis
defenſio poteſt dici exceptio , quia excludit agentis intentionẽ.
Ita dicit Specu.eod.tit. verſic.defenſiones . quod eſt notandum,
vt cognoſcas quando ſtatutum loquitur de exceptione , vel de-
fenſione , cum ſtatutũ debeat intelligi verbis proprijs.l.3.§.hæc
verba.ff.de nego.geſt. Addas ſecundum Ludoui. in l.viro atque
vxore . ff.ſol.mat.ꝙ aliquando verbum,defendere,ponitur pro
accuſare.vt eſt text.cum glo.in l.ſi quis ad ſe fundum. C.ad leg.
Iul.de vi.& l.non prohibentur.C.qui accuſ.non poſſunt . quod
no.pro conſeruatione libelli,& pro cõſtitutione procuratoris,
quia ſæpe conſtituuntur ad agendum , & defendendum,&c.
¶ Declaratio rubro, veniamus ad gloſſam ipſius rubricæ, & ca-
6 pias gloſſam ibi , quia exceptio vicem actionis ſuſtinet . † Not.
ex iſta glo.coniuncta.l. 1.ff eodem. quam glo.allegat,ꝙ licet il-
le,qui vtitur exceptione, videatur agere , vt dicitur in dicta l.1.
quia in exceptionibus reus eſt actor. l.in exceptionib.ff.de pro-
ba.tamen impropriè dicitur agere, vt patet in d.l.1.in verſi. vide
tur. ꝙ ſui natura denotat fictionem.l. 1.§.deiecisſe. cũ ſimi.ff.de
vi & vi armata . ¶Ex quo infertur,quòd propriè loquendo,ex-
ceptio non dicitur actio,nec reus propriè dicitur actor, ſed ex-

ceptio

ADDITIO.

a Defenſionis.De ſignificatione huius dictionis,defenſio,vide per Ioã An extra de lit.cont in c.1.lib 6.& quandoq; ſub verbo, defendere, cõtinetur ẽt agere, & ideo ſi aduocatus promiſit defendere eccleſiã in cauſis ſuis, tenetur ẽt,ſi ec cleſia agat facit.C.de teſt.l.1 .cũ ibi no.& l.in hoc iudicio,cõi diui.& in l in-ter collateral.§.fi.ff fam.erc.licet in ꝓpria ſignificatione intelligatur de ſen-di ille, qui impugnatur de iure,vel de facto. C. de iure fiſ.l. facultas defenſio-nis,lib.10.vide latius.& diffuſius in dictionario Alb.de Rot.in verſ.defenſio.

ceptio obtinet vicem actionis, vt hac glo. & quò ad quid exceptio habet vim exceptionis. vt no. glo. in d. l. 1. & Ang. & Raph. ibi nam in exceptionibus ſuis reus dicitur fungi partibus actoris. vt dicit tex. in d. l. in exceptionibus. in prin. de quo dicam infra eo. in prin. nigri. Quæ faciunt, ꝙ ſi ſtatutum facit mentionē de actore, vel de actione, non cōprehendit reū, vel exceptionē.

7 ¶ † Secundo, ex d. glo. habes, ꝙ ille, qui ſuſtinet vices alterius, nō eſt propriè ille, cuius vices gerunt, quod facit, ꝙ Vicerector vniuerſitatis noſtræ, vel Vicepoteſtas Ferrariæ non gaudet omni priuilegio, nec habet omnimodam poteſtatem, quam habet Rector, & poteſtas, quod verum intelligas, ſi talis vicegerēs deputatur à rectore, vel poteſtate, ſecus ſi deputatur ab illis, qui deputauerunt Rectorem, vel Poteſtatem. l. Vicarius. ff. de lega. & l. filius. eo. tit. Et ita determinat ibi Bart. Idem voluit Bart. in l. 1. §. hi qui. ff. de leg. 3. quod not. quando vicerector eligitur ab vniuerſitate, vel vicepoteſtas à regente populum, ꝙ omnia poteſt, quæ rector, & poteſtas. Sed in hoc dubito, per tex. iuncta glo. ſingu. in l. 2. C. de officio eius qui vicem alter. gerit. vbi tex. vult, ꝙ ſi propter abſentiā, vel mortē præſidis prouinciæ alius fuerit deputatus à p̄ſide, vel à principe, vt ſuſtineret vices præſidis. & ibi dicitur in tex. ꝙ omnia poteſt exercere, quæ poterat præſes prouinciæ. Et tamen gl. illud verbū, omnia, ibi reſtringit, ꝙ non poſſit vltimum ſupplicium inferre, vel membri abſciſſionem. allegat in Auc. de collat. §. ad hoc prohibemus. Ex quo dictum Barto. venit limitandum, vicegerens deputatus ab illo, qui poteſt officialem principalem ponere, poteſt omnia præter ea, quæ non ſunt delegabilia, & quæ ſunt maximi præiudicii. argum. l. 1. ff. de offi. eius, cui manda. eſt iuriſdi. cogita tu pro ſolutione Bar. & hoc videtur velle Bar. in l. obſeruare. in princ. ff. de offi. procon. & lega. Sed illam gl. damnat Barto. in d. l. 1. ff. de officio eius cui &c. fortè verius eſt, quando eſt Vicarius conſtitutus à lege, vel à principe, quia tali caſu habet etiam merum imperium. vt voluit Bar. in d. l. 1. §. 1. & ſequitur Bal. in auc. ſed nouo iure. in princ. C. de ſer. fugit. & hoc dixit Bald. fortè verum, & clarum de iure canonico, per cap. in archiepiſcopatu. de rapto. Ex quo ſequitur, ꝙ diſtinctio Bar. in d. l. filius. & in d. §. hi quib. eſt vera, & non eſt vera d. gl. in d. l. 2. Nec obſtat, quod dixit Barto. in d. l. obſeruare. quia loquitur, quando vicegerens eſt deputatus ab illo officiali, qui ſe abſentauerat, non aūt loquitur, qñ fuit deputatus à principe, vel a lege. vt ibi facit, quod no. Bar. in l. 1. §. 1. ff. qui & à qui. & ibi latè dixi. ¶ Ac ēt iſta gl. facit. ꝙ aliud eſt eſſe ciuē, & aliud vice ciuis fungi. & facit, quod habetur per glo. & doc. in l. mercis. la ij. ff. de verb. ſig. & per Bart. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. circa medium. in verſ. pone ergo, ſtatuit ciuitas &c. & plenè per eundem in l. ſi maritus. §. lege Iulia. ff. de adulte. per Bald. in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur. & per Bar. in tractatu ſuo repræſaliarum, in q. 3. principali. in verſi. ciuibus noſtris &c. & in verſi. ad quartum cū quæritur, & in verſic. ad quintum. & in ver. ad ſextum. vbi plenè ponit. facit, quod not. doc. in l. 1. & 2. C. vbi de cri. agi opor. ¶ Et in ea gl. ibi ponit, de exceptio. no. ex glo. coniuncto nigro. in prin. ꝙ imperator cōtinuat ſe à remotis, videlicet, ad titulum, ſupra de actio. de quo dixi in d. rubr. ff. de leg. 1. Et aliquid ſcripſit do. Ioan. & poſt eum dixi in rub. ff. de appel. ſed latius dixi in rubrica procœmij huius libri, dic, vt ibi. Si tamen velles dicere, quòd ad proxima ſe continuet, dic, ꝙ continuat ſe ad titulum præcedentem, vbi dicitur, de perpetuis, & temporalibus actionibus, & ſic de actionibus loquitur. ¶ In eadem ibi, de reorum armis. dic. ꝙ cum iudicium conſiſtat principaliter ex tribus perſonis, videlicet, iudice, actore, & reo. c. forus. de verb. ſign. & dicitur iudicium quoddā bellum ciuile, vt no. Bar. in l. 1. C. de lit. conteſt. in verſi. quæro vtrū opponendo exceptionem inducatur litis cōteſtatio, poſtquam poſuimus in certamine, & ſic in bello actorem cum eius armis, vt in titu. ſupra de actioni. neceſſariò ſequitur videre de reo, & eius armis. ¶ Secundò habes ex d. glo. ꝙ exceptiones dicuntur arma defenſibilia ipſius rei, & quòd dicātur arma defenſibilia, eſt tex. hic in principio nigri, ibi, defendendorum reorum gratia. ¶ Expedita glo. rubricæ nobis tractaturis in hoc titulo, & ſequenti materiam exceptionum, & replicationum per modum cuiuſdam ſummæ, pro eius declaratione, & generali cognitione plura ſunt vidēda. Et primò, quid ſit exceptio in genere ſumpta. Secundò, quo iure fuit inuenta, & ſic à quo iure deſcendit. Tertiò, ex qua materia oriatur exceptio. Quartò, quotuplex eſt exceptio. Quintò, cui competat exceptio, & contra quem. Sextò, quādo exceptio competat, ſiue intentari, & proponi debeat. Septimò, de effectu exceptionis in genere. Octauò, an licitum ſit impunè excipere, & negare intentionem agentis, & per conſequens erit videndum an ſit licitum allegare plures exceptiones adinuicem contrarias. Nonò, erit vidēdum de tempore, videlicet, quo tempore debet, vel poteſt proponi exceptio. Decimò, de modo, & forma proponendi exceptionē in genere. Vndecimò, videbimus aliqua regularia in exceptionibus in genere

8 ſumptis. ¶ Capiamus primū, & † quæro quid ſit exceptio? vt virtutem eius verbi intelligamus iuxta l. 1. in prin. ff. ſi cert. Et licet omnis diffinitio in iure noſtro periculoſa ſit, ſicut dicit iuriſcōſultus in l. omnis diffinitio. de reg. iur. tñ dices, ꝙ legiſlator licet non ponat diffinitionem, alludit vocabulo dicens, ꝙ exceptio eſt actionis excluſio. ita in communi allegatur. l. 2. in prin. ff. eo. & probatur ĩ. eod. in nigro in ſi. prin. & ſic alluſionem vocabuli poſuit pro diffinitione, & loco diffinitionis: vt etiam alibi facit iuriſconſultus in poſſeſſione, in l. 1. in prin. ff. de acq. poſſ. & Imperator in teſtamen. ſ. de teſta. ordin. in prin. vt dicunt doc. d. l. 1. in prin. & in l. 2. §. appellata. & ibi Bart. ff. ſi cer. pet. quando non eſt diffinitio in iure, vel ſi ſit diffinitio, tamen alluſio non cōtradicit diffinitioni, ſtamus alluſioni ſicut propriæ diffinitioni. de quo latè ſcripſi ſ. de teſta. ordinandis. in princ. ¶ Ex quo videtur inferri, ꝙ quoties eſt aliquod excluſiuum actionis, dicitur, & dici poteſt exceptio. Sed tu aduertas, ꝙ d. l. 2. ff. eo. hoc non dicit, ſed formaliter ſic dicit. Exceptio dicta eſt quaſi quædam excluſio, quæ interponi actioni cuiuſcunq; rei ſolet ad excludendum id, quod in intentionem, condemnationemve deductum eſt. vnde ſecundum gloſ. d. l. 2. in verſic. intentionem. duplex eſt exceptio: quædam iuris, quędā intentionis, vel facti. facit glo. in l. qui ſe debere. ff. de condic. ob cau. & dicam infra in prin. nigri. Vnde quamprimùm actoris intentio fundata eſt, iuxta plenè not. in l. exceptionem. C. de probat. & infra dicam. tunc propriè dicitur exceptio, puta, dico te debere mihi decē ex mutuo, & ita in veritate mihi debebantur, & habebam actionem contra te, nondū probaui, & tu negas, iſta propriè non eſt exceptio. Quandoque intentio actoris eſt fundata, quia iam actor mutuum deductum probauit, & tunc eſt differentia in modo excipiendi. nā aliquando reus excipiendo excipit ita, & taliter, ꝙ ipſo iure eneruatur in totum intentio actoris, vt putà, quia dicit ſe ſoluiſſe, vel ſibi acceptilatum fuiſſe, tūc poſſumus etiam dicere, ꝙ iſta propriè ſit exceptio, cum excludat intentionem fundatam actoris, licet in veritate, nulla actori competat actio. facit ſupra quibus mod. tol. obliga. in princ. Aliquando opponitur exceptio, & non arguitur nullitas actionis, vt exceptio pacti, & ſimilium, tunc etiā iſta eſt propriè exceptio. ex quibus concluditur, ꝙ propriè exceptio non eſt actionis competentis actori excluſio, ſed excluſio intentionis actoris, quæ in iudicio videbatur probata. ita dicit eleganter Raph. in l. 2. ff. eod. vel dic ſecundum Azo. in ſum. huius tit. in princ. ꝙ aliquando exceptio capitur largè, aliquando ſtrictè, largè enim ponitur pro omni defenſione, quæ reo cōpetit, etiam ſi nulla actio competat actori, vt ſi excipiēdo dico, ſolui centum tibi, quæ dicis te mutuaſſe mihi, quæ commodioribus verbis dicitur exceptio intentionis. Item largo modo replicatio, quæ competit actori dicitur exceptio. d. l. 2. ff. eodem. & infra titu. 1. in princ. Sed ſtrictè, & propriè exceptio ponitur pro ea defenſione, quæ competit reo contra actionem competentē contra ipſum. tali ergo modo dicetur tunc exceptio actionis excluſio. vt habetur de vtroq; in d. l. 2. §. 1. Et pro iſto modo loquendi, & pro Azo. poſſes tu adducere, quod not. glo. & ibi dixi ſupra de actioni. in princ. & §. 1. vbi glo. voluit, ꝙ ille, qui tenetur actione in rem nō propriè dicitur obligatus, propriè autem dicitur obligatus, qui actione perſonali tenetur, vt ibi dicitur. Sed tamen mihi magis placet declaratio domini mei Raph. & videtur probari manifeſtè in d. l. 2. in princ. ibi, ad excludendum. ¶ Nam exceptio propoſita intelligitur ad iſtum ſuum finalem effectum, vt excludat, & ad excludendum non actionem propriè, ſed intentionē agentis, ſed intētio actoris dicitur propriè, qñ fundata eſt, vt dicitur in d. l. exceptionem. C. de prob. & dicam infra in illo quæſito, quo tempore, ſiue, qñ exceptio op-

a poni debeat, & tunc ſi opponatur, dicitur propriè exceptio. *

¶ † Venia-

A D D I T I O.

a Exceptio. Cōſidera ſm Raph Cuma in l. 2 ff eo. de excep ꝙ aliquādo, & primo. exceptio eſt actionis excluſio, & tunc eſt propriè exceptio, aliquando & ſecundo exceptio dicitur actori nō competere, nec unquam competiſſe actionē, & tunc quia eſt mera negatio, dicit Cuma non eſt propriè exceptio, probatur ſic, mera negatio non eſt probanda a reo, vt dicit Bald. in l. per diuerſas. C. ſen. reſ. in. non poſſ. & in l. 1 C qui accu. non poſ. ſed etiam reus dicitur propriè excipere, quādo aliquid ponit quod probare tenetur, ut in l. in exceptionib. ff de prob. aliquando, & tertio, exceptio, quæ opponitur dicit actionem, quę competebat extinctam ipſo iure, & tunc dicitur propriè exceptio, & ita loquitur tex in l 2 ff. de except. in verſ intentionem, ita per Bar. Soc. in Rub. ff. de excep & per Abb. in Rub. extra eo. de excep. Barth. ab Hora.

9 ¶ † Veniamus ad ſecundum, ſcilicet quo iure fuit exceptio inuenta, ſiue a quo iure fuit introducta. & breuiter videł, ꝙ fuit introducta de iure diuino. Hinc eſt, ꝙ iudiciorum ordo, & practicandi vſus in paradiſo terreſtri videtur exordium habuiſſe. Nam Adam de inobedientia a domino reprehenſus, quaſi Dei actioni exceptionem obiiciens, relationem criminis in coniugem, immo in coniuges authorem, & ſic in Deum conuertit, dicens, Mulier quam mihi ſociam dediſti, me decepit, & comedi. de pę.di.1.ſerpens. ita dicit Spe. in procemio ſui operis.in verſ. ſaoè placitandi &c.& hanc opi. recitando ſequitur Ant.de Bu. in rubr.extra,eo.in fi.Sed d. Abb.Sicul.in d.rub. dicit, ꝙ immo exceptio fuit introducta de iure naturali. ratio eſt, qa exceptio eſt quædam defenſio, vt ſupra dixi. & habetur in l.defenſiones. C.eo.ſed defenſio eſt de iure naturali. Cle.paſtoralis.de re iud. pro quo facit.l.ſcientiam.§.qui cum aliter.& quod ibi latè Flo. ff.ad legem Aqui.Sed quò ad modum, & formã excipiendi, poteſt dici de iure ciuili.ita dicit ipſe.Sed tu poſſes contra opi. iſtã opponere.& contra opi.Spe. ꝙ exceptio nõ tm̃ quò ad formã, ſed etiam quò ad ſubſtantiam, & ſic inuentione dicatur de iure ciuili. quod probatur, quia actio inuẽtione etiam eſt de iure ciuili. vt videtur eſſe tex.ſupra tit. 1.§.nos autem, ibi, quæ in aliquem ipſo iure cõpetunt &c.gl. ibi exponit, id eſt de iure ciuili, & an actio ſit de iure ciuili? dic, vt latè per omnes doc. & maximè per Saly.qui repetit in l. ex hoc iure. de iuſt.& iure.de quo latius ſcripſi ſupra de actio.in prin.in gl.quãuis.& ibi prætorias &c.Quòd autem exceptio, & ſi originem habuerit a iure diuino, gentium, vel naturæ, tamen ꝙ ſm opi.Bart. debeat dici de iure ciuili, & etiam facit optimè. quia vt ipſi ibi fatentur ius diuinum, & reliqua iura ante ius ciuile materiam reperierunt, ſed ius ciuile formam tradidit, ſed materiam confunditur per formam.l.adeò.§.cum quis. ff.de acqui.rer.do.ergo &c. Prætereà, cũ magis inculcetur exceptio iure ciuili, ergo ab eo debet denominari, reliquis iuribus ſublatis, & confuſis. arg.l.quærit. ff.de ſtatu hominum.ſicut etiam denominatur teſtamentũ a iure ciuili. vt no.gl.eleganter. ff.de acquir.rer.domi. in l.1.in ver. ciuitatis. ꝙ autem exceptio ſuſceperit formã a iure ciuili, patet clarè, qm̃ omnes exceptiones admittuntur iure ciuili, neq; omni tempore, (vt clarè in proceſſu reperies) & ita conceditur. cogita tamen ſi hęc ratio concludat. Et iſtam partem, ꝙ exceptio ſit de iure ciuili, videtur ſenſiſſe Bar.in d.l.ex hoc iure. in fi.dum dixit, ꝙ cũ exceptio ſit actionis exclusio in effectu.l.2.ff. eo.dixi in pxi.ꝓcedẽti qõne.& actio eſt de iure ciuili, ita ergo erit exceptio.¶ Et ex iſta opinione ſequit, ꝙ ſi actio eſſet de iure gentium (vt volunt Vltramon. d. l. ex hoc iure.) quod etiã exceptio erit de iure gentium. Ex quo poteſt dici, ꝙ ſit quarta opinio in hac materia. quę colligi poteſt ex concordia Bald. quam facit in d. l. ex hoc iure. de opinio Vltramonta. & Citramon. Nam dixit, aut actio habet materiam præexiſtentem a iure naturali. & tunc naturaliter, & ſic de iure naturali dicetur actio orta. & ita intelligatur opinio Vltramon. Aut habuit materiam a iure ciuili inuentam, & tunc eſſentialiter, & formaliter dicatur de iure ciuili. & ita intelligatur opinio Citramon. & quæ dicatur materia iuris naturalis, vel iuris gentium, & quæ iuris ciuilis hr̃ plenè ꝑ tex.gl. & doc.in d.l.ex hoc iure. ergo &c. Ergo ex iſto dicto Bal. poteſt inferri opinio, ꝙ eadem diſtinctio poteſt adhiberi in exceptione, quam Bal. adhibuit in actione, cũ exceptio ſit ſequela actionis, & actionis exclusio.d.l.2.igit̃ &c. Tu verò potes dicere, ꝙ exceptio fuerit introducta de iure diuino. vt dixit Spec.non autem de iure naturali, vt dicit Abbas, quoniã defenſio, quæ largo modo dicitur exceptio, fuit introducta etiam de iure diuino, vt patet in d.c.ſerpens. qm̃ Altiſſimus dixit, Adam vbi es? & ſic eum interpellauit, & monuit.iuxta l.2.cum glo.& ibi doc. C.quomod.& quando iud.& hoc fecit, vt haberet Adam cauſam ſe defendendi, & quòd ſine defenſione nõ damnaretur, ergo exceptio, ſiue defenſio eſt etiam inuẽta de iure diuino, ſed formaliter, & in modo, & ordine excipiendi, & ſe defendẽdi, eſt de iure ciuili. quod ius omnes exceptiones, vel defenſiones admittit. niſi certo mõ de ordine ꝓponendi. vt infra dicam. facit clem.1. & ibi gl.& Pet.de Anch. de homi.& l.1.& ibi gl.& doc.C.vnde vi.de quo latiſsimè ſcripſi in meo trac.Malefic.in gl.in verſ.& dictus Titius &c.Et pro hoc põt adduci, quod dicimus in ſimili de matrimonio, quod aliquo reſpectu eſt de iure diuino, aliquo reſpectu eſt de iure naturali, vel gentium, aliquo reſpectu de iure ciuili, & iſta habentur per text.gloſſ. & docto. & l.1. ff.de iuſti.& iure.

¶ Capiamus tertium, ſcilicet ex qua materia producatur exce-
10 ptio. & dic, ꝙ breuiter eſt æquitas ſcripta, quia † æquitas ſcripta materia habilis ad producendum exceptionem, nã omnis exceptio dicitur fundari ex æquitate.l.qui ęquitate.ff.de excep. doli.quoties ergo conſtat æquitatem præſtare reo defenſionẽ, ſemper ibi datur reo exceptio. facit l.1. in prin. & ibi Bart.ff.de va.mu. vbi dicit, ꝙ ſicut omnis excuſatio a muneribus nititur æquitate, ita omnis exceptio æquitate fundatur: quæ æquitas poteſt infringere rigorẽ iuris. & hoc expreſsè voluit Azo in ſumma huius titu.in fi. Et ex hoc ſequit̃, ꝙ quoties æquitas non dictat, non datur reo exceptio. vt probatur in d.l.qui æquitate, a contrario ſenſu.facit l.planè.in fi.& l.fi. & quod ibi glo.& doc. ff.de pet.hær. Ex quo tu inferas, ꝙ omnis exceptio ſui natura fauorabilis dicitur, etiam illa, quæ nominatur exceptio doli, ſiue odioſa. iuxta l. qui exceptionem. ff.de condi.indeb. & infra eo.in princ.nigri.& ibi dicam. Non enim poteſt dici odioſa exceptio, cum mater ipſius exceptionis ſit æquitas, nõ enim propter odium actoris regulariter, ſed ex æquitate rei, & materiæ naſcitur. ita dicit text. in d. l. qui æquitate. Ex quo infertur, ꝙ cum defenſio, quæ dicitur exceptio.l.defenſiones. C.eo. dicatur oriri, vel de iure diuino, vel naturali, vel gentium, vel ciuili, vt dixi ſupra proxi. quæſtio. ſequitur, ꝙ ſiue iſta æquitas deſcendat a iure diuino, naturali, vel gentium, ſcripta tamen de iure ciuili, vel ſit, æquitas, non tantum de iure prætorio, ſed etiã de iure ciuili, quia etiam de iure ciuili eſt bonum, & æquum.l.1.ff.de iuſtit.& iure. & habetur in l.filio præterito. ff.de iniuſto rupto, & irrito teſtamento, & ibi Ang. & dominus meus, parit talis æquitas reo exceptionem, d. l. qui æquitate. quæ loquitur generaliter & indiſtinctè, ergo &c.coniuncta l.placuit. C.de iudi.ideo dicimus, quia reus in ſuis exceptionibus, & defenſionibus fundatur æquitate, qui dicitur fauorabilior actore.l.fauorabiliores.ff.de reg. iur. & in dubio pro eo ferenda eſt ſententia. l.Arrianus.ff.de actio. & obli.& eſt etiam defendendus a iudice, quando æquitas dictat, & eius officio, etiam ſi exceptionẽ pro-
11 priè non haberet.d.l.planè. & d.l.fi. de pet.hær. &c. ¶ † Deueniendum eſt ad quartum principale, ſcilicet quotuplex eſt exceptio? & dic, ꝙ nõ poteſt dari certa doctrina, vel quota, quoniam infinitus eſt numerus exceptionũ, quia tot ſunt exceptiones, & defenſiones, quot genera actionum, & impugnationum ipſius actionis.l.2.in princ. ff.eo. Sed actionũ genera ſunt multiplicia, & infinitus eſt numerus earum, vt patet in arbore actionũ, ergo &c. Vel poſſes dicere, ꝙ ſicut ſunt 12.gñra actionũ, iuxta ea, quæ dicit gl.ĩ.de act.§. fi. ita etiam poſſunt dici 12.genera exceptionũ, vel breuius poſſumus dicere, ꝙ ſunt ſex genera exceptionum, ſicut ſunt ſex genera actionum, ſm Dy.& Bar.ĩ.de act.in princ.& ibi dixi, videlicet, ꝙ quædam exceptiones reſpiciunt cauſam materialem, quædam cauſam efficientem, quædam cauſam finalem, quædam cauſam formalem, quædam cauſam ſubſtantialem, quædam reſpiciunt effectum executionis, vt dixi de actione, ſupra de actio.in princip. Vel poſſumus facere aliam diuiſionem exceptionum, quia quædam opponuntur contra reſcriptum, ſi virtute reſcripti quis conueniatur, iuxta l.2. & quod ibi not.omnes doc. C.ſi contra ius, vel vtil.pub. & de his dicam infra eo.§.fi. Quædã ſunt exceptiones, quæ opponuntur cõtra libellum, ꝙ ſit ineptus, & quòd aliàs non procedat.& de his dicam in d.§.fi.Quædã opponuntur contra perſonam iudicis. vt C. ſi a non compe. iudi. per totum. & de his etiam dicam in d. §. fina. Quædam opponuntur contra perſonam actoris, quòd non poſsit ſtare in iudicio. vt C.qui leg.perſo. & etiam dicam in dicto §.fina. Quædam opponuntur, quia tua non intereſt, vel tibi non competit actio, vel ius intentatũ, & maximè modo, & forma, qua intentaſti. & de his dicam in d.§.fi.Quædam ſunt declinatoriæ fori.l.fi.cum ſim. C.eo.de his dicam infra eo.in §.item ſi in iudicio.in glo.in verſ. ex legibus. Quædam ſunt exceptiones, quæ opponuntur contra perſonã alterius nomine comparentem. iuxta l.militem.& l.ita demũ. C.de procu.& l.alienam.eo.tit. & de his etiam dicam in d.§.fi. Quædam ſunt exceptiones litis finitæ, de quibus in ca.1. de lit. conteſt.lib.6.& de his dicam.infra eo.tit. §.his quoque.Quædã ſunt dilatoriæ ſolutionis, vt pacti de non petendo.de quibus in §.prætereà ſi debitor.infra eo. Quædam ſunt peremptoriæ, de quibus in §. appellantur. infra eo. Quædam ſunt eliſoriæ, quia elidunt, & non tollunt, nec in totum periment. & de his dicam hic in rubr.& aliquid in d. §. pręthereà. & in dicto §. appellantur. Quædam ſunt, quæ declarant actori ipſo iure non competere actionem.iuxta l.vbi pactum.C.de tranſa.cum glo. & de his dicam in prin. nigri. Quædam dicuntur odioſæ, quædã fauorabiliores.l.qui exceptionem.ff.de condi.indeb.& dicã in §. item ſi in iudicio.in glo.in verſ.obtinet, infra eo.Quædam ſunt exceptiones intentionis, & facti.d.l.ſecunda. ff.eo.& l.quã ſe debere.de condi.ob cau. & de his dicam infra eo. in princip. nigri.

nigri. Quædam non perimunt condemnatoriam ipſo iure, ſed modificant, vt actio de peculio. vt in §.item ſi de peculio. ſupra de actio. & ibi dixi. Quædam non modificant condemnationem, ſed executionem, ne quis exigatur inſolidum. de his dicam in d.§.appellantur. ſuper gl. quædam ſunt, quæ poſſunt opponi ante ſententiam, & etiam poſteà. & de his etiam dicam in d.§.appellantur. Quædam dicuntur anomalæ, vt exceptio diuiſionis ex epiſtola diui Adriani, & ſimilium. iuxta §.fideiuſſores. ſupra de fideiuſ. & de his dicam etiam in d.§.appellantur. Quædam ſunt exceptiones litis pendentis. vt in clem. 2. vt lit. pēdē. & de his dicam in d.§.item ſi in iudicio. Quædam ſunt præiudiciales, de quibus in l. generaliter. ff. eo. & de his aliqualiter ſupra dixi, & dicam etiam infra. Quædam ſunt ad rigorem iuris conſeruandum. l. Iulianus. ff. de condi. indeb. & dicam infra in d.§.item ſi in iudicio. Quædam ſunt in perſonam, quædam in rem, l. exceptiones. ff. eo. & de his infra. Quædam eſt exceptio iuriſiurandi, & de his dicam infra §.æquè ſi debitor. Quædam eſt exceptio non numeratæ pecuniæ, vel dotis, & de his infra §.idem iuris. Quædam eſt exceptio doli mali, quod metus cauſa, & in factum, & de his infra in princ. nigri. Quædā eſt exceptio Macedoniani, & Velleiani, & de his dicam in d.§.item ſi in iudicio. in glo. obtinet. in d.§.appellantur. in glo. magna.

12 ¶ † Venio nunc ad quintum, videlicet, cui competat exceptio, & contra quem? & nulli dubiū, ꝙ exceptio competit reo principali, & eius hæredi. in l. 1. & 2. ff. eo. iūcta l. ſi pactum. cum ibi no. ff. de proba. & no. glo. Bart. & doc. in l. ſi ſic. ff. de verb. ob. facit l. iuriſgentium. §. pactorum. & l. qui in futurum. §. 1. & ibi latè Bar. ff. de pac. Ac etiam competit fideiuſſori, & mandatario, & ſimilibus perſonis exceptio, quæ competit reo, niſi eſſet exceptio, vel beneficium perſonale. l. exceptiones. ff. e. l. quia perſonale. cum ibi no. per Bar. ff. ſol. ma. Et generalius dic, ꝙ omnis exceptio, ſiue defenſio, dummodo non ſit perſonalis, reo competit, etiam cuicunque pro eo, & qualitercunque, & quomodocūq; obligatio, immo competit etiam illi, cuius quomodolibet intereſt. arg. l. a ſententia. & quod ibi Bar. & vtrobique dixi. ff. de appel. l. ſi ſuſpecta. §. 1. & ibi glo. & Ang. de inof. teſt. & c. cū ſuper. & ibi latè per Innoc. & doct. de re iudi. In tantum, ꝙ etiā ſi reus non vellet dicta exceptione ſibi competenti vti, tamen ille, cuius quomodolibet intereſt, poteſt opponere etiam inuito reo. l. pe. C. de non nu. pecu. vbi tex. not. pro quo facit l. non tantum, & quod ibi doct. & ibi dixi. ff. de appel. Et aduertas, ꝙ non tantum ſucceſſori vniuerſali competit exceptio, quæ com
a petebat reo, ſed etiam ſucceſſori ſingulari.[a] vt eſt text. in l. fluminum. §. adiicitur. & ibi glo. Dy. & doc. ff. de dam. infec. & l. ſi tertius. §. ſi prius. ff. de aqua pluuiæ arcen. & Dyn. in c. qui in alterius. de reg. iur. in 6. & eſt tex. in l. ait prætor. §. ſi. cū l. ſeq. de iu
13 reiur. ¶ † In hoc autem articulo, an exceptio competat ſingulari ſucceſſori, ex dictis omniū ſic cōcludas. Aut ius excipiēdi eſt in rem, aut in perſonam. Si in rem, & tūc aut eadem æquitas excipiendi eſt in ſingulari ſucceſſore, quæ erat in eius autore, & ad eum exceptio tranſit. d. l. ait prætor. §. ſi. cum l. ſequen. & ff. de ꝯtrahen. emp. & l. dolia. §. eum. ff. de hær. ven. l. emptori. de exce. rei iud. l. ſi a te. §. Iulianus. & l. ſi mater. §. idem Iulianus. Aut in eo non eſt eadem æquitas. & tunc in eo non tranſit exceptio. l. quæſitum. §. ſi annua. ff. de pecu. Si verò ſit in perſonam: tūc dic, aut cenſetur perſonale, quia perſonam egredi non pōt, & tunc non tranſit in ſingularem ſucceſſorem, vt l. idem in duobus. §. 1. ff. de pac. Ratio eſt, quia ēt in vniuerſalem ſucceſſorē non tranſiret, vt l. quia tale. ff. ſol. mat. Aut cēſetur perſonale, non eo reſpectu, quia perſonā nō egreditur, ſed quia cū perſona finitur, & tunc tranſit in ſingularem ſucceſſorem pro tempore tñ vitæ ſui autoris, & nō poſt mortem eius, vt eſt tex. & ibi no. in l. ſi tibi decem. §. pactus. ff. de pac. Ex his ergo habes, vtrum exceptio trāſeat ad ſingularem ſucceſſorem necne? quia ſi bene percipis, ſunt multum verba ponderanda, ex quibus ius accipiendi colligitur. & ita no. dixit Sal. in d. l. prætor ait. §. ſi. vbi ēt vide Bald.

14 ¶ † Sed aduertas ad id, quod ſupra dixi, qn̄ eſt exceptio cohærēs perſonæ, ꝙ non tranſit in fideiuſſorē, vel ſingularē ſucceſſorē. per d. l. exceptiones. Nam eſt multùm cōſiderandū pro intelligētia, q̄ exceptiones dicant̄ cohærere perſonæ, & q̄ ſint rei cohærentes. de quib. hēs per exēpla in d. l. exceptiones. Nā dicas, ꝙ illæ dicuntur cohærere rei, q̄ radicē obligationis concernunt, vt exceptio doli mali. d. l. exceptiones, & exceptio iuriſiurandi. l. ſi. ff. de iureiuran. exceptio pacti. l. & hæredi. §. ſi. ff. de pact. exceptio non num. pec. d. l. tā mandatori. C. de non nu. pec. De exceptione aūt, q̄ cōpetit reo per mutationem ſtatus, vt quia bannitus. l. 1. C. de fideiuſ. Et quid de exceptione p̄ſcriptionis? vide glo. Bar. & doc. in l. vbicunque. ff. de fideiuſ. & per Bal. & Sal. in d. l. tā mandatori. In perſonā aūt dicuntur exceptiones cohærere, q̄ perſonam, vel eius qualitatem concernunt potius, q̄ radicem obligationis. vt patet per exempla in d. l. exceptiones.
15 ita no. dicit Bal. & Sal. in d. l. tam mandatori &c. ¶ † Scd'ò, poſtquam vidimus, an exceptio, vel defenſio cōpetens reo, in ſingularē ſucceſſorē tranſeat, vt putà, in emptorē, videndum eſt, an tranſeat in fideiuſſorē, vel alium acceſſoriè pro reo obligatū? In hoc itaq; dubio, an exceptio quæ cōpetit reo ſtatu non mutato, eius fideiuſſori cōpetat? diſtingue, ſm̄ Bal. in d. l. tā mandatori. Nam aliqn̄ talis exceptio naſcitur de ꝑcto, aliqn̄ ex beneficiis principum, aliqn̄ ex aliis diſpoſitionibus legum. Nam ex multis, & variis figuris cauſarum defenſiones dātur. Circa primum dic, ꝙ aut in pacto apponitur perſona rei per modū determinationis, aut per modū demonſtrationis, aut dubitatur. Primo caſu, non prodeſt fideiuſſori in vim pacti, nec in vim pacti pōt allegari, ſed tu cauſidice ſis prudens, ꝙ ex alia æquitate poteris defendere, vt putà, ꝙ excipias, quia primò excutiatur principalis. Auth. de fideiuſſo. §. 1. vel excipias, quòd cedat tibi actiones contra principalem, iuxta l. niſi, cum gl. & ibi Ange. & doc. ff. de pactis. & de fideiuſ. l. ſi ſtipulatus eſſem. §. 1. & ipſe creditor non poteſt in effectu excutere principalem, vel contra eū tibi cedere actiones efficaces, ergo debet repelli: quam cautelam in practicam tene menti. Scd'o, & tertio caſu prodeſt fideiuſſori, quia liberationes ſunt latè interpretandæ. vt d. l. iuriſgētium. §. pactorum. ff. de pac. Secundo vero caſu principali, quando competit reo exceptio, ex beneficio principis, vt puta princeps concedit beneficium quinquennalis dilationis omnibus cruce ſignatis, tunc tale beneficium non competit fideiuſſori, quia eſt ſignatis conceſſum, & propter cauſam extrinſecā, quæ
16 non lædit obligationem. Ex quo † ſequitur,[b] ꝙ ſaluuſcondu-
b ctus conceſſus principali contra eius creditores, non prodeſt fideiuſſori. de quo tamen vide Cyn. Bald. & latius per Saly. in l. quoties. C. de prec. impe. offeren. & per Bal. in d. l. iam mandatori. & per Bar. & Ang. & doc. in l. cum filius. §. 1. in fi. ff. de verbo. obl. ¶ Tertio caſu principali, quando ex prouidentia legis, & tunc ſi quidem lex eſt de certa perſona, æquiparatur reſcripto,

ADDITIONES.

a Singulari. Quando tranſeat ius agendi, vel excipiendi ponit Dy. in §. adiicitur. in l. fluminum. ff. de dam. infe. & in c. ſi quis in ius. eum de reg. iur. lib. 6. vt per Bar. in d. §. adiicitur. ſed adde, ꝙ ſi inter duos ſocios eleuantes murum communem factum ſit pactum, ne altius tollatur, & alter ipſorum vendidit murum, ꝙ emptor teneatur pactum ſeruare, per l. quæſitum. §. quod actio. ff. de preca. ita Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de iud. §. generalia. verſi. ꝙ ſi murum, vbi refert Vbert. de Bobio ſic terminaſſe. Idem de duobus habentibus prædia, qui inuicem fecerunt pactum non plantare in confinibus arbores, quod ſi alter vendit prædium, emptor tenetur pactum ſeruare per d. §. adiicitur. ita iudicauit Guid. de Suz. Bar. ab Horat.

b Ex quo ſequitur. Saluuſconductus, ſeu ſecuritas ad tempus, licèt a Principe concedi poſſit, tamen impetrās debet cauere idonee. l. quoties. & l. vniuerſa. de precib. impe. offe. C. ſed R. D. Legatus, ad R. D. Vicelegatus Auenionis, ac comitatus Venayſcini, a tempore memoriam hominum excedente, & per id conſueuerunt concedere Saluuſconductus ad menſem, cum ſola ſignatura, & abſque præſtatione alicuius ſatiſdationis, & talibus ſaluiſconductib. plena fides adhibetur. Quando uerò conceduntur ad annū, appellantur gratiæ moratoriæ, & tunc non præſtant authoritatē, niſi literis confectis, & præſtita cautione idonea, vel datis pignorib. ſ. manualib. intra mēſem, & non habēt locum aduerſus rē iudicatā, hoc eſt ſententiā, quæ tranſiuerit in rē iudicatā. Habent tamen locum aduerſus carcerationes, & iudicata, ſeu præcepta de ſoluendo, in uim inſtrumenti guarētigiati, ut pluries uidi, & obtinui. Thomas Ferratius in ſuis caut. 155. exordiente. Oculata fide, dicit non habere locum aduerſus inſtrumentum iuratum, & quod ſaluoconductu huiuſmodi nō obſtante poterit inſtrumentū exequi. Sed eſt aduertendū, ad cautelam hmōi hodie locum non habere, quoniā ſi quidē impetrentur a uiro eccleſiaſtico, diſpenſatur ſuper iuramento ſimul & ſemel per ipſum concedentem. Si uerò a ſæculari magiſtratu, tunc mandatur gaudere ſecum prius ſuper iuramento diſpenſato, ut in prouincia prouinciæ Narbon. & in aliis regni Franciæ partibus, ut notoriū eſt, & ſic illa cautela hodie de nihilo ſeruit. & quòd executio rei iud. prætextu dictarū gratiarum non differatur, tradit Guido Pape in ſua deciſ. parlamenti. q. 97. exordiente. Pro conſeruatione, & appellātur dictæ gratiæ in Gallia, letres de reſpit. quarū aliquæ cōceduntur ad vnū annū, aliquę ad biennīū, aliquæ ad triennīū, aliquę ad quinquennīū. Quarum formam habetur, Au grand ſtylle, & protocolle de la Chancellerie, Gallice, & Latinè, ſub tit. des reſpit. fo. 17. Hic aūt Auenione ſub forma ſequenti conſueuerunt impetrari, ſcilicet ſaluicōductus. B. P. pro parte deuoti ciuitatē ueſtræ B. P. Oratoris Io. Roterii Cettei textoris dictæ ciuitatis, ueſtræ dominationi humiliter exponitur, qualiter orator ipſe eſt ſubmiſſus quamplaribus hominib. in narrata, & diuerſis pecuniarum ſummis, & rerum quantitatib. cum promiſſionib. iuramentis, renuntiationib. pœnarum impoſitionib. clauſulis, & cautelis in talib. apponi ſolitis, & conſuetis. conſtantibus notis per notarios publicos ſumptis ſub annis, mēſibus, & diebus in eiſdē reſpectiue contentis, quarum relatio hic, ſi placet, ſufficiat. Quib. quidē creditorib. propter eiuſdē oratoris paupertatē, infortunia, & malorum tēporum qualitates, in præſentia ſatiſfacere nequit, licet ſit boni propoſiti eiſde ſatiſfaciendi, ſibi dilatione aliqua competenti conceſſa. Supplicat igitur P. veſtræ R. quatenus dignetur, & velit de gratia ſpeciali ſibi dare ſaluumconductum ad ſuo arbitrio uerſo ſtatuendum, quo durāte, nō poſſit carcerari, mācipari, aut directè, vel indirectè in perſona moleſtari Auenione, & in comitatu Venayſcini, cū literarū ſola ſignatura, & abſolutiōe a cēſuris ad hos effectus p̄miſſis, cæteriſq; aliis ꝯtriis nō obſtātib. quibuſcūq;, & orator ipſe, p ea R. P. V. apud Deū humiles p̄ces effūdet. A. C.

pto, & ſic erit iſto caſu, ſicut ſupra dixi, quando conceditur à
principe. Sin aũt lex eſt generalis, tũc diſtingue, aut beneficium
conceditur merè ratione perſonę, aut ratione cauſæ, aut mixtè,
ratione perſonæ, & cauſæ. Primò caſu, non competit fideiuſſo-
ri. l. ſi fideiuſſor. ff. de re iud. Secundo caſu competit, vt d. l. ex-
ceptiones. Tertio caſu diſtingue, vt habetur in l. 1. & 2. C. de fi-
deiuſ. minor. ¶ Sed tu aduertas in practica ad bonam cautelam,
ꝙ quando eſt talis exceptio, ſiue beneficium, quòd non tran-
ſit in fideiuſſorem, emptorem, vel alium ſucceſſorem ſingula-
rem ſui natura, & fideiuſſor, vel emptor conuenitur, ꝙ fide-
iuſſor, vel emptor faciat ſibi a reo principali, vel venditore ce-
dere dictum beneficium, & exceptionem perſonalem, & ipſe
principalis faciat dictum fideiuſſorem, vel emptorem ceſsis di-
ctis exceptionibus, procuratorem in rē ſuam, quod fieri poteſt
etiam ex parte rei. l. planè. ff. fam. erciſ. & tunc fideiuſſor, vel em
ptor poterit dicto beneficio, & exceptione perſonali ſibi ceſſa
vti, & ſe tueri. iuxta no. in l. ab Anaſtaſio. & l. per diuerſas. C. mā
da. vel rectius faciat, ꝙ reus principalis, vel venditor pro ſuo in
tereſſe, ne teneatur fideiuſſori mandati, iuxta l. indebitum. de cō
di. indeb. & l. Papinianus, aliàs mandatorem. cum ibi no. ff. mā-
da. vel ꝙ venditor nō teneatur emptori de euictione, iuxta l. 1.
& 2. cum ſimi. ff. de euic. poterit ipſe venditor, vel principalis
vt defenſor neceſſarius comparere iudicio intentato contra fi-
deiuſſorem, vel emptorem, & opponere exceptiones competē
tes, etiam ex perſona propria, vt eſt tex. & ibi Bart. & doc. in l.
idemq́; §. & generaliter. ff. manda. & in l. procurator ad exhi-
bendum. in §. 1. & ibi Bart. & Ange. ff. rem ratam habe. ita etiam
ſuit Cy. in d. l. quoties. & ibi Sal. & voluit Bal. in d. l. tam māda-
tori. in ver. 2. quæro de exceptionibus competētibus &c. Quod
eſt verum, ſi eſt talis defenſor neceſſarius, qui conueniri poſsit
de euictione, vel ad conſeruandum indemnem, vel etiam ſi ſit
fideiuſſor, & non habet regreſſum cōtra principalem, fortè quia
fideiuſsit animo donandi, vel fideiuſsit in rem ſuā, vel fideiuſ-
ſit in caſu l. Marcellus. ff. de fideiuſ. Tunc reus principalis non
poteſt vt defenſor neceſſarius comparere, & opponere exce-
ptiones competentes ex perſona propria. ita elegantiſsimè di-
cunt Dy. & Bar. quos do. ſequuntur in d. l. Marcellus. in fi. quod
tene menti pro limitatione dicti §. & generaliter. cum ſimilib.
27 ¶ † Ex quo videtur & aliud no. inferri, ꝙ ſi donaui tibi fundum
taliter, ꝙ de euictione non tenear. iuxta l. Ariſto. in fi. ff. de dona.
ꝙ ſi donatario meo moueatur quæſtio, non potero cōparere,
& opponere exceptiones cōpetentes ex perſona mea, nec ipſe
poterit dictis exceptionibus vti, quod not. Prædicta tamen in-
telligas vera, niſi inſtrumentum donationis eſſet valde pingue,
quia pro dicta re donata ceſsiſſet omnia iura, etiam perſonalia,
quomodocunque perſonæ ſuæ competētia pro dicta re, vel ad
dictam rem, vel occaſione dictæ rei, tunc poterit donatarius
vti exceptione in eis. l. ſi res. ff. de euic. ita dicit Bart. eleganter,
Iac. de Are. & cōmuniter doc. in l. Iulianus. §. 1. ff. de verb. obli.
& Bar. in l. ſi ꝑ te. §. 1. ff. de euic. facit, quod no. Bart. in l. poſt do-
tem. in fi. ff. ſol. ma. facit l. 2. cum ibi no. C. de caſtren. pec. lib. 12.
Quæ omnia no. & tene mētí, ꝙ reus principalis quò ad fideiuſ-
ſorem, vel alium pro eo obligatum, & venditor quò ad ipſum
emptorem conuentum poteſt in iudicio comparere, etiā inui-
to actore, tamen vt defenſor neceſſarius, vel procurator in rem
ſuam. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ ipſe iurabit de calum. l. fi. §. 1. C. de
iura. calum. l. rem non nouam. §. 1. C. de iud. & totum iudicium
in ſe transfert, non tamen admittetur animo nouandi actionē
intentatam, niſi actor patiatur, ſm Iac. de Are. Iac. But. Cyn. &
Vltramontanos, Bal. & Sal. in l. 1. C. vbi in rem actio. licèt gloſſ.
voluerit contrarium, & malè. l. liberto. §. fi. ff. de nego. geſt. Nam
illa gl. reprehenditur ibi a Bart. & doc. in d. l. 1. quæ tamen glo.
poteſt ſaluari, ꝙ admittatur animo nouandi inſtantiam, vt trā-
ſeat inſtantia in eum, vt dixi. Non autem intelligas illam glo. de
noua. actionis intentatæ, quoniam tunc talis nouatio liberaret
fideiuſſorem, vel emptorem conuentum ab actione propoſita.
Ex quo ſequeretur tale inconueniens, qm̄ licèt fiat nouatio in-
ſtantiæ tantummodò in ipſum vēditorem, tamen executio ſen
tentiæ fiet in ipſum emptorem. l. ſæpe. §. ſed ſcientibus & quod
ibi per glo. & doc. ff. de re iud. Sed ſi nouaretur etiam actio, nū-
quam in emptorem (etiam in re petita) poſſet fieri executio,
cum iā ipſe eſſet liberatus nouatione. ita voluit Bar. in l. ſi actor.
& ibi doc. ff. de procu. & Dy. & Bar. & doc. in l. ſolutionem, vel
iudicium. de ſol. & Cy. & Vltramon. & Bal. & Sal. in d. l. 1. Ex his
ergo manifeſtè datur intelligi, ꝙ tu cauſidice ex parte actoris
debes eſſe cautus, ꝙ quando fuerit denuntiatum venditori li-
tem motam, iuxta doctrinam datam per Bart. in l. emptor. cum
ſimil. C. de euic. & ipſe venditor compareat, & velles in ſe ſu-
ſcipere iudicium nouandi animo, ꝙ tu legitimè proteſteris, ꝙ
aliquo modo non intendis nouare actionem tuam intentatam,
vel ius tuum competens cōtra ipſum emptorem conuentum.
Quinimmo contra ipſum emptorem conuentum intendis pro
ſequi ius, & iudicium tuum. quod perpetuò not. Ex quo ſequi-
tur & aliud, an quando defenſor neceſſarius comparet, poſsit,
vel debeat reſpondere poſitionibus actorum, vel poſsit dicere,
volo, ꝙ reſpondeat principalis conuentus tanquam legalior,
vel melius informatus. iuxta ea, quę habentur per doc. in l. fin.
C. de procu. vide gl. & eleganter Bart. in d. l. ſi actor. ff. de procu.
28 ¶ † Sequitur & aliud ex prædictis, pone ſtatuto cauetur, ꝙ fra-
ter non poſsit pro debito capi facere ſuum fratrem, ꝙ habens
iura ceſſa a fratre non poterit capi facere fratrem cedentis. ita
dixit Bal. & Raph. in l. ſi poſt diuortium. ff. ſol. ma. per illum tex.
quia tractatur de priuilegio perſonali ipſius rei, ergo mutatio
qualitatis perſonę agentis non poteſt tollere priuilegium rei,
ſed tu dic, vt voluit ibi do. meus Io. de Imo. & Ludo. quia in-
ſpicienda ſunt verba ſtatuti, nam ſi verba ſunt ſcripta in fra-
trem, & ſic in perſonam, vt putà, ꝙ frater nō poſsit capi facere
fratrem pro debito, & tunc an ceſsionarius a fratre poſsit aliū
fratrem pro dicto debito capi facere? recurrendum eſſet ad di-
ſtinctionem l. apud Celſum. §. de authoris. ff. de doli exc. vide-
licet, an ſit ceſsionarius ex cauſa oneroſa, vel lucratiua, de quo di
cam infra eo. in prin. nigri. Aut verba ſtatuti ſunt in rem, vt pu-
tà, ꝙ pro debito fratris frater capi non poſsit, & tunc quia di-
ſpoſitio ſtatuti dirigitur, penès quemcunque ſit ipſius rei parti-
cipatio, etiam in materia pęnali, & odioſa. l. aut qui aliter. §. fin.
ff. quod vi aut clam. & l. hæc verba, & ibi Bart. ff. de adulte. tunc
ceſsionarius a fratre alium fratrem pro debito fratris non po-
29 terit capi facere. & iſtud eſt tenendum. † Ex etiam ex prædictis
poteſt decidi alia quæſtio, ſtatuto cauetur, ꝙ coniunctus cōiun
ctum ſuum ad compromiſſum compellere poſsit, ſi inter eos
oriatur lis, vel quæſtio, an ſucceſſor ſingularis vnius ex coniun
ctis poteſt coniunctum ſui autoris compellere ad compromiſ-
ſum? & Bal. in d. l. poſt diuortium. tenuit, ꝙ non, per illum text.
cum gl. quod placet ibi Lud. quia hoc eſt introductum, ꝙ con-
iunctus compellat coniunctum ad compromiſſum ratione ſan
guinis, & parentelæ. Et ratio fundamentalis huius ſtatuti poni-
tur in tex. no. in l. cōgruentius. in prin. C. de pat. pot. dum dicit,
ꝙ congruentius eſt lites cōiunctorum inter domeſticos lares,
ſeu coniunctos determinari, quàm foro publico eas palàm fa-
cere. Cum ergo hoc ſit beneficium perſonale, igitur in perſo-
nā ſingulorū ſucceſſorum, vel ceſsionarij non tranſit. l. ſed & ſi
reſtituatur. §. 1. ff. de iudi. l. licitatio. §. fi. ff. de public. l. ſi maritus.
ff. ſol. mat. Ex quo infertur, ꝙ emptor, vel ceſsionarius non po-
teſt petere dictam cauſam compromitti, ſed (vt ſupra dixi) cō-
pareat venditor coniunctus, & defenſor neceſſarius, & petat
cōpromiſſum fieri ex ſua perſona, & obtinebit. Ita voluit Bart.
in d. l. procurator ad exhibendū. §. 1. in fi. ff. rem rat. hab. de qua
q. vide latè Bar. in ſua diſputatione, quæ incipit, Concilium ci-
uitatis Piſanæ decreuit. & uide Bar. in d. l. Marcellus. in fin. ff. de
fideiuſ. & d. Raph. Bal. & Ang. in l. uenditor. ff. de iudi. & prædi-
cta probabuntur ſm Bar. in d. diſputa. quia per compromiſſum
non mutatur nec iuriſdictio, nec iudex, quia arbitramentū eſt
quædam tranſactio, ut no. gl. in Auc. ut diſ. iud. §. igitur, quare ſi
peto compromiſſum fieri, peto trāſactionem ſm arbitrium ar-
bitratoris. Et ſic nō eſt mutatio iuriſdictionis, & ideo non uide-
tur obſtare d. l. 1. C. ubi in rem act. & d. l. uenditor. in princ. Ad-
das tu ꝙ cum tranſactio ſit propriè de lite. l. 1. ff. de tranſa. ergo
cum de iſta lite petatur compromiſſum fieri, non dicitur mu-
tatio fieri iuriſdictionis, nec dicitur iudex mutari, cum ipſe iu
dex, coram quo quæſtio uentilabatur, coget arbitros ad acce-
ptandum. l. 3. §. 1. cum ſimi. l. de ſeis. §. fi. cum ſeq. de arb. igi-
tur &c. ſed Bal. in d. l. 1. & Sal. tenent contrarium, nam defen-
dens faciendo id, quod faceret defenſus, dicitur rectè defende-
re, tu addas, aliàs non dicitur rectè defendere, niſi aliud facere
decreuiſſet, & ſi per ſuam comparationē ius actoris in aliquo
læderetur, ut l. 2. §. rectè. & quod ibi no. gl. & Bart. ff. ex qui. cau.
in poſ. ea. Sed ipſe defenſus non poſſet talem petitionem com-
promiſsi intentare, ergo non dicitur rectè defenſus. Præterea
ſi uenditor non poteſt transferre iudicium, ſeu mutare forum,
ut d. l. 1. & d. l. uenditor. multominùs poteſt in totum iudicium
perimere, ſiue forum, ſed per talem petitionem compromiſsi
in totum perimitur forum, ergo &c. Et pro iſtis tu allega quod
habetur in l. litigatores. in princ. ff. de arb. & in l. ſi quis in rem.
eo. titu. Tertiò, quia ſi aliter diceretur, ſequeretur, quòd actor
cogeretur ad nouandum, ergo &c. & ſupra dixi. Quartò non
poteſt dici defendere qui tranſactionem quærit, l. tale pactum.

§. qui

§. qui prouocauit. ff. de pac. Quintò, actor, qui nihil ad conſortè petit, nec ipſe eſt damnandus, nec in eum eſt faciēda executio, vt ſupra dixi. ergo non poteſt dici cauſa coniunctorum immediatè, & proſsimè, quia venit vt defenſor neceſſarius neceſsitate cauſatiua, quia de euictione tenetur, ac etiam quia iſta exceptio nec ſibi prius, nec reo competebat, nec de præſenti habet præexiſtentē materiam, vnde ei oriri dicamus. Nec obſtant ſm eum allegata per Bar. quia in aliis defenſionibus, ſiue exceptionibus loquitur, ſed opi. Bar. videtur ſequi do. Raph. Fulg. in d. l. venditor. Nam ſtatutum vult compellere coniunctos ad cōpromiſſum, & ſic ad tranſactionem faciendam, & per cōſequēs non ad iudicium transferendum, immo ad peremptionem iudicij principalis, & negotij principalis, ſed defenſor neceſſarius poteſt exceptionem ex ſui perſona opponere, vt d. l. procurator ad exhibēdum. §. 1. & verba ſtatuti hoc ſatis patiuntur, & etiam ratio ſtatuti. Nam ſtatutum dicit, ſi fuerit lis inter cōiunctos, ſed nunc propriè dicitur eſſe lis inter coniunctos, ex quo commodum, & incommodum ſpectat ad coniunctum, cui facta eſt denuntiatio per emptorem, vt d. l. empti. C. de euic. & l. qui ſtipendia. C. de proc. facit l. 2. §. in propria. ff. quā. ap. ſit. qđ ibi dixi. & etiam ratio ſtatuti fuit, vt tollatur diſcordia inter cōiunctos, & etiam gratia minuendarū litium, quæ rationes non habent locum, poſtquam ille vt defenſor neceſſarius in ſe iudicium ſuſcepit, igitur &c. Et profectò iſta opi. Bar. eſt verior. & ita bis aſsidendo iudicaui Romæ, & in ciuitate Caſtelli. Nam (vt ſupra dixi) etiam inuito actore defenſor neceſſarius poteſt nouare inſtantiam, ergo iſtam inſtantiam, ſiue iudicium cœptū coram iudice contra emptorem poteſt venditor annullare in effectu, & transfundere in concordiam, ſiue trāſactionē faciendam coram arbitratore, cum tranſactio ſit de inſtantia, ſiue lite muta. vt d. l. 1. ff. de tranſac. Nec obſt. quod dixit Bart. & Sal. per d. §. rectè defendi. quia ibi loquitur in defenſore volūtario, qui non poteſt nouare inſtantiam inuito actore. Nec obſt. quod dicunt, ſi non poteſt mutare iudiciū. vt d. l. venditor. & d. l. 1. ergo non poteſt perimere, licèt pro eis poſſet adduci, quia plus eſt perimere, quàm iudicium permutare, cum transferendo iudicium ſemper litigat, ſicut litigaret coram primo iudice. argu. l. contra maiores. C. de inoſ. teſt. quia reſpondeo, ꝙ petendo cōpromiſſum, & ꝙ cauſa incępta finiatur trāſactione, & concordia, nulla iniuria, nullumque dedecus infertur iudici, coram quo cauſa vertebatur: ſed quando peteretur iudicium trāsferri in alium iudicem, inferretur dedecus, & iniuria primo iudici. Ex his videtur inferri talis concluſio, ꝙ ſi peteretur compromiſſum coram mero arbitro cōpromiſſario, iuxta l. 1. ff. de arb. eſſet magis dubitandum, quia eundo ad arbitrum, fit iniuria

20 primo iudici. vt d. l. ſi quis re. & d. l. litigatores. cogita. †Ex his Bal. in d. l. t. C. vbi in rem act. etiam infert ad aliā q. ſi clericus

a eſt venditor, ° an vt defenſor neceſſarius poſsit comparere, & petere, ꝙ iudicium in curia eccleſiaſtica transferatur, cum coram laico litigare non poſsit, etiam volens? vt c. ſi diligenti. de for. compe. & ibi Bal. videtur determinare, ꝙ non poteſt transferre in curiam eccleſiaſticam. per d. l. r. & l. venditor. ff. de iudi. ſed remittit ad no. in Spe. de primo, & ſecundo decreto. §. reſtat. in verſi. quid ſi venditor clericus. Ex quo ſequitur ſm Bal. ꝙ dictus clericus iudicium prædictum iam inchoatum coram iudice laico proſequetur. Sed Ange. in d. l. non ſolum. in §. quod vulgò. ff. de vſuc. dixit fuiſſe ſemel deciſum, ꝙ ſi colonus conuenitur reali actione, nō veniat dominus in iudicio, iuxta l. 2. C. vbi in rem act. ꝙ ſi dominus eſt clericus, (conſiderato, ꝙ iudicium reale non poteſt fundare in perſonam coloni, ex quo nullam poſſeſsionem habet) ꝙ tunc ad curiam eccleſiaſticam erit quæſtio remittenda. Nec obſt. d. l. venditor. quia ibi loquitur in defendente reum, in cuius perſona fundabatur iudicium. Nam hic conueniebatur emptor reali, qui poſsidebat ad ſui utilitatem. uenditor ibi ab emptore denuntiatus comparuit ad defenſam emptoris, ideo non eſt mirum, ſi eum debet defendere in foro emptoris, vt ibi. & ſic ſentit Ang. ꝙ ſi iudicium poſsit fundari contra emptorem, ꝙ tunc cogitur proſequi iudicium coram iudice laico. vt d. l. venditor. Sed contrarium tenet Spe. in d. uerſ. quid ſi uenditor clericus. ubi dicit, ꝙ eccleſia non poteſt comparere ad defendendum ſuos emphyteutas coram iudice laico, quoniam etiam uolens non poſſet ibi litigare. ut d. c. ſi diligenti. Et iſtud uidetur ſequi tacitè dominus Ioā. de Imol. in d. §. quod uulgò. cum dicat, ꝙ d. l. uenditor. loquitur, in eo, qui poteſt ſe ſubiicere alieno iudici, quod non poteſt clericus. ut d. ca. ſi diligenti. & illud etiam determinat glo. ſm Ang. in d. l. uenditor. & 11. q. 1. c. clerico nullus. ſed Bal. in d. l. uenditor. dicit unū uerbum, quod uidetur eſſe no. uidelicet, ꝙ clericus ut principalis coram laico non poteſt comparere: ita intelligatur d. c. ſi diligenti, ſed ut defenſor neceſſarius emptoris, ſic. & pro hoc allegat tex. no. in l. filiusfam. §. ueterani. ff. de procu. ¶ Aduertas tñ ſm Guil. de Cu. in auct. ſi clericus. C. de epiſc. & cle. ꝙ aut clericus conuenitur pro ſe, aut ꝓ alio actione perſonali, & habet locum d. c. ſi diligenti. quia aliquo modo conueniri non poterit coram laico, ſed ſi reali conueniatur, non datur clerico priuilegium declinandi forum, quia iudicium reale agitabatur in foro, in quo eſt ſita res. l. t. 2. & 3. C. ubi in rem act. & hoc placet Flo. in d. l. uenditor. & ita dicit conſuetudine obſeruari; remittit tamen ſe ad no. per ipſum in l. ſi. ff. de noxa. Sed iſta diſtinctio Guil. mihi non placet, quia d. cap. ſi diligenti. loquitur indiſtinctè. Et ratio iſtius c. ita poteſt habere locum in reali, ſicut in perſonali, igitur &c. Nec etiam placet, quod dixi, ꝙ in reali coram laico litigandum eſt, quia res ibi ſita eſt, qm̄ eadē ratione debet litigari corā Epiſcopo, quia res ſita eſt in ſua diœceſi, igitur &c. Quapropter Fulgo. in d. l. uenditor tenet expreſsè, ꝙ clericus non poteſt iſto caſu uti ſui declinatoria. per d. l. uenditor. & d. l. 1. Nec obſt. gl. in d. c. clerico nullus. quia illa gloſ. hoc non dicit, ſed opponens de d. l. uenditor. reſpondet, nō propter hoc clericus efficitur de foro emptoris, licet defendat. & etiam Spe. in d. uerſ. quid ſi dñs. uoluit, ꝙ eccleſia ſiue clericus nō admittatur in foro ſęculari ut neceſſarius defenſor. per l. placet. C. de epi. & cle. ergo non dicit, ꝙ poſsit reuocare iudicium, qđ eſſet iniurioſum petitori. Ex quo infert, ꝙ licet ut principalis coram laico clericus conueniri non poſsit, etiam uolens, tamē ut defenſor neceſſarius in dicto iudicio coram laico ſtare poterit. allegat d. l. filiusfa. §. ueterani. & quia dicitur ſua cauſa, l. q ſtipendia. C. de procu. & l. 2. §. in propria. ff. quā. ap. ſit. Mihi autem uidetur primò, ꝙ diſtinctio Ang. in d. §. quod uulgò. nō ſit bona, cum etiam in colonum uolentē poſsit fundari iudiciū. ut d. l. 2. C. ubi in rem ac. & ibi Bar. & do. in l. ſæpe. de re iud. ff. ubi ponunt quæſtionem, an ſententia lata cōtra colonū præiudicet dño. facit l. ſi is qui ſe obtulit. ff. de rei uend. cum ſimi. Secundo in hac quæſtione attenta mente Ange. in d. §. quod uulgò. in d. l. uenditor. Tu ſic dicas, aut iudicium eſt inchoatum, & fundatum contra emptorem, quia quamprimùm fuit citatus, & datus libellus contra eum, iuxta auc. offeratur. C. de lit. conteſt. & ſic antequam dicatur, uel dici poſsit iudicium, iuxta l. iudicium ſoluitur. cum glo. ff. de iudi. l. 1. cum glo. & ſimi. C. de iudi. & ſic antequam tutela iudiciaria, ſiue inſtantia ſit cœpta cōtra emptorē. l. properandū. in prin. C. de iud. uel emptor denunciauit clerico uenditori. l. emptio. & quod ibi Barto. C. de euic. uel clericus ſciēns emptorem ſuum eſſe citatum, & libellum contra eum porrectum, ſine alia notificatione facta per emptorem comparuit, iuxta l. ſi parentes. C. de euic. & opponit declinatoriam, tali caſu, credo, ꝙ poſsit, cum ſimus ante inchoationē iudicij modo aliquo fundati in perſonam emptoris, ergo non poteſt dici tranſmutaſſe iudicium de laico in clericum iudicem, cum coram laico iudice non eſſet inceptum. Aut clericus comparuit ex ſe, uel ut denuntiatus ab emptore, & tunc nullo modo poterit iudicium iam inceptum coram iudice laico reducere ad iudicem eccleſiaſticum. ar. d. l. ſi. in ſi. C. ubi in rem act. ubi uenditor erat alterius prouinciæ, & ſic erat iudex tantummodo uenditoris, & non emptoris, uel actoris, igitur &c. Nec etiam poteſt coram iudice laico in dicto iudicio iam cępto, ut defenſor neceſſarius ſuſcipiens in ſe iudicium, & ſic nouando inſtantiam (ut dicunt doc. in d. l. 2. ut ſupra dixi) comparere, quia aliquo modo coram iudice laico, ꝙ inſtantia dicatur ſua, conueniri non poteſt, etiam uolens. ut d. c. ſi diligenti. Nec obſt. quod dixit Bal. & Fulg. in d. l. uēditor. per d. §. ueterani. quia ibi miles in totum non eſt prohibitus comparere ut procurator, quia patiente aduerſario, poteſt, ut ibi, & etiam qñ agit cauſam propriam, ut procurator in rem ſuam. ut ibi. & l. qui ſtipendia. C. de procu. Sed clericus neque pro ſe, neq; pro alio defenſorio nomine neceſſariò, & ſic ut procurator in rē ſuam corā laico, conueniri pōt. ut d. c. ſi diligenti, igitur &c. poterit tñ dictus clericus adeſſe dicto iudicio, & ſollicitare cauſam, & proſpicere, ne

ADDITIO.

a Venditor. Si comparet clericus in cauſa euictionis ad defenſionem rei, an poſſit allegare priuilegium fori, videtur quod ſic. 11. q. 1. clerico, iuncta glo. Spe. in tit. de primo & ſecundo decr. §. reſtat. verſi. quid ſi dominus. & quod no. in l. ſi. ff. de noxali. Guil. de Cu. videtur tenere contrarium in Auc. ſi clericus, de epiſco. & cle. & per ſcribentes in l. venditor. ff. de iudic. & per Ioan. And. & Ant. de Bu. in c. quoniam frequenter, vt lit. non conteſt. in §. quod ſi ſuper, & per Ang. & Ioan. de Imo. in l. non ſolum. §. quod vulgò. ff. de vſucap. Aduerte tamen, ꝙ Pau. de Caſt in ſi. conſilij 69. dicit, ꝙ Bal. in pluribus locis tenet contra Barto. in quæſtione formata hic, & cum ipſo videtur tranſire. Barth. ab Hon.

re, ne emptor ali quam defenſionē omittat, & teſtes inducere,
& alia facere, dummodo ēt inſtantiā non nouet, nec aliquo mō
iudiciū fundator in eodē, iuxta l. ſi ſuſpecta. §. 1. & ibi Ang. ff. de
inof. teſt. & l. ſi proluſorio. §. 1. & ibi Bar. & doc. & ibi latè dixi.
ff. de ap. & rel. cogita tu. Et de iſta q. vide Ange. in l. ſi cui. §. s. ff.
de accu. & vide Pe. de Anch. in c. ea quæ. de reg. iu. i ver. 12. quęro.
mota lite emptori laico &c. qui tenet p d. l. venditor. de iud.
ꝙ clericus non habet facultatē renuntiandi forum. Nec obſt. ꝙ
ad clericū ſpectat cōmodū, & incōmodū, q̄a verū eſt reſpectu
effectus, nō reſpectu rei principalis in iudiciū deductæ, cū clericus
eā nō poſſideat, & ſic p̄t in dicto iudicio corā laico cōparere
& p̄ſtare emptori authoritatē, & ſic opponere exceptionē
ea perſona propria. vt ſentit glo. in d. clerico nullus. Sed p̄fatus
do. Pet. in d. c. ea quæ. alleg. tex. in contrarium. in l. 3. & quod ibi
in glo. mag. in verſ. ſi aūt cōtra emptorē. C. de iur. fiſ. lib. 10. vbi
fiſcus vēditor reuocat cauſam ad ſuū iudicē, ſed fiſcus, & eccleſia
æquiparantur. l. ſi procurator. cū gl. ff. de iure fiſ. ergo & clericus
ſuæ eccleſiæ. & vt hic vr̄ ibi ſentire Bart. dū d. text. allegat
ſm̄ iſtū intellectū ad quæſtionē de conſorte, vel coniūcto petē-
te cōpromiſſum &c. de quo dixi ſ̄. Sed tn̄ propter hoc nō decedo
ab eo, quod ſ̄. dixi, videlicet, ꝙ clericus nō poſſit mutare iu
dicium ad iudicē eccleſiaſticū. vt vr̄ eſſe caſus in d. l. 1. in fin. C.
vbi in rē act. niſi ēt mutet actor, licèt ſit alterius prouinciæ, &
ſic habebat ſuū iudicē particularē. Vnde dicas, ꝙ in d. l. 3. 16 ibi
eſt, ſm̄ d. lecturā, quia aut dolo emptoris, aut gratia fiſci res minori
pretio vendita fuit, vnde ne alius ſit iudex ſortis ipſius fiſci.
facit l. ſeruo inuito. §. cū prætor. ff. ad Treb. agatur corā alio
iudice, & dicta cauſa corā iudice fiſci eſt ventilanda. Vel ſcd̄ò,
ſicut fiſcus vendit rē pignoratā minori pretio, tunc ēt ipſe principaliter
pōt cōueniri, quia tenetur pignoratitia actione, igitur
&c. & pro hoc eſt caſus in l. 1. & 2. de fid. inſtr. & iure ha. fiſ. lib.
10, ſic ēt priuatus creditor eodē modo vēdēs pignus in effectu
conueniri pōt, & in ſubſidium emptor, vt eſt tex. in l. 1. & ibi gl.
C. ſi ven. pig. aga. Prætereà emptor ibi cōuenitur pp̄ contractū
fiſci, quia emit minori pretio, ergo nō eſt mirū, ſi ibi agitur corā
iudice fiſci. In q. aūt noſtra ↄuenitur emptor, & quilibet poſſeſſor,
ideo corā ſuo iudice cā uentilabitur. vt d. l. venditor. vel
21 illa lectura gl. non eſt vera, vt ibi voluit Bal. ¶ Vidimus an fideiuſſor,
vel ſingularis ſucceſſor poſſit opponere exceptionem
a competentē ſuo autori,[a] videndū eſt, an ipſe poſſit opponere
exceptiones ſibi cōpetentes: & dic ſine dubio, ꝙ ſic. l. ſi fideiuſſor.
§. nō malè. ff. mād. & §. fideiuſſores. ſ̄. de fideiuſ. l. inter eos.
§. 1. ff. de fideiuſ. cū ſim. Et aduertas, ꝙ caſu, quo poſſet opponere
exceptionē aliquā cōpetentem ſibi, vel dicto reo principali,
& ipſe ſciat, & nō opponat, ꝙ tūc cōdemnatur, & ſoluens non
habet actionē mandati ↄ̄ reū ad petendū pecuniā ſolutā. quod
eſt uerū ſi omiſerit aliquā exceptionē, quæ tāgat veritatē negotij,
aliàs ſi omiſerit aliquā exceptionē reſpicientē apices iuris,
non dictā veritatē negotij, vt putà, omiſit exceptionē procuratoriā,
vel ſimilem natura, nā tunc nihilominus habebit actionē
mandati ↄ̄ reum. & de his oībus eſt tex. no. in d. l. ſi fideiuſſor. in
prin. & §. 1. 2. & 3. & §. quædā. & quod ibi Bar. in l. Quintus. &
ibi Bar. ff. mand. Secundò, & principaliter ecōtra, cū clarum ſit,
ꝙ exceptio ſemper pōt opponi ↄ̄ principalē actorē, & eius hęredē.
l. 1. & 2. ff. eo. cum exceptio ſit actionis excluſio. iuncta l. q
in alterius. & l. hæredē. ff. de reg. iur. Sed an ↄ̄ ſingularē ſucceſſorem
cōpetat, & opponi poſſit, eſſet inſpiciēdū, an habeat ſucceſſor
cauſam lucratiuā, vel oneroſam, ut ſ̄. dixi in alio caſu. vt
l. apud Celſum. §. ſi cū legitima. & ibi gl. & Bar. ff. de exce. do. §.
de actore. de quo dicam ĩ. in prin. nigri. Vnū tn̄ pro regula tene
menti, ꝙ ſi reus, cui de iure cōpetit exceptio, ipſam exceptionē
ſibi competentem nō opponat, nō tn̄ pp̄ hoc prohibeť agere,
& p uiā principalis petitionis ꝓponere de iure ſuo. vt eſt text.
in l. ſi res obligata. in fi. & ibi hoc no. Bal. ff. de leg. 1. facit l. prius.
cū ibi no. ff. de no. op. nun. & l. uendicantē. cū l. ſeq. ff. de euic. &
quod ibi no. Cy. Bal. & Sal. in l. peremptorias. C. ſent. reſcin. non
poſ. & plenè per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo.
obl. ibi in verſ. quintò oppono. ad ſm̄ no. Et an qđ non eſt deductū
in vno iudicio, vel qđ deductū eſt ad unū finē poſſit deduci
in alio iudicio ad eundē, uel aliū effectū. uide l. pe. & ibi Bal.
ff. de his, qui ſunt ſui uel alie. iu. de quo plenè dicā in §. appellā-
25 tur. ĩ. eo. ¶ † Capio ſextū, uidelicèt qn̄ exceptio debeat & poſſit
intentari? & per ↄn̄s intelligas 10 in qua parte iudicij illa exceptio
ſit opponenda, ne uideatur eſſe ſuperfluum, quod dixi
me dicturū, in 9. q. princip. Et dicas breuiter, ꝙ declinatoriæ fori
ſunt in principio opponendo antequā deueniatur ad aliquē
actum per opponentem. l. fi. & ibi Bar. C. eo. & no. Bar. in l. ſi cōuenerit.
ff. de iuriſ. om. iud. & no. latius Bart. in l. quidam conſulebant.
& ibi Ang. & domini mei. ff. de re iud. quod eſt verū,
ſi ſciebat dictam exceptionem ſibi competere. l. ſi per errorem.
cum ibi no. ff. de iuriſ. om. iud. ſi intelligas verum tn̄, qn̄ aliquo
modo non erat iudex opponentis, ſi naūt eſſet iudex, licet poſſit
opponi declinatoria, vt eſt in ſcholari, qui conuentus corā
poteſtate nō allegauit priuilegium magiſtri ſui, quia quāuis errādo,
& p ignorātiā fuerit litē cōteſtatus, pdit declinatoriā coram
poteſtate, vt eſt gl. ord. & ſing. in l. s. in prin. in verſ. cōſenſus.
ff. de iud. quā gl. ſequitur ibi Bar. Ang. & cōiter doct. qđ no.
Si naūt non eſſet iudex, & ferret ſententiam, tali caſu, ſi conuentus
fuerit ignorās, ſententia eſt nulla. vt d. l. ſi per errorem. cū ſimi.
de quo, nullitate procedente ex defectu iuriſdictionis, ſemper
poteſt opponi, quia talis ſententia nunquam tranſit in rem
iudicatam. de quo Canoniſtæ allegant gl. ibi ſing. de ſeq. poſ. &
fru. cle. 1. Sed tu Legiſta habes plurimas gl. vna eſt ĩ. eo. §. appellātur.
in gl. magna, de quo ibi dicam. Alia eſt exceptio dilatoria,
cuius aliqua eſt dilatoria perſonarum, vtputa, tu nō potes
eſſe procurator. & iſta debet apponi ante litem conteſtatam.
l. ita demum. C. de procu. vel ēt poteſt opponi poſt litem cōteſtatam.
vt eſt tex. cū glo. in l. 2. in princ. C. de iur. cal. & prędicta
ſunt vera, ſi talis exceptio dilatoria cōpetebat ante lit. conteſt.
quia ſi poſt, incipit competere, etiam poſt poteſt opponi. l. 2. C.
de conſor. eiuſ. lit. dūmodo quamprimū habeatur notitiam, opponatur,
aliàs per primū actū ſibi via præcluderetur in opponendo.
l. proc. & ibi Bart. l. nullam. & l. nihil, cum gl. C. de proc.
Quædam verò eſt dilatoria ſolutionis, vel pacti. & de his dicā
infra eo. §. æquè ſi debitor, & in d. §. appellantur. Quædam verò
ſunt exceptiones peremptoriæ, & iſtæ quandocunq; poſſunt
opponi, vſq; ad ſententiā. l. peremptorias, & ibi gl. C. ſen. reſci.
non poſ. quinimmo verius, vſque ad concluſionē in cauſa tm̄,
poſſunt opponi, quia cōcluſio in cauſa habetur, ac ſi eſſet tēpus
ſententiæ. vt d. l. peremptorias. coniuncta auc. iubemus. C. de iu.
Quædam verò ſunt exceptiones, quæ nō impugnant ſententiā.
vt d. §. appellantur. & ibi dicam cū gl. Aduertas tn̄ ad vnum, ꝙ
ſi ſtatuto cauetur, ꝙ nulla exceptio non tm̄ cōtra ſententia, ſed
cōtra eius executionem opponi poſſit, tunc etiam tali caſu exceptio,
quæ non impugnat ſententiam, & ſic quæ poſt ſententiā
poſſit opponi, tn̄ tali caſu in exceptione opponi nō poterit. ita
23 dixit Bar. in l. ſi filius. ff. quod cum eo. ¶ † Videndū eſt de ſeptimo
principali, videlicet, de effectu exceptionis. & dicendū eſt,
ꝙ effectus ſuus eſt multiplex, ſm̄ ꝙ propriè proprium eſt natura
exceptionis oppoſitæ, quia effectus ſequitur ſuam cauſam. l.
generaliter. cum ibi not. C. de epiſ. & cle. Vnum tn̄ præ cæteris
pro regula teneas, ꝙ natura propria exceptionis eſt, ꝙ non habet
effectū incluſum, hoc eſt ꝙ nō includit, ſiue diſponit, ſed immo
includit. vt l. ſi ita legatū. cū gl. ff. de leg. 1. & ibi hoc no. Barto.
& dn̄i mei. facit. ff. de rei vend. l. emptionis. in d. §. ancilla. tu
alle. l. ea pacto, la p̄icola. ff. de hær. inſtit. & l. legata inutiliter. &
quod ibi p doc. de le. 1. & l. legata. ff. de adimen. leg. & l. cū tale.
§. falſam. de cōd. & dem. ¶ Et iſta faciūt ad q. an delictū per modum
b exceptionis deductum ſit punibile[b] vel non? de quo latè
per Bar. in l. s. §. ſi publico. ff. de adul. & latè p Ant. de But. & ibi
per Abb. in c. 1. extra, de exce. ¶ Ac ēt faciunt, ſi interrogatus ab
actore petente centum mutuata, excipiēdo reſpōdeas te ſoluiſſe,
an videaris confiteri te fuiſſe obligatum, & ſic tibi ſuccūbat
onus probandi ſolutionē, vel actori probandi mutuū? de quo
vide Bar. in l. non vtiq;. ff. eo. de quo dicam in §. appellantur. ĩ.
eo. ¶ Vnum aliud tene mēti, ꝙ quando incumbit onus probādi
24 † actori copulatiuè ſimul plura, ad hoc vt obtineat reus, tali caſu
ſufficit reo, vt vnū etiā tantū de probādis per exceptionem
excludat, ſecus ergo ſi actor plura in libello deducat, & vnumquodque
deductorum eſt ſufficiens per ſe ad obtinendum, q̄a
tunc opus erit reo, vt omnia deducta per actorem excipiendo
excludat, aliàs ſi remaneret etiam vnum tantum de intentatis
per ipſum actorem, quod non fuiſſet enumeratum per

reum

ADDITIONES.

a Suo autori. Quid ſi fideiuſſor cōuentus nō oppoſuit exceptionē, ſeu defenſionē ipſi reo principali cōpetentē, an poſſit poſtea contra ipſum reum habere regreſſum? diſtingue prout magiſtraliter docet prac. Pap. in forma lib. cōtra plures reos debendi in gl. in verſ. interceſſerant, in verſ. ſi fideiuſſor, & ibi plenè, de materia, an autē fideiuſſores dicantur aliquali mutatione contractus facta intra contrahentes liberati, vide pulchrum conſi. Bal. 190. quod incip. Gabriel, & fideiuſſores tantum uerbis obligantur. Barth. ab Hora.

b Punibile. Vltra Barto. uide Cy. in l. ſi magnā, & ibi etiā per Sal. C. qui accu. nō poſ. & eundē Bar. in l. qui accuſare. ff. de accu. & per gl. & Bal. in l. falſum, in fi. C. ſi ex fal. inſtr. ſi aūt crimen eſt confeſſatum per uiam exceptionis in ciuili iudicio an poſſit puniri gl. eſt in c. cū ſuper. in uer. non extat. de cōceſſio. præb. ſed uide per Io. And. in c. cum uenerabilis. de exceptioni. no. planè in c. 1. de confeſ. & per Bart. in c. ſi confeſſus. de cuſtod. reo. per Bal. in l. preſbyter. C. de epiſ. & cleri. per Roma. in l. mulier. ff. ſol. mat. Barth. ab Hora.

reum ſuccumberet ipſe reus. arg.l.ſi hæredi plures.ff.de condi-
tio.inſti.& quod ibi Bar.& l.diuus.& quod ibi Bar.& latè Io.de
Imo.ff.de re iud. ita dicit Iac.But.& Flo.in l.ſi arbiter.in princ.
ff.de prob.& concluſiuè,an,& qñ duo coniunctim deducútur,
tam in agendo, quam in eacipiendo, ſint ambo probanda? &
Bal.in l.Titia.ff ſol.mat.dicit, ꝙ quando duo ſunt neceſſaria ad
actum,tunc ambo ſunt probanda, alias ſuccumbit, vt d. l. Ti-
tia. quia ſunt cõiuncta in onere probationis, quandoq; vnum-
quodq; de per ſe ſufficeret ad victoriam cauſæ. & prin. ſufficit
alterum probari.l.ſcio queſitum.ff.de appel.in prin.Quandoq;
verò non ſunt plura, ſed eſt vnum tantum qualificatum, tunc
ſi qualitas eſt de ſubſtantia actionis,vel exceptionis,vtrunq; de
bet probari factum,& qualitas.l.habebat.ff.de inſti.l.aii pretor.
§.docere.ff.vi bo.rap.quod no. Si autem qualitas nó eſt de ſub
ſtantia actionis, accuſationis, vel defenſionis, & deficiens ſo-
lummodo in qualitate ꝓbationis,nihilominus eſt in eis in ſim-
25 plici facto, vt ff. de noaali.l.in delictis. §.ſi detracta. ¶ † Aduer-
tas tamen, quia circa hoc dubitatur de quatuor, videlicet, an
ſint de ſubſtantia probationis vel ne? & primò de cauſa, & in
hoc dicas,quòd ſi eſt talis cauſa, ſine qua non competit actio,
vel defenſio reo,ꝙ iſta cauſa eſt probáda ab illo,qui eá allegat,
ſecus ſi ſit cauſa impulſiua.l.2.§.ſi.& l.ſeq. & qđ ibi per gl.Bar.
Ang.& vtrunq; dñm meũ ff.de noua.& ff.de do.exce.l.2. circa
ſi.¶ Secundò principaliter de conditione,& iſta conditio ſem-
per in ſui implemento,ſiue per reũ, ſiue per actoré eſt proban-
da.l.qui hæredi.de cond.& dem. ¶ Tertiò principaliter eſt mo-
dus, & tunc aut ex contractu innominato, & tunc per allegan
tem ſemper eſt probandus.l.ex placito.C.de rer.permut. ſed in
contractu nominato,vel in vltima voluntate ad fundádam in-
tentionem actoris non eſt neceſſariò probandus, ſed ſi excipia
tur de modo per reum,debet probari illius implementum, vel
æquipollés per viá replicationis.l.inſulá.§.ſi.ff.loc. & l.quibus
diebus.§.Termilius.& ibi Bar.ff.de condit.& demonſt. ¶ Quar-
tò principaliter eſt demonſtratio,& tunc dic,aut ſine probatio
ne illius remaneret actus penitus incertus, & tunc ſuccumbit
actor,vel reus illam non probans, vt ff. de hær.inſt.in l.in tem-
pus.§.ſi.ff.de cenſi.l. forma. Aut res remanet certa per alia ad-
minicula,& tunc nó eſt neceſſaria aliarũ demonſtrationũ pro-
batio.l.1. in ſi.ff.de do. præle. Et de his vide per Bar. & doct.&
latius per Io.de Imo. in l.diuus.ff. de re iud. & per eundem, &
Lud.poſt Bald.in d.l.Titia. & uide Bar. in l. ſenatus. ff. de accu.
& in l.denunciaſſe.§.qui tamen.ff.de adulte.& per Bal.in l.2. &
ibi Iaco.de Are.& doc. C. de proba. & Sal.in l.qui de crimine.
C.de accu.& latius per eundé in l.tutores. C.ad leg. Iul.de vi. q̃
bene no. vt ſcias qñ deducitur factum cum qualitate, modo,
cauſa,vel demonſtratione,an ſufficiat in agendo,vel defenden
do ꝓbari factum ſine hmõi adiectionib. ¶ Et ſic faciunt,ꝙ ſi ac-
cuſo te,vel eacipio contra te, ꝙ percuſſiſti Titium de nocte, ſi
probo percuſſioné,ſed non noctem, an debeam obtinere? dic,
26 vt in dictis locis. ¶ † Ad principalé aũt articulũ huius quæſtio-
nis redeundo, videlicet,quis ſit effectus exceptionis? in hoc po
tes capere elegantè doctriná Bar.in l.Iul.verum debitoré.ff.de
cond.inde.in ver.oppono ad hác lecturá,pront innuit,ꝙ ſolu-
ta &c.videlicet,ꝙ eſt quędam exceptio,quæ habet iſtũ effectũ,
ꝙ perimit naturalé,& ciuilem obligationé, & per conſequens
actionem,& illa prius dicitur exceptio facti,& intétionis, quá
exceptio iuris.l.2.ff.eo.Et etiá iſta habet alium effectum, ꝙ tu-
tus tali exceptione abſq; dubio ſoluens quocunq; errore repe-
tit,l.ſed & ſi me putem. §. 1. de condit. indeb. Quędam alia eſt
exceptio iuris,& iſta habet effectum,quod ſemper elidit actio-
né propoſitá,quia exceptio eſt actionis excluſio.l.1. & 2.ff.eo.
27 ¶ † Aduertas tamen,ꝙ in hoc eſt differentia,quia quædá eſt ex-
ceptio,quæ naturalem obligationem tantum tollit, & ciuilem
elidit. Quædá eſt alia exceptio, quæ ciuilem tantum tollit, na-
turalem aũt nullo modo tollit, vel tágit. Quædam eſt alia exce-
ptio, quæ parit iſtum effectum, quia nec naturalem, nec ciuilé
tollit,ſed vtranq; elidit. Quædam eſt alia exceptio,quæ neutrá
obligationem tollit,nec elidit, ſed ſolum elidit actioné. Prima
exceptio,quæ naturalem tollit,& elidit ciuilé,eſt exceptio pa-
cti de non petédo,de quo j.eo.§.ꝓtereà ſi debitor.& ibi dicam.
Item exceptio iuriſiurandi, de qua infra dicam in §.æquè ſi de
bitor. talis exceptio habet etiam iſtum alium effectum, quia
operatur,ꝙ quomodocunq; ſolutũ errore repetitur.l. ſi nó ſor
tem.§.indebitum.ff.de condit. indeb. Secunda verò, quæ ciui-
lem tollit & naturalem elidit eſt exceptio præſcriptionis, quæ
tollit ciuilem, & elidit naturalem.de quo tamé per Dy.& Bar.
latè in l.ſi.ff.ré ra.ha.& ideo talis exceptio habebit iſtum alium
effectum, ꝙ ſolutum ét quocunque errore repetitur, de quo
tũ per Bar.in l.Iul. & in d.l.ſi.& per Bar.in l.2.ff.de cond.inde.
& per Bar.& doc.in l.cum quis.C.de iur.& fac.igno.Tertia eſt
exceptio,quæ tollit ciuilem,& nullo modo tágit naturalem,&
iſta eſt exceptio rei iudicatæ, vt d.l.Iulianus.& j.eo.§.item ſi in
iudicio. & ibi dicam. Et iſta exceptio habet iſtum aliũ effectũ,
ꝙ ſolutum etiam quocunq; errore nó repetitur aliquo modo
naturali obligatione impediente, ut d l.Iul. quod eſt verum,qñ
debitum naturale fuit ſimul iunctũ cũ ciuili,& producit actio-
nem, quæ adhuc durat, licèt obſtet exceptio. Secus ſi eſſet tale
debitum naturale, quod nunquam fuit efficax ad producendũ
actionem,quia tunc ſolutum per errorem facti,repetitur.vt d.
l.cum quis.& iſtam exceptionem appellat gl.in d.l.Iul.eſſe in-
ductam ad rigorem iuris cõſeruandum.Quarta eſt exceptio, q̃
nec naturalem,nec ciuilem tollit, ſed vtráq; elidit.& iſtę ſunt
communiter oés exceptiones peremptoriæ. vt exceptio Mace-
doniani,Velleiani, & ſic de ſingulis. Et in his diſtinguitó,aut eſt
exceptio odioſa,aut fauorabilis. Si odioſa, aut ſoluit ꝑ erroré
facti,vel per errorem iuris,vt plenè habetur in l. qui exceptio-
nem.in prin.ff.de cond.indeb. Quinta eſt exceptio,quæ nec ci-
uilem,nec naturalem tollit,nec elidit,ſed ſolum elidit actioné,
& iſta eſt exceptio litis pendentiæ,quia pédére lite ſuper actio-
ne iam propoſita,non patitur,ꝙ illa actio iterum intentetur,tñ
obligationes remanent in ſuis viribus. & iſta exceptio produ-
cit effectum,quia non patitur repeti ſolutum.iſte eſt caſus in d.
l.Iul.in prin.Et talis exceptio propriè poteſt dici exceptio ad ri
gorem iuris inducta,hæc ſunt verba Bar. in d.l.Iul. Adde dictis
Bar.ꝙ quædam eſt exceptio, quæ nullo modo tangit obligatio-
nem,vel actionem,ſed declinat iudicium,ſiue forum.l.ſi.C.eo.
Quędam verò eſt exceptio,quę licèt nullam obligationem,vel
actioné tollat,vel elidat,tamen iudiciũ dilatat. l.ita demum.C.
de proc.& §.appellatur.j.eo.& ibi dicam.¶ Veniamus ad octa-
uum, an liceat impune negare, & an liceat ꝯrias exceptiones
allegare? & de his dicam j.eo. §. idé iuris,in ver.capio quartũ
principale,quo caſu &c. & in ver.quæro itaque,an reus poſſit
28 opponere? dic,vt ibi bene cadit.& ibi dicá.¶ † Deueniédum eſt
núc ad nonũ quæſitũ,videlicet,quo tpe pót proponi exceptio?
& primo vidédũ eſt an tpe feriato produci poſſit,ſicut tali tpe
feriarũ pót appellari,& ét libellus appellatorius coram iudice,
ad qué pót produci ét in ferijs repentinis, vt eſt caſus cum ibi
no.per Bar. & doc.C.de fer. l.1. & per ꝯñs poteſt appellari, &
ét libellus appellationis produci, ét die feriata in honoré Dei,
quia ferię repentinæ æquiparantur ferijs ſolennibus inductis
in honorem Dei,tex.& ibi no.doc.in l.1.ff. de fer. facit l. ſed &
ſi per prętorem.§.feriæ.ff.ex quibus cau.ma. & eſt glo. ordi. in
cle.ſępe.in verb.obli.neceſſitates.in ſi.de verb.ſig.& facit quod
no.gl.13.q.4.c.placita ſecularia. Quinimmo etiá in cauſa prin
cipali, & criminali poteſt libellus die feriata ꝓduci. vt eſt tex.
in l.miles.§.ſexaginta.ff.de adul.& idem in cauſa ciuili,& prin-
cipali.& no.Bar.in d.§.ſexaginta.qui allegat Spe.in tit. de fer.§.
ſequitur.ver.2.ibi videtur libellus.Ex quo infert Bar.ꝙ cũ qui-
dam proceſſus eſſet agitatus diebus feriatis, ꝙ pronunciatum
fuit nó valere vſq; ad libellũ excluſiuè, ita ꝙ libelli productio
valuit. quod no.an idem dicemus in exceptionibus,ꝙ reo lici-
tum eſt excipere, & ét excipiédo producere ſuas exceptiones,
ét die feriata? & Bar. in d.§.ſexaginta.dixit, ꝙ ſic,quia non de-
bet licere actori,qđ nó licèt reo. l.non debet. ff.de reg.iur.licèt
terminus ad producendas exceptiones dari non poſſit die fe-
riata,vt ibi voluit Bar.quia iſte eſt actus iudiciarius, qui die fe-
riata explicari non poteſt.l.ſi.C.de fer.& ſic ſingulariter no. ꝙ
reus, vel actor pót exceptiones ſuas, vel libellum ſuũ ex ſe,vel
a ſe, & ꝓprio motu die feriata producere, ſed nó pót aſſignari
ſibi ꝑ iudicé terminus,ꝙ tali die feriata ꝓponat libellũ, vel ex-
ceptiones, quia iſte dicitur ad iudicé ſpectans, & ſic dicitur a-
ctus iudiciarius,qui tali die explicari non pót, vt dixi. & ita ét
ſentit Ant.de Bu.in c.paſtoralis.extra eo.in ver.3.quęro &c.ibi,
29 quia hic nó eſt actus iudiciarius. & quod no.¶ † Circa hoc prin
cipaliter eſſet quęrendũ, an antequá actor intentet iudiciũ ſuũ
ꝯ reum,ipſe reus poſſet,vel debeat ius ſuũ,defenſiones,vel ex
ceptiones deducere pro libito voluntatis?an neceſſe ſit,ꝙ expe
ctet,ꝙ actor agat ꝯ reum? & dicas ſic.Qm̃ aliqñ reo imponitur
neceſſitas agendi, vel deducédi ius ſuum antequam actor agat
ꝯ eũ aliquando poteſt,ſi vult,ſed non cogitur.nam primo caſu,
videlicet,ꝙ arctatur ad exceptiones ſuas proponédas,vt in ex-
ceptione non nume.pecu.non debet debitor,qui confeſſus fuit
ſe mutuum recepiſſe, intra biennium a die præfatæ confeſſio-
nis, etiam ſi actor nihil petat, deducere ius ſuum, & propo-
nere exceptionem non numera.pecun.& econtrà creditor,qui
confitetur ſibi ſolutum, & ſatiſfactum a creditore, debet in-
tra

tra 30. dies, & non vltra proponere noo obſtante dicta coofeſ-
ſione exceptioois nō oumera.pecu.vt eſt tex. io l. io cootracti-
bus.in princ.& §. 1.& ibi Cy.& doct. C.de non oum.pecu. aliàs
autem dictis temporibus elapſis non poterit dici,vel proponi,
vel excipi pecuoiam confeſſatam nō ſore ſolutam,oiſi hoc ple
nè probetur.vt l.ſi ea cautione.& quod ibi no.C. de noo num.
pec.& ſ.de liter.obli.in prin.§.1. & ibi diai, & eodem modo in
dote confeſſata debet eacepoo intra certa tempora non nume
ratæ dotis propooi,aliàs nō poteſt oppouere.l.fi.& auct.ibi po
ſita.C.de dote cau.non num.de quibus ego dicam infra.Secoo
do vero caſu,vbi dixit,ꝙ aliquando,vult,ꝙ reus poteſt ius ſuū
deducere, etiam antequam actor agat, quo fit,vt quæri poſſit,
an reus poſſit petere a iudice ſtatui terminum actori,intra quē
agat,vel non auditur? regula eſt, ꝙ oon quia,nemo inuitus co
gitur agere,vel accuſare. vt C.vt nemo inuit.in rubro & oigro.
¶ Fallit tameo dicta regula,primò ſi ſunt adminiſtratores,& ne
gotiorum geſtores,vt procurator,tutor,& ſimiles.nā hi, aliqñ
cauſa tuuè coguntur agere,de quibus per gl. in d.rubr. vt nemo
iouitus &c.¶ Secundò fallit,ſm gl.in d.rubrica.& in l. diffama-
a ri.ª C. de ingenu & manumiſ. quando ſcholaris de neceſſitate
eſt receſſurus. fortè quia effectus doctor, tunc poteſt petere a
iudice,ꝙ cum ipſe finierit ſuam militiam,& velit redire ad par
tes ſuas,ꝙ Titio ſtatuatur terminus,iotra quem aget cootra eū,
ne cum ipſe haberet poſtea pedem in ſcapha, Titius cōtra eum
ageret.ita dixit gl.io d.rub.& in d.l.diffamari.quod no. pro Po-
teſtate Ferrariæ,quādo finem imponit ſuo officio,ꝙ poteſt pe-
tere a iudice terminum ſtatui, iotra quem contra eum agat, ſi
quis agere iotendat. Et ideo tali caſu, noo tantum certo credi-
tori,quando certus eſt,cui in ſpecie terminus datus eſt,ſed etiā
alijs nō certis poſſunt fieri præconia,& proclamationes publi-
ce ex parte iudicis, cum aſſignatione termini, intra quem pe-
tat,aliàs noo audientur,& hoc,vt obuietur malitijs hominum.
l.ſi eo tempore.& ibi Bar.C.de luituo.pign.& auct.ſi omnes.&
ibi Cy.Bal.& Sal.C.ſi vt ſe ab hære.abſti.& l. ſi pupillus.§. pro-
ſcribere.ff.de inſtit.act. & ita communiter obſeruatur per totā
Italiam,ſecuodum Bal.io d.l.diffamari.Ac etiam poteſt quis cō
pelli ad agendum, vel accuſandum, ſi vadit diffamaodo me de
aliquo delicto, vel dicendo, quòd habet ius in qoodam fundo
meo, & quòd loco, & tempore intendit a me petere, tunc ta-
li caſu etiam poſſum accedere ad iudicem, vt ſtatuat dictum
terminum,intra quem agat,vel me accuſet.hoc etiam tenet In-
nocen.in capi.conquerente.in s. gloſſ. de off.deleg.ratio, quia
me diffamare eſt me ad iudicium tacitè prouocare,vt eſt tex.in
dicta l.diffamari.& hoc vult ibi Bald. Et iſta erit forma meæ pe
titionis,& concluſionis libelli mei rei,videlicet,quòd petā Ti-
tio aduerſario meo ſtatui certum terminum, intra quem age-
re, vel accuſare me debeat, ſi quod ius habeat, vel delictō ali-
quod me prætendat commiſiſſe, cum de hoc vadat me diffamā
do,& ꝙ eo non agente, vel accuſante intra dictum terminum,
pronuociari vt de cætero noo audiatur, immo eidem per vos,
& officium veſtrum, quòd imponatur perpetuum ſilētium. ita
ſentit Sal.in d.l.diffamari.per illum tex. quod oota. ¶ Ex quibus
no. quòd ounquam iudex poteſt talem terminum aſſignare ali
cui, niſi cauſa prius cognita, vt puta, ꝙ ſcholaris ſit de proxi-
mo receſſurus,vel quòd Titius vadit me diffamando, (vt dixi)
aliàs autem ſi ſine dictæ cauſæ cognioone iudex terminom aſ-
ſignaret, nulli dubium, quòd a tali aſſignatione termini poſſet
appellari,& per appellationem reſcinderetur. ita dicit Bar. in
l.Titia.in fi. ff.de accuſ.quod oo. ¶ Aduertas, quòd ſatis eſt pro-
bari prædictam diffamatiooem, vel vociferationem,quòd co-
ram me Titius dixerit, vel etiam coram paucis,vt ff. de inior.l.
item apud Labeonem. Ex his apparet, qoòd etiam coram iudi-
ce tantummodo exiſtenti, etiam noo in figura iudicij, iſte eſt
tex. in d.l.diffamari. in princ. quo fit,quod ſi non venerit actor
poſt dictum termioum, ꝙ imponeretur ſibi perpetuum ſilen-
tium. vt l. diffamari. facit ad hoc. de impoſitione perpetui ſi-
lentij,quod habetur in tex.& ibi Bal. in l.fi.C. ne lite pend. per
gl.& Bar. in l.Aurelius.§. ſi centum.ff. de li. leg. Si autem actor
in termino comparuerit,& aliquid petierit,iudicium vētilabi-
tur ſuper petitione actoris.facit l.ſi ea.& quod ibi Vltramon.&
Cy.Bal.Ang.& Saly.C.qui accu.non poſſ.& Bar.in l. mancipio
rum.de optio.lega.& d.l.Titia.io fi.de accuſ.& Ang.& dom.Lu
do.in l.quandiu,la grande.ff.de acqui.hær.& per Inno.& Cano
30 niſtas in c.cùm in tua.extra q. matr.accu.poſſ. ¶† Quid ſi in ter
mino prædicto noo comparuit actor,an ſi veniat poſt terminū
audietur? & Bar.in d. l.mancipiorum. dixit ſecundum Iaco.de
Aret.& Cyn.in d.l.ſi ea quòd ſi rei non interſit, quod aodietur
actor,aliàs ſecus, quia tunc non poſſet moram purgare.l.ſi ita
quis.in §.Seia.ff.de verbor.oblig.cum ibi no. ſed Barto.in dicta
l.mancipiorum.voluit,ꝙ noo audiatur aliquis ad propooēdas
exceptiones,vel ad inducendum teſtes,niſi ſeruata forma. c.pa
ſtoralis. de excep.videlicet,quod iuret &c.de cuius cap.paſto-
ralis.iotellectu dicam in §.appellantur.infra eo. Sed Bald. in d.
l.diffamari.& Saly.in d.l.ſi ea.& Ange.& do.Ioan.de Imo.io d.
l.quandiu. teneoi, qoòd immo quis ſemper audietor poſt ter-
minum ſibi aſſignatum. ſiue ſit terminus ad agendum, ſiue ad
accuſandum,ſiue ad teſtes inducendū,ſiue ad proponendū ex-
ceptiooes,ſiue ad probandum,vel aliquid aliud faciendum,do
nec, & quouſq; fuerit facta declinatoria.l. illum, cui terminus
fuit aſſignatus,fuiſſe contumacem in termino, & non fuiſſe au
diendum,& impoſitum ſibi ſilētium.ita dixit Inno. in d.c.cùm
in tua.& Bal.io d.l.diffamari. qđ no. Vnde tu cauſidice ſis cau-
tus,quòd elapſo termino ad probandum,vel aliud faciendum,
qui tamen ſui natura eſt peremptorius,ēt ſi noo dicatur. vt vo-
luit Bart. in l.fin.ff.de ſer. & aduerſario non probante, vel oon
faciente, quòd non ſufficit,ꝙ to accuſes ſimpliciter contuma-
ciam nihil probantis, vel nihil facientis io termino, ſed etiam
eſt neceſſe,quod iudex etiam ad tui petitiooem inſtanter ſuper
hoc pronuntiet, videlicet,Titium fuiſſe contumacem in termi
no,& de cætero ſuper illo non fore audiendum, ita dixit An-
ge.& Ioann.de Imo.in d.l.quandiu.per dictum Inn.in d.c.cum
io tua. ¶ Aduertas tamē,quòd ſi iudex in dicta aſſignatione ter
mini ad agendum,probandum,vel hoc ſimile dixerit,& perem
ptoriè,& fuerit etiam cōminatus, quod facere debeat intra di-
ctom tempus, aliàs eo elapſo de cætero eum oon audiet, tunc
termino elapſo ooo eſt opus alia declaratoria, vel interlocuto
ria iudicis, ꝙ de cætero ipſum non audiet. ita ſentit Bartol. in
d.l.mancipiorum,facit quod ooi. Bar. de iſta comminatione in
l.ſi finita.in §. Iulia.circa prin.ff.de dam.infect. & quod no. Bal.
& Saly.io l.1.C.commi. vel epiſt. & eſt optimus tex. in l.tutor
qui repertorium.§.ſi depooi.cum ſimilib.ff.de admin.tut.quod
no. Vnum tamen tene menti perpetuò, quòd niſi bina admo-
nitio iudicis interuenerit, videlicet, quòd admoneat actorem,
ꝙ agat intra certum terminum, nunquam poterit ſuam inter-
locutoriam proferre,ꝙ de cętero oon audiatur.ita dixit gl.or-
di.& Ang.in Auct.de hęre.& fal.§. ſi quis autem non implens.
& eſt gl.in verſ.admooitionis. Et ad prædictam materiam vide
Dy.in c.indultum. de reg. iur. in 6. Ex quo tu ſis cautus, quòd
bis facias admouere, vel bis ſtatui terminum actori,ꝙ agat: qa
non ſufficit ſemel fieri. ¶ Et eſt aduertendum,ꝙ omnis ille, cui
competit aliqua exceptio,poteſt principaliter adire iudicē, &
eius officiū implorare,ſolùm ad hoc, vt declaret ſibi exceptio-
nem competere,& ipſum in exceptione ſua defendat. vt eſt gl.
oot.& ibi doct.in l.ſi contendat.ff.de fideiuſſo.de quo dicam in
10.q.prin.infra eo.die vt ibi. Et prædicta faciunt,an,& quando
reus poſſit petere teſtes examinari ad perpetuā rei memoriā.ᵇ
b de quo io l.in l. Aquil.ff.ad leg.Aquil.& per Bart.& doc.in l.4.
§.prætor ait.ff.de dam. infect. ¶ Capio decimum quęſitum,de
modo, & forma proponendi exceptionem. pro cuius exami-
oatione ſunt plura videnda. Et primò, an ſicut libellus debet
aptè propooi, vtrom eius ineptitudo vitiet totum iudiciū l. 1.
31 §.1.cum ſimilibus.ff.ſi menſ. fal. mod. dixe. † Et an ſicut qñ li-
bellus eſt ioeptus,etiam ſi nō opponatur per partem, iudex ex
officio ſuo poteſt ipſum dentibus proprijs lacerare, iuxta not.
per glo.& doct.in l.1.ff.de off.aſſeſſ.Quod tñ ſanè intelligas ve
rū,qñ ineptitudo eſt aperta, & clara in ſui ꝓpoſitione. Si autē
ooo apparet ineptitudo ex propoſitione,narratione, vel con-
cluſione,ſed detegeretẽ poſtea in probationibus,tunc talis inep
titudo nō repellit agētē,niſi cum fuerit facta detectio ineptitu
dinis,& tūc pōt dētibus iudicis lacerari, vt eſt caſus,& ibi hoc
dicit Ant.de But.io c.examinata. de iud. Et ao ſicut de ineptitu
dine ex parte actoris poteſt ſemper cognoſci, & ſemper oppo
ni,& reddit iodicium retro oullum.vt l.licet. cum ibi oo.C. de
procu. ¶ Et no.gl.magna in fi.ſ.de obl.io prin.& eſt bonus tex.
in c.cum dilecti.de emp.& vend.intantum,ꝙ ſnia lata ex dicto
libello inepto ooo poteſt reformari per iudicem, ad quem, vt
no.

ADDITIONES.

a Diffamari.No.de materia.l.diffamari.C.de inge.& manu.Et adde quod reus
ita prouocans dicitur actor.Par.in l.ſi prius.in tertio not. Bart.ff.de no. ope.
nun.Purp.

b Memoriam. Corā quo iudice producendi ſint teſtes,qui examinātur ad per-
petuā rei memoriā,dic corā illo iudice,qui eſſet competens illius rei, contra
quē produceretur via ordinaria,vt in c.quoniam frequenter. extra ut lit.nō
conteſt.De forma autem procedendi in hac examinatione, & ſi pars debet ci
tari, uel ne,vide per Prac. Papiē.in forma capitulorum,quando teſtes produ
cantur ad æternam rei memoriam.in gl.1.in ver.quæritur. Bart.ab Hor.

no. Ant. de But. Pet. de Ancha. & Io. de Imo. in d. c. cùm dilecti.
32 ¶ † Modus aût pronunciandi ſuper ineptitudine poteſt eſſe ſub
iſta forma, videlicet, (pronunciamus non tenere intentionem
tuã.) vt d. c. examinata. vt dicit ibi Ant. de But. & de iſta inepti-
tudine libelli, multa, & plura vide per d. Ant. in d. c. examinata.
ĩ ver. pro declaratione materiæ huius c. & in ver. ſeq. an iſta ẽt
exceptio inepta nõ releuet? & per cõſequens, an exceptio de-
beat apte, & apto modo proponi? Et exceptio inepta, & inepto
modo propoſita an releuet? Et Bar. in l. 1. ff. e. ver. quæro, video,
ꝙ iſta concluſio tenet, ꝙ non releuat, quinimo ineptè excipiẽs
debet ſuccumbere. l. 1. §. Labeo. ff. de flum. & ibi hoc no. Bar. &
Ang. & alleg. Bar. Spe. in ti. de exce. §. viſo. circa prin. & no. Cy.
& doc. in l. dolũ. C. de rei ven. facit l. planè. & l. fin. & ibi doc. ff.
de pet. hære. Et ſic iudex ex officio ſuo poteſt exceptionẽ ine-
ptam lacerare; & ita communiter tenetur. Quod tu intelligas
ſanè verũ, niſi ſtaret in arbitrio iudicis, vtrum obſtet talis excе-
ptio, etiam tali modo propoſita, nec ne? quia tũc talis exceptio
inepta, vel etiam inepto modo propoſita, releuaret reũ, vt eſt
tex. no. & ibi no. Ang. in l. 1. §. ſunt qui putãt. ff. ne quid in flum.
pub. & dicam ĩ. de interdi. §. 1. quod no. ꝓ declaratione. d. §. La-
beo. & pro eius limitatione. Et ſic conclude, ꝙ exceptio debet
proponi aptè, & in forma, vt proponitur libellus. ¶ Secũdò cir
33 ca hoc eſt videndum, † an ſufficiat proponi exceptionem gene
raliter, ſiue in genere? & Bar. in d. l. 1. ff. eo. ĩ d. ver. quæro, video,
ꝙ iſta concluſio. in fi. dicit. ꝙ nõ. quod Ang. ibi dicit fore verũ,
ſi oppoſitum, vel replicatum fuerit per actorem de generalita-
te exceptionis. nam etiam libellus generalis ſuſtentatur, ſi non
excipiatur de generalitate, vt no. Bar. & doct. & ibi gl. in l. fi. C.
de anna. excep. & no. Bar. & doct. in l. 1. in princip. ff. de eden. &
hoc ſecundum communem intellectum. d. l. fi. licèt (vt aliás di
xi) ille tex. hoc non probet, vt dixi ſupra de actio. §. 1. q̃a ibi lo
quitur quo ad interrumpẽdam præſcriptionem, quæ eſt odio-
ſa. facit l. fi. C. de duo. reis. & etiam alleg. Ang. in c. 1. cum gl. ma-
gna, & magiſtra. de libelli oblatione, ergo eodem modo debet
procedere exceptio generaliter, ſi non opponatur, vt regu. non
debet licere. de reg. iur. & iſtud eſt tenendum. Et ideo cauti cau
ſidici dñt in eorum replicationibus dictas exceptiones nõ ob-
ſtare, tanquam generales, & obſcuras, & hoc ẽt ſequitur Raph.
in d. l. 1. ff. eo. ¶ Aduertas tñ ad id, qđ dixi, ꝙ generalis exceptio
admittitur, donec opponat ꝑ actorẽ, quia illud eſt verum, niſi
eſſet tanta generalitas, ꝙ aliquo modo non excluderet, q̃a tunc
ẽt actore non opponẽte, talis exceptio nõ admitteretur officio
iudicis. iſte eſt caſus in l. 2. §. 1. de do. exce. facit quod diximus in
libello nimium generali. de quo per Barto. in l. & an eadem. §.
actis. ff. de exce. rei iud. & hr̃ in c. Abbate. de re iud. in ſexto. & hr̃
per Bar. & doc. in l. 1. in fi. de eden. & per doct. in l. edita. C. eo.
tit. de quo latè dixi ſupra de actio. §. 1. ¶ Tertiò eſt videndum,
34 † an ſicut qñ ꝓponitur actio ex crimine, debet inſeri locus, &
tempus delicti, licèt ciuiliter agatur, iuxta l. qui in nomine. §. 1.
ff. de fal. Quod tamẽ intelligas verum, qñ illa actio ꝓpoſita in-
famaret de iure, vel ſaltem de facto. Ita hoc eleganter declarat
Bar. in l. prætor edixit. in prin. ff. de iniur. & no. Bar. in l. 1. ff.
eo. no. Bar. in l. & an eadem. ff. de excep. rei iud. & in l. item exi-
git. ff. de dolo. & in l. 1. §. interdum. ff. vti poſſ. & in l. 1. §. ſiue aũt.
ff. de vi & vi ar. & Bar. & doc. in l. viro. ff. ſol. mat. & Bal. in l. 1. &
ibi Saly. C. vbi de crimi. agi opor. & Bald. no. in c. 1. quibus mo.
feu. amit. & habetur in c. tuæ. de proc. & latiùs per dominos de
Rota, decil. 488. ita etiam reus quando excipit de crimine, licèt
ciuiliter, vt dicta l. viro. debeat idem facere, ita quod exceptio
criminis debet fieri cũ inſertione loci, & tẽporis. & Bar. in d l.
1. ff. eo. dicit, ꝙ ſic. allegat caſum in c. præſentium. de teſt. in 6. &
c. vt circa. de elect. eo. lib. quod tu intelligas verum, quando ex
dicta propoſitione exceptionis tractaretur de infamia actoris,
ſaltem de facto, vt ſtatim dixi in actore, ne plus requiratur in
reo, quàm in actore, vt d. regul. & l. non debet. ff. de regu. iuris.
35 ¶ † Quartò eſt videndum, an ſicut libellus eſt proponendus in
ſcriptis, & ſolenniter, vt auct. offeratur. & auct. & libellum. C.
de lit. conteſt. & c. 1. de lib. oblatio. ita etiam exceptio ſit in ſcri
ptis proponenda? & videtur, ꝙ ſic, cùm reus in exceptionibus
dicat actor, l. 1. ff. eo. & l. in exceptionibus. ff. de prob. Sed actor
(vt dixi) proponit ſuam intentionem in ſcriptis; igitur ẽt reus
ſuam exceptionem. Sed tamen cõtrarium tenet Bart. in l. 1. ff.
eo. in ver. primò quæro, an pront &c. per tex. in l. ſcire oportet.
ff. de excu. tuto. licèt iudex poſtea faciat redigi in ſcriptis, vt in
c. quoniam contra falſam. de probat. ¶ Fallit in duobus caſibus,
in aucten. hanc autem querelam. C. de non nume pecu. & in c.
vt circa. de electio. in 6. Et pro iſta opi. Bar. facit ſm Raph. in d.
l. 1. ff. eo. quia olim non erat neceſſaria ſcriptura, etiam in libel.
lo. vt l. 1. ff. de eden. vnde licèt poſtea in libello, per Aucten. offe
ratur. fuerit mutatum, non tamen reperitur mutatum in excep.
vnde cum illa Auct. ſit correctoria, non debet extendi, l. præci-
pimus. in fi. C. de appel. & hoc multùm mihi placet. ſed Ang. in
d. l. 1. dicit, ꝙ vbicunque ad idem per viam excipiendi conclu-
ditur, ꝙ per viam agendi concluderetur, tunc tali caſu ita re-
quireretur exceptionem proponi in ſcriptis, ſicut requireretur
in libello actoris. ita dixit Inno. in c. dudum. de elect. & de ex-
ceſ. præla. c. inter dilectos. Ac etiam dixit Ang. quòd licèt proce
deret exceptio propoſita ſine ſcriptis, vt dixit Bar. tamen oppo
nẽs poteſt compelli per iudicem, vt in in ſcriptis proponat, vel
in ſcriptis redigat, ne poſtea liceat variare, vt no. Spec. in ti. de
excep. §. viſo. ver. ſed nũquid iudex poteſt. Sed ſi tu benè aduer
tis, etiam iſtud vltimum fuit de mente Bar. vt ſ. dixi, ſed Flo. in
d. l. in exceptionibus, allegando Inn. in d. c. dudum. tenet, ꝙ ex-
ceptio eſt in ſcriptis proponenda, vt ibi dicit Inn. vel dic ſecun
dum Flor. pro concordia, aut excipiens, vel obijciens hoc facit
ſponte, quia non vocatus ad iudicium. Exemplum, quando ali-
quis obijcit contra electionẽ, tunc cùm illa exceptio vim actio
nis obtineat, debet in ſcriptis offerri. ita intelligatur dictum In-
no. pro quo facit l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. & vi-
detur caſus in d. Auct. hanc autem querelam. Sed vbi excipiens
eſt vocatus in ius, tunc poteſt exceptionem ſuam proponere ſi
ne ſcriptis. vt d. §. oportet. & ita intelligatur dictum Bar. Sed tu
dicas, quòd ſi quis ſubtiliter inſpexerit verba Barto. hanc con-
cordiam ipſe ſentit, allegando pro fallentia dictos duos caſus,
videlicet, in d. Auth. hanc autem querelam. & d. cap. vt circa. &
eſt ratio in his duobus caſibus, quia tunc talis obijciens dicitur
eſſe vt actor, cum non prouocatus veniat ad iudiũ; igitur
debet vt actor ſuam intentionem in ſcriptis proponere, ſeu
porrigere, vt d. Auct. offeratur. & d. auct. hãc autem querelam.
& d. c. vt circa. Et pro hoc tu allega in ſimili, quod eleganter
dixit Bar. Ang. & vterq; dominus meus in l. de pupillo. §. pen.
ff. de noui oper. nunc. & Bar. in l. non cogendum. §. fi. ff. de pro-
cur. videlicet, quando bannitus, vel excommunicatus petit re-
uocationem tenutæ, an dicatur fungi partibus actoris, vel rei?
36 quod no. ¶ † Quintò circa hoc eſt videndum, an ſicut in libello
debet eſſe congrua narratio, & medium concludẽdi, & ipſa ap
ta concluſio. vt no. gl. & Bar. & doct. in l. 1. in prin. ff. de eden. &
in l. edita. C. eod. & in cap. examinata. extra de iud. & ꝗ de medio
concludendi no. Bar. & doct. in l. certi cõdictio, in princip. ff. ſi
cer. peta. & multùm latè in l. ſi prius. ff. de oper. nou. nun. & l. in-
terdum. ff. de condit. indebi. de quo latè dixi ſupra de actio. §. 1.
& §. æquẽ. dic, vt ibi, ita etiam in exceptionibus. Et videtur ꝙ
ſic, quia vt ſupra dixi, reus in exceptionibus eſt actor, l. in ex-
ceptionibus. ff. de probat. igitur &c. Et pro hoc videtur glo. or-
di. in l. 1. in verſicu. videt. ff. e. Sed Bar. ibi. & communiter doct.
tenent contrarium, ſufficit enim quòd ſimpliciter reus dicat,
excipio ad mei defenſionem contra tuam petitionem, vel di-
cat, excipio ad excludendum intentionem agentis, l. 1. in prin-
cip. ff. eod. & l. qui proprio. §. fin. cum l. ſequen. ff. de procura. Et
idem ſi ſimpliciter reus factum narrauit, ex quo reſultet ſibi
exceptio, licèt ipſe reus non ſubiungat, excipio, vel oppono cõ
tra actorem, & eius petitionem. facit quod no. gloſ. in l. 1. ff.
eod. quia poſtquam factum proponitur, & ſic eſt notum iudi-
ci, iudex ex ſuo officio poteſt, & debet reum abſoluere, l. planè.
& l. ſi. de peti. hær. ex quo no. tu cauſidice, quòd non eſt opus in
fine ſuarum exceptionum, ꝙ reus petat ſe abſolui a petitis per
actorem, quia iudex ex officio ſuo debet eum abſoluere iuſti-
tia mediãte. quod no. ¶ Aduertas tamẽ ad id, quod ſupra dixi de
facti narratione ſm Bar. nam non debes illud ſimpliciter intel-
ligere, ſed ſanè. & ẽt idem Bar. declarat in l. ſi vnus. §. pactus. ff.
de pac. in ver. ſed opp. de l. planè. & c. l. 4. §. hoc autẽ iudicium. ff.
de dam. infect. & ibi Ang. & domini mei. & quod no. Cy. & Sal.
& Bal. in l. 1. C. vt quæ deſunt aduo. iudex ſupple. & qđ no. glo.
& Bar. & doct. in l. vbi pactum. C. de tranſact. vbi volunt, quòd
aut conſtat in iudicio aliquid, propter quod appareat actorem
non habere actionem, & tunc iudex debet abſoluere reum, li-
cèt non opponatur, vt dicta l. vbi pactum. Si verò apparet ali-
quid, propter quod actio non tollitur, ſed ope exceptionis po
teſt elidi, tunc aut illa eſt exceptio, quæ ineſt ipſi actioni, vel o-
bligationi, vt in pactis incontinenti appoſitis, & tunc poteſt iu
dex ſupplere, etiam ſi non opponatur a parte, vt no. Barto. in
l. lecta. ff. ſi cert. peta. Si verò non ineſt, ſed extrinſecus venit, vt
in pactis appoſitis ex interuallo, tunc aut ſi illa exceptio omit-
tatur, actor locupletatur cum aliena iactura, & poteſt iudex ex
ſuo officio, poſtquam ſibi cõſtiterit de facto, ſupplere, perinde
ac ſi exceptio fuiſſet oppoſita, & reum abſoluere, vt d. l. planè.

Aut non locupletaretur eum aliena iactura, & tunc iudex non
poteſt ſupplere dictam exceptionem, & per cōſequēs nec ab-
ſoluere, niſi per reum opponatur, vt in exceptione pacti de nō
petendo poſtea appoſiti. vt videbitis io §. præterea ſi debitor.
37 infra eo. ¶ † Ex quibus Bar. in d. l. vbi pactum. in ver. & ideo iam
de facto dixi, ſtatuto cauetur. dicit, ꝙ ſi ſtatuto cauetur, ꝙ ban-
nitus poſſit impune offendi, modò quidam offendit bannitum,
inquiritur de hoc maleficio, reus timens, non comparet, com-
paret quidam tertius, & dicit iudici, ꝙ ille, qui fuit offenſus per
Titium erat bannitus, & produxit bānum, & liquidauit de ban
no, tunc iudex ex ſuo officio debet illum Titium abſoluere, &
liberare, & nō poteſt procedere vlterius; vt eſt caſus in d. l. vbi
pactum. ſm lecturam Azo. quod eſt no. & ſingulare. tene men-
ti, & ego bis habui de facto, & hoc ſequitur quidā ſolennis cō-
patriota meus d. Franc. de Alber. de Are. in l. reos. C. de accuſa.
Richar. Malumb. in l. filiusfam. §. inuitus. ff. de procur. & Ang. in
d. l. plane. de peti. hęred. & Io. de Imo. in l. fi. ff. a quib. app. non
licèt. & ibi dicit. dic de hoc; vt ibi. & ratio quare ſufficit regula-
riter, ꝙ reus ſimpliciter proponat factum etiam ſine concluſio
ne ſm Bal. in repetitio. ſecunda vice facta, in l. edita. C. de eden.
vt refert Raph. in l. 1. ff. eodem. eſt, quia concluſio comprehen-
di, & haberi dicitur ſemper per relationem ad petitionē acto-
ris, igitur &c. Ac etiam ſubdit Rapha. in d. l. 1. contra Bar. in eo,
ꝙ dixit ſufficere factum proponere, quia contra Bar. videtur ca
ſus in l. apud Celſum. §. aduerſus. ff. de doli except. vbi patet, ꝙ
alia eſt exceptio doli, & alia eſt exceptio in factum, igitur &c.
Pro quo tu alleg. ʒ. eo. in princ. nigri. ſed tu dic, ꝙ hoc non facit
contra Bar. q͞a ſufficit narrare factum, ex quo exceptio apta ad
excludendum actoris intentionem reſultet, vt dicimus ex par-
te actoris, ꝙ ſufficit narrare factum apertè, ex quo reſultet con
grua actio, licèt actio non exprimatur, vt d. c. examinata. de iu-
di. & no. Bar. & doc. in d. l. 1. in prin. de eden. Quapropter dom.
Flo. in d. l. in exceptionibus. ff. de prob. dixit, ꝙ in reo poteſt eſſe
duplex cōcluſio ſicut in actore, vna ſpecificè, alia pſumptiuè,
l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. cred. Concluſio præſumpta eſt
in reo, qn̄ factum ſimpliciter narrat, vt d. l. vbi pactum. & l. 1. §.
Labeo. ff. de flum. & l. 2. §. 1. ff. de doli except. Tu autem dicas ſi-
mul cum Bal. in l. edita. in ver. demum quæritur, nunquid in ex
ceptione ſit neceſſe cauſam exprimi. vbi hūc articulum latè, &
plenè examinat. Et primò arguit, ꝙ immo generalis exceptio
ſufficiat, nec ſit neceſſe aliquā cauſam exprimere, vt in c. pſen-
tium. de teſta. in 6. & ibi Ioan. And. in cle. conſtitutionem. & ibi
38 Pau. de Leaza. de elect. † Vnde ſi datur terminus mihi ad exci-
piendum ꝯ petitionem actoris aſſerentis me fore obligatum in
centum ex mutuo, ſufficit, ꝙ excipiēdo dicam iſto modo, vide-
licet, petitio tua non eſt vera. vel dicendo, nego narrata, prout
narrantur. & poſtea in proceſſu potero deducere particulares
exceptiones, vt exceptionem ſolutionis, pacti, & ſimiles, licèt a
principio iſtas exceptiones in ſpecie nō deduxeris. Et idem ſuf
ficit, ꝙ generaliter excipiam contra teſtes, videlicet, ꝙ eſt per-
iurus, vel homicida, in termino mihi dato ad opponendum cō
tra teſtes, licèt poſtea in proceſſu debeam meam exceptionem
in genere propoſitam declarare, videlicet, quomodo teſtis ſit
periurus, vel homicida. Fallit in exceptione excommunicatio-
nis factæ ab homine, quæ pleniſſimè debet opponi. vt in c. pia.
de exce. in 6. Tandē concludit, ꝙ quędā eſt exceptio, per quam
directo denegatur intentio actoris, vt eſt illa, videlicet, ꝙ peti-
tio actoris nō eſt vera, & iſta non indiget alia ſpecificatione, ſi-
ue negetur factū, ſiue obligatio, quia in quolibet caſu concepta
ſub exceptione vniformiter ꝯcludit: ergo cā remota, & ſic ma-
gis ſpecifica non eſt exprimenda. adducas tu ſimile in actione
reali, vt in c. Abbate. de re iu. in 6. & i l. & an eadē. §. actiones. &
ibi Bar. ff. de exce. rei iud. & dixi ſ. de act. §. 1. Quædam verò eſt
exceptio, per quā eliditur intētio per indirectū, & tunc aut ex-
ceptio generaliter cōcludit neceſſariò, vel rebus ſic ſe habenti-
bus in qualibet ſua ſpecie, & talis exceptio procedit. Sed ſi con-
tineret crimen agentis tm̄, tunc pōt petere actor, ꝙ ſpecificetur
ꝯ aliquē, ꝙ ſit periurus vel homicida, quia præſumitur dolus
ꝯ homicidam, licèt poſſit probare ꝯtrium. puta, ꝙ ad ſui defen-
ſionē fecerit, tn̄ prima fronte fundata eſt exceptio de iure cōi,
l. 1. C. de ſicarijs. l. diuus. & ibi Bar. ff. eo. ti. Aut exceptio genera-
lis non concludit violenter, vel præſumptiuè in qualibet ſua
ſpecie, & tunc dicit, ſub dubio fortè, ꝙ talis exceptio nō proce
dit, vt puta, ſi excipio ꝯ teſtem de inimicitia, a nā poſſet poſtea
exprimi talis inimicitia, q̄ nō repelleret teſtem, quia nō oīs ini-
micitia repellit teſtē, ſed grauis inimicitia tm̄. l. 3. §. fi. & ibi Bar.
ff. de adi. leg. & l. licet. & ibi gl. ff. de arb. & in Auct. de teſt. §. ſin
verò odioſus. & Ang. ff. de excuſ. tu l. athlet. §. dat remiſſionē.

Tu autem alleg. authenticam, & ſi quis ex teſtibus. & quod ibi
per gl. Cy. Bar. & oēs doc. C. de teſti. & quod no. Bar. in l. cum in
tabulis §. fi. de his quib. vt indig. & quod no. Bar. in l. 1. §. ſi ſer-
uus. & §. cum quis. ff. de q̄ō. quia ſm eū debet inſpici ex cuius fa
cto ſuperuenit inimicitia, quia ſi culpa excipientis non excludi
tur teſtis, aliàs ſic. quod no. perpetuò. Vel rectius, ſm Bal. poteſt
dici, ꝙ talis exceptio de inimicitia, admittitur ēt poſt terminū
elapſum ad proponendū exceptiones, quinimmo poterit pro-
bari de inimicitia graui, vel capitali. arg. ff. de rei ven. l. idē Pom
ponius fi. Tu pro hoc allega qđ dr̄ de inſtr̄o guarentigiæ, ꝙ peni-
tus executioni mandari, licèt nō ſit purū, & liquidū, iuxta ea, q̄
dixit Bar. in l. proinde. §. notandū. ff. ad leg. Aquil. q͞a poterit po
ſtea declarari in executione actuali. vt no. Bar. Bal. Ang. & vter-
que d. meus in l. 1. in fi. ff. de leg. 2. & no. Bar. Bal. & Saly. in l. 2. C.
de ſenten. quæ ſine cert. quant. Item in dubio de magna inimici
tia intelligeē, ad hoc vt exceptio neceſſario cōcludat, & ſic ſm
intentionē proferentis l. ſi quis intentione. & qđ ibi Bar. & do.
ff. de iud. & in l. inter ſtipulantē §. 1. ff. de ver. obl. & in hac ſen-
tentia reſidet Bal. quod probat in ſimili, ſicut. n. ſi dico te mihi
obligatum, vel pono in libello ſimpliciter promiſſionē, nā de
efficaci intelligitur. vt ff. de ſol. l. ſi cui. §. Flauius. & quod ibi
Bar. Ang. & vterqꝫ dn̄s meus. Et quia in dubio verba ſemper in-
telliguntur in potiori ſignificato; l. 1. ff. ſi ager vect. vel emphy.
pet. & pro hoc facit quod hr̄ in c. præſentia. de prob. vbi ſimpli
citer fuit exceptum de minoritate, nec fuit expreſſum de qua
minoritate, Papa tn̄ recipit teſtes ſuper dicta exceptione, quod
nūquā feciſſet, ſi talis exceptio fuiſſet inepta l. ſi patronus. ff. de
iureiuran. Vnde ibi in defectū probationis exceptio non habet
efficaciā, nō autē rōne ineptitudinis ipſius exceptionis. facit de
teſti. Ipo. c. frequens. Nec obſt. l. 1. §. Labeo. ff. de flu. quia ibi ex-
ceptio nullatenus concludere poterat. quod no. Tu allega ſimi
le in actore, quando actor petit a me centum, quia rex eſt in
Francia, nam talis libellus notoriè, & funditus corruit, ut dixit
gl. & doc. in l. 1. in prin. ff. de edend. Nec etiam obſtat ſm Bal. c.
ſuſpicionis. de offi. deleg. & l. cum ſpecialis. & l. expertis ſimi. cū
ibi not. C. de iud. quia ibi eſt ſpeciale. Vel dic, quod ibi eſt præ-
ſumpta calumnia ꝯ excipientem. & ideo debet exprimere, &
ſpecificare cauſas, vt ff. de rei vend. l. 1. §. per hanc. cum ibi no.
& de reſtit. ſpolia. c. ad decimas. in ſexto. & d. l. 1. & d. l. diuus.
de ſica. & pro hoc etiā facit, quia verba generalis exceptionis
ſunt ſanè intelligenda. ff. de contrah. emp. l. cum manu ſata. Tu
etiam addas, quòd licèt reus non dicat oppono, vel excipio,
vel dico petitionem tuam non valere, vel licèt non dicat, ne-
go narrata prout narrantur, ſed ſimpliciter producat inſtru-
mentum ſolutionis, vel ſimpliciter proponat ſolutionem fa-
ctam, & eam probet, nam tunc cum ſit effectum notorium iudi
ci actionem in effectu actori nō competere, iudex debet reum
abſoluere. vt d. l. vbi pactum. C. de tranſac. & ita dixit, Bar. in l.
39 2. in princ. ff. eo. ¶ † Aduertas tn̄ ad ea, quæ ſupra dixi, ſm Bal. de
exceptione oppoſita ꝯ perſonam actoris vel teſtis, quoniā qua
liter dicta exceptio in forma debet opponi, dicam tibi in §. fi. ʒ.
eo. Ac etiam aduertas tu, ꝙ non debet alicui mirum videri, ſi
procedat exceptio ſine concluſione, quia cum reus ſit ſub pro-
tectione iudicis, vel ſub eius officio. d. l. planè. & l. fin. de pe. hæ-
red. & facit l. ſi contendat. cum glo. ff. de fideiuſſ. ergo proce-
dit actus ipſius rei, etiam ſine concluſione, vt diximus in ſimi-
li in accuſatione, vel in inquiſitione, quia ſufficit tantummodo
narrari factum, licèt non apponatur concluſio. facit l. 1. & ibi
Bar. in §. fin. ff. ad Turpillia. & do. in l. edita. C. de eden. ergo eo-
dem modo debet hoc procedere, & fortius in reo in ſuis exce-
ptionibus. cū ſint fauorabiliores. l. fauorabiliores. ff. de reg. iu.
40 quæ omnia no. ¶ † Sextò eſt videndum, an ſicut actor, qui pro-
poſuit actionem ineptam, vel inepto modo in ciuilibus. iuxta
l. 1. §. 1. ff. ſi menſor fal. mod. dixe. poteſt illam mutare vſque ad
litem conteſtatā, vt habetur in l. edita. per gl. & doc. C. de eden.
& in c. examinata. de iud. de quo plenè dixi ſupra de act. §. ſi mi
nus. & idem contingit in criminalibus, l. libellorum. §. quòd ſi li
belli. & ita Bar. §. de accuſ. quod eſt verum, niſi id, quod actor
velit

ADDITIO.

a Inimicitia. Quis dicatur capitalis inimicus. Vide in cap. bonæ memoriæ, de
elect. & quod no. in c. ſtatutum. de reſcrip. in 6. & quod no. in c. paſtoralis. de re
iud. & ſi aliquis tenet bona, & vxorem alicuius dicitur capitalis inimicus, &
ſic non ſolum ex morte, & ſanguine, ſed etiam ex bonis, & ſic ſecundū ſangui
nis, & ſi quis tenetur in vinculis præſumitur inimicitia, quæ ſemper durare
præſumitur, niſi cōtrariū probetur p Bal. in l. nō ignorat. in fi. C. ad exhiben.
& in l. 1. C. fam. ercisc. per Ant. de Bu. in c. accedens el 1. ut lit. non conteſta.
vide Bal. in conſ. 396. 4. lib. & conſ. 339. 3. lib. & quando inimicitia præſuma
tur durare per eundem, in conſ. 161. Bart. ab Horat.

velit mutare,fuerit prius per reum in ſpecie acceptatum. vt vo
luit Bal.in l.cum præcum.C.de libet.cau. non autem ſufficeret
acceptaſſe in genere,vel ſi reus dicat,accepto dictum libellum
in parte,& partibus pro me facientibus &c.facit quod no.Bal.
& Mod.in l.Gallus.§.ſi eius.ff.de lib.& poſthu.quod no.iu can-
ſidice Ferra. qui ſemper comparationem factam ab aduerſario
acceptas in genere,quia nõ releuat opus, namq; eſt,vt in parte
ſpecifica acceptetur , ita etiam poſſit reus , qui primò propo-
ſuit ineptas exceptiones,vel inepto modo formatas, eas muta-
re, & proponere aptas , & apto modo ? Et videtur text. ꝙ non
in cle.conſtitutionem.in ver.cæterum.de elect.vbi dicitur,ꝙ ſi
appellans debitam ſpecificationem circũſtantiarum omiſerit.
non eſt poſtea in proſecutione negotij audiendus,etiam ſi hu-
iuſmodi circunſtantias, & probationes earum per iuramentũ
ad ſe perueniſſe de nouo aſſerat. ut ibi dicit text.ad literam. Et
clarum eſt,ꝙ opponens ꝯ electum,vel eius electionem, dr̃ fun
gi partibus rei.facit c.vt circa.de elect.in 6.ſ. dixi.Sed tñ Pet.de
Ancha.in d.cle.conſtitutionẽ.tenet ꝯrium,credo,ꝙ voluerit ſe
fundare per regulam,non licet actori.de reg.iur. Nec ob.præfa
ta cle. conſtitutionem.quia præfatus d.Pet.de Anch.intelligit il
lud verum , cum poſt terminum peremptoriũ vult corrigere ,
emendare,& ſupplere,aliàs autem poſſet mutare.Nam eodem
modo accuſans ineptè tali tẽpore,videlicet, poſt terminũ per-
emptorium , non poſſet emendare ſuã accuſationem,l.accuſa-
turus.& quod ibi gl.& Bar.ff.de adul.Secus ergo ſi hoc vult fa-
cere intra terminũ,& aptè excipere,quod ineptè propoſuit,vt
in d.§.ꝙ ſi libelli. quod no. ad intellectũ dictæ cle. conſtitutio-
41 nem. ¶ † Septimò eſt videndum,an ſicut actori,cui competunt
plures viæ , vna vtilis , & alia inutilis , ſi inutilem ſibi aſſum-
pſit , clarum eſt, quòd ſibi nocet, & non poteſt poſtea obtine-
re eligendo viam competẽtem. l.mater.cum ibi not.ff.de inoff.
teſt.& l.Clodius.& quod ibi latè Bar.& doc.ff.de acq.hære. An
ita idem ſit in reo,quando viam incompetentem,ſiue exceptio
nem incompetentem amplexus fuerit , omiſſa exceptione cõ-
petenti ſibi? & dicas,ꝙ ſic,quia condẽnabitur,vt d.l.planè.& l.
ſi.ff.de peti.hær.& no.Cy.& doct.in l.domum.C.de rei ven.ita
42 dixit Bar.in l.1.ff.eo.in ver. vltimò dico &c.¶ † Octauò vidẽdũ
eſt,an ſi notoriè conſtat,ꝙ mihi competat exceptio,an per me
ſit neceſſariò proponenda? alias ſi non opponam,debeam ſuc
cumbere? Et canoniſtæ tangunt in c.2.vt lit.non cõteſt. & Bar.
in d.l.1.ff.eo.dicit,ꝙ eſt proponẽda,quantuncunq; notoria. &
allegat l.ciues.C.de incolis.li.10.Tu autem dicas,ꝙ ſi exceptio
eſt notoria,non eſt neceſſe,ꝙ a te proponatur, & in forma,vel
modo exceptionis,vel oppoſitionis, ſed ſatis eſt, ꝙ allegetur.
& iſto modo,& forma ſatis eſt, ꝙ deducat in iudicio, allegari
tñ oĩo neceſſe eſt,ꝙ :alis exceptio eſt notoria, qm̃ notorium ,
licèt non ſit neceſſe probari, nec deduci in iudicio per modũ,
& formam traditam a iure in forma iudiciali,tamẽ neceſſe eſt,
vt allegetur, vt in cle.appellanti.cũ gl.de appel.& no.gl. de iu-
re noſtro.& ibi doc.& Saly.C.de accu.l.ea quidem. & l.ſi.C.q.
& aduer.quos.& facit quod no.Bald.de notorio in l.ſororẽ.C.
de bis quib.vt indig.Nã exceptio quamuis notoria, aliquo mo
do in iudicio deducenda eſt, vt eſt gl.notabil. verſi. forſan.in c.
ſuper literis.de reſcrip.facit l.ſi quis ex aliena.& quod ibi Bar.
& doct.ff.de iud.& l.2.cum Bar.& doct.ff.ſi quis in ius voc. nõ
ierit. Sicut etiam dicimus in errore, nam licèt a iure, maximè
in facto alieno, error præſumatur, vt l.verius.ff.de prob.& l.fi.
ff.pro ſuo.tamẽ neceſſe eſt, ꝙ allegetur,aliàs nõ ſufficeret, nec
reportaret pro ſe ſententiã,licèt hoc habeatur pro notorio iu
ris. ut l.ſi adulterium cum inceſtu.§.idẽ Pollioni.& ibi Bar.ff.
de adul. Et p̄dicta tu ſanè intelligas,niſi dicta notorietas proce
deret ex facto actorũ,& in iudicio,& iudicialiter,vt puta,quia
propoſuit ineptam accuſationẽ, vel ineptam actionẽ.Tunc q̃-
uis per reum nihil penitus dicatur, tamen iudex ex ſuo officio
abſoluet reum ab obſeruatione iudicij, vt d.l.libellorũ.§.quod
ſi libelli,& quod ibi Bar.ff.de accuſat. lacerando dictum libel-
lum,l.1.cum ibi no.ff.de aſſeſſ.ſed etiam quando actor experi-
tur ſine actione,vel qñ ſibi actio cõpetit, tñ ex ſua narratione,
vel ex inſtrumento per eum producto includitur exceptio in-
nata,& competẽs reo, vt d.l.vbi pactum.cum gl.C. de tranſ.&
ſ.dixi.facit l. quos ꝓhibet.ff.de poſtul. Talibus namq; caſibus,
& ſimilibus,non eſt opus, ꝙ aliquo modo reus aliquo tẽpore
aliquid dicat,quia ex officio iudex eum abſoluet,aliàs ſi noto-
rium eſſet extraiudiciale,tunc ſaltem opus eſt,ꝙ allegeť,& ita
43 procedit quod ſ.dixi. ¶ † Nonò eſt videndum,an qñ reus exci-
pit,debeat facere illam proteſtationẽ, quam neceſſe eſt, quòd
actor faciat ? videlicet , non aſtringens ſe ad probandum non
neceſſaria,quia ſi actor iſtam proteſtationem non fecerit,om-
nia quæ deduxerit,etiam incidenter,& per modum qualitatis
debet probare,aliàs non poteſt obtinere,l.habebat.& quod ibi
Ang.ff.de inſti.& Bar.& doc.in l.diuus.ff.de re iud.de qua clau-
ſula libelli,dic,vt ſ.dixi de actio.§.1.& arguitur, ꝙ ſic,quia reus
in exceptione eſt actor, l.in exceptionibus.ff. de prob. Tu dicas
ſm doct. contrarium, quia, vt dicam infra eo.§.idem iuris eſt.
reus poteſt opponere plures exceptiones adinuicem etiam cõ
trarias,& diuerſas,igiť &c. ¶ Quinimmo fortius dicẽdum eſt ,
ꝙ etiam ſi reus expreſsè ſe offerat ad aliquid probandum,& nõ
probaret, non tñ ſibi nocet, ſi actor non probauit intentionem
ſuam, vel ſi actor probaſſet intentionem ſuam, tunc reus ſuc-
cumberet,niſi contra ſuam intentionem probet, ſiue ſe proba-
turum obtulerit,vel non, vel niſi probet tale quid,quod aliquo
modo eneruet intentionem actoris,vt no.Cyn.& Vltramonta.
Bal.& Saly.in l.1.C.de procur.& no.Bar.in l. admonendi.ff. de
iureiuran.de quo vide Cyn.& Salyc.in l.actor.& ibi Bal. C.de
probat. Iſte eſt tex.cum gl.& ibi Iac.But.Salyc.& Flo.in l.circa.
ff.de probat.quod nota. Et quòd quando actor nõ probauit in-
tentionem ſuam,quòd reus debeat abſolui,etiam ſi non proba
uerit ad id, quod ſe aſtrinxit, probat euidenter Sal. in d.l.circa.
quoniam reus obtulit ſe ad alium finem probaturum, vt puta ,
quia dicebat dominium rei petitæ ad ſe ſpectare & pertinere ,
& id obtulit ſe probaturum, ſi non probat hoc,iudex non de-
clarabit rem pertinere ad reum. facit l. Pomponius.§. ſed & ſi
quis.cum ibi no.ff.de procurator.& l.ſed ſi prior.§.fina.cum l.
ſeq.ff.de iureiuran.verum,quia actor non probauit,tunc reti-
neamus in regula,ꝙ etiam ſi reus nihil præſtitit,debet abſolui
ſimpliciter a petitione actoris, l.q accuſare.C. de eden. licèt ẽt
non pronuntietur dictam rem ſpectare ad reum , quod nota.
44 ¶ † Decimò eſt videndum , an illa reſeruatio, quam commu-
niter cauſidici faciunt in eorum exceptionibus, videlicet,vlti-
mò proponit omnes,& ſingulas alias exceptiones ſibi quomo
dolibet competentes &c. an ipſum reum in aliquo releuet? &
dicas, ꝙ non , quia exceptio etiam in ſpecie oppoſita , obſcu-
rè tamen,nõ releuat,l.1.§.Labeo.de flumin.& l. Titiæ textores.
& ibi Bar.ff.de leg.1.ergo multominus releuat,quando eſt ob-
ſcuritas in exceptionibus generaliter propoſitis, quia nulla ex-
ceptio in ſpecie eſt deducta , debet ergo reus in ſpecie oppo-
nere,& ſpecificare. Tu adducas ſimile de eo, q appellat ab in-
terlocutoria , quia in ſpecie debet exprimere ſigillatim cauſas
a grauaminis, *. nec releuaretur ſi diceret, & allego omnes cau-
ſas, quæ quomodolibet poſſent colligi ex actis, & actitatis &c.
vt cle.appellanti.extra de app.Et hoc not.Ang.& Mod.in l.5.in
prin.ff.de ver.obl.& br̃ in l.eius qui.ff.de app.recip.& ibi dixi,
dic,vt ibi.Ita dixit Bal.Ang.& Mod.in d.l.Titiæ textores.& pro
hoc tu allega,quia benè facit quod no.Bar.in l.ſi quis cum ali-
ter.in ſi.ff.de verbo.obli.videlicet, ꝙ non ſufficit in materia il-
lius legis,ſi dicatur,renuntio exceptioni doli,niſi addatur in ta
li caſu,& tali actu,quod no. quia facit contra communẽ ſtilum
cauſidicorũ Ferrariæ , qui in fine ſuarum exceptionum dicũt .
Item opponit exceptionẽ doli,quod metus cauſa,cõd.in.le.&
ſimiles.nã ſi dicãt factum,& materiam,& cãm,vnde illa exce-
ptio oritur,& in ſpecie talis generalitas opponendi ipſum nõ
releuat, vt de hoc vr̃ caſus in l.2.§.1.ff.de doli exce.quę nia no.
45 ¶ † Ad vnum tamẽ aduertas,ſm Bal.& doct.in d.l.Titiæ. quòd
ſupradicta clauſula, videlicet, vltimò ꝓponit omnes, & ſingu-
las exceptiones, prodeſt ad vnum, videlicet,quòd excipiẽs nõ
videtur ſe reſtringere ad exceptiones ſpecificatas, nã per talia
verba(licèt generalia) proteſtatur ſe habere alias exceptiones,
quas proteſtat ſibi ſaluas forè , & in hoc dicta practica poteſt
46 eſſe vtilis. ¶ † Vndecimò eſt videndũ,quia forma,& ordo exce
ptionũ proponendarũ eſt,quia primò debet opponi ꝯ perſonã
agẽtis,(tu nõ potes ſtare in iudicio) (tu nõ potes eſſe procura-
tor) iuxta d.l.militem.& l.ita demum.& l.alienam.C.de proc.
Nã primò de ꝑſonis q̃rendũ eſt, l.ſi quæramus.ff.de teſt.& po-
ſteà debes proponere exceptionẽ ꝯ intẽtionẽ actoris. l.2.ff.eo.
in prin.& l.exceptionem. C.de prob.Pone,ꝙ iſte ordo non eſt
obſeruatus,an proceſſus ex parte rei vitiabitur,ſicut vitiaretur
ex parte actoris,ſi ordo iudicij ex parte ſua nõ ſit obſeruatus,l.
prolatam.cũ gl.& ibi Bar. & doc.C.de ſen. Et dicas,quòd talis
omiſſio ordinis in exceptionibus nõ debet vitiare proceſſum .
ita

ADDITIO.

a Grauaminis.Secũdũ ordinationes regias datas a Villeros conſtẽ ſe tenet art.
124.appellantes tenentur exprimere capita in quibus ſunt grauati,& quàd
ad alia capita ſpecialiter cõ entire,quòd ſententia mãdetur executioni,aliàs
aũt habentur pro non appellantibus,& ſententia omnino mandatur execu
tioni.& ſi perperã appellatum fuerit pro quolibet capite,incurrit emendam
ordinariam,vt habetur in dictis ordinationibus,art.115.& 118. Ant.Ca.

ita dixit Bar.& doc.in d. l.ſi quæramus.ff. de teſt.pro quo facit,
quod idem Bar.no.in l. quidam.ff. de re iud.ver. quod ſi ſimul,
& ſemel opponit.Quod tu intelligas verum ſm Angel.in d.l. ſi
quæramus.ſi hoc fiat coram iudice ordinario,ſecus ſi corã dele
gato, quia tunc oĩs peruerſio ordinis ſibi in delegatione aſſi-
gnati,etiã in exceptionibus vitiaret proceſſum,vt no.in c.exhi-
47 bita.extra de iud.quod no.¶ Duodecimò videndum eſt,† an il-
la clauſula,quæ ponitur in libellis,videlicet(petens ius & iuſti-
tiam miniſtrari)de qua in c.2.de ord.cog.& ibi doc. & illa alia
clauſula,& prædicta petit,non tñ dicto mõ,ſed omni alio,quo
melius fieri poteſt,de qua per Ant.de But.in c.examinata.de iu
di.& per Io.de Imo.in l.ſi cum nulla.ff.de re iud.quę ſunt mul-
tum vtiles actori,in tñ,q̃ ſi plura narrauerit,licèt ſe aſtrinxerit
in concluſione ad vnum tñ,tñ ſuper omnibus,& ſingulis nar-
ratis poteſt fieri ſentẽtia.vt no.Io. Cald.in d.c.2. & Ant.de But.
ac ẽt quia in caſu, in quo requirit̃ concluſio in libello, & ſi ap-
ponat talis clauſula ſufficit. in d.c.1. de ord. cog. vt dixit Ant.
de But.in d.c.examinata.in d.ver. pro declaratione materię hu
ius.in fi.an ſit vtilis ẽt in reo, in ſuis exceptionibus talis clauſu-
la? & dicas,q̃ ſic,& multo magis in regula nõ debet licere &c.
¶ Vnum tamen tene menti, q̃ in his,in quibus iudex poteſt ex
ſuo officio ſupplere,qđ qñ ſit,vide in cauſa appellationis,& ſi-
milium per l.ampliorẽ.in prin.C.de app.de quo per Vltramon.
Cy.& alios doc.in l.1.C.vt quæ deſunt adu. ẽt per Dy.Bar.&
Ang.& Mod.in l.4.§.hoc aũt iudicium.ff.de dam.infect.q̃ ſicut
ſufficit libellus ſine cõcluſione, & ẽt talibus caſibus, iudex põt
alterare narrationẽ,& ipſam ẽt concluſionem libelli, immo to
tam petitionem. vt dixit Bar.in l.quid ergo.§. pœna grauior.ff.
de infa. ver.opp.in fi.in gl.in tñ q̃ ſi ineptè concluderet, iudex
põt aptè ſupplere,dũmodò factum ſit apto modo propoſitum.
ita dicit Ant.de But.in d. ver.pro declaratione huius. circa me-
dium. An idem erit in reo excipiente in his, in quibus iudex põt
ſupplere? Et dicas,q̃ ſic,& multo magis, vt d.regula non debet
licere. facit l.1.§.ſunt qui putãt.& quod ibi Ang.ff. ne qd in lo.
48 pub.quod no.¶ † Tertiodecimò quæro,elapſo termino ad pro-
ponendas exceptiones,& poſito, q̃ vlterius opponere non põſ,
vt c.paſtor.de exce.& no.Bar.in l.mancipiorum.ff.de op.leg.&
ẽ.dixi.in 9.q.prin.an ſicut actori licitum eſt ẽt poſt lit.conteſta.
declarare libellum,& ſuam intentionẽ, iuxta l.ſi quis intentio-
ne.& ibi Bar.& doc.ff.de iu.& no.canoniſtæ in c.1.de libel.obl.
an etiã ſit licitum reo declarare ſuas exceptiones obſcurè iam
a propoſitas, [a] vel quæ põt habere duplicem ſenſum? & dicas,
q̃ ſic,quia qui declarat,nihil de nouo inducit,l.hęredes palam.
§.ſed & ſi notam.ff.de teſt.vt dixit Ant.de Bu.in d.c. paſtora. in
ver.quæro,an poſt lapſum terminum.¶ Capio decimumquar-
tũ principale, videlicet, vt videamus aliqua regularia in exce-
49 ptione. Et primò quæro,† an ſicut ſtatur libello p̃ libellantem,
vt l.eom precum.C.de libera.cauſa.dixi ſ.an ita ẽt ſtetur in ex-
ceptionib.p̃ reũ? & dicendum eſt,q̃ ſic.Nam ſicut libellus acto
ris dr̃ libellus cõuentionalis, ita exceptiones rei dñr libellus p̃-
dictorius,ita dicit Bar.in l.certum.§.ſi quis abſente.in fi.ff.de cõ
50 feſ. quod no.¶ Ex quo ẽt aliud ſequit̃,q̃ † ſicut libellus poteſt in
in totum reuocari, licèt ſit porrectus iudici, & in iudicio,ſi tñ
pars nondum fuerit citata,vel non fuerit pręſens productioni,
vel nondũ habuit copiã,ẽt nõ citatus dicti libelli,vt no.Bar.&
Saly.in rub.C.de in ius voc.Et ad hoc facit quod no. Bal.& Sal.
in auct.offeratur.C.de lit.conteſta. ita & exceptiones, nam licèt
reus eas produxerit iudice ſedente pro tribunali, & ſic in iudi-
cio,põt eas in totũ reuocare,& pro libito voluntatis eas tolle-
re, ſicut ipſe libellus conuentionalis per actorẽ in totũ reuoca-
ri põt,niſi actor fuerit citatus, vel non fuerit præſens, vel non-
dũ copiã habuerit exceptionis,ne plus liceat actori,quam reo.
51 ¶ † Secũdò quæro,an ſicut reo dant̃ induciæ deliberatoriæ,vtrũ
velit cedere,vel contendere ſuper actione propoſita l.1.ff. de edẽ.
ita eĩ detur terminus actori ad deliberandũ ſuper exceptioni-
bus propoſitis per reum? & Cy.in l.1.de dilatio.dixit,q̃ ſi actor
peteret dilationem ad deliberandum circa poſitiones rei con-
cernẽtes factum defenſionis rei,& ſibi debeat dari dilatio,quia
in dictis exceptionibus reus dr̃ eſſe actor, & actor reus. l.in ex-
ceptionibus.ff. de probat.ergo ipſi actori in hoc reo facto de-
bet dari dilatio. Sin autẽ peteret dilationem circa exceptiones,
quæ cõcernunt factum comprehenſum in libello, vt ipſum li-
bellum,& non dabitur ei dilatio,quia in poteſtate ſua fuit,quo
tẽpore voluerit agere,& quomodo voluit agere,ideo amplius
non debet dari dilatio ad deliberandum, l.purè. in fi.ff. de doli
52 exce.¶ † Tertiò quæro,quid ſi proponatur exceptio calumnio-
b ſa, [b] an ſit admittenda? & dic, aut eſt euidenter calumnioſa,
& tunc iudex ex ſuo officio, etiam actore non petente repellet
reum per dictam exceptionem calumnioſam,& omne id,& to-
tum,quod calumnioſè deductũ ſit in iudicio,tam ex parte acto-
ris, quàm ex parte rei, ſecus ſi non eſſet euidenter calumnio-
ſa,vt eſt gl.ord.in l.qui cum maior.§.& poſt mortem.ff.de bon.
lib.& bene facit l.ſi.C.vt nemo priua.& quod ibi doct. Fortius
dico ibi, q̃ exceptio euidenter calumnioſa, etiam ſi iudex eam
admittat,nũquam vr̃ incluſa,vt dicta gl.facit cle. vt calumnijs.
de re iud.& quod no. Io.And.in d.c.1.de lit.conteſt.in 6. & Bal.
in l.præſcriptione.C.ſi contra ius vel vti.pub.glo.& Bar.in l.1.
in prin.ff.de on.ope.non facit l.ſatis apertè.C.de falſis.& l.quos
prohibet.ff.de poſtulan.¶ Quartò,aduertẽdum eſt ad vnum ge-
nerale in exceptionibus,q̃ omnis ille,cui competit aliqua exce
ptio, non tantum q̃ poſſit excipere in forma exceptionis, ſed
etiam q̃ poteſt implorare officium iudicis, habetur loco exce-
ptionis,vt eſt tex.cum gl.ſingulari in l.ſi contendat.ff.de fideiuſ
ſoribus.Ac etiam poteſt reus principaliter intentare officiũ iu-
dicis,vt liberetur a quodam iure,quod Titius prætendit contra
ſe habere, vel declaret ſibi exceptionem competere, vt eſt glo.
no.in l.Aurelius.§.ſi centum.& ibi Bar.ff.de libe.lega.vbi & ter
tiò vult glo.notabilis,quòd reus poſſit petere, quòd actori im
ponatur perpetuum ſilentium,facit l.fina.C. vt lite pendent. &
quod dixi ſupra in 9.quæſtio.princ.Et circa prædicta vide Bar.
Ange.& Moder.in l.ſi finita.§.eleganter.ff. de damno infect. &
vide Bar.in l.2.C.de diſcuſ.lib.11.& Bar. in l.3.in princip.ff. de
condictio. ob turpem cauſam. & in l.plures apochis.C.de fide
inſtrumen.& ibi doc.Bald.& Angel. & Moder.in l.2.in prin.ff.
ſolu.ma. & Bar.in Auchen.caſſa.in fi. C.de ſacroſan.eccl. Habet
etiam reus quartum remedium, vt condicat liberationem, &
ſic principaliter agere,& petere poteſt iuriũ actio.l.3.ff.de po-
ſtulan.& ibi Bal.Saly.& doct.facit l.ſi quis accepto tulerit.ff.de
condict.ob cauſam.Nam oĩs ille,q̃ poteſt quomodolibet exce
ptione repelli,dr̃ teneri,& obligatus fore ad nõ petendũ,vt di-
cemus infra in ſimili in eo,q̃ fecit pactũ de non petendo,vt l.ſi
vnus.§.pactus.ff.de pact. cum ibi no. iſto eſt caſus. & ita ibi no.
Iacob.de Aret.& Bar.& doct.in l.Mæuia.§.ſi fundus.ff. ſol. ma.
Sed aduertas bene ſm Rapha. & Imo.in d.l.ſi cõtẽdat.ad id,qđ
ſupra dixi,quia non vr̃, q̃ debeat eſſe in poteſtate rei, qñ prouo-
cet actorẽ ad iudiciũ, vt l.1.C. vt nemo inui. de quo dixi in 9.
quæſt.prin.ſupra eodem.Ex quo ſequit̃,q̃ ſatis vr̃ eſſe reo,q̃ ha
beat exceptionem,quæ eſt perpetua. vt d.l.purè. in fi.ff. de doli
exceptio. Et ſi fortè dubitat de peremptione probationum, quia
habet tantummodò teſtes,poteſt petere illos examinari ad per
petuam rei memoriam.l.in l. Aquilia,ſi deletum.ff. ad l. Aquil.
Nec obſtat dicto §.ſi centum.quia ibi loquitur in vltima volun
tate. Nec obſtat d.l.ſi contendat. quia ibi dictio, etiam, impli-
cat non ſolum ſi conſtat alios eſſe ſoluendo, ſed etiam ſi fide-
iuſſor contendat competit exceptio. ſupplendo illum tex. per
l.ſi dubitabitur.in princip.eodem titu. vbi eſt caſus, non autem
approbat dictam l. ſi contendat. cum gloſ. quòd tutus exce-
ptione poſſit petere,vt liberetur,quod eſſet contra d.l.purè. in
fin. & infra dicam l.1.C. vt nemo inui.ſed ſecundum præfatos
dominos meos, poteſt admitti, q̃ tutus exceptione imploret
officium iudicis,& declaretur ſibi exceptionem cõpetere.iuxta
gl.in ſimili.& ibi doctores in l.1.in fi.ff.de fer.in l.prima.in prin.
ff.quæ ſent.ſine app.reſcind.& in l.qui ſub conditione.§.fina.&
ibi Bartol.ff.de conſti.inſti.Et Bar.in l.ſi expresſim.& ibi dixi.ff.
de appellat.igitur.&c. Sed tu poſſes tenere gloſ. & ſecundum
intellectum, ſecundum quem communiter allegatur, videli-
cèt,q̃ tutus exceptione,quando actor differt agere, non ſolum
q̃ poſſit petere examinari teſtes ad æternam rei memoriam,iu
xta capi.quoniam frequenter,vt lit.non conteſta.ſed etiam po
teſt petere pronuntiari ſuper exceptione ſua, & imponi aduer
ſario perpetuum ſilentium,vt dicit gl.in d.§.ſi centum.ita dixit
dominus meus.Paul.de Caſtr.in d. l. ſi contendat. & pro hoc
multum facit tex.& gloſ.in l.ſi duo patroni. in prin.ff. de iure-
iuran. quæ gl.vult, q̃ quis poſſit agere ad declarationem iuris
ſui.

ADDITIONES.

a Obſcurè iam propoſitas. Quando dicatur libellus obſcurus, dic quando eius verba poſſunt ad plura referri,& interpretari.arg.l.quoties, de reg. iu. & de rebus dubijs dicitur etiam aliquando in ſe contra ius. quando repugnat ſibi ipſi. Item quando eſt generalis quia generalitas parit obſcuritatem,l.cum Sti chus.ff.de ſolut.quia claritas eſt illa,quæ eſt amica legis,in Auct.de teſt. in parte poſt prin.& ſi reus petat ipſum libellum declarari,vel cauſam, ex qua petitur exprimi, tunc ſi non declaretur, non poterit ferri ſententia.c.abbate ſanè. extra de re iu.cum ſimi. vide circa prædicta Pet. Pap. in forma reſpon. rei conuen. in ver. generalis. & in verſ. vagus. & in ver.contrarietatem, & impugnantiam.

b Calumnioſa. Adde Alex.in 2.vol.conſ.65.repetito.& in 2. vol. conſ. 41. & alios,de quibus in repertorio in verbo calumnia. [illegible]

fui, qñ dubitat moleſtari, & ſic poteſt implorare officium iudi-
cis, vt declaret ſe Titio non teneri, licèt Titium inuitum nõ poſ
ſit cogere, ꝙ agat, vt d. l. 1. C. vt nemo inui. Et hoc vult Inn. in c.
abbate ſané. de re iud. in 6. vbi dixit, ꝙ poſſum ſemper agere,
qñ dubito in iure, quod habeo in aliqua re per aliquem mole-
ſtari, vt declaretur in dicta re ius meum, & ꝙ mihi ius compe-
tat, quę omnia bene no. quia propter authoritatem Bar. hoc ſer
uaretur in practica. Et hæc omnia addas his, quæ ſ. dixi in 9. q.
prin. in illo articulo, an inuitus q cogat agere &c. ¶ Quintò q̄-
53 ro, licèt a iure ſit præfixus terminus in declinatorijs, vt in prin
ci. litis opponantur, l. fi. C. eo. vel in dilatorijs vſq; ad lit. conte-
ſtatam. l. ita demum. C. de procu. ſi tamen alius terminus ſtatua
tur a iudice, quia poteſt ſi vult ex cauſa dilationem legalē pro-
rogare, vel abbreuiare, l. s. & ibi laté Bar. & doct. ff. de re iud. &
facit quod dixi ſ. in 9. q. prin. & ſuper prin. negotio ferat ſenté-
tia, non oppoſitis dictis exceptionibus intra terminum a iudice
ſtatutum, an ſit reus appellet a dicta ſnia, poſſit in appellationis
cauſa proponere dictas exceptiones? & Ant. de Bui. in c. paſto-
ra. extra eo. in ver. quæro an poſt lapſum terminum hoĩs &c. di
cit ꝙ ſic. l. per hanc. cum ſua materia. C. de temp. app. & c. fra-
ternitatis. de teſtib. Et quia ſtatutus terminus ab homine reſtrin
gitur intra dictam inſtantiam, in qua dictus terminus fuit ſtatu
tus, quia comminatio iudicis non ſe extendit ad aliam inſtãtiã,
& ſic nec ad appellationem. vt C. commi. vel epiſt. per totũ. &
no. Ioan. Mod. de elect. c. cupientes. §. ꝙ ſi per viginti. in 6. & ibi
Io. And. in nouel. & gl. in c. fi. in ver. vltra decimũ. de re iudi. in
6. ſecus tñ dñt præfati doct. ſi non oppoſuit dictas exceptiones
in termino iuris, quia per appellationem non reſcinderetur, vt
C. de procu. l. ita demum. quod iu no. perpetuò pro declaratio-
ne d. l. per hanc. cum ſim. quia in appellatione non deductũ de-
ducã, non probatum probabo in termino ſtatuto ab homine, ſe
cus in termino ſtatuto a iure in declinatorijs vel dilatorijs. Ex
quo tu cauſidice ſis cautus, qñ in termino tibi a iudice ſtatuto
non feciſti quod tibi neceſſarium fuit, ꝙ appelles, & in appella
tione poteris hoc reſtaurare, licèt in prima inſtãtia fueris negli
gens, & contumax in nõ faciendo in termino, & licèt iudex ꝓ-
nuntiauerit te fore cõtumacem, & vlterius non fore audiẽdũ,
quod bene no. pro limitatione eorum, quæ dixi ſupra in 9. quæ
ſtio. prin. facit ad prædicta optimè l. qui cum maior. §. accuſaſſe.
ff. de bon. libe. & l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoff. teſtamen.
54 ¶ †Sextò tu aduertas ad id, quod dicitur in l. s. ff. eo. quia exce-
ptio eſt actionis excluſio, quando hoc dici poteſt, an eò ipſo, ꝙ
tu agis ꝯ me, ſit actionem tuam in iudicio, & per ꝯñs in libello
ciuili deducit. iuxta no. per Bar. in l. 1. C. de lit. conteſta. anteq̃
primum ego reus proponam ꝯ tuam actionẽ exceptionẽ mihi
competentẽ, de iure ſit mortua, & extincta tua actio ex ꝯflictu
exceptionis. & iſtam q̃onem format Iac. de Are. & Cy. in l. exce
ptionem. C. de proba. qui dicũt, ꝙ eò ipſo, & ſtatim, ꝙ actio ve-
nit ad conflictum cum exceptione, eſt extincta. ſed Petr. ibi con
tra. ſed Bar. in l. ſi plures. in prin. ff. de fideiuſſ. concordãdo opi.
dicit, aut venit ad conflictum per ſolam poſitionem exceptio-
nis, & nondum ſuper ea eſt obtentum, & non perimit actionẽ,
quod patet, quia actio poteſt poſtea per replicationem iuuari,
vt videbitis ĩ. ti. proxi. & ita intelligatur opi. Pet. ¶ Fallit in exce
ptione compenſationis, quia ſtatim perimit actionem propoſi
tam, quamprimum opponitur. Et eſt rõ, quia habet vim ſolutio
nis, l. ſi conſtat. & l. fi. C. de compen. Aut ſuper exceptione eſt ẽt
obtentũ, & tũc perimit actionẽ propoſitã ipſo iure, caſus eſt in
ipſa l. ſi plures. in prin. & ita intelligatur opi. Iac. & Cy. Sed iſta
diſtinctio nõ placet Raph. in d. l. ſi plures. quia ẽt ſi fuerit obtẽ-
tum in iudicio, tunc actio ipſo iure non perimit, ſed ope exce-
ptionis tñ. alle. tex. ĩ. eo. §. item ſi in iudicio. vbi vr̃ caſus aper-
tus, ꝙ ſententia abſolutoria nõ tollit actionẽ ipſo iure. pro hoc
ẽt vr̃ tex. in l. ſi te. ff. de dolo, quod no. Sed an abſolutoria tollat
a omnem obligationẽ,[a] vel quam tollat, & an aliquam tollat di
55 cam in d. §. itẽ ſi in iudicio. ¶ †Ex his infert Bar. in d. l. ſi plures.
vnum mirabile, ꝙ cõdẽnatus in parte, licèt pro alia parte nihil
dictum fuerit, videaẽ tñ in alia parte abſolutus, ſi apparet in ꝓ-
ceſſu, ꝙ fuit oppoſita exceptio perẽptoria, quę verè obſtabat,
ita eleganter dixit Bar. per illũ tex. cum gl. in ver. reſtituẽda, qđ
no. pro ſingulari limitatione. l. 1. C. ſi aduer. rem iud. vbi vr̃, ꝙ
non, videlicet, ſnia, ſi condemno te in parte, & in alia parte ni-
hil dico, quia illud intelligiẽ, qñ non fuit oppoſita ꝯ illam partẽ
exceptio peremptoria. ſed hoc non placet Ioã. de Imo. ibi, cum
verba ſententię ſint ſtrictè intelligenda, nec inferant, niſi quate
nus importent, & ſpecificant. vt no. in l. Iul. de cond. inde. ¶ Ex
quo ſequiẽ, ꝙ volendo tenere ꝯ Bar. põt rñderi ad d. l. ſi plures,
quæ vnà cum gl. multũ facit pro Bar. ꝙ ideo ibi non fuit neceſ-

ſaria cõdẽmnatio, vel abſolutio in reſiduo, quia ab illo reſiduo
fuit ipſo iure liberatus poſt exceptionẽ diuiſionis oppoſitã, &
admiſſam, ſecus autem ſi duraret priſtina actio, & ita intelliga
tur d. l. s. C. ſi aduer. rem iudi. & iſtud mihi placet de ſubtilitate
iuris. pro quo facit id, quod ſtatim dixi de exceptione compen-
ſationis, quę ipſo iure perimit, quãprimũ fuerit oppoſita. licèt
opi. Bar. ꝑꝑ eius immenſam authoritatẽ in practica ſeruareẽ,
& maximè cũ ibi do. Pau. de Caſ. expreſsè firmat opi. Bar. & Ra
pha. ibi ſimpliciter tranſeat, nec approbando, nec improbãdo.
56 quæ oia no. ¶ †Septimò quæro, an ſicut actori aliqñ ſit licitũ,
& aliqñ non, deducere ius ſuperueniens pendente iudicio, iu-
xta l. ſi rem. §. fi. ff. de pig. act. coniuncta l. non poteſt. cum ibi no.
per gl. Bar. Bal. & Ang. ff. de iud. & ibi Bar. de quo ego laté ſcri-
pſi ſupra de actio. in prin. in verſi. in eadem. ibi, ff. de iud. l. ſolu-
tionis. die, vt ibi, an eo. mod. & reo de nouo ſuperueniẽs, ius de-
ducere liceat pendente iudicio? & iſtam q̃onẽ format Bar. ſm
Pet. in l. 1. ff. eo. ver. q̃ro qd ſi exceptio incipiat cõpetere &c. &
dixit, aut incipit exceptio competere ex cauſa præterita, & cla
rum eſt, ꝙ poteſt ea vti, l. cum mihi decem. §. fi. ff. de ſol. Aut ſu-
peruenit pendente iudicio, ex noua cauſa, & tunc aut facto ad-
uerſarij, & poſſum ea vti, ſ. ti. 1. §. fi. aut ſuperuenit exceptio ſine
facto aduerſarij, & tunc quicquid dicat Pet. talis exceptio ſm
Bar. põt qñcunq; opponi, l. ſi antem. §. 1. ff. de rei ven. l. rei iudi-
catæ. §. 1. ff. ſol. ma. ¶ Fallit in l. ſi poſt acceptum. ff. de rei ven. q̃a
odioſa eſt illa exceptio. & hanc opi. ſecutus eſt do. meus Raph.
ĩ d. l. 1. q̃a natura exceptionis eſt, ꝙ poſſit opponi vſq; ad ſentẽ
tiam, l. peremptorias. C. ſen. reſcin. non poſſ. & pro his bene fa-
cit l. ſi ſeruus. de cond. fur. l. 1. ff. rer. amo. l. ſi cum dotẽ §. eo aũt
t. pe. ff. ſo. ma. C. de rei vxo. act. l. 1. §. & hoc ex rei. & ff. de iniur. l.
ſed ſi vnius. §. filio. & ff. ſi vſusfr. pet. l. vti frui. §. ſi poſt. & ff. ad ex
hib. l. tigni. poſt prin. Addas tu ſm Ang. in d. l. 1. ff. eo. quia indi-
ſtinctè, ſi ſuperueniat reo exceptio peremptoria, ſemper poteſt
ea vti. ꝑ iura alle. per Bar. Nec obſ. d. l. ſi poſt acceptum. quia li-
cèt ibi dñium ſuperuenerit pendente iudicio, tñ non eſt tantæ
potẽtiæ, ꝙ cauſet exceptionẽ vſucapionis, & ideo ibi nõ eſt ve
rũ dicere, ꝙ ſuperuenerit exceptio, ſicut dicimus, qñ actoris pẽ
dente iudicio deſinit intereſſe, nam nihilominus procedit iudi
cium, & reus condẽnatur, ſi talis deſinentia exceptionẽ reo nõ
pariat, quia in multis caſibus contingit, vt d. l. tigni. §. ſi quis. &
l. qui aũt. §. 1. & quod ibi hr̃. & ibi laté Bar. ff. ſi quis cau. Ac ẽt ad
das, ꝙ idẽ ẽ nõ tm̃ in perẽptoria, ſed in exceptione declinatoria
iudicij, qm̃ & illa quãuis in litis exordio debeat opponi, l. fi. C. a
eo. tamẽ ſi poſtea ſuperuenit, poterit ẽt poſtea opponi, vt ſingu
lariter determinat Io. And. in c. cum dilectus. de ord. cog. dũmo
do opponatur ante concluſionem in cauſa. vt dixit ibi Io. And.
quod comprobat Lud. in l. ſi mulier diuertit. ff. ſolu. ma. tali ra-
tione. Nam non eſt dubium, ꝙ in notorio non poteſt iudex vt
ſuſpectus recuſari, extra de appe. c. propoſuit. in fi. vbi eſt caſus
in fi. no. Sed poſt concluſionẽ in cauſa acta iudicij aperta faciũt
rem notoriam, vt no. Inn. in c. ex inſinuatione. de app. tu ad hoc
addas Bar. in l. ſi mater. in fi. ff. de exce. rei iudi. & quod hr̃ in l.
iubemus. & l. iudices. & ibi Bal. & Sal. C. de iu. & quod no. Bal.
in l. error. C. de iur. & fac. ign. igitur videtur, ꝙ poſt cõcluſionẽ
in cauſa ex ſuſpicione ſuperueniente nõ poſſit iudex recuſari,
quaſi tunc merita cauſæ, & litis ſint notoria. In exceptione au-
tem dilatoria, dic, ꝙ illa debet opponi ante litis ingreſſum. de
re iud. c. inter monaſterium. vel intra litis exordia, vt d. l. exce-
ptionẽ. C. de prob. & ſic ante lit. conte. l. Pomp. §. rati. ff. de pro-
cu. ¶ Fallit tñ iſta regula, primò, ſi errore facti non fuit ante po
ſita, quia tali caſu tũc poterit poſtea opponi, vt in d. l. error. cũ
ibi no. ¶ Fallit ſecundò in exceptione excõicationis, qm̃ illa pt
in qualibet parte litis opponi, c. exceptionẽ. de excep. cle. t. eo.
ti. quo tu dicas, ꝙ idem in bãnito, quia æquiparatur excõicato,
inſti. de cap. dimi. §. media. & facit quod no. Bar. & doct. in l. de
pupillo. §. pe. ff. de noui ope. nun. & quod habetur in l. ex facto.
§. ex facto. ff. ad Treb. & ſic in qualibet parte litis põt exceptio
banni proponi. ¶ Fallit tertio, ſi fuerit certus terminus datus ad
eas proponendas, qm̃ tunc poſt terminum non poteſt opponi,
niſi ſuperueniat de nouo, vel vbi antiquitus competentia noui
ter competat, vt d. cap. paſtora. &c. vt circa. de election. in 6.
ita

ADDITIO.

a Obligationẽ. Dic, ꝙ abſolutoria non eſt tantæ potentiæ, ꝙ poſſit tollere actio
nẽ, & obligationẽ, probatur in l. cum a te. ff. de dolo. & in l. Iulianus verò de-
bitorẽ, cũ ibi plenè no. per gl. & do. ff. de cõd. inde. & ſic ſi quis fuit abſolutus,
tamen in veritate erat obligatus per prius, iterum poteſt conueniri, & ſi nõ
opponit exceptionẽ rei iudicatæ, quia fuit abſolutus, condẽnabitur, & ſala
contra ſententiam valebit etiam ſuper eadem re, quamuis non fuerit ap-
pellatum. faciunt quæ habentur in l. 1. C. quando prouo. non eſt neceſſe.

6.ita dixit Lud.in d.l.ſi mulier.tu addas, quod idem voluit Bar.
in d.l.mancipiorũ.& tñ tu circa hoc latius dicas,vt ſ.dixi in 9.
qõ.princ.Ac ẽt addas tex.cum gl.& ibi doc.in l.2.C.de conſor.
eiuſ.lit.Et pdicta ſunt vera,niſi qs appellauerit, quo caſu,excе-
ptionem dilatoriã,quam intra tẽpus datum a iudice non oppo
57 ſuit,poterit opponere,vt ſ.dixi.¶†Quid autẽ ſi iudex volẽti in
exordio opponere,reſeruat opponẽda poſt,an ipſe hoc facere
poſſit,& cõſequenter an ille poſſit poſtea opponere? Et iſtã qõ
nem format Iac.But.in l.ſi fideiuſſor.in prin.ff.qui ſatiſ. cog. &
Bal.in d.l.exceptionem.& in d.l.peremptorias. & in l.1. & in l.
criminis.qui accu.nõ poſ.& per Arch.3.q.6.exceptio.Et in hoc
Ludo.in d. l.ſi mulier. ſic concludit, q inualida ſit huiuſmodi
ſnĩa,parte appellãte. qđ probat primo,quia eſt caſus expreſſus
in c.exhibita.de iud.vbi Papa ad inſtantiã partis appellantis,ir-
ritauit proceſſum eius iudicis,qui ẽt in oppoſitione,& cogni-
tione exceptionem peruerterat ordinẽ iuris. ſi autem pars nõ
appellat,pronuntiatio poterit eſſe valida,tanquã lata ꝯ ius par
tis.facit l.2.C.quorũ appell.non reci.igitur poterit tunc pars ẽt
poſtea opponere,quod probatur ex doctrina gl.in c.ex conque
ſtione.de reſti.ſpo. q̃ vult,q vbicunq; pp impedimentum iudi-
cis dilatorias exceptiones nõ potuit pars opponere, poterit tñ
poſtea opponere,ne factum prætoris ipſi parti præiudicet.ff.ex
quib.cau.maio.l.ſed & ſi per ꝑtorẽ.in prin.Ac ẽt dixit Lud.inua
lidam eſſe dictã reſeruationẽ, niſi de conſenſu partiũ facta fue-
rit,qm licẽt ſit dubium,an conſenſu partiũ poſſit iudiciorũ ſo-
lennia omitti, tñ conſenſu partiũ poteſt ordo iudicij peruerti.
vt eſt gl.no.in c.cum olim,de cau.poſ.& proprie.dicens valere
examinationem teſtiũ de conſenſu partiũ factam ante litẽ cõte
ſtatã.vbi debet fieri poſtea. vt extra, vt lite nõ conteſt.per totũ.
quod no.ſm Lud.¶Sed tu aduertas,q immo vř,q talis reſerua
a tio exceptionis,[a] & ſortiũ examinanda,& determinanda in fina
libus, valeat,vt voluit eleganter Barto.quem ibi ſequitur Ang.
& Imo.in l.ille a quo.§.ſi.ff.de teſt.in ſi.ff.ad Treb.Et talis reſer-
uatio,dicendo,reſeruo exceptiones tuas,ſi quæ de iure compe
tunt tibi,facit,q ſi poſtea apparebit, q aliqua exceptio compe
tebat, & quæ obſtabat,reddit iudicium retro nullũ, ita dicit ele
ganter ibi Bar.facit l.qui vias.ff.de dam.infec.Nec obſt.d.c.exhi
bita.quia ibi loquitur in iudice delegato,qui debet ſeruare or-
dinem ſuæ delegationis,aliás proceſſus non valet,vt dixi ſupra
in 10.quæſt.prin.q̃ oia no.¶Fallit ẽt dicta regula,(vt dixi) ſi di-
cta exceptio poſtea ſuperuenerit, qa tũc ẽt poſtea opponi põt.
vt d.l.2.de conſor.eiuſdem litis.& l.eleganter.§.ſi poſt.ff.de cõ-
dit.indeb.Quod tu intelligas verum , quòd etiam poſtea oppo
ni poterit,dũmodo opponat poſtq̃ ſupuenerit,& habita eſt no
titia ante primũ actũ ꝓdictoriũ concernentẽ merita cauſæ.ar.l.
nulla.& l.procuratoribus.& l. nihil,cũ gl. & quod ibi Cy. Bar.
& oẽs doc.C.de proc.& in l.ab executore.§.1.& 2.& quod ibi
Bar.ff.de app.& qđ ibi ſcripſi.Iſtã tñ fallentiã limitat ẽt ſingula
riter Inn.in eo.c.cũ dilectus.de ord.cog.quia illud eſt verũ,niſi
illud ius excipiendi , quod poſtea ſuperuenit , poſſit ẽt deduci
p viã actionis in alio iudicio,exemplũ in exceptione ſpoliatio
nis.iuxta c.ſi.de ord.cog.qm tũc nõ poterit poſtea opponi in di
cto iudicio , ſed aliud iudiciũ de nouo per modũ agendi debet
inſtitui, quod dictũ nõ reperiũ alibi.& hoc ſequitur Ang.& Ra
phæ.in d.l.ſi mulier diuerterit.& Ang. in d.l.2.C. de cõſor.eiuſ.
lit.& Ang.in l.Põp.§.rati.ff.de proc.ſed Io.de Imo.in d.l.ſi mu-
lier.dicit,quod dictũ Inn.nõ placet Ant.de Bu. in d.c.cum dile-
ctus. Et fortè ſm eũ nõ ſeruaretur in practica, quia quæ de nouo
emergunt,nouo indigẽt auxilio.l.ſi ab arbitro.§.1.ff.q ſat. cog.
Et licet mihi de hoc iure placet, p ea, quę no.Cy. Pet.& Vltra-
mon. C.ſen.reſc.nõ poſ.l.peremptorias.& Bar.in l.q Romæ.§.
duo fratres.verſi.ſ.opponitur &c.ff.de verb.ob.Tñ credo,q in
practica ſeruaretur opi.Inn. pp eius authoritatẽ cõprobatã ab
Ang.& Raph.cogita. ¶Vltimo fallit hoc in minore,l.minor 25.
58 ann.omiſiam.cũ gl.& ibi doct.ff.de mino. ¶ † Octauò quærit ,
an ſicut eꝯ,qñ actori deficit ius pendente iudicio nocet ſibi,ita
q non põt virtute dicti iudicij obtinere.immo debet ferri abſo
lutoria,l.ſi conſtante.§.ſi.cũ ibi no.ff.ſol.ma.de quo vide tex.gl.
& ibi latè Bar.& Bal.in l.qui autẽ.§.1.ff.ſi quis cau. An idem ſit
in reo? vt puta cui a principio iudicij ſibi exceptio compete-
bat,poſtea pendente iudicio dicta exceptio ſibi amplius non cõ
petit, immo ſuũ ius defenſiuum deficit, an virtute dicti proceſ-
ſus poſſit condẽnari? dicas,q ſic. vt puta, ago ꝯ te rei vendica-
tione,tu tẽpe litis conteſtatæ non poſſidebas,ẽt ignoráter, ſi po
ſtea pendente iudicio , immo ſolum tẽpe ferendæ ſnĩæ reperia
ris in poſſeſſione, potes virtute dicti proceſſus condemnari ad
reſtituendum rem cum fructibus a tempore,quo incẽpiſti poſ-
ſidere , vt eſt tex. in d. l. qui autem.ff. ſi quis cautio. quinimmo
ſi aliquo tempore dicti proceſſus poſſidebas,& ſic fueris abſo-
lutus, fuit tñ lata declaratoria mei dñij , ſi quo tempore etiam
poſt ſententiam reperiaris poſſidere dictam rem, poterit dicta
ſnĩa declaratoria iuris mei contra te executioni mitti in dicta
re ſine aliquo nouo proceſſu , vt eſt caſus ſingulariſſimus cum
gl.in l.ſi a te.§.1.ff.de excep.rei iud.& ibi Bar. Ang.& Raph. qđ
59 tene menti.¶†Nono quæro,an ſicut libellus actoris ſatis eſt, q
pręſumptiuè concludat.l. oẽs.§. Lucius.ff.quæ in frau.cred. &
ibi Bar.Ang. & Raph.quod tamen tu intelligas verum,vt decla
rat Bar.in l.cum quid.ff. ſi cer. peta. in ver. & ſic non ſufficeret
libellum præſumptiuè cõcludere &c.de quo per Cy.Bal.& Sa-
ly.in l.edita.C.de eden.& per Bar. in l.certum.§.1.ff.de confeſſ.
& per Ang.& Imo.in l.ſed & ſi de ſua.ff.de acqui. hære.de quo
dixi ſupra de act.§.1.& latius §.item ſi quis in fraudẽ.circa prin
ci.eo.ti.dic,vt ibi.Ita ẽt an ſufficiat, q exceptio ꝑſumptiuè con
cludat? & dicas,quòd ſic per regulam, non debet actori. de re-
gu.iur.in 6.& illud tenet Pet.& Cyn.in l.vbi pactum.C.de tran
ſact.& Bar.in l.2.in prin.ff.eo. ¶ Decimò tene menti, quòd ali-
quando competit exceptio, & exceptio nominabitur , quam-
uis actori nunquàm aliqua actio competat,vt eſt tex. in l. Pau-
lus reſpondit.ff.de doli excep.& l.ſi in area.ff.de condit. indeb.
Et hæc ſufficiant circa rubricam pro generali exceptionum co-
gnitione &c.

ADDITIO.

a Exceptionis. Adde quid operetur talis reſeruatio exceptionum facta per iu-
dicem,Bal.no.in conſ.ſuo 80 in 3.vol.& per Pau.de Caſt. in conſ. ſuo 398.
in 2.col.per Ang.& Ioan.de Imo.latè in l.ille a quo.in §.ſi de teſtamento.ff.
ad Treb.vide etiam per Canon.in c.exhibita.extra de iudi.

SVMMARIVM.

1 *Actio, verbum,ad varia refertur.*
2 *Dolus dans cauſam contractui bonafidei,an faciat contractum ipſo iure nullum.*
3 *Excipiendum an.& quando ſit.*
4 *Cauſa inducendi exceptionem doli quæ ſit.*
5 *Stipulatio interpoſita in contractu, quo quis dolo fuit inductus ad vendendum,an valeat.*
6 *Dominium an transferatur ex contractu ſimulato,& ficto.*
7 *Dolus varijs modis committitur.& nu.10.& 12.*
8 *Dolus aliquando ſpecialis,aliquando generalis dici poteſt.*
9 *Doli exceptio quotuplex ſit.*
11 *Exceptio doli contra quem intentari poſſit.*
13 *Dolus defuncti an obſit hæredi.*
14 *Dolus tutorum,& curatorum an domino ſuo noceat.*
15 *Procuratorum quis de dolo excipiat.& nu.18.*
16 *Excipi an poſſit cõtra pupillũ de dolo illius, q pro tutore gerit negotia pupillaria, cum non ſit tutor datus,vel datus,ſed non legitimè.*
17 *Dolus vel filij, vel ſerui in cauſa peculiari an indiſtinctè noceat patri, vel domino.*
19 *Dolus auctoris ſingularis an,& quando excipi poſſit.*
20 *Excipi an,& quãdo poſſit de ſpoliatione facta ab auctore,vel tertio.*
21 *Exceptio quæ obſtat cedenti actiones ſuas, an obſtet ceſſionario. & numero 23.*
22 *Exceptio banni vel excommunicationis an poſſit opponi habenti ob cauſam onereſum.*
24 *Exceptio quæ obſtat deleganti,an obſtet ei cui facta eſt delegatio.*
25 *Exceptio doli an detur contra parentes & patronos.*
26 *Exceptio doli an ſit ſubſidiaria.*
27 *Exceptio doli,vt competat,an ſit neceſſe,quod dolus agentis, vel dolus alicuius arguatur.*
28 *Exceptio doli in quibus contractibus locum habent.*
29 *Doli replicatio an,& quando detur contra doli exceptionem.*
30 *Intellectus ad c.cum eccleſiaſtica.de exceptionibus.& nu.31.*
32 *Bannitus,ſi ex forma ſtatuti non debet audiri, tam in agendo quam in defendendo, an reus excipiens contra agentem de banno,repellatur replicatione banni.*
33 *Contractus quatenus ob gabellam non ſolutam ſit nullus.*
34 *Venditori quæ actio ad rem repetendam competat.*
35 *Agens conditione ſine cauſa exceptionis non ſoluta gabellæ repellitur,nec de eadem contra excipientem poteſt replicare.*
36 *Excipiens an agentis intentionem confiteatur.& nu.37.& 38.*
39 *Reo confitente ſe hominem interfeciſſe ad ſui defenſionem, an poſſit confeſſio pro parte acceptari,& pro parte repudiari.*
40 *Replicans intentionem excipientis confiteri non videtur.*
41 *Crimen deductũ per viam exceptionis vel incidenter,an ſit punibile.*
42 *Exceptio dolo facit petere quod reſtituturus eſt, an, & quando opponi poſſit.*
43 *Contractus tot modis ſimulatus dicitur,quot modis ſit fraus.*
44 *Contractus fictus,imaginarius,& ſimulatus quot modis dicatur.& nu 46.& 47.& quanto tempore duret.*

45 *Simulatio eſt exprimenda.*
48 *Simulatio quando ſit præſumenda.*
49 *Contractus ſimulatus an iuramento firmetur.*
50 *Contractus imaginarius an ſit nullus.*
51 *Poſſeſſio an ex contractu ſimulato transferatur.*
52 *Vendens, vt omittet pœnas delicti, vel collectas, volens rem ſuam repe tere, quomodo agere debeat.*
53 *Turpitudinem ſuam allegans an ſit audiendus.*
54 *Statutum permittens contra inſtrumentum opponi exceptionē ſimulationis, de qua ſimulatione intelligatur.*
55 *Simulatio an ſit vbi eſt fraus.*
56 *Simulatio quomodo probetur.*
57 *Probatio, quod inſtrumentum, ſiue cōtractus ſit ſimulatus, an poſſit fieri per teſtes, & quot teſtes requirantur. nu. 58.*
59 *Intellectus ad gl. in auct. ſed iam neceſſe. C. de donat. ante nup.*
60 *Oppoſitio exceptionis doli quanto tempore duret.*
61 *Exceptio metus qualis ſit, & contra quem detur.*
62 *Exceptio in factū qualis & quotuplex ſit, & contra quē competat.*

Sequitur. ¶ Totus iſte tit. diuiditur in 5. partes principa-
les. Primò, continuat ad præcedentia rubricā.
Secundò ponit cauſam, quare fuerunt exceptiones inuentæ.
Tertiò, id demōſtrat per exempla, tàm in actionibus realibus,
quàm perſonalibus. Quartò, ponit duplicem diuiſionem exce-
ptionum. Quintò exemplificat. Secunda ibi, Comparatæ autē
ſunt. Tertia ibi, ver. gra. Quarta ibi, in §. appellātur. Quinta ibi,
Perpetuæ & peremptoriæ. Et hoc principium, h. d. vſq; ad §.
idem iuris. ¶ Exceptiones ſunt arma reorum, ſi æquitate nitun
tur, ad excludendum actiones, quę competūt actori ipſo iure,
quales ſunt metus, doli, & in factum exceptiones. h. d. ¶ No. in
prin. ꝙ Imperator continuat ſe ad præcedentia, de quo dixi ſu
pra eo. in rub. dic, vt ibi. ¶ No. ibi defendendorum, ꝙ exceptio
eſt defenſio, & arma rei, vt dixi ſ. eo. in rub. Nam per exceptio-
nes reus defenditur, ſicut per actiones impugnatur, vt ſupra de
actio. in princ. quinimmo per exceptionem impugnatur actio
actoris, ut hic in fi. facit l. 2. in prin. ff. eo. quia actio, ſiue actoris
intentio excluditur, ut d. l. 3. in prin. ¶ No. ꝙ aliqñ perſecutio,
ſiue actio perſonalis actoris pōt eſſe iuſta prima fronte, hoc eſt
cōpetit de mero iure ciuili, tñ eſt iniqua reſpectu illius, ↄ quē
agitur. ¶ No. ꝙ ille, qui per dolum, vel per metum, vel per erro
rem aliquid alicui promiſerit, de mero iure ciuili tenetur, &
obligatus eſt, ſed de iure prætorio datur ei exceptio ad impu-
gnandum intentionem actoris cōtra reum intentatam, vt hic.
¶ No. ꝙ etiā ſi dolus dedit cauſam ↄtui ſtricti iuris, contractus
tñ tenet, cōcor. l. & eleganter. §. 1. ff. de dolo. ¶ No. ibi, & actio,
qua intenditur te dare oportere, & formā libelli, & mediū con
cludendi in actione perſonali, quia intendit ſibi dari oporte
re ex tali cauſa. ↄcor. ſ. de act. §. 1. & ibi latè dixi, dic, ut ibi. ¶ No.
ibi, ſed iniquū, ꝙ ↄ iniquitatem, & ſic ecōtra ex æquitate datur
reo exceptio l. qui æquitate. ff. de dn. excep. & dixi ſ. eo. in rub.
in 3. q. prin. dic, vt ibi. ¶ In gl. cū quibus. in fi. ¶ No. ergo ex glo.
ꝙ licet reus dicat agere l. 1. ff. eo. tamen (propriè loquendo) nō
agit, ſed eſt ille, cum quo agitur, & ſic in ſtatuto, quod propriè
debet intelligi, ſ. conſtitutionibus municipalibus loquentibus
de eo, qui agit, non comprehenderetur reus. de quo aliquid di-
xi, ſupra eo. in rub. circa prin. In hoc tñ articulo latius conclu-
1 das, ſm Bar. & doct. in l. 1. in princ. ff. eo. ¶ † Quandoq; verbum,
actio, refertur ad id, quod expeditur extrā iudiciū, & tunc ex-
ponitur actio. i. actus, vt in auct. hoc ius porrectū. C. de ſac. ſan.
eccl. & ibi vide Bal. & doc. Qñq; refertur ad actionē, quę exer
cetur in iudicio, & tūc aut pōt exerceri in iudicio, & extra iudi
cium indifferenter, & tunc loquimur in materia odioſa, & tūc
verbū, actio, ſtrictè ſumitur, vt puta, vt creditor violentus per-
dat actionē, l. extat. & ibi Bar. ff. quod met. cau. & tūc certè non
perderet exceptionē, ſi qua ſibi cōpeteret. l. ſed & partus. in §. 1.
cum gl. ff. quod me. cau. idem in l. ſi quis in tantā. C. vnde vi. vbi
quis priuatur actione, ſi quid tñ ſibi ſoluatur, habet exceptio-
nem, nec ab ea repeti pōt, l. ſi pœnæ. in princ. ff. de cond. ind. &
quod ibi no. Idē in legibus, q̇ dicunt, ꝙ ex pacto nudo nō oria-
tur actio; nam ꝑꝑ hoc nō tollitur exceptio, quia hoc eſſet odio
ſum, & cōtra naturalē ęquitatem. Si vero loquitur in materia
fauorabili, tūc appellatione actionis continetur exceptio, exē-
plum in l. 1. §. ait pretor. ff. de dolo. nam in fauorem rei. Et quia
actio de dolo eſt odioſa, introductum eſt, vt non daretur actio
de dolo, ſi alia actio competit. igitur intelligitur largè, vt exce
ptiones comprehēdat, & oēm facultatem perueniēdi ad ſuū. l.
& elegāter. in prin. ff. de dolo. & ibi ēt vide Bar. qa idem dixit.
ita etiam in propoſito lex dicit, ꝙ ei, qui agit, incūbit onus pro
bādi, l. 2. ff. de prob. & ibi dominus meus Fl. intelligitur etenim
agere ēt ille, qui excipit, nam aliàs ſequeretur, ꝙ reo in his, quę
dixit, non incumberet onus probandi, quod eſſet odioſum, &
2 iniquum, l. in exceptionibus. ff. de probat. ¶ † In glo. in verb. dolo
inductus. in fi. no. ꝙ dolus dans cām ↄtui bonę fidei facit con-
2 tractū ipſo iure nullum, [a] quod eſt verū in fauorē odioſi, ſed in
ſui prędiudicium tenet ↄtus, & ex eo pōt conueniri. ita dixit gl.
no. in ver. nullam. in l. & eleganter. in prin. ff. de dolo. & ibi idē
voluit gl. magna. & idem voluit in l. ſi dolo. C. de reſcin. ven. &
in l. a diuo Pio. ff. de ritu nup. Quod tñ eſt verum, niſi lex reſi-
ſtat actui, quia ex neutra parte ex dicto ↄtu inito per dolū da-
retur actio, ita ſingulariter dixit gl. in d. l. a diuo Pio. de quo ꝑ Bal.
in l. 1. C. plus val. quod agi. & de hoc dic, vt dixi ſ. de actio. §. a-
ctionum quædam. in prin. & in §. prçterea quaſdam. in verſ. aut
dolo malo. vbi plenè poſui de actione de dolo. dic, vt ibi. ¶ In
gl. in ver. lapſus. in fine. dic, ꝙ ille tex. non facit ad propoſitum,
quia ibi loquitur qñ ſtipulatio fit ſine cā, an valeat vel nonè dic,
vt ibi, de quo ibi per gl. Bar. & Raph. & latè per doct. in l. gene-
raliter. C. de non num. pec. ſed latius dixi ſ. de actio. §. in perſo-
nam. circa prin. Nos autem loquimur, qñ aliquis credens ſe te-
neri promiſit, & ſic errando, licèt ſolēniter promiſit, vnde dabi
tur ſibi exceptio, vt hic, & vltra hoc poterit ēt condicere libe-
rationē. vt l. is qui plus. & ibi no. & l. ſi is qui perpetua. cum ibi
no. ff. de condi. inde. Et aliqd dixi ſupra in rub. in 10. q. prin. dic,
vt ibi in gl. in ver. obligatus. in fi. Tu dic, ꝙ licèt quis habeat ex-
ceptionē vt hic, dr̄ tñ obligatus, vt in tex. quia orta fuit, & eſt ci
uilis, & naturalis obligatio, & per ↄñs actio, l. licèt. §. ea obliga-
tio. ff. de procu. quam actionē actor poterit in iudicio intētare,
3 & † niſi per reum opponatur exceptio doli, vel metus, cōdem-
nabitur, vt hic; nec iudex poterit ſupplere, & opponere dictam
exceptionem, qa ſuppleret de facto, quod ei nō licet, l. 1. C. vt q̄
deſunt aduoc. ſecus ſi nullo modo eſſet obligatus, quia tunc iu
dex ſuo officio repelleret actorē ſine actione agentem, etiam ſi
reus nō opponeret, l. vbi pactum. cū gl. & ibi Bar. C. de tranſac.
& glo. & Bar. in l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pac. de quo aliquid dixi
ſ. eo. in rub. in 10. q. prin. dic, vt ibi. & tali caſu ſufficeret reduce
re ad mentem iudicis in allegationibus iuris, licèt aliqua de-
fenſio per reū in proceſſu, & in actis facta, vel oppoſita nō fue-
rit, ita dixit Bar. in l. cū qui ita. in vlti. col. ff. de ver. ob. & no. Bar.
in l. exceptione. C. de proba. Et ibi doc. & no. Bar. in l. lecta. in
prin. ſi cer. pet. in ver. quid eſt hoc dictum pactum &c. ¶ In glo.
efficax, ibi, & naturaliter. dic ſm Io. Fab. ꝙ Iac. de Are. dixit, ꝙ
immo nunquam fuit orta obligatio naturalis, nā obligatio na-
turalis oritur ex æquitate, l. cum amplius. §. is natura debet. de
re iud. Sed non eſt æquū, ꝙ dolū, vel metū inferenti det actio,
ideo dixit nō oriri obligationē naturalē, ſed ciuilem tm̄, ſupple
& aliqñ ex ciuili obligatione tm̄, & ſic ex patre ſolo pōt oriri
actio, & ſic filia vt contingit in Adam, vt patet ibi in tex. iure ci
uili. Sed tu dicas contrarium, ꝙ cū conſenſus debitoris interue
nerit, licèt fuerit deceptus, l. in cauſæ. §. fin. ff. de mino. vel fuerit
per metum coactus, pura tamen voluntas eſt, l. ſi mulier. §. 2. ff.
quod me. cau. & naturalis naſcitur ex conſenſu. ff. de ſol. l. Sti-
chum. §. naturalis. igiť fuit ēt orta obligatio naturalis, & ſic ex
patre, & matre orta actio, q̄ eſt filia, l. licèt. §. ea obligatio. de ꝓ-
cu. de quo latè Bal. & doc. in l. cum quis. C. de iur. & fac. ign. &
in l. 1. ff. de condi. inde. de quo dixi ſupra de obli. in prin. dic, vt
ibi. ¶ In gl. in factum. in fi. iſta gl. ſm Iac. de Are. non eſt vera in
omnibus, nā in eodem exēplo, qñ per errorē promiſit, nō datur
ↄ patrem, vel patronum in factum. Nam illa actio, vel exceptio
tunc demū datur, qñ dictum eorum pōt argui, l. non debet. ff. de
dolo. Sed in nullo delicto, ēt qñ filius, vel libertus ꝑ errorē pro
miſit fortè parentibus bona fide recipientibus, igitur iſto caſu
& exceptio in factum, & exceptio doli concurrunt. ¶ Expeditis
gloſſis, quia hic tractatur de tribus exceptionibus, videlicet, de
exceptione doli, metus, & in factum, videndum eſt de vnaqua-
que ſigillatim, & primò de exceptione doli, nam iuſtum eſſe vr̄
hic de ea tractare, poſtquam ſ. in ti. de act. §. præterea. in ver. do-
lo malo, tractauimus de actione doli. ¶ Et in huiuſmodi exce-
ptionis examine, ſequatur ordinem iuriſconſulti. Nam primò
videndum eſt de cauſa, quare illa exceptio doli propoſita, &
introducta fuit. Secundò erit videndum, qūo dolus fiat, quo co
gnito,

ADDITIO.

a Dolus dans cauſam cōtractui bonæ fidei facit cōtractū ipſo iure nullū. Quid autē quando dat cauſam diſtractui, hoc eſt illi actui, per quē receditur a contractu, dic ꝙ idem eſt, quia reddit actū ipſo iure nullum, probatur in l. de tutela. C. de in integ. reſti. & in l. ſi maior. C. de dolo per Bar. latiſſimè in l. ſub prætextu ſpecierum. C. de tranſa. hoc no. gl. in c. eleganter. ff. de dolo. & gl. in ꝑpalle. l. de tutela. vbi etiam Bar. notabiliter. Barth. ab Hoſat.

gnito, ſtatim cognoſcemus an, & quando obſtet doli exceptio.
Tertiò erit videndum, contra quem poteſt iſta excepoo intẽtari. Vltimò videamus quanto tp̃e duret talis exceptionis oppoſi
4 tio, ita nos monet iuriſc. in l. 1. ff. de doli excep. ¶ † Veniamus igitur ad primum, videlicet quæ ſit cã inducendi iſtam exceptionem doli: Et rñdeo, ꝙ prætor naturali æquitate motus hanc exceptionem doli introduxit, ne alicui dolus ſuus ꝑꝑ rigorem iuris ciuilis contra naturalem æquitatem proſit. Ita dicit tex. in d. l. 1. §. 1. nam quamuis dolo introduxeris me ad promittẽdũ per ſtipulationem tibi decem, de iure ciuili remaneo obligatus, & contra me tibi competit, vel oritur actio, tñ de æquitate prætoria obſtat doli exceptio, vt d. l. 1. §. 1. & l. dolo. C. de inuti. ſtip. Et hoc fuit æquum, ne quis ex dolo ſuo lucretur, & ne dolus ſuus alicui patrocinetur. Ex quo no. (vt ſupra di.) ꝙ dolus dans cauſam ꝯctui ſtricti iuris non reddit eum ipſo iure nullum, ſecus in contractu bonæfidei. vt ſupra dixi de act. §. actionum quædã.
5 circa prin. Quibus addas, † ꝙ ſi cõtractus ſtricti iuris, & bonæfidei ſimul, & ſemel concurrunt, vt quià dolo induxiſti me ad vendendum tibi librum, & interuenit ſtipulatio (vt cõiter ſolet fieri in inſtrumentis) an ſtipulatio ſit contractus ſtricti iuris valeat? cũ clarum ſit, ꝙ venditio eſt cõtractus bonæfidei, qui tunc non valet, vt d. l. & eleganter. in prin. ff. de dolo. & Bal. in d. l. dolo. ſingulariter dicit, ꝙ non, quia cum talis ſtipulatio dicatur acceſſoria ad ipſum contractum venditionis, & ſic bonæfidei, annullato dicto contractu principali, nõ valet dicta ſtipulatio acceſſoria, & de hoc dicit eſſe caſum ſingularem in l. ſi quis cum aliter. ff. de verb. obl. facit quod hř in l. certi conditio. §. ſi nummos. ff. ſi cer. pet. Et per Bar. & do. in l. ſi ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de ver. obl. facit tex. in l. cum. n. cum l. ſeq. ff. de nouat. Sed tu aduertas, quia mihi vř, ꝙ d. l. ſi quis cum aliter. dicat contrariũ. nã ibi dř, ꝙ ſubtilitate iuris aſtrictus eſt, ſed doli exceptione vti poteſt, vt dicit ẽt hic tex. & gl. ibi, in ver. machinationem. in fi. ponit iſtum caſum, qõ ſuper contractu bonæfidei interuenit ſtipulatio, igitur vř ibi caſus, ꝙ licèt ſit contractus bonæfidei, & ſuꝑ eo ẽt interuenerit ſtipulatio, ꝙ de ſubtilitate iuris eſt orta actio, & meritò obſtat exceptio, & ſic totus contractus valet. & hoc ẽt ſentit ſatis Bart. in d. l. ſi quis cum aliter. verſi. quæro circa ſm exẽplum. vbi dixit, ꝙ immo ſtipulatio interpoſita ſuper dicto ꝯctu bonæfidei, eſt coæqualis, non autẽ acceſſoria, vt dixerat Bal. ex quo ſequitur, ꝙ in caſu Bal. in effectu contractus valebit ipſo iure per interuentum dictæ ſtipulationis, licèt obſtet exceptio, vt hic, quod eſt not. Cogita tñ ſi prædictæ opiniones poſſent concordari, per ea, quæ habẽtur in d. §. ſi nummos. & d. §. Chryſogonus. ¶ Secũdò addas, ꝙ licèt dolus dederit cauſam contractui bonæfidei, & ſic licèt cõtractus ſit ipſo iure nullus (vt dixi) ſi tñ ſequatur traditio, transfertur dñium ex dicto contractu nullo. vt hř in d. l. eleganter. §. 1. & no. gl. notabilis in l. apud Celſum. §. de autoris. ff. de except. do. & ibi hoc firmat
6 Rapha. ¶ † Ex quo no. ꝙ licet ex cõtractu ſimulato, & ficto fiat traditio, tñ neq; dñium, & fortè neq; poſſeſſio trãsfertur, vt eſt caſus ſingularis in l. emptor. ff. de aquæ plu. arc. vbi videas Bart. Ang. & dominos meos. ſed (vt dixi) ex contractu nullo, etiã ꝑꝑ dolum adhibitum in initio contractus, ſi fiat traditio, transfertur dñium. vt dixi. Ex quo ſequitur, ꝙ magis infert fictio, vel ſimulatio, quam dolus dans cauſam cõtractui quò ad tranſlationem dñij ſecuta traditione. quod no. perpetuò, quia totum cõtrariũ vř. Vnde ne poſſis errare, dicas, ꝙ debet intelligi de contractu ficto, & ſimulato. iuxta l. nuda. ff. de cõtrah. emp. & l. imaginaria. ff. de reg. iur. Nã multæ ſunt ſpecies ſimulationũ, vt eleganter voluit Bar. in quodam ſuo cõſilio, quod incipit Pe. Nicolę. &c. & in l. poſt contractũ. ff. de do. Bal. & Sal. in l. 1. C. plus vale. quod agi. nam in d. l. nuda. cum intentio contrahẽtium ſit nuda, contractum perficere non valet, ergo nõ mirum ſi ex nuda cã non poteſt transferri dñium. l. nunquam nuda. ff. de acqu. re. do. & quod no. gl. in l. quod meo. ff. de acq. poſ. Sed in caſu noſtro, doloſus, & vendens intendebat contractum venditionis facere, & ſic aliquem contractum, quę ſit aptus natus ad transferendum dñium. l. cum manu ſcta. §. fi. ff. de contrah. emp. ſic tradendo, transfert dñium. arg. gl. in l. 2. cum ſi. C. de acq. poſ. cogita tu, ſi habes meliorem rationem. Vel ſecũdò, & principaliter poſſes dicere, ꝙ cauſa, ſiue materia inductiua huius exceptionis eſt illa eadem cã, quæ fuit cauſa proponẽdæ actionis de dolo, ita dicit Iuriſcon. in l. 2. in prin. ff. de do. excep. & per conſequens ne illius malitia ſit ſibi lucroſa, & ſimplicitas alterius ſit ſibi damnoſa. l. 1. in prin. ff. de dol. faci. l. planè. & l. fi. cum gl. & quod in eis Bar. Bal. Ang. de pe. hær. Cætera dic, vt habetur in l. qui æquitate. ff. de do. exce. & dixi ſupra in rub. in 3. q. princ. dic,
7 vt ibi dixi. ¶ † Capio ſm principale, videlicet, qñ dicatur dolo fieri, vt ſciamus, an, & qñ competat iſta exceptio doli. Et rñdeř, ꝙ dolus dř committi multis modis. Primo ante cõtractum, vt qñ dedit cauſam cõtractui. vt l. 1. ff. de doli excep. l. dolo. ff. de inutiſtipu. Secundo dř committi tũc temporis, quo aliquid petitur, licèt antea nullus dolus fuerit cõmiſſus, vt puta, ſi quis agit in iudicio ex contractu celebrato ſine cauſa, vel qñ aliquis agit ꝯ aliquam exceptionem, vel contra aliquam æquitatem, ex qua quis erat tutus. Nam licèt tp̃e, quo contractus fuit celebratus, non dicatur dolum fuiſſe commiſſum, quia nullus dolus, nulla machinatio interuenit, tñ dicendũ eſt, quòd cũ agit in iudicio, & litem ſuper dicta petitione eſt conteſtatus, dolo malo facete videbit, ex eo, quia perſeuerat petere ex dicto cõtractu inutili. Iſte eſt propriè tex. in d. l. 2. §. circa. ff. de do. excep. & eo. tit. l. qui æquitate. Ex quo tu nota, & tene mẽti, quia quoties quis eſt tutus aliqua exceptione, vt pacti de non petendo, vel alia æquitate, & tñ aduerſarius ſuus contra eum in iudicio agat, & deducat illud ius ſuum, quod aliqua exceptione, vel æquitate elidi põt, quòd cõpetit ſibi exceptio doli, q̃ oritur ſtatim, quamprimum actor fuerit ſuper ſua petitione litem conteſtatus, & non prius. Et prædicta forte tu poſſes dicere uera, qñ agit ille, q̃ contraxit, & ſic ſciebat. l. fi. ff. pro ſuo. uel ſcire debebat. l. quod te. ff. ſi cer. pet. te habere exceptionem, quia ſcienter, & ſic doloſè uř indebitè agere, ideo ſibi obſtat excepoo doli, quia petendo qđ poterat tolli exceptione, nř ĩ dolo uerſari, ſecus ergo ſi quis ut hæres ageret, quia eſſet in ignorãtia probabili. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. tunc cum non præſumatur in dolo, ſibi non obſtabit doli exceptio, ſed ſi qua alia exceptio reo competeret, propter hoc non eſſet ſublata, cogita. Et ideo ſis cautus tu cauſidice, ut in forma debita ſcias opponere, dictam exceptionẽ, quià non ſufficeret, ſi diceres, oppono exceptionem doli, & ſic generaliter, quia in ſpecie debes opponere, ut dixi ſupra in rub. Et iõ forma erit, quòd excipiẽdo dicas, quòd Titius actor tecũ ꝯxit ita, & taliter, ꝙ tibi talis exceptio cõpetebat, quòd ipſe Titius ſciebat, uel ſcire debebat tibi talẽ exceptionẽ cõpetere, uel te eſſe tutum tali æquitate, & tamẽ hoc nõ obſtante ꝯ te egit, & litem eſt conteſtatus, & per ꝯñs dolo ſe dř feciſſe, unde nunc ex tali lite conteſtata orta eſt mihi actio doli, quam nunc eidem oppono. ita dixit tex. in l. 2. §. circa. & in d. §. generaliter. qđ no.
8 in practica. ¶ † Et etiam aduertas, quòd aliqñ talis dolus põt dici ſpecialis, aliqñ generalis. Specialis uerò, ſi alia exceptio ĩ ſpecie non competit: Generalis, ut puta, ſi alia exceptio in ſpecie cõpetit. Ac etiã ſcias, quòd iſta exceptio doli aliqñ eſt iuris, ut qñ reus ipſo iure tenetur, & ſic non eſt tutus ipſo iure, ut hic, & tali caſu exceptio doli habet effectum iuris, quia excludit intentionem agentis, ut hic. Aliquando exceptio doli eſt exceptio facti, & etiam intentionis, ut qñ de facto, & ſine actione experiť actor. l. 2. & ibi gl. Bar. & doc. ff. eo. tit. Nam ſciendum eſt, quòd exceptio doli ſuccedit in locũ cuiuslibet exceptionis, quæ dici poſſit. ut d. l. 2. §. generaliter. Ita dicit gl. Bar. & doc. ĩ l. qui ſe debere. ff. de condi. cau. da. Aduertendũ tñ eſt, quòd caſu, quo exceptio doli ſubrogetur loco alterius exceptionis, limitabiť, & regulariter ſm naturam illius exceptionis, in cuius locum ſucceſſit. ita dixit gl. in uer. pecuniã. in prin. in d. l. qui exceptionẽ. ff. de cond. inde. Et no. Bar. in d. l. 2. §. & generaliter. Et fortè dices tu, ꝙ capiat naturam alterius exceptionis primæuã, & originariam, & non illam, quam haberet accidentaliter, & ſecundariò. ut noluit gl. in d. l. qui exceptionẽ. in d. uer. pecuniam. & noluit gl. & doc. in ſimili. in l. ſi creditori. ff. de leg. 1. & ꝓ hoc facit quod hř in l. ſi enim. §. qui iniuriarũ. ff. ſi quis cau. & quod ſibi per gl. & doc. & latè per Bar. in l. 1. §. hæc actio. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſ. fue. At etiam aduertas, ꝙ licet gl. ord. in l. qui ſe debe
9 re. dicat, ꝙ exceptio doli eſt quadruplex. † Vna eſt, quæ oritur tp̃e contractus, ut ſi dolo induxiſti me ad promittendũ tibi decem. Secunda eſt, quæ ſuccedit in locum non numeratæ pecuniæ. Tertia eſt, quæ ſuccedit in locũ pacti, & iuriſiurandi. Quarta, quæ ſuccedit in locum facti, ſiue intentionis. At etiam licet gl. & doc. in d. l. qui ſe debere. dicant, ꝙ exceptio, quæ oritur ratione doli, dicatur odioſa. ut d. l. qui exceptionem. in prin. tamẽ Raph. in d. l. 1. & in d. l. 2. §. circa. ff. de do. excep. tenet, ꝙ immo ſit fauorabilis. Nã ſi illa exceptio, quæ naſciť ex aliqua æquitate, dř fauorabilis, vt d. l. qui ſe debere. & d. l. qui æquitate. de doli excep. fortius debemus dicere in iſta, quæ ex proprio dolo aduerſarij naſcitur, cum magis uideatur ſuccurri iſti decepto dolo aduerſarij, q̃ ſi non dolo aduerſarij, ſed alia æquitate ſibi ſuccurreť. & iſtud eſt magni effectus, quia quãdo qs eſt tutus exceptione fauorabili, ſolutum per errorem poteſt repeti, aliàs ſecus, quãdo eſt tutus exceptione odioſa. ut d. l. q exceptionẽ. in prin. Et ꝓ hoc eſt tex. in d. l. qui ſe debere. in primo reſp. & in l.

ſi non

ſi non ſortem.§.indebitum. de cond. indeb. vbi datur regula, q tutus exceptione perpetua ſolutum repetere poteſt. Nec obſt. d.l. qui exceptionem. quia illa loquitur in exceptione Macedoniani, quæ eſt adinuenta contra naturalem æquitatem, quæ eſt, vt nemo cũ alterius iactura locupletetur &c. vt l.nam & natura.ff.de cond. indeb. Sed nos loquimur in exceptione doli, quæ non eſt inuenta principaliter in odium odioſi, ſed in fauoré decepti, ne alterius fallacia ſibi noceat.l.1.de do. & d.l.1. & 2. de dol.excep. per quam opponens tractat de damno euitando. & pro hoc vr̃ d.gl.in verſic.pecuniam. in d.l.qui exceptionem. Et hoc in ſimili voluit do.Pau.& Lud.in l.ſi quis cũ aliter.de verb. ob.Et ad prædicta bene facit, quod not. Bar.in l.qui exceptioné. vbi dicit, q ſi ſtatuto caueatur, ſi quis non denuntiauerit bona ſua in Cataſtro &c. quia dr̃ exceptio odioſa, quæ primordialiter, & principaliter dr̃ adinuenta in odiũ non denuntiantis. Sed ſi ſtatuto caueatur, q mulier non poſſit ſe obligare ſine cõſenſu propinquorũ, talis exceptio dr̃ fauorabilis, quia primordialiter fuit adinuenta fauore fragilitatis ſexus. Et prædicta intelligas tu vera de illa exceptione doli, quæ originaliter competit, vel quia de dolo induxiſti me ad contrahendum, vel dolus in cõtractu accedit, quo caſu poteſt dici quis tutus exceptione fauorabili. & ita intelligatur opinio prędicta, & ideo ſolutum repetitur, ſecus aũt ſi exceptio doli non ſit orta a principio, ſed oriatur ex poſtfacto, eo ipſo, q actor agit in iudicio, & lité conteſtatur cõtra tutum exceptione, vel aliqua ęquitate. vt d.l.2.§. circa. quia originaliter non eſt iſta exceptio quæſita, ſed ex accidenti, videlicet, eò ipſo, q actor agit contra tutum aliqua exceptione, vel æquitate, tunc iſta non impedit repetitionem ſoluti. Ita dicit Iac.But.& Sal.in d.l.qui exceptioné, in ſi.princ. & hoc
10 etiam tacitè ſentit Bar.ibi. Tertiò † modo dr̃ dolus cõmitti poſt contractum, vt ſi opera creditoris debitor perdat pecuniã, quã ſoluturus erat.l.ſi opera.ff.de dol.excep. Et idé i caſu, l.viro atq; vxore.cum ibi no.ff.ſol. mat. Et per ꝯñs tribus temporibus dicitur dolus committi, vt in ſimili dicimus de præſtante auxilium in maleficiis. Nã aliqñ præſtatur ante maleficium, vt accõmodando ſcholas. Aliquãdo in ipſo maleficio, vt aſsiſtendo malefactori. Aliquando poſt maleficium, vt aſſociãdo malefactoré, vt euadat. de quo latè ꝑ Bar.in l.in furti.§.ope. ff.de fur. de quo latè ſcripſi in tractatu meo Maleſi. in gl. in ver. Andream auxiliatoré.in gl.in ver.& dicto maleficio ſemper aſtitit. dic vt ibi.
* quæ oia no.¶ Vnum tñ tene menti, pro fundamento * huius ſecundi quæſiti, q vbicunq; actio bonæfidei intentatur ꝯ æquitatem, ibi ex natura ſui obſtat exceptio doli. iſte eſt caſus in l.ſi iò. ff.ſo.ma.in ſi.& ibi Raph.in l.hmôi.§.qui ſeruum. iuxta mediũ. ff.de leg.1. ¶ Ex quo vr̃ ſequi vnũ mirabile, q cũ talis exceptio doli dicatur competere ẽt a principio, q tutus tali exceptione, quæcunq; ſit ex contractu bonæfidei, dicatur ẽt tutus exceptione doli, quæ ineſt in dicto contractu, vt dicunt expreſſe prædicta iura, & per ꝯñs cum dicatur tutus exceptione doli fauorabili, q etiam ſolutum virtute dictæ exceptionis doli repeti põt, quod perpetuò tene menti, quia eſt quid ſingulare. facit §.in bo
11 næfidei.& quod ibi ſcripſi, ſupra de act.cogita.¶ † Veniamus ad tertium principale, videlicet, ꝯ quem talis exceptio doli poſſit intentari. Et primò ſciendum eſt, q exceptio doli ex parte eius, cui opponitur, dr̃ eſſe perſonalis, vt ꝯ doloſum tãtũmodo opponatur, & non ꝯ alium non committenté dolum, quod tamé intelligas, vt ſtatim dicam, ſed ex parte opponentis eſt in rem. & de vtroq; eſt tex.in d.l.2.§.t. ff.de doli exce. magna nãq; dr̃ia eſt, vtrum diſpoſitio ſit ſcripta in rem, vel in perſonam. vt l.aut qui aliter.§.ſi.& ibi Bart.ff. quod vi aut clam. & in l.hæc verba. & ibi Bart. ff.de adul. Quia qñ ſtatutum loquitur in perſonã de proprio ſignificato, non egreditur perſonam, vt ſi loquatur de homicida, non comprehendit mandantem, ſecus ſi ſit ſcripta in rem, vt hr̃ in dictis iurib. Et aduertas ad id, quod proximè dixi, q ex parte eius, qui opponit, qñ conuenitur ſuper aliqua re, q ſua exceptio eſt in rem, & non in perſonam, qm̃ ſi quis conuenietur a fure, raptore, vel alias dolum committente in dicta re, ex eo, quia poſſidet dictam rem, põt cõuentus excipere de doli exceptione, videlicet, q tu agens in dicta re, furtum, vel talé dolum cõmmiſiſti, nec tali caſu quæritur aduerſus qué ſit dolus commiſſus, vel furtum, an aduerſus illum qui conuenitur, & excipit, an aduerſus alium. facit l.Fulcinius.§.1.& r.ff.ex qb. cau.in poſ.ea. Sed tantummodo quæretur, an in dicta re ſit dolus commiſſus per actorem, licèt nõ fuerit commiſſus ꝯ reum conuentum. facit l.ſi.cum ibi no.C.de rei ven. Ex quo Ang.in d. l.2.in prin. dat vnam notabilem regulam, q vbicunq; exceptio eſt excluſiua actionis, & intentionis agentis, ſemper vires exceptionis æſtimantur ex perſona eius, cui opponitur. Nam licèt excipiens nullũ ius habeat; ſufficit tñ ad excludendũ dictũ actorem, eũ carere exceptioné. Ita intelligatur d.l.ſi. de rei véd. ſed vbi intentio actoris eſt fundata de iure cõi, & ad eam eneruandam proponitur exceptio, ſemper oportet conſiderari, an ipſi excipienti competat ius excipiẽdi, & tunc demum competit, ſi ſua intereſt, aliàs non, ideo tunc vires exceptionis æſtimantur ex perſona opponentis, & non ex perſona agẽtis.l.qui ex liberis.§.teſtõ.ff.de ſecun.tab.& quod ibi Bar. Et ideo dicimus non admitti ad excipiendum, niſi illum, cuius intereſt, quia hoc intelligitur, ſi actoris intentio eſt fundata de iure cõi.l.ille a quo. §.ſi de teſtõ.ff.ad Treb.& no. in l.militis codicillis. §.veteranus. ff.de teſt.mil. Sit itaq; cautus cauſidicus rei in articulãdo, & probando duo deducat, videlicet, dolum fuiſſe adhibitum in tali re ſibi petita, & per ipſum actorem fuiſſe dolum cõmiſſum. Nam ẽt ſi probaret dolum in prædicta re fuiſſe adhibitum, vt quia dicta res fuit furto ſubtracta, & hoc probaretur, niſi ẽt deduceret, & probaret id forte factum ab actore, ſua exceptio tanquã inepta non releuaret reum, vt eſt tex.no.in l.2.§.r.in ver.debet igitur is qui &c.quod no. Secundò aduertas ad aliud, quod dixi, q exceptio doli ex parte eius, cui opponitur, eſt ꝑſonalis, & ſic reus debet deducere dolũ ipſius agentis. iſtud eſt verum, cuicũq; agat, ſiue ſit maior, ſiue pubes, ſiue pupillus, doli tñ capax. vt d.l.apud Celſum.§.de dolo aũt ipſius minoris. & §.ſe.ſiue ſit maſculus, ſiue fęmina. vt d.l.apud Celſũ. §.ſed & ſi mulier. Quicunq; ergo cuiuſcunq; conditionis, & qualitatis ſit, qui agat, &
12 dolum commiſerit, põt de dolo excipi.¶ † Et not.bene, q dolus committitur non ſolum in faciendo, vel expreſsè dicendo, ſed ẽt in tacẽdo, vel occultãdo veritaté. vt eſt no. tex. & ibi per do. & maximè Bal.in d.l.præſcriptione. C.ſi ꝯ ius, vel vti.pub. Aduertas tñ, q aliqñ contra agentem põt excipi, non tm̃ de dolo ſuo, ſed ẽt de alieno; & tũc reus in ſuis exceptionibus debet deducere, & ſpecificare, & probare dolũ ipſius, ex cuius dolo ille, qui agit, tenetur, vtputa, de dolo defuncti, qui nocet eius hæredi. ſiue ſit ſucceſſor de iure ciuili, ſiue de iure prætorio, ſiue ẽt eſſet ſucceſſor cã libertatum cõſeruandarum. vt ſupra de eo cui lib.cã.per totum, coniuncta l.qui in alterius.ff.de reg.iur.& ſic debet deducere, & ſpecificare agens, qualiter defunctus do-
13 lum in dicta re commiſerit. ¶ † Sed quod dixi, dolum defuncti nocere hæredi, intelligas, vt plenè ſcripſi ſupra de acti. in §.ſed iſte.in verſ.quæro ab extra, cum ſupra vidimus &c. & habetur in l.Pomp.§.cum quis.ff.de acq.poſſ.& in l.ſi ego.§.partus.ff.de pub.in rem act.& l.vitia.de acq.poſſ. Nam (ut patet in dictis iuribus) aut eſt uitium reale, & nulli dubium, q apud quencunq; res tranſit, vadit cum ſuo vitio. vt d.l. vitia. aut vitium eſt perſonale, & tunc aut quis vult vti adminiculo ſui defuncti, aut nõ: Qñ non vult vti, ẽt dolus ſui defuncti nocet ſibi. vt d.§.partus. & in l.an vitium.& l.cum hæres. ff.de diuer. & temp.præſcr. qđ eſt verum, ſm̃ Bar.in l.cum hęres.& Dy.in c.poſſeſſor.de re.iu. in 6.de ſubtilitate iuris ciuilis, ſecus ſi ſit de æquitate canonica, ſi hæres ex ſua perſona uelit cõputare tempus uſucapionis, & non ſumere adminiculũ ex perſona defuncti, ut puta ſi ipſe hæres tanto tpe poſſederit, quod ex ſe cõpleuerit uſucapionem, & illud ſentit gl.in l.nihil.ff.ꝓ hærede. & hoc voluit gl.& Imo. in l.hæres.§.ſequitur.de uſuca.& Raph.in d.l.Pomp.§.t.& Bar. in l.eum qui.§.in hac.de pub.in rem act. Ex quo ſequitur, quod ſi hæres perfectè ex ſua perſona uſuceperit, nõ põt ei excipi de dolo ſui defuncti, quod no.perpetuò. ¶ Aduertas tñ, & nunqua excat mété tuam, q hæres, qui ſemper fuit in bona fide, & qui in ſui perſonam tm̃ fundauit uſucapioné, & præſcripſit ré legi-
a timè, * iuxta ea, quæ hr̃ in c.fin.de pręſcr. tñ tenetur extrahere aiam ſui defuncti, cui ſucceſsit de peccato, & ſic tenetur reſtituere dictam ré, quam ipſe præſcripſit, ita dixit Ant.de But.in c. ſi diligenti. ex̃ de præſcr. Et hoc ſequitur dñs meus Io. de Imo. in d.c.ſi. quod no. quia iſto anno ita conſului. Ac ẽt marito ſoluto ma. non eo conſtante nocet dolus autoris. ut d.l.apud Celſum.

§.ſed

ADDITIONES.

* Cattorio in vet. exempl. ideſt ſuſtentaculo.

a Legitimè. Verum tutus præſcriptione teneatur in foro animæ reſtituere rem præſcriptam, cum cognoſcit rem fuiſſe alienam. Pan.in c.vigilanti.de præſcr. dicit q non ex multis rationibus, ſed melior ratio eſt, quã ponit in c.ſi.eo.ti. quia quod iure poſſidetur, iuſte poſſidetur. & ſi iuſte bene. ergo non alienũ, ſed ſuum, ergo non peccat non reſtituendo. 14.q.4.quid dicam? Et hanc opi. tenet glo.in d.c.vigilanti. Anto.de But.in d.c.vigilanti, dicit ſe diſputaſſe, q quò ad forum animæ ſenetur, ratio quia cauſa præſcribendi non eſt ratio ſufficiens quo ad æquitatem, quo vero ad forum contentioſum dicit non teneri, alij autem indiſtincte teneant, q ſenatus dominus frater magiſter ſacræ Theologiæ Ang.de Claua. tenet opi. q non teneatur, niſi forte eſſet ita ſcrupuloſus, q non poſſet deponere conſcientiam quin teneatur, & reſpondet ad rationem Ant.de But.& credit veriſſimam eſſe opi.Pano. & ſequatium. vide in ſumma Angelica.in ver.præſcr.in 646. Barth. ab Hoſp.

§.ſed & ſi mulier. & pro hoc bene facit quod hr̃ in l. Mæuia.§.ſi
fundus.ff.ſol. mat.Et eſt ratio,quia maritus conſtante matrimo-
nio dr̃ habere cauſam oneroſam.l.fin.§.1. ff. quæ in frau. credi.
14 ¶†Item dolus tutorum, vel curatorũ domino ſuo nocet, qua-
tenus ex eo eſt effectus locupletior. vt d. l.apud Celſum. §.illa.
& §.ſi quis non tut. & ſic agenti poteſt accipi de dolo ſui admi-
niſtratoris. facit l.ſi procurator. la 2.eo.tit.¶ Itẽ põt excipi agen
ti de dolo ſui procuratoris. In hoc tamẽ eſt aduertẽdũ, aut eſt
procurator in rem ſuam,aut eſt procurator habens mandatum
15 generale cum libera, aut eſt procurator ſimplex. †Primis duo
bus caſibus,quãdo eſt procurator in rẽ ſuã,& quãdo eſt procu
rator generalis cũ libera, ſemper contra dñm agentem de do-
lo dictorum procuratorum quandocunq; commiſſo poteſt op
poni,& in procuratore in rem ſuam poteſt eſſe ratio,quæ colli
gitur ex no. in l.qui ſtipẽdia. C.de procu. & in procuratore ge-
nerali poteſt eſſe ratio,quæ colligitur ex l.procuratore tutorũ.
& l.procurator cui generaliter.& l.mandato.& quod in eis no.
Bart. ff.de procu.quia talis põt oĩa, quæ poteſt eius dñs, in tm̃
ꝙ procurator generalis cum libera põt ẽt exercere cauſas, in
quibus requiritur ſpecificum mãdatum, ita dicit Bal.in l.illud.
§.1.ff.de mino.qđ not. Tertio verò caſu, de dolo procuratoris
ſimpliciter conſtituti ad agendũ,non põt excipi, niſi dolus fue
rit commiſſus in iudicio,& poſt litem contc. & ſi poſtquã fue-
rit effectus dñs inſtãtiæ. vt eſt tex.no.in d. l.apud Celſum.§.quæ
ſitum.& in d.l.ſi procurator. la 2. Nam ſi ante iudiciũ, vel poſt
iudicium, & ſic lata ſententia in dolo verſatur procurator ſim-
plex,de tali dolo contra dñm nõ poteſt excipi,quia nõ vt pro-
curator,ſed vt extraneus dño in iudicio dolum or̃ commiſiſſe,
ergo non nocet dño.l. Plautius. & l. ſi procurator meus. §. 1. de
proc.& l.hoc iure.ff.de ſolu.& ibi Bart.& in c. 1. de proc. in 6.
& in l.ab executore.de app.& illa eſt cõis ſententia. Sed ſecun-
dum Ang. in d. §.quæſitum. attenta dicta opinione fortiter ob-
ſtat,quia in acquirendo actionem iudicati, dolus cõmiſſus eſt,
vnde cuicũq; cõmiſerit, obſtare vr̃ doli exceptio. vt d. l.apud
Celſum.§.in hac,igitur &c.Sed põt reſpõderi ſm eundẽ,ꝙ quã
do procurator corrupit iudicem ante litẽ cõteſtatã,non fecit,
vt talem ſniam reportaret, ſed fortè, vt cõpelleret reum ad li-
tis conteſtationem, & ſic non fuit dolus commiſſus in acqui-
rendo actionem iudicati ex ſnia deſcẽdentem,igitur &c.Et in-
telligas hoc ſanè,quãdo fuerit talis corruptela,per quã ſnia nõ
redditur nulla ipſo iure,aliàs ſi eſſet funditus nulla,põt opponi
nullitatis exceptio, & ẽt exceptio doli generalis cum ea cõcur
rens.l.1.C.de ſen.iud.qui ma.iud. coniuncta l. venales. C.ſen.re-
ſcin.non poſ.Nam exceptio doli concurrit cũ vnaquaq; actio-
ne,vel exceptione. l. 2.§.generaliter. de doli exc.licèt de dolo a-
ctio cum nulla actione concurrat, immo nõ concurrit cũ ali-
qua exceptione, vel remedio ordinario, vel extraordinario,vt
in integ.reſt.l.1.§.2.& l. pen.& ſi. ff.de do.exce.quod notat. Ad-
uertas tamẽ ne erres, ꝙ eo caſu, quo dixi dolũ ꝓcuratoris no-
cere domino, eſt verũ catenus, quatenus eſt effectus locuple-
tior,nõ vltra, vt vr̃ caſus.in d.l.ſi procurator.la 2. æquiparãdo
tutorem,& procuratorem.& hoc voluit Bal.in l.ab eo.C.quõ,
& quan.iud.& Raph.in d.l.ſi procurator.Et prædicta intelligas
nõ tm̃ de primo procuratore cõſtituto a domino,ſed ẽt de ſub-
ſtituto,& ſic ordinato a primo procuratore, vel virtute pote-
ſtatis datæ ad ſubſtituendum, uel ſuo arbitrio extra iudicium.
ut l.ſi procuratorem.§.2. & ibi Bart.ff.mand.uel in iudicio poſt
litem conteſtatam, uel poſt primum actum contradictoriũ fa-
ctum a procuratore conſtituto poſt litem conteſtatã,& ſic poſt
quam effectus eſt dominus inſtãtiæ.l.nihil. & l.procuratoribus.
C.de ꝓcu.& d.c.1.de ꝓcu.in 6.Et facit quod elegãter Bar.dixit
ad propoſitum in l.2.in prin.de cura.bon.dan. Et eſt caſus in d.
l.apud Celſum.§.mandaui.& ibi ẽt hoc uoluit Ang.Et prædicta
procedunt, quãdo procurator cõmiſit dolũ in fauorẽ domini,
ſecus ſi in ſui perniciem,& dominus cõueniat ex actu geſto per
procuratorem, tunc an poſſit ſe teneri propter dolum ſui pro-
curatoris,eſt caſus in l. ſi procurator.la 2.ꝙ ſic.ff.de do.exce.&
uide tex.no.in l.& eleganter.§.pe.ff.de dolo, & quod ſupra dixi
excipi de dolo tutoris,uel curatoris,eſt uerum,ẽt ſi tutor nõ ſit
ſoluendo,& ſic ẽt ſi non ſit cautum pupillo ꝑ tutorem. ut d.l.ſi
16 ꝓcurator.la 2.in ſi.¶†Vnum tamẽ tene mẽti, ꝙ de dolo illius,
qui pro tutore gerit negotia pupillaria, cũ non ſit tutor datus,
uel datus,ſed non legitimè,non põt excipi cõtra pupillũ,opor-
tet ergo,ꝙ ſit uerus adminiſtrator, ut ꝑ dominũ excipi poſſit,
inquantũ tamẽ eſt factus locupletior. ut eſt tex.no. in d.l.apud
Celſum.§.illa ẽt qõ. & §. quæ in tutore. & §. ſi quis non tutor,
quod tene menti. Quid plura?etiam de dolo illius,per quẽ no-
bis acquiritur,licèt non ſit procurator noſter, uel negotiorum
geſtor,vel licèt non ſit ſubiectus poteſtati noſtræ,tñ excipi po-
teſt de eius dolo contra agentem,vt eſt tex.in d.l.apud Celſum.
§.apud Iul.quæſitum. & quod ibi Bar.qui Bar.ibi no.dixit,ꝙ ex
cipi ẽt poteſt de dolo illius, ad quem res reuerſa eſt. quod not.
17 ¶†Dolus verò filij, vel ſerui in cã peculiari indiſtinctè nocet
patri vel dño. In dominicis autẽ ita demum eis nocet ſi fuerit
dolus commiſſus in negotio ex quo acquiritur, ſecus ſi poſt ac
quiſitionem factam patri vel dño, filius vel ſeruus dolum com
mitteret.quia talis dolus non noceret patri vel dño,quia in ac-
quirendis tm̃,& non in iam quæſitis poſſunt patris,& dño no-
cere.l.ſeruus. C.de pa.Sed dolus patris vel dñi ſemper nocet fi-
lio vel ſeruo agentib.vt de his oĩb. eſt text.in d. l.apud Celſum.
§.in hac exceptione.¶Ex quo infertur, ꝙ eodẽ modo debet di-
ſtingui in Abbate,& monacho,qui æquiparatur filio,vel ſeruo.
vt no.Inn.in c.olim.de pri.& no.Bart.ĩ l.1.de vulg.& pup.vt de
dolo Abbatis indiſtinctè poſſit opponi monacho,ſed Abbati a-
gẽti poſſit opponi de dolo monachi in rebus cõmiſſis in actu
acquirendi,& non in aliis, & eodem modo põt dici de dño,&
18 vaſallo.quod no.¶†Aduertas ad id, quod ſupra dixi de procu-
ratore ad iudicia, ꝙ eius dolus nocet domino, debet intelligi
dño conſtituente,nam ſi eſſent duo rei credendi, & vnus cõſti-
tuat procuratorem,dolus illius procuratoris nocet conſtituen
ti,non aũt alteri reo.vt eſt gl.fin. & ibi Ang. hoc notat in ver.q
cum admiſit.in d.l.ſi procurator. la 2.ff.de do.excep.¶Secundò
ẽt aduertas,ꝙ prædicta procedunt, niſi eſſet adminiſtrator ge-
neralis,qui in extraiudicialibus dolum cõmiſit, quaſi cõmittat
dolum poſt contractum,& ſic poſt ius quæſitum dño nocet.vt
eſt tex.& ibi hoc no. Ang.in l.purè. §.actoris. de do.exce.quod
19 no.¶†Poſtquam vidimus,an dolus vniuerſalis autoris noceat,
a vel non.Nunc videndũ eſt, an de dolo autoris ſingularis ᵃ poſ-
ſit excipi necne?In quo cõcludas,aut res habetur ex cauſa one-
roſa,aut ex cauſa lucratiua, vel quaſi lucratiua.Si ex cauſa one
roſa, vt quia emi, vel permutaui,& tunc regulariter non poteſt
mihi opponi de dolo autoris mei.d. l.apud Celſum.§.de auto-
ris,niſi talis exceptio ſit in rem. Item niſi agẽs vellet vti acceſ-
ſione mei autoris.iuxta l.Pompo.in d. §.cum quis. de acq.poſſ.
Secundò, ſi ego agens eſſem creditor,& ex cã oneroſa, & vellẽ
rem per hypothecariã auocare,tunc poſſet mihi opponi de do
lo mei autoris.Et eſt rõ in iſto vltimo caſu, qa qñ agitur hypo-
thecaria pro me creditore, auocatur tãtummodò poſſeſsio.l.ſi
cum venderet.in prin.ff.de euic. & pro debitore dñm. l.pigno-
ri.& l.ſerui noĩe.& quod ibi per gl.& Bar. ff.de vſuca.cum ſi.&
per pñs res eſſet reditura ad autorem ſuum, & ſic in effectu ta-
lis auocatio,ẽt ſibi prodeſſet. vt de hoc eſt tex.in d.l.apud Cel-
ſum. §.idem tractat Pompo. Secundo verò caſu,qñ res habetur
ex cauſa lucratiua, tunc clarum eſt, ꝙ põt mihi agenti opponi
de dolo mei autoris.vt eſt tex.in d. l.apud Celſum.§.ſi quis aũt
ex cauſa legati.qđ intelligas verum, ſiue ſit ex cauſa lucratiua a
princ.ſiue reſultet lucratiua ex poſtfacto.vt eſt caſus,& ibi hoc
no.Raph.in l.Mæuia.§.fundus.ff.ſol.ma. Et idem ſi haberet rem
ex cã noxali,& ſic ex cã quaſi lucratiua. vt eſt tex. in d.§.de au-
toris.3.reſp.& ita cõiter tenetur. Si autem velles hunc articulũ
per alium modum examinare, dicas eũ gl.in d. l.apud Celſum.
§.de autoris.in ſi. videlicet,ꝙ quò ad vniuerſalem ſucceſſorem
capias regulam affirmatiuam, ꝙ dolus ſui autoris ſemper no-
cet ſibi.vt dict.l.an vitium.& d.l.cum hæres. de diuerſ.& temp.
præſcr.In ſucceſſore verò ſingulari, capias regulã negatiuam,
ꝙ regulariter dolus ſui autoris non nocet ſibi. vt d. §. de auto-
ris.¶ Fallit autem hæc regula, ſi ſucceſſor ſingularis vult vti ac-
ceſſione ex perſona autoris. vt d.§.de autoris. Secundò fallit,ſi
nõ vult vti dicta acceſſione, & tamẽ hẽt cãm lucratiuam, vel
quaſi. vt d.§.de autoris.Tertiò fallit,quãdo de ſuo dolo cõueni-
tur, vel parti excipit. vt d.§.de autoris. Quartò fallit, vbicunq;
res reuerſura eſt incontinẽti ad autorẽ doloſum. vt d.§.de auto
ris.Quintò fallit,vbi exceptio cohæret rei. vt d.§.de autoris.Sex
tò fallit, vbicunq; dolus cõmiſſus eſt in actionis acquiſitione.
nã cuicũq; ſucceſſori ex vtẽti obſtat exceptio. vt d.l.apud Cel-
ſum.§.ſi quis.& §.de autoris.& §.in hac. ¶ Aduertas tamẽ,ꝙ ibi
dixi dolum autoris nocere fideiuſſori habẽti cãm lucratiuam,
eſt verum,ſi agat, quia ꝑ eũ poteſt opponi exceptio doli auto-
ris,ſecus aũt ſi ſe defendat,vt eſt gl. valde no. in l.apud Celſum.
§.ſi qs aũt ex cauſa legati.& hoc no. Ang.in l.pure.§.ſi cũ.eo.tit.
¶An aũt,& quãdo poſſit excipi de ſpoliatione facta ab autore,
vel

ADDITIO.

a Singularis.An ius excipiendi tranſeat ad ſingularẽ ſucceſſorẽ. vide Bar.in l.ſi
tertius.§.ſi quis poſt ff.de aqua plu.arc.per Cyn.in l.emptorem.C.loca.in 3.
q.& Dy.in l.luminũ.§.adiicitur.ff.de dam.inſe.& in reg.ſi quis in ius lib.6.

30 vel tertio? vide de reſti.ſpo. c.ſæpe, & ibi per gl.& doct. vbi in
effectu dr̃, q; ſi quis ſcienter rem a ſpoliante recipit, q; dicitur
quaſi ſuccedere in vitium ſpoliantis, & per conſequens ꝯ talem
poſſeſſorem poteſt ſuccurri ſpoliato, ét per illud beneficium,
q; ſpoliatus ante oĩa eſt reſtituendus. vt ibi. & l.ſi quis ad ſe fun-
dum. & quod ibi plenè per glo. & doc. C.ad leg.Iu.de vi pub. &
latè per doc. & Sal. & niſi fuerit ſciens, condictio ex dicto cano
ne ꝯ eum non haberet locum, ſed poterit competere remediũ
c.redintegranda.3.q.1.ita dicit gl.in d.c.ſæpe.de quib. vide quæ
latè ſcripſi in §.quadrupli.ſupra de act.quæ nota, vt ſcias in pra
31 ctica quid attentandũ ſit, & quid intentari debeat. ¶ †Et iſta in-
ducũtur ad illam vulgarem q̃onem, an exceptio, quæ obſtabat
a cedenti actiones ſuas, obſtet ceſsionario? quam quæſtionẽ po-
ſuit Dy.in reg.is qui in ius.de reg.iu.in 6.& in l.doli. & ibi Bar.
latè Ang.Raph.& Imo.ff.de noua.& Bar.in d.l.apud Celſum.§.
ſi cum legitima.& Raph.in d.§.de autoris.& in d.§.ſi cum legi-
tima.& p gl.& Raph.in l.purè.§. ſi cui.& ibi Ang.ff.de do.exce.
& Bal.& doc.& Lud.in l.ſi cui dotem.§.1.ff.ſo.ma.in quibus iu-
ribus notanter concludunt, q; aut agẽti opponitur exceptio do
li commiſsi, non circa illam actionem, quæ ceditur, ſed circa
aliud, & tunc non obſtat habenti cauſam onéroſam. Ex quo ſe-
32 quitur, q; † cùm exceptio banni, vel excõicationis, nõ reſpiciat
actionem intentatam, non põt opponi habenti cauſam onero-
ſam. Iſtam opi. vr̃ tenere Spe.in tit.de ceſſ.act. §.nunc videndũ,
ver.illud quæritur. Sed Ioan. And.in d.l.doli, dixit, aut ceſsiona-
rius intentat exercitium directarũ, tunc, quia agit noĩe ceden-
tis, obſtabit ſibi exceptio, quæ obſtaret cedẽti, cuius noĩe in ef-
fectu agitur, ſi verò intẽtat vtiles, & ſic noĩe ſuo agit, & ſibi, &
pro ſe petit cõdemnari, iuxta no.per Dy.& Bar.in l.ſi duo. ff.de
ſol.& in l.qui ſtipẽdia.& ibi Bar.& doc. C.de proc.tunc tali ca
ſu põt adhiberi diſtinctio Bar. Aut talis exceptio eſficit actionẽ
competentem cedenti, & eius ſubſtantiam. vt eſt exceptio doli,
vel metus in contrahendo commiſsi. de quo dixi ſupra eod. in
prin. vel exceptio compenſationis.de qua per glo.in l.ſi quis in
rem.ff.de proc.& per Cy.& Dy.in l.eius. C. de cõpe.& ibi doc.
& Spe.de procu.§.ſi. ver.ſed nunquid.& tunc obſtat ipſi ceſsio-
nario; ſecus ſi eſt exceptio perſonalis, vt banni, vel excõicatio-
nis, nam tũc talis exceptio afficit ceſsionarium, ſi eſt cã onero-
ſa, ſecus ſi eſſet ex cauſa lucratiua.per no.in d.§.de autoris. Sed
gl.in c.1.de iure pa.in 6.indiſtinctè tenet, q; ſiue ſit ex cã one-
roſa, ſiue ex cauſa lucratiua, nõ obſtat dicta exceptio excõica-
tionis, vel bãni. & idem tenet ibi Arch. & idẽm vr̃ ſentire Ang.
in d.l.doli. Verum, quia ꝯ dictam gl. videtur eſſe tex.ad literam
in d.§.ſi cum legitima. Ideo Io.An. in nouel.in d.c.1.ſuper gl.fa
cit tres caſus. Nam aliqñ eſt vitium ipſius rei, & tunc tranſit in
ſingularem ſucceſſorem, ét ex cauſa lucratiua. vt l.vitia.cũ ibi
no. C.de acq. poſ. Aliquando vitium ineſt actioni, & tunc in
ſucceſſorẽ vniuerſalem tranſit indiſtinctè. In ſingulari verò fit
diſtinctio, aut ex cã oneroſa, vel ex cauſa lucratiua. Si ex cã one
roſa, & tunc nõ trãſit, nec ſic nocet. ſi verò ex cauſa lucratiua,
& tunc nocet. vt d.§.ſi cum legitima. ſed ſm do. Io. in d.l.doli.
Hoc ſm membrum Io. An. eſt directè cõtra gl.ordi.in d.§. ſi cũ
legitima.quæ vult, q; ſi eſt vitium commiſſum in ipſa actione
quærenda, & tunc indiſtinctè tale vitium nocet, ét ſingulari ſuc
ceſſori, & ét ex cã oneroſa: vnde dictum ſuum ſm membrum
ſic diſtingue. Aut vitium eſt in ipſa actione quærenda, & tũc in
diſtinctè tale vitium nocet, ét ſingulari ſucceſſori, & ét ex cauſa
oneroſa. Aut vitium non eſt in ipſa actione, ſed in præambulo
præcedente acquiſitionem ipſius actionis, & tũc adhibetur di-
ſtinctio Io. And. Aut eſt ſucceſſor ex cã oneroſa; & non nocet,
ſecus ſi ex lucratiua. vt d.§.ſi cum legitima. Aliqñ, & ſic tertio
caſu, non ineſt vitiũ rei, vel actioni, ſed perſonæ autoris tãtummo-
dò; & tunc indiſtinctè non nocet, ét ſucceſſori, ét ſi eſſet ſucceſ-
ſor ex cã lucratiua: ita intelligatur, & ſoluetur gl.in d.c.1. Vel
aliter ſm Raph.in d.§.de authoris, q; exceptio perſonalis nocet
ceſsionario, ſed ſi eſſet exceptio in rem, ſemper & vnicuiq; ſuc
ceſſori obſtat. vt no. Dyn.& Bar.in d.l.doli.per l.in hoc iudicio.
33 §.ſi inter ſocios.ff.cõmu.diuid.& l.idem q;.§.ſi.ff.pro ſoc. ¶ †Se-
cundò aduertas, ſm Raph. q; in illis caſibus, in quibus ſupra di-
xi non obſtare exceptionem ceſsionario, eſt verũ, niſi ceſsio fie
ret ad vtilitatem cedentis, quia tunc ſemper obſtaret cuicunq;
ceſsionario. vt eſt tex.in d.l.apud.§.idem tractat. Et poteſt pone
re exemplum in l.nomen. C. quæ res pign.obli. poſ.de quo per
Bar.& doc.in l.facta.§.ſi hæredes.ff.ad Treb. Quinimmo tali ca-
ſu, dicit obſtare omnem exceptionem.arg. l. ſi poſt diuortiũ. &
qđ ibi Bar.& Mod.& Lud.ff.ſol.matr.quãuis talis exceptio etiã
eſſet perſonalis. De quo tñ dic vt, vt dixi ſupra in rubr.in §.qđ,
princ.dic, vt ibi. Ac etiam prædicta procedũt in ceſsione. Sin au

tem eſſet ſucceſſor per traditionem, tunc quãuis tradens fue-
rit in dolo, tñ non nocet ſucceſſori, vel ſingulari ceſsionario ex
cauſa oneroſa. vt no.gl. in d.§.de autoris.in ſi. Et eſt rõ differen-
tiæ, quia qñ fit ceſsio, dolus eſt in actione, ex qua actione ceſ-
ſionarius agit, meritò obſtat exceptio, ſed quãdo per traditionẽ
nõ eſt dolus, ex ipſa traditione, ex qua immediatè venit ceſsio-
narius, ſed eſt in cã anteriori, ſm Dy. & Bar.in d.l.doli. Iſta ta-
men ratio non placet Raph.in d.§.autoris. quia ſic actio ceſſa,
eſt illa eadem in perſona ceſsionarij, quæ fuit in perſona ce-
dentis, ita etiam in dño. Immo fortius, quia illud dñium etiam
directum, qđ fuit penès tradentem, nunc eſt penès accipiẽtem,
l.traditionibus. C.de pac.no. Bar.in l.ſi quis vi. §.differẽtia.ff.de
acq.poſ.nõ ſic in actione, quia directa actio poteſt cedi.l.1. ff. p
ſoc. Quapropter non faciendo differentiam inter ceſsionem,
vel traditionem, concludit Raph. q; vbicunq; emptor, ſiue ceſ-
ſionarius venit ex iure, qđ fuit in perſona autoris, vel ex actio-
ne ceſſa, vel ex dñio quæſito mediante acceſsione poſſeſsionis
cedentis, vel tradentis, obſtabit exceptio. Sed vbi venit per pu-
blicianã, vel vſucapi ex perſona ſua, quo caſu tñ dicit habere
dñium a ſe, & tunc nõ obſtabit exceptio, vt patet per prædicta.
Et iſta cõſideratio Raph. ſatis placet. Sed in practica ſeruaretur
opi. Io. And. ſuppleta per dñm meum Io. de Imo. Vnde ét tu ad-
uertas ad id, quod ꝓximè dixi ſupra ſm Raph. qñ venit per pu-
blicianam ex perſona ſua, quaſi ſentiat, q; ſecus ſi veniret per
publicianam ex perſona ſui autoris. Ex quo nota, & tene mẽti,
& qñ aliquis nõ poteſt ex perſona propria intentare publicia-
nam, vt qñ habet titulum habilem ad acquirendum dñium, vel
vſucapiendi conditionem. iuxta l.clauibus. ff. de contrah.empt.
& §.venditæ.ſupra de rerum diui. & nõdũ fuit ſibi tradita poſ-
ſeſsio, vel ſi fuit tradita, non poteſt doceri, nec poteſt docere de
ſua poſſeſsione, iuxta l.traditionibus. C. de pact. clarum eſt,
q; ex perſona tua, tu non habes publicianam ꝯ tertium poſſeſ-
ſorem, vel occupatorem, quia publiciana tibi naſcitur, & com-
petit ex traditione virtute tituli. l.eum qui. §.ſi.cum l.ſeq. & ibi
ſingulariter Ang.ff.de publi. & q; tu poſſederis, ét ſi momento
poſſederis. l.cum ſponſus. §.fin.ff.de publi. tñ tu potes intentare
publicianã ex perſona tui autoris, ſi autori tuo cõpetebat. Vn-
de debes narrare titulum tui autoris, & poſſeſsionem tibi tradi
tam, & qđ ipſe tenuerit, & poſſederit etiam per momentum, &
tunc tibi ſucceſſori competit publiciana ex perſona tui autoris
contra tertium poſſeſſorem. vt eſt glo.ſing. & aurea, in l.3.ff.de
pub. quam ſequitur ibi Bal.& Ang.in d.l.cum ſpõſus.in §.is cui,
licet gl. ibi nõ bene ſe firmet. & hoc ét tenet Bal.in l.ſi. C.de ſac.
ſan.eccle.in ver.quarto. & ver.iuxta prædicta. qui etiam allegat
Spe. quod nunquam exeat mentem tuam, quia his diebus in ta-
cti occurrẽtia, ita allegabam. Et hoc addas his, quæ dixi in §.ſed
34 iſtæ.ſupra de act. ¶ †Tertiò principaliter quæro, quid in delega-
tione, an exceptio, quæ obſtabat delegãti, obſtabit ei, cui facta
eſt delegatio? Et pro intelligentia debes ſcire, q; aliud eſt cede-
re actiones, & aliud eſt delegari debitorem, nam ceſsio actio-
nis poteſt fieri abſenti, & cõtra abſentem, aliquo tñ organo me
dio. l.nuntij, vel epiſtolæ. arg. l. 1. in ſi. ff. de contrah.emp. coniũ-
cta l.per diuerſas. C.mand. & talis ceſsionarius intẽtabit actio-
nes vtiles, quæ directò cõpetebant cedenti. vt eſt tex.in l.poſt-
quam. C.de hær.vel act.vend. & optimè facit tex.in l.nomen. &
quod ibi Bar.& doc. ff. quæ res pig.oblig. poſ. Delegatio aũt fit
præſentis ꝯ præſentem, & conſentientem per ſtipulationem.l.1.
cum ibi no. C.de noua. vel ét in iudicio per litis conteſtationẽ,
l.delegare. & ibi optima glo. & Ang. & vterq; dñs meus, vbi ci-
no videas ét Bar. ff.de no. Et regula eſt negatiua, videlicet, q; ex-
ceptio, q̃ obſtabat delegãti, non obſtat ei, cui facta eſt delega-
tio. vt eſt tex.in d.l.doli. ff.de noua. Et poteſt eſſe rõ, quia licet
ceſsionarius vtatur ex actione, qua cedens vti poterat, vt d.l.
poſtquam, tñ ille, cui facta eſt delegatio, vtitur ex ſua ſtipula-
tione, quæ eſt firmiter facta, igitur & c.l.1. & per totũ. ff.de verb.
obl. ¶ Sed iſta regula fallit in pluribus. Primo qñ ille, cui facta
eſt delegatio, non erat verus creditor, ſed putatiuus. l.Iul. ff.de
do.excep. Aduertas tñ, q; tali caſu non delegatus, ſed delegatio
habebit condictionem, vel ſoluti repetitionem. Secundò etiam
fallit, ſi debitor delegatus erat tutus tali exceptione, quæ para-
bat repetitionem ſoluti. vt eſt text.in l.quamuis. §.interdũ. ff. ad
Velleia.

ADDITIO.

a Ceſſionario. Vide Dy.in reg. ſi quis in ius. vide Cy.in l.eius. C. de cõpen. & p
Bar.in l.doli mali.ff.de noua. & in l.ſi quis a fideiuſſore.ff.de compen. Item
an exceptio excõicationis, vel vſurarũ, ſeu bãni, quæ obſt. cedẽti, obſtet ei cui
facta eſt ceſſio, vide per Bal.in l.ſi cũ dotem. §. ſi pater. ff.ſol.ma. & per Io.de
Imo.in l.doli, de noua. & Io. per Spe.in ti.de excep. §.2. per Pau. de Lazar.in c.
inter uſurarios, l ſi. & p Petrũ An.in conſ.ſuo 388. qđ late dicit q. eſt dubitabilis.

Velleia.& in d.l. Iul.2.reſpon.& ibi Raph.quod eſſet verum,ni-
ſi talis debitor ſciente promitteret, dummodo ſit talis,qui poſ-
ſit præiudicare. l.ſi quis delegauerit. ff.de noua.& quod ibi per
gl.& Bar.& in l.qui ſe debere. ver. ſed cum ſciret.ff.de cond.ob
cau.& l.ſed & ſi quis.§.ſi, & quod ibi gl.& doc.ff.ſi quis cau. &
vide omnino gl.in l.1.in ver.cautionales. ff.de prætor.ſtip.& ibi
vide Bar.in ver.no. mirabilem glo. ſecundum quam habes &c.
ſecus ſi iuſto errore facti promitteret,& erat tutus exceptione.l.
ſi.ff.ad Maced.¶ Tertiò fallit,ſi eadem eſt æquitas dandi contra
eum,cui facta eſt delegatio,quæ eſſet contra delegantem, vt pa
tet hac in muliere,& minore. vt l.doli. ver.diuerſum. ¶ Quartò
fallit,ſi ille,cui facta eſt delegatio, erat creditor ex cauſa lucra
tiua. vt d.l.Iul.1.reſpō,quod ſanè intelligas verū, niſi exceptio,
quæ cōpetebat ipſi delegato, fuiſſet exceptio, quæ perſonæ ſuæ
cohæret, vt ex exceptione in plus damnetur, q̃ facere poteſt,
quia iſta exceptio non obſtabit illi cui facta eſt delegatio.l.pen.
cum gl. ff.de noua. & l.ſi id quod. §.ſi cum.n. ff.de dona.qđ in-
telligas verum,ſm diſtinctionem glo. & ibi doc. in l.ſi prior.ff.
ſol.ma.& l.Neſennius.§.1.& ibi glo.& doc. ff.de re iud.nam at-
tendi debet forma promiſsionis, vt ibi patet. ¶ Quinto fallit,ſi
ſpe quo agitur, pecunia erat reuerſura contra delegantem,ſūt
exceptio quæ obſtaret deleganti,obſtabit ei,cui facta eſt delega
tio.l.apud.§.auctoris autem.de doli excep.¶ Vltimò aduertas,q
iſta regula negatiua indubitanter eſt vera, ſi eſſet exceptio per-
ſonalis,vt banni,& excōicationis, vt voluit Bar.in d.l.doli.in ſi.
& d.l.apud Celſum.§.ſi cum legitima. Idem tñ dicas, ſm Io.de
Imo.in d.l.doli.& fuit de mente Bar.ibi,ſi eſſet exceptio realis,
vt eſt exceptio pacti, vel metus, quæ eſt in rē. vt d.l.apud.§.pe.
cum gl.licèt Dy.dicat contrarium,per l.in hoc iudicio.ff.com-
mu.diui. cum ſimi. & malè, quia ſua iura loquuntur in ceſſio-
ne.Et eſt rō differentiæ, quia ille cui facta eſt delegatio, nititur
(vt dixi) ex delegatione ibi facta de nouo, ſed tali obligationi
nullum fuit vitium,igitur &c.ſecus in ceſsionario.ſecus, vt ſupra
25 dixi.ſed hoc etiam ibi voluit Ang.quod no.¶ † Quæro an cōtra
parentes & patronos detur exceptio doli: nam clarum eſt, q
actio doli non competit, immo talis actio verbis temperanda
eſt,& loco ſui dabitur actio in factum,omiſſo dolo,quia nō de
bes dicere in libello,q parens fecerit ſciēter, & doloſe,ſed nar
rato facto debet eſſe medium concludēdi ſub iſta forma, vide-
licet:Verùm,quia non conuenit bonæ fidei locupletari cū alie-
na iactura, ideo peto dictam rem mihi reſtitui. vt l. non debet.
& ibi Bar.ita dixit ff.de dolo.& Bal.ibi & no.Bar.in l.infamem.
circa med.ff.de pub.iud.& no.Cy.Bal.& Sal.in l.ſi ſuperſtite.C.
de dolo.in ſū, q nec exceptio doli datur contra prædictos,ſed
loco ſui datur exceptio in factū.vt eſt tex.in d.l.apud Celſum.
§.aduerſus.& ibi ēt hoc not.Ange.& Rapha.Et aduertas & tene
menti,q nec homini humili,ſiue plebeo,contra eum qui eſt po
ſitus in dignitate,nec vili contra hoīem vitę emendatioris, de
dolo actio competit, licèt dolum commiſerit, vt eſt tex.ſing.in
d.l.non debet.& per ɔñs, etiam nō competit exceptio doli,ſed
dabitur ei actio & exceptio in factum verbis temperatis, quia
iſta iudicantur a pari. vt d.§. aduerſus.coniuncta l.non debet.
quod tene menti cōtra hmōi plebeios vel viles perſonas. Et po
teſt rō in exceptione doli,licèt nō infamet infamia iuris,tñ in-
famat infamia facti. vt d.§.aduerſus.Et ibi hoc no.Raph.& ideo
talis exceptio,quæ ſaltem de facto infamat,nō datur contra di-
ctas perſonas,vt patet i d.§.aduerſus. ibi,apud bonos viros ſug
gillat,ſiue agatur contra patronum,vel patrem,ſiue cōtra eius
hæredem, tñ exciperetur de facto de dolo ipſius patroni. vt d.
§.aduerſus. ibi, tam viuo q̃ defuncto.Sed hæres liberti pōt etiā
de dolo aduerſus patronum excipere, vt ibi patet in ſi.& etiam
vide ibi verſi. libertum aūt. Et eſt rō rationis, quia etiam exce-
ptio doli, cum nō fiat verbis tēperatis idem importat quò ad
infamiam,ſicut actio de dolo. Nam ēt actio in factum,quæ dat
cōtra parentes & patronum,infamaret, niſi proferretur verbis
temperatis. vt no.dixit Bart.in d.l.infamem. Ex quo ſequitur,q
non actio,ſeu nomen actionis, ſed verba ſunt attendenda, vtrū
26 ſint temperata,vel nō.¶ † Quæro, an exceptio doli ſit ſubſidia-
ria,ſicut eſt actio de dolo,quæ nunquam cōpetit, vbi alia actio,
vel exceptio,vel officiū iudicis,vel aliud remedium ēt extraor
dinarium poteſt competere, vt eſt text. in l.1.§.fin. ff.de do. Et
dic,q non,immo quamuis alia actio,vel exceptio competat,ēt
extraordinaria,nō tollitur tñ, quin exceptio doli competat,&
intentari poſsit. vt eſt tex. in d.l.apud Celſum. §.Labeo ait.& ſi
ex ſtipulatu.Et rō eſt,quia fauorabilior eſt exceptio, q̃ actio,qa
exceptio eſt defenſio. vt dixi ſupra in rub. circa prin.ergo fauo-
rabilior. l.fauorabiliores. ff. de reg. iur. in tantum, q licèt quis
vſus fuerit exceptione doli mali,nihilominus pōt intētare con
dictionē,vt liberetur, ſi eſt iniuſte, & indebite liberatus. vt d.l.
Iul.in prin.& §.1.& l.dolo facit.in 2.reſpon. de do.exc. & facit
quod plenè no.Bart.& doc.in l.ſi finita. §.eleganter.ff.de dam.
27 infec.¶ † Quæro,an ad hoc,q iſta exceptio doli cōpetat, ſit ne-
ceſſe, q dolus agentis vel dolus alicuius arguatur, ſm ea quæ
dixi ſupra per l.ſi.§.1.de do.exce. Et dic,q nō,quia immo aliqñ
ſufficit q dolus ſit commiſſus reipſa,licèt dolus commiſſus nō
poſsit cadere in cōmittentem, vt decepto detur iſta exceptio,
vt eſt videre, qñ pupillus non doli capax, vel furioſus aliquid
contra me fecerit. vt eſt tex.in d.l.apud Celſum. §.ſi quis pupil
lo.& ibi gl.Et ſic nota,q paria ſunt quò ad reuocationē,an do-
lus ſit ſcienter commiſſus, & per illum qui ſit doli capax,& an
aliquis ſit in reipſa deceptus, vt ibi.& l.ſi quis cum aliter.cū ibi
28 plenè no.ff.de verb.obli.¶ † Et aduertas,q iſta exceptio doli eſt
multum generalis,& habet latam materiam præexiſtētem,nam
pōt habere locum, ſiue in contractibus ſtricti iuris, vel bonæ fi-
dei. vt d.l.2.§.1.& 2.de do.excep.l.& eleganter.in prin.de do.&
§.in bonæ fidei,inſtit.de act.ſiue in vltimis voluntatib. vt eſt tex.
in d.l.apud Celſum. §.præterea ſciēdum eſt.quod intelligas iux
ta ea,quæ habētur in l.his ɔñr.§.1.ff.fam.ercil. & per Bar.in l.ſi.
ff.de his quib. vt indi.ita not.Rapha. in d.§.præterea.ſiue ſumus
in compromiſſo, & arbitro, ſeu arbitramento. vt d.l.apud Cel-
ſum.§.ſi in arbitrum.& §.ſeq.& ibi vide Raph.ſiue ſumus in iu-
dicus.l.pure.in prin.ff.de do.excep. §.1. cum ibi no. Et demum
in vnaquaq; diſpoſitione,dolus pōt cōmitti, & dolus malus,&
dolus bonus.l.1.§.1. ff.de dolo.in tantū,q licèt aliquis petat ſi-
bi legatum,& petat integrum,quod tñ poteſt per Falcidiam de
falcari, & ſic quod ſibi naturaliter debebatur.l.1.cū ibi not.per
doc.& l.errore.cum ibi no.per Bal. C.ad leg.Falc. & l.patrē.&
l.debitorem.ff.quæ in frau.cred.& ff.de dona.inter vir.& vxor.
l.ſi ſponſus.§.ſi quis rogatus. & no.plenè Bar. in l.cum quis.C.
de iur.& fac.ign.tñ petens integrum legatum,dī dolum cōmit-
tere,& pōt doli exceptione repelli. vt eſt tex.no.in d.l.purè.§.1.
29 quod no.¶ Eſt nunc hic oīno videndum,† an,& qñ cōtra exce-
ptionem doli,detur replicatio doli,quam qōnem format Iuriſ-
con.& ibi Bar.& Ang.& Rap.in d.l.apud Celſum.§.Marcellus.
& per gl.& doc.in l.ſi duo. ff.de do.per Iac.de Aret. Bar.& Bal.
& latè Ang.& Raph. & latius per Imo.in l.cum mulier.ff.ſolut.
mat. vbi Lud.multa ſcribit, & quaſi oīa habuit ab Imo.licèt de
eo nullam faciam mētionem,& credo q fuerit cauſa, quia Im.
incœpit repetere d.l.cum mulier. ff.ſol.mat.& vide gl.& doc.
in c.dilecti.& ibi gl.& doc.de excep.& Spe.de excep.§.ſi.ad fin.
& habetur in c.cū eccleſiaſticæ. extra de excep. & in c. nulli.de
accu.in c.gaudemus.de diuor.Et aduertas primò, q in hoc arti
culo Accur.gl.in d.l.ſi duo. dedit hanc doctrinam, q aut dolus
hincinde per partes circa idem committitur,& tūc dolus cum
dolo compenſatur, igit aduerſus doli exceptionē, datur actori
replicatio doli.l.ſi. §.ſed ſi ſtipulator. ff.de eo p.quē fac.eſt. Aut
dolus hincinde cōmittitur circa diuerſa, & tunc non cadit cō-
penſatio,igitur tunc contra exceptionē doli non datur doli re-
plicatio.ff.de noxa.l.quēadmodum.§.2. Sed iſta doctrina gloſ. re-
prehēditur per do. quia primum eius mēbrum videtur ɔ̄ text.in
d.l.apud Celſum. §.Marcellus. vbi dī iniquū eſſe, cōtra malitiā
petitori quidē præmio eſſe &c.Item ſcdm membrum videtur cō-
tra c.intelleximus.de adul. & cōtra c.quia fruſtra.& c.Michael.
extra de viuris. vbi ēt patet,q erant diuerſa crimina, & adulte-
ria diuerſa,& diuerſæ viuræ,& tñ admittitur compenſatio.Ter
tiò hoc ēt videtur contra l.ſi ambo. ff.de compen. vbi negligen-
tiarum quæ commiſſæ fuerunt circa diuerſa,ſit cōpenſatio,igi-
tur &c.Vnde ſecunda fuerit theorica gl.Bernar. in c.dilecti.ex-
tra de excep. & Spe.in tit.de excep.§.ſi.ad ſi.dicētiū,q aut ſi da-
a retur replicatio,actor ex ſuo dolo reportaret commodum,[a] &
tunc illa replicatio denegabitur,igitur delictorum non fiet cō-
penſatio.& ita eſt intelligēdus d.§.Marcellus, & tex.in d.c.dile
cti,niſi cōtra exceptionē excōicationis oppoſitam contra agē-
tē, igitur actori non datur replicatio alterius excōicationis cō
tra reū,qa tūc actor ex ſua malitia ſeu excōicatione,reportaret
præmium agendi.Aut vbi ſi daretur replicatio actori, actor nō
reportaret ex ſua malitia commodum,ſed potius reus lucraret
tur,& tunc replicatio conceditur actori.ita patet in d.c.intelle
ximus. vbi quamuis concedatur vxori replicatio alterius adul
terij,& cauſam obtineat,nō dicitur tñ commodum reportare,
cum

ADDITIO.

a Commodum. Vide iſtam diſtinctionem ſupra in alia mea apoſtilla pro-
xima,de qua per Bar.in l.viro atq; vxore.ff.ſol.mat.& latius per Ioan.de Im.
in d.l.viro.& latius per Bar.in l.cum mulier.ff.ſol.mat. & quod not.glo.in c.
dilecti. & in c.eccleſiaſticæ,de excep.& per Pet.de Anch.in conſi.293, vbi ſu-
pra. Bartho.ab Hora.

cũ de nouo ſe ſubliciat poteſtati mariti, quinimmo ipſe maritus reportat, ex quo ipſam poteſtatẽ & ſubiectionem vxoris recuperat. Sed hęc doctrina, ſm doc. nõ vr̃ vera, qm̃ in d.c. dilecti. actor nõ fundabat ſe ea ſua excõicatione, nec ex eo ꝑp q̃d fuit excõicatus, ſed ex iure aliàs ſibi licitè quæſito, videlicet, ea electione de eo facta, merito dici non põt, ꝙ ea ſua excõicatione, vel ꝑp ſuã excõicationẽ lucret, vel aliq̃d petit, ex quo ſup illa nõ ſe fundat. Cæterũ in d.c. intelleximus. lucratur ẽt vxor replicans ea ſua malitia, quia non obſtãte adulterio ſuo, ſentit cõmoditatẽ matrimonij, quia maritus cogitur eam maritali affectiõe tractare. Tertia fuit opi. Iaco. de Are. quam ſequitur Bar. aliquibus tñ additis in d. l. cum mulier. dicens, aut excipiens tractar de damno euitando, vt eſt in pari cauſa, cum agenti, & tũc non auditur replicatio actoris. Ita debet intelligi d. l. apud Celſum. §. Marcellus. Et patet, quia in pari cauſa, potior eſt cõditio poſſeſſoris. ff. de reg. iur. l. cum par. Aut excipiens tractat de lucro captando, replicans verò de damno euitando, & tũc replicatio doli tolleret exceptionem, & ſic inducetur compẽſatio. caſus eſt in d.c. intelleximus. ¶ Aduertas tñ, quia hoc ſm membrum, ſm eum fallit. Et primò, qñ in replicatione illud idẽ allegaretur, quod in libello aliàs extiterat allegatum, quia tunc replicatio vincet exceptionem. l. 1. & 2. & l. mercalem. C. de cõdi. ob turp. cau. vbi agens illa conditione, aſcripſerat in libello reo turpitudinem, reus excepit de pari cã turpitudinis, nõ auditur actor replicãs de pari cauſa turpitudinis, quia ſic replicaret illud, quod poſuit in ſuo libello. ¶ Secũdò fallit, qñ exceptio quę obiicitur per illum qui tractat de lucro, nõ reſpicit merita cauſæ, ſed perſonam agẽtem tñ, vt patet in exceptione excõicationis, vel ſimili, tunc. n. contra excipientem, hmõi nõ datur replicatio, licèt replicans tractet de damno euitãdo, vt quia repetit ſibi debitum, quod nõ vult perdere. Iſte eſt proprie caſus in d.c. dilecti. vbi excõicatus petit ſibi debitũ, & ſic tractat de damno euitando, conuentus excipit ꝯ reum. i. cõtra perſonam eius, non negans debitum, ſed dicens illum fore repellendum a limine iudicij ꝑp inhabilitatem perſonæ ab agendo, tunc non iuuabitur talis agens replicatione excõicationis, vel banni in perſonam conuenti. Et eſt rõ, quia prouocans reum ad iudicium, vt fuit in d.c. dilecti. vbi traxit in cauſam, vr̃ eo ipſo ipſum habilẽ reputare ad litigãdum ſecum: vt voluit no. Inn. in c. cum inter. de excep. & Bart. in d. l. cum mulier. & Bal. in l. fin. C. de edi. diui Adr. tol. niſi ipſum citari fecerit non pure, ſed cõditionaliter, ſi ſua putauerit intereſſe. vt no. gl. in l. mãcipium. C. ſi manc. ita fue. alie. ita dixit Bal. in d. l. fi. & iſte eſt bonus modus practicandi, & ideo cum eum (vt dixi) ſemel approbauerit, non põt amplius reprobare, at l. ſi quis teſtibus. C. de teſt. Sed iſta ratio ceſſat in eo, reſpectu perſonæ actoris, qa ex quo reus non eſt ille, qui actorem traxerit ad iudicium, ideo dici non poterit, ꝙ eius perſonam approbauerit, & ſic poterit aduerſus eum opponere declinatoriam iudicij, non aũt poterit actor replicando euitare declinatoriam a reo oppoſitã. ¶ Hoc tñ fallit, ſm eum, niſi ipſe accuſator ſit familiaris & domeſticus accuſati. Iſte eſt text. in c. nulli. de accuſ. Tu aduertas, ſm Bar. Io. Raph. & Lud. in d. l. cũ mulier. ꝙ iſta verba Bart. in multis ſunt diminuta, & ſuppletione indigentia. dum. n. vult, ꝙ replicatio familiaritatis facta per accuſatorem, tollit exceptionẽ criminis oppoſitã per reum, tanquam criminoſum ab accuſatione repellendum, certe hoc non eſt verum, vt dicit Inn. in d.c. nulli. illud eſt ſpeciale in epiſcopo, qui tenetur habere honeſtos familiares. vt patet 2. q. 7. cum paſtoris. qñ in aliis illa familiaritatis replicatio facta per accuſatorem, nõ repelleret exceptionem criminis ad eum, vt criminoſum, repellendum, ſibi oppoſitam per accuſatorẽ, immo iſta familiaritatis replicatio detegeret inhabilitatem ſuæ perſonæ, ad accuſationem inſtituendã, quia domeſticus familiaris ab accuſando regulariter repellitur. l. iniquũ. & l. ſi quis ex familiaribus. C. qui accu. non poſſ. Præterea poſito, ꝙ perſona accuſati aliqua ex cã nõ poſſet repellere accuſatorẽ, quia aliàs propter iuris prohibitionem, ad accuſandum eſt inhabilis, nihilominus ex proprio officio repellet eum. ita dicit not. gl. in d.c. nulli. q̃d probatur per l. quos prohibet. ff. de poſtu. & in l. planè. & l. fi. & ibi doc. ff. de pe. hær. ¶ Ex his ſequitur, ꝙ Bar. ita loquens indiſtinctè, non rectè dixit. Præterea dũ Bar. intellexit d. l. 2. & l. mercalem. qñ idem in replicatione dicitur, ꝙ deductum fuerat in libello, dic, ꝙ hoc non placet Bal. in d. l. cum mulier. Immo rõ dictatum legum eſt, quia res non erat integra, ex quo deuẽtum erat ad executionem facti, videlicet, ad ſolutionẽ turpiter promiſſi, & turpiter recepti, & ideo non eſt mirum, ſi non fit compenſatio turpis donationis, & turpis receptionis. Et eſt rõ, quia iſta eſt compenſatio delictorum. ideo non habet locũ facta traditione, & executione, vt d. l. ſi ambo. §. ſi quis igitur. & ff. de in pen. l. quod dr̃. §. pe. ergo nec iſta. Et iſta ratio placet Lud. quia ſi non eſt deuentum ad executionem, hoc eſt turpiter promiſſi, turpiter recipiendi ſolutionẽ, tunc ex promiſſione turpi, poteſt quis exceptione repelli. l. ſi ob turpem. ff. de condi. ob turp. cau. & d. l. mercalem. Et iſta rõ placet mihi, pro quo adducas ſimile, nam interlocutoria quo ad iudicem, nunquam trãſit in rem iudicatã, quin poſſit eam reuocare. l. quod iuſſit. & quod ibi per Bar. & doc. ff. de re iudi. iſtud eſt verũ, niſi facta fuerit executio. iſta eſt gl. no. valde. & ibi Bar. in l. 2. §. fin. ff. de præto. ſtip. probatur & aliter, quia admittitur moræ purgatio, maxime intra paucos dies. l. & ſi poſt tres. & ibi plenè no. Bal. & doc. ff. ſi quis cau. & l. ſi ita quis. §. Seia. ff. de verb. oblig. hoc tñ eſt verum, niſi a lege, vel ab hoie facta fuerit executio. l. is qui. ff. de leg. 2. ita dixit
30 Bar. & doc. in l. ſi inſulam. ff. de verb. obl. † Cæterum aduertas, dum ẽt intellexit, c. cum eccleſiaſticæ. extra eo. ꝙ ibi excipiẽs ꝯ petentem poſſeſſionem pacificam beneficij de pluralitate beneficiorum, eò ꝙ certat de lucro captando, repellitur per agentẽ tractantem de damno euitando, replicatione de ſimili pluralitate, in qua eſt ẽt ipſe reus excipiens, & dicas, ꝙ ille bonus intellectus eſt ad illum tex. ſm Inn. & Lud. quia excipiens non excipiebat ad propriam vtilitatem, eo quia non apparet ibi, ꝙ ipſe poſſideret illud beneficium, cuius pacifica poſſeſſio petebatur, ſed excipiebat ad vtilitatem eccleſiæ, cuius intereſt non habere beneficiatũ pluralem, ex eo, quia ex pluritate beneficiorum impeditur congruum ſeruitium, quod eſt pręſtandũ eccleſiæ, quia pluribus intentus &c. arg. l. nemo. C. de aſſeſſ. Ac ẽt aduertas ad id, quod dixit Bar. per d.c. cum inter. cũ ibi no. per Inn. ꝙ illud procedit in reo neceſſario, vt puta in ſpecie citato, in quem ẽt inuitum, iudicium redditur. l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verbo. obl. ¶ Secundo tamen competeret virtute generalis proclamationis, quia citãtur oẽs qui ſua putauerint intereſſe, vel opponere volentes ꝯ electum, iuxta c. ſi. de elec. in 6. an repellatur, quia bannitus, vel excõicatus: & Inn. in d.c. cum inter. & Bar. in d. l. cum mulier. tenẽt, ꝙ ſic, ne permiſſio defenſionis trahatur ad impugnationem. vt d. cum inter. Et pro hoc facit tex. optimus in l. qm̃ Alexandrum. ſm intellectum Cyn. C. de adul. vbi defenſio quæ continet meram repulſam agentis, conceditur ſeruo. l. hos accuſare. §. oĩbus. l. ſeruos. & ibi vide Bar. ff. de accu. ſed nõ conceditur, etiam ſi haberet miſtam punitionem actoris. Sed Hoſt. in d.c. dilecti. de excep. tenet contrarium. Sed ibi Io. And. quem cõter ſequuntur doc. iudicio meo voluit has opi. ad cõcordiã reduci. Nam aliqñ ille venit ad opponendum virtute generalis proclamationis prædictæ, & tunc quãuis dicatur voluntariè venire, de iure tñ nõ repelleretur exceptione excõicationis, vt eſt de mente Inn. in c. ſuper his. de accu. Et dic tu, & ita põt intelligi opi. Hoſt. Aut nõ præcedente proclamatione, quidam voluntarius comparet, libellum dando ꝯ electum, & talis repellitur. Iſte eſt caſus in d.c. exhibita. de iud. & iſtud ſequit Ioã. de Imo. & Lud. qui alleg. ad hoc d. l. qm̃ Alexandrũ. C. de adul. ſm intellectum Cy. coniuncta l. ſerui. & quod ibi ſcripſi de app. & l. ſeruos. & ibi Bar. ff. de accu. & ita intelligatur opi. Bar. Tu verò pro hoc allega, quod volunt Bar. Ang. Raph. & Io. de Imo. & ẽt Lud. in l. de pupillo. §. pe. ff. de no. ope. nuo. & Bar. Ang. & Ful. & Flo. in l. non cogendum. in ſi. ff. de procu. in eo quod dicunt, qñ comparet excõicatus vel bannitus ad reuocationem ſententiæ, ſi dicatur actor vel reus? & per ꝯñs an ſit audiendus, quia diſtinguitur, aut comparet proprio motu, & nõ tanquam prouocatus, & tũc dr̃ actor: dic, ut ibi. quod nota ĩ practica. Quartò fuit in hac materia opi. Bar. qui per multas cõcluſiones decidit iſtũ articulum verũ, quia in illis cõcluſionibus in multis reprehendit, & ſuppleẽ a do. Io. de Imo. ideo forte idem Bald. nolens aliter tradere hanc materiã, iunctis dictis Dy. & Ia. cõſiderat duos caſus principales, dicẽs. Aliquando agitur criminaliter, aliquãdo ciuiliter. Primo caſu, aut loquimur de compenſatione delictorum, ex iunctiõe pœnæ, & iſta nõ admittit. l. is qui reus. cum ſi. Tu verò pro hoc allega glo. in d. & quod ibi Bart. & ibi Dy. in l. 2. ff. ad Sylla. & l. 1. §. ſi ea. coniuncta gl. & ibi Bart. ff. de uen. in poſ. mit. ubi dr̃, ꝙ licèt quia poſſet pęnam remittere reſpectu ſui, non poteſt tñ remittere, pacẽ faciẽdo reſpectu pœnæ fiſco applicandæ, ſicut nec econtra, fiſcus non põt remittere pęnam applicandam parti, licèt reſpectu ſui applicãdã remittere poſſit. ut no. gl. & doc. in l. uenia. C. de in ius uoc. & in l. ſed ſi hac. §. pe. ſi. eo. tit. Aut quæritur de compẽſatione excluſiua perſonę. i. quæ opponitur ꝯ perſonam accuſantem repellendam, & tunc iſta oppoſita poſt litem cõteſtatam. i. poſtquam nomen rei receptum fuit inter reos nõ admittitur. l. ſi maritus. §. præſcriptione. & quod ibi glo. & Bald. ff. de adul. oppoſita verò ante litem

conteſt.

conteſt.admittit, cũ idẽ eſt delictũ accuſatoris, & accuſati. l.ſi
filium.& ibi bona gl.C.de lib.cau. Sinaũt delictũ eſt diuerſum,
& tunc ſiue eſt adhærens,ſiue connexum, vt eſt adulterium, &
lenociniũ, & admittitur hmôi compenſationis exceptio. vt d.
l.cum mulier.in fi. Et eſt rõ,quia cum delicta habeant vnum &
eundem principalem effectum, meritò pro vno delicto repu-
tantur.vt in l.1.cum ibi no.per Cy.C.ſi reus vel accu.mor.ſue.
Cũ.n.finis delictorum eſt vnus,delicta non cenſentur diuerſa.
l.ſi familia.in fi.ff.de iur.om.iud facit qđ no.gl.in l.qui crimen.
C.de accu.& hr̃ per Dy.& Bar.in l.nunquam plura.ff. de priu.
del.Sicut ergo qñ delictum accuſatoris eſt vnum numero,& ef
fectu,admittitur cõpenſatio excluſiua perſonæ accuſantis, op-
poſita iñ antè litem cõteſt. vt d.l.ſi filium.ita & qñ delicta ſunt
diuerſa in eũdem tendentia. Aut delicta ſunt diuerſa, & vnum
non infert aliud, ſed ambo producũt diuerſos effectus, & tunc
hmôi exceptio compenſatiua & excluſiua perſonæ,nõ admitti
tur.vt d.l.is qui reus.& d.l.neganda.C.qui accu.non poſ. Et eſt
ratio,ſm doc.quia multiplicare inconueniens,non eſt ſoluere.
l.ratas.C.de reic.ven.Tu dicas,ꝙ ipſe Iuriſcon.alleg. rationem
d.l.is qui reus.videlicet,cõſtitutionibus etenim obſeruatur, vt
non relatione criminis,ſed innocentia reus purgetur. ¶ Secun-
do verò caſu principali, qõ agitur ciuiliter; dic breuiter, ꝙ cũ
ex cõi delicto,vult quis præmium conſequi,non auditur, neq;
agens,vt d.§.Marcellus.neq; excipiẽs.vt l.cum mulier.in prin.
Sin verò vult euitare damnũ, vel tueri ius ſuum iam radicatũ,
& tunc auditur.caſus eſt in d.l.viro atq; vxore.ff.ſol.matr.& in
d.l.cum mulier. In pari.n.turpitudine, petitor debet excludi a
cõſecutione præmij; quia turpitudo nõ debet eſſe actionis pro
ductiua.ut dicit tex.in l.itaq. fullo.§.1.ff.de fur.Et hoc procedit
in compenſatione delictorum confuſiua. Alia eſt compenſatio
vnius delicti ad aliud, ẽt ſi deſcendat a crimine, & admittetur.
vt d.l.ſi ambo.de compen.ſm Io.de Imo.& Lud.licèt iſta diſtin
ctio in ſuis mẽbris ſatis bona ſit, tñ non eſt perfecta, quia mul-
31 ta neceſſaria omittit, vt infra patebit.¶ Vnde quinta fuit opi.
Iono.in d.c.intelleximus. qui facit tres caſus principales. Aliqñ
faciunt duo,contra legẽ delinquendo; & tunc fit regula,ꝙ de-
terior erit illius conditio quæ incœpit de dolo proponere. Vn-
de ſi erit actor,non poterit contra reum excipientẽ de dolo re
plicare, & ſic intelligitur ſm eum d.§.Marcellus. & ſic ẽt pro-
cedit regula dicens,ꝙ in pari cauſa turpitudinis potior eſt con
ditio rei.l.ſi duo.ff.de do. Item alia regula dicens, ꝙ paria deli-
cta mutua cõpẽſatione tolluntur, vt d.l.viro. Hinc eſt,ꝙ ſi reus
incipiat de dolo proponere,poterit ꝯ eum de dolo replicari, vt
patet in d.l.cum mulier. vbi contra excipientem de adulterio,
replicatur de lenocinio.patet ẽt in l.1.& in l.ſi alterius.C.ſi mi.
ſe ma.di. Nec huic ob.c.cum ſm.de præben. quia non eſt verũ,
ꝙ agens ibi ſe fundaret ex dolo, ſed dicebat ſe pauperem,& in
ſacris.& ideo petebat ſibi ab epiſcopo prouideri. Et prędicta di
cit vera,cũ dolos per duos committitur circa idem, cum vero
committitur circa diuerſa,non admittitur regulariter compẽ-
ſatio. vt d.l.quemadmodum.in fi.nec põt opponi de diuerſo cri
mine,niſi in caſibus expreſſis a iure,qui habentur in l.qui accu
ſare.ff.de accu.In caſibus aũt iſtis,qñ crimina ſunt diuerſa,non
daretur replicatio,cum ſint caſus particulares. & ita intelligaſ
c.dilecti.de excep.Nec obſt. ſm eum d.c.intelleximus. quia imo
eſt circa idem,quia in eiuſdẽ matrimonij præiudicium, &
etiam rñdet ad d.l.cum mulier. ¶ Secũdus caſus principalis eſt,
qñ ab initio faciunt ꝯ legem,crimen committendo,ſed poſtea
repetendo,crimen non committitur, vt contingit cum duo fa-
ciunt ꝯctum vſurariũ,poſtmodum vero vſuras ſoluens,eas re-
petit, & tunc vr̃,ꝙ contra exceptionem nõ detur replicatio, c.
quia fruſtra.extra de vſur. vel ibi eſt ſpeciale odio vſurarum,&
ſic in alijs remanet dicta regula firma. Satis.n.eſt, ꝙ delinquens
puniatur in eo,in quo delinquit,& in alio in quo nõ delinquit,
iuuari põt a lege.¶ Tertius caſus principalis eſt,qõ duo faciunt
ſm legem, quo caſu, conclude vnum ꝯ alium iuuari. l.fin.ff. ex
qb.cau.ma.facit auc.quas actiones.cũ gl.& ibi Cy.Bar. & doc.
C.de ſac.ſan.eccl.¶ Sexto & vltimo d.Io.de Imol.in d.l.cũ mu-
lier.in hoc articulo,ſic concludit,ꝙ dolus cum dolo compẽſa-
tur,qñ committitur circa idem,ſiue eodem tpe.vt d.l.ſi duo.&
d.l.ſi filium.ſiue diuerſo tpe.vt d.c.intelleximus.Et ad prædicta
facit d.l.cum mulier. & ꝯ exceptionem doli, regulariter datur
replicatio doli.Fallit,vbi alia rõ euidens ſuaderet oppoſitũ,po
tiſſime aũt ſuadet,qñ ex dolo inſurgit exceptio dilatoria, vt qñ
duo eſſent excõicati,& ex eadem cã Nam ſi vnus agit, & exci-
piatur,ꝙ non põt agere,quia excõicatus non poterit replicari,
ꝙ reus non debeat audiri,cum reus ſit ex eadem cauſa excõica
tus.vt d.c.dilecti.Item ſuadet ratio,qñ ſecũdus dolus conſume-
ret primum.l.ſi quis ad ſe fundum.C.ad leg.Iul.de vi.& l.3.C.
ſi mi.ſe ma.di.Tu allega caſum in l.1.cũ gl.C.qui accu.non poſ.
Item & tertio ſuadet ratio,qñ ſi fieret compenſatio, alter rema
neret in damno.vt d.§.Marcellus. Vbi aũt vterque eſſet in pari
cauſa,vt puta,quia vterq; eſſet in lucro captãdo, vel in damno
euitando,melior eſt conditio rei.l.2.de cond.ob tur.cau. l.non
ſolum.§.1.ſi omiſ.cau.teſt. Sinaũt fiat dolus circa diuerſa,nõ fit
compenſatio.vt d.l.quemadmodum.§.1. quod intellige, niſi ꝓut
habetur in d.l.ſi ambo.de compen. Et prędicta procedũt, qñ
ciuiliter de crimine agitur. Sinautem criminaliter,an, & qñ,&
in quo admittatur compenſatio,patet per ſupradicta.Et ex his
patet defenſata doctrina Accur.gl.in d.l.ſi duo.ff.de dolo.Et iſtã
opi.in oĩbus eſt ſecutus Lud.eam tñ ſibi appropriando,nec ali-
quam mentionem de do.Io.de Imo.faciendo.¶ Aduertas tñ, ꝙ
prædicta procedunt,qñ diſceptatur,an dolus cum dolo,an cul
a pa cum pari culpa compenſetur.[a] Non aũt compenſatur dolus
cum culpa etiam lata, nec lata culpa cum leui, nec leuis culpa
cum leuiſſima, ex eo,quia vnum præponderat alteri.ita proba
tur in l.item ſi obſtetrix.& ibi Bal.& Flo.in §.fin.ff.ad leg.Aqui.
quæ oĩa no.¶ Hęc materia inducit per Bar.Bald.& doc.ad duas
32 a qões. † Quid ſi bannitus ex forma ſtatuti non debet audiri,tã
in agendo,q̃ in defendendo,an reus excipiens contra agentem
de banno,repellatur replicatione banni?Et iſtam qõnem (vt di
xi)format Bar.in d.l.cũ mulier.& ibi doc.in qua Iac. But. vt ibi
refert Bar.determinat,ꝙ reus non poteſt excipere de banno ve
tante ſtatuto, & iudex de facto non põt ſupplere in repellẽdo,
& ita procedit iudicium.Sed Bar.dixit,ꝙ primò eſſet videndũ,
an valeat tale ſtatutum, quod denegat audientiam, etiam in ſe
b defendendo.[b] & in hoc determinat,ꝙ ſtatutum non valeat, qa
leges debent eſſe ſanctæ, & iuſtæ.l.3.ff. de leg.& defenſio eſt de
iure naturali,quod per ius ciuile tolli non põt.inſti.de leg.agn.
tu.in fi.facit l.vt vim.de iuſt.& iu.& clem.paſtoralis.de re iudi.
dictũ ſtatutum põt facere,ꝙ iudex iniuſte condẽnet,igitur &c.
Quapropter in qõne propoſita,videlicet, an bannitus agens ẽt
caſu prædicto in effectu audiatur?& Bar.in d.l.cum mulier. de-
terminat,ꝙ non.nam ſimul & ſemel iudex reperiret,ꝙ reus nõ
põt contra bannitum agẽtem excipere, qm̃ ſtatutum excludit
ẽt reũ bannitum a ſui defenſione,& per ꝯñs non vult ipſum au
diri in ſua defenſione.Et etiam iudex reperiret, ꝙ actor non põt
agere,cum prædictum ſtatutũ excludebat bannitum,ẽt in agen
dum, merito non procedit dictum iudicium, cum non debeat
plus concedere actori,q̃ reo. Declara tu,quia cum ſtatutũ præ
dictum denegat audientiam ambobus litigantibus, tam actori,
q̃ etiam reo, perinde eſt,ac ſi non litigaretur, cum in limine iu-
dicij ſint inhabiles.facit l.quos prohibet.ff.de poſtu.& l.1.§.ſub-
lata.cum ibi no.& ibi dixi.ff.ad Treb.ergo non dicitur iudiciũ,
quod non ꝯſiſtit ex ſolo iudice,ſed ẽt ex actore, & reo.c.forus.
de ver.ſig.Tu potes prædicta probare,maxime qm̃ dictũ ſtatu-
tum, inquantum denegat audientiã alicui in agendo ex cauſa,
puta bannito,& ſic hoſti reipublicæ.l.tutelas.§.qui deficiunt.ff.
de cap.dimi.põt tale ſtatutum valere.facit quod no.Bar.Ang.&
vterq; dñs meus. in l.ſequiť.§.ſi viã. circa fi.de vſuc. & qđ no.
Bar.in l.oẽs populi.& ibi Bal.de iuſt.& iu.& ibi Ray.ergo in ca
ſu noſtro,non eſt mirum, ſi valeat dictum ſtatutum,quo actor
bannitus agẽs debuit,& potuit a limine iudiciorum repelli.fa-
cit l.fratris.C. de tranſac.cum ibi no.Sed ſi non fuerit repulſus,
vel non potuerit repelli per reum, tamẽ iudex ex ſuo officio,&
pro honore ſui iudicij,ipſum repellere debebit.vt d.l.quos pro
hibet. ſed ex parte rei, qñ dictũ ſtatutum denegat defenſionẽ,
tale ſtatutum in alia parte,tanquam cõtra ius naturale, vt dicit
Bar.non valet.Præterea pro hoc vr̃ mihi,ꝙ ſit caſus apertus in
d.c.dilecti. vbi cõtra exceptionẽ excommunicationis oppoſitã
contra agentẽ,non datur replicatio excõicationis agẽti, vt ibi,
& ſupra dictum eſt.igitur &c. ¶ Secunda quæſtio eſt.Quid ſi ſta
tutum dictat, ꝙ de quolibet cõtractu debet ſolui gabella, aliàs
contractus ſit nullus,& cum eſſet celebratus contractus vendi
tionis, & res tradita eſſet, & gabella a nulla ex partibus ſolu-
ta ſit,vẽditor dicens,ꝑ hoc contractum nullum, rem repetit,
reus

ADDITIONES.

a Compenſetur.Adde ꝙ infamis non poteſt obijcere teſti infamiam,ita tenet glo.in l.3.§. lex Iulia.ff. de teſtibus.contrarium tamen voluit Bar. in l.cum mulier.ff.ſol.mat.vbi reſpondet ad iſtum tex.vide do.Iaſ.in l.in arenam. in 3.no.C.de inoffic.teſt.Bar.ab Horatio.

b Defendendo.Vide de materia ſtatuti de qua hic,latiſſimè per Bal.ſuper ſta tutis in ver.bannitus.in 14.col. incip. ſtatutum ꝙ bannitus non audiatur, & not.ꝙ ibi declaratur,ꝙ triplex eſt defenſio, ſed quid iuris, ſi ſtatutum dicit,ꝙ non reddat ius bannito, ſi contra bannitum agatur,an poſſit ſe defen dere.vide Bal.vbi ſupra ſuper ſtatutis in d.ver. bannitus.in 9. coll.ibi ſtatutum dicit,ꝙ bannito non reddatur ius. Bartho.ab Horatio.

reus excipit, ꝙ nec ipſe vẽditor ſoluit gabellam, vnde eſt in pa-
ri negligentia, vẽditor replicat, ꝙ nec ipſe emptor ſoluit, quæ-
ritur, quis debet obtinere? & quãuis Bart. ſuccincte in iſta q̃one
pertranſeat, tñ Bal. in d. l. ſi mulier, ſubtiliter hanc q̃onem in tres
q̃ones diuidit. Prima quæſtio eſt, an contractus ſit nullus, prout
vult ſtatutum? Secunda quæſtio, an ſuppoſita nullitate, & quod
venditori competat actio ad rem repetendam, quæritur, quæ
actio cõpetat? an rei vendicatio, quaſi in eum ſit translatum do
minium, an vero condictio ſine cã, quaſi cauſa venditionis, ꝓꝓ
quam facta fuit venditio, redacta ſit ad non cauſam. Tertia q̃o,
an ipſe agens excludatur exceptione, quia ẽt ipſe non ſoluit ga
33 bellã. ¶ † Circa primam q̃onem dic, ſm̃ Bal. & Lud. ꝙ talis con-
tractus ex poſtfacto, propter non ſolutam gabellam, cenſetur
nullus quò ad obligationem ciuilem, non aũt quò ad naturalẽ,
quod probant ea regula vulgata, ꝙ ratio ciuilis iura naturalia
non corrumpit. l. eas. ff. de ca. di. Secundò, quia vbi lex inualidat
contractum iam perfectum in pœnam cõtrahentiũ, vt eſt in ca-
ſu noſtro, tunc ſemper remanet talis obligatio, quæ a principio
erat producta. l. 3. §. fi. cũ ibi no. ff. quod quiſq; iur. Tu verò ad-
das caſum clarum in l. vniuerſa. cum gl. & quod ibi oẽs doc. C.
de preci. imp. offe. & hoc no. determinat Bar. in l. cum lex. & ibi
Ang. & dñi mei. ff. de fideiuſſ. & facit quod no. Bar. & doc. in l. ſi
34 ita quis. in §. ea lege. ff. de verb. obl. ¶ † Quò ad ſecundã quæſtio-
nem, an venditori cõpetat rei vendicatio, dicas, ꝙ non. Sed præ
ſuppoſito, ꝙ cõpetat actio, datur condictio ſine cauſa, quia ven
ditionis cauſa, propter quam fuit facta traditio, redacta eſt ad
non cauſam. vt l. 1. in fi. ff. de cõd. ſine cau. Non aũt competit rei
vend. licèt Bar. ponat terminos q̃onis in venditore vendicante.
Nam tale ſtatutum põt dupliciter intelligi. Primò, ꝙ cõtractus
ſit nullus, ſupple, & ſic res ſit inempta. quo caſu dñium cenſe-
tur translatum ipſo iure in venditorem, & ſic competeret rei
vendicatio. l. commiſſoriæ. C. de pac. inter empt. & vend. Secun
dò poteſt intelligi, ꝙ res ad venditorem reuertatur, vel perti-
neat, & iſto caſu nõ cenſetur dñium ipſo iure translatum. l. qui
ea lege. C. de pact. inter emp. & vend. ergo cum verba dicti ſta-
tuti ſint dubia ꝓꝓ duplicem ſenſum, qui eis probabiliter dari
poteſt, igitur intelligemus ſm̃ caſum, ſm̃ quem non intelligatᷣ
re translatio dominij ipſo iure, ſed ꝙ neceſſaria ſit traditio, vt
ſingulariter requiritur. l. traditionib. C. de pac. & per ꝯñs ne a
regula deuiemus, & ſic faciamus caſum ſpecialem, & fallaciam
contra. l. omnis diffinitio. cum ibi no. de re. iur. iſta eſt gl. aurea,
& ſin. in l. 1. in gl. ma. circa fi. ff. de do. quod no. perpetuo. ¶ Quò
35 ad tertiam q̃onem veritas eſt, ꝙ † agens conditione ſine cauſa
exceptionis non ſolutæ gabellæ, repellitur, nec de eadem cõtra
excipientem poteſt replicare, quia venditor tractat de lucro ca
ptando, cum etiam habeat pretium emptor de damno euitãdo,
vnde potior erat conditio rei excipientis, & tractantis de dãno
euitando, vt d. l. apud. §. Marcellus. Secundò, quia ſi venditor re
plicaret, & diceret (& etiã tu emptor conuentus nõ ſoluiſti ga
bellam) idem deduceret in replicatione, quod in medio cõclu-
dendi in ſuo libello deduxerat, ſed replicatio actoris ſe fundãs,
ſuper quo fundata eſt petitio, nunquã excludit exceptionẽ rei.
vt eſt caſus in d. l. 2. & 3. de condit. ob tur. cau. Et pro hoc addu-
cas tu ſimile, ſicut dicimus, qñ teſtis in reddẽda rõne ſui dicti,
idẽ dicit in rõne, quod prius dixerat in ipſo dicto, nõ valet, nec
cõcludit ſua teſtificatio. vt eſt gl. no. in l. 1. ff. eo. & l. fi. in prin. ff.
36 de offi. procon. Cæſa. ¶ † Vidimus ſupra, ꝙ ſi maritus obiiciat mu
lieri de adulterio. ꝙ ipſa põt replicare de lenocinio. vt d. l. cum
mulier. Quæritur ergo, an maritus excipiens dicatur cõfiteri in
tentionẽ agentis. Secundo principaliter erit videndũ, an ex de-
licto incidẽter probato, vel confeſſato, cũ de alio principaliter
ageretur, poſſet ſequi ſnĩa condemnatoria diffinitiua. ¶ Et circa
primũ dic, ꝙ hanc q̃onem poſuit gl. in Auc. de exhib. reis. in §.
ſancimus. in ver. lite conteſt. & gl. Dy. Bar. Ang. & Raph. in l. nõ
vtiq;. ff. eo. & gl. & oẽs doc. in l. ſi quidem. C. eo. & gl. & Dy. in c.
exceptionem obiiciens. de reg. iur. in 6. & tex. & gl. in ver. con-
feſsis. & ibi doc. in c. cũ venerabilis. de exce. & ĩ c. ſerpẽs. de pœ.
diſt. 1. & in c. 1. de teſt. in 6. & gl. in l. ſi filius. C. de libera. cau. &
Spe. in ti. de exce. §. viſo. poſt principium. & gl. Bar. Bal. & Sal. in
l. magnum. C. qui accu. non poſ. & Bal. in l. aliam. de his quibus.
ut indi. & Bal. & Sal. in l. 1. C. de cõfeſſ. & Lud. in d. l. cũ mulier,
in ver. in tex. ibi, non accuſare. in quo concludas, ꝙ interdũ ex-
ceptio oppoſita, eſt exceptio intentionis, & facti, & tunc ex ea
non inducitur confeſsio intentionis actoris, quia illa eſt præci-
ſe negatiua intentionis agentis, vt no. glo. in l. 2. circa prin. ff. eo.
& in l. qui ſe debere. ff. de condi. cau. data. ergo nõ poteſt dici, ꝙ
inducat confeſsionem, ne in eodem ſubiecto exceptionis duo
contraria inſint. ff. pro ſuo. l. ſi ancillam. Et eadẽ ratione dici po-
teſt idem in quacumq; exceptione negatiua intentionis agẽtis,
vt eſt exceptio non nume. pecuniæ, & ſimiles. de qua dicitur infra
eo. §. proxi. Interdũ verò exceptio ita ſe habet, ꝙ nõ negat ſpe-
cifice intentionẽ agentis, ſed ponit intentionẽ excipiẽtis, vt eſt
exceptio pacti de nõ petẽdo, & vt eſt exceptio interruptionis,
37 præſcriptio, & ſimiles. Et tunc ſit † regula, ꝙ exceptionem obii-
ciens, intentionẽ agentis non vr̃ cõfiteri, vt in reg. exceptionẽ.
de reg. iur. in 6. & d. l. non vtiq;. quæ maxime procedit his caſi-
bus. Primo videlicet, qñ per prius negatur intentio agentis, vel
qñ dicit ſe non confiteri, quia cum actor ageret dicens me de-
bere decem, & ego nego, vel dico, ego non confiteor, & ſi de-
beam oppono exceptionẽ pacti de nõ petẽdo, & hoc eſt, quod
no. gl. in l. non vtiq;. & in d. l. exceptionem. & in d. l. ſi filium. &
in d. l. ſiquidem. Secundò, qñ excipiens opponeret conditionali
ter, puta, quia actore dicente ſibi decẽ deberi, reus dicat, ſi de-
beo, oppono exceptionẽ pacti de non petendo, tunc. n. nec fate
ri intelligitur. vt d. c. cum venerabilis. & ibi gl. in ver. confeſſus.
Ratio eſt, quia cõditionalis locutio præciſam diſpoſitionẽ non
inducit. l. ſi quis ſub conditione. ff. ſi quis omiſ. cau. teſta. attẽto
ꝙ reus põt vti pluribus exceptionibus, etiam cõtrariis. l. nemo.
de reg. iur. Tertiò procedit iſta regula, maxime qñ actor nega-
ret exceptionẽ rei quò ad ius, & factum, quia tunc nõ poſſet ſe
fundare ex negata exceptione. vt in reg. ex eo. de reg. iur. in 6. &
hoc eſt quod no. Bar. in l. nõ vtiq;. ff. eo. ad quod facit quod no.
Spe. de poſitione negata, vt ſe fundare ex ea non poſsit. in tit. de
poſi. §. 8. in prin. & Arch. in c. 1. de cõfeſſ. in 6. & Bar. in l. poſt le
gatum. in princ. ff. de his quib. vt ind. & Bal. in d. l. aliã. & quod
no. Bar. Ang. & Imo. in d. l. decem. ff. de ver. ob. & quod no. Flor.
in l. cum de indebito. ff. de probat. in l. naturaliter. §. nihil cõe. ff.
de acq. poſ. in uerſ. tertia lect. & facit quod no. Ant. de But. in ſi-
mili in c. gratum. in fi. de offi. dele. Et ꝙ iſta regula ſit vera, pro-
bat Lud. qm̃ reus non vr̃ fateri, quod non ſentit, ſicut nec actor
intelligitur deducere quod non ſentit. l. ſi ex teſtamẽto. cum ſi.
ff. de excep. rei iu. & hoc vt pares ſint perſonæ in iudicio, videli
cet, actoris, & rei, ſed reus nunquam in dubio vr̃ ſentire velle
confiteri intentionem actoris, cum natura reorum ſit fugere. l.
properandum. C. de iudi. Secundo, quia reus eſt priuilegiatus,
vt poſsit opponere plures exceptiones, ẽt adinuicẽ contrarias.
vt d. l. nemo. de quo dicam. ĩ. §. proxi. ergo in dubio præſumen-
dum eſt, ꝙ velit facere, & deducere ius ſuum in iudicio omni
meliori modo, quo ſibi vtilius eſt. l. ſolemus. ff. de iud. & ſic præ
ſumendum eſt in dubio, ꝙ reus velit præmittere negationẽ in-
tẽtionis actoris, & caſu, quo actor probet, tunc in ſubſidiũ op-
poneret exceptionẽ d. l. exceptionẽ. de proba. ¶ Fallit aũt hæc re
gula. Primò qñ opponeretur intentio actoris ſeparata a ſua ex-
ceptione, & poſtea obiiciatur exceptio, quia tunc vr̃ intẽtionẽ
agentis confiteri. facit quod no. glo. in d. l. non vtiq;. & in d. reg.
exceptionẽ obiiciẽs. vbi omnino vide bonã gl. vt puta ſi dicat. verũ
eſt, quòd debeo tibi decẽ, vel verũ eſt, quòd tu numeraſti mihi
decẽ, ſed dico, quòd feciſti mihi pactũ de nõ petẽdo. ¶ Secundo
fallit, qñ factum, quod ponit agẽs, eſt incluſum in exceptione,
& actor fundat ſe in facto, prout eſt in facto. non aũt prout eſt
in iuris effectu. Et tu ad intelligentiam horum verborum, vide
Bar. in d. l. nõ vtiq;. tũc. n. excipiẽs, vr̃ fateri. Iſte eſt caſus ĩ l. qm̃.
ff. de inſa. Non obſt. tex. in l. ſi quidem. C. eo. vbi conſulitur reo,
ne opponat exceptionem fundatam ante agentis intentionẽ,
qm̃ illud non dr̃ ex eo, ne quaſi ante opponẽdo videatur fateri,
ſed ne grauet̃ ſuperfluo, quia actore nõ probante debet reus ab
ſolui. l. qui accuſare. C. de edẽ. ¶ Aduertas tñ, quòd licet reus ex-
cipiẽdo nõ videat̃ cõfiteri. & ſic licèt exceptio non poſsit trahi
ad fundamẽtũ intẽtionis agẽtis, tñ poterit trahi ad probatione
ipſius exceptionis, quæ probatio cõis eſt vtriq; parti. quãuis. n.
probationes ab vna parte ꝓducant̃, ſunt tñ cões. vt auc. ſed iu-
dex. C. de epiſ. & cle. cũ ibi no. Iſte eſt caſus in c. cũ venerabilis.
de excep. vbi patet, ꝙ niſi fuiſſet falſum illud inſtrm̃ productũ
per reũ ad probãdũ ſuã exceptionẽ, actor poſſet ſe ex illo fun-
38 dare. ¶ † Pro pleniori uero intelligentia huius articuli, pone, ꝙ
Titius petat a me centũ mutuata, & ego excipio, & dico me ea
ſibi ſoluiſſe, an uidear cõfiteri intẽtionẽ agẽtis, ita ꝙ mihi incũ
bat onus probandi, ꝙd ſoluerim. Et primò arguit̃, ꝙ non, ꝑ d. l.
nõ utiq;. & ꝑ d. c. cũ uenerabilis. in uer. intelleximus. & c. exce-
ptionẽ obiiciẽs. Secundò non põt dici, ꝙ exceptio, quæ fuit op-
poſita ad elidendũ intentionẽ actoris, operet̃ probationẽ eius,
& ſic ꝯtrium effectum. l. legata inutiliter. de leg. 1. Et iſta eſt cõis
ſnĩa Cano. in d. c. cũ uenerabilis. & ẽt Legiſtarũ & Iac. de Are.
Pet. Cy. Bal. Nico. de Mat. & Sal. in d. l. exceptionẽ. C. de ꝓba. &
prædictorum Pet. & Cyn. in d. l. ſi quidẽ. & maximè qñ talis ex-
ceptio non fuit acceptata per ipſum actorem. ita dicit Bar. in d.
l. non

l. non vtiq;. In contrarium tamen poteſt adduci l. quinquagin
ta. ff. de ꝓba. ibi, ille rñdeat ſolutã eſſe pecuniã, ipſe hoc proba-
re cogendus eſt &c. qm̃ ſi cõfitetur ſe ſoluiſſe, implicite & taci
te cõfitet̃ ſe prius recepiſſe quod poſtea ſoluendo reſtituit, im-
plicita n. cõfeſſio equiparatur explicitę, l. ſi poſt diuiſionẽ. & l.
ſi poſt teſtm̃. C. de iur. & fac. igno. Et ꝓ hoc videt̃ gl. in d. l. ſi qui
dem. C. eo. q̃ vult, ꝙ reus niſi præmittat negatiuam, ꝙ excipien
do videtur cõfiteri intentionẽ actoris. Tertiò, hoc tex. expreſsè
firmat & gl. in Aut. de exhib. reis. §. ſuſceptor. Quartò, pro hoc
vt̃ caſus in d. l. qm̃. de infa. Quintò, ꝓ hoc facit, quia ſi dicit ſe
ſoluiſſe; videtur confiteri debitum præceſſiſſe. l. cũ de indebito.
in prin. ff. de proba. Sextò, hoc videt̃ firmaſſe glo. in d. reg. exce
ptionẽ obijciens. Sed d. Raph. in d. l. nõ vtiq;. videt̃ has opinio-
nes ad concordiã reducere. Aut. n. exceptio, q̃ opponit̃ ab ipſo
reo, neceſſariò inducit confeſſionẽ intentionis actoris, qa dicit
reus cum cõuenitur ex promiſſione p eũ facta, ꝙ illa fuit factã
ꝑ dolum, neceſſariò. n. confitet̃ prædictam promiſſionem; quia
qualitas nõ põt eſſe ſine ſubiecto. l. eius. ff. ſi cer. pet. Aduertas
tñ in iſto caſu, ꝙ actor non poſſet ſcindere hanc cõfeſſionẽ, cũ
ſit vnico conſtructu prolata. vt no. Cy. in l. 1. q. 13. q. C. de con-
feſſ. & ibi Bal. Sal. Cyn. Bal. & Bar. in d. l. ſi quidam. Bar. in l. Au-
relius. §. idem quæſijt. ff. de lib. leg. & ita põt intelligi quod not.
Bal. in d. l. aliam. Quandoq; nõ neceſſariò, ſed præſumptiuè. ꝓ-
bat, & inducit intẽtionẽ actoris, vt qñ reus dicit ſe ſoluiſſe, ſeu
præſcripſiſſe, ſeu interrupiſſe præſcriptionẽ, & ſibi fuiſſe factũ
pactũ de non petendo, vel ſimile, licèt nõ eſſet debitum, tali ca-
ſu nunquã excipiendo videt̃ fateri, iſta eſt propria intentio iuriſ
conſulti in d. l. vtiq;. & probatur aperte in d. l. ſi quidem. in 3.
& vltimo reſpon. videlicet, quãdo ſimpliciter excipit, tunc nõ
videt̃ fateri, quia ad aliũ effectũ inducta &c. d. l. legata inutili-
ter. Quotidie. n. rõne dubij, fiunt pacta & trãſactiones. l. præſes.
cum ibi no. C. de tranſa. Tu dic, ꝙ hoc declarat plenè glo. in d.
reg. exceptionẽ obijcens. Nec obſt. d. l. quinquaginta. quia reſpõ
deas, ꝙ neceſſario debet intelligi; qñ ſolutio nõ negabat̃ ꝑ par-
tẽ, ſed adducebat̃ aliud, quod reddebat ſolutionẽ inefficacẽ. fa-
cit quod no. Bar. in d. l. nõ vtiq;. meritò tunc opponenti incum-
bit onus probandi. Et quòd excipiendo qs nõ videat̃ fateri, ex-
preſsè & ſimpliciter firmat Bar. in l. 1. C. de proba. allegat dictã
l. cum de indebito. in princ. Nec obſt. d. l. qm̃. quia ibi nõ loquit̃
in excipiente, ſed in paciſcente, vel tranſigente. vt infra dicã. Et
39 prędicta faciunt ad illã vulgatã q̃ſtionem, ꝙ † dicẽs ſe interfeciſ-
ſe Titiũ ad ſui defenſionẽ, & ſic vno conſtructu, an talis ꝯfeſſio
a poſſit ꝑ iudicem ſcindi? In quo conclude, ꝙ ſi eſt cõfeſſio [a] du-
plex, vt puta, dico me interfeciſſe Titiũ, tñ ad mei defenſionem,
tũc oẽs doctores fatent̃, quòd p̃t acceptari ꝑ iudicẽ ꝓ ea parte,
qua ꝯfitetur ſe interfeciſſe Titiũ, & illã aliam partem ad ſuam
defenſionẽ reijcere. Ita voluit Cy. & oẽs doc. in d. l. 1. C. de ꝯfeſ.
& Cy. Bar. & doc. in d. l. ſi quidẽ. & Bald. in l. hoc codicillũ. C. de
codi. & Sal. latè in l. cum qui duas. C. de adul. & Bald. & doc. in
l. exceptionem. C. de proba. & Bar. eleganter in d. l. Aurelius. §.
idem quæſijt. Aut cõfeſſio eſt vna, & ſimul facta, vt dico me in-
terfeciſſe Titium ad mei defenſionẽ, & tunc licèt multi multa
loquantur, ſemper mihi placuit opin. Bar. in d. §. idem quæſijt.
ſiue loquamur in merè criminali, ſiue in ciuili, vbi Barto. dixit.
Aut ꝯ confitentem eſt iuris præſumptio, quia eſt de genere pro
hibitorum. vt l. 1. C. de fid. cum ſi. tũc quauis dicat, dico me in-
terfeciſſe Titiũ ad mei defenſionẽ, põt dicta cõfeſſio ꝑ iudicem
acceptari inquantũ confitet̃ ſe interfeciſſe. Alia verò pars, quæ
dicit ſe illud feciſſe ad ſui defenſionem, p̃t refutari, & trãſferri
in confitentem onus probandi. ita dixit Bar. in d. §. idẽ quæſijt.
quod nunquam exeat mẽtem tuam. de quo etiam dixi in tract.
meo Maleficiorum. in gl. ſuper verbo, comparant inquiſiti, &
partim confitentur, & partim negãt. dic vt ibi. Et iſtam opinio-
nem Bar. eſt ſecutus contra Bal. Ioã. de Imo. in d. l. decem. ff. de
verb. ob. Et ꝑ prędicta poteſt etiam decidi, ſi peto a te centum,
& opponas tu exceptionem liberationis. nam licèt prima facie
videar cõfiteri debitum; quia liberatio neceſſariò pręſupponit
debitum præceſſiſſe, vt d. l. decem. cum ibi no. per Bar. Ange. &
Mod. tñ in ꝯrium eſt veritas, vt patet per prædicta. ad quod fa-
cit quod habet̃ in c. venerabilem. de ele. & in c. pia. de excep.
in 6. in illa q̃ſtione, an dicẽs ſe abſolutum ab excommunicatione
videat̃ confiteri ſe fuiſſe excõmunicatum? de quo vide Bar. &
Ang. & dominos meos in d. l. decem. Et ẽt ꝑ prędicta apparet,
ꝙ Bar. nõ bene dixit in d. l. nõ vtiq;. volens excipientẽ intelligi
confiteri, ubi agens exceptione aduerſarius approbat quò ad
factum, ſed negat quò ad ius. Exemplum, ſi exceptionem pa-
cti de non petendo agens dicit veram eſſe quò ad factum, quia
verum eſt quòd pactũ fuit factum, ſed dicit fore falſam quò ad
ius, quia illud pactũ fuit de iure inualidum alio reſpectu, & al-
legat Bar. in l. qm̃. C. de infam. nam illa l. hoc non probat, quia
ibi loquitur in tranſactione ſuper crimine, dicens, ꝙ tranſigen
do videtur fateri crimen. Et ratio eſt, quia videtur tranſegiſſe fu
turæ probationis metu, & ſic nõ loquitur in excipiẽte, quia ex-
cipiendo intendit excludere aduerſarium ab intentione ſua, er
go nõ debet intelligi cõfiteri, vt ſupra dixi. Vnde eſt, ꝙ ille, qui
ſoluit animo declinandi iudicium, nõ videtur fateri, nec litẽ cõ
teſtari. vt l. ſi reus paratus. ff. de procu. & quod ibi Bar. & Bal. in
l. infamem. ff. de pub. iud. ¶ Illud tñ not. ꝙ ſuper puro facto ex-
ceptionis põt actor ſe fundare, quia reſpectu eius, quod ponit̃
explicite in illa exceptione, non habet reus aliquam exceptio-
nem. ita probatur ſm̃ Ludo. per tex. in c. ex parte decani. extra.
40 de reſcri. ¶ Vltimò aduertas, ꝙ † ſicut excipiens non videtur cõ
fiteri intentionem actoris (vt dixi) ita nec replicans videtur cõ-
fiteri intentionem excipientis: ita dixit gloſ. ordin. in dicta re-
gula, exceptionẽm obijciẽs. quod no. Nec obſt. prædicta in l. fi.
C. de ſolu. & l. 1. C. de proba. vbi videtur caſus, ꝙ ſiue actor, vel
reus alleget ſolutionem, debet illam probare, quia poſſumus
reſpondere intelligendo, vt ibi glo. voluit in creditore, & ſic a-
ctori, qui dicat ſe ſoluiſſe, quando opponitur exceptio non nu
meratæ pecuniæ, vel ſi intelligas in reo, non intelligas, ꝙ reus
allegaret ſolutionẽ per modũ exceptionis, ſed per viam princi
palis petitionis dicebat ſe ſoluiſſe, id ad quod erat obligatus,
ꝓp quod petebat abſolutoriam, & inſtrm̃ finis, & liberationis,
iuxta ea, q̃ habentur ꝑ Bar. in l. ſi finita. §. elegãter. ff. de dam. in-
fec. vel condicebat liberationem. vt d. §. eleganter. Vel tertiò di
cas, ꝙ dicta iura dèbent intelligi ſm̃ caſum. l. cum de indebito.
ff. de proba. Vel quartò dicas, ꝙ ibi loquitur, qñ actor ꝯfitetur,
& acceptat exceptionẽ ſolutionis, quia verũ eſt, ꝙ ſoluiſti, ſed
non legitime, ſm̃ doctrinam Bar. in d. l. nõ vtiq;. tunc reus pro-
bat neceſſariò ſolutionẽ legitime factam. & ita loquunt̃ dicta
41 iura, ne ſint cõtra alias regulas iuris cõis. vt ſupra dixi. ¶ † Vi-
b deamus nũc, an crimen deductũ ꝑ viam exceptionis, [b] vel inci
denter ſit puniblle, vel nõ? Et iſtam q. ponit gl. in l. 2. §. ſi publi-
co, & ibi Bar. ff. de adul. & Ant. de But. in c. 1. ad fi. & ibi Can. ex
tra eo. & Cy. Bal. & Sal. in l. niſi. C. de fal. & Sal. latè in l. qm̃ Ale
xan. C. de adul. & Bal. in d. l. cum mulier. ſol. mat. & ibi per Lud.
in ver. quò autem ad ſm̃. Can de crimine &c. verum, quia Lud.
loquitur per concluſiones, & concluſiue ponit dicta doctorũ,
licèt de eis aliquam non faciat mentionem, ideo dicas ſm̃ doc.
Lud. & ſic, ꝙ prima ꝯcluſio in hac materia ſit, ꝙ ſi tutela iudi-
cij fuit ordinata ꝯ eum, aduerſus quem de crimine conſtat inci
denter, ſicut contra certos alios, tunc de tali crimine incidẽti,
etiam ex eadem inſtantia poteſt ſequi punitio, ſuppletu, & etiã
ordinaria pœna. caſus eſt in c. per inquiſitionem. de ele. decla-
ra. nã ibi ſit inquiſitio generalis ſuper ſtatu epiſcopatus, & epi-
ſcopi Toloſan. & etiã agebatur cõtra Maſcaron, ibi poſtea præ
poſitũ, ideo nõ eſt mirũ ſi dictus Maſcaron puniri poteſt. ¶ Se-
cunda concluſio eſt, ſi tutela iudicij fuit reſtricta ad aliquã per
ſonã, ſeu ad aliũ finem, tũc ſi iudex vult de nouo procedere cõ-
tra perſonam, aduerſus quam incidenter de crimine cõſtat, no-
uam inſtantiam, vel iudicium inchoando, poteſt ipſam punire
pœna ordinaria, quia poteſt iudex ſupplere ex ſuo officio ra-
tione publici intereſſe. vt c. cũ inper. ſm̃ vnã lect. extra de con-
feſſ. Tu dic, ꝙ iſta eſt intẽtio Sal. & Bal. in d. l. vbi. Et tu pro hoc
allega ſimile in l. libellorum, in fi. ibi, ex integro. ff. de acc. & l. 2.
ver. ſina utem. C. de abo. ¶ Tertia concluſio, ꝙ vbi iudex nõ vult
procedere de nouo, ſed punire ex prima inſtãtia, tunc ſi crimẽ
fuit deductum, vt exceptio, & etiam accuſatio, eo tamen caſu,
ꝗ accuſatio de crimine fieri poteſt, de quo in l. 1. & l. neganda.
cum ſi. C. qui acc. nõ poſ. vt putà, quia pars de crimine excipit.
& illũ puniri petit, tunc punitio ſequi poterit. ita dixit Richar.
Mal.

ADDITIONES.

a Confeſſio. De confeſſione partis an poſſit pro parte accipi, & pro parte non, vide Bald. in l. ſi quidem. C. de exceptio. & quæ not. Bar. in l. quædam. §. ſi-na. ff. de edend. & per Anton. & Car. & ibi late per Ioann. de Imol. in capit. bonæ. el ſecundo. de poſtulat. prælator. & quod not. Bald. in rubrica. C. de fi. de inſtrument. in ſecunda colum. & per Bal. in l. 3. C. de donat. ante nuptias & in l. 1. C. vt quæ deſunt aduoc. & in l. 2. §. editiona. ff. de edendo. adde Bal. in conſ. 175. & conſ. 181. & conſ. 188. vbi lauſſime. & quando confeſſio poteſt acceptari ſine qualitate, adde not. in cap. 1. de confeſſ. in 6. & per Abb. in c. Abbate prælatie. Barthol. ab Horatio.

b Exceptionis. Quando crimen poſſit puniri per viam exceptionis, dixi etiam ſupra in apoſtillis præcedẽtibus per Cyn. in l. magnam. & ibi etiam per Sal. C. qui accu. non poſſ. & per Bal. in l. falſum. in ſi. C. ſi ex fal. inſtru. vnde cla-re, & magiſtraliter per Pract. Papien. in for. inquiſitio. ſuper gl. 1. in 16. colu. verſi. ſequitur nunc videre qualiter de crimine cognoſcatur per exceptionẽ. ubi aduertendum. Barthol. ab Horatio.

Mal. per illum tex. in l. vbi. C. de fal. alleg. etiam l. iubemus, C. de proba. vt refert Io. And. in Spe. de proba. §. probare. in addi. quæ incipit, Incongrua. Tu dicas, ꝙ hoc etiam refert Cyn. in d. l. vbi. & Sal. & dicas tu, ꝙ poteſt puniri nõ tantum extra ordinem, ſi deliquit coram iudice, & ſic maieſtatem prætoriã offendit. iuxta l. nullum. C. de teſtib. ſed etiam puniri poterit ordinaria pœna, etiam ſi dictum crimen non fuit commiſſum in dicto iudicio, & coram dicto iudice, vt d. l. vbi. & hoc ibi ſentit Bal. & Sal. etiam in d. l. quoniam Alex. & voluit Bar. in d. §. ſi publico. ¶ Quarta concluſio eſt, ꝙ vbi eſt de crimine ſimpliciter exceptum, ſi exceptio ſumit naturam accuſationis, vt putà, quia de crimine quis voluntariè excipit ab alio non prouocatus, vt contingit, quando opponuntur crimina contra petentẽ confirmationem electionis, tunc tale crimen ex eadem inſtantia poteſt puniri. ita dicit Inn. per illum tex. in c. ſuper eodẽ. de elec. Sed hoc non placet Lud. quia licèt ille, contra quem crimẽ eſt probatum, dum petebatur ſuæ electionis confirmatio, ab alia electione repellatur, ex eo, quia ex ea criminis probatione eius opin. eſt grauata, vt ibidem, non tamen alia pœna punitur. Caſus eſt in c. ſuper his. de accu. vbi crimen per viam exceptionis probatum contra petentem confirmationem non inducit poteſtatem pœnæ ordinariæ imponendæ contra eum, aduerſus quem eſt facta probatio. quod intelligas ſanè ſm d. c. ſuper his. ¶ Quinta concluſio eſt, ſi exceptio criminis non aſſumit locum accuſationis, ſed ſtat in finibus exceptionis, tunc ſi nõ poteſt habere effectum repulſiuum, ita ꝙ repellat actorẽ, non poterit puniri ea eadem inſtantia. vt eſt tex. in l. 2. §. qui hoc dixerit. & §. ſi extraneus. ff. de adul. vbi patet, ꝙ exceptio lenocinij oppoſita per extraneum poſt nomen rei receptum inter reos, & ſic non habens effectum excluſiuum. l. ſi maritus. §. præſcriptiones. eo. ti. non habebit effectũ primitiuum. Nec obſt. §. ſi publico. quia ſm Lud. ibi eſt ſpeciale in muliere, quæ excipiebat de lenocinio, quod contingebat cauſam adulterij, de qua agitur: ratione enim contingentiæ, & connexitatis videtur illud crimen exceptum in iudicio principaliter deductum, & ideo ſequi põt punitio, vt ibi. Tu verò de intellectu d. §. qui hoc dixerit. & §. ſi extraneus. & §. ſi publico. & d. l. qm̃ Alexãdrum. vide Bar. vbi melius, & clarius loquitur in d. §. ſi publico. per Sal. in d. l. qm̃ Alexandrum. & infra dicam. ¶ Sexta concluſio eſt, ſi exceptio criminis poteſt habere ſuum effectum repulſiuũ, tunc ſi is, contra quem obijcitur, aſſumpſit defenſionem ſuper ea principaliter diſputando, vel illud eſt confeſſus, poteſt puniri ex eadem inſtãtia, h. d. Inno. ſm vnum modum intelligendi. in c. peruenit. per illum tex in fin. de fideiuſ. ſed hoc non placet Ludo. per tex. in d. c. ſuper his. de accu. vbi electus petens cõfirmationem, & ꝓ crimen ſibi obiectum repulſus, non priuatur beneficijs iam obtentis, & ſic non punitur ordinariè. Secundò, videtur caſus de hoc, in c. 1. de excep. & in d. c. cũ dilectus. ad fi. de ordi. cog. vbi teſtis ꝓ crimen ſibi obiectum non contingens cauſam principalem, de quo eſt conuictus, vel cõfeſſus, pęna ordinariæ puniri non poteſt. Tertiò, de hoc videtur glo. ord. in d. l. ſi filium. C. de lib. cau. & clarior in c. ea pœnitentibus. 10. diſtin. volentes, ꝙ confeſſio facta de crimine incidenter, & multò magis ſi fuerit conuictus, non ſufficit ad puniendum ex eadem inſtantia confeſſum, vel conuictum. Addas tu quod voluit Bar. in d. l. ſi confeſſum. in fi. de cuſt. reo. Quartò iſtud determinat Ioã. And. in c. mandatum. de reſcr. & Spe. in tit. de ac. §. pe. & ſupra de ac. ver. quid ſi reus, volentes, ꝙ ſi petens ſibi aliquid, & reus ſuũ crimẽ incidenter fateatur, ꝓ quod beneficio eſt priuandus, non poſſit ſequi contra reum ſententia beneficij pœnalis priuatiua ex eadem inſtantia, & iſtud credo verius. ¶ Septima concluſio eſt, ſi exceptio poteſt habere effectum ſuum repulſiuũ, & is, cõtra quem eſt exceptum, non aſſumpſit defenſionem, tunc ſi crimẽ non eſt annexum negotio, de quo agitur principaliter, non inſurgit facultas puniendi pęnæ ordinaria, ſed extraordinaria, & hoc ſiue cõfeſſione, vel alio modo de crimine incidenter deducto conſtiterit. Iſta fuit concluſio do. Ant. in d. c. cum dilectus. el s. de ord. cog. per tex. in d. c. 1. à ↄ̃trario ſenſu. de excep. Sed iſta concluſio ſm Lud. eſt falſa. per no. per Inn. in c. verũ. ad fi. de fo. cõpe. volẽs, ꝙ probationes, quæ fiũt de crimine excepto aduerſus teſtes, potius intelligantur fieri contra partem producentem, ne eius teſtimonio vti poſſit q̃ contra ipſum teſtẽ, ergo ſequitur, ꝙ teſtis aliquo modo puniri poſſit: talis probatio nõ affert pręiudicium, vt eſt regula, res inter alios acta &c. Tu verò alleg. quod no. Cy. & Bal. in l. 1. C. qui accu. nõ poſ. vbi uolunt, quòd ſi accuſo, & obtineo ↄ̃ producentes teſtes de falſo, illud non nocet teſtibus. Secundò allego l. Lucius. cum ibi no. per doc. ff. de infa. vbi patet ſententiã reprobatiuam teſtimonij latam cum parte producẽte non afferre præiudicium teſti; ergo ſequitur, ꝙ nec probatio facta cũ parte per regulam, cui non nocet ſententia, non nocent acta, vel econtra. Tu pro hoc alle. Inn. in c. cauſam quæ. de proba. & quod no. Bar. in l. ſæpe. in fi. ff. de re iud. Nec ob. d. c. 1. extra, de excep. nam pondera ibi tex. conuicti. non enim teſtis dr̃ de crimine conuictus, ſi non cũ eo, ſed cum parte producente facta eſt criminis probatio, quia (vt dixi) res inter alios acta &c. Item pondera ibi uerbum ſufficit. Illud. n. verbum ſufficit, excludit omne aliud præter ꝓpoſitum. ut no. gl. in c. ſtatutum. §. 1. in uer. canonicus. de reſcr. in 6. & ſimilibus verbis vtitur. d. c. cum dilectus. cũ loquitur taxatiuè, ibi, dũtaxat à teſtimonio repelli &c. Illud credo verius ꝓ prædicta. Vnde ad euitandum multa iudicia, qñ petis dictũ producentem falſos teſtes de falſo puniri, iuxta l. Lucius. de infa. & l. ſi vieris. cum ibi plenè no. per doc. C. de fid. inſtr. ꝙ ẽt petas dictos teſtes de falſo puniri, tanquam falſum dixerint, & in uno quoq; actu eos citari facias, & cum eis etiam litiges, & tunc talis ſñia eos afficiet. l. de vno quoq;. ff. de re iud. ¶ Octaua concluſio eſt, ſi crimẽ incidẽter cõtingit cauſam, de qua agiť principaliter, vt eſt exceptio lenocinij ad adulteriũ, & ſimiles, de eo cõſtat ꝓ confeſſionẽ eius, qui petitur puniri, poterit puniri pęna ordinaria. iſte eſt caſus in d. c. 1. ex eo. à ↄ̃trio ſenſu. ¶ Nona cõcluſio eſt de crimine incidẽter cõtingẽte cãm, de qua agitur, ſi conſtat per probationes, & is, aduerſus quẽ eſt exceptum, defenſionẽ ſuã ſuſcipiat, pęna ordinaria ex eadẽ inſtantia puniri poterit. iſte eſt caſus no. in d. l. 2. §. ſi publico. de adul. ¶ Decima, & ultima concluſio eſt, ſi de crimine incidenter deducto cõſtat per probationes, tñ is, aduerſus quẽ eſt exceptum, non ſuſcepit ſui defenſionẽ, nulla pœna punieť, quãuis ſit crimen contingẽs cãm, de qua agitur, & hæc concluſio probať ex his, quę ſ. dicta ſunt in ſeptima ↄcluſione, & ẽt probať l. denunciaſſe. §. q̃ritur. ff. de adul. vbi ſi lata eſt ſñia aduerſus adulterũ, non affert pręiudiciũ adulteræ in crimine cõnexo, ex eo, quia hmõi acta cõtra adulterã directa non ſunt, quod confirmať per no. Bar. in l. ſi. ad fi. ff. de q̃ò. dicentẽ, ꝙ probationes receptæ ↄ̃ aliquẽ in generali inquiſitione nõ præiudicãt ↄ̃ eundẽ in ſpeciali inquiſitione poſtea formata ↄ̃ eundem. Ratio, quia qñ fuerunt receptæ in generali, nõ fuit citatus, igitur &c. Et ſm prædicta debet intelligi qđ no. Bal. in auct. nouo iure. C. de pœna iudi. qui ma. iudi. & in l. ꝑsbyteri. C. de epi. & cle. Et aduertas tu id, quod ſ. dixi per l. 2. §. qui hoc dicit. §. ſi extraneus. & §. ſi publico. de adul. quæ iura faciunt drĩam inter extraneum obijcientẽ de adulterio, & ipſam vxorẽ: quinimmo ẽt poſtquã nomẽ ſuũ receptũ eſt inter reos, audiť excipiens de adulterio, & maritus puniť, quia ſi obiicit iſtã exceptionẽ lenocinij, ꝙ uolũtate mariti cõmiſit adulteriũ, ꝓſumiť mulier ſubacta a uiro. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerũ actio nõ da. & l. 1. C. de rap. virg. ideo tanq̃ proſequẽs ſuã iniuriã admittiť ad hãc exceptionẽ, ſecus in extraneo, quia ex hoc extraneo non eſt illata aliqua iniuria, ſi maritus fuit leno uxoris ſuę. eodẽ mõ ſi obiiciať exceptio lenocinij ex eo, quia vxorẽ adulterã retinuit, adhuc põt obiici a muliere ad uirũ puniendũ, qm̃ hæc duo crimina ſe inuicẽ cõtingũt, quia vnũ ab alio pẽdet, ideo mulier admittiť ad hoc proponendũ, de quo latè ꝑ Bar. Ang. & Imo. in l. is qui reus. de pub. iud. Et iſtud eſt crimẽ cõnexũ inter eaſdẽ perſonas, qm̃ illa mulier, q̃ accuſat, eſt illa, q̃ ab accuſatore eſt recepta, ſed hoc nõ põt dici in ex̃neo, quia licèt illa crimina ſe inuicẽ contingãt, tñ inter diuerſas ꝑſonas cõmittunť, quia lenocinium reſpicit uxorẽ, & eius iniuriã, & ideo põt opponi a muliere, & nõ ab ex̃neo accuſato, cum eius ꝑſonã nõ reſpiciat. Et prędicta ſunt uera, qñ maritus accuſať de adulterio criminaliter, ſiuaũt ciuiliter, ſemper, & indiſtinctè põt obiici de lenocinio ad finẽ repulſiuũ. l. uiro atq; uxore. cũ ibi no. ff. ſol. ma. ita dicit Bar. in d. §. ſi publico. circa prin. qđ no. ¶ †Quæro, an & qñ põt opponi illa exceptio, dolo facis petere qđ reſtituturus es.[a]
42

a

Iſtã materiam uide per tex. in l. dolo facit. ff. de do. excep. & tex. & gl. in l. ſi ſocer. §. Lucius. & ibi Bar. & oẽs doc. ff. ſo. mat. & ibi ꝑ Lud. q dicta doctorũ exponit ꝑ ↄcluſiones. ¶ Prima itaq; concluſio ſit, cum non eſt liquidum, ꝙ quis id, quod petit, poſtea reſtituere debeat, exceptio, dolo facis &c. nũquam petẽti obſt. tex.

A D D I T I O.

a Reſtituturus es. Iſta regula an habeat locũ in petitorijs uel poſſeſſorijs, no. in l. in cõdẽnatione. §. ſi. alias eſt l. dolo. ff. de reg. iur. & in l. ſi denique. ff. de iud. in glo. & ff. de excep. doli. l. dolo. per Cy. C. de edic. diui Adr. tollen. l. 2. ad fin. idẽ, C. loca. l. ſi quis conductionis. Idem, C. de interdi. l. incerti. in 3. q. ff. ſol. mat. ꝗ Lucius. & ibi Bar. & Inno. Idem, ff. de acquir. poſſ. l. naturaliter. ꝗ nihil cõe. de reſt. ſpol. ca. in literis. in gl. pen. Spec. in tit. de pet. & poſſeſ. ꝗ 1. verſ. quid ſi pro uno. & ibi Io. And. in addit. Goffre. de offi. deleg. c. uenerab. de ord. cogni. c. fi. C. de rei uend. l. ordinarij. & ibi latiẽ tex. Barth. ab hoc.

tex.eſt ſm verũ intellectũ,quẽ ponit gl.in d.l.dolo facit.& in l.
a.§.redigunt.ff.quo.leg.¶Secunda concluſio eſt,cũ eſt liquidũ,
ꝙ quis id,qđ petit reſtiturus eſt ei,à quo petitur incõtinẽti,tũc
agẽti ſemper obſtat exceptio,dolo facis, vt in d.l.dolo facit. &
in d.re.dolo facit.de reg.iur.in 6.¶Tertia cõcluſio eſt,cum quis
id,quod petit,reſtituturus eſt ex interuallo ei,à quo petit pp di
lationẽ,quæ reſpicit ipſam obligationẽ,& ei adijcitur,tũc agẽ-
ti non obſtat exceptio,dolo facis,eſt tex.in l.ſi.ff.vt leg.no.cau.
¶Quarta cõcluſio eſt,cũ quis id,quod petit, reſtituturus eſt ea
interuallo ei, à quo petit pp dilationẽ, quæ miſerationis cauſa
indulgetur ſolutioni,tũc agẽs repelli non põt exceptione,dolo
facis,vt eſt tex.in d.§. Lucius.in ſi.& l.nupta.§. quoties.ff. ſolut.
ma.& l.ſi donaturus.ad ſi.ff.de cond.ob cau.¶Quinimmo am-
plius dicendũ eſt ſm Raph. ꝙ aliquando quis repellitur dicta
exceptione,dolo facit,qui petit quod reſtiturus eſt ei, q nõ re-
ſtituturus eſt mihi.ſed ſi à me peteret, ille tertius repelleretur.
Iſte eſt caſus no.in l.Mæuia.§.1.& ibi Raph.ff.ſol. matr.ibi,mu-
lier nõ eſſet reſtitutura hęredi patris. tñ ſi ageret, repelleretur,
ibi,exceptione, ergo eodẽ modo repelli debet maritus agens,
qui debet reſtituere mulieri. ¶Quinta cõcluſio eſt,vbi agẽs id,
quod petit,reſtituturus eſt ex interuallo ei,à quo repetit pp di
lationẽ,quę miſerationis cã indulgetur ſolutioni,tunc agẽs re
pelli non põt exceptione,dolo facis,tex.eſt,ſm Bar. in l.1.C. ſi
conſtan.ma.& in l.ſi mulier.§.rerum.ff.rer.amo.& ſic bene põ-
derando Bar.facit differentiam inter petentem,& repetentem.
¶Sexta concluſio eſt, vbi agens id,quod petit,eſt alteri, non il-
li,à quo petit,reſtituturus,tũc non repellitur dicta exceptione,
dolo facis,vt d.§.Lucius.¶Septima concluſio eſt, vbi agens id,
quod petit,reſtituturus eſt alteri, qui reſtituturus eſt ei, à quo
petit,exceptione,dolo facis,repellitũ.tex.eſt in d.l.ſi donaturus.
in ſi. ¶ Tu addas octauam, & vltimam concluſionem,ſi prælа-
tus ſpoliat laicũ eccleſia,quã tenebat, & quã poſſidere non po
teſt,& hoc eſt notorium,tunc ſi laicus ſpoliatus agit cõtra præ
latum interdicto recuperãdę,obſtat laico,dolo facis,exceptio,
ſm Inn.in c.conſtitutus.de ſi.presby.ita no.Ang.in d.l.dolo fa-
cit.& ſic quoties eſt notorium,ꝙ agens id,quod petit, retinere
non poteſt, obſtat ſibi dicta exceptio,dolo facis. Ad quod bene
facit c. ad decimas. de reſtitutio. ſpolia. lib.6. Et prædicta pro-
cedunt , vbi agitur petitorio . Si autem ageretur poſſeſſorio.
dic vt no.gl.in d.l.dolo.& in d.l.ſi de vi.ff.de iud. & glo. & Dy.
in regu.qui dolo.de reg.iur.in 6.& per gl.Cyn. Bal.& Sal. in l.
ſecunda.C.de edic.diui Adria.tol.& per Bar.latè in l. naturali-
ter.§.nihil commune.ff.de acqui.poſ.per totum ipſum §. maxi
mè.in ver.quarta combinatio eſt.cũ verſic.ſeq. Tu verò diſtin-
gue,ꝙ aliquando agitur interdicto recuperandæ, & ſic interdi
cto vnde vi,& tũc an poſſit opponi exceptio dominij,vide quę
ſcripſi ſ.de actio.§.quadrupli.ver. nec tali agenti tali interdicto
recuperandæ. dic, vt ibi. Aut agitur interdicto adipiſcẽdæ poſ-
ſeſſionis,& per conſequens interdicto quorum bonorum, tũc
an agenti obſtet exceptio dominij , & ſic exceptio, dolo facis .
Dic,vt in d.§.quadrupli. verſ.quæro,an ſit annalis, vel non.Ali
quando agitur interdicto retinendæ poſſeſſionis, & ſic vti poſ
ſidetis,& tunc an obſtet exceptio dominij,& ſic exceptio,dolo
facis.Dic,vt dixi in d.§.quadrupli. verſ. an autem contra agen-
tẽ hoc interdicto &c.dic,vt ibi plenè dixi,quæ benè no. ¶ Poſt
quam vidimus aliqua circa materiã doli,fraudis, & deceptio-
nis, congruum eſſe videtur aliquid hic inſerere de exceptione
43 ſimulationum,ſiue fictionis contractus,uel inſtrumenti, † qm̃
tot modis contractus ſimulatus dicitur,quot modis fit fraus.ut
no.ff. de legib.l. fraus.& l. non dubium.C. de legib. & ideo vbi
non eſt fraus,ibi nõ eſt ſimulatio ꝓpriè.Ita dixit Bar. ad literã,
in l.3. in ſi. C. de poſtu.quod tamen ſanè intelligas tu uerum ,
non ſimpliciter, quia etiam ſimulatio fit, ubi aliqua fraus , uel
exceptio alicuius non committitur, ſed tantummodo fit cauſa
ſuæ tuitionis,& reparationis.ut infra dicam.¶Ad cuius rei de-
ciſionem eſt primò præmittendum pro fundamento quod ele
ganter dixit Bar.in quoddam ſuo conſilio,quod incipit,Petrus
44 Nicolę,uidelicet,† ꝙ contractus fictus,imaginarius,& ſimula-
tus dicitur tribus modis. Vno modo, cum in ueritate agitur,ꝙ
unus contractus celebretur , tamen alius celebrari ſimulatur .
C.plus ua.quod agitur.per totum.C.de contrahend. emptio.l.
empti fides. Et iſtius ſimulationis natura eſt , ut ea hac ſimula-
tione non impediatur acquiſitio fienda ei,cui acquiritur, ſi de
iure ex cauſa,quę uerè agebatur,poterat acquiri. ut d.l. empti fi-
des.& C. ſi cer. pet.l.ſi ex pretio. Secundo modo dicitur con-
tractus ſimulatus,quando contractus in ueritate celebratur,&
modico tẽpe dẽt durare , quia fortè debet reuendere citò. ut l.
4.§. ſi ab ignoto.ff. de manu. Et iſtius ſimulationis natura hæc
eſt, vt debeat hoc expreſsè per pactum agi. vt d.§. ſi ab ignoto.
Tertio modo dicitur contractus imaginarius , ſiue ſimulatus ,
quando apparenter fit contractus , ex mente verò agitur inter
partes, ꝙ nihil fiat. & de hoc loquitur l.nuda. ff.de contrahen.
emp.& l.imaginaria.de reg.iur. & ff.de ritu nup. l. ſimulata. &
ff.de aqua plu. arcen.l. emptor. Et iſta nominat charta,ſiue in-
ſtrumentum ad rei apparentiam factum. vt putà, quis fortè ti-
met Tirannum, vel propter fugienda onera, vel propter aliud
ſimile,aliquis fecit alienationem bonorum ſuorum,tñ in veri-
tate agebatur,ut non eſſet alienatio,ſed ſolum ad reparandum
contra prædicta,ita dicit Bar.in dicto ſuo conſilio.ita etiam uo
luit Bald. & Salyc. in l.1. C.plus va.quod agitur.& Bald.& Sal.
in l. cum precibus. C. de proba. ¶His præmiſſis, cum verbum
ſimulationis poſſit multipliciter intelligi , ut patet ex prædi-
45 ctis,quicunq; † ergo dicit inſtrumentum ſimulatum,ſiue agen
do,ſiue etiam excipiẽdo , debet dicere qua ſpecie ſimulationis
ſit ſimulatum , ita & taliter, ꝙ aduerſarius reddatur certus, &
nulla alia facta declaratione, ille contra quem dicitur ſimula-
tum,debet opponere, ꝙ illud,quod dixit aduerſarius de ſimu-
latione,eſt obſcurũ.ut l.1.ff.de eden.& l.Põpo.ſcribit ſi frumen
tũ.in ſi.ff.de rei ven.quæ loquuntur in agente, & idem in exci-
piente.l.Titiæ textores. de leg.1.& l.2.§.1.ff.de doli exce. idẽ in
probante obſcurè.ff.de neg.geſt.l.cũ actũ. in ſi. & quod ibi no.
ff.de no.ope.nun.l.non ſolum.§.ſed vt probari.& quod ibi Bar.
& doc.in l.matrẽ.& quod ibi Bal.& Sal.C.de prob. & quod ha
betur in c.in præſentia.de probat. Cum ergo dicatur cõtractus
ſimulatus, nec dicatur , nec probetur qua ſpecie ſimulationis
ſit ſimulatus,dicendum eſt,ꝙ intentio dicentis,ſiue ſit actor,ſi-
ue ſit reus,nulla eſt,& nõ poteſt obtinere,uã clarũ eſt, ꝙ ſimu-
latio,& fictio nõ præſumitur,niſi appareat cauſa,propter quã
ſic ſimulate fecerit.l.ſi maritus.in ſi.ff.qui & à quibus.Debes er
go tu cauſidice,ſi uis obtinere,dicere opponendo,vel principa
liter agẽdo de ſimulatione, & exprimere qua ſpecie ſimulatio-
nis ille actus,ſiue contractus ſit ſimulatus,& cauſam, & radicẽ
dictæ ſimulationis,& illud ꝓbare,aliàs ſuccũberes.Omnia iſta
ſunt de mente Bar.in dicto conſilio Pet.Nicolæ. quod no. quia
in practica uidi multos peritos errare. Aduertas tamen tu cau-
ſidice opponẽs de ſimulatione,quia quãuis diceres cauſam, &
ſpeciem ſimulationis, & probares,non tamen obtineres ſi dice
res inſtrumentũ ſimulatũ,quia tua exceptio eſſet inepta,ut d.l.
2.§.1.de do.excep.Debes ergo dicere dictum actum,ſiue cõtra
ctũ ſimulatũ fore.ita dixit Bald.in d.l.cũ precibus.C. de proba.
vbi dixit,ꝙ illud,quod caret effectu,caret nomine, & ideo ex-
ceptio ſimulationis dicitur opponi propriè contra inſtrũ , q2
non eſt inſtrumentum, licèt habeat figuram . ¶Aduertas tu, ꝙ
aliud eſt contractus,& aliud inſtrumentum , de quo in l. con-
tractus.per gl.& doc. & maximè per Bal.C.de fide inſtrum.Tu
verò aduertas,ꝙ dictum Bal.poteſt procedere in illa tertia ſpe
cie ſimulationis,quando agitur ad reparandum,& ſic in uerita
te nihil agebatur. vt d.l.imaginaria. de reg.iur. ſed in alijs dua-
bus ſpeciebus ſimulationum, videlicet in caſu §.ſi ab ignoto.&
in caſu d. l. empti fides. cum ſimilibus ſuperius allegatis , non
procederet,quia in dictis caſibus, ut patet ad ſenſum,inſtrumẽ
tũ eſt aliquid,ut etiam inſra dicam &c. Et ob hoc poteſt oppo
ni exceptio in forma,ꝙ inſtrumentum, & cõtractus ſunt ficti ,
& ſimulati.¶Secundo aduertas,ꝙ in ſimulatis inſtrumentis ap
paret renuntiatum exceptioni ſimulationis. quid erit in iſto ca
ſu? Dicas ꝙ talis renuntiatio declarat intentionem renuntian-
tis,ꝙ non intendit iſtum contractũ dicere ſimulatum,veruntа-
mẽ ſi apparent legitimæ cauſę ſimulationis,& indicia,tunc ea-
dem ratione,qua ſubſtãtia contractus probaretur ſimulata,ea-
dem ratione, & hæc renuntiatio. ut ar.ff.de noua. l. doli. uer.ſi
diuerſum. & quod ibi Bar.& doc.ita dixit etiam Bar.in d.conſi
lio,Petrus Nicolæ.in ſi. De huiuſmodi autem renũciationibus,
& ſimilibus , quæ apponuntur in contractibus , dicam tibi in-
fra eo.§. 1. dic,ut ibi. Sis itaque tali caſu bene cautus, quãdo in
inſtrumento reperitur talis ſimulationis renuntiatio,ut nõ ſim
pliciter opponas de ſimulatione dicti contractus, & caſum ſi-
mulationis etiam exprimendo, & probando,ſed ſemper neceſ
ſarium eſt,vt opponẽdo addas. Dico etiam dictum inſtrumen-
tum,& contractum ſimulatum tali ſpecie ſimulationis,& quic
quid continetur in eo , nam tũc actor non poterit replicare de
renuntiatione dictæ ſimulationis, aliàs , niſi adderes etiam illa
uerba,& quicquid cõtinetur in eo, poſſet per errorẽ replicari,
ꝙ dictæ allegationi ſimulationis eſt.renuntiatum, & tali repli-
catione tolleretur dicta exceptio ſimulationis. ita elegãter uo
luit Bar.in l.nemo poteſt.ff.de leg.1.ver.quæro, an renuntiatio
exceptionis ſimulationis &c.vbi omnino videas, an tali exce-

46 ptioni poſſit renuntiari? vbi etiã ſcripſi. ¶ † Pro declaratione
dictorũ videamus aliqua circa dicta tres ſpecies ſimulationis;
Et capiamus primò, qñ agitur in veritate, vt vnus cõtractus ce-
lebretur, ſed nõ ille, quẽ expreſſerunt, vt putà, in veritate volu-
mus contrahere, & facere contractũ pignoris, verũ quia credi-
tor dubitat ne cogatur cõputare fructus in ſortẽ, iuxta l. 1. & 2.
C. de pig. act. cũ ibi plenè notatis per doct. & l. 5. de diſt. pig. ſi-
mulat contractũ emptionis, tunc tali caſu, licèt nõ ualeat con-
tractus emptionis, remanet tamen validus cõtractus pignoris.
iſte eſt caſus in l. emptione. C. plus valere quod agi. & in c. illo
vos. de pign. & ſic plus valet quod in veritate agitur, quam qđ
ſimulatè concipitur. vt in toto ti. C. plus valere quod agitur. &
pro hoc facit l. Lucius. la 2. ff. depoſi. & quod ibi Bar. ¶ Aduertas
tamen iſto ſecundo caſu, ꝙ oportet, ꝙ tu cauſidice articulatè
deducas, & probes qualiter cũ cõuentũ fuiſſet inter tales, ꝙ in
veritate eſſet pignus, licèt fingeretur vẽditio, quã incontinenti
inierũt ad faciẽdũ dictũ contractũ venditionis ſimulatũ, nã niſi
probetur, ꝙ incontinẽti id factum fuit, ſed poſteà decurriſſet
interuallũ tẽporum, tunc poſſet dici, ꝙ à prima conuẽtione vi-
deatur eſſe receſſum, & per conſequens, ꝙ in veritate nõ intẽ-
debat facere pignus, immo veram vẽditionem, vt dicit inſtru-
mentũ. ar. l. cum in plures. §. locator horrei. ff. loca. & quod ibi
Bar. Bal. Sal. & Bar. in l. nõ ſolùm. in §. morte. ver. planè. ff. de no.
ope. nun. ita dicit Iac. But. Bar. Bal. Sal. & Ang. in l. pacta nouiſſi-
47 ma. C. de pact. ¶ † Quò aũt ad ſecundam ſpeciẽ ſimulationis
quãto tẽpe debet durare. vt d. §. ſi ab ignoto. ponamus, quòd vẽ-
do tibi domũ cũ hoc, quòd intra certum tps tu cogaris mihi eã
denuo vendere, an præſumatur cõtractus ſimulatus? Et dicas,
ꝙ non, immo eſt permiſſus, & valet in forma ſpecificata. vt eſt
tex. in l. 2. C. de pac. inter empt. & vend. & quod ibi not. intan-
tũ ꝙ adueniente tempore venditionis, ſi ego volo denuo eme-
re, & offero realiter pretium prædictum, licèt tu non velis re-
a uendere, [a] tamen ipſo iure ſine alia traditione in me transfer-
tur dñium vtile tñ, & habeo pro dicta domo vendita vtilẽ rei
vendicationẽ. vt eſt tex. ſing. in l. ſi cũ vẽderet. ibi autẽ vendica-
re. cũ gl. ff. de pig. act. Prædicta tamen ſunt vera, niſi aliqua alia
48 concurrant, q̃ ꝙ intra certum tẽpus † teneatur reuẽdere, puta;
ẽt interuenit vile pretium reſpectu valoris rei. iuxta glo. no. in
l. 1. in prin. ff. de ſuperfi. & ꝙ venditor indigeret pecunia, & ꝙ
pecuniam peteret mutuo, & pactum de retrouendendo quò
ad certũ tẽpus, & ſic non antequàm certũ tẽpus trãſeat, qa ex
his præſumitur cõtractus fictus, & ſimulatus, & magis præſu-
mitur celebratus, vt creditor interim durãte illo tẽpe lucretur
fructus, & ſic potius ſit pignus, q̃ vera vẽditio. Iſte eſt propriò
caſus in c. ad noſtrã. & ibi ita ſentit gl. & expreſsè Ant. de. But.
& de hoc videtur etiam tex. & ibi no. Iaco. de Aret. Cy. Bal. &
Sal. in d. l. emptione. Si aũt non cõſtaret de originali mutui pe-
titione, tunc ex tali pacto de retrouendendo, non propterea iu-
dicatur contractus ſimulatus, & ẽt ſi ibi eſſet vilius pretium re-
ſpectu rei venditæ, & cũ vſurario ſactus, qm̃ vſurarij faciunt ſę-
pe bonos contractus. ita dicunt doc. in d. c. ad noſtrã. & in d. l.
emptione. & facit quod habetur in cap. conqueſtes. de vſu. niſi
aliud ẽt concurrat, vt putà, vltra pactũ de retrouendendo, ipſe
creditor expreſsè paciſcit, ꝙ fructus cõputet in ſortẽ, & quòd
qñ reuendit aliquid, plus habeat, quàm ſoluerit, quia præſumi-
tur tunc contractus vſurarius, & præſertim in conſueto fœne-
rari, iſte eſt propriè tex. in d. c. illo vos. de pigno. in fi. quæ om-
nia no. quia quotidiana. ¶ Quid ſi dictũ fuerit in inſtrumẽto, ꝙ
vendidit, & tradidit verè, & non in fraudẽ vſurarum? Reſpon-
deo, ꝙ ex his verbis inſtrumẽtũ eſt magis ſuſpectũ, & non mi-
nus. vt no. ſing. gl. in fi. ff. de condi. inſt. l. ſi quis ſub conditione.
ita Bal. & Sal. in d. l. emptione. quod not. vt nunquam in inſtru-
mẽtis apponas clauſulas incõſuetas, nã propter hoc redditur
49 inſtrumẽtũ ſuſpectũ, vt voluit illa gl. ¶ † Quæritur, an talis con-
tractus ſimulatus firmetur iuramento? & gl. ſing. in d. l. emptio-
ne. dicit ꝙ non, quia iſtud iuramentũ non habet fundamẽtum
alicuius conſenſus. l. fi. cũ ibi no. C. de non nu. pe. quod tu intel-
ligas verũ, ſi cõtractus fuerit ſimulatus ſupradicta tertia ſpecie
ſimulationis, videlicet, qñ partes intẽdebant nil agere, de quo
ſtatim dicã, ſecus ſi actũ fuerit, ꝙ in veritate aliquis contractus
celebraretur, putà, pignoris, licèt ſimularetur contractus vẽdi-
tionis, & ſic in fraudẽ vſurarũ. vt d. c. illo vos. qm̃ tunc eſſet ſtã-
dum iuramẽto, donec relaxaretur per Epiſcopũ. vt extra de iu-
reiur. c. 8. ita dicunt doc. in d. l. emptione. Aduertas tamen, ꝙ ſi
iurans eſſet mortuus, hæres eius non indigeret relaxatione, qa
ſpirituale vinculũ iuramenti morte ſopitũ eſt. vt extra de iuro
iur. c. veritatis. & quod ibi Inn. & in c. fi. de foro cõpe. in nouel-
la. licèt virtus iuramenti quò ad obligationem temporalũ trã-
ſeat ad hæredem. vt c. quãuis. de pac. in 6. ¶ Veniamus ad tertiã
50 ſpeciẽ ſimulationis, † qñ ꝯtractus eſt imaginarius, ſiue ad repara-
tionẽ ſactus, tũc tali caſu nullus eſt ꝯtractus, nec ẽt ille, q agit, fin-
giť, nõ tñ ille, q ſic dř eſſe celebratus. vt d. l. imaginaria. cũ ſim.
Intantũ ꝙ ex tali ꝯtractu non transferť dñium, vel aliquod ius rea-
le, vel ẽt perſonale in re, vel ad rẽ ipſam. vt eſt tex. in l. emptor.
51 & ibi no. per gl. Bar. & Ang. ff. de aqua plu. arcen. ¶ † An aũt trãſ-
ferať poſſeſſio ex tali ꝯtractu ſic ſimulato? & Bar. in d. l. emptor. te-
net, ꝙ ſic, quia ẽt ſine cauſa põt transferri poſſeſſio. vt ẽt ipſe
no. in l. qđ meo. in prin. ff. de acqui. poſſ. ſuppletu, qa ẽt ex inu-
tili ꝯtractu transferť poſſeſſio. l. 1. §. ſi vir. & ibi no. Bart. Ange. &
doc. ff. de acqui. poſ. quod tu intelligas verũ, qñ realiter tradere-
tur, & conſtat de animo, ꝙ transferre voluit poſſeſſionẽ, vt cla-
rè voluit Bar. in d. l. emptor. dũ dicit, an transferať poſſeſſio. rñ-
deo ſic, ſi hoc agiť &c. In dubio aũt non præſumitur animus
transferendæ poſſeſſionis, ex quo ꝯtractus eſt ſimulatus, qa eodẽ
modo ẽt traditio præſumitur ſimulata: & ita dixit Bar. in d. l. em-
ptor. allegat l. cũ propria. C. ſi qs alteri, vel ſibi. Sed indubitatũ
eſſet, ꝙ poſſeſſio non transferretur ex tali contractu ſimulato,
ſi diſcederet poſſeſſor, & aliũ in poſſeſſione actuali non pone-
ret. iuxta l. ſi ſilulas. §. 1. de contrah. emp. & l. cum quis. ff. de do.
ſed ſimpliciter ſe conſtituat nomine illius emptoris, uel dona-
tarij, uel ceſſionarij poſſidere, uel precario pro eo poſſidere,
quia illa eſt ciuilis tranſlatio poſſeſſionis; quia enim ſimulans
remaneat dominus, & propriè non teneat precarium conſtitu-
tum rei ſuæ. l. neque pignus. de reg. iur. l. ſi rem quam, cum ibi
no. per gl. & doc. ff. de acqui. poſ. & in l. ei à quo. ff. de uſucap.
nulli dubium, ꝙ aliqua poſſeſſio non eſt etiã tranſlata. ita etiã
dixit Bal. & Sal. in d. l. emptione. in fi. quod no. Et etiam aduer-
tas, ꝙ non tantum in iſta tertia ſpecie ſimulationis, ſed in om-
nibus alijs, non tantũ ille, qui cõtractum ſimulatum facit, ſed
etiam eius hæres poteſt dicere contractum ſimulatum, licèt nõ
poſſit dicere fore factum in fraudem, uel deceptionẽ fiſci, uel
alterius priuatæ perſonæ. l. quamuis. & l. cum propria. C. ſi quis
alteri, uel ſibi. ita dixit Bar. in dicto ſuo conſilio. & idem uoluit
in l. poſt contractum. ff. de do. in uer. ſed an uenditor ipſe &c.
& ibi Ang. & Bal. & Sal. in d. l. emptione. ¶ Vnum tamen nun-
52 quam exeat mentem tuam, maximè in actu practico, † quando
aliquis uendit, ut euaderet pęnam alicuius delicti, uel ut euita-
ret collectas, uel aliquid ſimile, & ſic fuit factum ad reparan-
dum, ut dixi, & uult repetere rẽ ſuam, quomodo debet agere?
Iſtam quæſtionẽ ſormat Bar. in l. iuſiurandum, quod ex con-
uentione. §. ſi. cum l. ſeq. ff. de iureiur. ubi tandem dixit, ꝙ agere
deberem rei uendicatione, dicendo rem fore meam, & ſi tu op-
ponis, ꝙ fuerit tibi uendita, ego replico, ꝙ illa uenditio fuit ſi-
53 mulata, & imaginaria, & in fraudem fiſci facta, † & tunc ego
debeo opponere, & ſum audiendus, licèt allegem turpitudinẽ
meam: nam ego non allego eam ad fundandam intentionem
meam, ſed allego eam quo ad adiuuandum intentionẽ meam.
item ego allego ipſam contra te, qui eam participaſti, ac etiam
de damno euitando tracto, tu uerò de lucro; igitur ſum au-
diendus. l. apud Celſum. §. Marcellus. ff. de do. exceptio:
non

ADDITIO.

a Reuendere. Pactum redemptiuum, ſeu de retrouendendo de iure ciuili lici-
tum, & permiſſum eſt concurrente pretij iuſtitia. l. ſi fundum parentes, & ibi
Cy. Bar. Bal. Sal. Cagnolus, & ſcribentes nom communi, de pact. inter emp. &
vend. compoſitis. Ad idem de iure pontificio, Arch. in canone, pleriſque 14. q.
3, Imo. in c. ad noſtram. verſi. itẽ no. ꝙ ex conuentione, extra de emp. & vend.
& ibi Abb. idem firmat col. 2. Amplio hoc procedere, etiam ſi interueniret
modicitas pretij, pp quod pactum huiuſmodi non præſumitur ſimulatum.
Soc. conſ. 55. præſtantiſ. doct. verſ. ſed ad hoc reſpondetur. vol. 2. ubi firmat
hanc eſſe magis cõem, & pro hac opi. conſului conſ. 143. d. Claudius Chaſſo-
rellus. ver. pactum, & pretij modicitas. Immo ut dicatur cõtractus vſurarius,
& non fictus, requiruntur tria pactum de retrouendendo, paruitas pretij, &
ꝙ emptor ſit ſolitus fœnerari. gl. Panor. & ſcrib. in c. cõqueſtus. extra de vſur.
Pau. de Cal. & Franciſquinus Cur. adnotãdo in l. rogaſti. §. ſi tibi. de reb. cred.
in Pand. Fabianus à San Sauino, de emp. & uend. in 6. q. 7. q. prin. Alex. conſ.
25. in cauſa, & lite ver. Nec obſt. uol. 5. uerſ. & dixi. conſ. 154. exordiente, & ſi
in cauſa Carorelli, co. 1. & 2. & dixi conſ. 206. Gauch. Ranuccius. uer. ſecum
concurrentibus. 9. Nec obſt. Dec. conſ. 29. Viſo conſ. per totum. uol. 4. firma-
re duo, ſufficere pactum, & medietatem pretij, quoniam magis communis
eſt contra Dec. ꝙ immo requirantur tria, ut ſupra, & pro hac opi. ſemper uidi
iudicari, & pluries obtinui. Sed dubitatur, nunquid intelligatur illud pactũ
iuxta conuenta, ita quòd ſit expreſſum tempus unius anni illo elapſo, an nõ
amplius habeat locum dictum pactum? & uidetur dicendum ꝙ non, per
tex. in c. 1. de feud. dat. in uicem leg. commiſſo. ubi feudum poſt dilationem
præfixam redimi poteſt. Hinc uulgares dicere ſolent pactum huiuſmodi eſſe
perpetuum, contrarium tamen eſt uerum per tex. in l. 2. de pact. inter emp. &
uen. C. & latiſſimè formaui in d. conſ. 206. uerſ. hiſce tamen, & hanc conclu-
ſionem intelligo procedere, niſi eſſet enormiſſima læſio, tunc tale pactũ por-
rigeretur uſque 30. ann. Iac. à S. Geo. in l. mutuum damus. de reb. cred. & ibi
dixi poſt eum in Pand. Ant. Ca.

non autem poſſum petere reſcindi dictam venditioné, allegando in fraudem fiſci fore factam, quia principaliter ad fundandam intentionem meam allegarem turpitudinem meam. pro quo facit quod dicimus in ſimili, vtrum quis cogatur edere rationes, vel librum proprium ad petitioné aduerſarij ad fundandum eius intentionem, vel ad coadiuuandum.l.1. & l.ſi. C. de eden. & ibi plenè per gloſſ. & doctor. quod not. Ex prædictis
54 † poteſt inferri, ſi ſtatutum permittat cótra inſtrumentú opponi exceptioné ſimulationis, de qua ſimulatione intelligetur? & Bar. Bal. & Sal. in l.3. C. de poſtu. dicunt, ꝙ intellexit ſtatutú qñ aliquid permittitur, vel cóceditur ſine ſpe alicuius cauſæ præcedentis. vel ſecundò, qñ cauſa vera tédit ad diuerſum, vel cótrariú effectú cú cauſa expreſſa in inſtrumèto.l. empti fides. C. de contrah.emp. & d. l. emptione.C. plus valere qđ agi.cú ſi.Tertiò, qñ de nullo fingit̃ aliquid, vt d.l.imaginaria.cú ſi.ſed qñ de aliquo fit i aliquo alio nouatio, ſiue tráſlatio, & eſt ibi æquipollétia in effectu, illa obligatio nó dr̃ ſimulata, qa nó deficit obligationis ſubſtantia.l. ſi ex pretio.C. ſi cer. pet. Et de hac vltima non poſſet opponi. Addas tu, ꝙ facit l. certi condictio.§. ſi.& l. ſingularia.cú ibi no.ff.ſi cer.pe.& d.l. Lucius.la 2.ff. depoſi. vbi elegátisſimè Bar.in ſi.dicit ad noſtrú propoſitú, ꝙ exceptio ſimulationis tunc obſtat, qñ in veritate nihil agebatur. vt in caſu d.l.nuda.& d.l.imaginaria. vel agebatur aliquid inualidum, ſiue turpe.l.1.C. de cond. ob cau. ſecus aút ſi in veritate aliquid agebatur, licèt cederet in ſpecié alicuius obligationis. vt d. l.
55 Lucius.& d.l.ſi ex pretio .cum ſim.quod no. ¶ † Ex ea his manifeſtè apparet ét ea dictis Bal. ꝙ illud, quod dicit Bal. in d.l 3. in ſi. ꝙ propriè ſimulatio eſt, vbi fraus eſt, nó eſt verú, quia quáuis fraus nó cómittatur, nihilominus poſſet opponi exceptio ſimulationis, etiá in ſtatutis, quæ requirunt verba propriè.l. 3.§.hæc
56 verba.ff.de neg. geſt ¶ † Quæritur, quomodo probetur ſimu-
a latio, an eo ipſo, ꝙ alienás remanet in poſſeſſione [a] rei véditæ, præſumatur ea hoc contractus ſimulatus? & breuiter dicendú eſt, ꝙ quo ad creditores, fiſcú, vel alium tertiú, illa eſt ſufficiés coniectura, ꝙ præſumatur cótractus ſimulatus.l. ſicut.§. ſuperuacuum.ff. quib.mod.pig. vel hypo.ſol.non aút quò ad ipſos cótrahétes, quia ſi véditor contra emptoré vellet dicere, propter hoc præſumi cótractum ſimulatum, nó audiretur, qm̃ habeat actioné perſonalé contra venditoré, quę durat per 30. ann. ad petendú ſibi tradi ré emptam, tunc dimittendo apud dictú venditoré, propter hoc non poteſt dicere véditor, ꝙ contractus ſit ſimulatus. ita dixit Bar. in d.§. ſuperuacuum. & ét voluit in dicto ſuo cóſilio, Pet.Nicolæ. & in d.l. poſt contractú. & Bal. Sa-
57 ly.in d.l.emptione.quod no. ¶ Quæritur, an † per teſtes poſſit fieri probatio, ꝙ inſtrumétum, ſiue cótractus eſt ſimulatus? iſtá quæſtioné ponit gl. & doc.in l.generaliter.C.de non nu.pec.& gl.in l.illicitas.§.veritas, & ibi Iac.But.ff.de offi. præſi.& Bal.& Sal.in l.1.C. plus vá. quod agi. Et primò videtur, ꝙ non poſſit probari per teſtes dicta ſimulatio contra dictú inſtrumétum. vt eſt glo.no.in d.l.generaliter.in gl.1. In contrariú videtur per l. in exercendis.cum ibi no.per doc.& gl.C. de fid.inſtru. Tu verò allega in contrariú, ſ.m Sal.in d.l.generaliter.glo. ordi. in d. l.illicitas.§. veritas. Et iſtá vltimam gl.ſequitur Iaco. But.& Cy. in d.l.generaliter.tamé latius Bal.in d.l.interdú.ſic dicit: interdú teſtes inducuntur ad remotioné cauſæ in inſtrumento, & talis probatio per teſtes non admittitur: ita intelligatur d.l.generaliter. Interdú producuntur ad remotionem cóſenſus, & iſta eſt propriè materia ſimulationis, & túc dicit, ꝙ teſtes recipiuntur ad probandum inſtrumentum ſimulatum. vt C. ſi quis alie. vel ſibi.l.multò.& ibi vide Bal.qui aliter dicit in materia ſimulationis. & C.de dona.inter virú, & vxo.l.ſi filij tui. Interdú verò teſtes non producuntur cótra inſtrumentum, ſed ſupra inſtrumentum ad eius declarationé. & talis probatio admittitur per teſtes.ff.de teſtamen.l. hæredes palam.§. ſed ſi notam. facit quod no.in l.eos.§.cum in tabulis.ff. de duobus reis.& quod habetur in l. 2.per glo.& doc.C. de bono. poſſeſſio. Interdum teſtes producuntur ad inſtruméti ſuppletionem, & eſt idé. vt extra, de fide inſtrumen.c.cum Ioan.& ff.de lega.2.l.cum proponeretur. & ibi per glo. & latè Bald. Interdum verò producuntur teſtes ad transferendú aliquam diſpoſitioné in aliú. & idem vult.l. vxor marito.ff.de dona. inter vir.& vxo. Interdum producuntur teſtes ad remouédum inſtruméti tacitá præſumptioné. & idé.ff.de pac.l.iuriſgentiú.§.quod ferè.& ibi gl.& doc. Interdú producuntur teſtes ad probandú inſtrumenti falſitaté. & idé l.optimá.cú ibi no.C.de contrah. & cómit.ſtip. quæ omnia no. vt ſcias quibus caſibus teſtes admittantur contra inſtrumétum. ¶ Addas tu quod habetur per gl.& Bal.in rep.& Cy.in d.l. in exercédis.C.de fide inſtr.& quod no. Bar.Ang.& Io.de Imo.

in l.1.§.ſi quis neget.ff.quemad.teſt.aper. vel dic proprius ad caſum noſtrum, ſ.m Sal.in d.l.generaliter. ꝙ aut ɔ̃ctus eſt celebratus in ſcriptis, quod qñ fit, habet̃ ita & gl.in l.contractus.C. de fid.inſtr.& ſ̃.de emp.& vend.§.1.& ibi ſcripſi, & tunc non pót probari ſimulatio inſtruméti per teſtes. & ita propriè intelligatur gl.in d.l.generaliter. Aut cótractus nó eſt celebratus in ſcriptis, licèt de eo ſit ɔfecta ſcriptura, & ſic ſit redactú in ſcriptis, & confectú publicum inſtr̃m, iuxta ea, quæ habentur in d.l.contractus.& d.§.1.& per gl. & doc.in l.1.C. de teſt. tunc tali caſu bene poterit probari ſimulatio per teſtes. & ita propriè intelligatur d.gl.in d.§.veritas. quá ibi ſequitur Bar. quod no. quia ut plurimú hodie cótractus non celebrantur in ſcriptis, licèt per notariú redigantur in inſtr̃is publicis, quia tunc ſemper dicta
58 ſimulatio poterit per teſtes probari. ¶ † Quot aút teſtes requirantur? uide gl.& doc.in d.l.in exercédis.& Bar. & doc.in d.§. ſi quis neget.quod no. Et prædicta procedunt quò ad ipſos contrahentes, & eorú hęredes, vt dictum eſt. Si aút dicatur cótractus fictus, & ſimulatus p creditores, & tunc aduertas, ꝙ ſi ſunt creditores præſentes, agant, vt hr̃ in l.ait prætor.§. ſi quis particeps.ff. quæ in fraudé cred.& dixi plenè ſ̃.de act. §. item ſi quis
59 in fraudé.etc, vt ibi. ¶ † Nam aduertendú eſt, an ſint præſentes, vel ét futuri creditores, vt voluit gl.& ibi omnes doc. in auth. ſed iam neceſſe.C.de dona.ante nup. Vnde Bal. in rubr.C.quæ in fraudé cred.ver.quæro cú conceſſiſſet &c. eleganter voluit, ꝙ ſi eſt aliquis creditor ex cauſa oneroſa, non ex cauſa lucratiua, quáuis ſit de futuris creditoribus poſt dictam alienationem fictá, & ſimulatá nó nocet. Ná alienatio ficta, & ſimulata nó tm̃ præſentibus, ſed nec ét futuris creditoribus nocet. & ita intelligatur gl.in d.auth.ſed iá neceſſe.facit glo.& ibi Bal. & Sal. in l. 2.C.de repu.hæred.quod no. Virtus ergo conſiſtit in modo practicádi, ꝙ illi, qui fuerunt poſt dictá alienationé creditores, allegent in reuocatione non tm̃ fraudé, ſed etiá ſimulationé dicti contractus, vt quia dicát, ꝙ in veritate eorum debitor intendebat tibi donare, & tñ fictè, & ſimulatè actú fuit inter eos, ut diceret uendimo, & confiteret ſe habuiſſe, & recepiſſe dictú pretiú, cú in veritate nullú recepetit: & ſic opponá exceptioné dictæ ſimulationis dicti ɔ̃ctus, de quo dixi ſ̃.de actio.§. fuerat. in uer. virtus ergo conſiſtit in practicádo. dic, ut ibi. qđ perpetuò
60 tene menti, qa poterit tibi facere honoré. ¶ † Capiamus quartú principale, de quo ſupra, in prin.nigri feci mentioné poſt gl. videlicèt, quanto tp̃e duret talis exceptio doli oppoſitio? & dic generaliter, ꝙ nó tm̃ exceptio doli, ſed omnis alia exceptio pót regulariter opponi perpetuò, quia quæ annalia ſunt ad agédú, perpetua ſunt ad excipiendú.l.purè.in ſi. ff.de doli exce.hoc eſt uerú, exceptis certis exceptionibus, vt eſt exceptio nó nu. pec. & exceptio non nu.dotis.& ſic de ſingulis.in l.in ɔ̃ctibus. C. de nó nu.pe.l.ſi.& auc.ibi poſita. C. de dotis ꝓmiſſ. ſit eſt ró iſtius regulæ, quia in facultate rei non eſt, qñ proponat exceptioné, de quo dicam ĩ.eo.§.1. ¶ Ex quibus infertur, ꝙ exceptio ſimulationis poteſt qñcunq; opponi, licèt aliqui dixerint intra biennium, vt exceptio non nu.pe.de quo per Bal.& Sal.in l.1.in fin. C.plus val.quod agitur. ¶ Aduertas tñ, ꝙ licèt omni tépore, & in qualibet parte iudicij exceptio peremptoria poſſit opponi, iuxta l.peremptorias.C.ſen.reſcin.nó poſſ. illud tñ eſt verú ante concluſioné in cá, non tm̃ ſi eſſet exceptio, quæ ante tibi competeret, ſed ét exceptio, quæ tibi de nouo ſuperuenit, etiá poſt dictá cóncluſioné in cauſa, illo tp̃e opponi nó poteſt. vt eſt tex. in c.auditis.circa prin.de proc.ita dixit no. Ant.de But.in c.paſtoral.extra eo.in uer.no.bene hoc dictum &c. Et uide quod dixi ſup.in rub.in ver.capio ſeatú, uidelicet, qñ exceptio opponi debeat & poſſit.& in ver.deueniédú eſt ad nouum quæſitum, & dicá ĩ.eo.§.temporales. ¶ Núc tépeſtiuú eſſe arbitror, poſtq̃ vidimus de prima exceptione poſita in textu, videlicet de exceptione doli, ꝙ aliqua uideamus de ſecunda exceptione, uidelicet metus uerum quia uidimus aliqua de ipſa actione, qđ metus cauſa.ſup.de actio.§.quadrupli.in princ. ne repetá quod ibi dixi, aduertas, ꝙ reo cóuento datur exceptio, quod metus cauſa, in omnibus illis caſibus, in quibus dixi in d.§.quadrupli.dari ſibi agenti actio, quod metus cauſa: quia regula iuris eſt, cui damus actioné, multò fortius damus exceptionè, ut in regula. l.inui-

ADDITIO.

a In poſſeſſione. Adde an præſumatur, vel ne ſimulatio ex cótinuata poſſeſſione, niſi appareat, & oſtédatur cauſa ſimulationis, per Barth. Veronen.in tract. ſimula.in 24.præſumptio.& per Bal.plene in l.illud.de ſacroſan.eccle. & in conſ.35.aliàs 36.do.Phil.Dec.in 4.& vlt.col.vide per Paul.de Caſt.in cóſ.183. in 1.uol.in ultima editio.& in conſi.58.in 2.par.conſiliorú, per eundé.& in conſi.99.in 2.uol. Barth.ab Hor.

l.louitus.§.cui damus.de reg.iur.dic,vt ibi.verſiñ vltra illos ca
ſus,deſcēdamus ad aliqua particularia de huiuſmodi exceptio
61 ne metus. ¶ †Et eſt ſciēdũ,ꝙ exceptio metus eſt in rē,& non in
a perſonã,ª tã ex parte inferētis metũ,q̃ ex parte opponētis,ſicut
ēt eſt actio,qđ met.cau.quia eſt in rē,& nō in ꝑſonã.l. ſi cũ ex-
ceptione.§.in hac.cũ ibi no.ff.quod met.cau. & de hoc eſt text.
apertus in d.l.apud Celſum.§.pe.ff.de excep.Et ſic exceptio me
tus differt ab exceptione doli , quia illa eſt perſonalis ex parte
dolũ inferētis.l.2.§.1.& 2.ff.de doli exce.Ex quo infert,ꝙ in hu
iuſmodi exceptionis metus propoſitione , ēt vt dicatur apertè
proponi,nō eſt neceſſe allegare perſonã metũ inferentē,vel ēt
perſonã,cui metus fuerit adhibitus.vt d.§.pe.ſed ſufficit allega
re metũ adhibitũ fuiſſe,& per ꝯñs perſonaliter in tali re, vt ta-
lis res traderet̃, vel demũ per ſtipulationē promitteret̃, vt hic.
nã licèt exceptio doli dicatur cōtinere turpitudinē,tñ iſta exce
ptio metus,nō pōt continere aliquã turpitudinē,cũ proponēs
exceptionē metus proponat metum in rē,nō allegando perſo
nã,per quam metus fuerit cōmiſſus.& per ꝯñs ſatis eſt, ꝙ in li-
bello dicatur metũ fuiſſe adhibitũ. ¶ Ex quo tertiò infertur, ꝙ
licèt non tñ actio de dolo,ſed nec exceptio doli detur ꝯ͏̈ paren
tes,vel patronos,vt d.l.apud Celſum.§.aduertas.& ſ̃.dixi.tamē
exceptio metus qui nō ſuggillat,nominat in perſonã aliquam,
vel eius turpitudinē metum inferentis,dari poterit ꝯ͏̈ parentes,
& patronos.vt eſt tex.in d.l.apud Celſum.§.fi.vbi eſt text.ꝙ fi-
lius durāte patria poteſtate,nō pōt excipere de metu contra pa
trem in peculiaribus,quia patri acquiruntur,& ſic eo emanci-
pato mortuo patre , & tam contra ipſum, q̃ eius hæredes talis
exceptio intentari poteſt, ſi non ſit ſui patris hæres. ¶ Ex quo
aliud infertur, ꝙ cum hodie filius habeat proprium (quia po-
teſt habere aduentitiũ.l.1.C.de bo.mat.& l.cũ oportet.in prin.
& auc.excipitur.ibi poſita,cũ ſi.C.de bo.quę lib.) ꝙ filius ēt in
poteſtate conſtitutus poterit hodie in aduentitijs excipere con
tra patrem liberè de metu.vt d. l. fi. ¶ Ex quo etiam aliud infer-
tur, ꝙ libertus non tantum contra hæredem patroni poterit di
ctam exceptionem metus intentare, vt facit de exceptione do-
li,d.§. aduerſus . ſed etiam contra ipſum patronum poterit in-
tentare exceptionem metus,qm̃ ea,quæ habet libertus, quia li-
ber eſt, ſunt ſua propria, & ideo vt filius ſui iuris poteſt inten-
tare dictam exceptionem metus,vt d.§.fi. ita etiã poterit liber-
tus eam deducere contra patronum . Ita dixit eleganter Raph.
in d.§.fi. Tu verò addas, ꝙ eodem modo humili contra illum,
qui pollet dignitate, vel etiam humili,& luxurioſo contra ho-
minem vitæ emendatioris dari poterit dicta exceptio metus.
vt arg.d.l.apud Celſum.§.fi.coniuncta l. non debet.ff.de dolo,
Et dabitur prædictis dicta exceptio etiam verbis non tempera
tis,qm̃ ideo exceptio doli non dat̃ ꝯ͏̈ parentē,patronũ,& exiſtē a
tē in dignitate, vel emēdatioris vitę hominē,qa eos infamaret.
vt d.§.aduerſus.& d.l.nō debet.ſed exceptio metus,qa nō ſigil-
lat metũ fore illatũ à certa ꝑſona,ſed in genere,ſiue in rē metũ
fuiſſe illatũ dicet̃,ergo ēt verbis nō mutatis,nec tēperatis ꝓpo
ni poterit,ēt contra dictas perſonas.Et rō rationis eſt,qa actio, b
vel exceptio,quod metus cauſa,nō infamat.vt l.ſi cũ exceptio-
ne.§.in hac.& ibi gl.& Bal.ff.quod me.cau.& no.gl.in l. 1.in gl.
mag.ff.de infam.Nunc ergo addas his,quæ dixi in d.§. quadru-
pli.in prin.ꝙ quando non eſt metus de præſenti inſtans,ſed eſt
ſolus timor futuri metus , qui tamē poſſet cadere in cōſtantem
virum,vt putà,timeo per aliquem petentem cogi ad vendēdũ
librum,an ſi poſt eidem ſimpliciter vendo ſine aliqua compul
ſione, competat mihi (ſi poſteà petit à me libellum vēditum)
exceptio,quod metus cauſa,ac ſi actualiter,& verè metum in-
tuliſſet,vt venderem? Et dicas, ꝙ ſic, quia paria ſunt de præſen
ti metum eſſe illatum,vel timeri veroſimiliter metum inferri,
ſiue compulſionem in futurũ,vt eſt tex.no.in l. nouiſſimè. in fi.
prin. quod fal.tu.ſecus ſi ille timor fuiſſet vanus , vel quia non
eſſet veroſimile metũ eueniſſe, nec euenit, ſed ſi eueniſſet, non
eſſet talis naturæ,ꝙ caderet in conſtantem virum.ita intelliga-
tur l.metum.in prin.la grande.ff.quod me.cau.& quod ibi no.
glo.& Bar.facit l.3.§.2.ff.de ui,& ui arma.Et aduertas,ꝙ regu-
lariter geſta per metum valent, quia habent uoluntatem, licèt
coactam,ſed ueniunt poſtea reſcindenda.l.ſi mulier.§. ſi metu.
ff.quod me.cau. ¶ Fallit hoc in caſu eiuſdem l. 1. §. ſi dos. cum
ibi no.per gl.& doc.ubi diſpoſitio facta metu,ipſo iure non ua
let,ſed plures caſus ponit gl.quos ibi examinat Ant. de But. &
doc.in c.qm̃ abbas,quod me.cau.in quibus geſtum per metum
eſt ipſo iure nullum. dic ergo , ut ibi. Vnde in illis caſibus non
eſt opus exceptione metus , in alijs verò caſibus regulariter o-
pus eſt,ut in forma opponatur per partē exceptio metus,aliàs
non obtineret.l.2.§.1. de dol. exce. coniuncta l. qui ſe debere.

b ff.de cond.cau.da. Ac etiam addas, ꝙ exceptio metus ᵇ tunc ha
bet locum,qñ quis promittit per metũ,vt hic,vel vendidit per
metũ, ſed nondum tradidit, vel nōdum ſoluit.nã tũc ſi conue-
niatur,poteſt excipere de metu, ꝙ per metum fuit extorta pro
miſſio, vel facta venditio,ac ēt poteſt agere actione,quod met.
cau.vt promiſſio,& venditio reſcindatur.d. l.metum.§.ſed cũ
62 prætor.ff.quod met.cau. ¶ † Vltimò principaliter eſt videndum
de exceptione in factũ,de qua hic in tex. in fi.Et ſciendũ,ꝙ iſta
exceptio in factũ eſt ſubſidiaria,ſicut etiam eſt ſubſidiaria actio
in factum.vt l.quoties.cum ibi no.per gl.ff.de præſcrip.verb.&
latius no.ꝑ gl.in rub.eo.ti.dic,vt ibi. Et aduertendũ eſt,ꝙ actio
in factũ eſt quadruplex,vt no.gl.in l.in factũ.ff.de actio. & obl.
Prima æquipollet actioni ꝓ ſcr.verb.vt d. l.quoties. Scđa, ex oĩ
edicto,& interdicto,ex quo nō dat̃ alia actio. Tertia ſubſidiaria
legis Aquiliæ.Quarta gñalis,vt infra.de interd.§.fi.& ibi dicã.
de qbus aliqd dixi ſ̃.de act.§.itē ſi de peculio.Eodē ergo mō ex
ceptio in factũ dr̃ ſubſidiaria eſſe,vt quoties ęquũ eſt exceptio
nē dari,& tñ aliqua exceptio nominatim non cōpetit, dat̃ iſta
exceptio in factũ, vt eſt tex.hic.& in d.l.apud Celſum.§. ſi à Ti-
tio.ff.de doli excep.Ex quo infert̃, ꝙ talis exceptio in factũ nō
ſolũ cōpetit in ſubſidiũ ꝯ͏̈ parētes,& patronos,& alios,de qbus
in d.l.nō debet.de do.ne ſaltem de facto infamaret̃ ꝓpoſitione
exceptionis doli. vt d.l.apud Celſum §.aduerſus.ſed ēt in omni
alio caſu,cũ ęquũ ſit exceptionē dari,& ꝙ non reperit̃ alia ex-
ceptio in ſpecie ꝓducta,tunc dabit̃ iſta exceptio in factũ ſubſi-
diaria, quod not. dabit̃ ēt iſta exceptio in alio caſu, videlicet.
nã ſicut ex re iudicata dat̃ actio in factũ,l.actori.C. de iure iu.l.
oĩ poſtea.§.fi.ff.eo.ti.ita, & eꝯ͏̈, ſi agat̃ ex iudicato ante quadri-
meſtre tp̃s,quod dat̃ iudicatis miſerationis cauſa.vt eſt tex.in l.
ſi cũ militi.de cōpen.§.1.dabit̃ exceptio in factũ.ita dixit gl.al-
legādo illum tex.in l.intra dies.ff.de re iud.quam gl.no. ¶ Et eſt
bene aduertendum,quando iſta exceptio contra parētes,& pa
tronos,& alios (de quibus in d.l.non debet.) competit,vt d.l.
apud Celſum.§. aduerſus. datur verbis temperatis, quaſi non
conueniat bonæ fidei poſ. locupletari cum aliena iactura,& ſic
etiam in iſta exceptione in factum tali caſu non fiat mentio do
li, aliàs tanquàm ineptè propoſita non releuaret opponētem .
vt no.Bar.in d.l. non debet.& in l.infamem. circa medium. de
publi.iud.Ac etiam competit iſta exceptio in factum , quando
quis eſt ſtipulatus pecuniam, quam aſſerit mutuaſſe, quam ta-
men poſtea non mutuauit, & ſic in locum exceptionis non nu
me.pe.ſuccedit iſta exceptio in factum in caſu prędicto. vt l.cũ
vltra.

ADDITIONES.

a In perſonam.Quæ autem probare debeat qui agit actione,quod metus,dic,
quod aut probare debet,& ualet metum fuiſſe illatum,& ad inferentem me
tum commodum perueniſſe,ut no. Bar.in l.ſi cum exceptione.in 4. in hac.
ff.quod met.cau.,quæ autem poſitiones fieri debeant in huiuſmodi actione,
vide ſ̃. per eundem Bar. & iſtis actionibus arbitrarijs adda quod no. dixit
Bar.in l.hoc edicto in prin.ff.de pub. & per Bar.in auc. qui propriam. & ibi
per Bal.in fi.C.de non num.pec.Bar.

b Exceptio metus.Pro ampliatione huiuſce materiæ,addo,quod metus eſt in-
ſtantis periculi,vel futuri cauſa imminētis trepidatio.l.2.verſi. metum,de eo
quod metus cauſa.in Pand.dicitur autem metus ſecundum Azo.in ſumma,
de his,quæ vi metuſve cau. fiunt.C.col. 2. quod mentem teneat liberam,&
intelligitur,quod teneat,ſeu impediat, qui enim timorem habet, nō quod
ore ſemper exponit mente gerit. Hoſt. in ſumma . extra de his,quæ vi me-
tuſvè cauſa fiunt.§.1. col. 2. Metus autem conſideratur dupliciter. quidam
eſt expreſſus.i.mortis. vel cruciatus corporis. quidam eſt tacitus.ſ. parentis
domini,vel mariti,quibus ſi ius, ſubditus, vel vxor repugnare non audent
ſecundum Bal.in c.1.§. item ſacramenta,verſ.4.quæro.de pace tenen.& in-
ramen.firman.colla.10. ad idem Barb. conſil. 60. Sapientes ſcripſit Pialmi-
ſta.col.2.in calce,verſ.quia duplex eſt metus. numa.2. vol.1. & dixi conſil.
259. Exordiente,Claudius Fœlix Auenicus.verſi. pro deciſione præſentis du
bij.num. 1, & 2. & metus quidam eſt incatiuus. vt quando quis nimis pa-
tens aliquid facit. quidam impreſſiuus , vt quando quis ob carcerem , vel
uerbera effectualiter interuenientia aliquid facit, Quidam eſt metus,ſeu ti-
mor ſuſpicionis non temerariæ,ſeu timentis.l.nouiſſimè. uer. quid enim ſi
compulſus.quod falſo tutore,auctore.in Pand.Metus tamen in genere gene
raliſſimo ſignificat paſſiones in animum meticuloſi cuiuſque per quandam
ſignificationem operationis futuræ,ſecundum Ange, ab Vbaldis. conſ. 219.
Exordiēte,repetitus in quædam charta.col.3.uerſi.ſeu accipiendo in quem,
num.3.ubi etiam inter cæteras metus ſpecies enumerat metum reuerentia-
lem.Metus enim reuerentialis,uel maritalis,& filialis,operatur cōtractus re
ſciſſionem.l.1.§.quæ onerandæ.ubi gln.Bart. Alex. & ſcribentes, quamuis re-
rum actio non detur,& Barba.conſil.54. Illud afferam in medium. colum.
13.uerſ.& habet (inquit) in te.nu.2. circa princ.uol.1.& Caſ. conſil. 3. Re-
demptoris noſtri.colum.6.uerſic.3. pro hac eadem parte. num.6. uolum.1.
quod intelligo procedere,quando concurrunt minæ mariti. Bar.& Alex.in d.
§.quæ onerandæ.ad idem Bar.in l.da pupillo.§.ſi quis ipſi prætori.col.3.uer
ſi.5.quæro.& ibi Alex.col.15.de noui ope.nun.in Pand. quod firmaui copio-
ſius cæteris in d.conſi.259.uerſi.præmiſſis tamen, uſque ad finem dicti con-
ſilij.Formam autem libellandi,& ſententiam ferendi in actione, quod me-
tus cauſa,ſcripſit Petr. Iac. in ſua libellorum ſumma,in rub. de actio. quod
metus cauſa.uarias autem formas libellādi in dicta actione ſcripſit Rofredus
Epiſcopus Beneuentanus,in ſua ſolenni libellorum ſumma , in rubrica, de
actio.quod metus cauſa.in 3.parte.Amp.Caius.

vltra. cum ibi no. per glo. & doc. C. de non nu. pe. Sed tu de hoc dicas, vt dicam infra eo. §. 1. vbi eſt tex. apertus cõtra gl. & doc. quia tali caſu poteſt etiam competere exceptio non nu. pec.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratę pecuniæ intra biennium tantum opponi põt.*
2 *Biennium, intra quod poteſt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, quando incipiat.*
3 *Debitor, vel eius hæres, ſi in tempore exceptionis nullã querelã interpoſuit, an talis exceptio non nu. pec. poſſit opponi poſt biennium.*
4 *Exceptio non numeratæ pecuniæ quouſque poſſit ab eccleſia, ciuitate, & alijs collegijs opponi.*
5 *Debitor quomodo probet pecuniam non fuiſſe numeratam. & num. 6.*
7 *Actio non numeratæ pecuniæ cui detur.*
8 *Probandi onus ante biennium an creditori, vel debitori incumbat.*
9 *Creditor an ſemp. vti poſſit confeſſione debitoris ad debitã ꝓbandũ.*
10 *Obligatio aliqua an oriatur in cautione de mutuo confeſſato.*
11 *Obligatio naturalis an naſcatur elapſo biennio.*
12 *Actio quę competat creditori ex prędicta cautione.*
13 *Exceptio non numeratę pecuniæ cui competat.*
14 *A ſententia lata contra debitorem, an ij, qui eius bona habent obligata, appellare poſſint, vel à ſententia lata contra vnum ex prædictis alij quorum intereſt, poſſint appellare.*
15 *Exceptio non numeratæ pecuniæ eſt in rem.*
16 *Campſor an habeat exceptionem non numeratæ pecuniæ, ſi quis confeſſus eſt ſe decem mutuo accepiſſe, & cãpſorem dedit pro fideiuſſore.*
17 *Debitor, ſi confeſſus eſt ſe recepiſſe mutuo decem, & fideiuſſorem dedit, an & quando, & quomodo iſte fideiuſſor poſſit denuntiare creditori, ne debitori pecuniam numeret.*
18 *Exceptio non numeratæ pecuniæ contra quem competat.*
19 *Exceptio non nu. pec. an poſſit opponi contra ſingularem ſucceſſorem creditoris.*
20 *Pecuniæ non numeratæ exceptio ſuper qua materia fundetur. et n. 21.*
22 *Exceptio non numeratæ pecuniæ ex quibus cõtractibus locum habeat.*
23 *Confeſſione mutui ſcriptura non apparente, teſtibus probata, an ex tali confeſſione poſſit per confitens conueniri.*
24 *Confeſſus ſi eſt aliquis ex cauſa mutui, an iſta exceptio ſecundum propriam naturam poſſit opponi.*
25 *Verba cautionis quomodo formalia eſſe debeant, vt literarum obligatio contrahatur.*
26 *Opponens exceptionem non nu. pec. & non probans in caſu, quo eſſet probanda, & ſic negatur intentio actoris, & negatur etiam propria cautio, quam pœnam patiatur.*
27 *Reus an exceptiones contrarias impunè opponere poſſit.*
28 *Actor an poſſit replicando allegare contraria.*
29 *Negans ſe feciſſe homicidium, deinde conuictus dixit ſe ad ſui defenſionem commiſiſſe, an ſit audiendus.*
30 *Negans ſcripturam propriam an, & qualiter ſit puniendus. & numero 31. 32.*
33 *Pœna Aut. contra qui propriam, an locum habeat quando ſcriptura publica negatur.*
34 *Tabellio an poſſit contra ſe inſtrumentum publicum conficere.*
35 *Pœna dictę Aut. contra qui propriam, an locũ habeat contra debitorẽ negantem ſcripturam alienam per ipſum debitorem ſubſcriptam.*
36 *Creditore agente non ex ſcriptura manu debitoris, ſed ex numeratione mutui prius facta, an debitor negans ſcripturam incidat in pœnam d. Aut. contra qui propriam.*
37 *Reus negans ſcripturam, & numerationem conuictus de ſcriptura, ſed non de numeratione, an, & quomodo ſit puniendus.*
38 *Exceptioni non numeratæ pecuniæ an, & quomodo renuntiare liceat. & numero 39.*
40 *Minor, & mulier, qui beneficijs ſuis cum iuramento renuntiarunt, an contrauenire poſſint.*
41 *Debitor an ſibi præiudicare poſſit in iſta exceptione alio modo, quam per renuntiationem.*
42 *Debitor an poſſit aliquo modo præiudicium generare in hac exceptione fideiuſſori, vel mandatori.*
43 *Exceptio non numeratæ pecuniæ an per ſtatutum tolli poſſit.*
44 *Iuri ſibi quomodolibet competenti, an quis renuntiare poſſit.*
45 *Renuntiari an, & caſſari poſſit.*
46 *Clericus an per viam reconuentionis poſſit conueniri coram laico iudice, coram quo egit contra laicum.*
47 *Renuntiatio ſi ut teneat, an ſpecialis eſſe debeat, vel generalis ſufficiat.*
48 *Renuntians priuilegijs ſuis non intelligitur renuntiare futuris.*
49 *Exemptus priuilegio Papæ, vel Imperatoris an poſſit ſuo priuilegio renuntiare.*
50 *Statuto loci an poſſit renuntiari.*
51 *Reſtitutioni in integrum an renuntiari poſſit.*
52 *Renuntiatio an valeat, quod poſſit omni tempore, etiam feriato conueniri, & exigi.*
53 *Executio ſuę, & perſonę capturæ, an ex pacto poſſit dieb. feriatis fieri.*
54 *Pactum factum in inſtrumentis, quòd debitor non poſſit probare ſolutionem, niſi contraria ſcriptura publica, an valeat.*
55 *Pactum appoſitum in inſtrumento quòd ſtetur de expenſis, & intereſſe iuramento actoris, an teneat.*
56 *Renuntiari an poſſit omnibus exceptionibus, & defenſionibus competentibus, & competituris.*
57 *Ordini iudiciorum quando, & in quibus poſſit renuntiari.*
58 *Clauſula omni legum auxilio effectus.*
59 *Renuntiare futuris an, & quatenus liceat & nu. 60.*
61 *Renuntiare non competentibus an, & quibus liceat.*
62 *Exceptio non nume. pec. quomodo debeat fieri, & interponi.*
63 *Actor ſi agit ex cautione confeſſionali, & in proceſſu cauſa non ſolum probatur confeſſio, ſed etiam numeratio, an reus ſit condemnandus.*
64 *Intellectus ad l. ſi ex cautione. C. de non nume. pecu.*
65 *Cautio an probet.*
66 *Confeſſio probata per vnum teſtem, & numeratio per alium teſtem, an probent ad condemnationem.*
67 *Confeſſioni quando ſtandum ſit.*
68 *Creditor producens confeſſionem debitoris factam in iudicio cum promiſſione de reddendo, an poſſit per debitorem repelli exceptione non numera. pecuniæ.*
69 *Exceptio non numeratæ pecuniæ quando excipi non poſſit.*
70 *Poſitioni non num. pec. an ſit per creditorem reſpondendum.*
71 *Biennij lapſus cuius ſit effectus.*
72 *Articuli quomodo formentur in exceptione non nume. pecuniæ.*
73 *Cautionis condicendæ quæ remedia ſint.*
74 *Exceptio non nume. pecuniæ qualis ſit.*
75 *Exceptio temporalis variè accipitur.*
76 *Exceptio dilatoria ad tempus datur.*

a Idem iuris eſt. [a] Exceptio non nu. pec. debitori competit, qui confeſſus fuit ſe pecuniam recepiſſe, quam non receperat, & ipſam per ſtipulationem reſtituere promiſerat, & in æquitate fundatur. h. d. Not. ibi, idem iuris eſt, quòd ſicut quando per dolum, vel metum induxiſti me ad promittendum aliquid ubi ex dicta ſtipulatione turpiter extorta, cõpetat actio, quam in iudicio intentare potes, vt ſupra eod. in prin. eodem modo, quando ſub ſpe futuræ numerationis, quaſi crediturus mihi extorſiſti cõfeſſionẽ de recepto, & ꝓmiſſionẽ de reſtituẽdo, cũ in veritate nõ numeraueris, mihi cõpetit exceptio nõ nu. pec. quamuis ex dicta cõfeſſione, & ꝓmiſſione mea, cõpetat tibi actio. Nã ex tali ſtipulatione, licèt effectũ inter nos cogitatũ nõ fuerit ſortita, potes me in iudicium conuenire. ¶ No. ꝙ ille, q ꝓmittit reſtituere pecuniã, quã nunq̃ receperat, eſt ipſo iure obligatus. ¶ No. ꝙ equitas nõ dictat, immo per iniquũ eſſet quẽ teneri ad reſtituẽdũ id quod nõ habuit, vel quod nõ recepit ex defectu creditoris. ¶ No. tex. ibi, exceptione non
b nu. pec. [b] pe. ꝙ hic vr̃ tex. ꝯ gl. s̃. de litera. obl. in ver. debere. circa prin. gl. & gl. & doc. in l. cũ vltra. C. de nõ nu. pe. vbi gl. & do. videnẽ dicere, ꝙ qñ interuenit ſtipulatio de reſtituẽdo mutuũ cõfeſſatũ, ꝙ nõ cõpetit exceptio nõ nu. pe. ſed exceptio in factũ de qua dixi s̃. eo. in fi. prin. Nã hic interuenit ſtipulatio, vt clarè patet i tex. ibi, à te ſtipulatus fuerit &c. tñ dat exceptio nõ nu. pe. vt patet in tex. ibi, placet exceptione pe. nõ nu. te defendi debere &c. ¶ Not. ibi, dare enim te oportet, cũ ex ſtipulatione tenearis. &c. ꝓ forma libellãdi, & mediũ cõcludẽdi in actione pſonali. de quo latè dixi s̃. de act. §. 1. in 1. parte. ¶ No. ibi, ſed q iniquũ eſt &c. modũ excipiẽdi, q̃a iniquũ eſſet me condẽnari de dicta promiſſione, & cõfeſſione, ideo defendi debeo, & oppono exceptionẽ nõ nu pec. q̃a nunq̃ mihi numerauit. ¶ No. ibi, te defendi debere. ꝙ exceptiones ſunt arma defenſibilia reorum. de quo dixi s̃. eo. in rub. i prin. ¶ No. ꝙ licèt regulariter exceptiones ſint ꝑpetuè. l. purè. §. fi. de doli excep. tñ exceptio nõ nu. pec. eſt tꝑalis. vt dixi s̃. eo. in prin. in quarto q̃ſito principali. Et quę ſit rõ in
1 iſta exceptione nõ nu. pec. dicã j. ¶ † In gl. cõſtitutione. in fi. quæ cõſtitutio ualet. l. in contractib. C. de nõ nu. pec. & dicit de biennio. ita ꝙ iſta exceptio nõ nu. pec. põt opponi intra biẽniũ tm̃. ¶ Tractaturus itaq; in hoc §. de exceptione nõ num. pec. tenebo hũc ordinẽ. quia primò ſequar ordinẽ tex & gl. Quia primò tractabo qñ incipit currere dictũ biẽniũ. Secũdò videbimus cui cõpetat iſta exceptio. & contra quẽ. Tertiò, q̃ eſt materia, ſiue cã ex qua

ADDITIONES.

a Idem iuris eſt. Iã dixi uobis unũ exemplũ, in quo uidetur æquũ prima facie, vt actor d̃eat obtinere, iniquũ tñ inſpecta perſona rei, quia cõpetenti exc. põt ſe defendere. De hoc eodẽ recito uobis hoc aliud exẽplũ, l. de eo, q cauſa reddẽdi pecuniã ſtipulatus eſt pecuniã ſibi reddi, & poſtea pecuniã nõ numerauit. vnde ſi agat ſtipulator, competit promiſſori exceptio non nu. pe. h. d.
b Nõ numeratæ. Ad materiã huiꝰ exceptionis vide per Spe. in tit. de exce. § 3. vſq; ad uerſ. ſed quæro & in tit. de renun. & cõcluſio. verſ. itẽ exce. nõ nu. pe. cum ſeq. vide Alex. in ſuis cõſilijs, conſ. 35 in 1. vol. in 2. col. verſ. & licet.

qua oriatur iſta exceptio. Quartò, quæram quo caſu opponatur iſta exceptio, & ſi non probetur, quã pœnam patiatur, opponẽs, dicam j. vbi tractabo, an licitũ ſit allegare plures exceptiones adinuicem contrarias? Quintò erit videndum, an poſſit huic exceptioni renunciari, vbi etiã generaliter videbimus quid importent huiuſmodi renunciationes, quæ fiunt vt plurimum in inſtrumentis. Sextò in actu practico aliquid videbimus, videlicet, quo debeant formari articuli in hac exceptione. Septimò, & vltimò, quo tẽpore debeat iſta exceptio opponi, videlicet, an
2 ante litẽ conteſt. vel poſt. ¶ † Et veniamus ad primum, dixi dari biennium ad opponendum iſtam exceptionem. Quæro ergo, & primò, quã incipiat illud biennium? & dic, ꝙ iſta habentur in l. ſi intra. C. de non nume. pecu. quia aut loquimur in principali debitore, aut in eius hærede. In principali debitore, incipit à die ſuæ confeſſionis. vt ibi. & in l. in contractibus. in princ. eod. titu. In hærede verò, aut eſt hæres maior, aut minor. ſi eſt maior, tũc dicit gl. ibi, ꝙ ſtatim à morte defuncti incipit continuari in perſonam hæredis. Et ratio eſt, quia præſcriptio erat iam inchoata contra defunctum. meritò currit non tm̃ contra hæredem maiorem, ſed etiam iacente hæreditate. pro qua allegatur text. cum glo. & ibi Bar. in l. etiam ei. ff. de min. & l. Aemilius. & quod ibi Bar. eo. titu. & l. ſi prædio. in prin. de in diem addic. & l. nunquã. §. ſuperuacuum. & l. cœptum. ff. de vſucap. licèt vt plurimũ illi tex. inclinent, ꝙ præſcriptio currit iacente hæreditate in fauorem hæreditatis excepta d. l. etiam ei. Si autẽ hæres eſt minor, & tunc aut in adulto, aut in pupillo. Si in adulto, tunc non eſt dubiũ, ꝙ poſt perfectam ætatem currit, & cũ effectu, quia non datur reſtitutio, vt dicit gl. in d. l. ſi intra. ſed durante minori ætate ſtat dubiũ, de quo in glo. in d. l. ſi intra. Sed Iac. & Pet. ibi dicunt, ꝙ hodie ipſo iure nõ currit. l. ſi. in prin. C. in quib. cau. in integ. reſt. non eſt neceſſ. Alii, vt Iac. de But. dicũt, ꝙ immo currit, ſed datur reſtitutio. l. 1. C. ſi aduer. vſuca. Nec obſt. d. l. ſi. quia loquitur in præſcriptione initianda in perſona minoris, non aũt initiata in perſona defuncti, & hoc videtur probari ibi in verſi. ab initio. & iſtã partẽ ſequitur Sal. in d. l. ſi intra. Tu fortius dicas, ꝙ dictum tp̃s currit contra pupillum, ẽt nondum natum, licèt natus poſtea reſtituatur. Et eſt ratio, quare contra dictã præſcriptionem initiatam in perſona defuncti, minor reſtituitur, quia eſt tempus, & præſcriptio legalis. ita ſing. dixit gl. in d. l. etiam ei. quòd perpetuò tene menti ad ſingularem limitationem eorũ, quæ habentur in d. l. Aemilius. & in l. etiam ei. in prin. eo. titu. & in l. 2. & ibi doc. C. ſi aduer. ven. pign. & in l. cum filius. §. in hac. de verb. obl. videlicet, ꝙ quã præſcriptio incipit à perſona defuncti, & aliud non eſt adimplendum per minorem, currit ꝯ minorem ſine ſpe reſtitutionis, ſecus ſi aliud eſſet adimplendum per minorem, l. ſi cum militaribus. cum glo. C. de reſt. milit. & habet in d. §. in hac. quia illud eſt verum in termino, & præſcriptione conuentionali, ſecus in legali, quia omni caſu datur reſtitutio. vt d. l. etiã ei. ¶ Aduertas tamen, ꝙ eo caſu, quo dixi minori non dari reſtitutionem, illud eſt verũ, ſi peteret reſtitutionem ex medio concludendi, quia minor eſt læſus, ſecus ſi peteret ex medio concludendi, quia hæres eſt ignorans factum defuncti ex clauſula generali, ſi qua iuſta cauſa &c. l. 1. in fin. ex quib. cau. maio. quia ſibi competeret reſtitutio. facit l. qui alterius. de regu. iur. Ita dixit Bar. & doc. in d. l. Aemilius. & in d. l. 2. & in d. §. in hac. quod dictum dixit ibi dominus meus Ioã. de Imo. debere ſcribi literis aureis. ergo perpetuò tene mẽti, quia in actu practico faciet tibi honorem. & vidi Bononiæ quendam ſolemnem doctorem errare. ¶ † Sed dubium ſucceſſiuè inſurgit, poſito ꝙ debi-
3 tor, vel eius hæres in dicto tempore nullam querelam interpoſuit, an talis exceptio non num. pe. poſſit opponi poſt bienniũ? illam q. poſuit gl. & doc. in l. ſi ex cautione. & in d. l. in cõtractibus. & Sal. poſuit in l. aſſeueratio. eo. tit. & primò videtur, ꝙ non,
a per tex. in d. l. ſi intra. [a] in fin. ibi, omnino ſoluere compellatur, & ſi quantumcunq; hæres ſit pupillus, tñ elapſo biennio, præciſè, & executiuè ſoluere cogitur. & hoc etiam probatur. in d. l. in contractib. in princ. ibi, & eo elapſo nullo modo querela introduci poſſit. nam verbum omnino, poſitũ in d. l. ſi intra, eſt præciſum. vt no. gl. & Bar. in l. ſi cum exceptione. §. ꝙ ſi homo. ff. quod me. cau. & not. Bar. in l. græcè. §. illud. de fideiuſ. & de hoc eſt gl. & ibi Pet. de Anch. in cle. 1. de vita, & hone. cleri. Ac etiam probatur per tex. s. de liter. obli. in fi. ibi, vt vltra biennij metas minimè extendatur. Quartò ad idem. l. ſi præſes. C. de epiſ. aud. ibi, & intra tempus ſtatutum interrumpere, ergo eo elapſo non poteſt opponendo interrumpere. Quintò ad idem. l. ſi ſub ſpecie. C. de poſthu. ibi, nec temporis ſpatio geſto negotio, conſenſum ac fidem accommodaſti, ſed dr̃ fidem accõmodaſſe, quia confeſſus eſt, & in tex. noſtro per ſtipulationem promiſit reſtituere, igitur &c. facit. l. ſi. C. de don. reis. Sextò ad hoc facit. l. ſi non ſinguli. C. ſi cer. pet. ibi, fruſtra veremini &c. ſi intra ſtatutum tempus &c. ergo à contrario, ſi non propoſuit querelam intra tempus, vereri debet. Secundò probatur ratione, quia fruſtra admittitur ad opponendũ, quod probari non põt, quia opponens talem exceptionem non poteſt ẽt per iurm̃ deferendum aduerſario probare. vt eſt tex. in l. in contractibus. §. illo videlicet. C. eo. ſed ſacramentũ eſt ſpecies probationis. l. non erit. §. dato. de iureiu. cum ibi no. igitur &c. Tertiò, quia poſt agnitam fidem cautionis non admittitur opponens. l. cum fidẽ. C. eod. ſed ex lapſu biennij dicitur agnoſcere. vt d. l. ſi ſub ſpecie. igitur &c. ¶ Vltimò, omnis terminus legalis dicitur perẽptorius. c. pia. de excep. in 6. facit. l. mancipiorum. cum ibi no. de optio. leg. ſed tñ cõtter tenetur contrariũ. per glo. vltramon. Cy. Nic. de Mata. Bal. Ang. & Sal. in d. l. ſi ex cautione. lapſus ergo biennij præcludit viam neceſſitati creditoris, quia aſtringebatur ad probandũ, ſed non excludit viam potentiæ opponendi, ſi debitor vult aſſumere in ſe onus probandi, & probare pecuniam non fore numeratam, vt cõtingit regulariter in omnibus exceptionibus, quæ ſunt ſui natura perpetuæ. l. purè. in fin. de doli excep. & maximè ſi vult probare. l. in exceptionibus. ff. de proba. & ita limitatur per do. d. l. ſi intra. & d. l. in contractibus. quod probatur inter alia, fortiſſima ratione, ſm̃ Sal. Nam aut dicimus, ꝙ ius opponendi hãc exceptionem, & eam non probandi, competat de iure cõi debitori, & tunc nõ debet tempore tolli. Aut dicimus, & eſt verius, ꝙ ius opponendi talem exceptionem competat de iure cõi, & releuatio ab onere probandi ei competat de iure ſpeciali, & in creditorẽ transferatur, tunc taciturnitas biennalis non debet ei auferre, niſi id, quod eſt de iure ſpeciali, & eum dimittere in iure cõi, quia lex ſuum, & non tuum denegat auxilium. l. Celſus. in fin. de arbi. & ſic facilius tollit̃ ius ſingulare, quàm cõe. l. eius militis. §. 1. de teſta. mili. ſed ius opponendi exceptionẽ, & illam probandi à ſe cõpetit ei de iure cõi. quia exceptiones ſunt perpetuæ de iure communi. l. purè. in fi. ff. de doli excep. ergo etiam poſt biennium cõpetit. vnde audiri debet, licet debeat eam probare. ¶ Secundò probatur per l. qui pecuniã. ff. ſi cer. pet. vbi dicit̃, ꝙ in poteſtate confitentis eſt, ne accipiendo ſe aſtringat. Ex quo datur intelligi, ꝙ ſi non accepit, nullo tẽpore eſt aſtrictus, ſed poſt biennium debet hoc probare, quia ſua confeſſio tunc aſſumpſit vires. Tertiò, nemo cogitur inuitus vti beneficio ſibi cõceſſo. ſed ſi ei tacitè, uel expreſsè renuntiat, remanet tñ in diſpoſitione iuris cõis, ac ſi illud non fuiſſet ſibi conceſſum. l. ſi iudex circumuento. de min. Sed nulli dubiũ, ꝙ ante hoc beneficiũ debitori conceſſum de opponenda querela non num. pec. ſi voluiſſet quandocunque probare ſibi non fuiſſe numeratam, audiretur, ergo & nunc in caſu noſtro, igitur &c. ¶ Et ad allegata in contrarium reſpondeo. Nam non obſt. d. l. ſi intra. & d. l. in contractibus. vt ſupra dixi, ſecundum doc. vel dicas, ꝙ huiuſmodi dictiones (omnino) & (nullo modo) aliquando impropriantur, prout ius requirit. vt l. eas. cum glo. ff. de cond. & dem. Nec obſt. d. l. ſi præſes. & d. l. ſi ſub ſpecie. quia debẽt intelligi vel per modum querelæ, vel per modum agendi, quæ poſſunt fieri vſque ad biennium, & non vltra. d. l. aſſeueratio. Vel ſi intelligitur per modum excipiendi, dicendum eſt, ꝙ loquuntur reſpectu oneris probandi, vt in qualibet earum notatur. ergo quod in d. l. ſi ſub ſpecie dicitur, ꝙ eſt tutus, ſi tẽporis ſpatio conſenſum non accommodauit, debet intelligi ſine alio onere probandi, ſecus ſi expreſsè fidem actionis agnouiſſet. vt d. l. cum fidẽ. Nec obſt. d. l. ſi non ſinguli, quia debet intelligi ſm̃ prædicta. Vbi fortè tu poſſes dicere, ꝙ verum ſit, ſi pecunia fuit numerata per creditorem, licèt vni tantum, tñ datur alijs minus tempus ad opponendum. & iſte eſt ſingularis intellectus. cogita tamen. ¶ Nec obſt. quod dicitur de termino peremptorio, quia hic eſt peremptorius non de iure communi, ſed de iure ſpeciali, igitur &c. Vel tu etiam potes dicere, ꝙ quando omnia ſunt integra, & ſic ius aduerſarij non eſt factum deterius, etiam de iure poſt lapſum terminum peremptorij poteſt probari. vt d. l. mancipiorum. & ibi Bar. de quo dic, vt latè ſcripſi ſupra eo. in rubr. ¶ Quod autẽ dixi, curſum biennij creditori tollere neceſſitatem probandi pecu-

ADDITIO.

a In d. l. ſi intra. ꝙ infra bienniũ, & non vltra opponi debeat exceptio nõ nu. pec. probant hæc iura, valet tex. in l. ſi intra. & in l. in contractib. C. de nõ nu. pec. quam l. ſi intra alleg. Pau. de Caſt. in conſi. 17. in quę editionis, quod in Chriſti nomine amen. in cauſa, quæ vertitur in 6. col. uide etiam per Bart. in l. per diuerſas. & in l. ab Anaſtaſio. C. mand. vide de tali exceptione non nu. pec. per Fra. Pap. in forma libelli ſuper actione hypotheca. in verſi. mutuo. in 4. col. verſi. quarto quotuplex eſt mutuum. Barth. ab Hoſa.

pecuniam fore numeratã. procedit de iure ciuili, ſed de æqui-
tate canonica ſecus eſt, qm̃ iſta exceptio opponitur ei, de cu-
ius non numeratione conqueritur, quia ſi ageret, ſaltem tunc
eſſet in dolo. l. 2. §. 1. ff. de doli excep. & dixi ſupra eo. in princ.
quia ipſe bene ſcit ſe non numeraſſe, ſm̃ Dy. c. locupletari. de
reg. iur. in 6. & Inno. in c. quia plerique. de immuni. eccle. & no.
Bal. in d. l. ſi ex cautione. & Ang. in l. ſi non ſinguli. & in l. ſi ex
pretio. eo. tit. & in d. l. ſi ex cautione. in ver. in ea. gl. ibi, idem di
cam. quod ſingulariter tene menti tu Ferrarienſis, cum ſis de
terris eccleſiæ, neceſſariò ſequitur, ꝙ etiam in foro contentio-
ſo ſeruaretur ius canonicum. iuxta gloſſ. no. in c. 2. de arbi. in 6.
4 ¶ † Ex quo no. ſecundò, ꝙ cum eccleſia non obligetur ex mu-
tuo, niſi id fuerit conuerſum in eius vtilitatẽ. vt auc. hoc ius por
rectum. C. de ſacroſan. eccle. & ſic, ſi non appareat de numera-
tione, neceſſariò ſequitur, ꝙ nõ tantum vſque ad bienniũ, ſed ẽt
a in perpetuum, [a] etiam in terris imperij eccleſia poterit oppo-
nere dictam exceptionem, & ſemper transfert onus probandi
in creditorem. Ita eleganter dixit Bal. in d. authen. hoc ius por-
rectum. in verſ. vlterius vos habetis &c. quod nunquam exeat
mentem tuam. Ex quo tu poſſes inferre idem in ciuitate, & in
alijs collegijs, quæ etiam non obligantur ex mutuo, niſi conſtet
de mutui numeratione, & conuerſione in eius vtilitatem. l. ci-
uitas. cum gl. & ibi Bart. & doc. ff. ſi cer. pet. Ac etiam fortè idẽ
dici poteſt in minore, qui eccleſiæ, & reipublicæ æquiparatur.
l. Imperatoris. ff. de re iud. c. 1. de in integ. reſt. in 6. ꝙ durãte mi
nore ætate, etiam ſine beneficio reſtitutionis ſemper transferat
onus probandi in creditorem. cogita, quia ſi eſt verum, eſt no-
tabile dictum. & ideo ſi quis recepit ab his cautionem de mu-
tuo facto, ꝙ etiam poſt biennium, nedum ante debet probare
5 ſe numeraſſe, ſecus in alijs, vt dixi. ¶ † Sed dubium inſurgit,
quomodo poteſt debitor probare poſt biennium talem negati
uam, videlicet pecuniam non fuiſſe numeratã ſibi, quod vide-
tur impoſſibile. vt d. l. aſſeueratio. & l. actor. C. de prob. Reſpon
dent Pet. Cy. Bar. Bal. & Ang. & alij in d. l. ſi ex cautione. & Cy.
& Sal. in d. l. aſſeueratio. ꝙ aut dicta negatiua eſt coarctata lo-
co, & tempore, & vt affirmatiua probari poteſt. l. Pantonius. §.
rei perduellionis. de acqui. hær. & ibi gl. Ang. & Mod. & in l. 2.
C. de errore. aduoca. & no. gl. & doc. in d. l. actor. & habetur in
l. 2. & ibi do. meus Flo. ff. de proba. & per Barto. & multùm latè
per Ludouicum in l. in illa ſtipulatione, ſi caleodis. ff. de verbo.
obl. & ideo ſi debitor ſit confeſſus ſe debere ex cauſa mutui cen
tum recepta à Titio tali tẽpore, & loco. & corã talibus. vel abſ-
que loco, & tempore in præſentia tamen talium, tunc talis ne-
gatiua poteſt probari per tales deſcriptos, qui dicunt nullã nu-
merationem fore factam. facit quod no. Bart. in l. 2. §. ſi dubite-
tur. quemadmo. teſta. aperi. & per doc. in l. in exercendis. C. de
fide inſtr. vel etiã per alios teſtes, qui atteſtãtur illũ, qui fuit cõ
feſſus, illo tempore in loco valde remoto fuiſſe. iuxta l. optimã.
C. de contrahen. & commit. ſtip. Vbi autẽ talis negatiua ſit ſim-
plex, ita ꝙ nullo modo ſit coarctata, talis probatio videtur im-
poſſibilis, ergo eius oppoſitio fruſtratoria, qm̃ nec per delatio-
nem iuramenti creditori videtur poſſe probari, quia non cogiẽ
ſuſcipere. d. l. in contractibus. §. illo. niſi fortè per confeſſionem
actoris. vt no. gl. in d. l. in contractibus. in prin. in verſ. nullo mo
do. quod tamẽ intelligas, vt dicam infra eo. §. 1. verſ. veniamus
6 ad ſextum principale. ¶ † Aduertas tamen quia omnibus caſi-
bus, quibus conceſſi hanc exceptionem, poterit etiam ipſe de-
bitor agere iure ordinario, & condicere obligationem, confeſ-
ſionem, vel promiſſionem ſuam. vt eſt tex. & ibi omnes doc. in
l. ſi quaſi acceptori. C. de non nu. pec. pro quo eſt caſus. in l. fi.
C. de condi. ex lege. & facit l. ſi quis accepto tulerit. ff. de condi.
cau. da. & l. diſſolute. C. de condi. ex lege. & l. quod ſine. ff. de cõ-
di. ſine cau. quod prodeſt ſm̃ Bal. in d. l. ſi quaſi. quia conſequitur,
quod inſtrumentum, vel apocha cancelletur, quia de præſenti
eſt apud te debitorem ſine cauſa. vt d. l. diſſolute. pro hoc alle-
ga tu dictũ Bart. in auth. caſſa. in fi. C. de ſacroſan. eccl. Quinim-
mo tu poteris dicere, ꝙ debitor poteſt petere, vel inſtrumen-
tum, & apocha cancelletur, vel ꝙ actualiter ſibi debitori reſti-
tuatur, quamuis creditor (ſua pecunia) dictum inſtrumentum
à notario recollegerit. vt voluit gl. no. in d. l. diſſolute. quod be-
7 ne no. dic, vt ibi per gl. & doc. ¶ † Quæro, an poſt bienniũ ca-
ſo, quo non poſſit opponi iſta exceptio in vim ſimplicis exce-
ptionis non nu. pec. an ſaltem debitor ad ſui defenſionem poſ-
ſit opponere exceptionem doli? Nam ſciendum eſt, ꝙ exceptio
doli generalis concurrit cum iſta exceptione non nu. pec. ſicut
concurrit cum alijs exceptionibus. vt eſt tex. in d. l. ſi ex cautio-
ne. ibi, ſeu doli, ſeu excep. non num. pec. ad quod facit quod di-
xi ſupra eo. in prin. & iſtam quæſt. mouit glo. & docto. in l. ſi ex
cautione. Nam debes primò ſcire, & intelligere, ꝙ loquitur de
exceptione doli generali, non autem ſpeciali, quoniam illa non
poteſt habere locum. vt infra patebit. nam confeſſio fuit ſponta
nea, & ſciẽter facta, abſque dolo creditoris, ergo nullo mõ à prin-
cipio fuit commiſſus dolus, & maximè ſcienti, & volenti. l. cum
donationis. cum ibi no. C. de tranſac. vnde debemus intelligere
de exceptione doli generali. l. 2. §. generaliter. ff. de doli excep.
& ideo attendas, ꝙ iſta exceptio doli generalis non ante oritur,
quam actio per creditorem inſtituatur. nam licèt per prius tem
pore contractus dolum non commiſerit, nunc verò dolo dici-
tur facere, quia petit id tanquam numeratum, quod ſcit ſe nun-
quam numeraſſe. ita dicunt doc. & Saly. in d. l. ſi ex cautione. in
verſ. oppono tertiò, quod malè dicat &c. cum verſic. ſeq. ¶ Ex
quo not. tu cancidice tali caſu formam excipiendi. nam non de-
bes tantummodo excipere, ꝙ confeſſus fuit ſub ſpe futuræ nu-
merationis, & quod ſibi non fuit numeratum, ſed debes adde-
re, ꝙ licèt tẽpore dictæ confeſſionis creditor non fuerit in do-
lo, tamen nunc in dolo eſt, petendo ſcienter id, quod ſcit ſe non
numeraſſe. quod perpetuò in actu practico tene menti, quoniã
exceptio, vt actio à parte debet proponi, aliàs non releuat. l. 2.
§. 1. de doli exce. & pro hoc facit quod dixi ſupra ſm̃ Dy. in c.
locupletari. de re. iu. in 6. ¶ Ex quo not. mirabiliter, quòd caſu,
quo ceſſaret iſta exceptio non nu. pec. tamen ſemper poteris op
ponere contra creditorem ſcientem, & petentem excep. doli. ẽt
in terris imperij, & in terris eccleſiæ, etiam in foro cõtentioſo,
potiſſimè ne locupletaretur cum aliena iactura, facit l. planè.
& l. fi. & quod in eis per doc. ff. de pet. hære. & quod eleganter
dixit Bar. per illa iura in l. 2. § 1. ff. quod vi, aut clam. & iſtud ſen
tit Bald. in effectu in d. l. ſi ex cautione. ¶ Ex quo videtur clarè
poſſe inferri, quòd ſi creditor eſt defunctus, & eius hæres ex tali
cautione agat, ꝙ cum ipſe hæres præſumatur eſſe in ignorantia
iuſta. vt l. qui in alterius, & ibi glo. & Bar. de reg. iur. ꝙ cõtra hæ
redem nõ poterit opponi talis exceptio doli, etiam in terris ec-
cleſiæ, niſi doceretur de eius ſcientia. & ita debet intelligi, &
ſuppleri quod ſupra dixi. in verſi. quod autem dixi curſu bien-
8 nij, quod no. ¶ † Reuoco in dubium, cui incumbat onus proban
di ante biennium, creditori, an debitori? & videtur, ꝙ debito-
ri, quia in ſingulis exceptionibus reus eſt actor, & debet eã pro
bare. l. in exceptionibus. ff. de proba. & quia vult venire cõ pro-
priam confeſſionem, ergo ei incumbit onus probãdi, ꝙ res ali-
ter ſe habeat. C. eo. l. generaliter. ff. de proba. l. cum de indebito.
in fi. Reſpondet Bal. in tract. ſuo pactorum. in ver. illud quæro,
quomodo intereſt. ꝙ interdũ creditor allegat confeſſionẽ debi
toris tanquam per modum obligandi: interdum tanquam pro-
bãs obligationem. Tu addas pro iſta diſtinctione, & forma pra-
cticandi, quod not. Bart. & ibi dixi in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. in
fi. de verb. obli. & dixi inſtit. de act. § præterea quaſdam. Primo
caſu, quia creditor dicit ſatis expreſsè contractum eſſe litera-
rum, habebit locum exceptio non nume. pec. quia ille contra-
ctus literarum fit, vt habeat locum exceptio non nu. pec. ſuper
mutuo tantùm. & tali caſu, creditori incumbit onus probandi.
Secundo caſu, non habebit locum dicta exceptio. facit quod
not. Bal. in l. aduerſus. C. eo. Sed quomodo cognoſcetur an cre-
ditor vtatur inſtrumento, vel apocha, vt ex contractu, an vt ex
probatione contractus? Et reſpondet Bal. ꝙ ſi inducit contra-
ctum in iudicio propter ſe, tunc vt contractum inducit, ſi verò
propter aliud probandum, tunc ſecus. inter probatum enim, &
id, quod probatur eſt differentia. ff. de pet. hæde. l. qui interro-
9 gatur. ¶ † Sed tunc inſurgit dubium, an ſit in poteſtate credito-
ris ſemper vtrum vtatur confeſſione debitoris ad debitum pro
bandum, vt ſic circumueniat totam iſtam materiam non num.
pec. Et reſpondet ibi Bal. ꝙ non. nam aut à principio fuit actũ
inter partes eſſe contractum literarum, & tunc clarum eſt. l. fi.
C. ſi cer. pet. aut nihil eſt actum, & tunc non videtur poſſe eſſe
contractum literarum. Nam aut debitor confitetur in inſtrumẽ
to ſe debere, aut ſe obligat. Primo caſu, per inſtrumentum non
contrahitur. argum. ff. de actio. & oblig. l. non figura. & quod
ibi per glo. ſed probatio ſeruatur. Secundò caſu, eſt contractus
verborum. arg. notatorum in §. ſi ſcriptum. ſupra de inuti. ſtipu.
ergo non eſt contractus, ſiue obligatio literarum, quia eſt ſpe-
cies diſtincta ab obligatione verborum. allegat tex. ſupra de li-
te.

A D D I T I O.

a In perpetuũ. hanc diſtinctionẽ ponit hic Ang. ſine præfinitione tẽporis, ſed quia de dictione, quandocunque. an ſe extendat vſque ad 30. annos, vide per Matthe. de Affl. in tract. ſuo de iure prothom. in 3. par. in 7. col. & per Ang. in conſi. ſuo 35. & per Iaſ. in l. potens. in 4. col. C. de pact. & in l. ſi mater. in vlti mis verbis. C. de inſt. & ſubſt. ſub condi. fact. Barth. ab Hoez.

te.oblig.§.planè.tamen idem Bal.determinat contrarium. nam vbi debitor dicit in ſua priuata ſcriptura: Ego Titius obligo me tibi per præſentem ſcripturam ad decem, tunc ipſa ſcriptura cõtrahitur.& d.§.ſi ſcriptum. loquitur in ſcriptura,quæ ad probationem inducitur, non in ea, quam probari neceſſe eſt. & ſm hoc quilibet contractus poſſet in contractum literarum induci.C.de fid.inſtru.l.contractus. & quod ibi per gl. & omnes do. licèt exceptio non num. pec. non ſit prodita, niſi ſuper mutuo ciuili,& ſic propriè non ſit iſte contractus literarum, niſi ſuper mutuo, quia proprietas,quæ huic contractui attribuitur per dictum tit.de litera.obli.alicui alteri contractui non conuenit, & hoc dicit eſſe verius.Nec obſt.d. l.contractus.quia ibi non contrahitur per ſcripturam, ſed contractus in ſcripturam redigitur ea partium conuentione volentium non ſtari contractui,niſi ſolennitate conuentionali per ſcripturam conualidaretur. Tu verò clarius dicas, ꝙ quomodocunque apocha vel inſtrumentũ confeſſionis mutui producatur per creditorem; etiam ad probationem, (vt dictũ eſt) quia confeſſio mea, licèt non inducat obligationem, inducere tamen videtur probationem.l.Publia. in fi.ff.depoſi.tamen debitor, ſicut contra vnamquamq; probatioñe actoris poſset exceptiones ſuas producere, quę veniunt, & contingunt ex natura probationis ipſius actoris,iuxta l.exceptioñe. cum materia.C.de proba. eodem modo in caſu noſtro, contra ipſam apocham meæ confeſſionis productam per te ad probationem potero facere exceptiones, quæ veniunt ex natura tuæ probationis. Sed contra iſtam confeſſionem mutui competit exceptio non nu. pec. vt in tota iſta materia, ergo & nunc ante biennium poſſum iſtam exceptionem non nu.pec. cũ meo priuilegio opponere,quia in poteſtate tm̃ actoris non debet eſſe, tollere beneficium mihi à iure indultum. c. indultum. de re.

10 iur.in ſexto. ¶†Quæro,an in iſta cautione de mutuo confeſſa- to [a] orta ſit aliqua obligatio? & gl.ſupra de lite. oblig. in uerbo obligetur.in fi.tenet,ꝙ non oritur niſi ciuilis obligatio,quæ ante biennium eſt inefficax ad agendum.ut ibi dixit glo.& idẽ uoluit in l. 1.ff.de condi. indeb. & idem in l. generaliter.C.de non numera.pec.Sed Vltramonta.ut refert Cyn. in d.l. cum quis. C. de iur. & fac.ign. tenent contrarium, quia immo ſtatim eſt nata & ciuilis,& naturalis obligatio. quod patet,quia obſtat exceptio ſupra de litera.oblig.§.1.& hic ergo eſt orta actio, quia exceptio eſt actionis excluſio.l.2.ff.de exce.ergo erat obligatio orta,quia priuatio præſupponit habitum.l.decem.de verb.obl.Secundò, cautio poteſt condici.d.l. ſi quaſi.C.eo.& ſupra dixi. igitur &c. Tertiò, defectus implementi nõ impedit obligationem vtranque naſci.l. Iulianus.§.offerri.ff.de act. emp. Quartò, iſte contractus habet ſua eſſentialia. vt ſupra de litera. obligat. per totum,ergo debet naſci etiam naturalis obligatio, & non debet deficere ratione extrinſeci accidentis, videlicet, non factæ numerationis. vt C. & ff. de dolo. & quod metus cau. ſed Iac. de Are.dicit contra nullam naſci obligationem per l.ſi pecuniam, ff.ſi cer. pet. vbi eſt in poteſtate rei ſe non aſtringere. Secundò per tex.l.pe.ff.quæ res pig.ob.poſ. ibi,eo tempore pignoris obligationem contractam videri, & ſic quando pecunia accipitur, illo tempore naſcitur obligatio, & non ante.ad idem l. 1. in fin. qui po.in pig.habe.Tertiò,quia ineſt tacita condictio, ſcilicet ſi numeretur.l.ſi. C eo.quæ ita ſuſpendit,ſicut expreſſa. ut not. in l.item quia.de pac. Quartò,fuit opinio Iac.But.Guil.Bar.& cõmuniter doc.ꝙ immo ciuilis tantùm ſit orta,vt dixit glo. ex eo, quia naturalis procedit ex cõſenſu puro.l.1.ff.de pact. vel æquitate iuriſg. intuentis meram veritatem,& exiſtentiam rei.l.pen. ff. de iuſtit. & iure.Sed iſta hic deficiunt, ergo non eſt naturalis obligatio,ſed ciuilis,quia ius ciuile, quod hunc contractũ adinuenit,ipſum in ſubſidio, & in remedio extraordinario introducit.C.de rei vxo. actio.l unica. in prin. Et pro hoc inducunt dictam l.qui pecuniam. cũ alijs ſupra allegatis. Nec obſtat, ꝙ detur exceptio,ſm Pet.quia reſpondetur, ꝙ hæc exceptio eſt anomala.vt no.gl.§.appellatur. & dicam infra etiã in iſto §.in fi.ergo magis videtur dari contra intentionem actoris, quàm cõtra actionem,quæ nunquam competit.ſimile.C.de temp. in integr. reſti.l. ſuperuacuam. vbi quadriennio præſcribitur natiuitati reſciſſoriæ. de qua reſciſſoria vide quod plenè dixi ſupra de acti. §.rurſus. Vel dicas ſm Bart. ꝙ immo eſt nata actio, ergo datur exceptio, vt hic. & dicitur eſſe natã ex parte tantum, & ſic ex obligatione ciuili tm̃.de quo uide doc.in d.l.cum quis.& Barto. & doc.in l.1 ff.de cond. indeb. & dixi ſupra de obl.in prin. Nec etiam ob.ꝙ condicatur cautio, quia etiam obligationis diſſolutæ condicitur inſtrumentum inefficax. ut C. de condi. ex lege.l. 2.& dixi ſupra. Nec obſtat quod dicitur de effectu inſtrumenti dictæ l. Iulia. §.offerri. quia ibi contractus eſt perfectus, & purus,ſine aliqua conditione futuræ numerationis. Nec obſtat, ꝙ habeat debitam formam, quia negatur, cum conditio pecuniæ numerandæ interim deficiat. Vel dicas,ꝙ habet formam iuris ciuilis tantum,ideo obligationem ciuilem inducit.Nec obſtat, ꝙ dicitur de futuro contingenti,quòd non producitur,quia verum eſt efficax,& hoc vult propriè d.l.qui pecuniam.ſm Sal.in l.generaliter.in fi.C.de non nu. pec.Sed Bal.in d.l.cum quis. in verſ. dicto de debito naturali,videamus de debito ciuili. tenet opinionem Pet. ꝙ immo etiam naturalis obligatio orta ſit, quia ſic ſe habet chirographus, ſicut ſtipulatio facta ſpe futuræ numerationis. pro quo tu allega tex.in l. 2.§. circa. de do. except. ſed dicta ſtipulatio interim parit ẽt naturalem obligationem, licèt obſtet exceptio. vt d.§. circa ſuppoſito, ꝙ ſtipulatio interim ſit apta à natura ad obligandum.vel l.1. in fin.cum ibi no.ff. de pac.ergo idem dicẽdum in chirographo. Nec videtur obſtare,ꝙ talis obligatio non ſit de iuregentium,quia aut conſideramus conſenſum in genere, & omnis conſenſus eſt de iuregentium.ita poteſt hic conſiderari.aut cõſideramus conſenſum certi contractus in ſpecie,& tunc iſta diſtinctio ſpecifica nõ eſt de iuregentium, nec in ſtipulatione,nec chirographo,nec in contractu feudali,nec in emphyteutico,qui à iure ciuili fuerũt inuenti.vt ff.de iuſt.& iur.l.ex hoc iure.& non eſt dubium,ꝙ attẽta naturali materia.i. ipſo conſenſu in genere oritur obligatio naturalis in contractibus incognitis à iuregentium.ita dicit ibi Bal.quod eſt valdè ſubtile.Sed tamen propter hoc non videtur fore tutum recedere à communi ſententia doctorum,quia ſi eſſet nata etiam obligatio naturalis,non videretur eſſe in iſta literarum obligatione aliqua ſpecialitas,quam tamen tex.ſupra de lite. obli. inducere intendit. Reperio, ꝙ dominus meus Raph. Ful.in d. l.cum quis.licèt non loquatur hoc modo,tamen videtur velle has opiniones ad concordiam reducere, quia aut in ipſo chirographo facto ſpe futuræ numerationis ſubeſt ſtipulatio, tunc ipſo iure ſubeſt & naturalis obligatio propter conſenſum purum,& nulla conditione ſuſpenſum.l.1.ff.de pact. licèt facta ſit ſpe futuræ numerationis, ſicut dicimus in dato ob cauſam, quia ſtatim tranſit dominium in accipientem, licèt tu des in iſta ſpecie,vt alter det rem ſuam.iuxta.l.ſi.ff.de condi.ca.da.vel alter adimpleat contractũ ex parte ſua.l.3.§.ſi pecuniam. eo.tit.ita in ſtipulatione.Et ita poſſet intelligi opinio Pet.Guil. & ſequacium,ante tamen numerationem ſecutam competit & ipſi promittenti exceptio,ſicut in dato ob cauſam,quia licet dãdo, ſtatim dominium rei meæ in te tranſlatum ſit, tamen cauſa non ſecuta,dominium meũ,quod eſt apud te, condicitur,ita ẽt in negotio imperfecto,vt in promiſſione, vt vadas pro me Romam,quia ſubuenitur ratione exceptionis,ſi non vadas Romã, vt d.l. 2.§.circa.& l.metum.§.ait prætor.ff.quod met.cau.& l. ſi quando. C.eo.conſequens eſt,ergo non dicitur rectè debitum. l.creditor.de verb.ſign.& iſto caſu poteſt intelligi opi.glo. Iac. de But.Bar.& ſequacium.& ita intelligatur d.l.ſi pecuniam.cũ ſimil. & ſic debitum tamen inefficax, ſm Pet. Aliquando verò non eſt ſtipulatio in chirographo, ſed nuda confeſſio de recepto,quia ſchedulam, in qua confiteor me recepiſſe centum mutuo,ſed eſt ſtipulatio,quia ꝓmitto tibi reſtituere,& tunc dr̃ eſſe indebitũ vtroq; mõ,ſm Iac.de Are.& bñ ſm Raph.quod ꝓbat, non.n. eſt obligatio realis, quia non interuenit numeratio, nec verbis, quia non interuenit ſtipulatio, nec conſenſu, quia iſte eſt contractus mutui,qui non celebratur ſolo conſenſu, nec literarum, quia non naſcitur obligatio ante biennium. vt ſupra de lit. obl.§. planè. ibi dum dicit,ſic ſit, vt & hodie, dum quæri non poteſt,an ſcriptura obligetur, & ex naſcatur condictio ceſſante,ſcilicet,verborum obligatione &c. & ſic non obſtat exceptio. Et ſi dicas,exceptio eſt actionis excluſio.intellige, ꝙ ſicut ille agit de facto,ita debitor excipiat de facto. facit glo.in l. minor. ff. de euict. Poſt biennium autem dicit natam eſſe ſolùm ciuilem,& nõ etiam naturalem, quæ ciuilis eſt ſufficiẽs ad exactionem. Tu verò pro Raph. qui videtur facere differẽtiam, an vltra confeſſionem interueniat ſtipulatio vel nõ,poſſes inducere iſtum tex. vbi interuenit ſtipulatio. & ſic agi poteſt,licèt obſtet exceptio in ratione ſui,ibi,cũ ex ſtipulatu tenearis. & prius dixerat,qualiter à te dictam pecuniam petere poſſe certum eſt,

te

ADDITIO.

a Mutuo confeſſato. Dicitur ciuile mutuum confeſſatum.& eſt talis natura, vt q ſic confeſſus eſt,ſi conueniatur ante biennium poſſit opponere exceptionẽ non numeratę pe. niſi ipſi exceptioni expreſsè renunciauerit, vt fit quotidie in inſtrumentis.poſt biennium verò habet os clauſum ne poſſit talem exceptionem opponere hæc ſunt verba Practi. Pap in for.libelli in actione hypotheca. in gl.in verſi.mutuo.ver.ciuile vero tantum. Barth.ab Hora.

te enim dare oportet, cum ex ſtipulatu tenearis, igitur &c. Sed
contra iſtam opinionem facit l.cum vltra.C.de non nu.pe.vbi
traditur regula, ꝙ nemo re poteſt obligari vltra quam accepe-
rit.demum ſubijcit, ꝙ ſi ſtipulatio interuenerit, & tamen credi
tor non numerauit, ꝙ datur cõtra agentem exceptio. & in fine
dicitur, ꝙ vltra id, quod per creditorem ſolutum eſt, à te exigi
non poteſt, ergo ſi nihil ſolutum eſt, cũ re obligetur, nullo mo
do nec in aliquo obligabitur, vt ibi dicitur in princ. licèt ergo
ſtipulatio interueniat, tamen numeratione non ſecuta nõ tene
bitur in aliquo. Præterea contra iſtam ſuam differentiã, an in-
teruenitat ſtipulatio, vel non, ſunt tex. qui plurimùm nõ curãt,
an interueniat ſtipulatio, vel non, vt hic eſt tex. & in d.l.cum vl
tra.& in d.l.2.§.circa.de doli exce. & tamen omnes alij tex. dãt
exceptionem non nume.pecu.quando interuenit ſtipulatio.l.ſi
ex cautione. & l.in contractibus.C.eo.ſicut quã interuenit ſtipu
latio, vt hic, ergo iſta iudicantur à pari, interueniat ſtipulatio
vel non. Præterea ſtipulatio appoſita in contractu, vt plurimũ
fit cauſa adimplendi contractum præambulũ, & non vt nouet.
vt plenè, & eleganter voluit Bar.in l.ſingularia.ff.ſi cer.pet.fa-
cit l.duo ſocietatẽ coierunt.ff.pro ſoc.ac etiam in dubio ſtipu-
latio videtur eſſe appoſita, nõ vt plus inducat, quàm inducebat
natura illius contractus, cui adijcitur. l. ſi ſtipulatus.ff. de vſur.
igitur &c.& ꝙ non ſit differentia, adijciatur confeſſioni ſtipula
tio, vel non.facit l.5.C.de non nu.pec.igitur &c. Nec obſtat, ꝙ
quando non eſt ſtipulatio, ꝙ nõ dicatur contractus, nec verbis,
nec conſenſu, neque re, neque literis, quia hoc negatur, immo
eſt contractus literarum, etiam ante bienniũ. vt inſti.de obli. in
fi.coniuncto titulo de litera.oblig.in fi.coniuncta d.l.in contra
ctibus.in prin.C.eo.nec eſt verum, ꝙ ante biennium non eſt or
ta obligatio, quia immo obligatio etiam ante biennium condi
citur, ergo nata eſt, hoc probat tex. in d.l.ſi quaſi.C. eo.ibi, per
conditionem repetere poteſtis obligationem. Not.quòd dicit
obligationem. & clarum eſt, ꝙ iſtud erat ante biennium, quia
ibi etiam competebat exceptio nõ nu. pec. vt dicitur ibi in tex.
uel exceptio nõ nu. pec.nam elapſo biennio nõ competit dicta
exceptio priuilegiata.ut d.l.in contractibus. & ſupra de litera.
obli.§.planè.Nec obſt.in d.§.planè quia notandũ eſt, ꝙ ille tex.
refertur ad l.in contractibus. in princ. ſed ibi clarius Impera-
tor loquitur faciendo duos caſus. Primò, ꝙ ante biennium põt
opponi talis exceptio, quod non apertè dicitur in dicto titu.ſu
pra de lit.oblig. igitur &c. Secundò dicitur, ꝙ eo elapſo, nullo
modo querela non num.pec.admitti poſſit.unde dictus tex.de
litera.obli.qui eſt interpretans, & allegans dictam l.in contra-
ctibus. debet intelligi ſm illam, arg. in authen. ut fratrum filij.
§.1.ex quo ſequit, ꝙ tex.in §. planè. qui dicit, ꝙ eo elapſo ſcri-
ptura obligetur, & ex ea naſcitur condictio, debet intelligi ſm
dictam l.in contractibus.quia naſcitur tunc cũ effectu, quia nõ
habebit debitor dictam exceptionem, niſi probet pecuniam nõ
fuiſſe numeratam. vt dixi ſupra ad intellectum dictæ l.in cõtra
ctibus.licèt prius orta fuiſſet obligatio, & cõceſſa exceptio præ
11 dicta priuilegiata, vt etiam vult gl.in d.§.planè.cogita. ¶ †Quæ
ro ergo, an ſaltem elapſo biennio naſcatur naturalis obligatio?
& videtur, ꝙ ſic, quia tacitè videtur conſentire, qui patitur la-
bi biennium. C.de poſtulando.l.ſi ſub ſpecie.& hoc tenet Ang.
per d.l.ſub ſpecie.in l.generaliter. C. eo. pro quo tu allega glo.
ordi.in l.ſi ego.in gl.ſuam facere.in fi.ff.de neg.geſt. & facit C.
quomodo.& quando iudex.l.ab eo.C.de appel.l.hi, qui ad ciui
lia.& hoc tenet Pet.ſed gl.in d.l.generaliter.in glo.fin. & ſupra
de lite.oblig.tenet contrariũ. videlicet, ꝙ immo ſola ciuilis lo-
cum habeat, quæ tamen incipit habere maiorem efficaciam,
quam prius haberet, & ita communiter tenent ibi doct. Et eſt
ratio, quia tempus non eſt modus inducendæ obligationis; &
maximè naturalis.ff.de act.& oblig. l.obligationum fere.§.pla
cet. nec falſificandi verum, nec verificandi falſum. l.ſicut falſi.
C. de fal. Nec obſtãt allegata in contrarium, quia ſm Guil.ta-
lis conſenſus ex lapſu temporis non eſt verus, nec præſumptus
ex coniecturis, vel ex coniecturata voluntate partiũ, ſed fictus,
vel intellectus eſt ex poteſtate iuris ciuilis, vt dicimus in ſimili
in l.alienationis.ff.de verb.ſign. Et quia hæc fictio eſt iuris ciui-
lis tantum, & præter, & contra ius naturale, vel gentium, ſolũ
ciuilem producit effectum, robur tamen naturale habentem.
vt dicta gl.fi.in d.l.generaliter. allegat ſimile de ciuili ſola, quæ
naſcitur ex ſententia.vt ff.de cond.indeb.l.Iulia.de quo dic, vt
ibi.& plenè per doc.in l.cum quis.C.de iur. & fac. ignor. & per
gl. Bar.& doc.& Ludoui.in l.1.ff.de condi. indeb. & iſtud mihi
placet. Omnes tenent, ꝙ eò ipſo, ꝙ debitor confitetur ſe habuiſ
ſe, hoc facit ſpe futuræ numerationis, & ſic conſenſus ſuus non
eſt purus, & ideo nõ oritur obligatio naturalis: iſte igitur con-
ſenſus conditionalis ita eſt poſt biennium, ſicut ante biẽnium,
ergo ſicut ante biennium nõ oritur naturalis obligatio, ita nec
poſt biennium. Nec obſtat, quod dicitur de lapſu biennij, ſupra
de litera.oblig.§.planè.quia ille terminus ſtatuitur, non ꝙ ma-
gis intelligatur purificatus conſenſus debitoris, ſed ad hoc tñ
vt perdat priuilegium dictæ exceptionis,[a] ita ꝙ oportet, quòd
12 probet numerationem factam non fuiſſe, igitur &c. ¶ †Quæro
quæ actio competat creditori ex iſta cautione? & dicas, ꝙ ubi
interuenit ſtipulatio, res eſt clara, ut hic, & l.cũ vltra. & l.2.C.
eo. quia naſcitur ex ſtipulatu, ĩ. de verb. obl. in princ. Sed vbi
non interuenit, ſtipulatio oritur, & agitur actione in factum.l.
quoties.ff.de præſcr. verbis.coniuncta d. l. ſi ex cautione. C.de
non nu. pec. vbi dicitur, ꝙ agitur ex cautione, & non ꝑ cau-
tionem, & ſic non vr̃ dari condictio ex lege, vt ibi uoluit Cyn.
quia non ex cautione ageretur condictione ex lege, ſed ꝓpter
cautionem, ut dicimus in ſimili in pacto nudo de donando. vt
l.ſi quis argentum. C.de dona. Sed de his hodie non eſſet mul-
tum curandum, quia hodie non eſt neceſſe in libello exprimi
nomen actionis.c.dilecti filij de iud.& no.doc.in l.1.ff.de eden.
in princ. & ſupra de actio. in §.1. ¶ Et aduertas ad id, quod di-
xi ſupra, quando aliquis eſt confeſſus habuiſſe centum mutuo
a me, & in veritate non recepit, quod poteſt non recipere. l.
qui pecuniam.ff.ſi certũ petatur.quia intelligere debes, quòd ſi
creditoris intereſt, ut propter uſuras, uel alio modo, ꝙ debitor
cogitur numerationem recipere, vel præſtare intereſſe, ſi eſt
tantum, quãtum ipſæ vſuræ.l.qui Romæ.in prin.& ibi per glo.
Bar. & doc.ff.de verb. obl. ita etiam dixit Bar. in l.fideiuſſor.ff.
de fideiuſſ. & qđ dixi de vſur. & de intereſſe, intellige, vt dixit
Bar.in d.l.qui pecuniã. & idem ẽ, ſi creditor promiſit mihi mu-
tuare decem, non poſſum ipſum cõpellere, ꝙ numeret, qa ſol-
uendo intereſſe, liberatur.l.ſi pœnã. & ibi per gl. Bart.& doc.ff.
de uer.obl.& no.Bar.in d.l.ſi fideiuſſor.Nã dr̃ eſſe obligatus ad
factũ, ergo ſoluendo intereſſe liberat, vt voluit do.in d.l.ſi pœ-
13 nã.facit l.ſtipulationes nõ diuiduntur.ff.de verb. obl. ¶ †Venio
ad ſecundũ principale dubium. Et primò quæritur, cui cõpetat
iſta exceptio non nume. pec. Secundò quæritur, contra quem
competat? Et ad primum reſpondeo, ꝙ competit debitori, &
eius hæredi.l.ſi intra.C.eo. & etiam competit eius mandatori-
bus, & fideiuſſoribus.ut l.tam mandatori.C.eo.quinimmo etiã
competit creditoribus ipſius debitoris cõfitentis, exemplo rei
principalis. vt d.l.tam mandatori. ſiue dictus debitor voluerit
dictam exceptionem opponi, ſiue recuſauerit: & ſic eo intuito
competit talis exceptio omnibus illis, quorum intereſt quomo
documque, ſiue conueniantur vt poſſeſſores bonorum rei, ſiue
contra alios poſſidentes actionẽ moueant, vt eſt tex. in l.ſi cui.
C.eo. quòd no. Aduertas tamen tu cauſidice, ꝙ iſtas exceptio-
nes iſti, quorum intereſt, debent opponere ex perſona rei debi
toris, non autem ex perſona propria, quia debitori pecunia de
bebat numerari, & nõ illi opponenti, aliàs ſuccumberes. vt gl.
ordin.& ibi doc.in d.l.tam mandatori. quod no. in practica, vt
ſcias qualiter debeas formare iſtam exceptionem. de quo dicã
infra eod.in 6 principali quæſito. ¶ Secundò aduertas, ꝙ licèt
vnus prædictorum opponat dictam exceptionem, & ſuccum-
bat, non tamen propter hoc præiudicat aliis, nec etiam ipſi de-
bitori principali, quia alij poſſint dictam exceptionem poſteà
iterum opponere, licèt talis exceptio in perſonam debitoris, &
ſic vnius tantum ſumpſerit exordium, arg.l.ſi poſt mortem.§.fi.
de contra tab. & C.de temp.in integrum reſti. pe.l. petendæ. &
de hoc eſt tex.in d.l.ſi cui.& ibi doct.Bal. & Sal. ¶ Tertiò aduer
tas, ꝙ prædictæ perſonæ poſſunt ex perſona debitoris iſtam ex-
ceptionẽ opponere priuilegiatæ intra biennium, ſicut poterat
debitor elapſo biennio, poterunt etiam opponere, dũmodo of-
ferant ſe paratos probare, & probent pecuniam non fuiſſe nu-
meratam dicto debitori, vbi autem omnino debitor eſſet exclu
ſus à potentia opponendi, tunc illæ perſonæ non poſſent oppo
nere, quia iſtis perſonis competit illa exceptio, exẽplo rei prin
cipalis, ut dicit tex.in d.l.tam mandatori.ergo eodẽ modo for-
ma, & natura eis conceditur, ſicut principali, igitur &c. quod
eſt verũ, ſm Ang.in l.ſi cui.niſi in fraudẽ ipſius opponentis alia
confeſſio emanaſſet de recepto ab ipſo debitore, tũc enim obij
ci poſſet ſemper exceptio de fraude, non dico de non nu. pec.

vt-

ADDITIO.

a Dictæ exceptiones. An locũ habeat hæc exceptio nõ nu.pe. in alio cõtra.ꝙ in mutuo, lat. di. Are.Cy.& Bal.in l.ſi ex plurib.C.ſi cer.pet.dicẽ.ꝙ ſi,tu uerò uide gl.& Bal.in l. ſi ex cautione in 2.opp.& gl.& Bal.in l.in cõtrib.in prin. eo.tit.de non nu.pec. an poſſit opponi contra inſtrũ guarentigiæ, uide per And.Barba.in apo.illia magna, in d.l.ſi cautione.Barth.ab Hera.

vt in auc. ſed iam neceſſe. C. de do. ante nup. Et potes tu adde-
re, ꝙ eſt ratio, quia tunc talis exceptio de fraude competit op-
ponenti ex perſona ſua propter fraudem debitoris, igitur &c.
& prædicta ſunt vera, niſi debitor querelam porrexiſſet intra
biennium, & poſtea mortuus fuiſſet, quia per porrectionem
querelæ factam etiam in iudicio per debitorem, perpetua eſt
a dicta exceptio,[a] & ſic perpetuò tranſit ad hęredem, & ad dictas
alias perſonas quarum intereſt, vt eſt caſus in d.l.ſi intra. & ibi
doc.ſicut nos dicimus in querela inofficioſi, q̃ præparata tranſ-
mittitur, quę aliàs non præparata non tranſmitteretur.l.ſi quis
poſthumus. §.ſi.cum l.ſeq. ff.de inoffi.teſt.& l. ſi quis filium.C.
de inoff.teſt.licèt actio, & ius agendi nō perpetuetur ſola que-
rela, ſiue per ſolam propoſitionem actionis. vt no.gl. & doc.in
l.ſicut. in verſ.perſecutione. C.de præſcr.30.ann. & in l.cum no
tiſsimi.in verſ.ſolam.eo.tit.& oo.Ang.in auc.offeratur.C.de li-
te conteſt. ita dixit Ant.in d.l.ſi intra.in princip.quod bene no.
¶Ex quo infertur, ꝙ facilius perpetuatur exceptio, quàm actio.
facit l.ſi ſeruum.§.nunc videamus.ff.de verb.obl.& non eſt mi-
rum, ꝙ fauorabilior eſt exceptio, quam actio.l.purè in fin.ff.de
14 doli excep. ¶†Quæro, an a ſententia lata contra debitorem ſu
pradictæ perſonæ poſsint appellare? vel econtra, an a ſententia
lata contra vnā ex dictis perſonis, aliæ perſonæ, quarum inter-
eſt, & etiam ipſe principales poterunt appellare? & dic, ꝙ ſic,
ita dixit gl.in d.l.ſi cui.in glo.ſi.in ſi. C.de nō nu.pec.& non mi-
reris, quia a ſententia lata contra quemcunq;, omnes, quorum
intereſt aliquali intereſſe, poſſunt appellare.l.a ſententia. & ibi
Bar.& latè Io.in l.ſi proluſorio. in prin. ff. de app. & vide quod
15 in eis ſcripſi. ¶†Ex his habes notare, ꝙ exceptio non nu.pecu.
eſt in rem, & non in perſonam, quia ſi eſſet in perſonā, nō egre-
deretur perſonam debitoris. l.exceptiones. la vltima. ff. de ex-
cep. & videbitis infra tit.1. §.pen.& ſi. ¶Et quę exceptiones di-
cantur in perſonam, vel in rem, & quomodo cognoſcantur, &
an exceptio eſt competens reo, & quæ competat eius fideiuſſo-
ri, vel aliis perſonis ſupra numeratis, ponunt doct. & maximè
Bal.& Sal.in d.l.tam mandatori. & Bart.in d.l.exceptiones.dixi
ſupra eo.in rub.& aliquid dicam in d.§.pe.& ſi. infra eo. De ex-
ceptione verò in perſonam, in rem tamen ſcripta, vt dicunt ple
nè Barto.& doct.vbi eſt gl.& tex. in l.ſi tertius. §.2.de aqua plu.
16 arcen.& forſan dicam in d §.pen.& ſi.¶†Quæro de quæſtione,
quotidiana: Aliquis confeſſus fuit ſe decem mutuo habuiſſe,
& dedit campſorem pro fideiuſſore, an ille campſor habeat di-
ctam exceptionem? & Bal.in l. fruſtra. C.de non nu.pec.tenet,
ꝙ non, quia iſti campſores pro aliis fideiubentes, vel conſtituē
tes, non habent beneficiū executionis, de quo magis eſt dubiū.
vt in Auth. de fideiuſ. §.argentariorum.cum glo. & dicitur eſſe
in eis ſpeciale propter publicam vtilitatem contractuum, qui
cum eis celebratur, & propter præcipuam fidem, quæ habetur
in eis, ſm Bal.ibi.Sed Sal.ibi in contrarium facit, q̃a ſi beneficiū
excuſsionis non competit ei, non ſic læditur, cum habeat aliū,
a quo repetat, & quia illud ex perſona ſua ſibi competit, ideo
fatetur, ꝙ campſor ex perſona ſua hanc exceptionē opponere
non poteſt.arg.no.in d.l.tam mandatori. ¶Sed dubium inſur-
git, an ex perſona principalis poſsit illā opponere? diſtinguit
in modo & forma ſpondendi: quia aut ſpopondit ex obligatio-
ne debitoris confeſsionata, & tunc etiam campſor poteſt dictā
exceptionem opponere, exēplo rei principalis, ſicut principa-
lis poſſet contra dictam cōfeſsionem opponere. vt d.l.tam mā-
datori.nō autem ſic eſſet, ſi ſimpliciter, vt debitum ab illo debi
tore, creditori debitor ſpopondiſſet, quia tunc & debitor, & cā
pſor fidem debiti videntur agnouiſſe, igitur &c.ar. C.eo.l.cum
fidem. & pro iſta opin. tu poſſes adducere, quod habetur in l.
Neſennius.in prin.ff.de re iud.& in l. ſi prior. per glo.& doc.ff.
ſol.mat. & ideo tu ſemper aduertas ad verba campſoris, quali-
ter ſe obligauerit, & faciat ad dictam recognitionem.l.ſi. & qđ
ibi habetur.C.de duo.reis.& de huiuſmodi campſoribus, quan
do pro aliis promittunt, vide Bar.in l.ſingularia.ff.ſi cer.pet.de
quo anno præterito latè ſcripſi in l.qui vſumfructum. de verb.
17 obliga.quod not. ¶†Quæro, debitor confeſſus eſt ſe recepiſſe
mutuo decem, & dedit fideiuſſorem, an & quando, & quomo-
do iſte fideiuſſor poſsit denuntiare creditori, ne numeret pecu
niam debitori, & ita ꝙ pro debitore non teneatur? Iſta dicitur
quæſtio ſabbatina. vt no.gl.in l.Titius.& ibi doc.ff.de proc.& in
l.ſi fideiuſſor.ff.de fideiuſ. & facit quod no.glo.in d.l.tam man-
datori.tu dic, vt in eis, per gl. Sed Barto.in d.l.ſi fideiuſſor. poſt
multorum opiniones, dixit, aut creditor erat obligatus ad nu-
merandū, & talis denuntiatio fideiuſſoris non prodeſt, aut non
erat obligatus, & tunc ſecus.arg.ad hoc. ff.de condi.ob.cau.l.ſi
pecuniam. §.ſi ſeruum. & §.ſi quis prohibuerit. & eſt optimus
tex.in l.verum.cum l.ſeq.ff.de conſt.pec.& dicit, ꝙ ita commu-
niter tenetur.hoc ēt ſequitur Ange.in d.l.ſi fideiuſſor.qui con-
cludit, ꝙ ſi creditor erat obligatus numerare ex ſtipulatione,
vel ēt nudo pacto.arg. l.Quintus.& quod ibi Bar. ff.mandati.ꝙ
talis denuntiatio non prodeſt fideiuſſori, cum ſit facta re nō in-
tegra, quæ aliàs prodeſſet. Quinimmo dicas tu, ꝙ non, etiam ſi
creditor tātummodo iuraſſet numerare pecuniam debitori, &
cogeretur illud facere, ꝙ res deſinit eſſe integra. arg. glo. d.l.ſi
pecuniam.de condi. ob cau.quia contra tale iuramentum non
valeret proteſtatio fideiuſſoris, ēt facta in iudicio.arg.notatorū
per Inn.& Ioan.And.in c. ſignificauit. de cenſibus. Ac ēt addas,
quia proteſtatio ad id, ad quod quis eſt obligatus, etiā propria
non releuat proteſtantē. vt no.gl.no. in l.alimenta. C. de nego.
geſt. & de huiuſmodi proteſtationibus, quando quis proteſta-
tur alicui, ut faciat id, ad quod eſt obligatus facere, vel ne fa-
ciat id, quod eſt obligatus non facere, vide latè .per Barto. &
doc. in l. non ſolum. §.morte. ff.de nou.oper.nun.in verſ.circa
primum, quando alicui aliquis proteſtatur ne faciat &c.¶Sed
aduertas, ſm dom.Ioan.in d.l.ſi fideiuſſor.ꝙ ēt quādo creditor
non erat obligatus numerare, videtur, ꝙ denuntiatio proſit, q̃a
non videtur res in integro quò ad eum, qui in effectu videtur
ſe obligaſſe, ſi creditor numerauerit debitori: addas tu, ꝙ fide-
iuſſor poteſt accedere, & præſenti, & futuræ obligationi. vt l.ſi
ſtipulatus ſum.§.adhiberi.ff.de fideiuſſo.& ideo cum obligetur
ipſe ſub conditione proteſtatiua, quæ pendet ex poteſtate cre-
ditoris, non videtur eſſe in poteſtate fideiuſſoris impedire eius
implementum, & impotet ſibi.arg.l.ſicut. C.de act.& obli.con
iūcta l.in executionib. §. ſi.de verb.obli. Sed tamen tandem di-
cit do.Ioan. ꝙ fortè nō eſt contra mentem legum, ꝙ fideiuſſor
denunciando ne numeret, proteſtando, ꝙ non intendit teneri
vt fideiuſſor, ꝙ talis proteſtatio ſibi prodeſt, nec erit obligatus
ſecuta numeratione. Nam certum eſt, antequam principalis ſit
obligatus, fideiuſſor non obligatur; ſi ergo non eſt obligatus,
quare non poteſt ſe eximere? & tenet, ꝙ eximere ſe poſsit.
Tu vero dicas, ꝙ gl.in d.l.tam mandatori. videtur aliter diſtin-
guere, & mihi videtur facere vim in modo practicandi, nam
aut debitoris fideiuſſor non opponit exceptionem non nu. pe.
intra biēnium, quæ tunc ſibi priuilegiatè competebat, & poſtea
creditor numeret, & talis numeratio tollit fideiuſſori dictā ex-
ceptionem, quia per numerationem ſecutā ſignificatur dictam
exceptionē non competiiſſe dicto fideiuſſori, aut nondum ſol
uit, & tunc aut fideiuſſor opponit exceptionem nō num.pe. &
ſibi nō prodeſt, quin creditor numerādo poſteà habeat fideiuſ-
ſorē obligatū, aut ipſe reuocat mandatum, vt putà, proteſtan-
do, ꝙ non ſoluat ei, dicendo. Ego re integra reuoco mādatum,
& commiſsionē, & licētiam, quam dedi tibi, vt Titio numera-
res cētum, & tunc talis mandati reuocatio proderit fideiuſſo-
ri, licèt creditor poſtea numeret; ita te docet illa glo.no.quod
no.in theorica, & practica.licèt Bal.in d.l.Titius.in ſi.det conſi-
liū, ꝙ fideiuſſor opponat exceptionē non nu.pe. & nō faciat di
ctam proteſtationē, & erit ſm eum tutus ꝑpetuò.quod nō pla-
cet, quia expreſsè ipſe dixit contra dictam gl.ordinariam in d.
18 l.tam mandatori. ¶†Secundò principaliter quæro, contra quē
competit iſta exceptio? Et reſpondeo, ꝙ competit contra credi-
torē, qui recepit dictam cautionē.l.in contractibus. C.eo.& ſu-
pra de li. obli. per totum. & etiam competit contra eius hære-
19 dem vniuerſalem.C.eo.l.ſi intra.¶†Sed dubium inſurgit, an ta-
lis exceptio poſsit opponi contra ſingularem ſucceſſorem cre-
ditoris, vt putà, legatarium, donatarium, vel alium cui credi-
tor iura ceſsit titulo oneroſo? & videtur, ꝙ debeat diſtingui,
an ceſsio ſit facta ex cā lucratiua, & tunc exceptio, quæ obſta-
ret creditori cedenti, obſtat legatario, vel donatario, vel ceſ-
ſionario.l.ſi filiusfami.§.1.ff.de dona.l.Neſennius.in princ.ff.de
re iud. l.pure. §. ſi enim. & l.apud Celſum. §. ſi cui legitima.&
ibi Bartol.ff.de doli exceptio.l.doli. & ibi latè Dy. Bartol.Ang.
& uterque dominus meus.ff.de nouati.Sed in caſu noſtro con-
trarium dici poteſt, quoniam dictus debitor ex dicta ſua con-
feſsione habet a iure innatam dictam exceptionem in dicta
cautione; vnde cum in dicta cautione inſit dicta exceptio, ut l.
ſi ex cautione. C. eod. neceſſario ſequitur, quòd apud quem-
cunque vadat dicta cautio, & tranſeat cum dicta ſua cauſa, &
ſic

ADDITIO.

a Dicta exceptio. Licèt proteſtatio defuncti ad hæredem non tranſeat, vt no.in l.nō ſolū. §.ſi.ff.de no.ope.nun. tamen querela facta per debitorem tranſit ad hæredē. ita ꝙ tēpus, quod quis habet ad opponendū exceptionē, trāſmittit ad hæredem, & oppoſitio facta per defunctū prodeſt hæredi.d.l.ſi intra.C.de non nu.pec. quæ hic allegat. & quā l. allegauit Pau.de Caſt. in ſuo cōſ.17.q̃ incip.in Chriſti nomine amen.in cauſa quę vertitur in 6.rub.&c.[illegible]

ſic vulnerata a dicta exceptione non num.pec. vel vulneranda
per dictam exceptionē, ſicut dicimus de lepra. l.ex ea.ff.de po-
ſtu. ergo licèt per ceſsionarium, etiam ex cauſa oneroſa, dicta
cautio deducatur in iudicio, ſiue ſuper ea fundando intentio-
nem ſuam, ſiue eam producendo ad probationem ſui iuris,tñ
ſibi obſtat dicta exceptio, ſicut dicimus in ſimili de libello, vel
inſtrumento debiti,quod actor producit, in quo eſt pactum de
non petendo ad tempus, vel alia exceptio, ꝙ eò ipſo, ꝙ actor
producit inſtrumentum, & obligationem ex dicto inſtrumen-
to numeratam, ipſe reus eſt ex officio iudicis abſoluendus. ita
quando producit ille, qui habet cauſam oneroſam ob dictam
cautionem, quia (vt dixi) dicta cautio habet ſui natura dictam
exceptionem, ergo produxit dictam obligationem vulneratā,
& per conſequens non debet obtinere.argu. l.ſi vnus. §.pactus.
& quod ibi gl.Bar.& doc.ff.de pac.& no.Bar.in l.lecta. in prin.
ff.ſi cer.peta.& not.Bar.& doc.in l.eum qui ita.§.qui ita.de vet.
20 oblig.& no.glo.& docto.in l.petens. C. de pact. cogita. ¶†Ca-
pio tertium principale, quo quæritur, quæ eſt materia, ſuper
qua fundatur iſta exceptio? dic primò, quòd eſt mutuum ci-
uile, non naturale,quia ſi eſſet mutuum naturale,quia verè fuit
ſibi numeratum,non haberet locū iſta materia, quia ſtatim præ
iudicaretur l.1.§.mutui. ſi cer. pet. Quinimmo ſi eſſet mutuum
ciuile cōſiſtens in confeſsione tantùm, & adderetur in confeſ-
ſione,ꝙ verè habuit,& recepit,ſtatim præiudicat ſibi,vt voluit
Bal. & Saly. in d.l.ſi. C.de non nu.pec. Si autem eſſet confeſsio
mutui ciuilis ſimpliciter, & tunc habet locum iſta materia.
21 ¶†Ex quo ſequitur,ꝙ ſi ex cauſa mutui confiteor aliquā quan-
titatem mihi fuiſſe numeratam, quæ tamen in veritate non fuit
numerata, vel confiteor me habuiſſe centum mutuo,vel confi-
teor aliquid mihi mutuatum, quod conſiſtat pōdere, numero,
vel menſura,& ſic id,in quo conſiſtat mutuum.iuxta l.2. ſi cert.
pet.& tunc habeo hanc exceptionem, vt hic dicitur. ibi,cauſa
credendi pecuniā.& ſupra de litera.oblig.in verſ.planè.coniun
cta glo.in verſ.debere.& C. de non num.pec.l.in contractibus.
22 in princ.ibi,pecuniæ vel aliæ res. coniuncta glo.¶†Ex quo ſe-
quitur, ꝙ iſta exceptio non habet locum in quibuſcunque aliis
a contractibus,præterquam in mutuo [a] ciuili,vnde ſi ex alia cau
ſa,quæcunque ſit, quam ex cauſa mutui ciuilis aliquid ſum
confeſſus,ſtatim mihi præiudicat, & non habeo hanc exceptio-
nem.l.generaliter.C.eo.& d.l.in contractibus.§.1.ibi, nullā ex-
ceptionem non numeratæ pecuniæ penitus opponi. facit l.fin.
in verſ.penitus.C.de nouat. Fallit hoc in dote confeſſata de re-
cepto,quia ſtatim non præiudicat marito confitenti,ſed ſm di-
ſtinctionem l. ſi. & auc.quod locum. C.de dote cau.non nu.de
qua dotis cōfeſsione latè ſcripſi ſupra de actio. in §. fuerat. dic
vt ibi.Et prædicta procedunt in confeſsione inducta ad obligā-
dum,& ſic ex parte debitoris. ſed confeſsio creditoris de rece-
pto mutuo dato inducta ad liberandum a dicto mutuo credi-
tori præiudicat poſt 30.dies, quia intra 30.dies tantùmodo pōt
per creditorem opponi exceptio, ꝙ dictum ſuū mutuum non
receperat,licèt ita confeſſus fuerit.eſt tex. & ibi Cy.Bal. & Sal.
& Ang.in d.l.in contractibus.§.in cæteris. quod no.quia ſemel
habui de facto Bono. contra Io.de Magdalena mercatorē.licèt
confeſsio creditoris, aliàs de recepto mutuo ſtatim ſibi præiu-
dicat,vt ibi,quæ omnia no. Secundò, ad hoc, vt habeat locum
iſta materia,ex qua oriri poſsit exceptio nō numeratę pecunię,
videtur etiam requiri, ꝙ præfatam confeſsionē mutui faciat in
ſcriptis, & quod plus eſt, non ſufficit qualibet ſcriptura, ſed
opus eſt, ꝙ dicta ſcriptura ſit ſcripta manu propria ipſius debi-
toris,vel ſaltem,ꝙ ſit ſcripta per perſonam publicam,aliàs aūt
ſi fuiſſet ſcripta per tertiam perſonam priuatam, in qua ſcriptu
ra contineatur, qualiter Titius confeſſus fuit habuiſſe decē mu
tuo a Caio,nihil valeret. Ita no.dicit gl. in verbo,ſi quis. ſupra
de literarum oblig. Sed Petrus (vt refert Cy.in d.l.ſi ex cautio-
ne) tenet, ꝙ non tm̄ ſcriptura priuata manu tertij non facit lo-
cum huic exceptioni, ſed etiam iſta exceptio non habet locum
in ſcriptura publica principaliter,qm̄ ſcriptura publica princi-
paliter fit ad probandum, & ex tali cautione publica non oritē
iſta ciuilis obligatio,ſed ex priuata manu debitoris. vt vult tex.
ſupra de litera. obligatio.§.1.ibi, ſi quis ſe debere ſcripſerit.cō-
iuncto ibi, ſcriptura obligatur.ſed omnes doc. communiter in
d.l.ſi ex cautione.tenent pro glo. vt ibi refert Bal. & Sal.in ver-
ſic.ſed decimò ab extra,gl.pro quo facit tex. cum gl.in l.non fi-
gura.ff.de acti.& obli.& quod ibi Bar. Poſſes tamen ſecundum
Sal. ibi has opiniones reducere ad concordiā.nam aut creditor
agit ex ſcriptura publica ad mutuum,& tunc quia ex tali in-
ſtrumento confeſsionis mutui nulla naſcitur obligatio, quia
ſpeciale eſt in confeſsione mutui facta in cautione ex ſcriptu-
ra publica.vt dicit prædictus text.ſupra de litera. obliga. §.pla-
nè.neceſſariò ſequitur, ꝙ non eſt opus exceptione non nu.pec.
cum nulla obligatio, vel actio ex inſtrumento confeſsionis na-
ta ſit:Et ita intelligatur opinio Pet. Aut creditor agit ex medio
concludendi,quia numerauit. & ad hoc probādum,inducit di-
ctum inſtrumentum confeſsionis publicum, & tunc quia actor
deducit obligationem,tunc reo competit, & opus eſt vt oppo-
nat exceptionem nō nu.pec. & ita intelligitur opinio gl. & tūc
actor debet probare numerationem,ſicut ſi ex cautione priua-
ta ageret. ¶Et (vt clarius intelligatur) attendas ſm Saly. quia
ex cautione priuata poteſt agi dupliciter. Vno mō ex cautio-
ne,& ſic ex obligatione literarum, vt ſupra de litera. oblig. per
totum. Alio modo ex mutuo, & tunc chirographus inducitur
ad probandum. C.eo.l.aduerſus.ibi, quaſi debita pecunia peta-
tur. & habet locum exceptio non nu. pec. & iſto ſecundo mo-
do,non tantùm poteſt peti,qñ publicum inſtrumentū interue-
nit,ſed etiam qñ cautio priuata debitoris, quia eſt eadē ratio;
ſed non habet locum in primo caſu, igitur &c. quia tunc habe-
ret locum ratio Pet. Sed tu conſidera, vt dixi ſupra in iſto §. in
verſ.reuoco in dubium, cui incumbat onus probandi &c.ibi,
ſed tunc inſurgit dubium &c. ꝙ per talem modum agendi non
debet auferri reo beneficium ſuæ priuilegiatæ exceptionis; qa
non debet eſſe in poteſtate actoris per viam indirectam aufer-
re reo beneficium a iure indultum. vt ca. indultum.de reg.iur.
in 6.dic,vt ibi latius dixi. Quapropter ſimpliciter, & indiſtin-
ctè eſt tenenda gl. videlicet, ꝙ ſiue ſit ſcriptura facta manu pro-
pria debitoris, ſiue publica in mutuo cōfeſſato, habet locū iſta
exceptio, & ita communiter ab omnibus approbatur. ¶Sed &
aduertas, ſm Ange.in d.l.ſi ex cautione. circa prin. ꝙ iſta mate-
ria non ſolùm habet locum, quando iſta cōfeſsio eſt redacta in
ſcripturam publicam, vel manu propria debitoris,ſed etiam ſi
eſſet ſcriptura priuata manu tertij, dummodo ſit trino teſte no
tata, quia habet vim publici inſtrumenti. l.ſcripturas. cum ibi
no.per glo.& doc.C.qui potio.in pigno.habeantur.& talis cau
tio conſequitur effectum, ac ſi manu propria debitoris fuiſſet
ſcripta.Quid plura? tu potes etiā dicere, ꝙ ſi ſcriptura eſt ma-
nu priuatæ,& tertię perſonæ, ſubſcripta tamē manu debitoris,
ꝙ habet locum iſta materia, quia eò ipſo, ꝙ eſt ſubſcripta ma-
nu debitoris, perinde eſt, ac ſi tota eſſet ſcripta manu ſua pro-
pria. vt l.ſi.cum ibi no.per doc. C.ſi quis alteri vel ſibi. & l.cum
antiquitas. C.de teſta.& no. Ang.& vterq; dominus meus in l.ſi
23 ſtipulatus.§.Chryſogonus.ff.de verb.obl. ¶†Sed pro perfectio
ne materiæ quæro, de iſta confeſsione mutui non apparet ali-
b qua ſcriptura; [b] ſed teſtibus probatur, an ex tali cautione, ſiue
confeſsione poſsit cōfitens conueniri, & habeat locum iſta ma
teria? & Bal.in d.l.ſi ex cautione.in verſi.decimò quæritur,po-
namus &c.dicit,ꝙ virtus cōſiſtit in modo practicandi, quia cū
non ſit aliqua ſcriptura, nec ſtipulatio oritur, neque contractus
verbis; neq; literis; vnde ſi creditor proponat pecuniam fore
numeratam,& ſic agat ex numeratione, & probet dictam con-
feſsionem per teſtes, & lapſum ſit biennium, obtinebit, nō qua-
ſi ex obligatione nata ſit actio,ſed ex confeſsione,& ex tempo-
ris curſu præſumatur numeratio facta, quia quod facit confeſ-
ſio depoſiti,vel alia ſine curſu temporis, hoc facit cōfeſsio mu-
tui poſt biennium. vel l.Publia.in fi.ff.depoſiti.& l.generaliter.&
l.in contractibus. C.de non num.pec.quia cōfeſsio non eſt mo-
dus obligationis inducendę, ſed vt per eam probetur inducta.
ſicut dicimus de præſcriptione longi temporis, quæ non indu-
cit obligationem,ſed probat eſſe inductam. ff.de vſur.l.cum de
in rem verſo. & hoc tenet Nico. de Mat. in authen. contra qui
propriam.C.eod.ſed gl.in l.ſi non ſinguli.in verbo rei geſtæ. C.
ſi cer.pet.vult expreſsè,ꝙ ad hoc, vt cautio iſta operetur,opus
eſt, ꝙ ſit cum ſcriptura,ergo &c. Sed Bart.in d.l.ſi ex cautione.
tenet contra iſtam gl. ꝙ quomodocūque iſta confeſsio probe-
tur ſcriptura,vel non ſcriptura, habet locum exceptio non nu-
meratę pecuniæ.& allegat ad hoc glo.ordi.in auth.rogati.C.de
teſtib.

ADDITIONES.

a Præterquam in mutuo. An hoc ſit verū,ꝙ non habeat locum in aliis contra-
ctibus,examinat Bal.in l.ſi pluribus. C.ſi cer.pet. & tangit ſupra in alia apo-
ſtilla.tangit gl.& Bal. in l.ſi ex cautione. C.de non num. pec. & ibi etiam in
apoſtil.magna ad Bar.in verſi.recepiſſe pecuniam. Barth.ab Hora.

b Scriptura.An ſit neceſſe, ꝙ celebretur in ſcriptis inſtrumētū ad hoc,vt habeat
locū exceptio nō nu.pe. gl.adinuicē ꝯtrariantur.nam gl.in l.ſi non ſinguli,C.ſi
cer.pet.vi velle,ꝙ ſic. contrarium videtur velle gl.in auc.niſi rogati. C.de te-
ſta.Bar.aūt tenet in l.ſi ex cautione, quocunq; modo quis confiteatur,ſiue in
ſcriptis,ſiue ſine ſcriptis, ꝙ hæc exceptio habeat locū.Lodo.Rom.tenet ꝯ Bar.
in l.ſi manda.ff.de fideiuſſori.& adde in propoſito Io.de Imo. in l.1.§.ſi quis
ita.& in l.ſi ita ſtipulatus. in §.Chryſogonus. ff.de verb.obl. per Bal.in l.ſi ex
cautione,penult. C.de non nu.pec.in 9.q.aliàs col. Barth.ab Hora.

teſtib.& facit l.cum vltra.C.eo. & ita ſecundum eum debet in-
telligi d.l.io contractibus. & illam glo. in auth.rogati,tenet Sa-
ly.in d.l.ſi ex cautione. & alleg. l.ſub ſpecie. C.de poſtula. & l.
qui pecuniam.ſi certum petatur. Et concludit,ꝙ aut interuenit
ſtipulatio,ex qua agi poteſt, & tunc opponitur exceptio in fa-
ctū.vt d.l.cum vltra. Vel dicas tu, ꝙ etiam poteſt opponi exce-
ptio non num.pec.vt hic. vbi etiam interuenit ſtipulatio. Aut
ſtipulatio nō interuenit,& tunc ſi agitur, & petitur pecunia,vt
tradita,& numerata,ad cuius probationē inducit cōfeſsio,quæ
idē eſt ac ſi per teſtes probetur, & tunc excipi poterit exceptio
non nu.pec. ſecundum gl.in d.auc.rogati. ſed Ang.in d.l.ſi non
ſinguli. tenet illam glo.in auc.rogati.reprobata glo. in d.l.ſi nō
ſinguli.& idem tenuit in d.l.ſi.§.fin. ff.ſi cer.pet. ſed Imol.in l. 1.
§.ſi quis ita.ff.de verb.obl.in verſ. hæc vera, quando interuenit
ſcriptura &c.dixit,ꝙ quando interuenit ſcriptura in confeſsio-
ne ex cauſa mutui,ꝙ videtur etiam, ꝙ poſt biennium non ori-
tur obligatio,per ea,quæ habentur ſupra de litera.obliga.§.pla-
nè.& ibi dixi,quod tenebat Fulgo. per d.gl.in d.l.ſi non ſinguli.
& bene facit quod no. Cy.in l.generaliter.circa finē.C.eo.Nec
obſtat gl.io d.auth. rogati. quia loquitur de confeſsione de ſo-
luto,quam facit creditor, quo caſu non contrahitur obligatio
literis, ſecus in confeſsione debitoris ex cauſa mutui,ergo &c.
quia eſt longa differentia inter vnam confeſsionem debitoris,
& aliam creditoris.vt d. l.in contractibus.in prin.coniuncto §.
1.facit l.fauorabiliores.de reg.iur.Et addas,ꝙ hoc videtur velle
Bal.in d.auc.rogati.in verſ.quæro,nunquid confeſsio.& in ver.
quæro, nunquid contra illam ſolutionem. & videtur dicere
Bal.in d.l.qui pecuniam. ſi cer.pet. in verſi.reſpōdeo ad dictam
l.in contractibus.& ſic dicit.Aut non interuenit ſcriptura in cō
feſsionem ex cauſa mutui: & tunc exceptio non num.pecu.eſt
perpetua,ſm Guil. Nam ex curſu biēnij eſt obligatio literarū,
vt verbum ſonat,ideo requiritur ſcripturā. vt ſupra de literarū
oblig.§.1.& no.glo.in d.l.ſi non ſinguli. & ff.de acti.& obl.l.nō
figura. Nam propter ſcripturā actio eſt magis ſolennis, & ideo
magis efficax, ideo dixit ipſe in eadem l.qui pecuniam, in verſ.
ſed pone facta eſt confeſsio. ꝙ ſi confeſsio facta ſit ſine ſcriptu-
ra ex cauſa mutui,tamen non magis operatur elapſo biennio,
quàm ante.arg.l.ſi ea pretio. C.ſi cer.pet.& ff.de actio.& obl.l.
obligationum ferè.§.placet. & iſtud tenerē propter authorita-
tem glo.in d. l. ſi non ſinguli. cum glo.in d.auth.rogati.quæ in
contrarium allegatur, ꝙ non loquatur in dicto caſu. cogita tu.
¶Et prædicta procedunt, quando quis confitetur ſe mutuum
recepiſſe nulla cauſa obligationis per prius ſubſiſtente, & per
conſequens petitur quaſi credita pecunia: ita ad literam dicit
tex.in l.aduerſus.C.eo. Quod no. tu creditor, quia ex illa lege,
quando vis agere in iſta materia,habes medium concludendi,
quia tunc habet locum illa exceptio. Sinautem verum creditū
deducatur in nouam confeſsionem de recepto,non habet locū
tūc iſta exceptio.iſte eſt tex.in d.l.aduerſus.in ſecundo caſu. &
ibi plenè per gl.& doc. & facit l.certi condictio. §.ſi.cum l.ſeq.
ff.ſi cer.pet.& l.ſi non ſinguli.& l.ſi ex pretio. C.ſi cert.pet.Vn-
de ſi debebā tibi decem ex cauſa venditionis librorum, & po-
ſtea illa decem conuertimus communi conſenſu in mutuo,ita
ꝙ agimus, ꝙ retineam dictum pretium ex cauſa mutui, & ſic
in chirographo confiteor me decē recepiſſe mutuo a te, iuxta
d. l.certi condictio. §.ſi. ꝙ ſi poſteà agis virtute dicti chirogra-
phi,non potero poſtea opponere iſtam exceptionē non nu.pe.
vt videtur text. in d. l. ſi aduerſus. Quod eſt verum, ſi creditor
probat dictam cauſam anteriorē, licèt non probet de tempore
confeſsionis chirographi, & ſic tunc numeratam pecuniā fuiſ-
ſe.ita dicit Nico.de Mata.per illū tex.ibi,an tūc cum &c.& hoc
ſequitur ibi Bal.in ſi. Sinautē in chirographo confeſsionato ex
mutuo fiat etiā mentio de antedicta cauſa, tūc non eſſet opus,
ꝙ aliter dicta cauſa per creditorē probaretur,ſm doc.ꝙ tu po-
tes comprobare, ſicut dicimus de inſtrumento obligationis fi-
deiuſſoris,vel de inſtrumento obligationis cōſeruationis indē-
nitatis, quia ſi fecit mentionem de debito rei principalis,nō eſt
opus, ꝙ aliter dictum debitum rei principalis probetur.vt no.
per gl.& doc.in l.ſciendū. ff.de verb.obl.¶Sed tu aduertas,quia
ſm hoc, ſi eſſet verū, faciliter poſſet huic materiæ fieri fraus, ſi
in inſtrumento chirographario cōfiteatur habuiſſe decem mu
tuo,in quibus tenebatur per prius ex cā venditionis, quod non
eſt dicendum.l.ſi qſ.in prin. C.de inoffi.teſt. & l.fraus.cum ibi
no.ff.de leg. vnde intelligo d.l.aduerſus. & quod ſupra dixi,qſ
non eſſet ſuſpicio fraudis: vt quia notorium eſt de dicta vendi-
tione,vel erat homo bonæ conſcientiæ, & qui erat ſolitus face-
re veros, & bonos contractus. iuxta l.qui ſemiſſes.ff.de vſur.a-
liàs autem ille intellectus, ꝙ in iſto chirographo facta ſuit mē-
tio antiquæ cauſæ, & ꝙ nō teneatur ꝓbare, nec numerationē,
nec dictam antiquam cauſam, non placet mihi, quia faciliter
eſſet reperta via eneruandi totam iſtam materiā, & cum ſimus
in materia odioſa,in qua non præſumitur numerationē aliquā
interueniſſe. facit quod habetur in l. qui teſtamentū.de proba-
24 tioni. ¶†Sed quid ſi nunc confitetur me tibi debere centum ex
cauſa mutui,quæ mihi numeraſti ex cauſa prędicta iam eſt an-
nus, an poſsit opponi iſta exceptio ſm propriam naturā,& pri
uilegiatē, ita ꝙ ſi opponatur intra bienniū, debeat probari per
actorem? & gl.in l.in contractibus. in prin.in gl.1.in verſ.item
intelligo &c.C.de non nu.pec.tenet, ꝙ non. & hanc opinionē
fuit ſecutus quidā Simon Vicentinus, vt refert Cy. in l.genera-
liter.C.eo.in prima oppo.& idem tenet Richar.& Saly.io d.l.ſi
ea cautione.Sed tu potes ſm Sal.diſtinguere,quomodo oppo-
natur talis exceptio,quia ſi opponeretur ſub illa forma,ꝙ tem-
pore confeſsionis non numerauit, & tunc opponi non pōt,quia
talis exceptio nō ɔ̄dicit cautioni,quia hoc idem dicit cautio,&
actor fatet.& ꝑ d.l.aduerſus. Aut opponit, quia numeratio nō
fuit facta tpe antedicto, de quo in cautione,& ɔfeſsione ſit mē-
tio: & tūc opponi pōt, ſicut de qualibet alia cauſa.vt d.l.aduer-
ſus. Cōclude ergo,aut cauſa antecedēs eſt diuerſa a præſenti cā
mutui, aut cauſa antecedens eſt eadem cum præſenti, & tunc
aut utraq; eſt alia, quā mutui,& omnibus his tribus caſibus cō
25 feſsio ſtatim præiudicat. d. l. generaliter. ¶†Quęro quomodo
debent eſſe formalia verba cautionis, vt contrahatur iſta obli-
gatio literarū? Et quidā dicunt, ꝙ ſufficiunt verba enūciatiua,
vt putà, in ſcriptis confitetur me debere tibi centū ex cauſa mu
tui,ſicut econtra, per talia verba enuntiatiua inducitur libera-
tio.l.tale pactum.in prin.ff.de pac. vt ɔ̄triorum eadē ſit diſcipli-
na.Sed gl.in l.generaliter.C.eo.tenet contrariū,quia ex ſola cō
feſsione inducitur ſolùm probatio.l.Publia.in ſi.ff.depo.& hoc
ſequitur ibi Cy. & quaſi communiter omnes doc. debent ergo
verba eſſe diſpoſitiua ſub iſta forma:Promitto me tibi reſtitue-
re decem ex cauſa mutui.vel ſub iſta forma: Confiteor me de-
biturum tibi decem ex cauſa mutui, quæ per has literas reddi-
turum promitto. Vel tertiò, quamuis confeſsio continens ver-
ba enuntiatiua tm̄ literis,tamen figurata, & ſic in ſcriptis facta,
tunc per illa verba inducitur obligatio literarum, vt eſt tex.ſu-
pra de litera.oblig.§.planè.non cauillando literam.Si verò con
feſsio non eſt facta in ſcriptis, tunc per eam induceretur ſola
probatio, etiam ſi ſit in ſcripturam redacta, & ita intelligatur
d.l.Publia.§.ſi.Aliud eſt enim ɔfeſsionē fieri in ſcriptis, & aliud
in ſcripturā ipſam redigi. l.contractus.cum ibi no. C. de fid.in-
ſtrum.ita dicit Angel.in d.l.generaliter.& iſtud placet mihi,qđ
26 no.¶†Capio quartum principale quæſitum.ſ.caſu, quo oppo-
natur iſta exceptio, & non probetur in caſu,quo eſſet proban-
da,& ſic negatur intētio actoris, & negatur etiam propria cau
tio,quam pœnam opponens patiatur? Et aduertendum primò
eſt,ꝙ regula eſt,ꝙ cuicunque reo conuento tam in ciuilibus,ꝗ̄
in criminalibus,vel mixtis licitum eſt negare factum in iudicio
contra ſe propoſitum, adeò ꝙ ſi mentiatur conuictus pœnam
in aliquo ſuo iure pro ſua defenſione proponendo nō patiat.
Et ideo cōtrarias directò exceptiones allegare permittitur, de
quo ſtatim dicā.vt C.de exce.l.ſi quidē.cū gl.in l.2.& ibi doc.&
no.ꝑ gl.& Bar.in l.nemo.ff.e.& ꝑ gl.& Bar.in l.nemo ex his.de
reg.iu.& ꝑ Dy.in c.nullus plurib.de reg.iu.in 6.Ita dicunt doc.
Cy. Bar.Bal.Sal.& Ang.in auc. ɔ̄ qui propriā.C.de non nu.pec.
& ideo ille reus conuentus,qui dicit: Nego narrata prout nar-
rantur vera eſſe, non incidit in aliquam pœnam, nec in ſpec.
dicitur aliquid negaſſe, licèt negauerit veritatē, nec etiam per
dicta verba perdit aliquod beneficium, quod conſecutus fuiſ-
ſet,ſi non negaſſet. vt eleganter dicit Bart.& doc.in l.ſi dubitet.
in §.ita demum.in ſi.ff.de fideiuſ. & licèt exceptio ſit implicita
negando narrata vera eſſe, vel non competere ius agenti,tamē
reus non tenetur eam declarare, quia non cogitur ſe aſtringe-
re.vt d.l.nemo ex his.ita dicit no. Bal.in d.l.ſi. quæ tamē (vt di-
xit ipſe) non ꝓcederent in caſu d.l.ſi. vnde in caſu illo opponi-
tur ſub iſta forma,non competit tibi ius agendi potius,quā ſim
pliciter negaro narrata,prout narrantur.quod tu cauſidice no-
ta perpetuò, vt ſcias quomodo debes opponere. ¶Sed prædi-
cta regula,ꝙ negans nullam pœnam patiatur, fallit in caſibus a
iure expreſsis,in l.ſi. ff.de rei vend. cum ſimil.Et ideo aduertas,
vt dictos caſus ad pleniorem declarationem reducamus,ſm Sa
ly.dicendum videtur, ꝙ mendacium negantis quādoq; tendit
ad euitandum iudicium, & proceſſum, quandoq; tēdit ad eui-
tandum condemnationem in proceſſu faciendā.Primo caſu pę
na mendacij eſt qñque in poſſeſsionis tranſlatione,qñq; eſt in-
ſolidi iudicij ſuſceptione, quandoq; eſt in beneficij conceſſi
amiſsione.

amiſsione. De primo habes exemplum in negante ſe poſſide-
re, vt iudiciū ſuper rei vēd. euitetur. vt C. vbi in rem acti. l. 1. ff.
de rei vend. l. fi. Tu autē de hac pœna in negante ſe poſſidere,
vide quæ ſcripſi ſupra de acti. §. 1. in materia realis actionis. De
ſecundo habes exēplum in eo, qui ex minori parte fatetur ſe hę
redem, quia conuictus de mēdatio, conuenitur inſolidum. ff. de
interro. actio. l. de ætate. §. ſi cum eſſet. De tertio habes exēplum
de dn̄o cōuento ex ſerui ſui delicto, qui ſe negauit ſeruum ſuū
eſſe poſteà conuictus perdit beneficium deditionis ſerui pro
noxa. vt ff. ſi ex noxa. cau. aga. l. 1. §. 1. ff. ſi quadru. paupe. fecit. di-
ca. l. 2. §. interdū. & ibi vide Flo. Secundo caſu dic, ꝙ pœna mē-
dacij eſt quandoque in translatione oneris probādi, quandoq;
a in amiſsione iuris retinendi, quandoq; in amiſsione beneficij
conceſsi, quandoq; in cōdemnatione ſimplici, vel dupli ſoluē-
di. Exēplum de primo habes. ff. de proba. l. cùm de indebito. in
prin. & §. 1. De ſecūdo habes. C. qui po. in pig. hab. auc. itē ſi poſ
ſeſſor. & in auc. de trien. & ſemiſ. §. illud quoq;. Et eſt ratio, quia
ibi negauit id, ſuper quo ius retinendi fundabatur. De tertio eſt
exemplū in eo, qui negauit ſe ſocium, vel ſimile. ff. de re iud. l.
hoc ita. De quarto habes exemplum, primò in d. auc. cōtra qui
propriā. & ſupra de act. § itē ſi lla. & quod ibi no. & quod ibi
di xi. & C. ad leg. Aquil. l. 2 negantem. & ibi doc. Bal. & Sal. & in
l. fi. C. de fideicom. & ibi doc. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §.
fi. cum l. ſeq. Et ad prædicta bene facit, quod no. Bal. Ang. & Sal.
27 in l. 1. circa fin. C. de fur. ¶ † Hinc ſumpta occaſione quæro, an
reus poſsit opponere exceptiones contrarias, & maximè impū
nè? & iſtam quæſtionem vobis pollicitus ſum hic tractare, vt
dixi ſupra eo. in rubr. in 8. quæſito principali. Et iſtā quæſtionē
ponit gl. plenè in l. nemo ex his. de reg. iur. & Bart. in l. nemo. ff.
de excep. & doc. in auc. contra qui propriā. C. eo. & gl. in d. l. ne
mo. de excep. tenent, ꝙ non poſsit. ſed gl. in d. l. nemo ex his. di-
cis hoc verum, niſi l. prohibeatur. ſed Dyn. in d. c. nullus pluribꝰ
dat regulam, ꝙ quandocunq; aſſertio prius facta in exceptio-
ne non poteſt cōcurrere cū aſſertione, vel negatione poſterius
facta, & tunc reus non poteſt proponere exceptiones contra-
rias. l. quoties. §. prætor. de noxa. & d. auc. contra qui propriam.
ſed poteſt eas conditionaliter proponere. l. ſi quidē. cum gl. C.
de excep. no. gl. in l. exceptionem. C. de proba. Sed Bar. in d. l. ne
mo. ff. eo. aliter concludit, quia quādoque vna & eadē exceptio
eſt in ſeipſa contraria, & iſta exceptio non admittitur. l. 2. §. ſed
ſi alius. quando appel. ſit. dic, vt ibi dixi. Quandoq; ſunt duæ ex-
ceptiones contrariæ adinuicem, & tunc aduerte, ꝙ aut incum-
bit onus probandi vtranque exceptionem ipſi præponenti, &
poſſunt proponi ſimul. ita intelligatur gl. in l. nemo. ff. eo. & in
c. cum olim. & in c. auditis. de præſer. Si verò propoſitio vnius
exceptionis transfert onus probandi in aduerſam partē, alia ēt
in excipiēdo, & tūc poteſt proponi ſimul, & ſemel ſimpliciter,
l. cum de indebito. in prin. ff. de proba. quia ſi nego ſoluiſ, tu de
bes probare ſolutum. Et eſt ratio, quia exceptio perēptoria de-
bet probari poſtquam actor probauerit intentionē ſuam. vt d.
l. ſi quidem. & d. l. exceptionem. modo ſi nego mihi ſolutū, in-
cumbit tibi probatio, ſi probas, & volo proponere debitū fuiſ-
ſe ſolutum, incumbit onus probandi mihi, & ſic probata vna,
deuenitur ad aliam, vt dicimus de poſſeſſorio, & petitorio. l. in
certi. C. de interdi. ſed Bal. in d. l. 1. circa fi. C. de fur. dicit, ꝙ al-
ſertiuè, & copulatiuè non admittitur, quia non tam actori, q̄ ſi-
bi ipſi reus eſt contrarius, ſed cōditionaliter auditur. ¶ Fallit qū
lex punit eum in exceptione perdenda ratione mendacij. No.
ergo quando quis punitur a lege ratione mendacij, tunc per-
dit reus beneficium proponendi exceptiones contrarias. vt no.
etiam Cy. & doc. in d. auc. contra qui propriam. & no. Flo. in d.
l. 1. §. interdum. ff. ſi quadr. pauper. fec. dic. ¶ Item fallit vbicun-
que ponit talem exceptionem, quæ nō competit victo, vt in ex-
ceptione compenſationis. vt dicit gl. in d. l. nemo ex his. Itē fal-
lit, vbi ratione mēdacij efficitur de reo actor. vt in Auct. de triē
te & ſemiſ. §. illud quoq;. Regulariter vero reus mentiendo nō
facit conditionem ſuam deteriorem, niſi in expenſis. vt no. gl. in
proœ. in prin. in verſ. legitimos tramites. in fi. Sed Ang. in d. l. 1.
dixit, ꝙ ſiue vna exceptio adinuicem contraria, ſiue duę contra
riæ ſimpliciter proponi non poſſunt, ſed cōditionaliter ſic, per
prædicta, & ita dicit, ꝙ practicatur, ſed ex poſtfacto vna exce-
ptione reiecta poteſt ſimpliciter alia cōtraria allegari, quia nō
reperitur amplius perplexitas reiecta prima. ¶ Aduertendum
tamen eſt, ꝙ propter primam obiectionem reus incurrit pęnā,
& non euitatur pęna, quia maleficium iam conſummatum eſt
per inficiationem, & hæc duo probantur ſecundum eum ſubti-
liter in d. auct. item poſſeſſor, & in d. auc. contra qui propriam.
Et ꝙ dicta pœna non euitetur, probatur in l. fin. ff. de rei vend.

Sed tu dic ſecundum Saly. in d. l. 1. de furt. clarius. Aut reus op-
ponit plures exceptiones diuerſas, & clarum eſt, quod poteſt,
& non cogitur alteram eligere. ff. eo. l. is qui. Si vero proponit
contrarias, tunc ſi quidem cōditionaliter, & ſucceſsiuè, poteſt
& non cogitur eligere. vt d. l. ſi quidem. Si vero eas proponit
ſimpliciter, tunc aut non ſunt penitus oppoſitæ, ſiue contrariæ
priuatiuè, quia aliquo reſpectu, & caſu poſſunt ſimul compati.
Exemplū, ſi nego me ſimpliciter teneri, vel debere, & etiam op
pono exceptionem pacti, poſſum, & non cogor eligere, vel de-
clarare quare dixerim in genere me non teneri, vel non debe-
re: non ſunt enim hæc penitus contraria, quia illa verba (non
teneri) vel (non debere) concernunt potius effectū, q̄ verba,
vt ff. ne quis eum qui. l. pen. §. docere. & iſto modo verificatur
gl. d. l. nemo ex his. licèt reprobetur per Dy. Aut ſunt oppoſitæ
priuatiuè omni reſpectu, & caſu, & tunc etiam reus cogitur eli
gere, cum incompatibilia nō ſunt ſimul vera. ff. de reg. iur. l. vbi
repugnantia. & tunc procedit opi. Dy. in d. c. nullus. Ex quo no.
tu cauſidice, vt ſemper exceptiones tuas diuerſas, vel cōtrarias
opponas conditionaliter, vel ſucceſsiuè, d. l. ſi quidē. cum glo.
28 ¶ † An autem actor poſsit replicando allegare contraria
b Bar. in d. l. nemo. ff. eo. in fi. tenet ꝙ ſic. quia ſicut reus nō poteſt
eſſe inſtructus de eo, qđ aſſerit actor, ita ecōtra, actor non pōt
eſſe præuiſus de eo, quod reus exciperet. pro hoc alleg. tex. in
l. interpoſitas. C. de tranſact. nulla. vbi allegatur exceptio ad re-
ſcindendum, & etiam dicitur tranſact. quod tu intelligas verū
omni caſu, quo reus admitteretur ad allegandum contrarias
exceptiones (vt ſtatim dixi) aliàs ſecus, quia non debet licere
actori plus, q̄ liceat reo. Ac etiam prædicta intelligas vera, niſi
reus exciperet de facto actoris, de quo actor poterat eſſe cer-
tus, & præuiſus, quia tunc ceſſat ratio Bar. ꝙ nō admitteretur
actor ad allegandum replicationes contrarias. arg. l. cū falſum.
29 ff. de acquir. hære. ¶ † Quæro circa prædicta, Titius fuit accuſa-
tus de homicidio, qui negauit ſe cōmiſiſſe dictum homicidiū,
demum cōuictus dixit ſe feciſſe ad ſui defenſionē, quæritur, an
debeat audiri? & videtur, ꝙ non, ſi attendimus opin. Dy. quam
ponit in d. c. nullus pluribus. vbi dixit, ꝙ duæ exceptiones con-
trariæ, quæ ſimul non poſſunt eſſe verę, non poſſunt ſimul, nec
diuerſo tempore proponi. & alleg. pro caſu auc. cōtra qui pro-
priam. C. eo. de non nume. pecu. in verſ. ac ſi poſt. & tex. in auc.
item ſi poſſeſſor. C. qui po. in pig. ha. Sed doc. cōiter dicunt, ꝙ
immo d. auc. ꝯ qui propriam. potius facit contra Dy. videlicet,
immo diuerſo tēpore pōt proponi. nam ille tex. qui dicit, ꝙ nō
prodeſt facta ſolutio &c. intelligi debet, quin pęna negationis
locum habeat, ſed bene prodeſt, vt de pœna dupli vnum ſim-
plum exigatur, & ad aliud ſimplum in ſoluto cōputetur, & ſic
de ſoluto deducitur duplum petitū, & aliud ſimplum ſoluere
cogetur. Et idem in auc. item poſſeſſor. nam ibi ex poſtfacto co
gnoſcitur &c. Et ideo in quæſtione propoſita dicendum eſt cū
Iaco. de Are. Cyn. & Bar. in d. auc. contra qui propriam. ꝙ quan-
tum ad pœnam negationis euitandam, ſi propter negationem
aliqua pęna veniret imponenda, non auditur, ſed quantum ad
vitandam pœnam principalis delicti, & ſic homicidij, bene au
ditur, quia regula eſt, ꝙ conuictus de negatione ab actore, alias
ſuas defenſiones proponere non prohibetur. l. nemo. ff. ad exhi.
& d. l. nemo ex his. ita etiam voluit Sal. in d. auct. cōtra qui pro-
30 priam. quod tene menti perpetuo. ¶ † Tempeſtiuum eſt acce-
dere ad principale quæſitum, videlicet, quando actor petit de-
cem mutuata, & reus excipit, & dicit non numerata eſſe, & ſic
opponit iſtam exceptionem non nu. pec. an incidat in aliquam
pœnam? & deducamus rem in practica in materia noſtra. De-
bitor eſt obligatus literis, ſupra de lite. obli. per totū, vnde cre-
ditor faciet citare debitorem, vt veniat ad recognoſcendū quā
dam ſcripturā, & talis interrogatio fieri poteſt ante libelli obla
tionē. vt no. ff. de interro. act. in rubr. & ibi Flo. & tali caſu pote
rit etiam conuinci de mendacio ante libelli oblationem, & ſic
ante lit. conte. & conuinctus incidit in pœnam dupli. vt d. auc.
contra qui propriam. qui conuictus non tamen poterit cōdem
nari ad pęnam dupli, niſi porrigatur libellus, & lis cōteſtetur,
intētando condictionem d. auc. cōtra qui propriam. quia con-
tumacia

ADDITIONES.

a Beneficij. Quando quis conuincitur de mendatio, & perdit omne beneficiũ quod ſibi competebat, uide plures caſus, quos enumerat d. Iaſ. in l. ſi. C. de fideicom. & per eundem d. Iaſ. in l. 1. C. de tranſac. Barth. ab Hora.

b Contraria. An allegans contraria agendo debeat audiri, uel ne, uide Bart. in l. 1. C. de furt. & ſcr. cotru. in uerſ. ſumus expediti de gl. tamen pro declaratione maximè &c. & per Bal. quando libellus ſimpliciter poſſit procedere, & qñ iudex in ſententia eſt ſibi ipſi contrarius. an ſententia ualeat, uide Bar. in l. duo iudices. in ſi. ff. de re iudic. Barth. ab Hora.

contumacia ante litẽ conteſtatam nõ ſpectat ad iudicis officiũ mercenarium, ſed principaliter peti debet.l.ędiles.§.item ſciendũ.ff. de ædil.edi.ita dicit Bart.in d.auct.in fi.& Salyc.ibi verſi.quæro octauò.cum gl.in fin. Poſſet & aliter practicari,ꝙ creditor porrigat libellum ꝯ debitorem,in quo dicat,dico te mihi eſſe obligatum literis manu tua confectis:vel his literis,mihi ad centũ ex mutuo teneris, vt patet ex dictis literis,quare peto te ad dicta centũ cõdemnari:& ſi ſcriptas tua manu eſſe negaueris vel ẽt ſi negaueris numerationem,peto te cõdẽnari,ad duplũ poſtquã conuictus fueris. pro qua forma libelli facit qđ habetur in l. cõductores.C.loca.& l.1.in prin.ff.de act. emp. de quo dixi ſupra de act.§.rurſus.dic vt ibi.ita dicit Bar.& Ang.in d.auc.ꝯ qui propriã. nã pœna prædicta dupli nõ ſolũ habet locum ꝯ negãtem ſcriptura,ſed ẽt cõtra illũ,qui cõfitetur ſcripturam fore factam manu ſua, negat tñ numerationẽ. ita dicit ibi Iac. de Are. Cy.Bal.& Sal.Tu dicas,ꝙ hoc probatur manifeſte in d.auc.contra qui propriam. ibi,vel numerationem inficiatur.Nam ad diſiunctiuam ſufficit alteram partẽ verificari.c.in alternatiuis. de regu.iur.in 6. & hoc expreſſè probatur in Auc. de iuen. & ſemi.§.ſtudium.in verſi. ſi quis aũt numerationẽ. Vltimò poſſet practicari,ꝙ pendente iudicio in cauſa principali,ſi ſcripturã, vel numerationẽ negauerit lite cõteſtata, poſſum denuo petere, ꝙ condemnetur in decem primò petitis,& in aliis decẽ in pœnã negantis, & in eadẽ ſnia in ambabus quantitatibus condemnabitur vt dicimus de calũniatore.l.1.§.1.ff.ad Turpil.& l.ſ.

31 C.de calum.& ibi per doc.¶ † Quæro, quia dixi, ꝙ ad hoc,vt incidat in pœnã,ſatis eſt,ꝙ negat tantũmodo numerationem, an habeat locum de quacunq; numeratione cõtẽta in qualibet ſcriptura manu debitoris, vel notarij, vel tertiæ perſonæ trino teſte notata? & Iac.de Belu.in d.§.ſtudium.dixit,ꝙ ſic.ꝙ cũ ibi ſimpliciter loquatur, ꝙ intelligitur de numeratione contẽta in quacunq; ſcriptura. Sed doc.cõiter tenent ꝯrium, vt refert Bal. in auc.contra qui propriam.& Sal.quia reſtringi debet ille tex. ad negantẽ numerationẽ cõtẽtã in ſcriptura cõfecta manu propria,quia grauius tũc deliquit,q̃ ſi negaret illam numerationẽ, de qua ꝑ propriã ſcripturã nihil apparet. ꝓ quo tu poſſes in ſimili allegare gl.in ver. eos in fi.in d.§.ſtudium. quæ vult,ꝙ adminiſtrator alicuius,ſi negat ſcripturam propriã, incidit in pœnã,ſecus ſi negat ſcripturã illius, cuius bona adminiſtrat.Et prædicta procedunt, qñ per talẽ negationem,vel oppoſitionẽ talis exceptionis transfert onus probandi in creditorẽ, quia ſumus

32 ante biennium, vt d.l.in ꝯtractibus. & d.l.ſi ex cautione.¶ † Sed qđ ſi bienniũ ſit elapſum, & creditor agit ex dicto chirographo, reus fatet ſcripturã,ſed negat numerationem? & Sal.in d.l.ſi ex cautione.dicit,ꝙ admittitur ad negandũ,ſed ꝯ ſuam negationẽ debet probare. Pone ergo, ꝙ non probat,vnde actor ꝑ dictam negationẽ petit reum in duplũ condemnari,an poſſit; & dic,ꝙ non,quia non eſt grauatus actor in onere probandi, qđ grauamẽ probationis cõſiderauit tex.in d.auc.ꝯ qui propriã.& in corpore vnde ſumit,& idẽ eſſet dicẽdum ante biennium, qñ debitor renuntiaſſet exceptioni non nu.pec. & renuntiatio valeret. de quo infra dicam, arg.l.eũ qui. in prin.& ibi Bart.& doc.ff.de

33 iureiu. ¶ † Quæro, an pœna d.auc.habeat locũ,ſi ſcriptura quæ negat,ſit publica? & gl.ibi dicit,ꝙ nõ,qa illa auc.eſt pœnalis,& odioſa,ergo reſtringẽda. Et quia ratio eſt diuerſa, quia grauius eſt factũ propriũ negare, q̃ alienũ.arg.l.quãquam.ad Velle. ſm Iac.de Are.& Cy.pro quibus tu potes allegare dictã gl.in verſi. eos.& iſtud placet ibi Bal. niſi publica eſſet ſcriptura manu ꝓpria ipſius debitoris ſcripta, vt putã,q erat tabellio,quia ẽt ꝯ ſe quis põt ſcribere inſtrumẽtũ publicũ, & validũ.arg.l.ex ſnia.ff. de teſt.tut. Sed aduerte, ſm Sal.ꝙ hoc non videt,verum,ꝙ rogãs,& rogatus debeãt differre, & nemo ſibiipſi põt imperare.l. pe.ff.de arbi.Tu teneas opi.Bal. ꝙ quò ad pœnã.d.auc.quia verũ eſt,ꝙ negat ſcripturã propriam,vnde tabellio punitur,ſicut

34 aliàs debitor.¶ † Vtrũ aũt poſſit cõficere inſtrumẽtum publicũ ꝯ ſe? cogita,quia crederẽ,ꝙ ſic,quia pro ſe ſcribere nõ põt.l.filius.de fal.facit qđ habetur in d.l.ea ſententia. & in l.2.de ſtip.

35 ſer.cogita.¶ † Quid ſi eſt ſcriptura aliena. ſubſcripta tñ a debito

a re, [a] dic ſm Bal.quòd hẽt locũ dicta pęna, qa qui ſe ſimpliciter ſubſcribit,videt totã ſcripturã ſcripſiſſe.l.cũ antiquitas.circa fi. C.de teſt.Sed certè ille tex.ſm Sal.non probat,immo probat ꝯriũ,qa ꝑ ſubſcriptionẽ non vr ſcripſiſſe,ſed cõfiteri,quòd alius ſic ſcripſerit de eius volũtate. Tu dicas,quòd dato,quòd d.l.cũ antiquitas.dicat ibi quod dicit Sal. tñ dictũ Bal.eſt verum,quia cũ dicta ſcriptura facta per Titiũ dicatur ſcriptura facta per debitorem,cum ſua propria manu ſe ſubſcripſerit, & ſic totã ſcripturam manu alterius comprobauit ſcienter.l.ſi.cum ibi no.C. plus valere quod agi.& l.ſi ita ſtipulatus. §.Chryſogonus.& qđ ibi per gl.Ang. & do. meum.de ver.obl.neceſſariò ſequitur, ꝙ taliter negãs,pœnam patiatur,ac ſi tota dicta ſcriptura fuiſſet ſcri

36 pta manu propria, quam negaſſet,igitur &c.¶ † Quæro, ſi creditor non agit ex dicta ſcriptura manu debitoris, ſed agit ex numeratione mutui prius facta, & ad probandum dictã numerationẽ ſcriptã in dicta cautione debitoris, & debitor negat ſcripturã,an tali caſu incidat in pęnam? & gl.ꝙ in d.auc.ꝯ qui propriã. dicit ꝙ nõ, quia ſcriptura negata debet eſſe talis, quòd ex ea oriat lex,q̃ obligationẽ inducat. vt innuit litera in d.auc. ꝯ qui propriã.ſed cõtrariũ tenet ibi Sal. quia eadẽ eſt ratio, ſiue ex ea agat ſiue ad probationẽ inducatur, quia oĩ caſu negat propriã ſcripturã,& onus probandi inducit in aduerſariũ. & hoc clarè videtur probari in corpore illius auth.quia non eſt ibi verbum conuenitur, ſed ſimpliciter dicit tex.ſi protulerit aliquis ſcripturã, & alter negauerit &c. qñcunq; ergo protulerit ſcripturã,ẽt ad probationem,& negata fuerit,habet locũ dicta pœna, qđ ẽt probatur in d.auc.ꝯ.qui propriã. ibi,ꝯ ſi actor &c. vbi ſi actor negat ſuã ſcripturã continentẽ ſolutionẽ incidit in dictã pœnã,& tñ ex tali ſcriptura nõ conuenitur,igitur &c. Et idem videtur dici in corpore.in verſ.ſi ẽt reus.quod bene no.& iſtud

37 teneas.¶ † Quid ſi reus negauit ſcripturã, & ẽt numerationem, & conuictus eſt de ſcriptura,ſed non de numeratione,vel quia probauit numerationẽ, vel vbi actori incũbebat onus probãdi numerationem,eã non probauit,an ex negatione ſcripturæ,de qua eſt conuictus,veniet puniẽdus, & dixit in d.auct. Nico. de Mata.quòd nõ, quia plus deliquit actor,qui aſſeruit debitũ,cũ non eſſet, q̃ reus qui ſcripturam negauit, quam ẽt ſi confeſſus fuiſſet,non profuiſſet actori ad condemnationẽ.& probatur in d.auc.ꝯ qui propriã. vbi exigitur debitum ſubeſſe.& hoc tenet ibi Sal.quod intelligas verum,qñ ſumus ante bienniũ,vbi onus probandi incumbit actori numerationem fore factam. Nã tũc licẽt reus confiteretur ſcriptã manu ſua, non ſufficeret actori, quia oportet, quòd actor ꝓbaret numerationẽ, ſecus ſi ſumus poſt bienniũ,qñ tunc onus probandi incumberet ipſi reo negatiuẽ licẽt neget ſcripturã, licẽt actor adhuc non probet nume

38 rationẽ,debet tñ pati pęnã.¶ † Capio quintũ principale,videlicet,an poſſit huic exceptioni non numeratæ pec.renuntiari, & qñ,& qũo,& poſtea generaliter dicemus, an exceptionibus,& iuribus cõpetentibus, & quibus poſſit renuntiari. & gl.in d.l.ſi ex cautione.in gl.mag.in verſ.ſed ſi renuntiandũ eſt exceptioni &c. tenet, quòd huic exceptioni debitor renũtiãdo perdit hoc beneficium,quia oportebit, quòd ipſe probet ſibi non fore numeratã,vbi alias incũberet onus creditori, aliàs denũtiatio nihil operatet,ꝯ l.ſi.qũ.ff.de le.3. & hoc ſecutus fuit Iac.de Bel.& Odoſ.vt refert ibi Cy.ſed Iac.de Are.indiſtinctè tenet,quòd nõ poſſit renuntiari,& hoc ſequit Cy.in d.l.ſi ex cautione.verſ.ſecundo q̃ro,nũquid debitor.& idẽ voluit ibi Bar. & cõiter doc. quia eadẽ fragilitate,qua debitor inducitur ad promittendum, eadẽ inducit ad renũciandũ. Tãta eſt enim fragilitas debitoris quærentis pecuniã,quòd facit creditori inſtrũm qualitercunque vult,ergo &c.arg.l.ſi mulier.C.ad Velle. & l.doli.§.diuerſum. ff.de noua.& ibi Bar.& do.mei, quod eſt verũ,ſi in ipſo inſtrumẽto,& cõtractu confeſſionis mutui,& ſic vna & ſimul fiat cõfeſſio mutui,& renuntiatio dictæ exceptionis,ſecus ſi fieret renuntiatio ex poſt facto,& ex interuallo.l.cum fidem.C.de non nu.pec.facit l.2.cũ ibi no.C.quod met.cau.l.ſi.C.de duob.reis. ſicut dicimus in pac.l.commiſſoriæ in pignorib.quòd ab initio appoſitũ nõ valet,ſed valet,ſi fieret ex poſt facto.l.Titius.de pig. actio.de quo plenè per Bar.in l.quãuis. de ſol.& facit quod no. Bar.in l.nemo põt. de leg.1.in ver. an renuntiatio exceptioni, fictionis &c.Sed ſecundũ quod refert Bart.in d.l.ſi ex cautione, & alij doc.Nic.de Mata.diſputauit iſtam q̃onem,& determinãdo diſtinguit, quòd aut creditor agit ex numeratione,& ad eã probandã inducit cautionem emiſſam a debitore,tunc debitor non põt excipere, quia obſtat ſibi renũtiatio. Aut creditor agit ex cautione debitoris,tanquã obligationis inductiua,& tũc talis renuntiatio nihil operatur, quia ante biennũ in obligatione literarum ciuilis obligatio nõ eſt nata.vt ſup.de lit.obli.§.ſ. vnde cum non ſit nata obligatio,et actio,talis renuntiatio non eſt cauſa obligationis inducendę, facit l.ex facto. in 1.in fin. de

ADDITIO.

a A debitore. Subſcribens ſe chirographo ſcripto manu alterius, perinde eſt ac ſi totã illam ſcripturã ſcripſiſſet manu propria.ita no. Pau.de Caſt.& Alexan. de Imo.ut refert Iaſ.in l.cum antiquitas.C.de teſta.Idẽ no.Bar.in l.emptor. §.Lucius.per illum tex.cum gl.in verſic. ſtatutus. ff.de pac.facit tex.in auc. quod ſane.C.de teſta.iuncta auct.ſi modo.C.fam.ercis. & eũ tex.no.in §.1. ſupra de emp.& uen.& in l.ſi ꝑ epiſtolã.ff.de acq.har. & in l.ſicut.§.nõ uĩ & ibi no.Bar.ff.quib.mo.pign.uel hypo.ſolu.& per Iaſ. ubi ſupra.Barb.ab Hos.

de hære. inſtit. & ſic nihil reperitur renuntiabile.ideo non ob-
ſtante renuntiatione exceptio prędicta poterit opponi.Ex quo
tu potes colligere,ꝙ iſta opinio concordat.Nam opi. gl. debet
intelligi ſm primum caſum,Nic. de Mata.opinio doc.debet in-
telligi ſecundum caſum.Sed Bar.ibi damnat iſtam opi. quia li-
cet actio, & obligatio non ſint natæ ante biennium, ſi fingun-
tur natæ,quod patet,qa ad creditoris repulſam exigit,ꝙ oīnò
opponat exceptio.vt d.l.ſi ex cautione.& eo.ti.l.ſi intra.& l.aſ-
ſeuerario.& l.aduerſus.eo.ti.& hoc ſequit Ang.in d.l.ſi ex cau-
tione.& hanc opi.eādem ſequitur ēt ibi Bal.quia fragilitas ante-
cedentis inducit fragilitatem cōſequentis,& in eodem inſtanti
tēporis,in quo nō reperitur niſi vnus motus, & vna fragilitas.
arg.d.l. ſi mulier.ſecus ſi ex interuallo emanaret, tunc non, vt
renuntiatio,ſed quia eſt agnitio debiti,& fides veri præiudica-
ret,ſm Bal.Præterea ꝙ talis renuntiatio non valeat,patet,quia
talis renuntiatio repugnat naturæ ſubſtantiali illius cōtractus,
ergo valere non debet,l.cum precario.ff.de præca.eſt autem de
natura eſſentiali,immo & de formali,vt in ꝯtractu, qui re contra-
hitur, res ipſa interueniat, quæ deſignat ad quid obligatio ꝯtra-
tur,ſed per talem renuntiationem renuntians videtur conſenti
re,ne res interueniat,ergo valere non debet,vt d.§.planè. tunc
non valet venditio,in qua agitur,vt pretium donationis cauſa
remaneat emptori, vt ff.de ꝯtrah.emp.l.ſi quis donationi.¶Sed
ſm Sal.in d.l.ſi ex cautione.iſta ratio Bal.modicum valet, quia
per id,quod dicit per d.l.ſi quis donationis.inferret, ꝙ iſta con
feſſio de mutuo recepto ſit ipſo iure nulla , ſicut vbi venditio,
quod non eſt dicendū.Item non eſt verum,ꝙ renuntiatio repu
gnet ꝯtractui,quia ſpe numerationis futuræ facta fuit, & ſic ad il-
lum finem,licèt creditor vel mutet propoſitum,vel tunc aliud
geſſerit in corde.Ac ēt illud quod ſ.dixi ſm Cy.& Bar.ꝙ eſt fa-
cienda diſtinctio,an fiat renuntiatio in ipſo ꝯtractu,vel poſtea.nō
placet Sal.quia ſi fiat ex interuallo,non valet. quod probat tali
ratione, quia ante iſtam renūtiationem præſumptio eſt pro de
bitore,ꝙ confeſſio emanauerit ſpe futuræ numerationis, ideo
confeſſione non obſtāte,actor tenetur probare,vt d.l.ſi ex cau
tione. ſed hæc renuntiatio nō tollit prædictam præſumptionē,
igitur ſtante iſta prēſumptione,iſta renuntiatio non habet præ
iudicare, ſicut ſi facta eſſet incontinenti. Et ꝙ illa præſumptio
non tollatur,probatur, quia renuntiatio exceptionis nō ꝓiudicit
præſumptioni non nu.pe.immo potius illam ineſſe præſuppo-
nit,quia renuntiatio non eſt de non ente, vel ſpe, ſeu actu, vel
potentia, & ſic non cōtradicit, ſed prēſupponit adhuc durare.
Vñ ēt poſt dictā numerationem factam ex interuallo,nō vr̄, ꝙ
poſſit renuntiatio allegari,igitur &c.Præterea non vr̄ verū qđ
dicit Bar.ꝙ per talem renuntiationē vr̄ fidē cautionis, & debi-
ti cognoſcere, vt d. l. cum fidem. cum renuntiatio ſimplex hoc
non inferat neceſſariò,immo potius vt faciam dictam renūtia
tionem ob pecuniam mihi numerandam,quæ prius nō erat nu
merata,ēt iuris prēſumptione.Nec ſimile Bar.ſm Sal.vr̄ bonū,
quia ibi cōſtabat,ꝙ pecuniam creditam iam receperat. In caſu
verò noſtro erat præſumptio,ꝙ nō receperat,vel ſaltem dubi-
tabatur. Aduertēdū tamē dicit Sal.ꝙ licèt ſm doct. renuntiatio
facta ex interuallo ꝓiudicaret,illud poſſet dici fore verū,atten-
ta dicta opi. quò ad onus probandi, & nō quò ad aliud, quia ꝑ
curſum biennij,quo tacita inducitur renūtiatio. arg.gl.on.in l.
ſi ego.in pe.gl.ff.de neg.geſt. nō tñ præiudicat,niſi in onere pro
bandi. vt ſ.dixi.& tāto fortius,qñ dr̄, ꝙ ciuilis poſtea ineſſicax
ad agēdum dicatur , ſiue per ſe ſolam, ſiue per coniunctionem
naturalis ex tacito cōſenſu ex curſu illius tēporis præſumptio.
& hoc etiam vr̄ fuiſſe de mente doc. licet nō ita declarauerint.
Ex quibus concluditur ſm eādem opi. ꝙ non præiudicat renun
tiatio non nu.pec.ſi incontinenti fiat,ſecus ſi ex interuallo. Sed
ſecundum Sal.non ualet renuntiatio,etiam ex interuallo facta,
& licet credam opi.Sal.fore de iure veriorem, tamen opi.doc.
39 in practica ſeruaretur,a qua nō recedas. ¶ † Quid ſi renuntiat,
a & iuratur [a] an præiudicet:iſtā qōnē mouet Cy.in d.l. ſi ex cau
tione.in uerſ.3.iuxta hoc quæro, ubi cōcludit, aut iuramētum
interuenit hoc modo,iuro,ꝙ reddam tibi cētum &c.& tūc nō
obſtāte hoc iuramento,pōt excipere, quia uideor ſub cōditio-
ne ſecundum Iac.de Rau.& ſub modo,ſecundum Pet. promit-
tere, ſi, uel ut pecunia numeretur,l.ſi.C.de non nu.pecu. ubi ui
detur caſus,aut renuntiauit debitor exceptioni non nūm. pec.
& iurauit hanc exceptionem non opponere in perpetuum , &
tunc de iure noſtro non præiudicat ſibi.ff.de pact. l.iuriſgen.§.
& generaliter.& l.nō dubium.in ſi.C.de legi. ſed de iure cano-
nico ſibi præiudicaret,ut de iureiu.c. cum contingat.Sed Bart.
uidetur tenere indiſtinctè in d.l. ſi.ꝙ iurando non poſſet talem
exceptionem opponere,quia ueniret contra iuramētum. dixit
tamē,ꝙ ſi debitor ſolueret iſtam pecuniam, ꝙ poſſet poſtea re
petere,ſicut diximus de illo,qui iurauit ſoluere vſuras, vt c.de
bitores.de iureiur.facit quod no. Bar.in l.1.§.2.quod vi aut clā.
circa ſi.& iſtud ſequitur Saly.in d.l.ſi ex cautione. & idem vult
Ang.in d.l.in contractibus.& in d.l.ſin. quia aut ſimpliciter re-
nuntiat,& ſibi non prēiudicat.aut ſimpliciter iurat non cōtra-
uenire, & idem. aut renuntiat, & iurat, & tunc quia tale iura-
mentum poteſt obſeruari ſine interitu ſalutis æternę,eſt obſer-
uandum.Sed dom. Ioan.in l. nemo poteſt.de lega. 1. in verſicu.
item adde,ꝙ tangit de renūtiatione. voluit in ſimili facere dif-
ferentiam in modo iurandi,iſto modo.Nam aut iurauit nō cō-
trauenire,& poteſt opponere exceptionem, quia tale iuramē-
tum regulatur ſecundum mentem contrahentium.d. l. ſi. ſecus
autem ſi partes iuraſſent prædicta omnia vera fuiſſe, & eſſe, &
in nullo contrafacere, vel venire, quia tunc propter iuramen-
tum non videtur poſſe exceptionem opponere, vt videtur ſen-
tire Bar.in d.l.ſi.& ibidem Sal.in prin.vbi dicit,ꝙ ſi iuramētum
non eſt appoſitum ſolutioni, ſed veritati, vt quia iurauit debi-
tor verè numeratam, ꝙ tali caſu nō poterit opponi dicta exce
ptio.Sed idem do.Ioan.in c.cum cōtingat. de iureiuran.in ver.
item aduerte,quia Bal.in d.l.ſi.C.de non num.pec.Primò dicit,
ꝙ ſecundum intellectum Barto.in d.l.ſi. ſi poteſt repetere poſt-
quam ſoluit, ergo fortius poteſt antequam ſoluat petere abſo-
lutionē a iuramento.& pro hoc facit quod no. Bar. in l. nemo
poteſt.de lega.1. Tu vero addas, an tali caſu ſit neceſſaria peti-
tio abſolutionis a iuramento, vt no. Bal. & Saly.in d.l.ſi.in prin.
Secundò dicit domi.Ioann.quòd dicit Bar.in d.l.ſin. non vide-
tur procedere,quia idē Bar.in d.l.ſi.& l.ſi ex cautione.eo.ti. ſm
eādem opi.vt dixi ſ.tali exceptioni nō nu.pe.non vr̄ poſſe renū-
tiari,quia eadē fragilitate (videlicet,cauſa,& ſpe pecunię reci-
piendæ) induceret ad renuntiandū,qua ēt induceretur ad con
fitendum, & ſic videtur, ꝙ vbi interueniat iuramentum , non
40 poſſit contrauenire. † Sicut in ſimili videmus in minore , qui
non poteſt renuntiare beneficio minoris ætatis ſine iuramen-
to.argu.l.ſi iudex circumuento.ff.de minori.ſi tamen renuntia-
uit cum iuramento,non poteſt contrauenire. vt in auct. ſacra-
menta.C.ſi aduer.vend.& idem etiam videmus in muliere,quę
ſecundum communem opin.licèt glo.aliter dixit in l. ſi.§. pen.
ad Velleia.regulariter nō poteſt renuntiare Velleiano,quia ea-
dem fragilitate &c. vt no. Barto.& doct.in d.l.ſi. & tamē poteſt
renuntiare cum iuramento, vt etiam voluit Bartol. in l. ſi quis
pro eo.in princip.ff.de fideiuſſo.in quinto membro principali.
Nec obſt.quod habetur in §.item ſacramenta.in Auct.de pact.
iur. firman.in glo.3.quæ videtur velle contrarium.videlicet,ꝙ
etiam cum iuramento mulier renuntiare non poſſit , quia lo-
quitur quando mulier erat minor , quo caſu ſatis operatur iu-
ramentum, ꝙ faciat illam repreſentari maiorem, qñ ſimplici-
ter iuraſſet non cōtrauenire. vt no.gl.in l.2.C.de reſcin.ven. &
in l.1.ff.de tute.& rat.diſtr.ſecus ſi iuraſſet non contrauenire ra
tione minoris ętatis,vel alia quacunq; de cauſa,per not. in d.l.
2.C.de reſcin.ven.& no.Iac.But.Bar. Bal.Saly.& Ang.in d.auc.
item ſacramenta. Vnde tu cauſidice ſis cautus in renuntiationi
bus, & iuramentis minorum, quia debet renuntiare, & iurare
non contrauenire,vel non petere reſtitutionem aliquam ratio
ne minoris ętatis,vel alia quacunq; ratione,vel cauſa, aliás au
tem ſi renuntiaret non contrauenire,vel non petere reſtitutio-
nem,poſſet tamen ratione minoris ætatis illam petere. Ex qui-
bus dom.Ioan.infert dictū Bar.in d. l.ſin.procedere non poſſe,
tenendo opi. ſuam & communem , ꝙ huic exceptioni renun-
tiari non poſſit.Sed tenendo opi.gloſſ.in d. l. ſi ex cautione. ꝙ
renuntiando ſibi præiudicat , vt creditor non cogatur proba-
re numerationem , prout tenebatur, non facta dicta renuntia-
tione , ſed non præiudicat , quominus ſi debitor vult probare
non fore numeratam , ꝙ non poſſit, tunc iuramentum de non
ꝯueniendo intelligitur eo modo,quo & ipſa renuntiatio.arg.d.
l.ſi. & ideo alio nō obſtāte, poſſet debitor in ſe aſſumere onus
probandi,& probare non numeratam. de quo dixi ſupra in pri
mo quæſito.Et ex his patet,ꝙ attenta dicta communi opi.in d.
l.ſi ex cautione. ꝙ non poſſit renuntiare dictæ exceptioni, vi-
detur,ꝙ dictum Bar.in d.l.ſi.non procedat,quia intelligitur, ꝙ
non poſſit renuntiari,& non valet renuntiatio, niſi iuramentū
interue-

ADDITIO.

[a] Iuratur,Si in inſtrumento renuntiauerit quis exceptioni non numeratæ pe-
cun.& poſtea iurauit ſe non contrauenire, inquit Bar.ꝙ non poſſit iſtam ex
ceptionem opponere, quia veniret contra iuramentum ſuum. ita concludit
in l.ſi.C.de non numerata pec.ſed adde quod no.Io.de Imol.in l.nemo po-
teſt.ff.de legat.1.& uide Pau.de Caſt.in conſ.11.quod incip.in Chriſti nomi
ne amen, uiſis omnibus.&c.Bartho.ab Hotar.

interueniat, adeo ꝙ non videtur tunc peti poſſe ſolutum, nec
peti abſolutio a iuro, & ideo imputet ſibi qui ſic iurauit. nec ui
detur habere locum d.c debitores. quia hic non videtur turpi-
ter recipere creditor, cum iuſtũ faciat creditum. facit pro eo,
quod dicitur de ſententia in l. fideiuſſor. §. in omnibus. cum
ſim. ff. mand. & debitor uideatur obligari, etiam non ſecuta
numeratione. ęquitatem tamen babet dictum Bar. ſecundum
eum, quia uidetur debitor inductus ad renuntiandum, & iu-
randum propter ſpem habendi pecuniam, vt dixi. Tu aduer-
tas, ꝙ ſi dictum do. Io. bene ponderetur, aliquando non tenet
dictum Bar. & aliqñ uidetur approbaſſe, adducendo ſimile de
minore, & muliere, qui renuntiant beneficijs ſuis cũ iuramen-
to, quia ſibi præiudicant, ergo eodem modo ſi debitor renun-
tiat, & iurat, hanc exceptionem opponere non põt, ſm Bar. Tu
verò dicas, ꝙ de iure mihi uidetur, ꝙ tale iuramentum nõ tol-
lat dictam exceptionem, & ratio uidetur eſſe, quia ſi tolleret,
& præiudicaret debitori, creditor inuitaretur ad non numerã-
dum, & ſic ad decipiendum, & ſic ad delinquendũ, & per con-
ſequens contra bonos mores. contra l. conuenire. de pact. do.
igitur hoc non eſt attendendũ, & profecto mihi uidetur, ꝙ ſit
caſus apertius in d.l. ſi. ubi tex. ponit pro indubitabili, dum tex.
dicit, indubitati iuris eſt, quòd non eſt dĩa in quolibet contra-
ctu, ſiue fœneraritio, ſiue non, ſiue iuriſiurandum appoſitũ ſit,
vel non. ut in tex. ibi, quæ enim differentia &c. & ſic omni caſu,
quo datẽ exceptio non nu. pec. ſi iuramentũ non interueniat,
datur etiam dicta exceptio, quando iuramentum interuenit, vt
ibi, quæ etiam ſacramenti. ſed etiam ſi renuntiatur exceptioni
non nu. pec. ergo etiam dabitur dicta exceptio, licèt iuramẽtũ
non interueniat, quia ſicut confeſſio de recepto habet tacitam
conditionem, ſi numerabitur, vt d.l. ſi ex cautione. & d.l. in con
tractibus. ergo eodem modo tacitam habet conditionẽ dictũ
iuramentum interpoſitum. facit l. ſi cum no. ff. qui ſat. cog. & l.
ſi. ff. ad munici. & ita credo, ꝙ ſit ueritas, quia uidet̃ indubitati
iuris de iure ciuili, quia in effectu diceretur interpoſitum iura-
mentum contra bonos mores, quia creditor inuitaretur ad pec
candum, ergo non eſt obligatorium, ergo etiam de iure canoni
co, & etiam in foro eccleſiaſtico hoc eſſet ſeruandum, vt no. in
41 c. 1. de no. ope. nun. quæ omnia no. ¶ † Quæro, an alio modo, q̃
per renuntiationem poſſit debitor in iſta exceptione ſibi prę́iu
a dicare? & vr̃, ꝙ ſic, agnoſcendo fidem cautionis. [a] vt vr̃ caſus
in l. cũ fidem. C. de non nu. pec. & ibi glo. & doc. Tu ſm doc. ibi
concludas, quia aut conſtat, ꝙ fidem cautionis ſoluendo partẽ
debiti, vel vſurarum, agnouit, quia in ſolutione expreſſit, tũc in
ſolutis, & etiam in ſoluendis ſibi præiudicat, ita ꝙ cogitur reſi-
duum ſoluere, ſi aliquid iam incœpit ſoluere, ut d.l. cum fidẽ.
arg. auct. ſed cum teſtator. cum ibi no. C. ad leg. Fal. aut conſtat,
ꝙ in nihilo agnouit ſoluẽdo, quia hoc in ſolutione nõ dixit, ꝙ
ſoluebat partem debiti, vel vſuras pro tali debito chirographa
rio, ſed ſimpliciter vt debitor in decem dixit, ſoluo tibi quinq;,
& tunc in nihilo ſibi præiudicat. arg. l. 2. ff. de cond. inde. Aut cõ
ſtat, ꝙ in parte agnouit, & in parte contradixit, & tunc in agni
tis ſibi præiudicat, & non in alijs, l. ſi ſub ſpecie. C. de poſtu. arg.
l. quidam exiſtimauerunt. cum ibi no. ſi cert. pet. Aut dubitatur,
an ſoluendo agnouerit, uel non. ut dixit Nic. de Matar. ꝙ præ-
ſumptio eſt agnitionis, ita ꝙ in omnibus ſibi præiudicat, d.l. cũ
fidem. & in l. 2. cum ibi no. ꝑ gl. & do. C. quod met. cau. fatetur
tñ ꝯ hanc præſumptionem poſſe probari errorem, l. cum de in-
debito. §. 1. ff. de prob. ſed Saly. in d.l. cum fidem. tenet, ꝙ in du-
bio non uideatur fidem cautionis agnouiſſe, ſed ſub prætextu
fidei cautionis ſoluiſſe, & ideo non præiudicat, maxime probã
do errorem. ut d.l. cum de indebito. & iſtud mihi placet. facit l.
ſi cum aurum. ff. de ſol. Quid ſi actum fuit in primo inſtrumen-
to confeſſionis de recognitione facienda ex interuallo, ſicut fa
ciunt fœneratores, qui tẽpore mutui faciunt, ꝙ debitor quęrat
unum procuratorem amicum creditoris ad recognoſcendum
debitum in iudicio. & dicit Bal. in d.l. cum fidem. ꝙ ex hoc pa-
cto apparet quędam colluſio, & ideo non debet ei patrocinari
talis cognitio. ut in ſimili no. Inno. in c. grauis. de depoſi. & hoc
etiam fuit de mente Cy. in d.l. in cõtractibus. in prin. in quarta
quæſt. quod ſequitur Sal. in d.l. cum fidem. quod not. contra Bo
nonienſes, qui ſemper in inſtrumẽtis mutui, vel depoſiti, faciũt
apponi dictum procuratorem de recognoſcendo debitum in
iudicio, quia ſi mutuans eſſet ſuſpectus de vſura, dicta colluſio
ſibi præiudicaret. quod no. facit l. qui ſemiſſes. de vſur. poteſt ẽt
dici alio modo in hac exceptione poſſe præiudicare, ſi ſuꝑ hoc
eſſet tranſactum, quia timore litis licitum eſt tranſigere, ut quis
euitet uexationem, & ualet iſto caſu tranſactio, licèt non eſſet
aliquod debitum, ut eſt tex. no. & ibi no. in l. 2. C. de tranſact. &
in l. in ſumma. in prin. ff. de con. l. indeb. iſte eſt proprie caſus in
l. ſi tranſactionis. C. de nõ num. pec. & credo, quòd iſta ſit ratio,
quia videtur debitum agnouiſſe, vt d.l. cũ fidem. dando aliquid
pro dicta tranſactione. l. 1. ff. de tranſact. Et crederem hoc uerũ,
niſi per debitorem probaretur circumuentio, quia iſtam tran-
ſactionem ſcienter fecerit, ut amplius non poſſet opponere iſtã
exceptionem. d.l. in ſumma. in ſi prin. facit quod dicam infra, ſe
42 cundum Bald. in verſi. ſed quæro, an per ſtatutum. ¶ † Quæro,
b an debitor poſſit aliquo modo præiudicium generare [b] in hac
exceptione fideiuſſori, uel mandatori? Et iſtam quæſtionẽ po-
nit gl. in l. tam mandatori. C. eod. tit. & ibi doct. Vnde de mente
gl. dic, aut recipiendo vere pecuniam confeſſatam, præiudicat
eis, ſiue dicti mandator & fideiuſſor oppoſuerunt dictam exce
ptionem, uel non, quia fingitur retro non competiſſe dictam
exceptionẽ facta poſtea numeratione, igitur &c. Tu addas, ꝙ
videntur ſemper mandaſſe dicto creditori, ꝙ ſoluat dictam pe
cuniam debitori, ſicut econtra l. indebitam. de condi. indeb. fa-
cit l. ſi rem. in ſi. ff. de pig. act. & quia creditor erat obligatus ad
mutuandum, poſtquam promiſit, ſi intererat ipſius rei, aliàs te-
neretur pro eo ad intereſſe, l. ſi pœnam. ff. de uerb. obl. ita dixit
Bar. & bene in l. ſi fideiuſſor. ff. de fideiuſſ. Sed Bal. in d.l. tã man-
datori. dicit hoc eſſe verum, ſi bona fide ſit ei numeratũ, ſecus
ſi in uicẽ fideiuſſoris, putà, ſi reus principalis ſit effectus inops,
vel ſuſpectus de fuga. arg. l. ſi cum Cornelius. ff. de ſolu. Sed Sal.
in d.l. tam mandatori. hoc admittit in mãdatore, quia propter
malos mores tacitè eſt reuocatum mandatum. d.l. ſi cum Cor-
nelius. tu dicas, ꝙ licèt credam hoc dictum Bal. & Sal. fore ve-
rum, tamen d.l. ſi cum Cornelius. hoc non probat, quia ibi pro
curator mutauit mores, & ſic ille, qui debet recipere ſolutio-
nem, ſed in caſu noſtro, creditor, & ſic cui mandatum erat, non
mutauit mores ſuos, ſed debitor, igitur &c. Sed idem Sal. prædi
cta non admittit in fideiuſſore, niſi fideiuſſor non ſolum oppo-
neret dictam exceptionem, ſed ẽt denuntiaret creditori ne ſol-
ueret, quia debitor effectus eſt inops, & ſuſpectus, nam tunc ſi
in uicem fideiuſſoris poſtea numeraſſet, non prę́iudicaret fide-
iuſſori. arg. ff. de rei ven. l. in fundo. & hoc videtur de mente gl.
in l. Titius. ff. de proc. & dicerut in uicem fideiuſſoris feciſſe, ſi
creditor non erat obligatus numerare, aliàs ſecus. ff. de conſtit.
pec. l. verum. & ff. de pub. iud. l. ſi quis prohibuerit. ita dicit Bar.
in d.l. fideiuſſor. Sis ergo cautus tu cauſidice, ut denunties cre-
ditori, ne numeret debitori pecuniam adiecta cauſa, quia reus
eſt effectus non ſoluendo; vel quia mutauit mores, & opponas
dictam exceptionem non nu. pec. non autem opponas ſimpli-
citer dictã exceptionem, quia non eſſes excuſatus ſi numerare-
tur, quod tene menti. Sed an reus poſſit præiudicare fideiuſſo-
ri, & mandatori ſuo, iterum confitendo ſibi numeratã fuiſſe pe
cuniam aliàs confeſſatam? exemplum fideiuſſor conuenitur a
creditore ad dictam pecuniam confeſſatam aliàs per reũ, & fi-
deiuſſor opponit iſtam exceptionem, reus in iudicio cõparet,
& iterum confitetur ſibi numeratam eſſe. & Iac. de Are. dicit,
quòd iſta ſecunda confeſſio debitoris nõ præiudicat fideiuſſo-
ri. arg. l. ſi. C. de auth. præſt. quia quod omnes tangit &c. & cum
hoc tranſit Cy. in d.l. tam mandatori. Sed Nicol. de Mata. tenet
contrarium per d.l. cum fidem. ſed Bald. dicit opin. Nico. fore
veram, ſi debitor eſt ſoluendo. & quòd opin. Iaco. procedat, ſi
reus non eſt ſoluendo. Sed Sal. ibi indiſtinctè tenet opi. Nicol. ſi
reus fatetur numerationem, anteq̃ fideiuſſor opponat dictã ex
ceptionem, quia tunc ceſſat ratio Bal. Si autem fatetur ſibi ſolu
tum poſt obiectionem exceptionis, tunc ſi fideiuſſor denuntiat
ei, ne ſoluat, habet locũ quod ſ. dixi. Si autem non denuntiauit,
tunc quia ſimplex obiectio exceptionis non habet uim huius
denuntiationis, pro quo tu alleg. gl. in d.l. tam mandatori. in ſi.
dicendum eſt, ꝙ Nic. etiam dicat uerũ, licèt reus ſoluendo non
ſit, ꝙ licuit ſibi numerare. Imputet enim ſibi fideiuſſor qui non
nuntiauit, ꝙ non ſoluat, cum a principio uideatur ſe uelle obli
gare, qñcunque numeraret, & ſic hęc exceptio opponitur ex
ꝑſona rei, & non ex perſona propria. ut dicit gl. in d.l. tam mã-
datori. In mandatore uero, ſi eſſet mutata conditio rei, & cre
ditor qualitercunque ſciuiſſet, tunc mandatum re integra intel
ligitur tacitè reuocatum. d.l. ſi cum Cornelius. & l. togatu. §. ſi
fugitiuus.

ADDITIONES.

a Agnoſcendo fidem cautionis. Nam qui poſt primam promiſſionẽ cũ aliquo modo approbat ab exceptione non nu. pec. cadit l. cum fidem. quæ hic allegatur. Adde tu ſimili, quod quando quis acceptat dilationem, uidetur agnoſcere debitum. l. ad ſolutionem. de re iud. Barth. ab Hur.

b Præiudiciũ generare. Si fideiuſſor antequam opponat exceptionem creditor numerauit, an præiudiciũ generet, uide Bar. in l. tã mandatori. hic alle. & per Gul. & Bar. in l. Luc. ff. de proc. & in l. ſi fideiuſſor. ff. de fideiuſſ. per eundem.

fugitiuus.ſi cer.pet.tu ad intellectum d.l.ſi cum Cornelius. dic
43 vt ſtatim dixi.¶†Quæro,an per ſtatutum iſta exceptio non nu.
pec.poſſit tolli?& Bar.in d.l.ſi ex cautione.in fi.C. eo. dixit, q
Pet. tenet, q non, quia per hoc creditor induceretur ad delin-
quendum,l.illicitas.in prin.de off.præſi.In contrarium arguit,
quia exceptio iſta eſt de iure ciuili, ergo poteſt tolli per aliud
ius ciuile,vel municipale, vt no.in l.nec ex prætorio.ff.de reg.iur.
Cócludit itaq;,q aut loquimur quo ad forum laicale, aut quo
ad forum eccleſiaſticum,aut quo ad forum pœnitentiale.ſi qui-
dem quo ad forum laicale,& tenet hoc ſtatutum,& eſt ſeruan-
dum,facit l.2.C.de iur.om.iud.in l.2.in fi.C.de conſt.pec.l.om-
nes popu.& ibi latè Bar.& doc.de iuſt.& iur.ſi vero loquimur
quo ad forum eccleſiaſticũ, vbi iudicialiter agitur de peccato,
vt de iud.c.nouit.& tunc quo ad hoc, vt in debitorem transfe-
ratur onus probandi negatiuã,tunc nõ valet,quia nutriret cre-
ditor peccatum.Vel rectius dicas,q quo ad hoc valeret, & de-
bet ſeruari facta probatione dictæ negatiuæ,quia vere nutriret
peccatum,& nõ eſſet ſeruandũ,quia eccleſia tunc eſt iudex, q
vere & non fictè agitur de peccato,ſeruãda erit forma denun-
tiationis euangelicæ, de qua ibi. de quo vide plenè per Bar. in
extrauag.ad reprimen.in ver.per denuntiationẽ. ſi vero loqui-
mur quo ad forum pœnitentiale,in quo non fit diſcuſſio pro-
bationũ,quilibet relinquitur ſuæ conſcientiæ.facit quod no.Inn.
44 in c.pleriq;.de immu.eccle.quod no.¶†Nunc generaliter quæro,
an iuri ſibi quomodolibet competenti poſſit quis renuntiare?
& gl.eſt magiſtra in materia in Auct. vt debitrices,& creditri-
ces matres.§ quia vero.in gl.mag.& poſuit gl.& doc.in l.pe.C.
de pac.& Cy.& Alber.de Roſ.in l.ſi quis in conſcribendo.C.de
epi.& cle.Sed Bar.ad quem oẽs ſe remittũt,& Sal.latiſſimè &
magiſtraliter loquũtur in d.l.pe.Vnde ſic cócludas ſm eos, aut
quis renuntiauit iure naturæ,vel ſanguinis,& non põt,quia il-
lud nõ habet ab homine, ſed a lege naturæ, & ſic neceſſario ei
ineſt,vt patet in libertate.C.de lib.cauſa.l.nec ſi volens.& in iu-
re agnationis,& ſanguinis.ff.de reg.iur.l.iura ſanguinis.Aut re-
nuntiauit iuri ciuili poſitiuo,& tunc ſi illud diſponat circa for-
mam ſolennitatis actus, ei iuri renuntiari nõ poteſt.C.de ſent.
& interlocu.om.iud.l.prolatam.ff.de leg.1.l.nemo poteſt.& de
leg.2.l.codicillis.§.fi.ff.de pac.l.contra iuris.in prin. Si vero ali-
ter diſponat,& tunc facias triplicem diuiſionem,quia aut illud
concernit vtilitatem,vel fauorem renuntiantis tantum,aut ter-
tij tm̃,aut miſtim vtriuſq;.Si renũtiantis tm̃,ſubdiſtingue,quia
aut illud ius principaliter eſt inductum in fauorem renuntian-
tis,aut principaliter in odium alterius, licèt conſecutiuè fauo-
rem concernat renuntiantis,ſi in fauorem eius principaliter,&
tũc ſi ratio,vel cauſa fauoris æquè diſponit in annullatione re-
nuntiationis:& tunc renuntiatio nõ valet, ſaltem in effectu.vt
patet in beneficio ætati,vel ſexui cõceſſo.vt C.de in integr.re-
ſti.l.ſi intra.cum ibi no.ff.de mino.l.iudex circumuẽto.ff.de no-
ua.l.doti.§.diuerſum. & ibi Bar.& do.In. Si vero fauoris ratio-
ne,& inualidatione renuntiationis non diſponit,quia illam nõ
concernit,& tunc aut renuntiatio eſt contra bonos mores,vel
etiam inuitat ad delictum,& nõ valet,l.alia.§. eleganter.ff. ſol.
ma.& quod ibi per Dy.Bar.& doc.de pa.do.l. cõuenire.aut nõ
eſt cõtra bonos mores,nec alium inuitat ad delinquendũ,& va-
let,d.l.pe.C.de pac.Si autem in odium alterius principaliter ſit
inductum, & tũc non valet renuntiatio, niſi renuntiatio face-
ret ceſſare cauſam odij.C.ad Mace.l.fi.& ff.eo.ti.l.tametſi.& ibi
per gl.Secundo vero caſu principali,qñ ius,& fauorẽ tertij tã-
tummodo concernit,& nõ valet renuntiatio.ff.de pac.l.ius publi-
cũ.l.fi.eo.ti.ff.de con. ab.l.poſt mortẽ.§.fi.& ibi latè Bar.Tertiò ve-
rò caſu principali,qñ miſtim vtriuſq; fauorem cõcernit,& tũc
aut renũtiantis vtilitas eſt ſeparabilis ab vtilitate alterius,& va-
let in præiudicium ſui,non illius tertij. & licèt Bar. diſtinguat
inter priuatum,& rẽ publicã,tñ ſm Sal.non eſt curãdum,an il-
le tertius ſit res publica, vel fiſcus.l. iuriſgẽtium.§. pacilcar. &
l.ſi vnus.§.pactus.ver.item ne experiar.cõiuncta l.fi.ff. de pac.
& d.l.poſt mortem.in fi.Aut eſt inſeparabilis,& non valet etiã
in præiudicium renuntiantis,vt ff.de pact.do.l.conuenire. & l.
Atrilicinus.& l.de die.ff.de pact.cõiuncta l.1.cum ibi no.ff. ſol.
ma.& ff.de poſtu.l.quos prohibet.& ff.de proc.l. filiusfam.§. ſi
miles.& ad probationem iſtius diſtinctionis ſeparabilitatis,vel
ſi accedant oẽs leges,quæ allegantur ad illud generale, vtile per
inutile nõ vitiari.de quo in l.certi conditio.§.qm̃.ſi cer.pet.l.1.
§.pen.& ibi Lud.latè de uer.obl.& per Dy.& Bar.in l.Græcè.§.
45 illud.ff.de fideiuſ.¶†Viſis regulis,& caſibus uniuerſalibus,nũc
uidendum eſt in particularibus: an, & cui iuri poſſit renuntia-
ri? cum quotidie in inſtrumentis fiant renuntiationes multum
latè, ideo de aliquibus particularibus uideamus. & primo de
renuntiatione fori,quia dicitur in inſtrumentis,& renuntiauit
priuilegio fori.& primo uideamus, an clericus poſſit priuile-
gio ſui fori renũtiare,ita q coram laico iudice poſſit cõueniri?
& dicendum eſt,q nõ,quia non uni clerico illi,uel illi eſt con-
ceſſum,ſed toti clero,& ordini clericali,ideo quilibet clericus
de per ſe non poſſet huic priuilegio renuntiare,nec tacitè,nec
expreſſè,c.ſi diligenti.de for.compe.& habetur in Auct. ſtatui-
mus. C.de epiſ.& cle.& ibi per Alb.de Roſ.& per Hoſt.in ſum-
ma.de renun.§.quę poſſunt renuntiari.uer.quid ergo.& uer.ſe-
quen.licèt gl.uideatur tenere,q tacitè poſſit renuntiari,ſi cle-
ricus coram laico conuentus non oppoſuerit priuilegium, ut
no.glo.magiſtra in materia.11.q.1.inolita.Quinimmo trahens
eccleſiaſticas perſonas ad iudicium ſæculare, tam in criminali
quæſtione,quàm in ciuili,cadit a iure ſuo, & nõ tenet iudiciũ,
& inde a eſt poteſtate iudicandi priuatus: ita ad literam dicit
tex.in d.auc.ſtatuimus.Et prædicta ſunt uera,uidelicet, q cleri-
cus non poteſt etiam per uiam prorogationis prorogare iuriſ-
dictionẽ iudici ſæcularis,ſed nec poſſet prorogare iuriſdictio-
nem alterius iudicis eccleſiaſtici ſine cõſenſu epiſcopi proprij.
ita elegãter dixit Bar.& cõmuniter doc.in l.1.§.& poſt operis.
ff.de non.ope.nun.per tex.in c.1.de foro cõp.ſed ille tex.uſque
quaque mihi non probat,quia dicitur cum conſilio,& nõ cum
conſenſu.facit quod eleganter poſuit Bar. quãdo dicitur de cõ-
ſilio,in l.1.§.ſi plures.de exercito.de quo uide quod ſcripſi in l.
1.§.quæſitũ.ff.de appel. ea quo dicit Bar.in d.§.& poſt operis.
quod idem in omni iudice perpetuo,qui habet iuriſdictionem
innatam & appropriatam,ut puta,ſi quis eſt de aliquo comita-
tu,uel regno,ubi ſit Rex,uel Comes perpetuus,tunc iſte nõ po-
terit prorogare iuriſdictionem alterius iudicis,nec dicto priui-
legio fori renũtiare ſine licentia ſui Regis, uel Comitis. Et pro
hoc alleg.gl.ord.in coll.de prohi.feu.alie.per Frid.in c.imperia-
lem.§.prętereà ſi inter.Tu dicas,q de hoc eſt melior tex.in c.ex
trãſmiſſa.de fo.comp.& illam gl.in d.§. prætereà ſi inter.tenet
& allegat Bal.in l.decernimus. C.de ſac.ſan.eccl.& doc.in d.§.
& poſt operis.quod ego intelligerẽ uerum,qñ dicti ſubditi Re-
gi,uel Comiti,eſſent uaſalli.Ita propriè loquitur illa gl.& d.c.
ex tranſmiſſa. aliàs autem licèt eſſet dominus perpetuus, ut eſt
hic Ferrariæ Illuſtris dominus Marchio, tamẽ credo,q ciues,
& ſubditi ſui poſſent prorogare iuriſdictionẽ alterius iudicis,
& ſic renũtiare ſuo foro,domino Marchione irrequiſito, quia
ſui ſubditi non ſunt ſibi uaſalli,cogita. ¶Quid plura ſecundum
do.Bal. ſi in eadẽ ciuitate iuriſdictiones ſint diſtinctæ per par-
tes,ſeu per regiones,ut eſt Florentiæ, & Peruſij, nunc unus de
uno quarterio non poteſt renuntiare priuilegio fori,& proro-
gare iuriſdictionem & alterius iudicis quarterij, ſine conſenſu
ſui proprij iudicis.ita dixit Bal.in l.teſtamenta omnia.C. de te-
ſta.& idem ſentit Bar.in l.1.de iudi. ſed hoc mihi nõ placet, qa
ſi vnus Bononiẽſis,qui habet iudicem ſuum ſuæ ciuitatis,poteſt
renũtiare ſuo foro, & prorogare iuriſdictionẽ iudicis alterius
ciuitatis,l.ſi qui ex cõſenſu.C.de epiſ.aud.& ibi latè Cy.Bal.&
Saly.& Bar.in d.l.1.& 2.de iud.quare ergo nõ debet poſſe ſub-
ditus iudici in vno quarterio prorogare iuriſdictionẽ in eadẽ
ciuitate iudicis alterius quarterij? ratio diuerſitatis reddi non
46 poteſt, igitur &c.l.a Titio.de ver.obl.¶†An autem per viam re-
a conuentionis ᵃ poſſit clericus conueniri coram laico iudice,
coram quo egit contra laicum? Et iſtam quæſtionem mouet
Iac.But.Pet.Cyn.& Bar. & docto. in auct. & conſequenter.C.
de ſent.& Bar.ibi circa fi.in verſic.quæro, vtrum agens contra
laicum.alleg.gl.in c.at ſi clerici.de iud.quòd ibi poſſit recone-
niri.Sed Iaco.& Petr.ibi tenent contrarium, quia hoc non po-
teſt fieri per modũ prorogationis,d.c. ſi diligẽti.igitur &c. ſed
Bar.ibi tenet illam glo. Nec obſt. q nõ poſſit fieri prorogatio,
quia dicit illud verum ab homine, ſed a lege ſic, vt omne pri-
uilegiũ, per quod perſona ſubducitur a iuriſdictione, tollitur
in caſu recõuentionis,l.cum Papinianus.C. de ſent. & interlo.
& d.auc.& cõſequenter.quod ibi Ang.dicit fore verum,ſi cle-
ricus agat coram laico bona fide, ſecus ſi cauſam capiauit, vt
poſſit

ADDITIO.

a Reconuentionis.Quòd clericus agens contra laicũ corã iudice ſęculari poſ-
ſit reconueniri,eſt communis opinio Doctorum,tenet etiam hoc glo.in ca.
2.de mutu. petitio. aliqui tamen tenent contrarium in dicto c. facit quod
ſingulariter no.Ioann.de Imol.qui tranſit cum communi in l. ſi cum homi-
nem.ff.de fideiuſſor.vbi inſtantia tranſit in clericum etiam coram ſæculari.
vno tamen caſu clericus poſſet conueniri indiſtinctè, quoties reconuentio
fieret ex eodem negotio,vt venitiatio eſſet connexa. ſecundum Bal. in auct.
habeat.in 14.col in verſ.9.quæritur.& ſi vis videre pulchram diſputationem
de hoc,videas apoſtillam longam ad Bar.in auct.& conſequenter,hic alleg.
in verſi.quæro vtrum clericus,in verſi.clericus.

poſſit coram laico litigare,quia tunc lex non prorogat,ſed ho-
mo,& ideo non poteſt præiudicare ordini clericali,d.c. ſi dili-
genti,vt hoc caſu vera ſit opi.Iac.& Pet.quia iudex prorogatus
non bona fide nõ prodeſt,ſicut titulus prorogatus.no. Bar.in l.
ſiue autem.§.duobus.de publ.l.cogi.in ſi.C.de pet.hær.Nec ob.
ſm Bar.ſi dicatur illud eſt fauore totius cleri, vt d.c. ſi diligen-
ti.igitur &c.quia fatetur hoc Bar.tamen hoc non obſtãte in cã
reconuentionis conueniri poterit,ſicut dicimus de Legato po-
puli Romani,qui habet priuilegium declinandi forum conceſ-
ſum ordini legatorum,l.2.§.legatis.ff.de iud.& tamen ſi agant,
perdunt dictum beneficium,& ab omnibus poſſunt ibi recon-
ueniri,& omnibus debent reſpondere, l.2.§. ſed & ſi agant.eo.
ti.& aduertas,ꝙ illam gl.in c.at ſi clerici.tenẽt ibi Hoſt. & Ioã.
Andr.qui dicunt iſtam opi.fore equiorem, quia ſi laicus agit ꝯ
clericum in foro eccleſiaſtico,poteſt ibidem a clerico recõue-
niri:ergo eodem modo econtra, ſi clericus agat contra laicum
in foro ſæculari,debet clericus a laico ibi poſſe reconueniri,vt
inter litigantes detur æqualitas,l.fin.C.de fru.& lit.expen. Sed
Bal.in d.Auth.& conſequenter. dicit,ꝙ aut clericus agit de de-
a licto ᵃ in eum commiſſo per laicum,& reconueniri nõ poteſt ,
ne detur materia laico prius delinquẽdi in clericum,vt poſtea
clerico cõquerente,valeat eum coram iudice ſæculari recõue
nire.arg.l.2.§.ſed & ſi agant.ff. de iud.aut alia de cauſa agit, &
ſi eſt eccleſiaſtica,ibi non põt recõueniri,ſed ſi ex alia cauſa,pu
ta,ex contractu,vel vltima voluntate,& poteſt ibi recõueniri.
arg.3.q.4.cuius in agendo.& potiſſimè,ſi clericus ageret ex iu-
re ſibi ceſſo a laico, quia tunc præſumitur in fraudem ſibi pro-
rogatum forum eccleſiaſticum,& eodem modo,qñ reconueni
tur ex eodem negotio,quia natura rei,& continentia cauſæ nõ
patitur aliud fieri,quia congruentius cauſa non põt exquiri, ꝙ̃
apud eundem iudicem, l.nulli.C. de iud.& ff.de quib.rebus ad
eundem iudicem eatur.l.1.& 2. Quinimmo etiam vbi nõ eſſet
ex eodem negotio, ſi iudex ſęcularis fuiſſet delegatus a perſo-
na,quæ haberet poteſtatem diſpenſandi, nam tunc coram illo
poterit reconueniri , quia cum ex certa ſcientia deleget laicũ ,
& non ignorat regulam permiſſiuam reconuẽtionis,tacitè vi-
detur diſpenſare,vt coram eodem delegato poſſint reconueni
ri.arg.ff.de excu.tu. l.idem Vlpianus. & ff.de re iud.l.quidã cõ-
ſulebant.& quod ibi ꝑ doc.& maximè per do.Io.& ar.notato-
rum.in l.1.C.ſi a nõ compe.iud.Vbi aũt iudex eſſet ordinarius,
vel delegatus ab eo,qui non haberet poteſtatẽ diſpẽſandi,tunc
vendicat ſibi locum opi.prędicta Pet.& aliorum, ꝙ ibi recõue
niri non poteſt.ita dixit Sal.in d.auth.& cõſequẽter.in ver.quæ
ro ſexto,& ab extra &c.& hoc ibi ad literã ſequitur,& ſibi ap-
propriat dom.Flo.& iſtam partẽ, ꝙ ibi poſſit recõueniri.tenet
Ant. de But.in d.c.at ſi clerici.in ver.pro declarãda iſta materia
plura ſunt videnda circa glo. vbi dicit,ꝙ iſta opi.conſuetudine
approbatur,vnde minime mutãda ſunt,&c.l.minime.ff.de leg.
& quia ſi aliter diceremus, contraria opi.ſaperet tyrannidem,
vt laicus agens coram eccleſiaſtico, ibi poſſit reconueniri, ſed
clericus agens coram ſęculari,ibi reconueniri non poſſit.con-
tra l.ſi.C.de fru.& lit.expen. Tu autem teneas iſtam opi.cõſue-
tudine approbatam cũ limitationibus, & declarationibus Bal.
Ang.& Sal. de quibus ſupra dixi, & ꝙ poſſit clericus corã lai-
co reconueniri, ſiue agat pro ſe, ſiue pro eccleſia ſua, ſiue pro
Epiſcopo ſuo,vel pro laico clerico, vel ꝓ alia eccleſia, eſt tex.
apertus in Auc.de ſan.Epi.§. reuerẽdiſſimi vero apochriſarij.
vt ibi gl.quem tex.alleg. idem Flo.in d. auth. & conſequenter ,
47 hoc tene mẽti.¶ † Et eſt bene aduertẽdum, ꝙ ad hoc, vt valeat
renuntiatio fori , nõ ſufficit generaliter renũtiari , ſed opus eſt
vt ſpecialiter renũtietur.vt eſt tex.in l.1.ff.ſi quis in ius voc. nõ
ier.in ſi.quod intelligas verũ, & quod ſatis ſit ſi dicat (renũtio
priuilegio fori) licèt in ſpecie nõ dicat ſuum priuilegiũ, nõ tñ
ſufficeret ſi diceret (renũtio meis exceptionibus omnibus) ita
dixit ibi Bar.in ſi.ſed Bal. ibi diſtinguit, aut loquimur in priui-
legio conceſſo alicui propter imbecillitatem ſexus, vel ætatis,
& tunc requiritur ſpecialiſſima renũtiatio,vt renuntiatio Vel-
leiani &c.l.ſi.§.pen.ff.ad Velleia.intantum ꝙ opus eſt,vt certio
retur,vt ibi.niſi dicas tu,iurauerit, &c.quia tunc nõ requiritur
certioratio.iuxta ea,quæ dixit Bar.& doc.in l.ſciẽdũ.circa me-
dium.ff.de verb.ob. Aliquãdo vero habet priuilegium ratione
exuberantis fauoris,vt in milite,& tunc ſit vera opin.Bar.licèt
Pet.ibi dicat,ꝙ ſufficiat generalis renũtiatio.Sed Ang. quem ſe
quitur ibi do.Flo.tenent opi.Pet.ꝙ immo ſufficiat generalis re
nũtiatio,videlicet,omnibus,& ſingulis priuilegijs,abſque ſpe-
cificatione indiuiduorum, vel ſpecierum.per tex.in auth. vt de
bitrices,& creditrices matres.§.1.ibi,abrenũtiantibus,& obli-
gãtibus ſuas res.in Auc.de hæ.& fal.§.pe.ibi, ea ſpeciali decre-
to facta, cõiũcta gl.Nec ob.d.l.1.ibi, ſpecialiter,quia exponiſ,
id eſt expreſſum.Ita ẽt exponitur in l.negotium.ff.de neg. geſt.
Nec huic ſcientiæ aduerſatur.l.ſed & ſi quis.§.quęſitum.ff.ſi qs
cau.quia ibi loquitur de iure de futuro,cuius nõ habetur noti-
tia,nec poteſt eſſe certum,vt qñ renũtiatur caſibus fortuitis, ꝙ
infiniti ſunt.C.de pręſcri.lõg.temp.l.ſi. & iſta opi. mihi placet.
48 ¶ † Aduertas tamẽ,ꝙ qui renuntiat priuilegijs ſuis,non intelli-
gitur renuntiare futuris. vt eſt caſus in l. qui autem. coniuncta
gl.in prin.ſi quis cau.facit l.ſi ita.& ibi Bar.ff.de auro & arg.le-
49 ga.quæ omnia no.¶ † Quęro,an exemptus priuilegio Papę,vel
Imperatoris poſſit ſuo priuilegio fori renuntiare? & videtur ,
ꝙ non, d.c.ſi diligenti.& c.ſignificaſti.eo.ti.& c.Romana.eo.ti.
in 6.& pro hoc optimè facit C.de adu.diuer.iu.l.ne quis.& ibi
gl.Sed in contrarium facit d. l. ſi quis in conſcribẽdo. & ita te-
nent doc.ſm Alb.ibi,non obſtant prædicta,quia loquũtur, qñ
priuilegiũ conceditur ordini clericali,ſed nos loquimur,quan
do in ſpeciali.facit l.ſi.cum ibi no.C. ſi cõtra ius vel vtil. publ.
Tu primo addas , ꝙ eſt longa differentia inter priuilegium in
corpore iuris clauſum,vel non,vt no.gl.in l.2.§. ſed & ſi agant.
& l.hęres abſens.in prin.ff.de iud. & in Auc. qua in prouincia.
C.ubi de crimine agi opor. Secundo,potes dicere in quęſtione
propoſita,aut dictum priuilegium exemptionis eſt conceſſum
uni ordini,ut ordini militum ſancti Io.in Hieruſalem,qui ſunt
immediate ſubiecti Papæ, tunc unus miles non poſſet renũtia-
re,ut eſt tex. cum gl.in d.l. ne quis. ſecus ſi alicui in particulari
ſit conceſſum dictum priuilegiũ,quia iſte poſſet priuilegio ſuo
renuntiare.vt d.l.ſi quis in cõſcribendo. ibi,propter cingulum
militiæ ſuæ.cõiuncta l.magiſteriæ.C. de iur.om.iud. & iſto mo
50 do cõcordantur opi.iſtæ. ¶ † Quæro,an ſtatuto loci poſſit renũ
tiari: & vr,ꝙ ſic.d.l.ſi quis in conſcribendo.ac ẽt,quia ꝯ edictũ
ędilium curulium licet paciſci.l.paciſci.cum glo.& ibi doct.ff.
de pact.In contrarium videtur eo.ti. l.ius publicum. cũ ibi no.
& l.nec ex prætorio.de reg.iu.diſtinguas ſic. Aut ſtatutũ eſt in-
ductum in fauorẽ renuntiantis,& ei renuntiari põt, aut princi
paliter in fauorem publicæ vtilitatis,& non poteſt renũtiari.&
ita tenet Guido de Suza. Et pro hac diſtinctione facit quod no.
gl.in Auth.vt ſine prohibitione debitrices matres.§.1. & l.pro-
perandũ.in prin.de iud.vbi cõſenſu partium,non poteſt inſtan
tia prorogari.Addas tu etiam cum iuramento.vt eleganter no.
51 Bar. Ang.& do.Io.in l.Seius & Augerius.ff.ad leg.Fal. ¶ † Quæ-
ro, an poſſit renuntiari beneficio in integrum reſti. Et gl.mag.
in c.ſi diligẽti.tenet ꝙ non. & idem tenet gl. noſtra.ff.de min.l.
ſi iudex,& pro hoc.ff.de noua.l.doli §.diuerſum.& ibi Bar.Cõ-
trarium facit l.ait prætor.§.1.& quod ibi.ff.de min. vbi dr̃,ꝙ re
nuntiatio facta cum authoritate iudicis valet. & iſtud teneas.
Sis ergo cautus,ꝙ facias ſemper,quòd iudex interueniat,quan
do minor,vel eccleſia,vel reſpublica renuntiat beneficio reſti-
tutionis,quia iſta tria æquiparantur,c.1.de in integ.reſt.in 6.&
52 no.gl.in l. Imperatores.de re iud. ¶ † Quæro an valeat renũtia-
tio,ꝙ poſſit omni tempore,ẽt feriato conueniri,& exigi: & vi-
detur,ꝙ non, quia talis renuntiatio extenderetur ẽt ad futuras
ferias,in quibus non valet renũtiatio, quia earum beneficium
nondum competit renuntianti, l.ſi ita ſcriptum. §.1.ff.de leg.2.
In contrarium facit, quia licèt feriæ ſint futuræ , tamen earum
priuilegium competit etiam de præſenti,& ideo tenet renũtia-
tio. per not.in l.non poteſt. & l.non quemadmodum.ff.de iud.
communiter doct. in l.ſi quis in conſcribendo. diſtinguunt in-
ter ferias in honorem Dei inductas, ut illis renuntiari non poſ
ſit.Si autem eſſent inductæ in utilitatem hominum, valeret re-
nũtiatio.ut no.in dictis locis. Tu primo addas, ꝙ ſi eſſent feriæ
repentinæ,non poteſt etiã renuntiari,quia æquiparantur ſolen
nibus.ut no.gl.in verbo ferię.in clem. ſępe.de verbor. ſignific.
53 & doc.in l.1.C.de fer.& in c.ſi.de fer. ¶ † Secundò aduertas tu,
ꝙ etiam ſi nulla renuntiatio facta fuiſſet,tamen executio ſentẽ
tiæ , quinimmo captura perſonæ fieri poſſet , etiã diebus feria-
tis in utilitatem hominum,non autem in honorem Dei,& per
conſequens,nec etiam in repentinis.& eodem modo inſtrumẽ
ta guarentigiæ,cum ex forma ſtatuti habeant executionẽ para-
tam , poſſunt mitti executioni in ferijs pro vtilitate hominum
inductis.ita dixit Bar.in d.l.omnes dies.& no. Bar.in l.1.§. nun-
tiatio.de nou.oper. nun. in verſic. oppono ad tertium reſpon-
ſum,&c. Quinimmo,ſi quis eſſet ſuſpectus de fuga, etiã die fe-
riata

ADDITIO.

a Delicto. Adde quid iuris,ſi clericus accuſat laicum coram iudice laico,& ac
cuſatus ipſum clericum accuſauit coram epiſcopo, quòd falſo fuit accuſatus
per clericum,an epiſcopus poterit inhibere iudici ſæculari,ne interim proce
dat,uide Fede.de Sen.in conſi.203.

ſtata in honorem Dei poteſt capi, vt ſatiſdet iudicio ſiſti. aliàs
non ſatiſdando remanebit detẽtus. ita no. Cy. Bar. Bal. & Sal. in
l. ſi. C. de ferijs. no. Bar. in l. ait prętor. §. ſi debitorẽ. quę in frau.
54 cred. ¶ † Quæro, an valeat renuntiatio, quę fit in inſtrumentis,
ꝙ debitor nõ poſſit probare ſolutionem, niſi ꝯtria ſcriptura pu
blica, an valeat pactum? & videtur, quod non, & hoc tenet gl.
in §. q̃a vero. in Auct. vt ſine probatione matres &c. in ꝯtrium fa
cit d. l. ſi quis in conſcribendo. quaſi hoc ſit introductum fauo-
re debitoris, igitur &c. ac etiam, quia aliq̃n hoc fit per legem, l.
3. C. ſi minor ſe ma. dixe. & l. naturaliter. C. de non nu. pec. ergo
& per pactum l. non impoſſibile. & ibi Bar. ff. de pact. & potiſſi-
mè hoc eſt verũ, ſm Alber. in d. l. ſi quis in conſcribendo. ſi inter
ueniat iuramentum, quia tale iuramentũ põt ſeruari ſine interi
tu ſalutis æternæ, igitur &c. vt c. quamuis. de pac. in 6. & ſic cla
rum eſt, ꝙ valet de iure canonico, vt tenet Spec. in ti. de prob.
§. nunc videndũ reſtat. verſi. quid ſi debitor. ¶ Aduertas tamen,
quia proditum eſt remedium debitori, ſi iterum ſoluat, ꝙ agat
poſtea condictione ſine cauſa, & repetat primam ſolutionẽ, nõ
dico ſecundam, tanquam prima ſit penès creditorem ſine cau-
ſa, & poterit tunc teſtes producere, vt eleganter no. Bar. in l. In-
ſulanus verum debitorem. ff. de condi. inde. ver. & pro hoc dico
ſtatutum eſt hic &c. & Bar. in l. ſi ſine. in prin. rem ra. ha. & in l.
1. §. 1. in fi. ff. quod vi aut clam. & doc. in l. 1. C. de condi. inde. de
quo latè ſcripſi, cum eſſet de facto Bononiæ, in l. cum ex cauſa.
ff. de app. ſed multò latius in l. ſi. ff a qui. appel. nõ licet. circa fi.
55 dic de hoc, vt ibi, quia eſt valde quotidianum. ¶ † Ex his poteſt
aliud determinari, quia q̃n apponitur pactum in inſtrumento,
ꝙ ſtetur de expenſis, & intereſſe iuramento actoris, aliàs nõ va
leat. & Pet. & Cy. in d. l. ſi quis in conſcribendo. de epiſ. & cle. te
nent, ꝙ non valet, quia inuitaretur creditor ad delinquẽdum,
l. 2. ff. de pac. do. In ꝯtrarium facit l. Theopompus. de dote præ.
& quod ibi per glo. & Barto. quod poteſt intelligi verum, niſi
immoderate iurauerit. arg. l. ſi libertus iurauerit. de oper. liber.
& c. Quintauallis. de iureiu. & hoc ſentit Spec. in ti. de proba. §.
nunc videndum. verſi. quia ita dicitur. Tu de hoc vide Bar. in l.
ſi. ff. de præto. ſtipu. & vide omnino quod plenè ſcripſi ſupra de
actio. §. actionum autem. in materia emptionis, & venditionis.
verſi. Et aduertas, quia quãdo rem defendit emptor, &c. vbi po
ſui, an talis cõmiſſio re integra poſſit reuocari? & an ſi iniquè
arbitratus fuerit, poſſit peti reduci ad arbitrium boni viri. dic,
56 vt ibi. ¶ † Quęro, an omnibus exceptionibus, & defenſionibus
a cõpetentibus, & cõpetituris [a] poſſit renuntiari? & videt ꝙ nõ.
vt no. Spec. in ti. de renũtiatione, & concluſione. §. 1. ver. item
quid ſi quis renuntiat. & verſi. ſeq. pro quo facit l. ſi ſeruitus. ff.
de ſer. vrb. præd. In contrarium facit, quòd talis renuntiatio va
leat, c. ex parte. de off. deleg. cum ibi no. C. quando mul. tu. offi.
fun. põt. & ibi gl. Bar. & doc. Auc. matr. & auię. & Bar. & doc. in
l. ſi quis ſub conditione. ff. de teſt. tut. & quod habetur per glo.
& doc. in l. ſed & ſi quis. §. quęſitum. ff. ſi quis cautio. & Cy. in d.
l. ſi quis in conſcribendo. Tu verò dicas, ꝙ exceptionibus, & de
fenſionibus, de quibus veroſimiliter potuit haberi notitia, va-
luit renuntiatio, ſed ſi alia defenſio, vel exceptio, non tamẽ pro
curata, ſuperueniat, de qua veroſimiliter non fuit cogitatum,
non videtur illi renuntiatum, nec valeret renuntiatio tãquam
captioſa. l. qui cum tutoribus. & l. cum aquiliana. & quod ibi
Bar. & doc. ff. de tranſact. & quod ibi plenè habetur per Bar. &
doc. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver. obl. facit d. l. ſed & ſi
quis. §. quæſitum. & d. l. qui aũt. in prin. eo. ti. quod eſt uerũ, niſi
in renuntiatione dictum fuerit, renuntio omnibus exceptio-
nibus, & defenſionibus quomodolibet mihi competentibus,
& competituris, cogitatis, & non cogitatis. iuxta l. qui iure mi
litari. ff. de teſt. mil. facit quod no. Bar. per illam l. qui iure. in l.
filio prętérito. de iniuſt. teſta. & in Auc. ex cauſa. C. de libe. præ-
teri. & quod ad propoſitum noſtrũ ipſe no. in l. Aurelius. §. Ca-
ius. circa fi. de libe. lega. quod no. ¶ An autem beneficio, quòd
quis cõueniatur, & exigatur ultra quàm facere poteſt. & utrũ
ualeat pactum, ꝙ debitori non liceat cedere bonis, & an ſaltẽ
iuramento firmetur, uide tex. & gl. Bar. & doc. in l. alia. §. elegã-
ter. ff. ſol. ma. & per Cy. Bal. Ang. & Sal. in l. 1. C. qui bo. ced. poſ.
57 de quo dic, ut plenè dixi ſupra de actio. §. ſi. in fi. ¶ † Quæro, an
poſſit renuntiari ordini iudiciorum. de quo uide c. de cauſis.
cum gl. & ibi doct. de offic. deleg. & auct. offeratur. & ibi glo. &
doct. C. de lit. cõteſt. & l. 2. §. ſed quia ueremur. & ibi gl. & doc.
C. de iura. calum. & tex. cum gl. in l. ſi. de priuileg. ſchola. lib. 12.
& ibi Bar. qui primò dixit unà cum gloſſ. quòd conſenſu par-
tium fieri poteſt, ut ſententia diffinitiua non feratur in ſcriptis.
Tu ꝓ hoc allega glo. ordi. in d. c. cauſis. de offi. & pot. iud. dele-
ga. & in c. ſi. de re iud. in 6. quæ uolunt, ꝙ licèt acta iudiciaria
poſſint omitti, non tñ omitti põt, ꝙ ſententia diffinitiua nõ fe-
ratur in ſcriptis. vnde Ant. de But. in d. c. de cauſis. dixit, Aut eſt
eſt cauſa breuis, & tunc partes poſſunt renuntiare, ꝙ ſententia
non feratur in ſcriptis, quinimmo hodie de neceſſitate tali ca-
ſu non ferretur in ſcriptis, & abſq; conſenſu partium. & ita põt
intelligi d. l. ſi. de priuil. ſcho. & pro hoc auct. niſi breuiores. C.
de ſenten. ex breu. reci. & quod ibi per gl. Barto. & doct. ſecus
ſi cauſa non eſt breuis. & ita intelligantur gl. in d. c. de cauſis. &
c. ſi. Secundò Bar. in d. l. ſi. dixit, ꝙ etiam poteſt remitti iuramẽ-
tum teſtibus. l. 1. ff. de fer. & no. in d. §. ſed quia ueremur. quinim
mo poſſunt partes atteſtationes, & ſententiam (ubi etiam eſſet
omiſſa ſolennitas ſubſtantialis) approbare. l. 2. & ibi doc. C. cõ-
mu. utri. iud. & no. Inno. in c. cautam. el 2. in uer. ꝓſumptione.
de teſti. Sed aduertas tu, an tali caſu talis ſententia tunc ualeret
ut ſententia, uel ut noua conuentio partium. de quo per doct.
in d. l. 2. & Bar. & doc. in l. 1. C. qui pro ſua iuriſd. & gl. & doc. in
l. ſi diuerſa. C. de tranſac. & idem dixit Bar. in libello, qui poteſt
tacitè omitti, licèt non expreſsè remitti. ut no. gl. Cy. & doc. C.
de lit. cõteſt. auct. offeratur. Et eſt ratio quare non poteſt expreſ
sè remitti, quia libelli oblatio, & litis conteſt. & ꝙ ſentẽtia diſ-
finitiua feratur in ſcriptos, ſunt de ſolennitate ſubſtantiali iudi-
ciorum, vt dixit gl. in d. c. de cauſis. qđ eſt uerum, ſi petatur, ꝙ li
bellus porrigatur, alias ſufficeret qualiſqualis petitio, ẽt apud
acta. ita dicunt doc. in cap. 1. de libel. obla. & Anto. de Butr. in d.
cap. de cauſis. & ideo cauti cauſidici ſemper petunt ſibi offerri
libellũ. Poſſunt etiã partes facere a principio, ꝙ licèt iudicium
agitandum ſui natura eſſet ordinarium, iuxta l. iudices. C. de iu
di. ꝙ efficiatur ſummarium, & procedat in cauſa, vt in ſumma
ria, quia ꝙ in cauſa procedatur ſummariè, vel non fundatur ſu
per voluntate partium, quicquid ſenſerit gl. in cle. ſæpe. circa fin.
de verb. ſig. Ita notanter dixit Ant. de But. in d. c. de cauſis. & de
iura. calum. quod poteſt omitti, licèt non expreſsè remitti. vt d.
§. ſed quia veremur. Sed litis cõteſt. nec tacitè, nec expreſsè re-
mitti poteſt. ut no. Io. And. & Ant. de But. & do. in d. c. de cauſis.
Et ad omnia prædicta vide gl. in c. ſi. de app. in 6. in gl. 5. & uide
glo. in d. clem. ſæpe. in glo. penul. & glo. in c. fin. de hær. in 6. &
Bald. in aucten. generaliter. in vlt. notab. C. de epi. & cle. & doc.
in c. 1. de reg. iu. in 6. ſuper gl. 1. & gl. & doc. in c. ſtatutum. §. cũ
verò. ver. cõmittatur. de reſcri. lib. 6. & gl. ſi. 2. q. 1. in primis. quę
omnia perpetuo tene menti, quia utilia. ¶ Quid ſi renuntiatur
aliquibus beneficijs, vel exceptionibus in ſpecie, & demũ ſub-
ditur clauſula generalis, videlicet (& omni legum & ſtatutorũ
58 auxilio) tene mẽti, † ꝙ iſta clauſula ſemper deberet apponi, q̃a
immenſum operatur, vt eleganter dixit Bar. in l. ſi quis ſub con
ditione. ff. de teſt. tut. in ver. quæro quid ſi renuntiauit Velleia-
no &c. & Bar. doc. C. q̃n mul. tut. offi. fun. pot. in auct. matr. &
auiæ. ver. ſed quæro, quid ſi renũtiauit Velleiano. cum ver. ſeq.
& ſeq. vbi dixit, ꝙ ẽt ſi mulier nubendo tutelæ renuntiauit pręe
dicto modo, ꝙ talis caſu poterit ꝑſonaliter capi, vt qlibet alius
tutor, licèt alias ſub maxima pœna mulier ꝓ debito publico,
vel priuato perſonaliter capi non poſſet, l. 1. & 2. & auct. ibi po
ſita. C. de off. diuer. iu. & auct. de nouo iure. C. cuſt. & exhi. reo.
quod nunquam exeat mẽtem tuam. Crederẽ tñ, ꝙ intelligatur
iſto mõ renuntiatum exceptionibus, vel defenſionibus de præ-
ſenti competẽtibus, ſed non de futuro. dic, vt ſ. dixi. At etiã iſto
caſu aduertẽdum eſt, ꝙ ſi in ſpecie nominatur aliqua defenſio,
cui renũciatur, & poſtea ſubdatur clauſula generalis, & oĩbus
alijs ſibi cõpetentibus, & cõpetituris, ꝙ vr̃ etiam eſſe renuncia-
tũ alijs defenſionibus nõ ſpecificatis, ſimilibus tñ expreſſis, vel
minoribus, non aũt maioribus. arg. l. ſed & ſi quis. §. quęſitum.
cũ ibi no. per gl. & doc. ff. ſi quis cau. & c. qui ad agendũ. de ꝓ-
cu. in 6. cũ ibi no. & ꝓdicta procedunt in iure cõpetẽti de pñti.
59 ¶ † Reſtat nunc uidere, an iuri de futuro poſſit renuntiari ſim-
plici renuntiatione. iſtã materiam poſuit gl. & doc. in l. 1. C. de
b pac. & Sal. in l. poſtquã liti. co. tit. verum Bar. in d. l. 1. plenius, [b]
& magis ordinate procedit, ubi ſic diſtinguit ꝑ tres caſus. Quę
dam ſunt iura, quæ uerè nobis competunt re, & ſpe. Quædam
ſunt, quæ nobis cõpetunt ſpe, & nõ re. Quædam quæ non cõpe
tunt nec re, nec ſpe. Primo caſu, ſi quidẽ illa iura competant re
abſque

ADDITIONES.

a Competituris. Quid de generali renuntiatione omnium legum, ſtatutorũ, & beneficiorum, eſt tex. & gl. in l. ſi. ibi omniq; alij legis auxilio. C. quãdo muli. off. tuto. fun. po. & dic, ꝙ talis generalis renuntiatio nõ porrigitur ad ea, de q̃bus ueriſimile nõ eſt quẽquã ſpecialiter renũciaſſe, & ab hoc uõ extẽditur in cogn. ut ꝓbat in l. mater decedẽs. ff. de inoff. teſ. uide latius ꝑ Prac. Pap. in for. libelli. § plures reos deben. in gl. ſup uerſ. alijs q̃ oĩbus legibus. Barth. ab Hon.

b Plenius. Iſtam doctrinam Bart. examinat etiam plene, & magiſtraliter Iaſ. in d. l. 1. C. de pact. in uer. iuxta iſtam gl. in fi. commenti.

abſqꝫ aliquo facto noſtro ex diſpoſitione legis, uel teſtatoris, ut
legata, quæ a die mortis teſtatis quæruntur ignoranti, & hǽdi-
tas, q̃ quæritur filio ſuo ignoranti, tunc pôt repudiari, & per pa
ctum remitti. l. ſi. C. de repu. hær. & l. ſi quis ita. de condi. inſt. &
quod no. in l. ſeruum filij. §. 1. ff. de lega. 1. Si uerò competant ex
aliquo facto noſtro, tũc ſi eſt ius perſonale, nullo modo pt tol-
li renuntiatione, ſed requirit pactum parte præſente, quod pa-
tet, quia alteri paciſcendo, alteri nó quæritur. l. fideiuſſor. & ibi
no. de pac. & l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de uerb. obl. Si uerò eſt ius
reale, & tunc ius poſſeſſionis poteſt perdi ſimpliciter renun-
tiatione, ſed non ius dominij. l. ſi quis ui. §. differentia. ff. de acq.
poſſ. Quandoqꝫ eſt ius, quod competit ſpe, & non re, et tũc per
pactũ poteſt remitti. d. l. 1. C. de pac. Sed an ſimplici renũtiatio
ne ꝺdic aut ſit parte præſente, & idem, quia habet uim pacti. l. ta
le pactum. in prin. ff. de pact. Si parte abſente, tunc, ſi ſit in iudi
cio, ualet. l. 1. cum gl. ff. de cur. bon. dan. & l. in plurium. cum gl.
ff. de acq. hęr. Sed extra iudicium nó ualet. l. ſi ita ſcriptum. §. 1.
ff. de lega. 2. Quandoq; eſt aliquod ius, quod non competit nec
re, nec ſpe, & iſtud (ſi quidem uerba renuntiationis, uel pacti ſa
piẽt diſpoſitionem de præſenti) tunc nullo modo ad aliud ius
futurum porrigitur. C. de captiuis. l. nec nos. ff. quorum leg. l. 1.
§. quod ait. Sed ſi verba pacti porrigantur in futurum hoc mo
do, videlicet, ſi quo tempore res ad me pertineret, etiã ea cauſa
de futuro, facio tibi pactum de non petendo, vel ſimilia verba,
& tunc dicit Bar. illud valere. ff. de ver. obl. l. ſi rem meam. facit
ad hoc ff. de vſuc. l. cum vir. & quod ibi gl. Bar. Ang. & dom. Io.
ego autem in repetitione quam feci de d. l. 1. de pact. per mul-
ta argumenta oſtendo iſtam diſtinctionem Bar. quam plurimi
doct. ſequũtur, fore in pluribus defectiuam, & in aliquibus nó
veram: tamen omiſſis argumentis cóclude in hoc articulo ſic.
Quod quædam ſunt iura, quæ nobis competũt ſpe & re ſimul,
& ſemel. Quædam competunt re tantum. Quędam verò com-
petunt ſpe tantum, & non re. Quædam non competunt nec re,
nec ſpe. Primo caſu quando legatum eſt nobis purè, vel hęredi
tas relicta purè, ſiue filio teſtatoris, ſiue extraneo, non curo, li-
cèt Bar. aliter dixerit, vel qñ hæreditas, vel legatum eſt relictũ
nobis ſub conditione merè poteſtatiua, vt (ſi voles) & tunc om
nibus caſibus, & ſimilibus, dicitur debitum re & ſpe ſimul, non
autem re tantum, vt dicit Bar. quia adhuc nõ eſt tale ius nobis
quæſitum effectualiter ante quàm legatum acceptetur, vel hæ-
reditati filius ſe immiſceat. l. neceſſarijs. de acq. hær. vel hæredi-
tas ab extraneo adeatur, vel conditio poteſtatiua adimpleatur,
vt patet ex prædictis. facit l. ſi ita relictũ. §. illi ſi volet. de leg. 1.
& l. iam dubitari. de hær. inſt. & l. ſeruum filij. §. 1. de leg. 1. & l.
ſi quis ita inſtituatur. cum gl. ff. de cond. inſti. ſed nec etiam di-
citur debitũ ſpe tm̃, quia clarũ eſt, ꝙ iſto caſu tale ius poteſt a
nobis abdicari ſimplici repudiatione. l. fin. C. de rep. hęr. & d. l.
ſeruũ filij. §. 1. & d. l. ſi quis ita inſtituatur. pro quo eſt gl. in d. l. iã
dubitari. in fi. pro quo eſt caſus in l. 1. in prin. de cur. bon. dan. &
no. Bar. in l. homine legato. de optione leg. & iſto caſu (proprie
loquendo) dici debet hæreditas, vel legatum delatum, non au-
tem acquiſitum, vt l. is qui hæres. in prin. ff. de acq. hęr. Secundò
caſu principali, quando competũt re tantum. i. effectualiter, &
radicitus: exemplum, quando nobis eſt aliquod ius effectuali-
ter acquiſitũ, & radicatũ in perſona, & in patrimonio noſtro,
tunc tantummodo dicitur nobis competere re. i. realiter, & cũ
effectu, non autem etiam ſpe, quia nulla ſpes eſt acquiſitionis
in futurum, cum iam acquiſitum ſit, & ſic ſpes eſt de futuro. l.
ſpem. C. de dona. & l. ſi tactum. ff. de act. emp. & in re aliena ac-
quirenda, non in noſtra iam acquiſita: ſicut diximus, ꝙ in re ꝓ-
pria non cadit vſusfructus, tunc iſto caſu ſubdiſtingue, aut eſt
ius reale, & tunc ſiue ſit dominium, ſiue poſſeſſio ſola repudia
tione a nobis abdicatur. l. 1. ff. pro derelicto. & d. l. ſi q̃s vi. §. dif-
ferentia. & ibi gl. & Bar. licèt idem Bar. in d. l. 1. aliter dixerit. ut
ſupra dixi, & malè. Si verò eſt ius perſonale, & tunc ſiue ſit no-
bis quæſitũ facto noſtro, ſiue facto alieno, ſiue ex legis poteſta-
te, ſiue a teſtatore, dummodo ſit nobis quæſitum, tunc non pôt
abdicari ſola repudiatione, quia alteri ſtipulari &c. d. l. ſtipula-
tio iſta. §. alteri. Sed per pactum, & ſic præſenti poteſt, vt d. §. al-
teri. & no. gl. in l. idemq;. §. 1. ff. de pac. Si verò ſit ius miſtum, vt
hǽditas. l. hǽditas. C. de pet. hæ. & tunc idẽ, q̃a iã acquiſita nõ po
teſt ſola repudiatione a nobis abdicari. l. ſicut. cum ſim. C. de re
pu. hęr. niſi ex priuilegio. l. & ſi ſine. §. ſed quod Papinia. ff. de mi
no. ſed ẽt iſto caſu repudians per in integ. reſti. remanet hæres
de iure ciuili, vt ibi. Tertiò verò caſu principali, quando com-
petunt ſpe tantum, & non re, ut in contractu conditionali, vt ſi
promittis mihi centum, ſi nauis ex Aſia venerit. Nam ex con-
ditionali ſtipulatione ſpes eſt debitum iri. §. ex conditionali, ſu-
pra de verb. ob. vel quando relinquitur ſub conditione poteſta
tiua, vel legatum, vel hæreditas, q̃ tamen conditio nó conſiſtat
merè in poteſtate noſtra. iuxta no. in l. ſuus quoq;. §. 1. ff. de hęr.
inſti. vt (ſi decem dedero) facit. l. fi. ff. de cõdi. inſti. Nam iſto ca-
ſu dici poteſt, ꝙ non pẽdet a viribus fortunæ, ꝙ aliqua ſpes ſit
in rerum natura, ſecus ſi pendet merè a viribus fortunę, vt d. §.
ex conditionali. Vel pone exemplum, quando legatum eſt reli
ctum in diem certam, iuxta d. l. ſi ſcriptum. §. 1. ibi, ex die certo.
Nam tale legatum re aliquo modo non competit, cum domi-
nium in legatarium non ſit tranſlatum. l. Sempronius Attalus.
& quod ibi no. de vſufru. leg. & tunc iſto caſu ſubdiſtingue, aut
ego intendo renuntiare iuri, quod eſt mihi de præſenti, & eſt in
eſſe formatum, vt eſt ſpes dicti legati, & tũc eſt clarũ, ꝙ poſſum
repudiare. arg. d. l. ſpem. C. de don. & quod eleganter no. Bar. in
60 d. l. ſi quis vi. §. differentia. in fi. ¶ †Sed dubium, an porrigatur in
futurum talis renuntiatio? videlicet, ꝙ ſit conditio, vel dies cer
ta, quando dominium legati in me transferretur, mihi præiudi
cetur ſaltem ope exceptionis, iuxta materiam in ſimili, in l. vẽdi
cantẽ. de euic. & l. cum vir. & ibi gl. & Bar. & do. Io. de vſuc. &
dicas ſic, aut verba fuerunt apta comprehẽdere futurum. iuxta
no. in l. ſi a colono. ff. de uer. obl. & ꝑ gl. in l. is qui hæres. de ac-
qui. hęr. & eſt tex. in l. 1. ff. de cur. bon. dan. & in l. ſi fundũ. §. alie
na. ff. de pig. & tunc nulli dubium, ꝙ tenet repudiatio. facit q&
pulchrè no. Bar. in l. poſt emãcipationem. §. 1. de lib. leg. & in l.
is poteſt. poſt prin. de acq. hær. Aut uerba nõ ſapiunt futurum,
& tunc aut hoc ius de futuro nobis competit conſecutiuè poſt
aliud purum, & tunc aut repudiãdo illud futurum ſcio ius pri-
mũ, & præſens mihi competere, & tũc repudiatio præiudicat,
ut d. l. nec is. §. 1. ibi, ſed ſi quaſi &c. & l. illud. de acq. hęr. Aut
ignorabat ſibi competere ius præſens, & purum, & tũc non no
cet repudiatio, ẽt in iure de futuro, ut d. l. nec is. Aut ius de futu
ro competebat nobis ſolummodo de per ſe, non autẽ erat con
ſecutiuum ad aliud ius purum, & tunc ſubdiſtingue inter con-
tractus, & ultimas uoluntates: nam in ꝯ̃ctibus, uĩ, ꝙ repudiatio
noceat, quia negari non pôt, quin in ꝯ̃ctu ius non ſit magis fir-
mum nobis, q̃ in ultima uoluntate, cum in ꝯ̃ctu conditionali ſit
ſpes debitum iri, ut d. §. ex conditionali. Et ratio eſt, quia in cõ
tractu ſemper interuenit factum acquirẽtis, quod non contin-
git in ultima uoluntate. ut no. in l. uxorem. C. de condit. inſer. &
ſpes pôt donari. d. l. ſpẽ. de don. & repudiare nihil aliud eſt, q̃ fa
cere liberationem. l. in perſonam. §. 1. & l. tres fratres. ff. de pac.
& liberatio de non petẽdo eſt donatio. l. contra iuris regulas. §.
fi. ff. de pact. Et renũtiare iuri ſuo eſt donatio. l. ſi quis delegaue
ris. de dona. igitur cum ſpes poſſit donari, dicam in cõtractu re
pudiationẽ in futurum nocere, ſi contingat illud ius purificari.
arg. d. l. uendicantem. & d. l. cũ uir. Aut in ultimis uoluntatibus,
& tunc cũ nihil ſit futurum in debito, nec quidem ſpes, ut d. §.
ex conditionali. & per ꝯ̃ns nihil ſit in rerum natura, quod repu
diatio reperiat repudiabile, ergo non nocet talis repudiatio, ut
d. l. is qui. ibi, qualiſqualis conditio fuerit. & d. l. ſi ita ſcriptum.
§. 1. ibi, ſi ſub cõditione. Nec obſt. ille tex. ibi, certa die, licèt ille
tex. in iſta materia me ualde torqueat, quia nõ poteſt negari qñ
legatum eſt ſub die certa, quin ſpes ſit debitũ iri, quia interim
moriens tranſmittit. l. 1. §. 1. C. de cadu. toll. ergo ante diei euẽ-
tum erat ius in eſſe, & tamẽ ibi dicitur æquiparando legatum
conditionale, & factum ſub die certo, ꝙ repudiari non pôt, er-
go idem deberet eſſe in contractibus, licèt ſpes ſit debitum iri,
& tñ ſ. dixi ꝯ̃rium, igitur &c. Sed forte ille tex. intelligit de die
incerta, ut ibi dicit gl. ſm̃ unam opi. uel fortè ille tex. intelligit,
qñ expreſſè uolebat renuntiare ſolũmodo iuri de ꝑ̃ſenti, uide-
licet, illi ſpei, quod pôt, cũ ſit iam in rerũ natura. ut d. l. unica. §.
1. de cad. toll. coniuncta l. ſpem. de dona. non aũt uolebat repu-
diare in futurum, nec uerba erant apta comprehẽdere futurũ,
tũc in ultimis uoluntatibus fauore ipſarum, ut uoluntates de-
functorum mandẽtur executioni eo modo, & forma, prout te-
ſtator diſponit. argu. l. ſed ſi ante. & quod ibi no. ff. ad Treb. & l.
uel negare. quemad. teſt. aper. non nocebit repudiatio, ut ibi. Et
aduertendũ, quia tali caſu nõ tenet repudiatio, nec expreſſa, ut
dictis iurib. nec ẽt tacita. ut eſt tex. no. & ibi no. in l. pe. ff. q̃bus
procla. ad liber. non li. & l. 1. C. quib. procla. ad lib. nõ lic. quod
eſt uerum in renuntiatione ſimplici tacita, non in miſta cũ cur
ſu tpis, nam tunc talis repudiatio noceret. l. 1. & 2. C. qui admi.
ad bo. poſſ. poſſunt. & l. 1. §. decretalis. q̃s or. in bon. poſſ. ſerue.
Si vero uellẽ per pactum tale ius a me abdicare, & tunc ſiue ſit
ius defenſiuum, quod eſt de iure naturali, quia omnis defenſio
eſt de iure naturali. l. ut uim. ff. de iuſti. & iu. ſiue ſit merè ius po
ſitiuum, & tunc ſiue ius futurum fundetur ſuꝑ iure de pñti, &
in ſentẽtia, quæ fundatur ſuper actione intẽtata, & tunc repu-
diatione

diatione actionis, q̃ eſt de præſenti, nulli dubiũ, ꝙ tollitur ſnia futura. Iſte eſt proprie caſus in l. poſtquã. C. de pact. Si verò ius futurum eſt de per ſe, & ſic non habet miſturam, vel dependentiam cum alio, tunc pactum valet. l. 1. C. de pact. & ꝙ ius defenſiuum de futuro poſſit pacto tolli, eſt caſus in l. fi. §. fi. C. de tẽp. appel. & l. 1. §. 1. ff. a quib. app. non licet. & ibi ſcripſi. an aũt põt tolli ſimplici permiſſione, ſiue ſimplici conſenſu, quod non ſapiat vim pacti. iſte eſt tex. in l. 1. §. quod ait prætor. ff. quorũ leg. & ita intelligit Bar. ibi illum tex. & idem Bal. & Sal. in l. 1. C. de pact. quinimmo nec ẽt ſimplici repudiatione facta in iudicio, ẽt

a coram iudice, parte tñ abſente[a] l. fi. ff. de interro. act. & l. certũ. §. ſi quis abſente. & quod ibi per gl. Bar. & doc. ff. de confeſſ. nec ob. l. 2. §. ſed cum placuiſſet. de orig. iu. & l. pen. de off. præſi. per quas leges gl. & doc. communiter ſe fundant, in d. l. is qui. in l. in plurium. de acq. hære. & in l. 1. de cur. bon. dan. quia ibi loquitur in munere, ſiue honore. l. munerum. §. indicandi. ff. de mun. & hono. igitur &c. Vel dic, ꝙ non tenet ibi ſimplex repudiatio in manibus iudicis præſidis, vel principis, quia ipſe fuit, qui contulit magiſtratum ei renuntiantem, igitur tanquam repudiatio facta cum parte acceptante habet vim pacti, & ideo valet, vt d. l. 1. C. de pact. ſecus ſi feciſſet dictam repudiationem coram vno iudice, & ego eſſem debitor dicti repudiantis. nam tunc talis repudiatio nihil mecum habet cõmune, nec talis repudiatio debet mihi abſenti prodeſſe, niſi talis iudex ageret expreſsè, tanquam publica perſona mihi quærere. nam tunc benè mihi quæreret vnius pacti exceptio. vt no. Bar. in d. l. poſtquam liti. & facit l. eum qui. ff. de in ius voc. Item nec tale ius conditionale, cuius ſpes non eſt adhuc in eſſe producta, vt in legato conditionali, poteſt repudiari, etiam parte præſente, ſed tacẽte, nec talis repudiatio habet vim pacti, licèt Bar. & doc. dicant cõtrarium, quia l. tale pactum. in prin. ff. de pact. quam allegant, non probat, nã quoties eſt repudiatio, ſiue conſenſus, dummodo non ſint verba, quę ſapiant pactum, nunquam per talem repudiationem iuri de futuro poteſt repudiari. vt eſt tex. in d. l. 1. & l. quod autem ait. ff. quo. leg. vbi hæres inſtitutus ante aditam hæreditatem, ſi conſentiat legatario, ꝙ accipiat legatum, talis conſenſus cũ nõ ſit in forma pacti, quia non intendebat ſe obligare in futurum, ſi ius ſibi ſuperueniret, igitur non præiudicat, ſecus eſt in pacto quod obligat naturaliter in futurum ad non petendũ. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pac. & videbitis in §. proximo, & iſtud eſt de ſubſtantia pacti. & ibi no. igitur qñ iſtud ſubſtantiale deficit, nõ eſt pactum. arg. l. cum præcario. de præca. no. in l. pacta conuenta. ff. de contrahen. emp. tunc non nocet hæredi, quin adita hæreditate hæres poſſit tale legatum aduocare, & tamen talis cõſenſus,

61 ſiue permiſſio fuit facta legatario præſente, igitur &c. ¶ †Quartò, & vltimò caſu principali, qñ ius nõ cõpetit neq; re, neq; ſpe, tunc dixit Bar. ꝙ nec pactum, nec tranſactio, nec repudiatio p̃iudicat, nec valet. l. nec nos. C. de poſtli. reuer. & hoc tenẽt doc. Sed in hoc caſu tu aliter dicas. Nam clarum eſt, ꝙ legatum ſub conditione relictum, ẽt ſpe, non eſt nobis debitum. l. 1. §. ſi quis ſub conditione. C. de cad. tol. & d. §. ex conditionali. & tñ pacto põt tolli. d. l. 1. C. de pac. & eſt tex. in d. l. & hæredi. §. item filia. ff. de pact. igitur &c. Vnde ſi dicas, aut nõ eſt debitum nec re, nec ſpe, quæ ſpes ſi eſſet, iſtud ſperare eſſet ꝯ bonos mores, vt ſi in morte alterius, vel tractare de hæreditate viuentis, & tunc nec pactum, nec aliquis ꝯtus ſuper talibus bonis poteſt celebrari. l. fi. C. de pac. l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. & ibi docto. & ibi dixi. de ver. ob. & l. qui ſuperſtitis. ff. de acq. hær. Iſte eſt caſus in d. l. nec nos. & hoc expreſsè vult ibi gl. quia eẽt ſolicitus de hæreditate viuentis, contra l. 5. §. interdum. de vulg. & pup. & quia lex vetat contractum celebrari ſuper hoc, vt d. l. fi. de pact. igitur nec ciuilis, nec naturalis obligatio naſcitur. iuxta plenè no. in l. cum lex. & ibi Bar. ff. de fideiuſ. aut ſi ſperaretur, & expectaretur, non eſſet euẽtus, vel expectatio ꝯ bonos mores, licèt ſpes non ſit formata, vt debet in rerum natura, vt in legato conditionali, & tunc pacto poteſt repudiari, & a ſe abdicari, vt d. l. 1. de pac. & d. §. itẽ filia. quia ego poſſum me obligare naturaliter in futurum, quia ſi iſtud ius, ego in genere ſpero, & licite poſſum ſperare, vt mihi cõtingat, ego non volo petere, ſecus eſt qñ hoc ego non poſſum ſperare, ꝙ veniat, nam tunc non poſſum me p pactum obligare non petere id, qđ ſperare lege prohibente non poſſum, quia eſſet oppoſitũ in ſubiecto. & iſta vr̃ mihi melior, & plenior diſtinctio in iſta materia, quã faciat Bar. & doc. in l. 1. C. de pac. ¶ Veniamus ad textum principale, & videamus aliqua in actu practico, verum quia ſupra in iſto §. ver. capio tertium, quo quærit̃, quę eſt materia &c. vidimus qualiter actor debeat formare intentionem ſuam in aliquibus, & qualiter debet eſſe cõcepta iſta cautio, & quibus verbis, dic, vt ibi dixi, quia ea poſſent in hoc articulo hic repeti, nunc ergo videamus hic aliqua tam ex parte actoris, quàm ex parte rei. ¶ Et primò ex parte rei, quõ debeat formari iſta exceptio non nu. pec. & breuiter reſpõdendo dicas, ꝙ iſta regula vniuerſalis, ꝙ medium concludendi non ſolum in iſta exceptione, ſed in omnibus exceptionibus regulatur ſecundũ medium concludendi per actorem in libello ſuo. ita eleganter dixit Sal. in l. cũ vltra. C. de non nu. pec. Ex quo ſequitur in caſu noſtro, quia aut creditor agit ex ſtipulatione, qua debitor ſe aſtrinxit ad reſtituendum mutuum, & tunc reus non debet excipere, & opponere exceptionẽ non nu. pe. ſed debet opponere exceptionẽ in factum, de qua habetur, & ibi dixi ſupra eod. in prin. Si verò creditor nitatur ex confeſſione debitoris, tunc opponit exceptionẽ prædictã nõ nu. pec. ita dicit Sal. in d. l. cũ vltra. Sed in iſta exceptione aliter infra dicã, ſed primã regulã de modo concludendi teneas menti, eodẽ modo ſi cõueniatur fideiuſſor, vel mãdator ex cautione debitoris, debet excipere, ꝙ reo pecunia nõ eſt numerata, nõ aũt dicere debet, ꝙ ſibi numerata non eſt. vt not. glo. in l. mandatori. & ibi doc. C. eod.

62 ¶ †Quæro itaq; quõ debeat fieri, & interponi iſta exceptio? & vide tex. & gl. in l. ſi intra. C. eo. qa vult Io. ꝙ debeat fieri in ſcriptis in perſonã, vel ad domum creditoris, vel in iudicio. l. ſi præſens. C. de epi. aud. & Auct. ꝯ qui ꝓpriã. C. eo. & l. in cõtractib. in fi. eo. tit. l. vt perfectius. de anna. excep. & no. gl. & doc. in d. l. in contractibus. & not. Bar. Ang. & Raph. in l. 1. ff. eo. & ſic eſt in hac exceptione ſpeciale, nam regulariter non eſt opus, ꝙ exceptio ꝓferatur in ſcriptis. l. ſcire oportet, de excu. tut. de quo dic, vt plenè dixi ſup. eo. in rub. in decimo principali quæſito, verſ. quartò eſt videndum, ꝙ ſicut libellus eſt proponendus in ſcriptis &c. Sed in q. Saly. dicas tu, ꝙ licèt ſtipulatio interueniat, & ex ea agat creditor, tñ põt excipi de non num. pec. & formaliter

63 excipitur, vt hic eſt tex. apertus. ¶ †Secundò quæro, ſi actor agit ex cautione confeſſionali, & ſic actio ſonat in conditione ex lege, ſed in proceſſu cauſæ non ſolum probatur confeſſio, ſed ẽt numeratio, quæritur an reus ſit condemnandus? & ſic iſta quæſtio reſidet in hoc, vtrum actio ſit nata ex confeſſione. & videt̃, ꝙ reus debeat abſolui, quia ex cautione non datur actio, ſed ex numeratione, quia obligatio, quæ poteſt induci ex vero, nõ debet induci ex ficto, vt C. de rei vxo. act. §. 1. l. fi. de pac. conuẽ. pro quo allega tu quod not. gl. in ſimili in l. 1. ff. de publ. in oppoſitũ facit, quia numeratio vr̃ facta cauſa verificandæ cautionis, & implendæ fidei creditoris, igitur ex cautione agi poteſt. Addas tu adimpleta, & qualificata per numerationem ſecutam, ſicut dicimus, ꝙ debet agi ex compromiſſo adimpleto per laudum. vt no. Bar. in l. 2. ff. de arb. & in l. fi. ff. de bon. poſſ. ſecun. tab. ſicut etiam debet agi ꝯ fideiuſſorem ex ſtipulatione ſua iudicatũ ſolui, adimpleta, & pacificata per ſñiam latam ꝯ principalem. vt eleganter no. Bar. in l. 1. circa fi. ff. iudi. ſol. & ideo ſequi debet condẽnatio. ar. l. cum. n. de nona. Concludit ergo Bal. in d. l. ſi ex cautione. diſtinguẽdo. Aut numeratio ꝓbatur ſm tẽpus cautionis, ſeu cõfeſſionis, & tũc male agit, quia cõfeſſio nõ emanauit cã inducẽdæ obligationis, ſed probationis, qa obligatio nata eſt ex numeratione, igit̃ nõ debet produci ex cõfeſſione, q̃ non eſt efficax ad agendũ, niſi poſt bienniũ, ĩ. de lit. obl. §. 1. Sed contrariũ

64 tenet ibi Sal. per d. l. ſi ex cautione. quia ibi † actor agit ex cautione. & probat vtrunq;, & tñ pro ſe reportat ſñiam, vt patet in tex. ibi, ſi ex cautione cõuenire cœperis. & ibi, cõpellitur probare tibi numeratã pecuniã, & nihil prohibet ex vtroq; actionẽ dari, vel ꝯdictionẽ ex lege ꝓp cautionẽ, & ẽt certi condictionem ex numeratione, cum ambo remedia competant ad idẽ, & vnicũ, & noſtra intereſt plura remedia habere. l. non eſt nouum. de act. empt. & quilibet ex eis agit inducere, & nos loquimur, vbi confeſſio habet diſpoſitionem annexam, & hoc credo verius. Aut nõ probatur ſm tẽpus cautionis, & tunc aut numeratio præcedit cautionẽ, & tunc dicit Bal. ꝙ cõfeſſio emanat ad probandũ, & nõ ad inductionẽ ꝯtus literarũ, & ideo probata numeratione facta anteriori tp̃e, libellus reperitur ineptus. iuxta no. in ſimili in l. ſed & ſi poſſeſſor. §. fi. ff. de iureiur. ideo ratione petitionis, quę nunc apparet inepta, debet abſolui. c. examinata. de iud. Sed ſm Sal. iſtud poſſet tolerari, vbi eſſet ſimplex confeſſio non habens ſecum diſpoſitionẽ annexã, ſed vbi haberet diſpoſitionem

ADDITIO.

a Abſente. no. cõcluſionẽ, quã facit Iaſ. in l. 2. C. de pact. In ver. in ea. gl. ibi ſed repudiatio, ꝙ per ſemiplenã renuntiationẽ factam in abſentia partis nõ poteſt ius de futuro remitti. limita, vt ibi per eundem hanc concluſionẽ quatuor no. limitationib. maxime quando renuntiatio ſimplex eſſet geminata. vt per Lado. Rom. in conſi. 190. quod incip. in caſu propoſito conſultationis breuiter dicendum dictum Franciſcum. 3. col. Barth. ab Hotar.

ſitionē annexam, expreſſam, vel tacitā, tunc quia talis cōfeſſione dum probat, ſed ēt obligat, (vt ſupra dixi) igitur nō pōt dici, ꝙ libellus ſit ineptus. Item, quia probatio numerationis anterioris eſt facta ad tollendum exceptionē non nu. pec. & ad confeſſionem, vel obligationē inductā ex ea verificandam, aut numeratio probata ſequitur, & tunc dicit Bal. ꝙ debet ſequi condemnatio, vt no. C. eo. l. in contractibus. in prin. in gl. in ver. nullo modo. Et eſt rō, quia numeratio fidē creditoris adimplevit, & ſic non minuit effectū cautionis, ſed auxit. & ita reſtringit illā legē. Sed ſm Sal. illa lex non eſt ad iſtum caſum reſtringenda tm̄ per rōnes ſ. allegatas. & per l. ſi ſub ſpecie. C. de poſtu. prout ibi, cautio eſt ſecuta, patrocinium præſtitum. & ſic ex cautione agitur, quatenus aſcendit patrocinium præſtitum. & ſic ex cautione ſit cōdemnatio. Item per l. adverſus. C. eo. dum tex. dicit, an tunc cum cavebatur &c. vbi colligitur, ꝙ ſi ſm tempus cautionis numeratio intervenit, ꝙ ex cautione poteſt agi, & ſequitur condēnatio, licèt probetur numeratio. Et eſt rō, quia probatio numerationis nō verificat cautionem, ſed cām cautionis cōtra obiectum exceptionis non factæ numerationis. quæ omnia tene menti. Sit ergo cautus cauſidicus actoris qūo in iſta materia agat, ne inepte dicatur egiſſe, & ne ſuccumbat. ¶ Quæro ecōtra, quid ſi actor petit pecuniam vt creditam, & numeratam, &

65 aliter † non probat numerationem, quā per actionē prædictā. Bar. in l. 2. in fi. ſi cer. pet. ſcribit, ꝙ intentio actoris non ſit probata, quia aliud eſt mutuum naturale, quod eſt quando numeratio intervenit, & aliud ciuile, [a] qn̄ Chirographum confeſſionale intervenit. vt ibi no. gl. no. Sed ipſe Bar. in certis q. in l. ſingularia. eo. ti. videtur ſentire ɔ̄rium. Sed Saly. in d. l. ſi ex cautione. in ver. quæro ecōtra, quid ſi petit. tenet, ꝙ immo probet. Et eſt ratio, quia confeſſio, qua confitetur habuiſſe cētum mutua, probat præſumptiuè numerationem, ēt intra biennium, ſi non opponatur exceptio non nume. pec. vt d. l. ſi ex cautione. & poſt biennium multomagis probat, quia ſm illos, qui dicunt, ꝙ non pōt opponi, ſed reus tenetur probare nō numeratam, & adhuc idem, quia ad quid probare tenetur non numeratam, niſi oppoſitum eius ſit probatum verè, vel præſumptiuè, pro hoc facit, quia de proprio ſignificato illius verbi, accepiſſe, notat rei, cui adijcitur, dominij tranſlatio. ff. ad exhib. l. de eo. §. 1. quæ in frau. patr. l. r. §. ſi mutuam. ff. de vſur. l. tutor §. ſi Sed talis domini trāſlatio, non poteſt fieri, niſi interventu rei, ergo &c. & pro hoc facit tertia ratio, quæ dicit, pro confeſſione probata in ea contenta, & per ɔ̄ns cōtractum interveniſſe, q in ea cōtinetur. l. Publia. in fi. ff. depoſi. Nec ob. quod no. glo. in d. l. 2. §. fi. quia illa eſt quædam differentia magiſtralis Accur. gloſſatoris gratia commodioris doctrinæ emanata, non ad iſtum finem, de quo nunc quærimus. Prçterea gl. in illa differentia loquitur in caſu certo, in quo conſtat numerationem factam non fuiſſe, nos vero in caſu dubij, ſeu de cuius ɔ̄rio non conſtat, & hanc partem ſentit Nico. de Mata. in quadā q. quam format in l. generaliter. C. eo. ſed aduertas tu, quia Bar. in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. & in l. ſi ſtipulatus. §. Chryſogonus. de verb. obli. de quo dixi ſ. de actio. in §. ſequens. in ver. quid ſi actor dicat reum fuiſſe confeſſum &c. tenet contrarium. Tu poſſes dicere, ꝙ virtus conſiſtat in modo practicandi, quia ſi agit ex numeratione, & ad probationē inducit cōfeſſionem, & obtinebit, aliás ſecus. dic, vt plenè dixi in d. §. ſeq. Et pro iſto modo practicandi, facit quod no. Bal. in l. Deo nobis. in prin. C. de epiſ. & cler. & in l. ſi. C. de ſpon. & in l. 2. C. qn̄ lic. ab emp. diſce. Vel ſecundò dicas, & melius, aut agit tanquam mutuauerit centum, & ad hoc probandum, inducit cautionem, tunc obtinebit, quia inducit mutuū ciuile, & illud probat, aliás autem ſi diceret, ꝙ numeravit centum, & ſic inducit mutuum naturale, & tunc ſi producit confeſſionē, quia probat mutuum ciuile, non debet obtinere, quia non probat mutuum intentatum, & ſuper quo fuerit lis conteſta. vt no. Spe. in ti. de teſtibus. §. 1. ver. ſed pone egi. & no. Bar. & Ang. & dñi mei. & ibi dixi in d. §. Chryſogonus. & illud mihi placet, quod probat arg. gl. no. in l. 1. in prin. ff. de publ. & ibi Bar. & Ang. vbi gl. dixit, ꝙ ſi ago publiciana, in qua ſufficit probari quaſi dominiū, ſi probo directum, licèt plus probauerim, debeo tn̄ ſuccumbere, quia nō probo, ꝙ intentaui, nec id, ſuper quo lis fuit conteſtata. qđ nunquam exeat mentem tuam, pōt ēt hoc intelligi, vt dicam ſtatim

66 in qōne ſeq. ¶ † Quçro modo quid ſi actor cumulauit vtrunq; .ſ. confeſſionem & numerationem, & confeſſionem probat per vnum teſtem, numerationem per vnū alium teſtem, an illa ſufficiant ad condemnationem? & Sal. in l. ſi ex cautione. dicit, ꝙ nō, q2 teſtes ſunt ſingulares in ſuo dicto, quia ille, qui deponit de cōfeſſione, probat de auditu, & ille, qui deponit de numeratione, probat de viſu, & ſic cum de eodem ſenſu non deponāt, non ſunt cōteſtes, ergo nō probant. l. teſtium. C. de teſti. Nec obſt. ſi dicatur, ꝙ numeratio debet dici probata, quia ille, qui de cōfeſſione deponit, ſemiplenè probat confeſſionē, & per ɔ̄ns ſemiplenè numerationem, vt dixi, quia videt ꝙ teſtis, qui de confeſſione deponit, non probat confeſſionē, niſi per mediū auditus, & ſic per actū diuerſum ab eo, qui numerare vidit, qui actus, ēt neceſſarius nō infert numerationem, ſed per actus diuerſos nō inducitur probatio vnius actus, qui ēt probabiliter ex alijs induci poſſet. l. non hoc. C. vnde cog. & ad hoc bene facit quod not. Cy. in l. 2. quæ ſit lon. conſue. in q. qua quæritur, qūo probetur conſuetudo. & potiſſimè in caſu noſtro, vbi vterq; actus eſt deductus in libello: & ſic vnus teſtis ſuper vno, & alter ſuper alio, & maxime ideo introductum eſt, quia idem dicendum, ſi numeratio ſola eſſet deducta in iudicio, & vnus ex teſtibus probaret numerationem de viſu, alter cōfeſſionem tm̄, & hoc pp diſformitatem actuū, q̄ facit illos nō eſſe cōteſtes, quod ſecus eſſet, ſi duo conformiter plenè probaſſent cōfeſſionē, quia tunc numeratio prçſumptione iuris diceretur eſſe probata, vt in prçcedenti quæſtione dixi, igitur &c. Sed tu aduertas, quia iſta quçſtio nō vr̄ facere ad materiam noſtrā, quia in iſta materia, ad hoc, vt locū habeat, neceſſe eſt, vt interueniat ſcriptura, & ēt mutuū, & ſi ſcriptura deficit, nō habet locū iſta materia. vt ſ. de lite. obli. §. 1. vt dixi ſ. in iſto §. 1. in tertio quæſito principali, igitur ſi ſcriptura interueniſſet, clarū eſſet, ꝙ dicta confeſſio eſſet probata per ſcripturam, & per vnum teſtem, ergo plenè dicetur probata. arg. c. ſi. de ſucceſ. ab inteſ. & no. eleganter Bar. in l. 2. de excu. tu. & in l. 1. §. ijdem Corne. de quæſtio. & in l. admonendi. ff. de iureiu. Cum ergo confeſſio ſit plenè ꝓbata, ex quo ēt pſumptiuè eſt probata numeratio, ſm Sal. dicerē, ꝙ tali caſu actor obtineret, ēt ſi in libello dixiſſet, ꝙ numerauit, & ſic intentauit mutuum naturale, ſecus ergo ſi nullo modo verè probaſſet numerationem. & ita intelligitur quod dixi ſupra in prçceden. quçſt.

67 quod no. ¶ † Quid econtra ex parte rei, cui poſt biennium incumbit onus ꝓbandi negatiuā, qūo ꝓbabitur, an poterit probari per confeſſionē creditoris? & gl. in d. l. in ɔ̄ctibus. in verſi nullo modo. dicit, ꝙ ſic. & hoc non vr̄ mirū, quia confeſſio partis dr̄ probata ꝓbatio. vt not. Bal. in l. Deo nobis. C. de epiſ. & cler. in prin. Statur. n. cōfeſſioni ꝓpriç ɔ̄ confitentē. l. Publia. in fi. ff depoſi. ēt in criminalibus. l. ſi cōfeſſus. & ibi Bar. de cuſt. reo. q2 ɔ̄ cōfeſſum non erroneè, nullæ partes iudicis ſunt, niſi in condēnando. l. 1. cū ibi no. C. de cōfeſſis. intm̄ ꝙ licèt ɔ̄ prçſumptionē iuris, & de iure nulla admittatur probatio in ɔ̄rium. l. antiquç. C. ad Velleia. l. ſi. C. arbit. tute. tn̄ per confeſſionē partis admittitur probatio in ɔ̄rium. vt no. gl. in Auct. de çqua. do. §. ſi aūt mulier. in ver. ſcribat. Sed Sal. in d. l. in ɔ̄ctibus. in prin. in verſi. quæritur tūc gl. ſuppoſita illa opin. &c. & in verſic. ſequen. intelligit illam gloſ. qn̄ de præſenti in iudicio creditor agnoſcens bonam fidem confitetur ſe non numeraſſe, quia per talē cōfeſſionē factam in iudicio liquet iudici de cauſa, meritò ſequel abſolutoria. Pro hoc adducit, quia ēt vbi exceptio nō cōpetit, tamen çquitate ſuadente, ne creditor locupletetur cum ſua iactura, poteſt implorare officium iudicis. vt eſt tex. & ibi Bar. & Ang. in l. planè. & in l ſi. ff. de peti. hçre. facit quod no. Bar. in l. 1. §. 2. quod vi aut clā. Addas tu circa dictam cōfeſſionē creditoris factā in iudicio, quia cōfeſſio emanata in iudicio nō poteſt ſimpliciter, vt erronea reuocari, [b] licèt cōfeſſio extra iudiciū ſic. & no. Bar. & doct. in l. 2. ff. de ɔ̄feſ. & no. gl. Bar. & doc. in l. error. C. de iu. & fac. igno. Secundò ex confeſſione facta extra ius, nulla inducitur actio, ſed tm̄ probatio. l. Publia. in ſi ff. depoſi. ſed ex confeſſione facta in iudicio inducitur actio in factum, ſicut in iniā, ita dicit gl. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſi. & ibi Bar. de iureiu. & facit quod no Bar. in l. triticum. ff. de verb. obliga. Tertiò, confeſſio extraiudicialis

ſine

ADDITIONES.

a Aliud ciuile. Et pro intelligentia eorum, quæ hic habentur, dic. quòd triplex eſt mutuum. quoddam enim naturale tantum, quoddam ciuile tantum. quoddam autem ciuile, cui natura cooperatur. naturale, in quo interuenit traditio neceſſaria, per Bar. in l. 2. in § appellata ff ſi cer. pet. Ciuile, quod per ſimplicem confeſſionem, ciuile cui natura cooperatur, eſt illud, quando; ſtipulatio interceſſit de mutuo reſtituendo, quomodo habeat locum exceptio non nu. pec. in iſtis, dic in ciuili, tamen ſi conuentatur is, qui confeſſus eſt ante biennium. ſi vis etiam hæc videre bene examinata, videas per Prac. Pap. in for. libelli ſuper actio. hypoth. in gl ſuper ver. mutuo. in verſic. quæro. Bartho. ab Horat.

b Reuocari. adde ea, quæ tangit Pract. Pap. in forma interro. fiendarum reo cōuento. in gl in ver. compellas. in ver. quid autem dicemus in confeſſione, vel reſponſione facta in iudicio & adde an confeſſio emiſſa a procuratore noceat eius domino per eundem, vbi ſupra paulo inferius. in eo ver. & ibi copioſè qualiter probetur de errore. Vide per Phil. Dec. in conſi. 146 col. 9 & an quis videatur confiteri, quæ impoſitionibus poſuit per eundem in conſi. 57. col. 3. Barth. ab Horat.

ſine cauſa non nocet. vt not.glo.in l.idemq; . §. 1.ff.de pact.& tñ
facta in iudicio nocet, ſaltem quò ad exceptionem aduerſario
parandam.vt not.Bart.in l.non ſolum.§.liberationis verba.ff.de
lib.leg. Quid ſi creditor non confiteatur nunc de præſenti in iu
dicio ſe numeraſſe, immo confirmat ſe numeraſſe, ſed reus vult
probare per confeſſionem extraiudicialem prius factã, an reus
debeat abſolui, ſi hoc probat. & dic ſm Sal.in d.l.in contracti-
bus. ꝙ ſi dicta confeſſio eſt redacta in cõtrariam ſcripturam, ꝙ
tali caſu per talem confeſſionẽ creditoris poteſt probari, & de-
bet reus abſolui. arg.l.generaliter. eo.tit. quia per talem confeſ-
ſionem videtur à priori contractu recedere. vt ibi not. Si autem
probetur confeſſio per teſtes, tunc aut confeſſio emanauit poſt
biennium, & adhuc idem, ſi autem ante biennium, vr̃ dubium,
quia confeſſio non eſt niſi de iam præſumpto, eſt.n. præſumptio
legis vſq; ad biennium, ꝙ non ſit numerata, ideo hæc confeſſio
nihil auget, & clarũ, ꝙ poſt illam confeſſionẽ potuit numerari.
Vnde ſi biennium poſt confeſſionem prædictam extraiudicialẽ
impleatur, videtur, ꝙ illa confeſſio nihil proſit debitori, niſi for
tè dicatur, ꝙ per talem confeſſionem factam ad inſtantiam par
tis, dicatur querela facta de pecunia non numerata, & ſic inter-
rupta præſcriptio, & per cõſequens, vt perpetuò poſſit opponi,
& per illam confeſſionem probari, nec præſumatur poſtea ali-
quo tempore numerata.l.ſi intra. C.eod.titu. Tu dicas, ꝙ vltima
pars eſt vera, quia licet ante bienniũ præſumptio ſit, ꝙ non fue-
rit numerata, tamen per confeſſionem creditoris, ẽt extraindi-
cialem, verè probatur, ꝙ nõ fuit numerata. Vnde licet illa præ-
ſumptio iuris tolleretur ex lapſu biennij, ita ꝙ poſtea præſume
retur numerata, tñ ſi creditor confiteatur ſe numeraſſe, licet trã
ſeat biennium, veritas negatiuè non mutatur, quia magis debet
attendi veritas, quam fictio.l.ſi ſtio quem pater.ff.de libe.& poſt.
Quid ſi hodie confitetur creditor, ꝙ tempore cautionis nõ nu-
meraui, ſed bene confitetur ſe recepiſſe a debitore cautionem
ſpe futuræ numerationis, dicit tñ ſe poſtea numeraſſe, & eſſe la-
pſum biennium, intra quod reus querelam non fecit. certè vi-
detur, ꝙ illa cõfeſſio præiudicet creditori, quia reddit retro cer
tum, ꝙ confeſſio debitoris fuit facta ſpe futuræ numerationis,
quæ numeratio cum conſiſtat in facto, nullo ſpatio tpis præſu-
mitur. Sed vbi eſſet dubium an ſpe futuræ numerationis feciſ-
ſet, vel tunc tpis, vel poſtea, vt ſi creditor ſimpliciter confitetur
ſe tempore cautionis non numeraſſe, tunc ſtante hoc dubio, per
lapſum biennij præſumitur numeratã fuiſſe, vt prima facie de-
monſtrat confeſſio debitoris, põt tamen probari contrariũ, ſm
cõem opi.& pro hoc accedat d.gl. in l.in contractibus. quæ hic
68 procedat. ita dixit Sal.in d.l.in ꝯctibus. quod no.¶ † Quærit Cy.
in d.l.in contractibus, pone, ꝙ creditor producit confeſſionem
debitoris factam in iudicio cum promiſſione de reddendo, an
creditor poſſit repelli per debitorẽ iſta exceptione non nume-
ratæ pecu.& rñdet Cy. ꝙ ſi talis confeſſio, & promiſſio de red-
dendo fuit facta in iudicio per modum iuriſdictionis volunta-
riæ, vt videmus quotidie fieri in inſtrumentis guarentigiæ, qui-
bus lectis, tabellio, qui dr̃ eſſe iudex chartularius. vt not.glo.in
l.1.ff.de iudi.ex poteſtate ſibi à ſtatuto conceſſa, facit confitenti
præceptum de ſoluendo, nam ibi exercetur quædam volũtaria
iuriſdictio, & totum procedit ex conuentione partium. Addas
tu not. ꝙ hoc geſtum in inſtrõ guarentigiæ perinde iudicatur,
ac ſi eſſet factum in iudicio. ita eleganter dixit Bar.in l.poſſeſſio.
§.& ſi poſſeſſio.ff.de acq.poſt.& in l.nõ fatetur.de confeſſ. ſecus
ergo, ſm Cy. ſi confeſſus eſſet per modum iuriſdictionis conten
tioſæ, quæ in inuitum redditur.l.inter ſtipulantem.§.1.ff.de ver.
obliga. ſiue ſua ſponte coram prætore fuerit confeſſus. iuxta l.ſi
reus paratus. ff.de procur.& facit l.ſi debitori. de iudi. quia tunc
non præſumitur ſpe futuræ numerationis. cum non ſit veroſi-
mile, ꝙ ſic fuerit confeſſus, niſi pecuniam habuiſſet. l.non eſt ve
roſimile. quod met.cau. Addas aliam rationem ſm Sal. quia tũc
apparet, ꝙ confeſſio eſt de mutuo antecedenti, & ſic ceſſat exce
ptio iſta, nec oppoſita patrocinatur.l.generaliter. C.eo. ¶Quæ-
ro, caſu, quo reus neget propriam ſcripturam, cum teneatur ad
pœnam dupli, quo iure, & forma cõueniatur ad duplum? vide
quæ dixi ſupra in quarto principali quęſito. in verſi. tempeſtiuũ
69 accedere, &c. quia hic cõgruentius caderet. ¶ † Sed aduertas ad
id, quod ſupra dixi, ſm Sal. ꝙ qñ vltra confeſſionem debitoris
eſſet ſtipulatio de reſtituẽdo, & ageretur ex dicta ſtipulatione,
tunc non debet formaliter excipi de exceptione non numeratę
pecu. ſed de exceptione in factum. l. cum vltra. C.eod. ſm eum,
non obſtat iſte tex. quia ſm Petr.& Ray. & Sal.in d.l.cum vltra.
hic exceptio non numeratæ pec. non denotat nomen exceptio-
nis, ſed materiã, ex qua exceptio datur. i. exceptionem in factũ
de pecunia non numerata, vel propter pecuniam non numera-
tam, ſicut dicimus in ſimili in actione ex ſtipulatu, vt habetur in
l.debitori. in ſi. C.de pac.& in actione de dolo.l.1.C.de do. Tu di
cas, ꝙ ipſi violant multum iſtum tex. vnde tu potes ſaluare debi
torem, qui ꝯ ſtipulantem ſimpliciter excipit de non num.pecu.
vt hic eſt tex. Nec obſt.d.l.cum vltra. quia licet ille tex. dicat, ꝙ
ſit danda exceptio in factum, non tñ negat, ꝙ ſi opponat exce-
ptionem non num.pec. quòd non debeat abſolui, igitur poterit
opponere, vel exceptionem in factũ, vt ibi, vel exceptionem nõ
nu.pecu. vt hic. Vel ſecundò, poſito, ꝙ non competeret niſi ex-
ceptio in factũ, vt dicunt doct. tñ etiam poteſt defendi reus, qui
ſimpliciter opponit exceptionem non num.pec. quia iſta verba
impropriãtur ad ſaluandã exceptionem reo, ſicut verba libelli
actoris, qui non eſt ita fauorabilis. l.fauorabiliores. de regu.iur.
impropriantur, vt ſaluetur libellus. l.ſi olei. & ibi Bar. C.loca.&
no. Bar. in l.ſi prius. de no.ope.nunc. de quo plenè dixi ſupra de
act. §.s. & ſic in caſu noſtro ſupplebitur opponendo exceptio-
nem nõ nu.pec. i. exceptionem in factum hoc modo: Propono,
propter pecuniam mihi non numeratam, quam tñ vltra confeſ
ſionem meam per ſtipulationem promiſi reſtituere, & iſto mo-
70 do res ſaluabitur. ¶ † Quid ſi debitor elapſo biennio volẽs pro-
bare numerationem non fuiſſet factam, facit de hoc poſitiones,
& petit per creditorem reſponderi, an cogatur rñdere? & vide-
tur, ꝙ ſic. vt no. in l.ſi ex cautione. C.eo. cum poſitionib. rñdea-
tur cum iuramento calum.l.2.§. ſed quod obſeruari. C.de iura.
calum. ergo cogitur reſpondere, & iurare ſe non numeraſſe, vt
d.§. ſed quod obſeruari. ſed in contrarium vr̃ tex. in l.in contra-
ctibus. §. de illo. C.eo. & ibi glo. quæ allegatur generaliter. C.de
iureiu. ob quam gl. Bar. diſtinxit. Aut creditor habet iuſtam cau-
ſam recuſandi, & non cogitur iurare, nec rñdere illi poſitioni,
& ita intelligatur dictus §. de illo. Aut non habet iuſtam cauſam
recuſandi, & cogitur rñdere, & per conſequens iur̃m calumnię
præſtare. Ita ſaluabitur illa gl. & ita ſenſit dicta glo. alleg. d.l. ge-
neraliter. ſed Bal. ibi dicit, quod Bart. non bene dixit, quia iuſta
cauſa recuſandi eſt lapſus termini, quo quis exoneratur ad re-
ſpondendum poſitioni negatiuæ, cui aliàs eſſet rñdendum de iu
re. c.2. de confeſſ. in 6. & illud placet Sal. in d.§. de illo. & reſpõ-
det ad glo. in d.l.ſi ex cautione. ꝙ loquitur intra biennium, licèt
poſt renunciationem factam. Vel ſecundò creditor non neceſſi-
tabatur reſpondere, ſed volens reſpondit. ita intelligatur glo. in
d.l.in contractibus. in nullo modo. Et pro iſta opi. tu adducas, &
multum facit quod habetur in l.mancipiorum. de opi.lega. per
gl.& Bart.& gl. in cle. ſæpe. in verbo non obſtante. in ſi. de verb.
ſig.& Cy.& doc. in l.ſi ea quæ. C.qui accu. non poſſ.& not. Ang.
& latè do. Io. in l.quandiu. la grande. ff.de acq.hær. & Inn.& Io.
And. in ca.cũm in tua. qui mat.accu.poſſ. vbi habetur, ꝙ lapſus
termini præcludit viam contumaci, ꝙ amplius nõ audiatur. Sed
opi.gl.& Bart. eſt multum ęqua, & fortè pp eorum authoritatẽ
ſeruatur in practica, pro qua facit quod no. Inno. in d.c.cum in
tua.& Ang.& Io. in d.l.quandiu.& Sal. in d.l.ſi ea quæ. qm̃ id, qđ
dr̃ in l.mancipiorum. cum ſimi. videlicet, ꝙ lapſus termini præ-
71 cludit viam contumaci, eſt verum, ſi iudex † interlocutus fuit
terminum fuiſſe lapſum, & per ꝯñs amplius audiri non debere,
aliàs aũt ante dictam interlocutoriam poterit contumax proba
re, & inducere non obſtante lapſu termini. ita dicam in caſu no
ſtro, licet biennium ſit lapſum, & ſic terminus legalis, tñ etiam
poſtea poterit eſſe iuſta cauſa, qua debitor poterit audiri, & res
ſit integra, ſi adhuc non ſit pronunciatum reum amplius audiri
non debere propter lapſum biennii, ſm Inno. in d.c.cum in tua.
¶Ex quo no. tu cauſidice, ꝙ qñ parti aduerſæ labitur terminus,
ꝙ accuſes eius contumaciam, & facias per iudicem interloqui
terminũ fuiſſe lapſum, & amplius in illo actu non fore audien-
dum, nec ſufficit ſolummodo accuſare eius cõtumaciam nihil
probantis, vel nihil facientis in termino. quod nunquam exeat
72 mentem tuam, quia quotidianum. ¶ † Quæro ergo quõ forman
tur articuli in hac exceptione, vt concludant, tu habes gl.& ibi
Ang.& doc. in l.a. C.de non nu.pec. qui dicunt, quòd debes for-
mare duos articulos. Primus, ꝙ creditor confeſſus fuit ſe non
numeraſſe præſente debitore, aliàs ſi eo abſente, talis confeſſio
creditoris non pręiudicaret ſibi, vt not. Sal. in d.l.in bonæfidei.
C.de iurein.& Ang. in l.rõnis. C.de proba.& hoc qñ aliqua pars
pecuniæ nondum eſt numerata, & biennium ſit lapſum. Secun-
dus articulus erit, qñ aliqua pars eſt numerata, videlicet, ꝙ cre-
ditor tali tpe, & tali loco tantam pecuniam, & non plus nume-
rauit, hoc.n. probato, neceſſario probatur, ꝙ maior quãtitas nu
merata non ſit. Vbi autem nullam penitus quantitatem numera
uit, & debitor vult dicere nullam quantitatem numeratam, fa-
cit duos alios articulos, in quorũ vno dicat, ꝙ tali loco, & tpe
confeſſus fuit ſe tantam pecuniam recepiſſe. Secundò articule-
tur,

tur, q dicto loco, & tempore, & coram talibus teſtibus in tali
inſtrumento deſcriptis creditor ceſſauit numerare, & non nu-
merauit dictam pecuniam, nec potuiſſet numerare, quin dicti
teſtes vidiſſent, & intellexiſſent, qm fuerunt præſentes cõfeſſio-
ni prædictæ. facit quod not. gl in l. 1. §. 1. de iti. actuq; priua. Sed
ẽt aduertas, vt dixi s. in primo principali quæſito, in verſ. aduer-
tas tñ, q omnibus caſibus in quibus &c. q debitor poteſt etiam
ſuam confeſſionem cõdicere, habet ergo debitor duplex reme-
73 dium, vnum vt agat † contra creditorem, vt liberet eum, quaſi
ſine cauſa habeat eum obligatũ, ſeu vt condicat ipſam obligatio
nem per conditionem ob cauſam iſta forma, valet aſſerẽs, q ſe
obligauit ob cauſam. i. ob ſpem futuræ numerationis. & q ſecu
ta cauſa non ſit, quia non eſt ſibi numeratum, igitur &c. iſte eſt
proprius caſus in l. ſi quaſi. C. eo. Secundum remediũ eſt, q exci
piat de non nu. pec. quia igitur iſta exceptio põt deduci in iudi-
cio per modũ agendi, vt dixi, meritò limitatur tpe. vt d. l. in con
tractib. ſm Ang in d. l. ſi quaſi. Tu verò addas, q non ſolũ poteſt
cõdicere obligationẽ ea forma, & modo quo dixi. vt d. l. ſi quaſi.
ibi, per conditionẽ repetere põt is obligationem &c. ſed ẽt po-
teſt opponendo intra biennium exceptionẽ non num. pec. & pe
tere, & cõcludere reddi ſibi tuam cautionem, & apocham tuã,
vel inſtrũ, ſi per inſtrumentum confeſſus fuiſti. iſte eſt tex. in l.
fin. C. de condi. ex leg. quinimmo credo, q poſſet ſic practicari,
ẽt ſi iſta exceptio opponatur poſt bienniũ, q dicatur ſic, oppo-
no exceptionem non nu. pec. quam querelam monſtrando, vel
ſi monſtrauero, peto mihi reddi cautionem meam, vt d. l. ſi. ibi,
74 habitam conteſtationẽ monſtrando &c. quod bene no. ¶ † Septi
a mum principale fuit, quo tpe iſta exceptio debeat [a] opponi, an
ante litem conteſtatam, vel poſt. & ſic eſt videndum, an ſit dila-
toria, vel peremptoria. & gl. magna in §. appellantur. ĩ. eo. vocat
iſtam exceptionem anomalam, quia regulariter qui excipit, po
nit, quia in exceptionibus reus dr̃ actor. l. in exceptionibus. ff. de
probat. & ibi Flor. & tñ in iſta exceptione non proponens, ſed
creditor debet probare, igitur non ſeruat regulas aliarum exce-
ptionum. Alio vero reſpectu dr̃ exceptio tpalis biennij, qñ de-
bitor confitetur recepiſſe mutuum, vel triginta dierum, qñ cre-
ditor confitetur ſibi ſolutũ, & ſatisfactum. vt d. l. in contractib.
& idem dicit gl. in l. 3. ff. eo. ſed Bar. ibi dicit, q eſt exceptio per-
emptoria, quia perimit, & impedit actionem perpetuo, ꝯ quam
opponitur. Nec obſt. q ſtatuatur certum tps, intra quod oppo-
natur, quia iuriſconſultus inſpexit, an exceptio oppoſita tollat
actionem ad tps, vel perpetuo, quia ſi ad tempus, eſt dilatoria, ſi
perpetuo, eſt peremptoria. l. 2. in fi. ff. eod. no. tn l. peremptorias.
C. ſen. reſcin. non poſ. & in l. exceptionem. C. de proba. Illud ve
ro, qđ gl. dicit, q quo ad onus probandi, eſt anomala, nõ eſt ve-
rum, ſm Bar. quia idem in qualibet exceptione, per quam exci-
piendo nihil ponitur. l. 1. ff. eo. & hoc tenet Raph. in d. l. 3. q ſit
75 peremptoria, quia tpalis † põt ſumi dupliciter. Vno modo quò
ad tempus proponendi, & iſto modo iſta eſt tpalis. Alio modo
ẽt põt opponi quò ad modum excludẽdi, quia excludat in per-
petuum, vel non, ſed illa exceptio eſt tpalis quò ad facultatem
opponendi, & ſi opponatur, eſt perpetua, licèt dici poſſet, q iſta
exceptio omnino eſt perpetua. Nam ſm quod habetur in d. l. ſi
ex cautione. talis exceptio poteſt opponi intra biennium, ſi non
vult probare, ſed ſi vult in ſe ſuſcipere onus probandi, poſſet in
perpetuũ opponi. & iſtam puto veram, licet Spec. in tit. de exce.
§. 1. verſi. quid de exceptione non num. pecu. dicat, q debet op-
76 poni ante litem conteſtatam, quia eſt dilatoria, qm † datur ad
tempus. vt d. l. in contractibus. & poſtea opponi non põt, quia
præcludatur via per litem conteſtatam, ſicut in alijs dilatorijs. l.
ita demum. de procu. Quod dicit fore verum, niſi reus velit iura
re ſe prius ignoraſſe, quia poſſet ẽt poſt litem cõteſtatam oppo-
ni, cum ſit peremptoria ex ſuo officio, quia perimit petitionem
actoris, vt hic. & pro hoc facit l. 2. de iuriſd. & c. paſtoralis. extra
eo. tit. poſſet tñ ſm quoſdam, vt ibi refert Spec. proponi poſt litẽ
conteſt. licèt ante deberet proteſtari, ut contingit in aliis perem
ptoriis. l. exceptionem. C. de probat. Sed tu teneas quod ſupra
dixi, ſm Bart. & Raph. & quod dixit Spec. quòd cum iuramento
admittitur, ſi dicat ſe ignoraſſe &c. cum hoc pendeat ex facto
ſuo, & ante biennium, & ſic de recenti, ergo non præſumitur
legitima ignorantia. l. peregre. de acq. poſſ. in prin. unde daretur
materia deierandi, quod lex non patitur. l. meminerint. C. unde
ui. igitur non uidetur admittendus. Et de materia dilatoriarum,
& peremptoriarum dicam infra eod. §. appellantur &c.

ADDITIO.

a Exceptio debeat. Adde an iſta exceptio pretii non ſoluti opponi poſſit contra executionẽ inſtrumenti, conſil. Phil. Deci. 119. in prin. De hmõi exceptione pecuniæ non numeratæ plenè tangit Prac. Papien. in for. libelli in actio hypo thec. in gl. in verſ. mutuo. ſed an & qñ & quõ talis exceptio poſſit opponi vide per Bal. magiſtraliter in cõſi. 326. in prin. quod inci. quædam mulier in 1. lib.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de non petendo an ſit perſonale, vel ad hæredes tranſeat.*
2 *Pactum de non petendo, an ipſo iure tollat naturalem obligationem. & numero 3.*
4 *Intellectus ad l. ſi vnus. § ſi ſtipulatus ſim decem. ff. de pact.*
5 *Intellectus ad l. 1. ad Macedonianum.*
6 *Pactum de non petendo an elidat ipſo iure ciuilem obligationem.*
7 *Exceptionum eliſarum quot genera ſint.*
8 *Exceptio pacti de non petendo quomodo ſit in iudicio proponenda.*
9 *Pactum de non petendo quare tollit ipſo iure naturalem obligationem magis, quàm ciuilem.*
10 *Furtum prohibetur de iure ciuili, naturali, & diuino.*
11 *Ius naturale varijs modis accipitur.*
12 *Aequitatis ſpecies.*
13 *Actio, & obligatio ciuilis, & naturalis per pactum nudum de non petendo indiſtinctè tollitur in maleficiis ipſo iure.*
14 *Damnum, & intereſſe an videatur remiſſum per remiſſionem actionum ex maleficio.*
15 *Declaratio ad l ſi tibi. § de pignore ff. de pac.*
16 *Pactum quid ſit.*
17 *Pactum quo iure fuit introductum.*
18 *Pactum in quo differt a promiſſione, & pollicitatione.*
19 *Pactorum diuiſiones quæ ſint.*
20 *Pacta quæ ſint quæ pariant actionem.*
21 *Pacta inutilia quæ dicantur.*
22 *Pacta vtilia quæ ſint.*
23 *Pactum nudum quid ſit. & quid veſtitum nu. 24.*
25 *Pactorum veſtimenta quæ, & quot ſint.*
26 *Pactum nudum ſi præcedit, quod iure ſingulari parit actionẽ, vel per ſeipſum datur actio, vel condictio, an veſtiat pactum nudum incontinenti appoſitum.*
27 *Contractus veſtitus ſi præcedit, & ſequuntur duo pacta nuda, an ambo veſtiantur.*
28 *Stipulatio pœnalis an veſtiat præcedens pactũ nudũ. & nu. 29. & 30.*
31 *Pactum quando cohærentia veſtiatur.*
32 *Diuertiſſe ad alia quis dicendus.*
33 *Contractus duo ſi principaliter fiant, & poſtea pactum apponitur, a quo contractu veſtitum dicatur.*
34 *Pactum appoſitum iuxta contractum quid operetur.*
35 *Actio præſcriptis verbis an cum alia actione concurrat.*
36 *Actio vt ex pacto nudo incontinenti appoſito naſcatur, opus eſt, quod habita relatione pacti ad contractũ, reſultet cõtractus innominatus.*
37 *Actio præſcriptis verbis an ex contractu nominato oriatur.*
38 *Intellectus l. cum a. C de iure dotium.*
39 *Actio præſcriptis verbis an ſit bonæ fidei, vel ſtricti iuris.*
40 *Contractus an reſultet innominatus, vel ex contractu primo nominato, & relatione pacti ad ipſum contractum.*
41 *Contractus innotatus an cognoſcatur ex conuentione, uel ex implemẽto.*
42 *Pactum incontinenti appoſitum an pariat aliquam actionẽ. & quam actionem, & quomodo. & nu. 47.*
43 *Actionis præſcriptis verbis locus.*
44 *Actio præſcriptis verbis, quæ oritur ex contractu innominato an informetur ex pacto incontinenti appoſito.*
45 *Contractu per pactum mutato quid ſit agendum.*
46 *Contractus innominati quot ſint.*
48 *Modus in contractu innominato an pro conditione habeatur.*

a Præterea. ¶ Exceptio pacti de non petendo actionem nõ
tollit, [a] ſed eam elidit, quæ exceptio nititur
æquitate, h. d. ¶ Not. tex. ibi, ne a ſe pecunia peteretur &c. quòd
1 hic fuit pactum, ne a ſe peteretur. An aũt in tali † caſu dicatur
pactum perſonale? ita q licet á debitore peti non poſſit, tñ pe-
ti poſſit à ſuo hærede. Et vr̃ primo, q nec ab eo, nec ab eius hæ-
rede peti poſſit, quia perſona debitoris fuit in pacto ſpecifica-
ta, non vt pactum perſonale fieret, ſed vt perſona demonſtrare-
tur, cum qua pactum factum fuit. vt dixit tex. in l. iuriſgentium.
§. pactorum. ff. de pact. In cõtrarium videtur, quòd immo pactũ
dicatur perſonale, & ſic proſit debitori tantum, igitur ab eius
hærede, non obſtante tali pacto, peti poterit. l. qui in futurum. §.
1. eo. tit. vbi Bar. ſic concludit, qñ ſtipulatio, vel pactũ concipi-
tur negatiuè, q tunc aut procedit cõtractus, de cuius natura te-
netur hæres, & tranſit ad hæredes promiſſoris & ſtipulatoris. l.
inter ſtipulantem. in prin. cum ſimi. ff. de verb. obl. aut non pro-
cedit

ADDITIO.

a Non tollit. Adde hic, q licet pactũ de non petendo ſimpliciter factũ non tollat actionẽ ipſo iure, tamen eſt ſecus in pacto de non petendo geminato, quia tollit actionem ipſo iure, per Ang. Pau. de Caſt. & doc. in l. legitima. ff. de pact.

cedit talis contractus, & tunc aut tale pactum non afferret vti-
litatem, niſi tranſiret ad hęredem, & tunc ad eum tranſit. l. ſi ſti-
pulator. de verb. obli. Aut afferret commodum, & ſi ad hęredē
non tranſit, tunc aut perſona adiicitur ſolum verbo obligatiuo,
& dr̃ eſſe in rem, & ideo tranſit ad hæredē. vt d. §. pactorū. Aut
adiicitur verbo executiuo, & tunc aut adiicit̃ perſona tertij, vt
ꝓmittis nō petere a Lucio Titio, forte erat filius, vel ſeruus, &
erit perſonale, & ad alias non porrigitur, niſi ſit actum. l. & hæ-
redi. §. nos aũt. ff. de pac. & d. §. pactorum. Aut adiicitur perſona
ipſius paciſcentis, & tunc ſi eſt talis, qui non poſsit habere here
dem, vt ſeruus, & filius, ſm̃ iſta tempora, & tunc eſt perſonale.
l. acquirere. §. 1. coniuncta l. & hęredi. in prin. de pac. Aut poteſt
habere hæredē, & tunc in dubio intelligitur in rem, & ſic trãſit
ad hæredem. vt d. §. pactorum. Fallit ſi eſt appoſita dictio taxati-
ua, vt promitto non petere a te ſolo, vel a te tm̃. l. nō ſolū §. ta-
le. cum glo. & ibi Bar. de lib. leg. & ita debet neceſſario intelligi
d. l. qui in futurū. §. 1. ſm̃ Fran. Accur. & Iac. de Bel. Ita dicit ibi
Bar. in l. ſi ſic. ff. de ver. obl. & ibi doc. & vide Bar. & doc. in l. ve-
terum. C. de contrahen. & commit. ſtipu. & ibi Cy. & Sal. & do.
Io. in d. l. ſi ſic. & Flor. in l. ſi pactū. ff. de proba. Et per hanc cõem
ſnĩam, tu poſſes reprobare, quod no. Bald. in l. ſtipulatio iſta. in
prin. ff. de verb. obl. qui dicit, ꝙ ille verſi. ſed ſi ſe obligat &c. ha-
beret locum, vt tranſeat illa obligatio ad hęredē, licèt eſſet ibi
dictio taxatiua, quia hoc vr̃ contra ſupraſcripta. Verum iſta do
ctrina Bar. deſtruit tex. in d. l. qui in futurum. §. 1. quia ibi nō eſt
aliqua taxatiua, vt dixit Io. in d. l. ſi ſic. dic, vt ibi per eū, quia in
hac materia magis mihi placet. quod no. idem do. meus Flo. in
d. l. ſi pactum. quia clarum eſt, qñ eſt perſonale, ꝙ nō egreditur
perſonam, qñ verò pactum de nō petēdo eſſet reale, ad omnes
tranſiret. l. niſi. & d. l. qui in futurum. §. 1. ff de pact. in tm̃ ꝙ tran-
ſiret ad ſingularē ſucceſſorem. l. fluminū. §. adiicitur. ff. de dam.
infec. Sed ſi dubitatur, an ſit in rem, vel in perſonam, tũc aut eſt
perſonale in verbo obligatiuo, & executiuo, vt ꝓmitto tibi, ꝙ
non petam a te, & tunc pactum cenſetur perſonale, & non trã-
ſitorium. d. l. qui in futurum. §. 1. Aut eſt perſonale in verbo obli
gatiuo, ſed imperſonale in verbo executiuo, vt promitto tibi, ꝙ
amplius non petetur. & dicas, ꝙ eſt reale, quia perſona vr̃ adie-
cta loco demonſtrationis, & acquiſitionis inchoandæ, & nō li-
mitandæ. d. §. pactorum. Aut eſt imperſonalitas in verbo obliga
tiuo ad non petēdum, & in executiuo, vt promitto amplius nō
peti. & idē dicit, quia perſona ſubintelligitur in verbo obligati-
uo, non executiuo, potiſsimè, qñ pactum non eſſet gratuitū. vt
in exactione. l. cū mota. cū ibi no. C. de tranſac. Sed ſi ſit dubiū
qualiter verba ſint formata, puta, quia teſtes dicunt, ꝙ interfue-
runt, qñ Titius fecit Seio pactum de non petēdo, ſed non recor
dantur qua forma, vel non fuerunt interrogati, tũc in dubio pa
ctum præſumitur reale. d. §. pactorum. Nec ob. ꝙ probatio ob-
ſcura non releuat. c. in præſentia. de probæ. quia hoc hr̃ pro cer
ta legis præſumptione, d. l. iuriſgentium. §. ꝙ ferè. & iſtud mihi
2 placet, quod tene menti. ¶ 1 No. ꝙ per pactum de non petendo
non tollitur obligatio naturalis totaliter, vt patet in tex. ibi, ni-
hilominus obligatus manet. & ibi, obligationes non oĩno diſ-
ſoluuntur. Ex quo ſequitur, ꝙ licèt fiat mihi pactum de nō pe-
tendo, remaneo tñ obligatus, & contra me pōt intentari actio,
vt hic: tñ quia iniquum eſt me condemnari, quia dictum pactū
factum eſt, quia nihil tam naturale, q̃ pacta ſeruari. l. 1. ff. de pac.
iniquum eſſet me condemnari. vt hic in fi. ¶ No. ꝙ ille, cui factū
eſt pactum de non petēdo, debet proponere exceptionē pacti,
aliàs condemnabitur, vt hic. & l. ſi vnus. §. pactus. cum ibi no. ff.
de pac. ¶ In gl. peteretur. ibi. §. naturalis. dic ſm̃ quoſdā, melius
probatur in l. in his. §. Imperator. ff. de ſolu. ibi, quædā ex pacto,
& naturaliter debentur. Sed tu dicas, ꝙ ille tex. non probat, q̃a
loquitur de pacto de petendo vſuras, non aũt de pacto de non
petēdo, vnde melius probat̃ in d. §. naturalis. ibi, naturalis obli-
3 gatio. & ibi, quia vinculū æquitatis &c. ¶ † No. ergo ea gl. ꝙ pa-
ctum de non petendo tollit ipſo iure naturalē obligationē. &
idē voluit gl. in l. pacta quæ ɔ̈. & ibi doc. C. de pac. in d. l. ſi vnus.
§. pactus. vbi Bar. tenet iſtam gl. per d. l. naturalis. & per l. fi. ff. de
iureiur. & per l. fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor. de fideiuſ. vt di-
xit Bar. in d. §. pactus. in ver. pro huius ergo declaratione &c. &
idem voluit Bar. ſequendo glo. in d. §. naturalis. quod intellexit
verum, qñ interponitur ſuper actione perſonali, vbi cadit obli-
gatio, ſecus ſi ſuper reali, vbi nō cadit obligatio. vt ſup. de actio.
§. 1. & ibi dixi, quia nō pōt tolli, quod nō eſt per dictum pactū.
Sed Bal. in d. l. pacta quæ ɔ̈. arguit contra hoc, ſi teſtator damnet
hæredem non petere a Titio, nulla tollitur obligatio, niſi acce-
ptilatio poſtea ſequatur, vt eſt tex. in l. ſi quis decedens. §. ſed cū
de effectu. de libe. leg. igitur idem in ɔ̈ctu, quia non debet eſſe
maioris efficacię contractus, q̃ vltima volũtas. l. ſeruum filij. §.
cum qui. ff. de leg. 1. In contrarium facit tex. in l. ſi vnus. §. ſi cum
decem. ff. pac. in fi. vbi dr̃, pacto de non petendo totam obliga-
tionem ſubmoueri. vnde concludit, aut pactum conſiſtit in pro
pria vi pacti, & tollit naturalē obligationem, aut nō conſiſtit in
propria vi pacti, & non tollit naturalem obligationem, & ideo
nō parit exceptionem pacti, ſed doli. l. reſcriptum. §. fi. ff. de pac.
facit quod no. ff. de lib. leg. l. non ſolum. §. liberationis. Nec obſt.
arg. de vltima voluntate, quia in hoc vltima voluntas eſt mino-
ris potentiæ. Et eſt ratio, quia innititur cõſenſu teſtatoris tm̃. l.
cum pater. §. tur do. ff. de leg. 2. Sed ɔ̈ctus innititur conſenſu duo
rum. l. 1. ff. de pac. igitur dr̃ eſſe maioris potentiæ. vt no. in d. l. 1.
ff. de pac. ſed Saly. in l. pacta nouiſsima. C. de pac. in ver. ſecũda
operatio pacti. de non petēdo &c. alleg. Guil. qui indiſtinctè te-
net contra gl. ꝙ immo nullo modo tollatur naturalis ipſo iure,
quia actus agentium non debent operari vltra intentionem ip
ſorum. l. non oīs. ſi cer. pet. & intentio colligitur ex verbis. l. nō
aliter. de leg. 3. Sed verba pacti ſolummodo ſunt interpoſita ſu-
per petitione, non ſuper obligatione, vt quia facio pactū de nō
petendo, vel promitto non petere, igitur &c. Secundò pactū de
non petendo non tollit dñium, nec rei vendicationem. l. ſi pro
fundo. & l. ſiue apud acta. cum ibi no. C. de tranſac. ergo nec re-
ſpectu debiti obligationem tollere debet, cum idem conſenſus
poſsit operari in vtroq;, ex quo vtrunq; eſt penès debitorē, cū
potētia ex cã habili habeatur pro traditione. §. interdum. ſupra
de re. diui. & hoc ſequitur Iac. But. & pro hoc alleg. caſum in l.
1. in prin. ad Macedo. & l. 2. ff. ad Vellea. & pro hoc potes alle-
gare l. 1. § ſublata. & quod ibi Bar. Ang. & Moder. ff. ad Treb. vbi
licèt dicatur, actionem non dabo. intelligitur non ipſo iure, ſed
ope exceptionis. & ad §. naturalis. reſpondet, ꝙ loquitur in pa-
cto liberatiuo, in quo dicitur, libero te, vel abſoluo te, quia tale
pactum concernit obligationē, quod non cõtingit in pacto de
non petendo, quod cõcernit tantummodo petitionem. Sed Ri-
char. de Sal. & Sal. & cõiter doc. tenent indiſtinctè gl. per d. §. na
turalis. qui loquitur indiſtinctè in dicto ſuo, in quolibet iuſto
pacto. Secundò per rationem ibi in tex. poſitam, quę ſic deduci
tur, ex pacto, vel contractu de petendo, inducitur naturalis ex
æquitate, cui nil magis congruit. &c. l. 1. ff. de pac. Tu pro eis alle
ga tex. in d. l. in his. §. imperator. ibi, quædam ex pacto naturali-
ter debentur, ergo ɔ̈trio pacto de non petēdo, quia ſi eadē æqui-
tate oritur, dēt tolli naturalis obligatio, & æqualis ad oppoſitū
ſit comparatio. C. de ſenten. paſ. l. fi. Tertiò per tex. in l. creditor.
C. de pac. ibi, de parte non petenda, coniuncto ibi, ea obligatio-
ne liberatus es. & ibi, nam exceptio pacti, petitionem repellit.
4 † Quartò per text. in d. l. ſi vnus. §. ſi ſtipulatus ſim decem. ff. de
pac. vbi dixit ea. per pactum de non petēdo totam obligatio-
nem ſubmoueri, ſed ſubmouere eſt auferre id, quod adiicitur.
l. 2. ff. de cõpenſa. nec eſt verū, ꝙ partes intelligant tollere peti-
tionē pacti, quia ridiculum eſſet, & de impoſsibili. l. vbi pactū.
C. de tranſa. nec ēt tollit petitionem iuris. vt eſt tex. hic apertus
in ver. qua de cauſa. & cum non tollat obligationem ciuilem,
vt patet hic, ibi, nihilominus obligatus manet; neceſſariò ſequi-
tur, ꝙ tollit naturalē, qua tñ ſublata remanet petitio, & actio,
exceptione tñ eliſa, vt hic, ibi, non omnino diſſoluuntur. & ibi,
ſed quia iniquū. & probatur manifeſtè in dict. §. naturalis. Nec
ob. quod dixi per l. ſi pro fundo. quia non eſt par ratio, quia cõ
ſenſus pōt inducere obligationem, ſed non dñium. l. traditioni-
5 bus. C. de pac. Nec † obſt. l. 1. cum ſimili. ad Maced. quia ibi ciui-
lis ipſo iure tollitur, ſicut per pactum tollitur naturalis tm̃, ſed
ibi remanet naturalis, cū qua ſola actio iam nata pōt remane-
re, ſicut in pacto remanet ciuilis, cum qua ſola conſeruari pōt
actio, ſicut filia pōt remanere cum matre tm̃, vel cum patre tm̃.
vt no. plenè Bar. & doc. in l. cum quis. de iur. & fac. ign. de quo
dixi ſupra de oblig. in prin. vnde illa iura magis concordant, &
iſtud eſt tenendum. Poſſes tñ opin. Bart. tenere, quæ vr̃ multum
conſona iuri, & ex ea poſſes concordare opiniones, quia aut pa
ctum eſt in ſua propria vi, vt quia factum eſt debitori, & tunc
tollatur naturalis. vt vult gl. Bart. & cõiter doc. aut pactum non
eſt in ſua propria vi, vt quia per aliū, vt putà, per procuratorē
mihi quæritur pactum de non petendo, & tunc mihi non com
petit pacti exceptio, ſed acquirit̃ doli exceptio. vt eſt tex. aper-
tus in d. l. reſcriptum. §. fin. ibi, qui exceptione pacti vti nō pñt,
doli exceptione vſuros, & ita intelligitur opi. Guil. & Iaco. quia
ſi non competit mihi exceptio pacti de nō petendo, ſi talis ex-
ceptio in forma intentaretur, nō tolleret nec ciuilem, nec natu
ralem obligationē, vt ineptam. l. 1. §. in flumine. de flumi. cogi-
6 ta. ¶ † In ea. gl. ibi, item elidit ciuilem, vt hic. quod eſt verum, ſm̃
Bart. in d. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pac. in ver. pro huius ergo de-
claratione

claratione &c. videlicet, qñ fuit oppoſita exceptio pacti, vt hic,
& per conſequens qñ venit ad conflictum, vt contingit in duo-
bus pugilibus. ita dicit Iac. Are. in l. creditori. C. de pact. Sin aũt
eſſet pronunciatum ꝯ actorem, nõ ſolum eliditur obligatio, ſed
tollitur in totum actio. arg. l. quæcunq;. ff. de compenſa. Et ſic tu
habes, ſm iſtam doctrinam Bar. tria tpa diſtincta, & diuerſimo-
dè conſideranda, videlicet, tempus pacti, & non eliditur tẽpus,
quo opponitur exceptio, ſed eliditur tempus ſniæ, & in totum
tollitur actio. Sed Bal. in d. l. pacta quæ contra. in ver. venio ad
tertiam virtutem. dicit, quod immo obligatio ciuilis eſt eliſa ẽt
antequam exceptio pacti opponat̃, & ſic anteq̃ veniat ad cõfli-
7 ctum. Nam † quædam ſunt exceptiones, quæ eliduntur ipſarum
origine, quędam, quæ elidũtur ipſarum propoſitione, exceptio
verò pacti eſt de primis exceptionib. quia reſpicit ad iniquita-
tẽ petitionis. vt hic in fi. Iſtud aũt, quod dicit Bar. poſſet proce-
dere in exceptionibus, quæ non reſpiciũt iniquitatem petitio-
nis, ſed aliquod beneficium iuris. vt ff. ſol. ma. l. ex diuerſo. §. fin.
Sed idẽ Bal. in d. §. pac. in ver. item quæritur, iuxta prædicta dixi
ſuperius &c. dicit, ꝙ dicta opi. Bar. recedit a veritate, quia ipſo
iure actio eliditur ab ipſo initio, cum fit pactum. quod ſic pro-
bat, quia eo inſtanti, quo fit pactum, tollitur naturalis, quæ faue
bat ciuili, & remanet ciuilis debilitata, & eliſa; vñ inter pactũ,
& eliſionem non eſt dare medium. Præterea, ſtatim cum eſt or-
tum pactũ, eſt nata exceptio, vnde natiuitas exceptionis elidit
actionem, immo verius eliſio eſt cã exceptionis in ordine intel
lectus. Præterea patet hoc; quia ſi non eſſet eliſa, ſolutum non
poſſet repeti, hoc. n. eſt regulare in oĩbus exceptionibus, quæ
non elidunt. ff. de fideiuſ. l. ſi cum teſtõ. §. 1. ſed iſtud eſt falſum,
quia non competit repetitio, & factum ad excipiendum trahi-
tur ad agẽdum. vt no. in l. traditionibus. C. de pac. apparet ergo,
ꝙ nullum eſt interuallum tpis inter pactum, & eliſionem, ſed
ideo ius requirit, ꝙ exceptio opponatur, quia iudex non poſſet
prouidere vigore exceptionis non oppoſitæ, nec incluſæ in iu-
dicio. ita dicit gl. in d. §. pactus. in ver. in opponendo. facit l. qui
ex liberis. §. teſtõ. de bon. poſ. ſecun. tab. Nec etiam verũ eſt qđ
dicit Bar. ꝙ per ſniam tollitur actio ipſo iure, quia eſt contra ca
ſum. ĩ. eo. §. item ſi quis in iudicio. & ibi dicam. Vnde dic, ꝙ ſen-
tentia ſuper exceptione oppoſita nõ auget ius oppoſitum quò
ad pleniorem liberationẽ, quia veniret de natura exceptionis,
ſed declarat ipſam, & facit tranſire in rem iudicatam. vt d. §. itẽ
8 ſi quis in iudicio. tu dic, vt ibi dicã. & iſtud mihi placet. ¶ † Ad-
uertas tu potiſsimè in actu practico, in modo opponendi exce
ptionem in iudicio, qñ competit exceptio pacti de non petẽdo
id, quod no. Spe. in tit. de excep. §. dicto de dilatoriis. in ver. rur-
ſus notandũ eſt. in fi. vbi dicit, ꝙ ſi petitione propoſita, dicat ali
quis, non teneor rñdere, quia feciſti pactum de nõ petendo, ta
excipiens nõ eſt audiẽdus, quia proponit exceptionẽ ad id, qđ
non competit, videlicet, ꝯ petitionẽ, vt eam differat, & non con
tra actionem, ꝯ quam eſt exceptio peremptoria proponẽda, vt
eam excludat, ad quam cõpetit talis exceptio. & ideo dicit tex.
in c. exceptionẽ. de excep. ꝙ talis exceptio non impedit litis cõ
teſt. ¶ Ex quo infert, ꝙ iſta exceptio pacti ſic debet proponi. Nõ
teneor tibi, quia feciſti pactum de non petẽdo, quia tunc oppo-
nitur ꝯ actorem. quod nota tu cauſidice, vt ſcias formaliter op-
ponere, qñ tibi cõpetit pacti exceptio de nõ petẽdo, quia ine-
ptè accipiens, ſuccumberes. vt l. 1. §. Labeo. ff. de flumi. ¶ Vltimo
poſſes ſaluare opinionẽ Bar. & cõcordare cum opi. Bal. ſm in-
tẽtionẽ Ang. in l. pacta quæ ꝯ. videlicet, quia eò ipſo, ꝙ fit pactũ
a de non petendo, tollitur naturalis, & eliditur ciuilis.[a] ita intel-
ligitur opi. Bal. ſed non habet plenũ effectum, niſi veniat ad cõ
9 flictũ. & ita intelligatur opi. Bar. ¶ † Sed hic quæritur, quare pa-
ctum de non petẽdo tollit ipſo iure naturalẽ obligationem ma
gis, q̃ ciuilem. Reſpondet Bal. in d. l. pacta. quia obligatio ciuilis
oritur rõne ſolennitatis, ſed naturalis ratione actus habẽtis na
turale, vel accidentale veſtimentũ, & naturale veſtimentũ ha-
bent ꝯtus nominati. l. fi. & l. iuriſgentiũ. in prin. ff. de pac. ſic re-
gula iuris eſt, ꝙ in omni actu tollendo ipſo iure requirit̃ alius
actus retro ſimilis. l. nihil tam naturale. de reg. iur. quia ergo pa
ctum nudũ non eſt actus retro ſimilis, cũ primum factum fue-
rit veſtitum, & iſtud pactũ de non petẽdo non ſit veſtitum, me-
ritò non tollitur ipſo iure obligatio ciuilis. vt ff. de ſolu. l. prout
quiſq;. Præterea pactum de nõ petẽdo habet plurimũ facti, ſed
obligatio ciuilis habet plurimũ iuris. vt d. §. pac. in prin. merito
id, qđ minimum iuris habet, non põt tollere ipſo iure id, quod
plurimum iuris habet, arg. C. de codic. l. fi. idẽ. Tu pro eo allega
gl. in l. 1. C. de acq. poſ. & pro eo ẽt facit l. qđ per manus. ff. de in
re codi. ¶ In ea. gl. ibi, tñ ẽ obligat naturaliter paciſcentem. Sed ꝯ
opponitur, quia ſm iſtam gl. clarum eſt, ꝙ hoc pactum parit li-
berationẽ, vt hic, ergo non põt parere obligationem, quia idem
actus non põt parere ꝯrios effectus. ff. de ſol. l. qui hoiem. in §. fi.
Secundò vr̃ probare expreſsè in l. ſi pater filiæ. §. quæ debitorẽ.
ff. de iur. dot. ibi non obligatur. ſolue ſm Bal. in d. l. pacta quæ
contra. Quædam ſunt pacta quæ valẽt in propria vi pacti, & ex
iſtis oritur naturalis obligatio. Quædã ſunt pacta quæ mero iu-
re non valẽt, ſed tuitione legis valẽt ſolum quantũ ad exceptio
nem doli ſubſidiariam exceptionis pacti, & ex his nõ orit̃ obli-
gatio naturalis, quia cũ nõ oriat̃ niſi exceptio ſubſidiaria, obli-
gatio ordinaria non põt naſci. vt l. reſcriptũ. §. fi. ff. de pac. Nec
obſt. d. §. quæ debitorẽ. quia ibi loquitur in mera liberalitate, vt
qñ dico, libero te. Sed hic loquitur in pacto de non petendo, in
quo continetur promiſsio, in qua cõtinet̃ obligatio naturalis,
igitur &c. Tu verò dicas, vt dicit gl. in d. §. quæ debitorẽ. in ver.
non obligaturi. quia ibi non obligatur ad dotẽ ſoluẽdam, quia
dr̃ ſoluiſſe conuertendo obligationẽ peculiarem in dotem, vel
non obligatur ciuiliter, & naturaliter ad nõ petendũ, obligatur
tñ naturaliter. vt in hac gl. ¶ In ea. gl. in fi. No. totam iſtã gl. quæ
ponit, quid operatur pactũ de nõ petendo. ¶ No. ẽt ex fine d. gl.
10 ꝙ † non ſolũ de iure ciuili quis prohibetur furtum facere, ſed
ẽt de iure naturali, vt ſup. de oblig. q̃ ex delic. naſcun. §. 1. ibi, iu-
re natural. Tu dic, immo ẽt de iure diuino, vt ibi dr̃ in gl. iuxta
11 illud pręceptum Altiſsimi, Ne furtum facias &c. Nam ius † na-
turale capitur multis modis, vt volũt doc. in l. 1. §. huius ſtudij.
ff. de iuſti. & iure. qui dicunt, ꝙ licèt gl. ibi dicat, ꝙ ſunt tres ſpe
cies iuris naturalis, ꝙ immo duobus modis tm̃ dici poteſt. Vno
modo propriè, & tunc intelligitur quod eſt cõe omnibus aĩali-
bus. vt d. §. huius ſtudij. Alio modo accipitur nõ ita propriè, vi-
delicet, ꝓ naturali rõne inſita homini, & inter oẽs hoĩes ſerua-
tur. & ita accipitur in §. ſingulorum. ſupra de rer. diui. & in d. §.
1. de obli. quæ ex delic. naſcun. Nec gl. ibi bene dicit, quia nõ de-
bet intelligi ſibi fuiſſe prohibitum a lege Moſaica, quia iſta fuit
ſnĩa Pauli iuriſconſulti. in l. 1. §. 1. ff. de fur. licèt Iuſtin. illud trã-
ſpoſuerit in §. 1. Alio mõ accipitur ius naturale, quod differt
a ciuili, ſupra de rer. diui. §. 1. & 1. de acq. rer. do. l. 1. ¶ Ex quo in-
fert Raph. in d. §. huius ſtudij. ꝙ l. 1. in prin. ff. de mino. debet in-
telligi de iure naturali. Nec obſt. ſi dicatur, de iure naturali pa-
12 cta ſeruantur. l. 1. ff. de pac. ſed in tit. de mino. pacta † deſtruun-
tur, igitur &c. quia rñdetur, ꝙ eſt dare æquitatẽ in genere, quæ
conſeruat pacta, aliqñ eſt dare æquitatem, quæ pacta diſſoluit.
l. 1. §. 1. ff. de doli excep. ita intelligatur d. l. 1. in prin. de mino. Tu
poſſes dicere, ꝙ licet iuriſconſulus non cogitauerit de iure di-
uino, tñ ẽr de iure diuino furtum eſt prohibitum, vt dixi. & nõ
põt exponi text. lege naturali. i. diuina, & de ingentium, vt ibi
dicit gl. ¶ In glo. nõ oĩno. ibi, §. naturalis. ergo no. ꝙ pactum de
b non petendo non tollit ciuilẽ,[b] & ſic in totũ non perimit. Sed
contra, de d. §. naturalis. Solu. ibi, prima obligatio ſolutione,
pacto, & iureiu. tollit̃ ipſo iure, & in totũ, & ſic iſta tria æqui-
parantur ibi. Sed rñdeo, ꝙ pactum de nõ petendo ipſo iure tol-
lit primæuam obligationem naturalem tm̃, inductam per con-
tractum obligatorium, quia nihil tam naturale &c. ſed pactum
de petendo, & ſic obligatorium, non tollit ẽt primæuum pactũ
de non petendo ipſo iure. vt d. §. pactus. multò ergo minus tol-
lit obligationẽ ciuilem, vt hic. ita dicit gl. in d. §. naturalis. Et eſt
ratio drĩæ inter pactum de petendo, & pactum de non petẽdo,
quia promptiores ſumus &c. l. Arriani. ff. de act. & obli. ¶ In ea.
13 ibi, vt in maleficiis factis. Not. ex gl. ꝙ † in maleficiis indiſtinctè
actio, & obligatio ciuilis, & naturalis per pactum nudũ de non
petendo tollitur ipſo iure, & naturalis conuentio dr̃ legitima,
quia a lege iuuatur. l. legitima. cũ ibi not. per glo. Bar. & doc. ff.
de pac. ſed d. l. ſi tibi. §. quædã. eo. ti. loquitur in actione iniuria-
rum, & furti, & non vniuerſaliter. licet gl. ibi, etiam vniuerſali-
ter in omnibus criminibus intelligat illum tex. quæ contineant
cauſam famoſam, vel ſint poenales, cum ſit eadem ratio. l. illud.
ff. ad

ADDITIONES.

a Ciuilis. Adde de iſta materia pacti de non petendo quid operetur in actione perſonali, & reali. Bal. in conſi. 449. in verſ. ſed pro parte, quod incipit ad euidentiam. in primo lib. & an pactum de non petendo factum filii abſtinendi ſe ab hæreditate paterna proſit nepoti poſſidenti bona auita, & an requirat, ꝙ exprimatur cauſa, quare ſit tale pactum. & ſi cauſa in eo exprimatur falſa, falſum etiam videatur pactum. vide per eundem Bal. in conſi. 59. per tot. inc. creditor. in 2. lib. uide per Iaſ. plenè in l. ſi tibi. 10. in §. perſonale. ſub num. 1. ibi in tertia parte gl. ff. de pact. in ſuis lecturis ultimò impreſſis, & in l. ſi unus. § pactus ne peteret. ff. eo. de pact. pleniſſimè per eundem.

b Ciuilem. Adde per Iaſ. copioſe in l. ſi unus. in §. pact. ne peteret. ff. de pac. quos autem effectus operetur pactum de non petendo, examinat ipſe, ubi ſupra multum excellenter, & an tale pactum æquiparetur ſolutioni, & acceptilationi, uide in preallc. l. ſi unus. § ſi cum mihi. per eundem. An autem tale pactum factum principali debitori proſit fideiuſſori, vide per eundem in l. quod dictum. num. 1. ff. de pact. Bartho. ab Horatio.

ſ.ad leg. Aquil. Et eſt ratio prædictorum, quia actiones deſcen-
dentes ex maleficiis, non naſcunt̃ ex conſenſu, & ideo ſunt de-
bitores. Item cum ſint pœnales, ſunt odinſæ. Sed Bart. intelligit
in actionibus famoſis, dummodo deſcẽdant ex maleficiis, ſecus
ſi ea contractu, vel quaſi, vt actio tutelæ, & ſimiles, quæ ſunt fa-
moſæ. l. 1. ff. de infa. & tñ ipſo iure non tolluntur. ff. de pac. l. iure
gentium. in §. idem Marcellus. cũ § ſeq. Item ꝙ dicit gl. vel ſint
pœnales, intelligas ex vtraq; parte, vt in exẽplo d. §. quædã. ſed
ſi ex parte rei tm̃ eſſet pœnalis, non eſſet eadem ratio, vt patet
in actione tutelæ, quæ eſt pœnalis ex parte rei tantum, & tamẽ
non tollitur ipſo iure. d. l. iuriſgentium. §. idem Marcellus. ff. eo.
tit. ¶ Verum autẽ actio ſit pœnalis ex parte vtriuſq;, vel ex par-
te vnius tm̃ actoris, vel rei, vide gl. ſupra de act. in §. item miſta.
24 facit §. pœnales. eo. tit. & quod ibi habetur. ¶ † Aduertas tamen,
ꝙ qui remittit actiones ex maleficio, non vr̃ remitere damnũ,
vel intereſſe. vt dicunt Dy. Bar. Bal. & Ang. in d. §. quædam. alle.
l. ſed ſi vnius. §. ſi autem. ff. de iniur. ac etiam dixit ibi Bart. an p
remiſſionem iniuriarũ factam in foro pœnitentiali tollantur
iſtæ actiones ex maleficiis? & videtur ꝙ ſic, per gl. multum no.
ſupra de iniur. §. ſi. & quod ibi ſcripſi. Sed ipſe determinat con-
trarium, quia tantummodo videtur remittere vltionem, nõ au-
tem ſuum intereſſe. de quo vide glo. in c. ad apoſtolicæ. in gl. ſa
tisfactionem. de re iudi. in 6. Ac etiam aduertas tu, ꝙ d. §. idem
Marcellus. non multum probat opi. Bar. quia ibi loquitur quò
ad obligationem inducẽdã, videlicet, vt tutor obliget̃ in maio-
ribus vturis, ſecus fortè eſſet in liberatione. d. §. quædam. per
regulam in l. fauorabiliores. de regu. iur. Item ſi tolluntur ipſo
iure famoſæ ex delicto. vt d. §. quædam. ergo fortius ipſo iure
debent tolli famoſæ ex contractu, ne melioris conditionis ſit il-
le, qui plus deliquit. facit l. non ſolum. ff. de noxal. actio. ¶ in ea.
ibi. §. de pignore. iſta gl. ſentit, ꝙ etiam in pignore per pactũ tol
letur ipſo iure obligatio. Sed in cõtrarium vr̃ tex. apertus in d.
25 §. de pignore. † vbi dicitur, ꝙ licèt iure ordinario in pignore ex
pacto naſcatur actio, tamen exceptione tollitur, & ſic non ip-
ſo iure, igitur &c. Vnde conſidera ꝙ hic de pignore poteſt in-
telligi duobus modis, vt voluit glo. in d. §. de pignore. Vno mo-
do, ꝙ loquatur in pignore tacitè remiſſo, videlicet, cũ debitor
ſciuute, & patiente creditore vendit pignus, tunc tacitè videtur
pignus remittere, & ſic non ipſo iure, ſed ope exceptionis. facit
l. ſi debitor. ff. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. Sicut dicimus in ſimili,
qñ creditor recepit ab vno ex correis ſoluẽte pro parte ſua, ga
tacitè videtur paciſci, non velle amplius illum inquietare pro
reſiduo, & ſic inducitur tacitum pactũ. l. ſi creditores. C. de pac.
cum ibi no. l. ſi ea tota. §. 1. de leg. 1. Secundo modo in quandam
conſequentiam debiti fuit pignus remiſſum. quod procedit, qñ
remiſſio debiti fuit inutilis, tunc pignus intelligitur inutiliter
remiſſum, vel qñ debitum fuit remiſſum, ſed actio competens
ad debitum non fuit extincta ipſo iure, ſed ope exceptionis. vt
l. maior. cũ gl. C. de pig. & ſic principaliter non fuit permiſſum
pignus, ſed in cõſequentiam: vel fuit pignus traditum credito-
ri, & fuit ſimpliciter pignus remiſſum, ſed non retro traditũ, &
ſic non fuit actus oĩno retro ſimilis. facit l. 1. ff. de pign. act. con-
iuncta l. ab emptione. de pac. ita in effectu voluit glo. & doc. in
d. §. de pignore. ¶ Extra gl. quia iſte tex. tractat de pactis. & alibi
in iſto libro inſtitutionum de pactis non habetur, niſi hic, & in-
fra ti. proxi. ideo neceſſarium vr̃ pro noſtra inſtructione hic ali
qua regularia in materia pactorum videre. Et pro aliquali exa-
minatione, & ordine dictæ materiæ, vidẽdum erit primò quid
ſit pactum. Secũdò, quo iure fuit introductum. Tertiò, quid dif-
fert pactũ a promiſſione, ſiue ſtipulatione, & à pollicitatione.
Quartò, quæ ſint diuiſiones pactorũ. Quintò, ad quos porrigan
tur vires pactorum. Sextò, de viribus pactorum, videlicet, quid
operãtur, & de eorum effectu. ¶ Veniamus itaq; ad primũ, quid
16 ſit pactum? Et † reſpõde, ꝙ pactum eſt duorum, [a] pluriumve
a in idẽ placitus conſenſus, vt diffinit iuriſcõſultus in l. 1. in prin.
ff. de pac. & ſm Azo. in ſum. d. tit. & gl. in d. l. 1. Eſt no. quod dici-
tur (in idem,) quia debet ſuppleri ad dandum, vel faciendũ ali-
quid paciſcenti, quid aũt ſi paciſcatur dare alteri, an dicatur pa
ctũ? iſtam q̃õnẽ ponit Azo. in ſum. & Guil. Ray. & Bal. & Ange.
& doc. in d. l. 1. ſed latius dixit Bar. & ibi doc. & ibi Lud. in l. ſti-
pulatio iſta. §. ſi ſtipuler. de verb. obl. Vnde dic breuiter, aut ver-
ba obligatiua, & executiua conferuntur in perſonam tertij. ver
bi gratia; promittis Titio, ꝙ dabis ei centum, qm̃ inter te, & me
nullum negotium contrahitur, nec inter te, & illum Titiũ nul-
lum pactum reſultat, & per ꝯñs, nec aliqua obligatio naturalis,
niſi in eo fuerim nuntius Titij, quia tunc acquireretur ei. l. qui
aũt. §. ſi. ff. de cõſti. pecu. & l. multum. & ibi Cy. & doc. C. ſi quis
alte. vel ſibi. & l. 1. in ſi. ff. de contrah. emp. & hoc verum, ẽt cum
à principio mea intereret ſolui Titio, nũ. n. illa verba mea pa-
rant mihi obligationem, quia non fuerunt ad hoc ordinata, nec
etiam Titio, quia præſens nõ erat, & etiã hoc ignorabat. & hoc
vult gl. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulam. ff. de verb. obli. licèt
cõtrarium teneat, & malè, in l. quæcunq;. ff. de act. & obl. Quod
intelligas verũ, niſi in tutore, curatore, adminiſtratore, vel acto
re municipum. l. cum qui. §. itẽ tutori. ff. de conſti. pecu. cum ibi
no. p gl. Bar. Bal. & Ang. & Sal. & in filio, & ſeruo, & monacho.
no. gl. in l. 1. in prin. & ibi doc. de ſtipu. ſer. Sed ſi verba obligati-
ua conferuntur in perſonam paciſcentis, & executiua in perſo-
nam tertij. Exemplum; promittis mihi, ꝙ dabis Titio centum,
tũc vera eſt opinio, ꝙ reſultat pactum inter te, & me, ꝙ ex illo
pacto ſaltẽ iure naturali ſis obligatus. & hoc tenet gl. in d. l. ſti-
pulatio iſta. §. alteri. de verb. ob. & illa naturalis poterit in iudi-
cio deduci de æquitate canonica in foro eccleſiaſtico. vt in c. 1.
extra de pac. cõiuncto c. nouit. de iudi. & de hoc dic, vt no. Sal.
in l. legem. C. de pac. de quo latius ſcripſi ſupra de act. §. in per-
ſonam. in ver. de conſtituta. dic, vt ibi. Item cum oritur natura-
lis ex ſuperueniente intereſſe accumulatur poſtea ciuilis, & re-
conualeſcit pactum, vt dicũt Guil. Ray. & Ang. in d. l. 1. & ſic ſu
perueniente intereſſe, pactum nullum vr̃ confirmari. vt no. per
doc. in d. §. alteri. allegatur ad hoc l. ſi remunerandi. §. ſi tibi. ff.
mand. cum gl. & bene facit l. ſi procuratorem. §. mandati. eo. tit.
In contrariũ facit, ſm Lud. l. ſi tibi. §. pactus. cum ibi no. de pac.
vbi ſi ſtipulor extraneo, & poſtea efficiatur hęres meus, & ſic
ſuperueniat intereſſe, nõ conualidatur. Sed dic, ꝙ ille tex. nõ fa-
cit, quia ſuperuenit intereſſe poſt mortem. ſed pro prima parte
do. Io. alleg. l. exiſtimo. §. 1. de ver. obl. ſed nec ille tex. facit, quia
aut ſtipulatur ſibi, & tp̃e ſtipulationis, vel pacti ſua nõ intereat.
iuxta d. §. alteri. & tunc ex ſuperuenienti intereſſe cõualidatur.
d. l. exiſtimo. §. 1. Aut ſtipulatur alteri, & tunc ex ſuperuenienti
intereſſe non conualidatur, quia intentio noſtra, quæ ſumitur
ſcire iura. l. 1. late. de ver. ſig. nũquam fuit acquirere illi, ergo non
conualidatur. Et prædicta procedũt ſm Bar. & Ange. in d. l. 1. de
pac. qñ paciſcor alteri dari, vel fieri, quod nõ eſt meũ, neq; mi-
hi debetur, aliàs aũt ſi erat meum, vel mihi debitum, idem ope-
ratur tale pactum, ſicut mandatum ſimplex. iſte eſt tex. ſm vnũ
intellectum in l. ſi cum Cornelius. ff. de ſolu. & ſic ille Titius vr̃
conſtitutus procurator meus ad recipiendum. Ex quo ſequitur,
ꝙ tu non poſſes ſoluere Titio effecto procuratori meo tali mo
do, nec inuitũ, licèt adiecto ad ſolutionem me inuitũ ſoluere
poſſes. l. aliud. in fin. de ſolu. & no. in l. Iulianus. §. ſi fundum. de
ver. obl. ¶ Et aduertas, quia dr̃ placitus conſenſus ad differentiã
ſtipulationis, quæ ſtipulatio non dicitur abſolutus conſenſus,
ſed conſenſus verbis ſolennibus declaratus per interrogationẽ
pręcedentem, ſecuta formali reſponſione. l. 1. in prin. & l. ſtipula
tionum. §. ſtipulatio. de verb. obli. & ideo quia ſolus conſenſus,
qui eſt facti, ff. de cura. furio. l. conſilio. §. fina. deſideratur in pa-
ctis, ideo dicitur factum in eis verſari, ſecus eſt in ſtipulatione,
quia totis ſolennitas deſideratur, & ea, quæ ſtipulationem ſub-
ſtãtiat, & plurimum poteſt, & dicitur ius verſari. Hinc eſt, quia
effectum ſtipulationis ſtipulatio tollit ipſo iure, quia quod iu-
ris eſt, alio iure tolli poteſt ipſo iure, quia conſenſus primæuus
qui ſubſtantiat pactum, cum ſit facti, tolli non poteſt. vt dic. l. ſi
vnus. §. pactus. ff. eo. Conſiderandũ tamen eſt, ꝙ licèt in pactis
factum vertatur, tamẽ ex eo ius oritur. ff. de procur. l. licet. §. ea
obligatio. Eſt autem iſtud ius obligatio naturalis, quæ eſt iuris
vinculum. ſupra de obligation. in princip. & in l. naturales.
de act. & obl. hoc ergo ius tollitur, ſed remanet factum inter-
dum habens ipſo iure effectum, & interdum non habens ipſo
iure effectum. vt ecce pactum de non petendo factum fuit,
poſtea

ADDITIO.

a Pactum eſt duorum. Eſt aũt pactum, ſecundũ Vlpia. in l. 1. de pact. in Pand. & Hoſt. in ſumma, extra, de pactis & Azo. vbi ſupra. ff. de pac. duorum pluriumve, in idem dandum, vel faciendum conſenſus expreſſus animo obligandi. & dum dicit expreſſus, non intelligatur, ꝙ ſit expreſſus verbis tñ, ſed etiam ſit expreſſus conſenſus, hoc eſt, nõ oĩno in mente retentus, ſed apparens, vel verbis, vel aliqua cõiectura. & ita intelligo Hoſt. in ſum. de pact. extra dum citat l. ſi repetendi. de cond. ob cau. C. expreſſio. n. verborum ſolum exigitur in ſtipulatione. l. 1. in prin. de ver. obl. in Pand. quare aũt dicatur pactum, dr̃ in d. l. 1. differt autem pactum a pollicitatione, nã pactum ſm cõem ſententiam, dicitur promiſſio facta præſenti, & acquieſcenti, ſiue agatur de præſentis commodo, vel incommodo. idem qñ ſit præſenti, vel abſenti, vbi agitur de tacentis commodo. l. qui patitur. manda. in Pand. Pollicitatio verò eſt ſolius offerentis promiſſio facta præſenti, vel abſenti, vbi de tacentis agit̃ diſpendio, cum tunc conſentire non cenſeatur. regula, qui tacet, de reg. iur. lib. 6. Idem ſi fiat promiſſio abſenti, ſiue de abſentis agatur vtilitate, ſiue de damno. ut toto tit. de pollici. licet Dec. in l. 1. de pact. aliter cenſuerit, & ibi di xi, & in hac materia pactum, videtur nomen, & qñ conſiſtit in paris, & meris terminis conuentionis, aliter appellatur. d. l. ſerendum. §. dictum. de ædil. edic. in Pand. ſm Bal. & Phil. Dec. in d. l. 1. & ibi dixi uerſ. 4. pactũ. Ant. Cal.

poſtea ſecutum eſt pactum de non petendo, ut infra ni. 1. §. 1. &
ibi aliquid dicam. nam obligatio inducta per primum pactū,
videlicet, naturaliter ad non petendum, tollitur per ſm; tamen
adhuc ipſo iure primum pactum de nō petendo habet effectū,
quia ſi fuiſſet ab initio ſimplex remiſſio, quæ non producit ali-
quam obligationem contra liberantem, cum nō ordinetur ad
obligandum, ſed ad diſtrahendum, & ideo pactum poſtea de
non petēdo prodeſt quò ad replicationem. ut d. §. pactus. Eſt &
alia ratio, quia pactum de nō petendo ſuſtulit primum natura-
le pactum. ergo pactum de petendo non ſuſcitat illā l. qui res.
§. aream. de ſol. ſed nouam naturalem inducit. Ex ſola ergo pri-
ma ciuili ipſo iure non competit efficax actio, niſi iuuaret ope
replicationis. & prima ratio vera eſt. iſta ſecūda poſſet mode-
rari per l. ſi hæres inſtitutus. ff. ad Trebel. cum. n. pactum de non
petendo ſit meri facti, (non. n. ibi requiritur iuris ſolennitas per
aliud pactum de non petendo) ius nō potuit facere, ꝙ tollere-
tur ſm veritatem, quia facta tollere non poteſt. l. in bello. §. fa-
ctæ. ff. de capt. & poſtlim. reu. Sed quia cū eſt facti, tollit eo mo-
do, quo poteſt ope replicationis, ſed ſtipulatio eſt iuris. vt ſup.
de oblig. in prin. ideo per illam ſtipulationem tollitur, non per
fictionē, & ſic non ope exceptionis, ſed ipſo iure. ut d. §. pactus.
ita hoc vltimum dicit Bar. in l. ſi is qui pro emptore. de uſucap.
17 in uer. reſtat videre de his, quæ ſunt meri iuris. ¶ † Capio ſm,
quo iure fuit inductum pactum. & dicas, ꝙ fuit inuentum, ſiue
introductum à iure gentium, quia à naturali ingenio, uel indu
ſtria hoīs fuit introductum. facit §. ſingulorum. de rer. diui. ita
dixit tex. glo. & doc. in l. 1. in prin. ff. eo. de pac. ſicut dicimus, ꝙ
omnis contractus, & omnis conuentio à prędicto iuregētium
fuit introducta. l. ex hoc iuregentiū. & ibi plenè per gl. Bar. Bal.
& doc. ff. de iuſti. & iure. eſt clarum, ꝙ nomen conuentionis eſt
generale, ita ꝙ comprehendit oēm contractum, & per conſe-
quens pactum, & conſenſum plurium. d. l. 1. §. cōuentionis ver-
18 bis. ff. eo. ¶ † Deueniamus ad tertiū, uidelicet, in quo differt pa-
ctum a promiſſione, & pollicitatione. & Azo in ſumma tit. de
pact. in prin. dicit, quòd cū pactū ſit cōſenſus duorum, uel plu-
rium (vt dictum eſt) ideo differt à pollicitatione, quia pollici-
tatio eſt ſolius offerentis ꝓmiſſio. ff. de pol. l. pactū. ſed promiſ
ſio eſt magis generalis, quia poteſt referri ad pactum nudum,
& ad pollicitationem, & ēt ad ſtipulationē. ff. de ædi. edic. l. ſciē
dum. §. 1. ſed Bal. in ſuo trac. pactorum. circa prin. dicit latius, vi
delicet, ꝙ differt pactum à promiſſione, qa plus, & minus pōt
continere promiſſio, q̄ pactum. loquitur aūt de ea cōtinentia,
quæ uerſatur circa ſolēnitatem. Nam promiſſio ad pollicitatio
nem adaptatur, pactum uerò non pōt adaptari ad pollicitatio-
nem, vt ſtatim dicam. Item promiſſio ad ſtipulationē adaptat,
pactum uerò a ſtipulatione, & pollicitatione ſeparatur. Iſta ꝓ-
bantur in d. l. ſciendum. §. 1. & plenè habētur per Bar. & doc. in
l. ſciendū. de uer. obl. & per tex. & gl. & ibi doc. in l. 1. C. de vſu.
& in l. 1. de contrahen. & commit. ſtip. & §. ſi ita ſcriptum. & ibi
dixi ſupra, de inuti. ſtip. quia ſit longa dr̄ia, an in ſcriptis, an te-
ſtibus, uerbū, promiſit, probetur. de quo dic, ut in dictis iurib.
Sed pactum, ſiue inſtrumento, ſiue ſcriptura priuata, ſiue teſti-
bus probetur, ſiue ubicunqꝫ reperiatur uerbū, (pactus eſt) nun-
quam intelligitur de ſtipulatione, uel pollicitatione, ſed de pa-
cto nudo tm̄, & non etiam de pacto ueſtito, quia cum ueſtimē-
tum ſit aliud ab eo, quod veſtitur, & ſic extrinſecus ſumat. arg.
de fun. inſtru. l. quæſitum. §. ea uero non præſumitur. l. quæcun-
que. §. fi. de publ. & no. Bar. & doc. in l. ſciendum. ff. de uerb. obl.
A pollicitatione vero pactum differt, qa pollicitatio eſt ſolius
promittentis ſponſio. Vnde etiam abſens dr̄ polliceri, non dire
cta ſponſione, ſed per nuntium, uel epiſtolam. l. abſenti. cū ſim.
ff. de dona. Sed cum dirigitur, & acceptatur, quia duorum con-
ſenſus tunc interuenit, eſt pactum, & non ſimplex pollicitatio.
l. pactum. ff. de pollici. Item differt, quia ex pacto quis unicuiqꝫ
obligatur regulariter, ſed nō ex pollicitatione, niſi alicui colle
gio, vel eccleſiæ polliceamur, ſiue ſpondeamus, & tunc dūmo-
do cum cā fiat pollicitatio, putà, ad honorem, vel ſimilem cau
ſam, ab initio aſtringimur, alias ita demum, ſi incępimus adim
plere pollicitationē. l. 1. §. 1. de pollici. & d. l. pactum. eo. ti. & hē
tn l. hoc iure. in prin. ff. de don. Item pactum, uel alius ꝯtractus,
niſi ꝓducat obligationē re, vel aptitudine, nullum eſt, etiam ſi
cum eccleſia, vel venerabili loco fiat. ut no. C. de ſac. ſan. eccl. l.
illud in pollicitatione diuerſum eſt, quia pollicitatio nō habet
in ſe naturalē obligationē vllam: nā naturalis obligatio ex par
te obligati, & ex parte eius, cui obligatio quæritur, debet habe-
re cōſenſum. l. 1. ff. eo. l. Stichum. §. naturalis. ff. de ſol. & l. in his.
§. Imperator. eo. ti. qui conſenſus hincinde nō interuenit in pol
licitatione, ut dictum eſt, igitur &c. ita dicit Guil. in l. ſi unus. §.
pactus. ff. de pac. ¶ Aduertas tn̄, ꝙ licet in pollicitatione non in-
ſit obligatio naturalis, ineſt tn̄ quaſi naturalis. vt d. l. pactū. ibi,
quaſi debitum. & eodem modo reperitur, vbicunqꝫ tacita obli
gatio naſcitur, præter id, quod agit. l. ſi is. §. libero. ff. commod.
quia ibi eſt obligatio quaſi naturalis. Item differt pactum à pol
licitatione, quia pollicitatio veſtitur veſtimēto ꝑ ſeipſum fauo
re voti, & pietatis. d. l. 1. §. cœpiſſe. de polli. ſed pactum veſtitur
veſtimento contra ſe. l. ſi certis annis. C. de pac. & infra dicam.
19 qñ tractabo de veſtimentis pactorum. ¶ † Quartum principale
quæſitum eſt, quæ ſint diuiſiones pactorū. Azo in ſumma de pa
cti. §. pactorum diuiſiones. in effectu vult, ꝙ ſit duplex diuiſio,
quia quędā ſunt pacta vtilia, quædam inutilia. ſed Bal. in dicto
tractatu pactorum. ver. qualiter inter ſe formaliter pacta diſtin
guantur. dicit, ꝙ vtilia ab inutilibus diſtinguūtur. nam vtilia pa
cta habent eſſe ſine eſſentia, inutilia verò non. ff. de pac. l. iuris
gentium. §. pactorum. & l. ſi vnus. §. pactus. eo. tit. & C. eo. l. pa-
cta, q̄ cōtra. Itē inutilia inter ſe diſtinguunt eſſentialiter, & ſic
a formaliter: nam accipitur forma pro eſſentia. Quia forma [a] eſt
quæ dat eſſe rei, & rem conſeruat in eſſe, & inquantum cōſer-
uat, eſt idem forma, ꝙ eſſentia. ff. ad exhiben. l. Iulianus. §. ſi qs
rem. Et ſic vtilium pactorum, quædam actionē producunt, quæ
dam exceptiones, quędā ſunt in rem, quędam in perſona, quæ-
20 dam ad tempus certū, vel incertum, quędam perpetua. ¶ † Ca-
pio primū, quæ pacta ſint, quæ pariāt actionem? & dicas, ꝙ pro
ducunt actionem pacta veſtita, ſed exceptionem tm̄ producūt
pacta, quæ nuda ſunt. ff. de pac. l. iuriſgentium. §. quinimmo. &
C. eo. ti. l. legem. & l. bonęfidei. Et illa eſt ratio, quia in pactis nu
dis factum nudū verſatur, & ſine iuris ſolēnitate, & ideo ius, vt
ciuilis obligatio, & actio quę oritur ex concurſu ſolennitatum
ſtatuit ne naſcatur actio, ſed naturalis obligatio naſcatur. & eo
dē modo exceptio, quæ ſola æquitate nititur. l. qui æquitate. de
doli exceptione. ff. de ſolu. l. in his. §. Imperator. & l. Stichum. §.
naturalis. Et eſt ratio, quia naturalis obligatio pēdet à facto, &
conſenſu, ciuilis autē à iuris ſolēnitate: non. n. (niſi ſolēniter)
oritur, ergo ceſſante ſolennitate iuris, eiuſdē iuris remediū ceſ
ſat, & ſic non oritur actio. quod no. ¶ Veniamus nunc ad pacta
inutilia, & intelligo inutilia, quę nullo modo valēt: & dicas ſic.
21 † Quædā ſunt pacta inutilia, habito reſpectu tm̄modo ad per-
ſonam promittentium. Quædam non habito reſpectu ſimul ad
vnamquanqꝫ perſonā contrahētium. Quædam ſunt inutilia ra-
tione rerum, & pactorū. Quædam ſunt inutilia tanq̄ tacitè pu-
blicæ vtilitati aduerſantia. Primo caſu, qñ pacta, & cōuētiones
ſunt inutilia; habita conſideratione ad perſonā promittētium
tm̄, vt quia promittens nō ſit habilis ad ſe obligandum, nec ci-
uiliter, nec naturaliter, vt qa caret ſenſu, vt eſt furioſus, vel qā
lex prohibet aliquē obligari, vt in prodigo, l. is cui. cum ibi no.
per gl. Bar. & doc. de verb. obl. vel eſt pupillus carēs intellectu.
l. 1. §. pe. & l. pupillus. de act. & obl. l. Marcellus. cum ibi no. per
gl. Bar. & doc. de fideiuſ. & in l. 1. in fi. & ibi gl. & Bar. ff. de no-
ua. & idē in ſimilibus perſonis, quia pactum ab his perſonis ce-
lebratū contra promittentes non valet, ēt quo ad naturalē obli
gationem, quia non dr̄ in eis verſari conſenſus. Secundo caſu,
ratione ambarum partium paciſcētium adinuicem, vt pater, &
filius de iure digeſtorum, quia inter eos nō valet pactum. l. lis
nulla. ff. de iudi. l. frater à fratre. ff. de condi. inde. & no. gl. in l. ſi
quis pro eo. §. 1. de fideiuſ. meritò pacta inita inter iſtos, & ſimi
les perſonas, vt inter monachum, & abbatē, funditus ſunt nul-
la. Tu dicas, ꝙ hoc nō eſt verum, quia immo ēt de iure digeſto-
rum inter patrem & filium oriebatur naturalis obligatio, vt hr̄
ꝑ gl. Bar. & doc. in d. l. frater a fratre. & no. Bar. & Ang. dn̄i mei
in d. l. ſi quis pro eo. §. 1. & facit quod habetur in l. iubemus. C.
ad Treb. ſicut ēt dicimus, ꝙ cadit naturalis obligatio inter do-
minum, & ſeruum, vt eſt bonus tex. & ibi oīno vide Bar. in l. ſi
id quod dn̄s. de condi. indeb. ergo idē inter monachum, & ab-
batem: quia monachus æquiparat ſeruo. vt not. Inn. in c. cum
olim. el 2. de priuile. & no. Bar. in l. 1. §. vſuſructuarius. de ſtipu.
ſeruo. Tertio verò caſu, qñ pacta ſunt inutilia ratione rei tm̄, vt
qñ interponuntur ſuper re impoſſibili de natura, vel de iure,
ſupra de inutil. ſtip. in prin. & ibi dixi. & l. ſi homo mortuus. &
l. impoſſibilis. ff. de verb. ob. & l. 1. ff. de cond. inſti. & l. nō ſolū.
de act. & ob. ſiue ſit pactum turpe, ſiue ſuper re turpi, vel turpi
modo cōceptū. l. iuriſgentium. §. ſi ob maleficiū. cum ibi no. ff.
de pac. & l. generaliter. & l. ſi plagij. cū ibi no. per gl. & doc. ff. de
verb. obl. ſiue ſit cōtra bonos mores, vt ſup hęreditate viuētis.
iuxta

A D D I T I O.

a Forma. Adde Saly. in l. ſi Gaudentius. C. de contrah. emp. & Aret. in §. ſi quis debitori. ſupra de leg. Falcid.

iuxta no.in l.ſtipulatio hoc modo ↄcepta.ff.de ver.obl.l.fi.C.de pac.& ibi Bar.& doc.in l.pactum dotali.& ibi Cy.Bal.& Sal.C.de coll.vel ſi dolus dedit cauſam ↄctui bonæfidei.vt l.& elegãter.in princ.& §.non ſolũ.ff.de dol.l.3. C.de inuti.ſtipu.l.ſi quis cum aliter.cũ ibi no.per doc. de ver.ob.de quo ſcripſi ſupra de act.§.actionum aũt.circa princ.vel qñ fieret pactũ ſuper re,quę non eſt in cõi commercio,vt in re ſacra,vel religioſa.facit l.inter ſtipulantẽ.§.ſacram.ff.de ver.obl. vel qñ fieret ſuper re,quæ licèt eſſet in cõi commercio,non tñ eſt in commercio paciſcentis.l.mutũ.& ibi Bar.de verb.obl.l.in quorum.& ibi Bar.de pig. Quarto caſu,qñ pacta ſunt inutilia rõne perſonarum,vt in modo,& forma pactorũ,vt in donatione inter virũ,& vxorẽ,quæ ꝓhibita eſt.l.1.2.& 3.ff.de dona.inter vir. & vxor. intm̃ ꝙ licet morte cõfirmetur, & retrotrahatur.l.pe.C.de dona.inter vir.& vxo.l.talis ſcriptura.cũ gl.ff.de leg.1.& gl.in l.ſequens quæſtio.de leg.2.tñ interim non oritur obligatio , etiam naturalis, quia ꝓ ea non accedit fideiuſſor,nec obligatur.l.ſi ſponſus.§.ſi vxor, vel maritus.ff.de dona.inter vir.& vxor.quod eſt verum,qñ ita concurrunt,ꝙ donans efficiatur pauperior, & donatarius locupletior.Si aũt alterum prædictorum deficiat,etiã donatio inter virum,& vxo.non eſſet prohibita.vt eſt tex.no.in d.l.ſi ſpõſus.§.conceſſa.cum §.ſeq. & per conſequens tale genus contractus tali modo eſt prohibitum inter eos , nullus aũt alius cõtractus dr̃ inter virum,& vxorẽ prohibitus,vt eſt venditio, & ſimiles.vt eſt text.in d. l.ſi ſponſus. §.circa venditionem,quæ.& l.quod aũt.§.Imperator.eo.tit.& in l.ſi non verum.C.eo.tit.Quintò & vltimo caſu,qñ tacita ratione ſũt publicæ vtilitati aduerſantia,vt ꝙ liceat poſtulare infami.l.quos prohibet. de poſtu.Item ꝙ vlteriori die dos reſtituatur.l.de die. de pac.dot. Item ꝙ miles poſſet poſtulare.l.filiusfamilias. §.miles. de procur.Itẽ de dolo, & furto remittendo.l.ſi vnus.§.illud. ff.eo. facit l.iuriſgentium.§.dolo.eod.tit.¶Capiamus nunc pacta vtilia,quorum quædam ſunt nuda,& quędã veſtita,& qualiter diffiniantur,& an actionem, vel exceptionem producant,dicam infra, facit l.iuriſgentium.in princ.ff.de pac. Sed primò ponamus exempla in pactis nudis,quia per exempla melius,& clarius intelligemus.

Nam, vt ait Horatius in arte poetica.
Segnius irritant animos demiſſa per aurem.
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus: & quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator.

Facit l.damni.§.fi.de dam.infec. Et gl.in d. l.iuriſgentium.§.ſed cũ nulla.in ver.igitur.ponit quinq; exempla.Primum,qñ ↄhen
22 tes † volunt,ꝙ eſſet nudum pactũ.d. l. iuriſgentium.§.qđ ferè, etiam ſi ſtipulatio interceſſerit. Sed Petr. & Cy.in d.l.legem.de pact. ver. vidimus quid ſit pactum . hoc reprobãt, quia ex quo ſumus ſtipulati, ſi centies agimus, ꝙ non ſit ſtipulatio,tñ pura erit ſtipulatio,quia hoc facere non poſſumus , quia contractus ſunt facti.l.conſilio.in fi. ff.de cura.fur. & facta non poſſunt haberi pro infectis.l.in bello.§. factæ. ff.de captiuo.gl.ergo ſm Pet. bene dixit,quantum ad effectum,ſed non quò ad ſpeciem contractus.Vnde hoc exemplum,ſm eum, non eſt congruum,quia remaneret contractus ſtipulationis , licèt non habeat effectum ſtipulationis,ſed pacti tm̃.Sed Iaco.But.& Bar.ibi,& Richar.de Sal.& Sal.in d.l.legem.ſaluant gl.quia licèt proteſtatio contraria non tollat merum factum,tñ mentem a verbis,& a iure effectum tollit.vt ff.de relig.l.ſi quis. §.interdum.& l.plerunque.Et eſt ratio, quia non vr̃ quis verbo dixiſſe,niſi quod mẽte cogitauerit.ff.de ſuppel.leg.l.Labeo.in fi.Vel ſecundò ſalua gl.vt dicit Bal.in d. §.ſed cũ nulla. ꝙ vbi nõ eſt conſenſus, ibidẽ nõ eſt ſtipulatio.Nam, vt ſic dixerim,medulla cuiuslibet ↄtus ſtat in cõſenſu.l.non oĩs.ſi cer.pet.igit &c. & iſtud mihi placet.cũ igitur in caſu noſtro deficiat conſenſus quo ad ſtipulationẽ,clarũ eſt, ꝙ non erit ſtipulatio,ſed pactum nudũ,quia vt dixi, quò ad ſtipulationẽ deficit conſenſus.l.1.§.pe.in fin.ff.de pac.igitur ↄtus ſtipulationis non erit,ſed tm̃modo pactum.& hoc probatur expreſsè in d.§.quod ferè.ibi,non tñ pactionis &c.cõiuncto ibi , ex ſtipulatu naſcitur actio, & condictio, niſi contrariũ ſpecialiter probetur &c.¶Secundum exẽplũ gl.eſt,qñ quis ſine interrogatione rñdet,vel pollicetur per l.pactũ. ff.de pollici.Sed gl. ibi hoc reprobat,quia non eſt pactum, ſed pollicitatio,& ſolus offerẽtis ſponſio.& hoc approbat Sal.in d.l.legem. Sed ſm Bar. in d.§.ſed cũ nulla.hoc poſſet eſſe bonum exemplũ,ſi pars pollicenti conſentit.& iſtud mihi placet. pro quo ẽt tu poſſes allegare ſimile,quod hr̃ in l.1.§.ſi quis ſimpliciter. ver.ſed cũ adijcit.de ver.obl.& ꝙ ſit bonum exemplũ , probat ẽt ibi Bal. quia aut interuenit conſenſus vtriuſq;,& tunc eſt pactum;aut interuenit voluntas vnius tm̃,& tunc nõ eſt pactum.vt no.in l.illud. C.de ſacroſ.eccl.& hoc ſequitur Ang.¶Tertium exemplũ glo. eſt,qñ ſtipulatio eſt inutilis,vt quia facta inter abſentes , qa nõ dr̃ ſtipulatio,ſed pactum nudum. Sed hoc ẽt reprobat Pet.quia immo ſtipulatio eſt,licèt inutilis, ergo non debet dici pactum.l.an inutilis.in princ.de accepti. & cõfirmat,ſm Richar.de Sal.in d.l.legem.quia ꝓꝑ extrinſecum vitium res non trãſit de vno ↄtu in alium, licèt in ſe res maneat inutilis ipſo iure, vel in effectu.C.de trãſa.l.ſub prętextu. & pro iſta parte vr̃ gl. in d.l.an inutilis.comprobatur , quia ſtipulatio inter abſentes peccat in forma,quia debet fieri inter prę́ſentes , & ſe audiẽtes.ff.de ver.obl.l.1.in prin.& ſic nõ debet valere,ẽt vt pactum nudum.ff.de cõſti.pecu.l.1.§.eum qui.Sed ſm Iac.But.& Sal.in d.l.legem. & Bar.& Ang.in d.§.ſed cũ nulla.glo.põt ſaluari, quia loquitur in caſu dubij,cum quælibet ſtipulatio in ſe habeat pactum, & ſub illa contineatur,vt ſub genere ſuo.l.1. §.cõuentionis.& in ver. adeò.& in d.l.iuriſgentium. §.quod ferè. ff.de pac.nam non ſequitur,ſtipulatio eſt inutilis,ergo non eſt ibi pactum;ſicut non ſequitur,non eſt homo, ergo non eſt aĩal . Nec eſt uerum, ꝙ ſit pactũ formæ,quia forma ſtipulationis eſt, ut præcedat interrogatio, & ſequatur rñſio immediatè inter præſentes , ſed potius dicatur defectus in cauſa efficiente . qualis eſt conſenſus , quia debet eſſe in præſentia abſq; medio , defectus ergo cauſæ efficientis,uel qui cauſam efficientẽ concernit,ubi aliter non conſtat de ↄ̃ria uoluntate,ſed dubitatur,non impedit,quominus ſtipulatio inutilis ualeat in vim pacti, ſi partes ſunt habiles ad pactum faciendum.Et eſt ratio,quia cũ abſentes non fuerint ſtipulati, vt ſibi prouiderent ualidius , & non potuit prouiſio illa in uim ſtipulationis ualere, ur̃ in dubio uelle,ꝙ ualeat omni meliori modo &c.l.quoties.ff.de reb.dub. Opinio ergo Pet.et iura ſua loquuntur,qñ conſtat,ꝙ partes intendebant facere ſtipulationem,quia tunc ſtipulatio,quæ non ualet,quia peccat in forma,non habet in ſe pactũ, quia non habet in ſe naturalem obligationẽ,ut eſt bonus tex.cum ibi no.in l.his uerbis.ff.de duo.re. quod patet,quia non põt accedere, nec obligari in hoc fideiuſſor.ut eſt tex.i l.1.§.2.de uer.ob.& ibi uide gl.& Bar.& doc.qđ tene menti ad intellectum eorum,quę ibi habentur.¶Quartum exemplum eſt,qñ præcedit rñſio interrogationẽ.l.1. C.de uſur. cum ibi no.per gl.& doc.& iſtud eſt bonum exemplum.¶Quintum exemplũ eſt, qñ ratione materiæ nõ tenet acceptilatio,puta,quia ↄtus iuriſgentium immediatè eſt deductus in acceptilationẽ ſine medio aquilianæ ſtipulationis.ff. de pac.l.ſi unus.§.ſi acceptilatio.ſed Pet.& Cy.ↄ̃,qa acceptilatio eſt inutilis,& ſic nudum pactũ non debet dici, uel in uim nudi pacti ualere,qa tunc inutilis eſſet uis exceptionis,quam produceret,igitur &c. Sed ſm Sal.poteſt gl.ſaluari,quia quo ad uerba acceptilatio eſt inutilis,ſed non quò ad uim,& effectum,& cõtrahẽtiũ mẽtem, quam magis ſequuntur. C.de legi.l.nõ dubium. cum.n.ad ualidiorem modũ liberationis habuerint recurſum,ſi non ualet dicto modo,debet ualere eo modo , quo põt fauore liberationis.ut d.§.ſi acceptilatio. Tu potes dicere, ꝙ in dubio debet attẽdi , qđ no.gl.in d.§.ſi acceptilatio.uidelicet, an acceptilatio peccet in forma,& non ualet,ẽt ut pactũ;an in materia, & ualet ut pactum.ita dicit ibi gl.no.quæ ab oĩbus tenetur. In dubio tamẽ dicendum eſt , ꝙ ex mente cõtrahẽtiũ coniecturandũ eſt , ꝙ magis uoluerũt ualere ut pactum liberationem,ꝗ̃ nullo modo.arg.d.§.ꝙ ferè.& arg. eius quod ſupra dixi de ſtipulatione facta inter abſentes.¶Et aduertendum eſt, ꝙ pacta utilia.i.quæ ualent, diſtinguũtur, quia quædam pariunt tm̃modo exceptionem,ut eſt regulare in oĩbus pactis nudis.ut l.iuriſgen. §.quinimmo.ff.de pact.& §.ſed cum nulla.cum ibi plenè no.& d.l.legem.cum ibi no.& in l.in bonæfidei.cũ ibi no.C.de pac.& hoc eſt qñ pactum remanet nudum,quia ſine calore,& fomento iuris nõ eſt aptum natũ ad pariendũ actionẽ, & ſic ſiliam. l.licet.§.ea obli.ff.de procu.ſicut homo frigidus nõ poteſt generare.c.1. & 2.de frigi.& malefi.¶Fallit aliquibus caſibus,quos enumerat gl.ĩ.de act.§.in perſonam.uer.de conſtituta.in gl.uer.nulla. ubi etiã ex pacto nudo oritur actio.dic,ut dixi ibi,quia ibi addidi ad gl.aliquos caſus.& uide ẽt gl.et Bar. & Ang.in d.l.iuriſgẽtium. §.ſed cum nulla.¶Quæro itaq;,antequam ueniamus ad materiam pa
23 cti nudi, & ueſtiti, † quid ſit pactum nudum?ᵃ ne illotis (quod
a aiunt)manibus ad eum accedamus.ut dicit gl.in l.1.ff.de teſt.& ff.de orig.iur.l.1. Et pactũ nudum dr̃, quod ſtat in puris,& ſimplicibus

ADDITIO.

a Quid ſit pactum nudum . Adde an pactum nudum producat obligationem efficacem , & an pariat actionem , vel exceptionem,lauſſimè per Iaſ.in l.iuriſgentium.in §.ſi cum nulla. ff.de pact. & quando de iure canonico producat actionem per eundem , vbi ſupra regulam autem cum pluribus limitantibus in materia pacti nudi,vide per eundem in l.ſecta,rei.dicebam.ff.ſi cer.peta.

plicibus finibus conuentionis. quod apparet, quia ſi vltra pro-
ceditur, vel ꝙ ei nomen imponatur, vel ſi inata cõtractũ collo
cetur, tunc veſtitur, vt dicam infra, ita dicit Bar. in d. l. iuriſgen-
tium. §. ſed cum nulla. ver. igitur. Vel ſm Ang. ibi, dic, ꝙ pactum
nudum eſt, quod caret oĩ adminiculo iuris, & omni veſtiméto,
ſicut homo dr̃ nudus, qui ſtat eo modo, quo exiuit de vtero ma
tris ſuæ, & ſic ſtat in finibus nudi conſenſus, & nudæ conuẽtio
nis. Vel tertiò, pactum nudum dr̃, quod ſolo cõſenſu nititur, &
nullo alio iuris adminiculo fulcitur. Ita dicit Bar. in d. §. ſed cũ
nulla. Vel dic quartò, ꝙ pactum nudum eſt conuentio ſtãs in fi-
nibus placiti. Ita dicit Ray. & Sal. in d. l. legem. C. eo. Et dixi, con
uentio, quia eſt genus ad pactum veſtitum, & nudum. l. 1. §. con
uẽtionis. ff. eo. & ſignificat ſimplicitatem, ex monoſyllaba, con, vt
d. l. 1. §. 1. ff. de pac. ff. de act. & obli. l. ex cõſenſu. quaſi duo ĩ ſi-
mul, ventio, ſtans in finibus ſolius placiti: ideo quia non tranſit
in aliud nomen, vel formam, cauſam, vel ſolennitatem, vel effi
caciam, vnde veſtimentum, vel robur aſſumat. d. l. iuriſgentiũ.
in prin. & §. 1. probatur expreſsè in l. ſi tibi. C. loca. nam ſi cõuẽ
tio placiti in fine ſteterit, ex nudo pacto actionẽ naſci nõ poſ-
ſe &c. quædam vero ſunt pacta, quæ non ſolũ exceptionem, ſed
actionẽ pariũt, vt ſunt oĩa pacta veſtita, d. l. in bonæfidei, & d. l.
iuriſgen. in prin & l. legitima. ff. de pac. ¶ Videamus itaque quæ
ſunt, & quot ſunt veſtimenta pactorum. Sed anteꝗ̃ veniam ad
24 veſtimenta pactorũ, quæro, †quid ſit pactum veſtitum, & dic,
ꝙ eſt conuentio, q̃ in ſolius placiti fine nõ ſtans, tranſit in pro-
prium nomen, vel formã, vel ſolẽnitatẽ, vel cauſam, per quam
robur, vel efficaciã ſibi aſſumit. ita dicit Sal. in d. l. legem. C. eo.
quæ diffinitio colligitur ex d. l. iuriſgen. in princ. & ex propoſi-
25 to deſcriptionis pacti nudi, de qua ſupra dixi. ¶ †Quæro itaque
quot ſint, & quæ ſint veſtiméta pactorum? & gl. in d. l. iuriſgen.
a §. quinimmo. ff. eo. dicit, ꝙ ſex modis veſtitur pactũ,[a] videlicet.
Primò re, vt no. §. quib mo. re ꝯhitur obligatio. Secũdo verbis,
vt ſup. de verb. ob. Tertio literis, vt ſup. de lit. ob. Quarto conſen
ſu, vt ſup. de ob. ex conſenſu. Quinto cohærentia ꝯ̃ctus. vt d. §.
quinimmo. Sexto, rei interuentu. d. l. iuriſgen. §. ſi ob maleficiũ.
Adducuntur per doc. duo alij caſus. Primo rei initio. l. 1. §. 1. de
pollici. Secundò, legis auxilio, quod dr̃ veſtimentum anoma-
lum, & irregulare. l. legitima. ff. de pac. Alij addunt veſtimenta,
videlicet, rei traditione. l. traditionibus. C. eo. Secũdo in iureiu.
in operis libertorũ. vt l. vt iuſiurandi. in prin. ff. de ope. lib. & l. ſi
quis pro eo. in prin. de fideiuſ. Alibi nanq; non reperitur, ꝙ iu-
ramentum veſtiat pactũ, licèt in vltima volũtate hoc reperiatr̃.
vt ff. de leg. 3. l. ſi quis decedens. §. codicillis. & ibi Bar. & §. Titia.
ea. l. facit l. cũ pater. §. filius. de leg. 2. l. ſi quis inquilinos. de leg.
1. videas tñ in hoc bonum text. in l. ſi quis maior. C. de tranſac.
ibi pacta, vel tranſactiones, cõiuncto ibi, inuocato Dei &c. ſed
aduertas bene, ꝙ Iac. de Are. & Pet. dicunt in d. l. legẽ. & in d. l.
in bonæfidei. ꝙ propriè loquẽdo, pactũ non veſtitr̃, niſi vno mo
do tñ, videlicet, rei interuentu. quod tñ ſm Bal. & Sal. in d. l. le-
gem. in fi. dr̃ eſſe falſum. Vnde, ſm eos conſidera, ꝙ duplex eſt
veſtimẽtum, quoddã ex quo oritur actio, quoddã ex quo actio
redditur efficax. Veſtimentum verò ex quo actio oritur eſt du-
plex, ſ. natiuum, ſeu naturale, & hoc modo ꝯ̃ctus veſtitur re, ver
bis, & conſenſu, & iſtud veſtimentũ eſt inſeparabile a ꝯ̃ctu, im-
mo eſt idẽ, ꝙ eſt prima eſſentia ꝯ̃ctus, ſicut corpus veſtiens ani
mam, quæ eſt idem, ꝙ prima ſubſtantia hoĩs. Quoddam eſt ve-
ſtimentum datiuum, ſeu accidentale, & iſtud veſtimentũ nõ ha
bet pactũ a ſe, ſed accommodatur ſibi extrinſecus. Quot ergo
modis iſtud veſtimentum accõmodatur, tot modis pactũ veſti-
tur. Accõmodatur aũt rei interuentu, ſm Vltramõtanos, & Ci-
tramontanos. Item cohærẽtia ꝯ̃ctus, ſm glo. in d. §. 1. & Guil. &
cõiter Citramontanos. Nec obſt. ꝙ tũc veſtimẽtum oriatur eò
ipſo, ꝙ pactũ apponitur, quia iſta veſtis non eſt naturaliter ex-
trinſeca, ſine principio ipſius, ſed eſt datiua, & accidentalis, vn
de ſicut homo qui naſcitur in dignitate, tñ dignitas eſt ſibi acci-
dens, ſiue ex accidenti, ita pactũ in ſua ſpecie nudum, qñ naſcitr̃
veſtitũ, tñ illa veſtis nõ eſt naturalis, ſed extrinſecus procedẽs.
Similiter & rei traditione pactũ veſtitr̃, immo proprius in per-
petuũ prorogatur, qñ interponitur ſuper re propria. facit ff. de
ædi. edic. l. quod ſi nolit. §. fi. Secundò principaliter aduertas, ꝙ
eſt quoddã veſtimẽtũ, ex quo actio redditur efficax, iſtud nan-
que veſtimentum reperitur in ꝯ̃ctu vltro citroq; obligatorio ꝑ
implementum. l. Iul. §. offerri. & l. qui pendente. ff. de act. empt.
& ff. loca. l. quæro. §. inter locatorẽ. l. fi. ff. de reſcin. ven. ¶ Ac etiã
aduertas, ꝙ veſtimentũ re deſignat ad quid obligatio ꝯhitur. ff.
de ver. ob. l. triticum. & l. cũ quid. ſi cer. pe. ſed veſtimentũ rei in
teruentu non deſignat ad quid obligatio ꝯhatur, quia non con
trahitur ex eodẽ genere. l. 2. ff. ſi cer. pe. & no. gl. §. quib. mod. re
contrahi. obli. in prin. in gl. magna. Et pactum nudum dr̃ veſtirĩ
cohærẽtia ꝯ̃ctus, qđ eſt verum, vt eſt tex. in d. §. quinimmo. ver.
ſed hoc ſic. & in ver. ex n. &c. in tñ, ꝙ ſiue præcedat cõtractus
purus, qui ſtatim pariet actionẽ, ſiue præcedat conditionalis, ꝙ
tñ eſt aptus natus parere actionẽ ſui natura in conditionis euẽ
tum, quia ſi pactũ nudum adhæreat tali ꝯ̃ctui, nihilominus ab
eo recipit veſtimentũ, & fomentum, iſte eſt tex. valde no. in l. ſi
in vẽditione. in prin. ff. de peri. & cõmo. rei vend. ita dicit Ang.
in d. §. quinimmo. in ver. in ead. ibi cohærẽtia ꝯ̃ctus. & doc. in l.
petens. C. de pac. ſecus ſi non pariat actionẽ, nec in aliquo tpe
parere põt, vtputà, ſi pacto nudo adhæreat aliud nudũ pactum.
iſte eſt caſus in l. ſi pacto quo pœnã. C. de pac. ibi, ex ſtipulatu
agens, quia nemo dat qđ non habet, quod. n. nudum eſt, qũo po
teſt alij cõcedere veſtimentũ. ita dicit Bal. in d. tract. pactorum.
ver. itẽ quæro, vtrum cohærentia oĩs ꝯ̃ctus, & pro hoc, ꝙ pactũ
nudum veſtiatur cohærentia ꝯ̃ctus, ẽt cõditionalis. alleg. Sal. in
d. l. in bonæfidei. caſum in l. Labeo ſcribit, ſi mihi bibliothecã. ff.
de ꝯhen. emp. vbi traditio facta nõ fuit, & tñ præſcriptis verbis
actio naſcitur ex illo tacito pacto, qđ inerat in illis verbis cõdi
tionaliter appoſitis. qđ tene menti. Et poſſes allegare rõnẽ, quia
negari non põt, ꝙ etiam ex ꝯ̃ctu conditionali aliquis color, vel
aliqđ ius non oriatr̃, cũ dicatur eſſe debitũ in ſpe, & tranſmiſſi-
bile. §. de ver. obl. §. ex conditionali. coniuncta l. ſpẽ. C. de do. &
veſtitur cohærentia ꝯ̃ctus, ſiue ſit cõtractus bonæfidei. d. l. in bo
næfidei. in prin. coniuncto ibi, ſi incontinenti ſit. ſiue ſit ſtricti iu
ris, vt ibi no. gl. quæ alleg. l. petens. C. eo. ti. & qñ dicatur incõti-
nenti apponi, dicat, ꝙ incontinenti dr̃ appoſitum, ſiue fiat ante
contractum immediatẽ, ſiue in ipſo ꝯ̃ctu, vel parum poſt ipſum
contractum. vt eſt tex. in l. 3. C. de ædil. act. & in d. l. petẽs. C. eo.
ibi ſiue antoceſsit pactũ, ſiue poſtea ſtatim interpoſitum eſt no.
gl. in d. l. in bonæ fidei. in fi. & no. Bar. in d. §. quinimmo. in prin.
ver. venio ad quartum, dr̃ hic. pro hoc adducas tu ſimile, quod
dr̃ fieri tpe litis cõteſt. & ſic in litis conteſtatione, quod ſit parũ
ante, vel parum poſt. l. 2. in prin. cũ gl. C. de iur. cal. facit l. Titia.
§. idem rñdit. ff. de ver. ob. ſicut ẽt dicimus de ceſsione actionis,
quæ fit ante ſolutionẽ, vel in ipſa ſolutione, vel immediatè poſt
ſolutionem, l. Modeſtinus. & ibi Bar. & doc. de ſolu. facit l. 1. §. 2.
& l. cõtinuus. in prin. ff. de ver. ob. & l. ſi is a quo. ff. vt in poſ. leg.
& l. duos. §. fi. & ibi gl. & l. ſi ex duobus. in prin. de duo. re. & qñ
dicatur incontinenti, vt dixi, ponam infra exemplũ. ¶ Et præmit
tas, ꝙ qñq; cõtractus, & pactum ſunt pro vno. l. petẽs. C. eo. ſm
lec. quam approbatr̃ ibi gl. Qñq; cõtractus eſt pro vno, & pactũ
pro alio ꝯhentium, vt in lectura, quã ibi ponit Pet. & Cy. qñq;
pactũ pro vno contractu eſt pro vtroq;, quod eſt, qñ cõtractus
26 eſt vltro citroq; obligatorius. l. 2. C. de pac. inter emp. ¶ †Quæ-
ro, ſi præcedit pactum nudum, quod iure ſingulari parit actio-
nẽ, vel per ipſum datur actio, vel cõditio, vt eſt in pacto de do-
nando. l. ſi quis argẽtum. C. de dona. ſiue ſit dona. inter viuos,
ſiue cauſa mortis. l. cum pater. §. Meuio. & ibi glo. ff. de leg. 2. &
eſt glo. in l. 2. C. de int. dot. an veſtiat pactũ nudum incontinẽti
appoſitum? dicit Bal. ꝙ non. ar. ff. de man. teſt. l. ſi ita ſcriptum.
& no. gl. ff. de contrahen. empt. l. pacta. in gl. magna. ver. ſed hoc
exemplum. Sed in hoc valde dubito, quia ſi pactum nudum ve
ſtitur cohærentia contractus, ẽt conditionalis. d. l. in venditio-
ne. de peri. & commo. rei vend. & veſtitur interim etiã ante cõ
ditionis euentum, ergo & multò magis debet veſtiri a pacto, ꝙ
licèt nudum ſit ſui natura, tamen eſt tantæ efficaciæ, ꝙ habetur
pro veſtito, quia parit actionem, vel condictionem, ita ꝙ ex eo
agitur. iuxta no. in §. de conſtituta. ſupra de acti. & ibi dixi. ergo
iudicatur pactũ veſtitum, & non nudum, ergo alteri pacto nu-
27 do poteſt dare fomentum. cogita. ¶ †Quæro, præcedit contra-
ctus veſtitus, & ſequũtur duo pacta nuda, vtrum ambo veſtian
tur? & videtur, ꝙ vltimum non veſtiatur, quia nõ cohæret cõ-
tractui. l. ſi prius. §. fi. de aqua plu. & l. ſi ſeruitutes. §. ſi publicus.
ff. de ſerui. & l. qui ſella. §. in ruſticis. & quod ibi plenè per Bart.
& dominum meum Flo. ff. de ſerui. ruſti. prædi. Sed contrarium
tenet Guil. in d. §. quinimmo. quod ſequitur Bal. per tex. in l. le-
cta. ff. ſi cer. pet. & maximè ſi vnitas ſermonis omnia pacta com
28 prehendit. facit l. quod ait lex. in fi. ff. de adult. ¶ †Quæro, vtrum
ſtipulatio pœnalis veſtiat præcedens pactum nudum. & dicas,
ꝙ non. l. ſi pacto quo pœnam. C. de pac. l. nuda. C. de contrahẽ.
& commit. ſtipu. & ſic pactum nudum principale non veſtitur
tunc cohærentia ſtipulationis pœnalis. facit l. quod per manus.
ff. de

ADDITIO.

a Veſtitur pactum. Adde de veſtimẽtis pactorũ Tract. Papien. in forma libelli, quo agit, vt pacta ſeruens. in gloſſ. in uer. pacta, in uer. reſtat quærere, & declarare quot, & quibus modis pacta ueſtiantur. Bartho. ab Hon.

ff.de ior.codicil.& facit qood plenè no.Barto. in l.ſi ita ſtipula
rus.ff.de verb.obli.ſed veſtietur rei interuentu cõtra ſtipulatio
29 nem implemẽti,vt habetur in d.l.ſi pacto quo pœnam¶.†Quæ
ro,præcedit pactum nudum,ſequitur pęnalis ſtipulatio,poſtea
ſequitur aliud pactnm nudnm,an iſtud ſecundũ pactum veſtia
tur à ſtipulatione pœnali.Reſpõdeo,aut ſm pactnm dependet
à principali pacto nudo, aut à pœnali ſtipulatione. ſi à primo
pacto nudo dependet,oon veſtiť, ſecus ſi à pęnali ſtipulatione
30 veſtita dependeat, vt patet per p̃dicta.¶†Quid ſi filius, vel ſer-
nus ſtipuletur, an ſi pater apponat pactum nudum,iuxta dictã
ſtipulationem patris pactum veſtiatur.& Bal.in d.tracta.pac.di
cit,ꝙ non,quia pactũ non veſtitur,niſi cõtrahenti.ff.de adimẽ.
leg.l.legatum nulli.Tu verò allega tex.ſingularem in l.ſi tibi.C.
loca.vbi expreſsè habetur,ꝙ pactum non veſtitur,niſi cõtrahẽ
ti.Sed aduertas,quia dictum Bal. non videtur poſſe procedere
de inre antiquo,ex qoo quicquid quærebat filius,quærebat pa
tri,nec momento penès filium reſidebat,& tantum nudnm no
men penès filiua remanebat.l.placet.ff.de acqui.hęre.& l. cum
filio.& ibi latè Bar.ff.de leg.1. ergo cum cõtractus patri quęra-
tur, poteſt dici patrem contrahere per medium organum filij,
facit l.qui autem.in fi.ff.de cõſti. pecu. & ſic vox filij diciť vox
patris.§.ei qui.ſupra de inut.ſtipu.ergo neceſſariò ſequitur, ꝙ
pater potuit pactum illi contractui apponere,& ab illo cõtra-
ctn pactum patris capiet veſtimẽtum.& idẽ hodie ſi filius vult
ſtipnlari ad vtilitatẽ patris,quia eadẽ ratio erit,quæ erat olim.
facit quod no.in l.quod dicitur.ff.de verb.ob.& ſupra per qnas
perſo.nob.acqni.in prin.¶Et aduertas quod dixit Bal.ꝙ ſi pro-
curator meus contrahit, dicto cõtractui ego dñs non poſſum
apponere pactum, quod capiat fomẽtum a cõtractn inito per
ꝓcuratorẽ.arg.d.l.legatũ nulli.& d.l.ſi tibi.tu dicas dictũ Bald.
fore verũ regulariter,quia procurator fundat verba,& effectũ
in ſui perſonam.l.quęcunq; gerimus.de actio.& oblig. meritò
dicitur ſuus contractus, ergo etiam dici poteſt dñs, licèt pactũ
apponere poſſit.l.ſi cnm emptore.in fi.ff.de pac.tamen ſi eſt nn
dum non capiet fomentnm à cõtractu procuratoris.vt d.l.ſi ti-
bi.¶Sed hoc poſſet fallere,qnando dominus eſſet præſens,qnia
ſibi actio quæritur ex contractu procuratoris ſiue ceſſione.l.ſi
procurator præſentis.de verb.obli. & idem ſi contrahit ſup̃ re
domini, quia ſm communem ſententiam actio quęritur domi
no.l.qnod procurator ex re.ff.de procur. & ſi dicit domini,me
ritò poteſt apponere pactum, qnod licèt eſſet nudũ, veſtietur
31 rñ cohęrẽtia dicti contractus per prędicta. ¶†Quæro de exem
a plo,qñ dicatur pactum appoſitum incontinenti ª iuxta contra
ctum,ad hoc vt dicatur veſtitum cohęrentia contractus: & cõ
ſeqnẽter,an poſſit parere actionẽ necne.& glo.in d.l.in bonæ-
fidei.dixit,qñ pactũ fit io ingreſſu,vel egreſſu contractus,diciť
fieri incontinenti,ſi non diuerterint paciſcentes ad alia d.l.pe-
tẽa.C.eo.ff.de duo.re.l.duos.§.ſi.cum gl.& ibi vide Bar.Et ſecũ
dum Bald.pone exemplum: vendidi tibi librum pro decem,&
notarius pro hoc eſt rogatus,& immediatè poſtea tu dicis: Itẽ
promitto tibi pro te ire Romam. vnde cum eodem contextu,
& ex eodem contractu pactum apponatur. l. ſi fundi partem,
de contrahen.emp.& l.ſi ſterilis.§.ſi tibi.ff.de act.emp. neceſſa-
riò ſequitur,ꝙ ex tali pacto naſcitur actio.vt d.l.in bonæfidei.
nec videtur obſtare, ꝙ primus contractus haber formam,
quia per pactnm immediatè appoſitum,ſuppletur ex mente cõ
trahentium qnod deficiebat.Illud ergo pactum pręſumitur eſ-
ſe ex clauſula præcedentis contractus,& ineſt dicto ↄtractui.vt
d.l.in bonæfidei.& l.lecta.in prin.ff.ſi cer.peta.& hoc probatur
apertè,quia contractus mutui ipſa nnmeratione ꝑficitur,& ab
ſoluitur; tamen pactum poſtea incontinenti appoſitum parit
actionẽ,d.l.lecta.igitur &c.Saly.in d.l.in bonæfidei.in ver.quæ
ro modò, quando pactum dicatur factum incontinenti, vnde
ibi ſupplendo ad glo.quæ dixit,dummodo paciſcentes non di-
uertant ad alia,dixit, quòd etiam ſi paciſcenres ad alia non di-
uerterint, tamen pactum appoſitum poſt contractnm factum,
& a partibus abſolutnm, non dicetur fieri incontinenti,nec di
cetur veſtiri a contractu,& actionẽ parere.vt C. de dona.quæ
ſub modo.l.perfecta.& quod ibi not.in l.1.in fi.ff.de ſolu. & li-
beratio.vbi dicitur,quòd illud fit incontinenti,vel in præſenti.
qđ fit in re agenda,& donec eſt in fieri,ſed in facto nõ eſſet, &
ſic antequam a partibus contractus habeatur pro completo,&
abſoluto,l.contractus.C.de fid.inſtru.& econtra,ſi tractatus nõ
ſit habitus pro abſoluto, pactum interim factum non diciť ex
interuallo,ſed incontinenti factum,vt pater in teſtamento eo-
dem cõtextu fiendo.C.de teſta.l.cum antiquitas. vt etiam in in
iuria propulſara,l.3.§.cum igitur.cum ibi no.de vi & vi arma.
& in filia,& adultero a patre occiſo.ff.de adul.l.quod ait lex.§.
ſi.Et hoc fundamentum habuit Saly.a glo. in d.§.qoinimmo. in
glo.incontinenti. & hoc dicit procedere in caſn certo,ſed ſi dn
bitaretur an contractus fuiſſet habitus pro perfecto, & abſolu-
to a partibus,tunc recurrendum eſt ad glo.in d.l. in bonæfidei.
vt ſi diuerterint ad alia,credatur,ꝙ ſit habitus pro abſoluto. ſe
cus ſi nõ diuerterint ad alia,quia creditur imperſectus.& ita di
32 cit Iac.de Are.Richar.& Saly.& ipſe Salyc.¶†Sed dubium in-
ſurgit,quando dicantur diuertiſſe ad alia? reſpondeo, quando
illa,ad qnæ diuertunt,ſunt prorſus extranea a contractu,ſecus
ſi eſſent adiarentia,vt tabellionis ſcriptura. nam ſi notario ad-
huc ſcribente ſiat pactum,dicetur factum incontinenti,& non
ex interuallo.vt no.glo.in d.l.duos.§.ſi.qnod intelligas verum,
qnãdo ſcribit,vt poſtea coram partibus, & teſtibus legat quod
ſcriptum eſt,ſecus ſi iam imbreuiaturam ſuam recitauerit corã
teſtibus,& partibus, & poſtea ſolum nomina teſtiũ ſcribebat,
vel ſuam ſcripturam abbreuiatam extẽdebat, quia contractus
iam erat perfectus a partibus,licèt inſtrumentum, & ſic id, qđ
ſpectabat ad notarium,videlicet, ſcribere nomina teſtium, nõ
eſſet omni perfectione completnm. facit qnod no.Dy.& Bart.
in l.ſi librarius.de reg.iur.Nec obſt.d.gl.in l.duos.in fi. quia ibi
loquitur de conſtitutione duorum reorum,& iam erat actum,
vt conſtituerentur duo rei.& idem dicendum, ſi inter contra-
hentes de illo pacto prius inter partes fuiſſet conuentum,quia
pactum illnd poſt contractum abſolutum immediatè appoſi-
tum,& corãm iiſdem teſtibus,& eodẽ loco, & tempore, ita ꝙ
nulli ipſorum ad extranea diuerterint,intelligitur factũ eſſe in-
cõtinenti.& iſtud mihi placet.Poſſet tñ Bal.ſaluari,qñ inter par
tes a principio fuit actum,ꝙ nõ tm̃ de libro meo tu deberes da
re pretij nomine decem,ſed etiã,ꝙ pro me deberes ire Romã,
& dum fieret inſtrumentum, hoc pactũ non fuit ſcriptum, ſed
tãtummodo fuit ſcriptnm de pretio decem, tamen immediatè
etiam perfecto inſtrumẽto,& contractu habito a partibus pro
abſoluto, ſi poſtea dicis, item promitto pro te ire Romam (vt
primo connenimus)antequã diuertant ad extranea,dicetur pa
ctum ineſſe, & incontinenti fieri, & parere actionem,l.Titia.§.
idem reſpondit.ff.de verb.ob.coniuncta l.lecta.ver.dicebam. ſi
cer.pet.& coniuncta d.l.fundi partem.¶Ex quo no.tu cauſidi-
ce,quòd quando vis agere ex pacto appoſito inxta contractũ,
quòd medium concludendi eſſe debet, quòd dictum pactum
fuit appoſitum,vel ante dictum contractum,vel in ipſo contra
ctu,vel immediatè poſt dictum contractum, antequam dictus
contractus a partibus habitus fuerit pro perfecto,& abſoluto,
& antequam dictns notarius fuerit a partibus rogatus,vel ante
quã eius imbreniaturã legeret corã partibus,& teſtibus,parti-
33 bus approbantibus dictũ contractũ. ¶†Quid ſi ſiant duo con-
tractus principaliter,vt qnia vendo librum pro decẽ,& permu
to veſtẽ meam cum tua,& poſtea pactum apponitur, a quo ↄ̃-
ctu dictum pactũ dr̃ veſtiri? & dicendum eꝰ, ꝙ ſi magis poteſt
adaptari ad vnum ex dictis ↄ̃ctibus, quia eſt de materia illius
contractns,& ab illo dr̃ veſtiri, alias autẽ ſi nõ eſt maior ratio
in uno, quam in alio, clarum eſt, ꝙ ambobus dr̃ veſtiri, quia
dictum pactum vltimò loco appoſitũ refertur ad oĩa pręcedẽ-
tia,l.1.C.de li.præte.& l.talis ſcriptura.§.ſi. & quod ibi no.Bar.
34 de leg.1.¶†Quæro itaq;, quid operetur hoc pactum appoſitũ
iuxta contractum,& de ius effectu,antequã veniã ad alia veſti
mẽta pactorum?& rñdeo, ꝙ ſi opponitur in ↄ̃ctu vltro citroq;
obligatorio,ꝙ vtriq;, & ad vtilitatem vtriuſq; veſtitur,l. fundi
partem.ff.de contrahen.emp. In aliis aũt ↄ̃ctibus vr̃, ꝙ uni tm̃,
& ad ipſius tm̃ vtilitatem ueſtitur. ut dicimus,qñ pactum veſti
tur rei interuentu, qm̃ implenti tm̃, & ad ipſius utilitatem dr̃
veſtiri,l.ex placito.C.de rer.permu.In cõtrarium vr̃, ꝙ tale pa
ctũ non veſtiatur,nec dat actionem ei,cuius gratia primus con
tractus celebraretur, ſed alteri faciat oriri actiunem, & eſt rõ,
quia tunc pactum facit oriri actionẽ, qñ habita relatione pacti
ad ↄ̃ctum reſultat cõtractus innominatus,vt do,vt des,vel do,
ut facias, tunc ſemper oritur actio pręſcri. ver. vt noua actio.
Exemplum,promitto tibi decem per ſtipulationem,& cõueni-
mus per pactũ,vt uadas pro me Romã. tunc ex relatione con-
tractus primæui,& pacti ſubſecuti,reſultat cõtractus innomi-
natus,videlicet,do vt facias: igitur tunc oritur actio præſcript.
verbis.Siautem habita relatione pacti ad contractum, non re
ſultet contractus innominatus, vt puta, promitto per ſtipula-
tionem

ADDITIO.

a Incontinenti.Adde ut per d.Iaſ.latius in l.lecta. ver.dicebam.ff. ſi cer.pet.& quid de pacto nudo appoſito incontinenti etiam iuxta contractum ſtricti iu ris.& ſi eſt appoſitum iuxta ſtipulationem dicatur informare,& quando di catur oppoſi incontinenti,vbi ſupra per eundem.

ſionem tibi decem,& etiam ire pro te Romam, tunc erit do,vt
ſacias, ergo non reſultat contractus innominatus, tunc ex tali
contractu nũquam oritur actio præſcri.verbis,quia deficit na-
tura inducendi illam actionem, cuius natura, & origo eſt, vt
oriatur, quoties certũ eſt de nomine contractus, & actionis,l.
1.ff.de præſcrip.verb.& vbi reſultat contractus innominatus,
vt do,vt des, vel ſimile,aliàs nunquã orit̃ actio prædicta.vt d.l.
naturalis.iu vide gl.in d.l.ex placito.C.de rer. permu. qñ actio
præſcr.verb.oriatur.& qñ oriatur actio in factũ,& qui dicãtur
contractus innominati?de quibus infra dicã. ¶ Ex quo infertur
35 ꝙ † actio p̃ſcr.verb.nõ concurrit cũ alia, quæ habet originem
ex eodẽ fonte,l.quoties.ff.de preſc. ver. Sed illa actio ex eodem
ꝯctu oritur,actio vero præſcriptis verbis oritur ex relatione fa
cta ex contractu præcedenti ad pactum incontinenti appoſitũ,
& ideo cũ orianẽ ex diuerſis fontibus,poteſt actio præſcri. ver
bis cum actione ex dicto contractu competere.ita intelligitur
l.ſ. C.de pact.inter emp.ita dicit Ia.de Are.Per.& Cyn.in d.l.io
bonæfidei.in ver.& circa hoc oppono.& in d.l.petens.¶ Ex his
colliguntur tales concluſiones, primò ad hoc, vt ex pacto nu-
do incontinenti appoſito naſcatur actio,opus eſt, ꝙ habita re-
latione pacti ad contractum reſultet contractus innominatus.
Secundò,quòd pactum appoſitum iuxta contractũ bonæfidei,
uel ſtricti iuris, pariat actionem,videlicet præſcrip. verb. quæ
actio præſcrip. verb. oritur ex contractibus innominatis, non
autem ex contractibus nominatis. Tertiò, quòd ex contractu
nominato primæuo,& ex relatione facta vna cum pacto ſecu-
to,naſcitur contractus innominatus, & non contractus nomi-
36 natus.¶ † Capio itaq; primum,& Barto.& Bal.& Saly.io d.l.in
bonæfidei.& Barto.in d.l.ea placito. & Barto.in l.iuriſgentiũ.
§.quinimmo.ver. venio ad gloſſ.2.io fin. & ibi Angel.in ver. in
tex.ibi,informat ipſam &c.Bartol.& doct.in d.l.petens.dicũt,
ꝙ iſta opi. Vltramon. eſt falſa, quia immo oritur actio ex ip-
ſius pacti appoſitione, & ſic ex pacto, non autem ea relatione
habita pacti ad contractum.Iſte eſt tex. in d.l. io bonæfidei.ibi,
ex pacto actio compeut.& ſecundum Iaco.de Butr.& Saly. eſt
multum ponderanda illa dictio (ex) quæ denotat cauſam im-
mediatam, & proximam, l.non dubium. C. de leg. igitur &c.
Secundò ad idem eſt tex.in d.l.iuriſgentium.§. quinimmo. ibi,
ne ex pacto actio naſcatur.Præterea,& tertiò,aliquando ex pa
cto nudo oritur actio,l.frumenti. & l.etiam.de vſur.& in mul-
tis alijs caſibus, de quibus per glo.in d.§. quinimmo. & ſupra
de actio.§.de conſtituta. & ibi dixi,& tamen impoſſibile eſt, ꝙ
reſultet contractus innominatus ex dicta relatione pacti ad cõ
tractum. pone, ꝙ illud mutuum reſtitui, ſit promiſſum per ſti-
pulationem,& appoſitum pactum nudum de uſuris.certè nul-
lus reſultat contractus innominatus, quia eſt ibi promitto. &
promitto, cum creditor ad nihil obligetur, & tamen conſtat,
quòd ex illo pacto oritur actio, vt ibi igitur &c. Quartò Bal.in
d.l. petens. allegat caſum contra Vltramontanos,quia in con-
tractibus innominatis requiritur datio, vel factum, & ſimplex
promiſſio. ut d.l.ex placitò. & d.l.naturalis. per totam legem.
Sed habeo legem,quæ vult,quòd pactum veſtiatur cohęrentia
promiſſionis, igitur &c. verbi gratia, extraneus promittit do-
tem, & paciſcitur ſibi reddi, & tamen ibi non reſultat contra-
ctus innominatus, ſed nominatus, & oritur actio ex pacto. ut
eſt tex.io l. unica.§.accedat.C.de rei uxo.act.& l.auia.C.de iur.
do.& l.ea morte.in fi.de pac.do.igitur &c.Quintò Saly.allegat
caſum in d.l.Labeo ſcribit, ſi mihi bibliothecam. ubi non eſt fa
cta aliqua traditio,& ſic non eſt factum aliquod implementũ,
& tamẽ actio præſc.ver.oritur ex illo tacito pacto quod inerat
illis uerbis cõditionaliter prolatis: ut impetres a Cãpanis &c.
& ad idẽ,l.in uenditione.in prin.ff.de peri. & commo. rei ven.
Sextò allegatur l.lecta.ff.ſi cer.pe.iſto modo, videlicet,nam cla
rum eſt, ꝙ natiuitas nouæ actionis eſt neceſſariò conſecutura
ex pacto,ad informationẽ veteris.d.§. quinimmo. & tñ ueterẽ
informat,ẽt ſi contractus,& pactum ſit pro eodem.ut eſt tex.in
d.l.petens.& d.l.lecta.ergo actionem parit, aliàs non poſſet ve
terem informare.ut d.l.lecta. & prima cõuentio,& pactũ incõ
tinẽti appoſitum eſt ad vtilitatem vnius tñ,ſcilicet creditoris,
& ſic eſt impoſſibile, ꝙ reſultet cõtractus innominatus, igitur
&c. Septimò cum pactum appoſitum iuxta contractũ ſit pars
contractus.l.fundi partem.de contrahen.emp. & l.tenetur.§.1.
de act.emp.& clarum eſt,ꝙ omnes fatentur, ꝙ ex prima parte
contractus, uidelicet, vẽdo fundi partem,oritur actio, vt ibi.&
d.l.tenetur. §. 1. ergo eodem modo debet oriri ex ſecunda par-
te contractus, videlicet, ut aliam partem habeas in locatione.
& dicit tex.in d.l.fundi partem.quia non eſt maior ratio, ꝙ ex
una parte contractus naſcatur actio,quã ex alia,igitur &c. Vlti
mò pro hoc facit text. in l.legem.C. de dona. ibi, ſine ſtipula-
37 tione,ſiue non,& ibi,præſcriptis verbis &c.cum ſimi.¶ † Quan
tum ad ſecundum,an actio pręſcriptis verbis oriaẽ etiam ex cõ
tractu nominato? Vltramontani dicunt, ꝙ non,quia actio præ-
ſcriptis verbis competit,vbi non conſtat de nomine cõtractus.
l.1.de præſcrip.verb. & in cæteris contractibus innominatis,l.
naturalis.§.2.& per totam legem.eo.tit. facit quod habetur in
l.quoties.eo.ti.ergo in contractu nominato nõ dabit̃ iſta actio.
quod intelligunt verũ,niſi eſſet ꝯctus primęuus nominatus, &
incontinenti apponatur pactũ, tũc ſi habita relatione pacti ad
cõtractum reſultat contractus innominatus, tunc ꝑꝑ ſecundã
naturam ex iſto contractu reſultante, oritur cõtractus innomi
natus,& daretur actio præſcrip. ver.l.in bonæfidei.cum glo.&
l.petens.cum gl.C. de pac. ſed doc. in dictis locis cõiter tenent
contrarium.per tex.in l.legem.C.de do.& ſic eſt contractus no
minatus.vt voluit Bar.in l.iuriſgen.§.quinimmo.de pac.& vo-
luit Bar.in l.ſi.vbi gl.poſuit.ff.de cond.ob cau.licẽt Iac.Bu.in l.
2.C.de condi.ob cau.dicat, ꝙ ſit contractus innominatus. Siue
ergo dicatur contractus nominatus,ſm Bar.ſiue innominatus,
ſm Iac.quia ſtat in finibus nominis ſui generis, & habet nomẽ
generale,qa tñ habet effectum contractus nominati,quia parit
actionem,vel ex ipſo pacto de dãdo,vel oritur cõditio ex lege
ꝑꝑ pactũ.l.ſi quis argentũ.C. de dona.& voluit d. Fran.de Rã-
po.io repe.d.l.ſi.& refert d.Io.de Imo.& ita tenet in l. in ædib.
§.1. de dona. ergo habet naturam ꝯctus nominati, & tñ oritur
actio præſ.ver.vt d.l.legem.C.de dona.igit̃ &c. Secũdò,de hoc
eſt tex.in l.2.C.de pac.inter emp.vbi io venditione eſt appoſitũ
pactum,& iõ agi pōteſt,vel præſc.ver.vel actione ex vẽdito,ſi
pactum non ſeruetur,vt patet in tex.ibi,actio pręſcri.verb.vel
ex vendito &c.& tñ contractus venditionis eſt contractus no-
minatus.d.l.iuriſgen. in prin. ergo &c. Tertiò ad hoc eſt caſus
in l.Labeo ſcribit,ſi mihi bibliothecam.de contrahen.emp.ibi,
quin præſcr.ver.&c.& ibi,ego etiam ex vẽdito agi poſſe puto,
& tñ vẽditio(vt dixi)eſt cõtractus nominatus,igit̃,&c.¶ Quar
38 tò,de hoc eſt caſus † in l.auia.C. de iur.do. ibi, matris pactum
actionem præſcri.verb.conſtituat &c.& tñ contractus dotis di
citur eſſe nominatus.vt d.l.iuriſgen.in princi. & §. quinimmo.
& §.in bonæfidei.inſti.de actio.§.fuerat.l.1.§.ſed vt plenius. de
rei vxo.act.igitur &c.Nec obſt.quod dicunt Vltramonta. quia
ex promiſſione dotis,& ex pacto de retro reſtituendo, non eſt
poſſibile, ꝙ ex relatione pacti ad contractum,reſultet contra-
ctus innominatus, vt hr̃ in d.l.petens. ergo remanet cõtractus
nominatus,& tñ parit actionem præſcr. verb.in d.l.auia.igitur
&c.& idem,qñ ſit primus contractus, & pactũ pro eodẽ,& tñ
oritur actio præſcri.ver. vt volũt doc.in d.l.petens.per l.frumẽ
39 ti.cum ſim.C.de vſur.igitur &c. ¶ † Quæro itaque tali caſu,an
a actio præſcri.ver.ſit bonæfidei,[a] vel ſtricti iuris? & vr̃ quando
pactum apponitur iuxta contractum bonæfidei, ꝙ actio p̃ſcri.
verb.reſultans ex tali pacto,ſit ẽt bonæfidei. de quo videẽ eſſe
tex.in l.2.in fi.C.de pac.inter emp.vbi veniũt fructus a tp̃e mo
ræ,ergo dr̃ eſſe talis actio præſcrib.verb.bonæfidei.inſt. de act.
§.in bonæfidei.aliàs venirent fructus a tempore lit.conteſt.l.vi
deamus.§.ſi actionem.ff.de vſur.& iſtud tenebat Guil. de Cun.
& ſic actio præſcri.ver.in tribus caſibus erit bonęfidei.Primo,
quando naſcit̃ ex ſupradicto pacto. Secundo,quando compe-
tit pro permutatione.Tertio,qñ pro ęſtimatoria,iuxta tex.inſt.
de actio.§.actionum autem.Sed Bal.& Saly.in d.l.2. hic tenent
contrarium, ꝙ immo ſit ſtricti iuris,cum nõ nominetur in d.§.
actionum aũt. niſi in illis duobus caſibus, qñ pro re æſtimato-
ria,& quãdo pro permutatione,igitur in alijs caſibus ſtabimus
regulæ, ꝙ ſit ſtricti iuris.d.§.actionum autem. facit l.quicquid
aſtringẽdæ.in princ.ff.de verb.obli. Nec ob.d.l.2. de pact.inter
emp.quia ibi reperit̃, ꝙ aliàs fuit ſuum,ideo nimirũ ſi veniunt
fructus a tempore morę, aliàs venirẽt tãtummodo a tempore
litis conteſta.d.l.videamus.§.ex ſtipulatione.in d.§. actionum.
40 igitur &c. ¶ † Capio tertium, an ex contractu primæuo nomi-
nato,& relatione pacti ad ipſum contractũ reſultet contractus
innominatus,vel nominatus? & gl.in d.l.petens.& ibi Barto.&
Vltramon.in d.l.in bonæfidei.tenẽt, ꝙ reſultet contractus inno
minatus. Sed Bal.in d.l.petens.& in dicto ſuo tract.de pac. per
multas rõnes,& argumenta ſubtilia,tenet contrariũ. dic,vt ibi
per Bal.quia longa,& diffuſa eſſet recitatio,quã ego ſecuturus
non ſum.Sed Saly.in d.l.in bonæfidei.in verſic. viſo ꝙ ex pacto
cohæ-

ADDITIO.

a Bonæfidei. Adde per Caſ.in l.1.ff.de æſtima.actio. ꝙ actio p̃ſcri.ver.æſtimato-
ria,& actio pręſcri.ver.quæ datur pro rerũ permutatione,in iſtis duobus caſi
bus eſt bonæfidei, in alijs omnibus eſt ſemꝑ ſtricti iuris. Bartho.ab Honorio.

coħærentia contractus &c.& in d.l.petens.in verſi quęro nunc
qua rõ,retento eodem themate &c.tenet opi. gl. Vltram.Bart.
& cõem,vbi concludit,ꝙ vbi pactum, licèt cohęrens, non ve-
ſtiaẽ cohęrentia contractus,& per ↄ̃ns non informet veterem,
& etiam ea contractu facto pro uno,& ad utilitatem vnius, ex
pacto inito pro alio, tñ reſultat quidam contractus innomina
tus,& datur condictio ob cauſam, ſi non adimpleantur conuẽ
ta ad repetendũ data.C.de dona.quæ ſub mod.l.ſ. & dic, vt ibi
per glo.& do.Compeãt ẽt actio p̃ſcrip.verb.vt cõpellas aduer
ſarium ad implendũ quod promiſit.l.legẽ.C. de don.l. ſi dona-
tionis.cum glo. C.de contrahen. emp. Ex quo infert,ꝙ ex quo
condictio ob cauſam habet locũ duntaxat in contractibus no-
minatis.l.fi.ff.de cond.ob cau.ꝙ iſto caſu ſit vera glo. in d.l.pe-
tens.& glo.in l.is pñr. §. ſed cum monumentum.fam.erciſ. ſed
vbi pactũ veſtitur cohærentia contractus, & informatur anti-
qua,videntur procedere rõnes Bal.Sed hoc tñ non obſtante,ẽt
tali caſu tenet opi.gl.& cõem,quia condictio ob cauſam ad re
petendũ data,non vendicat ſibi locũ in ↄ̃ctu noĩato,ſed in con
tractu innominato tñ,vt dixi. ſed in terminis nr̃is ſi non adim
plentur cõuẽta in pacto,habeo duas vias,quia poſſum te cõpel
lere,vt adimpleas ex parte tua,actione p̃ſcrip.verb.d.l.legẽ. cũ
ſimi.vel repetere quod dedi p̃ cõdic.ob cau.l.cum te.C.de pac.
inter emp.licèt gl. ibi deſtruat illũ tex.Secũdò,ꝓ hoc facit tex.
41 & ibi gl.& doc.in l.1.C.de do.q̃ ſub modu,igitur &c. ¶†Quę-
ro,an ↄ̃ctus innominati cognoſcantur ex cõuẽtione,vel ex im
plemento? & glo.in l.naturalis.de præſcr.ver. dicit,ꝙ ex cõuen
tione:aliqui dicũt,ꝙ ex implemento. dicunt ibi per gl.& iſtã vl-
timã tenet Ia. But.Pe.& Cy. quia iſte ↄ̃ctus denominaẽ ab actu
facti,& de p̃ſenti,non aũt ex conuentione,vt d.l. naturalis. Sed
Bar.dicit,ꝙ immo ab initio extremorũ denominaẽ,vt ſi do, vt
facias,ex parte mei,erit,do,vt facias,ex parte uerò tua erit, fa-
cio,vt des,ſicut in emptione ex parte vendentis dr̃ venditio,ex
parte emptoris dr̃ emptio.d.l.iuriſgen.in princ. dic, vt ibi. Sed
contra Bar.eſt caſus in d.l.iuriſgen.§.ſ.ver. & ideo puto.vbi p̃-
uenienti in manumittẽdo non datur actio de dolo, ſed præſcri.
uer.cum actio de dolo deberet cõpetere,cum nihil adſit aduer
ſario ex illo facto.vt d.l.naturalis.in fi.quod eſſe deberet,ſecun
dũ Bar.Nec ob.quod dixit Bar.de emptione,& uenditione, q̃a
quælibet pars contractus eſt æquè principalis, & ſimiliter con
trahentes, ſed in caſu noſtro vna eſt principalis , alia accedit p̃
modum cauſæ. Item ibi vna pars contractus ſui denuntiatione
neceſſariò præſupponit aliã,hic quatenus exprimitur. ita dicit
42 Saly.in d. l.naturalis. ¶ Reuoco in dubiũ,an † pactum inconti-
nenti appoſitum pariat aliquam actionem , & quã actionẽ, &
quomodo. Et ad eius dubij declarationem, opus eſt, vt primò
declaremus id,quod vulgo dicitur,ꝙ pactum incontinenti ap-
poſitum vr̃ in eſſe:quid importat hoc vulgatum? Et reſpondeo
ꝙ perinde hr̃,acſi id,quod deductum eſt in pacto,fuiſſet dedu-
ctum in primo contractu , ut ſi erat primò per ſtipulationẽ, di
cam,ꝙ in pacto deuenit promiſſum etiã per ſtipulationem , &
non per pactum nudum.d.l.lecta,ver.dicebã. & per ↄ̃ns perin-
de hr̃,acſi ille debitor ꝓmiſiſſet ſoluere.in d.l.lecta.in terminis
pacti,& ſic a termino ſtipulationis primæuo per ſecundum pa
ctum eſt receſſum.vnde ad quęſitũ primęuũ rñdeo,ꝙ ex tali pa
cto oritur actio , non virtute ipſius pacti , ſed ex ſtipulatione
præambula,ſm tñ formam pacti ſecundo loco appoſiti.ex quo
ſequitur in d.l.lecta. ꝙ cum iſtud pactum ſit appoſitum ſuper
eo,quod deuenit in prima ſtipulatione, non eſt uerum dicere,
ꝙ pactum ibi pariat nouam actionem præſcr. verb. & iſta hñc
in d. l. petens . ſed tali caſu tantummodo informabit veterem
actionẽ ex ſtipulatu,vt actio ex dicta ſtipulatione naſcatur, nõ
ſm formam ſtipulationis,ſed in terminis pacti, cum re integra
fuerit appoſita noua forma.arg.l.1.ff. de his,quæ in teſt.delẽ.&
l.1.§.ſi quis ſimpliciter.cum ibi no.de ver.ob.l.1. & 2.in princ.
C.de reſcin.vend.& infra dicã. & ſic tali caſu, erit hic caſus,in
quo pactũ incontinenti appoſitum nouã actionẽ nõ parit , ſed
veterem tantummodo informat,interdum nouam parit actio-
nem,& veterẽ informat,vt puta,ſi apponitur ſuper alio,quàm
fuerit primo appoſitum,& repetit veterem actionẽ informan-
dam , verbi gratia, ſi per ſtipulationem promittis mihi librum
ſcribere,& per pactum incontinenti appoſitũ promittis ire Ro
mam; an per tale pactum informatur actio ex ſtipulatione , q̃a
vbi primò competebat ad hoc,vt mihi librum ſcriberes, nunc
autem etiam competit, vt vadas pro me Romam, & ad vtrũq;
factum poteſt actio ex ſtipulatu intentari, & ſic nũquam actio
reformatur.i.ei noua forma datur,vt plenius,q̃ primò eſſet, vt
dicit gl.in d.§.quinimmo. ac ẽt dictum pactũ parit nouã actio-
nem,videlicet,pręſcr.verb.quę dabitur ad hoc ſolum,vt vadas
Romam,nõ aũt vt ſcribas librũ,aliqñ verò pactum incontinẽ-
ti appoſitum non informat,ſi talis actio nõ eſt apta informari,
putã,promiſit tibi centũ p̃ ſtipulationem,& per pactum incõti
nenti promiſit ire Romam, ex iſto pacto oritur cõtra me actio
præſcri. ver. quæ naſcitur ex cohærentia ſtipulationis,tñ actio
ex ſtipulatu deſcendens non informatur,quia illa eſt certi cõdi
ctio,quæ datur ſolummodo, qñ certũ petiẽ,vnde nõ poteſt da-
ri niſi ad certum, igiẽ nõ dabitur,ut uadas pro me Romam,&
ſic ad factum incertũ,igitur &c.vel põt dici, ꝙ licèt non infor
metur illa actio ex ſtipulatu, informabitur tamen ipſa ſtipula-
tio appoſita in primò ↄ̃ctu . & ſi dicatur, duo ſtipulatus fuiſſe,
videlicet primò centum,ſecundò vt vadas pro me Romam.Ex
quo ſequitur,ꝙ cũ dicanẽ duæ ſtipulationes, facit l.ſcire debe-
mus.ff.de ver.ob.in prin.ꝙ ex prima ſtipulatione ad certũ ageẽ
certi condictione.l.certi condictio.ſi cet.pe.¶Ex ſecunda verò
ſtipulatione,qua dr̃ ſtipulatus eſſe, vt uadas pro me Romã, &
ſic factũ,competet actio ex ſtipulatu. & ita intelligiẽ gl. in d.l.
lecta.& iſtud vltimũ voluit Bar.in d.l.lecta.circa fin.quandoq;
verò nec nouã parit, nec veterẽ informat, ut qñ apponitur ſu-
per eodẽ,& nihil noui addiẽ,vel detrahitur. ita intelligaẽ text.
& gl.in d.l.petens.C.de pac. ¶Ex his omnibus, põt ſecundum
uerba legiſlatoris per modum regulæ ſic cõcludi,ꝙ ſiue ſit con
tractus primæuus bonæfidei,iuxta d.l.bonæfidei.C.de pact.l.2.
C.de pac.inter emp.d.l.iuriſgentiũ.§.quinimmo. & d.l.auia.C.
de iure do.l.fundi partẽ.de cõtrahen.emp.l.tenetur.§.1.de act.
emp.ſiue ſit contractus ſtricti iuris.d.l.petens.C. de pac. & d.l.
lecta.ſi cer.pe.ſiue ſit contractus nominatus.d.l.2.C.de pac. in-
ter emp.cũ ſi.Siue ſit contractus innominatus hñs tñ naturã cõ
tractus nominati, ut eſt in contractu donationis.d.l.legem. cõ
iuncta d.l.ſi quis argentũ.C.de do.vt ſupra dixi,ſiue ſit contra-
ctus innominatus,ſi ut permutamus libros, & conuenimus pa
cto,ꝙ pro me vadas Romã, ut infra dicam. facit l.iuriſgentiũ.
§.1.& d.l.naturalis.de p̃ſcr.uer.& l.ex placito.C.de rer.permu.
ſiue ſit contractus conditionaliter conceptus, ꝑꝑ ipſum pactũ
appoſitũ.l.Labeo ſcribit,ſi mihi bibliothecã. de cõtrahen.emp.
ſiue ſit contractus cõditionalis,cui pactũ nudũ apponitur.iux.
l.ſi in uẽditione.in prin.de peri.& cõmo.rei ven.ſiue pactũ cõ-
tineat idẽ.ut d.l.petẽs.& eadẽ forma, ut ibi. ſiue contineat idẽ,
ſub diuerſa tñ forma, vt d.l.lecta.ver.dicebã. ſiue contineat,q̃d
penitus diuerſum,putã,factũ,vel dationem.l.2.C.de pact.inter
emp.d.l.fundi partẽ.de contrahen.emp.d.l.legem. C. de pact.l.
pacta ſucceſſorum.C.eod.tit.d.l.tenetur.§.ſ.de act.emp.& pa-
a ctũ incontinenti [a] apponatur, iuxta d.l.in bonæfidei. & dicitur
incontinenti fieri, ut ſupra dixi , ac etiam dr̃ incontinenti fieri
in ipſo ingreſſu ipſius contractus.ut d.§.quinimmo.ver.& hoc
ſic accipiendũ.ibi,ex incontinẽti,cõiuncto ver.ea.n.ibi, quę in
ingreſſu contractus facta ſunt. tunc per tale pactum primęuus
contractus dr̃ informari a tali pactione , ita & taliter, ꝙ quo-
dammodo dicaẽ renouatus contractus,ita dicit ad literã tex.in
d.§.quinimmo. ver. ꝙ cũ eſſet. quinimmo dr̃ ẽt quaſi repetita,
ſicut prima emptio,ſiue primęuus cõtractus pactione, ut dicit
ad literã tex.in ver.unde illud.in d.§.quinimmo. facit d.l.lecta.
ver.dicebam.ibi, ſtipulationi ineſſe credũtur. & ſic capit nouã
formam primæuus ↄ̃ctus.ut d.l.lecta.ibi,perinde eſt ac ſi p̃ ſin-
gulos &c.& d.§.quinimmo. & in dicto ver. quod autẽ eſſet, &
aliam formam,quam primò haberet,ut ibi, & dr̃ ↄ̃ctus renoua
tus.uidelicet iterum repetitus,creatus, ſeu celebratus in eo,q̃d
in pactionem deuenit.ita quodammodo poteſt dici duplex cõ
tractus.ut d.§.quinimmo.ver.vñ illud. ¶ Et ex his ſequiẽ,ꝙ ta-
le pactũ tanq̃ alius,& nouus contractus nouã ꝓducit actionẽ,
vt d.§.quinimmo.ver.ſed hoc.& ver.ab eo aũt,& d.l.legem. &
d.l.in bonæfidei.cũ ſi.& veterẽ actionẽ deſcẽdentem ex primo
contractu informat.vt d.ver.cũ eſſet. ibi,reformari facit.d.l. le
43 cta. ¶†Ex quo ſequitur,ꝙ ad id,quod in pactione deuenit, põt
agi actione præſcr.ver.nouiter eſt nata ꝑꝑ pactũ veſtitũ cohæ-
rẽtia contractus,& ſic quodãmodo nata ex nouo contractu,vt
ſi vendo tibi librum pro decem, pacto appoſito , vt vadas pro
me Romam.vt d.l.legem.& d.l.in bonęfidei.cũ ſi.poteſt etiam
agi ad id,quod deuenit in pacto, actione deſcendente ex cõtra
ctu primæuo informato , & ſic vel ex primæua actione infor-
mata, vel præſc. ver. ad libitum agentis agi poterit.d.l.2.C. de
pac.inter emp.ibi,vel ex vendito.& ibi,præſcrip.ver.& d.l.La-
beo ſcribit,ſi mihi bibliothecam.ibi,præſcr.verb. & ibi, ego ẽt
ex

ADDITIO.

a Incontinenti.Hęc eſt materia q̃ tractatur p̃ doct.antiquos & Mod.in l.lect.in uer.dicebam.& maxime per Alc.& Iaſ.ff ſi cer.pe.& in l.iuriſgẽ.in §.quinimmo.ff.de pact.& in l.petens.C.eo.ſed diffuſius per Iaſ.in præalle.l.lecta.

ex uendito. & ſic actione ex uendito ageſ, vt uadas pro me Romam. Diuerſum tñ eſſet in caſu prædicto ſi de pretio non conueniſſet, nam tunc eſſet ꝯctus innominatus, quia nulla actio eſſet, quę poſſet informare. Nam diſtinctionẽ facit iuriſcon. in d. l. tenetur. §. 1. ac etiam agi poterit. vel actione ex ꝯctu, uel præſcr. uer. vt cogatur facere quod in pacto deuenit. vt d. l. tenetur. §. 1. d. l. fundi partem. & d. l. 2. de pac. inter emp. & ven. & ſi ille non uult adimplere, poſſum a ꝯctu recedere, & repetere condictionem ob cau. quod dedi. l. 1. cum glo. C. de do. quæ ſub modo. facit l. cum te. ſm intellectum doct. C. de pac. inter emp. Et prędicta procedunt, qñ pactum apponitur iuxta ꝯctum incõtinenti, ſecus ſi ex interuallo. d. l. in bonæfidei. ibi, nam poſtea. & d. §. quinimmo. ver. ſed hoc ſibi, ſi ex interuallo, quod vr̃ fore intelligendũ, niſi pactum apponatur iuxta ꝯctum, maximè bonæfidei, etiam ex interuallo, quòd pactum ſi ea eodem ꝯctu ſit, ſiuo de natura eiuſdem ꝯctus, quia tunc ſi res integra ex interuallo apponatur, etiam actori producit actionem, vt eſt text. in d. §. quinimmo. uer. adeò autem. ibi cõuentiones poſtea factæ, quæ ex eodem ſunt ꝯctu. & ibi, re nondum ſecuta. & ibi, pactione mutari poteſt. & ibi, vt ad actionẽ proficiat. & quod poſtea ſequitur in tex. quod bene no. quia vr̃ limitare totam materiam. adde bonum tex. in l. pacta. §. Paulus. de ꝯhen. emp. & l. ſi quæ. ff de reſcin. uen. l. 1. & 2. C. de reſcin. ven. & l. ab emptione. ff. de

44 pact. quæ omnia no. & infra dicam. ¶ † Quæro, quia ſupra vidimus, qñ actio ex primo ꝯctu innominato informatur ex pacto incõtinenti appoſito. d. l. 2. cũ ſi. de pac. inter emp. An actio præſcri. ver. quæ oritur, vt dixi, ex ꝯctu innominato informetur a pacto incontinenti appoſito, vt putà, tu & ego conuenimus de permutando libros pacto nudo appoſito, ut ires pro me Romam? & ur̃ ꝙ ſic, ſi contractus permutationis ſit impletus. ar. d. l. Labeo ſcribit, ſi mihi bibliothecam. & d. l. ſi in uẽditione. ff. de peri. & commo. rei uen. Sed in cõtrariũ vr̃, quia ab initio nõ informatur, cũ nulla ſit adhuc actio, antequam per partes impleatur. d. l. iuriſgen. & d. l. ex placito. C. de rer. permut. nec etiã vr̃, ꝙ poſtea poſſit informari, quia id, quod ſit ex interuallo, nõ inſpicitur tempus, quo contractus impletur. ff. de fideiuſſ. l. ſi dubitet. §. ſi. & l. quidam cum filium. §. ſi. cum ſi. ff. de ver. obl. quia ſm hoc eſſet iſta qualitas natiua, quod eſt impoſſibile, quia adhęret contractui ab initio non perfecto, & qui ab initio non producit actionem, ergo non natiuitate ipſius, ſed poſtea ex implemento, ergo non dicetur natiua iſta qualitas, ſed dicetur datiua. ut d. l. iuriſgen. §. 1. ergo non poteſt dici informari a pacto incõtinẽti appoſito, igitur in caſu noſtro a pacto, ꝙ vadas pro me Romam, non informabitur actio præſcri. ver. quę oritur ex permutatione, nec talis actio ad id, quod vadas pro me Romam competit, ſed noua actio prępcri. uer. orietur ex dicto pacto, ex qua agi poterit, ut uadas pro me Romam. quod no. quia ſubtile eſt. ¶ Quæro, conuenimus de fundo vendendo pro decem, poſtea ſit pactum de dando pro quinque, vel cum conueniſſem de toto fundo pro decem, conuenimus poſtea pro parte pro dictis decem, nã, ut dixi ſupra, noua emptio dr̃, & vr̃ eſſe receſſum a priore. ff. de ꝯh. em. l. pacta. §. Paulus. & ibi gl. &

45 d. l. iuriſgẽ. §. quinimmo. in uer. adeò autem. ¶ † Quęro ergo, ex quo oriatur actio, & ad quid agi debeat? in hoc ſunt plures opinam Io. glo. dixit veterem actionem tolli, & nouam oriri, quia præſumitur nouatio ſm tempora harum legum, ut d. §. adeò. & dicto §. Paulus. facit l. 1. cũ ibi no. ff. de nouati. Alij, vt Mart. dicunt vtranq; actionem durare, dicunt tamen prima nõ poſſe agi, niſi ſm formam ſecundæ conuentionis. vt d. §. adeò autem. potiſſimè cum etiam tempore harum legum nõ eſſet nouatio niſi tacitè ageretur. d. l. 2. de noua. Sed Azo dicit idem, ꝙ Mar. ſi incontinenti fiat, ſed vbi ex interuallo, dixit idem quod Io. ar. pro hac diſtinctione, l. nam ad ea. ff. de condi. & demon. Alij, vt Oldr. dicunt, ꝙ immo totum ꝯ̈, opi. Io. procedat, ſi incontinenti pactum ſequatur, ſecus ſi ex interuallo, quia tunc procedit opin. Marti. ff. de manu. teſta. l. Stichus aut Pamphilus. Sed Guiliel. tenet opi. Io. & pro ea alle. l. ſi quam. ff. de reſcinden. vẽ. & idem tenet Bal. Nec obſtat l. ſi. C. de noua. vbi non ſit nouatio, niſi expreſsè agatur, quia ibi nõ tollitur prior ꝯctus, niſi expreſsè agatur, cum ſequens ꝯctus non interponatur loco illius primi, hic autem in caſu noſtro tollitur, quia partes ab eo vidẽtur voluiſſe recedere. Vel ſm Bal. tu potes cõcordare opi. quia aut pactũ iſtud eſt relatiuũ ad primũ contractũ, aut non. Primo caſu, aut eſt facta commemoratio primi contractus ad augendum, aut ad detrahendum. Si ad augendum, vt quia pactum ita conceptum eſt, videlicet (volumus, ꝙ dum diximus ſuprà de decem, intelligatur de quindecim) & tunc ſit vera opi. Mar. qa dũ adijcitur ẽt ſummæ, prior contractus permanet, cum maior ſumma contineat minorẽ. l. diem proferre. §. ſi plures. ff. de arbi. Secundo caſu, aut detrahitur conuentioni, aut obligationi. Primo caſu, vt quia agimus, vt ſola quinq; ſint in pretio huius fundi, & tunc nouus ꝯctus eſt, quia a ſumma, in quo ꝯſiſtebat prioris ꝯctus ſubſtantia, receſſum eſt, l. pacta cõuenta. §. Pau. ff. de ꝯhen. emp. Tu dicas, ꝙ iſta ſua diſtinctio, ſi ſiat ad augmentũ pretij, vel ſummæ diminutionem, vr̃ expreſſe ꝓ d. §. Pau. ibi, de augendo, vel diminuendo pretio, ac etiam vr̃ ꝓ tex. in l. ſi quã. de reſcin. ven. ibi, (pluris minoris ve emero.) Vñ dicas tu, ꝙ vtroque caſu ſit idẽ, & vtroq; caſu vr̃ eſſe receſſum a primo ꝯctu, vt dictis iuribus. & d. §. quinimmo. ver. adeò autẽ. & in ver. vnde illud. Si verò detrahaẽ obligationi, vt quia dñ promiſiſſes decem per pactum, libero te a quinq. & tunc ſm Bal. nõ vr̃ a primo receſſum, ſed paciſcenti pro parte vr̃ ſatiſfactum. ff. de pac. l. ſi cõuenerit. & l. ſi vnus. quod ſi nõ tolleret, diuerſum eſſet ſi in totum emptor liberatus eſſet, nam tale pactum diſtraheret ꝯctum. ff. de reſcin. ven. l. cum emptor. Aut pactum circa ſubſtãtialia ꝯctus ſit ſine commemoratione primi ꝯctus, vt quia vendidi tibi primo loco, ſecundo loco vendo rem, quam primò vendideram: & dic, ꝙ aut primo, & ſecundo vendidi eidem purè, aut primò purè, ſecundò ſub conditione, vel ꝯ̈. Primo caſu dic, ꝙ ſi incontinenti ſecundus ꝯctus factus eſt, a primo videtur receſſum, & ita intelligatur l. 1. & 2. in prin. C. de reſcin. vẽ. Si verò ex interuallo, dic vtroque ꝯctu deberi, & ideo diſtrahere debet omnem ꝯctum. Si in re, vel in pretio, & ſic in ſubſtantia contractus nihil eſt additum, vel diminutum. vt ff. de act. & obl. l. ſi is qui Stichum. & l. ex promiſſione. Secundo caſu dic, vt dicit Azo. quia ſi incontinenti ſit, tunc contractus ſecundus accumulatur primo contractui. Si ex interuallo, receſſiſſe videntur contrahentes a primo contractu. d. l. nam ex ea. de cond. & demon. ¶ Dicẽdum eſt nunc de ſexto veſtimento pacti, videlicet de rei interuentu, quod contingit in ꝯctibus innominatis tñ,

46 qui ꝯctus † innominati dicuntur eſſe quatuor, vt do, vt des, aut do, vt facias, aut facio, vt des, aut facio, vt facias. & iſta habentur in l. naturalis. per totam legem. ff. de præſcr. verb. facit d. l. iuriſgentium. in prin. ponamus exemplum, ſi agimus tu & ego nudo pacto de permutando librum tuum cum meo, ab initio non naſcit aliqua actio; ſed poſtea ſi pactum veſtiatur interuẽtu, illud aũt veſtimẽtũ producit actio tñ implenti. ff. de re. per. l. 1. in d. l. iuriſgentiũ. §. 2. & l. ex placito. C. de rer. perm. dicam tñ clarius infra. ¶ Addas tu, ꝙ iſtæ quatuor ſpecies ꝯctus innominati poſſunt multiplicari ex geminatione, nam interdũ do tibi, vt des, & facias. ff. de præſcr. verb. l. dña ſeruũ. Item põt eſſe facio, vt facias. & ſimiliter eſt ꝯctus innominatus, quia facere, põt intelligi affirmatiuè, & negatiuè. ff. de cond. ob cau. l. dedi. in prin. Item ꝯ̈, non facio, vt facias, vel vt des, vt putà, promitto non agere, vt vadas pro me Romam, & omnibus prædictis caſibus eſt ꝯctus innominatus, quia eſt vltro citroq; obligatorius. Interdum autem non reſultat obligatio vltro citroque, videlicet, quia nõ agitur, vt altera pars aliquid det, vel faciat, & tunc non eſt ꝯctus innominatus, ſed ſimplex datio ob cauſam, videlicet ut adimpleam, uel aliquid perficiam, uel ut Titius ali

47 quid faciat. l. ſenatus. §. 1. de don. cau. mor. ¶ † His premiſſis pone, uendo tibi librum pacto appoſito de permutando domum meam cum tua, utrũ ex iſto pacto incõtinenti appoſito naſcaẽ actio. Et aduertas, aut quærit, utrũ naſcatẽ act. præſ. uer. & uidẽtur, ꝙ nõ, niſi re ſecuta ex parte agẽtis. d. l. placito. In ꝯ̈riũ videtur l. 5. de pact. inter emp. & ff de pręſ. ver. l. ſi vir vxori. videtur .n. deberi actionẽ dari, licèt obſtet exceptio non impleti. ff. de act. emp. l. Iulianus. §. offerri. ſed prima ſnia cõiter tenetur. Sunt enim quidam ꝯctus noiati, & in iſtis ſtatim cũ fiunt, actio ꝓdita eſt, quia cauſa actionis eſt ipſe ꝯctus, nõ aũt aliquis euẽtus, d. l. iuriſgen. §. 1. Quidã verò ſunt innominati, & hi ꝯctus, ſi cadunt in aliquem ꝯctum innominatum reſpectiuum, vt d. l. naturalis. nõ pariunt actionẽ, vt ſi nudo pacto permutamus adinuicẽ Codicẽ cũ digeſto, & hoc eſt, qđ dicit tex. in d. l. iuriſgẽ. §. 2. vbi dr̃, ꝙ adimplẽti tñ ex parte ſua naſcitur actio. Et rõ eſt, qa ꝯctus inominati non habent ſe ad actionẽ, vt cãã actionem producentes, niſi remotiſſimè, & nõ immediatè, ſed euentus, & implementum, a quo dicti ꝯctus innominati denominant, eſt cã, & obligationis, & pactionis, & ideo cũ hæc cauſa implementi ſit de futuro ipſo iure, interim nõ producit actionẽ antequam ipſa obligatio, q̃ eſt actionis mater, producatur. l. licèt. §. 2. ff. de procu. l. cedere diem. de ver. ſig. Si verò ꝯctus innominatus cadat in ſimplex pactũ, nam oẽ pactum cõtractus eſt, vt no. ff. de ac. & obl. l. 1. in prin. in ſi. gl. magnæ. & probat in d. l. ſi vnus. §. pactus. ver. ꝙ ſi nõ vt tolleret. tũc aut cõtractus ille ordinatur ad aliquem ex prædictis innominatis ꝯtractib. & tũc qa ita in

coo-

cõſentimus,& purè cõſentimus, naturalis obligatio nata vr̃,& ciuilis, ſi pactũ cohęret alicui pacto,vel ꝯ̃ctui nominato, vt in q̃ſtione ꝓmiſſa.Tũ ꝯ̃riũ dr̃,ꝙ pactũ iſtud ad actionẽ ex cã remotiſſima implementũ eſt cã proxima,vt dixi,& idẽ ciuilẽ obligationẽ,q̃ eſt magis proxima actioni, quã naturalis obligatio, cũ ciuilis obligatio,& actio ſit de iure ciuili,non naſcit̃ añ implementũ,ergo nec actio,ſed naturalẽ obligationẽ dicas fore natã, qa cõſenſus in obligando,q ſufficit ab initio, eſt ꝓxima cã huius.ita intelligat̃ d.l.iuriſgẽ.§.ſed cũ nulla. Aut pactum ordinat̃ ad ꝯ̃ctũ nominatũ, & tunc appoſitũ iuxta ꝯ̃ctum veſtit̃,& ideo actionẽ praeſcr.verb. ꝓducit,d.l.ſi vir vxori.& d.l.2. Aut pactũ non ordinat̃ ad aliquẽ ꝯ̃ctũ,ſed ad aliud pactũ, vt ire ꝓ me Romã,& tũc idẽ.d.l.fundi partẽ.de ꝯ̃hen.emp.d.l.petẽs.C.de pact. & de peri.& cõmo.rei vend.d.l.ſi in vẽditione.Aut quęris,vtrũ actio ex vendito informata cõpetat, vt permutet̃. Et dic ꝙ ſic, nam q̃tum ad ꝯ̃ctum primũ, ipſum permutare cadit in ſimplex factum.argu.ff.de verb.obli.l.liber homo.in fi.de pact.l.debitoriibi,ex ſtipulatu. ergo ſicut illud factũ, ire Romã, cenſet̃ eſſe pars p̃cij.d. l.fundi partẽ.ff. de actio. empt. l. ſterilis.§. ſi tibi.ita hic & ad pretium,& quaſi conſtet natã obligationem,& actionem ex vendito ab initio.d.l.Iulia.§.offerri.& d.l.fundi partem. cum ſimili,igit̃ &c. ¶Quartò,cõuenimus pacto nudo de ꝑmutando, & incontinenti promiſi pro te ire Romã, an ex prima conuentione de permutando ſit nata aliqua obligatio. & Bald. in repeti.d.l.petens,tenet,ꝙ non,per d.l.1.ff.de rer. permuta.vbi tex.dicit, ꝙ traditio rei initiũ praebet obligationi, ergo ante nõ eſt aliqua obligatio,ẽt naturalis nata,qa in ꝯ̃ctibus innominatis modus habet̃ pro conditione.ff.de pactis.l.itẽ quia.ſed in cõditionali cõuentione non eſt nata obligatio,igit̃ &c.l.cedere diẽ. de verbo.ſigni.Sed gl.& Saly.in d.l. petens.in verſi. quęro ſextò,ſi ſunt duo dicta,tenet ꝯ̃rium,quia conſenſus de permutando;de praeſenti adeſt,& purè,ergo naturalis obligatio nõ deeſt, quę naſcit̃ ex eo, qa nil tam naturale &c.l.1.in prin.ff.de pact. Nec obſtat cõtrarium, & primò non obſtat l.1.ff. de.re.permu. quia ibi loquitur de initio obligationis naturalis efficacis ad productionem actionis , vt ibi patet. Secundò, ibi loquitur de permutatione ante rem traditam,vnde non eſt ibi permutatio ante rei traditionem, ſed nos loquimur de cõuentione de permutando,& inter haec eſt differentia.ff.de eo quod cer. lo. l. in
4 §.bonaefidei. ¶†Ad ſecundum argumẽtum,dum dr̃,ꝙ modus in ꝯ̃ctu innominato habet̃ pro conditione,reſpondet̃,ꝙ illud põt procedere, vbi modus, vel cauſa ibi conuenta non poſſunt habere locũ,niſi illo ꝑcedente,vt in promiſſione dotis. d.l.itẽ qa. Sed in conuentione de ꝑmutando nullũ antecedens neceſſariò habet ꝑcedere,licèt enim ſimplex cõuentio in ꝯ̃ctibus innominatis habeat in ſe tacitã conditionẽ, videlicet, niſi paeniteat paciſcentes,vel alterũ ex eis.l.ſi pecuniã.de cõd.cauſ. data.tñ hoc non ſuſpendit voluntatẽ,quae ab initio fuit, ſed reſoluit, qa de eo,quod iã fecit,paenitet.l.2. de in diem adie.cum gl. ¶Quaero, qñ pactum veſtitur rei interuentu,& actionem parit, vnde oritur dicta actio,an naſcat̃ ex pacto praeambulo, an ea implemento? Et gl.& cõmuniter doc.in d.l. ex placito. dicũt, ꝙ oritur ex pręambulo.d.l.ex placito.dum tex.dicit,ex placito permutationis &c.¶Vltimò quaero, vnus adimpleuit ex parte ſua,& nõ alter. dic,ꝙ tantummodo adimplenti datur actio, non autem nõ implementi.Ex quo ſequitur,ꝙ implens poteſt alteram partem cogere adimplere ſi vult,vel poteſt paenitere,& repetere id,qđ impleuit. vt dicit gl.& doc.in d.l.ex placito &c.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum ad hoc,vt pariat exceptionem iuriſiurandi,neceſſe eſt, quod reus non a ſe ipſo.ſed creditore deferente iuret.*
2 *Iurans obligatus remanet.*
3 *Periurus quando non ſit impetendus.*
4 *Iuriſiurandi exceptio an ſit litis finitae.*
5 *Exceptio iuriſiurandi dicitur eſſe in rem,& non in perſonam.& tranſit in quemlibet etiam ſingularem ſucceſſorem.*
6 *Iuramentum in animam conſtituentis non ligat procuratorem iurantem.*
7 *Promiſſio defuncti iuramento vallata, eſt per eius haeredem obſeruanda.*
8 *Iuramentum contra leges an valeat,& obſeruandum ſit.*
9 *Iuramentum quando dicatur contra leges,vel bonos mores.*
10 *Iuramentum in quibus caſibus non ſit ſeruandum.*
11 *Iuramento quando tacita conditio inſit.*
12 *Iuramentum per quem tolli poſſit.*
13 *Iuramentum vt licitum dicatur,quae requirat.*
14 *Exceptiones litis finitae quae dicantur.*
15 *Exceptiones quae litis conteſtationem impediant.*
16 *Exceptio requirens altiorem indaginem quae dicatur.*
17 *Exceptiones impedientes litis conteſtationem quomodo proponi debeant.*
18 *Exceptionum genera,effectus,& tempus.*

Aeque. ¶Exceptio iuriſiurandi, actionem non tollit, ſed eam elidit, quae etiam nititur aequitate. Et contra realem actionem exceptio iuriſiurandi opponi poteſt,quae re-
1 pellit agentem in rem, h.d.¶No. ibi, deferente petitore. ꝙ † ad hoc, vt iuramentum pariat reo exceptionem iuriſiurandi, neceſſe eſt,ꝙ reus,nõ a ſemetipſo,nec ſua ſpõte, ſed petitore deferẽte iuret.ꝯcor.ſupra de act.§.itẽ ſi quis poſtulante.& quod ibi dixi.aliàs ſi nemine deferente quis iurauerit,praetor id iuſiurãdũ non tuet̃. vt eſt tex. & ibi no.in l.3.in prin.ff.de iureiur. Aduertas tñ,ꝙ iuramentũ delatũ a parte, licitũ eſt impune recuſare,niſi fuerit hoc approbatum a iudice,& per eũ iudicẽ mãdetur,vt iuret.l.generaliter.§.1.& ibi no.per gl.& doc.C. de reb. cred.& no. Bar.& doc.in l.manifeſtae.ff. de iureiur. poteſt tamẽ ea cauſa non iurari,nec iuramentũ referri.l.iuſiurãdũ ad pecunias.§.pe.& ibi Bar.ff.de iureiur.multę nãq; ſunt cauſae,ex quibus põt quis iuramẽtum recuſare,nec cogit̃ referre.de quib.vide gl.& doc.in d. l.manifeſtae. ¶No. ibi,nihil ſe dare oportere, formam iuramẽti delati , & ꝓſtiti per reũ in actione perſonali. concor.l.nam poſtea.§.ſed & ſi quis,in 2.reſp. & l.fin.ff. de iur-
2 iur.¶ †No.ibi,adhuc obligatus permanet,ꝙ quamuis iuramentum habeat vim probationis.l.non erit.§.dato.ff.de iureiur.ibi, quaſi ꝓbatũ ſit.& q̃uis ſit totaliter ex parte rei probatũ,& ſatiſfactũ dicto creditori per dictũ iuramẽtũ,prout, & ſicut voluit ipſe creditor.l.ſi quis iuſiurandũ.& l.gñaliter.§.1.C.de iureiur. tñ reus iurans remanet obligatus.¶No.ibi, ſed quia iniquũ eſt. ꝙ quoties iniquitas reſurgeret ex aliquo facto,datur reo exceptio,quia exceptio eſt directò appoſita iniquitati,cũ ipſa exceptio fundetur in aequitate. l. qui aequitate.ff. de doli exceptio. ¶No.ibi,de periurio.quòd eo ipſo,ꝙ aliquis creditor detulerit
3 †debitori ſuo iuſiurandum ſibi imputet,nec amplius in effectu põt venire contra,& dicere,ꝙ vult probare de periurio debitoris,quia iureiur.delato non aliud quærit̃, niſi an iuratum ſit, & ſic iuramentũ habet̃ pro veritate,vt eſt tex.in l.non erit.§.dato. põt tamen deferens iuramentũ delatũ reuocare anteq̃ ille acceptet,vel anteq̃ iuret, licèt acceptauerit, ſi poſtea creditori ſuperueniant probationes.d.l.ſi quis iuſiurandum.C. de iureiur.¶Ex quo ſequit̃,ꝙ iurans,& deierans non poteſt ad petitionem creditoris hoc reprobantis condemnari.nã deierans, Deũ ſolũ habet vltorẽ.l.2.C.de reb.cred.mortẽ nãq; aeternã expectat periurus,vt eſt tex.cũ gl.in Auc.de nup.§.ſi autẽ tutelã. in fi.de quo periurio nõ poteſt cognoſcere,niſi iudex eccleſiaſticus. vt no. Io.And.in c.cũ C.laicus.de foro comp.in 6.& ibi doc. quando enim iurat̃, Deum eſt teſtis. vt no.glo. in Auc. quibus mod. natu.effi.legi.§.pe.in gl. ſi quidem Deo. ¶Vtrum autem periurus patiat̃ aliquas pęnas, & quas , & quis dicatur periurus ? vide Cy.& doc.in l.2. C.de iureiuran.& quod plenè ſcripſi.ſupra de act.in d.§.itẽ ſi quis poſtulãte.dic,vt ibi. ad hoc tñ, vt quis periurus dicat̃ , inter alia neceſſe eſt, vt doloſè, & ſcienter falſum iurauerit.l.qui iuraſſe.in prin.& ibi glo.& Bar. & doc.ff. de iureiur.Vnde ſi iuraret quis ex facto alieno,niſi probaretur ſcientiam praeceſſiſſe,non poteſt dici periurus.ar.l.qui in alterius.& quod ibi no.per glo.& Bar.ff. de reg.iuris. ¶No. ibi,defenditur per exceptionẽ iuriſiurandi,ꝙ ex iuramẽto parat̃ debitori exceptio,q̃ vocat̃ exceptio iuriſiurãdi,nã ſiue iuratũ ſit,ſiue iuramẽtũ fuerit remiſſum,ita ꝙ reus offerat ſe paratũ iurare,& iuramẽtũ ꝑ creditorẽ fuerit remiſſum eidẽ,acquirit reus ſibi,& ſucceſſoribus,& fideiuſſoribus ſuis,& alijs pro eo obligatis exceptionẽ.l.ſi.de iureiu.Sicut ecõtra, ſi actor iurauerit ad delationẽ debitoris,aut iurare paratus ſit,ſi ſibi ſit iuramentũ remiſſum,acquirit ſibi actionẽ in factum.vt dicit tex.cũ gl.& ibi Bar.& doc.
4 in l.nam poſtea.§.dato.ff.de iureiur.¶†Et ſic vẽ notari ſiue colligi ex iſto nřo §.ꝙ exceptio iuriſiurãdi non ſit exceptio litis fi
a nitae, ᵃ.quia ſi eſſet exceptio litis finitae, impediret petitionem, & iudiciũ inchoari.c. 1.de lit.conteſt.in 6. hic aũt iurans remanet obligatus,& ꝯtra eũ põt agi,vnde opus eſt,vt excipiat con-

tra

ADDITIO.

a Finitae. Adde,ꝙ immo exceptio iuriſiurandi eſt exceptio litis finitę,qa maximũ remediũ finiendarũ litiũ eſt iuriſiurãdi religio. vide per Iaſ. in l.1.ff. de iureiuran. Et an iuramentũ habeatur pro plena probatione. vide Philip.Dec. in conſ.73.col.1. Adde an dicatur probatio legitima per eundẽ Deci.in conſ. 83.col.1.& adde Bal.in conſ.134.quod inci.viſis inſtrumentis.in 1.lib.

tra actionē & obligationē. Sed pōt rñderi, vt ſentit Guil. in Spe.
de excep. §. dicto de dilatorij. circa ſi. verſi. ſi quęris an exceptio
iuriſiurādi, ꝙ ant excipiť de iuramento agentis, quia iurauit,
ꝙ amplius non peteret, tunc talis exceptio dicitur litis finitę, &
per conſequens ante litē pſtatā opponenda eſt, & admittenda
pp periculum aiæ, ne via periurijs aperiatur. & ita intelligatur
dictū c. i. de lite conte. in 6. ſecus ſi excipiať de iuramēto rei de
lato a iudice, vel a parte, vt hic. vel dic, & melius ſm eundē ibi,
quia immo ēt talis exceptio iuriſiurādi delati reo a parte impe
dit litis ingreſſum, quia habet inſtar tranſactionis. vt d. ca. i. cū
gl. & hēt maiorē autoritatē, ꝙ res iudicata. l. 2. ff. de iureiurā. &
quia oīs cōtrouerſię finis eſt iuramentū. c. & ſi Chrs. de iureiu.
ſed prima diſtrinctio mihi placet per iſtū tex. videlicet, qñ de
ferť p actorē reo, reus remanet obligatus, vt hic, ergo non pōt
5 propriè dici exceptio litis finitę. cogita, vt infra dicam. ¶ † Ex
his ēt patet, ꝙ exceptio iſta iuriſiurādi dř eſſe in rē, & nō in per
ſonā, & trāſit in quēlibet ſucceſſorē, ēt ſingularē. l. an ptor. §. ſi.
& l. ſeq. ff. de iureiu. & ibi no. & l. ſi. e. ti. licēt dicať vinculū pſo-
nale, in tñ ꝙ non obligat hrdē, nec eius aiam. vt eſt tex. in l. ge-
neraliter. C. de iureiur. in prin. ibi Bar. Bal. & doct. hř in c. veri-
6 tatis. de iureiu. p Inno. & alios doct. In tñ, † ꝙ iuramentū in ani
mā cōſtituētis (vt pſtāt procuratores) nō ligat ipſum pcurato-
rē iurantē. in c. in peractādis. de iur. calū. & c. pñtiū. de reſt. in 6.
7 Et aduertas, & tene mēti, ꝙ † licēt iuramētū ſit perſonale (vt di-
xi) tñ promiſſio defuncti iuramēto vallata eſt p eius hrdem oī-
modo obſernanda. vt no. Bar. in l. ſi quis pro eo. in prin. ff. de fi-
deiuſ. & Bar. Bal. & Sal. in d. l. generaliter. §. 1. & Ang. in Auc. de
iureiu. a morien. pſti. §. 1. & no. Bal. in l. ſi qñ. §. 1. C. de inoff. te-
ſta. & no. Ang. do. meus Io. & Lu. in l. qui ſuperſtitis, de ac. hær.
¶ No. ibi, in rē agiť. ibi exceptione. ꝙ quāuis agať in rē, & ſic nō
præſupponat obligationē niſi largo modo. vt ſupra de act. §. 1.
in ſecūda parte. & ibi dixi, tū paratę ſunt exceptiones, & ſic ex-
ceptio competit reo, quāuis nō ſit obligatus. ¶ No. ibi, eam rem
ſuā eſſe coniuncto, ibi, licēt enim verum ſit. ꝙ quamuis reus iu
ret rem ſuā eſſe, quę in veritate non erat, tñ per tale iuramentū
nō transferť dñiū in ipſum reū iurantē, ſed parať ſibi exceptio
iuriſiurādi ꝯ dictum petitorē. ¶ No. ibi, cōdemnari. ꝙ in actione
reali requiriť cōdemnatoria, quia reus cōdemnať ad reſtituen-
dā ipſam rē, & ſic vř, ꝙ ēt neceſſe ſit in hoc libello peti, vt ſnia
ſit conformis libello l. vt fundus. ff. commu. diuid. In ꝯtrium vř,
ꝙ immo ſufficiat, ꝙ ſit declaratoria tñ iuris agentis. l. ſicuti. §.
ſed ſi quæratur. ſi ſer. vē. & ibi glo. Bar. & Flo. Tu potes cōcorda
re, ꝙ ex parte agentis erit declaratoria ſui iuris: poſtea ex parte
cōuenti erit condēnatoria. vide glo. Bar. & docto. in l. ex diuer-
ſo. §. 1. de rei vendic. de quo vide quę plenè ſcripſi; & plurimas
formas libellorum ſupra de act. §. 1. dic, vt ibi in gl. ſed quæ ibi,
8 contra leges. ¶ † No. ergo ex glo. ꝙ iuramentum contra leges
non valet, nec eſt obſeruandum, quod Hoſt. in cap. quemadmo
dum. de iureiur. intelligit verum, quando eſſet præſtitum cōtra
canonicas ſanctiones, ſecus ſi eſſet præſtitum contra leges ciui
les, quia tunc non eſt nullum. & iſtud ſequitur do. Ioan. in l. ſi
quis inquilinos. §. fin. de leg. 1. & pro hoc facit quod no. Ioan.
And. in ca. tuæ. de deci. quod tene menti perpetuò propter eo-
rum autoritatem. mihi tñ durum videtur, per d. l. ſi quis inqui-
linos. §. ſi. per l. adigere. §. quamuis. de iurepa. & l. ſi libertus iu-
rauerit. de ope. lib. & l. non dubium, in ſi. C. de leg. & in auc. ſce-
nicas mulieres. per totū. & in auc. de his. C. de nup. cū ſi. vbi etiā
de iure ciuili iuramentum præſtitum contra illas leges non va
let, vnde poſſet ſic dici: Aut lex ciuilis expreſsè improbat iura-
mentū, & tunc etiam illud præſtitum contra dictā legē non va-
let ipſo iure: Aut lex ciuilis expreſsè non improbat iuramētum
præſtitū, & præſtari vetat, & tunc ſi iuratur contra dictā legē,
iuramentū tenebit ipſo iure, dicta lex fuerit canonizata, vel ſpe
cificè approbata a iure canonico, quia tunc, cū ius canonicum
ſpecificè approbat illas leges, dici poterit dictum iuramētū prę
ſtitum contra dictas leges non valere, tanquam præſtitum con
tra ius canonicum, comprobans expreſsè illas leges. l. aſſe toto.
9 cum ſi. de hære. inſti. cogita. ¶ † Quæro quando dicať iuramen-
tum contra leges, vel contra bonos mores? & Bald. in d. l. ſi quis
inquilinos. §. ſi. dicit, ꝙ hoc eſt quoties hoc reperitur in iure ex
preſſum. Sed tu dic, ſm doc. in c. cum contingat. de iureiur. ꝙ dř
contra leges, & bonos mores, & per conſequens nō eſt ſeruan-
dū. vt c. nō eſt obligatorium. de reg. io. in 6. qñ ex ipſius obſer-
uātia quis incideret in peccatū. vt no. in c. quāuis. de pac. in 6.
ita dixit do. me. Ioā. in d. §. ſi. de quo vide quę plenè per Petr. de
10 Anc. ſcribuntur in regula, ea, quæ fiunt a iudice. in 6. ¶ † Ad-
uertas tñ, quia ſunt multi caſus, in quibus quis non aſtringitur
ad obſeruantiam iuramenti. Primo ratione impoſſibilitatis de

iure, vel turpitudinis, vel quia vergit in diſpendiū ſalutis ęter-
næ ipſius iurātis. d. c. non eſt obligatorium. & d. c. quem modū.
& d. auc. ſcenicas mulieres. §. 1. Secūdo, poteſt iuramentū ſper-
ni ex defectu cauſæ vel conditionis tacitæ. C. de non nume. pe-
cu. l. ſi. de cuius legis intellectu, vide quæ dixi ſupra eo. §. 1. vel
quia aduerſarius non ſeruat promiſſa. l. quæro. §. inter locato-
rē. ff. locati. vñ ſi locator iuraret ſe ſcholarem conductorem nō
expellere, intelligiť ſi tēporibus debitis ſaluat penſionē. Tertio,
poteſt ſperni propter nouum caſum contingētem culpa aduer
ſarij, vt ſi poſt iuramentum deducendo Bar. in vxorem, for-
nicat, tum non cogit iurans ſeruare iuramentum, ſecus ſi ante
iuramentum fornicaſſet. Adde quod no. Bar. in ſimili in l. aut fa
cta. ſo ſi. prin. ff. de pen. Quarto ratione erroris, & ignorātiæ ſui
iuris. ff. de trāſac. l. cū aquiliana. & no. Guil. in l. 2. de reſcin. ven.
& no. Ioan. And. in c. cū cauſam. de emp. & ven. Nā iuramentū
non porrigiť ad incognita. c. debitores. & c. venientes. & c. pe.
de iureiu. & no. plenè in c. ex parte. de cleri. non reſiden. Quin-
to, ex cauſa metus, & hoc de iure ciuili. vt no. in l. 2. C. quod me
tus cauſa. ſed ſm canones requiriť abſolutoria a ſuperiore. de
quo tñ dic, vt in ca. Abbas. quod metus cauſa. Sexto, poteſt ſper
ni, quando lex reprobat, & prohibet iurare. d. l. ſi quis inquili-
nos. §. ſi. quod tamen intelligas tu, vt ſupra dixi. Vnde fortius di
citur eſſe, ſi ſtatutum prohibet minorem contrahere, & iurare,
quia tunc non valet iuramentum, ſecus ſi tantummodo prohi-
bet contrahere. vt auc. ſacramenta. C. ſi aduer. ven. Septimo po
teſt ſperni ratione ſuperioris. l. ſi. ff. qui ſatiſ. cog. & l. ſi. ff. ad mu
nic. & de iureiu. c. venientes. ex hoc ſequiť, ꝙ cōiurationes, quę
ſunt contra ſuperiorem ēt iuratæ, non ſunt ſeruandę. Octauo,
ſperniť ratione ſimulationis. vt no. gl. in l. ab emptione. & quod
ibi per do. C. plus valere quod agi. Iſta ſunt verba Bal. in effe-
ctu. d. l. ſi. qui ſatiſ. cog. quod no. de hoc tamen vltimo iureiurā-
do, videlicet, ratione ſimulationis, dic, vt ſupra eodem in prin.
11 ¶ Secundò principaliter aduertas, ꝙ multi ſunt caſus, in qui-
bus tacita conditio ineſt iuramento, vnde niſi illa conditio ve
rificetur, licēt tacita ſit, non tenetur quis ad obſeruantiam iura
menti. Ita dicit Bald. & Saly. in d. l. ſi. de nō numerata pec. quia
ineſt tacita conditio, ſi mihi pecunia numerabitur. Et eſt ratio,
vt no. Inn. in c. 2. de iureiuran. videlicet, qñ iuramentū interpo
nitur ratione fidei ſeruandę, nā tale iuramentum habet in ſe cō
ditionem, ſi tu mihi fidē præſtes. l. cū proponas. C. de pac. Secun
dò qñ ineſt tacita conditio ex natura rei in contractū deductę,
vt ſi iuratur, ꝙ dos dabitur, nā intelligitur, ſi nuptiæ ſequantur,
l. ſtipulatio. ff. de iure dot. Item quando ex diſpenſatione legis,
etiam ciuilis, diſcedi poteſt a iuramento, dic. l. fina. qui ſatiſda.
cog. Item quando iuro parere ſententiæ arbitri. l. ſi libertus iu-
rauerit. de ope. lib. & eodem modo ſi iuro parere præceptis iu-
dicis, quia intelligitur de iuſtis & honeſtis, & nō de iniuſtis. vt
no. ff. de re. iur. l. non videtur. §. qui iuſſu. Et idem qñ ineſt tacita
cōditio ex qualitate perſonæ, vt ſi iuro ſoluere epiſcopo ad cer
tam diē, & interim fuit remotus ab adminiſtratione, nō teneor
ei ſoluere. l. quod ſi fortè. §. 1. de ſolu. Et idem, ſi ipſe vt epiſco-
pus, aliquid mihi promiſit, arg. l. cum poſt. §. 1. ff. quando ex fa-
cto tuto. Tu verò dicas, quod hoc poſſet procedere, ſi promiſi
Titio epiſcopo, ſecus ſi promiſiſſem epiſcopo, vt epiſcopo, &
ſic dignitati. quia eius ſucceſſori cogor ſoluere. ar. c. qm abbas,
de off. deleg. & no. in l. & qa. ff. de iuriſ. om. iud. & no. ibi Bar. &
in l. ſi ſeruus communis. de ſtipu. ſer. Eſt & alius caſus, quando
termini ſunt mutati, qui termini ſunt cauſa finalis. Nam illis
mutatis, non incurritur periurium. no. Inno. in d. c. quemad-
modum. facit l. quod ſeruus. de cond. ob cau. quia ineſt tacita
conditio, ſi res in eodem ſtatu permaneat. vt d. l. quod ſeruus.
Eſt etiam alius caſus, qñ iurat factum alienum, vt quod dabit fi
liam ſuam tibi in vxorem, quia intelligitur, ſi procurabit pro vi
ribus. & aliter non teneť, vt in c. ex literis. de ſponſa. Eſt & alius
caſus, vt ſi iuro tibi ſoluere vel facere, intelligitur, niſi iudex
præcipiat contrarium. l. mulier. de leg. commiſ. Eſt & alius ca-
ſus, ſi iuro tibi ſoluere creditori meo, vel ſi iuro tibi ſoluere qđ
Titio debeo, habet in ſe tacitam conditionem, & intelligitur, ni
ſi fuero a creditore meo abſolutus, & liberatus, de iureiur. c. ſi-
cut. Eſt & alius caſus, ſi mihi remittit iuramentum is, in cuius
fauorem eſt præſtitum, vt eſt tex. in l. ſi. ff. qui & a qui. q tex. ſin-
gulariter allegatur, ꝙ etiam priuata perſona, in cuius fauorem
emanauit iuramentū, pōt iuramentum relaxare, & ab obſeruā-
tia iuramenti liberare, ēt ſine autoritate epiſcopi. Tu dicas, ꝙ il
la lex hoc non probat, quia ibi lex (de ordinibus maritandis)
illud iuramentum remittit, & nō homo. l. adigere. §. quamuis.
de iure pat. Sed hoc firmat Bar. quem videas, & Ange. & Mod.
in l. 1. §. & poſt operis. ff. de noui ope. nunc. Addas, ꝙ iuramen-
ium

tum ſemper patitur reſtrictionem, ampliationem, & ſic inter-
pretationem paſsiuam, quia ſemper intelligitur reſtringi, & am
pliari ſm ius commune. vt no. Io. And. in c. veniens. de iureiur.
ſicut nos dicimus in ſimili de ſtatutis, quia ſemper patiuntur in
terpretationem paſsiuam x iure communi l. 1. §. lex falcidia. &
12 ibi not. Bar. ff. ad l. Falcid. ¶ † Vltimò addas glo. ſing. in l. adige-
re. §. quamuis. de iure patro. quæ vult, ꝙ per legem etiam ciui-
lem, & ſic per Imperatorem poſsit tolli iuramentum præſtitum
ob publicam vtilitatem, & abſoluere aliquem a iuramento præ
ſtito ob publicam vtilitatem. Sed do. meus Ioan. in d. l. ſi quis
inquilinos. §. fin. dixit, quòd quandoq; lex diſponit ſuper iura-
mento antequam ſit præſtitum, remittendo ipſum, & prohiben
do præſtari, & tunc videtur, ꝙ hoc etiam lex ciuilis facere poſ-
ſit. per l. quæ ſub conditione. §. 1. ff. de condi. inſti. & in hoc pôt
intelligi, & ſaluari dicta glo. in d. §. quamuis. Nam ex hoc nullũ
vr̃ ſequi inconueniens, potiſsimè cum lex ex cauſa moueatur.
Quandoq; lex diſponit ſuper iuramento iam præſtito ipſum in
ualidando, tunc ſi foueat peccatũ eius obſeruantiæ, clarum eſt,
ꝙ pôt tollere, quia ẽt ſine illa lege iuramentũ non ligaret. de iu
reiu. c. cũ contingat. Si verò poterat obſeruari ſine interitu ſa-
lutis æternæ, tunc reſpicit principaliter præiudicium reipubli-
cæ, & publicæ vtilitatis, & vr̃, ꝙ poſsit, quia quis etiam per ſuũ
iuramentũ non vr̃ iuri publico poſſe derogare. de foro compe.
c. ſi diligenti. & in primo exẽplo gl. poſitæ in d. l. ſi quis inquili-
nos. §. fi. Si verò principaliter reſpicit priuatã vtilitatẽ, ſecunda
riò publicã, & tunc pendet ex his, quæ dixi, & eſſet contra leges
ciuiles, ꝙ poſſet tollere. arg. l. fi. C. ſi contra ius, vel vtil. publ. ſe-
cus ſi contra ius canonicum. ita vult d. Io. in §. fi. quod bene no.
¶ In ea. ibi. de reb. credi. not. ex illa lege ſpeciale, ꝙ eſt ibi fauo-
re vltimæ voluntatis non circumueniendæ, nec falſificandæ, cau
ſa deciſa falſo iuramento retractatr̃, quamuis iuramentũ habeat
vim ſententiæ latæ præcedentibus probationibus. ff. de iureiur.
l. ſed & ſi poſſeſſorio. §. fi. & quod ibi not. ¶ In ea glo. ibi. l. admo
nendi. not. gl. quæ vult, ꝙ quoties iuramentum defertur reo, &
nô defert pars, non paratr̃ reo exceptio iuramenti. Tu dicas, ꝙ a-
lius eſt intellectus illius legis. Nã hic loquitr̃ de iurõ voluntario
delato a ꝑte parti, ibi loquitr̃ de iuramento delato a iudice in de
fectũ ꝓbationis, q̃ď iuramentũ retractatur ex inſtr̃is de nouo re
pertis, vt ibi dr̃. dic, vt ibi per glo. Bar. & doc. etiam aliquid dixi
in §. item ſi quis poſtulãte. ſupra de act. vbi omnino videas ple-
nè materiam iuramenti, quam materiam cum ibi poſuerim, hic
non dicam, ſed remittendo ad ibi dicta, tranſibo. & etiam mate-
riam iuramenti in litẽ, vide quæ ſcripſi ſupra de act. §. præterea
quaſdã. ver. in glo. ſimilib. ibi, ſed ibi no. ita iuratr̃ in litem. dic, vt
13 ibi ſcripſi. ¶ † Et tene mẽti, ꝙ iuramentum ad hoc, vt dicatr̃ lici-
tũ, oportet, ꝙ contineat tria, videlicet, veritatẽ, iudiciũ, & iuſti-
tiã. & oĩa iſta ſunt concomitãtia ipſum iuramẽtum, quorum, ſi
quid defuerit, periurus eſt illud obſeruans. 22. q. 1. c. animaduer
tendum. & no. de iurein. c. tua nos. ita dicit. tex. & glo. no. in auc.
14 quod cũ eis. C. de nup. quod tene menti. ¶ † Verũ ad propriam
materiã noſtrã redeũdo, qm̃ iſta exceptio iuſiurãdi eſt exceptio
impediens litis ingreſſum, ſiue dicatr̃, ꝙ ſit exceptio litis finitæ.
l. non erit. §. dato. de iureiur. & l. nã poſtea. §. 1. eo. tit. & not. glo.
in c. 1. de lit. non conteſt. in 6. quæ etiã alleg. ca. veniens. extra de
accu. Tractabo hic de exceptionib. litis finitæ, ſiue de exceptio-
15 nibus, quæ impediunt litis ingreſſum. ¶ † Dr̃ autẽ exceptio litis
finitæ quia eius cauſa productiua emanauit, vt finẽ imponeret
liti iam motæ vel mouendæ, & iõ de lite mouenda dixi, quia pa
ctio, ſiue tranſactio fit tpe litis ꝑtentis, vel ſperatæ. l. eleganter. §.
ſi quis poſt. & ibi glo. & doc. ff. de condi. indeb. & not. Saly. in l.
poſt q̃ lit. in prin. C. de pac. Nã ẽt tranſactio fieri pôt, & valet, li
cèt nulla lis ſit, ſed ad hoc, vt euitetr̃ vexatio. l. 2. cũ ibi not. C. de
tranſac. hr̃ in l. in ſumma. in prin. ff. de condi. indeb. Ex his ergo
patet, ꝙ iſta exceptio eſt litis finitæ. d. l. non erit. §. dato, cum a-
lijs ſupra allegatis. ¶ Secundò, eiuſdem naturæ eſt exceptio rei
iudicatæ. quia dr̃ exceptio litis finitæ, & poteſt opponi ad im-
pediendum proceſſum. vt d. c. 1. de lit. conteſta. in 6. & l. poſt rẽ
iudicatam. ff. de re iud. ¶ Tertiò, dr̃ ẽt exceptio litis finitæ exce-
ptio tranſactionis. d. ca. 1. & l. fratris. cum ibi not. C. de tranſact.
& l. eleganter. §. ſi quis poſt. & ibi vide Barto. ff. de condi. indeb.
¶ Et aduertendum eſt, ꝙ prædicta procedunt quandocunque
tranſactio fiat, ſiue ante lit. conteſta. ſiue poſtea. nam ſi fiat ante
lit. conteſta. poteſt opponi ad impediendum litis ingreſſum. Si
aũt poſt litem conteſtatam fiet, opponi poteſt ad impediendum
reſiduum proceſſus. facit in ſimili quod habetur in l. nihil. C.
de procura. & l. 2. C. de ſatiſda. Iſte eſt propriè tex. in d. §. ſi quis
poſt. & ibi hoc not. Bar. ¶ Quartò exceptio ſolutionis eſt etiam
exceptio litis finitæ, quia ſolutione eius quod debetur, omnis
tollitur obligatio, vndecunq; & qualitercunq; proueniat. inſti.
quibus. mod. tol. obli. in princ. & ꝙ exceptio ſolutionis ſit exce-
ptio litis finitæ, eſt tex. in l. cũ quærebatur. in fi. prin. ff. iudic. ſol-
ui. vbi Barto. per illum tex. dat iſtam doctrinam, ꝙ quoties quis
ageret ſine actione, poteſt impediri eius proceſſus opponendo
exceptionem. arg. l. ſi pupilli. §. 1. de neg. geſt. ¶ Quintò, exceptio
acceptilationis eſt etiam exceptio litis finitæ. vt d. l. cum quære-
batur. in fin. prin. ¶ Sextò, exceptio confeſsionis factæ in iudicio
iuxta. l. 1. C. de confeſſ. & l. debitoribus. ff. de re iud. & l. 1. & l.
non fatetur. & ibi plenè Barto. de confeſſ. nam talis eſt exceptio
litis finitæ. vt eſt tex. in d. l. poſt rem. de re iud. ¶ Septimò exce-
ptio renunciationis litis iam motæ eſt exceptio litis finitæ. vt
d. l. poſtquam liti. cum ibi not. per glo. & doct. C. de pact. quia
renunciatio litis non ſolum impedit proceſſum inchoari, ſed
iam prius inchoatum antequam exceptio prædicta cõpeteret,
ne perficiatur, vt probatur in d. l. poſtquam liti. ibi, inſtaurari.
cõcordat. l. cum mota. C. de tranſactio. ¶ Octauò, eſt etiam eiuſ-
dem naturæ exceptio litis finitæ, vel impedientis litis ingreſ-
ſum, cuius eſt exceptio præſcriptionis. vt eſt tex. in l. fina. circa
prin. ff. pro ſuo. & quod ibi not. Bart. & doct. & not. Bart. & doc.
in l. emptor. quæ videtur contrariari. C. de præſcrip. lon. tempo.
Vnde aduertas, ſecundum Barto. in d. l. fin. ꝙ iſta exceptio præ-
ſcriptionis dicitur exceptio litis finitæ, ſi opponatur actori ſub
iſta forma, videlicet, quod non potes agere, vel tu non es au-
diendus, quia actio tua eſt perempta tempore, quia tunc im-
pedict litis conteſta. l. omnes. in fin. C. de præſcrip. 30. anno. vbi
Imperator præcipit tale ius contra præſcribentem non moue-
ri. & ad idem. l. ſicut. in fi. eo. tit. ibi, nulli mouenda &c. ¶ Ex qui
bus clarè patet, ꝙ impedit litem conteſtari. Prædicta procedũt,
qñ opponitur præſcriptio contra actorem. Quandoq; opponi-
tur contra reum. iuxta. l. ſi quis emptionis titulo. §. 2. de præſcri-
ptio. 30. anno. tunc enim virtute verborum illius legis non im-
peditur litis conteſta. ſed per rationem d. l. fin. ff. pro ſuo. & per
l. tranſactione finita. C. de tranſac. impeditur lit. conteſta. ſecus
ſi opponatur ad inſtantiam cauſæ, vt quia opponendo dixit, te
ius non habere, vel me abſolui debere, quia præſcripſi, vel quia
actio eſt perempta. Sed Sal. in d. l. poſtquam liti. dicit, ꝙ quando
exceptio nullam obligationem tollit, tunc diſtingue, aut exce-
ptio concernit actionem, aut eius ſubſtantiam, aut concernit
eius exceptionem tm̃ primo caſu, ſolummodo ad merita cau-
ſæ poteſt opponi, quia merita tantum concernit, vt eſt in iſta
exceptione præſcriptionis ſuppoſita pro vera illa opinione, ꝙ
actionem non tollit ipſo iure, ſed elidat ope exceptionis. vt
not. glo. in l. ſicut. C. de præſcriptio. 30. anno. & ibi vide Saly. &
idem in ſecundo caſu. ¶ Tertiò verò caſu non poteſt opponi ad
impediendũ proceſſum, tu verò teneas indiſtinctè opi. Bar. quia
ſiue ſit vſucapio triennalis, cum per eam acquiratur directum
dominium, poteſt opponi, ꝙ agenti nullum ius competit. facit
inſti. de vſuca. in prin. & idem in præſcri. lon. temp. quia ex ea ac
quiritur quaſi dñium. vt no. in l. 1. ff. de vſuca. & idem in præſcr.
30. anno. quia licèt tollat ciuilem, & elidat naturalem, & per cõ
ſequens remaneat actio, tamen talis actio eſt ſine effectu. vt no.
Dyn. & Bart. in l. ſi. ff. rem rat. hab. ergo poteſt opponi ad impe-
diendum proceſſum, & ſic actor ius ſuum mouere nô poteſt in
iudicio. vt d. l. ſicut. in fi. ibi, nulli mouẽda &c. & dixi ſupra ſecũ
dum Bar. ¶ Nonò, eſt etiam eiuſdem naturæ exceptio litis finitæ,
& exceptio pacti de non petẽdo, quia oppoſita elidit obligatio-
nẽ. vt ſupra prox. §. arg. l. neque. de in ius voc. & hoc vult Barto.
in l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pactis. & Ang. in Auc. de liti. §. omnẽ.
ibi amicabilem. ſed exceptio pacti de non agendo non impedit
lit. conteſta. Ita dicit Ange. in d. l. fratris. allegat Inno. in. d. ca. 1.
facit quod not. Inno. in ca. conſtitutus. de tranſac. & ca. ſuper li-
teris. de reſcrip. & credo, ꝙ ſit ratio differentiæ, quia pars non
dicitur agere, niſi lit. conteſt. l. amplius non peti. ff. rem rat. hab.
& ibi glo. & Bar. vnde cũ ante non dicatur agere, q̃ fuerit litem
conteſtatus, ergo niſi fuerit litem conteſtatus, non poteſt dici,
ꝙ venerit contra ſuum pactum, ergo pactum de non agendo
non poteſt prius opponi, quàm fuerit lis cõteſtata, ergo non di-
citur talis exceptio, quæ poſsit opponi ad impediendum pro-
ceſſum inchoari. ¶ Decimò eſt exceptio collationis, quia eſt
exceptio litis finitæ, ſi tu vis diuidere mecum hæreditatem, &
non offeras collationem, poſſum opponere, ꝙ tu non es audien
dus niſi conferas quæ tu habes. tex. eſt in l. poſthumo. C. de col-
lat. ibi, denegandus actiones. ¶ Vndecimò, exceptio litis fini-
tæ, ſeu impedientis litis ingreſſum, dicitur exceptio inuenta-
rij nondum confecti. vt not. Bald. & doct. in l. fin. §. donec. C. de
iure deliber. ¶ Duodecimò eſt eiuſdem naturæ exceptio pretij
non ſoluti. vt not. Barto. in l. ſi duo. §. ſi quis. ff. de iureiur. Tu po-

tes generaliter dicere, & dare iſtam regulam, ꝙ quando aliquid eſt adimplendum ex parte agentis, ꝙ ſi agat ante implementum poteſt repelli a limine iudiciorum, ſi primò ipſe non offerat, vel adimpleat quæ ſibi incumbit ex parte ſua, l. ex placito. C. de re. permu. & eſt text. in l. Iulianus. §. offerri. de actio. emptio. ibi, nondum exempto actio. &c. facit. l. ædiles etiam §. fin. cum glo. ff. de ædil. edict. quod not. perpetuò in contractibus ultro citroq́; obligatorijs, quia agēs nunq̄ auditur, niſi prius adimpleat ex parte ſua. ¶ Tertiodecimò, exceptio ineptitudinis libelli impedit litis ingreſſum, not. glo. inſti. de obl. in prin. in ſi. glo. mag. & allegatur ad hoc tex. not. in c. cum dilectus. & ibi Pet. de Anc. & Ant. de But. & do. Io. extra de emp. & ven. facit l. 1. ff. ſi men. ſal. mo. diac. & l. 1. cū glo. ff. de aſſeſ. & l. 1. & ibi Sal. C. de formu. facit quod hr̄ in l. licet. C. de proc. De huiuſmodi ineptitudine libelli, vide q̄ plenè ſcripſi ſupra de actioni. §. 1. ¶ Quartodecimò, exceptio iuris, vel ſtatutorum obſtantium contra intentionē alicuius agētis impedit litis ingreſſum. No. Bald. in l. Arethuſa. ff. de ſtatu. ho. & not. Bald. in l. de quibus ff. de le. ¶ Quintodecimò, qn̄ exceptio eſt notoria, ſemper pōt opponi ad impediendum proceſſum. ut no. Spe. in tit. de exce. ſupra d. verſi. itē ſi non dicit, quia in notorijs nō requiritur ordo iuris, c. ad nr̄am. de iureiu. ¶ Sextodecimò, eſt exceptio ceſſionis bonorum. ut eſt text. in l. itē ſi unus. ff. de arbi. in prin. vñ ſi quis ceſſit bonis, nō poteſt nec agere, nec cō ueniri, & ſi cōueniať, pōt iudiciū impedire opponendo exceptionem, ꝙ ceſſit bonis, vt ibi eſt tex. ¶ Decimoſeptimò, exceptio, ꝙ aduerſarius eſt ſibijpſi contrarius, ēt impedit litis ingreſſum. l. 1. cū plenè no. C. de fur. p glo. & doc. in l. ſed ſi alius. §. 1. ff. qn̄ app. ſit. Rō demonſtratiua eſt, quia ille cōtrarius ſibi nō eſt audiendus, ut ibi cū ergo ſibi denegeť audientia, talis exceptio repellit eū a limine iudiciorū. l. 1. § ſublata. & ibi. Bar. Ange. & do. Ioan. & ibi ſcripſi. ff. ad trebel. ¶ Decimooctauò, exceptio præpoſterationis ordinis l. 1. C. de appella. & l. vt debitum. & ibi Bald. C. de hæred. actio. quod intelligas verum, quando eſſet præpoſteratio ordinis vnius cauſæ ad ſemetipsā l. prolatā. C. de ſen. ſecus ſi vnius cauſæ ad aliā. vt d. l. 1. C. de app. & ibi, & no. & aliquid dixi ſupra de act. §. itē ſi quis in fraudē. dic, vt ibi. ¶ Decimononò, quoties iudex ex officio poteſt aliqd facere, & repellere agentē. l. quos prohibet. de poſtu. & no. Bar. in l. 4. §. hoc aūt iudicium. de dā. infe. & not. Guil. Bald. & Sal. in l. 1. vt quæ deſunt aduoc. ¶ Vigeſimò, eſt exceptio dictæ naturæ impediens litis ingreſſum, quoties ad ceſſionē cauſæ principalis ceſſat iuriſdictio. not. Ant. de But. in cap. nouit. extra de iud. ¶ Vigeſimoprimò. Mar. de Fa. in huiuſmodi exceptionibus fecit vnum tractatū de primo dicit. ꝙ oīs exceptio dilatoria iudicij impedit cōteſta. lit. qm̄ coram non competenti iudice non cogitur quis litem cōteſtari. ¶ Vnde ſi priuilegio fori aliquis ſe defendat, primò, & ante omnia ſuper priuilegio fori cognoſcēdū eſt l. fin. C. de exce. & l. 2. ff. ſi quis in ius vocan. non ier. & l. ſi quis ex aliena. ff. de iu. & hoc ſi ante, ꝙ cognoſcatur ſuper petitione actoria, ideo dicitur impedire litis ingreſſum. ¶ Vigeſimoſecundò, eodem modo impedit cōteſtationem litis exceptio dilatoria, quæ opponitur parti, vt ſi dico, ꝙ tu non potes agere, quia excommunicatus.[a] ca. ſignificauit. de excep. Tu etiam potes ponere exemplum, vt ſi dico, ꝙ tu es bannitus, ideo non audiendus ex forma ſtatuti. vt not. Barto. & doc. in l. de pupillo. §. pe. ff. de ope. no. nunt. & l. ſeruos. ff. de acc. Vel ſi dico quòd tu non ſoluiſti collectas, & ſic non es audiendus. no. Iac. de Are. & Bar. in l. nō ſolum. §. quāquam. ff. de iniur. ex his enim exceptionibus, videlicet, tu nō es audiendus ex aliquo prædictorum impedientiū litis ingreſſum, & ante oīa de huiuſmodi exceptionibus cognoſcetur. Facit ad illud, quod dixi, nō audiatur, quod not. Bar. in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure. & in l. ſequitur. §. ſi viam. in ſi. ff. de vſuca. facit l. 1. cum glo. & ibi Cyn. Barto. Bald. & Saly. C. de ord. iu. Et eodem modo ſi dico te aduerſarij mei procuratorem eſſe non poſſe, vel quia miles. vel quia fœmina. l. ita demum. C. de proc. cum ibi not. l. alienā. e. tit. vel quia minor. 25. annis. vel quia non ſatiſdedit procurator rei l. exigendi. cū ibi no. eo. tit. l. minor. in prin. & §. 1. ff. de procuratoribus, Et idem dici poſſet in tutoribus, & curatoribus, ſindicis, economis, & alijs adminiſtratorib. de quibus dicam in §. fin. infra eo. ¶ Vigeſimotertiò, ſi opponatur, ꝙ cauſa, quæ mouetur, poſſet præiudicare maiori quæſtioni, quæ moueť, vel moueri ſperatur. ff. de pet. hære. l. ſi quis libertatem. & l. ſi. C. eo. titu. & C. de ord. iud. l. ſi. & C. de ordi. co. l. 2. & not. ff. de iud. l. qui prior. & l. per minorē. eo. ti. & vide Bar. in l. fundi. cum l. ſeq. ff. de excep. ¶ Vigeſimoquartò, ſi reconuenio te coram delegato, & tu obijcis contra meam reconuenientem, ꝙ non poſſum, niſi prius lite determinata, quam tu contra me prius intentaſti. l. cum Papinianus. & auctēn. & conſequenter. C. de ſenten. cum ibi not. de hac tamen reconuentione dic, vt aliquid tibi dixi ſupra eo. §. idem iuris. ¶ Vigeſimoquintò, ſi opponitur actori de ferijs, maximè quando actio non eſt tempore peritura, vel non ſunt caſus ſpeciales. iuxta l. 1. in ſi. cum l. ſeq. ff. de fer. & l. ſi feriatis. eo. tit. & l. 2. ff. ſi quis in ius voc. non ier. quod dicas tu fore verum, non ſolum quo ad iudicē, ſed etiā ſi ageretur coram arbitro compromiſſorio, l. ſi feriatis. ff. de arb. niſi renunciatum eſſet ferijs in inſtrumento, vel alio modo, de quo dixi ſupra eo. §. idem iuris. vel niſi eſſemus coram arbitratore, quia tunc non obſtant feriæ. vt no. Bar. & doc. in d. l. ſi feriatis. etiam ſi eſſent feriæ in honorē Dei, l. ſi. & quod ibi habetur, & ibi doc. C. de fer. quia arbitrium tum eſt quædam quaſi tranſactio. in Auc. vt diſſe. iud. §. 1. cum glo. & tranſactio fieri poteſt die feriata in honorem Dei. vt d. l. ſi. igitur &c. ¶ Vigeſimoſextò, ſi obijcio actori actionem præiudicialem, videlicet, ꝙ eſt in mea poteſtate, vel dominio. l. pars literarum. ff. de iud. & §. præiudiciales. & quod ibi ſcripſi ſupra de actio. dic. vt ibi. ¶ Vigeſimoſeptimò, ſi obijciatur actori, ꝙ non ſatiſdedit de lite proſequenda, & de reficiendis expenſis, vt de iure teneatur. iuxta auctēn. generaliter. C. de epiſ. & cle. cum ibi not. per glo. Cyn. Bal. & Fulg. & not. in auc. offeratur. & auc. libellum. C. de lit. conteſt. Tu addas, ꝙ huiuſmodi ſatiſdationes hodie non ſeruantur, nec ſunt in vſu. & no. gl. inſt. de ſatiſd. §. ſed hodie. & ibi ſcripſi, intantum ꝙ dicit Barto. in dicta act. generaliter. in princi. ꝙ iam vidit poſtulari iſtam ſatiſdationem, nec potuit obtineri. ¶ Vigeſimooctauò, ſi oppono tale quid, quod penitus eneruat intentionē actoris, immo impoſſibile eſt, ꝙ petitio actoris procedat ſtante veritate meæ exceptionis. l. 1. ſecundum vnū intellectum glo. C. qui accu. non poſ. vtputà, ſi tu accuſas me, ꝙ tali die vulneraui ſeruū tuum, & ego excipio, ꝙ immo ipſum interfeciſti per menſem ante, nam per huiuſmodi exceptionem, ſi vera eſt, funditus tollitur tua intentio, igitur non eſt mirum, ſi impeditur inchoari iudicium ſuper tua petitione. ¶ Vigeſimononò, ſi obijcio actori, ꝙ locus in quo iudex præcipit adeſſe, & litem conteſtari, eſt inhoneſtus. ff. de arbitr. l. ſi cum dies. §. ſed & ſi in aliquē. Tu vero no. bñ illam legem, ꝙ arbiter, & iudex debet partem citare ad locum honeſtum, alias impune non paretur, & non comparens non erit contumax, quinimo iſtud procedit, etiam ſi alter tantū ibi honeſtè cōparere non poſſet. & fortius illud procedit, ēt ſi ille, qui honeſtè comparere nō poſſet, tñ cōparuerit, & alter, qui cū honeſtate ſua poterat cōparere, non comparuit, vt ibi dicit tex. immo plus ſi ambo comparuerint, impunè non pareť. vt voluit ibi glo. in verſi. iuſſerit. quia iudex debet citare in loco ſuorum maiorum. l. pe. ff. de iuſt. & iur. vel in loco ſuæ iuriſdictionis honeſto. l. ſi locus. ff. de iudicijs. ¶ Trigeſimò ſi dico me non poſſidere rem, quā a me vis vendicare, quia non cogor ſuſcipere iudicium. l. ſi. cū glo. & ibi Bat. & Bal. & Ang. ff. de rei vendic. de hoc tamen dic, vt dixi ſupra de actioni. §. 1. ¶ Trigeſimoprimò, ſi dico mihi dilationē eſſe datā ad deliberandum. vt. C. de lit. conteſt. auc. offeratur. quia pendente dilatione officiū iudicis, & ſic iudiciū debet conquieſcere. l. ſiue pars. C. de dila. & ibi doc. An aūt, & qn̄ pendente dilatione officiū iudicis cōquieſcat, no. Bar. & doc. in l. quandiu. la grānde. & ibi dicam. ff. de acqui. hæ. & dixi ſupra de act. §. ſi minus. dic vt ibi. ¶ Trigeſimoſecundò, ſi dico, talis iudex eſt mihi ſuſpectus. l. apertiſſimi. cum ibi not. C. de iud. & c. ſuſpicionis. de off. dele. & dicas tu, ꝙ de iure ciuili ſatis eſt, ꝙ iuret habere iudicē ſuſpectum, licet non alleget, nec probet aliquas cauſas ſuſpicionis, vt nota. glo. & doc. in d. l. apertiſſimi. ſed de iure canonico opus eſt, vt alleget cauſas iuſtas ſuſpicionis, & probet corā arbitris eligendis. vt habetur in d. c. ſuſpicionis. ¶ Trigeſimotertiò, ſi dico, ꝙ in termino non comparuit actor, reus non cogitur litem conteſtari, niſi refectis primò expenſis, & ꝙ caueat de lite proſequēda. vt not. Bar. & doc. in l. qui ante calendas. ff. de verbo. obliga. quod intelligas tu, vt nota. Bar. in d. l. qui ante calendas. & ibi doct. & Cyn. & omnes doct. in l. ſancimus. & in l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. ¶ Trigeſimoquartò, ſi opponatur quod aliàs dicto actori fuit ſtatutus terminus ad agendum, & intra

tempus

ADDITIO.

a Excōmunicatus. Adde an excōmunicatus poſſit cōtrahere, vt alienare, itē an poſſit teſtari. & quid in apoſtata, & quid ſit apoſtata vide p Fracti. Papi. in forma libelli in actione reali I gl. ſup verbo vero, ac legitimus titulus. t ver quid ſit de excōmunicato, p Inno. late in c. veritatis. extra de do. & contu. no. in c. decernimus, extra de ſent. excōi. lib. 6. De exceptione excōicationis qn̄ poſſit opponi. vide Fede. de Sen. I cōſ. 212. & de exceptione bāni vide Ro. in cōſ 341. & an dicta de excōicato habeāt locum in bānito, vide Ioan. And. in addi ad Spe. in tit. de ſententia. §. iuſta, ver. item eſt nulla ratione litigatorum.

tempus non egit, non cogor litem conteſtari. l.diffamari. C.de
ingen.& manu.& not.per Cyn.& doc.in l.ſi ea. C.qui accuſ.nõ
poſſ.& not. latè Ang.& dom. Ioan. & ibi dicam in d.l.quandiu.
a de acqui.hær.Tu dic, vt de hoc latius ſcripſi ſupra eo.tit.in rub.[a]
¶Trigeſimoquintò, ſi obijcio me fore factũ de actore reum, vt
quia miſſus ſum in poſſeſſioné propter contumaciã aduerſarij,
vnde non audiatur agens,niſi primò refectis expẽſis, & caueat.
C.de præſcrip.30.ann.l.ſi quis emptionis.§.fi. & C.de bo.auto.
iudic.poſſid.auc.ei qui. & habetur in c. quoniam frequenter.§.
in alijs.vt lit.non conteſt. de quo vide quæ ſcripſi in l.ſi finita.§.
ſi plures.ff.de damno infe.¶Trigeſimoſextò,ſi obijcio tibi,ꝙ ſu-
per tali facto intentato, inhibitum eſt à iure litẽ conteſtari,ſiue
agi.l.fi.& ibi gl. C.vt nemo priua.& ff.de dolo.l.ſi oleũ.§.fi.cum
l.ſeq.& l.1.ff.de obſeq. vt puta, ſi parentes quis actione famoſa
conueniat,ei denegabitur audientia.vt ibi vide Bar.in l.infamé.
de public iud. ¶Trigeſimoſeptimò, ſi dico,ꝙ filiusfamilias ſine
conſenſu patris in iudicio ſtare non poteſt. vt ff.ſolu.mat.l.ſi cũ
dotem §.eo autem tempore.& l.fi.§.neceſſitatem. C.de bo.quæ
libe.& quod ibi plenè per gloſſ.& docto. de quo vide quod latè
ſcripſi ſupra de actionibus.§.item de peculio.circa finem.¶Tri-
geſimooctauò quando fideiuſſor, vel pignorem poſſeſſor obij-
cit,quòd non põt conueniri,niſi prius diſcuſſo principali. Auc.
ſi debitor.cum ibi not.per glo.& doc.de pign.& Auc.præſente.
de fideiuſ.& Auc.ſed hodie. C.de act.& obli.de quo plenè ſcri-
pſi ſupra de actio.§.item ſi quis in fraudem.dic,vt ibi. ¶Trige-
ſimononò,ſi quis dicat ſe ſpoliatum, & ſic prius reſtituendum
l.ſi quis ad ſe fundum.C.ad leg.Iul.de vi.& quod ibi nota, glo.
& docto.& extra de reſtitu.ſpolia.cap.1. C.de dona.inter vir.&
vxor.l.ſi maritus. de quo per Barto.Ange. & dominos meos,&
Ludoui.in l.naturaliter.§. nihil commune. ff.de acquir.poſſ.de
quo vide quod ſcripſi ſupra eo.de act.§.quadrupli.¶Quadrage-
ſimò,ſi quis dicat ſe graui infirmitate grauatum,& ad iudicium
venire non poſſe,& id probat, tunc impeditur agi contra eum.
l.quæſitum.& ibi glo.Bar. & doc.de re iud.l.2.§. ſi quis in iudi-
cio.ff.ſi quis cau. ¶Quadrageſimoprimò, ſi quis dicat ſe para-
tum ſoluere, nõ cogitur ſuſcipere iudicium.l.ſi reus paratus.&
ibi Bar.& doct.ff.de proc.not.Bar.in l.infamem. ff.de publ.iudi.
¶Quadrageſimoſecundò, ſi ſtatuto cauetur,ꝙ nemo audeat ta-
lem inquietare, quia tunc ex tali ſtatuto oritur exceptio impedi
tiua litis ingreſſus.not. Ang.in l.1.C.de bo.uac.lib.10. & Bart.in
l.oẽs.C.de ſun.patrim.lib.11.& Bal.in l.Arethuſa.ff.de ſta.hom.
& in l.poſtquam liti.C.de pact. ¶Quadrageſimotertiò,iſta exce
b ptio,tu non potes me in ius uocare,impedit litis ingreſſum.[b] ut
no.Bald.in l.exceptionem.C.de probat. ¶Vltimò,illa exceptio,
Titius non potuit teſtari, & ſic non erat habilis ad teſtandum.
uel non potuit contrahere,impedit litis ingreſſum,ita dixit Bar.
in l.liber,necne.C.de pet.hær.Sed idem Bar.in l.ſi quæramus.cir
ca princ.ff.de teſtam. vr̃ innuere contrariũ,dum dixit,ꝙ ſi quæ-
ratur de perſona,in quam fundari debeat iudicium,tunc de tali
perſona quęritur ante litem conteſt.ut de procuratore,ſi de alia
perſona,vt de teſtatore,& tunc poſt litem conteſtat. hoc uenit
examinandum.Sed tu teneas quod primò dixi,ꝙ etiam ante li-
tem conteſt. poteſt opponi,& examinari debet, an teſtator po-
tuerit teſtari necne? de quo ibi per dom.Io.Sed melius hoc cõ-
prehendemus ex regulis infra in hac materia per me dandis.
¶Tu uerò ponas aliquas regulas in hac materia, ex quib. ſupra-
dicti caſus,& alij innumerabiles comprehendi poſſunt.arg.l.1.
ff.de reg.iur.facit.l.ſi ſeruus ſeruum.§.inquit lex.ff.ad leg. Aquil.
25 ¶†Et prima regula ſit,ꝙ omnis exceptio eſt peremptoria.iuxta
l.peremptorias.cum ſua materia. C.ſenten.reſcind.non poſſ. &
infra eo §.appellantur.& ibi de his peremptorijs dicetur,& im-
pedire põt litis conteſta.intelligas tu tamen talem exceptionem
peremptoriã,vbicunq; exceptio concludit neceſſariò, ꝙ aduer
ſarius tuus ad iudicium vocari non poterat, vnde non obſtan-
te,ꝙ peremptoria ſui natura poſt lit.conte.debeat opponi.l.ex-
ceptionem.C.de prob.& d.l.peremptorias. quia tñ in notorijs,
& manifeſtis ordo iudiciarius non eſt neceſſariò requirẽdus,vn
de ſicut nec pro actore requiritur ordo iudiciarius, ita nec pro
reo, & iſta habentur.ff.ſi quis caue.l.2.in prin. & C.de accu.l.ea
quidem. cũ gl.ff.qui ſatiſd.cog.l.ſi verò.§.qui pro rei qualitate.
& 2.q.6.manifeſta.facit gl.in cle.appellanti. de app.& tex.& qđ
not.Bar.in l.ſi adulterium cum inceſt.§.idem Pollioni. de adul.
& vide Bar.in l.ab accuſatione.§.nũciatio res.ff.ad Turp. & qđ
not.plenè Bar.in l.cum fratrem.C.de his quibus vt indignis. ita
in effectu voluit Marti.de Fab.no.in dicto ſuo tracta.in fin.¶Se-
cunda regula eſt, ꝙ quoties lex vel ſtatutũ loquitur, videlicet,
ꝙ tali caſu non detur alicui actio vel petitio, tũc tali caſu dabiẽ
exceptio,ẽt ad impediendum litis ingreſſum.ita intelligas quod
no.Bar.& doc.in l.1.ad Mace.& l.2.§.1.ad Velleia. & l.1.§.ſub-
lata.& quod ibi Bar.Ang.ꝙ doc.ad Treb.& l.1.§.ait prętor.ff.de
alea. ¶Tertia regula eſt in criminalib.ꝙ oĩs exceptio,per quam
factum redditur impunibile, poteſt opponi ante litem conteſt.
vel antequam nomen rei receptum ſit inter reos,l.ſi maritus. §.
præſcriptiones.de adul.talis enim exceptio põt opponi ad impe
dimentũ litis ingreſſum,l.ſi ſeruus.cũ ibi no.per gl.& doc. C.de
his qui ad eccl.confug.& l.item apud Labeoné.§.quod ait.ff.de
iniur.& d.§.præſcriptiones.facit quod hr̃ in l.ſi tibi.§. quædam.
ff.de pac.facit quod no.Bar.in l.1.§.accuſationem.ff.ad Turp.&
aliquid dixi ſ.proxi.§. ¶Quarta regula eſt,quoties concluditur
actionem non competere ipſi actori,nam talis exceptio ſemper
impedit litis ingreſſum.cum lex ipſa dicat,ꝙ nemo ſine actione
experiatur.l.ſi pupilli.§.videamus. ff.de neg.geſt. ita ergo exce-
ptio tibi non cõpetit,quia actio impedit litis conteſt.l.elegãter.
§.ſi quis poſt.ff.de condi.indeb.Iſtas regulas poſuit Bar. in d.§.ſi
quis poſt. intm̃ ꝙ ſi conſtat iudici actionem non cõpetere,licet
per partẽ non opponaẽ, tñ iudex ex ſuo officio repellit agẽtem
actione,ſiue agat in ciuilibus,ſiue in criminalib.l.vbi pactũ. cũ
gl.& ibi Bar.& doc. C.de tranſa.¶Quinta regula eſt,quoties ali-
cuius nõ intereſt agere,vel ſic experiri,põt opponi exceptio, ꝙ
ſua non intereſt,quę exceptio opponitur ante litẽ conteſtatã,&
tali tpe oppoſita,impedit litis conte.c.veniens. el 2. extra de te-
ſtib.l.1.& ibi Ang.& Raph. & ibi ſcripſi.ff.de app.reci. & l.poſt-
humus.§.ſi quis ex his.& ibi Bar.& Ang.ff.de inoſ.teſt.& no.In-
no.in c.ſuper his.de accu.& not.Bar.in l.mater.ff.de inoff.teſt.&
no.Bar.Bal.& Saly.in l.1.C.de ord.iud.& Bald.in l.poſtquã liti.
C.de pact.& Sal.in l.fratris.C.de tranſa. & Bar.in l.nam poſtea.
in princ.ff de iureiur.& in d.l.eleganter.§.ſi quis poſt.& Bart.in
l.cum quærebatur.ff.iud.ſol.& in l. vir bonus. eo.tit. & glo.in c.
ex parte.extra de teſtib.& eſt tex.in l.3.§. ſciẽdum. ff.ad exhib.&
Bal.in l.cum ſeruum.C.de ſer.fug.& Bart.in l.nõ vtiq;. ff.de ex-
cept.& hoc eſt verum, quando incidenter deducitur intereſſe,
ſecus ſi tangit factum principale, quia tunc ſemper poſſet oppo
ni,tua non intereſt,ẽt poſt lit.conteſt.ita voluit Bald.in d.l.poſt-
humus.§.ſi quis ex his. vbi dixit,ꝙ niſi actor probet ſuam inten-
tionem, non eſt neceſſe,ꝙ reus probet ſuam exceptionem.l.ex-
ceptionem.& l.actor. C.de probat.& ſic poſtea ſemper opponi
poteſt contra dictum actorem, ꝙ ſua non intereſt.quod patet,
quia non probauit quod deduxit.quod tene menti. ¶Et prædi-
cta ſunt vera,ſi prædictę exceptiones poſſunt incontinenti pro-
bari,& offert ſe incontinenti probaturum,iuxta not. Bar.in l.fi.
C.de edict.diui Adria.toll.aliàs autem ſi requireret altiorem in-
daginem.reſeruatur poſt litem conteſt. vt no.glo.Bar.& doc.in
l.nam poſtea.in prin. de iureiur. & voluit Bart.in d.l.cum quæ-
rebatur.facit quod habetur in l.à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de
re iud.& l.ille à quo.§.ſi teſtamento.ad Treb. & dixi latè in §.in
bonæfidei.ſ.de actio.in ver.quæro.cum tex.in d.l.fin.C.eo.& in
eo.tit.ſup.§.quadrupli.ver.aduertas tamen.licẽt nõ poſſim &c.
26 cum ver.ſeq.¶†Et quæ exceptio dicatur requirere altiorem in-
daginem, dicas ꝙ eſt illa,quæ ſiue in iure, ſiue in facto requirit
agitationem.vt eſt tex.cum glo.ſing.in l.3.§.ibid.coniuncta glo.
ſuper verbo,obſcurior.ff.ad exhi.de quo vide quod ſcripſi in d.
§.in bonæfidei.in d.ver.quæro cũ tex. d.l.fi. & facit.l.ſi is à quo.
in prin.& quod ibi Bar.ff.vt in poſſ.leg.& not.Bart.eleganter in
l.1.ff.de glan.legẽ.& not.Bar.Bal. & Saly.in d.l.1.C.de ord.iudi.
27 ¶† Aduertas tamen ſingulariter in modo proponendi, & pra-
cticãdi has exceptiones, quia poſſes opponere tali modo,quòd
impediret cõteſtationem,& ordinem iudicij,& poſſes ẽt oppo-
nere tali modo,ꝙ diceres opponere ad merita cauſæ,& ſic iudi
cium non impediretur,vtputa, ſi opponis iſta forma,videlicet,
tu non potes agere,quia non habes actionem, tibi non compe-
tit

ADDITIONES.

a Rub. Adde eundem Ang ſupra in rub col.15.ver.2 fallit.ver.1.aduertendum
eſt.ad idem Hippolytus à Marſilijs in ſingularib.ſuis ſing 380 exordiente,li-
cet quis poſſit agere.& an remediũ legis diffamari de ingenuis manumiſ.C.
competat ratione poſſeſſionis,decidit Soc conſ.18.exordiente pro deciſione,
litem c.vel 2.& ad iſtos effectus producitur libellus contra iactantes, qui ap
pellatur libellus iactantiarum. de quo loquitur ſtatutũ Auenionen ſub rub.
de cancellatione inſtrumenti, & iactantiarum libello, vbi cauetur,ꝙ ſi quis
dederit libellum huiuſmodi, & intra bimeſtre à tempore litis motæ quo ad
ſe in cauſa non concluſerit reus vero intra menſem à tempore mentionati,de
iure ſit ferenda ſententia abſolutoria,vel condemnatoria. Anto.Cai.

b Ingreſſum.Adde de exceptionib.opponendis ad proceſſum impediẽdum, &
ad merita cauſæ,& de cæteris exceptionib. Pract.Papi.in for.reſponſio rei con
nenti in gl.quo ad impediendum, & in gl.ſaluis alijs exceptionib. & qñ op-
poni debeant hmõi exceptiones impedientes proceſſum. adde per D. Iac de
May.latiſſime vltra caſus allegatos per Bar. in l eleganter. in § ſi quis poſt ff.
de cond inde.& an iſta exceptio,tu non es procurator,etiam poſt concluſam
cauſa poſſit opponi quandocunq;. vide Alex.in conſ.72.in 4.lib per totum.

rit ius, tamen non intereſt, & ſic de ſimili, tūc dr̃ opponi ad proceſſum, & ſic impedit litis ingreſſum. ſecus aūt ſi in oppoſitione diceres. Dico ꝙ non ſoues iuſtitiam, quia ſolui, quia ſatiſfactum eſt ſibi, quia tranſactum, vel aliás ſuper hoc iudicatum, vel pero me abſolui, & ſic de ſimilib. & tunc dr̃ opponi, non ad proceſſum, ſed ad merita cauſæ, igitur tunc cogitur litem cõteſtari, & iudicium aſſumere, & poſtea prędicta examinabuntur. ita elegantiſſimè dixit Bar. d. l. cum quærebatur. in ſi. prin. & idem voluit in l. ſi. ff. pro ſuo. nunquã exeat mentem tuam. licet do. Ioan. de hoc dubitauerit in l. ſi quæramus. in princ. ff. de teſt. vt ſ̃. dixi. ¶ Aduertas tñ, licet dixerim, ꝙ talis exceptio opponi põt ad ꝓceſſum, & ad merita cauſæ, tñ talis exceptio non eſt vna in ſubſtantia, quæ ſic variatur in proponendi forma, ſed dicere debes ex eodem facto duas exceptiones oriri in ſubſtantia, & diuerſas numero, videlicet, vna perẽptoria, & alia declinatoria, ſeu dilatoria. ita dicit Inno. in c. cum veniſſent. de in integ. reſti. quod an ſit verum, Sal. in d. l. poſtquàm. C. de pact. circa princ. dubitat, & ego credo, ꝙ non ſit verum, videlicet, ꝙ immo ſit una, & eadẽ exceptio in ſubſtantia, licet ſm̃ varietatem modi opponendi aſſumat diuerſas qualitates. facit quod habetur in l. in delictis. §. ſi detracta. de noxalib. ¶ Secundò tene menti, ꝙ qñ iſtæ exceptiones opponuntur ad impediendũ proceſſum, ꝙ nõ põt cogi quis ad conteſtandũ litẽ ſuper dicto negotio principali intentato, cõteſtabitur lis tñ ſuper dicta exceptione ꝓpoſita ſummariè. not. in l. 1. per doc. C. de ord. iud. ¶ Tertiò aduertas, ꝙ ſi oppoſui vnã ex dictis exceptionib. ad impediendũ proceſſum, & ſuper ea fuerunt examinati teſtes, & ſuccubui, an poſt lit. conte. potero opponere ad merita cauſæ eandẽ exceptionẽ in vim perẽptoriç, & de nouo teſtes producere? Guil. de Cu. vr̃ dicere, ꝙ nõ. quia iam ſunt aperti, & publicati teſtes, ergo &c. in õrium vr̃ tex. in c. veniẽs. de teſtib. & hoc dimiſit Bar. indiſcuſſum in d. §. ſi quis poſt. in fin. Sed Ang. ibi dicit, ꝙ ſi reus offerat probationes in prõptu, ꝙ debeat excipiens audiri, aliàs ſecus. ar. c. pia. de except. in 6. & d. c. veniens. Tu ẽt poſſes allegare, & indiſtinctè dicere, ꝙ immo poſſit. quia ad aliũ ſi. teſtes examinentur, igitur &c. facit. l. vendicantem. in ſi. de eui. & maximè cum teſtes fuerint recepti primò ſummatim, ergo non præiudicat in alio iudicio, vel in eodẽ, qñ ordinariè recipiuntur, arg. no. per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. obli. in ver. quintò oppono ad ſin notabile. & Cy. in d. l. perẽptorias. & Bal. in l. pen. ff. de his, qui ſunt ſui vel alie. iur. & hoc clariſſimè determinat Bart. in extra. ad repri. in verſi. ſummariè. in ver. & per hoc dico, ꝙ ſi opponens &c. quod tene menti. ¶ Quartò, aduertas, ꝙ id, quod dixi, iſtas exceptiones debere opponi ante lit. conte. eſt verum, ſi ante lit. conteſt. cõpetebant, ſinaũt incęperunt cõpetere poſt lit. conte. poſſunt opponi ad impediendũ reſiduum proceſſus. & hoc eſt ſingulare. l. 2. C. de conſortib. eiuſdẽ litis. not. in l. Pomp. §. rati. ff. de procu. facit quod no. gl. & ibi doc. in l. nihil. C. de ꝓcu. ita dixit Bar. & Bal. in d. l. eleganter. §. ſi qs poſt. vbi eſt tex. apertus. & eſt tex. & ibi Sal.
18 in d. l. poſtquam liti. C. de pac. ibi inſtaurari. ¶ † Qintò, & vltimò aduertas, ꝙ quædam ſunt exceptiones merè dilatoriæ, quędam miſtæ, quæ ſapiunt naturã vtriuſq;. In meris peremptorijs, dic, vt in d. l. peremptorias. & dicam j̃. eo. §. appellantur. quia nõ impediunt proceſſum. vt ibi. In meris verò dilatorijs dic, ꝙ quædã eſt dilatoria ſolutionis, & de hac vide quod hr̃ in l. exceptionẽ. & ibi doc. & Bald. & Sal. C. de prob. & dicam in d. §. appellatur. Quædam eſt dilatoria, ſeu declinatoria iudicij, & hæc interdum cauſatur a fori priuilegio, & iſta debet opponi antequam faciat in iudicio aliquem actũ, per quem dici poſſet, ꝙ conſenſit in iudicem. l. ſi. C. de exce. & ibi Bar. de quo dicam j̃. eo. in §. ſi. Interdum cauſatur ex defectu perſonæ agentis, & tunc aut iſte venit noĩe alterius. vt in l. ita demum. C. de procu. & de hoc dicã in d. §. ſi. aut venit noĩe proprio, & tunc aut eſt defectus perſonę inhærens, aut ab extrinſeco proueniẽs. Primò caſu, aut quia quaſi extinguit perſonã, vt exceptio ſeruitutis. l. quod attinet. de reg. iur. & tunc qñcunq; poteſt proponi ratio, quia iudicium eſt retro nullum. Aut perſonã talis exceptio non extinguit, nec quaſi, vt eſt exceptio inhabilitatis rõne ætatis. & tunc dic, vt not. gl. & doc. in l. exigendi. C. de procur. & not. in l. momentaneæ. C. qui legi. perſonam &c. ¶ Secundò caſu, qñ defectus venit ab intrinſeco, vt in hoc exemplo, qñ ſtatuto dicitur ꝙ non reddatur ius non ſoluenti collectas, & tunc talis exceptio põt qñq; opponi, licet contra aliquem actũ iudiciarium, per quẽ ius redditur, ius intelligatur facultas opponendi repetita. l. repetit. & l. ſi cui. ff. quib. mod. vſusfru. amit. & pro hoc extra de exceptionib. c. 1. & l. 1. C. de anna. except. & l. cũ notiſſimi. §. in his. C. de præſcri. 30. anno. & pro hoc tu allega quod de cõtinuo grauamine not. Cy. Bal. Sal. & communiter doc. in l. 2. C. de ſer. & aqua. In exceptionibus verò miſtis, de quibus ſ̃. dixi, videlicet de impedientibus litis ingreſſum, & iſta opponi poſſunt in vim dilatoriæ, & in vim peremptoriæ, inſpiciendus eſt ergo modus, & forma, quibus opponunt, vt dixi ſ̃. iſta ſunt de mente Bar. Bal. & Sal. in d. §. ſi quis poteſt. ¶ Sextò aduertas, ꝙ prædictæ exceptiones impedientes litis ingreſſum poſſunt opponi per quemcunque cuius intereſt. l. 3. ff. de arb. facit l. pen. C. de non num. pec.

SVMMARIVM.

1 *Senatuſconſultum an ſit lex.*
2 *Reus conuentus actione reali perſonali, licèt fuerit per ſentẽtiam abſolutus, ſi tamen poſtea ſoluat, ſolutum repetere non poteſt.*
3 *Solutum bis quando repeti poſſit.*
4 *Solutum an doli exceptione tutus repetat.*
5 *Intellectus ad l. qui exceptionem, in prin. ff. de condi. indebi.*
6 *Sententia abſolutoria an tollat ciuilem, & naturalem obligationem.*
7 *Domicilium varijs modis perditur.*
8 *Iudex vt incompetens dicatur, quæ ſint conſideranda.*
9 *Iudex an die vltimo ſui officij ſententiare poſſit.*
10 *Delegatus ex falſo reſcripto ſi cognoſcat, an iudex ordinarius dictam ſententiam poſſit ratam habere.*
11 *Macedonianum an & quando locum habeat.*
12 *Exceptio Macedoniani cui competat.*
13 *Exceptio Macedoniani in quos detur.*
14 *Exceptio Macedoniani quando opponi poſſit.*
16 *Exceptio Macedoniani quando ceſſet. & nume. 18. 19. 22. 25. 26. 27. 28. & 29.*
17 *Priuilegiatus an ſuo priuilegio contra priuilegiatum vtatur.*
20 *Sumptus neceſſarij ſtudiorum cauſa qui dicantur.*
21 *Pater an filio ſtudenti ſine eius voluntate cogatur emere libros, & alia ad ſtudium neceſſaria miniſtrare.*
23 *Cãpſores recipiẽtes literas cābij an poſſint poſt ſolutionẽ cõtradicere*
24 *Campſor, qui literas cambij acceptauit, ſi rupit, an ad primum campſorem redire poſſit, qui literas deſtinauit.*
30 *Beneficium S. C. Velleiani, vbi, & quando locum habeat.*
Intercedere pro alio multis modis dicitur.
31 *Senatuſconſultum Velleianum quando ceſſet.* 32. 33. 35. 37. 41. 45. 46. & 47.
34 *Mulier, quæ ſimpliciter renunciauit Velleiano, nec in inſtrumento dicitur certiorata, an ita certiorata præſumatur.*
36 *Deceptio multiplex eſt in fœmina.*
38 *Auth. ſi qua mulier. C. ad S. C. Velleia. intellectus.*
39 *Contractus an teneat, ſi vir, & vxor conſtituunt ſe in eodem inſtrumento principales debitores.*
40 *Vir an poſſit ſe pro vxore obligare.*
42 *Fideiuſſor mulieris an Velleiano ſit iuuandus.*
43 *Exceptiones cauſæ cohærentes tranſeunt ad fideiuſſores.*
44 *Mulier pro debitore ſoluens an donare videatur.*
48 *Senatuſcon. Velleiani quod ſit beneficium, vel vtilitas. & nu. 49.*
50 *Intellectus ad l. quamuis §. ſi cum eſſem. ff. ad S. C. Velleianum.*
51 *Contractus vſurarius quis præſumatur.*
52 *Senatuſcon. Velleianum cui, & in quos competat.*
53 *Exceptio quæ obſtat deleganti, an obſtet illi, cui facta eſt delegatio.*
54 *Senatuſcon. Velleianum an hodie locum habeat.*
55 *Exceptio rei iudicatæ quando locum habeat.*
56 *Totum an negari poſſit, ſi aliqua particula eſt vera.*
57 *Abſolutoria lata in principali an obſtet in acceſſorio producto in rerum natura ante litem conteſtatam.*
58 *Abſolutoria à principali an pariat exceptionem rei iudicatæ in productis poſt litem conteſtatam.*
59 *Sententia in re principali, an præiudicet in fructibus.*
60 *Sñia cõdẽnatoria in principali an noceat in acceſſorijs reo principali.*
61 *Sententia lata in acceſſorio an præiudicet in principali.*
62 *Sententia lata pro emptore, vel contra emptorem an proſit vel noceat authori ſuo.*
63 *Abſolutoria lata pro filio an proſit etiam patri.*
64 *Sententia lata contra filium an noceat patri.*
65 *Sñia condemnatoria contra defenſorẽ an noceat illi, quẽ defendebat.*
66 *Sententia abſolutoria lata pro procuratore, tutore, curatore, ſyndico, œconomo, vel alio legitimo adminiſtratore, an proſit dominis ſuis, & an condemnatoria noceat.*
67 *Cauſa petendi an requiratur, q̃ ſit eadẽ in exceptione rei iudicatæ.*
68 *Deciſum ſemel in vno iudicio an per viam exceptionis poſſit in alio iudicio refricari.*
69 *Deciſum in vno iudicio excipiendo an poſſit poſtea illud idem alio deduci agendo.*
70 *Coniuncta perſona ſi agat vel conueniatur, an ſententia lata pro vno proſit alteri, vel lata contra vnum alij obſit.*
71 *Sententia lata contra aliquem an poſſit in ſui fauorem vel excuſationem allegari.*
72 *Iudicati quando ſit agendum.*
73 *Sententia in qua inſertæ ſunt plures cauſæ falſæ & vna vera, valeat.*

Item ſi. ¶Abſolutoria lata in perſonali, vel in reali, eandē
actionē non perimit, ſed exceptionem rei iudicatæ
parit conuento. & idem in pluribus aliis actionibus quarum
quædam ſunt ciuiles, quædam ſunt prætoriæ. h.d. ¶Nota, ꝙ ſen
tentia iudicis abſolutoria nō eſt tātæ potentiæ, ꝙ poſſit tollere
actionem, & omnem obligationem. facit l. cum a te. ff. de dolo.
& l. Iulianus verum debitorem. cum ibi plenè not. per glo. &
doc. ff. de condi. indeb. quod intelligas tn etiam verum, ſi huic
ſententiæ ego aſſenſi tuis perſuaſionibus. eſt tex. not. in d. l. cum
a te. in fi. ¶Nota, ꝙ licet quis fuerit abſolutus, ſi tamen in veri-
tate erat obligatus per prius, iterum pōt conueniri, & ſi non
opponat exceptionē rei iudicatæ, condēnabitur. facit quod hr
in l. vbi pactū. C. de tranſac. & in l. ſi vnus. §. pactus. & ibi glo. &
Bar. ff. de pac. & vide eleganter Bar. in l. eū qui ita. §. qui ita. ff. de
ver. ob. ¶Ex his no. ꝙ ſnia ꝯ ſententiam valet, ēt ſuper eadē re,
quamuis nō fuerit appellatū. facit quod hr in l. 1. C. qn prouo.
nō eſt neceſſe. de quo vide quod plenè ſcripſi in l. 1. in fi. prin. ff.
quæ ſniæ ſine appel. reſcin. ¶Nota. tex. ibi, ſiue in rem, cōiuncto
ibi, obligatio durat. ꝙ ille qui conueniri pōt actione in rem, pōt
dici obligatus, ſed impropriè tn̄ & largo mō, vidè gl. ſupra de
actio. in fi. princ. & ibi dixi. & in §. 1. eo. tit. ¶No. tex. ibi, exempli
cauſa, ꝙ ſemp vtile eſt aliquid gratia exempli ponere, oā exem
a plum declarat, & non reſtringit regulam. [a] l. damni infecti ſti-
pulatio ptinet. in fi. de dam. infec. ¶Nota ibi. ex multis variiſq;,
ꝙ exceptionū numerus eſt infinitus; innumerabiles namq; ſunt
exceptiones. de quo vide quod dixi ſupra in rub. in illa q. prin.
quotuplex ſit exceptio. ¶No. ibi neceſſariæ ſint. ꝙ materia exce
ptionum eſt pluſquā neceſſaria, vt defendat conuētum ab im-
pugnatione actoris, quia exceptiones dicuntur eſſe arma defen
ſibilia rei. vt no. glo. & ibi dixi ſupra eod. in rub. ſicut nanq; ap-
pellatio eſt pneceſſaria, vt iniquitatē primi iudicis ꝯ appellātē
tollat, & eneruet, l. 1. in prin. & ibi ſcripſi. ff. de appel. ita & exce
1 ptio cōtra actorē vt dixi. ¶†No. ibi, vicem legis obtinet, ꝙ pro-
priè loquendo, ſenatuſconſulta nō ſunt propriè leges, hoc eſt,
quia non continentur in l. 12. tabu. vel etiam non ſunt condi-
ta a toto populo, ſed vt dixit tex. ſupra de iure natu. §. ſenatuſ-
conſultum. vice populi illud faciebant. & clarum eſt, ꝙ ille qui
obtinet vicem alterius, non dicitur eſſe ille, cuius vices gerūn
tur. de quo vide optimam gl. in l. 2. C. de off. eius qui vi. alterius
gerit. & vide eleganter Bar. in l. ſi filius. ff. de legi. & in l. 1. §. 2. ff.
de leg. 3. & in l. ſolēt. ff. de offi. pcon. & legati. & in l. 1. ff. de of-
ficio eius, cui manda. eſt iuriſdic. de quo vide quod plenius ſcri
pſi ſupra eodem in rub. circa prin. ¶No. ꝙ ſicut actiones, & ar-
ma actorum ſunt introductæ de iure ciuili. vt habetur in l. ex
hoc iure gentium. maximè p Saly. ff. de iuſt. & iure. de quo vide
quod plenius ſcripſi ſupra de act. in princ. ita etiam eodem iu-
re ſunt introductæ exceptiones. ¶In glo. ſi in iudicio. in fi. intel-
ligas illum tex. cum iſta glo. ꝙ reus fuit abſolutus. vt infra pa-
tet. ¶In glo. oblig. durat ibi, l. iudex. no. ex glo. vna cum gl. ſupe-
2 riori coniuncta cum textu, ꝙ † reus cōuentus actione reali vel
pſonali, licèt fuerit p ſentētiā abſolutus, ſi tamen poſtea ſoluat,
b ſolutum repetere non pōt. [b] quia licèt fuerit abſolutus, reman
ſit tn̄ naturaliter obligatus. vt dicit gl. ſequens & tex. in l. Iulia-
nus verum debitorem. ff. de condict. indeb. vbi Bar. quē commu
niter ibi ſequuntur doctores, in verſi. item oppono, quia ſi hoc
eſt verum &c. poſt gl. in hoc articulo ſic concludit, ꝙ quando-
que partes ſunt in concordia, ꝙ debitum præceſſit, ſed agens
condictione indebiti ad repetendum dicit eſſe indebitum pro-
pter ſentētiam, quia fuit abſolutus, & nō audietur, quomodo-
cunque fuerit ſententiā, aut negatur omnino debitum præceſ-
ſiſſe. & tūc aut reus fuit abſolutus, quia nō probatum aut quia
non debitum, aut ſimpliciter. ſi ideo quia nō probatum, fuit ab
ſolutus, & poteſt agi condictione indebiti, & tn̄ ſi cōuentus p-
bat debitum, repetens ſuccumbit, ideo dr ibi, ꝙ repetere nō po
terit. vt patet in hac gl. Addas tu, quòd non eſt mirum ſi in hoc
ſecundo iudicio pōt conuentus pbare debitum fuiſſe, cū alium
ſinē nitatur probare, ergo audiendus. facit l. vēdicantē. in fin. de
euic. & quod not. Pe. & Cyn. in l. peremptorias. C. ſent. reſcin.
non poſ. & p Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig.
& p Bal. in l. pen. de his qui ſunt ſui vel alieni iuri. Aut fuit ab
ſolutus, quia non debitum, & tunc aut quia fuit pronuntiatum
ſuper facto tanquam non ꝯctum; & tūc poterit repeti, & p ſen-
tentiam probabitur ĩndebitum. l. ſi duo. §. Iulianus. & ibi Bar. de
iureiur. Aut fuit pronunciatum non debitum, & tunc aut fuit
dictum nullo modo debitum, & ſic nec ciuiliter, nec naturali-
ter, & tunc ſententia probat indebitum ſimpliciter, & tunc in-
telligitur non debitum, ſcilicet ciuiliter, vt poſſit probari de-
bitum naturaliter, niſi ex actis aliud conſtaret. Aut fuit ſim-
pliciter abſolutus, & præſumitur abſolutus, quia non proba-
tum, vt hic, & ſic poterit repeti, niſi ab aduerſario pbētur debi-
tum. vt d. l. Iulianus. cum gloſ. Teneas tn̄ mēti (tu actor) ꝙ in re-
petendo ſolutum non fundes te ex ſententia abſolutoria tantū,
videlicet (repeto vt indebitum, quia fui abſolutus) quia in du-
bio ſententia vr lata (vt dixi) quia nō probatum. facit l. circa. de
pbationi. & ff. de liber. cauſa. l. ſi liberis. §. 1. & l. ſi inter. de exce-
ptio. rei iudica. & no. gl. & Bar. in d. l. Iulianus. Et ideo quod nō
eſt probatum in vno iudicio, pōt in alio probari, vt ſtatim dixi.
nec ēt debes te fundare ex actis, & probationibus tn̄, videlicet
a (dico, ꝙ hoc, quod ſolui, erat indebitum) quia in tali iudicio nō
fuit pbatum debitum, quia conuentus poſſet impugnare p no-
uas probationes, id, quod in alio iudicio probatū nō eſt, qua
de re opus eſt, quod pariter, & ſimul fundet ſe ex actis, proba-
tionibus, & ſententia, videlicet (dico illud, quod ſolui, non eſſe
debitum, quia ego fui p ſnia abſolutus; non probatum debitū
nō eſſe) ita dixit Bar. in l. Iulianus. in ver. item oppo. quia ſi hoc
eſt verum, quod in alia inſtantia &c. quod tene menti. quia au-
toritas ſua magna eſt. Poſſes tn̄ ꝯ eum attētare, ꝙ eo ipſo, ꝙ di-
cit, quia fui abſolutus, & ſic p ſententiam, quæ tranſiuit in rem
iudicatam. l. 1. ff. de iudi. quæ non valet ſine actis. l. prolatam. C.
de ſenten. l. acta. ff. de re iudica. In dubio vr ſententia referri ad
acta, & ad cauſam deductam in actis. l. ſi quis ad exhibendum.
cum glo. & ibi Bar. & Ange. de exce. rei iudi. ergo vnam cauſam
dicit expreſsè, quia dicitur indebitum pp ſententiam, aliā cau-
ſam dicit tacitè, videlicet, quia nō probatū, vt conſtat ex actis,
ad quæ acta in dubio ſnia refertur, ergo perinde eſt, ac ſi vtrun
que expreſsè dixiſſet, videlicet, indebitum per ſentētiā, & quia
non probatum. facit l. cum quid. cum ibi no. ſi certum peta. niſi
ſaluando Barto. dicas, vt in veritate verba ſua finaliter inclu-
dunt, ꝙ aut actor ſimpliciter nō probauit debitum in primo iu
dicio, & habet locum quod dixi, aut reus aſſumpſit in ſe onus
probandi in primo iudicio nō fore debitum, & illud probauit.
iuxta l. circa. de proba. & l. ſed ſi poſſeſſori. §. ſi. cum l. ſeq. ff. de
iureiur. & habetur in l. Pomponius. §. ſi is. ff. de procurator. &
tunc referendo ſe ad ſniam, & ad probationes manifeſtè pbat
indebitum. ſecus ſi alietum tn̄, vt dixit eleganter Bar. & prædi-
cta procedunt, qn̄ ſoluit ſententiam abſolutoriam. ſi autem ſol
uit pendēte iudicio, & poſtea ſequatur abſolutoria ab obſerua
tione iudicij, quia ſoluit, & clarum eſt, ꝙ nō repetitur. vt ſupra
de ppe. & tem. act. §. ſi. Vnde aliquando eſt bona cautela ſolue-
re pendente iudicio, ideo vt abſoluatur, & vt euitetur infamia,
quæ reſultaret ex condemnatione, vt not. Bar. in l. infamē. ff. de
publi. iud. & l. ſi reus paratus. ff. de proc. quod dictum tn̄ Bar. in-
telligit verū, præterquam in atrocioribus, quia tunc in illis nō
pdeſſet dicta abſolutoria, vt euitet dicta infamia. ita dixit Bal.
in l. 1. C. de condi. inde. quod nota ad limitationē prædictorū.
dic, vt ibi p eum. Aut fuit ſimpliciter abſolutus, & tūn dic, vt ſu
pra dixi. aut fuit condēnatus, & eſt facta exactio virtute ſniæ,
& tunc aut volo repetere p cōditionē indebiti, & non poſſum,
quia cum ſolui, debitum ſolui, quia ſnia facit omnino debitum.
l. 1. C. de con. ind. l. fideiuſſor. §. in omnib. ff. manda. Aut volo re-
petere p condictionē ſine cauſa, & poſſum, quia prima cā per
ſecundam redit ad non cauſam. ff. de condi. ſine cauſa. l. ſi fullo.
& quod ibi Barto. & doct. & dominus meus Pau. de Caſt. dixit
elegāter Bar. in d. l. Iulianus. in verſ. ſecundò oppono, In primo
3 iudicio. ¶†Et iſta induxit ibi Bar. ad quæſtionem, quòd ſtatuto
cauet, quòd ꝯ inſtrm guarentigiæ non poſſit opponi, niſi exce-
ptio ſolutionis, quæ probetur per aliud inſtrm. l. gnaliter. C. de
non nu. pecu. Pone ergo, quòd primò ſolui, & tu agas ꝯ me, &
qa non potui probare ſolutionē per aliud inſtrm, fui coactus
iterum ſoluere, certè facta ſolutione pro executione ſententiæ,
repeterem quod primo ſolueram, & ſic primam ſolutionem p
cōdictionem ſine cauſa, & non per condictionem indebiti. qd
perpetuò tene mēti, vt ſcias quid debeas intentare, & quid de-
beas repetere, videlicet, primam, vel ſecundam ſolutionem. De
quo vide quod ſcripſi. ff. de appella. l. cum ex cauſa. & quod ſcri
pſit

ADDITIONES.

a Regulam. Adde tex. in c. 1. ne cleri. vel mona. Et ibi Panor. in rub. eo tit. vide tex. in c. Roma. §. ſi autem. & ibi Gemi. de appel. libr. 6. Et prædictis iunge quod dicitur, videlicet, quod vno exemplo cōtentiſſimus. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. & in c. de liguribus. 23. q. 5.

b Non poteſt. Adde an debitum ſolutum vigore ſentētiæ poſſit repeti. per Bal. in conſilio 76. in 3. lib. & quid ſi ſolui debitum vigore ſententiæ, an poteſt repetere condictione ſine cauſa. vide per Ioan. de Imo. in l. Imperatores. de re iudi. & per Moder. in l. ſi. a quibus appella. non li. & per Cano. in c. inter monaſterium. de re iudi. per Cyn. & Bald. late in l. 1. C. de condict. indeb. adde quod not. Innoc. in c. grauis. de depoſi. per Bar. & alios in l. eleganter. in gl. qui poſſ. & in l. Iulianus verum debitorem. ff. de condi. indeb.

pſit dominus meus Io. in l. fi. ff. a qui. appell. non licet. Tu omnino
videas qđ circa hoc latiſſimè ſcripſi in d. l. fi. cũ ſemel mihi oc-
curreret de facto Bononiæ. dic, vt ibi. vide Bar. in l. 2. §. 1. ff. qđ
vi aut clam. & per Bar. in l. ſi fine. in princip. ff. rem ratã haberi.
& l. 1. C. de condit. indeb. Et prædicta procedunt, qñ erat tutus
alia exceptione ea ſnīa abſolutoria. Quid aũt ſi erat tutus alia
exceptione, & ſoluit, an repetere poſſet? & ſolet dici, aut ſcien-
ter ſoluit, & non pòt repetere, quia ſoluendo ſcienter vr̃ ſuę ex
ceptioni renuntiare. l. ſi quis delegauerit. ff. de noua. & ſic vr̃ do
nare. l. 1. ff. de condict. indeb. & quod ibi per Bar. & doc. Aut ſol
uit ignoranter, & tunc ſi ignorantia iuris, & idem, quia non re
petit. aut ignorãtia facti, & repeti pòt. & de his tribus membris
eſt tex. & ibi doct. in l. error. C. de leg. Falcid. & quod ibi per
Bal. & Sal. facit l. 1. & quod ibi not. eod. ti. & facit l. patrem. &
l. debitorem. ff. quæ in frau. cre. & l. cum quis. cum ibi plenè no.
& per glo. & doct. C. de iur. & fac. igno. & per Lu. in d. l. 1. ff. de
cond. indeb. Alibi verò ſolet dici, ꝙ diſtinguatur qua exceptio-
ne tutus eſt, quia aut eſt tutus exceptione fauorabili, & poteſt
ſolutum repetere, aut odioſa, & non poteſt repetere, l. qui exce
ptionem. in princip. ff. de cond. indeb. cum ibi no. per glo. &
Bar. & no. per glo. Bar. & doct. in l. qui ſe debere. de cond. ob
cau. ¶ Sed dubitatur quando eſt tutus exceptione doli, an ſolu-
4 tum † repetere poſſit, & per conſequens an dicatur tutus exce-
ptione odioſa, vel non. & Bartol. in l. ſi quis cum aliter. ff. de
verb. obl. dixit, ꝙ in actione ſtricti iuris ſubuenitur ſibi per a-
ctionem de dolo. per l. ſi id quod aurum. ff. de verb. obl. quia ſi
ſubuenitur ſtipulatori decepto, vt ibi, videlicet ut agat, multo-
magis debet ſubueniri promiſſori, & poſtea ſoluenti, vt ſolu-
tum repetere poſſit, vel ei poteſt condici poſſeſſio. vt d. l. qui
exceptionẽ. §. ſi quis. & l. indebiti. §. 1. eod. tit. Sed Pet. quem ſe-
quitur Ang. in d. l. ſi quis cum aliter. tenet contrarium, quia tu-
tus exceptione doli eſt tutus exceptione odioſa, ergo ſolutum
non repetitur. vt d. l. qui exceptionem. Sed ꝙ immo poſſit repe
tere, vt voluit Bar. dicas tu, ꝙ hoc etiam voluit gloſ. in d. l. qui
ſe debere. quando dolus eſt ex propoſito. idem tamen voluit
Bar. quando re ipſa. vt d. l. ſi id quod aurum. cõiuncta d. l. ſi quis
cum aliter. Sed Lud. in d. l. ſi quis cum aliter. dicit, ꝙ illa l. ſi id
quod aurum. non probat intentionem Bar. quia loquitur, quã-
do dolus venit ex propoſito, vt patet ibi, ſi ſciens. Tu verò po-
tes dicere, quòd ſi datur actio quando dolus venit ex propoſi-
to, idem ergo erit, quando venit ex re ipſa. vt d. l. ſi quis cum
aliter. quæ lex dictos duos caſus æquiparat, ſed quoties duo
caſus ab aliqua lege æquiparantur, ſtatutum in uno, videtur
ſtatutum in alio de æquiparatis, l. ſi quis ſeruo. C. de fur. cum
ibi no. ſed in l. ſi id quod aurum. reperitur id ſtatutum; quan-
do eſt dolus ex propoſito, idem ergo erit, quando erit dolus
re ipſa, vt d. l. ſi quis cum aliter. Vel ſecundò poſſes dicere, ſm
dñm Pan. ꝙ d. l. ſi id quod aurum. non probat opi. Bar. quia ibi
nullum aliud remediũ habebat, niſi illud, de quo ibi in tex. ſed
in caſu noſtro habebat aliud remediũ, & aliam exceptionem,
vnde ſoluendo, videtur illis renuntiare. facit d. l. ſi quis delega-
uerit. Tamen his non obſtantibus, idem do. Pan. & Ludo. in d.
l. ſi quis cum aliter. tenent opin. Bar. quia ſiue quis ſit tutus do-
li exceptione, quæ proueniat ex propoſito, ſiue re ipſa, ſolutum
repetere poterit per caſum d. l. qui ſe debere. in §. reſpon. & per
caſum in l. ſi nõ ſortem. §. indebitum. de cond. indeb. vbi datur
regula, ꝙ tutus exceptione ꝑpetua, ſolutum repetere pòt. quod
5 bñ no. ¶ Non obſtat d. l. qui exceptionẽ. † quia illa lex loquitur
in exceptione Macedoniani, q̃ inuenta eſt ꝯ naturalem æquita-
tẽ. quæ eſt, vt nemo cũ alterius iactura locupletet. l. nã hoc na-
tura. ff. de cond. inde. ſed nos loquimur in exceptione doli, quæ
nõ eſt inuenta principaliter in odiũ doloſi, ſed in fauorẽ dece-
pti, ne alterius fallacia ſibi noceat, vt l. 1. ff. de dolo. & per quam
opponẽs tractat de damno euitando. pro qua tu allega gl. in d.
l. qui exceptione. in ver. pecuniam. in fi. Tu verò poſſes illud ali
ter, & alio modo declarare, videlicet id, qđ dr̃ tutus exceptio-
ne doli, quia aut dolus nullus eſt ex parte creditoris, quia con-
ceſſit pecuniã, vel aliam rem ſine aliquo dolo, vel deceptione,
ſed dolus dr̃ ineſſe, vel ꝓſumi in fauorẽ illius, qui eſt tutus di-
cta exceptione, & in odiũ creditoris, vt dicimus in filioſa. q eſt
tutus exceptione Macedoniani. quia lex ꝓſumit dolũ ex parte
creditoris, licèt nulla mala intẽtio, vel malũ propoſitũ mutuã-
di fuerit, tunc clarũ eſt, ꝙ ſolutum non repetit̃. vt d. l. qui exce-
ptionẽ. Aut dolus verè fuit ex parte creditoris, & licèt ſm tu-
tus exceptione odioſa ꝑꝑ dolum, tñ ne creditor ex dolo ſuo lo
cuplet̃, & glorietur de ſuo dolo cõmiſſo ſcienter, vel ẽt re ipſa,
ſolutũ repeti pòt. d. l. ſi quis cũ aliter. coniũcta d. l. qui exceptio-
nẽ. cum ſimilibus. de quibus vide omnino quæ ſcripſi ſupra eo. in
prin. qñ tractaui de exceptio. doli. ¶ In ea. gl. ibi, & caue tibi, quia
ꝑ iuſiurandũ. de hoc dic, vt ſupra e. §. æquè ſi debitor. & ibi di-
xi. & intelligas de iureiurando delato a parte parti. & ſic de iu-
ramẽto voluntario, quod habet cõſenſum, l. q̃ iuraſſe. in fi. ff. de
iureiur. ſecus aũt in iur̃o neceſſario, quia illud haberet eãdem
vim, ſicut res iudicata, l. 2. ff. de iureiur. & quod ibi no. & ſic tol-
leret ſola ciuilis. ar. l. Iulianus verum debitorẽ. ff. de cond. inde.
ita dixit Bar. in d. l. Stichũ. §. naturalis. ff. de ſol. ¶ In ea. ibi, & per
pactum. vt bř, & ibi dixi ſupra e. §. præterea ſi debitor. ¶ In ea.
ibi, Iulianus ait. No. iſtam glo. ꝙ ſnīa abſolutoria tollit ciuilem
a obligationem, & naturalis tm̃ remanet. [a] de quo uide latè per
Iac. But. & Bar. in d. l. Iulianus. ff. de cond. indeb. in verſic. ſequit̃
videre de ſententia abſolutoria. vbi cõcludit, aut reus abſolui-
6 tur, quia † prouocat aliũ ad iudiciũ, aut ipſe fuit prouocatus. Pri
mo caſu, ſi poſtulat per medium iuris prætorij, vt quia reſtitui-
tur in integrum. & tunc quia prætor non pòt tollere ius ciui-
le, niſi effectu. vt §. quos aũt. inſt. de bon. poſ. tunc non tolletur
actio, nec aliqua obligatio, ſed producet exceptionem, ſm glo.
in l. 3. §. ſed utrum. ff. de mino. quæ incipit, licet. n. &c. quandoq;
abſoluitur remedio iuris ciuilis propoſito, & tunc ſi obligatio,
qua tenebatur, erat paris potentiæ, ut quia per ſolam ſniam
condemnatoriam erat obligatus. iux. l. 1. C. de cond. indeb. &
tũc per abſolutoriam liberatur in totum a prima obligatione,
l. 1. & 2. C. de ſen. paſ. quia nihil tã naturale &c. l. nil tam natu-
rale. ff. de reg. iur. Si verò erat aliter obligatus, vt puta, conſen-
ſu, vel alio modo, & tunc talis abſolutoria tollit obligationẽ ci
uilẽ, naturalis verò obligatio remanet, l. ſi pœnæ cauſa. in prin.
in tex. & glo. ff. de cond. indeb. & hoc qñ iudex ipſe liberat per
ſuam ſniam abſolutoriam. ſi aũt coegerit partem illum libera-
re, dic ut ibi latius p Bar. Secũdo vero caſu principali, qñ reus
fuit tractus ad iudiciũ, & tunc aut abſoluitur, quia non eſt pro-
batum. & tollitur ciuilis. arg. l. Iulianus. & eſt rõ, quia ſuper du
bio iudex tunc pronunciat. & per conſequens agit tollere vin-
culum ciuile, ꝙ abſoluendo per ſententiam habebat obſtare. &
pro hoc inducit l. quid tñ. §. 1. ff. de arb. Aut abſoluit, quia nullo
modo fuit debitũ, & tunc licèt iudex agat vtrunq; vinculũ tol-
lere, tamẽ ſolummodo tollit ciuile, non naturale. inſti. de iure
nat. gen. & ci. §. pe. aut abſoluit, quia nõ debitum: nõ tñ adijciẽs
illa verba, videlicet (nullo iure) ſed ſimpliciter dicens, ꝙ nõ eſt
debitũ, & tunc ẽt ciuilis tollitur per iura in primo mẽbro alle-
gata. Aut iudex abſoluit tanquam non contractum; & tũc licèt
videatur vtrunq; tollere, tñ ſola ciuilis tollitur. fatetur tñ Bar.
ꝙ in illo, & iſto caſu naturalis, quę remanet, eſt eliſa propter rẽ
iudicatam, quæ inter partes habetur pro veritate. & ſic, ſi tu põ
deres bñ verba Bar. apparet manifeſtè, ꝙ reſidet Bar. & vult, ꝙ
omnibus prædictis caſibus tollatur ciuilis. Sed Iac. de Are. &
Pet. volunt ſimpliciter, ꝙ immo ciuilis non tollatur, ſed tm̃ eli-
datur, ex eo, quia per abſolutoriam nõ eſt ſublata prima actio.
quod patet, quia obſtat exceptio rei iudicatæ; vt hic, ſed exce-
ptio eſt actionis excluſio. ff. de exceptio. l. 3. ſed actio competit
vbicunq; eſt vtraq; obligatio. ff. de pac. l. iuregẽtiũ. in prin. §. 1.
& l. licèt. §. ea obligatio. ff. de procur. Sed tu dicas, ꝙ iſta rõ non
aſtringit, quia actio, & ſic filia nõ poſſet naſci (niſi miraculosè)
ſine vtraq; obligatione, tñ nata, pòt durare ſine altera obliga-
tione. l. ſi unus §. pactus. ff. de pact. Secundò dicunt dicti doct. ꝙ
immo nullo dictorum caſuum iudex intendit actionem tolle-
re, ſed tm̃ declarare, ergo vltra eius intentionẽ ſententia nõ de
bet operari. l. nõ omnis. ſi cer. pe. & ꝙ non intendat aliquid tol
lere vel agere, declarat in ſingulis caſibus. Et primò, qñ abſol-
uit, quia non eſt probatum, quia non eſt credendũ iudicem vel
le tollere id, qđ ignorat, nec apparet ſibi ſubeſſe. & potiſſimè,
quia debet credere illud non eſſe probatione ſuper eo deficien
te. ar. l. 1. de ꝯhen. empt. idem & multò fortius, quando abſol-
uit, quia non debitum, vel quia non ꝯctum, quia ea, quæ decla-
rantur, non inducũt. l. hæredes palam. §. 1. ff. de teſt. Tertiò allegat
caſus ĩ iſto §. vbi tex. dicit, ꝙ ſiue fuerit actione reali, ſeu pſona-
li, tñ obligatio, & actio ipſo iure durat. & ideo poteſt iterũ agi,
licèt poſſet opponi exceptio. & hoc ẽt tenebat Rich. de Sal. &
hanc partẽ eſt ẽt ſecutus poſtea Saly. in d. l. Iulianus. vbi con-
cludunt

A D D I T I O.

a Tantum remanet. Adde ꝙ ſola iudicis abſolutoria non poteſt facere quin il
le, qui in veritate eſt debitor adhuc nõ ſit verus debitor, ut eſt dictũ Inn. in c.
quod ſicut, de electio. ꝙ per ſententiam non poteſt immutari rectitudo na-
turalis æquitatis. licèt alibi dicat gl. ꝙ eſt tantæ auctoritatis ſententia, quòd
de non ente poteſt facere ens, & contra in l. ſi non ſortem. in verſi. hæredi. ff.
de condi. indeb. & per dictam gl. dicebatur, quòd iudex poteſt facere de al-
bo nigrum, & de nigro album. vide notabiliter, & eleganter Iaſ. in l. Iulia. ue
rum debitorem. quæ hic allegatur. ff. de condi. indeb. in prin.

cludût,quòd abſolutoria nullo mô tollit ciuilem, & inducit Sa
ly.pro caſo,l.cû a te.ff.de dolo,ubi non obſtâte abſolutoria,ite-
rum ago ꝯ te. & ſi obiicies de re iud.replicatione iuuabor, igi-
tur &c.quinimmo fortius ibi fuit, quia abſolutus iuſſu actoris.
Sed tu poſſes reſpôdere , vt dixi ſupra, quòd durat actio ét ſine
patre.Non obſtat d.l.Iul.ſm Sal.quia ibi nô eſt aliqua dictio ex
cluſiua.nam non ſequitur naturaliter , debitor permanet, ergo
non ciuiliter,nec obſtat,ſm Sal.in d.l.quid tñ.§.1.de arbi.quam
allegat Bar.quia illa loquitur in arbitro, cuius ſententia nô tol
lit,neque inducit actionẽ,vel exceptionẽ.l.2.ff.de arbi. & ideo
ibi loquitur de petitione facti , quam actor faciendo incidit in
pœnam.concludit ergo Sal.ꝙ abſolutoria ſententia naturalem
nô tollit,ſed ciuilem elidit,& naturalis remanet.Tu tñ pro Bar.
poſſes allegare tex.qui loquitur in iudice,& ſentẽtia ſua decla-
ratoria.l.ſi prætor.in prin.ff.de iud.¶ In glo.ex legibus.in ſi.pro
declaratione iſtius materiæ, qñ dicatur iudex non ſuus. Bald.&
7 Sal.in rub. C. ſi a non compe.iud.dicunt, ꝙ tribus †modis per-
a ditur domicilium originis,[a] videlicet,vi,iure,& conſenſu,vt ſi
quis fuerit per vim vna cum familia ſua de ciuitate ſuæ origi-
nis expulſus , vt ſunt illi exititij ciuitatû. ff.de dolo. l.cum quis
iure . vt ſi quis deportatur, vel in perpetuû relegatur, vel vltra
decem annos. ff.de cap.diminu.l.amiſſione. §. qui deficiunt.Tu
dicas,ꝙ ille leges probant, qñ deportatur,vel relegatur in per-
petuum,ſed qñ ad tempus,non dicunt.ſed pro eis facit l.relega-
torum.§. ad tempus. & quod ibi habeť de interdict. & relegat.
& quod not.gl.in ſimili,in l.ciues. C. de incol.lib.x.& quod ibi
no gl.& doc.in l.1.& 2.C. vbi de cri.agi.oper.& ſi talis reſtituа-
tur,uť poſtliminio reuerſus.ff.de iniuſto teſt.l.ſi quis filius.§.pe.
Tu dicas ꝙ ille tex.non probat, quia loquitur in capto ab hoſti
bus.Sed pro eis facit , quia reſtitutio principis ad ſimilitudinẽ
poſtliminij,reponit eum in priſtinum ſtatum,in quo erat ante-
quã deportaretur.l.fi.& ibi Bar.& de c.C.de ſent.paſ.& glo.no.
in l.Gallus.§.& quid ſi tantû.ff.de lib.& poſth. Adde quod ele-
ganter dixit Bar.qñ princeps non dixit reſtituimus te , ſed vſus
fuit iſto verbo,rebannimus te, quia perinde eſt , ac ſi eſſet in in-
tegrû reſtitutus.ita elegâter dixit Bar. in l.1.§.fi.ff.de quæſt. Cô
ſenſu perdiť domicilium,ut ſi quis dimiſſis propriis laribus,no
uos lares ſibi conſtituit. ff.ad mun.l.domicilium.C.vbi ſen.vel
cla.l.2. oîbus enim his tribus caſibus , de poſtea geſtis non pôt
quis ad vetus domiciliû trahi , quãuis ibidẽ nudû nomẽ origi-
nis retineat, ne nudû nomẽ ei noceat.l.2. §.ſed ſi fini. ad Tertu.
& quod ibi gl.& Bar.inſti.de hæred.quali.& diffe.§.ſed his.qď
eſt verum, niſi ibi reperiatur. l.2. C.de iur.om.iud.l.aſſumptio.
8 ad muni. facit l. hæres abſens.§ pe.ff.de iud. ¶ † Secundû princi-
paliter aduertas, ꝙ circa incompetẽtia iudicis, quinq; ſunt cô-
ſideranda.Primò,perſona.l.2. C.ſi a non. compe. iudi.ita ꝙ dẽt
conſiderari,an ſit iudex ordinarius rei côuenti,vel cauſæ . & ſi
eſſet delegatus ab eo qui potuit eum delegare,d. l.2. & l.1. C.q
pro ſua iur. ¶ Secundò debet conſiderari cauſa,vt ſi eſt delega-
tus ad vnã cãm,non poſſit ſuper alia iudicare; vtputà,ſi eſt de-
legatus ſup petitorio, non poſſet de poſſeſſorio cognoſcere, vt
l.ſi de poſſeſſione. C. ſi a nô côpe.iudi.qď ẽ verû qñ æque prin
cipaliter uellet cognoſcere,ſed ſi incidẽter,poſſet, vtputà, vt co
gnoſcat qs eſt actor,& quis reus.facit §.cômodû.inſti.de inter-
di.l.quoties.C.de iud.cû ſua materia.¶ Tertio côſideratť res.l.1.
eo.tit.ita ꝙ delegatus in una re , non pôt de alia iudicare,d.l.1.
& ſic delegatus ſuper fundo nô poterit de fructibus cognoſce-
re. qď eſt verû de fructibus prouentis ante delegationẽ, ſed de
illis q veniunt poſt litem corã eo côteſtatam,tanq̃ de emergẽti
cognoſcere poterit. l.ædiles. §.ſciendum. ff. de ædil. ædi. quod
ſemp intelligas verû,niſi fuerit iuriſdictio prorogata.l.1.§.1.&
ibi glo.Bar.Bal.& Ang.ff.de iud. facit l.de qua re.eo.tit.¶ Quar-
to côſideratur tempus.ff.de iuriſ.om.iud. l.eum qui.§.iudicare.
vt ſi erat iudex datus vſq; ad bienniû,nô pôt elapſo biennio iu-
9 dicare,nec aliquid mandare, vt ibi in glo.¶ † An aût in die vlti-
mo ſui officij poſſit ſententiare?gl.4.in c.& ſi Chriſtus.de iure-
iur.dicit,ꝙ nô debet iudicare,ſi tñ iudicat,valet,& tenet ſentẽ-
tia.facit l.meminiſſe. ff.de off. procon. & leg. & iſtud ſequitur
Bar.in d.l.cum qui. §.magiſtratus. Sed an hoc ſit uerû , vide qď
habeť p gl.& doc. in d.l.meminiſſe.Aduertas ẽt,ꝙ licet officiû
ordinarij ſit tẽpore finitû , tñ ſemper uſq; ad euentû ſui ſucceſ-
ſoris oîa pôt facere, ac ſi eſſet intra tẽpus ſui regiminis.d.l.me-
miniſſe.& ibi glo.Bar. & Bal.quod no.quia ſemel mihi aſſiden
ti in Vrbe ꝯtigit.¶ Quinto,& vltimo,côſiderari debet locus,ita
quòd nô in oî loco iudex dẽt iudicare, & ſic nô pôt extra ter-
ritoriû ſuû iuriſdictionẽ ꝯtẽtioſã exercere.l.fi. ff.de iur.om.iur.
ſed in loco maiorû.l.pe.ff.de iuſti. & iure. Poſſet tamẽ ex cã, in
qualibet parte ſui territorij, & ſuę iuriſdictionis iudicare,& mã
dare,l.ſi locus.& ibi gl.& doc.ff.de iud.niſi eſſet locus inhone-
ſtus.l.ſi cû dies.§.ſed ſi in aliquẽ.ff.de arbi.Patet itaq; ex prædi-
ctis,ꝙ nemo pôt côueniri corã iudice nô ſuo, & ꝙ ſententia lata
a iudice penitus incômpetenti, eſt ipſo iure nulla.C.ſi a nô cô-
pe.iud.p totum.ſiue dicať iudex ordinarius.l.fi.eo.tit.ſiue dele-
gatus.l.1.& 2.& 3.eo.tit.niſi fuiſſet iuriſdictio prorogata, vt di-
xi. Vnde qñ quis côuenit corã non ſuo iudice in prin.cauſæ hoc
eſt ante litẽ conteſt.ſm doc.opponat declinatoriã l.ſi ꝯuenerit.
& qď ibi habeť.ff.de iuriſ.om. iud. vel ſm Bar.ante primû actû
ꝯdictoriû.l.fi.C.de exce.& qď ibi Bar.opus ergo eſt qñ quis ci-
tať a iudice nô ſuo , ꝙ côpareat & alleget ſuum priuilegiû,ſup
quo iudex citans cognoſcet,alias ſi non côpareret,poſſet mul-
ctari.l.ſi qs ex aliena.& quod ibi no. ff.de iud.& de iſta incôpe
tẽtia,& eius exceptione,dicã infra eo §.pe.dic,vt ibi dicã.¶ Vl-
timò aduertas,ꝙ ſi quis delegatus ex falſo reſcripto cognoſcat.
10 ¶ † An iudex ordinarius ratã dictã ſentẽtiã poſſit habere?& di-
cas ꝙ non, quia delegatione non ratihabitione dicta ſententia
debet comprobari,vt eſt gl.ord.in l.inſtar. C.de iur.fil.lib.x. ita
dicit Sal.in l.1.C.ſi a non compe.iud.pro quo allega tu quod ẽt
no.gl.in l.licet.ff.de iud.qď tene menti . ¶ Aduertas tñ ꝙ iudex ,
qñ cognoſcit ſe iudicẽ incompetentem,debet cauſam remitte-
re ad competentẽ,& acta & actitata corã ſe circũducere,ẽt par
tibus non côtentiẽtibus, quia ipſa acta non tenent.vt eſt tex.&
ibi gl.Bar.& doc.& qď ibi ſcripſi in l.ad principem.ff.de appel.
quod no.p limitatione.l.acta.& qď ibi p gl. & doc.ff.de re iud.
¶ In glo.legis vicem obtinent. ibi, ſicut exceptio Macedoniani.
hoc tractabimus de exceptione Macedoniani,& pro eius mate
ria examinanda erunt plura videnda. ¶ Primo vbi, & qñ habet
locum huius Macedoniani beneficium. Secundo cui detur.Ter
tio,ꝯ quos detur.Quarto,quando pôt opponi.Quinto,quando
11 ceſſat dictum beneficium. ¶ † Veniamus ad primum,& dictum
beneficium habet locum tantummodo, quando fit mutuum in
pecunia numerata. vt eſt tex.in l.1.côiuncta l.ſed & Iulianus.§.
mutui. ff.ad Mace. Nam in alio ꝯctu quam in ꝯctu mutui , non
habet locû dictû beneficiû.vt d.l.1.nec ẽt haberet locû in oî cô
tractu mutui,ſed (vt dixi) in pecunia numerata tantû,ſiue mu-
tuaretur pecunia ſub vſuris,ſiue ſine vſuris.l.ſed & Iulianus.§.
ſiue aût.ff.ad Mace.vnde non habet locû,ſi mutuaretur vinû,&
oleum,& alia ſimilia,licet in genere ſuo recipiant functionem.
l.2.§.mutui.ff.ſi cer.pet.vt eſt tex.in d.§.mutui.niſi fraus eſſet cô
miſſa, vt ꝙ dicti fructus, ſcilicet,vinum,oleum &c.mutuaren-
tur,vt eis diſtractis filiusfa.vtatur pecunia,quia tunc etiam ha-
beret locum dictum beneficium,d. §.mutui. in ſi. Ex quo no.ꝙ
in caſu mere odioſo,pecuniæ appellatio accipiť ſtricte pro pe
cu.num. tantum, vt d.§.mutui.ita dixit Bar. p illû §.1.l.talis ſcri
ptura.in prin.ff.de le.1.vbi magiſtraliter videas,qualiter verbû
(pecuniæ)accipiatur.¶ Et aduertas ad hoc vt habeat locum Ma
cedonianum, oportet ꝙ a creditore pecunia numerata emana
uerit: nam ſi a creditore aliquid in filium alienatur, & filiusfa.
pretium dictæ rei diſtractæ confiteatur habere in mutuum , li-
cet mutuum ſit,l.certi côdictio. §.ſi.cum l.ſeq.ff.ſi cer.pet.tamẽ
nô habet locû iſto caſu Macedonianû,quia dicta pecunia in ve
ritate , de manu dicti creditoris in manum filijfamilias non de-
uenit.vt eſt tex.in l.ſi filiusfa. §.is enim ſolus. ff.ad Macedo.niſi
(vt dixi)facta fuiſſet fraus & fictio inter eos , quia tunc noceret
creditori,& haberet locum dictû beneficiû.vt ibi habeť in fine.
qď no. Azo.in ſumma illius tituli.in verſ. habet ẽt locû,qď in-
telligit verû,ẽt ſi pecunia filij eſſet deſtinata ſolutioni & reſtitu
tioni fiendæ dicto creditori; tñ quia verû eſt ꝙ a creditoris par
te nô interuenit numeratio pecuniæ,qď ceſſat dictû ſenatuſcô-
ſultû.Ex quo ẽt infertur, quòd licet ego mutuauerim alteri pe-
cuniã numeratã,quã poſtea a quodã filioſa.nouãdi aio sû ſtipu
latus , tñ ceſſat ſenatuſconſ.quia licet pecuniæ datio in mutuû
proceſſerit ex parte creditoris,tñ quia filiusfa.nô recepit dictã
pecuniam,ceſſat ſenatuſc.eſt tex.in l.ſi quod alij. ff. ad Macedo.
12 ¶ † Viſo ex qua materia oriatur dicta exceptio Macedoniani, vi
deamus nunc de ſecundo,cui competat dicta exceptio.Reſpô-
deo quòd dať dicta exceptio filioſa. dû eſt in pẽtâte aliena con-
ſtitutus , ac ẽt poſſea datur ſibi ſui iuris effecto.l.1. in prin.& §.
certe ſi arrogatus.ff.ad Macedo. ſiue ſit filiusfa.in dignitate cô-
ſtitutus , ſiue non. vt eſt text. in l.1. §.pen. ſufficit enim ad hoc
vt côpetat ſibi dicta exceptio,quòd tpe mutui facta fuerit in pa
tria poteſtate, ſiue fuerit filiusfa. ciuilis & naturalis,ſiue ciuilis
tantum,

ADDITIO.

a Originis.Adde an domiciliû uxoris,uel uiri debeat obſeruari,pulchrû côſiliû Phi.Deci.ſub nu.19. col.9. & an habens domiciliû in ciuitate dicat eſſe de illa ciuitate,licèt aliûde traxerit originẽ,uide Ale.de Im.in côſi.75.in 5.lib-

tantum,modo in poteſtate aliena fuerit.ut d.§.certè. ¶Ex his
inferri pōt,ꝙ ſi mutuū factum eſt filio naturali tantum,uel ſpu
rio alieno,q tñ non fuit in poteſtate parentum.inſt.de pat.pot.
in prin.neceſſario ſequitur,ꝙ naturalis tñ,vel ſpurius,dictum
beneficium Macedoniani non habebunt. arg.d.l. 1. ibi,in cuius
poteſtate fuiſſet &c.& d.§.certe igitur &c.Et ēt ſequitur ꝙ ēt ſi
ſit in ptāte conſtitutus, & ēt licet ſit comes vel doctor , & mu-
tuū receperit, non tñ in cauſam quaſi caſtrēſis peculij,habebit
tñ dictū beneficiū.vt d.§.certe ſi arto.quod tene mēti.ac ēt daē
dicta exceptio hęredibus filijsfa.dabiē ēt fideiuſſoribus,& man
datoribus ſuis,& alijs ꝓ filiofa. obligatis, q tñ haberēt actionē
mandati ꝯ filiumfa.vt ex tex.in l.ſed ſi pater. §.non ſolum.ff.ad
Macedo.& l.ſed & Iulianus.§.quāquā.eo.ti.& C.qđ cū eo. l. ſi
ex alio contractu.& C.ad Maced.l.pen.Iniantū ꝙ nō daē actio
ꝯ patrem ſuum efficaciter,ēt de peculio. vt eſt tex.& ibi docto.
in l.pen.C.ad Maced. ¶Quid ſi dum eſſet quis ſui iuris ſe obli-
gauit pro mutuo recipiendo,poſtea efficiatur ſub aliena pote-
ſtate, & tunc recipiat pecuniam mutuo? dicas,ꝙ etiam tali ca-
ſu ſibi dabitur dicta exceptio, vt eſt gloſ. ordina. in l. pen.C.ad
Mace.lo.quæ allegat.l.ſed Iulianus.§ ſed filius.ff.eo. ti. quæ lex
hoc non bene probat.& ideo dicit Sal.in d.l.pe.ꝙ illa gl. mul-
tum eſt notanda . Sed tu pro hoc poſſes allegare ſecundum gl.
in d.§.ſed filius.l.quidam cum filium.§.fi.ff.de verbo. obli.& l.
ſi debitori.§.1.ff.de fideiuſſ.& quod no. per glo. Bar.& doct. in
l.ſi filiusfa.in prin.ff.de verb. obli. quia inſpicitur tempus quo
ſoluitur,non autem ſtatus vel tempus quo contrahitur.¶Et ad
uertas ꝙ econtra,ſi tempore quo eſt in poteſtate aliena a filio-
fa. ſtipulatus ſum pecuniam,non habebit debitor dictam exce
ptionem.vt d. l. filiusfa.§.ſi filiofa.ff. ad Maced. eſt ratio, quia
quod vulgo dicitur filiofa.non licere credi,nō ad verba,ſed ad
numerationem pertinet,l.quia vulg.ff.ad Maced. Si autem ecō-
tra ſum ſtipulatus a patrefa.mutuum reddi,poſtea filiofa.facto
numerem pecuniam, habebit dictum beneficium,vt eſt tex.in
l.contra etiam.ff.ad Macedo.Et tene menti,ꝙ illi qui ſunt obli-
gati pro filiofa.cum habebāt (vt dixi) dictam exceptionem,eā
opponere poſſunt,etiam inuito & retinente filiofam. vt no.gl.
in d.§.non ſolum.& eſt optimus tex.in ſi.l.pen.C. de non num.
pec.& vidiſtis ſupra eo.§.1.Et tene mēti,ꝙ prædicti habeat di-
ctam exceptionem , ſi ipſi haberent regreſſum cōtra filiumfa.
ſi ſoluerent.Si verò non haberent dictū regreſſum,vt quia for-
tè fideiuſſerunt animo donandi, vel in rem ſuam, tunc quia fi-
lijſamil. non intereſt pecuniariter,ꝙ illi habeant dictam exce-
ptionem, prædicti dictam exceptionem non habebunt.vt dicit
tex.in d.§ nō ſolum. Inſuper datur filiofam. exceptio,ſi ipſe in
veritate receperit pecuniā mutuo, licèt fictio celebrata fuerit,
ꝙ ipſe eſſet fideiuſſor alterius mutuum recipiētis, quia atten-
ditur qđ in veritate fuit,& nō dictus color quæſitus. vt eſt tex.
13 in d.l.ſed & Iulianus.in princ. quæ oīa no. ¶ † Capio tertium,
contra quos detur iſta exceptio? & dicas ꝙ datur ꝯ creditorem
mutuantem pecuniam numeratam, vt dixi,datur ēt cōtra eius
hæredem vniuerſalem.l. 1.in prin.& l.ſed & Iulianus.§.non ſo-
lum.ff.ad Mace.Tertiò datur ꝯ eum,q vt procurator creditoris
mutuantis fuit ſtipulatus,quia tunc cum dicta ſtipulatio fiat in
fauorem creditoris tantummodo, & ſibi actiones quęrantur li
cet non directò,l.quecunq; gerimus.ff.de actio.& obl. ſed quia
procurator teneē illi cedere actione mandati,l.poſſeſſio.§.& ſi
poſſeſſio.ff.de acqui.poſ.dabiē iſta exceptio ꝯ illum procurato
rem,ſicut daretur contra ipſum creditorem, ſi ipſum mutuum
conceſſiſſet filiofam.& ab eo fuerit ſtipulatus, vt eſt tex.in d.§.
non ſolū.& ibi gl.ordi.in verſi. ꝯ eam.qđ no. non autē daretur
exceptio cōtra illum qui haberet iura ceſſa ꝯ dictum filiumfa.
a dicto creditore,& ex cauſa onerosa.nā ſecus ſi ex cauſa lucra
tiua.vt eſt tex.in d.§.non ſolum. & eſt ratio,quia exceptio quæ
obſtat cedenti , nō obſtat ceſſionario ex cauſa onerosa,l.2.ff.de
do.l.Neſennius.§. 1.ff.de re iud.& d.l.doli.& ibi Dyn. Barto. &
doc.ff.de noua.l.apud Celſum.§.de authoris.& §.licētia. & ibi
Bar.ff.de doli excep. & vide q̄ dixi circa hoc ſupra eo. in prin.
ſiue ēt filiusfa.fuiſſet delegatus,qa tunc tali creditori,cui facta
eſt delegatio ex cauſa onerosa.iuxta l.delegare.ff. de noua.& l.
1.C.de nouatio.nō obſtat talis exceptio vt d.§.non ſolū.ſed li-
cet cōuet ita dicatur, tñ intelligerem hoc verū , niſi facta eſſet
colluſio,ſiue fictio inter ipſum filiūſa.& ipſum mutuātē,ꝙ de
beret alteri delegare,vel ꝙ cederet iura ſua Titio creditori &c.
& Titius hoc ſciuerit, quia tūc crederē ꝙ filiusfa. poſſet oppo-
nere dictam exceptionē contra dictū ceſſionariū, & cōtra illū
cui facta eſt delegatio,ſicut poſſet opponere cōtra mutuātē,ne
faciliter reperiaē via quā filiusf.perdat beneficiū ſuum,c.quod
vna.de regu.iur. in 6.& d.l.ſed & Iulianus.in princ.& d.§. mu-
14 tui.cogita.¶†Venio ad quartum principale, quando talis exce
ptio opponi pōt?& dic ꝙ pōt quādocunq; opponi vſq; ad ſen-
tentiā,l.tametſi.ff.ad Mace.qa eſt exceptio perēptoria, ideo po
teſt vſq; ad ſententiā q̄ñcunq; opponi,l.peremptorias. cum ibi
no.C.ſen.reſcin.nō poſ. quinimmo pōt opponi poſt ſentētiam.
vt d.l.tametſi.& ibi glo.quia iſta eſt vna de exceptionibus,quæ
pñt opponi poteſt ſententiā.de quo plenè ꝑ Sal.in d.l.tametſi.&
ꝑ gl.& doc.in l. 1.de iur. & fac.ign. & ꝑ gl.infra eo.in §.appel-
15 lantur.& ibi dicā. ¶†Nunc reſtat videre de quinto & vltimo ,
videlicet quādo ceſſat iſta exceptio,ita ꝙ opponi nō poſſit? &
dicas ꝙ ceſſat in pluribus caſibus,& primò ſi filiusfa.miles mu
tuā pecuniam accepit cauſa caſtrēſis peculij,in l.1.in ſi.ff.eo.&
vſq; ad quantitatē caſtrēſis peculij, & nō in totū, quia filiusfa.
miles in cauſa caſtrenſis peculij fungitur vice patrisfami.vt eſt
tex.in l. ſ.ff.eo.coniuncta l. 1.§.ſed nec caſtrēſe.& quod ibi Bar.
ff.de colla.bono.& idem ſi ſit filiusfami. doctor, vel qui habet
ſalarium de publico.iuxta l.miles. in prin.ff. de re iud.coniun-
cta l.fori.cum glo.C. de aduoca. diuerſo. iud. vel notarius qui
ſcribit cauſa memoriæ,qui dicitur habere quaſi caſtrēſe. vt eſt
tex.in l.ſi.per totam legem.C.de inoffic.teſtam.maximè in ver
ſicu. memoralibus.coniuncta glo. filiusfamilias accipiendo pe
cuniam numeratam mutuo,in dictis caſtrenſibus vel quaſi,nō
habet dictum beneficium. extra ergo cauſam peculij caſtrenſis
vel quaſi, filiusfamilias, doctor,vel miles, vel in alia dignitate
conſtitutus,ſi pecuniam mutuam accipiat,iuuabitur Macedo-
niano,vt dictis iuribus,& d.l.1.§. certe.¶Et aduertas,qa in du-
bio præſumitur accepiſſe pecuniam in quaſi caſtrenſi peculio,
vel caſtrenſi.vt no.gl.& ibi Sal.in d.l.2.ff. eodem allegat l. ſi.§.
16 ſi.C.eo.& quod ibi Barto.quod no. ¶†Secundo,ceſſat hoc be-
neficium, ſi creditor non vana ſimplicitate deceptus,nec iuris
ignorātia,credit illum patremfamilias,quia ſi publice paterfa-
milias pleriſq; videbatur,ſic agebat,ſic cōtrahebat,& ſic mune
ribus publicis fungebatur.Ita ad literā dicit tex. in l.3. in prin.
ff.eo. ¶ Ex quo ſequitur,ꝙ ſi talis filiusfamilias ſe patremfami.
diceret , eiuſq; affirmationi dictus creditor ductus , ſupradicta
iuſta ratione crediderit,ceſſat ſenatuſcōſultum. ita dicit tex. in
l.1.C.eo.titu.Et no.bene illum tex.in d.l.3.ibi, pleriſque pater-
familias videbatur &c.ergo per famā ſufficit hoc probari,quia
fama eſt(vt dicunt ibi doctores)qđ publice dicitur. facit tex.in
l.2.ibi publice.C.eo.& attēdas ꝙ litera dictæ l.3. (pleriſq; &c.)
quaſi dicat(a multis.)& d.l.2.C.eo.dicit,(publice,)quaſi a ma-
iori parte populi. ¶ No. etiam ibi , ſic agebat,ſic contrahebat,
ſic publicis muneribus fungebatur. nam ex multis geſtis publi
ce factis,& cum pluribus perſonis,præſumitur habilitas in per
ſona.ita dicit Bal.in d.l. 1.in prin.C.eo. & ideo dicit Bar.in d.l.
3.ff.eo.ꝙ ex prædictis,tu caute cauſidice habes modum,& for
mam articulandi,& probandi,ꝙ quis ſe gerebat publice vt pa-
terſa.quod no.¶Quid ſi ille filiusfa.aſſeruit ſe patremfamilias,
an ſoli aſſertioni ſuæ debuit creditor credere? & glo. & doc.&
maxime Sal.in d.l.1.C.eo.dicūt, ꝙ ſi creditor ſciuit ipſum natū
ex legitimo matrimonio,iuxta l. filiusfamilias.ff. de his q ſunt
ſui vel alieni iur. tunc præſumitur ſciuiſſe fore in poteſtate . Si
verò eſſet caſus quo ignorantia præſumatur (vt fieri ſolet) in
dubio,l.verius.de probationibus.& no.gl.& doc.in d.l.1.C.eo.
an iſta ignorantia ſit iuſta vel nō? & dicas quòd iuſta ignorātia
præſumitur ex illis coniecturis,quæ habentur in d.l.3.ff. eo. &
d.l.1.& ibi gl.C.eo.& ſupra dixi,quod procedit tam in ciue, q̄
in forenſi,ſed in forenſi,in ciuitate ignoto,nō ita, quia nouiter
venit ad habitandum,cuius pater ignoratur,tūc iuſta ignoran
tia probatur , ſi recēptatorē mutui interrogauerit, an haberet
patrē viuentem necne? & reſpōdet ꝙ non, immo affirmauit ſe
ſui iuris eſſe.qa hoc ſatis eſt,& erit ſufficiens iſta diligēs inqui-
ſitio in tali ignoto.& ſic inteligatur quod no.Pet.& Cyn.in l.1.
C.eo.ſed ſi affirmauerit patrē ſuum viuere,ſed ſe eſſe emanci-
patum,tunc debuit creditor facere oſtendi ſibi inſtrumētum e-
mācipationis,nā ſimplici uerbo eius credere nō debuit,& ſi in
ſtrumentum oſtendit,& eſt minus ſolenne,incidit in ignorātiā
iuris,quæ iuſta non eſt.vt not.Cyn. in d.l.1. & Bartol. in d.l.3.
¶ Quid ſi ille qui in veritate erat filiusfam. iuſta ignorantia du
ctus,credebat ſe patremfa.ita ꝙ aſſeruit ſe patrēfa. & ſic nō fe-
cit dolo,nec decipiēdi cauſa,& ſic id affirmauit bonafide?& ſi-
militer pone,ꝙ creditor habuit iuſtā ignorantiam,an ſimiliter
ſubueniat dicto filiofa.quaſi melior ſit ꝯdictio ꝯuēti,vel locus
eſſet ſenatuſcōſul.& Cyn.Bal.& Sal.in d.l.1.dicūt nō ſubueniri
dicto filiofa. quia licet filiusfamilias aſſeruit bonafide, tñ quia
verum eſt dicere creditorem nō cōmittere in ſenatuſcōſul. ꝑꝑ
iuſtam ignorantiam.vt ff.eo.l.pen.& d.l.3.& d.l.1.& 2.C. eod.
igitur &c.¶Quid ſi fuerunt duo rei credendi,quorum unus ſci

uit

uit recipientem mutuum fore filiumfa. alius ignorauit, an attendatur ſcientia vel ignorantia? tex. in l. ſed & Iulianus. §. non ſolum. in fi. ff. eo. videtur velle, q attendatur ſcientia, & q ſcientia vnius noceat alteri. In contrarium arguit ibi glo. q ignorantia attendatur, quia illa validat ɔ̄ctū, vt ff. qui ad liberta. procl. l. fi. & ff. de liberali cauſa l. libertus. §. ſi duo. Sed Azo diſtinguit. Aut ſunt ſocij, & ſcientia vnius tãtum nocet alteri. aut nõ ſunt ſocij, & tunc non nocet. Sed Bal. in d. l. 1. C. eo. dixit aut conſtat cuius fuerit pecunia, & tũc illius ſcientiã vel ignorãtiam dicit attendendã. Aut cuius fuerit pecunia non apparet, & tũc præſumitur vtriuſq; pro rata arg. l. reos. §. cum in tabulis. de duobus rei. ideo pro rata ſua, cũ ignorantia dicatur, prodeſt ignoranti, & pro alia rata, ſciẽtia alterius nocet vtrique. & ita intelligatur dictus §. non ſolum. & pro hoc inducit §. item ſi duos. q ibi ſequitur. & ff. ad Velle. l. vir vxori. §. fin. & hoc ad literam ſequitur Saly. in d. l. 1. C. eo. ¶ Quid autem ſi fuerunt duo rei debendi, inter quos vnus erat filiusfa. an filiusfa. tantum, an etiam ceteri ſui correi habeant hanc exceptionẽ? vide gl. no. & magiſtram, in d. §. non ſolũ. Ex his omnibus no. tu cauſidice, q cum iſta exceptio ſit introducta in odiũ creditoris, vt l. 1. ff. eo. q ita demum habebit locum iſta exceptio, ſi creditor fuerit ſciens, aliàs ceſſaret iſta exceptio. vt d. l. 3. ff. eo. quod no. vt tu filijfam. ad tuã exceptionẽ parandã facias articulos, & probes qualiter dictus creditor ſciebat, vel veroſimiliter ſcire debebat, præſumebatur illum fore filiumfa. & d. l. pen. ff. eo. ibi, niſi quis ſciret, aut ſcire potuiſſet &c. ſecus tamen eſſet in Velleiano, quia illa exceptio, cum non detur in odium creditoris, ſed propter fauorem perſonæ. l. qui exceptionem. in princ. ff. de condi. indeb. nõ conſideratur ſcientia vel ignorantia creditoris, ſed tantummodo conſideratur, ne mulier decipiatur, & dãnificetur. l. 1. & 2. ff. ad Velle. & l. 1. & 2. C. ſi minor ſe maior dixer. ita dixit Bar. in

17 d. l. 3. & dominus Pau. de Caſt. ¶ † Tertiò ceſſat exceptionis beneficium, ſi minor mutuauit pecuniam alteri minori. vt d. l. 3. §. fi. ff. eo. quia priuilegiatus non vtitur priuilegio ſuo cõtra pri-

a uilegiatum.ᵃ l. verum. §. fi. ff. de min. de quo vide per Cy. & Bar. in authen. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccl. verſic. venio ad q̃ões. in gl. & latius per Sal. in d. l. 3. §. fi. vbi ſic concludit, aut priuilegium, quo quis vult vti, habet dependentiam a priuilegio aduerſarij, & tũc poteſt vti illo priuilegio. vt auc. niſi rogati. in fi. C. ad Trebel. & l. fi. C. de fruct. & lit. expen. & de hoc dic, vt ibi per Bar. Aut priuilegium illud nullam habet dependentiam a priuilegio aduerſarij, & tunc aut priuilegium allegatum eſt in alio, quàm in eo de quo quæritur, & tũc priuilegium illud non attenditur. l. fi. ff. ex quibus caut. maior. & quod ibi notat. Aut eſt priuilegiatus in eo, de quo quæritur, & tunc diſtingue priuilegia clauſa in corpore iuris ab alijs non clauſis in corpore iuris. Nam in corpore iuris clauſis maius priuilegium præfertur minori, d. l. 3. §. fi. & d. l. verũ. §. fi. & c. priuilegia. de reg. iur. in 6. & ſi vnum non ſit maius alio, quia ſunt paria, & tunc cõtra tertium pariter admittitur. ff. de priui. cre. l. priuilegia. ſed inter ſe priuilegijs hincinde conquaſſatis, melior eſt cõditio poſſeſſoris. ff. de minor. l. minor 25. annis. & ff. ſolut. matr. l. viro atq; vxore. In priuilegijs vero poſitis extra corpus iuris, dic, aut vnum præcedit aliud, & tunc præualet quod præcedit, quia poſterius intelligitur conceſſum ſine læſione prioris. ff. ne quid in loco publico. l. 2. §. merito. & §. ſi quis a principe. & hoc niſi in ſecũdo expreſſum eſſet, primo priuilegio derogatũ. Aut vnum non præcedit aliud, & ſic de prioritate non apparet, & tunc ſi vnũ eſt ſpeciale, aliud generale, ſpeciale p̃ualet, ſiue præcedat, ſiue ſequat. ff. de leg. 3. l. vxorẽ. §. fœliciſsimo. Si vero vtrũque eſt ſp̃ale, vel vtrunq; generale, & tũc aut priuilegia concernunt aliquod indiuiduũ, & tunc quilibet admittitur pro parte. C. de le. l. ſi Fortidianum. Aut cõcernunt aliquod indiuiduum, & tunc inter ſe melior eſt conditio poſſeſſoris. ff. de le. 2. l. ſi qs. §. ſi inter duo. Contra extraneum vero, ſi ſimul cõcurrant, tunc p p dubiũ concurſu ſe impediunt. l. duo ſunt Titij. ff. de teſt. tute. l. ſi fuerit. ff. de reb. dub. & no. plene Bar. in l. hoc articulo quiſq;. de hæred. inſti. de hoc vltimo, vide tu Ioan. de Imo. in l. qui fi-

18 liabus. §. 1. de lega. 1. quæ omnia nota. ¶ † Quartò ceſſat dictum beneficium Macedoniani, quando filiusfami. accepit mutuum conuerſurus, & conuertit in vtilitatem patris, d. l. ſed & Iulia-

19 nus. §. ſed & filiusfa. & l. filiusfa. & quod ibi Sal. C. eo. ¶ † Quinto ceſſat dictum beneficium, ſi filiofam. alibi degenti ſtudiorũ cauſa, vel in legatione eunti, aliqua pecunia credita eſt ad eum modum, & quantitatem, quam eius pater nõ deberet recuſare. vt d. l. ſed & Iulianus. §. quod dicitur. & quod ibi not. per glo. Barto. & doc. & l. Macedoniani. C. eo. & ibi glo. & docto. idem intelligas in alijs neceſſarijs ſumptibus, quos pater eius nõ habet neceſſe recuſare. vt no. glo. in d. l. Macedoniani. & ibi Saly.

20 & docto. quia eſt eadem ratio, ergo &c. ¶ † Quæro itaq;, qui dicuntur ſumptus neceſſarij ſtudiorum cauſa? Et reſpondet glo. in d. l. Macedoniani. & in d. §. quod dicitur. q ſunt libri, ſupple ſecundum doc. & maxime Sal. in d. l. Macedoniani. quòd etiam ſunt ſumptus victus, & veſtitus. vt d. l. Macedoniani. & d. §. qđ dicitur. ¶ Quid de literis deauratis, & magnificæ coopertoræ libris? dicit glo. in d. l. Macedoniani. q iſte non eſt ſumptus neceſſarius, ſic pater non tenetur pro illis inſolidum, ſed de peculio. l. 3. §. 1. ff. de in rem verſo. Sed Guil. & Saly. in d. l. Macedoniani. dicunt, q hoc debet cõſiderari ſecundum qualitatem, vel

21 conditionem perſonæ. quod no. ¶ † Quid ſi filiusfa. incipit ſtudere ſine patris voluntate, an pater cogatur ei emere libros, & miniſtrare alia neceſſaria ad ſtudiũ? Guil. de Cug. & Bal. & Saly. in d. l. Macedoniani. dicũt q ſic, ſi naturale ingenium filij eſt ſufficiens ad addiſcẽdum illam ſcientiam, aliàs ſumptus perditur, quia quoſdã adeo hebetes natura creauit, q etiam ſummis ſtudijs diſcere nullo modo valent. ff. de leg. 3. l. Stichus. Sed an hoc haberet locũ in mutuãte, videlicet, q ſi mutuet pro ſumptu ſtudiorũ creditor alicui filiofa. qui eſt hebetis ingenij, vel diſcolus, qui nunq̃ ſtudet, & tñ eſt in ſtudio volũtate patris, an poſsit repetere? dicerẽ, q ſic, quia nõ ſpectat ad creditorem iſta cõſiderare, ſtudeat, vel ſit aptus ad ſtudẽdum, vel non, ſed tãtummodo ſpectat ad eũ cõſiderare, an filiusfa. ſit in ſtudio patris volũtate vel non. ad hoc optime facit l. 3. §. nec non illud. ff. de in rẽ verſo. In cõtrarium tñ facit, qa creditor põt repetere ſumptus, ad quos pater poſſet cogi, ſed qñ eſt aptus, non ſtudet, nõ cogeret pater miniſtrare ſibi ſumptus. vt dicit gl. in d. l. Macedoniani. ergo nec creditor videt hos ſumptus poſſe repetere. ſicut diximus, de eo, q mutuat ſtatim cõſumpturo, vel in ludo perditorio. l. 2. ff. quar. re. act. non dat. & l. ſi quis cũ ſciret. cũ ſimilibus. ff. pro emp. Poſſes tamẽ his non obſtantibus dicere, q omnino mutuans poſsit repetere, ſi mutuat vſq; ad neceſsitatẽ victus, & ſtudij, quia illa cõuerſa ſunt in vtilitatẽ patris, & ex eius uolũtate, d. §. nec non illud. & l. 3. §. proinde. de in rem verſo. ſecus ſi ulterius mutuaret, uel etiam ſi pro aliquo modo illicito. ita intelligatur d. l. ſi quis cũ ſciret. cum ſimilibus. Nec obſtat quod dicit glo. quod pater nõ cogeretur miniſtrare filio ſumptus, qa illud debet intelligi ultra illud, quod domi expenderet. Vel dicas illud eſſe uerũ quo ad p̃rem, & filiũ, ſed quo ad creditorẽ, ſatis eſt, q ɔuertatur in eo filio, q eſt in ſtudio uoluntate patris, licèt uerſum nõ dicatur uerti in cãm utilẽ, & honeſtã p̃ris. ſufficit enim, q dicatur uerſum ex uoluntate ſua præambula, quia miſit filium ſuũ ad ſtudium, d. §. nec non illud. quod bene not. ¶ Quid ſi filius eſt in ſtudio patre inuito, an creditor poſsit repetere mutuum factum filiofa. ſtudiorum cauſa? & glo. in d. §. qđ dr̃. diſtinguit. Aut quæritur, an poſsit repeti a filio, & põt, quia in cauſam permiſſã mutuauit, aut a patre, & repetere põt uſq; ad quãtitatem, quam ei pater fuiſſet impẽſurus in domo, l. 3. §. proinde. ff. de in rem uerſo. In reſiduo uerò, aut ignorauit eum eſſe in ſtudio cõtra patris uoluntatẽ, quæ ignorantia in dubio p̃ſumitur. l. uerius. ff. de proba. & tunc illud repetet a patre. Aut hoc ſciuit, & tunc aut fuit ſpecialiter a patre prohibitus hanc pecuniam ei mutuare, & tunc a patre nõ repetit, qa nullã actio oem ɔ̄ eum habet, nec etiã nolẽ. l. fi. C. de neg. geſt. l. ſi pro te. ubi eſt tex. not. ff. manda. Aut non fuit aliter a patre prohibitus, & tunc aut filius illam pecuniam in bonos uſus cõuertit, quia bene ſtudet, & pater tenetur, quia utiliter eſt geſtum, cum ſciẽtia filij ſit lætitia patris. ut in Authent. conſtitutio, quæ de dignitati. §. generaliter. Aut in malos uſus conuertit, aut non ſtudet, & tunc a patre non repetit, quia eſt in ſtudio contra patris uoluntatẽ, ſecus ſi eſſet in ſtudio cũ patris uolũtate, ut ſupra dixi. ¶ Quid ſi filiofamilias fuit conceſſum mutuum cõtra ſenatuſcõſultũ, ſed poſtea filiusfamilias illã pecuniam cõuertit in emptionem librorũ, & ſic utiliter, an poſsit dicta pecunia repetiur? q ſic, quia dolus eſt ex aliena iactura lucrũ reportare. ff. de inſt. l. ſi quis mancipiis. §. Proculus. Tñ contrariũ tenent Bal. & Saly.

ADDITIO.

a Cõtra priuilegiatum. Adde quomodo capiatur iſtud vocabulum, priuilegiũ, & an differat a beneficio, & quomodo, vide per Iaſ. in l. 3. ff. de conſti. prin. & an priuilegium ætatis ſit potẽtius, quam priuilegiũ, qđ cõpetit filio p Macedonianũ, per Bar. in l. verũ §. itẽ quæro, q eſt 6 fi. ff. de min. & verũ priuilegiatus in mutuatus vtatur priuilegio aduerſus priuilegiatũ p eũdẽ Bar. in cõſ. 209. quod incipit. In q. mihi propoſita &c. Priuilegiũ an tollatur per actũ ɔ̄rium, vide p Pet. & Cy. in l. falſo. in fi. C. de diuer. reſcri. per cõpoſt. in c. cũ acceſſione. de cõſti. vide per Ale. cõſ. 291. in 2. li. & an nõ vtẽs priuilegio per decẽniũ illud perdat, per Bar. in l. 1. verſi. quinto ſi. ff quod ui aut clã. facit quod no. idẽ Bar. in l. q vat §. vocare. ff. de furt. per ſcribẽ. cũ materia in l. 1. ff. de nũdinis. Limita tñ octo notabilib. modis, de quib. per Iaſ. in prĩcipi. l. 3. de cõſti. princip.

Saly.in d.l.Macedoniani. quia hoc caſu licitum eſt lucrum.hoc
dicit tex.in pecunia mutuata filiæfamilias conuerſa in emptio-
nem ornamentorum,quæ pertinent ad gloriā filiæ,& decus pa
tris,ita dicit tex.in l.ſed & ſi pater.§. hoc ſenatus.ff.eo.ibi orna-
méta ex ea pecunia cōparaſſe.Quinimmo fortius dico,ſi filiuſ-
fa.pecuniam mutuo accipiens cōtra ſenatuſconſultum habeat
dictam pecuniam ſaluā in peculio ſuo,tñ creditor repetere nō
pōt,vt eſt tex.ſingularis in d.§.hoc ſenatus.ibi,nec intereſt con-
ſumpti ſint nūmi,an extent &c.& eſt caſus mirabilis ſecundum
dñm Pan.de Caſt.ibi, nam ſi filiusfa.pecuniā quā accepit ꝯ de-
cretū ſenatuſcōſulti,cōuertiſſet poſtea in vtilitatem patris, ceſ-
ſat hoc ſenatuſconſultū,d. l.ſed & Iulianus.§.proinde.& idem
ēt ceſſat,ſi conuertiſſet in vtilitaté propriam,ſatisfaciendo ſuo
creditori,d.l.ſed & Iulianus.§.ſi filius. & tñ ſi pecunia eſt ſalua,
non ceſſat,vt ibi,igit̃ &c.& ſic filiusfa.erit ſolicitus de præda ca
ptāda,ſed hoc procedit pp ſeueritaté dicti ſenatuſconſulti,quę
ſeueritas eſt in odium creditoris,vt ibi dicit tex.& gl. Tertio ha
bes ex illo tex. ꝙ aliud eſt pecuniam eſſe conuerſam in vtilita-
tem recipiētis,& aliud eſt eſſe ſalua, vt patet per prædicta.& ra
tio forte ſm do.Pau.eſt,quia poſtq̄ ſemel eſt cōuerſa,vt quia ſa-
tisfactum eſt creditori,perpetuo durat,ſed licèt pecunia nūc ſit
ſalua poterit poſtea perire,igit̃ &c. Sed dicas tu,ꝙ hoc videtur
contra d.§.hoc ſenatus.ibi ornamenta ex ea cōparaſſe. & quod
ſupra dixi,ſm Bal.& Sal.vbi apparet,ꝙ ex illa pecunia emit li-
bros,vel ornamenta,& ſic conuertit in ſui vtilitatem,& tamen
quia accepit cōtra decretū ſenatuſcōſulti, habet locū dicta ex-
ceptio.ita dicēdū eſſet hic,igit̃ &c. Sed ſaluando dñm meū,di-
cas,ꝙ aliud eſt eſſe cōuerſum in vtilitaté ſuam ſatisfaciēdo cre
ditori,quia tunc conſequat̃ liberationem, & ſic vtilitaté,& ſta-
tim, quæ perpetuo durat, ideo ceſſat ſenatuſconſultum. Si auté
vtilitas reſultat ex eo,quia ſibi emit ornamenta,vel quid aliud,
qđ dr̃ eſſe quid téporale, & corruptibile, & tūc talis cōuerſio
in propriam vtilitaté,non attēditur,vide l.verum. §.itē non re-
ſtituitur,cū ibi no. ff.de minor. ſecus ſi talis cōuerſio facta fuiſ-
ſet in vtilitaté patris, vt quia emiſſet frumētū,vel veſtes neceſ-
ſarias pro familia patris manu tenenda.d.l.3. §.proinde.ff.de in
rem verſo.quod no.¶Quærit Bal.& Sal.in d.l.Macedoniani.nū
quid quod ſupra dixi de ſtudio filijfa. habeat locum in mutuo,
quod fit mercādo cum filijfa. qui ſunt mercatores? & dicūt, ꝙ
ſic.nam propter finē iudicat̃ licitum, cū eſſe mercatores ſit vti-
le reipublicæ,& hoc tenet ibi Nico. de Mata. & Cyn.plus dixit
Bart.in l.ſi.§.ſin autem miles. C.eo.ꝙ qñ mercator accepit mu-
tuū,& nō apparet vbi eſt verſum,ſemper pręſumit̃ eſſe verſum
in mercātiis. & idē ſi filiusfa. accepit mutuū in ſtudio, in dubio
intelligitur verſum in cauſam ſtudiorum, & idē ſi paterfa.tēpo
re careſtiæ accepit pecunia mutuo , præſumit̃ verſa in alimo-
niā ſuæ familię.Ita dicit ibi Bart.allegat l.ſi. C.de pig.vbi etiam
uideas Bar.& vide Bar.in l.ſi ventri.§.in bonis.ff.de priui.cred.
quia talis animus præſumitur,qualis eſt conſuetudo.vnde ſicut
erat mercator,præſumitur verſum in mercantiis,(vt dixi) & ſic
22 de ſingulis,quæ nīa oo. ¶†Sextò, ceſſat dictum beneficiū,ſi pa-
ter conſentit,ꝙ filio ſuo pecunia mutuaretur expreſsè, vel con
ſenſum,tacite præſtitit,vt quia præſens nō contradicit nomina-
tim.vt eſt tex.in d.l.ſed & Iulianus.§.quamq̄.ibi,nam ſi ſcit &c.
ff.eo.Ex quo tex.no. ꝙ quoties filiusfa. elegerit vnā ſtationem,
ſiue apothecā,& ſic exercet vnā arté, & pater ſciat,niſi expreſ-
ſe prohibeat cū eius filio negotiari , ſaltē iuxta l. ſed & ſi pupil-
lus.§.proſcribere.de inſtitoria actio.videtur ſibi cōſentire.& tā
filius,q̄ pater tenebitur,& non iuuabitur Macedoniano,vt ibi,
qđ bene no.Intelligas tñ de conſenſu tacito vel expreſſo patris,
qui hēt eū in poteſtate,alias aūt ſi eſſet in poteſtate aui paterni,
non ſufficeret dictus cōſenſus patris, ſed requiritur conſenſus,
vel ſcientia ipſius aui.vt l.filiū habeo.eo.tit. & quod ibi no.Sal.
& Bal.in l.ſi permittente. C.ad Macedonia. & ſic ſemper requi-
rit̃ cōſenſus tacitus, vel expreſſus ab eo,penès quem reſidet ius
principale.ita dicit Bal.quod no. tu cauſidice, vt ſcias articula-
re,& probare cuius ſcientiam, vel cōſenſum debeas deducere.
23 ¶†Septimò, ceſſat dictum beneficiū,ſi filiusfa.accepit pecuniā
mutuo,& patri id notificauerit p ſuas literas, ꝙ acceperat mu-
tuū,& pater actū filij nō improbauit.l.ſi filiusfa. ff.eo. quā l.no.
ꝯ cāpſores, q receperunt literas cābij,& non pñt poſtea cōtra-
dicere in ſolutione, ēt ſi campſor dictas literas traſmiſerit, vel
ruperit , & potiſſimè ſi ego literas tibi dimiſi , & ipſe eas reti-
nuit,qa videor plenè ſequi eius fidē,& ſic videtur facta qđā no
uatio.ff.manda.l.inter cauſas.§.abeſſe. vbi autem literas nō de-
miſerim ei, licèt acceptauerit ipſum cambiū , dicas etiam idē ,
quia ex quo non fuit proteſtatus, in contrariū videtur illud ac-
ceptaſſe,d.l.filiusfam.nec obſtat, ꝙ ego retinuerim literas apud
me,quia illud feci ad mei cautelā,donec mihi ſolueret,ergo nō
24 debet in mei damnū redūdare.l.qđ fauore. C. de legi. ¶†Quid
ecōtra ſi ille,q literas acceptauit,rupit, an poſſum redire ad pri
mum campſoré,qui literas deſtinauerit? & videtur,ꝙ nō,qua-
ſi breui manu primus videatur mihi ſoluiſſe. l.ſingularia.& qđ
ibi Bar.& doc.ff.ſi cer.pe.& idē videtur tenere Bal.C.de bo.au-
tho.iudi.poſ.l.pro debito.ex eo,quia ſatisfactum mihi videt̃,ex
quo illū debitorē acceptaui,vt d.§.abeſſe.inquit tñ ipſe hoc ve-
rū,niſi primus cāpſor promiſiſſet ſe facturū,ꝙ mihi ſolueretur.
& idem dicit,ſi primus cāpſor fuiſſet conſcius fugæ,& rupturæ
illius,argu.ff.de fideiuſſ.l.q ſatiſdare. & idē dicit Sal. in d.l.ſi fi-
liusfa.ſi erant ſocij participes in cābiis,& mercantiis,qa p par-
te vniuſcuiuſq; vnus videt̃ eſſe inſtitor alterius. & ideo tenet̃.
p quo tu allega tex.in l.ſi tñ plures. ff.de exerci. & qđ ibi Guil.
Ang.& do.Pau.de Caſt.& Bar. & doc. in l.3.§.).ff.de duob.reis.
Quid plura?dixit Saly. in d.l.ſi filiusfa. ꝙ non tantum credit ſu-
pradictis tribus caſibus primum campſorem nō liberatum,ſed
nec in primo etiam,ſi literas ei dimiſerim,quia fidē de ſolutio-
ne non habui,ſed illam expectaui,& præſentatio literarum pro
eius informatione facta fuit, vt tempore deſtinato ad ſoluendū
eſſet prouiſus. Nam nec ipſe dicitur ſoluiſſe,nec ego nouaſſe.
arg.inſt.de rerū diuiſio. §.venditæ. & maximè ſi non poſuit me
in libro ſuo pro creditore , quia (vt plurimum) in dictis literis
ſolent apponere iſta verba. videlicet, cum ſoluetis,ponatis ad
mei computum: cū ergo non ſoluerit , nec ad rationem primi
poſuerit,ſequitur,ꝙ ipſe primus liberatus nō eſt,alias ſequere-
tur, ꝙ locupletaretur cum aliena iactura, vt dicit Saly. in d.l.ſi
25 filiusfamilias. quę omnia tene menti. ¶†Octauò,ceſſat ſecun-
dum Bal.in l. 2. C.eo. ſi filiusfamilias conſueuerat accipere pe-
cuniam mutuo,& pater conſueuerat talia mutua reſtituere, qa
ex tali conſuetudine præſumitur conſenſus. l.Titianus. ff. quod
cum eo.facit l.vel vniuerſorum. ff.de pig.act.ſecundum Saly.in
d.l.2.in contrarium facit l. voluntariæ. C.de excuſa.tutor. Nec
obſtat dicta l.Titianus.quia ibi loquitur quādo prępoſitura pre
cedens mutuis pecuniis dandis, & recipiendis,eſt illa, quæ po-
tiſſimum operatur,quia ſolutio hordei, quam faciebat pro em
ptore in negotiatione dandi mutui , ad quod erat præpoſitus,
poterat ex tacita eorum conuentione conuerti.facit l.certi con
dictio.in fin.ff.ſi cer.pe. Ego uero credo opinionem Bal.uerio-
rem,quia iſta exceptio competit,quando creditor eſt in dolo,
qui mutuauit.l.1.& l.pe.ff.eo.et in caſu noſtro, creditor nō pōt
dici in dolo, nec in deſpectum patris mutuaſſe,cum ſciret con-
ſuetudinē patrisfamilias , ꝙ omnia mutuata filio ſuo agnoſce-
bat,igitur tale beneficium filio,et patri ceſſat.Nec obſt. d.l.uo-
luntariæ . quia ibi propter illud, nulli pręiudicat, licèt ille,qui
habet exceptionē a muneribus,geſſerit tutelam alicuius,ſi uelit
poſtea uti ſua exceptione in futurum, hic autem damnificaret̃
creditor,qui non pręſumitur eſſe in dolo propter dictam con-
ſuetudinem patris,igitur etc. quia quælibet leuis præſumptio ,
etiam iniuſta,excuſat quem a dolo,igitur &c.l.1.ff.de lib.cau.l.
26 plagij.la tertia.cum glo. C.ad leg.Iulia. de Plag.cogita. ¶†No-
no,ceſſat dictum beneficium, ſi filiusfa. accepit mutuum, ut ſe
ab antiquo creditore liberaret, qui nulla exceptione remoueri
poterat,ut eſt tex.in d.l.ſed & Iulianus.§.pen. Ex quo not.quòd
ſi dictus creditor,cui ſoluitur, potuiſſet dicta exceptione repel
li,licèt filiusfa.eſſet ibi ciuiliter, & naturaliter obligatus,tñ ſol
uendo ſibi non pōt repetere.l.qđ in diē. ff.de compen.l.q exce-
ptionē.§.ſi quis.ff.de cond.inde. ſed ſi nō dicit̃ bene conuerſum
in utilitatē ſuam,ergo habet ꝯ mutuantē hanc exceptionem.ex
quo ſequit̃ , ꝙ lucrabit̃ liberationē a ſuo creditore antiquo cū
27 iactura creditoris mutuātis,qđ no.¶†Dicimò,ceſſat hoc bene-
ficiū,ſi pater eius ſoluerit pecuniā mutuatā,quaſi ſoluēdo ratū
habuerit dictum mutuū factū filio ſuo,d.l.ſed & Iulianus.§.pe.
2.reſpon.& no.bene illū tex.ibi,ſoluere cęperit.ꝙ q̄uis integre
non ſoluerit , ſed patrē ſoluerit, nihilominus dicit̃ totū debitū
agnouiſſet,& totū dictū debitū ſoluere cogeret̃.¶Ex quo no.ꝙ
ēt incipiēdo ſoluere debitū,qđ poterat exceptione elidi, uidet̃
ex toto approbare.& ſoluendo uni creditori mutuū,coget̃ ſol-
uere alteri creditori ēt mutuū,vt dicimus de legatis.l.nō dubiū.
C.de teſt.& de lege Falcidia qñ hęres incępit ſoluere unū lega-
tū integrū, quia ēt alia tenet̃ ſoluere ſine detractione Falcidiæ ,
auc.ſed cum teſtator.C.ad leg.Fal.ſed ſi pr̃,ſiue ipſius filius po-
ſtea factus patei fa.q accepit mutuū,dat pignus,ut̃ debitū agno
ſcere uſq; ad ualorē pignoris,& nō in totū. ut eſt tex.in l.ſed &
ſi pater factus.in prin. ff.e.eſt rō differentiæ inter ſolutionē par-
tis debiti,&dationē pignoris,q̄ ponit ibi gl.uidelicet,qa pignus
non dat̃ p debito liberādo in ſolutū creditori,ſed pecunia ſic ,
igit̃ &c.& iſta approbant̃ p gl.in d.l.pe.& per Sal.in d.l.ſed & ſi
pater.

28 pater.in prin. ¶ † Ceſſat etiam & vndecimò dictum beneficiū,
ſi ipſe filius poſtea factus ſui iuris pro ſuo dicto motuo fidem
aſtrinxerit,vel quocūq; modo agnouerit,ratū habēdo l. Zeno
dorum.C.eo.quod intelligas verum,ſi ſcienter hoc fecerit, vel
ex ignorantia iuris.ſecus ſi ex ignorantia facti,quia p̄ p̄ hoc nō
perdit filius dictū beneficium.vt eſt tex.& gl.in l.fi.ff.eo.facit l.
29 error.cū ibi no.& max me p Bal.C.ad le. Fal. ¶ † Duodecimò,
& vltimò ceſſat,ſi filius accepit mutuum aīo, & intentione,vt
conuerteret in rem patris:ſiue a princ.non eo animo,in rem tñ
patris conuertit:ſiue qñ accepit, vt conuerteret in rē patris,nō
tñ rōuertit,ſed pdiderit,facit l.in pupillo.in fi.ff.de ſo.& no.gl.
in l.ſed & Iulia.§.ſed ſi ab initio.ff.eo. Si aūt accepiſſet ea inten
tione,vt in rem patris cōuerteret, & tñ poſtea mutato propoſi
to in propriam vtilitatem cōuertit,vr̄, q̄ ſibi cōpetat dicta ex-
ceptio,vt videtur tex.in d.l.ſed & Iulia.§. inde. & d.§. ſed ſi ab
initio.coniuncta l.ſed ſi pater familias.§.ſenatus.ff.eo.facit l.3.§.
ſed ſi ſic acceperit.ff.de in rē verſo.¶ In ea.ibi, & Velleiani. hac
ſumpta occaſione, tractabo hic materiā Velleiani,& ſuę exce-
ptionis,quæ continua eſt: pro cuius expeditione plura ſunt vi-
denda per ordinem.Primò erit vidēdū, vbi,& qñ habeat locū
beneficium Velleiani,quod datur mulierib.Secundò,qñ ceſſat
dictum beneficium.Tertiò,quod ſit eius beneficium,ſiue vtili-
tas,tam circa mulierem,q̄ etiam circa creditorem. Quartò cui
detur.Quintò cōtra quos detur.Sextò an hodie dictum benefi-
30 cium locū habeat. ¶ † Capio primum.ſ.vbi, & qñ habeat locū
hoc beneficium ſenatuſconſulti Velleiani? & dicas,q; habet lo
a cum quoties mulier intercedit [a] pro alio.& ſic alianı obligatio
nem ſuſcepit,ſiue principaliter pro alio,ſiue acceſſoriè ad obli
gationem alterius,l.1.C.ad Vellea.& l.3.eo.ti. & habet locum
in quacunq; contractu, ſiue conſenſu,ſiue re, ſiue verbis, & p̄
quocunq; perſona,ſiue pro marito,pro filio,pro patre,vel pro
alio quocunq; defenſor extiterit,l.2.§.oēs ff.eo.item ſi interce
dant pro alio,qui obligari non poſſit,vt ſi pro ſeruo alieno in-
tercedat.vt eſt tex.in l.fi.in fi.ff. eo.Idem ergo ſi intercedat pro
obligato ciuiliter, & naturaliter,ſiue ciuiliter tm̄,ſiue naturali
ter tm̄,vt in pupillo,l.1.& 2.ff.de fideiu.cum ibi no. ¶ Aduertas
ad id,quod ſupra dixi,qñ intercedit pro alio, quia multis mo-
dis dr̄ intercedere: nam modi intercedendi ſunt plures. vt no.
gl.in d.l.1.C.ad Velle.& no.gl.in l.in perſonam.§.1.ff.de pac.&
in d.l.Stichum,aut Pamphilum.§. aliqñ.ff.de ſol. facit optimus
tex.in l.qui libertinus §.fi.ff.de oper.lib.& l.1.§.ſed aut proprio
nomine.ff.de act.& obl.Et bene no. q; mulier dicitur intercede
re principaliter duobus modis.Primo,alienam obligationē in
ſe transferendo. Secundo de aliena obligatione participando:
his duobus vocabulis vtit̄ Imperator.vt d.l.4.C. eo. & primus
modus intercedēdi, diuiditur in duos. Nam interdum trāsfert
in ſe obligationem iam natam in alio.vt putà ſi illud quod mi
hi debes,mulier mihi promittit animo nouandi,liberaris ab il-
la obligatione,licet ineſſicaciter.Secundo,qñ transfert obliga-
tionem alienam naſcituram,vt ſi cum vellem tecum contrahe
re, & mulierē in fideiuſſorē accipere, ad hoc vt ceſſet ſenatuſ-
conſultum, deuenimus ad hanc cautelam , q; non cōtraherem
tecum,ſed cum muliere, certe dicitur etiam tunc intercedere,
l. quamuis.§.ſi cum eſſem. ff.eo.facit l.ſed & Iulia.in princi. ad
Macedo.Item ſecundus modus intercedendi de participatione
obligationis ſubdiuidit̄ in tres . dicitur.n. participare qñ ſubeſt
obligatio principalis in perſonam vnius,& ipſa æquè principa
liter ſe obligat, vel ſe obligat acceſſoriè , qđ poteſt fieri tribus
modis,videlicet fideiubendo Item conſtituendo ſe pro alio ſo
luturam,item mandando. vt no.in d.l.in perſonam.§.1.cū alijs
ſupra allegatis,igitur &c. Et prædicta intelligas vera,qñ credi-
tor non ignorauit ipſam eſſe fœminam, quæ intercedebat, qa
ſecus ſi ignorauit,vt puta,quia erat veſtita ueſte uirili.ut ff. ad
Vellera.l.ſi decipiendi. uel ignorabat mulierem interceſſiſſe.ff.
eo.ti.l.fideiuſſores.in fi. 1.reſpon.& per pñs, ſiue ambo ſciant,
uidelicet creditor,& mulier,ſiue creditor tm̄ ſciat,q; mulier in
tercedat,ſiue ambo,uidelicet mulier,& creditor ignorāt,tunc
ſemper iuuabitur dicto Velle.ut eſt tex.cum gl.no.in d.l.1.C.ad
31 Velle.quæ oīa no.¶ † Secundò principaliter quæritur,qñ ceſſat
hoc ſenatuſconſultum? & dicas, q; ceſſat in octo caſibus, quos
ponit gl.in l.1.ff.ad Velle.uel ēt in nouem.ut dicit gl. in l.fi. C.
eo.recolligendo dictos caſus in tribus carminibus, quos caſos
ſtatim ſeriatim enarrabo. Addas tñ ultra gl.decimū caſum, ſcđm
Sal. in d.l.fi.uidelicet, qñ mulier intercedit apud minorem, &
principalis debitor non eſt ſoluendo,tunc mulieri non conce-
ditur auxiliū Velleiani,aliàs ſi eſſet ſoluendo,ſubueniretur mu
lieri,ita cōtra minorem, ſicut contra maiorem,ut eſt tex. in l.ſi
apud minorem.ff.de mino.¶ Capio nunc primum caſum gl.ui-
delicet,qñ mulier maior, ſiue pollicitatione, ſiue pacto nudo,
ſiue ſtipulatione obliget ſe, ſiue obliget res ſuas,vel p̄mittat p̄
aliqua alia muliere maritanda dotē,ſiue illa maritanda ſit filia.
l.ſi dotare.C.eo.ſiue ſit extranea. ut l.fi. ceſſat Velleianū. Et pōt
eſſe ratio,primo fauore dotis,cum ſit cā pia, l.cū his. §.mulier.
ff.de cond.indeb.iſtam rationē ſenſit gl.in d. l.ſi dotare. Secūda
ratio eſt, ne ſi promittēs dotē iuuaretur Velleiano, mulier illa
maritata remaneret ſine dote, & forte a uiro,q ſuſtinere debet
onera matrimonij,repelleretur. ut dicit tex.in d.l.fi.¶ Ex quo tu
potes arguere ea idētitate rōnis, q; ſi mulier promittit aliquid
ex aliqua alia cā pia, puta,alimentorum pro alio, vel in aliam
piam cauſam,q; non iuuabitur Velleiano, & ſic fiet extenſio in
fauorabilibus,& pijs cauſis,ēt ſi taxatiuè loqueretur. ut l.illud.
cum gl.C.de ſac.ſan.ec.Et prædicta intelligat vera,ſcđm Bal.in d.
l.ſi dotare.ſi interuenit publica ſcriptura , aliàs dic, vt habetur
in l.antiquæ.§.2.C.eo.ita etiam voluit Ang.in d.l.fi.C.eo.& de
32 a hoc infra dicam.¶ † Secundus caſus eſt,qñ mulier,aut principa
liter, & ſic vt eſt promiſſor , aut vt fideiuſſor pro aliquo ſeruo
aliquid promittit dño ſerui pro præmio libertatis, quia tūc nō
iuuatur Velleiano.l.pen.C.eo.& eſt ratio,ne dñs ſeruū perdat,
& præmium pollicitum nō habeat,quod faceret, quia libertas
ſemel data non reuocatur,& ſic contra ſeruum dñs in priſtinū
ſtatum reponi nō pōt: Vnde mulier ab obligatione non ſubdu-
citur,ne dñs damno afficiatur. ¶ Ex his ſequitur,q; hac ratione
attenta,idem dicēdum eſſet in quolibet caſu ſimili,qñ propter
hoc creditor non poſſet habere regreſſum ɔ̄ ſuum antiquū de-
bitorem,quem ad inſtātiam mulieris liberauit.facit l.quamuis.
§.quoties.cum §.ſeq.ff.ad Velle.& facit d.l.ſi apud minorē.ff.de
mino.ita in effectu dicit Sal.in d.l.pe.quod no. quia facit ad id,
quod ſupra dixi de dote. quod pōt extendi ad alium ſimilē ca-
33 ſum pium. ut d.l.illud.cum gl.C.de ſac.ſan.eccl. ¶ † Tertius ca-
b ſus eſt,qñ mulier expreſſè renuntiat [b] beneficio Velleiani.ut l.
fi.§.fi.ff.eo.& facit auth.ma.& auræ.qō mu.tu.of.fun.po. Ac ēt,
quia poteſt exceptionem non opponere,qñ cōuenitretur,& ſic
permitteret ſe condemnari. vt habetur in l.tametſi.ff.ad Mace.
Item propter regulam generalem,quia vnuſquiſq; pōt renun-
tiare fauori pro ſe introducto.l. pe.C.de pact.Sed Iaco.de Are.
Pet.Cy.& Nico.de Mata.& multi alij,in l.fi. C.eo.& in l.fi.ff.eo.
& in l.1.C.eo.dicunt,quod nō pōt mulier renūtiare dicto bene
ficio in ɔ̄ctibus.Et eſt rō,quia ea eadē fragilitate, qua ſe p̄ alio
obligat,eadē fragilitate renūtiat,quinimmo dr̄ ſeducta a credi-
tore iuris præſumptione.ut ff.eo.ti.l.1.in fi. ideo eſt ei ſubueniē
dū aduerſus renūtiationē,ſicut ei ſubuenit̄ aduerſus obligatio-
nē,l.doli.§. diuerſum.ff.de nouat.& qđ ibi Dy.Bar. & doc.Et p̄
hoc inducunt tex.in l.ſi mulier.ibi, adhuc ea conſequentia ſuæ
fragilitatis in ſecundam iacturam inciderit &c. C. eod. nam &
renuntiatio poteſt dici ſecunda iactura eadem fragilitate pro-
ueniens. Et pro reſponſione ad contraria ſic diſtinguunt. Aut
mulier intercedit,ſiue fideiubet pro uiro ſuo, & tunc qualiter-
cunq; intercedat,in ſcriptis ſolennibus,uel non,interceſſio nō
valet ipſo iure,niſi quatenus in eius utilitatem eſt verſum, uel
habeat dotem ſuam ſaluam in alijs rebus mariti , & poſt bien-
nium illud idem ratificet. iuxta authen. ſi qua mulier. cum ibi
no.per gl.& doct.C.ad Vellea.& ideo in tali caſu cum uiro nō
tenet renūtiatio,niſi vt ſupra dixi.Aut intercedit pro extraneo,
tunc aut in aliquo ex dictis nouem, vel decē caſibus,in quibus
ceſſat Velleia.& tunc quia in effectu tenetur etiam ſine renun-
tiatione,& tunc fruſtra de renūtiatione tractatur,& ideo oīno
mulier obligata remanet. Aut in alio caſu, q̄ in prædictis decē
caſibus:& tunc aut nō eſt certiorata de beneficio ſuo,& eius ef
fectu, & nō tenet renuntiatio,ut no.in l.ſciendū.ff.de verb.obl.
per Dy. Bar.& doct.Aut fuit de p̄dictis certiorata,& tūc aut in-
terceſſit ſine publica, & ſolēni ſcriptura publici tabellionis,&
tunc eſt ipſo iure tuta,nec ualet renuntiatio. vt C.eo.l.antiquę.
§.ne autem, verſic. ſi autem.niſi interceſſio noua fiat in iudicio,
ſimiliter

ADDITIONES.

a Intercedit. Intellige de muliere ſui iuris, ſecus ſi eſſet filiafamilias , quia ſi renuntiaret Velleiano, ut infra, nullum ſibi faceret præiudicium, nec etiam patri, donec ſui iuris efficeret, per id quod legitur & no. in l.2. §. quod ſi in patre. ff. ſol. mat. vbi Io. de Imo. Batih. ab Horat.

b Renuntiat. Sed an poſſit renuntiare, ita q; valeat renuntiatione dicat̄ ſubdu-cta propter ſexus fragilitatem, uide no. per doc. in l. ſciendum. ff. de verb. obl. no. Ant. de Bui. in c. ſi diligenti, de fo. com. per Ant. in l. ſi quis in conſcri-bendo, in 4. col. C. de pact. & an ſi renuntiauerit Velleiano intelligatur renū-tiaſſe n ux conſtitutioni, quæ mulierem ipſo iure releuat. vide Bald. in l.2. C. ad Velle. & an requiratur , q; ſit certiorata, & præſumatur certiorata. per Ant. de Butr. latè in c. cum contingat. extra de iureiur. per Bald. in l. ſi quis per eo. in 5. memb. de fideiuſſori. & per ſcriben. in auc. ſacramēta puberum. C. ſi aduer. vend.

ſimiliter & renuntiatio d.l.ſi.§.fin.ff.eo.quæ ad literam videtur
loqui de tali caſu, & hoc operet rigor iudiciorũ. Aut interceſ-
ſit publica,& ſolennis ſcriptura notarij, & tunc aut renũtiatio
eſt neceſſaria,quia ſm legis diſpoſitionem renũtiatio facta eſt,
tunc valet renũtiatio. Aut eſt voluntaria in inſtrumento inter
ceſſionis facta.In iſto caſu ſunt opin. nam gl. tenet, ꝙ valeat ꝑ
rationem,quia põt non excipere.d.l.tametſi. Sed hæc ratio ſm
Sal.in d.l.ſi.C.eo.& d.l.ſi.§.ſi.ff.eo.non valet,quia filiusfamilias
põt non excipere de Macedoniano. vt d.l. tametſi. tñ nõ poteſt
ei renuntiare.vt d.l.tametſi. Item hoc argumẽtum non eſt alio
reſpectu bonum,quia quædam poſſunt omitti,quædã non poſ
ſunt remitti.vt C.de iura.calum.l.2.§.ſed quia veremur. Itẽ ſe-
cundo mouetur gl.per reg.d.l. pe.de pac.Sed reſpondent doct.
ꝙ illa regula fallit hic duplici ratione.Vna, quia ex conſequen
tia eiuſdem fragilitatis,qua interceſſit, præſumitur renũtiare,
& ſic ei ſuccurritur.vt C.eo.l.ſi mulier. Alia,quia dolo,& frau-
de debitoris, & creditoris creditur iuris præſumptione ad hoc
inducta,l.1.ff.eo.& hoc fatetur Bar. niſi biennio elapſo a prima
obligatione mulier renuntiauerit.arg.d.auct.ſi qua mulier. vel
niſi ſuper renuntiatione iurauerit,quia iuramentũ de facili ex-
cludit à beneficio,ſed non a iure dicendi nullum.vt no.in auc.
ſacramenta.C.ſi aduer.vend.& l.non dubium.in fin.C. de legi.
Conclude ergo ex his,ꝙ valet renũtiatio Velleiani in iudicio.
ff.eo.l.ſi.§.pe. ſed extra iudicium dic,ꝙ poteſt renũtiare tribus
modis.Primo,in caſu d.auc.matri,& auiæ. Secũdo,quãdo poſt
interceſſionem, & ante renuntiationem lapſum erat bienniũ.
arg.d.auc.ſi qua mulier.Tertio,quando iurat,vt in c. ex reſcri-
pto.de iureiur.Aliàs vero ſi tempore,quo intercedit, renuntiat
(vt quotidie fit) non valet renuntiatio, quia ea fragilitate, qua
intercedit,vr̃ renuntiare. vt d.l.doli.§.diuerſum. Et hoc verum
de iure, ſed de conſuetudine obſeruatur, ꝙ valet renuntiatio,
ẽt extra iudiciũ,quando fuit certificata,etiã ſi non fuerit inſtru
mentum ſubſcriptum trino teſte,vt requirere videtur tex. in d.
l.antiquę.§.ne aũt.quia ſatis eſt,ꝙ notarius ipſe adhibeat teſtes,
& deſcribat ſaltem duos teſtes. Nam per cõſuetudinẽ recedirur
a maiori ſolennitate,& minor ſolẽnitas ſubrogatur loco maio
ris.in Auc.de fide inſtr.§. oportet. Et iſta cõſuetudo eſt notoria
ex inſpectione oĩum publicorum inſtrumentorum, & ideo nõ
indiget probatione.ita elegãtiſſime dixit Bal.in l.1.C.eo. quod
dicit menti perpetuo tenendũ.¶ No.ergo tu cauſidice,qualiter
probetur iſta conſuetudo , quia per inſpectionem multorũ in-
ſtr̃orum publicorum,facit quod no.Bal.in ſimili,quõ probetur
Titium non feciſſe teſtam̃,quia probatur ex inſpectione ꝓtocol
lorum oĩum notariorum ciuitatis.Ita elegãter dixit Bar.in l. is
põt.circa fi.ff.de acqu.hære.Sed profecto dicant doctores quic
quid velint , nunq̃ mihi placuit , qđ dicunt ad intellectũ d.l.ſi.
§.pe.videlicet,ꝙ ibi facta fuit renũtiatio in iudicio:quia immo
fuit facta ante iudiciũ , licèt poſtea mulier obtulerit ſe iudiciũ
accipere,& ſic nondũ accepit,vt ibi,nõ vt actio detur.& ibi ca
uere debet ſe exceptione non vſurã, & ſic ad iudicium ire &c.
quaſi dicat,primo renuntiat,& poſtea pro debitore iudiciũ aſ-
ſumit,ergo prius iudiciũ non aſſumpſerat, nec erat in iudicio,
vt patet ibi,vt nõ in veterẽ debitorem actio detur &c.& ſic an-
teq̃ detur actio,& erectur actio ꝯ debitorem,renũtiauit,igitur
non in iudicio, nec pendente iudicio,niſi forſan dicas, ꝙ licèt
adhuc non eſſet iudicium, quia iudicium dr̃ ex litis cõteſtatio-
ne,l.1.cũ gl.C. de iud.tñ talis renuntiatio facta fuit coram indi
ce, corã quo debitor vocabatur,ne actio,& libellus detur ꝯ de
bitorem,quia creditor iam libellum,& actionẽ parauerat corã
iudice.vt inſti.de actio.in prin.& auc.offeratur.C.de lit. conteſt.
34 igitur &c.& cogita tu , quæ oĩa ſingulariter no. ¶ † Circa hoc
quæritur,mulier renuntiat Velleiano,nec dr̃ in inſtr̃o certiora
ta per me notarium de beneficio,& viribus Velleiani,vt ſemp
fieri debet. vt l.cum Aquiliana.ff.de tranſ.an ſimpliciter renun-
tiando præſumatur certiorata?Gl.in d.l.ſi §.pe.tenet ꝙ non.&
illam gl.tenet ibi Dy.& idẽ tenet in l.ſciẽdum.ff.de verb.ob. &
ita tenet ibi Bar.& cõiter doc. quia qđ fuerit certiorata, eſt ſo-
lennitas extrinſeca,quæ non prę́ſumitur,l. quęcunq;.in fi.ff.de
publ.igitur &c.Et prędicta procedũt, qñ ſimpliciter renuntia-
uit.Sed quid ſi ẽt iurauit?Et dixit Dy.ꝙ nihilominus poterit iu
uari.in d.l.ſciendũ.ſed Bar.ibi tenet ꝯtrium,ꝙ licèt aliter de cer
tificatione non appareat,ꝙ iuramẽtum ſufficit ad excludendũ
eã a dicto beneficio,quia ſufficit,ꝙ iuret ſuper facto,videlicet,
de nõ contraueniendo,licèt non faciat,l.ſi duo patroni.§.idem
Iulianus.& l.duobus.§. item ſi iurauerit.ff.de iureiu. & idẽ vo-
luit Bar.in d §.idem Iulia.& in auc.ſacramẽta.C.ſi aduer. ven.
& idẽ voluit ibi Bal.Sal.Ang.& do.meus Io.in d.l.ſciẽdum.ſed
Bal.in l.2.C.de reſcin.ven.dicit velle ꝯcordare opiniones,dic,
vt ibi.Sed Lud.in d.l.ſciendum.tenet ſimpliciter opinionẽ Bar.
ꝙ mulier ſimpliciter renuntiãdo Velleiano,& iurãdo,licèt nõ
dicatur certiorata per me &c. præſumitur tñ certiorata, & nõ
iuuabitur Velleiano.vt eſt tex.in d.c.ex reſcripto.de iureiu.vbi ni
hil dr̃ de certificatione , & tamen iuramẽtum ſibi præiudicat,
& ita tenui in d.l.ſciendum.Sed Sal. in d.l.ſi. dubitat valde ſup
hoc,quia ſi mulier renuntiat, talis renuntiatio nõ tenet ipſo iu-
re,vt dixi ſupra ſm gl.& doc. igitur iuramentum nõ obligat.l.
non dubium.C.de legi.quñ iurat non contrauenire cõtra renu
tiationem,quia ſi renuntiatio eſt nulla,ergo pro nõ facta habe-
tur, vt in d. l. non dubium. Item iuramentum non extendit ad
id, quod quis ignorat.arg.l.mater.ff.de inoffic.teſta.coniun.l.ſi.
C.de non nume.pecu.& reſpondet ad allegata per Bar.ibi.quia
loquitur in iuramento litis deciſiuo , quod interponitur ſuper
facto eſſe, vel non eſſe de præterito,de quo iuranti conſtat ve-
rè, vel præſumptiuè,ſecus vero in iuramẽto de futuro,& in fu
turum obligatiuo,& ſuper incognito præſtito, & etiam ad re-
nuntiationem inualidam,& nullã ex defectu ignorantię,& cer
tiorationis omiſſæ.ſuper hoc tamen cogitãdum reliquit,& pro
fectò ſua argumenta multũ ſtringunt . Si quis vellet tenere hãc
opinionem,quæ videtur multum æqua,ne ita faciliter iurando
ſua fragilitate mulier decipiatur, poſſet reſponderi ad dictum
c.ex reſcripto.quia ſupplebitur, facta prius certificatione . Sed
ſi quis vellet tenere opinionem Bar.quæ in practica obſeruatur
eur,poſſet dicere ſecundum iſtam reſpõſionem,ꝙ operetur iu-
ramentum , quia ex ſimplici renuntiatione cum certificatione
ſibi ꝑiudicatur, vt dictum eſt.Vt ergo iuramentũ aliquid opere
tur, quod eſt vinculum animæ. vt d. auc.ſacramenta. neceſſa-
rio ſequitur,ꝙ debeat operari tantum,quantum ipſa certiora-
tio.& ligat iuramẽtum etiam interpoſitum ſuper futuro,quod
obſeruari poteſt ſine interitu ſalutis ęternæ,vt de filia, quæ re-
nuntiat,& iurat non ſuccedere patri,tamen talis renũtiatio iu
rata,etiam de euentu futuro,ligat mulierem,licèt non dicatur,
ꝙ fuerit certiorata de beneficio ſuccedẽdi patri. vt eſt tex.in c.
2.de pac.in 6.& iſtud eſt tenendum, quod perpetuo tene mẽti.
35 ¶ † Quartus caſus eſt,ſi accepit pretiũ pro interceſſione.C. eo.
l.antiquæ.in prin.Notandum itaq; eſt,ꝙ ſi mulier,ad hoc vt in
tercedat, aliqd accipiat, re vera,ſiue in ipſa interceſſione, ſiue
ante,ſiue poſtea,etiam ſi ſine ſcriptura ſe obligauerit, omnino
tenetur,nec iuuatur Velleiano. & idẽ ſi tantummodo in inſtru
mento publico ſimpliciter confeſſa fuerit ſe aliquid accepiſſe.
quod quidem inſtr̃m fuerit a tribus teſtibus ſubſignatum , nec
ſufficeret probari,qđ aliquid receperit ſcriptura priuata,vt ibi
ſcribitur a ſenſu contrario.& ita vult ibi Cyn.& Sal.Quod ego
intelligo etiam ſi eſſet ſcriptura manu propria ipſius mulieris,
quia illa lex requirit illam ſolennitatem ſcripturæ publicæ , &
ſubſcriptionem teſtium,igitur illa fuit ſeruanda,aliàs actus eſt
nullus,l.qui Romæ.§.Flauius.ff.de verb.ob.Nec poteſt probari
contrarium contra dictam confeſſionem,ſed ſm gl.eſt pręſum
ptio iuris,& de iure,& eſt ratio ſm Sal.& doc.quia illa lex non
procedit ſimpliciter,præſumẽdo,vel ſuper obſeruãtia ſtatuen-
do.quod no.vt ſcias quando eſt præſumptio iuris,& de iure.fa
cit tex.in l.ſi.C.arbi.tu.Et bene nota,quia dixi, ſi aliqd accepe-
rit,an ſufficiat,ꝙ etiam modicum acceperit?Et per illum tex.l.
antiquæ.uidetur,ꝙ ſic.ſed hoc non placet ibi doc.& dicunt, ꝙ
debet intelligi quando recepit æquales quantitates his,pro qui
bus interceſſit,ſecundum Cy.quod non placet Bal.Vnde dixit,
ꝙ debet intelligi, qñ tantum recepit , quod homo diſcretus ſe
obligaſſet,tunc non iuuatur Velleiano.ut d.l.antiquæ. aliàs ſe-
cus.quod totum erat repoſitum in diſcretione iudicis,l. ſi quis
ita.§.Scia.in fi.de uerb.obl.Sed Sal.dixit,ꝙ quantumcunq; ſit il
lud,dummodo propter illud interceſſerit, aliàs nõ interceſſu-
ra,quod non iuuabitur Velleiano,ut ibi.& eſt ratio,quia de be
neficio,nõ uidetur curare,immo renuntiare in opprobrium le
gis,ideo ab ea non iuuabitur,l.auxilium,in ſi.ff.de minoribus .
ſed mihi magis placet opinio Bal. qđ ſit in pectore iudicis mul
36 tis cõſideratis. ¶ Quintus † caſus eſt,ſi decipiat,l.ſi decipiẽdi.ff.
eo.Et aduertas,quia multis modis dr̃ decipere Primo,cum in-
duit ſe veſte uirili, & ſic induxit creditorẽ ad credẽdum eã fo-
re maſculum:ita dixit gl.in d.l.ſi decipiẽdi.Secũdo, ſi per men-
dacium induxit creditorem,ꝙ in cauſam ſuam intercederet.ut
ff.eo.l.ſi.mulier in iure.& licèt ille tex.loquatur in iudicio,ta-
men idem dicerem, ſi interrogata extra iudicium per menda-
cium faceret ſe hæredem,cum non eſſet, & ſic animo decipien
di,quia eadem eſt ratio,igitur &c.l.illud.ff.ad legem Aquil. fa-
cit l.ſed ſi alio.cum ibi no.ff.ad Trebel.& quod plenè not. Bart.
in l.gerit,circa princip.ff.de acquiren.hæred. Tertio , ſi paſſa eſt
rem ſuam obligari, tanquam alienam.C. eodem l. ſi ſine. cum
ibi

ſibi no. Quarto, ſi rem ſibi obligatam, tanquàm non obligatam
dicat. ff. eo. l. ſi vir vxori. §. 1. Quinto, ſi paſſa eſt ſe delegari, tan-
quàm debitricē delegantis, cũ ſciret ſe non eſſe debitricē. vt d.
l. ſi decipiendi. nam oĩbus prædictis caſibus creditor ignorans
habuit iuſtam cauſam credendi, ꝙ mulier non haberet iuuari,
cum ipſe creditor erret in facto. vnde cum decipiatur a mulie-
re ſciēte, nõ iuuabitur mulier, ſecus ſi mulier erat in bona fide,
vt cũ putaret ſe debitricē, cum non eſſet, vel aliquid ſimile, nã
tũc ẽt ſi creditor hoc credat, iuuabitur tñ mulier. vt d. l. vir vxo
ri. ¶ Ex quibus patet, ꝙ duo requiruntur ad hoc, vt dicatur mu-
lier decipere, videlicet, ꝙ creditor erret in facto, tũ ꝙ mulier
ſciat ius, & factum, ſecus ergo ſi creditor erraret in iure. vt no.
37 in l. 1. C. eo. & ſupra dixi qđ no. ¶ † Sextus caſus eſt, ſi ſcđo poſt
biennium caueat, ſecus ſi intra bienniũ. vt eſt tex. in l. ſi mulier.
C. eo. Sed aduertas ſm Bal. & Sal. ꝙ tali caſu non requiritur, ꝙ
fuerit certificata de ſuo beneficio, quia mulier non excluditur
vi tacitæ renũciationis, ſed ꝓꝑ ſolennitatem actus tacitè repeti
a ti,ᵃ ideo certioratio non requiritur, ſicut nec qñ propter aliam
cauſam excluditur. vt putà in l. ſi dotare. & in d. l. antiquæ. & in
l. pe. & fi. cũ alijs ſimi. & ſupra dixi, iuuaretur, igitur &c. Quærit
Sal. in d. l. ſi mulier. an ſecũda interceſſio poſt bienniũ facta tra
hatur retro ad tẽpus primę interceſſionis? Et vř, ꝙ ſic per l. fi. cũ
ibi no. C. ad Maced. & per l. ſi mulier. ibi, vltro firmauit &c. qđ
præteritum concernit. ſed ꝯtrium tenet Bal. in auc. ſi qua mulier.
in fi. C. eo. tñ. quia obligatio prima nõ tenet, ſed ea continuatio-
ne, & cõiunctione facta cum ſecunda. Et põt eſſe ratio ſm Sal.
quia ſi traheretur retro, eſſet vitioſa, & nullius effectus, q̃a an-
te bienniũ eſt prohibita. facit l. obſeruare. §. fi. ff. de offi. procõ.
& leg. & probaĩ in d. l. ſi mulier. quia oĩa verba concernũt tem
pus præſens & non præteritũ, igitur &c. & iſtã partem teneas ꝑ
illam l. ſi mulier. quod no. ꝓꝑ interceſſorem, qñ obligetur, qđ
eſt vtile ꝓꝑ alios creditores, qui ſunt anteriores, vel non. Et ꝓ-
dicta ſunt limitãda, niſi mulier intercedat ꝓ viro. vt auc. ſi qua
mulier. C. eo. ita dicit Ang. & doc. in d. l. ſi qua mulier. qm̃ mu-
lier non põt conſentire proprio viro, nec ſe, nec ſua bona obli
gare aliquo modo, ẽt ſi ratificaret multoties, ẽt poſt decem an
nos, nõ ſolùm poſt biennium, niſi manifeſtè probetur, ꝙ pecu
nia pro qua ſe obligauit, vt vtilitatē mulieris peruenerit: vt ibi
dicit tex. in fi. quod gl. ibi in prin. extendit, ẽt ſi mulier iuraueris
in contractu, quod ſequuntur doc. qm̃ illa auc. procedit prohi-
bendo, & factum annullando ipſo iure, igitur &c. vt d. l. nõ du-
biũ. in fi. C. de legi. Et aduertas, ꝙ licèt illa auc. loquatur in pro-
prio viro, tñ idem erit ſi mulier conſenſerit ſocero, vel filijs ꝓ
prijs, aut illis, q̃ ſunt in eadem pṫãte cum marito ſuo, ſm Nic.
de Mata. & Bal. quia donationes ẽt inter iſtas perſonas, nõ ſolũ
inter virum, & vxorem ſunt prohibitæ. l. 3. §. qui in pṫãte. cum
§. ſeq. ff. de dona. inter vir. & vxo. licèt in cõtrarium faciat, quia
lex de viro loquitur. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſol. mat. ſed ſuſtinen-
do dicas, ꝙ in his perſonis cõtemplatione viri præſumitur mu
lier conſentire, & ſic dř pro viro intercedere. arg. l. profectitia.
ff. de iur. dot. & l. ſi plures. §. in arrogatio. cum ibi no. per Bar. &
doc. ff. de vulg. & pup. Et prædicta procedũt, ẽt ſi dicta mulier
expreſsè renunciaret diſpoſitioni d. auc. ſi qua mulier. ſm Iaco.
Pet. Cy. Bal. & Sal. in d. auc. ſi qua mulier. quia illud eſt ius pro-
hibitorium, & ſic ei renũciari nõ poteſt. gl. in rub. C. ne fideiuſ.
dot. dentur, quia renũciatio intelligitur improbata, ſicut non
poſſet renunciari legi prohibenti donationem inter coniuges,
quod no. Et eſt notandum, ꝙ oportet, ꝙ probetur manifeſtè pe
cuniam fore cõuerſam in vtilitatem mulieris, vt dicit tex. in d.
auc. ſi qua mulier. in fi. ¶ Quæritur ergo, an talis probatio ſuffi-
ciat, videlicet probando per cõfeſſionem mulieris? Et Nico. de
Mata. Bal. & Sal. ibi dicũt, ꝙ non: quia confeſſio inter perſonas
cõiũctas probata præſumitur ſimulata. ff. de proba. l. qui teſta
mentum. & l. 1. cũ ibi no. per doc. C. de natu. lib. Nec ob. d. l. an-
tiquæ. in verſ. ſed ſi quidem. C. eo. quia ibi loquitur qñ confiteť
pecuniam pro intercedendo recepiſſe; & ſic eſt ibi caſus diuer-
ſus. Prædicta intelligo vera, niſi talis ꝯfeſſio ſit facta in iudicio,
& in forma iudicij. arg. l. nec ſi volens. & l. nec affirmes. coniun
cta l. iubemus. C. de lib. cauſa. & illud credo verum, quia multa
ſuſtinetur in iudicio, quæ extra iudicium non valerent. arg. l. ſi
ita ſcriptum. §. 1. ff. de leg. 2. coniuncta l. 1. cũ gl. ff. de cu. bo. dan.
& maximè propter authoritatē iudicis, quia ꝓꝑ hoc ceſſat oĩs
ſubornatio, vel deceptio, l. in bonorũ. & l. pe. & fi. C. qui admit.
ad bo. poſſ. & l. ſi infanti. in fi. C. de tut. deli. ¶ Quid ſi cum iura-
mento mulier etiam cõfiteatur ſe pretium, vel pecuniam rece-
piſſe, vel participaſſe unà cum uiro ſuo, an dicatur hoc fore ue
rum? Et Bar. in quodam ſuo cõſilio, quod incipit, Domina Pe-
tra nupſit Loth. determinat, ꝙ immo præſumatur quęlibet par-
ticipaſſe de pretio rei ꝑ eos venditæ, vel pecunia, de qua ſit mẽ
tio in contractu. alle. l. eos. §. cum in tabulis. cum ibi no. de duo.
reis. & ſic propter iuramentum ſtabitur, aliàs autem præſume-
retur, ꝙ tota pecunia perueniſſet ad uirũ, licèt vir, & vxor pa-
riter rem vendant, quia propter reuerentiam maritalem pecu
nia tota præſumitur perueniſſe ad virum, vt l. 1. §. quę onerãdę.
ff. quarum re. act. non da. ſm Nic. de Mat. Bal. Sal. & Spe. in ti. de
liberatione, & ſolu. §. ſed ante oĩa. in verſ. ſed pone vir. & Lud.
in l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. ff. ſo. ma. & do. Io. in c. cum
contingat. de iuretur. in 6. charta. Sed licèt iſta opi. doc. quando
interuenit iuramentum vltra cõfeſſionem ſeruaretur in practi
38 ca, fortè de iure non eſt vera, vt voluit Sal. in d. auc † ſi qua mu
lier. quoniam ex cõfeſſione ſola non præſumitur aliquam pe
cuniam ad mulierem perueniſſe, niſi probetur ad eam regula-
riter, & manifeſtè perueniſſe, vt ſupra dixi. & maximè quãdo
confitetur ſimul cum viro, vel pro uiro. Nec obſtat, ꝙ ſuperue-
niat iuramentũ, vt ſupra dixi, ſm gl. in d. l. ſi qua mulier. in prin.
quia cum confeſſio prædicta ſit nulla, ergo non validatur iura
mento. vt d. l. non dubium. in fi. cogita. ¶ Quid ecõtra, ſi mulier
ſe obligat principaliter, & maritus eſt fideiuſſor? Dicas etiã, ꝙ
non valet quò ad mulierem talis obligatio. vt d. auc. ſi qua mu-
lier. quæ præſumit mulierem intercedere, vnde in viro, & vxo-
re præſumitur color quæſitus, niſi probetur manifeſtè, ꝙ res ꝓ-
ceſſit ad vtilitatem mulieris. facit l. ſed & Iulianus. in prin. ff. ad
Maced. ¶ Nunquid d. auc. habeat locum, ſi uir dat mulieri aliã
rẽ in cãbium, ut mulier cõſentiat? & dicit Bal. & Sal. ibi, ꝙ ſi ta-
le cambium eſt utile mulieri, ꝙ ualeat. arg. l. ita conſtante. & l.
fi. ff. de iure do. & argu. auc. ſiue a me. C. ad Vellei. ibi, niſi alias
res &c. Conſilium tamen eſt, ſm Bal. ad tollẽdum dubitationẽ,
ꝙ primò fiat permutatio inter uirum, & uxorem, & poſtea fiat
39 obligatio cum uiro. † Quid ſi uir, & uxor conſtituunt ſe in eo-
b dem inſtrumento ᵇ principales debitores, an teneat talis con-
tractus? Et Iaco. de Bel. in auc. unde ſumitur. & d. auc. ſi qua mu
lier. determinat ꝙ nõ ualet quò ad mulierē, niſi probeť eſſe uer
ſum in utilitatē mulieris. unde ꝓhẽs cũ eis, debet eſſe curioſus,
ut in effectu curet, ꝙ illud ꝑueniat in utilitatē mulieris, ſicut di
cimus de eccleſia, & ciuitate. auc. hoc ius porrectũ. cũ materia.
C. de ſac. ſan. eccl. & ibi doc. & l. ciuitas. & ibi Bar. & doc. ff. ſi
40 cer. peta. ¶ † Quid ecõtrã, an uir poſſit ſe obligare ꝓ uxore? Et
uř, ꝙ non, quia in hoc reſultet quædã donatio, quæ inter uirũ,
& uxorē prohibita eſt, & rarò inter eos dicať iudiciũ conſtãte
matrimonio. ff. de excu. tu. l. 1. in fi. Contrariũ tñ tenet Bal. in d.
auc. ſi qua mulier. q̃a quicqđ agať ĩter uirũ, & uxorē, nihil ad cre
ditorem, qui certat de damno euitando. ff. de do. in uir. & uxo. l.
ut mihi donaturus. Attamen tu potes dicere, quia ſenatuſcon-
ſultum Velleianum, & d. auc. ſi qua mulier. in eorum diſpoſitio
ne uoluerunt prouidere mulieribus, ne pro alijs dãno afficiãn
tur, non autem uiris, igitur &c facit. l. ſi uero. §. de uiro. ff. ſolut.
41 matr. ¶ † Septimus caſus eſt quando in rem ſuam interuenit,
quia non iuuabitur. l. aliquãdo. ff. eo. & l. 2. in fi. C. eo. ti. ¶ Quid
ſi mulier intercedat, ſeu a debitore habet inſtrumẽtum conſer
uationis indemnitatis, an iuuetur Velleiano, ita ꝙ in effectu di-
catur non intercedere, uel ſi dicatur intercedere, in rem ſuã di
catur intercedere. Et Bal. & Sal. in l. 1. C. eo. dicunt, aut eſt cõſer
uata indemnis per traditionem, & non iuuatur. l. ſi mulieri de-
derim. ff. eo. & l. ſi pro alio. C. eo. aut dicitur conſeruata indẽnis
per ſolam promiſſionem, uel etiam per pignorum traditionē,
& iuuabitur. iſte eſt caſus no. in l. quidam. ff. eo. ¶ Quid ſi in ue-
ritate mulier interceſſit in rem ſuam, habet tamen inſtrumen-
tum conſeruationis a marito, uel ab alio, an per tale inſtrumen
tum probetur, ꝙ immo pro alio dicatur interceſſiſſe, & nõ pro
42 ſe. Dic, ꝙ non. ut eſt tex. in l. Titia mancipia. ff. eo. ¶ † Quæro,
ſuccurritur per Velleianum mulieri, an etiam ſuccurrať eius
fideiuſſori,

ADDITIONES.

a Tacitè repetiti. Adde, ꝙ geminata confeſſio, & repetita plus operatur, quam ſimplex. l. cum ſcimus. & quod ibi Bar. de agricol. & cenſi. l. ſi mulier. ad Velleia. vide per Alex. conſ. 125. ibi, accedit tertiò alia confeſſio. in 4. lib. nam geminata uerbo ſolent multum importare, & pluſquam ſimplicia, latè per Iaſ. in § præteor ait. in l. fideiuſſor. ff. qui ſatiſ. cogan. & ꝙ geminata uerba debẽt latiorem effectum producere, quam ſimplicia; quia oſtendunt diſponentis latiſſimam, & maiorem voluntatem, per tex. ſingularem in l. baliſta. ff. ad trebel. cum pluribus gl. ad hoc vide per antedictum Alex. in conſ. 102. in 2. uol. ibi, nam in dicta reuocatione.

b Inſtrumento. Adde an vxor poſſit ſe obligare pro viro, vel in eodem inſtrumẽto, uel in diuerſis. Pau. de Caſt. in conſ. 41. primi lib. in ult. impreſ. ibi bene eſt uerum, ꝙ hodie, & ſi uxor donat pro anima mariti conſentiente, an talis donatio ualeat, uide in conſ. ubi ſupra, ibi poſſet tñ dici, & nunquid eadẽ facilitate præſumatur inducta ad renuntiandum, ſicut ad obligandum. & quando poſſit intercedere pro marito, uel rem ſuam obligare, uide per eundem Pau. de Caſt. in conſ. 8. in 2. lib. in ult. impreſ. Bar. ab Hora.

fideiuſſori, nõ adhibito, nec rogato ab ea. Et dic, q̃ ſic, ſcilicet eſſet
fideiuſſor adhibitus, & rogatus a muliere, l. ſi mulier ſenatus. §.
fi. ff. eo. licet aliud ſit in filiofamilias recipiente mutuum, q̃ Ma-
cedonianũ, vt eſt tex. in l. ſed & Iulia. §. nõ ſolùm. ff. ad Macedo
nianum. Et quæ ſit ratio differentiæ, ponit gl. in d. l. fi. Ex quo no
43 ta, q̃ † exceptiones cauſæ cohærentes tranſeunt ad fideiuſſores,
non obſtante, q̃ ſponte ſe obtulerint nõ rogati, quod dicit Bal.
in d. l. 1. C. eo. nõ fuiſſe ab alio tactũ. Tu dicas, q̃ hoc ſatis aper-
tè ſentit gl. Azo. in ſua ſumma hoc ipſo tit. Addas tamen, quia
verum eſt, q̃ illa lex eſt valde mirabilis, quia videbatur contra
rium, cum dicti fideiuſſores vltrò ſe obtulerint ideo, non debe-
rent iuuari aliquo beneficio, vt dicimus in ſimili de eo, qui vl-
trò non rogatus, & non requiſitus, aliquid in commodatũ con
ceſſerit, vt eſt tex. valde no. in l. ſi vt certo. §. interdum, in fi. ibi,
44 quis vltrò cõmodauit. ff. commo. ¶ † Quæro, mulier pro aliquo
debitore ſoluit, an videatur donare. Et gl. in d. l. 1. C. eo. dicit, q̃
ſic. ſed Bal. ibi, & Sal. tenent contrarium, quia quoties poteſt ca
pi alia coniectura, quam donationis, non capitur cõiectura do
nationis. l. ſi cùm aui ſi. de ſol. ſed poteſt capi in maſculo conie-
ctura, vt velit gerere negotia illius debitoris. l. ſoluendo. ff. de
neg. geſt. ergo multò magis in fœmina, quia eorũ genus eſt aua
riſſimum. l. ſed ſi ego. ff. eo. quod intelligit verum, niſi ſoluiſſet
mulier pro coniuncta perſona, vel ipſe eſſet multum diues, &
45 ille debitor eſſet miſerabilis perſonæ. vt ibi no. ¶ † Quid ſi mu-
lier alienam obligationem ſuſcepit animo donandi, & hoc cõ-
ſtat, an tunc iuuetur Velleiano? Videtur, q̃ nõ, quia donãti nõ
ſuccurritur. d. l. ſed ſi ego. In contrarium tenet Sal. in d. l. 1. quia
in caſu noſtro donatio non incipit a numeratione, ſiue traditio
ne, ſed ab obligatione, in quã facilius quis incurrit (licèt animo
donãdi) quã qñ numerat. vt d. l. ſed ſi ego. in fin. relinquit tñ ſup
hoc cogitandum. Sed ego credo, q̃ hoc ſit verum, quia facilius
quis promittit, quam det. l. 2. in fi. ff. de verb. obl. cum gl. ſicut te
neret datio arrharum in ſponſalibus, quod facilius ſit, quã ipſa
promiſſio pœnæ, quæ faciliter fieret, & ideo non valet. vt habe
tur in l. fi. C. de ſpon. ſicut etiã fideiuſſor poſſet vltra principa-
lem debitorem promittere pœnam, licet aliquid vltra dãdo nõ
46 valeret. l. ſi reus. cũ gl. ff. de fideiuſſ. ¶ † Octauus caſus eſt, ſi ſuc
ceſſit ei, pro quo interceſſit. vt eſt caſus in l. quamuis. §. ſi mu-
lieri hæres. in ver. planè. ff. eo. & no. bene illum tex. quia ſm gl.
ibi loquitur, qñ mulier erat principaliter obligata, non aũt ac-
ceſſoriè, quod patet, quia tenetur ſua, & hæreditaria actione,
aliàs aũt tãtummodo hæreditaria tenetur. alleg. l. ſi reus. ff. de
duob. reis. coniuncta l. ſi hæres a debitore. §. 1. & 2. de fideiuſſor.
& eſt magna vtilitas, qñ vtraq; obligatio durat, quia ſi intenta-
retur vna contra mulierem, & intentans ſuccumberet, nulli du
bium, q̃ poſſet etiam poſtea intentare. l. nõ eſt nouum. ff. de act.
emp. & no. in d. l. ſi reus. & in l. generaliter. ff. de fideiuſſ. ſed, ſi ip
ſa mulier non fuiſſet æquè principaliter obligata una cum eo,
cui ſucceſſit, nulli dubium, q̃ non poſſet cõueniri ſua interceſ-
ſione, ẽt ſi eſſet maſculus, quia eſſet confuſa illa actio fideiuſ-
ſoria, & teneretur tantummodo actione hæreditaria. vt d. l. ge-
neraliter. cum ibi no. & non iuuaretur Velleiano. Primò, quia
actio deſcendens ea ſua interceſſione, eſt confuſa, ergo non eſt
opus Velleiano, & alia actio hæreditaria ligat ipſam mulierẽ,
nec in hac actione hæreditaria debet iuuari Velleiano. Secũdò,
quia non dr̃ intercedere pro aliquo, ſed pro ſe, demum non ex
interceſſione, ſed quia ſucceſſit debitori, vt eius hæres conuent
47 tur, igitur nõ iuuatur Velleiano. l. 1. C. eo. l. 2. ff. eo. ¶ † Nonus ca
ſus eſt in l. ſi mulier. §. ſenatus. in prin. ff. eo. vbi ſi debitor ſoluat
mulier id, pro quo interceſſit, perdit Velleianum, licèt illã pe-
cuniam, quam mulier receperat, poſſet etiam perdere: & poteſt
eſſe ratio, quia ipſa mulier non eſt in damno ea dicta interceſ-
ſione, quia q̃ primùm ibi ſoluta fuit pecunia a debitore, ſtatim
debebat ſatisfacere creditori, vnde ſi nõ ſoluit, & ponamus, q̃
pecuniam perdiderit, ſibi debet imputare, quia ſua culpa, & ne
gligentia, & non ea ſua interceſſione, ipſa remanſit in damno,
igitur &c. vt in regula, damnum, quod quis. de reg. iur. in 6. nã
aut antequam intercederet pro Titio in decem, ipſa ab ipſo Ti
tio dicta decẽ recepit, & clarũ eſt, q̃ nõ iuuatur Velleiano, qa
dr̃ recepiſſe realiter pecuniam, ut intercederet. ar. l. antiquæ. in
prin. C. eo. ſiue ẽt poſtquam interceſſerit, dictam pecuniã rece-
perit, & idẽ, vt d. l. antiquæ. in prin. qa ſiue a principio, ſiue po-
ſteà recipiat aliquid p interceſſione, ceſſat Velleianum, ut ibi.
Secundò, ẽt poteſt dici, q̃ recipiendo tãtam pecuniam, pro qua
intercedit, nõ dicatur propriè intercedere pro alio, nec ſe obli
gare pro alio, ſed pro ſe, & in cauſam ſuam, cum dicatur lar-
go modo pro ſe promittere, & intercedere, ſicut dicimus in l.
fideiuſſor. ff. de pact. ſed ſecus erit in Macedoniano, licèt filiuſ-
familiàs habeat pecuniam ſaluam acceptam mutuo, & per cõ-
ſequens non poſſet remanere in aliquo damno, ſi cõueniatur,
tñ iuuabitur Macedoniano, vt eſt tex. in l. ſed ſi pater. §. hoc ſe-
natus. cũ ibi no. ff. ad Maced. vt ſupra dixi. & tñ ipſa mulier, quę
recepit pecuniã prędictam, potuit ipſam perdere, quinimmo
credo, q̃ ẽt ſi ipſam pdidiſſet poſteà ſua culpa, q̃ nihilhominus
non iuuaretur Velleiano. arg. d. l. antiquæ. quia nõ inſpicimus,
q̃ pretium recipiat, nec cõſideratur, potuerit eã perdere, nec-
ne. Et eſt ratio differentiæ inter mulierem recipientẽ pecuniã,
& filiumfamilias, qui habet pecuniã ſaluam, quia Macedonia-
num verſat in odiũ creditoris metuentis, & ipſe actus mutuan
di attenditur, qui fuit vitioſus. Sed in Velleiano cõſideratur, ne
mulier ex interceſſione lædatur, ſed eò ipſo, q̃ ipſa tantundem
pecunię recepit ab eo, pro quo intercedit, tũc nõ læditur, ergo
ex illo actu intercedendi, cũ non ſit lęſa, non debet iuuari Vel-
48 leiano. ita ſentit gl. in d. §. ſenatus. qđ no. ¶ † Capio tertiũ princi
pale, videlicet, qđ ſit beneficiũ, vel vtilitas huius ſenatuſcon-
ſulti Velleiani, tam circa mulierem, q̃ circa eius creditorem, &
quo ad ipſam mulierem, vtilitas eſt, quia ſi conueniatur ea ſua
interceſſione, quæ põt fieri multis modis (prout dixi ſupra in
primo articulo huius exceptionis) poterit exceptione iuuari
Velleiani. l. 1. C. eo. l. 2. ff. eo. quã exceptionem opponere põt ẽt
pendente iudicio, & ſic anteq̃ condemnetur, & ſic ad iſtum fi-
nem, ne ſequatur cõdẽnatoria. Et ẽt poteſt opponi poſtquã fue
rit condẽnata, & ſic poſt ſniam. l. tametſi. ff. ad Maced. & ibi no.
gloſ. mag. j. eo. §. appellãtur. & ſic poteſt opponi iſta exceptio
ne fiat executio ꝯ eam, quinimmo ipſa mulier dr̃ eſſe tuta exce
ptione perpetua, & fauorabili. l. qui exceptionem. in prin. ff. de
condi. inde. Ex quo ſequitur, q̃ ipſa, quamuis ſoluerit ignoran-
ter, ſiue ignorantia facti, ſiue ẽt ignorantia iuris, tñ ſolutum re-
petere pt. d. l. qui exceptionem. in prin. & repetat, etiam ſi ſit in
errore iuris, patet in d. l. qui exceptionem. quę facit differentiã
inter mulierem intercedentẽ, & filiumfamilias accipientẽ mu-
tuum contra Senatuſconſultum Macedonianum, & tñ filiusfa-
milias, ſi perperam ſoluerit, non repetit, vt ibi dicitur, & perpe
rã dr̃ ſoluere. i. per errorem iuris, quia ſi filiusfamilias ſoluiſſet
per errorem facti, poſſet repetere. l. fi. ff. ad Maced. alias autẽ ſi
mulier ſoluens errore iuris non poſſet repetere, non eſſet dr̃ia
inter filiumfamilias, & mulierem, quod eſt contra illam legẽ,
igitur &c. Sed aduertendum eſt, q̃ ſi ipſa mulier ſolueret ſcien-
ter, benè poſſet repetere, quia vr̃ donare. facit l. 1. ff. de cond. in-
de. Nam quicunq; ſcit, q̃ ſit tutus exceptione, ẽt perpetua, odio
ſa, ſiue fauorabili, tñ ſcienter ſoluẽs, repetere non pt. vt eſt tex.
in l. ſi non ſortem. §. indebitum. & ibi Sal. ff. de condi. inde. facit
quod no. p Cyn. Bal. Bar. & Sal. in l. cum quis. C. de iu. & fa. igno.
49 ¶ † Secũdò principaliter quò ad creditorẽ, beneficiũ eſt, quia
datur creditori actio vetus ꝯ ſuum debitorẽ, ſi adhuc actio du-
rabat, alias aũt ſi erat temporalis, & propter hoc fuerit tẽpore
finita, reſtituitur creditori dicta actio non perpetuata, ſed tem
poralis, prout primò erat. l. ſi debitrix. §. fi. ff. ad Maced. & fit re-
ſtitutio a lege ipſo iure, nec eſt opus petitione porrigẽdo corã
iudice, vel implorare eius officiũ, vt ibi no. gl. ſicut qñ fit reſti-
tutio ab hoĩe, vt eſt caſus no. in l. fin. ff. de mino. Ex quo no. ſm
Sal. in d. l. ſi debitrix. §. fi. q̃ ſicut reſtitutio hominis non plus re
ſtituit, quàm fuerit ipſa læſio, eodem modo reſtitutio legalis. vt
d. l. ſi debitrix. §. fi. quod bene no. Addas tu tex. notabilem, & qđ
ibi Bar. in l. ait prętor. §. ſi temporali. ff. quæ in frau. cre. de quo
vide quod plenè ſcripſi in §. ſi rurſus. ſupra de act. ſiuaũt actio
dicti creditoris contra ſuum debitorem fuerit perpetua, & tũc
aut antiquus debitor fuerat liberatus propter interceſſionem
mulieris, aut fuit liberatus facto creditoris. Primo caſu, clarũ
eſt, q̃ cùm ipſa interceſſio liberauit ipſum debitorem, q̃ cum
mulier iuuatur Velleiano, creditori ſuccurritur, vt reſtituatur
ipſo iure actio in antiquum creditorem, aut non ex ipſa inter-
ceſſione liberatur debitor, ſed facto creditoris, vt quia credẽs
habere obligatam ipſam mulierem efficaciter, ſuo facto libera
uit debitorem ſuum acceptilatione, & tunc ẽt reſtituitur dicto
creditori actio ꝯ dictum ſuũ antiquum debitorem, licèt facto
creditoris ſit ſibi ſublata actio, non ex interceſſione mulieris:
quia tempore, quo mulier interceſſit, erat actio ſublata, tñ qa
dicta interceſſio fuit cauſa dictæ acceptilationis, perinde eſt ac
ſi ex ipſa interceſſione debitor eſſet liberatus. facit l. 1. C. de ca-
ſtrẽſi pec. lib. 12. iſte eſt caſus l. quãuis. §. quoties. ff. eo. quod etiã
eſt verum, licèt creditor liberaret acceptilatione, vel alio mõ
ipſam mulierem, vel ẽt ſi ab ea recepiſſet creditum ſuũ, in caſu
tamẽ, quo ipſa mulier poſſet ſolutũ repetere, nam his caſibus
non impeditur, quin creditori reſtituatur, vel cõpetat actio cõ
tra ſuum antiquum debitorem: vt eſt tex. no. in d. l. quamuis. §.
Marcellus.

Marcellus. quoniam liberatio vnius etiam ex correis, q̃ effica
citer non tenetur, non prodeſt alijs. Ex quo dicunt doc. ꝙ ille,
qui tenetur cedere actionẽ, ſi liberauit illum, qui erat nõ effica
citer obligatus, non põt repelli per exceptionem cedendarum.
de qua loquitur l. Stichum. §. pe. ff. de ſo. ſecus ſi eſſet effectuali-
ter obligatus, licèt non eſſet ſoluendo. l. ſi pupillus. ff. de admi.
to. & quod ibi no. Bar. ¶ Et aduertas, ꝙ licèt actio reſtituať cre-
ditori aduerſus oẽs, qui ex interceſſione mulieris liberati ſunt,
non tñ omnibus correis credendi, a quibus debitores liberati
ſunt, datur reſtitutoria actio, vt eſt tex. no. in d. l. quãuis §. quã-
quam. & eſt ratio, quia priuilegiũ mulieris non debet in aliquo
nocere creditori, qui in aliquo non deliquit, igitur reſtituitur
actio ſibi ꝯ omnes, quæ alias noceret, ſed non negatur, quin poſ
ſit prodeſſe ei. vnde ſi vnus ex reis credendi mulierẽ debitricẽ
aio nouandi præoccupauit, ſibi ab alijs ſuis correis debitũ cõe,
& ſic debitor cõis eſt liberatus ab omnibus alijs correis credẽ-
di. ff. de don. l. ſi tẽ. §. ſi duo. facit l. ex duobus. & qđ ibi latè Bar.
de duob. reis. unde licèt mulier ſit inefficaciter obligata, tñ illa
præoccupatio durat, ut ſibi ſoli præoccupãti reſtituatur actio.
vt d. §. quamquam. qđ perpetuò tene menti, quia ampliat d. §. ſi
duo, ut habeat locum ẽt in nouatione, quã unus ex reis creden
di. facit ẽt in effectu inutiliter, ſecus ſi eſſet inutilis ipſo iure, ita
ꝙ aliquo modo nõ ſubſiſteret actio nouans. arg. l. 1. ff. de noua.
Et prædicta procedunt, qñ debitor erat primò obligatus, ſi aũt
volebam ꝯhere cũ Titio, & mulier ab initio in ſe ſuſcepit obli-
gationem, quã Titius erat ſuſcepturus, tunc ſubducta muliere
de medio per Velleianum, inſtituitur actio de nouo creditori ꝯ
50 illum qui nolebat prius obligari. ille † eſt tex. in d. l. quamuis. §.
ſi cum eſſem. Ex quo tex. no. ꝙ aliqñ ſit fraus de perſona ad per
ſonam, aliqñ ſit fraus de ꝯctu ad ꝯctum. vide l. cum fraus. &
quod plenè ibi per gl. ff. de legib. & l. nõ dubium. & ibi latè per
doc. C. de legi. ¶ Et per iſta iura dicit Hoſt. & doc. in c. ad nr̃am.
51 † de emp. & uend. ſi conſtat, ꝙ ego uolebã a te recipere pecu-
niam mutuo, & obligare tibi rem meam, tñ ne poſſes conuinci
de ꝯctu vſurario, noluiſti facere per modum mutui, ſed ꝑ mo-
a dum emptionis, cum pacto de retrouendẽdo[a] pro eodem pre-
tio: nam ſufficeret probare iſta duo, videlicet, ꝙ ego volebam
tanq̃ mutuum, & volebam rem pignorare, tu aũt voluiſti, ꝙ di
ceretur ꝯctus in emptionem cum dicto pacto de retrouenden-
do pro eodẽ pretio, nam tũc hoc ipſo probatus eſt ꝯctus vſura
rius, ſed ſi non conſtaret, ꝙ ego volebã recipere mutuum, ſed
hoc ſolũm probatur, ꝙ vendidi cum pacto de retrouendendo,
non ſufficeret, quia talis ꝯctus eſt licitus, & permiſſus. l. 2. C. de
pac. inter emp. & uend. itẽ tñ ꝙ ſi venditor poſtea emptori offe
rat realiter dictũ pretium, volens reemere, & ille noluit acce-
ptare, ſtatim ipſo iure vtile dñium, & utilis rei vendicatio eſt
trãſlata in primum venditorẽ ſine alia traditione: ut eſt tex. ual
de no. in l. ſi eum venderet. ff. de pig. act. ¶ Et prædicta ſunt vera,
ꝙ tali caſu non præſumatur ꝯctus fœneratitius, niſi probarẽtur
aliæ coniecturæ, videlicet, ꝙ res multò plus valeret, & ſm ali-
quos, ꝙ erat ſolitus fœnerari. l. qui ſemiſſes. ff. de vſur. Tu dicas
ꝙ hoc clariſſimum eſſet, ſi fiat pactũ, ꝙ venditor non poſſit rẽ
reemere intra certum tpſ, ſed eò elapſo ſic, nã tunc cum ma-
nifeſtè appareat, ꝙ emptor voluit interuſurium fructuũ medij
tp̃is, ꝙ dr̃ cõtractus fœneratitius. vt eſt caſus no. & ibi gl. & doc.
in d. c. ad nr̃am. de emp. & vend. facit c. illo vos. de pig. & qđ ibi
52 notat. quod nota. ¶ † Capio quartũ, & quintũ principale ſimul,
videlicet cui cõpetat hoc beneficium, & aduerſus quos? Et cla-
rum eſt, ꝙ competit ipſi mulieri intercedẽti, & eius hæredibus.
l. hæ actiones. ff. eo. & fideiuſſori ſuo. l. mulierem. C. eo. & oĩbus
obligatis pro ea. l. exceptiones. ff. de excep. & datur ꝯ creditorẽ,
& eius ſucceſſorẽ uniuerſalem. d. l. hæ actiones. Sed an detur ꝯ
ſingularem ſucceſſorẽ dicti creditoris, vt putã ꝯ illum, cui mu-
lier per creditorẽ eſſet delegata, vt ſi ipſa mulier fuit per credi
torẽ apud quẽ interceſſerat, alteri delegata, an iuuetur Velleia
no aduerſus illũ, cui eſt delegata, & tex. in d. l. quamuis. §. 2. di-
cit, ꝙ ſicut mulier iuuať Velleiano penès delegãtẽ, ita iuua-
53 bitur aduerſus illum cui facta eſt delegatio. † Cuius occaſione
videndũ eſt, an exceptio, q̃ obſtat deleganti, obſtet illi, cui facta
b eſt delegatio,[b] de quo per Dy. Bar. & doc. in d. l. doli. ff. de noua.
Tu in hoc concludas, aut exceptio, quæ obſtabat deleganti, eſt
talis, ex qua ſoluti dareť repetitio, & tunc obſtabit deleganti. ff.
de do. l. 2. §. item ſi ei. aut non dareť repetitio, quia exceptio eſt
odioſa. & tunc exceptio non obſtabit ei, cui facta eſt delegatio,
ſed ei, cui teneť ſoluere, & ab eo repetet q̃ delegauit, niſi aliud
obſtet deleganti, vt probatur in d. l. quamuis. §. 2. & ff. de cond.
ob cauſam. l. qui ſe debere §. ſed cũ ſciret. Secundo caſu, qñ dele
gatio eſt facta vero creditori, & tunc aut delegatus ſciebat ſibi
exceptionem competere, & tunc vr̃ eam remittere. ff. de noua.
l. ſi quis delegauerit. in prin. aut ignorabat, & tunc aut delega-
tio eſt facta ex cauſa lucratiua, & tũc aut exceptio quæ compe-
tebat, erat in ꝑſonã ex parte delegãtis, & delegati, & ſic vtriuſ-
que, & tunc non obſtat ei cui facta eſt delegatio, quia perſonã
non egreditur. ff. de do. l. ſi id quod. §. ſi cũ patrono. ſm Dyn. qđ
eſt verum, ſi certam quantitatem promiſerat, ſecus ſi dixiſſet,
promitto id, qđ debeo. vt no. ff. de re iud. l. Neſennius. & ff. ſolu.
ma. l. ſi prior. facit ff. de lib. leg. l. legatum. & quod ibi no. Aut ex
ceptio erat in rẽ ſcripta, ex parte vtriuſq;, vt exceptio qđ met.
cau. l. apud Celſũ. §. pe. ff. de doli excep. vel ſaltẽ ex parte oppo-
ſiti, vt exceptio doli. ff. de doli excep. l. 2. §. 1. & tunc ei obſtat ex
ceptio, cui facta eſt delegatio. ff. de doli excep. l. Iulianus. primo
rñſo. & §. 1. & d. l. 2. de don. §. cũ verò. ſecũdo reſponſo. ſm Dy.
quod intelligas verum, qñ promiſit ignorãter, & iuſto errore,
& erat tutus tali exceptione, per quã ipſi deleganti ſolutũ poſ-
ſet repeti, & promiſſum cõdici. l. 3. §. t. ff. de conſti. pec. Si aũt fa
cta fuit ex cauſa oneroſa, & tunc aut ſubeſt eadem cauſa cõce-
dendæ exceptionis ei, cui eſt facta delegatio, & tũc ei obſtat ex
ceptio. vt d. l. doli. §. diuerſum. de noua. & in ver. deniq;. Aut nõ
ſubeſt eadem cauſa exceptionis concedendæ. & tunc aut exce-
ptio competens cohæret perſonæ, aut rei tm̃. Primo caſu, aut de
bitum reuerſurum eſt ad delegantem doloſum, & obſtat exce-
ptio ei cui facta eſt delegatio. ff. de doli excep. l. apud Celſum.
§. apud Iulianum. & l. purè. §. ſi cui. eo. ti. Aut debitum ad dele-
gantem non eſt reuerſurum, & tunc non obſtat ei exceptio, d. l.
apud Celſum. §. Iulianus. & §. de auctoris. ff. de dona. l. pen. &
ff. de cond. ob cauſam. l. ſi donaturus. Secũdo caſu, qñ exceptio
cohæret rei, dicit Dy. ꝙ exceptio obſtat ei, per l. in hoc iudicio.
§. inter ſocios. ff. cõmu. diui. l. idemq;. §. fi. ff. pro ſoc. & l. ſi ſupe-
ratus. ff. de pig. Sed hoc nõ placet Bar. in d. l. doli. circa prin. ibi
dum dr̃, idemq; in cæteris ſimilibus. cum ibi no. in gl. ideo dixit
exceptionem eo caſu non obſtare. Et eſt ratio, quia non ex pri-
ma, ſed ex ſecunda agitur. non obſtant leges allegatæ per Dyn.
quia loquuntur in ceſſione, nõ aũt in delegatione. Et prædicta
procedunt in caſu certo, qñ ſciuit, vel ignorauit factum, ſi autẽ
dubitatur ſciuerit, vel nõ, exceptionẽ ſibi competere, tũc dicit
gl. in d. l. ſi quis delegauerit. ꝙ ſi competebat ei ex aliena perſo-
na, præſumitur ignorare, non ex ſua. l. ſi. ff. pro ſuo. idẽ dixit gl.
in l. ſi res obligata. de leg. 1. Et prædicta procedunt, quando mu-
lier, vt debitrix alterius, patiť ſe delegari, cũ nõ eſſet debitrix,
ſi autem eſſet verè debitrix, licèt pateretur ſe obligari alteri, &
delegata eſſet, nõ iuuaretur Velleiano. l. vir vxori. in prin. ff. eo.
Ex omnibus ſupradictis tam in tertio, q̃ in quarto, & quinto ar
ticulo principali, clarè apparet, ꝙ triplex eſt beneficiũ Velleia
ni, videlicet, exceptorium, reſtitutoriũ. & inſtitutorium. Primũ
competit mulieri, & eius hæredi, & fideiuſſori ſuo. C. ad Velle.
l. mulierem. & d. l. hæ actiones. Secundum, & tertium remediũ
competunt creditori. l. ſi mulier alienam. C. eo. vide quod nota
54 tur in l. ſeq. eo. ti. ¶ † Venio ad vltimum, videlicet, an dictũ be-
neficium Velleiani hodie locum habeat? Et dic, vt colligi põt
ex his, quæ ſupra dixi, enumerando caſus, in quibus ceſſat Vel-
leianum, & potiſſimè ad intelligẽtiam dictæ l. antiquæ. in fi. C.
eo. videlicet, ꝙ vbi olim mulier tenebať ex interceſſione, licèt
iuuaretur Velleiano. l. 1. C. eo. & l. 2. cum ſi. ff. eod. hodie verò de
iure nouo conſeruatur ipſo iure illæſa, etiam ſi intercedat pro
alio, niſi intercedat in inſtrumento publicè cõfecto, & a tribus
teſtibus ſubſignato. vt d. l. antiquæ. nam ſi tali modo intercedat,
omnia, quæ vel veteri, vel nouo iure introducta ſunt, habẽt ef-
fectum iuris. quod tamẽ (ut dixi ſupra) de cõſuetudine hodie
nõ ſeruatur, quia etiam introducendo in ſcriptis, non tñ in in-
ſtrumẽto tam ſolẽni, tenetur, & habet locum Velleianum. dic,
ut ibi dixi. ¶ In gl. poteris. ibi, de exceptione doli, per totum. de
iſta exceptione doli mali. & de illa alia exceptione, qđ metus
cauſa. dic, ut plenè dictum fuit ſupra eo. in prin. ¶ In ea. ibi, pa-
cti &c. de exceptione pacti dic, ut dixi ſupra eod. §. præterea ſi
debitor. & aliquid dicam infra eod. titu. proxi. de replicationi.
¶ Vltimò, quia iſte tex. principaliter tractat de exceptione rei iu-
dicatæ, uideamus igitur aliquid de dicta exceptione rei iudica-
tæ. uidendum itaque eſt pro fundamento materiæ, quando ha-
55 bet locum dicta exceptio rei iudicatæ. † Et ſciendum eſt pro
regula,

ADDITIONES.

a De retrouendendo. Adde qñ non ſunt directæ probationes, ꝙ ſit pignus, & nõ venditio, ſi ſunt vehementes ꝑſumptiones, & apertæ cõiecturæ, an ſufficiant ad probandũ ꝯctum ſimulatum, & fœneratitium, ſi eſt appoſitũ pactum de retrouendendo, uide Pau. de Caſt. in conſ. 143. in 2. lib. in vlt. impreſſi.

b Delegatio. Adde in ſimili, an exceptio, quæ obſtat cedenti, obſtet ceſſionario. Phi. Deci. in conſ. 19. col. fin.

regula, ꝙ ad hoc vt competat dicta exceptio, oportet, ꝙ plura copulatiuè concurrant, ꝙ ſi alterum deficiat, non poterit habere locum dicta exceptio. Requirunt̃ itaq; copulatiuè tria, vt eſt tex. in l. cũ quæritur. cũ l. ſeq. in prin. & ſeq. ff. de excep. rei iud. videlicet, ꝙ ſit idem corpus, ſiue eadem quantitas, ſiue idẽ ius, quod noniter petitur, quod aliàs petitum fuit, & lata fuit ſuper hoc abſolutoria. vt d. l. cum quæritur. cum l. ſeq. Secundò requiritur, ꝙ ſit eadem cauſa petendi. Tertiò requiritur, ꝙ ſit eadem conditio perſonarum. d. l. & an eadem. in prin. Et prędicta requirũtur, ꝙ concurrãt verè, vel interpretatiuè, vt voluit gl. in ver. cõcurrens. & ibi Bar. & doc. Tria ergo copulatiuè requirũtur, & nõ plura, licèt tex. ille plura nominauerit, quoniam corpus, & quantitas, & ius ibi ponuntur pro vno, & eodem. vt dicit ibi gl. in verſi. idem ius. quia omnia iſta tria tendunt ad vnum, videlicet, ꝙ dicatur eadem res. Secundo modo requiritur, ꝙ ſit eadem cauſa petendi. Tertio, eadẽ conditio perſonarum. Declaremus iſtã tria ſingulatim, & per ordinem. Dixi primò, qñ petiẽ idem corpus, hoc non intelligas ſtrictè, ſed largè, vt hr̃ in d. l. & an eadem. §. 1. & ideo ſi primò ſingulas res hæreditarias per rei vẽdicationem, poſtea petendo, & intentando vniuerſaliter petitionẽ hęreditatis, obſtabit exceptio rei iudicatæ. vt eſt tex. notabi. in l. 3. ff. de except. rei iud. Et idem econtra, petendo primò generaliter ꝑ petitionẽ hęreditatis, ſi petit poſtea ſingulas res hæreditarias, ẽt obſtabit dicta exceptio. vt ibi eſt caſus in fi. qđ intelligas tu, ꝙ dictam rei vendicationem, & petitionem hæreditatis intentat ex eadem cauſa, quia erat hæres Titij, ſecus ſi ex diuerſa cauſa, quia nõ obſtaret exceptio ꝑdicta. vt d. l. & an eadem. & hoc gl. ſentit in d. l. 3. in verſi. ſubmouebitur ex eadem cauſa, non ex poſtea ſuperuenienti. Et aduerte, ꝙ in ſupradicto ſecundo caſu, qñ primò intentauit petitionem hęreditatis, non eſt mirum, qm̃ qui petit totum petitione hæreditatis, nõ poteſt poſtea petere eius partem ſubiectiuam, vel integralem. l. ſi quis cũ totum. in prin. & quaſi per totã d. l. ff. eo. & ideo, ſi petij ancillam, vel fundum, & ſuccubui, non poſſum poſtea petere fructus, vel partum, qui tp̃e petitionis fuiſſent in rerum natura, licèt non ſint idem numero cum primò petitus, tñ quia ex petitis deſcendunt, obſtat ei exceptio rei iudicatę. Sed benè poſſum petere fructus, partum, & cęmẽta inſulæ diſſolutæ, qui non erant tempore iudicij in rerum natura. & ideo quia impoſſibile fuit ſuper his poſſe eſſe iudiciũ, & poſſe fieri ſniam ſuper eo, quod nondum erat in rerũ natura, & idcirco abſolutoria lata in fundo maris, uel inſula, non parit exceptionem rei iudicatæ in fructibus, partu, uel cęmentis. Iſte eſt propriè caſus in d. l. ſi qs cũ totum. in uer. ſi ancillam. & in uer. ſed in cęmentis. & in uer. de fructibus. ſm Ang. ibi, quod no. ¶ Addas tu, ꝙ hoc intantùm eſt uerum, ꝙ licet totum uſumfructum petam, & ſuccubui, poſtea petam partem mihi accreſcentem, non obſtat exceptio rei iudicatæ. ur eſt tex. notab. in d. l. & an eadẽ. §. qui cũ partẽ. & ibi gl. aſſignat rationẽ in prima ſolutione, ꝙ licèt in ſecũdo iudicio petatur eadem res, tñ non petitur ea eadem cauſa immediata, quia primo petij tãquam mihi legatum totum, nunc petã partem, tãquam mihi legatario ipſa accreuerit. Et licèt ſit eadem cauſa legati, tñ illa non eſt propria cauſa, ſed remota, nã proxima cauſa eſt, quæ nunc accreuit perſonæ meæ, licèt legatario, & hoc tenet hic Raph. & eſt ipſa veritas. licèt Bar. ibi hoc non placet. ¶ Ex quo no. ſingulariter in iſta materia, ꝙ ad hoc, ut ob
a ſtet exceptio rei iudicatæ,* requiritur, ꝙ ſit eadem cauſa immediata, ſecus ſi eſſet eadem cauſa, non tñ immediata, ſed mediata una cum alia cã ſuperueniente. quod nunquam exeat mentẽ tuam. ¶ Et etiam aduertas, quia dr̃ agi ad eandem rem, ſi agatur ex eadem cã originali, licèt diuerſa forma actionis. ut eſt tex. in l. de eadem re. ff. de excep. rei iud. & facit l. quærebatur. in fin. ff. iudi. ſol. & ibi no. ¶ Et prædicta procedũt, qñ in primo iudicio iudicatum, & deciſum non uenit iterũ examinandum in ſecundo iudicio, aliàs aũt ſi ueniret examinandum, nõ obſtaret exceptio rei iudicatæ. d. l. ſi quis cùm totum. §. & generaliter. & ibi Iac. But. Bar. & Ang. facit l. pe. & quod ibi plenè Bald. ff. de his, qui ſunt ſui, uel alie. iur. & quod no. plenè Bal. & doc. in d. l. qui
56 Romæ. §. duo fratres. in 5. oppo. ff. de uerb. obli. ¶ † Et prædicta inducuntur contra cauillosos cauſidicos, qui dicunt, ꝙ poteſt negari totum, ſi etiam minima particula eſt uera. Vnde ſi peto centum, & in ueritate non eſt debitor, niſi in nonagintaquinq;, dicunt clientulo, ꝙ propter illa quinq;, quæ ſunt debita, poteſt totum negare, quod non eſt uerum, quia petẽdo tota centum, dicitur petere quamlibet eius partẽ, igitur &c. ita dicit Bar. & doc. in d. l. ſi quis cùm totum. in prin. & in l. 1. §. ſi ſtipulãti. ff. de uer. ob. & ibi cõiter doc. & ibi dixi, & habetur in l. qui ſolidũ. §. 1. ff. de leg. 2. ¶ Quapropter, pro huius intelligẽtia eſſet hic ui

dendum, an abſolutoria lata in principali obſtet in acceſſorio producto in rerum natura ante litem cõteſtatam. Secundò, an obſtet exceptio in producto in rerum natura poſt litem conteſtatam: ut habetur in d. l. ſi quis cum totum. Tertiò, an ſententia abſolutoria lata in principali, præiudicet in acceſſorio. vt d. l. ſi quis cum totum. Quartò, an ſententia cõdemnatoria in principali præiudicet reo in acceſſorio. Quinto, an ſententia in acceſſorio ꝑiudicet principali. ¶ Oẽs iſtas quæſtiones mouit Raph.
57 in d. l. ſi quis cum totum. ¶ † Capio itaq; primam quęſtionẽ, & dic, ꝙ ſententia abſolutoria in prinpali, parit exceptionem rei iudicatæ in acceſſorio, quando eſt acceſſorium, nõ ſolùm quo ad productionem, ſed etiam ad ſui conſeruationem. Iſte eſt caſus in l. parte fundi petita. ff. de except. rei iudi. nam non poteſt competere iudicium communi diuidundo, vel fa. ercif. ei, qui non eſt dominus, vel poſſeſſor. l. 1. & ibi no. per gl. & doc. & dominum meum Flo. ff. fa. ercif. & habetur in ſimili de via. in l. fundum. & l. ſed ſi ante. & l. fundi. & quod in eis per gl. & Bar. ff. de except. & probatur in l. egi. & in l. ſi cui. de vſufruc. & l. ſi de ſorente. ff. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. vbi aũt eſt acceſſorium quò ad productionem tantùm, non quò ad conſeruationem, ut fructus & partus percepti, an tunc ſentẽtia in principali pariat exceptionem rei iudicatæ in acceſſorio. Et eſt caſus ſm Dy. in d. l. fundi. ff. de excep. quia non poſſunt peti fructus, antequam petat rem, ex qua fructus naſcuntur, quia ſententia lata in fundo parit exceptionẽ rei iudicatæ in fructibus. Et eſt ratio, quia vertatur eadem quæſtio. ita dixit Dy. Sed contra iſtam opi. Dy. opponit Raph. in d. l. ſi quis cum totum. & videtur tex. in l. 1. C. de lib. cau. vbi ſententia in libertate non præiudicat partui ante litem conteſtatam nato. Et dic, ꝙ huic argumento nõ videtur reſponſum, niſi dicatur, ꝙ ibi ſit ſpeciale fauore libertatis, ne ſententia contra matrem pręiudicet filio. arg. l. 1. in fi. de carb. edic. Et quia in perſonis nõ fit acceſſio, ut fit in alijs rebus. vt §. in pecudum. ſupra de rer. diui. Tamen dicit, ꝙ iſta eſt fragilis ratio dicere, ꝙ ibi ſit ſpeciale. Vnde dicit, ꝙ ſentẽtia abſolutoria in fundo non parit exceptionem rei iudicatæ in fructibus, quia diuerſa eſt ratio, licèt ſit identitas cauſæ, quod non ſufficit. vt d. l. cũ quæritur. ff. de excep. rei iudic. Item ſubeſt ratio, quia ſententia non debet præiudicare, niſi quatenus neceſſariò concludit. l. ſi ſuperatus. ff. de pig. Pro hoc faciunt notata in l. Iulianus verum debitorem. de cond. inde. vbi ſententia nunquam facit præſumptionem, niſi quatenus neceſſario cõcludit. vnde pronuntiatus non debitor, intelligitur pronuntiatus non debitor efficaciter, non autem intelligitur pronuntiatus non debitor naturaliter tantum. Sed ſtare poteſt, ꝙ tempore petitionis fiendæ non erat poſſeſſor dominus fundi petiti, ſed tempore perceptionis fructuum ſic. dicit tamen, ꝙ pro communi ſententia poſſet dici, ꝙ ſententia in principali præiudicat in fructibus, ſi ea eadem cauſa petantur, puta, ſi fuit abſolutus reus quaſi actor, non ſolum tẽpore petitionis, ſed nec ante fuerit dominus, quia nihil probauit, vel dubiè probauit, cogitandum tamen reliquit. Tu uero potes dicere, vt ſupra dixi, ſecundum Ang. Aut fructus, vel partus erant in rerum natura tempore petitionis, & litis conteſtatæ, aut non. Dic vt ſupra dixi. Nec obſt. l. fi. C. de lib. cau. vbi ſententia lata ſuper matre habet eũdem effectum in partu, ex quo partus ſequitur matrem, ſi eſt conceptus poſt litem conteſtatã, non autem habet, vel habere poteſt eundem effectum in filijs natis ante litem conteſtatam, quia factum matris, ſeu ſeruitus ſua non debet præiudicare filijs iam natis, quia ibi agebatur iudicium liberale, & ſic erat quęſtio, an ibi eſſet ſerua, vel libera. ſed in d. l. ſi quis cum totum. conſtabat de eius ſeruitute, ſed nõ de ſeruitute eius, ſed de eius dominio inter duos erat cõtrouerſia. ita dixit gl. in d. l. fi. Similiter nõ obſt. l. fundi. ff. de excep. vbi etiam fructus ante nati non vendicantur iure dominij, quia illud eſt verum intentato reali iudicio ſuper fundo, vnde abſolutoria lata in fundo parit exceptionẽ rei iudicatæ in fructibus. Sed ſi quis vellet mouere quęſtionem de fructibus, principaliter omiſſa quæſtione fundi, & ſic non rei vendicatione, ut egit ad fundum, ſed alia actione, & alio iure. iuxta d. l. cum quærit.
58 ſecundum Ang. ¶ † Secunda quæſtio fuit, an abſolutoria a principali pariat exceptionem rei iudicatæ in productis poſt litem conteſtatam, & videtur caſus in d. l. ſi quis cum totum, ꝙ ſententia non præiudicet. In contrarium videtur caſus ſm Raph. in d. l. fin. C. de lib. cau. & iſtam opi. tenet Rapha. nec obſt. d. l. ſi quis cum totũ. quia debet intelligi, quãdo petitur ex diuerſa cauſa.

Et eſt

ADDITIO.

a Rei iudicatæ. Adde exceptio rei iudicatæ quando obſtet, conſiliũ Phi. Decij 96. col. 1. & dic tria requiri, ut ibi.

Et eſt ratio, quia com proceſſerint poſt litem conteſtatã dicuo-
tur proceſſiſſe ex radice quodammodo vitiata, quia propter iu
dicium iam erat in dubium reuocatum dominiũ ipſius rei, igi-
tur &c. ſicut arguitur de perſona ad res, ꝙ lata ſententia contra
debitores oon præiudicet creditori habenti cauſam ante litem
conteſtatam. l. ſi mater. in fi. de eace. rei iudi. ſed ſi eſſet creditor
poſt litem conteſtatam, ſeu poſt ſententiam, tunc bene præiudi
caretur, vt ibi. & d. l. ſi ſuperatus. ita dicatur io caſu iſto, ꝙ præ-
iudicet, igitur &c. Tu verò dicas ad intellectum. d. l. ſi quis cum
totum. & d. l. fi. C. de lib. cauſa, vt ſupra dixi, valet, ꝙ d. l. ſi quis
cùm totum. loquitur quando non erat in rerum natura, & tem
pore petitioois, ideo non eſt mirum, quia non poterant in iudi
cium deduci. l. non poteſt. ff de re iud. & dixi ſ. de acti. in princ.
igitor noo mirum, ſi oon obſtat ſententia. Sed in l. fi. erat iodi-
cium liberale, quia diſputabator, vtrum ancilla eſſet ſerua vel
non, igitur io conceptis pendente iudicio, quia dicunt eſſe pars
iudicij, præiudicatur, ooo autem in natis aote dictum iudiciũ
motũ, ſed in d. l. ſi quis cum totum. præſupponitur pro conſtan
59 ti, quod erat ſerua. ¶ † Tertia quæſtio fuit, an ſentẽtia io re prio
cipali præiudicet io fructibus, & in d. l. ſi quis cum totum. vide-
tur caſus ꝙ præiudicet. ibi, planè ſi in reſtitutione. & glo. ibi, in
ver. noceat. in fi. concludit, ꝙ io his quæ veniunt officio iudicis
præiudicat, ſecus in his quæ ante litem conteſtatam veniũt iu-
re actioois. Vnde Raph. ſm Bar. in l. fructus. ff. de rei vend. dicit,
ꝙ aduertendum eſt, ꝙ fructus ante litem conteſtatã nati & re-
collecti, non veniunt officio iudicis mercenario, ſed officio iu-
dicis nobili, vel condictione ſine cauſa, vel alia actione. fructus
verò poſt litem cooteſtatam, neceſſariò veniũt officio iudicis
mercenario. l. ædiles. §. item ſciendum. de ædil. edic. Ea quo ſe-
quitur, ꝙ pro fructibus ante litem conteſtatam, neceſſe eſt im-
plorari principaliter, & expreſsè officiũ iudicis nobile, alias nõ
veoiret in dicto iudicio intentato ſuper fundo, nec ex ſuo offi-
cio iudex ſuum officium non petitum debet concedere, niſi ad
partis petitionem. l. 4. §. hoc autem. de dam. infect. ſed ſi fructus
poſt litem conteſtatam ſint prouenti, ooo eſt neceſſe, ꝙ pro eis
imploretur officium iudicis, quia omoino dictum officium, ẽt
noo dedoctum, non imploratum per partem, tamen competit
& neceſſariò conſequitur. vt d. § item ſciendum. Et eſt ratio ra-
tioois, quia ante litem conteſtatam, officium mercenariũ oon
competit, ſed habet actionem, vel conditionem ſine cauſa, vel
officium iudicis nobile, quod ſuccedit loco actionis. l. ꝙ ſi mi-
nor. §. fi. de minoribus. vnde huiuſmodi actiones, vel officiũ iu-
dicis nobile, ſuper eo quod nondum eſt, oon datur, ne præiudi-
cium fiat rei vendicationi, vel aliæ actiooi ſuper fundo. vt d. l.
60 fundi. ff. de exce. Et prædicta procedũt in abſolutoria. ¶ † Quar-
ta ergo fuit quæſtio, an condemnatoria in principali, noceat in
acceſſorijs reo principali? & de hoc habetis gl. in l. & ex diuer-
ſo. §. 2. ff. de rei vendi. io fi. ꝙ noceat. quæ gl. cõiter approbatur,
etiam ſi iniuſtè reus ſit cõdemnatus io re principali. & hoc vi-
detur expreſſe probari in l. qui Romæ. §. fi. de verb. ob. Io cõtra-
rium videt gl. in l. eos. C. de vſur. ibi, ſeotentia ſuper vſuris, for-
tè non præiudicat reo cõdemnato in vſuris. & hoc voluit Dy.
io l. ſi iudicia. ff. eo. tit. Sed Raph. cõcordat ſic opioiones, ꝙ ſen-
tentia lata ſuper principali, ita nocet in acceſſorio, vt non poſ-
ſit in iudicio reuocari quod eſt determinatum principaliter. vt
puta, agebam cootra te rei vendicatione, es mihi cõdemnatus,
poſtea peto fructus, & ſic acceſſoria, in his itaq; acceſſorijs, &
io eorum iudicio, non poteris amplius in dubium reuocare &
refrigare quæſtionem dominij. Ita vult & intelligitur gl. in d. l.
& ex diuerſo. §. 1. & iſte eſt caſus io d. l. qui Romæ. §. fin. non tñ
præiudicat, vt ſententia io principali mandetur executioni, ẽt
in acceſſorio, ſed opus eſt noua petitione. & hoc apparet ꝑ gl.
ex d. l. & ex diuerſo. §. 1. quare de nouo fructus ſuot petendi. ita
debet intelligi gl. io d. l. eos. quam Bal. ita videtur intellexiſſe in
l. cẽtum Capuæ. de eo quod certo loco. Et intelligas, ꝙ non fa-
cit præiudicium in acceſſorio quod venit iure actionis, vel of-
ficio iudicis mercenario. Nec obſt. ſi dicat, ꝙ ad hoc vt nõ ob-
ſtet exceptio rei iudicatæ, tria requiruntur identitas rei, cauſæ,
& perſonæ. vt d. l. cum quæritur. ſed hic eſt res diuerſa, quia ac-
ceſſorium, maximè ante litem conteſtatam productum eſt di-
uerſum à re priocipali. Vnde quomodo poſſibile eſt, ꝙ ſenteo-
tia lata ſuper ſorte, noceat in vſuris & fructibus. Iſtud videtur
ſorte contrarium, tenendo ꝙ noceat tamen poteſt reſpondere,
ꝙ identitas rei nõ ſumitur ita ſtrictè pro indiuiduo, ſed latius,
ſicut dicitur eadem cõditio perſonarũ, quando vna habet cau-
ſam ab alia, ita dicendũ in rebus. facit l. & eadem. §. 2. & quod
61 ibi no. ff. eo. & dixi ſ. quod not. ¶ † Quinta q̃ſtio fuit, an ſenteo-
tia lata in acceſſorio, ecõtra præiudicet io principali. & de hoc
eſt gl. io l. fuodum. & io l. ſed ſi ante. ff. de exce. ꝙ præiudicat quò
ad aliquale præiudicium, & iſta eſt communis ſententia. Bal. ve
rò dicit, ꝙ immo affert pleoum præiudicium. & ad id quod di-
cit ſupra ꝙ condemnatoria in principali præiudicat in acceſſo
rio, voluit Inno. in c. cum eccleſia. de cauſa poſ. & proprie. in vl
tima gl. etiam ſi feratur, tanquam victor eſſet dominus rei prin
cipalis. vt in ſimili voluit etiam Bar. in l. de pupillo. §. ſi is. de no.
ope. nun. & hęc opinio eſt teoenda, quicquid dixerit Bald. quia
d. l. fundum. loquitur io acceſſorio quò ad conſeruationẽ ſui,
vt in via, & ſimili. Inn. verò loqoitur i acceſſorijs, quò ad origi-
nem, tamen ſecundum Raph. eadem eſt ratio. Et aduertas, quia
ſi diceremus contrariom ad ſententiam Bal. io caſu ſuo, oporte
ret neceſſariò dicere ꝙ ſententia lata io via, licet tranſierit in
rem iudicatam, reuocabitur, quia ſiue ſim condemnatus ad viã
per fuodum ſeianum, & agis rei vẽdicatione ad fundũ, & ſuc-
cumbas, reuocabitur prima ſentẽtia de via. argu. l. 1. ff. commu.
præ. quod non eſt io caſu Inn. quia fructus ſine fundo ſtare poſ
ſunt. & ſic fieri poſſet differentia ioter iſtas opioiones, ſecũdum
Raph. ¶ Secuodò principaliter requiritur ad hoc, vt non obſtet
exceptio rei iudicatæ, ꝙ nõ ſit inter eaſdem perſonas. & dicitur
eſſe ioter eaſdem perſonas, quando eſſet in ſucceſſore vniuer-
ſali, quia ſententia lata pro te, vel cõtra defunctum prodeſt vel
oocet hæredi ſuo vniuerſali actiuè vel paſſiuè, quia ſucceſſor
vniuerſalis dicitur eſſe eadem perſona in omoibus cum defun-
cto. vt in auc. de iureiu. a moriente pręſtito. §. 1. ¶ Sed qoid io ſin
gulari ſucceſſore, & dic ꝙ actiuè & paſſiuè ei ꝓdeſt & nocet.
vt infra dicam. vode ſi venditor antequam rem veodat, fuit ſu-
per reali actioni abſolutus, emptor poteſt vti exceptione rei iu
dicatę. Si verò conueniatur ab eo qui ſuccubuit in iudicio agi-
tato cum venditore, & idem econtra ſi venditor reportauit ſen
tentiam contra ſe, talis. n. ſententia afficit emptorem. l. ſi a te. §.
62 fi. & ibi gl. Bar. & Ang. ff. de excep. rei iud. ¶ † An autem ſenten-
tia lata pro emptore vel contra emptorem, & ſic cõtra ſingula-
rem ſucceſſorem proſit, vel noceat authori ſuo? & Io. ibi tenet,
ꝙ ſic. ſed gl. ibi tenet cõtrarium. Pe. verò teoet opi. Io. ſed Ray.
tenet opinionem gl. & Bar. verò eligit ſibi mediam viam. nã aut
reuertitur ad venditorem per redhibitoriam, q̃a io tali caſu vi
detur quędam retrouenditio, & ſic ꝙ habeat titulum ab em-
ptore, & tunc ſit vera opioio Io. & Pe. aut redit ad venditionẽ
ex l. commiſſoria, quare ſoluit contractum, nec dr̃ venditor ha-
bere cauſam ab emptore, & tunc ſit vera opioio gl. & hanc di-
ſtinctionem & differentiam probat per l. 4. §. ſi Marcellus. de in
diem addi. coniuncta. l. nonem. §. pignus. de ædil. edi. Sed domi-
no meo Raph. in d. l. ſi a te. §. fi. placet opi. Io. & Pet. per l. ex coo
tractu. de re iudi. vbi ſi ſeoteotia fertur contra minorem hære-
dem, dummodo bona fide ſit litigatum, & in integrum minor
reſtituatur, remanet tñ ſententia efficax in perſona ſucceſſoris.
ita in caſu noſtro, ſeoteotia ꝯ emptorem lata, licet perueoiat ad
venditorem per modum reſolutiuum, debet ſibi prodeſſe vel
nocere. Sed ſi tu velles huic. l. Raph. reſpõdere, potes dicere, ꝙ
cohęres vel ſubſtitutus poteſt magis dici ſucceſſor voiuerſalis,
nos aũt loqoimur de ſingulari ſucceſſore. Præterea dicit Raph.
Bar. videtur contradixiſſe in l. diem. de aqua plu. ar. vbi dicit, ꝙ
vbi veoditor cum pacto addictionis in diem, vel io ſimili facit
actum voluotarium, ſine voluntate illius ad quem poteſt in fu-
turum pertinere, non præiudicat ei. vnde emptor oon põt præ-
iudicare venditori per actum voluntarium, dando in pignore,
ſed per actum neceſſarium ſic. vnde io iudicijs dixit Bar. noo ci
taodos ſubſtitutos eſſe, ſed principaliter inſtitutos. eſt optimus
tex. in l. 1. §. pen. de veotre inſpi. & in l. filiusfamilias. §. diui. el 2.
de leg. 1. & l. nihil. §. omnibus. eo. ti. ¶ Tu addas no. glo. & quod
ibi per doc. & do. Ioan. & ibi dicit in l. de vnoquoque. de re iud.
Ea quibus patet, quòd Bar. in d. l. ſi a te. §. fi. non eſt vſus bono ar
gumento, quia licet reſoluatur venditio actu neceſſario iudi-
cij, extenditur ad venditiooem. & ibi voluit Barto. vnde dicit
Raph. ꝙ de iure verior eſt opi. Ioan. & Pet. ſed opi. glo. Bar. &
Rayn. & Citramootanorum ſeruaretur in practica, quę omnia
63 bene no. ¶ † Secundo principaliter circa iſtas perſonas aduer-
tas, quia non tantum abſolutoria prodeſt vincenti, ſed etiam
illi qui interpretatiue cenſetur eadem perſona cum vincente,
vt ſi ſententia feratur abſolutoria pro filio, prodeſt patri, quod
eſt verum, ſi eſt filius in poteſtate, & ſic dicitur eadẽ perſona. vt
in § ei vero. inſti. de inut. ſtip. Iſte eſt caſus in l. ſi mater. §. ſi quis
hominem. de excep. rei iudicatæ. & hoc ſiue filius io poteſtate
conueniatur, vt defenſor patris, iuxta l. exigendi. C. de procur.
quooiam non tantũ in filio, ſed in quolibet alio defenſore ſen-
tẽtia abſolutoria lata pro defenſore, prodeſt illi qui fuit defen-
ſus. d. l. ſi mater. §. hoc iure. in ver. in perſona autem rei, ſiue fi-

lius proprio nomine conuentus fuerit perſonali actione inſoli
dum, & pater poſtea conueniebatur cũ adiectione de peculio,
quo caſu pater eſt legalis fideiuſſor filij.l.cum filius.in princ.ff.
de verb.ob.& ibi gl. & Bar.meritò ſententia lata pro filio,patri
& eius fideiuſſori prodeſſe debet.l.exceptiones.ff.de excep.¶Et
idem, ſi filius fuerit conuentus reali actione, quia abſolutoria
prodeſſet patri.vt dicit gl.in d.§.ſi quis hominem.quod Bar.in-
telligit fore verum,ſi filius conueniatur nomine patris, ſecus ſi
conueniatẽ nomine proprio,vt quia dicat ſe poſsidere,quando
in primordio fuerit interrogatus in iudicio. l. qui ſeruum.ff.de
interro.actio.Sed ſm Raph.dictum Bar. eſt directò contra mẽ-
tẽ gl. vnde putat gl.bene dicere ſimpliciter,quia ſiue ſuo nomi-
ne,ſiue nomine patris conueniatur, prodeſt dicta ſententia ab-
ſolutoria patri. Quod ſic probatur,nam in profectitijs,nec ho-
die nec olim filius poterat habere poſſeſsionem, ſed tantũmo-
do tenutã, quia patri poſſeſsionem quærebat.l.poſſeſsio.§.1.de
acq.poſ.vnde filius videtur conueniri tanquam detẽtos nomi-
ne patris,ex quo vt filius cõuenitur. vnde ea ratione voluit gl.
prodeſſe patri,& quia habet pater cauſam à filio,quia per filiũ
detinentẽ,poſſeſsio & omnis vtilitas fuit quæſita patri.l.placet.
de acq.hære.¶In aduentitijs autem,pone pater habet vnã rem
aduentitiam,& conuenitur rei vendicatione,tunc maior vide-
tur dubitatio, quia filius dicitur habere ciuilem poſſeſsionem,
& pater naturalem.Tu allega pro hoc gl.ord.in d.l.poſſeſsio.§.
1.in fi.glo.magnæ. nec filius dicitur tenere rem nomine patris.
l.1.in fi.ff.vſufru.quemad.caue.vbi proprietarius non poſsidet
vſumfructum omnino, tamen gl.habuit conſiderationem pro-
pter identitatem perſonarum,& cauſæ. Filius.n.qui detinet,vr
retinere nomine patris, & pater dicitur habere cauſam a filio,
igitur ita vult ſingulariter illa gl. & illam ſequitur Raph.quic-
quid dixerit Bar. vnde ſecus eſſet,ſm Raph.in alio vſufructua-
rio ſimplici,quod eſt notatu dignum,quia non eſt alibi. Si au-
tẽ eſſet filius emancipatus,tunc lata ſententia pro eo,non pro-
deſt patri,niſi pater habeat cauſam à filio, vt quia emit ab eo,
vel habet in dicta re vſumfructum. ita dicit gl.notanter in d.§.
ſi quis hominem.in fin.¶Ex quo no.ꝙ ſententia lata pro autho
re,prodeſt ſucceſſori, licet ſententia lata ſit,poſtquam ille cau-
ſam habebat. Non.n.eſt dubium,ꝙ ſententia lata pro vendito-
re ante venditionẽ,vel rei traditionem,prodeſt emptoris, vt ſu
pra dixi.Si autem eſſet lata poſtea, videbatur contra,per d.l.ſi à
te.§.fi.cum ibi no.tamen.d.l.vult contrarium. nam pater habe-
bat iam cauſam à filio emancipato, tñ ſententia prodeſt patri.
quod Bart.ibi plenius in l.cũm vir.de vſuca.dicit illud fore ve-
rum,quod intereſt ipſius filij emancipati, tunc poteſt prodeſſe
patri, & ita debet intelligi.d.l.ſi à te.§.fin. vt quia fortè aliquid
promiſit patri ſub pœna, ergo videtur dicere ꝙ ſecus eſſet, vbi
non intereſſet. ¶Sed tu dicas,ꝙ contra Bar.videtur.l.ſi tibi.§.pa
ctum.in fi.ff.de pac. vbi pactum donatori factum, prodeſt dona
tario,& tamen non intereſt donatoris, quia nõ tenetur de eui-
ctione.l.Ariſto.de don.igitur &c.niſi reſpondendo dicas, ꝙ ibi
illud pactum factum fuit ante celebratam donationem,ſecus ſi
poſtea fieret, quia tunc dubium eſſet, an prodeſſet donatario,
cum donatoris non interſit.facit.l.ſi fideiuſſor.ff.de pac. Ego au
tem prædicta intelligerem iuxta ea quæ habentur in l. ſæpe. de
re iudi. quando venditor vel emptor eſt in iudicio. vide ibi per
gl.Bar.& latiſsimè per dominum meum Ioan.& latè per Cy.&
64 doc.in l.2.C.quibus res iud.nõ nocet. ¶† Quid econtra,ſi filius
ſuccumbat,an ſentẽtia lata contra filium,noceat patri? Et dicit
Ang.in d.§.ſi quis hominem.ꝙ non,quia filius non habet admi
niſtrationem,etiam aduentitiorum.l.fin.§.vbi autem. C.de bo.
quæ lib.& l.1.C.de bo.mater.vnde cum non habeat adminiſtra
tionem,ſententia lata tanquã cum non legitimo defenſore, nõ
nocet patri. ¶Tertiò aduertas,quia dixi ſ.ꝙ ſententia lata pro
quolibet defenſore prodeſt defenſo.vt d.§.hoc iure.in fin.Quid
65 econtra, † an condemnatoria contra defenſorem, noceat illi
quem defendebat,& ſi ratum habet, nocet, & mittetur execu-
tioni in bonis ratum habentis. vt ibi, facit l.qui abſentem.cum
ibi not.ff.de procur.& l.qui defenſor.de interrog.actio. idem ſi
erat defenſor neceſſarius.l.qui procuratorem.§.ſi ignorantes.
ff.mand.alias dicta ſententia non nocebit domino,ſed mittetur
executioni in bonis ipſius defenſoris ſine mandato.l.ſolutionẽ
& iudicium.& quod ibi Dy.Bar. & Ang.& domini mei.de ſol.
66 l.Plautius.de proc.& l.4.in prin.de re iudi. ¶† Quartò,quid in
a procuratore [a] tutore,curatore,ſyndico,economo,vel alio legi
timo adminiſtratore cum mandato.Et dicas,ꝙ abſolutoria la-
ta pro iſtis,prodeſt omnino dominis ſuis, & condemnatoria la
ta contra iſtos,etiam iniuſto, nocet dominis.l.ſi ſine.§.cum au-
tem.cum ibi no.per glo.& Bar.ff.rem ratam hab.ita dicit Ange.
in d.§.hoc iure.& mittetur executioni in bonis domini.vt d.l.4.
in prin.de re iud.& d.l.Plautius. Et ſingulariſsime tene mẽti gl.
in d.§.hoc iure.quæ ſemper allegatur, ꝙ ſententia lata pro fal-
ſo procuratore contra aduerſarium poteſt per illum,cuius no
mine egit,haberi rata. Sed Vltramontani contra,quia ſententia
eſt nulla,& proceſſus eſt nullus cum falſo procuratore agita-
tus, & in æternum de nullitate dici poteſt. l. licet.cum ibi not.
per gl.& doc.C.de procu.& ideo quod nullum eſt penitus,non
poteſt ratum haberi.no.in l.1.C.qui admit.ad bon.poſ.poſſ.not.
Nec obſt.l.licet.ff.de iud.quia illa lex non dicit,ꝙ poſsit haberi
ratum poſt ſententiam,ſed bene dicit ꝙ ratum habere põt pen
dente iudicio,quia tunc dubiũ eſt, an ſentẽtia feratur pro pro-
curatore,vel econtra.& pro iſta parte allegatur glo.ordi.in l.ſi
tutor.C.qui.cau.in inte.reſt.non eſt neceſ.vbi glo. vult fore ſpe
ciale, ꝙ ſententia lata pro tutore non legitimo proſit pupillo,
ergo in contrarium eſt ius commune in alijs.l.1.ad munici. Ta-
men his non obſtantibus,contrarium communiter tenetur,vi-
delicet,ꝙ etiam poſt ſententiam poſsit ratum haberi per maio
rem in ſui fauorem, non ſolum in ſui præiudicium.l.3.§.falſus.
& quod ibi Bart.ff.rem rat.hab. Nec obſt.d.l.licet.C.de procur.
quia talis nullitas cauſatur ſolùm ex defectu mandati domini.
vnde in his quæ inualidantur ratione conſenſus, regula eſt, ꝙ
ratihabitio retrotrahitur,& mandato comparatur.l.fi.C.ad Ma
ced.igitur &c.Item cur magis debet poſſe contra ſe conualida-
re id,quod dicitur nullum.vt d.l.3.§.falſus. quam pro ſe, vnde
cõtra ſe poſsit approbare, ergo & pro ſe vr potuiſſe approba-
re.Si.n.alia ratione deficiat ſententia,quam conſenſu meo,iux-
ta.l.ſi diuerſa.cum gl. C.de tranſac.& ibi doc.& Bar.& no.Bar.
& doct.in l.1.C.qui pro ſua iuriſd.non poſſum ſententiam etiã
contra me latam,ſolo conſenſu conualidare. Et aduertas,quia
Vltramontani non ſufficienter reſpondẽt ad d.l.licet.ff.de iudi.
Vnde dicendũ eſt, ꝙ ſi ibi ſententia ferretur,& idem in l.licet.
C.de proc. ſententia non eſſet ſimpliciter nulla,quia ſaltẽ con-
tra procuratorẽ falſum,& pro falſo procuratore valeret. d.l.3.
§.falſum.cum ibi not. Vnde põt dici, ꝙ magis ſit in pendenti ꝓ
dñm,vel pro domino,ex futura ratihabitione domini.Et ad gl.
in l.ſi tutor.poteſt reſpõderi, ꝙ ibi loquitur in falſo tutore, vbi
non deficit actus rõne conſenſus,ſed alterius ſolennitatis. me-
ritò cum non debeat poſſe ratificari, non requiritur ratificatio
ſecundum Bar.vel ſm Raph.in d.§.hoc iure. poteſt reſponderi
ad d.gl.quæ vult,ꝙ ſententia lata pro minus legitimo defenſo-
re,videlicet pro tutore, valet & hoc eſt priuilegiũ minoris.vt l.
non eo minus.C.de procu.quam legem.d.glo.in d.l.ſi tutor.al-
legat. Vnde dic, ꝙ d.l.non eo minus.habet locum etiam in pu-
pillo.vt no.gl.in l.exigendi.in fi.C.de procu.& ideo non requi-
ritur ratihabitio, quæ eſſet neceſſaria in falſo procuratore. &
iſta eſt ſententia communis, videlicet, ꝙ ſententia etiam in ſui
fauorem lata mediante falſo procuratore,poſsit etiam poſt ſen
tentiam rata haberi. quam ſententiã eſt ſecutus Iac.de Are.Bar.
Ang.& Raph.vnà cum gl.in d.§.hoc iure. Sed Sal.in d.l.ſi tutor.
per multas ſuas rationes,eſt ſecutus opiniones Vltramont.Bal.
verò in d.l.ſi tutor. dicit,ꝙ iſte paſſus eſt dubius,& recitat opi-
niones,& nulli adhæret.Tu verò ſecurè teneas opinionem glo.
& Citramon.in d.§.hoc iure. Et vltra ea,quæ ſ.dixi ſecundum
Raph.reſpondeas ad gl.in d.l.ſi tutor.ꝙ ibi loquitur in falſo tu-
tore,& in iudicio. Vnde cùm iudex poſſet de nouo creare tuto
rem,& ad eum ſpectat.l.1.ff.de tu.& cur.da.ab his,patiendo ip-
ſum in iudicio adeſſe, videtur ipſum approbare. per tex. in l.1.
§.pe.ff.quod fal.tu.auth.& quod ibi Bar.& no.Iac.de Bu.Bar.&
communiter doc.in l.licet.C.de procur.& ſic non eſt mirum,ſi
ipſa ſententia lata in fauorem dicti tutori,ipſo iure valet in fa-
uorem pupilli ſine aliqua alia ratificatione pupilli, quia iudex
videtur ratum habuiſſe pro ipſo pupillo.vt d.l.j.§.pe.facit.l.qui
bonorũ.C.qui admit.ad bon.poſſ.& hoc eſt ſpeciale in pupillo
& adulto,quia in maiore lata in fauorem ſui falſi procuratoris
opus eſt,ꝙ ad hoc vt valeat & proſit dño,ꝙ ratificetur per do-
minũ,& ratificando valebit in fauorem dñi. Et ita intelligatur
gl.in d.§.hoc iure. quod not. & nunꝗ exeat mentem tuam,quia
ſemel vidi de facto in Vrbe.vbi,vt locũ tenens ſenatoris aſſedi.
67 ¶ † Tertiò principaliter in iſta exceptione rei iudicatæ requiri
tur,ꝙ ſit eadem cauſa petendi, vt d.l.cum quæritur.cum l.ſeq.
de exce.rei iu.Ex quo ſequitur,ꝙ ſi actor ſuccumbit in vno iu-
dicio,& reus obtinuit in exceptione,non põt actor illud idem
deducere

ADDITIO.

a Quid in procuratore. Adde vtrũ ſolui poſſit procuratori cauẽti de rato de cu-
ius mãdato dubitatur,vide per doc.maxime Mod.in l.1.C.de proc.& ibi per
Bal. in l.nõ ſolũ.§.qui alieno ff de proc. aliquid per Imo. in l.apud Iulianũ,
in §.vtrum.ff.ad Treb no.in l.ſi ſine.hic alle.in §.cum autem ff.rem ra.ha.

deducere in alio iudicio,ẽt ad alium finem,ſed ibi obſtabit ex-
ceptio rei iudicatę.l.qui Romę.§.duo fratres.& ibi Bar.& Ang.
& doc.ff.de ver.obl.ſecus autem ſi reus ſuccumbat in vno iudi
cio per viam exceptionis etiam plenariè agitato,nam poteſt in
alio iudicio deducere illud idem per viam agendi,non ad eun-
dem finem,ſed ad alium finem.l.vendicantem.cum l.ſeq.ff.de
euí.ita dixit Ang.per illum tex.in l. duobus.ff.de excep.rei iud.
Et aduertas, ꝙ conſideratur eadem cauſa, qñ eſt eadem origo
petitionis.alia autem cauſa dicitur, quando eſt alia cauſa peti-
tionis,quæ de nouo ſuperuenit. & iſta habentur in l. ſi mater.§.
68 eandem.ff.de exce.rei iud. ¶ † Sed pro clariori intelligentia,in
hac materia ſunt examinãdi duo articuli,quos Bar.in l. qui Ro
mæ.§.duo fratres.de verb.obli. examinauit.licèt aliquantulum
in confuſo,vt ibi per Bar.in verſi.§.oppo.ad ſm no.&c.Et pri-
mus eſt,an ſit verum indiſtinctè,ꝙ illud, in quo quis ſuccubuit
agendo in vno iudicio,in quo agebatur ad vnum, nõ poſſit re-
fricari in alio iudicio,in quo agit̃ ad aliud.In quo articulo, ſm
do.meum Pau.de Caſt. in d.§. duo fratres.concludet ꝙ ſi ſm iu-
dicium eſt acceſſorium ad primum,ſeu eſt ſuper acceſſorio, vt
ſuper pœna,vel fructibus,& tũc diſtinguit,qualiter ſuccubuit,
aut quia non fouebat iuſtitiam,& tunc in alio iudicio nõ poteſt
refricari.vt d.§.ſi duo fratres.& hoc voluit ibi gl.mag.circa fin.
in ver.& ſic, quod ſit principali,præiudicat &c.Aut ſuccubuit,
ꝙ non probauit,& tunc ſecus.per ea, quæ habentur in gl. & in
tex.l.Iulianus.de condi.inde.Aut ſm iudicium eſt æque princi-
pali,& tunc aut in primo iudicio fuit deductum principaliter,
& in ſecundo iudicio deducitur incidenter,& tunc idem.pone
exemplum,ſi egi contra te rei vendicatione ad fundum,nam in
hoc deduco dominium principaliter,& ſuccubui,vel quia non
probaui, vel quia tu probaſti fundum eſſe tuum, & in hoc iſte
caſus differt a præcedenti, volo poſtea agere confeſſoria ad ſer
uitutem debitam eidem fundo per alium fundũ tuum. hic de-
duco idem dominium incidenter, nam principaliter deduco
ſeruitutem, tñ oportet, ꝙ aſſeram me dominum illius fundi,
pro cuius ſeruitute ago.l.ſicuti.§. ſed ſi quæratur. cum ibi no.ff.
de ſer.ven.& l. vti frui.§.1.ff.ſi vſufruc.pe.& ff. cõmunia prædi.
l.1.de quibus plenè dixi in §.ęquè. ſup.de act.certè tunc obſta-
bit mihi exceptio rei iudicatæ in primo iudicio agitato.l.fundi.
& l.fundum.ff.de excep.vbi non admittitur cumulatio iſtorum
iudiciorum eodem tempore,quia ſunt talia,ꝙ abſolutoria lata
in primo parit exceptionem rei iudicatæ in ſecũdo.quod eſt ve
rum,de impedientibus cumulationem.de quo plenè per Dy.in
c.nullus pluribus.de reg.iur.in 6.& per Cy.Bar.& doc.in l.edi-
ta.C.de edẽ.de quo latè ſcripſi ſup.de act.in §.ſi minus.vbi om-
nino videas.Aut econtra,in primo iudicio deduxi dominiũ in-
cidenter,agendo confeſſoria pro ſeruitute, & aſſerendo me do
minum illius fundi,& ſuccubui, quia non probaui dñium, vel
quia tu probaſti te dominum,volo poſtea agere rei ven.ad eun
dem fundum,certè poſſum,& non obſtat mihi exceptio rei iu-
dicatæ in illo iudicio, in quo deduxeram incidenter dominiũ,
ideo hoc caſu admittitur cumulatio, vt hic eſt caſus in l. ſed ſi
ante.eod.ti.& hoc eſt, quod voluit Inn.in c.ſi.de or.cog. dicẽs,
ꝙ quæſtio principalis per modum agendi, ſe habet in plus ad
quæſtionem acceſſoriam per modum exceptionis, quam con-
tra.ideo qui ſuccubuit ſub prima,repellitur in ſecũda,quia pri
ma eſt tanquam fundamentum ad ſecundam. de quibus oĩbus
vide per Bar.Ang.& Raph.in d.l.fundi. Ad prædicta bene facit
quod dixi in principio materię huius exceptionis rei iudicatę.
in ver.vnde pro eius intelligentia eſſet hic vidẽdum. cum ver.
69 ſeq.quæ omnia bene no.¶ † Secundus articulus principalis eſt
contra ſi aliquis primo loco ſuccubuit excipiendo,& poſtea il
lud idem in alio iudicio deducere intẽdit agendo, tũc propriè
loquitur diſtinctio Bar.in d.§.duo fratres.verſi.oppono quinto
contra ſm notabile &c.& in l.1.& ibi doc.C.de ord.iud.& In-
no.in c.ſi.de or.cog.vr̃ velle indiſtinctè, ꝙ poſſit illud deduce-
re,quia qui ſuccubuit in minori,non prohibetur in maiori, ſe-
cus ecõtra.Sed do.meus Pau.de Caſt.ex dictis Cy.& aliorũ do-
ctorum in l.peremptorias.C.ſen.reſcin.nõ poſ.& ex dictis Bar.
in d.§.duo fratres. ſic dicit, ꝙ aut illud erat tale quid, quod de
ſui natura non poterat deduci per viam agendi, vt exceptio pa
cti de non petendo,vel ſimile,& tunc clarum eſt, ꝙ illud idem
non poteſt iterum deduci ẽt per viam agendi. ita loquitur id,
quod no.Cy.in d.l.peremptorias.& ibi Bal.Ang.& Sal.aut illud
poſſet in viam agendi deduci, ſi ſui natura nõ ſuccubuiſſet ex-
cipiendo.& tunc ſi ſuccubuit, aut iudicium,in quo ſuccubuit,
fuit ſummarium, & non prohibetur illud idem deducere in
alio iudicio plenario.l. a diuo Pio.§. ſi ſuper rebus. cum ibi
not.de re iudi.cum §.ſeq.& ff.de lib.agno.l. ſi quis a liberis.§.ſi
vel parens.& l.pe.& ibi plenè per Bal.ff.de his,qui ſunt ſui,vel
alie.iu.vel per Inno.in d.c.ſi ante ſi. Iſtud tamen membrum di-
cas,ꝙ poſſet limitari,niſi primum iudicium concernat cauſam
ſtatus.l.2.ſecundo reſpon.de ord.cog.& ita ibi no.gl.ſm primã
lecturam.Aut iudicium,in quo ſuccubuit,fuit plenariũ,& tunc
vult illud idem deducere in alio iudicio plenario, & tunc aut
victoria, quam aduerſarius meus habuit contra me in illo iu-
dicio,concernit fauorem ſtatus,& tunc nõ potero in alio iudi-
cio deducere,vt d.l.2.cum ibi no.per gl.de ord.cog.& not. per
glo.& doc.in l.1.C.de ord.iudicio.Aut non concernit fauorem
ſtatus, & tunc aut volo deducere in alio iudicio ad diuerſum
finem, & poſſum.l.vendicantem.cum l.ſeq.ff.de euict. Aut ad
eundem finem,& tunc aut ſuccubui,quia exceptio mea fuit re-
probata tanquã non vera,& non poſſum illud deducere in alio
iudicio,ẽt per viam agendi,ſed ſi non fuit expreſsè reprobata,
& non fuit admiſſa, vel repulſa,& tũc poſſum deducere l.ſi au-
tem.§.ſi.& quod ibi gl. & Bar.ff.de neg.geſt. & l.quod in diem.
§.1.ff.de compen.facit l.ſi duo patroni.§.Iul.& §. ſi iurauero.ff.
70 de iureiu.quæ omnia tene menti.¶†Quid ſi agat,vel conuenia
a tur coniuncta perſona,[a] an ſententia lata pro eo in fauorem al
terius ſuę coniunctę perſonę,vel contra eã pſit,vel noceat cõ
iunctę perſonę?& clarum,ꝙ licèt cõiuncta perſona poſſit age
re pro cõiuncta ſine mãdato.l.ſed & hę.ff. de procu.in prin.nõ
tñ poſſet agere ꝯ mandatum,& cõtra voluntatem cõiunctę per
ſonę.l.Põpo.§.1.cũ gl.ff.de procu. & ibi Bar. & doc.Et ẽt ſcias,
ꝙ qñ cõiuncta perſona agit, ſi nõ eſt ſibi expreſsè prohibitum,
etiam tunc agere non põt,niſi caueatur de rato.l.3.ff.ſo.mat.&
l.3.§.1.ff.iudi.ſol.Ex quibus ſequitur,aut cõiuncta perſona,pro
qua actum fuit,habuit ratum in prin.ſiue in medio iudicij,iux-
ta l.licet.ff.de iud.ſiue in ſi.iuxta gl.in d.l.ſi mater.§.hoc iure. de
exce.rei iud.& tunc clarum,ꝙ talis ſententia prodeſt, vel nocet
coniunctæ perſonæ,aliàs non noceret. ut no.gl.in d.l.4.ff.de ex-
ce.rei iud.ſed proderit ſnĩa lata in ſui fauorem,licèt nõ noceat
ſententia lata contra eũ.facit l.ſi defenſor.ff.de interro. act. & l.
qui abſentem.ff.de procu.ita dixit Ange.in d.l.4. Et aduertas, ꝙ
71 † ſententia lata cõtra aliquem,nunquam dici poteſt, ꝙ ei pro-
ſit, nec dictam ſnĩam poteſt aliquo modo in ſui fauorem, vel
excuſationem, ſeu ad ſui defenſionem allegare.l.euidenter. de
exce.rei iud.quod intelligas tn verum, niſi uictus dictæ ſenten-
tiæ paruerit. vt voluit eleganter Bart. in l. ſepulchri ff.de ſepul.
viol.vel niſi totum ſoluat,& adimpleat in ciuili, vel criminali,
quod continetur in ſnĩa lata ꝯ ſe.l.ſi quis cum totum.§.planè.&
quod ibi Bar.Ang.& Raph.de exce.rei iud.Quinimmo non tan
tum ſententia lata cõtra ſe quis non poteſt vti,ſed nec quis põt
uti inſtantia, in qua eſt cõtumax,ſiue cum eodem, vel cum alio
habeat aliud iudicium, ita ꝙ contumax nõ poteſt allegare litis
pendentiam,quãdo in illa inſtantia fuit cõtumax,niſi primo di
ctam ſuam contumaciam in illa prima inſtantia purgauerit, vi
delicet,ſoluendo expenſas, & præſtando fideiuſſores de ſtando
liti, iux.no.in l.ſancimus. C.de iud.& c.qm̃ frequẽter.§. in alijs.
vt lite nõ conteſt.ita dixit Bar. in d.l.ſepulchri. & ſic nõ poterit
allegare beneficium cle.2.vt lite pẽdente. quod tñ intelligas, vt
ĩ.dicam.nec ẽt põt allegare beneficium.l.vbi cęptum.ff.de iud.
ſi coràm alio iudice conueniatur,quia ſua contumacia nõ per-
mittit,ꝙ hoc poſſit alleg. & opp.& hoc voluit Bart. & doct. in
d.l.vbi cœptum.Et ad prædicta optimè facit quod elegãtiſſimè
voluit Bar.Ang.& domini mei Raph. & do. Io. in l.quamuis.ff.
de dam.inſec.in ver. idem dico de l.vbi cœptũ. vbi dicit, quod
etiam ſi in primo iudicio contumax vellet ſoluere expenſas, &
præſtare fideiuſ.de ſtando liti,non poſſet hoc facere me inuito,
nec me inuitum impedire, quin ad illud idem eundem aduerſa
rium meum trahã ad illud iudicium, & coram alio iudice. qđ
eſt peregrinum dictum,limitans id,quod ſ.dixi ſm eum in l.ſe-
pulchri.de ſepul.uio.quia reficiẽdo expenſas, audiet a me acto
re volente,& nõ aliter.quod nunquã exeat mentem tuam. Ad-
das vnum dictum ſingulare Bal. in l.cum proponas.C. de pact.
& ĩ l.ſemel mora.& ibi domini mei.ff.ſol.ma.ꝙ ſi facta fuit pax
inter te,& me,adiecta pœna,& ego iam eſt mẽſis offendi te, &
feci contra pacẽ, & poſtea tu offendas me,videtur ꝙ tu non in-
ciderts

A D D I T I O.

a Coniuncta perſona. Adde,quid de amico vtrũ agat ſine mãdato,vide Bar.in
l.nõ ſolũ. §. qui in alieno.ff.de proc. ſed quid ſi cõiũcta perſona vellet agere
pro minore,qui hẽt tutores,dic,ꝙ nõ põt agere,quia mandatũ expreſſũ facit
ſilere tacitũ ar.l ſi C.de pac.cõue iũcta l 3.ver.ſed ſi forte iudicat.ſolui. nec
illi,qui ueniũt iure ſpeciali,admittuntur,donec venientes iure quaſi nõ ſint
in mera cõſtit.tex.eſt no.in l.ſepulchri uiol.ff.de ſep.uio.no.in l hoc ſenatus,
& ibi Bal.qui accu.nõ poſ.ꝑ Spe in ti.de cõiuncta perſona. & per Gui. in de
Suza.ĩ l.inuitus.C.de proc.& ĩ Apoſt ad Bar.plenius in l.ſed,& hæ.ff.de ꝓc.

eideris in pœnam pacis.l.aut facta.in prin.de pœn.per Bar. ſed ſi uolo, q etiã tu incidas in pœnam pacis, remediũ eſt, q ſoluam pœnam pacis,& condemnationem, & poſtea agam cõtra te tanquam contra fractorem pacis,quod facere potero,& poſſum allegare dictam pacem contra te ad mei fauorem,cum pęnam dictæ pacis ſoluerim.d.l.ſi quis cum totum.§.planè. ſingu-
72 lariter no.¶ † Vnum tene menti,q qñ obtinuiſti ſñia contra aliquem quamuis remanſerit tibi prima actio illæſa.l.4.§. prætor. & §.ſi ex conuentione. ff. de re iud. nunquam tamen agas iterũ dicta primæua actione, ſed ſemper agas iudicati , nã multa pñt opponi dictæ primæ actioni , quæ non poſſunt opponi actioni iudicati.l.duobus. & ibi Bar.& Ang.ff.de excep.rei iu.¶ Tu ultimò aduertas, q licèt cautela ſit , q in ſñia non inferatur cauſa, iux. gl.ant. & plenè do.Io.in l.qui Romæ §.duo fratres.de ver. obl. tamen ſi plures cauſæ inſeruntur , licèt omnes eſſent falſæ vna excepta,quæ eſſet vera,valebit talis ſententia, vt eſt tex. cũ gl in l.ſi quis ad exhibendũ. de excep.rei iud.& ibi Bar. & Ang. & pro hoc videas bonam gl.in ſimili,in ver.defecerit.in ſi.& in c.1.& in c.vt circa.in ver. cõprobauerit.de ele.in 6. & not. Inn. c.in præſentia.de renun.& facit quod not.dom. Ioan.in l.ſi plagij.de verb.obl.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio peremptoria quæ dicatur.*
2 *Exceptio peremptoria vſque ad quod tempus opponi poſſit.*
3 *Exceptio peremptoria omiſſa,an ſit locus reſtitutioni.*
4 *L.1 C.de iur.& facti ign an,& ad quos ſit extendenda.*
5 *Exceptio peremptoria quando poſt ſententiam poſſit opponi.*
6 *Exceptio ne exigatur,niſi inquãtũ facere poteſt,eſt dilatoria,& opponi poteſt & poſt ſñam per donatarium, maritum, ſociũ, & ſimiles.*
7 *Donator,& alij habentes exceptionem ne exigantur, niſi inquantum facere poſſunt. qualiter cauere,& excipere debeant.*
8 *Exceptio falſi an poſſit opponi poſt ſententiam.*
9 *Falſum quot modis arguatur.*
10 *Falſo instrumento utens ſicut dictans,vel fabricans tenetur.*
11 *Vtens falſo inſtrumento cum proteſtatione, quòd non intendit eo uti ſi falſum reperitur,an excuſetur a falſo.*
12 *Sententia per pecuniam lata eſt ipſo iure nulla.*
13 *Iudex quando litem ſuam faciat.*
14 *Sententia lata ex falſis inſtrumentis,vel falſis teſtibus,aut legationibus an valeat.*
15 *Intellectus ad l ſi prætor.§ Marcellus ff de iud.*
16 *Iudex datus ad exequendam ſententiam latam contra abſentem ex falſis allegationibus,an debeat exceptiones oppoſitas contra ſententiam recipere,& de eis cognoſcere poteſt. & ſup nu.15*
17 *Exceptio incompetentiæ iudicis quando ſit opponenda.*
18 *Sententiæ nullitas quando ſit obijcienda.*
19 *Exceptio nullitatis admittitur,quoties executio ſententiæ eſt irretractabilis,quamuis ſint etiam tres ſententiæ conformes.*
20 *Statuto diſponente,quòd contra ſententiã, a qua non fuit appellatũ, nulla exceptio & nullitatis opponi poſſit, quin omittatur executionis,nõ videtur ſublata nullitas procedens ex defectu iuriſdictionis.*
21 *Litigare nullus compellitur coram non ſuo iudice.*
Iuriſdictionis prorogatio an,& quando valeat.
22 *Iuriſdictione delegata iudicis reuocata, an ſit reuocata prorogata.*
23 *Clericus an poſſit prorogare iuriſdictionem iudicis non ſui.*
24 *Vaſallus ſine conſenſu ſui domini non poteſt prorogare alterius iuriſdictionem.*
Idem in habentibus prædia tributaria.
25 *Ciuis Ferrarien an poſſit prorogare iuriſdictionem iudicis Bononiæ ſine conſenſu iudicis Ferrariæ, ad quem ſportulæ ſpectant.*
26 *Delegari inter certas perſonas an poſſit fieri prorogatio iuriſdictionis inter alias perſonas.*
27 *Prorogatio variè inducitur.*
28 *Feriarum genera quot ſint, & qualiter poſſint induci,& an ferijs inductis in honorem Dei poſſit per partes renunciari.*
29 *Commiſſio de citando,vel ipſa actualis citatio,vel relatio nuntij,uel comparitio partis,an poſſit die feriato fieri.*
30 *Actus voluntariæ iuriſdictionis qui dicantur.*
31 *Tutor an die dominico dari poſſit.*
32 *Decretum prætoris ſuper alienatione rerum minoris an die dominico poſſit interponi.*
33 *Feriæ repentinæ a ſolo principe inducuntur,quibus per partes renunciari non poteſt.*
34 *Libellus appellatorius an die feriato dari poſſit.*
35 *Litigare an quis cogi poſſit tempore feriarum inductarum ob utilitatem hominum.*
36 *Exceptio feriarum an poſſit in quacunque iudicij parte opponi.*
37 *Die Dominico an poſſit prouideri in illis caſibus, in quibus die feriato poteſt litigari.*
38 *Procurator conſtitutus ad litem an poſſit ferijs inductis utilitatem hominum renunciare.*
39 *Ferijs ſi fuerit renunciatum, de quibus intelligatur & nu.40.*
41 *Feriarum renũciatio facta per principalem an noceat fideiuſſoribus.*
42 *Citatio, vel commiſſio citationis an die Dominico fieri liceat.*
43 *Hæres conuentus,& condemnatus in ſolidum,qui non oppoſuit de inuentario,poteſt opponere in executione beneficium inuentarij.*
44 *Exceptio ceſſionis actionum quando poſſit opponi.*
45 *Exceptio compenſationis quomodo formetur.*
46 *Exceptio peremptoria an poſſit opponi poſt ſententiam.*
47 *Peremptoria exceptio unde dicatur.*
48 *Terminus vſque ad quem poſſunt opponi exceptiones peremptoriæ,regulariter quis ſit.*
49 *De exceptionibus peremptorijs quomodo cognoſcatur.*
50 *Exceptio perẽptoria an ſit , quo ſeorſum a principali ſit examinãda. Intellectus ad c exceptionem obtrtions de reg iur lib 6.*
51 *Exceptionis peremptoriæ admiſſio poſt ſententiam an valeat.*
52 *Exceptio perẽptoria quod poſſit opponi,et probari vſque ad ſentẽtiã. Capitula eadem quæ dicantur,& quæ diuerſa*
53 *Capitulum nouum quod dicatur.& quis ſit nouus articulus.*
54 *Venditor condemnatus ad rem tradendam an poſt ſententiam poſſit opponere exceptione pretij non ſoluti.*
55 *Sententia an valeat,ſi iudex dicit,cõdemno te ad decem reſeruatis tibi exceptionibus ſolutionis,& pacti,quibus probatis,ex nunc,prout ex tunc, te abſoluo.*
56 *Exceptio quod bannitus, uel non ſoluens collectas non audiatur , an ſit peremptoria.*
57 *Bannitus, qui ex ſtatuto non auditur agendo,vel excipiendo,an audiatur negando.*
58 *Exceptio peremptoria an executioni ſententiæ opponi poſſit .*
59 *Statuto diſponẽte quòd cõtra inſtrumentũ guarentigiatũ, vel cõtra ſñam,nõ poſſit opponi , poteſt tamen opponi contra eius executionẽ.*
60 *Exceptio mixta quæ ſit, & quando opponi poſſit .*
61 *Opponi quando dicatur ad proceſſum,& quando merita cauſæ.*
62 *Exceptio nulla poteſt opponi ante porrectionem libelli.*
63 *Exceptionum dilatoriarum genera.*
64 *Exceptiones dilatoriæ iudicij,ſiu proceſſus quando debent opponi.*
65 *Exceptiones quæ opponi poſſunt ad proceſſum.*
66 *Exceptio dilatoria ſolutionis non oppoſita ante litem conteſt. vel in ipſa litis cõteſtatione,an poſſit opponi poſtea intra tẽpus,quo perẽptoriæ exceptiones poſſunt opponi.& quid ante operetur, vel poſt oppoſita nume 68 & 69.*
67 *Pactum quando inſit.*
70 *Induciæ,quando ſimplices,an duplices dentur.& nu.71.*
72 *Oppoſitio,quę ſit contra teſtes, eorum perſonas, & dicta, an ſit exceptio peremptoria.*
73 *Exceptio,qua dicitur,& opponitur,tua nõ intereſt agere, dicere,vel excipere,petere,vel replicare,an ſit dilatoria.*
74 *Exceptio non poſſe accuſari,vel non poſſe conueniri pendente iudicio, vel non poſſe inquiri,qualis ſit,& quando opponi poſſit.*
75 *Exceptionem dilatoriam fruſtratoriè opponens ante litem cõteſtatã , an debeat in expenſis ſtatim condemnari .*
76 *Exceptio dilatoria omiſſa ante lit conteſt. in prima inſtantia,an poſſit poſtea opponi in cauſa appellationis.*
77 *Libellus pductus in prima inſtantia,an ſit & libellus in appellatione.*
78 *Exceptio non numeratæ dotis qualis ſit,& quando, & per quem opponi poſſit.*
79 *Maritus ſi poſt dotalia inſtrumenta ſecundo loco confiteatur dotem recepiſſe,an iſta ſecunda confeſſio præiudicet marito, quòd non poſſit opponere exceptionem non numeratæ dotis.*
80 *Mulier,ſi ad inſtantiam viri confeſſa eſt per publicum inſtrumentũ ſe non numeraſſe dotem confeſſatam a uiro,an talis confeſſio ei præiudicet.*
81 *Exceptiones modificatiuę quę dicantur.*
82 *Exceptio diuiſionis qualis ſit,eiuſq; effectus & nu.83.*
84 *Exceptio diuiſionis an poſſit opponi poſt ſententiam in executione.*
85 *Exceptio præſcriptionis an ſit peremptoria, vel dilatoria, & quando opponi poſſit.*
86 *Exceptio impediens cumulationem quando obijci poſſit,& an ſit dilatoria,vel peremptoria,aut anomala.*
87 *Exceptio quomodo,& quando ſit opponenda.*
88 *Libelli ineptitudo quando ſit obijcienda.*
89 *Proceſſus defectus quando obijciendus ſit.*
90 *Exceptio appoſita a fideiuſſore,vel pignorũ poſſeſſore quę dicatur,& quando poſſit opponi.*
91 *Iudex an poſſit variare terminum ad opponendum exceptiones dilatorias vel peremptorias.*
92 *Termino dato ad excipiẽdũ elapſo,an poſſint ulię exceptiones opponi.*
93 *Terminus ſi alicui detur ad probãdũ,ſiue actori ad probãdũ intẽtionem ſuã,ſiue reo ad probandum exceptiones ſuas , & intra dictum terminũ produxit iura ſua iudici , niſi citetur aduerſarius ad contradicendum,& copia detur parti aduerſę, probatio non dicitur.*

Appel-

Appellantur. ¶ Quædã exceptiones ſunt peremptoriæ,
ſeu perpetuæ, vt doli, metus, pacti, & ſi-
miles. Quædã tẽporales, iõ ſic vocatæ, quia negotiũ differre di-
cuntur, ꝗ olim actorem temere litigantem faciebant cadere a
cã: hodie verò reo induciæ duplicantur, & eidem reo actor in
expenſis factis in cã dãnabiẽ, ante quorũ refectionẽ ſuper prin
cipali negotio audiẽtia denegabitur. h. d. ¶ Et dividitur princi-
paliter io tres partes. Primò, ponit vnam diſtinctionem exce-
ptionum, quia quædam ſunt perpetuæ, & quædam tempora-
les. Secundò ponit exempla cuiuslibet & perpetuæ, & tempo-
ralis exceptionis. Tertiò, ponit quam pœnam olim patiebatur,
& quam hodie patitur qui pendẽte dilatione legali, vel data ab
homine ante dilationem finitam egerit. Secunda ibi, perpetuę,
& peremptoriæ. Tertia ibi, alioqui ſi infra &c. ¶ In gl. ſemper.
1 ibi, ſine præfinitione temporis. Nota ex tex. & gloſſ. quòd † ex-
ceptio peremptoria dicitur, quæ in totum perimit negotium
principale: ita dicit Cyn. & doct. Bart. Ang. & Saly. in l. perem-
ptorias. C. ſenten. reſcind. non poſſ. qui doct. dicunt, quòd idem
erit ſi perimat vnam ex tribus perſonis, ſine qua iudicium non
ſubſiſtit. iuxta cap. forus. de verbor. ſignificat. allegat Inno. in c.
cum veniſſent. de inſtitu. Secundò nota ea glo. quòd quò ad ſui
vitam exceptio peremptoria dicitur perpetua. ſed contra hoc
opponit Ioann. Fab. de leg. Papinianus. §. ſi filius. ff. de inoffi. te-
ſtamen. & l. iam poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiuran. Sed ipſe re-
ſpondet, quòd vbi exceptio, & actio alicui competũt ex gratia
& iure ſingulari contra ius commune, ſupple tu, & ad impu-
gnandam voluntatem defuncti ordinatam ſecundum ordinem
iuris, iuxta l. inter cętera. cum ſimilib. de libe. & poſthu. & tũc
tantum durabit exceptio, quantum ipſa actio. Et idem reperi-
tur in exceptione non numeratæ pecuniæ, de qua dixi plenè
ſupra eodem in princip. §. primo. facit l. 4 in prin. de fideicom.
lib. quod not. Bart. & doc. in l. quandiu. la grande. de acquiren.
hæredi. aliàs autem regulariter exceptio ſemper eſt perpetua. l.
2 purè. in fi. ff. de doli excep. ¶ † In eadem gl. ibi, tamen ſi ante ſen-
tentiam. not. ergo, ꝙ peremptoria poteſt opponi quandocun-
que, dummodo opponatur ante ſententiam. l. peremptorias. C.
ſenten. reſcin. non poſ. quod eſt verum, niſi per iudicem certus
terminus ſit præfixus, quoniam tunc termino elapſo non audie
tur opponens. vt no. ibi Iac. de Bur. Cy. & doct. Et hac practica
vtuntur communiter aſſeſſores, & bene, ſecundum Ang. in d. l.
peremptorias. aliàs autem tardè eſſet finis litium. Nam reus
quando videret ſe ſuccũbere, ſemper circa finem iudicij oppo-
neret peremptorias, vt litem differret, quod pati non debet. l.
properãdum. in prin. C. de iud. & quod dixi, ꝙ elapſo termino,
vlterius nõ audietur opponens, eſt verum, niſi ius actoris pro-
pter hoc non eſſet factum deterius, vel ſi vellet poſt terminum
intra breue tempus opponere exceptionem prędictam, quia ſi
actori his caſibus permittitur purgatio moræ, quò ad actionẽ
conſeruandam. l. ſi ita quis. §. Seia. in fi. de verb. oblig. & habetur
per Bar. & doc. & ibi dixi in l. ſi inſulam. in fi. de verb. obl. quan
tò magis debet permitti reo opponere ſuas exceptiones. l. non
debet licere. de reg. iur. ita dixit Cy. Saly. & doc. in l. ſi pro ea. C.
qui accu. non poſſ. & Iac. de Aret. & Bart. in l. mancipiorum. de
opt. leg. Si tu autem actor velles reum in totum excludere ad
opponendum poſt terminum datum, facias aſsignari expreſsè
& ſpecifice terminum peremptoriũ, ita ꝙ in aſsignatione ter-
mini ſit hoc verbum, peremptorium, ad proponẽdas exceptio-
nes peremptorias, quia eo elapſo, non audietur vlterius. arg. l.
ad peremptorium. ff. de iudi. ita dixit Bart. in d. l. mancipiorum.
quod eſt valde notandum, quia omnis dilatio inter primam, &
vltimam dilationem ad audiendum ſentẽtiam dicitur eſſe per-
emptoria, etiam ſi non dicatur, vt notat eleganter Bart. & do-
cto. in l. ſi. ff. de ſer. de quo dixi ſup. de act. §. ſi minus. tamẽ ſi ex-
preſsè nõ dicatur, & peremptoriè, tunc intra breue tempus, vel
ſi ius actoris nõ eſt factum deterius. poteſt exceptiones propo-
nere. ar. d. §. Seia cauit. & tamẽ ſi exprimatur hoc verbum, per-
emptorium, nõ poterit poſtea proponere. Ratio eſt, quia appa-
ret de mente iudicis, ꝙ elapſo termino, non vult eum vlterius
audire. Et quia multa expreſſa nocent, quę non expreſſa nõ no-
cerent. l. nonnunquam. de cond. & dem. & idem & ſecundò nõ
auditur reus, ſi iudex fuerit comminatus in ſua interlocutoria,
quando aſsignauit terminum, vt puta, ſtatuo tibi terminum de-
cem dierum, aliàs elapſo termino te non audiam; quia talis cõ-
minatio habeẽ pro peremptorio. ita dixit Bar. in d. l. mancipio-
rum. & facit quod no. Bar. Ang. & domini mei de iſta commina
tione, in l. ſi finita. §. Iulia. circa prin. de dam. infec. & idem vo-
luit Inn. in c. tuam. de ord. cog. Et idem etiam voluit Ang. in d. l.
peremptorias. & Ang. & do. Io. in l. quãdiu. la grande. de acqui.
hær. Tertiò, ẽt idem ꝙ reus nõ auditur poſt terminum, ſi elapſo
termino iudex interlocutus fuerit, ꝙ reus intra terminum fuit
contumax in opponendo, quia pronuntiatione ſtante, amplius
non audietur volens opponere: ita dixit Inno. in d. c. tuam. &
Ang. & do. Io. in d. l. quandiu. Vnde tu actor in practica, aut ſpe
cificè, & expreſsè facias reo aſsignari terminum, & perempto-
riè ad proponendas exceptiones peremptorias, aut cum com-
minatione, ꝙ vlterius elapſo termino nõ audietur, aut his ceſ-
ſantibus, ſi labitur terminus, & reus fuit contumax in proponẽ
do exceptiones, facias, ꝙ ad inſtantiam tuam iudex pronuntiet
reum in dicto termino fuiſſe contumacem in opponendo ſuas
exceptiones, quod ſingulariter no. in practica. & de hac mate-
ria vide gl. in cle. ſæpe. de verb. ſig. in ver. non obſtante. & Cy. &
doc. in l. ſi pro ea. C. qui accu. nõ poſ. & ibi latius per Sal. & per
Bar. in d. l. mãcipiorum. & per Ang. & do. Io. in d. l. quandiu. Tu
omnino vide quod plenius ſcripſi ſ. eo. in rubr. in ver. deueniẽ
dum eſt ad nonum quæſitum. ibi, tertio circa hoc principaliter
eſſet quærendum &c. dic, vt ibi. Ac etiam aduertas, ꝙ ſi termi-
nus primus ſit lapſus, & iterum contumaci aſsignatur alius ter
minus ad proponendas exceptiones peremptorias, ſi ſecundus
terminus etiã labatur, & nihil oppoſuit, ꝙ licèt poſtea veniat,
& reficiat expenſas, & purget cõtumaciam ſuam, iuxta l. ſanci-
mus. C. de iud. & c. quoniam frequenter. §. in aliis. vt lit. non cõ-
teſt. tamen ex quo elapſus eſt etiam ſecundus terminus, non au
dietur ad tales exceptiones proponendas. Ita ſingulariter dicit
Inn. in c. pręterea. de dilat. & voluit Ange. in d. l. peremptorias.
quod tene fixum cordi. ¶ Tertiò principaliter aduertas ad id,
ꝙ dixi, ꝙ audietur reus ad opponendas exceptiones perem-
ptorias vſq; ad ſententiam, & poſt ſententiam non audietur; in-
telligas verum iure ordinario, ſed & per viam in integrum re-
ſtitu. poteſt audiri, ſi eſt minor, ſi autem eſt maior, per appella-
tionem d. l. peremptorias. facit l. per hanc. cum ibi plenè no. per
gl. & do. C. de temp. appel. & c. fraternitatis. de teſt. & eſt ratio,
quia in appellatione non deductum deducam. vt d. l. per hanc.
¶ Aduertas, ꝙ terminus proponendi peremptorias, ſm quod
communiter dicitur, eſt vſque ad ſententiam, vt d. l. perempto-
rias. Tu verò rectius loquendo dicas, ꝙ immo vſq; ad conclu-
ſionem in cauſa, nam facta concluſione in cauſa, iuxta l. iube-
mus. & quod ibi per glo. & doc. C. de iudi. & no. glo. in clem.
ſæpe. de verbo. ſignifi. & l. vbicunque. de interrog. act. perinde
habetur, acſi eſſet in termino, & in calculo ferendæ ſententiæ.
ita dixit eleganter Bart. in l. ſi mater. §. eandem. in fi. ff. de excep.
rei iud. & idem Bal. in l. iudices. & d. l. iubemus. & ibi Salyc. &
Ange. C. de iud. not. Bal. in l. error. C. de iur. & fac. igno. & Lu-
do. in l. ſi Titius. de verb. obl. Igitur ſicut dicimus ſecundum do-
cto. ꝙ poteſt reus opponere vſque ad ſententiam, & non poſt,
& concluſio in cauſa habetur pro termino prolationis ſenten-
tiæ, quia poſt concluſionem in cauſa ante ſñiam pars aliquid fa
cere non poteſt, quinimmo nec iudex ad inſtantiam partis ali-
quid facere poteſt, licèt ex mero officio, ſic ergo neceſſariò ſe-
quitur, ꝙ vſque ad concluſionem in cauſa, & non poſt, poſsit
opponi perẽptoria, licèt ſimpliciter, & abſolutè dicatur, ꝙ po-
3 teſt opponi vſque ad ſententiam. quod no. ¶ † In eadem ibi, mi-
nor 25. annis. Tu dic, ꝙ gl. non propriè loquitur, quia iſte nõ eſt
caſus, qui hic propriè excipiatur, nam iſtud fit beneficio reſtitu
tionis, quo cain reſcinditur ſententia. l. præfecti. ff. de min. & iõ
reſciſſa ſententia. l. in honorariis. §. ſed cum reſciſſa. ff. de act. &
obl. perinde audietur, acſi ſententia lata nõ fuiſſet, quia reſtitu-
tio eſt omnium in priſtinum ſtatũ repoſitio. l. quod ſi minor. §.
reſtitutio. ff. de min. Qualiter autem petatur dicta reſtitutio ad-
uerſus ſententiam, vide Bar. & doc. in l. 1. C. ſi aduer. ſent. & Bar.
& doc. in l. diuus. ff. de in integ. reſtit. Et talis reſtitutio aduerſus
omiſsionẽ exceptionis dilatoriæ, vel peremptoriæ poteſt peti,
aut ante prolationem ſententiæ, & tunc petitur incidenter ſine
libello. aut poſt ſententiam, & tunc petitur ſolẽniter, porrecto
principaliter libello. l. minor. §. 1. ff. de mino. Et formã petitio-
nis in inic. reſti. principaliter, vel incidẽter petitæ, vide per Bar.
in l. nam poſtea. §. ſi minor. de iureiu. ita dixit Bar. in d. l. minor.
25. ann. omiſſam. ff. de min. Aduertas tñ, ꝙ prædicta ſunt vera,
quãdo minor ipſe eſt in iudicio cum authoritate ſui curatoris,
ſi autem litigaret per procuratorẽ, quem cũ iuramento conſti-
tuiſſet, perderet beneficium. d. l. minor. 25. ann. omiſſam. Ita di-
cit ibi eleganter Bar. per auct. ſacramenta puberum. C. ſi aduer.
ven. quod nunquam exeat mẽ. ẽ iuam, & poteſt eſſe ratio, quia
iuramentum præſtitum in contractu procurationis conſtituit
eum maiorem. vt no. gl. & doc. in l. 2. C. de reſcin. vẽ. & in l. 1. §.
1. de tut. & rat. diſt. ergo ſicut ſi minor litigando omiſiſſet pro-
ponere exceptionem peremptoriam, nõ eſſet reſtituendus, er-

go

a go eodem modo minor iurans, * cum tali caſu habeatur pro maiori omittens proponere dictam exceptionē, non eſt audiendus in reſtitutione in integrum. ¶ Ex his infertur, q̀ cum minor reſtituatur, vt ꝓbare poſsit poſt dicta teſtificata, & ſit poſtquā eſt timor ſubornationis, vt auc. qui ſemel. & quod ibi gl. & doc. C. de proba. & in Auc. de teſtib. §. ſi verò. q̀ minor videtur reſtitui contra dolum futurum præſumptum, quod videtur contra. l. auxilium. in prin. ff. de min. quapropter Bar. in l. 1. §. nunciatio. ff. de no. ope. nun. mouit iſtam quæſt. Tu verò clarius de mente legū ſic dicas. Aut quæritur, an minor reſtituatur aduerſus verum dolum in committendo, & clarum eſt, q̀ non reſtituitur. l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ff. de mino. & l. 1. C. ſi aduer. deli. in omittendo autem ſi deliquit, an reſtituat? dic, vt in l. 2. & ibi gl. & omnes doc. eo. tit. aut quæritur de dolo præſumpto, & tūc aut ad hoc, ne ipſe incurrat pœnam, & ſic vt euitet propriam pœnam, & reſtituitur, etiam aduerſus dolum præſumptum, vt eſt caſus in l. 1. §. accuſationem. in ſi cōiuncta l. deſtitit. ff. ad Turpil. & eodem modo reſtituendus eſt aduerſus dolum præſumptum, ne dānum indebite patiatur, vt d. l. minor. 25. ann. omiſſam. & ſic reſtituitur, ne perdat ius cōmune. Si verò quæritur, an reſtituatur aduerſus dolum futurum, ad hoc vt alius puniatur? & non debet reſtitui. iſte eſt proprè caſus in d. l. auxilium. in primo reſponſo. ff. de mino. Aut vult reſtitui aduerſus ius ſingulare, vt alius pœnam patiatur, & non poteſt. Iſte eſt caſus in d. l. auxilium. ſecundo reſponſo. qñ minor reſtituitur iure mariti, an poſsit accuſare. Sed dubium eſt, qñ minor reſtituitur aduerſus probationem omiſſam, an reſtituatur etiam aduerſarius? dic plenè per Bart. & doc. in d. § nunciatio. ¶ Sed vnū ſingulariter tene menti, q̀ licèt minor ſit læſus, & hoc conſtat, nō tñ eſt reſtituendus, niſi ſummatim doceat, q̀ potuiſſet probare, & non probauit, aliàs nullo modo eſt reſtituendus. aduertas tamen, q̀ talis probatio ſummaria non prodeſt, nec fidem facit in cauſa principali, vt voluit Bart. & doc. in d. §. nunciatio. circa finem. ſed plenius, & elegantius poſuit in l. nam poſtea. §. ſi minor. in ſi. ff. de iureiur. & Canoniſtæ & Anto. de But. in c. auditis. in ſi. de in integ. reſt. quod tene menti. quia multi errant in actu

4 practico. ¶ † Quæro an d. l. 1. C. de iur. & fac. ign. & eius caſus habeat locum in milite cœleſtis militiæ, vel in aduocato, qui etiā militare dicitur. l. fori. C. de aduo. diuer. iudi. & gl. in l. miles. in prin. ff. de re iud. videtur dicere, q̀ ſic, æquiparando hos tres milites etiam in caſu exorbitāti. Et illam gl. ſequitur ibi Bar. Ang. & domini mei, & communiter doc. Sed idem Bar. in d. l. 1. in ſi. tenet contrarium, cum d. l. 1. contineat priuilegium contra ius commune, ergo non eſt extendendum. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſol. mat. & ſic videtur, q̀ Bar. ſibiipſi ſit contrarius. Sed Ang. & do. Io. in d. l. miles. ſaluant Bar. a cōtrarietate vno modo. dic, vt ibi per eos. tu clarius dic ſm Rapha. ibi, q̀ ideo in d. l. non ſit extenſio ad clericum, vel aduocatum, quia ibi illud priuilegium datur propter ſimplicitatem militarem, iuxta l. ſi. in prin. C. de iure delib. Sed iſta ſimplicitas non cadit in clericum, & in aduocatum, quia ſi diceret ſe ius ignoraſſe, allegaret turpitudinem ſuā, facit l. 2. §. Seruius Sulpitius. de orig. iur. ſed in d. l. miles. tale priuilegium dat publicam vtilitatem, & honeſtatē, ergo extenditur in aduocato, & in clerico, quia in eis eadem honeſtas viget, & ita communiter tenent doc. Iac. But. Cy. Bal. & Saly. in d. l. 1. & iſtud teneas, quia eſt optima ratio. Sed bene aduertas, quia Bart. in l. proximè. in ſi. de his quæ in teſta. delen. etiam in exorbitantibus videtur facere extenſionem, videlicet, q̀ ſtatutum in libertate trahatur ad cauſam piam, licèt contrariū videtur ſentire in d. l. 1. in ſi. quinimmo magis vr̄ fauorabilis libertas, quam pia cauſa, & alleg. tex. pro ſingulari. in l. primo gradu. quæ in frau. cred. Sed tu teneas, q̀ immo libertas, & pia cauſa æquiparantur, vt voluit Bar. in d. l. proximè. §. 1. Nec obſt. q̀ no. Bart. in d. l. 1. in ſi. quia loquitur ibi in valde exorbitātibus, & in caſibus valde particularibus, ergo nō debet trahi ad cōſequēs. l. ius ſingulare. de legi. Nec ob. d. l. primo gradu. quia illa lex nō probat id, ad quod allegatur. nā primò aduertendum eſt, q̀ ibi ille idem, cui fuit relicta libertas, fuit legatarius alimentorum, ergo non datur conflictū legati libertatis, & legati alimentorū alteri facti. ¶ Secundò ſciendum eſt, q̀ ideo legatum alimentorū ibi annullatur, quia factum in fraudē creditorum, cum legatarius tractet de lucro, & creditores de damno. l. ſi. §. licētia. de iur. delib. Prætetea creditores præferuntur etiam legitimè debitæ filiis, & ēt lege naturæ. l. cum ratio. in prin. de bon. dam. cōiūcta l. Papin. §. qm̄ autem quarta. ff. de inoff. teſt. Sed libertates diminuūt etiam legitimam, vt ibi. Præterea libertas debetur vni ex ſeruis, vt dñs habeat hæredē, qui in omnibus eum repreſentet. l. 1. cū ibi no. C. de neceſ. ſer. hære. inſti. & etiam vt creditores habeant quem conueniant, vt ibi no. & l. qui ſoluēdo. de hære. inſti. quod non cōtingit in aliis legatis, licet piis, vt in legatis alimētorum. l. 1. C. de fideic. coniuncto d. §. licētia. ergo reſpōdeas dictæ l. primo gradu. quia eſt ſpeciale in libertate relicta vni ſeruo in vltima voluntate, propter dictas ſuas rationes. vnde cum dictæ rationes non vendicent ſibi locum in legato alimentorum ſibi facto, licèt valeat libertas, non tñ valebit legatū alimētorum, cum in eo ceſſet ratio, quæ viget in libertate, vt l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patr. & quod voluit Bar. in d. l. proximè. habeat locum quādo in libertate, & in pio legato eſt par, eademq́; ratio, quæ omnia tene menti. ¶ In eadem gl. ibi. ff. ad Maced. l. tametſi. de his duabus exceptionibus Macedoniani, & Velleiani, dic, vt plenè dixi ſ. in proximo §. in gloſ. obtinet. vbi

5 polui materiā Macedoniani, & Velleiani. ¶ † Ex quo no. q̀ quoties executio ſententiæ fieret cōtra beneficium inductum principaliter in fauorem perſonæ, propter fragilitatem ſexus, vel aliam fragilitatem, vel quando tale beneficium concerneret principaliter odium agentis, vt eſt Macedonianum, vel q̀ aliquis ſit bannitus, & ſimiles, tunc exceptio peremptoria poteſt opponi, ēt poſt ſniam. Nam quando concernit principaliter odium agentis, tunc ſicut non poſſunt iſtæ exceptiones tolli expreſſa renuntiatione, vt l. tametſi. ff. ad Mace. ita nec etiam tacita per lapſum termini a iure ſtatuti, poteſt ēt opponi poſt ſententiam beneficium collationis bonorum. l. ſi ſoror. C. de colla. Idem in exceptione compenſationis. l. ſi cum miles. §. 1. ff. de compē. de quibus per Bal. in l. peremptorias. circa prin. C. ſen. reſcin. non poſ.

6 ¶ In ead. gl. ibi, item in donatore. no. glo. quod † donator poteſt opponere exceptionem, ne exigatur, niſi inquātum facere pōt, & hanc exceptionem poteſt etiam opponere poſt ſententiam. Addas tu, quòd idem eſt in multis aliis perſonis, vt in marito, ſocio, & ſimilibus, vt in §. ſunt præterea. qui eſt §. ſi. ſ. de actio. & vide quæ ibi ſcripſi. & eſt tex. glo. & Bart. & doctor. in l. ſunt qui. cum legibus ſequ. ff. de re iudi. & ſic donator, & ſimiles tenentur deducto ære alieno, & etiam deducto ne egeant. l. inter eos. §. ñ. ff. de re iudi. debet ergo tantum eis relinqui, quod ſufficiat ad alimenta, conſiderata qualitate perſonarum, vt dicunt docto. in d. l. ſunt qui. facit l. in condemnatione. de reg. iur. nam debet conſiderari. an ſit nobilis qui cōuenitur, qui ſm ſtatum ſuum multis indiget adminiculis, & nihil penitus lucratur. vel an ſit mercator, vel artifex, vel induſtrioſus, vel non qui ſua induſtria non poſſet ſibi quærere victum, quia nihil dimittendum eſt. d. l. ſi maritus in id. cum gl. ff. ſol. mat. & in l. ſi quis a liberis. §. 1. cū gl. de lib. agn. vel an ſit vilis perſona, vt ruſticus, cui ſatis eſt, q̀ habeat panem, & cępas, allium, & caſeum, vt dixit gl. in l. ſeruis vrbanis. ff. de leg. 3. & benefacit ad prædicta gl. in l. idemq́;. §. idem Labeo. ſupra manda. ¶ Aduertas tñ, q̀ licèt talis exceptio poſsit opponi, ēt poſt ſniam, nō tñ eſt peremptoria, ſed dilatoria, quia per hoc nō liberatur debitor, ſi perueniat ad pinguiorem fortunam, vt no. gl. & ibi Bar. in l. 3. ff. de excep. & no. Cy. & doc. in l. 1. C. de iur. & fac. ign. & hoc firmat Raph. in d. l. ſunt qui. ff. de re iud. & ibi etiam vide glo. Bart. & docto. Ac etiam aduertas, q̀ ſi donator, vel ſimilis non opponeret exceptionem, vt deducatur æs alienum, tamen quilibet eius creditor pro ſuo intereſſet poſt dictam exceptionē opponere, etiam

7 inuito donatore. l. pen. C. de nō num. pec. ¶ † Vltimò nota, & tene mēti perpetuò, q̀ donator, & ſimiles, qui habēt dictam exceptionem contra donatarium, & ſimiles, qui promittūt ex delegatione alteri, q̀ debent cauere ne poſteà a ceſsionario conueniantur inſolidum, caueat donator, vel ſimilis, vt non excipiat infra-

ADDITIO.

a Minor iurans. Minor 25. ann. nō habet legitimā perſonam ſtandi in iudicio. l. 1. & 2. qui legitimam perſonam. C. hinc ſententia contra minorem curatorem non habentem lata eſt ipſo iure nulla. l. ſi præſes, & ibi notatur. quo. & quan. iud. l. nō eo minus. & l. licet. de proc. C. Guido Pap. quæſtione. 414. ſententia lata. & Iaſ. conſi. 91. exordiente, viſis, ac diligenter ver. contra iſtā. nu. 1. vol. 3. diciturq́; minor, donec habeat 25. ann. & attingat 26. ann. l. ſupernacuum. de tempo. in integ. reſti. C. l. denique. §. minorem. & ibi glo. & Bar. notant. de minor. in Pand. cum reſpiciat minoris fauorem. Bar. in l. 1. de manu. Alciatus in l. auunculus. de ver. ſig. ſed quid ſi cōſtituerit procu. & iurauerit ſe habere ratum, & gratum quicquid per proc. ſuum factum fuerit, & nunquam contrauenire, vtrū teneat proceſſus contra minorem factus, & valeat procuratoris conſtitutio? Reſpondeo valere, quia ratione iuramēti proceſſus cenſetur agitatus contra maiorem. tex. gl. Bar. & ſcribentes. in auct. ſacramēta puberum. & ibi etiam ſcripſi. C. ſi aduer. uen. & Iaſ. ibidem hanc dicit eſſe cōem. Ad idem Imo. in c. cum contingat. extra, de iureiu. ad idem Guido Papæ. q. 35. ſi adultum. & q. 414. ſententia lata. & conſi. 130. nobilis 16. verſ. ad ſecundum. Aufrerius in deciſ. capel. Tholoſ. q. 45. item fuit dubitatum. & q. 49. Item fuit dubitatum ſi minor agens. & quæſt. 116. Item fuit quæſitum. ad idem Stephan. Bertrandus conſil. 87. relictis trunco. colum. 2. verſic. præterea iſti poterant. uol. 2. & in terminis conſuluit, conſil. 195. nobilis Ludo. Coſſa. Auenienſ. per totum illud conſilium. Ant. Cal.

infraſcripto modo, videlicet, non plus debebam donatario, vel
vxori meæ, niſi inquantum facere poſſum, ſed debet excipere
iſta forma, videlicet, non plus dicor promiſiſſe tibi, niſi inquan
tum facere poſſum, aliàs inepte exciperet, & ſuccumberet. Ita
dicit gl. & doct. in l. ſi prior. ff. ſo l. ma. quod tu cauſidice ſingula-
riter tene menti, vt formaliter, & aptè ſcias excipere, quãdo iſ-
le, qui habet hanc exceptionem, alteri delegatur, & ex delega-
tione conuenitur, & adde quæ dixi in §. ſi. ī. de act. quæ oīa no.
¶ In ea. gl. ibi, itē exceptio falſi procuratoris, de iſta exceptione
8 falſi procuratoris dicā ī. e. §. pe. ¶ In aliarum aũt falſitatũ exce-
ptione dicas, q talis exceptio falſi non pōt opponi poſt ſniam,
niſi præhabita reſtitutione. l. diuus. & ibi gl. Bart. & doc. ff. de re
9 iud. Et † aduertas, q multis modis falſum argui pōt, vel p accu
ſationē, in toto ti. C. & ff. de fal. vel per inquiſitionē. l. iubemus.
C. de prob. vel officio iudic. l. nullum. C. de teſti. & no. gl. & ibi
doct. in l. querela. C. de fal. & hoc criminaliter. Poteſt etiam ſe-
cundo loco falſum argui ciuiliter. l. qui nomine. ff. de fal. vel per
modum exceptionis, vel per modum replicationis, vt no. gl. &
doct. in l. ſi ex falſis. C. de tranſact. & vide omnino gl. in d. l. que-
rela. quod no. ¶ Sed no. bene, quod nō ex omni dolo, nec ex om
ni exceptione quis incidit in falſum, ad hoc, vt puniri poſsit. l.
Cornelia, de fal. niſi & dūtaxat in capitulis expreſsis. C. & ff. de
fal. ita dixit Bar. in l. quid ſit falſum. ff. de fal. & Saly. in l. nec exē-
plum. C. eod. quæ capitula numerãtur per Azo. in ſumma dicti
10 ti. & per Sal. in l. 1. eo. titu. Et eſt ſciendum, † quòd ita tenetur de
falſo qui vtitur falſo inſtrumento, ſicut ille, qui dictauit, vel fa-
bricauit. l. ſi falſos. & ibi gl. & doct. C. de fal. Eſt tamē inter iſtos
differentia, quia fabricans, vel dictans abſtinēdo ab vſu, nō ex-
cuſatur, ſed vtens, ſi penitus abſtinet, excuſatur, vt d. l. ſi falſos. cũ
glo. & ibi Saly. vnde cum primum dicit, q non intendit vti tali
inſtrumento, liberatur, & inſtrumentum prædictum caret viri-
bus, & effectu, vt C. de fi. inſtru. l. ſi aduerſarius. & ibi doct. Sed
cautela eſt, ſecundum Bart. in l. diuus. ſa 2. ff. de fal. q ad inſtan-
tiam partis ſtatuatur terminus producēti, an intendat vti dicto
inſtrumento, an verò non: & idem eſt dicendum in atteſtatio-
nibus, vel in quo termino debet clarè reſpōdere, vt ibi per Bar.
11 & per Saly. in d. l. ſi falſos. ¶ † Sed pone, q Titius vtebatur mecũ
falſo inſtrumento cum proteſtatione quòd nō intendit eo vti,
ſi falſum reperiatur, ego tamē dixi ei apud acta, q erat falſum,
& aſsignaui ſingulariter cauſas falſitatis; ſi non deſiſtat ab vten
do, quamuis fecerit prædictam proteſtationē, non tñ excuſabi-
tur a falſo, quia fuit certioratus a me, & ita reperiē falſum, (vt
dixi) & non deſtitit, & negari non poteſt, q non ſit in dolo, er-
go tenetur, argu. l. 3 §. ſi bis. de lib. exhiben. quod no. in pract. &
de iſto crimine falſi, vide quæ latè ſcripſi in meo trac. Maleſi. in
12 verbo, falſatio. dic, vt ibi. ¶ † In eadem ibi, vt quia ſit venalis ſen
tentia. dic, quòd ſentētia lata per pecuniam eſt ipſo iure nulla,
vt ibi, etiam ſi iudex miniſtrauerit iuſtitiã. l. 2. cũ gl. & ibi doct.
ff. de condi. ob tur. cau. & ille, qui corrupit iudicem, vel etiã ad-
uerſarium dãdo pecuniam, etiam vt faciat iuſtitiam, perdit cau
ſam, vt ibi per gl. & doc. in l. 1. C. de pœna iudi. qui malè iudica
uit. ſicut etiam nō poteſt dari teſti pecunia, etiam vt veritatem
dicat, immo dans pecuniam teſti, & ipſe teſtis, qui recipit pre-
tium pro teſtificatu, vltra tamen expenſas ſui viatici, iuxta l. ſed
ſi hæreditas. §. 1. ff. ad exhibendũ. l. ſed & ſi per prætorem. §. ſi. cũ
l. ſeq. ex quibus cauſis maio. coniuncta l. ſi quis ex ſignatoribus.
quemadmodum teſt. aperi. tenentur de falſo. l. 1. §. 1. & ibi Bart.
de fal. ſecus tamen eſt, ſi arbiter pecunia corrumpatur, quia ſen
tentia tenet ipſo iure, licèt obſtet exceptio. vt eſt caſus no. gl. in
l. ita demum. ff. de arbi. & quæ ſit ratio differentiæ inter arbitrũ,
& iudicem, vide ibi in gl. & doc. & no. do. in d. l. venales. C. quã-
do prouo. non eſt neceſſe. & de multis corruptelis vide latiſsi-
mè per dominum meum Ioan. in l. diuus. de re iudic. dic, vt ibi.
Si autem ſententia feratur per iudicem per gratiam, ſententia
valet, licèt per in integrum reſtitutionem veniat reſcindenda. l.
ſeruo inuito. §. cũ prætor. & ibi gl. no. Bar. Ang. & domini mei.
ff. ad Trebellianum. & idem ſi per ſordes, ſiue per culpam iu-
dicis, quæ tamen aſcribitur dolo præſumpto iudici. l. 2. ff. quod
quiſq; iuris. tamen ſententia valet. Et idem ſi per ignorantiam,
ſed venit talis ſententia reſcindenda per appellationem, reſtitu
tionē, vel alio modo. vt no. gl. in d. §. cũ prætor. facit l. 1. in prin.
13 & quod ibi ſcripſi. ff. de appellationib. ¶ † Quid autem ſi nō ap-
paret, quòd fuerit lata per corruptelam per pecuniam, vel gra-
tiam, vel ſordem, vel dolum, vel per ignorantiã, conſtat tamen
ſententiam fore iniuſtam? dicas, quòd ſecundum conditionem,
qualitatem, & conſuetudinem iudicij præſumetur lata, vel per
corruptelam, vel ſorde, vel gratia, vel dolo, vel per ignorantiã;
vt eſt tex. in ſimili. l. ſi. ff. de actio. & oblig. ita dicit Bal. & Sal. in
d. l. venales. quod eſt notandum. Facit quod no. Bart. & doct. in
d. l. ſeruo inuito. §. cum prætor. & d. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi p̄-
tori. ff. de non. ope. nun. & quod no. doc. in l. 1. C. de his qui per
me iudi. non app. Si autem fuerit lata per inimicitias dicta ſen-
tentia valeret, vt no. gl. & doc. in d. l. venales. dic, ut ibi. non cre
das tamen tu, quòd talis iudex deteſtãdus poſsit gloriari de ſuo
malo opere, immo in ſyndicatu tenebitur, cũ dicatur feciſſe li-
tem ſuam, non ſolùm quando altero de dictis modis tulit ſen-
tentiam, ſed etiam ſi per ignorantiam. d. l. 2. quod quiſq; iur. de
quo plenè per Bar. in ſua diſputa. quæ incip. Iudex qui per im-
peritiam malè iudicauit. Et prædicta procedunt, quòd per igno
rantiam ſententia lata valeret, licèt veniat reſcindenda per ap-
pellationem. Si autem dicta ſententia fuerit ipſo iure nulla, tũc
gl. in l. ſi. ff. de var. & extraor. cog. vr velle, q in ſyndicatu non
tenetur. & hoc ſequitur ſimpliciter Bald. in l. ſi filius. ff. de iudi.
Sed in contrarium facit l. 1. C. de pœna iudicis qui malè iudi.
vbi eſt caſus, quòd iudex, qui pretio malè iudicauit, fecit litem
ſuam, & tamen ſententia venalis eſt nulla, ut dixi, igitur &c. cir
ca hoc vide Bal. in c. 1. §. iudices. de pa. iur. firm. Tu dic concor-
dando opiniones. Aut ſententia eſt nulla lata per imperitiam,
& procedat gl. in d. l. ſi. aut per dolum, vel machinationem, &
tunc iudex fecit litem ſuam, etiam quò ad veram æſtimationē.
d. l. 1. & ſi. C. de pœna iud. & iſta ſunt de mente Bar. in dicta ſua
diſputatione. Et Raph. Fulg. in l. ſi filius. ff. de iud. licet Ang. ibi
expreſsè teneat contrarium, ſed quod dixi cōmuniter tenetur.
¶ Verum tamen tene menti in hac materia, q quando iudex fa-
cit litem ſuam, quia tulit ſententiam per imperitiam, tenetur
quatenus religioni iudicãtis videbitur, & tenetur ex quaſi de-
licto. ut ſupra de oblig. quæ ex quaſi delic. in princip. & ibi gl.
Si verò conueniatur ex dolo, vel ſorde, & tũc tenetur in veram
æſtimationem, & tenetur ex delicto propriè. d. l. ſi. de pœna iu
di. & per glo. ſupra de obli. quæ ex quaſi delicto. Tene tñ men-
ti, quòd in ſindicatu contra iudicem agitur ſine ſtrepitu, & figu
ra iudicij, & ſic ſine libello. ut auct. niſi breuiores. C. de ſent. ex
breui. reci. & eſt tex. in Auct. ut iudi. ſine quoquo ſuffra. §. neceſ
ſitatem. & no. Bal. in d. auct. niſi breuiores. Et de hac materia ſin
dicatus, vide Bal. plenè in l. obſeruare. §. pficiſci. de off. procon.
& lega. Et Bar. Bal. & Ang. & doct. in d. l. ſi filius. de iudi. & Ang.
in l. ex maleficijs. §. ſi iudex. de act. & obl. & per gl. ſupra de obl.
quæ ex qua. delic. in prin. & per glo. magiſtram, quæ enumerat
multas pœnas iudicis. & ibi per Cy. Bar. Bal. & Sal. & Ang. in d.
l. ſi. C. de pœna iudi. & per Bar. Bal. Sal. & Ang. in l. pe. C. de pro
cu. & per Bar. in d. diſputatione, Iudex qui per imperitiã, & per
Ang. in quibuſdã additionibus, quas fecit ad Bal. in materia ſin-
dicatus. ¶ In ea. gl. ibi, vel falſis teſtibus, vel inſtrumētis &c. dic,
14 † q iſta gl. quæ vult, quòd ſententia lata ex falſis teſtibus, vel fal
ſis inſtrumentis non valet, poteſt eſſe vera. facit l. ſi. & quod ibi
Bar. & doc. C. ſi ex fal. inſtrumentis. ſi lata eſſet ex falſis allega-
tionibus, vel probationibus cōtra minorem. l. 1. & per totũ. C.
ſi ex fal. allegationibus. licèt in veritate ille tit. potius loquatur
de decreto, quàm de ſententia, licèt ſemper allegeť de ſenten-
tia, vt patet in tex. ibi, iniuſtum decretum, &c. nam nulli dubiũ,
q decretum prætoris latum ex falſa cauſa, etiam contra maio-
rem, etiam ſine dolo eſt ipſo iure nullum. l. Sciæ egreſſæ. &
ibi Bar. de tu. & cur. da. ab his. & no. Bart. & doct. in l. is cui bo-
nis. de verb. oblig. & ita dicit Raph. in l. diuus. de re iud. de quo
vide quod ibi dicam, & quod ſcripſi in l. ſi expresſim. circa fin.
de appel. Secundò poteſt ſaluari d. gl. ſi ſententia fuerit lata con
tra abſentem pro præſente falſum allegãte, vel producente fal
ſas probationes teſtium, vel inſtrumentorum. l. ſi prætor. §. Mar
cellus. ff. de iudi. aliàs autem ſi ſentētia fertur pro præſente con-
tra aliàs abſentem ex falſis allegationibus, vel ex falſis pbatio-
nibus, vel teſtibus etiã corruptis, tamen ſententia ipſo iure va-
let. vt d. §. Marcellus. licèt beneficio reſtitutionis prius impetra
to veniat reſcindenda. l. diuus. & ibi gl. latè Bar. & doc. & latius
15 per do. Io. ff. de re iud. † Tu verò pro clariori intellectu dicti §.
Marcellus. dicas, q licèt intellectus illius §. dicatur dubius, &
habeat plurimos intellectus, de quibus latè per Ang. & domi.
meum Ioan. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verb. obl. quos om
nes intellectus ibi legendo reprobaui, tamen mihi placet intel-
lectus Bar. quem ſequitur Bald. in d. §. Marcellus. Nam primò
aduertendum eſt, q illa l. ſi prætor. in prin. loquitur, quãdo fuit
ſententia lata contra abſentem, legitimè tamen citatum, vt pa-
tet ibi, ordine dictorum peracto. & ibi, abſentem. & tamen iu-
dex exequens non debet cognoſcere de exceptionibus oppoſi
tis contra ſententiã prætoris, ut patet ibi, nō vtiq; iudex. & ibi,
prætoris ſententiã. & ibi, edicta, & decreta prætoris. & ſic gene
raliter loquitur, ſiue de ſententia, ſiue de edictis, ſiue decretis
ſuperioris

ſuperioris executioni mandantis, quæ lata, & data fuerunt con
tra abſentem, & hoc verum, quãdo ſine dolo, & circumuentio-
ne aliqua actoris falſo allegando ſententia lata ſit contra abſen
tem citatum, vt in prin. illius l. aliàs ſi doloſè aliquid falſo alle-
gaſſet, & per hoc iudex condemnaſſet abſentem prædictum, &
hoc liquido fuerit probatum, & tunc iudex datus ad exequen-
dum admittet querelam, & exceptiones cõdemnati, vt dicitur
ibi in tex. ¶ Nota itaque illum textum, qui ſimpliciter dicit ad-
mittere debet &c. & ſic quò ad hoc, vt recipiat exceptiones, im
ponitur iudici exequendi neceſsitas, dum dicitur debet. facit l.
ſæpe audiui. de officio præſi. ſed nihil dicit ille tex. an debeat co
gnoſcere de huiuſmodi exceptionibus vel non. ſed in principio
illius l. expreſsè dicitur, ꝙ non debet cognoſcere. intelligam er
go illum tex. & quod no. ibi Bart. ꝙ debet querelam, & ſic exce
ptiones admittere, ſecundum tamen dictum Paul. iuriſconſul.
quod ibi ſequitur, videlicet, ꝙ debet remittere dictas exceptio-
nes per eum admiſſas ad ſuperiorem cognoſcendas, vt voluit
Bar. in l. a diuo Pio. in princ. in 2. col. ff. de re iud. & eſt tex. & ibi
Bar. in l. pen. ff. de confeſſ. aliàs ſequeretur, ꝙ inferior cognoſce
re poſſet de ſententia ſuperioris, quod eſſe non debet. facit l. nã
nec magiſtratus. ff. de arbi. quod præſertim eſt verum, vt dicitur
in d. verſi. Paulus verò. quando ſententia fuit lata contra abſen-
tem iuſta abſentiæ, & ſic qui maiorem excuſationem, & defen-
ſionem habebat, quia tunc clariſsimum eſt ſententiam fore nul
lam. & tunc iudex exequens non cognoſceret de nullitate præ-
dicta, vel de exceptione prędicta, quamuis ſit manifeſta. ſed aut
actor, qui falſo obtinuit, egit iudicati, & actio iudicati cõtra ta-
lem abſentẽ denegatur. Aut egit officio iudicis executiuè. iux-
ta no. per Bar. in l. intra dies. ff. de re iu. & tunc iudex exequens,
qui admiſit dictas exceptiones (vt dixi) remittet ad prætorẽ, ꝙ
tulit illam ſententiã, vt patet in prin. illius l. qui prætor, cogni-
ta ſummatim veritate ſuam ſententiam nõ exequetur, vt patet
in tex. ibi, poto vel actionem iudicati &c. vt ibi, vel exequi per
prætorem, ſecus ſi feratur ſententia etiam ex falſis probationi-
16 bus contra præſentem, vt dixi. ¶ † Ex his concluditur, ꝙ iudex
datus ad exequendam ſententiam latam contra abſentem ex fal
ſis allegationibus debet exceptiones oppoſitas contra ſententiã
recipere. vt d. §. Marcellus. ſed an de eis poſſet cognoſcere, de-
bet animaduerti, aut dictæ exceptiones non impediunt ſenten-
tiam, & iudex datus ad exequendum de eis cognoſcet, & pro-
nuntiabit d. l. pen. de confeſſ. in ver. pen. ibi, poſſet abſoluere. Si
autem tractatur de nullitate, vel iniquitate ſententiæ ex quacũ-
que cauſa procedat, ſi probationes liquidę, & plenæ ſunt, & nõ
ſemiplenę, vel præſumptiuæ. vt d. §. Marcellus. ibi, liquidò fue-
rit probatũ, & factæ incõtinenti fuerint, quia hodie cõſtat, ho
die agatur in executiuis. d. l. a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. tunc iu-
dex executionis cogitur ſuperſedere in exequẽdo, & dictas ex-
ceptiones tenetur omnino recipere. d. §. Marcellus. ibi, exiſtimo
debere remittere cognitionem, & deciſionem ad iudicem ſupe
riorem, qui tulit ſententiam. d. l. pen. de confeſſ. in verſ. fi. ibi, ad
prętorem remittere debeat. & ſic imponit neceſsitatem, vt pro
batur in d. §. Marcellus. ibi, debere iudicem admittere. & nõ di-
cit cognoſcere. & poſtea in fi. dicitur exequi prætorem. Et hoc
probatur in ſimili in criminalibus, in quibus proceditur ad ſi-
militudinem ciuilium. l. abſentem. de pœnis. dic plenius, ꝙ iu-
dex exequens videns ſententiam iuſtam, non debet ſuper hoc
iudicare, nec abſoluere reum, ſed debet reſcribere ſuperiori. l.
1. in fi. & ibi Bar. de quæſtio. & pro hoc multum facit quod no.
Inn. in c. 1. in glo. magna. de cõfirma. vti. vel inuti. quod dictum
ſtatim infra allegabo. quæ omnia ſingulariſsimè tene menti.
17 ¶ † In eadem gl. ibi, vel iudex non ſuus. dic, ꝙ hoc eſt verum, quã
poſt ſententiam opponitur tale quid, ex quo appareat dictũ iu-
dicem non habuiſſe iuriſdictionem ſaltem in cauſa, de qua iu-
dicauit, nec fuit facta prorogatio tacitè, vel expreſsè. iuxta l. ſi
qui ex conſenſu. cum ibi no. per doc. C. de epiſcop. aud. in l. 1. &
2. de iud. ita propriè loquitur titulus C. ſi a non compe. iud. dic
tamen de hoc, vt no. glo. & doc. in l. 1. & fi. eo. tit. & aliquid di-
xi ſupra §. proximo. dic, vt ibi. ſecus ergo ſi opponatur incõpe-
tentia propter perſonam, & tũc aut propter defectum naturę.
vt quia fœmina, vel non ſanæ mentis, & tunc idem, quia & poſt
ſententiã poteſt talis exceptio opponi. Aut propter vitium ſuũ,
vt quia infamis, & tunc etiam nõ ſolum poſt ſententiã, ſed nec
poſt lit. cõteſt. corã eo talis exceptio opponi poteſt. facit quod
habetur in l. ita demum. C. de procu. & quod not. Bart. in l. qui-
dam conſulebant. de re iudi. facit l. cum prætor. §. pen. cum ibi
not. ff. de iudi. Secundò no. ex glo. ꝙ exceptio incompetentiæ po
a teſt [a] opponi etiam poſt ſententiam, & ſic quandocunque, quod
ſingulariter tene menti. Tu tamẽ addas ſimiles gloſſas vnam in
d. l. 1. C. de iuris & fact. ignoran. aliã in l. tametſi. ff. ad mace-
18 do. ¶ † Ex quo not. ꝙ ſententia lata a iudice incompetenti nun-
quam tranſit in rem iudicatam, imò tantum ꝙ licèt ſit lapſum qua-
drimeſtre tempus a die latæ ſententię, & per conſequens dica-
tur ſorè locũ omnino executioni. l. 2. C. de vſur. rei iudic. & ꝙ
talis ſententia videatur tranſiſſe in rem iudicatam, tamen de
incõpetentia, & de aliis exceptionibus huius gl. poteſt opponi.
vt eſt gl. ſingularis, in l. ab executione. in gl. excedat. C. quo. app.
non recip. ¶ Ex quo ſecũdò nota tu legiſta, ꝙ habes quatuor gl.
ordinarias de eo, de quo canoniſtæ habent vnicam glo. de qua
faciunt magnum feſtum in cle. 1. in fi. de ſeq. poſſeſſ. & fru. Ad-
uertas tamen, ꝙ allegatur gl. contraria in verſi. pendere. in cle.
2. de re iudi. Pet. de Anch. ibi reprobat, & tenet ſimpliciter gl. in
d. clem. 1. de ſeq. poſſ. vel poſſes ſecundum eum ſaluare ambas
glo. quòd contra ſententiam ter confirmatam nõ poſſet opponi
exceptio nullitatis, etiam proueniẽs ex incompetẽtia propter
magnam præſumptionem, quæ pro validitate ſententiæ facit, cũ
fuerit ter per plures iudices ventilata, & confirmata. facit l. He
rennius. §. Gaya. de euic. Et ita intelligatur gl. in d. cle. 1. de ſeq.
poſſ. & fruc. põt allegari bonus tex. in l. ſcire oportet. §. fi. de ex-
cu. tu. & gl. in l. nõ erit. §. dato. & ibi Bar. & doc. ff. de iureiu. Vel
ſecundò potes illas gl. reducere ad concordiam ſm do. Io. in l.
de pupillo. §. qui opus. ff. de nou. oper. nun. videlicet, ꝙ gl. d. cle.
2. de ſequeſt. poſſ. procedat regulariter, ſed gl. in cle. 1. de re iu-
di. procedit, quã haberet tres ſententias conformes. Tu dicas, ꝙ
hoc voluit ſupra Pet. de Anch. Vel tertiò gl. in cle. 1. de ſequeſt.
poſſ. procedit regulariter in omni nullitate, præterquam ex de-
fectu iuriſdictionis, ſed gl. in cle. 1. de re iud. procedat, quando
non eſſet defectus iuriſdictionis: & profectò iſta concordia mi-
hi placet, quia gl. in d. cle. 1. de ſequeſt. generaliter loquitur de
nullitate, vt voluit ibi tex. in fi. ſed nõ dicit aliquid de nullitate
ex defectu iuriſdictionis. nam licèt ſit appellatum ab interlo-
cutoria, vt d. cle. 1. de re iudi. iudex tamen poteſt procedere in
cauſa principali, ſi non eſt facta ſibi inhibitio, vt c. ſi a iudice, de
appel. in 6. & l. intra vtile. & ibi Bart. ff. de min. licèt poſteà ſi ap
pareat bene appellatũ ab interlocutoria, derogatur proceſſum
factum a iudice, a quo fuiſſet nullũ, iuxta no. in c. ex parte Adę.
de teſtib. & in c. non ſolũ, de appel. in 6. & idem videtur, ſi ex cõ
miſſione hominis proceſsiſſet datus in iudicem, licèt non ha-
buiſſet iuriſdictionem, vt quia impetratum fuit reſcriptum ab
excommunicato, vt in c. 1. de reſcrip. in 6. nam talis defectus iu
riſdictionis non videtur poſſe obiici. in d. cle. 1. de re iudi. eadẽ
ratione. Vel quartò interdum allegatur ſententiam ante ſuodi-
tus caruiſſe iuriſdictione, & tunc procedit gl. in cle. 1. de ſequeſ.
poſſ. facit quod no. Inn. in c. 1. de eo, ꝗ furt. ordi. ſucc. & quod
no. gl. Inn. Io. And. Ant. de Bur. & doc. in c. cum in iure peritus.
de off. deleg. facit quod no. Bar. in ſimili in l. a ſententia. de teſt. tu.
Interdum nõ allegatur ſniam ante penitus caruiſſe iuriſdictio-
ne, ſed in caſu, & ex accidenti illam perdidiſſe, vt eſt videre in
caſu illo per appellationem ab interlocutoria, quæ nõ omni ca
ſu perimit iuriſdictionẽ primi iudicis, ſed demum quando eſt
rectè appellatũ. & tunc procedat gl. in cle. 1. de re iud. Vel quin-
tò ſm Lud. in d. §. qui opus. aut nullitas ex incompetentia pro-
ueniens erat manifeſta, & notoria, & tunc talis exceptio põt op
poni contra ſniam. quamuis ter cõfirmatam. & ita intelligatur
gl. in cle. 1. de ſequ. facit l. 1. C. ne liceat in vna eademq; cã. Aut
nullitas obiecta requirit probationem, & tũc contra ſniam ter
confirmatam non poteſt opponi: ita intelligitur gl. in cle. 1. de
re iudi. Ita dicit Bal. in d. l. 1. ne liceat in vna eadẽq; cauſa. Et illo
modo debet intelligi quod no. Bal. in l. 1. C. de iur. & fac. igno. &
in l. fi. de exce. ¶ Vltimò aduertas, ꝙ gl. in cle. 1. de re iud. nõ pro
cederet, quã nullitas procederet ex actis notarij, de qua ſtatim
poteſt fieri fides. facit quod no. Inno. in c. ſignificaſti. de diuort.
& forte eodem modo gl. d. cle. 1. de re iudic. non procederet, ſi
ſententiæ eſſent nullæ ex defectu libelli inepti, quia talis ſenten
tia lata ſuper libello inepto nunquam trãſit in rem iudicatam,
quinimmo non poteſt talis ſnia reformari, nec peti, ꝙ reforme
tur in melius per iudicẽ appellationis. c. cum dilectus. de empt.
& ven. & quod ibi no. Pet. de Anch. & Io. de Imo. quod videtur
probari per gl. noſtram ſingularem. ī. de obli. in princ. in glo. in
ver. ſm, in fi. vbi illa gl. æquiparat ſententiã latã ex inepta actio-
ne, & ſic ex libello inepto, & a iudice incompetenti, ꝙ ſententia
non valet: ſed lata ab incompetenti iudice non tranſit in rem
iudicatam.

A D D I T I O.

a Poteſt. Adde an incompetentia poſſit opponi quãcunq;. & procedendo ad vl-
teriora, an videatur ſe competentem pronuntiaſſe, vide per do. Phil. Dec. con-
ſil. ſuo 107. col. 2. in prin. & an requiratur expreſſa pronuntiatio. Bart. ab Hã.

indicatam.d.cle.1.de ſequeſtr.poſſ. ergo eodem modo quando eſt lata ex libello inepto,cum iſta duo ab illa gl. æquiparentur. forte,& tertiò dici poſſet,ꝙ ſententia lata pro falſo procuratore penitus,cum de hoc conſtet ſemper poſſit opponi.l.licèt.C. de procu.& quod ibi plenè no.ꝙ tali etiam caſu non procederet gl.in d.cle.1. de re iud. ſuper quo cogitandum tamen relinquo.Quartò eodem modo non procederet gl.in d.cle.1. de ſequeſt.poſſ.quando victor iret principaliter ad ſuperiorem cauſæ pro confirmatione ſuæ ſentẽtiæ,a quo non fuit appellatum, quia tunc ea confirmata per ſuperiorem,& competẽtem iudicem in d.cauſa non poterit amplius opponi de incompetentia primi iudicis.ita ſingulariſsimè dixit Inn.in c.1.de confirm.utili vel inuti.in gl.magna in ver.quæritur,an poſſit peti confirmatio ſententiæ,&c.de quo plenè dixi,l.ſi expreſſim.ff.de appel.in verſ.Quæro utrum actor etiam poſſit petere principaliter &c. ¶Ad unum tamen aduertas,ꝙ canoniſtę poſſunt dicere,ꝙ alio caſu loquuntur eorum gl.& alio caſu noſtræ gl.quia gl. noſtræ loquuntur,quando ſententia fuit ter confirmata.Tu potes dicere,ꝙ etiam tali modo loquitur gl.in d.cle.1.de ſequeſ.licet alia gl.in d.cle.1.de re iud.ſi referatur ad tex.loquatur quando ſententia fuit ter ꝯfirmata. Tu potes dicere,ꝙ illa gl. dicto caſu nõ vult poſſe allegari ad nullitatem incompetentiæ, & ſic contradicit gl.in cle.1.de ſequeſt.poſſ.& etiã gl.noſtris.Si verò non referatur ad tex.tunc ſecus eſſet,& nõ procederet illa gl. quæ om-
19 nia tene menti,quia ſunt ſubtilia,& quotidiana.¶†Vltimò addas,ꝙ quotiens executio ſententiæ eſt irretractabilis,putà mortis,vel amputationis membrorũ,vel alia pœna corporalis,iux. l.ſi quis prouocatione.C. de appell. ꝙ quamuis ſint etiam tres ſententiæ conformes,tamen ſemper admittitur exceptio nullitatis. vt no.Pau.de Leaza.& doc.in d.cle.1.de re iud.facit l.1.in ſi.cum ibi no.ff.de quæſt.& no.Lud.& ibi dixi in l.non ſolum.§. morte.ff.de no.ope.nun.& no.Bald.in l.additos.C. de epiſ.aud. de quo dixi in tracta.meo Maleſi.in ver. ſama publica præcedẽ-
20 te.verſi. caput a ſpatulis amputetur.¶†Ex prædictis infertur,ꝙ ſtatuto cauetur, ꝙ contra ſententiam, a qua nõ fuit appellatũ, nulla exceptio etiam nullitatis opponi poſſit, quia mittat executioni, quòd propter hoc non videtur ſublata nullitas procedens ex defectu iuriſdictionis. ut dicit gl.in d.clem.1.de ſeque. Et faciunt ſupradictæ gl.noſtræ.Ita dixit Bal.& Sal.in l.1.ſi a nõ competen.iudi.& hoc eſt verum ſm Bald.ibi in verſi.vlt. nota, ꝙ licèt ſtatutum &c.quando radicitus nullã habet iuriſdictionem.& ita intelligatur dicta glo.de ſequeſt.poſſ. in cle.1. ſed ſi radicitus haberet iuriſdictionem, tunc ſtatutum tolleret declinatoriam fori ſaltem non oppoſitam.l.ſi.C.de excep. Tu addas per hanc diſtinctionem, utrum habeat fundamentum iuriſdictionis,vel nullam habet.facit quod eleganter in ſimili no.Bar. in l.a ſentẽtia.ff.de teſtam.tu.vbi apertè voluit, ꝙ ſi opponitur ſub iſta forma declinatoria , dico te nullam habere iuriſdictionem: & tunc de hoc ille iudex de hac declinatoria cognoſcere non poterit: ſecus ſi opponatur, dico,ꝙ tu non es meus iudex competens, quia tunc ille iudex de hac declinatoria cognoſcet,
a & pronuntiabit ſe iudicem competentẽ, vel incompetentem.[a] iuxta no.per glo.in Auct.habita.ne filius pro patre. quod nonquam exeat mentem tuam. ¶In ea.glo.ibi,idem ſi iniquè ſub iu-
21 dice litigare compulſus eſt . ¶†No. quòd quis non poteſt compelli litigare coram non ſuo iudice,& etiam litigando,quãdo non eſſet ſuus iudex compulſus,non prorogaret iuriſdictionẽ. l.2.in princ. ibi,compulſus.ff.de iud. a ſponte ergo litigantibus ſit prorogatio.l.1. & 2.ff.de iudic.nõ autem per contumaciam modo aliquo inducitur prorogatio.vnde ſi det bannum in contumacem,non tamen propter hoc eſt prorogata iuriſdictio dicti iudicis.ita dicit Bal.in l.ſi qui ex conſenſu.C.de epiſco. aud. in ver.deinde no.de verbo.& a ſcienter litigantibus: nã ſecus ſi per errorẽ.l.ſi per errorẽ.ff.de iu.om.iu. ſiue ſit error iuris, ſiue facti.ut habetur in d.l.ſi per errorẽ.& in d.l.2.in princ.quod eſt verum in errore partium: de errore iudicis tantum non curamus.l.2.§.1.de iudic. niſi quando fieret prorogatio delegati de tempore ad tempus,nam tali caſu etiam iudex debet ſcire,aliàs non valeret prorogatio.d.l.2.§.ſ.& quæ ſit ratio differentiæ de prorogatione facta de re ad rem , de perſona ad perſonam, de loco ad locum, in quibus poteſt fieri prorogatio.d.l.2. & d.l.ſi qui ex conſenſu.C.de epiſc.aud.in quibus non requiritur ſcientia iudicis , & in prorogatione de tempore ad tempus , in qua requiritur ſcientia iudicis, vide doctrinam Ang in l.1.ff.de iud. oportet ergo,quòd ſcienter litigent,niſi caſu, quo nõ prorogaretur iuriſdictio , ſed iuriſdictionis uſus, ut ſi per errorẽ litigat corã uno delegatorum,qui non poterat ſolus cognoſcere.nam tali caſu etiã per errorẽ poteſt prorogari , vt ſolus cognoſcat , ſm Inno.in c.prudentiam.de offic.deleg.& no.Ange.in d.l.1.in prin.Tu pro hoc allega quod habetur in ſimili in l.Pomponius ſcribit vm.& ibi Bar.Ang. & do.mei de re iudi.Secundò addas, ꝙ per errorem non prorogatur,vt dixi,niſi quis litigando non allegaret priuilegium ſuum, vt in ſcholari,qui conuenitur corãm Poteſtate,qui etiam eſt iudex, licèt ſcholaris habeat priuilegium declinandi,& vellet conueniri corãm ſuo rectore,tunc etiam errando ſit prorogatio,vt eſt gl ſingul.in d.l.2.§.1.in ver. cõſenſus.ff.de iudic.Et aduertas, ꝙ licèt litigantes prorogent iu-
b riſdictionem[b] non ſui iudicis , non tamen talis prorogatio tribuit iuriſdictionem iudici inter alias perſonas , etiam ad illam cauſam neceſſarias, puta, in teſtes alterius iuriſdictionis, vel in patrem,vt conſentiat filio proroganti. Et pro hoc eſt tex.cũ gl. c.Romana.de foro competẽ. in 6. Et not. ꝙ ſi prima iuriſdictio erat ordinaria,ita erit iſta prorogata, & ſi delegata,ſic erit delegata.vt voluit Cy.in d.l.ſi qui ex conſenſu. Tene tamen menti , ꝙ licèt ibi Cyn.teneat, quòd virtute primę iuriſdictionis,ſi nõ poterat appellari ab eius ſententia, ita non poterit appellari, ſi ferat ſententiam ex prorogatione.Dic tu ſecundum Ang.in d.l. prima.hoc eſſe falſum , quia contra Cy. eſt caſus in l.epiſcopale.coniuncta auctẽ.ſi quis litigãtium. C. de epiſco. audien. Ex quo no.ꝙ iuriſdictio prorogata nõ eſt in omnibus eiuſdem naturæ,cuius eſt prima,quia in cõcernentibus potentiam procedendi variat ſuam naturam primordialem, videlicet, quòd iudex in prima poſſet ꝓcedere ſummariè, & de plano virtute arbitrij,in cauſa tamen prorogata non poterit, immo debet ordi-
22 nariè procedere,ita & econtra.ita dixit Ang.in d.l.1. ¶Quæro, an reuocata iuriſdictione delegata iudicis,ſit reuocata iſta prorogata? dicas,quòd ſic,ſiue fuerit prorogata lis cõteſt. vel non, facit l.iudicium ſoluitur. ff.de iudi.licèt aliqui dixerint contra. in d.l.ſi qui ex conſenſu. Ita tenet Ange.in d.l.1.quod credo verius , quia prorogata non haberet aliquid iuriſdictionis , ſuper
23 qua poſſit fundari , ſed prędicta procedunt in laicis . ¶†Sed an clericus poſſit prorogare iuriſdictionem iudicis non ſui?& dicas , quòd non,ſine expreſſo conſenſu ſui Epiſcopi. vt in c.1.& c.ſignificaſti. de ſo. compet. etiam ſi eſſet clericus coniugatus , qui tamen gaudeat priuilegio clericali. vt in cap.1.de cle.coniun.in 6.tunc non poteſt ſine conſenſu ſui Epiſcopi iuriſdictionẽ et alterius Epiſcopi prorogare . vt eſt gloſ.cum tex.in c.Romana.de ſo.compet.in 6.quod ſequitur Ang.in d.l.1.quod per-
24 petuò tene menti . † Et idem in quolibet vaſallo, qui ſine conſenſu ſui dñi,non poteſt prorogare alterius iuriſdictionem.Idẽ in illis,qui habent prædia tributaria. vt in c.imperialem.§.pen. cum glo.de prohi.feud.alie.per Frid. quia in iſtis eſt eadem ratio,ꝗ eſt in clerico quò ad Epiſcopum ſuum . Ita dixit Bar.cum quo doct.ibi trãſeunt in l.1.§.& poſt operis. ff.de no.oper.nun. quod ſequitur Bal.in l.decernimus. C.de ſacroſ.eccl. in ver.ſed nunquid populus.in ſi.& idem voluit in l.1.ſi a non cõpet.iud. in ver.ſ.oppo.ad idem.quod eſt verum, quãdo prorogatio directo concerneret proprietatem iuriſdictionis . Exemplum , ſi duo vaſalli volũt de feudo litigare coram alio, quam domino, ad quem ſpectat iuriſdictio ratione proprietatis , non poſſunt : ſecus autem ſi vellent ſuper alio litigare . Ita elegantiſsimè voluit Ange. quod credo bene dictum in d.l.1 . ff.de iudic.in ver.in eadem. ibi,clericus ſecus.quod addas ad ea,quæ dixit Bar. in d. §.& poſt operis. quia ſingulariter declaratur dictum Bar. clericus verò nullo modo,nec de aliquo põt prorogare iuriſdictionem alterius clerici ſine cõſenſu ſui Epiſcopi.vt d.c.1.ex generali prohibitione cano.d.c.Romana. & d.c.ſignificaſti.intantum ꝙ ſi deſtinaret ſolutionem alibi,iuxta l.cõtraxiſſe.ff.de actio.& obliga. non valeret talis prorogatio ſine conſenſu ſui Epiſcopi. Ita dixit Ang.in d.l.1 .quod nunquam exeat mẽtẽ tuam. In contrarium videtur caſus in ca.dilecti.& c.ſi.de ſo.compet. licèt, ſi quis ſubtiliter inſpexerit ad illa iura , poſſet reſpondere , quòd licèt ibi dicatur contraxiſſe, & ex cõtractu poſſe cõueniri,non tamẽ illi tex.dicunt,quòd ex prorogatione conueniatur, ſed ex iuriſdictione ordinaria . facit l. hæres abſens. & quod ibi no.ff. de iudi. Vel ſecundo modo , dicunt illi text.quòd poſſit facere ſine conſenſu ſui Epiſcopi,licèt in veritate multum generaliter loquatur:clericus tamen poteſt renũtiare exceptioni fori quãdo haberet ea priuilegio , vt quia eſt exẽptus.de quo plenè per Io.And.in reg. ſcienti. de reg.iur.in 6. in mercu. quod tu potes pro-

ADDITIONES.

a Incompetentem.Adde Fely.in c.ſuper literis.in 10.col.extra de reſcr.Fed.de Sen.conſi.115.Iaſ.in l.ex quacunq;. ff.ſi quis in ius uoc. non ierit .

b Iuriſdictionem. Adde an ſi prorogatio iuriſdict.iudicis incompetẽtis facta ſit lite conteſta. ſit amplius locus pœnitentiæ, Iaſ.in l.ſi conuenerit. in 2 .not.ff. de iuriſdict.omn.iudi.

25 ꝓbare per id, quod ſupra dixi, de ſcholari. ¶ † An aūt ciuis Ferrarienſis poſsit prorogare iuriſdictionem iudicis Bononiæ ſine conſenſu iudicis Ferrariæ, ad quem ſpectant ſportulæ? & Cyn. in d. l. ſi qui ex conſenſu. dicit, quòd non poteſt fieri prorogatio ſine conſenſu iudicis Ferrarienſis, facit quod no. inſtit. de actio. in §. tripli. & cum hoc tranſit Ange. in d. l. 1. ſed Bal. in d. l. ſi qui ex conſenſu. in verſi. ſed incidenter quæro, vtrum, dixit. Aut eſt iuriſdictio delegata prorogata, & non poteſt prohiberi a iudice Ferrariæ, quia legatus fungitur maiori authoritate, quàm iudex ordinarius Ferrarienſis. vt ff. de min. l. minor autem magiſtratus. in fi. Et idem dixi in ordinario Bononieñ, quia ſecundum rei veritatem, ius prorogationis eſt ius partium, & non iudicis, ideo partes poſſunt vti iure ſuo pro libito volun-
26 tatis: & iſtud credo verius. ¶ † Quæro, an ſi delegat inter certas perſonas, poſſet fieri prorogatio iuriſdictionis inter alias perſonas? & videtur, ꝙ ſic. vt voluit gloſ. in d. l. 1. & hoc tenent multi doct. ſed contrarium tenent Guil. & Cyn. in d. l. ſi qui ex côſenſu. & allegatur tex. apertus in c. P. & G. de offic. delega. & ibi per gl. & doct. Sed iſtud intelligit verum Bal. in d. l. ſi qui ex conſenſu. in verſi. tertia ſpecies prorogationis eſt. niſi perſonæ, quæ prorogant, contingantur per eandem cauſam, vt quia erāt creditores, qui diſputant de iure prælationis illius rei, ſuper qua facta fuit delegatio inter Titium, & Seium, alleg. l. ſi ſuſpecta. de inoffic. teſtamen. & l. a ſententia. in §. ſi hæres. de appell. quia tunc fieret prorogatio. Secus ſi eſſent perſonæ penitus impertinentes, & cauſa penitus impertinens, tunc quia mandatum iuriſdictionis eſt ſtricti iuris, & non recipit prorogationem. arg. ad hoc. ff. de acquir. rerum domin. l. in agris. & iſtud tenet Ang. in dicta l. 1. videlicet, quòd immo iuriſdictio delegata de perſona ad perſonam poſsit prorogari. vt ſentit gl. noſtra. Non obſt. quod iuriſdictio delegata eſt limitata, quia etiam ordinaria eſt territorio limitata. l. fin. ff. de iuriſdict. omn. iud. & tamen ſecundum omnes poteſt prorogari, vt d. l. 2. §. ſed ſi iudex. Concludit tamen Ang. quòd in terris imperij ſeruare debes glo. noſtram, & opin. Legiſtarum, in terris verò eccleſiæ ſerua dictum c. P. & G. pro quo tu allega gl. ord. in c. 2. de arbit. in 6. & iſta concordia multum mihi placet propter generalitatem d. c. P. & G. maximè, quia iura allegata per Bal. non bene probant, ſi quis ſubtiliter inſpexerit, quia loquuntur quando iudicium agitatum per vnum poteſt alteri afferre præiudicium, & cui dubium, ꝙ pro ſuo intereſſe in dicto iudicio non poteſt comparere. d. l. a ſententia. & quod ibi plenè Batt. Ang. & domi. mei. & quod ibi ſcripſi. & l. ſi proluſorio. & quòd ibi plenè ſcripſi eo. titu. ergo videtur, quòd ſi cauſa agitanda inter perſonas, inter quas eſt facta delegatio, non afferret præiudicium aliis, quòd tunc inter aliàs perſonas nō deberet fieri prorogatio. ar. d. c. P. & G. quod
27 no. quia eſt quæſtio pendens de facto. ¶ † Quæro, quando inducatur talis prorogatio? & Ang. in d. l. prima. concludit, quòd aliquando extra iudicium fit pactum etiam veſtitum, quod cōſenſimus in Titium iudicem, & tunc locus erit pœnitentiæ vſque ad litem conteſta. Ita propriè loquitur tex. cum glo. in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſd. omn. iudic. quod intelligas tu verum, niſi Titius inde a dictam prorogationem de ſe factam expreſsè acceptauerit. ſicut dicimus in compromiſſo, quod poſt acceptationem non erit locus pœnitētiæ. l. 3. cum ibi not. ff. de arb. Si verò fiat prorogatio in iudicio expreſsè, nō erit locus pœnitentiæ. d. l. 1. ff. de iudi. facit l. ſed & ſi ſuſceperit. in princip. ff. de iudic. facit in ſimili de procuratore conſtituto apud acta. l. 1. C. de ſatiſdat. & ibi Bart. & doct. & de renuntiatione iuris de futuro facta in iudicio. l. 1. cum glo. de cura. bo. dand. cum ſimil. Et idem & tertiò, ſi fiat prorogatio tacitè litigando coram illo iudice. nam per primum actum factum in meritis cauſæ, vel quādo aliquid petit declarari a iudice, etiam ante lit. conteſtat. fit prorogatio, & perditur fori declinatoria. l. ſi. & ibi Bar. & doc. C. de except. & not. Bartol. & omnes docto. in l. quidam conſulebāt. ff. de re iudic. ſecus ſi peteret copiam libelli petitorum, vel productorum contra ſe, quia tunc non videtur prorogaſſe. l. non videtur. ff. de iud. quod no. ¶ In ead. gloſſ. ibi, eo tempore,
28 quo compelli non debuit. ff. de fer. l. 1. ¶ Not. quòd † tempore feriarum, etiam inductarum in vtilitatem hominum, nemo compellendus eſt litigare, & pro iſta materia aliquantulum inue-
a ſtiganda, ſciendum eſt, quòd ſunt tria genera feriarum.ᵃ Quædam ſunt inductæ in honorem Dei, & quæ iſtæ ſint, habetur in l. omnes dies. & in l. ſi. C. de fer. cap. ſi. de fer. Nam etiam per ſtatuta, & conſuetudines locorum poſſunt dictę feriæ induci, & inductæ tolli, quamuis ſint introductę in honorem Dei. cap. capellanus. & d. c. ſi. de fer. ita dicit Bal. in l. ſi feriatis. ff. de fer. Et eſt clarum, quòd in iſtis feriis ceſſat omnis ſtrepitus iudiciorum. l. ſi. C. de feriis. & omnis actus celebratus tali die iuriſdictionis contentioſæ, etiam iudicis monitionis, vel citationis eſt nullus funditus. vt d. l. ſi. & ibi omnes doct. & Batt. & doct. in l.
29 1. §. nuntiatio. ff. de nou. oper. nun. ¶ † An autem commiſsio de citando, vel ipſa actualis citatio, vel relatio nuntij, vel comparitio partis poſsit fieri tali die? not. Cyn. Bal. & Salyc. d. l. fin. & Bal. in d. l. ſi feriatis. de quo aliquid dixi in d. §. nūtiatio. quinimmo non poteſt fieri exactio, etiam publici debiti. l. omnes dies. & ibi Bal. Salyc. & doc. C. de fer. & talibus feriis non poteſt renuntiari, etiam conſenſu partium, vt habetur in d. l. omnes. pacta tamen, & concordiæ talibus diebus fieri poſſunt. vt d. l. fin. quinimmo omnis actus voluntariæ iuriſdictionis tali die dominico fieri poſſet. d. l. fina. & l. actus. eo. tit. & Saly. in d. l. omnes.
30 ¶ † Qui autem dicantur actus voluntariæ iuriſdictionis, dic, ꝙ emancipatio, adoptio, & ſimiles. & facit l. ſi conſul. ff. de adopt.
31 cum ſimil. ¶ † An autē tali die dominico poſsit pupillo dari tutor? dic, quòd ſic, quando non datur ex inquiſitione, aliàs ſecus. vt no. Bar. & Iac. de Are. in l. nec mandante. ff. de tut. & cur. da. ab his. & ſequitur Saly. in d. l. actus. licèt Bal. dicat contrariū in l. 1. ff. de iuriſd. omn. iudi. ſed tamen idem Bal. in d. l. actus. tenet cum Batt. Vnde poſſet dici, quòd opinio Bal. procedat in d. l. 1. de iuriſd. omn. iudi. quando fuit tutor datus ex inquiſitione.
32 ¶ † An autem poſsit tali die interponi decretum prætoris ſuper alienatione rerum minoris? Cy. & cōmuniter doc. in d. l. actus. dicunt, quòd non, quia requirit cauſæ cognitionem. l. magis puto. §. nec paſsim. ff. de rebus eorum. Sed Saly. tenet contrarium, quia illa cauſa iudicij non fit ibi in contradictorio iudicio, & ideo nemo citatur: ſed fit ad informationem iudicis, igitur dicitur actus extraiudicialis, & ſic quodammodo poteſt dici contractus. ergo valet, & iſtam opi. Saly. de iure credo veriorē per d. l. actus. coniuncta l. ſi. eo. tit. licèt prima opinio fortè ſeruaretur in practica. Ideo ne erres, nunquam interponas decretum
33 in alienatione minoris in die ſolenni. ¶ † Eſt ſecundum genus feriarum repentinarum, quibus etiam ad ſimilitudinem ſolennium feriarum ceſſat omnis ſtrepitus iudiciarius. l. ſed & ſi per prætorem. §. ſi feriæ. ex quibus cau. quas ferias repentinas ſolus princeps poteſt indicere. l. a nullo. C. de fer. die, vt ibi & ēt illis feriis non poteſt per partes renuntiari. vt no. glo. ſingu. in clem. ſæpę. de verbo. ſignifi. in verbo, ob neceſsitatem. in ſi. poteſt tamen in iſtis feriis repentinis appellari, quinimmo etiam poteſt dari libellus appellatorius. vt not. omnes doct. in l. 1. C. de fer.
34 ¶ † Ex quo ſequitur, quòd cum feriæ ſolennes, & repentinæ æquiparentur (vt dixi) & in repentinis poteſt dari libellus appellatorius, ita in feriis in honorem Dei introductis. Ita dicunt doc. in d. l. 1. facit l. miles. § ſexaginta. & quod ibi Bar. ff de adul. Et eſt ratio ſecundum Sal. in d. l. 1. quia in porrectione libelli appellatorij, vel in ipſa appellatione, cum tempus ſit continuum, & currat de momento ad momentū. l. a. §. dies. & quod ibi dixi. ff. quando app. ſit. ergo nō requiritur citatio partis, ergo om-
35 ni die fieri poteſt, quod not. ¶ † Eſt & tertium genus feriarum inductarum ob vtilitatem hominum, vt cauſa fructuum colligendorum, vel meſsium, vel vindemiarum, vel caſtanearum. vt no. Bal. in l. 1. ff. de fer. & in iſtis feriis, inuitus quis non cogitur litigare. d. l. 1. ff. de fer. vnde licèt tali tempore quis citetur, citatio valet. quod patet, quia ſi cōparet, & litigat, valebit proceſſus. ſin autem non comparebit, & ſic erit cōtumax, & iudex proceſsit in cauſa, proceſſus ipſo iure eſt nullus. Idem ſi cōparuit, & oppoſuit de feriis, & ſi non voluit litigare, proceſſus factus non valet, d. l. 1. poſt princ. Et eſt aduertendum, ꝙ non ſolum in cauſa priuatorum, ſed etiam in cauſa vniuerſitatis obſtant prædictæ feriæ. vt no. gl. in verſi. occupati. ibi, impulſiua. in l. 1. ff. de fe. & ita tenet ibi Bal. licèt dicat, ꝙ aliqui canoniſtæ dicant contrarium in c. ſi. de iu. & malè ſm eum. ¶ Sed aduertas tu, ꝙ hoc intelligo in cauſa vniuerſitatis priuatę, nā in cauſa publica, vel fiſcali, nō obſtant dictæ feriæ. vt eſt tex. in l. publicas. C. de fer. & ita poteſt intelligi dictum c. ſin. In priuatis autem vniuerſitati-
36 bus, dic, vt ibi plenè habetur. † Secundò tene menti, ꝙ talis exceptio feriarum poteſt in quacunque parte iudiciali opponi. vt d. l. 1. §. ſed excipiuntur. cum gl. In hoc tamen cōcludas. Aut renuntiauit quis feriis expreſsè, & ſimpliciter, & tunc amplius ferias allegare non poterit, nec poteſt de eis opponere, quia quilibet

ADDITIO.

a Feriarum. Adde an feriæ faciant dormire compromiſſum, per Bal. in conſi. 6. in 3. lib. & an feriæ dicantur dies vtiles, quando renūtiatum eſt feriis ipſis, per eundem Bal. in conſi. 423. eo. lib. 3. ibi, quæritur, ſi eſt renuntiatum. ſed adde de feriis in honorem Dei aliud conſilium Bal. 227. quod incipit, alia captura. & ſi eſt feriis renuntiatum, an illud tempus cenſeatur vtile, vel continuum, aliud conſil. 498. quod incip. Ciuitatis. Papiæ. eo. lib. 3.

quilibet poteſt iuri ſuo renunciare. l.pe.C. de pac. Aut non re-
nunciauit expreſſè, nec ſimpliciter, ſed ſimpliciter citatus com
paruit, & reſpondit libello, & lis conteſt. eſt, & alium actum
iudiciarium fecit, non tamen propter hoc præiudicatur ſibi,
quin in reſiduo proceſſus, ſi non voluerit, poſſit opponere præ
dictam exceptionem feriarum, cum quilibet actus iudiciarius
ſit de per ſe perfectus. Ita dixit Bal.in d.§. ſed excipiuntur. ad-
das tamen quod infra dicam. Tertiò conſidera, quod dicto tpe
nullus cogitur litigare, niſi res, vel actio, vel ius actoris eſſet il-
lo tempore petiturum, & eatenus cogitur litigare vſq; lit.con
teſt. & ſic donec præſcriptio eſt interrupta, & actio dicitur eſſe
perpetua. ut d.l.1.in fin.facit l.ſi ſeruum. §. videamus.ff. de uer.
ob. & inuitus non cogitur reus ulterius litigare. de hoc tamen
qualiter intelligatur, vide quod ſcripſit Bal. & Ange. in d.§.ſed
excipiuntur. In multis tamen caſibus poteſt talibus ferijs litiga
ri, de quibus fit mentio in l.2. & 3.ff. de ferijs. in quibus caſib. de
talibus ferijs poſſit cognoſci. vide Bar. per modum doctrinę in
37 l.diuus.ff. de fer. ¶ † An autem illis caſibus poſſit prouideri die
dominico? & glo. in l.omnes. C. de fer. quam ſequitur ibi Bal. te
net, ſi non, quod intelligas verum, qñ eſſet aliquis actus, in quo
requireretur aliqualis cauſæ cognitio; alias aūt poſſet ille actus
et die dñico per iudicem expediri, vt dixi ſupra de tutore dato
ſine inquiſitione. hoc eſt qñ eſſet actus pius, & fauorabilis. vt
no. in c.fin. de iud. facit c.fi. de fer. & quod ibi per doc. Ibi dixit
Bar. in l.diuus: quod no. inter quos caſus eſt caſus, in quo tali-
bus ferijs non obſtantibus poteſt peti executio ſententiæ, & ſic
ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam, poteſt peti executio-
ni mandari, vt patet in c.fi. de iud. Ita dixit Bar. in l.omnes dies.
C. de fer. & in l.1.§. nūtiatio.ff. de non. ope. nun. in ver. oppono
ad tertium reſpōſum &c. & hoc voluit Aut. de But. & commu
niter Cano. in c.fi. de iud. & tu potes allegare rationem, quia tā
li caſu non agitur de cognoſcendo, ſed de iam cognito, & de i-
pſo exequendo. Facit quod no. Bar. in l.à diuo Pio. in princ. de re
iud. & l.ſi vt proponis. & l. executorem. & ibi latè Bald. C. de
execu. rei iudic. Intantum quòd ſi fieri deberet captura perſo-
næ propter ſuſpicionem fugæ, dicendum eſt, quòd non tantum in
dictis ferijs in volontem hominum inductis, ſed etiam in hono
rem Dei fieri poteſt, non vt litiget reus, etiam volens, ſed ut ſa-
tiſdet de iudicio ſiſti, alias carcerabitur. Ita voluit glo. ord. quā
omnes doct. ſequuntur in l.fin. C. de fer. & hoc voluit Bar. in
l.ait prætor. §. ſi debitorem. ff. quæ in frau. cre. & Bald. in l. ſi
feriatis.ff. de ferijs. de huiuſmodi captura propter fugam, vide
38 quod ſcripſi in inſt. de act. in princ. ¶ † Quæro, an procurator con
ſtitutus ad lites poſſit ferijs inductis in utilitatem hominum re-
nunciare? & videtur, quòd ſic, quia iſta videtur exceptio dilatoria:
facit quod notat l.exceptionem. C. de prob. coniuncta l. ita de
mum. C. de procu. & clarum eſt, quòd procurator poteſt omittere
exceptionem dilatoriam. l.ſi fideiuſſor. §. quædam.ff. mand. & l.
de pupillo. §. fin. cum l.ſeq.ff. de no. ope. nunc. igitur &c. quod
intelligas verū, niſi talis omiſſio eſſet domino periculoſa, ut ſi
tunc dominus non habebat exceptiones paratas, vel probatio-
nes, quas nunc habet in l.3. §. cauſæ, de Carbo. vel forte habet
nunc iudicem gratioſiorem & propitium, quem tunc non ha-
bebat, & noſtra intereſt habere iudicem propitium. l.apertiſſi-
mi. C. de iud. coniuncta l.denunciaſſe. §. fin. de adulte. Ita dixit
Ang. in d.l.3.ff. de ferijs. Addas, tu cū off. iud. ſit latiſſimum. l.1. &
quod ibi per doc.ff. de iuriſd. om. iud. talis nanque renuntiatio
diceretur quædā donatio. l.ſi quis delegauerit. de donat. quod
procuratori non permittitur, nec videtur in mandato quantum
cunque latiſſimo. l.contra iuris regu. §. fi. cum ibi not.ff. de pac.
l.filiusfa. & ibi Bar. & doc.ff. de dona. & l.creditor. §. Lucius.ff.
39 mand. ¶ † Tene menti, quòd qñ valeret renuntiatio feriarum,
& fuerit renuntiatum ferijs, intelligitur illis tūc vigentibus, nō
autem futuris, niſi expreſsè dicatur, renuntio ferijs inductis, &
inducendis, vel ſi ſint alia verba reſpicientia futurum, arg. l.ſi à
colono.ff. de verb. ob. ita dicit Bar. in l.1.ff. de fer. & in l.ſi ita. de
auro & arg. leg. Dic tamen de hoc, vt latius infra dicam. & talis
renuntiatio partium non nocet teſtibus, qui inuiti non cogun-
tur venire ad teſtificandum. ut no. gl. in d.l.1.ff. de fe. & ibi doc.
& Sal. in d.l.omnes. ¶ In hoc autē articulo, an renuntiando fe-
rijs, videatur renunciaſſe ferijs meſſiū, & vindemiarum ſimul,
vel quibus? Sal. in d.l.omnes. concludit. Aut quis renūtiat alteri
earum tantum, & tunc illis ſoli, & non alijs intelligitur renun-
ciaſſe. l.ſi unus. §. ante omnia.ff. de pac. Aut renuntiauit ſimplici
ter ferijs, & tūc aut intra tempus feriarū meſſiū, vel vindemia-
rum, & tunc illis ſolis, intra quas erat, intelligitur renuntiaſſe,
& non alijs, niſi dixiſſet præſentibus, & futuris. d.l.ſi à colono.
Item quia renuntiatio eſt de iure ſpeciali contra ius cōmune,
igitur reſtringenda, in Auc. de non alie. §. quia verò veriſimile.
Item quia ſatis habet in quo præiudicet de præſenti, ideo ad fu
tura non debet extendi. l.ſi dominus.ff. de ſer. vrb. præd. l. fun-
dus, qui locatus.ff. de fundo inſtr. & quia contra eum debet fie-
ri interpretatio, cuius fauorem concernit generalis prolatio. l.
veteribus.ff. de pac. Aut renuntians erat extra ferias, licèt in iu-
dicio, vel in cōtractu renūtiauit per pactum ſimpliciter ferijs,
& tunc non eſt dubium, quòd intelligitur renuntiatum ferijs, & va
40 let renuntiatio. ¶ † Sed dubium eſt, an intelligatur de proximis
tm̄, an etiam de oībus poſtea ſecutis indifferēter; & videtur, quòd
de proximis tantum. per l.eum qui calendas. in prin.ff. de ver. ob.
ſed contrarium tenet Sal. in d.l.omnes. quia conuentio de re facien
da in dubio eſt in arbitrio creditoris, & eius tēpus, & quia om-
ne tēpus feriarum cōcernit, igitur & tpˢ feriarum, quibus renū
tiauit, & cōueniri poſſe voluit, ſimiliter eſt in arbitrio credito-
ris. ar. de teſt. mil. l.ſi Titius. Tu alle. l.2. §. 1.ff. de eo quod cer. lo-
co. & ſic ferijs omnibus, quæ habent impedire eius cōuentionē
in iudicio cum eo agitando, dicitur renuntiaſſe, & ſic non ſolū
proximis, ſed futuris occurrentibus ſm illius tēpus. Nec obſ. d.
l.eum qui calendas. quia ibi, quòd de proximis intelligatur, eſt fa-
uore creditoris ex neceſſitate inductū, alias ſtipulatio redderet
inutilis. vt ibi no. in caſu noſtro eſt totum ecōtra, igitur &c. qđ
no. ¶ Et aduertas ad id, quod dixi, quòd talis renuntiatio non nocet
teſtibus. multū facit quod dixi ſupra in materia prorogationis,
41 quòd prorogatio partium non nocet teſtibus. ¶ † Sed dubium hic
inſurgit, an talis renūtiatio feriarum facta per principalem no
ceat fideiuſſoribus; videtur, quòd ſic attēta ratione gl. & doc. in d.
l.1.ff. de fe. videlicet, quòd talis renuntiatio non præiudicat teſti-
bus, vt dixi, quia cogerētur inuiti illo tempore in iudicio veni-
re ad teſtificādum, quę ratio ceſſat in fideiuſſore, qui nō cogi-
tur venire; igitur forte pōt dici, quòd in fideiuſſore cōtractus talis
renuntiatio non nocet. arg. l.fi.ff. de pac. & in fideiuſſore de iu-
dicato ſoluēdo ſic. arg. no. in l.fi. C. de vſu. rei iud. & in l.1. & ibi
latè Bar.ff. iudica. ſol. Nam reus dicitur eſſe in culpa, qui nō op
ponit exceptionē ſibi competentem. l.ſi fideiuſſor. in prin. & in
§. 1. & facit l.idemq;. in §. & generaliter. ſupra manda. Nam tūc
tpe feriarum forte fideiuſſor habebat defenſiones, & probatio
nes in promptu, quas de præſenti nō habet, vt ſup. dixi, qñ pro
42 curator renuntiat ferijs, igitur &c. cogita. ¶ † Vltimò, an die do-
a minico poſſit fieri citatio, [a] vel remiſſio citationis pro die iuri-
dica, vel econtrā, an die iuridica pro die feriata in honorem
Dei? Dic, vt plenè habetur per Barto. Angel. & do. meos, in l.1.
§. nūtiatio. de no. ope. nunt. & per Cy. Bal. & Sal. in l.fi. C. de fer.
& per Cano. in c.fi. de fe. No. ergo bene iſtam glo. vſq; ad iſtam
partem, cum alijs gl. ſimilibus ſupra alleg. quæ enumerant mul
tos caſus, in quibus exceptio poteſt opponi poſt ſententiam, licèt
ſententia tranſierit in rem iudicatam, & etiam poſt quadri-
meſtre tempus, vt dixi. ¶ Addas tu, quòd non tantum in dictis caſi-
bus poteſt exceptio opponi poſt ſententiam, quę tranſiuit in rē
iudicatam, ſed etiā omnibus caſibus regulariter, ex quibus op-
ponendo non deuenitur contra ſententiā, vt eſt caſus, & ibi Bar.
Bal. Ang. & do. Pau. de Caſt. in l. ſi fullo.ff. de condi. ſine cauſa.
43 ¶ † Ex quo ſequitur, quòd hæres conuentus, & condemnatus in-
ſolidum, qui non oppoſuit de inuentario, poteſt opponere in
executione beneficium inuentarij. no. Barto. & doct. in l.ex di-
uerſo. §. fin.ff. ſolu. mat. l.Neſennius. §. fin.ff. de re iudi. & in l.fi.
in fi. de confeſ. & no. Ang. & do. Io. in l.1. §. huiuſmodi ſtipula-
tio.ff. ſi cui pluſquam; per l.Fal. & no. doc. in l.fi. §. in cōputatio-
ne. C. de iure del. & dixi ſupra de ac. in §. ſunt præterea. quod no.
44 ¶ † Quid de exceptione ceſſionis actionū, qñ poteſt opponi? &
dic, quòd poteſt opponi etiam poſt ſententiam. l.ſi fideicommiſſi.ff.
de iu. & no. Bar. & ibi doc. in l.ſi res obligata. de leg. 1. quinim-
mo & fortius talis exceptio etiam per executionem non exclu
deretur, vt eleganter dixit Bar. in d.l.ſi res obligata. in fi. & hoc
eſt mirum, quia propter hoc nō impugnatur modo aliquo ſen
tentia, vt ſup. dixi, igitur &c. Idem de exceptione compenſatio
nis, niſi prius fuerit de ea cognitum. l.quod in diem. §. 1.ff. de cō
pen. & ibi Bar. & l.ſi autem. §. fi. & ibi Bar. & doct. de neg. geſt.
ita dixit Saly. in l.ab executione. in fi.ff. quorum appel. nō reci.
45 ¶ † In hac autē exceptione compēſationis, quō formetur ipſa ex
ceptio in practica, vide quæ ſcripſi ſupra de actio. §. in bonæ fi-
dei.

ADDITIO.

a Citatio. Adde an citatio illegitimè facta irritet proceſſum, per Bald. in conſ. 207. in prin. quod incip. in a, & an ſententia lata per Principem requirat citationem, vide in alio conſ. 256. per eundem, col. 2. incip. factum &c. & quando præſumatur præceſſiſſe in ſententia, vide Phi. Dec. in conſ. 41, col. 10 adde etiam per Alexand. de Imol. an citatio facta non ſeruata forma perquiſitionis perſonæ valeat, in conſ. 2. 3. lib. ibi, & prima citatio.

dei.in ver.& erit practica.& ver.vnde erit aduertendũm.quod
eſt verum,prçterquam quando opponitur exceptio compẽſa-
tionis fructuum,ꝙ extenuare debeat ſortem. iuxta. l.1.& 2. cũ
ibi no.per doc.de pigno.act.quia debet opponi,ꝙ dicti fructus
ſont conſumpti, vel ꝙ à die perceptionis tranſiuit trienniũ, ex
quo conſumpti præſumuntur à iure,iuxta.l.1.cũ gl.C. ſi aduer.
vſuca.& l.3.§.fructus.& ibi gl.Bar.& doc.ff.de vſuca.aliàs ine-
ptè exciperet, vel obijceret de dicta cõpẽſatione. Ita dixit Bar.
Raph.& Lud.in l.diuortio.§.ob donationes.ff.ſol.mat.¶Et vtrũ
iſta ſit exceptio peremptoria, & an poſſit opponi poſt ſentẽtiã
latam contra debitorem,Bald.in l.peremptorias.C.ſen. reſcin.
non poſ.in ver.extra quæro de tali exceptione, nunquid exce-
ptio &c.Primò arguit,ꝙ poſſit poſt ſentẽtiam opponi,quia di
citur ſententia compenſationis,ſiue imputationis.l.qui aliena.
in princ.ff.de neg.geſt. In contrarium arguit, ꝙ videtur conſu-
mere effectum, ſeu condemnationem, quatenus concurreret,
& concludit,ꝙ iſta quçſtio videtur eſſe ſimilis ei,qui bis ſoluit.
de quo no.in l.Iulianus.in 1.gl. & ibi omnino vide Barto.ff.de
condi.inde.& ideo dicit, ꝙ fructus poſſunt cõdici, licèt excipi
non poſſint.Sed ego credo contrarium, ꝙ immo cum dicti fru
ctus conſumpti ipſo iure extenuauerint ſortem ſine aliqua op-
poſitione.vt eſt text. in l.1.C. de diſtractio.pig.ibi,ipſo iure,ꝙ
quamuis fuerit lata ſententia contra debitorem ad ſortem,po-
teſt opponere compenſationem factam a iure de fructibus, qđ
eſt verum,ſi pendente iudicio non fuerit oppoſitum,& cogni-
tum.vt d.l.quod in diem.§.1.de cõpen.Ac etiam dicti fructus,
ſi eſſent conſumpti,non poſſent condici,licèt Bald. dixerit con
46 trarium, vt dicitur in d.§.ob donationes.igitur &c. ¶†In hoc
autem articulo,an exceptio peremptoria poſſit opponi,etiam
poſt ſententiam,diſtingue.aut exceptio,quæ opponitur,ſuper-
uenit poſt ſententiam,& clarum eſt,ꝙ poteſt opponi.ff. de ꝯd.
ind.l.eleganter.§.ſi quis poſt.de tranſac.l.& poſt.C.de re iudi.l.
1.& facit l.1. cum ibi not. C. de ſatiſd. Aut ante competebat, &
tunc aut ille reddit iudicium retro nullum, & adhuc poteſt.C.
de iud.l.licet.& C.de procu.l.licet.& C.ſi à non compe.iud. ꝑ
totum. aut non reddit iudicium retro nullum, & tunc agitur
aut actione primæua, & idem ꝫ & ſibi imputet qui tali actione
egit.C.ſi plures vna ſen.l.1.& not. C.de vſu.rei iud.l.ſi.per ſen-
tentiam condemnatoriam non tollitur actio primæua.l.4.§. ſi
ea conuentione.ff.de re iudi. & ideo poteſt agi actione primæ-
ua,& actione iudicati.vt §.ait prætor.eadem l.& l.miles.§.iudi
cati.& l.intra dies.& ibi Bar. & l. à diuo Pio. & ibi doc.ff. de re
iud.aut nõ egit primæua,ſed actione in factum,vel iudicati. vt
d.§.iudicati.Tunc ſi exceptione non contradicit ſententiæ, po-
teſt opponi quandocunque.ff.de re iud.l.Neſennius.§.ſi.& glo.
Bar.& doc.ff.de fideiuſſ.l.fideiuſſores.§.idem reſpondit.ff. ſolu.
ma.l.ex diuerſo.§.fin.& ibi Bar.& doc.l.ſi fullo.ff.de condi.ſine
cau.& ibi Bar.Angel. & Pau.de Caſtr. Si verò contradicit ſen-
tentiæ, tunc aut opponitur per beneficium reſtitutionis inter-
poſitæ,& opponi poteſt.ff. de mi. l. minor vigintiquinq; annis,
omiſſam.Aut per beneficium appellationis interpoſitæ,& tunc
adhuc poteſt opponi.C.de tempo.app.l.per hanc.& ibi gloſ.&
omnes doct.quia exceptio peremptoria,quæ non fuit oppoſita
in prima inſtantia, ſiue in primo iudicio, poteſt opponi in iu-
dicio appellationis, dummodo malitioſè non fuerit in prima
inſtantia omiſſa.vt no.Hoſt.& Ioan.And.in ca.inter,de re iudi.
pro hoc allega no.tex.in ſimili in l.de rebus. in gl. & ibi Barto.
Bald.& doct.ff.de arb.& facit quod habetur in ca.cum Ioan.de
fide inſtru. Aut intentare vult dictam exceptionem præter ali-
quem de dictis modis, & regulariter poſt ſententiam opponi
non poteſt.d.l.peremptorias.quia vſque ad ſententiam,& non
poſt ſententiam regulariter opponi poteſt.¶Fallit in milite.d.l.
1.C.de iur.& fac.igno.Et in exceptione Macedoniani,& Velle-
iani.l.tam & ſi.cum ibi not.ff.ad Macedo.& alijs caſibus, vt dixi
ſupra.Iſta ſunt de mẽte Sal.aliquibus additis in d.l.1.C. de iur.
& fac.igno.¶Debemus itaq; hic declarare materiam exceptio-
47 nis peremptoriæ.† Primò ergo videndum eſt,vnde dicitur pe-
remptoria? & reſpondeo,ꝙ dicitur peremptoria,quia negotiũ
principale perimit,vel perſonam, ſine qua negotium,ſiue iudi
cium non ſubſiſtit.vt no.Inno.de cõſti.c. cum veniſſent.& Bal.
in d.l.peremptorias.in princ.& ſic vnum de tribus cauſantibus
iudicium perimit vel excludit,videlicet,vel perſonam iudicis,
aut actoris,vel rei.vt c.forus.de verb.ſig.Ita dicunt Bal.& Saly.
in d.l.exceptionem.C.de prob.vt dixi ſupra in prin.huius §. &
ſic ſi opponitur,ꝙ non poteſt eſſe iudex, vel ꝙ actor, vel reus
nõ poteſt ſtare in iudicio,& aliqua eorum perſona excluditur,
dicitur exceptio peremptoria:de quibus exceptionibus contra
perſonas, ex quibus cauſatur iudicium, dicã infra proximo §.

48 ¶Secundò aduerte, ꝙ † terminus, vſque ad quem regulariter
poſſunt exceptiones peremptoriæ opponi, eſt vſque ad ſenten
tiam,vel rectius vſque ad cõcluſionem in cauſa.d.l.perempto-
rias.vt dixi ſupra,circa principium huius §.Et eſt ratio,quia cũ
contineat merita cauſæ,ergo ante ſententiam diſcuti debet.l.ſi.
C.de ſenten.ex breu.reci.Ita dicunt Cyn.Bal.& Sal.in d. l.exce
ptionem.& Bal.in d.l.peremptorias. poſt principium. ibi, ſed
quæ eſt ratio.Sed terminus, à quo poteſt peremptoria opponi,
eſt in arbitrio rei, vtrum opponat ante litem conteſt.poſtea ꝓ
bandã,an proponat & poſt litem conteſtatam probandã & po
ſtea.d.l.exceptionẽ.de proba.& ibi Cy.gl.Bar. Bal. Sal.& Ang.
ita dicit etiam Bald.in d.l.peremptorias.in prin.Et ibidem vo-
luit Sal.Sed ꝙ dixi terminum,vſq; ad quem,eſſe vſque ad ſen-
tentiam,intelligas verum,ſm Ang.& doc.in d.l.peremptorias.
niſi certus terminus ſit ꝑfixus per iudicem,intra quem debeat
opponere,& probare.de quo dixi in iſto §. circa principium.
in ver.in ea.gl.ibi,ſi ante ſententiam &c. Dic,vt ibi plenè dixi.
Aduerte tamẽ tu cauſidice ne erres,ꝙ peremptoria(vt dixi)po
teſt opponi etiam ante litem conteſtatam,licèt non ſit neceſſe,
quia cum nondum ſit proceſſus ante litem conteſtatam.l.pro-
perandum.C.de iudi.l.1.cũ glo.eo.ti.non poteſt dici, ꝙ oppo-
natur ad proceſſum, niſi eſſet de his exceptionibus, quæ habẽt
naturam miſtam,vt infra dicam.ſed poſt litem conteſtatam de
bet de neceſſitate proponi, & probari intra tempus legitimũ
& ſic vſque ad ſententiam ,vel concluſionem in cauſa debent
proponi ad merita cauſæ, id eſt ad impugnandum cauſam, &
ideo dicuntur peremptoriç, quia aliqñ etiam perimũt actoris
49 petitionem, nõ ſolum negotium principale.¶†Quçro,quõ co
gnoſcetur de huiuſmodi exceptionibus peremptorijs?Reſpõd.
ꝙ de his exceptionibus cognoſcitur vnà cũ negotio principa-
li,& nõ ſeorſum à cauſa principali.Et in hoc differunt ab exce
ptionibus dilatorijs,vt in exemplo,in exceptione præſcriptio-
nis,vel ſimili.ita vult gl.Cy.Sal.& Bal.in d.l.exceptionẽ.in prĩ.
& l.ſi quidem.C. de excep. Et aduerte ad ea, quæ dixi, ꝙ exce-
ptiones peremptoriæ,licèt poſſint aliqñ proponi ante litẽ ꝯte
ſta.tamen probari debent poſt litem conteſtatã, quia prædicta
procedũt,niſi exceptio peremptoria eſſet notoria, quia poteſt
opponi,& deduci,& allegari ante litem cõteſt.vt no.gl.in ver.
forſan.c.ſuper literis.de reſcri.& Bar. in l.1.ff. de excep. alleg.
c.tuas.de app.facit cap.quoniam.de fil.presby. ¶ Secundò dixi
ſupra, ꝙ talis exceptio peremptoria , quia perimit intentio-
nem actoris.d.l.1.ff.de excep.regulariter examinatur cum prin
cipali negotio. d.l.exceptionem , iuncta d. l. peremptorias.
50 ¶†Quæro,an ſit aliqua exceptio peremptoria, quæ poſſit exa-
minari ſeorſum à principali . Iſtam quæſtionem mouit Bald.
in l.præſcriptione.C.ſi contra ius vel vti.pub.ver.ſeptimò quæ
ritur,an ſit aliqua exceptio.Et primò arguit,ꝙ non, quia prius
debet examinari actio, quàm exceptio.C.de exce. l.ſi quidem.
In contrarium videtur, nam etiam peremptoria exceptio ali-
quando examinatur ſeorſum à principali.C. ad l. fla. de plag.l.
præſes.vnde concludit. Aut iſta exceptio peremptoria opponi
tur in genere contra ſpeciem , aut opponitur in ſpecie contra
genus,aut in genere contra genus,aut opponitur in ſpecie cõ-
tra ſpeciem . Primo caſu ,quando opponitur in genere contra
ſpeciem, verbi gratia,peto decem ex cauſa mutui, tu producis
inſtrumentum generalis refutationis,certè iſta exceptio gene-
ralis non præſupponit ſpeciem ſpecificè,ideo poteſt examina-
ri,non tangendo factum principale . Vnde ſi ante litem conte-
ſtatam producitur inſtrumentum generalis refutationis,iudex
non debet procedere ad conteſtationem litis,ſic intelligitur c.
exceptionem obijciens . de regu. iur. in 6. Si autem opponatur
exceptio in ſpecie contra genus , & cum de neceſſitate conti-
neat ſpeciẽ, tũc nõ poteſt ſeorſum examinari à negotio princi
pali. Et idẽ ſi in genere opponatur ꝯ genus, vel in ſpecie ꝯ ſpe-
ciẽ.facit quod habetur in l.tres fratres.ff. de pac. l.licet. de iud.
Ex quo poteſt inferri, ꝙ iſtis vltimis tribus caſibus,etiã ſi ante
litẽ cõteſtatam opponatur, nihilominus iudex coget reũ litem
conteſtari,non obſtante dicta exceptione, & primò deducetur
ius actoris,& demum ſuper dicta exceptione cognoſcitur.d.l.
exceptionem.Et hoc dr̃ fore verum,quando opponatur de eo,
quod decidit totam litẽ.ſed qñ decidit partẽ litis,tunc propriè
loquitur.C.de iur.& fact. igno. l.cum falſa.ſm vnũ intellectum:
vt ff.de min.l.intra vtile. Nam minor çtas poteſt examinari ſe-
orſum a lçſione,& per cõſequens beneficio reſtitutionis in in-
teg. Idem dicendũ eſt in d.l.præſes . Nam quçſtio dñij põt exa-
minari ſeorſum a crimine plagij,quia non habet eandẽ radicẽ,
& quia per aliam rõnem debet reddi cauſa teſtimonij, & pro
bationis.Et ex his apparet,quãdo exceptio,quæ opponitur, &
perimi-

perimitur,opponi poteſt,& examinari ſeorſum à principali,&
quando nõ.Sed ſi denegetur,quia denegare propriè nõ eſt exci
pere,ſed eſt defendere.Facit quod no.Bar.in l.ſi dubitet.§.1.de
fideiuſſo.Et facit qđ dixi de ver. defenſionis. ſupra in rub. poſt
principium,tũc certum eſt,ꝙ eadem eſt examinatio affirmati-
51 uè,& negatiuè.clem.teſtibus.de teſtibus. ¶†Quærũt Bal.Sal.in
d.l.peremptorias.quia (vt dixi) terminus ad proponẽdas perẽ-
ptorias eſt vſque ad ſententiam. Si iudex poſt ſententiam admi
ſit,valet ne admiſſio? Et reſpondet, ꝙ non, quia iudex eſt fun-
ctus officio ſuo.l.iudex.ff.de re iud. Nec poteſt ſententiam diffi
nitiuam latam reſcindere.l.1.& per totum.C.ſenten.reſcin. nõ
poſ.licèt poſt terminum à ſe datum poſſit illã admittere altera
parte præſente, vel legitimè citata.facit quod no. Bar. in l. nec
quicquam.§.vbi decretum.ff.de offi.procon. & ſe.& in l.ſcien-
dum.& ibi dixi.ff.de no.ope. nun.quia cum aſſignatio termini
habeat vim interlocutoriæ,videtur iudex putaſſe ſe partẽ gra-
uaſſe,vnde tale grauamen cauſa cognita reuocat ipſo facto,ad
52 mittendo reum poſt dictum terminum. ¶†Quęro,qñ eſt poſ-
ſibile,ꝙ peremptoria poſſit opponi,& probari vſq; ad ſenten-
tiam,& ſic poſt publicationem proceſſus,cum ꝓbari tunc non
poſſit pp timorẽ ſubornationis.auc.qui ſemel.C. de proba. &
in corpore vnde ſumitur;etiã,nõ poteſt probari conſenſu par-
tium,quia timore ſubornationis hoc introductum eſt, ne falſi-
tas cõmittatur,vt ibi,ergo fauore publico, ne delicta commit-
tantur,ergo partes non poſſunt renuntiare.l.iuriſgentium.§. ſi
paciſcar.ff.de pac.Ita dicit Ange.in d.auc. qui ſemel.quod not.
¶Et aduertas,ꝙ Bal.& Sal.in d.l.peremptorias,dicunt, aut vult
prædictam exceptionem probare per confeſſionem partis,vel
per inſtrumẽta,& ſcripturas, & poteſt.Aut vult probare per te
ſtes,& ſuper eiſdem capitulis,& non poteſt teſtes inducere,ſed
ſuper diuerſis,ſic etiam in prima inſtãtia. Et quę dicantur eadẽ
capitula,& quę diuerſa,vide gl. Cyn.Bar.Bal. Ang. & Sal.in d.
auc.qui ſemel.& per omnes doc.in l.per hanc.C.de tẽpo. app.
& in c.fraternitatis.& ibi doc.de teſt. Et ad prædicta vide gloſ.
53 ord.in l.officium.ff.de rei vend.Et aduertas,quòd dicitur † no-
uum capitulum,quod non comprehẽditur ſub primo, vel ſub
capitulis partis aduerſę tacitè,mentaliter, vel expreſsè faciens
ad cauſam,tunc tam in cauſa appellationis.vt d. l. per hanc.
quàm etiam in principali poſſunt teſtes produci.l.exceptionẽ.
C.de prob. ſuper capitulis verò antiquis, vel quæ includuntur
in antiquis,non poſſunt produci teſtes,etiam in cauſa appella-
tionis. dicuntur aũt ſuper antiquis comprehendi, qñ antiquus
articulus probatus non fundat intentionem ponentis,niſi pro-
betur vltra id,quod in articulo deducitur:vt puta,quis dicit rẽ
ad ſe pertinere ex longa præſcriptione,.vnde licèt probet lon-
gęuam poſſeſſionem,nõ ſufficit,niſi etiam probet titulũ. vnde
ſi probauit titulum , nec teſtes fuerunt ſuper titulo examinati,
tunc ijdem teſtes examinati, & non noui teſtes poterunt ſuper
titulo examinari,nã imputał parti, cur alios teſtes nõ inducit,
ſed non imputatur iudici,quare non examinauit, etiam ſup ti
tulo,igitur &c.Ita etiam dixit Ang.in d. auc. qui ſemel. Nouus
verò articulus dicitur,qñ de neceſſitate facti comprehenditur
ſub primo,& nõ de neceſſitate iuris, vt ſi poſui, ꝙ mutuaui ti-
bi decẽ,& nõ poſui tẽpus,poſſum poſtea ſuper tẽpus teſtes in-
ducere,quia poſſum probare mutuum abſq; tpe. l.teſtiũ.C. de
teſtib.Quędam aũt ſunt,quæ poſſunt adeſſe,& abeſſe circa con
tractum, vt ſunt qualitates,facit l.pacta conuenta.ff.de cõtrah.
emp.tunc poſſunt teſtes de nouo ſuper hoc produci,c.venis.de
teſt.Ita dixit Bar.& doc.in d.auc. qui ſemel. quod perpetuò re-
54 ne menti. † Quęro, condemnatus eſt venditor ad rem traden-
dam,nunquid poſt ſentẽtiam poſſit opponere exceptionẽ pre-
tij nõ ſoluti?& Bar.in l.ſi duo patroni.in §.ſi quis.ff. de iureiur.
tenet,ꝙ nõ, quia exceptio peremptoria debet opponi ante ſen
tentiam,& nõ poſt.Sed Sal.& ibi Bal.in d.l.perẽptorias. in ver.
quæro,condemnatus eſt venditor &c.tenet cõtrarium,quia cũ
iure pignoris poſſit venditor rẽ retinere.l.Iulia.§. offerri.ff. de
act.empt.Et de iſta exceptione non eſt pronuntiatum, ergo po
teſt opponi.l.ſextãre.§.Latinus.ff.de exce.rei iud.Præterea pre-
tium debetur ex eodẽ fonte, e a quo agitur, vt ff. de euic. l.& ſi
poſt.& l.1.§.1.ff.de exce.rei iud.Et ita dolo facit emptor poſt ſẽ
tentiam non ſoluendo pretium,ſicut ante,vnde exceptio oppo
nitur,quaſi ex nouo dolo.ff.de do.exce.l.pater.§.ex quadrante.
Dic plenius per Bal.in d.l.peremptorias. Et hanc ſentẽtiam eſt
etiam ſecutus Sal.in l.1.C.de iur.& fac. igno. Tu dicas,aut em-
ptor petendo rem emptam obtulit pretiũ. vt d.§.offerri. & tũc
in executione venditor non cogetur præſtare rem venditam,
niſi præſtetur ipſum pretium.l.ex empto.ff.de act.emp.in prin.
Aut non obtulit, & fuit admiſſus, & tunc aut per venditorem
fuit oppoſitum de pretio,& ſuper eo plenè diſcuſſum, & tunc
ſi ſententia ſimpliciter feratur , ꝙ debeat præſtare rem uendi-
tam, non poterit poſtea venditor opponere exceptionem pre-
tij non ſoluti, aliàs ſecus. arg.no.in l.pe. & ibi Bal.ff. de his qui
ſunt ſui,vel alie.iuris.& in l.ſi autem.§.ſi.& ibi gl.Bart.& doct.
55 ff.de neg.geſt.in l.quod in diem.§.1.de compenſa.¶†Quid ſi iu
dex dicit, cõdemno te ad decem, reſeruatis tibi exceptionibus
ſolutionis,& pacti, quibus probatis, ex nunc prout ex tunc te
abſoluo,an valeat iſta ſententia? videtur,ꝙ non,quia reſeruat
exceptionẽ peremptoriam poſt ſententiam, contra d.l.peremp-
torias, ac etiam quia ordo videtur peruerſus. In contrarium
videtur, quia totum hoc eſt ſententia diffinitiua, vnde ei ſtan-
dum eſt,ſi non appellatur. Vnde Bal.in d.l.perẽptorias. in ver.
quæro,iudex tulit ſententiam hoc modo &c.concludit ex cau-
ſa iudicem hoc facere poſſe, vt putà,ſi intra tempus ſtatutum a
iure debuit cauſam expedire,& ſibi nondum plenè liquebat.fa
cit l.ſi de meis.§.ſi.cum gl.ff.de arb.l. Pomponius ſi uni.ff. de re
in.& quod no.Bar.in l.prætor ait.§.1.ff.de re iu.ꝙ quãdocunq;
fiet probatio,fingetur facta ante ſententiam,quia conditio fin-
gitur retro.facit l.huiuſmodi.& quod ibi not.ff.de uerb. obl.&c.
de reſeruatione exceptionũ.vide tu quod not.Bart. & doct. in
56 l.ille a quo.§.ſi de teſtamento.in ſi.ff.ad Treb.¶†Quæro,vtrum
exceptio,ꝙ bannitus, vel non ſoluens collectas non audiał, ſit
exceptio perẽptoria?& Bal.in d.l.perẽptorias.ver. quæro vtrũ
exceptio,ꝙ bannitus &c.dicit,quòd non, qa licèt iudex pronũ
tiet eam non obſtare,tñ ſi contingat eum abſolui a banno,poſ-
ſet de nouo agere,niſi bannum eſſet perpetuum, quia tunc ex-
ceptio eſſet perpetua,ergo peremptoria : quia omnis exceptio
perpetua eſt peremptoria, pro quo facit l.ſufficit.ff.de ꝯdi.ind.
quinimmo ẽt tali caſu tenet Bal.quòd nõ ſit perpetua,qa mor-
tuo bannito,eius hęres poteſt agere, & eodẽ modo habens ius
ceſſum bannito ex cauſa oneroſa,pro quo facit quod no.Dy.&
Bar.in l.doli.§.ſi.de noua.& Bar. in l.apud Celſum. §.ſed cũ le-
gitima.de do.exc.dixi ſupra eo.in princ.quia talis exceptio nõ
onerat actionem,ſed perſonam banniti agentis, & odium per-
ſonale non egreditur perſonam.l.2.§. emancipatus. de contra-
tab.Sed ſi ſtatutũ diceret,quòd non ualet contractus in fauorẽ
bãniti factus, talis exceptio obſtaret cuilibet repręſentãdi eius
perſonam, ſicut qñ dolus committitur in contractu. ut d.§.ſed
cum legitima. Et pro eo facit quod no.Bar. in l.omnes populi.
57 credo,in 2.char.ff.de iuſ.& iu.¶†Quæro,ſtatuto cauetur,quòd
bannitus non audiatur agendo, vel excipiendo, vtrũ audiatur
negando?Bal.reſpondet in d.l.peremptorias.quòd ſic,nã ille,ꝗ
agit, præſupponit aduerſarium. pro quo tu allega, maximè cũ
facit cũ citate. vt no.Inno.in c.cum inter.de exce.not.Bar.in l.
cum mulier.ff.ſolut.matri.& Bald.in l.fin.C. de edic. diui Adr.
ergo videtur admittere negantem , quia negatio facit eum ad-
uerſarium.Ac etiam ille,qui negat,non excipit.quod apparet,
quia ei non incumbit onus probãdi, & tamen reus probat ex-
ceptiones. l. in exceptionibus.ff.de probat. igitur pro eo facit,
quod no.Bart.in l.ſi dubitetur.§.1.in ſi.ff.de fideiuſ. de eo, qui
neget narrata prout narrantur &c.Addas tex.cum gl.in ca. ex-
ceptionem.& ibi doc.extra,de excep.de excommunicato, qui
non auditur agendo,ſed tantummodo ſe defendendo, & quan
do dicatur agere,uel ſe defendere bannitus,vel excommunica
tus,uide Bar.& omnes doc.& ibi dixi.in l. de pupillo.§. ſi.cũ l.
ſeq.ff.de no.ope.nun.& quod no. Bal.Ang.Fulg.& Flo.in l.non
cogendum.§.ſi.de proc.& vide Bar. Ang.& doc. in l.Libertus.
ff.de in ius vocan.Nam bannito excõmunicato,vel aliàs inha-
bili permittitur defenſio neceſſaria.l.ſeruos.& ibi Bar.ff.de ac-
cu.non autem defenſio voluntaria. vt no.Bar.& doc.in l. de pu
pillo.ff.de no.ope.nun.quod no.¶Quid aũt ſi bannitus,vel non
ſoluens collectas, vel excommunicatus oppoſuit, & fecit ſuas
probationes,in caſu,quo non poterat,tñ iudex admiſit, an va-
leant dictæ exceptiones,vel probationes? & Bal.in l.cum lege.
ff.de teſtib. dicit ſm Iac.de Aret.ꝙ non valent dictæ probatio-
nes,quia qui non admittitur ad agendum, vel excipiendũ,non
admittitur ad probandum,vel ad liquidandũ iura ſua, & ſi fuo
58 rit admiſſus de facto,non valet ipſo iure.¶†Vltimò dixi,quan-
do exceptio opponitur ante ſentẽtiam,& poſt cõtra ipſam ſen
tentiam,quid ſi opponitur executioni ſentẽtiæ,an poſſit oppo
ni exceptio peremptoria executioni ſentẽtiæ.dicas, ꝙ ſic,ſi nõ
fuerit in prima cauſa oppoſita,& ſi nõ fuit ſuper ea cognitum,
tunc executioni poteſt opponi,aliàs ſecus.d.l.ſi autem.§. fina.
cum ſimi.de neg.geſ.¶Et aduertas,ꝙ quãdo põi opponi, debes
ſic practicare,& ſic dicas:& ꝑdictam exceptionẽ offero me pa-
ratum incõtinenti probare.ita dicit Bar.in l. ſi.C. ſi ex falſis in-
ſtru. hoc eſt intra tẽpus , quo pendet cognitio ſummaria ſuper

iſta executione.vt dixit Bar.in l.ſi is à quo.ff.vt in poſſeſſ.leg.&
facit quod no.Bar.vt ibi dicam in l.4.§.cōdemnatū.ff.de re iudi.
& quod no. Bar.in l.ſi.C.de edi.diui Adr.tol. aliàs nō poſſes im
pedire dictā executionem,quæ ſit ſummariè.l.3.§.ait prætor.&
l.intra dies.& l.à diuo Pio.in prin.§.ſi ſuper rebus.ff. de re iud.
facit l.1.& ibi Bar.ff.de glan.legem.¶ Quæ aūt ſit exceptio,quæ
requirit altiorem indaginem, vide quæ ſcripſi, inſt. de act.in §.
59 in bonę fidei.circa prin.† & ideo ſi ſtatutum dicat,ꝙ ꝯ inſtrumē
tum guarentigiatum, vel ꝯ ſententiam non poſſit opponi,pote
rit tñ opponi ꝯ eius executionem,ſecus ſi dicatur,ꝙ non poſſit
opponi ꝯ inſtrumentum , nec ſententiam, nec ꝯ eius executio-
nem.ita eleganter dixit Bar.in l. ſi filius.ff. quod cum eo. quod
no.¶ Quæro,creditor agit ꝯ fideiuſſorem, vel vnum ex obliga-
a tis,opponit ſibi, ꝙ cedat actiones.[a] iuxta.l.Stichum aut Pāphi-
lum.§.pe.de ſolu.l.Modeſtinus.eo.ti.an, & qñ poteſt repelli, vi-
de plenè per Bar.in l.ſi ſtipulatus eſſem.§. ſi duobus.de fideiuſſ.
60 dic vt ibi per eum.¶ † Eſt autem ſecunda ſpecies exceptionum,
quæ vocatur exceptio miſta,exceptio autem miſta eſt,quæ ha-
bet miſtam cauſam,vt exceptio iuriſiurandi, tranſactionis, vel
alia exceptio litis finitæ.l.fratris.C.de tranſact.dixi ſupra §.pro
ximo.& talis exceptio opponi poteſt, prout reo placuerit, vel
ad impediendum proceſſum,vel merita cauſæ, dummō oppo-
natur legitimo tpe,ideo dicuntur habere miſtam cauſam. vt ff.
de cond.inde.l.elegāter.§.ſi quis poſt.& ibi Iac.But.Bar.& doc.
& idem in illa exceptione, per quam apparet actionē ipſo iure
actori non competere.Ita dixit Bal.& Sal.in d. l.exceptionem .
61 ¶ † Sed dubium eſt,qñ dr̃ opponi ad proceſſum,& qñ ad meri-
ta cauſæ,& Bar.elegantiſſimè in l.cum quęrebatur,in ſi.prin.ff.
iud.ſol.dixit animaduertendum fore.Aut opponens dicit,tu nō
potes agere,qa non habes actionē,vel non cōpetit tibi aliquod
ius,vel non competit tibi aliquis modus agendi ꝯ me,vel ſimi-
li mō opponitur,& tunc dr̃ opponere ad proceſſum. Aut dicit
opponendo,non foues iuſtitiam ꝯ me,vel obſtātibus exceptio-
nibus meis non potes,nec debes obtinere contra me,vel debeo
abſolui obſtantibus exceptionibus , vel ſimili modo opponit ,
vt puta,debeo abſolui,quia ſolui,& ſatisfeci tibi.& tunc nō di
citur opponere ad proceſſum , ſed magis ad merita cauſæ. qđ
nunquam cadat mentem tuam.& idem voluit Bart.in l. fina.ff.
pro ſuo.¶ Ex quo ſequitur,quòd quando opponitur ad proceſ
ſum, ſequitur abſolutoria ab obſeruatione iudicij: quando
verò opponitur ad merita cauſæ, ſequetur diſinitiua abſoluto-
ria.facit quod habetur per tex.gl.Barto. & doct. in l.ſi reus pa-
ratus.ff.de procu.& facit quod no. Bart.de Capitaneo, qui erat
in ſyndicatu.in l.qui infamem.circa medium.de pub.iud.quod
no.¶ In ead.ibi,ſed dilatoria opponitur ante litem conteſta. hic
ponam materiam dilatoriarum,ſequendo ordinem glo.ſed ſe-
quendo ordinem iuris,debuit prius de ea tractari,quàm de ex-
ceptione miſta,vel peremptoria,quia dilatoria debet prius op-
poni,quàm perēptoria.l.ita demū. C.de procu.l.ſi.C. de excep.
62 iuncta d.l.peremptorias.Et primò,& ante omnia ſcias,ꝙ † nul-
la exceptio poteſt opponi ante porrectionē libelli.ita dixit In
no.in c.conſtitutus.de procur.& no.Bal.in l.eleganter.§.ſi quis
poſt.ff.de cond.ind.quod tu intelligas verum, quando libellus
debet offerri,& offertur,quoniam ſi ꝓcederetur ſine libello,vt
auc.niſi breuiores.C. de ſen.ex breu. rec. vel quando procedi-
tur officio iudicis de plano.l. 1.§. dies. quis ordo in bonorum
poſ.ſer.cū gl.& l.nec quicquàm.§.de plano. & ibi Bar. & doc.
ff.de offic.procon. & leg.Et an, & quando in officio iudicis de-
beat porrigi libellus, vide Bart. in l.3.in §.q.princ.C. de pig.&
vide quæ ſcripſi ſupra de act.in princ.§. præterea quaſdā. tunc
his caſibus,vel ſimilibus quis dubitat, quòd facta apud acta ali
quali narratione per actorem,iuxta quam poſſit ferri ſentētia,
cle. ſæpe.de verb.ſigni.ꝙ ſtatim poteſt excipi,vt habetur in di-
ctis iuribus,licèt credam,ꝙ aliud non ſenſerint dicti doctores.
63 ¶ † Secundò aduertas ad intellectum huius materię ſecundum
doc.in d.l.exceptionē.ꝙ aliqua eſt dilatoria ſolutionis,hoc eſt,
quæ retardat ſolutionem debitam, quædā eſt dilatoria iudicij ,
quædam eſt declinatoria fori, vt dicunt doc.in d.l.exceptionē.
Redeo igitur ad primum,& dico, ꝙ exceptio dilatoria ſolutio
nis poteſt opponi ad triplicem effectum.Aut enim ad impediē
b dum proceſſum,[b] & tunc debet opponi, & probari ante litem
conteſtatam,vt cæterę exceptiones,quę opponūtur ad proceſ-
ſum.de quibus dixi ſupra §.proximo.& aliquid infra dicā. Vel
opponitur ad impediendum diffinitiuam ſententiam condem-
natoriam ferri,& ad conſequendam abſolutoriam ab obſerua-
tione iudicij,& beneficium duplicandarum dilationem ,& tūc
debet opponi ante litem conteſta. vel in ipſa litis cōteſtatione.
vt d.l.exceptionem. Vel tertiò opponit pro iure ſuæ dilationis
tantummodo cōſeruando,& iſto modo dico eam opponi poſt
64 litem conteſtatam,dicam latius infra.¶ † Exceptiones autem di
latoriæ iudicij,ſeu proceſſus,debent opponi ante litem conte-
ſta.ad impediēdum proceſſum,ſi prius competebat,& ante de-
bent probari,aliàs ſola oppoſitio eſſet fruſtratoria.Item poteſt
opponi poſt litem conteſtatam, ſi ignorabat eam prius ſibi cō-
petere.vt no.in l.error.C.de iur.& fac.igno.& eſt tex.in c.paſto
ralis.in ſi.extra eo. ti.de excep.Similiter poſſunt opponi poſt li
tem conteſt.ſi poſtea cęperunt cōpetere. l.2.C. de cōlor. eiuſd.
li.& tamen ante aliquem actum iudiciarium poſt litem cōteſt.
debent opponi.vt ibi no.doc.in l. ita demum.C. de procu.facit
l.nihil.cum gl.& ibi doc.in ſimili.C. de procur. & etiam ſtatim
debet probari,vt dixi in præcedentibus, quando cōpetebat an-
te litem conteſtatam.Vltra autem illa tempora non poſſunt op
poni,niſi exceptiones redderēt iudicium retro nullum,l.licèt.
C.de procu.¶ De tertia autem exceptione, videlicet,de declina
65 toria fori,dicam infra § proxi. ¶ † Ad cognitionem autem iſta
rum exceptionum poſſunt tradi iſtæ regulæ. Prima eſt,ꝙ quo-
ties per obiectum exceptionis aliqua de perſonis ſubſtantiāti-
bus iudiciū, vt eſt iudex,actor,reus,vel qui pro eis interueniūt,
repelluntur vt minus idonei , illa exceptio poteſt opponi ad
proceſſum,& erit iudicij declinatoria.vt C.qui leg.perſo.l.1.&
C.de procura.l.licet.& C.ſi à non compe.iud.l.ſi. ¶ Alia,& ſe-
cunda regula eſt, ꝙ omnes exceptiones litis finitæ poſſunt op-
poni ad proceſſum . & eſt ratio , quia ex quo finem liti impo-
ſuerunt,non eſt conueniens,ꝙ inſtaurentur.C.de tranſa. l.fra-
tris.l.poſtquàm liti.& ibi Saly.C. de pac.de quo dixi ſupra eo.
in §.æquè ſi debitor. & ſic debet opponi, & probari ante litem
conteſtatam. ¶ Tertia regula eſt , ꝙ vbi exceptio declarat nul-
lam actionem actori competere , illa exceptio ad impedien-
dum proceſſum poteſt opponi,vt patet in exceptione accepti-
lationis , quæ eſt imaginaria ſolutio. l. pactum. C.de tranſa. &
ibi glo.Barto.& doct.qui probant hanc regulam.& glo.Bar. &
doc.in l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pac.& facit quod no. Bar.in l. le-
cta.ff.ſi cer.pe. Et idem, & fortius dicendum eſt in excep. veræ
ſolutionis: & iſtius ratio eſt , quia nemo poteſt experiri ſine a-
ctione.ff.de nego.geſt.l.ſi pupilli.§.videamus. vbi ex forma il-
lius literæ iſta regula colligitur. ¶ Quarta regula eſt, ꝙ vbi lex
ciuilis , vel municipalis dicit , quòd quis non audiatur , vel ei
audientiam non dabo,nec aliter,ibi,vel, alibi declarando pro-
cedit , qua forma non audiatur, tunc dico talem exceptionem
ad proceſſum impediendum opponi poſſe. vt C. ne quis vel a
regia.l.2.& C.de his q ad eccl.confu.l.ſi ſeruus.facit l.1.§.ſubla
ta.& qđ ibi Bar.& Ange.& doc. & ibi dixi ff.ad Treb.quod no.
propter ſtatuta diſponentia , quòd malpagus collectarum, vel
bannitus in agendo non audiatur . ¶ Sed an per litis conteſta.
reus ab opponendo eam excludatur?dicas,quòd non licèt non
66 conſequatur ita amplum beneficium. infra dicam. ¶ † Quid ſi
exceptio dilatoria ſolutionis nō fuit oppoſita ante litem cōte.
vel in ipſa litis conteſtatione,an poterit opponi poſtea intra tē
pus,quo perēptoriæ exceptiones poſſunt opponi? & vr̃, ꝙ nō,
per dictam l.exceptionem. In cōtrarium facit, quia ſi nō eſt ne
ceſſe,ꝙ ante probetur,ſed demū probata intentione actoris,vr̃
ꝙ tunc opponi poſſit ſicut & alię exceptiones , quaſi anterior
oppoſitio habeat ſolū effectum cuiuſdam proteſtationis.l.ſi q-
dem.C.de excep.Quidā, vt refert Sal.in d.l.exceptionē. dñt, ꝙ
pōt poſtea opponi,ſed nō operatur eundē effectū,quem opera
tur,ſi ante oppoſita fuiſſet,qa ſi ante opponat,& actor deſiſtat,
quod

ADDITIONES.

a Actiones. Adde an ceſſio debeat fieri ſoluenti,per Philip.Dec.in conſ.99. col.
2.& ceſſio quando dicatur ſoluta,& quomodo intelligatur , & an exceptio
ceſſionis videatur ſublata à ſtatuto, per eundem in ſupradicto conſ. vbi ſu-
pra,ſed quando ceſſionarius habet regreſſum contra cedentem,vide per eū-
dem in conſi.102.col.1.de exceptione cedendarum,vide per eundem in alio
conſ.27.col.2. an & quando ſit renunciatum per generalem renuntiationē.
vide etiam per Bal.de beneficio cedendarum ,quando obſit creditori, in con
ſi.258.ante ſi.incip. duo rei. & in conſ. 319. quod incip. dominus Lanfran-
chus,& an,& quando tale beneficium cedendarum poſſit peti.vide per eun
dem Bal.in conſ.307.per tot.incip.quilibet iuſtus poſſeſſor.

b Proceſſum. Adde de exceptionibus opponendis ad proceſſum impedien-
dum , & merita cauſæ , & cæteris exceptionibus , latiſſimè per Ioann. Pet.
de Ferrarijs Papien. in ſua Prac. in for. reſponſio. rei conuenti . in gloſſ. in
verb. quo ad impediendum , & in gloſſ. ſaluis alijs exceptio.& per Abb. Pa-
nor. in ſua prac. poſt for. libelli in cauſa ſpoli. ibi pro quo notandum , ꝙ
exceptiones , & per Hoſt. in ſum.de excep. §.1 .plenius per Spec. eod. titu.
de excep. §. 2. & 3. & ibi in apoſtill. & adde glo. & ibi plenè per ſcribentes
in cap.exceptionem. de excep. & an exceptiones, quæ non poſſunt opponi
ante ſententiam,poſſint opponi poſt,vide per Bal.in conſ.ſuo 323.quod in-
cip.præmiſſis duobus ſtatutis,in verſi. præterea.de exceptione facti, & inten
tionis,quæ ſemper poteſt per quemcunque opponi,vide in conſ.35.per eun
dem Bal.quod incip.caſus talis eſt.

quod facere poteſt.l.1.C.de plus pe.tunc ad vlteriora noo pro-
ceditur. Vbi autem non deſiſtat, tunc ſi poſt litem coteſtatam
reus eã probet,conſequetur duos effectus, videlicet,quia euita
bit coodemnationem , & abſoluetur ab obſeruatione iudicij,
& conſequenter poena duplicationis induciarum . vt in hoc §.
verſi. hodie. ſed ſi noo ante litem conteſtatam. nec io ipſa coo-
teſtatiooe, ſi poſtea oppooitur,tunc illa commoda non cooſe-
quetur, quia ad ſoluendum pecuniam petitam cõdemnabitur,
cum commodo tamẽ dilationis dumtaxat oppoſitæ inter par-
tes, & non cum eius duplicatione. Ita dicit Nico.de Matta. Se-
conda fuit opi.Inoo.in c.paſtoralis,de excep.ꝙ ſi fuit oppoſita,
& probata ante litis conte.actor repellitur ab agendo,tãquam
malè agens.ff.quan. dies vſufru.leg.ce.l.1.io fi. & iodociæ ipſo
iure duplicaotur,vt hic io ver.hodie. Si autem non ſit probata,
licèt ſit oppoſita ante litem coote.ſed poſtea eſt probata,& tũc
non repellitur actor ab agendo, nec ab obſeruatione iudicij ab
ſoluitur, quia ad hoc exceptio non opponitur, vnde iudex de
qua re cognouit tantum iudicabit,l.de qua re.in prin.ff. de iud.
& ſic ſi reperiet fore debitorem,ipſum condemoabit ad ſoluẽ-
dum duplicatis inducijs.vt d.ver.hodie.& pro hoc l. in lege A-
quilia.§.ſi deletum.ff.ad legem Aqui. Vbi autem ante litem con
teſtatam,vel in ipſa litis conteſtatione noo oppoſuit,oon pote
rit poſtea opponi,quia d.l.exceptionẽ.coarctat reum.vt in ini-
tio opponatur,niſi ignoret ſibi competere, quia tunc etiam po
ſtea oppouendo audiretur.iuxta formam d.c. paſtoralis.& idẽ
dicit Inno.in c.1.de plus pe.Tertia fuit opin. Bar. io l. eum qui
ita.§.qui ita.ff.de verb.oblig.ꝙ ſi eſt exceptio,quæ ineſt obliga-
tioni,licèt non fuerit oppoſita,ſufficeret apparere io proceſſu,
& oſtendere iudici tempore allegationum,ſecus ſi exceptio nõ
ioeſſet. Et dicitur ineſſe,ſecundum Bar. quando obligatio coo-
trahitur in diem,vel ſtatim poſt obligationem contractam ap-
ponitur pactum propter quod obligatio differtur in diem,quia
pacta incontinenti appoſita dicuutur ineſſe.l. lecta.ff.ſi cer.pet.
ſecus ſi ex interuallo fiat pactum . Ex quibus infert, ꝙ ſi dilatio
ex poſtfacto fuit concesſa,ꝙ poſt litem conteſtatam opponi oõ
poteſt,& oppoſita reijcietur, & reus condemnabitur ſimplici-
ter, nullis datis inducijs, & ſibi imputet qui ante eam non op-
poſuit.d.l.exceptionem.Sed ſi dilatio competit a principio,ſiue
ex cooventione expreſſa,vt quia debitor promiſit dare ad tem
pus,ſiue ex natura rei.l.interdum.ff.de verb.obl.ſiue ex natura
actionis.l.promiſſor.de conſt.pecu. & §.ex actio.de rer.vac.act.
tunc quantum ad effectum impediendæ ſententiæ coodemna-
toriæ opponi poteſt, nec quò ad effectũ duplicatioonis inducia-
rum, ſed quò ad effectum ſuæ dilationis conſequendæ habetur
67 pro oppoſita,† qoia actiooi ineſt, & ſic actor proponẽdo actio
nem,propouit eam cum exceptione,quę ineſt ſui natura,quod
ſufficit aduerſario.vt in ſimili.ff.de iureiuran. l.ſi duo.§. ſi quis
iurauerit.& §.Marcellus.& ideo dicit reum condemnãdum ad
quaotitatem ſoluẽdam tempore coouento. & pro hoc facit qđ
no.gl.& Bar.in l.ſi vnus.§.pactus.ff. de pac.& d. l. lecta. ſi cert.
peta.Sed Bal.in d.§.qui ita dicit,ꝙ pactum dicitur ineſſe,quao-
do ab initio ineſſe producitur,& tunc oritur exceptio pacti,&
ipſius oatura.ſed quando opponitur pactum ex interuallo, tũc
obligatio, & actio oritur ex contractu ſimpliciter ſecundũ ſui
ſimplicem naturam. ſed pactum appoſitũ ex interuallo ipſam
qualificat,& modificat,dummodo apponatur io initiò.Sed An
ge.ibi aliter dicit,videlicet,ꝙ vbicunque pactum adijcitur ori-
gini,& natiuitati obligatioois,ita ꝙ oritur ſimul cum obliga-
tione, tunc illud pactum ineſt, & nũquam illa obligatio poteſt
deduci in iudicium,niſi cum illa qualificatione,& modificatio
ne,ſiue infectione, & ideò tunc cũ ex propoſitione actionis,&
obligationis appareat defectus,noo eſt neceſſe,ꝙ opponatur a
parte, vt l.vbi pactum,cum glo.& ibi doc.C. de tranſa. Vbi au-
tem modificatio, ſeu dies noo adijcitur natiuitati, ſeu origini,
ſed præſtationi,exemplum ſi promitto decem,quæ ſoluere pro-
mitto ad Paſcha,tunc obligationis origo eſt pura ſecundũ eum
non habens aliquem effectum,& ſic noo eſt effecta, & ideo tũc
neceſſaria noo eſt exceptio , quia hic defectus coucernens fo-
ſurionem iudicij, eſt notorius, ideo ipſum condemnabit reum
non excipientem ad ſoluendum io termino ſtatuto, & non an-
te . quod dicit fore notandum. & profectò iſta opinio eſt mul-
tum colorata.Tu verò an,& quando pactum dicatur ineſſe, vi-
de quę ſcripſi ſupra de act.in §.actionum autem.in materia per
68 mutatioois,ſiue actionis præſcriptis verbis. ¶ †Quarta fuit opi.
Salyc.in d.l. exceptionem. dicentis, quòd iſtæ duæ quæſtiones
ſunt diuerſę. Vna videlicet,an poſſit hæc exceptio opponi poſt
litem conteſta. Alia quæſtio eſt, ſi poteſt opponi , quid opere-
tur ante , vel poſt oppoſita . Et in prima quæſtione non eſt du-
bitandom,ſi ignorabat eam prius ſibi competere , quod poteſt
eam opponere,etiam poſt lit.conteſt.vt in c.inſinuante. de off.
deleg. & io c.paſtoralis.in fin.eod. tit.& quod not.glo.in l.er-
ror. C.de iur.& fac. ign. Sed ubi ſciuit eam ſibi competere , eſt
dubium,tamen dicit, quòd poteſt eam opponere ratione iuris
ſui conſeruandi. ac ſi ex poſtfacto cœperit competere, quia ſi
de pacto nõ petẽdo io perpetuum poteſt opponi, ergo de tem
porali.argum.l.quæ de tota.§.1.de rei vend.Item ſi ante oppo-
ſita poteſt poſtea probari.vt d.l.exceptionem. ergo & oppoſi-
ta poſtea debet poſſe probari.arg.d.l.ſi quidem.C.de excep.Itẽ
quia oppoſitio,quæ fit quando probatur poſtea, non fit niſi ad
conteſtationem,ut ſic deſiſtat actor, ſi uult,vt pœnam non in-
currat,& ſic potius habet vim proteſtationis,vt actor pœnam
incurrat . Si ergo ante non opponit prouiſionem legis ſolum-
modo , quam conſequebatur opponendo , debet ſibi prodeſſe
non propriam , quam ſibi acquiſierat per contractum,& quæ
prius quàm actor petierit,ſibi competeret,cum lex ſuum pro-
prium non deneget auxilium. ¶ Ex his patet quòd Bart. in pri-
mo ſuo membro,ſecundum Saly. noo bene dixit . Sed nec ſe-
cundum ſuum membrum eſt ita faciliter expeditum , quia le-
ges per eum allegatæ loquuotur, quando ex propoſitione fa-
cta apparet defenſio rei, licèt Bald. in d.l.exceptionem. ſequa-
tur opin.Bart. Sed fortè opi. Bart. poteſt defenſari,quia quan-
do ſcit exceptionem ſibi competere, & eam non oppoſuit an-
te litem conteſt. videtur velle litigare,& iudex,qui videt reum
teneri,& obligatum eſſe, eum condemnabit ad ſoluendum cũ
ſimplici dilatione , quia videtur perdere beneficium legale,
videlicet, duplicationis induciarum , cum non ſeruauerit for-
mam traditam a lege, quia non oppoſuit ante lit. conteſt.pro-
bandom tamen poſtea , vt videtur requirere text. io d. l. exce-
ptionem . dum dicit, per verbum oportet, quod ſignificat ne-
ceſſitatem. l.ſæpe audio.ff.de off.præſ.& quod ibi per Ia.Butr.
nam legiſlator io d.l.exceptionem.dilatoriam opponi quidem
in initio,probari uerò poſtquam actor monſtrauerat,quòd aſ-
ſeuerat,oportet. Sed pone,dicit Salyc. quòd ſi creditor in caſu
noſtro petat decem ſimpliciter promiſſa,nihil de tẽpore dicen-
do,certè non dicitur petere cum dilatione cõuenta,quia ſi ſic
intelligeretur petere,lex pœnã duplicationis induciarum nõn
imponeret. Et idem dicendum,ſi a lege detur dilatio, ut io do-
te,quia niſi reus opponat exceptionem, nõ habetur propoſita,
ut probat iſte §.noſter.& probatur etiam in l.ſancimus. cũ glo.
in prin.& ibi doc.de inoff.teſt. Et poteſt eſſe ratio, qoia benefi-
cium non confertur in inuitum , & ideo debet de eo oppone-
re,vt videatur acceptaſſe.Et ſic cõcludit,quòd exceptio poteſt
opponi ad iuris ſui conſeruatiooem, & defenſionẽ, et poſt litẽ
cooteſt. Tu uerò in hoc cogita, & maximè per uerbum (opor-
tet)quod eſt io d.l.exceptionem.& per ea,quæ dixi ſupra,ſecũ-
69 dum Inno.& per ea,quæ dixi comprobando opi. Bar. ¶† Cir-
ca ſecundam quæſtionem,quid operetur, ſi opponatur ante li-
tem conteſt.uel poſt,& dixit Saly. ꝙ inſpicienda eſt forma op
ponẽdi,quia ſi oppooatur ante,aut oppooitur ad hoc,ut actor
repellatur ab agendo , tanquam malè agens , quia ante diem
agit , & tunc ſtatim debet probari , quia tendit ad impedien-
dum proceſſum : ideo ſicut cæteræ exceptiones proceſſus im-
peditiuæ debent ante probari,ita & iſta,qua probata,iudex ha
bet pronuntiare actorem male agere , quia ante tempus agit,
ideo de præſenti eum noo eſſe audiendum.l.1.in fin.quan.dies
vſusfru.le.ced.latè p Bar.io l.ſi ita ſtipulatus.ff.de uerbor. obl.
70 ¶ †Sed an iſto caſu duplicentur induciæ. ſentit Inno. quòd ſic,
patet ex his,quæ ſupra dixi.ſed Saly. tenet contrarium,quia du
plicatio induciarum eſt ſubrogata loco commiſſionis rei , ſeu
actioois. ut in hoc §.io uer.hodie. Sed in iſto caſu nõ perdebatur
actio,ſed demũ ſi ſuper petitis fuerit lis cõteſt. vt colligitur ex
tex.ſupra de act.in §.ſed hoc quidem.dum litera dicit,plus pe
petitum &c.& ibi dixi,nam ante lit.cooteſt.non dr petijſſe,ſed
petere uoluiſſe.io l.amplius.ff.rem ra. ha. & hoc etiam clarius
colligitur ex hoc §.in uerſi.alioquin.& pro hoc facit,quia ante
lit.cõteſt.licitum eſt pœnitere,ne in pœnam incurrat. d.l.1.C.
de plus pe.Aut opponit ſimpliciter, & ad ulteriora noo proce
dit,nec petitur,& tũc ſufficit eam probare poſt lit.cont.& poſt
actoris intẽtionem probatam,quo facto (dixit Sal.)quòd olim
perdebat actor actionem,ut dicto uerſic.alioqoin. Quod dicit
fore uerum,ſi hoc petebatur a iudice pronũtiari, hodie autem
noo perdit,ſed duplicantur induciæ. ut io iſto §.in uerſi.hodie.
Stat ergo dubiũ probata exceptione,quid habet iudex facere?
& reſpondet, quòd io fauorẽ actoris nullã põt proferre ſenten-
tiam.tex.eſt in dicto uer.alioquin. ibi, ne eo iudicio quicquam
cõſequatur.debet ergo pronuntiare pro reo, ſed nõ diffiniti-

nè ſuper petitis,ſed reo petente debet eum abſoluere ab obſer-
uatione iudicij cauſa adiecta, quia actor ante tempus egit. Et
idem ſi reus non petierit,quia ea actis manifeſtè apparet, quid
indea facere debeat. Sed ſuper duplicatione induciarũ , an de-
beat pronuntiare, dicit,quòd non tenetur, niſi petatur, pôt tñ
ex officio ſi uult, pro quo facit l. 4. §. hoc aũt iudicium , & ibi
Barto.ff.de dam.infect. Si tamen pro duplicatione induciarum
nihil pronuntiet,nihilominus ipſo iure a lege duplicatas indu
cias habebit, quibus demum finitis, & non ante , poterit actor
eaperiri,& reus bis demum finitis, & eapenſis ſibi refectis per
actorem,& non aliter,compelletur litem ſuſcipere.ut dicit hic
tex.in uer. hodie. Ea hoc clarè colligitur, quòd abſolutoria ab
obſeruatione iudicij debet proferri.quod probo,quia condem
natoria ferri non poteſt,ut dixi,ꝑ uer.alioquin,nec ſimpliciter
abſolutoria, quia tunc actor amplius non audiretur, quod hic
negatur in fi.ergo ſequitur,quòd abſolutoria ab obſeruatione
iudicij neceſſariò debet ferri.Et ſic patet,quòd Inn.malè dixit,
q dixit,quòd debet ferri condẽnatoria.Nec obſtant leges,quas
allegat,& ſic non obſtat ff.de iu.l.de qua re.quia reſpondeo du
pliciter. Vno modo, ut de re iudex pronuntiet, de qua cogno-
uit,niſi lex ex iuſta cauſa aliter pronuntiari ſtatuat,ut hic.Alio
modo retorquendo in oppoſitum , quia & iſto caſu cognouit
de exceptione oppoſita, quæ declarat actorem non habere ius
petendi de præſenti, ideo ſuper ea habet pronuntiare. & ideo
media via in pronunciando eſt inuenta, per quã unicuique ius
ſuum reſeruetur.Et ad l.in lege Aquilia ſi deletum. & ad l. qui-
dã.ſimul,reſpondeo, quòd illa rõ, quæ ibi ſuadet reum cõdem-
nari ante euentum conditionis,ut dixi,in caſu noſtro ſuadet
eum non condemnari,ſed abſolui, & non ſimpliciter , ut dixi.
Delictum.n. rei eſt illud, quod ibi condẽnationẽ fieri inducit,
ſed in caſu noſtro deliquit actor , & non reus, ergo hic qñ op-
ponitur illa exceptio ante lit.conteſt.uel in ipſa litis conteſtatio-
ne. Si autẽ opponatur poſtea,quod ſupra dixi fieri poſſe indu-
bitanter,ſi prius ea iuſta cauſa ignorabatur competere,& tunc
qa ad proceſſum poteſt opponi, & ſic ad impediendum diffini
tiuè pronuntiari,dixit tunc Sal.quòd ea oppoſita, ſi actor perſi
ſtat in ſua petitione,& tunc exceptio probetur,iudex debet ab
ſoluere ab obſeruatione iudicij,& conſequetur reus commo-
dum duplicationis induciarium, ut in præcedenti mẽbro dixi,
qa ille caſus illis æquiparat̃,ut uoluit Inn. facit quod no.glo.&
doc.in l.nihil.C.de proc.Et hoc putat uerum,niſi actor ſimpli-
citer ignoraſſet ea iuſta cauſa, nã tũc nõ debuit ſtatim facta op
poſitione a lite diſcedere, & ius ſuũ indiſcuſſum dimittere. ar.
l.illud.ff.de pe.hę. Item quia ignorans non debuit pati pęna. ff.
loc.l.ſi quis ignorans.Et quod ibi glo.& doc. Item quia in pari
ignorantia melior debet eſſe conditio eius qui tractat de dãno
uitando.Et ideo iſto caſu,cum uterq; ignorans fuiſſet,non con
ſequeret̃ reus beneficium duplicationis induciarũ , ſed ſufficit
ei abſolutoria ab obſeruatione iudicij , & hoc ubi ignorauit
reus.Sin uerò ſciuerit ante litẽ conteſt.exceptionẽ ſibi cõpete-
re,tunc ꝑꝑ eius ſcientiã,& omiſſionẽ,quam fecit priuatus eſt
a poteſtate opponendi talẽ exceptionẽ ad retardãdum proceſ-
ſum,& ad impediendum diffinitiuam ferri,& iſto caſu dicit eſ
ſe ueram opin.Ni.de Ma.& fortè idem uoluit Inno.& tunc ea-
ceptio probata diffinitiua non impediet,ſed ſolummodo dila
tionem prius ei competentem reſeruat , & ideo condemnabit̃
diffinitiuè ad ſoluendum,cum tẽpus ſolutionis euenerit,& ſic
commodum duplicationis non habet, quia illud datur illi,qui
ab initio oppoſuit.facit d.l.exceptionem. et hoc clare uult iſto
tex.in verſic.ergo his caſibus &c.quem bene pondera, dum di
cit agere volentibus obijcitur exceptio.agere.n.velle dicuntur
ante lit.conteſt. & non poſtea.l. amplius nõ peti.ff.rem ra.hab.
& hæc vera, etiam ſi ex pacto poſt contractum initio competat
exceptio,vt puta,ſi poſtea creditori fecit pactum de non peten
do vſque ad certum tẽpus.& idem dicẽdum ſi dilatio concedi
tur beneficio legis ex natura actionis.l.interdum.ff.de uer.obl.
in prin.& hic,ubi de utroq; loquitur.Et hoc potiſſimè puto ve-
rum , ſi malitioſè reus omiſerit opponere dictam exceptionẽ.
71 l.de reb.ff.de arb.¶†Quæro,quid ſi ante condõnis effectum cre-
ditor petat,an induciæ duplicentur,& glo.ſi.ſecundum Hug.in
l.pecuniam.ff.ſi cer.pe.& l.grege.§.ſi ſub condõne.ff.de pig.di-
cunt, ꝙ induciæ duplicantur,per iſtum §. Sed has gl.reprehen
dit Guil.de Cug.duabus rationibus. Primò, qa pœna duplica-
tionis induciarum ſuccedit loco amiſſionis actionis,vt hic,ſed
olim agens ante conditionis euentum nõ perdebat actionem .
d.§.ſi ſub conditione.Secundò,quia in obligatione cõditiona-
li non eſt aliquod tempus certum,& ſic non eſt quid duplican-
dum,cum non ſit dare ſimplum.ar.l.1.C.de ſen.quæ pro,eo qđ
intereſt.Sed Bar.in d.l.pecuniam.tenet dictas gl.& dicit pro eis
eſſe caſum in d.c.1.de plus pe.cõiunctio medio cum fine, ꝙ ſua
det vt rõne melioris conditionis ſit,qui peſſimè agit,& ſine ali
qua actione,quam qui malè agit.facit l.1. in ſi.ff. qñ dies vſufr.
leg.ced.Ad ſecũdam rõnem Guil. rñdet Bar. ꝙ duplicatio fiet,
cum conditio euenerit , quia tunc certificabitur , ꝙ tunc prius
incertum erat in d.§. ſi ſub conditione . Sed ad primam rõnem
Guil.non reſpondet Bar.& iſta magis vrget.Vnde aliqui dicũt,
ꝙ de iure antiquo non perdebat cauſam , ſed poſtea de media
iuris prudentia cauſam perdebat.l.non ſolum.§.tale.ff.de lib.le.
& ibi no.in glo. Alij dicunt, ꝙ ſi cauſam non perdebat, tamen
tanquam temerariè agens puniebat̃ in eapenſis.l.eum quem te
merè.ff.de iudi. & hęc pęna erat arbitraria, hodie autem iudex
non habet arbitrari,quia pęna eſt duplicationis induciarũ, vbi
minor erat exceſſus. Alij dicunt aliud de iure canonico , aliud
de iure noſtro,quod ſanctius prouidit, niſi enim conditio non
euenerit,reperietur temerarius ſine pęna. Alij dicunt,ꝙ ſi dies
veniebat in conſequentiam conditionis,tunc de iure noſtro nõ
perdebat cauſam , nec duplicabantur induciæ, ſed vbi econtra
conditio eueniebat in conſequentiam diei , tunc perdebat cau-
ſam, vt hic.quod probo,& ſpecifico per id,quod dicitur de di-
ctione, ſi quæ facit principaliter conditionem ſecundariò,& in
conſequentiam tempus. Sed dictio,cum, totum econtra.facit l.
ſi Titio.quã.dies leg.ce.hodie verò videtur, ꝙ tales induciæ du
plicentur, licèt dies fuerit ab initio incertus. vt d.§.tale. Tu di-
cas,ꝙ gl.in l.ſi mater.§.eandem.de eac.rei iu.ꝙ ibi Ang.& glo.
in l.boue.§.fina.de ędil. edi. tenet, ꝙ nullo modo iſte §. locum
habet,quando agatur ante conditionis euentum, quia nihil eſt
duplicandum,niſi diceres,ꝙ duplicabitur id, cum poſtea con-
ditio euenerit, vt dixi,ſm Bar.per d.§. ſi ſub conditione. cogita
72 quia eſt paſſus dubitabilis.¶†Quæro clarum eſt,ꝙ debet,& po
teſt opponi cõtra teſtes,& eorum perſonas, & dicta, an talis ex
ceptio ſit perẽptoria,ita ꝙ tantummodo poſſit opponi vſq; ad ſen-
tentiam primæ inſtantiæ,an etiã opponi poſſit poſtea in appel
latione? Et diſtingue, aut opponitur cõtra perſonas teſtium,&
tunc tantummodò poteſt opponi vſque ad ſententiam, & non
poſtea. Aut vis opponere contra eorũ dicta,& tũc etiam poteſt
opponi poſt, vt eſt gl.ord.i c.ex parte,& ibi doc. & Ant.de But.
73 extra de teſt.¶†Quæro, quid de exceptione, qua dicitur, & op-
ponitur,tua non intereſt agere,dicere, vel excipere, petere, vel
replicare, an ſit dilatoria?dicas ꝙ ſic.& ſic debet dici, & opponi
ante li.conteſt.no.Pe.de Anc.in cle.conſtitutione.de ele.& no.
Inno.in c.ſuper his.de acc. qui allegat ad hoc tex.in l. poſthu-
mus.§.ſi quis ea his.ff.de inoff.teſt. & hoc ſequitur ibi Bar. Bal.
& Ang.& Bar. & Bal.in l.1.C.de ordi.iud. Bal.& Saly.in l.poſt-
quam liti.C.de pac.& Bal.in l.fratris.C.de trãſac.& Bar.in l.nã
poſtea.in prin.ff.de iureiur.& in l.eleganter.§.ſi quis poſt.ff. de
cõd.inde.& Bar. in l.cũ quærebat. in ſi.prin.ff.ſo.ſol.& in l. vir
bonus.e.ti.& gl.in parte A.de teſt. & eſt tex.in l.3.§. ſciendũ.ff.
ad exhi.& eſt tex.in c.vemens.el a.de teſt.& per Bal.in l.cũ ſer-
uum quiſpiam.C.de ſer.fug.& eſt tex. in d.c.ſuper his.de accu.
& ibi doc.& Bar.i l.nõ vtiq;.ff.de excep.& eſt tex.& ibi Ang.&
74 ibi ſcri.in l.1.ff.de app.rec.¶†Quid de exceptione,ego non poſ
ſum accuſari, vel non poſſum conueniri pẽdente officio meo,
quia ſum de maioribus magiſtratibus, vel non potes ꝯ me inq-
rere, qa de iſto delicto ſum accuſatus.iuxta no.per Bar.in l.a.in
ſi.ff.de adul.an ſit dilatoria,& dicas ꝙ ſic.& ideo ante li.cõteſt.
debet opponi, vel antequam nomẽ rei ſit receptum inter reos,
aliàs proceſſus valeret.l.ſi maritus.§.pręſcriptiones.& ibi gl.&
Bar.ff.de adul. Ita dixit Bar.in l.hos accuſare.in princ.ff.de acc.
75 ¶†Quęro, ſi exceptio dilatoria ſit oppoſita fruſtratoriè ante li
tem conteſta. nunquid opponens debeat in expenſis condem-
nari ſtatim,cum ſuper exceptione pronuntiatum eſt,ſuper qua
videtur omnino pronunciandum.l.Statius.in ſi.ff.de iur. ſiſ. An
verò expectetur diffinitiua,& videtur,ꝙ non debeat in expẽſis
condemnari,quia a lege habet facultatem opponendi exceptio
nem dilatoriam.C.de procu. l.ita demum.& ſupra eod.§. præ-
terea.& hic, vnde puniri non debet,cum faciat legis autoritate.
l.Gracchus.C. ad leg.Iul.de adul. Et pro hoc facit etiam, quod
no.in c.finem litibus.de dolo & contuma. vbi plenè de mate-
ria expenſarum. vbi dicitur , ꝙ ſi poſt fundatam intentionem
actoris opponatur exceptio fruſtratoria, ꝙ debeat fieri condẽ-
natio in expenſis,ergo a contrario,ſi ante fundatam dictã intẽ-
tionem,ſecus erit, arg.l.1.§.1. de off. eius cui man. eſt iuriſ. ſed
hoc nulla lege cauetur,igit̃ &c. l.illam. de coll. In contrarium
facit, quia licèt a iure ſit permiſſum exceptiones dilatorias op-
poni,nõ tamen calumnioſè opponere permittitur.arg.C.de cõ
ſor.eius.lib.l.1.C. de falſis.l.a.ne per legem detur materia calũ-
niandi,

niandi,& calumnioſè protrahendi litem, quia calumnioſe pro-
trahentes litem, puniuntur. C. de iur. calum. l. 1. de iud. l. prope-
randum. in princ. facit l. meminerit. C. vnde vi. Et quia dicitur
ſatis intentio actoris fundata, cum conſtet, q in rem agitur, &
ſibi ius competat. l. adulterij. C. de adul. poſt productum igitur
libellum, prædicta ratio a contrario ſenſu locum non habet. Et
potisſimè, cum argumentum a contrario ſenſu non ſemper ha-
beat locum. l. 2. C. de condi. in ler. Poteſt itaque dici, q cum liti-
a gator improbus debeat in expenſis condemnari. [a] l. eum quem
temerè. ff. de iu. ſupra de pœna temere litig §. item actoris. & ibi
ſcripſi. & debet victus victori in expenſis condemnari. d. l. pro-
perandum. §. ſin autem reus. & in fi. cauſæ reſtituẽdis, ſiue com-
putandis, ergo eodem modo debet in expenſis condemnari, fa-
ctis per oppoſitum exceptionibus ſi calumnioſè oppoſuit. l. nõ
76 ignorat. C. de fruct. & lit. expen. circa prin. ¶ † Addas, q licèt di-
catur in appellatione, non deductum deducam, non probatum
probabo. l. per hanc. cum ſua materia. C. de temp. appe. non ta-
men exceptio dilatoria omiſſa ante li. conteſt. in prima inſtan-
tia poteſt poſtea opponi in cauſa appellationis, etiam ante li-
tem conteſt. quia etiam in appellatione inter præſentes lis con-
teſtatur, aliàs non valet proceſſus. l. 1. & ibi Bal. Saly. & Ang. C.
ne lic. tertiò prouo. ſecus inter abſentes. l. fi. §. illud. C. de temp.
app. & eſt ratio, quia appellatio reducit primam cauſam ad eũ
ſtatum, in quo erat poſt litem conteſtatam in prima inſtantia, &
illa extinguit, vel ſuſpendit. l. 1. in fi. ff. ad Turp. l. ab executione.
C. quorum app. non reci. non autem ea, quæ facta ſunt ante lit.
77 conteſt. l. ita demum. & ibi Barto. & doc. C. de procu. ¶ † Ex quo
nota incidenter, q libellus productus in prima inſtantia, cum
non ſit per appellationem extinctus, dicitur etiam eſſe libellus
in appellatione. ita elegãter dixit Bar. in l. 1. C. de erro. cal. quod
perpetuò teneo menti. ¶ Sequeretur videre pro perfectione ma-
teriæ, de exceptione dilatoria iudicij propter inhabilitatem ali
cuius ex litigatoribus actoris, vel rei, vel etiam iudicis. iuxta c.
forus. de verb. ſignf. de his dic, vt dicam infra. §. proxi. vbi ſimi-
liter etiam dicam de tertia ſpecie dilatoriarum, videlicet de di-
latoria fori. iuxta l. fin. C. eo. dic, vt dicam in d. l. fin. ¶ In ea. glo.
ibi, ſed de exceptione non num. pecu. quid dices de hac exce-
ptione dicas vt plenius dictum fuit ſupra eo. §. 1. Nam ibi ex no
tatis poteſt clarè intelligi, an talis exceptio dicatur dilatoria,
& ſic, an ante litem conteſtatam ſit opponendi, an verò perem-
ptoria, & ſic poſſet opponi vſque ad ſententiam, an verò dica-
tur anomala, & ſic participet de dilatoria, vel de peremptoria.
Nam credo, q dici posſit anomala, vt hic in glo. ſecundum vnã
opinio. quia participat de vtraque. ſ. de dilatoria, & peremptori-
ria, clarè colligi poteſt ex his, quæ dixi in d. §. 1. dic, vt ibi dixi.
78 ¶ † In eadem gl. ibi, item quæro in exceptione numeratæ dotis
&c. nota illam l. fi. & auc. ibi poſitam. C. de do. cau. quam gl. hic
allegat. quia gl. illius legis dicit, aut inſtrumentorum continet con
feſſionem dationis, vel receptationis, & poteſt opponi exce-
ptio non nu. dotis, aut continet aſſertiuè, quòd dotem dedit,
& numerauit, & tunc ſtatur inſtrumento, niſi contrarium pro-
betur. l. cum precibus. C. de proba. Sed Saly. in d. l. fi. dixit, quòd
illud vltimum eſt verum in inſtrumento publico, quod poteſt
redargui de falſo, quia notarius non debet ſcribere, niſi quod
videt, & percipit ſuo ſenſu, ſed in inſtrumẽto priuato ſcripto a
parte, puta, ſcribit notarius. Sciant omnes, quòd Berta vxor mea
dedit, & numerauit mihi mille in dotem, & tunc illa glo. vult,
quòd posſit maritus dicere, licèt ita ſcripſerim, tamen hoc non
fuit verum, ſed ita ſcripſi, quia putabam te ſtatim numerare. &
iſtud probatur per dictam legem fi. Et ſic excipiens contra in-
ſtrumentum publicum debet probare, ſed non excipiens con-
tra priuatum a ſe factum, & ratio differentiæ eſt, quia priuatum
inſtrumentum habet vim confesſionis tantummodo, ſed non
publicum, quia probat veram numerationem. Et pro dicto Sal.
facit, licèt non alleget, quod idem eleganter not. Bar. & doct. &
etiam gl. in l. ſi ex cautione. C. de non num. pe. & dixi ſupra. eo.
§. 1. dic, vt ibi. Ex quibus ſequitur, q iſta exceptio dicetur dila-
toria, peremptoria, vel anomala, vt ſtatim dixi de exceptione nõ
num. pecu. quia ad eius ſimilitudinem datur. d. l. fin. coniuncta. l.
79 in contractibus, & l. pe. C. de numer. pecu. quod not. ¶ † Quæ-
ro, poſt dotalia inſtrumenta ſecundo loco confitetur mari-
tus dotem recepiſſe, an iſta ſecunda confesſio præiudicet ma-
rito, ita quòd non posſit opponere exceptionem non numera-
tæ dotis, ſi eſt intra tempus, quo opponi posſit, iuxta d. l. fin. &
auc. ibi poſitam. C. de do. cau. non numer. Et glo. in l. in contra-
ctibus. §. 1. C. de non num. pecu. tenet, quòd confesſio mariti re-
gulariter ſibi non præiudicat. d. l. fin. Nec obſt. d. l. in contracti-
bus. §. 1. quia poſt multas ſolutiones ibi datas, illam tenet, quòd
maritus (vt dixi) poſt dotalia inſtrumenta fecit ibi nouam con
feſſionem, & ideo ibi ſibi præiudicat. Sed Pet. & Cyn. ibi hoc re
probant ex eo, quia qua ratione primæ confesſioni obijcitur
exceptio non nu. do. eadem ratione debet obijci ſecundæ con-
feſſioni, quia eſt eadem ratio. l. illud. ff. ad legem Aquil. Item
quia aliàs de facili iſta materia deſtrueretur, cum creditores
de facili debitoribus egenis duas confesſiones fieri facerent.
Facit ad hoc l. doli. §. diuerſum. de noua. Ideo dico, quòd ſi ma-
ritus pluries confiteretur, toties etiam exceptionem opponere
poſſet. & intelligunt d. l. in contractibus. §. 1. quãdo mulier poſt
ſtipulationem promiſerat dotem marito, & poſtea maritus con
feſſus fuit ſe dotem recepiſſe, quo casu, ſibi præiudicat ſecus
ſi abſque mulieris promisſione ſit confeſſus ſe certam quantita
tem nomine dotis recepiſſe. vt d. l. in ꝯtractibus. §. fi. & l. 1. C. de
dote cau. Sed Sal. in d. l. in ꝯtractibus. §. 1. dicit, q illa opinio non
conformatur illi literæ, dum ibi dicitur, poſt confectionem do-
talium inſtrumentorum &c. Nam ſecundum iſtam lecturã, pro
priè non ceſſat inſtrumentum dotale, ſed promisſionis dotis dã
dę. item inſtrumenta dotalia propriè fiunt a viro vxori. Ideo nõ
propterea recedendo ab intellectu Petri, defendit etiam intelle
ctum glo. aduertendum namque eſt, quia aut ſecunda cautio eſt
de recepto, & numerato eo, quod continetur in prima confeſ-
ſione, & tunc præiudicat, nec poteſt amplius opponi dicta exce
ptio non nu. do. Si autem ſecunda ſit ſimpliciter conformis pri-
mæ, & tunc, aut ambæ dictæ confesſiones factæ ſunt ante con-
ſummatum matrimonium, & tunc ſit vera opin. Petri, vt op-
poni posſit dicta exceptio, aut prima fuit facta ante matrimo-
nium, ſecunda, poſt conſummatum matrimonium, & tunc ſe-
cunda ſtatim pręiudicat, nec exceptio contra eam opponi po-
teſt. vt dicit glo. d. l. in in ꝯtractibus. §. 1. Et eſt ratio propter quã
facit primam confesſionem, vt illam in vxorem haberet, nunc
b ceſſat, quia eam habet. Ex his habes, q confesſio dotis facta [b] cõ-
ſtante matrimonio, tali casu non habet vim donationis, qa tunc
non teneret. l. 1. cum fi. ff. de dona. inter vi. & vxo de qua confeſ
ſione, vide quæ ſcripſi ſupra de act. in §. fuerat. & etiam in d. §.
fuerat. vide intellectum d. l. fi. & de toto illo ti. ff. de do. cau. &
d. l. in contractibus. § 1. in ver. nec pro opinione Saly. fecit mẽs
80 totius tituli. ¶ † Quæro, pone, q poſt tempus ordinatum a iure
per d. l. fi. & dictam auc. cum locum. & poſt lapſum dicti termi-
ni, mulier per publicum inſtrumentum confeſſata eſt ad inſtan
tiam viri ſe non numeraſſe illam dotem confeſſatam a viro, an
talis confesſio ei præiudicet? & Bal. in quodam conſilio, vt re-
fert Saly. in d. auc. cum locum. dicit q non, quia talis confesſio
habet inſtar donationis, ideo inter virum & vxorem non valet.
l. ſi voluntate. C. de do. promiſ. etiã ſi iuramentũ interueniret, qa
per hanc cõfesſionẽ mulier remaneret indotata, quod eſt cõtra
publicam vtilitatẽ. l. 1. ff. ſol. mat. l. 2. ff. de pac. do. & ideo iura-
mentum non eſt ſeruãdũ. extra de foro comp. c. ſi diligenti. C. de
agric. & cen. l. 2. & l. quemadmodum. cum ibi no. lib. 11. vel ſaltẽ
rõne æquitatis oportet eam abſolui a iuramento. Sed Saly. in d.
auc. cum locum. in hoc dubitat, & primò an talis confesſio ha-
beret vim donationis, an verò pariat ſolum ꝓbationẽ marito,
ſi teneremus, q ẽt poſt tẽpus maritus poſſet excipere, ſed debet
probare ſibi non fuiſſe numeratã, vt in ſimili dr̃ in debitore con
fitente mutuũ &c. vt dixi ſupra eo. §. 1. Secũdo poſito, q habeat
vim donationis, tñ cum hoc intereſſe dotis vr̃ eſſe intereſſe pu-
blicum ſecundariò, & non principaliter. vt not. in d. l. 1. ff. ſolut.
ma. ideo videtur iuramẽtum ſeruari debere. iuxta not. per Bar.
in l. ſi quis pro. in fi. princ. ff. de fideiuſſo. niſi metu diceretur ex-
tortum. cap. 2. de pact. in 6. l. 1. §. quæ onerandæ. & ibi glo. Bart.
& alii. ff. qua. rer. act. non datur. Ego adhærerem opi. Saly. q ta-
lis confesſio præiudicet ipſi vxori, quia confesſio mariti de do-
te recepta, elapſo tempore a lege ſtatuto præiudicat ſibi, vt de-
beat probare illam negatiuam. ſ. dotẽ nõ fuiſſet numeratã. Vnde
ſecunda confesſio dotis non ſolutæ facta per mulierem, tollit
marito tantummodo iſtud obſtaculum, & reducit id ad primos
terminos, q facta dicta oppoſitione non nume. dotis, non in-
cumbebat marito onus probandi, igitur de facili hoc per mu-
lierem

ADDITIONES.

a Condemnari. Adde quando expenſis ſit condẽnandus reus, & a quo tẽpore vide Bal. in conſ. 121 quod incip titulus. & qñ taxãtur, an ſit citãdus fideiuſſor, qui promiſit pro expẽſis vide eundem Bal. in conſ. 244. & in conſ. 256 q inci. ſtatum ſuper quo, quæ conſilia ſunt in 1. vo. Bartho. ab Horat.

b Confesſio dotis facta. Adde de confesſione dotis conſi. Bal. 350. qđ inci. inter dũ confesſio. Itẽ an confesſio de dote inter patrem & filiũ valeant, vide in cõſ. 530 qđ inci. iſta confesſio. ſed quid de cõfesſione dotis facta cõſtãte matrimonio, vide p Ale in cõſ. 42. in 1 vol. & latius & maximè quando eſt facta confesſio conſtante matrimonio per eundem Alex q præſumatur facta in fraudem, & animo donandi. in conſi. 148. in 5. vol. & in conſi. 143. eo lib.

lierem fieri pôt.l.ſi vnus.§.ante omnia.ff.de pac.& non dr̄ dona
tio facta inter virum, & vxorem conſtante matrimonio, igitur
valet.Sed aduertas,ꝙ iſta exceptio non nume.dotis, non ſolum
poteſt opponi intra dicta tempora,vt dixi,per maritum & eius
hæredem,ſed per omnē perſonam obligatam pro marito prin-
cipaliter vna cum marito, ſiue acceſſoriè ad reſtitutionem do-
tis,vel etiam per heredem obligati cum marito.d.l.ſi.& l.ſi con
ſtāte.§.quoties.& ibi glo.Dy.Bar.& Mod.& ibi dixi.ff.ſo.ma.&
l.1.& 2.in rub.& quod ibi per doc.C. ne fideiuſ.do. den. Sed ēt
generaliter poteſt opponi per omnem perſonam cuius intereſt
etiam inuito marito,& eius hærede,ēt ſi non eſſet obligata pro
dicta dote pro marito.vt l.pe.C.de non nume. pe. & dixi ſupra
81 eo.§.1.¶ † In ea glo.ibi,item quid de ea,quę opponitur, vt quis
conueniatur inquantum facere poteſt, dic, ꝙ huiuſmodi exce-
ptionis dicuntur modificatiuæ, quæ ſic appellantur ab effectu.
quædam ſunt quæ modificando differunt exactionem.Exemplū
primi habes in actione de peculio,quę datur ꝯ̃ partem, vel do-
minum non inſolidum,ſed quatenus ſunt vires peculij.l.1.§.ſi.
de conſt.pecu.cum ſi. & de tributoria, & de in rem verſo, & ſi-
milibus.& iſtæ debent opponi tempore peremptoriarum,quia
licèt non perimant in totum,perimunt tñ in parte, vt arguendo
de toto ad partem,l.quę de tota. de rei vend.ſequitur,ꝙ tēpore
peremptoriarum debent opponi.Exemplum de ſecundo, quan
do modificant actionem, vel exactionem, habes in exceptione,
ne quis teneatur,niſi inquantum facere poteſt,& ſic deducto ne
egeat. vt hac glo. Nam non impedit condemnationem fieri de
toto,ſed licèt fiat de toto,tñ ſemper temperat exactionē l. pen.
ff. quod cum eo. & dixi ſupra de act. §.ſi.& iſta pôt opponi ante
ſententiam quandoque, & etiam poſt ſententiam, quoniam ſentētiæ
non contradicit l.ea diuerſo. in fin.ff. ſolu. mat. & dixi ſupra in
iſto §.& vide quæ ſcripſi in d.§.ſi.ſupra de actio.¶ Extra gl.quæ-
ro de quibuſdam alijs exceptionibus an dicantur dilatorię, vel
peremptoriæ,vel anomalę,vel quo nomine nūcupantur,& per
82 ꝯ̃ns quando opponi debeat, vel poſſint.Et primò † de exceptio
ne diuiſionis,quam habent plures rei debēdi. vt in auc.hoc ita.
C.de duob.reis.vel plures mandatores,fideiuſſores, & conſtitu
tores,l.non recte.C.de fideiuſſor.l.ſi.C.de conſti.pecu.Et breui-
ter Sal. in d.l. exceptione. C. de proba. diſtinguit. Aut loquitur
de exceptione diuiſionis factæ a creditore, & per ipſum credi-
torem,& illa opponi debet eo tempore, quo opponuntur per-
emptoriæ, quia inducit tacitum pactum de non petendo. vt l.
ſi creditores.& ibi glo.Cyn. Barto. & doct. C. de pact.& l.libe-
rum.& l.reos. C.de fideiuſſ.& l.ſi ex toto.§.1. & ibi glo.Bart.&
doct. ff. de le. Aut quæritur de beneficio diuiſionis a lege con-
ceſſo. Et circa hoc variant glo. & doct. & non eſt mirum, quia
tex.ſunt dubij, & varij videntur. nam tex. in d.l. exceptionem.
videtur ſentire, ꝙ ante litem côteſtatam debeat opponi. & hâc
partem tenuit Pe. vt refert Cyn.per d.l.exceptionem.& per l.in
ter eos.§.1.ff.de fideiuſſ. ibi,litis conteſtatæ tempore. & in ea.l.
§.cum inter. ibi,poſt litem conteſtatam definit. & allegat iſtam
rationem,quia iſta exceptio in ſui conceptione nô continet per
emptionem intentionis actoris, & ſic potius dilatoria eſt nun-
cupanda,& ſic ante litem conteſtatā debet opponi.Et per hanc
partem dicit Cyn.in d.l.exceptionem. ꝙ quidam fuerunt ducti
illa ratione, quia beneficium diuiſionis datur ei, qui debitum
non inficiatur l.ſi dubitet.§.1.ff.de fideiuſſ. ſed per litis conteſta
tionem quis debitum inficiatur. C. de lit. conteſt. 1. ergo vltra
litem conteſtatam non competit beneficium,nec ius opponen-
di alij,& ſecundò gloſſatores dixerunt,ꝙ eſt peremptoria, & de
mum poſt litem conteſtatam poteſt opponi. & alle. pro caſu l.
fideiuſſor.C.de fideiuſſ.& ibi ante condemnationem,ea ordine
poſtulare ſolet, licèt Pau. de Caſt. conetur illi legi reſpondere,
ꝙ ante ſententiam eſt idem,quod eſt ante litem côteſtatam.ſed
in veritate hoc non eſt de intentione illius literæ. & ideo Dyn.
& Bar. tenent iſtam partem in d.l.ſi dubitet.§. 1. tam per tex. d.
l.fideiuſſor. quàm per iſtam rationem, quia iſta exceptio non
differt,ſed perimit intentionem actoris pro parte,quia facta di-
uiſione,alter pro altero non tenetur,licèt ille deſinat eſſe ſoluē
do.d. l. inter eos. §. cum inter. Et ſic ratio Pe. non eſt bona. Ad
tex. per eum allegatos reſpondent, quòd potius faciunt contra
Petrum,quia ſciri non poteſt, an alter eſſet ſoluendo tempore
litis conteſt. niſi ſit lis conteſtata, & niſi de beneficio diuiſionis
opponant.Ad rationem qua dicitur,ꝙ per litis conteſtationem
negatur debitum, reſpondet Barto. quòd ea hoc non negat ſe
fideiuſſiſſe. & iſtud eſt neceſſe expreſſim negari, qa illud eſt il-
lud,quod eſt cauſa huius beneficij, ſicut dicitur in ſocio, qui ſe
negat ſocium. ff. de re iud. l. ſed hoc ita. Et hoc idem tenet Bar.
in d.l.fideiuſſor.& idem tenent ibi Bal.& Sal.Sed idem Sal. in d.
l.exceptionem. tenet cum glo.ſupra de fideiuſſ.l.ſi plures. vide-
licet,ꝙ ſit anomala,quia nô eſt ſimpliciter dilatoria, nec ſimpli
citer peremptoria,ſed de vtraque participat,& ideo dicit,quod
ante litem conteſt.poteſt opponi,ſed non neceſſitatur.Et ſi op-
ponatur,differt, & perimit,differt enim proceſſum, donec erit
cognitum an fuerint ſoluendo cęteri, vel non,& ſi reperiantur
ſoluendo diuiditur petitio,& actio,& ſuper diuerſa petitione,
& actione lis conteſtatur.& ſi poſt litem conteſtatam aliquis eo
rum ſoluendo eſſe deſinat,periculum eſt creditoris. Et pro hoc
eſt caſus,ſm eum,in d.l.inter eos.§.1.ſi autem non reperiantur
ſoluendo non diuiditur.Veruntamen ſtante hoc dubio, capen-
ſis,& periculo opponentis,& ſatiſdatione pręſtita,& nô aliter,
fiet tunc diuiſio,& pro parte illorum fiet conuentio.d.l.ſi dubi-
tet.in prin.vbi etiam videtur probari,ꝙ ante litem conteſt. po-
teſt opponi,& ſic in parte differt, & in parte perimit, ſi ſoluen-
do reperiantur, & in alijs fideiuſſoribus non repertis ad ſoluen
dum idoneis,exceptio reperitur ſolum diſtuliſſe, non peremiſ-
ſe.item dicit, ꝙ etiam poſt litem conteſtatam poteſt opponi in
83 d.l.fideiuſſor.vbi eſt caſus.& ita dicitur anomala.† Sed refrica-
tur in dubium, an ſemper poſt litem conteſtatam ſit opponen-
da?& Sal. in d.l.exceptionem.concludit. Aut quæritur in caſu,
quo prius competebat ei ius opponendi,puta quando alij con-
fideiuſſores ante litem conteſtatam non erant ſoluendo,nūc ef
fecti ſunt ſoluendo,& tunc cum prius opponi non potuit,quia
ius opponendi non competebat.not.doc.in d.l.ſi dubitet.dicen
dum eſt,ꝙ opponi poteſt.arg.l.2.C.de conſor.eiuſdem li.& ex-
tra,eo ti.ca. paſtoralis. in ſi.Aut quęritur,caſu,quo prius facul-
tas opponendi ei competebat,quia ante litem conteſta.& tem-
pore litis conteſtatæ fideiuſſores erant ſoluendo, & in hoc ſtat
totum dubium,an poſtea per conuentum opponi poſſit,& iſto
caſu diſtinguit,aut reus negauit expreſſe ſe fideiuſſorem, vt re-
quirit Bar.in d.l.ſi dubitet.§.1.& tunc res eſt clara,ꝙ opponere
non poteſt d.l. ſi dubitet. §. 1. aut ſe fideiuſſorem non negauit,
& tunc aut fideiuſſores ſunt euidenter locupletes & ſoluendo,
& opponi poterit,quia ex parte actoris nulla eſt cauſa contra-
dicendi.ff.qui ſatiſd.cog.l.ſi verò.§. qui pro rei qualitate. & ita
poteſt intelligi.d.l.fideiuſſor. aut ſunt euidenter non ſoluendo,
& non poteſt opponi,& oppoſita nô releuat, quia non ſufficit
tempore anteriori fuiſſe ſoluendo, niſi tempore oppoſitionis
ſint ſoluendo.l. inter fideiuſſores eo.titu.& d.l.inter eos.§.1. &
§.cum inter.Et ſuadet ratio,quia non actor,ſed reus fuit in cul-
pa,qui non oppoſuit tempore,quo cæteri erant ſoluendo, & ſi
aliter dicatur,dabitur reo occaſio malignandi.Nec obſtat.d.l.in
ter eos.§.1.quia loquitur,quando conuentus eſt ſoluendo tem
pore litis cum eo conteſtatę,& poſtea deſinit. nos loquimur de
conuento.igitur aut dubitatur,an alij ſint ſoluendo,vel non,&
tunc debet recurrere ad remedium dictę.l.ſi dubitet.in prin. &
hoc de pluribus fideiuſſoribus, mandatoribus, vel conſtitutio-
nibus.¶ Sed in pluribus tutoribus,idem videtur,quia etiam ipſi
habent beneficium diuiſionis.iuxta.l.1.§. nūc tractemus. de tu.
& ratio.diſtra.ſaluo eo quod dicit Bar. in d.l.inter eos.§ 1.dic,
vt ibi per Bart.ita dixit Bar.in d.l. ſi dubitet.in fin.principij.¶ In
pluribus autem reis debendi,indiſtinctè etiam poſt litem con-
teſtatam poteſt opponi, quia eis côpetit tale beneficium purè,
& ipſo iure,non ſub conditione, ſi alter ſit ſoluendo.in auc. de
fideiuſſ.§.1.auct.hoc ita.C.de duo.re.ſed replicari poteſt,ꝙ ali-
ter correus non eſt ſoluendo, & replicanti incumbit onus pro-
bandi hanc negatiuam.vt probat Bar.not.in l.3.ff.de duob.reis.
84 quod not.¶ † Sed dubitatur,an iſta exceptio diuiſionis poſſit op
poni poſt ſententiam in executione, & quidam dicunt, ꝙ ſic.d.
l. fideiuſſor.C. de fideiuſſor. pro quibus melius facit. ff. de iure
fiſci.l.bona.§.1.Sed doctores tenent contrarium,quia hac.l.non
cauetur. Et ſic ſtat regula, ꝙ non opponatur poſt ſententiam.l.
perēptorias. C.ſen. reſcin.non poſ.l.1.C.de iuris & fac.igno.Et
ad l.bona.reſponde,ꝙ ibi de alia diuiſione loquitur, puta con-
demnationis factæ de pluribus.facit.l. 1.C. ſi plures vna ſen. &
l.Paulus reſpon.ff.de re iud.& ibi dicam, hic de diuiſione peti-
tionis,igitur &c.Nec obſtat.l. fideiuſſor.§. ſiua. C.de fideiuſſo.
quia illa loquitur in conceſſione actionis. vide Saly.in d.l. fide-
85 iuſſor. C. de fideiuſſo. quæ omnia nota. ¶ † Quid de exceptio-
a ne præſcriptionis, [a] an ſit dilatoria, vel peremptoria, & ſic
quando debeat opponi,videtur,ꝙ ſit dilatoria ſolutionis,quo-
niam opponi dēt in initio,& ſic añ litem conteſtatam,& proba
ri debet poſtquam actor probauit intētionem ſuam. vt videtur
tex.

ADDITIO.

a Præſcriptionis. adde an exceptio p̄ſcriptionis opponi poſſit ſecūdū editionē Canonis reintegrāda, 3.q.1. Pau.de Caſ.in col. 105.in 1.vol.in vlt.editione.

tex.apertus in l.emptor.C.de præſcrip.lon.tem. Tu dicas, ꝙ ex-
ceptio præſcriptionis dicitur exceptio litis finitæ. l.ſi.& ibi Bar.
ff.pro ſuo. nam ſicut exceptio tranſactionis, & iuriſiurandi, &
ſimilium impedit litis ingreſſum, ita ẽt iſta exceptio præſcriptio
nis, quia eſt exceptio litis finitæ, vt dixi ſ.eod.§.æquè ſi debitor.
dic, vt ibi. Nec ob.d.l.emptor. quia tota virtus conſiſtit in modo
opponendi. Nam poteſt opponi ad proceſſum, & impedit litis
ingreſſum.d.l.ſi.aut opponitur ad merita cauſæ, & ita loquitur
d.l.emptor. Ita dicit Bar. in d.l.ſi. Vnde ſi dicit opponens, nõ po-
tes agere, quia actio tua eſt perempta tempore, & tunc impedit
litis conteſtationem.l.omnes.in fin. C.de præſcrip.30.anno. vbi
præcipit, quod tale ius non moueatur. facit l.ſicut.in ſi.eod.titu.
ibi, nulli mouendi &c. Sinautẽ opponatur ad proceſſum. vide-
licet dicendo, dico talem agere non poſſe, vel non eſſe audien-
dum, vel litem conteſtandam non eſſe, quia ſi actio eſt perem-
pta præſcriptione, dicetur dilatoria. Sed ſi opponeretur ad inſtã
tiam cauſæ, vel ſi nego te ius habere, vel dico me abſolui debe-
re, quia præſcripſi, tunc opponitur in vim peremptoriæ, & non
impedit litem conteſtari. Ita poteſt intelligi d.l.emptor. Et ita ẽt
ibi dicit Bar.& pro hoc.l.eleganter.§. ſi quis poſt.& ibi Bar.ff.de
condi.indeb.& idem no.Bar.in l.cum quæritur.in ſi.prin.ff.iudi
catum ſolui. Ex propoſitione igitur ipſius apparebit, an ſit per-
emptoria, an dilatoria, quod no. Et prædicta ſunt vera, ſi ille, qui
talem exceptionem opponit, eſt paratus eam incontinenti pro-
bare, & ita ſe offert, aliàs autem ſi requireret altiorem indaginẽ,
fieret conteſtatio reſeruata exceptione dilatoria. vt eſt text. ex-
preſſus in l. nam poſtea.in prin.ff.de iureiur. Facit quod no.Bar.
in l.ille a quo.§.ſi de teſtamento.in fin.ff.ad Trebel.& facit quod
86 dixi ſ.in rub.ita dixit Bar.in d.l.ſi.pro ſuo.¶ †Quid de exceptio-
ne impediente cumulationem, quando debeat opponi, & an in
effectu ſit dilatoria, vel peremptoria, vel anomala, nam Bald.in
l.edita. C.de eden.dicit, aut talis exceptio differt, aut perimit. Si
differt, aut cumulatio præceſſit litem conteſtatã in primo libel-
lo, & debet opponi. C.de exc.l.ſi.& quod ibi Bar.ff.de eui.l.ſi mã
cipium.§.1.C.commu.diui.l.2.in glo.& ibi Bart.& doct.& not.
Bart.in l.fundi.circa ſi.ff.de exce.aut talis exceptio præceſſit cu-
mulationem, quia poſt litem conteſtatam in prima actione fuit
porrectus ſecundo libellus, & tunc dic indiſtinctè obijci poſſe
ad conteſtationẽ ſecundi iudicij, & non poſtea.ff.de iud.l.ſed &
ſi ſuſceperit.in princ.& quod ibi not.C.de accu.l.ſi accuſationi-
bus.ſi eſt dilatoria. Si verò eſt peremptoria exceptio cumulatio
nis, & etiam actionis ſecundo loco propoſitæ, tunc vſq; ad ſen-
tentiam opponi poteſt.de quo dic, vt dixi ſ.de actio.§.ſi minus.
ver.quæro, qñ iſta exceptio impediens &c.dic; vt ibi.¶ Nunc per
modum regulæ, per aliquos actus, & partes iudicij diſcurrẽdo,
videamus quando exceptio opponi poſſit, & de eius effectu. Et
prima pars iudicij incipit a vocatione in ius.vt ſ.de pœna teme
rè litig.§.ſi.dic, vt ibi ſcripſi.& not.glo.in rub.C.de in ius voc.&
87 in rub.ff eo.tit. Et †ſic ſi contra iſtam citationem velis oppone-
re ad finem, vt vlterius non procedatur, & feratur abſolutoria
ab obſeruatione illius iudicij, opus eſt, ꝙ ſtatim opponas, ꝙ nõ
fuiſti citatus perſonaliter, vt requirebatur in illo negotio, vel ꝙ
talis citatio non deuenit in notitiam tui, tali tempore, quo po-
tuiſſes comparere.l.2.§.ſi.cum glo.& quod ibi ſcripſi.ff.qñ app.
ſit. Vel opponere, ꝙ tu non fuiſti citatus peremptoriè, vt requi-
rebatur, vel ꝙ non fuiſti citatus ter loco peremptorij. iuxta no.
in l.tres denunciationes.& l.conſentaneum.C.quo.& quan.iud.
l.ad peremptorium. ff.de iud.no. Bart.& ibi latè ſcripſi in l.ſi fi-
nita.§.Iulia.ff.de dam.infec. Si autem non vis opponere, tunc in
prin.iudicij tempore dictæ citationis potes poſtea qñcunque in
quacunque parte iudicij opponere, ꝙ iudicium non tenet, quia
non fuiſti citatus legitimè, & ideo non comparuiſti, vel ẽt non
comparuit actor, vel ſi comparuit, nõ accuſauit legitimè tuam
contumaciam, nec licentiatus receſſit. iuxta no.per Bar.& ibi
ſcripſi in d.§.Iulia. Vel opponere potes, quia in primo termino
comparuiſti, & non actor, licet in ſecundo termino actor com-
paruerit, & non tu reus, & ideo his caſibus contra te, tanquam
contumacem procedi non potuit.iuxta l.& poſt edictum §.ſi.ff.
de iud.& quod ibi per doct.& Ang.& no.Bar.& Ang.& Mod.in
l.qui ante calendas, & ibi dixi.ff.de verb.obli.¶ Secundò facta ci
tatione porrigetur libellus.auct.offeratur.& auc.libellum. C.de
lit.conteſt.& c.1.de lib.obl.& l.1.cum ibi plene not.per gl.Bar.
& doct.ff.de eden.& l.edita. & ibi plenè per doct. C.de eden.&
88 c.examinata.de iudi. † Et ſi ego volo opponere exceptionẽ cõ-
tra libellum, ꝙ ſit ineptus, quando ergo dictam exceptionẽ ine-
ptitudinis libelli opponere poſſim, & debeam, & dic, ꝙ nõ tan-
tum in principio iudicij, quod (vt plurimum) eſt ſtylus cauſidi-
corum, quia in primis exceptionib. opponendo contra libellũ,
dicunt ipſum libellũ fore ineptum &c. Sed tu dicas, ꝙ qñcunq;
non ſolum in principio talis exceptio opponi poteſt, vt eſt glo.
ſing.ſ.de obli.in prin.in glo.in verſ.ſecundum.in ſi. Intantum ꝙ
ẽt ſi ſententia feratur ſm dictum libellum ineptum, nunquam
tñ talis ſententia tranſit in rem iudicatam, immo de ineptitudi-
a ne libelli ſemper poteſt opponi.[a] Intantum ꝙ licet à dicta ſen-
tentia appelletur, & petatur reformari, iudex appellationis non
poſſet reformare dictam ſententiam. vt eſt tex.ſing.in c.cum di-
lecta.de emp.& vend.& ibi Pet.de Anch. Ant.de But. Io.de Imo.
quod eſt ſingulariter notãdum. Et eſt ratio, quare talis exceptio
ſemper poteſt opponi, quia ibi non põt eſſe, vel dici iudicium,
vbi non eſt fundm̃, & pro hoc d.c.examinata.de iu.vbi videtur
caſus. Et intelligas ineptum fore libellum, qñ de iure aliquo ca-
ſu non procedit, vel non concludit de iure ſub iſta forma, ſem-
per opponas tu, (& ſufficit) videlicet dico dictum libellum de
iure non procedere, vel de iure non concludere, & ſufficit, etiã
ſi aliud non opponas. Et tene menti, ꝙ prædicta procedunt, niſi
talis ineptitudo procederet ſolum reſpectu cauſę non expreſſę,
nam tunc quando libellus eſt generalis, debet contra talem ge-
neralitatem opponi ante litem conteſtatam, aliàs procederet li-
bellus, & iudicium.l.ſi.cum ibi not. C.de anna.excep. Ita dicunt
doc.in l.1.ff.de eden.& in d.l.edita. & l.ſi.licet in veritate illa l.ſi.
in hoc non probet, ſed loquitur in ſuo caſu ad interrumpendã
præſcriptionem, quæ eſt odioſa. & ideo omnes cauſidici dicunt
in primis eorum exceptionib. ꝙ dictus libellus eſt dubius, ob-
ſcurus, & generalis. & bene faciunt, licèt melius facerent dicere
in ſpecie, in qua parte, & in quo eſt dubius, obſcurus, & genera-
lis. ¶ Verùm porrecto libello, quia iudicium conſiſtit ex tribus
perſonis, videlicet actore, reo, & iudice.c.forus.de verb.ſig. vi-
deamus de vnoquoque, quæ exceptiones poſſint opponi, & qñ
debent opponi, & ꝯ quem exceptiones poſſunt opponi, an con-
tra actorem ſuo nomine agentem, an contra quemcunq; alieno
agentem nomine, vel ad vtilitatem alienam, & ẽt ꝯ reum, vel ꝓ
reo comparentem. Et quę exceptiones poſſint opponi ꝯ iudicẽ,
89 vide quæ ĩ.dicam.in §.ſi.¶ †Quid de exceptionibus concernen-
tibus ineptitudinem alterius partis proceſſus. diſtingue, aut alle
gatur defectus in omiſſione, & tunc aut defectus eſt in ſubſtan-
tialibus, & talis defectus poteſt allegari qñcunq;, ẽt poſt ſenten-
tiam, vt quia non eſt lis conteſt. vel quid ſimile. & eſt ratio, quia
propter hoc ſententia redderetur retro nulla. C.de ſen.l.prola-
tam.& ibi gl.& doc.C.quomodo, & quãdo iudex.l.ſi vt propo-
nit.& l.ea quæ. Aut eſt in alijs, quæ non ſunt ſubſtãtialia, & tũc
talis defectus debent opponi ante ſententiam, non poſtea, niſi
ab ea fuerit appellatum: vt extra de proba.cap.qm̃ contra.& ibi
gl.ſi.& per Ioan.And.in c.in præſentia.de renun.in ſi. Si verò in
ordine, & pręparatione ſit omiſſio, vel defectus, & tũc aut eiuſ-
dem cauſæ ad ſeipſam, & talis præpoſteratio vitiat proceſſum.
d.l.prolatam.& extra de iudicijs.c.exhibita. Et ideo quandocũ-
que põt opponi, etiam poſt ſententiam, quia redditur nulla. aut
vnius cauſæ ad aliam, & tunc aut quælibet earum eſt mouenda
inter eaſdem perſonas, aut inter diuerſas. Si inter eaſdẽ, & tunc
glo.vult, ꝙ ante lit.conteſt.debet opponi. l.ſi mancipium.§.1.de
euict. Et ratio dñæ inter iſtum caſum, & præcedentem eſt, quia
in primo caſu ordo eſt de forma illius iudicij, cum quodlibet to
tum requirat ſuam formam.l. Seia. de aur.& argen.leg. ideo ea
non ſeruata, non habet ſubſtantiam.ff.ad exhiben.l.Iul.§.ſed &
ſi quis. In ſecundo caſu ordo non eſt de forma alicuius illorum
iudiciorum, ſed ſimpliciter vnius totius ad aliud, & nõ eſt om-
nimodæ neceſſitatis, ſed potius vtilitatis, & voluntatis, & ideo
& meritò apertè debet opponi ante litem conteſt. vt appareat,
ꝙ non cõſentit actui ſibi præiudiciali, ſi inter diuerſas perſonas,
vt rei fideiuſſoris, & pignorum poſſeſſoris petentiũ primò con
ueniri reũ principalem.auc.ſed hodie. C.de actio.& ob.& ſcri-
90 pſi ſupra de actio.in §.ſi quis in fraudem.¶ †Quæro itaque, quæ
exceptio dicatur iſta, quam opponit fideiuſſor, vel pignorũ poſ
ſeſſor, & per conſequens qñ debeat opponi, & gl.ſi.in l.2.ff.en.
dicit hanc exceptionem fore anomalam, & ſic poſſe opponi an
te lit.conteſt.& ẽt poſtea. & mouetur ex eo, quia dubium eſt, an
ſit tẽporalis, vel perpetua, & ideo in dubio iudicandum eſt, vt
de perpetua.l.ſufficit.ff.de condi.inde. Sed in cõtrarium adducit
Iac.de Are. quia adultera non poteſt accuſari, niſi prius adulter
accuſetur.

ADDITIO.

a Opponi. Adde quæ not.Iaſ.in propoſito multum eleganter.in l.eleganter.in §.poſt tranſactionem ff de condi.inde & de hac exceptione ineptitudinis libelli. vide pulcrum conſi. Bal.84.quod incip. verba libelli.in 2.col.ibi iſte eſt ergo libellus.in 1.lib. Bartho.ab Horat.

accuſetur.& hoc poteſt ipſa mulier excipere vſq; ad litem conteſt. ſeu antequam recipiatur nomen ſuum inter reos, non poſtea.l.ſi maritus.§.præſcriptiones. ff.de adul.ergo nec in propoſito,cum vterque eſt eiuſdem ordinis.& hanc partem tenet Pet. & Cyn.in 6.q.in d.l.exceptionem.C.de proba.& hoc etiã tenet Bart.in d.l.2.in fin.ex eo, quia exceptio non perimit,nec impedit perſonam agere,ſed ſolum petit, vt principalis prius excutiatur.& hoc etiam tenet Saly. in d.l.exceptionem.quia iſte ordo nõ eſt de forma alicuius totius,ſed in ordine vnius totius ad aliud,& eſt ob vtilitatem fideiuſſoris inuentus, cui tacitè renuntiare potuit,patiendo ſecum litem conteſtari.Nec obſt.ratio gl. dum dicit,quòd de forma exceptionis poteſt eſſe perpetua, reo principali poſtea ſoluente.Quia reſponde,ſecundum Bar.quòd illud non contingit principaliter vi exceptionis,& eius naturę, ſed vi, & poteſtate ſolutionis, quæ omnem obligationem diſſoluit. Vel aliter, exceptio dubia,ſi defenſio ſit perpetua,iudicatur perpetua quo ad repetitionem ſoluti. vt eſt tex.in d.l.ſufficit.& ſic non quo ad omnia,vt in caſu noſtro.Vel ſic,exceptio dubia iudicatur perpetua, quando dependet ab euentu futuro, vt ibi. non ſi à ſtatu præſenti,vt puta,an principalis ſit ſoluendo vel non,quia tunc in ſe non eſt dubia, licet in noſtra cognitione non ſit certa. l. cum ad præſens. ff. ſi cert. peta. quod not.

91 ¶ † Quæro, video quòd terminus ad opponendas dictas exceptiones dilatorias, vel peremptorias eſt à iure ſtatutus, an iudex poſſit dictum terminum variare, & dicas, q; ex iuſta cauſa poteſt.l.2.& ibi Bar.Ange. & Mod.& ibi dicã.ff.de re iud.& hoc tenet Io.And.in addi.Spe.in tit.de dila.§.ſi.ver.& not.licèt ibi re

92 fert Guil.de Suz.tenentem contrarium. ¶ † Quid ſi aſſignatur terminus ad exceptiones proponendas, an ſufficiat proponere vnam exceptionem in ſpecie, & dicere alijs ſaluis &c.ita q; pp iſtam proteſtationem poſſit poſtea alias exceptiones opponere elapſo eo termino? dic,q; non. vt eſt gl.no.in c.paſtoralis.extra eo.tit.facit.l.ſcire oportet.ff.de excuſ.tut.Et not. Bart.in l.1.ff.eo. tit.quod tene menti ad limitationem eorum, quæ ſcripſi ſ.eo.in rub.allegando Bal.in l.Titiæ textores.de leg.1.ſed licet non poſſit alias exceptiones proponere elapſo dicto termino dato ad excipiendum,poteſt tamen agere, nec actiones ei deſcendentes ex dictis exceptionibus perdidit, & amiſit, ſecus ſi fuerit ſtatutus terminus ad agendum. quia tunc elapſo termino perditur actio.l.Titia.& ibi glo.& Bar.ff.de act.& l.diffamari.& quod ibi Bal.& Saly.C.de inge.&.manumiſ.& l.ſi ea quæ.& ibi Cyn.Sal. & doc.C.qui accu.nõ poſ.& ſcripſi ſ. eo.in rub. Exemplum eſt, dato termino ad excipiendum de ſpolio, eo non probato, pôt poſtea de ſpolio principaliter agi. vt no.in reg.mora.de reg.iu. in 6.& in c.2.de ord.cog.facit in ſimili.l.ſi prius. cum ibi not.ff. de no.ope.nunc. ¶ Aduertas tamen,& tene menti,q; licet detur terminus generalis ad opponendas ſuas exceptiones,non includitur tñ,q; ſi quis habeat aliquam exceptionem anomalã, quin elapſo etiam termino illam opponere poſſit, & per conſequẽs in tali termino non comprehenditur talis exceptio, vt no.Bald. in d.l.exceptionem.ff.de prob.& in l.ab executione.C.quo. appel.non reci.Sed licet in dicto termino poſſit opponere oẽs, & ſingulas exceptiones, quæ ſibi realiter competunt, non tamen poteſt opponere exceptiones, quæ de præſenti non competũt, ſed aliquo obſtaculo de medio remoto competere poſſent, ita dicit Barto.in l.qui ob rem. per illum tex.coniuncta.l.qui exce-

93 ptionem. de condi.indeb.quod not. † Et etiam tene menti,q; ſi detur alicui terminus ad probandum, ſiue actori ad probandũ

a intentionẽ ſuam, ſiue reo ad probandum exceptiones ſuas, ᵃ & intra dictum terminum producit iura ſua iudici,niſi citetur aduerſarius ad contradicendum,& copia detur parti aduerſæ,nõ dicitur probaſſe.ita dicit ſing. Bart.in extrauag.ad reprimendũ. in ver.de plano. & Lud.in d.l. qui ante calendas. de verb.oblig. Quod in actu practico tu cauſidice perpetuò tene menti.

ADDITIO.

a Exceptiones ſuas. Vide Dyn.& Ioan. And in c.indultum de reg.iur.in 6.vide tex. in c. paſtoralis.& ibi per ſcr.de excep.per Cyn in l.iudices.C.de iu.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio contra reſcriptum ſub qua forma opponi poſſit.*
2 *Miles an,& quando litigare poſſit.& nu.7.*
3 *Iudex an poſſit procuratoriam exceptionem opponere, quando per partem non opponitur.*
4 *Sententia lata cum procuratore nullum habente mandatum agente nomine meo poteſt a me ratificari,& ratiohabebit iudicium.*
5 *Mater pro filio quando ad agendum admittatur.*
6 *Mater agens pro filio an dicatur intercedere pro alio,ita quod nõ admittatur,niſi renunciet Velleiano.*
8 *Clericus an poſſit eſſe procurator.*
9 *Doctor vel aduocatus an procurator eſſe poſſit.*
10 *Exceptiones quæ poſſunt opponi contra reſcriptum.*
11 *Regularia reſcripti quæ ſint.*
12 *Iudex quotuplex ſit. & quid contra eius perſonam opponi poſſet.*
13 *Iudex delegatus remotus habet executionis officio.*
14 *Iudicis incompetentia a quo poſſit cognoſci.*
15 *Iudex infamis, cui non opponitur, an poſſit ab onere iudicandi ſe abſtinere.*
16 *Forma exceptionis ad repellendum iudicem & nu.18.*
17 *Iudicis recuſati proceſſus an ſit nullus.*
19 *Arbitri,vel arbitratores qui eſſe poſſint,& quæ contra eorum perſonas obijciantur.*
20 *Spiritualia an in laicum compromittantur.*
21 *Statu libero an in iudicio agere,accuſare non liceat.*
22 *Pupillus an ſine tutore poſſit eſſe in iudicio.*
23 *Infantia proximus an iudicetur ſicut proximus pubertati.*
24 *Pubes minor 25.an.an in iudicio eſſe poſſit ſine auctoritate curatoris.*
25 *Prodigus non poteſt agere. vel accuſare ſine tutore, & idem in ſurdo, muto,& furioſo,ſiue demente.*
26 *Læſæ maieſtatis,vel hæreſis crimẽ contrahens agere nec accuſare põt.*
27 *Filius,& hæres hæretici patris,vel matris ab agendo repellitur. Filia hębrei effecta chriſtiana,à patre hębreo dotari debet.*
28 *Vxor repellitur contra maritum ab agendo de dote conſtante matrimonio.*
29 *Maritus contra vxorem, & vxor contra maritum non poſſunt actiones famoſas,vel pœnales intentare.*
30 *Pater non auditur contra filium,nec filius contra patrem.*
31 *Filius in caſibus,in quibus poteſt agere contra patrem, non admittitur niſi prius petita venia.*
32 *Banniti ſpoliatores,& excommunicati ab agendo repelluntur.*
33 *Monacho conuerſo an agere liceat.*
34 *Fideiuſſor an agere poſſit contra reum pro quo fideiuſſit, antequam ſoluat.*
35 *Repelli ab agendo qui poſſunt.*
36 *Procuratori quæ obijci poſſint,& quibus repellatur.*
37 *Procurator an teneatur cauere de defendendo dominum ſuum.*
38 *Procurator an,& qualiter poſſit alium procuratorem conſtituere,& vices ſuas committere.*
39 *Procurator habens mandatum ad lites præſenſ, appellationem a diffinitiua per eum interpoſitam proſequi non poteſt.*
40 *Procurator ſimpliciter conſtitutus ad agendum, defendendum, &c. an ad futuras cauſas conſtitutus dicatur.*
41 *Procurator habens poteſtatem a domino ſubſtituendi, vnum,vel plures procuratores,an ante litem a ſe conteſtatam poſſit ſubſtituere.*
42 *Procurator in rem ſuam qui,& qualiter poſſit conſtitui.*
43 *Procuratori in rem ſuam quæ obijci poſſunt.*
44 *Procuratori in rem ſuam an opponi poſſit, quod dominus eſt legalior, & tanquam melius informatus reſpondeat poſitionibus.*
45 *Ceſſionarius an ante litem conteſtatam teneatur facere copiam ſuæ ceſſionis.*
46 *Verba ponens eum in locum ſuum, in procuratorio poſita quid importent.*
47 *Sindicus quibus exceptionibus repellatur.*
48 *Collegium qualiter coadunari poſſit deficiente collegio, vel conſilio.*
49 *Poteſtas, vel principalis officialis loci intelligitur cõſtitutus ſindicus pro conſeruandis,& defendendis rebus,& iuribus municipij. quoties in ciuitate, vel municipio non eſt ſindicus ſpecialiter deputatus.*
50 *Sindicus vniuerſitatis quis creare debeat.*
51 *Vniuerſitatis ſingulares an poſſint conueniri ex obligatione facta per ſindicum habentem mandatum ad obligandum vniuerſitatem, & ſingulares perſonas vniuerſitatis.*
52 *Tutori,& curatori quæ obijcienda & nu.57.*
53 *Tutoris vel curatoris actori quæ obijci poſſint.*
54 *Actor tutoris an teneatur cauere de rato.*
55 *Furioſi curatori quæ opponi liceat.*
56 *Furor quomodo probetur.*
58 *Curator quando ſit dandus bonis.*
59 *Economo quid opponi poteſt.*
60 *Orphanotrophi qui dicantur.& quale ſit eorum officium.*
61 *Hoſpitale an eiſdem priuilegijs gaudeat, quibus gaudet minor, & eccleſia.*
62 *Abſentiam excuſantes,eorumque officium quale ſit.& nu.63.*
64 *Procurator quomodo in criminalibus repelli poſſit.*
65 *Coniuncti an pro coniunctis agere poſſint, & quæ eis obijciantur. & numero 68.*
66 *Conſortes eiuſdem litis an pro conſortibus ſine mãdato agere poſſint.*
67 *Coniuncta perſona vſque ad quem gradum dicatur, ita quod ſine mandato agere poſſint.*
69 *Amicus an pro amico poſſit agere ſine mandato.*
70 *Defenſor quis dicatur.*
71 *Defenſorum quod genera ſunt.*
72 *Libelli forma excipiendi cõtra defenſorem, & ſententia contra eum.*

Præterea. Exceptionum tertium genus eſt, quia quædam
vocatur dilatoria iudicij perſonam reſpiciens;
vt exceptio incompetentis procuratoris, & ſimilis.h.d. primo.
Infamis autem poteſt eſſe procurator, & procuratorem con-
ſtituere.h.d.vſque ad finem, legam tamen per partes. ¶Nota,
ꝙ non ſolum ex re poteſt eſſe exceptio dilatoria, vt in §. ap-
pellantur. i. eod. ſed etiam ex perſona, vel propter perſonam,
vt hic.& l.ita demum.& l.alienam. cum ſi. C. de procur. ¶Not.
quòd quis non poteſt in iudicio comparere per militem,
nec etiam per mulierem. Et ſic no. quòd miles, vel mulier alie-
nam litem proſequendam in iudicio ſuſcipere non poteſt, &
ſic non poſſunt fungi miles, vel mulier officio procuratoris.
¶Nota ibi, nec ex ſacro reſcripto. ꝙ nõ valeret reſcriptum prin
cipis, quo habilitaretur miles, quòd poſſit eſſe procurator. Et
eſt ratio, quia eſſet contra publicam vtilitatem, ita habetur in
l.militem. C. de procu. & ibi Barto. & doc. Vnde princeps au-
fert ſibi hanc facultatem ad hoc, vt milites non litigiis foren-
ſibus, ſed armis & exercitio armorum vacare debeant. l. fina.
in princ. C. de iure deli. Sicut princeps non intendit valere re-
ſcriptum ſuum contra iam iudicata, quæ tranſierunt in rem iu-
dicatam, vt ſit finis litium.l.fin. C.ſen.reſcin. non poſſe.cum ibi
no.per glo. & doc. & maximè Bald.& Saly. ¶Ex quo not. ꝙ in
1 iudicio opponi poteſt exceptio contra † reſcriptum ſub hac
forma, videlicet, quòd huic negotio princeps fecit præambu
lam clauſulam derogatoriam, quoniam quando eſt talis clau-
ſula derogatoria, reſcriptum poſtea ſequens non valeret.l.ſi mi
hi & tibi.§.fina.cum gloſ.de leg.1. & ibi docto. & in l.ſi quis in
princ.teſtamenti.ff.de leg.3.& no.in l.2.& in l.ſi. C.ſi cõtra ius,
vel vti. pub. quia tunc talis impetratio, & reſcriptum præſu-
mitur obtentum ad importunitatem impetrantis. l.1.C.de pet.
bo.ſublata.libr.10. & ibi Bartol. facit l.3.in princ. & ibi Bartol.
ff.quod quiſque iuris. & facit cap. ſi motu proprio, & ibi glo.
& docto. de præben. in 6. Et prædicta ſunt vera, niſi princeps
in ſecundo reſcripto reuocatorio primæ ſuæ ordinationis fa-
ceret ſpecialem mentionem de dicta ſua prima ordinatione;
vt ſi diceret in ſpecie, non obſtante tali alio noſtro reſcripto,
vel ordinatione, vel lege derogatoria. vt not.Bald. & Salyc.&
doc.in d.l.fin. C.ſenten.reſcind. non poſſ. Et not.glo.& doc.in
d.l.ſi quis in principio teſtamenti.& in d.l.ſi mihi, & tibi.§.fina.
& in d.l.fina.C.ſi contra ius, vel vti.pub. & facit quod not.Iac.
Butr.& Bart.in proœmio digeſtorum.& quod no.Saly.& Ang.
in ſimili in l.ſancimus. C.de teſt.& Barto.in extrauag.ad repri.
in ver. non obſtantibus. & facit quod not.glo. & doc.in l.1.C.
de natu. lib. & quod not. gl. & doc. in auct. hoc inter liberos.
C.de teſt. Et prædicta procedunt, etiam ſi impetratur contra
talem legem prohibentem impetrationem reſcripti, etiam ex
certa ſcientia principis, ſi apponatur clauſula (non obſtan-
te tali lege in ſpecie, & nominatim) vt not.glo. & Barto.in
l.omnis.C.de aquæductu, libr.11. ¶Not. quòd miles etiam pro
patre, matre, vel vxore, & ſic pro perſonis coniunctiſſimis non
poteſt vt procurator eſſe in iudicio, ſed fœmina interdum pro
his perſonis in iudicio intereſſe poteſt. l.fœminis. ff. de procu-
rat. de quo dicam cum glo. in verſic. mulierem. ¶Sed an miles
pro prædictis perſonis poſſit interuenire, dicam cum gl.in ver.
2 pro patre. ¶ † Not. quòd miles cauſam propriam poteſt in iu-
dicio agitare, etiam per ſe, & dicitur cauſa propria, etiam ſi ſit
factus procurator in rem ſuam, & ſic ſi intentat actionem ceſ-
ſam ex honeſta, & verecunda cauſa.l.qui ſtipendia. C.de procu.
quod etiam tunc eſt verum, dummodo non offendatur diſcipli
na militaris.de quo dicam infra cum glo. in verſi.offenſa. ſecus
ergo ſi dicta ceſſio iurium non eſſet ex verecunda, & honeſta
cauſa. quia tunc diceretur redemptor litium, quod non conce-
ditur.l.ab Anaſtaſio.C.man. & d.l.qui ſtipẽdia. ¶Not.quòd iſta
a eſt exceptio procuratoria (tu non es procurator, [a] tu non po-
tes eſſe procurator, vt quia miles, vel ſimilis, vel quia non do-
ces de mandato.) l.inter quos.§.pe.ff.de dam.infe.& ff.man.l.ſi
fideiuſſor.§.quædam. Sed ſi dicatur, tu non es procurator, nec
3 vnquam fuiſti, tunc talis exceptio † non eſt propriè illa, de qua
hic loquitur, quoniam illa talis exceptio poteſt opponi quan-
docunq;, & oppoſita reddit iudicium retro nullum, & ſic non
eſt illa exceptio procuratoria, & dilatoria, de qua hic, quę debeat
opponi ante litem conteſta. vt dictum eſt ſupra eod.§.appellan
tur, vt l.licet. C.de procu. & c.noſtra.in ſi.de proc. In vnoquo-
que.n.iudicio perſonæ ſunt legitimandę. l. ſi quęramus. ff.de
teſta.etiam ſi ſit iudicium ſummarium, & executiuum. vt eſt gl.
ord.in l.2.& ibi Bartol. C.de edict. diui Adri.tol. Et hæc proce-
dunt, quando cauſa defenditur, ſed quando agitur contra con-
tumacem, tunc talis exceptio non venit opponenda per iudi-
cem, vt videtur caſus in d.l.inter quos.§.alieno.in verſ.ꝙ ſi rei,
ſed legitimabitur poſtea perſona procuratoris, cum agetur de
nullitate, & validitate proceſſus. Et ſic not. ꝙ non poteſt per iu-
dicem opponi talis exceptio, ꝙ non ſit talis procurator, quãdo
non opponitur per partem, ita dixit ſingulariter Bar.in d.l.alie-
no.in ſi. licèt per iudicem poſſit opponi talis exceptio, videli-
cet, ꝙ comparens non poteſt eſſe procurator, vt quia miles, vel
fęmina, vel alius inhabilis, & hoc propter decorem iudicij.l.fi-
lius.§.veterani.ff.de procu. de his tamen vide quę notãter ſcri-
4 pſit do.meus Ioan.de Imo.in d.§.alieno. ¶ † Ex his infertur, ꝙ ſi
procurator, qui nullum mãdatum habet, agat nomine meo, &
pro me feratur ſentẽtia poſſum ratificare, & retro valebit iudi-
cium, & ſententia, vt eſt glo.ſingularis. & ibi Iaco.de Are. Bart.
Ang.& Raph.ĩ l.ſi mater. §.hoc iure. ff.de excep.rei iud.& iſtud
teneas.& ita ſemel vidi practicari, licèt allegaretur glo.in con-
trarium.& ibi Vltramon.& Sal.in l.ſi tutor. C.ſi tutor, vel cura-
tor interue. quæ omnia no. ¶In gl. mulierem. in ſi.dic, ꝙ etiam
5 poteſt agere † pro filio, dummodo ipſa mater ſit maior, & om-
nia, quæ hic enumerantur in glo.in patre, interueniant in filio,
vt.ſ.ſi filius, aut propter ætatem, aut morbum agere non poſſit,
nec habet aliquem idoneum, qui pro eo agat. Sed quod dixi de
ętate, dic, vt ſtatim dicam. quia his caſibus eſt eadem ratio in
filio quę eſt in patre. ita dixit Bar.in d.l.fęminis.& doc.in l.alie-
nam.C.de procur. Si autem filius ſit minor, mater non admitti-
tur in iudicio, etiam ad defendendum, nedum ad agendum. vt
d.l.alienã. Sed debet ei tutorem, vel curatorem petere, vt ibi in
gl. quod procedit in cauſa principali, ſed in cauſa appellatio-
nis mater pro omni ſuo filio, & per conſequens etiam pro mi-
nore admittitur. vt eſt caſus in l.1.ff.de app.rec. Et ſic no. ꝙ ma-
gis admittitur mater pro filio in cauſa appellationis, quam in
cauſa principali. Et eſt ratio, quia appellatio eſt maioris prę-
iudicij. vt no.in cle.quamdiu.de ap.& auc.ſi tamen. C.de temp.
app. facit l.properandũ.in ſi.cum ibi no. C.de iud. Quod Raph.
in d.l.1. intelligit verum, etiam ſi mater caueat de rato, tamen
ad appellandum admittitur. per d.l.1.ad differentiam, quam ibi
facit tex.inter negotiorum geſtorem, & matrem. Sed mihi hoc
non placet, quia regula eſt, ꝙ cõiuncta perſona, quę in caſibus,
in quibus de iure admittitur, pro coniuncta nunquam admitti-
tur, niſi caueat de rato, l.3.§.1.ff.iud.ſol. etiam ſi ſit pater pro fi-
lia.l.non ſolum.ff.ſo.mat. licèt etiam actio per eum mota ſit cõ-
munis patri, & filiæ.l.2.§.1.& §.ſi.ff.ſol.ma. poteſt etiam mater
liberale iudicium pro filio proſequi, & etiam inuito filio. Et eſt
ratio, quia tali caſu diceretur ęquè bene proſequi cauſam pro-
priam.l.2.3.& 4.ff.de lib.cau. Quod eſt verum, quando nõ eſſet
alius maſculus idoneus, qui in dicto iudicio liberali agere vel-
let, tunc enim etiam omnibus fęminis de cognatione illa, non
6 ſolũ matri hoc permittitur, ut dixit tex.in d.l.3.de li.cau. ¶ † Et
an talibus caſibus, quando mater agere poteſt, dicatur interce-
dere pro alio, ita ꝙ non admittatur niſi renunciet Velleiano? Bar.
eſt ſibi contrarius. nam in d.l.alienam. tenet, ꝙ non iuuetur, niſi
expreſsè renunciet Velleiano.& iſtã opi.eſt ibi ſecutus Bal. Sed
Bar.in d.l.1.de app.rec. dixit, ꝙ licèt dicatur propriè intercede-
re, non tamẽ iuuatur Velleiano, vt ibi, ſicut filius minor, qui a-
liquando admittitur ad tuitionem patris. iuxta l.exigendi. C.de
procu. nõ iuuatur ratione minoris ætatis, ne aduerſarius læda-
tur beneficio legis, quæ prædictas perſonas in dictis caſibus ad
mittit. Iſtam ſententiam fuit etiam amplexus Cyn.in d.l.alienã.
& hanc tenet Raph.in d.l.1. & ibi Mathæſilanus. & hanc etiam
fuit ſecutus Bar.in l.fœminæ.ff.de procu. Et iſta opinio eſt com
munis. de quo vide Iacob.But.& Saly.in d.l.alienam. qui diſtin-
guunt. dic, vt latius de hoc ſcripſi in d.l.1. ¶In glo.nec pro pa-
tre.in fin.dic, ꝙ iſto caſu dicitur defendere cauſam propriã pro
ſuo intereſſe, vt d.l.1.2.3.& 4.ff.de lib.cau. facit l.non tantum.&
quod ibi per doc.& quod ibi ſcripſi.ff.de app.dic, vt ſupra dixi in
7 notabilib. ¶In glo. ſine offenſa. ibi, exercitiũ militare. † No. ergo
rationem, quare miles non poteſt eſſe procurator, ne offenda-
tur diſciplina militaris, & ſic propter publicam vtilitatem. nec
etiam poteſt eſſe aduocatus ſecundum Bal. & Sal. in l.militem.
C.de procu. quia eſt eadem ratio in aduocato, etiam ſi aduerſa-
rius velit, ꝙ vt procurator, uel ut aduocatus ueniat. d.l.filius.§.
veterani. Ex his ſequitur, ꝙ publica vtilitas pręfertur parenti-
bus.l.ut vim.ff.de iuſt. & iure.cum ibi no. facit l.1.in ſi. C.de ca-
tol. Eſt etiam alia ratio, ne ſit propter potentiam terribilis ad-
uerſa-

ADDITIO.

a Tu non es procurator. Adde de exceptione tu nõ es procurator, an poſſit etiã
poſt concluſionem in cauſa opponi, pulchrũ conſi. Alex. de Imo. 72. in 4. par.
per no. Bartho. ab Horat.

uerſario.l.vnica.C.ne lice.poten. & in tit. de his quę pœnæ no-
mine. Et q miles non poſsit eſſe procurator, vel aduocatus, eſt
verum, ſi opponatur, aliàs ſecus, ſi ſub ſilentio pertranſitur.d.l.
filiusfamilias.§.veterani. Item hoc eſt verum in milite, ſecus in
veterano, vt d.§.veterani.niſi repellatur per iudicem. vt d.§. ve-
terani.¶ Ex quo ſequitur, q attenta prima ratione, qua argui po
teſt a ratione ceſſante, q cum illa ratio ceſſet hodie in militi-
a bus noſtri temporis, [a] quia non militant, & ſic non offenditur
diſciplina militaris, q milites noſtri temporis poterũt eſſe pro-
curatores alienæ cauſæ. ita dicunt Bart. & doc. in l.militem.C.
de procurato. & Bar.in d.l.filiusfamilias. §.veterani.facit quod
not.Cy.in d.l.1. C.de iur. & fact. ignoran. & ſcripſi ſupra de te-
ſtam.milit.in princ.Sed ſi ſecunda ratio vigeret, quia licèt non
eſſet in exercitio militiæ, tamen eſſet potens, & terribilis in ci-
uitate, tunc quia iſta vnica ratio ſubeſt, ſufficit ad hoc, vt pro-
curator eſſe non poſsit. Ita dicit Barto.in d.l.militem.quoniam
quoties ſunt duæ cauſæ, quę nocerent, ſiue prodeſſent, licèt vna
remoueatur, ſufficit, q altera remanſerit. §. affinitatis.ſupra de
nupt. Facit glo.notabilis in l. ſi quis ad exhibendum. ff.de exce.
rei iudica. Et vide in Specu. de procur. in §. ratione autem ſui.
in ver. item q eſt miles. Sed quod dixi, militem non poſſe eſſe
procuratorem, eſt verum, niſi in caſibus, qui habentur in tex. &
8 gl.in d.§.veterani.¶ †Quid in milite cœleſtis militiæ, vt in cleri-
co, an poſsit eſſe procurator? dicas, q non, vt notant doct.in d.l.
militem. & not.gl. & Bar.in d.§.veterani. & videtur tex.in Auc.
de ſanct. Epiſco.§.aliud. Sed de iure canonico videtur, q cleri-
cus ſimplex non poſsit eſſe procurator vniuerſalis laicorum,
ſed ad vnam cauſam ſic, ſed promotus non, niſi in cauſis ſpi-
ritualibus, vel niſi pro miſerabilibus, vel coniunctis perſonis,
vel pro eccleſia. & ſic prædicta debent intelligi ſecũdum Ioan.
Fab.hic. Et quod no.Inno.de obli.ad ratiocinan.ca.1.Et in Spec.
de proc.§.ratione autem ſui.in ver.item q Epiſcopus.Religioſi
verò non poſſunt eſſe procuratores de iure ciuili, ſed de iure
canonico ſic, pro ſuis monaſteriis, cum licentia Abbatis, de re
iudi.cap.cum olim. & Clemen.pen.de procu.Sed Petrus, vt re-
fert Cyn. & Saly.in d.l.militem.dicit, q aut quæritur de clerico
clauſtrali, vt ſunt monachi, & religioſi, & tunc etiam pro eccle
ſia ſua non poſſunt eſſe procuratores. in Auc.de ſan.Epi.§.Deo
habiles. Aut de alio, & tunc aut de beneficiato, qui tenetur ſer-
uire eccleſiæ, & tunc non poſſet, niſi in cauſa eccleſiæ. C.de epi.
& cleri.l.placet. & e.tit.l.omnes.§.1. Aut de non beneficiato, &
tunc aut non eſt in ſacris conſtitutus, & tunc indiſtinctè, & in
quolibet foro poteſt eſſe procurator. Aut eſt in ſacris, & poteſt
eſſe procurator in foro eccleſiaſtico, non in foro ciuili.l.conſul
9 ta.C.de teſt. & d.l.placet. quod not. ¶ †An autem miles inermis
militię, vt doctor, vel aduocatus poſsit eſſe procurator? & vide-
tur, q non, quia quotidie dicitur militare.l.aduocati. C.de ad-
uoca. diuer. iud. & ſic cum ſit in exercitio ſuæ militiæ, clarum
eſt, quòd non poteſt eſſe procurator.facit quod not.glo. & doc.
in l.miles.in princ.ff.de re iudica.Et ideo, vt dicta infra in verſi.
fina.huius §.ſecundum Io.Fab. doctores, & licentiati videntur
infames, qui onus procurationis recipiunt, quod no. contra a-
liquos. Tu verò poſſes diſtinguere, vt dicimus in militibus ar-
matæ militię, quia veteranus, qui actualiter non exercet mili-
tiá. & ſic vt milites noſtri temporis poſſunt eſſe procuratores.
nec ea eo quod ſunt milites, poſſunt repelli, niſi eſſent poten-
tes, vt dixi ſupra. Ita dici poteſt, q ſi eſſet aliquis doctor, qui nõ
exerceret officium doctoris, vel aduocati. vt quia non allegat,
non conſulit, non publicè legit propter ignorantiam, & tunc
poſſet dici, q tales poſſunt officiũ procuratoris exercere, quia
in his ceſſant rationes prohibitinę, igitur &c.c.cum ceſſante.de
appella.Facit quod not.Bal.in procemio digeſtorum.vbi dicit,
q huiuſmodi Doctorelli non gaudent priuilegio doctorum, & *
per conſequens tales debent poſtponi militibus noſtri tempo-
ris, licèt doctor egregius militibus præponendus ſit; dic, vt per
eum.¶ In ead.glo.in fin.ibi. l.qui ſtipendia. de procuratore ve-
rò in rem ſuam, & exceptionibus cõtra eum faciam infra quæ-
ſtionem particularem, dic, vt ibi dicam. ¶ Expeditis glo. iſtius
principij omittã verſi.eas verò exceptiones. & gl.ſuam, in ver.
acquieſcere.quod explicabo infra circa ſi. ſeparatim, & de per
10 ſe pro clariori intelligentia. ¶ †Vnde cum iſte tex. faciat men-
tionem de reſcripto principis. ibi, nec ex ſacro reſcripto. videa-
mus de aliquibus exceptionibus, quæ opponuntur, & opponi
poſſunt contra reſcriptum, quando aliquis virtute alicuius re-
ſcripti conuenitur, vt pollicitus ſum in rub.ſupra e.in 4.q.prin.
ver. deueniendum eſt ad quartum principale &c. & primò, &
ante omnia, poteſt opponi, & opponitur contra reſcriptum ſu-
perioris, quod non valet, quia fuit impetratum tacita veritate,
& expreſſa falſitate. vt eſt tex.in l.2.ſi contra ius vel vti.pub.eo.
tit.l. & ſi legib.de reſcri.ca.cæterum. & c.ea parte. cũ diſtinctio-
ne tamen de qua habetur, in ca.ſuper literis.e.titu.videlicet, aut
tacuit tale quid, quod etiam ſi expreſsiſſet, omnino princeps cõ
ceſsiſſet, & valet reſcriptũ, ſecus ſi tale quid tacuit, quod ſi fuiſ-
ſet expreſſum, princeps non conceſsiſſet, & tunc nõ valeret. &
pro hoc de iure noſtro allegatur etiam caſus, ſecundum Iac.de
Are.in l.ſi ſeruus legatus. §.ſi ſeruus alienus.ff.de lega.1.Addas
tamen omnino amplam, & not.gl.in d.c.ſuper literis.videlicet,
quid impetrans debeat in precibus ſuis ſecundum diuerſitatẽ
caſuum exprimere. ad hoc vt valeat reſcriptũ. dic, vt ibi.Quod
ẽt intelligas, ſiue mẽdacium fuerit commiſſum circa narratio-
nem iuris non ſcripti, vt quia in narratione dicebat eſſe in pa-
tria ſua vnam conſuetudinem, vel vnum ſtatutum, quod tñ nõ
erat, licèt in omnibus aliis verum dixiſſet, non tamen valet re-
ſcriptum, ſiue etiam falſum dixiſſet in narratione facti, ſiue om
nia vera narraſſet, ſed tacuit, & omiſit narrare veritatẽ, vt quia
dixiſſet ſe appellaſſet a ſentẽtia lata, & verũ dixit, ſed nõ expreſ-
ſit cauſam, in qua appellauerat, cum eſſet talis naturæ, a qua ap
pellari poterat.l.1.C.de ſen.præfect.prætor. & l.1. & per totum.
ff.a quib.appel.non ſed. & per conſequens nullum mendacium
dicendo, ſed ſolummodo veritatem occultando dicitur falſum
ſupplicaſſe, & ideo nõ valet reſcriptum. iſte eſt proprius caſus
in d.l.2. C.ſi contra ius vel vti.pub. quod eſt menti tenendum,
inta ntum q ſi multa mendacia cumulauit, non ſolum caret im
petratis, ſed etiam ſeueritati ſubiacet iudicantis. & ſic puniri
poteſt. Iſte eſt caſus in d.l. & ſi legibus. cum ibi not.per glo.quã
videas, quæ ponit bonum exemplum.¶ Secũdò poteſt opponi,
q reſcriptum eſt contra ius diuinum, & ſic nõ valet, quia reſcri
ptum contra ius diuinum non valet, 25. quæſt. 5. capit. contra
ſtatuta.hoc capi.nõ reperio ibi.dicas quod eſt 25.q.1. & nõ eſt
mirum. quia non valeret ius commune cõtra ius diuinum, niſi
limitatiuè.vt no.Barto.in l.oẽs populi.ff.de iuſt. & iu.quia infe-
rior non põt opponere manũ ad ſtatuta ſuperioris.c.cum infe-
rior.de ma. & obe. ergo nõ debet valere reſcriptum principis,
cum ſit priuata lex.ut no.in l.1.C.de leg. & in l.fi.C.ſi cõtra ius
uel uti.publi. & q ſit inferior, patet, qui omne imperium dici-
tur prouenisse a Deo.ut in Auc.quomo.opor.epi.l.in prin.¶ Ter-
tio põt opponi, quòd non ualet reſcriptum, quod eſt cõtra ius
humanum, uel utilitatem publicam, uel quod contra ius cõmu
ne fuit impetratum.C.ſi contra ius uel uti.pub. in rubro, & ni-
gro. & C.de præci. Imper.offer.l.reſcripta.cum gl. & ibi doc.C.
de ſacroſ.ecc.l.iubemus nulli.C.de inceſt.nup.in fi. & hoc nõ
niſi de illa lege, contra quam reſcribitur, fecerit mentionẽ, di-
cendo, nõ obſtãte tali lege.ff.de leg.3.l.ſi quis.in prin.C.de teſt.
auc.hoc inter liberos. & l.ſi non ſpãli.eo.tit. & C.de inoff.teſt.
l.ſi quãdo.in prin. & l.2. §.ſi quis a principe.ff.ne quid i lo.pub.
& facit quod dixi ſupra in notabilib. ſecus ſi dicatur in reſcri-
pto non obſtante aliqua lege, quia tunc non ualet, quando de
aliqua lege non eſt facta ſpecifica mentio.argumen.l.ſed & quis.
in §.quæſitum. ff.ſi quis cau. cum ibi not.per gl.Bart.Bal.Ange.
Sed ſi diceret non obſtante aliqua lege in contrarium, quolibet
faciente, tũc ualeret, & uideret eſſe derogatum omnib. legibus
contrariantib.no.Bar.in l.fi. & ibi do.C.ſi cõtra ius, uel uti.pub.
Et plenè per Bar. in extraua.ad reprimendum.uer.non obſtãte.
Dic, ut ibi plenè per eum, quoniam dicta clauſula, non obſtan-
te, eſt neceſſaria quando reſcriberetur ad priuatam utilitatem
alicuius, quia ſemper dicitur in ſe habere clauſulam derogato-
riam præambulam. ſecus ſi reſcriberetur ad publicã utilitatẽ,
quia nõ eſt opus, ut apponatur clauſula, non obſtante.l.nec dã-
noſa. & quod ibi per doc. C.de præc.Impe. offe. Dic latius per
Bar.in d.uer.nõ obſtãte. ¶ Quartò, põt opponi, quòd non ualet
* reſcriptum, quia fuit impetratum per fraudem [b] ad utilitatem
alterius.arg.l.tertius. ff.de bo.poſſ. & habetur in l.bonorum.C.
q admit.ad bo.poſ. & in l.1. & l.uniuerſis. C. de preci.Impe.of-
fe.Et eodem mõ poteſt opponi, quòd nõ ualeat, quia fuit impe-
tratum per monachum regularẽ, qui æquiparatur ſeruo, ut no.
Inno.in c.cum olim.de priui.Barto.in l.1.§.ſi fructuarius.de ſti.
ſer.¶ Quintò põt opponi, quòd ſcđo loco reſcriptum fuit impẽ
tratũ, non facta mẽtione de primo, ut in Auc. ut ſpo.lar.§.ſi qs.
& extra, de reſcri.c.cæterum.Quod fortè eſt uerum, quãdo am-
bo reſcripta ad diuerſos iudices diriguntur, ſecus ſi ad eundẽ.
ut habetur in c. 1.de reſcri.quod intelligas, ut infra dicã.¶ Sex-
[illegible] tò,

ADDITIONES.

a Temporis. Adde, an milites noſtrorum temporum dicantur propriè milites, conſi. Bal.232.in 3.lib. quod inci.quæritur vi ex dona. Bartho ab Hot.

b Per fordem, in veteris exemplis.

tò, poteſt opponi,ꝙ non valeat,quia fuit impetratum ſuper re
per ſententiam deciſa,quæ non ſit appellatione ſuſpenſa.l.fi.C.
ſent.reſcindi non poſ.& quod ibi glo. & doct. & maximè Bal.
quinimmo impetrans tale reſcriptum debet puniri in totius li
tis æſtimatione,& etiā eſt infamis.l.pen.& fi. & ibi Bal.Saly. &
doct.C.ne li.pen. ¶ Septimò poteſt opponi,ꝙ non valet reſcri-
ptum,quia fuerunt duo reſcripta eodem die ſuper eadem cau-
ſa,& ab eodem,ad diuerſos tamen iudices impetrata. de reſcri.
c.ex tenore.¶ Octauò opponi poteſt,ꝙ in reſcripto nō eſt facta
mentio de proceſſu negotij antecedente,ſi tamen proceſſus ali
quis factus fuerit coram aliquo iudice.c.inter monaſterium.de
re iud.& C.quomo.& qñ iu.in auc.qui ſemel.quod eſt verum,
ſi proceſſus fuerit aliquis , ita quòd valuerit , ſecus ſi proceſſus
non valuerit,nam tūc reſcriptum valet,ſi de tali proceſſu in eo
non fiat mētio.vt hr̄ in d.c.inter monaſterium.¶ Nonò,pōt op-
poni, quia fuit impetratum ɔ̄ aliqua priuilegia , vel ɔ̄ aliquem
priuilegiatum,non facta mētione de priuilegio.c.cum ordinē.
de reſcr.¶ Decimò,pōt opponi,ꝙ non valeat,quia fuerit impe
tratū ad quoſcunq; iudices,nullo nominato, vel ſup omnibus
cauſis,nulla cauſa expreſſa.c.ad hęc ſumus.de reſcri.¶ Vndeci-
mò opponi poteſt,ꝙ fuit impetratum ſup re litigioſa,ſi de hoc
non facit mentionē.de dolo & contu.c.ex literis.¶ Duodecimò
opponitur,quia eſt ſine die & conſule.vt eſt tex. in l.ſi qua bñfi
cia.C.de diuer.reſcri.& do.Ioā.An.& ibi Ant. de But.in c.ſuper
literis.de reſcrip.& ibi doc. ¶ Tertiodecimò, pōt opponi,ꝙ nō
patrocinatur impetranti, ſi ſteterit per annum, quo non fuerit
vſus, ſi tñ copiā iudicis habuerit. Et etiam hoc intelligas verū,
ſi aduerſarius aliud reſcriptum impetrauerit,aliàs ſemper vale
bit,licèt vſus non fuerit intra annū.de reſcrip.c.plerūq;.& hoc
clatum eſt de iure canonico. Sed de iure ciuili videtur ecōtra,
vbi perpetuo valere vr̄,vt eſt tex.in l.falſo.de diuer. reſcri. vbi
dr̄, ꝙ falsò aſſeueratur authoritas reſcriptorum deuoluta anni
ſpatio firmitatem ſuam obtinere non oportere,cum ea,quę ad
ius reſcribuntur,perpetua eſſe debeant,ſi modo tempus, intra
quod allegari,vel audiri debeat,nō ſit comprehenſum.Tu poſ-
ſes reſpondere,ꝙ iſta iura nō ſunt contraria, quia pōt intelligi
l.falſo, qñ ab aduerſario non fuit aliud reſcriptum impetratū.
De hac tñ materia, an priuilegium per nō vſum temporalē tol
lat,vide Bar.in l.1.ff.de nund.& Cy. plenè. & ibi Pau. & Sal.in
d.l.falſo.& Cy.latè in l.voluntariæ.C.de excu.tu.¶ Quartodeci
mò opponitur, ſi impetratū fuerit ſuper poſſeſſorio tm̄ , quod
non valeat ſuper proprietate. vt c.ſignificauit. de iudi. vide ibi
plenè pro,& cōtra.facit l.naturaliter.§.nihil cōe.ff.de acq. poſ.
¶ Quintodecimò,aduertas,ꝙ ſemp in reſcriptis ineſt,& ſic ap-
a poni pt̄ illa clauſula,ſi preces veritate nitātur, [a] licèt in reſcri-
pto ſpecificè hoc non dicatur,vt hr̄ in l.fi.C.de diuer.reſcri.&
in c.ea parte.de reſcr.& no.Bar. i l.a diuo Pio.§.1.de re iu.¶ De
cimoſextò opponi pōt,ꝙ non valeat,ſi aliquid præcipit fieri al
tera parte abſente nō monita,vel citata. l.meminerint.& quod
ibi gl.Cy.Bar.Bal.Ang.& Sal.C.vnde vi.& l.fi. C.ſi per vim vel
alio modo. ¶ Decimoſeptimò pōt opponi,ꝙ reſcriptū fuit im-
petratum ab alio,quia ille,qui impetrauit,non habebat ſpecia
le mandatum ad impetrandum.c.nōnulli.de reſc.niſi ſit de per
ſonis,quæ ſine mandato illud facere poſſunt,vt ibi hr̄. ¶ Deci-
mooctauò non valet, ſi nō facit mētionem de appellatione in-
terpoſita.de appel.c.oblatæ. ¶ Decimononò opponi pōt,ꝙ re-
ſcriptum productum eſt exemplatum non ab originali,ſed exē
plo,licèt fuerit exemplatum auctoritate iudicis, qm̄ reſcriptū
debet inſinuari ex originali, & auctentico,non autem ex exem
plato,ēt auctenticato auctoritate iudicis.tex.eſt in l. ſancimus.
C.de diuer.reſcri.ſm̄ Cy. Bal.& Sal.ibi quod ꝑpetuò tene mē-
ti,quia non eſt alibi.¶ Vigeſimò,opponi poteſt ꝙ reſcriptum ēt
ſpeciale,& in ſpecie non facit mentionem de alio priuilegio ēt
generali. vt no.gl.in c.generi per ſpeciem.de reg.iu.in 6. ¶ Vige
ſimoprimò poteſt opponi,ꝙ non valeat,ſi fuerit pñtatum pri-
mò coram iudice incompetenti, licèt poſtea producatur corā
competenti iudice,ita eleganter dixit Bar.per illum tex. in l. ſi
quis.C.de aquæduc.lib.11.¶ Vigeſimoſecundò,ſi reſcriptum eſt
impetratum ad lites,poteſt opponi,ꝙ non valeat extra res,vel
perſonas in dicto reſcripto non ſpecificatur,vt eſt tex.in c.P.&
G.de off.deleg.vide Bald. in l.ſi qui ex conſenſu.in tertia parte
ꝓrogationis. C.de Epiſc.aud. ¶ Vigeſimotertio, poteſt opponi,
ꝙ ſecundum impetratum non valet,licèt faciat mentionem de
primo reſcripto,niſi etiam faciat mentionem de omnibus clau
ſulis,notabilibus tamen primi reſcripti,vt no. in c.ex conquę-
ſtione,de reſt.ſpol.& d.c.ex literis,de do.& ɔtu.& c.inter.mona
ſteriū.de re iudi. ¶ Vigeſimoquartò opponi poteſt,ꝙ non valet
reſcriptum,quod permittit,ꝙ procedatur pręter ſolitum ordi-
nem iuris,ut putā.ſimpliciter & de plano &c. vel ſimili.niſi di-
cto reſcripto inſit clauſula,non obſtante &c.etiam ſi tale reſcri
ptum eſſet principis, ut not.eleganter Bal.in l.ſi quando. C.de
iniur. ¶ Et aduertas,ꝙ nō omnes ſuperiores poſſunt reſcribere
cum iſta clauſula , ꝙ procedatur ſimpliciter, & de plano , ſine
ſtrepitu,& figura iudicij, etiam ſi eſſet legatus a latere,niſi ſpe-
cialiter ſibi fuerit cōmiſſum in ſua delegatione,ſolus ergo prin
ceps poteſt talem clauſulam opponere in reſcripto, vt eſt gloſ.
ſingularis in c.fi.de reſcri.in 6. ¶ Vigeſimoquintò opponi pōt,
ꝙ non valet reſcriptum principis, niſi habeat ſubſcriptionem
quæſtoris, ſeu ſui Cancellarij, & vtens tali reſcripto, & etiā iu
dex obſeruās tenetur pęna falſi.ut in auc. ut diui. iuſ.ſubſcrip.
ha.poſt prin.& in l.fin.& in auc..bi poſita.& ibi per doc. C. de
diuer.reſcriptis.¶ Et prædicta intelligas uera,niſi eſſet ſtylus,&
antiqua cōſuetudo illius Cancellariæ in cōtrariū,quia de facto
obſeruaretur, ut eſt Ferrariæ. facit l.ſemper in ſtipulationibus.
ff.de re. iu. ¶ Vigeſimoſextò poteſt opponi, ꝙ fuit impetratum
lite penden.l.2.C.ne li.pen.quod tamē intelligere debes, ut ibi
hr̄,& maximè per Bal.& Sal.& per totum illum ti.vt eſt tex.in
Auc.vt in medio litis nō fiant ſa.iuſſi.poſt prin.& in fi. ¶ Vige-
ſimoſeptimò aduertas, ꝙ ſi opponitur contra reſcriptum exce
ptio obreptionis,iuxta l.ſi quis obrepſerit,& quod ibi per Bar.
ff.de fal.ꝙ debet talis exceptio opponi , & in qua ſpecie obre-
ptionis , & non ſufficit opponendo dicere,dico dictum reſcri-
ptū fore obreptitium,no.Bal. in l.2. C. ſi cōtra ius vel vti.pub.
in ver.5.quærit̃.qualiter exceptio obreptionis &c.& alle.Inn.
in c.ſuper eo.de appe.ſicut dicit Bar.in ſuo eleganti cōſilio Pe.
Nicolæ. ꝙ non ſufficit opponere exceptionem ſimulationis in
genere,ſed neceſſe eſt,ꝙ opponatur in ſpecie, in qua ſpecie ſi-
mulationis contractus eſt ſimulatus.de quo dixi plenè ſupra in
princ.in ver.poſtquā uidimus de actione,de dolo &c. ¶ Ex his
no. ꝙ reſcriptum ad lites, etiam per obreptionem non eſt nul-
lum ipſo iure,ſed ope exceptionis debet elidi.c.cæterum.de re
ſcrip.& ibi Inno.& doct. ¶ Vigeſimoctauò poteſt opponi,ꝙ in
reſcripto non eſt locus datæ.ut no.Pau.de Leaza.in Cle.1.in fi.
de reſcrip.& in Spec.de reſcrip.præſenta.§.1.ver.item quando
non eſt ibi locus.& gl.Io.And.& doc. in c.ex literis,de reſcrip.
¶ Vigeſimononò opponitur,ꝙ ſit obreptitium,quia nō expreſ
ſit exceptionem peremptoriā, vel ēt dilatoriam aduerſarij. in
c.accedens.el 1.vt lit.nō conte.& no.Inn.in c.ſup literis,de re-
ſcri. ¶ Trigeſimò pōt opponi, ſi non continet diœceſim,in qua
res ſita eſt,de qua ſit mētio in reſcripto.ut in c.ſignificante. de
reſcrip. dic in de hoc,ut ibi per gl.& doc.¶ Poſtquam uidimus
aliqua,quę opponi poſſunt cōtra reſcriptum,uideamus aliqua
11 regularia circa reſcriptū.¶ † Et primò aduertēdum eſt,ꝙ in du
bio alio non probato ſemper præſumitur impetratū ob impor
tunitatem impetrantiū,& nō proprio motu principis, niſi hoc
ſpecialiter dicatur,ut no.in c.ſi motu proprio.de præben. in 6.
& habetur in l.1.C.de pe.bo.ſup.lib.10.& ibi Bar.& habetur in
l. 3.in prin.& ibi Bar.& doc.ff.quod quiſq; iur.¶ Secūdò eſt ad-
uertendum,an tempus datæ in reſcripto attendatur,vel nō. de
quo infra dicam.¶ Tertiò,bene no.ꝙ ſicut in legibus pōt argui
a contrario ſenſu,& poteſt capi argumentum a ſenſu cōtrario.
l.1.ff.de off.eius cui man.eſt iuriſ.& no.plenè Bal.in l.conuenti
culā.C.de epiſc.& cle.& habetur in l.2.C.de cōdi.inſer. & in l.
apud antiquos.C.de fur.& no.Bar. in l.oēs populi.ff.de iuſti.&
iu.ita ēt in reſcripto a ɔ̄rio ſenſu argui poteſt.vt eſt tex.cum gl.
notab.in l.ſi procuratorem.§.ſi ignorantem.ff.mand.& ibi doc.
¶ Quartò tene menti , & ꝙ ēt qñ calumniatur de falſo reſcri-
pto, de ea falſitate, & de dicto reſcripto cognoſcit ēt iudex in
eo datus,ut eleganter no.Bar.in l.idem fiet.in prin.ff.de teſt.tu.
& no.Inno.in ca.paſtoralis.de reſcri.& no. in l.præſcriptione.
C.ſi cōtra ius,vel uti.pub. ſicut etiam dictus iudex iudicare po
teſt,ſi preces veritate nitantur,d.l.præſcriptione.¶ Quintò not.
ꝙ reſcriptum poteſt induci loco petitionis , nam reſcripto qs
vti poteſt petitionis loco,ut not. Bal.in l.1. C. de preci. impe.
off.Quod tñ intelligas uerum in cauſis,in quibus poteſt proce-
di ſine figura iudicij,& in ſummarijs. ita debet intelligi quod
no.Inno.in c.dudum.el 2.de ele.ita no.dixit do.Ioan.in l.ſi quis
filio.§.eius qui.ff.de iniu.teſt.& omnino vide c.ſuper eo.el 2.in
fi.de app.Bal.& Sal.in d.l.1.C.de preci.impe.off.¶ Sextò,natura
reſcripti ſemper eſt attendenda,quia in dubio ſemper refertur
ad

A D D I T I O.

a Nitantur.Adde,ꝙ reſcriptum ſemper habet clauſulam hic poſitam,ſi preces veritate nitantur,uide cōſilium Philip.Deci.142.col.4.& an reſcriptum ſpeciale deroget generali.Vide in conſi.147.col.3. Item ꝙ reſcriptum regulatur ſecundum intentionem Papæ,per eundem in conſi.33.col.3.

ad narrata in ſupplicatione inquantum fieri poteſt commodè,
& ultra vires narratorum non porrigitur, vt not. Innocen. de re
ſcrip. ca. ſuper literis. de quo per doct. & maximè per Bal. & Sal.
in l. 2. C. ſi contra ius, vel vti. pub. ¶ Septimò, in dubio reſcriptū
refertur ad intellectum iuris. cap. cauſam quæ. de reſcrip. & ibi
glo. & c. ſuper quæſtionem. §. ſi verò. de off. deleg. ¶ Octauò, an
impetrans reſcriptum poſsit illi renuntiare, ſi aduerſarius vult
vti reſcripto? no. Inno. & doc. in c. ex conquæſtione. de reſtitut.
ſpo. qui tenent, quod quando eſt ius quæſitum parti, nō poteſt
renuntiari. dic vt ibi. facit in ſimili de appellatione interpoſita,
an inuita altera parte poſsit renuntiari. de quo per Ang. & ibi
ſcripſi in l. 3. §. 1. & in l. a ſententia. ff. de app. Sicut eodem mo-
do dicimus de dilatione vni ex litigatoribus conceſſa, an poſsit
ei renuntiari inuita altera parte? vt habetur in l. petendæ. & ibi
per doc. C. de tem. in integ. reſt. pe. ¶ Nonò tene menti, ꝙ per il-
lam clauſulam appoſitā in reſcripto, & quoſdam alios, nō poſ-
ſunt vltra quatuor conueniri. de reſcr. in c. cum in multis. in 6.
¶ Decimò, ꝙ non omnis omiſsio narrationis, etiam illius, quod
in veritate interuenit, vitiat reſcriptum, ſed tātummodò illud,
quod ſi fuiſſet expreſſum, non eſt veroſimile, ꝙ princeps con-
ceſsiſſet, ſiue autē omnino, etiam illo expreſſo conceſsiſſet, illud
omiſſum non vitiat reſcriptum, vt eſt caſus ſecundum Iaco. de
Are. in l. ſi ſeruus legatus. §. ſi ſeruus alienus. de leg. 1. & habe-
tur in c. dudum. de præben. in 6. quod not. ¶ Vndecimò, ꝙ impe-
trans reſcriptum videtur fateri omnia narrata in eo, & ſibi præ
iudicant. no. Io. And. in c. ſi. de iudeis. in 6. & in l. cū precum. &
ibi Bal. C. de lib. cau. ¶ Duodecimò valet reſcriptum ad lites, li-
cèt impetrans tacuerit exceptionem peremptoriam, quæ ad-
uerſario competebat. vt eſt tex. in c. 1. de lit. cont. in 6. ¶ Tertio-
decimò valet reſcriptum ſecundum, poſt primum ſurrepti-
tium, & quod poteſt exceptione elidi, licèt in ſecūdo reſcripto
de primo non fiat mentio. tex. eſt de reſcr. c. ex parte. & gl. in c.
ex tenore. in fi. vl. gl. magnæ. e. titu. ¶ Vltimò quæritur, vt ſupra
dixi, an attēdatur tempus datæ, vel præſentationis reſcr. & Ant.
de Butr. in c. dilectus. el 2. de præben. ſic dicit, ꝙ iſta eſt via bro-
cardica, & in aliquibus caſibus attenditur tempus datę, in ali-
quibus aliud tempus. quia quò ad vim comprehenſiuam reſcri
pti, reſpectu illorū, quibus ſcribitur, attenditur tēpus datæ. Iſte
eſt proprius caſus, ſecundum eum in cap. eam te. de reſcrip. Si
verò agitur de vi comprehenſiua reſcripti, reſpectu capacita-
tis perſonæ, pro qua ſcribitur, & attenditur tempus vacationis,
iſte eſt propriè caſus in cap. ſi cui. de præben. in 6. Si verò de vi
comprehenſiua reſpectu rei ſuper qua ſcribitur, attenditur ēt
tempus datæ. Iſte eſt propriè caſus in c. conſtitutus. de reſcri. &
c. ſi eo tempore. eo. tit. in 6. Si autem quæritur de perpetuatione
gratiæ ex parte concedentis, vt propter mortem Papæ. & tunc
ſi gratia eſt perfecta, attenditur tempus datæ. c. ſi qui. de reſcrip.
in 6. ſi vero non eſt perfecta, ſed eſt in fieri, attenditur tempus
inceptionis negotij per executorem. ca. ſi ſuper gratia. de offic.
deleg. in 6. & hoc in beneficialibus. In reſcriptis verò conten-
tioſis dic, ſi agatur de virib. reſcripti ex parte rei attenditur tem
pus datæ. de reſcrip. ca. ſi. vnde reſcriptum applicatur ad actio-
nem ortam tempore datæ, non ad alias poſtea ortas. Fallit in
vſurario, odio vſurarum. c. quia fruſtra. de vſuris. Si verò agitur
de validitate reſcripti ex parte concedentis, attenditur tempus
datæ. de offic. deleg. ca. ſi. ſi autem agiť de vi reſcripti quantum
ad effectum perpetuandę iuriſdictionem attenditur tempus ci-
tationis. c. gratum. & c. relatum. & ca. licet. de off. delega. Si verò
agatur de validitate, vel inualiditate reſcripti reſpectu ſurre-
ptionis, videlicet, circa tacenda, vel exprimēda, attenditur tem
pus datæ. c. 1. de reſcri. in 6. Sed ſi agať de viribus reſcripti quò
ad conuincendam negligentiam iudicis, attenditur tempus prę
ſentationis. de app. in ca. ſuper eo. el 2. Sed ſi agitur de conuin-
cenda negligentia impetrantis, attenditur tempus facultatis
agendi. i. poſsibilitatis agendi, de reſcr. c. plerunq;. ita dicit Ant.
de But. in d. c. dilectus. el 2. de præbend. licet ſecundum eum gl.
ibi variatur. ¶ Vidimus de reſcripto, & de aliquibus circa reſcri
ptum, verum, quia iudicium cōſiſtit ex tribus perſonis. ſ. ex per-
ſona iudicis, actoris, & rei. ca. forus. de ver. ſig. Videndum reſtat
primò quid opponi poteſt contra perſonam iudicis. Et ſcien-
12 dum eſt, ꝙ † duplex eſt iudex, ordinarius. ſ. & delegatus. Vnde ſi
ordinarius eſt ſuſpectus, in totum amoueri non poteſt. vt C. de
iuriſd. om. iud. in l. pe. & fi. & C. de decur. l. curiales. lib. x. ſed pro
pter ſuſpicionem, de qua infra dicam, locorum epiſcopus ei aſ-
ſociatur. vt in auc. ſi verò contigerit. C. de iudi. in Auct. vt dif-
feren. in §. 1. Et eſt ſciendum, ꝙ de iure ciuili ſufficit tam in or-
dinario, quā in delegato allegare ſimpliciter cauſam ſuſpicio-
nis. cum iuramento tamē calumnię. vt eſt tex. cum gl. in l. aper-
tiſsimi. C. de iud. De iure verò canonico opus eſt, ꝙ allegeť iu-
ſta cauſa ſuſpicionis, & probetur, & arbitri eligantur, qui de
huiuſmodi ſuſpicionis cauſa cognoſcere debent. c. ſuſpicionis.
de off. deleg. & habetur per doct. cum gl. in l. fi. C. de iud. Et ſi cā
ſuſpicionis allegata non fuerit iuſta, vel non fuerit compro-
bata ab arbitris, ille iudex ordinarius ſolus ſine ſocio cognoſce
re, & iudicare poteſt. ſi vero delegatus fuerit, remanet iudex, &
cognoſcere, & iudicare in negotio principali poterit. vt not. in
dictis iuribus. Si autem cauſa allegata fuerit iuſta, & ab arbi-
tris comprobata, tunc (vt dixi) ordinarius aſſociabitur, & dele-
gatus remouebiť. vt in dictis iuribus remanebit, tamen ordina-
rius, vel delegatus iudex recuſatus ad exequendum ea, quæ ab
arbitris pdictis fuerint ſtatuta & iudicata, niſi a dictis arbitris
fuerit appellatum. vt d. l. apertiſsimi. & d. l. fi. & ibi Cy. Bar. Bal.
13 & Saly. ¶ Ex his nota, ꝙ † iudex delegatus remotus habet execu
tionis officium, quod non habuiſſet, ſi iudex manſiſſet. l. a diuo
Pio. in prin. & quod ibi not. ff. de re iu. niſi fuiſſet delegatus Pa-
pæ, vel Imperatoris, qui ſuam ſententiam exequi poſsit. vt no.
gl. Bar. & doc. in l. a diuo Pio. in prin. & habetur in c. ſignificaſti.
14 c. quærenti. de offi. delega. ¶ † Sed poſito pro conſtanti, quòd ſit
iudex, & ꝙ non poſsit vt ſuſpectus remoueri, an poſsint alia
obijci contra eius perſonam? & dicas ꝙ ſic. Et primò, ꝙ ſit ex-
communicatus: nam excommunicatus iudex eſſe non poteſt. c.
ad probandum. de re iu. ar. l. cum prætor. ff. de iu. §. 1. & 2. ¶ Se-
cundò, ſi eſſet conſanguineus alterius partis, poteſt ex hoc ſolo
vt ſuſpectus remoueri. c. cū inter. de exce. vt lit. nō conte. c. acce
dens. Et idē ſi eſt affinis, vel in aliquo gradu agnationis, vel co-
gnationis cum altera parte. argu. l. lex Cornelia. in prin. ff. de iu
reiur. & l. aut affinitate. ff. de procu. ¶ Tertiò, ſi iudex datus ha-
beat ſimilem cauſam cum alio, tunc poteſt vt ſuſpectus recuſa-
ri. de iud. c. cauſam quę. ¶ Quartò, ſi fuerit aduerſario meo mul-
tum familiaris, quia poterit vt ſupectus recuſari. arg. l. cum ſpe-
cialis. C. de iu. ¶ Quītò, ſi iudex fuerit de terra alterius partis: nā
ab altera parte poteſt recuſari. d. c. accedēs. ¶ Sextò, ſi fuerit ſo-
cius aduerſarij mei, poteſt recuſari. l. ſenatus. ff. de offic. prę ſi.
¶ Septimò, ſi fuerit ſubditus, vel vaſallus impetrantis illud iudi-
cium. d. c. accedens. ¶ Octauò, ſi fuerit inimicus, poteſt recuſari.
ff. de ſuſpect. tu. l. tutor quoq;. §. ſi tutor inimicus. ff. de iudi. l. prę
tor. & C. de aſſeſ. l. fina. & l. 3. §. fi. ff. de teſti. Quod eſt intelligen
dum, non de qualibet inimicitia, ſed de capitali. l. licet autem.
cum glo. & quod ibi dixi. ff. de arbi. & no. gl. in Auct. de teſtib. in
§. ſi verò odioſus. Et facit quod not. Bart. in l. 3. §. fin. de adi. leg.
¶ Nonò, pōt recuſari, ſi iudex habet cauſam cum altera partiū,
tunc ab illa vt ſuſpectus poteſt recuſari. ff. de excu. tuto. l. pro-
pter litem. ¶ Decimò, ſi actor eſt de familia illius iudicis, ille iu-
dex, vt ſuſpectus poterit recuſari. ff. de offi. præſi. l. ſenatus. & ff.
de iuriſd. om. iu. l. qui iuriſdictio. dic, vt ibi per glo. & doc. ne ſit
contra l. in priuatis. ff. de iud. ¶ Vndecimò poteſt opponi, ꝙ iu-
dex eſt ſeruus. iuxta l. Barbarius. ff. de offi. præt. d. l. cum prætor.
¶ Duodecimò poteſt opponi, ꝙ eſt periurus, vel etiam infamis.
vt C. de infa. l. 1. facit l. ſi quis maior. C. de tranſa. & C. de dig. l.
neq; famoſi. li. 12. & de reſcri. c. ſciſcitatus. ¶ Tertiodecimò op-
poni pōt, ꝙ iudex eſt minor 18. anno. nemo. n. poteſt cām de
legare minori 18 annis, niſi princeps. de off. dele. c. cum vigeſi-
mū. & hoc in delegato. Ordinarius aūt iudex eſſe nō pt, niſi fue
rit 25. annorū. d. l. cum prætor. §. 1. ſi aūt minor an. 25. maior ſit
viginti iudicauit malè, reſtituitur, niſi per dolum malum male
iudicauerit. l. cum lege. ff. de arbi. de quo dic, vt not. glo. Bald.
Ang. & Raph. ſed melius domi. Io. in l. quidam conſulebāt. ff. de
re iudi. ¶ Quartodecimò, non poteſt quis eſſe iudex eiuſdem
cauſæ, de qua primò fuit aduocatus. l. ſi. C. de aſſeſ. & de poſtu-
lan. l. quiſquis. de iuriſd. omn. iud. l. fin. prætor. ¶ Quintodecimò
opponitur, ꝙ res eſt eccleſiaſtica, & iudex eſt laicus. extra de
iudi. c. decernimus. vt C. de epiſc. & cleri. auc. ſtatuimus. & C.
ne fil. pro pat. auct. habita. ¶ Sextodecimò opponitur, ſi plures
dantur iudices, & maior illorum, ſiue maior perſona fuerit
ſuſpecta, omnes alij poſſunt recuſari. c. ſicut accepimus. de eo
qui mit. in poſ. cauſa rei ſeruan. ¶ Decimoſeptimò, quia ſur-
dus, & mutus, cæcus a principio, & prodigus iudices dari vel
eſſe non poſſunt. ff. de iudic. l. cum prętor. §. non autem. & l. cę-
cus. eod. titu. ¶ Decimooctauò fœmina iudex eſſe non poteſt. d.
l. cū prętor. & l. pe. §. fi. C. de arbi. ¶ Decimononò, poteſt oppo-
ni, ꝙ in dicta cauſa fuit teſtis, nunc iudex eſſe non poteſt. l. fina.
ff. de teſtibus. ¶ Vigeſimò, quòd eſt ſubdelegatus a delegato,
quia delegatus delegare non poteſt, niſi ſit delegatus princi-
pis. l. a iudice. C. de iud. ¶ Vigeſimo primò, quòd non poteſt eſſe
delegatus in mero, vel in miſto Imperio, niſi a principe. l. 1. ff.
de offic. eius cui manda. eſt iuriſdict. ¶ Vigeſimoſecundò, quòd
non

non ſit iudex, quia delegatio fuit facta, vt Titio, & non ſub no-
mine dignitatis, ergo nõ tranſit ad ſucceſſorem. c. quoniam ab-
bas, de offi. deleg. not. Bart. & doc. in l. more. & in l. & quia. ff. de
iuriſdi. om. iud. in l. ſi ſeruus cõmunis. la vltima. de ſtipul. ſeruo.
¶ Vigeſimotertiò opponitur, ꝙ fuit datus ad certam rem, ergo
in alijs iudex eſſe non poteſt. l. de qua re. ff. de iu. ¶ Vltimò op-
ponitur, quòd licèt ſit delegatus principis, tamen poſt ſenten-
tiam tranſiuit annus, vnde amplius ſe intromittere nõ poteſt. d.
c. quærenti. de off. deleg. ¶ Quæritur item, & opponitur, ꝙ eſt iu-
dex incompetens. iuxta l. ſi per errorẽ. & l. ſi conuenerit. & l. ſi.
ff. de iuriſd. om. iu. & l. ſi quis ex aliena. & l. ſed & ſi ſuſceperint.
in prin. & l. 1. & 2. ff. de iud. & l. ſi. C. de exceptio. & l. ſi qui ex cõ
ſenſu. C. de Epiſ. aud. & in c. inter monaſterium. cum ſimi. de re
14 iu. vel aliqua alia exceptio opponitur contra iudicem. † Quis
de incompetentia, vel de alijs exceptionibus contra iudicem
oppoſitis, cognoſcet? & iſtã quæſtionem mouet gl. in auc. habi-
ta. C. ne filius pro patre. & Bar. & Ang. & domini mei in l. quidã
conſulebant. ff. de re iud. Et Bald. & Ange. in l. 2. ff. ſi quis in ius
a voc. non ier. Et concludunt, ꝙ de incompetentia [a] regulariter ad
iudicem citantem ſpectat cognitio, & deciſio, ſit iudex compe-
tens, vel nõ. vt hr̃ in d. auc. habita. in d. l. ſi quis ex aliena. & in d.
l. 2. cum ſi. ff. ſi quis in ius voc. non ie. ¶ Fallit ſm Ang. in d. l. 2. in
multis caſibus. Et primò, ſi cauſa iuriſdictionis non eſt ſeorſum
examinabilis a cauſa principali. Exemplum epiſcopus vult viſi
tare monaſterium, ſed monaſterium dicit ſe exemptum, nam
non poterit epiſcopus de hac excep. cognoſcere, quin & cogno
ſceret de ſua iuriſdict. vt in c. venerabili. de cenſi. & ibi per Inn.
in gl. magna. & per eundem in c. ex parte. de verb. ſig. in gl. ma-
gna. vbi elegãter decidit, ꝙ allegato, & ꝓducto priuilegio exẽ-
ptionis, de veritate priuilegij epiſcopus nõ habet cognitionẽ,
ſed ſuperior. ¶ Secundò fallit, ſi de nullo alio quæritur, q̃ de iu-
riſdictione illius iudicis: Tu pro hoc allega, ꝙ eleganter deter-
minat Bar. ſuper hoc in l. ex ſententia. ff. de teſt. tu. vbi Bart. vo-
luit, ꝙ vbi q̃rit̃ de iuriſdict. videlicet, an aliquis ſit poteſtas, tũc
ipſe idem non poteſt cognoſcere, quia iudicaret in cauſa pro-
pria. l. 1. ff. ne quis in ſua cau. &c. Et ideo bona cautela eſt, ꝙ op-
ponatur, tu non es iudex competens, vel tu non es meus iudex.
quia primo caſu ipſe de hoc non poterit cognoſcere, ſecundò
verò caſo ſic. quod no. in practica. ¶ Tertiò fallit, ſm Ang. ſi iu-
dex eſſet aliquod commodũ percepturus de illa cauſa, vel ſpor
tulas, vel aliud, vt no. gloſſ. in l. de iure. ff. ad munici. & in l. ſi qs
ex aliena. de iudi. & hoc tenet Bart. in d. l. quidam conſulebant.
de quo per Bal. in d. l. 2. ſi quis in ius vocan. non ier. & in c. 1. an
apud iudicem, vel curiam domini quæſtio feu. termin. debeat.
Ex quo infertur, ꝙ ſi dominus petat a vaſallo annuum feudalẽ,
& vaſallus negat feudalem, ꝙ dñs non poterit cognoſcere. c. cę
terũ. de iudi. & ibi Inn. Sed do. Io. in d. l. quidam conſulebant. in
ver. extra gl. Bar. tangit hoc &c. tenet ꝯtrium, per §. ne aũt labor.
in Auc. de iu. col. 6. vbi patet, ꝙ delegati recipiunt ſportulas, &
ſic commodum pecuniarium exercitio iuriſdictionis, & tñ cla
rum eſt, ꝙ ipſe cognoſcit, an ſit ſua iuriſdictio vel non, c. ſuper
literis. de reſcri. quia non cognoſcit principaliter de tali cõmo-
do. & ꝓ hoc tu potes adducere l. dictãnibus. cum materia. C.
de teſt. & §. legatarius. & qđ ibi ſcripſi. inſti. de teſt. ord. & iſtud
mihi placet, licèt difficile eſſet obtinere in practica ꝯ docto. Po-
tes tñ vtranque opi. ſaluare: nam aut ſolummodo poteſt iudex
recipere cõmodum ſportularũ, & ſic cõmodum taxatum a iu-
re, & tũc ipſemet iudex de hoc cognoſcet, & ita intelligat̃ opi.
d. Io. Aut eſt aliud commodum ex cauſa prædicta ſuſcepturus,
& tũc ſi eſt pecuniarium cõmodum, nõ ſpectat ad eũ cognitio.
vt d. l. de iure. ita intelligatur opi. glo. Bar. & ſequacium, cogita.
¶ Quartò fallit, ſi obijciatur, ꝙ nõ ſit capax iuriſdictionis, vt q̃a
eſt laicus, & citatus eſt corã eo clericus, quia talis obiectio fa-
cit, ꝙ nec principaliter, nec incidẽter poterit de hoc cognoſce-
re. c. ſi iudex laicus. de ſenten. excõ. in 6. facit c. ſi diligenti. de fo.
compe. ¶ Quintò fallit, ſi obiectio ſugillat pudorem iudicis, aut
eius iuriſdictionem arguit. vt ſi opponitur, ꝙ ſit infamis, vel ꝙ
ſit excommunicatus, vel ꝙ ſit ſeruus, (vt dixi ſupra.) tunc ipſe
de hoc non cognoſcit, ſed ſuperior. de off. dele. c. cũ contingat.
& ibi per Inn. in glo. mag. & in d. c. ex parte. de ver. ſi. & in Spe.
de excep. §. nunc vidẽdum. ver. ſecundò quæro de his exceptio-
nibus. Sed Barto. in d. l. quidam conſulebant. dixit, ꝙ quandoq;
opponitur ꝯ iudicẽ, ꝙ non poteſt eſſe iudex ex defectu naturæ,
vt quia dicitur furioſus, demens, pubes, vel quid ſimile, & tunc
ipſe idem de hoc cognoſcet. l. cum prætor. §. nõ aũt. de iud. Quã-
que exceptio concernit ipſam delegationem, vt quia reſcriptũ
dicitur impetratum tacita veritate: & tunc de hoc ipſe iudex
cognoſcit. l. 2. C. ſi cõtra ius vel vti. pub. ſecus ſi allegaretur fal-
ſitas reſcri. alleg. Inno. in c. ſuper literis. de reſcr. quia, de hoc nõ
eſſet iudex competens. Quod dicit Ang. forte verum, niſi ille de-
legatus, cuius reſcriptum videtur falſum, eſſet alias iudex ordi-
narius, quia tunc etiam ipſe cognoſcit, vt no. Innoc. in c. præte-
rea. de dila. Si verò exceptio concernat perſonam iudicis, vt ſi
opponitur, ꝙ ſit infamis, vel ſeruus. & tali caſu dicit Inn. ꝙ ipſe
idem cognoſcit. Ratio, quia non pronunciat ſe eſſe ſeruum, vel
infamem, vel nõ, ſed pronunciat ſe eſſe iudicem vel non. vt no.
Inno. in c. cum ſuper. de off. deleg. Quod non placet Barto. per l.
abſentem. C. de accu. Sed tu aduertas, ſm d. Io. in d. l. quidã con
ſulebant. de obiectione infantiæ, quia illa põt opponi contra de
legatum, ſed non contra ordinarium, donec toleratur in off. Et
ſimiliter illa, ꝙ iudex ſit ſeruus, quia non debet impediri eius
officium, donec in officio toleratur. 8. q. 4. c. non omne. no. Inn.
in c. ſciſcitatus, de reſcri. & in c. cum ſuper. de off. dele. in gloſſ.
mag. Vnde tũc remedium eſt, ſm eum, ꝙ petatur corã ſuperio-
15 re, ꝙ remoueatur, quæ oĩa tene mẽti. ¶ † Sed dubitatur ſi iudex
eſt infamis, & non opponatur, an ipſe iudex poſsit ſe ab onere
cognoſcendi, & iudicandi excuſare ratione infamiæ? Inno. in c.
ſciſcitatus. dicit ꝙ non. allegat l. nec infames. de decur. lib. 8. Sed
Bar. in l. 1. C. ſi ſer. aut lib. ad decur. aſpir. lib. 10. dicit, ꝙ virtus cõ
ſiſtit in modo practicãdi. nam ſi iudex excipit excuſando ſe ra-
tione infamiæ, dicens ſe debere eſſe excuſatum, quia infamis, &
tunc procedit dictum Inn. Sed ſi excipiendo dicat, ꝙ nõ poteſt
eſſe iudex, quia infamis eſt, cum iura hoc prohibeant, & tunc
dicit Bar. ꝙ bene excipit. quia tunc malè faceret acceptando ta-
lem delegationem, vt patet in d. l. 1. Et hoc qñ eſt delegatus ab
inferiore a principe. Si autem eſſet delegatus a principe, pen-
det hęc dubitatio ex hoc, an princeps dando iudicẽ infamẽ, vi-
deatur diſpẽſaſſe cum infamia? de quo per doct. & maximè per
do. Ioan. in d. l. quidam conſulebant. quam practicam tene mẽ-
ti. Quãdoq; opponitur, ꝙ ipſe iudex eſt minor 25. annis. & tũc
dicit Bart. ꝙ ipſe de hoc cognoſcit per d. l. 2. ſi quis in ius voc.
non ier. Sed durum vr̃ hoc Raph. vnde Raph. in d. l. quidam cõ-
ſulebant. dicit, ꝙ ſicut ſi opponitur iudici de alijs vitijs, iudex
non poſsit cognoſcere (vt dixi) eodẽ modo non poterit de hoc
cognoſcere. Ego autem tenerem opin. Bar. quia cum minor 25.
an. poſsit eſſe iudex, licèt nõ cogatur iudicare inuitus. l. cum le-
gati. ff. de arbi. ergo de hoc articulo, an ſit minor 25. an. vel non,
debet poſſe iudicare, vt patet per ſupradicta. Sextò fallit ſecun-
dum Ang. in d. l. 2. ſi quis in ius voc. non ier. ſi obijcit iudici dele
gato, ꝙ primæ literæ per ſecundas ſunt reuocatę, quia ipſe non
poteſt de hoc cognoſcere, ſed arbitri eliguntur. c. paſtoralis. de
reſcrip. Aduertendum tñ dicit Ang. ꝙ ſi non opponatur de re-
uocatione, ſed tñmodo ſecundæ literæ producuntur, & tunc ſi
delegatus primò, & delegatus ſecundo ꝓcedunt in cauſa, & cõ-
trarias ſententias ferant, tunc illius ſentẽtia ꝓualebit, ad quẽ iu-
riſdictionẽ ſpectare fuerit declaratũ. Sed ſi ſecundum reſcriptũ
non fuerit productũ, valet ſententia illius, qui primò incępit
procedere. de of. deleg. cum in iure. per Inno. & c. cæterum de
reſcr. ¶ Septimò fallit, ſi inter duos iudices eſt cõtẽtio de iuriſdi
ctione, quia vnuſquiſq; dicit ad ſe pertinere. Nã ſi ſunt ordina-
rij, de hoc cognoſcet ſuperior amborum. Si autem ſunt delega-
ti, tunc arbitri ſunt ab eis eligendi. tex. eſt in d. l. de iure. ff. ad mu
16 ni. ꝙ eſt caſus in d. c. paſtoralis. quod no. ¶ † Quæro, quæ ſit for-
ma exceptionis, ꝙ iudex ſit ſeruus, uel infamis, uel quòd talis
erat tpe litis? Bart. in l. 1. C. de teſt. & in l. ad teſtium. §. 1. ff. de
teſta. dicit, quòd nõ procedit articulus, nec exceptio, ſi dicat̃, ta
lis ſententia non ualet, uel talis non potuit eſſe iudex, quia erat
ſeruus, uel infamis, uel excõmunicatus, & ſic de ſingulis, ſed de
bes

ADDITIO.

a De incompetentia. Hodie in regno Franciæ ſecundum ordinationes regias datas a Vilers coſtẽ retinet. arti. 12. cauetur, ꝙ iudex allegatus ſuſpectus põt aduertere, nũquid cauſę ſuſpicionis ſint legitimę, necne. & ſi cognouerit illas eſſe friuolas, poterit illas declarare eſſe tales. Si verò reperiãtur legitimæ, antiquior aduocatus curiæ non ſuſpectus cognoſcet de huiuſmodi cauſis ſuſpicionum. & ad illas iuſtificandas aſſignabit vnam dilationem competentem, vt ibidem habetur cap. 13. Et pendente dilatione huiuſmodi, nihilominus procedetur in cauſa coram illo non ſuſpecto. ibidem articu. 14. Et ſi fuerit appellatum eo caſu, quo iudex allegatus ſuſpectus declaraſſet cãs friuolas, nihilominus tamen procederetur corã illo aduocato, vel locũ tenẽte non ſuſpectis, appellatione non obſtante, vbi ſupra cap. 11. Et ſi appareat friuola appellatio, ſi quidem appellans proſecutus fuerit coram iudice, ad quem condemnabitur ad mulctam, ſeu emendam octuaginta librarum Pariſien. quadraginta erga fiſcum, & totidem ergo partem. Si vero non proſecutus fuerit, & intra decem dies appellationi non renunciauerit, incurrit emendam quadraginta librarum, partim fiſco, & partim parti applicandam. vbi ſupra cap. 12. Si vero renunciauerint appellationi intra 8. dies euitat mulctam. Si autem poſt 8. dies, & ante 40. dies velit renunciare, a Cancellaria regia ſolent impetrari literæ, a quibus permittitur renunciare abſque eo, ꝙ ſoluat aliquam mulctam. & ita practicatur, quod eſt notandum, quia frequenter accidit. Ant. Canus.

ponas illum tex. dict. l. ſi quis poſtea, dum dicit, quòd fideiuſsio nulla eſt, ſcilicet in effectu. Sed Bar. ibi tenet per illum textum, quòd ſit penitus nulla. Ex quo ſequitur, quòd talis fideiuſſor, etiam ex certa ſcientia promittens pro reo, qui habet exceptionem, non tenetur. ¶ Nota rationem, quare fideiuſſori competit exceptio, quæ dat reo, quia ſi poſſet peti a fideiuſſore, & ſic exceptio reo ſibi non prodeſſet, in effectu diceretur petitum ab ipſo reo, igitur &c. ¶ Not. quòd eo ipſo, quòd ego fideiubeo pro te, tu videris mihi dediſſe mandatum, vt pro te ſoluam, vt hic. & in l. indebitam. ff. de condi. inde. & vide quod ibi notauit Bar. & doct. ¶ No. ibi, quòd ij pro eo ſoluerint, quòd fideiuſſor non habet regreſſum contra principalem, priuſquam ipſe ſoluerit, non ergo videtur ſufficere ad hoc, vt fideiuſſor agat mandati contra reum, quod fuerit a creditore côuentus in iudicio: & ſic fideiuſsor regulariter non poteſt contra reum agere tunc, vt ipſum a dicto iudicio defendat, & eximat: vt eſt caſus in l. ſi pro ea. C. mandati. niſi aoi fuerit condemnatus, aut ſoluerit, vt ibi. Fallit in certis caſibus, de quibus ibi per glo. & no. glo. in l. Lucius. ff. mand. dic, vt ibi per doc. & maxime Bal. & Sal. in l. ſi pro ea. ¶ Ex quo not. quòd fideiuſsori ita demum prodeſt exceptio, quæ competit reo, ſi habet regreſsum contra reum, aliàs ſecus, puta, ſi fideiuſsor interuenit animo nouandi, vel alio modo animo donandi. l. quod dictum. & l. ſi fideiuſsor. ff. de pactis.

3 ¶ † No. quòd pactum de non petendo factum cum reo prodeſt eius fideiuſſoribus, perinde ac ſi dictum pactum cum ipſis factũ eſſet, ne ab eis peteretur, ex quo videtur, quod etiam pactum factum nominatim reo videtur eſſe factum etiam eius fideiuſsoribus. quod videtur côtra not. in l. qui in futurum. §. 1. & ibi Bar. ff. de pac. & l. ſi ſic. & ibi Bart. & doc. & ibi dixi. de verb. obli. & l. ſtipulatio iſta. in prin. & ibi Bal. & domini mei, eo. tit. de verb. obl. vnde debet intelligi hic, quòd fuit factum pactum reo, non vt eſſet pactum perſonale, ſed vt oſtẽdatur perſona, cum qua pactum fuit. l. iuriſgentium. §. pactorum. ff. de pac. & ibi Ang. & in l. tale pactum. in prin. & in d. l. qui in futurũ. §. 1. ff. de pac. ¶ No. quòd debitor poteſt bonis cedere, de quo in l. 1. & fin. per to. C. qui bon. cede. poſ. de quo dic, vt ſcripſi ſupra de act. §. fi. ¶ No. quod exceptio perſonalis, & priuilegium perſonale comprehendens reum principalem, non prodeſt fideiuſ. facit l. 3. & quod ibi no. ff. de excep. & latè dixi ſupra tit. 1. in rubr. in illa quæſtione, cui

4 & contra quem competit exceptio. ¶ † No. text. in fin. ſingulariter, ad quod ſemper allegatur, quòd ad iſtum finem fideiuſsores præſtantur, vt id, quod a debitore conſequi non poſsit, conſequatur, & exigat a fideiuſsore. facit l. Titius. ff. ad Treb. quod perpetuo tene menti. ¶ In gl. magna, ibi, ſiue alius intelligas, vt dicit tex. quod talis exceptio omnibus, qui ſunt acceſsoriè obligati, prodeſt, ſi habent regreſsum contra reum, vt dixi in text. ¶ In

5 eadem ibi, vt quia ſit minor fideiuſsore. † No. quod reſtitutio minoris non prodeſt eius fideiuſsori, quãuis etiam facta reſtitutione minor liberaretur pacto de non petendo, quia tale pactum non prodeſt etiam fideiuſsori. not. in l. 2. C. de fideiuſſo. mino. quod tamẽ intelligas hoc vltimum verum, ſi ſpecialiter in hoc pacto dictum fuerit, quod minori tantum proſit, aliàs ſimpliciter pactum minori de nõ petendo prodeſt, etiam fideiuſſori minoris, licèt ſola reſtitutio in integ. non prodeſſet. l. Stichũ aut Pamphilum. §. naturalis. de ſoc. & l. per iuſiurandum. §. qui legatorum. ff. de accep. ¶ Aduertas etiam, quod id, quod dicit glo. ſcilicet, quod talis reſtitutio minoris non prodeſt fideiuſſori, eſt verum, niſi creditori aliter eſſet conſultum. l. minor. ff. de procura. vel niſi minor eſſet inductus dolo creditoris, quia tunc fideiuſſori talis reſtitutio prodeſſet. vt no. in d. l. minor. quod no. ¶ In eadem ibi, de re iudi. l. ſi fideiuſſor, talis enim exceptio, & beneficium, vt exigatur inquantum facere poteſt, non prodeſt fideiuſſori, licèt proſit procuratori, & defenſori. Et ratio differẽtiæ eſt, quia fideiuſſor conuenitur ex ſua obligatione, videlicet, ſtipulatione. l. blanditus. C. de fideiuſ. ſed defenſor, vel procurator conuenitur ex obligatione ipſius rei principalis, vt ibi hoc no. & not. in l. alia. §. eleganter. ff. ſol. mat. & pro hoc facit quod hic ſequi-

6 tur in gl. ibi, niſi fideiuſſor vt defenſor &c. ¶ † Aduertas, quod licèt exceptionem perſonalem competentem reo, ipſe fideiuſſor allegare non poſsit, tamen ipſe reus poteſt principaliter, quia defenſor neceſſarius comparere in iudicio, & defendere ſuum fideiuſſorem debet, & opponere exceptiones, etiam competẽtes ex propria ſua perſona, & tunc talis exceptio proderit reo. l. idemq́; §. generaliter. ff. mand. l. procurator ad exhibẽdum. §. 1. ff. rẽ ra. ha. & iſta erit bona cautela, vt principalis ſuo nomine vt defenſor neceſſarius compareat, uel faciat fideiuſsorem procuratorem ſuum, quia tunc vt procurator rei principalis, non vt eius fideiuſſor poterit opponere dictas exceptiones perſonales ipſius principalis, vt habetur in dictis iuribus. vt not. Bart. in ſua diſpu. quæ incipit, Adunantia ciuitatis Piſanæ. de quo latiſſime ſcripſi ſupra tit. 1. in rub. in illo verſi. venio nunc ad quintũ. videlicet, cui competat. dic, vt ibi plenè dixi per totam dictam quintam queſtionem principalem, quod vltimum tene menti, vt ſcias apte excipere quãdo principalis conſtituit fideiuſsorẽ ſuum procuratorem. ¶ In ea. ibi, etiam reo inuito. dic, vt in l. pe. & in l. tam mandatori. C. de non nume. pecu. ¶ In ſi. glo. dic, aliquæ ergo ſunt exceptiones perſonales, & aliquæ rei cohærentes, & dicuntur rei cohærere, quæ radicem obligationis côcernunt, vt rei iudicatæ, doli mali, quod metus cauſa, iuſiurandi, pacti, & ſimiles. l. exceptiones. §. rei. ff. de except. Perſonæ autem cohærentes ſunt, quæ perſonam, vel eius qualitatẽ potius concernunt, vt exceptio, ne quis conueniatur, niſi in quantum facere poteſt, vel ſimilis, vt hic. ita dicit Bal. & Sal. in d. l. tam mãdatori. C. de non nume. pecu. quod nota.

2

De interdictis. [a]

ADDITIO.

a De interdictis. Interdicta vtrum hodie côpetant? duæ reperiuntur opiniones, quas ponunt doc. in rub. de interdi. in Pan. prima eſt, quod hodie côpetant, ſine tamẽ vulgari formula. altera verò, quòd nullo modo competant, ſed loco illorum competat actio vtilis in factũ. gl. in l. certi iuris. in verbo côpetentib. C. de interdic. ad idem gl. Bar. & Ang. in rub. eo. in Pand. primam amplectuntur opinionem dicentes, interdicta ẽt hodie locum habere, ſine tamẽ aliqua ſolennitate olim requiſita, & probatur hic per hanc rubricam, vbi rubrica inſcribitur indefinite, & de interdictis. ad idem. C. de interdi. & tamen ſi Imperator voluiſſet interdicta tollere, dixiſſet, de interdictis tollendis. vt fecit. C. de edi. diui Adria. toll. & de cadu. tol. Secundò probatur per rubricã de interdictis in Pan. vbi dicitur de interdictis, ſeu extraordinariis. nam dictio, ſeu, ampliat, non autem exponit, vt dicit hic Ang. ad idem Bar. & Recentiores Auenionem. eo. ti. in Pand. & hanc opinionem latius firmaui in d. l. certi iuris. in ver. gl. non habent. cum ſequentibus. eo. tit. C. Ant. Caius.

¶ In digeſto nouo rubricatur de interdictis, ſeu extraordinariis actionibus, quæ pro his competunt &c. Hic autem ſolum dicit in rub. de interdictis. igitur &c. Sed reſpondeo primo, ut dixi ẽt ſupra in rub. de except. vel ſecundo reſpondeo ſecundum gl. in rub. ff. eo. quæ dicit, quòd nulla eſt differẽtia inter interdictum, & actionem in factum, quæ pro his côpetit, igitur &c. Sed iſtã damnat ibi Dy. propter dictionẽ, ſeu, quæ eſt ibi in rubrica, quę eſt augmentatiua, & ampliatiua, non autem eſt expoſitiua, vel disiũctiua, & etiam voluit ibi Ang. vt l. ſi quis ita. de aur. & arg. leg. Sed de iſta dictione, ſeu, dicendum eſt, vt ibi per Bar. & ego dixi ſupra de exceptionibus plenè in rubr. dic, vt ibi. Vel dic ſecundum Bar. in dicta rub. quod immo eſt differentia inter interdictum, & actionem in factum, ſicut inter materiã, & materiatũ, ſeu ſicut inter matrem, & filiam. Nã ex interdicto oritur actio in factum, ut infra eo. §. ſi. Et ideo dicas tu, quod Imperator nõ curauit dicere etiã in rubrica ſeu extraordinariis actionibus, quæ pro his competunt, quia de his actionibus, & ſic de actione in factum, quæ datur pro his interdictis, ponit expreſsè tex. in d. §. ſi. infra eo. & non eſt mirum, quia ſæpenumero nigrum eſt plenius ipſa rub. vt no. in rub. in Auc. de inceſt. & nepha. nupt. & dixi in rubr. procœmij huius libri. inſti. &c. ¶ In glo. rub. in ſi. dicit hic Io. Fab. ſecundum iſtam glo. quod iſta rub. congruentius poſita fuiſset ante titulum de excep. vt fecit iuriſconſultus in ff. quia ante dictum tit. de excep. poſuit titulum, & materiã interdictorum. Sed vt etiam ipſe dicit, parum, aut nihil de tali ordine, qui non eſt ſubſtantialis, eſt curandum. facit quod no. plene Bar. in l. 2. §. prius. ff. de vulg. & pup. & quod no. in l. 1. C. de appel. & l. prolatam. C. de ſent. & aduertas, quòd multa alia ponit gl. in d. rub. ff. eo. quæ hic non dicit, verum, quia hic in prin. nigri, & in d. §. ſi. ponitur, ibi dicendum reſeruo &c.

SVMMARIVM.

1 *Actor põt hodie agere interdicto, vel actione in factũ loco interdicti.*
2 *Poſſeſſionis recuperandę modi qui ſint.*
3 *Interdictum poſſeſſorium an detur pro præſtationibus, vel redditib.*

a SEquitur. ¶ Totus iſte titulus [a] diuiditur in quatuor partes. Primò, ponit quid olim erãt interdicta. Sc'dò, ponit vnã diuiſionẽ iterdictorũ. Tertiò, ponit aliã diuiſionẽ. Quartò, ponit vnam aliã diuiſionẽ interdictorum. 2. ibi, ſumma aũt. 3. ibi, ſequens diuiſio.

ADDITIO.

a Titulus. De materia interdictorum, quod ſunt interdicta, & qualia ſunt, & quando competunt, & vnde habuerint originem. vide gl. ordi. & magiſtr. in c. paſtoralis. de cauſa poſſ. & propriе. & ibi plene per Abb. & Spe. eo. tit. §. quia vero. & ſequenti. & tit. de pet. poſſ. aliàs, de ſe. & pet. §. ſi.

diuiſio. quarta ibi, tertia diuiſio. ¶ Et hoc dicit in ſumma. Inter-
dicta olim nil aliud erat, niſi certę conceptiones verborum
latæ a prętore interdictum interponente, cum inter duos de poſ-
ſeſsione agebatur, hoc dicit. ¶ No. tex. ibi, ſeu actionibus &c. ad
id quod dixi ſupra in rubrica, quod dictio, ſeu, ponitur ampliatiuè,
non autem expoſitiuè, quia de interdictis loquitur, & de actio-
nibus, quæ pro eis exercentur. vt infra eo. §. fi. ¶ No. quòd tẽpo-
re antiquiſsimo in interdictis obſeruabatur certa ſolennitas in
conceptione, & formatione verborũ, & qui cadebat a ſyllaba,
cadebat a toto, vt hic, & l. 1. C. de formul. vbi per illum tex. &
iſtum ibi no. Sal. quod exceptio ineptitudinis libelli poteſt opponi
ad proceſſum, vt dixi ſupra de excep. §. præterea. ¶ Nota, quod inter
dicta competunt potiſsime pro poſſeſsionibus. ¶ Nota, quod inter-
dictum competit pro quaſi poſſeſsione, & ſic pro iuribus cor-
poralibus, de quo dicam cum gl. ¶ In gl. 1. in fi. nota, quod in inter-
dictis datur actio in factum. de quo in §. fi. infra eo. ¶ In gl. con-
ceptiones. ibi §. omnium. & §. de his. gl. in rubrica. ff. eodem. po
nit etiam eaſdem duas ſolutiones, quas hic poſuit. & Angel. ibi
dicit, quod hęc eſt ſatis bona, & etiam ſequens: vnde dicit, tene
quam volueris. Sed tu dicas, quòd iſta prima non placet Iacob.
de Rauen. vt hic refert Ioan. Fab. quia reperiuntur aliqua inter
dicta, quæ formantur in perſonam vnius, vt vtrobi. & ne quid
fiat in loco publico. vt ff. vtrobi. l. 1. quod ſatis placet Io. Fabr.
& mihi: quoniam quandoq; interdicta formantur generaliter,
ſicut actio, vt patet ff. ne vis fiat ei. per totum. ¶ In eadem ibi,
per totum librum. vult dicere gloſ. quòd omnia interdicta ſunt
vniformiter prætoria, ſed non omnes actiones, aliàs male con-
cluderet, quia multæ ſunt actiones, quæ formantur a prætori-
bus, vt patet ſupra de perpe. & tempo. actioni. §. 1. & l. in hono-
rariis. de actio. & obliga. cum ſimi. ſed hæc non poteſt dici recta
differentia, & præſertim realis: vnde ſecundum Iaco. nulla fuit
differentia realis, ſed modus loquendi fuit alius de interdictis,
alius de actionibus. Vel dicas, & melius, quòd prætores nullam
actionem dederunt, quando introduxerũt interdicta, & volue-
runt dicta interdicta obtinere locum actionum, dum tamen ſo-
lenniter impetrarentur certo ordine, ſed poſtea iuriſcõſulti in-
troduxerunt dari actionem, & etiam agi ſine ſolennitate, & cõ
ceptione verborum ſuperflua. vt infra eodem §. fi. facit d. l. 1. &
1 quod ibi per gl. & doc. C. de form. ¶ † In ead. glo. in fi. dic ſecun-
dum Io. Fab. immo eſt valde aliud, & propoſitio vno proponi-
tur aliud, & poteſt agi, vel interdicto, vel actione in factum, ad
electionem actoris. vt ff. ne vis fiat ei. l. ſi quis miſſus. §. cũ præ-
tor. ff. vti poſsi. l. 1. §. reſtituendæ. vt no. ff. de vi, & vi arma. l. 1. §.
fin. licèt glo. no. idem, quod hic in rubrica. ff. eodem, ſed Dy. ibi
reprehendit glo. & hoc eſt verum. ¶ Ex quo not. quòd etiam in-
terdicta non ſunt hodie ſublata, ita dicit Ange. in d. §. cum præ-
tor. ¶ In gl. maximè. ibi. §. quædam. aduertas tamen, quia ibi di-
citur, in quo contineat cauſam proprietatis, quia quò ad proba
tionem, & effectum victoriæ, vt ibi not. in glo. videlicet, quia in
illis interdictis, vt in interdicto de iti. actuq; priua. & in aliis, de
quibus ibi, vt ſi ago ex primo capite illius interdicti, habeo ne-
ceſſe probare proprietatem. vt l. 3. §. ne autem. de itine. actuque
priua. & cum ego ago de loco ſacro, vel religioſo, non attendi-
tur perſona mei agentis, quia ſacrum, vel religioſum ponere
non poſſum, ſed attenditur dominium, vel quaſi, quia ſecundũ
veritatem, proprietatem habere non poſſum. ut ſupra de rerũ
diuiſio. §. in nullius. Secundò, an abſolutoria in uno pariat exce
ptionem rei iudicatæ in alio? quia lata in petitorio parit exce-
ptionem rei iudicatæ in poſſeſſorio, ſecundum gl. ibi licèt con-
trariũ no. & malè in l. certi iuris. C. eodem. dic, vt ibi plenè per
Cy. Bal. & Sal. ſed lata in poſſeſſorio non facit præiudicium in
proprietate. de quo per Dyn. in d. §. quædam. & in c. qui ad agẽ-
dum. de regu. iu. in 6. de quo latiſsime per Barto. & doc. & Lud.
de Vrbe in l. naturaliter. §. nihil commune. ſupra de acqui. poſ.
& per doc. in d. l. certi iuris. & per docto. in c. cum dilectus. &
ibi Ant. de But. de cauſa poſſ. & proprie. Ex quo no. quòd quæ-
dam interdicta, etiam ad rem familiarem pertinentia ſapiunt
cauſam proprietatis. Et qualiter fiat miſsio in eis contra contu
maciam, vide in Specu. de 1. & 2. decreto. §. videndum. ver. item
2 quæritur. ¶ † In eadem gl. in fin. adde, quòd etiam ad poſſeſsio-
nem poteſt agi remedio, videlicet, ex conditione. l. ſi coloni. C.
de agri. & cenſi. lib. 11. & ibi Bart. Item poteſt agi ex canone re-
dintegranda. vt 3. q. 1. redintegranda. de quibus omnibus reme-
3 diis ego late ſcripſi ſupra de actio. §. quadrupli. dic, vt ibi. ¶ † In
glo. quaſi poſſeſsione. in fi. dic, item datur etiam alia. ff. de ui,
& vi arma. l. 3. §. vnde vi. Et quod ibi glo. & Bar. ſed Iaco. de Ra.
dicit, quòd immo nullum poſſeſſorium datur pro præſtatio-
nibus, ſiue redditibus, quia ſunt iura perſonalia, quæ improprijſ-
ſime dicuntur poſsideri. ut no. ff. de peti. hære. l. regulariter. fa-
cit quod no. Bar. in l. ſequitur. §. ſi uiam. ff. de uſucapio. Poſſeſſo-
rium namq;, & petitorium ſunt correlatiua, & ubi non eſt poſ-
ſeſſorium, petitorium nõ uendicat ſibi locum, cum hæc ſit cor-
relatiuorum natura. ut ff. de acquiren. poſſeſ. l. 1. in princi. & §.
fin. & ſupra de act. §. ſic itaque. cum ergo non ſit petitorium ali
quod in actionibus perſonalibus, ergo nec poſſeſſorium, &
hoc etiam tenet Pet. ut refert Cyn. in l. ſi certis annis. C. de pact.
in quæſtio. ultima. & hoc etiam ibi ſequitur Cyn. & dicit, quòd
eſt caſus in l. 1. coniuncta l. fi. ff. quo. bo. Nam interdictum quo-
rum bonorum eſt poſſeſſorium. ut d. l. 1. & tamen non compe-
tit contra debitores perſonaliter obligatos. ut d. l. fin. igitur &c.
Nec obſtat d. c. querelam. quia reſpõdeo, quòd ibi nõ loquitur
de perſonali obligatione, ſed de reali, ut de præſtatione cenſus.
ſed Io. Fab. hic dicit, quòd opin. Vltramon. poteſt procedere de
iure ciuili, ſecus de iure canonico, quia tunc procedet d. c. que-
relam. Vel dic ſecundò, quòd poſſunt iſtæ opiniones reduci ad
concordiam, nam quãdo agitur de præſtatione, ſeu pro reditti-
bus certæ rei immobilis, & tũc etiam poteſt agi poſſeſſorio, ita
intelligitur opi. Vitramon. Nec obſtat ſecundum Vltramon. illa
l. regulariter. & l. nec ullam. §. fi. de peti. hære. quia petitio hære-
ditatis eſt mixta in rem, & in perſonam, unde poteſt diuerſis re-
ſpectibus intentari, & quia in rem actio competit pro mera de-
tentione, pro qua non competit poſſeſſorium. ut l. officium. ff.
de rei uendi. & l. 1. C. ubi in rem actio. unde non eſt mirum, ſi
debitor hęreditarius conueniri poteſt petitione hęreditatis, ſed
non poteſt conueniri poſſeſſorio, quia poſſeſſorium competit
pro uera poſſeſsione, quæ cadit in rebus corporalibus, & tunc
competit directum, & pro quaſi poſſeſsione, & pro illa habet
locum utile. ff. de ſerui. l. quoties. ſed pro detẽtatione aſinina, &
pro detẽtatione impropriiſsima, quod habeat locum iudiciũ poſ-
ſeſſorium, non reperitur iure cautum, immo tex. dicit oppoſitũ
in d. l. officium. Non obſtat d. c. querelam, ſecundum Petr. quia
ibi datur ad annuos cenſus, ideo nimirum ſi ſibi competit poſ-
ſeſſorium. Bart. autem dixit, aut per perſonalem præſtationem
acquiritur ius naſ. llagij, & homagij, & uera ſit opinio canon.
quia per hoc reſultat realitas, in qua cadit quaſi poſſeſsio, aliàs
autem uera ſit opinio legiſtarum. ſed Bart. in d. l. ſi certis annis,
dicit, aut illa longa præſtatio, quam annuatim fecit ruſticus de
uno pari caponum, fuit facta principaliter propter ſe, uel alte-
rius obligationis perſonalis, & tunc propriè habet locum l. cũ
de in rem uerſo. & quod ibi Bar. ff. de uſur. & requiritur tunc iu
dicium reale, nec eſt aliud iudicium poſſeſſorium proditũ. Aut
hæc præſtatio habet rationem ad aliquam ſeruitutem, uel ſubie
ctionem, puta, iſte ruſticus præſtitit omni anno certum quid ut
naſallus, uel tãquam uaſalli filius, ſicut libertus præſtat operas
tanquam libertus, tunc tali caſu, quia præſtatio correſpõdet iu
ri reali, eſt reperire petitorium, & poſſeſſoriũ. Iſte eſt propriè
caſus in d. c. querelam. & hanc reſponſionem tangit Cyn. in d.
l. ſi certis annis. & l. 2. C. de ſeruit. & aqua. de quo per Arch. 18.
q. 2. c. ſeruitute. & per Ioan. Andr. in c. peruenit. de cẽn. & adde
quod no. Cyn. in l. ad probationem. la 2. C. de proba. Sed Ant. in
d. l. ſi certis annis. in repetitione quęſtionis ultimæ. primò dicit,
quòd non placet ſibi opin. Bar. quòd fiat differentia, an dicatur
ius quæſitũ in perſonam, uel non, ſed hoc ſolum eſt ponderan-
dum, an præſtationes annuæ ſubeantur, quæ ſolitæ erant præſta
ri, & tũc competat poſſeſsorium. ut eſt tex. in d. c. querelam. uñ
per talem receptionem creditor poſitus eſt in ſtatu præſtatio-
nis, ut ibi, quo ſtatu per denegationẽ inuenitur ſe priuari, ideo
contra priuantem habet locum. poſſeſſorium, quantumcunque
nulla poſſeſsio apud priuantem tranſeat, quia ſpoliatus contra
ſpoliantem agit poſſeſſorio, licèt apud eum nulla poſſeſsio reſi-
deat. l. 1. §. interdicto. ff. de ui, & ui arma. hoc autem probatur,
quoniam per uſum iuris incorporalis conſtituitur quis in qua-
ſi poſſeſsione dicti iuris, quoniã iſte uſus loco traditionis eſt.
ut ff. de ſerui. l. quoties. la 2. denegata ſibi præſtatione inconti-
nenti priuatur creditor illa quaſi poſſeſsione, ideo habet locũ
utile poſſeſſorium. ut d. l. quoties. Si autem præſtationes annuę
nunquam præſtitæ fuerunt, tunc licèt earum pręſtatio denege-
tur, non habet locum poſſeſſorium: & ita intelligatur opinio le
giſtarum, & ratio eſt in prõptu, quia creditor poſſeſsione actio
nis priuari non poteſt, quæ oſsibus ſuis inhęret. ff. depoſi. l. quis
ergo caſus. non ergo habet locum poſſeſsorium recuperandæ,
quod exigit priuationem: ut ff. de ui, & ui arma. l. 1. §. inter-
dictum. Hoc autem modo poteſt ei competere interdictum
adipiſcendæ, cum eo ipſo, quod eſt, habet poſſeſsionem actio-
nis. ut d. l. regulariter. & l. nec ullam. §. fin. Non obſt. quod poſſeſſo-
riũ, & petitoriũ ſunt correlatiua, ita quod remoto eo remoueatur
poſſeſsorium,

a poſſeſſorium,[a] & pro præſtationibus perſonalibus non reperitur petitorium, igitur &c. quia hoc falſum eſt, quia ſicut in reali agitur, & concluditur ad declarationem iuris realis. l. & ex diuerſo. ff. de rei ven. ita in perſonali ad hoc agi poteſt, vt declaretur quem debitorem eſſe. & hoc tenet Io. And. in Spe. de fru. & intereſſe. §. viſo. ver. qualiter. pro quo videtur caſus in l. quid tamen. §. ſi arbiter. cum ibi no. per doc. ff. de arbi. & l. ſi prætor. in prin. ff. de iudi. vbi ſententia arbitri, vel iudicis declarat reum non teneri, & ſic eſt merè declaratoria, ſicut etiam eſt in reali, vnde ad id in dictis legibus actum fuit, aliàs non potuiſſet ferre ſententiam, quæ valeret. vt l. fundus. communi diuidundo. & l. fi. C. de fideicom. liberta. Item nõ videtur verum, quia vbi nõ competit petitoriũ, non competit & poſſeſſoriũ. Nã ꝓ ſpoliantem, q nullam eſt poſſeſſionem adeptus, nec voluit adipiſci, nõ competit petitoriũ. vt d. l. 1. C. de alie. iudic. & tñ cõpetit poſſeſſoriũ. vt ſup. dictũ eſt. Itẽ non eſt verũ, ꝙ pro poſſeſſione aſinina ſemper cõpetat poſſeſſoriũ, quã non competit eo caſu, quo certũ eſt conuentũ ſolã aſininam habere, niſi conueniatur à dño, q tunc habet poteſtatem rei reſtituendæ ſm Inn. c. quoniã frequenter. vt lite nõ conteſt. in gl. ideo iſte. & in gl. non tantũ poſſidet. ¶ Non ob. ꝙ pro poſſeſſione aſinina, & ſic pro detẽtatione non cõpetit poſſeſſorium, q licèt non cõpetat interdictũ. vt d. l. officiũ, cõpetit tñ officiũ iudicis. vt l. Aquili. regulus. ff. de do. & ꝙ ibi no. per gl. Bar. & doc. vel condi. d. l. ſi coloni. de agri. & cenſi. Non ob. d. l. 2. quo. bo. quia prætor per iſtud interdictum non prouidit, niſi aduerſus corporũ poſſeſſores, ideo non competit aduerſus debitores hæreditarios. ¶ Ex prædictis concludo

b ſm Ang. ꝙ in perſonalibus præſtationibus[b] denegatis habet locum iudicium poſſeſſorium ſaltem vtile, vel officium iudicis, vel conditio. l. ſi coloni. ſi ſaltem ſemel ante denegationem præſtatio fuerit facta. vt d. c. querelam. aliàs ſecus. Secundò ex prædictis etiam decidit Ang. an cõtra debitores obligatos actione perſonali proponi poſſit remedium. l. fi. C. de edi. diui Adr. toll. quia ſi in vita ſuit facta defuncto præſtatio, & ſic poſito in poſſeſſione, & ſtatu perceptionis annuæ, locum habet dictum remedium, & ponitur res in eodem ſtatu, in quo erat defunctus, aliàs ſecus, cum actiones omnes in hæredes recta via, & ipſo iure tranſeant, ita ꝙ in eorum poſſeſſione non eſt neceſſe, ꝙ aliquo modo ponantur, igitur &c. quod eſt ſingulariter notandum, & memoriæ perpetuæ commendandum.

ADDITIONES.

a Poſſeſſorium. Adde Bar. poſt gl. in l. naturaliter. § nihil commune. ver. his igitur explicatis. & ibi d. Alex. ff. de acq. poſ. gl. in l. cum fundum. in ver. interdicto. & ibi in addi. in verſic. iure canonum. ff. de vi. & vi arma. Panor. in c. cum veniſſet. nu. 22. & ibi in addit. ad eum in verſic. petitorio. & poſſeſſorio. cum & ipſi Rotam de ſi. 6. inci. dubitatum eſt, in nouiſ. & Paul. de Caſt. in conſi. 3. 7. in 1. In cauſa. quæ vertitur.

b Perſonalibus præſtationibus. Adde, ꝙ ſi aliquis ſit ſolitus percipere penſionẽ, vel cenſum aliquem ſuper prædio aliquo vrbano, vel ruſtico, & probauerit per plures annos cenſum ſibi fuiſſe ſolutum. quòd ex iure perſonali, & multiplici ſolutione cauſatur q[illegible] dam ſtatus. d. c. querelam. extra. de elect. & ibi notant Panor. & ſcrib. vnde ſi denegetur ſibi cenſus. ſeu penſionis ſolutio, ſibi tanquam ſpoliato competit remedium reſtitutorium contra denegantem, ſeu condictio dicta cap. querelam. & diſpoſitio canonis redintegranda. 3. q. 1. etiam ſi denegant ſoluere, haberent prædium huiuſmodi titulo ſingulari ab eo, qui conſueuerat ſoluere ratione prædicti prædij. Guido Papæ. q. 19. & conſuluit Stepha. Bertran. conſil. 248. exordiente, quicquid. ver. ſed ſufficit. & ita mihi viſum fuit, dum aſſidebam quondam Bartholomæo Caſtellano Archidiacono eccleſiæ Auenionis viro doctiſſimo, & æquiſſimo, in cauſa penſionis quinque florenorum, capituli eccleſiæ ſancti Agricoli Auenionis, contra Petrum de Baia, & copioſiſſime dixit conſil. 235. Ioan. clericus. per totum. Ant. Caſtro.

SVMMARIVM.

1 *Poſſidens prætore authore an iuſtè poſſidere dicatur.*
2 *Interdicto, ne vis fiat, quis vtatur.*
3 *Mortuum cui inferre liceat.*
4 *Ius patronatus eccleſiæ nõ præſcribitur lõga, nec lõgiſſima poſſeſſione.*
5 *Interdictũ, ne quis in loco ſacro, quando locũ habeat, & cui cõpetat.*
6 *Muris, vel portis ciuitatis, vel eccleſiarum aliquid facere, vel appodiare nemini licet.*
7 *Interdictum, ne quid in flumine publico, quare ſtatutum ſuit. & cui competat.*
8 *Bonorum poſſeſſor quis dicatur.*
9 *Interdictum, quorum bonorum, eſt inappellabile.*
10 *Filius intentans quorum bonorum interdictum, an teneatur docere ſe filium.*
11 *Libellus ſuſtentatur, licèt petens petat quod nunquam habuit.*
12 *Interdictum, de vi, quibus detur.*
13 *Interdictum, de libero homine exhibendo, cui, & ad quid detur.*
14 *Mulier ſtans ſeorſum a marito, & ſæuitiam mariti timens, non cogitur redire, niſi maritus caueat de ipſam non offendendo.*
15 *Interdictum de liberis exhibendis, cui, & ad quid competat.*

Summa. ¶ Interdicta prohibitoria ſunt, vt interdictum, ne vis fiat ei. ſtẽ, de mortuo inferendo. Quædã ſunt reſtitutoria, vt interdictum quorum bonorum vnde vi. Quædam verò ſunt exhibitoria, vt interdictum de libero homine exhibendo. de libe. exhib. & ſimilia, hoc dicit. ¶ No. vnam diſtinctionem interdictorum. alia ponitur infra eo. §. tertia. ¶ Not. quòd aliqua ſunt interdicta prohibitoria, aliqua ſunt reſtitutoria, aliqua ſunt exhibitoria. ¶ No. quòd illud, quod dicitur videlicet, vim fieri veto: intelligitur ſcilicet, qui eſt in poſſeſſione ſine vitio, vt puta, prætore auctore. vt l. iuſtè. de acquir. poſſ. ¶ In gl. in fi. nam (vt dicit Bar. in d. l. 1. §. interdictorum. ff. eo) hic ponitur diuiſio interdictorũ reſpectu perſonarum, quibus competunt, ſed infra eo. §. tertia, ponitur alia diuiſio interdictorum reſpectu effectus. ¶ In gl. reſtitutoria. ibi, mixta. no. illum tex. in l. 1. §. interdictorum. ff. eod. quòd ſub ſimplicibus, non continetur mixtum, aliàs ibi non fuiſſet opus etiã mixtum deducere, ſi contineretur ſub ſimplicibus. de quo per glo. & latiſſimè per Barto. & doct. in l. 2. in prin. ff. de verb. obl. Ego autem latius dixi ſupra de actio. §. 1. circa princ. dic, vt ibi. ¶ In ea. in fi. vide gl. in d. §. interdictorum. quę plenius loquitur. ¶ In gl. poſſidenti. in fi. dicit Iac. de Ra. ꝙ iſtud eſt verum, licèt non ſit congruum exemplum, quia immiſſus licèt manuteneatur a prætore, vt in toto tit. ne vis fiat ei. & in l. 1. in princ. & l. ſi quis miſſus. tamen nõ poſſidet. vt l. ſi quis ante. & l. 3. §. fi. ff. de

1 acquir. poſſ. ¶ Et aduertas, quòd ille,† qui poſſidet prætore auctore, iuſtè poſſidet, ſi decretum iudicis eſt iuſtè interpoſitum, aliàs ſecus. vt l. cum verò. §. ſubuerſum. ff. de fideicom. lib. & no. gl. & Bar. in d. l. iuſtè, de acquir. poſſe. dic, vt ibi latè per Bar. & doct. ¶ Et etiam aduertas ad tex. & glo. quia dicit, quòd prætor prohibet vim fieri ſine vitio poſſidenti. quod eſt contra l. iuſtè. ff. vti poſſi. vnde dic, ſecundum Iaco. quòd prætor tuetur indiſtinctè poſſidentem ſine vitio, vt hic, ſed poſſidentem cum vitio non tuetur indiſtinctè, ſed cũ diſtinctione, videlicet, an incontinenti, an ex interuallo, vt l. 3. §. eum igitur, cum ibi no. per glo. Bar. & Ange. ff. de vi, & vi arma. Et an poſſideat clã, vel vi, vel precario, vel ab aduerſario, vel ab alio. vt l. 1. in fi. cũ ibi no. per gl. & Bar. ff. vti poſſi. quia non ab aduerſario prætor tuetur poſſeſſorem, quia agendo poſſeſſor liberas ædes habet: vt dicit Bar. in l. 1. in fi. ff. vti poſſ. ſi autem poſſidetur cũ vitio ab aduerſario, prætor non tuetur eum, ut ibi. ¶ Aduertas ad hoc, vt

2 habeat locum interdictum, † ne vis fiat ei, opus eſt, vt aliquis ſit miſſus ex primo decreto, qui non admittatur, vel admiſſus turbatur, quia cum non poſſideat, vt l. 2. §. fin ff. de acqu. poſ. & ſic cum non ſit adipiſcendæ poſ. nec retinendæ, nec recuperandæ, datur illi tantum, qui non poſſidet, vt ex primo decreto. ita dicit Bar. in d. l. 1. in princ. ff. ne vis fiat ei. ¶ Ex quo uidetur ſequi, quòd ſi haberet ſecundum decretum, & ſic non poſſideat. vt l. ſi finita. §. Iul. & quod ibi latè Bar. ff de damn. infec. ꝙ non haberet locum iſtud interdictum, ſi turbaretur, vel eſſet expulſus, quia in dicto edicto prætoris hoc non eſt expreſſum. ita dicit Bar. in l. damni. §. non ſolum. & ibi Ioan. de Imo. ff. de dam. infec. & not. Bar. & doct. in l. à diuo Pio. §. ſi poſt aditam. ff. de re

3 iud. ¶ † In gl. inferendi. in fi. no. plura in illo interdicto, de mortuo inferendo. & primò, ꝙ qui habet ius inferendi, & ſepeliendi mortuum in aliquo loco, habet etiam ius in dicto loco ædificãdi ſepulchrum, vt eſt tex. in l. 1. §. prætor ait. ff. de mor. infer. quoniam religionis intereſt monumenta cõſtrui, & exornari: vt dicit tex. in ea. l. §. hoc interdictum. ¶ Ex quo no. ꝙ iſti, qui faciunt monumenta marmorea, & ſculpta, & ornata, nõ poſſunt prohiberi, quia immo religionis, & eccleſiæ intereſt habere ſepulchra, & ornata ſepulchra. facit l. cætera. & per totum. ff. de leg. 1. & l. ſenatus. ff. de contrahen. emp. Qui autem prohibuerit dicta ſepulchra ædificari ab illo, q ius in dicto loco inferendi mortuum habet, tenetur illo interdicto, & eſt bene notandũ, ꝙ ille etiam dicitur prohiberi ædificare, qui prohibetur cõducere ad locum materiam ædificij, vt lapides, calcem, & ſimilia. Quinimmo, & qui prohibetur habere neceſſaria ad opus, vel machinam pro ædificio conſtituendo dicitur prohiberi ædificare: vt dicit tex. in d. l. 1. §. ædificare videtur. quod not. pro intellectu l. prætor ait. §. deinde. & §. interdictum. ff. de nou. oper. nun. ¶ Secundò eſt ibi no. in d. l. 1. §. prohiberi. ꝙ dicitur prohibitus quis inferre, ſiue prohibeatur in loco inferre, ſiue etiã in via prohibetur in loco inferre, quia ſi hoc via non poſſet accedere ad locum: facit l. quæſitum. ff. de ſepul. vio. ¶ Ex quo no. Bal. in d. §. prohiberi, ꝙ qui prohibet præcedentia, prohibet ſequẽtia. ¶ Tertiò no. tex. in l. negat. eo. ot. quòd lex prohibet ſepeliri mulierem prægnantem antequam partus excidatur, aliàs qui contrafecerit, videtur prohibuiſſe ſpem animantis. ¶ Quartò not. l.

longa,eo.ti.ꝙ longa,immo (ſecundum gl.ibi) etiam lógisſima
poſſesſione non acquiritur ius in loco mortuum inferendi , &
eſt ratio,quia eſt quid incorporale,ergo tali modo non præſcri
bi.facit quod no.Bar.in l.1.§.1.ff. de iti.actuq;.priua. & l.2. &
4 ibi doc.C.de ſer.& aqua.¶ † Ex quo no. Bald.in d.l.longa.quòd
iuſpatronatus eccleſiæ nõ præſcribitur longa poſſesſione:dicas
tu,nec longisſima.vt ibi dicit glo.quod tamen Bar.ibi intelligit
in realibus,ſecus in perſonalibus.l. vt iuſto.§. non mutat. & ibi
5 Bar.ff.de vſucap.& l.fi.C.de præſcri.long.tempo.&c. ¶ † In gl.
ædificari.in fi.illud interdictum,ne quid in loco ſacro.habet lo
cum non tantum ne quis ædificet in loco ſacro , ſed etiam vt
tollat ædificatum.vt ff.ne quid in loco pub.l.2.§.locorum.ita di
cit Bar.in d.l.1.in princ.ff.ne q̃d in loco ſacro. quod eſt verum,
quando ędificatur quod noceret,vel tenderet alias ad difformi
tatem,ſecus ſi ad ornatum. vt d.l.1.¶ Ex quo no.ibi Bar.& Ang.
ꝙ ſi in vna eccleſia volo pingi facere Crucifixum , vel imagi-
nem Virginis,quòd non poſſum prohiberi,quia tendit ad orna
tum:quod bene no. ¶ Aduertas tamen,ꝙ hoc interdictum non
tãtum competit illi,qui habet cuſtodiam loci ſacri,vt dicit tex.
in d. l. 1. ſed etiam competit cuilibet de populo: vt l.ſi quis in
hoc genus.C.de Epi.& ele.& facit quod no.gl. in l. iubemus.§.
ſanè.C.de ſac.ſanc.eccle. vbi cuilibet de parochia competit rei
ven. pro vendicanda re eccleſiæ iniuſtè alienata. ita dicit Bart.
in d.l.1.quod no.facit l.in prouinciali.§.fin. cum l.ſeq. & quod
ibi per doc.& Ludo.ff.de no.ope.nun. Vbi habetur, an incolæ ,
vel forenſi competat rei vendicatio in fauorem reipublicæ, &
ſic etiam eccleſiæ?Et competit hoc interdictum pro loco ſacro,
non autem pro ſacrario.Et quis dicatur locus ſacer, & quis ſa-
6 crarius,no.gl.in l.1.ff.ne quid in loco ſacro.in prin. ¶ † Ex quo
infertur,ꝙ cum muri,& portę ciuitatum dicantur ſacri. vt ff.de
re.diui.§.fi. & ſupra eo. ti §. ſanctæ , quòd nemini licet aliquid
facere,vel appodiare in muris, vel portis ciuitatum, vel eccle-
ſiarum.quod no.quia multi, (maximè Ferrariæ) cõtra faciunt.
7 ¶ † In gl. vel in flumine.in fi.hoc interdictum pertinet ad flumi-
na nauigabilia,& non nauigabilia. quod interdictum ideo ſta-
tuit prætor , ne flumina exareſcant per opera manufacta , aut
damnũ vicinis inferatur. vt l.1.in prin.ff. ne quid in flu. pub. &
cuilibet de populo competit accuſatio. vt eo. ti.§. interdictum.
& idem ſi non exareſcit,ſed propter hanc deriuationem infera
tur vicinis magna iniuria.vt ea.l.§. ſunt qui putant. & ſic quòd
flumen currat aliter , quã priori æſtate fluxerit . vt d. l. 1.§. ait
prætor.¶ Et aduertas,quòd iſtud interdictum prohibet,ne quid
fiat. Et eſt aliud interdictũ, quo prouidetur, quòd ſi quod opus
manu factum fuerit,quominus aqua liberè fluat,tollatur quod
competit non tantum contra poſſidentem opus,ſed etiam con
tra illum,qui dolo deſijt poſſidere,vt d.l.1.§.deinde ait prætor.
8 ¶ † In gl.bono.poſſeſſori.& ibi,& bono. † poſſ.edictali vel decre-
tali.no. qui dicitur bonorum poſſeſſor,eo ipſo,quòd habet edi
ctalem bonorum poſſesſionem ab edicto prætoris moritur:& ſi
habet facultatem petendi decretalem , & ſic dicitur quodam-
modo hæreditas delata de iure prætorio. facit l. 1.§. decretalis.ff.
ſuc.edi. ¶ In ea.ibi,& decretalem habẽt. quod intelligas verum
aptitudine,nõ autem actu,nam eò ipſo,quòd eſt de liberis, vel
de agnatis , ſtatim prætor eos vocat, & ſic habet edictalem bo-
norum poſſesſionem , & ideo poſſunt accedere ad quemlibet
magiſtratum, & agnoſcere hodie bono.poſſesſionem, quæ di-
cetur decretalis. vt l.pen.& fi. C.qui admit.ad bo. poſſ. ¶ In ea.
9 ibi.§.adipiſcendæ.dic, vt ibi dicetur. Aduertas tamen,† quòd il-
lud interdictum,quorum bonorum,eſt valde vtile, quia ab eo
non poteſt appellari,cum ſit merè poſſeſſorium. vt no.doc.in l.
10 1.C.quo.bon.† Et ſis cautus,quod licèt quando filius, vel agna-
tus agnouerit bo.poſ.iuxta d.l.pe.in fi.C.qui admit.ad bo.poſſ.
fuerit neceſſe , quòd probauerit ſe filium, vel agnatum, tamen
talis probatio non ſufficit tunc,cum poſtea intentat quorũ bo-
norum interdictum, immo plenè debet ſe filium docere , cum
primò ſummatim tãtum ſe filium docuerit, & non in forma iu
diciaria eleganter dicit glo. & doct.in l.1.C.quor.bono.& facit
q̃d no.gl.& Bar.in l.3.§.ſi cauſa cognita.ff.de bon. poſ. ¶ In ea.
ibi,poſſesſionis,& hæreditatis petitionem.poſuit gl.& Bar.in l.
1.ff.quor.bo. i prin.& gl. Bar.& doc.in d.l.1.C.quo.bon.& ego
dixi ſupra de actio.§.quadrupli.quando tractaui de dicto inter
dicto quo.bon.& §.actionum quędam.in materia petitionis hę
reditatis.dic vt in eis notaui.¶ In ea.ibi. C.de edic.diui Adr. tol:
l.fi. De intellectu huius l.fi. vide quę plenè no.gl. & latius om-
nes doc.in d. l.fi. Ego autem multum clarè, & ordinatè dixi in
d.§. quadrupli. ſupra de actio.dic, vt ibi.¶ In ea.in fi.dic,hæc vl
tima verior, quia licèt vera poſſesſio non transferatur ad hęre
dem.vt l.cum hæredes.ff.de acquir.poſſ.in prin.fingitur tamen
transferri,pręſertim decreta.bono.poſſ.Et hoc reſpectu,& hoc
attento dicitur reſtitutorium, attenta tamen veritate adipiſcen
11 dæ. & ita ſaluat iſte tex.ibi,vbi dicitur.adipiſcendæ.¶ † Ex quo
no.quòd licitè peto id,quod nunquam habui,& ſic verbum,re
ſtitutio,adaptatur ad id, quod nunquam habui. & hoc libellan
do,videlicet,quòd peto mihi reſtitui quod nunquam habui, ſu
ſtentatur libellus. vt eod.ti.l.1. in princ.& ibi hoc vult Barto.ff.
quo.bon.facit l.ſi olei.& quod ibi no.Bar.C.loca & facit l.Mæ-
uio.§.auiæ.cum ibi no.ff.de leg.2. & quod ibi habetur per gloſ.
& docto.in rubri.ff.ſi certum petatur. & in rubri.ff. ſolu. matr.
12 & l.ſed ſi poſſeſſori.§.1.cum ſimi.ſupra de iureiuran.¶ † In glo.
reſtitui poſſesſionem. ibi,ſi verò naturaliter tãtum, vtile habet,
dic hoc verum,ſi intentatur non pro re, ſed pro iure vſufru.ali
cuius rei.vt l.3.§.vnde vi.ff.de vi,& vi arma. & quod ibi glo.&
Barto. Si autem intentaretur pro re, tunc poſſeſſori etiam na-
turaliter tantum competit tale interdictum, etiam directum,li
cèt detentori tantum,vt colono expulſo non competat. vt l.1.§.
deijcitur.ff.de vi, & vi arma. Et per conſequens, non competit
hoc interdictum depoſitario, vel commodatario, cum nullam
habeat poſſesſionem.Prædictis tamen ſuccurritur per l.ſi colo-
ni.C.de agric.& cenſi.lib.11. & per offi. iudicis.vt no. glo.in l.
Aquilius. ſupra de dona.& in l.& ideo.ff.de condi.ſur.& ita di-
cit Angel.in d. §.deijcitur.& ita dicit in l.damni.§. nõ ſolum.ff.
de damn.infec.& melius in l.peregrè.§.quibus ff. de acqui.poſ.
Poſſidenti autem ciuiliter tantum datur hoc interdictum.vt d.
§.deijcitur.& poteſt poni ibi exemplum ſecundum Ang.quan-
do eſt proprietarius, & vſufructuarius, & proprietarius ꝓ ſua
ciuili conſeruanda vult intrare poſſesſionem,& fructuarius nõ
permittit,& ſic priuat eum ſua ciuili,& idem dicendum in feu
datario,& emphyteuta non admittente dominum:& poteſt po
ni exemplum infra in l.clam poſſidere.§.qui ad nundinas.ff.de
acquir.poſ.Sed id,quod dixi,colonum,& inquilinum non poſ-
ſidere.vt l.1.C.commu.de vſucap.eſt verum, niſi ſubuerterent
poſſesſionem domino.vt l.ſi colonus. & l.cum fundus.ff.de vi,
& vi arma & no. Barto.in dict §. deijcitur. Ex quo tu potes di-
cere,quòd ſi poſtquam ſubuerit poſſesſionem domino,ipſe co
lonus deijciatur de poſſesſione,etiam à domino ex interuallo,
tamen poſſit habere hoc interdictum,vnde vi.vt l.1.§.ſi vi me.
ff. de vi,& vi arma. ¶ Quid autem ſi dominus deijciatur rema-
nente in fundo domini colono,& qui non fuerit deiectus? di-
cas,quòd dominus non perdit poſſesſionem.vt l.1.§.nõ autem.
ff.de vi,& vi arma.ideo domino tali caſu non competit tale in
terdictum. Si autem colonus fuit expulſus,& tunc dominus di
citur etiam priuatus ſua ciuili,& ideo ſibi competit tale inter-
dictum.vt l.1.§. quod ſeruus. eod.tit. & no. Bart. in d.§. deijci-
tur. & habetur in d.l.peregrè §.quibus.de acquir.poſſ.& in l.1.
13 in princ.eod.tit.& l.3.§.quod ſeruus.eod.tit. ¶ † In glo.liberta-
te,in fin.hic habetur de illo interdicto.de libe.ho.exhi.quod in
terdictum competit cuilibet,etiam ſine mãdato,cuilibet etiam
extraneo pertinet , & ſua intereſt , quòd alius homo liber non
perdat libertatem ſuam. vt l.1.2.3. & 4.ff.de lib.cau. coniuncta
l.non tantum,cum ibi not.ff.de app.propter quãdam commu-
nionẽ,q̃ homo habet cum ſuo homine. vt l.ſer.expor.quòd cui
libet ſine mãdato competat hoc interdictum ; videtur caſus in
l.3.§.interdictum omnibus.ff. de lib. ho. exhi. Et ſic poſſes no-
tare, quòd pro incarcerato quilibet videtur poſſe comparere ad
ipſum de carceribus liberandum, vt ibi facit l.3.C.de epiſ. aud.
licèt ad incarcerandum aliquem,etiam vt ſuſpectum, & fugi-
tiuum requiratur ſpeciale mandatum. vt l.non ſolum.§.fina.ff.
de procur.& intelligas,quòd quilibet admittitur,ſiue etiam ſit
pupillus.vt eſt tex.cum gloſ. & ibi Bart.in d.l.3.§. hoc interdi-
ctum. Et ſunt plures caſus, in quibus pupillus loco maioris ha
betur.vt no.glo.& Innoc.& doct.in cap.ex parte. de reſt. ſpol.
Et aduertendum eſt,quòd quando plures concurrunt in iſto in
terdicto de libero homine exhibendo, tunc idonеor eſt eligen
dus,niſi alter æquè idoneus proſequatur ſuam, vel ſuorũ iniu-
riam: vt eſt tex. in dict.l.3.§. hoc interdictum.ibi,ſi tamen ſunt
plures.coniuncto §.ſed & ſi mulier.& iſte tex. coniuncta l.1.ff.
de libe.bo.exhi. facit ſecundum Bar. ibi,ad illam q. quæ habe-
tur in l.1.§.2.& quod ibi Bar.& Ang.& dom.Ioan.de Imo.ff.de
cond.& demon. videlicet,quòd non valet grauamen, ſcilicet,
quòd ſub ſpe relicti quis debeat morari in certo loco,quia tali
caſu quis conſequitur relictum,& non tenetur parere mãdato
teſtatoris . & ibi tale grauamen dicitur introducere quandam
ſpeciem ſeruitutis, vt ibi,quod eſt verũ,niſi in perſonis, in qui-
bus habemus aliquod ius præeminentiæ, vt in libertis, vt ibi.er
go fortius & in ſeruis,& filijs,etiam hoc eſt verũ,quando præ-
ſertur per modum modi,ſecus ſi per modum conditionis. quia
tunc,

tunc,ſi vult conſequi legatum,oportet,ꝙ dictam conditionem
adimpleat in forma.ita dicit eleganter Barto.in l. qui concubi-
nam.§. vxori.in fi.ff. de leg.3. quod not.quia iſto anno habui de
facto. ¶ Tertiò aduertas, ꝙ ad hoc, vt competat tale interdictũ,
oportet, ꝙ teneatĩ dolo malo.vt l. 1.ff. de lib.ho.exhib.ſecus au-
tem ſi detinetur ignoranter,vel aliqua iuſta cauſa.vt l.3.§.ſi eũ.
eod. titu. ¶ Et quarto non habet locum dictum interdictum, ſi
quis detinuerit volentem.vt d.l.4.§.ſi quis volentem. dummo-
do non ſit circumuentus,vt ibi in ſecundo reſponſo. Ex quo di-
cit ibi Bar. no. contra illos,qui ſubducunt puellas,vel pueros,
& retinent eos,& faciunt eos dicere,quòd voluntariè ſtant. &
pro hoc facit l. 1.C.de rap.virg.ibi,ſiue volẽtibus.quod no.con
tra ſtipendiarios,qui ita faciunt in regatijs. Quod interdictum
competit etiam marito contra patrem ſuæ vxoris,quãdo pater
retinet filiam,quæ fuit aliquãtulum altercata cum marito ſuo:
24 vt eſt caſus in l. fin.C. de lib.homi. exhibendo. ¶ † Scias tamen
tu, quòd ſi mulier ſtaret ſeorſum à marito, & timeret ſęuitiam
mariti,non cogitur redire, niſi maritus caueat de ipſam nõ of-
fendendo. vt eſt tex.in c.ex tranſmiſſa.de reſtitu. ſpol. & ibi no.
Concluditur ergo in iſto interdicto,& ſic in libello,quòd liber
homo exhibeatur, vt l. 1.& per totum.ff. de libe.ho.exhi. & ad-
uertas,ꝙ exhibere eſt in publicum deducere,& præbere facul-
tatem videndi,tangendi &c.& ſic extra ſecretum hominem ha
bere.& eſt tex.in d.l.3.§.ait prætor. Vnum tamen tene mẽu, ꝙ
creditori non competit dictum interdictum,ſi debitor ſuus la-
titat,& ſe occultat,& etiam ſi ab illo occultetur,ꝙ ipſum exhi
bere debeat:ſed poteſt capere bona ſua debitoris,vt l. ſi.in ſi.ff.
25 de libe.ho.exhib.¶†In glo.parentis. in fi. hoc interdictum aliud
eſt à ſuperiore.nã ſuperius eſt de quolibet libero homine exhi.
ſed hoc tantum competit pro liberis exhibendis : & poſtquam
fuerunt in publicum deducti, deducendi , & competit tantum
illis,qui habent illum in poteſtate.vt d.l. 1.§. 1.ff. de liber. exhi.
& non tantum patri pro filio,ſed etiam competit omnibus,qui
habent aliquod ius in exhibendo illo, vt l. 1.§. per hãc.& quod
ibi gl.Bar. & Bal.ff.de rei ven. de quo ego ſcripſi ſupra de actio.
§.præiudiciales.dic,vt ibi dixi. & no. etiam Bar. in l. 1.de liber.
exhib. vel deducen.Et aduertas, aut filius meus detinetur inui-
tus ab alio, & tunc tale interdictum mihi competit contra de-
tinentem, aut non detinetur ab aliquo, ſed ipſemet ſe detinet ,
vel ſi detinetur ab alio,detinetur ſua ſponte,& tunc dictum in-
terdictum debet fundari contra dictum filium . vt eſt tex. in d.
l. 1.§. 1.¶Quod Bar.ibi in l. 1.C.eod.titu.inducit,ſi ciuitas Peru-
ſina detinet aliqua caſtra ciuitatis Caſtelli , quòd ſi detinentur
dicta caſtra contra ipſorum voluntatem:contra commune Pe-
ruſij,& non contra ipſa caſtra,formandum eſt iudicium,& in-
terdictum prædictum : aliàs contra ipſa caſtra, quod no. quod
ſequitur Sal.in d.l. 1.C.eo. tit. ¶ Vnum tamen nunquam tradas
obliuioni,quòd ſi pater eſt ſeuerus homo,& mater mitis,& bo
næ opinionis,cauſa cognita,prætor aliquando pronuntiabit fi-
lium potius apud matrem, quàm apud patrem morari debere:
vt eſt tex.in l.3.§.Iulianus autem.in fin.in ver. præualuit enim.
ff.de libe.exhi.& deducen.&c.

S V M M A R I V M.

1 *Interdictum quorum bonorum, quibus,& contra quos detur.*
2 *Interdictum quorum bonorum , & petitio hæreditatis dicuntur re-
medi a vniuerſalia.*
3 *Bonorum poſſeſſionem agnoſcendi forma.*
4 *Interdictum petitionis hæreditatis an præſcribatur.*
5 *Electus in dignitate an poſſit hoc interdictum intentare.*

Sequens diuiſio. ¶ Interdictum quædam ſunt adipiſcendæ poſſeſſionis, quædam reti-
nendæ, & quædam recuperandæ ſunt. ¶ Adipiſcendæ,compe-
tit quorum bonorũ hæredi de iure prætorio in poſſidentẽ res
hæreditarias pro hærede,vel poſſeſſore: ſic dictum, quia ante-
quam adipiſcatur poſſeſſio,competit.Item Saluianum interdi-
1 ctum pro rebus in fundo illatis.hoc dicit. ¶ † No.quòd interdi-
ctum quorum bonorum datur hæredi de iure prætorio , quod
eſt verum directum, vtile autem competit hæredi de iure ciui-
li.& no.in l. 1.ff.quo.bono.& glo.in rub.C. eo. & communiter
tenetur à Bar.Bald.& Sal.licèt Vltramont.in l. 1.C. eod. dicant
contrarium.& competit non tantum hæredi ex teſtamento,ſed
etiam ab inteſtato,vt l.2.& ibi Sal. C.quo.bono.& no. Bar. in l.
fi. C.de edi.diui Adri.tollen.in ver. ſumus expediti de gloſ. &c.
in fi.dicti ver. ¶ No. quòd hoc interdictum datur ad ſimilitudi-
nem petitionis hæreditatis,quia datur contra illum, qui ſe præ
tendit hæredem, & poſſidet pro hærede , vel poſſeſſore. facit l.
regulariter. & l.licet minimam.cum l.ſequen.ff. de peti. hæred.
Et ſic no. nemine poſſidente non competere hoc inter dictum
vt no.Barto.in l.fin.C.de edicto diui Adria.toll.in ver.item op-
pono ad iſtam partem. vbi adde, quòd beneficium huius l.&c.
¶ No. quòd ille dicatur poſſidere pro hærede, &c. qui putat ſe
hæredem , ille autem dicitur poſſidere pro poſſeſſore, qui ſcit
hæreditatem, vel rem hæreditariam ad ſe non pertinere, & tã-
2 mẽ incumbit poſſeſſioni. ¶† In gl.quod ex his. in ſi.no.ꝙ inter-
dictum, & petitio hæreditatis , dicuntur reme dia vniuerſalia,
quia apta nata ſunt ad vniuerſitatem competere,licèt aliquãdo
competant etiam ad vnam rem tantum.vt d.l. licèt minimam.
& ſic inſpicitur quod eſt ſibi naturale , non quod ex accidenti
contingit. vt ſup.de l.Aquil.§.his autem verbis.Et ſic in glo. ſunt
conformia hoc interdictum,& petitio hęreditatis.Sed in aliqui
bus differunt,vt no.gl.rub.C.quo.bo.& Bar.in l. 1.ff.eo.titu.dic,
vt ibi, de quo dixi ſupra de actio.§. quadrupli.in materia quo-
rum bono.in ver.quæro, in quo differt hoc interdictũ &c.dic ,
vt ibi.¶ In gl.dãta eſt.in fin.dic,ꝙ non eſt neceſſe, ꝙ iudex, ſiue
3 prætor,ſiue alius iudex bon.poſſ.concedat. ¶† Nec eſt opus, vt
authoritatem agnoſcendi bono.poſſ.concedat, vel interponat,
ſed ſatis eſt, quòd hodie quis agnoſcat bonorum poſſeſſionem
coram iudice,& in eius præſentia,licèt nõ interponat aliquam
authoritatem. vt l.fina.C.qui admit. ad bono. poſſeſſ. poſſunt .
& quod ibi glo. & doc.ſicut dicimus in inſinuatione, quia ſatis
eſt,quòd fiat coram iudice,licèt nõ interponat aliquam autho
ritatem, vt no.Bal. & Sal.in l.illud. C.de ſacroſanc.eccle. & no.
Bar.in l.Modeſtinus.ff.de dona ¶ In gl.pro hęrede.in prin.opor
tet tamen, ꝙ non ſit hæres pro quota, vel quòd, licèt ſit hæres,
aliter habeatur pro legatario.vt l.quoties.C.de hære.inſti. cum
ibi notatis.¶ In ea. ibi per totum.immo ſecundum Ioã.Fab.pro
falſo quãdoq; eſt iuſtus error. vt ff.de vſucap.l. Celſus.& quod
ibi gl.& Bar.in l.non ſolum.§.quod vulgò.ſed tamen tunc habe
4 tur pro vero.¶ †Sed nonquid tale interdictum petitionis hære-
ditatis præſcribatur?Bar.per iſtam gl. videtur ſentire, ꝙ ſic. C.in
qui.cau.ceſ.longi temp.pręſcri.l.hęreditatis.allegatur l.pro le-
gato.ff.pro legato.ſed ſecundum Sal.dic ibi, ꝙ licèt hoc ſit no-
tum,tamen illa lex non probat dictam gl.quia(legatarius)eſt ti
tulus ſingularis,& profitetur alium hęredem. Sed ſecũdum gl.
poſſidens pro hærede iuſto errore dicitur habere titulum vni-
uerſalem,& non profitetur alium hęredem. ¶ Vltimò,cui com
petat hoc interdictum? vide ſupra de actio.§.quadrupli.in mate-
ria iſtius interdicti,in ver.verum, quia etiam eſt remedium pa-
ratum.Et cõtra quem competat, vide in eo. §.quadrupli.in ver.
& datur iſtud interdictum ad ſimilitudinem &c.quid ſit articu
landum & probandum in hoc interdicto, vide in d. §. quadru-
pli.in ver.quæro, quæ ſit neceſſe deduci. ¶ An ſit libellus dan-
dus, & lis cõteſtanda in hoc interdicto, vide in d.§. quadrupli.
in verſic. aduertas tamen ad vnum &c.¶ Pro quibus autem re-
bus competat hoc interdictum, vide in d.§.quadrupli.in verſi.
quæro,pro quibus autem rebus competat &c.¶ An autem an-
no tollatur hoc interdictum:& an agenti tali interdicto poſſit
opponi exceptio dominij, vide in d.§. quadrupli.in uer. q̃ro an
ſit annalis. ¶ Qualiter autem debeat formari libellus in hoc in-
terdicto, vide formam, quam poſui in d.§.quadrupli. in verſic.
quęro quomodo formabitur libellus in hoc interdicto.¶ Quæ-
5 rit hic Ioan. Fab. nunquid † electus in dignitate poſſit intenta-
re hoc interdictum,ſaltem vtile.& allegat Spec.qui videtur te-
nere,quòd ſic, in titu.de cauſa poſſeſ. & proprieta.in princ. vbi
format in effectu ſic libellum,quia poteſt dicere: Cum tale be-
neficium fuerit mihi collatum canonicè , vel cum ego fuerim
in tali dignitate electus, & confirmatus, & tu abſque titulo le-
gitimo ipſum, vel ipſam detines occupatam , peto me admitti
ad poſſeſſionem eiuſdem,& ad dimittendam te mihi condem-
nari.quod mihi placet. ¶ In glo.comparatum pro rebus coloni.
in fin. formam autem libelli in Saluiano interdicto ego poſui,
& bene ſupra de actio.§.item Seruiana.in ver.in Seruiano verò
interdicto,quo Titius &c. ¶ In gloſſ.pepigiſſet.tu autem in quo
differat hypothecaria à Saluiano interdicto, vide quæ bene ſcri
pſi in d.§.item Seruiana.in ver.aduertas tamẽ,quòd cautus ad-
uocatus &c. vbi etiam videas an cõpetat tale interdictum. ¶ In
ea.glo. in fi. aduertas, quia aliter dicit gl.in l.cum res.C.ſi alie-
na res pign.data ſit. & aliter dicit in l.rem alienam.ff.de pigno.
actio.Sed tu dic, vt no. Cyn.& doc.& Saly.& Flo.in d. l. cũ res.
& per Bar.in d.l.rem alienam.ego autem latiſſimè ſcripſi in di-
cto §. item Seruiana.in verſi. in gl.quaſi Seruiana.ibi,fuiſſe do-
minum tempore &c. dic, vt ibi plenè, & latè totam materiam
hypothecarię, vide in d.§.item Seruiana.ſufficit remiſſio,ne bis
idem replicem,&c.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum, vti poſſidetis, quibus, & in quos cōpetat. & nu. 2. & 8.*
3 *Interdicto vti poſſidetis agens quę probare debeat & nu. 9.*
4 *Clam poſſidere quid ſit & nu 6.*
5 *Perdere poſſeſſionem, quis videatur.*
7 *Poſſeſſio qualiter retineatur.*
10 *Deiectus, licèt non poſſit propria auctoritate repellere eijcientem, poteſt tamen turbare, & inquietare.*
11 *Colonus, licèt corporaliter poſſideat, non tamen ſibi ſed domino credi tur poſſidere.*

Retinendæ. ¶ Interdictum retinendæ poſſeſſionis di-
citur vti poſſidetis, & vtrobi. Nam cum
inter aliquos de proprietate quæſtio eſt mouenda, & vterque
ſe poſſeſſorem contendit propter magnum poſſeſſionis com-
modum, non pōt aliter ſuper petitorio diſceptari, niſi vnus ſit
petitor, & alius poſſeſſor: ad quod diſcernendū competunt hęc 2
interdicta, & vti poſſidetis pro rebus immobilibus, vtrobi ve-
rò ꝓ mobilibus cōpetit 1 & hodie idē obtinet in his interdictis,
q tēpe litis cōteſtatæ non vi, non clā, non precario, ab aduerſa-
rio poſſidet. Et quis dr̄ et poſſidere, q per alium poſſidet, & poſ
ſeſſio ſolo animo retinet, licèt ſolo animo non acquirat, h.d. vſ
que ad §. recuperādæ. ¶ No. ꝙ qn̄ futura eſt cōtrouerſia inter ali
quos de aliqua ꝓprietate, ex hoc naſcit primæuę quęſtio poſſeſ
ſionis. ¶ No. ꝙ ciuilis, & et naturalis rō facit, vt vnus ſit petitor,
& alius ſit poſſeſſor, à quo petat. ¶ No. tex. ꝙ longè cōmodius
eſt poſſidere, quam petere, & ſic q̄ fundi partibus actoris. ¶ No.
tex. ibi, & ferè ſemper ingēs exiſtit cōtentio ſuper poſſeſſione,
ꝙ maximè lites ſunt in poſſeſſorio, qa (vt ſequit in tex.) eſt ma
ximū commodum poſſidere. ¶ No. ꝙ ille, qui poſſidet, & cōue-
nitur, quamuis res non ſit ſua, & ſic licèt ſit inuaſor, vel prædo,
tamen abſoluetur, & res penès eum remanebit, ſi aduerſarius
non probat rem ſuam eſſe. ¶ No. ꝙ in dubio contra petitorem
ꝓnunciari debet, qa in ſimilibus fauorabiliores ſunt partes acto
ris, quàm rei. vt l. fauorabiliores. ff. de reg. iur. In quo autem, &
quando actori, vel reo ſit magis fauendum, vide tex. glo. & ibi
doc. in l. de die. in prin. ff. qui ſatiſ. cog. ¶ No. quòd in hoc inter-
dicto vti poſſidetis, & vtrobi, is vincet, qui tempore litis conte
ſtatæ etiam poſſidet. ¶ No. quòd ille, q vult vincere in hoc in-
terdicto, opus eſt, quòd poſſideat à ſe, vel ab alio, non tamē ab
aduerſario. ¶ No. quòd qui poſſidet per colonum, dicitur poſſi
dere. ¶ No. quòd commodatarius nō poſſidet. vt l. rei commo-
datæ. ff. commo. nec etiam depoſitarius poſſidet. l. licèt. §. 1. ff.
depo. Sed commodans, vel deponens, & proprietatem, & poſ-
ſeſſionem retinet. ¶ No. regulam, quòd licèt ſolo animo nō quę
ratur poſſeſſio, vt l. 3. in princ ff. de acquir. poſſ. & dic, vt ibi per
gl. & doc. tamē ſolo animo retinetur. vt l. clam poſſidere. §. qui
ad nundinas. eo. ti. ¶ No. quòd licèt diſcedam à fundo animo ta
* men retinendi,* retineo animo poſſeſſionem, quamuis ſit natu
ralis tantum. vt no. gl. & doc. in l. 1. in prin. ff. de acquir. poſſ. In
glo. proprietate. in fi. dic, vt l. ſi duo. in princ. cum ibi plenè no.
per glo. & per Bar. ff vti poſſi. De quo vide quæ ſcripſi ſupra de
actio. §. quadrupli. in materia huius interdicti, vti poſſi. in fi. Ma
teriam autē huius interdicti ego ibi poſui in ver. viſo de poſ-
ſeſſione recuperanda, & poſſeſſione adipiſcenda &c. vnde dic,
vt ibi. quibus tamen plura addas. Nam hic dicitur, & ibi in ver.
dixi in libello, quòd ego talem fundum teneo, poſſideo &c. di
1 xi, quòd omni poſſeſſori competit hoc interdictum. ¶ † Addas,
quid ſi non poſſidet, ſed quis detinet fundum, an ſibi competat
hoc interdictum? videtur, quòd non. vt l. 1. §. deijcitur. in fi. ff. de
vi, & vi ar. ibi, non tamē ſi colonus. & ff. vti poſſi. l. ſi duo. §. cre
ditores. Sed glo. videtur tenere contrarium in interdicto vnde
vi. ff. de vi, & vi arma. l. ſi fundus. quod non datur, niſi illi, qui
poſſidebat tempore, quo fuit deiectus. vt eod. titu. l. 1. §. interdi-
ctum. Sicut nec iſtud niſi poſſidenti de præſenti. vt infra eo. tit.
ver. hodie igitur. ſicut illud datur detinenti, videtur quod &
hoc, cum vtrunq; poſſeſſionem ſuo requirat tempore: & facit
ff. de vi, & vi arma. l. 1. §. quod ait. & facit ſecundum Ioan. Fabr.
de dolo, & contu. c. contingit. vbi Inno. videtur hoc tenere, pro
quo facit, quia iura debent plus ſubuenire detinenti legitimè,
quam violento. ff. quod vi aut clam. l. ſeruus. ſed violento datur
hoc interdictum contra illos, qui non poſſident. vt l. 1. §. fi. ff. eo.
ergo & detinenti. Et pro hoc etiam facit, quia interdictum de
itine. actuq; priua. ſimilitudinem habet cum iſto, & eſt retinen-
dæ, vt hic no. ſed conſtat, quòd illud datur detinenti, vel poſſi-
denti nomine alterius, ita & illud. ff. de iti. actu. priua. l. 1. §. ſi ti-
bi. cum. §. ſequen. ſed Ioā. Fab. concludit, quòd hoc interdictum
non datur detinenti tantum; vt vult gl. in d. l. 1. §. quoties. de iti.
actu. priu. in glo. quod ita verum eſt, & probatur per d. §. deijci
tur. & §. creditores. Nec obſtat §. quod autem. quia loquitur de
rebus mobilibus, quia non refert quomodocunq; habeat, dum
modo immobilia, ꝑ quibus principaliter datur, poſſideat. Nec
obſt. c. cum contingat, quia tex. nihil facit. Nec obſt. opin. Inno.
quia illa procedit de equitate canonica, vt ibi dicit Hoſti. Nec
obſt. quòd detinenti datur interdictum violento, ergo fortius
detentori, quia hoc non eſt verum, quia prætor hic tuetur eū,
qui eſt in poſſeſſione, ſed qui non eſt in poſſeſſione, non poteſt
tueri, igitur &c. ¶ Ex quibus infert Io. Fab. ꝙ executoribus vlti-
marum voluntatum, non competit tale interdictum, quia ipſi
non poſſident pro ſe, ſed detinent, igitur &c. Quæro ergo quo
remedio prouidebitur talibus detinentibus? Reſpondeo, ſi eſt
miſſus in poſſeſſionem cuſtodiæ cauſa tunc intentet edictum,
ne uis fiat. in princ. vt ff. ne vis fi. ei. l. 1. in princ. & ibi Barto. Aut
officio iudicis, vt l. & ideo, cum ibi not. ff. de condictio. fur.
2 ¶ † Quæro, contra quem competit hoc interdictū? & dic, vt ha-
betur per tex. & glo. & Bar. in l. 1. §. fin. ff. vti poſſi. qui conclu-
dunt, quòd non ſolum datur contra illum, qui contendit ſe poſ
ſidere, vt quidam in gl. dicebant, ſed datur contra turbantem,
vel inquietantem, licèt non contendat ſe poſſidere, vt eſt tex. in
l. ſi duo. §. ſi vicinus. ff. eo. tit. Competit etiam contra diffamato
rem, ſi tamen propter talem diffamationem impeditur libertas
meæ poſſeſſionis, quia tu vadis dicendo, quòd ego non poſſi-
deo, quòd talis poſſeſſio non eſt mea, propter quod non repe-
rio laborantes, tunc tali caſu competit mihi tale interdictum,
vt l. vim facit. ff. de vi, & vi ar. ibi, ſiue aliquid faciēdo &c. Ita di
cit Bar. in d. l. 1. §. huius autem. & ita ſequitur ibi Ang. ¶ Tertiò,
competit cōtra turbantem, non ſolum poſſeſſorem rei immo-
bilis, & corporalis, ſed & contra turbantem aliquem in quaſi
poſſeſſione ſeruitutis, quæ habet cauſam continuam, ita dicit
Bar. & gl. in l. 1. in prin. ff. eo. Et tunc competit vtile. Quod intel
ligit Ang. verum in l. 1. §. quod interdictum. quando non turba
tur propter hoc in poſſeſſione rei immobilis, ſed quādo turba
tur in quaſi poſſeſſione tantummodo iure ſeruitutis, vt putà,
volo altius tollere domum meam, & tu ſimpliciter prohibes,
tunc datur directum interdictum, quia prohibeor vti re mea
immobili; aut tu prohibes me altius tollere, qa aſſeris tibi ſer-
uitutem deberi, & tunc quia turbor in tali iure, datur mihi vti-
le interdictum. & ita intelligatur gl. Bar. & bene. ¶ Ex quo no. ꝙ
contra prohibentem me ædificare in meo cōpetit hoc interdi-
ctum directum. vt d. §. hoc interdictū. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi co-
lonus meus, vel inquilinus prohibeat me reficere domum, quæ
indiget neceſſaria refectione, ꝙ competit contra eum iſtud in-
terdictum. vt l. ſi duo. §. cum inquilinus. ſecundum verum intel
lectum gl. Ita dicit ibi Ang. ¶ Quartò competit contra turbantē
me in quaſi poſſeſſione iuriſdictionis, vt ſi ego ſum in quaſi
poſſeſſione alicuius iuriſdictionis, & tu turbas me in dicta iu-
riſdictione, vel in aliquo iure incorporali, vt in iure eligendi,
vel in iure colligendi pedagia, vel ſimilia, poſſum ꝯ te agere
iſto interdicto, quia hmōi iuriſdictiones poſſunt eſſe apud
plures inſolidum. vt l. inter tutores. ff. de admini. tut. & l. 1. ff. de
offi. conſu. & no. in l. Pomponius. §. ſi vni. ff. de re iudic. ita dicit
Bar. & Ang. in l. ſumma. ff. eo. ti. ¶ Quintò competit non ſolum
contra turbātem me extra iudicium, ſed ſi in iudicio negat me
poſſeſſorem, immo ſe poſſeſſorem aſſerat, contra ipſum cōpe-
tit hoc interdictum. vt no. Bar. in l. ſi prius. & ibi Ioā. de Imo. ff.
de no. ope. nuo. non autem ſufficeret, ꝙ ſimpliciter negaret me
poſſeſſorem, niſi etiā ſe aſſerat poſſidere, vt ibi habet. ¶ Sextò,
etiam competit, qn̄ in clā intraſti poſſeſſionē meā, licèt ab alio
detentam, & ſic fuiſti nactus naturalem tantum, ego qui poſſi-
deo ciuiliter, propter tuā naturalē turbor in poſſeſſione mea,
competit mihi hoc interdictum. Et iſto caſu erit etiam reſtituto
rium, quia ego conſequor naturalem, quam habebas. Ita dicit
glo. & doc. in l. clam poſſidere. §. fin. cum l. ſeq. ff. de acquir. poſ.
3 ¶ † Quæro quid deberet probare qui agit hoc interdicto? & cla
rum eſt, ꝙ debet probare ſe poſſidere. vt d. l. 1. in prin. ff. eod. &
hic. ¶ Sed an ſufficiat, ꝙ probet, ꝙ poſſidebat ante redditum iu-
dicium, ſi nullus tamen teſtis probat de tempore præſenti, an
ſufficiat? & videtur, ꝙ non, vt habetur de reſti. ſpo. c. cum ad ſe-
dem. vt hic, vbi dicitur, ꝙ oportet, ꝙ poſſideat etiam tēpore li-
tis conteſtatæ. Sed Hoſt. in d. c. cum ad ſedem. tenet cōtrarium,
& pro eo facit ratio, ſi probo, ꝙ ante iudicium ego poſſidebā,
cum poſſeſſio retineatur animo. vt l. 3. in princ. & §. in retinen-
da. ff. de acquir. poſſe. Ergo nūc de præſenti præſumor poſſide-
re. vt

ADDITIO.

* In vet. exempl. retinendi.

ſe. vt l. ſiue poſſidetis. C. de proba. niſi aduerſarius probet de me
dio tempore, quo alius fuerit ingreſſus poſſeſſionem. vt l. quod
meo. §. ſi. & l. peregrè. §. ſi. & l. Pomponius. §. quæſitum. & §. præ-
terea. cum gl. & ibi do. eo. tit. vel probet, ꝙ tanto tempore ſtetit,
ꝙ tradidit obliuioni. vt l. ſi id quod. in prin. ff. de acqui. poſ. & l.
peregrè. in prin. eo. tit. vt not. in l. furtum. §. 1. ff. de vſuca. Sed Io.
Fab. primò concordat opiniones. Nam aut agitur pro re immo
bili, & tunc indubitáter procedit iſte text. quia rei mobilis poſ-
ſeſſio non retinetur animo ſolo. vt d. l. 3. §. Nerua filius. ff. de ac-
quir. poſſ. Sed in re immobili aduertendum eſt, aut dixit ſe poſ-
ſeſſorem ciuiliter, & naturaliter, & oportet, vt illud probet, cũ
illud ponat, & idem ſi dicat ſe ſimpliciter poſſeſſorem, quia in
dubio omnem poſſeſſionem ciuilem, & naturalem videtur de-
duxiſſe. vt l. 2. §. quod vulgò. ff. pro hærede. Et his caſibus poteſt
loqui hic §. Sin autem diceret ſe poſſidere naturaliter tantũ ani
mo, quod fieri poteſt. vt no. in l. 1. in prin. ff. de acqui. poſſ. & tũc
ſicut ciuilem animo retineret, ſic etiã animo ſolo præſumitur,
ꝙ iſtam naturalem retinuerit: idem etiam tali caſu ſufficit, ꝙ
probet ſe tempore turbationis poſſediſſe, quod mihi placet, &
bene. Vel fortè licet ſimpliciter dixerit ſe poſſeſſorem, vel poſ-
ſidere talem fundum, tamen ſi probat, ꝙ tempore turbationis
erat in poſſeſſione ciuili, & naturali, præſumitur tempore litis
conteſtatæ etiam eſſe in poſſeſſione, cum illa poſſeſſio, ſaltem
quò ad ciuilem, animo retineatur. vt d. l. 3. §. in retinẽda. & pro
ciuili tantum competit hoc interdictum, vt no. in l. 1. in prin. ff.
eo. & hoc ſeutit Bal. in l. 1. C. vti poſſid. quod no. tu aduocate, vt
ſcias quid habeas articulare, & probare. ¶ In gl. nec vi, nec clã.
in princ. ibi, cum multa ſunt genera violentiarum &c. addas ea
genera eſſe quinq; de quibus per glo. in l. 1. C. quod met. cauſa.
de quo vide quæ dixi ſupra de act. §. quadrupl. ¶ In ead. ibi, qui
pendentem, dic, & eſt optimus tex. in l. iniuriarum actio. §. ſi qs
me prohibet. ff. de iniur. vbi dicitur, ꝙ ſi quis prohibet in meo
miſcari, ꝙ non ſolum tenetur hoc interdicto ſecundum gl. ibi,
ſed & tenetur iniuriarũ. ¶ In ea. ibi. ff. ſi ſer. ven. l. 2. §. 3. de ſeruit.
& eius materia, & de actione cõfeſſoria, & negatoria. dic, vt ple
nè dixi ſ. de actio. §. æquè. ¶ In ea. ibi, clam autem poſſidet &c.
tu dic clarius, quòd illa verba ſunt formalia iuriſconſulti in l.
4 clam poſſidere, in prin. ff. de acqui. poſ. videlicet ꝙ illum† clam
poſſidere dicimus, qui furtiuè ingreſſus eſt poſſeſſionẽ eo igno
rante, quem ſibi controuerſiam futurum ſuſpicabatur, ne face-
ret, & timebat, & tali caſu competit mihi poſſeſſori hoc inter-
dictum, quando clam à me poſſidet, vt hic. ¶ Competit etiã in-
terdictum, ꝙ vi, aut clam. vt l. 1. §. hoc interdictum. & ibi Bar. ff.
quod vi, aut clam. quamuis ſit illud generale, quia illud compe-
tit, ſiue aſſerat ſe poſſidere, ſiue nõ, ſed refert quæſtionem ſolũ
de proprietate, ſecundum Iac. de Are. & Bar. ¶ In ea. ibi, nec ta-
5 men ſuſpicor me poſſe repelli, ſtatim videor,† perdere etiam
ciuilem poſſeſſionem. vt d. l. clam poſſidere. §. ſi. cum l. ſeq. quæ
ciuilis poſſeſſio amiſſa, acquiritur clandeſtino, etiam ignorãti,
quæ perditur non primo ingreſſu clandeſtini, ſed ex propria vo
luntate mea. ita dicit gl. in l. ſequenti. alleg. l. 3. §. ſi quis nuntiet.
eo. tit. ¶ In ea. ibi, inuito ſæpiſſimè facit. no. gl. quæ dicit, me ab-
6 ſente inuito,† dicitur tamen clam poſſidere, quia hoc non cre-
do verum, quia ſi quis me abſente, & ſciente ingrediatur fun-
dum, & me inuito, & ſic me ſciente, credo ꝙ non dicatur clan-
deſtinus poſſeſſor, quia ad hoc vt dicatur clandeſtinus, requi-
ritur, quòd ingrediatur me ignorante. vt dicit text. in d. l. clam.
vnde ſaluarem gloſſam, quòd à principio me abſente ignoran-
te ingreſſus eſt, & poſtea ego ſciui, & tamen etiam me inuito
retinet, tunc inſpicimus originem naſcendæ poſſeſſionis, non
autem obtinendæ. ita dicit tex. in d. l. clam. in ſecundo reſponſo.
7 ¶ † In ea. ibi, inuito animo retinet naturalem. not. glo. quia aut
quis poſſidet ciuiliter, & naturaliter, & tunc naturalem retinet
corpore ſuo, vel alieno, vt coloni, vel ſimilis. aut naturaliter tã
tum poſſidet, & tunc cum incumbit in rem, ipſam retinet cor-
pore, cum autem exit de fundo animo tamen reuertendi, reti-
net ipſam naturalem ſolo animo. ita dicit gloſſ. & communiter
doc. in l. 1. in prin. ff. de acqui. poſ. ¶ In ead. ibi, vt faciat fructua-
rius. dic, vt in l. 3. §. vnde ui. & quod ibi per gl. Bart. & Ang. ff. de
vi, & vi arm. & habetur in l. naturaliter. & in l. 1. in princi. ff. de
acqui. poſ. Sed tu dicas, an fructuarius poſſideat naturaliter, vel
nõ? vt plenè dixi ſupra de actio. §. quadrupli. in materia, vti poſ-
ſidetis, in ver. no. ergo quòd vſuſfructuarius poſſidet. dic, vt ibi.
¶ In ea. ibi, admittat eam. dic, quòd hoc non eſt verum, (vt dixi)
quia etiam exiens, & vadens, etiam in longinquam regionem,
non perdit ipſam naturalẽ. vt d. §. vnde vi. ¶ In ea. ibi. §. vicinus.
dic, hoc intelligo verum pro turbatione præterita, non autem
de præſenti, quoniam non inſiſtat in fundo, & per conſequens
neq; verbo aſſerens ſe poſſidere, neque facto me in poſſeſſione
turbet, & ego ingrediar fundum, non video quomodo de præ-
ſenti competat hoc interdictum. facit quod habetur per Bart. in
d. l. 1. §. hoc interdictum. ff. eod. Et ego dixi in d. §. quadrupli. nec
§. ſi vicinus. facit pro glo. ſi bene aduertas. ¶ In ead. ibi, & haber
§. eum. dic, & in dubio præſumitur naturalis tantummodo poſ-
ſeſſio tranſlata. vt no. glo. Bar. & Ang. in d. §. eum. ¶ In ea. ibi. l. 1.
§. 1. & 2. dic, hoc etiã ſequitur Bart. in d. l. 1. §. 1. ff. vti poſſ. Si er-
8 go non poſſum intentare, vti poſſidetis † contra illum cui om-
nem poſſeſſionem precario conceſſi, quia nullo modo ego poſ
ſideo, ſequitur ꝙ ſi naturalem tantum conceſſi poſſeſſionem, ꝙ
cum ego ciuiliter poſſideam, ꝙ datur mihi cõtra eum iſtud in-
terdictum, quia tu poſſides à me precario. nã licet precaria poſ-
ſeſſio dicatur iuſta, donec habet domini voluntatem, tamen ea
finita, dicitur iniuſta. vt communi diuidun. l. commu. diui. §. Iu-
lianus. & eo. modo dicit Bar. in d. §. ſi. in conductore ad non mo
dicum tempus, vel emphyteuta, vel ſimili, qui finita conductio-
ne vel emphyteuſi ſtat in ſua naturali poſſeſſione, nam tunc di-
citur à me domino poſſidere vi, vel precario naturaliter, & per
hoc turbat dominum in ſua ciuili. vnde tenetur hoc interdicto,
vt illam naturalem poſſeſſionem reſtituat, & ſic à moleſtatione
9 deſiſtat. facit. C. vnde vi. l. non ab re. ¶ † Ex prædictis infert ibi
Bar. quòd habet neceſſe probare actor, vt vincat, ſcilicet ſe poſ-
ſediſſe tempore turbationis, & etiam litis conteſt. vt hic, & ſu-
pra dixi, & ſi aduerſarius probat ſe poſſidere, tunc actor debet
probare illam poſſeſſionem eſſe clandeſtinam, & ab eo, non au
tem ſufficere ſi ab altero clam poſſideret, vt dicam ſtatim. Pri-
mum, quòd ſit clandeſtina, probatur eo ipſo, ꝙ reus non pro-
bat antiquiorem fore ſuam poſſeſſionem, caſus eſt no. extra, de
prob. c. licet cauſam. Secundò, ꝙ ſit clandeſtina ab eo, probatur
eo ipſo, quod non probat clandeſtinam ab alio, ſufficit enim, ꝙ
in veritate debuerit timere, vel ſuſpicari ab actore controuer-
ſiam fieri ſibi, licet de alio fuerit ſuſpicatus. vt d. l. ſi is qui in pu-
teum. §. ſi quis dum putat. ff. quod vi, aut clam. & not. ibi Bart. &
Ang. in d. l. 1. §. ſi. ff. eo. tit. Econtra reus poteſt probare actorem
non poſſidere, vel poſſidere iniuſtè ab eo, vt dixi, vel ſe reũ ha-
bere iuſtam cauſam detinendi, licet nullo modo poſſideat. vt l.
colonus. ff. de vi, & vi arma. Primum, quòd actor nõ poſſideat,
probatur eo ipſo, quòd actor nõ probat ſe poſſidere, vel ſi reus
probat aliũ ciuiliter, & naturaliter poſſidere, poteſt enim reus
opponere de iure tertij, quãdo illud ius eſt penitus excluſiuum
iuris agentis. vt l. cum ſeruum quiſpiam. & ibi Cyn. Bald. Sal. &
Ang. C. de ſer. fugi. & no. plenè Bart. in l. 2. ff. de excep. rei iud. &
vide text. cum gl. & ibi Flo. in l. his conſequenter. in prin. ff. fam.
erciſc. vnde cum probat alium poſſidere inſolidum, neceſſariò
ſequitur, ꝙ actor non poſſidet, quia non poſſunt eſſe duo poſ-
ſeſſores inſolidum. vt l. 3. §. ecõtrario. ff. de acqui. poſſ. quæ om-
nia no. & addas his, quæ in iſto §. ſupra dixi. ¶ In ea. ibi, in fi. no.
gl. ꝙ quamuis poſſeſſio mea ſit vitioſa, quia vi, vel clã, vel pre-
cario poſſideam, ſi tamen non poſſideo vitioſè à te, ſed ab alio,
debeo obtinere, quia quo ad te liberas ædes habeo. vt l. loci cor
pus. §. competit. ff. ſi ſeruit. vendic. Quæro, ſi tu poſſides à me vi,
clarum eſt, ꝙ ex internallo ego non poſſum te expellere pro-
pria authoritate. vt l. 3. §. eum igitur. ff. de vi, & vi arm. nec poſ-
ſum te turbare, & inquietare, & permittere te, ꝙ pacificè poſſi-
10 deas. vt eſt gl. no. in d. l. 1. §. ſi. ff. eod. tit. quòd ſic. ¶ † Ex quo not.
quòd deiectus, licèt non poſſit propria authoritate repellere
deijcientem, poteſt tamen ipſum turbare, & inquietare, & non
tenetur, immo conuentus hoc interdicto debet abſolui. Ratio,
quia agens poſſidet vi à me, igitur &c. ita dixit Bar. & Ang. in d.
§. fin. quod not. ¶ Quid autem ſi ego deijcio te de fundo, deinde
vendidi fundum alteri, an liceat tibi turbare emptorem: vel ſi
ego precario poſſideo, vel clam à te alteri conceſſi, an liceat ti-
bi illum turbare, & an ſucceſſor debeat ſimpliciter ita ſuccum-
bere, ſicut ego. alleg. Cyn. in l. 1. C. eo. qui tenet, quòd ſic. per l. ſi
duo. §. non videor. ff. eod. quod not. Bar. in l. 3. C. de pig. an illud
11 pactum afficiat ſingularem ſucceſſorem necne. ¶ † In gl. in poſ.
in fi. dic. eſt caſus in l. 1. C. com. de ſuc. vbi dicit text. quòd quã-
uis colonus corporaliter teneat, non tamen ſibi, ſed domino rei
creditur poſſidere. Et ſupradicta procedunt, quando vnus aſſe-
rit, & probat ſe poſſidere, ſin autem, & actor, & reus probant ſe
poſſidere, & ſe poſſeſſores allegent, quis debeat obtinere, vide
no. gl. in c. licet cauſam. de proba. cum ibi no. glo. Inno. & Ioan.
And. Ant. de But. & doc. & quod habetur, & ibi Bart. in l. ſi duo.
in princ. ff. vti poſſ. & not. doc. in l. 1. C. eod. tit. & ego dixi ſupra
de actio. §. quadrupli. in materia huius interdicti, vti poſſidetis,
in ver. prædicta procedunt, quando vnus eſt qui poſſidet &c.
dic, vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum recuperandæ cui, & pro quibus competat.*
2 *Incontinenti quid ſiat.*
3 *Armorum appellatione quid contineatur.*
4 *Arma habēs ad latus vim faciens alicui ſine offenſione armorū, an dicatur vim feciſſe cum armis, & lege Iulia de vi publica teneatur.*
5 *Percutere quando liceat.*

1 Recuperandæ. ¶ † Recuperandæ poſſeſſionis dicitur interdictum vnde vi. competens ſpoliato pro poſſeſſione, quam etiam habet in ſpoliante vi, vel clā, vel precario ex interuallo, licet hodie per vim ſpolians, ſi dominus eſt, à domino rei cadat, aliàs rem ſpoliatam, & eius æſtimationem reſtituit, qui aliàs lege Iul. de vi. pu. vel pri. criminaliter punitur. & armorum appellatione, lapides, & fuſtes continentur. h. d. ¶ Not. ꝙ ad hoc, vt competat hoc interdictum, opus eſt, vt quis ſit ſpoliatus re immobili, vt æde, vel fundo, quid autem ſi quis fuerit deiectus de ædibus ligneis, an habeat locum hoc interdictum: dic, ſi ſolo affixæ ſunt, ꝙ habet locum, aliàs ſecus. vt eſt text. not. in l. 1. §. planè. ff. de vi, & vi ar. & facit l. pe. C. de oper. pu. quod not. quod ſemel habui de facto Bononiæ in ſimili. ¶ Not. ibi, cogitur ei reſtituere. ꝙ eſt executiuè, & ſic coactiuè ſpolians cogitur reſtituere poſſeſſionem alienam. Et ſic not. ꝙ ſpoliatus ante omnia reſtituendus eſt ſine proceſſu. vt l. ſi quis ad ſe fundum. cum ibi not. per glo. Dyn. & omnes doct. C. ad leg. Iul. de vi. ¶ Not. ꝙ licet ego ſpoliauerim te, & ſic vi à te poſſideo, tu tamen non potes me ex interuallo ſpoliare, alias ego haberem contra te hoc interdictum. de quo dic, vt l. 1. § qui autem vi. & ibi gl. ff. de vi, & vi ar. ¶ Not. ꝙ occupans rem propriam ab alio poſſeſſam, vel detentam propria authoritate, cadit à dominio ſuo. Sin autem eſt res aliena, tenetur vltra rei reſtitutionem ad ipſius rei æſtimationem. facit l. extat. cum ibi no. per gl. & doc. ff. quod met. cau. & l. ſi quis in tantam. cum glo. & ibi doct. C. vnde vi. & not. ſupra de vi bon. rap. §. pen. dic, vt ibi. ¶ No. ꝙ vis, & violentia poteſt inferri cum armis, & ſine armis. ¶ No. ꝙ maior æſtimatur, & grauior violentia facta cum armis, quam facta ſine armis. ¶ Not. quid contineatur appellatione armorum, quia continentur non ſolum arma ferrea, & offendibilia, ſed etiam continentur fuſtes, & lapides. dicam cum glo. fin. ¶ In gl. 1. in fi. not. ꝙ ſolūmodo poſſeſſori deiecto datur hoc interdictum. vt l. 3. §. interdictum autem hoc. ff. eo. & competit pro re immobili. vt l. 1. §. illud. ff. de vi, & vi arm. Sed vt dicit gl. pro rebus autem mobilibus ſolummodò non datur, ſed ſi datur pro immobili, competit etiam poſtea pro rebus mobilibus exiſtentibus in dicta re immobili, de qua quis eſt deiectus. vt eſt tex. in d. §. illud. in 2. reſpon. & in c. rectiſſimè. & ibi Bart. ff. eo. titu. ¶ In gl. is ab eo. ibi. vel vi in ſequenti die. nota iſtam gl. cum ver. ſeq. ꝙ incontinenti, dicitur eadem die. vt in hac gl. & videtur tex. in l. cōtinuus. in prin. ff. de verb. ob. ¶ In ea. ibi, teneris mihi hoc interdicto. no. iſtam gl. ꝙ ſpoliatus ex interuallo ſpoliando ſuum ſpoliatorem, tenetur hoc interdicto, vt dixi ſuper text. & not. etiam gl. in d. l. 1. § qui autem vi. ¶ In eadem. in fi. dic, ꝙ non dicitur diuerti ad extraneos actus, ſi ſpoliatus vadit ad ciuitatem, & conuocat amicos, & parat arma, & alia neceſſaria pro recuperatione ſuæ poſſeſſionis, licet ſteterit per plures dies. vt not. glo. & Bar. in l. 3. §. eum igitur. ff. eo. in tantum ꝙ dixit Hug. in c.
2 naturale. 1. diſt. ꝙ dicitur † facere incontinenti, licet ſteterit per decem annos ſecundum caſus magnitudinem, vt puta, ſi ſpoliaſti me vna terra, vel caſtro, & ego pro recuperatione ſteti per decem annos ſemper inſiſtendo, & parando præparamenta pro recuperatione dicti caſtri, dicor feciſſe incontinenti. & hoc tenet dominus meus Ioan. de Imo. in l. 1. §. 1. ff. de verbo. oblig. & ibi Lu. de vibe. ¶ In glo. æſtimationem. in fi. dic ſecundū Io. Fab. ꝙ immo Dy. tenet, ꝙ in hoc interdicto fiat æſtimatio poſſeſſionis, ſicut in interdicto vti poſſidetis. ſed ipſe Ioan. Fabr. dicit. ꝙ ad proprietatem, & ad poſſeſſionem poteſt fieri æſtimatio ſecundum quod concluditur. Si enim concluditur ad proprietatem, & ad illam fit relatio æſtimationis. vt l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. alias fit æſtimatio poſſeſſionis tantum, vt hic. ¶ In gl. de vi priuata. ibi. §. item lex Iulia. de vi publica. dic, vt ibi habetur. & ibi aliquid dicam. ¶ In glo. & lapides. ibi, in princ. ibi. infra de
3 pub. iud. §. item lex. dic, vt ibi habetur, & ibi aliquid dicā. ¶ † In ea. ibi, l. armorum. nam ſcire debes, ꝙ appellatione armorum, non ſolum arma ferrea, & fuſtes, & lapides continentur, ſed etiam omne id, quod eſt aptum ad nocendum. vt eſt text. in l. 2. ff. de vi, & vi arm. & l. armatos. ff. ad leg. Iul. de vi pub. ¶ Sed aduertas tu, ꝙ licet appellatione armorum lapides, & fuſtes contineantur, vt dictis iuribus, tamen ſecundum Ange. in l. ſi de pignore. §. furem. ff. de fur. & ſecundum Lud. in l. 1. §. occiſorum. in prin. ff. ad Sil. impropriè dicuntur arma. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ ſi à lege municipali fieret mentio de violentia facta cum armis, ꝙ fuſtes, & lapides, & tela non comprehenderentur, quoniam propriè non ſunt arma: vt eſt gl. ſing. in clem. 1. de ſtatu mon. in gl. in ver. arma. ſed ſtatutum debet verificari in verbis proprijs. vt l. conſtitutionibus. ff. ad municipa. igitur &c. quod nunquam exeat mentem tuam, quoniam ſemel vidi Bononiæ de facto, ꝙ quidam proiecit in oculos cuiuſdam ſacerdotis aquam ad partiendum, ſiue aptam ad diuidendum, & ſeparandum aurum ab alijs metallis, an ille comprehendatur ſtatuto, quo puniebatur delictum factum cum armis, nam patet per prædicta, quòd nō.
4 ¶ † Aduertas tamen, ꝙ ſi quis habeat arma ad latus, vel cultellam, vel enſem, & facit vim alicui ſine offenſione armorū, tunc dicitur vim feciſſe cum armis, & tenetur lege Iul. de vi publ. & non pri. quia propter arma, quæ habet ad latus, ipſe efficitur audacior, & aduerſarius timidior, vt eſt tex. & ibi Barto. in l. 2. in prin. ff. de vi, & vi arma. ¶ Secundò etiam debes aduertere, ꝙ licet temperatoriam, vel cultellinus aptus ad incidendum panē ſit de ferro, non tamen dicuntur contineri appellatione armorum. vt gl. fin. in Aue. de armis. in fi. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ ſi punirentur portantes arma, non debet puniri ſcholaris, qui portat gladium pennarium pro pennis, nec ruſticus, qui portat gladiū pro incidendo panem. ¶ Tertiò aduertas, ꝙ licet iſte tex. innuat, quòd appellatione armorum contineantur arma offendibilia, tamen Bart. in l. 1. ff. de vi publi. & Lud. in d. l. 1. §. occiſorum. ff. ad Sil. dicit, quòd propriè non continentur arma defendibilia, vnde ſequitur, quòd ſi ſtatutum punit ſimpliciter portantes arma, non comprehenderet, ſi quis portaret loricam, vel galeam: de his tamen omnibus dic, vt latius ſcripſi in meo tracta. male-
5 ficio. verſi. cum ſtocho ferreo. dic, vt ibi. ¶ † In ea. gl. ibi, nos contra. quia ſufficit iuſtus timor, vt puta, quia infertur ei terror cū armis, quia fuit factus contra eum inſultus cum armis. ita ſentit glo. no. & ibi Flo. in l. 5. in prin. ff. ad leg. Aquil. & Barto. ibi in prin. dicit no. quòd eo ipſo, quòd probo, ꝙ aliquis veniebat cōtra me cum cultello, & ego occidam eū, ſtatim eſt probata mea defenſio, vt ibi eſt caſus cum glo. & hoc etiam tenet Bald. in l. 1. C. vnde vi. in lec. ord. illius l. & facit l. ſi ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil. & ibi Bart. etiam dicit, quandoq; ego percutio te, antequàm tu percutias me, dum es in actu percutiendi, & tunc in dubio videor facere ad defenſionem, & hoc modo poteſt intelligi ibi glo. Quandoq; quis eſt percuſſus, & tunc nō licet repercutere etiam incontinenti, quia hoc eſſet ad vindictam, quia iam habita offenſione euadi non poteſt, niſi fortè repercuteret euadens alias offenſas, quas volebat facere aduerſarius de nouo: intantum quod dicit Inno. in c. ſi verò. de ſent. excom. quòd ſufficit probari, quòd probabiliter dubitari de offenſione poterat, vt defendens excuſetur. ar. l. ſciētiam. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. & l. 5. in princ. eo. tit & C. quando lic. ſe ſine iud. vin. l. 1. & l. is qui aggreſſorem. C. de ſica. quod not. ¶ Vltimò adde glo. ſing. in clem. 1. de homici. quid habeat neceſſe probare quis ad hoc, vt dicatur feciſſe ad ſui defenſionem. Et ibi vide Petr. de Ancha. tu dic, vt colligi poteſt per ſupradicta, de quibus tamen vide quę latè ſcripſi in dicto tract. meo maleficio. in verſi. & dictus Titius ſe defendendo. in ver. quomodo autem probari poſſit factum ad ſui defenſionem &c. & in verſi. ſequen. dic, vt ibi. Materiam autem huius interdicti vnde vi. vide, & latè quæ ſcripſi ſupra de actio. §. quadrupli. in materia recuperandæ poſſeſſionis, vbi primò poſui formam libelli, quam ibi videas in ver. veniamus itaque ad violentiam compulſiuam. Et cui competit dictum interdictum, dic, vt ibi plenius dixi in ver. & aduertas quod dixi in libello. Et an locus, & tempus ſit inſerēdus in hoc interdicto? dic, vt ibi dixi in ver. item dixi in libello, poſitus in tali loco, in verſicu. & aduertas tu, quod tempus tu ponas &c. Et pro quibus rebus competat? dic autem, vt ibi in verſicu. fin. item dixi in libello, in quo erant tot, & tales res. Quid debeat articulari, & probari in hoc interdicto? dic, vt ibi in ver. item dixi in ver. & me de tali fundo &c. ¶ An autem, & quomodo ſpoliatus poſſit agere in iudicio, & extra contra ſuum ſpoliatorem? vide ibi in ver. Et prædicta locum habent, quando agere poteſt ſpoliatorio. Quando autem dicatur recuperari incontinenti? vide ibi in verſi. aduertas, quòd non licet poſ. &c. cum ver. ſeq. An autem exceptio dominii poſſit opponi in hoc interdicto? vide ibi, in ver. nec tali agenti tali interdicto. vide etiam Ioan. de Imol. in l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verbo. obligat. an autem ſpoliatus ſemper ſit ante omnia reſtituendus? vide ibi in verſic. & quod dixi, ſpoliatum ante omnia, qui tantummodo eſt nudus poſſeſſor, ſi cadat à poſſeſſione ſua, quæ detineat

niat ad te ſine vitio, quod remedium habeat. vide ibi in verſi. &
prædicta procedunt, quando poſſesſio fundi mei. & vide etiam
quæ dixi ſupra eod. tit. de act. §. item ſeruiana. dic, vt ibi. ¶ Mul
ta remedia recuperandæ poſſeſ. vide ibi in ver. & prædicta pro
cedunt, quãdo eſt poſſesſio fundi mei. intellectum. c. ſæpe. de re
ſti. ſpo. & l. ſi coloni. C. de agri. & cenſi. lib. 11. & c. reintegranda.
1. q. 3. & de alijs remedijs ibi vide. ¶ Vltimò an in interdicto re-
quiratur libellus, & litis côteſt. vide ibi in ver. quæro, an in hoc
remedio recuperandæ &c. dic, ut ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Actor quis videatur, & quis reus in interdicto vti poſſidetis.*
2 *Dilationes pares an reo, & actori concedi debeant.*
3 *Iudicia duplicia qualiter intentanda.*
4 *Clericus vbi iudicio publico utatur.*

Tertia diuiſio. Interdictorum tertia eſt ſpecies, quia
quædã ſunt ſimplicia, in qbus actor,
& reus cognoſcitur, ut omnia reſtitutoria, & exhibitoria, &
quædam prohibitoria, vt ne quid in loco ſacro, & ſimilia, quæ-
dã vero duplicia ſic dicta, quia in eis non poteſt diſcerni actor
a reo. & quædam prohibitoria, vt eſt, uti posſidetis, & vtrobi,
hoc dicit. ¶ No. ꝙ actor eſt ille, a quo aliquid dari, vel fieri pe-
titur. ¶ No. ꝙ in duplicibus iudiciis par eſt conditio omnium,
quia quilibet eſt actor, hoc eſt quilibet poteſt eſſe actor, & fun-
gi partibus actoris, & quilibet poteſt eſſe reus, hoc eſt fungi par
tibus rei. dicam cum gl. ¶ In gl. 1. in fi. no. quòd iura, quæ alle-
gantur & loquuntur in iudiciis duplicibus, ut fam. erc. fin. re-
gun. &c. poſſunt allegari in materia interdictorum duplicium,
1 & econtra. ¶ † Ex quo ſequitur, ꝙ licèt iſte text. dicat, ꝙ par eſt
conditio omnium, nec poteſt diſcerni quis ſit actor, & quis ſit
reus, intelligas verum, donec iudicium mouetur, quia quilibet
eſt aptus, natus, ꝙ ſit, & eſſe poteſt actor, & reus. Sed poſtquàm
iudicium motum eſt, tunc apparere poteſt quis ſit actor, quia
ille uidetur actor, qui ad iudicium prouocaſſet, ut l. in tribus. ff.
de iud. facit l. qui prior. cum ibi no. eo. tit. Sin autem pariter ad
iudicium prouocant, tunc ſorte dirimitur, quis videatur actor,
& partibus actoris fungatur. ita dicit text. in l. ſed cum ambo. ff.
2 de iudi. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ † ille, qui uidebatur actor prius, iu-
rabit de calumnia, ut l. 2. §. ſed quia veremur. C. de iura. calumn.
Et breuiores dilationes habebit, ſiue pauciores. vt l. ſi. cũ ibi no.
ff. de fer. ita dixit gl. in d. l. in tribus. Sed Ang. tenet ibi contrariũ,
quia immo regula dictæ legis procedit in criminalibus, ſed in
ciuilibus pares dilationes actori, & reo conceduntur. Et in du-
bio contra ipſum actorem ſententia feretur, vt l. fauorabiliores.
ff. de reg. iu. ita dicit gl. in d. l. in tribus. & ibi, & hic uidetur ca-
ſus ſecundum Bal. ibi, licèt quidam dicant ibi côtrarium, & ma
lè. facit quod no. in l. inter pupillos. ff. de autho. tut. ¶ Aduertas
tamen ad vnum, de quo videtur caſus coniuncta gl. in l. duo iu-
dices. & ibi Bar. & doc. ff. de re iudic. videlicet, ꝙ etiam ille, qui
prouocat, (& ſi dicatur fungi partibus actoris) tamen etiam ip-
ſe poterit condemnari ipſo reo conuento, quia ita dicitur pete-
re ius, ſicut actor. Ita dixit ſubtiliter Hoſtien. in c. ex conqueſtio
ne. de reſti. ſpol. & Bal. in d. l. in tribus. & facit. ff. de exce. rei iud.
l. ſi quis a non domino. Secundò aduertas, ꝙ licèt iſte, qui fun-
gitur partibus actoris, non probet, non tamen propter hoc ab-
ſoluetur reus conuentus, & ſic in his ſimplicibus iudicijs, ſiue
interdictis, ſiue non, vt no. iſta gl. & glo. in d. l. in tribus. non ha-
bet locum regulariter. l. qui accuſare. C. de eden. ita eleganter di
cit Ang. & do. meus Io. de Imo. in d. l. duo iudices. Tertiò aduer-
tas, ꝙ iſte §. & d. l. in tribus. videtur, ꝙ procedant quo ad ordina
tionem iudicij, non autem quò ad deciſoria, quia quo ad deci-
ſoria procedit d. l. in tribus. quia ſecundũ Ang. ibi, ille, qui pro-
uocat, fortè condemnabitur. Sed econtrà hoc fortiter facit, ſm
Io. de Imo. in d. l. duo iudices. quod habetur in l. 1. C. vti posſid.
vbi in illo interdicto ſi utriq; pariter probant, poteſt ferri ſen-
tentia abſolutoria pro prouocato, & ſic pro reo, tãquàm acto-
re non probante. iux. l. qui accuſare. C. de eden. facit quod no.
Bart. in l. ſi duo. in prin. ff. vti poſſ. Vel poſſet reſponderi ad d. l.
duo iudices. ꝙ pariter ad iudicium prouocauerunt, nec poteſt
apparere quis ſit actor, & quis reus. ¶ Quartò no. ſm Ang. in d.
3 l. ſed cum ambo, ꝙ vbicunque virtute † primæ inſtantiæ motæ
per unum in iſtis duplicibus iudicijs poteſt decidi illud, quod
in nouo libello reus contra actorem deducit, & eo caſu libellus
non eſt recipiendus, unde ſi tu agis (ponamus iudicio diuiſo-
rio, vel uno ex iſtis duplicibus iudicijs) contra me non peten-
do offerri libellum contra te, in quo petam declarari hanc rẽ,
diuidi non debet, cum mihi per viam exceptionis poſſet eſſe
conſultum. Ac etiam ſi tu petis ſententiam latam contra te de-
clarari nullam, tamen potero porrigere libellum, in quo petam
declarari ſententiam aliquam, cum mihi posſit per viam exce-
4 ptionis eſſe conſultum. quod no. ¶ † Vltimò circa hoc dicit An-
ge. ꝙ clericus poteſt agere iſtis duplicibus iudicijs coram laico
iudice, ſed non poterit ibi conueniri, quia primò agendo actor
eſt, ſed non poterit poſtea coram laico ſuſtinere partes rei, ẽt
ſi vellet. vt cap. ſi diligenti. de foro competenti. &c. dic, ut ibi
per doctor.

S V M M A R I V M.

1 *Actiones in factum quot ſint, & ad quid vnaquæque competat.*

De ordine. Interdicta hodie ſine ſolennitate proponun
tur, & pro his actio in factũ ſibi locum ven-
2 dicat. hoc dicit. ¶ † No. ꝙ ſicut in ordinariis formulæ actionum
ſunt ſublatæ. vt l. 1. & 2. C. de formu. ita ẽt in interdictis, & ſic
non tm̃ dictæ formulæ ſunt ſublatæ in iudicijs, & remedijs iu-
ris ciuilis, ſed etiam in remedijs, & iudicijs prætorum, ut hic.
¶ No. ꝙ hodie non eſt neceſſe interponi interdicta, ex quo ſe-
quitur, quòd cum dicat, ꝙ non ſit neceſſe, quòd ſi proponeretur
interdictum, propter hoc non vitiaretur iudicium: ſicut dici-
mus in ſimili, quòd non eſt neceſſe, ꝙ proponatur nomẽ actio-
nis. c. examinata. de iudic. non tamen vitiatur, ſi proponatur no-
men ipſius actionis in libello. ¶ No. ꝙ hodie loco interdictorum
competit vtilis actio, & ſic non directa, quæ ſm gl. appellatur
actio in factum. ¶ In glo. mag. in ſi. no. & ſigna iſtam gl. quot ſint
actiones in factum, & ad quid vnaquæque competat. & adde gl.
in l. quoties. ff. de præſcr. ver. & tex. in l. in factum. & ibi gl. ff. de
actio. & oblig.

De pœna temerè litigantium.

¶ In gl. rub. in fi. Iſta glo. non videtur perfectè continuare, quia
ſupra non ſolum dictum eſt de propoſitione actionum, ſed ẽt
de aliis, vt de contractibus ſeruorum, & filiorum fami. & ſatiſ-
dationibus, & exceptionibus, igitur non vr̃ perfecta. Vnde dicas
ſaluando glo. & ſupplendo, dictum eſt ſ. de propoſitione actio-
num, & de his quæ fiunt in iudicijs, & de exceptionibus, & ſa-
tiſda. quæ præſtantur, & fiunt in iudicio, verum quia litigantes
aliquando temerè litigant, ſiue ſit actor, ſiue reus, ideo de eis di
cit, & eorum pœnis.

S V M M A R I V M.

1 *Pœna temerè litigantiũm quotuplex ſit.*
2 *Iudex an poſſit ultum pœnam imponere temerè litiganti, ſeu calum-
niantj, quàm per iura imponatur.*
3 *Pœnam impoſitam ex conſuetudine, & ſtylo palatij temerè litiganti,
an poſſit iudex mutare, & pœnam iuris communis imponere.*
4 *Iuramentum calumniæ vbi locum habeat.*
5 *Iuramentum calumniæ an præſtetur in cauſa criminali.*
6 *Iuramentum calumniæ an ſit in cauſa ſpirituali præſtandum.*
7 *Iuramentum calumniæ quo iure fuit introductum.*
8 *Nolens reſpondere in cauſa ſpirituali an habeatur pro confeſſo.*
9 *Iuramentum de calumnia an vnicum in tota cauſa ſufficiat.*
10 *Inſtantia cauſæ ſi perit, an iterum ſit iurandum.*
11 *Iuramentum calumniæ an in cauſa appellationis iterum ſit præſtãdũ.*
12 *Iuramentum calumniæ quando præſtari debeat.*
13 *Iuramentum calumniæ ſi petatur a parte, & non præſtatur, perdit to
tam cauſam ille, qui non præſtitit.*
14 *Iurare quis debeat prius de calumnia actor, an reus.*

NVnc admonendi. Totus iſte tit. diuiditur
in tres partes. Primò
côtinuat rubricã ad præcedentia. Secundò ponit tri-
plicẽ pœnã, vt temerè litigantẽ coerceat. Tertiò di-
ctas pœnas ſigillatim per exẽpla declarat. Secũda ibi, idq; eo ma
1 ximè. Tertia ibi, ecce. n. & hoc dicit, in ſum. ¶ † Pœna temere liti
gãtiũ triplici pœna coercetur, pecuniaria, periurij, & infamiæ.
Et reus de calũnia iurare debet, qui ſi temerè litigauerit, eſt per-
iurus. Item negans id, quod debet, aliquando in duplo pu-
nitur. Item actor, & aduocati vtriuſque partis de calumnia
iurabunt, hoc dicit. ¶ No. quòd ad ius dicentem ſpectat, ne te-
mere homines ad litigandum coràm eo accedant. facit l. quos
prohibet. ff. de poſtu. ¶ Not. in verſi. ideoque. maximè illud
vulgatum.

Oderunt

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
Facit l. 1. ff. de iuſt. & iu. ¶ No. ꝙ reus debet iurare de calumnia,
& ꝙ prius non poteſt vti ſuis defenſionibus, niſi prius iuret de
calumnia. ¶ No. ibi, ꝙ putans &c. formam iuramenti rei de ca-
lumnia, quia iurare debet, ꝙ putans ſe vti bona inſtantia ad cõ-
tradicendum peruenti, & nõ aliter, & actor debet iurare, ꝙ nõ
calumniandi animo litem mouet, ſed credens ſe bonam cau-
ſam habere. vt d. l. 2. in prin. de iuram. calumn. ¶ No. ꝙ ſi agitur
de damno dato iniurioſè, & ſic l. Aqui. pœna parata eſt negãti
ad duplum. concordat. C. ad l. Aquil. l. cõtra negantem. & quod
no. per gl. & doc. ¶ No. ꝙ negans legatum ſactum pio loco inci
dit in pœnam dupli. facit ſupra de act. §. item miſta. & quod ibi
habetur, & quod ibi dixi. ¶ No ꝙ actio furti ſui natura, ſiue con
tra negantem, ſiue contra confitentem, eſt pœnalis ab initio, vt
ſ. de obl. quæ ex deli. naſc. §. fi. ¶ No. ꝙ actor nõ debet calumnia
ri, & de calumnia punitur vt reus, & non tantum litigantes, vt
ſcilicet actor, & reus, ſed etiam eorum aduocati debent de ca-
lumnia iurare, & idẽ multo fortius procurator, quia eſt domi-
nus inſtantiæ, & aduocatus non, vt l. in cauſæ. §. fi. ff. de procu. &
cle. 1. de procu. & l. nihil. C. de procu. quod eſt verum, etiam ſi
haberet ſpeciale mandatum ad ſic reſpondendum. vt eſt caſus
in c. 2. de iura. calum. in 6. de quo vide quod no. Bar. in l. qui bo-
2 na. §. ſi qs alieno. ff. de damn. infect. ¶ † In glo. 1. in fi. quærit hic
Io. Fab. cum huiuſmodi pœnæ impoſitio ſpectet ad iudicem, vt
hic, & ad eius officium, an ipſe poſſit aliam pœnam, quæ ſit hic
ſtatuta, imponere? dicit, ꝙ ſic. facit l. & ſi ſeuerior. cum gl. & ibi
Cy. Bal. & Sal. C. de infa. & l. ergo. §. pœna grauior. & ibi Cy.
3 Bal. & Sal. C. de infam. & facit l. hodie. ff. de pœn. ¶ † Secũdò q̃rit
hic Io. Fab. ſi cõſuetudo, vel ſtylus palam eſt, ꝙ imponatur vna
pœna, an & nihilominus poteſt iudex imponere pœnam iuris
communis. & determinat, ꝙ ſic per l. qui ſepulchra. C. de ſepul.
viol. Tu addas l. in eum. C. de fur. & l. quoties. ff. de act. & obl. &
Bar. in l. 1. ff. vi bo. rap. & l. ſenatus. ff. de accu. quod no. Cy. Bal.
& Saly. multum latè in d. l. qui ſepulchra. de quo ego latiſſimè
dixi in meo trac. Malefi. in gl. quas ſi non ſoluerit intra 10. dies,
amputetur ſibi manus &c. dic, vt ibi in gl. iuſiurandi, ibi, §. pro-
xi. dic melius, facit l. 1. C. de iur. calum ¶ In ea. in fi. dic, vt habe-
tur in l. 3. & ibi Bar. ff. de cu. ſtel. & in l. 2. & ibi Cy. Bal. & Sal. C.
de iureiu de quo dic vt dixi ſ. de act. §. item ſi quis poſtulante.
4 ¶ † In gl. cõſtitutione in fi. aduertas tamen, quia quod dicitur, ꝙ
iuratur de calumnia, habet locum in iuriſdictione contentioſa,
non autem in voluntaria. vt eſt tex. & ibi Sal. in l. 1. C. de iur. ca-
lum. ibi contentioſa. Item no. Spe. in ti. de iur. calum. §. ſequitur.
ver. quid ibi. Spec. dicit, ꝙ ſi quis petit priuilegiũ declarari, vel
petit diſpenſari, vel quid aliud ſimile, quod non expeditur in fi
gura iudicij contentioſi, non habet locum iuramentum calum-
5 niæ, quod ſequitur etiam Bal. in d. l. 1. ¶ † Quęro an iuramentum
a calumniæ præſtetur in cauſa criminali. Iſtã q. mouit gl. a in l. 1.
de iur. calum. & ibi tenet, ꝙ ſic, ſm opi. Io. ſed ſm doc. in crimi-
nalibus potius iuratur de veritate. vt c. cum dilectus. de accuſ.
6 dic vt per Bar. & Bal. & Sal. in d. l. 1. C. de iur. cal. ¶ † Quid in cau
ſa ſpirituali. dic, vt no. gl. in l. 2. §. ſed quia veremur, & ibi doct.
C. de iura. cal. Sed hodie eſt caſus, ꝙ ſic, in c. 2. de iura. cal. in 6.
7 vbi iuratur ſimul de calumnia, & de veritate dicenda. ¶ † Quæ-
ro, quo iure fuit introductum iſtud iuramẽtum calumniæ? dic,
ſm Bar. Bal. & doc. in d. l. 1. in prin. ꝙ in quibuſdam caſibus fuit
introductum de iure antiquo, vt eſt caſus in l. de pupillo. §. qui
opus. de nou. ope. nun. & l. qui bona. §. q damni. de dam. infect.
hodie verò generaliter fuit introductum per Iuſtin. vt d. l. 1. &
8 2. C. de iur. cal. ¶ † Nunquid in cauſa ſpirituali qui non vult re-
ſpondere habeatur pro confeſſo? Et videtur, ꝙ ex quo iurare
tenetur eo modo, quo ſ. dixi, ſi nõ iurat, habeatur pro confeſſo,
non tamen propter hoc acquiritur aduerſario aliquis tit. in cau
ſa ſpirituali, vel beneficiali. vt eleganter no. Arch. in c. 2. de con
9 feſ. in 6. & Bal. in l. 2. in fi. prin. C. de iur. cal. ¶ † Quæro, an ſuffi-
ciat vnum iuramentum calumniæ in tota cauſa? Dic, ꝙ ſic, ſi
durat eadem perſona litigantis, ſed ſi fieret tranſitus in alium,
vt de principali in eius hæredes. iuxta l. ſi ſeruus. & quod ibi
Ang. ff. de inſa. & l. ſi eum hominem. & ibi Bar. ff. de fideiuſſ. tũc
hæres deberet iterum iurare, quia iuramentum præſtitum a de-
functo non eſt iuramentum hæredis, nec hæredẽ ligat, nec eius
animam, vt c. veritatis, & quod ibi Inn. & doc. de iureiur. Et eo
modo ſi fieret trãſitus in procuratorem, iuxta l. neq;. & l. nihil.
C. de procura. Et eodem modo ſi fieret de vno procuratore in
alium, vt habetur in d. l. nihil. & l. ab executore. §. alio. ff. de ap-
pel. & cle. 1. de proc. tunc procurator nouiter adueniens, & qui
non iurauit, debet iurare eadem ratione, quia iuramentum pri-
mi ꝓcuratoris, vel ipſius principalis non ligat animam alterius
ꝓcuratoris, vt dixi in hęrede, ita vult Bal. in d. l. 2. in prin. ſecus
tamen ſi in medio litis mutetur iudex, quia tunc non iurabitur
amplius coram alio iudice, quia dicitur eſſe idem iudicium, vt
no. gl. Bar. & doc. in d. l. 2. in prin. Si autem ſint legitimi admini-
ſtratores, vt tutor, & curator adulti, furioſi, vel prodigi, vel ſyn
dicus vniuerſitatis. dic, vt d. l. 2. §. ſi actor, & quod ibi no. per gl.
10 & doc. ¶ † Ex quo infertur, ꝙ ſi inſtantia perijt iuxta l. properan
dum. C. de iudi. in prin. & l. Titia. ff. de acc. & quod ibi Bar. ꝙ ite
rum eſt iurandum, quia tale iuramentum pręſtatur propter or-
dinationem iudicij, & prima acta ſunt perempta, vt l. cum lite
mortua. & quod ibi Bar. ff. iud. ſol. Vel ſi inſtãntię fuerit renun-
tiatum, iuxta l. poſtquam liti. C. de pac. tunc etiam iterato debet
iurari, vt probatur in d. l. 2. §. actor quidem. in ver. nouiſſimè. &
11 ibi doc. & Bal. in Auct. hodie. co. ti. ¶ † Quid in cauſa appellatio-
nis? Dicas idem, ꝙ iterum per omnes eſt iurandum, cum in ap-
pellatione dicatur noua inſtantia, vt in l. inuitus. & l. ita demũ.
C. de Procu. Ita dicunt Bar. & doc. in d. l. 2. in prin. & Bal. in d.
12 Auc. hodie. ¶ † Quæro, quando debet præſtari hoc iuramentum?
Reſpon. quoddam eſt iuramentum, quod pręſtatur ſuper tota
cauſa, & illud eſt præſtandum in initio. Et dicitur in initio cau-
ſę ante litem conteſtatam, vel in ipſa lit. conteſt. vel immediatè
poſt lit. conteſt. vt eſt tex. & ibi glo. Bart. & doc. in d. l. 2. in prin.
Quoddam eſt iuramentum, quod præſtatur ſuper articulis, &
tunc præſtandum eſt, quoties pars petit aliquid produci. vt l. 1.
C. de iur. cal. Et ita no. Bar. & doc. in d. l. 2. in prin. facit l. vbi eũ
13 que. cum ibi no. ff. de interr. act. ¶ † Aduertas, & tene menti per-
petuò, ꝙ quando a parte petitur iuramentum calumnię pręſta
ri, ſi non pręſtaretur, perdit totam cauſam ille, qui non pręſti-
tit. ita ſing. dicit Iac. But. in d. l. 2. ꝙ nunquam excat mentę tuam.
14 ¶ † In glo. niſi prius. in fi. tex. hic videtur velle, ꝙ reus prius iu-
ret. ſed tex. in d. l. 2. in prin. videtur econtra, ꝙ prius iuret actor,
& ita ſentit iſta gl. ſed ſm doct. & maximè in d. l. 2. in princ. iſte
non eſt ordo ſubſtantialis, quo omiſſo vitietur proceſſus, vt in
iſto tex. coniuncta d. l. 2. in princ. ¶ In gl. ad contradicendum in
fi. no. gl. quę hic ponit ea, quæ debet iurare actor, & quę debet
iurare reus. In gl. nomine. in fi. no. pœnas aliquas, quas patitur
calumnioſè negans, & maximè no. quando aliquis poſſidet, &
negat interrogatus ſe poſſidere. ꝙ perdit poſſeſſionẽ, ſi de men
dacio conuincatur, vt d. l. pe. ff. de rei ven. de quo dic, vt dixi ſ.
de act. §. 1 ¶ An autem negans intentionem actoris, vel propo-
nens exceptiones contrarias patiatur aliquas pœnas: vide quæ
ſupra ſcripſi de excep. in rub. dic, vt ibi.

ADDITIO.

a *Mouit gl. de iſto iuramento præſtando in cauſis criminalibus, dic de iure cõi eſt præſtandũ. Sed ex conſuetudine iurat accuſator accuſationem veram, & non improbe, ſeu animo calumniæ productã, ſeu vero cõparens iurat tantũ de veritate dicenda, ſecundum Bar. in l. 2. hic alleg. per Spe. eo. ti. §. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Condemnari in expenſis quis debeat.*
2 *Cauſę ex quibus quis ſit in expenſis condemnandus.*
3 *Victus in dubio iuſtam cauſam litigandi habere non præſumitur.*
4 *Abſolutoria expenſarum an porrigatur ad expenſas debitas ratione promiſſionis.*
5 *Expenſę litis debita ratione promiſſionis quæ dicantur.*
6 *Iuſta cauſa ignorantia an excuſet ab expenſis factis ratione contumacia abſolute.*
7 *Iudex, qui non condemnauit victum, nec etiam abſoluit ab expenſis, an poſſit ſuper eis iudicare.*
8 *Compenſatio an fieri debeat, ſi vnus in vna parte vicit, & in alia ſuccubuit.*
9 *Expenſis excuſatur habens iuſtam cauſam litigandi.*
10 *Expenſæ quando a victo non debeantur.*
11 *Citatio partis an in expenſarum condemnatione requiratur.*
12 *Inſtantia perempta iudex ille, etiam delegatus eſt idoneus in condemnatione expenſarum.*
13 *Victus quid victori reficere teneatur.*
14 *Expenſarum ſententia an ſit interlocutoria, vel diffinitiua.*
15 *Condemnatus in expenſis, quas ſoluit in vna interlocutoria, an in diffinitiua poſſit dictas expenſas recuperare.*
16 *Iudex, qui omiſit condemnationem expenſarum, an teneatur de ſuo in ſyndicatu parti læſæ reficere.*
17 *Condemnatus in expenſis ob aliquam interlocutoriam, vel contumaciam, quas ſoluit, & poſtea obtinuit in diffinitiua, an ab eius aduerſario condemnato in expenſis ipſas prius ſolutas recuperet.*
18 *Victus an in criminalibus condemnetur in expenſis.*
19 *Expenſæ quando ſint compenſandæ.*

20 *Appellari an poſſit a taxatione expenſarum.& nu.22.*
21 *Tempus appellandi a die condẽnationis expenſarum quãdo currat.*
23 *Iudex condemnans in expenſis an poſſit ſibi,& ſuccessoribus taxatio nem reſeruare.*
24 *Expenſæ primæ citationis an refici debeant.*
25 *Cedens liti quando non teneatur ad expenſas.*

Hæc autem omnia. Olim actor calumnioſè litigãs in decima parte litis puniebatur, hodie uerò periurij,& victori condemnabitur in expenſis.h.d.
¶No.ibi,quę in deſuetudinem abijt. ꝙ leges tolluntur per deſuetudinẽ, quod an ſit verum, vide quę ſcripſi ſupra in procœ. §.igitur. ¶No. ibi,damnum & expenſas litis. ꝙ improbus litigator afficitur damno liti,& expẽſarum.¶ In gl.introducta.ibi, §.ad excludendas.dic,vt ibi per gl. & Ange. & vide tex.& glo. Bar.Cy.Bal.& Sal.in auct.generaliter.C.de epi.& cle.Sed vt dicit gl.ſupra de ſatiſ.§.ſed hodie.& Bar.in d.auct.generaliter hodie huiuſmodi ſatiſdatio de lite proſequenda, & decima parte litis &c.non eſt in uſu.¶ In ea.gl.in fi.not.1. ex glo.ꝙ licèt vna lex generaliter loquatur, tamen per alias leges patitur limita-
a tiones, & reſtrictiones. ᵃ & ſic lex patitur interpretationẽ paſſiuam.vt l.1.§.lex Falci.& ibi Bar.ff.ad l.Fal.& l.2.cum gl.C.de
1 nox. ¶†Secundò no.ex gl.ꝙ non omnis, qui ſuccumbit in cauſa,debet condẽnari in expenſis,ſed ille tantummodo in expenſis condemnabitur, qui improbe,& calumnioſè litigat, ſiue ſit actor,ſiue reus. & quia hic dicitur de expenſis temerè litigantis, dicam hic circa expenſas aliqua. Et primò dic, ꝙ expenſæ reficiuntur,& refici debent quadrupliciter. Primò,ratione victoriæ, vt l.properandum.§.ſinautem reus.C.de iud. Et in iſto articulo.ſ.ratione victoriæ, diſtingue. Aut vult refici totaliter expenſas, & debet expectare finem totius litis.vt d.§.ſinautem reus. in l.properandum.C. de iud. Aut vult ſibi expenſas refici ſuper vno capitulo, & ſtatim poteſt id fieri, vnde ſuccumbens in aliquo incidenti,vel emergenti,eſt condemnandus in expenſis, ut no. Spec. in tit. de expen.§.ſinautem. verſi.ſed nunquam deficiens.& hoc etiam firmat Iac.But.& Bald.in l.ſancimus.C. de iud. & eſt tenendum menti, ꝙ ſi hoc eſt omiſſum, poteſt iudex in quacunq; parte iudicij durãte eo iudicio ſupplere. Inn. ita dicit de reſt.ſpol.c.ſæpe.& Bald.& Sal.in d.l.ſancimus. ¶Ex quibus ſm doct.ibi conclude, ꝙ condemnatio expenſarum poteſt fieri in prin.medio,& fine litis,vt etiam no.Ion.in c.fi. liti-
2 bus.& ibi do.de dol.& contu. ¶†Secunda cauſa principalis refectionis expenſarum eſt ratione retardati proceſſus, vnde licèt quis comparcat, ſi tamen per ambages litem protrahit, ex hoc ſolo condemnabitur in expenſis.in l.non ignoret. & ꝙ ibi per doc.C.de fruc.& lit.expen.¶ Tertia cauſa principalis eſt ratione temerariæ citationis. Vnde ſi eſt citatus qui citari nõ debuit,fortè quia erratum eſt in nomine,vel quia fortè citatio eſt æquiuoca,debet citans.i.qui fecit citare, condemnari citato in expẽſis.vt ff.de iud.l.eum quem temerè.& ibi no.¶ Quarta cauſa eſt ratione contumaciæ, ex qua cauſa poſſet venire refectio expenſarum in qualibet parte litis. ¶Quod autem ſupra dixi,ꝙ quis condemnatur in expẽſis ratione victoriæ,fallit in duobus caſibus.Primò,ſi victor fuerit contumax,quia quamuis aliquis contumax ſit,tamen poteſt fouere bonam cauſam,& obtinebit in principali, ſed propter eius contumaciam cõdemnabitur in expenſis.vt d.l.properandum.§.ſinautẽ ex geſtis.Secundò,propter iuſtam cauſam litigãdi. vt l.qui ſolidum.§.1. & ibi gl. Bar. Bal.& Ang.& domini mei.ff.de leg.2. ut no.gl.in d.§. ſinautem
3 ex geſtis.¶†In dubio autem tene menti,quòd victus non præſumitur habere iuſtam cauſam litigandi. vt d.§.ſinautẽ ex geſtis.
4 & ibi Bal.Sal.& no.Io.And.in c.1.de elec.lib.6. ¶†Aduertas tamen,ꝙ iuſta cauſa litigandi,vel contumacia uictoris non excuſat victum ab expenſis,quæ veniũt ratione promiſſionis,intantum,ꝙ licèt iudex abſoluat aliquem ab expenſis,tamen talis abſolutoria expenſarum non porrigitur ad expenſas, quę debentur ratione promiſſionis.vt no.gl.in §.oportet.in Auct.de iudi
5 cibus, iuxta fi.gl.quod tene mẽti perpetuò. ¶†Dicuntur autem deberi ratione promiſſionis, qñ partes promittunt adinuicem reſarcire omnia damna,& expẽſas litis &c.vt fit regulariter in inſtrumentis publicis, vnde licèt iudex abſoluat ab expenſis factis in lite, non propterea prohibetur creditor petere illas ratione promiſſionis, nam abſolutus eſt a petitione expẽſarum, quæ debebatur officio iudicis mercenario,nõ iure actionis. & pro hoc eſt tex.cũ gl.in l.3.§.ſi rem. & ibi Bar.ff.de leg.3. quod
6 nunquam exeat mẽtẽ tuã,quia eſt valde quotidianum.¶†Quæro, an iuſta cauſa ignorantiæ excuſet ab expenſis factis ratione contumaciæ abſoluti? & Fran. Accur.tenet,ꝙ non, quia ille veniunt iure actionis in factum,& poſſunt peti.vt l.1.§.non ſolũ ff.ſi quis ius dic. non obtem.& tenet Sal.in d.§. ſinautem alterutra.ea ratione,qua contumacia non poteſt includi in iuſta cauſa litigandi, & ſic iudicis verba ad illas non poſſunt trahi &c.
¶Sed aduertas, quia licèt verba iudicis non comprehendat dictas expenſas contumaciæ, tamen non poſſunt peti actione in factum,niſi intra annum.vt d.l.1.& §.1.& §.fi.quod bene no.licèt aliæ actiones pro alijs expenſis, puta promiſſionis, competant perpetuò,tamen quia competunt iure actionis, nõ compe
7 tunt vltra annum &c.¶†Quid ſi non condemnauit iudex in expenſis victum,nec etiam abſoluit,ita ꝙ ſuper expenſis nihil pronuntiauit? Dic,ꝙ eadem die poteſt ſuper expenſis iudicare,nõ autem ſi condemnauit,vel abſoluit ab expenſis, poteſt immutare. vt l.Paulus reſpondet.& quod ibi per gl.& doct.ff.de re iud. ¶Quod habet locum etiam in arbitro, qui poteſt, & ſuper expenſis,& acceſſorijs eadem die iudicare, licèt omiſerit in condemnatione prima.vt eſt glo. ord.in l.quia arbiter.ff.de arb.qđ no.¶Erit ergo idem in iudice delegato, q̃a iudex delegatus, & arbiter ęquiparantur. vt c.vno delegatorũ. de off.deleg. Et not. d.Io.de Imo.in l.quidam conſulebant.ff.de re iud.& ſic ſicut arbiter poteſt condemnationem expenſarum,& aliorum acceſſoriorũ facere eadem die, ita etiam iudex delegatus, quod bene
8 no.¶†Quid ſi vnus vicit in vna parte,& in alia ſuccubuit,vt eſt exemplum in l.1.cum gl.C.ſi aduer.rem iud. quia cõdemnauit reum in quinq;, & in alijs quinq; abſoluit,& iudex dicat,condemno victum victori in expẽſis.& Bar.in l.ſi legatario.§.fi.ff. de fideicom.liber.tenet,ꝙ non valet, quia non apparet quis ſit victor,& victus. Sed dñs meus Io.in l.iudex poſtea quam. ff.de re iud.tenet,ꝙ immo valet, & quilibet intelligitur condemnatus, quatenus fuerit victus. Vnde ſi in maiori parte vnus fuerit victus, quàm viceris, in eo pluri intelligitur eſſe condemnatus in expenſis, quia iſta fuit mens iudicis, & mens magis, quam verba,eſt attendẽda. vt l.cum virum.C. de fideiuſſorib. Tu pro hoc allega Iacob.de Are.ſm Sal.in d.§.ſinautem alterutra. pro quo allegat gl.in l.generaliter.§.his de præſentibus. in verſi. de expenſis.C.de iureiuran.Sed ipſe Sal.tenet,ꝙ immo actor ſolus ſit condemnandus in expenſis, quia reo licitum fuit negare totum propter partem indebitè petitam. vt arg.l. ſi is qui ducenta.§.vtrum.ff.de reb.dub.Tu autem,an liceat totum negare propter partem indebitè petitam.vt arg.l. ſi is,qui ducenta. §.vtrũ. ff.de reb.dub. vide Bar.& doct.in l.1.§. ſi quis ſimpliciter.ff. de verb.ob.& in l.ſi quis cum totum.de exce.rei iud.in prin. & ibi Bar.in l.non poteſt videri.de reg.iu.& Bar.& doc. in l.qui ſolidum.ff.de leg.2. Et pro opinione ſua Sal.allegat tex.cum glo.in l.1.C.de plus petit.in ver.diſpendio.& dic,vt ibi per Sal.in vlt. q.Et videtur pro hoc etiam glo.in l.cum quædam puella.§.fi.ff. de iuriſ.omn.& illud placet.Tamen dic,vt ibi per eum. de quo
9 etiam dixi ſ.de act.§.curare.& dic,vt ibi dixi. ¶†Et aduertas ad id,quod ſupra dixi,ꝙ habens iuſtam cauſam litigandi debet abſolui ab expenſis; intelligitur in toto, ſi habuit iuſtã cauſam,vt quia conſiſtebat in ſubtilitate iuris; & pro vtraq; parte ſunt rationes,& authoritates.Et eſt materia difficilis,iuxta ea,quę no. gl.& ibi dixi ſ.de oblig.quæ ex quaſi delict.naſc.in princ. ita dixit Spe.in ti.de expen.§.nunc videndum.ver.quædam autẽ.¶ Secundò,propter facti incertitudinem,& cœlata,vt arg.ff.de condi.ind.l.2.& 3.¶Tertiò,propter eliſam probationem, quia ple
* næ * probationes reprobantur in perſonis, & non in dicto, vt putà, quia tanquàm infames,uel tanquàm excommunicati,nã iſte, qui probat, licèt ex hac cauſa ſuccumbat, non dicitur temerarius.arg.C.de teſt.l.1.& no.Spe.in fi.in tit.de calum.§ fi.& hoc tenet Bal.in auct.generaliter.C.de epiſ.& cle.in ver.ex prędictis apparet.quod no.perpetuò.¶Ex quo tu poſſes inferre,ꝙ ſi quis litigantium habuerit cõſilium alicuius approbati doctoris,ꝙ propter hoc debet ab expenſis excuſari, quia apparet qđ iſta cauſa erat dubia in iure, & ipſe habuit iuſtam cauſam credendi approbato viro.vt arg.gl.in l.ſi fundus.ff.de condi. & demon.facit l.in bonorum. & quod ibi Bar.ff.de bon.poſſeſ. ¶Ex quibus Bal.in d.auct.generaliter. cõcludit, ꝙ quandoq; ſuccũbit actor ex omni defectu probationis,& debet cõdemnari reo

in

ADDITIONES.

a Et reſtrictiones. Adde gl.in § ſed olim.ſuper ver. quibuſcunq; verbis, & ibi Ang.ſupra de leg.de iſto,quod verbum generale prolatum a lege recipiat reſtrictionẽ de habilitate,eſt gl.no.in l.fi.C.ſine cen.vel reli.fun.compa.nõ poteſt tex.iux.gl.in c.ad noſtram.el 3.de iureiu.vide l.1. & ibi Pau.de conſt.pecu.tex.in l.1.& ibi per ſcrib.ff.de offi.eius cui man.eſt iuriſd.tex.in l.2.de ſacroſanct.eccl.iuncta not.ibi per doct.

* Plures, in vet.exempl.

in expenſis, & ecótra, quãdo ſuccumbit reus ex omni defectu
10 defenſionis, quia condemnabitur actori in expenſis. ¶†Quandoq; vterq; probauit, ſed alterius probatio præponderat, tunc refert, aut vnus probauit ſemiplenè, alter plenè ex teſtiũ, & inſtrumentorum probationem, tũc ſemiplena probatio habetur pro nulla. argu. l. fi. C. de edic. diui Adri. ideo ſuccumbens condemnabitur in expẽſis, quod ego intelligo, niſi dicta ſemiplena probatio eſſet directò contra probationem plenam actoris. vt no. Cy. & Bal. in l. 1. C. de procur. & not. Bar. in l. admonendi. ff. de iureiurã. Aut vterq; ſemiplenè probauit, ſed vnus vicit aliũ ex iuramenti ſuppletione, tunc victus non condẽnabitur in expenſis. arg. l. eum qui. & l. admonẽdi. in fi. ff. de iureiu. Aut vterque plenè probauit, ſed vnius probatio teſtium reprobatur ex perſonarum, & teſtium reprobatione, & tunc ſi perſona, quæ producit, oĩ ſuſpicione caret, ab expẽſis excluditur, quia videtur habuiſſe iuſtam cauſam litigandi, etiam ſi tantummodò habuerit vnicum teſtem, qui reſpectu perſonæ ipſius teſtis reprobatur, vt no. Bal. in l. 1. C. de aduoca. diuer. indic. & not. Bal. in l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. quod eſt ſing. no. Si autẽ nõ caret producẽs ſuſpicione, cum ſit hoc arbitrariũ, dic, ꝙ in expenſis cõdemnabitur, quia ſuſpicio perſonæ ſuæ elidit præſumptionem pro eo facientem. argu. C. de probat. l. iubemus. ita di-
11 cit Bal. in d. auct. generaliter. quod no. ¶†Quæro, an in condemnatione expenſarum ſit pars citanda? Et Bart. in l. pe. C. de fruct. & lit. expen. dicit, Aut citatio fuit facta ad defendendũ ſe, & tũc quia ſortita eſt effectum ſuum in illo, ſi debet condemnari in expenſis, quia ſe non defendat, debet iterum citari. vt l. aut qui aliter. in prin. & in l. fi. §. 1. & ibi Bar. ff. quod vi, aut clã. Aut fuit facta citatio cum comminatione, videlicet, aliàs procedetur cõtra te &c. & tunc ſine alia citatione poterit cõdemnari in expẽſis, vt no. Bar. in auct. qui ſemel. C. quomodo, & qñ iudex. facit quod no. Bar. & doc. de huiuſmodi comminatoria, & ibi dicit in l. ſi finita. §. Iulianus. de dãno infecto. Sed de hoc vide Bal. in d. auct. generaliter. Cy. Bal. & Sal. in d. l. ſancimus. Et tene menti, quia §. dicit, ꝙ expenſæ ſunt reficiendæ, ſed non dicit quæ expenſæ ſunt reficiendæ, cum expenſæ fiant aliquãdo inter partes, aliquando iudicibus, aliquando executoribus. & quæ iſtæ expenſæ ſint, & quæ iſtarum veniãt reficiendæ no. gl. & exempla ponit in Auct. de iudiciis. §. nullo quoq; præſumẽte & c. dic, vt ibi.
12 ¶†Quid ſi inſtãtia eſt perempta, an ille iudex, etiam ſi eſſet delegatus, ſit idoneus iudex in condemnatione expenſarum? Dic ꝙ ſic, licèt ille deſinat in cauſa principali eſſe iudex, vt no. doc. in l. properãdum. §. 1. C. de iud. & no. Inn. in c. fi. de iura. calum.
13 per l. non vtiq;. ff. de rei ven. ¶†Quæro, an ſolum ſumptus litis ſint reficiendi? an cetera damna? Dicas, ꝙ non ſolum ſumptus; ſed etiam cætera damna, quæ victor paſſus eſt propter illam litem. ſm Bal. Sal. & Ang. vt no. gl. & Bar. in l. 1. ff. de alie. iud. mu.
14 cau. fac. in prin. & no. doc. in l. 2. C. de fruc. & lit. expen. ¶Quæro, an ſententia expẽſarum ſit interlocutoria, vel diffinitiua? gl. in l. quod iuſſit. ff. de re iudi. dicit, ꝙ eſt verum, ſm do. Io. ibi, ſi lata fuerit vna cum diffinitiua, quia cum ſit pars ipſius, erit dif-
15 finitiua. dic, vt ibi per dictum dñm meum. ¶†Quid ſi vnus obtinuit in vna interlocutoria, iudex condemnauit eum in expenſis, an in diffinitiua poterit dictas expenſas poſtea recuperare? Et Innoc. in c. ſæpe de appel. dicit. quod ſic. quod eſt verum ſm eundem Inn. in c. finem litibus. de dolo, & contuma. ſi ille, qui obtinuit in interlocutoria, obtineat poſtea etiam in diffinitiua,
16 aliàs ſecus. quod bene no. ¶†Quid ſi iudex omiſit condemnationem expenſarum, an ipſe teneatur de ſuo in ſyndicatu reficere parti læſæ? Et gl. in l. fin. C. quando prouo. non eſt neceſ. dicit, ꝙ ſic. ſed Dy. & Bar. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infe. in ver. 5. q̃rit Dy. tenent hoc verum, ſi fuerit petitũ a iudice condemnari in expẽſis, aliàs aũt non cogebatur cõdemnare, q̃a non cogitur impartiri officiũ ſuum nõ petenti ad priuatam vtilitatem. vt d. §. hoc autem iudicium. Vnde ſi vellet condem-
* nare, poſſet, quia fuit incidens* in cauſa, licèt non cogatur, ſi non vult. vt l. ædiles. §. item ſciẽdum. ff. de edil. edic. Sed Saly. in d. §. ſi autem alterutra. in ver. tũc quæro, quid ſi iudex non abſoluit. dicit multum latius, dic, vt ibi per eum, quia eſſet longũ
17 ipſum cum membris ſuis referre. ¶†Quid ſi fui condemnatus in expenſis ob aliquam interlocutoriam, vel contumaciam, & ſolui, poſtea obtinui in diffinitiua, & fuerit mihi condemnatus aduerſarius in expenſis, an expenſæ prius per me ſolutæ debeãt mihi reſtitui? Dic, ꝙ non. ita no. Guli. & Bart. in l. ſi de pignore.
18 ff. de pig. act. & no. Sal. in d. §. ſi autem alterutra. ¶†Quæro, an in cauſa criminali veniat quis condẽnãdus in expenſis? Et dic, ꝙ ſic. vt eſt text. ſm vnam lectu. & ibi doc. in l. fi. C. de fru. & li.
19 expẽ. ¶†Quæro, vnus obtinuit in principali, & aduerſarius fuit condemnatus ſibi, poſtea in appellatione ſuccubuit, & fuit condemnatus in expenſis, an dictæ expẽſæ compenſabuntur? Et gl. in l. generaliter. §. 2. C. de iureiu. dicit, ꝙ ſic. vide ibi Cy. Bart. & Bal. & doc. in c. finem litibus. de do. & contu. & Inn. & alios in c. ſæpe. de reſti. ſpo. ſed gl. ſing. in l. fi. ff. de re iudi. tenet, ꝙ immo ille, qui ſuccubuit in cauſa appel. tenetur reficere omnes expẽſas, & primæ inſtantiæ. quod ibi do. meus Raph. & Sal. in d. l. generaliter. intelligũt verum, qñ victor in prima ſuccubuit in appellatione ex eiſdem actis, ſecus ſi ex aliis actis, & probationibus, quia in appellatione non probatum probabo. vt l. per hãc. C. de temp. appel. & iſtud mihi placet, & multò latius ſup hoc
20 ſcripſi in l. negotiorum. ff. de app. dic, vt ibi latè ſcripſi. ¶†Quæro, an a condemnatione expenſarum, vel a taxatione poſſit appellari? Dic, ꝙ ſic. vt eſt caſus, & ibi doc. in d. l. fi. C. qñ ꝓuo. nõ eſt neceſ. ¶Aduertas, ꝙ facta cõdemnatione expẽſarum põt fieri reſeruatio taxationis ipſarum expẽſarum. vt C. de fruc. & lit.
21 expen. & ibi Cy. Bar. Bal. Sal. & Ang. ¶†Qñ ſit cõdẽnatio expẽſarum vna die, & poſtea fiat taxatio ipſarum, qñ currat dies ad appellandum, an a die cõdẽnationis, aut a die taxationis. & hoc ponit Ang. & do. Io. in l. aſſe toto. ff. de hæ. inſti. Nam aut vult appellare, eo quia fuit in expenſis cõdemnatus, & currit tempus a die condemnationis. Aut appellat, quia nimis fuerunt taxatæ, & tunc a die taxationis currit tẽpus. facit l. 2. §. biduum. & quod
22 ibi ſcripſi. ff. qñ app. ſit. ¶†Quid ſi quis conuentus fuit condemnatus in principali negotio, & fuit abſolutus ab expenſis, & appellat, an ſua appellatio deuoluat totam cãm, ita ꝙ non ſit neceſſe, ꝙ ego appellem, ex eo, quia fuit abſolutus ab expenſis? Et dicas, ꝙ ſic. vt eſt caſus. & ibi Cy. Bar. Bal. & Sal. & Ang. in d. l. fi.
23 C. qñ prouo. non eſt neceſ. ¶†Et aduertas, qñ cõdemnas in expẽſis, & reſeruas taxationem, quia ſi tu es iudex ordinarius, potes tibi, & tuis ſucceſſoribus reſeruare, ſed ſi tu es delegatus, vel arbiter, qui (vt dicit) poſſunt condẽnare in expenſis, teneas ꝙ debes dicere per iſta verba, videlicet condemnamus in expẽſis, quarum taxationẽ deleganti, vel cui de iure veniũt reſeruãdæ, reſeruamus. ita dicunt doc. in d. l. terminato. & facit q̃d not. Bar. in l. 1. §. quod ſi libelli. ff. de appell. Non autem dicas, quarũ taxationem nobis, & noſtris ſucceſſoribus reſeruamus &c. q̃a arbiter, & delegatus non debent habere ſucceſſorem. quod no.
24 ¶†An autem quis teneatur reficere expenſas primæ citationis? Et gl. in c. 2. de procu. tenet, ꝙ ſic. ſed Io. And. ibi cõtra. ſed Bar. in l. qui ante calendas. de verb. oblig. tenet illam gl. & idem voluit in l. 1. §. fin. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. & in l. ſancimus. C. de iudi. & ita communiter tenetur. & hoc etiam voluit gl. in
25 c. 1. de dolo, & contum. in 6. ¶†Et aduertas tu reus, qñ actor ꝓbauit ꝑ teſtes, vel per inſtrumẽtorũ productionẽ, ꝙ quamprimum tu cognoſcis, ꝙ ipſe probauit intentionem ſuã, ſi non habes aliquid, propter quod tu non poſſes eius intentionẽ repro-
a bare, cedas liti, & tali caſu non venies cõdẽnandus in expẽſis.[a] Si autem vlterius litigares, tunc venis in expenſis iudicij cõdẽnandus, quando erat factum tuum, & ita ꝙ totum, & rei veritatẽ a principio ſciebas. ſi autem erat factum alienum, & tunc venia cõdemnandus in expenſis a die productionis illius inſtrumenti, vel ſi probauit per teſtes, a die publicationis proceſſus, quia tunc habuit claram notitiam, quod nõ fouebat iuſtitiam, ergo temerè litigauit. ita dicit Bar. & oẽs doc. in l. properandũ. §. ſi autem reus. C. de iud. & ibi Bal. Ang. Saly. & no. Bar. per illum tex. in l. ſi quis inficiatus. ff. depoſi. & in l. deſtitiſſe. ff. de iudic. & in l. qui ſolidum. §. 1. ff. de leg. 2. & in l. qui in alterius. ff. de reg. iur. &c.

ADDITIONES.

* Vetuſtius exemplar habet, iudex, vtraque lectio eſt probabilis.

a In expenſis. Tene menti practicam, quam dicit Bar. in l. deſtitiſſe. ff. de iud. ꝙ quando in iudicio producitur tibi inſtrumentum aliquod, vel ex apertura teſtium, & ſic ex publicatione proceſſus, manifeſtè cognoſcis iuſtitiam non habere, quam antea te habere putabas, conſilium eſt, vt ſtatim cedas liti, & euitabis condemnationem expenſarum. adde Bal. in l. poſtquã liti. C. de pac. in 2. col. & qui deſiſtit a lite non dicitur ſuccumbere, vt in l. alia. ſecundum Bal. & Sal. C. de iis quib. vt indig.

SVMMARIVM.

1 *Damnatus de dolo, vel actione iniuriarum, an ſit infamis.*
2 *L. furti §. ſi quis ff. de iis qui no. infamia. declaratio.*
3 *Infamis per ſententiam qualiter accipiatur. nu. 7.*
4 *Damnatus a iudice incompetente an ſit infamis.*
5 *Damnatus a iudice delegato an infametur.*
6 *Damnatus ab arbitro, vel arbitratore, an infamia notetur.*
8 *Iuſſus iudicis an excuſet ab infamia.*
9 *Infamia quid ſit.*

10 *Infamia*

10 *Infamia quotuplex ſit.& eius effectus.*
11 *Infamia facti an quem a teſtimonio repellat.*
12 *Correctio corporis an infamet.*
13 *Damnatus ex inquiſitione quatenus infametur.*
14 *Damnatus pœna ſtatuti an ſit infamis.*
15 *Confeſſus de crimine an ſit infamis non ſecuta ſententia.*
16 *Soluens, ne condemnetur, non eſt infamis,*
17 *Bannitus an ſit infamis.*
18 *Famam qui reſtituere poſſit.*

Ex quibuſdam. ¶Condemnatus, vel pactus ex crimi-
nibus, quæ hic enumerantur, vel con-
demnatus actionibus directis, non contrariis deſcendentibus
ex contractibus hic enumeratis, erit infamis.h.d.¶ No.ibi, dam
nati.& ibi damnatus &c.ꝙ non ſufficit, ꝙ ſit fur accuſatus, vel
inquiſitus de furto, ad hoc vt efficiatur infamis, ſed ēt requiri-
tur, ꝙ ſit damnatus. Condemnatio ergo eſt illa, quæ in his caſi-
bus facit aliquem infamem, non delictum, facit l.1.per totā le-
gem.ff.de infa.Sic etiam contingit in publicis criminibus, nō ſo
lum in priuatis, in quibus ſola ſententia de crimine facit infa-
mē.vt l.infamem.ff.de pub.iud.& quod ibi gl.& Bart.¶ No.ibi,
plurimum intereſt.ꝙ lōga differentia eſſe debet, an ex delicto,
2 an vero ex contractu quis teneatur. ¶†No. ꝙ damnatus de do-
lo, vel damnatus actione iniuriarum, eſt infamis. quod etiā in-
telligas, ſi eſſet dānatus pro leui iniuria. vt eſt tex. in c.cum te.
de re iudi.no.Bar.in d.l.infamem.circa prin.quod perpetuò te-
ne mēti, quia quotidie occurrere poteſt, vnde remedium eſſet,
ne infamaretur, ꝙ per alium compareret, vel ꝙ ſolueret, vt ab-
ſolueretur, vt infra dicam.¶ No.ꝙ tutor damnatus pupillo effi-
citur infamis, non autem econtra, ſi pupillus eſſet damnatus tu-
tori actione tutelæ contraria, vt hic. & no.Bar. in d.l.infamem.
¶ No.ꝙ damnatus mandati, vel depoſiti actione directa, vel ſo-
cius damnatus ſocio actione ꝓ ſocio effectus eſt infamis. Vñ ca
ueant mercatores, vel artifices, & factores, & qui mandatū alte-
rum, vel depoſitum alienum ſuſcipiunt, ꝙ non expectent ſen-
tentiam, quæ ſi ferretur contra eos, efficeret ipſos infames infa
3 mia iuris.¶†In gl.1.ibi.l.furti.§.ſi quis. no.illū tex. pro ſingula-
ri cautela, ꝙ quādo agitur ꝯ te de aliquo ꝯctu, vel delicto famo
ſo, ꝙ nunquam compareas, nec litiges per te, ſed ſemper & ab
initio per legitimum procuratorem, tūc enim nec procurator,
qui non ſuo nomine, ſed procuratorio nomine dānatus eſt, nec
tu, qui per alium comparuiſti, & fuiſti dānatus, erit infamis.&
ibi tex. valde ſing. quod no. ¶ No. bene illum §.quia dicitur tri-
bus modis quis litigare nomine alieno quò ad hoc, vt non ſit
infamis. Primò procurator, q alieno nomine, & ad alterius vti-
litatem, & damnum litigat, & idem in hærede, qui licèt litiget
ad ſuum damnum, & commodum, tamen quia propter factum
defuncti damnatus nō efficitur infamis, vt ibi. Et idem in fide-
iuſſore, qui ſuo nomine ꝑ ſuam obligationē litigat, quia dā-
nū, & commodū in effectu redūdat in principalē reum, dī alie-
no nomine litigare, & ſic damnatus non erit infamis, vt ibi vi-
4 de gl. Bar. Bal.& Ang. ¶†In ea.ibi, ſi non prouocauit &c.no.ſin
gu.illam l.furti.§. 1.de infamib. ꝙ quamuis dicatur, condemna-
tus furti, vel ſimilis, eſt infamis, intelligitur de tali ſnīa, quæ irā
fierit in rem iudicatam.facit l.1.ff.de re iudi. & quod ibi per gl.
Bar.& omnes doc.non aūt de ſententia, quæ reciſſa eſt appella
tione.vt l.1.in fi.& quod ibi Bar.ad Turpill. vel ſaltem ſuſpenſa
dici debet. vt l. tale pactum. §.qui prouocauit. de pactis. & l.ſi
quis filio.§ hi qui.ff.de iniuſto teſta.& l.ab executione. C. quorū
a appel.non reci. ¶ An aūt appellatio reſcindat, vel extinguat,[a]
dic, vt ibi plenè per Ang.in repe.d.§.qui prouocauit.& ego ſcri
pſi.ff.de app.in rub.dic, vt ibi. Nec ēt hoc intelligitur de ſenten
tia, quæ poteſt appellatione ſcindi, vt quia ſumus intra tempus
datum ad appellandū, quia appellare, vel eſſe intra tempus da-
tum ad appellandum ſunt paria. vt no. gl.in l.ex iudiciorum.&
ibi Dy.Bar.& Ang ff.de accuſa.& l.1.in prin.nih.nou. app.pen
den.& ibi dicit.& eſt gl.in c.non ſolum. de appell.in 6.ſed bene
no.& eſt ille tex.in d.l.furti.§.1.quia aut poſtea non appellauit,
& retro, & ſic a die prolationis ſententiæ, infamis eſt. Aut ap-
pellauit, & licèt deferatur appellatio, vel pronuntietur malè ap
pellatum, tamen non a die prolationis ſententiæ, ſed tunc, & ſic
a die confirmationis ſnīæ, & non ante eſt infamis, vt ibi eſt tex.
apertus, & omnino ibi vide eleganter Bar.Bal. & Ange.& vide
Barto.& doct.in d.l.1.ff.de re iudi. Quod eſt vtile ſcire, quando
eſt infamis, vt interim teſtificata per eum, vel ſimilia valeant,
5 vel non, facit l.1.cum ibi no.C.de teſtamē. ¶†In ea.ibi, a iudice
ordinario.ſupple tu, & competente. Si autem eſſet damnatus a
iudice incompetente, etiam ſi eſſet Papa, qui condemnaret de
his delictis non ſibi ſubditum, vel Imperator clericum, nō eſſet
infamis.ita eleganter no.Bal.in l.1.in prin.ff.de infa.facit cle.pa
6 ſtoralis.de re iudi. ¶†In eadem gl.ibi, delegatus, ſupple tu, in di
cta cauſa dictorum delictorum ſibi delegata. Sed ſi illa cā ſpe-
cialiter ſibi non fuiſſet delegata, tunc an damnatus a delegato
ſit infamis, aduerte. Aut eſt delegatus ad vniuerſitatem cauſa-
rum, & tūc eſt ac ſi eſſet ordinarius, & damnatus erit infamis.
facit l.ſolent.cum ibi no.ff.de iur.omn.iud. & l.1.§.1.ff.qui, & a
quib.cum ibi no.per gl.Bar. Ange.& Raph.& ibi ſcripſi.Aut ad
vnam cauſam tantum, & in illa damnatus eſſet infamis, ſed nō
in alia cauſa, quia in illa alia non eſſet iudex. facit c.cum in iu-
re peritus.de officio dele.ita in ſimili ſentit Bart.in l.furti.§.iuſ-
7 ſu.ff.de infa.¶ In eadem ibi, arbitro†compromiſſario. no.ergo,
ꝙ damnatus ab arbitro ex delicto, vel contractu famoſo nō eſt
infamis, & idem ſi eſſet damnatus ab arbitratore, ꝙ licèt eius
arbitramentum ſit quædam tranſactio, vt no.gl.in Auct.vt diff.
iud.§.1.non tñ propriè eſt tranſactio, quia tranſactio ſui natu-
ra non poteſt eſſe ſine aliquo dato, facto, vel retento. vt l.1.ff.de
tranſac.& tamen arbitrator poteſt inſolidum abſoluere. ita ele
ganter not.Barto.in d.§.iuſſu.in fi.& hoc tenet hic Io.Fab.quia
ſententia arbitri non eſt ſententia.l.1.C.de arbi.quod procedit
etiam hodie & quando compromitteretur ſine pœna, & pacto
nudo, iuxta l.cum antea.C.de arbitr.quia licèt ſententia ſit quò
ad hoc, vt detur actio in factum, non tamen propriè eſt ſenten-
tia, quia non appellatur ab ea.vt d.l.1.ſicut nec olim, igitur &c.
Sed Bar.in l.quid ergo.§.ex cōpromiſſo.dicit, ꝙ ſi ex forma ſta-
tuti ſententia arbitri, vel etiam arbitratoris, haberet executio-
nem paratam, vt ſententia iudicis, ꝙ tunc cum poſſit dici, ꝙ ſit
ſententia, & damnatus erit infamis.quod fortè eſt verum, ſi ar-
biter proceſſit ordine iuris ſeruato, aliàs ſecus: ita ſentit Bal.in
d.§.ex compromiſſo.quod mihi placet, facit l.ſi cum ibi no.in
ſimili per Iac.But.Bar.Bald. & Saly. C.de teſtib. Nec obſt.quod
dicit Io.Fab.ꝙ non poteſt ab illa ſentētia appellari, quia nō eſt
bona conſequētia, non poteſt a tali ſententia appellari, ergo nō
eſt propriè ſententia. vt patet in l.1.cum ſimi.C.de ſent.præfec.
8 præto. ¶†Et quod dixi, ꝙ damnatus a iudice eſt infamis, intelli-
gitur de ſnīa diffinitiua, ſecus ſi eſſet interlocutoria. vt eſt tex.
in d.l.quid ergo.§.quæſitum.Et eſt ratio ſecundum Bal.ibi, quia
prætoris verba, quæ dicunt, damnati, debēt intelligi propriè. vt
l.2.ſi ager.vect.vel emph.pet.ſed ſententiam interlocutoria nō
eſt propriè ſnīa.vt l.5. §.biduum. ff.quā app.ſit.& l.quod iuſſit.
ff.de re iudi.igitur.¶ In gl.directis. & ibi.§. mandati.no.illū tex.
ibi, vt ſi fideiuſſi pro te, quòd ſi ego, pro te fideiuſſi, & poſtea
ſolui, & facio te mandati condemnari, ꝙ tu efficieris infamis.
quod no.quia contingere pōt quotidie. Secus aūt ſi factū eſſet
præceptum de conſeruatione indemnitatis, quia cum illud præ
ceptum ſit interlocutorium, vt no.gl.in Auct.de hęre.& fal.§.ſi
verò non implens, ergo non eſt infamis. vt d.l.quid ergo.§.quæſi-
tum.ita dicit Bal.in d.l.mandati. ſecus ergo ſi agerem contra te
diffinitiuè, te mandati facerè condemnari, ꝙ me ſeruares in-
demnem.iuxta l.ſi quis ab alio.de re iudi. & quod ibi no.& ibi
dicit in l.1.C.de conuen.ſiſ.debi.lib.10. Secundò no. illū §.man-
dati.quæ eſt ratio, quare hæres tutoris, & ſocij damnatus nō eſt
infamis, & tamen damnatus hæres mandati, vel depoſiti eſt in-
famis.Ratio eſt, quia in primis duobus caſibus tutela, & ſocie-
tas, cum ſint perſonales. vt l.1. ff.de tute.& ā.pro ſocio.§.ſolui-
tur.& §.ſi.non tranſeunt ad hæredem, ſed mandatum, & depo-
ſitum, ſic; vnde iſto ſecundo caſu hæres conuenitur ex delicto
proprio, ergo non eſt mirum ſi eſt infamis; ita dicit Bald.in d.§.
mandati.¶ In ea.gl.in fi.quid autem in aliis actionibus directis,
vel contrariis, an damnatus ſit infamis.Et gl.in d.§.mandati, ſm
Io.Andr.tenet, ꝙ non, quia non exprimitur a prætore.¶ Ex quo
no.ibi Bal.in l.ſi.ꝙ quantum ad pœnam infamiæ non procedi-
tur de ſimilibus ad ſimilia.Ex quo infertur, ꝙ licèt bullatus, vel
mitratus ex furto eſt infamis, tñ bullatus vel fuſtigatus ex roba

ria

ADDITIO.

a An autem appellatio ſuſpēdat, uel extinguat, dic. ꝙ habito reſpectu ad præ
ſens extinguit, habito autem reſpectu ad futurum ſuſpendit, & dic, ꝙ appel
lationis effectus eſt duplex, quia ſuſpendit uel extinguit iudicatum. ut ſupra
dictum eſt habito reſpectu ad præſens, & ad futurum. Secundus effectus eſt,
quia appellatione pendente ligatæ ſunt manus iudicis, a quo, nec quicquā
ultra poteſt agere, ſiue detulerit appellationi, ſiue non. ut l.ſciendū.ff.de app.
reci.& l.1.ff.nil noua.app.pe.& l.iudex.ff.de re iud.ſed quid ſi iudex nō ob-
ſtāte appellatione de facto in cā proceſſit? dic, ꝙ ſuperior ad quē eſt appella-
tū, oīa attētata reuocabit, ut in l.chirographis. §. 5. & ibi no.ff.de admi.tut.
& in c.nō ſolū, de app.li.6.& ſi fuerunt attentata poſt inhibitionē ſibi expſſe
factā p ſuperiorē, ad quē eſt appellatū, tunc ſtatim ipſe ſuperior alio nō expe
ctato illa reuocabit, aut ſunt attētata ante eius inhibitionē, & tunc demum
lata ſententia, illa reuocabit, ut in præall.c.non ſolum. & Inn.in c.dilectus.
extra de excep.& per Bar.in d.l.1.nil nouari appel.pendente. Barth. ab Hoſte.

ria nō eſt infamis. quod no. ¶ In gl. ſed, & pacti. in prin. ibi, pre-
tio hære. no. ꝙ licèt verba prætoris ſint ſimpliciter prolata, pa-
ctis, &c. tamen ſupplentur, & interpretant̄, ne ſonent in abſur
dum, & ſic ſi pactus fuerit cum pretio, quantuncunq; minimo:
vt dicit tex. & Bar. ¶ Ex quo infert ibi Bart. ꝙ ſimonia ita poteſt
committi in paruo, ſicut in magno, ſecus ergo ſi gratis ſibi re-
mittat̄ pacto gratuito, quia non erit infamis. Ex quo Bal. infert
ſi produco concordiam factam inter me, & illum, quem offen-
di, quæ facta fuit gratis, quòd tunc non videor confiteri deli-
ctum, ſecus ſi quid datum eſt pro dicta pace, vel concordia ha-
benda. Ratio, quia dictum inſtrumentum pacis, vel concordiæ
producitur, vt non condemnetur ad temperandam condemna-
tionem, nō autem vt videatur fateri delictum. ita dicit Bal. ibi,
quod ibi no. ſicut qn̄ dico me ſoluiſſe, quia nō videor debitū cō
fiteri, quia dico, vt me exonerem. vt notat in l. non vtiq;. & ibi
Bar. ff. de exce. & facit l. quinquaginta. ff. de proba. de quo dic,
8 vt dixi ſ. de exc. in ru ¶ † In ea gl. ibi, & ſine iuſſu prætoris. iuſ-
ſus ergo iudicis excuſat ab infamia. vnde qn̄ aliquid inter te, &
aduerſariū tuū diſponitur ſuper crimine famoſo, ſemper facias
cum iuſſu prætoris, quia iuſſus excuſat ab infamia, & idem in
ſimili, qn̄ ſoluens tutori, vel pupillo vult conſequi pleniſsimā
liberationem, quia ſoluere debet mādato, vel iuſſu prætoris. vt
l. ait prætor. §. permittitur. & ibi gl. plenè. ff. de minori. & ſ qui.
alienare licèt §. admonēdi. & ſufficit, ſiue ſit ordinarius, & cō-
petēs iudex, ſiue ſit iudex delegatus ad vniuerſitatem cauſarū;
vt l. ſolet. ff. de iuriſd. om. iud. ſiue ſit delegatus ad illam cām, in
qua iubet, ſed iuſſus arbitri, vel arbitratoris, non releuaret ab
infamia. vt arg. l. quid ergo. §. ex compromiſſo. ff. de infa. ita di-
cit Bar. in d. §. qui iuſſo. Et tene menti, ꝙ pactus cum pretio eſt
infamis, intelligitur conuentus actionibus famoſis deſcenden-
tibus ex delicto, ſecus ſi ex contractibus, vt hic, quia nō erit in-
9 famis, vt eſt tex. in l. in actionibus. ff. de infa. ¶ † Sed ꝓ perfectio-
ne materiæ quæro, qd eſt infamia? Dic, ꝙ eſt læſæ dignitatis ſta-
10 tus &c. vt l. cognitionum. §. 1. ff. de variis & extraor. cogn. ¶ † Se
cundò ſciēdum eſt, ꝙ infamia eſt duplex. Quædam eſt infamia
iuris, quædam infamia facti. Et infamia iuris eſt duplex, quædā
eſt quæ irrogatur in genere facti ipſo iure, & hæc appellat̄ in-
famia iuris & de iure, & in hac non eſt opus iudicis miniſterio,
& hoc eſt, vbicunq; lex factum denotat, quia tunc lex ipſo iure
pronunciat infamiam. l. palam. §. fi. ff. de ri. nupt. & ſic pōt dici
incidere in canonem latæ ſententiæ. vt ff. de capi. dimi. l. amiſſio-
ne. §. qui deficiunt. Et de hoc genere infamiæ pone exemplum
in l. 1. §. quia artis ludicræ. ff. de infa. cum ſimil. Secundò irroga-
tur infamia iuris per ſniam latā cognita cauſa a iudice, & diffi-
nitiuam, vt ſ. dixi ¶ Addas, ꝙ infamia iuris irrogat̄ duobus aliis
modis. Primò per cōfeſsionem veram, quia nullū genus proba
tionis infamat, niſi probatio, quæ fit per cōfeſsionem, vt l. Luc.
ff. de his qui no. infa. & eſt gl. no. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. pe. ff. de
iureiu. Alius eſt modus ex genere præcedēte interlocutoria cā
tamen cognita. Et hic requirūtur tria. Primò requiritur cauſam
famoſam ſubſiſtere. Secundò, interlocutoriam, vel præceptum
iudicis ſubſiſtere. Tertiò ipſius facti executio famoſa, vt fuſtiga-
tio, vel ſimilis. vt habetur in l. ictu fuſtium. eo. tit. Sed poſſet du-
bitari, ſm̄ Bal. in d. l. 1. an quando infamia irrogatur ipſo facto,
ſiue ipſo iure, oporteat aliquid per iudicem declarari? & vide-
tur ꝙ ſic. vt l. eius qui delatorem. de iure fiſ. & quod ibi Bar. Sed
Bal. tenet contrarium per l. quæ ſub conditione. §. fi. ff. de condi.
inde. Nec obſt. d. l. eius qui delatore. quia caſus noſter loquitur,
quando eſt reperire perſonam aduerſarij, cum quo poſsit pro-
ceſſus fundari, nec ēt eſt reperire aliquod ius inuentabile, vt eſt
exemplum in d. §. & qui artis ludicræ. & in l. 1. §. beſtias. de po-
ſtul. ¶ Eſt & alia infamia facti, & iſta habet duplicem effectum,
quia excludit fratrem a querela. vt l. fratris. C. de inoff. teſta. ſe-
cundo repellit a dignitate. vt l. neq;. C. de dig. lib. 12. ita dicit gl.
11 quæ ab omnibus approbatur, in d. l. in prin. ¶ † Dubitatur tamē,
an iſta infamia facti habeat ſuum effectum, videlicet, ꝙ repellat
quem a teſtimonio, & ſi eſt infamia iuris, non eſt dubium, ꝙ re-
pellatur a teſtimonio. l. 3. §. lege Iuli. & ibi gl. & Fl. ff. de teſti. Aut
eſt infamia facti, & tunc in cauſa ciuili poteſt eſſe teſtis, licèt mi
nus ſibi credatur, vt l. 1. C. de ſumma Trin. & fi. cath. coniuncta
l. 3. §. duæ cautæ. ff. de carb. edic. In criminali autem non eſt ido-
neus teſtis, quia in ea requirūtur probationes multum claræ &
perfectæ. vt l. fi. C. de proba. ita dicit Bar. in l. 2. ff. de ſenato. licet
talis teſtis infamis poſsit facere iudicium quò ad inquirendum.
ita no. Bal. in d. l. 1. C. de ſacroſan. eccl. in ver. decimò oppono,
12 qr̄ hic, ꝙ hæretici. ¶ † Dubitatur etiā, an coercitio in corpus ir-
roget infamiam. dicas ꝙ non, quia non ictus fuſtium, ſed cauſa
propter quam irrogatur infamat. vt l. ictus fuſtium. ff. de infa.

Quod not. ſi quis fuerit mitratus, vel fuſtigatus ex aliqua cau-
ſa, quæ ſui natura non ſit famoſa, nō erit notatus infamia. quod
bene no. quia hic dr̄, ꝙ dānatus efficitur infamis, an hoc ſit ve-
rum, ſiue de crimine agatur ciuiliter, ſiue criminaliter, quia de
vnoquoq; crimine pōt agi, & ciuiliter ad intereſſe partis, & cri
minaliter ad vindictam publicam, ſiue ſit crimen publicū, ſiue
priuatum. vt l. qui nomine. ff. de fur. & l. fi. ff. de fur. & l. 1. de iniu.
Et reſpōdeo, ꝙ etiam ſi ciuiliter actum fuerit, damnatus effici-
tur infamis. vt no. glo. & Bartol. in l. infamem. ff. de public. iud.
13 ¶ † Quæro, an damnatus ex inquiſitione ſit infamis? Iſtam quæ-
ſtionem format Bar. in d. l. infamem. in ver. item quæro, an dam
natus ex inquiſitione &c. vbi cōcludit. Aut eſt damnatus, & pu
nitus ex inquiſitione, & eſt infamis. Aut ſolum eſt damnatus, &
tunc inquiſitio ſuccedit in locum accuſationis, & tunc damna-
tus efficitur infamis. pro quo alle. l. athletas. §. calumniator. cū
gl. & quod ibi not. Bald. ff. de infa. De iſta quæſtione vide Sal. in
l. ea quidē. C. de accu. in materia inquiſitionis. ibi, verſi. vlterius
quæro, an damnatus per inquiſitionem &c. & per Bal. in l. 1. C.
de cal. & Bal. in d. §. calumniator. & Bal. in l. etiā. ff. de fur. & An-
ge. & plenè in l. qui non probaſſe. C. de cal. & per Ant. de But. in
c. de his, de accu. in ca. qualiter. el 2. de accu. Et de iſta quæſtio-
ne, vide dom. Io. in d. l. infamem. & ibi Bal. & vide quę ſcripſi in
trac. Maleſi. in gl. in ver. comparent dicti inquiſiti, & negauerūt
totum &c. Et iſta eſt communis opinio, vt refert Saly. in d. l. ea
quidem. & pro ea allegat gl. in l. ſi tutor. circa princ. ff. de ſuſpe.
14 tuto. & idem tenet Bal. in d. §. calumniator. ¶ † Quid ſi quis eſt
a damnatus pœna alicuius ſtatuti, [a] an ſit infamis? Et communi-
ter ſolet dici, ꝙ non, quia damnatus aliqua conditione ex lege
non eſt infamis, quia condictio non infamat. vt l. ceſſat. ff. de
act. & oblig. Sed Bar. in d. l. infamem. dicit, ꝙ inſpiciendum eſt,
aut aliquis eſt damnatus ex aliquo publico iudicio, licèt ex for
ma ſtatuti, & erit infamis, aliàs ſecus. vt l. 1. coniuncta l. infamē.
15 ff. de pub. iud. ¶ † Quæro, an confeſſus de crimine ſit infamis, ſi
non eſt ſecuta ſententia? Et Bart. in d. l. infamem. dicit, ꝙ eſt ad-
uertendum. Aut eſt confeſsio extra iudicium, aut in iudicio. Si
extra iudicium, tunc duobus caſibus eſt infamis. Primò, ſi poſt
confeſsionem ſecuta eſt caſtigatio, ut d. l. ictus fuſtium. cum gl.
Secundò, ſi hoc paciſcendo de crimine confitetur. ut l. qm̄. ff de
infa. quia talis ficta confeſsio perinde habetur, ac ſi legitimè fa
cta fuiſſet in iudicio. Facit text. l. ſi tutor. C. de interdict. matri.
ita dicit Bal. in d. l. qm̄. in prin. Sed in iudicio nō eſt infamis, q̄a
edictum prætoris requirit, ꝙ ſit damnatus, ſed iſte non eſt dam
natus, nec confeſſus crimen in iudicio, non habetur ideo pro
condemnato. vt l. ſi confeſſus. de cuſt. reo. igitur nō eſt infamis.
Sed confeſſus in ciuilibus, cum habetur pro confeſſo, cōuicto,
& condēnato. vt l. vnica. C. de cōfeſſ. neceſſariò ſequitur, ꝙ ta-
lis confeſsus eſſet infamis, quia confitetur, & confeſsus habe-
tur pro condemnato, meritò ergo cum ſit, & habeatur pro con
16 demnato, efficitur infamis ex edicto prætoris. ¶ † Ex quo mira-
biliter infert, ꝙ ſi quis ſoluit, vt non condemnetur, neq; vt pro
condemnato habeatur, ſed ut abſoluatur, ꝙ non eſt infamis, &
quia non eſt condemnatus, ſed magis abſolutus, abſoluitur. n.
ab obſeruatione iudicij. ī eo. §. fi. ¶ Ex quo infert ſalubre conſi
lium illis, qui debent condemnari, vt ſoluant communi condē-
b natioonem, vt euitent condemnationē, [b] & ſic abſoluantur, quia
ſoluerunt. vt l. ſi reus paratus. & quod ibi per gl. Bar. Bal. & An-
ge. ff. de procu. quod ſing. tene menti. Sed Bal. in d. l. qm̄. in verſ.
4. quæro, quid de vera confeſsione &c. tenet, ꝙ ſiue agatur ciui
liter, ſiue criminaliter, cōfeſsus ēt in iudicio non ſit infamis, q̄a
non eſt verum, ꝙ habeatur pro condemnato, immo poſſet ab-
ſolui, & maximè ſoluendo condemnationem, vt abſoluatur, vt
d. l. ſi reus paratus. & ſic eſſet incōueniens, ꝙ eſſet abſolutus, &
quòd remaneret infamis, & iſtud credo verius. Sit ergo conclu
ſio, quòd ſimpliciter confeſsus non eſt infamis, quia verba pręto-
ris requirunt condemnationem, vt l. 1. ff. de infa. niſi aliud fue
17 rit ſecutum, vt dixi ſ. dic latè, ut ibi per Bal. ¶ † Ex his infertur
ſm̄ Bart. in d. l. infamem. & Saly. in d. l. ea quidem. & Bal. in d. l.
qm̄.

ADDITIONES.

a An ſit infamis. Quod non ſit infamis reperitur Dy. conſuluiſſe, vt refert Bar.
in quoddam ſuo conſilio, ubi dicit iſtam etiam communem opinionem. ſed
adde Bar. in l. 1. ff. de publ. iud. & ibi in addit. ad Bar. Sed an dānatus abſens
efficiatur infamis, uide per Spe. in tit. de defen. §. 1. uer. quid de iſtis, & quod
habetur in l. fi. de requi. reis. & per Bal. in l. 2. C. de lit. reip. manu. & quod no.
Bal. in l. etiam. C. de fur. & in l. aſtut. C. quando prouo. non eſt neceſ.
b Condemnationem. Quando quis inquiritur de delicto, debet ſoluere ne ef-
ficiatur infamis. l. ſi reus paratus. de procu. Ac de Bal. in l. 2. C. de dolo. & Bar.
in l. ea quæ. C. de condi. inde. in fi. & per Bar. in d. l. ſi reus paratus. per Bald.
in l. vtique. de reſcin. vide aliam cautelam pro euitando infamiam, in l. fi. §.
alieno. de infam. per Bart.

qm:ꝙ bannitus non eſt infamis,quia bannum eſt ſnía interlocu
toria,quod patet,quia poteſt reuocari.vt no.gl.io l.1.ff. de req.
re.& no.gl.in l.1.ff.de vent.inſpi.De quo dixi in trac.meo male.
in gl.io ver.qui iudex commiſit P.ꝙ banniat &c. in prin.ꝙ in-
telligas tu, oiſi fuerit poſtea ſecuta ſnía, quia cum fuerit poſtea
damnatus ex crimine famoſo, infamis erit,vt dictum eſt, & ibi
18 per Bal.¶†Quæro,quis poteſt reſtituere ad famam,& Bar.in d.
a l.infamem.in fin.dicit,ꝙ princeps, ° & ſenatus.vt l. 1.§. de qua
re.ff.de poſtu. & ſic idem in collegio Cardinalium vacante Pa-
patu.Non autem rex,vel princeps,vt Marchio,& ſimiles.vt oo.
Inn.in c.cum te.de re iudi.Sed ciuitas,quæ non recognoſcit ſu-
periorem,poteſt etiam reſtituere, quia habetur in territorio lo
co ſui principis.no.gl.Cy.& doc.io l.fi.C.de præſcri.long.tem-
po.Sed idem Bar.in d.§.de qua re.tenet,ꝙ alius, niſi princeps,
Papa, ſenatus & collegium Cardinalium non poteſt reſtituere
ad famam,quia eſt de reſeruatis princi.Facit.l.1.& 2.C. de iure
aureo.anou.& ita tenet Bal.Ang.& do.Io.io d.l. infamem. Ad-
uertas tamen ad vnum dictom ſingulare Bal. in l.generalis. C.
de ſen.paſſ.vbi dicit,ꝙ ſi ciuitas,vel vnus dñs inferior a princi-
pe reſtituit ad famam,licèt reſtitutio ipſo iure non valeat, nec
per illum fieri potuit,tñ nullus ſubditus tali domino, vel com-
munitati poteſt obijcere, vel allegare, ꝙ talis diſpenſatio famæ
noo valuerit,& ſic actus geſti per illum infamem tolerabuntur
de facto.pro quo allego bonam gl.in l.& habet.§.1.ff.de manu-
mi.quæ vult,ꝙ paria ſunt non eſſe infamem,vel eſſe, & nõ poſ
ſe allegari,quod ſingulariter no.& tene menti. An autem infa-
mis poſſit conficere inſtrumentum,vt notarius publicus.Et an
notario damnato de infamia ſna inſtrumentata irritentur. Vide
Bar.io l.cum eo.ff.ad leg.Iul.pe.

ADDITIO.

a Princeps.Vtrum Princeps ſolus poſſit reſtituere infamem.Franc. de Piſis di
ſputando dixit,ꝙ ſic,niſi illa infamia ſit contracta tertio loco,quia de ea nõ
videntur legumlatores conſideraſſe,allegat tex.in c.domino guerram.hic fi-
ni.lex Cor.vide per Pan.de Lenz.& per Inn.in c.veniens.de fil.presby. & ali
quid in c. diuerſis fallacijs de cle. coniugat. & in c. ſummus pontifex. de
ſent.excomm.per Archi.12.q.2.c.ſi quis.& 12.q.3.c.eos.

SVMMARIVM.

1 *Citatio ad quid fiat.*
2 *Citatio an in omni cauſa,ſiue actione, vel iudicio ſit neceſſaria.*
3 *Proceſſus & ſententia an valeant ſine citatione.& nu.4.*
5 *Citatio procedens ſine mandato iudicis competentis non valet.*
6 *Commiſſio iudicis an præceſſiſſe præſumatur,ſi de commiſſione citatio*
nis non apparet.ſed in actis de nuntij relatione conſtat.
7 *Citatio vel præſentia partis an requiratur, ad faciendam commiſſio*
nem citationis.
8 *Citatio vel iudicis monitio facta ſpecialiter ad vnum actum,non ſe*
extendit ad alium actum faciendum.
9 *Citatio generalis an valeat,vel ſpecialis requiratur.*
10 *Licentia quod omnes debitores alicuius citentur,an valeat.*
11 *Citatio facta die feriata an valeat.*
12 *Citatio an valeat ſine diei expreſſione.*
13 *Citatus pro die in qua eſt impoſſibile comparere, an ſaltem compare*
re debeat in die qua poteſt.
14 *Citandi qui ſint.*
15 *Citatio an ad domum fieri ſufficiat.*
16 *Citationi nullæ non parens an dicatur contumax.*
17 *Citandus habens plures domos,in qua citari debeat.*
18 *Citatio per nuntium fieri poteſt in eccleſia.*
19 *Citatio quos effectus pariat.*
20 *Citatio vna & peremptoria an ſufficiat , cum lex vel ſtatutum pœ-*
nale triplicem citationem requirit.
21 *Citatio ad totam cauſam an valeat.*
22 *Citatio an requiratur quod ſit peremptoria.*
23 *Citatio quando vna ſit pro omnibus , an in ea ſit aſſignanda tanta*
dilatio qua daretur in omnibus tribus citationibus.
24 *Citatus tribus edictis & peremptoriè non comparens,an ſit amplius*
citandus.

Omnium autem. ¶ Citatio prima pars iudicij dici-
tur, cuius reſpectu etiam fit puni-
tio,nam ſi filius,vel libertus in ius vocauerint parentes,vel pa-
tronos ſine venia, punitur in quinquaginta aureis , h.d. ¶ No.
quòd principium actionum mouendarum , & ſic quando vis
inchoare aliquam cauſam,opus eſt, quòd initium aſſumas a ci
tatione,& ſic citatio erit facienda de aduerſario.vt no. gloſſ.in
1 rub.C.de in ius voc. ¶ † No.quòd citatio fit ad hoc,vt compa-
reat quis apud iudicem: ex quo ſequitur, ꝙ qñ aliquis eſt præ-
ſens in iudicio,noo eſt citandus.ita dicit Guil.Bar.& Bal.in l.1.
ff.de in ius voc.& no.doc.in rub.C. de in ius voc.& no. Bar. in
l.prolatam.C.de ſent.¶No.ibi,honorẽ, ꝙ patribus,& patronis
eſt honor pręſtandus,& reuerentia, vt hic.& l.honori.ff.de ob-
ſeq.li.& habeť in l.vt vim.ff.de iuſt.& iur. ¶ No. ꝙ parentes,&
patroni non poſſunt in ius ſine venia vocari a filijs, & libertis.
¶No.ꝙ non ſufficit poſtulare veniam,ſed opus eſt, vt poſtulet,
& a p̃tore obtineat. ¶ No.ꝙ ex ſola citatione ſine vocatione in
ius ſine venia impetrata , ſtatim ipſo iure incidit in pęnã quin-
quaginta aureorum.¶Et de materia iſtius veniæ,& de eius pœ-
2 na 50.aureo.dic,vt latè ſcripſi ſ̃.de act.§.pœnales.¶ Quęro,† an
i omni cauſa,ſiue io omni actione,ſiue in omni iudicio ſit pars
citanda: Et vr̃,ꝙ ſic,vt hic, omnium autem actionũ &c. Et qui
omne dicit,nihil excludit.vt l.Iulia.in prin.ff.de lega.3.quod ꝓ-
batur,quia citatio eſt de iure etiam diuino,quia Deus omnium
conditor citauit Adam,dum dixit,Adam, Adam,vbi es &c. fa-
cit cle.paſtoral. de re iudi. & qood dixi ſupra de excep. in rub.
Sed Io.Fab.tenet hic contrarium, quia tex.dicit,omnium actio
num, videlicet,in quibus concluditur ꝯ partem directè,in quo
cognitio eſt neceſſaria, nam ſi non eſſet cognitio neceſſaria, vt
aliqñ eſt in notorijs,vel immineat maximõ periculũ, & ſcanda
lũ ſi fieret mora,nõ requirič.Facit l.1.ff.de dam.infec. & l.ſi qs
filio.§.antepe.ff.de iniuſt.teſt. & l.conſtõnes.& qđ ibi ſcripſi de
app.Vel ſi eſſet talis caſus,in quo conditio partis non adminie-
retur,vt ſi aliqois ſit excommunicatus per contumaciã,non po
teſt abſolui,ẽt parte nõ vocata. vt no. Archi.de app.c.Romana.
ver.reuocẽt.Et eodem modo ſi iudex de facto,& ſine aliqua co
gnitione appoſuit manum ad aliquam rem,puta,in manutenẽ-
do Titium in poſſeſſione bonorom meorum, poteſt ad inſtan-
tiam maximè meam parte non citata ꝓprio imperio illam tenu-
tam reuocare.l.minor.in prin.cum gl.de euic.& no. gl. Ang.&
dñi mei in l.1.§.núntiatio.de no.ope. nun. & no.in l.quod iuſſu.
per doct.ff.de re iud.Et oo.Inn.de elec. querelam.¶ In glo.dici-
tur autem,circa medium.quod no.pro limitatione.l.fi.C. ſi per
vim,vel alio mo.& l.nam ita diuus.ff.de adop. & l.de vnoquo-
que.de re iud. Addas etiam tu, quòd non eſt neceſſaria citatio,
quãdo pars eſt præſens,vt no. Guil.Bar. & Bal.in l.1.ff.de in ius
voc.vt ſup.dixi. Et benè aduertas, quia per iſtum text. Guil. &
Bal.io l.1.ff.de in ius vocan.dicunt,ꝙ citatio eſt de proceſſu.Ex
quo potes tu clarè inferre , ꝙ cum citatio ſit de proceſſu, ergo
etiam primę citationis debent refici expenſæ. dic,vt dixi ſupra
3 eod.in prin. ¶†Circa hoc ergo quæritur an valeat proceſſus ſi-
ne citatione? Bal.in d.l.1.ff.de in ius vocã.dicit,quòd ſic, ſi pars
eſt pręſens,quia præſentia,& citatio æquiparantur.vt eſt tex.in
l.etiam ſi patre.§.fi.ff.de min.ibi,præſente,vel ad agendum a p̃-
ſide vocato &c.ſecus autem ſi aduerſarius eſſet abſens. vt l. de
4 vnoquoq;.de re iud.¶†Quæro,an ſine citatione valeat ſenten-
tia?Et Ang.in dicta l.de vnoquoq;.dicit,ꝙ ſic,ſi partes ſunt præ
ſentes in iudicio tempore prolationis ſententiæ.alle.d.l.etiam.
§.fi.& l.2.cum gl.quomodo,& quan.iud. Quod tu intelligas ve
rum,qñ ipſi pręſentes per ſemetipſos litigabant,& etiam ꝙ fue
rint continuo præſentes in omni actu,& toto proceſſu vſq; ad
prolationem ſententię,ſecus ſi ibi etiam eſſet alter litigatorum
in initio,vel ante prolationẽ ſnïæ receſſerit.vt no.Bar.& Bal.in
l.1.ff.de in ius voc.Ac etiam ſecus eſſet,ſi litigabat per procura
torem,quia licèt actualiter in iudicio tempore proferendę ſen
tentiæ reperiatur ibi pręſens , non præſumitur ibi fore eum p̃-
ſentem animo litigandi,niſi ſententia feratur in ſui fauorem.&
ita ſubtiliter intuenti debet intelligi quod Bar.& doct.in l.1.C.
5 de ſen.& doct.in l.furioſo.ff.de re iud.¶†In gl.prætor edixit.in
fi. Aduertas,quòd opus eſt ad hoc,vt valeat citatio, ꝙ proceſſe
rit de iudicis competentis mandato.vt l. neminem. & qood ibi
6 gl.Cyn.Bal.Bar.& Sal.& Ang.C.de requi.re. ¶†Quid ſi non ap
paret de cõmiſſione citationis,ſed in actis apparet de relatione
nuntij, an præſumatur commiſſio iudicis præceſſiſſe? Dicas,ꝙ
ſic.vt no.Cy.Bal.& Sal.io l.cum clericis.C.de epiſ.& cle. & eſt
ratio,quia præſumuntur omnia ſolẽniter acta,& ſolennitas in-
trinſeca pręſumitur.vt l.ſciendum.& quod ibi gl.Bar.& doc.ff.
de verb.obl.& §.ſi ſcriptum.& ibi dixi,de inut.ſtip. Sicut etiam
dicimus , qñ notarius dicit,talis teſtis iuratus &c. ita dixit &c.
tũc pręſumitur iuraſſe.ita dicit Bar.in l.Theopompus.ff. de do.
prælega.ita io caſu noſtro , ſi nuntij relatio appareat in actis,p̃-
ſumitur, ꝙ citatio facta fuerit commiſſione iudicis præambu-
7 la. ¶ † Et aduertas , ꝙ licet citationis commiſſio ſit ſnïa inter-
locutoria,quia omnis uox iudicis faciens ad cauſam eſt ſenten
tia interlocutoria,ut dicit gl.in l. ſententia.C. de ſen.tamen ad
iſtam commiſſionem citationis faciendam nõ eſt opus,ꝙ pars

cito

citetur, vel ſit præſens. vt l.ſi interpellatus.§.pen.de arb. Secun-
8 dò † ſcias, ꝙ citatio, vel iudicis monitio facta ſpecialiter ad vnũ
actum ſe non extendit ad alium actum faciendum. vt l. aut qui
aliter.§.1.ff.quod vi aut clã. & omnino vide Bar.in l.ſi.§.1.eo.ti.
quia ſi illo citato abſente alius actus celebraretur, non valeret,
vt ibi per eũ. & talis citatio debet eſſe certa, & clara. vt d.l.aut
9 qui aliter.§.1.& ibi Bar. ¶ † Quæro, an valeat citatio generalis,
vel an requiratur ſpecialis? & dic, ꝙ ſi aduerſarius eſt certus, il-
le nominatim eſt citandus, ſin autem ignoratur quis ſit aduerſa-
rius, vel cuius intereſt, tunc ſufficit generalis citatio. vt auct. ſi
omnes.C.ſi vt ſe ab hære.abſti. Ita no. Iac.But.Bar.Bal.& Sal. &
10 no.Bar.in l.ſi eo tempore.C.de Initio.pig.¶ † Quæro, an valeat
conceſſio talis citationis, videlicet, ꝙ citentur oẽs debitores Ti-
tij? & dicas, ꝙ talia licentia conceſſa nõ valeat. vt no. Bar.in l.ſi.
11 C.de iu.do.impe. ¶ † Quæro, an citatio facta die feriata valeat?
& dic, ꝙ ſi fiat pro dicta die feriata, clarum eſt, ꝙ non valet.l.ſi.
C.de ferijs. Sin autem ſit facta die feriata pro die non feriata an
valeat? & Iac.de Are.& Bar.in l.1.§.nũtiatio.ff.de no.ope.nun.
dicunt, ꝙ non, quia lex reſiſtit a principio. Vnde licèt conſera-
tur in tempus habile, tamen non valet. vt l.ſi minor.ff.de ſer.ex-
por.dic tamen, vt etiam Ant.& domini mei, & Ludo.in d.§.nun
12 tiatio.& Bal.& dom.Io.in l.2.ff.de hære.inſti.¶ † Quid ſi fiat ci-
tatio ſine diei expreſſione, an valeat? & dic, ꝙ valet. vt no.Bal.
Ang.& domi.mei.& Ludo.in l.qui ante calendas.ff.de verb.ob.
licèt Bar.ibi ſentire videatur ꝯrium. Sed ꝙ valeat, videt tex. &
ibi Bar.& doc.in l.liber homo.§.ſi.ff.de verb.ob. & intelligitur,
vt compareat quamprimum poteſt. facit quod no.Io.And.in c.
13 cum parati.de app. ¶ † Quid ſi citatur aliquis pro aliqua die, in
qua impoſſibile eſt, ꝙ poſſit comparere, an ſaltem debeat com
parere in die, qua poteſt? dic, ꝙ ſic. vt eſt glo.in c.nemo põt ad
impoſſibile.de regu.iur.in 6.& no.in c.cum dilecti.de dolo, &
14 contum.¶ † Quæro, qui ſunt citandi? Reſpon. omnes, quorũ in-
tereſt, & qui poſſunt contradicere, aliàs ſecus, ſi non haberent
facultatem contradicendi. vt l.1.§.pen.ff.de vent. inſpic. ita di-
cit no.Bal.in l.nam ita diuus.ff.de adop.facit gl.& quod ibi An-
15 ge.& domini mei in l.de vno quoq;.de re iud.¶ † Quæro, an ſuf
ficiat ad domum fieri citationem? dic, ꝙ requirit, quòd primò
fiat pſonaliter, & diligẽti inquiſitione. iuxta l.3.§. vnde ſi Ner-
ua.ff.de acqui.poſſ.ſi non fuerit perſonaliter inuentus, fieri põt
ad domum. vt l.1.§.ſi.ff.de vent.inſpi.& l.ſcire oportet.§.opor-
tet.ff.de excu.tut.& no.Dy.Bar.& doct.in l.3.§.ait prætor.ff. de
dam.infec. Et an, & quando ſufficit citatio ad domũ? vide quæ
ſcripſi in l.ſi finita.§. Iulian.ff. de dam.infec. Sed etiam quando
poteſt fieri ad domum, non ſufficit ſi fiat ad ſtationem, ſiue ad
apothecam, vt l.lex Cornel.§.ſi tamen fundum. & ibi Bar. & l.
item apud.§.conuiuũ.ff.de iniur.l.1.§.1.& ibi Bar.ff.de lib.agn.
16 & no.gl.in ver.habitare, in cle.cauſam.de elec.¶ † Quid ſi ex ſui
forma, ꝯceptione, vel inſpectione, citatio apparet nulla, an vir-
tute talis citationis non comparens dicatur contumax? & dic
ꝙ non. vnde ſi iudex dicat, cito te, vt compareas die dominico,
ipſo iure talis citatio non valet, vt l.2.§.1,& ibi Bar.ff.ſi quia in
ius vocan.non ier. Et vide latiſſimè per Pet. de Ancha. in cle.1.
17 de iudi. ¶ † Quid ſi habet plures domos ad habitandum, in qua
domo debet citari? dic ꝙ in illa in qua plus habitat, & illa in
qua reperitur habitare tempore citationis. vt eſt gl.in cle. cau-
ſam.in ver.habitare.de elect.& no.Bar.in l.1.§.1.ff. de vent. in-
18 ſpic.¶ † Quæro an citatio per nuntium fieri poſſit in eccleſia? &
19 dic, ꝙ ſic. vt no.Bal.in l.2.C.de ſac.ſan.ecc.¶ † Quæro quod effe-
ctus pariat ipſa citatio? dic, ꝙ duodecim. de quibus no. per Bal.
& Sal.in l.vt perfectius.ff.de anna.except.& dixi in l. ſi finita.§.
20 Iulianus.ff.de dam.infec.¶ † Quæro quãdo lex, vel ſtatutum pœ
nale requirit triplicem citationem, an ſufficiat vnica, & perem
ptoria? videtur, ꝙ ſic. vt l.ad peremptorium. cum l. ſequen.ff.
de iud. tamen contrarium eſt verum, vt eſt glo.ſing. & ibi Petr.
21 de Anch.in clem.1.de vi.& hon.cler.¶ † Quæro an citatio ad to
tam cauſam valeat? & videt, quòd ſic. vt l.3.C.q accu.non poſſ.
ibi, vt veniant ad cauſam agẽdam. dic tu, quòd hoc eſt verũ ex
cauſa, non aliter, vtputa, ſi eſt quæſtio cum ruſtico, quia ſtat a
longè, & eſt quæſtio non multi valoris, pro ſumptibus citatio-
num euitandis, poteſt quis citari ad totam cauſam, & potiſſi-
mè ſi fiat cum continuatione, & numeratione, videlicet, ꝙ cõ-
pareas coram nobis in tali cauſa ad videndum produci libellũ,
& reſpondendum, & ad litem cõteſtandam, & ad probandum,
& ad omnes, & ſingulos actus, vſq; ad ſententiam incluſiue, ita
dicitur in auth.qui ſemel.C.quom.& quan.iud.& no. Bar.in
Auct.ad reprimendum.in uer.per prædicta.& no. Bal.Ange.&
dom.mei, & latè Ludo.in l.qui ante calendas.ff. de uerb. oblig.
22 ¶ † Quæro an requiratur, ꝙ citatio ſit peremptoria? dic, ꝙ ne-
ceſſe eſt, ꝙ expreſſè dicat in ea perẽptoriè &c. vt d.l.ad perem-
ptorium. aliàs non ſufficit, niſi iudex in citatione fuerit com-
minatus, videlicet, ꝙ alias procedetur contra te ad tales actus,
non obſtante tua abſentia. vt d.l.ad peremptorium. & ita dicit
ibi Bar.& Bal.in l.ſi finita.§.Iulianus.de dam. infect. & no.Bar.
in l.2.C.quomodo, & quando iud. Vel etiam quãdo ter citauit.
nam tres citationes, etiam ſi non dicatur in qualibet, & perem-
ptoriè, habent vim peremptorij. vt l. tres denuntiationes. &
ibi doc.& latè Sal.C.quom.& quan.iud. Vel quando iudex ver
bis proprijs monet partem, & tũc talis iudicis monitio habet
vim peremptorij. vt eſt gl.ordi.& ibi oẽs doc.in l.2.C.quomo.
23 & qñ iud.¶ † Quæro, qñ ſit vna citatio cum peremptorio, & ſic
vna pro oĩbus, an in ea ſit aſſignanda tãta dilatio, quæ daretur
in omnibus tribus citationibus? & gl. ponit, & ibi doc.in l.non-
nunquam.ff.de iud. Sed gl.in c.de illicita.23.q.3.dicit, ꝙ immo
24 eſt in arbitrio iudicis, quod credo verius, quod no. ¶ † Quæro,
citatus fuit tribus edictis, vel citationibus, & peremptoriè, &
non comparet, an ſit amplius citandus? dic, ꝙ eſt in arbitrio iu
dicis, vt eſt tex.in l.nõnunquam. de iud.& in l.& poſt.eo. tit. &
ibi doc.& no. Cano.in c.conſuluit.de offi.deleg. & no.Bar.in l.
3.§.ſi ad diem.ff.de reſt.mili.& tene mẽti, ꝙ eo ipſo, ꝙ in ſpecie
tu citari facis aliquem, ſtatim tu ipſum facis tuum legitimum
aduerſarium, & contradictorem. vt no.Inno.in c.cum inter. de
excep.& no. Bar.in l.cum mulier.ff.de ſol.ma.& no. Bal.in l.ſi.
C.de edi.di.Adria.tollen. Vnde Bal. dat tibi in practica bonum
conſiliũ, quia debes eum citare ſub conditione, videlicet, ſi ſua
putauerit intereſſe, ꝙ compareat. & clarum eſt, ꝙ citatio con-
ditionalis valet, vt no.gl.in l.mancipium.C.ſi mancip.ita fuerit
aliena. quod bene no.& tene menti.

De officio iudicis.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis quotuplex ſit.*

ISTA rubr. ſecundũ Io.Fab. cõtinuatur, quia viſum
eſt ſ̃.de act. verum, quia officium iudicis loco actio-
nis aliqñ hr̃. vt l.actionis uerbo.ff.de act.& obl. ideo
poſt actiones ponit de officio iudicis. vel potes con
tinuare. ꝙ iudiciũ conſiſtit ex tribus perſonis, videlicet, ex per-
ſona actoris, rei, & iudicis. c.forus.de ver. ſign. ſed ſ̃.dictum eſt
de actionibus, & ſic de perſona actoris.& de exceptio. & ſic de
reo, ſequit̃ neceſſario videre de tertio, videlicet, de iudice, & de
eius officio. & iſtã cõtinuationẽ voluit hic gl.in nigro, igit̃ &c.
1 ¶ † Et no. ꝙ duplex eſt officiũ iudicis. Vnũ, qđ vocatur officium
iudicis nobile, & iſtud eſt loco actionis. vt l. ꝙ ſi minor.§.fin.ff.
de min. Aliud, quod dr̃ officium iudicis mercenariũ, quod de-
ſeruit actioni intẽtatæ, ſicut famulus ſeruit domino ſuo. vt l.4.
C.depo.& de ipſo officio vide latiſſimè in Spe.in ti.de offi.iud.
in prima parte.& de materia officij iudicis, dic, vt ego dixi ſ̃. de
actio.in princ.& latius in §.præterea quaſdam.eo.ti. dic, vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Iudex quomodo, & in quo loco iudicare debeat.*
2 *Ordo in iudicando eſt ſeruandus.*
3 *Sententia lata contra leges expreſſo errore in ea, ipſo iure non valet.*
4 *Sententia expreſſè, & ſpecifice lata contra vnam legem, de cuius in-
tellectu variatur. an valida ſit.*
5 *Sententia contra acta lata an valeat.*
6 *Sententia lata per improbatas probationes nulla eſt.*
7 *Sententia expreſſè lata contra ſtatutum extrauagans non incluſum
in volumine ſtatutorum an valida ſit.*
8 *Sententia contra conſuetudinem lata an teneat.*
9 *Conſuetudo an iuri communi deroget, & præualeat.*
10 *Iudex an poſſit diſpenſare de æquitate in caſu ſpeciali.*

SVpereſt vt de officio. ¶ Totus iſte titu.
diuiditur in ſex
partes. Primò, ponit generaliter quid ſpectat
ad officium iudicis circa ſententiam. Secundò,
qd ad ipſum pertinet circa condemnationem ma
lorum ſeruorum. Tertiò, quid in actione in rem. Quartò, quid
in actionibus vniuerſalibus. Quintò, quid in perſonalibus. Sex-
tò, quid in iudicijs diuiſorijs. Secunda ibi, ideo quæ. Tertia ibi,
& ſi in rem. Quarta ibi, hæreditas. Quinta ibi, ſi ad exhibẽdum.
1 Sexta ibi, familiæ erciſcũdę. Et hoc dicit in ſumma. † Iudex de-
bet iudicare ſecundum ius ſcriptum, vel conſuetudinarium, &
ſenten-

ſententiam ſuam ſecundum naturam actionis propoſitæ ferre,
quod primo oſtẽditur in noxali actione.hoc dicit.¶ In gl. 1.ibi,
qui ſedet. No.quòd iudex debet ſedere, quia ſedendo,& quie-
ſcendo animus fit prudentior, ut hic. & l.2.& ibi notatur. C.de
ſenten.ex breui.rec.& l. penul.ff.de iuſti.& iure,& ibi no.quod
eſt uerum, quando aliquid facit, quod requirit aliquam cau-
ſæ cognitionem,& poteſt alicui offerre aliquod præiudicium,
aliàs poteſt facere deambulando. ut l.a procedẽte. cum ibi no.
per glo.& omnes doctores.C.de dilat.& uide bonum text. in l.
uolui.§.primo.& ibi bonam gloſſ.& dominus meus Flor.ff.de
interrog.actio.& facit.l.nec quicquam.§.ubi decretum. & §.de
plano.& quod ibi Barto. & Bald.ff.de offic. proconſul,& lega.
& Barto. plenè in extrauagan. ad reprimendum. in uerſicu. de
plano. Ac etiam illud eſt uerum, niſi iudex timeret periculum
ſuæ perſonæ, uel aliud ſcandalum, quia etiam dum eſt æques,
poteſt ſententiam ferre,ut d.l.ferre.& d.l. 1.cum gloſſ.& ibi do
ctor. C.de ſent.ex breui.recipi. ¶ Secundò aduertas ad id,quod
dixi per l.penult.ff.de iuſtit.& iure.quod in loco maiorum de-
bet cognoſcere, & iudicare, nam illud eſt uerum in iudice or-
dinario, nam delegatus poteſt ſibi locum eligere in toto terri-
torio delegantis.ut l.locus.enim ibi not. per docto. ff.de iudi.&
not.doctor.in dicta l.penul. quod ego intelligo uerum, niſi ex
forma ſtatutorum, uel conſuetudinis delegan, etiã ſi habeant
certum, & determinatum locum maiorum, ut eſt Bononiæ,
quia delegati omnes habent diſcum Lupi in palatio Poteſtatis,
tunc enim non credo, quòd in alio loco poſsit cognoſcere,uel
iudicare ad ſimilitudinem ordinarij. ut d.l.penult.quia eſt ea-
dem ratio, igitur idem ius, ut l. illud. ff. ad legem Aquil. Sed
quia iudex debet ſedere. Tu autem aduocate,licèt ſis inclinſ-
ſimus,uel tu cauſidice, debetis ſtare, ut l.quiſquis. C.de poſtu-
la.& quod ibi not. per gloſſ.& doctor.¶ In eadem ibi in medio.
No.quòd iudex debet eſſe medius inter actorem,& reum,non
autem debet declinare, uel a dextris, uel a ſiniſtris, quia fa-
ceret litem ſuam,ut l.fin.cum ibi not.per gloſſ.Barto.& docto.
ff.de uar.& extraordin.cognit.& l.ſi filius.& ibi Angel.ff.de iu-
dic. & not.Barto.in illa ſua quæſtione,quæ incipit, Iudex, qui
per imperitiam male iudicauit.& habetur per Ang.in l.ex ma-
leficiis.§.iudex.ff.de actio.& obligatio.& habetur in l.fin.& ibi
Bartol.Bald.& doctor.C.de pœna.iudic. qui male iudica.& no.
Bald.in l.obſeruare.§.proficiſci. ff.de offic.proconſ. & lega. &
habetur ſupra de obligatio. quæ ex quaſi delict. naſcun.in prin
cip.& uide quæ ibi dixi.¶ In gloſſ.in primis. nam primo,& an-
te omnia pars citanda eſt,quia initium iudicij incipit a citatio-
ne.ut ſupra titu.proxim.§ fina. & not.glo.in rubrica,& ibi do-
2 ctor. C.de in ius uocan. ¶ In eadem ibi. I.iudices. no:. ex gloſ.
ordinem iudicij.Tu adde clariorem, & pinguiorem ordinem,
per glo.& doctor.in l.prolatam. C. de ſentent. Secundò dicas,
a quod ille ordo eſt ſeruandus ª in cauſis ordinariis.ut dicta l.iu-
dices.& quod ibi per gloſſ.Cyn. Bald.Salyc.& doctor. non au-
tem in ſummariis. Cle.diſpendioſam. de iudiciis. & Clem.ſæ-
pe.& quod ibi plenè per gloſſ.& doctor. de verbo.ſignificat.&
not.plenè Barto.in Auctẽ.ad reprimendum.in verſicu.ſimpli-
citer.& in verſi.ſine figura iudicij.& in ver.de plano. Ac etiam
hoc eſt verum,niſi in cauſis breuioribus,de quę dicendum eſt,
vt habetur in Auct.niſi breuiores.per glo. & doct. C.de ſenten.
ex breui.reci. Vbi inter alia habetur, ꝙ ſine ſcriptis in dicto ca-
ſu poteſt iudicari,& idẽ in alio caſu in Auct. vt iudi. ſine quo-
quo ſuffrag.§.neceſsitatem. & l.leuia.& quod ibi Bart.ff.de ac-
cuſa.& quod not.Bart.ad intellectum dictæ l.leuia.in l.non ſo-
lum.§.ex mandato.de inior. Sunt & alij caſus, in quibus etiam
ſine ſcriptis poteſt cognoſci, & iudicari, quos enumerat glo.in
ca.fina. & ibi docto.de re iudic.in 6.¶ In eadem ibi,quod detur
in ſcriptis. dic,ſalbt in dicta Auct. niſi breuiores. & ſtatim ſu-
pra dixi.An autem ſententia debeat ferri in ſcriptis? & quæ ſen
tentia an interlocutoria ſicut diffinitiua debeat recitari in ſcri
ptis.& vide quę habentur per glo. & doc.in d.l.fi. C.de ſent.ex
breui.reci.& uide quę ſcripſi in l.1. §.fi.cũ l.ſequen.ff.de appel:
3 ¶ In eadem ibi, & ſedendo. dic,vt ſupra dixi in glo.1. ¶ † In ea-
dem ibi, ſecundum leges iudicet.nam ſi iudicaret contra leges
expreſſo errore in ſententia, non ualet ſententia ipſo iure.vt l.
2.cum ibi notatis. C.quan.prouo. non eſt neceſſe. & l.1.§.item
cum cõtra.ff.quæ ſenten.ſine appell.reſcin. Et nota bene,quòd
dicitur tunc lata contra leges, quando hoc expreſsim & ſpecifi
cè dicitur in ſententia, aliàs autem ſi non continetur ſpecificè
in ſententia,non dicitur lata cõtra leges,ſed contra ius litigato
ris,& per cõſequens tunc valeret ſententia,ut eſt tex.melior de
mundo in d. §. item cum contra. & eſſet opus appellatione,vt
ibi,ſed quando expreſsim cõtra leges,non eſt opus appellatio-
ne,immo ipſo iure eſt nulla. vt ibi. & dominus meus Rapha.in
d.§.item cum contra.allegat rationem,quare ſententia lata cõ-
tra leges ipſo iure eſt nulla,quia talis ſententia continet impoſ-
ſibile de iure, igitur ipſo iure non ualet. ut l.fin.eodem titulo.
4 ¶ † Quid ſi eſt ſententia lata expreſsè, & ſpecificè contra vnam
legem,de cuius intellectu variatur? dic,aut ille intellectus,con
tra quem expreſsè facit, eſt communiter approbatus, & tunc
ſententia non valet. Aut nullus intellectus eſt communiter ap-
probatus,quia aliqui tenent vnũ, & aliqui tenent alium,& tũc
ille intellectus non dicitur lex certa, igitur &c. vt no.gl.in ver.
certas.in 1.conſtitu.Codi.§.quibus.& ita no.C.de legib.l.leges
ſacratiſsimæ. & ideo tali caſu ſentẽtia teneret, facit quod ha-
betur in l.dos a patre.ff.ſolu.matri.Ita dicit Cy.& Sal.in l.2.quã
do prouo. non eſt neceſſe. & opus eſſet appellatione. & iudex
appellationis poſſet ſequi alium intellectum. ita dicit Barto.in
5 l.4 §.hoc autem iudicium.in fi.ff.de dam.infec.¶ † Quid ſi eſt la-
ta ſententia expreſſe contra acta,quia dicit, ꝙ teſtes ita dicunt,
& tamen aut nulli teſtes fuerunt examinati, aut examinati non
dicunt,ut dixit iudex, & tunc dic, ꝙ valet ſententia.ut no.Inn.
& Io.And.in c.quoniam contra.de proba.& no. Bart.& Ang.&
domini mei in l.ait prætor. §.1. ff.de re iudi. & not.Bald.& do.
Ioan.in l.ea diuerſo.§.fi.ff.ſolut.matr.de quo per Dom.Rapha.
6 & ibi dixi in d.l.1.§.fin.ff.quæ ſent.ſine appell.reſcin. ¶ † Quid ſi
eſt lata per probationes improbatas? dic, ꝙ non valet,& põt,
qñcunque contrarium apparebit, retractari.vt eſt caſus in c.x.
7 de purga.vulg. ¶ In glo.conſtitutionibus.in fin.† quid ſi eſt vna
conſtitutio, ſiue vnum ſtatutum extrauagans, quod non ſit in-
cluſum in volumine ſtatutorum, an ſi ſententia expreſſe fera-
tur contra illam cõſtitutionem,valebit ipſa ſententia. & dic,ꝙ
ſic. & de hoc eſt caſus in l.cum prolatis.& quod ibi Barto.ff.de
re iudic. Quod intelligas uerum, niſi communiter ſciebatur,&
erat in communi obſeruantia,quia quamuis eſſet extrauagans,
& nõ incluſa,aut colligata in volumine ſtatutorum,debuit ob-
ſeruari, alias ſententia ipſo iure erit nulla.ita dicit Ange.& do.
Ioan.in d.l.cum prolatis. & econtra,licèt eſſet in volumine ſta
tutorum colligata,ſi tamen antiquiſsima eſt,quod non fuit ob-
ſeruata ſententia lata contra illam conſtitutionem,non erit ip-
ſo iure nulla. ita dicit Pet. de Ancha. in clem.1.de rebus eccleſ.
non alienan. & de intellectu d.l.cum prolatis. vide docto.in d.
l.2.C.quando prouo. non eſt neceſſ.& docto.in d.l.cum prola-
tis. ego latiſsime dixi in l. ſi expreſsim. circa princ.ff.de appel.
dic, vt ibi. & adde quę no.Bart.in l.relegatorum.§.ad tempus.
8 ff.de interdic. & rele. ¶ † In gl. moribus. ibi. §. ea non ſcripto.
Nota ergo, quòd ſicut ſententia lata contra ius ſcriptum erro-
re expreſſo non ualet ipſo iure,ut ſupra dixi,ita etiam lata con
tra conſuetudinem,quia iſta iudicantur a pari,vt hic. In contra
rium videtur.l.1. C.quæ ſit longa conſuetu. ibi,reuocabit &c.
vbi geſta contra conſuetudinem loci, præſes prouinciæ reuo-
cat,ergo valuit,vt l.nam & ſi.§.rumpendo.ff.de iniuſto,& irri-
to teſtamen.facto.Quod comprobatur, quia non eſt eadem ra-
tio de iure,& conſuetudine,quia eius certum eſt,ut l.ornamen
torum.de auro & argen.lega. & conſequenter non requiritur,
quòd articuletur,vel probetur,vel ponatur.vt ibi Bart.ſed con
ſuetudo,cum conſiſtat in facto,opus eſt,quòd extrinſecus pro-
betur. vt not.Bartol. in l.de quib. ff. de leg. & no.Bald. in l.2.§.
ſed quod obſeruari. & ibi Salyc.de iur.caſum.igitur non ita in-
fringit ipſo iure ſententiam conſuetudo,ſicut ius ſcriptum,igi-
tur &c. Sed poteſt diſtingui, ut hic dicit Ioann. Fab. Aut con-
ſuetudo eſt notoria, & iuridica, & tunc ſententia lata contra
eam eſt ipſo iure nulla,ſicut ſi contra legem ſcriptam lata eſſet.
& ita

ADDITIO.

a Seruandus. Adde,ꝙ nulla eſt ſententia defectu formæ proceſſus, vel ſubſtã tialiũ eius,ut quia libellus non fuit oblatus,vel lis conteſtata,vel iuratũ de calumnia,& ſimilia.ut l.prolatam C.de ſenten.& in l.1. C.de execu.rei iudi.& in c.quoniam contra falſam.extra de proba.hoc uerum,niſi in cauſis, in quibus procedi poſſet ſine figura iudicij vt in cle ſæpe.de verb ſigni. Itẽ eſt nulla, ſi iudex tulit ſuam in facto ſuo proprio, vel uxoris, aut filiorum, vel iuriſdictionis.ff de iuriſd.om.iud. & in l.1. C.ne quis in cã ſua.Item eſt nulla ſi lata eſt die feriata inuitis litigatoribus. l 3. & l oẽs.& l. dies feſtos. C de feriis.Item ſi pars non fuit legitimè citata, niſi eſt præſens ad audien dam ſententiam. Item nulla eſt ratione loci, ſi non fuit lata in loco conſueto,ſi erat ordinarius, vel quia lata in loco inhoneſto, vel ad quem pars citata,non poteſt ſecurè accedere Item eſt nulla ratione perſonæ citatę,puta contra abſentem infirmitate grauatum l quęſitum,de re iu vel contra iam defunctum, ut l.pen.quæ ſent ſine appel.reſcin. vel contra pupillum, vel minorem indefenſum. vt l.1. & 2. C qui legit.perſo.& in l contra pupillum. ff de reſtitu.& ibi per Bart Item pluribus aliis modis,& ſi feratur de nocte. Si à iudice ſtante,& non ſedente.ſi ſine ſcriptis,ſi non fuerit lecta,ſi a iudice corrupto,ſi per expreſſum iuris errorem. Item ex falſa cauſa prætextu falſorum inſtrumentorum,& aliis modis,de quibus per pract Pap.in for ſententiæ diffini ſuper glo.1. Ratho. ab Horatio Iuris doctor Patauinus.

& ita poteſt intelligi iſta litera , & facit C. de teſta. l.teſtamēta.
Si autem non ſit notoria,& tunc valebit ſentētia,vt arg.d.l.cū
prolatis.niſi tali caſu diceret, nō obſtante tali conſuetudine,qa
tunc non valeret ſnīa, niſi exprimeret cauſam, propter quā di-
cta cōſuetudo allegata non obſtaret , & vt ſic diceret ipſam nō
9 fore rationabilem, vel ſimilia.¶†In ead.in fi.Nota diligenter,&
a ſigna iſtam gloſſam , ꝙ conſuetudo [a] derogat iure communi.
Sed ꝯtrium videtur in l.1.§. diuus. cum ibi notatis. ff.de ſepulcr.
viola.ſed dic ſm Cy.in l.fi.& ibi doc.C.de teſta.& Cy.in l.2.in
2.q.princi.C.quæ ſit longa conſuetudo & notatur in c.1.de cō-
ſtitutionib.in 6.& in l.pſcriptio.per gl.C.ſi contra ius, vel vtili-
tatem publicam.videlicet,quod aut ſtatutum, vel lex particula
ris ſequitur legem generalem,& nulli dubium, ꝙ ſpecialis de-
rogat generali , quia generi per ſpeciem derogatur.vt in regu-
la generi,de reg.iur.in 6.& ibi Dy.& late per Bar.in l.quæſitū.
§.pe.de fundo inſtructo.niſi poſſet antiqua lex generalis ſub di
ſtinctione inuari, quia tunc cum dicta diſtinctione ſaluabitur.
vt arg.no.in §.quibus.in 1.conſti.Cod.quinimmo ſæpenumero
lex antiqua limitat legem,& cōſtitutionē,ſiue ſtatutum nouū.
vt l.non eſt nouum. & l.ſed & poſteriores.& quod in eis no.ff.
de leg.& not.anc.offeratur.C.de lite conteſt. coniuncta.l.ſcien
dum.cum ibi no.in princ.ff.qui ſatiſd.cog.Quandoq; lex ſpecia
lis præcedit legē generalem, & tunc fac concluſionem,ꝙ nun-
quam per generalem legem,vel ſtatutum ſequens, vr̄ eſſe ſub-
latum ſpeciale,immo etiam per ſpeciale vr̄ ſtatuto,vel legi ge-
nerali ſubſequenti derogatum. vt arg.l.vxorē. §.felicisſimo.ff.
de leg.3.niſi de lege, vel ſtatuto particulari , & primæuo fuerit
facta mentio ſpecialis , ita intelligitur.d.§.diuus. & ita dicit ibi
Bar.& ibi habetur in d.c.1.de conſti. in 6. quod eſt notandum .
10 ¶†Quærit hic Io.Fab.an iudex poſsit diſpenſare de æquitate in
caſu ſpeciali? & glo.& Inn. vr̄ ſentire,ꝙ non,in d.c.1.Tu dic,ꝙ
immo pōt, qn̄ ſacit ꝯ partē,ac ēt qn̄ eſſet euidens æquitas. vt l.
planè.& l.ſi.& vtrobique per Bar.Bal.& Ang.ff.de peti.hęre.&
facit quod no.Bart.in l.1.§.1.ff.quod vi aut clam.facit.c.abba-
te ſanè.de re iudi.in 6.facit.l.placuit. & quod ibi doc. C.de iud.
¶In glo. noxam. ibi l.miles.§.1.& 2.aduertas, licet iudex con-
demnauerit iſto caſu alternatiue,non tn̄ fecit,ꝙ vtrunq;,uideli
cet 10.& ſic emendatio dāni, & ipſa noxa ſit in obligatione,im
mo uerba iudicis referentur ad iuris diſpoſitionem,& per con
ſequens ſicut ius dictat ipſa.10. & ſic emēdatio damni erunt in
obligatione, & ipſa noxæ deditio erit in ſolutione , licèt ſi eſſet
ꝑprie alternatiua utrūq; eſſet in obligatione,& qn̄ eſſet electio
debitoris vtrunq; deberet peti.ut l.ubi autem nō apparet. §.qui
illud,aut illud.& quod ibi no.ff.de uer.ob.& ſic poterit ſoluere
noxam uſquequo fuerit litem conteſtatus ſuper actione iudica
ti.ut l.item ueniunt.§.idem rectè. ff.de peti.hære. & ideo atten-
dimus litis conteſtationem ſuper iudicato , quia noxæ deditio
erat in obligatione ex diſpoſitione legali,ſecus ſi ex diſpoſitio-
ne hois,tunc haberet dictam facultatē ſoluendi uſquequo ſue-
rit lit conteſtata ſuper principali . iſte eſt proprie caſus in l.ſi
ſtipulatus fuero decē in melle.& ibi Bar.& Bal.in d.§.idem re-
ctè. & in l.ſi inſulā.ff.de uerb.obl.& in d.l.miles. §.1. uerba ete-
nim iudicis referuntur ad diſpoſitionem iuris,quod ur̄ ꝯ l.Pau
lus rn̄dit.de re iud. Sed uide elegantem doctrinam Bart. in d.l.
miles. §.1. & ibi etiam Ange.& do.mei.¶In ead.in fi.de hoc,an
iudex debeat ferre ſniam certam,& an ualeat ſententia incerta?
dic,ut plenè dixi in d.§.curare.ſupra de actio.& de iſta materia
noxali,dic,ut dixi ſupra de noxa.in princ.per totum.& plenius
dixi ſupra de act.§. præterea.in uerſ.in gl.noxali.Dic,ut ibi &c.

ADDITIO.

a Conſuetudo. De conſuetudine,quid ſit conſuetudo,& an ſit ius. vide dom. Abb in rubr de conſue.& in c.cum dilectus.in 8.col.eo.titu. & in cap.cum nobis.in 3.col. de electio.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatio quomodo fieri debeat.*
2 *Oliua,vua,& ſylua an dicātur fructus naturales,vel induſtriales.*
3 *l. fructus. ff. de vſuris. declaratio.*
4 *Fructus pendentes in fundo ſunt pars ſoli.*
5 *Fructus quomodo petuntur, & qui intelligantur.*
6 *Executio an fieri debeat in fructibus,cum quis eſt damnatus in rem.*
7 *Executio an & quando fiat.*

Et ſi in rem. ¶Iudex in actione reali reum ad reſtitutio-
nem rei cū fructibus condemnat,in qua ſta-
tim fiet executio , niſi reus non habeat facultatem rei re-
ſtituendæ , nam tunc datis fideiuſſoribus executio dif-
fertur,h.d.¶No.formam ſniæ, quando fertur contra petitorē,
quia debet ſimpliciter dicere , a petitione dicti actoris te con-
uērum abſoluo.¶No.qn̄ poſſeſſor condemnatur,quia debet iu
dex in ſententia iubere poſſeſſori,ꝙ rem cum fructib.reſtituat.
¶Not.ibi, ſed ſi neget poſſeſſor in præſenti, ꝙ condemnatus in
actione in rem non videtur,ꝙ habeat tempus,quod datur iudi
catis,ſed ſtatim videtur,ꝙ fieri poſsit executio. de quo dicā in
gl. ¶No.ꝙ petenti dilationem ad reſtituendam rem ex nō fru-
ſtratoria cauſa dilatio danda eſt. ¶No.ꝙ quando executio dif-
fertur, nunquam petens dilationem audiendus eſt , niſi primò
præſtiterit fideiuſſores de parendo ſniæ tpe dilationis . facit l.
1 ſi debitori.& quod ibi Bar.ff.de iud.¶†In gl. vt rem.in fine,dic,
ꝙ in perſonali condemnabitur iuxta petitionem , vt ſi petitur
reſtitui,condemnabitur ad rem reſtituendam. vt l.in re furtiua.
de cond.furt.& l.1.§.ſi apud duos . & l.ſi duo. ff.depoſ.& quod
not.Bar.in l.4.§.Cato.circa.princ.ff.de verb.obl. Si autē factum
fuerit ad rem præſtari , & tunc eodem mō condemnabitur ad
rem præſtari. vt l.ſi fundum præſtari.de verb. obl.de quo late p
Bart.de verb.obl.l.ſtipulationes non diuiduntur. Si autē actum
fuit ad rem dari,eodem modo fiet cōdemnatio, videlicet,rem
dari,i.dn̄ium transferri.vt l. vbi aūt non apparet, §.fin.de verb.
obl.Et no.Bart.in d.l.ſtipulationes non diuiduntur.ita ꝙ ſenten
tia ſemper debet eſſe ꝯformis libello,& poſitioni. ut l.fundus .
2 ff.comm.diuid.¶†In gl.cum fructibus.ibi,ceraſis, & ſimilibus.
Quid de oliua,de vua,& ſylua , an dicantur fructus naturales ,
vel induſtriales?Dic,ꝙ dicuntur induſtriales,ſicut ſeges . vt eſt
tex.in l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi oliuam.ff.ad leg. Aquil.& ibi do.&
3 do.meus Flo.¶In ea.ibi.ff.de viur.l.fructus. † No.& tene menti
illam legem.ꝙ nullus poſſeſſor cum titulo, quātus iuſtisſimo ,
facit fructus naturales ſuos , ſed tenetur ſp ipſos reſtituere , &
eſt ratio,ut aſsignat iuriſconſultus in d.l.fructus.quia hi nō na-
ſcuntur facto , & opere dicti poſſeſſoris , ſed ipſa natura ipſos
producit ex ſe ſine induſtria hoīs,igitur &c. ¶In ead.ibi,ſi me,
& Titium.No.gl.ꝙ in re mobili,vt eſt fructus,quando actio de
ficit,& res mobiles mea deuenit ad te ſine cauſa, licèt bona fi-
de,quia iā locupletatus ex re mea,poſſum te conuenire condi
ctione illius legis.quod no.facit l.nam hoc natura. ff. de cond.
indeb.& l.cum pupillum.& quod ibi Bart. ff.de ſolut. ¶In ead.
ibi,quia percipiēdo eos a ſolo &c.dic,ſiue per ſe,ſiue per aliū ,
etiam furem,facit ſuos.vt l. vſufructuarius meſſem.ff.quib.mo.
vſusfr.amitt.& ſupra de rer.diu.§.ſi quis a non domino.vbi ma
teriam fructuū pono : dic , vt ibi,ne bis idem repetam.¶ In ea-
dem ibi,ſiue titulum habeat,ſiue non &c.not. gloſ.ꝙ ad hoc vt
quis faciat fructus induſtriales ſuos,ſufficit, ꝙ ſit poſſeſſor bo-
næ fidei,licet non habeat aliquem titulum. & idem glo.in d.§.ſi
quis a non domino.quod no.dic,vt ibi dixi.& facit l.ſi quis em
ptionis tit.in princ.C.de præſcrip.30.anno. ¶In eadem ibi.ff.de
4 rei uendi.l.fructus. †No.quòd fructus pendentes in fundo ſunt
pars ſoli: unde ſicut fundus ipſe poteſt uendicari eadem actio-
ne,& uēdicatione in indiuiduo, ita etiam tales fructus poſſunt
uendicari, quia dicuntur tales fructus pars, & uiſcera fundi,ut
dicimus de partu uaccæ.ut l.ſi alieno.§.fi.ff.de uſucap.¶In ead.
ibi,qui ſunt percepti, ſed non conſumpti &c.dic,ꝙ præſumū-
tur conſumpti per triennium.ut no.glo. in l.ſequitur.§.fructus.
ff.de uſucapio. & ibi uide Bart.Ang.& do.Iac.& habetur in l.1.
C.ſi aduerſus uſucapin.¶In eadem ibi,non dico eadem rei uen
dicatione.no.ergo gl. ꝙ aut fructus ſunt conſumpti,& nō poſ-
ſunt peti rei uendicatione, quia res,quæ non eſt in rerum natu
ra,non poteſt uendicari,aut ſunt ſtantes,& petuntur rei uendi-
catione,ſed nō eadē rei uēdicatione,qua uendicat,& agit ad ip
5 ſam rem principalem, ſed diuerſa. ¶†Ex quo no.ꝙ ſi peto rem
cum fructibus,aut fructus ſunt cōſumpti, & ipſa res petitur rei
uēdicatione,& pro fructibus intelligitur eſſe imploratum offi
cium iudicis,quia actio non competit, & tamen equum eſt,ne
lucri faciat fructus rei meæ. & arg.l.planè.& l.ſi.& quod utro-
bique Bart.Bal.& Ang.ff.de petitione hæredita. & ſtatim dicā .
¶In eadem ibi, licèt in petitione hæreditatis ſit ſecus &c.¶No.
quòd in petitione hæreditatis iure actionis,& eadem in indiui-
duo petitione hæreditatis , qua ipſa hæreditas , uel aliqua res
particularis hæreditaria petitur , dicitur etiam petere fructus .
& pro glo.eſt tex.& glo.& ibi doc.in l. item ueniunt.§.fructus.
ff.de peti.hære.Sed ſecus, ut ſtatim dixi, in rei uendicatione, &
dicas ita,ꝙ poteſt eſſe rō differentiæ,quoniam petitio hæredita
tis eſt iudicium generale. ut l.pro ſocio arbiter.in princi.ff.pro
ſocio.ergo fructus augent, & incorporantur , ut ſic loquantur
in hæreditate,& ſic in ſui generalitate comprehenditur.ut d.§.
fructus.cū gl.ſicut dicimus, ꝙ dos eſt quid uniuerſale,ut no.gl.
in l.quod dicitur.ff.de impenſis.& no.Bar.& doc.in rub.ff.ſolu.
trat.

mat.& ideo fructus dicũtur augere ipſam dotem, & actione de
dote peti ẽt poſſunt ſimul cum re dotali. vt l.ſi marito.§. ſi. ſol.
mat.cum ibi not.ſed in rei vendicatione venit res particularis,
ergo fructus ſeparari non continẽtur appellatione illius fundi,
meritò,cum non dicatur pars ipſius fundi,ſicut partus iam edi
tus non dicitur pars viſcerum matris, vt d.l.ſi aliena.§.fin. ergo
non eſt mirum,cum ſint res ſeparatæ, & diuerſa natura, ꝙ rei
vendi. qua aſtringitur fundus,non aſtringũtur fructus ſeparati
a dicto fundo,& iſta eſt bona ratio.¶In eadẽ ibi,de percipiẽdis
aũt &c.dic,& quos ꝑcipere potuit ipſe poſſeſſor, vel ipſe actor,
qui vendic.vide doc.& Sal.in l.domum. C. de rei ven. & ego di
xi in d.§.ſi quis a non dño.dic,vt ibi dixi.¶In eadem glo. in fin.
no.& ſigna totam iſtam glo.quæ eſt magiſtra in materia. Et ad-
uertas, ꝙ glo.tota loquitur de fructibus ante litẽ conteſt. natis,
& perceptis,ſed fructus nati lite pendente,& percepti veniunt
ſemper officio iudi.mercenario deſeruienti actioni propoſitæ,
vt alia,quæ emergunt & veniunt iudicio pendente.vt l. ædiles.
§.item ſciendum.ff.de ædil.edic.licèt in ſupradictis aliter videa
tur.videte hic Io.Fab.¶ Vidimus hic, ꝙ ſi aliquis eſt damnatus
6 in rem,ſtatim debet fieri contra eum executio.†Quid in fructi-
bus?dic,aut extant,& idem quia ſtatim in eis,ſicut in re princi-
pali fiet executio.Sinautem non extant,& tunc offi.iud.tenetur
in pecunia,& fiet executio in pecunia, & æſtimatione, & ipſe
habebit quatuor menſes,qui dantur iudicatis in actione perſo-
nali.vt l.ſi.C.de vſu.rei iudi.& pro hoc facit l. ſi cum executio-
ne.§.ꝙ ſi homo.ff.quod met.cau.Et prædicta ſm Io.Fab.proce-
dunt in corporalibus.¶Quid in incorporalibus?tu dic, vt not.
Inn.in c.cum noſtris.de conceſ.præb.in gl.no.ibi, incontinenti.
ꝙ ſtatim,cum res tranſiuerit in rem iudicatam,fiet executio.&
idem Spe.in tit.de ſent.excom.§.videndum reſtat. Quod poteſt
procedere,vt ſtatim dixi,in fructibus, ſi fiat executio in ipſa re
incorporali reſtituẽda. Secus autem ſi fiat executio in intereſſe
propter moram,culpam,vel dolum non reſtituentis,quia tunc
fiet poſt quatuor menſes,vt inſpiciamus potius naturam rei,in
qua fuit condemnatus,vel in qua fit executio, ꝙ̃ naturam peti-
tionis,vt l.ſtipulationes non diuiduntur.§.Celſus. & l. ſi ſeruũ.
§.ſi.cum ibi notatis.ff.de verb.obl.& no.gl.in l.ſi.ff.quæ ſen.ſine
appel.reſcin.¶In glo.in præſenti.in ſi.dic,ꝙ immo id, quod hic
dicitur,ꝙ in reali,qñ res extat,fit ſtatim executio, poteſt etiam
habere locum qñ agitur perſonali ad rem, quia eadem eſt ra-
tio.ita ſentit gl.in l.fideicommiſſi.in prin.in ſi.magnę glo.ff. de
vſu.& ibi vide Bart.& Flor.& ſic conuenius ad vnam rem,ſiue
actione in rem,ſiue perſonali,& habeat facultatem reſtituẽdi,
dandi,vel præſtandi,ſtatim exigetur.quod no.& materiã actio
nis in rem,& materiam petitionis fructuum latè poſui ſupra de
acti.§.1.dic,vt ibi,videbis etiam formam in actione perſonali,
7 & reali,& in fructibus.¶†In hoc autem articulo, an & quando
fiat exactio,ſiue executio?iſtam quæſtionem mouit gl.in l.ſi. C.
de execu.rei iudi.& ibi Bar.& doc.quia aut agitur ad pecuniã,
aut ad ſpeciem.Si ad pecuniam,habet quatuor mẽſes.vt l. 2. C.
de vſur.rei iudicatæ,niſi fuerint per iudicem abbreuiati. vt l. 2.
ff.de re iudi.ſine cauſa autem id facere non poteſt, immo ſi fa-
ceret,ſuppleretur a lege. vt l.4.§.ſi quis condemnatus.eo.ti. Aut
agitur ad ſpeciem,& tunc aut actione reali,& habet tempus ar
bitrio iudicis,vt hic.aut agitur perſonali, & habet quadrime-
ſtre tempus.vt l.in fideic.ff.de vſur.aut agitur perſonali in rem
ſcripta,vt in actione ad exhiben.vt l.de eo.ff. ad exhib. & tunc
idem,quod in mera reali, vt hic.& idem dicit Bart.in d. l. fin.in
actione,quod met.cauſ.quia etiam ipſa eſt in rem ſcripta. vt l.
metum.§.ſi.quod met.cau.non habet tempus officio iudicis,ſi-
cut in reali.vt l.cum exceptione.§.ꝙ ſi homo.ff.quod met. cau.
in gl.Si vero agitur actione mixta,vt ĩ petitione hæreditatis,&
tunc(prout in ea veniunt perſonales præſtationes)ſapit naturã
perſonalium, vt l.hæreditatis.C.de peti. hęred. ita dicit Bart.in
l.ſi.¶Quæro,an prædicta procedant, quãdo quis eſt damnatus
ex delicto ad certam quantitatem ſoluendã parti, ita quod ha-
beat tempus,quod datur iudicatis?& reſpondet Bal.& Sal.in d.
l.fin.quod ſic.& alleg.caſum in d.l.ſi cum exceptione.§. quod ſi
homo.¶Quid ſi eſt condemnatus ex delicto,fiſco, & ſic crimi-
a naliter?iuxta gl.[a] in l.2.§.1.de ſepul.violato. Et dicunt prædicti
doctores,ꝙ videtur idem,quia fiſcus vtitur iure priuato,ſiue in
re cõi,niſi appareat de contrario.vt l.1. cum ibi no. C. de petit.
hære.in contrarium Inn.in c.quærenti.de offi.dele.vbi dixit, ꝙ
in criminali non habet locum quadrimeſtre,per l.cum reis. C.
de pœnis.cum ſimilib.& licèt d.l.cum reis.& ſimiles, loquũtur
in pęna corporis afflictiua,non pecuniaria,tamen Bal.& Sal.in
d.l.ſi.tenent,ꝙ nõ habeam quadrimeſtre, quoniam reatus om-
nem miſerationem,& beneficium excludit.vt l.1.C.vbi ſenato.

vel clariſ.ſed dictum tempus quadrimeſtre datur miſerationis
cauſa.vt l.ſi cum militi.§.1.vbi eſt tex.ſingularis. ff. de compen.
¶Quid in condemnato ad factum? & dicunt pręfati doctores,
ꝙ non habet dictum quadrimeſtre,ſed ſi petit dilationem ope-
ri competentem, illa debet dari. vt l. continuus. §. item ſi in-
ſulam. ff.de verb.obl.Aut dicit ſe non facturum, & tunc ſi eſt ta
le factum,ad quod poſſit præciſe cõpelli,poteſt detrudi in car-
cerem.quod facit, vt no.glo.& doc.in l. ſtipulat. §. ſinautem. ff.
de no.ope.nun.Bart.& doc.latè in l.ſtipulationes non diuidun-
tur.ff.de verb.obl.aut non poteſt præciſe compelli ad factum,&
tunc conferendo in intereſſe,liberatur. vt d.l.ſtipulationes non
diuiduntur.in ver.Celſus.& l.ſi inſulam.ff.de verb.ob. & ſic vſ-
que ad litis conteſtationem ſuper facto, vt ibi:& tali caſu, cum
in effectu ſit condemnatus ad quantitatem(licèt prælati docto.
non dicant)habebit quadrimeſtre tempus, vt alij qui condem-
nantur ad quantitatem.Nec obſt.ſecũdum Bal.in d.l. ſi.circa ſi.
ꝙ habuerit promiſſor tempus, quo veroſimiliter potuit opus
fieri. vt d.l.continuus.§.item qui inſulam.quia etiam obligatus
ad diem,qui habuit dilationem,& certam conuentionalem,tñ
habet quadrimeſtre tempus. Idem dico in eo,qui offert intereſ-
ſe,& ad illud condemnatur,& prædicta procedunt, quando eſt
condemnatus per diffinitiuam.Sinautem fuerit factum præce-
ptum in confeſſum ante litis conteſtationem tempore non ap-
poſito,dic,ꝙ habeat quadrimeſtre tẽpus. vt eſt caſus in l. ſi de-
bitori.de iud.& ibi gl.& idem ſentit in l.1. C. de confeſ. ¶Quid
autem ſi appoſuit tempus decem dierum, vt eſt conſuetudo.d.
l.promiſſor Stichi.§.1.de conſti.pecu.& d.l.ſi debitori.dic,ꝙ nõ
habet locum quadrimeſtre tempus,vt dicit Sal.in d.l.ſi. & Bal.
in prin.l.quod nec etiã quadrimeſtre ſuppletur, vel redigitur,
quia iudex debet ſequi cõſuetudinem,quæ derogat legi in qua-
drimeſtri tempore.& ſic non obſt.d.l.4.§.ſi quis condemnatus.
ff.de re iudi.Sed aduertas ad id,quòd dixi, ꝙ in perſonali con-
uẽtus ad ſpeciem habet quadrimeſtre. vt d.l.in fideicommiſ.in
princ.de vſuris.quia illud eſt verum,ſi conueniatur ad traden-
dum,ſecus ſi ad dandum,quia eadem eſt ratio, quia cogitur do
minium transferre.vt l.vbi autem.§.ſi.ff.de verb.obl. ſicut quan
do conuenitur rei vendicatione,quo caſu non habet dictũ tem
pus,ut hic,igitur &c.ita dicit do.Io.in d.l.vbi.§.illud.de verbo.
obli.¶Vltimo aduertas,quia dictum tempus quadrimeſtre da-
tur miſerationis cauſa.vt d.l.ſi cum militi.§.1.quod facit, ſi pro
mitto tibi decem Epheſi,& ſic ex primo locum, ꝙ habeam a le
gẽ tempus, vt l.interdictum.ff.de verb.ob.quod impedit obliga
tionem oriri,vt ibi,& ſic ante illam diem a lege ſubintellectam
male agitur,vt l.continuus §.cum ita.ff.de verb.ob. ſed qñ pro-
mitto tibi aliquid,quod eſt a longè,& tamen locus non expri-
mitur a partibus, tunc tempus miſerationis cauſa indulgetur
ſolutioni,& ante diem poteſt agi,& compenſari,vt d.l.ſi cũ mi
liti.§.1.ita dicit eleganter Bar.in d.l.continuus.§.illud &c.

A D D I T I O.

a Iuxta gl. Et ſolet illa gl. pro ſingulari allegari ad hoc, quòd quamuis pęna ſit
pecuniaria,tamen ſi applicetur fiſco.nõ tãtum dicitur criminalis, ſed crimi-
naliter inſtãtata,& illam glo.ad hoc pro ſingulari allegat Ang.ſupra de actio-
ni.in prin.in 6.coll.circa medium.

S V M M A R I V M.

1 *Fructibus de non perceptis quando quis teneatur.*
2 *Fructibus de conſumptis poſſeſſor quilibet tenetur.*

Et ſi hæreditas. ¶In iudicio vniuerſali ita fructus ve-
niunt,ſicut in ſingulari, & in vtroque
iudicio malæ fidei poſſeſſor de non perceptis tenetur, ſecus in
bonæ fidei poſſeſſore,niſi poſt litis conteſtationem. h. d. ¶ Not.
ꝙ quo ad fructus idem iudicium eſt in iudicio vniuerſali, ſicut
in particulari.tu dic, vt ſupra dixi. §. proximo. per l. item ve-
1 niunt.§.fructus.ff.de peti. hæred. ¶ † Not. quòd ſiue in actione
vniuerſali,ſiue in particulari,quando poſſeſſor ſua culpa, vel
negligentia non percipit fructus,quos percipere poſſet, ipſe te-
netur, vt hic.¶No.ꝙ bonæ fidei poſſeſſor non videtur,ꝙ tenea-
tur,niſi ad fructus extantes,vel quos habet in horreo, ſed non
ad conſumptos,vel non perceptos.Sed tu dic,vt hic in gl. & di
2 xi glo.vt ibi dixi ſupra §.proximo.¶†No.ꝙ tam in iudicio vni
uerſali,quàm in particulari poſſeſſor quilibet tenetur de fructi
bus conſumptis,vel non perceptis,vel etiam perceptis penden
te iudicio.& poteſt eſſe ratio,quia incipit titubare de iure ſuo,
& ſic efficitur in mala fide.vt l.item veniunt.§. petitam.ff. de peti-
tio.hęredit.& in §.a quo.eadem l. ¶In gloſſ. petit. in fin.an au-
tem petitio hęreditatis ſit in rem, vel in perſonam, vel mixta?
vide quę ſcripſi ſupra de actionibus.§.ſed iſte.in ver.in gl.in rẽ.

ibi.§.quędam.dic,vt ibi plenè ſcripſi.¶In gl.non habetur ratio. in fi.dic iſtam opinionem fuit ſimpliciter ſecuta.gl. I proximo. §.dic,vt ibi diai. Ego non proſequor vlterius hic materiam petitionis hæreditatis,quia eam poſui ſupra de actionibus.§.actionum autem.in verſi.in glo.hæreditatis petitione. vſq; in finem dicti §.dic,vt ibi,ne bis idem repetā,quia fruſtratorium eſſet.

S V M M A R I V M.

1 *Exhibendi forma.*
2 *Condemnatus ad exhibendum ſtatim exhibere cogitur.*
3 *Vſucapionum.& præſcriptionum genera quot ſint.*

Si ad exhibendum. ¶Reus non exhibens rem, quæ in iudicio cępti exiſtit vſucapta actori pro eo,ꝙ moram exhibendo commiſit,condemnabitur, in quo veniunt fructus percepti poſt litis conteſtationē, & reo non habente facultatem rei exhibendæ,tempus,intra quod exhibeat,ſtatuitur,quia ſi contumaa in exhibendo fuerit,condem
1 nabitur inquantum actor in litem iurauerit.h.d. ¶†Not. ꝙ qui tenetur exhibere rem,non ſufficit, ꝙ exhibeat, ſed neceſſe eſt, ꝙ exhibeat in eo ſtatu, & exiſtentia, quibus res erat tempore, quo pactum fuerit ad exhibēdum,quoniam iudicium motum per actorem non debet ei facere conditionem deteriorem,vt l. 1.cum gl.& ibi doc.C.de iud.& l.aliam,cum ibi no.ff.de noua. facit l.pe.ff.ſi ex noxa.cau.aga.cum ibi no. ¶Not.ꝙ quãuis reus pendente iudicio rem vſucęperit, tamen ad rei reſtitutionem cōdemnabitur.facit l.ſi poſt acceptum.ff.de rei vend. Et ſic no. ꝙ non prodeſt reo,ſi rem pendente iudicio vſucęperit, ſecus ſi ante iudicium,quia tunc poſſet exceptionem præſcriptionis opponere.¶No.ꝙ etiam in actione ad exhibendum veniunt fructus pendente iudicio,& officio iudicis veniunt. vt l. ædiles. §.
2 item ſciendum.ff.de ædil.edi.¶†Not. ꝙ condemnatus ad exhibendum non habet quadrimeſtre tempus, ſed ſtatim cogitur exhibere.facit ſupra eodem in prin.¶Not. ꝙ petens tempus ad exhibendum debet cauere,ꝙ tempore ſtatuto exhibebit, aliàs autem dilatio aliqua non eſt ei concedenda Facit ſupra eodem in prin.& l ſi debitori.& ibi Bar.ff.de iud.¶No.quod in actione
3 ad exhibendum iuratur in litem.¶†In glo. vſucapta ſit. in fi.no. ꝙ vſucapio in rebus mobilibus,quia eſt merè fauorabilis, non interrumpitur ex iudicio moto,& ſic per litis conteſt. niſi in effectu.vt d.l.ſi poſt acceptum.Quædam eſt vſucapio merè odioſa,& illa interrumpitur ſola citatione.vt l.cum notiſſimi.C. de præſcrip.30.ann.Quædam eſt pręſcriptio mixta,vt præſcriptio. 20.vel 10.anno.& iſta interrumpitur per litis conteſt. vt l.motæ.C.de rei vend.ita dixit Bar.in l.2.§.fi.pro empto.& vide etiã Bar.in l.ſi accuſatur.ff.de adulte.qualiter autem interrumpitur præſcriptio ſtatutaria,vide Bar.in d.l.2.§.fin.& l.in omnibus.ff. de act.& obl.& de intellectu illius legis,vide Cyo.Barto.Bal.& Sal.in l.1.C.de anna.excep.¶In gl.condemnandus.in fin.dic, ꝙ condemnabitur quantum intereſt rem non fuiſſe exhibitam,nō autem in tota re,quia in tota re non intereſt ſua.vt l.Iulia.§.fi. ff.ad exhib.niſi per ipſum actorem fuerit etiam petita res exhiberi,& poſtea reſtitui.vt l.Celſus.ff.ad exhiben. quoniam valet talis libellus,peto exhiberi librum,quo exhibito, peto mihi vt domino reſtitui.vt arg.l.1.cum gl.ff.de act.emp.in prin. de quo vide quæ ſcripſi ſupra de act.§. ruſſus. ¶Et aduertas, ꝙ hic eſſent examinandæ duæ materiæ.primò de iureiur.in litem,verũ, quia latè ſcripſi ſupra de acti.§.præterea quaſdam.in prin.ideo hic omittam.dic,vt ibi dixi.ac etiam eſſet tractanda materia ad exhibendum,quam tractaui in d.§.præterea quaſdam.in verſic; in gl.exhibeat.in fi.ideo omitto hic,& ibi ſcripſi plenè.

S V M M A R I V M.

1 *Adiudicandi locus,& forma.& 3.*
2 *Differentia inter iudicium familię erciſcũdę, & cõmuni diuidũdo.*

1 Si familiæ erciſcundæ. ¶†Iudex in actione familiæ erciſcundæ,& communi diuidundo,ſi ſint plures res communes,ſingulas ſingulariter adiudicabit.& ſi vna pluris valeat,quàm altera,in pecunia condemnabit.& hæres,qui percepit fructus, vel malè verſatus fuit in re communi,tenebitur cohæredibus,ſi vero res ſit,quæ diuiſionem non recipiat,adiudicabitur vni inſolidum,qui condemnabitur conſocio in pecunia.h.d.¶Not.quòd in iudicijs diuiſorijs iudex poteſt vni adiudicare vnam rē maioris pretij, & alij aliam rem minoris pretij,ſed poſtea pecunia adæquare, & cōdemnare illum,cuius res plus valet, alteri in quantitate pecuniæ,ita ꝙ poſtea partes efficiantur æquales,quia omnia per pecuniam facta ſunt,& ad pecuniā poſſunt reduci.vt ff.de fideiuſ. l.ſi ita fideiuſſorem &c.¶No.ꝙ hoc iudicium competit pro fructibus,quos vnus ex hæredibus percepit ex fundo communi, & ſic datur pro omni eo,quod aliquis ex ſocijs commoditatis, & lucri plus altero ſocio receperit ex rebus cõmunibus. ¶Not. ibi,qui rem hæreditariam corruperit. ꝙ cohæres,qui corrupit, deuaſtauit,vel maculauit,vel conſumpſit rem communem,te-
2 netur alteri cohæredi iſto iudicio.¶†Not.differentiam inter iudicium familiæ erciſcun.& communi diuidundo, quia iudiciũ familiæ erciſcun.datur pro aliqua hæreditate diuidenda, & ſic pro aliquo vniuerſali,vel pro eo,quod venit ex dicto vniuerſali,vel generali,ſed iudicium communi diuidũdo,competit pro
3 diuiſione alicuius rei,vel rerũ ſingularium communiũ.¶†Not. ꝙ quando petitur diuiſio ſuper vna re communi, ſi commodè diuiſionem recipiat,pars vnicuiq; per iudicem eſt aſſignanda. Si autem non recipiat commodè diuiſionem,tunc vni tota res adiudicari debet,& ſic alteri ſocio in æſtimatione partis eſt cōdemnandus. Verum,quia materiam iſtorum iudiciorum,videlicet familiæ erciſcun.& communi diuidundo, ego latè poſui ſupra de actio.§.quædam,ideo hic omitto.dic,vt ibi ſcripſi &c.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex ex neceſſaria cauſa rem alterius poteſt dare alteri.*
2 *Dominium an ex ſola ſententia non transferatur.& nu.4.& 5.*
3 *Limitatio ad l.3.§ ſubtilius ff.de cond.ob cauſ.*

Si finium. ¶In iudicio finium regundorum,iudex de fundo vnius alteri adiudicat, ſi viderit expedire eumque,cui de fundo alieno adiudicat,condemnat in pecunia, & ſi quid malitioſe reperit circa confinia geſtum eſſe, eius nomine condemnat,& adiudicatione iudicis dominium transfertur.h.d.¶Not.ꝙ iudex in iudicio finium regundorum nunquã de fundo vnius poteſt dare alteri, niſi ex neceſſaria cauſa, vt commodius ſit vtriuſque agros alijs confinibus diuidi, & di-
1 ſtingui.¶†Not.ꝙ iudex niſi ex neceſſaria,& vtiliori cauſa non poteſt rem alterius dare alteri, ſicut princeps non poteſt mihi tollere dominium rei meæ,& dare alteri ſine cauſa, vt l. item ſi verberatum.in fi.ff.de rei ven.& l. Lucius.in princ.ff.de euic.& no.Ang in d.l.item ſi verberatum.& no. Bart. in rubr. in prima conſtitutione digeſtorum.in prin.& ibi Bal.& doct.& no.doc. in l.fi.C.ſi contra ius vel vti.publi.¶Not.ꝙ ille, qui malitioſe ſe geſſit circa confines,vt quia lapides,vel arbores finales extraxit,vel excidit,tenetur,& puniri poteſt de termino moto.¶No. ꝙ ille,qui non patitur metiri fundum ſuum ad mandatum iudicis,vt contumax & inobediens poteſt puniri.¶Not.& ad hoc ſemper allegatur,ꝙ ex ſententia,& adiudicatione iudicis, dominia transferuntur.¶In glo.1. vſque ad glo.fin.&c. de hoc iudicio finium regun. quia latè dixi ſupra de actio. §. quædam.in verſi.in gl.item finium.in fi.&c.vſq; ad finem dicti §.dic, vt ibi plenè diai.¶In gl.fi.ibi,quæ ſic accipe,ſi fuerit facta miſſio.not.
2 & tene menti,iſtam gl.quæ ſemper allegatur,†ꝙ ex ſola ſententia iudicis non transfertur dominium rei adiudicatæ in actorē vincentem,immo opus eſt,vt poſtea virtute dictę ſentētiæ per iudicem,vel per nuntiũ nomine iudicis mittatur actor in poſſeſſionem dictæ rei adiudicatæ.Et poteſt eſſe ratio,quia cum factum iudicis dicatur factum partis,vt l.ſi ob cauſam.C.de euic. licèt pars concedat alicui titulum ſuper aliqua re, non tamen transfert dominium ſuæ rei,niſi actualiter tradat, vt l. traditionibus.cum ibi notatis per gl.& doc.C.de pac. vel pro eo conſtituat ſe poſſidere,vt l.quod meo.ff.de acqui.poſ.in prin.ergo iudex non transfert dominiũ,niſi rem tradat.¶In ea.ibi, ſed quid rei vendicatione,ſi res eſt alienata.&c.dic,ꝙ gl.hic vr̄ reuocare in dubium id,quod gl.ſ̄.in prin.aſſertiuè dixerat. Sed potes dicere,ꝙ gl.in prin.loquitur fortè.in actione fini.regũ.de qua loquitur tex.hic:aũt loquitur glo.in rei vendica.& aduertas,quia id,quod gl.tenet,& dicit in l.ex hoc iure gen.ff.de iuſti.& iu.& idem in l.3.de publi.Sed contrarium vr̄ tenere in l. exceptio.ff. de excep.rei iud.ſed pro prima parte facit l.ſi mater,§.eandem. in verſi.& ſi furte.ff.de excep.rei iudi.& l.ſi. eo.tit.& l.ſtatuliberi a cæteris.§.1.ff.de ſtatulib.pro alia parte facit d.l.exceptio.& rationes ibi allegatæ in gl.Item ſentētia eſt de iure ciuili, ergo nō poteſt transferre dominium,quod eſt de iure gentium, vt l. ex hoc iure.ff.de iuſti.& iur. Potes concordare opiniones,& dicere,ſi pronuntietur rem ad Titium pertinere,transfertur vtile dominium,vt hic in gl.cum ſimilibus,non autem directum dominium. Ita loquuntur gloſſæ contrariæ.vt l.3.§.1.ff.de arbi.vel dic,vt colligi poterit ex his,quæ infra dicam.¶In ea.ibi l.ſi mater.in fin.not.ex iſta glo.& clarius colligitur ex gloſſ.in l.Pomponius.

pooins.§.ſi iuſſu.ff.de acquir.poſſe. ꝙ in obtinente in publicia-
na per ipſum iotentata,ſi conuentus fuit dominus, transfertur
viucapiendi conditio.& hoc tenet ibi Bar. allegat l. ſtatuliberi
a cęteris.§. Quintus.ff.de ſtatulib.ad ſi. Sed aduertendum eſt ſe-
cundum Ludo.in d.§.ſi iuſſu.inquantum dicit Bar.ꝙ ſi conuen
tus fuit dominus,obtinēs in publiciana acquirit dominium,qa
hoc videtur mirabile,& non verum,quia aut volumus cōſide-
rare mentem iudicis proferentis ſententiam, ſm quam mētem
debemus ſentētiam interpretari,iuxta l.ab executione.in prin.
ff.de appel. & tunc clarum eſt, ꝙ ex ſententia dominium non
transfertur,cum ipſa referatur ad tenorē libelli, vt l. fundus.ff.
cōmo. diuid.in quo libello intentās publicianam non aſſerit ſe
dominū,vt ſupra de act.§.ſed iſtæ.& ibi plenè dixi.& facit.l.mi
nor.§.1.ff.de euict. igitur &c. Aut volumus conſiderare mentē
ipſius agētis,quę declaratur per verba libelli,l.ſi liber.ff.de ſup.
leg. & ſimiliter eſt dicendum, ꝙ dominium non transfertur,
quia intentauit publicianam,in qua non allegat ſe dn̄m,& quę
non competit ratione dominij,ſed ratione adnocādę poſſeſſio
nis amiſſę.vt l.1.ff.de pub.Aut volumus conſiderare mentē ip-
ſius conuenti,& ſimiliter idem,cum eius mens non fuerit trāſ-
ferre dominium,ſed poſſeſſionem,ad quam ſolam agebatur,tn̄
debemus eius mentē interpretari ex interrogatione libellātis,
vt ff.de interroga.act.l.ſi fideiuſſor.§.qui interrogatus. Vnde ſe
cundum Ludo.debemus concludere,ꝙ virtus ſententiæ in hoc
caſu non debet operari vltra mētem iudicantis,& partium, vt
l.nō omnis.in prin.ff.ſi cer. peta.Non obſtat d.l.ſtatuliberi a cæ
teris.§. Quintus.in ſi.quia immo intentans petitionem hæredi-
tatis aſſerit ſe hęredem eſſe in vniuerſo, & per conſequens do-
minum,ſupra de hęred.qualit. & diffe.§.ſi. & l. Titius ff.de hæ-
5 red.inſt.& ita tenet Raph.& Io.de Imo.in d.§.iuſſu. ¶ † Secun-
dò habes ex iſta glo.quæ dicit; quando agitur rei vēdicatione,
ꝙ transfertur dominium in ſingularem limitationem. ad l.3.§.
ſubtilius.ff. de condi. ob cau. quia licèt rei meæ ꝗ tibi trado vt
tuam,non transferam in te dominiū,quia errat in cauſa tranſla
tionis,vt ibi.& ibi vide Bar. & doc. Attamen hoc dr̄ eſſe verū,
niſi tradat virtute ſententiæ.vt hic eſt gl.ord.& eſt caſus ſecun-
dum vnam lectu.in d.§. ſi iuſſu.Et ſic habes, ꝙ ſi res reſtituatur
mihi vt mea,quæ in veritate non ſit mea, & reſtituens ſit domi
nus, transfertur dominium in me, aliàs vſucapiendi conditio
transfertur.vt in hac gl.& eſt caſus ſecundū Bar. in d.§.ſi iuſſu.
4 & l.ſi per errorem.ff.de vſucapi. & ibi vide Bar. & do. ¶ † Sed
pro pleniori intelligentia huius loci,an ex ſententia inducatur
a dominij tranſlatio ᵃ ex his,quæ no. Bar.& doct.in d.§. ſi iuſſu.
& Cyn.Bal.& Sal.& Ang.in l. traditionibus.C. de pact.& Bar.
in l.ex hoc iuregen.ff.de iuſt.& iu.& Bar.& Saly.in l.1.C.com-
mu. vtriuſq; iud.& Bal.& Ang.in l.ſed & ſi res.ff.de public. po-
teſt ſic dici.Et primò,ꝙ duplex eſt quæſtio, primò,an ex ſenten
tia transfertur dominium? Secundò an requiratur etiam tradi-
tio, an etiam ſine traditione, nihilominus ex ſententia transfe-
ratur dominium?Quantum ad primam quęſtionem, dic aut lo
quimur in ſententia diſpoſitiua, vt quando lata eſt in querela
inoffic. teſt. vel petitionis hæreditatis, ex qua conſtituitur quis
verus hæres. Aut loquimur in ſententia declaratoria, quæ fer-
tur ſuper actione reali,vt in rei vendicatione,vt l.ex diuerſo.§.
1.& ibi late gl.& Bar.ff.de rei vend.& l. ſicuti.§. ſi quæratur.&
ibi gl.ff.ſi ſer. vend. Aut in ſententia iudiciaria, quæ fertur ſu-
per iudicio communi diuidundo,vel in actione perſonali. Pri-
mò caſu inducitur dominij trāſlatio, caſus eſt in d.l.ſtatuliber.
a cæteris.§.Quintus.in fin.Secundò caſu,aut ſententia eſt con-
demnatoria,aut abſolutoria.Si condemnatoria,tunc aut actor,
qui declaratur dominus,eſt dominus in rei veritate,& tūc non
transfertur ea ſententia dominium, ſed ſit reſtitutio poſſeſſio-
nis, vel detentionis tantum, vt l. officium.ff. de rei vendicat. &
hoc vult glo.in l.Pomponius.§. ſed & is qui.ff. de procura. aut
non erat dominus actor,& tunc ſi reſtituens eſt dominus, trāſ-
fertur dominium. Si autem non eſt dominus, transfertur vſu-
capiendi conditio.& ita poteſt intelligi iſte tex.& iſta gl. & iſto
modo poſſunt ſaluari, & concordari gloſ.quarum vna eſt in l.
exceptio.ff.de excep.rei iudic. alia contraria in l.ſi inter me, &
te.l.ſi quis rem. eod. ti. ff.de except. re iudic.& in l.ſunt & aliæ.
ff.de publ.& hic.Secundò caſu,quando fertur abſolutoria,tunc
aut abſoluitur reus, ꝙ actor dominus non probauit de domi-
nio ſuo,& tunc clarū eſt,ꝙ dominium non trāſfertur in reum,
licèt in veritate actor eſſet dominus, vt d.§.ſed & is qui. Aut ab
ſoluit, quia reus aſſumpſit in ſe onus probandi de dominio,&
illud probauit.iuxta l.circa.ff.de prob. & tunc clarum eſt,ꝙ do
minium trāſfertur in reum, ſi actor erat dominus,& non reus,
vt d.§.ſed & is qui.& l.ſed & ſi poſſeſſori.§.ſina.cum l.ſeq.ff.de
iureiuran.Aut fuit abſolutus;quia nec actor,nec ipſe reus pro
bauit aliquid de dominio, & tunc non transfertur dominium
ſed remanet tantum nuda poſſeſſio penès eum, ſicut primò ha
bebat,vt d.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.ſi.cum l.ſeq. & idem ſi pronun
tietur iſto modo, videlicet, pronuntiamus rem petitoris non eſ
ſe, quia non eſt bonum argumētum a contrario ſenſu,ergo eſt
ipſius rei. vt l.ſi inter me & te.in ſi. Tertiò caſu principali, quan
do ſententia eſt adiudicatiua, & tunc obſerua quod dixi in ſe-
cundo caſu,& membro principali,videlicet, ꝙ ſi reſtituens eſt
dominus,transfertur dominium,ſed non vſucapiendi cōditio,
vt d.§.ſi iuſſu.coniuncta d. l. ſi per errorem. Sed aduertas, ꝙ in
omnibus caſibus, in quibus dixi ex ſententia transferri domi-
nium,intelligas,ſi ſententia eſt diffinitiua cum plena cauſæ co-
gnitione, ſecus ſi eſſet merè interlocutoria cum modica cauſæ
cognitione,quia tunc non dominium, ſed vſucapiendi condi-
tio tantum transfertur.tex. eſt de re iud. l.a diuo Pio.§. ſi ſuper
5 rebus. in fin. & ibi no. ¶ † Venio nunc ad ſecundum principa-
le,an transferatur dominium,ita tamen ſi traditio ex ſententia
ſecuta fuerit,an non?Dic,aut loquimur in ſententia rerum cor
poralium,aut incorporalium.Primò caſu,clarum eſt,ꝙ requi-
ritur traditio,vt hac glo.in prin.ex regula d.l. traditionibus,C.
de pac.& probatur in l.ſciendum.§.ſi fundum.ff.qui ſatiſd.cog.
facit l.qui vniuerſas.§.item cū prætor. & quod ibi Bar.& Ang.
& Moderniores.ff.de acq.poſſ. & ff.de pig. act. l.non eſt mirū,
Secundo caſu,aut res non ſunt omnino incorporales,qa cohæ-
rent corporibus,ut ſunt ſeruitutes,vt puta, vſusfructus,qui co
hæret fundo,& proprietati,qa ex fundo percipitur,tunc requi
ritur traditio, & apprehenſio illius rei, cui incorporale adhæ-
ret, vt dicatur transferri vſusfructus, & eius quaſi dominium,
vt l.3.§.dare.ff.de vſufru.& ff.de dam.infe.l.a quo fundus.& qđ
ibi gl.& Bar. Aut ſunt ista omnino incorporalia, vt eſt ius eli-
gendi,quod non cohæret alicui iuri incorporali,& tunc ex ſo-
lo verbo iudicis transfertur quaſi dn̄ium abſq; alia traditione,
ex quo traditio propriè in incorporalibus non cadit,vt l.ſi ſer-
uus.§.incorporale.ff.de acquir.rer.dom.hoc vult Inn.in c.cum
noſtris.de conceſſ.præb.quē Inno.licèt Bal. ſimpliciter fuerit ſe
cutus in ſupradictis locis,& pro Inn.facit in iſta gl.hic,circa ſi.
Attamen Ludo.dicit non fore ita ſimpliciter intelligendū,quia
immo non ex ſolo verbo iudicis quaſi dn̄ium transfertur, ſed
ex patientia illius ꝯ quem ſn̄ia lata eſt, quæ patientia in incor-
poralibus habet vim traditionis,vt arg.l.quoties.ff.de ſer. & fa
cit l.corruptionem.cum gl.C.de vſufr.& l.ſi pluribus.§. placet.
ff.de verb.oblig.Vltimò,quia in iſto tit.tractatur de offic.iudic.
vide multum latè in Spec.de offic.iud.in prin.&§.1.per totum.
De quo ēt vide quæ ſcripſi ſupra de act. in princ. & vide omo
quę ſcripſi ſupra de act.§.præterea quaidam.& dic,vt ubi nobis
idē in eodē libro repetam. ¶ Et ex prædictis no.qa vidi multos
ponere ſe in dubio,quando habent primū decretum,& virtute
primi decreti ſunt in tenuta, ꝙ quando veniunt ad ſecundum
decretum,nunquam iterum faciunt ſe mitti in poſſeſſionē. Sed
(iudicio meo) non bene. Cautius eſt,ꝙ qn̄ veniunt ad ſecundū
decretum,ꝙ iterum faciant ſe mitti in poſſeſſionem,cum tunc
acquirāt dominium,& nō ex primo decreto. Item requiritur,
quod virtute dictæ ſententię ſecundi decreti mittantur in poſ-
ſeſſionem,vt dicit gl.ſingularis in prin.igitur &c.quod no.per-
petuò,quia vidi multos errare &c.

ADDITIO.

a An ex ſententia inducatur dominij tranſlatio, & an requiratur traditio uel ſine traditione transferatur, diſtingue ſic. Aut ſn̄a fertur in actione reali,aut in perſonali,ideſt caſu per ſolam non transfertur dominium,quia iudex ſimpliciter declarat cuius eſt dominium,ut l.ex diuerſo.ff.de rei uend. non aūt agit,diſpoſitione,uel dominium de uno in aliū transfert, merito ultra eius intentionem ſententia non operatur,l.non omnis.ff.ſi cer.pet.l.ſi cum argētum,in princ.& l.ſi ex teſtamento.in ſi.ff.de exc.rei iud. & hoc ſequitur gloſ. in l.inter offic.ff.de rei uen.licet alij contra,ut plene per Cy.in l.1.C.communia utri.iudic.Secūdo autem caſu ſn̄a transfert dominium propter rei iudicatæ auctoritate.ut l.3.in ſi.ſi ex nox. cauſa agat. & l. generaliter. & l. qui ex pluribus.ff.de nova.& hic no.gl.& in l.Pōponius.§.ſi uſu. & ibi per Bart.ff.de acqui.poſſ. cum ſimi. pro quo optime facit tex. in l. & ſi quis.§.1. ibi & dominiū habeatur.ff.de relig.& ſump.fun.uide Pa.Pap.in ſor. lib. in actione reali,in uer.iure dominii, in ult.col.in ult.uerbis.Bar.ab Horat.

De publicis iudicijs.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter accuſationem,& actionem.*
2 *Pœna pecuniaria per legē appoſita,an fiſco vel parti ſit applicanda.*
3 *Pœna varijs modis impenditur.*

IN glo. rubricæ in ſi. dic, vides ergo, q̃ quãuis nõ
ſimus in princ. vnius libri, tñ cõtinuatiõ
p̃t fieri a remotis, de quo dixi in rub. procemij huius
cõpilationis, & ſupra de obl. in rub. dic, vt i dictis lo
cis. Et aduertas ſm Io. Fab. q̃ bonus iudex cũ dolore debet tra-
hi ad pęnas imponẽdas, & inuitus. 3 2. q. 5. quaſi per totũ, & ma
ximè in ca. miles. & c. cũ miniſter. nã ſi iudex gloriatur in morte
hominis (ſicut nonnulli faciunt) homicida eſt, vt ibi patet. aliàs
aũt diceret miniſter Dei. vt ea. q. c. q. malos. ¶ Et etiam aduertas,
quia glo. dicit hic de publicis actionibus &c. & ſic appellat in
hoc ti. actiones. & idem videtur velle glo. ſecundum vnã lec.
1 in rub. ff. eo. ſed tu dic, vel etiam dominus meus Ioan. q̃ eſt lõ-
ga differentia, vtrum dicatur actio, vel accuſatio, nam accuſa-
tio propriè eſt, quando ex ea imponitur pęna, quæ quamuis ſit
pecuniaria, tamen quãdo applicatur fiſco, dicitur accuſatio cri
minis, vt l. 3. §. 1. de ſepul. viol. & ibi glo. no. & ibi Barto. licèt
allegetur gl. cõtraria. & ibi Iac. But. & doc. in l. ſi qua per calumniã.
C. de epiſc. & cle. ſed actio eſt ius proſequẽdi in iudicio quod
ſibi debetur, vt ĩ. de actio. in prin. vnde cum hic agatur de pœ-
na applicanda fiſco, & puniendis delictis, clarũ eſt quod debet
dici de publicis accuſationibus, & non de publicis actionibus.
2 ¶ † Quid autem in dubio, ᵃ qñ per legem apponitur pœna pe-
a cuniaria, an debeat applicari fiſco, & ſic intelligatur introducta
accuſatoria actio, & ſic ciuilis applicãda parti? eſt gl. in l. iube
mus. § iſ quoque. C. de ſacroſanc. eccl. & in l. 3. §. hæc aũt actio.
ff. de his qui deie. vel eſſu. & in l. ſi quis id quod. in gl. ff. de iuriſ.
om. iud. Prima gl. dicit, q̃ debet applicari fiſco. & ibi Bal. & ibi
do. meus Flo. aliter dicit, q̃ in dubio debet applicari pro dimi
dia parti, & pro dimidia fiſco, pro qua opinio. facit c. 1. quę ſint
regalia. Alij dicunt ſimpliciter pœnã applicari debere parti, &
ſic ſibi inuicem contradicunt. Sed poſſunt dictę gloſſę concor-
dari, vt tãgit Bar. in l. Agraria. ff. de termino moto. Quia aut dr̃
competere actionem, & pœna applicatur parti, alias ſi accuſa-
tionem, applicatur fiſco, & idem ſi ſimpliciter imponatur pœ-
na. per l. pen. C. de modo molctarũ. ¶ Quid ſi lex dicat, iudiciũ
dabo in tantam quantitatem. Dic, q̃ in dubio applicatur parti,
& ſic ſumitur pro actione, vt d. l. ſi qs id, quod. ff. de iuriſd. om.
iud. & facit l. pen. & fin. ff. de in ius voc. Nec obſt. d. l. ſi. ff. de liti-
gio. vbi videtur, q̃ in dubio ſemper pœna debeat applicari par
ti, quia poteſt reſponderi ſecundum dominum meum Ioan. in
3 rub. ff. eo. quod quandoque † imponitur pœna per nomina re-
ſpectiua, vt duplum, triplum. Quãdoq; imponitur per nomina
ſimplicia, putà viginti libras auri. Primo caſu loquitur contra-
rium, quia non poteſt eſſe, q̃ in duplũ non inſit ſimplum, vt eſt
caſus in l. hoc edicto. §. 1. de publica. quia cum ſimplum veniat
applicandum parti, aliud poſtea ſimplum, quod eſt pœna ſimi
liter parti applicabitur, vt arg. l. iã hoc iure. ff. de vulgari, & pu
pillari. Secũdo caſu procedat dictum Barto. dic, vt in his latius
per do. Ioan. in d. rubr.

ADDITIO.

a In dubio. An iſtud adde Barto. in l. 3. ff. de ſepul. vio. per Alex. omnino in l. ſi
quis id q̃. ff. de iuri. om. iudi.

SVMMARIVM.

1 *Publica iudicia quæ dicantur.*
2 *Crimina varijs modis cognoſcuntur.*
3 *Libellus accuſatorius quas circumſtantias habere debeat. & nu. 4.*
5 *Crimen quot modis dicatur publicum.*

Publica. ¶ Totus iſte tit. diuiditur in quatuor partes. Pri-
mò ponit, q̃ publica iudicia non habent confor-
mitatem cum priuatis. Secũdò vnde dicta ſunt publica iudicia.
Tertiò ponit in genere quę pœna ſit in publicis iudicijs. Quar-
tò ſigillatim demõſtrat publica iudicia, & pęnas vniuſcuiuſq;.
Secũda ibi, publica aũt dicta. Tertia ibi, publicorũ iudiciorum.
Quarta ibi, publica aũt iudicia. & hoc dicit in ſumma. Iudicia
ex edictis publicis deſcẽdẽtia in multis ab actionibus differũt.
Et quia vnicuiq; permittitur accuſatio, ideo dicuntur publica,
quorũ pœna aliqñ eſt corporalis, aliqñ irrogat infamiam cum
pœna pecuniaria, hoc dicit. ¶ No. ibi, neq; per actiones. q̃ actio
ſignificat ad vtilitatẽ partis priuatæ, & ciuiliter. facit quod no.
Bar. in l. Agraria. ff. de termino moto. & dixi ſupra in rub. facit
ĩ. de actio. in prin. & ibi dixi. ¶ No. q̃ publica iudicia nõ habent
cõformitatẽ aliquã cum priuatis iudicijs, quia differũt & in inſti
2 tuẽdis & in exercẽdis ipſis. ¶ † No. q̃ dicunt publica iudicia, quia
cuilibet competit publica accuſatio, ergo quoties vnicuiq; cõ-
petit publica accuſatio, dicitur crimen publicum. facit inſtit. de
ſuſpectis tutoribus. §. conſequens. Et ſic omnia iudicia, quæ ten
dunt ad vindictam publicam, poſſunt dici publica, vt hic, & ita
ẽt loquitur, l. ſenatus. ff. de accuſa. ita dicit Azo in ſumma hu-
ius ti. Quædam autem dicuntur iudicia publica, quæ deſcen-
dunt ex legibus publicorum iudiciorum, ita dicit Bar. & doc. in
l. 1. circa princ. ff. eod. ¶ No. q̃ non omnia publica iudicia ſunt
capitalia, quia quædam ſunt tantummodo pecuniaria. ¶ No. q̃
capitalia crimina dicuntur, quorum pœna eſt vltimum ſuppli
5 cium, vel ſit pœna metalli, vel deportationis. ¶ † In gl. 1. ibi im-
mo per accuſationes. ſupple tu, vel etiã per inquiſitiones, vt l.
2. §. ſi publico. & quod ibi glo. Bar. & Angelus. ff. de adul. & no.
Ang. plenè in l. ſi vacantia. C. de bon. vacan. libr. 10. & no. plenè
Saly. in l. ea quidem. C. de accuſa. de quo vide quę latiſſimè ſcri
pſi in meo tractatu maleficiorum. in glo. in verſi. hæc eſt quędã
inquiſitio &c. Secũdò per accuſationem, vt dicit glo. de quo p̃
Bald. & Saly. in l. 3. C. de accuſa. de quo latè ſcripſi in dicto tra-
ctatu meo prædicto malefi. in glo. nec non ad querelam Titij.
dic, vt ibi latiſſimè ſcripſi. Tertio de crimine poteſt cognoſci p̃
denuntiationem, de quo per Barto. in l. diuus. ff. de cuſto. & ex-
hibi. reo. de quo etiã per Saly. in d. l. ea quidem. C. de accuſa. &
per Bart. in extraua. quomo. in læſæ maie. crimi. proc. c. ad repri
mendum. in verſi. per inquiſitionem, accuſationem, & denun-
tiationem. & per Canoniſtas in c. nouit. de iudi. de quo latiſſi-
mè ſcripſi in dicto tractatu meo malefi. in verſi. nec non ad de-
nuntian. Ioan. &c. dic, vt ibi ſcripſi. ¶ In glo. 2. ibi. l. vbi. dic, q̃ ẽt
in ciuilibus, ſi vult, non autem q̃ cogatur reus, aliquando pro-
bat, iuxta l. circa. ff. de probatio. & l. Papinianus. §. ſed ſi is. cum
gloſſ. ff. de procurato. & l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſi. cum l. ſeq. ff. de
iureiuran. ſed in criminalibus in illis caſibus inuitus reus opor
tet, q̃ probet ad ſui exonerationem. ¶ In ea. glo. in ſi. no. & ſigna
iſtam glo. in quibus conueniant, & in quibus diſconueniãt iſta
3 iudicia criminalia, & ciuilia. ¶ † In gl. in inſtituendis, ibi, & men
ſem, quo commiſſum eſt crimen. ſupple tu, & annum, vt ſuprà,
accuſo Titium, q̃ de hoc anno 1458. & menſe Decembris cõ-
miſit, & perpetrauit tale delictum &c. de quo latè ſcripſi in di-
cto tractatu in glo. in verbo, de anno præſenti, & de menſe &c.
dic, vt ibi. ¶ In ea. glo. ibi, & locum. dic, & aliquando locum lo-
ci, ſi in loco loci eſſet maior pęna, vt q̃ quis non poſſet intrare
ſecundam aulam poteſtatis ſub tali pęna. l. de pupillo. §. ſi quis
nuntiet. & quod ibi Bar. ff. de noui operis nuntia. de quo vide
quæ latè ſcripſi in dicto tractatu maleficiorum, in gl. in verbo,
in platea communis &c. ¶ In ea. ibi, & confines. dic ad minus
duos, vt l. forma. ff. de cenſi. l. ſi quis in fundi vocabulo. ff. de leg.
1. niſi locus eſſet inſignis, & notorius per ſe, vt in palatio pote-
ſtatis, vt l. 1. in ſi. ff. de dote prælega. & l. demonſtratio. in prin. &
ibi Bar. ff. de cond. & demõ. Et dixi in dicto tractatu maleficio-
rum, in dicta glo. in platea communis &c. ¶ In ea. ibi, item dies
dati libelli debet inſcribi ad quem finem. & vtrum dies dati li-
belli debeat in actis ſcribi, vide quæ ſcripſi latè in dicto tracta-
tu maleficiorum, in ver. inchoata &c. dic, vt ibi. ¶ In ea. ibi, ſed
dies cõmiſſi criminis, vel hora &c. No. q̃ licèt annus, & menſis
delicti debeãt in accuſatione, vel inquiſitione apponi, vt l. libel
lorum. ff. de accuſa. & ſupra dixi, tamẽ dies, vel hora delicti cõ-
miſſi non eſt neceſſe, q̃ apponatur, vt d. l. libellorum. Quod eſt
verum, niſi reus petat etiam diem apponi, vt poſſit facere ſuas
defenſiones, tunc ſi iudici videbitur, dies apponẽdus eſt, vt no.
Bar. in l. libellorum. ff. de accuſatio. in prin. & no. Bar. in l. is qui
reus. ff. de public. iud. dummodò reus manifeſtet iudici, quas de
fenſiones velit facere, ita dicit Saly. in l. pen. C. de accuſa. dic, vt
ibi in dicto meo tractatu maleficio. in verbo, in anno præſenti
& menſe &c. ¶ In eadem ibi. ff. de priua. delic. l. ſi. &c. dic tamẽ,
q̃ non cuilibet competit accuſatio de priuato crimine, licèt cri
minaliter agatur, vt ibi vult gl. de quo vide ibi Bar. & quæ ſcri-
pſi in dicto tractatu maleficiorum, in gl. in verſi. nec nõ ad que-
relam infraſcripti Titij. in verſi. quęro, an poſſit quilibet de cri
mine accuſare &c. vbi damno illam gloſſam, quia immo licèt
ſit imponenda pœna pecuniaria, ſi tamen ſit pœna applicanda
fiſco, & non pro intereſſe offenſi, quilibet admittitur ad accu-
ſandum. vt voluit gl. in rub. ff. de popula. actio. tamen dic, vt ibi
4 latius dixi. ¶ † In ea. ibi, l. leuia. ff. de accuſatio. no. glo. q̃ in cri-
mine leui non requiritur ſolẽnitas, l. libellorum ff. de accuſatio.
quia immo ſine ſolennitate ſit in eis cognitio, & punitio, ſiue pœ
næ impoſitio, vt no. Bar. in d. l. leuia. vbi videas per eum quę di
cant delicta leuia, & quę grauia. & vide omnino circa hoc Bar.
in l. non ſolum. §. ſi ex mãdato. ff. de iniur. in ver. ſed huiuſmodi
gratia quæro. de quo vide in dicto tract. maleficiorum, in gl. in
verſi.

verſi.hæc eſt quædam inquiſitio &c.in verſi. & prædicta omnia
procedũt in criminibus grauibus &c. ¶ In e.ibi, & notorio &c.
a No.gl.& in notorio crimine [a] non requiritur ſolennitas iuris,
immo leuato velo, & ex abrupto poteſt ꝓcedi.de quo vide Sa-
ly.in d.l.ea quidem. C.de accuſatio. & Bal.in l.cum fratrem.C.
de his, quibus vt indig.& in Spe.de notorio crimine, per totum.
¶ In ead.ibi.l.qui cum maior. §. ſi libertus &c. Not.ꝙ regulari-
ter in criminibus non põt procedi per inquiſitionem, ſed per
accuſationem. Fallit in caſibus hic ſpecificatis. de quo per Bar.
in l.2.§.ſi publico.ff.de adul. & per Ang.in d.l.ſi vacantia. C.de
bo.vac.lib.10.& per Sal.in d.l.ea quidẽ. C.de accuſatio. de quo
vide quæ latè ſcripſi in dicto tracta. meo Malefic.in glo.hæc eſt
quædam inquiſitio &c.circa princip. in verſi.ſecũdo principa-
liter eſt videndum in quibus caſibus poteſt de iure &c. ¶ In ea.
in fin.dic, vt no.Cy.Bart.Bal.Sal.& Ang.in d.l.vbi. C.de fal. ¶ In
glo.publica.ibi.§ conſequens. dic, vt ibi. ¶ In ea glo. in fin. &c.
Et qui ſunt prohibiti accuſare, vide quæ latiſsime dixi in. dicto
tractatu Maleficiorum. in glo. in verſicu. necnon ad querelam
infraſcripti Titij &c.in verſicu. primo ergo prohibetur accuſa-
re mulier. & in verſicu.ſeq.dic, vt ibi. ¶ In glo. vel metallo.in fi.
5 dic, vt ibi dixi. ¶ † In glo.non tamen capitalia. Aduertas ad in-
telligentiam huius tex. ꝙ crimen dicitur eſſe publicum tribus
modis, vno modo largiſsime, vt omne iudicium, quod ſit ad
vindictam, ſiue ad vtilitatem publicam, dicitur publicum. Et
iſto modo accipitur in l. interdicta. ff.eod. & l.quod ſenatus.ff.
de iniur.& l.licitatio.§.quod illicite.ff.de publi. Alio modo di-
citur large, quando quilibet de populo poteſt accuſare. & hoc
modo accipitur inſtitu. de ſuſpe.tut. §.conſequens. & d.l.quod
ſenatus.circa quod dat Barto.in l.1.ff.eo.in verſi.quæro, vtrum
accuſatio de ſuſpecto &c.vnam regulam, quòd omne iudiciũ,
quod non reſpicit offenſam certæ perſonæ, principaliter, de il-
lo poteſt accuſare quilibet de populo. Exemplum, dicit ſtatutũ,
ſi quis iurauerit per corpus Chriſti, puniatur in cẽtũ, & ſic iſta
non reſpicit offenſam certæ perſonæ principaliter, ſed malos
mores, & quilibet poteſt accuſare, & ita loquitur l.ſenatus.ff.
de iniur. Et ita dicit ẽt ibi Bar. non autem iſte talis punitur pœ-
na infamiæ, ſicut non condemnatus de publi. iudicio aſſumpto
ſtricte. Nec contra hoc facit tex.in l.3. ff.de præua. quia ſecun-
dum do.Io.in l.1.ille tex. debet intelligi, quando iniuria reſpi-
cit certam perſonam, alias ſecus, ne ſi dicatur oppoſitum, deli-
cta remanerent impunita, contra l. ita vulneratus. ff. ad legem
Aquiliam. Tertio modo accipitur publicũ iudicium ſtricte, &
hoc modo accipitur in toto iſto titulo. & in d. l. 1. ff. eodem. Et
iſta ſunt iudicia, ex quibus damnatus ſtatim efficitur infamis,
vt l. 1.ff.de his qui no.infa.& dixi ſupra de pe.te.liti.§.1.vñ non
ſequitur quilibet accuſare poteſt, ergo eſt publicum iudicium,
prout accipitur hic, vt fiat infamis, & ſic ſtrictum publicum iu-
dicium, & ita ſentit Azo in ſumma huius titu. ¶ Quæro, pro ſta-
tutis alterata eſt pœna homicidij, falſitatis, & ſimil. An propter
hoc deſinat eſſe delictum publicum? vide latè Bartol. in d. l. 1.
in verſic.vlterius quæro ſtatuto. Ex ſupradictis poteſt inferri, ꝙ
licèt ſtatutũ dicat, ꝙ de tali delicto quilibet poſsit accuſare, ꝙ
tamen tale delictum, quod ſui natura nõ ſit publicum, propter
hoc nõ efficitur publicum quò ad effectũ veri vel ſtricti iudi-
cij publici, de quibus infra in hoc titu. Ita dicit Barto. in d.l.1.
in fin.ff.eodem.

ADDITIO.

[a] Notorio crimine. Adde hic, ꝙ delictum, ſiue crimen notorium eſt quod eſt probatum, & de quo conſtat per teſtes, contra quos nihil oppoſitum eſt per ſententiam, a qua non extitit appellatum, vel per confeſſio. non impugnatã, vide Ant.de Bu.in c.cum ſpeciali.§.1.de appel. & Alexan. in leg. ab accuſatione.§.nuntiatorem. ff.ad ſenatuſconſ. Tertul. Et adde Alexan. in apoſt. ad Bar.in l.2. §.ſi publica.ff.ad l.Iul.de adul.in 5.col.

SVMMARIVM.

1 *Crimen læſæ maieſtatis a quibus committatur.*
2 *Pœna criminis læſæ maieſtatis quæ ſit.*
3 *Memoria defuncti an, & quando damnari poſsit.*
4 *Scientia ſola ſine aſſenſu aliquo an faciat quem damnari de crimine læſæ maieſtatis.*

Publica. ¶ Crimen læſæ maieſtat. eſt publicum, & in duo-
bus caſibus morte non extinguitur, ſed memoria
defuncti damnatur. h.d. ¶ No. ꝙ qui molitur aliquid cõtra prin
cipem, dicitur incidere in crimen læſæ maieſta. ¶ Not. ibi, rem
1 publi.ꝙ † tentans aliquid ꝯ rem publicam, ſicut contra princi-
pem, dr committere crimen læſæ maieſta. Et clarum eſt, ꝙ ſi in-
telligitur de Republica Romanorũ, ꝙ incidit, in dictũ crimen,
vt l.1.2.3.& 4.ff.ad legem Iul.maieſta.facit l.eum qui vectigal.
§.1.de verbo. ſign. Si autem molitus fuerit contra alias ciuita-
tes, vel dominos particulares inferiores a principe, an dicat̃ in
cidiſſe in dictum crimen? Et glo.in l.1. ff.ad l.Iul.maieſt.dicit ꝙ
non. Sed Barto.ibi dicit, ꝙ congregans gentem in aliis ciuitati-
bus, quam in ciuitate Romana incidit in crimen legis Iuliæ de
vi, non in crimen læſæ maieſtatis. Quod credo verum, niſi ſit ta
lis ciuitas, quæ non recognoſcat ſuperiorem, quia tũc perinde
eſſet, acſi in principem, vel rempublicam Romanorũ molitus
eſſet, vt no.glo.in l.fi.& ibi Cy. C.de præſcri.long.temp. & Bar.
in l.hoſtes. ff.de captiuis. Et hoc voluit Barto. in l.lex. 12. tabu.
ff.ad legem Iul.ma. Et pro hoc facit quod no.Saly.in l.quiſquis.
C.ad leg.Iul.maieſt. in verſicu. Quæro tunc quid ſi quis prodi-
tionem &c. Et pro hoc eſt glo.in l.fallaciter. C.de aboli. Vbi ta-
men Sal.aliter diſtinguit, videlicet, ꝙ aut propria patria prodi-
tur, vt a principe auferatur, & tenetur crimine læſæ maieſtatis,
ſecus ſi proditur ad alium finem, quam vt principi auferat̃: &
ita propriè loquitur ibi tex. de quo vide q̃ ſcripſi in dicto trac.
meo Malefici.in glo. in verbo, Che hai tradito la tua patria.in
princ.dic, vt per Bart.in extrauag. qui ſit rebelles.c.vnico.circa
2 principium. ¶ Not. ꝙ pœna criminis læſæ maieſtatis † eſt ani-
maduerſio in corpus, & ſic mors naturalis, ſupple tu, cũ publi-
catione bonorum, vt l.quiſquis. C.ad leg.Iul.maieſt.de quo vi-
de quæ ſcripſi in dicto tract.in gl. & eius bona publicamus &c.
& filij non ſuccedunt alicui, vt ibi, ſi ſunt maſculi, fœminæ au-
tem in certa parte ſuccedere matri, & nõ patri delinquẽti poſ-
ſunt. de quo vide quæ ſcripſi in dicto tract. in d.gl. Che hai tra-
dito la tua patria.in verſicu.& aduertendum eſt, ꝙ propter tale
delictum &c.cum verſic.ſeq.&c. dic, vt in d.l.quiſquis.& in gl.
& per doc.ibi, & eo ipſo, ꝙ incœpit quis tractare tale crimẽ, ſta
tim, & ipſo iure eſt ſibi interdicta adminiſtratio bonorum ſuo-
rum. Vnde cognito delicto omnia alienata, etiam ex cauſa one-
roſa retro tractantur tanquam geſta ab eo, qui non habebat po
teſtatem adminiſtrandi, & alienandi. vt l.1.eo.titu.& ibi doc.&
not.Cy.Bal. & Sal.in l.ſi quis poſt hac. C. de bonis damnato. &
notat Bart.in l.poſt contractum. ff.de donatio.de quo vide quæ
ſcripſi in dicto tract. Maleficio.in d.glo.in verbo, Che hai tradi-
to la tua patria &c.in verſicu.& bene ſcias, quòd quã primum.
dic, vt ibi. ¶ No. caſum ſingularem. in quo memoria hominis,
& ſic poſt mortem damnatur, & ſic morte non extinguitur cri
men, & proceſſus, vt l.1.& per totum C.ſi reus vel accuſa.mor-
tuus fuerit.& l.1.& per totũ ff.ſi pendẽte appellati. mors inter-
3 uenerit. ¶ † In glo.& memoria.in fine.dic, vt ſupra de hære.quæ
ab inteſtato. §.per contrarium. & quod ibi per gl. & ibi dixi, ꝙ
ꝯ memoriam delinquentis, etiam mortui, & non contra ipſum
formandus eſt proceſſus, & ipſa memoria eſt condemnãda, &
filij ſunt citandi, & alij coniuncti ad ꝯdicendũ quicquid volũt,
ne memoria damnetur. Ita dicit Ang.in l.fi. C.ad le.Iul.maieſta.
Sed aduertas, ꝙ tali facultati damnãdi memoriam iam mortui
præſcribitur quinquennio, vt l.2. C.de apoſtat. Et de his dic, vt
plenius dixi in dicto tractat.& d.glo. Che hai tradito la tua pa-
tria &c.in verſic.& bene aduertas, ꝙ tale crimen poteſt &c. Et
in glo.qui iudex videns, ꝙ non comparuerunt &c.in verſic.&
4 bñ no.ꝙ in crimine &c. dic, vt in dictis locis. ¶ † Et ſingulariter
tene menti, ꝙ in iſto delicto ẽt ex ſola ſcientia qs põt dãnari ẽt
ſine conſenſu aliquo, vel facto, vel operatione, vt d.l.quiſquis.
ibi, quiſquis &c. Et no.bene l.verum. ff.de parricidiis. Et ita cõi-
ter obſeruat̃, licèt Bal.in quodam ſuo conſilio, qđ incipit, Quã-
quam allegata ſint plura, & pulchra &c. teneat ꝯriũ per bonas
rationes. De quo vide quæ latè ſcripſi in d.gl. Che hai tradito la
tua patria &c. in verſic. quod crimen læſæ maieſtatis commit-
titur etiam in eo &c.dic, vt ibi. Et aduertas, ꝙ licèt duæ gloſſelæ
in l.Pantonius.§.rei perduellionis.ff.de acquir.hæred.dicant, ꝙ
in dicto crimine læſæ maieſtatis appellatur, dic tamen tu, ꝙ im
mo in dicto crimine non poteſt appellari. vt dixi in l.conſtitu-
tiones.ff.de appella. Et in dicto tractatu Maleficiorum, in gl.præ
ſente & appellante. dic, vt in dictis locis dixi.

SVMMARIVM.

1 *Adulterium quomodo puniatur.*
2 *Sodomita qua pœna plectatur.*
3 *Stupri pœna quæ ſit.*

Itẽ lex Iulia de adulterijs. ¶ Ex lege Iulia de adulte
rijs in omnib. capitulis
eſt crimẽ publicũ, cuius pœna aliter honeſtiores, & aliter humi-
1 les puniuntur. h.d. ¶ † Not. ꝙ temerator alienarum nuptiarum,

& ſic

& ſic adulterium committens punitur gladio, & ſic debet mori
1 naturaliter. vt l.quamuis.la 2. C.de adulter. & hic. ¶ † No. ꝙ ſo-
2 domita[a] punitur gladio, & ſic morte naturali. vt hic. & l. cum
vir.C.de adulte. ¶ No.ibi, nefandam. ꝙ crimen ſodomiticũ eſt
nefandum, & abhorrendum, ideo debent cõtra tale nefandum
crimen armari iura, & inſurgere leges contra id. vt d.l.cum vir.
¶ No. ꝙ commiſcens ſe cũ Virgine carnaliter, vel vidua, & ſic
cum ſoluta, tenetur pœna ſtupri, & crimen ſtupri, & nõ adulte-
rij dicitur cõmiſiſſe. ¶ No.ibi, honeſte viuentẽ. ꝙ quælibet mu-
lier ſoluta, quę non honeſte viuit, non poteſt facere aliquem le
gis laqueis innodari. vt l.quæ adulterium.in fi.C.de adult.dic,
3 vt ibi per glo.& doc.& Sal. ¶ † No.ibi pœnam autem eadem lex
irrogat &c. ꝙ pœna ſtupri non eſt pęna mortis, ſed publicatio
partis bonorum, vel in humilẽ corporis coertio cũ relegatio-
ne. ¶ In gl.gladio in fi.dic, ꝙ in adulterio pœna mortis fuit ho-
die inuenta, quę non erat olim tẽpore Digeſtorũ. vt notat gl.in
l.qui cum vno.§.adulterio. ff.de re milita. Et dicas, ꝙ in talibus
delictis, etiam per viam inquiſitionis põt procedi. vt l.2.§.ſi pu
blico.& ibi Bar.ff.de adul. ¶ In gl.vel viduã.ibi, vel licitæ ↄcubi
næ.&c. dic, ꝙ hoc procedit de iure ciuili, ſed de iure canonico
non eſt permiſſa. vt in cle.ad noſtram.de hær. igit &c. ¶ In gl.ſi.
in fi.no.& ſigna iſtam gl. Et de materia adulterij, ſtupri, & leno-
cinij, & de eorũ pœnis, & quis poſsit accuſare, & qs præferaŧ,
& de modo articulandi, & de mõ probãdi in adulterio, & gene
raliter totam illam materiã, vide in dicto tractatu maleficiorũ
in glo. Che hai adulterata la mia donna &c. & per totã glo. &c.

ADDITIO.

1 Sodomita. Hoc crimen ſi quis cum animali bruto commiſerit, vir & pecus
ambo comburuntur. Leuitici 20. capite. & Exo.22. & in canone mulier. 16.q.
1. huic enim crimini pœna ignis debetur, ut citius a memoria hominis ſce-
lus hoc deleatur, quod non fieret, ſi corpora pro eo occiſa in patibulo rema-
nerent. Guil. Bened. in c. Ray in uerbo, morbo, mortuo itaq; teſtatore primo.
cat.395. uerſic. preterea. nu.152. extra de teſtamẽtis. & ideo annis nuper eſflu
xis, cum quidã uiator cognouiſſet quendam puerum, & Auenionæ in hoſpi-
tio fuiſſet deprehenſus in flagranti crimine, fuit ſententia diffinitiua condẽ
natus, ut flammis deuoraretur, prout & combuſtus fuit ſupra rupẽ de dona
tionis dictæ ciuitatis Auenionæ, puero autem pro iuuentute fuit reſeruata
uita, quã practicã male obſeruauit præpoſitus maleficiorũ anno domini mil-
leſimo quingenteſimo quadrageſimo, in locu Pontiſorges diœceſis Auenionẽ-
ſis, ubi cum quidã alienigena cognouiſſet equã, & deinde aufugiſſet, ordina-
uit equæ caput fore amputandũ, & in aliquo loco eminenti pilari affigẽdũ,
prout & affixum fuit, ſed præpoſito indulgẽdum erat, cũ eſſet uir illiteratus,
& ab imperitis habuiſſet cõſilium, quos peritos æſtimabat. Sodomitæ de ipſo
& ante accuſationẽ, efficiuntur inteſtabiles, Guil. Bened. ubi ſupra uerſic. &
idem puto in ſodomita. nu.134. Nã ipſo iure dominiũ bonorũ ſuorũ amittit.
Bal. in auct. inceſtus. de inceſtis nup. C. & de ſodomitis plura dixit Anaſtaſi-
nus Platius conſilio incipiente, Multos, inter cõſilia Barbat. deſcripto. nu.61.
uolu.1. ubi etiam diſputat an ſodomita cum uxore inducat tori ſeparationẽ.

SVMMARIVM.

1 *Affectus quando ſit punibilis.*
2 *Homicidij quis teneatur.*
3 *Pœna legis Corneliæ de ſicariis eſt mors.*
4 *Lata culpa non equiparatur dolo in pœnis corporis afflictiuis.*

Item lex Cornelia. ¶ Hominem telo, id eſt quocũque
quod manu emittitur, occidẽs, vel
cum telo cauſa occidendi proſequens, lege Cornelia de ſicariis
punitur, qua lege caſtigabitur veneficus, vel arte magica ho-
minem occidens, vel malo medicamento publice occidens.
h.d. ¶ No.ibi, vltore ferro. ꝙ pęna de ſicariis eſt mors. de quo io
1 gl. ¶ No.ibi, occidẽdi cauſa cũ telo ambulant. ꝙ † animus & pro-
poſitum diſtinguunt maleficia. Et per ↄñs ſi habuit aliquis ani-
mum interficiendi hominem, & deuenerit ad actum proximũ,
licèt non interfecerit, tenetur de ſicariis. vt hic. & l.ſi is qui cũ
telo.& qđ ibi Cy.& doc.C.de ſicariis. & ibi no.Bar.in l.1.§.di-
uus. ff.de ſicariis. qm̃ animus occidendi colligiŧ ex genere in-
ſtrumenti, cũ quo percuſsit, & cõſideratur in qua parte corpo-
ris percuſſerit, vt qa habeat lanceam, vel iauellinam, & cũ ha-
ſta, & nõ cum ferro, & in ſpatulis, & non in capite percuſſerit,
& percutere voluit. vt eſt tex. cũ gl.& ibi Bart.in l.1.§.1.ff.de ſi-
cariis.& no.gl.in c.ſignificaſti.de homicidio.& l.omne delictũ.
§.2.de re milita.& in l.1.C.de emen.ſer. & ibi Sal.de quo dic, vt
latè ſcripſi in tractatu prædicto meo maleficio. in verbo, ſcien-
ter & doloſe.&c. vbi pono, quãdo quis delinquit culpa lata, vel
leui, vel leuiſsima, an teneatur? de quo, & quomodo, & quid in
furioſo, & quid in eo, qui habet dilucida interualla, & quid in
proximo infantiæ habẽti doli capacitatem. & quid in proximo
pubertati, & quid in prodigo, de quibus omnibus ibi videas, ſi
2 cõmittant homicidiũ an teneãtur, & qũo, & in quo. ¶ † No. ꝙ de
ſicariis tenetur qui animo occidit hominem, vel ferro, vel lapi-
de, vel ligno, & per ↄñs ſi aliquis aliquem cum baculo percuſ-
ſerit, & occiderit, tenetur de ſicariis, ac ſi ferro occidiſſet, & idẽ
ſi occidat veneno. ¶ Quinimmo etiam ſi non moriatur, ſi tamẽ
quis emerit venenum cauſa interficiendi hominem, licèt nõ de-
derit, tamẽ de ſicariis tenetur. vt l.1.in fi. ff.de parricidiis. ¶ No.
ꝙ iſti incãtatores, qui tale quid faciũt, propter quod hoies mo-
riuntur, capite debent puniri. ¶ No. ꝙ qui vendit mala medica-
mẽta publicè, tenetur de ſicariis, vt hic, & l.3.§.1.ff.de ſica. licèt
3 gl.ibi videatur aliter dicere ſecundũ Io.Fab. ¶ † In glo.vltore, in
fi.dic, ꝙ pęna legis Corneliæ de ſica. eſt mors. vt not.in l.1.& l.
is qui cum telo.& l.1.§.diuus.ff.de ſica. ¶ In gl.occiderunt.ibi ſi
4 ne dolo. Dic, immo † vř quòd ẽt iſto caſu non teneantur de lata
culpa, quia ĩ pęnis corporis afflictiuis lata culpa nõ equiparaŧ
dolo. vt l.in lege.ff.de ſicar.& no.glo. in l.actionibus.ff.de in li-
tem iuran. Vnde ſaluari poteſt gl.quãdo agitur l. Aquil. pro ſer
uo occiſo.l.1.§.1.ff.ſi quis teſtam.liber eſſe iuſſus fuerit. & ideo
aduertas dum iſta glo.dicit, ſine dolo, ſupple tn̄, & idem ſi cum
dolo. vt l.3.§.ſenatus.ff.de ſicar. ſecundum Io.Fab.

SVMMARIVM.

1 *Lege Iulia de parricidiis quis teneatur.*

Alia deinde. ¶ Lex Pompeia de parricidiis, qua cauetur,
quòd occidens parẽtes, vel alios, de quibus
hic ſingulari pœna plecteŧ, eſt publici iudicij. Et cõmittens de-
lictum in ſe plus punitur, q̃ committens in alium. h.d. No.quòd
1 † occidens parentes, aſcendentes in infinitum, vel deſcenden-
tes in infinitũ, vel aliquos collaterales, de quibus in gl. tenetur
hac lege Iulia de parri. ¶ No.quòd mãdãs fieri parricidiũ teneŧ
de parricidiis, licèt extraneus ſit. ¶ No.quòd talis criminis con-
ſcius teneŧ ac ſi tale crimen commiſiſſet. facit l. verũ. & qđ ibi
Bar.ff.de partic. ¶ No. eſſe iuſtiſsimam pœnam quæ imponitur
parricidiis. ¶ In gl.præparauerit.in fin.dic primam opi. ſequitur
hic Ioan. Fab. propter atrocitatem criminis. facit l.ſi.C.de ſica.
& hanc tenet glo.in l.vnica. C.eo. dic, vt ibi per Saly.& docto.

SVMMARIVM.

1 *Falſi crimen eſt publicum.*
2 *Falſi qui teneantur.*

Item lex Cornelia. ¶ Publici iudicij crimen.l.Cornel.
de fal. cenſetur, qua teneŧ quicũqȝ
aliquid de ijs quæ exprimunŧ in tex. commiſerit. & pœna eius
in ſeruo eſt vltimũ ſupplicium in libero deportatio.h. d. ¶ No.
1 ibi, vel aliud inſtrumentũ falſum ſcripſerit. quòd lex Iulia de
falſis dř eſſe publica, ita ꝙ daŧ ꝓ quolibet inſtr̃o falſo fabrica-
to, ſicut pro teſt̃o, & ita tenetur cõiter, licèt in ↄ̃riũ faciat l.1.ff.
de publ.iud. Sed ille tex. dẽt ſuppleri per iſtũ. vt ibi no.ꝑ Bar.in
ver. quid de alio inſtr̃o fabricato falſo &c. dic, vt ibi. ¶ No. ꝙ
ſcribens teſt̃m, vel aliud falſum inſtr̃m, tenetur ex ſola ſcriptu-
ra (ſupple ſcienter ex falſo facto) pœna legis Corneliæ de falſis.
Quod eſt verum, niſi talis quaſi ſubditus fuerit, & parere de-
buerit, quia tũc ꝑꝑ obedientiam, quam debet, vt quia filius pr̃i,
ſeruus dño, monachus abbati, ſi mãdato eorum ſcripſerit, licèt
falſum, non incidit in iſtam legem, vt l.1.§.inter filium.ff. de fal.
quod tn̄ intelligas, vt ibi no.glo.& Bar. & habetur in l.2.C.eo.
2 ¶ † No.ibi, recitauerit. ↄ̃ illos, qui habent inſtrumenta, & ſcriptu
ras alienas in cuſtodiã, & tn̄ aliis oſtẽdunt, & recitant, & copiã
faciũt, qa incidũt in falſum. vt hic.& l.1.§.is q.ff.ad leg. Cor.de
fal. cõiũcta l.qui teſt̃m. ¶ No.ibi, vel ſignũ adulterinum fecerit.
facit l.eos.in fi. ff.de fal. & quod ibi no. Et intellige de tali ſcri-
ptura, quæ ſi valeret, ad ipſam recurreretur, & ad eius fidem, a-
liàs ſecus. vt l.ſi quis legatum.& ibi Bar.& l.impuberem.ff.eod.
¶ No.quę pœna eſt in crimine falſi, quia eſt in libero deporta-
tio &c. facit l.1.§.ſi.ff.eo. Sed ad materiam plenam huius tit. &
quot modis committatur falſum, & quis, & qũo incidit in fal-
ſum, & eius pœnam, vide multum latè quæ ſcripſi in meo trac.
Malefic. in gl.in verſ. falſario &c. per totam illam gl.dic, vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Vis maior quæ dicatur, & violentia, & qualiter puniatur.*
2 *Capitis pęna quot modis dicatur.*
3 *Damnatus lege Iulia de vi priuata an ſit infamis.*
4 *L.raptores.C.de epiſco.& cleri.intellectus.*

Item lex Iulia de vi. ¶ Vim committens cum armis
aliter quam virginem rapiendo
deportabitur. ſine armis, tertiæ partis bonorum publicatione
damnabitur. Sed per vim virginem, vel monialem rapiens, vel
1 præſtans opem, capite punitur. h.d. ¶ † No. ꝙ maior dicitur vis,
& violentia, quando ſit cum armis, & ideo magis punitur, quã
quando ſit ſine armis. Et eſt notandum, ꝙ vis dicit fieri cum ar-
mis, quãdo actualiter armorum vſus, & operatio fuit. Ac etiam
quando

quando nō fuit uſus armis, tñ armatus erat, & arma habebat ad latus, quia pp arma dr ipſe effici audacior, & aduerſarius timi dior, vt l. a. 10 prin. & ibi dicit Bart. ff. de vi & vi ar. facit l. 3. §. ſi quis aūt viſis armatis. ¶ No. q̃ cōmittēs vim publicam, & ſic cū armis debet deportari. ſuppile, & eius bona debent publicari. ut l. 1. & 2. C. ad l. Iul. de vi pub. & ff. ad l. Iul. pec. l. 1. 2. & 3. ¶ No. q̃ cōmittens vim ſine armis, punit tertia parte publicatioois bonorū. ¶ No. q̃ maior eſt raptus perſonarū, q̃ rerū, qnia pro reb. raptis nō debet mori, ſ. vi bon. rapt. per totū, ſed pro raptu perſonarū ſic, vt hic. ¶ No. q̃ rapiens virginem, vidoā, vel aliā, ita punitur capite, ſicut ille, qui rapit monialem. ¶ No. ibi, qui opē huic flagitio &c. q̃ pſtans opē in raptu, ita capite punitur, ſicut rapiens, & ſic præſtans opē tenetur eadem pœna, ſicut faciens. ¶ Qualiter aūt opē præſtans teneatur, & puniat, & quot modis, & qūo quis dicaſ opem pſtare, & pleniſſimè illam materiā, vide quæ ſcripſi in d. meo tract. Maleſi. in gl. & Andream auxiliatorem &c. & in gl. & maleficio dictos Andreas ſp aſtitit. dic vt io dictis gl. latiſſimè ſcripſi, de quo per Bar. in l. is qui opem. & l. ſi ſeruus. §. pe. ff. de fur. ¶ No. ibi, capite puniuntur. q̃ †pœna ca
1 pitis dr trib. modis. vt no. gl. in l. tranſigere. C. de tranſact. Et eſt tex. in l. ꝓoris edicto § rei aūt. ff. de bon. poſſ. & in l. 2. ff. de pœnis. cū ſimili. Et in dubio, ſi lex, vel ſtatutum imponit pœnam capitis, vel capitalē, an intelligatur de pœna mortis naturalis, vel non, vide do. Io. in l. 1. ff. de publ. iudicijs. de quo latè ſcripſi. & ibi vide in dicto tract. Maleſi. in ver. Et ibi, ſi caput a ſpatulis amputet &c. in ver. Quid ſi ſtatutū dicat, q̃ pro tali delicto im-
3 ponatur pœna capitis &c. ¶ In gl. 1. ibi, eſt infamis &c. Not. q̃ dānatus l. Iulia de vi priuata. eſt ita infamis, ſicut ſi eſſet dānatus de vi publica, q̃ licēt appelleſ de vi priuata, publica eſt tñ, & ea publicū iudiciū naſcitur. vt l. 1. ff. eo. Sed qñ delictū eſt publicū, dānatus ex eo efficitur infamis. vt l. infamē. ff. de publ. iud. & quod ibi Bar. & dixi §. de pœna teme. litig. §. 1. ¶ In gl. cōſtitutionis. in fi. no. illam legē, & vide omnino ibi Sal. de quo vide & q̃ ſcripſi in d. trac. Maleſi. io glo. che hai adulterata la mia
4 donna &c. Et † adde l. raptores. C. de epiſ. & cle. vbi & bſ, q̃ ꝯ tales raptores mooialiū, non ſolum patri permittitur ultio, & viſq; ad mortē incluſiuè, ſed & multis alijs. vt ibi habetur. quod no. & de materia hoius vide quæ ſcripſi in d. tract. in glo. cum vno ſtocho ferreo. & in gl. qui Andreas dicto maleficio ſemper armatus aſtitit &c. dic, vt ibi in dictis gl. &c.

SVMMARIVM.

1 *Fur reipublicæ, vel ſacra, aut religioſa qualiter ſit puniendus. & nu. 2. & 4.*
3 *Auxilium quis præſtare dicatur.*

Item lex Iulia peculatus. Publicam, ſacrā, vel religioſam rem furto ſubtrahent, & talibus opē præſtans, ex l. Iulia peculatus. quę publica eſt, capite puniuntaliter aūt ea ea delictum committens deportabitur. h. d. ¶ No. q̃ furto auferens pecuniā, vel aliam rē publicam, vel ſacrā, vel religioſam, debet decapitari. Et aduertas,
1 q̃ † iſte text. non diſtinguit an res ſubſtracta ſit magni ualoris, vel parui. & ēt oo. q̃ hic eſt unus de caſibus, quia iure reperiē expreſſus, q̃ fur pp furtū debeat mori. de quo habetur in auct. ſed nouo iure. C. de ſeruis fugi. & in l. pen. ff. de cond. ob cau. & in tit. de pace iura. firm. & eius vi. §. ſi quis. in vſib. feu. Materiam aūt furtorum, & eius pœnā, vide plenè in dicto tract. Malefic. in gl. in ver. veſtē cœleſtem abſtulit &c. dic, vt ibi plenè. Ea quo
2 no. † q̃ iſtos ribaldos, qui aliqū furantur vnā patenam, vel quid le ue ſacrū, q̃ debent mori. ¶ No. ibi tpe adminiſtrationis. q̃ illos camerarios, & qui tractant pecuniam publicam, quia ſi aliquā
3 quantitatem retinent, capite puniuntur. ¶ † No. q̃ dr præſtari auxilium, non ſolū ad ipſum facieodum, ſed & poſt pecuniā ſubtractā, & ſic poſt maleficium cōmiſſum ad ipſam retinendā, & celandā. facit l. eos qui. C. de fur. de quo latè per Bart. in l. is qoi opē. ff. de fur. de quo latius ſcripſi io d. trac. Maleſi. in gl. Andreā
4 auxiliatorē. dic, vt ibi. † Et aduertas, q̃ iſta pena decapitatioois habet locum, qñ criminaliter agitur, ſecus ſi ciuiliter, quia dr ſūc, q̃ teneſ in quadruplū. vt l. pe. ff. ad leg. I ul. peculiat. & ibi Bar. & tene menti, quia id, quod hic dr de capitalē pœna, intelligitur ſm gl. in l. 1. C. eo. videlicet, de deportatione, licēt profecto iſta opi. ſit q̃ iſtū tex. in ſi. ubi facit dīam, an quis inciderit in hanc legem, quia furatus fuerit pecuniam publicam, quia capite punitur, ſecus ſi aliter in d. l. inciderit. quia tenetur deportationis pœna, igitur &c. Sed Bart. per illam l. l. pe. ff. ad l. Iul. peculat. dicit, q̃ immo maſſarius cōi, ſi quid de pecunia cōis remanſit penes eum, aliter punitur, dic, vt ibi per Bar. ¶ In glo. deportationis. ibi, quod quinquennio &c. Dic idem in adulterio, & ſtupro, ut no. gl. ſ. eo. §. 2. Regulariter aūt durat ꝑ annos viginti, vt l. querela. cum ibi no. C. de falſis, &c.

SVMMARIVM.

1 *Dominū queſtio quando ſit referenda.*
2 *Differentia inter plagiarium, & furem, & quomodo vnus ab altero cognoſcatur.*
3 *Plagium quando committi dicatur.*

Eſt & inter publica. ¶ Lex Flauia de plagiarijs, quæ qnq; pœna capitis, qnq; leuiorē irrogat. Item lex Iulia de ambitu, repetūdarum, de annona, & de reſiduis, quæ in diuerſis capitulis loquuntur, diuerſas pœnas (præterquam mortis) inferunt, & ea eorum delicta publica crimina iudicantur. h. d. ¶ In glo. de plagiarijs. ibi. ff. eo. l. 1. ubi hr, q̃ emptor, & venditor ſcienter liberi homiois tenentur hac lege. Et notat ibi Bar. q̃ ciuitas nō pōt facere ſtatutū, q̃ quicūq; dederit in fortiam cōis Titiū, habeat tñ, niſi ille Titius fuerit hoſtis ciuitatis, ut l. non oēs. io ſi. ff. de re milita. Addas tu l. ſi barſatorē. cū ibi not. per doc. C. de fideiuſſ. qd no. pro illis, qui de me ſe Noneb. ſubduxerunt quendā doctorē Paduanum hoſtē cōis Venetiarum, vt daretur in fortiam dicti cōis, q̃ eis potuit ſtatui premiū. Sed iu pro certo caueas a tali muoere, quia dici poteſt, q̃ aſſaſinares illū hominem. tex. ſing. eſt in c. 1. de homic. in 6. ¶ In gl. irrogat. in fi. dic, q̃ & ciuiliter pōt accuſare. vt l. 1. C. eo. ti. quia ea inſtituta, & reo cōuicto, pōt & poſtea criminalē intētare. ut eſt tex. & ibi doc. in d. l. 1. C. eo. & in hoc crimine tanqȝ publico, vt hic. & C. eo. tit. l. plagij criminis accuſatio. neceſſe eſt, vt accuſans ſe ſubſcribat ad pœnam talionis. ut l. legis Flauię.
1 C. eo. & † aduertas, q̃ poteſt replicari qȝ dñij, quia ſi ille ſeruus abductus, & ſubtractus, fuit ſubtrahentis, non pōt dici, q̃ dictū delictū fuit cōmiſſum, quia ad hoc, vt cōmittatur, requirit dolus. ut l. 3. §. 1. ff. de liber. homi. exhiben. & l. plagij. C. eo. ti. Sed a dolo quælibet leuis excuſatio, ſiue pſumptio excuſat. ut no. gl. in d. l. plagij. & eſt tex. in l. igitur. §. 1. ff. de liber. cau. igitur nō teneret, ſi nō feciſſet dolo, ſed prętēdens, qd ille ſeruus erat ſuus: & ſic pōt replicare, qȝoem dñij. ut eſt tex. in l. præſes, ꝑuinciæ.
2 C. eo. ti. ¶ † Quæro, quæ eſt ratio dñæ ioter plagiarium, & furē? & qūo vnum ab altero cognoſcam? dicit Bar. io l. 3. ff. eo. ti. ſm Azo. in ſumma huius tit. qoōd aut ſubducens habuit animum dño celandi, & ſic plagiarius. Aut ut ſibi habeat, & dr fur. & vide gl. & doc. in l. ſi abducta. C. de fur. ¶ Quæro, unde dicatur plagium? dic, ut ibi no. Sal. in rub. C. ad leg. Flauiam. de plagiar. ſed la-
3 tius ibi no. Sal. & ibi Cy. † & dr cōmitti plagiū nō ſolūm interceptione, ſed & ſolicitatione, vt l. non ſtatim. in prin. ff. ad l. Flaui. de plagia. vt no. Cy. Sal. & doc. io l. 1. C. eo. ti. Cui cōpetet accuſatio de hoc crimioe, dic, vt in d. l. plagij. C. eod. & quę cauſę excuſant ab iſto crimioe. vide l. aotep. cū ibi no. C. eo. quæ pœna imponitur, uid. l. pen. & ſi. cum ibi no. C. eo. ti.

SVMMARIVM.

1 *Honoris conſequendi cauſa an aliquid dare liceat.*
2 *Vectigal imponens quibus legibus teneatur.*

Sunt præterea. Summatus eſt iſte §. cum pręcedē. ¶ In gl. lex Iulia de ambitu. ibi, ut aliquem ſortiatur honorē. dic ſm Io. Fab. idem, ſi clā per preces. vt l. fin.
1 C. ad leg. Iul. repe. ¶ † No. ergo ex gl. a ꝯrio ſenſu, q̃ palàm licet dare pro honore conſequēdo. facit l. bene iure. ff. de doo. & l. 1. §. 2. ff. de pollici. & idē uult gl. in l. 1. ff. eo. ti. quod Bar. ibi intelligit verū pro honore cōſequendo ſine adminiſtratiooe, ut puta, q̃ aliquis efficiatur comes palatinus, uel nobiliteſ &c. Pro honore aūt cū adminiſtratione, nullo mō licet dare palàm, vel clā. ut in auct. ut iud. ſine quoquo ſuff. per totum. ¶ In ea. ibi, nō in ciuitate Romana. nā ibi ceſſat &c. No. q̃ Romæ, & ſic in curia Papę ceſſat lex, & ſic ſimonia in Papa, q̃a eſt ſanctus ſanctorū, verè ceſſat. ſed in curialibus, Io. And. vult q̃ eſſet verū, ut & ſentit Bar. in l. 1. ff. eo. quia ſi das aliquid Papæ pro officio, vel beneficio cōſequēdo, non eſt ſimonia, ſecus ſi dares alijs curialibus, vel alijs, q̃ ſunt alligati Principi, vel Papę, vt ibi pro officio cōſequendo faueant. Ita dicit Sal. in rub. C. ad leg. Iul. de ambitu. ¶ In ea. ibi, quia palàm poteſt. dicit Io. Fab. q̃ hoc non eſt verū. ut l. in eos. ff. de iure. & in auct. ut iudi. ſine quoquo ſuff. per totum. & ff. de munerib. & hon. l. æſtimationem. tu autem dic, pro honore ſine adminiſtratione cōſequendo, aut cum adminiſtratione, ut dixi ſupra, ſm Bar. ¶ In ea. ibi, ingreditur domum iudicis.

eis.dic ſm Ioan Fab.inuito iudiec, vel cuſtnde, vt ff.de mun.&
hon.l.ſi quis domũ. vel dic ſm Bar.in l. 1.in fi.ff.eo.ti.qñ ſtudio-
ſe, vel malitioſe intrat domũ iudicis,& cum eo captat beneuo-
lentiam,& amicitiam, vt ei in ſuis cauſis faueat. quod no.con-
tra aduocatos,& procuratores,& ciues Ferrariæ, qui quotidie
ſunt in camera iudicis, vt ipſum propitium ſibi faciant, quoniã
mos boni aduocati eſt publicè allegare,& poſtea permittere iu
1 dici, q ius facere poſsit. ¶† In ea.ibi,inſtituit nouum vectigal.
Dic, aut inſtituit nouum vectigal, & non exegit,& tenetur hac
lege,& cõſtitutionibus principũ, vt l.fi. C.noua vectigalia im-
po.non poſſ.ſi autem impoſuit, & etiam exegit, & tunc etiã te-
netur lege Iulia reputandarum. Ita dicit Bart.in glo.in l.1.§.fin.
ff.eod.¶ In eadem ibi, quãdo, ſcilicet bis idem officium.dic, niſi
in caſu, in quo alij non repetiantur idonei. vt l.honore.§. fina.
ff.de muneribus & honorib. Tu verò de hoc, an proprio motu
principis, vel alterius inferioris a principe, vel alio mõ remo-
tus ab officio, vel culpa, vel quia finitum ſit tempus officij, vel
alio modo, an idem poſsit promoueri, vel reformari, vide latè
Sal.in l.1. C.ad legem Iuliã de ambitu.dic omnino, vt ibi. Quot
modis dicatur committi hoc crimen.gloſſ.in rubr. ff. eod. dicis
tribus modis. Sed additur quartus modus. in l. 1. C.eod.tit. dic,
vt per Sal.ibi in rub. Et ſi amicus, vel coniunctus pro me det po
cuniam, vt conſequar aliquod officium me inſcio, in iſtam le-
gem non incido, ſed bene poſſum priuari dicto officio, tanquã
per ſimoniam conceſſo. vt ff.quod vi aut clam.l.competit.ad fi.
ſm Ang.in l.1.C.eo.ti. vide tamen ibi Cyn. & Bar.in l.Barbar.ff.
de off.præto.& Io.And.in c.tua.de ætate. & Io.And.in c.cupien
tes.in ver.poſt attentatam.de electione, & electi poteſtate.in 6.
vbi dicunt, quòd licet a principio petere quis officium non
poſsit, tamen electus poteſt petere confirmationem, quod no.

S V M M A R I V M.

1 *Repetundarum pœna, & quos teneat.*
2 *Iudex quando ſit ſyndicandus.*

In textu, ibi, lex Iulia repetũdarũ.

¶ In gl.repe tũdarũ. ibi,
iudex per pecuniã facit aliquid. Dic, quòd tali caſu diceretũ ſnia
venalis, & non valeret ipſo iure, vt l.venales. C.qñ prouocare
non eſt neceſſe.etiam ſi ferret iuſtam,& æquiſsimam ſententiã,
quia debebat facere iuſtitiã gratis. vt l.2.in fi.cũ gl.ff.de cõd.ob
turp.cau.& ibi Bar.& doc. & no.in d.l.venales. ¶ In ea.ibi, qua-
propter &c. dic idẽ, no.gl.in l.lex Iulia.§. 1.ff.eo. Sed Guil.dicit
ibi, quòd in eſculentis hodie non ſit corruptio. Sed Bar.dicit, q
hoc hodie eſt determinatum in c.ſtatutum. de reſcri.in 6.vbi in
1 effectu hr̃. ¶† In ea.ibi, eſt ciuilis in quadruplum. dic cuius me-
dietas ſiſco,& alia medietas parti applicar̃, vt ibi hr̃. Et aduer-
tas, q iſta actio daũ ꝯ hr̃dẽ, ẽt ſi nihil ad hr̃dẽ peruenerit, vt eſt
caſus in l.1.ff.ad leg.Iul.repetundarũ.& ſic eſt ſpeciale ꝯ regulã
2 l.1.ff.de priuatis delic. ¶ Scd̃ò aduertas, † q iudex de geſtis in of-
ficio intra ſexaginta dies pōt in ſyndicatu prouinciæ, quã admi
niſtrauit conueniri, vt l. 1. C.vt tam ciuilis, q̃ crimin. vt ibi per
a gl.& doc. ſed de geſtis indebitis, & robariis, & barratariis,[a] in
perſona propria poteſt perpetuò conueniri. vt l.1.& ibi Bar.ff.
ad leg.Iul.repetundarum, quod tene menti cõtra ribaldos, bar-
ratarios,& officiales. quod eſt uerum ſecundum Ang.in l.iube-
mus.C.eo.ti.niſi fuerit abſolutus in ſyndicatu, quia tunc poſſet
opponere exceptionẽ rei iudicatæ. vt l. ſenatus.ff.de accuſa. et
l.ſi quis cũ totum.in prin. & quod ibi Bal.Bar.& Ange.ff.de ex-
cep.rei iud. Et ẽt ſcias, quòd principalis officialis non ſolũ te-
netur in ſyndicatu de male geſtis per ſe, ſed etiam de male ge-
ſtis, furtis, & barratariis ſuorum officialiũ, & bernariorum, vt
d.l.1.no.Bar.facit l. & comites.eo.titu. veruntamen principalis
officialis, qui tenetur ex culpa, & delicto alterius, exhibendo
delinquentem, liberatus eſt. Ita dicit Bar.in d.l.1.allegat.l.cum
exhibuiſſent.& ibi vide Bar.& doc.ff.de pub. Tu dic ſecundum
Ange.in l.2. C.ad leg.Iul.repetun. q hoc eſt verum, niſi forma
ſuæ electionis repugnaret, vt quia diceret, q ꝓ ſuis officialib.
iudicatũ ſolueret. quod not. Tu materiam ſyndicatus vide latè
per Bal.in l.obſeruare.§.proficiſci.ff.de off.procon.& leg.& in
quibuſdam additionibus ad Bal.factis per Ang.de Peru.& vide
tex.& ibi doc.& Ang.in l.ſi filiusfa.ff.de iud.& l.ex maleficiis.§.
ſi iudex.& ibi Ang.ff.de act.& obl.& tex.& gl.& Bar.in l.fi.ff.de
var. & extraord.cogn.l.pen. & ibi doct. C.de pact. & l.fi.& ibi
gl.& doc.C.de pœna iudi.qui male iudi. & ibi Bar.Bal. & Saly,
& Bar.in ſua diſputa. Iudex, qui per imperitiã malè iudicauit.
& ĩ.de obli.quæ ex quaſi delic. naſcun.in prin.& ibi aliquid di-
xi. Et aduertas, q licèt maximus magiſtratus non poſsit conue-
niri durante officio.l.nec magiſtratibus.ff.de iniur.& l.pars lite
rarum.ff.de iud. tamen durante officio poteſt conueniri de fur-
tis, barratariis,& extorſionibus, vt l.iubemus. C.eo.tit. Ita dicit
ibi Ang. quod eſt no.

A D D I T I O.

a Et barratariis. De iſtis barratariis, vide quod no.Cy.in l.ſi qui.C.de poſtul.&
ibi eſt tex.q lucrũ nõ eſt præferẽdũ famæ, immo fama, & honor ſemper de-
bet præferri lucro.l.Iul.ff.ſi quis omiſſ.cau.teſt. vide Pau.de Caſt.cõſ.ſuo 150.

S V M M A R I V M.

1 *Frumentum vendere non niſi ex cauſa quis eſt cogendus.*

In textu, de annona.

¶ In glo.annona. ibi, vt annona carior ſit, intelligas ſm Io.Fab.
1 q † non cogat nec cogere poteſt, vt diuites vendant frumentũ,
ſi non volunt. vt l. nec emere. C.de iure delib. ſed punitur qui
emit, vt carius reuendat poſtea aliis. vt no.glo.in l.annonam.ff.
de extraor.cri.niſi neceſsitas famis vrgeret, quia tunc poteſt co
gere habentes, vt vendant. vt l.fi. §.item & epiſcopi. ff.de mun.
& hon.l.2.C.de epiſ.aud. ſm Io. Fab. Tu ẽt dicas, q caſu, quo
poteſt cogere ad vendendum, non poteſt cogere, vt vẽdant pre
tio iniuſto, ſed iuſto pretio ſic. vt l.1.§.cura carnis. & ibi doc.ff.
de off.præfe.vrb. Item dicit Bart.in l. 1. ff.ad leg.Iul.de anno. Ita
ẽt dicit gl.& Bar.in d.l.annonã. Vnũ tene menti ꝯ iſtos, qui va-
dũt præcantãdo frumentũ, vt putà, vadunt in plateã,& offerũt
de frumẽto plus debito, vt alij carius emãt, vel in dãnũ alterius
offerũt plus de vno fundo, quã valeat. Ita dicit Bar.ꝑ illũ tex.in
l.2.§.ſi qs.ff.de crimi. ſtell. qui extra ordinẽ poſſunt puniri &c.

S V M M A R I V M.

1 *Officiales qui teneantur pœna legis Iuliæ de reſiduis.*
2 *Collectores collectarum pecunias pro doctorum ſtipendijs exactas in alium vſum conuertentes qua pœna teneantur.*

In textu, de reſiduis.

¶ In gl. de reſiduis.ibi. ff.eo.l.1.
2.& 3.§.1.No.q in iſtam legem
1 incidunt † officiales, ſiue camerarij, qui habent ex adminiſtra-
tione publicas pecunias, & finito officio aliquid retinent, quia
tenent iſta lege,& pœna, vt ſequitur in gl. Aduertas etiã, q iſta
pœna, & lege tenentur officiales, qui habent vnam collectam
impoſitã in cõmuni deſtinatã pro vſu, & neceſsitate commu-
nis, & ipſi conuertunt dictam pecuniam in alium vſum, etiam
ſi eſſet pro neceſsitate communis, tamen incidunt in iſtam le-
gem, vt eſt caſus in l.2. ff.ad leg. Iul. pecul. Quod nota contra
2 iſtos collectores collectarum † pro ſtipendiis doctorum, q nõ
poſſunt dictam pecuniam in alium vſum, ẽt pro neceſsitate cõ-
munis conuertere,& cõuertendo tenentur hac l. quod no.&c.

Sit benedictus Deus.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP
QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.

Omnes ſunt Quaterniones, præter Z Z, Terniones.

[illegible]

EX ANGELI A GAMBILIONIBVS DE ARETIO IVRISCONSVLTI CLARISS.

Lectura in quatuor Lib. Inſtitutionum,

OMNIA SPARSIM DICTA MIRO ORDINE completens, cæteriſq; locupletior, ad vtriuſque iuris profeſſorum vtilitatem editus.

De litera A.

ABBAS maior poteſt agere pro rebus capellarum ſibi ſubiectarũ. in §.ſacræ res. de rer.diui.numero 7 folio 62
Abbas quando pro monacho teneatur. in rub.quod cum eo &c.nu.2 285
Abbas ſi iubeat contrahi cum monacho, an locum habeat actio quod cum eo. in §.ſi igitur.nu.4 285
¶ Abbreuiatura notarii non valet niſi poſtea quod in ea ſcriptũ eſt per notarium partibus præſentibus & intelligentibus legatur.in §.emptio.nu 5 177
¶ Abeſſe cauſa reipublicæ, vel eſſe de proximo abſentaturus paria ſunt.in §.item qui reipublicæ.nu.1 54
¶ Abigeos quis dicatur, & qualiter eo crimine teneatur.in §.10 pecudum. nu.2 69
¶ Abortiuus an rumpat teſtamentum. in §.poſthumi.nu.8 94
¶ Abſens non poteſt dari in curatorem.in §.maſculi.nu.9 50
Abſens & ignorans an poſſit dari curator.in §. idem reſcripſerunt.nu.5 57
Abſens qñ ſit abſoluendus.in rub.de exceptioni.nu.37 298
Abſentes qui in præſcriptionibus accipiantur. in §. iure ciuili. num.17 76
¶ Abſentaturus a ciuitate de proximo, an habeat vacationem a tutela.in §. item qui reipublicæ.nu.1 54
¶ Abſentia cauſa reipublicæ an præſtet vacationem a tutela iã ſuſcepta.in §.& qui poteſtatem. nu.1 54
Abſentiam excuſantes, eorumq́; officium, quale ſit. in §. prę terea.de excep.nu.62.& 63 350
¶ Abſolutio quando exprimenda, aut tacita ſufficiat. in §. quia tamen.nu.4 193
Abſolutionem ab excommunicatione petens, an videatur fateri ſe excommunicatum.in §.cum autem. nu.5 22
¶ Abſolutoria lata in principali an obſtet in acceſſorio producto in rerum natura ante litem conteſtatam. in §. item ſi.numero 57 331
Abſolutoria a principali an pariat exceptionem rei iudicatæ in productis poſt litem conteſtatam. ibi.nu.58 eod.
Abſolutoria lata pro filio an proſit etiam patri. ibidem. numero 63 332
Abſolutoria expenſarum an porrigatur ad expenſas debitas ratione promiſſionis. in §.hæc autem omnia.nu.4 358
¶ Abſtinendi beneficium competit ipſo iure in ſui fauorem, nec opus eſt interpretatione.in §.ſui autem. nu.4 137
¶ Accedere quis non tenetur ad locum non tutum, licèt habeat ſaluum conductum.in § nouiſſime.nu.1 60
¶ Aceptilatio vim ſolutionis habet, & idem eſt in iuramento. in §.item per acceptilationem.nu.1 188
Acceptilatio an & quando valida ſit.ibi.nu.2 eod.
Acceptilatio generalis an generaliter porrigatur. ibidem.numero 5 eod.
Acceptilationis quæ ſit natura.ibid.nu.7 eod.
Acceptilatione an & quando ſit vtendum.ibi.nu.8 eod.
¶ Acceſſio an fiat domini ſicut fundo per alluuionem.in §.præterea.nu.2 65
Acceſſio non pręfertur, licet ſit ornatior principali.in §.ſi tamẽ. in princ. 63
Acceſſio an & qualiter detur.in §.diutina.nu.2 78
Acceſſione cum re poſſidentur.in §.inſula.nu.4 65
Acceſſiones an veniant officio iudicis, an iure actionis. in §.actionum autem.nu.9 246
¶ Acceſſoria quando veniant in eadem inſtantia. in §. actio autem.nu.20 101
Acceſſoria quando ſint permiſſa.in §.in perſonam. nu.11 214
Accipiens emphyteuſim pro ſe & filiis, ipſe vocatur, & ipſo exiſtente, nunquam vocantur eius filii.in §.ſi nemo.nu 5 141
¶ Acclamatio uel denuntiatio quando fieri debeat, vt periculum euitari poſſit.in §.item ſi putator.num.2 195
¶ Accuſans in cauſa ſuſpecti tutoris an teneatur ſe inſcribere. in §.ſciendum.nu.1 57
Accuſans poteſt in eadem ſentẽtia condemnari de calumnia, in qua tutor abſoluitur.ibi.nu.5 58
¶ Accuſatio cõtra ſeruum qualiter formari debeat.in §.ſeruus. nume.5 44
Accuſatio maioris partis bonorum an cauſet inimicitiam capitalem.in §.item propter litem.nu.3 54
Accuſatio de ſuſpecto tutore an ſit publica vel priuata. in §. conſequens.nu.1 58
Accuſatio differt ab actione, in rub.de publ. iud.nu.1 363
¶ Acquiſita per ſeruum ex illicito quæſtu an quærantur domino.in §.in poteſtate.nu.1 26
Acquiſitum ex vſuris per filium patri non quæritur.in §. igitur.nu.4.fo.285.& in §.item vobis.nu.9 83
Acquiſitum per filium ex vſuris non eſt fratribus conferendũ. in d.§.item uobis.nu 9 83
¶ Acta per iudicem ex falſa cauſa reuocantur. in §. ſemel. numero 2 25
Acta iudicii quando præſumantur ſolemniter interueniſſe. in §.in ſtipulationibus.nu.6.& 7 174
¶ Actiones arbitrariæ quæ, & cur ſic dicantur. in §. præterea. nu.2.4.6.& 8.fo.266.& nu.56.& 59 270.& 271
Actiones arbitrariæ quot ſint.ibi.nu.5 266
¶ Actio ciuilis quæ ſit.in §.ſed iſtæ.nu.1 207
Actio & obligatio ciuilis & naturalis per pactum nudum de non petendo indiſtinctè, tollitur in maleficiis ipſo iure. in §. pręterea.nu.13 318
Actiones uel remedia deſcendentia ex prouiſionibus Marchionum, Epiſcoporum, legatorum, & aliorum dominorum, an ſint ciuilia uel prætoria.in §.ſed iſte quidem.nu.6 207
¶ Actio directa quæ dicatur.in §.animalium.nu.1 288
Actio directa an & quando in ſocietate detur ab utraq; parte, uel uni directa & alii contraria.in §. ſocius.nu.1 182
Actiones directæ quæ competebãt defuncto, penès quem ſint. §.quos autem.nu.2 152
¶ Actio ad exhibẽdum quotuplex ſit.in §.præterea.nu.10 266
Actio ad exhibendum cui competat.ibi.nu.11 eo.
Actio ad exhibendum contra quem detur.ibi.nu.12 eod.
Actio perſonalis qualiter legatario competat, cùm ipſe ſit dominus.in §.legatum itaq;.nu.13 124
¶ Actio de in rẽ uerſo qñ ſit neceſſaria.in §.pręterea.nu.2. 286
Actio de in rem uerſo, & actio de peculio, an ſint eędem actiones.ibid.nu.3 eod.

Actio legis Aquiliæ qualis ſit, & vnde naſcatur, & vnde dicatur, & per quibus detur. in §. damni. nu. 1 194
Actio legis Aquiliæ competit legatario. ibid. nu. 6 eod.
Actio legis Aquiliæ in quo differat ab actione iniuriarum. in §. iniuria. nu. 6 eod.
Actio legis Aquiliæ cui creſcat. in §. his autem. nu. 2 195
Actio legis Aquiliæ quotuplex, & quãdo detur. in §. Cæterùm. num 3 eod.
Actio legis Aquiliæ duo capita habere cenſetur. in §. ex maleficiis. nu. 22 230
Actione Aquiliæ quot modis agatur. ibid. nu. 23 eod.
¶ Actio noxalis, vnde dicta in §. præterea. nu. 19 267
Actio noxalis vnde ortum habeat. ibid. nu. 20 eod.
Actio noxalis contra quem detur. ibid. nu. 21 eod.
Actio noxalis qualis ſit. ibid. nu. 22 eod.
Actio noxalis locus & tempus. in §. omnis autem. nu. 2 287
Actio quadrup. duplex. in §. animalium. nu. 4 288
¶ Actio furti in modico datur, non autem actio de dolo. in §. gallinarum. nu. 2 64
Actio furti, & actio vi bonorum raptorum differunt. in §. damni. nu. 4 194
Actio furti manifeſti non datur contra præſtantem opem furi. in §. interdum. nu. 2 292
Actiones quæ & quibus dentur contra fures. in §. furti actio. numero 1 193
Actio quæ contra raptorem detur. in §. qui vires. nu. 2 eod.
Actio vi bo. rap. qualis ſit. in §. ſanè. nu. 2 194
¶ Actio ſerui corrupti quibus competat. in §. in duplum. num. 1. & 3 237
Actio albi corrupti eſt annalis. in §. pœnales. nu. 38 224
¶ Actio vt contra eximentem competat, quæ requirantur. ibid. num. 35 eod.
Actio rerum amotarum conſtante matrimonio non competit contra vxorem. in §. ſic itaq; nu. 24 228
¶ Actio iniuriarum honoraria dicitur. in §. pœna autem. numero 1 196
Actione iniuriarum an agere poſſit abbas pro monacho, & epiſcopus pro clerico, ciuitas pro ciue, aut dominus pro feudatario. in §. ſeruis autem. nu. 6 197
¶ Actio de calumniatoribus quando locũ habeat. in §. quadrupli. nu. 17 241
¶ Actio non num pec. cui detur. in § idem iuris. nu. 7 309
¶ Actio quæ competat creditori ex mutuo confeſſato. ibidem. num 12 310
¶ Actioni vſurarum quanto tempore præſcribatur. in § fuerat. num. 21 258
Actione de dote nouata, an in actione nouante intelligãtur repetita priuilegia & actiones nouatæ. ibid. nu 49 260
¶ Actio contraria quando tutori competat. in §. tutores. numero 1 186
Actio pro tutela competit contra tutorem etiam ante finitam tutelam. ibid. nu. 3 eod.
¶ Actio ex teſtamento an ſit bonæ fidei. in §. actionum autem. num. 2 246
Actio petitionis hæreditatis contra quem cõpetat. ibid. nu. 145. fo. 156. & nu. 148 eod.
Actiones quæ competant pro fideicommiſſo habendo. in §. pro complemento. nu. 10 106
Actiones acquiſitę per hæredem, non tranſeunt in fideicommiſſarium niſi cedantur. in §. reſtituta. nu. 2 133
¶ Actio an & quæ naſcatur ex iuramento. in §. item ſi quis. nu. 6. 7. & 8. fol. 221. & nu. 9. 11. & 13 eod.
¶ Actio quæ acquiratur per ſtipulationem factam per notariũ. in §. cum autem. nu. 10 33
Actio ex ſtipulatu ad incertum quot modis practicetur. in §. omnes autem. nu. 16 237
Actio ex ſtipulatu ficta vel præſumpta an ſit vtilis vel directa. in §. fuerat. nu. 8 257
Actio ex ſtipulatu pro dote eſt bonæ fidei, quando mulieri ſine viro competit, alias ſecus. ibid. nu. 10 eod.
¶ Actio repetũdarum in quem & ad quid detur. in §. hoc loco. num. 5 291
¶ Actio de tigno iniuncto an detur in duplum contra habentẽ ædificatum. in §. cum in ſuo. nu. 7 66
¶ Actio ædilitia in quibus locum habeat. in §. prætorum. numero 3 17
¶ Actiones mixtæ quæ, & quare mixtæ dicantur. in §. quædam actiones. nu. 1. & 5 233
¶ Actio quid ſit, & vnde ortum habet. in §. nunc tranſeamus. numero 2. fol. 155. & in §. actio autẽ. nu. 2. fol. 200. & in §. ſi ſeruus. nu. 2 287
Actio & cauſa an idem ſint. in d. §. actio. nu. 1 200
Actio an ſit ius vel factum. ibid. nu. 21 201
Actio qualiter ſpectanda. in §. his autem. nu. 4 195
Actio & iudicis officium an ſint idem. in §. actio autem. numero 5 200
Actio verbum ad varia refertur. in §. ſequitur. nu. 1 300
Actionis diffinitio qualiter accipienda. in §. actio autem. numero 17 201
Actio nulla datur vltra quadruplum eius ad quod competit. in §. omnes autem. nu. 2 235
Actionis ſtatutariæ tempora quæ ſint. in §. ius autem ciuile. numero 18 11
Actione qua agatur ad quartam debitam per patrem arrogantem filio arrogato. in §. cum autem. nu. 16 34
Actiones an quærantur per procuratorem. in §. ex iis itaque. num. 4 84
Actiones actiuè & paſſiuè in quem tranſeant. in §. ſed quia hæredes. nu. 2 133
Actiones & iura an dicantur mobilia vel immobilia. in §. omnis res. nu. 2 165
Actiones qualiter intententur. §. nunc autem. nu. 1 289
Actiones quæ ſint perpetuæ, & quæ anno durant. in §. hoc loco. nu. 1. 2. 7. & 8 291
Actiones quæ ſe inuicem tollant. in §. cum in ſuo. nu. 8 66
Actiones concurrentes quando & qualiter adinuicẽ ſe tollant. in §. animalium. nu. 12 288
Actionum diuiſiones quot ſint. in §. ſupereſt. nu. 1 200
¶ Actor datur pupillo ex cauſis, quæ in datione exprimi debẽt. in §. quod ſi tutor. nu. 1. & 4 51
Actor tutoris an teneatur cauere de rato. in §. quòd ſi tutor. numero 5 51
Actor tutoris an teneatur cauere de rato. ibi. nu. 5. fol. eod. & in § præterea. nu. 54 349
Actor pupilli quomodo cauet ratum habiturum. in d. §. quod ſi tutor. nu 6 51
Actor pupilli an teneatur ad confectionem inuentarii. ibid numero 8 eod.
Actor an debeat ire ad domum rei, an reus ad domum actoris, quando ſolutionis locus non eſt deſtinatus. in §. præterea. num. 51 270
Actor plus petens coram uno iudice, an pro pœna plus petẽtis, poſſit coram alio iudice conueniri. in §. ſi quis agens. numero 13 275
Actor cui debetur homo in genere, an dicatur plus petere, petendo hominem mediocrem in genere ſibi dare oportere. in §. præterea. nu. 2 276
Actor miſſus in poſſeſſionem bonorum ſui debitoris, poteſt vltra hoc ipſum capi facere. in §. cum eo quoq; nu. 23 284
Actor an moram purget poſt terminum. in rub. de except. numero 30 297
Actor an poſſit replicando allegare contraria. in §. idem iuris. num. 28 312
Actor ſi agit ex confeſſione cautionali, & in proceſſu cauſæ nõ ſolùm probatur confeſſio, ſed etiam numeratio, an reus ſit cõdemnandus. ibid. nu. 63 316
Actor quis videatur & quis reus, in interdicto uti poſſidetis. in §. tertia diuiſio. nu. 1 357
Actor poteſt hodie agere interdicto vel actione in factum loco interdicti. in §. ſequitur. nu. 1 353
Actoris perſona magis inſpicitur quam rei ad cognoſcendum vtrum remedium ſit ciuile vel prætorium. in §. ſed iſtæ. numero 4 207
Actori an detur terminus ad deliberandum ſuper exceptionibus propoſitis per reum. in rub. de excep. nu. 51 299
Actore non probante quomodo reo ſit prouidendum. in §. omnium autem actionum. nu. 35 205
¶ Actus iudiciarius an requiratur ad inducendam conſuetudinem. in §. ex non ſcripto. nu. 13 18
Actus etiam pius contra legem non ualet. in §. non tamen. numero 1 23
Actus voluntariæ iuriſdictionis poſſunt per iudicem non ſedentem pro tribunali expediri, ſecus ſi ſint contentioſæ. in §. ſerui. num. 1 23
Actus volũtariæ iuriſdictionis, qui dicantur. in §. appellantur. num. 30 334
Actus quando requirit alicuius conſenſum, qui citari debeant. in §. minorem. nu. 7 34
Actus geſtus cum pupillo ratihabitione tutoris non confirmatur. in §. tutor autem. nu. 1 48
Actus ad quem quis citatus eſt, hora citationis fieri debet, aliàs nullus eſt. in §. omnis ſtipulatio. nu. 10 159

Actus ad quē quis citatur, ſi aliter fiat vel in qualitate vel ſubſtantia quàm in citatione fuerit expreſſum, an valeat. ibi. numero 11 eod.
Actum ex toto nullum non validat ratihabitio. in §. item vobis. nu. 6. 83
Cætera vide infra in ver. Tutoris auctoritas.
¶ Addens aliquid & detrahens, in cæteris videtur approbare. in §. ſed & ſi quis. nu. 3 89
¶ Adæquatio quomodo accipienda. in §. legatum itaque. numero 18 124
¶ Adeundi facultas an ſpacio triginta annorum præſcribatur. in §. cum igitur. nu. 5 153
Adiectio inſtantis temporis an actionem impediat. in §. omnis ſtipulatio. nu. 8 159
¶ Adiens coactus perdit rem ſibi relictam. in §. ſi quis vna. numero 2 134
¶ Adire hæreditatem a quibus hæres cogatur. in §. nihil autem. num. 1 eod.
Adire qui poterat de iure ciuili, petendo bon. poſſeſſionem, an videatur hæres de iure ciuili vel prætorio. in §. quos autem. num. 3. & 4 152
Aditio coacta an valeat. in §. alienus quoq;. nu. 5 97
Aditio hæreditatis an per procuratorem fieri poſſit. in §. item extraneus. nu. 8 123
Aditio vel repudiatio quomodo arguatur. in §. hoc reſcripto. num. 2 155
Aditio hæreditatis fictè retrotrahitur. in §. ſeruus. nu. 5 163
¶ Adiudicandi locus & forma. in §. ſi familiæ. numero primo & tertio. 362
¶ Adiuuari an impune poſſit qui offenditur. in §. furtum. numero 10 190
¶ Adminiſtrationem liberam habens an donare poſſit. in §. contra autem. nu. 3 81
¶ Adoptari non poſſunt qui ſunt ſui iuris ſine principis auctoritate. in §. adoptio. nu. 1 33
Adoptatus finita adoptione, poteſt in vxorem ducere matrem patris adoptantis, & ſimiliter ſororem adoptiuam. in §. ergo non omnes. nu. 2 28
Adoptati a liberto in filios, eo mortuo ab inteſtato, ſuccedunt vt ſui, excluſo patrono. in § ſed ea omnia. nu. 8 141
Adoptati vel arrogati an, & quomodo, & in quo ſuccedant. in §. ſed ea omnia. nu. 5. & 7 eod.
Adoptati vel arrogati quando collateralibus ſuccedāt. in §. eos etiam. nu. 1 147
¶ Adoptio qoid ſit. in §. adoptio. nu. 2 33
Adoptio emancipatione tollitur. in §. ergo non omnes. numero 1 28
Adoptio facit coniunctionem legalē tantummodo inter illum qui adoptat & adoptatum. in §. eius verò. nu. 1 29
Adoptio quos attinere faciat. §. duorum. nu. 6 eod.
Adoptio requirit ſcripturam, & coram iudice fieri debet. in §. ſed & ſi pater. nu. 1 37
Adoptio an noceat vt non poſſint parentes impugnare teſtamētum. in §. atqui. nu. 2 140
Adoptio quando morte ſoluatur. in §. eos etiam. nu. 2 147
Adoptio per adoptantis mortem naturalem non ſoluitur. in §. hoc loco. nu. 3 148
Adoptiuus filius an ſit alēdus a patre adoptiuo. in §. ſed ea omnia. num. 2 140
Adoptiui qui & quomodo ſuccedant. in §. hoc loco. nu. 2 147
Adoptiui an poſſint inter ſe nubere. in §. inter eas. nu. 4 29
Adoptiui & naturales differunt. in §. fratris. nu. 2 eod.
¶ Adoptiuus pater eſt reuerendus. in §. ſed hodie. nu. 1 33
Adoptiuus an patri & auo ſuccedat. ibid. nu. 2 eod.
¶ Adſcriptitius & cenſitus ſunt homines liberi. in §. ſumma. numero 6 20
Adſcriptitius quis dicatur, & quis cenſitus. ibi. nu. 7 eod.
Adſcriptitius liber præſcribitur. in §. ſed aliquando. nu. 1 76
Adſcriptitii & cenſiti teſtamētum facere poſſunt. in §. eius qui. num. 10 92
¶ Aduentitiū an ſit quod lucratur filiusfamilias ex vxore prædecedente in matrimonio, & veniat fratribus conferendū. in §. igitur. nu 8. & 9 83
Aduentitia bona quando ſint præſcriptibilia. in §. res fiſci. numero 6 77
Aduentitiorum proprietas an quæratur filio. in §. igitur. numero 7 83
¶ Adulterium quomodo puniatur. in §. item lex Iulia, de adulteriis. nu. 1 364
¶ Adultus quæ & quomodo alienare poſſit. in §. nunc admonendi. nu. 4 81
¶ Aduocatus qui per imprudentiam cauſam perdit, tenetur ad damna parti. in §. cum ergo. nu. 4 25
Aduocatus vel procurator an ad teſtimonium admittatur. in §. pater necnon. nu. 16 87
Aduocatus iura clientis oſtendens. vide in ver. Procurator.
Aduocatus ætate minor. vide Minor alicuius.
Aduocatus pro uno ex legatariis, pro ſe querelam amittit. in §. ſi tutor. nu. 1 120
Aduocatus qui cauſæ ceptæ non vult patrocinium præſtare, an ad intereſſe teneatur. in §. præterea ſi medicus. nu. 1 195
Aduocatus an procurator eſſe poſſit. in §. præterea. nu. 9 340
Aedificans. vide Edificans.
Aeſtimatio, require Eſtimatio.
Aetas, perquiras Etas.
¶ Affectus non ſecuto effectu punitur. in §. ſed & ſi credat. numero 2 191
Affectus quando ſit punibilis. in §. item lex Cornelia. numero 1 364
¶ Affinitas quid ſit. in §. affinitatis. nu. 4 30
Affinitas contrahitur etiam per inceſtuoſum coitum, quò ad matrimonium prohibendum. ibi. nu. 3 eod.
Affinitas an proprie dicatur inter ſponſos. ibi. nu. 5 eod.
Affinitas quando duret, & quando finiatur. in §. ſocrum. numero 3 eod.
Affinitas non contrahitur per ſponſalia ſola, ſed per matrimonium. in §. ſi vxor. nu. 4 eod.
¶ Affixa in loco publico delens qualiter ſit puniendus. in §. penales quoq;. nu. 1 222
¶ Agens rei vendicatione an cogatur in libello exprimere cauſam quare eſt dominus. in §. omnium autem. nu. 36 205
Agens ſiue reali, ſiue perſonali in dubio ſemper videtur intentare omne ius ſuum. ibi. nu. 37 eod.
Agens publiciana debet habere rem ex titulo, & titulum allegare tenetur. in §. ſed iſtæ. nu. 24. & 25 208
Agens publiciana & ſuccumbens an in cauſis non expreſſis ſibi ſuccumbet. ibi. nu. 37 eod.
Agens publiciana quid neceſſariò probare & deducere debeat. ibi. nu. 45 209
Agens publiciana an ſui auctoris probare teneatur poſſeſſionē. ibi. nu. 47 eo.
Agens finium regundorum an debeat in libello probare ſe dominum. in §. quædam actiones. nu. 21 235
Agens interdicto vnde vi quid debeat deducere & probare. in § quadrupli. nu. 41 242
Agens ad dotem ex vera ſtipulatione, licèt illam non probet, tamen victoriam conſequitur. in §. fuerat. nu. 3 257
Agens contra eum qui promiſit ſoluere decem in vino, pro pretio quod valet, & non ſoluit, an dicatur plus petere, ſi decē tantum petit. in §. prætereà. nu. 3 276
Agens ſuo nomine an ſatiſdare cogatur. in §. ſed hodie. numero 1 289
Agens conditione ſine cauſa exceptionis non ſolutæ gabellæ, repellitur, nec de eadem contra excipientem poteſt replicare. in §. ſequitur. nu. 35 304
Agenti interdicto recuperandæ poſſeſſionis, exceptio dominii obiici non poteſt. in §. quadrupli. nu. 45 242
¶ Agi de euictione nunquam poteſt, niſi res iudicialiter fuerit euicta, & quid emptor facere debeat, vt de euictione regreſſum habeat. in §. actionum. nu. 49 249
¶ Agnatio an amittatur capitis diminutione. in §. ſed agnationis. nu. 4. & 8. fo. 42. & in §. ſciendum. nu. 3 146
Agnationis gradus qualiter computetur. in §. hactenus. numero 4 149
Agnatione ſublata cognatio durat. in §. ſed agnationis. numero 3 42
¶ Agnatus an quis ſit vel cognatus quomodo cognoſcatur. in §. quibus autem. nu. 11 eod.
Agnatus qui, & a quibus excludatur. in §. ſi nemo. nu. 4 141
Agnati quibus & cur præferuntur. in §. quibus autem. numero 2 41
Agnati qui dicantur, & qui cognati. ibi. nu. 3 eod.
Agnati an præferantur cognatis, in hæreditatibus agnatorum & tutelis. in §. ſed agnationis. nu. 2 42
Agnatorum qui, & quouſq; vetiti ſint contrahere matrimonium. in §. inter eas. nu. 2 29
Agreſſus. uide Inſultatus.
Alapa. Vide Percuſſio manu uacua. Pugni Percuſſio.
¶ Aliena res an & quando legari poſſit. in §. non ſolum. numero 3 124
Aliena an & quando poſſint fideicommitti. in §. libertas. numero 2 135

¶ Alienata

¶Alienata parte rei legatæ, an pars non alienata debeatur. in §. ſi rem ſuam.nu.2 126
¶Alienata an & quando ab alienante vendicari poſſint.in §.accidit.nu 7 81
¶Alienata in fraudem a primo creditore reuocantur. in §.item ſi quis in fraudem.nu.27 214
Alienata a patre in fraudem filii, vel econtrà, an poſſint reuocari.ibid.nu.31 eod.
¶Alienatio facta in fraudē variis modis probatur. in §. in fraudem. numero 1.fol.24.& §.item ſi quis in fraudem. numero tertio. 312
Alienatio facta per filium vel eius teſtamentum, quatenus valeat poſt patris captiuitatem, vel deportationem. in §. ſi ab hoſtibus.nu.6 36
Alienatio fundi dotalis vxore conſentiente a marito facta, an ipſius vxoris iuramento firmetur. in §.accidit. nu.9 81
Alienatio an aliquo modo prohiberi poſſit.in §.item ſi quis.numero 25 213
Alienationis prohibitio à teſtatore facta quādo valeat. in §. vel ſingulis.num.5 113
¶Alimenta an & quando ſoluto matrimonio vxori debeantur. in §.fuerat.nu. 17 258
Cætera vide infra in verb.Hæres. & in verb.Vxor. Legatum alimentorum.
¶Allegans caſum, probare debet. in §.creditor. nu.3 158
Allegans legem correctam an in falſum incidat. in §. in perſonam nu.1 216
Allegans ſe ſpoliatum vim allegare debet, vel violentiam, vel dolum aduerſarii.in §.quadrupli.nu.42 242
Allegans ſuum intereſſe in iudicio non auditur, niſi prius de ſuo intereſſe probet.ibid.nu.68 244
Alleganti rei ſuæ melioritatem probatio incumbit. in §. quod ſi frumentum.nu.3 66
¶Alluuio an & quibus competat. in §.præthereà.nu.9 65
Alluuio, vide Acceſſio.Trabes, & ligna.
¶Alternatiuarum quot ſpecies ſint.in §.huic autē.nu.2 275
¶Alteri paciſci vel ſtipulari ex quibus cauſis liceat.in §. ſi quis alii.num.2 165
¶Ambaſciator reipublicæ excuſatur a muneribus publicis, & idem eſt de proximo ituro, & de eius ſociis, & miniſtris. in §. item qui reipublicæ.nu.3 54
¶Amicus teſtis eſſe poteſt in teſtamento.in §.planè.nu.3. 89
Amicus an pro amico poſſit agere ſine mandato.in §.præthereà. num.69 350
Amici in eadem domo non habitantes, an a teſtimonio repellantur.in §.pater.nu.12 87
¶Anguſtia temporis an & quando vitiet. in §.loca. numero ſecundo. 161
¶Animal dimittens locum quo conſueuit ire, & redire, an poſſit per alium apprehendi, & fiat capientis.in §.patronum.numero 4 64
Animal quando noxæ cauſa dandum ſit. in §. animalium. numero 9 288
Animalia ſi ſine immiſtione depaſta ſunt glādes vel blada mea, an, & qua actione agere poſſim.ibid.nu.7 eod.
Cætera vide in ver. Reperiens animalia in ſuo.
¶Animus & factum facientis conſideratur.in §.in ſumma. numero 1 7
Animus per exteriora probatur.in §.pauonum.nu.6 64
Animus qualiter præſumatur.in §.ademptio.nu.6 131
Animus & quæ in conſcientia conſiſtunt declarantur per ſimplicem aſſertionem cum iuramento.in §.ſed iſtæ.nu.33 208
¶Annua relicta pauperi, in dubio intelliguntur ꝙ ad alimenta. in §.at ſi ita.nu.7 160
¶Annus quando dicatur completus vt tutela finiatur. in §. pupilli.nu.1 49
Annus quot dies habeat, & quot dies menſem conſtituant. in §.qui hoc anno.nu.3 171
Annorum Chriſti omiſſio vitiat inſtrumentum. in rub. proœmii.nu.3 4
¶Antecedenti conceſſo conceditur & conſequens.in §.idemq; iuris.nu.1 24
¶Appellans a ſententia nulla non videtur eam confirmare. in §.cum autem.nu.3 22
¶Appellare an poſſint a ſententia lata contra debitorem ii qui eius bona habent obligata, vel a ſententia lata contra vnum ex prædictis alii quorum intereſt poſſint appellare. in § idē iuris.nu.14 310
Appellari poteſt a ſtatuto condito in odium ſpecialis perſonæ. in §.ius autem ciuile.nu.20 11
Appellari an poſſit ab abſolutoria ab obſeruatione iudicii. in §. ſupereſt.num.4 292
Appellari an poſſit a taxatione expenſarum. in §.hæc autē omnia.nu.20.& 22 358
¶Appellatio non admittitur ab iniquitate ſtatuti generalis. in §.ius autem ciuile.nu.21 11
Appellatio poteſt die feriato fieri & interponi. in §.in petenda. num.1 153
¶Apponenti ſcalas ad feneſtras, ſeu ad domum alienam, cauſa ibi intrandi, quæ ſit imponenda pœna.in §. ſanctæ quoq; res. num 4 63
¶Apprehenſio quando in acquiſitione ſit neceſſaria. in §. item lapilli.no.2 64
¶Approbans an concedere dicatur.in §.omnium.nu.1 156
Aquam immundam proiiciens.vide Eiicientes.
¶Arbiter compromiſſarius non facit litem ſuam, etiam ſi negligat obſeruare iura in iudicando.in §.ſi iudex.nu.4 198
Arbiter & iudex in quibus æquiparentur, & in quibus differāt. in §.omnium autem.nu.3.& 5 202
Arbitri vel arbitratores qui eſſe poſſint, & quæ contra eorum perſonas obiiciantur.in §.præthereà.nu.19 344
¶Arbitramentum in eccleſia latum an valeat. in §. multis. numero 6 22
¶Arbitrator & amicabilis compoſitor malè iudicans, an faciat litem ſuam.in §.ſi iudex.nu.5 198
Arbitratoris poteſtas quanto tempore duret.in §. pretium. numero 6 177
Cætera vide ſuprà in ver. Arbiter. Libertas conceſſa arbitro.
¶Arbitrium quando præſentiam partis & citationem requirat. in §.pretium autem.nu.5 177
Arbitrium liberum, vide Liberum arbitrium.
¶Arbor quę radices in ſolo alieno emiſit, cuius ſit.in §.ſi Titius. nu.1.& an poſſit illis incidere.nu.3 67
¶Arguere a contractibus ad vltimas voluntates & econtra, & quando liceat. in §.lege.nu.1.& 4 25
Arguere an liceat ab etymologia vocabuli. in §. ſi ab hoſtibus. nu.3.fol.36.& in §.teſtamentum.nu.1 85
Arguere licèt de iudiciis ad vltimas voluntates negatiuè. in §. teſtes autem.nu.8 86
Argumentari de genere ad ſpeciem, vel econtra, an & quando liceat.in §.plebiſcitum. nu.2 16
Arguere licèt in reſcriptis a contrario ſenſu.in §. præthereà.numero 11 343
¶Arma & leges requirunt vigilantiam & prudentiā. in §. quorum.nu.2 46
Arma habens ad latus, vim faciens alicui ſine offenſione armorum, an dicatur vim feciſſe cum armis, vt lege Iulia de vi publica teneatur.in §.recuperandę.nu.4 356
Arma ſeu inſignia de leſ.vide Affixa.
Armorum appellatione quid contineatur.ibid. nu.3.fol.356. & in §.ex maleficiis.nu. 16 231
Armorum delatio malum animum denotat.ibi.nu.15 eod.
¶Armatus aſſiſtens maleficio an teneatur.ibid.nu.14 eod.
¶Arrharum reſtitutio, emptione non ſecuta, quo remedio petatur.in §.emptio.nu.6 176
Reliqua inuenies infra in ver. Exactio.
¶Arrogatio quando intelligatur perpetua. in §.ſed hæc. numero 2 151
Arrogatio an valeat ſi de omnibus cauſis non inquiritur. in §. cum autem.nu.5 33
Arrogatio poteſt per Principem delegari, & facta coram delegato principis habentur, ac ſi eſſent facta coram ipſo principe. in §.adoptio.nu.4.& 6 eod.
Arrogationis diffinitio. ibid.nu.3 eod.
¶Arrogator an arrogato ſubſtituere poſſit.in §.non ſolum. numero 2 112
Arrogator in quibus ſuccedat filio arrogato ab inteſtato. in §. mortuo.nu.1 154
Arrogator an teneatur ad debita arrogati, ante arrogationem contractam.in §.ſed ex diuerſo.nu.1.& 3 eod.
¶Arrogatus ſucceſſionem patris naturalis retinet.in §.eſt & alterius.nu.5 eod.
Arrogato qualiter per arrogatorem ſubſtitui poſſit.in §. ſed ex diuerſo.nu.2 eod.
Arrogato emancipato quę ſint reſtituenda. in §. cum autem. num.15 34
Cætera require ſupra in ver. Adoptati vel arrogati.
¶Artis principalia quæ ſint. in rub.de iuſt.& iu.nu.4 8
Arte magica vel incantatione vti non poteſt.in §.theſauros. numero 1 69
¶Articulus & probatio quæ præſumptiuè concludunt, qualiter admittantur.in §.ſi quis agens.nu.5 274

Articulus nouus quis dicatur. in §. appellantur. nu. 53 — 336
Articuli & probationes qualiter formentur in actione negotiorum geſtorum. in §. igitur cum quis. num. 8. fol. 186. & in §. actionum autem. nu. 68 — 250
Articuli quomodo formentur in exceptione non numeratæ pecuniæ. in §. idem iuris. nu. 72 — 317
Articulorum qui ſit admittendus. in §. ſed cum aliquis. nu. 6 — 86
Articulorum copia. vide Terminus ſi alicui.
¶ Aſcendentes qualiter ſuccedant deſcendentibus. in §. præferuntur. nu. 2. & 3. cum ſeq. — 144
¶ Aſſerenti inſtrumentum eſſe falſum, qualiter illud ſit edendum. in §. item verborum. nu. 9 — 168
¶ Aſſumens perſonam patris ſui, vt cum alio concurrat, vſq; ad quod tempus intelligatur. in §. multis. nu. 4 — 151
¶ Auct. malæ fidei. C. de præſcript. longi tempor. intellectus & limitatio. in §. furtiuæ. num. 6. fol. 76. & in §. ſed iſtæ quidem. num. 40 — 209
Auct. ex cauſa, ita habet locũ in præteritione paterna ſicut materna. in §. non tamen. nu. 8 — 93
Auct. poſt iuſiurandum. C. de iudici. intell. in §. in duplum. numero 6 — 237
Auct. ſi qua mulier. C. ad S. C. Velleia. intellectus. in §. item ſi. num. 38 — 328
¶ Auctoritas tutorum valet in contractibus in quibus pupillus poteſt vtilitatem reportare, aliàs non. in §. auctoritas. numero 1 — 47
Auctoritas tutoris non poteſt per epiſtolam interponi. in §. tutor autem. nu. 2 — 48
Auctoritas patris vel curatoris an exigatur, cum filiusfam. minor eſt in iudicio. in §. pupillus. nu. 5 — 167
¶ Augmentum cõtingens fundo vendito ante traditionem cui proſit. in §. actionum autem. nu. 34 — 248
¶ Auia præfertur tutori petito. in §. ea eadem. nu. 13 — 45
¶ Auunculus vel matertera an per adoptionem fiat. in §. duorum autem. nu. 7 — 29
¶ Auus offerendo nepotem ex filio naturali, ipſum ſibi legitimat. in §. aliquando. nu. 4 — 32
Cætera vide infra in ver. Pater.
¶ Auxilium quis præſtare dicatur. in §. item lex Iulia peculatus. nu. 3 — 365

De litera B.

BANNITI qui poſſint. in §. cum autem. numero 16 — 36
Bannitus poſt pacem factã an licitè poteſt offendi, non obſtante pace vigore ſtatuti in §. in poteſtatẽ. nu. 7. 10. 26. & in §. ſi res legata. nu. 2 — 127
Bannitus an iura communia perdat. in §. cum autem. numero 14 — 36
Bannitus captus in manibus familiæ impune occidi nõ poteſt. in §. illud quæſitum. nu. 1 — 64
Bannitus an poſſit facere teſtamẽtum. in §. eius qui. nu. 4 — 92
Bannitus ſi ex forma ſtatuti non debet audiri tàm in agendo, quàm in defendendo, an reus excipiens contra agentem de banno repellatur replicatione banni. in §. ſequitur. nu. 32. de except. — 304
Bannitus qui ex ſtatuto non auditur agẽdo, vel excipiendo, an audiatur negando. in §. appellantur. nu 57 — 336
Bannitus an ſit infamis. in §. ex quibuſdam. nu. 17 — 360
Banniti noſtri temporis an impune occidi poſſint. in §. ſerui autem. nu. 9 — 21
Banniti noſtri temporis an æquiparentur deportatis. in §. cum autem. nu. 13 — 36
Banniti, ſpoliatores, & excommunicati, ab agendo repelluntur. in §. præterea. nu. 32 — 345
Bannum, require Edictum.
¶ Barrataria in iudice quid ſit. in §. ſi iudex. nu. 10 — 198
¶ Bellum quando ortum habuit. in §. ius autem gentium. numero 2 — 15
Bello capta an fiant capientium, & an duci belli ſint aſſignãda. in §. ius autem gentium. nu. 4 — ibid.
Bello capta, vide Capta ab hoſtibus.
Bello ſi equus fuerit vulneratus, quo emendetur. in verb. Equi.
Bello indicto inter ciuitatem & ciuitatem, an dicantur inuicẽ hoſtes, & in eis ius poſtliminii locum habeat. in §. item eo. numero 2 — 64
Bellorum quot genera ſint, & quando bellum ſit permiſſum. in §. ius autem gentium. nu. 3 — 15
¶ Beneficium l. 2. C. de reſcind. vend. an locum habeat ſi in inſtrumento venditionis dicatur, & ſi plus valet dicto pretio, dedit & donauit. in §. actionum autem. nu. 36 — 248
Beneficium S. C. Velleiani vbi & quando locum habeat. in §. item ſi. nu. 30 — 327
Beneficium diuiſionis quando habeat locum inter plures tutores vel curatores. in §. ſed ſi ex teſtamento. numero 9 — 53
Beneficium vtilis actionis quando inter plures tutores locum habeat. ibid. nu. 11 — eod.
Beneficium excuſationis a tutela conceſſum abſenti cauſa rei publicæ, non datur niſi petenti. in §. item qui rei publicæ. numero 2 — 54
Beneficium reſtitutionis in integrum cedi poteſt, & tranſit ad hæredem extraneum. in §. at ex contrario. nu. 6 — 82
Beneficium abſtinendi a prætore conceſſum competit filio etiã ſine præparatione. in §. ſui autem. nu. 9 — 121
Beneficium temporale lapſo termino ipſo iure perditur. in §. in petenda. nu. 2 — 154
Beneficium quando in inuitum confertur. in §. tollitur. numero 5 — 187
Beneficium ne quis conueniatur niſi inquãtum facere poteſt, quid operetur. in §. ſed & ſi quis. nu. 1 — 182
Beneficium quatenus facere poteſt quibus competat. ibidem. num. 3 — eod.
Beneficium ne condemnetur niſi inquantum facere poteſt, an competat donatori ob cauſam. in §. item ſi quis. numero primo. — 283
Beneficium ceſſionis bonorum quare introductũ. in §. cum eo quoque. nu. 1 — eod.
Beneficio ceſſionis bonorum an renuntiari poſſit per debitorẽ. ibid. nu. 24 — 284
Beneficia eccleſiaſtica an præſumantur vacantia. in §. nullus. num. 3 — 62
¶ Biennium intra quod poteſt opponi exceptio non num. pecu. quando incipiat. in §. idem iuris. nu. 2 — 308
Biennii lapſus cuius ſit effectus. ibid. nu. 71 — 317
¶ Bona actoris conſtituti a tutore, an ſint tacitè obligata pupillo. in §. quod ſi tutor. nu. 7 — 51
Bona tutoris & eius qui pro tutore ſe geſſit, ſunt tacitè pro tutela obligata. in §. tutores. nu. 4 — 186
Bona eccleſiæ, quæ poſſint alienari. in §. ſacræ res. numero 4 — 62
Bona ingreſſi monaſterio non debentur, cum ingreſſus non valet. in §. ſi quis ancillas. nu. 3 — 127
Bona omnia an & quando ſint contribuenda. in §. cum quæſitum. nu. 4 — 132
Bona bonorum quibus ſeruanda ſunt. in §. lex duodecim. numero 1 — 144
Bona fratribus pro ſtipite ſunt diuidenda. in §. amotis. numero 2 — 150
Bona minoris in domum conductam illata, an tacitè ſint domino domus, vel pro dote obligata. in §. item ſeruiana. numero 6 — 214
Bona futura an veniant in obligatione ſuorum bonorum, quæ quis conſtituit nomine ſui creditoris poſſidere. in §. actionũ. num. 19 — 247
Bona mariti an ſint tacitè obligata pro alimentis vxoris cõſtante matrimonio. in §. fuerat. nu. 28 — 258
Bona paraphernalia vxoris, quibus ſint reſtituenda. ibid. numero 76 — 263
Bona dotalia. vide Dos, Dotalia.
Bonis paternis publicatis peculium profectitium non publicatur. in §. non tamen. nu. 14 — 91
¶ Bona fides an & quando in poſſidente requiratur. in §. ſi quis a non domino. nu. 2 — 68
Bona fides an ſemper præſumatur in acquirente. in §. iure ciuili. num. 1 — 75
Bona fides in contractibus quo tempore exigitur. ibid. numero 3. & 4 — eod.
Bona fides in quibus ab initio ſufficiat. ibid. nu. 8 — eod.
Bona fides ſemper eſt neceſſaria in præſcribente. in §. acquiritur. nu. 3 — 82
Bona fides quandoq; ſine titulo præſumitur. in §. ſed iſtæ. quidem. nu. 32 — 208
Bonæ fidei tempus dupliciter in contractibus conſideratur. in §. actionum autem. nu. 4 — 246
¶ Bonorum poſſeſſio quot caſibus ſit neceſſaria. in §. nõ tamen. num. 23 — 93
Bonorum poſſeſſio, & poſſeſſio bonorum differunt. §. ius bonorum. nu. 2 — 151
Bonorum poſſeſſio vnde cognati, datur patrono & cognatis vſque

que ad quiutum gradum.in .§.cumq; autem.nu.1. 153

Bonorum poſſeſſio vnde liberi, & vnde cognati ab inteſtato cō petunt tam patronis quàm eorum liberis, ae eorum agnatis & cognatis.ibi.nu.3. eod.

Bonorum poſſeſſio ſeptima, vt competat, quę requirantur.in §. ſeptima.nu.2. eod.

Bonorum poſſeſſin hodie agnoſcirur coram iudiee, & eius decretum non requiritur.in §.in perenda.nu.4. 153

Bonorum poſſeſſio quæ olim appellabatur decretalis, hodie vocatur edictalis.ibi.nu.5. 154

Bonotum poſſeſſio an per alium peti poſſit.ibi.nu.7. eo.

Bonorum poſſeſſionem agnoſcendi forma.in §. ſequēs diuiſio. numero 3. 355

Bonorum poſſeſſionum quæ ius tribuant. in §. petenda. numero 3. 153

Bonorum poſſeſſor an ſit propriè hæres. in §. quos autem. numero 5. 152

Bonorum poſſeſſor quis dicatur.in §.ſumma.nu.8. 354

Bonorum publicatio.in ver.Publicatio.

¶ Bonum nullum poteſt ædificari, vbi Chriſtianæ fidei deficit fundamentum.in rub.proœ.nu.1. 4

¶ Bonus vel malus quis ex vnien actu non poteſt iudicari.in §. cumq; hoc.nu.4. 6

¶ Bos vel equus venditus, mortuus apud emptorem, an præſumatur mortuus ex infirmitate generata & habita apud venditorem.in §.in duplum.nu.10. 238

Bos tuus ſi laſciuia intrauit pratum vel ortum meum clauſum & herbā corroſit, quæ actio mihi detur.in §. animalium. numero 8. 288

Cætera in ver.Vſurarius vnius bouis.

¶ Brauium vel præmium an ſit alicui dandum ſimul duobus capientibus vel pariter intrantibus caſtrum.in §. proximus. numero 2.& 4. 142.& ſeq.

Cætera in ver.Equus.Præmium.

¶ Brocardum ſi non valet quod ago, vt ago, valeat vt valere poteſt, quomodo intelligatur.in §.item per acceptilationem.numero 3. 288

Delitera C.

CALCVLATOR quando an non ſit conueniendus.in §.quędam actiones.nu.27. 235

¶ Calix cōfractus, licèt poſteà reficiatur, definit eſſe facer, & prophanus efficitur. in §.ſacrę res.n.1 1.62

¶ Calumniator quibus puniatur pœnis. in procemio. numero 8. 6

¶ Campſor an habeat exceptionem non num. pec. ſi quis confeſſus eſt ſe decem mutuo accepiſſe, & campſorem dedit pro fideiuſſore.in § idem iuris.nu.16. 3rn

Campſor qui literas cambii acceptauit, ſi rupit, an ad primum campſorem redire poſſim, qui literas deſtinauit.§.item ſi.numero 24. 328

Campſoris promiſſin an liberet debitorem.in §.præterea.numero 7. 189

Campſores recipientes literas cambii an poſſint poſteà ſolutioni contradicere.in §.item ſi.num.23. 328

Cancellatio ſcripturæ. vide Raſura.

¶ Canis an pecudis appellatione contineatur. in §. damni. numero 2. 194

Canis tuus ſi comedit carnes meas, quæ actio mihi detur. in §. animalium.nu.6. 188

¶ Canonici regulares, & alii regulares an teſtabiles ſint. in §. eius qui.nu.9. 92

¶ Capiens lupam prægnantem vnum premium habere debet. in §.cum autem.nu.2. 39

¶ Capitis diminutio quotuplex ſit, & cuius ſit effectus.in §. eſt autem.nu.1. 43

Capitis pœna quot modis dicatur.in §. item lex Iulia.de vi.numero 2. 365

¶ Capitulum nouum quod dicatur, & quis nouus articulus. in §.appellantur.nu.53. 336

Capitula eadem quæ dicantur, & quæ diuerſa.in §. appellantur.nu.52. eod.

¶ Capta ab hoſtibus an efficiatur capientium. in §. ſi ab hoſtibus.nu.5. 36

Capta venando in alieno fundo cuius ſint.in §.feræ igitur. numero 3. 63

Capta ab hoſtibus an & quando fiant capientium.in §.itē eod. numero 1. 64

Captus ab hoſtibus præſumitur viuere, & patri prodeſt. in §. excuſantur.nu.10. 54

Captus ab hoſtibus an efficiatur inteſtabilis. in §. eius qui.numero 1. 92

Captum ab hoſtibus redimens. vide Chriſtianus.

Capti ab hoſtibus an efficiatur ſerui, vel occidi poſſunt.in §.ſerui autem.nu.7. 21

Capti inter Chriſtianos an ſerui efficiantur. in §. ſerui autem. nume.8. eo.

Capti in belln Papæ vel Imperatoris, ſtatim efficiuntur ſerui, & habent locum iura poſtliminii.in §. eo.nu.3. 64

Capti in bello an efficiantur ſerui, & an & quando poſtliminiū locum habeat.in §.rurſus.nu.1.& 2. 209.& 210

Carcer, vide coertio.

Carcer perpetuus, require Epiſcopi.

¶ Carcerari nemo debet niſi ſit primo condemnatus. in §. cum en quoq;.nu.6. 284

¶ Caſtratus adoptare nequit, nec poteſt filium poſthumū inſtituere, neque matrimonium contrahere, quod ſecus eſt in ſpadone.in §.minorem.nu.10. 34

Caſtrum petens cum ſuis iuribus.vide Petens caſtrum.Reliqua in verb.Ciuitas.

¶ Caſus.Qui de caſibus ſimpliciter tenetur, intelligitur de conſuetis & ſolitis.in §.cum autem emptio.nu.3. 178

Caſus in quo rei vendicatio non datur domino.in §.cum in ſuo. numero 2. 66

Caſus fortuitus ad debitorem tantum ſpectat.in §.creditor.numero 2. 158

Caſus qui a tutela excuſent. in §. item propter aduerſam. numero 2. 55

¶ Cauſa ſimpliciter commiſſa officiali, intelligitur commiſſa principaliori.in §.ſed ius.nu.3. 14

Cauſa adoptionis an poſſit delegari.in §.adoptio.nu.6. 33

Cauſa an & quando ſit in ſententia exprimenda.in §.ſuſpectus. nu.1.fo.58.& in §.ſed quia.nu.1. 134

Cauſa in dubio impulſiua, & non finalis præſumitur.in §. illis autem.nu.3. 88

Cauſa ceſſante in dubio non ceſſat effectus.ibi.nu.4. eod.

Cauſa ſi in præteritione filii inſeratur, neceſſe habet venire per contratabulas, ſi autem non inſeratur cauſa, poteſt nullum dicere.in §.non tamen.nu.9. 93

Cauſa dotis an onerosa vel lucratiua dicatur.in §. ſi res aliena. numero 2. 125

Cauſa falſa an vitiet legatum.in §.longe.nu.1.& 2. 13n

Cauſa ſuſpitionis iudicis an & quando ſit exprimenda.in §.ergo.nnmero 2. 133

Cauſa an ſit dicenda in querela per ſucceſſorium edictum. in §.placebat.nu.5. 143

Cauſa introducendi legem ceſſante, ceſſat etiam legis diſpoſitio.in §.ſi is qui.nu.2. 155

Cauſa honeſta quando inſpicienda.§. furti autem actio.numero 4.& 5. 192

Cauſa criminalis dicitur quādo pœna pecuniaria ex aliquo delicto fiſco applicatur.in §.in ſumma.nu.5. 197

Cauſa in libello actionis perſonalis exprimenda qualis eſſet debeat.in §.omnium autem.nu.10. 203

Cauſa breuis quæ dicatur.in §.tripli.nu.4. 238

Cauſa ſummaria tripliciter dicitur.in §.prẹterea.nu.18. 266

Cauſa inducendi exceptionem doli quæ ſit.in §.ſequitur. numero 4. 3nt

Cauſa petendi an requiratur ꝙ ſit eadem in exceptione rei iudicatæ.in §.item ſi.nu.67. 33n

Cauſæ cognitio quæ requiratur in danda ſecunda dilatione. in §.ſi minus.nu.12.& 14. 278

Cauſæ propter quas impubes arrogari poſſit, coram quo iudice ſint examinandæ.in §.cum autem.nu.3. 33

Cauſæ quę in arrogatione examinari debeant.ibi.nu 4. eod.

Cauſæ quæ in tutelis ſunt ſpectandæ.in §.furioſi.nu.3. 51

Cauſæ duæ lucratiuæ an in eodē homine, & an in eadem re cōcurrere poſſint.in §.ſi res aliena.nu.4. 125

Cauſæ mercatorum de bono & æquo terminari debent.in §.adhuc autem.nu.1. 152

Cauſę ex quibus quis ſit in expenſis condemnandus.in §. hæc autem omnia.nu.2. 358

Cauſis duabus concurrentibus, vna naturali, & alia accidentali, quæ præualeat.in §.permiſſum.nu.1. 39

¶ Cautela obſeruanda a reddituro rationem.in §.peculium. numero 4. 128

Cautela ut minor ſumma dari poſſit filiæ monaſterium ingredienti, quam ei quæ nupſerit.in §.pœnæ quoq;.nu.4. 131

Cautela quæ adhiberi debeat vt metus reuerētialis vel timoris tollatur.in §.quadrupli.nu.14. 241

Cautela qua vti debet agens ex ſpolio, ne tacitè perdat reſtitutionis priuilegium .ibi.nu.46. 242

¶Cautio. Qui cauendo releuatur a fideiubendo, non releuatur a cautione iuratoria propria cum expreſſa obligatione bonorum.in §.item ſi de dote.nu.2. 281

Cautio an ſit de ſubſtantia vſusfructus.in §. vſusfructus.numero 5. 72

Cautio de vtendo fruendo arbitrio boni viri, per vſufructuariũ præſtanda, a quo remitti poſſit.ibi.nu.8. eod.

Cautio quomodo ab vxore relicta vſufructuaria omnium bonorum præſtanda ſit.in §.conſtituitur.nu.7. 73

Cautio mutiana an in contractibus negatiuè, ſub conditione conceptis locum habeat.in §.ſi quis ita ſtipuletur. numero ſecundo. 161

Cautio mutiana non eſt extendenda.ibi.nu.3. eo.

Cautio a ſtatuto inducta an dicatur prætoria vel ciuilis.in §.ſtipulatio.nu.4. 164

Cautio damni infecti a quo peti poſſit, & quid requiratur vt de damno infecto caueatur.in §.præterea.nu.28. 267

Cautio an probat.in §.idem iuris eſt.nu 65. 316

Cautio de raro quomodo interponitur. in §. ſin autem. numero 8. 290

Cautionis condicendæ quæ remedia ſint.in §.idem iuris eſt.numero 73. 317

Cautionis vſufructuariæ quis ſit effectus. in §.conſtituitur.numero 6. 73

¶Cæcitas qualiter probetur.in §.cæcus autem.nu.1. 92

Cæcus poteſt teſtificari de eo quod ſanus vidit.in §. teſtes autem.nu.5. 86

Cedeos liti quando non teneatur ad expenſas.in §. hęc autem omnia.numero 25. 358

Cedens bonis an ab aliqua obligatione liberetur. in §. cum eo. numero 7. 284

Cedens bonis an bona ſua indicare teneatur, ita quòd ſi ea occultet, perdat beneficium ceſſionis.ibi.nu.18. eo.

Cedens bonis ad pinguiorem fortunam perueniens ad quid teneatur.ibi.nu.20. eod.

Cedenti bonis an debeat aliquid relaxari, vel debeat nudus remanere.ibi.nu.19. eod.

Cedere bonis qui poſſit.in §.cum eo quoq;.nu.9.& 21. eo.

Cætera verb.Ceſſio.

Cenſitus.Vide ſupra in ver. Adſcriptitius.

Cenſuarius, vide in ver.Superficiarius.

Cera.Vide infra in ver.Cartha.

Certi conditio ſpecialis ex mutuo, aut ex ſtipulatione quando detur.in §.ſequens illa.nu 6. 229

Certi conditio quotuplex ſit ibi.nu.7. eo.

Ceſſio bonorum ad hoc vt fieri poſſit, oportet ꝙ debitor prius confiteatur debitum.in §. cum eo quoq;.nu.8. 284

Ceſſio bonorum quomodo fieri debeat.ibidem.nu.13. eo.

Ceſſio bonorum per creditores accepta, an poſſit præcedẽtem reuocari.ibi.nu.16. eo.

Ceſſio bonorum quando locum habeat.ibi.nu.17. eod.

Ceſſio bonorum facta per principalem debitorem, an proſit fideiuſſori.ibi.nu.22. eo.

Ceſſio, require ſupra beneficium ceſſionis.& Cedens bonis.

Ceſſionis beneficium quando inter plures tutores ſeu curatores obtineat.in §.ſed & ſi ex teſtamento.nu. 10. 53

Ceſſionarius a fratre an poſſit alium fratrem capi facere, ſtatuto diſponente, ꝙ frater non poſſit pro debito capi facere ſuũ fratrem.in rub.de excep.nu.18. 295

Ceſſionarius an ante litem cõteſtatam teneatur facere copiam ſuæ ceſſionis.in §.præterea.nu.45. 348

Cætus.Require infra in ver.Collegium.

Charta, nec cera vel linum ex quibus eſt factum & ſignatum teſtamentum vendicari non poteſt.in §.ſin autem quis.numero 5. 112

¶Chriſtianus quouſque mancipium Chriſtianum ab infideli redemptum loco pignoris retinere poſſit.in §. dominus. numero 1. 287

¶Citandus habens plures domos in qua citari debeat.in §. omnium autem.nu.17. 360

Citandi qui ſint.in §.omnium autem.nu.14. eod.

Citari ille tantum debet cuius principaliter intereſt in actu voluntario, etiam extraiudiciali, non illi qui ſecũdario poſſunt lædi.in §.minorem.numero 6. 34

Citari qui debeant antequam decretum & licẽtia adminiſtrandi tutelam interponatur.in § quibus autem.nu.9. 42

Citari ſine venia qui poſſint, & qui non poſſint.in §. pœnales quoque.nu.7. 223

Citatio an in eccleſia fieri poſſit.in §.multis.nu.2. 22

Citatio fieri debet ad quemlibet actum, quãdo de alicuius præiudicio tractatur.in §.minorem.nu.4. 34

Citatio partis an requiratur, quando coram iudice agnoſcitur bonorum poſſeſſio.in §. in petenda.nu.6. 154

Citatio die feriata facta an arctet citatum.in §. alteri.nu.4. fol. 170.& in §.omnium autem.nu.11. 360

Citatio quibus ex cauſis non arctet citatum.in §.pœnales quoque.numero 16. 224

Citatio an valeat, non apparente iudicis præambula commiſſione.in §.quadrupli.nu.25. 241

Citatio facta de commiſſione iudicis die feriata ad diem non feriatam, an valeat.ibi.nu.26. eo.

Citatio an exigatur cum hæres ſcriptus petit ſe in poſſeſſionẽ mitti.ibi.nu.66. 224

Citatio vel commiſſio citationis an die dominico fieri liceat. in §.appellatur.nu.42. 335

Citatio partis an in expenſarum condemnatione requiratur. in §.hęc autem omnia.nu.15. 358

Citatio ad quid fiat.in §.omnium autem.nu.1. 360

Citatio an in omni cauſa, ſiue actione, vel iudicio ſit neceſſaria. ibidem.nu.2. eod.

Citatio procedes ſine mandato iudicis competentis non valet. ibidem.nu.5. eod.

Citatio vel præſentia partis an requiratur, ad faciendam commiſſionem citationis. ibidem.nu.7. eod.

Citatio vel iudicis monitio facta ſpecialiter ad vnum actum, non ſe extendit ad alium actum faciendum. ibidem numero 8. eod.

Citatio generalis an valeat, vel ſpecialis requiratur. ibidem numero 9. eod.

Citatio an valeat ſine diei expreſſione. ibidem numero decimo ſecundo. eo.

Citatio an ad domum fieri ſufficiat.ibid.nu.15. eod.

Citatio an per nuntium fieri poſſit in eccleſia. ibidem numero 18. eod.

Citatio quos effectus pariat.ibid.nu.19. eod.

Citatio vna & peremptoria an ſufficiat, cum lex vel ſtatutum pęnale triplicem citationem requirit.ibi.nu.20. eod.

Citatio ad totam cauſam an valeat.ibi.nu.21. eo.

Citatio an requiratur quòd ſit peremptoria. ibidem numero 22. eod.

Citatio quãdo vna ſit pro omnibus, an in ea ſit aſſignanda tanta dilatio, quæ daretur in omnibus tribus citationibus. ibid. numero 23. eod.

Citationi nullæ non parens an dicatur contumax. ibidem. numero 16. eo.

Reliqua inuenies infra in ver. Commiſſio, in ver. Actus ad quẽ.

Citatus pro die in qua eſt impoſſibile cõparere, an ſaltem comparere debeat in die in qua poteſt. in §. omnium autem. numero 13. eod.

Citatus tribus edictis & peremptoriè non comparens, an ſit amplius citandus.ibi.nu.24. eo.

¶Ciuilis tantum poſſeſſio impedit vſucapionem. in §. ſed aliquando.nu.2. 76

Ciuilis poſſeſſionis multiplex effectus.ibi.nu.3. eod.

Ciuilis poſſeſſio an perdi poſſit in ſeruo fugitiuo. ibidem. numero 4. eod.

¶Ciuis an poſſit eſſe teſtis pro ſua vniuerſitate, vel vnus de collegio, aut vnus monachus pro ſuo monaſterio. in §.ſuperiore. numero 1. 60

Ciuis effectus in omnibus & per omnia, pro vero ciue habetur. in §.legatum itaq;.nu.15. 124

Ciuis qui non eſt, an admittatur ad denunciandum ne quid in loco publico fiat.in §. ſequens illa.nu.3. 228

Ciuis Ferrarienſis an poſſit prorogare iuriſdictionem iudicis Bononiæ ſine conſenſu iudicis Ferrariæ ad quem ſportulæ ſpectant.in §.appellantur.nu.25. 334

Ciuis, vide Comitatenſis.

¶Ciuitas recognoſcens ſuperiorem non poteſt ſtatuere quòd a ſententiis ſuorum officialium non poſſit appellari.in §.ius autem ciuile.nu. 10. 10

Ciuitas ſola conſuetudine & iure non ſcripto regi poteſt. in §. ex non ſcripto.nu.1. 17

Ciuitates & decuriones an poſſint reſtituere famæ. in §. ſenatuſconſultum.nu.2. 16

Ciuitates non recognoſcentes ſuperiorem, an poſſint ea, quæ ſunt de reſeruatis principi.in §.cum autem.nu.8. 35

Ciuitates quæ ſint propter ſtudium muneribus vacantes. in §. item Romæ.nu.1. 56

Ciuitates omnes & villæ poſſunt habere proprium in communi, & burſam communem.in §.vniuerſitatis.nu.3. 62

Ciuitates poſſunt res proprias habere, & in patrimonio proprio, atque eas alienare poſſunt. in §. idem iuris. nu. 3. 165
Reliqua habes ſupra in ver. Bellum.
¶Clam aut palàm delinquens quando in plus puniatur. in §. qui vires. numero 7. 193
Clam faciens an ſit punibilior an faciens palam. in §. ex maleficiis. uumero 2. 230
Clam poſsidere quid ſit. in §. retinendæ. nu. 4. & 6. 356
Clauium traditio quid importet. in §. item ſi quis merces. numero 1. & 2. 70
Clauſula ſi preces veritate nitantur, ſemper ineſt in reſponſionibus Principum. in §. ſed & quod Principi. nu. 4. 16
Clauſula, ſola facti veritate inſpecta. ipſo iure. & Ponens eum in locum ſuum, de omuibus vide in verſi. Verba quod iudex cum ſequentibus.
Clauſula vna ſola appoſita in inſtrumento tutelæ per verba generalia, an vim aliarum habeat. in §. ne tamen. nu. 5. 52
Clauſula codicillaris appoſita in teſtamento, in quo filins eſt præteritus, au aliquid operetur. in §. ante Auguſti. uumero 3. 126
Clauſula prædicta an operetur in teſtamento nullo ratione prę teritionis poſtliminii. ibi. num. 4. eod.
Clauſula præallegata an aliquam vim habeat, ſi teſtamentum tu quu adeſt rumpatur per ſecundum teſtamentum ſimpliciter factum ſine clauſula caſſans & irritans &c. ibidem. numero 5. eod.
Clauſula codicillaris appoſita in teſtamento ſecuudo inualido, tollit primum teſtamentum quo ad legata. ibidem numero 6. eod.
Clauſula prædicta operatur repetitionem legatorum a venientibus ab inteſtato. ibidem num. 7. eod.
Clauſula codicillaris appoſita, ſi ruptum ſit teſtamentum legata petuntur, aut conditione ex auct. ex cauſa, aut ab inteſtato. in §. non tamen. num. 20. 93
Clauſnla de iure & de facto qui poſſit procedi. vide ver. Iudex habens arbitrium.
Clauſula ſi ſenſeris te grauatum, &c. vide iu ver. Præceptum iudicis.
Clauſula de bono & æquo. vide in ver. Verba ꝙ iudex.
Clauſula derogatoria appoſita in teſtamento, an poſſit in codicillis reuocari. iu §. codicillis. nu. 4. 136
Clauſula appoſita in teſtamentis, dictos meos tutores Analogiſtas eſſe volo, ita ꝙ non teneantur reddere rationem quid importet. in §. actionnm autem. nu. 97. 252
Clauſula pluties amicabiliter interpellatus, dare vel facere recuſauit &c. in libello, an ſit vtilis & neceſſaria. in §. omnium autem actionum. num. 12. 203
Clauſula, & prædicta fuit confeſſus pluries in præſentia teſtiũ fide dignorum &c. an noceat appoſita in libello. ibidem. numero 13. eod.
Clanſula, non tantum dicto modo, ſed etiam omni alio meliori modo &c. an ſit vtilis addita in libello. ibi nu. 15. eod.
Clauſula, non aſtringens ſe ad probandum non neceſſaria, neceſſaria eſt & vtilis in libello. ibi. nu. 16. eod.
Clauſula, & petit expenſas &c. quid operetur in libello. ibidem numero 17. eo.
Clauſula, peto condemnati ſecundum formam iuris & ſtatutorum an ſit vtilis iu libello, & in fine apponi debeat. ibid. numero 21. eod.
Clauſula, ſaluo iure addendi & mutandi in fine libelli appoſita, an ſit neceſſaria & vtilis. ibi. num. 22. eod.
Clauſula libelli, ſuper quibus omnibus & ſingulis peto ius & iuſtitiam miniſtrari, ſimul, diuiſim, copulatiuè, alternatiuè, ſingula ſingulis cõgruè referẽdo, & omni meliori modo &c. qnid operetur. ibid. nu. 25. 204
Clauſula conſtituti & præcarii in inſtrumento venditionis appoſita quid operetur. in §. actionum autem. numero 18. & 22. 247
Clauſula appoſita in inſtrumeuto, ꝙ promiſit duplum nomine pœnæ, quam exigi & conſequi per ſe voluit rato manente cõtractu, quid importet. ibid. num. 55. 249
Clauſula, vltimò proponit omnes & ſingulas exceptiones, quid operetur. in rub. de excep. nu. 45. 298
Clauſula, petens ius & iuſtitiam miniſtrari, &c. quid importet. ibidem. num. 47. 299
Clauſulæ, omni legum auxilio, effectus. in §. idem iuris eſt. numero 58. 315
¶Clericus in non ſacris conſtitutus non prohibetur vxorem ducere. in §. illud. num. 11. 31
Clericus legitimè citatus & commonitus a ſuo ſuperiore, vt ad ſuam præbendam intra certum tempus reuertatur, non accedens, beneficio priuatur. in §. illis autem. numero ſecundo. 88
Clericus venditor cui denunciata eſt lis mota ſuper fundo vẽdito, an poſſit allegare priuilegium iudicis. in §. actionum autem. num. 43. 249
Clericus venditor an vt defenſor neceſſarius poſſit comparere, ꝙ iudicium in curia eccleſiaſtica transferatur. in rubr. de except. num. 20. 295
Clericus an per viam reconuentionis poſſit conueniri coram laico iudice, coram quo egit contra laicum. in §. idem iuris. numero 46. 314
Clericus an poſſit prorogare iuriſdictionem iudicis non ſui. in §. appellantur. num. 23. 334
Clericus an poſſit eſſe procurator. in §. præterea. nu. 8. 342
Clericus vbi iudicio publico citatur. in §. tertia diuiſio. numero 4. 357
Clericus an poſſit dati tutor à laico. §. ſed hoc iure. nu. 6. fo. 47. & vide in §. item maior. nu. 6. 56
Clericum in facinore deprehenſum occidens, an incidat in canonem latè ſententiæ. in §. poteſtate. nu. 9. 26
Cætera in ver. Sacerdos.
¶Codicilli ſemper confirmati videntur. in §. non tantum. numero 1. 136
¶Coertio corporis an infamet. in §. ex quibuſdam. nu. 12. 359
Cogere qui vult alium ad iurandum, debet prius de calumnia iurare. in §. & quia. num. 1. 135
Cogi an quis poſſit ad faciendum generalem liberationem. in §. item per acceptilationem. nu. 6. 188
Cogitatio quando ſit punibilis. in §. ſed & ſi credat. numero ſexto. 191
Cognatio non tollitur minima capitis diminutione. in §. ſed agnationis. nu. 4. 42
Cætera vide ſupra in ver. Agnatio.
¶Cognati liberti excluduntur a cognatis patroni. in §. cumq́; antea. nume. 2. 153
Cætera uide ſopra in ver. Agnati.
¶Cognitio de ſuſpecto ad quem iudicem pertineat. in §. ſuſpectus autem. numero 10. 59
Cognitio ſuſpecti tutoris an morte extinguatur. in §. fin. qui. numero 4. eod.
¶Coitus quando ſit punibilis. in §. ſi aduerſus. num. 4. fo. 31. & in §. nouiſſimè. num. 6. 146
Collectores collectarum pecunias pro doctorũ ſtipendiis exactas in alium vſum conuertentes, qua pœna teneantur. in §. in tex. de reſiduis. nu. 2. 365
Collegium qualiter coadunari poſſit, deficiente collegio vel conſilio. in §. præterea. numero 48. 348
Collegium & Cætum quod homines faciunt. in §. ſi grex. numero 2. 128
Collegio excommunicato, an ſubrogati ſint excommunicati. numero 6. eod.
Colonus an faciat fructus ſuos, & ſi per alium auſerantur, an habeat actionem. in §. is vero ad quem. nu. 4. 69
Colonus fictabilis an poſſit accuſare auferentes de poſſeſſione quam tenet ad fictum fructus, vigore ſtatuti punientis de robantem rem alienam. ibid. num. 6. eod.
Colonus licet corporaliter poſſideat, non tamen ſibi ſed domino creditur poſſidere. in §. retinendæ. nu. 11. 356
Coloni partiarii inuecta an ſint tacitè domino obligata. in §. item ſeruiana. num. 12. 215
Colonorum quot genera ſunt & differentiæ. in §. locatio. numero 5. 179
Comitarenſis nupta ciui, an efficiatur ciuis, & quid econtra. in §. in poteſtate. num. 12. 27
Commendatio in ore proprio quando licita ſit. in §. quorum. numero 1. 6
Commiſſio an & quando reuocari poſſit. in §. non ſolum. numero 9. 162
Commiſſio de citãdo, vel ipſa actualit citatio, vel relatio nuntii, vel comparitio partis, an poſſint die feriato fieri. in §. appellantur. num. 29. 334
Commiſſio iudicis an præciſe præſumatur, ſi de commiſſione citationis non apparet, ſed in actis de nuntii citatione conſtat. in §. omnium autem. num. 6. 360
Commiſſum vt dicatur edictum inſtituti per prætetitos quid opus ſit. in §. eadem. nu. 2. 240
Commiſtio. Vide infra in ver. Confuſio.
¶Committere præter ius cui liceat. in §. in bonæfidei. numero 34. 266
Commodatarius quando non agat furti. in §. quæ de fullone. numero 3. 192

Communia

¶ Communia omnibus quæ ſint. in §. litorum quoque. numero 2. 62
Communia in nullius ſunt bonis, & qualiter differunt communia a ſacris.in §.nullius. nu.1. eod.
¶ Communis vſus loquendi habet locum etiam in pœnalibus, in rub.prooemii.nu.9. 4
¶ Comparitio. Vide ſupra in ver.Commiſſio.
¶ Compaternitas an contrahatur, ſi quis te ignorante, filium tuum de ſacro fonte leuauit,ſed cum ad tui notitiā deuenit, tibi diſplicuit. in §.illud.nu.7. 31
Compaternitas an poſſit contrahi per procuratorem, vel ſyndicum,aut nuntium.ibi.nu.8. eod.
¶ Compelli an quis poſſit præciſè ad factum ex vltima voluntate.in §.tam autem.nu.2. 128
¶ Compendioſa ſubſtitutio quid ſit. Aut.Cai.in tract.ſubſtit.in rub.de compen.ſubſti.nu.1. 105
Compendioſa ſubſtitutio quare ſic appelletur.ibi.nu.2 eod.
Compendioſa ſubſtitutio vtrum ſit propria ſpecies ſubſtitutionis.ibi.nu.3. eod.
Compendioſa ſubſtitutio in quo differat a reciproca. ibid. numero 4. eod.
Compendioſa ſubſtitutio quas ſubſtitutiones contineat. ibid. nume.8. eod.
Compendioſa ſubſtitutio quos effectus producat. ibid. numero 9. eod.
¶ Compenſatio an fieri debeat ſi vnus in una parte vicit, & in alia ſuccubuit.in §.hæc autem omnia.nu.8. 358
Compenſatio an fiat de quantitate ad quantitatem.in §.bonæ fidei.nu.3. 163
Compenſatio an de ſpecie ad ſpeciem admittatur. ibid.numero 4. 164
Compenſatio an fiat ipſo iure, vel miniſterium iudicis requiratur.nu.8. & 9. eod.
Compenſatio oppoſitioni poteſt etiam de eo quod debetur officio iudicis.ibi.nu.11. eod.
Compenſatio quid ſit.ibi.nu.13. eod.
Compenſatio quare introducta.ibi.nu.14. eod.
Compenſatio quibus debitis poſſit fieri.ibi.nu.15. eod.
Compenſatio an poſſit opponi debitori iniuſtè abſoluto à iudice,agenti poſtea contra ſuum creditorem ad aliud debitum. ibi.num.16. 165
Compenſatio in quibus rebus locum habeat. ibidem. numero 17. eod.
Compenſatio non habet locum de vno genere ad aliud.ibi.numero 18. eod.
Compenſatio an de pecunia debita vt ſpecies admittatur. numero 19. eod.
Compenſationis tempus.ibi.nu.20. eod.
Reliqua inuenies infra in verb. Tempus.
¶ Compoſita qualiter accipienda.in §.actio autem.nu.3. 200
¶ Compromiſſum ſi eſt in Titium de iuſtitia & iure & veritate, quid poteſt facere arbiter.in §.iuſtitia. in fi. 8
Compromiſſum factum in Abbatem an tranſeant ad ſucceſſorem.in §.item vobis.nu.7.fo.83.& in §.ſubſtituitur.nu.6.114
Compromiſſum factum a collegio an per mortem maioris partis compromittentium extinguatur.in §.ſi grex.nu.5. 128
Cætera in ver.ſpiritualia an in laicum.
¶ Concedere in emphyteuſim poteſt,qui non habet vtile dominium in §.adeo autem.nu.8. 179
¶ Conceptus. Non conceptus tempore mortis eius, de cuius ſucceſſione agitur an admittatur ab inteſtato ad eius ſucceſſionē ex perſona propria de iure ciuili,vel prætorio.in §.poſthumorum.nu 2. 94
¶ Conceſſio alicui facta ſub iſta forma. concedo tibi viam in iſtu angulo & anguſto loco an valeat. in §. ruſticorum. numero 3. 71
Conceſſio rei ad vſum an ſit locatio.in §.item is.nu.3. 158
Conceſſio facta mercede declaranda, nō eſt locatio,ſed contractus innominatus.in §.locatio. num. 6. 179
Conceſſum alicui & ſuis poſteris, deſcendentes ex maſculis tātum comprehendit.in §.quinto gradu.nu.2. 149
¶ Concilium an repreſentet totum populum.in §.ex non ſcripto.num.24. 19
¶ Concluſio in libello an de neceſſitate requiratur.in §.omniū autem actionum.num. 11. 203
Concluſio libelli qualis eſſe debeat.in §.huic autem.nu.1. 275
Cætera vide infra in ver.Congrua narratio.
¶ Concubinatus. Plures concubinas eodem tempore habens an ſit infamis.in §.illud.nu.2. 31
Concubinatus an ſit de iure permiſſus.in §.in poteſtate.numero 15. 27
¶ Condemnari in expenſis quis debeat. in §. hæc autem omnia.num.1. 358
Condemnatio lata contra filios & nepotes delinquentis,an afficiat nepotes poſt condemnationem conceptos. in §.cum autem.num.3. 139
Condemnatio an ſequi debeat, ſi tempore litis conteſtatæ poſſidens lite pendente deſiit poſſidere.in §.omnium autē actionum.num.27. 204
Condemnatio ſequi non poteſt, ſi tempore libelli actor erat dominus, & poſtea deſiit.ibi.num.30. eod.
Condemnatio quomodo fieri debeat. in §. & ſi in rem. numero 1. 361
¶ Condemnatus non dicitur, niſi qui omni perfectione condemnatus eſt.in §.ex eo autem.nu.2. 117
Condemnatus in expenſis qui obtinuit in una interlocutoria, an in diffinitiua poſſit expēſas prędictas recuperare.in §.hęc autem omnia. num.15. 358
Condemnatus in expenſis ob aliquam interlocutoriā vel contumaciam, qui ſoluit & poſtea obtinuit in diffinitiua, an ab ęius aduerſario condemnato in expenſis ipſas prius ſolutas recuperaret.ibi.nu.17. eod.
Condemnatus ad exhibendum, ſtatim exhibere cogitur. in §. ſi ad exhibendum.nu.2. 362
Condemnatus, vide Damnatus Priuatus.
¶ Condictio incerti vt competat quid requiratur.in §.verbis.numero 4. 158
Condictio incerti datur in defectum aliarum actionum. ibid. num.5. eod.
Condictio furtiua an ex variis cauſarum figuris deſcendat, in §.omnium autem actionum.num.8. 203
Condictio furtiua datur ſoli domino, non tantum contra furē, ſed etiam contra eius hæredem. in §.ſic itaque diſcretis. numero 9. 227
Condictio furtiua an detur marito contra vxorem furantem. ibid.nu.10. eod.
Condictio furtiua datur contra hæredem,etiam ad id quod nō peruenit ad eum.in §.non autem omnes.nu.6. 291
Condictio ob cauſam quando locum habeat.in §.actionum autem.nu.135. 255
Condictio in quem degeneret.in §.ſic itaque.numero decimoſexto. 228
Conditio ex ſtatuto non oritur, ſed ex lege, ſi ſtatuto cauetur, quòd qui alteri donauerit aliquam rem teneatur præciſè illā tradere.in §.ius autem ciuile.nu.14. 10
Conditio appoſita inſtitutioni facto teſtamento, non poteſt remoueri in codicillis.in §.codicillis.nu.3. 136
Conditio quotuplex ſit.in §.re contrahitur.nu.10. 157
Cōditio indebiti vt locum habeat, quid requiratur.in §.is quoque.nu.1.5.& 6. eod.
Conditio indebiti cui & contra quem competat. ibidem numero 7. eod.
Conditio quid propriè ſit. in §. ſub conditione. numero primo. 160
Conditio proprie fit per dictionem ſi, modus vero per dictionē per.ibi.nu.3. eod.
Conditio poteſtatiua quando verificetur. in §. ſi quis ita ſtipuletur.nu.1. 161
Conditio an in aditione hæreditatis apponi poſſit. in §. conditiones.nu.2. eod.
Conditio impoſſibilis an & qualiter vitiet. in §. ſi impoſſibilis. nu.2.4.5.& 6. 167
Conditio partim poſſibilis & partim impoſſibilis an vitietur. ibi.num.7. 168
Conditio ex lege contra quos detur. in §. quadrupli. numero 19. 241
¶ Conditionalis creditor an largo modo creditor dicatur. in §. ſub conditione.num.4. 160
Conditionalis diſpoſitio tranſmittitur. in §. ex conditionali. numero 1. 161
Conditionale legatum an ſit tranſmiſſibile. ibidem. numero 2. eod.
¶ Conductor licet de leui culpa teneatur, de incēdio tamen nō tenetur. in §.præterea is.num.2. 158
Cōductor quis proprie dicatur, & quis locati teneatur, & quis ex conducto agat.in §.locatio.nu.2. 179
¶ Confeſſio facta in iudicio an præiudicet & diſpoſitionē inducat.in §.apud Caronem.nu.6. 35
Confeſſio facta coram iudice incompetenti, an præiudicat ipſi confitenti.in §.ſed ſi quis præſens. nu.1. 59
Confeſſio an pro parte acceptari poſſit, & pro parte reſpui. in §.item ſi quis.nu.4. 221

Confeſſio eatraiudicialis quando obſit.in §.apud Catonem.nu mero 7 — 53
Confeſſio errouea an & quando poſſit reuocari.in §. ſi minus. nu.30.& 33 — 279.& 280
Confeſſio tutoris vel curatoris de recepto an pupillo vel adulto præiudicet.in §. venditę.nu.5 — 70
Confeſſio non recepti quouſq; obſtet.in §.olim ſcriptura.numero 4 — 175
Confeſſio an & quando cauſam anuexam requirat.ibidem.numero 5 — eod.
Confeſſio an fiat per verba de præſenti vel de præterito nihil intereſt.ibi.nu.7 — eo
Confeſſio dotis receptæ an præſumatur donatio conſtante matrimonio.in §.fuerat.nu.34 — 259
Confeſſio dotis receptæ confirmatur morte mariti.ibidem.numero 35 — eod.
Confeſſio probata per vnum teſtem, & numeratio per alium teſtem, an probent ad condemnationem.in §.idem iuris.numero 66 — 316
Confeſſioni quando ſtandum ſit.ibi.nu.67 — eo.
Confeſſione mutui ſcriptura non apparente, teſtibus probata, an ex tali confeſſione poſſit confitens conueuiri.ibid.numero 23 — 311
Reliqua uide infra ver. Dotis. & in ver. Reus. Reo confitente.
¶Confeſſus dotem an exceptionem non numeratæ dotis opponere poſſit.in §.ſed ſi vxori.nu.6 — 127
Confeſſus an & quando ſit condemnandus.in §. ſi fundum numero 1 — 271
Confeſſus an poſſit appellare.in §.ſi minus.nu.31 — 279
Confeſſus ſi eſt aliquis ex cauſa mutui, an eaceptio non numeratæ pecuniæ ſecundum propriam naturam poſſit opponi.in §.idem iuris.nu.24 — 311
Confeſſus de crimine an ſit infamis, non ſecuta ſententia.in §. ea quibuſdam nu.15 — 359
¶Confitens inquiſitionem, videtur confiteri delictum principaliter deductum, & omnes circunſtãtias & qualitates.in §. præterea nu.3 — 168
¶Confirmans generaliter ſtatuta, licita tantum confirmare videtur.in §.in poteſtate.nu.4 — 26
Confirmatio aliquando ſuum confirmabile præcedit.in §.ante Auguſti.nu.1 — 135
¶Confuſa ab vtroque domino peti poſſunt.in §.ſi duorum.numero 3 — 66
Confuſio in quo differat a commiſtione.ibi.nu.2 — eod.
Confuſio quid ſit.in §.quid ſi frumentum.nu.4 — eod.
¶Congregationem & populum quot homiues faciant: in §. ſi grex.nu.4 — 128
¶Congrua narratio, & medium concludendi, ac apta concluſio, ſicut in libello eſſe debent, an ita debeãt eſſe in exceptionibus.in rub.de exception.nu.36 — 297
¶Coniuges quando & qualiter inuicem ſuccedant.in §. hoc loco.nu.4.5.6.& 8 — 148
¶Coniuncta perſona quæ dicatur.in §. non ſolum.numero ſecundo. — 124
Coniuncta perſona ſi agat vel conueniatur, an ſententia lata pro uno proſit alteri, uel lata contra unum alii obſit.in §.itẽ ſi.num.7 — 311
Coniunctæ perſonæ uſque ad quem gradum dicãtur, ita quòd ſine mandato agere poſſint.in §.præterea.nu.67 — 350
¶Coniunctio cur, quòue iure ſit uetita.in §.ius naturale.numero 7 — 9
¶Coniunctus non admittitur pro coniuncto, niſi cum cautione de rato.in §. ſi autem per procuratorem.nu.14 — 290
Coniuncti an pro coniunctis agere poſſint, & quæ eis obiiciantur.in § præterea.nu.65.& 68 — 350
Coniuncti qui dicantur, & qui deſuncti.in §.ſi eadem res.nume.1.& 6 — 125.& 126
Complerum non dicitur. vide Perfectum.
¶Conſanguinei qui dicantur.in §.per contrarium.nu.4 — 145
Conſanguinei viri non poſſunt dici affines conſanguineis vxoris.in § affinitatis.nu.8 — 30
Conſanguinei uiri ſunt affines uxoris tantum, & econtra.in §. mariti.nu.1 — eo.
¶Conſenſus ſpecialis in quibuſcunque cauſis, & iudiciis requiritur, & non generalis.in §.ius autem.nu.3 — 27
Conſenſus præſtitus in principali cauſa, an neceſſario præſtari debet in eaecutione. — ibid.
Conſenſus qui obliget patrem pro filio.in §.dari autem. numero 5 — 40
Conſenſus quando requiritur certo & determinato tempore ſequens ratihabitio nihil operatur.in §.tutor autem. numero 6 — 49
Conſenſus tutoris requiſitus in venditione rei pupilli, an poſſit interponi & valeat, per epiſtolã miſſam præſente ipſo pupillo, emptori, cui poſteà emptor ipſe conſentit.ibid. numero 7 — eod.
Conſenſus conſanguineorum mulieris vel minoris an requiratur quando eorum tutor, vel curator, aut procurator contrahit.in §.hæres quoq;.nu.2 — 186
Conſilium. Cum conſilio alterius cum quis tenetur aliquid facere, an illud cogatur ſequi.in §. ſi autem quis.nu.1 — 112
Conſilium quãdo faciat quem teneri.in §.in fraudem.nu.7. fo. 24.& in §.tua tantum.nu.3.fo.183. & in §. ſed & ſi credat. nume.4 — 191
Conſilium alterius quod quis tenetur requirere, quando ſequi teneatur.in §.conſequens.nu.3 — 58
Conſilium an & quando obliget.in §.mandatum.nu.2 — 183
¶Conſobrini qui propriè dicantur. in §. quarto gradu. numero 4 — 149
Conſobrini qualiter ſuccedant.in §.hoc loco.nu.1 — 147
¶Conſocii quando ad onera vnius ex conſociis teneatur. in §. ſed noſtra.nu 5 — 151
¶Conſortes eiuſdem litis an pro conſortibus ſine mandato agere poſſint.in §.præterea nu 66 — 348
¶Conſtituens an & quando teneatur, & qua actione agatur.in §.in perſonam.nu.5.& nu.9.& 10 — 217
¶Conſtitutio legati non poteſt facere, quod eius deſinat eſſe hæres, bene poteſt tales inducere ſolennitates, quibus non ſeruatis teſtamentum ſit nullum.in §.liberis autem.nu.4 — 113
¶Conſtitutum ſuper quo fiat, & quas vires habeat.in §.in perſonam.nu.7 — 217
¶Conſtitutus in diſcrimine vitæ quis dicatur. in §. ius autem gentium.nu.7 — 15
¶Conſuetudo quæ ſuſtulit legem, lege ſuperueniente contraria tollitur.in § igitur.nu.4 — 7
Conſuetudo an differat a ſtatuto.in §.ea non ſcripto.nu.3 — 17
Conſuetudo quid ſit.ibi.nu.4 — eo.
Conſuetudo quotuplex eſt.ibi.nu 5 — eod.
Conſuetudo in quo differat a ſtylo.ibi.nu.6 — 18
Conſuetudo quanto tempore inducatur.ibi.nu.9 — eod.
Conſuetudo bino actu intra decennium inducitur.ibid.numero 11 — eod.
Conſuetudo an dicatur ſi ſuper eodem negotio eſt bis iudicatum.ibi.nu.12 — eo.
Conſuetudo ea actibus etiam nullis inducitur.ibidem. numero 14 — eo.
Conſuetudo ex conditionalibus actibus introducitur.ibid.numero 15 — eo.
Conſuetudo ex actibus minus ſolennibus inducitur. ibid. numero 16 — eo.
Conſuetudo an introducatur ex actibus arbitratoriis. ibi. numero 17 — eod.
Conſuetudo an inducatur ex non actibus.ibi.nu.18 — eod.
Conſuetudo an induci poſſit ſine contradictione. ibid. numero 20 — eo.
Conſuetudo an per vnicum actum conſuetudini cõtrarium interrumpatur.ibi.nu.21 — eod.
Cõſuetudo an per vnam partem populi induci poſſit. ibidem. numero 23 — 19
Conſuetudo qualiter in iudicium deducatur.ibi.nu.25 — eod.
Conſuetudo an in libello neceſſario allegari debeat.ibi.numero 26 — eo.
Conſuetudo an neceſſario probari debeat.ibi.nu.27 — eo.
Conſuetudo qualiter probetur.ibi.nu.29 — eo.
Conſuetudo an liget abſentes.ibi.nu.30 — eo.
Conſuetudo an liget forenſes.ibi.nu.31 — eo.
Conſuetudo an liget infantes & furioſos.nu.32 — eo.
Conſuetudo mala an ſit præſcriptibilis.ibi.nu.34 — eo.
Conſuetudo an de vno caſu ad alium extendatur.ibidem. numero 37 — eo.
Conſuetudo quis priuati tollere non poteſt. ibi.nu.38 — eo.
Conſuetudo in ſcriptis redacta an dicatur ius.in §.liberis. numero 3 — 110
Cõſuetudo in quo differat a pſcriptione.in §.flumina.nu.3 — 61
Cõſuetudo an iuri communi deroget & præualeat.in §.ſupereſt.nu.9 — 361
Conſuetudo. vide Actus iudiciarius.
Conſuetudinum contrarium quæ ſit attendenda. in §. ea non ſcripto.nu.35.fo.17.& in § ſi vero reus.nu.1 — 291
Conſuetum & ſolitum in quo differant.in §.ex non ſcripto.numero 39 — 19

¶ Conſultor

Curator ſi detur adulto, vt ꝓdigo, vel furioſo, an valeat datio. in §.permiſſum.nu.2 39
Curator filio puberi non eſt dandus a patre. ibi.nu.8 eo.
Curator datur ventri.in §.eum autem.nu.4 eo.
Curator quibus detur a lege.in §.eſt & alia. nu.1 46
Curator an durante officio poſſit conueniri. in §. ſi inter tutorem.nu.1.& 2 49
Curator dari poteſt ex cauſis, habenti tutorem. in §. deſinunt. num.2 50
Curator an poſſit dari per iudicem delegatum.in §.maſculi.nume.5 eod.
Curator cui inuito detur.ibi.nu.6 eod.
Curator an detur inuitus.ibi.nu.7 eod.
Curator datus liti an teneatur conficere inuentarium. ibid. nume.10 eod.
Curator legitimus videtur. in §.furioſi.num.2 51
Curator quando dandus ſit. in §.interdum. num.1 eod.
Curator eſſe nõ cogitur quis illius, cuius fuit tutor.in §.qui tutelam.num.1 57
Curator iuſſus a iudice adminiſtrare, an ante ſuſceptam adminiſtrationem poſſit vt ſuſpectus remoueri.in §.ſuſpectus autem.nu.8 58
Curator dandus filiofamilias, an detur ſibi vel liti & cauſæ. in §.pupillus. nu.6 167
Curator quando liti aut perſonæ detur. in §. pœnales quoque. nume.27 223
Curator dandus eſt pupillo non habenti tutorem, & quam auctoritatem habeat.in §.actionum autem.nu.93 251
Curator quando ſit dandus bonis.in §.præterea.num.58 349
Curatoris actori quæ obiici poſſunt. ibi.nu.59 eo.
Curatori quæ obiicienda.ibi nu.58.& 57 eod.
Curatores dari in eccleſia poſſunt. in §.multis.num.3 81
¶Cuſtodiam & periculum in ſe ſuſcipiens ad quid teneatur.in §.cum autem emptio.nu.9 178

De litera D.

DAMNATI an & quando poſſit memoria defuncti.in §.publica.el 2.nu.3 364
Damnatus ad mortem an poſſit ad pias cauſas teſtari.in §.eius qui.nu.3. & 4 92
Damnatus de crimine famoſo licèt non ad mortem, non poteſt facere teſtamentum.ibi.num.6 eo.
Damnatus de dolo vel actione iniuriarum, an ſit infamis.in §. ex quibuſdam.num.1 359
Damnatus a iudice incompetente, an ſit infamis.ibi.nu.4 359
Damnatus a iudice delegato an infametur. ibidem numero quinto. eod.
Damnatus ab arbitro vel arbitratore, an infamia notetur.ibid. nume.6 eod.
Damnatus ex inquiſitione quatenus infametur.ibidem.numero 13 eod.
Damnatus pęna ſtatuti an ſit infamis.ibi.nu.14 eod.
Damnatus lege Iulia de vi priuata, an ſit infamis. in §.item lex Iulia.de vi.nu.3 365
Damnati ad mortem an teſtari poſſint. in §.cum autem.numero 18 36
¶Damnum & intereſſe an videatur remiſſum per remiſſionem actionum ex maleficio.in §.præterea.num.14 319
Damnum.vide Animalia. Bos. Dominus an teneatur emendare.Equitans.Quantitas & qualitas.
Damni occaſionem dans, an damnum dediſſe videatur.in §.cęterum.num.2 196
¶Dare verbum, quomodo accipiatur.in §.libertini.nu.4 82
Dare verbum, eſt obliquum.in §.extraneo.nu.18 115
Dare eſt dominium transferre.in §. ſic itaq;.nu.1 187
Dare promittens non liberatur niſi dominum transfert, & poteſt ad hoc præciſe compelli. in § ſi fundum.num.1 171
¶Datio ſubſtituti vulgaris in ſeruo non tollit neceſſitatem, quãuis in filio tollat ſuitatem.in § poteſt.num.6 107
Datio cohæredis vel ſubſtituti an tollat ſuitatem. in §. ſui autem.num.14 121
¶Datum cauſa conditionis implendæ, an computetur in quarta.in §.& cum quæſitum.nu.3 131
¶Debitor vel creditor pupilli an poſſit dari tutor. in §. ſi inter tutorem.nu.3 49
Debitor rei legatæ an de negligentia rei peremptæ teneatur. in §.ſi res legata.nu.1 127
Debitor quis propriè dicatur. in §. nunc tranſeamus. numero 7. 136
Debitor ſubtrahens rem ſuam pignoratam an furtum faciat. in §.aliquando.num.1 191
Debitor fugitiuus a quo & quãdo capi poſſit. in § actio autem. num.13 201
Debitor ꝙ in fraudem bona ſua alienauit, an cedendo bonis liberetur.in §.item ſi quis in fraudem.nu.24 213
Debitor an de neceſſitate ſit extra iudicium interpellandus. in §.ſic itaque diſcretis.num.19 218
Debitor an per vnicam interpellationem extraiudicialem conſtituatur in mora.ibi.nu.20 eo.
Debitor qui omnia bona ſua obligauit, & ſe nomine creditoris conſtituit poſſidere, ſi poſtea rem quampiam vendidit, & ſe nomine emptoris poſſidere conſtituit, an dominium in emptorem transferat.in §.actionum autem.nu.21 247
Debitor promittens ſoluere vſque ad nundinas, quomodo ſit accipiendum.§.qui hoc anno. nu.2 171
Debitor ſoluens creditori creditoris quando liberetur. in §.tolleretur.nu.6 188
Debitor an pro cauſa ciuili carcerari poſſit.in §.cum eo quoq;. nu.2.5.& 6 283
Debitor fiſci an poſſit cedere bonis.ibi.nu.11 284
Debitor negans debitum an perdat beneficium ceſſionis bonorum.ibi.nu.12 eod.
Debitor inuitis creditoribus an poſſit cedere bonis abſque eo, ꝙ cogi poſſit ad dilationem quinq; annorum acceptandam. ibid.nu.14 eod.
Debitor an poſſit bonis cedere poſt dilationem quinquennalem a creditoribus conceſſam.ibi.nu.15 eod.
Debitor vel eius hæres ſi in tempore exceptionis nullam querelam interpoſuit, an talis exceptio non numerata pec. poſſit opponi poſt biennium.in § idem iuris.num.3 308
Debitor quomodo probet pecuniam non numeratam. ibid.numero 5 309
Debitor ſi confeſſus eſt ſe recepiſſe mutuo decem, & fideiuſſorem dedit, an & quando & quomodo iſte fideiuſſor poſſit denuntiare creditori, ne debitori pecuniam numeret. ibidé. num.17 310
Debitor an ſibi præiudicare poſſit in iſta exceptione alio modo quam per renunciationem.ibi.nu 41 313
Debitor an poſſit aliquo modo præiudicium generare in exceptione non numerata pecu. fideiuſſori vel mandatori. ibid. num.42 eod.
Debitor an debeat ire ad domum creditoris, vel creditor ad domum debitoris, quando non eſt ſolutionis locus deſtinatus. § præterea.nu.51 170
Debitor carceratus alendus eſt a creditore, ſi non habeat. vide Creditor.
Debitor integre ſoluere debet, niſi aliter creditori placuerit.in §.item per acceptilationem.nu 4 188
Debitor ſuſpectus. vide in ver. Iudex an creditori. & ver.Licentia.
Debitor ſi concedatur moratoria, ſiue ſaluus conductus. vide ver.Saluus conductus.
Debitoris bona prius excuti debent antequam contra poſſeſſorem deueniri poſſit.in §.item ſi quis.nu.1 213
Debitori iniuſtè abſoluto a iudice agenti poſtea contra ſuum creditorem ad aliud debitum an poſſit opponi compenſatio. in §.in bonæfidei.nu.16 265
Debitorem non eſſe ſoluendo quomodo poteſt eſſe notorium. in §.item ſi quis.nu.15 212
¶Debitum quaudiu ſit præſcriptibile. in §.autem. nu.16 201
Debitum filii vel ſerui an ſit debitum ſui peculii, & in quos tranſeat.in §.actiones autem.nu.11 219
Debiti liberatio an inſinuationem requirat. in §. aliæ autem. num.7. 80
¶Decedenti ſine aſcendentibus vel deſcendentibus, aut ipſis repudiantibus hæreditatem, vel eam nõ adita, vel trãſmiſſa, a quibus & qualiter ſuccedatur.in §.ſi plures.nu.1.& 4. 141
¶Deceptio multiplex eſt in fęmina. in §. item ſi.nu.39 329
¶Decisum ſemel in vno iudicio an per viam exceptionis poſſit in alio iudicio refricari.ibi.nu.68 333
Deciſum in vno iudicio excipiendo an poſſit poſtea illud idem in alio deduci agendo.ibi.nu.69 eod.
¶Declarare quis & quando poſſit.in §.ſi de alia.num.3 170
Declaratio ad l.ſi tibi.§.de pignore.ff.de pact.in §.præterea.numero 15 319
Declaratio ad l.ſi in Aſiam.§.1. ff.depoſiti.in §.cum autem.numero 4 178
Declaratio ad l.ſed ſi certos.ff.de legat.1.in §. in bonæfidei.numero 20 265
Declaratio ad l.Scęuola.ff.ad Treb.in §.codicil.nu.5 136

Declaratio

Declaratio ad l.fina.C.de legi.hæredi.in §.emancipati. numero 5 139

Declaratio ad auct.minoris debitor.C.qui da.tu.poſ.in §.actionum autem.nu.73 251

Declaratio ad l.non ſine.C.de bonis quæ libe. in §. fuerat. nuro 69 262

Declaratio ad l.1.C.de prędict.curiali.in §.ſi quis agens.numero 3 273

Declaratio ad §.ſinautem quis.Inſtit. de pupilla. ſubſtitu. in §. ſinautem.nu.3 112

Declaratio §.ſi minus. Inſtitut.de actionibus. in d.§. ſi minus. nume.11 277

Declaratio ad §.& ſi hæc obſeruata,in auct.vt cum de appellat. cognoſc.in §.non tamen.nu.4 93

Cætera vide in ver.Intellectus.

¶Decretum iudicis emanatū ea falſa cauſa an ſit ipſo iure nullum.in §.ſemel.nu.3 25

Decretum tutelare quam formam habeat. in §.quibus autem. num.7. 42

Decretum tutelare interpoſitū per iudicem vnius territorii, an porrigat effectum ſuum ad res ſitas in territorio alieno. in §. quibus autem.nu.8 eo.

Decretum an in conſtitutione economi requiratur. in §. quod ſi tutor.nu.10 51

Decretum ex falſa cauſa eſt nullum.in §.ſi quis autē.nu.2. 57

Decretum interponi non debet ſine intelligentia & cauſæ cognitione.in §.tripli vero.nu.7 239

Decretum prætoris ſuper alienatione rerū minoris an die Dominico poſſit interponi.in §.appellantur.nu.32 336

¶Decurio an beſtiis ſubiici poſſit. in §.interdum.nu.4 191

Decuriones an poſſint reſtituere famę.in §.Senatuſconſultum. nume.2 16

¶Dedicatio quot modis fiat vt dominium tranſeat.in §. ſacræ. nume.8 62

¶Deductio ne egeat quouſque duret.in §. item ſi de dote.nume.4 282

Deductio ne egeat ex quibus ſit facienda.in §.item ſi quis. numero 3 283

Deductum ne egeat an ſit perpetuum & tranſmittatur ad hæredes extraneos.ibi.nu.5 eod.

¶Defectus tituli ſuperueniēs an interrumpat vſucapionem. in §.iure ciuili.nu.10 75

¶Defenſio ſui qualiter probari poſſit.nu.6 15

Defenſio,require conſtitutus in diſcrimine. Factum ad ſui defenſionem.

Defenſio verbum quid ſignificet,in rub.de exceptio.nu.5. 293

¶Defenſor defuncti quis dicatur.in § hoc reſcripto.nu.1 155

Defenſor neceſſarius, exceptionem competētem,tam ea perſona ſua, quàm ea perſona illius quem neceſſario defendit, poteſt opponere.in §.actionum autem.nu.45. 249

Defenſor quis dicatur.in §.præterea.nu.70 350

Defenſorum quot genera ſint.ibi.nu.71 351

¶Defuncti voluntas an & quando ab hærede interpretetur, & declaretur.in §.ſi generaliter.nu.3 128

Defuncto variis modis iniuria infertur.in §.licèt autem.numero 2 23

¶Defectus licèt non poſſit propria auctoritate repellere eiicientem,poteſt tamen turbare & inquietare.in §.retinendæ. numero 10 356

¶Delatio ſucceſſionis regulatur ſecundum tutelarum delationem.in §.placebat.nu.1 142

Delator quid lucretur.in §.nunc tranſeamus.nu.1 133

¶Delegatus an cognoſcat de ſuſpecto tutore.in §.ſciendum.numero 7 58

Delegatus quando non ſubdeleget.in §.tripli vero.nu.3 238

Delegatus ex falſo reſcripto ſi cognoſcat, an iudex ordinarius dictam ſententiam poſſit ratam habere.in §. item ſi. numero 10 327

Delegati inter certas perſonas an poſſit fieri prorogatio iuriſdictionis inter aliàs perſonas. in §. appellantur. numero 26 336

Delegato ſalarium debetur. in §.tripli vero.nu.14 239

Delictum non eſt pęna corporali puniendum,niſi dolus interueniat.in §.ex maleficiis.nu.11 231

Delictum commiſſum in mare. vide ver.Iudex quid ſit.

Delicti locus & tempus an ſit neceſſario apponēdi in libello accuſatorio & inquiſitione.in §. ex maleficiis.nu.9 eod.

Cætera vide ver. Crimen delinquens. Plures quando ſit in maleficio. Remiſſio delinquentis.

¶Delinquens dicitur conſenſu obligari, & pro eo poteſt fideiuſſor accedere.in §.omnibus.nu.3 172

Delinquens & malefactor a quolibet capi poteſt. in §. furtum eſt.nu.11 190

Delinquens clam aut palàm quando in plus puniatur. in §. qui vires.nu.7.fo.192.& §.ex maleficiis.nu.2 230

Delinquens tenetur de periculo rei,& de interitu, & cur.in §. quadrupli.nu.43 243

Delinquētis mortui an perſona vel memoria damnari debeat, & qualiter inquiſitio formetur, & ſententia feratur.in §. interdum.nu.3 238

Delinquentium vnus quando cæteros liberet.in §.pœnales.numero 4.& 10 222.& ſeq.

Cætera in ver.Reo confitente.

¶Demonſtrationum quæ vitiet,an non.in §. huic proxima.numero 1.2.& 3 130

¶Denuntiatio noui operis quot modis fiat.in §.præterea.numero 31 267

Denuntiationis tempus quando currat, & quæ interualla ſint inter denuntiationes.in §.contra autem.nu.6 82

¶Deportatus an poſſit inſtitui.in §.2.quos.nu.1 109

¶Depoſitarius an furti agere poſſit.in §.ſed & is.nu.1 192

Depoſitarius abſens, vel præſens & tacens,habetur pro conſentiente in eo,quod eſt ſibi deterius.in §.ſequens.numero decimoquarto. 229

Depoſitum an dicantur centum numerata pęnes campſorem quibus ipſe vtitur.in §.præterea. & is.nu.5 158

Depoſiti priuilegia quæ ſint.ibi.nu.3 eod.

Depoſiti pars an & quando peti poſſit.ibi.nu.4 eod.

¶Derelicta an ſint in patrimonio noſtro.in §. ſuperiore.numero 2 60

¶Derelinquens qui poſſeſſionem amittat.in §.hoc amplius.numero 2 70

¶Detentus a monaſterio pro monacho,qui verè monachus nō eſt, acquirit monaſterio.in §.φ ſeruitus.nu.3 164

¶Determinationi eius cui conſcientiæ aliquid eſt remiſſum, ſtandum eſt, nec poteſt appellari.in §.ſed iſtæ.nu.34 208

Detractum per Falcidiam an dicatur naturaliter debitum. in §.ſupereſt.nu.7 132

¶Dicens poſſidere domum pro ſua legitima, an hæreditatem adiuiſſe dicatur.in §.item extraneus.nu.2 129

¶Dicitur ea lege quid eſſe,quod eſt ex mēte legis. in §.eadem lege.nu.2 44

¶Dictio negatiua poſtpoſita ſigno vniuerſali, facit æquipollere ſuo contrario.in §.fideiuſſores.nu.1 173

Dictio eadem, qualiter accipiatur.in §.ex eadem lege. numero 4 44

Dictio intra,quomodo accipiatur. in §. cui hoc anno. numero 6 171

Dictio item,quid importet.in § duorum.nu.5 29

Dictio item,variis modis accipitur.in §.item lapilli.nu.1 64

Dictio iterum, quid ſignificet. in §.quorum.nu.3 6

Dictio iuſta,qualiter ponatur.in §.libertini.nu.1 22

Dictio mea,in vniuerſali diſpoſitione,non reſtringitur ad vniuerſalem depoſitum.in §.omne autem ius.nu.9 20

Dictio multum,in quo verificetur, & quid de verbo pluribus, & de verbo plurimis.in §.in ſeruorum.nu.1 21

Dictio omnino,quid importet.in § quadrupli.nu.35 241

Dictio omnino,qualiter accipiatur.in §.curare.nu.2 271

Dictio omnis, in ſingulari numero prolata, diſtributiue ponitur.in §.ſumma.nu.1 20

Dictio per,perfectionem ſignificat.in §.ſumma.nu.5 7

Dictio perinde,quid importet.in §.cum autem.nu.1 35

Dictio præter,an includat uel excludat.in §.cum autem.numero 2 33

Dictio quodam,quid importet.in §.tutores.nu.2 186

Dictio quotieſcunque,quid ſignificet. in §. extraneo. numero 12 115

Dictio ſeu,uel ſiue,qualiter ſit accipienda.in rubr.de exceptio. nu.1.2.& 3 292.& ſeq.

Dictio ſi,quid importet.in §.longe.nu.4 130

Dictio tanquam, eſt nota improprietatis.in §. ius autem. numero 35 13

Dictio tanquam, quid ſignificet.in §.cæterum.nu.3 141

Dictio uel, uariis modis accipitur. in §. licet autem. numero ſexto. 23

Dictio uidetur, quid importet. in §. quadrupli. numero 80. 245

¶Dictum teſtis domeſtici partim pro & contra,an ſit admittendum.in §.pater.nu.8 87

Dicta teſtium quando non poſſunt redigi in Latinum, conſilium eſt quod uulgariter ſcribi debeant.in §.ſi quis ſillabus. nume.7 41

¶Dies

¶Dies cœpta quando pro completa habeatur.in §.præterea teſtamentum.nu. 2 91
Dies legati vſufructus ab adita hæditate cedit.in §.finitur.numero 9 73
Dies ſtipulationi ineſt. in §.ea quoque.nu.2 125
Dies ſolutioni adiectus, in dubio debitoris gratia adiectus cenſetur.in §.omnis ſtipulatio.nu 3 159
Dies expreſſa tacitaque interpellat pro homine.in §. locat.numero 4 161
Dies menſis quomodo computentur in termino alicui conceſſo.in §.qui hoc anno.nu.4 171
Dies commiſſi criminis quando in accuſatione ſit inſerendus. in §.ex maleficiis.nu.12 231
Die Dominico an poſſit prouideri in illis caſibus in quibus die feriato poteſt litigari.in §.appellantur.nu.37 337
¶Differentia inter libertatem directam & fideicommiſſaria. in §.in fraudem.nu.3 24
Differentia inter adoptiuos & naturales.in §.fratris.nu.2 29
Differentia inter procuratorem & tutorem.in §.idem reſcripſerunt.nume.3 57
Differentia inter præſcriptionem & conſuetudinem . in §. flumina.nu.3 61
Differentia inter publicum & commune.in §.litorum quoque. numero 1 eod.
Differentia inter confuſionem & commiſtum.in §. ſi duorum. numero 2 66
Differentia inter ſeruitutem ruſticam & vrbanam.in §.prædiorum.nu.4 71
Differentia inter inſtitutionum & legatum.in §.ſi plures. numero 1 100
Differentia inter iudicium familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo.in §.ſi famil.erciſc.nu.2 362
Differentia inter exemplarem & pupillarem ſubſtitutionem . in §.qua ratione.nu.1 . 2. & 3 111
Differentia inter ſtipulationem & legatum.in §.poſt mortem. numero 1 130
Differentia filiorum in ſucceſſione parentum.in §.emancipati. numero 3 139
Differentia inter obligationem ipſo iure, & ope exceptionis. in §.omnis ſtipulatio.nu.7 159
Differētia inter furioſum & prodigum.in §.mutum.nu.3 167
Differentia inter fideiuſſorem, mandatorem, ſponſorem, conſtitutorem, & expromiſſorem.nu.2 172
Differentia inter actionem furti & bonorum raptorum. in §. damni. nu.4 194
Differentia inter actionem legis Aquiliæ & actionem iniuriarum.in §.iniuria.nu.6 eo.
Differentia inter actionem exercitoriam & tributoriam. in §. ſi exigitur.nu.5 285
Differentia an ſit inter pactum de non petendo , & pactum de non agendo.in §.interdum.nu 4 352
Differentia inter plagiarium & furem, & quomodo vnus ab altero cognoſcatur.in §.eſt & inter publica.nu.2 365
Differentia inter accuſationem & actionem.in rub.de publ.iudi.nu.1 363
¶Difficultas an & qualiter vitiet ſtipulationem.in §.ſi impoſſibilis.nume 9 168
¶Dignior ſemper eſt præferendus.in §.omne autem ius. numero 4 20
Dignior quis dicatur ibidem. eo.
Dignitas an conferatur ex ſola electione, vel acceptatione, vel adminiſtratione.in §.filiusfa. nu 4 36
Dignitas, vide ver. Minere in dignitate.
Dilatio ad ſoluendum vel faciendum in dubio, in cuius fauorem appoſita videatur.in §.qui hoc anno.nu.1 171
Dilatio cur & quando danda ſit.in §.ſi minus.nu.13 278
Dilatio ſecunda de facto a iudice conceſſa, non allegato nec probato impedimento, an valeat.ibi.nu.15 eod.
Dilatio ſecunda. vide cauſæ cognitio.
Dilatio noua an danda ſit, nouo iudice adueniente, vel adueniente noua perſona litigatoris.ibi.nu.22 eod.
Dilatio an & quando ſit peremptoria.ibi.nu.26 279
Dilationis cauſa finita, finita eſt ipſa dilatio.in §. ſoluitur. numero 2 182
Dilationis anguſtia. vide Anguſtia.
Dilationis renuntiatio an fieri poſſit a reo ad hoc ne actor illa vti poſſit.§.ſi minus.nu.20 278
Dilatio data alicui vt aliquid fiat, quando facere debeat.in §. qui autem.nu.2 56
Dilatione conceſſa ad producendum vnum teſtem, ſi producatur in prima die, an finita ſit cauſa dilationis, & iudex poſſit ad vlteriora procedere.in §.ſi minus.nu.17 278
Dilatione vna pendente, an alia dari poſſit. ibidem. numero 18 eo.
Dilatione ad producendum teſtes, vel aliud faciendum finita, an & quando liceat teſtes producere, vel aliud facere. ibidem.nu.24.25.& 26 279
Dilationes quomodo aſſignari debeant, an ſimul reo & actori, an ſeparatim.ibi.nu.19 278
Dilationes quot dari poſſunt ad probandum. ibidem. numero 23 279
Dilationes pares an reo & actori concedi debeant.in §.tertia diuiſio.nu.2 357
Cætera in ver.Terminus.
¶Diligentia maior præſtari debet in rebus alienis quàm ſuis. in §.item is cui.nu.2 157
¶Diœceſes epiſcoporum quæ ſunt limitatę, an habeant acceſſionem in limitibus.in § præterea, ꝙ per.nu.6 65
¶Directa ſubſtitutio dicitur quando per manus ſuas accipit.in rub.de vulg.ſubſti.nu.2 106
¶Diſcedere ab arbitrio an & quando liceat. in §. pretium autem.nu.3 177
¶Diſparitas inter abſolutionem fideiuſſoris & principalis, an & quando vitiet fideiuſſionem. in §.fideiuſſores, numero 2. 3.4.5.&6 173
Diſpoſitio l.ſi quis id quod.ff.de iur.om.iu. quando locum habeat.in §.pœnales quoq;.nu.5 222
Diſpoſitio.l.non.eo minus.C.de procurat. an locum habeat in infante.in §.neq; tamen.nu.10 48
Diſpoſitio.l.ſi.C.de repud. hæred. an in filio emancipato locū habeat.in §.item extraneus.nu.6 123
Diſpoſitio.l.quiſquis.C. ad leg. Iul.maieſt.loquens in patre, an habeat locum in matre.in § interdum.nu.6 238
Diſpoſitio.§.edicto, Inſti. de vſucapi.in quibus locum habeat. in d.§.edicto nu.2 78
Diſpoſitio §.ſi ſeruum. Inſtit. de pup. ſubſtit.an locum habeat ſi inſtitutus eſt monachus, quem teſtator credebat ſui iuris, & laicum.in d.§.ſi ſeruum.nu.7 109
Diſpoſitio.§.item ſi quis in fraudem, de actioni.in quo creditore locum habeat.in d.§.item ſi quis.nu.10 212
Diſpoſitio.§.huic autem. Inſtit. de act.quando locum habeat in d.§.huic autem.nu 4 276
Diſpoſitio.cap.eum non haberet, de eo qui du.in vxor. quam pol.per adulteri. quando locum habeat.in §. legati. numero 2 129
Diſpoſitio incerta inter viuos, vel in vltima voluntate, an & quando valeat.in §.verbis nu.6 159
Diſpoſitio conditionalis tranſmittitur.in §.ex conditionali. numero 1 161
Diſpoſitiones fictæ & ſimulatæ a legibus reprobantur.in §.præterea.nu.1 37
¶Diſtributio partium non conuentarum, quomodo inter ſocios fiat.in §.de illa ſanè.nu 4 181
¶Diuerſitas quæ impediat conſtitutionem duorum reorum.in §.ex duob.nu.4 163
Diuerſitas inter reſponſionem, & interrogationem, inducens diuerſitatem in rę & qualitatē obligationis, vitiat ſtipulationem.in §.præterea.nu.5 166
¶Diuertiſſe ad alia quis dicendus.in §.præterea.nu.32 321
¶Diues vel pauper quis dicatur.in §.licet autem.nu.4 23
Diuitiæ qualiter probentur.ibi.nu.5 eod.
¶Diuiſio qualiter & per quem inter plures fratres uel ſocios fieri debeat.in §.quædam actiones.nu. 19.fo.234.& in §.ſocius.nu 12 183
Diuiſio an præſumatur inter fratres ſeorſum habitantes, & ſeparatim res ſuas poſſidentes.in §.ſocius.nu.14 eod.
Diuiſionis forma inter ruſticos.ibi.nu.13 eod.
Diuiſionis beneficium competens fideiuſſoribus an poſſit poſt ſententiam opponi.in §.ſi plures.nu.6 172
Diuiſiones actionum quot ſint.in §.ſupereſt.nu.1 200
¶Do vt des, qualiter poteſt eſſe ꝙ nō ſit permutatio.in §.actionum autem.nu.127 254
¶Doctor & miles æquiparantur.in prœm.nu.4 5
Doctor an & quatenus ſit militi præferendus.ibi.nu.5.fol. eod. & in §.ſciendum.nu.6 90
Doctor ſe faciens, qui non eſt, qualiter puniendus.§. ſed & ſi quis.nu.1 89
Doctor ſcientię præcellens, appellatur Imperatoris anteceſſor, & ideo eſt militi pręferendus.in §.cumq; hoc.nu.3 6
Doctor quis in 17.anno effici poteſt.in §.cum ergo.nu.1 25
Doctor multæ ſcientiæ habet vacationem a tutela.in §. item Romæ.nu.4 56

Doctor an procurator eſſe poſſit. in §. præterea. num. 9 342
Doctores a quibus ſunt creandi. in §. reſponſa. nu. 6 17
Doctores iuris, quibus priuilegiis gaudeant. in §. item Romæ. num. 3 56
¶Doctoratus a patria poteſtate non liberat. in §. non tamen. num. 1 90
Cætera in ver. Verba. do tibi licentiam legendi & interpretandi.
¶Dolus ſemper ineſt rapinæ. in § quia tamen. num. 1 193
Dolus & culpa veniunt in iudicio familiæ erciſc. in §. quædam actiones. nu. 10 234
Dolus variis modis purgatur. in §. actionum autem. numero 6 246
Dolus quis ſit. in §. præterea. nu. 34 265
Dolus an culpæ appellatione contineatur. ibi. nu. 35 eod.
Dolus quotuplex ſit. ibi. num. 36 eod.
Dolus quid differat a fraude. ibi. num. 38 268
Dolus an dicatur crimen, ibi. num. 40 eod.
Dolus an ipſo iure annullet contractum. ibi. nu. 41 eod.
Dolus an neceſſario probari debeat, vel præſumatur, & quomodo probetur. ibi. nu. 44 eod.
Dolus defuncti quos teneat. in §. non autem. num. 2 291
Dolus defuncti an obſit hæredi. in §. ſequitur. num. 13 301
Dolus dans cauſam contractui bonæfidei, an faciat contractũ ipſo iure nullum. in §. ſequitur. numero 2. & 4. 300. & ſequenti.
Dolus variis modis committitur. ibi. nu. 7. 10. & 12 301
Dolus aliquando ſpecialis, aliquando generalis dici poteſt. ibi. num. 8 301
Dolus tutorem, & curatorem an domino ſuo noceat. ibid. numero 14 eod.
Dolus filii vel ſerui in cauſa peculiari an indiſtinctè noceat patri, vel domino. ibi. num. 17 302
Dolus actoris ſingularis an & quando excipi poſſit. ibid. numero 19 eod.
Doli actio an oriatur in facto, vt des. in §. præterea. nu. 2. fo. 178 & ſup. in ver. Actio de dolo.
Doli exceptio quotuplex ſit, ibi. nu. 9 301
Doli exceptio, vide in ver. Exceptio doli.
Doli replicatio an & quando detur contra doli exceptionem. ibi. nu. 29 303
¶Domeſticus an poſſit pro domeſtico teſtificari. in §. pater. numero 7 87
¶Domicilium contrahitur per aſſiduam habitationem in loco. in §. item ſi. nu. 7 199
Domicilium variis modis perditur. in §. item ſi. num. 7 327
¶Dominum adulterans non manumittitur. in §. eſt tamen caſus, in princip. 96
Dominam adulterantis quæ pęna ſit. ibi. nu. 2 eo.
¶Dominicæ poteſtatis effectus multiplex. in §. in poteſtate. num. 6 26
¶Dominium maris vel fluminis publici præſcribitur tanto tempore cuius initii memoria non eſt in contrarium, principe ſciente & non contradicente in flumina. nu. 4 61
Dominium plerunq; ſine traditione, quæritur. in §. ſi duorum materia. num. 1 66
Dominium an ex ſola commiſtione transferatur. in §. quod ſi frumentum. num. 1 eod.
Dominium an ſine traditione transferatur. in §. per traditionẽ. num. 1. & 4 69. & ſeq.
Dominium quibus modis acquiratur. ibi. nu. 3 69
Dominium in damnatione cauſa mortis transfertur ſine traditione. in §. eſt aliud. nu. 6 79
Dominium in filios continuatur. in §. emancipatos. numero primo. 94
Dominium an idem quod erat penès defunctum numero dicatur translatum in hæredem. in §. hæredes. num. 3 96
Dominium rei legatæ, quando in legatarium tranſeat. in §. legatum. nu. 7. 8. & 9 124
Dominium bonorum defuncti continuatur ipſo iure in eius filium & hæredem, & etiam in quemlibet alium hæredem. in §. ſui autem. num. 3 137
Dominium quandoque ſine ſocietate transferatur. in §. ſocietatem. num. 1 181
Dominium ſuperueniens actori pendente iudicio, an ſibi proſit, vt ex eo ſequi poſsit condemnatio. in §. omnium. numero 29 204
Dominium quando ſit in pignoribus probandis, in §. item ſeruiana. nu. 16. & 17 215
Dominium an transferatur ex contractu ſimulato & ficto. in §. ſequitur. num. 6. & 51 301. & 306
Dominium an ex ſola ſententia transferatur. in §. ſi finium. nu. 2. 3. 4. & 5 363
Dominium proponens ſimpliciter videtur directum & nõ vtile propoſuiſſe. in. §. ſed iſtæ. nu. 35 208
Dominii quæſtio quando ſit referenda. in §. eſt & inter. numero 1 365
Dominii continuatio patris in filium quomodo impediri poſſit. in § ſui autem. nu. 6 137
Dominia de iure ciuili quibus modis acquirantur. in §. ſi quis. nume. 1 68
¶Dominus ſi promittat tenere viam vel ſtratam ſecuram, & aliquis iuerit per viam inuſitatam & fuerit ſpoliatus, an teneatur dominus. in §. is igitur. nu. 3 8
Dominus ſi dicat ſeruo, vade ad pontem, & ſi obuiaueris libero, liber eſto, & alius ſimiliter dicat ſeruo, vade ad pontẽ, & ſi obuiaueris ſeruo liber eſto, & inuicem ſe obuient, an ambo ſint liberi. in §. in poteſtate. nu. 6 26
Dominus vt excuſetur a reſtitutione expenſarum in re factarum requiritur ipſum eſſe pauperem. in §. certè. nu. 6 67
Dominus quis. in §. alueous. nu. 1 97
Dominus non tenetur pro delicto famuli commiſſo tempore quo non erat ſuus famulus. in §. ſi nemo. nu. 3 141
Dominus rei ſurreptæ qui elegit, credens furem eſſe ſoluendo, vt contra eum ageret, an poſſit ad commodatarium redire. in §. quæ de fullone. nu. 5 192
Dominus quando iniuriarum agat pro iniuria illata ſeruo. in §. ſeruis autem. nu. 1 197
Dominus ex facto nautarum condemnatus ab eis repetere poteſt. in §. item exercitor. nu. 2 199
Dominus illo caſu transfert dominium, ſi non dominus transfert vſucapiendi conditionem. in §. ſed iſtæ. nu. 49 209
Dominus rei odio furis agit contra furem conditione furtiua pro re ſua, & ad dandum. in §. ſic itaq; nu. 3 227
Dominus olim an hodie præſumatur dominus. ibidem. numero 13 228
Dominus ob noxam ſerui quatenus teneatur. in §. præterea. nume. 23. & 25 267
Dominus an teneatur emendare damnum per animal brutum illatum. ibi. nu. 25 eod.
Dominus pro ſeruo teneatur. in §. ſi igitur. nu. 1 285
Dominus tenetur de contractu pro ſeruo celebrato, non refutando literas per ſeruum ſibi miſſas. ibi. nu. 3 eod.
Dominus quando ex contractu ſerui obligetur. in §. præterea. numero 1 286
Dominus quando conuenitur de peculio, an ante omnia detrahere poſſit quod ſibi & illis qui ſunt in ſua poteſtate debetur. in §. introduxit. nu. 1 eo.
Dominus quę ex peculio deducat. in §. cum autem. numero ſecundo 286
Dominus quando non ſit noxaliter conueniendus. in §. ex maleficii. nu. 1 287
Dominus an ex delicto famuli teneatur. ibi. nu. 2 eod.
Dominus quãdo releuet procuratorem a ſatiſdando. in §. ſi autem per procuratorem. nu. 3 290
Dominus an agere poſſit actione iniuriarum pro vaſallo, ſeu ciuitas pro ciue, Abbas pro Monacho, Epiſcopus pro Clerico. in § ſeruis autem. nu. 6 197
Dominus an poſſit vaſallum & ſubditum modicè ſæuire, & pater in filium. §. in poteſtate. nu. 10 26
Domini aut ſerui capacitas quando ſit ſpectanda. in §. ſeruus autem plurium. nu. 1. & 2 97
Domini duo poſſunt eiuſdem rei eſſe. in §. cum in ſuo. numero 1 66
¶Domus in iniuria qualiter accipiatur. in §. ſed & lex. numero 1 197
Domus exuſtæ cuius periculum ſit. in §. cum autem. numero primo 178
¶Donans res, an videatur donare iura & actiones. in §. omne autem ius. nu. 2 20
Donãs omnes res ſuas, an videatur donare nomina debitorum ſuorum. ibi. nu. 5 eod.
Donans omnes poſſeſſiones ſuas, an mobilia donaſſe videatur ibi. nu. 6 eo.
Donans quidquid habet in domo, an videatur donaſſe frumentum, merces venales, vel frumentum venale. ibidem. numero 7 eod.
Donans quidquid habet in bonis, ſi habet vſumfructum formalem, an eius commoditatem donaſſe videatur. ibidem. nume. 10 eod.
Donans qui de euictione non tenetur, an poſſit exceptiones ſibi competentes opponere ſuper quæſtione mota donatario.

in rub.de excep.nu.17 295
Donator vendens an de euictione teneatur,in §.aliæ autem.numero 2 79
Donator ſi tradidit realiter rem donatam quam nunc poſſidet, & donatarius eam vendicat,an beneficio ne cõdemnetur niſi &c. vti poteſt,in §.item ſi quis.nu.2 283
Donator & alii habentes exceptionem ne exigãtur niſi inquantum facere poſſunt,qualiter cauere, & excipere debeãt,in §. appellantur.nu.7 334
Donatarius ſi vult alere donantem in domo ſua,ad hunc finem ne ſibi fiat deductio, ne egeat donans , an poſſit , in §. item ſi quis.nu.4 283
¶ Donatio quid ſit & quæ ad eius validitatem requirantur , in §.eſt & aliud.nu.1 78
Donatio facta religioſis,vel pupillo, an ex ingratitudine reuocari poſſit.in §.item finitur.nu.5 50
Donatio collata in perſonam incertam valet, in §.hoc amplius. num.1 70
Donatio an poſſit fieri ſine ſtipulatione.in aliæ autẽ.nu.1 79
Donatio inſinuatione,an iuramento conualidetur. ibid. numero 6 80
Donatio facta ob remunerationem vel ob cauſam iuſtam , an requirat inſinuationem.ibi.nu.9 eod.
Donatio qualiter propter ingratitudinem reuocetur . ibidem. num.10 eod.
Donatio ſponſalitia an & quãdo ſit repetibilis,in §.eſt,& aliud num.5 eod.
Donatio facta filiofamilias, cui quæratur, in §. non ſolùm . numero 1 112
Donatio a teſtatore in teſtamento facta preſcoti & recipienti , . an ſit legatum, vel donatio inter viuos, & reuocabilis, in §. legatum itaque.nu.3 123
Donatio facta per patrem filio ob naufragium, non reuocatur , in §.item ſi quis in fraudem.nu.30 214
Donatio inter virum & uxorem non reuocatur per generalem renunciationem factam per maritum , in §. fuerat . numero 42 260
Donatio an præſumatur per ſimplicem promiſſionem ſcienter factam,licet res non tradatur,in §.ſi minus.nu.2 276
Donationes factæ vxori tempore nuptiarum an reſtitui debeãt hæredibus viri,vel remanere debeant penès mulierem ſolu. mat.in §.fuerat.nu.75 262
Donatio cauſa mortis nudo pacto fieri poteſt,in §.eſt aliud. numero 2 79
Donatio cauſa mortis non eſt, niſi in ea mors exprimatur. ibid. num.3. eod.
Donatio cauſa mortis an æquiparetur vltimæ uoluntati,an cõtractui.ibi.num.5 eod.
Donatio cauſa mortis facta per filium de conſenſu patris an vtriuſque mortem ad confirmationem exigat , in §. non tamen.nu.3 90
Donatio cauſa mortis facta abſenti per filiumfamilias etiã patre conſentiente,non valet,nec etiam valet vt codicillus,ibi. num.7 eod.
Donationem cauſa mortis factam a filio patre permittente , an pater ſolus poſſit reuocare.ibid.nu.6 eod.
Donatione cauſa mortis reuocata, etiam fructus interim percepti veniunt reuocandi.ibi. nu.8 eod.
Donatio a filiofamilias facta ſine aſſenſu patris,an patre poſtea conſentiente teneat.ibi.nu.5 eod.
Donatum per patrem filio tempore ẽmancipationis , an imputetur in legitimam,in §.igitur quartam.nu.4 120
¶ Dos data pro matrimonio contracto contra legitimas ſanctiones,cum non ſit matrimonium , cui reſtitui debeat , aut qua actione peti,in §.ſi aduerſus.nu.3 31
Dos quando, & a quibus conſtituatur, in §. eſt aliud . numero 6 80
Dos datam per patrem filiæ ſpuriæ an poſſit per dotantis conſanguineos poſtquam reuerſa eſt ad filiam reuocari , in §. ſi res aliena.nu.3 125
Dos in mobilibus conſiſtens legata vxori, ſtatim a morte teſtatoris debetur.in §.ſed ſi vxori.nu.1 127
Dos filiæ acquiritur. in §.ei vero qui.nu.2 166
Dos putatiua an habeat tacitum priuilegium hypothecæ , in §. fuerat.nu.32 259
Dos conſtante matrimonio per maritum ſolui non poteſt. ibid. num.51 260
Dos quando profectitia dicatur.ibi.nu.53 261
Dos uxoris viuæ an ſit communicanda fratri mariti. ibid. numero 74 262
Dotis conſtitutio vtrum requiratur ad matrimonii probationem.in §.aliquando.numero 7 32
Dotis confeſſio an præſumatur facta in fraudem creditorum , in §.fuerat.numero 38 259
Dotis numeratio an & quando ſit per mulierẽ neceſſario probanda.ibi.numero 41 260
Dotis priuilegium non tantum datur mulieri & eius filiis , ſed etiam aliis ſuis deſcendentibus.ibi.numero 47 eod.
Dotis priuilegium an ſit ceſſabile.ibi.numero 48 eod.
Dotis legatum an ſit conditionale.ibi.numero 63 261
Dotem quæ expenſæ minuant.in §. ſunt præterea. numero ſecundo. 281
Doti a patre filiæ relictæ non ſunt imputanda alimenta a fratre præſtita.in §.fuerat.numero 65 261
Dotem reſtituere quis teneatur.ibi.numero 79 263
Cætera vide ſupra in ver.Confeſſio.& infra in ver.Fundus,Maritus,Mulier, Stipulatio, & vxor contractus dotis, Res mobilis data in dotem.
Dotalia poſſunt alienari propter neceſſitatem famis.in §. accidit.numero 4 80
Dotalia an permutari poſſint.ibi.numero 5 eod.
Dotalia an poſſint pignorari.ibi.numero 6 eod.
Dotalis fundus an præſcribatur.in §.res fiſci.numero 7 77
Dotalis fundus,vide Alienatio fundi.Fundus dotalis.
Dotandi onus an ſit tranſmiſſibilis ad hæredes.in §.fuerat.numero 58 261
¶Dubia intentio ex claris probationibus declarari debet. in §. ſi de alia re.numero 2 170
Dubitatio an res fuerit tradentis, vel non ſuperueniens poſt bonam fidem an vſucapionem interrumpat . in §. iure ciuili . numero 6 75
Dubium an & quando forte dirimatur . in §. optionis. numero ſecundo. 129
¶Duo coniunctim deducta, tam in agendo quàm in excipiendo,& an quando ſint ambo probanda.in rubr..de except. numero 24 296
Duplari an debeant legatum & vſuræ quæ debentur ex mora. in §. ex maleficiis.numero 34 232

De litera E.

ECCLESIA & pupillus æquiparentur . in §. auctoritas.numero 3 47
Eccleſia dirupta & poſtea reparata, an durent priuilegia.in §.ſacræ res.numero 10 62
Eccleſia inſtituta poſt mortem alicuius . an ſtatim ſit hæres. in §.hæres.numero 6 99
Eccleſia an poſſit emphyteuſim in perpetuum concedere.in §. adeo autem.numero 6 179
Eccleſia nunquam claudit gremium ad ſe redeunti.in §. iuſtitia.numero 1 8
Eccleſiæ res a quibus vendicari poſſint . in §. ſequens illa. numero 1 228
Cætera vide verb. Contractus qui.legatum fac in Eccleſia cũ ſeq.ver.& ver.Res Eccleſiæ.
¶Economus eccleſiæ a quo debet conſtitui, & an debeat eccleſiaſticus eſſe.in §.quot ſi tutor.numero 9 51
Economo quid opponi poteſt.in §.præterea. numero quinquageſimonono. 349
¶Edictum ædilium quando locum habeat.in §.in duplum.numero 7 237
Edicto commiſſo non contratabulatur.in §.emancipatos.numero 6 95
Edictum ſiue bannum Marchionum,Epiſcoporum &c. require Actiones vel remedia.
¶Edificans in litore maris facit ſolum ſuum,dirupto vero ædificio, ſolum priſtinum ſtatum recuperat.in §.cum in ſuo. numero 6 66
Edificans quando ſibi & quando aliis acquirat. in §.ex diuerſo.numero 1 67
Edificans in ſolo alieno ex ſua materia,an donare videatur.ibidem.numero 2 eod.
Edificatum in mari vel eius littore,an efficiatur edificantis. in §.& quidem.numero 3 61
¶ Eiicientes aquas vel immunditias de die vel de nocte per feneſtras in via,ſi alicui noceãt ad quid teneatur.in §.item is . numero 4 199
¶Electio an in tempus conferri poſſit . in §. furioſus . numero tertio. 40
Electio mala eſt in culpa, & malè eligens de ſe ſolum cõqueri debet.in §.præterea & is.nu.1 158

Electiu enius ſit in alternatiuis.in §. huie autem.nu.3 275
¶ Electores Imperii au vacante Imperio illam habeant iuriſdictionem quam Imperator habebat. in §. adoptio. nu.5 33
¶ Electus omnis & promotus epiſcopus & monachus, an poſſint cogi ad tutelam.iu §.item maior.nu.6 56
Electus in dignitate an poſſit intentare interdictum quorũ bonorum.in §.ſequens diuiſio.nu.5 355
¶ Eligere cui iu fideiuſſione liceat. in §. fideiuſſores. numero 4 173
¶ Emancipatio iudicis pręſentiam requirit, & quoram quocunque iudice fieri poteſt.in §. præterea. nu.4 37
Emancipatio facta patri naturali tollit iura ciuilia, & ſic patriã poteſtatem,ſed uon naturalia.in §.21 2.qui.nu.1 140
Emancipationis & patriæ poteſtatis differeutia an ſit ſublata quaudo ſit teſtamentum.in §.ita demum.nu.2 137
Emancipationis forma.in §.præterea.nu.5 37
¶ Emancipatus non eſt contra emancipationem in integrum reſtituendus. in §. hoc quoq;. nu.2 83
Emancipatus præteritus an poſſit dicere teſtamẽtum nullum, vel habeat contratabulas.in §.quia. nu.3 129
Emancipatus an patri ſuccedat. in §. emancipati. numero 1. & 2 139
Emancipatus an fiat ſuus fœminæ.in §. eadem. nu.3 140
Emancipatus ſuus eſt.& debet inſtitui vel rite exhæredari,alias contratabulas habet.in §.poſt ſuos.nu.1 147
Emancipato agnatio conſeruatur. in §. ad legitimam. numero 2 143
Emancipato filio præterito teſtamentum eſt nullum. in §. non tamen.nu.3 93
Emancipato filio inſtituto,& nepote ex eo in poteſtate retẽto, non poteſt nepos teſtamentum nullum dicere. in §. ita demum.nu.3 137
Emancipati ſuis non conferunt aduentitia,ſed fructus ex eis.in §.hoe quoque.nu.4 83
¶ Emendare & mutuare qualiter differant.in §.ſi minus. numero 2 276
Emendare quid ſit.ibi.nu.5 277
Emens plus debito ad hoc vt alii emant carnis puniri debet. §. erat.nu.6 80
¶ Emere an quis cogatur inuitus. in §. erat olim.numero ſecundo. eod.
Emere vel vendere an quis prohiberi poſſit.ibi. nu.5 eod.
¶ Emptio quando non ſit perfecta, niſi ſcripta ſit. in §. emptio. num.1 176
Emptio facta ad marchas, vel ad libram auri uel argenti, an ſit emptio. in §.item pretium.nu.4 177
Emptio facta ad pecuniam per ſuperiorem reprobatam, valet vt contractus innominatus.ibi.nu.5 eod.
Emptio an ſit vel permutatio, ſi trado librum meum pro tuo, vel pro decem in pecunia numerata.ibid.nu.6 eod.
Emptio collata in voluntate contrahentis an & quãdo valeat. in §.emptio.nu.2 178
Emptio vel locatio ex quibus comprehendatur.in §.item quęritur.nu.1.& 2 180
Emptio qualiter perficiatur. in §. actionum autem. numero 11 246
Emptionis pretium quale eſſe debeat.in §. item pretium. numero 1 177
Emptionis contractus quando perfectus dicatur.in §. conſenſu.num.1 176
¶ Emptor an teneatur ad ſolutionem precii pro re, quam comparit eſſe alienam.in §.nouiſſime.nu.3 60
Emptor licet uon habeat regreſſum contra venditorem,niſi iudicialiter re euicta, poteſt fideiuſſor agnoſcere bonam fidẽ, & agnoſcendo extra iudicium habet regreſſum contra ſuũ principalem. in §.ſi quid autem.nu.2 174
Emptor & omnes illi qui ſunt condemnati ſuo nomine ad vtilitatem vel damnum in defectum alienum, tenetur vſq; ad finem proſequi appellationem.in §.loca ſacra.nu.7. 179
Emptor qua actione agat pro uitiis equi, & morbis.in §.in duplum.nu.11 238
Emptor volens agere ad rem emptam quid habeat facere.in §. actionum autem.nu.15 247
Emptor an & quando appellare debeat a ſententia contra ſe lata. ibi.nu.47 249
Emptori defendenti rem emptam,quæ competant. ibidem numero 48 eod.
Emptori qualiter per iudicem ſuccurratur contra fraudẽ venditoris,item facere noluentis.in §.nouiſſime.nu.5 60
Emptori antequam agat de euictione,quæ incumbant.in §. loca ſacra.num.4 178
Emptorum quis potior in re duobus vendita. in §. actionũ autem.nu.54 249
¶Emphyteuſis eccleſiæ ſi eſt duobus conceſſa,an uno moriente eius portio alteri accreſcat.in §.ſumma.nu.4 20
Emphyteuſis eccleſiæ an tranſeat in hæredem extraneum, & quid de emphyteuſi priuati.in §.ſed quia.nu.7 134
Emphyteuſis conceſſa pro ſe,& filiis & nepotibus, an comprehendat poſtea natos vel conceptos. in §.cum autem. numero 4 139
Emphyteuſis eccleſiaſtica accepta pro ſe & filiis, acquiritur filiis vt filiis,non ut hæredibus.in §.ei vero.nu.6 166
Emphyteuſis conceſſa vſq; ad tertiam perſonam vel generationem,quouſq; extendatur. in §.adeo autem. nu.5 179
Emphyteutici fundi augmentũ per alluuionem factum, cuius ſit.in §.præterea quod per.nu.7 65
¶ Emphyteuta vel alius habens ius in re,uel cauſam a domino, aliquid in ea te ſcienter ædificans,an illud repetat.in §.ea diuerſo.nu.3 67
Emphyteuta quando retentionem habeat.in §.adeo autem.numero 1 179
Emphyteuta an irrequiſito domino poſſit ſua melioramenta donare.ibid.nu.9 180
Emphyteuta propter ſterilitatem non excuſatur ab integra ſolutione.nu.13 eod.
Emphyteutæ & aliorum conducentium ad longus tempus, res inuectæ, an tacite pro canone uel penſione ſint obligatæ. in §.item ſeruiana.nu.2 214
¶ Emphyteuticatum poteſt per dominum iu alium transferri. in §.adeo autem.nu.2. 179
Emphyteuticatum cui pereat. ibi.nu.3 eod.
¶ Epiſcopatus & monachatio liberant a patria poteſtate. in §. filiusfam.nu.3 36
¶Epiſcopus couferens beneficium indigno,an videatur diſpenſare.in §.idemque iuris numero 3, folio 24. & §.ſeruus. numero 2 40
Epiſcopi condemnare poſſunt in perpetuum carcerem ad panẽ & aquam,licet non poſſint aliquem occidi facere.in §.cæterum.nu.5 196
Cætera vide ſupra in ver.Electi.
¶ Epiſtola vel nuntius de uendendo reuocatus, non poteſt vẽdere nec tradere.in §.conſenſu.nu.5 176
Epiſtolæ quatenus fidem faciant in rubri. procemi. numero 10. & 11 5
¶ Equitatis ſpecies.in §. præterea. nu.12 318
Equitans quando damnum præſtare teneatur. in §.impetu. numero 2 195
Equus illius qui cecidit primo proueniens ad brauium, an brauium habere debeat.in §.proximus.nu.3 142
Equus venditus mortuus apud emptorem, an præſumatur mortuus ex infirmitate genera & habita apud venditorem. in §. in duplum.nu.10 238
Equi in acie letaliter vulnerati,quomodo emendentur.in §. excuſatur.nu.8 53
¶Errans an dominium tranſmittat. in §. item is cui. numero ſecundo. 157
Error quando uitiet tutelam.in §.dari autem.nu.2 40
Error iuris excuſat a furto.in § ſed tamen id.nu.1 76
Error quis dicatur iuſtus, & quis iuſtiſſimus.in §.nouiſſime. numero 1 78
Error an faciat ius, vel pro ueritate habeatur. in §. ſed cum aliquis.nu.1 86
Error in qualitate perſonæ an vitiet inſtitutionem. in §. ſi ſeruum.nu.5 109
Error in proprio nomine an vitiet legatum.in §.ſi quis in nomine.nu.1.5.& 6 129
Error in nomine appellatiuo an uitiet. ibidem numero ſecundo & 6 eod.
Error in nomine artificii, an legatum vitiet. ibidem. numero 4 eod.
Error an & quando vitiet diſpoſitionem.in §. in hac re. numero 8 159
Error præſumitur cum aliter quid factum eſt,quàm ſit in præfactionibus dictum.in §.præterea.nu.6. 166
Error facti quomodo probetur.in §.ſi minus.nu.33 280
¶ Eſtimatio rei an & quando faciat emptionem, & tranſire periculum in accipientem.in §.actionum autem.nu.122 254
Cætera in ver. Res qualiter ſit æſtimanda, & ver. Rerum pretia.
Etas quę dicatur.in §.eſt & alia.nu.4 46
Etas nec numerus, excuſat a muneribus patrimonialibus vel miſſus cum onere.in §.item maior.nu.3 56

Etatis veniæ quibus & a quibus concedatur. in §. maſculi. numero 2 50
¶Euentus an & quando ſit ſpectandus. in §.illud quæſitum.numero 2 64
¶Euictio an debeatur re tradita legati cauſa euicta.in §.non ſolum autem.nu.5 124
Euictio an in iudicio familiæ erciſcundæ veniat. in §. quædam actiones.nu.12 234
Euictio. require Agi de euictione.
Euictionis promiſſio quid importet. in §. loca ſacra. numero ſexto. 179
¶Exactio pecuniæ debitoris,an legatum reuocet. in §.rem ſuã num.3 126
Exactione arrharum non perditur, quin agi poſſit ad intereſſe. in §.emptio.nu.7 176
Excedens fines mandati, an mandati actionem ſubeat. in §. is qui.nu.1.2.3.& 4 184
Exceptio quid ſit,in rub.de exceptionib.numero 8. fol.293. & numero 49 299
Exceptio quo iure ſit inuenta.ibid.nu.9 294
Exceptio ex qua materia producatur.ibid.nu.10 eod.
Exceptio quotuplex ſit.ibid.nu.11 eod.
Exceptio cui & contra quem competat.ibid.nu.12 eod.
Exceptio competens reo an competat ſingulari ſucceſſori.ibid. num.13 eod.
Exceptio aptè & in forma proponi debet.ibid.nu.32 297
Exceptio generalis an ſit admiſſibilis.ibid.nu.33 eod.
Exceptio an ſit in ſcriptis proponenda.ibid.nu.35 eod.
Exceptio an & quando ſit mutabilis.ibid.nu.40 298
Exceptio notoria an ſit neceſſariò proponenda. ibidem. numero 42 eod.
Exceptio reſeruata an reum in aliquo iuuet. ibid.nu.44 eod.
Exceptio requirés altiorem indaginem quæ dicatur.in §. in bonæ fidei.nu.6.fo.264.& in §.æquè.nu.16 355
Exceptio ad actum ab eo qui illam allegat probari debet. in §. illud proprium.nu.3 34
Exceptio in ſcriptis proponi debet. in §. olim ſcriptura. numero 11 175
Exceptionis effectus quis ſit, in rubr. de exceptionibus. nu. 23. & 26 296
Exceptio competens principali, an proſit eius fideiuſſori. in §. exceptiones.nu.2.& 6 352.& ſeq.
Exceptio reo competens an tranſeat in fideiuſſorem, vel alium acceſſoriè pro reo obligatum, in rubr. de exceptionib.numero 15 294
Exceptiones cauſæ cohærentes tranſeunt ad fideiuſſores. in §. item ſi.nu 43 330
Exceptiones quæ dicãtur cohærere perſonæ, & quæ ſint rei cohærentes,in rub.de excep.nu.14 294
Exceptionum diuerſi effectus.ibid.nu.27 296
Exceptionum eliſarum quot genera ſint. in §. præterea. numero 7 318
Exceptionum genera, effectus, & tẽpus. in §.æquè.nu.18 325
Exceptionibus an ſtandum ſit contra reum, in rubr. de except. num.49 299
Exceptiones impedientes litis ingreſſum, quæ ſint. in §. actionum.nu.16 347
Exceptiones impedientes litis conteſtationem quomodo proponi debeant. in §.æquè. nu.17 355
Exceptionum quæ litis conteſtationem impediant. in §. æquè. num.15 eod.
Exceptio quæ obſtat delegãti, an obſtet ei cui facta eſt delegatio. in §.ſequitur. numero 24.fol.302. & in §. item ſi. numero 53 306
Exceptio impediens cumulationem quando opponi debeat. in §.ſi minus.numero 38. folio 281. & in §.appellantur.numero 86 341
Exceptio impediens cumulationem,an ſit dilatoria, vel peremptoria,an anomala. in d.§.appellantur.nu.86 eod.
Exceptio vt conueniatur inquantum facere poteſt, quando poteſt opponi.in §.ſed & ſi quis nu 4 182
Exceptio in qua parte iudicii ſit opponenda, in rubr. de except. num.52 296
Exceptio quo tempore poſſit opponi.ibid. nu.48 eod.
Exceptio feriarum an poſſit in quacunq; parte iudicii opponi, in §.appellantur.nu.36 336
Exceptio miſta quæ ſit, & quando opponi poteſt.in §. appellantur.num.60 338
Exceptio nullæ poteſt opponi ante porrectionem libelli. ibid. num.62 eod.
Exceptio quomodo & quando ſit opponenda.ibid.nu.87 341
Exceptio oppoſita a fideiuſſore vel pignorum poſſeſſore quæ dicatur, & quando poſſit opponi. ibid.nu.90 eod.
Exceptio contra reſcriptum ſub qua forma opponi poſſit. in §. præterea.nu.1 342
Exceptiones quæ poſſunt opponi contra reſcriptum. ibid. numero 10 eod.
Exceptiones an poſt appellationem opponi poſſunt.in rubr. de excep.nu.53 299
Exceptiones quæ opponi poſſunt ad proceſſum. in §. appellantur.num.65 338
Exceptio, tua nõ intereſt, vel, tibi ius competit, vſque ad quod tempus poſſit opponi. in §.quia.nu.14 119
Exceptio qua dicitur & opponitur, tua non intereſt agere, dicere, vel excipere, petere, vel replicare, an ſit dilatoria. in §.appellantur.nu.73 339
Exceptio dilatoria ad tempus datur. in §. idem iuris. numero 76 317
Exceptio ne exigatur niſi inquantũ facere poteſt, eſt dilatoria, & opponi poteſt etiam poſt ſententiam per donatarium, maritum, ſocium, & ſimiles.in §.appellantur.nu.6 334
Exceptio dilatoria ſolutionis non oppoſita ante litem conteſtatam, vel in ipſa litis cõteſtatione, an poſſit opponi poſtea intra tempus quo peremptoriæ exceptiones poſſunt opponi, & quid ante operetur, vel poſt oppoſita.ibi.nu.66.68.& 69.338
Exceptio dilatoria omiſſa ante lit. conteſta. in prima inſtantia an poſſit poſteà opponi in cauſa appellationis.ibi.nu.76. 340
Exceptionem dilatoriam fruſtratoriè opponens ante litem conteſtatam, an debeat in expenſis ſtatim condemnari. ibidem num.75 339
Exceptiones dilatoriæ iudicii ſeu proceſſus quando debent opponi.ibid.nu.64.& 65 338
Exceptionum dilatoriarum genera.ibid.nu.63 eod.
Exceptio non poſſe accuſari, vel non poſſe conueniri pendente iudicio, vel non poſſe inquiri, qualis ſit, & quando opponi poſſit. ibidem.nu.74 339
Exceptio præſcriptionis an ſit perẽptoria, vel dilatoria, & quando opponi poſſit.in §.appellantur.nu.85 340
Exceptio peremptoria in dote, an per legatum dotis tollatur. in § ſed ſi vxori.nu.4 127
Exceptio peremptoriæ quæ dicatur. in §.appellantur. numero primo. 334
Exceptio peremptoria vſque ad quod tempus opponi poſſit.ibidem.num.2 eod.
Exceptio peremptoria omiſſa, an ſit locus reſtitutioni. ibidem. num.3 eod.
Exceptio peremptoria quando poſt ſententiam poſſit opponi. ibid.nu.5 eod.
Exceptio peremptoria an poſſit opponi poſt ſententiam. ibid. num.46 337
Exceptio peremptoria quæ ſeorſum a principali ſit examinanda.ibid.nu.50 eod.
Exceptio peremptoria quomodo poſſit opponi & probari vſq; ad ſententiam.ibid.nu.52 338
Exceptio quòd bannitus vel non ſoluens collectas nõ audiatur, an ſit peremptoria.ibid.nu.56 eod.
Exceptio peremptoria an executioni ſententiæ opponi poſſit. ibid.nu.58 eod.
Exceptionis peremptoriæ admiſſio poſt ſententiam, an valeat. ibid.num.51 eod.
De exceptionibus peremptoriis quomodo cognoſcatur. ibid. num.49 337
Exceptio incompetentiæ iudicis quando ſit opponenda. in §. appellantur.num. 17 335
Exceptio dominii an poſſit opponi contra agentem retinendæ poſſeſſionis.in §.quadrupli.nu 85 245
Exceptio calumnioſa an ſit admittenda. in rubr. de except. numero 52 299
Exceptio filiationis an contra emancipationem opponi poſſit. in §.hoc quoq;.nu.3 83
Exceptiones modificatiuæ quæ dicantur. in §.appellantur. numero 81 340
Exceptio cedendarum actionum quando locum habeat. in §. tollitur. num.8 188
Exceptio quæ obſtat cedenti actiones ſuas, an obſtet ceſſionario.in §.1.de except.nu.21.& 23 302
Exceptio ceſſionis actionis quando poſſit opponi. in §.appellantur. num 44 337
Exceptio diuiſionis qualis ſit, eiuſq; effectus. ibid. numero 82. & 83 340
Exceptio diuiſionis an poſſit opponi poſt ſententiam in excommunicatione.ibid.nu.84 eod.

Exceptio temporalis variè accipitur, in §. idem iuris. numero 35 312
Exceptiones litis finitæ quæ dicantur, in §. æquè. nu. 14 324
Exceptio doli quotuplex, in §. ſequitur nu. 9 301
Exceptio doli contra quem intentari poſſit. nu. 11 eod.
Exceptio doli an detur contra parentes & patronos. ibidem. numero 25 303
Exceptio doli an ſit ſubſidiaria. ibi. nu. 26 eod.
Exceptio doli vt competat, an ſit neceſſe ꝙ dolus agentis, vel dolus alicuius arguatur. ibi nu. 27 eod.
Exceptio doli in quibus contractibus locum habeat. ibid. numero 28 eod.
Exceptio dolo facis petere quod reſtituturus es, an & quando opponi poſſit. ibi. nu. 42 305
Exceptio metus qualis ſit, & contra quem detur, in §. ſequitur num. 61 307
Exceptio in factum qualis & quotuplex ſit, & contra quem cõpetat. ibid. nu. 62 eod.
Exceptio pacti de non petendo quomodo ſit in iudicio proponenda, in §. præterea. num. 8 318
Exceptio iuriſiurandi dicitur eſſe in rem, & non in perſonam, & tranſit in quemlibet etiam ſingularem ſucceſſorem, in §. æquè. nu. 5 323
Exceptio Macedoniani cui competat, in §. item ſi. nu. 12 327
Exceptio Macedoniani in quos detur. ibi. nu. 13 eod.
Exceptio Macedoniani quando opponi poſſit. ibidem. numero 14 eod.
Exceptio Macedoniani quando ceſſet. ibid. nu. 15. 16. 17. 18. 19. 21. 22. 23. 25. 26. 27. 28. & 29 eo. cum ſeq.
Exceptio rei iudicatæ quando locum habeat. ibi. nu 55 331
Exceptio compenſationis quomodo formetur, in §. appellantur. nu 45 337
Exceptio falſi an poſſit opponi poſt ſententiam. ibidem. numero 8 335
Exceptio nullitatis admittitur quoties executio ſententiæ eſt irretractabilis, quamuis ſint etiam tres ſententiæ conformes. ibid. num. 19 336
Cætera vide in ver. Statuto diſponente quod contra ſententiam.
Exceptio impoſſibilis an vitiet actum principalem, in §. illud proprium. num 2 34
Exceptio non numeratæ pecuniæ an & quando opponi poſſit, in §. olim ſcriptura. nu. 3 175
Exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium tantum opponi poteſt, in §. idem iuris eſt. numero 1. & quando incipiat. num. 2 308
Exceptio non numeratæ pecuniæ quouſque poſſit ab eccleſia, ciuitate & aliis collegiis opponi. ibi. nu. 4 309
Exceptio non numeratæ pecuniæ cui competat. ibidem. numero 14 310
Exceptio non numeratæ pecuniæ eſt in rem. ibi. nu. 15 eo.
Exceptio non numeratæ pecuniæ contra quem competat. ibid. num. 18 eod.
Exceptio non numeratæ pecuniæ, an poſſit opponi contra ſingularem ſucceſſorem creditoris. ibi. nu. 19 eod.
Exceptio non numeratæ pecuniæ ſuper qua materia fundetur. ibid. nu. 20. & 21 311
Exceptio non numeratæ pecuniæ ex quibus contractibus locũ habeat. ibi. num. 21 eod.
Exceptio non numeratæ pecuniæ an per ſtatutum tolli poſſit. ibid. nu. 43 314
Exceptio non numeratæ pecuniæ quomodo fieri debeat, & interponi. ibi. num. 62 316
Exceptio non numeratæ pecuniæ quando ceſſet. ibidem. numero 69 317
Exceptio non numeratæ pecuniæ qualis. ibi. num. 74 eod.
Exceptioni non numeratæ pecuniæ an & quando renuntiare liceat, in §. olim ſcriptura. nu. 14. & in §. idem iuris eſt. nu. 38. & 39. fol. 313. & ſequ. & quid ſi ante biennium ſit renunciatum, ſiue in ipſo contractu, ſiue ex interuallo, in d. §. olim. numero 15 175
Exceptio non numeratæ dotis qualis ſit, & quando & per quẽ opponi poſſit, in § appellantur. nu. 78 79. & 80 340
Exceptio criminis, an cum inſertione loci & temporis fieri debeat. in rub. de excep. nu. 34 297
Exceptio banni an obſtet ceſſionario agenti ex cauſa oneroſa vel lucratiua, in § cum autem. nu. 15 36
Exceptio banni vel excõmmunicationis an poſſit opponi habenti cauſam oneroſam, in §. ſequitur. num. 22 302
Exceptio deducto ne egeat. vide Deducto. Habentes exceptionem.
Excipere an & quando ante actionem liceat, in rubr. de excep. num. 29 296
Excipi an de vitio auctoris poſſit, contra ſucceſſorem in iudicio agentem. in §. furtiuæ. num 5 76
Excipi an poſſit contra pupillum de dolo illius qui pro tutore gerit negotia pupillaria cum non ſit tutor datus, vel datus, ſed non legitimè, in §. ſequitur. num. 26 302
Excipi an & quando poſſit de ſpoliatione facta ab auctore vel tertio. ibid. num. 20 eod.
Excipiendi forma quæ ſit. in rubr. de exceptionib. numero 38. 39. & 46 298
¶Excipiendum, an & quando ſit, in §. ſequitur. numero tertio. 300
¶Excipiens ſimpliciter indiſtinctè, an intentionem aduerſarii videatur confiteri, in §. ſeruus. num. 4 44
Excipiens an propriè dicatur actor, in rubri. de exceptionibus. num 6 293
Excipiens an agentis intentionem confiteatur, in §. ſequitur. nu 36. 37. & 38 304
Excipienti an ſatis ſit præſumptiuè concludere, in rub. de exception. nu. 59 300
Excommunicatio quotuplex ſit, & quam vim habeat, in §. minor. num. 4 43
Excommunicationis exceptio quando opponi poſſit, ibidem. num. 3 eo.
Excommunicatus an æquiparetur deportato, & an poſſit eſſe arbiter, & arbitrator, & an teſtari poſſit, in §. minor. numero 1. eod.
Excommunicatus, vel infamis, aut bannitus, non eſt excommunicandus, vel infamandus, ſeu banniendus, in §. minima. numero 1 43
Excommunicatum an ſe fateatur, abſolutionem ab excommunicatione allegans, in § ſeruus. num. 2 44
Excommunicati ab agendo repelluntur, in §. præterea. numero 32 345
Excuſatio quæ remoueat a cura, in §. interdum. num. 2 51
Excuſatio tutoris an ſit in ſcriptis proponenda, in §. quis autem. num. 4 57
Excuſſio qualiter fiat, & quotuplex ſit eius forma, in §. item ſi quis in fraudem, nu. 13. 212
Excuſſio quando & contra quos fiat. ibid. nu. 14 eod.
Excuſſio facta ab vno ex creditoribus, vel cum vno poſſeſſore, an proſit vel noceat aliis. ibid. nu 19 213
Excuſſio vt dicatur legitimè facta, an interlocutoria a iudice, pronuntiari debeat. ibi. nu. 20 eod.
Excuſſio an poſſit fieri in nominibus debitoris, in §. item Seruiana. num. 23 216
¶Excutiens an teneatur citare fideiuſſores, vel bonorum poſſeſſores, in § item ſi quis in fraudem. num. 18 213
¶Executio ſine nouo proceſſu an fiat in fideiuſſorem de iudicato ſoluendo, in § ſi verò reus. nu. 2 291
Executio ſententiæ & perſonæ captura an ex pacto poſſit diebus feriatis fieri, in §. idem iuris. nu. 53 314
Executio an fieri debeat in fructibus, cum quis eſt damnatus in rem, in § & ſi in rem. nu 6 362
Executio an & quando fiat. ibid. num. 7 eod.
Executor vltimarum voluntatum an poſſit vendere habendo fidem de pretio, in §. venditæ. nu. 4 70
Executor vltimarum voluntatum an in teſtamento teſtis eſſe poſſit, in §. legatarius. num. 3 87
Executores in teſtamento deputati, an intelligantur deputati generaliter ad executionem omnium contentorum in eo, in §. extraneo. num. 21 115
Executores vltimarum voluntatum an aliquam poteſtatem habeant, ſi per venientes ab inteſtato hæreditas non adeatur, in §. acceſſit. num. 2 154
Executores vltimarum voluntatum qua actione cõueniuntur, in §. ex maleficiis. nu. 2 238
Executores vltimarum voluntatum an procuratorem habere poſſunt, in §. ſin autem per procuratorem. numero vndecimo. 290
Executore dato ſub nomine dignitatis an eius ſucceſſor ſit executor, in § ſubſtituitur. nu. 7 114
Executor vltra ſummam ſalarii taxatã exigens, an in pœnam quadrupli incidat, in §. quadrupli. nu. 33 241
Executores publici, vel alii qui non ſunt officiales & ſe faciũt, aliquid per timorem indebitè exigentes, qualiter puniantur, & quomodo contra ipſos libellus ſit concipiendus, in §. quadrupli. nu. 20. & 21 eod.
¶Executoriam qui facere promiſit, cogitur facere, in §. item ſi propter inimicitiam. nu. 5 55

¶Exemplaria

¶Exemplaria ſubſtitutio & pupillaris in quibus differant, in §. qua ratione.nu.1.2.& 3. 111
Exemplaria ſubſtitutio & pupillaris in quibus conueniant. ibi. num 4. eod.
Exemplaria ſubſtitutio qualiter deſcribatur. ibid. num.5. eo.
Exemplaria ſubſtitutio a quibus & quibus fiat. ibidem. numero 6. eod.
Exemplaria ſubſtitutio quibus verbis fieri poſſit. ibidem. numero 15. 152
Exemplaris ſubſtitutio quid ſit. Ant. Cai. in tract. ſubſti. in titu. de exempla. ſubſti. nu.1. 103
Exemplaris ſubſtitutio vnde dicitur. ibi. nu.2. eod.
Exemplaris ſubſtitutio quo iure ſit introducta. ibid. nu.3. 104.
Exemplaris ſubſtitutionis quæ forma ſit. ibi. num.4. eod.
Exemplaris ſubſtitutio quibus verbis fiat. ibi. num.5. eod.
Exemplaris ſubſtitutio an ſit ſpecies ſubſtitutionis. ibi. numero ſexto. eod.
Exemplaris ſubſtitutionis ſubſtantialia quæ ſint. ibi. num.7.8.9.10.11.12.& 13. eod.
Exemplaris ſubſtitutio quotuplex ſit. ibi. nu.14. eod.
Exemplaris ſubſtitutionis quot ſint effectus. nu.15. eo.
Exemplaris ſubſtitutio qualiter finiatur. ibi. num.6. eo.
Exemplum an & quando fidem faciat & probat, in §. exemplū. nu.4.6.& 7. 45
Exemplum an probet ſine originali, in §. nihil autem numero quarto 88
Exemptus priuilegio Papæ vel Imperatoris an poſſit ſuo priuilegio renunciare, in §. idem iuris. nu.49. 314
Exhæredari an quis poſſit poſt ius quæſitum, in §. teſtamētum. num.5. 116
Exhæredari poteſt filius, qui patrem infirmum non bene curat, vel ad perfectionem, aut alimenta denegat, in §. alio quoque. num.4. 117
Exhæredatio rite facta non confirmatur præteritione facta ratione alterius fratris, in § non tamen. nu.15. 93
Exhæredatio ſimpliciter facta de poſthumis, an comprehendat poſthumos ex futuro matrimonio, in §. poſthumi. numero tertio. 94
Exhæredatio vel præteritio niſi cum cauſa legitima fiat, non valet. ibi. num.6. eod.
Exhæredatio an teneat, inſtitutione facta in vno teſtamento, & in alio exhæredatione, in §. teſtamentum. num.4. 116
Exhæredatu an poſſit pupillariter ſubſtitui, in §. non ſolum. numero 3.& 5. 112.& ſeq.
Exhæredatis non datur bonorum poſſeſſio contra tabulas, in §. emancipatos. nu.5. 95
Exhibere quid ſit, in §. præterea. num.9. 266
¶Eximens captum de manibus familiæ quatenus teneatur. in § pœnales quoq;. nu.33. 225
Exhorbitantia propter identitatem rationis, extenditur, quando eſt eadem ratio, in §. ſi quis ita ſtipuletur. num.4. 161
Expenſæ quæ & per quos deducantur, in §. certe illud. numero 2.3.& 4. 67
Expenſæ an deducantur de dote legata, in §. ſed ſi vxori. numero 5. 127
Expenſæ factæ in nuptiis vxoris per vnum ex fratribus & maritum, in vita patris, an ſint poſt mortem patris imputandæ alteri fratri, & quid de expanſis doctoratus, vel militatus, in §. ſocius. num.6. 182
Expenſę factæ per filium de conſenſu patris in officio publico, an ſint aliis fratribus reficiendæ. ibi. num.8. 183
Expenſæ factæ per fratrem in ſtudio filii, an imputari poſſit a fratribus in partem ſuam. ibi. nu.10. eo.
Expenſæ litis debitæ ratione promiſſionis quæ dicantur, in §. hæc autem omnia. nu.5. 358
Expenſæ quibus excuſentur. ibi. num.9. eod.
Expenſæ quando a victo non debeantur. ibi. num.10. eod.
Expenſæ quando ſint compenſandæ. ibi. nu.19. eod.
Expenſæ primæ citationis an refici debeant. ibidem. numero 24. eod.
Expenſæ. vide ſibi ſolutoria expenſarum. Compenſatio an fieri debeat. Condemnatus in expenſis. Impendens. Impenſa. Iudex qui non condemnauit victum cum ſeq. verſi. & in ver. Iuſta cauſa. Sumptus.
Expenſarum ſententia an ſit interlocutoria vel diffinitiua. ibi. num.14. eod.
Expenſarum genera quot ſint, in §. certè illud. num.7. 67
Expenſarum condemnatio an facta dicatur, ſi iudex dicat, in ſententia, abſoluo in expenſis victum victori, nobis & ſucceſſoribus noſtris taxatione reſeruata. in §. curare. numero decimo. 272
Expreſſum & determinatum a lege dicitur, quod imaginat uni eſt fuiſſe mentionis condentis legem. in §. ex eadem lege. numero 3 44
Expreſſum variè accipitur. Ant. Caius in tracta. ſubſtitutio. in tit. de vulg. ſubſtitut. nu.19 102
Expulſor licite nō poſſit ex interuallo expelli ab expulſo, poteſt tamen defecto moleſtari & turbari. in §. quadrupli. numero 44 243
Extenſio an locum habeat in pęnalibus. in §. ſequeos illa. numero 13 229
Extenſio. §. item mixta. in §. ex maleficiis. nu.35 232
Extraneus exhæredari poteſt. in §. teſtamentum. numero primo. 116
Extraneus quis dicatur. in §. cæteri. nu.2 121
Extraneus dotans an tacitā hypothecam habeat. in §. fuerat. numero 30 259
Extraneus an pro muliere ſtipulari poſſit, & mulieri vtilis actio acquiratur. ibi. nu.52 261
Extraneo an aggreſſum iuuare liceat. in §. ius autem gentium. num.10 15
Extraordinarium remedium quod dicatur. in §. ſeptima. numero 1 153

De litera F.

FACERE quis poteſt in alieno, quod ſibi prodeſt & domino non nocet. in §. lege. nu.4 25
Facere quis non poteſt in ſuo, quod alteri nocet & ſibi non prodeſt. ibi. nu.5 eod.
Facere quis compellitur quod alteri prodeſt & ſibi non nocet. ibid. num.6 eod.
¶Faciens per alium an per ſe ipſum facere videatur, ita quod in ſtatutis pœnalibus comprehendatur. in §. igitur. numero 1 7
Faciens pacem cum bannito poteſt illum impune offendere. in §. in poteſtate. nu.8 26
¶Factores a tutela ſunt immunes. in §. item diuus. numero primo. 54
Factum. De facto fieri aliquid non ſufficit, ut iuris effectus ſequatur. in §. cum autem. nu.1 22
Factus & animus facientis conſideratur. in §. ſumma. numero primo. 7
Factum ad defenſam an ſit impunibile, in §. ius autem gētium. num.5 15
Factum a parte plurium collegarum, quando factum ab omnibus dicatur, & aliis præiudicet. in §. ſed ſi ex teſtamento. numero 1 52
Factum non iure dicitur, quod in ſuo ſalutari & ſubſtantiali peccat, rumpi, vel irritari dicitur, quod non fuit, licèt ex poſt facto annihilatur. in §. alio quoque. nu.2 117
Factum alienum an & quo caſu ſtipulari poſſit. in §. ſi quis aliū. num.1 165
Factum ſine animo an ſit punibile. in §. ſed & ſi credat. numero 107 191
Factum ad ſui defenſionem quomodo probetur. in §. iniuriā. nu.1.3.& 4 194
Factum cum deducitur cum qualitate, modo, vel demonſtratione, an ſufficiat in agendo vel defendendo probari, ſine huiuſmodi actionib. de exce. in rub. nu 25 296
Facultas ꝙ quis poſſit propria auctoritate fundum ingredi, an cedi poſſit. in §. actionum autem. nu.38 248
Facultas paruæ & magnæ quæ dicantur. in §. ſed hoc iure. numero 11 47
Falcidia quomodo per teſtatorem tolli poſſit. in §. in fraudem. num.5 24
Falcidia de dote legata non detrahitur. in §. ſed ſi vxori. numero 3 127
Falcidia lex quare ſic dicta. in §. ſupereſt. nu.1 131
Falcidia an videatur prohibita, teſtatore iubente ꝙ ſoluantur legata tota & integra. ibi. nu.2 eod.
Falcidia prohibita intelligitur a teſtatore, cum dicit plus hæres non poſſit petere, conſequi, & habere. ibid. nu.3 132
Falcidia an detrahat de fideicōmiſſis particularib. ibi. nu.4. eo.
Falcidia an de donatione inter uiuos, quæ morte confirmatur deducatur. ibi. nu.5 eod.
Falcidia non obtinet in donatione inter virum & vxorem. ibi. num.6 eod.
Falcidia an in una re tantum poſſit detrahi. ibi. nu.8 eod.
Falcidia de quibus legatis deducatur. in §. cum autem. numero 1.& 3 eod.

Falcidia, quæ non detrahitur de legato pio, an alia legata aggrauet. ibi. numero 4 133

Falcidia, io quibus caſibus ceſſet. ibi. nu. 5 eod.

Falcidia an de fideicommiſſo ſingulari detrahatur. in §. ſed quia hæres. num. 3 eod.

Falcidia, & Trebellianica æquiparantur. in §. ſed quia. numero 5 134

¶ Falſum quot modis arguatur. in §. appellantur. num. 9 335

Falſi crimen eſt publicum. in §. item lex Cornelia. num. 1 364

Falſi qui teneantur. ibi. num. 2 eo.

Falſo inſtrumento utens, ſicut dictans, vel fabricans tenetur. in §. appellantur. num. 10 335

Cætera in verſ. Exceptio falſi.

¶ Famam qui reſtituere poſſint. in §. ex quibuſdam. nu. 18. f. 360 & §. Senatuſconſultum. num. 2 16

¶ Familia aliquando pro agnatione ponitur. in §. quibus autem. num. 12 42

Familiares Epiſcoporum, dominorum, & nobilium, in eorum cauſis non repelluntur a teſtimonio. in §. pater. num. 9 87

Familiæ erciſcundæ. vide verſ. Iudicium familiæ erciſcundæ.

¶ Fœmina exclusa a ſtatuto neptis non admittitur, in §. ius autem ciuile. num. 47 14

Fœmina tutrix eſſe nequit, niſi ſit mater vel auia. in §. ex eadem lege. num. 8 45

Fœmina in codicillis teſtis eſſe poteſt. in §. codicillis. numero 6 136

Fœmina a ſtatuto excluſa, in teſtamento præterita, non dicit teſtamentum nullum. in §. ita demum. num. 4 137

Fœminæ excluſæ a ſtatuto, non extantibus maſculis admittuntur. in §. admonendi. num. 2 140

Fœminæ conſuetudinem inducere non poſſunt. in §. ex nō ſcripto. num. 33 19

Fœminis propter puerperium fauetur. in §. ſed nos. num. e 145

Cætera vide in ver. Deceptio.

Fœmininum an comprehendat maſculinum. in §. ſi quis filiab. num. 2 41

Feneſtram promittens non facere, vide Promiſſio de non faciendo.

¶ Fœnum an inter fructus induſtriales computetur. in §. is vero. num. 3 69

¶ Fera an ſit venatoris illam proſequentis, & an poſſit dominus venatorem prohibere, ne eam in fundo ſuo proſequatur. in §. apum quoque. num. 2 64

Fera ſi nocuit & penitus euaſit, poſtea reddit, an dominus teneatur. in §. animalium. num. 5 288

¶ Feriæ repentinę a ſolo principe inducuntur, quibus per partes renunciari non poteſt. in §. appellantur. num. 33 336

Feriarum genera quot ſint, & qualiter poſſint induci, & an feriis inductis in honorem Dei poſſit per partes renunciari. ibi. num. 28. 33. & 35 eo.

Feriarum renuntiatio facta per principalem, an noceat fideiuſſoribus. ibi. num. 41 337

Feriis ſi fuerit renuntiatum, de quibus intelligatur. ibi. num. 39 & 40 eo.

Cætera in ver. Die dominico. Exceptio feriarum.

¶ Feudum epiſcopo, vel abbati poteſt concedi. in §. item finitur. num. 6 50

Feudum an & quando in adoptatos tranſeat. in §. inteſtatorum. num. 3 e37

Feudatarius an poſſit ſeruire per ſubſtitutū. vide in ver. Seruire.

Feudatarius. vide Vaſalli an ſint citandi.

¶ Fictio duplex an poſſit in vno ſubiecto concurrere. in §. minorem. num. 3 34

Fictio poſtliminii quid ſit, & quid fictio legis Corneliæ. in §. ſi ab hoſtibus. num. 2 36

¶ Fideicommiſſaria ſubſtitutio quid ſit. Ant. Cai. in trac. ſubſtitutio. in rubr. de fideicommiſſaria ſubſt. num. 1 105

Fideicommiſſaria ſubſtitutio cur ſic eſt appellata. ibidem. numero 3 eod.

Fideicommiſſaria ſubſtitutio an ſit proprie ſubſtitutio. ibidem. numero 4 eod.

Fideicommiſſaria ſubſtitutio quotuplex ſit. ibid. num. 5 eod.

Fideicommiſſaria ſubſtitutio quibus verbis fiat. ibidem. numero 6 106

Fideicommiſſaria ſubſtitutio quibus fieri poſſit. ibidem. numero 7 eod.

Fideicommiſſaria ſubſtitutio quot modis fiat. ibidem. numero 9 eod.

¶ Fideicommiſſarius vniuerſalis an poſſit in teſtamento eſſe teſtis. in §. legatariis. num. 2 87

Fideicommiſſarius an poſſeſſionem petitam per hæredem impedire poſſit. Ant. Cai. in tract. ſubſti. in rub. de fideicom. ſubſti. numero 12 106

Fideicommiſſarius an ante reſtitutam hæreditatem, aliquam actionem habeat. in §. reſtituta. numero 1 133

Fideicommiſſarius poteſt facere inuentarium, vt eius beneficio gaudeat. in §. ſed quia. numero 9 134

Fideicommiſſarius quomodo fideicommiſſum conſequatur, ſi hæres negat a ſe relictum. in §. & quia. nu. 2. & 3 135

Fideicommiſſarius an quartam detrahat. in §. poteſt autem. numero 2 eod.

¶ Fideicommiſſum quot modis extinguatur. Anto. Cai. in tracta. ſubſtitutio. in rubr. de fideicommiſſ. ſubſtitutio. numero 14 106

Fideicommiſſum per quæ verba relinqui poſſit. in §. verba. numero 1 135

¶ Fideiubeo verbum quid importet. in §. in ſtipulationibus. numero 3 174

Fideiubere qui non poſſint. in §. cæterum. nu. e 286

¶ Fideiuſſio pro maleficio an ſit trāſmiſſibilis ad hæredes. in §. fideiuſſor. numero 1 172

¶ Fideiubens de iudicato ſoluendo ad quid teneatur. in §. ſequens illa. numero 4 229

Fideiuſſor an teſtificari poſſit in cauſa ſui principalis. in §. legatariis. numero 4 87

Fideiuſſor in quo differat a mandatore, ſponſore, conſtitutore, expromiſſore. in §. pro eo. numero 2 172

Fideiuſſor quod beneficium gaudeat. ibi. nu. 4 eo.

Fideiuſſor ſtrictius obligari poteſt quā principalis. in §. in omnibus. numero 1 eo.

Fideiuſſor an cuicunq; obligationi accedere poſſit. ibidem. numero 2. & 3 eod.

Fideiuſſor an poſſit agere vt actio inter eum, & ad alios fideiuſſores diuidatur. in §. ſi plures. numero 7 173

Fideiuſſor qui renuntiauit exceptionibus, quibus non renunciauit principalis, an teneatur. in §. fideiuſſores. nu. 8 eod.

Fideiuſſor quando eſt principalis, & ad eum negotium principaliter ſpectat, an in plus teneri poſſit. ibidem. numero 10 eo.

Fideiuſſor an & quando actione mandati agat. in §. ſi quid autem. numero 1. & 4 174

Fideiuſſor quando & quomodo poſſit ſe eximere ab obligatione. ibi. numero 3 eo.

Fideiuſſor aliter quàm per ſtipulationem obligari non poteſt, licet principalis re & verbis ſit obligatus. in §. in ſtipulationibus. nu. 1 eod.

Fideiuſſor quæ excipere poſſit. in §. tua tantum gratia. numero 1 183

Fideiuſſor tutoris ad quid teneatur. in §. actionum autem. numero 102 252

Fideiuſſor ſimpliciter acceptus, an teneatur ad pœnam vel intereſſe. in §. præterea. nu. 49. & 50 270

Fideiuſſor de iudicio ſiſti, quando ſit liberatus. in §. ſed hodie. numero 3. & 4 290

Fideiuſſor de iudicato ſoluendo, ēt ſimpliciter acceptus, ſine expreſſione nominis iudicis, lata ſentētia liberatur. in §. ſin autem per procuratorem. nu. 4 198

Fideiuſſor vel ſingularis ſucceſſor an poſſit opponere exceptiones ſibi competentes. in rub. de exceptio. nu. 21 296

Fideiuſſor mulieris an Velleiano ſit iuuandus. in §. item ſi. numero 42 339

Fideiuſſor an agere poſſit contra reum pro quo fideiuſſit antequam ſoluat. in. §. præterea. nu. 34 345

Fideiuſſor ex certa ſcientia promittens pro reo habente exceptionem, non tenetur. in §. exceptiones. nu. 2 352

Fideiuſſor ꝙ nō reſtituatur reſtituto minore, quatenus verum ſit. ibi. nu. 5 358

Fideiuſſoris beneficium qui habeant. in §. pro eo. nu. 3 172

Fideiuſſori an competant exceptiones, quæ reo competunt. in §. in omnibus. nu. 4. & 5 eod.

Fideiuſſores ſecundi an primos liberent. in §. præterea. numero 4 189

Fideiuſſores ad quem finem præſtentur. in §. exceptiones. numero 4 353

Cætera vide infra in ver. Mandatores. & in ver. Obligatio. in ver. Differentia inter fideiuſſore. in ver. Executio ſine nouo proceſſu. Sententia lata contra principalem.

Fides an tanta requiratur ꝙ fiat plena probatio, ſi a lege vel ſtatuto vel a iudice dicitur, ꝙ de prædictis fides fieri debeat. in §. item ſi quis in fraudem. nu. 7 212

¶ Filia in contrahendo matrimonio, patris conſenſum habere debet. in §. iuſtas. numero 4

Filia

Filiafamilias nubens ſinè conſenſu patris, poteſt patrem cogere vt ei dotem condignam conſignet. ibi. nu. 5. eo.
Filia quæ ſtantibus maſculis non ſuccedit, præterita, non dicit teſtamentum nullum, in §. ſed ea omnia. nu. 1. 140
Filia an in dote hæredem habeat, in §. ad legitimam. numero 1. 143
Filia maritata an ſit in poteſtate patris, & an poſſit teſtari, vel codicillari, in §. lex duodecim. nu. 2. eod.
Filia an & quando à patre iterum dotari debeat. in §. fuerat. numero 57. 261
Filia hæbrei effecta Chriſtiana, à patre hębreo dotari debet, in §. præterea. num. 27. 345
Filiæ decedenti quis in dote profectitia ſuccedat, in §. fuerat. numero 61. 261
Filiabus inſtitutis in centū pro qualibet, ius accreſcendi inter eas locum non habet, in §. vel ſingulis. num. 3. 113
Filiationis quaſi poſſeſſio, vide in ver. Quaſi poſſeſſio.
¶ Filiusfamilias non emancipatus in contrahendo matrimonio patris conſenſum habere debet, ſi verò ſit emancipatus poteſt nuptias contrahere ſine conſenſu patris, in §. iuſtas. numero 4. 28
Filiusfamilias an poſſit ſtare in iudicio abſq; conſenſu curatoris patris furioſi. ibi. nu. 7. eo.
Filiusfam. an poſſit eſſe in iudicio tam in agendo quam in defendendo ſine conſenſu patris, in §. actiones autem. nu. 15. fol. 220. & §. pupillus. nu. 5. 167
Filiusfamilias an poſſit inuitus emancipari, in §. illud autem. num. 3. & 4. 38
Filiusfamilias an poſſit habere tutorem vel curatorem. in §. tranſeamus. num. 1. eo.
Filiusfamilias poteſt eſſe tutor, & poteſt tanquam tutor patrē in ius ſine venia vocare, & in cauſis tutelaribus eſſe in iudicio ſine conſenſu patris, in §. dari autem. nu. 1. 39
Filiusfamil. quatenus obligetur & condemnetur, in §. minimæ. numero 2. & 3. 43
Filiusfamil. an poſſit eſſe legitimus tutor, in §. ſimili modo. numero 3. 50
Filiusfamil. an poſſit aduentitia alienare, in §. conſtituitur. numero 2. 73
Filiusfam. non cogitur conferre cum fratribus mortuo patre, caſtrenſia vel quaſi, veniens ad hæreditatem paternam communem, nec etiam aduentitium, in §. igitur. nu. 8. 83
Filiusfam. poteſt in caſtrenſi, & quaſi caſtrenſi teſtari, in §. illis autem. num. 1. 88
Filiusfam. miles quatenus ſit priuilegiatus. ibi. nu. 6. 89
Filiusfa. miles quatenus teſtetur. in §. ſed hactenus. nu. 3. eo.
Filiusfa. quatenus teſtetur, in §. ſciendum. nu. 1. 4. & 5. 90
Filiusfamil. quicquid acquirit, acquirit patri, in §. non tamen. numero 2. eod.
Filiusfa. an patre conſentiente poſſit de aduentitiis teſtari. ibid. numero 9. eod.
Filiusfam. an poſſit patre permittēte de aduentitiis ad pias cauſas teſtari. ibi. num. 10. eod.
Filiusfam. in aduentitiis quibuſcunque habet hęredem. ibidem. numero 12. eod.
Filiusfam. inſtitutus quid ſibi quærat, & quid patri, in §. ſi ſeruum. numero 6. 109
Filiusfam. alteri quam patri obligari poteſt, in §. item inutilis. numero 1. & 4. 166. & ſeq.
Filiusfam. an & quando ex voto obligetur. ibi. nu. 3. 167
Filiusfam. non exiſtens ſoluendo, in corpus caſtigatur, in §. pœnales quoq; num. 23. 224
Filiusfam. an poſſit exceptioni Macedoniani renunciare, in §. cæterum. num. 6. 286
Filiofam. minori in ſtudio, an ſufficiat auctoritas patris, vel debeat dari curator, in §. tranſeamus. num. 3. 38
Filiofam. militi vel doctori decedenti ſine teſtamento, pater in omnibus bonis ſuccedit, in §. non tamen. nu. 11. 90
Filiofam. exiſtenti in ſtudio ſi mutuum fuerit factum, an ab eo vel à patre repeti poſſit, in §. Cęterum. nu. 3. 286
Filio in poteſtate præterito, an competat contratabulas, in §. emancipatos. num. 3. 94
Filius parentes alere tenetur, in §. ius naturale. nu. 13. 9
Filius qui vſuras ex pecunia patris acquiſiuit, an poſt patris mortem illas fratribus communicet, in §. in poteſtate. nu. 3. fo. 26. & in §. igitur. nu. 5. 82
Filius non poteſt patrem ſine venia in ius vocare, in §. ius autem. numero 1. 27
Filius an & in quibus cauſis poſſit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris. ibid. num. 4. 28
Filius in quibus obligetur. ibi. nu. 5. eo.
Filius patri contrahenti pro eo matrimonium conſentire videtur, in §. iuſtas. num. 6. eo.
Filius an nominatione fiat, in §. apud Catonem. num. 2. 34
Filius legitimus & naturalis non poteſt compellere patrem ad ipſum emancipandum, in §. illud autem. nu. 1. 38
Filius ſenatoris dicitur, qui fuit conceptus ante remotionē patris a ſenatu. ibi. nu. 2. eod.
Filius emancipatus an poſſit propter ingratitudinem à patre in poteſtatem reuocari. ibi. num. 5. eod.
Filius ingreſſus religionem an proſit patri, in §. excuſantur. numero 9. 54
Filius pro patre an poſſit eſſe teſtis, in §. ſed neque hæres. numero 1. 87
Filius emancipatus & ſuus differunt in modo rumpendi teſtamentum, ſecus ab inteſtato, in §. non tamen. num. 12. 93
Filius non poteſt patri furioſo exemplariter ſubſtituere. in §. qua ratione. nu. 13. 112
Filius non redimens patrem captum, vel infirmum non curans, an ipſo iure per ſententiam hæreditate priuetur, in §. aliæ quoque. num. 3. 117
Filius ingratus an & quando hæreditatem capere poſſit. ibid. numero 5. eod.
Filius inſtitutus, qui tamen non erat verè filius, an valeat inſtitutio. & ſic de fratre. §. apud Catonem. nu. 9. 35
Filius quod debeat habere legitimam vel aliud a patre iure inſtitutionis, quomodo intelligendum, in §. tam autem. nu. 2. 119
Filius viuo patre an aliquod ius in bonis paternis habeat, in §. ſui autem. num. 5. 121
Filius ſuccedens patri an dicatur habere ex cauſa lucratiua, vel non. ibid. num. 7. eod.
Filius ſuccedit in locum patris, vſq; ad pronepotem, & non vlterius, in §. cum filius. no. 1. 2. & 3. 138
Filius cui ſit agnatus, in §. cæterum. nu. 2. 142
Filius quod ſi mortuus pubes, vel impubes, a quo probari debeat. in §. ſed quemadmodum. num. 9. 145
Filius ad hæreditatem matris quibus præferatur, in §. per contrarium. num. 2. 145
Filius exhæredatus non computatur in numero liberorum, in §. prodeſſe. num. 1. 150
Filius vnus ex quinque filiis exhæredatus, an in numero dictorum filiorum inſtitutorum connumeretur, vt faciat augere legitimam fratrum. ibid. num. 2. eod.
Filius nepotem excludit, in §. multis. num. 2. 151
Filius inſtitutus etiam in vncia poteſt contratabulare. in §. adhuc autem. numero 2. 152
Filius ſine patre an & qualiter litigare poſſit, in §. item inutilis. numero 3. 166
Filius qui in vita patris ſtudere cœpit, an expenſis communibus cum fratribus debeat ſtudium finire, in §. ſocium. numero 9. 183
Filius quatenus obligetur patri, & econtra, in §. 2. qui. numero 2. 192
Filius an contra patrem iniuriarum agere poſſit, in §. atrox. numero 4. 197
Filius & hæres hæretici patris vel matris ab agendo repellitur. in §. præterea. num. 27. 345
Filius in caſibus in quibus poteſt agere contra patrem non admittitur niſi petita venia. ibidem. num. 31. eod.
Filius intentans quorum bonorum interdictum, an teneatur docere ſe filium. in §. ſumma. num. 10. 354
Filii appellatione nepos non comprehenditur in materia correctoria. in §. hoc loco. numero 7. 148
Filio an poſſit ſubſtitui in legitima ſua per fideicommiſſum nō directo pupillariter, in §. liberis. numero 10. 110
Filio impuberi mentecapto, an poſſit exemplariter ſubſtitui, & quando pupillaris erit. in §. qua ratione. num. 17. 112
Filium non habere, vel filium hæres, ſed exhæredatum, paria ſunt. in §. ſed noſtra. numero 1. 150
Filio emancipato præterito ſine cauſa, teſtamentum eſt ipſo iure nullum, ſi autem cum cauſa, filius ipſe remedia habet, quæ olim habebat per contratabul. in §. non tamen. numero 13. 93
Filio condemnato & contumace, an fiat executio in peculio profectitio, in §. actiones autem. num. 23. 220
Filio condemnato an peculium patiatur executionem, in §. ſed veteres. num. 1. & 3. 287. & ſeq.
Filii duorum compatrum an poſſint matrimonio copulari. in §. illud. numero 5. 31
Filii emancipati de iure prætorio inſtitui vel exhæredari debent, alias eis præteritis, bonorum poſſeſſio contratab. competit. in §. emancipatos. num. 2. 94

Filii ſpirituales qui ſint. Ant.Cai. in tracta.ſubſtitutio.in rubri. da pupilla.ſubſti.nu.9. 102
Filii viuo patre rerum paternarum quodam modo ſunt domini. in §.ſoi autem.nu.1. 120
Filii committentium crimen læſæ maieſtatis an aliquam pœnã patiantur.in §.interdum.nu.5. 138
Filii natiuitas probatur ne per patris ſcripturam, in §. cum autem.num.2. 22
Filii fratres vterini an præferantur fratri conſanguineo, vel eius filiis in bonis maternis, vel econtra, in §.ſi plures. numero 8. 142
Filii fratrũ an ſuccedant ſimul cũ fratribus, & excludant auunculos defunctæ perſonæ, in §. vulgò quæſitos.nu.4. 147
Filiorum bonis publicatis peculia non publicantur, in §.non tamen.num.13. 91
Filiorum quot ſpecies ſunt. Ant.Caius in tracta.ſubſtit.in rub. de pupil.ſubſti.num.8. 102
Filius naturalis tantum non poteſt compellere patrẽ ad ipſum emancipandum, in §.illud autem.num.1. 38
Filius naturalis tantum, & natus ex coitu concubinali ſuccedit matri etiam illuſtri, & vna cum aliis filiis legitimis, in § nouiſſimè.num.4. 146
Filii nati non ex legitimo matrimonio, qualiter ſuccedant.ibid. numero 5. eod.
Filii naturales tantum emancipati, non admittuntur ad contratabulas, in §.adoptiui.nu.1. 95
Filii naturales, vide Fratres. Nati ex illegitimo.cum ſeq.
Filius illegitimus poteſt filiam adoptatam ducere in vxorem. in §.inter eas.num.3. 29
Filius per patrem oblatus curiæ an efficiatur legitimus, & patri ſuccedat, in §.aliquando.nu.2. 32
Filius offerens ſe curiæ an legitimetur.ibi.nu.3. eod.
Filii conſenſus an requiratur, vt per ſubſequens matrimonium legitimetur.ibid.nu.8. eod.
Filii concubinæ an legitimentur per deſponſationem parẽtum factam in mortis articulo ibid.nu.11. eod.
Filii qui & qualiter per ſubſequens matrimonium legitimẽtur, in §.inteſtatorum.num.2. 137
Filius legitimatus an quò ad originem, honores, & dignitates, ſequatur patris conditionem, in §.ſed & ſi quis.no.3. 22
Filius vide acquiſitum. Aduenticium. Exeredari cum ſeq.verſi. & in verſi. Liberi.
¶Finium regundorum actio quanto tempore duret, in §.quædam actiones.num.24. 235
Finium regundorum.vide ver.Iudex qua forma.
Finitum non dicitur.vide Perfectum.
¶Fiſcus quid ſit.in §.edicto.num.1. 78
Fiſcus quomodo & quando vendat de bonis ſui debitoris.ibid. num.3.& 4. eod.
Fiſcus a quibus excludatur, in §.mariti.nu.2. 30
¶Flumina actiones ſuas vi continua & naturali agunt, ſicut & naturali paulatim rebus adit & detrahit. in §.præterea quod. numero 1. 65
¶Forenſis an teneatur præſtare cautionem de iudicato ſoluendo.in §.ſed hodie.num.7. 190
¶Forma actus correcta remanet effectus. in §. præterea. numero 2. 37
Forma articulandi ſeu excipiendi contra teſtem in probando ipſum ꝙ tempore confecti inſtrumenti poterat eſſe teſtis. in §.ſed cum aliquis.nu.5. 86
Forma interrogatorii præparatorii iudiciorum. in §. omnium autem.num.39. 205
Forma exceptionis ad repellendum iudicem, in §.prǽterea. numero 16.& 18. 344
Forma exhibendi, in §.ſi ad exhibendum.num.1. 362
Forma libelli ad fideicommiſſum petendum hærede negante. in §.& quia.num.4. 135
¶Foſſata quorum ſit, in §.flumina.nu.1. 61
Foſſata quæ ſunt extra ſepes, iuxta ſepes, & viã publicã an ſint menſuranda in venditione prædii, in §.riparum.nu.3. eod.
¶Frater diues cogitur alere fratrem & ſororem pauperem, in §. ius naturale.num.14. 9
Frater an ſit fiduciarius vel legitimus tutor.in rubr. de fiducia. tut.nu.1.45.& in §.eſt & alia.nu.2.& 3. 46
Frater qui ſuſtinet onera regalia habitans in communi cũ aliis fratribus, an proſit aliis, in §.item tria onera.num.4. 54
Frater emancipatus an poſſit eſſe teſtis in teſtamento fratris militis poſt miſſionem teſtantis, in §. pater necnon. numero 1. 86
Frater an pro fratre ſit teſtis legitimus.ibi.num.4.ſol.eo.& in §. ſed neque.nu.1. 87
Frater an ex cauſis quibus poteſt exhæredari, vel præteriri, poſſit ex eis ab inteſtato hæreditate fratris priuari, in §. quia. numero 13. 119
Frater incapax quando partem fratribus accreſcat. in §. igitur quartam.num.7. 120
Frater vterinus an dicatur conſanguineus, in §. ſi nemo. numero 1. 141
Frater patruelis an appellatione fratris contineatur.ibidem.numero 6. eod.
Frater ſi decedat relictis duobus fratribus vtrinque coniunctis, quorum vnus hæreditatẽ repudiat, an pars ſua accreſcat fratri ſuo, vel poſſint adire filii ipſius repudiantis, in §.ſi plures. numero 3. 142
Frater conſanguineus tantum an præferatur fratri vterino in bonis quæ ad fratrem peruenerunt ab auo paterno, vel auia paterna, & quid econtra.ibi.num.5. eod.
Frater conſanguineus an vterino fratri præferatur in his quæ ad defunctum peruenerunt à tranſuerſalibus ſibi coniunctis ex linea paterna tantum ibi.nu.6. eod.
Frater an ad teſtimonium admittatur. in §. hoc loco. numero ſecundo. 148
Frater quando & ob quid non agat, in §.interdum.nu.3. 191
Fratris appellatione an veniat ſoror, in §.ſi nemo.nu.7. 141
Fratris nomine an contineatur tantummodo vtrinque coniunctus, vel etiam ex alio latere tantum.ibi.nu.8. eod.
Fratres qualiter ſuccedãt cum proauis ex linea patris, & proauia ex linea matris.in §.præferuntur.nu.4. 144
Fratres vulgò quæſiti quando inuicem ſuccedant, in §. vulgò quæſitos.nu.1. 147
Fratres ſimul cohabitantes, & hæreditatem communem paternam habentes, an cætera quæ aliunde veniunt debeãt cõmunicare, in §. ſocietatem.nu 4. 181
Fratres ſimul habitantes an & quando intelliguntur ſocii omnium bonorum.ibi.nu.5. eod.
Fratres duo ſi poſt mortem patris inſimul pro indiuiſo manſerunt, & vnus fecit magnas expenſas, an in diuiſione debeant ſibi imputari, in §.item ſi inter aliquos.nu.1. 186
Fratribus duobus ſimul habitantibus, ſi alter multam pecuniam habere reperitur, an ex communicãtibus bonis habere præſumatur.in §.ſocietatem.nu.2. 181
Fratribus minoribus, & aliis religioſis an pro alimentis relinqui poſſit, in §.item vobis.nu.2. 83
Fraus alienantis præſumitur ex alienatione omnium bonorum etiam fraude aliter non probata, in §.item ſi quis in fraudem. numero 3. 212
¶Fructus dotis putatiuæ an a viro lucretur, in §. ſi aduerſus. numero 6. 31
Fructus rei legatæ percepti poſt mortem teſtatoris, & ante aditam hæreditatem, an ſpectent ad legatarium, in §. legatum itaq;.nu.8. 124
Fructus promiſſi quando dandi ſint, in §. ea quoque. numero 1. 125
Fructus percepti poſt mortem teſtatoris an & quando computentur in falcidia, in §.quantitas.nu.2. 132
Fructus qualiter in libello petantur, & liquidari debeant, & ſuper eis quomodo ſantentia feratur, in §.omnium autem. numero 34. 204
Fructus an ſit domino fundi tacitè hypothecati, in §. item ſeruiana.nu.13. 215
Fructus an veniant in iudiciis ſtricti iuris.in §. actionum autem.nu.7. 246
Fructus pendẽtes tempore venditionis fundi ad quem ſpectet. ibi.nu.14. 247
Fructus pendentes in fundo ſunt pars ſoli.in §.& ſi in rem.numero 4. 361
Fructus quoſuis quis præſtet, in §.& ſi hæreditas.nu.2. eod.
Fructus quando & qui intelligantur.ibi.nu.5. eo.
Fructuum genera quot ſint.in §. ſi quis a non domino. numero 3. 68
Fructibus non perceptis quis teneatur, in §.& ſi hæreditas. numero 1. 362
Fructibus de conſumptis poſſeſſor qualibet tenetur, in §. Et ſi hæreditas.nu.2. 362
¶Frumentum vnius commiſtum cum frumento alterius an & quando dicatur commune, in §.quod ſi frumentum. numero 2. 66
Frumentum vendere non niſi ex cauſa quis eſt cogendus, in §. in textu de annona.nu.1. 365
Frumentum extrahens contra ſtatutum aut bannum, vide Statutum punitus.
¶Fullo cui res eſt furto ſurrepta, an quod exegit debeat reſtituere

tuere domino,in §.quæ de fullone.nu.4 192
¶ Fundus an & quando innndatione amittatur,in §. quod ſi naturali.num.1 65
Fundus dotalis an præſeribatur,in §.res fiſci.nu.7 77
Fundus dotalis æſtimatus an ſit alienabilis.in §.accidit.numero 1 80
Fundus dotalis ex impenſis eſſe non deſinit. in §. propter. numero 1 182
Fundi dotalis venditi per maritum & vxorem, pecuniã in qua verſa præſumatur,in §.eſt & aliud.nu 4 80
Funeris impenſa quando ſit detrahenda,in §. cum autem. numero 2 132
Furioſus & mentecaptus an æquiparentur,in §. præterea teſtamentum.num.3 91
Furioſus & mentecaptus quis dicatur, & quomodo furor probatur,in §.furioſi.nu.4 51
Furioſus & prodigus qualiter differant.ibi.nu.5.fol.eod.& in §. mutum.num.3 167
Furioſus an in teſtamento teſtis adhiberi poſſit, in §. teſtes autem.nu.6. & 9 86
Furioſus an poſſit adire hæreditatem per eius procuratorem, in §.ſui autem.nu.5 137
Furioſi curatori quæ opponi liceat,in §.præterea.nu.55 349
Furioſo an poſſit beneficium conferri,in § furioſus. nu.2 40
Furioſo redeunte ad ſanam mentem, & poſtea reincidente in furorẽ,an ſubſtitutio interim ſit expirata, vel ceſſet, in §.quaratione.nu.16 112
Furioſis quis detur curator,in §.interdum.nu.3 51
Furor qualiter probetur,in § præterea teſtamentum. nu.5. fol. 91.& in § præterea.nu.56 349
¶ Fur manifeſtus quis dicatur, in §.furtum. nu.2 190
Fur manifeſtus vt quis dicatur, quę requiratur, in §. qui vires. nume.3 193
Fur manifeſtus qua actione tenetur.ibi.nu.5 eod.
Fur manifeſtus plus punitur quam raptor, & quare, ibi. num.8. fol.eod.& in §.ex maleficiis.nu.4 230
Fur famoſus quis dicatur,in §.ex maleficiis.nu.6 eod.
Fur quibus actionibus teneatur,in §. ſi tamen alienam. numero 1 66
Fur quando non ſit conueniendus,in §. quæ de fullone. numero 2 192
Fur non manifeſtus qua actione tenetur, in §. qui vires.numero 5 193
Fur an & quando ſit ſuſpendendus.ibi.nu.6 eod.
Fur quis occidi poſſit,in §.iniuria.nu 7 194
Fur nocturnus an impune occidi poſſit, in §. actio autem. numero 12 201
Fur variis modis tenetur,in §.ex maleficiis.nu.1 230
Fur reipublicæ, vel ſacræ, aut religioſę, qualiter ſit puniendus. in §.Item lex Iulia peculatus.nu.1.2.& 4 365
Fur in quo differat a plagiario & quomodo vnus ab altero cognoſcatur, in §.eſt & inter publica.nu.2 eod.
Fur, vide Latro.
Furis pœna quæ ſit,in §.ex maleficiis.nu.5 230
Furi putanti dominum permiſſurum an ſtandum ſit,in §.furtũ autem ſit.nu.1. 191
Contra fures quæ actiones, & quibus dentur, in §. furti actio. nume.1 193
¶ Furtiua res an & quando vſucapi poſſit,in §.furtiuæ.nu.1.fol. 76.& in §.aliquando.nu.2 191
Furtiuam rem receptans an furti teneatur,in §.conceptum. numero 3 190
Furtum committitur ex rei alienæ cõtrectatione, in §. gallinarum.num.1 64
Furtum an per interiectionem alienę rei,rei ſuę, cõmittitur, in §.ſi tamen alienam.nu.2 66
Furtum domeſticum quale ſit,& an ab eo actio aliqua oriatur, in §.ſui autem.nu.3 121
Furtum omni iure eſt vetitum,in §.furtum eſt.nu.1. fol.190.& in § pręterea.nu.10 318
Furtum committens in vna ciuitate, an ſi in alia reperiatur ibi poſſit puniri,in §.furtum eſt.nu.4 190
Furtum non ſit conſentienti,in §.ſed & ſi.nu.1 191
Furtum a filiis de re patris factum eſt inuſucapibile,in §.is qui. nume.1 192
Furtum graue & leue quod dicatur,ibi. nu.4 eod.
Furtum in officiali quid dicatur,in § ſi iudex.nu.9 198
Furtum an inter caſus fortuitos cõnumeretur,in §.ſed iſtę quidem.num.10 207
Furtum quomodo. ibi.num.12 eod.
Furtum vnum quando dicatur,in §.ex maleficiis. nu.7. 230
Furtum faciens Florentiæ repertus Bononię cum pretio rei furatæ,an Bononiæ furti teneatur.ibi.nu.9 231
Furti actio in medico datur,non autem actio de dolo,in §. gallinarum.nu.2 64
Furti actio illi competit, cuius intereſt furtum commiſſum nõ eſſe.in §.furti autem actio.nu.1.& 3 192
Furti actio quando domino negetur, in §. item ſi fullo. numero 1 192
Furti etiam non domini agunt,in §.item ſi fullo.nu.2. eo.
Furti cætera vide in verb. Actio furti. cum ſeq. & ver. Debitor ſubtrahens. Depoſitarius. Hæreditatis iacentis. Inquiſitus de furto. Inueſtigatio. Iudicis authoritate licèt perquirere.
¶Furtiua conditio.vide ſupra in ver.Conditio furtiua.

De litera. G.

GABELLA an ſit ſoluenda de vſufructu conſolidato cum proprietate, ſtante ſtatuto quod de cauſis lucratiuis gabella ſoluatur.in §. finitur. numero 10. 73
Gabella, vide Vectigal.
¶Galli conſilium, ne nepos ex filio præmortuo patre, rumpat aui teſtamentum.in § poſthumorum.nu.4. 94
¶Gemmarum dominium cuius ſit.in §.nullius.no.4. 62
¶Genitiuus in propria eius ſignificatione qualiter accipi debeat.in rob.procemi.nu.9. 5
¶Genus quotuplex ſit,in §.tollitur.nu.2. 187
Genere obligato quid ſit petendum.in §.præterea.nu.1. 276
¶Gens ex quot conſtet.in §.ſi grex.nu.1. 128
¶Gerundia variè accipiuntur. in rubri. de actionib. numero 4. & 5. 199
¶Gerens negotia aliena, an habeat actionem contrariam. in §. igitur cum quis.nu.3. 185
Geſtor an teneatur de leuiſſima culpa.ibi.nu.4. eod.
Geſtor an & quando de neglectis teneatur.ibi.nu.5. eod.
Geſtor de quibus teneatur.in §.actionum autem.nu.66. 250
Geſtor an poſſit interpellare debitores domini ſui, & ipſum in mora conſtituere.in §.igitur cum quis.nu.6. 185
Geſta a tutore dato confirmando an valeant.in §.ſed ſi emancipato.nu.3. 39
¶Gloſſatoris opinio vltimo loco recitata, ab eo approbata cenſetur,in §.actionum autem.nu.89. 251
¶Gradus qualiter dignoſcantur & computentur. in §. duorum autem.nu.3. 29
Gradus qualiter connumeretur & fiant.in §.hoc loco.numero 3.& 4. 148
Gradus an ſecundum ius ciuile vel canonicũ intelligatur,ſtante ſtatuto quod nullus eligat vel nominet ad aliquod officiũ ſibi coniunctum vſq; ad quartum gradum,in §.hactenus.numero 3. 149
Gradus qualiter in matrimoniis accipiantur. ibidem. numero 2.& 3. eo.
Gradus agnationis qualiter computentur.ibi.nu.4. eo.
In eodem gradu eſſe quomodo dicatur & conſideretur. ibidẽ. numero 2. eod.
Gratia principis quod quis rebanniatur, an ei reſtituat bona iam in alium tranſlata & alienata.in §.cum autem.numero 9. 35
Grauari qui poſſint.in §.extraneo.nu.19. 115
Grauari quis non poteſt, niſi quatenus honoratur, in §. præterea.nu.4. 134
Grauatus de reſtituendo bona poſt mortẽ,intelligitur de morte naturali & non ciuili.in §.cum autem.nu.7. 35
Grauato non ſuccedente,an ſequens in gradu grauatus intelligatur,in §.præterea.nu.1. 134
¶Grex ex quod conſtat,in §.ſi grex.nu.1. 128

De litera H.

HABENS ius accreſcendi dicitur habere immediate a lege, licèt iudicio teſtatoris habeat,in §. ſi ex pluribus.nu.3. 146
Habẽs electionem ex legis diſpoſitione, vna via electa variare non poteſt.in § quæ de fullone.nu.1. 192
Habentes exceptionem ne exigantur niſi in quantũ facere poſſunt,qualiter cauere & excipere debeant, in §.appellantur. numero 7. 334
Habere verbum quid importet,in §.libertini.nu.5. 22

¶ Habi-

¶Habitare quis dicatur. in §. item is. nu. 6. 199

¶Habitatio relicta an poſſit ab vſuario locari. in §. ſed ſi cui habitatio numero 1. 74

Habitatio vel poſſeſſio relicta in gaudimentum, an tranſeat ad hæredem. ibi. nu. 2. eo.

¶Hæreditario iure captum in falcidia computatur. in §. & cum quæſitum. nu. 2. 132

¶Hæreditas & bonorum poſſeſſio quatenus differant. in §. neq; tamen. nu. 3. 48

Hæreditas quem & quando repræſentat. in §. ſeruus etiam. numero 2. 97

Hæreditas per hæredem adita, hæredis patrimonium dicitur. in § hæredes. nu. 1. 110

Hæreditas an poſſit relinqui in codicillis. in §. præterea. num. 3. fol. 134. & in §. codicillis. nu. 1. 136

Hæreditas profectitia dicitur, cum filia patris contemplatione inſtituitur. in § lex 12. tabularum. nu. 6. 143

Hæreditas quid ſit, ex qua oritur actio petitionis hæreditatis. in §. actionum autem. nu. 141. 256

Hæreditas quo iure fuit introducta. ibi. nu. 143. eod.

Hæreditatis petitio quibus competat. ibi. nu. 144. eod.

Hæreditatis poſſeſſor quibus & ad quæ teneatur. ibidem. numero 149. 150. & 151. eod.

Hæreditatis aditio an requiratur, vt in codicillis relicta debeantur. in §. codicillis. nu. 8. 136

Hæreditatis aditio quid operetur. in §. ſeruus. nu. 1. 163

Hæreditatis aditio, require ver. Dicens poſſidere.

Hæreditatis iacentis an furtum fieri poſſit. in §. furtum eſt. numero 6. 190

Hæreditatis reſtitutio non debet fieri procuratori non habenti ſpeciale mandatum, in §. ſed quia nu. 11. 134

Hæreditate reſtituta quæ non tranſeant. in §. ſed quia. numero 6. eod.

Hæreditatem capere quæ vetent. Anto. Caius in trac. ſubſtitu. in difinitio. nu. 2. 101

¶Hæres an præſcribere poſſit à defuncto mala fide poſſeſſa. in §. ſed tamen id. nu. 2. 76

Hæres donantis an propter donatarii ingratitudinem, poſſit donationem reuocare. in §. aliæ autem. nu. 11. 80

Hæres an poſſit vxorem defuncti accuſare de adulterio. ibidem. numero 12. eod.

Hæres quando conditione reiecta purus ſit. in §. hæres. numero 1. 98

Hęres an quis poſſit inſtitui cum ipſe teſtator morietur, vel cũ ipſe inſtitutus morietur, aut cum morietur Seius. ibidem. numero 4. eod.

Hęres non conficiens inuentarium an perdat trebellianicam. in §. extraneis autem. nu. 12. fol. 122. & in §. ſed quia. nu. 12. fol. 133. Anto. Caius in trac. ſubſtitutio. in rub. de fideicommiſſa. ſubſtitutio. nu. 12. 106

Hæres an teneatur fideicommiſſario idoneam cautionem præſtare. Ant. Caius. ibi. nu. 13. eo.

Hæres inſtitutus ſi adiuit, ſed reſtitutus eſt vt abſtineat, an tũc vulgariter ſubſtitutus admittatur. in §. poteſt. nu. 22. 107

Hæres primo inſtituti an præferatur ſubſtituto. in §. ſi ſeruum. numero 9. 109

Hæres mediatè non admittitur ad ſubſtitutionem factam per verba quiſquis mihi hæres erit, &c. in §. ſubſtituitur. numero 1. 114

Hæres tenetur in inuentario ponere etiam omnia quæ defunctus habeat per primum decretum ſiue nudam detẽtionem. in §. extraneis autem nu. 7. 122

Hæres conficiens inuentarium, qui eſt creditor, conſeruat ſibi ſuas actiones contra hæreditatem & bona. ibidem. numero 8. eod.

Hæres creditor qua forma debet practicare, vt ſuum debitum conſequatur, & a reſiduu hæreditatis ſeparetur, ibidem. numero 9. eod.

Hæres omittens apponere quæ debebat in inuentario, ad quid teneatur. ibi. nu. 11. eo.

Hæres pendente tẽpore confectionis inuentarii conueniri non poteſt. ibi. nu. 15. eod.

Hæres non ſoluens legatum, an de dolo & culpa teneatur. in §. ſi res legata. nu. 3. 127

Hæres an actionem legis Aquiliæ legatario cedere teneatur. ibi. nu. 4. eo.

Hęres vel debitor an obligatus ſit cedere legatario vel creditori. ibi. nu. 5. eod.

Hęres inſtitutus cum hoc, ꝙ ſi teſtatoris vxorem moleſtauerit, hęreditate priuetur, an intelligatur ipſo iure. in §. pœnę quoq;. nu. 7. 131

Hęres grauatus reſtituere hęreditatem, poteſt cum prætendentibus ius habere in hæreditate compromittere, & laudũ præiudicat fideicommiſſario. in §. reſtituta. nu. 3. 133

Hæres an ſubeat onus legatorum vel fideicommiſſarius. ibidẽ. numero 4. eo.

Hęres an cogi poſſit adire hæreditatem. in §. ergo ſi quidem. numero 1. eod.

Hæres reſtituturus variis modis cogi poteſt ibi. nu. 4. 134

Hæres an in aliquo teneatur ad onera, vel deducto ære alieno debeat quartam ſuam conſequi. in §. ſed quia. numero ſecundo, & tertio. eod.

Hæres à quibus cogatur adire hæreditatem. in §. nihil autem. numero 1. eod.

Hæres habens vnam rem minorem quam ſit quarta, poteſt ſibi petere ſuppleri vſq; ad quartam ex trebelliano. in §. ſi quis vna. numero 1. eod.

Hæres ſicut grauari poteſt fideicommiſſo vniuerſali, ita & legatarius poteſt in legato grauari. in §. poteſt autem. numero 1. 135

Hæres an à fideicommiſſario quartam habeat. in §. poteſt autem non. nu. 3. eod.

Hæres an poſſit in codicillis declarari. in §. codicillis. numero 9. 136

Hæres improprius quis dicatur, & eius tempus. in §. quos autem. nu. 2. 152

Hæres qui medicum idoneum & ſufficientem ad infirmum nõ conduxit, an hæreditate priuetur. in §. ſocius. nu. 4. 182

Hæres quatenus ex delicto teneatur. in §. illud. nu. 2. 195

Hæres occultãs an teneatur legatarus vltra vires hæreditarias. in § ſi quis agens. nu. 19. 265

Hæres conuentus & condemnatus in ſolidum qui non oppoſuit de inuentario, poteſt opponere in executione beneficium inuentarii. in §. appellantur. nu. 43. 337

Hæres, vide Actio an detur contra hæredes. Suus hæres. Teſtator aliquem inſtituens tanquam fratrem, vel filium. Vxore inſtituta à viro.

Hæredis non præſtantis legata, quæ pęna ſit. in §. ex maleficiis. numero 42. 233

Hæredi mulieri an competat beneficium quod ipſa habet pro rebus æſtimatis in dotem datis, rei vendicationis, ſolu. mat. & aliis creditoribus præferatur. in §. accidit. nu. 8. 81

Hærede non ſoluente poſt ſex menſes, in eius rebus immiſſio fieri poteſt. in §. legatum itaq;. nu. 11. 114

Hæres volentes immediatè reſtituere dotem, non tenetur ad alimenta infra annum. in §. fuerat. nu. 18. 258

Hæredes mariti an poſt annum defuncti, vxorem cui dotẽ non reſtituerunt, alere teneantur. ibi. nu. 19. eod.

Hæredes an lite conteſtata cum defuncto, in eadem inſtantia ſint damnandi. in §. non autem omnes. nu. 4. 291

¶Hermaphroditus an poſſit in teſtamento teſtis adhiberi. in §. teſtes autem. nu 3. 86

Homicidium negans ſe feciſſe deinde conuictus, dicit ad ſui defenſionem feciſſe, an ſit audiendus. in §. idem iuris. numero 29. 312

¶Homicidii quis teneatur. in §. item lex Cornelia. numero ſecundo. 364

Hominis natura quotuplex ſit. in §. ius naturale. nu. 2. 9

Homines nunquid rerum appellatione contineantur. in §. omne autem ius. nu. 8. 20

¶Honeſtas publica datur quadrupliciter. in §. ſi vxor. numero 2. 30

Honeſtum in matrimonio conſiderari oportet. ibidem. numero 1. eod.

¶Honoris conſequendi cauſa, an aliquid dare liceat. in §. ſunt præterea. nu. 1. 365

¶Hoſpes quando furti teneatur. in §. item exercitor. numero 1. & 3. 199

¶Hoſpitale an eiſdem priuilegiis gaudeat, quibus gaudet minor & eccleſia. in §. præterea. nu. 61. 350

¶Hoſtium res, an & quando, & quæ legari poſſint. in §. non ſolum autem. nu. 1. 124

Cætera vide ſupra in ver. Bello.

¶Hypotheca ſpecialis & expreſſa in certa re conductoris, an comprehendat etiam incerta. in §. item ſeruiana. numero ſeptimo. 214

Hypothecam habens participata fraude, an cæteris creditoribus præferatur. in §. item ſi quis in fraudem. nu. 29. 214

¶Hypothecaria cuius ſit effectus. in §. item ſeruiana. numero 18. 213

Hypothecaria an competat pro dotis euictione. in §. fuerat. numero 19. 259

De

De litera I.

IGNARVS litterarum an poſſit eſſe delegatus. in §.ſimiliter.nu.2 55

Ignarus an ſibi, vel alus quærat.in §.idem placet.numero 2 84

Ignis, vide Domus exuſtæ.

Ignorantia iuris an ſit lata culpa.in §.ſuſpectus autem. numero 8 59

Ignorantia an & quando ſit tolerabilis. in §. ſi quis agens. numero 18 275

¶Illata per inquilinum in domum conductam & poſtea amota, an pro penſione ſint tacitè obligata.in §.item ſeruiana. numero 1 214

Illegitimè factum, vide factum non iure.

¶Illiterati an a munere publico excuſentur.in §.ſimiliter. numero 1 55

¶Immiſſus an poſſit petere confirmari.in §. quadrupli. numero 72 244

Impendens quando videatur feciſſe animo repetēdi.in §.actionum autem.num.65 250

¶ Imperator poſt triplicē coronationem propriè dicitur.in rub. procemi.6. 4

Imperator ſemper imperium augere debet.ibi.nu.8 eod.

Imperator & Princeps idem ſunt.in procem.nu.1 5

Imperator propter leges religioſus efficitur.ibid.nu.3 eod.

Imperator an poſſit contra ius ciuile ſcriptum reſcribere. in §. minus ergo.nu.2 140

Imperatoris epiſtola quot ſignis cognoſcatur vt pro lege obſeruetur.in §.ſed & quod principi.nu.1 16

Imperatoris diſpoſitio quando pro lege habeatur. ibid. numero 3 eod.

Imperium a populo Romano reuocari non poteſt. ibidem. numero 6 eod.

Imperium uacante an Imperii electores illam habeant iuriſdictionem, quàm Imperator habebat. in §. adoptio. numero quinto. 33

Imperii & ſacerdotii concurſus. vide in ver. Sacerdotis.

Imperatoriæ ſententiæ quæ faciant ius.in §.ſed ꝙ principi. numero 7 17

Impenſa pro domo vſufructuaria reficienda vel reparanda, an ſpectet ad vſufructuarium, vel proprietarium. in §. finitur. numero 7 73

Impetrās primam vacaturam, ſi interim recipiat vxorem, quæ tempore vacationis ſit mortua, an primam vacaturam obtinere debeat.in §. videamus.nu.1 35

Impoſſibilium conditionum quot genera ſint. & qui ſint earū effectus.in §.impoſſibilis.nu.1.2.5.6.& 7 99

Impoſſibilitas an & quando vitiet diſpoſitionem.in §.loca. numero 3 161

Impubes an emancipari poſſit.in §.exemplo.nu.3 45

Impubes teſtari non poteſt, nec codicillari, neq; cauſa mortis donare.in §.eius qui.nu.2 93

Impubes doli capax poteſt omne delictum committere, excepto vitio carnis, & puniri poteſt, licèt leuius caſtigetur. in §. non ſolum.nu.4 113

Impuberi quatenus curator detur. in §. item prodigus. numero 5 91

¶Incantatione vti non poteſt.in §.theſauros.nu.1 69

Incompetentia, vide Iudex vt incompetens dicatur. Iudicis incompetentiæ.

Incendium an inter caſus fortuitos enumeretur. in §. item is cui.nu.3 157

Incertitudo an vitiet legatum & libertatem. in §. ante hæredis num.1 130

Incertitudo ſcientiæ an & quando actum ſuſpendat. in §.conditiones.nu.1 161

Incontinenti fieri quando dicatur. in §. quia tamen. numero 3 193

Incontinenti quid fiat. in §.recuperandæ.nu.2 356

Incorporalia an tradi poſſint.in § quidam.nu.1 71

Incorporalia an præſcribantur.ibid.nu 2 eod.

Incorporalia quare dicuntur iura.ibid.nu.6 eod.

¶ Indebiti conditio quando ceſſet.in §.ex quibuſdam. nu.1.2. & 3 187

¶ Indiuiduum quot modis dicatur. in §. quod ſi quis. numero 2 166

¶ Induciæ quando ſimplices aut duplices dentur.in §.appellantur.nu.70.& 71 339

¶Inducta ꝙ filius fratris præmortui ſuccedat ſimul cum fratre excludatq; patrum & amitam, an locum habeant in arrogatis, in §.eos etiam.nu.4 147

Induſtria perſonæ an in dubio electa intelligatur. in §.vſusfructus.num.4 72

¶ Infamia facti repellit a dignitate, & a querela inofficioſi.in §. ſuſpectus autem.nu.6 59

Infamia quid ſit.in §.ex quibuſdam.nu.9 359

Infamia quintuplex ſit, & eius effectus.ibi.nu.10 eod.

Infamia facti an quem a teſtimonio repellat. ibidem. numero 11 eod.

Infamia quomodo poſſit euitari a reo. in ver. Iudex quomodo rei famam.

Infamis non eſt infamandus.in §.minima.nu.1 43

Infamis an ad teſtimonium admittatur. in §. quibus autem. numero 3 44

Infamis a principio an poſſit dari uel eſſe tutor. in §. ſuſpectus autem.num.9 59

Infamis teſtamenti habet factionem. in §. eius qui. numero 13 92

Infamis per ſententiam qua lite accipiatur.in §.ex quibuſdam. nu.3.& 7 359

Infamis an poſſit eſſe procurator. vide Procurator.

Infans ad patrem hæreditatē tranſmittit. in §. alienus quoque. num.7 97

Infans an ad ſui vtilitatem ſtipulari poſſit. in §. pupillus. numero 8 167

Infantiæ proximus an iudicetur ſicut proximus pubertati.in §. præterea.nu.23 344

¶ Infirmitas an excuſet a munere publico.in §. item propter aduerſam.nu.1.& 4 55

Infirmitas familiæ etiam parentum, non præſtat excuſationem a muneribus filio.ibi.nu.3 eod.

¶ Infortunium parentum non nocet filiis.in §.ſed & ſi quis. numero 1 21

Ingrediens tenutam virtute decreti iudicis inualidi, an incidat in pœnam.l.meminerint. C.unde ui.in §.quadrupli. numero 74 244

Ingreſſus religionem Beati Franciſci pro mortuo habetur.in §. excuſantur.nu.11 54

Ingreſſus religionis retentis aliquibus bonis an valeat. in §. quod ſi quis.nu.3 166

Ingreſſus fundum an poſſit detineri, vt det quod in eo cepit.in §.apud.nu.1 64

¶Inhabilis datus tutor, intelligitur cum habilis erit. in §. furioſus. num.1 40

Inhabilis in quibus ſit diſpenſatus. in §. ſed & ſi quis. numero 10 90

Inhabili facultas conceſſa teſtandi, ſecundum ius commune intelligitur.in §.ſciendum.nu.2 eod.

Inhabilitas rei uſucapionem interrumpit. in §. iure ciuili. numero 9 75

Inhabilitas teſtium opponi non poteſt, ubi teſtes non exiguntur.in §.pater.nu.5 86

¶ Inimicitia capitalis quæ dicatur. in §. inimicitiæ. numero 1 56

Inimicitia a quibus excuſet.in §. item propter inimicitias. numero 4 55

Inimicitia, vide Accuſatio.

Inimicitiæ undecunq; ortæ præſtant uacationem a tutela.ibid. nu.1.& 2 eod.

Inimicus patri præſumitur inimicus & filiis, & aliis de familia & agnatione ſua.ibid.nu.3 eod.

¶Iniuria facta vni e a fratribus, an aliis fratribus facta eſſe dicatur.in §. quod ſi tutor.nu.3 51

Iniuria verbo & literis fieri poteſt. in §. interdum. numero 7 192

Iniuria a quo, & qualiter æſtimari debeat. in §. pœna autem. nume.2 197

Iniuria maior & grauiſſima quæ dicatur, & quæ leuis.in §. atrox.nu.2 eod.

Iniuria atrox quæ appelletur.ibidem.nu.3 eod.

Iniuria an per conuiuium tollatur. in §. hæc actio. numero primo 198

Iniuriam ſibi inferri an quis permittere poſſit. ibidem. numero 3 eod.

Iniuriam remittens in confeſſione, an poſſit agere ad intereſſe.ibidem.nu 4 eod.

Iniuriam cadaueri inferens, actione iniuriarum tenetur. in §. licèt autem.nu.1 23

Iniuriam inferre dicitur, quis dicendo de aliquo malum ſine contu-

contumeliam.in §.generaliter.nu.2 169
Iniuriarum actio honoraria dicitur. in §. pœna autem. numero 1 197
Iniuriarum. require Actione iniuriarum.
¶ Iniurians errore an quando ſit excuſabilis. in §. patiatur. numero 2 196
¶ Iniurioſus quando non ſit puniendus.in §.generaliter.numero 4 eod.
¶ Inobedientes non poſſunt in plus, nec aliter à magiſtratibus multari quam expreſſum ſit in iure. in §.ſciendum . numero 2 53
¶ Inquiſitio in cauſa ſuſpecti tutoris quomodo formanda . in §. ſciendum.nu.3 58
Inquiſitio licèt nomen occiſi ignoretur, tenet & qualiter. in §. quadrupli.num.5 240
¶ Inquiſitus de furto an liberetur, domino rei furante dicente furtum de eius voluntate factum fuiſſe.in §. furtum eſt . numero 7 190
¶ Inſinuatio quid ſit,& quomodo fieri debeat.in §.alię autem. num.4 79
Inſinuationi donationis renuntiari non poteſt . ibidem numero 5 eod.
¶ Inſtantia quanto tempore duret, quando inter duos eſt contentio de antianatu quòd durat duobus menſibus . in §. fere igitur.num.2 63
Inſtantia cauſæ ſi perit,an iterum ſit iurandum.in §. nũc admonendi. nu.10 357
Inſtantia perempta iudex ille etiam delegatus , eſt idoneus in condemnatione expenſarum.in §.hæc autem omnia. numero 12 358
¶ Inſtitor ſocietatis in qua ſunt plures ſocii , cui ſtipulando acquirat.in §.ſeruus communis.nu.3 164
Inſtitor vt quis dicatur , quæ requirantur.in §. ſi igitur. numero 8 285
Inſtitoris mandatum morte non finitur.ibi.nu.9 eod.
¶ Inſtitutionum liber fuit compilatus ante Codicem.in §.quorum.nu.7 6
¶ Inſtitui an poſſint,qui non ſunt in rerum natura . in §. ſeruus etiam.nu.1 97
¶ Inſtitutio omnium hominum de mundo an valeat,& qui inſtitui poſſunt.in §. & vnum. numero 1 eo.
Inſtitutio quotuplex ſit. in §.hæredes. numero 1 96
Inſtitutio ſerui alieni bonafide poſſeſſi ſine libertate , facta an valeat.ibid.no.6 eod.
Inſtitutio facta de alio vſq; ad paſcha, & nullo modo viterius poſſit eſſe hæres, an valeat. in §. hæres.nu.7 99
Inſtitutio in quo differat à legato.in §.ſi plures. num.1 100
Inſtitutio vel ſubſtitutio directa in ſolis teſtamentis fieri poteſt.in §.poteſt. num.1 106
Inſtitutio hīn in re certa facta in codicillis non poteſt modo aliquo tolli. in §.codicillis.nu. 10 136
Inſtitutionis hæredis capacitas quo tempore inſpiciatur. in §. in extraneis.nu.1.2.3.& 5 221.& ſeq.
Inſtitutione condicionali rupta, ſtatim legata debentur . in §. non tamen.nu.21 93
Inſtitutione facta in vno teſtamento , & in alio exhæredatione,an exhæredatio teneat.in §.teſtamentum.nu.4 116
¶ Inſtitutus quo tempore in poteſtate inſtituentis eſſe debeat, vt ſubſtitutio papillaris teneat. in §.liberis.nu.7 110
Inſtitutus in re certa alio non dato cohærede vniuerſali , an loco vniuerſalis hæredis habeatur.in §.ſed & ſi quis priore. nume.6 117
Inſtituto licèt non detur bonorum poſſeſſio contra tabulas ex perſona ſua,habet tamen ex perſona præteriti.in §. emancipatos.nu.7 95
Inſtituto decedente ante aditam hæreditatem, & tranſmittente ad hæredem ſuum ius deliberandi,an hæres hęredis præferatur in iure deliberandi, an ſubſtitutus . in §. poteſt . numero 10 107
Inſtitutis vel exhæredatis non datur bonorum poſſeſſio contra tabulas.in §.emancipatos.nu.5 95
Inſtitutis an & quando accreſcat pars in hæreditate deficiẽs . in §.ſi ex pluribus.nu.2 146
Inſtitutis pluribus qualiter partes fiat . in §. ſi plures . numero 3 98
¶ Inſtrumẽtum carens inuocatione Domini noſtri Ieſu Chriſti,an valeat.in rub.procemi.nu.2 4
Inſtrumentum vitiatur ob omiſſionem annorum Chriſti. ibidem.nu.3 eod.
Inſtrumentum confectum a tabellione excommunicatio an valeat.in §.minor.nu.2 43
Inſtrumentum qualiter fieri debeat inter contrahentes non ſe intelligentes.in §.in hac re.nu.3 159
Inſtrumẽtum an præſumatur factum in præſentia teſtium . ita vt reprobari non poſſit , per verba notarii præſentibus talibus.in §.item verborum.nu.5 168
Inſtrumentum qualiter redarguatur de veritate rei in eo ſcripta.ibidem.nu.11 eod.
Inſtrumentum quando probet pecuniam eſſe numeratam . in §.olim ſcriptura.nu.8 175
Inſtrumentum an reddatur inualidum ſi in eo dicitur habuit & recepit, & ad ſe traxit dictam quantitatem, tamen teſtes dicunt quòd habuit & recepit in vna manu,& in alia reddidit ipſi creditori.nu. 10 eod.
Inſtrumentũ cancellatum repertum penès debitorem an eũ liberet.in §.hoc amplius.nu.10 189
Inſtrumentum creditoris inquilini per ipſum inquilinum inuectum an ſit tacitè obligatum. in §. item ſeruiana . numero 11 215
Inſtrumentum relatum an conditioni ſufficiat. in §.ſequens illa.num.15 229
Inſtrumentum dotis confeſſatæ an poſſit executioni mandari. in §.fuerat.nu.5 257
Inſtrumentum mandatur executioni contra hæredẽ ſicut contra defunctum.ibi.nu.6 eod.
Inſtrumentum depoſiti executionem paratam habet . in §. in bonæfidei.nu.12 264
Inſtrumentum falſum, vide aſſerenti.& in ver. Vtens falſo inſtrumento.
Inſtrumẽti in quo intereſſe vel aliquid incertum promittitur, peti poteſt executio ex forma ſtatutorum, ſicut ſi contineat certam quantitatem.in §.re contrahitur.nu.12 157
Inſtrumento venditionis celebrato,in quo venditor ſe conſtituit nomine emptoris poſſidere, ſi poſtea realiter nõ tradit , an emptor actione ex empto agere poſſit vt rem tradat.in §. actionum autem.nu.17 247
Inſtrumenta dotalia an & quando ſint neceſſaria ad probandũ matrimonium, & legitiment filios.in §. aliquando.numero 6.& 13 32
Cætera in ver.Scriptura.
Inſula an occupanti concedatur.nu.1.& 3.in §.Inſula. 65
¶ Inſultatus qui defendendo ſe modum excedit in offendẽdo aggreſſorem,de exceſſu tãtummodo tenetur.in §.ius autem gentium.nu.8 1.6.
¶ Inſultus factus ad domum, vel in porticu,aut veſtibulo,an dicatur factus in domo,vel ad domum.in §.ſed & lex. numero 2 197
¶ Intellectus ad l.pen.ff.ne quis eum &c.in §.pęnales quoque. nume.32 323
Intellectus ad l.ſi vnus.§. ſi ſtipulatus ſim decem.ff.de pac. in §.præterea.nu.4 318
Intellectus ad l.ſi prætor. §.Marcellus.ff.de iudic.in §. appellatur.nu.15 355
Intellectus ad l.Papinianus.§. ſed nec impuberis.ff. de inoffic. teſt. in §.qua ratione.num.20. 112
Intellectus ad l. ſed & ſi poſſeſſori.ff. de iureiuran.in §. item ſi quis.nu.10 126
Intellectus ad l.dedi.§. ſi liber homo.infra de condi. cauſa ca. cau.non ſecu.in §.ſi impoſſibilis.nu.3 167
Intellectus ad l.quis exceptionem.in prin.infra de condi.indeb. in §.item ſi.nu.5 316
Intellectus ad l.1.§.non autem.ff.de exercito.in § ſi igitur.numero 6 285
Intellectus ad l. prima.ff. ad Macedonia.in §. præterea. numero 5 318
Intellectus ad tot.titul.de peculio.in §.actiones autem.numero 7 2.9
Intellectus ad l.actiones.§.ſocietas.ff.pro ſocio.in §.eſt & alteri.nume.1 114
Intellectus ad l. Labeo ſcribit, ſi mihi. de contrahen. emptio. in §.actionum autem.nu.134 255
Intellectus ad l.ſi merces.§. qui calumniam.ff. locati.in §.qui pro vſu.nu.1 180
Intellectus ad l.penul.§.ſi.ff.de ritu nuptia.in §.ius autem.numero 28 1.
Intellectus ad l.vir uſuras.ff.de dona.inter vir.& vxor.in §.fuerat.nu.22 258
Intellectus ad l.hæreditas.§.1.ff.de peti.hęred.in §.certè illud. nume.1 67
Intellectus ad l.libertus.§.pen.& §.nequaquam.ff.de excuſat. tut.in §.qui tutelam.nu.2 57
Intellectus ad l.quinquaginta.ff.de accuſa.tut.in §. ſi quis autem

tem.numero 4 57

Intellectus ad l. filio præterito. ff. de iniuſto teſta. in §. ex eo autem. num 7 118

Intellectus ad l. 2. § ſi extraneum. ff. de vulg. & pup. ſubſtitutio. in §. liberis. nu. 8 110

Intellectus ad l. Centurio. ff. de vulg. & pup. in §. extraneo. numero 14 115

Intellectus ad l. ſi filios. §. 1. ff. de teſt. milit. in §. poſthumi. numero 7 94

Intellectus ad l. ex parte. ff. de acquit. hæred. in §. hæredes. numero 2 120

Intellectus ad l. in plurium. ff. de acquit. hæred. in §. cum igitur. num. 3 153

Intellectus ad l. ſed ſi ſolus. ff. de acquir. hæred. in §. ſui autem. num. 13 121

Intellectus ad l. planè. §. ſi duobus. ff. de legat. 1. in §. ſi eadē res. num. 3 126

Intellectus ad l. Titia Seio. §. Seia. in ſi. ff. de leg. 2. in §. vel ſingulis. num. 4 113

Intellectus ad l. 1. §. hi quibus. ff. de lega. 3. in §. cum autem. numero 2 35

Intellectus ad l. cum fuerit. ff. de cond. & demoſtr. in §. fuerat. num. 67 262

Intellectus ad l. cū tale. §. legato falſam. ff. de cond. & demonſt. in § ſed & ſi quis priore. num. 5 117

Intellectus ad l. cum quo. ff. ad l. Falci. in §. quantitas. numero primo. 132

Intellectus ad l. ſi is a quo. ff. vt in poſſeſſio. legato. in §. in bonæ fidei. nu. 7 264

Intellectus ad l. Scæuola ff. ad Trebellia. in §. poteſt. numero ſecundo. 106

Intellectus ad l. illud. §. ſi. ff. de contratabul. in §. emancipatos. num 9 95

Intellectus ad l. ſi duobus. §. ſi prius. ff. de contratabul. in §. ſex eo autem. num. 8 118

Intellectus ad l. ſi duo. ff. de legat. præſtan. in §. emancipatos. numero 8 95

Intellectus ad l. patrone. ff. de bonis liber. in §. militis. numero tertio. 151

Intellectus ad l. 2. §. ſed confeſtim. ff. ad S.C. Tert. in §. ſed quēadmodum. nu. 3 145

Intellectus ad l. quamuis. §. ſi cum eſſem. ff. ad S.C. Vellei. in §. item ſi. nu. 50 321

Intellectus ad l. cum verò. §. ſubuentum, ver. hoc ſenatu. ff. de fideicommiſſ. libertat. in §. ne tamen. nu 3 52

Intellectus ad l. 2. ff. pro emptore. in §. in extraneis. numero quarto. 128

Intellectus ad l. ſi § 1. ff. quod vi aut clam. in §. omnis ſtipulatio. num. 16 160

Intellectus ad l. promiſſor. §. 1. ff de verb. oblig. in §. in perſonam. num. 12 217

Intellectus ad l. non ſolum. ff. de actio. & oblig. in §. ſi impoſſibilis. num. 1 167

Iutellectus ad l. penult. §. 1. ff. de furt. in §. quadrupli. numero 11 240

Intellectus ad l. ſi quis. viduam. ff. de quæſtion. in §. 2. quos. numero 2 100

Intellectus ad l. tripli. ff. de uerb. ſignific. in §. videamus. numero 2 98

Intellectus ad l. actor. ff. de reg. iuris. in §. ſeruus autem. numero 3 40

Intellectus ad l. vxores. l. ſolent, & l. liberorum. ff. de infami. in §. fuerat. num. 72 261

Intellectus ad l. ſi quis ſtipulatus fuerit decem in melle. ff. de ſolution. in §. præterea. nu 4 276

Intellectus ad l. 2. de exceptioni. in rubri. de exceptio. numero 54 299

Intellectus ad l. Deo nobis. C. de epiſc. & cler. in §. fuerat. numero 68 262

Intellectus ad l. raptores. C. de epiſc. & cler. in §. item lex Iulia de vi. num. 4 365

Intellectus ad l. ſi non conuitii. C. de iniu. in §. hoc loco. numero 4 291

Intellectus ad l. ſi ex cautione. C. de non num. pec. in §. idem iuris eſt. num. 64 316

Intellectus ad aut. minoris debitor. C. qui teſt. tut. vel cura. da. poſ. in §. ſi inter tutorem. num. 4 49

Intellectus ad l. 2. C. de teſtamen. tute. in §. interdum. numero quinto. 51

Intellectus ad l. hac conſultiſſima. §. ſi quis autem. C. de teſt. in §. ex eo autem. nu. 16 218

Intellectus ad l. auunculo. C. communia de ſucceſſio. in §. amotis. nu. 1 150

Intectus ad l. 1. C. de vſur. in §. ſi ſcriptum. nu. 3 169

Intellectus ad l. aduerſus. C. de non num. pec. in §. olim ſcriptura. num. 2 175

Intellectus ad l. 1. C. de pactis pigno. in §. pretium autem. numero 2 177

Intellectus ad l. fin. C. de iure emphy. in §. adeò autem. numero 10 180

Intellectus ad l. coloni. C. de agricol. & cenſit. in §. item ſeruana. nu 24 216

Intellectus & limitationes ad l. ſi quis argentum. §. ſin autem. C. de dona. in §. in perſonam. numero 13. 14. 15. 16. 17. & 18. 217. & ſeq.

Intellectus ad l. 3. C. fini. regundo. in §. quædam nouationes. numero 22 235

Intellectus ad l. 1. C. de ſent. quæ pro eo qđ inter. in §. omnes autem. nu. 13 237

Intellectus ad l. 1. C. ſi per vim vel alio. mo. in §. quadrupli. nume. 86 245

Intellectus ad l. ſciant. C. de legiti. hæredi. in § actionum autē. nume. 95 252

Intellectus ad l. auia. C. de iure doti. in §. præterea. nu. 38 321

Intellectus ad Glo in aut. ſed iam neceſſe. C. de donatio. ante nupti. in §. ſequitur. nu. 59 307

Intellectus ad §. duorum autem. Inſtit. de nupti. in §. duorum. nu. 4. & 5 29

Iutellectus ad §. ſemel. Inſti. ex quibu. ca. man. non licèt. in §. ſi quis autem. nu. 4. & 5 57

Intellectus ad §. ſed cum aliquis. Inſtit. de teſt. ordi. in d. §. ſed cum aliquis. nu. 7 86

Intellectus ad §. hæres. Inſtit. de hæredi. inſti. in §. in primis. numero 2 133

Intellectus ad §. ſic itaque. Inſtit. de actioni. in d. §. ſic itaq;. nu. 4. 6. 7. & 18 227. & ſeq.

Intellectus ad §. at ille. Inſtit. de actioni. in §. ex maleficiis. numero 32 232

Intellectus ad aut. de duobus reis. in §. ex duobus. numero 2. & 3 163

Intellectus ad §. 1. in aut. de trien. & ſemiſſe. in §. tam autem. nume. 3 119

Intellectus ad §. illud, in aut. vt eum de appella. cognoſca. in §. igitur quartam. nu. 2 120

Intellectus ad §. 1. in aut. de hære. ab inteſt. venienti. in §. mortuo. nu. 3 154

Intellectus ad §. ſi verò. in aut. de hære. ab inteſt. venienti. in §. cum filius. nu. 7 158

Intellectus ad §. nullam verò. in aut. de hære. ab inteſt. venienti. in §. emancipati. nu 3 139

Intellectus ad § cum igitur, verſ. ſunt etiam patres, in aut. de non elig. ſecun. nuben. in § præferuntur. nu. 9 144

Intellectus ad §. excludendas, in aut. de litigi. in §. tripli vero. nu. 10 239

Intellectus ad Glo. in aut. de fideiuſſo. §. 1. verſ. fideiuſſorem. in §. ſi plures. nu. 8 173

Intellectus ad c. conſuluit, extra de offi. de leg. in §. omnis ſtipulatio nu. 15 160

Iutellectus ad c. Raynaldus, extra de teſt. in §. omnium autem actionum. nu. 38 205

Intellectus ad c. cum eſſes, extra de teſta. in §. ex maleficiis. numero 37 233

Intellectus ad capit. 1. extra de pact. in §. in perſonam. numero 22 258

Intellectus ad c. conſtitutus, extra de in integ. reſt. in §. actionum autem. nu. 39 248

Intellectus ad ca. ſalubriter, extra de vſur. in §. fuerat. numero 13. & 15 258

Intellectus ad c. cum eccleſiaſticæ, extra de exceptio. in §. ſequitur. nu. 30. & 31 303. cum ſeq.

Intellectus ad c. exceptionem obiiciens, de re iur. lib. 6. in §. appellantur. nu. 50 337

Cætera vide in ver. Declaratio. Diſpoſitio Lex.

¶Intercedendi prò alio quot modi ſint. in §. pro eo. numero primo 172

¶Interdictio, per dationem curatoris alicui facta tanquam prodigo, qui non eſt, an adminiſtrationem impediat. in §. item prodigus. nu. 4 & 5 91

Interdictum an videatur prodigo, ex ſola declaratione iudicis quem eſſe prodigum. ibidem. nu. 2 eod.

Interdictum unde vi, cui, & ad quem competat. in §. quadrupli. numero 38 242

Interdi-

Interdictum vnde vi, pro quibus rebus competat, ibidem. numero 40 — eod.
Interdictum vnde vi vt competat, lata culpa ſpectatur, ibidem. nume. 43 — eod.
In interdicto vnde vi venit intereſſe, ibidem. nu. 51 — 243
Interdictum quorum bonorum eſt inappellabile. in §. ſumma. numero 9 — 354
Interdictum quorum bonorum & petitio hæreditatis, dicũtur remedia vniuerſalia. in §. ſequens diuiſio. nu. 2 — 355
Interdictum quorum bonorum cui, & in quem detur. in §. quadrupli. numero 54. folio 241. & in §. ſequens diuiſio. numero 1 — eod.
Interdictum quorum bonorum vt competat, quæ requirantur. in §. quadrupli. nu. 55 — 243
Interdictum quorum bonorum quid differat a petitione hæreditatis, ibidem. nu. 57 — eod
Interdictum quorum bonorum pro quibus rebus competat. ibidem. nu. 59 — eod.
Interdictum prædictum in quo differat a remedio. l. fina. C. de edicto Di. Adria. tollen. & ab hæreditatis petitione. ibidem. nume. 60 — eod.
Interdictum quorum bonorum competit venienti ex teſtamẽto, ibidem. nu. 61 — eod.
Interdictum quorum bonorum an ſit annale vel perpetuum, ibi. nu. 62 — eod.
In interdicto quorum bonorũ quid ſit neceſſe introduci, & probari, ibidem. nu. 56 — eod.
Interdictum recuperandæ cui competat, & quid in hoc interdicto ſit probandum. ibi. nu. 76. & 77 — 245
Interdictum recuperandæ quibus & ad quæ detur, ibi. num. 78. & 81. fol. eod. & in §. recuperandæ. nu. 1 — 356
Interdictum poſſeſſorium an detur pro præſtationibus vel redditibus. in §. ſequitur. nu. 3 — 353
Interdictum ne quis in loco ſacro, quãdo locum habeat, & cui competat. in §. ſumma. nu. 5 — 354
Interdictum ne quid in flumine publico, quare ſtatutum fuit, & cui competat, ibidem. nu. 7 — eod.
Interdictum de vi, quibus detur, ibidem. nu. 12 — eod.
Interdictum de libero homine exhibẽdo, cui, & ad quid detur, ibidem. nu. 13 — eod.
Interdictum de liberis exhibendis, cui & ad quid competat, ibidem. nu. 15 — 355
Interdictum petitionis hæreditatis an præſcribatur. in §. ſequẽs diuiſio. nu. 4 — eod.
Interdictum vti poſſidetis quibus, & in quos competat. in §. retinendæ. nu. 1. 2. & 8 — 356. & ſeq.
Interdicto vti poſſidetis agens quid probare debeat, ibidem. nume. 3. & 9 — 355. & ſeq.
Interdicto ne vis fiat, quis vtatur. in §. ſumma. nu. 2 — 354
Interdicta qualia ſint. in §. ſed iſtæ. nu. 9 — 207
Interdicta poſſeſſoria an dentur pro ſeruitutibus, & iuribus incorporalibus. in §. æque ſi agat. nu. 22 — 207
¶Intereſſe an, & a quo ſit taxandum. in §. re contrahitur. numero 11 — 157
Intereſſe qualiter probetur. in § non ſolum. nu. 4. & 5 — 161
Intereſſe non probatum quando ſit adiudicandum, ibidem. numero 6 — eod.
Intereſſe incertum an & quando in libello petatur. in §. curere. num. 12 — 272
Intereſſe an videatur remiſſum, per remiſſionem actionum ex maleficio. in §. præterea. nu. 14 — 318
¶Interlocutoria quæ ſit appellatione ſubiecta. in §. ſtipulationum. nu. 1. & 2 — 164
¶Interpellatio quando ſemel aut pluries ſit neceſſaria. in §. ſie itaq; diſcretis. nu. 21 — 228
¶Interpretatio variis modis accipitur. in §. ius autem ciuile. numero 23 — 11
Interpreti an notario potius ſtandum ſit. in §. in hac. numero quinto. — 159
¶Introitus an liberet debitorem. in §. hoc amplius. numero 9 — 189
¶Interrogatio ꝙ præcedat, & ſequatur reſponſio, eſt de ſubſtãtia ſtipulationis. in §. verbis. nu. 1 — 158
¶Interruptio quid operetur. in §. pœnales. nu. 4 — 224
¶Inteſtatus partim quis cenſeatur. in §. quod autem. numero 1 — 42
Inteſtatus partim, & partim teſtatus, an quis decedere poſſit. in §. hæreditas. nu. 4 — 98
¶Inuecta & illata an non tantum pro penſione & deterioratione domus poſſint retineri, ſed etiam pro alio debito chirographario. in §. item ſeruiana. nu. 9 — 214
Inuectio rerum an noceat domino ſcienti & tacẽti, ibidem. numero 5 — 214
Inueniens theſaurum in fundo ſibi hypothecato, in ſuo inueniſſe non dicitur. in §. theſauros. nu. 7 — 69
Inueniens rem aliquam, non reperto eius domino, ad quid teneatur. in §. aliena ſanè. nu. 3 — 70
Inuentor rei an premium inuentionis petere poſſit, ibidem. numero 4 — eod.
Inueniens pecuniam, cuius dominus ignoratur, cui ſit danda. in §. nullius. nu. 5 — 62
¶Inuentarium quot & quæ requirat. in §. extraneis. numero 4. & 7 — 122
Inuentarium per procuratorem fieri poteſt. ibidem. numero quinto. — eod.
Inuentarium a quolibet etiam priuilegiato debet confici. ibid. num. 14 — eod.
Inuentarium hæredis non prodeſt fideicommiſſario. in §. ſed quia. nu. 10 — 134
Inuentarii beneficio quando vult hæres gaudere, quid agere debeat, cum agit, vel ſe immiſcet. in §. extraneis. numero 13 — 122
Inuentarium, vide Proteſtatio facta per hæredem.
¶Iuuentus delinquere an incidat in pœnam ſtatuti, licet non apprehendatur. in §. theſauros. nu. 11 — 69
¶Inueſtigatio pro rebus furto ſublatis an ſit licita in domo aliena. in §. conceptum. nu. 2 — 190
¶Inueſtitura quando ſit neceſſaria. in §. verbis. numero ſeptimo — 159
¶Inuito niſi integre ſolui poteſt. in §. itẽ per acceptilationem. numero 4 — 188
¶Inundatione ceſſante, poſſeſſio reſtituitur. in §. ꝙ ſi naturali. numero 2 — 64
¶Itinerans vnam diem quietis pro qualibet ſeptimana habere debet. in §. his igitur. nu. 4 — 8
¶Iudei noſtros ritus, & leges noſtras ſeruare tenẽtur. in §. duorum autem. nu. 1 — 29
¶Iudex eccleſiaſticus an poſſit dare tutorem. in §. ſed hoc iure. num. 9 — 47
¶Iudex cauſarum criminalium etiam de ciuilibus iudicat. in prooemio nu. 7 — 6
¶Iudex contra opinionem iuriſconſulti iudicare non poteſt. in §. reſponſa. nu. 1 — 17
Iudex poteſt a ſeipſo ſe informare an ita ſtylus ſit, & an ita fuerit obſeruatum. in §. ex non ſcripto. nu. 7 — 18
Iudex pluries iudicando contra legem, inducit cõſuetudinem. ibi. nu. 19 — eod.
Iudex quatenus concernit eius officium poteſt pro alio ſtipulari. in §. ſerui autem. nu. 4 — 21
Iudex pronuntians ſecundum tenorem conſilii cõſultoris qui conſuluit aliquem condemnandum, an cõdemnare videatur. in §. lege. nu. 2 — 25
Iudex quid facere debet antequam decernat tutelam tutori confirmatu per inquiſitionem. in §. ſed ſi emancipato. numero 5 — 39
Iudex qui dare debet tutorem pupillo habenti bona & domicilium in diuerſis prouinciis. in §. ſed hoc iure. numero ſecundo. — 46
Iudex in quibus caſibus tutorem defectus ſupplere poteſt. in §. neque tamen. nu. 4 — 48
Iudex an tutorem defectus ſupplere poſſit, cum infans poſtulat bonorum poſſeſſionem. ibi. nu. 5 — eod.
Iudex an ſecundum probata, an vero ſecundum conſcientiam iudicare debeat. in §. pupilli. nume. 3. fo. 49. & in §. ſi minus. num. 9. & 10 — 277
Iudex vt curatorem dare poſſit, oportet vt merum & miſtum imperium habeat. in §. maſculi. nu. 1 — 50
Iudex an curatorem dare poſſit, nemine petente. ibidem. numero 9 — eod.
Iudex eligit conſultorem, & format punctum, partibus diſcordantibus in eligendo, & formando punctum, & poteſt conſultoribus electis de partium voluntate diuerſa conſulentibus, vnum conſilium acceptare, & aliud repudiare. in §. ſed ſi ex teſtamento. nu. 3 — 52
Iudex an poſſit dare tutorem de alia ciuitate quam ſit pupillus. in §. non eſſe autem. nu. 2 — 55
Iudex qui in ſententia abſolutoria tutoris, non condemnauit accuſatorem de calumnia, an poſſit ex nouo proceſſu condemnare. in §. ſciendum. nu. 6 — 58
Iudex quis ſit contractus in mari celebrati, vel delicti ibidem commiſſi. in §. & quidem. nu. 6 — 61
Iudex citans aliquem ad hoc vt ſciat an velit eſſe hæredem, quan-

quantam dilationem dare debeat.in §.extraneis autem.numero 1 122
Iudex cogit dominum vendere.in §.libertas.numero 5 135
Iudex in cauſa ſuæ iuriſdictionis an ad teſtimonium vocari poſſit.in §.in hac re.nu.7 159
Iudex qui contra ius in aliquem pronunciat, iniuriam intuliſſe dicitur.in §.generaliter.nu.1 196
Iudex ex officio poteſt iniuriantem punire. in §.ſeruis autem. numero 4 eod.
Iudex malè iudicans, & medicus male ſecans, vel medicinas male approprians qualiter teneantur.in §.ſed iudex. numero 2 198
Iudex filiusfamilias, quatenus teneatur.ibi.nu.3. eod.
Iudex qui per dolum male iudicat, non tantum facit litem ſuam, ſed etiam poteſt lege Cornelia de falſis teneri.ibidem numero 6 eod.
Iudex an & quando litem ſuam faciat.ibi.numero 7 eod.
Iudex negando officium ſuum, an dicatur partem grauare. in §.actio autem.numero 8 201
Iudex an creditori alleganti debitorem ſuſpectum de fuga, debeat familiam concedere, & eum capi facere.ibidem. numero 14 eod.
Iudex quomodo rei famam conſeruare poſſit.in §.pęnales.numero 22 223
Iudex ex ſuo officio quando poſſit vni partium rem integram adiudicare, & transferre dominium partis alterius.in §.quædam actionis.numero 4 233
Iudex qua forma procedere debeat in actione finium regundorum.ibi.numero 23 235
Iudex in quibus cauſis procedat ſine ſcriptis.in §.tripli. vero. numero 4 238
Iudex an poſſit acta apud ſe facta ſcribere.ibi.numero 5 eo.
Iudex habẽs liberam poteſtatem, ius ciuile, diuinum, naturale, & genitum ſeruare tenetur.in §.in bonæfidei.nu.1 263
Iudex quo petis a centum, ſi ego oppono compenſationem de ducentis & probo, an me abſoluere debeat a petitione de cẽtum & te condemnare in aliis meis centum.ibidem. numero 21 265
Iudex cui commiſſa eſt cauſa per verba importantia meram voluntatem ad quid tenetur & quid facere poſſit. ibidem. numero 20 eod.
Iudex habens arbitrium procedendi de iure & de facto an poſſit credere teſtibus allegantibus nullam vel malam cauſam ſui dicti, quando de cauſa ſcientiæ fuerunt interrogati.ibid. numero 31 eo.
Iudex in arbitrariis actionibus quomodo ſententiare valeat.§ præterea.numero 59 271
Iudex an & quãdo teneatur officium ſuũm non petitum interponere.ibi.nu.60 eod.
Iudex abſoluens, condemnandum, & condemnans abſoluendũ qualiter teneatur. in §.curare.nu.16 273
Iudex an poſſit dare dilationem ad probandum nemine petente, & an data arctet eum cui data eſt. in §. ſi minus. numero 16 278
Iudex ex cauſa poteſt omnem dilationem a iure introductam abbreuiare & protelare.ibi.nu.28 279
Iudex an ex officio debeat libellum ineptum lacerare.in rubri. de exceptio.nu.31 297
Iudex ſi volenti in exordio opponere, reſeruat opponẽda poſt an ipſe hoc facere poſſit, & conſequenter ille poſſit poſtea opponere.ibi.nu.57 300
Iudex vt incompetens dicatur, quæ ſint conſideranda.in §.itẽ ſi.nume.8 327
Iudex quid teneatur de baratteria, & quomodo, & eius hęres. §.ſunt præterea, aliàs incipit in textu. 365
Iudex ignarus, illiteratus an eſſe poſſit, vide ſupra.Ignarus, illiterati.
Iudex an die vltimo ſui officii ſententiare poſſit. in §. item ſi. numero 9 327
Iudex quando litem ſuam faciat. in §. appellantur. numero 13 335
Iudex datus ad exequendam ſententiam latam contra abſentẽ ex falſis allegationibus, an debeat exceptiones oppoſitas contra ſententiam recipere, & de eis cognoſcere poſſit. ibid. numero 16 eod.
Iudex an poſſit variare terminum ad opponẽdum exceptiones dilatorias vel peremptorias.ibi.nu.91 341
Iudex an poſſit procuratoriam exceptionem opponere quãdo per partem non opponitur.in §.præterea.nu.3 342
Iudex quotuplex ſit, & quid contra eius perſonam opponi poteſt, ibi.nu.12.& 14 343.& ſeq.
Iudex delegatus remotus habet executionis officium.ibid.numero 13 344
Iudex infamis cui non opponitur, an poſſit ab onere iudicandi ſe abſtinere.ibi.nu.15 eo.
Iudex an poſſit aliam pœnam imponere temere litiganti ſeu calumnianti, quàm per iura imponatur.in §. nunc admonendi.nume.2 357
Iudex qui non condemnauit victum, nec etiam abſoluit ab expenſis, an poſſit ſuper eis iudicare. in. §. hæc autem. numero 7 358
Iudex qui omiſit condemnationem expenſarum, an teneatur de ſuo in ſyndicatu parti læſæ reficere.ibi.nu.16 eod.
Iudex quomodo, & in quo loco iudicare debeat.in §.ſupereſt. numero 1 361
Iudex an poſſit diſpenſare de equitate, in caſu ſpeciali. ibidẽ. numero 10 eod.
Iudex condemnatus in expenſis an poſſit ſibi & ſucceſſoribus taxationem reſeruare. in §. hæc autem omnia. numero 23 eo.
Iudex ex neceſſaria cauſa rem alterius poteſt dare alteri. in § ſi ſiuium. nu.1 362
Iudex quando ſit ſyndicandus.in §. in text.ibid.lex.numero ſecundo. 365
Iudicis verba, dicentis eſſe ad vlteriora procedẽdum, quod importent.§.præterea.nu.13 266
Iudicis declarationi ſtandum eſt, quæ ſit iuſta cauſa manumiſſionis.in §.eadem lege.nu.6 24
Iudicis auctoritate licet perquirere in domo aliena rem furto ſubtractam.in §.feræ igitur.nu.1 63
Iudicis officium eſt miſericorditer implorandum. in §. actio autem.num.7 201
Iudicis officium non impeditur implorari, licet actio & exceptio denegentur.ibi.nu.11 eod.
Iudicis in arbitrariis quæ ſit poteſtas.in §.præterea.nu.1. 266
Iudicis incompetentia a quo poſſit cognoſci. in §.præterea. numero 14 344
Iudicis recuſati proceſſus an ſit nullus.ibi.nume.17. eod.
Iudice denegante ſuum officium, an appellari poſſit.in §.actio autem.nu.9 201
Iudicis an & qui poſſint ſtatuta condere.in §.ius autem ciuile. numero 5 10
Cætera require infra in ver.officium iudicis. in ver.Præceptũ. & in ver.Verba iudicis.
¶Iudicati quando ſit agendum.in §.item ſi.nu.72 333
¶Iudicium agitatum cum minore an valeat.in §.neque tamen. numero 9 48
Iudicium publicum quot modis dicatur.in §.conſequens. numero 1 58
Iudicium in quo eſt filius ſine conſenſu patris, nõ valet, quamuis pater ratificet.in §.alienus quoq;.nu.2 97
Iudicium an valeat, ſi agitur reuocatoria, non facta excuſſione in bonis debitoris.in §. item ſi quis in fraudem. numero 12 212
Iudicium ſummarium vel executiuum, & exceptio ſummaria qualiter impediantur.ibi.nu.17 213
Iudicium nomine ſuo agitatum qui reprobauit, an poſſit amplius approbare.in §.præiudiciales.nu.4 225
Iudicium familiæ erciſcundæ vt competat, quid ſit neceſſariũ. in §.quædam actiones.nu.7 234
Iudicium familiæ erciſcundæ pro quibus hæreditatibus competat.ibi.nu.9 eod.
Iudicio ſortis an & quando ſtandum ſit.in §.ſed ſi ex teſtamen numero 4 52
Iudicio peritorum in arte ſua ſtandum eſt.in §.præterea quod. to.nume.8 65
Iudicia quando diſſenſu vitientur.in §.ſi de alia re.nu.1 170
Iudicia de quibus.in §.ſi inter aliquos.Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contractu naſcunt. vt competant.quæ ſint neceſſaria. in d §.ſi inter.nu.2 186
Iudicia duplicia qualiter intentanda.in §. tertia diuiſio.numero 3 357
¶Iuramentum an parti vel teſti deferri poſſit in eccleſia. in §. multis.nu 4 22
Iuramentum facit valere actum omni meliori modo quo poteſt.in §.apud Catonem. nu.8 35
Iuramentum in litem an præſtetur in bonæfidei actione, & quid in actione ex teſtamento.in §.actionum autem. numero 3 246.
Iuramentum in litem quotuplex ſit, & quando præſtetur.in § præterea.numero 52.& 53 270
Iuramentum in litem cui deferatur.ibi.numero 54 eo.

Iuramentum in litem affectionis quæ neceſſario requirat. ibid. numero 57 eod.
Iuramentum in litem vt deferatur, in quo dolus commiſſus eſſe debeat. ibi. nu. 58 271
Iuramentum in litem in quibus caſibus præſtetur. in §. non ſolum. nu 4 161
Iuramentum in litem delatum per iudicem in defectum probationis, an in criminali probet. in §. ex maleficiis. numero 19 231
Iuramentum in litem quod datur ex eo, qđ intereſt pupilli, nõ eſt affectionis, ſed ad merum intereſſe. in §. nunc admonendi. numero 5 81
Iuramentum an & quando obeſt reſtituendo. in §. extraneis. numero 3 122
Iuramentum de quo in §. & quia. de fideicõmiſſa. hęre. an poſſit per hæredem deferri. in d. §. & quia. nu. 6 135
Inſtrumentum à quolibet laico (in cuius vtilitatem præſtitum fuit) remitti poteſt. in §. ſed noſtra. nu. 7. 151
Iuramentum quãdo vim habeat clauſulę rato manente pacto. in §. non ſolum. nu. 12 162
Iuramentum contra lege non valere, quomodo intelligatur. in §. illud quoque. numero 5 183
Iuramentum quibus proſit. in §. item ſi quis. nu. 3 221
Iuramentum an habeat executionem paratam, vt ſententia. ibidem. numero 12 eod.
Iuramentum an & quando ſit recuſabile. ibi. nu. 16. 222
Iuramentum non confirmat contractum ſimulatum. in §. fuerat. numero 44 260
Iuramentum ad hoc vt pariat exceptionem iuriſiurandi, neceſſe eſt, quòd reus non à ſeipſo, ſed creditore deferente iuret. in §. æquè. nu. 1 323
Iuramentum in animam conſtituentis, non ligat procuratorē iurantem. ibi. nu. 6 eod.
Iuramentum contra leges an valeat, & obſeruandum ſit. ibi. numero 8 eod.
Iuramentum quando dicatur cõtra leges vel bonos mores. ibidem. numero 9 eod.
Iuramentum in quibus caſibus non ſit ſeruandum. ibidem. numero 10 eod.
Iuramentum per quem tolli poſſit. ibi. nu. 12 324
Iuramentum vt licitum dicatur, quæ requirat. ibidem. numero 13 eod.
Iuramentum calumniæ vbi locum habeat. in §. nunc admonendi. numero 4 357
Iuramentum calumniæ an præſtetur in cauſa criminali. ibidē. numero 5 eod.
Iuramentum calumniæ an ſit in cauſa ſpirituali præſtandum. ibi. numero 6 eod.
Iuramentum calumniæ quo iure fuit introductum. ibidem. numero 7 eod.
Iuramentum de calumnia an vnicum in tota cauſa ſufficiat. ibidem numero 9 eod.
Iuramentum calumniæ an in cauſa appellationis iterũ ſit præſtandum. ibi. numero 11 eod.
Iuramentum calumnię quando præſtari debeat. ibidem. numero 12 eod.
Iuramentum calumniæ ſi petatur a parte & non pręſtatur, perdit totam cauſam ille qui non præſtitit. ibi. numero 13 eo.
Iuramenti effectus qui ſint. in §. item ſi quis. nu. 1. 221
Iuramento partis non eſt ſtandũ, vbi requiritur legitima probatio, vel apertiſſimum teſtimonium. in §. item ſi quis. numero 6 eod.
Iuramento quando tacita conditio inſit. in §. æquè. numero 11 323
Iuramentorum ſpecies. in §. item ſi quis. nu. 2 221
¶Iurare vel iuramentum per partem eſſe remiſſum, an & quãdo paria ſunt. in §. item ſi quis. nu. 5 eo.
Iurare quis debeat prius de calumnia, actor, an reus. in §. nunc admonendi. numero 14 357
Iuratur in litem contra tutorem non reddentem rationem. in §. impuberes. numero 5 47
Iuratur in litem contra reum non exhibentem mandatum iudicis. in §. præterea. numero 15 266
¶Iuriſiurandi exceptio an ſit litis finitæ. in §. æquè. numero 4. & 14 323. & ſeq.
Iurans quando Deum, aut ſolum iudicem habeat vltorem. in §. item ſi quis. numero 15 222
Iurans obligatus remanet. in §. æquè. numero 2 323
¶Iuriſdictio quęlibet an ſit prorogabilis. in §. præterea. numero 3 37
Iuriſdictio an pręſcribatur & poſſit vendicari. in §. quidam. numero 4 71
Iuriſdictio quando morte non finiatur. in §. rectè. nu. 5 184
Iuriſdictionis prorogatio an & quando valeat. in §. appellantur. numero 21 336
Iuriſdictione delegata iudicis reuocata, an ſit reuocata prorogata. ibi. numero 22 eo.
¶Ius quo, & ex quibus conſtet. in rubri. de iuſtit. & iur. numero 1 7
Ius non aſſumit ſibi naturam pro materia. ibi. nu. 5 8
Ius in dubio de quo iure intelligatur. in §. ſed ius. nu. 1. 14
Ius gentium quibus ſit commune, & cur factum fuit. in §. ius autem gentium. nu. 1 eo.
Ius gentium duplex eſſe dicitur. ibid. nu. 13. ſol. 15. & in §. cum autem. numero 1 286
Ius gentium an differat à iure naturali primęuo. in §. ſingulorum. numero 3 63
Ius prætorium quod ſit. in §. prætorium. numero 1 17
Ius naturale multis modis accipitur. in §. ius naturale. nu. 1. & 2. ſol. 9. & in §. furtum. nu. 8. ſol. 190. & in §. præterea. numero 11 318
Ius naturale quando mutetur. in §. ſed naturalia. nu. 1 20
Ius naturale immutabile qualiter accipiendum. ibidem. numero 2 eod.
Iura naturalia non poſſunt in totũ tolli per ius ciuile, ſed poſſunt modificari. in §. ſed agnationis. numero 6 42
Iura conſanguinitatis tolli non poſſunt. in §. illud. nume. 1 31
Ius ciuile qualiter pertineat ad perſonas, res vel actiones. in §. omne autem ius. numero 1 20
Ius ciuile per aliud ius ciuile tollitur. in §. ſed agnationis. numero 1 42
Ius canonicum vbiq; eſt ſeruandum, etiam in terris Imperii, quoties de peccato tractatur. in §. ius naturale. nu. 10 9
Ius canonicum in quibus ſit ſeruandum. in §. iuſtus. nu. 2. 28
Ius correctum an ſit allegabile. in §. ſi cui. numero 1 46
Ius ſanguinis non tollitur, ſed ius & effectus reſultans ex dicto iure. in §. quod autem. numero 2 44
Ius dandi tutorem competit iis quibus ſpecialiter a principe mandatur. in §. ſed hoc iure. numero 8 47
Ius piſcandi an ſit præſcriptibile. in §. flumina. numero 2 61
Ius decimandi laico concedi non poteſt, ſed ſic commoditas ex eo reſultans. in §. finitur. numero 4 73
Ius patronatus vt quis habeat, quomodo cognoſcatur. in §. qui autem. numero 1 135
Ius patronatus eccleſiæ non præſcribitur longa nec longiſſima poſſeſſione. in §. ſumma. numero 4 354
Ius accreſcendi an locum habeat poſtquam eſt ius vſufructuarii quæſitum. in §. finitur. numero 8 73
Ius accreſcendi locum non habet inter filias inſtitutas in centum pro qualibet. in §. vel ſingulis. numero 3 113
Ius accreſcendi an tranſmittatur ad hæredes. in §. ſi ex pluribus. numero 1 146
Ius accreſcendi quando locum habeat. ibi. numero 4 eo.
Ius accreſcendi an locum habeat in parte legitime per fratrem exhæredatum repudiata. in §. prodeſſe. numero 3 150
Ius non decreſcendi an inter coniunctos re tantum locum habeat. in §. ſi eadem res. numero 5. & 7 126
Ius quomodo pertineat. in rub. de actioni. numero 1 199
Ius ſuperueniens pendente iudicio, an in eadem inſtantia veniat. in §. actio autem. numero 19 201
Ius in quo ſit ſpectandum, in §. ſed iſtæ. numero 5 207
Ius offerendi an præſcribi poſſit. in §. actionum. num. 119 253
Ius quando deficit actori pendente iudicio an ſibi noceat. in rub. de exceptioni. numero 58 300
Ius vel factum an in pactis verſetur. in §. interdum. numero 5 352
Iuris materia quæ ſit. in rubri. de iuſtit. & iur. numero ſecundo & tertio. 8
Iuris, & ſcientiæ iuris differentia. ibi. numero 3 eod.
Iuris publici priuatique differentia, in §. huius ſtudii. numero 1 9
Iuris ignorantia in militibus tolleratur. in §. ſupradicta. numero 1 88
Iuri ſibi quomodolibet competenti, an quis renũciare poſſit. in §. idem iuris. numero 44 314
Iure hæreditario captum in Falcidia computatur. in §. & cum quæſitum. numero 2 132
Iura poſtliminii an in omnibus locum habeant. in §. ſi ab hoſtibus. numero 4 36
Cætera de Iure poſtliminii, vide ſupra in ver. Bello indicto.
Iura directa ſunt inſeparabilia. in §. quidam. numero 5 71
Iura fiſci an præſcribi poſſint. in §. res fiſci. numero 1 77

Iura

Iura & actiones an dicantur mobilia vel immobilia. in §. omnis res.nu.2 165
Iura an obligari poſſint.in §.item ſeruiana.nu.21.& 22 216
Reliqua habes infra in ver.Officium iudicis.
¶ Iuſſor.Vide infra in ver. Mandator.
¶ Iuſſus præcedere debet in hereditatis aditione fienda per filium vel ſeruum, in bonorum poſſeſſione vel reſtitutione ex Trebelliano ſufficit quòd præcedat vel ſequatur. in §. item vobis.nu.5 83
Iuſſus præcedere debet auctoritas. ſequi. in §. alienus. numero 1 97
Iuſſus intrare poſſeſſionem,qui intra biennium non intrat, perdit ius intrandi.in §. quadrupli.nu.73 244
Iuſſus quando obliget.in §.ſi igitur.nu.4 285
Iuſſus iudicis an excuſet ab infamia.in §.ex quibuſdam. numero 8 359
¶ Iuſta cauſa ignorantiæ an excuſet ab expenſis factis ratione contumaciæ abſoluti.in §.hæc autem omnia.nu.6 358
¶ Iuſtitia quatenus eſt accipienda.in §.iuſtitia.nu.2.& 3 8
Iuſtitia an ſit ſummum bonum. in §. iuris prudentia. numero ſecundo. eod.
¶ Iuuare aliquem qui offenditur, an liceat.in §. iuris præcepta. numero 5 9
¶ Iuuenis non poteſt libidinis cauſa puellæ hoſtium frangere. in §.animalium.num.3 288

De litera L.

LACERANS vel amouens ſiue occultans ſcripturas alienas vel literas, qualiter ſit puniendus. in §. pœnales.nu.6 222
¶ Lapſus temporis ad opponendum, exceptionem non numeratæ dotis præiudicat marito & eius hæredibus, non autem creditoribus.in §.fuerat.nu.45. 260
¶ Lata culpa vtrum æquiparetur dolo.in §. ſuſpectus autem remotus.nu.4 59
Lata culpa an & quando ſit punibilis. in §. quia tamen. numero 5 193
¶ Latro an poſſit impune occidi.in §.iniuria.nu.1 194
¶ Lædenti hominem liberum quæ pœna ſit infligenda. in §. ex maleficiis.nu.25 232
¶ Legale ſtudium requirit ſummam opem & ſolertiam, ac corporis laborem.in §.ſumma.nu.2 7
Legatus, vide Ambaſciator.
¶ Legari quibus poſſit.in §.legari.nu.1.& 2 129
¶ Legatarius an & quando poſſit eſſe teſtis in teſtamento.in §. legatariis.nu.1.& 2 87
Legatarius an legatum luere teneatur.in §.ſed & ſi rem. numero 3 125
Legatarius directè agere poteſt contra heredẽ, & petere ipſum condemnari, vt rem legatam luat.ibi.nu 4 eod.
Legatarius coniunctus re tantum, pariter admittitur cum coniuncto verbis tantum.in §.ſi eadem res.nu 2 126
Legatarius an & quando legati in genere in dubio electionem habeat.in §.ſi generaliter.nu.1. & 2.cum ſeq. 128
Legatarius an actionem directam habeat, & illam exercere valeat in §.tam autem.nu.1 eod.
Legatarius an poſſit in plus à teſtatore grauari quàm honoretur.in §.poteſt autem non.nũ.1 135
Legatario quot actiones competũt pro re legata.in §. legatum itaque.nu.2. & 12 123. & ſeq.
¶ Legata ancilla prægnante, an ea mortua, debeatur partus exacto ventre extractus.in §.ſi quis ancillas.nu.1 127
Legata vacca cum fœtu, an vacca mortua fœtus debeatur.ibid. numero 1 eod.
Legato fundo inſtructo quid debeatur.ibi.nu.4 eod.
¶ Legatum factum eccleſiæ ſimpliciter, cui eccleſiæ debeatur. in §.ſed ius quidem ciuile.nu.2 14
Legatum factum ſacerdoti talis eccleſię, an ſibi vel eccleſiæ debeatur.in §.communem.nu.1 187
Legatum factum ſeruo pro alimentis debetur.in §. item vobis. numero 1 83
Legatum factum ſeruum proprio, per eius alienationem non extinguitur.in §.ſeruus autem.nu.2 97
Legatum factum ſeruo inſtituto, an valeat.in §.an ſeruo.numero 1 130
Legatum factũ a teſtatore filiabus ſuis ſi vidue fuerint.de quibus viduis intelligatur, in §.poſt hæc.nu.3 123
Legatum quando ab hærede ſit luendum.in §.ſed & ſi rem.numero 1 125
Legatum fructuum futurorum an ſit conditionale.in §.ea quoque res.nu.3 125
Legatum rei propriæ legatarii an valeat.in §.ſed ſi rem.numero 1 126
Legatum rei debitæ legatario an ſit validum. ibidem. numero ſecundo. eod.
Legatum an ex alienatione rei legatæ facta per teſtatorem reuocetur.in §.ſi rem ſuam.nu.1.& 2 eod.
Legatum an reuocatũ præſumatur, ſi teſtator ſimpliciter agit contra ſuum debitorem, & lata eſt ſententia, ſed non eſt facta executio.ibi.nu.4 eo.
Legatum debiti factum creditori an valeat.in §.ſi quis debitori.nume.4 eo.
Legatum an & quando ſit tranſmiſſibile.in §. optionis. numero 1 129
Legatum incertæ perſonæ an valeat. in §. incertis. numero 1 & 2 eod.
Legatum an vitiet error in patria legatarii. in §. ſi quis in nomine.nu.3 eod.
Legatum differt à ſtipulatione.in §.poſt mortem.numero primo. 130
Legatum quando ſit conditionale.ibi.nu.2 eo.
Legatum pœnæ nomine quando valeat.in §.pœnæ quoque.numero 1 131
Legatum facto monaſterio, vt aliquam recipiat, an valeat.ibid. numero 2 eod.
Legatum factum filiæ ſi nuberet de mille, & ſi monaſterium ingrediatur habeat centum, an videatur detractũ de illa quantitate maiori nomine pœnæ, an ſit cauſa.ibi.nu.3 eod.
Legatum ademptum in codicillis, an ipſo iure ademptum cenſeatur, an ope exceptionis.in §.ademptio.nu.1 eo.
Legatum factum vni, quod poſtea alteri reliquitur, cui debeatur. ibi.nu.5.& 6 eo.
Legatum factum forenſi non capaci ex ſtatuto, tempore teſtamenti, an valeat ſi tempore mortis teſtatoris legatarius ſit ciuis.in §.ſciendum eſt.nu.2 146
Legatum conditionale an ſit tranſmiſſibile.in §. ex conditionali.nu.2 161
Legatum an duplari debeat, & vſuræ quæ debentur ex mora.in §.ex maleficiis.nu.34 232
Legatum alimentorum non valet in minus ſolenni voluntate. ibi.nu.39 233
Legati dies quando cedat.in §.ſi peculium.nu.1.2.& 3 128
Legata petuntur conditione ex auc.ex cauſa.quando teſtamentum nullum eſt ratione præteritionis, quando vero per querelam reſcinditur, petuntur ex teſtamento. in §.non tamen. numero 19 93
Legata quibus, & quatenus adæquata ſunt.in §.legatum itaq;. nu.14.& 19 124
Legata relicta in teſtamento adimi poſſunt in codicillis, in §. ademptio.nu.1 131
Legata facta in primo teſtamento, an adimantur per ſecũdum teſtamentum non ſolenne.ibi.nu.3 eod.
Legata ex quibus cauſis adimantur.ibi.nu.4 eod.
Legata an poſſint directò in codicillis relinqui.in §. præterea. numero 2 134
Legata pia executores vltimarum voluntatum ſoluere differentes, an incidant in pœnam. in §. ex maleficiis. numero 26 232
Legata & fideicommiſſa an ſint exæquata de iure digeſtorum. in §.legatum.nu.14.& 19 124
Cætera require infra in ver.Teſtamentum.Relictum.
¶ Legentes alibi quam Romæ an habeant vacationem à tutela. in § item Romæ, circa princ. verſi.no.quòd. 56
Legitima filii à quibus ſuppleatur.in §.tam autem.nu.4 119
Legitima an peti poſſit à filia, quæ fratribus hereditatẽ paternam renunciauit.ibi.nu.6 120
Legitima parentum an hodie ſit aucta.in §. igitur quartam.numero 6 eod.
Legitima quanta ſit, cum habens duos filios legitimos & naturales, ſibi quatuor extraneos adoptauit, deceſſitq; ab inteſtato relictis codicillis.in §.ſed ea omnia.nu.6 141
Legitima quanta ſit, cum filia dotata ex ſtatuto non ſuccẽdit, & ſunt quatuor filii.in §.prodeſſe.nu.4 150
Legitima patroni ſine onere eſſe debet.in §. ſed noſtra. numero 3 eod.
Cætera in uer. Quarta.Legitimę ſupplementum. Supplementum legitimæ.
¶ Legitimandi ſpurios.Item inceſtuoſos poteſtatem habens, an poſſit ſpurios & inceſtuoſos ſimul legitimare.in §.omnium autem actionum.nu 6 202

Legitimari qui poſſint.in §.illud certum.nu.2 149
¶Legitimatio quam vim habeat.in § libertini.nu.2 22
Legitimationis per ſubſequẽs matrimonium qui ſint effectus. in §.inteſtatorum.nu.4 137
Legitimationi per ſubſequens matrimonium quæ ſint neceſſaria.in §.aliquando.nu.1.& vide nu.11 32
Legitimatus per reſcriptum non habet querelam contra teſtamentum fratris.in §.quia.nu.12 119
Legitimatus quantum de hæreditate patris habere debeat. in §.aliquando.nu.5 32
Reliqua habes infra in ver.Manumiſſus.
Læſæ maieſtatis vel hæreſis crimen contrahens agere nec accuſare poteſt.in §.præterea.nu.26 345
Læſus quando quis dicatur ex arbitramento.in §.pretium autem.nu.5 177
¶Lex procõſ.ff.de uſufru.declaratio.in §.extraneo.nu.20 115
L.fructus.ff.de uſur.declara.in §.& ſi in rem.nu.3 361
L.in tempus.ff.de hæred.inſtit. intellectus. in §. hæres.numero 3 98
L.miles ita.§ fi.ff de milita.teſt.in §.ex maleficiis.nu.41 233
L.furti.§. ſi quis.ff. de iis qui not. infa. declaratio. in §. ex quibuſdam.nu.2 359
L.ſi quis argentum.§.fin.C.de donatio.limitatio.in §. aliæ autem.numero 3 79
L.ſi quis argentum.C.de donatio.an habeat locum in donatione cauſa mortis.in §.in perſonam.nume.13.verſ.& prædicta procedunt. 217
L.ſi quis argentum,prædicta, an habeat locum quando promittitur factum cauſa donandi.ibi.nu.15 eod.
L.ſi quis argentum,præallegata an habeat locum in donatione cauſa remunerationis.ibi.nu 16 218
L.ſi quis argentum,an habeat locum in promiſſione nuda.& ſine cauſa.ibi.nu.18 eod.
L.ſi quis argentum,prædicta,an habeat locum in donatione ficta,ibi.uerſi.quartò principaliter. eo.
L.non eo minus. C. de procuratoribus. an locum habeat in infante.in §.neq; tamen.nu 10 48
L.ſi quis. C.ad leg.Iuli.maieſtat.an habeat locũ in matre committẽte crimen læſæ maieſtatis, ſicut habet locum in patre. in §.interdum.numero 6 138
L.2.C.de reſcind.uend. in quibus contractibus locum habeat. in §.locatio.nu.1 179
Lex 2.C.de reſcind.uend. uide Beneficium l.2.Limitatio.
L.fi.C.de noua.decla.in §.præterea.nu.6 189
L.ſi quis ſeruo.C.de furt.extenſio & explicatio.in §. in duplũ. numero 2 237
L.fi.C.de edi.Diui Adrian.toll. remedium cui competat.in §. quadrupli.nu 64 243
L.1.C.de iur.& fac.igno.an & ad quos ſit extendenda.in §.appellantur.nu.4 334
¶Lex uel ſtatutum loquens in uno caſu, an extendatur ad aliũ per identitatem rationis.in §.ius autem ciuile.nu.31 12
Lex ſuper impoſſibili, ꝙ in genere poteſt eſſe poſſibile,licet nõ in ſpecie fingit.in §.minorem.nu.1 34
Lex, ſublata una ratione correcta non intelligitur. in minima. numero 5 43
Lex quoties prohibet diſpoſitionem directo fieri,nõ ualet etiã iure fideicommiſſi, ſi teſtator illam directam facit, etiam ſi de fauore libertatis agatur.in §. extraneo.nu.11 115
Lex per aliam legem declaratur & limitatur.in §.quod autem. numero 1 44
Lex generaliter loquens,de habilitate recipit reſtrictionem.in §.legatum itaq;.nu 6 124
Lex una uel ſtatutum quando habet plura capitula, an dictum in uno capit. intelligatur repetitum in alio. in §. capite tertio.nu.1.& 2 195
Lex corracta an poſſit allegari,& an allegans legem correctam in falſum incidat.in §.in perſonam.nu.1 216
Lex correctoria quando locum habeat.in §. ſi quis agens. numero 8 274
Lex pœnalis in uno caſu extenditur ad alium.in §.animalium. numero 2 288
Lex in dubio intelligitur facta de re dubia.in §. affinitatis.in 2. nota. 30
Lex uel ſtatutum licet dicat omnino uel præciſè ſtari tali ſcripturæ, uel relationi talis, tamen non poteſt probari contrarium.in §.item uerborum.nu.1 168
Lex Aquilia quid differat à titulo de noxalibus.in §.ex maleficiis.nu.21 231
Lex ubi non diſtinguit,nec nos diſtinguere debemus.in §. omnis ſtipulatio.nu.5 159
Lex ſingularis ꝙ actus legitimus non recipiat conditionem vel diem,an recipiat extenſionem.ibid. eo.
Lex vbi legitimam probationem requirit, partis iuramento nõ ſtatur.in §.item ſi quis in fraudem.nu.6 212
Lex vel ſtatutum quando denegat alicui audientiam, vel actionem, intelligitur ope exceptionis.in §.cæterum.col.1.verſic. no.ibidem denegatur. 286
Lex correctoria vel pœnalis, vel exorbitans an patiatur extenſionem paſſiuam.in §.in duplum.nu.2 237
Lex Cornelia de ſicariis,punit hominem telo,ideſt,quomodocunq; ꝙ manumittitur occidẽs, vel etiam cũ telo occidẽdi cauſa proſequens, qua lege veneficus caſtigabitur, vel arte magica hominem occidens, vel etiam aliquo malo medicamento.in §.item lex Cornelia.num.1. cum ſequenti. 364
Lex Iulia de adulteriis,in omnibus capi. & crimen publicum, cuius pœna aliter honeſtiores, & aliter humiles puniuntur. in §.item lex Iulia,in primis verbis.num.1.cum ſeq. eod.
Legis Velleiæ explicita capita. in §. poſthumorum.nu.5 94
Legis diſpoſitio locum habet, licet verba deficiant, dummodo eius ratio vigeat.in §. ſi is qui.nu.3 155
Legem correctam allegans an in falſum incidat. §. perſonam. numero 1. 216
Lege Iulia de parricidiis quis teneatur.in §.alia deinde.numero 1. 364
Leges an tempore belli ſeruari debeant.in procemi.in prin.numero 6. 6
Leges & arma requirunt vigilantiam & prudentiam.in §.quorum.num.2 eod.
Leges & ſtatuta an per non vſum, aut contrariam conſuetudinem tollantur.in §.igitur.nu.2.5.& 6 7
Leges an & à quibus poſſint interpretari. in §.reſponſa. numero 3. 17
Leges ex tacito intellectu & ſubaudito à contrario ſenſu non debent corrigi.in §.cum filius.num.8 139
Leges nouæ quæ dicantur.in §.ſciendum.num.1 146
Leges loquentes de vtili vel directa rei vendicatione in publiciana locum habent.in §. ſed iſtæ quidem.nu.16 208
Legum quæ non ſit extendenda. in §.omnis.num.5 159
¶Libellantis aſſertio an & quando ſibi noceat.in §. ſi minus.numero 29. 279
Libellus qualiter formetur contra tutorem vt rationem reddat. in §.impuberes.num.6.fol.47.§.tutores num.7.fol.180.& §. actionum autem.num.105. 252
Libellus an dari debeat in accuſatione ſuſpecti.in §.ſciendum. num.2 57
Libellus incertus admittitur, quoties quis eſt incertus quantam partem petit facto aduerſarii, vel caſu. in §. ſi duorum. num.4. 66
Libellus quomodo formetur in fructibus.in §.ſi quis à non domino.num.7. 68
Libellus & ſententia quomodo in ſeruitute reali formari debeant.in §.inter ruſticorum.num.5. 71
Libellus qualiter formãdus ſit in querela inofficioſi. in §.quia. numero 9. 119
Libellus qualiter formetur,cum legitimæ ſupplementum petitur.in §.autem.num.5. eod.
Libellus qualiter ſit formandus per petentem legatum rei alienæ.in §.non ſolum autem.num.4 124
Libellus qualiter concipiatur per petentem rem legatam,quæ præſtari non poteſt.in §.ſi res aliena legata.nu.1 125
Libellus quando fideicommiſſarius petit hæredem inſtitutum cogi adire & reſtituere.in §. ergo ſi quidem.num.5 133
Libellus qualiter formari debeat à fratre conſanguineo ſuccedente ab inteſtato ſimul cum fratre vterino,fratri defuncto, cui competebant multæ actiones cõtra debitores paternos, vt excludat inſolidum actiones in eum translatas contra ipſos debitores. in §.ſi plures.nu.7 142
Libellus quomodo in conditione indebiti formetur.in §.is quoque.num.3.& 4. 157
Libellus quomodo formetur quando res redditur deterior. in §.item is cui,num.4. 158
Libellus in pignoratitia actione quomodo ſit concipiendus. in §.creditor.num.5 eod.
Libellus in actione depoſiti quomodo formetur. in §.præterea & is.num.6 eod.
Libellus in quo cogitur peti & compelli, & ipſum condemnari ad prædicta, valet in § item ſi quis. num.2. 169
Libellus quomodo formetur in actione negotiorum geſtorũ. in §.igitur cum quis.num 7 186
Libellus qualiter formetur in actione tutelæ. in §. tutores. numero 7. eo.

Libellus

Libellus quomodo formandus in iudiciis diuiſoriis. in §. item ſi inter aliquos.nu.3 eod.
Libellus in actione finium regundorum quomodo formetur. in §. hæres quoque.num.6.fol.186. & in §.quędam actiones. num.26 235
Libellus quomodo formandus per dominum agentem iniuriarum pro ſeruo verberato.in §.ſeruus autem.nu 5 197
Libellus contra iudicem in ſyndicatu qualiter formari debeat. in §.ſi index.nu.11 198
Libellus appellatorius an die feriato dari poſſit. in §. appellantur.num.34 336
Libellus productus in prima inſtantia, an ſit etiam libellus in appellatione.ibid.nu.77 340
Libellus ſuſtentatur,licet petens petat ꝙ nunquam habuit.in §. ſumma.nu.11 354
Libellus qoomodo in actione iniuriarum ſit formandus. in §. actio autem.nu.4 200
Libellus ſuper actione fundatus, quid continere debeat. ibid. num.6 eod.
Libellus formatus in officio iudicis,quid debeat cōtinere. ibid.
Libellus an neceſſario requiratur cum iudicis officium imploratur.ibid.nu.10 201
Libellus ſuper ceſſione bonorum.§. cum eo. num.24.in add. litera c. 284
Libellus ſuper petitione ſaluicōductus, ſiue moratoriæ. in rubr. de excep.nu.16.in add.in ap.ex quo ſequitur. 294
Libellus qualiter formetur in actionibus perſonalibus, & quas clauſulas continere debeat. in §. omnium autem. numero 9. & 14 203
Libellus an de neceſſitate concluſionem requirat. ibidem. numero 11 eod.
Libellus vere ciuilis, an neceſſario locum & tempus celebrati contractus,an nomen actionis continere debeat. ibidem. numero 18 eod.
Libellus in quo libellans iſtis verbis vtitur, peto reum cogi & compelli ad dandum & ſoluendum,antequam petat cōdemnari,an ſubſtineatur,non obſtante præpoſteratione. ibid. numero 19 eod.
Libellus vt ſuſtineri poſſit,verba eius impropriantur. ibidem. num.24 204
Libellus quomodo in rei vendicatione formetur. ibid. numero 31.& 32.& ſeq. eod.
Libellus quæ requirat in confeſſoria & negatoria. in §. æque ſi agat.num.8 205
Libellus in confeſſoria qualiter formetur.ibid.nu 9 206
Libellus in negatoria quomodo formari debeat. ibidem. numero 10 eod.
Libellus alternatiuus an ſit admiſſibilis. in §. ſed iſtæ quidem. nu 21 208
Libellus qualiter formetur in actione publiciana. ibidem. numero 22 eod.
Libellus in iudicio reſcindente quomodo ſit formandus. in §. rurſus.num.19 211
Libellus in actione reſciſſoria qualiter formetur. ibidem. numero 20 eod.
Libellus in reuocatoria quomodo formari debeat. in §. item ſi quis in fraudem.nu.32 214
Libellus qualiter formetur in hypothecaria tacita, & qualiter in expreſſa.in §.item Seruiana.nu.29.& 30 216
Libellus quomodo in Saluiano interdicto ſit formandus. ibid. num.31 eod.
Libellus in actione de conſtituta qualiter formetur.in §.in perſonam.num.24 219
Libellus qualiter formetur in actione de peculiis. in §.actiones autem.num.12 eod.
Libellus qualiter formandus in actione de in rem verſo.ibi. numero 18 220
Libellus in actione quod iuſſu qualiter formetur.ibi.nu.19. eo.
Libellus in actione exercitoria quomodo concipiatur. ibid.numero 20 eod.
Libellus qualiter concipiendus in inſtitoria actione. ibid. numero 21 eod.
Libellus quatenus ſit formandus in tributoria actione. ibidem. num.22 eod.
Libellus qualiter formetur in actione in factum, quæ oritur ex iuramento informiter præſtito. in §. item ſi quis. numero 17 222
Libellus quomodo ſit formandus in actione in factum & iuramento formiter præſtito,& qualiter ſit formandus in reali. ibid.nu.18.& 19.fol.214.& qualiter in publiciana. ibid. numero 20 222
Libellus in materia corrumpentium album prætoris qualiter formandus ſit.in §.pœnales quoq;. nu.14 223
Libellus quomodo ſit formandus quando medietas pœnæ venit applicanda fiſco, & altera medietas parti. ibidem. numero 15 eod.
Libellus iudici tantum oblatus, non habet vim litis motæ,nec citationis.ibid. nu 25 eod.
Libellus qualiter formetur contra uocantem ſuperiorem ſuum in ius ſiue uenia. ibid.nu 31 224
Libellus quomodo formari debeat contra uocantem in ius vocatum.ibid nu.42 225
Libellus qualiter ſit formandus contra eum qui dolo fecit quo minus citatus in ius veniret.ibid.nu.43 eod.
Libellus contra quem dari debeat, cum petitur caſtrum ab alio detentum.in §.præiudiciales. nu.6 226
Libellus in præiudiciali actione de ſeruitute & libertate qualiter ſit formandus.ibid.nu.7 eod.
Libellus quomodo in actione furtiua formetur. in §. ſit itaque. num.12 228
Libellus qualiter ſit formandus in actione rerum amotarū contra uxorem.ibid.nu 13 eod.
Libellus in mutuo quomodo formetur.in §.ſequens illa.numero 8 259
Libellus in certi conditione generali qualiter ſit formandus. ibid.num.9 eod.
Libellus in actione ſimplicis depoſiti qualiter formetur. ibid. num.11 eod.
Libellus in depoſito pœnali quomodo ſit formandus. ibid. numero 12 eod.
Libellus in actione mandati quomodo concipiendus. ibid. numero 16.& 18 eod.
Libellus in actione pro ſocio, pro ſocietate adimplenda, & ad perſonales præſtationes, qualiter ſit formandus. ibid.nu.19. & 23 230
Libellus in actione pro ſocio, pro ſocietate diuidenda, quomodo formetur.ibid.nu 24 eod.
Libellus in actione vi bonorum raptorum quomodo ſit formandus. in §.ea maleficus.nu.13 231
Libellus in actione legis Aquil.qualiter formetur. ibid. numero 24 232
Libellus quomodo formetur contra hęredem vel alium,qui paſſus eſt pro legato pro ſe in iudicium vocari.ibid.nu.36 232
Libellus in actione familiæ erciſcundæ qualiter conſpiatur. in §.quædam actiones.nu.13 234
Libellus in iudicio communi diuidundo quomodo ſit formandus.ibid.nu.17 eod.
Libellus quomodo formetur in actione ex ſtipulatione ex cauſa.in §.omnes autem.nu.14 237
Libellus an valeat ſine cauſæ expreſſione.ibid.nu.15 eod.
Libellus in actione ſerui corrupti quomodo formetur. in §. in duplum.num.5 237
Libellus in redhibitoria qualiter formetur.ibid.nu.13 2.8
Libellus quid ſit.in § tripli vero.nu.1 eod.
Libellus in quibus cauſis ſit offerendus.ibid.nu.2 eod.
Libellus an & quando ſit neceſſarius.ibid.nu.6 eod.
Libellus etiam ſecundum loci conſuetudinem fundari poteſt. ibid.num.8 239
Libellus an una cum citatorio offerri debeat, & ſi non poſſit prius citari quam libellus offeratur ibid.nu 9 eod.
Libellus an conſenſu partium poſſit remitti.ibid.nu.10 eod.
Libellus contra plus petentē quando formetur.ibid.nu.21.eod.
Libellus qualiter ſit formandus in actione quod metus cauſa. in §.quadrupli.nu.15 241
Libellus in actione de calumniatoribus quomodo formetur. ibid.nu.18 eod.
Libellus quomodo concipiendus in violentia expulſiua, ibid. num.37 242
Libellus in interdicto vnde vi, locorum & tempus continere debet.ibid.nu.39 eod.
Libellus & litis conteſtatio an requiratur in iudicio recuperandæ.ibid.num.50 243
Libellus in interdicto quorum bonorum an dari debeat. ibid. num.58 eod.
Libellus qualiter ſit formandus in interdicto quorum bonorū. ibid.nu.63 eod.
Libellus ad dandus ſit in remedio.l.ſin.C.de edicto diui Adri. tollen.& an offeratur ſuper officio iudicis concludendo iudici,& an ſuper conditione ea lege concludēdo reo ꝙ condemnetur.ibid.nu 65. & 70 eod.& ſeq.
Libellus in iudicio miſſionis in poſſeſſio.qualiter formetur. ibi. num.71 244

Libellus in interdicto vti poſſidetis, quomodo ſit concipiendus. ibid. num. 75 — 245
Libellus quomodo formetur in interdicto quod vi aut clam. ibid. num. 87 — eod.
Libellus in actione ex vendito quomodo formetur. in §. actionum autem. num. 57 — 250
Libellus quomodo concipiatur in actione ex empto. ibid. num. 58. 59. 60. & 61 — eod.
Libellus in actione negotiorum geſtorum, qualiter formari debeat. ibid. num. 67 — eod.
Libellus in actione tutelæ quomodo ſit concipiendus. ibid. numero 105 — 252
Libellus in actione pignoratitia directa qualiter formetur. ibid. num. 118 — 253
Libellus in actione pignoratitia contraria quomodo ſit concipiendus. ibid. nu. 120 — 254
Libellus in permutatione quomodo formetur. ibidem. numero 139 — 255
Libellus quõ concipiendus in actione præſcriptis verbis, quæ ex pacto nudo incontinenti appoſito oritur. ibid. nu. 141. — eo.
Libellus in actione petitionis hæreditatis. ibid. nu. 152 — 256
Libellus in dote qualis eſſe debeat. in §. fuerat. nu. 82 — 263
Libellus in actione ad exhibendum quomodo concipiendus. in §. præterea. nu. 16 — 266
Libellus in actione noxali, vel de pauperie quomodo ſit formandus. ibid. nu. 26 — 267
Libellus in quibus caſibus ſit dandus. ibid. nu. 27 — eod.
Libellus in actione de damno infecto quomodo formetur. ibid. num. 29 — eod.
Libellus an dandus ſit in noui operis denuntiatione. ibidem. num. 32 — eod.
Libellus quomodo concipiendus in operis noui denuntiatione. ibid. num. 33 — eod.
Libellus quomodo in actione de dolo formatur. ibid. nu. 43. — 268
Libellus in actione arbitraria propter locum qualiter formetur. ibid. nu. 45 — 269
Libellus in iuramento in litem affectionis quomodo formetur. ibid. nu. 61. fol. 271. Et qualiter in iuramento in litem veritatis. ibid. nu. 62 — eod.
Libellus qualis eſſe debeat quando petitur executio ſententiæ vel inſtrumenti ſecundum formam ſtatutorum. in §. curare. num. 13 — 272
Libellus in materia emptionis, & venditionis, quando quis fuit deceptus vltra dimidiam iuſti pretii, quomodo formetur. in §. ſi quis agens. num 6 — 274
Libellus an requiratur in integ. reſtit. ibid. nu. 17 — 275
Libellus an & quando poſſit emendari. in §. ſi minus. num. 6. 7. & 8 — 277
Libellus an procedat & iudicium in caſibus in quibus cumulatio non poteſt fieri, ſi oppoſitum non fuit. ibid. nu. 37 — 281
Libellus an procedat, quando actiones quæ electione tolluntur in libello proponuntur, & reus non opponit. ibidem. numero 39 — eod.
Libellus an procedat, quando actiones ſimul intentatę ſunt cõtrariæ & non opponitur. ibid. nu. 40 — eod.
Libellus quomodo cognoſcatur aptus. ibid. nu. 41 — eod.
Libelli forma in commodato. in §. item is cui. nu. 6 — 158
Libelli forma in actione commodati. in §. ſequens. nu. 10 — 229
Libelli forma in actione ex conducto. ibid. nu. 26 — 230
Libelli verba vt ſuſtineatur, impropriantur. ibid. nu. 27 — eod.
Libelli forma in actione furti. in §. ex maleficiis. nu. 8 — eod.
Libelli forma in actione quanto minoris. in §. in duplum. numero 14 — 238
Libelli forma in actione æſtimatoria. in §. actionum autem. numero 123 — 254
Libelli forma in actione præſcriptis verbis, vel in factum, quæ oriuntur ex contractu innominato, quando apparet de noĩe vel ſpecie contractus. in §. actionum autem. nu. 150 — 255
Libelli emendatio prohibita quæ ſit. in §. ſi minus. nu. 3 — 277
Libelli ineptitudo quando ſit obiicienda. in §. appellantur. numero 88 — 341
Libelli forma excipiendi contra defenſorem, & ſententiæ contra eum. in §. præterea. nu. 72 — 351
Libellum ſufficit præſumptiuè concludere. in §. item ſi quis in fraudem. nu. 4 — 212
Libro rationum tutoris an ſit præſtanda fides. in §. impuberes. nu. 3. fol. 47. & in §. actionum autem. nu. 82 — 251
Librum petens debet probare ꝙ ipſum ſcribi fecit, & ꝙ charta erat ſua. in §. literæ quoque. nu. 1 — 68
Libri empti per patrem filio ſtudenti an ſint conferendi. in §. ſocius. nu. 11 — 283
Libri ſcholarium non veniunt in tacita obligatione. in §. item ſeruiana. nu. 3 — 214
Liber homo venditus ad pretium participandum, an poſſit ab aliquo vindicari. in §. ſerui autem. nu. 11 — 21
Liber homo an poſſit in emptionem vel in ſtipulationem deduci. in §. idem iuris. nu. 2 — 165
Liber homo quatenus in commertio ſit. in §. loca ſacra. numero 1 — 178
Liberi qualiter parentibus ſuccedunt. in §. in teſtatorum. numero 5 — 137
Liberi emancipati quo iure defuncto patri ſuccedant. in §. ius bonorum. nu 4 — 152
Liberi & parentes habent annum ad petendum bonorum poſſeſſionem, alii agnati habent centum dies. in §. cum igitur, in primis verbis. — 153
Liberi an tranſmittant hæreditatem non aditam ad poſteros ſuos. in §. ſi ea pluribus. nu. 4 — 147
Liberorum educatio an ſit de iure naturali. in §. ius naturale. numero 8 — 9
Liberorum multiplex eſt differentia. in §. non ſolum. nu. 1 — 33
Libera quando conceſſa dicatur. in §. contra autem. nu. 4 — 81
Liberatio quando ſit reuocanda. in §. item ſi quis. nu. 28 — 214
Liberatio debiti legata dicitur, legato chirographo debiti. in §. ſi quis debitori. nu. 2 — 126
Liberatione legata à reddenda ratione adminiſtrationis, an intelligatur remiſſus dolus præteritus, leuis vel leuiſſima culpa. ibid. nu. 1 — eod.
Liberatus quis ſit ipſo iure, vel ope exceptionis magna eſt differentia. in §. omnis ſtipulatio. nu. 7 — 160
Liberum arbitrium alicui conceſſum ſecundũ ius gentium intelligitur. in §. planè. num. 5 — 89
Libertas conceſſa arbitro iudicandi de iuſtitia & iure & æquitate, quid importet. in §. iuſtitia. nu. 4 — 8
Libertas quotuplex ſit. in §. libertas. nu. 1 — 20
Libertas quomodo diffinitur. ibid. nu. 2 — 21
Libertas una eademq; eſt. in §. libertinorum. nu. 1 — 23
Libertas data in fraudem creditorum quomodo probetur. in §. in fraudem. nu. 2 — 24
Libertas directa differt à fideicommiſſaria. ibid. nu. 3 — eod.
Libertas ſemel data, eſt irreuocabilis. in §. ſi is qui. in primo notabili.
Libertas ſeruitutis vrbanæ & ruſticæ, qualiter differat. in §. æquè ſi agat. nu. 21 — 207
Libertatem directam conſequi non poteſt, qui duobus temporibus non fuit ſeruus teſtatoris. in §. qui autem. nu. 2 — 135
Libertus poteſt patronam in magna dignitate poſitam in vxorem ducere. in §. illud. nu. 4 — 31
Libertas ex qua cauſa in ſeruitutem redigi poſſit. in §. maxima. num. 2 — 43
Libertus propter ingratitudinem in ſeruitutem redactus, ſine ſcientia principis non poteſt manumitti. ibid. nu. 4 — eod.
Libertus ſi aliquos ſibi adoptauerit in filios & moriatur ab inteſtato, illi ſuccedunt vt ſui hęredes, & excludũt patronum. in §. ſed ea omnia. nu. 7. verſi. & ex his etiam infertur. — 140
Libertus an uni ex filiis aſſignari poſſit. §. datur. nu. 1 — 151
Libertorum aſſignatio vel reuocatio qualiter fieri poſſit. ibid. num. 2 — eod.
Licentia capiendi debitorẽ quando ſit concedenda. in §. actiõ autem. nu. 15 — 201
Licentia intrandi propria auctoritate, quomodo intelligatur. in §. actionum autem. nu. 37. & vide præced. nu. 22 — 248
Licentia ꝙ quis poſſit propria auctoritate fundum ingredi, an cedi poſſit. ibid. nu 38 — eod.
Licentia ꝙ omnes debitores alicuius eligantur, an valeat. in §. omnium autem. nu. 10 — 360
Licentiam reuertendi relegato ſolus princeps concedit, vel ciuitas locum principis tenens. in §. cum autem. nu. 12 — 36
Licentiatus an & quando pro doctore habeatur. in §. ſed & ſi quis. nu. 2 — 89
Limitatio ad l. non ſolum. ff. de in integ. reſtit. in §. ſi quis agens. num. 16 — 275
Limitatio ad l. 2. C. de reſcind. vend. in §. in fraudem. nu. 8 — 24
Limitatio ad l. fi. §. neceſſitatem. C. de bon. quæ liber. in §. tranſeamus. nu. 4 — 38
Limitatio ad l. 1. C. ſi aduerſ. rem iudica. in rubr. de exceptio. num. 55 — 299
Linea conſanguinitatis diuiditur in tres, vna eſt aſcendentiũ, alia deſcendentium, & alia collateralium. in §. hoc loco, in princ. — 148
Lis & contractus inter patrem & filium emancipatum eſſe poſſunt. in §. item inutilis. nu. 2 — 166

¶Lis ſuper re vendita mota, an & quando, & quomodo venditori debeat denunciari. in §. actionum autem. num. 40 41. 42. 44. & 46 248. & ſeq.

Lis cepta cum defuncto, qui litem cõteſtauit, an tranſeat in hæredes, & eadem inſtantia ſint condemnandi. in §. non autem omnes. num. 4 291

Litis conteſtatio. vide in ver. Verba nego narrata prout narrantur, &c.

Litis denunciatio quãdo per emptorem venditori fieri debeat. in §. loca ſacra. nu. 5 178

Liti an renunciare liceat. in §. ſi minus. nu 34 280

Litem proſequi quis non teneatur. in §. ſed hodie. nu. 2 289

Litigandi iuſtitiam cauſam quando quis habere dicatur. in §. is qui. num. 7 184

Litigare nullus compellitur coram non ſuo iudice. in §. appellantur. nu. 51 336

Litigare an quis cogi poſſit tempore feriarum inductarum ob vtilitatem hominum. ibid. nu. 35 eod.

Litigioſa res. vide Res litigioſa.

Literæ antiquæ in lapidibus & muro an fidem faciant. in §. nihil autem. num. 1 88

Literarum ignorantiam nunquid a munere publico excuſare habeat. in §. ſimiliter. nu. 1 55

Literarum obligatio an & quando locum habeat. in §. olim. numero 1 175

Literis ſculptis an ſit credendum. in §. pœnales. nu. 2 222

Literis officialium vel priuatarum perſonarum ſigillatis vel non, an & quo pacto fides debeat. in rubr. procemii. numero 12 5

Literas à campſore ſi quis accepit, & rupit, nũquid ad primum qui literas deſtinauerat redire poſſit. in §. item ſi. numero 24 328

Cætera vide ſupra in verſi. Lacerans. & infra in verſi. Mandatum. verſi. 5

¶Locanti operas ſuas quando merces ſit ſoluenda. in §. at ſi. numero 3 160

Locator tenetur conductori ad patientiam, & quid ſi non habuit patientiam, quia colonum expellit, vel re locata impediuit uti. in §. qui pro uſu. nu. 4. & 5 181

Locator, an penſione non ſoluta, propria auctoritate poſſit inuecta & illata includere. in §. item ſeruiana. nu. 8 214

Locator an videatur poſſidere inuecta & illata. ibidem. numero 10 eod.

Locare an quis poſſit operas ſuas in perpetuum. in §. vſusfructus. num. 2 72

Locare uerbum quid importet. in §. locatio. nu. 4 179

Locati quis teneatur, & quis ex conducto agat. ibid. nu. 2 eod.

Locati agi non poteſt inter aduocatum & clientulum nec inter medicum & infirmum, nec inter doctorem & ſcholarem. in §. in ſumma. nu. 2 185

Locatio non transfert dominium, niſi ad longum tempus in fraudem fiat. in §. libertini. nu. 7 22

Locatio & emptio in tantum ſunt ſimiles, ut l. 1. C. de reſcind. vend. habeat locum in contractu locationis ſicut in uenditione. in §. locatio. nu. 1 179

Locatio an dicatur ſi merces conſiſtit in ſpecie. in §. præterea, in primis verbis. eod.

Locatio vel emptio ex quibus deprehendatur. in §. item quæritur. nu. 1. & 2 eod.

Locato fundo quid veniat. in §. conductor. nu. 1 180

Locus ſacer non dicitur, niſi per Pontificem ſacretur. in §. ſacræ res. nu. 2 62

Locus vbi ædificata eſt eccleſia, remanet ſacer, etiam dirupta eccleſia. in §. ſacræ in pen. uerſi. no. quòd locus. eod.

Locus an hodie fiat religioſus de iure canonico, ſicut ſit religioſus ſecundum diſpoſitionem. §. religioſum. nu. 3 63

Locus an fiat ſacer, ſi quis ædificet eccleſiã in loco alieno. ibid. num. 4 eod.

Locus tempus damni dati an neceſſario ſint inſerendi in libello in lege Aquilia. in §. cæterum. nu. 4 196

Locus medius non ſeruiens, an ſeruitutem impediat. in §. æquè ſi agat. num. 3. 205

Locus & tempus delicti an ſint neceſſario apponendi in libello accuſatorio & inquiſitione. in §. ex maleficiis. nu. 10 238

Locus non tutus, vide Accedere. & in verb. Contumax.

Locum religioſum quæ faciant. in §. religioſum. numero 2. 3. & 4 63

Locumtenens. vide Vicerector.

¶Lucrum an poſſit durante ſocietate detrahi. in §. ſocietatem. num. 7 181

Lucrum in ſocietate acquiſitum diuiditur inter ſocios ſecundum quantitatẽ capitalis cuiuſq;. in §. ſocietatem. nu. 6. eod.

Lucrum quid ſit. in §. de illa. num. 2 281

Cætera in ver. Vſuræ.

Luctuoſum reputatur lucra laborum vnius alteri applicare. in §. igitur. in prin. verſi. no. ꝙ luctuoſum. 82

Lupam prægnantem capiens, unum præmium habere debet. in §. cum autem. num. 2 39

De litera M.

MACEDONIANVM an & quãdo locum habeat. in §. item ſi. nu. 11 327

Macedonianum an tollat aſſertio filiifamilias dicentis ſe patrem familias. in §. cæterum. nu. 2 286

Macedoniani exceptio an habeat locum in religioſo. ibid. numero 8 287

Reliqua habes ſupra in ver. Exceptio Macedoniani. & infra in ver. Ratio.

¶Machinarius an & quando teneatur. in §. item ſi putator. numero 3 195

Magiſter, pedagogus, & nutrix æquiparantur coniunctis ſanguine. in § eadem lege. num. 3 24

Magiſtri grammaticæ inter ſuos diſcipulos poſſunt facere ſtatuta pœnalia & correctoria malorum morum, nõ autem imponere poſſunt pœnam pecuniariam. in §. ius autem ciuile. num. 6 10

Magiſtratus quis ſit. in § iuris prudentia. nu. 1 8

Magiſtratus poteſt ſtipulari alteri de his quæ coram eius tribunali aguntur. in §. huius ſtudii. nu. 3 9

Magiſtratus municipalis an poſſit quem cogere captis pignoribus. in §. faciendum. nu. 1 53

Maior numerum quando minorem determinet. in §. libertini. num. 8 22

Mala fides medio tempore ſuperueniens an interrumpat vſucapionem. in § iure ciuili. nu. 5 75

Mala fides ciuitatis vel collegii occupantis rem aliquam, purgatur mortuis iis, qui ab initio ſciuerunt. in §. ſed tamen. numero 3 77

Mala fides non nocet niſi ſingulari ſucceſſori in vſucapione. in §. diutina. num. 1 78

Malefactor & delinquens à quolibet capi poteſt. in §. furtum. num. 11 190

Malus vel bonus quis ex vnico actu non poteſt iudicari. in §. cumq; hoc. nu. 4 6

Mandans furari, an de furto teneatur. in §. interdum. nu. 1 191

Mandans & perſuadens maleficium, tenetur vt mandatarius. in §. non ſolum. num. 2 198

Mandans & mandatarius pari pœna puniuntur. in §. pœnales, num. 9 223

Mandans tenetur principaliter ac ſi negotium per ipſum geſtũ fuiſſet. in §. illud in ſumma. nu. 1 287

Mandatarius emens aliud à mandato, quatenus teneatur. in §. is qui. nu. 2 184

Mandatarius an poſſit alium ſubſtituere. in §. mandatum. numero 1. 185

Mandator in quo differat à fideiuſſore, ſponſore, conſtitutore, & expromiſſore. in §. pro eo. num. 2 172

Mandatores, iuſſores & fideiuſſores, magis quàm duo rei tenẽtur, habent tamen beneficium epiſtolæ Diui Adriani. in §. ſi plures. nu. 1 172

Mandatum in arduis non ſufficit, niſi mandans poſtea approbet mandatum. in §. quas ex omnibus. nu. 1 7

Mandatum factum per tutorem & pupillum, vel per tutorem cum pupillo, an & quando per mortem tutoris vel pupilli renocetur. in § ꝙ ſi tutor. nu. 13 51

Mandatum an & quando morte prælati finiatur. ibidem. numero 14 52

Mandatum an præſumatur interueniſſe in conſtitutione actoris per uniuerſitatem. ibid. nu. 15 eod.

Mandatum per verba admonitoria vel conſultoria non inducitur, nec per verba commendatoria, idem in literis credentiæ. in §. mandatum. nu. 1 185

Mandatum contra bonos mores non eſt obligatorium, nec ſtipulatio, nec aliqua diſpoſitio, nec iuramento firmatur. in §. illud quoq;. num. 1 eod.

Mandatum procuratoris quomodo doceatur. §. ſin autem. numero 7 290

Mandatum quando quis teneatur ratificare. in §. is qui. numero 4 184

Mandatum an morte mandantis finiatur. in § rectè. nu. 3 eod.

Mandatum generale cum libera, ad carcerandum aliquem non ſufficit, ſed ſpeciale requiritur. in §. cum eo quoque. numero 3 x83

Mandatum generale cum libera tantum valet, quantum ſpeciale. in §. nunc autem. nu. 3 x89

Mandatum ſpeciale in quibus caſibus requiratur. ibi. nu. 4. eod.

Mandatum quando ſit præſumendum. ibid. nu. 5 eod.

Mandatum quando dubium dicatur. in §. fin autem. nu. 5 x90

Mandati reuocatio an & quando debeat deuenire ad notitiam alterius & intimari per dominum. in §. rectè. nu. 6 184

Mandati fines. vide Excedens fines.

Mandato quando ſit renuntiandum. in §. mandatum. nu. 2 185

Manumiſſio per epiſtolam & nuntiū fieri poteſt, ſecus per procuratorem. in §. multis. nu. 8 22

Manumiſſio an ſit voluntariæ iuriſdictionis. in §. eadem lege. num. 5 24

Manumiſſio ſerui ex falſa cauſa facta, an nulla ſit. in §. ſemel. numero 1 25

Manumiſſio ſerui proprii alteri legati, per hæredem facta, an valeat. in §. ſi res legata. num. 6 127

Manumiſſio rogata qualiter ſit accipienda. in §. libertas. numero 1 135

Manumiſſus ſuccedit ſicut ex iuſtis nuptiis procreatus, & ita legitimatus ſuccedit. in §. illud certum. nu. 1. & 3 149

Manumiſſi & legitimati qualis ſit ſtatus. in §. libertini. numero 3 22

Manumittens tenetur probare in manumiſſione requiſita interueniſſe. in §. eadem lege. nu. 1 x4

Manus idem importat ꝙ dominium. in §. libertini. nu. 6 x2

Mare, require Dominium maris, vel fluminis.

¶ Maritus an poſſit vxori ſuæ eſſe curator, vel procurator. in §. idem reſcripſerunt. nu. 2. 3. & 4 57

Maritus an theſaurum inuentū in fundo dotali pro ſe retineat. in §. theſauros. nu. 8 69

Maritus an ſit rerum dotalium dominus. in §. ſui autem. numero 4 1x1

Maritus legādo vxori dotem ſibi non datam, quid legare videatur. in §. ſed ſi vxori. nu. 7 1x7

Maritus qui medicum & idoneum, & ſufficiētem pro vxore infirma non adduxit, an lucro dotis priuetur. in §. ſocius. numero 5 182

Maritus moram paſſus in dote ſibi non ſoluta, an poſſit petere vſuras tanquam intereſſe, & quid de vxore quando dos ſoluto matrimonio ſibi non reſtituitur. in §. fuerat. nu. 11 258

Maritus an teneatur facere impenſas pro vxore funeranda. ibi. num. 24 eod.

Maritus negligens in faciendo curare vxorem infirmam perdit commodum ex eius dote percepturus. ibid. nu. x5 eod.

Maritus occidens vxorem, vel ei præſtans cauſam mortis, partem dotis per ipſum lucrandam amittit. ibid. nu. 26 259

Maritus abſens ab vxore, an & quādo ipſam alere teneatur. ibi. num. 27 eod.

Maritus an dotis fructus lucretur. ibid. nu. 71 x62

Maritus an & quando gaudeat priuilegio vt exigatur in quantum facere poteſt. in §. item ſi de dote. nu. 3 282

Maritus ſi habet filios & familiam quam educare tenetur, an in deductione ne egeat, debeat haberi ratio familiæ. ibid. numero 6 eod.

Maritus an habeat priuilegium ne exigatur inquantum facere poteſt, non tantum muliere agēte inter eius filios pro dote, ſed etiam ſi alius agat. ibid. nu. 7 eod.

Maritus an impenſas factas in fundo dotali repetat. in §. propter. nu. x. & 3 eod.

Maritus an repetat impenſas factas in litigando, pro re dotali defendenda vel recuperanda. ibid. nu. 4 eod.

Maritus ſi poſt dotalia inſtrumenta confitetur dotem recepiſſe, an iſta ſecunda confeſſio præiudicet marito quòd non poſſit opponere exceptionem non numeratæ dotis. in §. appellantur. nu. 79 340

Maritus contra vxorem, & vxor contra maritum non poſſunt actiones famoſas vel pœnales intentare. in §. præterea. num. 29. fol. 345. & vide in §. ſic itaq; diſcretis. nu. 10 2x7

Maſculinum an & in quibus caſibus comprehendat fœmininū. in §. ſi quis filiabus. nu. 1 41

Mater an teneatur alere filium. in §. ius naturale. nu. 12 9

Mater an ſimul cum patre ſuccedat ad bona filii. in §. præterea. num. 7 37

Mater ꝙ præferatur tutoribus legitimis in tutela, qualiter accipiendum. in §. ex eadem lege. nu. 10 45

Mater & auia curatrices eſſe poſſunt, & præferuntur vt in tutela. ibid. num. 11 eod.

Mater inhoneſtè viuens deſinit eſſe tutrix. ibid. nu. 14 eod.

Mater non excuſatur à tutela propter litem ſuæ dotis, quā habet cum pupillo. in §. item propter litem. nu. 1 54

Mater an admittatur ad teſtimonium pro filio. in §. pater. numero 3 86

Mater an poſſit filio pupillariter ſubſtituere. Ant. Cai. in tract. ſubſtitutio. in rub. de pupil. ſubſtitu. 11 102

Mater ſi ſubſtituit filio ſuo pupillo pupillariter, vel frater fratri, an trahatur ad fideicommiſſariam. in §. liberis. nu. 23. 111

Mater an filio communi poſſit ſubſtituere patrem furioſi. in §. qua ratione. nu. 10 eod.

Mater excluſa per ſtatutum, ſtantibus fratribus vel agnatis ab hæreditate filii inteſtati, vel ab inteſtato, an decedente pupillo filio excludatur ab agnatis. in §. inteſtatus. num. 2. 3. 4. 5. 6. & 7 136

Mater binuba quando per tranſitum ad ſecundas nuptias hæreditate filiorum priuetur. in §. præferuntur. nu. 8 144

Mater an vero pater ſuccedat filiis ſpuriis. ibid. nu. 10 eod.

Mater intra quantum tempus teneatur petere tutores filiis. in §. ſed quemadmodum. nu 1. & 2. & cum ſeq. 145

Mater non petens tutorem filiis, quam pœnam incurrat. ibid. num. 2. 3. & 4 eod.

Mater quæ intra annum non petiit tutorem filiis an poſſit moram purgare. ibid. nu. 5 eod.

Mater non compellens tutorem adminiſtrare, an ſucceſſione filii priuetur. ibid. nu. 6 eod.

Mater petens dari tutorem filio, ſed non idoneum, an ei ſuccedat. ibid. nu. 7 eod.

Mater quæ tēpore mortis mariti eſt minor, poſtea quàm maior efficitur, & intra annum poſt maiorem ætatem non petit tutorem filio, an ipſius filii ſucceſſione priuetur. ibid. nu. 8. eod.

Mater an ſuccedat filio vulgo quæſito, vel ex damnato coitu nato. ibid. nu. 10 eod.

Mater qualiter ad ſucceſſionem filii vocetur. in §. adhuc. numero 7 15x

Mater aut frater quando & ob quid non agant. in §. interdum. num. 3 191

Mater & auia ſunt tutrices potiores, & quando earum tutela finiatur. in §. actionum autem. num. 88 251

Mater ſtatim deſinit eſſe tutrix quàm primum vadit ad iudicē vel coniunctos, & dicit velle ad ſecunda vota tranſire. ibid. num. 90 x52

Matre pro filio quando ad agendum admittatur. in §. præterea. num. 5 342

Mater agens pro filio, an dicatur intercedere pro alio, ita ꝙ non admittatur niſi renuntiet Velleiano. ibid. nu. 6 eod.

Matre repudiante hæreditatem filii impuberis, an ſubſtitutus vulgaris admittatur ex tacita pupillari, vel an veniat venientes ab inteſtato. in §. liberis. nu. 24 111

Cætera uide ſupra in ver. Fœmina. & infra ver. Pater.

Materia habilis ad concedendum iuramentum in litem quę ſit. in §. præterea nu. 55 270

Materiæ in primis, deinde rubricæ continuari debent. in rubr. de actioni. nu. 2 199

Matertera an per adoptionem fiat. in §. duorum. nu. 7 29

Matrimonium an altero coniugum inuito ſeparari poſſit. in §. ius naturale. nu. 3 9

Matrimonium an poſſit pēr ſtatutum prohiberi. ibidem. numero 5 eod.

Matrimonium quare magis dicatur à matre quàm à patre. in §. in poteſtate. nu. 2 27

Matrimonium an ex coniunctione tantum corporū contrahatur, licet verba non præcedant. ibid. nu. 3 eod.

Matrimonium an & à quibus ſignis contrahi poſſit. ibidem. numero 4 eod.

Matrimonium conſummatum dicitur, quando interuenit copula, & non poteſt diſſolui. ibid. nu. 6 eod.

Matrimonium an præſumatur eſſe inter ſimul cohabitantes & carnaliter adhærentes, ſi non apparent verba præceſſiſſe. ibidem. num. 7 eod.

Matrimonium ex quibus cauſis ſoluatur. ibid. num. 8 eod.

Matrimonium contrahere ita honeſtum eſt, ſicut intrare religionem. in §. iuſtas. nu. 8 28

Matrimonium de iure canonico in quarto gradu prohibetur. in §. duorum autem. nu. 2 29

Matrimonium affinitas vſq; ad quartum gradum prohibet. in §. affinitatis. nu. 7 30

Matrimonium cognatione ſpirituali vetatur. in §. illud. nu. 6. 31

Matrimonium quæ impediant. ibid. nu. 1x eod.

Matrimonii ortus, coniunctio, contractus. & forma conſiderari debent. in §. ius naturale. nu. 4 9

Matrimonia & ſponſalia requirunt actum & uerba cohærentia perſonæ, quæ poſſunt per alium explicari. in §. illud. numero 9 — 31
¶Mediatorem occidens an teneatur. in §. iniuria. nu. 8 — 194
¶Medicus ob medicamentum tenetur. in §. præterea. numero 3 — 195
Medicus, male ſecans, vel medicinas male appropriens, qualiter teneatur. in §. ſi iudex. nu. 2 — 198
Medicus, vide Hæres qui medicũ. & uer. Maritus qui medicũ. ver. Mater petens. Poteſtas non debet.
¶Medium concludendi in libello & concluſio eſt attendenda. in §. omnium autem. nu. 23 — 203
¶Memoria defuncti an & quando damnari poſſit. in §. publica. nu. 3. fol. 364. & omnino. §. interdum. nu. 3 — 138
¶Mens magis quàm verba eſt attendenda. in §. legatum. numero 1 — 123
¶Menſem quot dies conſtituant. in §. qui hoc anno. nu. 3 — 371
¶Mentecaptus & furioſos an æquiparentur. in §. præterea. numero 3 — 91
Mentecaptus & furioſus quis dicatur, & quomodo furor probetur, in §. furioſi. num. 4 — 51
Mercator tenetur pro ſuis inſtitoribus ſeu factoribus. §. ſi igitur. num. 2 — 285
¶Mercator non dicitur, qui unum actum ſiue contractũ in mercibus fecit. in §. introduxit. nu. 2 — eod.
Mercatores plures ſi unam negotiationem gerunt, an ex contractu unius quilibet teneatur inſolidum, & quilibet poſſit inſolidum agere, & duo rei. in §. duo plures. nu. 7 — 163
Mercatorum ſtatuta non ſunt niſi inter ipſos ſeruanda. in §. ius autem ciuile. nu. 4 — 10
Mercatorum cauſæ. vide Cauſæ mercatorum.
¶Metus reuerentialis uel timoris an & quando reſcindat contractum. in §. quadrupli. nu. 10. & 11 — 240
Metus qui, & qualiter articulandus. ibid. nu. 12 — 241
Metus an præſumatur ex eo ꝙ quis rem magni pretii pro modico uendidit. ibid. nu. 13 — eod.
Reliqua vide ſupra in uer. Actio quod metus cauſa. & uer. Cautela.
¶Miles & doctor æquiparantur. in proœmio, in prin. nu. 4 — 5
Miles licet quoquo modo uelit, poſſit teſtari, non tamen nutu vel nutu poteſt hæredem inſtituere, ſed illum verbis exprimere debet. in §. teſtamentum. nu. 8 — 85
Miles pro libito teſtari poteſt. in §. ſupradictam. nu. 3 — 88
Miles vel clericus uenditor cui denunciata eſt lis mota ſuper fundo vendito, an poſſit allegare priuilegium ſui iudicis. in §. actionum autem. nu. 43 — 249
Miles an & quando litigare poſſit. in §. præterea. numero 2. 7. & 9 — 342
Militis priuilegium non debet taliter latè intelligi ꝙ lædat ius alterius. in §. permiſſum. nu. 9 — 39
Militis teſtamentum non valet, niſi probatum ſit. in §. planè. num. 4 — 89
Milites noſtri temporis an gaudeãt priuilegiis militaribus. in §. filiusfamilias. nu. 2. fol. 36. & in §. planè. nu. 6 — 89
Milites hodierni an à tutela excuſentur, & an aliis ſuis iuribus utantur. in §. item maior. nu. 5 — 56
Milites qui dicantur, & qui pagani in teſtamentaria materia. in §. reſtat. num. 5 — 105
Milites quot ſpecies ſint. ibid. nu. 6 — eod.
Cætera in uer. Stipendiarii.
¶Militia vel doctoratus an à patria poteſtate liberat. in §. non tamen. nu. 1 — 90
¶Minantem an occidere liceat. in §. ius autem gentium. numero 9 — 15
Minor contrahens cum magna ſolennitate, non præſumitur læſus nec reſtituitur. in §. ſerui autem. nu. 10 — 21
Minor 20. anno. an manumittere poſſit. in §. eadem lege. numero 2 — 24
Minor 25. ann. poſſit eſſe in iudicio procurator, & dic ꝙ non, excepto filio pro patre. ibid. nu. 7 — eod.
Minor alicuius aduocatus, qui per imprudentiam cauſam amiſit, an teneatur. in §. cum ergo. nu. 3 — 25
Minor non poteſt eſſe tutor, nec executor vltimarum voluntatum, nec procurator ad iudicia. in §. eſt & alia. nu. 5 — 46
Minor an poſſit eſſe iudex & arbiter. ibid. nu. 6 — eod.
Minor an de ancianis vel alio regimine ciuitatis eſſe poſſit. ibi. num. 7 — eod.
Minor uel mulier non ualens contrahere ſine præſentia propinquorum, ex forma ſtatuti, an poſſit adire hæreditatem. §. neque. nu. 2 — 46
Minor & mulier, qui beneficiis ſuis cum iuramento renunciarunt, an conuenire poſſint. in §. idem iuris. nu. 40 — 340
Minor adminiſtrans læſus reſtituitur. in §. itẽ maior. nu. 1 — 56
Minor non habens curatorem, quid alienare poſſit. in §. nunc admonendi. nu. 3 — 81
Minor qui ex ſtatuto non poteſt ſine certa ſolennitate ſe obligare, an poſſit ſine dicta ſolennitate, illius hæreditatem adire, in cuius erat poteſtate. in §. ſui autem. nu. 7 — 128
Minor an poſſit fratres maiores prouocare ad diuiſionem hæreditatis paternæ quàm communem habent. in §. quædam. nume. 14 — 234
Minor an ſit carcerandus. in §. cum eo. nu. 4 — 283
Minoris in integrum reſtitutio tranſmittit in quemcunq; ſuũ hæredem. in §. ſi quis agens. nu. 15 — 275
Minore in dignitate non cedente maiori in dignitate, vt incedendo & ſedendo, poteſt officium iudicis implorari, vt inhibeatur. in §. cunq; antea. nu. 4 — 153
Minores per quos hæreditatem adeunt. in §. ſed & ſi. nu. 2 — 46
Minores ab excubiis non excuſantur. in §. itẽ maior. nu. 4 — 56
Minoribus, ætatis ueniam, ſeu liberam adminiſtrationem nulla ciuitas concedere poteſt. in §. ſenatuſconſultum. nu. 3 — 16
Cætera inuenies infra in uer. Mulier. Adultus. Iudicium agitatum cum minore.
¶Miſericors alium damnificans qualiter teneatur. in §. cæterũ. numero 1 — 196
Miſſionis in poſſeſſio. contradictor quis legitimus ſit. in §. quadrupli. nu. 67 — 244
Miſſionis in poſſeſſio. contradictor quæ impediat. ibidem. numero 69 — eod.
Mixtum an & quando ſub ſimplicibus contineatur. in §. omnium. nu. 6 — 202
¶Moderata ſæuitia quibus competat. in §. in poteſtate. numero 10 — 26
Modicum quid dicatur. in §. item vetuſtas. nu. 1 — 141
Modica quæ ſint in conſideratione. in §. gallinarum. nu. 3 — 64
Modus proprie ſit per dictionem, per. cõditio per dictionem, ſi. in §. ſub conditione. nu. 3 — 160
Modus in contractu innominato, an pro conditione habeatur. in §. præterea. nu. 48 — 342
Modi & conditionis differentia. in §. cum autem. nu. 1 — 33
Monacha. vide infra in ver. Monachus uel Monacha.
Monachatio liberat à patria poteſtate. in §. filiusfa. nu. 3 — 36
Monachus an poſſit eſſe teſtis. in §. ſumma. nu. 9 — 20
Monachus an cogi poſſit eſſe teſtis. in §. item maior. nu. 6 — 56
Monachus ab aliquo monaſterio retentus cui quærat. in §. acquiritur. nu. 4. fol. 82. & in §. quod ſeruus. nu. 2 — 164
Monachus an poſſit teſtamentũ facere. in §. eius qui. nu. 8 — 92
Monachus filio æquiparatur. in §. alienus. nu. 5 — 97
Monachus exemplariter ſubſtituere poteſt. in §. qua ratione. numero 9 — 111
Monachus uel monacha cum aliis filiis ſuccedit parentibus, fallit in ingreſſis religionem fratrum Minorum. in §. in teſtatorum. num. 6 — 137
Monachus monaſterii capti à ſaracenis, uel inondati, ſeu deſtructi, æquiparatur ſeruo hæreditario, & acquirit monaſterio futuro. in §. ſeruus. nu. 4 — 163
Monachus an poſſit eſſe teſtis ꝓ monaſterio, vide ſupra Ciuis.
Monachus ſtipulando meo mandato acquirit monaſterio, ſed actio per monaſterium mihi cedi debet. in §. ſeruus communis. nu. 4 — 164
Monachus poſitus ad regimen alicuius eccleſiæ, cui acquirat. in §. quod ſeruus communis. nu. 1 — eod.
Monachus qualibet ſtipulatione quærit monaſterio. in §. ſiue autem. nu. 4 — eod.
Monachus quæ ſibi quærat. in §. ſed cum factum. nu. 2 — eod.
Monacho conuerſo an agere liceat. in §. præterea. nu. 33 — 345
Monacho repudiante hæreditatem, adit monaſterium. in §. alienos quoque. nu. 4 — 97
Monacho inſtituto mortuo ante aditam hæreditatem, an monaſterium poſſit adire. ibi. nu. 6 — eod.
Monaſterio non quæritur ea ſtipulatione quam facit qui non eſt profeſſus, & abbas hoc ſcit. in §. quod ſeruus. nu. 4 — eod.
Monaſterio inſtituto, an monachi teſtes eſſe poſſint. in §. ſed neque hæres. nu. 2 — 87
Mora quouſq; purgabilis ſit. in §. ſupereſt. nu. 1 — 292
Moram quando purgare poſſit hæres citatus à iudice. in §. extraneis autem. nu. 2 — 142
Moratoria, vide Saluus conductus.
Mors ciuilis an æquiparetur morti naturali. in §. cum autem. numero 5 — 35
Mors quæ vis ſit nutu Dei. in §. eſt autem. nu. 3 — 43
Mortis appellatione i dubio intelligĩ de morte naturali. in §.

cum autem.nume.6 35
Morte filii iam nati, qui erat præteritus, non confirmetur teſtamentum nullum, ſecus morte poſthumi præteriti. in §. non tamen.nu.2 93
¶Mortuum cui inferre liceat.in §.ſumma.nu.3 354
Mortuo iniuriam inferens, vide Iniuriam cadaueri.
¶Mulctari nemo poteſt niſi ſit ad hoc ſpecialiter citatus. in §. ſciendum.nu.3 53
¶Mulier an poſſit per adoptionem habere filium.in §.fœminæ. nume.2.& 4 34
Mulier an poſſit filium ſuum baſtardum legitimare ibi. numero 3 eod.
Mulier an de iuris ignorantia teneatur.in §. ſuſpectus, numero 7 59
Mulier habens vſum ædium, non ſolum cum primo marito, ſed etiam quoties tranſierit ad ſecunda vota, poteſt eis vti. in §. item ſi quis.nu.2 74
Mulier renuntiando iuri hypothecæ, viro contrahente, an ſibi præiudicet, ſi vir non habet alia bona.in §.eſt & aliud.numero 2 80
Mulier conſentiens obligationi viri, vel cum viro ſe obligans, vel ſe, aut rem ſuam pro viro obligans, an ſibi præiudicet.ibi. nume.3 eod.
Mulier an poſſit eſſe teſtis in teſtamentis, & quid in codicillis & donationibus cauſa mortis.in §.teſtes autem.nu.1 85
Mulier an admittatur ad teſtimonium in criminalibus cauſis. ibid.nu.2 eod.
Mulier eſt ſubiecta viro quo ad debitum carnis, & tenetur eidem operari.in §.lex 12.tabularum.nu.4 143
Mulier an teneatur ſequi virum peregrinantem.ibi.nu.5 eod.
Mulier quæ ſeruo ſe immiſcet, qua pęna puniatur.in §.erant enim.nu.2 155
Mulier & minor ex forma ſtatuti non valentes contrahere ſine conſenſu propinquorum, an poſſint hæreditatem adire.in §. hæres quoque.nu.1 186
Mulier an poſſit aliquid petere pro dote ſibi non reſtituta.in §. fuerat.nu.1e 258
Mulier quando dicatur honeſte viuere, in §.iuris præcepta.numero 1 8
Mulier & quicunque priuilegiatus habens tacitam hypothecam, præfertur omnibus habentibus tacitam & anteriorem. ibidem.nu.13 259
Mulier an virtute dotis confeſſatę, conſtante matrimonio præferatur creditoribus in bonis mariti.ibi.nu 40 260
Mulier binuba an ſit in dote priuilegiata.ibi.nu.46 eod.
Mulier in donatione propter nuptias an habeat prælationis priuilegium quod habet in dote.ibi.nu 50 eod.
Mulier ſecundo nubens, nulla dote conſtituta, an præſumatur dotem dediſſe, quam primo viro dedit.ibi.nu.59 261
Mulier quando dotata dicatur.ibi.no.64 eod.
Mulier viro mortuo, veſtiri debet de pannis lugubribus, & velis, expenſis hæredum viri ibi.nu.78 263
Mulier etiam pro debito fiſcali carcerari non poteſt. in §. cum eo.nu.10 184
Mulier quæ renuntiauit Velleiano, nec inſtrumento dicitur certiorata, an ita certiorata præſumatur. in §.item ſi. numero 34 319
Mulier pro debitore ſoluens, an donare videatur. ibidem. numero 44 330
Mulier ſi ad inſtantiam viri confeſſa eſt per publicum inſtrumentum, ſe non numeraſſe dotem confeſſatam à viro, an talis confeſſio ei præiudicet.in §.appellantur.nu.80 340
Mulier ſtens ſeorſum à marito, & ſęuitiam mariti timens, non cogitur redire, niſi maritus caueat de ipſam non offendēdo. in §.ſumma.nu.14 355
Mulieres de ſuſpecto accuſantes an teneantur ſe inſcribere. in §.conſequens.nu.2 58
Mulieres feneſtris appendere quid non debent, alias tenentur pœna deſcripta. in §. item is.inſtitu.de obliga. quæ ex quaſi delic.naſ.in d.§.item is.nu.3 199
Cætera vide ſupra in ver.minor.in ver.Pœnæ impoſitæ mulieri tranſeunti ad ſecunda vota.
¶Mulio tenetur ire per viam vſitatam & magis tutam, alias pro rebus derobatis vel perditis tenetur. in §. his igitur. numero 1 8
Mulio qui propter ſuam infirmitatem mulas retinere non potuit, qualiter articulare debeat.in §.impetu.nu.1 195
¶Muri ciuitatis poſſint ſine licentia refici.in §.ſanctæ quoque. numero 3 63
Muris ciuitatis adiecta deſtrui debent.in d.§.ſanctæ.nu.2 eod.
Muris vel portis ciuitatis vel eccleſiarum aliquid facere vel appodiare, nemini licet.in §.ſumma.nu.6 354
Muros ciuitatis tranſcendens qualiter puniantur. vide ver.Pœna quæ ſit.
¶Mutatio libelli quæ ſit permiſſa, & quæ prohibita.in §. ſi minus.nu.4 277
¶Mutus vel ſurdus tutor dari non poteſt, licet poſſit eſſe procurator.in §.dari.nu.3 46
Mutus vel ſurdus an poſſit dari curator.ibi.nu.4 eod.
Mutus & ſurdus quatenus teſtentur.in §. quinimmo.nu.1. fol. 89.in §.item ſurdus.nu.1 91
Mutus & ſurdus an ſine curator hæreditatem adire poſſint, & ſine curatore agere queant.in §.item extraneus.nu 7 123
Mutus & ſurdus qualiter poſſint alium contractum præter ſtipulationem facere.in §.mutum.nu.4 167
Mutus quos contractus facere poteſt.ibi.nu.1 eod.
Mutus an teſtificari valeat.ibi.nu.2 eod.
Muto & furioſo an ſine interpretatione principis poſſit exemplariè ſubſtitui.in §.qua ratione.nu.14 142
¶Mutuanti ſicut datur conditio ad repetendum, ita etiam ſoluenti indebitum per errorem, & econtra.in §.is quoque.numero 2 157
¶Mutuum an confiteri videatur, qui ſoluiſſe reſpondit. in §. ſeruus.nu.3 44
Mutuum quid ſit & eius genera. in §. re contrahitur. numero 1.& 9 156.& ſeq.
Mutuum in quibus conſiſtat.ibi.nu.7 157

De litera N.

NATIVITAS filii an & quando per ſcripturam patris probetur.in §.cum autem.nu 2 22
¶Natura qualiter accipiatur.in §.ſingulorum. numero 2 63
Naturalia tolli non poſſunt.in §.minus.nu.1 140
¶Naturalium & adoptiuorum differentia.in §.fratris.nu.2 29
Naturalium genera quot ſint.in §.non ſolum.nu.1 32
Naturalium genere quæ ſint, & quæ mutabilia.in §.Pauonum. nume.1 64
¶Natus ex ſeruis quando liber ſit.in § ingenuus.nu.1 21
Natus ex muliere cum qua tempore conceptionis non poterat eſſe matrimonium, tamen tempore ſui partus ſuperuenit habilitas, an per matrimonium ſubſequens legitimetur.in § aliquando.nu.10 32
Nati ex illegitimo matrimonio ignoranter contracto an ſint ſpurii.in §.ſi aduerſus.nu.2 31
Nati ex concubina in domo retenta, an cōtra matris teſtamentum querelam habeant.in § tam autem.nu.1 119
¶Negans per mendacium id quod eſt cauſa ſui beneficii, dicto beneficio priuatur, & quid operentur verba nego narrata prout narrantur.in §.ſi plures.nu.5 172
Negans ſe feciſſe homicidium, demum conuictus dixit, ſe ad ſui defenſionem commiſiſſe, an ſit audiendus. in §. idem iuris.nume.29 312
Negans ſcripturam propriam, an & qualiter ſit puniendus. ibi. num.30.31.& 32 eod.
Neganti quouſq; pęnitere liceat.in §.item ſi ſocius.nu.3 283
¶Negatio an & quā ſit punibilis. in §.ex maleficiis.nu.28 232
Negatio quæ ſit, quæ faciat creſcere condemnationem. ibid. num.30 eod.
¶Negotiorum geſtorum actio duplex.in §.igitur.nu.1 185
Negotiorum geſtori an & quando actio contra dominum competat.in §.actionem.nu.64 250
¶Negotium geſtum quot modis dicatur.ibi.nu.63 eod.
Cætera in ver.Gerens, & Geſtor.
¶Nepos quando filiam excludat.in §.ius autem ciuile. numero 48 14
Nepos ab auo originem, & naturalia trahit.in §.ſed hodie. numero 3 33
Nepos an appellatione filii contineatur.in §.ſi quis.nu.4 41
Nepos ex filia an computet ſibi pro legitima dotem matris.in §.igitur quartam.nu.5 120
Nepos an ſuccedat auo vt ſuus & neceſſarius hęres, abſtinente filia.in §.ita demum.nu.5.& 6 137
Nepos an hæreditatem tranſmittat.in §.cum autem.nu 2. 139
Nepos filii appellatione non comprehenditur in materia correctoria.in §.hoc loco.nu.7 148
Nepos qualiter accipiatur.in §.quarto gradu.nu.1.& 2 eod.
Nepos & pronepos ex filio admittitur, & nepos ex filia excludit omnes deſcendentes & collaterales.in §.repetitis. numero 1 150

Nepotes

Nepotes an admittātur ad ſucceſſionem cum patruis in feudo. in §.cum filius.nu.4 138

Nepotes an vna cum patruis in iure patronatus ſuccedant.ibid. num.5 eod.

Nepotes qualiter ſuccedant cum patruis. ibidem. numero 6. & 7 eod.

¶Nepotes non admittitur, fœmina excluſa a ſtatuto.in §. ius autem ciuile.nu.47 14

Nobiliori cedit ignobilius. vide Precioſum.

¶Nolle vendere, & velle vendere pluſquam iuſto pretio, paria ſunt.in §.libertas nu.3 135

Nolens reſpondere in cauſa ſpirituali an habeatur pro confeſſo. in §.nunc admonendi.nu.8 357

Nomina propria & appellatiua quando ſpectanda ſint.in §.ſeruus.nu.1 164

Nominatus in ſpecie cum ſociis, an pro quota parte habeat actionem vel obligationem.in §.duo.nu.8 163

Nominati per relatiuum quis, & ſubſtitutionibus qualiter veniant.in §.& ſi ex diſparibus.nu.5 109

Nominatim dicitur teſtatorem prioris teſtamenti pœnituiſſe, cum reuocat omne aliud teſtamētum per eum factum. in §. poſthumi.nu.1 94

Non conceptus tempore mortis eius, de cuius ſucceſſione agitur, an admittatur ab inteſtato ad ſucceſſionem, ex perſona propria de iure ciuili vel prætorio. in §. poſthumorum. numero 2 94

Non ciuis an admittatur ad denuntiandum, ne quid in loco publico fiat in §.ſequens.nu 3 228

¶Notarius conficiens inſtrumentum inter Iudæum & Chriſtianum, vel inter duos Iudæos, an poſſit nomen Ieſu Chriſti inuocare.in rub.procemii nu.4 4

Notarius tenetur ſcire iura.in §.iura autem.nu.7 33

Notarius tenetur ad petitionem partis eſſe rogatus, non tamen cogitur gratis facere, immo poteſt mercedem de rogatu poſtulare, & petere quòd inſtrumentum releuetur. ibidem.numero 8 eod.

Notarius quando ſtipulatus eſt ut notarius, & non ſunt adiecta verba vt publica perſona, an alicui acquiratur. ibidem. numero 9 eod.

Notarius infamis quæ exercere valeat.in §. quibus.nu.2 44

Notarius non apponens ſolennitates requiſitas in teſtamento, præſumitur quòd falſo fecerit, & pœna falſi punitur. in §.teſtamentum.nu.9 85

Notarius an poſſit ſignare alieno ſigillo.in §.poſſunt.nu.2. eod.

Notarius an in numero teſtium teſtamentariorum computari poſſit.in §.ſed hæc.num.6 88

Notarius qui cancellauit inſtrumentum, & poſtea dicit ꝙ errore fecit, inſtrumentum probat.in §.ſed & ſi quis.nu.5 90

Notarius rogatus de appellatione, quæ debet in ſcriptis interponi, vel ſententia quæ debet in ſcriptis proferri, non poteſt ibi aliquid addere vel detrahere.in §.emptio.nu.4 176

Notario aſſerenti de rogitu ſibi facto ſtandum eſt. in §. item ſi propter inimicitias.nu.6 55

Notario damnato de falſo, an poſſit reſeruari inſtrumenti confectio.in §.ſed hactenus.nu.8 89

Notario de falſo condemnato, inſtrumenta prius confecta non irritantur.ibid.nu 9 eod.

Notario an nuntio potius ſit credendum. in §.in hac re. numero 4 159

Notario qui in actis ſcripſit nuntium citaſſe aliquem, an ſit magis credendum quàm nuntio dicenti contrarium. in §. quadrupli.nu.29 241

Cætera habes infra in ver. Tabellio. Abbreuiatura. Scriptor an poſſit retinere quinternum.

¶Notior quis ſit.in §.conceptum.nu.1 190

¶Notorie prodigus cui nō eſt interdicta adminiſtratio, an poſſit contrahere.in §.item prodigus.nu.3 91

Notorium an probatione indigeat.in §.quorum. numero quinto. 6

¶Nouatio qualiter fiat.in §.præterea.nu.1.& 5 189

Nouatio an & quando præſumatur.ibid.nu.3 eod.

Nouatio quotuplex ſit.in §.hoc amplius.nu.5 eod.

Nouationum genera & effectus.in §.præterea.nu.8 189

¶Nouum opus quis poſſit denuntiare. in §. præterea. numero 30 267

Cætera vide in ver. Denuntiatio.

Noxaliter quando ſit conueniendus dominus. in §. ex maleficiis.nu.1 287

¶Nudum pactum de licentia conceſſa de vendēdo pignore valet.in §.contra autem.nu.5 81

Nullitas vide ver.Exceptio nullitatis.

¶Numerus, vide ſupra in ver.Maior.

Numularius, vide Campſor. Nullitas contractus, vide Contractu nullo.

Nuntius de vendendo reuocatus, non poteſt vendere nec tradere.in §.conſenſu.nu.5 176

Nuntius publicus & iuratus eſſe debet. in §.quadrupli. numero 22 241

Nuntius non poteſt ſine iudicis commiſſione præambula aliquem citare.ibid.nu.24 eod.

Nuntius quamuis conſtet quòd non ſit conſuetus, tamen ſi de mandato iudicis & commiſſione conſtet, ſufficit vt citatio valeat.ibid.nu.30 eod.

Nuntii & procuratorie differentia.in §.multis.nu 9 22

Nuntio ſuperioris poteſt ab inferiori committi citatio. in §. quadrupli.nu.23 241

Nuntio quatenus ſit credendum.ibid nu.27 eod.

Nuntio dicenti cum iuramento ſe citaſſe Titium, an magis credendum ſit quam Titio cum iuramento dicenti contrarium. ibid.nu.28 eod.

Nuntio referenti vltra ſibi commiſſa, an ſit credendum. ibid. nu.31 eod.

Nuntio pignoranti vel grauanti vltra modum, an ſit licitum reſiſtere.ibid.nu.32 eod.

Nuntii & executores publici, vel alii qui non ſunt officiales, & ſe faciunt, aliquid per timorem indebite exigentes, qualiter puniantur, & quomodo contra ipſos libellus ſit concipiendus.ibid.nu.20.& 21 eod.

Cætera vide ſupra in ver.Notarius.

¶Nuptiæ quando tollant ſeruitutem.in §. iuſtas.nu.1 28

Nuptiæ inter collaterales adoptione finita celebrari poſſunt. in §.inter eas.nu.2 29

Nuptiæ inceſtæ, infamant contrahentes, illas approbantes, & defendentes, & patrocinium præſtantes. in §. ſi aduerſus. num.5 32

¶Nutrix vide ſupra in ver.Magiſter.

De litera O.

OBLATIO realis, & actualis eſſe debet quando ex oblatione ſua quis vult aliquid conſequi. in §. ſequens illa.nu.17 229

¶Obligari ex maleficio quis dicitur.in §.omniū autem.nu.2 156

Obligatio ex delicto vel quaſi naſcitur. in §.ius autem gentiū num.12 15

Obligatio quid ſit, & ex quibus oriatur. in §. nūc tranſeamus num.1.& 2 155

Obligatio naturalis quæ intelligatur.ibid.nu.3 eod.

Obligatio quotuplex ſit.ibid.nu.4 eod.

Obligatio in ſtipulationibus in diem ſtatim nata eſt, ſed petitio in diem defertur.in §.omnis ſtipulatio.nu.2 159

Obligatio ipſo iure differt ab ope exceptionib.nu.7 eod.

Obligatio fideiuſſoris an vitietur, cum principalis eſt ſimpliciter obligatus, & fideiuſſor per inſtrumentum habens executionem paratam.in §.fideiuſſores.nu.6 173

Obligatio fideiuſſoris qui promiſit pœnam pro mora, quando principalis erat ſimpliciter obligatus, an valeat.ibi.nu 7. eod.

Obligatio ciuilis tantum oritur ex obligatione literarum, & quādo ſit ad agendum efficax.in §.olim ſcriptura.nu.13. 175

Obligatio quibus modis tollatur. in §.hoc amplius. numero 6. 7.& 8 189

Obligatio ad intereſſe an & quando ſuccedat in obligationib. dandi.in §.actionum.nu.8 246

Obligatio hominis in genere quid contineat.in §.præterea.numero 5 276

Obligatio aliqua an oriatur in cautione de mutuo confeſſato. in §.idem iuris eſt.nu.10 309

Obligatio naturalis an naſcatur elapſo biennio.ibid.nu.11. 310

Obligationis quæ ſit origo.in §.ius autem gentium.nu.11. 15

Obligationem diuidi plures fideiuſſores petere poſſunt. in §. ſi plures.nu.1 172

Obligationes pœnales an ſolo conſenſu tollantur.in §.hoc amplius nu.1 189

Obligationum quot genera ſint.in §.nunc tranſeamus. numero 5 155

Obligationum quot ſint effectus. ibid.nu.6 156

Obligatus ad tradendum vſumfructum, vel aliam ſeruitutem, non liberatur ex ſimplici traditione, vel conſignatione. in §. ſequens illa.nu.28 230

¶Obſides qui teſtari poſſunt.in §.eius qui.nu.5 92

¶Occidens

¶Occidens clericum in facinore deprehenſum, an incidat in canonem latæ ſententiæ. in §. in poteſtate. nu. 9 — 26
Occidens mediatorem an teneatur. in §. iniuria. num. 8 — 194
Occultans, ſupra in ver. Lacerans. — 65
Occupanti an concedatur inſula. in §. inſula. nu. 1. & 3 — 65
Occupare quando quis dicatur. in §. inſula. nu. 2. — eod.
Offendere aliquem non licet, niſi ad ſui, vel ſuorum bonorum defenſionem. in §. iuris præcepta. nu. 2 — 9
Offendere ſeipſum quis poſſit impune. ibid. nu. 3 — eod.
Offendens liberum, ad quid teneatur. in §. item is. nu. 5 — 199
Officialis an teneatur de geſtis per ſubſtitutum. in §. ab hoſtibus. nu. 1 — 46
Officialis qui ex libero arbitrio ſyndicari non debet, non liberatur a reſtitutione bonorũ communis, vel alterius, quæ ad eum peruenerunt. in §. peculium. nu. 3 — 128
Officialis qui aliquem in tormentis occidit, licet eius nomen ignoretur, tenetur de homicidio. in §. quadrupli. nu. 3 — 240
Officiales qui teneãtur pęna legis Iuliæ de reſiduis. in §. in tex. de reſiduis. nu. 1 — 365
Officiales publici an habeant immunitatem a gabellis. in §. & qui poteſtatem. nu. 2 — 54
Cætera uide infra in ver. Poteſtas. in ver. Executor vltra ſummam. Exequutores publici. Nuncii & exequutores. Iudex. Syndicandus.
Officium iudicis & exceptio deductionis expenſarum, an ante vel poſt ſententiam opponi poſſit. in §. certe illud. nu. 5 — 67
Officium iudicis quibus actionibus deſeruiat. in §. ſed iſtæ. numero 8 — 207
Officium iudicis reſcindẽs, & actio reſciſſoria, an poſſint in eodem libello proponi. in §. rurſus. nu. 18 — 231
Officium iudicis reſcindens & actio reſciſſoria quando poſſint ſimul cumulari. ibid. nu. 21 — eod.
Officium iudicis quotuplex ſit. in §. præterea. nu. 3. fo. 266. & in rub. de off. iud. nu. 1 — 361
¶Oliua, vua, & ſylua, an dicantur fructus naturales, vel induſtriales. in §. ſi rem. nu. 2 — 361
¶Omiſſio annorum Chriſti vitiat inſtrumentum, in rub. proœmi. nu. 3. & 5 — 4
Omiſſio ordinis iudicii in exceptionibus an vitiet proceſſum. in rub. de excep. nu. 46 — 298
Omnis electus, & promotus episcopus, & monachi, an poſſit cogi ad tutelam. in §. item maior. nu. 6 — 56
¶Opem præſtans qua pœna ſit puniendus. in §. interdum. numero 5 — 191
Opem præſtare ad maleficium quot modis quis dicatur. ibid. num. 6 — eod.
Operæ an poſſint in perpetuum locare. in §. vſusfructus. numero 2 — 72
Operæ quando duplicandæ ſint. in §. interdum. nu. 2 — 180
Operæ qualiter æſtimandæ. in §. item is. nu. 9 — 199
¶Opinio quæ ſit tenenda, cum plures ſuper eodem reperiũtur. in §. reſponſa. nu. 5 — 17
Opinio an ſit veritatem potior, aut econtra, & quando. in §. ſi quis rem ſuam. nu. 1. & 2 — 126
Cætera in ver. Vltima opinio.
¶Opponens de ſimulatione, debet declarare ſpeciem ſimulationis. in §. fuerat. nu. 39 — 260
Oppones exceptionem non numeratæ pecuniæ, & non probans in caſu quo eſſet probanda, & ſic negatur intentio actoris, & negatur etiam propria cautio, quam pœnam patiatur. in §. idem iuris. nu. 26 — 311
Opponenti tutori inuentarium non feciſſe an incumbat onus probandi. in § actionum autem. nu. 110 — 253
Opponi non poteſt contra mandatum factum apud acta. in §. ſin autem. nu. 1 — 290
Opponi quãdo dicatur ad proceſſum, & quando ad merita cauſæ. in §. appellantur. nu. 61 — 339
Oppoſito quæ ſit contra teſtes, eorum perſonas, & dicta, an ſit exceptio peremptoria. ibid. nu. 72 — 339
Oppoſitio exceptionis doli quanto tempore duret. in §. ſequitur. nu. 60 — 307
¶Opus facere dicitur is, cuius auctoritate componitur. in §. cumque. nu. 5 — 6
Ordo quis ſeruandus ſit in condendis ſtatutis. in §. Senatuſconſultum. nu. 5 — 16
Ordo remotionis propter contumaciam tutoris quis ſit. in §. ſi quis tutor. nu. 2 — 59
Ordo omiſſus an vitiet. in §. ante hæredis. nu. 2 — 130
Ordo ſcripturæ nõ attenditur, ſed intellectus. in §. item ſi quis. nu. 1 — 169
Ordo multiplex eſt, & quis ſit ſeruandus, & omiſſus vitiat. ibi. numero 3 — eod.
Ordo iudicando eſt ſeruandus. in §. ſupereſt. nu. 2 — 361
Ordinis beneficium an locum habeat inter plures tutores ſeu curatores quando conueniuntur. in §. ſed ſi reſtõ. nu. 8 — 53
Ordinis iudiciorum quando, & in quibus poſſit renuntiari. in §. idem iuris eſt. nu. 47 — 315
¶Orphanotrophi qui dicantur, & quale ſit eorum officium. in §. præterea. nu. 60 — 350

De litera P.

PACTVM nudum de licentia conceſſa de vendendo pignore, valet. in §. contra autem. nu. 5 — 85
Pactum nudum quid ſit, & quid pactum veſtitum. in §. re contrahitur. nu. 2. & 3. fo. 156. & in §. præterea. nu. 23. & 24 — 320
Pactum nudum donationis an pariat actionem. in §. in perſonã. num. 13 — 217
Pactum nudum an pariat actionem de iure canonico. ibid. numero 21 — 218
Pactum nudum ſi præcedit, quod iure ſingulari parit actionẽ, per ſeipſum datur actio, vel conditio, an veſtiat pactum nudum incontinenti appoſitum. in §. præterea. nu. 26 — 320
Pacti nudi quis ſit effectus. in §. re contrahitur. nu. 5 — 156
Pactum contra naturam vel ſubſtantialia contractum eſt nullum. in §. de illa. nu. 1 — 181
Pactum appoſitum inter ſocios ſuper inæqualitate lucri, & damni, an & quando valeat. ibid. nu. 3. 4. & 5. — eod.
Pactum per ſe quale ſit, eiusq; rei effectus. in §. actionum autẽ. nu. 137 — 255
Pactum incontinenti appoſitum an pariat actionem, & quam & quomodo. ibid. nu. 138 — eod.
Pactum valet, vt ille qui promittit dotem, ex quo non dat, debeat vxorem alere. in §. fuerat. nu. 14 — 258
Pactum de non petendo vſque ad certum tempus quid operetur. in §. ſi quis agens. nu. 20 — 274
Pactum factum in inſtrumentis, ꝙ debitor non poſſit probare ſolutionem niſi contraria ſcriptura publica, an valeat. in §. idem iuris eſt. nu. 54 — 315
Pactum appoſitum in inſtrumento, ꝙ ſtetur de expenſis & intereſſe iuramento actoris, an teneat. ibid. nu. 55 — eod.
Pactum de non petendo an ſit perſonale, vel ad hæredes tranſeat. in §. præterea. nu. 1 — 317
Pactum de non petendo an ipſo iure tollat naturalem obligationem. ibid. nu. 2. & 3 — 318
Pactum de non petendo an elidat ipſo iure ciuilem obligationem. ibid. nu. 6 — eod.
Pactum de non petendo quare tollit ipſo iure naturalem obligationem, magis quam ciuilem. ibid. nu. 9 — eod.
Pactum de non petendo an tollat obligationem, & quam obligationem. in §. interdum. nu. 1 — 351
Pactum de non petendo quid operetur. ibid. nu. 3 — eod.
Pactum de non petendo, & pactum de non agendo an differãt. ibid. nu. 4 — 352
Pactum de non petendo factum cum reo an proſit eius fideiuſſori. in §. exceptiones. nu. 3 — 353
Pactum de non petendo, vide Exceptio pacti.
Pactum quid ſit. in § præterea. nu. 16 — 319
Pactum quo iure fuit introductum. ibid. nu. 17 — eod.
Pactum in quo differt a promiſſione & pollicitatione. ibidem. num. 18 — eod.
Pactum quando cohærentia veſtiatur. ibid. nu. 31 — 321
Pactum appoſitum iuxta contractum quid operetur. ibid. numero 34 — eod.
Pactum incontinenti appoſitum, an pariat aliquam actionem, & quam actionem, & quomodo. ibid. nu. 42. & 47 — 321
Pactum quando inſit. in §. appellantur. nu. 67 — 337
Pacto uir non liberatur per vxorem ab obligatione. in §. interdum. nu. 2 — 351
Pacta probata & quæ improbata ſint. in §. illud quoque. numero 4 — 183
Pacta quæ ſint quæ pariant actionem. in §. præterea. nu. 20. — 319
Pacta inutilia quæ dicantur. ibid. nu. 21 — eod.
Pacta vtilia quæ ſint. ibid. nu. 22 — 320
Pactorum diuerſiones quæ ſint. ibid. nu. 19 — 319
Pactorum veſtimenta quę & quot ſint. ibid. nu. 25. fol. 320. & in §. re contrahitur. nu. 4 — 156
¶ Paganus in teſtamentaria materia quis dicatur. in §. reſtat. numero 5 — 105
Paganus quo caſu decedere poſſit cum tribus validis teſtamẽtis.

tit.in §.qua ratione.nu.7 111

¶Papa ſi conferat beneficium quod vacare credebat per mortem & ſi vacet per reſignationem, vel alio modo valet collatio.in § ſi plures.nu.2 98

¶Parens ſi agat cum filio vel aliis deſcendentibus, an habeat priuilegium ne conueniatur, vltra quam facere poſſunt.in §. ſed & ſi quis.nu.2 282

Parens an poſſit ſemetipſum ſubſtituere.in §.qua ratione. numero 11 111

Parens tranſiens ad ſecundas nuptias an ſuccedat ab inteſtato filio defuncto, ex primo matrimonio.in §.præferuntur. numero 7 144

Parentes exhæredati querelam habent, præteriti verò habent contratabulas.in §.quia.nu.10 119

Parentes an hodie habeant legitimam iure inſtitutionis. in §. igitur quartam.nu.1 150

Parentes naturales qualiter filii ſuccedant. in §. vulgo. numero 3 147

Parentes & liberi inter ſe non ſunt idonei teſtes, nec volentes admittũtur, nec inuiti cogi poſſunt.in §.hoc loco.nu.1 148

Parentes qui propriè dicantur.in §.quinto gradu.nu.1 149

Paria ſunt ſcripturam factam eſſe manu propria, vel aliena & a contrahentibus ſubſcriptam.in §.emptio.nu.2 176

Pars quatenus accipiatur.in §.hæreditas.nu.2 98

Pars partis petita quomodo intelligatur.ibi.nu.3 eod.

Partem an & quando faciat, qui ad partem non admittitur. in §.ſed in eadem.nu.4 126

Partes qualiter peti debeant.in §.hæreditas.nu.1 98

Partes quomodo fiant inſtitutis pluribus. in §. ſi plures. numero 3 eod.

Partus in quibus patrem, & in quibus matrẽ ſequatur.in §.ſerui autem.nu.6.& in §.ſed & ſi quis.nu.2 51

Paſtus quo tẽpore ſit æſtimandus.in § animalium.nu.10 286

Pater de iure canonico poteſt alimentare filium ſpurium & eis pro alimentis relinquere.in §.ius naturale.nu.9 9

Pater non tantùm filium, ſed filii vxorem, & eorum filios alere tenetur, niſi ipſe filius ſit artifex vel ingratus.ibi.nu.11 eod.

Pater filium incarcerare poteſt, in §.in poteſtate.nu.11 26

Pater vocãdo filium ſuum naturalem filium, videtur ipſum legitimare.in § apud Catonem.nu.4 35

Pater emancipando filium an cogatur ei dare legitimam. in §. præterea.nu.6 37

Pater an poſſit emancipare filium ad vnum tantùm actum & arguit pro & contra.ibi.nu.8 eod.

Pater vel auus habens filium vel nepotem in poteſtate, poteſt tutorem relinquere in teſtamento filio, etiam ſi ei nihil relinquat.in §.permiſſum.nu.7 39

Pater an teneatur in ſolidum vel de peculio pro tutela geſta a filio.in §.dari autem.nu.7 40

Paterfamilias quando videatur agnoſcere tutelam filio ſuo delatam.ibi.nu.8 eod.

Pater ſimul cum filio ſuo agens in eodem inſtrumẽto, filio conſentire videtur.ibi.nu.9 eod.

Pater an poſſit inſtituere ſpurium, vel aliquid ei relinquere. in §.ſeruus autem.nu.1 eod.

Pater minor 25. ann. poteſt in teſtamento filiis ſuis dare tutorem.in §.furioſus.nu.4 eod.

Pater ſuccedit filio emancipato, & filius emancipatus patri. in §.exemplo.nu.4 45

Pater non poteſt contra filios vti beneficio, quod propter eos habet.in §.excuſantur.nu.1.2.3.& 4 53.& ſeq.

Pater ſi emit fundum & 10.annis poſſedit, & poſtea deceſſit, & filius poſſedit etiam aliis decem ann.qui cecidit a poſſeſſione, & non poteſt inuenire inſtrumentum, vel teſtes per quos probetur titulus, qualiter ſuccurratur huic filio. in §. nouiſſimè.nu.2 78

Pater in quibus caſibus non habet vſumfructum in bonis filii, an habeat commoditatem.in §.igitur.nu.6 83

Pater emancipando filium, an partem vſusfructus aduentitiorum filii perdat.in §.hoc quoque.nu.1 eod.

Pater pro filio, & filius pro patre, & frater pro fratre, an poſſint eſſe teſtes.in §.pater nec non.nu.2.fol.81.& in §.ſed neque. nume.1 87

Pater ſuccedit in omnibus bonis filiofamiliâs militi vel doctori decedenti ſine teſtamento.in §.non tamen.nu.11 90

Pater præteritus vel exhæredatus ſine cauſa a filio, non dicit teſtamentum nullum, ſed habet querelam vel contratab.in §. non tamen.nu.16 93

Pater ſi vnum ex impuberibus inſtitutis, & inuicem ſubſtitutis emancipauit, an in alio duret pupillaris ſubſtitutio. in §. & plures.nu.5 108

Pater quando ſpurio relinquere poſſit.in §.liberis.nu.5 110

Pater non poteſt pupillariter ſubſtituere minori 25.ann.per ſtatutum teſtari prohibito.ibi.nu.6 eod.

Pater poſſit mentecapto ſubſtituere vnum tantùm ex filiis mẽtecapti.in §.qua ratione.nu.19 112

Pater an poſſit pro filio impubere eligere ſepulturam.in §.non ſolum.nu.6 113

Pater adoptiuus an poſſit ſine venia a filio adoptiuo in ius citari.in §.ſed ea omnia.nu.3 140

Pater ad hæreditatem filii emancipati an admittatur ab inteſtato.in §.ad legitimam.nu.1 143

Pater an verò mater ſuccedat filiis ſpuriis.in §.præferuntur.numero 10 144

Pater & mater in bonis acquiſitis per filium pariter ſuccedũt, aliàs mater in bonis prouentis ex linea ſua præfertur, & pater in bonis prouentis a ſua.in §.amotis.nu.3 150

Pater emphyteuſim a ſe acceptam pro ſe & filiis, poſſit uni excluſis aliis in ultima uoluntate relinquere, uel inter uiuos aſſignare.in §.in ſumma.nu.1.& 2 151

Pater legitimus & naturalis, & mater excludit patrem legitimum tantum in ſucceſſione filii.in §.mortuo.nu.2 154

Pater an poſſit obligari filio.in §.nunc tranſeamus.nu.8 156

Pater ſtipulatus filio in caſtrenſi uel quaſi, an ſibi uel filio quæratur.in §.et uerò.nu.3 166

Pater an & quando ſtipulari poſſit filiis.ibi.nu.4.& 5 eod.

Pater ſolus an poſſit cõſtituere procuratorem pro filio ad exercendam litem.in §.pupillus.nu.7 167

Pater quatenus ſit filii dominus.in §.interdum.nu.1 191

Pater ſi tenetur pro filio, non tenetur pro filio ex culpa, uel delicto ſuo.in §.item ſi.nu.1 199

Pater quatenus pro delicto filii teneatur.in §. ſi filiusfami. numero 1 eod.

Pater non poteſt filiam dotare in fraudem creditorum.in §.itẽ ſi quis in fraudem.nu.8 212

Pater pro filio, & dominus pro ſeruo an & quatenus pro uniuscuiuſque contractibus teneantur.in §.actiones autem.num. 1.3.5.& 7 219

Pater quando ſine conſenſu filii agere non poſſit.ibi.nu.8 eo.

Pater naturalis tantùm an poſſit a filio ſine uenia in ius uocari.in §.pœnales quoque.nu 16 223

Pater an poſſit ex poſtfactum inceptum iudiciũ per filium ratificare, & an per ſe uel procuratorem, uel per nuntium, uel per epiſtolam poſſit conſentire.ibi.nu.29.& 30 224

Pater ſimpliciter dotando filiam licèt habeat bona aduentitia, uidetur de propriis ipſius bonis dotaſſe. in §. fuerat. numero 54 261

Pater iudæus an teneatur filios Chriſtianos alere, & donationem propter nuptias, uel dotem conſtituere, & quid de hæretico.ibi.nu.55 eod.

Pater an dotem primi matrimonii minuere poſſit. ibid. numero 56 eod.

Pater an & quando teneatur iterũ dotare filiam.ibi.nu.57 eod.

Pater dotis priuilegio non gaudet.ibi.nu.60 eod.

Pater quando teneatur ſe pro dote ſibi obligare.ibi.nu.80.263

Pater conſentiens filio recipienti dotem, an ſine alia expreſſa obligatione, ſit ad reſtituendam dotẽ obligatus.ibi.n.81. eo.

Pater uel dominus quando pro filio uel ſeruo teneatur.in §. ſi igitur.nu.1 285

Pater qui acceptis pro filio literis continentibus quòd pecunias mutuo acceptas ſoluat, non eſt ſtatim proteſtatus de contraria ſua uoluntate, an ad ſolutionem teneatur, & quomodo probetur quod dictas literas ſcienter accepit.in §.cæterum.nu.4.& 5 287

Pater poteſt filium caſtigare, & in eum modicè ſæuire, & dominus uaſallum.in §.in poteſtate.nu.10 26

Pater pro filio non obligatur.in §.ſi ſeruus.nu.1 287

Pater an conueniri poſſit de peculio pro condemnatione filii. in §.ſed ueteres.nu.2 288

Pater in bonis filii nõ conſtituit procuratorem ante litem a ſe conteſtatam.in §.ſin autem per procuratorem.nu.10 290

Pater agens pro filio an & quando cauere teneatur.ibidem.numero 13 eod.

Pater an filio ſtudenti ſine eius uoluntate cogatur emere libros, & alia ad ſtudium neceſſaria miniſtrare. in §. item ſi. nume.21 328

Pater non auditur contra filium, nec filius contra patrem.in §. præterea.nu.30 345

Pater ſpiritualis, uide Patrinus.

Patris allibratio quando proſit filio.in §.item tris nu.3 54

Patri contra filium militem, & contra uxorem, & econtra competit actio furti.in §.ſi qui.nu.3 192

Patre

Patre & ſocero concurrentibus in actione iniuriarum, quis pręferatur. in §. patitur. nu. 4 196
Pater ſuperſtite, & auo, & auia, ac fratre vtrinq; cõiuncto, ſi mater repudiat, an tota eius pars accreſcat fratri, an verò cum fratre auus, & auia vocentur. in §. præferuntur. nu. 6 144
Cætera in ver. Parens. in verb. Solutum a patre pro condemnatione filii.
¶Paternæ pietatis officium quod ſit. in §. quia. nu. 1 119
Patria poteſtas quid operetur. in §. ius autem. nu. 6 28
Patriæ poteſtatis ius cur in matre ceſſet. in §. fœminæ. nu. 1 34
Patriæ an magis parendum ſit quam parentibus, vel econtra. in §. ius autem ciuile. nu. 2 10
¶Patrimonii ſui vires an quis in dubio ſcire præſumatur. in §. in fraudem. nu. 4. & 6 24
Patrinus ad quid obligetur pro puero per ipſum tento in baptiſmo. in §. illud autem. nu. 10 31
¶Patronus quomodo liberto ſuccedat. in §. nunc. nu. 1 150
Patronus cui a liberto minus legitima relinquitur, an ad ſupplementum agere poſſit. in §. ſed noſtra. nu. 2 eod.
Patronus rupto teſtamento per contratabulas non tenetur ad legata. ibi. nu. 4 eod.
Patronus accipiendo legitimam excluditur a contratabulatione. ibid. nu. 8 151
Patronus an alienata reuocare poſſit. in §. item ſi quis. numero 2 212
¶Pauper quis dicatur. in §. licèt autem. nu. 4. fo. 23. & in §. ſed & propter. nu. 2 55
Pauper an excuſetur a tutela. ibi. nu. 1. & 4 eod.
Paupertas quando proſit vel noceat. in §. licèt autem. nu. 3 23
Paupertas aut diuitiæ qualiter probentur. ibi. nu. 5. fol. eod. & in §. ſed & propter. nu. 3 55
Paupertas prodeſt. in §. ſed noſtra. nu. 6 150
¶Pax a quo, & quando rupta dicatur. in §. hæc actio. nu. 2 198
¶Peculium quid ſit. in §. actiones autem. nu. 2. fol. 219. & in §. præterea. nu. 4 286
Peculium quid contineat. in §. actiones autem. nu. 6 219
Peculium caſtrenſe quid ſit. in §. igitur. nu. 1 82
Peculium quaſi caſtrenſe quid dicatur. ibi. nu. 2 eod.
Peculium profectitium quid appelletur. ibi. nu. 3 eod.
Peculium potius teſtamento quàm contractu extinguitur. in §. peculium. nu. 1 128
Peculium in quo non cedat. in §. ſed hæc. nu. 1 151
Peculii actio quando inſolidum datur. in §. ſunt propterea. nume. 1 281
Pecunia repoſita, in re empta inuenta per emptorem, an ſpectet ad recondentem, vel ipſum emptorem. in §. theſauros. num. 10 69
Pecunia inuenta, cuius dominus ignoratur, cui ſit danda. §. nullus. nu. 5 62
Pecunia an ſit de rebus quæ ſeruando ſeruari non poſſunt. in §. conſtituitur. nu. 1 73
Pecunia mutuata filiofam. exiſtenti in ſtudio, an ab eo vel a patre repeti poſſit. in §. cæterum. nu. 3 286
Pecudis appellatione quæ veniant. in §. damni. nu. 3 194
Pęna aliquando propter ſeruitia facta reipublicæ vel principi minuitur. in §. ſed & quod principi. nu. 8 17
Pœna deportationis an cadat in ſeruum. in §. ſeruus. numero ſexto. 44
Pœna ex cauſa poteſt a iudice commutari. in §. ſciendum. nume. 4 58
Pœna quæ ſit tranſcendenti muros ciuitatis. in §. ſanctæ. numero 1 63
Pęna falſi punitur ferens inſignia doctoratus antequàm ſit doctor. in §. ſed & ſi quis. nu. 1 89
Pęna an & quando ſit tranſmiſſibilis ad hæredes. in §. interdum. nu. 2 138
Pęna impoſita vendenti comprehendit etiam ementem. in §. erant. nu. 1 155
Pęna & res an poſſint ſimul peti. in §. non ſolùm. nu. 10 262
Pęna ſemel commiſſa & exacta, an iterum poſſit committi. ibi. num. 11 eod.
Pęna an per pactum veſtitum exigibilis ſit. in §. alteri. numero 7 170
Pęna quæ poſſit in ſtipulationibus apponi, & an poſſit apponi quantitati. ibi. nu. 10 eod.
Pęna noua an & quando antiquam tollat. in §. qui vires. numero 4 193
Pęna quando ſit arbitraria iudici. in §. in ſumma. numero primo. 197
Pęna quæ eſt in arbitrio iudicis an extendatur vſque ad mortem. ibi. nu. 3 eod.
Pęna capitis impoſita a lege, an de morte intelligatur. ibidem. nume. 4 eod.
Pęna ſimpliciter per legem vel ſtatutum appoſita cui applicetur. in § pęnales quoq;. nu. 11 223
Pęna albi corrupti cui ſit applicanda. ibi. nu. 12 eod.
Pœna impoſita fraudanti gabellas ad fiſcum ſpectat. ibidem. num. 13 eod.
Pęna quæ imponitur ratione negationis, quam negationem cõprehendat. in §. ex maleficiis. nu. 29 232
Pęna impoſita ipſo iure non poteſt per negantem augeri, nec per confitentem minui. ibi. nu. 31 eod.
Pęna legalis per nomina multiplicatina nullo modo excedit quadruplum. in §. omnes autem. nu. 1 235
Pęna conuentionalis an quadruplum excedere poſſit. & quid de pęna legali. ibi nu. 3. 4. 6. 10. & 11 eo. & ſeq.
Pęna pignorum cui, & quando, an non ſit præſtanda. ibi. nu. 5. 6. 7. 8. 9. & 12 235. & ſeq.
Pęna appoſita facto negatiuo non committitur niſi præcedat monitio. ibid. nu. 12 236
Pęna quæ debeatur cum plus debito per dolũ petitur. in §. tripli. nu. 17 239
Pęna dicti §. tripli. quando locum habeat. ibi. nu. 18 eod.
Pęna a ſtatuto introducta pro delicto, an tollat pęnam iuris cõmunis impoſitam pro dicto maleficio. in §. quadrupli. numero 34 241
Pęna auct. contra qui propriam, an locum habeat quando ſcriptura publica negatur. in §. idem iuria. nu. 33 312
Pęna dictæ auc. contra qui propriam, an locum habeat contra debitorem negantem ſcripturam alienam per ipſum debitorem ſubſcriptam. ibi. nu. 35 eod.
Pęna temerè litigantium quotuplex ſit. in §. nunc. nu. 1 357
Pęna pecuniaria per legem appoſita, an fiſco uel parti ſit applicanda. in rub. de pub. iud. nu. 2 363
Pęna variis modis imponitur. ibi. nu. 3 eod.
Pęna criminis lęſę maieſtat. quæ ſit. in §. publica. nu. 2 364
Pęna legis Cornel. de ſicar. eſt mors. in §. item lex Cornel. numero 3 eod.
Pęna quando fiſco applicatur, dicitur cauſa criminalis. vide ſuprà verb. Cauſa criminalis.
Pęna appoſita in teſtamento. vide Hæres inſtitutus cum hoc. & in ver. Vxore relicta.
Pęnæ conditioni qui locum faciant. in §. actio. nu. 18 201
Pęnam pecuniariam ſi quis ſoluere non poteſt, luat in corpus, quomodo intelligatur. in §. pęnales. nu. 20 223
Pęnam legis Iuliæ maieſtatis incurrunt, ſcienter contra eius auctoritatem condentes ſtatuta cauſa occupãdæ iuriſdictionis. in §. ius autem ciuile. nu. 7 10
Pęnam impoſitam in præcepto, iudex poteſt augere vel minuere ex cauſa. in §. ſciendum. nu. 4 53
Pęnam an quis promittere cogatur. in §. non ſolum. nu. 1 161
Pęnam impoſitam ex conſuetudine & ſtylo palatii, temere litiganti, an poſſit iudex mutare, & pęnam iuris communis imponere. in §. nunc admonendi. nu. 3 357
In pęnam in caſu §. tripli. quando quis incidat. in d. §. tripli. nume 20 239
Pęnæ impoſitæ mulieri tranſeunti ad ſecunda vota intra tempus luctus an ſint ſublatæ. in §. legati. nu. 3 229
Pœnæ vel mulctæ, cuius ſit electio. §. pęnales. nu. 21 223
Pęnitentia an & quomodo admittatur, ad hoc vt agens ante tẽpus, pęnas euitet. in §. ſi quis agens. nu. 11 275
Pęnitere in quibus liceat. in §. rectè. nu. 1 184
¶Penſio emphyteuſis an ob bellum ſit remittenda. in §. adeò; nume. 12 280
¶Percuſſio manu vacua non eſt atrox iniuria. in §. pęnales. nu. 24. fo. 223. & vide in §. ſeruus autem. nu. 2 197
Percutere quando liceat. in §. recuperandæ. nu. 5 356
Percutere ſe an rectè quis permittere poſſit. in §. iuris pręcepta. nume. 4 9
¶Perdere poſſeſſionem quis dicatur. in §. retinendæ. numero quinto. eod.
Perempto vno ex alternatiuè debitis, an alterum tantum præſtandum ſit. in §. huic autem. nu. 5 276
Peremptoria exceptio vnde dicitur. in §. appellantur. numero 47. 337
Perfectio teſtamentaria quotuplex ſit. in §. teſtamentum. numero 2 85
Perfectum non dicitur cum aliquid ſupereſt agẽdum. in §. ſumma. nume. 4 7
Periculum in ſe ſuſcipiens, vide Cuſtodiam.
¶Peritum ſe aſſerens quando teneatur. in §. præterea. numero ſecundo. 195

Peritis in arte ſtandum eſt. ſuprà Iudicio peritorum.

Periculum in ſe ſuſcipiens, vide Suſcipiens.

¶Periurus an & qualiter puniri debeat. in §. item ſi quis. numero 14 221

Periurus quando non ſit impetendus, in §. æquè. nu. 3 323

Permutatio quid ſit, in §. item pretium. nu. 8 177

Permutatio qualis contractus ſit. ibi. nu. 7 eod.

Permutatio an & in quo differat ab emptione, & in quo cũ emptione conueniat, in §. actionum autem. nu. 124 254

¶Perquirere iudicis auctoritate licèt in domo aliena rem furto ſubtractam, in §. feræ igitur. nu. 1 63

¶Perſonalis actio pro vſufructu competens quando finiatur. in §. finitur. nu. 5 73

¶Perſuadens an & quando teneatur, in §. duplum. nu. 4 237

¶Petens expenſas, quæ probare debeat, in §. non ſolum. numero 7 162

Petens caſtrum cum ſuis iuribus, villis, & pertinentiis, an debeat iura & villas ſpecificare, in §. curare. nu. 4 271

Petens ante tempus, olim qua pœna puniebatur, & qua hodie, in §. ſi quis agens. nu. 7. 9. & 10 274

¶Petitio, qualis qualis, quando requiratur ꝙ redigatur in ſcriptis apud acta, in §. tripli vero. nu. 4 238

Petitio incerta an admitti debeat, in §. curare. nu. 3. 4. & 5. 271

Petitio hæreditatis quæ actio ſit, in §. ſed iſtæ. nu. 7 207

Petitio hæreditatis an & quando contra titulo poſſidentem detur. ibi. nu. 43. fol. 200. & in §. actionum. num. 147 256

Petitionis hæreditatis quæ ſit natura. in §. hæres quoque. numero 4 186

¶Pictura in tabula, an tabulæ cedat, in §. literæ. num. 3. 4. 5 68

¶Pignoratitia & hypothecaria quomodo inter ſe conueniant & differant, in §. actionum autem. num. 116 253

Pignoratitia actio an ſit præſcriptibilis. ibidem. nu. 115 eod.

Pignoratitia actio an competat etiam pro pignore prętorio. ibid. num. 117 eod.

Pignoratitiæ actionis ortus & vis. ibi. nu. 114 eod.

Pignus vnde dictum, in §. acceſſit. nu. 3 154

Pignus, vide ver. Res pignorata.

Pignoris actio an ſit in rem, in §. item ſeruiana. nu. 25 216

Pignore perdito, an creditor teneatur probare ſine culpa ſui ſe perdidiſſe, in §. creditor. num. 4 158

Cætera, vide in ver. Creditor.

¶Piſcari in mare, & in flumine publico, ac in quolibet diuerticulo eius quilibet poteſt, niſi alius ſit in quaſi poſſeſſione illius iuris, in §. & quidem. nu. 2 61

Piſcari an permiſſum ſit in fundo alieno. in §. feræ. nu. 4 63

Cætera in ver. Ius piſcandi.

¶Plagiarius in quo differat a fure, & quomodo vnus ab altero cognoſcatur, in §. eſt. & inter publica. nu. 2 365

Plagium quando committi dicatur. ibi nu. 3 eo.

¶Pluralitas quando in ſingularitates reſoluatur, & quando ſingularitas in pluralitates, in §. ſumma. nu. 2 20

Plures concubinas eodem tempore habens an ſit infamis, in §. illud. nu. 2 31

Plures quãdo ſunt in maleficio, vnuſquiſq; luit pœnam & corporalem & pecuniariam ſui delicti, in §. item is. nu. 2 199

¶Plus petitum & plus negatum an ſit punibile, in §. ſi quis. numero 12 275

Plus petere an dicatur actor cui debetur homo in genere, petendo hominem mediocrem in genere ſibi dari oportere, in §. prętere a. num. 2 276

Pęna, vide Pęna.

¶Poetas allegare licèt ad deciſionem cauſarum. in §. item pretium. nu. 2 177

¶Populus qui poſſit ſtatuta facere, in §. ius autem. nu. 3 10

Populus Romanus an poſſit hodie legem condere, in §. ſed & quod principi. nu. 5 16

Populum quot homines faciant, in §. ſi grex. nu. 2. & 4 128

¶Poſitio partim falſa & partim vera, an poſſit tota negari, in §. is qui. nu. 6 184

Poſitioni non numeratæ pecuniæ an ſit per creditorem reſpondendum, in §. idem iuris. nu. 70 317

Cætera in ver. Reſpondens poſitionibus.

¶Poſſeſſio & dominium quibus modis acquiratur. in §. per traditionem. nu. 3 69

Poſſeſſio non præſumitur niſi probetur, in §. nullius. numero ſecundo. 62

Poſſeſſio quibus modis admittatur. in §. quod autem. numero ſecundo. 77

Poſſeſſio in dubio præſumitur continuata, & probatur poſſeſſio mei auctoris octo annorum, & mea duorum uel trium, in §. diutina. nu. 3 78

Poſſeſſio hæredis an ſit eadem cum poſſeſsione defuncti, in §. hæredes. num. 2 96

Poſſeſsio non capta an continuetur, in §. ſui autem. num. 6 121

Poſſeſsio an tranſeat ipſo iure ſine noua apprehenſione, in §. eſt & alterius. nu. 3 154

Poſſeſsio in hypothecaria quando ſit ſola probanda. in §. item ſeruiana. num. 15 215

Poſſeſsio quomodo probetur, in §. ſic itaque. nu. 14 228

Poſſeſsio quando ſit condicenda ibid. num. 17 eo.

Poſſeſsio quando vacua dicatur, in §. actionum. nu. 24 247

Poſſeſsio an ex contractu ſimulato transferatur. in §. ſequitur. numero 51 306

Poſſeſsio qualiter retineatur, in §. retinendæ. nu. 7 356

Poſſeſsio ciuilis an perdi poſsit in ſeruo fugitiuo. in §. ſed aliquando. num. 4 76

Poſſeſsio ciuilis tantum impedit vſucapionem. ibi. nu. 2 eod.

Poſſeſsionis ciuilis multiplex effectus. ibi. nu. 3 eod.

Poſſeſsionis cauſa mutari poteſt, in §. interdum. nu. 1 70

Poſſeſsionis recuperandæ modi qui ſint, in §. ſequitur. nu. 2. 353

Poſſeſsionem quaſi ſeruitutis habere quando quis dicatur. in §. æquè. nu. 20 206

Poſſeſsiones alibi ſitæ an proſint, vt quis ſatiſdare non teneatur, in §. ſed hodie. nu. 5 290

Cætera vide ſupra in ver. Habitatio. in ver. Continuatio poſſeſſionis, in ver. Ingrediens tenutam.

¶Poſſeſſor bonæ fidei quandoque pœnaliter punitur. in §. cum in ſuo. num. 3 66

Poſſeſſor malæ fidei poteſt ex cauſa eſſe potior, quàm bonę fidei poſſeſſor. ibi. nu. 9 67

Poſſeſſor bonæ fidei quos fructus lucretur, & quos teneatur reſtituere, & quo iure. in §. ſi quis a non domino. nu. 4 .68

Quid de malæ fidei poſſeſſore, & qua actione teneatur. ibid. numero 5 eod.

Poſſeſſor qui aliquo tempore fuit malæ fidei, & aliquo tempore bonæ fidei, quos fructus ſuos faciat. ibi. nu. 6 eod.

Poſſeſſorum quis obtinere debeat, in §. quadrupli. nu. 84 245

Poſsidens titulo & bona fide, poſſeſsione ſua priuàri non debet. in §. quod autem. nu. 1 77

Poſsidens quando agere poſsit, in §. omnium autem. nu. 2. 202

Poſsidens rei vendicatione agens, an videatur poſſeſsioni ſuæ renunciaſſe. in §. æquè ſi agat. num. 12 206

Poſsidens olim, an hodie poſsidere præſumatur. in §. ſic itaque. num. 11 227

Poſsidens an præſumatur dominus. ibi. nu. 12 eod.

Poſsidens multa mobilia an a ſatiſdatione excuſetur, in §. ſed hodie. num. 6 291

Poſsidens prætore authore, an iuſtè poſsidere dicatur. in §. ſumma. num. 1 354

¶Poſsidere pro hærede vel poſſeſſore quis dicatur. in §. actionum autem. num. 146 256

Poſsidere clam quid ſit, in §. retinendæ. nu. 4 356

¶Poſthumis vt tutor dari poſsit quid concurrere habeat, in §. cum autem. nu. 1 39

Poſthumus pro nato habetur quando de eius commodo tractatur. ibi. nu. 3 eo.

Poſthumus an veniat appellatione filii. in §. ſi quis filiabus. numero 3 41

Poſthumus quis dicatur, in §. poſthumi. nu. 5. fol. 94. & in §. ita demum. nu. 7 137

Poſthumus quando non videatur exhæredatus a milite. in §. ſed ſi in expeditione. num. 1 95

Poſthumus alienus quis dicatur, in §. poſthumo quoque. numero 1 119

Poſthumus alienus an poſsit inſtitui. ibi. num. 2. fol. eod. & in §. ius bonorum. nu. 1 151

Poſthumus quando pro nato habeatur. in §. ita demum. numero 1 137

Poſthumi indefinita inſtitutio an comprehendat filios adoptatos, ac etiam naturales tantùm, in §. poſthumi. nu. 2 94

¶Poſtliminium quid operetur, in §. ſi ab hoſtibus. nu. 1 36

¶Poteſtas non debet credere depoſitioni medici, an vulnus ſit mortale, niſi peritiſsimus ſit, in §. cum hoc. nu. 2 6

Poteſtas cui commiſſa eſt cauſa & dominis ancianis, an in iuriſdictione tantum ſolus poſsit quãtum omnes anciani, in §. ſi plures. nu. 1 98

Poteſtas vel principalis officialis loci intelligitur conſtitutus ſyndicus pro conſeruandis & defendendis rebus & iuribus municipii, quoties in ciuitate vel municipio non eſt ſyndicus ſpecialiter deputatus, in §. prætere a. num. 49 348

Poteſtas conceſſa, quòd poſsit propria autoritate &c. vide Facultas.

Pote-

Poteſtas, vide liberum arbitrium.

¶ Practica articulandi & probandi in tit. pro ſuo. in §. nouiſſimè. nu. 4 ... 78

Practica pro aduocato hæredis grauati quando conuenitur ad legatum, vel quãdo interrogatur vtrum ſibi aliquid reliquerit, vt poſſit opponere. in §. & quia. nu. 5 ... 135

Practica agendi per emptorem contra venditorem, qui pro eo ſe poſſidere conſtituit, negantem emptorem ipſum poſſe agere ex empto. in §. emptio. nu. 9 ... 176

Precarium emptoris an requiratur ad diſſolutionem precarii venditoris. in §. hoc amplius. nu. 3 ... 189

Precarii conſtitutio qualiter ſit articulãda. in §. actionum. numero 20 ... 247

Præceptum iudicis cum clauſula ſi ſenſeris te grauatum compareas &c. an valeat, & habeat vim citationis. in §. curare. numero 28 ... 275

Præcepto an & quando obligemur. in §. ſi minus. nu. 32 ... 279

Præfationes cauſam finalem diſpoſitionis demonſtrant & falſa cauſa vitiat diſpoſitionem. in §. ſed & ſi quis. nu. 4 ... 117

Præfectus vrbis an habeat cognitionem ciuilium. in §. ſed hoc iure. nu. 1 ... 46

Præiudicium quid importet. in rub. de excep. nu. 4 ... 293

Prælatus priuandus feudo ſucceſſori ſuo non nocet. in §. item finitur. nu. 7 ... 50

Prælatus an poſſideat ipſo iure ſine noua apprehenſione, quæ eius prædeceſſor poſſidebat. in §. eſt & alterius. nu. 4 ... 154

Prælato poſtulato ſuſpecto, an interdicatur adminiſtratio, vel ei detur adiunctus. in §. ſi quis autem. nu. 3 ... 59

Cætera in ver. Succeſſor prælati.

¶ Prælegata an veniant in ſubſtitutione vulgari. in §. poteſt. numero 26 ... 107

Præmium promiſſum ingredienti caſtrum, an ſi plures intrant caſtrum, omnibus debeatur. in §. ſi plures. nu. 1 ... 142

Cætera vide ſupra in ver. Brauium.

¶ Præſcribens vtrunque dominium quærit. in §. iure ciuili. nume. 18 ... 76

Præſcriptio. In præſcribenda ſeruitute vrbana quæ requirantur. in §. prædiorum. nu. 3 ... 71

Præſcriptio an conſuetudine differat. in §. ex non ſcripto. nu. 8. fol. 18. & in §. flumina. nu. 3 ... 61

Præſumptio de iure canonico, per ſolam miſſionem executoris interrumpitur. in §. æquè. nu. 17 ... 206

Præſcriptio contra quem currat. in §. rurſus. nu. 26 ... 218

Præſcriptio quando notorium eſt debitorem non eſſe ſoluẽdo, quando currat. in §. item ſi quis in fraudem. nu. 23 ... 213

Præſcriptio 10. vel. 20. annorum an in hypothecaria locum habeat. in §. item ſeruiana. nu. 28 ... 216

Præſcriptio an & quando interrumpatur. in §. pœnales. numero 41 ... 225

Præſcriptio quando incipiat currere actioni finium regundorum, cum fines qui per centum annos ſteterunt poſtea conturbantur. in §. quædam. nu. 25 ... 235

Præſcriptionis tempora quot ſint. in §. item ſeruiana. numero 27 ... 216

Præſcriptioni quatenus renuntiari poſſit. in §. iure ciuili. numero 12. & 13 ... 75

Cætera in verſ. exceptio præſcriptionis. & in ver. Iura fiſci. & ver. Vſui publicarum rerum.

Præſentes qui dicantur. in §. duo. nu. 5 ... 163

Præſentis. §. ſin autem, declaratio. in §. ſin autem. nu. 3 ... 112

Præſentia patris ſine contradictione quando habeatur pro conſenſu. in §. dari. nu. 6 ... 40

¶ Præſes prouinciæ quam autoritatem habeat. in §. cum autem. num. 4 ... 35

Præſtatio an fieri debeat in principio vel in fine termini. in §. qui hoc anno. nu. 5 ... 171

Præſumptio eſt pro tabellione & perſona publica. in §. ius autem. nu. 45 ... 14

Præſumptio quælibet coniecturata excuſat a dolo. in §. quia tamen. nu. 2 ... 193

Præſumptionum quot genera ſint, & quando contra eas admittatur probatio. in §. ex maleficiis. nu. 27 ... 232

Præteritio filii in poteſtate conſtituti ipſo iure annullat teſtamentum. in §. ſed hæc quidem. nu. 2 ... 95

Præteritio materna pro exhæredatione habetur. in §. mater. numero 1 ... 96

Præteritio quotuplex ſit, & quotuplex exhæredatio. ibidem. numero 2. & 3 ... eod.

Cætera inuenies ſupra in ver. Exhæredatio.

Præteritus quis dicatur. in §. non tamen. nu. 5 ... 93

Præteriti qui ſint qui teſtamenta non rũpat. in §. eo. nu. 3 ... 140

¶ Prætioſum minus cedit prætioſiori, & ignobilius nobiliori. in §. cum ex aliena. nu. 3 ... 65

¶ Pretio rebus vendendis quis ſtatuere poteſt. in §. erat. numero 4 ... 80

Pretium quod ſit iuſtum a iudice diſcerni debet. in §. libertas. num. 4 ... 135

Pretia rerum, uide Rerum pretia.

¶ Prætoris quanta fuerit in ius ciuile autoritas. in §. ius. numero 3 ... 152

Prætores qui hodie ſint, & qui defenſores ciuitatis. in §. prætorum nu. 5. & 6 ... 17

Prætores non poſſunt leges facere. ibi. nu. 7 ... eod.

Prætores non leges ſed ſtatuta condunt. ibi. nu. 8 ... eod.

Princeps & Imperator idem ſunt. in §. Imperatoriam. numero 1 ... 9

Princeps committens iuriſdictionem incapaci, videtur ipſum habilitare. in §. idemque iuris. nu. 2 ... 24

Princeps eius pactum cum priuato initum ſeruare tenetur. in §. eadem oratione. nu. 2 ... 118

Principis placitum ad narrata refertur. in §. præterea. numero 1 ... 166

Principis contractus, vide Contractus principis.

Principis gratia, require Gratia principis.

Princeps ſolus concedit licentiam reuertendi relegato ſeu banito, ſuprà in ver. Licentiam.

¶ Principalis an per ſolutionem factam ab acceſſorio, ab obligatione liberetur. in §. tollitur. nu. 9 ... 188

Principatus quid propriè dicatur. in §. Imperatoriam. numero 2 ... 9

Prior in ſucceſſione eſt, qui eſt potior in gradu. in §. proximum. num. 1 ... 142

Priuatio an & quando præſupponat habitum. in §. ſeruus. nume. 1 ... 43

Priuatus officio ancianatus ob demerita, an poſſit eſſe de collegio. in §. eſt autem. nu. 2 ... eod.

Priuilegiatus an & quando vtatur ſuo priuilegio contra priuilegiatum. in §. rurſus. nu. 3. fol. 210. & in §. itẽ ſi. nu. 17. ... 328

Priuilegiatus, uide Exemptus.

Priuilegium perſonale in quibus caſibus egrediatur perſonam, & ad aliam transferatur. in §. ſed & quod principi. numero 2 ... 16

Priuilegium uni conceſſum an tranſeat in alium. in §. at ex cõtrario. nu. 5 ... 82

Priuilegium conceſſum ſcholaribus, intelligitur dum ſunt in ſtudio. & ſtudent. in §. ſed haſtenus. nu. 1 ... 89

Priuilegium conceſſum filiis & filiabus utrinque coniunctis, ut inſimul cum aſcendentibus, & fratribus uel ſororibus defuncti ab inteſtato ſuccedere poſſint, non extenditur ad nepotes uel pronepotes fratris uel ſororis vtrinque coniuncti præmortui. in § præferuntur. nu. 5 ... 144

Priuilegio ut quis gaudeat, oportet ꝙ ſit in matricula deſcriptus. in §. item Romæ. nu. 2 ... 56

Priuilegia conceſſa ab Imperatore ante coronationem ualent. in rub. procemii. nu. 7 ... 4

Priuilegia militum circa formam & ſolennitatem teſtamentorum, quot ſint. in §. ſed & ſi quis. nu. 6 ... 90

Priuilegia in teſtamentis militum circa perſonam teſtantis. ibid. nu. 7 ... eod.

Priuilegia in militum teſtamentis circa perſonam inſtituti uel legatarii. ibi. nu 8 ... eod.

Priuilegia militis circa ſubſtantiam diſpoſitionis. ibidem. numero 9 ... eod.

Priuilegia conceſſa mulieribus propter ſobolem procreandam, extenduntur ad mulieres ſteriles. in §. ſed nos conſtitutione. num. 2 ... 345

¶ Proauia an tutrix eſſe poſſit. in §. ex eadem lege. nu. 9 ... 45

Proaui & proauiæ qualiter ſuccedant. in §. præferuntur. numero 3 ... 144

Probandi onus ante biẽnium an creditori uel debitori incumbat. in §. idem iuris eſt. nu. 8 ... 309

Probare an quis poſſit per teſtes contra inſtrumentum, quod confitetur ſua uoluntate confectum. in §. item uerborum. nume. 10 ... 168

Probari quid ſit neceſſe in actionibus confeſſoriis & negatoriis. in §. æquè ſi agat. nu. 15 ... 207

Reliqua uide ſupra in uer. Actio quod metus cauſa.

Probans plus quam petit an obtinere debeat. in §. quoties. numero 2 ... 169

¶ Probatio cui incumbat, quando alicui relegato dicitur non ſeruaſſe confinia, & ipſe dicit quòd ſic. in §. cum autem. nume. 11 ... 36

Proba-

Probatio cui incumbat, an pupillus ſit factus locupletior. in §. autoritas.nu.5 48
Probatio contra inſtrumentum qualiter fieri dabeat.in §.in ſtipulationibus.nu.4 174
Probatio manifeſta quę dicatur.in §.item ſi quis.nu.5 212
Probatio vnica integra ſit ex duobus contrariis & ſeparatis actionibus. in §.actionum autem.nu.136 255
Probatio quæ requiratur in actione ad exhibendum de intereſſe actoris. in §.præterea.nu. 14 266
Probatio quæ præſumptiuè concludit qualiter admittatur. in § ſi quis agens.num.5 274
Probatio apta an ſuffragetur inepto libello. in §. ſi minus. numero 42 281
Probatio quòd inſtrumentum ſiue contractus ſit ſimulatus, an poſſit fieri per teſtes, & quot requirantur. in §. ſequitur. nu. 57.& 58 307
Probationes factæ in vno iudicio, an proſint in alio. in §.liberũ. num.3 195
Probationes factæ coram arbitro, faciunt fidem in quolibet alio iudicio.in §.omnium autem nu.4 202
Proceſſus factus à iudice recuſato an ſit ipſo iure nullus.in §.ergo ſi quidem.nu.3.fo.133.& in §.præterea.nu.17 144
Proceſſus agitatus cum procuratore reuocato, an valeat. in § recte.num.7 185
Proceſſus inualidus an & quando pendeat ex citatione. in §. pęnales.num.26 223
Proceſſus defectus quando obiiciendus ſit.in §.appellantur.numero 89 341
Proceſſus & ſententia an valeant ſine citatione. in §. omnium. num.3 360
Procurator differt a nuntio. in §.multis.nu 9 22
Procurator an durante officio poſſit conueniri. in §. ſi inter tutores.nu.1 49
Procurator differt à tutore. in §. idem reſcripſerunt. numero 3 57
Procurator an & quando poſſit habere fidem de pretio. in §.vẽditæ.num.3 70
Procurator an quærat domino poſſeſſionem vel dominium. in §.ea iis.nu.1.2. & 3 84
Procurator an ad teſtimoniũ admittatur.in §.pater.nu.16 87
Procurator an de leuiſſima culpa teneatur.in §.mandatum. numero 3 185
Procurator an & quo iure poſſit petere ſalarium. in §. in ſumma.num.1.& 2 eod.
Procurator an in criminalibus agere poſſit. in §. in ſumma. nume.2.& 6 197.& ſeq.
Procurator vel aduocatus iura clientuli ſui oſtendens aduerſario, quomodo puniatur. in § pœnales.num.7 222
Procurator quas actiones pro domino, uel contra dominũ quęrat. in §.illud in ſumma.nu.2 287
Procurator vbi ſit conſtituendus. in §.nunc autem. nu.2 289
Procurator eſt litis dominus.ibi.nu.7 eod.
Procurator poſt litem conteſtatam ſine iuſta cauſa remoueri non poteſt.ibi.nu.8 eod.
Procurator agens præſente domino & confirmante, non poteſt defectu mandati repelli.in §.ſi autem.nu.2 290
Procurator cauere debet de defendendo eum pro quo agit, caſu, quo aliàs reus velit ipſum actorem reconuenire etiam ex interuallo.ibid.nu.9 eod.
Procurator cõſtitutus a pupillo cum autoritate ſui tutoris, an per ſolum tutorem reuocari poſſit.ibi.nu.12 eod.
Procurator conſtitutus ad litem an poſſit feriis inductis in vtilitatem hominum renuntiare. in §. appellantur. numero 38. 337
Procurator an teneatur cauere de defendendo dominũ ſuum, in §.præterea.nu.73 346
Procurator an & quando poſſit alium procuratorem conſtituere, & vices ſuas committere.ibi.nu.38 eod.
Procurator habens mandatum ad lites præſentes, appellationem a diffinitiua per eum interpoſita proſequi non poteſt, in §.pręterea.nu.39 347
Procurator ſimpliciter conſtitutus ad agendum, defendendum &c. an ad futuras cauſas conſtitutus dicatur. ibidem.numero 40 eod.
Procurator habens poteſtatem a domino ſubſtituendi unum vel plures procuratores, an ante litem a ſe conteſtatam poſſit ſubſtituere.ibi.nu.41 eod.
Procurator in rem ſuam qui & qualiter poſſit conſtitui.ibid.numero 42 eod.
Procurator quomodo in criminalibus repelli poſſit.ibidem. numero 64 350
Procurator an infamis eſſe poſſit.in §.eas verò. nu.2 351
Procurator non habens mandatum, vide ver. Sententia lata cũ procuratore.
Procuratoris mãdatum quomodo doceatur. in §.ſi autem. numero 7 290
Procuratori quæ obiici poſſint, & quibus repellatur. in §. præterea.nu.36 346
Procuratori in rem ſuam quæ obiici poſſunt. ibidem. numero 43 347
Procuratori in rem ſuam an opponi poſſit quod dominus eſt legalior & tanquam melius informatus reſpondeat poſitionibus.ibid.nu.44 348
Procuratorum quis de dolo excipiat. in §.ſequitur. numero 15. & 18 302
Procuratore reuocato, vide Proceſſus agitatus.
¶Prodigus furioſo æquiparatur.in §.furioſi.nu.1 51
Prodigus & furioſus qualiter differant.ibid.nu.5.fo.51.& in §. mutum.nu.3 167
Prodigus quis dicatur.in §.furioſi nu 6 51
Prodigus notoriè cui non eſt interdicta adminiſtratio an poſſit contrahere.in §.item prodigus. nu.3 91
Prodigus non poteſt agere nec accuſare ſine tutore, & idem in ſurdo, muto, & furioſo ſiue demente. in §. præterea. numero 25 345
Prodigo quomodo adminiſtratio interdicatur. in §. item prodigus.nu.1 91
¶ Proditor quis dicatur. in §.interdum.nu.4 138
Prohibitio ex affinitate durat etiam affinitate finita. in §. ſocrum.num.1 30
Prohibitus alienare an poſſit ad longum tempus locare. in §. adeò.nu.4 179
Prohibitum in filia intelligitur prohibitum in nepte. in §. fratris. nu.1 29
Promiſſio pupilli ſiue tutore facta eſt ipſo iure nulla. in §. authoritas.nu.2 47
Promiſſio de non faciendo feneſtram in tali loco, an ſit ſeruitus vel obligatio perſonalis, & an tranſeat in ſingularem ſucceſſorem. in §. ſi quis velit.nu.2. & 3 71.& 72
Promiſſio in diebus illis, quomodo intelligatur. in §. omnis ſtipulatio.num.6 159
Promiſſio ſtandi de damnis, expenſis, & intereſſe ſimpliciter dicto, vel iuramento alicuius, an valeat, & quid operetur.in §. non ſolum.nu.8 162
Promiſſio facti alieni cum iuramento valet.in §.verſa vice. numero 1 170
Promiſſio ſoluendi vſque ad nundinas, quomodo ſit accipienda. in §.qui hoc anno.nu.2 171
Promiſſio defuncti iuramento vallata, eſt per eius hæredẽ obſeruanda.in §.æquè.nu.7 323
Promittendo pęnam non dicitur quis plus promittere. in §.non ſolùm.nu.2 161
Promittens habere ratum quidquid per procuratorem factum fuerit, ſi in inſtrumẽto dicatur aliquid aliud cõtinẽs taxationem, non videtur legitimè ratificare. in §.his igitur.nu.8. 8
Promittens vſumfructum ad quid teneatur. in §.finitur. numero 6 73
Promittens de re venali plus debito, vt alii carius emant, crimine ſtellionatus tenetur.in §.erat olim.nu.6 80
Promittens ſub certa pœna in manum extraneam non alienare, an alienando in illos qui non ſunt ſibi in poteſtate, vel ſibi non attingunt incurrat pœnam. in §.cæteri.nu.3 121
Promittens pro alio principaliter, in ſe obligationem ſuſcipiẽdo, an poſſit in plus teneri.in §.fideiuſſores.nu.9 173
Promittens de euictione de ſuo facto tantum, an teneatur de facto hęredis.in §.actionum autem.nu.53 249
Cætera in ver.Stipulari & ſtipulatio
Promouens inhabilem ad dignitatem, videtur cum eo diſpenſare.in §.ſeruus autem.nu.2 40
Promulgare & componere qualiter differant.in §.quorum. numero 6 6
Pronepos, vide ſupra in ver.Nepos.
Pronomen meum, denotat dominium. in §. ſic itaque. numero ſecundo. 227
Pronunciandum an ſit neceſſariò ſuper replicatione. in §. interdum.nu.10 352
Proponens unam exceptionem ex pluribus ſibi cõpetentibus, cum proteſtatione ſaluis ſibi aliis, an arctetur ad illam tantum probandam. in §.qui autem.nu.1 56
Proponens ſimpliciter dominium in iudicio, directum, & non utile tantum proponere videtur.in §.ſed iſtæ.nu.35 208
Proponens an teneatur de contractu, per propoſitum inito. in §.ſi

§.ſi igitur.num.2.& 7 285
Proprietario an competat actio pro iniuria facta ſeruo vſufructuario. in §. ſeruus autem.nu.3 197
Prorogatio varie inducitur an §.appellantur.nu.27 336
Proteſtatio an beri poſſit in eccleſia.in §.mulris.nu.7 22
Proteſtatio facta per hæredem in confeſſione inuentarii, ſi appoſuit non apponenda, &c. an ipſum releuet. in §. extraneis autem.num.6 122
Proteſtatio non releuat facientem actum proteſtationi contrariam.in §.item extraneus.nu.4 123
Prouinciæ appellatione quid cõtineatur in materia præſcriptionis.in §.iure ciuili.nu.16 75
Proteſtationes quando fiendæ ſint.in §.quorum.nu.5 6
Proxeneta an teſtis eſſe poſſit.in §. pater.nu.15 87
Proximior ſi propter ætatem à tutela repellitur, an admittatur ſequens in gradu.in §.eſt & alia.nu.8 46
Proximus quis dicatur.in §.proximus. nu.5 142
Proximus pubertati quis dicatur, & an ex delicto teneatur, in §.in ſumma.nu.1 192
Publicatio bonorum, vide Filio condemnato. Filiorum bona publicatis.
¶ Publicatis bonis paternis an publicetur peculium profectitiũ in præiudicium filii, & an publicatis bonis filii propter delictum, intelligatur publicatum peculium etiam aduentitium. in §.actiones autem.nu.24 220
Pubertas plena quando dicatur.in §.minorem.nu.2 34
Pubertas in maſculo in 14. anno intelligitur. in fœmina in 12. ibid.nu.5 eod.
Pubertati proximus quis dicatur.in §.item finitur. nu.2. fol.50. & in §.pupillus.nu.2 167
Pubes minor 25.ann.an in judicio eſſe poſſit ſine autoritate curatoris in §.præterea.nu.24 345
Publicum quot modis accipitur.in §.ſuperiore.nu.5 60
Publicum & commune an & qualiter differant. in §. litorum quoque.nu.1 61
Publica iudicia quæ dicantur.in §.publica. nu.1 363
Publicorum cauſa cuilibet intereſt, in §.ſequens illa.nu.2 228
Publiciana domino directo vel utiliter non competit. in §. ſed iſtæ.num 14 207
Publiciana datur omni caſu quo habet locum præſcriptio. ibid. num.15 eod.
Publiciana datur pro rebus incorporalibus. in §.ſed iſtæ. numero 17 208
Publiciana an locum habeat ubi non eſt prohibita alienatio. ibid.nu.18 eod.
Publiciana an in caſu in quo procedit vſucapio locum habeat. ibid.nu.19 eod.
Publiciana an detur contra titulo poſſidentem.ibi.nu.20 eod.
Publiciana agens an teneatur dicere ſe dominum. ibidem. numero 23 eod.
Publiciana requirit quod res non ſit vſucapta nec præſcripta. ibid.nu.26 eod.
Item quod ille contra quem proponitur non ſit dominus. ibid. num.27 eod.
Et quod pretium ſit ſolutum, vel prætii ſit habita fides.ibid. numero 28 eod.
Ac etiam quòd auctor non fuerit dominus.ibid.nu.29 eod.
Publiciana competit licèt res ſui natura aliquando non ſit vſucapibilis inſpecta perſona concedentis ſeu domini. ibidem. num.30 eod.
Publiciana requirit quod acquirens rem titulo ſit in bona fide, ſed an hoc ſit verum, ſi autor ſuus fuerit in mala fide.ibi.nu. 31. & 39 eod.& ſeq.
Publiciana & rei vendicatio quamuis ſimul proponantur, nihilominus ſententia in vna, parit exceptionem in alia. ibid. num.36 208
Publiciana quatenus detur contra dominum. ibid.nu.38 eod.
Publiciana an detur ſingulariter contra titulum poſſidentem. ibid.nu 42. & 44 209
Publicianæ actionis quis ſit effectus.ibid.nu.48 eod.
In publiciana omnia veniunt, quæ veniunt in rei vendicatione.ibid.nu.46 eod.
Pugni percuſſio an dicatur atrox iniuria.in §.ſeruis autem. numero 2 197
Puniri de delicto quando quis debeat. in §.ſed & ſi credat.numero 5 191
Pupillaris ſubſtitutio quæ ad eius eſſentiam requirat. in §.liberis.num.1 110
Pupillaris ſubſtitutio quibus liberis fieri poſſit.ibid.nu.4 eod.
Pupillaris ſubſti. ad eius validitatem requirit, vt ex teſtamento paterno adeatur hæreditates.ibid.nu.13 eod.
Pupillaris ſubſtitutio quotuplex ſit.ibidem.nu. 14.fo.eo.& Anton.Caius in tract.ſubſtitut. ſub rubr. de pupill.ſubſtitut.numero 17 103
Pupillaris expreſſa excludit matrem, ita quòd mater nec legitimam aliquam in bonis ſibi conſequi poteſt. in §. liberis. numero 17 110
Pupillaris tacita comprehenſa in expreſſa vulgari non admittitur contra matrem, nec eam excludit, nec contra patrẽ, nec etiam auiam.ibi.nu. 18.& 19 eod.
Quod fallit vt ibid.nu.20 eod.
Pupillaris tacita non excludit fratrem pupilli. ibid.nu.19 eod.
Pupillaris ſubſtit. quot modis corruat.ibid.nu.22 eod.
Pupillaris ſubſtitutio quid ſit. Ant. Cai.in tract. ſubſtit. ſub rub. de pupill.ſubſt.nu.1 102
Pupillaris ſubſtitutio cur ſic denominata.ibid.nu.2 eod.
Pupillaris ſubſtitutio quo ſit iure inuenta.ibi.nu.3 eod.
Pupillaris ſubſtitutio ad quid ſuit inuenta.ibid.nu.4 eod.
Pupillaris ſubſtitutionis quæ ſit forma. ibi.nu.2.5 eod.
Pupillaris ſubſtitutio quibus verbis fiat.ibid.nu.6 eod.
Pupillaris ſubſtitutionis quot ſunt ſubſtantialia.ibi.nu.7.12.13. 14.15.& 16 eod.& ſeq.
Pupillaris ſubſtitutio quibus fieri poſſit.ibid.nu.10 102
Pupillaris ſubſtitutionis quotuplex ſit effectus.ibi.nu.18 103
Pupillaris ſubſtitutio qualiter finiatur. ibi.nu.19 eod.
Pupillus an & quando dicatur factus locupletior. in §.auctoritas.nu.4.& 6 47.& ſeq.
Pupillus an & quando ſine tutoris auctoritate obligetur. ibid. num.7 48
Pupillus & eccleſia an æquiparentur.ibid.nu.3 47
Pupillus an poſſit hæreditatem adire ſine tutoris auctoritate. in § neque tamen.nu.1.8.11 48
Pupillus poteſt habere curatorem.ibid. nu.6 eod.
Pupillus delinquens qualiter damnatur.in §.item finitur. numero 1 50
Pupillus propter ingratitudinem exhæredari poteſt. ibid.numero 4 eod.
Pupillus an ammittat feudum propter feloniam a ſe cõmiſſam. ibid.num.8 eod.
Pupillus habens plures tutores, quem primo conuenire debet. in §.ſed ſi ex teſtamento.nu.6.& 7 53
Pupillus an proprium tutorem de ſuſpecto accuſare poſſit. in §.conſequens nu.4 58
Pupillus de bonis propriis & non tutoris alimentari debet. in §.ſi quis tutor.nu 3 59
Pupillus pauper cui tutor alimenta præſtitit, an teneatur ea reſtituere, ſi ad pinguiorem fortunam peruenit. ibidem. numero 4 eod.
Pupillus an & quæ perdere poſſit. in §.nunc admonendi.numero 1.& 2 81
Pupillus mutui contractum non init.ibi.nu.6 82
Pupillus quæ ſibi acquirat.in §.at ex contrario.nu.3 eod.
Pupillus quando & quomodo ſolutum repetat. ibidem. numero 7 eod.
Pupillus factus pubes, quorum teſtis eſſe poſſit.in §.teſtis. numero 4 86
Pupillus apud illum morari non debet, apud quem eius vitæ ſuſpitio eſt, vel inhoneſtatis.in §.fin autem.nu.4 112
Pupillus an dicatur inteſtatus decedere. in §.inteſtatus.numero 1 136
Pupillus ſine tutore obligari non poteſt. in §. pupillus. numero 1 167
Pupillus quatenus merè ſit obligabilis.ibid.nu.4 eod.
Pupillus quando contra naturalem obligationem reſtituatur. in §.præterea.nu.2 189
Pupillus ſe obligare non poteſt. in §. in perſonam. numero quarto. 216
Pupillus apud quem ali & morari debeat. in §. actionum. numero 103 252
Pupillus an ſine tutore poſſit eſſe in iudicio. in §. præterea. numero 22 345
Pupilli res an & quando poſſint alienari. in §.contra autem.numero 1 81
Pupillo qualiter alimenta conſtituitur. in §. ſi quis tutor. numero 1 59
Pupillo quomodo per iudicem alimenta decerni debeant. in §. actionum.nu.104 252
Pupilli quo ſint reducendi. in §.ſed hoc iure.nu.7 47
Pupillorum quis, & qualiter obligetur. in §. pupillus. numero 3 167
¶ Putator in arbore eſt in culpa, ſi ex diligentia potuit prouidere, in §.item ſi putator, in prin, & ibi in rectore domus. 194

De litera

De litera Q.

QVALITAS adiuncta verbo debet verificari ſecũdum tempus verbi.in §.ſi nemo.nu.2 141
Qualitas inhærens furti, an intelligatur ineſſe in præſtante opem.in §.interdum.nu.3 191
Qualitas turbatæ poſſeſſionis debet ab actore in libello apponi. in §.quadrupli.nu.83 245
¶ Quantitas & qualitas rerum per violentiam ablatarum, an per iuramẽtum damnum paſſi probentur. in §.ex maleficiis. num.20 231
¶ Quarta debita filio arrogato a patre arrogante, an hodie ſit aucta, ſicut quarta quæ debetur filio naturali & legitimo. in §.cum autem.nu.14 34
Quarta prædicta quando inſpiciatur.ibi.nu.17 eod.
Quarta unica ꝙ ſit diuidenda inter plures hæredes quomodo intelligendum. in §.& cum quæſitum.nu.1 132
Quartarum quæ aucta ſit.in §.igitur quartam.nu.6 120
Quartarum genera quot ſint. in §.ſed quia hæredes.nu.1 133
Quaſi caſtrenſe fratribus non confertur, ſicut nec caſtrenſe. in §.ſciendum.num.3 90
Quaſi contractus non eſt propriè contractus. in §. poſt genera. num.1 185
Quaſi contractus an ueniat contractus appellatione. in §. omnium.nu.7 202
Quaſi poſſeſſio filiationis an faciat eum filium, qui non eſt. in §.apud catonem.nu.5 35
¶ Querela inofficioſi locum habet quando cauſa exhæredationis inſerta eſt in teſtamento, ſed non approbata per hæredẽ. in §.non tamen.nu.6 93
Querela inofficioſi vſq; ad quas perſonas intentari poteſt.in §. quia.nu.2 129
Querela inofficioſi teſtamenti poſt aditam hæreditatem intentari poteſt.ibid.nu.4 eod.
Querela inofficioſi, & ius agendi ad ſupplementum legitimæ quanto tempore tollantur.ibid.nu.6 eod.
Querela inofficioſi teſtamenti an actio ſit.ibi.nu.8 eod.
Querela inofficioſi per quos intentari poſſit, vel non.ibi. nu.11. 12.& 15 eod.
Querela in quos ſit tranſmiſſibilis.in §.cum autem. nu.1 139
Querela datur aſcendentibus per ſexum fœmininum. in §. adhuc autem.nu.6 152
¶ Quærere per quos poſſumus.in §.item per liberos.nu.1 187
Quæri an alteri poſſit per notarium. in §. ſerui autem. numero 3 21
¶ Quæſtio magna dicitur quæ eſt vnius hæreditatis. in §. item propter.nu.2 54
¶ Quorum bonorum interdictum. vide ſupra in verſ. Interdictum.
Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, concedendum eſt, licèt in re tua aliquid agendum ſit.vide ſupra ver.Facere, cum ſequen.
Qui non habent in ære, luat in corpore, quomodo intelligatur. in §.pęnales.nu.20 223

De litera R.

RADICES arboris agri alieni an quis poſſit in egro ſuo ſine iudice incidere. in §. ſi Titius. numero 2 67
¶ Rapina variè committitur.in §.qui uires.nu. 193
¶ Raptor cur mitius punitur quam fur manifeſtus.in §.qui vires.nu.9 eod.
Raptor doloſus ad quid teneatur, & ad quid non doloſus. in §. ex maleficiis.nu.18 231
¶ Raſura vel cancellatio, an noceat.in §.nihil.nu.3 88
¶ Ratio eadem vbi dicitur, an idem ius ſit.in §. ex eadem lege. num.7 45
Ratio perſonarum & conditionis perſonæ haberi debet, in deductione ne egeat. in §.item ſi de dote.nu.8 182
Ratio quæ ſit ꝙ Macedoniano non poteſt renuntiari, ſed Velleiano.in §.cæterum.nu.7 187
Rationum vna ceſſante diſpoſitio non ceſſat. in §. affinitatis. num.1 29
¶ Recedi in quibus caſibus poſſit a verbis legis vel ſtatuti.in §. ex eadem lege.nu.6 45
¶ Receptans bannitum quem publicè bannitum ſciebat, an poſſit ſe de ignorantia excuſare. in §.qui autem.nu.3 57
¶ Reciproca ſeu breuiloqua ſubſtitutio quæ ſit. Ant. Caius in tract.ſubſtitut.ſub rub.de recipro.ſubſtitutio.nu.1 104
Reciproca ſubſtitutio quare ſic nominata, & cur ſic breuiloqua.ibi.nu.2 eod.
Reciproca ſubſtitutio an ſit ſubſtitutionũ ſpecies per ſe & propria.ibi.nu.3 eod.
Reciproca ſubſti.quotuplex ſit.ibi.nu.4 eod
Reciproca ſubſti.quibus verbis fiat.ibi.nu.5 eod
Reciproca ſubſtitutio quod ſubſtitutiones contineat. ibid. numero 6. & 7 eod.
Reciproca ſubſti.quando expiret.ibi.nu 8 eod.
¶ Recuperatio an locum habeat in eo, quod alluuio abſtulit.in §.præterea quod per.nu.3 65
¶ Reddito vendito, quid etiam ſit reddendum.in §.in duplum numero 12 238
¶ Redhibitio habet locum etiam vitio expreſſo.in §.prętorum. numero 4 17
Redhibitio an locum habeat, ſi liber emitur & traditur, prætiumq; ſoluitur, & poſteà mendoſus vel vitioſus reperitur. in §.nouiſſimè.nu.2 60
Redhibitioni quæ ſint neceſſaria.in §.prætorum.nu.2 17
Cætera vide in ver.emptor qua actione.Equus.
¶ Regulares. vide ſupra in ver.Canonici regulares.
¶ Regula Catoniana quando habeat vel non habeat locum. in §.an ſeruo.nu.3.4.5.6.& 7 130
¶ Regulæ luat in corpus &c.declaratio.in §.ex maleficiis. numero 33 232
¶ Reipublicæ adminiſtratio iureperitis & non aliis eſt committenda.in §.ſumma.nu 6 7
Reipublicæ intereſt ꝙ mulieris dotentur vt facilius nubant. in §.in perſonam.nu.19 218
Rei vendicatio an detur contra furem re extincta.in §. ſi tamen.nu.5 66
¶ Rei vendicatio cauſatur a ſolo dominio, nec vllam præſupponit obligationem.in §. hæres quoq;.nu.3 186
Rei vendicatio an tollatur per conditionem furtiuam, vel ecõtra.in §.ſic itaq; diſcretis.nu.15 228
Rei vendicatio.vide Agens rei vendicatione.
¶ Relatio nuntii citantis ad domum qualiter fieri debeat. in §. feræ igitur.numero 6 63
¶ Relatiuum quis, vel qui, quando declaratiuè, aut reſtrictiuè, vel augmentatiue ponatur.in §.omnium autem.nu.1 202
Relatiuum quis, vel qui, quando reſtringat vel demonſtret. in §.ius autem ciuile.nu.1 10
Relatiuum quis, vel qui, iunctum verbo futuri temporis facit conditionem.in §.ea quoq;.nu.4. 125
¶ Relaxatus nõ dicitur, is qui dimittitur ire per modicum ſpacium, & immediate capitur.in §.feræ igitur.nu.5 63
¶ Releuare. vide ſupra in ver.Cautio.
¶ Relictum alicui religioſo cum pacto quod non quæratur monaſterio, an valeat.in §.item vobis.nu.3 83
Relictum in aliquam cauſam piam, vel honeſtam, quæ impleri non poteſt, an in aliam cauſam committi poſſit, & quomodo, & cuius auctoritate.in § impoſſibilis.nu.3.& 4 99
Relictum a debitore creditori de eo quod debet, non expreſſa quantitate, an debeatur.in §.ſed ſi vxori.nu.2 127
Relictum in inſtitutione ſub impoſſibili conditione an vitietur.in §.pœnę quoq;.nu.9 131
Relicta in codicillis vel in teſtamento, quando valent virtute clauſulæ codicillaris, actione ex teſtamento vtili petuntur. in §.codicillis.nu.2 136
Relicta ad pias cauſas an ad eorum validitatem, requirant hæreditatis additionem.in §.ex maleficiis.nu.40 233
¶ Remedium quod intẽtari debeat ad conſequendum, in quod in ſtatuto continetur.in §.ius autem ciuile.nu.41 14
Remedium quando vnum excludat aliud.in §. affinitatis. numero 6 30
Remedium l.ſi.C.de edic.Di.Adri. tollen.quando non eſt ſubſtitutio pupillaris facta in ſcriptis, non competit ſubſtituto. in § igitur in pupillari.nu.6 118
Remedium prætorium ad petendum ſiue agnoſcendum bono. poſſeſſionẽ quanto tempore duret.in §.cum igitur.nu.1. 153
Remedium extraordinarium quod dicatur.in §.ſeptima.numero 1 eod.
Remedium c.reintegranda.3.q.1. quando locum habeat. in §. quadrupli.nu.49 243
Remedia duo quando ſunt extraordinaria, illud potentius eſt, quod tam fortitum eſt effectum.in §.ſi is qui.nu.1 155
Remediorum quot genera ſint, & eorum effectus. in §. rurſus. numero 8 210
¶ Remiſſa redditione rationis, an ſit remiſſus dolus, & redditio

reliqnorum. in §. peculium. nu. 2 128

¶Remiſſio delinquentis an & quando fieri debeat. in §. ſed ſi quis. nu. 2 59

¶Remotio tutoris quando facilior ſit. in §. ſuſpectus autem. numero 2 58

¶Remotior in gradn quando in ſucceſſione proximiorem eaclndat. in §. præferuntur. nu. 1 144

¶Remotns à tutela an efficiatur infamis. in §. ſciendum. numero 9 58

¶Renuntians priuilegiis ſuis, non intelligitur renuntiare futuris. in §. idem iuris. nu. 48 314

Renuntiare ſocietati quando liceat. in §. manet. nu. 3 182

Renuntiare futuris an & quatenus liceat. in §. idem inris. nu. 59 & 60 315

Renuntiare non competentibus an & quibus liceat. ibidem. numero 61 316

Renuntiari an & cui iuri poſſit. ibi. nu. 45 314

Renuntiari an poſſit omnibus exceptionibus & defenſionibus petentibus & comperituris. ibi. nu. 56 315

Renuntiari an poſſit beneficio de vendendo pignore. in §. contra autem. nu. 8 81

Renuntiari an poſſit ſtatuto diſponendi ꝙ debito præſcribatur per decem annos. in §. iure ciuili. nu. 12 75

Renuntiatio exceptionis non numeratæ dotis an præiudicet marito. in §. fuerat. nu. 43 260

Renuntiatio fori vt teneat, an ſpetialis eſſe debeat, vel generalis ſufficiat. in §. idem iuris. nu. 47 314

Renuntiatio an valeat, ꝙ poſſit omni tempore, etiam feriato conueniri & exigi. ibi. nu. 52 eod.

¶Repeti ob turpe datum qnando liceat. in §. non autem. numero 8 292

¶Repetundarum pœna, & qnos teneat. in §. in text. ibi lex Iulia. nnmero 1 365

¶Reperiens animalia in ſuo damnum facientia, an poſſit illa retinere donec damnum emendetur. in §. animalium. numero 11 288

¶Repelli ab agendo qui poſſnnt. in §. præterea. nn. 35 345

¶Replicans intentionem excipientis confiteri non videtur. in §. ſequitur. nu. 40 305

Replicatio doli an & quando detur contra doli exceptionem. ibi. nu. 29 303

Replicatio quid ſit. in §. interdum. nu. 6 352

Replicatio cni & quando competat. ibi. nn. 7 eod.

Replicatio quomodo tollatur vel vitietur. ibi. nu. 9 eod.

Replicatio prius eſt exceptione probanda. ibi. nu. 10 eod.

Replicationis effectus quis ſit. ibi. nu. 8 eod.

¶Repreſaliis conceſſis contra Ferrarienſes, an comprehendatur Ferrarienſis, qui non moratur in terra originis naturalis. in §. ſed naturalia. nu. 3 20

Repreſaliis non ſubeſt, qui diu in loco habitauit. in §. pauonũ. numero 2 64

¶Repndiationem ſnam an qnis reuocare poſſit, & hæreditatẽ adire. in §. item extraneus. nu. 5. & 6 123

Repndiatione vnius iuris quando videatur repudiatum aliud. in §. cum igitur. nu. 2. & 4 153

Repudiatum ab vno ex inſtitutis cui accreſcat. in §. videamns. nnmero 1 98

Repudiatum ab vno ex inſtitutis, & inuicem ſubſtitutis, qui capiant. Anto. Caius in tracta. ſubſtitutio. ſub rubri. de recipro. ſubſti. nu. 9 104

Cætera vide ſnpra in ver. Additio.

¶Res eccleſiæ con cõſecratæ in cuius dominio ſint. in §. ſacræ. numero 3 62

Res eccleſiæ à quo alienari, & vendicari poſſint. ibidem. numero 5. 6. & 7 eod.

Res eccleſiæ illicitè à prælato alienatæ, prælato viuente nõ incipit currere præſcriptio. in §. contra autem. nu. 2 81

Res eccleſiaſticæ quandiu præſcribantur. in §. res fiſci. numero 3 77

Res de iure ciuili qualiter nobis acquirãtnr. in §. ſingnlorum. numero 1 63

Res quando præſumatur habita pro derelicto. in §. alia. numero 1. & 2 70

Res quæ ſeruando ſeruari non poſſunt. in §. conſtituitur. numero 3 73

Res vt afficiatur vitio realis violẽtiæ quid concurrere debeat. in §. furtiuæ. nu. 2 76

Res pignorata ſurrepta à domino an vſucapi poſſit. in §. aliquando. nu. 1 77

Res ſurrepta vſufructuario quando ſit præſcriptibilis. ibidem. numero 2 eod.

¶Res bonæ fidei emptori ſi eſt ſurrepta, quò ad vſucapionẽ neceſſe eſt ꝙ in poteſtatem domini reuertatur. ibi. nu. 3 eod.

Res quandoq; à domino iuſte aufertur. ibi. nu. 4 eod.

Res & iura fiſci an præſcribi poſſint. in §. res fiſci. nu. 1 eod.

Res ciuitatis caſtrorum & villarum quanto tempore præſcribantur. ibid. num. 2 eod.

Res mobilis data in dotem an alienabilis ſit. in §. accidit. nnmero 3 80

Res litigioſa alienari non poteſt. in §. eadem. nu. 1 118

Res deueniens ad caſum à quo incipere non poteſt, an vitietur. in §. ſi qnis debitori. nu. 5 127

Res quando dicatur reddi deteriorata. in §. item ſi is cui. numero 5 158

Res infidelium quatenus ſtipulari poſſunt. in §. idem iuris. numero 7 165

Res quando dicatur integra uel non. in §. rectè. nn. 2 184

Res an & quando dicatur integra. in §. hoc amplius. numero ſecundo. 189

Res quæ fuit verè tradita, & ex cõuentione debet retrocedi, an debeat ab emptore eodem pretio reuendi, vel ſimpliciter retrotradi. ibid. nu. 4 eod.

Res qualiter ſit æſtimanda. in §. damni. nu. 5 194

Res alienæ per inquilinum inuectæ an ueniant in tacita obligatione. in §. item ſeruiana. nu. 4 214

Rei vacantis an fiat furtum. in §. quod autem. nu. 3 77

Rei appellatione factum continetur. iu §. nunc trãſeamus. numero 9 156

Rei cuius commertium haberi nõ poteſt, an æſtimatio, vel intereſſe debeatur. in §. idem iuris. nu. 4 165

Rei ſuæ ſtipulatio an teneat. in §. idem iuris. nu. 1. fol. eo. & in §. uerſa vice. nu. 2 170

Rem eſſe in bonis noſtris, qnaliter accipiatur. in §. ſanè. numero 1 194

Rerum pretia quomodo variantur, & qualiter æſtimari, & probari poſſint. in §. ſi qnis agens. nu. 1. 2. & 4 273. & 274

Rerum dominia quibus competant. in §. & quidem. numero ſecundo. 61

¶ Reſcripti regularia quæ ſint. in §. præterea. nn. 11 343

Cætera vide in ner. Exceptio contra reſcriptum. cum ver. ſeq.

¶ Reſigillans teſtamentum cancellatum, quando in dubio videatur facere cauſa renouandi. in §. ſed & ſi quis. nn. 4 90

¶ Reſpondens poſitionibus negando ſe habuiſſet pecuniã, & ſi apparuerit ſe habuiſſe, quod expendit in negotiis actoris, reſpondiſſe non dicitur, & pro confeſſo habetur, ſtante ſtatuto quòd non reſpondens ſimpliciter pro confeſſo habeatur. in §. his igitur. num. 5 8

Reſpondens poſitinni per verbum credit, intelligitur dictam poſitionem cum omnibus qualitatibns confiteri. in §. præterea. nu. 2 166

Reſpondere ſimpliciter qnis dicatur. in §. his igitnr. numero ſexto. 8

¶ Reſtitutio datur reſtitutione finita. in §. rurſus. nu. 4 210

Reſtitutio à iudice conceſſa vltra tempus infra quod debet officium iudicis reſcindens implorari, an valeat. ibid. nu. 12 eod.

Reſtitutio ad qnid competat. ibid. nu. 13 eod.

Reſtitutio conceditur contra vſucapionem completam contra impeditnm abſentia, vel alio legitimo impedimento. ibid. nnm. 25 211

Reſtitutio in integrum an ſit delegabilis. in §. ſi quis agens. numero 14 275

Reſtitutioni in integrum an renuntiari poſſit. in §. idem iuris. nn. 51. fol. 314. & an poſſit cedi, & quòd trãſeat ad hæredem extraneum, ſuprà verb. beneficium reſtitutionis.

¶ Reſtitutus recuperat bona & vxorem. in §. quod antem. nnmero 4 44

¶ Reſnſcitatus an recuperet vxorem & bona. in §. cum autem. num. 10 36

¶ Reuocatoria non habet locum, nec ea agi poteſt ubi legando committitur fraus. in §. item ſi qnis in fraudem. nu. 6 212

Reuocatoria quando locum habeat. ibid. nu. 11 eod.

Reuocatorie annus à quo tempore incipiat. ibid. nu. 22 213

¶ Reus vnus ex duobus debendi, qualiter liberari poſſit, ne cõſocio liberatio profit. in §. ſi quis debitori. nu. 3 126

Reus unus credendi agens contra debitorem communem, an teneatur cauere correum ratum habiturum. in §. & ſtipulandi. num. 3 162

Reus unus ex pluribus credendi, qui totum exigit, an teneatur correo ſuo, & qua actione. ibi. nu. 7 eod.

Reus tempore litis conteſtatæ non poſſidens, qui tempore ſententię ferendę reperitur in poſſeſſione, an cõdemnari debeat. in §. omnium. nu. 28 204

Reus an poſſit renuntiari dilationi ſibi conceſſæ, ne actor poſſit illa vti, & ſic renuntiare poſſit in eius præiudicium. in §. ſi minus.nu 2n 278

Reus exceptionem amplexus incōpetentem omiſſa competenti, an ſibi noceat, ne poſſit competentem eligere. in rubr. de excep.nu 41 298

Reus excipiens an illam proteſtationem facere debeat, quam neceſſe eſt quòd actor faciat.ibid.nu.42 eod.

Reus an poſſit exceptiones productas in iudicio reuocare. ibidem.nume.en 299

Reus an exceptiones contrarias impune opponere poſſit. in §. idem iuris.nu.27 312

Reus negans ſcripturam & numerationem, conuictus de ſcriptura, ſed non de numeratione, an & quomodo ſit puniendus, ibi.nu.37 eod.

Reus conuenius actione reali uel perſonali, licèt fuerit per ſententiam abſolutus, ſi tamen poſtea ſoluat, ſolutum repeterè non poteſt.in §.item ſi.nu.2 326

Reo an liceat declarare ſuas exceptiones obſcurè propoſitas poſt litem conteſtatam. in rub. de excep.nu. 48 299

Reo an liceat excipere ex iure ſuperueniente, pendente iudicio. ibi.num.56 eod.

Reo confitente ſe hominem interfeciſſe ad ſui defenſionem, an poſſit confeſſio pro parte acceptari & pro parte repudiari. in §.ſequitur.nu. 39 305

Rei duo credendi quando dicantur duo ſocii. in §. & ſtipulandi.numero 9 162

Rei plures debendi qui ſint, & qui plures rei credendi.ibidem. numero 10 eod.

Rei plures debendi an poſſint ſimul eodem libello conueniri. in §.duo.numero 1 eod.

Rei plures credendi non poſſunt eorum petitionem diuidere. ibi.numero 6 163

Rei plures qualiter conſtitui poſſint. in §. ex huiuſmodi.numero 1 eod.

Rei an & quando ſeparatim teneantur.in §. ex duobus. numero 1 eod.

Reorum quando uni, aut duobus quæratur. in §.ex ſtipulandi. numero 1 162

Reorum quilibet credendi, an habeat actionem inſolidum.ibi. numero 6 eod.

¶ Rex Franciæ an ſit ſub imperio Romano. in §.ius autem.numero 7 28

¶Ripæ an ſint menſurandæ cum prædio uendito.in §.riparum quoque.numero 1 61

¶Rubrica ad quid ponatur.in rub.de actioni.nu.5 199

Rubricæ prohibitiuæ etiam conſenſu partium & iuramēto renuntiari non poteſt.in rub.procemii.nu.13 5

Rubricæ an poſſint ut textus ad deciſionem cauſarum allegari. in rub.procemii.nu.12 eod.

Rubricæ an & quando ſint continuandæ.ibi.nu.14 eod.

Rubricæ poſt materias continuari debent. in rub. de actio.numero 2 199

Rubricæ de exceptionibus diuerſimodè habentur.in rub.de exceptio.numero 1.& 3 292

Ruſticus cōſuetus in tali die dare par caponum, an poſſit compelli ad praſtandum illos.in §.pauonum.nu.5 64

De littera S.

Sacerdos eſt perſona publica, & alteri ſtipulari poteſt de eo quod ſpectat ad ipſum. in §. huius ſtudii.numero 2 9

Sacerdos an poſſit aliquem in filium adoptare. in §. minorem.num.9 34

Sacerdos an poſſit dari tutor à iudice laico. in §. ſed hoc iure. numero 6 47

Sacerdotii & Imperii concurſus, eiuſq; rei effectus. in §. ſacræ res.numero 1 62

¶Sacrilegium quot modis committatur.ibi.nu.9 eod.

Saluus conductus conceſſus principali an extendatur ad fideiuſſorem.in §.item ſi quis.nu.7. fol.74.& in rubr.de excepti. nu.16 294

Saluus conductus an & quando ſit ſeruandus.in §.præterea. numero 37 268

Sartor præſumitur furatus pannum ſibi traditum, ſi totus non reperitur poſitus in veſte. in §. ſi tamen alienam. numero tertio. 66

Sata natave ſolo cedunt in §.qua ratione.nu.1 68

Satiſdatio tutoris, qui ſatiſdare non tenet, an valeat.in §. ne tamen.numero 6 51

Satiſdatio cum fideiuſſore in quibus caſibus pro venditione requiratur.in §.nouiſſimè.nu.4 60

Scalas apponenti ad feneſtras, vide Apponenti.

¶Scholaris qui diu ſtetit abſens amittit priuilegium. in §. pauonum.num.3 64

Scholaris matriculatus per quinquennium abſens à ſtudio perdit priuilegium.in §. ſed hactenus.nu 4 89

Scholaris an & quando poſſit domum conductam alteri locare in §.qui pro vſu.nu.3 180

Scholaris an poſſit ſine venia doctorem ſuum in ius vocare. in § pœnales.nu.18 223

Scholares an veniant appellatione ciuium originariorum, ſtante ſtatuto, q ſcholares habeantur pro ciuibus originariis. in §.ius autem ciuile.nu.33 13

Scientia ſola ſine aſſenſu aliquo, an faciat quem damnari de crimine læſæ maieſtatis.in §.publica. nu.4 364

Scriptor an poſſit retinere quinternum quouſq; de ſuo labore ſatisfiat.in §.literæ.nu.1 68

Scriptores qui allegari poſſunt ad cauſarum deciſionem, & quibus credendum eſt.in §.cumq; hoc.nu.6 6

Scriptura an ſit neceſſaria de eſſe & ſubſtantia legis.in §. conſtat autem nu.4 16

Scriptura an ſit de eſſe & ſubſtantia conſuetudinis. in §.ex nō ſcripto.numero 2 17

Scriptura faciens alterius ſcripturæ mentionem, totum illius tenorem continere debet, vt fidem faciat & probet. in §.ſed & maior.numero 3 27

Scriptura deperdita qualiter probatio ſiat. in §. ſed & ſi pater. numero 2 37

Scriptura an cedat chartæ.in §.literæ.nu.2 68

Scriptua priuata an & quando pro ſcribente vel contra ſcribentem probet.in §.item verborum.nu.7 168

Scriptura priuata ſine diei appoſitione an valeat. ibidem. numero 8 eod.

Scripturæ quatenus ſtandum ſit.in §. item verborum. num. 1.& 6 eod.

Scripturæ in dubio ſtandum eſt, donec contrarium probetur. in §.in ſtipulationibus.nu.2 174

Cætera vide ſupra in verſi. Lacerans.& in verſi. Paria. in verſi. Negans ſcripturam propriam. in ver. Raſura. Inſtrumentū.

¶Seminatus viuens, & poſtea mortuus, an pro nato habeatur, & teſtamentum rumpat.in §.poſthumi.nu.9 94

Senatus æquiparatur principi.in §.cum autem.nu.3 33

Senatus conſultum an ſit lex.in §.item ſi.nu.1 326

Senatus conſultum Velleianum quando ceſſit. ibid. nu.31.32. 33.34.& ſeq. 329.& ſeq.

Senatus conſultum Velleianum cui & in quos competat. ibid. numero 52 331

Senatus conſul.Velleianum an hodie locum habeat. ibidē.numero 54 eod.

Senatus conſul.Velleiani quod ſit beneficium vel vtilitas.ibid. nu 48.& 49 330.& ſeq.

Sententia abſoluens ab obſeruatione iudicii, an diffinitiua vel interlocutoria dicatur. in §.ſupereſt. nu.31 292

Sententia in re principali, an præiudicet in fructibus. in §.item ſi.numero 59 332

Sententia condemnatoria in principali, an noceat in acceſſoriis reo principali.ibi.numero 60 eod.

Sententia lata in acceſſorio an præiudicet principali. ibidem. numero 61 eod.

Sententia lata pro emptore vel contra emptorem, an proſit vel noceat autori ſuo.ibi. nu.62 eod.

Sententia lata contra filium an noceat patri. ibidem. numero 64 eod.

Sententia condemnatoria contra defenſionem an noceat illi quem defendebat. ibi. numero 65 eod.

Sententia abſolutoria lata pro procuratore, tutore, curatore, ſyndico, economo, uel alio legitimo adminiſtratore, an proſit dominis ſuis, & an condemnatoria noceat. ibi.nu.66 eo.

Sententia lata contra aliquem an poſſit in ſui fauorem vel excuſationem allegari.ibi.numero 71 333

Sententia in qua inſertæ ſunt plures cauſæ falſæ, & vna vera, valet. ibi.numero 73 eod.

Sententia per pecuniam lata, eſt ipſo iure nulla. in §. appellantur. num. 12 335

Sententia lata ex falſis inſtrumentis vel falſis teſtibus, aut allegationibus, an valeat.ibi.numero 14 eod.

Sententia an valeat, ſi iudex dicit cōdemno te ad decem, reſeruatis tibi exceptionibus ſolutionis, & pacti, quibus probatis, ea nunc prout ex tunc te abſoluo.ibi.num.55 338

Sententia lata cum procuratore nullum habente mandatum, agente nomine meo, poteſt à me ratificari, & rei oualebit iu dicium.in §.præterea.nu.4 342
Sententia quid ſit.in §.reſponſa.nu.1 17
Sententia contra conſuetudinem lata an ipſam conſuetudinē interrumpat.in §.ex non ſcripto.nu.22 19
Sententia ex falſa cauſa lata, funditus eſt nulla.in §. ſemel.numero 4 25
Sententia in ſeruitute reali lata in perſonam domini prædii valet.in §.transeamus.nu.2 38
Sententia reuocationis in ſeruitutem nocet non tantum liberto, ſed etiam nocet filiis poſtea natis, & poſtea conceptis. in §.maxima.nu.7 43
Sententia lata ex falſis allegationibus contra pupillū nulla eſt. in §.ſi quis autem.nu.2 7
Sententia gratioſa contra maiorem per pecuniam lata an valeat.ibi.nu.3 eod.
Sententia contra ius nulla eſt.ibi.nu.5 eod.
Sententia quæ poteſt ſe habere ad maiorē pęnam, & ad minorem, & ad infamiam & non infamiam, in dubio intelligitur in minori pęna, & non diffamatoria. io §. ſuſpectus, el 2. numero 2 59
Sententia incerta pleruq; valet.in §.ſi duorum.nu.5 66
Sententia lata contra principalem, exequitur contra fideiuſſorem, de iudicato ſoluendo, ſine nouo proceſſu.in §.itē ſi quis. num.6 74
Sententia an à primo iudice, vel à iudice appellationis exequi debeat.in §.ſed & ſi quis.nu.3 116
Sententia quando in duo contra principem vel fiſcum in fauorem priuati eſt ferenda.in §.eadem ratione.no.4 118
Sententia lata ſuper inepto libello nulla eſt confirmabilis. in §. nunc transeamus.nu.10 156
Sententia vltima hora peremptorii eſt ferenda.in §. omnis ſtipulatio.nu.9 159
Sententia an & quando de nocte fieri poſſit.ibi.nu.12 eod.
Sententia quando de nocte fertur, tria ſummaria adeſſe debēt. ibidem.nu.13 160
Sententia an fieri poſſit die ſequenti peremptorium. ibidem nume.14 eod.
Sententia lata à iudice ordinario, an mandari debeat executioni, ſi aliter de iuriſdictione non apparet. in §. ſtipulationibus.nu.9 174
Sententia non tantum in reali actione declaratoria eſſe debet, ſed etiam in perſonali.in §.omnium autem.nu.33 204
Sententia lata in principali cauſa an præiudicet incidenti. in §. præiudiciales.nu.1 225
Sententia lata in præiudiciali an faciat ius quò ad omnes. ibid. nume.8 226
Sententia lata ſuper actione ad exhibendum abſolutoria, non parit exceptionem rei iudicatæ in rei vendicatione.in §.præterea.nu.17 266
Sententia non expreſſa quantitate an valeat.in §.curare.numero 6 271
Sententia an valeat ſi iudex dicat, pronūtio in omnibus vt pronuntiauit talis iudex in tali cauſa.ibi.nu.7 eod.
Sententia an teneat, ſi iudex expreſſè ſe retulit ad inſtrumentum quod non fuit in cauſa productom.ibi.nu.8 eod.
Sententia ſi iudex dicat condemno ſi eſt probatum, alias abſoluo, an valeat ibi.nu.9 eod.
Sententia condemno Titium in centum, ſaluo eo, quod infra dicam, an teneat.ibi.nu.11 eod.
Sententia quibus caſibus libello conformis eſſe debeat. ibidē. nume.15 273
Sententia diffinitiua quomodo ſit ferenda.ibi.nu.17 eod.
Sententia abſoluens ab obſeruatione iudicii an diffinitiua vel interlocutoria dicatur.§.ſupereſt.nu.3 292
Sententia abſolutoria an tollat ciuilem, vel naturalem obligationem.in §.item ſi.nu.6 326
Sententia lata contra leges expreſſo errore in ea, ipſo iure non valet.in §.ſupereſt.nu.3 361
Sententia expreſſè & ſpecificè lata contra vnam legem, de cuius intellectu variatur, an valida ſit.ibi.nu.4 eod.
Sententia contra actu lata an valeat.ibi.nu.5 eod.
Sententia lata per improbatas probationes nulla eſt. ibidem. nume.6 eod.
Sententia expreſſa lata contra ſtatutum extrauagans, nō incluſum in volumine ſtatutorum, an valida ſit.ibi.nu.7 eod.
Sententia contra conſuetudinem lata an teneat.ibidem.numero 8 eod.
Sententia, vide Abſolutoria. & in verb. Cauſa an & quando ſit in ſententia. Condemnatio. Decíſum ſemel.
Sententiæ nullitas quando ſit obiicienda.in §.appellantur.numero 18 335
Sententiis duobus ad idem latis, quæ præualeat. in §.poſteriore. nume.1 116
¶Separatio bonorum in quibus caſibus locum habeat.in §.hæredes.nu.3 120
¶Septuagenarius iudex eſſe non cogitur. in §.item maior. numero 2 56
¶Sepulchra, in quibus locis fieri poſſint.in §.religioſum. numero 5 63
¶Seruiana actio an ſit prætoria.in §.itē ſeruiana.nu.26 216
¶Seruire per ſubſtitutum an & quando quis poſſit.in §.vſusfructus, il 2.nu.3.& 4 72
Seruire quoties quis poteſt per ſemetipſum, non poteſt per ſubſtitutum ſeruire, niſi ſubſtituat filium, qui eiuſdem peritiæ ſit.ibi.nu.5 73
¶Seruitus quælibet an ſit indiuidua.in §.ruſticorū.nu.4 71
Seruitus realis tranſit ad quemcunque tranſit res cui ſeruitus debetur.in §.ruſticorum.nu.5 eod.
Seruitus realis à quo conſtitui poſſit.ibi.nu.6 eod.
Seruitus prædialis quid ſit.in §.æquè.nu.1 205
Seruitus quomodo conſtituatur.ibi.nu.4 eod.
Seruitus poteſt imponi, ne quis domum ſuam altius tollat. in §.prædiorum.nu.2 71
Seruitus ruſtica qualiter differat ab vrbana.ibi.nu.4 eod.
Seruitus ſine ſubiecto ſtare non poteſt.in §. inter ruſticorum, numero 1 eod.
Seruitus quando ſit tranſmiſſibilis ad hæredem.ibi.nu.2 eod.
Seruitus impoſita hæredi ne altius domum extollat, an videatur etiam impoſita cuilibet alio ſucceſſori.in §.ſi quis velit. nume.1 eod.
Seruitus an & quomodo ſit præſcriptibilis.ibi.nu.4 72
Seruitus quanto tempore præſcribatur.ibi.5 eod.
Seruitus realis non poteſt conſtitui ad tempus, neq; ex tempore, nec ſub conditione, nec etiam ad certam diem, vel conditionem.ibi.nu.6 eod.
Seruitutis ortus, & vis.in §.ſeruitus.nu.1 21
Seruitus, vide infra ver. Socius an poſſit.
Seruitutis traditio qualiter fiat.in §.æquè. numero 5. 9. & 20. 205.& 206
Seruitutem debens ad quid teneatur.ibi.nu.7 205
Seruitutem habens an poſſit propria auctoritate obſtaculum admouere.ibi.nu.23 207
Seruitutes per quem acquiri & imponi poſſint.ibi.nu.2 205
Seruitutes quanto tempore præſcribantur.ibi.nu.18 206
Seruitutes an ſint in bonis noſtris, & an cenſeantur per ſe ſubſiſtere.in §.ſuperiore.nu.3 60
Seruitutes vrbanæ quæ ſint.in §.prædiorum.nu.1 71
Seruitutes indiuiduæ ſunt.in §.iiſdem.nu.3 74
Seruitutes quæ locari poſſunt.ibi.nu 6 eod.
Seruitutum genera quot ſit.in §.æque.nu.6 205
Seruitutum actiones quibus competant.ibi.nu.13 206
¶Seruus tabellio eſſe non poteſt.in §.ſerui autem.nu.5 21
Seruus inuitus donare poteſt.in §.ſerui.nu.2 23
Seruus qui ad eccleſiam confugit, an & quando poſſit à domino vindicari.in §.ſed & maior.nu.2 26
Seruus effici poteſt alterius per adoptionem.in §. apud Catonem.nu.1 34
Seruus pœnæ an ſit incapax alimentorū.in §.minor.nu.4 43
Seruus pœnæ quis efficiatur.in §.cum autem.nu.17.fo.36.& in §.maxima.nu.1 43
Seruus an tutor dari poſſit.in §.dari autem.nu.10.& 11 48
Seruus an habeat teſtamenti factionem.ibi.nu.12 eod.
Seruus an dicatur habere cognationem.in §. quod autem. numero 3 48
Seruus quæ, & cui quærat.in §.acquiritur.nu.1.2 82
Seruus an & quando cogi poſſit hæreditatem adire.in §. item vobis.nu.4 83
Seruus poſſeſſionem iniuſtè quæſitam, & iniuſtè poſſeſſam nō acquirit domino.in §.item vobis.nu.8 eod.
Seruus an & quæ quærat.ibi.nu.10 eod.
Seruus vſusfructuarius cui quærat.in §.de iis.nu.1 eod.
Seruus communis ab vno ex ſociis inſtitutus an liber ſiat.in §. hæredes.nu.8 96
Seruus dotalis à marito hæres inſtitutus, an efficiatur liber hæres.ibi.nu.5 eod.
Seruus de adulterio cū domina cōmiſſo accuſatus, & pēdente accuſatione ab ea manumiſſus, & inſtitutus, obtēta abſolutoria, an ſit liber & hæres.in §.eſt tamen caſus.nu.1 eod.
Seruus cum domina ſe commiſcens, condemnari debet, & ipſa capitalem ſententiam patitur.ibi.nu.2 eod.

Seruus

Seruus quãdo fiat hæres volũtarius vel neceſſarius.in §.ſeruus autem.nu.11 97
Seruus creditus liber,an rectè inſtitui poſſit, & quid econtrà.in §.ſi ſeruum.nu.2 109
Seruus vt hæres neceſſarius fiat, quæ requirantur. in §.cæteri. num.1 121
Seruus hæreditarius vſumfructum, iacente hæreditate acquire re non poteſt, & quando.in §.ſeruus.nu.3 163
Seruus & filius quatenus æquiparentur.in §.ſiue aũt.nu.2. 164
Seruus quorum capax ſit.in §. ſed cum factum.nu.1 eo.
Seruus & filius ſtipulando factum, quando ſibi acquirat, aut domino vel patri.ibi nu.3. eod.
Seruus plurium dominorum ſtipulando cui acquirat. in §.ſeruus communis.nu.2.& 5. eod.
Seruus an fideiubendo pro alio obligetur,in §.in omnibus.numero 6 172
Seruus fugitiuus an & quando domino quærat. in §. expoſitis. num.1 187
Seruus qui domino obligetur.in §.actiones aũt. nu.17 220
Seruus vſque ad quantum tempus præſtari poteſt pro noxa.in §.præterea.num.24 267
Serui aut domini capacitas quando ſit ſpectanda. in §. ſeruus autem.nu.1.& 2 97
Seruo alieno quando rectè legari poſſit.§.ſeruus.nu.2 163
Seruum debere quouſque liceat. in §.ex maleficiis.nu.3 287
Serui tempore mortis & funeris domini per hæredes de nigro veſtiti cum velamine ſtante circa funus, ſtatim liberi efficiũtur.in § libertinorum.num.2 23
Seruorum pœna quæ eſſe debeat. in §.ſeruus.num.7 44
Seruorum miniſterium qualis ſit. in §.ruſticorum.nu.1 71
¶Sæuitia moderata quibus competant. in §. in poteſtate.numero 10 26
¶Signare a nullo alieno an liceat.in §.poſſunt.nu.1 85
Simulatio eſt exprimenda.in §. ſequitur. num.45 306
Simulatio quando ſit præſumenda.ibi.nu.48 eo.
Simulatio an ſit vbi eſt fraus.ibi.nu.55 307
Simulatio quomodo probetur.ibi.nu.56 eod.
Simulatus contractus qualiter probetur. in §. præterea. numero 7 166
Cætera vide verb. Contractus opponens de ſimulatione.
¶Socer an aduerſus generum habeat priuilegium, ne conueniatur niſi in quantum facere poteſt.in §.item ſi de dote.numero 1. 281
Socer poteſt eſſe curator nurus ſuæ,in §.idem reſcripſerunt.numero 4 57
Societas quot modis contrahatur. in §.ſocietatem.nu.2 181
Societas an & quando ſit tranſmiſſibilis ad hæredes.in §.ſoluitur.num.1 182
Societas per inopiam ſocii, & ceſſionem bonorum ſoluitur.ibi. num.3 eod.
Societas quare non tranſeat ad hæredem.ibi. nu.4 eod.
Societas an deportatione vnius ex ſociis finiatur. ibidem. numero 5 eo.
Societatis renuntiatio facta bona fide, præſente ſocio fieri debet.in §.manet. num.2 eo.
Cætera in ver.Fratres.
Socius inuito ſocio an poſſit mortuum in communi fundo ſepelire.in §.religioſum.nu.1 63
Socius an poſſit ſeruitutem in fundo communi acquirere vel concedere. in §.inter ruſticorum.num.3 71
Socius cui promiſſa eſt ſeruitus in fundo communi, an poſſit promiſſorem per pactum liberare. ibi.nu.4 eod.
Socius an poſſit in domo communi inuito ſocio ducere ganeas & ſocium inhoneſtum. in §. item ſi quis.nu.4 74
Socius omnium bonorum hæreditatem ſibi delatam communicare cogitur.in §.manet.nu.1 182
Socius quam diligentiam in ſocietate debeat. in §. ſocius. numero 3. eod.
Socius quando furtum faciat. in §.furtum.nu.5 190
Socius an & quando habeat beneficium ne conueniatur niſi in quantum facere poteſt.in §. item ſi ſocius.nu.1 282
Socius, vide Conſocius.
Sociorum partes qualiter ſunt diſtribuendæ. in §. ſocietatem. num.6 181
¶Sodomita qua pœna plectatur.in §.item lex Iulia.nu.2. 364
Solennitas teſtamentaria tempore peſtis relaxata videtur.in §. ſed hæc quidem. nu.5 88
Solennitas requiſita in teſtamento cæci, an ſit neceſſarie etiam in codicillis, vel donatione cauſa mortis,vel alia vltime voluntate.in §.cæcus autem.nu.3.& 4. 92
Solennitas an & quando præſumatur. in §. in ſtipulationibus. numero 5 174
Solennitas intrinſeca quæ dicatur,& quæ extrinſeca.ibi.numero 8 eod.
Solitum & conſuetum in quo differant in deductione capitulorum.in §.ex non ſcripto.nu.39 19
¶Soluens pupillo quando & qualiter liberetur.in §.at ex contrario.nu.1.2.& 4 82
Soluens pro aliquo quod tendit ad exonerationem perſonæ,& euaſionem,qua actione aget.in §.ſi qui.nu.5 184
Soluens creditori credituris,an & quando liberetur.in §. tollitur.nume.6 188
Soluens ne condemnetur, non eſt infamis.in §. ex quibuſdam. numero 16 359
Soluere creditori inuito an poſſit.in §.tollitur.nu.7 188
Solui an & quando aliud pro alio inuito creditori poſſit.ibi.nume.1.3.& 4 187.& ſeq.
Solutio integrè facienda eſt.vide ſuprà ver.Inuito.& vide Præſtatio an fieri.
Solutione facta ab eximente an liberetur debitor. vel econtra. in §.pœnales.nu.34 224
Solutum a patre pro condemnatione filii an debeat in legitimam imputari.in §.actiones autem.nu.16 219
Solutum bis quando repeti poſſit.in §.item ſi.nu.3 326
Solutum an doli exceptione tutus repetat.ibi.nu.4 eod.
Soluturus certo loco quando vbique poſſit conueniri,& cuius loci ſtatuta ſunt ſeruanda.in §.præterea.nu.46.& 47 269
Sors.vide Dubium.Iudicio ſortis.
¶Soror an veniat fratris appellatione.in §.ſi nemo.nu.7 141
Soror quando matri ſit cohæres. in §. ſed cum antea. numero 1 145
¶Specie perempta quid ſit ſtipulandum.in §.omnis res.numero 3 165
Specificans partim ex ſua,partim ex aliena materia,ſibi ſpeciẽ quærit.in §.quod ſi partim.nu.1.& 2 66
Specificatum quod ad priſtinam naturam reduci poteſt remanet antiqui domini,aliàs ſpecificantis efficitur.in §. cum ex aliena.nu.1.& 2 65
Spes ſubſtitutionis vulgaris vel pupillaris an & quando ſit trãſmiſſibilis.in §.ſed ſi inſtituto.nu.2 109
¶Spiritualia an in laicum compromittantur.in §. præterea.numero 20 344
¶Spoliator.vide ſupra in ver. Banniti.& in ver. Expulſor. Deiectus.
Spoliatus ante omnia eſt reſtituendus, quod intellige. vt in §. quadrupli.nu.42.& 47 242
Spoliatus quibus ex cauſis non ſit reſtituendus.ibidem.numero 47 eod.
Spoliatus agere poteſt ad rem deperditam vel cõſumptam,vel ad eius æſtimationem.ibi.nu.52 243
Spoliato an aliquod remedium poſſeſſorium competat pro recuperanda ſua poſſeſſione e poſſeſſore ſine vitio.ibidem. numero 48 242
Spolium,vide Allegans ſe ſpoliatum.& in ver.Cautela.
Sponſa quæ mutat forum.in §.in poteſtate.nu.14 27
Sponſa an dotalem fundum poſſit alienare.in §.accidit.numero 2 80
Sponſa an ſit idonea teſtis pro ſponſo & econtra.& quid in cõcubina.in §.pater.nu.11 87
Sponſa an & quando eadem priuilegia habeat,quæ vxori competunt.in §.patitur.nu.3 196
Sponſæ de futuro an habeat tacitam hypothecam & priuilegiatam.in §.fuerat.nu.31 259
Sponſalia nulla dirimunt ſponſalia vel matrimonia futura, cũ conſanguineo illius, qui primò ſponſalia contraxit. in §. ſi vxor.nu.3 30
Sponſalia & matrimonia requirunt actum & verba cohærẽtia perſonæ,quæ poſſunt per alium explicari.in §. illud. numero 9 31
Sponſor,fideiuſſor,mandator,conſtitutor, & expromiſſor,differunt.in §.pro eo.nu.1 172
Sportulæ quibus, & quando ſint præſtandæ.in §.tripli. numero 12.& 13 239
Sportulæ an arbitro debeantur.ibi.nu.15 eod.
Sportularum priuilegiũ vni litigatori cõceſſum an ſit tranſmiſſibile ad alium.ibi.nu.16 eod.
¶Spurius nõ poteſt per ſtatutum legitimari, nec effici ſucceſſibilis.in §.ſenatusconſultum.nu.4 16
Spurius nõ eſt in poteſtate parẽtum.in §.in poteſtate.nu.1 27
Spurius an ſit nominandus filius,& ſi alendus e patre,& an ſit de familia & caſata domus.in §.qui igitur.nu.1 28
Spurius non legitimatus non prodeſt, nec in numero filiorum

computatur, nec nominaudus eſt filius. in §. excuſantur. numero 5. 6 & 7. 54
Spurius an poſſit hæres ſub conditione, uel ad certum tempus inſtitui. in §. heres. nu. 2 98
Spurius quibus ſuccedat, & qui ſuccedant eidem. in §. noniſſimè. numero 3. & 6 146
Spurius quis dicatur. ibi. nu. 1 eod.
Spurio quomodo a patre relinqui poſſit. in §. liberis. numero quinto. 110
Spurii non ſunt in poteſtate patris, nec ei ab inteſtato ſuccedunt, nec illis poteſt pater pupillariter ſubſtituere, nec etiã tutorem dare. in §. ſi aduerſus. nu. 1 31
Spuriæ, vide Dos data Filius. Filii. Frates vulgò quæſiti. Pater de iure canonico. Pater an poſſit. Pater quando. Pater an verò mater. Vulgò quæſitus.
Statulibero an in iudicio agere, accuſare, vt liceat. in §. præterea. nu. 21 345
Status dubius an ſit inteſtabilis. in §. eius. nu. 7 92
Statutum in vltima voluntate an extendatur ad diſpoſitionem inter uiuos. in § cum ergo nu. 2 25
Statutum in vno æquiparatorum locum habet in alio. in §. exẽplo. nu. 2 45
Statutum in vno ex æquiparatis trahitur ad aliud in exorbitantibus & correctoriis. in §. pretium autem. nu. 1 177
Statutum in ſeruo an locum habeat in filio. in §. ſed & ſi credat. num. 3 191
Statutum ꝙ dicens ſe iniuſtè condemnatũ poſſit petere iterum reuideri, intelligitur bis. in §. quorum. nu. 4 6
Statutum idem cum iure communi diſponens, an cẽſeatur ius commune, vel ius municipale. in §. ius autem. nu. 11 10
Statutum quando, an non lege tollatur. ibid. nu. 13 eo.
Statutum ꝙ interficiens aliquem quacũq; cauſa capite puniatur, an patiatur reſtrictionem ibid. nu 24 11
Statutum loquens in vno caſu an extendatur ad alium per identitatem rationis. ibidem. nu. 31 12
Statutum in quo patitur interpretationẽ extenſiuam, an extendatur ad caſum qui eſt idem ſecundum iuris fictionem, & non ſecundum iuris veritatem. ibi. nu. 32 13
Statutum an recipiat interpretationem extenſiuam a cõtrario ſenſu. ibi. nu. 34 eod.
Statutum prolatum in vna perſona, an extẽdatur ad aliam. ibi. nume. 36 eod.
Statutum loquẽs per tempus præſens vel præteritum an trahatur ad futurum. ibi. nu. 37 14
Statutum dicens ꝙ nõ poſſit gloſſari, qualiter intelligatur. ibi. nume. 38 eod.
Statutum ſi ſit præciſum, ab homine interpretari non debet. ibi. nu. 39 eod.
Statutum diſponens ꝙ verba ſtatuti debeant ad literam intelligi, intelligitur vulgariter. ibi. nu. 40 eo.
Statutum correctum an quando poſſit allegari. ibidem. numero 43 eod.
Statutum in dubio non debet trahi in illicitum. ibidem. numero 46 eod.
Statutum qualiter concedi debeat. in §. conſtat autem. numero 1 15
Statutum a populo conditum valet, licèt non appareat ꝙ fuerit facta propoſitio in populo, vel quis ille fuerit qui propoſuit. ibi. nu. 3 eod.
Statutum non continens publicam vtilitatem, ſed ſpecialem fauorem vel gratiam, an valeat. ibid. nu. 5 16
Statutum in odium alicuius conditum, quatenus tenet. ibidem. nume. 6 eod.
Statutum ciuitatis in ſuburbiis, & toto territorio, ac caſtris ſeruandum eſt in § ex non ſcripto. nu. 36 19
Statutum puniens receptantem bannitum, an comprehendat illum, qui errando receptauit. in §. omne autem ius. numero 3 20
Statutum loquens in ſingulari verificatur in plurali in delictis & econtrà. in §. ſumma. num. 5 eod.
Statutum dicens ſi quis dixerit ſe damnum paſſum &c. intelligitur dixerit, uel allegauerit, & probauerit. in §. eadem lege. num. 3 24
Statutum in contractibus quod eſt magis fauorabile, quàm ſtatutum in ultimis voluntatibus, debet porrigi ad vltimas voluntates. in §. lege. nu. 3 25
Statutum excludens materteram ſtante patruo, non excludit per exiſtentiãm patrui magni. in §. duorum autem. nu. 8 30
Statutum ꝙ inter affines fiat compromiſſum, intelligitur durante affinitate. in §. ſocrum. nu. 2 30
Statutum loquens de filiis legitimis tantum, an habeat locum in legitimatis per ſubſequens matrimonium. in §. aliquãdo. nume. 9 32
Statutũ ꝙ mortuo patre ſine filiis in poteſtate, dominus ciuitatis ei ſuccedat, non habet locũ in patre decedẽte cũ filio epiſcopo vel in alia dignitate conſtituto, qui propter dignitatem poteſtatem paternam exiuit in §. videamus. nu. 2 35
Statutum ꝙ minores habeant liberam adminiſtrationem rerũ ſuarum, non valet. in §. maſculi. nu. 3 50
Statutum legitimans ſpurios ad ſuccedendum non tenet. ibid. nume. 4 eod.
Statutum puniens portantem frumentum extra territorium an comprehendat portantem farinam. in §. cum ex aliena. numero 4 66
Statutum ꝙ creditor non petens debitum intra 30. annos, cadat a iure ſuo an valeat. in §. iure ciuili. nu. 14 75
Statutum ꝙ ſolennitas teſtamentaria minoretur valet. in §. ſed hæc quidem. nu. 4 88
Statutum ꝙ maſculi excludant fœminas, & agnati agnatos, familiarum fauore, valeat. in §. ſed hæc quidem. nu. 1 95
Statutum ꝙ de qualibet acquiſitione ſoluatur gabella, nõ comprehendit filium hæredem inſtitutum. in §. ſui autem. numero 8 121
Statutum ꝙ nobiles æquiparentur popularibus, qualiter ſit intelligendum. in §. legatum itaq;. nu. 16 124
Statutum ꝙ ſcholares tractari debeant vt ciues, intelligitur in beneficiis, non autem in collectis. ibid. nu. 17 eod.
Statutum ꝙ excluſis fœminis hæreditas ad maſculos deuoluatur, quare ſit introductum. in §. cæterum. nu. 1 141
Statutum imponens pœnam venditori, comprehendit emptorem. in §. per contrarium. nu. 3 145
Statutum ꝙ agnatus præferatur cognatis tenet. in §. poſt ſuos. nume. 2 147
Statutum ꝙ ad petitionem creditoris debitor capiatur, vel inſtrumentum executioni mandetur, quomodo intelligatur. in §. ſub conditione. nu 5 160
Statutum quòd vltra quinquaginta libras debitum non poſſit probari per teſtes, quomodo intelligendum. in §. olim ſcriptura. nu. 12 175
Statutum loquens de contractu an locum habeat in quaſi contractu. in §. poſt genera. nu. 2 185
Statutum loquens in contractu an locum habeat in diſtractu. in §. item is cui. nu. 1 187
Statutum puniens producentem falſos teſtes, cõprehendit producentem vnum. in §. igitur cum quis. nu. 2 185
Statutum duplicans pœnam committẽti maleficium de nocte, an comprehendat blaſphemantem, vel alicui verba iniurioſa dicentem. in §. cum ſit expoſitum. nu. 1 190
Statutum vnum quando habet plura capitula, an dictum in vno capitulo intelligatur repetitum in alio. in §. capite tertio. nu 1. & 2 196
Statutum duplicans pœnam valet. in §. atrox. nu. 1 197
Statutum puniens maleficium certa pœna, non comprehendit iudicem facientem litem ſuam. in §. ſi iudex. nu. 1 198
Statutum loquens in vno correlatiuorum an locum habeat in reliquo in §. actiones autem. nu. 13 219
Statutum ꝙ pater teneatur ex contractu vel delicto filii, an valeat, & an reſtringatur ad commiſſa tantum in territorio ſtatuentis. ibi. nu. 14. & 15 eod.
Statutum de dote lucranda vxore prædecedente in matrimonio, an locum habeat in vxore deſponſata per verba de preſenti nondum ad virum traducta. in § fuerat. nume. 66. 67. 68. 69. 70. 71 262
Statutum ꝙ inſtrumentum guarentigiæ mãdetur executioni, intelligitur ſi & inquantũm ſit purum. & idem eſt in ſententia. in § curare. nu. 14 273
Statutum permittens contra inſtrumentum opponi exceptionem ſimulationis, de qua ſimulatione intelligatur, in §. ſequitur. nu. 54 307
Statuti addentis qui ſint effectus. in §. ius autem ciuile. numero 12 10
Statuti particula an poſſit in parte produci, vel totum ſtatutũ ſit producendum. ibi nu. 44. & 45 14
Statuti formæ non poteſt niſi expreſſè derogari. in §. cõſtat autem. nu. 2 15
Statuto loci an poſſit renuntiari. in §. idem iuris. nu. 50 314
Statuto ſtante ꝙ contra inſtrumentum guarentigiatum non poſſit ab aliquo opponi aliqua exceptio, an poſſit opponi filiofamilias, ꝙ non condemnetur niſi inquantum facere poteſt. in §. minima. nu. 4 43
Statuto diſponente ꝙ mulier vel minor non poſſit contrahere ſine cõſenſu propinquorum, an nolentibus propinquis conſentire,

ſentire, poſſit cũ aſſenſu iudicis contrahere. in §. conſequẽs. num.5 58
Statuto dictante quòd per liberam perſonam nobis quæratur actio, an vtilis ſtatuũ an & directa quæratur. in §. ex iis itaque num.5 84
Statuto diſponente ꝙ de quolibet inſtrumento ſoluatur gabella ſolui debet, ſi de eodem plures ſcripturæ fiant. in §. nihil autem. nu.5 88
Statuto diſponente ꝙ contra inſtrumentum non opponatur niſi talis exceptio, an poterit opponi antequam conſtet inſtrumentum eſſe validum. in §. planè. nu.1 89
Statuto dictante ꝙ ſtante patruo defuncti mater non admittatur ad ſucceſſionem, an exiſtẽte patruo magno, mater excludatur. in §. quarto autem gradu. nu.2 148
Statuto ſtante, ꝙ pro quacunq; re petita ſoluantur ſex denarii pro libra, an pro facto quoq; petito ſex ſolui debeant. in §. nunc tranſeamus. nu 9 156
Statuto ſtante ꝙ de percuſſionibus ſanguinolentis non proſit pax facta, pro minoranda pœna, an pax facta cum eo qui impulſus cecidit in terram, & in lapidem percuſſit, ex quo ſanguis exiuit, offendenti proſit. in §. cæterum. nu.6 196
Statuto dictante, ꝙ agatur de veritate & æquitate reiectis ſolẽnitatibus iuris cõmunis, an poſſit recta via & ſine aliqua excuſſione deueniri cõtra fideiuſſores & bonorum poſſeſſores. in §. item ſi quis in fraudem. nu.21 213
Statuto dictante, ꝙ coniunctus coniunctum ſuum ad compromiſſum cõpellere poſſit, an ſucceſſor ſingularis vnius ex coniunctis poſſit coniunctum ſui auctoris ad compromiſſum cõpellere. in rub. de exceptioni. nu.19 295
Statuto diſponente ꝙ contra ſententiam a quo non fuit appellatum nulla exceptio etiã nullitatis opponi poſſit quin mittatur executioni, non videtur ſublata nullitas procedens ex defectu iuriſdictionis. in §. appellantur. nu.20 336
Statuto diſponente ꝙ contra inſtrumentum guarentigiatum, vel contra ſententiam non poſſit opponi, poteſt tamen opponi contra eius executionem. in §. appellatur. nu.59 338
Statuta an per non vſum aut contrariam conſuetudinem tollãtur. in §. agitur. nu.2.3.4.5.& 6 7
Statuta quomodo fiant. in §. ius autem ciuile. nu.8 10
Statuta ſuper quibus fieri poſſunt. ibi. nu.9.& 15 eod.
Statuta an liceat facere ſuper his, quæ ab aliis ſtatutis ciuitatis ſunt diſpoſita. ibi. nu.15 eod.
Statuta a quo tempore ligent. ibi. nu.16 11
Statuta vt ligent an ſint publicanda. ibi. nu.17 eod.
Statuta an trahantur ad præterita. ibi. nu.19 eod.
Statuta an recipiant interpretationem. ibi. nu.23 eod.
Statuta declarari poſſunt. ibi. nu.29 12
Statuta an recipiant interpretationem extenſiuam. ibidem. numero 30 eod.
Statuta an ſint producenda. ibi. nu.42 14
Statuta laicorum non ligant clericos. in §. plebiſcitum. numero 1 16
Statuta interpretationem extenſiuam recipiunt, quando aliàs non poſſunt ſortiri effectum. in §. item ſi quis. nu.5 74
Statuta facientia mentionem de conditione, intelliguntur de futuro. in §. longè. nu.3 130
Statuta loquentia de aliqua conditione, intelliguntur in verbis & in conditione propria. in §. ſub conditione. nu.2 160
Statuta mercatorum ꝙ eorum ſcripturæ ſtetur, etiam pro ſcribentibus, qualiter ſunt intelligenda. in §. item verborum. numero 6 168
Statuta non recipiunt interpretationem actiuam, extenſiuam, paſſiuam, niſi tacitè vel paſſiuè de mente ſtatuentiũ conſtet. in §. poſt mortem. nu.2 169
Statuta non ſunt interpretanda. in §. illud. nu.1 195
Statuta in forenſem ligent. in §. item is. nu.8 199
Cætera vide in ver. Exorbitantia. in ver. Lex.
¶Stipendia publica quæ vnus ex ſociis percipit, tenetur communicare, quando omnium bonorum eſt ſocietas. in §. manet. nu.4 182
Stipendiarii accipientes pecuniam ab vno domino, & dantes fidem ꝙ volunt eſſe de ſua comitiua, qui poſtea fidem frangunt, efficiuntur inteſtabiles. in §. ſed hactenus. nu.5 89
Stipulandi alteri differentia. in §. ſed & ſi quis. nu.1 170
Stipulari quilibet poteſt pro pauperibus, loco, & cauſa pia. in §. cum autem. nu.6 33
Stipulari alteri quando priuato liceat. in §. acceſſit. nu.5 154
Stipulari non poſſunt mutus, ſurdus, vel infans. in §. verbis. numero 2 158
Stipulari imperſonaliter, qualiter accipiatur. in §. ſiue autem. num.1 164
Stipulari per verba, & per nomina differt. in §. ſed cum factũ. num.4 eod.
Stipulari poteſt id quod nõ fuit, nec eſt in rerum natura, ſed eſſe poteſt, & eſſe ſperatur. in §. omnis res. nu.1 165
Stipulari alteri an & quando quis poſſit, & per ſtipulationem ſuam alteri acquirere. in § alteri. nu.1.& 2 169
Stipulari ſibi vt alii detur an liceat. ibi. nu.3 eod.
¶ Stipulatio quibus caſibus fingatur. in §. cum autem. numero 13 34
Stipulatio vbique dari qualiter accipienda. in §. & vnum. numero 2 97
Stipulatio & legatum differunt. in §. poſt mortem. nu.1 130
Stipulatio an præſumatur, ſi non apparet interrogatio, ſed simplex promiſſio. in §. verbis. nu.8 159
Stipulatio aut pura eſt, aut in diem, aut ſub conditione. in §. omnis ſtipulatio. nu 1 eod.
Stipulatio annua quando ſit multiplex, aut vna. in §. at ſi ita. numero 4.& 5 160
Stipulatio annua an & quando morte finiatur. ibi. nu 8 160
Stipulatio monachi ſine monaſterio an valeat. in §. ſeruus communis. nu.6 164
Stipulatio communis quæ ſit. in § ſtipulationum. nu.4 165
Stipulatio an ſicut alii contractus pendere poſſit. in §. idem iuris. nu.5 165
Quid ſi ſub conditione ſtipulatur res cuius commertium non habemus. ibi. nu.6 eod.
Stipulatio an poſſit contrahi per nuntium vel epiſtolam. in §. item verborum. nu.3 168
Stipulatio turpis, vel ex turpi cauſa deſcendens, an & quando nulla eſt. in §. quod turpi. nu.1. cum ſeq. 171
Stipulatio conditionalis an ſit tranſmiſſibilis. in §. cum quis. num.1 eod.
Stipulatio ſine cauſa an valeat. in §. olim. nu.6. fol.175. & in §. in perſonam. nu.6.7.& 8 217
Stipulatio præſentiam partium requirit, aliàs contractus eſt nullus. in §. conſenſu. nu.3 176
Stipulatio habere licere, quando commiſſa dicatur. in §. loca ſacra. nu.2 178
Stipulatio de dote præſumitur interueniſſe tàm ex parte viri quam mulieris. in §. fuerat. nu.1 257
Stipulatio in quibus caſibus interueniſſe fingitur. ibidem. numero 7 eod.
Stipulatio dotis ficta an habeat locum in muto & muta coniugibus. ibi. nu.9 eod.
Stipulatio iudicatum ſolui, meretur executionem ſicut ſententia. in §. ſi verò reus. nu.3 291
Stipulatio interpoſita in contractu quo quis dolo fuit inductus ad vendendum, an valeat. in § ſequitur. nu 5 301
Stipulatio pœnalis an veſtiat præcedens pactum nudum. in §. præterea. nu.28.29.& 30 321
Stipulationis verba in futurum concipi debent. in §. verbis. numero 5 158
Stipulatione interpoſita in contractu emptionis, an naſcantur duæ actiones. in §. actionum autem. nu 55 250
Stipulationes prætoriæ, quæ dicantur. in §. ſtipulationum. numero 3 165
Stipulationes tot ſunt, & tot videntur eſſe promiſſiones quot ſunt res deductę. in §. quoties. nu.1 169
Stipulationum genera & earum effectus. in §. fuerat. numero 2.& 4 257
Stipulator an ex naturali obligatione poſſit vti retentione ſi ſibi ſoluatur. in § alteri. nu 9 170
Stipulatus decem quoad viuat, nec dixit annua, an intelligatur de vna decem, an de pluribus annis. in §. at ſi ita. nu.6 160
Stipulatus alteri ſine pœna, an quærat ſibi naturalem obligationem. in §. alteri. nu.8 170
Stipulatus rem quæ ſua eſt, an in dubio videtur ſtipulatus ſibi rem dari vel reſtitui. in §. verſa vice. nu.3 eod.
¶Studens ſolicite debet commodum ſperare. in §. ſumma. numero 3 7
¶Stupri pœna quæ ſit. in §. item lex Iulia. nu.3 364
¶Stylus quid ſit, & in quo differat a conſuetudine. in §. ex non ſcripto. nu.6 18
Subſcriptio, ſeu ſubſcribens. vide Paria ſunt.
¶Subditus Regis, vel tyranni, an in cauſa illius poſſit eſſe teſtis. in § pater. nu.13 86
¶Subhaſtationi quæ ſint neceſſaria. in §. edicto. nu.5 78
¶Subiiciens ſe alicui principi, an etiam ſua dedicaſſe dicatur. in §. illud. nu.1 34
¶Subſtantialia contractus in diſpoſitionem alterius ex contrahentibus apponi non poſſunt. in §. emptio. nu.3 178

Subſtituera per fideicommiſſum qui poſſint. Ant. Caius in tracta. ſubſtitutio. ſub rub. de fideicommiſſa. ſubſti. nu. 8 — 106
Subſtitui non poteſt in donatione cauſa mortis ſine promiſſione ſubſtituto facienda. in §. eſt & aliud. nu. 4 — 79
Subſtitui exemplariter an ſine interpretatione principis poſſit muto & furioſo. in §. qua ratione. nu. 14 — 112
Subſtitutio expreſſa quotuplex ſit. Anto. Caius in trac. ſubſtitutio. ſub rub. de vulg. ſubſti. nu. 19 — 102
Subſtitutio quot modis dicatur partim expreſſa & partim tacita. ibi. nu. 20 — eod.
Subſtitutio directa dicitur, quando per manus ſuas accipit. in rub. de vulg. ſubſtitutio. nu 2 — 106
Subſtitutio directa quando obliquari queat. in §. poteſt. numero 4 — 107
Subſtitutio directa in ſolis teſtamentis fieri poteſt. in §. poteſt. numero 1 — 106
Subſtitutio facta per matrem, quæ poſtea tranſiuit ad ſecunda vota, vel per matrem exiſtentem in ſecundo matrimonio, an valeat. in §. qua ratione. no 8 — 111
Subſtitutio eadem à patre & matre facta, an ad eius confirmationem vtriuſq; mortem requirat. ibi. nu. 12 — eod.
Subſtitutio facta pluribus an verificetur in perſona vnius, an in vltimo, an in omnibus in §. vel ſingolis. nu. 6. & 7 — 113
Subſtitutio an tranſmiſſibilis ſit. in §. ex conditionali. numero 3 — 161
Subſtitutio quæ comprehendatur per verba quiſquis mihi hæres erit. in §. ſubſtituitur. nu. 5 — 114
Subſtitutione facta p hæc verba, quiſquis mihi hæres erit &c. an filius emancipatus, vel ſeruus manumiſſus, per ſe hæredes eſſe poſſint. ibi. nu. 2 — eod.
Quid de fideicommiſſario vniuerſali. ibi. nu 4 — eod.
Subſtitutione facta fratribus nomine appellatiuo, an hæreditariis portionibus veniunt. in §. & ſi ex diſparibus. numero 3 — 109
Subſtitutione legitima ſucceſſio confirmatur. in §. vel ſingulis. numero 1 — 113
Subſtitutionis explicita diffinitio. Anto. Caius in trac. ſubſtitu. in diffinitio ſubſtitu. nu. 1 — 101
Subſtitutionum genera quot ſint, ibi. ſub diuiſio. ſubſti. nome. 1. fol. 95. & in rub. de vulg. ſubſtitu. nu. 1 — 106
Subſtitutio pupillaris per arrogationem euaneſcit. in §. cum autem. nu. 12 — 33
Subſtitutio pupillaris per auc. ex cauſa, conſeruatur. in §. non tamen. nu. 18 — 93
Subſtitutio pupillaris an reconualeſcat, ſi teſtator eum, quem à principio non habeat in poteſtate poſt inſtitutionē, & ſubſtitutionem de eo ad iudicem cum vno filio ſuo impubere factam, adoptauit. in §. & plures. nu 6 — 108
Subſtitutio pupillaris an vltra vulgarem cōtineatur in perſona impuberis, & exemplaris in perſona puberis mente capti, ſi teſtator habens duos filios in poteſtate, vnum impuberem, & alium puberem, ſed mētecaptum, eos inuicem ſubſtituit. ibid. nu. 8 — eod.
Subſtitutio pupillaris ad eius eſſentiam requirit q filius efficiatur ſui iuris per mortem patris, nec in alterius poteſtatem recidat. in §. liberis. nu. 9 — 110
Subſtitutio pupillaris facta filio præteritio non valet. ibid. numero 11 — eod.
Subſtitutio facta pupillo intra tempora pubertatis per verba merè obliqua an trahatur ad directam. ibi. nu. 16 — eo.
Subſtitutio pupillaris & exemplaris differunt. in §. qua ratione. nu. 1. 2. & 3 — 111
Subſtitutio pupillaris an inſtitutionem vel exhæredationem præcedere debeat. in §. liberis autem. nu. 1 — 113
Subſtitutio pupillaris an rumpatur, quando contratabulario impedit in totum adire ex teſtamento. ibi. nu. 3 — eod.
Subſtitutio pupillaris quando expiret. in §. maſculo. numero 1 — 114
Subſtitutio pupillaris pubertatem non excedit. ibid. nu. 2 — eod.
Cætera in ver. Pupillaris.
Subſtitutio vulgaris non conſeruatur per auc. ex cauſa. in §. nō tamen. nu. 17 — 93
Subſtitutio vulgaris qualiter finiatur. Anto. Caius in trac. ſubſtit. ſub rub. de vulg. ſubſtit. nu. 18 — 102
Subſtitutio vulgaris quare ſic dicatur. in §. poteſt. nu. 7 — 107
Subſtitutio vulgaris quotuplex ſit. ibi. nu. 8 — eod.
Subſtitutio vulgaris quibus verbis fiat. ibi. nu. 9 — eod.
Subſtitutio vulgaris tacita, an in pupillari expreſſa contineatur, & an contra matrem pupilli admittatur. ibi. nu. 13 — eo.
Subſtitutio vulgaris concepta, ſi hæres non erit, facta etiam filio, qualiter intelligatur. ibi. nu. 14 — eod.
Subſtitutio vulgaris an expiret, ſi inſtitutus non ſit, nec poteſt eſſe hæres de iure ciuili, ſed tantum de iure prætorio per bonorum poſſeſſionem. ibi. nu. 17 — eod.
Subſtitutio vulgaris etiam venientibus ab inteſtato fieri poteſt. ibi. nu. 18 — 107
Subſtitutio vulgaris locum habet, inſtituto mortuo viuo teſtatore. ibi. nu. 19 — eod.
Subſtitutio vulgaris expreſſa in vno caſu, an tacite admittatur contra matrem. ibi. nu. 21 — eod.
Subſtitutio tacita vulgaris ineſt in expreſſa pupillari, & econtra, niſi appareat de præſumpta mente tacita vel expreſſa teſtantis in contrarium. in §. ſi autem quis. nu. 2 — 112
Cætera in ver. Vulgaris.
Subſtitutio breuiloqua, ſiue reciproca quare ſic vocetur. in §. & plures. nu. 1 — 108
ſubſtitutio breuiloqua quibus verbis fiat. ibi. nu. 2 — eod.
ſubſtitutio breuiloqua an contineat ſubſtitutiones expreſſas vel tacitas. ibi. nu. 4 — eod.
ſubſtitutionis breuiloquæ qui ſint effectus. ibi. nu. 3 — eod.
Cætera in verſi Reciproca.
ſubſtitutio quando omni tempore ſit fideicommiſſaria. in §. extraneo. nu. 10. & 13 — 115
ſubſtitutio fideicommiſſaria an & quando contineatur in breuiloqua. in §. & plures. nu. 10 — 108
ſubſtitutio fideicommiſſaria, require Fideicommiſſaria.
ſubſtitutio quæ contineatur ſub iis verbis, vos inuicem ſubſtituo, ſcilicet ſi hæres non erit, alter hæres eſto, & quandocunque vnus deceſſerit, reſtituat alteri. nu. 11 — 108
ſubſtitutio facta per hæc verba quandocunq; filius meus ſine liberis deceſſit, volo q bona mea diſtribuantur inter pauperes, an ſit fideicommiſſaria, etiam intra tempora pubertatis. in §. extraneo. nu. 17 — 115
ſubſtitutio exemplaris an fieri poſſit etiam quando furioſus, vel ſimiles ſunt inſtituti in mious legitima. in §. qua ratione. nu. 18 — 112
Cætera vide ver. Exemplaris ſubſtitutio.
ſubſtitutio compēdioſa facta a pagano filio impuberi, per verbū commune, an omni tempore ſit directa, & an intra tempora pubertatis ſit directa, & an poſtea obliqua, & an omni tempore ſit fideicommiſſaria. in §. extraneo. nu. 9. & 10 — 115
Cætera in ver. Compendioſa.
ſubſtitutus pluribus, an vno moriēte, an vero omnibus ſit admittendus. in §. ſumma. nu. 3 — 20
ſubſtitutus an præferatur vel fideicommiſſarius, quando qui hæreditatem repudiauit, habebat fideicommiſſum vniuerſale, & etiam ſubſtitutum vulgarem. in §. poteſt. nu. 11 — 107
ſubſtitutus in vna parte an & quando trahatur ad totum. ibi. nume. 15 — eod.
ſubſtitutus vno ex pluribus inſtitutis, an omnibus ſuccedere poſſit. ibid. nu. 20 — 107
ſubſtitutus an poſſit venire per quam ſubſtitutionem vult, & ſi communis ſubſtitutio hæc verba contineat, & eos inuicē ſubſtituo, vulgariter, pupillariter, & fideicommiſſarie. in §. & plures. nu. 12 — 108
ſubſtitutus admittitur iure ſubſtitutionis, non iure accreſcendi. in §. ſed ſi inſtituto. nu. 1 — 109
ſubſtitutus an admittatur, vel pater dominus, aut monaſterium, ſi teſtator ſciens ſtichum eſſe ſeruum alienum, Caium filiumfamilias, aut Titium monachum, eos inſtituit, & dedit ſubſtitutum vulgariter, & inſtituti adire nolunt. in §. ſi ſeruus. nu. 8 — eod.
ſubſtitutus ſui fratris pupilli hæreditatem tranſmittit ad quoſcunque etiam hæredes extraneos. in §. liberis. nu. 21 — eod.
ſubſtitutus an teneatur præſtare relicta à pupillo inſtante contratabu. beneficio præterin. in §. liberis autem. num 5 — 113
ſubſtitutus per ea verba vocatur, per quæ vocatur inſtitutus. in §. ſubſtitutus. nu. 8 — 114
ſubſtituti partim nominati per nomina propria, & partim per nomina appellatiua, qualiter veniant. in §. & ſi ex diſparibus. num. 1 — 109
ſubſtituti ſimul & ſemel vocati per nomina propria & appellatiua, quomodo veniant. ibi. nu. 2 — eod.
ſubſtituti plures ſi ſimul nominati ſunt, & vnus ſeparatim, qualiter diuiſio fiat. ibi. nu. 4 — eod.
ſuccedens ad hæreditatem liberti vſque ad quotum gradū admittatur. in §. multis. num. 1 — 151
ſuccedere qui non poteſt, vt agnatus admittitur. in §. plebiſcitum. nu. 3 — 16
ſucceſſio vniuerſalis quæ neceſſario requirat. in §. eſt & alterius. num. 2 — 154
ſucceſſionis ordo. in §. admonendi. nu. 1 — 140

Succeſ-

Succeſſionis inteſtatæ quot capita ſint, & qui ex eis vocētur. in §. placebat. nu. 8 — 143
Succeſſionum quot capita ſint. in §. placebat. nu. 5 — eod.
Succeſſionibus ſublatis, ſublatæ ſunt earum bonorum poſſeſſiones. in §. ſed eas. nu. 1 — 153
Succeſſor prælati an teneatur ex contractu defuncti. in §. non autem. nu. 11 — 292
¶Succeſſorium edictum cur introductum. in §. placebat. numero 2 — 142
Succeſſorium edictum an ex ſucceſſione ex teſtameto locum habeat. ibidem. nu 4 — 143
Succeſſorium edictum habet locum quandu ſuccedītur per cōtracabul. ibidem. nu 6 — eod.
Succeſſorium edictum an obtineat in agnatis. ibidem. numero 10 — eod.
Succeſſorio edicto an locus ſit in ſuis hæredibus. ibibem. numero 7. & 9 — eod.
Succeſſorio edicto an de capite agnatorum in caput cognatarū locus ſit. ibi. nu. 11 — eod.
¶Suitas quid operetur. in §. ſed & ſi. nu. 1 — 46
Suitatis effectus durans in iis quæ ſunt vtilia filio ad confirmationem tutelæ, & ad confirmandum tabulas pupillares, ac etiam ad tranſmiſſionem hæreditatis, ad quoſcunque. in §. ſui autem. nu. 10. 11. & 12 — 121
¶Summum bonum variè accipitur. in §. iuris prudentia. numero 3 — 8
Sumptus facti in re aliena an ſint reſtituendi, & quo iure ſint repetendi. in §. certè illud. nu. 8 — 67
Sumptus neceſſarii ſtudiorum cauſa qui dicatur. in §. item ſi. numero 50 — 328
¶Superficiarius, uel vaſallus, aut emphyteuta, an ſeruitutem habeant. in §. vſusfructus, el 1. nu 1 — 72
Superficiarius, vel cenſuarius aliquid ſoluens nomine penſionis an poſſit ſua melioramenta irrequiſito domino vendere. in §. adeo. nu. 14 — 180
Superioris autoritas an requiratur in conſtitutione ſyndici vniuerſitatis. in §. quod ſi tutor. nu 11 — 51
¶Supplementum legitimæ an neceſſario a filio peti debeat, vt tranſmittatur, & repletio fiat. in §. quia. nu. 7 — 119
¶Surdus, vide ſupra in ver. Mutus. & in ver. Prodigus.
¶Suſcipiens in ſe cuſtodiam & periculum, ad quid teneatur. in §. cum autem emptio. nu 9 — 178
Suſpitio iudicis. vide Cauſa ſuſpitionis. Cognitio de ſuſpecto. Forma exceptionis proceſſus factus a iudice recuſato.
¶Suus hæres qui dicatur. in §. poſthumorum. nu. 1 — 94
Suus hæres dicitur etiam ignorās ſe hæredem eſſe, & defunctū mortuum. in §. ſui autem. nu. 1 — 137
Suus hæres pſumitur ſcire contenta in teſtamento. ibidem. numero 2 — eod.
Suus qualiter & in quo differat ab emancipato. in §. emancipati. nu. 6. & 8 — 139
Suus hæres patri vel auo paterno in quibus caſibus quis dicitur, licèt in eius poteſtate non ſit. ibi. nu. 7 — eod.
Sui qui dicantur. in §. inteſtatorum. nu. 1 — 137
¶Sylua. vide ſupra in ver. Oliua.
¶Syudicandus qualiter condemnationem effugere poſſit. in §. ſupereſt. nu 2 — 292
Syndicatus quæ capita ſint. in §. ſi iudex. nu. 8 — 198
Syndicus vniuerſitatis conſtitutus decreto ſuperioris, & procurator conſtitutus a pupillo, cum autoritate tutoris, reuocantur ſine ſuperioris decreto, & procurator à ſolo tutore. in §. q ſi tutor. nu. 12 — 51
Syndicus qualiter creatur. ibi. nu. 16. & 17 — 52
Syndicus poteſt per uniuerſitatem in eccleſia creari. ibidem. num. 18 — eod.
Syndicus quomodo poſſit uniuerſitatem obligare. ibidem. numero 19. & 20 — eod.
Syndicus habens mandatum ab uniuerſitate, quando æquiparetur tutori, & quando procuratori. in §. quod ſi tutor. numero 21 — eod.
Syndicus quibus exceptionibus repellatur. in §. præterea. numero 47 — 348
Syndicus uniuerſitatis quis creari debeat. ibi. nu 50 — eod.
Syndicus, cæteriq; officiales tenentur quando habeat publicas pecunias, & finito officio non reſtituunt, & quomodo teneātur. §. ultimo. nu. 1 — fol. vltimo
Syndicus tenetur, & quomodo ſi pecuniam ad vnum vſum deſtinata in alium conuerterit ibidem.
Cætera in verſi. Poteſtas, vel, Principalis, Superioris auctoritas.

De litera T.

Tabellio ſtipulando pro alio qualiter debeat verba concipere. in §. ſerui autem. nu. 1. fol. 31. & in §. cum autem. nu. 6 — 33
Tabellio qui ſtipulatus fuit nomine alterius, & ille non vult ſibi acquiri, an poſſit per ſe exigere, ibid. in §. ſerui autem. nu. 2 — 31
Tabellio effectus doctor, decurio, uel prætor, an poſſit inſtrumenta conficere. in §. quibus autem. nu. 4 — 44
Tabellio effectus monachus, non poteſt officium tabellionatus exercere ibi. nu. 5 — eod.
Tabellio qui ante mediam noctem incipit ſcribere teſtamentū, & poſt mediam noctem perfecit, quam horam debeat in ſuo rogitu ponere. in §. libertis. nu. 5 — 113
Tabellio an poſſit contra ſe inſtrumentum publicum conficere. in §. idem iuris. nu 34 — 312
Tabellionatus officium an ſit dignitas. in §. cum autem. nume. 11. folio 33. & in §. quibus. nu. 1. folio 44. & in §. eas vero exceptiones. nu. 1 — 351
¶Tacens quando conſentire dicatur. in §. ſed & ſi pater. numero 3 — 37
¶Tectores domorum lędentes aliquos ſunt puniendi. in §. item ſi putator. nu. 1 — 194
Tempus inducendæ conſuetudinis, quando incipiat currere. in §. ex non ſcripto. nu. 10 — 18
Tempus ſponſaliorum eſt vniforme in maſculo & fœmina, & non tempus matrimonii, & quare. in §. iuſtas. nu. 3 — 28
Tempus præſentationis literarum, an attendatur, vel tempus electionis. in §. filiusfamilias. nu. 1 — 36
Tempus modicum quod dicatur. in §. tutor autem. nu. 5 — 49
Tempus vtile quando currere incipiat. in §. qui autem. numero 1 — 56
Tempus in examine teſtis an ſit inſpiciendum. in §. ſed cum aliquis. nu 4 — 86
Tempus mortis, non conditionis inſtitutionis inſpicitur ad validitatem teſtamenti. in § ſed hactenus. nu. 2 — 89
Tempus pro tempore ponitur & quatenus. in §. poſt hæc. numero 1 — 123
Tempus menſis an ſi plures ſunt ſpectantes ſub diuerſis datis, currat poſterioribus, quandiu poteſt primus acceptare. in §. ſi quis itaq; nu. 1 — 152
Tempus quoties indeterminatum a lege indulgetur ſoluere debenti, arbitrio iudicantis determinari debet, pręterquam in tribus caſibus, ſcilicet in re iudicata, in cōſtituto, & in dote. in §. omnis ſtipulatio. numero 4 — 159
Tempus edictum obligationi quid operetur, vt promiſſum peti poſſit. in §. at ſi ita. nu. 1. & 2 — 160
Tempus in contractibus nō determinatum, in pectore iudicis reſidet. in §. loca. nu. 1 — 161
Tempus continuum quando currat, & quando vtile. in §. curſus. numero 6 — 210
Tempus ad petendum reſtitutionem in integrum quo ſtatutum ſit, & quando currere incipiat, & quotuplex ſit. ibid. numero 7. 9. & 10 — eod.
Tempus turbatæ poſſeſſionis in libello apponi debet. in §. quadrupli. num. 82 — 245
Tempus apponendi compenſationem an ſit arbitrarium iudici, & quantum detur ad liquidandum debitum in exceptione deductum. in §. in bonæ fidei. nu 5 — 264
Tempus appellandi die condemnationis expenſarum quando currat. in §. hæc autem. nu. 21 — 358
¶Terminus datus reo, ſecundum dilationem actoris conſideratur. in §. ſi quis. numero 2 — 153
Terminus datus actori ad probandum, an idem in reo currat, donec per aduerſarium fuerit poſitionibus reſponſum. in §. ſi minus. numero 21 — 278
Terminus ad audiendam ſententiam an ſit peremptorius. ibi. numero 27 — 279
Terminus vſq; ad quem poſſunt opponi exceptiones peremptoriæ, regulariter quis ſit. in §. appellantur. nu. 48. — 337
Terminus ſi alicui detur ad probandum, ſiue actori ad probandum intentionē, ſuam ſiue reo ad probandum exceptiones ſuas, & intra dictum terminum producit iura ſua iudici, niſi citetur aduerſarius ad contradicendum, & copia detur parti aduerſæ, probaſſe non dicitur. ibi. nu 93 — 341
Termini anguſtia. require Anguſtia.
Termino dato ad excipiendum elapſo, an poſſit aliæ exceptiones proponi. ibi. nu. 92 — eod.

Teſta-

¶ Teſtamentum ſactum in portu ſaracenorum, an dieatur ſactus in tarris eorum. in §. litorum. nu. 3 — 6t
Teſtamenium an valeat, ſi taſtator intarrogatos vtrum velit inſtituere talem hæredam, ipſa di cat quòd ſic. in §. teſtamẽtum. nu. 4 — 85
Teſtamenium in quo teſtator diais, inſtituo illum cuiut nomẽ eſt daſcriptum in mea ſchedula, quam depoſui penes guardianum Sancti Franciſci, an valeat. ibi. no. 6 — eod.
Taſtamenium balbutientis, prius ſolits articulatè loqui, an validum ſit. ibi. nu. 7 — eod.
Teſtamentum qualiter probari poſſit. in §. ſed cum aliquis. numero 2 — 86
Taſtamentum filiifamilias in quo pater vel aliua aſcendens eſt præteritus, an valeat. in §. illis autem. nu. 5 — 88
Teſtamentum ſactum ab illo, qui poſt ea eſt per ſantentiam capitalem corporaliter damnatus, & virtuce dictæ ſententiæ moritur, non valet. in §. ſed hactenus. nu. 7 — 89
Taſtamentum filiifamilias in quo adeſt alauſula codicillaris, an per appellationam patris valeat vt donatio cauſa mortis. in §. non taman. nu. 4 — 90
Teſtamenium deficiens an ſit infirmabile. ibi. nu. 15 — 9t
Taſtamentum perfectum non irritaiur propter furorem ſuperuementem. in §. præterea caſtamentum. nu. 1 — eod.
Teſtamentum quod cognoſci non poteſt ao ſit conditum tempore furoiis, vel dilucidis internallis, an valeat. ibidem. numero 4 — eod.
Teſtamentum nullum confirmatur morte filii iam nati, qui erat præteritus, ſecus morta poſthumi præteriti. in §. non tamen. num. 2 — 93
Teſtamenium nullum eſt emancipato filio piæterito. ibidem. numero 3 — end.
Teſtamentum in quo filius aſt præteritus an ſit omni iura nullum. ibid. nu. 5 — eod.
Taſtamentum filii in caſtrenſi, vel quaſi, ſubiacet quærele val contratabulas. ibi. nu. 15 — eod.
Teſtamentum natiuitare poſthumi ſtatim rumpitur. ibidem. num. 22 — eod.
Teſtamentum filii in quo pater eſt præteritus, an valeat. in §. emancipatos. nu. 4 — 95
Teſtamentum in quo cauſa eahæredationis non eſt inſerta, aſt nullum. in §. ſad hæc quidem. nu. 3 — 95
Taſtamantum militis in quo præteritionis vel exhæredationis cauſa non eſt inſerta, an valeat. in §. ſed ſi in eapeditione. numero 2 — end.
Taſtamentum in quo pater eſt a filio præteritus, an ſit nullum. in §. mater. nu. 4 — 96
Teſtamantum quando valara nequeat, vt teſtamentum, val vt codicillis. in §. poteſt. nu. 3 — 106
Teſtamentum a ſecuodo gradu ſubſtiutionis incipare poteſt. ibid. nu. 12 — 107
Teſtamentum in quo pupillaris ſubſtitutio adeſt, an vnum vel duo teſtamenta dicantur. in §. igitur in pupillari. nu. 1 — 112
Teſtamentum quomodo adoptiona rumpatur. in §. teſtamentũ. num. 2 — 116
Taſtamentum in quo filius eſt hæres inſtitutus, & ſub conditione exhæredatus, an valeat. ibi. nu. 3 — eod.
Teſtamentum an per ingreſſum religionis rumpatur. ibid. numero 6 — eod.
Taſtamentum ſacundum da iure validum, an & quando tollat primum. in § poſteriore. num. 2. & in §. ſed & ſi quis priore. num. 2 — 116
Teſtamenium in qno inſtitutus aſt hæres in re certa, ita valet ſicut ſi inſtitutus aſſet vniuerſo. in §. ſed & ſi quis. nu. 1. eod.
Taſtamentum capitis diminutione teſtatoris irritum, an impedimanto ceſſanta raconualeſcat. in §. non tamen. numero 1. & 2 — 117
Teſtamentum quo iure & quatanus reconualaſcat. ibidem. numero 3 — eod.
Teſtamentum non dicitur, nac aa eo aliquid debetur, quod teſtatora præuanto, non fuit completum. io §. aa eo. nu. 1. eod.
Teſtamentum primum ſolenna an videatur ſublatum teſtatore coram ſeptem teſtibus dicente nolla teſtamentum tale valera. ibid. nu. 3 — eod.
Teſtamantum an & quando verbis vel facto reuocari poſſit, & ad quos bona perueniant. ibid. nu. 9 — 118
Teſtamentum an aliquo modo poſſit fieri irreuocabile. ibid. numero 10 — eod.
Taſtamentum etiam imperfectum valet inter liberos & ad pias cauſas. ibi. nu. 11 — eod.
Teſtamentum quo iure ſit diuiduum. ibi. nu. 13 — eod.
Taſtamenium tutorio nomine impugnans, an relictum ſibi factum amittat. in §. ſi tutor. nu. 2 — 120
Taſtamentum in quo relicta ſunt cẽtum filiæ pro ſua falcidia, an valeat. in §. igitur quartam. nu. 3 — eod.
Teſtamentum carens hæredis inſtitutione an ſubſiſterẽ poſſit. in §. ante hæredis. nu. 1. fo. 130. & in §. in primis. nu. 1 — 133
Taſtamentum qualiter patrono rumpatur. in §. nunc de libertorum. nu. 2 — 150
Taſtamentum in quo filius in poteſtate eſt prẹteritus, an ſit nullum, da iure prætorio. in §. adhuc autem. nu. 4. & 5 — 152
Teſtamentu ſolennitas quibus ſit remiſſa. in §. ſupra dicta. numero 2 — 88
Teſtamenti factio, an poſſit per iudicem in ſententia capitali damnato raſeruari. in §. ſed hactenus. nu. 6 — 89
Taſtamenti faciendi per cẹcum ſolennitas. in §. cæcus autam. num. 2 — 92
Teſtamanto rupto per querelam inofficioſi, omnia legata conſeruantur. in §. non tamen. nu. 7 — 93
Teſtamento per præteritionem paternam rupto, legata debentur. ibidem. nu. 10 — eod.
Teſtamento daficienta ratione cauſæ efficientis, legata non aõſeruantur, nec aliquid debetur. ibid. nu. 14 — eod.
Taſtamento rupto præteritione filii, an conſaruetur pupillaris ſubſtitutio. in § liberis. nu. 12 — 110
Taſtamento a duobus teſtatoribus in eadẽ charta facto, an vna ſubſcriptio notarii & teſtiũ ſufficiat. in §. igitur. nu. 3 — 112
Taſtamento rupto agnationa vel præteritione hæraditatis, an ſtatutũ, quod agnati præferantur in ſucceſſione deſcendentium inteſtatorum locum habeat. in §. intaſtatus. nu 8 — 137
In teſtamẽto, ſi aliquis teſtis recadit, vel de neceſſitata naturæ, vel proptar morbum ſuperuenientem ſibi, an antequã alius ſubrogetur, poſſit aliquid coram aliis fieri. in §. teſtamantũ. num. 3 — 85
Teſtamenta & alia inſtrumanta an poſſint in chartis raſis fieri. in §. nibil autam. nu. 2 — 88
Taſtamenta duo ſi apparent eodem dia confecta, & vnuſmet inſtitutus hæres, ex quo poſſit hæreditas adiri. in §. ademptio. nu. 7 — 131
Taſtamentorum confectiones quot ſint. in §. ſad hactenus. numero 10 — 89
Teſtamentorum ſolannitas an remiſſa aenſeatur de iure ciuili, in relictis ad pias cauſas. in §. ex malaficiis. nu. 38 — 233
Cẹtera in ver. Solennitas.
Teſtãdi facultas conceſſa ſurdo, militi, & pagano liberè ad pias cauſas, intelligitur more militari, & proui aſt alias in tali caſu permiſſum. in §. ius autem ciuile. nu. 26 — 11
Teſtator ſi aliquem inſtituat tanquam fratrem, vel filiũ, qui nõ eſt, an valeat inſtitutio. in §. apud Catonem. nu. 9 — 35
Teſtator hæredem grauare poteſt, vt talem licet pauperem, pro fideiuſſore, ab vſufructuario accipiat. in §. vſufructus. numero 9 — 72
Teſtator ſi prædia pluribus ralinquit, & poſtea vxori vſumfructum omnium bonorũ, omnes in vſufructu concurrunt. in §. vſusfructus. nu. 1 — eod.
Teſtator ſi legauit habitationem vnicuiq; filiarum, cum vidua erit, an ſi tunc temporis vna eſt vidua, comprehẽdatur alia. in §. item ſi quis. nu. 3 — 74
Teſtator inſtituens ventrem vxoris ſuæ, quid comprehendat. in §. poſthumi. nu. 4 — 94
Teſtator qui inſtituit vnum ſi nauis ax Aſia venerit, & alium ſi non venerit, an cenſeatur ambos inſtituiſſa, val unum inſtituiſſe, & alium ſubſtituiſſe. in §. poteſt. nu. 5 — 107
Teſtator habens tres filios, vnum puberem, & duos impuberes, ſi dicit, vos inuicem ſubſtituo, an in perſona illorum duorũ impuberum ſubſtitutio ſit pupillaris. in §. & plures. numero ſeptimo. — 108
Teſtator ſi inſtituit maſculos vniuerſaliter & fœminas in dotibus, poſteaq; diait hæredes meos inuicem ſubſtituo, an talis ſubſtitutio intalligatur quo ad filios tantum. ibi. nu. 9 — eod.
Taſtator habens duos filios ea prima vxore, & duos ex ſecunda, ſi eos inuicem ſubſtituat, & poſtea vnus rapudiat, an alter frater vtrinq; coniunctus dolus admittatur. ibi. nu. 13 — 108
Teſtator a cuilibet filio ſubſtituere poſſit, & vnus alteri ſubſtitutus intelligatur. in §. val ſingulis. nu. 2 — 113
Teſtator dicens ſi filius meus impubes deceſſerit ſine liberis, quando videatur ætatem limitaſſa. in §. extraneo. nu. 15. 115
Teſtator an poſſit indicera vſuras in teſtamento. in §. pœnæ quoq;. nu. 8 — 131
Teſtator an Trebellianicam prohiberi poſſit. in §. ſed quia. numero 4 — 134
Teſtator videtur diſpoſitionem ſuam more ſtatutorum regulare. in §. omnium autem. nu. 20 — 203

Taſtator

Teſtator ſi aliis maſculis inſtitutis, filiam in re certa inſtituit, & ſi aliquis eorũ deceſſerit ſine liberis, portio ſua perueniat in ſuperſtites, an mortuo vno ex filiis maſculis, filia ad illud fideicommiſſum admittatur. in § præiudiciales. num. 2 225

Tutoris voluntas ex cauſa non eſt ſeruanda. in §. ex eo. numero 12 118

Teſtatoris voluntas a iudice eſt interpretanda. in §. legatum itaque. nu. 5 123

Teſtatore dicẽte, ſi filius meus in pupillari ætate moriatur, Titius ſit mihi hæres, an admittatur etiam ad bona pupilli. in §. liberis. nu. 15 110

Teſtatore dicente ſi filius meus deceſſerit ſine liberis, vel eius ſibi deceſſerint ſine liberis, bona mea deueniant ad talem, an iſta ſubſtitutio valeat in filios filii. in §. extraneo. nu. 16. 115

Teſtatore iubente ꝙ ſoluantur legata tota & integra, an videatur prohibita falcidia in §. ſupereſt. nu. 2 131

Teſtimonium de auditu cortina uel pariete intermedio an probet in §. planè. nu. 7 89

¶Teſtis qui eſt ſuorum verborum neſcius, non probat. in §. ſequitur nu 3 26

Teſtis vnus cum fama an aliquando probet. in §. item tria. numero 6 54

Teſtis inimicus culpa eius qui illum ſibi inimicauit, non repellitur a teſtimonio. in §. inimicitiæ. nu. 1 56

Teſtis prohibitus eſſe in iudicio, prohibetur & in teſtamento. in §. teſtes. nu 7 86

Teſtis Theutonicus & illiteratus quomodo ſit inter latinos examinandus. in §. in hac re nu. 3 159

Teſtis conditio an inſpiciatur tempore quo actus geritur, vel quo deponit, vt eum a teſtimonio repellat. in §. ſed cum aliquis. nu. 3 86

Teſtis qui tempore teſtificationis non eſt domeſticus, vel commenſalis, ſed primo fuit, an valeat depoſitio. in §. pater. numero 10 87

Teſtis, vide Amicus, cum ſeq. ver. & in ver. Ciuis.

Teſtis vnus de collegio. vide ibidem.

Teſtis domeſticus. vide Domeſticus. Familiares.

Teſtis ſponſa, concubina. vide Sponſa an ſit idonea.

Teſtes quot requiruntur ad probandum conſuetudinem. in §. ex non ſcripto. nu. 28 19

Teſtes poſſunt in eccleſia examinari in § multis. nu 5 22

Teſtes publicati ſicut non poſſunt recipi ſuper eiſdem capitulis, ita nec ſuper directo contrarii. in §. ſequitur. nu. 4 26

Teſtes an debeant cognoſcere contrahentes. in §. non eſſe. numero 3 55

Teſtes in cauſa vniuerſitatis vel collegii, an illi de vniuerſitate vel collegio eſſe poſſint. in §. vniuerſitat. nu. 2. fo. 62. & in §. ſed neque hæres. nu. 3 87

Teſtes an in actis iudiciariis ſe ſubſcribere debeãt. in §. aliæ autem. nu 8 80

Teſtes non exigi, qualiter ſit accipiendum. in §. pater. nu. 6. 87

Teſtes in teſtamento militis an neceſſario rogati eſſe debeant. in §. ſed hæc quidem. nu. 1. 88. & in §. planè. nu. 2 89

Teſtes quot ſufficiant in militis teſtamento. in §. ſed hæc. numero 3 eod.

Teſtes teſtamentarii rogati & ſpecialiter adhibiti eſſe debent. ibid. nu. 7 eod.

Teſtes an præſentes & rogati præſumantur in teſtamento, licet non dicatur ad hoc. ibi. nu. 8 eod.

Quid ſi dicitur talibus præſentibus, nec dicitur vocatis, nec rogatis. ibi. nu. 9 eod.

Quid ſi dicitur adhibitis & vocatis, nec dicitur a quo. ibid. numero 10 eod.

Quid ſi dicitur præſentibus talibus. ibi. nu. 11 eod.

Teſtes in codicillis rogati eſſe debent. in §. codicillis. nu. 7. 136

Teſtes dicentes contenta in articulo vera eſſe, intelliguntur de omnibus, & quæ ſunt per modum qualitatis, vel acceſſorie teſtificati. in §. præterea. nu. 4 166

Teſtes dicentes ſe vidiſſe aliquem percutere & vulnerare Seiũ an probent, ſi homicidium fuit de nocte. in §. quadrupli. numero 4 240

Teſtes an & quando ad concordiam reducantur. in §. ſi minus. numero 43. & 44 281

Teſtium ſubſcriptio in teſtamento quomodo eſſe debeat. in §. igitur in pupillari. nu. 4 112

Teſtibus duobus voluntas qualibet probatur. in §. ſed hæc quidem. numero 2 88

Teſtibus an & quando liceat dicta ſua declarare. in §. ſi de alia. numero 4 170

Teſtium dicta. vide Dicta teſtium. in ver. Verbum ambiguũ in teſte.

¶Theſaurus an a domino fundi, vel ab inuentore probari debeat. in § theſauros. nu. 2 69

Theſaurus inuentus ab emphiteuta in fundo emphiteutico, cuius ſit. ibi nu. 3 eod.

Theſaurus per dominum directum inuentus in fundo emphiteutico, an ſit ipſius domini. ibi. nu. 4 eod.

Theſauri inuenti in fundo præſcripto, an dimidia debeatur domino, an præſcribenti ibi nu 5 eod.

Theſauri inuenti in loco ſacro vel religioſo, medietas an ſit eccleſiæ. ibid. nu. 9 eod.

Cætera in ver. Pecunia.

¶Tignum alienum iniunctum habens, volens illud reddere, vel euitet pœnam, an ſit audiendus. in §. cum in ſuo. numero quinto. 66

Tignum alienum qui non iniunxit, ſed habet iniunctum, an ad aliquod teneatur. ibi. nu. 10 67

Tigni appellatione quid contineatur. ibi nu. 4 eo.

Titulus pro ſuo qualiter intelligatur, & quod modis accipiatur. in § nouiſſimè. nu. 3 78

Titulus poſſeſſionis an mutari poſſit. ibi nu. 4 eod.

Titulus de coniugen. cum emancipat. liber. an ſit hodie correctus. in §. ſui autem. nu. 2 120

Titulus de eo cui, declaratur in §. acceſſit. nu. 4 154

Titulus in quibus ſit præſumendus. in §. æquè. num. 19 206

Tituli de dote cauta, intellectus. in §. fuerat. nu. 36 259

Tituli duo digeſtorum enucleati. in §. pœnales. nu. 39 224

Tituli defectus, vide Defectus.

Torrens priuatus an poſſit addere vel minuere. in §. præterea quod per. nu. 4 65

Totum an negari poſſit, ſi aliqua particula eſt vera. in §. item ſi. numero 56 331

Trabes & ligna per alluuionem non acquiruntur. in §. præterea ꝙ per. nu 5 65

Tractus futuri temporis an ſpectet adinuicem. in §. præiudiciales. nu. 11 216

¶Traditio an & quando ſit neceſſaria ad translationem dominii. in §. interdum. nu. 2 70

Traditio facta a vero domino ex cauſa habili, importat dominii translationem, facta vero a non domino importat publicianam aut vſucapiendi conditionem. in §. ſed iſtæ quidem. num. 3 207

Traditionem quod genera ſint. in §. per traditionem. nu. 2 69

Traductio ad domum an ſit neceſſaria ad matrimonium. in §. in poteſtate. nu. 5 27

Tranſcendenti muros ciuitatis quæ pœna ſit. in §. ſanctæ. numero 1 63

Tranſitus alicui conceſſus, ciuiliter intelligitur. in §. ruſticorum. nu 2 71

Tranſmiſſio quotuplex ſit, & cuius ſit effectus. in §. poſthumorum. nu. 3 94

Tranſmittere hæreditatem qui poſſint. in §. ſi ex pluribus. nume. 5 147

Tranſmitti quæ, & qui in ſocium queant. in §. ſequens illa. nume. 20 230

Tranſuerſales naturales tantum, quomodo ſibi adinuicem ſuccedant. in §. vulgo quæſito. nu. 2 147

Trebellianica quatenus in exemplari ſit deducenda. in §. vel ſingulis. nu. 9 114

Trebellianica an de legatis piis deducatur. in §. ſed quia. n. 8 134

Trebellianica & falcidia æquiparantur. ibi. nu. 5 eo.

Trebellianica vel falcidia an de fideicommiſſo ſingulari detrahatur. in §. ſed quid. nu. 3 233

¶Treuga an ſine diffidatione eſſe poſſit. in §. cum autem. numero 3 22

¶Turpitudinem ſuam allegans an ſit audiendus. in §. ſequitur. numero 53 306

¶ Tutela legitima quotuplex ſit. in §. in quibus. num. 4 41

Tutela omnis legitima dicitur. ibi. nu. 5 42

Tutela ſuſcepta an tolli poſſit. in §. ſed agnationis. nu. 7 eo.

Tutela an tollatur per minimam capitis diminutionem. ibid. numero 5 eod.

Tutela ab hæreditate regulatur. in §. cum autem. nume. 3 44

Tutela a lege defertur ſecundum naturam ſucceſſionum. in §. ex eadem lege. nu. 1 eod.

Tutela filiorum emancipatorum, quæ parentibus defertur, an dicatur legitima. in §. exemplo. numero 1 45

Tutela teſtamentaria vel legitima præcedit datiuam in tãtum quod non valet datio facta per iudicẽ tutore teſtamentario, vel legitimo non excuſato. in §. ſi cui. nu. 2 46

Tutela in quo ætatis anno finitur. in §. pupilli num. 2 49

Tutela pupilli captiuitate finitur. in §. item finitur. nu. 3 50

Tutela morte pupilli vel tutoris finitur. in §. ſimili. nu. 1. eod.
Tutela an tutoris banno extinguatur. ibi. nu. u. fo. eo. & in §. interdum. nu. 4. fo. 48. & in §. actionum. nu. 98 eod.
Tutela per bannum finitur. §. interdum. nu. 4 51
Tutela ſuſcepta an recuſari poſſit. in §. actionum. nu. 77 251
Tutela teſtamentaria quando incipiat. in §. actionũ. nu. 107. 252
Tutela, vide Annus.
Tutelæ geſtor a quo exigi debeat. in §. ſed ſi ex teſtamento. numero 2 52
Tutelæ onus impoſitum vni de domo, alios ab alia tutela excuſat. in §. item tria. nu. u 54
Tutelæ tres an a quarta quem excuſatum faciant. ibid. numero 2. & 7 eod.
Tutelæ duæ an excuſent a tertia. ibi. nu. 5 eod.
¶Tutor & curator poſſunt matrimonium cõtrahere cum adulta ſua. in §. illud. num. 3 31
Tutor aliquando datur uolens. in §. tranſeamus. nu. 5 38
Tutor quam poteſtatem habeat. ibi. nu. 6 eod.
Tutor quid iurare habeat. in §. tutores. nu. 1 38
Tutor datus a patre quando indigeat confirmatione. in §. permiſſum. numero 3. 5. & 6 39
Tutor an dari poſſit ab inteſtam, vel in codicillis tantummodò conditis, vel epiſtola. ibi. nu. 4 eod.
Tutor teſtamentarius per teſtatorem ceſſatur, an poſſit vt legitimus tutor admitti. ibi. nu. 5 eod.
Tutor in teſtamento datus & cõfirmatus, an ſit datiuus vel teſtamentarius. in §. ſed ſi emancipato. nu. 1 eod.
Tutor confirmatus an præferatur legitimo. ibi. nu. u eod.
Tutor ſi petit confirmari, & iudeu negligit, poteſt adminiſtrare. ibi. nu. 4 eod.
Tutor poteſt dari u teſtatore pure, & ſub conditione, a iudice uutem non poteſt dari ſub conditionu. in §. ad certum tempus. nu. 1. & u 40
Tutor un ad vnam rem tantum dari poſſit. ibi. nu. 3 eod.
Tutor datus ad vnum articulum, non cogitur conficere inuentarium. ibi. nu. 4 eod.
Tutor teſtamentarius præfertur tutori legitimo. in §. quibus autem. numero 1 41
Tutor legitimus vt tutelam adminiſtrare poſſit, quæ requiruntur. ibi. nu. 6 4u
Tutor ſolennis ad quid teneatur. ibi. nu. 10 eod.
Tutor datus ſtatim tenetur adminiſtrare, alias de interim neglectus tenetur, nec debet expectare quòd requiratur. in §. cũ autem. nu. 1 44
Tutor an dari debeat quando mater tranſiuit ad ſecunda vota. in §. eu eadem lege. nu. tu 45
Tutor datus eu inquiſitione, an ſatiſdare cogatur. in §. ſed & hit legibus. numero 1 46
Tutor prædictus antequam decernatur tutela, debet iduneus pronuntiari. ibi. nu. u eod.
Tutor qualiter dari debeat pupillo origine Aretino, & Bononienſi ratione domicilii, cuius bona ſunt ſita Mutinæ. in §. ſed hoc iure. nu. 3 47
Tutor qui potior ſit eu pluribus tutoribus datis a diuerſis indicibus. ibidem. nu. 4 eod.
Tutor ille tamen dari poteſt, qui iuriſdictioni dantis ſubeſt. ibidem. nu. 5 eod.
Tutor quod, quibusq; actionibus teneat. in §. impures. nu. 1 eo.
Tutor an teneatur conficere librum rationum. ibi. nu. 2 47
Tutor qua actione cogi poteſt ad reddendum rationem adminiſtrationis. ibi. nu. 4 eod.
Tutor dari poteſt pupillo ad adeundam tantum hæreditatem, in §. neque tamen. nu. 7 48
Tutor ſolus an poſſit ſine pupillo adire hæreditatem, vel bonorum poſſeſſionem agnoſcere. ibi. nu. 11 eod.
Tutor ſolus non poteſt hæreditatem delatam infanti, vel bonorum poſſeſſionem delatam pupillo, vel reſtitutionem hæreditatis repudiare. ibi. nu. 12 eo.
Tutor an compellatur auctorare. in §. tutor autem. nu. 4 49
Tutor curator, vel procurator, an durante officio poſſint conueniri. in §. ſi inter tutorem. nu. 1 eod.
Tutor effectus monachus vel epiſcopus, an deſinat eſſe tutor. in §. ſimili modo. nu. 4 50
Tutor an & quando poſſit durante tutela, ab illa ſe exonerare. in §. deſinunt. nu. 1 eod.
Tutor ex qua inimicitia remoueri debet. in §. q ſi tutor. numero 2 51
Tutor a matre datus in teſtamento, an ſit cum inquiſitione cõfirmandus. in §. vt tamen. nu. u 52
Tutor quæ promittere & quæ ſeruare tenetur. ibidem. numero 4 eod.
Tutor dari poteſt alienigena, qui non eſt de iuriſdictione dantis. in §. non eſſe autem. nu. 1 55
Tutor ſciens ſe nominatum ad quid teneatur, vt a tutela liberetur. in §. qui autem. nu. 3. & 4 56
Tutor ſimpliciter datus, an intelligatur datus vniuerſo patrimonio. in §. datus autem. nu. 1 57
Tutor in quo differat u procuratore. in §. idem reſcriptum. numero 3 eod.
Tutor ſuſpectus quando ſit remouendus, vel ei ſit dandus curator. in §. ſciendum. nu. 8 eod.
Tutor a tutela remotus an efficiatur infamis. ibi. nu. 9 eod.
Tutor vel curator iuſſus a iudice miniſtrare, an ante ſuſceptã adminiſtrationem poſſit vt ſuſpectus remoueri. in §. ſuſpectus autem. el 1. nu. 1 58
Tutor eu qua culpa teneatur. in §. ſuſpectus autem remotus, numero 3 59
Tutor damnatus de ſuſpecto an ſit infamis. ibi. nu. 11 eod.
Tutor in cauſa pupilli an ad teſtimonium ſit admittendus. in §. pater nec non. nu. 14 87
Tutor quando detur ſub conditione. in §. in conditiones. numero 3 161
Tutor iudicium pro pupillo ceptum proſequi tenetur. in §. tutores. numero 5 186
Tutor de quibus teneatur. ibi. nu. 6 eod.
Tutor cui decreta eſt adminiſtratio ad quid teneat. in §. actionum autem. nume. 76 u51
Tutor non legitime datus, non poteſt adminiſtrationem deferre, niſi alium faciat dare legitime. ibi. nu. 78 eod.
Tutor de bonis pupilli ali debet. ibi. nu. 79 eod.
Tutor quando & quo iure ſalarium petat. ibi. nu. 80 eod.
Tutor inuentarium & librum rationum conficere tenetur. ibi. numero 81 eod.
Tutor quam poteſtatem habeat. ibi. nu. 83 eod.
Tutor u quo iudice dari debeat. ibi. nu. 84 eod.
Tutor quomodo auctoritatem præſtet. ibi. nu. 85. & 86 eod.
Tutor de leui tantum culpa tenetur. ibi. nu. 87 eod.
Tutor quando poſſit procuratorem conſtituere. ibi. nu. 91 252
Tutor intra quantum tempus peti debeat per matrem uel aliũ obligatum ad petendum. ibi. nu. 94. & 96 eod.
Tutor an durante tutela poſſit ſibi ſoluere & ſatisfacere. ibid. numero 99 eod.
Tutor an tutela durante, iudicio tutelæ conueniri poſſit. ibid. numero 100 eod.
Tutor qui pupillo expendit contra pupillum, finita tutela actionem habet. ibi. nu. 101 eod.
Tutor quid præſtare debeat. ibi. nu. 106 253
Tutor ſi quid ſimpliciter geſſit, cuius nomine geſtum dicatur. ibi. nume. 108 eod.
Tutor agendo pro pupillo quo ſtylo vti debeat. ibidem. numero 109 eod.
Tutor quibus teneatur. ibi. nu. 111. & 112 eod.
Tutor uniuerſaliter & non certæ rei dari debet. ibidem. numero 113 eod.
Tutor an die Dominico dari poſſit. in §. appellantur. numero 31 336
Tutor, vide Beneficium diuiſionis, cum verſicu. ſeq. & verſic. Bona tutoris cautela. Clauſula in teſtamentis appoſita. Geſta a tutore. Libellus qualiter formatur contra tutorem. Pater an teneatur. Remiſſa redditione.
Tutoris auctoritas qualiter & quibus uerbis interponi debeat. in §. tutor autem. nu. 3 48
Tutoris vel curatoris actori quæ obiici poſſint. in §. præterea. numero 53 349
Tutoris actor an teneatur cauere de rato. ibi. nu. 54. & §. quod ſi tutor. nu. 5. & 6 43
Tutori an debeantur expenſæ & ſalarium a pupillo. in §. ſed & propter. nu. 5. & 6 55
Tutori excuſando an tempus currat. in §. qui autem. nu. 4 56
Tutori qui propoſuit plures excuſationes, & non probauit niſi vnam, an ſufficiat. ibi. nu. 5 eod.
Tutori accuſato de ſuſpecto an ſit interdicta adminiſtratio. in §. ſi quis autem. nu. 1 59
Tutori ſuſpecto quo tempore ſit adminiſtratio interdicenda. ibi. nu. 2 eod.
Tutori dato in teſtamento ſine tutore legitimo declarato, uel datiuo dato a iudice antequam adminiſtrare poſſit, quid incumbat. in §. actionum. nu. 75 251
Tutori impedito dandus eſt coadiutor. in §. actionũ. nu. 92. 25u
Tutori & curatori quæ obiicienda. in §. præterea. numero 5u. & 57 348. & ſeq.

Tutore teſtamentario deficiente, an ſit locus legitimo vel datiuo. in §. quod autem. numero 2 42
Tutore datiuo deficiente, an tutela perueniat ad legitimum. ibidem. num. 3 eod.
Tutores & curatores dari in eccleſia poſſunt. in §. multis. numero 3 22
Tutores dati pupillis coram quibus iudicibus teneantur iurare & venire. in §. ſed hoc iure. nu. 10 47
Tutores teſtamentarii & datiui ex inquiſitione excuſantur a ſatiſdatione, non autem legitimi. in §. ne tamen. nu. 1 52
Tutores plures vtrum ſimul agere poſſint. in §. ſed ſi ex teſtamento. numero 5 53
Tutores plures habens pupillus, quem primo conuenire debet. ibidem. numero 6 eod.
Tutores quod tempus habeant ad peragendum cauſas excuſationis a tutela, & ad finem perducant. in §. qui autem. numero 2 57
Tutores plures an diuiſionis beneficium habeant. in §. ſi plures. num. 3. & 4 172
Tutores qui non dent, & qui eſſe non poſſunt. in §. actionum autem. numero 70. & 72 & ſeq. 252
Tutores qui petant, & non petentium pœna. ibi. nu. 74 251
Tutorum quod genera ſunt. ibi. numero 69 250
Tutorum bona ſunt tacite pupillis pro adminiſtratione obligata. ibi. numero 71 251
Tutorum auctoritas, vide Auctoritas.

De litera V.

VAcca legata cum fœtu, an vacca mortua fetus debeatur. in §. ſi quis ancillas. nu. 2 127
¶ Vaſallus habet teſtamenti factionem. in §. ciuit qui. numero 11 92
Vaſallus nō ſtipulatur pro domino, nec ciuis pro ciuitate ſua. in §. ſi quis alii. numero 1 165
Vaſallus poteſt dominum ſuum in ius vocare ſine venia. in §. pœnales. numero 19 223
Vaſallus ſine conſenſu domini ſui non poteſt prorogare alterius iuriſdictionem. in §. appellantur. num. 24 336
Idem in habentibus prædia tributaria. ibidem.
Vaſalli an ſint citandi, cum eſt conteſo inter duos barones de iure ſubiectionis. in §. minorem. numero 7 34
Cetera ver. Subditus.
¶ Vectigal imponens quibus legibus teneatur. in §. ſunt præterea. numero 2 365
Venator ingreſſus in fundo alieno, domino non prohibente, an poſſit poſtea expelli. in §. fere igitur. numero 7 63
Venator. require, Capta venando, Fera.
Vendens an de euictione teneatur. in §. alia. numero 2 79
Vendens vt euitet pœnas delicti vel collectas, volens rem ſuã repetere, quomodo agere debeat. in §. ſequitur. numero 52 306
Vendere ex cauſa quis cogitur. in §. ſed & maior. numero 1. 26. 24. & §. in text. de annona. nu. 1. fol. 365. & §. libertas. numero 5 135
Vendere an quis compellatur. in §. erat. nu. 1 80
Vendere quanto pretio quis compellitur. ibi. numero 3 eod.
Vendere vel emere an quis prohiberi poſſit. ibi. nu. 5 eod.
Venditio quando perfecta dicatur, ut periculum aut damnum tranſeat in emptorem. in §. actionum autem. nu. 33 248
Vendito libro, & facto termino pro ſolutione pretii vnius anni, quando incipiat currere annus. ibi. numero 13 247
Vendito prędio menſurari debent ſepes, & terra illa vbi ſunt ſepes. in §. riparum. numero 2 61
Venditor an cogi poſſit ad liberandum rem venditam repertam alteri obligatam, antequam recipiat pretium. in §. nouiſſimè. nu 6 60
Venditorem qui rem tradidit emptori ſimpliciter, an videatur habuiſſe fidem de pretio, & dominum transferat. in §. venditæ. numero 1. & 2 70
Venditor an cogatur facere rem accipientis, & ſit trãsferre dominium. in §. pretium autem. numero 7 177
Venditor an præciſe cogatur ad rem venditam tradendam, an liberetur ſoluendo intereſſe. ibi. nu. 8 eod.
Venditori ſubeſt periculum rei venditę, quę ante traditionem ob eius culpa publicatur. in §. cum autem emptio. numero 2 178
Venditor promittens emptorem defendere de iure, & de facto ab omni perſona &c. ad quid teneatur. in §. loca ſacra. numero 3 eod.
Venditor rem venalem commendans, an & quando teneatur. in §. in duplum. numero 8 238
Venditor ad quid teneatur, & ad quid emptor. in §. actionum. numero 12. 14. & 23 247
Venditor poſſeſſionem rei venditę vacuam tradere tenetur. ibidem. numero 23 eod.
Venditor an cogatur rem præciſe tradere, an vero præſtando intereſſe liberetur. ibi. numero 31 248
Venditor reſtituens arrhas duplicatas, an liberetur a contractu. ibid. nu. 32 eod.
Venditor perfecta venditione an cogi poſſit dare fideiuſſorem pro re defendenda. ibi. numero 35 eod.
Venditor condemnatus ad rem tradendam, an poſt ſententiam poſſit opponere exceptionem pretii non ſoluti. in §. appellantur. numero 54 338
Venditoris amphybologia an ſibi noceat. in §. in duplum. numero 9 238
Venditori quæ actio ad rem repetendam competat. in §. ſequitur. numero 34 304
Cætera in ver. Vinum venditum.
Vendicari quæ perſonæ poſſint. in §. præiudiciales. nu. 5 226
Vendicaturus rem quæ obſeruare debeat. in §. omnium. numero 28 204
Veneti & Ianuenſes ſibi partem maris ex longa præſcriptione acquiſierunt. in §. & quidem. numero 3 61
Veneti & Ianuenſes qualiter gulphum maris præſcripſere. in §. flumina. num. 5 eod.
Veniens ex natura contractus, præſumitur a iure tacitè agi inter partes, nec eſt opus expreſſione, vel probatione: in §. re cõtrahitur. nu. 8 157
Verbum ambiguum a reſte prolatum, in fauorabiliorem partẽ intelligitur. in §. ſi ſcriptum. nu. 2 169
Verbum iniurioſum quod dicatur. in §. generaliter. nu. 3 190
Verbum videtur, fictionem importat. in §. idem placet. nu. 4. 84
Verbum volo ad interrogationem alterius prolatũ, inducit diſpoſitionem. in §. teſtamentum. nu. 5 85
Verbo relinquo, quid importet. in §. planè. nu. 8 89
Verbum dono, ad quæ referri poſſit. in §. legatum. nu. 4 123
Verbum mando, quid importet. in §. verba. nu. 2 135
Verbum cauere, quid importet. in §. acceſſit. nu. 1 154
Verbum quælibet, eſt diſtributiuum. in §. & ſtipulandi. numero 2 162
Verbum promiſiſſe, quid importet. in §. ſi ſcriptum. numero 1. & 2 169
Verbum tradere, an ſignificat dominii tranſlationem, & quid de uerbo dare. in §. ſed iſtæ. nu. 2 207
Verbum reddẽdi, qualiter accipiatur. in §. in bonæfidei. numero 2 263
Verbum debet, quid importet. in §. curare. num. 1 271
Verba vtrunq; ipſorum, quid importent in conſtitutione plurium procuratorum. in §. nunc autem. num. 6 289
Verba do tibi licentiam legendi & interpretandi &c. collata in doctoratu, quid operentur. in §. reſponſa. nu. 4 17
Verba in capite libero, quomodo accipiantur. in §. tranſeamus. num. 7 38
Verba ſi hæres non erit, in ſeruo qualiter intelligantur. in §. ſi ſeruum. nu. 1. & 3 109
Verba quiſquis mihi hæres erit, pręſter legata, tantum operantur, quantum legatorum repetitio facta ab inteſtato. in §. ſubſtituitur. num. 2 114
Verba nolo teſtamentum meum ualere, quid operẽtur. in §. ex eo autem. nu. 4 117
Verba ſi non valet, vel valebit iure teſtamenti, quid importent. in §. ante Auguſti. nu. 2 138
Verba nego narrata prout narrantur, quid operẽtur. in §. ſi plures. nu. 5 172
Verba do iſtam pecuniam pro arrhis & pagamento, habẽt uim clauſulæ rato manente contractu. in §. emptio. nu. 8 176
Verba dedit, vendidit, & tradidit in inſtrumẽtis appoſita, quid importent. in §. actionum. nu. 25 147
Verba appoſita in inſtrumento venditionis, videlicet promiſit dictam rem uẽditam defendere ab omni perſona, armata uel inermi, quid importent. ibi. nu. 50 249
Verba promiſit defendere de iure & de facto, quid operentur in inſtrumento venditionis. ibi. nu. 51 eod.
Verba in inſtrumẽto appoſita, & promiſit habere licere, & vim aliquam non inferre, cuius ſint effectus. ibi. nu. 52 eod.
Verba commendatoria, ſiue admonitoria, aut conſultoria, uide ſupra, Mandatum per verba.
Verba importantia liberam voluntatẽ, vel arbitrium boni uiri, quæ ſint. in §. in bonæfidei. nu. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28 265

Verba quod Iudex poſſit procedere de bono & æquo, qualiter accipiantur. ibi nu. 30 eod.
Verba ꝙ tali negotio iudex procedat ſtatim & de facto, quatenus porrigenda. ibi. nu. 32 eod.
Verba ꝙ iudex audiat & decidat ſola veritate facti inſpecta, quid importent. in §. in bonæ fidei. nu. 33 eod.
Verba iudicis dico ad ulteriora eſſe procedendum, ſaluis exceptionibus, quid importent. in §. præterea. nu. 13 266
Verba ipſo iure, in lege appoſita, quid importent. in §. non autem nu. 1 291
Verba ponens eum in locum ſuum, in procuratorio poſita, quid importent. in §. præterea. nu 46 348
Verborum habitu & recepit effectus. in §. actionum. numero 26 248
Verba blanda & adulatoria in iudicio vel teſtamentis emiſſa, diſpoſitionem inducunt fauore libertatis. in §. apud Catonem. nu. 3 35
Verba legis generalis diſponentis id quod prima non ſunt reſtringenda, ut uerba ſecundæ legis, vel ſecundi priuilegii aliquid operentur. in §. ius autem ciuile. nu. 27 12
Verba vel mens legis an ſit magis ſeruanda. in §. ex eadem lege. nu. 5 44
Verba notarii intellligenda ſunt ſecundum iuris interpretationem. in §. ſi quis filiabus. nu. 6 41
Verba improprientur, vt ſaluetur libellus. in §. is vero. numero 5 69
Verba libelli ad ſanum intellectum adaptari debent, vt ſaluetur libellus. in §. quidam. nu. 7 71
Verba ad ſubſtitutionem quæ apta ſint. in §. extraneo. numero 1 114
Verba directa quæ dicantur. ibi. nu. 2. & 5 eod.
Verba obliqua quæ ſint. ibi. nu. 3. & 6 114. 115. & ſeq.
Verba communia quæ appellantur. ibi. nu. 4. & 7 eod.
Verba ſubſtitutionis compendioſæ ſpectanda ſunt, ut eorum effectus conſideretur. nu. 8 115
Verba in dubio in proprio & vero ſignificatu capi debent. in §. alio quoque. num. 1 117
Verba niſi importent diſpoſitionem, non habent vim fideicommiſſi. §. verba. nu. 3 135
Verba cautionis quomodo formalia eſſe debeant, vt litterarum obligatio contrahatur in §. idem iuris. nu 25 311
Verborum quot genera ſint. in §. reſtat nu. 7 105
¶Veritas loquendi per nomen filios vel liberos, an attendatur in idiota ſicut in literato. in §. ſi quis filiabus. nu. 5 41
¶Veſtes factæ per patrem vxori filii, an poſt mortem patris ſint cum aliis filiis communicandæ. in §. ſocius. nu 7 183
¶Via qualiter ſit menſuranda. in §. his igitur. nu. 3 8
Via plana & facili qui uti poteſt, per aliam ire non debet. ibid. nu. 1. & vide nu. 3. de via inuſitata. eod.
Via vna ex duabus electa, nõ poteſt ad alteram redire. in §. quæ de fullone. nu. 1 192
¶Vice rector, vel vice poteſtas an omnia poſſit quæ rector vel poteſtas. in rub. de excep. nu. 7 293
Vicem plurium perſonarum quis ſubire poteſt, quando officia non ſunt repugnantia. in §. cumque hoc. nu. 1 6
¶Vicinus quis dicatur. in §. item verborum. nu. 2 168
¶Victricus poteſt eſſe tutor, vel curator priuignæ ſuæ, & ſocer curator nurus ſuæ. in §. item reſcripſerunt. nu. 4 57
¶Victus in dubio iuſtam cauſam litigandi habere præſumitur. in §. hæc autem. nu. 3 358
Victus quid victori reficere teneatur. ibi. nu. 13 eod.
Victus an in criminalibus condemnatur in expenſis. ibi. numero 18 eod.
¶Vidua an ſit de domo viri. in §. in poteſtate. nu. 13 27
Vidua intra annum quo dos debet ſibi reſtitui habens ad hæredibus uiri alimenta, eis operari tenetur. in §. lex duodecim. num. 4 143
Vidua non poteſt aliquid capere pro dote ſibi non ſoluta, ſoluto matrimonio. in §. fuerat. nu. 16 258
¶Villa quid ſignificet. in §. & quidem. nu. 4 61
¶Vinum venditum cui pereat. in §. cum aũt. nu. 5. 6. & 8 178
¶Violentiarum genera quot ſint, & earum rationes. in §. ex maleficiis. nu. 17. fol. 231. & in §. quadrupli. nu. 36 242
¶Vir an poſſit ſe pro vxore obligare. in §. item ſi. nu. 40 330
¶Vis maior quæ dicatur & violentia, & qualiter puniatur. in §. item lex Iulia de vi. nu. 1 365
Vitium reale vel perſonale quid ſit. in §. furtiuæ. nu. 3 76
Vitia an & quæ noceant ſucceſſoribus. ibi. nu. 4 eod.
Vltima opinio eſt tenenda. in §. item pretium. nu. 3 177
Vniuerſitas an poſſit delinquere, & an ex eius dolo agi poſſit. in §. ſenatuſconſultum. nu. 1 16
Vniuerſitas corporum an vendicari poſſit. in §. quidam. numero 3 71
Vniuerſitatis ſinguli an poſſint conueniri ex obligatione facta per ſyndicum habentem mandatum ad obligandum vniuerſitatem, & ſingulares perſonas uniuerſitatis. in §. præterea. numero 51 348
Vniuerſitatis quæ ſint. in §. vniuerſitatis. numero 1 62
¶Vocari in ius ſine venia qui non poſſint. in §. ius autem. numero 2 27
¶Vocatio legis vocat ordine ſucceſſiuo. in §. cum autem. numero 2 44
¶Vocatus Aretinus non comprehenditur in repreſaliis conceſſis contra Aretinos. in §. eſt & aliud. nu. 1 80
¶Volenti alteri quærere opus eſt ſtipulatione, nec pactum ſufficit. in §. alteri. nu. 6 170
¶Volũtas declarata nõ eſt captatoria. in §. qui mimo. nu. 2 89
Voluntas ſeu animus adeundi hæreditatem an ſufficiat, & qualiter probetur. in §. item extraneus. nu. 1. & 2 123
Voluntatis declaratio an & quando ad teſtamenti validitatem requiratur, & quot teſtes ſint neceſſarii. in §. nõ tñ. nu. 4. 117
Voluntati teſtatoris mutandæ tres teſtes idonei & ingati ſufficiunt. in §. ex eo autem. num. 5 118
¶Vox patris quatenus filii ſit. in §. ei vero. nu. 1 166
¶Vſuarius cur ſit præfereodus. in §. riparum nu. 5 61
Vſuarius an ius ſuum vendere poſſit. in §. iiſdem. nu 4 74
Vſuarius vnius bouis an poſſit illum coniungere cum boue uicini, vt alternis diebus vtatur. in §. item. nu. 1 eod.
Vſuario quid permiſſum ſit. in §. iiſdem. nu. 5 eod.
Vſuario quã do operis vti liceat. in §. item per liberos. nu. 2. 187
¶Vſucapio an currat in rebus pupilli. in §. res fiſci. nu. 5 77
Vſucapio quando poſſeſſionem habeat. in §. rurſus. nu. 2 209
Vſucapio quæ requirat. § ſic itaque. num. 5 227
Vſucapione completa, ſi mala fides & ſcientia rei alienæ ſuperueniat, an res vſucapta reſtitui debeat. in §. iure ciuili. numero 7 75
Vſucapionum tempora quæ ſint. in §. hoc loco. nu. 3 291
Vſucapionum & præſcriptionum tempora, quot ſint. in §. ſi ad exhibendum. nu. 3 362
¶ Vſusfructuarius quos fructus faciat ſuos, & quos bonæ fidei poſſeſſor. in §. is vero. nu. 1. & 2 69
Vſufructuarius an teneatur ſubmittere pecudes in locum demortuarum, & inutilium. in §. in pecudum. nu. 3 eod.
Vſufructuarius fundi inueniens in eo theſaurum, an dicatur inueniſſe in ſuo. in §. theſauros. nu. 6 eod.
Vſufructuarius an faciat fructus ſuos antequam præſtet cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri. in §. vſusfructus. num. 6 72
Et quid ſi non poteſt vſufructuarius dictam cautionem præſtare. ibid. num. 7 eod.
Vſufructuarius procurator eſt in rem proprietarii, & ſi non colit fundum, poteſt per proprietarium cogi ad colendum. ibi. num. 10 eod.
Vſufructuarius omnium bonorum an teneatur ad debita hæreditaria. in §. conſtituitur. nu. 8 78
Vſufructuarius tenetur ſoluere collectas pro tempore quo durat vſusfructus. ibid. nu 9 eod.
Vſufructuarius nunquã præſcribit. in §. idem placet. nu. 1 84
Vſufructuarius an ciuiliter vel naturaliter poſſideat. ibid. numero 3. fol. eod. & in §. quadrupli. nu. 79 245
Vſufructuarius an ueniat domini appellatione. in §. alienus. numero 1 96
Vſufructuarius & creditor an ſint quaſi domini, & an habeant ius in re, & an in eis competat vt illis confeſſoria pro ſeruitute. in §. æque. nu. 11 206
Vſufructuarius, vide Cautio de vtendo. Vxor an poſſit inſtitui.
Vſufructuarius duplex eſt, formalis & caſualis. in §. vſusfructus. nu 2 72
Vſusfructus in re communi eſſe non poteſt. ibid. nu. 3 eod.
Vſusfructus an conſtitui poſſit in rebus quæ ſeruando ſeruari non poſſunt. in §. conſtituitur. nu. 4 73
Vſusfructus an & quando morte finiatur. in §. finitur. nu. 1. eo.
Vſusfructus ſpecies an inuicem ſint conuertibiles. ibi. nu. 3. eo.
Vſusfructus mutatione rei finitur. ibid. nu. 11 eod.
Vſusfructus ꝙ ſit pars dominii, quomodo intelligatur. in §. alienus. num. 2 96
Vſusfructus an ſit dominii pars. in §. ſi cui fundus. nu. 1 156
Vſusfructus non extinguitur niſi cum tota re extincta. in §. ſi grex. num. 7 158
Vſusfructus qualis ſit finis. in §. qui prouiſu. nu. 2 180
Vſusfructus an & quando patri quæratur, & quando pater ſit legitimus adminiſtrator. in §. pœnales. nu. 28 224

Vſusfru-

Vſusfructus dotis per filiumf.receptæ an quæratur patri. in §. fuerat. num.62 261
Vſumfructum uineæ habens, debet numero tot uites poſtea proprietario reſtituere, & tot arbores, quas ipſe a principio recepit. in §. in pecudum. num.5 69
Vſufructu relicto, commodum, & incommodum rei uidetur teſtator uoluiſſe ad vſufructuarium pertinere. in §. conſtituitur. num 5 73
¶Vſuræ acquiſitæ per filiũ ex pecunia patris, an ipſi patri quærantur. in §. in poteſtate. num.2 26
Vſuræ per ſtipulationem promiſſæ an debeantus. in §. alteri. num.5 170
Vſurę cur ſint inuentæ. in §. tua. num.2 183
Vſuræ quæ debentur ex mora an duplari debeant. in §. ex maleficiis. num.34 232
Vſuræ pro dote non ſoluta quo tempore marito currere incipiant. in §. fuerat. num.20 258
Vſuræ, vide actioni vſurarum.
Vſuris quęſitum per filium, an ſis poſt mortem patris fratribus communicandum. in §. igitur. num.5 82
¶Vſurarius an careat teſtamenti factione. in §. eius qui. numero 54 92
Vſurarius manifeſtus quis cenſeatur. in §. furtum. nu.39. f.190 & in §. ex maleficiis. num.3 230
Vſurarii exigentes cautionem, & inſtrumenta de maiori ſorte qualiter puniantur. in §. tripli. num.19 239
¶Vſus quid ſit. in §. item ſi quis. num.1 74
Vſus communis loquendi habet locum etiam in pœnalibus. in rub. procemi. num.9 5
Vſus dicitur indiuiduus, vſusfructus uero diuiduus. in §. iiſdẽ. num.2 74
Vſus pro titulo habetur in iuribus incorporalibus. in §. iure ciuili. num.2 75
Vſus iure ſeruitutis quomodo probetur. in §. æquè. nu.56. 206
Vſui publicarum rerum nullo tempore præſcribitur. in §. res ſi ſei. num.4 77
Vſu mutuo an contrahatur locatio. in §. præterea. num.5 179
¶Vtens falſo inſtrumento cum proteſtatione quod non intendis eo uti, ſi falſum reperitur, an excuſetur a falſo. in §. appellantur. num.9. & 15 334
¶Vtile an per inutile uitietur. in §. quod ſi quis. num.1 166
Vtilitas publica uel priuata, quomodo accipiatur. in §. ſuperiore. num.6 60
¶Vua. vide ſupra in ver. Oliua.
¶Vulgaris ſubſtitutio, cur ſic dicatur. Ant. Caius. in tract. ſubſtit. ſub rubr. de uulg. ſubſt. num.1. & 3 101
Vulgaris ſubſtitutio aditione hæreditatis expirat. ibidem. numero 2. eo.
Vulgaris ſubſtitutio, quibus verbis fiat. ibid. num.3. & 4 eo.
Vulgaris ſubſtitutionis quæ ſit forma. ibi. num. 4. & 5 eo.
Vulgaris ſubſtitutionis quot ſpecies ſunt. ibi. num.6 eod.
Vulgaris ſubſtitutionis quot ſunt effectus. ibi. num.7. 9. 10. 11. 12. 13. & ſeq. eod. & ſeq.
¶Vulgo quæſitus quis dicatur, & quis ſpurius. in §. nouiſſimè. num.1. & 2 146
¶Vulneratus an dicatur in re ſua, qui in foſſa fundi ſui uulneratus fuit. in §. riparum. num.4 61
Vulnus ſit mortale vel ne quando medico eſt credendum. §. cum hoc. num.2 6
¶Vxor an forum uiri ſequatur. in §. in poteſtate. num.9 27
Vxor efficitur ciuis illius ciuitatis, cuius eſt maritus. ibi. numero 10 eo.
Vxor quos patrimonia habeat, & an illorum maritus ſit legitimus adminiſtrator. in §. idem reſcripſerunt. num.5 57.
Vxor an poſſit ab hærede defuncti accuſari de adulterio. in § aliæ. num. 12 80
Vxor an poſſis inſtitui in vſufructu in vita, & poſt eius mortẽ alius. in §. hæres. num.5 98
Vxor an & quando agat pro marito iniuriato. in §. patitur. numero 1 196
Vxor conſtante matrimonio an & quando a uiro ſis alenda. in §. fuerat. num.23 258
Vxor abſens a marito an & quando per ipſum ſit alenda. ibid. num.27 259
Vxor repellitur contra maritum ab agendo de dote conſtante matrimonio. in §. pręterea. num 28 345
Vxor contra maritum, nec maritus contra uxorem, non poſſuns actiones famoſas, uel pœnales intentare. ibid. nu.29. eo.
Vxor, vide in uer. Mulier Vidua.
Vxori ſoluto matrimonio an & quando alimenta debeantur. in §. fuerat. num. 17 258
Vxori, & eius hæredibus fructus per maritum recepti ex rebus mulieris, quas ultra dotem habebat, ſunt reſtituendi. ibi. num.77 263
Vxore mortua ſuperuiniente uiro ſuo, & ſocero, an requiratur dos ſocero, uel marito, ſtante ſtatuto de lucro dotis. ibidem. num. 73 eo.
Vxore inſtituta a uiro, & non conficiente inuentarium, an ſi conueniatur a legatariis, actio de dote confundatur. in §. extraneis. num.10 122
Vxore relicta uſufructuaria a teſtatore omnium bonorum ſuorum, & ſi hæres eam moleſtauerit, hæreditatẽ perdat, quomodo intelligatur moleſtare, & cui hæreditas applicetur, ſi ipſa uxor malo animo moleſtetur. in §. pęnæ quoque. numero 5. & 6 531
Vxores duas nemo eodem tempore habere poteſt. in §. affinitatis. num.2 30

LAVS DEO.

REGISTRVM.

A B C D.

Omnes ſunt Quaterniones.

ANT 1319287